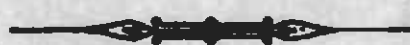
قاموس تركى

کافهٔ لغات ترکیه ایله لسان ترکیده مستعمل کلمات واصطلاحات عربیه وفارسیه واجنبیه‌یی جامع اوله‌رق لسانمزك مکمل لغت کتابیدر.

مؤلفی: ش. سامی

صاحب و ناشری

« اقدام » صاحب امتیازی و باش محرری

احمد جودت

معارف نظارت جلیله‌سنك ۲۹ رجب ۱۳۱۷ و ۲۰ تشرین ثانی ۱۳۱۵ تاریخلی و ۵۴۷ نومرولی رخصتنامه‌سیله طبع اولنمشدر.

درسعادت

« اقدام » مطبعه‌سی — باب عالی جاده‌سنده دائرهٔ مخصوصه‌سنده.

۱۳۱۷

افادهٔ مرام

لغت کتابی بر لسانك خزانه‌سی حکمنده‌در. لسان کلمه‌لردن مرکبدر، که بوکلمه‌لر دخی، هرلسانك کندینه مخصوص بر طاقم قواعده توفیقاً، تصریف وترکیب ایدیله‌رك، انسانك افادهٔ مرام ایتمسنه یارارلر. ایمدی لسانك سرمایه‌سی کلمه‌لرله قواعد صرفیه ونحویه‌سندن عبارتدر.

دنیاده هیچ برآدم تصور اولنه‌ماز، که لساننك کافهٔ لغاتنی بیلسین، ویا جمله‌سنی حفظنده طوته‌بیلسین؛ وپك آز آدملر واردر، که لسانلرینی تماميله قاعده‌یه توفیقاً سویلیه‌بیلسینلر. بو حال ایسه هرلسانك جامع اولدیغی کلماتدن مرور زمانله برطاقمنی بادیهٔ نسیانده براقوب غائب ایتمسنی، وقواعد مخصوصه‌سنه مغایر صورتده سویلنه‌رك، فصاحتدن محروم قالمسنی، والحاصل ککلیش وفصیح ایکن، طار و غلط بر لسان اولمسنی منتج اولور.

لسانلری بو انحطاطدن وقایه ایده‌جك آنجق ادبیاتدر؛ ادبیاتك یعنی ادبانك بو بابده ایده‌جکلری خدمتك ایلك خطوه‌سی ایسه لسانك مکملیتنی تشکیل ایدن کلمه‌لرینی وفصاحتنی موجب اولان قواعدینی حسن محافظه ایتمکدن عبارتدر. بو ایکی شقك برنجیسی لسانك کافهٔ لغاتنی حاوی مکمل بر قاموس، وایکنجیسی قواعد صرفیه ونحویه‌سنی جامع منتظم برصرف ونحو کتابی وجوده کتیرمکله حاصل وممکن اوله‌بیلیر.

بونك ایچوندرکه تحریری وادبی حالنه کچیرلمسی مرام اولنان هربر لسانك الڭ اول کلمه‌لری جمع ایله بر لغت، وقواعدی ضبط ایله بر صرف ونحو کتابلری تدوین ایدلمك اسکیدن بری بر قانون عمومی حکمنه کچوب، حتی بو کون کرهٔ ارضك الڭ مهجور طرفلرنده ساکن الڭ وحشی اقوامك بیله سویله‌دکلری لسانلری اوکرنمك ایستین آوروپالیلر اولسانلرك لغت وصرف ونحو کتابلرینی ضبط وتحریر ایتمکدن ایشه یریشیرلر.

لغاتی وقواعدی مضبوط اولمیان لسانك هیچ بر وقت السنهٔ ادبیه‌دن عد اولنمق ادعاسنه صلاحیتی اوله‌ماز؛ زیرا بو ایکی کتاب ادبیاتك اساسیدر. بنای ادبیات آنجق بونلرك اوزرینه تأسیس اولنه‌بیلیر. لسانك تدنیسنه قارشی برسد یرینی طوته‌جق دخی آنجق بو ایکی کتابدر. مکمل بر قاموسی اولمیان لسان ثروت طبیعیه‌سی دیمك اولان لغتلرینی کوندن کونه غائب ایده‌رك، کندی سرمایه‌سیله بر شیٔ افاده ایده‌میه‌جك درجه‌ده طار اولور؛ ومنتظم بر صرف ونحو کتابی اولمیان لسان طوغری سویلنمسنی تأمین ایده‌میوب، کیتدکجه دها یاکلیش سویلنیر، ونهایت بسبتون غلط برلسان حالنی آلیر.

بناءً علیه، لسانی فصیح وککلیش برلسان ادبی حالنده محافظه، ویا بو حاله تحویل وارجاع ایتمك ایستین بر قوم لساننك مکمل بر قاموسنی ومنتظم بر قواعد صرفیه ونحویه کتابنی ایدینمکه سعی وغیرت ایتمك اقتضا ایدر.

بو حقیقت جمله‌جه مسلم، وکافهٔ اقوام متمدنه‌نك بو نقطه‌دن باشلادقلری معلوم اولدیغی حالده، بزکه، بیك سنه‌دن بری تحریری وادبی بر لسانه مالکز، بو قدر مدت ظرفنده لسانمزك نه کلماتنی جمع ایدوب مکمل بر قاموس، نه‌ده قواعدینی بحق ضبط ایدوب منتظم بر صرف ونحو کتابی وجوده کتیرمشزدر. بو اهمال وقصورمزك نتیجه‌سی اوله‌رق، حد ذاتنده خیلی ککیش وزنکین اولان ترکجه‌مز اکثر کلمه‌لرینی غائب ایدوب، عربی وفارسی‌یه عرض افتقار ایتدکجه، برشیٔ افاده ایده‌میه‌جك درجه‌ده طار، وکلمه‌لرینك اصل واشتقاق بللی اولمیه‌جق صورتده عوامك تلفظنه تابع غلط بر لسان حالنی آلمشدر.

معلومدرکه: ترکجه آسیانك بتون قسم شمالیسنده تکلم اولنان السنهٔ تورانیه زمره‌سندن اولوب، الآن اورالرده پك واسع یرلرده سویلنمکده اولدیغی حالده، بر شعبه‌سی ده غربه طوغری ایلریلیه‌رك، آوروپا ایله آسیانك بربرینه قارشی اوزاندقلری ایکی بیوك وکوزل شبه جزیره‌ده یعنی آناطولی ایله روم ایلنده تکلم اولنمقده‌در.

ایشته، چغتایجه اسم سقیمنه مقابل، عثمانلیجه نامیله شهرت بولان، وغرب ترکجه‌سی نامیله شرق ترکجه‌سندن تفریقی دها مناسب اولان لسانمز ترکجه‌نك بو شعبه‌سیدر، که سویلندیکی یرلرك، آسیای وسطی وشمالی‌یه نسبةً، ترقی وتمدنه اولان استعداد موقعی وطبیعیسی سائقه‌سیله، شیوهٔ تلفظ وافاده جهتنجه پك چوق ظرافت ولطافت پیدا ایتمش ایسه‌ده، عربی وفارسیدن وروجه وایتالیانجه کبی السنهٔ اجنبیه‌دن اخذ واستعاره ایتدیکی کلمات وتعبیراته قارشی، کندی کلماتندن بر چوغنی ترك وفوت ایتمش، وبو لسانلرك شیوه‌سنه تبعیتله، شیوهٔ اصلیهٔ ترکیه‌سندن بر درجه‌یه قدر آیرلمشدر. مع هذا، شرق ترکجه‌سیله غرب ترکجه‌سی آره‌سنده‌کی فرق، ظن اولندیغی کبی، ایتالیانجه ایله لاتینجه ویا اسپانیولجه ایله فرانسزجه آره‌سنده‌کی فرق قدر، یعنی بو ایکی ترکجه‌دن هر برینی دیکرندن بسبتون آیری وکندی باشنه برلسان عد ایتدیره‌جك درجه‌ده اولمیوب، بو فرق آنجق شمالی ایله جنوبی آلمانجه ویا طوسقانه ایتالیانجه‌سیله ناپولیتان ایتالیانجه‌سی یاخود مصر عربجه‌سیله مغرب عربجه‌سی آره‌سنده‌کی فرق درجه‌سنده‌در؛ وشرق ترکجه‌سیله غرب ترکجه‌سی برتك لساندر، ایکیسی‌ده ترکجه‌در.

حقیقت حال بو مرکزده ایکن، مبدأ افتراق اولان زماندن یعنی یدی سکز قرندن بری ترکجه‌نك بو ایکی شعبه‌سنی سویلینلر بیننده هربر ارتباط واختلاط کسیلوب، طرفین ادباسنك دخی، تقرب واتحاده بدل، تباعد وتباینه چالیشمه‌لری، واملا وصورت تحریر وافاده‌ده هر ایکی طرفك بسبتون آیری برر طریق واصول اتخاذ ایدوب، بربرندن بسبتون بیخبر بولنملری، والحاصل، سکز یوز سنه‌لك اهمال وتسامح وجهالت لسانمزك بو ایکی شعبه‌سنی وهلةً بربرندن آیری ایکی لسان صورتنده کوسترمکه سبب اولمشدر. آنجق بو شعبه‌لرك ایکیسی‌ده بحق تدقیق وتعمیق اولنوب، اعتباری وغیر طبیعی اولان املا فرقی دخی برطرف ایدیلنجه، ایکیسنك برلسان اولدیغی تظاهر ایدر.

بو ایکی شعبه‌نك، مبدأ افتراقلرندن بری، خانغیسی زیاده تبدل وتغیر ایتمش، وخانغیسی حال اصلیسنده قالمشدر؟ بوراسی تدقیق اولندقده، عیان کوریلور، که شرق ترکجه‌سی همان اسکی حالنده ثبات ودوام ایتمش؛ وبزم غرب ترکجه‌مز ایسه قرندن قرنه کلی تبدلاته اوغرایوب، نهایت شمدیکی حالی کسب ایتمشدر.

ایمدی، صرف بزم طرفه عائد اولان بو تبدله ترقی‌می یوقسه تدنی‌می دیه‌جکز؟ ایشته اصل مسئله بونده‌در. بو سؤاله ویریله‌جك جواب ایسه نه صرف مثبت ونه‌ده صرف منفیدر. بو تبدلده لسانمز من جهةٍ ترقی ومن جهةٍ تدنی ایتمشدر. کرك تلفظده وکرك صورت افاده‌ده کسب ایتدیکی ظرافت وعربی وفارسی ایله السنهٔ سائره‌دن آلدیغی حسابسز کلمه‌لرله قزاندیغی وسعت شبهه‌سز بر ترقیدر؛ لکن السنهٔ تورانیه‌نك قاعدهٔ عمومیهٔ اساسیه‌سی اولان آهنکه تبعیتی بر درجه‌یه قدر غائب ایدوب، بو آهنکه اصلا

اویماز کلمه‌لر وتعبیرلر پیدا ایتمسی، و خالص ترکجه اولان بیکلرجه کلمه‌لری کوشهٔ نسیانده براقوب السنهٔ سائره‌یه عرض افتقارله، عادتا بر السنه درلوسی حالنه کچمسی ده البته بر تدنیدر.

خلاصتاً دیه‌بیلیرز که: شرق ترکجه‌سی تلفظجه وصورت افاده‌جه بر آز دها قبا، وبزم غرب ترکجه‌مز ایسه چوق دها ظریفدر؛ لکن قاعدةً واساساً شرق ترکجه‌سی طوغری، وبزمکی ایسه غلطدر. عربی وفارسی ایله السنهٔ اجنبیه‌دن آلدیغی کلمات واصطلاحات سایه‌سنده بزم غرب ترکجه‌مز دها واسع ایسه‌ده، صرف ترکجه کلمات وتعبیراته کلنجه، چغتایجه بزمکندن چوق دها زنکیندر.

ترکجه‌نك بو ایکی بیوك شعبه‌سنی ایجه تدقیق ومقایسه ایتدیکمزده، شو حقیقتلره واقف اولورز:

اولا، ایکیسنك‌ده قواعد صرفیه ونحویه‌لری اساساً بر ومشترك اولوب، بینلرنده‌کی فرق بونلرك آیری آیری ایکی لسان عد اولنمسنی موجب اوله‌جق درجه‌ده دکلدر؛ بالعکس بر لسان اولدقلرینی اثبات ایچون الك بیوك دلیل اشبو قواعد صرفیه ونحویه اتحادیدر.

ثانیاً، املا وتلفظجه اولان فرق برطرف ایدلدکده، هر ایکیسنك حاوی اولدقلری کلمه‌لرك ثلثاننددن زیاده‌سی ایکیسی بیننده مشترکدر، که بوده بر لسان اولدقلرینی کوسترر.

ثالثاً، چغتایجه‌ده خالص ترکجه اوله‌رق بر چوق کلمه‌لر بولیورز، که بوکون استانبولده مستعمل دکل ایسه‌ده، جمله‌سی مجهول دخی اولمیوب، برطاقمی دونه کلنجه‌یه قدر قوللانیلیوردی؛ واسکی شعرا وادبامزك آثارنده بولنمغله، لسان ادبیمزه داخلدر؛ برطاقمی‌ده آناطولیده الیوم مستعمل اولوب، یالکز برمقدارلری عثمانلیلر طرفندن هیچ قوللانلمیه‌رق، چغتایجه‌یه مخصوص قالمشدر. بونلردن ده بعضلرینك بزم ترکجه‌ده مترادفلری اولدیغی حالده، بعضلرینك مقابللری اولمیوب، بز اونلرك یرینه عربیدن، فارسیدن ویا السنهٔ اجنبیه‌دن مستعار کلمه‌لر قوللانیورز. بونلرك ایسه یبانجیلغی وچغتایجه‌ده‌کیلرك ترکجه‌لکی مسلم اولدیغندن، بونلره چغتایجه نامنی ویرمك خطادر؛ بونلر خالص وصافی ترکجه کلمه‌لردر، که بزجه اهمال اولنوب، اونودلدیغی حالده، شرقده‌کی همجنسلرمز طرفندن، یعنی ترکجه‌نك بشیکی ومحل اصلیسی اولان ترکستانده، حفظ اولنمشدر. بونلرك بزجه دخی موقع استعماله قونیله‌رق، احیاسیله، لسانمزك برقات دها کسب وسعت واستغنا ایتمسی هر صاحب حمیتك آرزو ایده‌جکی بر ایشدر.

رابعاً، بزم غرب ترکجه‌مزده شرقده‌کی همجنسلرمزك آکلامدقلری بر چوق کلمه‌لر موجوددر، که بونلرك اکثری السنهٔ اجنبیه‌دن مستعاردر، وبعضلری تکلمده مستعمل لغات مولده‌دندر.

لسانمزك بو وجهله تشتت وتفرقنه سبب اولان حال ایسه، یوقاریده دیدیکمز کبی، مکمل وکافهٔ لغاتنی جامع برقاموسی ومضبوط بر صرف ونحوی اولمامسیدر.

الك غریبی شوراسی‌که: حاوی اولدقلری کلمه‌لرك یوزده سکسانی اصلا لسانمزده قوللانلمیان وقوللانلمسنه‌ده احتیاج اولمیان لغت کتابلرینه «لغات عثمانیه» نامی ویرلمشدر، ده صرف ترکجه کلمه‌لرك ضبط وتفسیری «معلومی اعلام» قبیلندن عد ایدیله‌رك، لزومسز وفائده‌سز عد اولنمشدر. بو فکرده بولنانلره قارشی دینله‌بیلیرکه: هر قوم کندی لسانك لغتلرینی ضبط وتفسیره محتاج اولمه ایدی، صرف عربیدن عربی‌یه مفسر قاموسلر، صحاحلر، لعابلر، لسان العربلر، محیط المحیطلر؛ فارسیدن فارسی‌یه برهانلر، فرهنکلر؛ فرانسزجه‌دن فرانسزجه‌یه بشرللر، لاروسلر، لیتره‌لر وجوده کلمزدی. هر لسانك الك مکمل والك مفصل لغت کتابی ینه او لسانده واو لسانله متکلم اولانلر طرفندن ضبط وتدوین اولندیغی حالده، بز نه‌دن، بتون عالمدن مستثنی اوله‌رق، لسانمزك برلغت کتابی احتیاجندن مستغنی اوله‌لم؟

لکن، مملکتمزده علوم ومعارف ترقی وتعمم ایتدکجه، عاقبت بو حقیقت دخی آکلاشیلوب، لسانمزك مکمل بر قاموسنه اولان احتیاجمز معارفدن بحق بهره‌دار اولان اولاد وطن طرفندن آرزو اولنمغه

باشلادی. بر لسانك قاموسی اولسانده مستعمل کافهٔ لغاتی جامع و او لسانده قوللانلمیان کلمه‌لردن عاری اولمق شرطدر. بو حالده، لسانمزده مستعمل وغیر مستعمل اولان کلمات عربیه وفارسیه‌یی جامع اولوب‌ده اصل ترکجه کلمه‌لردن عاری اولان لغت کتابلری لسانمزك مالی اولمدیغی کبی، صرف ترکجه کلمه‌لری حاوی اولوب ده بزجه مستعمل کلمات عربیه وفارسیه‌یی واصطلاحات متنوعه‌یی جامع اولمیان کتابلرده لسانمزك مکمل قاموسی نظریله باقیله‌ماز. « افرادی جامع، اغیاری مانع » تعریفی، هر خصوصده اولدیغی کبی، بو بابده دخی دستور العمل اولمق اقتضا ایدر. لسانمز ایچون ترتیب اولنه‌جق قاموس بو لسانده مستعمل کرك ترکی الاصل وکرك السنهٔ سائره‌دن مأخوذ کلمات واصطلاحاتك جمله‌سنی جامع، ولسانمزده مستعمل اولمیان کلمه‌لردن عاری اولمیدر.

بویله مکمل بر قاموسه اولان احتیاجمز بو کونکی کونده جمله‌جه مسلم، وشمدی‌یه قدر لسانمزك بویله برکتابدن محرومیتی نه‌درجه‌لرده بادیٔ تأسف اولدیغی معلومدر. آنجق بونك لزومی نه‌قدر بیوك ایسه، جمع وترتیبی ده اوقدر مشکل وپك زحمتلی بر سعی واقدامه محتاجدر.

عمرمك اون ایکی سنه‌لك برقسمنی ضبط واستهلاك ایدن « قاموس الاعلام » ك ختامنده، لسانمزك مکمل بر قاموسنی ترتیبه سعی ایتمکلکمی خواهشکران معارفدن برچوق ذوات کرام شفاهاً وتحریراً اخطار ایتمشلردر. هرنه‌قدر « قاموس الاعلام » ه پیرو اولمق اوزره، کتاب مذکورك ختامندن اول « قاموس عربی » یه بدأ ومباشرت ایتمش ایدیسه‌م‌ده، مکمل بر « قاموس ترکی » یه اولان احتیاجمز « قاموس عربی » یه اولان احتیاجمزدن اقدم ودها عمومی اولدیغندن، « قاموس عربی » یه دوام ایتمکله برابر، بونك دخی ترتیبی حقنده‌کی ابرامات واقعه‌یه اجابت ایتمکی وظائف حمیتدن عد ایتدم.

ذاتاً بویله بر « قاموس ترکی » نك تحریری اسکیدن بری منویٔ ضمیرم اولدیغی حالده، ترتیبنده تصور ایتدیکم مشکلات جرأتمه بر سد ممانعت چکمشیدی. فکر عاجزانه‌مه کوره، بر قاموس ترکی، مکمل اوله‌بیلمك ایچون، ترکی الاصل اولان کلمه‌لرك کافه‌سنی جامع اولمق اقتضا ایدر: حالبوکه لسانمزك کلمه‌لرینی جمع وضبط خصوصنده شمدی‌یه قدر پك آز همت اولنمش؛ وهر قوم وامتده لغویونك اسامی وتراجمی مجلدات تشکیل ایتدیکی حالده، بزده بوعلمله توغل ایتمکی کیمسه دوشونمیوب، لسانمزك کلماتی همان غیر مضبوط بر حالده قالمش اولدیغندن، بویله بر اثرك مکملیتی ممکن اوله‌بیلمك ایچون، ترکجه‌ده محرر کافهٔ آثارك تتبعیله اکتفا اولنمیوب، بو لسانك سویلندیکی ممالکك جمله‌سنه طول مدت سیاحت، و لسانلرینی ایی بیلن صنوف مختلفهٔ اهالی ایله صحبت ایدیله‌رك، الڭ نادرلرینه وارنجه‌یه قدر کافهٔ لغات ضبط وقید اولنمق اقتضا ایدر. بو ایسه برآدمك بتون عمرینی بوڭا حصر ایتمسنه متوقف اولدیغی حالده، ینه وهلهٔ اولاده پك اوقدر مکمل اوله‌میوب، بربرینی تعقیب ایده‌جك لغویونك تتابع مساعی وهمماتیله ومرور زمانله تکمل ایده‌بیلیر.

بو ملاحظه بر قاموس ترکینك ترتیبنه تشبث خصوصنده نیچه اوته‌دن بری بر سد ممانعت اولمقده ایکن، بو دفعه ابرامات واقعه‌یه قارشی طوره‌میوب، « مالایدرك کله لایترك کله » کلام حکمت آمیزینه تبعیتله، « کم ترك الاول للآخر » فحواسنجه، بوندن صوکره لسانمزده علم لغتله اشتغال ایده‌جك ادبای استقبال طرفندن قصور ونقایصی اکمال اولنمق امیدیله، ممکن مرتبه‌ده والدن کلدیکی قدر مکمل اولمق اوزره، مستعیناً بعونه تعالی، اشبو « قاموس ترکی » نك ترتیبنه مباشرت ایتدم.

بزجه اهمال وفراموش ایدیلوب، شرق ترکجه‌سنده مستعمل بولنان خالص ترکجه کلمه‌لرك وعلی الخصوص بونلردن لزوملی ودکرلی اولانلرینك درجی، وبو وجهله بونلرك بزم ترکجه‌یه دخی قبولیله احیا وتعمیملری خصوصنه خدمت ایتمك اخص آمالم ایکن، مجرد قومیت وجنسیت محبتنی تقدیر والتزامله بونلری عربی

وفارسی تعبیرات طمطراقکارانه‌یه ترجیح ایده‌جك ذواتك هنوز ندرتی واکثریتك بو فکره مخالف بولنمسی قسما بوخدمتدن کندیمی محروم براقمغه بنی مجبور ایتمشدر .

مع هذا ، بو قاموسك ترکی الاصل کلماتك مأنوس وادبای حاضره وسالفه طرفندن مستعمل اولانلریله، کندیلری متروك اولدقلری حالده، مشتقلری مستعمل بولنان کلمات اساسیه‌یی واحیاسی الزم اولان بعض متروکاتی ولسانمزده مستعمل لغات واصطلاحات عربیه وفارسیه واجنبیه‌نك کافه‌سنی جامع اولمسنه الدن کلدیکی قدر سعی وغیرت اولنه‌رق، اکثر لغاتك نه‌کبی تعبیراتده قوللانلدیغی، واستعماللرینك لزوم ویا عدم لزومی دخی شرح ایدلمش؛ وهر لغتك معانیٔ مختلفه‌سی اشارات مخصوصه ایله آیریلوب، ایجابنده مثاللرله دخی ایضاح اولنمشدر .

لسانمزك جملهٔ مشکلاتندن بری دخی عربیدن مأخوذ کلماتك دائما لغت عربیه‌ده‌کی معانیی‌ حفظ ایتمیوب، اکثریا فرقلی بولنملریدر. عربیده دوه‌یه، چوله وچادیره متعلق مختلف معانیسندن صرف نظر اولنوب ده، معانیٔ اصلیهٔ عربیه سندن یالکز بزجه لازم اولان بر ویا ایکیسنی محافظه ایدنلره دیه‌جك یوغیسه‌ده، کلمات عربیه‌نك برطاقمی لسانمزده عربیده اصلا حائز اولمدقلری برمعنا ایله قوللانیلیور، ویاخود عربیده هیچ مسموع اولمایان بر بابدن تصریف اولنیور. مثلا « احساس، احتساس، استمزاج، مدرر » کبی کلمه‌لر بو قبیلدندر. ایمدی لفظاً ویا معناً عربی اولمیان وهیچ بر قاموس عربیده بولنمیان بوکلمه‌لره « کلمات عربیه » نامنی ویره‌بیله‌جکمیز؟ بعض ذوات بویله‌لرینه « لغات مولده » نامنی ویرمك ایستیورلر؛ لکن معلومدر، که لغت مولده منسوب بولندیغی لسانله متکلم اولان خلق بیننده تولد وتحصل ایدنه دینیر؛ یوقسه اولسانك یبانجیلری طرفندن ایجاد اولنانلرینه « غلط » دن بشقه هیچ برصفت یاقیشه‌ماز. بز ترکجه لغات مولده تشکیل ایده‌بیلیرز؛ لکن لغات عربیه تولیدینه هیچ بر حق وصلاحیتمز یوقدر . بناءً علیه، فکر عاجزانه‌مه قالیرسه، بوکبی لغتلرك بین العوام مستعمل اولانلرینه غلط طریقیله عربیدن مأخوذ لغات ترکیه نظریله باقلیز؛ مجرد لسان فنی وادبی‌یه منحصر بولنانلرینی ایسه تصحیح ویا تبدیل ایدوب، غلط قوللانماملیز. بونك ایچون، بو قاموسده بوکبیلرك ذکر وتفسیری صره‌سنده اووجهله ایضاحات ویریلوب، تصحیح وتبدیللری صورتی دخی اخطار اولنمشدر .

اربابنك معلومیدرکه بو قبیلدن کتابلرده مندرجاتك کثرت ووسعتی کافی اولمیوب، حسن ترتیب واصول متخذه‌نك دخی اهمیتی پك بیوکدر. مثلا عربیده فیروزآبادینك قاموسی وبونك شرحی اولان « تاج العروس » ایله « لسان العرب » وصرف ترکجه کلمه‌لر ایچون وفیق پاشا مرحومك « لهجهٔ عثمانی » سی علم لغتده اهمیتدن ساقط کتابلر دکلدر؛ لکن بونلر کافهٔ اصحاب مراجعتك دکل، بلکه یالکز لغت ترتیب ایتمك ایستین لغویونك ایشنه یارایه‌بیله‌جك بر اصول وترتیبده‌در. لغتلر قولای بولنه‌بیله‌جك بر ترتیبده صره‌لنمش اولمدقدن بشقه، معنالری دخی بربرلرندن آیرلمیوب، ولایقی وجهله تفسیر ومثاللرله ایضاح اولنمیوب، قارمه قاریشیق وهپسی بردن آتلمشدر. بوندن ایسه آنجق ارباب اختصاص کمال زحمتله ونیجه مشکلاتله استفاده ایده‌بیلیر. بوندن ماعدا، لسانمزك ترکی الاصل اولان کلماتنی جامع اولوب‌ده عربی وفارسیدن مأخوذ لغات واصطلاحات مستعمله ومأنوسه‌یی حاوی اولمیان بر لغت کتابی مثلا انکلیزجه‌نك فرانسزجه‌دن مستعار کلماتنی یعنی بولسانك همان نصف لغاتنی حاوی اولمیان برلغت کتابنه بکزر، که بویله برکتاب ترتیبنی هیچ بر انکلیز تصور بیله ایتمه‌مشدر. « قاموس ترکی » نه لسانمزك متمماتندن اولان بو کبی کلمات واصطلاحاتدن محروم اوللی، نه‌ده « لغات عثمانیه » نامیله نشر اولنان نیجه جسیم کتابلرمز کبی، ترکجه‌ده دکل، عربی وفارسیده بیله استعماللری اندر اولان غرائب لغات عربیه وفارسیه ایله مملو بولنملیدر.

بزجه مستعمل لغات عربیه وفارسیه‌یی جامع اولدیغی حالده، بو کتابك « قاموس ترکی » نامیله تسمیه‌سنه بلکه اعتراض ایدنلر بولنور؛ لکن لسانمز لسان ترکیدر، بو لسانه مخصوص لغت کتابنه دخی بشقه

اسم دوشونمك عبثدر. لساننزده مستعمل كلمه‌لرك جمله‌سی‌ده، هر خانگی لساندن مأخوذ اولورسه اولسون، حقیقةً مستعمل ومعلوم اولمق شرطیله، تركجه‌دن معدوددر.

لساننزه مخصوص اوله‌رق السنۀ مختلفه‌یه مترجم نه‌قدر لغت كتابلری وار ایسه، جمله‌سنه مراجعت اولندیغی حالده، ایچلرنده لساننزك حال حاضرینه واحتیاج حقیقیسنه اڭ زیاده موافق وبحق تركجه‌نڭ لغت كتابی دینمكه شایان بوندن اون یدی‌سنه اول تركجه‌دن فرانسزجه‌یه اوله‌رق عاجزانه ترتیب ایتدیكم لغت كتابنی بولدیغمی‌ده، مقام تفخرده اولمیه‌رق، اعترافه مجبورم.

ینه تكرار ایدرم كه: لساننزك كلمات اصلیه‌سی هنوز تمامیله ضبط اولنمدیغی كبی؛ بزجه مستعمل لغات عربیه وفارسیه دخی لایقیله تعین ایتمدیكندن، وسائر بویله مشكلاتدن طولایی، شمدیلك هر جهتجه مكمل بر قاموس تركی ترتیبی پك متعسر اولمغله، میدانه قویدیغم بو اثرك دخی اودرجه‌ده مكملیتنی ادعا ایده‌مم؛ لكن هر حالده لساننز ایچون دیكر لغت كتابنه احتیاج براقمیه‌جق بر حال وصورتده اولمسنه فوق العاده سعی وغیرت اولندیغندن، اخلاف طرفندن اكمالی ممكن اوله‌بیله‌جك براساس یرینی طوته‌بیله‌جكی، ولساننزك تحدید وتعیيننه وتصحیح غلطاتنه دخی خدمت ایده‌جكی مأمول قویدر. هله‌بوكبی مراجعت كتابلرنده آرا‌نیله‌جق كلمه‌نڭ قولایلقله بولنوب، معناسنك سهولتله تعیینی ایچون الزم ولابد اولان قاعده واصوله رعایت خصوصنده، یكرمی سنه‌دن بری لغت كتابلری ترتیبیله توغلم وبووجهله فن لغتده اختصاصم یاردیمیله، بو اثرك قصورسز اولدیغنی ادعا ایده‌بیلیرم. بزده متداول لغت كتابلرینك چوغنده حروف هجا ترتیبنه لایقیله وتمامیله رعایت اولنمدقدن بشقه، اكثریا كلمه‌لر ایلك حرفلرینك حركه‌سنه كوره صره‌لنوب، مثلا همزۀ مفتوحه ایله باشلایانلر آیری وهمزۀ مكسوره ایله بدأ ایدنلر آیری دیزلمش، وكذلك كاف فارسی كاف عربیدن آیرلمشدر؛ حالبوكه حركه‌لر خطمزده یازلمدیغی كبی، كافك مختلف تلفظلری دخی هر وقت اشارتله تفریق اولنمدیغندن، وانسان معناسنی بیلمدیكی كلمه‌نڭ بالطبع حركاتنی دخی بیله‌میه‌جكندن، نره‌ده آرایه‌جغنی شاشیروب، استفاده ایده‌مه‌مسی طبیعیدر. معنالری دخی كذلك بربرندن هیچ بر اشارتله آیرلمقسزین قارمه قاریشیق قونیلوب، خانه‌لری مترادف وخانه‌لری مختلف معنایدن اولدیغی فرق اولنه‌ماز.

اشبو « قاموس تركی » ده لغاتك ایلك حرفلرندن صوك حرفلرینه وارنجه‌یه قدر حروف هجا ترتیبنه رعایت اولندیغی حالده، حركه‌لره وموهوم اشاراته رعایت اولنمامشدر؛ ومع هذا لغتلرك حركات واشارات لازمه ایله تلفظلری تعیین اولنوب، صورت قرائتلرنده شبهه وتردده محل براغلمامشدر. عربی وفارسیدن مأخوذ اولان كلمه‌لر تفریق اولندیغی كبی، هرلغتك اقسام كلمه‌نڭ خانغیسندن اولدیغی دخی مقطعات مخصوصه ایله كوسترلمش؛ وكرك اصل تركجه كرك عربی وفارسی كلمه‌لرك صورت اشتقاق ویا تركیبی شرح اولنمشدر. معانئ مختلفه كثرت استعماللرینه كوره رقملرله صره‌لنوب، عین معنایی ترجمه وافاده ایدن كلمه‌لر فاصله (،) ایله، مثاللر دخی (:) نقطتین ایله آیرلمشدر. اصطلاحات علمیه و فنیه ایله لغتك معناسنی دكیشدیرن تعبیرات مخصوصه || اشارتیله آیرلدیغی كبی، لغتك جنسی دكیشدیكنده یعنی اقسام كلمه‌نڭ برندن دیكرینه انتقالی، مثلا اسم ایكن صفت اولمسی، حالنده دخی = ، وكلمه ویاخود تعبیر ایله معناسی آره‌سنه‌ده (=) اشارتی وضع اولنمشدر.

اسماء ومصادر عربیه‌دن الف ممدوده ایله ختام بولانلردن لساننزده آخرلرنده‌كی (ء) اسقاط اولنوب، مثلا (شعراء) یرینه (شعرا) قوللانیلیرسه‌ده، محضا اساساً همزه‌نڭ موجود اولدیغی بیلنمك، ومثلا اضافت حالنده (شعرای عرب) دینله‌جك یرده، همزه‌نڭ اظهاریله (شعراء عرب) دیمك دها فصیح اوله‌جغندن، اوكا كوره قوللانلمق ایچون، بو همزه‌لر یازلمشدر.

تاء تأنیثله ختام بولان اسماء عربیه عربیده دائما یووارلاق (ة) ایله یازیلیرسه‌ده، تركجه‌ده بعضلری

(ه) وبعضلری اوزون (ت) ایله قوللانلدیغندن، اشبو قاموسده بو الفته رعایت اولنمشدر. بنالری تعدی ایچون اولان مصادر عربیه « اولمق، اولنمق، ایدلمك » کبی افعال اعانهٔ ترکیه ایله ترکبلرنده لازم ومطاوعت بناسنه انتقال ایتدکلرندن، بعض یکی لغت نویسلرمز بونلری مثلا « افهام = آکلاتمق، آکلادلمق » کبی هر ایکی معنا ایله ترجمه ایتمکی عادت ایتمشلرسه‌ده، بو فرق صرف ترکجه فعل اعانه‌دن کلوب، مصدر عربینك حد ذاتنده معناسی نه ایسه ینه او، یعنی مثلا « کسر = قیرمه » و « انکسار = قیرلمه » اولدیغندن، بز بو قاعدهٔ اساسیه‌یه رعایت ایدوب، نافله یره تطویل مقال وتشویش اذهاندن توقی ایلدك.

اسماء عربیه‌نك ترکجه‌ده مستعمل اولان جمع مکسرلرینی صره‌لرنده درج ایتدکسه ده، معانی وتفصیلاتنی مفردلری ماده‌لرنده تعلیق ایدوب، یالکز آیریجه معانیٔ مخصوصه‌یه کلنلری ومفردسز قوللانیلانلری کندی صره‌لرنده بیان ایدیورز، لسانمزده مستعمل اولان فارسی وعربی تثنیه‌لری وصفتلرك مؤنثلرینی دخی مفرد ومذکرلری صره‌سنده ذکر ایدیورز.

اصطلاحات فنیه‌یه کلنجه: معلومدرکه هرفنك اصطلاحات مخصوصه‌سنی جامع آیریجه جسیم وبعضاً مجلداتدن مرکب قاموس خصوصیسی واردر. بو حالده کافهٔ فنونك اصطلاحاتنی بوکتابه جمع ایتمك محالدر. آنجق هر برفنك اصطلاحاتندن برطاقمی عمومیجه معلوم ومستعمل، وبر طاقملری‌ده یالکز اوفنك منتسبین ومتخصصیننه مخصوص ومنحصردر. برنجی شقدن اولان اصطلاحات بوکتابه درج اولنوب، ایکنجی شقدن اولانلرندن بالطبع صرف نظر اولنمشدر.

الحاصل، لسانمزك شمدیکی حالنه کوره، وبوکونکی کونده ممکن اوله‌بیله‌جك درجه‌ده، مکمل بر لغت کتابی اولمسنه سعی وغیرت اولنمشدر.

نشری خصوصنه کلنجه: بونی دخی « قاموس عربی » کبی کندی حسابمه چیقارمغه قرار ویره‌رك، او صورتله اعلان ایتدکدن، وبر ایکی جزئنی طبع ایتدیردکدن صکره، زمانمزده نشریات نافعه ایله ترقی وتعمم معارفه جدی خدمتلر ایفاسنه موفقیتی جمله‌نك معلومی اولان « اقدام » غزته‌سی صاحبی جودت بك افندی بوکتابك دخی نشرینی درعهده ایتمکه طالب اولمغله، ذاتاً محررلکله ناشرلکی جمع ایتمك بری معنوی ودیکری مادی ایکی آغر یوکك آلتنه کیرمك اولدیغنی بیلدیکم حالده، بوکلفته ناچار قاتلانمش اولدیغمدن، ومشارالیهك بونی دخی سرعت وانتظام ومکملیت مطلوبه ایله نشره موفق اوله‌جغنی خدمات سابقه‌سی دلالتیله بیلدیکمدن، علی الخصوص مملکتمزده طاقت فرسا اولان نشری غائله‌سندن قورتلمق، وهم‌ده دوام نشریله اکمالنی تحت تأمینده بولندیرمق ملاحظه‌سیله، تکلیف واقعنی همان قبول ایله، نشری وظیفه‌سنی کندیلرینه ترك ایلدم.

ارن کوی ۲۰ رمضان ۱۳۱۷ — ش. سامي

افادۀ طابع

محصول سعی وتتبع اولان آثار جدیه ونافعه‌سیله کتبخانۀ ملیمزی تزیین ومحتاج اولدیغمز آثار مهمه‌نك بعضیلرینی وجوده کتیره‌رك خدمات وفیره ابذال ایلین شمس الدین سامی بك افندی حضرتلری لسانمزجه اك زیاده محتاج اولدیغمز دیکر بر اثر قیمتداری، (قاموس ترکی) یی‌ده تألیفه خامه‌ران همت اولمشلردر. (قاموس ترکی) نامیله نشر اولنان بو اثرك تعیین ماهیتی حقنده سوز سویلمك زائددر. یالکز مؤلفنك نام محترمنی یاد ایتمك اثرك درجۀ مکملیت واهمیتنی توضیحه کفایت ایدر. مشار الیه لسانمزك بویله بر اثردن، بر رهبردن محرومیتی نه‌درجه بادیٔ مشکلات ومحاذیر اولمقده بولندیغنی اثبات ایتمشلردر. فی الحقیقه بر لسانك انتظامی او لسانده موجود اولان لغاتك ممکن مرتبه جمع وتلفیقنه وابسته‌در. لسانك انتظامی او لسانك ترقی وتکملنه، لسانك ترقی وتکملی‌ده ادبیاتك ایلریلسنه خادمدر. ادبیات ایسه معلوم اولدیغی اوزره کافل ترقیاتدر. دیمك که لسان ملینك لغتنامه‌سنی نشر ایتمك مملکتك ترقی وتعالیسنه خدمتدر که بوده آنجق بر همت عالیه ایله امکان پذیر اولور. شمس الدین سامی بك افندی حضرتلرنده ایسه بو همت مشکل برانداز‌انه بالغاً مابلغ موجوددر. زادۀ استقصا اولان مآثر مهمۀ عرفانلری بو مدعایه برر برهان بلیغ البیاندر.

مع مافیه همت نه‌قدر عالی، غیرت نه‌قدر متوالی اولورسه اولسون، بوکبی آثار مهمه وجسیمه‌نك ساحۀ وجوده کلمسی کذلك سعی وغیرتی کندینه رهبر اتخاذ ایتمش بر طابعك وجودینه وابسته‌در. اوروپاده بیله اك بیوك مؤلفلر طابعلرك معاونتندن مستغنی اوله‌مازلر. بر مؤلف — باخصوص بویله جسیم مؤلفات ومدوناتده — هم خدمت تحریری هم‌ده خدمت نشری درعهده ایدرسه مشکلات تضاعف ایدر. تقسیم اعمال قانون حیرتمونی بو خصوصده‌ده طبیعت والجای احواله اولان مطابقتنی کوستریبور. مؤلف تحریر ایله، طابع تمثیل ایله مشغول اولملیدر. او وقت امر تحریر نقصاندن بری اوله‌جغی کبی کسوۀ طبع دخی نفیس اولور.

ایشته بو حقیقته تمسك ایدرك، علی الخصوص مملکتمزه جدی بر خدمت ابراز ایتمك ایستیه‌رك (قاموس ترکی) نك طبع ونشرنده مؤلف غیور سامی بك افندی حضرتلرینه عرض دست معاونت ایتمکی مطبعۀ عاجزانه‌م ایچون بر وسیلۀ مباهات بیلدم. بناءً علیه (قاموس ترکی) نك ناشرلکنی درعهده ایدرك بعون اللّه تعالی ایشته کتابك نشرینه ابتدار ایتدك.

اقدام غزته‌سی
صاحب امتیاز وسر محرری

احمد جودت

نسخ یازی ایله مقطعات

ت.	تثنیه
تا.	تاتارجه
تث.	تثنیهٔ مؤنث
تذ.	تثنیهٔ مذکر
تر.	ترکجه
تق.	ترکیٔ قدیم
تک.	ترکانجه
ث.	مؤنث
ج.	جمع
جث.	جمع مؤنث
جذ.	جمع مذکر
جه.	مجهول
چ.	چغتایجه
حـ.	حال
حج.	حرف جر
حد.	حرف ندا
حر.	حرف ربط
حن.	حرف نفی
حه.	حرف تنبیه
د.	ادات
ذ.	مذکر
ر.	روسجه
س.	اسم
سآ.	اسم آلت.
ستف.	اسم تفضیل
ستص.	اسم تصغیر
سث.	اسم مؤنث
سج.	اسم جنس
سخ.	اسم خاص
سذ.	اسم مذکر
سز.	اسم زمان.
سف.	اسم فاعل
سم.	اسم مکان
سمب.	اسم مبالغه
سمص.	اسم مصدر
سمف.	اسم مفعول
سمن.	اسم منسوب
ش.	اسم اشارت
ص.	صفت
صتر.	وصف ترکیبی
صث.	صفت مؤنث
صذ.	صفت مذکر
صش.	صفت مشبهه
ض.	ضمیر
ظز.	ظرف زمان
ظم.	ظرف مکان
عد.	اسم عدد
عب.	عدد رتبی
عر.	عربی
غا.	غلط
ف.	فعل
فا.	فارسی
فت.	فعل متعدی
فج.	فعل مجهول
فد.	مفرد
فر.	فرانسزجه
فش.	فعل مشارکت
فط.	فعل مطاوعت
فل.	فعل لازم
ك.	کنایه
لا.	لاتینجه
م.	معلوم، معروف
مص.	مصدر
مض.	مضارع
مه.	مهملات
نکا.	انکلیزجه
یتا.	ایتالیانجه
یو.	یونانی

رقعه یازی ایله مقطعات

اد. .... اداره‌ٔ ملکیه
ار. .... علم الارض
از. .... انشا
د. .... باغچوانلق
با. .... باقیله، مراجعت ونظر اولنه
بح. .... بحریه
بیط. .... فن بیطری
تا. .... تاریخ طبیعی
تج. .... تجارت
تش. .... تشریح
ج. .... جغرافیا
جر. .... جراثقال
جرا. .... فن جراحی
ح. .... حکمت طبیعیه
حق. .... حقوق
د. .... ادبیات
ر. .... ریاضیه
زرا. .... زراعت
سنح. .... استحکام
ص. .... فن صیدلانی
صر. .... صرافیه
صن. .... صنایع

صو. .... تصوف (اصطلاح صوفیون)
ط. .... طب
طب. .... طباعت
ع. .... عسکری
عا. .... عائله لسانی
عر. .... شعر
عو. .... عوام لسانی
ف. .... فقه
فل. .... فلسفه
کیم. .... کیمیا
لس. .... لزومسز
ما. .... مالیه
مج. .... مجازا
من. .... منطق
مر. .... متروك
مع. .... معدنیات
معم. .... فن معماری
مو. .... موسیقی
ن. .... نادر الاستعمال
نبا. .... نباتات
هـ. .... هیئت

اشارات مخصوصه

، مترادفلری آیریر.
؛ او معنایه متعلق تعبیراتی آیریر.
: مثاللرك باشنه قونور.
= عباره آره‌سنه کلن لغت ویا تعبیرله معناسی آره‌سنه کیرر.
« » لفظی مقصود اولان کلمات وحروفی آیریر.
رقم معانیٔ مختلفه‌یی تعداد وتصنیف ایدر.
|| معنایی دکیشدیرن تعبیراتی واصطلاحات علمیه وفنیه‌یی آیریر.
═ لغتك جنسی دکیشدیکنه، مثلا اسم ایکن صفت ویا فعل متعدی ایکن فعل لازم اولدیغنه علامت اولوب، آلتنده جنس جدیدینك علامتی وضع اولنور.
— بعض تفضیلات ومطالعاتی آیریر.
( ) لغتك تضمن ایتمدیکی وآنجق معناسی آکلاشلمق ایچون ذکری اقتضا ایدن عباراتی احاطه ایدر.
[ ] بعض ایضاحات وملاحظاتی ایچنه آلیر.

———

و واو مقبوضهٔ ثقیله : بو، شو.
ۊ واو مبسوطهٔ ثقیله : یۊل، زۊر.
ۏ واو مقبوضهٔ خفیفه : دۏز، سۏر.
ۋ واو مبسوطهٔ خفیفه : کۋز، سۋز.
ك کاف عربی : کیم، کار.
گ کاف فارسی : گل، گز.
ڭ ی ویا وکبی اوقونان : اگر، گوگرجین.
ڭ صاغر کاف : دڭز، اڭ.

['] فتحهٔ ثقیله : آره، دخی.
[،] کسرهٔ ثقیله : صره، قاپی.

———

اخطار. — هر صحیفه‌نك برنجی ستونی باشنده صحیفه‌نك برنجی ماده‌سنك ایلك اوچ حرفی، واوچنجی ستونك باشنده دخی صحیفه‌نك صوك ماده‌سنك ایلك اوچ حرفی کوسترلمشدر، که بونلرك ایکسنه بر کوز آتلمله او صحیفه‌ده نه حرفلرندن نه حرفلرینه‌دك لغتلر مندرج بولندیغی آکلاشیلیر.

———

قاموس تركى

ا

ا { س. تركجه ده دخی مستعمل الفباء عربینك برنجی حرفیدر. عربیده فتحه‌یی تقویه ایچون قوللانلدیغنده « الف » وكندی باشنه متحرك ویاساكن اوقوندیغنده «همزه» دینلیرسه‌ده، تركجه‌ده (ا) شكلنده اولانه الف، و (ء) شكلنده یازیلانه همزه دینلیر. برنجی شكلی ا شكل سریانیسندن، وایكنجیسی א شكل عبرانیسندن مأخوذدر. الك اسكی شكلی براوكوزباشی رسمندن عبارت اولمغله، عموم السنهٔ سامیه‌ده مشترك اولان اسمی ده بوكا دلالت ایدر. تركی الاصل كلمه‌لرده یالكز باشده همزه كبی اوقونوب، آلتنده (و) ویاخود (ی) بولنمازسه، همان دائما مفتوح اوقونور. بناءً علیه تركی الاصل واجنبی كلمه‌لرده الف مفتوحه‌نك (ئه) صورتنده تحریری عبثدر. همزه‌دن صوكره الف كلیرسه، ایكیسی برابر (آ) شكلنده یازیلیر. رقم كبی استعمالنده یعنی ابجد حسابنده (۱) عددینه اشارتدر.

آ { حد. ۱. تحبیبله برابر ندا بیان ایدر، یعنی سوه‌رك واوخشایه‌رق چاغرمغه یارار: آ بابانك یاوروسی! آ كوزمك ببكی! ۲. تكدیر وعتابله برابر ندایه دلالت ایدر: آجانم! بونصل ایش! آ حریف! نه‌درسنك ایتدیكك! ۳. اخطار وتنبیه ایله برابر برنوع تأسف وتوكل معناسنی تضمن ایدر: آبرادر! كیمدن ایلك مأمول ایدرسك؟ آقرداش! بن بوایشك اوله‌میه‌جغنی سویلدی ایدم. — همزه ایله باشلایان اسملردن اول چوق دفعه بر(ی) دخی آلوب، (آی) صورتنده قوللانیلیر: آی اوغل!

آ { حد. [مادهٔ آنفه‌ده‌كندن دها ممدود اولوب، كندی باشنه قوللانیلیر. بناءً علیه تفریقی الزمدر.] ۱. تعجب بیان ایدر: آ! بونه‌در! آ! بو نه كوزل آت! ۲. صبرسزلق معناسنی تضمنله برابر حدت وانفعاله دلالت ایدو: آ! بو چوق اولدی؛ آ! بن بو بله شی ایستمم.

آ { د. فعله التحاق ایدوب، ۱. تصدیق وتأكید بیان ایدر، ومدلولك بدیهی ویا طبیعی اولدیغنی كوستریر: اولور آ؛ صاتار آ، كندی مالیدر. ۲. (صیغهٔ شرطیه مخاطبنه ملحق اوله‌رق) تعجیل بیان ایدر: كلسه‌ك آ؛ یازسه‌كز آ. [غائبده « یا » قوللانیلیر: كلسه یا؛ یازسه‌لریا.]

آب { س. فا. صو. لس. ‖ آب آتشرنك، آب آتشپاره، آب انكور، آب طرب كبی تعبیرلر شعرا عندنده شرابدن كنایه در. ‖ آب حیات (و عو. آب وحیات) آب حیوان، آب زندكی = خضر (عم) ك ایچدیكی صوكه ایچنلری حیات سرمدی‌یه نائل ایتدیكی مرویدر؛ مج. لطیف و خفیف صو. ‖ آب روان = آقار صو. ‖ آب زر = آلتون صویی. ‖ عالم آب = بزم عشرت. عو. ‖ آب و تاب = رونق، طراوت، تازه‌لك. ‖ آب ودانه = مقدر اولان رزق، قسمت، قدر.

|| آب وهوا = بر مملكتك احوال صحيه‌سی .

آباء { سذ. جـ. عر. فد : اب. با: اب .

آباد { ص. فا. شن ، معمور . || تركيباتده محل ومكان وبر شيئك كثرتده بولنديغنی كوستریر: شمس آباد = چوق كونش كورن؛ غم آباد = كدرله مملو.

آباد { سذ. جـ. عر. فد : ابد. با: ابد .

آبادان { ص. فا. شن، معمور . [آباد كبی.]

آبادانلق { سـ. شنلك، معموريت. [فارسی ياء مصدريتله تركجه‌ده آبادانی استعمالی چر - كيندر.]

آبادی { سـ. فا. هندك دولت آباد شهرنده اعمال اولنان بر نوع اعلا يازی كاغدی. [دولت آبادی دن مخففدر.]

آباقه { سـ. عم، عجبه. مر. [احياسی آرزو اولنور لزوملی كلما- تدندر.]

آبامق { فتـ. دريغ ومنع ايتمك، ياپمامق، مخالفت ايتمك، فر: Refuser. مر. [بری بوش قالمش اولديغندن، احياسی آرزو اولنور.]

آباندیرمق { فتـ. (دوه‌یی) چو- كرتمك، اِيخلامق.

آبانلامق { فلـ. ١. بيوك آدیم آتمق. ٢. آديملری زياده آچه‌رق اولچمك .

آبانمق { فلـ. [عر. « عبا » دن] ١. بر شيئك اوزرينه قپانمق، اوستنه چوكمك، چوللانمق: فلانك اوزرينه آباندی. ٢. صارقمق، اكلمك: پنجره‌دن آبانوب باقدم. ٣. آديملری آچمق .

آبانوز { سـ. [فا. « آبنوس » دن] اصل هنددن چيقان پك سرت وسياه بر آغاج. || سياهلق وسرتلكدن دخی كنايه اولور: آبانوز كسيلمك. = صـ. آبانوزدن معمول : آبانوز اوق .

آبانی { سـ. ايپكدن صاريمتراق داللرله ايشلنمش بر نوع قماش كه صاريق وسائره‌ده قوللا- نيلير : بروسه آبانيسی. = صـ. بو قماشدن معمول : آبانی صاريق.

آب حيات { آب حيوان و سائره. با : آب.

آبدار { صـ. فا. [آب . داشتن.] ١. صولی، تر وتازه. ٢. رونقلی، پارلاق. ٣. معنيدار.

آبدارلق { سـ. ١. صولياق، تازه‌لك. ٢. رونق، طراوت .

آبدال { سـ. صـ. [عر. « بديل » جمعی اولان « ابدال » دن] ١. احمق وصافدرون. ٢. بر شيئه عقل يورماز قلندرمشرب ودرويش آدم .

آبدالسی { صـ. آبداله بكزر ، احمقجه.

آبداللق { سـ. ١. بدلالق، حما- قت. ٢. قلندرلك ، صافدرونلق .

آبدان { سـ. فا. [آب . دان] باغچه قوغه‌سی، صولامغه مخصوص سوزكچلی قوغه. ٢. سيديك قاوغی، مثانه. لـ.

آبدست { سـ. فا. [آب . دست = ال صوبی] نماز قيلمق ايچون بروجه شرع يوز وديرسكله برابر ال واياقلری ييقامق وباشه مسح ايتمكدن عبارت افعال طهارت، وضوء: آبدست آلمق. || مج. تكدير وتعزير: آبدست ويرمك. || آبدست اقتضا ايتمك = دوش آزمق، احتلام. || آبدست بوزمق = دفع حاجت ايتمك. || آبدستمده شبهه‌م يوقدر = اطمئنانم واردر. [بين العوام غسله دخی بعضاً آبدست دينلد- يكيچون ، لاجل التفريق، برينه كوچك وديكرينه بيوك آبدست ديرلر.]

آبدستان { سـ. فا. آبدست آلمغه مخصوص ابريق .

آبدستخانه { سـ. فا. [آبدست . خانه = آبدست اوی] ١. آبدست آلمغه وال ويوز ييقامغه مخصوص موصلقلی وقورنه‌لی محل. ٢. آبدست بوزه‌جق ير، آياق يولی.

آبدستسز { صـ. آبدست آلمامش، آبدستی بوزولمش . || مج. پرهيزسز، محرماتدن احتراز ايتمز.

آبدستلك { سـ. اصل آبدست آليركن كييلن بر نوع قيصه جبه.

آبراش { صـ. ١. [عر. « ابرش » دن] آلاجه بكگلی (آت). ٢. [عر. « ابرص » دن غل.] توكسز يرلرنده اويوز كبی برعلق اولان (آت) = سـ. علت مذ- كوره ، برص.

آبرو { سـ. فا. [آب . رو] ١. يوز صوبی، يوز آقلغی، عرض ، ناموس . ٢. شرف ، حيثيت : آبرو دوكمك = حيثيت ذاتيه‌يی پايمال ايتمك . ٣. امثال واقرانه بادیء فخر وشرف اولان

اك كزيده‌لرى : آبروى سلاجقه اولان جلال الدين محمد شاه .

آبگون ‹ص. فا. [آب - كون] صو رنكنده ، كوك ماڭى . لـ.›

آبگينه ‹س. فا. شيشه ، صراحى ، قدح . لـ.›

آبلا ‹س. ۱. بيوك همشيره . [« آغابك » ك مؤنثى حكمنده‌در. آناطوليده « باجى » وشرق تركجه‌سنده « آبا » ديرلر.] ۲. دائره اسكيسى، قلفه.›

آبلاق ‹ص. [عر. « ابلق » دن] آق آق قره‌سى قره دكرمى چهره‌لى كنج ايريسى .›

آبلوقه ‹س. [يتا. Blocco دن] بحراً محاصره : آبلوقه ايتمك، آبلوقه‌يه آلمق؛ آبلوقه‌يى بوزمق = خط محاصره‌يى دلوب چكمك؛ آبلوقه‌يى قالديرمق = محاصره‌يى فسخ ايتمك.›

آبلى ‹س. [يتا. توسطيله عر. « حبل » دن] مج. الده طوتيلوب اونكله يلكن قوللانيلان ايپ. || مج. آبلى‌يى براقمق = شاشيرمق .›

آبنوس ‹س. فا. آبانوز . [فارسى تركيباتده « س » ايله يازلمليدر.]›

آبنوسيه ‹ص. عر. نبا. فصيله‌ٔ آبانوسيه = نباتاتك بر صنف مخصوصى . فر : Ebénacées.›

آبو ‹حد. ع‌و. « آبونه ! » تعبيرندن مخفف اوله‌رق ادات تعجبدر.›

آبورجبور ‹س. ص. لذتسز وصحته مضر اوله‌رق دقتسز بيشمش عادى يمكره اطلاق اولنور: آبورجبور يمكار؛ آبور جبور ييوب ايچى بسله‌ملى. || مج. آغزدن كلن، دقتسز، عادى سوز، صاچه صپان، هذيان : آبور جبور سويلمك.›

آبوق صابوق ‹ص. س. دو. شو تمكزين وصايقلارجه‌سنه سويلنيلان، مناسبتسز، هذيان قبيلندن (سوز): آبوق صابوق سويلمكه باشلادى؛ آبوق صابوق سوزلر. [صابوق « صايمق » دن مشتق اولوب، « آبوق » ايسه اتباع ايچون لسانمزده چوق قوللانيلان مهملاتدندر.]›

آبونه ‹س. ص. [فر. Abonné] غزته ورسائل موقوته كبى نشرياته پشيندن آقچه‌ويره‌رك برمدت معينه ايچون مشترى اولان، مشترك : فلان غزته‌نك آبونه‌لرى چوقدر؛ بررساله‌ٔ موقوته‌يه آبونه اولمق .›

آبونه‌لك ‹س. ۱. بر غزته و سائره‌يه آبونه اولمه، آبونه اولانك حال وصفتى، اشتراك. ۲. برغزته ورساله‌ٔ موقوته وسائره‌نك برمدت معينه ايچون پشين ويرلمك شرطيله تخصيص ايدلمش بدلى، بدل اشتراك : فلان غزته‌نك برسنه ايچون آبونه‌لكى شودر. [بونك يرينه فر. « آبونمان » استعمالى عبثدر.]›

آبه ‹حد. [« آ » حرف ندا. سيله روم ايلى لسانلرنده « به » ، بره ، وره، موره » صورتلرنده مستعمل براداتدن مركب اوله‌رق روم ايلنده زبانزددر.] ايا، هى، به‌هى : آبه قرداش. ع‌و.›

آبيارى ‹س. فا. [اصل معناسى صولامه واسقا ايسه‌ده، لسانمزده يالكز معناى مجازيسيله بعض اسكى منشيان طرفندن قوللانلمشدر.] ياردم، امداد : آبيارىٔ همتكزله = همتكز ياردميله، همتكز سايه‌سنده .›

آپ ‹د. « آ » ايله باشلار بعض صفتلره كيروب، مبالغه بيان ايدر : آپ آچيق = پك وبسبتون آچيق؛ آپ آكسز = اصلا خاطرده يوغيكن، بغتةً ؛ آپ آشكار، آپ آق . [« اپ » و « اوپ » و « ايپ » صورتلرنده قوللانيلانك عينيدر : اپ ايى، اوپ اوزون، ايپ اينجه كبى.]›

آپارتمان ‹س. [فر . Appartement] ۱. برقاچ اوطه‌دن مركب وبرعائله اقامتنه الويريشلى دائره. ۲. كرايه‌ويرلمك اوزره بويله دائره‌لره منقسم عقار .›

آپارمق ‹مص : آپاربر . فتـ. [تركان لغتنده] ۱. آلوب كوتورمك : بچمه نامرد كوپريسندن قو آپارسون صو سنى. ۲. آشيرمق ، چالوب چارپمق .›

آپاز ‹س. [غلطى : هاپاز] ۱. قبالى آوج، مشت. ۲. قبالى آوجه صيغان مقدار : بر آپاز بغداى .›

آپازلامق ‹فل. (كمى) يلكنك زياده شيشمسيله

روز کاری آوجلامشجه سنه یا-
واش کیتمك .

آپازلامه { س. کمینك یلکنی زیاده شیشره رك یواش کیتمسیله حاصل اولان خفیف یالپه.

آپاکسز { و آپاکسزین. (ا) : آکسز، آکسزین.

آپالاق { ص. ایری و توموبول (کوچك چوجق).

آپش { س. [آپیش و آپوش دخی یازیله بیلیر.] اویلغك ایچ طرفی، بودك ایچ یوزی. || آپش آیرلمق، یره کلمك = (حیوان) چاتلامق، باجاقلرینی آچه رق دیکیلوب طورمق.

آپشاق { ص. ١. آپشلری آچیق (حیوان). ٢. قوتدن دوشمش، یورویه مز، تنبل.

آپشدیرمق { فت. ١. (حیوانی) چوق یورمق ، آرتق یوریتمکه مجالی اولمیه جق درجه یه کتیرمك. ٢. بیلدیرمق، حرونلاتمق. ٣. (کمی یی) ایکی اوجندن دمیرلیوب ویا باغلایوب محکم قاصمق.

آپشمق { فل. [آپیشمق و آپوشمق دخی یازیله بیلیر.] ١. (حیوان) آپشلرینی آچوب چاتلایه قالمق. ٢. بر یره دیکیلوب طورمق، ایلری یه کیده مه مك. ٣. بر ایشك عهده سندن کله مه مك، عاجز قالمق.

آپشیق { ص. ١. قویروغی بجاغنك آره سنه آلوب یورغون و بیلغین برحالده کیدن (قورت وسائره). ٢. یوریلوب عاجز قالمش، شاشیرمش (آدم).

آپول { ح. تمیز قاز کبی ایکی یانه صالانه رق یوریمکی تصویر ایچون مکرر قوللانیلیر: آپول آپول یوریمك.

آپیقو { س. [ایتا.] بح. ١. کمینك زنجیری طوپلایوب دمیر قالدیرمقی اوزره حاضر بولنمسی. == ص. مج. حاضر، تتیك، جست وچالاك.

آت { س. [اسم دیمك اولان « آد » دن تفریق ایچون (ت) سی متحرك اولدقده (د)ه تحول ایتمز.] ١. بینك وقوشی ویوك ایچون قوللانیلان معروف چارپا حیوان مونس، بیکیر، فرس، اسب : بینك آتی، قوشی آتی، یاریش آتی، عرب آتی. ٢. بو حیوانك اتمه مش ارککی، ایکدیش و قیصراق مقابلی، حصان. || آت اوغلانی، اوشاغی = آرابه جی وسایس یماغی، اسپیر. || مج. آت اوینا تمق = هنر ابراز ایتمك. || آت بازاری = آت وسائر حیوانات آلنوب صاتیلان محل. || آت بالیغی = آفریقانك بیوك نهرلرنده یوزن جسیم برچارپاکه لسان یونانیده (هیپوپوتام) یعنی ایرماق آتی دینلیر. بالیقله مناسبتی یوقدر. || آت سولوکی = سولوکك ایشه یارا ماز جنسی . || آت سیکسکی = حیوانلره یاپیشان معروف معجز سیکك. || آت قفاسی = حماقت، بینسزلك؛ آت قفالی، احمق، بینسز. || آت قولاغی = ماروله بکزر بر نبات. || آت قویروغی = برجنس نبات که حربیده امسوخ دیرلر. || آت کستانه سی = ایری ویتمز بر جنس کستانه، که آغاجی سوس ایچون باغچه لرده ویوللرده دیکیلوب، بیاض وپنبه چیچکلیسی اولور. — جنته بجه « آد » یرینه ده « آت » قوللانیلیر.

آتا { س. ١. بابا، والد، پدر. ٢. یاشلی ومحترم آدم. || آتابك = بك بابا. || قاین آتا = قاین پدر، زوجیندن بهرینه نسبتله دیکرینك باباسی. == ج. آثار = آبا واجداد، اسلاف. || آتالر سوزی = ضرب مثل.

آتاشه { یاخود آتشه س. [فر. Attaché] سفارت معیتنده کاتب ملازمی: آتاشه میلیتر = سفارت عسکری ملازمی؛ آتاشه ناوال = سفارت بحری ملازمی. لـه.

آتاق { ص. [« آتمق » دن] دوشونمکسزین هرایشه آتیلوب صوتیلان، ملاحظه سز، جری، متهور، صاوروق.

آتاقلق { س. دوشونمکسزین هر ایشه آتیلوب قاریشان آدمك حال وصفتی. ملاحظه سزلق، صاوروقلق، جرأت، تهور.

آتالق { س. آتاحال وصفتی = بابالق، پدرلك، ابوت.

آتالق { ص. ١. پدر یرینی طوتان، پدرلك ایدن، بابالق. ٢. لالا، مربی. ٣. ترکستانده وزرایه ویریلان عنواندر.

آتدیرمق { فت. آتمغه سوق ویا اجبار ایتمك : قورشون، آدیم آتدیرمق. ٢.

فیشقیرتمق، صیچراتمق. || پاموق آتدیرمق وسائره. با : آتمق.

آتَرینه { سـ. ار: Ἀθέρινη } کومش بالیغنك ایریسی.

آتَش { سـ. فا. [اصلی سریانیجه اولوب، فارسیسی «آذر» وترکجه‌سی «اوت» در.] ۱. اوطون وسائره یانمه‌سندن حاصل اولان حال وماده؛ اوت، نار. ۲. حرارت، قیزغینلق: آتش باصدی؛ صیتمه‌نك آتشی اینمدی. ۳. غضب، حدت، شدت. ٤. حیوانك سریع الحرکه وپك جانلی واویناق اولمسی. ٥. اسلحهٔ ناریه‌نك بردن بوشانمسی: نوبت آتشی؛ آتش تعلیمی. ٦. یانغین، حریق. || آتش آلمق = طوتیشمق: ومج. بردن بره حدتلنمك. || آتش ایتمك = تشهیر سلاح ایتمك، تفنك ویا طبانجه بوشالتمق. || آتش بهاسنه = پك بهالی. || آتش پوسکورمك = زیاده اوفکه‌لنمك. || آتش قایغی = یانغین ایچون طلومبه‌یی طاشیمغه مخصوص بیوك قایق: و(بالتعمیم) او شکل وبیوکلکده قایق. || آتش ویرمك = یاقمق، طوتیشدیرمق. || آتشه ویرمك = یاقمق، احراق ایتمك؛ مج. فساد قاریشدیرمق. == ص. مج. پك قیزغین، پك حرارتلی وشدتلی.

آتَش اَفشان { ص. فا. با: آتش فشان.

آتَش اَنگیز { ص. فا. [آتش. انگیختن] آتش القا ایدن، پك شدتلی.

آتَشبار { ص. فا. [آتش. باریدن] آتش یاغدیران، پك شدتلی ویا حرارتلی: آه آتشبار.

آتَشباز { سـ. فا. [آتش. باختن] آتشله اوینایان حقه‌باز.

آتَش بالیغی { سـ. صاردلیه یا پیلان بر جنس کوچك بالیق.

آتَش بوجگی { سـ. آرقه‌سنده فوسفوری اولوب وقت وقت پارلایان معروف بوجك.

آتَشپاره { سـ. فا. [آتش. پاره] آتش پارچه‌سی، قیغیلجیم، شراره. || مج. پك شدتلی وبهادر آدم.

آتَشپَرَست { سـ. ص. فا. [آتش. پرستن] آتشه طاپان، زردشتی، گبر.

آتَشپَرَستلك { سـ. آتشه طاپمه، آتشه طاپانلرك حال وصفتی ومذهبی، اسکی ایرانیلرك زردشت طرفندن وضع اولنمش دینی.

آتَشجی { سـ. واپورده قزانك آتشنی یاقوب اداره ایتمکه مأمور آدم.

آتَشجیلك { سـ. واپور آتشجیسنك صفت ومأموریتی.

آتَشخانه { سـ. فا. آتش یانان یر، اوجاق.

آتَشدرمق { آتشدیرمه. با: آتیشدیرمق.

آتَش زَبان { ص. فا. [آتش. زبان] دیلندن آتشلر پوسکورور کبی فوق العاده مؤثر وشدتلی سوز ویا شعر سویلین.

آتَش فَشان { یاخود آتش افشان. ص. فا. [آتش. فشاندن] آتش صاچان، آتش پوسکورن: کوه آتش فشان = یانار طاغ، برکان.

آتَشگَده { سـ. فا. [آتش. کده] زردشتیلرك آتش یاقدقلری معبد، آذرگده.

آتَشلك { سـ. ۱. آتش یانان یر، کلخان. ۲. آتش طاشیمغه مخصوص قاب. == ص. ۱. آتشه یارار: آتشلك اودون. ۲. نار جهنمه مستحق: آتشلك آدم.

آتَشلَندیرمك { فتـ. آتش ویرمك، طوتیشدیرمق. || مج. ۱. زیاده قیزدیرمق. ۲. (فساد وشقاق) تشدید ایتمك.

آتَشلَنمك { فل. آتش آلمق، طوتیشمق. || مج. ۱. زیاده قیزمق، پرحدت اولمق. ۲. کسب شدت ایتمك، آزمق.

آتَشلی { ص. ۱. حرارتلی، قیزغین. ۲. جست وچالاك، زیاده سرعتلی وجانلی (آت وسائره).

آتَشناك { ص. فا. آتشلی، حرارتلی، قیزغین.

آتَشی { ص. فا. آتش رنکنده، آچیق قزیل. == سـ. جهنم زبانیسی. ج: آتشیان.

آتَشین { ص. فا. آتشدن معمول ایمش کبی پك قیزغین وحرارتلی، شدید، حدید.

آتقی { سـ. [«آتمق» دن.] ۱. نسجده آریشك اوستنه کان ومکیکله آتیلان آرغاج تلی. ۲. اکین دمتلرینی یوکسکه آتمغه مخصوص بیوك یابه. ۳. اوموزه

ويا آرقه يه آتيلان شال وسائره.

آتقيلامَق { فتـ. مكيكله آتقى. يى آته‌رق نسج ايتمك.

آتلاتمَق { فتـ. ١. برينى آتلامغه وصيچرامغه سوق واجبار ايتمك. ٢. يكچيرمك، آشيرمق، صاومق : بر خسته‌لغى، بر بلايى آتلاتمق.

آتلامباج { سـ. چوجقلرك آتلامه اويونى.

آتلامَق { نل. [«آت» دن] ١. آت كبى قالقوب فيرلامق، صيچرامق. ٢. فيشـقيرمق. = فتـ. ١. يكچمك، اوستندن يكچوب براقمق : اوقـوركن ايكى سطر آتلادى. ٢. آشمق، اوته‌يه يكچمك : شو طاغى آتلاسه‌ق. || آدیم آتلامق = قوت يتديكى قدر آديم آچه‌رق صيچرامق.

آتلامه { سـ. آتلامق فعلى، آتلايش. با : آتلامق. || آتلامه طاشى = چامورلى يولك بر طرفندن ديكر طرفنه يكچمك ايچون قونمش طاش.

آتلاندیرمَق { فتـ. [«آت» دن] برينه آت قزاندیرمق، آتلى ايتمك، آته بيندیرمك.

آتلانغيچ { سـ. دره‌نك اوته‌سنه يكچمك ايچون صويك ايچنه موضوع آتلامه طاشى.

آتلانمَق { نل. ١. آت كبى قالقمق، شـاخلانمق. ٢. آت ايدنمك، آتلى اولمق، آته بينمك. ٣. يكچيرلمك، اونوتلمق : بو يازيدن بر سطر آتلانمشـدر. || آتلانان آتلانانه = قاچان قاچانه.

آتلايش { سـ. آتلامق فعلى، آتلامه. با : آتلامق.

آتلمَق { فل. ١. طرح و رمى اولنمق : بو كاغد نيچون بورايه آتلمش؟ ٢. اعتباردن دوشمك، نظر اعتباره آلنمامق : آتيله‌جق آدم دكلدر. ٣. ايلرى‌يه وارمق، تهورله مداخله ايتمك. ٤. تخته كبى چارپيلوب بوكلمك.

آتلمه { سـ. آتلمق فعلى، آتليش. با : آتلمق.

آتلى { ياخود آتلو. سـ. صـ. آته بينمش، سوار، فارس. || آتلى قاربنجه = قاربنجه‌نك بر بيوك جنسى. || آتلى قره‌جه = چوجقلرك بينمسنه مخصوص تخته‌دن تكرلكلى آت.

آتليش { سـ. آتلمق فعلى، آتلمه. با : آتلمق.

آتماجه { سـ. [«آتمق» دن] تأنيس اولنه‌رق قوشلره صالديريلان بر جنس يیرتيجى قوش. فا. باشه وعر. بوندن معرب باشق دينور.

آتمَق { فتـ. ١. بر شيئى الدن براقوب آز چوق فيرلاتمق، رمى : النده‌كى طاشى آتدى. ٢. ايچريدن طيشارى‌يه چيقاروب دفع وطرد ايتمك : اودن آتديلر؛ سوقاغه آتديلر؛ اوستندن آتدى. ٣. براقمق، ترك ايتمك : باباسنى بر كوشه‌يه آتمش. ٤. آچمق، سرمك، اوسته آلمق، اورتمك : اوموزمه بر شال آتدم؛ بو كيجه بر يورغان دها آتملى. ٥. دوشـورمك، ازاله ايتمك، غائب ايتمك : رنكنى، تويىنى آتوابنى آتدى. ٦. صاچمق، سرپمك، طاغيتمق : تخم آتمق. ٧. دوكمك، قومق، وضع والقا ايتمك : انباره ذخيره آتمق؛ قيشلق كورى آتمق. ٨. اورمق، ياپيشديرمق : طوقات آتمق؛ چفته آتمق. ٩. اوزاتمق، صونمق : ال آتمق. ١٠. بوشاتمق، تشهير ايتمك : تفنك، طوپ، طبانجه آتمق. ١١. تأخير، تعويق، امهال ايتمك : صكره‌يه، يارينه آتدى. ١٢. عطف واسناد ايتمك، يوكلتمك : قباحتى فلانه آتديلر. ١٣. دوشـورمك، ياتيرمق : يره آتديلر. || آديم آتمق = يوريمك. || بكز آتمق = صارارمق، صولمق. || پانبوق آتمق = حلاج يايله پانبوغى قبارتمق. || پرنده‌دن آتمق = اغفال ايتمك. || پوستكى آتمق = يوها باغرمق، تذليل ايتمك. || تل آتمق = وضع اسـاس ايتمك. || جان آتمق = چوق آرزو ايتمك، تهالكه ايسته‌مك. || چكه آتمق = جان چكشمك، حالت نزعده بولنمق. || حرف، سوز آتمق = ١. طولاييسيله تعريض ايتمك. ٢. طاقلمق، معاشقه ايتمك. || طاش آتمق = اعتراض ايتمك، عليهنده بولنمق. || طوپى آتمق = افلاس ايتمك. || طيبه‌يى آتمق = چوق حدتلنوب تهور ايتمك. || قاش آتمق = اشارت وغمزه ايتمك. || قاشيق آتمق = حرصله وچوق يمك. || قپاغى آتمق = صاوشوب قورتلمق. || كوز آتمق = طمع وغبطه ايتمك. || كوكده‌يه آتمق = يتمك. || لاف آتمق = كوزه‌لك ايتمك، لزومسز

يره چورق سويلمك. || نعره آتمق = باغرمق. || يابانه آتمق = اعتبار ايتمه‌مك، صايمامق. == فل. ۱. اساسسز سوز سويلمك، يالان سويلمك. ۲. تفاخر ايتمك، اصلسز شيلرله افتخار ايتمك. ۳. اورمق، اوينامق: نبضى آتيور. ٤. آچلمق، سوكمك: شفق، طاڭ آتمق. ٥. بوشانمق، آتش آلمق: بو تفنك آتميور. ٦. بر شيئك كنارى قيريلوب چنتيلك. ۷. صوولمق، اوچمق: بكزى آتدى. || آتوب طوتمق = بيپروا اصلسز شيلر سويلمكله تفاخر ايتمك.

آتمه { س. آتمق فعلى، آتيش. با: آتمق.

آتى { ص. عر. ۆ: آتيه. [«اتيان» دن سف.] ۱. كله‌جك اولان، اوكده بولنان، مستقبل، ماضى وحال مقابلى: زمان آتيه = كله‌جك زمانده؛ ايام آتيه = كله‌جك كونلر. ۲. اوكده، زيرده مسطور و محرر بولنان: بروجه آتى؛ وجه آتى اوزره. || آتى الذكر، آتى البيان = آلت طرفده ذكر وبيان اولنان. == سذ. كله‌جك زمان، استقبال: آتيده ظهور ايده‌جك وقوعات؛ آتيدن بحث ايتمك؛ آتيسى قرا كلق.

آتياً { ح. عر. اوكده، ايلريده، زيرده: آتياً بيان اولنه‌جغى اوزره.

آتيجى { ص. ايى سلاح آتان، نشان آلوب اورمه‌ده ماهر، نشانجى.

آتيلش { س. ۱. آتمق فعلى وطرزى، آتمه. با: آتمق.

۲. نشانجيلق. ۳. تفاخر مقصديله سويلنمش فاحش يالان.

آتيشدرمق { ياخود آتشدرمق. فتـ. ۱. سوكوب صايمق، بربرينك قباحتلرينى صايه‌رق عتاب وسرزنش ايتمك. ۲. عجله ايله يمك.

آتيشمق { فتـ. ۱. اورشمق، طاش و سلاحله بربرينه اورمق. ۲. بربرينى سوكه‌رك غاوغا ايتمك.

آتيق { س. سوت ويغورت چالقامغه مخصوص كوچك يايق.

آتيم { س. ۱. اسلحۀ ناريه نك بوشادلمسى، آتلمسى، انداخت. ۲. قورشون منزلى، قورشونك يتيشديكى مسافه. ۳. سلاحك بردفعه آتلمسيچون اقتضا ايدن باروت وسائره: برآتيم باروت.

آثار { سذ. جـ. عر. فد: اثر. با: اثر.

آثام { سذ. جـ. عر. فد: اثم. با: اثم.

آثم { ص. عر. ۆ: آثمه. [«اثم» دن سف.] كنهكار، صوچلى.

آج { ص. ۱. طوق اولميان، يمكه اشتهاسى اولان، كرسنه، جايع. آدم وياحيوان وقارنه صفت اولور: آجم: قارنم آجدر؛ آج قالمق. ۲. طويماز، طمعكار، حريص: نه آج آدم! ۳. فقير، محتاج: آج طويورمق. ٤. قوراقدن زياده قاورلمش: آج طوپراق. || آج آجنه = آج اوله‌رق، برشئ يمكسزين. || آج طويورمق = ۱. فقراىى اطعام ايتمك. || آج قارننه = آج ايكن، دها برشئ يمه‌دن. == س. آجلق، جوع: آجلدن اولمك.

آجال { سذ. جـ. عر. فد: اجل. با: اجل.

آجر { ص. عر. ۆ: آجره. [«اجر» دن سف.] حقـ. برشيئى اجاره‌يه ويرن.

آج كوزلى { ص. طمعكار، طويماز، حريص.

آج كوزلولك { س. طويمازلق، طمعكارلق، حرص.

آجل { ص. عر. ۆ: آجله. [«اجل» دن سف.] حقـ. وعده‌يه مربوط، وعده‌سى حلولنده وقوع بوله‌جق اولان: [ضدى: عاجل.]

آجلاً { ح. حقـ. وعده‌يه مربوط اوله‌رق، وعده‌سى حلولنده اجرا اولنمق اوزره.

آجلق { س. ۱. طوق اولميانك حالى، يمكه اشتهاىى موجب حال، جوع: آجلق چكمك. ۲. قيتلق، قحط.

آجنته { س. [يتا. | Agente] ۱. بر واپور شركتنك هر اسكله‌ده‌كى مأمورى. ۲. بر شركت ويا اداره‌نك آخر مملكتده‌كى وكيلى. ۳. بو مأمور ويا وكيلك مأموريتى واداره‌خانه‌سى.

آجنمق { با: آجيمق.

آجور { س. برجنس خيار.

آجى { ص. ۱. طاتلينك ضدى، مر، تلخ: آجى علاج. ۲. ايچيلمكه صالح اولميان، طوزلى: آجى صو.

۳. طبعه خوش کلمین، سرت، درشت، ناهموار: آجی سوز. ٤. قولاغه بدکلن: آجی سس. || آجی آغاج = قواسیا. || آجی الما = یمز بر الما. || آجی بادم = آجیتراق وسرت قوتولی بر جنس بادم. || آجی چاچا = بر جنس بالیق. || آجی خیار = ابوجهل قارپوزی. || آجی مارول = هندبا نوعی. || آجی یونجه = یونجه‌نك بر جنسی. = ح. بد وناخوش صورتله: آجی آجی باغیرمق. = س. آجیلق، مهارت: آجیسی ایچنده در.

آجی { س. (اصلی: آجیق) ۱. درد، کدر، الم. ۲. آغری، صیزی، وجع. ۳. مصیبت، ماتم، یاس. ٤. انتقام، اوچ. || جان، یورك آجیسی = پك آجینه‌جق حال. || قویروق آجیسی = کین. || آجی چیقارمق = تلافی مافات ایتمك.

آجیتمق { فت. ۱. آجیمغی موجب اولمق، آغریتمق، آغری و صیزی ویرمك: الی آجیتدم. ۲. جفا واذیت ویرمك.

آجیراق { ص. آز آجی، آجی‌یه چالار، آجیمسی، آجیتراق.

آجیرغنمق { فت. ۱. آجیوب مرحمت ایتمك، ترحم ایتمك. ۲. حمایه و تصاحب ایتمك. مر. (احیاسی الزمدر.)

آجیرغه { س. یبان توربی دینان بر جنس نبات.

آجیق { س. ۱. کدر، الم. ۲. ماتم، یاس. بلا: آجی.

آجیقدیرمق { فت. ۱. آج قومق، آجلغه مبتلا ایتمك. ۲. آجلق ویرمك، اشتها آچمق.

آجیقلانمق { فل. ماتمده بولنمق، یاسلی اولمق.

آجیقلمق { فجـ. آجلق حس اولنمق: شمدیدن آجیقلماز.

آجیقلی { ص. ۱. مؤلم، مؤثر، فجیع: آجیقلی حکایه. ۲. ماتملی، یاسلی: قادینجغز آجیقلیدر.

آجیقمق { فل. آجلق طویمق، آج اولمق: چوق آجیقدم؛ قارنم آجیقدی. || مجـ. چوق آرزو ایتمك.

آجیلانمق { فل. آجی اولمق، مهارت کسب ایتمك: بو صلاته لق آجیلانمش. (چ: آجیمق.) || مجـ. شدت و حدته کلوب بدخو اولمق.

آجیلق { س. آجی اولان شیئك حالی، مرارت، تلخی. || مجـ. سرتلك، شدت، عنف.

آجیمتراق { ص. آجی‌یه مائل، آجیجه، آجیمسی.

آجیمق { فل. (اصلی: آجیقمق) ۱. آغریمق، وجعی موجب اولمق: الم آجیور. ۲. کدر وتأسف ایتمك، مرحمته کلمك: شو آدمك حالنه آجیرم. ۳. اسیرکه‌مك، قییه‌مامق: امکمه آجیرم.

«آغریمق» ایله «آجیمق» و «صیزلامق» آره‌سنده‌کی فرق شودرکه: آغری دها اصلی ویرن، آجی سطحی لکن دها مؤثر وباتیجی اولور؛ صیزی ایسه باشلیه‌رق سیکیره نوبت نوبت کلوب کچنیدر.

آجیندیرمق { فت. مرحمته کتیرمك، آجیمغه سوق ایتمك. رقتی موجب اولمق.

آجینمق { فجـ. کدر وتأسف اولنمق: حالنه آجینیر.

آجینه‌جق { ص. شایان مرحمت، جالب تأسف: آجینه‌جق بر حالده‌در.

آجیو { س. (ایتا. Aggio) آقچه فرقنك معاملات صرافیه‌سی.

آچار { س. ۱. آناختار، مفتاح. (آناختار رومجه اولوب، اصل ترکجه‌سی آچاردر.) ۲. اشتها آچمغه مخصوص ترشی وسائره.

آچدیرمق { فت. ۱. بشقه‌سی واسطه‌سیله آچمق، آچمغه سوق واجبار ایتمك: قپویی آچدیردم. بلا: آچتی. ۲. بر دها ایشلنمه‌مش خام اراضی‌یی سورمك. || آغز آچدیرمق = سویله‌مکه مجبور ایتمك. || کوز آچدیرمامق = پك صیقی طوتوب بر شیئه مساعده ایتمه‌مك.

آچقی { س. جلا، پرداخت، لوستره.

آچقیجی { س. جلا و پرداخت ویرن صنعتکار.

آچلمق { فل. ۱. فتح وکشاد اولنمق: قپو آچلدی. ۲. طاغلمق، چکلمك، مندفع اولمق: بلوطلر، غلبه‌لك آچلدی. ۳. تمیزلنمك: بوبز آچلیور. ٤. براق وآچیق اولمق: هوا آچلدی. ٥. یاپراقلانمق: کل، چیچك آچلدی. ٦. نشئه‌لنمك، انشراح درون پیدا ایتمك: انسان کزمکله آچلیر. ۷. محجوبیت وطوتقونلقدن قورتیلوب سربستلنمك. ۸. وسعت پیدا ایتمك: اوطه آچلدی. ۹. اوزاغه، انکینه صالمق: واپور

آچلدی. ١٠. بدأ ایتمك، باشلامق : مجلس آچلدی. ١١. موقع بحثه قونمق، یکمك: سوز آچلدی. ١٢. ظهور ایتمك، حاصل اولمق: ایش آچلدی. ١٣. بوش قالمق، منحل اولمق : فلان مأمـوریت آچلدی. ١٤. کشف راز ایتمك، امنیت ایدوب هر شیئی سویلمك: بکا آچلماز. || آرا آچلمق = بوزیشمق .

آچماز { ص. کتوم. == س. سطرنج و دامه اویونلرنده خصمی اضرار ایده جك اویون، خدعه.

آچمازلق { س. کتم اسرار، کتوملك .

آچمق { مص : آچار. ت. ١. قپالی شیئی فتح وکشاد ایتمك : قپویی آچمق. ٢. اورتیلی شیئدن اورتی یی قالدیرمق : باش آچمق . ٣. قاتلانمش شیئی چوزمـك : بوغچه ، بیراق آچمق . ٤. دلمك، قازمق : دلیك، قیو آچمق. ٥. بر شیئـدن موانعی دفع ایدوب سربست براقمق : یول آچمق. ٦. طیقالی شیئدن طیقاجی چیقارمق: شیشـه، بوری آچمق. ٧. کنکیشلتمك، توسیع ایتمك: اوطه یی، باغچه یی، میدانی آچمق. ٨. قازوب حرث وزراعت ایتمك ، ایشلمك: تارله ، اراضی آچمق. ٩. آره لغی توسیع ایدوب سیرکلشدیرمك : پارمقلری آچمق. ١٠. یوقفه حالنه قومق : خمور آچمق. ١١. تطهیر ایتمك، تمیزلمك : چماشیری آچمق. ١٢. جلا و پرداخت ویرمك. ١٣. عمومه عائد بر بنا تأسیس واداره ایتمك : مکتب، تیاترو آچمق. ١٤. ایضاح و تفصیل ایتمك : عباره یی، سوزی آچمق. ١٥. درمیان ایتمك : سوز، بحث آچمق. ١٦. امنیت ایدوب سویلمك، کشف راز ایتمك : بکا بر شی آچمدی. ١٧. چوزمك، حل ایتمك : دوکم آچمق. || آدیم آچمق = عجله ایله یوریمك. || آغز آچمق = سویلمك؛ اطالهٔ لسان ایتمك. || آغز آچمامق = اختیار سکوت ایتمك . || اشتها آچمق = اشتها کتیرمك. || ال آچمق = دیلنمـك. || باش آچمق = بد دعا ایتمـك. || بیراق آچمق = قیام ایتمك. || چیغیر آچمق = یکی بر طرز واصول ایجاد ایتمك . || دفتر آچمق = اعانه طوپلامق. || فال آچمق = تفأل ایتمك. || قپـو، یول آچمق = بر ایشـده بشقه لرینه نمونه اولمق. || قلم آچمق = یونتمق = || کوز آچمق = تیقظ وبصیرت اوزره بولنمق، غفلت ایتمه مك. = فل. ١. یاپراقلانمق: چیچك، آغاج آچمق. ٢ . براق و بلوطسز اولمق: هوا آچمق ایستیور. ٣. جلالنمق. ٤. آچیقه وارمق، انکینه آچلمق : کمی آچدی.

آچمه { س. ١. خام طوپراقـدن یکی تارله یه تحویل اولنمش یر. ٢. آصیلوب یوزلك ایچـون قویونك بجاغنه آچیلان دلیك .

آچمه لق { کیر چیقـارمغه مخصوص صابون وسائره.

آچیجی { ص. ١. آچان، کشاینده، فاتح. ٢. کشف وحل ایدن، کشـاف، حلال. ٣. جلا وپرداخت ایدن ، جلاجی . ٤. فرح وانشراح ویرن، مفرح.

آچیق { ص. [« آچـمق » دن] ١. قپالینـك ضـدی ، مفتوح، کشاده : آچیق قپو، او، صندیق. ٢. مسدود اولمیان، مانعسز : آچیق یول. ٣. کنکیش، واسع : آچیق میدان، دکیز. ٤. اورتیسز ، چبلاق ، مکشـوف ، عریان : باشی ، قوللری آچیق. ٥. سیرك، آره لقلی : آچیق آدیملر؛ آچیق قاش. ٦. بلوطسز، براق: آچیق هوا. ٧. آشکار، عیان، واضح : آچیق سوز، عباره. ٨. مفرح، دلکشا : آچیق بریر. ٩. قویو اولمیـان ، بیـاضه چالان: آچیق ماوی، پنبه. ١٠. پرده سز، عفت خصـوصنده لا ابالی: فلان قادین آچیقـدر ، آچیق مشربلی. ١١. صاحبسز، بوش، منحل : آچیق مأمـوریت . ١٢. محفـوظ اولمیـان ، استحکامسز : آچیق لیمان، قصبه. ١٣. بوزوق، اختلافلی : فلانله آره مز آچیقدر . ١٤. اسم تصریح اولنمیان: آچیق بونو ، پولیچـه. || آچیق آغز = حماقت، شاشقینلق. || آچیق ال = جومردلك، سخاوت؛ الی آچیق = جومرد ، سخی. || باشی آچیق = سربست، پرواسز. || آچیق صاچیق = پریشان قیافتده. || آچیق قپو = مهمان نوازلق، مسافر پرورلك. || آچیق کوز = اویانیق، بجریکلی. || کوزی آچیق = آرزوسـنه نائل اوله میـوب حسرتده قالان. == ح. ١. آشکاره، صراحةً : آچیق سویلمك. ٢. سسله، جهراً : آچیق اوقومق.

آچیق { س. ١. بر شیئك کنکیش طرفی : دکیز آچیغی = انکین: آچیقلرده = انکینده. ٢.

بر شیئك طیش طرفی، خارج: آچیقدن آدم آلنماز. ۳. مأموریتسزلك، معزولیت: آچیقده قالمق. ٤. وظیفه ومأموریتی اولمیوب موقتاً ایشسز بولنان ضابط: آچیقلر قومیسیونی. ٥. آچیق رنك: آچیغه بویامق. ٦. حساب موازنه‌سنده نقصان: بودجه آچیغی؛ آچیغی چیقدی. || آچیقدن، آچیقدن آچیغه = ظاهراً، علناً، آشکاره. || آچیغه اورمق، میدانه چیقارمق، کشف وافشا ایتمك

آچیق آغز { س. بر جنس چیچك.

آچیقلامق { فت. ۱. میدانه چیقارمق، اظهار واعلان ایتمك. ۲. آچیقدن و آشکاره سویلمك ویاپامق. = فل. میدانه چیقمق، ظاهر اولمق.

آچیقلق { س. ۱. آره‌لق، مسافه: ایکی آغاج آره‌سنده‌کی آچیقلق. ۲. فراخلق، نظارت: کوکل آچیقلقدن خوشلانیر. ۳. میدان، ابنیه وسائره‌دن خالی عرصه: اوك اوکنده بر آچیقلق واردر. ٤. هوانك بلوطسز وبراق اولمسی: بوکونکی هوانك آچیقلغی. ٥. عفت خصوصنده لاابالیلك: بو قادینك آچیقلغی معلومدر.

آحاد { سذ. جـ. عر. فد. احد. با: احد.

آخار { س. [« آق » دن مشتق اولوب، « اهار » املاسیله فارسی‌یه دخی کچمشدر] ۱. آقلق، دوزکون. ۲. پرداخت قوله‌سی.

آخارلامق { فت. پرداخت قوله‌سی سورمك، جلا ایتمك.

آختاپود { س. [ر: Ὀκταπόδι = سکز آیاقلی] ۱. معروف بر جنس دکیز حیوانیدر، که کمیکسز اولوب، اوزون آیاقلرنده ناصیرکبی قوه ماصه‌یی حائز اولان دوکوملرله قیالره یاپیشیر. ۲. سرطانه مشابه بر نوع جبان: رحم آختاپودی.

آخَر { ص. عر. ث: اخری. [« اخر » دن سقف.] باشقه، غیری، دیکر: وقت آخر = باشقه وقت: او بحث آخر = او باشقه بحث؛ تعبیر آخرله = باشقه افاده ایله.

آخِر { ص. عر. ث: آخره. [« اخر » دن سف.] ۱. صوك، صکره‌کی: آخر نفس = صوك نفس: آخر زمان = صوك زمان؛ آخر زمان پیغمبری = فخر کائنات صلعم افندمز. ۲. بیتن، ختام بولان: آخر اولدی، بیتدی. = سذ. جـ: اواخر = صوك زمان، نهایت: اواخر عمرنده، اواخر محرمده. || بر آدمك اول وآخری = ابتدا وصکره‌کی حالی، بدایت ونهایتی. || من اوله الی آخره = ابتداسندن نهایتنه‌دك. = حـ. صکره، الك صکره، عاقبت: ایلدك زلفك کبی آخر پریشان حالمی (روحی). || اول وآخر = ابتدا وصکره، هروقت. || آخر الامر = الك نهایت، عاقبت. = جمذ. آخرین = صکره کیلر، متأخرین: اولین و آخرین. [« آخرین » تعبیری « اولین » و « متأخرین » تعبیری « متقدمین » تعبیرینه مقابل قوللانیلوب، اولین وآخرین ومتقدمین ومتأخرین دینلیر.]

آخِرت { سث. عر. [« اخر » دن سف. ث. نسبتی: اخروی] او بر دنیا، عقبی، دار بقا. || آخرت آدمی = اهل تقوی. || آخرت اولادی، قرداشی = بر رسم مخصوصله اولادلغه ویا قرداشلغه قبول اولنمش آدم. || آخرته کیتمك = اولمك، وفات ایتمك.

آخرتلك { ص. ۱. آخرته منسوب ومتعلق: آخرتلك ایش. ۲. زهد وتقوی واعمال صالحه‌سیله آخرتی قزانمش: آخرتلك آدم. = س، ص. اولادلغه قبول اولنمش اوکسز.

آخِرین { صذ. جـ. عر. فد: آخر. با: آخر.

آخشام { س. با: آقشام.

آخلاط { س. ۱. بیاض آرمودکه دانه‌سی کوچك اولوب ایی اولمدقجه یمز. ۲. بو میوه‌یی ویرن آغاج.

آخو { ص. [« آق » دن] اصاج وصقالی آق اولوب شایان حرمت و تعظیم اولان: آخو بابا. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

آخور { س. [اصل ترکجه اولوب، فارسی‌یه دخی کچمشدر] حیوانات یاتیریلان طام، اصطبل. || میرآخور = حکمدار حیوانلرینك اداره‌سنه مأمور آدم، اصطبل عامره

مدیری. || خاص آخور = حکمدا.
رك حیواناتنه مخصوص آخور
وبو آخور مأمورلرینك اقامتنه
مخصوص اداره، اصطبل عامره.

آخورلامق { فل. (حیوان) آخورده چوق یاتوب خاملامق.

آد { س. [عن اصلی «آت» اولوب، تاسی حرکه انـدیکی وقت داله تحول ایدردی. الیوم شرق ترکجه‌سنده بویله قوللانیلیر.] ۱. اسم، نام: آدك نه‌در؟ ۲. شهرت، صیت، شان: آدی چیقمق = کسب شهرت، اشتهار ایتمك. ۳. اعتبار، حیثیت. || آدینی آکمق = ذکر ایتمك. || آدینی آکمامق = قاله آلمامق. || آدی باتمق = اونودلمق، قاله آلنماز اولمق. || آدی بلورسز = مجهول الاسم، مجهول الاحوال. || آدی بوزلمق = شهرت واعتبارینه خلل کلمك. || آدی چیقمق = اشتهار ایتمك؛ بدنام اولمق. || آد، صان = شهرت واعتبار. || آد طاقمق = لقب قومق، تلقیب ایتمك. || آد قومق = اسم وضع ایتمك، تسمیه ایتمك. || آد ویرمك = برینك اسمی سویلیوب خبر ویرمك. || آدی وار = اسمی وار جسمی یوق؛ شهرت کاذبه صاحبیدر.

آدا { س. با: آطه.

آداب { سذ. جـ. فد: ادب. با: ادب.

آدایتمق { فتـ. برینی نذرایتمکه سوق واجبار ایتمك.

آداش { س. ص. [اصلی «آد. داش»] آدی بر، مشترك الاسم، همنام، سمی.

آداشلق { س. بر آدده بولنان ایکی کشینك حال وصفتی وبینلرنده‌کی مناسبت، همنامی.

آداق { س. [«آدامق» دن] مقدس برشخص ویا مقامه عهد اولنان شیء، نذر.

آدامق { فتـ. مقدس برشخص ویا مقامه بر شیء عهدونذر ایتمك: تکیه‌یه قربان آدامق.

آدسز { ص. ۱. اسمی اولمیان. ۲. شهرت واعتباری اولمیان، مجهول الاحوال. || آدسز پارمق = انسان النك باش پارمقدن اعتباراً دردنجی پارمغی، بنصر.

آدلامق { فتـ. ۱. آد قومق، تسمیه ایتمك. ۲. آد طاقمق، تلقیب ایتمك.

آدلانمق { فل. ۱. نام وشهرت قزانمق. ۲. فنالقده شهرت بولمق، بدنام اولمق.

آدلی { ص. ۱. برآد واسمی اولان، مسمی: احمد آدلی = احمد نام، احمد اسمیله مسمی. ۲. مشهور، مشتهر، صیت وشهرته نائل. ۳. فنالقده آدی چیقمش. || ایی آدلی، حسن صیت واعتباره مالك. || آدلی صانلی = شهرت وشان واعتبار صاحبی.

آدم { [«آدمی» ویا «بنی آدم» دن مخفف، ویاخود ابوالبشرك اسمی بوندن مأخوذ اولمق محتملدر.] ۱. حیوان ناطق، انسان، بشر، مردم: بر آدم کلدی. ۲. انسانیتلی ومروتلی کیشی: آدم اوله‌جق. ۳. مأمور، اوشاق، خدمتجی، تبه: آدملرم بوراده یوق. ٤. برینك یتیشدیردیکی والتزام ایتدیکی، طرفدار، غیرتکش: او فلانك آدمیدر. || آدم اوغلی = مروتلی انسان، مرد. || آدم اولادی = اصیل وتربیه‌لی انسان. || آدم اولمق = تربیه آلمق تفیض وترق ایتمك. || آدم عقللی = معقول، مقبول، ایشه یارار. [سوء استعمال ایله اشیا حقنده دخی مستعملدر.] || آدم! آدم سن ده! بر ایشی استخفاف معناسیله مستعمل تعبیردر.

آدمجغز { س. [«آدمجکز» یا. کایشدر.] کوچك وفقیر وحقیر یاخود شایان مرحمت انسان.

آدمجق { س. [«آدمجك» خطادر.] کوچك و حقیر آدم.

آدمجه‌سنه { ح. انسانیته یاقیشیر صورتده، انسانیتله.

آدمجیل { ص. ۱. آدم یین، مردخوار. ۲. آدمه صالار ویا آدمدن اورکر، غیر مأنوس (حیوان). ۳. افراطانیتدن انسانك اوزرینه کان (حیوان).

آدمجیلاین { ح. آدمجه‌سنه، انسانیته یاقیشیر صورتده.

آدمسز { ص. کیمسه‌سز، یالکز، معین ویاردمجیسی اولمیان.

آدمسزلق { س. کیمسه‌سزلك، یالکزلق، یاردیم ایده‌جك آدملر فقدانی.

آدمی { ص. عر. ؛: آدمیه. جـ. فا. آدمیان. انسانه منسوب

ومتعلق، بشری. == سذ. انسان، آدم.

آدَمِیَّت { سـ. ۱. آدملق، بشریت. ۲. انسانه یاقیشیر حال، انسانیت.

آدیم { سـ. [«آتمق» دن] ۱. یوریمه ده بهر آیاغك قالدیریلوب آتلمسندن عبارت حرکت، خطوه. ۲. بر آدیم مقداری مسافه واولچی. || آدیم آتمق = یوریمك، کیتمك: آیاق تعلیمی ایتمك. || آدیم آتلامق = سیچرامق، پرتاو ایتمك. || آدیم آدیم = آغر آغر، یاواش یاواش. || آدیم آلمق، آدیمی تك آلمق = ملاحظه وبصیرتله حرکت ایتمك. || آدیمی کری آلمق = ندامت و ترددله حرکت ایتمك.

آدیملامَق { فتـ. آدیمله اولچمك، آدیم صایمق.

آذان { سذ. جـ. عر. فذ: اذن. با: اذن.

آذَر { سـ. فا. آتش، اوت، نار. لـ.

آذرپَرَست { سـ. فا. [آذر. پرستن] آتشه طاپان، آتش پرست، مجوس، زردشتی.

آذَرگَده { سـ. فا. [آذر. کد] آتشکده، مجوس معبدی.

آذَری { صـ. فا. آتشه وآتش پرستلکه یعنی دین مجوسه منسوب ومتعلق.

آرا { صـ. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبنده صفت معناسنی افاده ایدر.] طونادان، تزیین ایدن، شنلندیرن: سخن آرا = مزین سوز سویلین. || دل آرا = دلبر، محبوب. || مجلس آرا = صحبت و ظرافتیله مجلسی شنلندیرن.

آراء { سذ. جـ. عر. فذ: رأی. با: رأی.

آرا { یاخود آره. سـ. ۱. بین، میان: آرامزده = بیزده. ۲. فاصله، بعد، مسافه: اون میل آراسی واردر. ۳. ایکی وقعه بیننده کچن زمان، اثنا، خلال: اوآراده = او اثناده؛ آرادن بش کون کچدی. ٤. مهلت، فرصت: آرا ویرمدی؛ آرا بولمق. ٥. فاصله، انقطاع: آره ویرمکسزین = بلا فاصله، لاینقطع. ٦. مناسبت، علاقه: آرامز بوزوقدر. ۷. ایکی شیء بیننده بولنان محل وساڑه، مابین: قپو آراسی، آرا دیواری. || آرا آچلمق = بوزشمق. || آرد آرا = تتابع، دوام: آردی آراسی کسلمدی. || آرد آرادن، طولا. یسیله، بالمناسبه. || آرا آرا، وقت وقت، گاه گاه، احیانا. || آرایه آلمق، قوشاتمق، هر طرفدن مهاجمه ایتمك. || آرا آیی = ذی القعده شهر عربیسی. عو. || آرالرینی بولمق = اصلاح بین ایتمك. || آرا باغی = برون زاری، وتره؛ قونداق طاقمنده چوجغك بجاقلری آراسنه قونیلان بز. || بر آراده = برلکده، مجتمعاً؛ مشغولیتدن قورتله. بیله جك بروقت فرصتده. || آرادن چیقارمق = طی وطرح واخراج ایتمك. || آراده چیقارمق = ساڑ ایشلر میاننده یاپوب کچمك. || آرا صره، آرا ده صره ده = وقت وقت، بعضاً، احیانا. || آرا صوئومق = آرقه سی آرایمیوب اونودلمق. || آراده قالمق = مسئول اولمق. || آرا قپو = ایکی قومشی آراسنده خصوصی قپو. || آرایه قومق = توسیط ایتمك. || بر آرایه کلمك = طوپلانمق، اجتماع ایتمك. || آرادن کچمك = مرور و جریان ایتمك. || آرایه کیرمك = توسط ایتمك. || آرایه کیتمك = نظر دقته آلنمامق، قاریشیقلغه کیتمك. || آرا نغمه سی. با: نغمه. || آرا ویرمك = فاصله ویرمك، کسمك؛ فاصله بولمق، منقطع اولمق.

آرابه { سـ. [«عربه» صورتنده تحریری غلط فاحشدر.] درت ویا ایکی تکرلك اوزرینه یووار انسان معروف نقل آلتی، کردونه: بینك، یوك، اوکوز، طوپ آرابه سی. || ال آرابه سی = ال ایله ایتیلان کوچك جنسی، چکیجك.

آرابه جی { سـ. آرابه یاپان صنعتکر. ۲. آرابه سورن آدم.

آرابه جیلق { سـ. آرابه یاپمق صنعتی. ۲. آرابه سورنك حال وصفتی.

آراتدیرمَق { فتـ. ۱. طلب ویا تفتیش وتجسس ایتدیرمك. ۲. سلفندن بتر اولوب اونی آرزو ایتدیرمك.

آراتمَق { فتـ. ۱. طلب ایتدیرمك. ۲. بالواسطه آرامق، تفتیش و تجسس ایتدیرمك.

آراروت { س. [نكا. Arrow-root] اوفق چوجقلره ييديريلن مغذی برجنس نشاسته كه آمريقاده حاصل اولان بر كوكدن چيقار.

آراسته { ص. فا. طونانمش، بزنمش، مزين، سوسلی.

آراسته { س. [آنف الذكر لفظ فارسيدن مأخوذدر.] ١. چارشينك بر اصنافه مخصوص قسمی: كوركجی آراسته‌سی. ٢. وقتيله اردو چارشيسی، اردوكاهده قوريلان سيار چارشی.

آراشديرمق { فتـ. تفتيش وتحری ايتمك. || آغز آراشديرمق = طولا ييسيله صوروب سويلتمك.

آرال { س. بربرينه قريب آطه‌لر هيئت مجتمعه‌سی كه فرانسزجه‌ده يونانيدن مأخوذ اوله‌رق آرشيپل (Archipel) دينيلير. مر. [احيا واستعمالی الزم كوزل بر كلمه‌در. بحر خوارزمه بو مناسبتله علم اولمشدر.]

آرالاتمق { فتـ. آره‌سنی آچمق، آرالق ايتمك، سيركلشديرمك، طاغيتمق.

آرالاشمق { فل. سيركلشمك، طاغلمق.

آرالنمق { فل. ١. تك وتنها اولمق. ٢. سيركلشمك.

آرالق { س. ١. ايكی شیء بيننده‌كی بوشلق، فاصله، مسافه: تخته آرالغی. ٢. برقاج اوطه وسائره آراسنده‌كی اوفاق آچيقلق: قپو آرالغی. ٣. وقت، هنكام، فرصت: آرالق بولمه‌مدم: بر آرالقده. ٤. فاصله، كسمه، انقطاع: آرالق ويرمك. || آرالق آرالق، وقت وقت. || آرالقده، ديكر ايشلر آراسنده. || آرالغه كيتمك، نافله يره محو اولمق.

آرالق { ص. ١. سيرك، آچيق، فاصله‌لی: آرالق ديش. ٢. يارى قپالی: قپويی آرالق ايتمك.

آرام { س. فا. ١. ديكلنمه، سكون، قرار. ٢. راحت، حضور، استراحت. ٣. اقامت، مكث. || آرام ايتمك = ديكلنمك. || آرام جان، آرام دل، دل آرام = كوكلی راحتلانديران دلبر.

آرامساز { ص. فا. [آرام - ساختن] مكث واقامت ايدن، مقيم، ساكن: آرامساز عز واقبال = عزت واقبال ايله مقيم.

آرامسز { ص. راحتسز، تلاشلی.

آرامسزلق { س. راحتسزلق، تلاش.

آرامش { س. فا. حضور، راحت.

آرامق { فتـ. ١. بولمغه چاليشمق، تحری، جستجو ايتمك: قاچان آتی آرايور. ٢. ايستمك، طلب ايتمك: حقمی آرايورم. ٣. يوقلامق، معاينه وتفتيش ايتمك: برينك جيبلرينی، اوستنی آرامق. ٤. مأمول ايتمك، وار ظننده بولنمق: بزده اويله شیء آراما. ٥. آرزو ايتمك، برشيئك تحصيلنه چاليشمق: سز غاوغا آرايورسكز. ٦. باقمق، قيد ايتمك، نظر اعتباره آلمق: بن اويله شیء آرامام. || آرايوب بولمق = ايستيه‌رك بربلايه دوچار اولمق. || چاره آرامق = تدبير دوشونمك. || كوكده آرايوب يرده بولمق = مأمولك خارجنده اوله‌رق قولايلقله مقصده نائل اولمق.

آرامگاه { س. فا. [آرام - گاه] ١. استراحت يری. ٢. اقامت اولنان ير. ٣. اوتوريلان ير، مسكن، مأوی، منزل.

آرامه { س. آرامق فعلی. با: آرامق.

آرانلمق { فمجـ. ١. تحری وجستجو اولنمق. ٢. آرزو اولنمق. ٣. رواج واعتبار بولمق. ٤. باقلمق، نظر اعتباره آلنمق: احباب آراسنده اويله شیء آرانماز.

آرانمق { فط. ١. تحری اولنمق. ٢. صكره دن قيمتی آكلاشلمق. ٣. كندی كنديـنه وذهناً آرامق. ٤. كندی اوستـ و باشنی يوقلايوب آرامق.

آرايش { س. فا. سوس، زينت.

آرايجی { س. ١. دكيزه دوشن شيئلری آرايوب چيقارمقله مشغول آدم. ٢. كمركده يولجيلرك اشياسنی معاينه‌يه مأمور آدم. == ص. بر شيئی آرار كبی دونوب طولاشان: آرايجی فشنك = بو صورتله طولاشان طونما فشنكی: آرايجی كوكب = شهاب ثاقب.

آرپاغ { ـــ . [مخفف «آرپاه»] ۱. اسکی پتپرست ترك رؤساء روحانیه‌سنك خسته‌لره اوقودقلری افسون، رقیه، سحر. ۲. بیلانی قوغوغندن چیقارمق ایچون و یا زهرینك تأثیرینی ازاله ایچون اوقودقلری نیرنك. [شرقی ترکجه‌ده افسون ایتمك معناسیله «آرپامق» فعلی دخی مستعملدر.]

آرپاغان { ـــ . بولافه مشابه بر نبات، یبان آرپه‌سی.

آرپاغجی { ـــ . ۱. افسونگر، ساحر، اوفوروکجی.

آرپه { ـــ . حبوبات زرعیه‌دن باشلیجه حیوانلره یم ایدیلان معروف حبه، شعیر، جو : آرپه صمانی = حیوان یمی؛ آرپه اکمکی = آرپه اونندن یاپیلان اکمك. || چوربه، فرنك، نمچه آرپه‌سی = چوربه‌لق قیرلمش آرپه. || پیغمبر آرپه‌سی = برجنس عادی بغدای.

آرپه‌جق { ـــ . ۱. کوز قپاغنك اوجنده چیقان قبارجق. ۲. تفنك نامله‌سی اوزرنده نشان آلمغه مخصوص قبارمه. || آرپه‌جق صوغانی = صوغانك کوچك دانه‌لی جنسی.

آرپه‌جی { ـــ . آرپه و علی الاطلاق حیوان یمی صاتان آدم. || مج. آرپه‌جی قریسی = ظهوراته تابع آدم.

آرپه صویی { ـــ . آرپه و سائر بعض حبوباتدن چیقاریلان معروف مغذی ایچکی، بیرا.

آرپه‌لامق { فل. (حیوان) یمدن خسته لانمق.

آرپه‌لق { ـــ . ۱. حیوان دیشلرنده یاشله سیلنن و بناءً علیه سنی کوسترن نشان: آرپه‌لغی سیلنمش آت، پك یاشلی. ۲. طریق علمی رجالنه عیناً ویا نقداً ویریلن مخصصات. == ص. طوپراغی قوتلی (تارله).

آرت { ـــ . [«ت» سی حرکه‌لنجه «د» ه تحویل اولنور. دائما «د» ایله «آرد» یازانلر دخی واردر.] ۱. اوکك ضدی، آرقه، کری، عقب، خلف، پس : آردندن کیتمك. ۲. آرقه، صیرت، ظهر، پشت، وراء. ۳. آلت طرف، مابعد: آردی کسلمك. ٤. صوك، انجام: تیتشك آردی. || آرت آرادن = اوزاقدن، طولاییسیله. || آرتسز آراسز، آردی آراسی کسلمکسزین = علی الدوام، علی التوالی. || اوکنه آردینه باقامق = ملاحظه‌سزلق ایتمك. || آرده آتمق = تأخیر وامهال ایتمك. || آردینی آلمق، کتیرمك = اتمام واکمال ایتمك. || ایکنه آردی = بر نوع دیکیش. || آردنجه، آردی صره = عقبنده، پشنده. || آردینه دوشمك، آردنده کزمك = تعقیب ایتمك، جستجوسنده بولنمق ویا مبتلاسی اولمق. || آردینه قومق = امهال ایتمك. || آردینه قومامق = انتقامنی آلمق.

آرت { ص. آرقه طرفده، کریده بولنان: آرت قپو، سوقاق؛ حیوانك آرت آیاغی. || ع. آرت قول = دمدار.

آرتامق { فل. ۱. آرده قالمق، اثر صوك بولنمق. ۲. اسکیدن باقی وزائد اولمق. ۳. اولاد فوتندن صکره یاشامق.

آرتدیرلمق { مجه. ۱. تزیید ایدلمك، مزایده‌ده یوکسلدلمك. ۲. تصرفله بریکدیرلمك.

آرتدیرمق { فته. [«آرتیرمق» املاسی غلطدر.] ۱. چوغالتمق، تزیید وتکثیر ایتمك : یوروك حیوان یمنی آرتدیرر. ۲. مزایده‌ده فیاتی یوکسلتمك، زیاده ویرمك. ۳. حددن زیاده ایتمك، حدی آشیرمق. ٤. تصرفله بریکدیرمك: پاره آرتدیریور. ٥. تعظیم واکرام ایتمك.

آرتق { با : آرتیق.

آرتمق { فل. ۱. چوغالمق، زیاده‌لنمك، تکثر وتزاید ایتمك : بوسنه واردات آرتدی. ۲. اشتداد و ترقی ایتمك : کیتدکجه صوغوق آرتیور. ۳. فضله کلوب باقی قالمق : یمکمز یتیشدی آرتدی بیله.

آرتمه { ـــ . ۱. آرتمق فعلی. با : آرتمق. ۲ آرتان شئ، فضله.

آرتیق { ص. ۱. فضله، زیاده، اکسیك ضدی. ۲. آرتان، کری قالان، بقیه: آرتیق یمك = ییندکدن صکره قابده قالان، نیمخورده. == ـــ . فضله کلوب آرتان شئ: یمك آرتیغی.

آرتیق { د. ۱. دها، غیری، بوندن زیاده: آرتیق ایستمم. ۲. ایمدی، اویله ایسه: آرتیق کیده‌لم. ۳. الویر، کافی: آرتیق انصاف. ٤. اماده: آرتیق چوق اولدی.

آرتیقلق { س. ۱. زیاده لك، مزید. ۲. تفوق، فضل ورجحان.

آرد { س. با: آرت.

آرد { دکرمنك بغدایی آزر آزر دوکن خونیسی.

آردا { س. ۱. وقتیله بعض چاوشلرك الده طوتدقلری اوزون دکنك: اردالی چاوش. ۲. نشان ایچون دیکیلان دکنك.

آرداله { س. («آرت» دن) ۱. قطارك اك کریسنده‌کی دوه‌یه طاقیلان بیوك چاك. ۲. حیوانك صاغریسنه قونیلان شیلته.

آرده { س. جیقریقجی قلمی.

آردیچ { س. طاغ سرویسی، عرعر. انواعی چوقدر: چالی آردیجی، دیکنلی، قره، قزیل آردیچ، هند آردیجی. || آردیچ تخمی = بو آغاجك ویردیکی سرت قوقولی یووارلاق بر اوفاق تخم. || آردیچ صویی، قطرانی. || آردیچ قوشی، صاریلی قره طاؤق.

آردین { ح. مکرر قوللانیلیر: آردین آردین = آرقه آرقه، کریسی کریسی.

آرزو { س. فا. [فارسیده «ر» سی مکسور ایسه‌ده ترکجه‌ده ساکن اوقونور.] ۱. ایستك، خواهش: بوایشی آرزو ایتدم. ۲. امل، هوس، میل: فلان شیئه آرزوسی واردر. || آرزو چکمك = مشتاق اولمق، اوزله‌مك.

آرزوکش { ص. فا. مشتاق، جان ودلدن طالب: بن اونك آرزوکشی دکلم.

آرزولامق { فتـ [«آرزولمك» صورتنده تحریری عبثدر.] ۱. جان ویورکدن ایستمك، تمنی ایتمك. ۲. کوره‌جکی کلمك، اوزله‌مك، مشتاق اولمق.

آرزولی { ص. ایستکلی، طالب، هوسکار.

آرزومند { ص. فا. طالب، مشتاق.

آرسلان { س. قوت و صولتیله مشهور اولان معروف حیوان، اسد، شیر. || مجـ. جسور آدم، بهادر. || آرسلان آغزی = ۱. حوضه صو آقتمغه مخصوص بوشکاده دلیکلی طاش. ۲. برنوع چیچك که آناسنه باباسنه پای ویرن دخی دیرلر. || آرسلان پنجه‌سی، قویروغی = نبات انواعی.

آرسلانجی { س. آرسلانی محافظه ایدوب باقان ویا سیر ایتدیرن آدم.

آرسلانخانه { س. بر ویا برقاچ آرسلانك وسائر سباعك دخی حفظ اولندیغی محل.

آرسلانلانمق { فل. ۱. صکره‌دن غیرته کلوب بردن بره آتلمق. ۲. بیویوب یکیت اولمق.

آرسنیك { س. یونانیدن مستعار [فر. Arsenic] کیمـ. صیچان اوتی.

آرش { حد. [فر. Marche] عسکر تعلیمنده یوری! قوماندەسی.

آرش { یاخود آریش س. منسوجاتده بوی ایپلیکی، آرغاج مقابلی، تار.

آرش { آریش س. ۱. قولك دیرسکدن آشاغی قسمی، ساعد. ۲. اوکوز آرابه‌سنك اوق.

آرشیدوق { س. [فر. Archi-duc] باش دوقه معناسیله آوستریا وسائر بعض خاندان حکمداری افرادینه ویریلن عنواندر. مؤ: آرشیدوشس (Archiduchesse). [شیوه‌ٔ لسانمزله ناقابل توفیق کلماتدندر.]

آرشین { یاآرشون. س. ۱. پارمقلر اوجندن اوموزه قدر اولان قول بویندن مأخوذ معروف اولچی، ذراع. ۲. بجاق آره‌سی، آدیم: آرشینی بیوك = آچیق آدیملر آتان اوزون بجاقلی؛ آرشینلری آچمق = آچیق آدیملرله چابق یوریمك. || مجـ. حساب، اولچی، خایا، قوروتی.

آرشینلامق { فتـ. ۱. آرشینله اولچمك. ۲. مساحه ایتمك. ۳. آچیق آدیملر آته‌رق چابق یکمك.

آرشینلق { ص. ۱. آرشینله اولچیلن ویا صاتیلان. ۲. برآرشین بوینده اولان.

آرغاج { س. منسوجاتده اکنه آتیلان ایپلیك، آتقی، آریش مقابلی، پود. || طاغ آرغاجی = طاغك یاصی تپه‌سی.

آرغاجلامق { فتـ. ۱. آرغاج آتمق، آتقیلامق. ۲. صارمق. مر.

آرغالی { س. یبان قویونی، طاغ قویونی، وعل.

آرغامق { فتـ. صارمق. مر.

آرغيد { س. طاغ بلی، بکيد، بوغاز. مر. [آرغيدال و آرغادال دخی دينلير.]

آرغمق { با: آريغمق.

آرغين { ص. [«آرغيمق»دن. اسکی املاسی: آرغون] ضعيف، زبون، دوشکون، درمانسز: آرغين ميدر طارغين ميدر.

آرق { س. تارله وبوستانه صو آقيتمق ايچون آچيلان يول، خرق، جدول.

آرقداش { س. [«آرقه» دن. اصلی: آرقه داش.] ۱. رفيق، شريك. ۲. معاون، يماق.

آرقداشلق { س. رفاقت، رفيقلك، شريكلك. || آرقداشلق ايتمك = رفاقت ايتمك، برابر بولنمق.

آرقوری { ص. [غل: آيقری] اکری، بر ياندن اوبر يانه کچن، حايلی. || آرقوری آدم = ترس آدم. || آرقوريدن کلمك = کج معامله ايتمك.

آرقه { س. ۱. صرت، ظهر، پشت: آرقه يه آلمق؛ آرقه اوستی ياتمق. ۲. کری طرف، خلف، ورا، پس: طاغك آرقه سنده. ۳. يوز مقابلی، ترس، ظهر: کاغدك آرقه سنه يازمق. ٤. آلت طرف، صکره، مابعد: آرقه دن کيتمك، آرقه يه قالمق. ٥. حامی، التماسجی، ظهير، شفيع: او آدمك آرقه سی يوقدر. ٦. حمايه، مظاهرت، التماس: آرقه سز بر شیء اولماز. ۷. بطن، نسل: آرقه دن آرقه يه = بطناً بعد بطن. || آرقه آرقه يه ويرمك = تعاون ايتمك، ال برلکيله چاليشمق. || آرقه آرقه = کريسين کری. || آرقه دن آرقه يه = کيزليدن، بللی ايتمکسزين. || آرقه سی پك، قوی = اوشومه جك صورتده کيينمش. || بر شيئك آرقه سنه دوشمك = تعقيب ايتمك. || آرقه سنده طولاشمق = تحری ايدوب اله کچيرمکه چاليشمق: بر خدمت آرقه سنده طولاشيور. || آرقه ويرمك = طيانمق، استناد ايتمك. == ص. آرقه ده وکريده بولنان: آرقه قپو؛ آرقه سوقاق.

آرقه لق { س. بلدن يوقاريسنی اورتن بر نوع لباس که يلکك اوستنه کييلير.

آرقه لی { س. ۱. صرتی قوی. ۲. حاميسی اولان، التماسلی.

آرقه ليچ { س. حمال سمری.

آرمادور { س. [ايتا. Arma-tore] بح. ۱. کمينك ديرك وسرن ويلکن کبی تجهيزاتی ياپان آدم. ۲. کيده خلاط ايليشديرمکه مخصوص آغاج ويا دمير قول: آرمادور چليکی.

آرمغان { س. هديه، پيشکش، تحفه، برکذار.

آرمود { س. [فا. «امرود» دن] معروف ميوه، عربيده کمثری دينور. انواعی چوقدر: آنقره، بك، بوزطوغان، قاوصره، قيش، مصطفی بك آرمودی. || آرمود آغاجی، بو ميوه يی ويرن آغاج.

آرمودی { ص. آرمود شکلنده اولان. || آرمودی آلتون (وغلطی آرموديه) = نظرلق مقامنده چوجقلره طاقيلان ياصی ويوفقه يازيلی آلتون.

آرموز { س. [روجه دن؟] کمی قاپلامه لری آره سنده کی چاتلاق.

آرمه { ۱ س. [ايتا. Arma] ۱. کمينك ديرك وسرن ويلکن کبی تجهيزاتی. ۲. حکمدار ان ودره بکلری خاندانلرينه مخصوص بر طاقم اشارات ورسملری حاوی لوحه. || آرمه يی آلمق = کمينك تجهيزاتی سلب ايدوب تکنه حالنده براقمق.

آرناؤد { س. [ر. ἀρβανί-της بوده آرناؤدجه دن: آربان، آربر. آرنبود صورتنده تحريری عبثدر.] روم ايلينك غرب جهتنده ساکن معروف قوم. || آرناؤد الماسی = قالقاندلن جهتنده چيقان اعلا جنسی. || آرناؤد بيبری = قرمزی بيبر. || آرناؤد پينيری = آرناؤدلغك قونيه جهتنده چيقان اوفق کله شکلنده ياغلی برجنس پينير. || آرناؤد داريسی = داريينك برجنسی. || آرناؤد رختمی = دکزك ديبنی برازطاراپوب بيوك طاشلری بربری اوزرينه اوتورتمق صورتيله ياپيلان خفيف رختم.

آرناؤدجه { س. آرناؤد لسانی. == ح. ۱. آرناؤد لساننده: آرناؤدجه سويلمك. ۲. آرناؤدلره مخصوص طرزده: آرناؤدجه قوزی پيشيرمك.

آرناؤدلق { س. ۱. آرناؤدجنسيتی وبو جنسيته منسو-

بيت: آرناؤدلغنى انكار ايتميور. ۲. آرناؤدلرله مسكون مملكت، روم ايلينك غرب جهتى؛ قوصوه، اشقودره، مناستر، يانيه ولايتلرى.

آرنيقا { س. [يو. Πταρμικός] فر. [Arnica] قانى طورديرمق خاصه‌سنى حائز بر كوك، اوكوز كوزى.

آروانه { س. بوز ديشى دوه.

آره { ۱. آره‌لق وسائره. با: آرا وسائره.

آرى { س. [« آريمق » دن] ۱. بال ياپان معروف سيكك، نحل، زنبور. ۲. قوغان. || اشك آريسى = بو سيككك بال ياپماز جنسى. || اوغل آريسى = تازه يتيشنكه بياض بال ياپار. || آرى اوتى = يوكسوك اوتنك پنبه ويا صارى نوعى. || بال آريسى = بال ياپان آرى، نحل. || بك آرى، آرى بكى = هر قوغانده قومانده ايدن ديشى آرى. || آرى چيچكى = بر نوع چيچك. || آرى قوشى = يشيللى صاريلى چاغرتقان برجنس قوش. || آرى قوغانى = آريلرك بال ياپدقلرى اوفق كنبد شكلنده يووه. || بيبان آريسى = ايكنه‌سز وبال ياپماز آرى نوعى. || آرى يووه‌سى = پك غلبه‌لكدن كنايه.

آريا { س. [يتا] ع. خلاطلرى صاليويروب يلكنلرى ايندیرمك حركتى: آريا ايتمك.

آريتمق { فت. ۱. ييقامق، يومق، تطهير وتنظيف ايتمك. ۲. زائدى تنقيح ايله تميزله‌مك، تصفيه ايتمك، ساده‌لتمك. مر.

آريغ { آريغمق. با: آريق، آريقمق.

آريق { ص. [« آريمق » دن. اسكيمش ايسه‌ده يرينه قائم اولان «ضعيف» كلمه‌سنك معناسى بسبتون بشقه اولوب، يرى بوش اولديغندن استعمالى الزمدر.] ۱. اتى ياغى سوزلمش، ضعيف، لاغر. ۲. ساده، صاف، پاك، تميز، برى.

آريقلاتمق { فت. اتسزولاغرايتمك، ضعيفلاتمق. مر.

آريقلامق { فل. و:

آريقلانمق { فل. اتسز ولاغر اولمق، ضعيفلامق. مر. [احياسى الزم.]

آريقلق { س. ۱. اتسزلك، لاغرلق، ضعيفلك. ۲. ساده‌لك، صافلق، تميزلك. مر.

آريقمق { فل. [« آريغمق » و « آرغيمق » دخى ديرلر.] ۱. اتى ياغى سوزيلوب ضعيف ولاغر اولمق. ۲. يوريلوب زبون دوشمك، دوشكون اولمق. مر.

آريلمق { فل. ايلشمك، خسته‌لقدن قالقمق، شفاياب اولمق، كسب افاقت ايتمك. مر.

آريمق { فل. ۱. تميزلنمك، پاك و طاهر اولمق. ۲. ضعيفلامق، اتسز ولاغر اولمق. ۳. خسته‌لقدن قالقمق، شفاياب اولمق، كسب بره وافاقت ايتمك. مر.

آريمق { فط. ۱. ييقانمق، تميزلنمك. ۲. ساده وبرى اولمق. ۳. اصلاح نفس ايتمك. مر.

آز { ص. ۱. چوق مقابلى، قليل، اندك، جزئى: بوقيمت شو ماله كوره آزدر. ۲. سيرك، نادر: او برك ياغمورى آزدر. = س. ۱. آزلق، قلت: آزچوغه تابعدر؛ چوغه آزه باقلماز؛ چوغى كيتدى آزى قالدى. ۲. آز اولان شئ: آزله قناعت ايتمك. = ح. ۱. آزمقدارده: آز سويلك؛ آزيمك. ۲. سيرك اوله‌رق، نادراً: بويله ايش آز دوشر. || بر آز = ۱. آز مقدار، جزئيجه: برآز صو ويرك. ۲. جزئى وقت: برآز بكله‌يك. || برآزدن = صكره‌جه: برآزدن كلك. || الك آزدن = اقلى، لااقل. || آز بچق = جزئيجه، اهميتسز مقدارده؛ وكنايه طريقيله اولدقجه: اوندن ده آز بچق معلوماتم واردر. عو. || آزچوق = هر نه مقدار ده اولورسه، چوق دكل ايسه آز اولسون: آدنجغز آزچوق اوقومش. || آزقالدى = همان: آزقالدى دوشيوردم. || آزكره، آز دفعه = نادراً.

آز { س. فا. حرص، طمع، طمعكارلق. لسه.

آزاجق { ص. ح. [ياخود آزبجق وطوغريسى آزجق] ۱. پك آز مقدارده: بكا آزاجق اكمك ويرك. ۲. پك آز زمان: آزاجق بكله‌يك.

آزاد { ص. فا. كوله‌لكدن ويا اسارتدن قورتلمش، معتوق: آزاد اولمق. ۲. قيدسز، سربست، لاابالى. ۳. مكتبدن صاليويرلمش: خواجه شاكردانى آزاد ايتدى. = س. ۱. اسارتدن قورتارمه، اعتاق: آزاد قبول ايتمز بنده. ۲. اطفالك

مکتبدن صالیویرلمسی: آزاد وقتی. || آزادات = قیونك صاغ طرفی.

آزادگی { س. فا. [«آزاده» دن] هر قید دن مبرا اولیش، سربستی، قیدسز ولاابالیانه یاشایش. لم.

آزادلامق { فت. ۱. اسیر ویا کوله وجاریه‌یی آزاد، اعتاق ایتمك. ۲. (اطفالی) مکتبدن صالیویرمك.

آزادلق { س. ۱. اسیر ویا کوله و جاریه‌نك قویویرلمسی، عتق: آزادلق کاغدی. ۲. سربستلك. == ص. اعتاقه مستحق، اعتاق وقتی کلمش: آزادلق کوله.

آزادلی { ص. س. آزاد و اعتاق ایدلمش کوله وسائره.

آزاده { ص. فا. ۱. هرقیددن مبرا، سربست، حر. ۲. مبرا، عاری، سالم: بن اویله شیلردن آزاده‌یم. || آزاده‌دل = کوکلی برشیئه مربوط اولمیان. || آزاده سر، باشنده غائله اولمیان. [ج. فا. آزادکان.]

آزادی { س. فا. آزادلق، سربستلك. لم.

آزار { س. فا. اینجیتمه، تعذیب، عقوبت. || دل آزار = کوکل اینجیدن. || مردم آزار = آدم اینجیدن. || آزار دیده = ظلم کورمش.

آزار { س. [آنف البیان لفظ فارسیدن] چیقشمه، عتاب، تکدیر، سرزنش: آزار ایشیتمك.

آزارلاتمق { فت. تکدیر و عتاب ایتدیرمك: بن اولادمی کیمسه‌یه آزارلاتمام.

آزارلامق { فت. چیقشمق، عتاب وسرزنش ایتمك: پدرم بنی چوق آزارلادی.

آزارلانمق { فط. تکدیر و سرزنشه دوچار اولمق: بن آزارلانمق ایستمم.

آزارلایش { س. چیقشمه، عتاب، تکدیر.

آزالتمق { فت. مقدارینی ایندیرمك، اکسیلتمك، تقلیل، تنقیص ایتمك: بن توتونی آزالتدم.

آزالمق { فل. مقداری تنزل ایتمك، اکسیلمك، تناقص ایتمك: ایشمز آزالدی.

آزدیرلمق { فمج. ۱. بشقه‌سی طرفندن تحریش وتهییج ایدلمك. ۲. یوز ویریلوب شیمارلمق: یوز بوله بوله آزدیرلدی. ۳. یولدن چیقاریلوب افساد واغوا اولنمق. ۴. جزئی بر فنالق اصلاح اولنمیه‌جق حاله کلمك.

آزدیرمق { فت. ۱. حرکتنه کتیرمك، تحریش وتهییج ایتمك. ۲. یوز ویروب شیمارتمق. ۳. یولدن چیقاروب اضلال واغوا ایتمك، آیارتمق، صاپیتمق. ۴. جزئی بر فنالغی اصلاح اولنمیه‌جق حاله کتیرمك: چاشیرجی چاشیری آزدیردی = فنا بیچه‌رق تمیزلنمیه‌جك بر حاله کتیردی.

آزر { یاخود آزار. ح. مکرراً آز آز مقداردن، تدریجاً، یواش یواش: صویی آزر ایچملی. [اکثریا مکرر قوللانیلیر:] آزر آزر بو ایشی بیتیره‌جکز.

آزرده { ص. فا. اینجینمش، آزار کورمش. || دل آزرده، آزرده دل = کوکلی اینجینمش، محزون، مکدر.

آزرغنمق { فت. آزویرمك، اسیرکمك، دریغ ایتمك. مر.

آزغاشمق { فمش. بوزیشمق، مخاصمه ایتمك. مر.

آزغین { ص. [«آزمق» دن] آزمش، متهور، حشاری: آزغین آت.

آزغینلق { س. آزمش آدمك حالی، حشاریلق، تهور.

آزما { ص. فا. [«آزمودن» فعلندن امر اولوب، ترکیبانده بولنور.] دنه‌مش، تجربه ایتمش: کارآزما = ایش کورمش، تجربه دیده.

آزماق { س. ۱. طاشمش دره، سیل. ۲. صو سدینك صویك فضله‌سنه یول ویرن یری.

آزمان { ص. ۱. جنس ونوعنك ایجابندن زیاده بیومش، پك ایری: آزمان قوچ. ۲. مختلف الجنس ایکی حیواندن طوغمه، ملز: وان آزمانی بر کدی.

آزمایش { س. فا. [«آزمودن» فعلندن مص.] دنه‌مه، تجربه.

آزمسامق { یاخود آزیمسامق ویا آزمسیمق. فت. آز کوروب بکنممك، استخفاف ایتمك.

آزمق { فل. ١. جوشمق، تهور وهیجانه کلمك، شیارمق= بو آدم آزدی. ٢. طاشمق، فیضانه کلمك : درەلر آزمش. ٣. طوغری یولدن چیقمق، طغیان ایتمك. ٤. کسب شدت ایتمك : روزکار آزدی . ٥. شهوتی غلبه ایتمك. ٦. فنالاشمق، التهاب پیدا ایتمك : یارەسی آزدی. ٧. قودوزمق : کوپك آزدی. ٨. صاراروب تیزلنه . میەجك بر حاله کلمك : بوچماشیر آزمش. ٩. مختلف الجنس ایکی حیواندن تولد وتحصل ایتمك : بو قیون مرینوسله قیویرجقدن آزمشدر؛ بو کوپك چقالدن آزمشدر. || دوش آزمەتی = احتلام اولمق.

آزموده { ص. فا. [« آزمودن » فعلندن سمف.] ١. تجربه اولنمش، دکنمش، مجرب. ٢. تجربه کورمش. || کارآزموده = ایش کورمش، تجربەلی.

آزمه { س. آزمق فعلی. ١: آزمق. == ص. مختلف الجنس ایکی حیواندن متولد: آزمه کدی؛ وان آزمەسی؛ چقال آزمەسی بر کوپك.

آزو { س. با : آزی.

آزوای { س. یبان مرسیننك بر جنسی.

آزوت { س. [یونانیدن مستعار فر. Azote] کیم. اجسام بسیطەنك بریدر.

آزوق { آزوقلانمق وسائره. با : آزیق وسائره.

آزی { یمنی یی چیکنمکه مخصوص دوز و یاصی دیش که آغزك ایکی طرفندە آلتلی اوستلی اولور: آزی دیشی. || کمی آزی یه آلمق = سرکشلك ایتمك. [مجازاً انسان حقنده دخی مستعملدر.]

آزیتمق { فل. ١. چوق اوزامق، حددن زیاده بوی پیدا ایتمك. ٢. یولدن صاپمق، طغیان ایتمك.

آزیشدیرمق { فتـ. تدریجاً شدتلندیرمك : غاوغایی آزیشدیردیلر.

آزیشمق { فل. ١. تدریجا آزمق، کسب شدت ایتمك : غاوغا آزیشدی. ٢. طوتیشمق، غاوغا ایتمك.

آزیق { یاخود آزوق، س. ١. ییەجك، یمنی، طعام، قوت، غدا. ٢. ذخیره، رزق، مأکولات.

آزیقلانمق { فل. ١. یمك، تغدی ایتمك . ٢. ذخیره تدارك ایتمك، قوت ایدنمك.

آزیقلی { ص. محتاجینه ییەجك ویرن. آج طویوران، مطعم، منعم.

آس { س. قاقم.

آس { سذ. عر. نبا. مرسین آغاجی.

آسا { د. فا. [ترکیباتده تشبیه بیان ایدر.] کبی، مماثل: کل آسا: کل کبی.

آسادون { سذ. عر. نبا. چوبان دوودوکی.

آسان { ص. فا. قولای، سهل، یسیر.

آسانسور { س. [فر. Ascenseur] بیوك و مرتفع ابنیەده خلقی یوقاری چیقاروب آشاغی ایندیرمك ایچون ماکینه ایله چیقوب اینر حجره، مصعاد.

آسایش { س. فا. [« آسودن » فعلندن سمص.] ١. راحت، حضور. ٢. امنیت عمومیه، صلح و رفاه عمومی: حفظ آسایش. || آسایش پرور = امنیت وصلح عمومی‌یه خدمت ایدن. || آسایش پرورانه = امنیت عمومیه یه خدمت ایدەجك صورتده.

آستار { س. [اسکی و شرقی ترکجەده آلت، تحت، زیر دیمك اولان « آست » دن.] ١. اثوابده یوزی تشکیل ایدن قماشك آلتنه یعنی ایچنه قاپلانان بز وسائره: آستاری یوزندن بهالی. ٢. صیوه و بویا وسائره آلتنه چکیلان قات. || تم. داخلی، خارجی آستار = خندقك ایکی یوزندن بهری.

آستارلامق { فتـ. آستار چکیرمك.

آستارلق { ص. آستاره یارار (بز، صیوه، بویا وسائره).

آستارلی { ص. آستاری اولان، آستار چکیلمش.

آستان { س. فا. ١. اشیك، عتبه. ٢. درگاه، دربار، بارکاه.

آستانه { س. فا. اشیك، عتبه. ٢. پایتخت، مرکز سلطنت. [بو معنا ایله استانبوله

علم اولمشدر. ۲. بیوك تكیه. مركز.

آستانه لی { س. ص. استانبوللی. شهری.

آستین { س. فا. اثواب قولی، یك، كم.

آسمان { س. فا. كوك. سما. سپهر. فلك.

آسمانی { ص. فا. ۱. كوككه منسوب ومتعلق، سماوی: بلای آسمانی ۲. كوك رنكنده، آچیق ماوی: آسمانی چنبر.

آسود { س. فا. راحت. حضور. راحتلانمه. استراحت. لـ.

آسودگی { س. فا. راحت. حضور. استراحت. آسایش. لـ.

آسوده { ص. فا. [«آسودن» فعلندن سمف.] راحتلانمش، مستریح. || آسوده خاطر = جمعیت خاطره مالك. || آسوده دل = كوكلی راحت. || آسوده نشین = راحت اوتوران.

آسیا { سخ. [یو. Ἀσία] ارضك قطعات خمسه سنك اك بیوكی. [آسیای وسطی، آسیای غربی، آسیای شمالی كبی تعبیرات غلط دكلدر، زیرا علملر هر لسانك مالیدر.]

آسیا { س. فا. دكرمن. لـ.

آسیاب { س. فا. صو دكرمنی. لـ.

آسیب { س. فا. بلا. مصیبت. آفت. لـ.

آسیده { س. [عر: عصیده دن.] اورته سنه اتلی بامیه دوكلمش پرنج ویا آرپه اونی خمیرندن عبارت عرب یمكی.

آسیه { صث. عر. نبا. فصیله * آسیه = مرسین آغاجی قبیلندن اشجار طاقمی.

آش { س. یمك. طعام: پیشمش آشه صوئوق صو قاتمق. || آش اوی = مطبخ. || آق آش. اكشی آش. بغدای آشی. سوتلی آش (غا: سوتلاج)، صاری آش. نازلی آش = یمك انواعی. || آش ییرمك (وغا: آش ارمك) = كبه قادینك یمكدن تیتینمك.

آشاغی { ص. ۱. یوقاری مقابلی، اسافل. تحتانی. زیرین: اوك آشاغی قاتی. ۲. اكسیك. نقصان، دون: بونك قیمتی آشاغیدر. ۳. آلچق. دون، بیاغی. دكرسز: آشاغی آدم. آشاغی مال. == س. آشاغی طرف. آلت. مادون: بو نارلهنك آشاغیسی صولاقدر. == ظر. آلت. تحت. زیر: بر آشاغی بر یوقاری قوشمق؛ آشاغی اینمك. || آشاغیده. آشاغیدن، آشاغی یه. || آشاغی آتمق = بیانه آتمق، اعتبار ایتمهمك. || آشاغی آلمق = دوشورمك، ییقمق. || آشاغی اورمق = طرح وتنزیل ایتمك. || باش آشاغی = ترسنه دونمش. || آشاغی دوشمك = سقوط ایتمك: طرح اولنمق. || آشاغی یوقاری = تقریباً، اكسیك زیاده.

آشاغیلامق { فل. ۱. اینمك، دوشمك، تنزل ایتمك. ۲. قیمت واعتباردن دوشمك. بیاغیلاشمق: بوغزته پك آشاغیلادی. == فت. قدر واعتباردن دوشورمك.

آشاغیلی { ص. آشاغیسی اولان: آشاغیلی یوقاریلی یر، او.

آشام { ص. فا. [ایچمك دیمك اولان «آشامیدن» فعلندن سمف. اولوب تركیباتده مستعملدر.] ایچن، ایچیجی؛ شارب: می آشام = شراب ایچن.

آشتی { س. فا. باریشیقلق، صلح، مسالمت. لـ.

آشجی { س. ۱. برخانه ویا قوناقده یمك پیشیرمكله مكلف آدم. طباخ: اركك. قادین آشجی. فرنك آشجیسی، آشجی باشی، آشجی یاغی. ۲. مخصوص بردكانده یمك پیشیروب بدل مقابلنده خلقه یدیرن وصاتان، عادی لوقنطهجی: آشجی دكانی.

آشجیلق { س. ۱. آشجی صنعتی وحال وصفتی: آشجیلق ظن اولندیغی قدر قولای بر صنعت دكلدر. ۲. یمك پیشن یر، آشخانه، مطبخ، آش اوی.

آشخانه { س. آش اوی، مطبخ.

آشرمق { آشیرتمق وسائره. { با: آشیرمق وسائره.

آشفته { ص. فا. مفتون، شیدا، جیلدیررجهسنه عاشق، مفتون. == ص. تر. آچیق مشربلی، اویناق، ناموسی مشكوك (قاری).

آشقین { ص. [«آشمق» دن.] ۱. كچكین، متجاوز. آشمش اولان: آلتمش یاشنی آشقیندر.

۲. حد یعنی تجاوز ایدن متهور: آشقین طاشقین.

آشکار (ص. فا. آچیق، میدانده، بللی، عیان، ظاهر. || آشکار ایتمك = میدانه چیقارمق، آچیقدن یاپمق. || آشکار اولمق، میدانه چیقمق، ظاهر وعیان اولمق. == ح. آچیقدن، ظاهر وعیان اوله‌رق: آشکار سویلدی.

آشکارا (ص. فا. عر. آشکار، ظاهر.

آشکاره (ص. فا. آشکار له. == ح. آشکار، آچیقدن. احال اوله‌رق استعمالی زیاده در: ا بن آشکاره سویلدم.

آشلاتمق (فت. و:

آشلامق (فت. [«آش» دن] ت. یمك یدیرمك، اطعام ایتمك. — با: آشیلاتمق، آشیلامق.

آشلق (س. [«آش» دن] فت. بغدی، کیلات، ارزاق، ذخیره. [چ: آشلیغ.]

آشلقجی (س. فت. ارزاق متعهدی. [چ: آشلیقجی.]

آشمق (مصـ: آشار. فت. ۱. بو. کسك برشیئك اوستندن چیقوب اوته‌سنه ایتمك: طاغی آشمق. ۲. برحد فاصلی کچمك، آتلامق، عبور ایتمك: خندق، ایرماغی، دکیزی آشمق. || مج. حد معروفی کچمك، تجاوز ایتمك، چوق اولمق. || باشدن آشمق: بك زیاده کلمك، موجب عجز وبهت اوله‌جق درجه‌ده چوغالمق: ایشلرمز باشدن آشدی. == فل. (ارکك حیوان) دیشیسنه اینمك چفتلاشمق: آیغیر قیصراغه، بوغا اینکه آشدی.

آشمه (س. آشمق فعلی، عبور، تجاوز. == ص. آشان، تجاوز ایدن: باشدن آشمه ایشلرمز واردر.

آشنا (ص. فا. بیلدك، طانیدق، (کندیسیله کوریشیلن، یبانجی ضدی. || مج. واقف، معلوماتلی، خبیر: ادبیات شرقیه‌یه آشنا بر آدم. — بو معنا ایله وصف ترکیبیه کیرر: کار آشنا = ایش بیلیر؛ لسان آشنا = برلسان اجنبی‌یه واقف. == س. تر. عو. معهود، اسمی ذکر اولنمامق ایستنیلن شیئدن کنایه: آشنادن کتیردیلرمی؟ [بو حالده اشخاصه مخصوص اولمیوب اشیایه‌ده اطلاق اولنور. — اصل فارسیده شینی ساکن ایکن، لساننمزده غلط مشهور اوله‌رق مکسور اوقونوب، یالکز بو صوك معناده ساکن اوله‌رق زبانزددر.]

آشنالق (س. [فا. «آشنا» دن] ۱. معارفه‌یه دلالت ایدن سلام وتمنا کبی علامت. (التفاتدن خفیفدر.) || آشنالق ایتمك = سلام ویرمك، تمنا ایتمك، مرحبا دیمك: بکا آشنالق ایتمدی.

آشنالی (س. فا. [«آشنا» دن] ۱. بیلدکلك، معارفه، التفات. له.

آشنمق (آشندیرمق وسائره. ا: آشینمق وسائره.

آشوب (س. فا. [«آشفتن» دن] قارغاشالق. — قاریشقلق. بریجی وصف ترکیبیه کیرر: جهان آشوب = عالمی قاریشدیران. || پر آشوب = فسادله مملو.

آشوبگاه (وآشوبگه. س. فا. اغتشاش یری، قارغاشالق محلی.

آشوری (ا: آشیری.

آشی (س. [«آشمق» دن] ۱. بر شیشه‌دن آلنوب دیکر بر شیشه نقل اولنان ماده. ۲. چیچك علتك ویا دیکر برعلتك اوکی آلنمق ایچون تلقیح اولنان ماده: اینك، چیچك آشیسی. ۳. بستانی ویا جنسی عادی آغاجه جنسنه قریب بر ایی آغاجدن اوریلان قلم و یا یاپراق آشیسی. || آشی قلمی = آغاجه آشیلانمغه مخصوص قلم.

آشیان (س. فا. قوش یوه‌سی. || مج. مسکن، اقامتکاه. — بو معنا ایله ترکیباتده کیرر: فردوس آشیان = جنت مکان.

آشیانه (س. فا. آشیان مرادفیدر.

آشی‌بویاسی (س. دیوار بویاسی مقدمه مستعمل قیرمزی ویا صاری طوپراق.

آشیجی (س. ۱. چیچك آشیسی اوران، تلقیح جدری اوران طبیب ویاجراح. ۲. آغاج آشیلامق صنعتنی اجرا ایدن آدم.

آشیجیلق (س. ۱. چیچك آشیسی اوران طبیب و یا

جراحك حال وصفتی. ٢. آغاج آشیلایان آدمك صنعتی.

آشیرتمق { فتـ. [«آشمق» دن] ١. بر شیئی بر ارتفاعك اوستندن بچیرمك، اوته‌یه آتلاتمق. ٢. بچمك. صاومق، تهلكه‌یی آتلامق. ٣. دفع ایتدیرمك، بشقه‌سی واسطه‌سیله اورته‌دن قالدیروب نابدید ایتمك. ٤. چالدیرمق، سرقت ایتدیرمك.

آشیرتمه { سـ. ١. آشیرتمق فعلی. [با: آشیرتمق. ٢. اكر بندی، قولان. ٣. باشمقك اوست قانی. == صـ. ١. چالینمش، مسروق. ٢. اوستندن آتیلان: آشیرتمه باشمق.

آشیرلمق { فجـ. ١. یوكسك بر یركاوستندن بچیرلمك: طاش دیوارك اوستندن آشیرلمق. ٢. آتلانمق، صاولمق. ٣. دفع وتبعید ایدلمك. ٤. چالنمق، سرقت ایدلمك.

آشیرمق { فتـ. [«آشمق» دن] ١. یوكسك بر یرك اوستندن بچیرمك. ٢. آتلامق، بچیرمك، صاومق: بو قضایی‌ده آشیردق. ٣. دفع وتبعید ایتمك. ٤. قاپوب كوتورمك. ٥. چالمق، سرقت ایتمك. ٦. حدی تجاوز ایتمك، چوق ایلری كیتمك.

آشیرمه { سـ. ١. آشیرمق فعلی. [با: آشیرمق. ٢. دیكر بر شیئك اوستندن آتیلان ویا باغلانان شیء. == صـ. چالینمش، مسروق.

آشیری { صـ. [«آشمق» دن. — آشری وآشوری‌ده یازیلیر.] ١. حددن متجاوز، پك زیاده اولان: آشیری درجه‌ده جسور. ٢. بر شیئك اوته‌سنده بولنان، ماوراده اولان: دكیز آشیری یر. ٣. برینی آتلایوب دیكرینی قوللانمقله واقع اولان، بر فاصله ایله وقوع بولان: كون آشیری = بر كون اولوب، بر كون اولمیان؛ او آشیری = بر اوه عائد اولوب برینه اولمیان. == حـ. ١. پك، چوق، زیاده، حددن افزون: آشیری حدتلندی. ٢. فاصله ایله، فاصله‌لی اوله‌رق: كون آشیری كلیور. == ظمـ. بر شیئك اوته‌سنده: دكیز آشیری اوتوریور. [چ: آشاری.]

آشیسز { صـ. ١. چیچك علتنه قارشی آشیلانمامش، تلقیح جدریسی اجرا اولنمامش: نه‌قدر آشیسز چوجقلر وار ایسه آشیلاتملی. ٢. آشی اورلمامش (یبانی آغاج).

آشی طاشی { سـ. آشی بویاسنك معدنی، ازلمه‌مشی.

آشیق { صـ. [«آشمق» دن] بر شیئك اوزرینه آشوب چیقمش. == سـ. طوپوق كیكی كه اویونده قوللانیلوب بربری اوستنه قونور. — آشیق كیكی دخی دیرلر. [اسكی املاسی: آشوق.] || آشیق آتمق = طوپوق كیكیله اویون اوینامق: ومجـ. رقابته كیریشمك. || آشیغی پك، جفت اوتورمق = ایشی راست كلمك. || هپ بر قویون آشیغی یز = جمله‌مز مساوی یز.

آشیقمق { فلـ. قد. عجله وشتاب ایتمك. — آشیقدیرمق = تعجیل ایتمك. [چ. آشوقماق، آشوقتورماق مستعملدر.]

آشیلاتمق { فتـ. ١. چیچك علتنه قارشی تلقیح جدری اوزدیرمق، بالواسطه آشیلامق: چوجقلری آشیلاتدم. ٢. آغاجه آشی اوردیرمق: بادم آغاجنه قایسی آشیلاتدم.

آشیلامق { فتـ. [«آشی» دن] ١. چیچك علتنه قارشی آشی اورمق: بنم چوجقلرمی فلان طبیب آشیلادی. ٢. یبانی آغاجه آشی اورمق: آرمود قلمنی آخلاطه آشیلاملی. ٣. (صو وسائر مشروباتی قیو ویا قارده) صوغوتمق: شربتی آشیلادیكزمی؟

آشیلامه { سـ. ١. آشیلامق فعلی. [با: آشیلامق. ٢. یكی آشیلانمش آغاج: باغچه‌كی آشیلامه‌لری صولاملی. == صـ. ١. آشیلانمش (آغاج): بو كرازآغاجی آشیلامه‌میدر؟ ٢. بر قاب درونده قویویه ویا قاره قونوب صوغودلمش: آشیلامه صو.

آشیلانمق { فجـ. ١. چیچك علتنه قارشی آشی اورلمق، تلقیح جدریسی اجرا اولنمق: چوجقلرك جمله‌سی آشیلاندی. ٢. آغاجه آشی اورلمق: بوموسمه‌ده آغاج آشیلانماز. ٣. آشی ایله تلقیح اولنمش كبی تماسله ودیكر صورتله بچوب سرایت ایتمك: بو علت بزه‌ده آشیلانه‌جقدر.

آشیلی { ص. ١. آشی اورلمش، تلقیح جدری عملیاتی اجرا اولنمش (آدم). ٢. ایی بر جنسدن قلم اورلمغله جنسی اصلاح اولنمش (آغاج).

آشیندیرمق { فتـ. سورته‌رك اویوب چقور. لاتمق ویا اوستنده‌کی یازی و چیچك وسائره‌یی سیلوب حك وحذف ایتمك: کثرت تداول مسکوکاتی آشیندیرر. || برینك قپوسنی آشیندیرمق = چوق کیدوب کلمك، اوصاندیرمق.

آشینمق { فل. [«آش» دن] چوق سورتمکدن اویلوب چقورلانمق ویا اوستنده‌کی چیقنتیلر سیلنمك، ییمك: قیونك طاش بیلزیکی ایبدن آشینیر؛ آشینمش آقچه.

آشینمه { ~. سورتمکدن ینوب قازلمق وسیلنمك حالی. = ص. سورتمکدن اویلمش ویا سیلنمش (شیء).

آصپور { ~. یبان زغفرانی که قرمزی اولور. || مج. پك قرمزی بویا.

آصدیرمق { فتـ. ١. یوکسك بر یره ایلیشدیروب صارقیتمق، تعلیق ایتدیرمك: بن اثوابمی چیوی‌یه آصدیرمام. ٢. آصمقله اعدام ایتدیرمك، صلب ایتدیرمك.

آصف { ~. عر. [حضرت سلیما. نك وزیرینك اسم خا: صندن مستعاردر.] وزیر: آصف برمدانی. — تشبیه صو. رتیله بعض ترکیباتده کیرر: وزیر آصف تدبیر، که بوتقدیرده اسم خاص معناسنی محافظه ایدر.

آصفانه { ص. فا. وزیره منسوب ومتعلق ویاشایسته اولان: حضور عالیٔ آصفانه‌لرینه.

آصفی { ص. عر. ٣: آصفیه. وزیره متعلق: امر آصفی.

آصقی { ~. [«آصمق» دن] ١. باشلیجه کلین اوطه‌سنده سوس ایچون آصیلان شیئلر، پرده، زار، چیچك وسائره، طونانمه: آصقی آصمق. ٢. هدیه وپیشکش مقامنده یکی بنایه یا آرابه آتلرینه یاخود آدملره آصیلان قماش وسائره. ٣. آصلمغه مخصوص شیء، تعلیق اولنان ماده، آویزه. ٤. قورو. مق ویا محافظه اولنمق ایچون آصلمش میوه وسائره هونکی. ٥. پانتالونی اوموزدن آصیلی طوتمغه مخصوص باغ. ٦. باشه صاللاندیریلیر زنجیرلی مجوهرات. || مج. تعویق، تأخیر، امهال: ایشی آصقی‌یه قومق؛ مسئله آصقیده قالمق. || معم. بنانك آلتی ییقلوب دیرکلرله طوتدیر. لمسی، بوشه واکرتی‌یه آلنمسی: اوی آصقی‌یه آلمق. || اد. مزایده ویا مناقصه پوصله سنك عائد اولدیغی دائره‌ده ویا بر محل عمومیده بر مدت معینه ایله آصیلی طورمسی: شو قدر غروشه آصقیده‌در.

آصقیجی { ~. ١. کلین اوطه. لرینی آصقیلرله طونا. تان آدم. ٢. پانتالون آصقیسی یاپان ویا صاتان آدم.

آصلمق { فجـ. ١. بریره ایلیشدیر. یلوب صارقیدلمق، تعلیق ایدلمك: فس چیوی‌یه آصلماز. ٢. صلب ایله اعدام اولنمق: حیدود آصیلیر. = فل. صارقمق، اوزانمق، اکلمك: پنجره دن آصلدی. || مج. اصرارله طلب ویا تکلیف ایتمك، صاریلوب براقمامق، یاپیشوب کیتمه‌مك.

آصلمه { ~. آصلمق فعلی. || مج. اصرار وتعنتله طلب وتکلیف، مسلط اولیش.

آصلیق { ص. آلت تناسلی ناقص اولوب تزوج وتناسله یارامیان (قاری)، رتقاء. = ~. بونقصان طبیعی: آصلیق علتی.

آصمق { مض: آصار. فتـ. ١. یوکسك بر یره ایلیشد. یروب صارقیتمق، تعلیق ایتمك: اثوابی چیوی‌یه آصملی. ٢. صا. للاندیرمق. ٣. آصه‌رق اعدام ایتمك: آصوب کسمك. || مج. تعلیق وتعویق وتأخیر ایتمك. || قولاق آصمق = دیکله‌مك، سو. یلنیلن سوزی حسن تلقی ایدوب اونکله عمل ایتمك.

آصمه { ~. آصمق فعلی. ٢: آصمق. = ص. آصلمش، آصیلی، آویخته: آصمه کوپری؛ آصمه کلید.

آصمه { ~. ١. چارطاقه آصلمش اوزوم آغاجی. ٢. علی الاطلاق اوزوم آغاجی. || مج. آصمه بودامق = مناسبتسز سوز سویلمك. || آصمه یاپراغی، طولمه یاپمغه یارایان اوزوم آغاجی یاپراغی.

آصمه قباغی { قباغك چارطاقه آلنان اوزون بر جنسی.

آصتی { س. بر ایشك صكره‌یه ترکی، تعلیق، تعویق، تأخیر: ایش آصنتیده قالدی.

آصی { س. تق. فائده. کار، تمتع، نفع. [ج. آسیغ.]

آصیجی { س. آصان، صلب ایدن آدم.

آصیلانمق { فل. تق. کار وتمتع ایتمك، فائده‌لنمك. مستفید اولمق. [ج. آسیغلانماق.]

آصیله‌جق { ص. صلب اولنمغه مستحق، پك کوتی (آدم).

آصیلی { ص. [«آصمق» دن] ۱. آصلمش طوران. معلق، آویخته. ۲. صلب اولنمش، مصلوب.

آصیلی { ص. [«آصی» دن] تق. کارلی، مفید، تمتعلی، نافع. [ج. آسیغلیغ.]

آصیلیش { س. آصلمق فعلی و طرز وصورتی. || مج. مصرانه طلب ویا تکلیف. مسلط اولیش.

اطلاس { یاخود اطلس. س. [یو. "Ἄτλας"] جغرافیه خریطه‌لری ویا بر فنه مخصوص اشکال ورسملر مجموعه‌سی. — با: اطلس.

آطه { س. [اصلی: آداق، آداغ] هر طرفی صو ایله محاط قره پارچه‌سی، جزیره. || آطه چایی = ایچلمکده قوللانیلیر و قورویی دفع تعفن ایچون یاقیلیر بر نبات. || آطه طاوشانی = مأنوس برجنس کوچك طاوشان. || یاریم آطه = یالکز بر طرفی قره‌یه بیتشیك آطه. شبه‌جزیره. || آطه‌لر دکیزی = آطه‌لری چوق دکیز که اصل ترکیه‌ده «آرال» دینلیر وبالتخصیص آناطولی ایله روم ایلی ویونان آره‌سنده‌کی جزایر بحرسفید دکیزی. [Mer Egée]

آطه‌لی { س. ص. آطه اهالیسندن اولان.

آطه‌مسی { ص. آطه‌یه بکزر. شبه جزیره حالنده: آطه‌مسی بریر.

آغ { س. قفس شکلنده سیرك اورکو، شبکه. || اوروبجك آغی = بو حیوانجغك بیكك آولامق ایچون قوردیغی زار. || بالیق آغی = صید ماهی‌یه مخصوص آغلرك انواعی. || آغ آتمق، براقمق = بالیق صیدیچون آغی دکیزه القا ایتمك. قوللانمق.

آغا { س. [بیوك و باشلانمق دیمك اولان «آغمق» دن] ۱. بیوك، افندی. ۲. آمر، رئیس، بك: اولوسك آغاسی. ۳. اوقویوب یازمق بیلمینلره افندی یرینه شرف عنوانیدر. ٤. اوشاغك حرمتلیجه‌سی، کبار اوشاغی. || آق آغا = زنجی اولمیان حرم آغاسی، بیاض خادم. || آغا بك = بیوك برادر. || احتساب آغاسی = وقتیله شهر امینی. || ایچ آغاسی = اسکی وزرانك ممتاز اوشاغی. || بلوك آغاسی = ژاندارمه یوز باشیسی. || حرم آغاسی = حرمه کیروب چیقان طواشی. || واپور آغاسی = ژاندارمه بیکباشیسی. || طمرق آغاسی = وقتیله حبسخانه مدیری. || قپو آغاسی = دائرهٔ صدارت خدمه‌سندن بیری. || آغا قپوسی = یکیچری آغاسنك دائره‌سی. || قول آغاسی = یوز باشی ایله بیکباشی آره‌سنده بر رتبهٔ مخصوصه‌یی حائز ضابط، که صاغ و صول قول آغاسی اسملریله ایکی‌یه منقسم ایدی، اخیراً بری لغو اولندی. || دارالسعادهٔ شریفه آغاسی. || یکیچری آغاسی = سابقا یکیچری اوجاغنك باشی. [آغایان، آغاوات جمعلری غلط‌در، قوللانلمامالی. شرق ترکلری «آغاچه» صورتنده مؤنثنی‌ده قوللانیرلر.]

آغاج { س. [«آغمق» دن] ۱. بیوك وصاپ ودالری سرت نبات، شجر، درخت: سروی آغاجی، چنار آغاجی. — میوه‌لرك اسملرینه مضاف اولوب او میوه‌لری ویرن آغاجلره دلالت ایدر: الما، آرموت، کستانه آغاجی. ۲. کراسته، تخته، اودون. خشب: آغاجدن اسکمله. ۳. دیرك، صیریق. || قره آغاج، قزیل آغاج، قان آغاجی وسائره ترکیبلرینك جزء اولی صره‌سنده باق. == ص. آغاجدن یعنی تخته واودوندن معمول، خشبی: آغاج تکنه.

آغاج چیلکی { س. چیلکه و دها زیاده بو. کورتان میوه‌سنه مشابه لکن اوندن بیوك کوزل رائحه‌لی بر میوه‌در.

آغاج سوتلکنی { س. ن. سو. تلکن.

آغاج شقایقی { س. بر شقایقه مقابل اوله‌رق

كوچك بر آغاجده حاصل اولان شقايق چيچكى .

آغاجق { س. كوچك آغا. با. آغا.

آغاج قاقان { س. اكثريا آغا. جك قبوغنى غا. غالار اوزون غاغالى و قارغادن كوچورك بر قوش .

آغاج قاوونى { س. ليمونه مشابه فقط دها بيوك وقبوغى پك قالين بر ميوه كه رچلى اولور .

آغاج قوردى { س. آغاجلرى دلهرك ايچلر. نده ياشايان برجنس قورد .

آغاج لالهسى { س. لالهنك آ. غاجده يتيشن جنسى .

آغاجلق { س. آغاجى چوق، اورمانجى (ير) : آغا.لق بر محل. == س. آغاجلرى حاوى كوچك ير، كوچك قورى: اورادە بر آغاجلق وار ايدى.

آغارتمق { فت. («آق » دن) ۱. بياضلاتمق. ۲. تميز. لهمك، تطهير و تصفيه ايتمك. ۳. صولديرمق، رنكنى آتدير. مق. || مج. صاچ، صقالى آغارتمق = ۱. اختيارلامق، چوق ياشامق. ۲. غائله وزحمتله عمر كچيرمك. || صقالى دكر. منده آغارتمق = تجربه ومعلومات كسب ايتمكسزين اختيارلامق. || يوز آغارتمق = آرقداشلرك وعمومك دخى حصهدار مباهات اولهجقلرى بر يارارلق ايتمك .

آغارتمه { س. قيومجيلرك قرار. مش كومشى اجزا ايله بياضلاتمهلرى معاملهء صناعيهسى.

آغارمق { مص: آغارير. فل. [«آق» دن] ۱. آق اولمق، بياضلانمق. ۲. بيقانوب تميزلنمك. ۳. صولمق، رنكنى آتمق. ٤. صاچ و صقاله قير دوشمك. اختيارلامق. ٥. شفق سوكمك، طاڭ آتمق، صباح آچلمغه باشلامق: اورتهلق آغاردى. ٦. اوزاقدن بللى اولمغه باشلامق، افقده آقمسى كوز. يكيويرمك . ۷. صارارمق، بكز آتمق. || طوداق آغارمق = خسته وناتوان اولمقدن صارا. روب صولمق . || كوز آغارمق = چوق آغلامقدن و يا تجاوز سندن كوزده فر قالميوب عليل اولمق. || مج. يوز آغارمق = بر ايشك ايچندن يوزآق آلن آچيق چيقمق .

آغارمه { س. شفق، فجر، طاڭ .

آغاز { س. فا. باشلامه، بدأ، مباشرت: آغاز ايتمك = باشلامق .

آغالانمق { فل. آغالق طوريى طاقنوب آورت صاتمق .

آغالق { س. ۱. آغا عنوان وحال وصفتى. ۲. مج. كرم، فضل، علو جناب. ۳. كبر، غرور، عظمت .

آغده { س. [عقيده صورتنده تلفظى غلطدر.] تجربەده قاريشديريلوب تبخير ايتديريلهرك قويولاشمش و لزوجت كسب ايتمش هرنوع شكر و بكمز وسائره، معجون. || آغده ياپيشديرمق = تندن تويلرى ويا باشدن كلى سوكمك ايچون معجون استعمال ايتمك .

آغدهجى { س. شكر و بكمز وسائرهدن معمول لزوجتلى شكرلمه ومعجون ياپان وصاتان آدم .

آغدهلاشمق { فل. قويولا. شوب لزوجت پيدا ايتمك، آغده حالنه كچمك.

آغديرمق { فت. آتشده قاريشد. يروب تبخير ايدەرك قويولاشديرمق، لزوجتلنديرمك.

آغر { ص. [«آغمق»دن] يكنى مقابلى وزنده چوق كلن ويرندن زور قالقوب اويناديلان، ثقيل، كران : آغر يوك، آغر طاش. || مج. ۱. كوج ، زور، زحمتلى: آغر ايش. ۲. پك اهميتلى و يا مسئوليتلى : آغر مسئله. ۳. بهالى، قيمتلى: آغر مال. ٤. يواش، متأنى، حركتى بطىء : آغر يورويش، آغر آدم. ٥. وقور، حيثيتى زياده محافظه ايدر، شايان حرمت: آغر آدم. ٦. وخيم، مخاطرهلى : آغر خستهلق، آغر هوا. ۷. تحمل اولنماز، كريه : آغر قوقو. ۸. صيقنديلى، ثقيل الروح: آغر آدم. ۹. طوقناقلى، كوجه كيدن: آغر سوز. ۱۰. شيشمان، ملحم: آغروجود. ۱۱. قولاى حركت ايتمز، زور قيلدانير: آغر ديل. ۱۲. آز ايشيدير، صاغرجه : قولاغى آغردر. || آغر باشلى = پك جدى، اهميت ووقار صاحبى. || النه آغر = النددن چابق ايش

جیقماز، ایشی بطیء. || آغر کلمك = زور کورنمك. ـــ ح. ١. یواش، بطائتله : آغر یوریمك. ـــ تکرارله آغر آغر دخی دینلور، یواش یواش دیمکدر. ٢. تحمل اولنمیه‌جق صورتده کوتی : آغر آغر بر شیء قوقویور. ـــ س. ١. ثقلت، آغرلق: آغرنجه = ثقلتنجه، وزننجه. ٢. وقار، تمکین : آغرینی طاقنمق. ٣. کوج، کوجنمه، انفعال: آغرمه کیتدی.

آغرشاق { س. ١. ایپلیك اکرمکه مخصوص ایکینك آلت طرفنده منطار کبی تخته ویا کمیکدن معمول تکرلك. ٢. یووارلاق وتومسکسی شیء : کبه قندیلی آغرشاغی، چادیر آغرشاغی (تپه‌سنده‌کی)، دیز آغرشاغی (دیز قپاغنك کمیکی). || طوموز آغرشاغی = برنوع بخور مریم کوکی.

آغرشاقلانمق { فل. ١. آغرشاق کبی منطارمسی بر تومسك حاصل ایتمك : چیبان آغرشاقلاندی. ٢. شیشوب یووارلانمق : ممه آغرشاقلاندی.

آغرلاتمق { فت. ١. ثقلتنی آرتدیرمق، دها کران ایتمك : یوکمی آغرلاتمق. ٢. اکرام واعزاز ایتدیرمك، حسن قبول ایتدیرمك.

آغرلاشدیرمق { فت. ١. دها آغر ایتمك، ثقلتنی آرتدیرمق. ٢. اهمیت و وخامتنی آرتدیرمق. ٣. کوجلشدیرمك، دها زور ایتمك.

آغرلاشمق { فل. ١. دها ثقیل وکران اولمق، ثقلتی آرتمق. ٢. کسب وخامت ایتمك، وخیم اولمق: خسته، خسته‌لق آغرلاشدی. ٣. وقار وتمکین پیدا ایتمك، دها کامل اولمق. ٤. فنا قوقمه باشلامق، بوزلمق: یمك آغرلاشدی.

آغرلامق { فت. اکرام و اعزاز ایتمك، حرمت ایتمك. ـــ فل. ١. یواشلامق، بطائت وتأنی پیدا ایتمك. ٢. تعفن ایدوب آغر قوقو آلمق.

آغرلانمق { فل. ثقیل ویا تمکینلی اولمق. ـــ فج. اکرام اولنمق : آغرلانه‌جق مسافر یوزندن بللیدر.

آغرلق { س. ١. ثقلت، وزنده آغر شیئك حالی. ٢. یواشلق، بطائت. ٣. وقار، تمکین. ٤. آغر شیئلرك مجموعی، اشیا، غلبه‌لك، احمال واثقال. ٥. کاینه ویریلن مهر معجل آقچه‌سی، کابین. ٦. کیجه اویقوده باصان کابوس : آغرلق باصمق.

آغرمق { آغرتمق وسائره. با: آغارمق وسائره.

آغری { س. [اصلی: آغریق، آغریغ.] بدنك برینده طوییلان اضطراب، وجع، الم، درد. [آجی و صیزی دن فرق واردر. با: آجی.] باش آغریسی، قارن، کوز آغریسی. || آغری طوتمق، قادین طوغوره‌جغی وقت کی آغریلره دوچار اولمق. || مج. ایلك کوز آغریسی = ١. انسانك عمرنده برنجی دفعه اوله‌رق باشنه کلن وقعه ویا عشق وعلاقه، ایلك ابتلا. ٢. ایلك دنیایه کلن اولاد. || باش آغریسی = بیهوده غائله، صداع. || آغریسز باش = غائله‌سز آدم.

آغریتمق { فت. آغری‌یی موجب اولمق، وجع والم ویرمك. || مج. باش آغریتمق = تصدیع وازعاج ایتمك.

آغریلی { ص. [اصلی: آغریقلی، آغریغلی.] آغریان، وجعلی.

آغریمق { فل. (بدنك برعضوی) بر وجع واله دوچار ومضطرب اولمق: باشم آغریور. [فاعلی دائما بدنك برعضوی اولوب، شخص اولماز. وبناءً علیه متکلم ومخاطبدن تصریف اولنماز.]

آغریمه { س. قویونلرك خسته‌لق موسمی.

آغز { یاخود آغیز. س. [«آغمق» دن] ١. انسان وحیوانانك یوزلرینك آلت قسمنده اولوب یمکه وسس چیقارمغه یارایان دلیك، فم، دهان. ٢. ایچی بوش قابلرك وسائر شیئلرك مدخلی، آچیق طرفی: تنجره، دستی، فرون، مغاره آغزی. ٣. آلات جارحه‌نك کسکین طرفی : قلیج، بیچاق آغزی. ٤. بعض آلتلرك اوجی، ایش کورن طرفی : آناختار، قلم آغزی. ٥. کیریله‌جك ویا تچیله‌جك بریرك مبدئی، مدخل، باش : یول آغزی. ٦. نهرك

دكيزه دوكلديكي يرٍ، منصب:
چای آغزی. ٧. كنار، اوج :
اوچورومك آغزی. ٨. طار
يكه جك يرٍ، بكيد، بوغاز. ٩.
اسكله، يناشه جق يرٍ. ١٠.
حدود، سينور، ثغور. || مج.
سوز، سويليش، لقردی:
آغزی طاتلی. || آغز آتمق = تفاخر
ايتمك. || آغز آچديرمق = سو.
يلمكه مجبور ايتمك، صيزلدی يه
سببيت ويرمك. || آغز آچديرٍ.
مامق = سويلكه فرصت ويرمه.
مك. || آغز آچامق = التزام
سكوت ايتمك. || آغزی آچيق =
شاشقين، آواناق. || آغز آرا.
مق = طوغريدن طوغری يه صور.
مقسزين بر تقريبله سويلدوب
فكرينی آكلامق. || آغز آغزه.
١. مطابق. اويغون، تام تامنه.
٢. طولو. لبالب. || آغزه
آلمق = ذكر ويا ذم وفصل
ايتمك. || آغزه آلنماز = تفوه
اولنه ميه جق قدر غليظ وآغر
(سوز). || الدن آغزه = ثمرهٔ
سعيله كچينير، سرمايه سز. ||
آغز اوتی = فاليه بارودی. ||
آغزه باقمق = ١. برينك سوزينه
مفتون اولمق. ٢. سوزندن
اصلا آيرلميوب اتباع ايتمك. || بر
آغزدن = هب بردن، متفقاً. ||
آغزی بوزمق = شتم ايتمك،
ناسزا سويلمك. || آغزی بو.
زوق = غليظ كفر بازلقلر ايتمكی
اعتياد ايدن. || آغزی بوش =
سر صاقلايه ماز، بوش بوغاز.
|| آغزينی بيچاق آچماز = پك
مكدر. || آغزی بيوك = ادعاسی
چوق. || پارمغی آغزنده =
متحير. || آغز پرسنكی = ورد
زبان. || آغزی پك = كتوم.
|| آغزينی پويرازه آچمق =
اميدی بوش چيقوب خائب
اولمق. || جان آغزه كلمك =
هول ودهشته دوچار اولمق ويا
صبر توكنمك. || خلق آغزی =
متواتر سوز، شايعه. || درت
يول آغزی = ايكی طريقك
تقاطع ايتديكی محل. || دشمن
آغزی. ١. افترا. ٢. قره خبر.
٣. دشمن حدودی. || آغزدن =
يازی ايله اوليه رق، سوزله،
شفاهاً. || آغزه دوشمك =
تواترات وشايعاته مبنی عليه
اولمق. || آغزدن دوكلمك =
سوزك يالان اولديغی بللی
اولمق. || آغزنده ديلی يوق،
آغزی وار ديلی يوق = سكوتی
وحليم، مظلوم. || آغزسز =
حليم وسكوتی. || آغز صاتمق =
آتوب طوتمق، تفاخر ايتمك.
|| آغز صويی = صاليه. || آغزك
صويی آقيتمق = ايمرنديرمك. ||
طاوشان آغزی = بر رنك
مخصوص. || آغز طوتمق =
سكوته مجبور ايتمك، سويلتمه مك.
|| آغز طولوسی = آچيقدن،
بيپروا. || آغز غلبه لكی = بوش
كورلدی. || آغز قپامق =
اختيار سكوت ايتمك.
|| آغزی قره = منافق، || قورد
آغزی = صنديق كوشه لرنده كی
كبی بربرينه كچن طوغراه.
|| آغزله قوش طوتمق = فوق
مايتصور جهد ايتمك. || آغز
قوللانمق = ادارهٔ لسان ايتمك.
|| آغزی كوشك = بوش بوغاز.
|| ياوری آغزی = پارلاق پنبه رنك.
|| آغزی يوق = بيكناه، ساكن
|| يومشاق آغزلی = قولای كم
آلير (حيوان).

آغز { ياخود آغيز. س. ١. يكی طوغران حيوانك ايلك
سودی، سوت باشی، لبا. ٢.
بال وياغك قايماغی زبده سی.
[بو ايكی ماده نك چ. املاسی
آغوز در.]

آغزلق { س. ١. سيغاره طا. قيلوب ايچيلن زيوا.
نه لی آلت. ٢. نفسله چالينان
آلات موسيقيه نك آغزه كلن
پارچه سی كه اكثريا ويده ليدر.
٣. يمش كوفه لرينك اوزرينه
قونيلان دال وياپراقلر.

آغستوس { س. [رومانك برنجی ايمپراطوری اسمندن
مأخوذدر: Augustus.] تقويم
رومی شهور شمسيه سنك اساساً
آلتنجيسی وآوروپاليلرك سكزنجی
حساب سقيمنه كوره طقوزنجی
آييدر. آسياده سريانيجه دن
مأخوذ اوله رق (آب) ديرلر.
|| آغستوس بوجكی = بوآيده
چوق اوتن جرلاق بوجكی؛ مج.
چوق سويلين كوزه آدم.

آغشته { ص. فا. مر. بولاشمش: آغشتهٔ خون وخاك =
قانه وطوپراغه بولاشمش.

آغل { آغلانمق وسائره. با: آغيل وسائره.

آغلاتمق { فتـ. برينی جانی آجيه. رق آغلامغه مجبور
ايتمك، آغلامسنه سبب اولمق:

چوجغی آغلاتمایلٔ. ‖ مج. چوق تأثیر ایتمك. ‖ آنالر آغلاتمق = چوق ستم ایتمك.

آغلاشمق فش. برلكده آغلامق، بربرینی آغلاتمق: بر قاج قادین آغلاشمغه باشلادیلر. == فل. تشكی وتظلم ایتمك، برینك ستمندن ویا كندی حالندن شكایت ایتمك.

آغلامسامق فل. آغلار كبی اولمق، یالاندن آغلامق، تباكی ایتمك.

آغلامسیق ص. دائما آغلار كبی طوران ویا سویلین.

آغلامش ص. دائما شكایت ایدوب آغلار كبی لقردی ایدن.

آغلامق فل. ١. كولمه نك ضدی اولان فعل معلومی اجرا ایتمك، كوز یاشی دوكه‌رك سسله ویا سسسز بكا وگریه ایتمك. ٢. یاس و ماتم ایتمك، اولویه آغلامق. ٣. تظلم وشكایت ایتمك. ٤. یالواره‌رق ایستمك، تضرع ونیاز ایتمك. ‖ آنا آغلامق = چوق زحمت و اذیت چكمك، پك مضطرب اولمق.

آغلامه ـ. آغلامق فعلی، بكاء، گریه.

آغلاییش ـ. اغلامق فعلی و طرز وصورتی: بر آغلاییش آغلادی كه.

آغلاییق ص. دائما اغلار كبی طوران و حالندن متشكی اولان، آغلامش (آدم).

آغمق مض: آغار. فل. ١. یوقاری قالقمق، یوكسلمك، یوقاری‌یه میل ایتمك: قیلدن آغار ترازوی محبت. ١. تبخر وتصعد ایتمك، بخار اولوب یوقاری قالقمق.

آغمه ـ. [«آغمق» دن] ١. كوكب. ٢. شهاب.

آغنمق وآغلمق. با: آغیلمق، آغینمق.

آغو ـ. زهر، سم. مر. ‖ آغو آغاجی = زقوم آغاجی، كه ایكی نوع اولوب، برینه آق، ودیكرینه قره آغودینور. ‖ آغو اوتی = بالدیران.

آغو حد. اوفاق چوجقلری اویالاندیرمغه مخصوص برخطاب تلطیف اولوب، آغوجق دخی دیرلر.

آغوش ـ. فا. قوجاق: بر والده‌نك آغوش شفقتی. ‖ درآغوش ایتمك = قوجاقلامق. ‖ هم آغوش = قوجاق قوجاغه صارلمش.

آغیر آغیرلانمق، آغیرلق و سائره. با: آغر وسائره.

آغیز آغیزلق. با: آغز و سائره.

آغیل یاخود آغل. ـ. قویون وسائر حیواناته مخصوص اوستی آچیق و اطرافی جیت وچالی چربی ایله محاط دائره، ماندره. [حزلی وآزلی ایله مناسبتی یوقدر.] ‖ آی آغیلی، آیك هاله‌سی، خرمن ماه.

آغیلانمق فل. ١. (سوری) آغیله كیرمك. ٢. (ـ وری) طوپلانوب طوب طورمق، ویا (خركلـه) او حالده مدافعه ایتمك. ٣. (آی) هاله پیدا ایتمك.

آغیلمق آغینمق. فل. بره یاتوب حیوان كبی تپه‌لمك. مر. [چ: آغنامق.]

آغیم آغیم. ـ. آیاغك طوپوق جهتنده‌كی بوینی.

آغیملی آغیملی. ص. بوینی یوكسك (آیاق).

آفات سشـ. جـ. عر. [فد: «آفت»] مصائب، بلالر؛ آفات سماثیه، فلكه اسنادی معتاد اولان بیوك داهیه‌لر.

آفاتلاتمق فتـ. [عر. «آفت» دن] صبرینی توكتمك، بیقرار ایتمك. عو.

آفاتلامق فل. ١. كورلدی پاتیردی ایتمك، قیامتی قوپارمق. ٢. ایستمیه‌رك مهم برسر افشا ایتمك، آغزدن قاچیرمق. ٣. آغزینی بوزمق، سوگوب صایمق. عو.

آفاجان ص. [«آفت جان» دن غلـ.] پك یاراماز وتك طورماز (چوجق).

آفاق سد. جـ. عر. فد: افق. با: افق.

آفاقگیر ص. [عر. آفاق، فا. گرفتن.] افقلری طوتمش، عالمه یایلمش، شایع.

آفاقی ص. [عر. آفاق اسم جمعنه یای نسبت الحاقیله تشكیل اولنمش غلط تعبیردر.] هوایی، لزومسز واهمیتسز (سوز).

آفت (اسم. عر. جمع: آفات. بلا، داهیه. مصیبت . || عم . عشقنه ابتلا بر مصیبت عد اولنان گوزل. دلبر: آفت جان آفت دوران آفت جهان. (بو ایکنجی معنایه جمع گلمز.)

آفتاب (س. فا. گونش، شمس. || مج. پك گوزل شخص، پك پارلاق چهره .

آفتزده (س. ص. فا. جمع: آفتزدگان. (عر. آفة. فا. زدن) بر مصیبته وعلی الخصوص حریق وزلزله کبی بر داهیه یه اوغرامش، مصاب: حریق آفتزدگانه اعانه طوپلامق .

آفریده (ص. فا. («آفریدن» فعلندن مفعول) یارادلمش، مخلوق: فرد آفریده = هیچ کیمسه .

آفرین (حد. تحسین وتقدیر مقامنده مستعملدر: آفرین سکا! آفرین همتنه! — بعضاً ده استهزا طریقیله تکدیر مقامنده قوللانیلیر. || آفرین آلمق = مظهر تحسین اولمق .

آفرین (ص. فا. (اصل «آفریدن» فعلندن صیغهٔ امر اولوب صفت . تشکیلنه کیرر) یارادان. خالق: جهان آفرین = دنیایی یارادن. || آفرین خوان = آفرین اوقویان، تقدیر وتحسین ایدن؛ آفرین خوان اولمق = تقدیر وتحسین ایتمك .

آفرینش (س. فا. یارادلمه، خلقت. لـه.

آفریننده (ص. فا. یارادان. خالق. لـه.

آفوروز (س. ر. (Ἀφορίζω) بر خرستیانك کلیسایه عدم قبولیله دیندن خارج عد اولنمسی. — آفوروز ایتمك ، آفوروز اوقومق ، آفوروز اولمق .

آفوروزلامق (فت. آفوروز ایتمك. کلیسایه قبول ایتمه مك .

آفیون (س. (لا. Opium) خشخاش سودینك تصلب ایتمسندن عبارت بر مادهٔ منومه؛ آفیون تریاکیسی = آفیون یوتمغی تریاکیلك ایتمش آدم . || آفیون روحی = لاودانوم تعبیر اولنان آفیونلی اجزا .

آق (ص. بیاض، ابیض، سفید : آق آقچه قره کون ایچوندر. || مج. تمیز، پاك، لکه سز. || آق آش = طاوق کوکسی. || آق آغا = زنجی اولمیان خادم. || آق آقچه = کومش سکه. || آق پاك، تمیز. || آق جکر = تنفسه یارایان جکر، رئه. کبد دیمك اولان قره جکر مقابلی. || آق صقال = اختیار، کویك ویا قبیله نك باشی. || آق صو = کوزه عارض بر خسته لق. || آق یوز = ناموس، عفت: یوزم آق آلنم آچیقدر. = س. ١. آقلق، بیاضلق: آق آق قره سی قره. ٢. بیاض لکه: کوزه آق دوشمك. || صقال آقی = اختیارلق. || آق ایله قره یی سچمك = چوق زحمت چکمك. || کوز آقی = کوزك بیاض قسمی. || یومورطه آقی = یومورطه نك بیاض قسمی. || یوز آقی = ناموس، آبرو، موفقیت.

آقا (ایران ترکلری بیننده «آغا» یرینه مستعمل اولوب، آنجق اوراده علمایه دخی اطلاق اولنور .

آق آصمه (س. چارطاقه صاریلیر بر جنس بیاض گل .

آق آغاج (س. قاین آغاجی (انواعندن کراسته لك بر آغاجدر .

آقادمیا (س. (یو. Ἀκαδημία) (Académie) علوم و فنون انجمنی .

آقار (ص. دائما آقان، جاری، روان: آقار صو = ماء جاری؛ آقار یاره = دائما جراحت آقان جریحه .

آقاسیا (س. دیکنلی ودیکنسز، چیچکلی وچیچکسز انواع کثیره سی اولان بر جنس آغاج.

آق اِلمغین (س. میوه سی دوه لر یر و قبوغی دباغتده قوللانیلیر بر آغاج که اکثریا قوملق یرلرده اولور .

آق بابا (س. تپه سی تویسز و بیاض وبوینده قباجه تویلردن کردانلغی اولان بر جنس ییرتیجی قوش، نسر، کرکنز .

آق بالیق (س. کفاله مشابه بر جنس کول بالیغی.

آق بکك (س. کوز ببکنه عارض اولان بر علت. (Albugo) .

آق پلین (س. فصیلهٔ مرکبه دن آجی بر نبات .

آقتارمق (مصـ: آقتاریر. فت. ١. بر یردن و یا

بر قابدن دیکرینه نقل ایتمك، طاشیمق. دورایتمك. ۲. آرایه‌رق آلت اوست ایتمك. ۳. آلتنی اوستنه کتیرمك: طامك کره‌میتلرینی آقتارمق. ‖ نر. (تارله‌یی) آلتی اوستنه کله‌جك صورتده بلله‌مك.

آقتارمه { س. ۱. حموله‌نك بر یردن بر یره ویا قره‌یه ایندیرلمکسزین بر کیمیدن دیکرینه نقلی. ۲. طام کره‌میتلرینك آلت اوست ایدیله‌رك یکیدن تنظیمی.

آقتریس { س. (فر. Actrice) تیاترو اویونجی قیزی. («آقتور» ك مؤنثیدر.)

آقتمق { یاخود آقیتمق. فت. آقمسنه سبب اولمق، جریان ایتدیرمك، اساله ایتمك. ‖ کوز یاشی آقتمق = آغلامق.

آقتمه { س. آتك آلنندن بورننه طوغری اوزانان بیاض ویا پنبه لکه، صباح الخیر. ‖ ادرنه طرفلرنده کوزله‌مه‌یه آقتمه دیرلر.

آقتور { س. (فر. Acteur) تیاترو وارکاك اویونجیسی.

آقچی { س. کوتوری ایش ایچون ویریلن اجرت، ال امکی.

آق جکر { س. تنفس و تصفیهٔ دم ایله حیاته مدار اولان عضو مهم، رئه. (قره جکر دینان کبده قارشی بویله تسمیه اولنور.)

آقچه { ص. بیاضمسی، بیاضجه، آقراق، آقسی.

آقچه { س. ۱. وقتیله متداول بولنمش بر کوچك کومش سکه، پول. ۲. نقد، پاره، زنکینلك. ‖ آق آقچه = کومش مسکوکات. ‖ اوفق آقچه = بوزوق پاره. ‖ آقچه ایتمز، بر آقچه = پك دکرسز. ‖ آقچه تخته‌سی = صرافلرك پاره صایدقلری کنارلی وبر طرفی طار وآچیق تخته. ‖ برکیسه آقچه = بشیوز غروش مبلغ. ‖ آقچه کیسه‌سی = پاره کیسه‌سی.

آقچه آغاج { س. بر جنس اورمان آغاجی.

آقچه سزلك { س. پاره‌سزلق، زوکورتلك.

آقچیل { ص. بیاضه مائل، بیاضتراق.

آق خردال { س. خردال مشابه بیاض دانه‌لی بر حبه که معالجه‌ده مستعملدر.

آق خشخاش { س. شروبی یاپیلیر بر نوع خشخاش (فر. Diacode).

آق دیکن { س. اثماری مسهل دیکنلی بر نبات.

آقساتمق { فت. طوپال ایتمك. ‖ مج. نقصان براقمق، بیتیرمه‌مك.

آقساق { ص. طوپال. اعرج، لنك. (بو تعبیر «طوپال» دن دها عمومی، دها اسکی ودها اساسلیدر.)

آقساقلق { س. طوپاللق، عرج.

آقسامق { فل. (اصلی اغسامق اولوب «آغمق» دن.) بر آیاغك قیصه ویا معلول اولمسندن سکرك یورومك، طوپاللامق. ‖ مج. ناقص وناتمام قالمق، ایلریله‌مه‌مك، ایی کیتمه‌مك.

آق سکود { س. سکود آغاجنك بر نوعی.

آق سلمن { س. کیم. جیوه ایله قلوردن مرکب خاصهٔ سمیه‌سی زیاده بر طوز.

آقسیون { س. (فر. Action) شرکت و تجارت حصه‌سی، سهم. (مقابلی اولدیغیچون لزومسزدر. هله حصه‌دار معناسیله «آقسیونر» استعمالی پك عبثدر.)

آقشام { س. (تر. آق، فا. شام. آخشام یازماملی.) ۱. غروب شمس وقتی، مسا، شام: اقشام اولیور. ۲. غروب شمس ایله یاتیله‌جق وقت آره‌سنده‌کی زمان: آقشام کیچ وقته قدر اوتوردق ‖ اقشام اولمق = کوندوز کچوب کیجه تقرب ایتمك. ‖ آقشام اوزری، آقشام اوستی = آقشام وقتنه قریب. ‖ آقشام ایتمك = کونی بیترمك. ‖ آقشاملر خیر اوله، اقشام شریفلرکز خیر اولسون = تحیه والتفات تعبیری. ‖ آقشام کونی = کونك اوکله‌دن صکره‌کی قسمی. ‖ اقشام نمازی = صلوة عشا. ‖ اقشام یمکی = اقشام ویا اوندن صکره ینیلنك عشا. = ظز. ۱. غروب شمس وقتنده یاخود اوندن صکره: هر اقشام کلیور. ۲. اوکزده‌کی اقشام وقتی: اقشام بزه کلیر میسکز؟ ۳. دونکی اقشام وقتی: اقشام نره‌ده ایدیکز؟ ‖ صباح اقشام = هر صباح هر اقشام، علی الدوام.

آقشامجی { ص. ۱. اقشام ارکن یاتان. ۲. هر اقشام مقنن صورتده عشرته دوام ایدن.

آقشاملاتمق { فت. آقشامه ايرديرمك آقشامه قدر اويالامق.

آقشاملامق { فل. ١. بتون كونى بر ايشده ويا بر محلده كچيروب آقشامه ايرمك. ٢. آقشام وقتى بر يرده قالمق، آقشامى اوراده كچيرمك.

آقشاملاين { ظر. آقشام وقتى.

آقشاملق { ص. آقشامه مخصوص: بو آقشاملق بكمز واردر؛ دها بر آقشاملق كمور قالدى.

آقشاملى { ص. هر آقشام بر ايشه دوام ايدن. || آقشاملى صباحلى = على الدوام.

آق صقال { س. كوى اختيارى، قوجه باشى.

آق صو { س. كوزلره عارض اولور بر مرض.

آقصرمق { آقصريق اصلى: آكصرمق، آكصريق. بونلره باق.

آقطار { س. [عر. «عطار» دن غلط ايسه ده محل استعمالى ده بسبتون بشقه اولديغندن، بو معنى ايچون بواملانك محافظه سى اقتضا ايدر.] محله آره‌لرنده ايكنه ايپليك كبى اوفق تفك شيلر صاتان دكانجى: آقطار دكانى.

آق طاوشان { س. بر جنس چول صيچانى، يربوع.

آق عنبر { س. عنبرك بياض جنسى.

آق كفال { س. كفال باليغنه مشابه بر جنس باليق.

آق كوكلك { س. آرد بج آغاجندن طوپلانان بر ضمغ.

آقلامق { فت. ١. آغارتمق، بياضلاتمق تبييض ايتمك. ٢. بر بياض نشان قومق، بياضله نشانلامق. ٣. پاك ايتمك، تميزه جيقارمق، يوزينى آغارتمق.

آقلق { س. ١. بياضلق، بياض رنك. ٢. دوزكون. || يوز آقلغى = لكه‌سزلك، ناموس، عفت.

آقلى { ص. بياضى اولان، بياض لكه‌لى ويا جيزكيلى: آقلى قره‌لى = بياض وسياه اوله‌رق آلاجه.

آقمق { مص: آقار. فل. ١. مايع شى بولنديغى يردن آشاغى‌يه طوغرى حركت ايتمك، جريان، سيلان ايتمك: صو آقيور. ٢. صيزمق، ترشح ايتمك: بو دستيدن صو آقيور. ٣. (قاب) ايچنده‌كى مايعى ترشح ايتديرمك، طاملاتمق: بو دستى آقيور؛ برونم آقيور. ٤. صويك اوستنده يوزرك قايوب كيتمك: قايق او كمزدن آقوب كجدى. ٥. قيننندن، ظرفندن صييريلوب جيقمق: قيليج قيننندن، ييلان قوووغندن آقمق. ٦. قماش ديكيش يرندن چوزيلوب آيرلمق، ييرتلمق: بو قماش آقيور. || آغزك صويى آقمق = ايمرنمك. || كوز آقمق = كور اولمق. || نور آقمق = پك پارلاق اولمق. || ياش آقمق = آغلامق.

آقمه { س. ١. آقمق فعلى، جريان، سيلان. ٢. شهاب.

آقندى { ياخود آقينتى. س. ١. برجسم مايعك متماديا حركتى، سيلان ٢. نهر ويا دكيز صوينك بر طرفه طوغرى جريانى: بوغاز ايچى آقنديسى. [عكسنه آنافور ديرلر.] ٣. بعض امراضده برمنفذدن جراحت جريانى، سيلان مخاطى. || آقندى بورنى = آقندى‌يه معروض بورن. || آقندى‌يه كورك چكمك = اولميه‌جق بر ايشه چاليشمق، نافله يورلمق.

آقورده { س. [بتا. Accordo] پيانو وسائر آلات موسيقيه دوزنى. لم. [دوزن ديملى.]

آقورده‌جى { س. پيانو وسائر آلات موسيقيه‌يه دوزن ويرن اوسته، دوزنجى.

آقونيت { س. [فر. Aconite] نبا. قورد بوغان دينلن نبات كه عصاره‌سندن آقونيتين دينلن برماده سميه جيقار.

آقونيتين { س. [فر. Aconitine] ص. قورد بوغان دينلن نباتدن جيقان برماده سميه.

آقيا { س. لوفر آزمانى دينان ايرى بر نوع باليق.

آقيجى { ص. آقان، جارى، روان.

آقين { س. [«آقمق» دن] ١. آقارجه‌سنه شدتلى و كثرتلى حركت ويا هجوم. ٢. چاپول وتالان ايچون دشمن

ملكنه تجاوز وهجوم : آقين ايتمك. || آقين آقين = كروه، كروه، بربرينى متعاقب وغلبه‌لكله، فوجا فوج.

آقينجى { س. دشمن ملكنه چاپول ايچون هجوم ايدن سوارى عسكرى.

آقينجيلق { س. دشمن ملكنه چاپول ايچون هجوم ايدن عسكر وباشيبوزوقلرك حال وصفتى وبو طرزده‌كى اصول حرب وتخريب: آقينجيلق ايتمك.

آڭ { س. ١. بين، دماغ. ٢. فكر، ذهن. ٣. ذكا، فطنت. ٤. خاطر، حافظه. [اهر نه قدر بوكون بزجه متروك ايسه‌ده، ذاتاً مشتقاتى ده مستعمل اولمغله. احيا واستعمالى الزم كوزل بر لغت اساسيه‌در.]

آڭا { و دها طوغريسى اوڭا. ض. « او » ضمير غائب واسم اشارتڭ مفعول اليهيدر: آڭا (اوڭا) سويلدم. [ضرورت وزن ايچون « آڭه » صورتنده ده يازارلر.]

آكارى { ح. اوته‌يان. || آكارى بكرى = اوته برى. مر.

آگاه { و آكه ص. فا. ١. معلوماتلى، خبير، واقف: بو سره آگاه ميسڭ؟ بن بوايشدن آگاه دكلدم. ٢. اويانيق، متيقظ، بصيرتلى. — بو ايكنجى معنا ايله وصف تركيبى دخى تشكيل ايدر: دل آگاه = قلبى متيقظ؛ آگه ضمير = كذا.

آگاهى { و آگهى. س. فا. ١. معلومات، وقوف، خبر دارلق. ٢. اويانيقلق، تيقظ، بصيرت.

آڭديرمق { فق. [« آڭ » دن] ١. برينڭ خاطرينه كتيرمك، درخاطر ايتديرمك. ٢. بر شيئى خاطره كتيرتمك، اونوتديرمامق، اذكار ايتمك: كنديكى خيرله آڭديرر. ٣. مشبه بهى خاطره كتيره‌جك صورتده چوق بكزه‌مك: محشرى آڭديرر بر ازدحام. [لسان تكلمده مفعول به يرينه مفعول اليه ايله قوللانيلوب، مثلا: بوقماش اوڭا آڭديريور، دينير.]

آڭرمق { و آكرتمق. ف: آكيرمق، آكيرتمق.

آڭسالامق { و آڭسيلامق. مض: آڭسالار. فق. تقليد ايتمك، برينڭ تقليدينى ياپه‌رق كنديسيله اكلنمك. = فل. صويتاريلق ومسخره‌لق ايتمك. مر.

آڭسزن { و آڭسزين. ح. [« آڭ » دن. بناء عليه آڭسز يازماملى] خاطرده يوغيكن، على الغفله، بغتةً، ارتجالاً، بالبداهه. || آپ آڭسز، آپ آڭسزين = بسبتون غفلت اوزره ايكن، اصلا خاطرده يوغيكن.

آكصيرتمق { فق. آكصيرمغى موجب اولمق، عطسه‌يى جلب ايتمك، آقصيرتمق: بو انفيه آكصيرتميور.

آكصيرديجى { ص. آكصيرمغى موجب اولان، عطسه ويرن.

آكصيرمق { مض: آكصيرير، فق. [« آڭ » دن. غا: آقصيرمق.] بوندن كليركبى كورينن اوكسوروكه بكزر بر شيئى بروندن چيقارمق، عطسه اورمق.

آكصيريق { س. [غا: آقصيريق.] بروندن كلن اوكسوروكه مشابه برحال، عطسه.

آكل { ص. عر. ث: آكله. ج: اكله. [« اكل » دن سف] يين، ييجى. [جمعى دها مستعمللدر.] || تا. حيوانانى يدكلرى شيئه كوره صنوفه تقسيمده يارار: آكل البشر = انسان اتى يين (آدم)؛ آكل الجراد = چكركه ايله بسلنن؛ آكل السمك = باليقله بسلنن؛ آكل اللحم = اتله بسلنن؛ آكل النبات = اوتله بسلنن؛ آكل الهوام = حشراتله بسلنن (حيوان). — حيوان آكل اللحم، حيوانات آكلة اللحم دينلير.

آڭلاتديرمق { فق. بالواسطه افهام ايتمك، برينه بر بشقه‌سنڭ توسطيله بر بر شيئى معلوم ايتديرمك.

آڭلاتمق { مض: آڭلادير. فق. ١. افهام، تفهيم ايتمك، آڭلايه‌جق صورتده افاده ايتمك: بو آدمه مقصدمى آڭلاتمغه چاليشيورم. ٢. اوكرتمك، تعليم، تدريس ايتمك: درس آڭلاديور. ٣. صراحةً سويلييه‌رك رمز وايما ايله اشراب ايتمك: بن ياريى كليه‌جكمى آڭلاديركبى اولدم.

آكلادلمق { فجـ. افهام ايد- لمك، بيلدبرلمك، ذهنه القا اولنمق : بو ايش بكا بويله آكلادلمدی .

آكلاديش { سـ. افهام، تفهيم، افاده : آكلا- ديشه گوره فتوی ويريلير .

آكلاشلمق { فجـ. منفهم و معلوم اولمق، عقل ايرديرلمك : ايشك حقيقتی آكلاشيله‌مدی. [« آكلانمق » يرينه كچمشدر.]

آكلاشمق { فشـ. ١. بربرينك مقصدينی آكلا- مق : طورك برآز آكلاشه‌لم. ٢. موافقت حاصل ايتمك، اوز- لاشمق : بو ايشده آكلاشه- ميه‌جقميز؟

آكلامق { مضـ : آكلار. فتـ. [« آك » دن] ١. عقل ايرديرمك، درك ايتمك، ذهن آلمق : بو سوزك معناسنی آكلايه‌مدم. ٢. تحقيق ايتمك، اوكرنمك : واپورك نه وقت كله- جكنی آكلاده گل. ٣. طويمق، سزمك، حس ايتمك، فرقنده وارمق : خصمك ستمن آكلا- مامق خصمه ستمدر. ٤. بيلمك، واقف وآگاه اولمق : ايش آكلار آدم. || سوزآكلامق = فراستلی ومنصف اولمق؛ سوز آكلايان بری كلسين = سوز آكلايان يوق می؟ مقصدمی آكلاده‌ميورم .

آكلانمق { فجـ. آكلاشلمق، منفهم ومعلوم اولمق. [بوكون متروك حكمنده اولوب « آكلاشلمق » فعلی يرينی طوتمشدر.]

آكلايش { سـ. ١. فهم اد- راك، عقل اير- ديرمه : بنم آكلايشمه گوره. ٢. ذكاوت، فراست، انتقال: بو آدمك آكلايشی يوقدر.

آكلايشلی { صـ. فراستلی، ذكی، فطين، هر شيئه عقل ايرديرر، سريع الانتقال .

آكلمق { فجـ. ١. خاطره كتير- لمك، تخطر ايدلمك. ٢. ذكر اولنمق، قاله آلنمق.

آكله { سشـ. عر. [« اكل » دن سفـ. ثـ.] طـ. طوتديغی عضوی يتيرن كوتی بر ياره، يييرجه .

آكمق { فتـ. مضـ : آكار. [« آك » دن] ١. خا- طره كتيرمك، تخطر، ياد ايتمك : او كونلری آكيور ميسك؟ ٢. آغزه آلمق، قاله كتيرمك، ذكر ايتمك : اونك آدينی آكما.

آكه { و آكهی. با : آگاه، آگاهی .

آكيرتمق { فتـ (اشكی) باغرتمق، آكيرمغه تشويق ايتمك. || مجـ. (غليظ وكريه الصوت برآدمی) باغرتمق .

آكيرمق { فلـ. [« آك » دن.] (اشك واوكا مشابه حيوان) كريه صوت ايله كگز- ندن باغرمق. || مجـ. صوت كريهله مركب كبی باغرمق .

آكيز { سـ. اكين بيچلدكدن صكره يرده كوكه بيتيشيك قالان صمان اوجلری.

آل { صـ. ١. قويو و پارلاق پنبه : آل چوخه. آل يناق. ٢. قيزيله مائل طوری : آل آت. || آل يناق = يناغی قر- میزی. [پاله بييق وغاغا بورن كبی تركجه قاعده‌سنه مخالف بر وصف تركيبيدر.] = سـ. ١. پارلاق قرميزی رنك : اوکا آل ياقيشمـاز؛ آللی پوللی. ٢. اكثر لخوصه لره عارض اولان بر نوع ييلانجق : آل باصدی. ٣. قادينلرك يوزه سوردكلری پنبه دوزكون .

آل { سذ. عر. [« دل » اينجه اوقونور.] اسم جمع اولمغله جمعی يوقدر.] ١. عائله، اولاد، چولق چو- جق؛ آل نبی، آل رسول، آل عبا = فخر كائنات (صلعم) افندمزك عائله‌لری كه حضرت نبی ذيشانله جناب مرتضی و حضرت فاطمه ايله امام حسن وحسين افنديلرمزدن مركب عد اولنور. ٢. سلاله، خاندان : آل عثمان = سلاطين عظام عثمانيه؛ آل بويه = ملوك بويه.

آل { سذ. عر. حيله، خدعه، مكر. لـه.

آلا { صـ. قاريشيق رنكلی، بككلی، آلاجه، منقوش : آلا بولا = پك آلاجه‌لی؛ آلا كوز؛ آلا كورمك = آلاجه كوروب ايی فرق ايتمه‌مك. [بو مقامده مدسز همزه ايله واينجه لامله تلفظی غلط وآهنك لسانه مغايردر.]

آلا { د. [يتا. Ala] ايتاليانجه‌دن مأخوذ بعض تعبيرلرك باشنده بولنوب، « اصولنجه، طرزنده » معناسنی افاده ايدر: آلافرانغه = فرنك اصولنجه؛

آلاتورقه = ترك طرزنده.

آلا { حد. هایدی، هیا : آلا قوزوم؛ آلا آلاهی !

آلاء { سذ. ج. عر. [مفردی غیر مستعملدر.] نعمتلر، احسانلر، عطیه‌لر. لـ.

آلابالیق { سـ. آتشدیسی سرت صوغوق طاتلی صولرده بولونور برجنس لذیذ بالیق.

آلابانده { سـ. [ایتا. Ala banda] بحـ. کمینك بر طرفنده بولنان طوپلرك بردن بوشانمسی، یایلم آتشی : آلابانده ایتمك؛ اورسا آلابانده = کمی‌یی بردن چویرمك قوماندەسی. || مجـ. شدتلی تعزیر وتکدیر : برآلابانده یدی که.

آلات { سذ. ج. عر. [فد : آلت.] با : آلت. = سـ. تو. فد. عو. آلت تناسل ذکور.

آلاجه { صـ. قاریشیق رنکلی، رنکارنك : آلاجه قماش. || آلاجه بولاجه، دلی آلاجه‌سی = طبع سلیمك خوشلانمیه‌جغی صورتده بربرینی طوتماز پارلاق رنکلرله ملون. || آلاجه قرا کلق = اقشام و شفقدن اول کی یاری قرا کلق، فر. Crépuscule. = سـ. ١. قاریشیق الوان : دلی آلاجه‌یی سور؛ انسانك آلاجه‌سی ایچنده حیوانك طیشنده در. ٢. بر قاچ رنکده ایپلیکدن معمول بر طوقومه که آناطولینك اکثر طرفلرنده یاپیلیر : ایپلیك آلاجه‌سی.

آلاجه‌لانمق { فط. مختلف رنکلرده لکه وپول پیدا ایتمك، رنکارنك اولمق. || کوز آلاجه‌لانمق = بولانمق، ایی کوره‌مه‌مك.

آلاجه‌لق { سـ. مختلف اللون شیئك حالی. || مجـ. ثباتسزلق، تلون.

آلاجه‌لی { صـ. مختلف اللون، رنکارنك. || آلاجه‌لی بولاجه‌لی = نامطبوع صورتده رنکارنك.

آلاچوق { سـ. ترك عشایرینك چالی چرپیدن و چیتدن مسکنلری، اوبه.

آلار { ضمـ. جـ. جـ. آنلر واونلر یرینه ضمیر غائبك جمعنده مستعملدر.

آلارغه { سـ. [ایتا. Alargo] بحـ. آچیق دکیز، انکین : آلارغه‌یه چکلمك. || آلارغه ایتمك = آچیغه چکلمك. = حد. آچیق کل، یاقلاشمه، اوزاق !

آلازلامق { فتـ. ١. آلوده قیزارتمق ویا اوتوله‌مك. ٢. قیزغین دمیرله یاقمق، کی ایتمك.

آلازلامه { سـ. یلانجق دینلن شیئك برنوعی.

آلازلانمق { فط. ١. آلوده قیزارمق. ٢. قان حرارتندن قیزیللق پیدا ایتمك.

آلاف { سذ. جـ. عر. فد : الف. با : الف.

آلاقارغه { سـ. سیاه وکول رنکنده قارغه، غراب البین.

آلام { سذ. جـ. عر. فد : الم. با : الم.

آلامانه { سـ. ١. کوچك اودون کمیسی. ٢. بیوك بالیقجی قایغی. ٣. بویله قایقلره مخصوص بیوك آغ، ایغریب.

آلان { سـ. اورمان ایچنده آچیقلق، فر. Clairière.

آلان { صـ. حـ. قاریشیق، کورلدیلی، پاتیردیلی : آلان تالان اولدیلر.

آلاو { سـ. [غا : آلو] آتشدن چیقان یالین، لهب، شعله.

آلاولانمق { فل. [غا : آلولنمك] یالین پیدا ایتمك، التهاب ایتمك، شعله‌لنمك.

آلاویره { سـ. ١. قاریشیقلق، قارغشالق، هرج و مرج. ٢. بر شیئك الدن اله ویریله‌رك ویا آتیله‌رق آقتارلمسی : قاربوزلری آلاویره ایله سرکی‌یه، کره‌میتلری چاتینك اوزرینه آتدیلر. ٣. واپورلره کمور ویرمك ایچون بورده‌یه قویلان قدمه‌لی اسکله. ٤. طلومبه‌نك جذب ودفع ایله ایشلمه‌سی : آلاویره‌لی طلومبه.

آلای { سـ. ١. جماعت، کروه، غلبه‌لك، فوج، جم غفیر. ٢. کثرتلی مقدار، مختلف و متعدد اشخاص ویا شیئلر : بر آلای جهلا؛ برآلای خردوات. ٣. دبدبه و داراتله اجرا اولنان رسم، موکب : بیرام آلایی، صره آلایی. || عـ. درت طابور پیاده ویا بش بلوك سواری عسکرندن مرکب قوت : پیاده، نظامیه، ردیف، سواری آلایی. || آلای امامی = بر آلای

عسکره امامت وظیفه‌سنی ایفا ایدن صارقلی ضابط. || آلای امینی = بر آلای عسکرك امور حسابیه‌سنه باقان ضابط که بیکباشی مادوننده‌در. || آلای بکی = وقتیله بر ایالت سپاهیسنك باشی؛ الیوم ژاندارمه آلاینك قوماندانی. || آلای کاتبی = بر آلای عسکرك امور تحریریه‌سنی ایفا ایدن ضابط. || میر الای = بر آلای عسکره قوماندە ایدن ذات که قائممقامك مافوقنده ومیر لوانك مادوننده بولنور و بك عنوانی حائزدر. || آلای آلای = کروه کروه، فوجا فوج. || آلای اثوابی = اونیفورمه، البسهٔ رسمیه. || آلای ایتمك = اکلنمك، استهزا ایتمك، ماهتابه آلمق. || آلای سنجاغی = ایام مخصوصه‌ده سفائنی طوناتمق ایچون آچیلان رنکارنك بایراقلر. || آلای طوپی = ایام رسمیه‌ده وتشریفات ایچون آتیلان طوپ. || آلای قورمق = وهمیاتله اوغراشمق. || آلای کچیرمك = برینك سوزینی دیکلر کبی اولوبده بشقه شیٔ دوشونمکله مشغول اولمق. || آلای مالای = هب بردن، طاقیله، بالاس پاندراس. { آلای والا، آلای مذکور کبی ترکیبات فارسیه غلطاتدندر. }

آلایجی { ص. هرکسله اکلنمکی سون، مستهزی.

آلایش { س. فا. ۱. بولاشیقلق، بولاشمه. ژ. ۲. واهی زینت ودبدبه: دنیانك آلایشنه آلدانمق.

آلایلی { ص. ۱. دبدبه‌لی، مطنطن، آلایله اجرا اولنان. ۲. ضمناً اکلنجه‌لی، استهزالی: آماده آلایلی یازمش! || ع. مکتبدن چیقمیوب، آلایدن یعنی نفردن یتیشمش (ضابط)، مکتبلی مقابلی.

آلب ۲ { ص. یکیت، بهادر، قهرمان، پهلوان. مر.

آلبورا { س. [ایتالیانجه دن مأخوذ] بح. ۱. سرنلرك دیرکلرك اوزرینه قالدیریلوب ربط ایدلمسی. ۲. فلوقه کورکلرینك سلاملامق ایچون یوقاری قالدیرلمسی. ۳. طالیانلرده آغك یوقاری آلنمسیله بالیغك طوپلانمسی.

آلبوم { س. [لا. Albume] فوطوغراف رسملرینی ویا سائر تصاویر واشکال وخاطراتی حاوی جزءدان.

آلپاقه { س. ۱. آمریقای جنوبیده یاشار لچی ایله دوه آره‌سنده بر چارپا. ۲. بو حیوانك قیلندن معمول برجنس اینجه یوکلی قماش.

آلت { س. ۱. اوست مقابلی، زیر، تحت: برك اوستی‌ده برآلتی‌ده بر. ۲. آرقه، کری، صوك: بو ایشك آلتی ایی چیقمیه‌جق. ۳. کریده‌کی قسم، مابعد، مؤخر جهت: حکایه‌نك آلتی دها غریبدر. = ص. ۱. آشاغیده، بر دیکر شیئك مادوننده بولنان، اسفل، تحتانی، زیرین: آلت قات، آلت چکه. ۲. بر شیئه معروض بولنان: طوپ آلتی، روزکار آلتی. || آلت آلته = بربرینك آلتنده. || آلت آشاغی اورمق = غلبه چالمق، یره اورمق. || آلته آلمق = مغلوب ایتمك، یکمك. || آلت اوست = یوقاریسی آشاغی وآشاغیسی یوقاری کله‌جك صورتده، زیر وزبر: آلت اوست ایتمك = چوق قاریشدیروب زیروزبر ایتمك. || آلت اولمق = مغلوب اولمق، یکلمك، بخشده الزام اولنمق. || آلت ایتمك = مغلوب ایتمك، یکمك، بخشده الزام ایتمك. || آلت باشنده = بلا فاصله آلتنده، یاننده. || آلت طرف، آلت یان = متصل اولان جهت سفلی، مابعد. || آلتده قالمق = ۱. مغلوب اولمق، یکلمك. ۲. منتدار اولمق، بر ایلك کوروبده قارشیلق ه بولنه‌مامق. || آلتلی اوستلی = فوقانی وتحتانی، آشاغیسی ویوقاریسی برابر: بو او آلتلی اوستلی کرایه‌ویریلیر. || آیاق آلتی = ممر، یول اوستنده واقع. || آیاق آلتنه آلمق = چوق دوکمك. || مج. حقیر کورمك || ال آلتندن = کیزلیجه، خفیا. || ال آلتی = معیت، توابع، زیر دست. || بییق آلتی = استهزا: بییق آلتندن کولمك. || چکه آلتی = چکه آلتنده کردانك صارقان یری، غبغب. || حصیر آلتی، مندر آلتی = اهمال، عدم اجرا. || صمان آلتندن صو یوروتمك = اصلا بللی اولمیه‌جق صورتده حیل ودسایس قورمق. || طام آلتی = اوستی اورتیلی یر، بنا. || قبه آلتی = دورسابقه‌ده مجلس

محلى. || قهوه آلتى = صباح قهوه‌سيله برابر يني يمك، ماحضردن عبارت اوله‌رق عجالة ين شىء: قهوه آلتى ايتمك = بو يمكى يمك. || ير آلتى = بودروم، مخزن. — آلته، آلتده، آلتدن تعبيرلرى ظرف مكان وحرف جر معناسنى افاده ايدرلر.

آلَت { سٌ. عر. ج: آلات. ١. بر ايش ايشلكده و يا بر صنعت اجراسنده قوللانيلان ادوات، آوادانلق: آلت حرب، آلات جراحيه، آلات و ادوات. ٢. عضو: آلت معهوده = عضو رجليت؛ آلات تناسليه = اركك وديشى اعضاء تناسلى. || مج. سبب واسطه، بر شيئك اجراسنه توسط ايدن: خيره، شره آلت اولمق. (صوكنده‌كى ت تاء تأنيث ايسه‌ده، تركجه‌ده هيچ بر وقت آلة وآله صورتنده قوللانلماز.)

آلتلق { سٌ. خطاطلرك يازى يازاركن كاغدى استناد ايتديرمك ايچون قوللاندقلرى قالينجه كاغد، ال سپرى.

آلتمش { عد. آلتى كره اون، ستين، شصت، ٦٠.

آلتمشر { عد. بهرينه ويا بهر دفعه سنده آلتمش: هبسنه آلتمشر غروش دوشدى.

آلتمشلامق { فل. آلتمش ياشنه وارمق، آلتمشلق اولمق، حد ستينه واصل اولمق.

آلتمشلق { صٌ. ١. آلتمش جزءدن مركب، آلتمش مجموعى. ٢. آلتمش ياشنده (آدم). ٣. آلتمش پاره‌لق (سكه). ٤. آلتمش (پاره ويا غروش وسائره) دكرنده.

آلتمشنجى { صٌ. اللى طقوزدن صكره اولان: آلتمشنجى سنه؛ يوز آلتمشنجى.

آلتنجى { صٌ. بشدن صكره كلن، سادس، ششم: آلتنجى صنف، آلتنجى سنه؛ اون آلتنجى، يوز يكرمى آلتنجى.

آلتون { ياخود آلتين. سٌ. ١. معروف قيمتلى معدن، زر، ذهب. ٢. آلتون سكه، ليرا، دينار، فلورى. ٣. زنكينلك، ثروت. = صٌ. آلتوندن معمول، زرين: آلتون ساعت، آلتون ظرف. || مج. پك كوزل، پك بولنده: اونك ايشى آلتون. || آلتون باباسى = پك زنكين آدم. || آلتون توزى = تبر. || آلتون طوپى = پك كوزل چوجق، نور پاره‌سى. || آلتون قاقمه = آلتون تل وپوللر قاقمغله تزيين اولنمش، زرنشان. || آلتون ياپراغى = ورق.

آلتون اوتى { سٌ. اكرلتى اوتى نوعندن طبده مستعمل بر نبات، اسقولوپندريون.

آلتونجى { سٌ. آلتوندن معمول شيلر ياپان صنعتكر؛ آلتونى ورق حالنه كتيرن صنعتكر.

آلتون طوپ { سٌ. عنبر چيچكى، غازيه.

آلتون قويروق { سٌ. قيل دوكن دينلن قوشك برنوعى.

آلتون كوكى { سٌ. بكوانه دينلن برجنس كوك.

آلتونلامق { ياخود آلتينلامق. فتٌ. آلتونله قاپلامق ياخود يالديزلامق، تذهيب ايتمك.

آلتى { عد. بش ايله يدى آره‌سنده‌كى صايى، سته، شش، ٦؛ اون آلتى = ست عشر، ١٦؛ آلتيده بر = سدس. || آلتى اوقه = يورغان ايچنده برينى آرقه اوستى ياتيروب اللرندن و باجاقلرندن طوته‌رق يوقارى قالديردقدن صوكره يره براقه‌رقدن اجرا اولنان اويونكه چوجوقلر آراسنده ميزيقجيلق ايدنلره مجازاةً موقع تطبيقه قونيلر. || آلتى كوشه = مسدس شكلى.

آلتى پاتلار { سٌ. رووولور دينلن مكرر آتشلى طپانجه.

آلتى پارمق { صٌ. النده فضله بر پارمغى اولان (آدم). = سٌ. ١. پلاموط بالغنك بيوكى، طوريك نوعى. ٢. يول يول برجنس قماش.

آلتيشر { عد. بهرينه ياخود بهر دفعه‌سنده آلتى: قويونلرى تقسيم ايتدك جمله‌مزه آلتيشر دوشدى؛ آلتيشر آلتيشر آلوب كوتورديلر.

آلتيلق { صٌ. ١. قيمتى آلتى (غروش وسائره) اولان: بو قماشك آلتيلغى ده وار يدیلكى ده. ٢. بويى آلتى آرشين وثقلتى آلتى اوقه وسائره اولان: آلتيلق ديرك؛ آلتيلق قوزى. = سٌ. آلتى غروش وسائره‌دن

عبارت، آلتی‌یه منقسم سکه .

آلجه (ص. ١. پارلاق قرمزی‌یه مائل رنکده. ٢. آله چالار طوری (آت) .

آلچاجق (ص. آلچاقجه ، پك یوکسك اولمیان. [اکثریا مقام تحبیبده مستعملدر.]

آلچارق (ص. دها آلچاق، آز آلچاق، آلچاقجه.

آلچاق (یا آلچق. [ترکیٔ قدیمده یر وطوپراق دیمك اولان «آل» دن یاخود «آلت» دن.] ١. یوکسك مقابلی، دون، پست. ٢. بویی قیصه، قصیر، کوتاه. || مج. ١. طبعی ونسلی آشاغی، فرومایه، دنی، ذلیل، دون، پست. ٢. خسیس، پنتی، جری. ٣. قورقاق، نامرد. || آلچاق کوکللی = متواضع، کبرسز. || آلچاقدن کوریشمك = کبر ایتمه‌مك، تواضع کوسترمك. || یالیمی آلچاق = کبری قیریق.

آلچاقجه (ص. آز آلچاق، پك یوکسك اولمیان. == ح. دنائتله، ذلت وتنزلله : آلچاقجه یالوارمق .

آلچاقلاتمق (فت. ایندیرمك ، آزالتمق ، تدنی ایتدیرمك .

آلچاقلامق (مض : آلچاقلار. فت. تحقیر ایتمك ، خوار وذلیل نظریله باقمق. == فل. تدنی وتنزل ایتمك، آلچاقجه تبصبص وتملق ایتمك .

آلچاقلق (س. ١. یوکسکلك مقابلی، پستی. ٢. بوی قیصه‌لغی. || مج. ١. دنائت، فرومایه‌لك، ذلت. ٢ مبالغه‌لی خست، جریلك. ٣. قورقاقلق، نامردی .

آلچالمق (مض : آلچالیر. فل. اکلمك، اینمك. || مج. تنزل ایتمك، ارتکاب مذلت، تذلل ایتمك.

آلچی (س. صاغلام بر خرج یاپمه‌ده قوللانیلان معروف بیاض توز، جبس: آلچی طاشی = بونك ازلمه‌مشی، طاش حالنده اولانی .

آلچیلامق (فت. آلچی ایله یاپیشدیرمق و یا صیوامق، آلچی سورمك.

آلداتمق (مض : آلدادیر. فت. ١. حیله و خدعه ایله قاندیرمق، اغفال ایتمك. ٢. اویون ایتمك، طولاندیرمق. ٣ یالان سویلمك، اصلی اولمیان شیئی واقع وطوغری کبی کچیرمك. ٤. سوزنده طورمامق، وعد وتعهدینی طوتمامق. [ترکیٔ قدیمده وچغتاییجه‌ده «آلدامق» فعلی واردر. بزجه متروك اولوب یرینی بو لغت طوتمشدر.]

آلدادان (ص. ١. اغفال ایدن، مغفل ، فریبنده. ٢. یالان سویلین، کاذب. || احمق الدادان = اینجه اینجه یاغوب چوق ایصلادان یاغموره اطلاق اولنور. || چوبان آلدادان = آلاجه طاوٴق دخی دینلن بر جنس قوش.

آلدادیجی (ص. اغفال ایدن، مغفل، حیله‌کار. ٢. یالان سویلین، کاذب. ٣. صورت ظاهره‌سی امنیت بخش اولوب انسانك اعتمادینی جلب ایدن .

آلدانج (ص. چاپوق آلدانیر، هر شیئه قولای ایناینیر، مغفل .

آلدانغیج (س. اغفال، حیله، اویون، فریب.

آلدانمق (فط. ١. حیله وخدعه‌یه قاپلمق، اغفال اولنمق. ٢. یاکلیش بر فکره ذاهب اولمق، غافل بولنمق، طوغری حکم ایده‌مه‌مك. ٣. یالانه ایناینمق. ٤. اعتماده شایسته اولمیان، برینه اعتماد ایدوب اوکا کوکنمك، مغرور اولمق .

آلدانمه (س. و :

آلدانیش (س. آلدانمق فعلی. با : آلدانمق .

آلدانیجی (ص. آلداتان، کاذب. با: آلدادیجی.

آلدیرمق (فت. ١. آلمغه سوق واجبار ایتمك، قبول ایتدیرمك. ٢. بالواسطه آلمق، آلمغه آدم کوندرمك. ٣. اشترا ایتدیرمك، صاتین آلمغه سوق واجبار ویا بوکا مساعده ایتمك : بکا شو آتی آلدیرمدیلر. ٤. صیغدیرمق، استیعاب ایتدیرمك : بو قدر ذخیره‌یی شو انباره نصل آلدیره‌جقسکز؟ == فل. ١. اهمیت ویرمك : حریف هیچ آلدیرمیور. ٢. تجنن ایتمك، چیلدیرمق. || بروندن قیل آلدیرمامق = متکبرانه مخالفت ایتمك .

آلستا (ص. [ایتا : Allesta] حاضر، مهیا. عو.

آلش { آلشمق و-ائره با: آلیش و-ائره.

آلغنجار { س. برنوع یبانی آجی ویشنه.

آلفته { ص. فا. ج: آلفتگان. عشق و-ودادن شیدا ومجنون اولان، آشفته. == س. تر. ناموسسز قاری، فاحشه.

آلقیش { س. ال چیرپه‌رق وبلند آواز ایله یاشا دیه باغیره‌رق ایدیلن تقدیر وتحسین: مکرر آلقیشلرله استقبال اولندی.

آلقیشلامق { فت. ال چیرپه‌رق بلند آوازله تقدیر وتحسین ایتمك.

آلقیشلامه { و آلقیشلایش. س. ال چیرپه‌رق وبلند آوازله یاشا دیه باغیره‌رق تقدیر وتحسین ایتمه.

آلقیشلانمق { فمج. ال چیرپه‌لرله تقدیر وتحسین اولنمق، بویله بر نمایشه نائل ومظهر اولمق.

آلگون { و آلگونه. ص. فا. آل رنکنده، قویو وپارلاق پنبه رنکنده.

آلالاق { ص. ۱. حیله‌کار، مزور، دوباره‌جی. ۲. سوزنده طورماز، دونك. || آلالاق بوللاق، اللاق مالّلاق = قارمه قاریشیق. عو.

آللق { س. ۱. قویو وپارلاق پنبه رنك، آل رنکی. ۲. قادینلرك یوزه سوردکلری آل دوزکون.

آلما { س. آهنکه مغایر اوله‌رق مدسز «آلما» دیدیکمز میوه‌نك اسم اصلی وصحیحیدر. با: آلما.

آلمان { س. آلمانیه‌لی، جرمانیه‌لی، جرمان.

آلمانلق { س. آلمان جنسیتی وحال وطوری.

آلمق { مص: آلیر. فت. ۱. ال ایله طوتوب کوتورمك، اخذ وقبض ایتمك: یردن بر طاش آلدی. ۲. قبول ایتمك، ویریلن شیئی تسلم ایتمك: چفتلکك بو سنه‌لك وارداتنی آلدی. ۳. برابر کوتورمك: چولق چوجغنی آلوب کیتمش؛ سیل کوپری‌یی آلمش. ٤. تحصیل ایتمك، ایدنمك، مالك وحائز اولمق: مأموریت، رتبه، نشان آلمق. ٥. اله کچیرمك، ضبط، فتح ایتمك. ٦. صاتین آلمق، اشترا، مبایعه ایتمك: بر آت آلمق ایسترم. ۷. کندینه طوغری چکمك: قایقجی کورکی آلدی. ۸. استیعاب ایتمك: بو شیشه یوزدرهم صو آلیر. ۹. چویرمك، احاطه ایتمك: اطرافنی آلمق، اورته‌یه آلمق. ۱۰. آکلامق، فهم وادراك ایتمك: ذهنم آلمیور، معلمی درسی کوزل تقریر ایدیور اما کندیسی غباوتندن آله‌میور. ۱۱. تلقی ایتمك: امرکزی آلدم. ۱۲. کسمك، قیصمق: بویندن بر آز آلملی. ۱۳. قابل ومساعد اولمق: بویا، جلا آلمق. ۱٤. پیدا وحاصل ایتمك = نم آلمق. ۱٥. قزانمق، تحصیل ایتمك: پاره آلمق، نام آلمق. ۱٦. بر منفذدن ایچنه کیرمك: کمی صو، فوچی هوا آلیور. ۱۷. قاپمق، یاقه‌لانمق، مبتلا اولمق: خسته‌لق آلمق. || آتش آلمق = طوتیشمق. بردن پارلامق؛ ومج. زیاده حدتلنمك. || اذن آلمق = استیذان ایتمك؛ مأذوناً کیتمك. || اطرافنی آلمق، اورته‌یه آلمق = صارمق، احاطه ایتمك. || اله آلمق = الده ایتمك، قزانمق. || اودونج آلمق = استقراض ایتمك. || اورنك آلمق = امتثال ایتمك. || اوستنه آلمق = ۱. درعهده، تعهد ایتمك. ۲. برقباحتك فاعلی کندی اولدیغنی سویلمك. || اوزرینه آلمق = اورته‌یه سویلنیلن بر لقردیدن مقصد کندی اولدیغنی ظن ایتمك. || اوکنی آلمق = وقوعندن اول رفعی چاره‌سنی بولمق. || اولچی آلمق = ۱. اولچمك، مقیاسنی قیدایتمك. ۲. قیاس ایتمك. || بورج آلمق = استقراض ایتمك. || بویناك اولچیسنی آلمق = کندی مقدار واعتبارینی آکلامق. || بوینته آلمق = درعهده، تعهد ایتمك. || پرتاو آلمق = میدان آلوب قوشمق. || جواب آلمق = سؤالنك جوابنه نائل اولمق؛ جواب رد آلمق. || خبر آلمق = استخبار ایتمك، طویمق. || خیزینی آلمق = کسب سکونت ایتمك، تسکین اولنمق، یاواشلامق. || سوز آلمق = وعد وتعهد ایتدیرمك. || صاتین آلمق = مبایعه، اشترا ایتمك. || صوثوق آلمق = صوثوقدن خسته‌لانمق، کندینی اوشوتمك. || صورت آلمق = استنساخ ایتمك، عینی چیقارمق. || صو.

لوق، نفس آلمق = تنفس ایتمك؛ بر آز استراحت ایتمك. || عبرت آلمق = متنبه اولمق. || قان آلمق = حجامت ایتمك، بر مقدار قان آقیتمق. || قیز آلمق = تزوج ایتمك؛ صهریت پیدا ایتمك؛ قیز آلوب ویرمك = مصاهرتده بولنمق. || کوز آلمق = کوزی قاشدیرمق. || کوکل آلمق = تطییب خاطر ایتمك. || مسخره‌یه آلمق = اکلنمك، استهزا ایتمك. || مشق آلمق = یازی وسائره‌ده برندن اورنك آلوب تقلیده چالیشمق. || میدان آلمق = فرجه وفرصت بولمق. || یول آلمق = قطع طریق ایتمك، ایلریلمك. || آلوب ویرمك = تنقید ومؤاخذه ایتمك. || آلوب ویره‌مه‌مك = اوغراشمق.

آلن { س. باشك اوك طرفنك اوسط قسمی، کوز وقاشلرك اوستنه کلن جهتی، ناصیه، جبین، پیشانی. || مج. ۱. هر شیئك اوك جهتی، جبهه: بنانك آلنی. ۲. یوز، وجه، چهره. ۳. کوستریش، صورت ظاهره، ناصیهٔ حال. ٤. جرأت، حیاسزلق، کستاخلق. || آلنی آچیق = اوتانه‌جق ایشی اولمیان، عفیف، ناموسلی. || آلنی آق = قباحتسز، معصوم. || آلن تری = مشقتلی وناموسکارانه سعی وعمل. || آلن دریسی، طماری = حیا: آلننك طماری پاتلامش = حیاسز. || آلن قاریشلامق = تحسین ایتمك، (مقام انکارده) صلا اوقومق: بو ایشی یاپه‌بیله‌نك آلننی قار یشلارم. || آلن یازیسی = قدر، مقدرات.

آلنلق { س. ۱. قادینلرك آلننه طاقدقلری آلتونلی و الماسلی سوس. ۲. ابنیه‌نك جبهه‌سنه طاقیلان لوحه وکتابه.

آلنلی { ص. ۱. آلنی اکلی، واسع ناصیه‌لی. ۲. حیاسز، جری، کستاخ.

آلنمق { فجـ. اخذ اولنمق. = فل. سویلنیلن بر سوزی کندی اوستنه آلوب منفعل اولمق، ظن ه دوشوب چابق متأثر اولمق: بو آدم چوق آلنیر.

آلو { س. [اصلی: آلاو، غلط فاحش: علو] ۱. آتشدن چیقان پارلاق ومشتعل هوا، یالین، لهیب. ۲. مزراق اوجنه طاقیلان کوچك بیراق، فلامه. || آلو کسلمك = پك زیاده غضب وتهور ایتمك.

آلو { س. فا. اریك. [لسانمزده بوندن غلط اوله‌رق «هولو» بعض اریك انواعنه اطلاق اولنور. شفتالو و زردالو دخی بوندن مرکبدر.]

آلود { ص. فا. [«آلودن» فعلندن سمعـ. اولوب وصف ترکیبیه کیرر.] بولاشیق، بولاشمش، ملوث: خون آلود = قانه بولاشیق؛ خواب آلود = اویقویه بولاشمش، اویومش؛ مرحمت آلود = مرحمتلی.

آلودگی { لـه. س. فا. بولاشیقلق.

آلوده { ص. فا. [«آلودن» فعلندن سمعـ.] بولاشمش، بولاشیق: آلودهٔ خون = قانه بولاشیق؛ آلوده دامن = اتکی بولاشیق، عفتسز، ناپاك دامن.

آلولندیرمك { فتـ. آلو چیقاریر حاله کتیرمك، طوتیشدیرمق، اشتعال ایتدیرمك.

آلولنمك { فل. آلو چیقارمق، یالینلانمق، اشتعال ایتمك، طوتیشمق. || مجـ. ۱. کسب اشتداد ایتمك. ۲. غضبه کلمك، حدت ایتمك.

آله‌جق { س. مدیون ذمتنده اولان مطلوب؛ دفترك آله‌جق قسمی. مقابلی: ویره‌جك.

آله‌جقلی { س. برینك ذمتنده آلاجغی اولان آدم، داین.

آلهه { سنـ. جـ. عر. فد: اله. [با: اله.]

آلیج { س. یبانی اریك انواعندن بری.

آلیجی { ص. ۱. آلان، آخذ. ۲. صاتین آلان، مشتری، طالب: بو مالك آلیجیسی یوقدر.

آلیش { س. ۱. آلمق فعلی وطرز و صورتی. [با: آلمق.] ۲. صاتین آلمه، مبایعه، اشترا: آلیش ویریش = آلیم صاتیم، اخذ واعطا، داد وستاد. ۳. بر موقعك بر نقطه دن کورینیشی، نظارتی.

آلیشدیرمق { فتـ. ۱. الفت ایتدیرمك، مألوف قیلمق، عادت ایتدیرمك: طوغری آدمی یالانه آلیشدیره.

مازسك. ٢. اوكرتمك، تعليم ايتمك: هركسى يڭيجيلكه آليشديرملى. ٣. وحشتى ازاله ايدوب مأنوس ايتمك، انسيت پيدا ايتديرمك: طاغده طوتيلان يبانى حيوانىده آليشديرمق ممكندر. ٤. امتزاج ايتديرمك، قولاى ايشليه‌جك حاله كتيرمك: آنا ختارى كليده آليشديرمق. ٥. (صيجاق صويى) ملايم وايليق ايتمك. [بو بشنجى معناده اصلى: «ايليشديرمق» اولمه كركدر.]

آليشقان { ص. آليشمش، مألوف، مأنوس.

آليشلمق { مجه. الفت و انسيت پيدا ايدلك: دنياده هر شيئه آليشيلير.

آليشمق { فل. ١. الفت ايتمك، مألوف اولمق، عادت ايتمك: اركن قالقمغه آليشه‌مدم. ٢. اوكرنمك، تعلم ايتمك: يڭيجيلكه آليشملى. ٣. وحشتدن قورتلوب مونس اولمق: تيلكى انسانه آليشماز.

آليشيق { ص. ١. الفت ايتمش، مألوف: بن صوئوغه آليشيغم. ٢. وحشيتدن قورتاريلوب تأنيس ايدلمش، مأنوس: آليشيق حيوان. ٣. عادت ايتمش، دواملى: آليشيق مشترى.

آليق { ص. [«آلمق» دن] چاليق، مجذوب، بدلا.

آليقلق { ا. چاليقلق، مجذوبيت، بدلالق.

آليقومق { فتـ. ١. كرى طوتمق، تعويق وتأخير ايتمك: بنى يولدن آليقودى. ٢. صاقلامق، حفظ ايتمك: بونى سزڭ ايچون آليقودم.

اليم { ا. [«آلمق» دن] ١. آلمق فعلى، اخذ، ستاد. ٢. مبايعه، اشترا: آليم صاتيم = آليش ويريش. ٣. مرميانك يتيشديكى مسافه، آتيم، منزل، حوزه. ٤. كوزك يتيشه‌بيلديكى، كورديكى مسافه: آليملى زاغار = اوزاق كورن.

آلين { آلينلق، آلينلى با: آلن وسائره.

آلينغان { ص. هر شيئدن آلنان هر سوزى كندى عليهنه تفسير ايدوب منفعل اولان.

آليويرمك { فتـ. ١. مجالةً آلمق، همان آلوب چكمك. ٢. على الفور صاتين آلمق، همان مبايعه ايتمك.

آما { د. [اصلى عربى اولوب، مدسز الفله‌در] با: اما.

آماج { ا. فا. مرميات نشانى، هدف. لـ.

آماجگاه { ا. فا. نشانك قونديغى ير، هدف محلى، نشانكاه. لـ.

آماده { ص. فا. حاضر، مهيا. لـ.

آمال { مذ. ج. عر. فد: امل با: امل.

آمان { د. [اصلى عربى اولوب مدسز الفله‌در.] ١. استغاثه و فرياد مقامنده قوللانيلير: آمان افندم! آمان الله. ٢. طلب عفو ايچون مستعملدر: آمان! بر دها ياپمام. ٣. رجا ونيازه دلالت ايدر: آمان! كيتمه‌يك بوكون؛ آمان! اوله سويله. ٤. صبرسزلقله حدت وانفعال بيان ايدر: اوف آمان! براق بنى. ٥. تنبيه وتحذير علامتيدر: آمان! چوجقه باق. — جمعه خطاب اولندقده «آمانك» صورتنده دخى قوللانيلير. = ا. با: امان.

آمد { ا. فا. [فارسيده فعل ماضى اولوب، سمص. كبى قوللانيلير.] ١. كليش، كلمه، وصول: آمدشد = كيدوب كلمه، اياب وذهاب. ٢. وقتيله دفترلرده قيد اشارتى اولوب، قيدى ترقين اولنانلرده «رفت» كلمه‌سيله اشارت اولنوردى. [بوندن «آمديه» تعبير سقيمىده تشكيل ايدوب كرك اصطلاحنده قوللانيورلرسه‌ده، شايان قبول دكلدر.]

آمدجى { باب عاليده مابين همايونله اولان مخابره قلمنك رئيسى ومجلس خاص وكلا باش كاتبى: آمدجى بك. اصل اسم رسميسى: آمدئ ديوان همايوندر.

آمدجيلك { ا. آمدجى عنوان و منصبى.

آمدى { ا. فا. آمدئ ديوان همايون. با: آمدجى.

آمدى { ا. فا. كليش، وصول. يالكز «رسم خوش آمدى» تعبيرنده مستعمل اولوب، صفا كلديكز ديمك مقامنده ايديلان ثياده اطلاق اولنور، قدوم تبريكى.

آمر { ص. عر. ا: آمره. ج: امرا. [«امر» دن سف.]

بیوریجی، امر ایدیجی. = سذ. مأمورك مافوقی، بیوك مأمور.

آمرانه (ص. فا. آمره یاقیشیر بر صورتده واقع اولان: آمرانه بر طرزله. = ح. آمره یاقیشیر بر صورتده، امر ایدەرك: بو آدم دائما آمرانه لقردی سویلر.

آمرزش (س. فا. عفو، مغفرت. اله.

آمریقان (س. ا.ا.ا آمریقادن کلن معروف قباز.

آمناً (ح. عر. («امن» دن سف.) امین وصاغلام اولەرق، کال امنیتله: آمناً وسالماً مواصلت ایتدیلر.

آمنّا (ح. عر. («ایمان» دن فعل ماضی نفس متکلم مع الغیر در.) ایناندق، تصدیق ایدرز، اوکا دیەجك یوق.

آموره (س. [یتا.] مج. مایستره ایله تریشکت یلکنلرینك آچلمسی.

آموز (ص. فا. («آموختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلیه کیرر) ۱. اوکرنمش، بیلن: حکم آموز. ۲. اوکردن، تعلیم ایدن: ادب آموز.

آمونیاق (س. [فر. Amoniaque] کیم. نشادر روحی.

آمیرال (س. [فر. Amirale عر: امیر البحردن] بحریه قوماندانی، قپودان.

آمیراللق (س. بحریه قوماندانلغی، قپودانلق.

آمیز (ص. فا. («آمیختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.) قاریشیق، ممزوج، حاوی، شامل: حکمت آمیز = حکمتی حاوی، حکمتله ممزوج؛ شکرآمیز = شکرله قاریشیق.

آمیزش (س. فا. امتزاج، ائتلاف، معاشرت: حسن آمیزش.

آمین (حد. عر. [عبرانیدن] اویله اولسون! ربم قبول ایت!

آمین خوان (ص. فا. آمین اوقویان، بر شیئی تمامیله تصدیق ایدن: جملەسی آمین خوان اولدیلر.

آن (ض. ضمیر غائبك مجرد و مفعول الیهدن بشقه احوالندە وحروفه التصاقندە «او» یرینه مستعمل صورتی اولوب، اصلی «او» در. و «ن» یالکز حسن صوت ایچون کیرر. بناء علیه: آنلر، آنك، آنی، آندن، آنسز، آنجلین یرینه: اونلر، اونك، اونی، اوندن، اونجلین یازمق دهاطوغریدر.

آن (س. عر. جزئی برزمان، لحظه، دم: اوآنده، برآنده، آن واحدده، آن غیرمنقسمده، هرآن، هرآن وزمان. || آن بآن، آناً فاناً = کیتدکجه، تدریجاً، مرور زمانله. || الآن = ۱. شمدی، شمدیکی حالده. ۲. حالا، هنوز.

آن (س. فا. کوزللك، جاذبه، صباحت، ملاحت: حسن وآن. = ک. بعید ایچون ش. اولوب، «شو بو» یرینه نادراً آن واین ویا این وآن قوللانلمشدر.

آنا (س. [وا. تانبول شیوەسنجه غل: آنه] طوغور دیشی امثالی افرادینه نسبتله دیشی انسان ویا حیوان، والده، مادر، ام، ننه. || مج. ۱. عزیز و محترم قادین: خدیجه آنامز، مریم آنا. ۲. بر شیئك الك باشلی قسمی، کوتوك، اساس، مرکز: آنا دفتر، آنا دیرك. || اوکی آنا = رابه، والده اولمیان پدر زوجەسی. || آنا بابا = والدین، ابوین. || آنا بابا اولادی = قیمتلی، عزیز، سوکیلی. || آنا باباکونی = محشرکبی غلبەلکلی و اولاد آناسنی باباسنی دوشونەمیەجك درجەدە مخاطرەلی کون. || آنادن طوغمه = چیریل چپلاق. || بیوك آنا = پدر ویا والدەنك والدەسی، جده. || حمام آناسی = حمامده بناشمه اختیار قادین. || دمیر آناسی = کمی دمیرینك بیوك قولی. || سوت آنا = سوت ننه، مرضعه. || قاین آنا = زوجیندن بهرینه نسبتله دیکرینك والدەسی، قاین والده

آناج (ص. دفعاتله یاوری یتیشدیروب قارتلاشمش وآلیشیق (قاز، هندی وسائره). || مج. ایشلرده قوجالایوب تجربه حاصل ایتمش، قورناز، اوسته.

آناجلامق (فل. ایشلرده قوجالیوب تجربه حاصل ایتمك، قورناز واوسته اولمق.

آناجلق (س. دفعاتله یاوری یتیشدیروب آلیشمش اولان حیوانك ویا ایشلرده قوجالایوب تجربه قزانمش آدمك حالی، اوستەلق، قورنازلق.

آناختار (یاخود آنختار. س. [ر. Ἀνοικτήριον] آچیجی) ۱. آچار، مفتاح، کلید.

٢. آچقه ويا قورمقه يارايان مختلف الجنس آلت : پيانو، قانون، ساعت، ويده آناختارى. ٣. شفره حلنه يارايان جدول، مفتاح. || مج. واسطه، آلت حصول : سعى ثروتك آناختاريدر. || آناختار اويدیرمق = حيله ودسيسه قورمق؛ جيبنده يوز آناختار = كثرت دسايسدن كنايه.

آناصون { ياخود آنيسون. ـــ. [ر. Ἄνισον] راز. يانه رومى ديلن بر نبات كه حبه‌لرى كوزل رايحه‌لى اولوب اكمكه وبعض مسكراته قونور. || مصر، چين آناصونى = بونك انواعى. || آناصون ياغى، روحى = حبه‌سندن چيقاريلان مايعلر.

آناطولى { سف. [ر. Ἀνατολή = شرق، مشرق] آسيانك قره دكيزله آق دكيز ومرمره ايله آطه‌لر دكيزى آره‌سنده اوله‌رق شرقاً فرات واديسنه‌دك ممتد اولان شبه جزيره‌سى، كه (آسياى صغرى) اسميله معروف اولوب، اليوم ممالك عثمانيه‌نك اك مهم قسمنى تشكيل ايتمكده‌در.

آناطوليلى { ص. ـــ. آناطولى اهاليسندن اولان.

آنافور { ـــ. [ر. Ἀναφορά = يوقارى‌يه رجوع] دكيزده آقنديڭك يانند، ويا آلتنده اونك عكسنه اوله‌رق آقان صو، آقندى مقابلى.

آنالق { ـــ. ١. آنا حال وصفتى، والده‌لك. ٢. آنا يرينى طوتان قادين، آخرت آناسى.

آناناس { ـــ. اقاليم حاره‌ده يتيشن بر آغاج وويرديكى ميوه كه صنوبرى الشكل لذيذ وكوزل رايحه‌ليدر : آناناس شروبى.

آنبار { ـــ. [اصلى عربى اولوب، آنجق عربيده همزه‌ى مدسزدر.] ١. ذخيره وسائره وضعنه مخصوص بيوك صنديق. ٢. امتعه وسائره وضع وحفظنه مخصوص ير، مخزن، مغازه، دپو. ٣. كمينك حموله وضعنه مخصوص يرى. ٤. سفن حربيه‌ده طوپلرك صره‌لانديغى قات : ايكى آنبارلى، اوچ آنبارلى كمى. || آنبار امينى = آنبارجى، كمرك وسائره‌ده آنبارك محافظه واداره‌سنه مأمور آدم. || در آنبار ايتمك = آنباره قومق. || قرق آنبار = مختلف شيئلرى حاوى دكان وسائره. مج. معلومات مختلفه‌يى جامع آدم.

آنبارجى { ـــ. كمركده ويا ديكر بر دائره‌ده آنبارك محافظه واداره‌سنه مأمور آدم، آنبار امينى.

آنبارجيلق { ـــ. آنبارجى صفت ومأموريتى.

آنبرباريس { ـــ. ايو. [Βέρβερι] نبا. لسان عوامده قادين طوزلغى ديلان نبات، بربريس، زرشك.

آنتراسيت { ـــ. ايو. Ἄνθραξ دن مأخوذ فر. [Anthracite دن] كيم. معدن كورينه مشابه بر معدن كه ايى يانميوب قورشون قلمى اعمالنه يارار.

آنتيپيرين { [يو : Ἀντιπυρί - νον = آتشه قارشى] ص. صيتمه‌يى كسمكه واوجاع عصبيه‌يى تسكينه يارار يكى بر دوا، بياض بر توز، مضاد حمى.

آنتيقه { ـــ، [لا. Antiqua] اسكى زماندن قالمه آثار عتيقه‌دن هيكل، سكه وسائره. = ص. آثار عتيقه‌دن معدود اولان : آنتيقه بر كاسه. || مج. پك ناديده، پك مقبول؛ واستهزا طريقيله، غريب، عجيب، تحف : آنتيقه بر آدم.

آنتيموان { ـــ. . [فر. Antimoine] كيم. اجسام بسيطه‌دن بر معدن كه قورشونله قاريشيق اوله‌رق طباعت حروفنك اذابه‌سنده مستعملدر.

آنجق { د. [آنجه وآنجيلاين كبى « آن صورتنى آلان « او » اسم اشارتيله « جق » اداتندن.] ١. تك، يالكز، ساده، مجرد : عبادته مستحق آنجق جناب حقدر. ٢. محضا، صرف، خاصةً : آنجق تحصيل علم وتربيه ايچون مكتبه كيديلير. ٣. تمامى تمامنه، طاره‌طار، كوج حال ايله : بو ايش آنجق اقشامه قدر بيتر؛ بو چوال آنجق بر كيله آلير. ٤. لكن، فقط، آما : آوه كيده‌جكدم، آنجق هوا مساعده ايتمدى. ٥. او قدر، اونك كبى، آنجيلاين : قلندرلك ايسه آنجق اولور.

آنجليقه { ـــ. [ر. Ἀγγελικόν] ملك اوتى.

آنجه { ک. [«آن» صورتنی آلان «او» اسم اشارتیله «جه» اداتندن مرکب اولوب، بعیده اشارت ایچوندر، وقریبه مخصوص اولان «بونجه» نك مقابلیدر.] اونك کبی، اونك قدر، اوقدر، اویله‌جه. مر.

آنجیلین { یاخود اونجیلاین. ک. [اصلی : آنجه‌این] اویله‌جه، اول صورتله، او مرتبه‌ده، او قدر. [بعیده اشارت ایچون اولوب، قریبه مخصوص اولان «بونجیلین» ه مقابلدر.] مر.

آنختار { س. با : آناختار.

آند { س. [ج : آنت.] ۱. یمین، قسم، حلف، سوکند ؛ آند ایچمك = یمین ایتمك؛ آند بوزمق = نقض قسم ایتمك ؛ آند ویرمك = یمین ایتدیرمك، تحلیف ایتمك. ۲. آداق، نذر، عهد.

آندلاشمق { فش. بربرینه یمین ویروب آلمق، عهدلشمك.

آندلی { ص. یمینلی، یمین وقسم ایتمش، تحلیف اولنمش.

آنده { ۱. آندن یاخود اونده، اوندن. با : او.

آندیز { س. ۱. آردیچ نوعندن چالی. ۲. شهر خارجنده واقع چالیلق یر. ۳. فاحشه‌لر مجمعی اولان ناپاك محل. || آندیز اوتی = عربیده قنس وزنجبیل الشام وفارسیده راسن دینلن بر نبات طبی.

آندیق { یاخود آندوق. س. صر. تیلانك بر نوعی.

آنسز { آنسزین، آپ آنسزین. با: آکسز وسائره.

آنغاریه { یاخود آنقریه. س. ایو. Ἀγγαρία که بوده فا. «کار» دن محرفدر. ا اهالی‌یه بلا اجرت کوردیریلن ایش، عمله وحیوانات وآرابه وسائره‌نك مجانا حکومت ایشنه قوللانلمسی، سخره. || مج. کوکلسز، ایستمیه‌رك، واهمیت ویرمکسزین : آنغاریه ایشلمك، دیکلمك.

آنغیت { س. قازدن بیوجك طوغله رنکنده بر جنس قوش.

آنغیتی { یاخود آنغیدی. ص. آنغیت قوشی و طوغله رنکنده اولان.

آنغیج { س. جیتدن دوشمه‌سز آرابه

آنف { ص. عر. ث: آنفه. [«انف» دن سف.] ماضیده پك قریب، برونك اوجنده اوله‌جق صورتده یقینده کچن. — اکثریا آنف الذکر، آنف البیان کبی تعبیراتده بولنور که دمینجك ویا آز یوقاریده ذکر وبیان اولنان دیمکدر. — ماده‌ٔ آنفه، افادات آنفه کبی تعبیراتده دخی بولنور.

آنفاً { ح. عر. آز یوقاریده، دمینجك : آنفاً ذکر و بیان اولندیغی اوزره.

آنك { آنلر، آنی وسائره. با : او.

آنونیم { ص. [یو. Ἀνώνυμος] اسمسز، اسمی بللی و مذکور اولمیان: آنونیم شرکت = کیمسه‌نك نامنه اولمیه‌رق حصه‌دارانك جمله‌سنه عائد بولنان شرکت.

آنه { یاخود آننه س. [چوجق لساننده و استانبول شیوه‌سنده] آنا، والده، ننه : آنه‌جکم = آناجغم؛ || بیوك آنه = جده.

آنیده { ظر. اوآنده، درحال، همان.

آنیسون { س. با : آناسون.

آو { س. ۱. قره‌ده وحشی حیوان یاخود قوش ودکیزده بالیق اورمق ویا طوتمق ایشی، صید، قنص، شکار، تخجیر : آوه کیتمك. ۲. آوده اوریلان ویا طوتیلان وحشی حیوان یاقوش یاخود بالیق: آواورمق، بوطاغلرده چوق آو واردر. ۳. اله کچن شیٔ، طعمه، غنیمت : الینه کوزل بر آو کچدی. || آو آرامق = کاپیر شیٔ طلبنده بولنمق. || آو اتی = آوده اوریلان یبان حیوانی و قوش اتی. [بالیغه اطلاق اولنماز.] || آو قوشی = آو آولامغه آلیشیق آتماجه وشاهین کبی یرتیجی قوش. || آو کوپکی = زاغار وتازی کبی آو آولامغه آلیشیق کوپك. || آو هواسی = بوصلق وقارلق هوا. || بالیق آوی = صید ماهی. || سورکون آوی = آولانه‌جق یبان حیوانك اطرافنی صاروب اورته‌یه آلمق اوزره آتله و غلبه‌لکله ایدیلن شکار. || هو آوی = آتله وقوشله ایدیلن صید.

آوادانلق س. صنعتكر آلات و ادواتی، مرانغوز وسائره طاقمی.

آواره ص. فا. ١. سرسری، مكانسز، سركشته، سر- كردان: آواره كزمك. ٢. بوش كزن، ايشسز، كوجسز، معطل: ايشندن آواره اولمق.

آواره س. [يتا. Avara] ى: ساحلدن آچلمه. == حد. آچيل.

آواره لك س. ١. سرسريلك. ٢. ايشسزلك. [بو. نك يرينه « آوارکی » استعمالی عبثدر.]

آواز وآوازه. س. فا. ١. سس، صدا، صوت. ٢. ندا، نعره. || مج. شهرت، صيت.

آواناق ص. [« آومق » دن] چابق آلدانير، آليق، صاف‌درون، شاشقين.

آواناقلق س. چابق آلدانير آدمك حالی، آليقلق، شاشقينلق.

آوتديرمق ياخود آووتديرمق. فتـ. ١. بالواسطه اكلنديروب اويناتمق، اغفال ايتديرمك. ٢. (چوجغی) داديسنه هوپلاتديروب اويناتمق.

آوتمق ياخود آووتمق. فتـ. ١. اكلنديروب اويالامق، تأخير وتعويقله آلداتمق، اغفال ايتمك. ٢. (چوجغی) صيجرا- ده‌رق صوصديرمق، تسكين ايتمك.

آوجی ص. س. ١. آو آولیان، صياد. ٢. آوه‌يك حريص (حيوان) : آوجی كدی. || آو- جی اوتی = دم زهره دینان نبات. || آوجی باشی = يكيچری اوجاغنده اوتوز اوچ سكبانك ضابطی. || ع. آوجی بلوكی = عسا- كر خفيفه. [فر: Chasseurs]

آوجيلق س. آو آولامغله مشغول آدمك حال وصفتی، صيادلق.

آوج ياخود آووج. س. ١. ال آياسيله پارمقلرك ايچی مجموعی، كف، مشت. ٢. آوجك استيعاب ايتديكی مقدار: بر آوج بغدای. || آوج آوج = آوج طو لوسيله، بول بول. || آوج آچمق = ديلنمك، تسأل ايتمك. || آوج ايچی = ال آياسی، راحه. || آوجك ايچنه آلمق = اله كچيرمك، ضبط وحكمی آلتنده بولنديرمق. || آوج كيـدشمك = بريردن پاره كله‌جكنی تفأل ايتمك. || آوجنی يالامق = محروم قالمق. || الده آوجده يوق = فقر، صفراليد. || اله آوجه صيغمامق = ضبط اولنميه‌جق درجه‌ده حشاری ويارامز اولمق. || بر آوج = آز مقدار.

آوچلامق ياخود آووچلامق. فتـ. ١. آوجك ايچنه آلمق، آوجله قاورامق. ٢. بول بول آلمق. ٣. احاطه ايتمك، ايچنه آلمق: يلكن روزكاری آوچلامق = روزكاردن شيشمك.

آودلمق ياخود آوودلمق. فجـ. ١. تعويق وتأخيرله اغفال ايدلمك، اكلنديريله‌رك اويالانمق. ٢. (چوجق) صيجرا- ديله‌رق صوصديرلمق، تسكين ايدلمك.

آور ص. فا. [« آوردن » فعلندن سمـ. اولوب صتر. تشكيلنه داخل اولور.] كتيريجی، حامل، صاحب، موجب، باعث: رشك آور = غبطه‌يی موجب؛ تاب آور = قدرته مالك، قادر؛ زور آور = قوت صاحبی، قوتلی؛ پيام آور = خبر كتيرن.

آورت ياخود آوورت. س. [حركه علاوه‌سنده آخرنده‌کی « ت » « د » ه تحول ايدر.] يناغك ايچ طرفی، بوش يری. || مج. تفاخر، تكبر: آورت ايتمك، صاتمق = تفاخر و تكبر ايتمك.

آورتلی ياخود آوورتلی ص. تفا- خر وتكبر ايدن، متكبر، آغزی غلبه‌لق.

آوروپا سخـ. م. كرهٔ ارضك قطعات خمسه سندن بری، كه الك معموريدر.

آوروپالی س. ص. آوروپا اهالیسندن اولان.

آوريق ص. [« آورمق » دن] قيوريق، مقوس، چار- پيق. مر.

آورپلامق فتـ. (يابی) قورمق، چارپمق. مر.

آورپلمق لط. قيوراق، چار- پلق. مر.

آورپمق مصـ: آورپر. فل. اكلمك، قيوراق، چار- پلق. مر.

آوستراليه ياخود آوستراليا. سخـ. م. قطعات خمسه‌نك الك كوچكی، فلنك جديدی.

آوسترالیه‌لی { س. ص. آوسترالیه اهالیسندن او . لان، یکی فلمنکلی .

آوستریه { یاخود آوستریا. سخ.م. [آلمانجه : Öster-reicho] نمچه، آوستریا ومجارستان دولتی، آوستریا ایمپراطورلغیله مجارستان قراللغی هیئت مجموعه‌سی .

آوستریه‌لی { س. ص. آوستریا دولتی اهالیسندن اولان، نمچه‌لی، آوستریا تبعه‌سندن بولنان .

آوغان { ص. گبه (اینك) . مر .

آوغین { س. دیوار دیبنده صو آقیمغه مخصوص دلیك .

آوقامق { یاخود آوقیمق. مض: آوقار ، آوقیر . فق . صیقوب اوفالتمق، اوغمق، ازمك. == فل . اوفالانمق، طالغلمق. مر.

آوقیمق { با : آوقامق .

آولاق { س. [یو . Αὖλαξ] دره، وادی ، صو جدولی.

آولاق { س. [«آو» دن] آو محلی، نخجیرگاه .

آولامق { فت. آو، صید ، شکار ایتمك، اصطیاد ایتمك : طاوشان، ککلیك، بالیق آولامق. || مج. کوزتمك، قوواالامق، ترصد ایتمك. || روزکار آولامق = سرعتله حرکت ایتمك، باد پیما اولمق. || سیکك آولامق = بوش شیلرله اوغراشمق .

آولانمق { فط. آو ایدلمك، صید اولنمق. || غافل آولانمق = غافل طاورانمق، اغفال اولنمق .

آولاندیش { س. اغفال اولنمه .

آولی { س. [یو . Αὐλή] اوك ویا بر دائره‌نك اطرافنده دیوار ویا چیتله محاط یر، حولی. [عربی « حول » وترکجه «آغیل» ایله مشابهتی تصادفی اولمق اقتضا ایدرسه‌ده، اومیروس لساننده آغیل وآخوره دخی ἀυλή دینلمسی غریبدر.]

آونك { س. فا. ابیه کچیرلمش آصق : انجیر ، اووز آونکی. [لسانمزده مستعمل اولان « هونك » بوندن غل.]

آونمق { یاخود آوونمق. فط. ۱. اویالانمق، اغفال ایدلمك. ۲. (اینك وسائره) گبه قالمق.

آووقات { س. [فر . Avocat] حضور محکمه‌ده اجرت مقابلنده برینك نامنه دعوی، ویا حقوقنی مدافعه ایدن آدم، دعوی وکیلی. == ص. مج. ۱. مدافعه‌یه مقتدر، چکه‌لی، جربزه‌لی .

آووقاتلق { س. دعوی وکیلنك حال وصفت وصنعتی. || مج. جربزه .

آویخته { ص. [«آویختن» فعلندن سمف.] آصلمش، آصیلی. لس .

آویز { ص. [«آویختن» فعلندن سمص. اولوب، صتر. لره کیرر.] آصیلان، آصیلی بولنان: دل آویز = گوکلك آصیلی بولندیغی، گوکلی جذب ایدن.

آویزه { س. فا. لامبه و فنار و غاز ویا متعدد موملری حاوی اوله‌رق طاوانه آصیلان بلور ویا معدندن زینت اوانیسی، آصقی. || آویزهٔ گوش = کوپه. ¦.

آه { حد. ۱. مادی ویا معنوی برآجی حس اولندقده قو. للانیلیر : آه ! باشم! آه! آناجغم! ۲. ندامت وتأسف بیان ایدر: آه! اولدن بیله ایدم. ۳. برینه آجندیغنه، کدر واسف ایدلدیکنه دلالت ایدر : آه! اولادم! == س. فا. ایچ چکمه، تأوه، فغان : آه ایتمك، آه چکمك؛ آه سحرکاهم. || آه ایتمك = بد دعا ایتمك. || آه طوتمق، آهه اوغرامق = بد دعایه مصاب اولمق.

آها { حد. ۱. ها ! صحیح ! کرچك ! ۲. ایشته ! آل ! عو.

آهار { س. فا. [تر: آخار دن] آق دوزکون

آهسته { ص. فا. یاواش ، آغر، متأنی، بطیء. || مو. یاواش وبطائتله سویلنیلان (شرق) ویا چالینان (چالغی). == ح. یاواش، تأنی ایله: آهسته آهسته.

آهن { س. فا. دمیر، تیمور، حدید. لس.

آهن‌ربا { س. ص. فا. [«آهن» دمیر، «ربودن» قاپمق] دمیری قاپان، مقناطیس.

آهنگ { س. فا. ۱. قصد، نیت : آهنگ سفر. ¦. ۲. دوزن، اصوات آره‌سنده توافق، مقام. ۳. چالغی طاقمنك اجرا ایتدیکی تقسیم، پیشرو. ٤. چالغی ایله اکلنجه، طرب. ٥. اصوات، الوان وسائره آره‌سنده موافقت، توافق، اویغونلق. ٦. السنهٔ تورانیه کلمه‌لرینی

ترکیب ایدن هجالر آره‌سنده
توافق. [فر. Harmonie.] ||
آهنك ایتمك = اکلنمك. || چالغی‌یه
آهنك ویرمك = دوزن ویرمك.

آهنگسز { ص. ۱. دوزنسز، مقامسز. ۲. اصوات
و یا الوانی آره‌سنده توافق
بولنمیان.

آهنگلی { ص. ۱. دوزنلی، مقاملی. ۲. اصوات ویا
الوانی آره‌سنده توافق بولنان،
اویغون.

آهنین { ص. فا. [«آهن» دن] دمیردن معمول، حد.
یدی. || مج. پك متین وصاغلام.

آهو { س. فا. جیلان (جیران)، غزال، ظبی. || مج. ۱.
دلبر، محبوب. ۲. ایری وکوزل
کوز، چشم غزال: بنی بر کوز.
لری آهویه اسیر ایتدی فلك.
|| آهوبچه = غزال یاوریسی؛ ومج.
الفت وانسیتدن مجتنب دلبر.

آهوطودی { قرمزی آغاج جیلکی.

آی { س. ۱. کرهٔ ارضك بیکی، قمر، ماه. ۲. اساسا قمرك
کرهٔ ارض اطرافنده بر دور
اجرا ایتمسیله قیاس اولنان زمان،
سنهٔ قمریه‌نك وبالتعمیم سنهٔ شمسیه.
نك‌ده اون ایکی قسمندن بهری،
شهر، ماه: رمضان آیی. نیسان آیی.
۳. آی واك زیاده هلال رسم
وشکلی: آی یلدیز. || مج. پك
کوزل وپارلاق شخص ویاچهره.
|| آی آغیلی = بعضاً کرهٔ قمرك
اطرافنده کورینن نور دائره‌سی،
هاله. || آی آیدینلغی، آی ایشیغی =
قمرك ویردیکی ضیا، مهتاب. ||
آیك اون دردی = طولو آی،
بدر. || آی باشی = ۱. شهرك
برنجی کونی. ۲. قادینلرك عادت
کورمسی. حیض. || آی بالطه =
تبرزین. || آی پارچه‌سی = پك
کوزل شخص. || آی تپور = دوغرا.
مه‌جی کسری. || آی چیچکی =
کونشه طوغری دونن بیوك
واوزون صاپلی چیچك، عبد
الشمس. [کون چیچکی دخی
دینلیر.] || آی دده = اوفق چو.
جقلرك قره ویردکلری اسم.
|| آی دده‌یه مسافر اولمق =
آچیقده یاتمق. || آی طوتلمق =
خسوف اولمق. || آی طوغدی =
یکی آی، هلال. || آیه طوغ یا
طوغمه‌یم دیمك = پك کوزل و
پارلاق اولمق. || اوچ آیلر = اشهر
ثلثه که رجب و شعبان ایله
رمضاندر. || طولون آی = غروبه
قریب آی، هلال. || سم. آی طا.
به = هلال شکلنده طابیه.

آی { حد. ۱. آکسزین حس اولنان حیرت و تعجب و
تحاشی‌یه‌دلالت ایدر: آی! شو.
راده بری وار؛ آی! سز
کلیورمیسکز؟ آی! نه دیور.
۲. کدر وتأسفه وعلی الخصوص
بر آغری حس اولندیغنه دلالت
ایدر: آی! پارمغم! — مکرر
دخی قوللانیلیر: آی! آی!
[بو صورتده استخفاف
واستهزایی‌ده تضمن ایدر.] ۳.
«آ» یرینه ندا ایچوندر: آی
اوغل!

آیا { س. پارمقلر داخل اولمقسزین ال و آیاغك ایچی، دوز
یری: ال آیاسی = کف: آیاق
آیاسی = طبان. || کدی آیاسی،
کوپك آیاسی = نبات جنسلری.

آیا { حد. فا. تعجب واستفهام ایله برابر تمنی وامیده دلالت ایدر،
عجبا: آیا! سن بونی اوکرنه بیله.
جکمیسك؟ ...

آیات { س. ج. عر. فد: آیت. || با: آیت.

آیارتمق { فت. (عمله وخدمتجی وسائره‌یی) قاندیروب
یرندن آیره‌رق کندی ایش و
خدمتنه آلمق.

آیاردلمق { مج. قاندیریلوب یر. ندن جیقاریله‌رق
دیکر بر ایشه ویا بشقه‌سنك
خدمتنه آلنمق.

آیارمق { فل. یولدن شاشمق، آزمق.

آیاز { س. [«آی» دن] قیشین آچیق هوالی و اکثریا
مهتابلی کیجه‌لرده حکم سورن
قورو صوئوق.

آیازلاتمق { فت. کیجه‌نك آیازینه براقوب اوشوتمك،
آیازده بکلتمك.

آیازلامق { فل. ۱. کیجه آیازنده اوشومك، کیوره.
مك. ۲. آیازده بکلمك. ۳.
اوشومك، صوئوق آلمق. ۴.
نافله بکلمك.

آیازلانمق { فط. کیجه آیازندن متأ. ثر اولوب صوئوق
آلمق، آیاز ایشلمك.

آیازمه { س. (ر: Ἁγίασμα) روملر عندنده مبارك
نظریله باقیلوب زیارت ایدیلان
چشمه ویا پیکار.

آیاق { س. [« آتمق » دن آخری حرکه‌لندیکی وقت «ق»ی «غ» ه تحول ایدر.] ۱. انسان وحیوانك یوریمسنه یارایان عضو، رجل، قدم، پای : انسانك ایکی، آتك درت آیاغی واردر. ۲. بعض اثاث بیتیه و سائره‌نك آیاغه مشابه قسملری‌که اونلرك اوزرنده طورورلر : اسکمله، ماصه آیاغی. ۳. قائماً طوران بعض شیئلرك یره طوقونان قسم اسفلی، قاعده‌لری : ستون، دیوار آیاغی. ٤. آیاق باصه‌جق یر، باصامق، قدمه : مردیون آیاغی؛ قرق آیاق مردیون. ٥. چای آغزی، منصب. ٦. بر کولدن آیریلوب فضله‌ء میاهنی دکیزه کوتورن نهر : درین اوخری کولنك آیاغیدر. ۷. آدیم، قدم : بن بورادن آیاق آتمام. ۸. اون ایکی پارمقدن یعنی یاریم آرشیندن عبارت مسافه اولچیسی، قدم. ۹. آت یورویشنك نوعی. || آیاق آلتی = ممر، یول اوستنده. || آیاق اوستی = آیاقده، قائماً. || آیاق اولطه‌سی = وتیله دشمنك آیاقلرینه باتوب یوریمسنه مانع اولمق اوزره یوللك اوزرینه براقیلان دمیر دیکنلر. || آیاق باصمق. ۱. بر مملکته کیرمك، قدوم. ۲. اصرار وتعند ایتمك. || آیاق باغی = انکل، مانع، پابند. || آیاق تری = طبیب اجرتی. || آیاقده = قائم، قائماً، اوتورمقسزین. || آیاق دیوانی = یکیچری ضابطانك افراده ویردکاری تنبیه: زمان قدیمده مجلس وکلانك آیاقده اوله‌رق عاجلاً بر قرار اتخاذ ایتملری. || آیاق سوریمك = تعلل ایتمك. || آیاق طاقمی = عوام، اسافل کروهی. || آیاق طولاشمق = یورورکن آیاقلر بربرینه طولانمق، سرخوش کبی یوریمك. || آیاق قابی = آیاغه کییله‌جك شی، پاپوچ، قوندره، چاریق، پوتین، ترلك وسائره. || آیاق ماکینه‌سی = آیاقله چویریلیر طباعت و دیکیش وسائره ماکینه‌سی. || آیاق یولی = آبدستخانه، ممشا. || آیاغه طولاشمق = آرانمقسزین بولنمق، تصادف ایدلمك. || آیاغنه قپانمق = چوق یالوارمق، تملق ایتمك، عفو استمك. || آرت آیاق = چارپا حیوانانده کریده‌کی آیاقلر. || اوك آیاق = چارپا حیواناتده ال مقابلنده اولان ایلریکی آیاقلر. || اوك آیاق اولمق = بر ایشده مشوق اولوب دیکرلرنی ده قاندیره‌رق حصولنه چالیشمق. || آیاق دیره‌مك = اصرار ایتمك. || باشندن آیاغه = تپه‌دن طیرناغه، سراپا. || خروس آیاغی = طپه چیقاره‌جق بورغو. || درت آیاق = اللری دخی آیاق کبی قوللانه‌رق اویله‌جه یوریمه. || ساج آیاغی = ساج وتنجره آلتنه قونمغه مخصوص دمیردن اوچ آیاقلی مطبخ آلتی. || آیاق خفافی = چوق کزوب طولاشان، کزکینجی || سوز آیاغه دوشمك = هرقفادن بر سس چیقمق. || صاغ آیاق قابی دکل = کونیله‌میه‌جك (آدم)، شایان اعتماد اولمیان. || طوموز آیاغی = تفنکدن اوستوپی چیقارمغه مخصوص اینجه بورغو. || قرق آیاق = حشراتدن آیاغی چوق معروف برجنس، هزارپا.

آیاقداش { س. ۱. یول آرقداشی، یولداش، همپا. ۲. آرقداش، رفیق، همسلك.

آیاقلامق { فل. آدیم آتمق، یوریمك. = فتـ آیاقله باصمق، چیکنه‌مك.

آیاقلاندیرمق { فتـ. تحریك ایتمك.

آیاقلانمق { فل. ۱. طاورانوب آیاغه قالقمق، یوریمك. ۲. قیام، دعوی، ادعا ایتمك، قالقیشمق.

آیاقاق { س. ۱. جانباز تعلیمی. ۲. ستون قاعده‌سی، کرسی طاشی. [فر. Piédestal.]

آیاقلی { یاخود آیاقلو. ص. ۱. آیاغی اولان، یوروین. ۲. یوکسك (حیوان). ۳. متحرك، سیار. || آیاقلی کتبخانه = مستحضراتی چوق عالم، علامه. || درت آیاقلی = چارپا.

آیت { سش. عر. جـ : آیات. ۱. علامت، نشان، اثر. ۲. قرآن کریمده بهر سوره‌نك مرکب بولندیغی جمل شریفه‌نك بهری که متصل المعنی اولوب، ماقبل ومابعدندن تفریقی ممکندر: آیت کریمه، آیات قرآنیه.

آیتمق { فتـ. سویلمك، دیمك. مر.

آیدین { ص. [« آی » قمر، « تون » کیجه] ۱. آیلی (کیجه)، مقمر. ۲. روشن، ضیادار، منور. ۳. واضح، آشکار، باهر.

٤. مبارك، مسعود. || كوزيكز آيدين = بر سوديكنه ويا آرزوسنه نائل اولانه ايراد اولنور تبريك تعبيريدر.

آيدينلامق { فل. آيدينلق اولمق، روشن وضيادار اولمق.

آيدينلق { س. ١. آی نوری، مهتاب، آی آيدينلغی. ٢. ضيا، نور، ايشيق، روشنايی. ٣. ضيادار بر. ٤. طام باجه‌سی، چاتيده‌كی پنجره.

آيران { س. دوكيلوب ياغی آلنمش وصو قاريشديرلمش يغورت. || آيران دليسی = احمق، بوناق. || آيرانی شيشمك = كبرلنمك. (استهزا مقامنده.)

آيرانلق { س. طالاق. || آيرانلق شيشمك = حدت ايتمك. عو.

آيرت { س. تفريق، تمييز: آيرت ايتمك = تفريق وتمييز ايتمك.

آيرتلاتمق { فت. (غا: آييقلاتمق) تفريق و تمييز و انتخاب ايتديرمك.

آيرتلامق { فت. [غا: آييقلامق] ١. تفريق و تمييز ايتمك، آيرمق. ٢. بر شيئك ايی قسمنی سچمك، انتخاب ايتمك، كزيده‌سنی آيرمق. || برنجی طاشندن آيرتلامق = پك مشوش و مشكل بر ايشك ايچندن چيقمق.

آيرتلانمق { فط. [غا: آييقلانمق] ١. تفريق و تمييز اولنمق، آيرلمق. ٢. سچيلوب انتخاب اولنمق، كزيده قسمی آلنمق.

آيرلمق { فط. ١. تفريق اولنمق، جدا دوشمك: اوندن، چولق چوجقندن آيرلدی. ٢. بولنمك، تقسيم اولنمق: ايكی‌يه آيرلدی. ٣. تفريق وتمييز اولنمق، فرقلی وممتاز اولمق: كنديسی آرقداشلرندن آيريليور. ٤. سچلمك، انتخاب اولنمق: او مخصوص آيرلمشدر. ٥. يارلمق، چاتلامق: طوداق آيرلمق. ٦. زوجين بينلرنده‌كی رابطهٔ نكاحی فسخ ايتمك: قاريسندن، قوجه‌سندن آيرلدی. ٧. چكلمك، انفكاك ايتمك: ايشندن هيچ آيرلماز.

آيرمق { فت. ١. تفريق ايتمك. ٢. بولمك، تقسيم ايتمك: ايكی‌يه آيردی. ٣. تفريق وتمييز ايتمك: ايی آدملری آيرملی. ٤. سچمك، انتخاب ايتمك: ايچلرندن بر ايكی دانه آيرملی. ٥. يارمق، شق ايتمك: غلاصی درده آيردی. ٦. تطليق ايتديرمك: اونی قوجه‌سندن آيرديلر. ٧. چكمك، انفكاك ايتديرمك: درسندن آيرديلر. || كوز آيرمامق = چوق دقت ايتمك، ديده دوز اولمق.

آيری { ياخود آيرو. ص. ١. فا. صله‌لی، منقطع، آره‌لقلی، منفرد: محله‌دن آيری بر او. ٢. كندی باشنه، مستقل: او آيری اوده اوتوريور. ٣. بشقه، غير، آخر: او آيری ايشدر. || آيری آيری = هربری آيری، هر بری كندی باشنه، منفرداً. || آيريجه = آيری اوله‌رق. || آيری غيری = تكليف وتكلف.

آيريق { س. برجنس چاير اوتی كه كوكی پك درين وسرت اولوب باغ وباغچه‌لره مسلط اولور، وآييقلانمسی پك زوردر: آيريق اوتی، آيريق كوكی. || آيريق چيچكی = فقاح. || طوموز آيريغی = باتاقلقلرده حاصل اولان بر نوع ساز.

آيريلاشمق { فط. آيرلمق، منفرد اولمق.

آيريلانمق { فط. ١. آيرلمق، منفرد اولمق. ٢. كيمسه‌يه اويمامق، مباين اولمق.

آيريلق { س. فرقت، مفارقت، جدايی، هجران. ٢. مباينت، مخالفت.

آيغير { يا آيغر. س. انعمه‌مش طامازلق آت، حصان. || مج. آزغين آدم. || دكيز آيغيری = باشی آته بكزر بر حيوان بحری كه قره‌يه ده چيقار. || صو آيغيری = آفريقانك بيوك نهرلرنده بولنور جسيم بر چارپا، جاموس بحری، ايپوپوتام.

آيغيرلق { يا آيغرلق. س. آيغيرك حال وصفتی و وظيفه‌سی: بو آت آيغيرلق ايده‌مز. || مج آزغينلق.

آيق { آيقاق، آيقلامق وسائره. { با: آييق وسائره.

آيلاق { ص. ايشده اولميان، بوش كزن.

آيلاقچی { س. معين بر ايشی اولميوب، كونده لكله ايشلين رنجبر.

آيلامَق { فل. ١. طولاشمق، دوراتمك. ٢. يوقاريدن آشاغى‌يه قايمق، دوشمك. مر.

آيلانمَق { فط. دونمك، دور ايتمك. مر.

آيلتمَق { فق. (بايلمش ويا سرخوش آدمى) كندينه كتيرمك، افاقت بولديرمق.

آيلق { ص. ١. آيده بر وهر آى وقوع بولان، آيه تابع اولان، شهرى: آيلق رسالهٔ موقوته = آيده بر نشر اولنانى. ٢. بر آيده اجرا اولنان، بر آيده قطع اولنان: بر آيلق يول، ايكى آيلق ايش. ٣. ياشى شوقدر آيدن عبارت اولان، ظهور و وقوعندن شو قدر آى كچمش اولان: آلتى آيلق بر چوجق؛ اوچ آيلق ايش: بش آيلق مسئله. == س. بر آيلق خدمته مقابل ويريلن اجرت، معاش. || آيلق باغلامق = معاش تخصيص ايتمك. || آيلق چيقمق = معاش ويرلمك. || آيلق كسلمك = معاش قطع اولنمق، عزل ايدلمك.

آيلقلى { ص. آيدن آيه ويريلان معاش مقابلنده خدمت ايدن (مأمور ويا خدمتجى)، موظف، معاشلى.

آيلمَق { فل. ١. طولاشوب يرينه كلمك، بر دور تام اجرا ايتمك. مر. ٢. بايلمه‌دن ويا سكردن افاقت بولمق، كندينه كلمك.

آيمَق { مض: آيار. فل. تق. ١. اوسته چيقوب آغمق، صعود ايتمك. ٢. طولاشوب دور ايتمك. ٣. چكيلوب آيرلمق.

آينده { ص. فا. [«آمدن» فعلندن سف] كليجى، كلان. || خوش آينده = كلفتسز، كليشى كوزل. لـه.

آينه { س. [فا: آيينه دن] انعكاس ضيا طريقيله انسانك كندينى كورمسيجون يابلمش مصفا لوحه ويا جام، كوزكو، مرءات.

آينه‌جى { س. آينه ياپان ويا صاتان آدم.

آينه‌لى { ص. آينه ويا آينه‌لرله مزين: آينه‌لى چارشى، قازينو.

آيو { س. با: آيى.

آيوا { ياخود آيوه. س. معروف سرت ميوه، سفرجل: اكمك، شكر، كورك، ليمون، چين آيواسى = بو ميوه‌نك انواعى. || آيوا آغاجى = بو ميوه‌يى ويرن شجر مثمر. || آيوا چكردكى = طوكوق پنبه رنك. || آيوا كبى = پك صارارمش، خسته. || آيوايى يوتمق = سر خوش اولمق.

آيوالق { س. آيوا آغاجلرينى حاوى محل، آيوا باغچه‌سى.

آيى { ياخود آيو. س. معروف وحشى حيوان، دب، خرس. بوز، قره و آق جنسلرى واردر. || آيى باليغى = بر جنس حيوان بحرى. [فر. Phoque] || آيى بنجه‌سى = كف الدب، شوكة اليهود. || آيى قولاغى = شقايق.

آييق { ص. [«آيمق» دن] كندينه كلمش، سر خوشلقدن ويا بايلقدن قورتلمش، عقلى باشنده.

آييقلامَق { آييقلاتمق، آييقلانمق. آيرتلامق، آيرتلاتمق و آيرتلانمق دن غلـ. با: آيرتلامق وسائره.

آييقلق { س. سرخوشلقدن ويا بايلقدن قورتلمش آدمك حالى، عقلى باشنده اولمسى.

آيين { س. فا. ١. رسم، عادت، قانون، دأب، اصول: آيين قدما اوزره ٢. مراسم مذهبيه، عبادت: آيين مجوس اوزره؛ اجراى آيين ايدركن. || شهر آيين = شنلك، دونما.

آيينه { س. فا. آينه، كوزكو، مرآت. || آيينهٔ اسكندر = رومينك كويا اونكله دنيايى كورديكى خارق عاده بر آينه. بو خرافاته سببيت ويرن شئ مشارالیهك يانـنده بولنمش اولمسى محتمل اولان بر خريطه وآطلس اولسه كركدر.

آيينه‌دار { س. بر بيوك آدمك كيئيدركن آينه‌سنى طوتمغله مكلف خدمتجى.

أب { سذ. عر. ج: آباء. آتا، بابا، پدر، والد: اب مشفق = شفقتلى پدر. || لِلأبِ = بر پدردن، پدرى بر، يعنى والده‌سى آيرى: لأب برادريدر. || اباً عن جدٍ = بابادن اوغله، نسلاً بعد نسلٍ. == ج. آبا و اجداد = آتالر، اسلاف. — كنيه‌لرك تركيبنده وسائر تعبيرات عربيه‌ده «ابو، ابا، ابى» صورتلرينى ده آليور، كه عربيده هر برينك محل استعمالى آيرى ايسه‌ده، لسانمزده بلا فرق قولانيليلير: ابا بكر، ابو حنيفه، ابى دلامه.

أبا { سذ. عر. با: اب.

اِباء { سنـ. عر. [ابى، يأبى فعلندن مصـ.] عدم رضا، امتناع، استنكاف، اجتناب : ابا ايتمك = راضى اولمامق، قبول ايتمه‌مك. [تيكسينمك معناسنى دخى ويريورلرسه‌ده، او معنايه كان الف مقصوره ايله ابادر. وتركجه‌ده غير مستعملدر.]

اَبابيل { سنـ. عر. طاغ قيرلانغيجى، كچى صاغان، خطاف.

اِباحه { (اباحت. سنـ. عر. [«بوح» دن مصـ. افعال.] مباح ايتمه، بر شيئك محرميتنك رفعيله استعمالنك مخير براغلمسى : اباحه ايتمك.

اَباطيل { سنـ. جـ. عر. فد: باطل. با : باطل. [«اباطل» دخى يازيورلرسه‌ده، غلطدر.]

اَبالِسه { اباليس. سنـ. جـ. عر. فد : ابليس. با : ابليس.

اِبتداء { سنـ. عر. [« بدأ » دن مصـ. افتعال.] ١. باشلامه، بدأ، آغاز : ابتدا ايتمك = باشلامق. ٢. باشلانغيج، باش، اول : آيك ابتداسى. == ظر. باشده، الك اول : ابتدا بوكا بر چاره بوله‌لم.

اِبتدائى { (صـ. عر. ث : ابتدائيه. [«سمنـ»] ١. باشلانغيجه متعلق، الك اول اوله‌جق : مكتب ابتدائى = يكى تحصيله باشلايان چوجقلره مخصوص اولان ايلك والك آشاغى مكتب؛ مكاتب ابتدائيه. ٢. كرهٔ ارضك اوائل خلقتنه عائد : ازمنهٔ ابتدائيه.

اِبتدار { سنـ. عر. [«بدور» دن مصـ. افتعال] سرعتله تشبث، مبادرت، مسارعت، مباشرت : برايشه ابتدار ايتمك.

اِبتِذال { سنـ. عر. [« بذل » دن مصـ. افتعال] ١. بر شيئك خوار قوللانلمسى. ٢. پك بول وقيمتسز، مبتذل اولمسى : پورتقالك بوسنه‌كى ابتذالى.

اَبتَر { صـ. عر. [« بتر » دن صشـ.] ١. قويروقسز، قويروغى كسيك. ٢. ناقص، ناتمام. ٣. ذريتى قالميان. ٤. ذكر جميله نائل اولميان. لـ.

اِبتِسام { سنـ. عر. [« بسم » دن مصـ. افتعال] ظرافت و لطافتله كولومسه‌مه. ز. [عربيده « تبسم » له مرادف ايكن، تركجه‌ده تبسم بعضاً استهزا ايله كولومسه‌مك معناسنى تضمن ايدر، حالبوكه ابتسامدن مطلق لطافت مقصوددر.]

اِبتِصار { سنـ. عر. [« بصر » دن مصـ. افتعال] قلب وذهن كوزيله كورمه، بصيرت. ز.

اِبتِغاء { سنـ. عر. [« بغيه » دن مصـ. افتعال] طلب، آرزو: اللهك رضاسنى ابتغاءً ز.

اِبتِلاء { سنـ. عر. [« بلاء » دن مصـ. افتعال] كرفتار و دوچار اولمه، دوشكونلك، مبتلا اوليش. [عربيده معناسى دنه‌مه وامتحاندر.]

اِبتِناء { سنـ. عر. [« بناء » دن مصـ. افتعال] بر شيئك اوزرينه بنا ايتمه. بر شيئه استناد ايتمه، بحث ودعواده بر شيئه طيانوب احتجاج ايتمه : دعواكزى نه‌يه ابتنا ايديورسكز؟ — ابتناءً استناداً. [لسانمزده بومعناى مجازى بى آلوب، عربيده‌ايسه يالڭز بنا ايتمك ديمكدر.]

اِبتِهاج { سنـ. عر. [« بهج » دن مصـ. افتعال] سوينمه، فرح، سرور.

اِبتِهال { سنـ. عر. [« بهل » دن مصـ. افتعال] تضرع و نياز. لـ.

اِبجال { سنـ. عر. [« بجل » دن مصـ. افعال] تعظيم و تكريم معناسيله قوللانيليورسه‌ده، ياكلشدر عربيده اصلا بو معنايه كلمز. طوغريسى « تبجيل » در.

اَبجَد { سنـ. عر. اسكى الفبالرده هجالمه‌لرك آلت طرفنده بولنان بر عبارەنك ايلك كلمه‌سى. وبتوننك اسميدر. عباره شودر: « ابجد هوز حطى كلمن سعفص قرشت ثخذ ضظغلا » بو الفاظ مهملاتدن اولوب، حروف هجانك صورت التصاقنى واصل صره‌لرينى كوسترمك ايچون الفباده يازيلير؛ چونكه كرك عبرانى وسريانى لسانلريله سائر السنهٔ ساميه‌ده وكرك يونان و قبط ولاتين لسانلرنده حروف هجانك صره‌سى تماميله ابجد عباره‌سنه مطابقدر. عربلر ايسه مجرد شكلاً مشابه اولان حروفى برآرايه كتيرمك ايچون، او صره‌يى بوزمشلرسه‌ده، حروفك رقم كبى استعمالنده ينه او صره‌يه رعايت ايتمكه دوام ايتمش؛ و بونك ايچون ابجد عباره‌سنى ايجاده مجبور اولمشلردر. برده «ثخذ ضظغلا» ده‌كى بدى حرف سريانيده وسائر السنهٔ ساميه‌ده بولنمييوب، عربلر طرفندن ايجاد

وعلاوه اولنمشدر. || ابجد حسابى = حروفك رقم كبى اعتباريله بر كلمه ويا عبارەدن تاريخ ويا ديكر برعدداستخراجى. || ابجد خوان = هنوز ابجد اوقويان، تحصيلك ابتداسنده بولنان.

اَبحاث { سذ. ج. عر. فد: بحث. با: بحث.

اَبحار { سذ. ج. عر. فد: بحر. با: بحر.

اَبخِره { سذ. ج. عر. فد: بخار. با: بخار.

اَبَد { سذ. عر. ج: آباد. صوكى اولميان زمان مستقبل، مقابلى ازل (ابتداسى اولميان زمان ماضى). || الى الابد = الى غير النهايه، دائما. || ابدالآباد = هيچ بر وقت. اصلا. || من الازل الى الابد = ابتداسز ونهايتسز بر زمانده. || ابد مدت (طرز سقيم اوزره صتر.) = ابدى المده، صوكسز، توكنمز.

اَبداً { ح. عر. [جملهٔ منفيه‌ده] هيچ بر وقت، الى الابد، الى غير النهايه.

اِبداء { سذ. عر. [«بدء» دن مص. افعال] يوقدن وجوده كتيرمه، ايجاد: ابداء ايتمك. ذ. [ابراز واظهار معناسيله استعمالى ياكليشدر.]

اِبداع { سذ. عر. [«بدع» دن مص. افعال] ١. ايجاد، اختراع، خلق. ٢ مثلى نامسبوق بر شعر بديع سويلمه: ابداع ايتمك.

اَبدال { سذ. ج. فد: بديل. با: آبدال.

اَبدان { سذ. ج. فد: بدن. با: بدن.

اَبَدى { ص. عر. ث. ابديه. [«ابد» دن منسوب] صوكى اولميان زمان مستقبله منسوب ومتعلق، صوكسز زوالسز، توكنمز. جاويد: ابدى الدوام = الى الابد دائم اوله‌جق. مقابلى: ازلى (ابتداسى اولميان). == ح. تر. هيچ بر وقت، اصلا.

اَبَدِيّاً { ح. عر. ابدى اوله‌رق، الابد، الى الابد.

اَبَدِيَّت { سش. عر. ١. ابدى اولان شيئك حال و صفتى، دائميلك، جاودانى، مؤبدلك، زوالسزلك. ٢. صوكسز زمان مستقبلك حالى: ابديتى دوشوندكجه ذهن بشره وله و حيرت كلير.

اِبذال { اسيركيوب بول صرف واستعمال ايتمه معناسيله قوللانيلورسه‌ده، «بذل» ماده‌سى افعال بابندن كلمديكيچون، وذاتاً بذل متعدى اولوب، لزومى اولمديغيچون، ياكليش واستعمالى غير جائزدر.

اَبر { س. فا. بلوت، سحاب. لـ.

اِبراء { سذ. عر. [«برء» دن مص. افعال] صف. بورجدن تخليص، تبريه، آله‌جق ويره‌جك قالمديغنى بيان، برائت قزانديرمه؛ ابرا كاغدى، ابرا سندى = آله‌جق ويره‌جك قالمديغنه دائر ويريلن سند. || ابراء اسقاط = مطلوبك بر قسمنى ويا بتوننى هبه وتنزيل صورتيله ويريلن ابرا. || ابراء استيفا = مطلوبك اخذ واستيفا اولنميله ويريلن ابرا. || ابراء خاص = دعوانك يالكز بر جهتنه عائد اولان ابراء. || ابراء عام = بسبتون ايلشيك كسلديكنه دائر ويريلن ابراء سندى.

اَبرار { سذ. ج. عر. [فد: «برّ» لسانمزده غير مستعملدر.] صالح وتقى وصاحب خير وحسنات آدملر، صلحا، اتقيا، اصحاب خير.

اِبراز { سذ. عر. [«بروز» دن مص. افعال] ميدانه قومه، اظهار: ابراز شجاعت، ابراز صداقت: ابراز ايتمك = درميان ايتمك: اوراق مثبته ابراز ايده‌مدى.

اِبرام { سذ. عر. ج. ابرامات. [«برم» دن مص. افعال] رجا وتكليفده اوصانديروب مجبور ايدنجه‌يه قدر اصرار ايتمه: ابرام ايتمك = مصرانه طلب ويا تكليف ايتمك.

اَبرَش { ص. عر. [«برش» دن صش.] بنكلى (آت)، آبراش.

اَبرَص { ص. عر. [«برص» دن صش.] برص يعنى مسكين علتنه مبتلا، آبراش.

اَبرو { س. فا. ج: ابروان. قاش، حاجب عر.

اَبرو { [اصلى: فا. ابرى = بلوت رنكنده، ودها طوغريسى چ. ابره = روبه يوزى، كورك قابى.] خاره كبى طالعه‌لى ويا طمارلى (قماش، كاغد وسائره). == س. جزء ودفتر قابى ياپمق ايچون قوللانيلان رنكلى كاغد.

آبرولامق { فت. مرمر كبی خا- رەلی و يا طمارلی اولەرق بويامق.

ابره { سذ. عر. ايكنه، سوزن. || قا. چیچكلرده غبار طلعی مبیضه ايصال ايدن ميل [فر. Style]. || م. ابرۀ مقناطيسيه = پوصله، قبله‌نما ايكنه‌سی. || ابرۀ هوام = آری وعقرب كبی حشرا- تك ايكنه‌سی، ديكنی.

ابری { ص. عر. ؤ: ابريه. [«ابره» دن سمن.] نبا ابره‌سی اولان (نبات)؛ فصيلۀ ابريه (فر. Stylo- idées). || ش. ايكنه شكلنده اولان. [فر. Styloïde].

ابريز { سذ. عر. خالص آلتون.

ابريشيم { سذ. فا. بوكلش ايبك، ايبك ايپليكی. = ص. ابريشيمدن معمول: ابريشيم پو- سكول، صچاق.

ابريق { سذ. عر. [زبانزدی: ابريك.] صو دوكمكه مخصوص قولبلی وامزيكلی قاب: آبدست ابريقی؛ چای، شربت، قهوه ابريقی = هر بری بر شكل مخصوصده قابلر.

ابريقچی { ابريقچی باشی. سذ. و:

ابريقدار { سذ. فا. بيوك بر دا- ئره‌ده وعلی الخصوص سرای همايونده لكن ابريقه و آبدست لوازمنه مأمور آدم.

ابريقدارلق { سذ. ابريقدار وظيفه‌سی و صفت ومأموريتی.

آبزار { سذ. جـ. عر. فد: بزر. با: بزر.

آبصار { سذ. جـ. عر. فد: بصر. با: بصر.

ابطال { سذ. عر. [«بطلان» دن مصـ. افعال] ١. بطال وحكمسز براقمه، رفع و لغو، قالديرمه، فسخ: بر قانونی ابطال ايتمك. ٢. باطل اولديغنی كوسـتروب اثبات ايتمه، چورو- تمه = او دعوايی ابطال ايتدی.

آبعاد { سذ. جـ. عر. فد: بعد. با: بعد.

ابعاد { سذ. عر. [«بعد» دن مصـ. افعال] اوزاقلاشد- يرمه، طرد. [«تبعيد» دها مستعمل اولوب، آنجق نفی و اجلا معناسنی‌ده متضمندر.]

ابقاء { سذ. عر. [«بقاء» دن مصـ. افعال] ١. دائم و باقی ايتمه، براقمه: ابقای نام ايتمك = نامنی براقمق، نامنك دائما ياد اولنمسنه سبب اوله‌جق بر فعل خيرده بولنمق. ٢. برنده براقمه، كندی حالنده ترك، طوقونمامه: بر غزلك اوچ بيتنی چيزوب ايكيسنی ابقا ايتمشلر. ٣. بر مأموری عزل ايتميوب مأموريتنی تصديق وياعزلی عقيبنده مأمو- ريتنه اعاده ايتمه: مأموريتنده ابقا اولندی. || ابقاءً تعيين ايتمك = مأموريت سابقه‌سنی تصديق ايتمك.

آبكار { سذ. جـ. عر. فد: بكر. با: بكر.

آبكم { ص. عر. [«بكامت» دن صشـ.] ديلسز، ابسم، اخرس.

ابلاغ { سذ. عر. [«بلوغ» دن مصـ. افعال] ١. يتيشد- يرمه، ايصال. [بو معناده «تبليغ» دها مستعملدر.] ٢. طولديرمه، وارديرمه، جيقارمه، بر مبلغی بر حده ايصال: معا- شنی بش بيكه ابلاغ ايتديلر.

آبلق { ص. عر. [«بلق» دن صشـ.] آلاجه. با: آبلاق. = سذ. آلا بجـق آت: ابلق سوار. ؤ.

ابله { ص. عر. [«بلاهت» دن صشـ.] احمق، عقلسز، بدلا. || ابله پسندانه = بدلالرك بكنه‌جكی. || ابله فريب = آنجق حمقايی آلدانه بيلير (قباحيله). [«ابلهانه» و «ابلهی» تعبيرلری قوللانيله‌حق شيئلر دكلدر.]

ابليس { سذ. عر. جـ: اباليس و ابالسه. شيطان. || مج. خبيث و دساس آدم. || ابليس طيرناغی = شيطان طيرناغی.

ابليسانه { ص. حـ. فا. شيطانه لايق، شيطنتكارانه. [«ابليسكارانه» ديمك دها اييدر.]

ابليسكارانه { ص. حـ. فا. شيطا- نك ايشنه بكزر، شيطانجه.

ابليق { وزبانزدی املیق. با: ابليق.

ابن { وبن. سذ. عر. ؤ: بنت. جـ: ابناء، بنی (بنو). اوغل: حسن بن علی؛ فاطمه بنت احمد؛ ابناء سبيل = يولجيلر؛ بنی آدم = آدم اوغللری، انسانلر. || ابناء جنسمز = همجنسلرمز. اولاد افراد بشر. || ابن وقت = زمانه آدمی.

آبناء { سذ. جـ. عر. فد: ابن. با: ابن.

اَبنِیَّه (سند. جمـ. عر. فد : بناء. (با : بناء.

اَبو (سند. عر. [«اب» اسمنك حالت رفعی اولوب، کنیه‌لرده بولنور] با : اب.

اَبواب (سند. جمـ. عر. فد : باب. با : باب.

اُبوّت (سند. عر. [«اب» دن] آتالق، پدرلك، پدرحالی.

اَبوجَهل قارپوزی (سـ. عر. بیده حنظل وفر. Coloquinte دینلن آجی بر میوه.

اَبوطیلون (سـ. خطمی انوا. عندن بر چیچك.

اَبوَین (سند. ت. عر. [«اب» دن] آنا بابا، والدین.

اَبه (سـ. طوغورتمه صنعتنی اجرا ایدن قادین ویا طبیب، قابله، قابله؛ ابه قادین؛ ابه طبیب. || ابه اسکمله‌سی، ابه اوریکه‌سی = اسکی جاهل ابه‌لرك وضع حمل ایده‌جك قادینلری اوتورتمغی عادت ایدندکلری بر اسکمله. || ابه پسیکی = پسی اوتی. || سوز ابه‌سی = چوق سویلین.

اِبهام (سند. عر. جمـ : ابهامات. [مصـ. افعال] قپالی و مشکوك بر صورتده افاده : بو سوزده ابهام واردر.

اِبهام (سند. عر. [عربیده مؤ. نثدر.] جمـ : اباهیم. ال و آیاغك باش پارمغی.

اُبهت (سند. عر. بیوکلك، عظمت. مهابت. [یالکز صدر عالی معزوللرینه ویریلن ابهتلودولتلوعنواننده مستعملدر.]

اَبهَر (سند. عر. تـ. تمیز قانی یورکدن بدنه طاغیدان بیوك بر شریان که آرقه بونجه اوزانیر : شریان ابهر.

اَبه‌گومَجی (سـ. [و غلـ. ابه‌م گومجی] چیچکی و کوکی طبـده مستعمل ویاپراغی سبزه کبی قوللانیلان معروف نبات، خبازی، پنیرك.

اَبه‌لِك (سـ. ابه صنعتی و فنی، قباله.

اَبی (سند. عر. [«اب» اسمنك حالت جرده آلدیغی صورت اولوب، کنیه‌لرده بولنور.] با: اب.

اَبیات (سند. جمـ. عر. فد : بیت. (با : بیت.

اَبیَض (صـ. عر. ذ. بیضاء. [«بیاض» دن صشـ.] آق، سفید، بیاض : بحر ابیض = آق دکیز؛ ید بیضاء = حضرت موسی علیه السلامك معجزه‌سی اولان آق ال.

اَپ (د. همزهٔ مفتوحه ایله باشلا. یان بعض صفتلرك باشنه کیروب. تأکید ومبالغه بیان ایدر : اپ ابی = چوق ابی؛ اپ ایجه = خیلی. اولدجه.

اپرامَق (و یاپرامق. با : پیره. مك.

اَپریمَك (مصـ : اپریمه. فلـ. غنه ایله سویلمك. بورندن لقردی ایتمك. مر.

اَپسَم (صـ. ۱. دیلسز. ابکم. ۲. ساکت. سسسز : اپسم اولمق = سکوت ایتمك. سس چیقارمامق؛ اپسم ایتمك = صوصدیرمق.

اَپسَملِك (سـ. ۱. دیلسزلك. ابکملك. ۲. سکوت. سسسزلك.

اِپسید (سـ. تکرلك چنبرینك پارچه‌لری.

اپمیق (سـ. صپان دمیرینك اوجی.

اَپولَت (یا آپولت. سـ. [فر. Epaulette] عسکریلرك رتبه وصنفلرینه کوره صیرمه واییك ویا یوکدن اوموزلرینه طاقدقلری صچاق. || اپولت کوپریسی = اپولتی طوتمق ایچون سترەنك اوموزله یاقه‌سی آره‌سنده چوخه ویا شریتدن کوپریجك.

اَت (سـ. ۱. ذی روحلرك بدننده کمیك ایله دری آره‌سنده‌کی ماده، لحم، کوشت : اتی سنك کمیکی بنم. ۲. مأکولاتدن اولان قویون، صیغیر وساٸره‌نك اتی که کمیکله برابر اعتبار او لنور. ۳. میوه‌نك دریسیله چکردکی آره‌سنده اولوب ینن لذیذ ماده : شفتالینك اتی: اتلی اریك. ٤. تن، بدن، وجود. || ات بکی = کوچك ممه صورتنده طبیعی قبارجق، ثؤلوله. || ات شفتالیسی = یارمه اولمیان واتی چکردکنه بیتشیك بولنان شفتالی. || ات صوبی = اتی قاینادەرق استحصال ایتدکلری یاغلی وقوتلی صو. || ات قناتـ = براسه جنسندن حیوانلرك اوچه آلتلری اولان زار. || ات قفالی = ذکاوتدن محروم. قالین قفالی. || ات کسیمی. ات قیریمی = خرستیانلرك بیوك پرهیزه کیره‌جکلری کونلرده‌کی یورطی و شنلکلری. آپوقریا. قرناوال. || ات لقمه‌سی = ات یمکی. || ات

میدانی = وقتیله یکیچری عسکر.
ینه لحم تعییناتی توزیع وتقسیم
اولندیغی میدان وقیشله اوکی.
|| اتنه طولغون = ملحمه، شیشمان
اولمقسزین سمیز، طیقناز. || آو
اتی = آوده اوریلان حیوان و
قوش لحمی || بالیق اتی = یاغسز
وسرت عضلاتدن عبارت ات.
|| بالیق اتلی = بدنی نارین اولد.
یغی حالده اعضاسی اتله مستور
واتلری سرت و دوزکون او.
لان، ضعیف ولاغر اولمامغله
برابر ملحم وصارقیق اتلی اولمیان.
|| دیش اتی = دیشلرك دیبلرنده
بولنان و دیشلر دوکلدکدن
صکره بر سد تشکیل ایدن
اتلر، لثه. || قبا ات = الیتین و
بالدیر اتلری کبی قالین ویاغسز
بوتلر. || کیك اتی = قیزلرك
بلوغه ایردکلرندهکی خفیف و
متناسب طولغونلق: کیك اتنه
کیرمك = (قیز) بو طولغونلغی
کسب ایتمك .

اَتباع { سنذ. ج. عر. [فد: تبع.
غیر مستعملدر. — تابع
صفتنك جمعی زعم ایدنلر یا.
کلمشلردر، زیرا « تابع » ك جمعی
تبعه وتوابع کلیر.] برینه تابع
اولوب هرخصوصده کندیسندن
آیرلمیانلر، پیرولر، طرفکیرلر:
اتباع امام اعظم. == تو. اوشاقلر
وخدمتجیلر طاقمی: آدمی شرفلند.
یرن اتباعیدر.

اِتباع { سنذ. عر. [« تباع » دن
مص. افعال. آنجق بورا.
ده مصدریت معناسی مقصود
دکلدر] د. بر کلمهنك آرقهسندن
لفظا اوکا مشابه اولهرق ایراد
اولنان لفظ مهمل: آت مات،
قلچ ملیچ کبی: اتباع ایچون
ایراد اولنمش بر لفظ مهملدر
دینلیر .

اِتّباع { سنذ. عر. [« تبع » دن
مص. افتعال] اویمه،
تابع اولمه، برینك قول ویا
مذهب ومسلکنه امتثال، اقتدا،
اقتفا: امام اعظمه اتباع ایدنلر.

اِتّباعاً { ح. عر. اویهرق، امتثالاً:
اونك سوزینه اتباعاً.

اِتّحاد { سنذ. عر. [« وحدت »
دن مص. افتعال] ١.
برلشمه. بر اولمه: بو ایکی شیء
اتحاد ایدهمز. ٢. همفکر و
همرأی اولمه، موافقت، اتفاق،
اشتراك: اتحاد آرا، اتحاد اسلام.
|| اتحاد ایتمك = متحد اولمق،
برلشمك، برلکده حرکت ایتمك
اوزره قوتلری برلشدیرمك و
سوزی بر ایتمك. || اتحاد منافع =
منفعتلرك بر ومشترك اولمسی.

اِتّحادسزلق { سـ. برلك ومواف
قت فقدانی.

اِتّحادی { ص. عر. ؤ: اتحادیه.
برلك واتفاقه متعلق.

اِتحاف { سنذ. عر. [« تحفه »
دن مص. افعال] ارمغان
وتنسوخ ویرمه، هدیه تقدیم
وارسالی، اهدا: برچوق کوزل
شیئلر اتحاف ایتدی. [« اهدا »
دها مستعملدر.]

اِتّخاذ { سنذ. عر. [« اخذ » دن
مص. افتعال] ١. ایدنمه،
قبول ایتمه: بوقانونی اتخاذ ایتمشدر؛
اونی دوست اتخاذ ایتدی =
دوستلغه قبول ایتدی. ٢. عد
واعتبار. نظریله باقمه: بونی بر
قاعدهٔ عمومیه اتخاذ ایتمشدر.
٣. قوللانمه، استعمال ایتمه:
شو ایکی اوطهیی سلاملق اتخاذ
ایدیورم. ٤. دوشونمه. قورمه،
توسل: بونك اوکنی آلمق ایچون
بر تدبیر اتخاذ ایتملی .

أتر { سـ. [فر. Ether. یو.
Αἰθήρ] کیم. تبخر ایدوب
اوچغه مائل بعض کوؤل وسائر
مایعلره ویریلن اسمدر، روح:
اتر معطر؛ اتر کبریتی = لقمان
روحی. با: اثیر .

اَتراك { سنذ. ج. عر. فد: ترك.
با: ترك .

اَتربه { سنذ. ج. عر. فد: تراب.
با. تراب.

اِتّساع { سنذ. عر. [« وسع » دن
مص افتعال] ککیشلنمه،
بوللانمه، اکتساب وسعت:
دائرهٔ نفوذی اتساع ایتدی. ؤ.

اِتّسام { سنذ. عر. [« وسم » دن
مص افتعال] قیزغین
دمیرله دری‌یه اوریلان تمغا ایله
تمغالانمه، متصف اولمه. یالکز
سجع بلاغتی ایچون قوللانیلیر: نام
مکارم اتسامی = مکارمله تمغا.
لانمش یعنی مکارمله متصف
اسمی .

اَتسِز { ص. اتی اولمیان، اتی آز،
آریق، لاغر.

اِتّصاف { سنذ. عر. [« وصف
دن مص. افتعال]
وصفلنمه، بر صفتله موصوف
اولمه: اخلاق حمیده ایله اتصاف
ایتمك. [« متصف اولمق » تعبیری
دها مستعملدر.]

اِتّصال سنذ. عر. جـ: اتصالات. [« وصل » دن مصـ. افتعال] ١. اولاشمه، بیتشمه. ٢. آرالق فقدانی، تماس، بر برینه طوقونمه: اتصالی كسمك. ٣. قربیت، یاقینلق. || اتصالنده = تا یاننده، بیتشیك اوله‌رق. || كسب اتصال ایتمك = یان یانه كلمك، تماس ایتمك. بیتشمك. = جـ. بر بنا یا عرصه واراضینك جهات اربعه سنده‌كی حدودی. || عـ. بر اردوبی ترکیب ایدن فرقه‌لر بیننده‌كی طرق مخابره واختلاط.

اِتعاب سنذ. عر. [« تعب » دن مصـ. افعال] یورمه، یورغونلق ویرمه: سزی بیهوده اتعاب ایتدم. || اتعاب ذهن = آكلاشلماز بر شیئی آكلامغه چالیشمه، ذهن یورمه، قفا پاتلاتمه: نافله اتعاب ذهن ایتمه.

اِتّفاق سنذ. عر. جـ. اتفاقات. [« وفاق » دن مصـ. افتعال] ١. اویوشمه، سوز بر ایتمه، وفاق، موافقت: بو ایشده آرقداشلرله اتفاق ایده‌مدك = آرامزده موافقت حاصل اوله‌مدی. ٢. برلكده حركت ایتمك اوزره سوزلشمه، اتحاد، عهدلشمه: ایكی دولت بیننده اتفاق واردر: اتفاق تدافعی، اتفاق تعرضی = برنجیسی یالكز خارجدن وقوع بوله‌جق تعرض وتجاوزه قارشی طورمق، و ایكنجیسی خارجه تعرض وتجاوز دخی ایتمك اوزره ایكی دولت بیننده عقد اولنان مشاركت معاهده‌سی. ٣. راست كلیش، تصادف. [لسانمزده بو معنا ایله استعمالی نادردر.] || اتفاق آرا = بر مجلس اعضاسی ویا بر هیئت افرادی رأی و فكرلرینك بر نقطه‌یه اجتماعی، جمله‌سنك بر رأیده بولنمسی، سوز برلكی: بو ایشه اتفاق آرا ایله قرار ویرلدی. [اتحاد آرا دخی دینلیر.]

اِتّفاقا حـ. عر. تصادفی اوله‌رق، تصادفاً. راست كله، علی التصادف، قضارا.

اِتّفاقسزلق سـ. اویوشه‌مامه، عدم موافقت.

اِتّفاقی صـ. عر. ثـ: اتفاقیه. [منسوب] ١. اتفاق واتحاده متعلق: معاهدهٔ اتفاقیه. ٢. تصادفی: غرائب اتفاقیه.

اِتّقا سنذ. عر. [« وقایه » دن مصـ. افتعال] ١. صاقینمه، اجتناب: مناهی ومحرماتدن اتقا ایتملی. [توق دها مستعملدر.] ٢. تقوی، پرهیز كارلق، اللهدن قورقمه.

اِتّقان سنذ. عر. [« یقن » دن مصـ. افتعال] كوزله كورمش كبی ایی و صاغلام بیلمه، تیقن، اطمئنان. [تیقن دها مستعملدر.]

اَتقِیا سنذ. جـ. عر. فد: تقی. [با: تقی.]

اَتَك سـ. ١. بلدن آشاغی اینن اثوابك آشاغی صارقان قسمی وعلی الخصوص كوشه‌لری، ذیل، دامن. ٢. روبه اتكنه بكزر مختلف موادّه دخی اطلاق اولنور: چادیر اتكی. || اتك اتك = اتك طولوسیله. بول بول. || اتك اوپمك = مقام تحیه‌ده بر بیوك آدمك اتكنی اوپمك؛ و مجـ. تبصبص وتملق ایتمك: ال اتك اوپمكه آلیشمدم. || اتك باغی = قادینلرك فستانلرینی فراجه وچارشفك آلتندن كورنمه‌مك ایچون قالدیروب بله باغلادقلری شریت ویا غیطان. || اتك بزی = چوجق قونداغنك بلدن آشاغی كلنی. || اتك بلده = حاضر، مهیا. || اتك سربن = قیافتی طوپلی اولمیان، پاساقلی. || اتك سیلكمك = چكلمك، آرتق قاریشمامق، قطع مناسبت ایتمك. || اتكه دوشمك، صارلمق = التجا ایتمك. || اتكنه یاپیشمق = طلب حمایه ایتمك. || طاغ اتكی = طاغك اتك شكلنده كیتدكجه آلچاله‌رق اووه ویا دره‌یه طوغری اوزانان قسمی.

اِتّكاء سنذ. عر. [« وكاء » دن مصـ. افتعال] طیانمه، سویكنمه، یاصلانمه: یاصدیغه اتكا ایتمشیدی.

اَتَكلِك سـ. ١. بلدن آشاغی صارقق اوزره كییلن روبه، فیستان، تنوره. ٢. قادینلرك صیجاق طوتمق ویا فیستانی قبارتمق ایچون آلتدن كیدكلری فوسته. || امامه اتكلكی = چبوق طاقمنك آلت طرفی.

اَتكله‌مك فتـ. ١. برینك اتكنه وارمق، اتكنی اوپه‌رك رسم خوش آمدی ویا تبریك ایتمك، رسم دامن بوسی ایفا ایتمك. ٢. اتكه یلله‌مك، اتكی یاپازه كبی

قوللانه‌رق هوالندیرمق. ۳. بول بول اتكه طولدیرمق، اتك اتك آلوب كوتورمك.

اَتَكلی | ص. اتكی اولان: اوزون اتكلی = اتكلری قالدیروب بله باغلانان اسكی بر نوع اوزون اثواب.

اِتلاف | سذ. عر. ج: اتلافات. [« تلف » دن مص. افعال] ۱. اولدیرمه، قتل و هلاك ایتمه. ۲. بوش یره صرف، اسراف: پدرندن بولدیغی او قدر مالی آز وقتده اتلاف ایتدی. ۳. بوزمه، محو و خراب ایتمه. || ط. اتلاف جنین = رحمك ایچنده دولی اولدیرمك جنایتی.

آتلی | ص. ۱. اتی چوق اولان، طیقناز، طولغون. ۲. چكردك ایله دری آره سنده‌كی یینه جك قسمی چوق اولان (میوه). || بالیق اتلی = اتی آز لكن صیقی وطولغون اولان.

اَتَم | ص. عر. [« تام » دن ستف.] دها ویا پك تام ومكمل، نقصانسز، اكمل.

اِتمام | سذ. عر. [« تمام » دن مص. افعال] بیتیرمه. اكمال، پایانه ایردیرمه: شو بنایی اتمام ایده‌مدك. [« اكمال » دن فرق شوكه اكمالده بیتیرمكله برابر مكملیت دخی مقصوددر.]

اَتمك | ــ. [آتشه كوستروب پیشیرمك دیمك اولان « اوتمك » دن. زبانزدی: اكمك.] ۱. حبوبات مختلفه اونندن معمول خورك آتشده یا فرونده ویا تپسیده پیشمشی كه انسان غداسنك اساسیدر، خبز، نان: بغدای، مصر، آرپه، چاودار اتمكی. ۲. ییه‌جك، یمك، طعام. ۳. كچینه‌جك، معیشت، وجه معاش: اتمكنی چیقارمق. ٤. ایش، مأموریت، خدمت، وظیفه: بنی اتمكمدن ایده‌جكسكز = مأموریتمی غائب ایتمكلكمه سبب اوله‌جقسكز. || اتمك اوفاغی = اتمك ریزه‌لری، توكندی. || اتمك ایچی = یومشاق اولان لبی، نرمه. || اتمك قابوغی = اوست وآلتنده‌كی قیتیری، قشاره. || اتمك كبی = پك عزیز وقیمتلی؛ پك لازم، لابد. || اتمكی دیزنده = نمكسز، موقت نعمت ویا خدمت. || اتمكنه یاغ سورلمك = آرزوسنه مع زیادهٍ نائل اولمق. || پنیر اتمك = یاوان یمك. || تعیین اتمكی = عسكرلره ویریلن بكلك اتمكی. || طوز اتمك حقی = شكران نعمت. || قوری اتمك = قاتیقسز ساده اتمك.

اَتمكجی | ــ. اتمك یاپان و كز دیروب صاتان آدم، خباز.

اَتمكجیلك | ــ. اتمك یاپان و صاتان آدمك صنعتی.

اِتهام | سذ. عر. [« تهمت » دن مص. افعال] برینه تهمت و قباحت اسنادی: بوندن طولایی بنی اتهام ایده‌مزسكز. || حق. وقوع بولان بر قباحت ویا جنایتك قبل المحاكمه وظن اوزرینه برینه اسنادی.

اِتّهام | سذ. عر. [« تهمت » دن مص. افتعال] بر قباحتك اسنادی آلتنده بولنمه، اتهام اولنمه. ز.

اِتهامنامه | ــ. فا. حق. بر جنایتدن طولایی مظنوناً توقیف اولنان آدمه او جنایتك اسنادی حقنده هیئت اتهامیه طرفندن ویریلن ورقه، كه اونكله محكمه‌یه تسلیم اولنوب، محاكمه‌سنه بدأ اولنور.

اِتهامی | ص. عر. ث: اتهامیه. [نسب.] حق. قبل المحاكمه مظنوناً موقوف اولانلره اسناد جرم وجنایتله اوغراشان ویا بو ایشه متعلق اولان: هیئت اتهامیه؛ اوراق اتهامیه.

اِتیان | سذ. عر. كتیرمه، ایراد: دلائل اتیان ایتدی. [عربیده اصل معناسی كلمه، ورود، وصول ایسه‌ده، تركجه‌ده او معنا ایله قوللانلماز.]

اَثاث | سذ. عر. اسجم. اولدیغیچون جمع كبی اعتبار اولنوب صفتی مؤنث ایراد اولنور.] او اشیاسی، مفروشات، دوشمه: اثاث بیتیه، اثاث بیت.

اِثبات | سذ. عر. [« ثبوت » دن مص. افعال] ۱. پایدار ومحكم ایتمه، صاغلاملاشدیرمه. ز. ۲. دلیل وبرهان ایرادیله و سند وشاهدله صحتنی میدانه چیقارمه: دعواسنی اثبات ایده‌مدی: سویلدیككز شیئی اثبات ایده‌بیلیرمیسكز؟ ۳. وار ایتمه، موجود براقمه، محو ایتمه‌یش: فلان كتابی محو و اثبات طریقیله كندی نامنه

نشر ایتدی، یعنی بعض یرلرینی قالدیروب بعضلرینی براقه‌رق. ٤. میدانه چیقارمه، اظهار، ابراز: اثبات هنر. ٥. بر دعوی و یا مسئله‌نك صحتنی کوسترمك ایچون درمیان اولنان بدیهی و یا هر دلیل و برهان: بو دعوایه اثباتم یوقدر، اثبات ابراز ایدەمم. || د. نفی ضدی، منفی اولمیان فعل وسائره‌نك حالی، ایجاب، تصدیق: ادات اثبات = ادات نفیك ضدی. || اثبات وجود = حاضر و موجود اولدیغنی کوسترمك ایچون بر کره کورینمك. [فر. Acte de présence].

اَثَر { سد. عر. ج: آثار. ١. علامت، نشان، بر شیئك وجودینه دلالت ایدن حال: براثرحمیت کوستردی. ٢. وجودی قالقمش بر شیئك قالان قسمی، بقیه: بوراده بنا اثری یوقدر؛ اوراده بر اسکی شهرك آثاری موجوددر. ٣. بر آدمك وجوده کتیردیکی شیء، تألیف، اختراع، تصنیع واعمال: شاهنامه فر-دوسینك، طباعت غوتانبرغك، سلیمانیه جامع شریفی معمار سنانك اثریدر. ٤. تألیف، کتاب: نواینك « مجالس النفایس »ی کوزل بر اثردر؛ آثار اسلاف ایچنده حرزجان اوله‌جق کتابلر واردر. ٥. فعل، عمل، تأثیر: طاشده مضمر اولان آتشه آب ایتمز اثر. ٦. اسکی زمانلردن قالمه مصنو-عات بشریه: اسکی مصریلرك آثاری جالب حیرتدر. ٧. حدیث شریف، علم حدیث، خبر. ٨. تاریخ، وقایع. || آثار عتیقه = ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه مصنوعات مهمه. || آثار قلمیه = تألیفات، محررات. || کلیات آثار = بر مؤلفك مجموع تألیفاتی.

اِثْر { سد. عر. ایز، آیاق یری. || مج. مساعی، کیدیش: صلحا وابرارك اثرینه تبعیت ایتملی.

اَثْقال { سد. ج. عر. [فد: ثقل غیر مستعمل] آغیر شیلر، اشیا، غلبه‌لك، آغرلق. ذ. || جر اثقال = ماکینه فنی، فن میخانیکی. [فر. Mécha-nique.]

اَثْقَل { ص. عر. [« ثقیل » دن ستف] دها ثقیل، دها چرکین وکران جان.

اِثْم { سد. عر. کناه، جرم، صوچ.

اَثْمار { سد. ج. عر. فد: ثمر. با: ثمر.

اَثْمان { سد. ج. عر. فد: ثمن. با: ثمن.

اِثْمِد { سد. عر. کیم. آنتیموان، سورمه طاشی.

اَثْناء { سد. ج. عر. [فد: ثنی غیر مستعمل] آرا، آرالق، هنکام، صره: او اثناده اوآرالقده؛ ایش اثناسنده = ایش آراسنده؛ اثنای حربده = حرب اولورکن؛ اثنای راهده = یولده کیدرکن.

اِثْناعَشَر { عد. عر. اون ایکی: ائمهٔ اثنا عشر = اون ایکی امام.

اِثْنَیْن { سد. عر. بازار ایرتسی: اثنین کیجه‌سی. لس. [ایکی معناسیله عدد اوله‌رق ترکجه‌ده هیچ مستعمل دکلدر.]

اَثْنِیَه { سد. ج. عر. فد: ثناء. با: ثناء.

اَثْواب { سد. ج. عر. [زبانزدی: اسباب] فد: ثوب. با: ثوب.

اَثْوابجی { س. [زبانزدی: اسبابجی.] ١. حاضر البسه صاتان تاجر. ٢. بر بیوك ذاتك البسه‌سنه والبسه‌یه متعلق مبایعات و سپارشلرینه باقان مأمور، اثوابی.

اَثْوابجیلق { س. ١. حاضرالبسه صاتانك وظیفه و صنعت وتجارتی. ٢. بر بیوك دائره‌ده البسه‌یه متعلق ایشلره باقمق وظیفه ومأمورتی.

اَثْوابلق { ص. [زبانزدی: اسبابلق.] البسه اعمالنه یارایان، البسه‌لك (قماش).

اَثیر { سد. عر. [یو. Αἰθήρ] م. هوادن خفیف اولمق اوزره اجرام سماویه آره‌لرنده و ساحهٔ سماده موجودیتی مفروض بر جسم، که ضیا و حرارتی ناقلدر.

اَثیم { ص. عر. [« اثم » دن صش.] کنهکار. لس.

اِجابَت { سش. عر. [« جوب » دن مص. افعال] قبول، اسعاف، بر رجا ویا دعوتك قبولی، موافقت: دعوته اجابت سنت سنیه‌دندر. || امت اجابت = دعوت جناب نبویه اجابتله قبول اسلام ایدنلر. [مقابلی: امت دعوت، که دعوت بیوریلوب قبول ایتمدیلر.]

اِجارَتَین { سذ. ت. عر. ایکی کرا دیمك اولان بو تعبیر اجارهٔ معجله واجارهٔ مؤجله دیمکدر. بویله ایکی اجاره ایله ایجار اولنان مسقفات ومستغلات موقوفه‌یه اجارتینلی اوقاف دینلور. [مقابلی: اجارهٔ واحده.]

اِجاره { سذ. عر. ج: اجارات. [«اجر» دن مص. افعال] ۱. کرا. ۲. وقفه ویا میری‌یه عائد کرا. || اجارهٔ زمین = اوزرینه ابنیه وباغ وسائره یاپیلان اراضینك عشرینه مقابل میری‌یه ویریلن ویرکی. || اجارهٔ معجله = پشین کرا؛ اجارهٔ مؤجله = ایلریده ویریله‌جك کرا. || اجارهٔ واحده = متولی وقف طرفندن آی وسنه کبی بر مدت قصیره تعیینیله مسقفات ومستغلات موقوفه‌نك ایجاری.

اِجازَت { سذ. عر. [«جواز» دن مص. افعال] ۱. اذن، رخصت، مساعده. ۲. علوم آلیه‌ده ومشقده اکمال تحصیل ایدنلره لدی الامتحان ویریلن مأذونیت وشهادتنامه: اجازت ویرمك، اجازت آلمق.

اِجازَتنامه { سذ. فا. علوم آلیه ومشقده مأذون اولانلره معلملری طرفندن ویریلن اذننامه، شهادتنامه.

اِجاله { سذ. عر. [«جولان» دن مص. افعال] جولان ایتدیرمه، طولاشدیرمه. ز.

اَجانِب { سذ. ج. عر. [فد: «اجنب» ترکجه‌ده غیر مستعمل.] اجنبیلر، یبانجیلر.

اِجبار { سذ. عر. [«جبر» دن مص. افعال] زورلامه، جبر ایتمه، قهراً رضاسی خلافنه بر ایشه سوق: کندیسنی بو ایشه اجبار ایتدیلر؛ ضرورت انسانی هر شیئه اجبار ایدر.

اِجتِباء { سذ. عر. [«جبایت» دن مص. افتعال] ۱. مجبوب طوپلامه. ۲. جابی و تحصیلدارك تحصیل ایتمسی. ز.

اِجتِراء { سذ. عر. [«جرأت» دن مص. افتعال] جرأتلنمه، تجاسر: اجترا ایتمك.

اِجتِرار { سذ. عر. [«جر» دن مص. افتعال] ۱. حیوانك کویش کتیرمسی. [کویش کتیرن حیوانلره: حیوانات مجتره دیرلر.]

اِجتِسار { سذ. عر. [«جسارت» دن مص. افتعال] جرأتلنمه، قورقیوب آتلمه. [بو کلمه‌نك عربیده اصلا بویله معناسی اولدیغندن، بو مقامده استعمالی یاکلیشدر. بونك یرینه تجاسر قوللانلملیدر.]

اِجتِماع { سذ. عر. ج: اجتماعات. [«جمع» دن مص. افتعال] ۱. طوپلانمه، بر یره کلمه، بریکمه، ییغلمه: بر چوق خلق اجتماع ایتمشیدی. ۲. بر مجلس ویا هیئتك طوپلانمسی، انعقاد: بوکون مجلسك، قومیسیونك اجتماعی کونیدر. ۳. ایکی ویا زیاده شیئك برلکده بولنمسی: اجتماع ضدین. || د. اجتماع ساکنین = ایکی حرف ساکنك یان یانه بولنمسی. || هـ. ایکی سیاره‌نك یان یانه کلمسی.

اِجتِناء { سذ. عر. [«جنی» دن مص. افتعال] میوه طوپلامه. ز.

اِجتِناب { سذ. عر. [«جنوب» دن مص. افتعال] صاقینوب چکینمه، توقی، احتراز: شبهه‌یی مؤدی ایشلردن اجتناب ایتملی.

اِجتِهاد { سذ. عر. [«جهد» دن مص. افتعال] ۱. چالیشوب چبالامه، بذل مقدرت، سعی وغیرت. [بو معنا ایله جهد استعمالی مرجحدر.] ۲. ائمهٔ دینك آیت وحدیث وقیاسه توفیقاً مسائل شرعیه‌یی تعیینه اولان جهد وسعیلری: باب اجتهاد سنیلرجه مسدوددر.

اَجداد { سذ. ج. عر. فد: جد. با: جد.

اَجر { سذ. عر. ج: أُجور، آجار. ۱. بر ایش مقابلنده ویریلن شیء، قارشیلق. [بو معنا ایله «اجرت» استعمالی دها مأنوسدر.] ۲. بر عمل صالحه یاخود صبر وتوکل ایله تلقی اولنان بر مصیبته قارشی ویریلن مکافاة اخرویه، ثواب: الله اجر وصبر ویرسین. || حق. اجر مثل = بر ایش ایچون اهل وقوف طرفندن تعیین اولنان اجرت، اجرت حقیقیه؛ اجر مسمی = مقاوله ویازارلقله تعیین اولنمش اجرت.

اِجرا { سذ. عر. ج: اجراآت. [«جریان» دن مص. افعال] ۱. آقیتمه، اساله: صویی جدوللره اجرا ایتدی. ز. ۲. قوه‌ده اولان بر ایشك فعله

اخراجی، بر قرار ویا حکم نظامنك تطبیقی، موقع فعله قونمسی، انفاذ: حقنده‌کی قرار دها اجرا اولنمدی. ٣. معاملهٔ رسمیه سی کوریلوب بیتمه، ایفا: فلان یره مأموریتی اجرا اولندی: اجرای ایجابی = اقتضا ایدن معامله سنك ایفاسی. || مرك. اجرا مأموری، اجرا هیئتی = محکمه‌نك قرارلرینی موقع فعله وضع ایله مدیوندن آقچه‌یی تحصیل ودائنه تسلیم وظائفیله موظف عدلیه مأموری ومعیتی. == ج. اجراآت = عملیات، تطبیقات، ایش: فلانك اجراآتی پك اییدر.

أَجرام { سذ. ج. عر. فد: جرم. **با**: جرم || اجرام سماویه، اجرام علویه = سماوات و افلاکی طولدیران اجسام، ثوابت وسیارات واحجار جویه وسائره. [فر. Corps célestes.]

أُجرت { سذ. عر. ج: اجور، اجورات. ١. امکه قارشی ویریلان آقچه وسائره، حق، کونده‌لك، معاش: اجرتله ایشلر. ٢. برشاکردك مکتبه ویا مسافرك مسافرخانه‌یه ویردیکی وبوکا مماثل یرلرده ویریلان آقچه: اجرتله مسافر قبول ایدر خانه: اجرت سنویه‌سی شودر. ٣. پوسته، تلغراف، دمیر یول و سائره‌یه ویریلان آقچه: اجرتی ویرلمه‌مش بر مکتوب.

أُجرتسِز { ص. ١. بر یره ویرلمسی اقتضا ایدن آقچه‌یی ویرمه‌مش یاخود بو ویرکیدن استثنا اولنمش، مجاناً قبول اولنمش: اجرتسز شاکرد؛ اجرتسز مکتوب. ٢. آقچه آلمیان، مجاناً ایفای وظیفه ایدن: اجرتسز مکتب. == ح. آقچه ویرمکسزین، مجاناً: بن واپوره اجرتسز کیررم.

أُجرَتلی { ص. ١. بر ایش مقابلنده آقچه آلان: اجرتلی عمله، یازیجی، مکتب. ٢. بر یره آقچه ویره‌رك قبول اولنمش: مکتبك اجرتلی شاکردانی.

أَجزاء { سذ. ج. عر. فد: جزء. **با**: جزء. == تر. [مفرد کبی] ١. ادویه‌ده قوللانیلان مواد مختلفه، عقاقیر. ٢. جلدلنمه‌مش کتاب، پراکنده. ٣. بر ترکیب کیمیوی ایله وجوده کلوب اشتعال ایتمك خاصه‌سنی ویا دیکر بویله بر قوت وتأثیری حائز بولنان شیٔ: اجزالی کبریت، قاپسول وسائره.

أَجزاجی { س. عقاقیر طبیه صاتان وادویه‌یی استحضار ایدن آدم، صیدلانی، اسپنچار؛ اجزاجی باشی بر بیوك دائره‌نك ویا بر فرقه ویا آلایك سراجزاجیسی: اجزاجی چراغی، شاکردی. [اجزاء طبیه وکیمیویه‌نك وحاضر علاجلرك یالکز فروختیله مشغول اولوب، اعمالنه قاریشمیانلره یعنی فر. Droguiste دینلنلره دخی اجزاجی دینله بیلیرسه‌ده، بونلرك عطار اسمیله تفریقی دها اییدر.]

أَجزاجیلق { س. اجزاء طبیه وادویه‌نك اعمال وفروختی صنعتی، صیدله، فن صیدلانی، فن اسپنچاری.

أَجزاخانه { س. اجزاجی دکانی، اجزاء طبیه‌نك اعمال و فروخت اولندیغی محل، اسپنچاریا.

أَجساد { سذ. ج. عر. فد: جسد. **با**: جسد.

أَجسام { سذ. ج. عر. فد: جسم. **با**: جسم.

أَجفان { سذ. ج. عر. فد: جفن. **با**: جفن.

أَجل { سذ. عر. سبب. ترکجه «دن» و«ایچون» یاخود عربی «ل» حرفلریله قوللانیلیر: او اجلدن = او سببدن: ادغام اجلیچون = ادغام سببیله، ادغام ایچون: لاجل التفتیش = تفتیش سبب ومقصدیله، تفتیش ایچون.

أَجَل { سذ. عر. هرذی روحك وعلی الخصوص انسانك مقدر اولان وقت وفاتی: اجل کلنجه باش آغریسی بهانه اولور؛ اجل قضا بر قضایه اوغرایه‌رق وفات: اجل مسمی، اجل موعود = من طرف الله معین ومقدر اولان اجل: اجل موعودیله ارتحال ایتدی.

إِجل { سذ. عر. ط. بوین طوتولغی. [فر. Torticolis.]

أَجَلّ { صذ. عر. [«جلیل» دن ستة] دها ویا پك بیوك، جلیل وعالی، اشرف: اجل مخلوقات = مخلوقاتك اشرفی اولان انسان.

إِجلاء { سذ. عر. [«جلاء» دن مصـ. افعال.] طرد، تغریب، تبعید.

اِجلاس { سنذ. عر. اوتورتمه، اقعاد.

اَجلاف { سنذ. جه. عر. [فد: جلف غیر مستعمل.] اسافل، اراذل، بالدیری چپلاق کروهی. [عربیده قبا واحمق آدملر دیمکدر.]

اِجلال { سنذ. عر. [«جلال» دن مصـ. افعال] ١. بیوتمه، آغیرلامه. تعظیم، اکرام. ٢. بیوکلك، جلال، عظمت. [بو ایکنجی معنی عربیده یوقدر.]

اَجِلّه { سنذ. جه. عر. [فد: جلیل.] با: جلیل || اجلهٔ رجال دولت علیه = اولی صنف اولی رتبه‌سنی حائز ذواته اطلاق اولنور.

اِجماع { سنذ. عر. [«جمع» دن مصـ. افعال] ١. طوپلامه. ذ. || اجماع امت = زمان اجتهادده ائمه وفقهاء عظام ایله کبار تابعینك امور شرعیه‌نك تعیینی حقنده‌کی اتفاقلری.

اِجمال { سنذ. عر. [«جمل» دن مصـ. افعال] ١. بر سوزك تفصیلات وتفرعاتنه کیریشمکسزین صورت عمومیه‌ده وطوپدن بیانی، خلاصه، تلخیص: سوزی اجمال ایتمك. ٢. حسابده اعمال اربعه‌دن جمع. ٣. بر اوزون حسابدن چیقاریلان خلاصه: آی، سنه اجمالی. ٤. غزته‌لرك امور سیاسیهٔ عمومیه‌نك حال حاضرینی خلاصه ایده‌رك باشده یازدقلری مقاله، جملهٔ سیاسیه.

اِجمالاً { حـ. عر. خلاصه طریقیله، مجملاً، مختصراً.

اَجمَعین { سنذ. جه. عر. جمله‌سی، کافه‌سی، باجمعهم: رضی الله عنهم اجمعین. [یالکز بویله دعا تعبیراتنده مستعملدر.]

اَجمَل { صـ. عر. [«جمیل» دن ستفـ.] دها کوزل، احسن: اجمل ناس ایدی.

اَجناد { سنذ. جه. عر. فد: جند. با: جند.

اَجناس { سنذ. جه. عر. فد: جنس. با: جنس.

اَجنَبی { صـ. عر. ذ: اجنبیه. بیانجی، بیکانه: ممالك اجنبیه، دول اجنبیه، لسان اجنبی. == سنذ. دیکر بر مملکت ویا جنسیت وملیته منسوب اولان، دیکر بر دولت تبعه‌سندن بولنان آدم: اجنبیلره مخصوص بر یر. [«اجانب» بزجه غیر مستعمل اولان «اجنب» ك جمعی ایسه‌ده، بر معناسی مشترك اولدیغندن، بونك جمعی مقامنده قوللانیلیور.]

اَجنَبیَّت { سنذ. عر. و:

اَجنَبیلك { سـ. بیانجیلق، بردولت اجنبیه تبعیتی.

اَجنِحه { سنذ. جه. عر. فد: جناح. با: جناح.

اَجِنّه { سنذ. جه. عر. فد: جنین. با: جنین.

اَجِنّی { سـ. [عر: جنی دن] جن، جن طائفه سندن بر فرد.

اَجوِبه { سنذ. جه. عر. فد: جواب. با: جواب.

اُجور { سنذ. جه. عر. و بونك جه: اجورات. فد: اجر. با: اجر.

اَجوَف { صـ. عر. ذ: جوفاء. [«جوف» دن صشـ.] ایچی بوش، قوف. || مج. جاهل واحمق، بوش. || د. عین الفعلی یعنی ایکنجی حرف اصلیسی «و» یاخود «ی» اولان (فعل عربی).

اَجه { سـ. [«حاجی» دن مخفف] اختیار، قوجه آدم، آق صقال.

اِجهار { سنذ. عر. [«جهر» دن مصـ. افعال] ١. آشکار ایتمه، آشکار سویله‌مه. ٢. سسله اوقومه، جهراً قرائت.

اَجهَل { صـ. عر. [«جاهل» دن ستفـ.] دها ویا پك جاهل ونادان: اجهل ناس = خلقك الك جاهلی.

اَجبال { سنذ. جه. فد: جبل. با: جبل.

اَجیر { سنذ. عر. [«اجر» دن صشـ.] اجرتله ایشلین، کوندلکچی. ذ.

اَحادیث { سنذ. جه. عر. [فد: حدیث.] با: حدیث.

اِحاطه { سنذ. عر. [«حوط» دن مصـ. افعال] ١. قوشاتمه، اطرافنی چویرمه: کوزك احاطه ایتدیکی یرلر. ٢. معلومات شامله، وقوف تام: سیاسیاتده احاطه‌سی وار ایدی.

اِحاله { سنذ. عر. جه: احالات. [«حول» دن مصـ. افعال] ١. بر ایشی برینه ترك، برینك عهده‌سنه حمل ایتمه: بو ایشی فلانه احاله ایدملی. [حواله کبی.] ٢. مناقصه ویا مزایده‌یه چیقاریلان بر میری ایشنك ویا بر التزامك طالبنه ترکی معامله‌سی:

اعشاری، عسکرك اتی فلانه احاله ایتدیلر؛ اغنام ویرکیسی احاله صورتیله اداره اولنور. [مقابلی امانت.]

اِحالهٔ { ح. عر. احاله صورتیله، مزایده ویا مناقصه‌یه قو. یه‌رق طالبنه ترك ایتمك طریقیله، التزام یولنده: اعشار احالهٔ اداره اولنیور. [مقابلی: امانهٔ.]

اَحِبّا { سذ. جم. عر. فد: حبیب. با: حبیب.

اَحباب { سذ جم. عر. فد: حبیب. با: حبیب. = تر. فد. دوست، محب: او آدم احبابمدر؛ احبابجه قونیشورز.

اَحبابلق { س. دوستلق، محبت، مناسبات دوستانه.

اَحبار { سذ. جم. عر. فد: حبر. با: حبر.

اِحتِباس { سذ. [« حبس » دن مص. افتعال] ط. طوتلمه، طوتوقلق: احتباس بول = ادرار طوتلمه؛ احتباس صفراء وسائره.

اِحتِجاب { سذ. عر. [« حجاب » دن مص. افتعال] اورتنمه، صاقلانمه، کورنمه‌مه، کیزلنمه، نقاب وپرده وسائره آرقه‌سنه کیرمه.

اِحتِجاج { سذ. عر. [« حجت » دن مص. افتعال] دلیل وحجت ایراد ایتمه، بر دعوانك اثباتیچون بر شیئی دلیل وحجت عد ایتمه: سعدینك بر شعریله احتجاج ایدیور؛ احتجاجه صالح بر شیء بوله‌مدی.

اِحتِجام { سذ. عر. [« حجامت » دن مص. افتعال] حجامت اولمه، بوینوز یاپیشدیره‌رق قان آلدیرمه: احتجام ایتمك.

اِحتِراز { سذ. عر. [« حرز » دن مص. افتعال] صاقینمه، چکنمه، تحفظ، اجتناب: منافقدن دائما احتراز ایتملی؛ کمال احترازله = پك زیاده صاقینه‌رق.

اِحتِراق { سذ. عر. [« حرق » دن مص. افتعال] یانمه، طوتیشمه، یانوب کول اولمه: احتراق ایتدی = محترق اولدی. || ه. بر سیاره‌نك شمسه تقربی، شمسله بر برجده بولنمسی: احتراق زحل. || کیم. بر جسمك مولد الحموضه ایله ترکبندن حصوله کلن تبدل: احتراق ذاتی، بطیء، تنفسی. || م. احتراق نقطه‌سی = اشعهٔ شمسك اجتماع ایتدکاری نقطه.

اِحتِرام { سذ. عر. جم: احترامات. [« حرمت » دن مص. افتعال] حرمت، رعایت، صایغی، توقیر، اعزاز، تکریم: احترامده قصور ایتمدی؛ واجب الاحترام = شایان حرمت. || احترامات فائقه، انشاده تعبیر تحیه‌در.

اِحتِساب { سذ. عر. [« حساب » دن مص. افتعال] ١. حساب صورمه، حسابه چکمه، مسئولیت. ٢. زجر، مجازات. ٣. وقتیله پولیس و بلدیه وظیفه‌سنی ایفا ایدن واك باشلی ایشی اصنافك اوزان و اکیالنه نظارتدن عبارت اولان محتسب ویا احتساب آغاسی مأمورتی ودائره‌سی. ٤. بو دائره‌یه عائد رسوم. || احتساب آغاسی، ناظری = محتسب، داروغه، شهر امینی.

اِحتِسابیه { سذ. عر. [رسوم احتسابیه‌دن مخفف] احتسابه یعنی بلدیه‌یه عائد رسوم.

اِحتِساس { سذ. جم: احتساسات. [فن منافع الاعضاده فر. Sensation دینلن حالی افاده ایچون ایجاد اولنوب لسان ادبی‌یه دخی فرجه یاب دخول اولمش بر کلمه ایسه‌ده، عربیده « حس » ماده‌سی افتعال بابندن اصلا تصریف اولنمه‌یغندن، « حس » تعبیری بونی افاده‌یه کافی دکل‌ایسه، « احساس » کلمه‌سی قوللانمق اقتضا ایدر.]

اِحتِشام { سذ. عر. جم: احتشامات. [« حشمت » دن مص. افتعال] خدم وحشم کثرتی، دارات، دبدبه، طنطنه، شکوه: کمال احتشامله؛ احتشامات فوق العاده‌سیله عوامك کوزلرینی قماشدیردی.

اِحتِضار { سذ. عر. [« حضور » دن مص. افتعال] اولومه حاضر اولمه، حالت نزع، جان چکیشمه: بیمار احتضارده اجرت دیلر طبیب.

اَحتِطاب { سذ. عر. [« حطب » دن مص. افتعال] اورمان ویا بالطه‌لقدن اودون کسمه: اهالینك حق احتطابی.

اِحتِفال { سذ. عر. جم: احتفالات. [« حفل » دن مص. افتعال] بیوك برآلای ایله حرمت وتعظیم. [باشلیجه جمعی جنازه آلایلری حقنده

مستعملدر) : نعشی احتفالات لازمه ایله قالدیرلدی .

اِحتِقار { سنذ. عر. [« حقارت » دن مص. افتعال] ۱. حقارته قاتلانمه، تذلل، تواضع. ۲. خوار وحقیر نظریله باقمه، کوز طوتمامه : احتقار ایتمك.

اِحتِقان { سنذ. عر. [« حقن » دن مص. افتعال] ط. ۱. حقنه وشیرینغه استعمالی. ۲. بر عضوه قان بریکمه سیله اورانك شیشوب قیزارمه‌سی، تراکم دم. [فر. Congestion.]

اِحتِکار { سنذ. عر. [« حکر » دن مص. افتعال] ذخیره وسائر محصولاتك طوبدن مبایعه وحبسیله فیاتنك ترقیسندن صکره آغر بها ایله فروختی معامله‌سی، مطره بازلق.

اِحتِلام { سنذ. عر. [« حلم » دن مص. افتعال] ۱. دوش آزمه، اویقوده صو اقتضا ایتمه. ۲. بالغ اولمه، سن بلوغه ایرمه.

اِحتِماء { سنذ. عر. [« حمیه » دن مص. افتعال] ط. مضر یمکاردن اجتناب، پرهیز.

اِحتِمال { سنذ. عر. ج : احتمالات. [« حمل » دن مص. افتعال]. ۱. بر کلفته، قالدیرمغه اقتدار، تحمل : ناتواندر آنده بو تکلیفه یوقدر احتمال. (فضولی). ۲. ممکن اولمه، امکان، عقله قریب اولمه، بر شیئك اوله بیلمسی : بو ایشك بو کون بیتمسی احتمالی ضعیفدر؛ بوکا احتمال ویرمم؛ هر احتماله قارشی؛ اغلب احتماله (وطوغریسی) اغلب احتمالاته کوره. احتمالی یوقدر = ممکن دکلدر؛ احتمالدر، (و طوغریسی محتملدر، یاخود) احتمالی واردر = ممکندر؛ احتمال بعید = ضعیف احتمال: احتمال غالب = قوتلی احتمال. == ح. اوله بیلیر، باکه : احتمال بو اقشام کلیرلر.

اِحتِواء { سنذ. عر. [« حوایت » دن مص. افتعال] ایچنه آلمه، جامع وشامل اولمه، احاطه : بو تعبیر بر چوق معانی‌یی احتوا ایدر = حاوی وشاملدر. [بعض اسملره لاحق اوله‌رق فارسی قاعده‌سنجه بر طاقم سقیم وصف ترکیبلر تشکیل ایدرکه مجرد کتابت رسمیه‌یه صیغمغله پایدار اولیورلر :] مکارم احتواء = مکارمی حاوی (!)

اِحتِیاج { سنذ. عر. ج : احتیاجات. [« حوج » دن مص. افتعال] ۱. لزوم ضروری، بر شیئه اونسز یاپه‌میه‌جق درجه‌ده باغلی اولمه. ۲. لزوم، اقتضا : بو مکتب ایچون بر معلمه دها احتیاج واردر: فلان شهرك صویه احتیاجی انکار اولنه‌ماز. ۳. یوقلق، یوقسوللق، فقدان، ضرورت : احتیاج انسانی چابق اختیارلادیر. ٤. افتقار، عرض حاجتله احسانه انتظار : بن کیمسه‌یه احتیاجم یوقدر. || دفع احتیاج = لزوم ضروریسی حس اولنان شیئی تدارکله احتیاجدن قورتلمه == ج. نوع بشره تعیش ایچون اقتضا ایدن شیئلر : احتیاجات اهالی؛ احتیاجات ضروریه: احتیاجات عمومیه : احتیاجات مادیه ومعنویه .

اِحتِیاط { سنذ. عر. [« حوط » دن مص. افتعال] ۱. ایلریده لزومی کوریلور احتمال وملاحظه سیله تدبیرلی طاورانمه: احتیاط اوزره بولنمق، احتیاطلی طاورانمق. ۲. بصیرت، تدبیر، غفلتك عکسی. ۳. حال حاضرده زائد کبی کورینوب آنجق ایلریده لزومی احتمالنه بناءً ص. اقلانان شیء : احتیاط آقچه‌سی، احتیاط عسکری. || ع. عساکر نظامیه‌نك بعدالتعلیم سلاح آلتنده طوتلمیوب، حین حاجتده آلنمق اوزره ترخیص ایدیلان صنفی.

اِحتِیاطاً { ح. احتیاط طریقیله، ایلریده لازم اولور ملاحظه‌سیله .

اِحتِیاطسز { ص. احتیاطه رعایت ایتمین، ایلریده ظهور ایده‌بیله‌جك احواله قارشی وقتیله تدبیر دوشونمین، غافل، اسباب احتیاطیه‌دن محروم : احتیاطسز آدمدر؛ احتیاطسز طاوراندی .

اِحتِیاطسزلق { سنذ. احتیاطه عدم رعایت.

اِحتِیاطلی { ص. احتیاطه رعایت ایدن، اسباب احتیاطیه‌سی مکمل اولان، ایلریده ظهور ایده‌بیله‌جك احواله قارشی تدابیر لازمه‌یی اکمال ایتمش، بصیرتلی : چوق احتیاطلی آدمدر؛ بن دائما احتیاطلی طاورانیرم .

اِحتِیاطی { ص. عر. ن : احتیاطیه. احتیاطه مبنی ویا منسوب ومتعلق اولان : تدبیر

احتیاطلی، عساکر احتیاطیه، فرقهٔ احتیاطیه .

اَحتِیال { سذ. عر. جـ : احتیالات. [« حیله » دن مصـ. افتعال] حیله استعمالی، حیله‌یه مراجعت .

اَحجار { سذ. جـ. عر. فد : حجر. با : حجر.

اَحَد { عد. عر. جـ : آحاد. ؤ : احدی. بر، یك، واحد. ؤ. || یوم الاحد = بازار کونی. = جـ. ر. بردن طقوزه قدر اولان رقملرکه حسابده اك صاغده‌کی خانه‌ده یازیلیر .

اِحداث { سذ. عر. [« حدث » دن مصـ. افعال] میدانه کتیرمه، ایجاد واختراع، یکی طرزده بر شیء وجوده کتیرمه، پیدا ایتمه: طوب نه‌وقت احداث اولندی .

اِحدٰی { عد. ؤ. عر. با : احد.

اَحَدِیَّت { سذ. عر. برلك، جناب حقك برلکی، وحدانیت : بارکاه احدیتـه عرض مناجاة ایتدی.

اَحرار { سذ. صـ. جـ. عر. فد : حر. با : حر .

اِحراز { سذ. عر. [« حرز » دن مصـ. افعال] قزانمه، نائل اولمه، معنویاتدن برنعمتـه مالك اولمه : رتبه، مسند احراز ایتمك .

اِحراق { سذ. عر. [« حرق » دن مصـ. افعال] یاقمه، آتشـه آتمه. آتش ویرمه: براو، براورمان، برآدم احراق ایتمك. || احراق بالنار = انسانی دیری دیری آتشه آتوب یاقمه جزای مدهشی .

اِحرام { سـذ. عر. [« حرم » دن] ١. حرم شریفـه کیررکن حجاجك بورندکاری دیکیشسز ثوب که یوك و یا پاموق وکتندن اولور : احرامـه کیرمك. ٢. عربانك بورندکاری بیوك یوك چارشـف. ٣. یره و یا مندرك اوزرنـیـه یایيلان و چارشف ویورغان کبی قوللانیـلان خاولی و یا خاوسز یوك یایغی .

اَحرٰی { صـ. عر. [لسانمزده غیر مستعمل اولان « حری » دن ستف.] دها مناسب، دها لایق، دها شایسته وشایان، انسب : بوآدم تلطیفه جمله‌دن احرادر .

اَحزاب { سذ. جـ. عر. فد : حزب. با : حزب .

اَحزان { سـذ. جـ. عر. فد : حزن. با : حزن .

اِحساس { سذ. عر. جـ : احساسات. [« حس » دن مصـ. افعال] ١. طویمه، خواص خمسه‌دن بری واسطه‌سیله متأثر اولمـه . ٢. حس واسطه سیله درك وفهم. [« حس » دن هان فرق اولموب، « حس ایتدیرمه » معنـاسنی ایسـه عربیده اصلا افاده ایتمدیکنـدن، او معنا ایله قوللانلماملی، واصلسز اولان « احتسـاس » یرینـه استعمال اولنمليدر .]

اِحسان { سذ. عر. جـ : احسانات. [« حسن » دن مصـ. افعـال] ١. ایيلك ایتمـه، کوزل معامله. ؤ. ٢. باغشلامه، بخش، اعطـا : کندیسنه کوزل برآت احسـان ایتـدی. ٣. ویریلن، باغشلانان شیء، عطیه، بخشش : احسان شاهانه توزیع اولندی . ٤. لطف، عنـایت، کرم : احسان بیورك ایکی سوز سویلایه‌یم. [بو معنا ایله استعمالی نابجالدر.] || احسان علی الاحسان = احسـان اوستنـه احسـان. || الاحسان بالتمام = برشیء ویریلنجه تماميله، تماتیله ویرلمليدر .

اِحساندیده { صـ. فا. جـ : احساندیدگان. [عر. احسان = ایيلك، فا. دیده = کورمش] برینك لطف واحسـاننی کورمش، نعمتنه نائل اولمش اولان، منتدار .

اَحسَن { صذ. عر. ؤ : حسنی. [« حسن » دن ستف.] دهـا کوزل، دهـا یاقیشیقلی، پك کوزل.

اَحشاء { سـذ. جـ. عر. [فد : « حشا » لسانمزده غیر مستعملدر] ١. انسان ویا حیوانك کوکسی وقارنی ایچنده‌کی شیلر، باغرصاقلرله جکرلر، یورك، طلاق وسائره، باغر. ٢. باغرصاق.

اِحصاء { سـذ. عر. [« حصی » دن مصـ. افعال] صایمه، تعـداد، شمار : فضـائلی ناقابل احصادر .

اِحضار { سذ. عر. [« حضور » دن مصـ. افعـال . حضوره کتیرمـه، حاضر وموجود ایتمه : اوآدمی او کتابلری احضـار ایتدم = کتیرتدم. [حا.

ضرلامه وتهيئه معناسيله قوللا-
نلامليدر.] || حق. محكمه‌يه جلب
ودعوت: احضار بوصله‌سى = برينك
محكمهٔ حقوقه جلب ودعوتيچون
كوندريلن تذكره. || احضار مذ-
كره‌سى = برينك محاكم جزائيه‌يه
جبراً جلبى ايچون كوندريلان
مذكره.

إحضاريّه { سش. عر. حق. بر-
ينك محكمه‌يه جلب
ودعوتيچون آلنان خرج.

أحفاد { سنذ. جـ. عر. فد:
حفيد. با: حفيد.

أحقّ { صذ. عر. [« حقيق » دن
ستف] دها ويا پك حقلى،
دها مستحق، اليق: او آدم
جمله‌دن احقدر.

إحقاق { سنذ. عر. [« حق »
دن مص. افعال] (حق)
يرينه كتيرمه، اجرا ايتمه: احقاق
حق ايتمك. [دائما « حق »
اسميله برابر قوللانيلير. اصل
معناسى حق نظريله باقمقدر.]

أحقر { صذ. عر. [« حقير » دن
ستف] دها ويا پك خوار
وحقير: عبداحقرلرى. [اكثريا
محويت وتواضع مقامنده
مستعملدر.]

أحكام { سنذ. جـ. عر. فد:
حكم. با: حكم.

إحكام { سنذ. عر. [« حكم » دن
مص. افعال] قوتلنديرمه،
صاغلاملاشديرمه، محكم ايتمه. ن.
با: تحكيم.

إحلاء { سنذ. عر. [« حلو » دن
مص. افعال] كيم. طا-
تليلاتمه. [فر. Dulcification.]

أحلام { سنذ. جـ. عر. [فد:
لسانمزده غير مستعمل
« حلم »] رؤيالر، اضغاث.

أحلى { صذ. عر. [« حلو » دن
ستف.] دها ويا پك طاتلى. ن.

إحليل { سنذ. عر. تش. آلت تنا-
سل ذكورك دليكى،
مجراى بول.

أحمال { سنذ. جـ. عر. [فد: لسانمز-
ده غير مستعمل « حمل »]
١. يوكلر، اثقال. ٢. آغر شيئلر،
اشيا، آغرلق.

أحمر { صه. عر. ؤ: حمراء. قيرمزى،
قزيل، سرخ. ن. || موت
احمر = قان دوكەرك مقتولاً
وياشهيداً وفات.

إحمرار { سنذ. عر. [« حمر » دن
مص. افعلال] قيزارمه،
قيزيللق. || طب. قرمزى لكەلر
پيدا اولمسنى موجب خفيف بر جلد
خسته‌لغى. [فر: Erythème.]

أحمق { صه. عر. [« حمق » دن
صش.] عقلسز، بدلا،
قالين قفالى، بون. [« حمقاء »
اولان مؤنث عربيسى لسانمزده
مستعمل اوليوب، ينه احمق
قيز دينلير.]

أحمقجه { صه. آز احمق، آحمقسى،
احمقه بكزر. == ح.
احمقلر طرزنده، احمق كبى.

أحمقلق { س. بدلالق، حمق،
حماقت.

أحوال { سنذ. جـ. عر. فد:
حال. با. حال.

أحول { صذ. عر. [« حول » دن
صش.] شاشى. لـ.

إحياء { سنذ. عر. [«حيوة» دن
مص. افعال] ١. دير-
لتمه، جانلانديرمه، اعادهٔ حيات:
قيامت كونى جناب خالق اولو-
لرى احيا بيوره‌جقدر. ٢. تازه
حيات ويررجه‌سنه شنلنديروب
اعمار ايتمه: تمديد اولنان دمير
يول خطلرى آناطولى‌يى احيا
ايتدى. ٣. قوت وطراوت
ويرمه: بو ياغمور باغلرى احيا
ايتدى. ٤. سويندیرمه، كوزل
بر خبرله ويا لطف واحسانله
تسرير: بنى احيا بيوردیكز.
٥. يكيدن قوت وشان وشرف
قزانديرمه: احياى اسلام. ٦.
اويانديرمه، وجوده كتيرمه،
تأسيس ويا تعمير: بر چشمه، بر
تكيه، بر مكتب احيا ايتدى.
٧. (كيجه‌يى) عبادتله واويقوسز
كچيرمه: احياى ليالى ايديور.
|| احياى موات = خالى يرلرى
آچوب زراعته صالح ايتمه.

إحيا كرده { صه. ١. احيا
ايدلمش، تأسيس
واعمار اولنمش، وجوده كتيرلمش:
سليميه قشله‌سى سلطان سليم خان
ثالث حضرتلرينك احيا كرده-
سيدر. ٢. لطف ديده، نائل
نعمت.

أحيان { سنذ. جـ. عر. فد:
حين. با: حين.

أحياناً { ظز. عر. وقت وقت،
آره صره، گاه گاه:
احياناً كليرلر.

أخ { سنذ. عر. جـ: اخوان،
اخوة. [تركيبات عربيه‌ده
اخو، اخا، اخى صورتنى آلير.]
قارداش، برادر. ن.

إخافه { سش. عر. [« خوف » دن
مص. افعال] قورقوتمه،
قورقو ويرمه، تخويف، تهديد:
اخافه ايتمك.

أخبار { سنذ. جـ. عر. فد:
خبر. با: خبر.

اِخبار { سد. عر. جـ: اخبارات. | «خبر» دن مص. افعال | خبر ویرمه، بیلدیرمه، آكلاتمه، معلومات ویرمه، ییتیشدیرمه: وقوع حالی فلانه اخبار ایلدی.

اِخبارنامه { سـ. فا. مر. ۱. برقصد ویا وقوعاته دائر معلوماتی حاوی اوله‌رق مرجعنه ویریلن ورقه. ۲. بر مبلغك اعطاسی ویا دیكر بر معامله‌نك اجراسی لزومنه دائر بر دائرهٔ رسمیه‌دن كوندریلن اخطارنامه.

اِخباری { ص. عر. ث: اخباریه. د. وقوع بولمش ویا بوله‌جق بر حالدن خبر ویرمكی متضمن اولوب، امر ونهی ودعا وآرزو كبی معانی‌یه دلالت ایتمین (فعل، جمله وسائره): «بن كلدم، اوكله‌جكدر» جمله‌لری جمل اخباریه و«سن كل، او كلملیدر» جمله‌لری جمل انشائیه‌در.

اِخباریه { سـ. عر. قاچاق‌اشیایی دائرهٔ عائده‌سنه خبر ویرنه اعطا اولنان آقچه، مخبر اجرتی.

اُخت { سد. عر. جـ: اخوات. قیز قارنداش، همشیره، خواهر. ژ.

اِختبار { سد. عر. | «خبر» دن مص. افتعال | صوروب یوقلایه‌رق ودنه‌یه‌رك اوكرنمه. ژ.

اِختتام { سد. عر. | «ختم» دن مص. افتعال | ختام بولمه، بیتمه. ژ.

اِختداع { سد. عر. | «خدع» دن مص. افتعال | خدعه وحیله استعمالی، حیله‌كارلق. ژ.

اَختَر { سد. فا. جـ: اختران. ستاره، نجم، كوكب. لمـ. || مجـ. بخت، طالع: بداختر = بدبخت، طالعسز: نیك‌اختر = بختیار، فرخنده طالع.

اِختراع { سد. عر. جـ: اختراعات. | «خرع» دن مص. افتعال | مثلی سبق ایتمه‌مش بر آلت و ماكنه وسائره ایجادی: تلغرافك، واپورك، طباعتك اختراعی. || مجـ. اصلی اولمیان بر شیئك قوریلوب واقع وصحیح كبی كوسترلمسی: بو حوادثی كندیسی اختراع ایتدی. || د. كیمسه طرفندن قوللانلمامش تعبیرلر ومضمونلر صرفی: بو شاعرك طبع اختراعكارانه‌سی واردر.

اختراع، خلق، ایجاد، كشف، احداث، ابداع آرالرنده فرق واردر: اختراع وسائط معلومه ایله واعمال فكر سایه‌سنده بولنمش بر ترتیبله اعجازكارانه بر شئ میدانه قویمق؛ خلق بسبتون یوقدن وار ایتمك؛ ایجاد معدوم ویا معدوم عد اولنه‌جق صورتده مجهول بر شیئه وجود ویروب پیدا ایتمك؛ كشف موجود ایكن انظاردن مستور ومجهول بولنان بر شیئی ظاهره اخراج ایده‌رك معلوم ایتمك؛ احداث یكی بر شئ چیقارمق ویكی طرزده بر شئ میدانه قویمق؛ ابداع ایسه یكیلكیله برابر غرابت واطافتیله دخی جالب انظار دقت اوله‌جق بر شئ بولوب اورته‌یه آتمقدر. تلغراف، واپور اختراع اولندی؛ عالم، انسان خلق بیورلدی؛ كمیالك، زراعت، تجارت ایجاد اولندی؛ امریقا، نپتون سیاره‌سی، بلااین معدنی كشف اولندی؛ عساكر نظامیه احداث اولندی؛ فونوغراف، تلفون ابداع ایدلدی. ایجاد دها مطلق واعم اولوب دیكرلری یرینه دخی قوللانیله‌بیلیر.

اِختراعكارانه { ص. فا. ایجاد واختراعه متعلق ویا مقتدر: بو آدمك افكار، طبیعت اختراعكارانه‌سی واردر. == ح. اختراع اصحابنه یاقیشیر صورتده: اختراعكارانه بر طرزله.

اِختراعی { ص. عر. ث: اختراعیه. ایجاد واختراعه متعلق ویا اختراع اولنمش: افكار اختراعیه، تعبیرات اختراعیه.

اَخترشِناس { سـ. فا. نجومدن احكام چیقارمق ادعاسی باطلنده بولنان منجم.

اِختِصار { سد. عر. جـ: اختصارات. | «خصر» دن مص. افتعال | سوزك قیصه كسلمسی، مرامك آز سوزله افاده‌سی، بر عباره‌دن لزومسز ویا ایكنجی درجه‌ده لزومی اولان تفصیلاتك طی: ابن خلدونك تاریخی اختصار ایدلمه‌مشدر: اختصار صورتیله، علی طریق الاختصار.

ایجاز واجمالدن فرقی واردر: اختصار فضله تفصیلاتی چیقاروب صورت افاده‌یی حال طبیعیده براقمق؛ ایجاز عباره‌یی لزومندن زیاده وحال طبیعیسنك پك مادوننده قیصالدوب زور اكلاشیله‌جق بر حالده براقمق؛ اجمال ایسه یالكز خلاصه ونتیجه‌سنی آكلاتمقدر. مروج الذهب اختصار، كافیه ایجاز، عوامل اجمال طریقیله یازلمشدر.

اِختِصاراً { ح. عر. تفصیلاتسز، مختصر اوله‌رق، اختصار طریقیله.

اِختِصاص { سد. عر. | «خصوص» دن مص. افتعال | ۱. بر آدمك بر ایشه ویا بر فن وعلم وصنعته حصر مساعی واشتغال ایدوب یالكز اونكله اشتغال ایتمسی: بو طبیبك امراض جلدیه‌یه اختصاصی واردر. افر:

Spécialite]؛ ارباب اختصاص = منسوب بولندقلری فن وصنعتك یالکز بر شعبه‌سیله توغل ایدنلر. [فر : Spécialistes]. ۲. بر آدمه منسوبیتده مبالغه، خصوصیت، انقطاع، انتساب : فلان ذاته اوته‌دن بری اختصاصم واردر.

اِختِصاصی { ص. عر. ذ: اختصاصیه. بر فنك بر شعبه‌سی با تفریق آیریجه تحصیلی اصول جدیده‌سنه واو شعبه‌لردن بیرینه منسوب و متعلق : بو طبیبك امراض داخلیه حقنده معلومات اختصاصیه‌سی واردر.

اِختِصاصِیّون { سذ. جـ. عر. بر فنك یالکز بر شعبه‌سیله توغل واونده کسب رسوخ ایدنلر، ارباب اختصاص. [فر. Spécialistes].

اِختِصام { سذ. عر. [« خصومت » دن مص. افتعال] دشمنلك، مخاصمه. ذ.

اِختِضاب { سذ. عر. [« خضب » دن مص. افتعال] (طیرناق وصاچ وصقال وساثره‌یی) بویامه : صقالنی حنا ایله اختضاب ایدردی. لس.

اِختِضاع { سذ. عر. [« خضوع » دن مص. افتعال] تواضع، خضوع، سرفرو. ذ. ولس.

اَختِطاب { سذ. عر. [« خطبه » دن مص. افتعال] نکاحله ایستمه، بر قیز ویا قادینی تزوجه طالب اولمه. لس.

اِختِطاف { سذ. عر. [« خطف » دن مص. افتعال] قاپمه، قاپوب کوتورمه. لس. || اختطاف بصر = کوز آلمه، قماشدیرمه.

اِختِفاء { سذ. عر. [« خفی » دن مص. افتعال] کیزلنمه، صاقلانمه : اختفا ایتمك.

اِختِلاج { سذ. عر. جـ : اختلاجات. [« خلوج » دن مص. افتعال] چارپمه، چارپندی، سکرمه : اختلاج قلب = یورك چارپندیسی؛ اختلاج عین = کوز سکرمه.

اِختِلاس { سذ. عر. جـ : اختلاسات. [« خلس » دن مص. افتعال] چالمه، سرقت. [اصل معناسی اصولله وال چابقلغیله آشیرمه ایکن، بزده اك زیاده افعال سرقتده قوللانیلیر]. || اختلاس وقت = مشاغل آراسنده بر آز وقت بولمه، آرالق بولمه.

اِختِلاط { سذ. عر. [« خلط » دن مص. افتعال] قاریشوب کوریشمه، آمیزش : اخلاقسز آدملرله اختلاط ایتمه‌ملی. [اصل عربیده بو مقامده مخالطه قوللانیلیر.] اختلاطدن ممنوع = کیمسه ایله کوریشمه‌سنه مساعده اولنمیان محبوس.

اِختِلاف { سذ. عر. جـ : اختلافات. [« خلف » دن مص. افتعال] اویمامایش، اویوشمامه، عدم توافق : آرامزده اختلاف واردر، اختلاف ظهور ایتدی: اختلاف آرا = رأیلرك بر یره کلمه‌مسی: اختلاف صور والسنه = نوع بشر صورتلریله لسانلرینك بربرینه اویمامسی: اختلاف لیل ونهار = کیجه ایله کوندوز آره‌سنده‌کی فرق. || حق. ائتلاف دار = ایکی کیمسه‌دن بری بر دولت دیکری بشقه بر دولت تبعه‌سندن اولمق.

اِختِمار { سذ. عر. [« خمر » دن مص. افتعال] مایه‌لنوب قاینامه، اکشیوب مایه‌لنمه : خمور، شراب اختمار ایتدی.

اِختِناق { سذ. عر. [« خنق » دن مص. افتعال] بوغازك صیقیلوب طیقانمسیله نفس آله‌مامه، بوغلمه. ذ. || ط. اختناق رحم = وقتیله رحمك طیقانمسندن منبعث ظن اولنان وعلی الاکثر قادینلرده ظهور ایدن اعصابی بر حال ومرض. [فر : Hystérie].

اِختِیار { سذ. عر. جـ : اختیارات. [« خیر » دن مص. افتعال] ۱. سچمه، ترجیح، انتخاب : ایچلرندن بونی اختیار ایتدم. ۲. قبول ایتمه، قاتلانمه، راضی اولمه : انزوایی اختیار ایتدی: اهون شری اختیار ایتملی. ۳. ارادت، ارادهٔ جزئیه، کندینه مالك اولوب کندی رأی وآرزوسیله حرکت ایتمه : اختیار الدن کیتدی: کندی اختیاریله بو ایشه قرار ویردی. || بی اختیار، بلااختیار = ایستمیه‌رك، کندینده اولمیه‌رق، ارادتی منضم اولمقسزین. = جـ. اختیارات = تقویملرده فلان کون فلان شیئی یاپملی کبی احکام باطله.

اِختِیار { ـ. ص. [عربی مختار و صاحب الاختیار تعبیرندن مأخوذ اولسه کرکدر.] یاشلی آدم، قوجه، پیر، شیخ :

اختیار آدم، اختیار قادین، اختیارلر مجلسی. [اساسی غلط اولدیغیچون وقتیله لسان ادبیده قوللانلمیوب، قوجه وقوجامق کبی خالص ترکجه تعبیرات ترجیح اولنوردی. مؤنثنده «اختیاره» دیمك عیبدر.]

اِختیارلاتمق { فتـ. قوجاتمق، ضعف پیری‌یه دوچار ایتمك: کثرت مشغولیت کندیسنی وقتسز اختیارلاتمشدر.

اِختیارلامق { فل. قوجامق، اختیار و پیر ناتوان اولمق: کوریشمیه‌لی چوق اختیارلامشسکز.

اِختیارلق { سـ. قوجه لق، شیخوخت، پیری.

اِختیاری { صـ. عر. ئ: اختیاریه. انسانك کندی ارادت ورضاسیله واقع اولان، مجبوری اولمیان: مکتبمزده آلمانجه تحصیلی اختیاریدر.

اِخدار { سذ. عر. [«خدر» دن مصـ. افعال] طـ. (بر عضوك) حسنی ابطال ایتمه، اویوشدیرمه.

اَخذ { سذ. عر. آلمه، ستاد، قبول، تسلم: مکتوبکزی اخذ ایتدم: مطلوبنی تمامیله اخذ ایتدی. [«آلمق» دیمك البته افصحدر.] || اخذ ثار = انتقام آلمه. || اخذ معلومات = صوروب اوکرنمه. || اخذ واعطا = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، دادوستاد. || اخذ وگرفت = یاقه‌لامه، توقیف ودردست ایتمه.

اِخراج { سذ. عر. جـ: اخراجات. [«خروج» دن مصـ. افعال] ١. چیقارمه، طیشاری‌یه آتمه: کندیسنی مملکتندن اخراج ایتدیلر: آغریان دیشك علاجی آنجق اخراجیدر. ٢. استحصال ایتمه: چیچکلردن کوزل عطریات اخراج ایدرلر. ٣. فضله محصولات ارضیه وصناعیه‌یی ممالك اجنبیه‌یه کوندرمه: بو ولایت خیلی ذخیره و یپاغی اخراج ایدر. [بو معنالرك هپسی «چیقارمق» فعلی پك اعلا افاده ایتدیکه لسـ. در.] == جـ. بر مملکتك محصولات زرعیه و سائره سندن احتیاجات محلیه‌دن فضله کلوب ممالك سائره‌یه کوندریلان قسمی، بر مملکتدن چیقوب اقچه دخولنه سبب اولان محصولات ومعمولات، ادخالات مقابلی: بر مملکتك اخراجاتی ادخالاتنه تقابل ایتمزسه، بالطبع ثروت عمومیه‌سی کیتدکجه تناقص ایدر.

اُخرَوی { صـ. عر. ئ: اخرویه. [آخرت دیمك اولان «اخری» دن سمـ.] آخرته منسوب و متعلق: مثوبات اخرویه.

اُخرَویّات { سذ. جـ. عر. آخرته متعلق ایشلر: اخرویاتله چوق توغل ایدر.

اُخری { صثـ. عر. ذ: آخر. بشقه، دیکر: جهت اخری، مسئلهٔ اخری. || مرةً بعد اخری = دفعاتله، بربرینی متعاقب برقاچ دفعه. || نشئهٔ اخری = حیات اخرویه، او بر کلبش.

اَخشاب { سذ. جـ. عر. فد: خشب. با: خشب. == تر. صـ. فد. کراسته دن، تخته دن معمول: اخشاب خانه، بنا.

اَخَصّ { صذ. عر. [«خاص» دن ستفـ.] الك خاص، الك باشلی: اخص آمالم، اخص احبام. [مضافك عددی معتبر اولدیغندن، «اخص آمالمدن» و «اخص احبامدن» دیمه‌لی.]

اَخضَر { صـ. عر. ئ: خضراء. [«خضر» دن صشـ.] یشیل، سبز. ز.

اَخطار { سذ. جـ. عر. فد: خطر. با: خطر.

اِخطار { سذ. عر. جـ: اخطارات. [«خطور» دن مصـ. افعال] ١. بر شیئی برینك خاطرینه کتیرمه، تذکیر: یارین درسه باشلایه‌جغمزی کندیسنه اخطار ایتدم. ٢. بر آدمك بیلدیکی وغفلتله کورمدیکی بر شیئی کوستروب نظر دقتی جلب ایتمه: کیفیتی اخطار ایدن اولمدی: اخطارات خالصانه‌سی نظر اعتباره آلندی.

« اخطار » ك « تنبیه » دن فرقی بودرکه: تنبیه مافوقدن مادوننه، اخطار ایسه مادوننندن مافوقنه ویا اقرانندن اقرانه اولور.

اَخَفّ { صذ. عر. [«خفیف» دن ستفـ.] دها ویا الك خفیف، اهون: اخف مجازات.

اِخفاء { سذ. عر. [«خفی» دن مصـ. افعال] کیزلمه، صاقلامه: فراری‌یی اخفا ایدنلر مسئول اولور.

اَخگَر { سـ. فا. آتشلی کول، کول ایله قاریشیق اینجه قور. لسـ.

اَخِلّاء { سنذ. جـ. عر. فد : خلیل. با : خلیل.

اِخلاص { سنذ. عر. جـ : اخلاصات. [« خلوص » دن مصـ. افعال] ۱. طوغری وغرضسز محبت، صدق، خلوص قلب، صمیمیت : عرض اخلاص ایتمك. ۲. ریاسز وصمیمی عبادت، غل وغشدن عاری اعتقاد. || سورهٔ اخلاص = « قل هو الله احد . . . » سورهٔ شریفه‌سی که اعتقاد خالصك زبده‌سنی حاویدر. [اخلاصمند، اخلاصپرور، اخلاصکارانه کبی فارسی اداتلر وکلمه‌لرله ترکیبی قاعدهٔ فصاحته منافیدر.]

اَخلاط { سنذ. جـ. عر. فد : خلط. با : خلط.

اَخلاف { سنذ. جـ. عر. فد: خلف. با : خلف.

اَخلاق { سنذ. جـ. عر. فد. خلق. با: خلق. = فد. کی. ۱. انسانك یارادیلشده حاصل اولدیغی ویا تربیه ایله استحصال ایتدیکی احوال روحیه وقلبیه، خصال، شمائل : اخلاق حمیده = فضائل اخلاق، حسن اخلاق : اخلاق ذمیمه = سؤ اخلاق. ۲. حسن اخلاق، اخلاق حمیده: انسان ایچون برنجی آرایه‌جق شیٔ اخلاقدر. ۳. اخلاق وتربیه‌دن بحث ایدن علم که فلسفه شعباتندندر : علم اخلاق؛ اخلاق ایله توغل ایدن حکما. || اخلاق بوزوقلغی، فساد اخلاق = اخلاق عمومیه‌یه عارض اولان کوتیلك.

اَخلاقسز { صـ. اخلاق بوزوق، سوء اخلاقه مقارن: بك اخلاقسز بر آدمدر.

اَخلاقسزلق { سـ. سوء اخلاق صاحبی اولان آدمك حالی.

اَخلاقی { صـ. عر. ث: اخلاقیه. اخلاق وشمائله ویا علم اخلاقه متعلق. [هر نه قدر « اخلاق » کلمه‌سی مفرد کبی قوللانیلیورسه‌ده، عربیده اساساً یینه جمع اولدیغندن، یاء نسبی ایله اخلاقی واخلاقیه دینلمك جائز اولمیوب، بو تعبیر غلط. ومع هذا مستعملدر.]

اَخلاقیّات { سنذ. جـ. عر. علم اخلاقه متعلق مباحث و مطالعات : اخلاقیاتله اوغراشان حکمادندر. [بو دخی غلط مشهوردر.]

اَخلاقیّون { سنذ. جـ. عر. علم اخلاقه دائر کتاب یازان وبو علم ایله اوغراشان حکما و مؤلفین : شیخ سعدی اخلاقیوندندر. [بو دخی قاعدهٔ فصاحته مغایر بر تعبیردر.]

اِخلال { سنذ. عر. [« خلل » دن مصـ. افعال] خلل کتیرمه، بوزمه، سقطلامه، افساد، رخنه‌دار ایتمه : اخلال اسایش = اسایشك بوزلمسی.

اِخلامور { سـ. کراسته‌سی کوزل جلا آلمغله مرانقوزلقده استعمال اولنان وچیچکی خاشلانوب ترلمك ایچون ایچیلن معروف بر آغاج که چیچکی کوزل قوقار، شجر زیزفون. = صـ. اخلامور آغاجندن معمول : اخلامور بر ماصه.

اَخوات { سنذ. جـ. عر. فد : اخت. با : اخت.

اِخوان { سنذ. جـ. عر. فد : اخ. با : اخ. || مجـ. ۱. صادق دوستلر، صمیمی احبا : اخوان بیننده اویله شیٔ آرانماز. ۲. بر مذهب ویا طریقه منسوب بولنانلر : اخوان دین: او بزم اخواندندر.

اُخُوَّت { سنذ. عر. قارنداشلق، برادرلك. || مجـ. محبت، مودت، مخالصت، صدق وخلوص.

اَخیار { سنذ. جـ. عر. [فد : خیر] ایی آدملر، اصحاب فضل وکمال، صلحا. [ضدی : اشرار.]

اَخیر { صـ. عر. ث : اخیره. صکره. کی، الك صکره واقع اولان، صوك : مجلسك قرار اخیری = صوك قراری؛ اشعار اخیره دکین = صکره واقع اوله‌جق اشعار زمانینه قدر؛ مقررات اخیره؛ قرون اخیره = تاریخك منقسم اولدیغی اوچ دورك اوچنجیسی.

اَخیراً { ظر. عر. الك صکره، وقت حاضردن آز اول: اخیراً آلنان امره کوره.

« اخیراً » ایله « مؤخراً » آره‌سنده فرق واردر. برنجیسی وقت حاضره نسبتله قوللانیلوب اوکا قریبتی بیان ایدر؛ ایکنجیسی ایسه دیکر بر حال ووقعه‌نك زمانینه نسبتله قوللانیلوب، اوندن بعدیتی کوسترر.

اَداء { سنذ. عر. ۱. اوده‌مه، ویرمه، تأدیه : ادای دین ایتدی: بورجنی ادا ایتدی. ۲. یاپمه، قیلمه، اجرا، ایفا : نمازینی ادا ایتدی؛ ادای تشکر.

ادا، اجرا، ایفا، انفاذ آره‌سنده فرق واردر : ادا بورج و یا بورج کبی اولان بر شیئك ایفاسنده قوللانیلیر : دین، نماز، شکران اداسی کبی؛ اجرا بر قرارك ویا فقرهٔ نظامیه‌نك

والحاصل مقرر بر شیئك موقع فعل و تطبیقه وضعنده استعمال اولنور: محکمه‌نك، مجلسك قرارینی، قانون و نظامی اجرا ایتمك، اجرای عدالت ایلمك کبی؛ ایفا وظیفه‌دن معدود اولان بر ایشی ایشلمك مقامنده مستعملدر: ایفای وظیفه‌ده قصور ایتمه‌مك؛ انفاذ ایسه آلنان بر امرك یرینی بولسنه چالیشمق دیمکدر: امر عالیکزی انفاذ ایتدم.

اَدا { س. [آنف البیان لغت عربیه‌دن مأخوذ اولسه کرکدر.] ١. طرز، اسلوب: افاده‌سنده‌کی ادا دیکر هیچ بر شاعرك سوزنده یوقدر. ٢. شیوه، ناز: دلبرك اداسی عاشقی اوصاندیرر. ٣. طور، قوروم: بونك اداسی چکلمز.

اَدات { سش. عر. جـ: ادوات. آلت، آوادانلق: آلات وادوات. || د. کندی کندینه معنا افاده ایتمیوب اسماء وافعاله ادخال و یا الحاق اولنان کوچك کلمه، حرف: ادات مصدریت، ادات ندا.

اِداره { سش. عر. [« دور » دن مص. افعال] ١. چویرمه، دوندیرمه، طولاشدیرمه: اداره اقداح؛ ماکینه‌یی اداره ایتمك. ٢. قوللانمه، استعمال، بجرمه، چویرمه، ضبط وربط: بو قوناغی اداره ایدن او در: ایشنی، معیتنی چوق ایی اداره ایدیور. ٣. بر مملکت امور ملکیه‌سنك ایفاسی، اجرای حکومت: ولایتك اداره ایشلری والی‌یه عائد در: علم اداره [فر. Administration]. ٤. کچنمه، تعیش: بو معاش اداره‌مه کافیدر. ٥. تصرف، عدم اسراف: معاشنی اداره ایله قوللانیور: اداره‌یه چوق باقیور: اداره ایله کچینیور. ٦. تتمه، کفایت: بو آقچه، بو قماش اداره ایتمز. ٧. رسمی بر ایشك ویا بر شرکت وسائره ایشنك رؤیتیله موظف واکثریا بر مدیرك تحت امرنده بولنان هیئت و دائره: پوسته وتلغراف، رژی، بانقه، سیغوریطه اداره‌سی. ٨. بویله بر هیئتك دوام واجتماع ایدوب ایش کوردکاری محل وقوناق، دائره: اداره‌یه مراجعت ایتملی. || ط. اداره‌ٔ بدنیه = انسان وحیوان جسمنده تغذی وصرفیاتك صورت جریانی [فر. Économie animale]. || اداره بزی = ایکی پاموق وبر ایپك اوله‌رق طیانقلی و اوجوز بر نوع کوملکلك خلالی. || اداره فتیلی = یتاق اوطه‌سنده کیجه‌یانان قندیل. || اداره مأموری = امور ملکیه‌ده مستخدم مأمور. || مجلس اداره = ولایت و سنجاق و قضالرده و شرکت و بانقه کبی دائره‌لرده اهالی ویا حصه‌داراندن منتخب اعضادن مرکب مجلس.

اِداره‌جی { ص. اداره وتصرفه چوق رعایت ایدن، ممسك، پنتی.

اِداره‌خانه { س. بر ایشه باقان هیئتك اجتماع ایله ایش کوردکلری یر و دائره: بو غزته‌نك اداره‌خانه‌سی بشقه ومطبعه‌سی بشقه یرده‌در.

اِداره‌لی { ص. ١. اداره و تصرفه رعایت ایدن: اداره‌لی آدمدر. ٢. اداره و تصرفه الویریشلی: صیغیر اتی چوق اداره‌لیدر.

اَدامَ الله { الله دائم وباقی ایتسین معناسیله مستعمل عربی دعادر: ادام الله دولته.

اِدامه { سش. عر. [« دوام » دن مص. افعال] دائم وباقی ایتمه، دوام ایتدیرمه: حال حاضرنی ادامه‌دن بشقه بر شیٔ دوشونمز.

اِدانه { سش. عر. [« دین » دن مص. افعال] بورج، اودونج ویرمه، اقراض: کندیسنه آقچه ادانه ایدن یوقدر. || ادانه صندیغی = بعض دوائرده مأمورینه معاشلرندن اودنمك اوزره آقچه اقراض ایتمکه مخصوص صندیق.

اِدانةً { ح. عر. اودونج اوله‌رق، ادانه طریقیله.

اَدانی { سذ. جـ. عر. مفـ: ادنی. || با: ادنی.

اَدَب { سذ. عر. جـ: آداب. ١. تربیه، حسن اخلاق و اطوار مناسبه. ٢. ظرافت، نازکلك. ٣. حجاب، حیا. ٤. ستری ادب وتربیه اقتضاسندن اولان یرلر، عورت: ادب یرلری. ٥. ادبیات علمی که حکایات وامثال واخلاق ایله اشعار ولسان تحصیلنه آلت اولان صرف، نحو، معانی، لغت و سائر علومی جامعدر. || ادب البحث = علم مناظره، علم آداب. || ادب القاضی، ادب الکاتب وسائره = قاضی وکاتب وسائر آدملرك کندی مسلکلرنده

بیلملری ورعایت ایتملری اقتضا ایدن اصول وقواعد .

أُدَباء { سنذ. جم. عر. فد : ادیب. با : ادیب .

إدبار { سنذ. عر. [« دبور » دن مص. افعال] بخت وطالعك انسـاندن یوز چویرمسی، بختسزلق، طالعسزلك، اقبال ضدی، پریشانلق .

أَدَبخانه { س. آبدستخانه، آیاق یولی .

أَدَبسِز { ص. ادب وتربیه‌سی اولمیان، تربیه‌سز، اوتانماز، عارسز، حیاسز. || عو. چوق باغروب چاغران، سرت طبیعتلی، ترس : ادبسز بر قاری .

أَدَبسِزجه { ح. ادبسزلکله، بی ادبانه : ادبسزجه حرکت ایدیور .

أَدَبسِزلِك { س. ادب و تربیه نقصانی، تربیه‌سزلك، عارسزلق، حیاسزلق .

أَدَبلَنمك { فل. ادب و تربیه قزانمق، تربیه‌اولنمق.

أَدَبلی { ص. تربیه‌لی، ظریف، نازك .

أَدَبی { ص. عر. ث : ادبیه. [« ادب » دن سمن.] ادبیاته وعلوم ادبیه‌یه منسوب و متعلق : اونك اقتدار ادبیسی مسلمدر؛ آثار ادبیه .

أَدَبیّات { مث. جم. عر. علوم ادبیه، شعر وانشا و قواعد لسان ولغت واشتقاقه متعلق عملرکه فنك غیریدر : ادبیات عربیه، ادبیات شرقیه، ادبیات غربیه؛ کتب ادبیات .

أَدَبیّون { سنذ. جم. عر. فد : ادبی. ادبیاتله توغل ایدنلر، ادبیات منتسبینی، ادبا، ادیبلر .

اِدِّخار { سنذ. عر. [« ذخر » دن مص. افتعال] ١. ذخیره طوپلایوب وقت غلاده یوکسك فیئاتله صاتمق اوزره بریکدیرمه. ٢. علی الاطلاق بر شیء طوپلایوب بریکدیرمه، جمع وحفظ: وقت حاجت ایچون بر مقدار آقچه ادخاری فائده‌سز دکلدر.

اِدخال { سنذ. عر. جم : ادخالات. [« دخول » دن مص. افعال] ١. کیردیرمه، صوقمه، ایچری قومه : اونی اوه ادخال ایتمیورلر. ٢. بر مملکته ممالك سائره محصولات ومعمولات وامتعه‌سنی کتیرمه : انکلتره‌یه چوق ذخیره ادخال اولنور. || حسابه ادخال ایتمك = محسوب، داخل حساب ایتمك، صایمق. == جم. بر مملکتـه ممالك سائره‌دن کتیریلن محصولات و معمولات و امتعه، اخراجات مقابلی : ادخالات واخراجات موازنه‌سی .

اِدراج { سنذ. عر. [« درج » دن مص. افعال] بو کلمه‌یی درج معناسیله قوللانانلر وار ایسه‌ده، اساساً عربیده بو معنایه کلدیکی کبی، درج لفظی دخی مقصدی افاده ایتدیکندن، استعمالی عبثدر .

اِدرار { س. بول، سیدیك. [بو لغت اصل «در»دن افعال بابندن مص. اوله‌رق عربی ایسه‌ده، عربیده سوت ویاغموری آقیتمه معناسنه کلیر. ونتیله دائمی صورتده آقوب ویریلان معاش ووظیفه معناسیله دخی قوللانیلیردی. الیوم مستعمل معناسنه کوره، عربیدن مأخوذیتی شبهه‌سز اولمغله برابر، ترکجه عد اولنمق اقتضا ایدر.]

اِدراك { سنذ. عر. جم : ادراکات. [« درك » دن مص. افعال] ١. آکلایش، واریش، عقل ایردیرمه، درك، فهم، فراست : ادراك معالی بو کوچك عقله کیرمز. ٢. ایریشمه، یتیشمه، قاوشمه، واصل اولمه : وقت سعادته ادراك ایدنلر. ٣. چاغنی بولمه، موسمنه یتیشمه، کاله ایرمه: محصولاتك ادراکی .

اِدِّعاء { سنذ. عر. [« دعوی » دن مص. افتعال] ١. حقلی ویا حقسز بر دعوایه قیام، دعوایه قالقیشمه : ادعا ایدنه اثبات وانکار ایدنه یمین دوشر. ٢. حقسز واساسسز بر دعواده بولنمه، حائز اولمدیغی صفتی حائز اولدیغنی درمیان ایتمه و کندیسنه عائد اولمیان بر حق طلبه قالقیشمه : کندیسی شاعرلك ادعاسنده‌در. ٣. کندینی بیوك ومقتدر زعم ایدنك کندی حقنده‌کی فکری : او آدمك ادعاسی پك بیوکدر. ٤. عناد، اصرار، معندلك : ادعا ایتمم، اما بویله ظن ایدرم .

اِدِّعاجی { ص. ١. ادعاسی چوق اولان، حائز اولمدیغی اوصافله تفخر ایدن، خود بین. ٢. معند، مصر، عنادجی.

اِدِّعالی { ص. اقتدار ولیاقت دعواسنده بولنان، کندینه چوق کوکنن .

اَدعِیه { سذ. جـ. فد : دعاء. با : دعا. [تشدیدله قرائتی غلـ.]

اِدغام { سذ. عر. د. صرف عربیده بر جنسدن یان یانه ایکی حرفك شده‌لی بر حرف صورتنه، قونمسنه دینور: مدد ـ مدکی. بو ایکی حرفدن برنجیسنه « مدغم » وایکنجیسنه « مدغم فیه » دیرلر.

اَدِلّه { سذ. جـ. عر. فد : دلیل. با : دلیل.

اِدماج { سذ. عر. [« دموج » دن مصـ. افعال] درج، ادخال. لسـ.

اِدمان { سذ. عر. [« دمن » دن مصـ. افعال] کسب ملکه وممارسه ایچون بر شیئك تکرار علی التکرار اجراسی، دوام، مداومت. || د. تحصیلی مرام اولنان لسانده بر طاقم جمل وترکیباتك صور مختلفه‌ده تکراری. [فر. Exercice.] || طـ. ادمان بدن = اعضای بدن قوتلنمك ایچون ایدیلان حرکات. [فر. Gymnastique.]

اَدمه { سش. عر. تشـ. دریـنك ایکنجی یعنی بشره نك آلتنده‌کی طبقه‌سی. [فر. Derme.]

اَدنی { یاخود ادنا. صـ. عر. جـ : ادانی. [« دنی » دن ستفـ.] ١. دها یاخود پك آشاغی و آلچق، اعلی مقابلی. ٢. دها یاخود پك دون وخوار وحقیر: ادنی بر آدم. ٣. دها ویا پك بیاغی : قاشلرك ادناسی. ٤. پك آز، جزئی، قلیل : ادنی ملاحظه ایله آکلاشیلیر. == سذ. جـ. اسافل کروهی، آیاق طاقمی، اراذل.

اَدَوات { سش. جـ. عر. فد : ادات. با : ادات.

اَدوار { سذ. جـ. عر. فد : دور. با : دور.

اَدوِیه { سذ. جـ. عر. فد : دواء. با : دواء. [تشدیدله قرائتی غلطدر.]

اَدهان { سذ. جـ. عر. فد : دهن. سوریله جك یاغلر. ز.

اَدهَم { سذ. عر. قره آت، یاغز.

اَدیان { سذ. جـ. عر. فد : دین. با : دین.

اَدیب { صـ. عر. ث : ادیبه. جـ : ادباء. [« ادب » دن صشـ.] ١. ادبلی، تربیه‌لی : بر طفل ادیب. ٢. نازك، ظریف: ادیب بر آدم. ٣. ادبیاتله اوغراشان، علوم ادبیه‌یه منتسب بولنان: شاعر وادیب بر ذات. == سـ. ادبیاته منسوب آدم، ادبیاتده یدطولی صاحبی عالم: ادیب کامل؛ ادباء عصر.

اَدیبانه { صـ. فا. ١. ادبلی و تربیه‌لی بر آدمه یاقیشیر، تربیه لی : ادیبانه بر طوری واردر. ٢. ادبایه و علوم ادبیه اصحابنه لایق : ادیبانه مباحثاته کیریشدی. == حـ. ادب وتربیه ایله ویا ادبایه یاقیشیر صورتده : ادیبانه حرکت ایدیور.

اَدیم { سذ. عر. ١. سختیان، دباغت اولنمش دری. ٢. سطح، یوز. ز.

اَذاء { سذ. عر. اینجیتمه، اذیت، رنجش، جفا، جور، آزار : کیمسه‌یه جور و اذا ایتمه‌ملی.

اِذابه { سش. عر. [« ذوبان » دن مصـ. افعال] اریتمه : اذابه ایتمك = اریتمك.

اِذاقه { سش. عر. [« ذوق » دن مصـ. افعال] طاتدیرمه.

اَذان { سذ. عر. جماعت مسلمینی نمازه دعوت ووقت صلاتی اعلان ایچون مؤذن طرفندن مناره‌ده وسائر بعض احوالده اوقونان تکبیر وکلمتین شهادت ایله دیکر کلمات معروفه : اذان اوقومق، اذان ویرمك، اذان اوقوندی، اذان محمدی. || اقشام اذانی، یاخود ساده اذان وقتی، اذانده = کیچ وقت، آقشام.

اِذعان { سذ. عر. [مصـ. افعال] ١. اطاعت، انقیاد : فرمان واجب الاذعان. ٢. عزم قلب، اعتقاد. [بو ایکنجی معنی عربیده مولداتدن اوله رق مستعملدر. بزده ذکا وفراست معناسیله استعمالی ایسه بوندن غلطدر.]

اَذکار { سذ. جـ. عر. فد : ذکر. با : ذکر.

اِذکار { سذ. عر. [« ذکر » دن مصـ. افعال] آکدیرمه، خاطره کتیرمه : اذکار ایتمك = آکدیرمق. ز.

اَذکِیاء { صـ. جـ. عر. فد : ذکی. با : ذکی.

اَذَلّ { صـ. عر. [« ذلیل » دن ستفـ.] دها ویا پك ذلیل ودون وآلچق : اذل ناس.

اِذلال { سذ. عر. [« ذل » دن مصـ. افعال] آلچالتمه، تحقیر، تذلیل ز.

اِذن { سذ. عر. بر ایشده ممنوعیت و یساغك رفعی، رخصت، دستور، اجازت: اذن ویرمك = مأذون ایتمك: اذن آلمق = مأذون اولمق: باذن الله = اللهك اذنیله. || مج. قوغمه، طرد، خدمتدن اخراج: اوشاغنه اذن ویردی. || حق. حجزی ملك و حق منعی اسقاط. || تج. اون سکز یاشنی اکمال ایدنلره تجارت ایتمك ایچون ولی ویا وصیلری طرفندن ویریلن مساعده. || اذن سفینه = بر سفینه‌نك سیر وسفر ایتمسی ایچون ویریلن مساعده‌نامه.

اُذن { سذ. عر. ج: آذان. قولاق، گوش ف.

اَذناب { سذ. جم. عر. فد: ذنب. با. ذنب.

اِذنسز { ص. ۱. اذنی اولمیان، رخصتسز. ۲. مکتبدن هفته باشی چیقمغه واوینه کیتمکه مأذون اولمیان، مجازاة مثانه‌نده بو رخصتدن محروم اولان (شاکرد): اوچ هفته اذنسز قالدی.

اِذنلی { ص. ۱. اذن ورخصت آلمش اولان، مأذون. ۲. ما. مأذوناً مملکتنه ویا خانه‌سنه کیتمش اولان (مأمور، نفر، شاکرد وسائره).

اِذننامه { س. فا. رخصت ومأذونیت آلان بر آدمه ویریلن ورقه، مأذونیت کاغدی، اجازتنامه، رخصتنامه.

اَذواق { سذ. جم. عر. فد: ذوق. با: ذوق.

اَذهان { سذ. جم. عر. فد: ذهن. با: ذهن.

اَذیال { سذ. جم. عر. فد: ذیل. با: ذیل.

اَذِیَّت { سش. عر. ۱. اینجیتمه، رنجش، آزار، جفا: اذیت ایتمك، ویرمك. ۲. زحمت، مشقت: اذیت چکمك.

اَذِیَّتلی { ص. زحمتلی، مشقتلی، چوق آغر ویوریجی: اذیتلی بر ایشدر.

اَر { س. [اصلی: ایر، «ایرمك» دن] ۱. ارکك، بلوغه ایرمش انسان، رجل، مرد. [قادین وچوجق مقابلی.] ۲. قوجه، زوج. || مج. ذکرلی آدم، بحق رجل دینمکه شایسته آدم، مرد، بهادر، اهل: ار اوغلی ار. || ار باشی = اوك آباق. || ایش اری = بجریکلی، الندن ایش کلیر. || ارسز = قوجه‌سز، طول. || اره وارمق = قوجه‌یه وارمق، اولنمك. || اره ویرمك = (قیزی) قوجه‌یه ویرمك، اولندیرمك. || سوز اری = سوز سویلمکه مقتدر. || سوزك اری = سوزنده طورور، وعهدینی اجرا ایدر. == ص. ارکك، ذکر: ارکشی؛ ارکچی = تکه. || مج. جسور، اهل.

اَر { ظز. [اصلی: ایر. «ایرمك» دن. الیوم بزجه اکثریا مرکبی: ارکن یعنی ار ایکن قوللانیلیر. [کچ مقابلی، تیز، ارکن: ارکچ بر کون اوله‌جقدر.

اَراجیف { سذ. جم. عر. فد: ارجوفه. با: ارجوفه.

اِراحه { سش. عر. [«راحت» دن مص. افعال] راحتلاندیرمه، راحت ایتدیرمه، یورغونلق آلدیرمه: جسم و ذهنی اراحه ایتمك ایچون. ت.

اِرادت { سش. عر. [اراده ایله بر اولدیغی حالده، لسانمزده محل استعمالی آیریدر.] قلبده حس اولنان ایستك، اختیار، رضا، آرزو: انسان اراده‌تنده مختاردر: کندی اراده‌تیله = حسن رضاسیله.

اِراده { سش. عر. ج: ارادات. [«رود» دن مص. افعال] ۱. ایستمه، دیله، خواهش، مرام ایتمه. ۲. بر بیوك ذاتك امری، حکم، فرمان: نصل اراده بیورورسه‌کز اویله یاپه‌لم. || اراده الهیه = امر الهی. || اراده جزئیه = من طرف الله انسانك الندە براغلمش اولان ایستك واختیار. مقابلی: اراده کلیه، که قدرت الهیه‌نك الندە در. || اراده سنیه = حضرت پادشاهی = طرف اشرف جناب ملوکانه‌دن شرفصادر اولان امر و فرمان. || اراده علیه = مقام صدارتدن ویریلن امر عالی.

اِرادی { ص. عر. ت: ارادیه. [«اراده» دن منس.] اراده‌یه متعلق، اراده‌تله واقع اولان. اختیاری.

اَراذِل { ص. سذ. جم. عر. فد: ارذل. با: ارذل.

اَراضی { سش. جم. عر. فد: ارض. با: ارض.

اِراقه (سش. عر. [« روق » دن مص. افعال] دوكمه، آقيتمه.

أَرامِل (سش. جم. عر. [فد : « ارمله » ترجمه ده غير مستعملدر] طول قادينلر، قوجه‌سز ومحتاج وبيوايه نسا : ايتام و ارامل معاشاتى.

أَرائِك (سش. جم. عر. فد : اريكه. [با : اريكه.

اِرائه (سش. عر. [« رؤيت » دن مص. افعال] ۱. كوسترمه، ابراز : شهادتنامه سنى ارائه ايتدى. ۲. كوستروب اوكرتمه، بيلديرمه : نه يابه‌جغنى كنديسنه ارائه ايتدى. || ارائهٔ طريق ايتمك = يول كوسترمك. رهبرلك ودلالت ايتمك.

اِرباء (سذ. عر. [« رباء » دن مص. افعال] نما وفائضله آرتيرمه : اموال ايتامى ارباء ايچون.

أَرباب (سذ. جم. عر. فد : رب. [با : رب. == ص. تر. فد. اهل، لايق ومقتدر : او آدم بو ايشك اربابى دكلدر؛ ارباب آدمدر.

أَربَعه (عد. عر. درت، چهار : جهات اربعه، اناجيل اربعه، قضاهاى اربعه. [يالكز بويله تركيباتده بولنور.]

أَربَعين (عد. عر. قرق، چهل : اربعين سنه = قرق ييل. == س. ۱. كانون اول روميننك ۹ ندن يعنى كون دونمندن اعتباراً قرق كون كه قره‌قيشدر : اربعين فرطونه‌سى. ۲. ارباب طريقتك قرق كون خلوته قپانوب، عبادت ورياضتله اشتغاللرى، چله : اربعين چيقارمق.

اِرتِباط (سذ. عر. [« ربط » دن مص. افتعال] ۱. بر شيئه باغلى ومربوط اولش، باغلانمه، تعلق : ارتباط قلب. ۲. مناسبت، بربرينى طوتمه : بو ايكى جمله آره‌سنده ارتباط يوقدر.

اِرتِجاء (سذ. عر. [« رجاء » دن مص. افتعال] اميد ايتمه، اومه. ز.

اِرتِجال (سذ. عر. [« رجل » دن مص. افتعال] دوشونمه‌دن وبداههً سوز ويا شعر سويله : ارتجاله مقتدر بر شاعر.

اِرتِجالاً (ج. عر. دوشونمكسزين، بداههً، بر بديهه : ارتجالاً بر قصيده سويلدى.

اِرتِحال (سذ. عر. [« رحلت » دن مص. افتعال] دنيادن آخرته كوچمه، رحلت، وفات، اولمه : ارتحال دارنعيم ايلدى : يوم ارتحالى مضبوط دكلدر. [كوچ ونقل معناسيله لسانمزده قوللانلماز.]

اِرتِداد (سذ. عر. [« ردّ » دن مص. افتعال] دين اسلامى تركله ديكر بر دينه انتقال : ارتداد عارينى ارتكاب ايتدى.

اِرتِسام (سذ. عر. [« رسم » دن مص. افتعال] رسملى وتمثالى اولمه معناسيله قوللانيلير‌سه‌ده غلط اولوب، عربيده « آلنان امره امتثال » و« جناب حق تكبير » معنالرندن بشقه معناسى اولمديغندن، وبو معنالرله لسانمزده استعمالى مأنوس اولمديغندن، بتون تركى اقتضا ايدر. هندسه‌ده‌كى ارتسام سطحى، ارتسام افقى، ارتسام عمودى تعبيرلرى‌ده بالطبع ياكليشدر. بلكه « ترسيم » جائز اوله.

اِرتِشاء (سذ. عر. [« رشوت » دن مص. افتعال] رشوت آلمه، رشوت قبول وارتكابى : ارباب ارتشا = مرتشى آدملر.

اِرتِضاء (سذ. عر. [« رضو » دن مص. افتعال] راضى اولمه، موافقت : رضاى محاسن ارتضا كبى مسجع تعبيراتده قوللانيلير.

اِرتِضاع (سذ. عر. [« رضاع » دن مص. افتعال] ممه‌دن سوت اممه معناسيله قوللانيلير‌سه‌ده، غلط اولوب، اصل معناسى « بچينك صاتلميوب صاحبى طرفندن ويريلن كندى سودينى ايچمه‌سى » در.

اِرتِعاب (سذ. عر. [« رعب » دن مص. افتعال] اوركمه. ز.

اِرتِعاش (سذ. عر. [« رعش » دن مص. افتعال] ديترمه، صارصلمه.

اِرتِفاع (سذ. عر. [« رفع » دن مص. افتعال] ۱. يوكسلمه، يوقارى قالقمه : كوكه قدر ارتفاع ايتدى. ۲. اكتساب علو، مرتبهٔ عاليه‌يه وصول، ترق : ارتفاع قدر و منزلت. ۳. يوكسكلك، سطح

ارضدن ویا حذای بحردن اعتباراً یوجه‌لك درجه‌سی : بو طاغك ارتفاعی نه‌در؟ || ه. شمسك وسائر اجرام سماویه‌نك اسطرلاب وسائر آلاتله افقدن نه درجه‌ده یوکسك بولند. قلرینك تعیینی : ارتفاع آلمق؛ ارتفاع تخته‌سی = ارتفاع تعیيننه مخصوص تخته، ربع دائره. || ر. ارتفاع مثلث = بر مثلث ضلع عمودیسنك یوکسکلکی؛ ارتفاع تفاضلی، تفاضل ارتفاع.

اِرتفاعاً { ح. عر. یوکسکلکجه، ارتفاع جهتجه : ارتفاعاً آرالرنده فرق واردر.

اِرتقاء { سذ. عر. [« رقی » دن مص. افتعال] یوقاری چیقمه، دها یوکسك مرتبه‌یه نائلیت، اعتلا : بولندیغی صنفك الك بیوك رتبه‌سنه قدر ارتقا ایتدی. [اساساً « ترقی » ایله مترادف ایسه ده، استعمالده فرق واردر. با : ترقی.]

اِرتکاب { سذ. عر. [« رکوب » دن مص. افتعال] ۱. کوتی ومذموم یا ممنوع بر ایش، بر گناه ایشلمه : یالانی ارتکاب ایدیور: ارتکاب سرقت. ۲. رشوت آلمه : اوآدم ارتکاب ایتمز. [لسانمزه خاص اولان بو ایکنجی معناده مفعولدن مستغنیدر.]

اِرتیاب { سذ. عر. [« ریب » دن مص. افتعال] شبهه‌لنمه، شك، تردد : ارتیابه محل یوقدر: بلا ارتیاب.

اِرث { سذ. عر. اولن ابویندن وسائر اقربادن قالان اموال واملاك واشیایه قونمه، وارث اولمه، میراث یمه. [بو معنا ایله « وراثت » دها مستعملدر.] ۲. میراث، میراث اوله‌رق دوشن مال وحصه. [بو معنا ایله « میراث » دها مستعملدر.] ۳. ابویندن اولاده انتقال ایدن حال جسمانی ویا روحانی.

اِرثاً { ح. عر. میراث طریقیله، ابویندن کچه‌رك، بابادن بوله‌رق : بو اراضی‌یه ارثاً مالك اولدی؛ ارثاً واستحقاقاً بو مقامه کچدی؛ بو خصلت ویا علت کندیسنه ارثاً کچمشدر.

اِرثی { ص. عر. ذ : ارثیه. ۱. میراثه منسوب ومتعلق، میراث اوله‌رق قالان : زنکینلکی ارثیدر. ۲. میراث کبی ابویندن انتقال وسرایت ایتمش : اونده ارثی بر جلد خسته‌لغی واردر.

اِرجاع { سذ. عر. [« رجوع » دن مص. افعال] کری چویرمه، کری دوندیرمه : ایشی اصلنه ارجاع ایتملی: آرقه‌یه ارجاع نظر ایتدی = دونوب باقدی. || ارجاع عنان = آتك دیزکینی چویرمه = دیکر بر طرفه طوغری حرکت. || ارجاع کلام = سوزك ینه صدده کتیرلمسی.

« ارجاع » ایله « اعاده » آره‌سنده فرق واردر. اصلی « ارجاع » بر شیئك کری‌یه طوغری چویرلمسی. « اعاده » ایسه تکرار ویر دها یاپلمسیدر. لسانمزده‌کی استعماله کلنجه : اکثریا « ارجاع » کری‌یه و حال اوله طوغری چویرمه‌ده، « اعاده » ایسه کوندرلمش ویا جلب ایدلمش بر شیئی رد ایله تکرار کوندرمه‌ده، فوت ایدلمش بر حالی تکرار اکتسابده وزیارت کبی ایشلرده مقابله ایتمه‌ده قوللانیلیر. بناء علیه : ارجاع کلام، ارجاع عنان، دین عیسوینك ابتداکی ساده‌لکنه ارجاعی؛ واعادهٔ صحت، اعادهٔ زیارت، اعادهٔ ثروت، دده‌یه‌نك کوندرنه اعاده‌سی دینیلیر.

اَرجَح { ص. عر. [« راجح » دن ستف.] دها ویا پك راجح، دها مرجح، ترجیحه شایان : اوده ایسیدر، لکن بو اوندن ارجحدر. ذ.

اَرجَمند { ص. فا. محترم، معزز، شرفلی.

اَرجُوان { وارجوانی. با : ارغوان، ارغوانی.

اَرجه { باخود ایرجه. ظز. ارکنجه، برآز ارکن.

اَرحام { سذ. جم. عر. فد : رحم. با : رحم.

اَرحَم { ص. عر. [« رحیم » دن ستف.] دها ویا پك مرحمتلی : ارحم الراحمین = مرحمتی چوق اولان حق تعالی حضرتلری.

اِرخاء { سذ. عر. [« رخوة » دن مص. افعال] قویویرمه، کوشتمه، براقمه، صالیویرمه : ارخای عنان ایتمك = حیوانك دیزکینی صالیویرمك، آله بیلدیکنه قوشمغه براقمق.

اِرخاص { سذ. عر. [« رخوصة » دن مص. افعال] اوجوزلاتمه، تنزیل فیأت : ارخاص ذخایر ایچون بر چاره بولمق. ذ.

اَرخَص { ص. عر. [« رخیص » دن ستف.] دها ویا پك اوجوز. له.

اَردَب { هر. بیوك قیه‌لك بر وزنکه بلاد عربك بعض یرلرنده مستعمل اولوب، مقداری دخی یرینه کوره تخلف ایدر.

اُردو وطوغریسی اوْردو. س. ۱. عسکر، جند، جیش، لشکر، سپاه: اردوی همایون = عثمانلی اردوسی. ۲. بر دولتك عساکر بریه سنك مما لکنه کوره منقسم بولندیغی قسملرك بهری: برنجی، ایکنجی الخ اردو؛ خاصه اردوسی = مرکزی پایتختده بولنانی. || قول اردو = اردودن کوچك تقسیمات عسکریه که بهری اوچ فرقه‌دن مرکبدر. || اردو قاضیسی = وقتیله قاضیعسکره ویریلان عنواندر. || اردو قورمق = تحشید عسکر ایتمك. || اردو لسانی = هندده الیوم سویلنیلان السنه‌نك الك منتشری اولان «هندوستانی» که حکام کورکانیه زماننده اردوگاه و بارگاه لسانی یعنی لسان رسمی اتخاذ اولنمغله، بو اسمله شهرت بولمشدر. || اردو مشیری = بر اردویه قوماندە واونی اداره ایدن مشیر. دیگر رتبه‌ده اولورسه اردو قوماندانی دینلیر. || اردو مرکزی = اردو مشیریله ارکاننك محل اقامتی.

اُردوگاه یا اوْردوگاه. س. اردونك قورلدیغی یر، لشکرگاه، معسکر.

اَرذَل ص. عر. ج: اراذل. [«رذیل» دن ستف.] دها ویا پك آلچق ورسوای: ارذل ناس = انسانلرك الك رذیل و بدنامی. || ارذل عمر = پك کوتوروم و فرتوت.

اَرز و دها طوغریسی اَرُز یاخود اُرز. سذ. عر. پرنج. [یالکز تعیینات بوصله‌لرنده ورسمی دفترلرده مستعملدر.]

اَرزاق سذ. ج. عر. فد: رزق. با: رزق.

اَرزان ص. فا. ۱. اوجوز، رخیص. ۲. لایق، شایان، مناسب. [الك زیاده انشاده قوللانیلیر:] الطاف وهمم علیه‌لرینك ارزان بیورلمسی. [اصل فارسیسی «ارزانی» در.]

اَرزانی س. فا. ۱. اوجوزلق. ۲. شایان و مستحق کورمه: ارزانی همم علیه‌لرینی تمنی ایدرم. [اصل فارسیده صفتك کندیسی «ارزانی» اولدیغندن بونك یاء مصدریت‌له اسم عد اولنه‌رق بو معنی ایله استعمالی غلط مشهوردر.]

اَرزَن س. فا. طاری. لس.

اِرساء سذ. عر. [«رسو» دن مص. افعال] ۱. دمیر آتمه: فلان لیمانه ارسای لنکر ایتدی. ۲. صاغلاملاشدیرمه، تقویه وتحکیم. لس.

اِرسال سذ. عر. ج: ارسالات. [«رسل» دن مص. افعال] کوندرمه. یوللامه: بر آدم، عسکر، ارزاق، مهمات، بر مکتوب ارسال ایلدی. [عربیده‌کی قویویرمه، صالیویرمه وایلچی یوللامه معنالرینی لسانمزده محافظه ایتمه‌مشدر.] || ارسال مثل = سوز آره‌سنده تصدیق وتأکید ایچون مشهور بر مثل وحکایه ایرادی. مر. = ج. بر دائره ویا مغازه و سائره‌دن خارجه کوندریلان مواد واشیا وامتعه وسائره. [پوسته حقنده «مرسولات» قوللانیلیر.]

اَرسِز ص. قوجه‌سز (قاری)، طول، ارمله، بیکس.

اَرسِزلِك س. قوجه‌سی اولمیان قارینك حالی، طوللق، بیکسلك.

اَرش سذ. عر. ف. ۱. سقطلنان بر عضو ایچون جارحدن آلنان دیت شرعیه. ۲. صاتلدقدن صکره عیبی ظاهر اولان مالك قیمتندن بونك ایچون تنزیل اولنان مقدار.

اِرشاد سذ. عر. ج: ارشادات. [«رشد» دن مص. افعال] ۱. طوغری یولی کوسترمه، طوغری یوله سوق، غفلتدن ایقاظ: بو سوزله بنی ارشاد ایتدیکز. ۲. بر عارف باللهك برینه طریقتی وقرب مولی یولنی ارائه ایتمسی: خانقاهنده ارشادله مشغولدر.

اَرشته س. [فا. ایپلیك دیمك اولان رشته‌دن] خموردن کسمه تازه او شهریه‌سی: ارشته چوربه‌سی.

اَرشَد ص. عر. [«رشید» دن ستف.] طوغری یوله دیکرلرندن دها قریب وهر حال وحرکتی دها طوغری و دها مقبول اولان: اکبر وارشد اولادی.

اَرصاد سذ. ج. عر. فد: رصد. با: رصد.

اَرض سذ. عر. ج: اراضی و نادراً ارضین. [لسانمزده عربینك بویله تأنیث سماعیلرینه پك ده رعایت او

لنمیوب مذکر کبی اعتبار اولنور.] ١. یر، زمین، سماء مقابلی: کرهٔ ارض، سطح ارض. ٢. طوپراق، خاك، یر: بو ارضك قوهٔ انباتیه‌سی ضعیفدر. ٣. مملکت، یر، بقعه، خطه، دیار: ارض فلسطین؛ آمریقای جنوبیده آتش ارضی. || ارض مقدس = فلسطین، قدس. || ارض اوزرنده = کاغد اوزرنده اولمیه‌رق، موقعنده (اولچمك وسائره). = ج. اراضی = زرع اولنان ویا اولنه‌بیلن یرلر، انسانلرك تصرفنده بولنان طوپراق: اراضیٔ خراجیه، اراضیٔ عشریه، اراضیٔ متروکه، اراضیٔ مملوکه، اراضیٔ موات، اراضیٔ موقوفه = طوپراغك قوانین عثمانیه‌یه کوره اقسام وانواعی. [ترکیبلرینك ایکنجی جزئنه با.] || اراضیٔ خالیه = صاحبسز طوپراق. || اراضیٔ مبارکه = حجاز. || اراضی قانونامه‌سی، نظامنامه‌سی = اراضی حقنده‌کی قوانین ونظامات مجموعه‌سی.

اِرضاء { سذ. عر. [«رضو» دن مص. افعال] راضی وخشنود ایتمه، کوکلنی ایتمه، قاندیرمه: کندیسنی ارضا ایتدم.

اِرضاع { سذ. عر. [«رضاع» دن مص. افعال] سوت امدیرمه. امزیرمه: چوجغی کیم ارضاع ایتدی.

اَرضی { ص. عر. ؤ: ارضیه. ارضه، یره ویا طوپراغه منسوب ومتعلق.

اَرضیّه { سذ. عر. کمرك انبارنده ویا دیکر بویله رسمی بر محلده نظاماً مساعده اولنان مدت معینه‌دن زیاده قالان مال وامتعه ایچون صاحبندن آلنان اجرت.

ارغات { یاخود ایرغاد. سـ. [ر. Ἐργάτης] رنجبر، ایشجی، یاپی عمله‌سی؛ ارغات باشی = بو عمله‌نك رئیسی. ٢. کمیلرده دمیر زنجیرینی طوپلامق ویاپیلرده بعض آغر شیئلر قالدیرمق ایچون زنجیرلرله چویردکلری افقی بوجرغات: کومه، منقول ایرغات.

ارغالامَق { یاخود ایرغالامق. فل. و:

ارغالانمَق { یاخود ایرغالانمق. فط. یرنده اوینامق، قیملدامق، صاللانمق.

ارغاندی { یاخود ایرغاندی. سـ. یرنده اوینامه، قیملدامه، صاللانمه.

ارغانمَق { یاخود ایرغانمق. فط. یرنده اوینایوب طورمق، قیملدانمق، صاللانمق. [بو درت کلمه اسکیوب استانبولجه متروك حالنه کچمشدر.]

اَرغَنون { سـ. [یو. Ὄργανον] معروف بر نوع بیوك موسیقی آلتی که حاوی اولدیغی مختلف دودوکلره کوروکله سس ویریله‌رك چالینیر.

اَرغُوان { سـ. فا. کوزل بر قیزیل رنکی اولان معروف بر چیچك که عربیده دخی بوندن معرب اوله‌رق ارجوان دیلیر.

اَرغُوانی { ص. فا. ارغوان چیچکی رنکنده، کوزل وپارلاق قیزیل، ارجوانی: شراب ارغوانی.

اَرفَع { ص. عر. [«رفیع» دن سنف.] دها ویا اك یوکسك: ارفع جبال. ز.

ارق { یاخود ایرق. سـ. [اصلی: اوروق و غلطی ایلق.] نسل، صوی، عرق: ایل ارقلری = اویماقلر، قبائل وعشایر، انساب. [عربی مترادفی کبی اولان «عرق» ایله التباس ایتدیریلیور.]

اَرَق { سذ. عر. ط. اویقوسزلق.

«سهر» دن فرق شودرکه: «سهر» سببسز اولوب، کندیسی تداوی‌یه محتاج بر علت اولدیغی حالده، «ارق» دیکر بر مرض ووجعدن ایلری کلوب، سببنك رفعیله مندفع اولور.

اَرقام { سذ. ج. عر. فد: رقم. با: رقم.

اَرَك { سـ. ایچ قلعه، بالاحصار. مر.

اِرکاب { سذ. عر. [«رکوب» دن مص. افعال] بیندیرمه، بینه‌جك حیوان ویرمه، کمی وآرابه کبی بر شیئه بیندیرمه. [عربیٔ فصیحده بو بابدن بو معنا ایله کلیوب لغت عامیه‌در.]

اَرکان { سذ. ج. عر. فد: رکن. با: رکن.

اَرگَج { سـ. [«ایرمك» دن اصلی: ایرگج = ایره‌جك آلت] اوزون صابلی فرونجی کورکی.

اَرکَج { سـ. [اصلی: ایرکج. ج. ایرگاج] ارکك کچی، تکه، کچی آیغیری.

اَرکك { ص. [«ایرمك» دن اصلی: ایرکك. ج. ایرکاك] ١. انسان و حیوانك ایکی جنسندن بریجیسنه منسوب

اولانی. طوغورتمق وپدر اولمق خاصه‌سی و قوتی حائز اولانی، دیشی مقابلی، ذکر، نر: ارکك آدم، ارکك چوجق، ارکك کدی. ٢. کوجلی، قوتلی، توانا: ارکك بر آدم. ٣. سرت، قولای اکیلوب بوکلمز، درشت: ارکك دمیر؛ ارکك افاده. ٤. قوجه، زوج: بو قادینك ارککی یاننده دکلمیدر؟ ٥. برجفت تشکیل ایدن ایکی شیئدن اشنه کچه‌جك بر جیقندیسی اولانی ویادیکری ایچنه کیره‌جك صورتده بولنانی: ارکك قوپچه، آناختار. = سـ. ارکك انسان، رجل، مرد، قادین مقابلی: بکامه صالونلرینك بری ارککاره ودیکری قادینلره مخصوصدر؛ ارکك قادین هب برلکده.

ارککجه { حـ. ارکك طور و حالنده، ارکك کبی.

ارککسز { صـ. قوجه‌سی و یا دیکر حامیسی اوله‌جق برارککی اولمیان (قادین)، بیوایه.

ارککسی { صـ. طور وحالدن ارککه بکزر (قادین).

ارککلك { سـ. ١. ارکك انسان و یا حیوانك حال وصفتی، ذکوریت. ٢. انسان ارککلکی، رجولیت، مردی. ٣. بلوغ، سن بلوغه وصول، اولاد یتشدیره‌بیله‌جك بر سن وحالده بولنمه: دها ارکك اولمه‌دن کندیسنی اولندیرمکه قالقیشدیلر. || مج. یکیتلك، بهادرلك، شجاعت، جسارت.

ارککلی { صـ. قوجه‌سی ویا دیکر حامیلك ایده‌جك بر ارککی بولنان (قادین). || ارککلی دیشیلی = ١. ارکك دیشی برلکده: ارککلی دیشیلی هب هندیلری کسملی. ٢. ارکك دیشی اوله‌رق چفت تشکیل ایدن: بو طاوسلر ارککلی دیشیلیدر؛ ارککلی دیشیلی قوپچه.

ارکن { ظز. [اصلی: ایرکن، ایر. ایکن] کچ مقابلی، وقت کچمه‌دن: صباح ارکن قالقارم؛ ارکندن، ارکن وقت؛ دها ارکندر.

ارکن { صـ. [اصلی: «ایرمك» دن ایرکن] سن بلوغه ایروب ده هنوز اولنمه‌مش، عزب. بکار.

ارکنجه { ظز. آز ارکن، چوق اکچ اولمیه‌رق: یارین ارکنجه طاورانه‌لم.

ارکنجی { صـ. صباح ارکن قالقمق ویا اقشام ارکن یاتمق ویا اوه ارکن کیرمك یاخود اودن ویابوله ارکن چیقمق عادتی اولان.

ارکنلك { سـ. ١. بلوغه ایروب ده اولنه‌مش دلیقانلینك حال وصفتی، عزبه. بکارلق. ٢. اکثریا اون سکز ایله یکرمی یاشلری آره‌سنده قانك حرارتندن دلیقانلیلرك یوزنده چیقان سیویلجه. ٣. طول قادین بکاره واردیغنده بکارلق حقی اوله‌رق ویردیکی هدیه.

ارکین { یاخود ایرکن. صـ. [«ایرمك» دن] اولمش، یتیشمش. کماله ایرمش. یانمغ: ارکین یمش.

ارم { سـذ. عر. باغ ارم ارم ذات العماد = جنتدن کنایه‌در. [اصل قدیم ومشهور بر باغچه‌نك اسمیدر. که شامده ویا یمنده بولنمش اولدیغی مرویدر.]

ارمغان { سـ. فا. [تر. «آرمغان» دن] آرمغان. هدیه. پیشکش.

ارمك { اردیرمك وسائره. با: ایرمك وسائره.

ارن { سـ. [اصلی: «ایرمك» دن ایرن] یتیشن، واصل. ر. = جـ: ارنلر = قرب حقه و درجهٔ ولایته نائل اولانلر، واصلین، کملین: ارنلرك همتیله. = فد. کبی: ارنلر! یاهو! پیرم!

ارنب { سـذ. عر. جـ: ارانب. طاوشان. لـ.

ارواء { سـذ. عر. [«روی» دن مصـ. افعال] صولامه، صوارمه، قاندیرمه، سیراب ایتمه، سق، اسقا. [اراضی وحیوانات حقنده مستعملدر.]

ارواح { سـذ. جـ. عر. فد: روح. با: روح.

اروه‌له‌مك { فتـ. خمور یاپیشمامق ایچون تپسیه اون سرپمك.

ارّه { سـ. فا. تخته کسه‌جك دیشلی آلت، بیجقی. ذ. [کوچوکنه ویریلن دستره اسمی بوندن مأخوذدر: دست ـ اره = ال بیجقیسی.]

ارّه‌خانه { سـ. فا. بیجقی یری، بیجقیخانه، خزار.

اریال { و اریاله. با: ریال و ریاله.

آريب ص. عر. ث: اريبه. [« ارب » دن صش.] عقللى، ذكى، زيرك، هوشيار. ن.

آريتمك مص. اريدير. فت. صلب ويا طوكمش حالنده بولنان بر جسمى مايع حالنه قومق، اذابه ايتمك: قورشونى مومى، قارى اريتمك || مج. چوق ضعيفلاتمق، وجودده ات وياغ براقامق: غائله بيچاره‌يى اريتدى.

آريدلمك فج. صلب وياطوكمش حالندن مايع حالنه كچيرلمك، اذابه اولنمق: قورشون، ياغ، قار اريدلدى.

آريك ـ. [اصلى: اوروك = ديش قماشديران، ياخود ايروك = اركين، ايرمش.] معروف ميوه‌كه اجناسى اولوب اكثرى اكشيدر، اجاص. آلو: آماسيه، بارداق، تربه، جان، چقال، سرفيجه، عريانى، مردم اريكى. || اريك آغاجى = بوميوه‌يى ويرن شجر.

آريگن ص. [« اريمك » دن] آغزده ارير كبى لذيذ ولطيف (ميوه).

آريكه سش. عر. ج: ارائك. تخت، سرير: اريكه آرا، اريكه پيرا = تخته زينت ويرن: اريكه نشين = جالس تخت، حكم فرما. [عربيده اصل كلين ايچون حاضرلنان سدره واونك اوستنده‌كى قبه‌يه ديرلر.]

آريمك فل. ۱. صلب وطوكمش حالندن مايع حالنه كچمك، ذوبان ايتمك: قورشون. ايچ ياغى، قار، شكر اريدى. ۲. مج. ياغى سوزيلوب ضعيفلامق: بيچاره آدم غائله دن بر هفته ايچنده اريدى. ۳. (شيش، اور وسائره) طاغلمق. ٤. (بز وسائره) اوزيلوب آقه‌رق يپرتمك. || اريوب طوكمق = شاشيرمق، حيرتده قالمق. || ياغى اريمك، يوركده ياغى اريمك = عذاب وتلاش ايچنده اولمق، ويا پك زياده حدت ايتمك.

آريمه ـ. اريمك فعلى، صلب حالندن مايع حالنه كچمه، ذوبان.

آرينجك ص. ۱. اوشنن، تنبل، اكسلان. ۲. اوتانفاج، محجوب. مر.

آرينمك فل. وجودى اريمش كبى كوشه‌يوب تنبل اولمق، تنبللكدن اسنيوب كرنمك.

آز حج. فا. تركجه ده‌كى « دن » و عربيده‌كى « من » ياخود « عن » كبى ابتدائيت معناسيله بعض تعبيراب فارسيه‌ده بولنور: ازآن جمله = او جمله‌دن اوله‌رق؛ ازدل وجان = جان ويوركدن؛ از سرنو = يكى باشدن: ازقضا = قضارا، شايد؛ ازهر جهت = هر وجهله. لسه.

اِزار سذ. عر. بله باغلانوب بدنك آشاغى طرفنى ستر ايدن شئ، فوطه، پشتمال.

اِزاله سث. عر. [« زوال » دن مص. افعال] كيدرمه، دفع ايتمه، يوق ايتمه: كدرينى ازاله ايتمك. || ازالهٔ بكر = قيز بوزمه. [طوغريسى: ازالهٔ بكارت.] || ط. ازالهٔ عفونت = اجزا وترتيبات مخصوصه ايله عفونتى يوق ايدوب ميقروبلرى اولديرمك ايشى.

اِزبار سذ. عر. تحرير واشعار معناسيله قوللانيليور. سه‌ده، عربيده اصلا بويله بر معناسى اولميوب، آنجق « تزبير » استنساخ معناسنه كلير.

ازبانديت ـ. ايتا. (Sbandito) خيدود، قطاع طريقدن شقى آدم. == ص. پك ايرى بدنلى وقورقونج.

آزبَر ـ. فا. [« از. بر » كوكسدن ياخود اوستدن] كتابه باقه‌دن اوقومه وبوكا آليشمه، حفظ: درسنى ازبر ايتدى؛ ازبرنى اوكرندى: ازبره چاليشيور. == ح. كتابه باقيه‌رق: قصيدهٔ برده‌يى ازبر اوقورم، ازبر بيليرم. || ازبردن = كتابه باقيه‌رق: ازبردن اوقومه. || ازبره = دوشونمه‌دن، ديلنه كلنى سويليه‌رك: او ازبره سوز سويليور.

آزبَرجى ص. درسى آكلار آكلاماز ازبر ايتمكى عادت ايتمش (شاكرد).

آزبَرلَتمَك فت. ازبر اوكرتمك، حفظ ايتديرمك: بوكتابى سزه ازبرلته جكم.

آزبَرلَنمَك فج. ازبر اوكرنلمك، حفظ اولنمق: كونده اون صحيفه ازبرلنيرمى؟

آزبَرلَه‌مَك فت. ازبر اوكرنمك، حفظ ايتمك: بر كونده قصيدهٔ برده‌يى ازبرله‌دم.

اِزدِحام سذ. عر. [« زحم » دن مص. افتعال] غلبه‌لق، بريره چوق خلق بريكمسى: قپوسنده بيوك بر

ازدحام کوردم: ازدحامدن کیره‌مدم .

اِزدِواج { سذ. عر. [«زوج» دن مص. افتعال] ۱. چفتلشمه. چفت اولمه: ازدواج طیور. ۲. اولنمه، تأهل: ازدواج ایتمك = اولنمك. [بو ایکنجی معنا ایله «تزوج» قوللانمق دها ایيدر، زیرا «ازدواج» عربیده او معنایه کلمز.]

اِزدیاد { سذ. عر. [«زیادة» دن. مص. افتعال] چوغالمه، آرتمه، تزاید: ازدیاد عمر واقبال دولتلری دعاسی .

اَزدیرمَك { فت. ۱. دیکری واسطه‌سیله ازمك، سحق ایتدیرمك: بو یایی ازدیروب اویله قوللانملی. ۲. باصیلوب مغلوب وپریشان اولمسنه مانع اولمامق: بن آدملرمی سزه ازدیرمم .

اَزرَق { ص. عر. ث: زرقاء. کوك رنکنده، مائی .

اِزعاج { سذ. عر. جـ: ازعاجات. [«زعج» دن مص. افعال] جان صیقمه وتعجیز معناسیله قوللانیلیورسه ده، عربیده «یرندن قوپاروب آیرمق» ذن بشقه معناسی اولمدیغندن، استعمالمز محتاج تصحیح غلطات فاحشه‌دندر.

اَزِقّه { سذ. جـ. عر. فد: زقاق. با: زقاق .

اَزگی { سـ. کویلیلره مخصوص اوغلدیلی لحن .

اَزگیل { سـ. بر جنس کوچك دانه‌لی مشموله. [دها کوچکنه دونکل دیرلر.]

اَزَل { سذ. عر. ابتداسی اولمیان زمان ماضی. ابد مقابلی. ازلدن، من الازل = ابتدادن، اسکیدن .

اَزِلمَك { فجـ. ۱. توزه تحویل اولنمق، دوکلمك. سحق اولنمق: بو بویا ازلمزدن قوللانلماز. ۲. باصلمق، آغیر برشیئك آلتنده قالەرق ویا صیقیشه‌رق خردوخاش اولمق: آرابه‌نك آلتنده قولی ازلمش: بو پورتقاللر، قاوونلر ازلمشدر. ۳. مغلوب ومقهور اولمق، تحملی مشکل بر صیقندی آلتنده پریشان اولمق: بو آراده او بیچاره ازلدی: عائله وکدردن ازیلوب کیتدی. || ازیلوب بوزلمك = مقصدینی آچیقجه سویله‌میوبده صیقیله‌رق سویلیه‌جك سوز بوله‌مامق .

اَزَلی { ص. عر. ث: ازلیه. ازله منسوب ومتعلق، ابتداسی اولمیه‌جق صورتده قدیم، ابتداسز: جناب حقك علم ازلیسی، قدرت ازلیه‌سی .

اَزَلِیَّت { سث. عر. ازلیلك، ماضیده ابتداسزلق: جناب حقك ازلیتی .

ازماريد { سـ. [ر. Σμα-ραγδινός = زمرد رنکنده] بو رنکده بر جنس کوچك بالیق .

ازماوله { سـ. بر جنس آغاج جیلکی، صاری آهو طودی .

اَزمَك { مض: ازر. فت. ۱. دوکوب توزه تحویل ایتمك، قیرمق، اوفالتمق، سحق ایتمك: بربجی ازمك. ۲. باصوب ویا صیقوب یاصیلاتمق، شکلنی بوزمق: قاونی پورتقالی ازمك. ۳. صویك ایچنده دانه‌لرینی قیره‌رق قاریشدیرمق: یغورت، بویا ازمك. ۴. مجـ. قهر و تدمیر ایتمك. چوق زحمت واذیت ویرمك: || ازوب صوینی ایچمك = ایشه یارامز بر شیئله اوغراشمقدن کنایه‌در. || لقردی‌یی ازوب بوزمك = نه سویلیه‌جکنی بیله‌میوب لقردی‌یی آغزده طولاشدیرمق. || معده‌یی ازمك = بایلتمق، بایغینلق ویرمك.

اَزمِنه { سذ. جـ. عر. فد: زمان. با: زمان .

اَزمه { سـ. ازلمش شيء: بادم ازمه‌سی، طوماتس ازمه‌سی .

اَزِمّه { سذ. جـ. عر. فد: زمام. با: زمام .

اَزِندی { سـ. معده ازیلیر کبی حس اولنان بایغینلق.

اَزِنمك { فل. (معده) بایلمق، بایغینلق حس ایتمك: معده‌م ازنیور .

اَزواج { سذ. ث. جـ. عر. فد: زوج. با: زوج.

اَزهار { سث. جـ. عر. [فد: «زهره» لسانمزده غیر مستعمل] چیچکلر، شکوفه‌لر.

اَزهَر { ص. عر. ث: زهراء. پك بیاض وپارلاق: ازهر اللون ایدی .

اَزیك { ص. ازلمش، باصلمش، بوزوق: بر طاقم ازیك پورتقاللر .

اَژدَر { اژدرها واژدها. سـ. ییلانه مشابه آنجق درت

آیاقلی وتنادلی اولان و آغزندن آلولر پوسکوردیکنـه اعتقـاد اولنان بر حیوان موهوم .

اَژدرها { یا ژدها. ماده‌ٔ آنفه‌یه با.

اَس { س. تق. ۱. عقل، ذکا، اوص. ۲. حس، طویغو. ۳. صاغلاماق، صحت، صفوت. ٤. قوقو، رائحه. مر.

اُس { یاخود اَس. سذ. عر. ج: اساس، آساس. ۱. تمل، بنیاد. ۲. اصل، مبنا. || ر. بر کمك قاچنجی قوته رفع او. لنه‌جغنی مبین رقم‌که دیکر رقمك صواننده وبرآز یوقاریسنده یازیلیر: ۷۳ کبی. || ع. اس الحرکات = حرکات وترتیبات عسکریه‌نك مبدأ و مصدری اولمق اوزره اتخاذ اولنان موقع .

اَساتِذه { سذ ج. عر. فد: استاذ: با: استاذ.

اَسارَت { سذ. عر. [طوغریسی همزه‌نك کسریله‌در.] ۱. طوتساقلق، حربده طوتیلا. نك حالی. ۲. کوله‌لك، قوللق، بر افندینك مالی اوله، مملوکیت: اسارتك لغوی.

اَساری { واساری. سذ. ج. عر. فد: اسیر. با: اسیر.

اَساریر { سذ. ج. عر. [«اسرار» دن جمع اولوب «سرك» جمع الجمعیدر.] آوج و النده‌کی چیزکیلر که بعض طولاندیر. یجیلرك غائبدن خبر ویرمك ادعالرینه استنادکاه اولور.

اَساس { سذ. عر. ج: اسس. ۱. تمل، بنیاد: مکتبك اساسی وضع اولندی. ۲. اصل، حال اصلی: بو ایشك اساسی بویله دکلدر. ۳. حقیقت. صحت: حوادثك اساسی یوقدر. || کیم. بر حامضـله بالامتزاج بر حمض تشکیل ایدن ملح .

اَساساً { ح. عر. اساسندن، تملندن، اصلندن: مسئله اساساً بویله دکلدر: دعوی اساساً چوروکدر: بونی اساساً قبول ایتمم؛ یعنی تفرعاتنه کیریشمکه حاجت کورمکسزین .

اَساسسز { ص. ۱. تملسز، سقط، چوروك، ناپایدار: اساسسز بر تشبث. ۲. اصل و حقیقتی اولمیان: اساسسز حوادث.

اَساسلاندیرمَق { فت. ۱. تملنی آتمق، بر تمل اوزرینه بنا ایتمك. ۲. صا. غلاتمق، صاغلام ومحکم باغلامق. ۳. تصحیح وتحقیق ایتمك. ٤. تفرعاتنه بعده کیریشمك اوزره اصل اساسلی جهتنی قرارلا. شدیرمق .

اَساسلانمَق { فل. ۱. تمللشمك، تأسس ایتمك. ۲. صاغلاملاشمق. ۳. تحقق ایتمك.

اَساسلی { ص. ۱. تفرعاتدن معدود ویا موقت اولمیوب ایشك اصل واساسنه تعلق ایدن: بوکا اساسلی بر چاره دوشونملی. ۲. صاغلام، محکم، طیانیقلی: اساسلی بر بنادر. ۳. صحیح، طوغری، محقق: اساسلی حوادث.

اَساسی { ص. عر. ؤ: اساسیه. اصل و تمله متعلق، ذات مسئله‌یه و حقیقت حاله دائر: قواعد اساسیه: تدبیر اساسی.

اَساطیر { سذ. ج. عر. [فد: یو. ἱστορία دن مأخوذ «اسطوره» لسانمزده غیر مستعملدر.] خرافات، اسکی اقوام مشرکه‌نك کاذب معبودلری حقنده اولان حکایات و نقلیات غریبه‌لری: اساطیر الاولین، اساطیر یونانیه، اساطیر ایرانیه.

اَساطین { سذ. ج. عر. فد: اسطوانه. با: اسطوانه. || مج. ستون ودیرك یرینی طوته‌جق صورتده بر هیئتك ایلری کلنلری، ارکان: اساطین علما.

اَسافِل { سذ. ج. عر. فد: اسفل. با: اسفل.

اِساله { سذ. عر. [«سیلان» دن مصـ. افعال] آقیتمه، سیلان ایتدیرمه: کوز یاشلرینی اساله ایتدی = آقیتدی.

اَسالیب { سذ ج. عر. فد: اسلوب. با: اسلوب.

اَسامه { س. [عر. «اسامی» دن غلط] عسکر و علی الخصوص یکیچری نفراتنك قیدی. || اسامه‌یی اوقونماز = اهمیتی یوقدر، کندیسنه اهمیت ویرن اولماز.

اَسامه‌لی { ص. اسمی دفترده قید اولنمش، مقید.

اَسامی { سذ. ج. عر. فد: اسم. با: اسم.

اَسانید { سذ. ج. عر. فد: اسناد. با: اسناد.

اِساءَت { یا اسائه. سذ. عر. [«سوء» دن مصـ. افعال] کوتیلك ایتمه، کوتی ایش ایشلمه.

اَسب { س. فا. آت، بیگیر، فرس: [اسب صبا رفتار = باد صبا یورویشلی آت. عر.

اَسباب { سند. ج. عر. فد: [سبب. با: سبب.

اَسباط { سن. ج. عر. فد: سبط. [با: سبط.

اِسبال { سن. عر. [« سبل » دن مص. افعال] یوللامه وکوندرمه معناسیله قوللانیلیور سه‌ده، عربیده « آقیتمق وصارقیتمق » دن بشقه معناسی اولمدیغندن غلطدر. استعمال اولنمامليدر.

اَسبران { ص. فا. [اسب ـ ران] آت سورن، آت قوشدیران: اسبران میدان بلاغت.

اَسب سُوار { ص. فا. آته بینمش: [اسب سوار او. له‌رق کیدیوردی.

اَسبَق { ص. عر. [« سابق » دن اسم تف.] بوندن اول کندن اکی اولان، بر منصبده سابقدن اول بولنمش اولانلرك بهری: والئ اسبق؛ اسبق قره‌سی متصرفی.

اُسبوع { سن. عر. ایدی دینك [اولان « سبع » دن] هفته. لس.

اُسبوعی { ص. عر. ث. اسبوعیه. [هفته‌لق، هفته‌ده بر وبهر هفته واقع اولان: رسالهٔ اسبوعیه.

اِسپیر { س. [ایتا. Sbiro] مسلح [آت اوشاغی، آرابه‌جینك یاننده طوران مخصوص قیافتلی آدم.

اِسپاتی { س. [ر. Σπαθί] = [قلیج] اسقامبیل کاغدلرینك یونجه یاپراغی شکلنده بنکاری حاوی اولانی، سیکلکی.

اِسپارچَنه { س. [ایتا.] ک. [۱. خلاطك او. زرینه صارلمش ایپ وکندیر. ۲. خلاطك مرکب اولدیغی اوچ بوی بوکمه‌نك بهری.

اِسپارماچه { س. [ایتا.] ک. [دکیزك ایچنده بر قاچ زنجیرك بربرینه قاریشمسی.

اِسپازموز { س. [ر. Σπασμός] [سیکیرلره عارض اولان کرکینلك واختلاج.

اِسپاناق { س. [ر. Σπανάκι] [معروف سبزه.

اِسپانیول { س. اسپانیه‌لی. اسپانیه [اهالیسندن اولان.

اِسپانیولجه { ص. ح. اسپانیول [طرز واصولنده ویا لساننده. == س. اسپانیول لسانی.

اِسپاولی { س. [ایتا.] ک. کمیلرده مستعمل بر نوع قالین سجیم.

اِسپیتالیه { س. [لا. Hospitalis] [غربا خسته‌خانه‌سی. [با شلیجه جماعات غیر مسلمه‌یه مخصوص اولانلرینه اطلاق اولنور.]

اِسپرك { س. بر جنس جهری.

اِسپرماچَت { س. [لا. Sper- maceti] = بالنه نطفه‌سی. ۱. بالنه‌نك باشندن چیقان بیاض بر یاغ. ۲. تصفیه ایدلمش یاغدن معمول موم.

اِسپری { س. طوغانك تربیه قبول [ایتمز خویلی جنسی.

اِسپلانه { س. بر جنس کوچك [کمی بارقه‌سی.

اِسپَنچیك { س. با: پنچیك.

اِسپنچیار { س. [ایتا. Spezzere] [اجزاجی، صیدلانی؛ اسپنچیار دکانی = اجزاخانه.

اِسپنچیاری { س. فن اسپنچیاری = [اجزا جیلق، فن صیدلانی.

اِسپندیك { یاخود اسفندیك. [س. لورك یا ایفنك کوچکی.

اِسپیرتو { س. [ایتا. Spirito] [کئولی حاوی مایع، روح. ۲. مواد مختلفه‌دن چیقاریلوب یاقه‌ده وصنایعده قوللانیلان کئول.

اِسپیره { س. قویونی یوزرکن [دریده قالان یاغ چیزیکی: اسپیره‌لی دری.

اِسپینوز { س. [ر. Σπίνος] [کوچك بر جنس اوتك قوش.

اِستاتِستیق { س. [یو. -Στα τιστική] [بر مملکتك نفوس وواردات وادخالات واخراجات کبی موادینك بهر سنه منتظم صورتده قید ومقایسه‌سی علمی.

اُستاد { س. ص. فا. اوکره‌دیجی، [معلم، مربی: نیم استاددمدر. ۲. بر فن وهنر ویا صنعتده یدطولی صاحبی: استاد اعظم. ۳. ماهر، صنعتنده مهارت کامله‌سی اولان، اوسته: استاد ایشی.

اُستادانه { ص. فا. استاده یا. [قیشیر، استاد النده چیقمش، کمال مهارتله یاپلمش. — ح. استاده یاقیشیر صورتده، کمال مهارتله.

اِستاده (ص. فا. [« استادن » دن سمف.] طورمش، قائم : استادهٔ موقع تمظیم = تعظیم محلنده طورمش (عسکر) .

اُستاذ (سذ. عر. جـ : اساتذه، اساتیذ. [فا. « استاد » دن معرب] با : استاد .

اَستار (سذ. جـ. عر. [فد : « ستر » کسره ایله لسانمزده غیر مستعمل] اورتی، پرده : استار کعبه = کعبه اورتیسی. [آستار بوندن مأخوذ دکلدر، خالص ترکجه‌در .]

اِستاسیون (سـ. [فر. Station] دمیر یول موقفی. [موقف کلمه‌سی وارایکن استعماله نه حاجت؟]

اِستاقوس (سـ. [ر. Αστακός] معروف بیوك دکیز بوجکی که قیصاجلی واتی بیاض ولذیذ اولور .

اِستالیه (سـ. [یتا. Stalia] کمیلرك لیمانده حموله آلمق ایچون نوبت بکلمه لری مدت نظامیه‌سی .

اِستامپه (سـ. [یتا. Stampa] مرکبله ویا قوری اولرق برشیئك اوزرینه باصیلان بیوك تمغا، قالب : استامپه اورمق، باصمق .

اِستانبول (سخ. [ر. Εἰς τὴν πόλιν] = شهره] درسعادت، قسطنطینیه، پایتخت دولت عثمانیه. || استانبول پایه‌سی = استانبول قاضیلغی رتبهٔ علیه‌سی .

اِستاوروز (سـ. [ر. Σταυρός] خاچ، صلیب، چلیپا، چارمیخ : استاوروز چیقارمق = خاچ اشارتی یاپمق.

اِستاوریت (سـ. [ر. Σταυρίδι] اوه وزنده بر خاچ شکلی بولنان بر جنس دکیز بالیغی .

اِستباحه (سذ. عر. [« بوح » دن مص. استفعال] ١. حلال ومباح عد ایتمه. ٢. بر جماعتك قانی هدر ایدوب عموماً قتللرینه مساغ ویرمه .

اِستبداد (سذ. عر. [« بد » دن مص. استفعال] کندی باشنه وهیچ بر نظام و قانونه تابع اولمقسزین حکم ایتمه.

اِستبدادکارانه (ص. فا. [استبداد له اولنان، مستبدانه یاقیشیر : بر معاملهٔ استبدادکارانه ایله. = حـ. استبدادله، مستبدانه .

اِستبدال (سذ. عر. [« بدل » دن مص. استفعال] دکیشدیرمه، بر شیئی ویروب یرینه دیکر برشیئ ایستمه. || ع. مدتی ختام بولان نفراتك یرینه یکی قرعه نفراتی کتیروب اونلره اذن ویرمه. || استبدال نفراتی = بو وجهله اذن آلوب کیدن افراد عسکریه .

اِستبراء (سذ. عر. [« برء » دن مص. استفعال] ادراردن صکره آلت تناسلك تطهیری. || ف. نکاحله آلنان بر ثیبه‌نك حامل اولمدیغنه مطمئن اولمق ایچون بر حیض کورنجه‌یه قدر تقربدن اجتناب .

اِستَبرَق (سذ. عر. صیرمه تللرله مزین قالین بر جنس ایپك قماش.

اِستبشار (سذ. عر. [« بشور » دن مص. استفعال] مژده آلمه. بر خبر آلوب سوینمه، برخبری مژده کبی تلقی ایتمه : سالماً وصوللکزی استبشار ایتدم.

اِستبعاد (سذ. عر. [« بعد » دن مص. استفعال] بعید عد ایتمه، احتمال ویرمیش، یاقیشدیرمامه : اوآدمدن بویله بر حرکت استبعاد اولنماز.

اِستبقاء (سذ. عر. [بقاء » دن مص. استفعال] بقا و دوامنی طلب و آرزو ایتمه : استبقای توجهلری.

اِستتار (سذ. عر. [« ستر » دن مص. افتعال] اورتنمه، صاقلانمه. ز.

اِستتمام (سذ. عر. [« تمام » دن مص. استفعال] بر شیئك بیتیرلمسنی طلب ایتمه : مکتبك نواقصنی استتمام ایچون. [« استکمال » دها مستعملدر.]

اِستثقال (سذ. عر. [« ثقلة » دن مص. استفعال] ثقیل کوروب حضوروندن خوشلانمامه، صوئوق معامله ایله خوشلانمدیغنی آکلاتمه : انسان استثقال اولندیغی یره بر دها کیتمه‌ملیدر .

اِستثناء (سذ. عر. [« ثنی » دن مص. استفعال] آیرمه، قاعده‌دن طیشاری براقه : قانون کیمسه‌یی استثنا ایتمز؛ استثنا طریقیله = قاعدهٔ عمومیه‌دن شاذ اوله‌رق. || بلا استثنا = استثناسز، عمومیت اوزره .

اِستثنائی (ص. عر. ن : استثنائیه. [استثنا وشاذه متعلق: قاعدهٔ استثنائیه .

اِستِجابه { سث. عر. [« جواب » دن مص. استفعال] دعانك نزد الهیده قبول اولنمسی.

اِستِجاره { سث. عر. [« جور » دن مص. استفعال] حمایه وملجأ طلب ایتمه، صیغنمه. [« اجر » دن اولان « استیجار » ایله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.]

اِستِجازه { سث. عر. [« جواز » دن مص. استفعال] ١. اجازت طلب ایتمه، اذن ایستمه. ٢. جائزه ایستمه، برشعر ایچون احسان ومكافاة طلبی. ن.

اِستِجلاب { سذ. عر. [« جلب » دن مص. استفعال] چكمه، جلب و جذب ایتمكه سبب اولمه: ولی نعمته استجلاب دعوات خیریه ایتمك ایچون؛ شفقت ومرحمتنی استجلاب ایتدی.

استِجواب { سذ. عر. [« جواب » دن مص. استفعال. — بونك كرك لفظاً وكرك معناً صحیحی یوقاریده ذكر اولنان « استجابه » اولوب، استجواب لفظاً ومعناً غلطدر. استنطاق بوندن مقصود اولان معنایی افاده‌یه كافی اولدیغندن، قوللا- نلمامليدر.] صوروب جواب آلمه، سویلتمه، استنطاق.

اِستِحاثه { سث. عر. [« حوث » دن مص. استفعال] ار. بك اسكی زمانلردن قالمه مواد عضویه‌نك شكللرینی محافظه ایله برابر طاش حالنه كچمسی، تحجر. [لغت مولده‌در.]

اِستِحاله { سث. عر. [« حول » دن مص. استفعال] محال اولمه، امكانسزلق: بو ایش مر- تبهٔ استحاله‌یه وارمشدر. || ط. وتا. برحالدن دیكر برحاله انقلاب، تحول؛ استحالهٔ ردیه.

اِستِحسان { سذ. عر. [« حسن » دن مص. استفعال] كوزل بولمه، كوزل نظریله باقمه، بكنمه: بو ایشكزی هر كس استحسان ایتدی.

اِستِحصال { سذ. عر. حاصل ایتمه واله كچیرمه معناسیله قوللانیلیور سه‌ده، « حصول » ماده‌سی اصلا استفعال بابندن كلمدیكندن، غلطدر. یرینه تحصیل قوللانیله بیلیر.

اِستِحضار { سذ. عر. [« حضور » دن مص. استفعال] ١. حضوره كتیرمه، جلب. ٢. خاطره كتیرمه، خاطرلامه. [تهیئه معناسیله قوللانلمامليدر.] == ج: استحضارات = خاطرده طوران معلومات واشعاروسائره، مستحضرات.

اِستِحقار { سذ. عر. [« حقارة » دن مص. استفعال] خوار وحقیر نظریله باقمه: نظر استحقارله باقدی. [« استخفاف » دن قوتلیدر.]

اِستِحقاق { سذ. عر. [« حق » دن مص. استفعال] ١. حقلی وشایسته اولمه، لیاقت، حق ایتمه: تقاعد معاشنه استحقاقی واردر: ترفیعه كسب استحقاق ایتمدی؛ ارباب استحقاق = مستحق اولانلر، حق قزانمش اولانلر؛ بالارث والاستحقاق = هم میراث صورتیله هم ده حق ایتدیكی حالده؛ من غیر استحقاق = حق ایتمدیكی حالده، مجرد بر لطف و احسان اوله‌رق. ٢. حق ایدیلن مبلغ، ایشلنمش معاش: سزك استحقاقكز نه‌قدردر ؟

اِستِحقان { حقنه قوللانمه معناسیله جمعیت طبیهٔ عثمانیه استعمال ایتمش ایسه‌ده، طوغریسی « احتقان » اولوب، استحقان كلمه‌سی عربیده یوقدر.

اِستِحكام { سذ. عر. ج: استحكامات. [« حكم » دن مص. استفعال] متین ومحكم اولمه: استحكام ویرمك؛ استحكام بولمق. || ع. دشمنه قارشی مدافعه ایچون طاش ویا طو- پراقدن وسائر مواددن یاپیلان قلعه، دیوار، سد، خندق و سائر اسباب تدافعیه. اكثریا جمعی قوللانیلیر: استحكامات جسیمه = بیوك ودائمی استحكاملر؛ استحكامات خفیفه = اوفق وموقت استحكاملر: استحكام آلایی = استحكامات انشاسیله مشغول اولان عسكر.

اِستِحلال { سذ. عر. [« حلال » دن مص. استفعال] ١. حلال نظریله باقمه، حلال عد ایتمه. ٢. حلال ایتمسنی طلب ایتمه، حلاللاشمه. ن.

اِستِحمام { سذ. عر. [« حم » دن مص. استفعال] حمامه كیرمه، بانیو ایتمه. || ط. استحمام الرمل = قوم بانیوسی.

اِستِحیاء { سذ. عر. [« حیاء » دن مص. استفعال] اوتانمه. حیا ایتمه: بو ایشی ایشلمكه استحیا ایتمدك می؟ || ط. [« حیوة » دن] دیریلتمه، یاشاتمه.

اِستخاره { سذ. عر. [« خیر » دن مص. استفعال] ایدیله‌جك بر تشبثك خیرلی چیقوب چیقمیه‌جغنی تفأل ضمننده آبدست آلوب دعا اوقویه‌رق رؤیایه یاتمه: استخاره ایتدی؛ استخاره‌یه یاتدی؛ استخاره‌سی چیقمدی.

اِستخبار { سذ. عر. ج: استخبارات. [« خبر » دن مص. استفعال] اصل معناسی: صوروب تحقیق ایده‌رك خبر ومعلومات آلمه ایکن لسانمزده: طوتمه، خبر آلمه معناسیله قوللانیلیور: مواصلتکزی دون استخبار ایتدم. == ج: استخبارات = مسموعات.

اِستخدام { سذ. عر. [« خدمت » دن مص. استفعال] قوللانمه، خدمته قبول، مأموریته تعیین.

اِستخراج { سذ. عر. ج: استخراجات. [« خروج » دن مص. استفعال] ۱. بر شیئك ایچندن دیگر بر شیء چیقارمه: عربی عباره‌دن معنی استخراج ایتمکه مقتدر؛ گل یاپراغندن گل صویی دینلن بر ماء معطر استخراج اولنور. ۲. نتیجه چیقارمه، استدلال ایتمه: بو سوزدن نه استخراج ایدیورسکز؟ ۳. بر لسانده اوقودیغنی آکلامه، مآل چیقارمه: عربیده استخراجی واردر. ۴. تفأل، نجومدن احکام چیقارمه: استخراجاتله اوغراشیور.

اِستخفاف { سذ. عر. [« خفة » دن مص. استفعال] خفیف واهمیتسز نظریله باقمه، اهمیت ویرمه‌یش، خوار گورمه: بو ایشی اوقدر استخفاف ایتمیك.

اِستخلاص { سذ. عر. [« خلوص » دن مص. استفعال] بر شیئی کاملاً ایدنمکه، کندینه مخصوص ایتمکه چالیشمه: استخلاص وقت ایتمك = مشغولیت آره‌سنده وقت بولمق. بر ایشه وقت تخصیص ایده‌بیلمك. [قورتارمه وتخلیص معناسیله استعمالی غلطدر. استفعال بابندن او معنایه گلمز.]

اِستخلاف { سذ. عر. [« خلف » دن مص. استفعال] برینی خلف براقمه، کندی برینه گچیرمه: وفاتندن اول مریدانندن برینی استخلاف ایتمشیدی.

اُستخوان { سذ. فا. کمیك، عظم. لس.

اِستداره { سذ. عر. [« دور » دن مص. استفعال] ۱. دونمه، طولاشمه، دور ایتمه. ۲. یووارلاق ومدور یاخود دائروی اولمه، بو شکلی آلمه: استداره‌ٔ قمر.

اِستداری { ص. عر. ذ. استداریه. تث. دونه‌رك و دائره تشکیل ایده‌رك واقع اولان: حرکت استداریه = باغرصاقلرك بو یولده اولان حرکتی.

اِستدامه { سذ. عر. [« دوام » دن مص. استفعال] بر شیء ویا حالك دوام واستمرارینی طلب وآرزو ایتمه: استدامهٔ صحت و عافیتلری دعاسیله ختم مقال ایلرم.

اِستدانه { سذ. عر. [« دین » دن مص. استفعال] اودونج آلمه، بورج ایتمه: ادانه صندیقندن استدانه‌یه حق اولانلر.

اِستدراج { سذ. عر. [« درجه » دن. مص. استفعال] ۱. درجه درجه آرتیرمه. ۲. جناب حقك ارباب کفرك تمردینی آرتیرمق ایچون دنیاده بربری اوستنه نعمتلر احسانی وبو قبیلدن اولان طالع وبخت وقدر: استدراجی اویغون.

اِستدراك { سذ. عر. [« درك » دن مص. استفعال] یتیشمه، نائل اولمه، نائلیت. [آکلامه واستفهام معناسیله استعمالی غلطدر.]

اِستدعاء { سذ. عر. [« دعاء » دن مص. استفعال] ۱. یالواره‌رق ایسته‌مه، دیله‌مه، رجا ایله طلب: جناب حقدن استدعای مرحمت ایلدی. ۲. حکومتدن رسماً وتحریراً بر حق ویا مساعده ویا بر معامله‌ٔ رسمیه‌نك اجراسنی طلب ایتمه: فلان ایشی نظارتدن، محکمه‌دن استدعا ایتدی. ۳. بویله بر ایش ویا طلب واسترحام ایچون بر مقام رسمی‌یه تقدیم اولنان ورقه که تمغا ویا پولی حاوی اولور، استدعانامه، عرضحال: استدعا تقدیم ایتدی: صاحب استدعا = استدعایی ویرن؛ بالاستدعا طلب، مراجعت ایتمك. — جمعی مقامنده « مستدعیات » قوللانیلیر. بل: مستدعا.

اِستدعانامه { سذ. فا. بر طلب واسترحام ایچون

بر مقام رسمی یه تقدیم اولنان تمغالی وپوللی ورقه، عرضحال .

اِستِدلال { سنْ. عر. ج : استدلالات. [«دلالت» دن مصـ. استفعال] بر دلیل وبرهانه استناد ایده رك بر شیئدن بر نتیجه چیقارمه، دلیل ایله آکلامه : قوللاندیغی لساندن بو ایشك عهده سندن کله‌میه‌جکنی استدلال ایتدم .

اِستِدلالاً { حـ. عر. استدلال طریقیله، دلیل اتخاذ اولنان بر امارەدن آکلایه‌رق : طورندن استدلالاً حمالتنه حکم ایتدم .

اَستَر { سـ. فا. قیصراق ایله اركك مركبدن طوغمه حیوان، قاطیر، بغل .

اِستِراحَت { سث. عر. [«راحت» دن مصـ. استفعال] راحتلانمه، دیکلنمه : بر آز استراحت ایتملی؛ استراحته محتاجدر .

اِستِراق { سنْ. عر. [«سرقت» دن مصـ. افتعال] چالمه، سرقت. ز.

اِسترالیه { سـ. [یتا.] بحـ. یلکن سرنلرینك اوجلرینه باغلی اولوب بونلری کروب قاصمغه وبریاندن بریانه چویرمکه یارایان اورغانلر .

اِستِرجاء { رجا واسترحام معناسیله قوللانانلر وار ایسه ده، « رجاء » ماده‌سی استفعال بابندن کلمدیکی کبی، بو معنایی افاده ایدر کلمه‌لرده لزومندن زیاده اولدیغندن، استعمالنه حاجت یوقدر .

اِستِرحام { سـ. عر. ج : استرحامات. [« رحم » دن مصـ. استفعال] مرحمت طلب ایتمه، یالوارمه، رجا و نیاز ایتمه : مساعده‌کزی استرحام ایلرم .

اِستِرحامنامه { سـ. فا. بر رجا و نیاز ضمننده یازیلان مکتوب ویا تقدیم قلنان عرضحال .

اِستِرخاء { سنْ. عر. [«رخوة» دن مصـ. استفعال] گوشه‌مه، گوشکلك وسولپوكلك پیدا ایتمه. — مختلف اعضاء بدن اسملرینه اضافتله طبده بر چوق امراضك اصطلاحاتنی تشکیل ایدیور : استرخاء قلب، استرخاء رئه کبی .

اِستِرداد { سنْ. عر. [« رد » دن مصـ. استفعال] کری ایستمه، ویرلمش ویا کوندرلمش بر شیئك کری چویرلمسنی طلب ایتمه : ویریلن هدیه استرداد اولنماز .

اِستِرزاق { سنْ. عر. [«رزق» دن مصـ. استفعال] رزق ونفقه تحصیلنه چالیشمه .

اِستِرفاه { سنْ. عر. [« رفه » دن مصـ. استفعال] رفاهله وراحت وبوللقله یاشامه. ذ.

اِستِرقاب { چکمه‌مه و برینه قارشی رقابتده بولنمه معناسیله قوللانلمش ایسه ده، « رقابت » ماده‌سی استفعال بابندن کلمدیکیچون غلطدر .

اِستِرقاق { سنْ. عر. [« رق » دن مصـ. استفعال] برینی اسیر طوتمه و کوله ایتمه : حیاً اله کچن دشمنلری استرقاق ایدرلردی .

اِستَرَك { سـ. فا. [یو. Στύραξ] مرسین یاغی وضمغی، میعه، اصطرك .

اِستروماچه { سـ. [یتا.] بحـ. بربرینه طاقلمش قات قات خلاط ویا زنجیر .

اِسترونگیلو { سـ. [یو. Στρογγύλος = یووارلاق] ۱. ازماریددن بیوك سیوری برونلی ویووارلاقجه بر جنس بالیق. ۲. خط سریانینك بر نوعی که نستوریلرجه مستعمل ایدی .

اِستریدیه { سـ. [ر. Στρίδιον] ایکی قبوق آره‌سنده بولنور حیوانات ناعمه‌دن کوچك بر دکیز بوجکی که جیبك ویا آزیجق آتشه کوستریله‌رك لیمونله ینیر. || استریدیه چتالی = یونی آچمغه مخصوص قوی چتال .

اِستِرینغه { سـ. [آرناؤدجه‌دن : شترونفه] چیتدن ماندره قپوسی .

اِستِرِئوتیپ { سـ. [یو. Στερεοτυπία = طبع مجسم] طب. دیزلمش صحیفه‌لرك مخصوص دوکلش بر مقوایه قالبنی آلوب اونك اوزرینه قورشون دوکمکله وجوده کلن یکپاره صحیفه یی ماکنه‌یه قویه‌رق طبع ایتمك اصولی : استرئوتیپ اصولی، ماکینه‌سی. لسانمزده قالب باصمه‌سی دیه‌بیلیرز، زیرا اسم یونانیسی یك اوزون وتلفظی زوردر .

اِسترِئوسقوپ { سـ. [یو: Στερεο -

σχόπιον = مجسم بين] ایچنه قو-
نان چفته فوطوغراف رسملرینه
باقغه مخصوص چكمجه‌لی و
اوستی آچیق دوربین .

اِستِسعاد { سذ. عر. [«سعد» دن مص. استفعال]
اوغورلی عد ایتمه، مسعود و
میمنتلی نظریله باقه : قدومكزی
استسعاد ایتدم .

اِستِسقاء { سذ. عر. [«سقی» دن مص. استفعال]
١. صو ایستمه. ٢. یاغمور دعا-
سنه چیقمه، استمطار. || ط.
بدنك مواضع مختلفه‌سنه صو
طوپلانمه علتی : استسقاء بطن،
استسقاء صدر، استسقاء كلیه،
استسقاء منصل وسائره. [فر.
Hydropisie .]

اِستِشاره { سش. عر. ج : استشا- رات. [«شورا» دن مص. استفعال] طانیشمه،
برینك رأی ومطالعه‌سنه مرا-
جعت. متروك تركجه‌سی : كنكاش.
|| استشاره اوطه‌سی = خارجیه
نظارتنده حقوق دول قوانیننه
آشنا مشاورلردن مركب هیئت.

اِستِشعار { استعلام معناسیله قوللانانلروار ایسه‌ده،
عربیده «اوركمك» و«قیللانمق»
دن بشقه معناسی اولمدیغندن،
غلط اولوب، استعمالی جائز دكلدر.

اِستِشفاء { سذ. عر. [«شفاء» دن مص. استفعال]
شفا طلب ایتمه ، خسته‌لغه علاج
وچاره آرامه : فلان معدن صو-
یندن جوارلری اهالیسی استشفا
ایدرلر .

اِستِشفاع { سذ. عر. [«شفا- عت» دن مص.
استفعال] شفاعت ایستمه، برینك
آره‌یه كیرمسنی طلب ایتمه .

اِستِشمام { سذ. عر. [«شم» دن مص. استفعال]
١. قوقلامه، قوقو آلمه، قوقو-
سندن طویمه. ٢. مج. قرینه
ایله آكلامه، اوزاقدن وطولا-
ییسیله خبر آلمه.

اِستِشهاد { سذ عر. ج : استشها- دات. [«شهادت» دن مص. استفعال] ١. شاهد
كتیرمه، شهادتنه مراجعت :
استشهاد ایچون بنی‌ده جلب
ایتدیلر. ٢. دلیل وبرهان عد
ایتمه، اثبات دعوی ایچون ایراد:
صرف ونحوده اعاظم شعرانك
سوزلریله استشهاد اولنور. ٣.
شهید اولمه، احراز شهادت :
امام حسین (رضه) افندمزك
كربلاده استشهادی. [بو او-
چنجی معناده شهادت دها
فصیحدر.]

اِستِصحاب { سذ. عر. [«صحبت» دن مص. استفعال]
یانه آلمه، برابر كوتورمه : برا-
درنی، كتابنی استصحاب ایده‌رك
كیتدی. بالاستصحاب = برابر
آله‌رق، ... له برلكده .

اِستِصغار { سذ. عر. [«صغر» دن. مص. استفعال]
كوچك عد ایدوب اهمیت ویر-
مه‌مه، تحقیر، استخفاف : ارباب
صنعتی استصغار ایتمه‌ملی .

اِستِصواب { سذ. عر. [«صواب» دن مص. استفعال]
— قاعدهٔ استصابه اولمق لازم
كلیرسه‌ده، عربیده دخی بویله
اعلالسزی‌ده قوللانیلیر.] طو-
غری بولمه، طوغریلغنه حكم
ایتمه، تصویب : رأیمی استصواب
ایتدیلر. || استصواب كرده =
تصویب ایدلمش : بو رأی
استصواب كردهٔ ارباب شعوردر.

اِستِطاعت { سش. عر. [«طوع» دن مص. استفعال]
كوج یتمه، قدرت، اقتدار. ||
علی قدر الاستطاعه = كوج یتدیكی،
الدن كلدیكی قدر .

اِستِطاله { سش. عر. [«طول» دن مص. استفعال]
اوزامه. ذ. || ط. بعض اعضانك
اوزامسی : استطالهٔ بظر، استطا-
لهٔ مرضیه .

اِستِطباب { سذ. عر. [«طب» دن مص. استفعال]
طبیبه مراجعت، كندینی طبیبه
باقدیرمه، تداوی ایتدیرمه .

اِستِطراد { سذ. عر. ج : استطرادات. د.
اصل موضوع بحثدن اولمیوب
بالمناسبه سوز آره‌سنده بیان
اولنان فقره وبویله بر فقره
ایرادی : استطراد طریقیله ایراد
اولنمشدر .

اِستِطرادی { ص. عر. ذ : استطرادیه.
استطراده متعلق ویا استطراد
طریقیله ایراد اولنان : فقرهٔ
استطرادیه .

اِستِطلاع { سذ. عر. ج : استطلاعات .
[«طلوع» دن مص. استفعال]
مطلع وخبردار اولمغه چالیشمه،
تفتیش وتحقیق : استطلاع حقایق
ایچون؛ استطلاعاتی یازدی .

اِستِظلال { سذ. عر. [«ظل» دن مص. استفعال]

كولكه‌لنمه. كولكه آلتنه كيرمه: لاجل الاستظلال اورمانه كيرديلر. || ن.

اِستِعاذه { سذ. عر. [«عياذ» دن مص. استفعال] اعوذ بالله من الشيطان الرجيم ويا نعوذ بالله والعياذ بالله ديه‌رك حق تعالانك صون وامدادينه صيغنمه.

اِستِعاره { سذ. عر. ج: استعارات. [«عور» دن مص. استفعال] اودونج آلمه، عاريت اوله‌رق قوللانمه: لسانمز عربيدن بر چوق كلمه‌لر استعاره ايتمشدر. || د. تشبيه طريقيله ومشبه‌بهى مشبه يرينه قوللانه‌رق ايراد اولنان طرز بديع كه اسلاف شعرا ومنشيانمز طرفندن چوق مبالغه وسؤ استعمال اولنه‌رق چيغرندن چيقارلمشدر: زلف يرينه سنبل، خال يرينه مسك، دلبر يرينه ماه استعمالى كبى.

اِستِعانه { سذ. عر. ج: استعانات. [«عون» دن مص. استفعال] ياردیم ايسته‌مه: لطف ربانيدن استعانه ايدرم.

اِستِعجاب { سذ. عر. [«عجب» دن مص. استفعال] تعجب ايتمه، حيرتده قالمه، استغراب.

اِستِعجال { سذ. عر. [«عجل» دن مص. استفعال] عجله ايتديرمه، بر شيئك چابق اولوب بيتمسنى ايسته‌مه، تعجيل: مكتبك كشادينى استعجال ايديورلر.

اِستِعداد { سذ. عر. [«عد» دن مص. استفعال] ١. بر شيئك قبول واحرازينه اولان ميل طبيعى، قابليت: بعض اقوامك عسكرلكه و بعضلرينك چفتجيلكه استعدادلرى واردر؛ بو آدمك فلان خسته‌لغه چوق استعدادى واردر. ٢. ذكاوت، فطانت، علم وتربيه‌يه قابليت: بو چوجغك چوق استعدادى واردر.

اِستِعطاف { سذ. عر. [«عطف» دن مص. استفعال] ترحم وشفقت طلب ايتمه: فلان حقنده معاونتكزى استعطاف ايدرم. [اصل معناى عربيسى بو صورتله بشقه‌سى حقنده استرحامدر.]

اِستِعظام { سذ. عر. [«عظمت» دن مص. استفعال] بيوتمه، بيوك كورمه، كوچك بر شيئه اهميت ويروب بيوك كوسترمه: بو آدم خسته‌لغنى دائما استعظام ايدر. [عربيده تعظيم و تعظم معنالريله دخى قوللانيليورسه ده، تركجه‌ده بوندن بشقه معنى ايله قوللانلمسى جائز دكلدر.]

اِستِعفاء { سذ. عر. [«عفو» دن مص. استفعال] ١. عفو ايسته‌مه: استعفاى قصور. ٢. بر منصب وخدمتدن عفو اولنمغى ايسته‌مه، كندى اختياريله انفصال: مأموريتندن استعفا ايتدى؛ استعفاسنى ويردى؛ استعفاسى قبول اولندى، اولنمدى؛ استعفاسنى كرى آلدى = استعفادن واز كچدى.

اِستِعفاف { سذ. عر. [«عفت» دن مص. استفعال] محرماتدن وارتكابدن اجتناب، عفت وناموسله اتصاف. [«عفت» بو معنايى افاده ايتديكندن لزومسزدر.]

اِستِعفانامه { س. فا. بر مأمورك مأموريتندن عفو اولنمسنى استدعا ضمننده ويرديكى ورقهٔ رسميه: استعفانامه‌سنى تقديم ايتدى.

اِستِعلاء { سذ. عر. [«علو» دن مص. استفعال] يوكسلمه، علو مرتبه حاصل ايتمه. [«اعتلا» دها مستعمل اولوب، بو لزومسزدر.]

اِستِعلام { سذ. عر. ج: استعلامات. [«علم» دن مص. استفعال] معلومات طلبيچون مافوقدن مادونه اولنان رسمى مراجعت: ولايت كيفيتى سنجاقدن استعلام ايتدى؛ استعلامه دها جواب كلمدى.

اِستِعمال { سذ. عر. ج: استعمالات. [«عمل» دن مص. استفعال] قوللانمه: سلاح استعمال ايتمك؛ شدت استعمال ايتمك: بو كلمه‌يى خاننى محلده استعمال ايدرلر. || حسن استعمال = كوزل قوللانمه، يرينه صرف ايتمه: نفوذ واقتدارينى حسن استعمال ايديور. || سؤ استعمال = نابجا قوللانمه، حدينى تجاوزله يولسز حركتده بولنمه: وظيفه‌سنى، نفوذ حكومتى، امنيتى سوء استعمال ايتدى.

اِستِغاثه { سذ. عر. [«غوث» دن مص. استفعال] ياردیم وامداد ايسته‌مه، آمان و الغياث ديه باغره‌رق استمداد. || د.

ادات استغاثه = آمان و آه! کبی مدد طلبیچون موضوع حرفلر.

اِستغراب { سنذ. عر. [«غرابة» دن مص. استفعال] تعجب ایتمه، تحیر، استعجاب: کمال استغرابله ایشیتدم.

« استغراب » بر شیئك غریب وبام باشقه اولماسنه، و « استعجاب » ایسه پك کوزل وفوق العاده بکنیله‌جك بر حالده بولنمسنه شاشمق حقنده مستعملدر.

اِستغراق { سنذ. عر. [«غرق» دن مص. استفعال] ۱. طالمه، بر شیئك ایچنه کومیلمه، بر شیئله قاپلانمه. ۲. طالغینلق، ارباب تصوفك وجد وحاله طالوب ماسوادن بیخبر اولملری: حالت استغراقده نه یاپدیغنی بیلیوردی. || د. عربیده حرف تعریفك کیردیکی اسمك مدلولنك کافهٔ افرادینی قاپلایه‌جق بر تعمیم بیان ایتمسی.

اِستغفار { سنذ. عر. [«غفران» دن مص. استفعال] جناب حقدن ذنوبك عفو و مغفرتنی استرحام ایتمه، استغفرالله دیه‌رك اظهار ندامت و توبه ایتمه: توبه واستغفار ایدملم.

أَستَغفِرُ الله { «اللهدن عفو و مغفرت طلب ایدرم» معناسیله دعا اولوب، اکرام وتعظیمه قارشی دخی تواضع ومحویت ایچون وصانکه او سوزله کناهه کیرلمش ده استغفار اولنیورمش کبی ایراد اولنور.

اِستغلال { سنذ. عر. [«غله» دن مص. استفعال] کراسی و یا محصولی بورجه قارشی ویرلمك اوزره اموال غیر منقوله‌نك ترهینی.

اِستغناء { سنذ. عر. [«غناء» دن مص. استفعال] ۱. موجودله قناعت واونی باعث غنا اتخاذ ایده‌رك باشقه بر شیئه عرض احتیاج ایتمه‌مه، قناعت. ۲. عدم تنزل، یوز چویروب باقمامه، ناز، کبرونخوت.

اِستفاده { سنذ. عر. ج: استفادات. [«فائده» دن مص. استفعال] ۱. فائده‌لنمه، قزانمه. کار ایتمه: بو چالیشمه‌دن بر استفاده‌کز وارمیدر؟ ۲. معناً فائده‌لنمه، بر شیء اوکرنمه. توسیع معلومات ایتمه: بو آدمك صحبتندن استفاده اولنور؛ باعث استفاده بر کتابدر. || بوندن نه استفاده اولنور = نه قزانیلیر، نه چیقار، نه حاصل؟

اِستفاده‌لی { صد. ۱. کارلی، قزانجلی: استفاده‌لی بر ایشدر. ۲. توسیع معلوماتی موجب، مطالعه‌سی نافع: استفاده‌لی بر کتابدر.

اِستفاضه { سنذ. عر. [«فیض» دن مص. استفعال] فیضلنمه، فیض و برکت حاصل ایتمه. [بو معنی مجازی اولوب، اصل عربیده صو طاشمق و وادی صو ایله طولمق معناسنی بیان ایدر.]

اِستفان { س. [ر. Στέφανος] اصل معناسی تاج اولوب، خرستیانلرده زوجینه اثنای نکاحده چیچك وجواهراتدن اکلیل کیدیرمك عادت اولدیغندن، خرستیان نکاحی معناسیله قوللانیلیر.

اِستفتاء { سنذ. عر. [«فتوی» دن مص. استفعال] محکمهٔ شرعیه‌ده مخاصمیندن برینك مفتی‌یه مراجعتی.

اِستفتاح { سنذ. عر. [«فتح» دن مص. استفعال] ۱. بدأ، مباشرت، ابتداء. ۲. اصنافك اوغور صایدقلری ایلك آلیش ویریش [غل. سفتاح]: دها استفتاح (سفتاح) ایتمدم. || تکبیر استفتاح = نمازه باشلارکن اوقونان تکبیر.

اِستفراش { «فراش» دن مشتق اولمق اوزره بر جاریه‌یی اوطه‌لق ایتمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، عربئ فصیحده اولمدیغی کبی، لغت عامیهٔ عربیه‌ده دخی «افراش» و «افتراش» قوللانیلوب. استفراش مسموع دکلدر.

اِستفراغ { سنذ. عر. [«فراغ» دن مص. استفعال] قوصمه ق. غثیان: استفراغ ایتمك.

اِستفسار { سنذ. عر. [«فسر» دن. مص. استفعال] صوروب آکلامه، بر شیء حقنده تفصیلات و معلومات ایستمه: استفسار خاطر.

اِستفهام { سنذ. عر. ج: استفهامات. [«فهم» دن مص. استفعال] صوروب آکلامه. آکلامق ایچون اولنان سؤال. || د. ادات استفهام = سؤاله مخصوص ادات، ترکجه‌ده «می» وعربیده «ا» و «هل» کبی.

اِستفهامی { صد. عر. ذ: استفهامیه. د. سؤاله

منسوب ومتعلق : خطاب استفهامی، جملهٔ استفهامیه.

اِستفیل { س. حسابلاشمه، اوبوشمه: استفیل اولدیلر. [ترکجه‌یه بکزه‌میور. اصلی آکلاشیله‌شیله‌مدی. ر. Eἰς τὸ φιλικόν (ایس توفیلیقون) یعنی دوستانه ومحبتله تعبیرندن غلط اولمق احتمالی واردر.]

اِستقامَت { سذ. عر. [« قیام » دن مص. استفعال] ۱. طوغریلق، درستی، اکریلك ضدی : طریقك، خطك استقامتی. ۲. طوغری ونامو‌سکارانه حرکت، طوغریلق، راستی، صدق : استقامتدن آیرلماملی؛ استقامت انسانی سلامته چیقارر. ۳. بر شیئك بر طرفه طوغری اوزانمسی، جهت، توجه : فلان سلسلهٔ جبالك استقامتی شرقدن غربه‌در؛ حرکت ارضك استقامتی جنوبدن شماله ایدی.

اِستقبال { سذ. عر. [« قبل » دن مص. استفعال] ۱. کله‌جك زمان، ماضی مقابلی وحالك غیری، آتی : استقبالده نه اوله‌جغنی آنجق الله بیلیر؛ استقبالدن خبر ویرمك ادعاسی. ۲. قارشیلامه، کلمکده اولان بر ذاتك اکرام ویا اظهار محبت ایچون اوکنه چیقمه : پك پارلاق بر استقباله مظهر اولدی؛ کمال طنطنه ایله استقبال ایتدیلر: استقبالنه جیقدیلر. || ه. شمس وقمرك یکدیکرینه مقابل بولنمسی : استقبال قمر. || د: فعلك حدثك کله‌جك زمانده وقوع بوله جغنی افاده ایدن صیغه‌سی که لسانمزده « جك » و « جق » اداتیله ختام بولور : کله‌جك، یازه‌جق کبی؛ استقبال ماضی = کچمش زمانك ایچنده بر آتی بیان ایدن صیغه : کلمش اوله‌جق کبی؛ حکایهٔ استقبال = نقل وروایت اولنان بر زمان ماضی‌یه کوره آتی بیان ایدن صیغه : کله‌جك ایدی کبی؛ روایت ماضی = کذلك بونك مسموعات اوزره نقلنی افاده ایدن صیغه : کله‌جك ایمش کبی. || استقبال قبله = قبله‌یه توجه.

اِستقبالاً { ظز. عر. ایلریده، کله‌جك زمانده، آتیاً : حالاً واستقبالاً.

اِستقبالی { ص. عر. ث : استقبالیه. کله‌جك زمانه ویا قارشیلامغه منسوب ومتعلق : تأمینات استقبالیه : تشریفات استقبالیه.

اِستقرار { سذ. عر. [« قرار » دن مص. استفعال] ۱. یرلشمه، قرار بولمه، بریرده ثابت وساکن اولمه : بر چوق وقت سیاحتدن صکره فلان یرده استقرار ایتدی. ۲. قرارلاشمه، تماميله تقرر وتعین ایتمه : بونك نظامی هنوز استقرار ایتمدی. [بو معنی ایله تقرر دها مستعملدر.]

اِستقراض { سذ. عر. ج : استقراضات. [« قرض » دن مص. استفعال] فائضله آقچه آلمه، بورج ایتمه : استقراضسز اداره ممکن دکلدر. [اصل عربیده بو معنایه « اقتراض » موضوع اولوب، « استقراض » ایسه بورج ایستمك دیمکدر.]

اِستقصاء { سذ. عر. [« قصو » دن مص. استفعال] بر شیئك کنهنه وارمغه چالیشمه، درین تفتیش وتحقیق. ف. || ط. داخلی بر مرضك حقیقتنی آکلامق اوزره آلات ووسائط مختلفه استعمالی.

اِستقطاب { سذ. عر. [« قطب » دن مص. استفعال. لغت مولده] م. استقطاب ضیا = اشعهٔ شمسك انکسار طریقیله قوس قزحده‌کی الوان سبعه‌یه بعدالانقسام بر نقطه‌یه جمعی.

اِستقطار { سذ. عر. [« قطر » دن مص. استفعال] م. بر مایعی انبیقدن چکمه. [« تقطیر » دن دها طوغری و دها فنیدر.]

اِستقلال { سذ. عر. [« قلة » دن مص. استفعال] ۱. کندی باشنه اولمه، کیمسه‌یه تابع اولمیوب کندی کندینه اولمه : استقلال قزانمق، کسب استقلال ایتمك : [« استقلالیت » دیمك خطادر.] ۲. آز کورمه، آزیمسامه : کندیسنه تعیین اولنان معاشی استقلال ایتدی. ف.

اِستقلالی { ص. عر. ث : استقلالیه. استقلاله یعنی کندی باشنه اولمغه منسوب ومتعلق.

اِستك { استمك وساژه. ا : ایستك، ایستمك وساژه.

اِستکبار { سذ. عر. [« کبر » دن مص. استفعال] ۱. بیوك بولمه، بیوك کورمه،

بيوتمه. چوق اهميت ويرمه. [«استعظام» دها مستعملدر.] ٢. كبر، عظمت. [«تكبر» دها مستعملدر.]

استكثار { سنذ. عر. [«كثرت» دن مص. استفعال] چوق كورمه، چوغسيمه: آلديغى معاش استكثار اولنه‌ماز.

استكراء { كرا ايله طوتمه و كرالامه معناسيله مستعمل ايسه‌ده، عربيده «اكترا» قوللانيلوب، بو ماده استفعال بابندن اصلا كلمديكندن، غلطدر.

استكراه { سنذ. عر. [«كره» دن مص. استفعال] كريه كوروب نفرت ايتمه، تيكسينمه، ايكرنمه: قيافتندن انسان استكراه ايدر. [اصل عربيده معناسى بر شيئى كرهاً يعنى زورله وايسته‌مه‌رك ياپمقدن عبارتدر.]

استكساب { «اكتساب» دن غلطدر.

استكشاف { سنذ. عر. ج: استكشافات. [«كشف» دن مص. استفعال] كشف وتحقيق ايتمكه چاليشمه. اطراف وتفرعاتنى ظاهره چيقارمه. || ع. دشمن اردوسنك ويا مواقعنك احوالنى آكلامغه چاليشمه: استكشافات عسكريه: استكشاف تعرضى؛ استكشاف عادى: استكشاف خريطه‌سى: استكشاف قولى.

استكمال { سنذ. عر. [«كمال» دن مص. استفعال] ١. بيتيرمه، اتمام. نقصاننى اكمال، تماملامه: استكمال اسباب مدافعه. ٢. بر ايشك نقصانسز ومكمل اولمسى، كماله ايرديرلمسى: طرق ومعابرك استكمالى الزمدر.

استكناه { «اكتناه» دن غل. «كنه» ماده‌سى بشقه بابدن كلز.

استلاغميت { سـ. [يونانيدن مأخوذ فر. Stalagmite] ار. بر آلتنده بعض مغاره‌لرده مواد كلسيه‌يى حاوى صولر طاملامسندن آشاغيدن يوقارى‌يه ديكنه اوزانمش صورتنده تشكل ايدن طاشلر، مقطرهٔ تحتانيه.

استلاقتيت { سـ. [يونانيدن مأخوذ فر. Stalactite] ار. بر آلتنده بعض مغاره‌لرده مواد كلسيه‌يى حاوى صولر طاملامه‌سندن يوقاريدن آشاغى‌يه صارقمش صورتنده تشكل ايدن آويزه كبى طاشلر، مقطرهٔ فوقانيه.

استلام { سنذ. عر. [«سلم» دن مص. افتعال] الى طوقنديروب اوپه‌رك (حجراسودى) زيارت ايتمه.

استلزام { سنذ. عر. [«لزوم» دن مص. استفعال] بر نتيجهٔ طبيعيه و ضروريه صورتيله ايجاب ايتمه: كيجه چوق چاليشمه‌كز صباح كيج قالقمكزى استلزام ايدر.

استماع { سنذ. عر. [«سمع» دن مص. افتعال] ١. ديكله‌مه، قولاق ويرمه: درس، وعظ، حديث، دعوى استماع ايتمك. ٢. ديكليوب قبول ايتمك، احالهٔ سمع اعتبار ايتمك: فريادمى، نصيحتمى استماع ايتمدك. ٣. ايشيتمه، مسموعى اولمه: بو بيتى كنديسندن استماع ايتمشيدم: استماع حوادث. [بو معنى ايله استعمالى پك طوغرى دكلدر.] ٤. طبيبك داخلى بر مرضى آكلامق ايچون قولاق ويروب ديكله‌مسى. استقصاء: كوكسنى استماع ايتدى.

استمالت { ياخود استماله. سنذ. عر. ج: استمالات. [«ميل» دن مص. استفعال] ميل ايتديرمه، جذب ايتمه، كوكل آلمه، مواعدله آووتمه: استمالتله يوزه كولديكنه باقمه.

استمداد { سنذ. عر. [«مدد» دن مص. استفعال] ١. ياردیم ايسته‌مه، بريتك عون ومرحمتنه مراجعت: كمال تضرعله لطف سبحانيدن استمداد ايتدى. ٢. دشمنه قارشى ياردیم ايچون بر قوماندانندن و ياخود متفق بر دولتدن عسكر طلبى: قارشيسنده‌كى قوتك كثرتنى كورنجه استمداده مجبور اولدى.

استمرار { سنذ. عر. [«مرور» دن مص. استفعال] سورمه. سوروب بر دوزى‌يه كيتمه. دوام. [متين ومستحكم اولمه معناسيله قوللانلمليدر.]

استمرارى { ص. عر. ذ: استمراريه. د. بر دوزى‌يه سوروب كيتمك معناسنى افاده ايدن: صيغهٔ استمراريه = لسانمزده (مرك) و(مرق) اداتلريله ختام بولان صيغهٔ فعل: (كيده‌رك) و(يازه‌رق) كبى.

اِستِمزاج { مزاج كلمه‌سنك لسانمزده‌كى معناى } عاميانه‌سيله استعمال بابندن كثيرلمسندن متولد اولان بو لفظ بر خصوصك آچيقدن تكليفندن اول نه تأثير ايده. جكنى ونه صورتله قبول اولنه. جغنى طولاييسيله آكلامق معنا. سيله مستعمل ايسه‌ده، عربى دكلدر. لزوميله برابر غلطدر.

اِستِمَك { استيلمك وسائره. با : ايستمك وسائره.

اِستِملاك { بر ملكك منفعت عموميه ايچون } جانب ميريدن طوعاً وكرهاً اشتراسى معناسيله مستعمل كوزل بر لغت ايسه‌ده عربى دكلدر. « ملك » ماده‌سى اصلا استفعال بابندن كليوب، « تملك » كلمه‌سنك ده تماميله بو معنايه كلديكى « تاج العروس » لك مستدركاتنده مبين اولديغندن، بونك يرينه « تملك » قوللانلمق اقتضا ايدر.

اِستِمناء { سذ. عر. [« منى » دن مص. استفعال] } بر واسطهٔ غير طبيعيه ايله منى‌يى دوكمك فعل مكروهى؛ استمناء باليد.

اِستِمهال { سذ. عر. [« مهل » دن مص. استفعال] } مهلت ايستمه. ز.

اِستِناد { سذ. عر. ج : استنادات. [« سنود » دن } مص. افتعال] ١. طيانمه، اتكا : دكنكنه استناد ايدوب طورمشيدى. ٢. كوكنمه. اعتماد : هر خصوصده لطف الهى‌يه استناد ايدرم. ٣. بر شيئه دليل وسند نظريله باقوب بر دعوايى اونك اوزرينه بنا ايتمه : على الغفله سويلنمش بر سوزه استناد ايده‌رك بر طاقم مطالبه قالقيشدى. || ٤. استناد خطى = عسكرك حين حاجتده چكيلوب مدافعه ايده‌جكى خط.

اِستِناداً { ح. عر. ١. طيانه‌رق، كوكنه‌رك، اعتماداً : } فلانك حمايه‌سنه استناداً بوكا جرأت ايديور؛ عفوكزه استناداً. ٢. سند ودليل اتخاذ ايده‌رك : نابينك بر بيتنه استناداً بو سوزك جوازينى ادعا ايديور.

اِستِنادگاه { س. فا. طيانه‌جق، كوكنه‌جك ير، } آرقه، ظهير : بنم استنادگاهم آنجق جناب حقدر.

اِستِناره { سذ. عر. [« نور » دن مص. استفعال] } نور. لانديرمه، ضيالانديرمه، پار. لاتمه. لـ.

اِستِنباط { سذ. عر. [« نبوط » دن مص. استفعال] } بر سوز ويا ايشدن كيزلى بر معنى چيقارمه، ضمناً آكلامه : سوزندن بونى استنباط ايديورم.

اِستِنتاج { سذ. عر. [« نتاج » دن مص. استفعال] } نتيجه چيقارمه : سوزلركزدن شو استنتاج اولنيور.

اِستِنساخ { سذ. عر. [« نسخ » دن مص. استفعال] } بر نسخه‌سنى، صورتنى چيقار. مه، يازمه : كتاب استنساخ ايده‌رك اجرتيله تعيش ايدردى.

اِستِنشاد { سذ. عر. [« نشد » دن مص. استفعال] يرينه } شعر سويلتمه، شعر انشادينى امر يا تكليف ايتمه : خليفه استنشاد ايتمه‌دن كنديسى بر قصيده انشاد ايتدى.

اِستِنشاق { سذ. عر. [« نشق » دن مص. استفعال] } ف. آبدستده بورنه صو چكمه.

اِستِنصار { سذ. عر. [« نصر » دن مص. استفعال] } ياردم ايستمه، استعانه، استمداد. ف. و لـ.

اِستِنطاق { سذ. عر. ج : استنطاقات. [« نطق » دن } مص. استفعال] سويلتمه، سوز سويله‌سنى تكليف. || حق. بر وقعهٔ عدليه‌يه مدخلى اولان بر شخصه مرتب سؤاللر ايراديله ويرديكى جوابلرك قيدى : استنطاق ايتمك؛ استنطاقه آلمق، چكمك: تحت استنطاقه آلمق: استنطاق مأمورى = مستنطق: استنطاق دائره‌سى، قلمى.

اِستِنطاقنامه { س. فا. حق. مظنو. نه ايراد اولنان } سؤاللرله ويرديكى جوابلرى حاوى ورقه : استنطاقنامه‌يى تمهير ايتدى.

اِستِنطاقى { ص. عر. ذ : استنطاقيه. حق. استنطاقه } منسوب و متعلق : اوراق استنطاقيه.

اِستِنغه { س. ايتا. [بح. يلكنلرك يوقارى قالديريلوب طو. } پلانمسى وبو حركتك اجراسيچون ويريلان قوماندا : استنغه يلكن = يلكنى طوپلا.

اِستِنكاف { سذ. عر. [« نكف » دن مص. استفعال]

قبول ایتمه‌مه، رد، امتناع، اعراض، عدم موافقت: ابتدا رضا ویرمش ایکن بعده استنکاف ایتدی.

اِستنوغرافیا { س. [یو. στενογραφία] } پك آز وپك قیصه اشارات و خطوط ایله پك چابق یازیلیر بر خط، كه مجلسلرده ایراد اولنان نطقلری و سائر بویله افاداتی قید ایتمكده مستعملدر، خط مختصر. — بو خطی یازانلره‌ده (استنوغراف) دینیلیر.

اِستواء { سذ. عر. [«سوی» دن مص. افتعال] } مساوی اولمه، ایكی شیئك بر اولمسی: استواء خطین. [بو معنی ایله تساوی دها مستعملدر.] ۲. دوز اولمه، دوزلك. ۳. اورته‌ده و تام بر درجه‌ده بولنمه، اعتدال. || جغ. خط استواء = كرهٔ ارضك ایكی قطبندن مساوی بعد ومسافه‌ده فرض اولنان خط كه اعتدال ربیع و خریف كونلری شمس تام اونك اوستندن كچر ولیل ونهار بتون كرهٔ ارضده مساوی اولور. [همزه‌نك ضمیله اوقونمسی غلطدر.]

اُستوار { ص. فا. صاغلام، متین، محكم، قوی. لـ. }

اُستوانه { واستوانی. با: اسطوانه واسطوانی. }

اِستوبج { س. قورشون بویاسی دینلن بیاض معدنی } بر ماده كه بویاجیلقده مستعملدر. عر: اسفیداج. || قبا استوبج = بویا آستاری ایچون استوبج یرینه قوللانیلان بیاض بر طوپراق.

اِستوپو { یا استوپی یاخود اصطوپو. س. [ایتا : Stupa] } با: استوره. [عربیده دخی اصطبه ویا اسطبه دینلدیکی فیروز آبادینك قاموسنده مذكور ایسه‌ده بونكده معرب اولدیغی ظاهردر.]

اِستوج { س. [ایتا] جراح و مهندس آلاتنی طاقی } وبونلری حاوی قوطی.

اِستورپه { س. [نكا : Storp] } ۱. سفائنده سیلوب سوپورمكده قوللانیلان قبا كتن وكنویر یاخود بوزوق خلاط پارچه‌سی. ۲. بر اینجه خلاطك بر اوجنه اوزری اوریلی بر قورشون پارچه‌سی ربط ایتمك ودیكر اوجی قبضه اتخاذ ایدلمك صورتیله یاپیلان آلت ضرب كه اكثر یاطلومبه‌جیلر یكدیكرلرینی ضرب ایچون استعمال ایدرلر.

اُستوره { یاخود اوسطوره. با: اوستره. }

اِستوفاتو { یاخود اسطوفاتو. س. [ایتا. Stoffato] } صالچه‌لی بر نوع ات یمكی.

اِستوفه { یاخود استیفه. س. [ایتا : Stoffa] } بر جنس اییك قماش كه اكثریا صیرمه‌لی ویا قلابدانلی اولوب مفروشاتده قوللانیلیر.

اِستهداء { سذ. عر. [«هدی» دن مص. استفعال] } هدایت ایستمه، طوغری یوله، طریق مستقیمه سوق اولنمغی طلب وآرزو ایتمه: استهدا ایچون بر مرشد كامله مراجعت اقتضا ایدر.

اِستهزاء { سذ. عر. [«هزء» دن مص. استفعال] } اكلنمه، اكلنجه‌یه آلمه، ذوقلنمه: برینی، بریله استهزا ایتمك؛ برینی استهزایه آلمق.

اِستهلاك { سذ. عر. [«هلاك» دن مص. استفعال] } ۱. اسراف صورتیله محو ایتمه: بونجه میراثی آز وقتده استهلاك ایتدی. ۲. قوللانه‌رق صرف ایتمه، بیتیرمه، توكتمه: قیشین استهلاك اولنان اودون.

اِستهلال { سذ. عر. [«هلال» دن مص. استفعال] } یكی آی كورنمه، هلال تماشاسی. || ع. براعت استهلال = بر كتاب ویا نطق ومقاله‌نك مقدمه‌سنده ایچنده بحث اولنه‌جق مرادی آكدیرر فقره‌لر ایرادی.

اِستیجار { سذ. عر. [«اجر» دن مص. استفعال] } كرا ایله طوتمه، كرالامه.

اِستیذان { سذ. عر. [«اذن» دن مص. استفعال] } اذن ایستمه، رخصت ومأذونیت طلب ایتمه، طانیشمه: بالاستیذان، لدی الاستیذان، عند الاستیذان = مأذونیت ایستنلدكده: بلا استیذان = رخصت ایستمكسزین، طانیشمقسزین.

اِستیصال { سذ. عر. [«اصل» دن مص. استفعال] } كوككندن قوپاروب چیقارمه، اساساً وجودینی امحا: بوممالكتدن اشقیایی استیصاله موفق اولدی.

اِستیضاح { سذ. عر. ج: استیضاحات. }

«وضوح» دن مص. استفعال] بر ایشك آچیق بیان اولنمه‌سنی طلب ایتمه، بر ماده حقنده ایضاحات طلب ایتمه : استیضاح کیفیت ضمننده ولایته امرنامه یازلدی؛ استیضاحات ایله اضاعهٔ وقت اولنیور.

اِستیضاحاً ح. عر. ایضاحات طلبیچون استیضاح مسئله ضمننده.

اِستیعاب سذ. عر. [«وعب» دن مص. استفعال] ۱. ایچنه آلمه، ایچنه صیغمه : تنجره ایکی اوقه صو استیعاب ایدر. ۲. طوتمه، قاپلامه. ضبط ایتمه : بو آغاجلر بتون باغچه‌یی استیعاب ایده‌جکدر.

اِستیف س. [ایتا.] ۱. صره، نظام، دیزی : استیفه قومق = صره‌لامق، دیزمك. ترتیب و تنظیم ایتمك. ۲. صره‌لنمش شیء، دیزی، منتظم یغین : اودون، بالیق استیفی. || بح. کمی حموله سنك حرکتنه مانع اولمیه‌جق صورتده ترتیب و تنظیمی. || برینك استیفنی بوزمق = تحقیر و تذلیل ایتمك. || استیفنی بوزمامق = طورنی و طوریشنی اصلا دکیشدیرمه‌مك.

اِستیفاء سذ. عر. [«وفا» دن مص. استفعال] تامیله وکاملاً اخذ : مطلوبنی استیفا ایتدی؛ استیفای تکالیف امیریه.

اِستیفلمك یاخود استیفله‌مك. فتـ. صره‌لامق، دیزمك، استیف ایتمك : اودونلری استیفلدیلر.

اِستیلاء سذ. عر. [«ولی» دن مص. استفعال] ۱. اله کچیرمه، تحت تصرفه آلمه : بر مملکتی استیلا ایتمك. ۲. یایلمق، قاپلامق : و با بتون او طرفلری استیلا ایتدی. [فرانسزجه ده Occupation دینلن حربسز و موقت ضبط واداره «اشغال» ویا «احراز» کبی مناسبتسز لفظلردن ایسه «استیلا» ویا «استیلای موقت» ایله ترجمه اولنمه دها مناسب اولور.]

اِستیلائی ص. عر. ذ : استیلائیه. ضبط واستیلایه متعلق : بعض مقاصد استیلائیه‌سی آکلاشیلیور. || ط. بر مملکته داخل اولنجه هر طرفه سرایت وبتون مملکتی استیلا ایتمك خاصه‌سنی حائز اولان : امراض استیلائیه.

اِستیم وغا : اسلیم. س. [انكا : Steam] واپور ماکینه‌سنك وسائر ماکینه‌لرك قزاننده بریکوب ماکینه‌یی تحریك ایدن بوغو، بخار : واپورك استیمی کلدی، استیمی آزدر.

اِستیماتور س. [ایتا. Estimatore] کمرکده امتعه ومواد تجاریه‌یه بها بیچن مأمور، مخمن، استیماره‌جی.

اِستیماره س. [ایتا. Estimare] تقدیر قیمت، تخمین قیمت، کمرکده امتعه و مواد تجاریه‌یه بها بیچمك وظیفه‌سی : استیماره مأموری = مخمن.

اِستیماره‌جی س. کمرکده امتعه ومواد تجاریه‌یه بها بیچن مأمور، مخمن، استیماتور.

اِستیمان سذ. عر. [«امان» دن مص. استفعال] امان دیله‌مه، امان دیله‌یرك تسلیم اولمه : استیمان ایدن ارباب شقاوت.

اِستیمبوط س. [انكا. Steam-bot] کوچك واپور، چتنه.

اِستیناس سذ. عر. [«انس» دن مص. استفعال] انسیت پیدا ایتمه، آلیشمه، وحشت زائل اولوب مونس اولمه.

اِستیناف سذ. عر. [«انف» دن مص. استفعال] ۱. یکیدن باشلامه. ن. || حقـ. محکمهٔ ابتدائیه‌دن ویریلن حکمه راضی اولمیوب، دعوایی اونك مافوقنده‌کی محکمه‌یه نقل ایتمه : استیناف دعوی ایتدی. || د. نحو عربیده بر سؤال مقدره جواب حکمنده سوز ایرادی : واو استیناف = بو کا دلالت ایدن «و». || حقـ. محکمهٔ استیناف = محکمهٔ ابتدائیه‌نك مافوقنده ومحکمهٔ تمییزك مادوننده اوله‌رق ایکنجی درجه‌ده اولان محکمه، که دعاوی‌یی استینافاً کورور. ولایات مراکزنده بولنور.

اِستینافاً ح. عر. حقـ. استیناف صورتیله، ایکنجی درجه‌ده محاکمه اولنمق اوزره : استینافاً رؤیت دعوی اولندی.

اِستینافی ص. عر. ذ : استینافیه. حقـ. استینافه منسوب و متعلق : محکمهٔ استینافیه. || د. نحو عربیده بر سؤال مقدره جواب حکمنده بولنان : جملهٔ استینافیه.

اِستینغه { س. با : استنغه .

اِستیهال { سذ. عر. [«اهل» دن مص. استفعال] بر شیئه مستحق واهل اولمه، استحقاق، لیاقت: عهدهٔ استیهالنه فلان مأموریت تودیع اولندی.

آسحار { سذ. ج. عر. فد: سحر. با: سحر.

اِسحق قوشی { س. حق قوشی، مرغ شب آویز.

اَسخِیاء { سذ. ج. عر. فد: سخی. با: سخی.

اَسَد { سذ. عر. آرسلان، شیر. [اسد الله = حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه ویریلن عنواندر. || هٔ. برج اسد = بروج اثنا عشرك بشنجیسی، كه كونش بو برجه تموز رومینك ١١ نده داخل اولور: قلب الاسد = برج اسد ده برنجی درجه‌ده بر نجم ثابت. [فر. Régulus]: ذنب الاسد = ینه او برجده ایكنجی درجه‌ده بر نجم ثابت [فر. Denebola]: ظهر الاسد = ینه او برجده ایكنجی درجه ده بر نجم ثابت [فر. Geba]. || اسد اصغر = برج اسد ایله دب اكبر آره‌سنده بر جلهٔ كوكبیه. [فر: Petit Lion].

اَسدیرمك { فتـ. اسمسنی موجب اولمق، هبوب ایتدیرمك: پویرازی بو قدر شدتله اسدیرن شمال طرفلرنده یاغان قارلردر.

اَسَر { سذ. عر. طوتسا قلق، اسیر دوشمه، اسارت. ذ.

اِسْر { سذ. عر. ص. بر خطك ایكی منتهاسندن برسطح اوزرینه ایندیریلن عمودلری آره‌سنده‌كی مسافه: اسر افقی: اسر عمودی.

أُسْر { سذ. عر. ط. ادرار طوتلمه.

اِسراء { سذ. عر. [«سرایت» دن مص. افعال] یوروتمه، تمشیه. [اصل معناسی كیجه‌لین یوروتمه اولوب، هله غیر ذی روح حقنده عادتا ارسال معناسیله استعمالی غلط فاحش اولدیغندن، استعمالندن بوبتون صرف نظر اولنمه دها ایيدر: زیرا بو معنایی افاده ایده‌جك متعدد لغتلرمز واردر.]

اُسَراء { سذ. ج. عر. فد: اسیر. با: اسیر.

أَسرار { سذ. ج. عر. فد: سر. با: سر.

أَسرار { س. [آنف البیان لغت عربیه‌دن مأخوذ اولسه گركدر] قنب هندی دینلن بر نباتك یاپراغی، كه توتون كبی ایچلدكده كیف ویروب انسانی غریب برطاقم خیالاته طالدیرر: اسرار چكمك: اسرار تریاكیسی.

اِسرار { سذ. عر. [«سر» دن مص. افعال] گیزله‌مه، سر طوتمه، كتم. ذ.

أَسراركش { ص. فا. اسرار چكن، اسرار تریاكیسی، اسراره مبتلا.

اِسراع { سذ. عر. [«سرعة» دن مص. افعال] سرعت ایتدیرمه، چابوقلاندیرمه، تعجیل ایتمه. [«تسریع» دها مستعمل ایسه ده، «سرعت» ماده‌سی عربیده تفعیل بابندن اصلا كلمه‌مكله، یاكلیش واصلسز اولدیغندن، لزومی وار ایسه، «اسراع» قوللانملیدر.]

اِسراف { سذ. عر. ج: اسرافات. [«سرف» دن مص. افعال] لزومسز یره وفضله اوله‌رق مال وسائره‌یی صرف واتلاف ایتمه: مالنی اسراف ایتدی: اسراف كلامه حاجت یوقدر: اسراف حرامدر.

اِسرافیل { سخ. [عبرانیجه‌دن] درت ملك مقربدن بری كه قیامت كونی صوری اوفلكله مكلفدر.

اِسرائیل { سخ. [عبرانیجه ده عبد الله دیمكدر] حضرت یعقوب (عم)ك لقبی اولوب، نبی مشار الیهك اون ایكی اولادندن منشعب اولان عبرانیلره دخی بو مناسبتله (بنی اسرائیل) دیرلر.

اِسرائیلیّات { سذ. ج. عر. بنی اسرائیل كتابلرنده خرافات قبیلندن اوله‌رق منقول بولنان حكایات و تفصیلات.

اُسْرُب { سذ. عر. كیم. قورشون. [«رصاص» دخی دیرلرسه‌ده، اصل رصاص قلای دیمك اولدیغندن، تفریق اقتضا ایدر.]

اَسرَع { ص. عر. [«سریع» دن ستف] دها ویا پك سرعتلی وچابق. لس.

اَسرهٔ { س. خطمزك حركات ثلثه اصلیه سندن بری، كه آلتنده (ِ) یازیلیر. كسره‌نك تركجه‌ده اینجه (كسرهٔ خفیفه)

وقالين (كسرهٔ ثقيله) اوله‌رق ايكى تلفظلى واردر. ايكنجيسنك (ِ) صورتنده يازيله‌رق تفريقى اقتضا ايدر. تركى الاصل كلمه‌لرده اكثريا (ى) ايله اظهار اولنير. تسهيل قرائت ايچون بو (ى) يى يازمه‌ده امساك اولنمامليدر. يالكز (بر)، (سز)، (بز) كبى كثرت استعماللہ ترددى محل براقميه‌جق قدر بللنمش بعض كلمه‌لر مستثنادر. عربيده «ايكى اسره» تنوينك مكسورينه دينور. || اوستون اسره = حركات، حركه اشارتلرى.

اَسره‌لَمك { يا اسره‌له‌مك. فت. / اسره حركه سنى } قومق، اسره ايله اوقومق، كسره ايله تحريك، تكسير ايتمك.

اَسره‌لَنمك { فط. اسره حركه‌ / سيله حركه‌لنمك، } اسره ايله اوقونمق، كسره ايله تحريك، تكسير اولنمق.

اَسره‌لى { ص. اسره حركه‌سيله / حركه‌لنمش، اسره ايله } اوقونان، مكسور.

اَسريك { ص. [«اسريمك» دن. / اصلى : اوسروك] } ١. سرخوش، مست، سكران. ٢. آزغين، قيزغين : اسريك دوه.

اَسريمك { مص : اسرير. فل. / [اصلى : اوسرومك] } ١. سرخوش اولمق. ٢. قيزمق، آزمق.

اَسطار { سذ. ج. عر. فد. سطر. / با : سطر. [«سطور» } دها مستعملدر.]

اِسطار { سذ. عر. [«سطر» دن / مص. افعال] يازمه و } تحرير معناسيله قوللانانلر وار ايسه‌ده، معناى حقيقيسى «سطر آتلامق» و «ياكليش اوقومق» دن عبارت اولديغندن، بزجه اولان استعمالى غلطدر. (تسطير) تجويز اولنه‌بيلير.

اِسطَبل { ياخود اصطبل. سذ. / عر. [يو. Σταβλος] } آخور؛ اسطبل عامره [غل.] = خاص آخور؛ اسطبل عامره مديرى = ميرآخور؛ اسطبل عامره پايه‌سى = قپوجى باشيلقدن يوقارى ومير الامرالقدن آشاغى ملكيه رتبه‌سى.

اُسطُرلاب { ياخود اصطرلاب. / سذ. عر. [يو. } Ἀστερολάβιον] وقتيله اجرام سماويه‌نك ارتفاعنى آلمقده مستعمل بر نوع رصد آلتى.

اِسطِقس { سذ. عر. [يو. Στοι- / χεῖον] عنصر، عنا- } صر اربعه‌نك بهرى، اصل، جوهر. [حكمت عتيقه‌ده مستعمل ايدى.]

اُسطُوانه { سذ. عر. [فا. «ستون» / دن واوده يو. Στυ- } λος دن] ١. ديرك، عمود. ٢. ايچى بوش عمود، زيوانه. || ر. زيوانه شكلى، دائره‌نك خط مستقيم اوزره حركتيله كسب ارتفاع ايتمسندن حاصل اولان شكل مجسم؛ اسطوانهٔ قائمه؛ اسطوانهٔ مائله.

اُسطُوانى { ص. عر. ؤ: اسطوا- / نيه. اسطوانه‌شكلنده } اولان.

اِسعاد { سذ. عر. [«سعد» دن / مص. افعال] مسعود } ايتمه، سعد وميمنت قزانديرمه. ن.

اَسعار { سذ. عر. ج. فد : سعر. / با : سعر. }

اِسعاف { سذ. عر. [«سعف» / دن مص. افعال] برينك } طلب ورجاسنى قبول ايله ايستديكنى اجرا ايتمه : اسعاف مطلوبى، اسعاف مستدعاسى. [اصل عربيده ايش بيتيرمه وبرينك دعوتنى قبول معنالرينى افاده ايتمكله، بزم صورت استعماللمزده تعميم واردر.]

اَسعَد { ص. عر. [«سعيد» دن / ستف.] دها سعيد، پك } مسعود، دها بختيار ويا ميمنتلى.

اَسَف { سذ. عر. آچيمه، كدر، / فوت اولان بر شيئدن } محزون اولمه : بوكا چوق اسف ايتدم؛ اسف ايتمك چاره سى بولنور.

اَسَفا { حد. وا اسفا! ايواه! يازيق! / وا اسفاكه تعمير و تلافيسى } ممكن دكلدر.

اَسفار { سذ. ج. عر. فد : سَفَر. / وسِفر. با : سفر. }

اَسفَل { ص. عر. ؤ: سفلى. ج: / اسافل. [«سافل» دن } ستف.] دها ويا پك دون وآلچق اولان : اسفل ناس. || اسفل السافلين = جهنم.

اِسفَناخيه { صث. عر. نبا. فصيلهٔ / اسفناخيه = اسپناق } قبيلندن اولان نباتات.

اِسفَنجى { ص. عر. ؤ: اسفنجيه. / تث. سونكره مشابه } اولان : اجسام اسفنجيه.

اِسفيداج { سذ. عر. [فا. بياض / ديمك اولان «سپيده» }

دن معرب] كبى. استوبج .

اِسفینقس { ـــ. [یو. Σφίγξ] اسكی یونانیلرده موهوم بر جانوركه گویا مارین وعابرینه معماكبی بر طاقم سؤاللر ایراد ایده‌رك جواب ویره‌مینلری یو. تارمش. اسكی مصریلر عندنده قادین باشلی آرسلان شكلنده بر صنم كه الیوم موجود اولان بر جسیمنه عربلر (ابو الهول) دیرلر .

اِسقاء { سذ. عر. [«سق» دن (مص. افعال] انسان و حیواناته یاخود اراضی‌یه صو ویرمه. صووارمه، صولامه، اروا : حیوانانی، باغچه‌یی اسقا ایتدی: مدرس آیدین اووه‌سنی اسقا ایدر .

اسقاپارمه { ـــ. [ایتا.] بحـ. (كمی‌یی طوپدن كرالامه .

اسقاچه { [ایتا.] بحـ. كمی دیر. (كنك آیاغی، آیاقلغی.

اِسقارپین { ـــ. [فر. Escarpin] قونچسز ویا یاریم قونچلی ظریف آیاق قابی. آلا. فرانغه خفیف قوندوره.

اسقارچه { ـــ. [ایتا.] بحـ. كمی (حوله‌سنك بك صیق استیف اولمسی .

اسقارصوق { ـــ. [ایتا.] بحـ. ۱. (یلكنلری طولدیرر دیك روزكار. ۲. كمینك آله. بیلدیكنه طولدیرلمق اوزره كوتوری كرالانمسی .

اسقارموز { ـــ. [ایتا.] ۱. (بحـ. كورك طا. قلمق اوزره قایق و صندالك یان كنارینه دیكنه صوقلمش تخته چیوی. ۲. بر جنس كوچك بالیق .

اسقاره { یاخود اسقره ـــ. [ر. (Σχάρα] مختلف ایشلره مخصوص اوله‌رق آغاج ویا دمیر وسائره‌دن قفس ویا پارمقلق، شبكه: مطبخ اسقاره‌سی = كولباصدی و بالیق پیشیرمكه مخصوص قولبلی دمیر قفس: كمی اسقاره‌سی = اوستنده كمی‌یی انشا ایدوب برابر دكزه ایندیر. مكه مخصوص بیوك قیزاق: تمل اسقاره‌سی = چوروك و باتاقلق طوپراقلرده اوستنده تمل طور. دیرمغه مخصوص قونیلان آغاجلر: كزندی اسقاره‌سی = آلت قاته آید. ینلق ویرمك ویاطاشلرك اوزرینه باصلمامق اوزره قفس شكلنده دوشمه: اسقاره بالیغی. وغلط اوله‌رق بالیق اسقاره‌سی = اسقا. ره‌ده پیشمش بالیق .

اِسقاط { سذ. عر. [«سقوط» (دن مص. افعال] ۱. دوشورمه. آشاغی آتمه. ۲. حذف، امحا. رفع: فارسیده اكثریا اسكندرك همزه‌سی اسقاط اولنور. ۳. حكمسز براقمه. ابطال. باشه كلمسی مقدر اولان بر قضانك اوفق بر حادثه ایله اولمش حكمنه گچمسی: آیا. غكزی ایچیته‌دیكز سه‌ده بونكله بلكه بر بیوك قضا اسقاط اولندی. ٤. محروم ایتمه. غائب وفوت ایتمه: حقوق مدنیه دن اسقاط اولندی. ٥. موتانك روحیچون یعنی عذابلرینك عفو وامحاسیچون بر رسم مخصوصله ویریلان صدقه: اسقاط آقچه‌سی. || اسقاط جنین = رحمدن قصداً چوجق دوشورمك ویا دو. شورتمك جنایتی .

اسقالۀ { ـــ. [ایتا.] بحـ. ۱. (كمی آرمه‌سی نردبانی. ۲. سفائن حربیه‌نك صول طر. فنده‌كی تشریفات نردبانی .

اسقاله { ـــ. [ایتا. Scala] آلات (موسیقیه پرده‌لرینه پارمق آلیشدیرمق تعلیمی .

اَسقام { سذ. جـ. عر. فد: سقم. (با: سقم .

اِسقاندیل { واسقاندیل. د: (اسقنبیل، اسقندیل.

اِسقرلات { ـــ. [ایتا. Scarlato] (خاص بویالی پك قر. مزی و پك پارلاق بر جنس اسكی وندیك چوخه‌سی .

اسقَره { با: اسقاره .

اَسقریم { ـــ. [فر. Escrime] (قلیج ومیج تعلیمی. سلا. حبازلق. لـ .

اِسقنبیل { ـــ. [ر.] ۱. بر نوع (كاغد اویونی: اسقنبیل اوینامق. ۲. علی الاطلاق او. یون كاغدی .

اِسقندیل { ـــ. [ایتا.] بحـ. ۱. (دكیزك عمقی درجه. سنی آكلامق ایچون كمیلرده قوللاندقلری آلت. ۲. دكیزك عمقنی اولچمه: اسقندیل ایتمك. || مجـ. بر شیئك كنهه و حقیقتنی ویا بر ایشده‌كی نیت ومقصد خفی. یی آكلامغه چالیشمه. استكشاه. یوقلامه: بن بر كره اسقندیل ایده‌یم .

اِسقوربوت سـ. [فر. Scorbut] اوزون دكیز سفری ایدنلرده طوزلی بالیق كبی قورو شیلر يمه‌دن حاصل اولان مهلك بر مرض كه دیش اتلرینك دوكلمسیله ظهور ایدر، داء حضر. || اسقوربوت اوتی = رقیق البزور دخی دینلن بر نبات .

اسقورپیت سـ. [ر. Σκορπίτης] دیكنلی اولدیغیچون عقربه بكزدیلوب اوكا دلالت ایدن بو اسمله تسمیه اولنمش لذیذ بر بالیق .

اسقورچونه سـ. [يتا.] بر جنس قره كوك كه رجلی اولور .

اسقوطه سـ. [يتا.] مج. بیوك يلكنلری قوللانمغه مخصوص ایپ .

اسقوفه سـ. [يتا. Scuffa] اورمه كلاه ويا تاقیه كه اكثریا تپه‌سی دوریك وپوسكوللی اولور .

اسقومری سـ. [ر.] معروف بر جنس كرچك ومبذول بالیق، كه چیروز وتوتون بالیغی اسملریله قوروديلانلر دخی انواعندندر .

اسقونجه سـ. [يتا.] طوب طومارینك پوستكیسی ويا سونكری .

اسقونطه ياخود اسقونطو. سـ. [يتا. Sconto] بر سند ويا پولیچه وصورتك وعده‌سی حلولندن اول آقچه‌سی آلنمق ایچون براغیلان صرافیه، قیردیرمه پايی. || اسقونطه ايتمك = قیردیرمق .

اسقونه سـ. [نكا.] مج. بریقمه كوچكی ولاتین يلكنلیسی، ایكی دیركلی خفیف بر جنس گمی .

اِسكات سذ. عر. [«سكوت» دن مص. افعال] ١. صوصدیرمه، سكوت ایتدیرمه: شو چوجغی اسكات ایدك . ٢. معارضه‌ده الزام ایدوب سكوته مجبور ایتمه: بو دليل ایله كندیسنی اسكات ایتدم . ٣. قاندیرمه، راضی ایتمه: اونی بش اون غروشله اسكات ایده‌بیلیرسكز .

اِسكان سذ. عر. [« سكون » دن مص. افعال] ١. يرلشدیرمه، مسكن ووطن قزاندیرمه: اسكان مهاجرين؛ فلان قریه‌یه قافقاس مهاجرلرینی اسكان ایتدیلر؛ بدویلرك اسكانی. ٢. اهالی قزاندیرمه، اهالی يرلشدیرمكله اعمار: آناطولینك خالی يرلرینی اسكان ایتملی؛ جزیره‌نك اسكانی بیوك بر معموریتی منتج اولور. [لازم اوله‌رق يرلشمك واقامت ایتمك معناسیله استعمالی غلطدر. بر حرفی ساكن يعنی جزملی اوقومه معناسیده « تسكین » ایله افاده ایتملی .]

اِسكته سـ. [ر.] يوه‌سی آصیلی وبك ماهرانه ياپان صاری قنادلی وچوق اوتر برجنس كوچك قوش، عر: تنوط .

اِسكلت سـ. [يو. Σκελετός] اتلری دوكلمش اولدیغی حالده هیئت اصلیه‌لرینی محافظه ایدوب طاغلماش انسان وحیوان كمیكلری، قدید. || مج. پك ضعیف وآریق آدم .

اِسكله سـ. [يتا. Scala] ١. ياپیلرده يوكسك يرلرك انشاسیچون موقت كراسته ایله قوریلان صال: اسكله قورمق. ٢. دكیز قییسنده گمی وقایقلرك يناشدقلری محل كه اكثريا دكیزه اوزانمش كاركير ريختم ويا قازيقلر اوزرينه آتلمش اخشاب صالدن عبارتدر: واپور اسكله‌یه يناشه‌مدی. ٣. ساحل بحرده واقع وسفائنك يناشمه‌سنه مساعد تجارتگاه شهر وقصبه: سلانیك گوزل بر اسكله‌در. ٤. بر مملكتك اخراجات وادخالاتنه وتجارت بحریه‌سنه واسطه اولان لیمان ويا قصبه، مخرج: آناطولینك بتون قسم غربیسنك اسكله‌سی ازمیردر. || مج. كمینك صول يانی: اسكله‌یه كل. [مقابلی: سنجاق.]

اِسكمله سـ. [فر. Escabelle] ١. درت آياقلی واوستی حصیرلی اوتوریله‌جق كوچك وآرقه‌سز كرسی. ٢. تپسی، صینی، شمعدان، سیغاره لوازمی قونه‌جق مختلف اشكالده كوچك ماصه ويا سه‌پا. || ابه اسكمله‌سی = اوريكه .

اَسكی ص. ١. حدوث ويا وجودندن بری چوق زمان گچمش اولان، قدیم، عتیق، ديرين، كهن: اسكی زمان، اسكی معدن، اسكی آدملر، اسكی شراب. ٢. شمدیكندن اول اولان، مقدم، سابق، سالف، پیشین:

يكيسى اسكيسنى آراتيور؛ اسكى باغچوان. ٣. اسكيوب يرلشمش، مزمن: اسكى بر اوكسوروكم واردر. ٤. قدم قزانمش، قدملى: هيئت سفرايه دائما اك اسكيلرى رياست ايدر؛ وزرانك اك اسكيسى. ٥. حكمى كچمش، معطل: اسكى تقويم، اسكى موده. ٦. ياشلى، مسن، اختيار: اسكى آدمدر. ٧. مرور زمانله بوزلمش، فرسوده، كهنه: اسكى اثواب، اسكى قوندره. ٨. بوزوق، خراب، ويران: اسكى او، اسكى قلعه. == ج: اسكيلر = ١. اسكى آدملر، قدما، متقدمين. ٢. اسكى اثواب و سائره. || اسكيدن = اسكى زماندن برى، من القديم. || باش اسكى = بر دائره امكدارلرينك اك قدمليسى. || اسكى پاپوج = دكرسز شئ: اسكى پاپوچى آليرسك = بر شئ قزانه‌مازسك. || اسكى پوسكى = كهنه شئ، ييرتيق پيرتيق. || اسكى طاس اسكى حمام = حال سابقدن اصلا فرق يوقدر. || اسكى قورت = كارآزموده قورناز آدم، بولنديغى صنف ومسلكك كافهٔ شعباتنى بيلير.

اَسكيتمك { فتـ. ١. قوللانه‌رق اسكى حالنه قومق، كهنه‌لتمك: او اثوابى، او پوتينى اسكيتدم؛ بو چوجق كتابلرينى چابق اسكيتيور. ٢. قوللانيه‌رق اسكيمكه براقمق: بوزيتون باغنى اسكيتملى. ٣. مزمن حالنه قومق: خسته‌لغى اسكيتمك ايى شئ دكلدر.

اَسكيجه { صـ. آز اسكى، اسكيمسى. | با: اسكى.

اَسكيجى { سـ. ١. اسكى اثواب و سائره آلوب صاتان آدم. ٢. اسكى قوندره ويا اثواب يامه‌ليوب تعمير ايدن آدم، يامه‌جى.

اَسكيدِلمك { مجـ. ١. قوللانيله‌رق اسكى وكهنه حالنه قونمق: كتابلر بو قدر چابق اسكيدليرمى؟ ٢. قوللانيله‌رق اسكيمكه براقلمق: توتون اسكيدلدكجه دها ايى اولور.

اَسكيلَتمك { (واسكيلمك. اسكيتمك (و اسكيمك برينه قوللانيليرسه‌ده، بو ايكنجى صورت دها فصيحدر. با: اسكيتمك، اسكيمك.

اَسكيلك { سـ. اسكى اولان شئ ويا شخصك حالى. با: اسكى.

اَسكيمسى { صـ. آز اسكى، اسكى‌يه بكزر، اسكيجه.

اَسكيمَك { مضـ: اسكير. فلـ. ١. حدوثندن برى چوق زمان كچمك، قديم وكهن اولمق: شريعت موسى (عم) چوق اسكيدى؛ زيتون باغى اسكيدكجه ايلشير. ٢. مزمن اولمق: بو اوكسوروك اسكيدى. ٣. قدم قزانمق، قدملى اولمق: بر مأموريتده اسكيمك بو آدمه ميسر اوله ميور. ٤. حكمى كچمك، معطل اولمق: او موده اسكيدى؛ فن كتابلرى بر قاچ سنه ده اسكير. ٥. اختيارلامق، قوجامق: او آدم‌ده چوق اسكيدى. ٦. بوزلمق، فرسوده وكهنه اولمق: اثوابم اسكيدى يكيلتمكه مجبورم. ٧. خراب و ويران اولمق: اخشاب اولر يكرمى سنه‌ده اسكير.

اَسلاف { سـ. جـ. فد: سلف. | با: سلف.

اِسلام { سـ. عر. [«سلام»دن (مصـ. افعال] ١. جناب حقك وحدانيتنه وسائر اركان ايمانه معتقد ومقر اولمه: كافهٔ انبيا اسلام اوزره ايديلر؛ ايمان ايله اسلام بردر: اسلامه كلمك. ٢. خاتم الانبياء (صلعم) افندمز طرفندن وحى ربانى ايله اظهار واعلان وتأسيس بيوريلان دين مبين، دين محمدى، مسلمانلق: دين اسلام. ٣. دين اسلامى قبول ايتمه، مسلمان اولمه: اظهار اسلام ايتدى؛ شرف اسلامله مشرف اولدى. ٤. ملت اسلاميه، هيئت مسلمين، اهل اسلام: علماى اسلام، خليفهٔ اسلام، عالم اسلام. ٥. عو. مسلمان، مسلم: اسلامدر؛ اسلام اولدى. || حجة الاسلام = اعاظم علماء اسلامدن امام غزالى حضرتلرينك لقبيدر. || سيف الاسلام = جانب اقدس نبويدن خالد بن وليد (رضه) حضرتلرينه ويريلن لقبدر. || شيخ الاسلام = دولت عليهٔ عثمانيه‌ده امور شرعيه وعلميه‌يه رياست وبو خصوصده ذات حضرت پادشاهى يه وكالت ايدن علمادن بيوك بر ذاته ويريلن عنواندر، كه تشريفات دولتده صدر اعظمدن صكره ايكنجيدر. [آسياى وسطيده علمانك بيوكلرينه ويريلير بر عنوان تعظيميدر.]

اِسلامی { ص. عر. ث: اسلامیه. دین اسلامه و ملت معظمهٔ اسلامیه‌یه منسوب و متعلق: ملت اسلامیه، شریعت اسلامیه، ممالك اسلامیه، حمیت اسلامیه. = ج. فا. اسلامیان = مسلمانلر، اهل اسلام: مفخر اسلامیان.

اِسلامیّت { مسلمانلق ودین اسلام معناسیله مستعمل ایسه ده، اسلام کلمه‌سی ذاتاً مصدر ومصدریت معناسنی متضمن اولوب، بر دها ادات مصدریت علاوه‌سی فضله اولمغله، عربیده مسموع اولمدیغندن، لسان ادبیده اولسون استعمالندن توق اولنمق اقتضا ایدر. هر نه‌قدر اصلاح لساندن اور. کنلر بو تجویزه جهتلر آرایور. لرسه‌ده، فرانسزلر بیله بزم بو تعبیر غلطمزدن یا کیله رق، لسانلرنده مصدریت اداتیله Islamisme کلمه‌سنی تشکیل ایتمش ایکن، اخیراً عربیه کسب وقوفله بونك مناسبتسزلکنی درك ایدنجه، بو تعبیری ترك ایده‌رك. یرینه Islam قوللانمغه باشلادقلری حالده. بزم بیله‌رك بویله یاکلیش تعبیرلر قوللانمقده اصرارمز عبث اولمازمی؟

اَسلِحه { سند. ج. فد: سلاح. با: سلاح.

اَسلَم { ص. عر. [«سالم» دن استف.] دها یاخود بك صاغلام وامین. الك صاغلام، الك طوغری: اسلم طریق بودر.

اُسلوب { سند. عر. ج: اسالیب. طرز، اصول، نسق: اسلوب جدید؛ بر اسلوب حکیمانه ایله. || د. طرز افاده، افاده و انشاده هرمنشی وادیبك کندینه مخصوص طرزی که فرانسزجه‌ده Style دینیر، سایقه: اسلوب ساده.

اِسلیم { سد. استیمدن غل. با: استیم.

اِسم { سند. عر. ج: اسماء، اسا. می. [اصلی «سمو» اولوب، مشتقات عربیه‌سی اوندن تشکل ایدر: تسمیه کبی.] آد، نام: اسمکز نه‌در؟ || اسم سویلمك = برینك اسمنی یعنی کیم اولدیغنی خبر ویرمك. || اسم قومق = آد طاقمق، تسمیه ایتمك. || اسم ویرمك = برینك نامنی سویلیوب کیم اولدیغنی خبر ویرمك. || اسمیله = آدینی بیان ایده‌رك. || د. صرفده کلمه‌نك منقسم اولد. یغی اقسامدن بری که زمانه مقارن اولمیه‌رق ذاتیله قائم بر شخص ویا شیئه دلالت ایدر: آدم، آرسلان، آغاج، طاش، بل، عقل، صبر کبی. صرف عربیده اعم اولوب. صفت وکنایانی دخی جامعدر: کاتب، مکتوب، هو، الذی کبی. اسم خاص، اسم عام، اسم جنس، اسم ذات، اسم فاعل، اسم مفعول، اسم زمان، اسم مکان، اسم آلت، اسم تفضیل، اسم مبالغه، اسم منسوب، اسم تصغیر، اسم اشارت، اسم موصول = اسمك صرفده مبین انواعی. ترکیبلرینك ایکنجی جزئنه [. || اسم اعظم = لفظهٔ جلال، الله اسمی. || اسماء حسنی = جناب حقك صفاتنی مبین اسملرکه اهل طریقتك وردلرینی تشکیل ایدر. || اسمابی اوزرینه صیچراتمق = طارلتمق، کوجند. یرمك، بر قول ویا فعل ایله طارغینلغه سببیت ویرمك. || بسم الله [اصلی باسم الله] = اللهك آدیله؛ بسم الله الرحمن الرحیم، بسمه سبحانه = کذا.

اِسماً { ح. عر. یالکز آدله، صحیحدن اولمیه‌رق، بر عنوانی حائز اولوب اقتضا ایدن وظیفه‌یی ایفا ایده‌مین وحقوقندن محروم اولان حقنده دینلیر: اسماً مدرسدر، لکن درس ویردیکی یوقدر؛ اسماً مدیردر. [عکسی حالنده: اسماً ورسماً دینلیر.]

اَسماء { سند. ج. فد: اسم. با: اسم.

اِسماع { سند. عر. [«سمع» دن مص. افعال] ایشیتدیرمه: سسمی اسماع ایدنجه‌یه قدر باغره‌جغم.

اَسماك { سند. ج. عر. فد: سمك. با: سمك.

اَسمَر { ص. عر. ث: سمراء. ۱. قره‌یه مائل، بغدای رنکنده [اصلی ترکجه‌سی «قوقورکور» اولوب، قومرال دید. یکمزك دخی طوغریسی «قوقورآل» در]: اسمر بکزلی، اسمر ایتمك. ۲. اسمر بکزلی (آدم): اسمری کورمینجه.

اَسمَرجه { ص. آز اسمر، بغدای رنکلی‌یه مائل.

اَسمَرلِك { س. قره‌یه مائل رنك، بغدای رنکی: بك

لطيف بر اسمراكي واردر .

اَسمَرمسى { ص. اسمره چالار، بغدادى رنكنه مائل .

اِسمسِز { ص. آدسز، آدى اولميان؛ اسمسز شركت = آنونيم دينلن شركت نوعى كه بتون حصه دارانك واصحاب سنداتك مالى صايلوب، كيمسه نك فضله حق تصرف واستفاده سى اولماز.

اَسمَك { مص: اسر. فل. ١. (هوا) اويناموق، (يل) حركت ايتمك، هبوب ايتمك، وزان اولمق: يل، روزكار اسر. فاعل معلوم اولمقله، حذف دخى اولنور: بو كون چوق اسيور. ٢. آكسزين خاطره كلمك، خطور، سنوح ايتمك: اوبله اسدى؛ عقلنه اسرسه. ٣. بردن ظهور ايتمك، چيقيويرمك: دها اسمدى. ٤. نصيب، قسمت اولمق، اصابت ايتمك: بو سزه نره دن اسدى؟ || اسوب صاورمق = حدت وكورلدى ايتمك. || باشده خليالر اسمك = قورندى غلبه ايتمك. || ايرنده يللر اسمك = نابود اولمق، نام ونشانى قالمامق.

اَسمه { ــ. اسمك فعلى، هبوب. با: اسمك.

اِسمى { ص. عر. ؤ: اسميه. [«اسم» دن منسو.] ١. آده منسوب ومتعلق. || د. اقسام كلمه دن اسمه متعلق؛ جملهٔ اسميه = ايكى اسمدن يعنى مسند ايله مسند اليهدن مركب جمله. [تركجه ده جملهٔ اسميه يوقدر، زيرا فعل اسنادى مذكور اولديغندن، مثلا «انسان مخلوقدر» = جملهٔ فعليه، و ادات اسناد زعم ايتدكلرى لفظ، حدث وزمان بيان ايتمكله، تماميله فعلدر.]

اَسَن { ص. [اصلى: «ايس» دن (ايسن)] ١. صاغ، صحتده، صحيح، سالم. ٢. صاغلام. ٣. صاف، خالص. ٤. ذكى، عاقل. مر. == ــ. قاكلو (قاغنى) دينلن ايكى تكرلكلى آرابه نك يكپاره دينكلى.

اَسَنّ { ص. عر. [«سنين» دن (ستة)] دها ياشلى، دها مسن. ؤ.

اِسناد { مذ. عر. ج: اسنادات، اسانيد. [«سنود» دن مص. افعال] ١. بر شيئى بر آدمه نسبت وعزو وعطف ايتمه: بو بيتى امرأ القيسه اسناد ايديورلر. ٢. افترا، ناحق و اصلسز يره عزو: حقمده بر طاقم اسناداتده بولندى. [بو معنى عربيده اولميوب، مناسبتى جهتيله برنجيسندن مأخوذدر.] ٣. احاديث شريفه نك صره سيله وعنعنه سيله راويلرينى بيان ايتمه. [يالكز بو معنى ايله جمعى اسانيد كلير.] ٤. د. نحو عربيده مسند ايله مسند اليه يعنى مبتدا ايله خبر ياخود حروف مشبهه بالفعل و سائره اسم وخبرلرى آره سنده كى رابطه. كه لسانمزده يم، سك، در، ايدم، ايدك الخ يعنى اولمق فعليله افاده اولنور. عربيده و اوندن مشتق السنهٔ ساميه ده بو فعل مفقود اولوب، ربط كلامدن آكلاشيلير.

اِسنادى { ص. عر. ؤ: اسناديه. د. مسند ايله مسند اليه آره سنده كى رابطه يه متعلق، بو رابطه و مناسبتى بيان ايدن: فعل اسنادى، جملهٔ اسناديه.

اَسنان { سذ. ج. عر. فد: سن. با: سن.

اَسنتمك { فت. ١. چكوب اوزاتمق. ٢. اوصانديرمق، تعجيز وتصديع ايتمك.

اَسنَك { ص. اسنه ين، اكريلوب ينه طوغريلان ويا اوزانوب ينه قيصالان، الاستيقلى. == ــ. ١. اسنه مه، خميازه، تثأب: اسنك كتيرمك. ٢. حيوانك بورن وآغز باغى، مشين خرزمه.

اَسنلَشمك { فت. وداعلاشمق، عافيتده قالك ديه رك آيرلمق. مر.

اَسنلِك { ياخود ايسنلك. ــ. ١. صاغلق، صحت، تندرستلك. ٢. ايلشمه، شفا، برء. ٣. صاغلاملق، سالملك. ٤. خالصلك، صفوت.

اَسنلَمك { يا اسنله مك. فت. [«اس» دن مشتق اولان «اسن» دن] وداع ايتمك، عافيتده قالك ديوب براقمق.

اَسنَمك { يا اسنه مك. مص: اسنر. فل. ١. اكريلوب طوغريلمق ويا اوزايوب قيصالمق، الاستيقلى اولمق: دوشمه تخته لرى اسنيوردى. ٢. اويقو ويا جان صيقنديسندن غير اختيارى آغز آچمق، خميازه اورمق، تثاوب ايتمك. ٣. جانى صيقلندسندن اويو قلايوب طورمق، كوشه مك.

اَسنمه { یاخود اسنه‌مه و:

اَسنیش { یاخود اسنه‌یش. س. ۱. اکریلوب طوغرلمه ویا اوزانوب طوپلانمه. الاستیقلی. ۲. اویقو و جان صیقندیسندن کلن معروف غیر اختیاری آغز آچمه. خمیازه، ثأب.

اَسوار { سنذ. ج. عر. فد: سور. با: سور.

اَسواق { سنذ. ج. عر. فد: سوق. با: سوق.

اَسوَد { ص. عر. ذ: سوداء. [« سواد » دن صش.] قره، سیاه. ز.

اِسوِداد { یاخود اسوینداد. سنذ. عر. [« سواد » دن مص. افعلال.] قرارمه. سیاهلانمه || ط. اسوداد الجلد، اسوداد الرئه، اسوداد الشعر، اسوداد کاذب رئتین = مختلف امراض اسملری.

اِسهال { سنذ. عر. [« سهل » دن مص. افعال] یورك سورمه، لینت: اسهاله اوغرامق، اسهالی اولمق؛ اسهال ویرمك؛ اسهال خفیف. اسهال شدید.

اَسهام { سنذ. ج. عر. فد: سهم. با: سهم.

اَسهَل { ص. عر. [« سهل » دن ستف.] دها ویا پك قولای، الك قولای: اسهل طریق بودر.

اَسی { س. [بلکه صاحب دیك اولان « اصی » دن] بیوك برادر، آغا بك. مقابلی یعنی کوچك برادر: انی. مر.

اَسیر { سنذ. عر. ج: اسراء. [« اسر » دن صش.] ۱. طوتساق، حربده دشمنك الینه دوشن: اسیر دوشمك. ۲. قول کوله، بنده: اسیر بازاری. ۳. مج. دوشکون، مبتلا، دوچار: اسیر عشق، اسیر درد ومحن. || اسیر حرب = حرب اصول و قواعدینه کوره موقتاً دشمن غالبك اسیری عد اولنان دولت مخاصمه عسکر وتبعه‌سی.

اَسیرانه { ص. ح. فا. طوتساغه ویا کوله‌یه یاقیشیر صورتده: اسیرانه بر معامله ایله.

اَسیرجی { س. کوله وخلایق آلوب صاتان تاجر.

اَسیرجیلك { س. کوله و خلایق فروختی، تجارتی.

اَسیرگَتمك { مض: اسیرکدیر. فت. حفظ ایتمك.

اَسیرگَمك { یاخود اسیرکه‌مك. مض: اسیرکر. فت. [اصلی: « اسره‌مك » وجغتای املاسنجه « اسرامق »، « اسراغاماك » .] ۱. قورومق، صاقلامق، حفظ ایتمك. ۲. رحم ایدوب، وقایه، محافظه، حمایه، صیانت ایتمك: الله اسیرکسین. ۳. دریغ ایتمك، آجیوب ویرمه‌مك، قیه‌مامق، امساك ایتمك: بن سزدن پاره‌یی اسیرکمم؛ مالنی چوق اسیرکر. || سوزی اسیرکمك = بول صرف ایتمه‌مك، آز ودوشونه‌رك سویلمك.

اَسیرگَنمك { فل. ۱. قورولمق، صاقلانمق. ۲. حفظ ووقایه اولنمق. ۳. دریغ ایدلمك، قییلمامق: اسیرکنه‌جك شیء دکلدر.

اَسیرگیجی { یاخود اسیرکه‌یجی. ص. ۱. قورویان، صاقلایان، حافظ. ۲. مرحمت ایدوب، وقایه وصیانت ایدن: جناب حق اسیرکیجیدر. ۳. دریغ ایدن، قییه‌میان، ممسك.

اَسیرلِك { س. ۱. طوتساقلق، اسر، اسارت. ۲. کوله‌لك، رقیت، مملوکیت. ۳. دوشکونلك، ابتلا.

اَش { س. ص. [اسکی وج. املاسی « ایش »] ۱. بر جفت تشکیل ایدن ایکی شیئك بهری، جفتك بهر تکی: بوآتك اشی کبردی. ۲. بر شیئه تمامیله بکزر و هر جهتجه معادل اولان، مثل، مانند، عدیل، همتا: بونك دنیاده اشی بولنماز. ۳. مساوی، اقران، کفو: جناب حقك اشی یوقدر. ٤. آرقداش، رفیق، زوجیندن بهری: اشندن آیرلمشدر. ٥. دوست، محب، یار: کندیمه وفادار بر اش بوله‌مدم. || اش ایتمك = بر تکك بکزرینی بولوب جفت ایتمك: حیوانلرمی اش ایده‌مدم. || دول اشی = جنینی احاطه ایدن زار، که براکده چیقار، مشیمه.

اِشارَت { سنذ. عر. ج: اشارات. [« شور » دن مص. افعال] ۱. پارمقله وکوز وقاش وسائره ایله کوسترمه، ایما: بکا اشارت ایتدی؛ بر اشارتله آکلاتدی. ۲ علامت، نشان، علامت فارقه: قله‌دن یانغین ایچون اشارت چکیلیر: کمی اشارت قالدیردی؛ اشارت

چکمك: اشارت قومق. ۳. اخطار قبیلندن وطوغریدن اولیه‌رق ویریلن امر: بو ایش کندیسنه عالم منامده اشارت بیورلدی. || اشارت علیه = امر مشیخت‌پناهی. || د. اسم اشارت = صرفده « او، بو، شو » کبی کوسترمکه مخصوص کنایه. || ر. اشارات جبریه = جبر علامتلری.

اشاعه { سذ. ج: اشاعات. [« شیوع » دن مص. افعال] شیوع ایتدیرمه. (بر خبری) یایمه، نشر: اصلسز حوادث اشاعه ایدنلر.

اشباع { سذ. عر. [« شبع » دن مص. افعال] طویورمه: اشباع محتاجین. || کیم. صویك بعض املاحی اریده‌بیلدیکی مقدارکه اونڭ زیاده قونورسه اریموب دیبده طورور: اشباع حالنده، اشباع درجه‌سنده. || د. اشعار عربیه ده وزن وقافیه ایچون بر کلمه‌یه (ا) کبی برحرف علاوه‌سی.

اَشباه { سذ. ج. عر. فد: شبه. | لا: شبه.

اِشبو { ش. [اصلی: « اوشبو ». [« اوش » ادات اشارتدر] اشته بو، بو، شو. حال وحاضر معناسیله‌ده قوللانیلیر: اشبو ماه محرمك اوتنجی کونی. [متروك اولوب، یالکز کتابت رسمیه‌ده حفظ اولنمقده‌در.]

اَشبَه { ص. عر. [« شبیه » دن ستف.] دها بکزر، دها مشابه ومماثل. ذ.

اَشبه { ص. [آنف البیان لغت عربیه‌دن مأخوذدر.]

لوندانه ادالی، سربست طورلی، قبنطایی.

اشپورطه { ر. [آرناؤدجه‌دن] یایوان یمش سپتی.

اَشتاه { اشتاهلانمق. اشتاهلی، اشتاهسز، اشتاهسزلق. لا: اشتها وسائره.

اِشتباه { سذ. عر. [« شبهه » دن مص. افتعال] شبهه ایتمه. شك، ارتیاب: اشتباهه محل یوقدر. || بی اشتباه، بلا اشتباه = شبهه‌سز، شکسز.

اِشتداد { سذ. عر. [« شدة » دن مص. افتعال] کسب شدت ایتمه، دها قوتلی ویا دها آغر اولمه، سرتلشمه، آغرلاشمه، بیومه، آرتمه: حرب، حرارت، خسته‌لق اشتداد ایتدی.

اُشتُر { ر. فا. دوه، جل. لد.

اِشتراء { سذ. عر. [« شرا » دن مص. افتعال] صاتین آلمه، مبایعه، خرید: بر چوق شیئلر اشترا ایتدیلر.

اِشتراك { سذ. عر. [«شرکت» دن مص. افتعال] ۱. اورتاق اولمه، اورتاقلق ایتمه، بر ایشه قاریشمه، برلکده بولنمه: بن بو ایشده سزه اشتراك ایده‌مم. ۲. همحال اولمه، برلك، اتحاد: بینلرنده اشتراك مذهب، اشتراك جنسیت واردر. || بالاشتراك = مشترك اوله‌رق، برلکده.

اُشتُربان { ر. فا. دوه‌جی. لد.

اِشتعال { سذ. عر. ج: اشتعالات. [« شعل » دن مص. افتعال] طوتیشمه، پارلامه، آلولنمه، یالیکلانمه: آتش روزکاردن اشتعال ایتدی. || قابل اشتعال = بردن طوتیشوب پارلایه‌بیلن (باروت وکبریت کبی شیئلر).

اِشتغال { سذ. عر. ج: اشتغالات. [« شغل » دن مص. افتعال] مشغول اولمه. بر ایش ایشلمه، اوغراشمه: درسله اشتغال ایدیور.

اِشتقاق { سذ. عر. ج: اشتقاقات. [« شق » دن مص. افتعال] د. بر اصلدن آیریلان کلمه‌لرك بربرلریله و اصللریله اولان مناسبتلری و صورت تشکللری: علم اشتقاق = بوندن بحث ایدن علم که علم صرف و علم لغتله مناسبتی واردر.

اِشتقاقی { ص. عر. ذ: اشتقاقیه. [اشتقاق قاعده‌سنه وعلم اشتقاقه منسوب ومتعلق ویا موافق اولان: قواعد اشتقاقیه، تدقیقات اشتقاقیه.

اِشتکاء { سذ. عر. [«شکوی» دن مص. افتعال] شکایت ایتمه، برینك حقسز معامله‌سندن ویا بردردن یانوب یاقلمه، تظلم: اهالی قوراقلقدن اشتکا ایدیورلر: کندیسی مزمن بر وجع مفاصلدن اشتکا ایدیوردی. [شکایت دخی بو معنایی افاده ایدر.] || ح. اشتکاء علی الحکام = محکمه رئیس واعضاسنك حکم وقرارینه اعتراض ایتمه.

اِشتِمال { سنذ. عر. جـ : اشتمالات. [« شمول » دن مصـ. افتعال] قاپلامه، احاطه، شامل وحاوی اولمه : ادبیات صرف و نحو ولغت علملرینی دخی اشتمال ایدیور. — کتابتمز اصول سقیمنجه واکثریا سجع وقافیه بلا سیله دیکرکلمه‌لرله قاعدهٔ فصاحته مناف فارسی وصف ترکیبلر تشکیلنده قوللانیلیر : حال سعادت اشتمال کبی.

اِشتِمام { سنذ. عر. [« شم » دن مصـ. افتعال] قوقلامه، قوقوسنی آلمه : اشتمام ازهار. لـ.

اِشته { یاخود ایشته. حه. [اصلی: اوش ده] کوسترمکه، کوز اوکنده و حاضر یاخود آنفاً ویا زیرده مذکور اولان بر شیئه اشارت ایتمکه یارار، هوذا، اینك : اشته قلم، اشته کاغد، یاز؛ اشته قلیچ، اشته میدان؛ ایشته، بنم دوشوندیکم بودر؛ اشته، انسانیت بوکا دیر. لر. [آلت طرفنده اشارت اولنان شیئك اسمی اولمیوبده، بر جمله بولندیغی وقت، فاصله (،) اشارتیله آیرلمسی شرطدر.]

اِشتِهاء { سنذ. عر. [« شهوت » دن مصـ. افتعال] ۱. ایستك، آرزو. [اصل عربیده معناسی بوندن عبارتدر.] ۲. [ترکجه ده « اشتاه » تلفظیله] یمکه ایستکلی اولمه، بوغاز ومعده آجیقلغی : چوق اشتهام واردر؛ اشتهام قپاندی؛ صلاته اشتهایی آچار، اشتها ویرر؛ بیوك بر اشتها ایله یمکه باشلادی. ۳. مجـ. خواهش، حظ، آرزو : اشتها ایله ایش کوریور؛ آدمه کتاب اوقومغه اشتها کلیور.

اِشتِهار { سنذ. عر. [« شهرت » دن مصـ. افتعال] شهرت بولمه، مشهور اولمه، نام قزانمه : اشعاری هر جهتده اشتهار ایتمشدر؛ شجاعتله اشتهار ایدنلردندر.

اِشتِهاسز { صـ. [زبانزدی : اشتاهسز] ۱. یمکه ایستکی اولمیان. ۲. خواهش و آرزوسی اولمیان. = حـ. ۱. یمکه ایستکی اولمقسزین، اولمدیغی حالده. ۲. آرزوسز، خواهشسز اوله‌رق : اشتهاسز ایش کوریور.

اِشتِهاسزلق { سـ. [زبانزدی : اشتاهسزلق] اشتها فقدانی، یمکه ایستکسزلك.

اِشتِهالی { صـ. [زبانزدی : اشتاهلی] ۱. یمکه ایستکی اولان، بوغازی، معده‌سی آچیق : بو هوا ایله آدم دائما اشتهالی اولور. ۲. خواهشلی، آرزوکش : لقردی سویلمکه اشتهالیدر.

اِشتِیاق { سنذ. عر. [« شوق » دن مصـ. افتعال] کوره‌جکی کلمه، اوزلمه، زیاده آرزو ایتمه، تحسر.

اِشتِیر { یاخود کسرهٔ ثقیله ایله. سـ. اسپناق جنسندن معروف خدایی نابت بر سبزه، فا. سرمه، عر. سرمق.

اَشجار { سنذ. جـ. عر. فد : شجر. با : شجر.

اَشجَع { صـ. عر. [« شجیع » دن ستفـ.] دها یکیت، پك جسور.

اَشخاص { سنذ. جـ. عر. فد : شخص. با : شخص.

اَشَدّ { صـ. عر. [« شدید » دن ستفـ.] دها ویا پك شدتلی، پك آغر، پك قوتلی، پك سرت ویا کوج : اشد احتیاج = پك قوتلی احتیاج؛ اشد مجازات = مجازاتك الك آغری.

اَشدیرمَك { فتـ. ۱. خفیف صورتده قازدیرمق، طوپراغی قاریشدیرتمق. ۲. قوشدیرمق، تسریع ایتمك.

اَشَرّ { صـ. عر. [« شریر » دن ستفـ.] دها ویا پك شریر، پك شرجی، شری چوق : اشر ناس.

اَشِرّاء { سنذ. جـ. عر. فد : شریر. با : شریر.

اِشراب { سنذ. عر. [« شرب » دن مصـ. افعال] ۱. ایچیرمه : کندیسنه چوق سوت اشراب ایتمشلر. ۲. ضمناً آکلاتمه، طولاییسیله مقصدینی کوسترمه، ایما : بو ایشه موافقت ایتمیه‌جکنی اشراب ایتدی.

اَشرار { سنذ. جـ. عر. فد : شریر. با : شریر.

اَشراف { سنذ. جـ. عر. فد : شریف. با : شریف.

اِشراق { سنذ. عر. [« شرق » دن مصـ. افعال] ۱. پارلاتمه، ضیالاندیرمه، تنویر. ۲. (کونش) طوغمه، طلوع.

اِشراك { سنذ. عر. [« شرك » دن مصـ. افعال] جناب حقه شریك قوشمه، تعدد آلهه‌یه اعتقاد، مشركلك، شرك : حق تعالی اشراکی عفو ایتمز.

اَشرِبه { سنذ. جـ. عر. فد : شراب. [رانك ضمیله تلفظی غلطدر.]

اَشرَف { صه. عر. [« شریف » دن ستفـ.] دها ویاپك شرفلی وعزیز، پك محترم: انسان اشرف مخلوقاتدر. || اشرف ساعت، ودها طوغریسی اشرف ساعات = مبارك ومسعود ساعت، منجمینك زعمنجه نحسدن عاری اولان وقت.

اَشسِز { صه. ۱. اشی اولمیان، بر چفتك یالکز قالمش یعنی اشنی غائب ایتمش تکی، تك. ۲. مثلی اولمیان، بی‌مانند، بی نظیر.

اَشعار { سنذ. جه. عر. فد: شعر. با: شعر.

اِشعار { سنذ. عر. جه: اشعارات. [« شعر » دن مصـ. افعال] تحریراً بیلدیرمه، خبر ویرمه: کیفیتك اشعارینه همت بیورلمسی؛ اشعار اخیره دکین: اشعارات واقعه‌سی نظر اعتباره آلنمدی. [معناسنده «تحریراً» قیدی لسانمزه مخصوص اولوب. عربیده علی الاطلاق اخبار و انباء دیمکدر. الك زیاده کتابات رسمیه‌ده مستعملدر.]

اِشعال { سنذ. عر. [« شعل » دن مصـ. افعال] شعله‌لندیرمه. یاقمه، طوتیشدیرمه. پارلاتمه: اشعال قنادیل: آتش اشعال ایتدی. || مجـ. شدتلندیرمه، تشدید.

اَشِعّه { سنذ. عر. فد: شعاع. با: شعاع.

اَشغال { سنذ. جه. عر. فد: شغل. با: شغل.

اِشغال { سنذ. عر. جه: اشغالات. [« شغل » دن مصـ. افعال] ۱. ایش ویرمه، ایشده بولندیرمه، اوغراشدیرمه، مشغول ایتمه: بو کتابك تحریری کندیسنی چوق اشغال ایدیور. ۲. ایشدن آلیقومه، دیکر بر شیئله مشغول ایده‌رك کندی ایشنه مانع اولمه: سزك ایشکز واردر اشغال ایتمیه‌لم. — فر. Occupation militaire تعبیرینك « اشغال عسکری » دیه ترجمه‌سی عادت اولمش ایسه‌ده، اصلا او معنایه کلمیه‌جکندن، یرینه « استیلا » لغتنك لزوم استعمالی حقنده « قاموس فرانسوی » ده واقع اخطار عاجزانه‌م اوندن صکره لغت یازان بعض ذوات طرفندن دخی تصدیق وتأکید اولنمشدر.

اَشفاق { سنذ. جه. عر. فد: شفقت یاخود اونك مترادفی شفق ودیکر شفق. با: شفقت و شفق.

اَشفَق { صه. عر. [« شفیق » دن ستفـ.] دها ویاپك شفقتلی، محبتلی ومرحمتلی: اب ارحم و اشفقمز.

اَشقَر { صه. عر. [« شقر » دن صشـ.] قوله و یا قزیل صاچلی (آدم) وبو طوکده (آت)، آل.

اشقرمَق { اشقریق. دا: ایشقیرمق، ایشقیریق.

اَشقیاء { سنذ. جه. عر. فد: شقی. با: شقی.

اَشقیالق { سـ. خیدودلق، فسادجیلق.

اشقین { یاخود اوشقون. سـ. باغچه راوندی دینلن نبات، رواصل.

اَشـك { سـ. [« اشمك » دن] بوکه و بینمکه یارار معروف چارپا، حمار، خر، مر. کب: دیشی اشك، اشك‌یاوریسی، مصر، بغداد اشکی. || مجـ. احمق، عقلسز، ادراکسز، قبا و مناسبتسز آدم. || اشك آریسی = بال ویرمز یبان آریسی. || اشك ایکولی = افراط درجه‌سنده عناد. || اشك اوبونی = ایتیشه‌رك واوریشه‌رق اولنان قبا شاقه. || اشك بالیغی = قوری موروینه. || اشك خیاری = بر نبات. || اشك دیکنی = یبان انکیناری. || اشك سیکگی = آت سیککی. || اشك شاقه‌سی = ایتیشه‌رك اولنان قبا شاقه. || اشك طوربی = بر جنس نبات. || اشك قوردی، براشکی = کیوه. || اشك قولاغی = اذن الحمار (نبات).

اَشك { سـ. فا. کوز یاشی، دمع: اشك تحسر = حسرتدن آقان کوز یاشی: اشك شادی = مسروریتدن آقان کوز یاشی.

اَشك اَفشان { یاخود اشك فشان. صه. فا. کوزیاشی صاچان، دوکن، آغلایان.

اَشکال { سنذ. جه. عر. فد: شکل. با: شکل.

اِشکال { سنذ. عر. [« شکل » دن مصـ. افعال] شبهه‌لی ومغلق اولمه. مشکللك. کوجلك: بو خصوصده اشکاله اوغرادم. [« مشکل » کلمه‌سندن دخی آکلاشلدیغی اوزره، تعدیه معناسنی افاده ایتمدیکندن، کوجلشدیرمه و مشکللندیرمه

معناسیله استعمالی خطادر.)

اَشکبار { ص. فا. [اشك ـ باریدن] کوز یاشی یاغدیران، } چوق آغلیان: اشکبار اولمق.

اَشکجك { وتخفیفاً اشجك. س. کوچك مرکب. }

اَشکجه { واشکجه‌سنه. ص. ح. مرکبه یاقیشیر بر صو- } رتده، قبالق وحماقتله: اشکجه اوینایور: اشکجه‌سنه حرکت ایدیور.

اَشکجی { س. مرکب سوریجیسی، بر ویا بر قاچ مرکبله } طاش طوپراق وسائره طاشیان.

اَشکجیلك { س. مرکبله طاش طوپراق وسائره } طاشیمق صنعتی، مرکب سو- ریجیلکی.

اَشکریز { ص. فا. [اشك ـ ریختن] کوز یاشی دوکن، } چوق آغلیان.

اِشکل { یاخود اشکیل. س. [عر. «شکل» یاخود اشکال» } دن غا] ١. شبهه، ظن، واهمه، کمان، وسوسه: اونك حقنده اشکلم واردر. ٢. مشکل، حلی زور مسئله، کوجلك: بونده بر اشکل کوریورم.

اَشکلك { س. قبالق، بدلالق، حماقت، مناسبتسز حال } وحرکت: اشکلك ایتدی: اشکلك لازم دکل.

اِشکللنمك { یا اشکیللنمك. فل. شبهه ووهمه دو- } شمك، شبهه‌لنمك، وسوسه ایتمك: اونك حقنده اشکللندم.

اِشکللی { یا اشکیللی. ص. وهم و شبهه‌یه تابع، وسوسه- } لی، موسوس: اشکللی بر آدمدر.

اَشکلنمك { فل. ١. مرکب تدارك ایدوب } بینمك، مرکبلی اولمق. ٢. اشکجه فعل وحرکتده بولنمق، اشکلك ایتمك: آرتق اشکلنمه.

اِشکمبه { یا اشکنبه س. [فا. شکمبه‌دن] اوت ییِن } حیوانانك ایکنجی معده‌سی. || مج. قارن، بوغاز، یمك غائله‌سی: ساده اشکمبه‌سنی دوشونیور. || اشکمبه چوربه‌سی = تطهیر اولنمش اشکمبه دن یاپیلان چوربه. || اشکمبه‌یی طولدیرمق = حیوان کبی چوق یمك. || اشکمبه‌دن سویلمك = بر ایشدن معلوماتی اولمقسزین کندیلکندن اویدیروب سویلمك. == ص. اشکمبه شکل وبیچمنده: اشکمبه فنار؛ اشکمبه صورتلی.

اِشکمبه‌جی { س. ١. اشکمبه صاتان آدم. ٢. } اشکمبه چورباسی یاپوب دکاننده صاتان آدم؛ اشکمبه‌جی دکانی.

اِشکنبه { اشکنبه‌جی. با: اشکمبه، اشکمبه‌جی. }

اِشکنجه { س. فا. ١. اوائلده مجرمین و مظلومینه } ویریلان عذاب وعقوبت که انواعی اولوب مخصوص آلات ایلیسانه- لرده وار ایدی: اشکنجه ایتمك: اشکنجه‌ده اولمق؛ اشکنجه بوکون قانوناً ممنوعدر. ٢. مرانغوز قیصاجی.

اَشکین { ص. ١. اشن. قوشان. چابق یورویشلی، بو- } روك (آت) ٢. یورویشك یورغه دخی دینلن بر نوع مخصوصیله یوروین (آت). == س. ١. یورویش: اشکینی آچیق آت. ٢. آتك بر نوع یورویشی که فاصله‌سز ومنتظم بر آدیمله سرعتلی یوریمکدن عبارتدر، یورغه.

آشکینجی { س. سپاهیلرك بالفعل سفره قوشان صنفی. }

آشکینسز { ص. منتظم یورویشی اولمیان (آت). }

آشکینلی { ص. چابق ومنتظم یو- روین (آت). یوروك. }

آشلشمك { فل. ١. اش وآر- قداش پیدا ایتمك. } ٢. (قوشلر وسائره) چفت اولمق. ٣. معادل ومشابه اولمق.

آشلمك { فل. (بر) قازیلوب چقورلاشمق. }

اشمار { س. کوز قیرپمه، رمز، اشارت. }

اِشمام { سذ. عر. [«شم»دن مص. افعال] ١. قوقلاتمه. } ٢. خفیف صورتده وضمناً حس ایتدیرمه. ٣. د. (ضمه ویا کسره‌یی) آنجق حس اولنه جق وتام بر هجا تشکیل ایده‌میه‌جك صورتده خفیف تلفظ ایتمه.

آشمك { ف. قازمق، قازیمق، طیرمیقلامق، حفر } ایتمك: چقور اشمك. == فل. ١. کزمك، سورتمك، قوشمق. ٢. بر خدمتك ایفاسنه وعلی الخصوص سفر وغزایه مسارعت ایتمك: اشن سپاهیلرك چوغی شدت شتادن قیرلدیلر. ٣. (آت) اشکین ویورغه یوریمك.

آشمه { س. اشمك فعلی. با: اشمك. }

آشمه { س. قومسال یرده نبعان ایدن صو پیکاری. }

اَشنَع { ص. عر. [« شنیع » دن سنفـ] دها ویا پك چركین ومنفور ومكروه.

آشینمك { فل. (حیوان) آیاغیله یری قازیمق، دفع حاجت ویا قاشینمق ویاخود آرامق ایچون توزی طوپراغی قاریشدیرمق: كدی، طاوق اشنمك.

اُشنه { سش. عر. نا. یوصون.

اُشنِیّه { صش. عر. نا. فصیله « اشنه = یوصون قبیلندن اولان نباتات. [فر. Algues.]

اَشواق { سذ. جـ. عر. فد: شوق. با: شوق.

اِشهاد { سذ. عر. [« شهود » دن مص. افعال] شاهد كتیرمه، شاهد چیقارمه، شهادت ایتدیرمه: كندیسنی اشهاد ایچون محكمه‌یه كتیرمشیدی.

اَشهَب { ص. عر. ثـ: شهباء. [« شهب » دن صش.] قیر (آت). ‖ حلب الشهباء = خانه‌لری بیاض طاشدن اولمق حسبیله حلب شهرینه اطلاق اولنور.

اَشهَر { ص. عر. [« شهیر » دن سنفـ.] دها ویا پك مشهور ونامدار: اشهر شعرای زمان.

اَشهَل { ص. عر. ثـ: شهلاء. [« شهل » دن صش.] الا. قویو ماوی. [مؤنثی دها مستعملدر:] شهلا كوزلی.

اَشه‌لَمك { فتـ. ١. (طوپراق، كول، آتش وسا. ثره‌یی) قاریشدیرمق، خفیفجه اشمك. ٢. آرامق، آراشدیرمق، تحری ایتمك. ٣. قیشقیرتمق، تحریك ایتمك.

اَشه‌لَمه { سـ. اشه‌لمك فعلی. با: اشه‌لمك.

اَشهی ١ { ص. عر. [« شهی » دن سنفـ.] دها ویاپك آرزو اولنور، پك لذتلی.

اَشیاء { سذ. جـ. عر. فد: شیء. با: شیء. = تر. فد. كبی ١. مفروشات وسائر او لوازمی: اشیالری (اشیالی) بو كون طاشیه‌جغز. ٢. البسه وچماشیر ویتاق وسائر مالزم: اشیالرمی (اشیامی) واپوره كوندردم؛ یكی طوتدیغمز خدمتجی اشیاسنی آلمغه كیتدی. ٣. یوك، حموله: اشیا واغونی. ٤. غیر ذی‌روح مواد: اشخاص واشیا حقنده مستعملدر.

اَشیاخ { سذ. جـ. عر. فد: شیخ. با: شیخ.

اَشیك { سـ. [« اشمك » دن] ١. قپو سوكه‌لرینك طیاندیغی آغاج ویا طاش باصامق، عتبه، سده، آستان. ٢. سرای وقوناق قپوسنك اوكی، دركاه، باركاه، دربار، آستانه. ‖ اشیك آغاسی = تركستانده حاجب، قپو آغاسی. ‖ اوده اشیكده = اوك داخل و خارجنده. ‖ اشیكه چیقمق = طشره كیتمك. ‖ ساز اشیكی = آلات موسیقیه تللرینك بیندیرلدیكی كوپریجك.

اِص ١ { یاخود ایص سـ. ١. صاحب، مالك، افندی: لطف اصی = لطف صاحبی؛ اصنی آغرلیان اینانه كیك آتار. ٢. شنلك، معموریت. [بو ایكنجی معنانك « اصسز آطه » كبی تعبیراتدن آلنمش اولمسی ملحوظدر، حالبوكه او تعبیراتك « صاحبسز. خالی » معناسیله استعمالی ملحوظدر.]

اِصابَت { سش. عر. [« صواب » دن مص. افعال] ١. راست كلمه، طوغری وارمه، یرینی بولمه: اوق هدفه، قورشون آوه اصابت ایتدی. ٢. طوغری بر رأی ومطالعه‌ده بولنمه: سویلدیكنده نادراً اصابت ایدر: اصابت بیوردیكز. ٣. دوشمه، طوتمه، طوقنمه: فلانه قرعه، نزول، صاعقه اصابت ایتدی. ٤. مناسب و تام وقتنده اولان ایش وفعل وحركت: اصابت اولدی: اصابتكه سزده بولندیكز. ‖ اصابت عین، اصابت نظر = كوز دكمه. ‖ اصابت قرین، اصابت معتاد = دائما اصابت ایدن، صائب، طوغری. = حـ. پك مناسب، پك ایی. ایی اولدی.

اَصابِع { سذ. جـ. عر. فد: اصبع. با: اصبع.

اَصاغِر { صذ. جـ. عر. فد: اصغر. با: اصغر.

اِصاغه { قالبه دوكمه وافراغ معناسیله چوق قوللانیلیور سه‌ده، عربیده « برشیئه بر شكل وهیئت مخصوصه ویرمه وقیوبجیاق ایتمه » معناسنه كلان « صوغ » ماده‌سی اصلا افعال بابندن كلمدیكندن، غلطدر. آنجق « صیاغت » كلمه‌سنك بو معنایه كلدیكی « تاج العروس »ك مستدركاتنده مبین اولمغله، اصاغه یرینه بو قائم ایدیله‌بیلیر.

أصالت { سذ. عر. [كوك‌دیمك اولان « اصل » دن]
۱. كوكلی و اساسلی اولمه، رسوخ، متانت. ت. ۲. زادكانلق، نجابت، صوی ونسب صاحبی اولمه : اصالت آنجق مدار تربیه وظرافت اولدیغیچون مقبولدر. ۳. بالذات كندی ایشیچون و كندی نامنه حركت، وكالتك ضدی : اصالت طریقیله.

أصالةً { ح. عر. بالذات كندی ایشیچون، وكالت طریقیله اولیه‌رق : هم كندی طرفندن اصالةً هم فلان طرفندن وكالةً تبریكه كلدم؛ شمدی‌یه قدر وكالت ایتمكده ایكن بو دفعه اصالةً مأمور اولدی.

أصالتلو { اصالتلی. ص. صوی ونسب صاحبی، نجیب، اصیل. — انشاده وكتابت رسمیه‌ده سفرایه وساثر اجانب كبارینه ویریلن عنواندر.

إصبع { سذ. عر. ج : اصابع. [عربیده همزه و بانك حركات ثلثه‌سیله قرائتی جائز ایسه ده لسانمزده كسره ایله دها مستعمل اولوب. حتی اولچیده « اصبی » تلفظ اولنور.] ۱. پارمق، انكشت. ۲. اولچی پارمغی. آرشینك یكرمی درتده بری.

أصحّ { ص. عر. [« صحیح » دن ستف.] دها ویا پك طوغری، الك صاغلام : اصح روایاته كوره.

أصحاب { سذ. ج. عر. فد : صاحب. بأ : صاحب. — اصحاب رسول الله (صلعم) وساده جه اصحاب = فخر كائنات افندمزك صحبت نبویلرینه و رؤیتلری شرفنه نائل اولان ذوات، صحابه : اصحاب كرام.

إصدار { سذ. عر. [« صدور » دن مص. افعال] بر امر وفرمان ویا برات صدور ایتدیرمه، چیقارمه : بر برات عالی اصدار بیورلدی.

أصداف { سذ. عر. فد: صدف. بأ : صدف.

أصدقاء { سذ. ج. عر. فد : صدیق. بأ : صدیق.

إصرار { سذ. عر. [« صر » دن مص. افعال] آیاق باصوب طورمه، بر فكر و دعواده ثبات ایدوب دونممه.

اصرتمق { اصرمق، اصرغان و ساثره بأ. ایصیرتمق وساثره.

اصسز { ص. ۱. صاحبسز، اهالیسز، خالی : اصسز آطه. ۲. معموریتدن محروم، شنلكدن عاری.

إصطبار { سذ. عر. [« صبر » دن مص. افتعال] صبر و تحمل ایتمه، قاتلانمه. دیشنی صیقوب طیانمه. ت.

إصطبل { سذ. عر. بأ : اسطبل.

أصطرلاب { سذ. عر. بأ: اسطرلاب.

إصطفاء { سذ. عر. [« صفو » دن مص. افتعال] سچمه، انتخاب.

إصطلاح { سذ. عر. ج : اصطلاحات. [« صلح » دن مص. افتعال] ۱. بر علم وصنعته مخصوص كلمه و تعبیر، عموماً معلوم اولان معنای لغویسندن بشقه علمی وفنی بر معنای متفق علیه ایله مستعمل لغت : اصطلاح طبی، اصطلاحات ریاضیه. ۲. كنایه واستعاره صورتیله قوللانیلوب موضوع لهنك غیرنده استعمال ایله مثل حكمنه كچمش تعبیر : آذربیجا اصطلاحنده شو معنا ایله قوللانیلیر. ۳. هر كسك آكلامدیغی وتكلمده غیر مستعمل غریب و مغلق لغت: اصطلاح پاره‌لامق = بویله لغتلر قوللانمق.

اصطلاحپرداز { ص. فا. [« اصطلاح » . پرداختن] غریب و مغلق لغتلر قوللانان، اصطلاح پاره‌لایان.

اصطلاحی { ص. عر. ث : اصطلاحیه. علوم وفنون وصنایعه مخصوص كلمات وتعبیراته منسوب و متعلق : بر كلمه‌نك معنای اصطلاحیسی؛ تعبیرات اصطلاحیه.

إصطیاد { سذ. عر. [« صید » دن مص. افتعال] آولامه، آوه كیتمه : اصطیاده چیقمشیدی.

إصعاد { سذ. عر. [« صعود » دن مص. افعال] یوقاری چیقارمه، یوكسلتمه.

أصعب { ص. عر. [« صعب » دن ستف.] دها ویا پك كوچ ویا صرب : اصعب امور: اصعب طرق.

إصغاء { سذ. عر. [« صغو » دن مص. افعال] ۱. دیكله‌مه، قولاق ویرمه، استماع، برینك مطلوبنی نظر اعتباره آلوب قبول ایتمه، اسعاف : رجاسی

اصفا اولندی. ۲. ط. جکر و قلب وسائر اعضاء داخلیه‌نك خرلدیسنی وضرباتنی دیکله‌مه.

اَصغَر { ص. عر. ذ: صغری. جـ: اصاغر. [« صغیر » دن ستف.] دها ویا پك کوچك، اکبرك مقابلی: اصغر اولادی؛ اصاغر واکابر = کوچکلر و بیوکلر. [صغار وکبار دها مستعملدر.] با: صغری.

اَصفار { سند. جـ. عر. فد: صفر. با: صفر.

اَصفَر { ص. عر. ذ: صفراء. [« صفرت » دن صش.] صاری، زرد: بحر اصفر = صاری دکیز. || بنی اصفر = وقتیله آوروپالیلردن مجهول بر قومه ویریلن لقبدر. با: صفراء.

اِصفِرار { سند. عر. [« صفرت » دن مص. افعلال] صارارمه: اصفرار اوراق. ز.

اَصفِیاء { سند. جـ. عر. فد: صفی. با: صفی.

اَصل { سند. عر. جـ: اصول. ۱. کوك، بیخ: آغاجك اصول و فروعی. ۲. دیب، کوتوك، بن. ۳. تمل، اساس، قاعده: اصلی چوروك. ٤. مبدأ، حال ابتدائی، مصدر، باش، بر شیئك چیقدیغی و باشلادیغی یر، منبع: بونك اصلی نره‌ده‌در؟ خسته لغك اصلی آکلاشیله‌مدی. ٥. صورت ویا ترجمه اولمیوب ایلك حالنده بولنان: صورتی اصلنه مطابقدر؛ ترجمه‌سنی بولدمسه‌ده اصلنی آرا یورم. ٦. حقیقت، صحت، کرچك وواقع اولمه: بو حوادثك اصلی یوقدر: ادعا ایتدیکی ضرر وزیانك اصلی وارمیدر؟ ۷. صوی، نسب: اصلی بللیسز؛ اصل ونسلی مجهول: بد اصل. ۸. بر شیئك اساسلی وباشلی قسمی، فرعك مقابلی: درایت اصل وسن وتجربه ایسه فرعدر؛ برفنك اصول وفروعی. ۹. بر شیئك ذاتی وقدیمی جهتی: بونك اصلی بویله دکلدی. = ص. تر. ۱. اصلی، قدیمی، الك اول والك اسکی: اصل وطنی اوراسیدر: اصل اوم ییقلدی. ۲. باشلی، اساسلی، الك مهم: اونك اصل ایشی طالقاوقلقدر. ۳. حقیقی، صحیح، ذاتی، طوغری: بنم اصل وظیفه‌م بودر: اصل شریکی اودر. ٤. خالص، صافی: اصل تره یاغی آرارسه‌کز اونده بولورسکز. = ح. تر. ۱. اساساً، ذاتاً: کندیسی اصل قونیه‌لیدر. ۲. باشلیجه، الك زیاده، علی الخصوص، محضا: بن اصل اوکا باقیورم؛ اصل سزی دوشونیورم. ۳. کرچکدن، صحیحاً، حقیقةً: بوراده اصل ایش کورن بودر: اصل آکلامق ایسترسه‌کز. || بداصل = صویسز، فرومایه. || بی اصل = اساسسز، یالان. || عن اصل = اصلندن، اساساً، اباً عن جد: عن اصل مصرلی بر تاجر. || فی الاصل = ابتدای امرده: فی الاصل ایش اورادن باشلادی. || اصلندن، اصلنده = ابتدا، ابتدای حالنده، حال اصلیسنده: او اصلندن تاجر دکلدی، اصلنده زراعتله مشغول ایدی. || اصل و فصل، اصل واساس = صحت، حقیقت: بونك اصل وفصلی، اصل واساسی یوقدر، بسبتون اساسسزدر. || اصل ونسل = نسب، صوی: اصل ونسلی معروف. || نه اصل، برلشه‌رك « نصل » ودها طوغریسی « ناصل » اولمشدر. با: ناصل. = جـ. « اصول »ك معانیء مخصوصه‌سیچون با: اصول.

اَصلاً { ح. عر. ۱. اساساً، عن اصل، ذاتاً. ذ. ۲. صویجه، نسب جهتنجه: اصلاً ونسلاً شرافتی انکار اولنه‌ماز. ۳. [جملهء منفیه‌ده تنوینسز] هیچ، قطعاً، هیچ بر وقت، ابداً: اصلا خبرم یوقدر: کندیسنی اصلا کورمدم: اصلا کیتمیه‌جکم.

اصلاتمق { اصلاق وسائره با: ایصلاتمق وسائره.

اِصلاح { سند. عر. جـ: اصلاحات. [« صلح » دن مص. افعال] ۱. ایی برحاله قومه، ایی‌لشدیرمه، دوزلتمه: دائره‌سنی اصلاحه موفق اولدی. ۲. قصور ونقایصنی اکمال ومساویسنی رفع ایله حال مکملیته قویمه: محاکمك اصلاحنه مأمور اولدی. [بو معنا ایله الك زیاده جمعی اصلاحات قوللانیلیر:] یمن اصلاحاتی: اصلاحات ملکیه، عدلیه: اجرای اصلاحات. = روم ایلینك مناستر جهتنده « ایی، خوش » معناسیله صفت کبی قوللانیلیر. || اصلاح حال = کندی حالنی ایی‌لشدیرمه، صلاح حال حاصل ایتمه: اصلاح حال

ایدرسه بر ماموریته نصبی مقرردر. || اصلاح ذات البین = بارشدیرمه، آره‌لرینی بولمه. || الله اصلاح ایلیه = محتاج اصلاح اولانلر حقنده استهزا طریقیله ایراد اولنور دعادر.

اِصلاحپذیر { ص. فا. [اصلاح- پذیرفتن: دوزلتمه وتعمیر قبول ایدن. قابل اصلاح: بو حال اصلاحپذیر دکلدر. [بویله ایکی لسانه منسوب آلاجه تعبیرات طبع سلیمه خوش کلمدیکندن، قابل اصلاح دینمك اولادر.]

اَصلَح { ص. عر. [صالح » دن ستف.] دها ایی. مرجح: اصلح موجود بودر.

اَصلَحَهُ الله { اصلحك الله، اصلحهم الله، اصلحنا الله، اصلحکم الله! صور- رتلرنده « الله اصلاح ایلیه » معناسیله واکثریا محتاج اصلاح اولانلر حقنده استهزا طریقیله ایراد اولنور دعا تعبیرلریدر.

اَصلزاده { و دها طوغریسی اصیلزاده. ص. فا. ج: اصلزادکان. صویلی، اصیل، نسیب، نجیب. [«زادکان» تعبیر ناقصی بونك جمعندن غلط اولسه کرکدر.]

اَصلسز { ص. اصل واساسی و صحت وحقیقتی اولمیان، یالان، کاذب: اصلسز حوادث نشر ایدنلر.

اَصلَع { ص. عر. [« صلع » دن صش.] باشنك اوك طرفی قیلسز، باشنك اوك طرفنده صاچی دوکلمش، طازلاق.

اَصلی { ص. عر. ث: اصلیه. [«اصل» دن سمن.] ۱. ابتداکی، الك اولکی، قدیمی: شکل اصلیسی؛ هیئت اصلیه سی. ۲. بر شیئك فروعنه و یا صو- رت وترجمه سنه عائد ویا عارض اولمیوب کندیسنه منسوب و متعلق اولان، ذاتی: متن اصلیسی؛ قواعد اصلیه سی. ۳. الك باشلی، اساسی: مأموریت اصلیه سی: خط اصلی = دمیر یول خطو- طندن آنا خط.

اصلیق { با: ایصلیق.

اَصَمّ { ص. عر. [«صمم» دن صش.] ۱. صاغیر، ایشیتمز. ۲. سسسز، صداسز، صاغیر. ۳. ایچی طولی اولمغله اورلدقده طینلامیان. || د. صرف عربیده مضاعف دخی دینلن وعین الفعل ایله لام الفعلی بر جنسدن اولان فعله دینور. || ر. واحد قیاسی ایله نسبت مشترکه سی اولمیان (عدد ویا مقدار). || ط. ایچی معلول اولمغله اورلدقده طونوق بر سس چیقاران (کو- کس وسائره).

اصمارلامق { اصمارلامه و سائره. با: ایصمارلامق وسائره.

اَصناف { سذ. ج. عر. فد: صنف. با: صنف. == س. تر. [اسناف تلفظیله مفرد وجمع کبی قوللانیلیر.] وقتیله منتظم صنفلره منقسم اولان صنعتکران ودکانجیلر طاقملری: یورغانجی، بقال، باقیرجی اصنا- فی. || اصناف کتخداسی = هر اصنافك حکومتجه ایشلرینی کورن وکندیلرینك کفالت و اثر ایشلرینه باقان وویر- کیلرینی طوپلایان آدم، که ایچلر- ندن انتخاب اولنوب حکومت طرفندن تصدیق اولنور. || اصناف لونجه سی [و طوغریسی لوجه سی] = هر اصنافك اجتماع ومذاکراتنه مخصوص محلی و عقد ایتدکاری مجلس. == ص. تر. [مفرد کبی] صنعتله و یا دکانجیلقله مشغول، کار وکسبله کچینن: اصناف آدم.

اَصنافجه { ص. ح. ۱. اصنافه یاقیشیر بر صورتده: اصنافجه بر عمر سوریور: اصنافجه سویلیه‌لم. ۲. اصناف صره و ترتیبیله، اصناف هیئتیله، اصناف بیننده: اصنافجه کیتدك: اصنافجه دفتر آچوب اعانه طوپلادیلر. || مج. تصرف واقتصاده رعایت ایلیه‌رك.

اَصنافلق { س. دکانده ویا کونده- لکه اولرده ایشلین ویا دکانده اوفق تفك شیئلر صاتان صنعتکران واهل کسبك حال و صفت وایشی: اصنافلق وقتیله محقر دکلدی؛ شمدی اصنافلقه تنزل ایدن یوقدر.

اَصنام { سذ. ج. عر. فد: صنم. با: صنم.

اَصوات { سذ. ج. عر. فد: صوت. با: صوت.

اَصوَب { ص. عر. [« صائب » دن ستف.] دها ویا بك طوغری، دها اصابتلی، الك مصیب: اصوب افکاره تابع اولمق.

أُصول { سـذ. جـ. عر. فـد : اصل. با : اصل. — ۱. بر علم وفنك قواعد اصليه‌سندن و تطبيقاتنه كيريشمزدن اول بيلنمسى اقتضا ايدن مبانيسندن بحث ايدن علم : اصول فقه، اصول حديث. ۲. مبانى، مبادى : اصول هندسه. ۳. ترتيب، نظام، قاعده : اصول موسيقى؛ طريقتك اصول واركانى. ٤. تر. فد. اسلوب، طرز، يول : اونك اصولى بودر؛ بو اصول ايله. ٥. يواشلق، ملايمت، نازكانه طور : اصول ايله يرندن قالديردى. [بو معناده «اصولت» بوندن ويا «سهولت» دن غلطدر.] دها زياده يواشاق بيان ايچون اصولله (يعنى اصول ايله) تعبيرينه ادات تصغير دخى علاوه اولنه‌رق « يواشجه‌جك » معناسيله : اصولله‌جق دينيلير. [« اصولاجق » يازمامالى .]

أُصولسز { ص. ترتيب و نظامه مغاير، نظامسز : اصولسز حركت. == ح. نظامسز اوله‌رق : اصولسز سويليور .

أُصولى { ص. عر. ذ : اصوليه. بر علم وفنك اصولنه مطابق ويا منسوب ومتعلق .

أُصوليّون { سـذ. جـ. عر. ۱. اصول فقه واصول حديثله توغل ايدن علما. بو ايكى علمك متتبعلرى. ۲. طبابتك بر اصول مخصوصه‌سنه تابع اطبا. [فر. Methodistes]

أصى { اصيمق وسائره. با : ايصى وسائره .

اصيرمق { ايصيرغان وسائره. با: ايصيرمق وسائره.

أَصيل { ص. عر. [« اصل » دن صش.] صويلى، اصل و نسب صاحبى، نجيب : اصيل آدم. ۲. وكالت طريقيله حركت ايتميوب اصالةً وكندى نامنه حركت ايدن : وكيلك اصيلدن فرقى يوقدر .

أَصيلانه { ص. اصل ونسب صاحبنه لايق : اصيلانه بر طورله حركت ايديور.

أَصيلزاده { ص. فا. [و غلطى : اصلزاده] صويلى، نجيب، اصل ونسب صاحبى .

اضائه { سش. عر. [« ضوء » دن مصـ. افعال] ايشيق ويرمه، آيدينلق ايتمه. ضيالاندرمه : بر موم اوطه‌يى اضائه ايديوردى .

إضاعه { سش. عر. [« ضياع » دن مصـ. افعال] غائب ايتمه، محو وتلف ايتمه، فوت ايتديرمه، افاته : اضاعهٔ وقت = وقتى بوشنه كچيرمه .

إضافَت { سش. عر. جـ : اضافات. [« ضيف » دن مصـ. افعال] د. مضاف ايله مضاف اليه دينيلن بربرينه مربوط ايكى اسم آره‌سنده‌كى نسبت وارتباط: اضافتله اوقومق: اضافت قاعده‌لرى. — لسانمزده اوچ نوع اضافت واردر : اضافت تركيه « اللهك قولى » و « مكتب خواجه‌سى » كبى. اضافت عربيه « عبدالله » كبى. اضافت فارسيه « مرد خدا » كبى. عربيده : اضافت لاميه : فرس زيد (فرس لزيد). اضافت منيه : خاتم فضة (خاتم من فضة) كبى. تركجه‌ده اضافت معينه : مكتبك خواجه‌سى، اضافت مبهمه : مكتب خواجه‌سى كبى. || تتابع اضافات، اضافات متتابعه = سوزده بر قاچ مضاف ومضاف اليهك بربرى آرقه‌سنه ايرادى، كه فصاحته منافيدر : براى تجديد كالاى عبوديت، ومكتبك قپوسنك ايشيكنك خارجنده كبى.

إضافه { سش. عر. [لغت آنفه‌نك عينى اولوب، لسانمزده « ة » نك اظهار واضماريله ايكى‌يه آيريله‌رق، هر برى بر معناده قوللانيليور.] قاتمه، ربط، علاوه، ضم، الحاق : چفتلكنه بر قاچ تارله دها اضافه ايتدى. — عربى تعبيراتده اضافت يرينه: لدى الاضافه، عندالاضافه = اضافت حالنده .

إضافى { ص. عر. ذ : اضافيه. ضم وعلاوه والحاقه متعلق. || د. مضاف ايله مضاف اليه آره‌سنده‌كى نسبته منسوب، اضافته متعلق : قاعدهٔ اضافيه. || ط. ثقلت اضافيه = اجسام مختلفه‌نك حجملرينه نسبتله اولان آغرلقلرى كه صويك واحد قياسى اتخاذ اولنمسيله ارقام مخصوصه ايله تعيين اولنور: آلتونك ثقلت اضافيه‌سى شودر .

أُضحوكه { سش. عر. [« ضحك » دن] كوله‌جك شئ، لطيفه. قومديه‌يى ترجمه ايچون مضحكه يرينه اضحوكه‌نك قبولى دها موافق ايدى .

أَضحى { سـذ. جـ. عر. افـد : اضحاة. غير مستعملدر.] قربانلر : عيداضحى = قربان بيرامى.

[یالکز بو تعبیرده قوللانیلیر.]

اَضداد { سند. ج. عر. فد : ضد. با : ضد.

اِضرار { سند. عر. [« ضرر » دن مصـ. افعال] ضرر ایتدیرمه، زیانه اوغراتمه : همجنسلرینی اضرار ایتمك ایستین انسان دکلدر.

اِضطِراب { سند. عر. [«ضرب» دن مصـ. افتعال] صیقندی، عذاب، بیوك زحمت واذیت : اضطراب ایچنده‌در؛ باش آغریسی کندیسنه چوق اضطراب ویریور.

اِضطِرار { سند. عر. [« ضرورت» دن مصـ. افتعال] مجبور وناچار اولمه، مجبوریت، چاره‌سزلك.

اِضطِراری { صـ. عر. (: اضطراریه. مجبوریت تحتنده اولان، اختیاری اولمیان، مجبوری.

اَضعاف { سند. ج. عر. فد : ضعف. با : ضعف.

اِضعاف { سند. عر. [« ضعف » دن مصـ. افعال] ۱. ضعیفلاتمه، قوتنی ازاله ایتمه. ۲. ایکی قات ومضاعف ایتمه.

اَضعَف { صـ. عر. [« ضعیف » دن ستف.] دها ضعیف، اك قوتسز، پك عاجز : اضعف عباد.

اَضغاث { سند. ج. عر. [فد : «ضغث» غیر مستعملدر.] قاریشیق شیئلر، اضغاث و احلام = قاریشیق رؤیالر. [یالکز بو تعبیرده قوللانیلیر.]

اَضلاع { سند. ج. عر. فد : ضلع. با : ضلع.

اِضلال { سند. عر. [« ضلال » دن مصـ. افعال] ضلالته دوشورمه، طوغری یولی شاشیرتمه، کمراه ایتمه، آزدیرمه.

اِضمار { سند. عر. [« ضمور » دن مصـ. افعال] کیزله‌مه، صاقلامه، اخفا، اظهار مقابلی : اظهاری کوج اضماری‌ده کوج بر درد.

اِضمِحلال { سند. عر. [مصـ. افعلال] محو و مضمحل و نابود اولمه.

اَضیاف { سند. ج. عر. فد : ضیف. با : ضیف.

اِطاره { سند. عر. [« طیران » دن مصـ. افعال] ۱. اوچورمه، طیران ایتدیرمه. ۲. سریعاً کوندرمه، یوللامه. ارسال : طرفنه بر نامه اطاره اولندی.

اِطاعَت { سند. عر. [« طوع » دن مصـ. افعال] دیکله‌مه، آلنان امره کوره حرکت، انقیاد، مطیع وتابع اولمه : ابوینه، اوامر حکومته اطاعت ایتمك. || عدم اطاعت = اطاعتسزلق، سرکشلك، مخالفت. || عرض اطاعت = سرکشلکدن دونوب مطیع اولمه : اشقیا عرض اطاعت ایتدیلر.

اِطاعَتسز { صـ. اطاعت وانقیاد ایتمز، مطیع اولماز، سرکش.

اِطاعَتسزلق { سـ. اطاعت و انقیاد ایتمه‌مه، مطیع اولمیانك حالی، سرکشلك.

اِطاعَتلی { صـ. بیوکلرینی دیکلر، آلدیغی امره امتثال ایدوب مخالفت ایتمز، مطیع، منقاد : پك اطاعتلی چوجقدر.

اِطاله { سند. عر. [« طول » دن مصـ. افعال] اوزاتمه، تمدید. || اطالهٔ لسان = دیل اوزاتمه، نا سزا سویله‌مه، حدی تجاوز ایتمه || اطالهٔ ید = ال اوزاتمه، غصب، ظلم.

اِطام { سند. عر. ط. بول وفضلا. تك طوتلمش. [قوللانلمامش ایسه‌ده، عسرت بول کبی مرکباته مرجع وشایان قبول کوزل برلغت مخصوصه‌در.]

اَطِبّاء { سند. ج. عر. فد : طبیب. با : طبیب.

اَطباق { سند. ج. عر. فد : طبق. با : طبق.

اِطراء { سند. عر. [« طراوت » دن مصـ. افعال] مدح وثناده مبالغه، حقندن زیاده مدح ایتمه.

اِطِّراد { سند. عر. [« طرد » دن مصـ. افتعال] بربری آرقه‌سندن و منتظم بر اصول وترتیبده جریان : اطراد اوزره کیتمیور؛ هواده اطراد یوقدر؛ اطراداً للباب = بابنك قاعده‌سنه مطابق کلك ایچون.

اِطِّرادسز { صـ. بر نسق و اسلوبده کیتمین، هیچ بر قاعده‌یه تابع اولمیه‌رق ترتیبسز کیدن : هوالر بوقیش پك اطرادسز کیدیور.

اِطِّرادسزلق { سـ. بر اصول و ترتیبه تابع اولمقسزین جریان، جریانده ترتیبسزلك، قاعده‌سزلك : هوانك بو یازکی اطرادسزلغی.

اَطراف { سند. ج. عر. فد : طرف. با : طرف.

اَطرافلی { صـ. ١. آرقه‌لی، آرقه‌سی قوتلی. ٢. تفصیلاتلی، مفصل: اطرافلی معلومات ویردی.

اَطرافلیجه { صـ. اولدجه تفصیلاتلی، خیلی مفصل. ═ حـ. تفصیلاتله، مفصل اوله‌رق، هر طرفنی تحقیق ایده‌رك: اطرافلیجه یازڭ.

اِطعام { سنـ. عر. [« طعام » دن مصـ. افعال] یمك یدیرمه: اطعام محتاجین.

اِطعامیه { سثـ. عر. بعض خانقاهلرك وسائر مؤسسات وقفیه‌نك فقرایه یمك یدیرمکه مخصوص مخصصات موقوفه‌لری.

اَطعِمه { سنـ. جـ. عر. فد: طعام. با: طعام.

اِطفاء { سنـ. عر. [« طفؤ » دن مصـ. افعال] سوگندیرمه: آتشی باصدیرمه: یانغین اطفا اولندی. || مجـ. تسکین، باصدیرمه: اطفای نائرهٔ فساد. || ما. اطفاء دیون = بورجك فائضیله برابر رأس المالندن دخی سنه‌دن سنه‌یه بر مقدار تأدیه‌سی. [فر. Amortissement.]

اِطفائیه { سثـ. عر. یانغین سوگندیرمکه مخصوص الات وهیئت: اطفائیه آلایی: اطفائیه آرابه‌لری.

اَطفال { سنـ. جـ. عر. فد: طفل. با: طفل.

اَطلاس { سـ. با: اطلس.

اِطِّلاع { سنـ. عر. جـ: اطلاعات. [« طلوع » دن مصـ. افتعال] مطلع وخبردار اوله. کسب وقوف، آگاه اوله: کسب اطلاع ایتمك = معلومات آلمق، واقف اولمق: بو بابده‌کی اطلاعاتی ناقصدر. [« ایتمك » فعل اعانه‌سیله قوللانیلیوب، « کسب » ایله ویا دیکر صورتله استعمال اولنور.]

اِطلاق { سنـ. عر. [« طلق » دن مصـ. افعال] ١. صالیویرمه، قویویرمه، تخلیص، تخلیهٔ سبیل: اسیرلری، محبوسینی اطلاق ایتدیلر. ٢. عفو، صفح، حبس وسائر جزادن قورتارمه: اطلاق اولندی: اطلاقه نائل اولدی. ٣. بوشامه: زوجه‌سنی اطلاق ایتدی. [بو معناده « تطلیق » دها مستعملدر.] ٤. قید وحصردن قورتاروب عمومیت اوزره قوللانمه، شمولللندیرمه: بتون سیاه آدملره زنجی اطلاق اولنیور. ٥. اسم ویرلمه، تسمیه: کوچك کتابلره رساله اطلاق اولنیور. [تعمیم صورتیله دردنجی معنادن مأخوذدر.] || اطلاق عنان = توجه، عزیمت. || اطلاق لسان = آغزه کلنی سویلمه. || اطلاق ید = خیر ایشلمه. || علی الاطلاق = قیدسز وحصر وتخصیص ایتمکسزین، عمومیت اوزره: علی الاطلاق آوروپالیلره فرنك دینور.

اَطلَس { سنـ. عر. [تویسز وپارلاق دیمك اولان « طلس » دن] یوزی ایپك وترسی پاموق معروف برجنس قماش، آطلاس، دیبا. || هـ. فلك اطلس = هیئت قدیمه‌ده ثوابتی حاوی اولان فلکك اوستنده وکافهٔ افلاکی محیط اولان ونجومدن بسبتون خالی زعم اولنان فلك موهوم. || مـ. خریطه مجموعه‌سی، بتون کرهٔ ارضك خریطه‌لرینی صره‌سیله جامع کتاب ویا علم نباتات وحیوانات وهندسه کبی بر فنك اشکالی مجموعه‌سی. با: آطلاس.

اِطماع { سنـ. عر. [« طمع » دن مصـ. افعال] طمعه دوشورمه، حرصلاندیرمه.

اِطمئنان { سنـ. عر. [« طمأن » دن مصـ. افعلال] ١. امین اولمه، امنیت، صاغلاملق. ٢. برینه امنیت ایتمه، وثوق، اعتماد: او آدمه اطمئنانم واردر. ٣. شبهه وتردد ایتمه‌مه، محقق بیلمه، قلباً امنیت حاصل ایتمه: بو ایشك بویله اولدیغنه اطمئنانم واردر. || اطمئنان قلب = قلباً بر شیئك صحت وحقیقتنه اینانوب اصلا شبهه و تردد ایتمه‌مه.

اَطناب { سنـ. جـ. عر. [فد: « طنب » غیر مستعملدر] چادیر ایپلری، باغلری. ن.

اِطناب { سنـ. عر. [« طنب » دن مصـ. افعال] سوزی ایپ کبی چکوب اوزاتمه، لزومسز تفصیلاتله وفضله سوزلرله بحثی تطویل. [ضدی: ایجاز.]

اَطوار { سنـ. جـ. عر. فد: طور. با: طور.

اَطواق { سنـ. عر. فد: طوق. با: طوق.

اَطوَل { صـ. عر. ن: طولی. [« طویل » دن ستفـ.] دها ویا پك اوزون: جناب حق اطول عمرله معمر ایلسین.

|| يد طولى = (پك اوزون ال يعنى) معلومات ومهارت تامه، اقتدار تام : فقه وحديثده يد طولى صاحبى بر آدم .

أَظفار { سذ. ج. عر. [فد : ظفر غير مستعملدر] طيرناقلر. ن.

أَظلاف { سذ. ج عر. [فد. ظلف] تا. بعض حيوانلرده‌كى چتال طيرناقلر .

أَظلال { سذ. ج. عر. فد : ظل. با : ظل .

أَظلَم { ص. عر. [« ظالم » دن ستف.] دها و يا پك ظالم وحقسز .

اِظهار { سذ. عر. [« ظهور » دن مص. افعال] ١. كوسترمه، ميدانه چيقارمه، آشكار ايتمه : آنجق ميدان حربده هركس جسارتنى اظهار ايده‌بيلير. ٢. يلاندن كوستريش، صاتيش : اظهار معلومات .

أَظهَر { ص. عر. [« ظاهر » دن ستف.] دها ويا پك ظاهر وآشكار، پك واضح : اظهر من الشمس = كونشدن دها آشكار .

أَعاجِم { سذ. ج. عر. فد : اعجمى. با : اعجمى .

أَعاجيب { سش. ج. عر. فد : اعجوبه. با : اعجوبه .

اِعاده { سش. عر. [« عود » دن مص. افعال] ١. كرى چويرمه، كرى دوندرمه : هديه‌نى اعاده ايتدى؛ كوندرديكم آدمى اعاده ايديكز. ٢. تكرار ايتمه، بر دها ياپمه : اعادهٔ محاكمه؛ بو سوزى اعاده ايتميكز. ٣. اسكى حالنه كتيرمه، فوت اولان بر شيئى يرينه كتيرمه : اعادهٔ عافيت، اعادهٔ ثروت. ٤. مقابله ايتمه، قارشيلق ياپمه: اعادهٔ زيارت ايتمك. [بينلرنده‌كى فرق ايچون با : ارجاع.]

أَعادى { سذ. ج. عر. فد : عدو. با : عدو.

اِعاره { سش. عر. [« عور » دن مص. افعال] عاريةً ويرمه، عاريتله ويرمه : كتاب اعاره ايتمك. [مقابلى استعاره.]

اِعاشه { سش. عر. [« عيش » دن مص. افعال] ياشاتمه، كچنديرمه : اولاد وعيالنى اعاشه ايتمك .

أَعاظِم { صذ. ج. عر. فد : اعظم. با : اعظم .

أَعالى { صذ. ج. عر. فد : اعلا. با : اعلا .

اِعانه { سش. عر. ج : اعانات. [« عون » دن مص. افعل] ١. ياردم، امداد، آقچه ايله معاونت. ٢. بر فعل خير ايچون يا عمومى بر ايش ايچون وياخود مصاب ومحتاج برآدم ويا بر جماعت ايچون ويريلن وطوپلانيلان آقچه : اعانه آقچه سى، اعانه دفترى، اعانهٔ عسكريه .

اِعانَةً { ح. عر. اعانه طريقيله، بر ياردم ومعاونت اولمق اوزره : مهاجرينه اعانةً خانه‌نى ترك ايلدى .

اِعتاق { سذ. عر. [« عتق » دن مص. افعال] (كوله و خلايق) آزاد ايتمه، آزاد : كوله‌نى اعتاق ايتدى .

اِعتِبار { سذ. عر. ج : اعتبارات. [« عبور » دن مص. افتعال] ١. نظر اهميته آلمه، اهميت ويرمه : اسكى شعرا قافيه‌يه اوقدر اعتبار ايتمزلردى. ٢. حرمت، رعايت : كنديسنه چوق اعتبار ايدرلر. ٣. تجارتده برينك سوزينه وامضاسنه اولنان امنيت واعتماد : ازميرجه اعتبارى واردر؛ تجار ذوى الاعتباردن. ٤. شرف، حيثيت : اصحاب ناموس واعتباردن. ٥. برزماندن بدأ ايده‌رك صايمه : مارت ابتداسندن اعتبار ايده‌جكز. ٦. حقيقى اوليه‌رق بر شيئه ويريلن قيمت، متفق عليه وفرضى قيمت : فرانسز ليراسنك اعتبارى يكرمى فرانق ايسه‌ده قيمت حقيقيه‌سى اوندن دوندر. ٧. فرض، تقدير : هر طاوق سنه‌ده يوز يمورطه يمورطلامق اعتباريله يكرمى طاوقدن ايكى بيك يمورطه آلنير. ٨. عبرت آلمه، بر كوتى حركتك سوء نتيجه‌سنى كوره‌رك متنبه اولمه . [عربيده برنجى معناسى اولان بومعنا ايله لسانمزده نادر قوللانيلير.] || حوالهٔ سمع اعتبار ايتمك = نظر اهميته آلمق، قولاق آصمق. || اعتباردن دوشمك = اعتبارينى غائب ايتمك، آرتق معتبر ومقبول اولمامق. || صاحب اعتبار = اعتباره مالك، معتبر. || نظر اعتباره آلمق = اهميت ويرمك، مقبول طوتمق. || اعتباريله = فرض ايده‌رك. == ج : اعتبارات = فرضيات : اعتباراتله اوغراشمق

اِعتِباراً { ح. ظز. عر. باشلايه‌رق، بدأ ايده‌رك:

حزیران ابتداسندن اعتباراً بش آیده؛ بوکوندن اعتباراً درسلرك پروغرامی دکیشه جکدر.

اِعتبارسز { ص. ١. اعتباری اولمیان، سوزی کچمین. ٢. شرف وحیثیتی اولمیان. ٣. غیر مقبول، اعتباردن دوشمش.

اِعتبارسزلق { س. ١. اعتبار وحرمت وشرف و حیثیت فقدانی. ٢. مقبول اولمایش، رواجدن دوشمه.

اِعتبارلی { ص. حرمت ورعایت و شرف و حیثیته نائل. معتبر: اعتبارلی آدم، تجار.

اِعتباری { ص. عر. ٿ: اعتباریه. حقیقی وفعلی اولمیان. متفق علیه ویا فرضی اولان: مسکوکاتك قیمت حقیقیه سیله قیمت اعتباریه سی آره سنده کی فرق؛ بو بر امر اعتباریدر.

اِعتدال { سذ. عر. [«عدل» دن مص. افتعال] ١. ایکی طرفی مساوی اولمه، تساوی: اعتدال لیل ونهار. ٢. افراط ایله تفریط آره سنده حد وسطیده اولمه، تام لزومی درجه سنده بولنمه، اورته حالده اولمه: هوانك، حرارتك اعتدالی. ٣. شدت وافراط وهیجاندن سالم اولمه، یواشلق، ملایمت: اعتدال افکار، اعتدال مسلك. ٤. تناسب، اویغونلق، توافق: اعتدال قامت. — اکثریا کسب، اکتساب ایتمك یاخود بولمق فعلیله قوللانیلیر: هوالر کسب اعتدال ایتدی: خسته لق بر آز اعتدال بولدی. || ه. کرهٔ ارضنك دور سنویسنده شمسه تام اورته سنی کوستره جك نقطه یه کلمسیله هر طرفنده لیل ونهاری مساوی اولمسی، که بوده هر هر دورده ایکی دفعه اولور: اعتدال ربیعی = مارتك ٩ نده واقع اولانی: اعتدال خریفی = ایلولك ٩ نده. وقوع بولانی: اعتدال نقطه سی = محرکات اعتدال محلی. || حد، درجهٔ اعتدال = هر شیئك افراط وتفریطدن مبرا عد اولنمسی اقتضا ایدن درجه. || عدم اعتدال = اعتدالسزلق. — فرانسزلرك «صوثوق قان» تعبیر مألوفلرینی، بر اصطلاح فنی ایمش ده لسانمزه نقلنه مجبور ایمشز کبی، ترجمه سیچون بعض ذوات طرفندن توصیه اولنان «اعتدال دم» تعبیری مناسبتسزدر، اولسه اولسه «اعتدال مزاج» دینله بیلیر.

اِعتدالسزلق { س. اعتدال فقدانی، عدم اعتدال، افراط ویا تفریط: هوانك اعتدالسزلغی.

اِعتذار { سذ. عر. [«عذر» دن مص. افتعال] بر عذر وبر سبب ووسیله درمیان ایده رك وبر مانع کوستره رك عفو دیله مه، بیان معذرت ایتمه: دعوته اجابت ایتمدیکندن طولایی اعتذار ایدیور. || اعتذار شهادتنامه سی = معذرتی تصدیق ایدن طبیب راپورطی ویا دیکر علم وخبر.

اِعتراض { سذ. عر. ج: اعتراضات. [«عرض» دن مص. افتعال] بر فکر ویا قراری قبول ایتمیوب چوروتمکه قالقیشمه، اسباب ودلائل ایستمه ویا اوکا قارشی اسباب ودلائل ایراد ایتمه: بو فکرکزه اعتراض ایتمکه مجبورم: بیله رك بیلمیه رك هر سوزه اعتراض ایتمك عادتیدر. اعربیده بو معنایه کلیورسه ده، معانیٔ کثیره سی بیننده «برینك یولنه چالی چرپی آتوب انکل چیقارمه» معناسی دخی بولنوب، لسانمزده کی استعمالی بوندن مأخوذ اولسه کرکدر. «تعرض» قوللاندیغمز معنایه دها قریبدر. || حق. بر محکمه نك رأی و قرارینه ویاخود ویرکی وسائره حقنده بر دائرهٔ رسمیه نك قرار وتبلیغنه قارشی بیان مطالعه ایله تبدیل وتعدیلنی دعوی ایتمه. || اعتراض علی الحکم = بر محکمه نك غیاباً ویردیکی حکمه قارشی محکوم علیهك دعوایه قیامی. || اعتراض الغیر = محاکمه اولنان طرفیندن بشقه بر شخص ثالثك حقوقنه طوقنلمش اولمق ادعاسیله محکمه نك رأی وحکمنه قارشی دعوایه قالقیشمسی.

اِعتراف { سذ. عر. ج: اعترافات. [«عرفان» دن مص. افتعال] کندی قصور و نقصانی وآز چوق علیهنده بولنان بر حالی کتم وانکار ایتمیوب قبول وتسلیم واقرار ایتمه: قباحتنی اعتراف ایدیور؛ بن قصورمی، بیلمدیکمی اعتراف ایدیورم: اعترافات واقعه سی اثباته حاجت براقمدی.

اِعتِزال { سذ. عر. [« عزل » دن مصـ. افتعال] ۱. بر طرفه چكلمه، اختيار عزلت. ۲. ايشدن چكلمه، استعفا. ۳. معروف معتزله مذهب و اعتقادى : اهل اعتزال.

اِعتِساف { سذ. عر. ج : اعتسا. فات. [«عسف» دن مصـ. افتعال] طوغرى يولدن صاپمه، يولسزلق، حقانيتسزلك: ادعا اولنان اعتسافك اصلى يوقدر.

اِعتِصام { سذ. عر. [« عصمة » دن مصـ. افعال] ۱. بر شيئه ياپيشوب صيقى طوتمه : عروهٔ وثقاى اسلامه اعتصام ايتمك. ۲. معاصى ومعايبدن صاقينمه. ز.

اِعتِقاد { سذ. عر. ج : اعتقادات. [« عقد » دن مصـ. افتعال] ۱. اينانمه، قلباً تصديق، ايمان : وحدانيته اعتقادم واردر. ۲. بر دين ومذهبك اينانمه جهتى يعنى معاملاتدن صرف نظرله اساسى تشكيل ايدن عقيده : اعتقاد اهل سنت. || اعتقادات باطله = خرافات قبيلندن اصلسز شيئلره اينانمه.

اِعتِقادسز { صـ. امور مذهبيه يه اعتقادى اوليان، اينانميان، ملحد.

اِعتِقادسزلق { سـ. امور مذ. هبيه يه اينانمامه، الحاد.

اِعتِقادلى { صـ. امور مذهبيه يه اينانان، اعتقادى بركمال اولان.

اِعتِكاف { سذ. عر. [«عكف» دن مصـ. افتعال] بر معبد ويا مكان مقدسده وعلى الخصوص حرم شريفده قپانوب عبادتله مشغول اولمه: بر سنه مكهٔ مكرمه‌ده اعتكاف ايتمشيدى.

اِعتِلاء { سذ. عر. [« علو » دن مصـ. افتعال] ۱. يو. كسلمه، يوقارى چيقمه، ارتفاع: بش بيك مترهيه قدر اعتلا ايدن جبال. ۲. يوكسك مر. تبه‌لره يتيشمه، نائل درجات عاليه اولمه : اعتلاى شان و شرفيچون دعا ايدرم.

اِعتِماد { سذ. عر. [« عمد » دن مصـ. افتعال] ۱. طيانمه، استناد. ز. ۲. گوگنمه، امنيت: سزه اعتمادم واردر؛ اوآدمك سوزينه اعتماد اولنماز. || ع. اعتماد خطى = مقاومته و حين حاجتده چكيلوب طيانمغه الويريشلى مواقع متسلسله.

اِعتِماداً { حـ. عر. گوگنه رك، استنادوامنيت ايده‌رك، اينانه‌رق : سزك سوزكزه اعتماداً بو ايشه تشبث ايتدم.

اِعتِمادنامه { سـ. بر دولت نزدينه تعيين اولنان سفيره دولت متبوعه‌سى طرفندن ويريلن نامه‌كه اونى تقديم ايتمكله سفير طانيلير : فرانسه سفيرجديدى اعتمادنامه‌سنى تقديم ايتدى.

اِعتِناء { سذ. عر. [« عنى » دن مصـ. افتعال] زياده دقت ايتمه، اهميتله چاليشمه، اهتمام، اقدام، اوزنمه : بو ايشه اعتنا ايتملى، كال اعتنا ايله چاليشملى.

اِعتِياد { سذ. عر. [« عود » دن مصـ. افتعال] عادت ايدنمه، آليشمه، الفت : هر صباح بر ساعت آتله گزمكى اعتياد ايتمشيدى. — فارسى قاعده‌سى اوزره صتر. تشكيلنه استعمال اولنيورسه‌ده، بوكبى تشكيلات فصاحت لسانه رعايت ايدنلرك قبول ايده‌بيله‌جكرى شيلردن دكلدر : بر استاد حذاقت اعتيادكبى.

اِعجاب { سذ. عر. [« عجب » دن مصـ. افعال] تعجبه دوشورمه، تعجبى موجب اولمه. ز. [اصل عربيده ايلكيله و گوزللكيله تعجبه دوشوروب حيران ايتمه ديمكدر.]

اِعجاز { سذ. عر. ج : اعجازات. [« عجز » دن مصـ. افعال] ۱. عاجز براقمه، قارشى چيقمغه ويا مسابقته گيريشمكه جسارت ايده‌ميه‌جك بر حالده بولنديرمه : آيات كريمه‌نك نزولى فصحاى عربى اعجاز ايتدى. ۲. كيمسه. نك ياپه‌ميه‌جغى وهركسى امتثا. لندن عاجز براقان خارق العاده شئ، كرامت، معجزه : اعجاز قرآن؛ حد اعجازه وارمق.

اِعجازكارانه { صـ. فا. هر كسى امتثال و مسابقتدن عاجز براقان، معجزه قبيلندن اولان : بر فصاحت اعجازكارانه ايله. == حـ. معجزه قبيلندن اوله‌رق : اعجازكارانه يازار.

اِعجال { سذ. عر. [« عجله » دن مصـ. افعال] عجله ايتد. يرمه، چابق ياپديرمه. [تعجيل دها مستعملدر.]

اَعجام { سذ. جـ. عر. فد : عجم. با : عجم.

اِعجام { سذ. عر. [« عجم » دن مصـ. افعال] (بر حرفی) معجم ایتمه، نقطه‌لامه. ز. || حروف الاعجام = حروف هجا.

اَعجَب { صـ. عر. [« عجیب » دن ستف.] دها عجیب، دها و یا پك غریب وتحف : اعجب العجایب.

اَعجَم { سذ. عر. جـ : اعاجم. ١. عرب اولمیان، عربك غیری. ز. ٢. عربی‌یی ایی سویلین، عجمی. ٣. ایرانلی، عجم.

اَعجَمی { سذ. عر. عرب اولمیان وعربی‌یی ایی سویلین. [اصل اسم جنس اولان لفت آنفه‌نك مفردیدر.] با : عجمی

اُعجوبه { سثـ. عر. جـ : اعاجیب. [« عجب » دن] پك عجیب وغریب شیء : اعجوبهٔ زمان. [همزه‌نك فتحیله غلطدر.]

اَعداء { سذ. جـ. عر. فد : عدو. با : عدو.

اَعداد { سذ. جـ. عر. فد : عدد. با : عدد.

اِعداد { سذ. [« عد » دن مصـ. افعال] حاضرلامه، تهیئه، برینی بر ایشه مستعد و مقتدر اوله‌جق حاله کتیرمه.

اِعدادی { صـ. عر. ث : اعدادیه. حاضرلامغه ومستعد ومهیا اوله‌جق بر حاله کتیرمکه مخصوص : مکتب اعدادی، مکاتب اعدادیه = شاکردانی مکاتب عالیه‌یه ودارالفنونه کیره‌بیله‌جك حاله کتیرمکه مخصوص مکتب صنفی که اوچنجی صنف عد اولنوب، مکاتب ابتدائیه و رشدیه‌دن صکره کلیر.

اِعدادیّه { سثـ. عر. مکتب اعدادی، رشدیه‌دن صکره کیریلوب علوم و فنونك مبادیسنی تحصیله ومکاتب عالیه ودارالفنونه قبول اولنه‌بیله‌جك اقتداری قزانمغه مخصوص مکتب : اعدادیهٔ ملکیه، اعدادیهٔ عسکریه، اعدادیهٔ طبیه.

اِعدام { سذ. عر. [« عدم » دن مصـ. افعال] یوق ایتمه، وجودینی قالدیرمه، شرعاً وقانوناً اولدیرمه، قصاص : طوتیلان خیدودلری بالمحاکمه اعدام ایتدیلر: اعدام جزاسی؛ اعدامنه حکم اولندی.

اَعدَل { صـ. عر. [« عادل » دن ستف.] دها ویاخود پك واك عادل : ملوك اسلامیه‌نك اعظم واعدلی اولان حضرت پادشاه.

اَعذار { سذ. جـ. عر. فد : عذر. با : عذر.

اَعذَب { صـ. عر. [« عذب » دن ستف.] دها و یا پك طاتلی. ز.

اَعراب { سذ. جـ. عر. فد : عرب. با : عرب. = سجـ. بادیه نشین عرب قبائلی. فد : اعرابی.

اِعراب { سذ. عر. [« عرب » دن مصـ. افعال] ١. عربیده اسماء ایله فعل مضارع آخرینك کلامده‌کی موقعلرینه و عامله کوره اوغرادقلری تبدلات وبونك علمی که علم نحوك اك مهم قسمیدر. ٢. مبنی و غیر منصرف اولمیوب قواعد اعرابیه‌یه تابع اولان اسملرك حالی : بو اسم اعراب قبول ایدرمی؟ ٣. بر عبارهٔ عربیه‌یی قواعد نحویه‌یه کوره حل ایده‌رك تطبیقاتنی اجرا ایتمه : اعراب ایتمك.

اَعرابی { سذ. عر. جـ : اعراب. بادیه نشین عرب.

اَعراض { سذ. جـ. عر. فد : عرض. با : عرض.

اِعراض { سذ. عر. [« عرض » دن مصـ. افعال] یوز چویرمه، اجتناب : اوایشدن اعراض ایتدی.

اَعراف { سذ. عر. [اصل « عرف » ك جمعیدر] جنت ایله جهنم آره‌سنده بر سد ومحل.

اَعرَج { صـ. عر. [« عرج » دن صشـ.] طوپال، اقساق، لنك. لـه.

اَعزّ { صـ. عر. [« عزیز » دن ستف.] دها و یا پك عزیز وقیمتلی : اعز احباب = احبابمك اك قیمتلیسی.

اَعَزَّ { عزیز ایتسین معناسیله دعاده قوللانیلیر افعال بابندن عربی فعل ماضیدر : اعزك الله = الله سنی عزیز ایتسین.

اِعزاز { سذ. عر. [« عز » دن مصـ. افعال] آغرلامه، اکرام و حرمت ایتمه : کمال اکرام واعزاز ایله.

اِعزازاً { حـ. عر. آغرلایه‌رق، حرمت و اکرامله : مدعونی اعزازاً بر چالغی طاقمی کتیرمشیدی.

اِعزام { عزیمتدن متعدی اوله‌رق یوللامه معناسیله

چوق مستعمل ایسه‌ده، عربیده (عزم) ماده‌سی اصلا افعال بابندن کلمدیکندن، بسبتون یاکلیش واصلسزدر.

أعِزّه { سذ. جه. عر. فد : عزیز. با : عزیز.

أعشار { سذ. جه. عر. فد : عشر. با : عشر. = ما. محصولاتك اونده برندن حاصل اولان واردات : اعشار واغنام: اعشار بدلاتی = اعشار ملتزملرینك تقاسیطله ویردکاری بدللر: اعشار احاله‌سی = اعشارك ملتزملره ویرلمسی: اعشار نظارتی، اعشار مأموری، ملتزمی.

أعشاری { صه. عر. ث : اعشاریه. ر. رقملرك اون جزئنه وینه هر جزئك اونه تقسیمی قاعده‌سنه مبنی اولان : حساب اعشاری: کسر اعشاری. || اصول اعشاریه = بو قاعده اوزرینه مؤسس اولان فرانسز اوزان ومقاییس ومکاییلی، متره اصولی. [اصول اعشاری غلطدر.]

أعصاب { سذ. جه. عر. فد : عصب. با : عصب.

أعصابی { دها طوغریسی: عصبی. با : عصبی.

أعصار { سذ. جه. عر. فد : عصر. با : عصر.

أعضاء { سذ. جه. عر. فد : عضو. با : عضو. = تر. بر رئیسك تحت ریاستنده اوله‌رق بر مجلس ویا هیئتی ترکیب ایدن افرادك هیئت مجموعه‌سی وبهری. [بو معنی ایله مفرد عربیسی اولان عضو اصلا استعمال اولنمدیغندن، هم جمع وهم ده غلط اوله‌رق مفرد کبی قوللانیلیر :] شورای دولت اعضاسندن: بلدیه مجلسنه اعضا انتخاب اولندی: اعضالر رئیسدن اول کلیر.

أعضالق { سه. بر مجلس ویا هیئت اعضاسنك مأموریت وحال وصفتی: انجمن تفتیش اعضالغنه تعیین اولندی.

إعطاء { سذ. عر. [« عطا » دن مصه. افعال] ویرمه : معاشنی اعطا ایتدی: اعطای معلومات. || اخذ واعطا = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، دادوستاد.

أعطاف { سذ. جه. عر. فد : عطف. با : عطف.

إعظام { سذ. عر. [« عظم » دن مصه. افعال] بیوتمه، بیوك نظریله باقوب لزومندن زیاده اهمیت ویرمه، مبالغه: ایشی اعظام ایتمه‌ملی: جزئی بر ایشی اعظام ایتدیلر. [« تعظیم » دن فرقی ظاهردر.]

أعظم { صه. عر. ث : عظمی. جه. اعاظم. [« عظیم » دن ستف.] دها ویاپك واك بیوك، اکبر: شعرای عثمانیه‌نك اعظمی. || امام اعظم = مذهب حنفینك منسوب الیهی اولان مجتهد اعظم ابو حنیفه نعمان بن ثابت (رضه). || صدراعظم = دولت علیهٔ عثمانیه وکلاسنك رئیسی، وکیل مطلق، وزیراعظم، صدر عالی.

أعظمیّت { سذ. عر. ر. جبرده بر رقمك دیکرندن بیوك اولمسی، که اشارتی شو > در.

أعقاب { سذ. جه. عر. فد : عقب. با : عقب.

أعقل { صه. عر. [عاقل » دن ستف.] دها ویا پك واك عقللی : اعقل عقلا.

أعلا { یاخود اعلی. صه. عر. ث : علیاء. جه : اعالی. [« عالی » دن ستف.] ۱. دها ویا پك یوکسك، اك رفیع، بالا، بلند: بر مقام اعلایه، مرتبهٔ علیایه چیقمق. ۲. معناً پك عالی و مکرم ومعزز: قدر واعتباری اعلا اولدی. ۳. پك کوزل، پك ایی، نفیس، انفس: اعلا بر سوت بولدق؛ اعلا بر سجاده آلدم؛ اعلادن اعلا = اییدن ایی. || جبر اعلا = جبرك اك دقیق مسائلدن بحث ایدن قسمی. || جنت اعلا = جنتك اك یوکسك قاتی. || علی الاعلا (غل.) = اك عالی درجه‌ده (شهادتنامه). || نه اعلا = نه ایی، فبها: کلیرسه نه اعلا، کلمزسه ایجابنه باقارز.

إعلاء { سذ. عر. [« علو » دن مصه. افعال] ۱. یوکسلتمه، یوقارییه قالدیرمه: اعلای لواء، اعلای صوت. ۲. شان وشهرتنی آرتیرمه، اجلال: اعلای شان وشوکت، اعلای کلمة الله.

إعلال { سذ عر. [« علت » دن مصه. افعال] د. صرف عربیده افعال معتله دینلن و حروف اصلیه‌سنده « ا، و، ی » بولنان بر فعلك شکل اصلیسیله شکل حاضرینه صورت انتقالنی قواعد مخصوصه‌سنه تطبیق ایتمه : « قال » ی اعلال ایتمك.

إعلالی { صه. عر. ث : اعلالیه. د. صرف عربیده

اعلاله عائد و متعلق : قواعد اعلاليه .

اَعلام { سذ. جـ. عر. فد : علم. با : علم .

اِعلام { سذ. عر. جـ : اعلامات. [« علم » دن مصـ. افعال] بيلديرمه، آڭلاتمه، افهام. || اد. رسمی بر تحريراتك آلتنه يازيلان بر مجلس ويا هيئتك قراری : اعلام يازمق؛ اعلام ايتمك . || حقـ. محكمه نك حكم وقرارينی حاوی ممهور ورقه : اعلام آلمق؛ اعلامك حكمنی اجرا ايتمك؛ اعلام خرجی؛ اعلامات شرعيه.

اِعلان { سذ. عر. جـ : اعلانات. [« علن » دن مصـ. افعال] ۱. ميدانه چيقارمه، آشكار ايتمه، اظهار : اعلان مسرت ايتمك. ۲. اوراق حوادثله بيلديرمه : اوينك صاتيلق اولديغنی اعلان ايتدی. ۳. بويله بر مقصدله اوراق حوادثه درج ايتديريلان ويا آيريجه نشر اولنمق اوزره يازيلان وطبع ايتديريلن ورقه، اعلاننامه: براعلان كوردم؛ بوغزته اعلاناتدن چوق قزانير. || اعلان افلاس = بر تاجرك افلاسه قرار ويروب بونی اظهار ايتمسی. || اعلان حرب = ايكی دولت آره سنده محاربه يه قرار ويرلديكنی بربرينه رسماً تبليغ ايتملری : قطع مناسباتدن صكره اعلان حرب اولندی .

اَعلَم { صـ. عر. [« علم » دن ستفـ.] دها عالم، دها ايی بيلن : اعلم علمادر. [اعلم علمادندر ديه ملی.] || الله اعلم = حق تعالی دها ايی بيلير : الله اعلم بوكون ياغمور ياغه جقدر. [يا كليور سه م، ظنمه كوره مقامنده مستعملدر.] الله اعلم بالصواب = طوغريسنی الله دها ايی بيلير.

اَعلیٰ { صـ. عر. با : اعلا.

اَعَمّ { صـ. عر. [« عميم » دن ستفـ.] دها عميم، دها عمومی، پك شامل ومحيط : علم فندن اعمدر؛ لطف الهی اعمدر .

اَعما { ياخود اعمی. صـ. عر. ذ: عمياء. جـ : اعماء، عميان. [« عمی » دن صشـ.] كور، نابينا، كوزی كورمز، ضرير. || مجـ. جاهل، نادان، اوقومامش .

اَعماء { صذ. جـ. عر. فد : اعما .

اِعمار { سذ. عر. جـ : اعمارات. [« عمران » دن مصـ. افعال] شنلنديرمه، معمور و آبادان ايتمه : اعمار بلاد؛ مدت حكومتنی اعماراتله كچيردی .

اَعماق { سذ. جـ. عر. فد : عمق. با : عمق .

اَعمال { سذ. جـ. عر. فد : عمل. با : عمل .

اِعمال { سذ. عر. جـ : اعمالات. [« عمل » دن مصـ. افعال] ۱. ياپمه، ايشلمه، وجوده كتيرمه : مرينوس يوكندن چوخه وانجه قاشلر اعمال ايدرلر؛ باقردن كوزل اوانی اعمال اولنور. ۲. قوللانمه، موقع فعله قومه : اعمال فكر، اعمال دسايس. == جـ. اعمالات = برفابريقه و يا مملكتك صنايعه متعلق ايشلری، معمولات : فشخانه اعمالاتی، بروسه اعمالاتی .

اَعمام { سذ. جـ. عر. فد : عم. با : عم .

اَعمِده { سذ. جـ. عر. فد : عمود. با : عمود .

اَعمیٰ { صـ. عر. با : اعما .

اَعناق { سذ. جـ. عر. فد : عنق. با : عنق .

اَعِنّه { سذ. جـ. عر. فد : عنان. با : عنان .

اَعنی { مرام ايديورم معنا سيله و بونك غائبی اولان « يعنی » يرينه قوللانيلير مضارع نفس متكلم وحده صيغه سيدر . [متكلم كنديندن بحث ايتديكی وقت « يعنی » دن دها طوغری ايسه ده، اونك قدر مألوف و مستعمل دكلدر .]

اَعواض { سذ. جـ. عر. فد : عوض. با : عوض .

اَعوام { سذ. جـ. عر. فد : عام (سنه). با : عام.

اَعوان { سذ. جـ. عر. [فد : عون لسانمزده غير مستعملدر.] يارديمجيلر، عونه، اتباع، ياردا قلر : رفقا واعوانيله برابر اله كچدی .

اَعوَج { صـ. عر. [« عوج » دن صشـ.] اكری بوكری، كج. ذ.

اِعوِجاج { سذ. عر. [« عوج » دن مصـ. افعلال] اكری بوكری اولمه، اكريلمه. || مجـ. طوغری حركت ايتمه مه، اكريلك، عدم استقامت.

اَعوَر { صـ. عر. ذ: عوراء. [« عور » دن صشـ.] تك كوزلی، بر كوزندن كور، يكچشم، صوقور. ذ.

اَعیاد { سذ. جـ: عر. فد: عید. با: عید.

اَعیان { سذ. جـ. عر. فد: عین (کوز) با: عین. [او معنا ایله عیون دها مستعملدر.] = تر. ١. بر مملکتك ایلری کلنلری، اشراف، معتبران: اعیان مملکت. ٢. پارلمنتونك مقرراتنی تعدیل ایچون اعضاسی هر دولتك نظامنه کوره قسماً جانب دولتدن منصوب وقسماً اشراف مملکتدن منتخب بر مجلسی ترکیب ایدنلرك هیئت مجموعه‌سی وبهری: اعیاندن فلان ذات. [بوده اعضا کبی جمع و مفرد کبی قوللانیلیر.] هیئت اعیان، مجلس اعیان = ذکر اولنان مجلس. ٣. [مفرد کبی] وقتیله قائمقاملق وظیفه‌سنی ایفا ایدن اداره مأموری: کوریجه اعیانی؛ فلان یره اعیان تعیین اولندی.

اِغاره { سش. عر. [«غور» دن مصـ. افعال] چاپول ایچون دشمن ملکنه عسکر صوقه، الغار. ذ. — [«غیرت» دن قیصقاندیرمه معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

اَغانی { سش. جـ. عر. فد: اغنیه. با: اغنیه.

اِغبرار { سذ. عر. [«غبار» دن مصـ. افعلال] ١. توزلانمه، اوزرینه توز قونمه. ذ. ٢. [اغبرار خاطردن مخفف] خاطر قالمه، کوجنمه: او سوز اغبرارینی موجب اولمش، باعث اغبراری اولمش؛ اغبرار خاطر.

اَغبیاء { سذ. جـ. عر. فد: غبی. با: غبی.

اِغتذاء { سذ. عر. [«غذاء» دن مصـ. افتعال] بسلنمه، غدالانمه. [تغذی دها مستعملدر. «د» ایله اغتداء و تغدی غلطدر.]

اِغتراب { سذ. عر. [«غربة» دن مصـ. افتعال] غربته کیتمه، اختیار غربت: تحصیل معیشت ایچون اغتراب ایتدی.

اِغترار { سذ. عر. [«غرور» دن مصـ. افتعال] ١. آلدانمه، مغرور اولمه، گوگنلیه‌جك شیئه گوگنمه: کندیسیله اولان حقوق قدیمه‌یه اغتراراً. ٢. غافل بولنمه، غفلت اوزره اولمه.

اِغتسال { سذ. عر. [«غسل» دن مصـ. افتعال] ییقانمه، یونمه، غسل آلمه.

اِغتشاش { سذ. عر. جـ: اغتشاشات. [«غش» دن مصـ. افتعال] قارغاشالق معناسیله کثیر الاستعمال ایسه‌ده، عربیده بویله بر معناسی اولمیوب، معنای صحیحی: بر حیله کارك حیله‌لی واغفال مقصدینه مبنی اولان نصیحتنه قاپیلمه‌در. ذاتاً «غش» ماده‌سی بر شیئه حیله مزجی وخالص وصافی اولمامیش معناسنه مبنی اولوب، بعض مسکوکاته مغشوش دینلمسی وغل وغش تعبیری دخی بو معنایی تأکید ایدیور.

اِغتصاب { سذ. عر. جـ: اغتصابات. [«غصب» دن مصـ. افتعال] جبراً ضبط ایتمه.

اِغتضاب { غضبلنمه معناسیله قوللانلماملی. غضب ماده‌سی افتعال بابندن کلمز.

اِغتمام { سذ. عر. [«غم» دن مصـ. افتعال] کدرلنمه، مغموم ومکدر اولمه. لـ.

اِغتنام { سذ. عر. [«غنم» دن مصـ. افتعال] ١. یغما وچاپول ایتمه، غنیمت ایلمه، حربده دشمنك اشیا واموالنی ضبط ایتمه: محاربه‌ده اغتنام اولنان حیوانات. ٢. غنیمت یعنی زحمتسز بر قزانج نظریله باقمه: اغتنام فرصت ایتمك = فرصتدن استفاده ایتمك، فرصتی قاچیرمامق.

اَغدِیه { دها طوغریسی اغذیه. با: اغذیه.

اَغذِیه { سذ. جـ. عر. فد: غذاء. با: غذاء.

اَغَرّ { صـ. عر. ؤ: غراء. [«غره» دن صش.] ١. آلننده بیاض نشانی اولان (آت). ذ. ٢. بیاض، پارلاق، شانلی و شرفلی. [مؤنثی دها مستعملدر:] شریعت غراء.

اِغراء { سذ. عر. [«غراء» دن مصـ. افعال] ١. برینی دیکری علیهنه تحریك ایتمه، آزدیرمه، قیشقیرتمه. ٢. حرصلاندیرمه، تشویق، ترغیب.

اَغراس { سذ. جـ. عر. [فد: غرس بومعنایه کلمز] تازه فدانلر، یکی دیکلمش آغاجلر.

اَغراض { سذ. جـ. عر. فد: غرض. با: غرض.

اِغراق { سذ. عر. جـ: اغراقات. [«غرق» دن

مص. افعال] ۱. بوغمه، غرق ایتمه : دشمنك سفائنی اغراق ایتدی. ۲. د. مبالغه. كرك مدح وكرك ذمده عقلاً ممكن اولوب عادةً ممكن اولمیان بر شیء اسناددی : بوسوزده اغراق واردر. [جمعی لسانمزده بوایكنجی معنایه مخصوصدر.]

اِغراقیّات { سث. ج. عر. مبالغه‌لی سوزلر.

اَغرَب { ص. عر. [«غریب» دن ستف.] دها ویا پك واك غرابتلی و عجیب. پك تحف : اغرب حوادث : بونك اغربی شوكه. [اك غریبی دیمك البته دها ایدر]

اَغشیه { سذ. ج. عر. فد : غشاء، با : غشاء.

اَغصان { سذ. ج. عر. فد : غصن. با : غصن.

اِغضاب { سذ. عر. [« غضب ». دن مص. افعال] غضبه كتیرمه، حدتلندیرمه. قیزدیرمه. لـه.

اِغفال { سذ. عر. ج : اغفالات. [« غفلة » دن مص. افعال] غفلتده براقمه. غفلته دوشورمه، آلداتمه : طولاندیریجیلرك اغفالاتنه قاپیله‌جق قدر ساده‌دل دكلدر.

اِغلاء { سذ. عر. [« غلاء » دن مص. افعال] فیأت ونرخی چیقارمه، بهالاندیرمه. لـه.

اِغلاق { سذ. عر. ج : اغلاقات. [«غلق» دن مص. افعال] ۱. قپامه، سد : اغلاق ابواب. ن. ۲. د. سوزی قاریشیق وآكلاشلماز صورتده سویلمه، سوزك بوحالده یعنی مغلق اولمسی : اغلاق مقبول دكلدر. [جمعی لسانمزده بومعنایه مخصوصدر].

اَغلال { سذ. ج. عر. [فد : غل] بوین لاله‌لری : سلاسل واغلال.

اَغلَب { ص. عر. [« غالب » دن ستف.] ۱. اك قوتلی، اك قوی : اغلب احتمالاته كوره. ۲. اك چوق، اكثر : اغلب اشعاری غزلیاتدر.

اَغلَظ { ص. عر. [« غلیظ » دن ستف.] دها ویا پك قبا وغلیظ : اغلظ شتومله، اغلظ تعبیراتله.

اِغماء { سذ. عر. [« غمو » دن مص. افعال] ط. بایلمه. بایغینلق.

اِغماض { سذ. عر. [« غمض » دن مص. افعال] كوز یومه. كوز قپامه، كورمزلكه كلمه : یوزینه اورمقدن ایسه اغماض ایتمك دها ایدر. || اغماض عین = ینه بو معنا ایله قوللانیلیر.

اِغناء { سذ. عر. [« غناء » دن مص. افعال] ۱. زنكین ایتمه، زنكینلك ویرمه احتیاجدن قورتارمه : جناب حق فقیری اغنا ایده بیلیر. ۲. محتاج براقامه، قناعت ایتدیروب بشقه بر شیئه احتیاج براقامه، استغنایی موجب اولمه : طمعكار بر شیئله اغنا اولنماز؛ بوكتاب شاكردانی امثالندن اغنا ایدر.

اَغنام { سذ. ج. عر. فد : غنم. [با : غنم. = اد. قیون و كچی وسائر حیواناتدن آلنان ویركی و بوندن حاصل اولان واردات : بوسنه اغنام نه طوتدی؟ اعشار واغنام اداره‌سی. اغنام مأموری.

اَغنیاء { سذ. ج. عر. فد : غنی. با : غنی.

اَغنیه { سث. عر. ج : اغانی. شرقی، تركی. ن.

اِغواء { سذ. عر. [« غوایه » دن مص. افعال] یولی شاشیرتمه، آزدیرمه، آیارتمه.

اَغور { اغورسز، اغورلی. با : اوغور و سائره.

اَغیار { سذ. ج. عر. فد : غیر. ۱. بیانجیلر، تكلیفلی آدملر، اجانب : یار و اغیار نظرنده چركین بر شیشدر. ۲. عر. رقیبلر، عاشقك نظرنده دلداده‌سیله كوریشنلر. [دیوانلری طولدیران كلمات معدوده‌دندر.]

اِفاته { سث. عر. [« فوت » دن مص. افعال] فوت ایتمه، غائب ایتمه، الدن چیقارمه، قاچیرمه : فرصتی افاته ایتمك.

اَفاخِم { صذ. ج. عر. فد : افخم. با : افخم.

اِفاده { سث. عر. ج : افادات. [« فید » دن مص. افعال] ۱. آكلاتمه، سویلمه، بیان، تقریر : حالمی افاده ایتدم : افادهٔ شفاهیه = آغزدن آكلادیش؛ افادهٔ تحریریه = یازی ایله آكلادیش. ۲. آكلاتمق یولی، آكلادیش، صورت تقریر : افاده‌سی نقصان؛ كوزل افاده‌سی واردر. ۳. درس ویرمه، تدریس، درس تقریری، طلبه‌یی درسندن مستفید ایتمه : تألیف

وافاده ایله مشغول اولوردی. || مق. افاده آلمق، ضبط ایتمك = دعوایه تعلق اولان بر ماده حقنده برینی سویلتوب سویلدیکنی یازمق. || ر. افادهٔ جبریه = علامات واشارات جبریه ایله افهام مرام. || افادهٔ مرام = کتابك باشنه یازیلان وسبب تألیفی مبین بولنان سوزلر، مقدمه، دیباجه.

اَفاضِل { صند. جم. عر. فد: افضل. با: افضل.

اِفاضه { سئ. عر. [«فیض» دن مص. افعال] ۱. طاشیه‌جق درجه‌ده طولدیرمه، بول ویرمه [یالکز مجازاً قوللانیلیر]: افاضهٔ نور ایتمك. ۲. فیضلاندیرمه، فیض وبرکته نائل ایتمه: تدریساتیله اذهان طلابی افاضه ایتدی.

اَفاعی { سند. جم. عر. فد: افعی با: افعی.

اِفاقَت { سئ. عر. [فوق » دن مص. افعال] ۱. اوسته کلمه، خسته‌لقدن قالقمه، ایولشمه، خسته‌لقدن قورتلوب بسبتون ایی اولنجه‌یه قدر آره‌ده کچن مدت: افاقت بولمق؛ افاقتده بولنانلره یارایه‌جق اطعمه. ۲. سرخوشلقدن ویا بایلمه‌دن قورتلمه، آیلمه.

اِفتاء { سند. عر. [«فتوی» دن مص. افعال] فتوی ویرمه، فتوی ایله بر مسئلهٔ شرعیه‌یی حل ایتمه.

اُفتاده { صد. فا. جم: افتادگان. [«افتادن» فعلندن سمف.] دوشمش، دوشکون، بیچاره. [دوشکونلك معناسیله لساننمزده «افتادگی» استعمالی پك چرکیندر.]

اُفتان { ص. فا. دوشن، دوشه‌رك. یالکز افتان و خیزان = دوشه قالقه تعبیرنده نادراً مستعملدر.

اِفتِتاح { سند. عر. [«فتح» دن مص. افتعال] ۱. آچمه، فتح، کشاد. ۲. باشلامه، شروع، بدأ: افتتاح کلام = سوزه باشلامه، سوز آچمه. || ف. تکبیر افتتاح = نمازه طورورکن کتیریلن تکبیر.

اِفتخار { سند. عر. [«فخر» دن مص. افتعال] ۱. اوکنمه، مدار شان وشرف عد واتخاذ ایتمه، قولتوق قبارتمه، فخر، مباهات: عثمانلیلر اجدادلرینك علو جنابیله افتخار ایدرلر. ۲. باعث افتخار اوله‌جق ذات، مدار افتخار، مابه الافتخار: افتخار العلماء؛ افتخار الاماثل و الاقران. || مابه الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان، باعث افتخار، مدار افتخار. || مع الافتخار = مع الممنونیه و افتخار ایده‌رك. || نشان افتخار = سلطان محمود خان ثانی حضرتلرینك احداث بیوردقلری نشان عالی. || افتخار مدالیه‌سی = پادشاه عالیجاه ذیشان غازی سلطان عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلری طرف اشرفلرندن احداث بیورلمش مدالیه که صنایع مدالیه‌سی نامیله‌ده معروفدر.

«افتخار» ایله «تفخر» آره‌سنده استعمالده فرق واردر: افتخار صورت مشروعه ومقبوله‌ده وبحق اولنان مباهات حقنده، «تفخر» ایسه ناحق یره وبر نوع کبر و غرورله کوستریشلی بر اوکنمه حقنده قوللانیلیر. برنجیسی ممدوح وایکنجیسی مذمومدر.

اِفتِراء { سند. عر. جم: افترا آت. [«فری» دن مص. افتعال] برینه یالاندن واصلی اولمیان بر قباحت عزو واسناد ایتمه، بهتان، افك: کیمسه‌یه افترا ایتمه‌ملی؛ افترایه اوغرامق.

اِفتراجی { سه. اوته‌کنه بریکنه یالاندن و اصلسز قبایح عزو واسناد ایدن، بهتانجی، مفتری.

اِفتِراس { سند. عر. [«فرس» دن مص. افتعال] (ییرتیجی حیوان) ییرتمه، پاره‌لامه. ز.

اِفتِراق { سند. عر. [«فرق» دن مص. افتعال] ۱. آیرلمه، فراق، هجران: افتراق احباب. ۲. طاغلمه، پراکنده اولمه: افتراق عظام.

اِفتِقار { سند. عر. [«فقر» دن مص. افتعال] ۱. اظهار فقر وضرورت. ۲. بیوك احتیاج، زیاده‌سیله محتاج اولمه: لساننمزك عربی‌یه افتقاری واردر.

اِفحام { سند. عر. [«فحوم» دن مص. افعال] آغز قپاتمه، آغز آچدیرمامه. ز. || د. مباحثه‌ده کلیاً الزام واسکات ایتمه.

اَفخَم { ص. عر. جم: افاخم. [«فخیم» دن سمتف.] ۱. دها ویا پك بیوك وعالی، دها فخامتلی: آصف افخم، افاخم وزرادن.

اَفراخته { ص. فا. [«افراختن» فعلندن سمف.] یو.

کسلتمش، یوکسلدلمش، قالدیرمش، قالدیرلمش .

اَفراد { سنذ. جـ. عر. فد : فرد. با : فرد .

اِفراد { سنذ. عر. [«فرد» دن مصـ. افعال] تك و يالكز براقمه، آیرمه. ذ. || د. مفرد قوللانمه، مفرد ایراد ایتمه.

اَفراز { صـ. فا. [« افراختن » فعلندن سمعـ. صتر. تشکیلنده قوللانیلیر.] یوکسلدن، قالدیران، رفع ایدن :سر افراز = باش یوکسلدن، ممتاز. [همزه‌سز (ف) نك کسریله دخی قوللانیلوب، سرفراز دینلیر.]

اِفراز { سنذ. عر. جـ : افرازات. [« فرز » دن مصـ. افعال] طوبدن بر مقدار آیرمه، تفریق : حصه‌سنی افراز ایتدیلر؛ اردودن بر قاچ آلای (بر مفرزه) افراز وسوق ایتدی. || ط. بدنك بریرندن بر منفذ و یا یاره‌دن بر شیء آقه و آقان شیء. [جمعی بومعناایله قوللانیلیر.]

اَفراس { سنذ. جـ. عر. فد : فرس. با : فرس.

اِفراط { سنذ. عر. [« فرط » دن مصـ. افعال] پك ایلری وارمه، حداعتدالی کچمه، مبالغه : پرهیزده افراط ایدیور؛ پرهیزی افراطه واردیریور؛ افراطله کوزل؛ افراطله طمعکار؛ افراط درجه‌سنده محبتی واردر. [ضدی تفریط.] || افراط و تفریط = بر اوجدن بر اوجه، اعتدالدن خارج اوله‌رق ایکی مباین حالك برندن دیکرینه. || ط. اصطلاحات یونانیه ده (hyper, ὑπερ) ویا (poly, πολυ) لفظیله افاده اولنان معنایی ترجمه ایتمك اوزره تر. کیبانه کیرر : افراط حس (Hy-peresthésie)، افراط تغذی (polytrophie) کبی .

اِفراغ { سنذ. عر. [« فراغ » دن مصـ. افعال] ١. قالبه دوکمه، معدن وساٸره‌یی اریدوب قالبه آقیتمه : طوب افراغی. [یاکایش واصلسز او. لان « اصاغه » یرینه بوکلمه‌نك استعمالی اقتضا ایدر.] ٢. بر شکل وهیئته قومه : بشقه بر صورته افراغ ایتمش .

اَفرَنج { سنذ. عر. [فر. Franc دن. — بوکلمه قرون وسطاده تشکل ایتمکله، او وقتلرده فرانقلرك وعلی الخصوص شارلمانك حکمی آلتنده بولنانلره و بالتعمیم بتون آوروپالیلره اطلاق اولندی] فرنك، آوروپالی : طائفهٔ افرنج. || ط. داء الافرنج = فرنکی علتی .

اَفرَنجی { صـ. عر. ذ : افرنجیه. [فرنکلره یعنی آوروپالیلره منسوب ومتعلق : تاریخ افرنجی؛ السنهٔ افرنجیه. || ط. فرنکی علتنه متعلق: علت افرنجیه.

اَفروخته { صـ. فا. [«افروختن» فعلندن سمعـ. — اکثریا ترکیباتده بولنور.] شعله‌لنمش، پارلامش، طوتیشمش : دل افروخته = کوکلی یانیق؛ شمع افروخته = مومی یاقمش .

اَفروز { صـ. فا. [« افروختن » فعلندن سمعـ. صتر. تشکیلنده کیرر.] ١. شعله‌لندیرن، پارلادان، تنویر ایدن : حسن جهان افروز. ٢. طوتیشدیران، یاقان : دل افروز.

اَفریجیون { سنذ. عر. [یو. Πε-ρίγειον, Périgée] هـ. حضیض. با : حضیض .

اَفزا { یاخود فزا. صـ. فا. [« افزاییدن » فعلندن سمعـ. صتر. تشکیلنده کیرر.] آرتیران، چوغالتان : فرح افزا، فرح فزا = سرور آرتیران، فرح بخش.

اَفزایِش { سـ. فا. آرتمه، چوغالمه، تکثر، تزاید : افزایش بولمق = آرتمق .

اَفزود { صـ. فا. چوغالان، آرتان، تکثر وتزاید ایدن. [نادراً بعض ترکیباتده بولنور.]

اَفزون { یاخود فزون صـ. فا. چوق، کثیر، وافر : افزون اولمق = چوغالمق، آرتمق؛ افزون ایتمك ، چوغالتمق، آرتدیرمق .

اَفزونی { یاخود فزونی. سـ. فا. چوقلق، کثرت : افزونیٔ عمر واقبالی دعاسی .

اِفساد { سنذ. عر. جـ : افسادات. [« فساد » دن مصـ. افعال] ١. بوزمه، خللویرمه، برباد ایتمه : یدیکم خام میوه معده‌می افساد ایتدی : قانی افساد اولنمش. ٢. فساده اوغراتمه، فتنه وقارغاشالق ایقاع ایتمه .

اَفسار { سـ. فا. یولار. لـ.

اَفسانه { یاخود فسانه. سـ. فا. ١. ماصال، اصلسز حکایه، خرافات. ٢. شهرت بو.

لوب دیللره دوشن وقعه و حال، داستان. || افسانه پرداز = ماصال اویدیران، ماصالجی. || افسانه جو = ماصال آرایان، ماصاللره اعتبار ایدن. || افسانه کو = ماصال سویلین.

اَفسَر { س. فا. تاج، اکلیل، دیهیم.

اَفسُرده { ص. فا. با: فسرده.

اَفسوس { حد. فا. یازیق، حیف، دریغ. ز.

اَفسون { س. فا. رقیه، عزیمت، بوکو، سحر، آرباغ.
[بین العوام آهنك لسانه توفیقاً باشده‌کی همزه مدلی اوقونور.]

اَفسونجی { س. اوفورویجی، رقیه خوان، بوکوجی، سحرباز، آرپاغجی.

اَفسونجیلق { س. اوفوروکجیلك، رقیه خوانلق، بوکوجیلك، آرپاغجیلق.

اَفسونکَر { س. فا. افسونجی، اوفوروکجی، بوکوجی.

اَفسونلامَق { فت. رقیه اوقویه‌رق ویا دیکر صورتله بوکو ایتمك، اوقومق.

اَفسونلانمق { فل. بررقیه‌خوان ویا بوکوجی‌یه کندینی اوقودوب بوکولتمك، اوقونمق.

اَفسونلی { ص. کندینی اوقوتدوب بوکو ایتمش ویا بشقه‌سنك بوکوسی کندیسنه تأثیر ایلمش اولان، مسحور.

اِفشاء { سذ. عر. ج: افشاآت. [« فشو » دن مص. افعال] ۱. میدانه چیقارمه، فاش ایتمه، کتم ضدی: افشای سر. ۲. یایمه، نشر واعلان ایتمه: افشای حوادث؛ بعض افشاآتله اتهام اولندی.

اَفشان { یاخود فشان. ص. [« افشاندن » فعلندن سمص. صتر. تشکیلنه کیرر.] سرپن، صاچان، طاغیتان، سیلکن: زرافشان = آلتین سرپن؛ دامن افشان = اتك سیلکن.

اَفصَح { ص. عر. [« فصیح » دن ستف.] دها ویا پك فصاحتلی، اك فصیح: افصح ادباء عرب؛ افصح کلام.

اَفضال { سذ. ج. عر. فد: فضل. با: فضل.

اَفضَل { ص. عر. ج: افاضل. [« فاضل » دن ستف.] دها ویا پك فضیلتلی، ترجیح اولنور، مرجح: افضل صحابهٔ کرام.

اَفضَلیّت { سذ. عر. دها فضیلتلی اولمه، رجحان: اهل سنت حضرت ابابکر (رضه)ك افضلیتنه قرار ویرمشلردر.

اِفطار { سذ. عر. [« فطر » دن مص. افعال] ۱. اوروج بوزمه، اوروج آچمه: یکرمی درت ساعتده بر افطار ایدردی. ۲. رمضانده غروب شمسده اوروجی بوزمق اوزره ینن طعام: افطاره دعوت ایتمك؛ افطار حاضرلامق. ۳. اوروج بوزمه وقتی، رمضانده اقشام: افطارده کلدی؛ افطار وقتی.

اِفطارلق { ص. افطاره مخصوص، افطاره یاقیشیر: افطارلق رچل. = س. افطاره مخصوص چرز.

اِفطاریّه { سذ. عر. ۱. افطاره مخصوص یمك، چرز وسائره ۲. مدعوینه دیش کراسی نامیله افطارده ویریلن احسان.

اَفعال { سذ. ج. عر. فد: فعل. با: فعل.

اَفعی { سذ. عر. ج: افاعی. انکرك ییلانی.

اَفغان { س. فا. با: فغان.

اَفغان { سخ. آسیای وسطیده ایران و ترکستان ایله هند آره‌لرنده بیوك بر قوم مسلمدر، که مملکتلرینه افغانستان وسویلدکلری لسانه (پختی) دینور. اقوام آریه‌دندر. [عر. ج: افاغنه.]

اُفق { سذ. عر. ج: آفاق. [ترکجه‌ده اجتماع ساکنین دفعیچون « ف » دخی مضموم اوقونور.] فلك مرئینك ارضه بیتشیك کبی کورینن کنارلری. || هـ. افق حقیقی؛ افق حسی، مرئی؛ افق صنعی = هیئت کتابلرنده تفصیلاتی مبین افقك انواعی. = ج. اطراف ارض، عالم، دنیا: آفاقه یایلدی، آفاق طوتدی؛ اشفاق شاملة الآفاق.

اُفقاً { حـ. عر. افقه موازی اوله‌رق، عمودینك ضدی.

اَفقَر { ص. عر. [« فقیر » دن ستف.] دها ویا پك فقیر ویوقسول: افقر فقرا.

اُفقی { ص. عر. ث: افقیه. افقله موازی اولان، یوقاریدن آشاغی اولمیان، عمودی ضدی: خط افقی، استقامت افقیه؛ افقی بر وضعیتده.

اِفك { سنذ. عر. افترا، بهتان، اولمامش بر شیئی برینه عزو واسناد ایتمه. لس.

اَفكار { سنذ. جـ. عر. فد: فكر. با: فكر. = تر. [فد. كبی] ١. دوشونمه، اندیشه، وسوسه: چوق افكار ایتدی؛ افكارمه طوقندی. ٢. نیت، مقصد: شوایشی یاپمغه افكارك وارمیدر؟

اَفگار { صـ. فا. با: فگار.

اَفكارسز { صـ. فكر و رأیی اولمیان، عقلسز. عو.

اَفكارسزلق { سـ. فكر و رأیدن محرومیت، عقلسزلق. عو.

اَفكارلانمق { فل. مغموم و مكدر اولمق، مراقه طوقنمق. عو.

اَفكارلی { صـ. ١. فكری او. یانیق ورأی ومطالعه بیاننه مقتدر: عقللی: افكارلی آدمدر. ٢. محزون. مكدر، مغموم: كندیسنی پك افكارلی كوردیكم ایچون بر شیئ سوییه‌مدم.

اَفكَن { یاخود فكن. صـ. فا. [« افكندن » فعلندن سمص. صتر. تشكیلنه كیرر.] دوشورن، یره آتان، ییقان. صالان: شیرافكن = آرسلانی یره آتمغه مقتدر: سایه افكن = كولكه صالان، سایه انداز.

اَفكَنده { صـ. فا. [« افكندن » فعلندن سمف.] ١. ییقلمش، دوشورلمش، یره آتلمش. ٢. دوشكون، بیچاره: بندهٔ افكنده. عو.

اِفلاح { سنذ. عر. [« فلاح » دن مصـ. افعال] اصلاح حال ایدوب سلامته چیقمه: او آدمك افلاحی ممكن دكلدر: افلاح اولمیه‌جق، افلاح بولمیه‌جقدر. [اصل عربیده معناسی مسعود وموفق اولمقدر.]

اِفلاس { سنذ. عر. [« فلس » دن مصـ. افعال] مجـ. بر تاجر ویا صرافك تأدیاتی وقت وزمانیله ادا ایده‌میوب، حسابنی شاشیرمسیله اموال موجودهٔ تجاریه‌سنك فروخت وآله‌جقلیلره تقسیم اولنمسنه راضی اولمسی، مفلس اولمه، طوب آتمه: افلاس، اعلان افلاس ایتمك؛ افلاسنه قرار ویرلمك.

اَفلاطون { یاخود فلاطون. سخـ. [یو: Πλάτων] اعاظم حكماء یونانیه‌دن سقراطك شاكردی وآرسطونك استادیدر. || مجـ. حكیم. فیلسوف: افلاطون جهان.

اَفلاطونی { صـ. عر. ذ: افلاطونیه. حكیم افلاطونه واونك مذهب فلسفیسنه منسوب ومتعلق: مسلك افلاطونی، افكار افلاطونیه. = سنذ. جـ: افلاطونیون = افلاطونك مذهب فلسفیسنه تابع حكما.

اَفلاطونی { صـ. لیلاق ایله ارغوانی آره سنده آچیق مورده چالار بر رنك: افلاطونی بر كوشك، بر چیچك. = سـ. بو رنك: افلاطونی‌یه بویامق: افلاطونی‌یی سوم. [سبب تسمیه آكلاشیله‌میوب، هر حالده افلاطون حكیمه قدر چیقماسه، وبو اسمده دیكر بر شخصه منسوب اولسه كركدر.]

اَفلاق { سخـ. [Valak, Valachie] رومانیه‌یی تركیب ایدن مملكتینك بریكه مركزی بكرشدر.

اَفلاقلی { سـ. صـ. افلاق مملكتی اهالیسندن اولان.

اَفلاك { سنذ. جـ. عر. فد: فلك. با: فلك: [افلاكیان كبی تعبیرات شایان قبول دكلدر.]

اِفناء { سنذ. عر. [« فناء » دن مصـ. افعال] یوق ایتمه، توكتمه، امحا، اتلاف: مالنی افنا ایتدی: افنای عمر، افنای وجود.

اَفندی { سـ. [ر. Αὐθέντης] ١. صاحب، مالك، مولا: اوك افندیسی، اوشاغك، باغچوانك افندیسی. ٢. سید، چلبی، خواجه. [تعظیم عنوانی اولوب، باشلیجه اوقومشلره وعلما ایله ارباب قلمه مخصوصدر. آغا مقابلی:] احمدافندی، خواجه‌افندی، كاتب افندی. ٣. حاكم شرع، قاضی، منلا: استانبول افندیسی. [پاشا وبك كبی عنوانلره دخی علاوه اولنور:] پاشا افندی، بك افندی. || خانم افندی = تعظیم ایچون هر قادینه اطلاق اولنورسه‌ده. صورت مخصوصه‌ده اكابر رجال دولت حرملرینه دینلیر. || دیوان افندیسی = سابقا وزرا وسائر كبارك كاتب خصوصیسی ودها طوغریسی بتون امور تحریریه لرینی اداره ایدن رسمی مأمور. || رئیس افندی = سابقا خارجیه ناظری. = صـ. تربیه‌لی، ادیب، صاحب تمكین ووقار.

چلبي : افندی آدم. [غریب بر ترکیب اولەرق : افندیدن آدم دخی دیرلر.] — افندم، افندمز ترکیبلرنده « ی » نك حذفی عادت اولمشدر. || افندمز = پیغمبر ذیشان صلی الله علیه وسلم. || ذات شوکتسمات حضرت شهریاری خلیفهٔ جناب پیغمبری وسلطنت سنیەنك پادشاه علویت مظهرلری صفات مقدسەسنی حائز اولدقلرندن نام معالی اتسام همایونلری تحریراً وشفاهاً زیب آور لسان وقلم اولدقجه « افندمز » تعبیریله تبجیل و تعظیم اولنور.

اَفَندیسِز { ص. ۱. صاحبسز. قپوسز (اوشاق و سائره). ۲. حامیسز.

اَفَندیلِك { ا. ۱. صاحبلك، مالکیت : بو اوك افندیلکی کیمه عائددر؟ ۲. افندی صفت وعنوانی : اوقویوب یازمغه آلیشوب افندیلکی قزاندی؛ افندیلك بکا کلدن دون دکلدر. ۳. تربیه، وقار وتمکین، چلبیلك : افندیلك بویله می اولور؟ ٤. لطف، احسان، ایلك : بکا بر افندیلك ایتمش اوله جقسکز.

اَفواج { سذ. جم. عر. فد : فوج. با : فوج.

اَفواه { سذ. جم. عر. [« فد : فم یاخود فوه پك استعمال اولنماز] ۱. آغزلر، دهانلر : افواه ناسه دوشدی. ۲. آغزه مشابه دلیکلر، منفذلر : افواه ناریه = طوپلر.

اُفول { سذ. عر. باتمه، غروب : شمس، زهره افول ایتدی. ا.

اَفه { ا. [« افندی » دن مخفف.] خداوندکار وآیدین جهتلری زیبکارنجه آغا مقامنده مستعمل اولمغله زیبکاره اطلاق اولنور : بر افه کلدی.

اِفهام { سذ. عر. [« فهم » دن مص. افعال] آکلاتمه، بیلدیرمه : مسئلەیی کندیسنه افهام ایتدم. [دها مستعمل اولان « تفهیم » دن فرق اولنمامغله لزومسزدر.]

اَفئِده { سذ. جم. عر. فد : فؤاد. با : فؤاد.

اَفیون { افیونکش، افیونی. با : آفیون وسائره.

اَقارِب { سذ. جم. عر. [فد : اقرب لسانمزده غیر مستعملدر.] یقین اقربا. ا.

اَقاصی { صذ. جم. عر. فد : اقصی. با : اقصی.

اَقالیم { سذ. جم. عر. فد : اقلیم. با : اقلیم.

اِقامَت { سش. عر. [« قیام » دن مص. افعال] اوتورمه، ساکن ومقیم اولمه : بغدادده اقامت ایدن؛ قیشین شهرده و یازین یالی وکوشکده اقامت خوش اولور. || ف. جماعتله نمازه بدأ اولنەجغی وقت مؤذنك « قد قامت الصلاة » دیه ندا ایتمسی : اقامت کتیرمك. || برینك تحت محافظەده ومحصور اولمقسزین بر یرده طورمسی کندیسنه امر وحواله اولنمه : فلان یرده اقامته مأمور. — [مقیم یرینه « اقامت ساز » و « اقامت کزین » کبی آلاجه تعبیرلر استعمالی عبثدر.]

اِقامَتگاه { یاخود اقامتکه. ا. فا. [« اقامت. گاه »] اوتوریلان یر، مسکن، مأوی : یازلق اقامتکاهی کوزل بر یالیدر؛ سوریه والیسنك اقامتکاهی شامدەدر.

اِقامه { سش. عر. [« قیام » دن مص. افعال. — اقامت ایله بر لغت اولدیغی حالده، لسانمزده معنی ومحل استعمالی بسبتون آیریدر.] ۱. اوتورتمه، ساکن ومقیم ایتمه، اسکان : او موقعده بر بلوك عسکر اقامه ایتمك الزمدر. ۲. قالدیرمه، قیام ایتدیرمه، آیاقده طوردیرمه. ۳. میدانه قومه، ایراد، ابراز : دلائل وبینات اقامه ایتمکه حاجت یوقدر. || اقامهٔ حجت = پروتستو. || اقامهٔ دعوی = دعوی آچمه، دعوایه قالقیشمه. || اقامهٔ صلات = نماز قیلمه، نمازه اوتورمه.

اَقانیم { سذ. جم. عر. [فد : اقنوم غیر مستعملدر.] اصللر، رکنلر : اقانیم ثلثه = خرستیانلرك اب و ابن وروح القدسدن مرکب زعم ایتدکلری الوهیت مثلثه. [یالکز بو تعبیرده مستعمل اولوب، لغویون عرب رومی اولدیغنی بیان ایدیورلر، وحقیقةً لاتینجەیه بکزیورسەده، اصلی بولنەمدی.]

اَقاویل { سذ. جم. عر. [« قول » ك جمع الجمعی یعنی « اقوال » ك جمعیدر.] با : قول.

اِقبال { سذ. عر. [« قبول » دن مص. افعال] ۱. طالع و بختك توجهی، مساعدەسی : بو

آدمك اقبالى واردر، اقبالى آچيقدر. ٢. بر آدمك ايشى طوغرى كيتمه، حالى ايى اولمه، نظر وتوجهده اولمه، رفاه، جاه، ادبارك ضدى : فلان اقبالده‌در؛ تزايد عمر واقبال دولتلرى دعاسيله مشغولم. ٣. برينه طوغرى دونمه، يوز چويروب باقمه، توجه : او سعادت بكا اقبال ايدرسه. ن. ٤. ايستك، يوز چويروب باقمه، آرزو : اقبال وارمى؟ اقبال بيوريلورمى؟ [بو صوك ايكى معناده مصدريت معناسى محفوظ اولوب، دردنجيسى اكثريا مأكولات ومشروبات حقنده مستعملدر.]

اِقبالپَرَست { ص. فا. [اقبال. پرستن] جاه و اقباله طاپارجه‌سنه آرزوكش اولان وتفيض اوغورينه‌هرشيئى فدا ايدن، حريص جاه.

اِقبالپَرَستلك { س. جاه واقبال حرصى.

اِقبالسِز { ص. طالعسز، بدبخت، ايشى طوغرى كيتمه‌ين.

اِقبالسِزلِك { س. طالعسزلك، بدبختلق.

اِقباللى { ص. طالعى ياور، بختى مساعد.

اِقبالمَند { ص. فا. ١. طالعى مساعد، بختيار. ٢. جاه ورفاهه نائل، مقبل.

اَقبَح { ص. عر. [« قبح » دن ستف.] دها ويا پك واك چركين. ن. ولس.

اِقتِباس { سذ. عر. ج: اقتباسات. [« قبس » دن مص. افتعال] ١. عاريت آلمه، استعاره، استفاده : اقتباس انوار معارف. ٢. بر فقره ويا كلامى عيناً ويا مآلاً نقل وايراد : احاديث شريفهٔ نبويه‌دن اقتباس ايتمشدر؛ بو كتابك آيات كريمه‌دن اقتباساتى چوقدر. [اصل معناى لغويسى آتش ياقمق اوزره بريردن آتش آلمق اولوب، بزجه مستعمل اولان معناى مجازيدر.]

اِقتِباساً { ح. عر. ١. استفاده طريقيله اخذ واستعاره ايده‌رك : مواعظ حكيمانه‌سندن اقتباساً اصلاح اخلاقه موفق اولدى. ٢. نقل وايراد ايده‌رك: سعدينك كلستانندن اقتباساً بعض حكايات درج ايتمشدر.

اِقتِحام { سذ. عر. ج: اقتحامات. [« قحوم » دن مص. افتعال] بلا ملاحظه وشدتله هجوم، صالديرمه. ن. ولـ.

اِقتِداء { سذ. عر. [« قدو » دن مص. افتعال] اويمه، تابع اولمه، برينى نمونه اتخاذ ايدوب كنديسنه تطبيق حركت ايتمه، امتثال : نمازده امامه اقتدا اولنور.

اِقتِداءً { ح. عر. اويه‌رق، امتثال وتبعيت ايده‌رك : شيخنه اقتداءً تصفيهٔ درونه چاليشدى.

اِقتِدار { سذ. عر. [« قدرة » دن مص. افتعال] كوچ يتمه، يابه بيلمه، مقتدر اولمه، مقدرت، طاقت : او ايشى يابمغه اقتدارم يوقدر؛ او اقتداره مالك دكلدر؛ بو ايش اونك يد اقتدارنده‌در، درجهٔ اقتدارى مافوقنده‌در؛ صاحب اقتدار = مقتدر؛ عدم اقتدار = اقتدارسزلق. [ايتمك واولمق كبى افعال اعانه ايله فعل مركب تشكيل ايتميوب، اسم كبى قوللانيلير.]

هر نه قدر بو دخى اسم كبى قوللانيليرسه‌ده، بر نوع تكلف معناسى تضمن ايتديكندن، « قدرت » دن فرق اولنوب، مثلا قدرت الهيه يرينه اقتدار الهى دينلمز.

اِقتِدارسِز { ص. قدر وطاقتى اولميان، الندن ايش كلمه‌ين، غير مقتدر، عاجز: پك اقتدارسز برآدمدر.

اِقتِدارسِزلِق { س. قدرت وطاقت فقدانى، قدرتسزلك، عدم اقتدار: اقتدارسزلغى تبين ايتدى.

اِقتِدارى { ص. عر. ن: اقتداريه. كوچ واقتداره منسوب ومتعلق. || د. فعل اقتدارى = صرف تركيبده يابه‌بيلمك ويابه‌مامق كبى مثبتده اقتدار ومنفيده عدم اقتدار بيان ايدن فعل.

اِقتِراح { سذ. عر. ج: اقتراحات. [« قرح » دن مص. افتعال] قريحه‌دن وبداهةً (شعر ويا نطق) سويله‌مه. ن. == ج. اقتراح طريقيله يعنى بداهةً سويلنمش اشعار وسائره، مقترحات : بو شاعرك اقتراحاتى حيرت افزادر.

اِقتِران { سذ. عر. [« قرن » دن مص. افتعال] ياقلاشمه، تقرب : بو روايت حقيقته اقتران ايديور. || هـ. سيارات ايله قمرك كرهٔ ارضه نسبةً شمس ايله عين طولده بولنملرى. [فر. Conjonction]. مقابلى :

« تقابل »، وايكی سيارەنك بر طولده بولنملری « قران » در. || صتر. تشكيلنه دخی كيرر: خاقان معدلت اقتران = عدالت قرين.

اِقتِسام { سذ. عر. جـ: اقتسامات. [« قسم » دن مص. افتعال] پايلاشمه، بولشمه: غرما مالنی بينلرنده اقتسام ايتديلر.

اِقتِصاد { سذ. عر. جـ: اقتصادات. [« قصد » دن مص. افتعال] ١. اعتدال اوزره حركت، حد وسطی يه رعايت. ٢. تصرف، اداره. || علم اقتصاد = علم اداره، علم ثروت. [فر. Économie].

اِقتِصار { سذ. عر. [« قصر » دن مص. افتعال] قيصه كسمه، اختصار، اكتفا: بو قدرله اقتصار ايلرم. ذ.

اِقتِضاء { سذ. عر. [« قضاء » دن مص. افتعال] ١. لزوم، لازم كلمه: سزك كيتمه‌كز اقتضا ايديور؛ چيچكلرك شمدی آچلمسی اقتضا ايدردی. ٢. احتياج، حاجت، محتاجلق، افتقار: بر باغچەيه چوق اقتضا واردر؛ بو باغچەنك بر حوضه اقتضاسی دركاردر. ٣. لزوم ايتديرمه، ايجاب، لازم كتيرمه: بو ايش سزك حاضر بولنمكزی اقتضا ايديور. [بو مقامده « ايجاب » استعمالی ويا « اقتضا ايتديريور » ديمسی دها فصيح كورينور.] ٤. ايشه يارامه: اونك بكا اقتضاسی يوقدر؛ او بكا اقتضا ايتمز. || اقتضاسنه كوره = ايجابنه كوره. || اقتضای حال = ايجاب حال.

اِقتِضاسز { ص. لزومسز، مقتضی اولميان، فضله.

اِقتِضالی { ص. لزوملی، لازم، مقتضی.

اِقتِطاف { سذ. عر. [«قطف» دن مص. افتعال] اوزوم وسائر ميوەلر دوشيرمه: ديكديكی آغاجك ميوەسنی اقتطاف ايتمكه يتيشەمدی. || مجـ. بر سعی و عملك نتيجەسندن مستفيد اولمه: مساعيسنك ثمراتنی اقتطافه موفق اولدی.

اِقتِفاء { سذ. عر. [«قفاء» دن مص. افتعال] آرقەسندن كيتمه، آردينه دوشمه، تعقيب، پيرولك: مريد هر حركتنده مرشدينه اقتفا ايتمليدر.

اُقحُوان { سذ. عر. پاپاديه. لـه.

اَقداح { سذ. جـ. عر. فد: قدح. با: قدح.

اِقدار { سذ. عر. [« قدرة » دن مص. افعال] ١. قدرت ويرمه، مقتدر ايتمه، اقتدار قزانديرمه. ٢. معيشتنی توسيع ايله ضرورتدن قورتارمه: معاشمه بر مقدار ضميله اقدار بيورلملقلغم. [بو معنی عربيده اولميوب، لسانمزده بالمناسبه، برنجی معناسندن اخذ اولنمشدر.]

اَقدام { سذ. جـ. عر. فد: قدم. با: قدم.

اِقدام { سذ. عر. جـ: اقدامات. [« قدم » دن مص. افعال] ثبات ودوام ايله سعی ايتمه: اقدامات متواليه سيله موفق اولدی. [عربيده تماميله بو معنايه كلميوب، معانئ عربيه‌سندن بوكا اك ياقينی: ايلريلمك وايلريلمكه چاليشمق معناسيدر.]

اَقدَس { ص. عر. [« قدوس » دن ستف.] دها ويا پك واك مبارك و مقدس، قدسيته اك قريب: ذات اقدس جناب رسالتپناهی.

اَقدَم { ص. عر. [« قديم » دن ستف.] ١. دها قديم، دها ويا پك اسكی، مقدم: او تاريخ بريكنسندن اقدمدر. ٢. دها اوكده، دها ايلری، دها اهميتلی، ترجيحه شايان، مقدم: بو ايش اوندن اقدمدر. == تر. ظر. اول: بوندن اقدم = بوندن اول، مقدما.

اَقدَمجه { ظر. اولجه، آز مقدم، ياقينده: اقدمجه يازمش اولديغم اوزره.

اِقرار { سذ. عر. [« قرار » دن مص. افعال] ١. قرارلاشديرمه، پايدار ومكين ايتمه. ذ. ٢. ديل ايله سويلمه، افاده، بيان: قلب ايله ايمان ديل ايله اقرار. ٣. تصديق، قبول، تسليم، انكارك ضدی: جناب خلاقك وحدانيتنی اقرار ايدنلر. ٤. صاقلاميوب آچيقدن سويلمه، اعتراف: قباحتنی اقرار ايلدی. || حقـ. بركيمسەنك ديكر شخصك كنديسنده اولان حقنی خبر ويرمسی.

اِقراض { سذ. عر. جـ: اقراضات. [«قرض» دن مص. افعال] بورج ويا اودونج ويرمه: صنديقده موجود مبلغی طالبنه اقراض ايتملی. با: ادانه.

اَقران { سنذ. جـ. عر. [فد: «قرن» لسانمزده غیر مستعملدر. ظن اولندیغی کبی «قرین» جمعی دکلدر، اونك جمعی «قرناء» در.] اشلر، یاش ویا رتبه وصنف وحالجه مساوی ومماثل اولانلر، امثال: اقران وامثالندن کری قالمق؛ بین الاقران = امثالی آراسنده. = تر. فد. اش، مماثل، مشابه: او سنك اقرانك می؟ قرانلرینی دعوت ایتدی.

اَقرَب { ص. عر. [«قریب» دن ستف.] دها قریب، پك یاخود اك یاقین. لـ.

اَقرِباء { سنذ. جـ. عر. [فد: «قریب» لسانمزده بو معنایه کلمز.] خصملر، بینلرنده قرابت و نسباً مناسبت بولنانلر: اقربا بیننده اویله شیئه باقلماز. = تر. فد. خصم: او بنم اقربامدر: اقربالرمی کوره‌جکم. [غلط مشهوری رانك فتحیله‌در.]

اَقرَبالق { س. خصملق، قرابت: بیتمزده اقربالق واردر.

اَقرَع { ص. عر. [«قرع» دن صش.] ط. بر علتدن طولایی باشنك صاچی دوکلمش اولان.

اَقسام { سنذ. جـ. عر. فد: قسم. با: قسم.

اِقشِعرار { سنذ. عر. [مص. افعلال] (دری ویا قیللر) اورپرمه. ذ. ولـ.

اَقصا { یاخود اقصی. ص. عر. ثـ: قصوی. جـ: اقاصی. [«قصو» دن صش.] اوزاقده بولنان، بعید، ایراق: مسجد اقصی. = ستف. دها اوزاقده بولنان، اك اوزاق، اك کنار، صوڭ: مغرب اقصی، اقصای مشرق: اقصی المراتب = اعلی المراتب: درجهٔ قصوی = صوڭ درجه.

اَقصَر { ص. عر. [«قصیر» دن ستف.] دها ویا پك قیصه: اقصر ایام. ذ. ولـ.

اَقصی { ص. عر. با: اقصا. [عربیده دائما بویله یازیلیر.]

اَقضا { ص. عر. [«قاضی» دن ستف.] دها فقیه، فقهده دها عالم ودها مقتدر: اقضا القضاة. ذ.

اَقطاب { سنذ. جـ. عر. فد: قطب. با: قطب.

اَقطار { سنذ. جـ. عر. فد: قطر. با: قطر.

اِقعاد { سنذ. عر. [«قعود» دن مص. افعال] ١. اوتورتمه، بر یره اوتورمغه سوق و اجبار ایتمه: خسته‌یی صندالیه‌یه اقعاد ایتدیلر. ٢. بر مسند عالیٔ رسمی‌یه قعود ایتدیرمه: قاردینااللردن برینی پاپالق صندالیسنه اقعاد ایدرلر.

اَقفال { سنذ. جـ. عر. فد: قفل. با: قفل.

اَقَلّ { ص. عر. [«قلیل» دن ستف.] دها یاخود پك واك آز، اك کوچك، ادنی: اقل مجازات، اقل عباد. || اقل قلیل = آزك اك آزی، پك آز، اك آشاغی. || اقلی = اك آز، اك آشاغی: اقلی بش کون بکله‌ملی. || لااقل = هیچ اولمازسه، اوندن آشاغی اولماق شرطیله: لااقل هفته‌ده برکره نشر اولنه‌جقدر.

اِقلال { سنذ. عر. [«قلة» دن مص. افعال] ١. آزالتمه، مقدارینی ایندیرمه. [«تقلیل» دها مستعملدر.] ٢. آزبولمه. آز کورمه، آزیمسامه. ذ.

اَقلام { سنذ. جـ. عر. فد: قلم. با: قلم.

اِقلیم { سنذ. عر. جـ: اَقالیم. [یو. Κλίμα] ١. جـ. اسکی اصول اوزره ربع مسکونك عرضاً خط استوادن قطب شمالی‌یه قدر منقسم اولدیغی یدی منطقه‌دن بهری؛ اقلیم اول = خط استوایه ملاصق اولانی: اقلیم ثانی الخ؛ اقالیم سبعه. ٢. عرض، بر مملکتك عرضاً موقعی وهواجه یعنی درجهٔ حرارتجه حالی: بومملکتك اقلیمی نه‌در؟ اقالیم حاره، اقالیم معتدله، اقالیم بارده. ٣. مملکت، خطه، قطعه، بقعه، دیار: اقلیم روم، اقلیم فارس. || تا. استیناس اقلیم = بر حیوان ویا نباتك اساساً یاشادیغی ویا یتیشدیکی اقلیمك غیری بر اقلیمه آلیشدیریلوب اوراده دخی یاشادلمسی ویا یتیشدیرلمسی. [فر. Acclimatation]

اَقمِشه { سنذ. جـ. عر. فد: قماش. با: قماش.

اِقناع { سنذ. عر. [«قناعة» دن مص. افعال] ١. قناعت ایتدیرمه، قناعت بخش اولمه. ذ. ٢ قاندیرمه، راضی ایتمه. ارضا: بزمله کلمکه کوج حال ایله اقناع ایتدم. [عربیده بو معنایه کلیوب، برنجی معناسندن مأخوذدر.]

اُقنوم { سند. عر. جه: اقانيم. اصل، ذات، عنصر، با: اقانيم.

اَقوا { ص. عر. با: اقوى.

اَقوات { سند. جه. عر. فد: قوت. با: قوت.

اَقواس { سند. جه. عر. فد: قوس. با: قوس.

اَقوال { سند. جه. عر. فد: قول. با: قول.

اَقوام { سند. جه. عر. فد: قوم. با: قوم.

اَقوَم { ص. عر. [«قويم» يا «قيم» دن ستف.] دها ويا پك طوغرى ومستقيم.

اَقوىٰ { ص. عر. [«قوى» دن ستف.] دها قوتلى، زياده قوى: اقواى احتمالاته كوره.

اَقوِيا { سند. جه. عر. فد: قوى. با: قوى.

اُقيانوس { اقيانوسى وسائره. با: اوقيانوس وسائره.

اَك { س. ١. نقصانى اكمال ايچون پارچه علاوه‌سى، اضافه: بو تخته‌ده، بوقماشده اك واردر. ٢. علاوه اولنان پارچه، يامه: قالان تخته پارچه‌لرى دوشمه تخته‌لرينه اك اولور. ٣. پاره‌دن قالان نشانك كنارى‌كه اك يرينى آكديرر: يناغنده بر اك كورينور. || اك اورمق = اكله‌مك، پارچه علاوه ايتمك. || اكنى بللى ايتمك = مهارتسزلكله و بللى اوله‌جق صورتده اكله‌مك؛ و مج. بجره‌ميوب قوپه‌يى ميدانه چيقارمق. || اكى بلليرسز = يرى بللى اوليه‌جق صورتده مهارتله اكلنمش؛ اكنى بللى ايتمه‌مك = مهارتله اكله‌مك: و مج. كيزلى برشى‌يى ياپوب كيمسه‌يه سزديرمه‌مك. || اك يرى = ١. اكلنن پارچه‌نك ياپيشديغى ويا ديكلديكى يرى، وصل، فصل: اك يرى كورينور. ٢. اويناق يرى، مفصل، بوغوم.

اَك { س. [اصلى: ايك] ١. كنكيشلك، عرض، پهن، بوى مقابلى: بو تارله‌نك بويى بشيوز واكى ايكيوز آرشيندر: اكى بوينى اولچملى. ٢. قماش ومنسوجات عرضى: بر اكمن بر مندر اورتيسى چيقار. || اكنجه = عرضى اولديغى قدر: باغك اكنجه ديوار چكدى. || اكنه = عرضى اعتباريله، عرضاً: چوخه‌يى اكنه بيچدى. || اكنه بوينه = طولاً وعرضاً، عريض وعميق. || اكى قونى = بياغى، خيلى. اولدقجه: بوكون اكى قونى قيش اولدى. || كيمى اكنه چكر كيمى بوينه = هر برى مخالف بر صورتده چاليشيور. بر يولده چاليشمليور.

اَك { د. [مبالغه‌لى تفضيل علامتى اولوب، صفتلرك و ظروفك باشنه كيرر. و كيرديكى صفت مفضل منه مضاف اولور:] اك بيوك، اك يوكسك. اك كوزل: بو محله‌ده اك بيوك او بودر: بو او بو محله اولرينك اك بيوكيدر: لورك اك مقبول باليقدر؛ لورك باليقلرك اك مقبوليدر: بو صباح اك اركن قالقان، اك اول ايشه باشلايان بن ايدم: اك ايلرى كيدن، اك كرى كالن، اك صكره قالان اودر. «دها» اداتيله ويا اسكى شيوه اوزره «رك» و «راق» اداتى الحاقيله تشكيل اولنان عادى اسم تفضيلدن فرقى شو دركه: او يالكز ذكر اولنان بر ويا بر قاچ شيئدن، بو ايسه عموم جنسى افرادندن ترجيح و تفضيل بيان ايدر: فيل دوه‌دن دها بيوكدر، وفيل حيوانلرك اك بيوكيدر، دينلير. بو سببدن «اك» اداتيله اولان اسم تفضيلك مفضل منهى معلوم اولوب، حذف اولنه‌بيلير، اوته‌كينك ايسه حذف اولنه‌ماز: دنياده اك بيوك آدم اودر، دينلير؛ «لكن دها بيوك» دينلنجه كيمدن بيوك اولديغى بيان اولنمق شرطدر.

اَك { س. يوزك رنكى، بت، بكز: بغداى اكلى. مر.

اَكابِر { صند. جه. عر. فد: اكبر. با: اكبر.

اَكاذيب { سند. جه. عر. [فد: «اكذوبه» لسانمزده قوللانلماز.] يالانلر، خلاف واقع سوزلر.

اَكارِم { صند. جه. عر. فد: اكرم. با: اكرم.

اَكاسِره { سند. جه. عر. فد: كسرى. با: كسرى.

اَكّال { ص. عر. [«اكل» دن سمب.] چوق يين، اوبور. [«اكول» دها مستعملدر.] || ط. اطرافنده‌كى اتلرى چورويدوب محو ايدن (ياره).

اَكبَر { ص. عر. ا: كبرى. جه: اكابر. [«كبير» دن ستف.] دها ياخود پك بيوك، اك بيوك، اعظم: اكبر اولادى = اك بيوك اوغلى. || الله اكبر = حق تعالى حضرتلرى هر شيئدن بيوكدر. || شيخ اكبر = محى الدين عربى. || خديجة الكبرى = ام المؤمنين حضرت خديجه (رضها). = سند. جه. بيوك آدملر، مقا.

مات عاليه‌ده بولنانلر، رؤساء، اشراف : اكابر امت. == سش. مذ. با : كبرى .

اِكتراء { سذ. عر. [« كراء » دن مص. افتعال] كرالامه، كرا ايله طوتمه. [اصلسز وغلط اولان « استكرا » يرينه قوللانلميلدر.]

اِكتِساء { سذ. عر. [« كسوة » دن مص. افتعال] كيينمه، كيمه : رسمى البسه‌سنى اكتسا ايتدى .

اِكتِساب { سذ. عر. جم. اكتسابات. [« كسب » دن مص. افتعال] قزانمه، ايدنمه، تحصيل : اكتساب معارف، اكتساب فضائل: تجارتله اموال كثيره اكتساب ايتدى .

« كسب » دن فرق آنجق بر نوع تكلف و (كندى ايچون) معناسنى تضمن ايتمسيدر.

اِكتِفاء { سذ. عر. [« كفاية » دن مص. افتعال] موجوده كافى نظريله باقوب زياده ايستمه‌مه، قناعت : بن بوقدرله اكتفا ايدرم .

اِكتِناه { سذ. عر. [« كنه » دن مص. افتعال] بر شيئك كنهنه وارمه، حقيقتنى آكلامه. — حقايق اكتناه كبى سقيم وصف تركيبلر تشكيلنده قوللانيلير .

اِكتِواء { سذ. عر. [« كى » دن مص. افتعال] ط. داغلانمه .

اَكتى { ياخود ايكتى. ص. ١. كگره، آجيتراق: اكتى يمش. ٢. اكتى يوزلى، ترشرو، خشمبين : اكتى آدم. ٣. ترس، آجى : اكتى سوز. مر.

اَكتيلك { يا ايكتيلك. س. ١. كگره‌لك، آجيتراق لذت. ٢. اكتى يوزليك، خشونت. ٣. سرتلك، ترسلك، آجياق. مر.

اِكثار { سذ. عر. [« كثرة » دن مص. افعال] چوغالتمه، آرتديرمه. [« تكثير » دها مستعملدر.] || اكثار كلام = چوق سويله، سوزى اوزاتمه، كوزه‌لك .

اَكثَر { ص. عر. [« كثير » دن ستفـ.] اك چوق، اك زياده : اكثر خلق: شعرانك اكثرى .

اَكثَرى { ح. [« اكثريا » دن مخفف ياخود صو. كنده‌كى « ى » تركجه ده ضمير غائبدر.] اك زياده، اكثريت اوزره، اكثريا، عموميت اوزره : انسانلر اكثرى قياس نفس ايله حكم ايدرلر .

اَكثَرِيا { ح. عر. اك چوق وقتده، اك زياده، اكثريت اوزره، على الاكثر: شاعرلر اكثريا اوهامه تابع اولورلر .

اَكثَرِيَّت { سش. عر. ١. اك بيوك قسم، چوقلق. ٢. بر جماعت وهيئتك نصفندن زياده‌سى : بو طابورده اكثريت زيبكرده‌در. ٣. بر مجلسده اعضانك ويردكلرى رأيلرك قسم اعظمى وبونلرك غلبه‌سى : محكمه‌ده اكثريت بنم لهمده ايدى ؛ بو كيفيت مجلسده اكثريتى قزاندى. || اكثريت آرا = بر مجلسده ويريلن رأيلرك چوغى وبونلرك غلبه‌سى : بومجلسده اكثريت آرا ايله قرار ويريلير. || اكثريت محضه، مطلقه = مجرد و مطلق بر اكثريت. || اكثريت ثلثان = اكثريت قزانه‌جق طرفك اقلى ديكر طرفك ثلثانى مقدارنده بولنمسى شرطيله مشروط اولان اكثريت .

اَكدار { سذ. جم. عر. فذ : كدر. با : كدر .

اَكدى { ياخود ايكدى. ص. ١. دعوتسز ضيافته كيدن، طالقاوق، كاسه‌ليس، طفيل. مر. ٢. آليشيق، مأنوس: اكدى بيكير .

اَكديج { ياخود اگديش. با : ايگديش .

اَكديرمك { فت. تخم سرپديرمك، زرع ايتديرمك: بوتارله‌يه آربه اكديره‌جكم.

اَگديرمك { فت. [اصلى : ايكديرمك] بر طرفه ميل ايتديرمك. || فسى، كلاهى اگديرمك = كيف چاتمق .

اَكديلك { س. طالقاوقلق، كاسه‌ليسلك. مر.

اَكَر { س. [اكمك فعلندن. ج. ايكار] بينمك ايچون آتك اوزرينه قونيلان شئ، سرج، زين : آته اكر اوزمق: تاتار، عثمانلى، يارم عثمانلى، فرنك، قريم اكرى = اكرك انواعى. || اكر بوشالتمق = آتك اوزرنده بر يانه ، كيله‌رك اولنان سوارى تعليمى. || اكرى بوش قالمق = هلاك اولمق، قتل اولنمق.

[سواری تعبیری.] || اكر قاشی = اكرك اوكی و آرقه سنده‌كی چیقندیلركه تخته دن اولوب مشینله قاپلانمشدر. || اكر قالتاغی = اكرك اخشابدن اولان قاپلانمامش قفسی.

أَگَر { حر. فا. ١. شرط اداتی اولوب، صیغهٔ شرطیه‌یی حاوی جملهٔ شرطیه‌یه كیرر، كه صیغهٔ مذكوره شرطیتی بیانه كافی اولدیغندن، بوادات زائددر، و بونك ایچون لسانمزده بویله بر ادات یوقدر: اگر ثوابه نائل اولمق ایسترسه‌كز بو ایشی یاپك؛ حیات دنیا خوش اولوردی اگر اونوم اولمسه ایدی. ٢. كرك، خواه، ایستر: [مكرر اوله‌رق] اگر عاشق اگر صادق زیارت ایلسه بركز. [الیوم بو معنا ایله استعمالی متروكدر.] — نادراً همزه‌سی حذف اولنوب « گر » قالیر: گردیلرسه‌ك بوله سلك اوتدن نجات. — شعرده بعضاً جملهٔ شرطیه‌نك آخرینه الحاق اولنور: اولمسه ایدی قلمك چاك كریبانی اگر.

أَكراد { سذ. جـ. عر. فد: كرد. با: كرد.

إِكرام { سذ. عر. جـ: اكرامات. [« كرم » دن مصـ. افعال] ١. آغرلامه، حرمت، اعزاز، تعظیم: كمال اكرام ایله، اكرامات لازمه ایله قبول ایتدی؛ مسافرلرینه اكرام ایدر. ٢. مقام تعظیم و التفاتده برشیٔ ویرمه: سزه نه اكرام ایتدیلر؟ بر شربت، بر سیغاره، بر توتون طبقه‌سی اكرام ایتدی. ٣. احسان، كرم: ذو الجلال والاكرام اولان جناب الله. ٤. بازارلغك خارجنده اوله‌رق بایع طرفندن مقام ممنونیتده مشتری‌یه ترك اولنان آقچه: بكا بر اكرام ایتمیه‌جكمیسكز؟ اوچ لیرا اكرام ایده‌بیلیرم.

إِكراماً { حـ. عر. آغرلامه صورتیله، حرمت و تعظیم ایچون: سزه اكراماً بو ایشی یاپدم.

إِكرامیّه { سذ. عر. ١. نشانهٔ حرمت و تعظیم اوله‌رق ویریلن اعانه ویا هدیه: حرمین اكرامیه‌سی = حرمین شریفینه كوندرلمك اوزره طولفون معاشلی مأمورینك معاشلرندن سنه‌ده بر كسیلن آقچه. ٢. امور نافعه وسائره شركتلرینك اصحاب سنداته ازمنهٔ معینه‌ده قرعه چكه‌رك مختلف مقدارلرده ویردكلری مكافات: بو دفعه چكیلن دمیریول قرعه‌سنك اك بیوك اكرامیه‌سی فلانه دوشدی. ٣. بایع طرفندن بازارلغك خارجنده اوله‌رق مشتری‌یه یاخود آره‌ده واسطه اولانه ویریلن آقچه: اللی لیرا اكرامیه آلدی.

إِكراه { سذ. عر. [« كره » دن مصـ. افعال] ١. جبراً ورضاسی خلافنده بر ایش یاپدیرمه: اكراه ایله اوروج بوزمه. [عربیده معناسی بوندن عبارتدر.] ٢. ایكرنمه، تیكسینمه، نفرت، تنفر: بو ایشدن بكا اكراه كلدی. [بونك طوغریسی « استكراه » در.]

إِكراهاً { حـ. عر. كندیسی ایستمدیكی حالده، رضاسی خلافنده، جبراً: اكراهاً اوروج بوزانه كناه یوقدر.

أَگِرتمك { یاخود اگیرتمك. فتـ. ایگك ایله ایپلك بوكدیرمك، ایگدن یوك ویاموق وسائره چكدیرمك: فقرا قیزلرینی طوپلایوب پاموق اگرتمكله مشغول اولیور.

أَگَرتی { صـ. [« اگمك » فعلندن. — عر. « عاریتی » دن اولماسی ملی] ١. اودونج آلنمش، قوللانانك كندی مالی اولمیان، مستعار، عاریت: اگرتی اثواب كیمیش؛ اگرتی آلمق = استعاره؛ اگرتی ویرمك = اعاره. ٢. یرلی وثابت اولمیان، معلق كبی طوران: اگرتی بر دیوار. ٣. ایستنلدیكی وقت قونیلوب چیقاریلان، مربوط اولمیان: بو شمعدانك طبله‌سی اگرتیدر. ٤. طبیعی اولمیان، صنعی، ساخته: اگرتی كوز، دیش، صاچ. == سـ. معلق طورمه: بنایی اگرتی‌یه آلمق = تعمیر ایچون آلتنی هدم ایدوب دستكلر اوزرینه طوردیرمق. == حـ. یرلی اولمیه‌رق، معلق كبی: اگرتی اوتوریور.

أَگَرتیلك { سـ. برشیئك مستعار یاخود معلق ویا صنعی اولمسی: دیشلرینك اگرتیلكی هیچ بللی اولماز.

أَگَرجی { سـ. ١. اگر یاپان و صاتان صنعتجی، سراج. ٢. بر بیوك دائره‌ده

آت طاقملرينه مأمور آدم، سراج باشی .

أَ گَرچِه { یاخود گرچه. حر. فا. هر نه قدر، . . . اولسه‌ده، واقعا . . . ایسه ده: اکرچه اویله ایسه‌ده...؛ کرچه اویله در اما. . . — بعضا بونی «که، کیم» حرف ربطی تعقیب ایدر: کرچه کیم شعر دکلدر او کلام، نظم شاعرده نه ممکن او نظام. — شعرده مؤخر کلمسی‌ده جائزدر .

أَ گَرَك { س. صولاق نارله‌نك صوینی آقیتمق ایچون آچیلان خندق .

أَ گَرلی { س. بوداقلری قیوریق سورن وبعضاً آغاج کبی بیوین بر جنس اوت: اکرلی اوتی. [سرخسیه فصیله‌سندن.]

أَ گَرلَمَك { یا اکرله‌مك. فت. (آته) اکر وطاقیم اورمق: آتی اکرلدیکزمی؟

أَ گِرلمك { یا اکیرلمك. فجه. ایکی ایله بوکلمك، ایکدن چکیلوب ایپلیك یاپلمق: مرینوس یوکی پك اینجه اکریله بیلیر .

أَ گَرلَنمك { فجه. (آتك) اکری وطاقمی اورلمق: دهاحیوانلر اکرلنمدی .

أَ گَرلی { ص. اکر یعنی سرج اورلمش، اکرله قوللانیلان (بینك بیکیری): ایکی اکرلی برده یالالی آت .

أَ کرَم { ص. عر. جمع: أکارم. [«کریم» دن ستف.] دها ویا پك کریم، پك جومرد وعالیجناب، لطف وکرمی زیاده اولان. || سردار اکرم = بعض احوالده عموم اردوی همایونك ویا بر جهته سوق اولنانك عمومی قوماندانی، که سرعسکردن صکره مشیرانك اك بیوکی عد اولنوب، «رأفتلو» عنوانی حائزدر. || یاور اکرم = مشیراندن یاوران حضرت پادشاهی سلك جلیلنده بولنان ذوات کرام: یاور اکرم حضرت شهریاری. [جمعنده غلط اوله‌رق «یاوران کرام» دیرلر، حالبوکه کرام کریمك جمعیدر.]

أَ گِرمَك { یا اکیرمك. فت. ایکی ایله ایپلیك بوکمك، (یوك و پاموق وساثره‌یی) ایکدن چکوب ایپلیك یاپمق .

أَ گِرمه { یا اکیرمه. س. ایکی ایله بوکمه، ایکدن ایپلیك چکمه .

أَ کرَمی { ص. عر. پك کریم و لطف وکرم وسخاوت صاحبی اولان بر ذاته منسوب ومتعلق. [انشاده مستعمل بیتمز توکنمز تعبیرات تعظیمکارانه دندر:] لطفنامهٔ اکرمیلری واصل اولدی؛ سوی اکرمیلرینه تسیار قلندی .

أَ گرَه { یا ایگره. س. پچه‌دن بر نوع تکلتی.

أَ گری { ص. [اصلی: ایکریك، ایکمکدن.] ١. بر جهته میل ایدن، چاربیق، طوغری اولمیان، معوج، منحنی، کج: اکری اودون، اکری یول. ٢. کرلی، بوکلمش، مقوس: اکری قلیج. ٣. مج. قول و فعلنده صدق واستقامتی اولمیان، کاذب: اکری آدم. ٤. طوغری اولمیان، یالان، کاذب: اکری سوز. = ح. طوغری اولمیه‌رق، بر یاندن، چاربیق: اکری کیتمك: اکری اوتورمق. = س. اکریلك، اعوجاج: اکریسنی طوغریلتمق، اکریدن خوشلانمق. || اکری باقمق = ١. کین وحدت نظریله باقمق. ٢. شاشی اولمق. || اکری بوکری = هر طرفی چاربیق و غیر منتظم: اکری بوکری آغاج. || بوینی اکری = ١. شایان مرحمت. ٢. برنوع چیچك، ایری نرکس. || اکری چهره = اکشی یوز، عبوسلق. || چهره اکریسی = غضب، حدت.

أَ گری { س. بال پتکی قوپارمغه مخصوص کوچك چنکل.

أَ گریتمك { مصد: اکریدیر. فت. اکری ایتمك، اکمك: چهره اکریتمك = عبوسلق ایتمك.

أَ گریجه { ص. آز اکری، پك طوغری اولمیان .

أَ گریجه { س. ١. بالدیرسیکیری، مرقوب. ٢. اکلیل الملك دینلن بر جنس نبات: اکریجه اوتی. ٣. بر جنس سیوری سیکك .

أَ گِریجی { یا اکیریجی. س. ایپلیك بوکمك صنعتنی اجرا ایدن آدم .

أَ گریلتمك { فت. اکوب بوکمك، اکری ایتمك، چاربتمق، مقوس ومنحنی ایتمك:

تازه فدانی ایستدیگك کبی اگریلته بیلیرسك .

اَگریلك { س. ١. اگری اولان شیئك حالی، چاربقلق، اعوجاج، انحنا : دکنکك، یولك اگریلکی. ٢. عدم استقامت، حیله : اگریلك هیچ بر وقت آدمی سلامته چیقارماز.

اَگریلمك { فل. اگری اولمق، چاربلق : بو دکنك اگریلدی: قوری آغاج اگریلمز.

اَگریم { یا ایگریم. س. ١. اگرك آلتنده کچه قابلی آغاج. ٢. صولرك چورندیسی، کوچك کرداب. [چغتایجه‌ده بوکا «ایگریك» دخی دیرلر، و «ایکریم» برج وبارو معناسنه‌ده کلیر.]

اَگز { با : اکیز.

اِکساء { سذ. عر. [«کسوة» دن مص. افعال] کیدیرمه، اثواب ویرمه : کندیسنه بر اثواب فاخره اکسا ایتدی.

اَکسر { س. دمیر چیوی، مسمار، میخ : طبله‌لی اکسر، لوفچه اکسری. || مج. اکسری اوینامش = عقلی یرنده اولمیان.

اَکسرجی { س. دمیر چیوی یاپان ویاصاتان آدم.

اَکسرلتمك { فت. دمیر چیوی قاقدیرمق اکسرله میخلاتمق.

اَکسرلمك { یا اکسرله‌مك. فت. دمیر چیوی قاقمق، اکسرله میخلامق.

اَکسز { ص. اکی یعنی علاوه اولنمش پارچه‌سی اولمیان، یکپاره، بتون : دوشمه تخته‌لری اکسز اولملی.

اَکسز { ص. چوق اکی وعرضی اولمیان، طار : اکسز قماش.

اَکسزجه { ص. آزطار، چوق اکلکیش اولمیان : اکسزجه بر تولبند.

اَکسزلك { س. اك وعرض اکسیکلکی، طارلق : بوقماشك اکسزلکی زیاده.

اَکسلتمك { واکسلمك. یا : اکسیتمك، اکسیلمك.

اَکسو { س. [ودها طوغریسی اوکسو] بر طرفی یانمش اودون وعلی الخصوص آتش طوتیشدیرمقده قوللانیلانی، کوسکی.

اَکسولمك { یا اوکسوله‌مك. فت. برطرفی یانمش اودون قویه‌رق (آتشی) طوتیشدیرمق، پارلاتمق. || مج. قیزدیرمق، آزیتمق : فسادی اکسولمك.

اَکسه { س. باشك آرقه طرفنك آلت قسمی بوینك اوستی، قفا : اکسه کمیکی، اکسه چقوری. || مج. کری طرف، آرقه، آرت : اکسه‌سندن کیتمك. [«آرقه» و «آرد» قوللانمق دها اییدر.] || اکسه‌یه بینمك = داله بینمك، غالب ومسلط اولمق. || اکسه‌سی قالین = معتمد. || اکسه میخی = باشی عمود فقارینك اوزرنده طورودیران یوکسوك کبی کمیك.

اَکسیتمك { یا اکسیلتمك. فت. ناقص واکسیك ایتمك، آزالتمق، قاصمق، تنقیص ایتمك : بن توتونی اکسیتدم، اکسیلتدم: آتك یمی اکسیتمیك.

اِکسیر { سذ. عر. [یونانجه سچوب خلاصه وزبده‌سنی چیقارمق دیمك اولان Ἐξαιρέω فعلندن مأخوذ اولسه کرکدر.] وقتیله کیمیاء کاذبله اوغراشانلرك خارق العاده بر قوت وتأثیری حائز زعم ایتدکلری بر جسم موهوم. || ط. بعض ادویه ایله شکر و عطریاتدن مرکب مختلف حاضر شروبلرکه هم مؤثر ونافع همده لذیذ اولمق ملابسه‌سیله آوروپالیلرجه عربلرك معهود اکسیرینه تشبیهاً حرف تعریفله برابر عربیدن استعارة «الاکسیر Elixir» اسمیله معروفدرلر. || مج. بر شیئك استحصالنه سبب مجرد ومؤثر اولان ماده : اکسیر سعادت؛ اکسیر اعظم.

اَکسیك { ص. [«اکسیمك» دن] ١. بتون اولمیان، ناقص، ناتمام : بوکتاب اکسیکدر. ٢. قصورلی، عیبلی، معیوب، تام ومکمل اولمیان : بو آدمك عقلی اکسیکدر؛ اکسیك طوغمش بر چوجق. ٣. موجود اولمیان، مفقود، معدوم : اونك یاردیمی اکسیك اولسون: اکسك اولدی، قورتلدق. ٤. دیکرندن آز وناقص اولان : بو اوندن اکسیکدر. ٥. وزنی تام اولمیان، ناقص العیار : اکسیك بر لیرا. = ح. نقصان وناتمام اوله‌رق : اکسیك سویلمك: اکسیك طارتمق. = س. ١. ناقص اولان شیئك نقصا-

نی، تام اولمق ایچون علاوه‌سی اقتضا ایدن مقدار: اكسیكی چوقدر؛ اكسیك طولدیرمق؛ بوكتابك باشدن بش صحیفه اكسیكی واردر. ۲. قصور، عیب: اكسیكی كدیكی یوقدر. || اكسیك ایتمك = كسمك، فاصله ویرمك، دوام ایتمه‌مك: مكتوبلركزی اكسیك ایتمیك. || اكسیك اولمق = اورته‌دن قالقمق، محو و نابدید اولمق، یوق اولمق: اكسیك اولك؛ اونك ایده‌جكی ایلك اكسك اولسون. || اكسیك اولمامق = صاغ و بردوام اولمق: اكسیك اولما = صاغ وداىم اول، یاشا.

اَكسیكسز { ص. ۱. نقصانی اولمیان، تام، بتون: اكسیكسز كتاب. ۲. عیب و قصوری اولمیان، مكمل: اكسیكسز ایش. ۳. دواملی، غیر منقطع، آردی آرقه‌سی كسلمین: اونك شرقیلری اكسیكسزدر.

اَكسیكلك { س. ۱. ناقص و ناتمام اولمه. ۲. ناقص برشیئك تام اولمق ایچون اقتضا ایدن مقدار: چوق اكسیكلكی واردر. [اكسیكده دینلیر.] ۳. عیب، قصور، نقصان: بونك هیچ براكسیكلكی یوقدر. ٤. فقدان، معدومیت، غیبوبت: اونك اكسیكلكی شیمدی حس اولندی.

اَكسیكله‌مك { یا اكسیكله‌مك. فتـ. نقصان براقمق.

اَكسیلتمك { فتـ. با: اكسیتمك.

اَكسیلمك { فلـ. ۱. ناقص اولمق، آزالمق. تناقص ایتمك، مقداری تنزل ایتمك: انبارك ایچنده بغدای كیتدكجه اكسیلیور؛ پاره‌سی اكسیلدی. ۲. یوق اولمق: باری برآدم اكسیلمش اولور.

اَكسیمك { معنـ: اكسیر. فلـ. ۱. نقصانلق حاصل ایتمك، ناقص وناتمام قالمق. ۲. آزالمق، مقداری تنزل ایتمك. ۳. مفقود ومعدوم اولمق. [الیوم اصل اولان بوفعل یرینه فروعدن اكسیلمك دها زیاده قوللانیلیور.]

اَكشی { ص. ۱. ذائقه‌نك بر حس مخصوصیله دیلی وآغزی بروشدیره‌رق یاقان ومعتدلی خوشه كیدن، حامض، ترش: اكشی لیمون، پورتقال، آیران، بوزه. ۲. تخمر ایدوب بوزیله‌رق اكشیمش: اكشی خمور، شراب. ۳. مج. خوشه كیتمز، ناخوش، ترش، كولمز، عبوس: اكشی یوز، چهره. == س. ۱. اكشی شیء، اكشیلك، حمض: بو لیموناطه‌نك اكشیسی آز؛ بو یمكك اكشیسی یوق. ۲. خمور مایه‌سی. || اكشی آش = اریكله اتدن یمك. || اكشی صو = حموضتی اولان معدن صویی.

اَكشیتمك { فتـ. ۱. اكشی ایتمك، ترش حالنه قومق، تحمیض: آیرانی اكشیتدك. ۲. تخمره براقوب بوزمق، بایاتلاتمق: بو یمكی اكشیتدیكز. || یوز، چهره اكشیتمك = عبوسلق ایتمك.

اَكشیجه { ص. آزاكشی، اكشیمسی، اكشیمترك.

اَكشیلك { س. ۱. اكشی اولان شیئك حالی، اكشی لذت، حمض، حموضت. ۲. مج. ترسلك، سرتلك، بدخویلق.

اَكشیلَمك { یا اكشیله‌مك. فتـ. اكشیتمك، اكشی قاتمق، اكشی یاپمق.

اَكشیلی { ص. اكشیسی اولان، اكشی تربیه و یا صالچه‌سی اولان: اكشیلی كوفته، یخنی.

اَكشیمترك { ص. اكشی‌یه چالار، اكشیجه، آز اكشی.

اَكشیمسی { ص. اكشی‌یه بكزر، اكشیجه.

اَكشیمك { فلـ. ۱. اكشی اولمق، اكشیلك پیدا ایتمك: شیره، آیران، شراب اكشیدی. ۲. تخمر ایتمك: خمور اكشیدی. ۳. بایاتلانمق، بوزلمق: بو یمكلر اكشیدی. ٤. اكشیلك حاصل ایدوب فساده اوغرامق: معده‌م اكشیدی. ٥. عبوس اولمق: چهره‌سی اكشیمش ایدی. ٦. چوق سورمك، بیترلمه‌مك: بو ایش المزده اكشیدی. || باشه اكشیمك = بار و مسلط اولوب دفع اولمامق.

اَكشیمه { س. اكشیمك فعلی. با: اكشیمك.

اَكَك { یا اكه. س. [اصلی: ایكاك] یناغك آلت

يانى، چكەيى اورتن ير. || آتُك آغاجى = ضبط اولنماز حيوانلرك اوراسنه قيصديردقلرى ياواشه. || صپان اكُكى = صپان آغاجنه چكيريلن افقى آغاج.

اَكُكين {ص. [«اك» دن] اكلى، [واسع، كَكيش. ز. = س. آچيق دكيز، دكيزك ساحلدن اوزاق كَكيش يرى: اكُكينه آچلمق. [غلط اولەرق «انكين» دخى يازيلير.]

اَكُكينلك {س. آچيقلق، وسعت: دكيز اكُكينلكى.

اَكُكينلمك {يا اكُكينلەمك. فل. اكُكينه آچلمق، آچيق دكيزه چيقمق.

اَكل {سند. عر. يمه: انسان ات وسبزه وحبوبات اكل ايدر.

اَكلتمك {فتـ. [«اك» دن] اك اوردیرمق، پارچه الحاق ايتديرمك: بوكا بر پارچه اكلتملى.

اَكُلتمك {فتـ. [«اك» دن] اكُنى آرتيرمق، كَكيشلتمك، توسيع ايتمك: بو قماشى برآز دها اكُلتملى.

اَكُلشمك {فل. اكُلى اولمق، عرضى قزانمق، توسع ايتمك.

اَگلشمك {فل. اوتورمق، مكث وآرام ايتمك.

اَكِلمك {فجـ. تخم سرپلمك، زرع ايدلمك: بر تارله هر سنه اكلەمليدر؛ بو تارلەيه آرپه اكيلير.

اَگِلمك {فل. فجـ. [اصلى: ايگلمك] ١. مائل اولمق، ميلان ايتمك، چاربلمق: صاغه طوغرى اگلمشدر. ٢. بوكلمك، چوپرلمك، انحنا ايتمك: فدان تازه ايكن اگيلير.

اَكلَمك {يا اكلەمك. فتـ. پارچه علاوه ايتمك، پارچه علاوەسيله اوزاتمق، اك اورمق: اثوابك اتكنى، دوشمه تختەلرينى، باغچه ديوارينى اكلدى.

اَكِلمه {س. اكلمك فعلى، تخم سرپلمه، زرع: بغدايك اكلەسى.

اَگِلمه {س. ١. اگلمك فعلى، ميل، انحنا: آتلينك يره اگلمەسى. ٢. چوپرلمه: تازه فدانك اگلەسى.

اَكلَه {يا اكلەمه. س. اكلەمك فعلى، پارچه علاوەسيله تمديد: اونك اكلەسى هيچ بللى اولماز. = ص. اكلەمكله ياپلمش، اك اورلمش: اكله دوشمه، اثواب.

اَكلَەلى {ص. اكلەسى اولان، اك اورلمش، علاوەلى: اكلەلى طاوان.

اَگلَنجه {س. ١. كوكل اكلندیرەجك، صيقلمقسزين وقت چكيرەجك شئ: بوممكلتده اكلنجه يوقدر. ٢. فائدەسز و اهميتسز شئ، ثمرەسز ايش، اويونجق، ملعبه: چوجق اكلنجەسى. ٣. پك قولاى ايش: اونك ايچون او ايش اكلنجەدر. ٤. استهزايه آلنان كنديسيله اكلنيلن آدم، مسخره: هر كس سنك اكلنجەكمى؟ || كوكل اكلنجەسى = محبوب، دل آرام.

اَگلَنجەلى {ص. ١. اكلنوب وقت چكيرەجك يرلرى چوق: اكلنجەلى شهر. ٢. كوكل اكلنديرەجك صورتده اولان، جان صيقماز، اكلنديرر: اكلنجەلى بر اويوندر. ٣. شن، لطيفه بيلير، جان صيقماز: اكلنجەلى آدم.

اَگلَنديرمك {فتـ. ١. آليقومق، كرى براقمق، توقيف وتعويق ايتمك: بوش يره بنى اوراده برآى اكلنديردى. ٢. آوتمق، اكلنجه بولمق، جان صيقنديسنى دفع ايدوب صفا و فراحلق ويرمك: شو چوجغى برآز اكلنديرى؛ بزى بر طاقم اويونلرله اكلنديردى؛ بو ايش بو مطالعه بنى اكلنديريور.

اَگلَنِلمك {فجـ. ١. قالنمق، وقت چكيزلمك، مكث واقامت ايدلمك: بر قاچ كون اوره‌ده اكلنيلير. ٢. جنبش و صفا ايدلمك، اكلنجه ايله وقت چكيرلمك، تنزه‌اولنمق: بوممكلتده نه ايله اكلنيلير.

اَكلَنمك {فجـ. پارچه علاوەسيله تمديد ايدلمك: بوبز، بو تخته اكلنه بيلير، اكلنمز.

اَگلَنمك {فل. ١. طورمق، مكث وآرام، توقف ايتمك: اوراده اوچ كون اكلندك؛ چوق اكلنمه. ٢. ذوق، صفا، جنبش، تنزه ايتمك، جان صيقندیسنى دفع ايدوب ايى وقت چكيرمك: اكلنمكه كيديور؛ اقشام ايى اكلندك؛ اكلنەجك بر آرايور. ٣. استهزا ايتمك، ماهتابه آلمق، لطيفه ايتمك:

اكلنيورميسكز؟ سز بنمله اكلنه‌مزسكز.

أَڭلَنْمَكْ { فل. اڭلى و گڭيش اولمق، توسع ايتمك: بو قماش چكلمكله اڭلنير.

أَكَلَه { صف. ج. عر. فد: آكل. چوق ييئلر، اوبورلر، پيس بوغاز و طمعكار اولانلر. [بو وجهله مقام ذمده قوللانلديغنه باقيليرسه، «اكول» جمعى اولان — همزه‌نك ضميله — «اكله» دن غلط اولمق اقتضا ايدر.]

أَكلَه‌مَكْ { اكله‌مه. با: اكلمك، اكله.

أَگلَه‌مَكْ { فت. طوردیرمق، آليقومق، توقيف وتعويق ايتمك. مر. [بونك يرينه اگلندیرمك قوللانيليور.]

أَكلى { صف. علاوه‌لى، پارچه علاوه اولنمش: اكلى روبه، تخته.

أَكِيلى { ياخود اكيلى. صف. تخم سريلمش، اكلمش، مزروع: بغداى اكلى بر تارله.

أَڭلى { صف. گڭيش، عريض، وسعتلى: اڭلى قماش، عرصه، تخته.

أَڭلى { صف. بڭزلى، رنكلى، چهره‌لى: بغداى اڭلى.

أَڭليجه { صف. اولدقجه گڭيش، پك طار اولميان: اڭليجه بر شياق.

اِكليل { سنذ. عر. تاج، افسر، ديهيم. لس. || علم نباتات وتشريحده تاجه بڭزر بعض شيئلره اطلاق اولنور.

أَڭلَشْمَكْ { فل. و:

أَڭليلك { سه. گڭيشلك، عرض: بو شياغك اڭليلكى مقبول.

أَڭلِيلَنْمَكْ { فل. اڭلى و گڭيش اولمق: بو چايك يتاغى قيشين چوق اڭليلشير، اڭليلنير.

اِكمال { سنذ. عر. ج. اكمالات. [«كمال» دن مص. افعال] كاله ايرديرمه. مكمل ايتمه، تماملامه، بيتيرمه: ياريم قالمش بنايى اكمال ايتدى؛ تدارکات سفريه‌يى اكماله چاليشيور. || اكمال تحصيل = تحصيلنه بدأ ايدیلن علم وفنك دها ايلريسنى اوكرنمك اوزره دها عالى بر مكتبه ويا عمليات‌خانه‌يه دوام: اكمال تحصيل ايچون آوروپايه كوندريلن طلبه.

«اكمال» ك «اتمام» دن فرقى شو درکه: اتمامده يالكز بيتيرمه مقصود اولديغى حالده، اكمالده مكمليت مفهومى دخى مندرجدر.

أَكَام { سنذ. ج. عر. ١. [فد: كِمّ] با. آغاج چيچكلرينك قابجقلرى. ٢. [فد: كُمّ] اثواب قوللرى، يڭلر. ز.

أَكمَك { فت. تخم سرپمك، تخم آتمق، زرع ايتمك: بغداى، پرنج اكمك. || مج. ١. صاچمق، طاغيتمق، سرپمك. ٢. دوشوروب غائب ايتمك. || ديبنه طارى اكمك = چوق تدقيق ايتمك.

أَكمَك { سه. اصلى: اتمك. با: اتمك.

أَگمَك { فت. [اصلى ايگمك] ١. بر يانه ميل ايتديرمك، چارپيتمق: باشنى اگمك؛ سنجاغى اگمك. ٢. بوكمك، چويرمك، قيويرمق، منحنى ويا مقوس ايتمك: فدانى، تلى اگمك. ٣. مج. ارضا واقناع ايتمك، قانديرمق، مطيع ايتمك: كنديسنى اگمكه موفق اولدى. || آغز اگمك = استهزا ايتمك. || باش اگمك = ١. سرفرو ايتمك، مطيع اولمق. ٢. محجوب اولمق. || بل اگمك = فتور كتيرمك. || بوين اگمك = اطاعت ايتمك، خواه ناخواه راضى اولمق. || يوز، چهره اگمك = صومورمق، عبوس اولمق.

أَكمَكجى { اكمكجيلك. ا: اتمكجى وسائره.

أَكمَل { صف. عر. [«كامل» دن سنف.] دها ويا پك كماللى، دها مكمل: ابن سينا حكماء اسلامك اكمليدر.

أَكمَلِيَّت { سنذ. عر. پك مكمل و قصورسز اولانك حال و صفتى، قصورسزلق، مكمليت: متنبينك شعرده اكمليتى مسلمدر.

أَكمَه { سه. تخم سرپمه، تخم آتمه، زرع: چفتجينك بو موسمده بغداى اكمه‌سى. = صف. اكلمش، اكمكله وجوده كلمش: بو چاير خدايى نابتميدر يوقسه اكمه‌ميدر.

أَگمَه { سه. ١. بر يانه ميل ايتديرمه، چارپيتمه، ايندیرمه: سزك اودالى اگمه‌كز. ٢. چويرمه، قيويرمه. تقويس: او دمير چبوغى اگمه‌سى قوتنه دايلدر. || باش اگمه وسائره. با: اگمك.

أَكناف { سنذ. جـ. عر. فد: (كنف. با: كنف.

أَكِندى { س. اكه‌دن چيقان اينجه تالاش: باقير اكنديسى؛ آغچه جان اكنديسيدر.

أَكو { با: اكى.

أَكوان { سنذ. جـ. عر. فد: (كون. با: كون.

أَكول { ص. عر. [«اكل»دن (سمبـ.] چوق يين، اوبور، پيس بوغاز. [«اكولانه» وياء مصدريتله «اكولى» كبى عجم قيافتنده عرب تعبيراتى قوللانمقدن اجتناب ايتملى.]

أَكه { س. [اصلى: اكك. جـ: (اكاك] معدن وسائره يونتمغه مخصوص اينجه ديشلى آلت، تورپى، سوهان.

أَكه { ياخود اكك. س. ياناغك آلت طرفى، چكه‌يى اورتن قسمى. || اكه كميكى = اوست چكه.

أَكه‌جى { س. اكه ايله ايشلاين، معادن وسائره‌يى اكه‌لاين ايشجى.

أَكه‌لتمك { فتـ. اكه ايله يونتديرمق ويا جلا ويرديرمك: بو مقاصى اكه‌لتملى.

أَكه‌لمك { يا اكه‌له‌مك. فتـ. اكه ايله ايشلمك، اكه ايله يونتمق ويا جلا ويرمك: معدنى جلالنديرمق ايچون اكه‌لرلر.

أَكى { ياخود اكو ويا ايكى. س. [«اكمك»دن] قبورغه‌لرك اوكورغه‌يه مربوط اولمياننلرى، اك آلتنده‌كيلرى، ضلع، پهلو.

أَكى { س. [زبانزدى «ايگك»] با: ايگى.

أَكياس { سنذ. جـ. عر. فد: كيس. با: كيس.

أَكيال { سنذ. جـ. عر. فد: كيل. با: كيل.

أَكيچ { س. يمش قوپارمق ايچون آغاج دالنى و سائر شيئلرى طوتوب اكمكه مخصوص اوجى اكرى دكنك، آغاجدن قانجه.

أَكيد { ص. عر. ت: اكيده. [«وكد»دن صش.] ١. صاغلام، محكم، متين، قوتلى. ٢. صريح وقطعى: امر اكيد، اوامر اكيده. [برنجى معنادن استعاره اولنمشدر.]

أَكيداً { حـ. عر. ١. متين و محكم اوله‌رق، صاغلام صورتده. ٢. صراحةً و قطعياً: كيفيتك سرعت انهاسنى كنديسنه اكيداً يازديلر.

أَكير { س. [اصلى: ايكير] بر جنس يبان مرسينى.

أَكيز { س. اكين بيچلدكدن صكره يرده قالان صمان ديبلرى: اكيزمك اوزره حيوانلرى تارله‌يه صاليويرمك.

أَكيليچ { يا ايگيلچ. س. باغ صارماشيغى.

أَكين { س. [«اكمك»دن] اكلمش حبوباتك سورمشى، تارله‌ده بيتمش حبوبات، مزروعات: يكى بيتمش، تخمه كلمش، صارارمش اكين: اكين بيچمك.

أَگين { س. [«اگمك»دن] آرقه كميكنك اگيلير يرى: بربنك اگيننه بينمك. [اوروپا لسانلرده ينه بو معنا ايله مستعمل فر. Échine، نكا. Chine، يتا. Schiena كلمه‌لريله مشابهت لفظيه‌سى غريبدر.]

أَكينج { س. اور، تومسك، ات بكى، سگيل.

أَكينجى { س. اكين اكوب بيچمكله مشغول آدم، چفتجى، فلاح، حراث: اكينجى طائفه‌سى = زراع.

أَكينجيلك { س. اكين اكوب بيچمك واوكا متفرع علم و صنعت، زراعت، فلاحت، حراثت.

أَكيندريك { س. آرقه‌نك اگين دينلن جهتنى اورتن شئ، فراجه ياقه‌سى، كورك وسائره‌نك دوريك بيوك ياقه‌لرى، زاغاره (ظهاره). — [فر. «پلرين» دينلن شيئه ده بو اسم پك مناسب اولديغندن، بو يبانجى تعبيرك قبول و استعمالنه لزوم حقيقى يوقدر.]

أَكينلك { ص. اكينه مخصوص ويااولوبريشلى: اكينلك تارله، اراضى.

أَل { س. [اصلى و چ: ايل] ١. انسانك طوتمق، ايشلمك، آصلمق كبى ايشلرده قوللانديغى ايكى عضوك بهرى يد، دست: صاغ ال، صول ال. [عموميت اوزره اوموزدن طيرناق اوجلرينه‌دك و بالخاصه قول و بيلكك غيرى اولان آشاغى قسمى يعنى بيلك مفصلندن اعتباراً آوجله پارمقلرى شامل

اولان جهته دینلیر.] ٢. آتك
وسائر چارپالرك اوك آیاقلرندن
بهری. ٣. میمون و نسناس
انواعنك ال شكلنده وال كبی
مستعمل اولان درت عضولرینك
بهری. ٤. آلات و اوانی
مختلفه صاپی، قول، قولپ:
دكرمن الی. ٥. بعض آلتلرك
اورەجق و دوكەجك قسمی،
دسته: هاون الی. ٦. اله وآوجه
صیغان مقدار، آوج، طوتام:
بر ال بغدای. ٧. ال ایله ایدیلن
بر ایشك بر دفعه‌لغی، بر نوبت:
بر ال طبانجه، بر ال كاغد. ٨.
مج. اورمه، ضربه: الی آغر. ٩.
مداخله، دخل: بو ایشده اونكده
الی واردر. ١٠. اقتدار، ارادت،
اختیار: او ایش بنم المده‌در.
١١. تصرف، مالكیت: مال بو
كون كیمك النده‌در؟ ١٢.
ایش، عمل: فلان جراحك الی
خفیفدر؛ فلان خطاطك الی
بللیدر. ١٣. نوبت، صره: ال
كیمده‌در؟ || ال آتمق = كیریشمك،
تصدی ایتمك. || ال آچمق =
دیلنمك، سؤال. || الی آچیق =
جومرد، سخی، سماحتلی؛ مسرف.
|| ال آلتنده = حاضر، مهیا. || ال
آلتندن = كیزلیجه، كندینی
كوسترمكسزین، خفیاً. || اله آلمق =
آلمق، قزانمق، كندی طرفنه
چویرمك. || اله آوجه صیغماز =
ضبط اولنماز، پك حشاری. ||
ال آیاسی = آوج ایچنك دوز
یری، راحه. || ال اله ویرمك =
بر برینه یاردیم ایتمك، برلكده
چالیشمق. || ال اورمق = كیریشمك،
بدأ ومباشرت ایتمك. ٢. چالمق،
چیرپمق، آلقیشلامق. ٣. ال
قومق، طوقندیرمق، باصمق.
|| ال اوزاتمق = آلمغه تصدی
ایتمك، ایستمك. || الی اوزون =
اقتدار ونفوذی اولان. || ال
اوستنده ال وار = مافوقك
مافوق واردر. || ال اوغشدیر.
مق = مأیوس اولوب شاشیرمق.
|| ال ایتمك = اشارت ایتمك. ||
الده ایتمك = قزانمق، كندی
طرفنه چویرمك. || ال ایرمك،
ایرشمك = نائل اولمق. || ال ایشی =
ماكینه معمولاتندن اولمیوب
ال ایله یاپلمش. || ال باغلامق =
دیوان طورمق. || اله باقمق =
محتاج وعطیه‌یه منتظر اولمق.
|| الی بایراقلی = شریر، فنالقده
مشهور. || ال برلكی = اتفاق،
ایشده مشاركت. || الی بلده =
خدمته مهیا. || الی بوش = ١.
ایشسز معطل. ٢. بر شیئه مالك
اولمیان، تهی دست. || الی پك =
خسیس. || ال پنجه = دیوان
طوران، خدمته مهیا. || ال
چابوقلغی = حقه‌بازلق. || ال،
چرپمق = ال اورمق، آلقیشلا.
مق. || ال چكمك = واز كچمك،
صرف نظر ایتمك، فارغ اولمق،
كف ید ایتمك. || ال دكمك =
وقت و فرصت بولمق. || الدن =
١. نوبته و معامله صره‌سنه
قونمیه‌رق، عاجلاً. ٢. بازار و
چارشیدن اولمیه‌رق بالمناسبه
طوغریدن صاحبندن آله‌رق:
بو آرابه‌یی الدن آلدم؛ الدن دوشمه
] فر. D'occasion [. || الدن
چیقارمق = صاتمق، دفع ایتمك،
تصرفندن قورتلمق. || الدن
چیقمق = فوت اولمق. || الدن
كلمك = یاپیله بیلمك، دائرۀ اقتداری
داخلنده اولمق: بو ایش المدن
كلمز؛ الدن كلن. || الده = ١. تحت
تصرفده ٢. دائرۀ اقتدار دا.
خلنده. ٣. قزانلمش، تابع، مطیع.
٤. حاضر، مهیا. ٥. حسابده
جمعده اوستده‌كی صره‌یه كچیرلمك
اوزره آلتده‌كی صره‌دن آرتان
عدد. || الده بر = الك اول حسابه
داخل اولمق اقتضا ایدن: او
الده بر. || ال سورمك = بر ایشه
بدأ ایتمك. || ال صویی = آبدست.
|| ال طوتندیرمق = ال سورمك،
قاریشمق. || ال قالدیرمق = ١.
اورەجق اولمق، اورمغه تصدی
ایتمك. ٢. دعا ایتمك. || اله
كچمك، كیرمك = ١. طوتلمق،
اخذ وكرفت اولنمق: اله‌كچمسی
پك مشكل بر خیدود ایدی.
٢. تصرفنه موفقیت حاصل اولمق:
قولای اله كچر بر كتاب دكلدر.
|| الی كلمك = مألوف بر ایشدن
واز كچمك. || ال وارمق = ١.
وقت وفرصت بولمق: الم واره.
مادی. ٢. جسارت ایتمك،
قیمق: نصل الكز واره‌بیلدی؟
|| ال ویرمك. با: الویرمك. ||
اله ویرمك = تسلیم ایتمك، غمازلق
ایدوب خبر ویرمك. || ال یا.
زیسی = ال ایله یازلمش یازی،
مطبوعك غیری. || ایكی الم
یاقه‌سنده = آخرتده دعوا.
جیسی یم. || ایكی الی بوكرنده =
مأیوس و حیران. || درت ال

= ایکی کشی طرفندن چالینیر پیانو اصولی. || درت ال ایله = کمال تهالکله، زیاده چالیشهرق: درت ال ایله بر ایشه صارلمق. || خانم الی = اوفق بر آغاجك و بر دیکی معروف کوزل قوقولی چیچك، زهر العسل. — بر چوق آلات وسائرهنك اسملری « ال » اسمنه مضاف اولمغله مدلوللرینك کوچکنی و ال ایله یا الده قوللانیلانی کوستریرلر: ال بیچقیسی، ال دکرمنی، ال آطلاسی.

اَل { با : ایل.

اَل { حرف تعریف. عر. بر اسمك مدلولنی تعیین و تحدید ایتمکه یارایوب، لسانمزده یالکز الحاج، الفقیر، الداعی، الشیخ کبی بعض اسملرله بعض ترکیبات عربیهده واسماء خاصهده واکثریا مضاف ایله مضاف الیه آرهسنده قوللانیلیر: المفلس فی امان الله، الحکم لله، العیاذ بالله، الامان، الغیاث، محی‌الدین، عبدالسلام کبی. — بو لفظك همزهسی یالکز باشده اوقونوب، ترکیباتده اوقونمدیغی کبی، « حروف شمسیه » دینان: ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن حرفلرندن اول لامی دخی اوقونمیوب، آلت طرفندهکی حرف شدهلی اوقونور: باب التوبة، نور الدین، عبد لصمد، عبد اللطیف کبی؛ « حروف قمریه » تعبیر اولنان دیکر حرفلردن اول لامی اوقونور: من الباب الی المحراب کبی.

اَلا { صه. [اصلی : آلا] آچیق کوك، آچیق مائی: الا کوز. || چاقر الا = کول رنکنه مائل مائی. [یالکز کوز حقنده مستعملدر.]

اَلا { حه. عر. عر. آکاه اول، باق، دیکله. [لسانمزده دائما بر حرف ندادن اول بولنور:] الا ای بر وبحرك پادشاهی!

اِلاّ { د. عر. ۱. استثنا بیان ایدر، دن بشقه، دن ماعدا، مکر: بر قالماز اصلا دشمنه الا بیابان عدم. ||. ۲. [اِن . لا] اولمدیغی حالده، عکسی حالده: مکتبه کیتمایسك والاسنی اولادلقدن چیقاریرم. [بو معناده اکثریا واو ایله قوللانیلیر.] ۳. تر. هله، علی الخصوص: آوی چوق سورم الا طاوشان آونی؛ (بو حالدهمدسز «ایلله» صورتنده تلفظ اولنور)؛ الا اونك طوری. ٤. تر. مطلقا، بهمه حال: الا کله جکسکز دیه اصرار ایتدی.

اَلآن { ظز. عر. [ال، حرف تعریف . آن = زمان] ۱. شمدی، شمدیکی حالده. ||. ۲. حالا، هنوز، دها، شمدی‌یه قدر: الآن اورادهدر؛ الآن کلمدی.

اَلاستیق { صه. [فر. (Élastique) طوپلانوب چکیلیر، اسنر. لسه. [هله « الاستیقی »، « الاستیقیت » کبی کولونج تعبیرلر استعمالی عبثدر.]

اَلاَمان { حد. عر. [ال، حرف تعریف . امان = م] آمان، مدد: الامان! بیچارکانه ایله لطفك رایکان.

اَلبا { صذ. جه. عر. فد: لبیب. || با: لبیب.

اَلباب { صذ. جه. عر. [فد: لب = ایچ، مغز] عقللر، عقول: اولو الالباب = اصحاب عقول، عقل سلیم صاحبلری. [لسانمزده مفردی بومعناایله وجمع مفردینك معناسیله قوللانلماز.]

اِلباس { سذ. عر. [« لبس » دن مصه. افعال] کیدیرمه: بیرامده فقرا چوجقلرینی الباس ایتمك عادتیدر.

اَلبت { حه. [عر. « البتة » دن غلط] ۱. مطلقا، بهمه حال: البت کله جکدر. ۲. عاقبت، نهایت: باشلانیلان ایش البت بیتر؛ البت بزم المزهده فرصت کچه جکدر.

اَلبتّه { حه. عر. [اصلی: البتةّ] مطلقا، بهمه حال: البته کیدر کان جهانه.

اَلبسه { سذ. جه. عر. فد: لباس. || با: لباس.

اِلتباس { سذ. عر. جه: التباسات. [« لبس » دن مصه. افتعال] زیاده بکزهین شیئلرك تفریقی خصوصنده حاصل اولان شبهه وتردد: التباس واقع اولدی؛ دفع التباس ایچون.

اِلتجاء { سذ. عر. [« لجأ » دن مصه. افتعال] صیغینمه، برینه قاچوب کندیسندن حمایه وتصاحب ایستمه: مرحمت الهیه‌یه التجا ایتمکدن بشقه چاره یوقدر. — « التجا کاه » برینه ملجأ دیمك البته دها فصیحدر.

اِلتحاق { سذ. عر. [« لحق » دن مصه. افتعال] قاتلمه،

منضم اولمه، انضمام : کریده قالمش اولان بلوك طابورینه التحاق ایتدی .

التحام { سذ. عر. [« لحم » دن مص. افتعال] جرا. یاره‌نك یکی ات پیدا ایدوب قپانمه‌سی.

التزام { سذ. عر. ج : التزامات. [« لزوم » دن مص. افتعال] ۱. کندی اوزرینه لازم عد ایتمه، اختیار : التزام سکوت؛ ایشه مداخله ایتمه‌مکی التزام ایتدم. ۲. برینك طرفنی طوتمه، طرفکیرلك ایتمه : بری متنبی‌یی ودیکری ابوتمامی التزام ایده‌رك مکابره‌یه کیریشدیلر. ۳. ایجاب ایتدیرمه، موجب اولمه، انتاج : ثروتی ایی یاشامسنی التزام ایتمز، یاشامسنی بیلمز نه زنکینلر وار در. ٤. اد. واردات دولتدن اعشار واغنام کبی بر شعبه‌یی ویا میری یاخود خصوصی بر چفتلك و سائره وارداتنی بدلی مقسطاً ویره‌جکنه کفیل کوستره‌رك مقطوعاً درعهده ایتمه : بر قضانك اعشارینی التزام ایتدی؛ التزام آلمق؛ التزامه ویرمك؛ التزامانه قاریشمق. || بالالتزام = ایش ایدینه‌رك، صورت مخصوصه‌ده، راست کله دکل : بالالتزام صاریغنی پریشان بر حالده کیردی.

التزاماً { ح. عر. التزام طریقیله : اعشار التزاماً اداره اولنیور .

التزامجی { تـ. وار دات دولتی ویا بر چفتلك وسائره‌یی التزامه آلان، التزاماته قاریشوب بو ایشله کچینن آدم ، ملتزم .

التزامجیلق { تـ. واردات دولتی ویا خصوص چفتلك وسائره وارداتنی مقطوعاً اوزرینه آلانك حال وصفتی وایشی، ملتزملك .

التزامی { ص. عر. ؤ: التزامیه. د. معنای التزامی، دلالت التزامیه = بری دیکرینی ایجاب ایتدیرر ایکی شیئدن برینك ذکریله دیکرینك قصد اولنمسی. || صیغهٔ التزامیه = صرف ترکیده یازملی وسوملی کبی لزوم بیان ایدن صیغه؛ التزامیهٔ حال : یازملیدر؛ التزامیهٔ ماضی : یازملی ایدی .

التصاق { سذ. عر. [« لصوق » دن مص. افتعال] یاپیشمه، برلشمه، قاوشمه، بیتشمه: ایکی دمیر یول خطنك التصاق. || ط. التصاق اجفان = کوز قپاقلرینك یاپیشمه‌سی؛ التصاق مفصل = اویناق یرنده کیکلرك بربرینه یاپیشمسندن عبارت علت.

التفات { سذ. عر. [« لفت » دن مص. افتعال] ۱. یوز چویروب باقمه : بزم طرفه هیچ التفات ایتمدی. ۲. دقت، اعتنا، احالهٔ سمع اعتبار : التفات ایله چوق هندسه‌یه (وهبی). ۳. اظهار توجه، تلطیف، خاطر صورمه، تطییب خاطر، کولر یوزله و لطفکارانه آشنالق : التفاتکزه نائل اوله‌مدق؛ التفات یوقمی؟ ٤. د. سوزی مثلا غائبدن مخاطبه، مخاطبدن متکلمه چویرمکدن عبارت اسلوب بلاغت، سورهٔ فاتحه‌ده « ایاك نعبد » آیت کریمه‌سنده اولدیغی کبی.

التفاتجی { ص. چوق التفات ایدن، هرکسك خاطرینی تطییب ایده‌رك لطفله معامله ایدن، ملتفت، التفاتکار: چوق التفاتجی بر ذاتدر .

التفاتسزلق { تـ. التفات ایتمه‌یش، عدم التفات.

التفاتکار { ص. فا. [التفات. کار] التفاتجی، ملتفت .

التفاتکارانه { ص. فا. التفاتجی آدملره مخصوص بر طور نازکانه‌ده واقع اولان: بر نظر التفاتکارانه ایله باقدی. = ح. فا. کمال لتفاتله، التفاتجیلره مخصوص بر طورله : بنی التفاتکارانه قبول ایتدی .

التفاتلی { ص. التفاتله اولنان : التفاتلی معامله .

التقاء { سذ. عر. [« لقاء » دن مص. افتعال] برلشمه، قاوشمه : التقاء نهرین؛ التقاء بحرین: دجله ایله فراتك التقا ایتدکاری یرده .

التقاط { سذ. عر. ج : التقاطات. [« لقط » دن مص. افتعال] دوشیروب طوپلامه، و علی الخصوص کتب مختلفه‌یه مراجعتله معلومات جمع ایتمه، تتبع : کتب تواریخدن التقاط ایتدیکی معلومات .

التقام { سذ. عر. [« لقمه » دن مص. افتعال] یوتمه. ذ.

التماس { سذ. عر. ج : التماسات. [«لمس» دن مص. افتعال] مساوی مرتبه‌ده بولنان ایکی کیسه‌دن برینك دیکرینه بشقه .

سی ایچون ایتدیکی طلب ورجا : خاطره التماسه باقماز حق‌ایتلی برآدمدر .

اَلْتمك { فتـ (اون وسائره‌یی) السكدن كچیرتمك، بالواسطه الەمك : بو اونی التمه دن خور یاپمالی .

اِلتِواء { سذ. عر. [« لوی » دن مص. افتعال] صارلمه، بوكلمه. [لواء نصرت التواكی غریب وصف تركیبلر تشكیلنه‌ده كیرر.] || تش. وجرا. بعض مواد بدنیه‌نك بوكلسی : التواء شرایین .

اِلتِهاب { سذ. عر. جـ : التهابات. [« لهب » دن مص. افتعال] آلولنمه، طوتیشمه، پارلامه : اسن روزكار آتشك بردن بره التهابنه سبب اولدی. || ط. بر عضو مریضه قانك هجوميله حاصل اولان وجعلی حرارت وشیش و قیزارمه : التهاب قلب، التهاب رأس، التهاب شریان، التهاب مفصل، التهاب جفن، التهاب امعاء، التهاب معده، التهاب رحم وسائره .

اِلتِهابی { صه. عر. ث : التهابیه. ط. آنفاً بیان اولنان التهابه منسوب ومتعلق : آثار التهابیه .

اِلتِیام { سذ. عر. [« لأم » دن مص. افتعال] (یاره) قپانوب اوكلمه : یاره‌سی التیام بولدی .

اِلتِیام پذیر { صه. فا. قپانه بیلیر، اوكلسی ممكن (یاره). [ذاتاً تركیب سقیم اولدیغی حالده، بر یاره حقنده قپاندی معناسیله «التیام پذیر اولدی» دینك بسبتون مناسبتسزدر.]

اِلجاء { سذ. عر. جـ : الجاآت. [« لجأ » دن مص. افعال] اجبار، مضطر براقمه : الجای ضرورتله؛ الجاآت زمانیه‌دن. [عربیده برینی ملجأ آرامغه مجبور ایتمك، وبرینك التجاسنی قبول ایله كندیسنی حمایه ایتمك، وحق تعالی‌یه توكل ایلمك معنالرینه كلوب، بزجه مستعمل اولان معناده استعمال اولنماز، ایلمك معناسیله برآز مشابهتی وار ایسه‌ده، ینه مناسبتسزدر.]

اَلجك { س. الدیون .

اَلجی { س. با : ایلچی .

اَلحاج { سذ. عر. [ال = حرف تعریف . حاج = حاجی] با : حاجی .

اِلحاح { سذ. عر. [« لح » دن مص. افعال] تكلیفده اصرار، ابرام : قالقلغم ایچون چوق الحاح ایتدیلر .

اِلحاد { سذ. عر. جـ : الحادات. [« لحد » دن مص. افعال] ١. اعتقاد صحیحدن نكول، حق تعالینك وارلغنه و وحدانیتنه اینانمایش. ٢. [مصدریت معناسنی تضمن ایتمكسزین] دینسزلك، اعتقادسزلق، عقیده فسادی : اصحاب الحاد = ملحدین.

اَلحاصِل { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حاصل = حصول بولان] حاصلی، خلاصهٔ كلام، نتیجهٔ كلام، فی الجمله .

اِلحاق { سذ. عر. جـ : الحاقات. [«لحق» دن مص. افعال] قاتمه، ضم وعلاوه ایتمه : او وظیفه‌یی‌ده فلان مأموره الحاق ایتدیلر. || د. كلمه‌نك آخرینه بر حرف ویا ادات علاوه‌سی : یاء نسبت اسملره الحاق اولنور. == جـ. الحاق وعلاوه اولنان شیئلر : او اوك بعض الحاقاتی واردر .

اَلحال { با : فی الحال.

اَلحالةُ هذه { ظز. عر. شمدیكی حالده، بو كونكی كونده، الیوم، حالا، هنوز: بجه‌دك بدوی عربلری الحالة هذه عربینك فصیحنی سویلیورلر.

اَلحان { سذ. جـ. عر. فد : لحن. با : لحن.

اَلحذر { ح. عر. [ال = حرف تعریف . حذر = صاقینمه] صاقین، صاقینه‌لم، صاقینملی.

اَلحَق { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حق = م] طوغریسی، حقیقةً، بحق.

اَلحُكمُ لِلّه { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حكم = م، لله = اللهكدر.] حكم اللهكدر. [توكل وتسلی تعبیریدر.]

اَلحمدُ لِلّه { ح. عر. [ال = حرف تعریف. حمد = شكر. لله = اللهكدر] شكر اللهه، جناب حقه شكرلر اولسون : الحمد لله علی التمام = بیتدیكنه اللهه شكرلر اولسون: الحمد لله علی كل حال = هر حالده اللهه شكرلر اولسون.

اِلخ { «الی آخره» تعبیرندن مقطوعدر، كه سائرلری ویا آلت طرفی‌ده بویله‌در دیمكدر؛ وقس علیه البواقی كبی.

اَلداعی { با : داعی .

اَلْدُوان} یاخود الدؤون ویا:

اَلْدیوَن} سـ. [«ال» دن [اله کچیریلان دری وغانت یاخود یوك وقاشدن ال محفظه‌سی، اللك، الجك. [«الدیونلك» تعبیری غلطدر.]

اَلْدیوَنجی} سـ. الدیون یاپان و صاتان آدم.

اَلَذّ} صـ. عر. [«لذیذ» دن ستف.] دها ویا پك لذتلی: قایصی الذ بر میوه‌در؛ میوه‌لرك الذی خرمادر.

اِلْزام} سذ. عر. ج: الزامات. [«لزوم» دن مص. افعال] ١. دولتك بر وارداتنی ویا بر چفتلك وسائره‌یی التزامه ویرمه، التزام ایتدیرمه. ز. ٢. مباحثه‌ده دلائل و براهین قویه ایرادیله خصمی اسکات ایتمه، مناظره‌ده غلبه: اونی الزام ایتدم: او مباحثه‌ده هیچ الزام اولنماز.

اَلْزَم} صـ. عر. [«لازم» دن ستف.] دها ویا پك لازم، الڭ لزوملی، پك مقتضی: بوکون اورایه کیدملك الزمدر.

اَلْزَمیّت} سذ. عر. پك لزوملی ومقتضی اولان شیئك حالی، صوك درجه‌ده لزوم و اقتضا: بوایش الزمیت تحتنده‌در. [عربیده مستعمل اولمیوب قیاسله اویدورلمش بر لغتدر.]

اَلَسْت} سـ. جناب خلاقك بشری یارادوب «الست بربکم» بیوردیغی زمان، ابتدای خلقت بشر: روز الست.

اَلسَّلام} حـ. عر. [ال = حرف تعریف. سلام = م.] سلام، تحیات اولسون: السلام ای سرور اولاد آدم! السلام ای آل یاسین! || والسلام = آرتق سلامدن بشقه دیه‌جك قالمدی، ایشته اوقدر: ایستم والسلام: بویله ایسترم والسلام.

اَلْسِنه} سذ. عر. فد: لسان. [با: لسان.

اِلْصاق} سذ. عر. [«لصوق» دن مص. افعال] بیتشدیرمه، قاوشدیرمه: دمیر یول، تلغراف خطلرینی الصاق ایتمك.

اَلصَّلا} حـ. عر. [اذانده‌کی «حی علی الصلا» دن مأخوذ] میدان اوقومه تعبیری، کندینه کوکنن میدانه چیقسین! ایشته میدان: نار عشقه تحمل ایدن وار ایسه الصلا!

اَلْطاف} سذ. ج. عر. فد: لطف. با: لطف.

اَلْطَف} صـ. عر. [«لطیف» دن ستف.] دها ویا پك لطیف وخوش. ز.

اَلْعِیاذُ بالله} حـ. الله‌ه صیغندق، الله اسیرکسین، معاذ الله، نعوذ بالله!

اِلْغاء} سذ. عر. [«لغو» دن مص. افعال] قالدیرمه، بوزمه، حکمسز براقمه، لغو و فسخ وابطال ایتمه: مأموریتی الغا اولندی: قانونك او ماده‌سنی الغا (فسخ) ایتدیلر؛ الغای قوائم نقدیه. [عربیده‌کی معناسنك بری بوکا قریب ایسه‌ده، تمامیله اویمیور.]

الغار} سـ. با: ایلغار. [بعض لغویونمز افعال بابنك مصدرینه اولان مشابهتنه آلدانه‌رق بو لغتی عربی دیه قید ایتمشلردر!]

اَلْغاز} سذ. ج. عر. فد: لغز. [با: لغز.

اَلْغَرَض} حـ. عر. [ال = حرف تعریف. غرض = مقصد] مقصدم شوکه، دیه جکم شوکه، کله‌لم مقصده.

اَلْف} عدد. عر. ج: آلاف، اُلوف. ١. بیك، هزار: الف کامله = تام ١٠٠٠ تا. تاریخنده. ٢. بیك سنه‌دن یعنی اون قرندن عبارت زمان: هجرت نبویه‌نك الف اولی اواخرنده، الف ثانیسی اوائلنده.

اَلِف} سذ. عر. [عبرانیجه‌دن مأخوذدر.] الفبانزك ایلك حرفنك اسمی: الف ممدوده = اوزون الف؛ الف مقصوره = قیصه الف. عربیده یالکز فتحه‌یی تقویه ایدنه الف، ومتحرك یاخود ساکن اوقونانه همزه دینلیرسه‌ده، لساننزده (ا) شکلنده یازیلانه علی الاطلاق الف دینلوب، همزه اسمی (ء) شکلنه حصر اولنمشدر. || مج. طوغری وموزون قد، قامت سهی. عر.

اَلْفاظ} سذ. ج. عر. فد: لفظ. با: لفظ.

اَلِفْباء} سذ. عر. ١. حروف هجا ترتیبی، طاقمی: الفباء ترکی، الفباء عربی. ٢. حروف هجایی وتهجی اصولنی حاوی رساله.

اُلْفَت} سذ. عر. ١. آلیشمه، انسیت، امتزاج: یازی

ایله الفت ایتمشدر؛ بو هوا ایله الفت ایده‌مدم. ۲. کوریشمه، قونیشمه، اختلاط : کیمسه ایله الفت ایتمز؛ الفتدن قاچار. ۳. دوستلق، محبت، وداد : شرط الفت ترك کلفتدر. ٤. خوی ایتمه، اعتیاد : توتون مضر بر شیدر اما الفت ایدنلر واز کچه‌مزلر. || گرم الفت = صیق صیق کوریشن، ایچلی دیشلی. — الفتگر والفتگری کبی تعبیرلر استعمالندن احتراز ایتملی.

اَلفِراق { ح. عر. [ال = حرف تعریف. فراق = آیریلق] الوداع !

اَلفِیّه { سذ. عر. بیك بیتدن مرکب قصیده. [بر چوق قصائد عربیه بو اسمله شهرت بولمشدر.]

اِلقاء { سذ. عر. ج : القاآت. [« لقاء » دن مص. افعال] قومه، براقمه، آتمه : قایغی دکیزه القا ایتمك؛ نفسنی تهلکه یه القا ایتمك : آتش، نفاق القا ایتمك. == ج : مضر سوزلرله ذهن چوریرمه، اغفال، افساد : بر طاقم القاآته قاپلدیلر؛ القاآت بدخواهانه.

اَلقاب { سذ. ج. عر. فذ : لقب. { با ؛ لقب. == تر. فذ. اصحاب رتبه یه ویریلن عنوان، رفعتلو، عزتلو وسائره.

اِلقاح { سذ. عر. [« لقح » دن مص. افعال] (آیتیر) دیشیسنی گبه براقمه، دول آلدیرمه. || نبا. انجیر و خرما کبی آغاجلرك چیچکنه ارککنك تخمی کیدوب مثمر اولمسنی انتاج ایتمه. || ظاهر الالقاح، خفی الالقاح = نباتاتك فعل القاحك صورت وقوعنه کوره تقسیملری.

اَلقِصّه { ح. عر. [ال = حرف تعریف. قصه = حکایه] حکایه‌مزه، مانحن فیه‌مزه کله‌لم، خلاصه، الحاصل.

اَلك { سه. الهجك آلت که اینجه تخته‌دن بر دائره ایله بر یوزینی قاپلایان آز چوق سیرك کتن یا ایپکدن ویاقیلدن برتولدن عبارتدر. || الکدن کچیرمك = الهمك؛ مج. اینجه دن اینجه یه آرایوب تفتیش و تحقیق ویا انتخاب ایتمك.

اُلکا { با : اولکه.

اَلکتریق { سه. [فر. Électricité و اصلی یو. Ἤλεκτρον] م. بعض اجسامده هر شیئی کندینه چکمك خاصه‌سی، کهربائی؛ الکتریق مثبت، منفی = بو خاصه‌نك ایکی جهتی. || آلت الکتریق = الکتریق ماکینه‌سی. || الکتریق حیوانی، کیمیوی. || قطب الکتریق = الکتریقلك مرکزی. || مقیاس الکتریق، الکتریق پیما = الکتریق تقدیره و اولچمکه مخصوص آلت.

اَلکتریقی { ص. م. الکتریقه منسوب و متعلق و الکتریق خاصه‌سنی حائز، کهربائی. || ط. تداوی الکتریقی = الکتریق واسطه‌سیله تداوی اصولی.

اَلکتریقیّت { سذ. عر. م. الکتریقلشمه، الکتریقلشدیرمه، الکتریق حصولی، کهربائیت. [لغات مولده دندر.] || قابل الکتریقیت = الکتریقلشه بیلن (جسم).

اَلکجی { سه. ۱. الك یاپان و صاتان آدم و یا قاری. ۲. چنکانه قاریسی. == ص. مج. آچیق صاچیق وناموسی شبهه لی (قادین).

اَلکه‌مك { یا الکه‌مك. فته. الکدن کچیرمك، الهمك.

اَلکم صاعقه { سه. هواده اینجه بلوط وبخار بولندیغی وقت ضیای شمسك بونك ذراتندن کچرکن انکساریله بو ضیایی ترکیب ایدن الوانك آیرلمه‌سندن حاصل اولان رنکلرك حلقهٔ عظیمه که کاه تك وکاه چفت اولور، قوس قزح. [عربجه ظنیله « علائم سما » صورتنده تحریری عبثدر.]

اَللشمك { فته. ۱. ال ایله ایتیشه‌رك شقالاشمق، ال شقاسی ایتمك. ۲. دوکشمك، مشاجره ایتمك. ۳. کوجنی دکمه‌مك.

اَللمك { یا اللامك. فته. ۱. ال طوقندیرمق، ال ایله طوتمق، الده قاریشدیرمق. ۲. ال ایله یوقلامق. ۳. اورسه‌لمك. ٤. ال قاریشدیرمق، مداخله ایتمك. ٥. ایتوب طرد و دفع ایتمك.

اَلله { سه. اللمك فعلی. با : اللك. == ص. ال ایله سچلمش، بر بر آیرلمش، سچمه، منتخب : الله کومور.

اَلنجی { عی. قرق طقوزدن صکره کلن، اللی نصابنه

واصل اولان : اللنجی دفعه. سنه‌نك اللنجی هفته‌سی.

اَللَنمَك { فجـ. ١. ال ایله طوقنلق، قـور جالانمق. ٢. اورسه‌لنمك. ٣. ایتیلوب طرد ودفع اولنمق، قوغلمق.

اَللّٰه { سـذ. عر. [ال = حرف تعریف. اله = معبود] خالق کائنـات اولان وجود مطلق، تکری، رب، مولی، خدا، ایزد. || الله اعلم = الله دها ایی بیلیر، غالبا، ظن ایدرم. || الله اکبر = الله بیوکدر، مقام تحیرده. || الله الله! مقام تعجب وانفعالده. || الله اصلاح ایتسین! محتاج اصلاح بر شیء حقنـده دینلیر. || الله انجامنی خیر ایلیه! نتیجه‌سی تهلکه‌لی کورینن بر ایش حقنده. || الله ایچون! الله حقیچـون، قسم: طوغریسی، حقـا. || الله ایتمسین! معاذ الله. || الله ایناندیرسـون = خلافم یوقدر. || الله ایبلك ویرسین! الله بلاویرمسین! بد دعا نیتیله ترحماً دعا. || الله بر، قسم مقـامنده. || الله بر سوز بر، سوزدن دونلیه‌جکنی تأمین مقامنده. || الله بلا ویرسـین! بد دعا. || الله بیلیر = الله اعلم، خدا عالم. || اللهدن بول، بولسـون! بد دعا. || اللهدن قورق = یاپمه، کناهدر. || اللهدن قورقماز = ظـالم، انصافسز. || الله سلامت ویرسین! عزیمت ایدنلره دعا. || الله صبر ویرسـین! الله صبر أجر احسان ایلیه! بر آجی وآفت حالنـده سـویلنیر تسلی دعاسی. || الله عشقنـه ! الله حقیچون! اللهی سـورسه‌ك! قسم. || الله عقللر ویرسین! یولسز بر حرکتده بولنانلر حقنده. || الله عمرلر ویرسـین = دعا و تشکر مقامنده. || الله قاوشدیرسـون! بر سودیکندن آیریلانه اولنان دعا. || الله کریم! بر محرومیت واحتیاج حالنده سویلنیر تسلی وامید دعاسیدر. || اللهم! ربم، الهی! || الله ویرسین! بر نعمته نائل اولانلر حقنده بیان محظوظیت واولمیانلر حقنده دعادر. || اللهی سـورسه‌ك! الله عشقنه! قسم. || آمان الله، آمان اللهم! آمان یاربی! || الحکم لله ! امر اللهکدر، رضـا وتوکل تعبیری. || الحمد لله = شکر اللهـه، اتمام دعاسیدر. || العیاذ بالله! اللهه صیغندق. || ان شاء الله = الله ایسترسه. || بالله! تالله! والله! الله حقیچون، قسم. || بسم الله = اللهك امریله. || تجاوز الله عنه، عن سیئاته = الله قصورینی عفو ایتسـین. || تعـالی الله! مقام حیرتده دینلیر. || حسبنـا الله = الله بزه کافیدر. || رحمه‌الله (ذ) رحمها الله (ث)، رحمهما الله (ت)، رحمهم الله (جم) و رحمـة الله علیه، علیها، علیهمـا، علیهم = الله رحمت ایلیه! اولولر حقنده دعا. || رضی الله عنه، عنها، عنهما، عنهم = الله راضی اولسون! صحابه وتابعین وسائر اعاظم ملت حقنده دعا. || سبحان الله! مقام تقدیس وتعجبده مستعملدر. || شهدالله = الله شاهدمدر. || عفا الله عنه، عنها، عنهمـا، عنهم = الله عفو ایتسـین. || علم الله = الله بیلیر، قسم. || غفر الله له، لها، لهما، لهم = الله عفو ایتسین. || قدس الله سره = الله سرینی تقدیس ایتسین، اولیا وصوفیون حقنده دعا. || کفی بالله شهیداً = اللهك شهادتی کافیدر. || ماشاء الله! مقام تحسین وتقدیرده ونظردن وقایهٔ دعا. || مـدد الله ! یاربی مدد ! || معاذ الله، نعوذ بالله = اللهه صیغنـدق. — [« اللهی » و« اللهیان » دیه‌ملی؛ « الهی » و« الهیـون » دینیر. — لسان عوامده مستعمل اولان « اللالم » کلمه‌سی الله اعلم ترکیبنـدن غلطدر.]

اَللهمَك { اللهمه. بـا : اللمك و سائره.

اَللی { عد. [اصلی وجـ : اللیـك] بش دفعه اون، یوزك یاریسی، خمسین، پنجاه : اللی کون، اللی قیون.

اَللی { صـ. ١. اللی اولان، ذوالید، دستدار : انسان ایکی اللی ایکی آیاقلی ومیمـون درت اللی بر حیواندر. ٢. صاب وقولپی اولان : اللی شمعدان.

اَللیشَر { عد. بهرینـه و یا بهر دفعه‌سنده اللی: جمله‌سنه اللیشر غروش ویردیلر: آرابه‌لره اللیشر تخته قورلر.

اَللیلك { صـ. ١. اللی غروش و سائره قیمتنده اولان: اللیلك توتون. ٢. اللی عـدد ویا پارچه‌دن مرکب یاخود اللی شیئی حاوی اولان : اللیلك دفتر (اللی یاپراقلی). ٣. اللی یاشنـده اولان : اللیلك برآدم. = سـ. ١. اللی عـددی. ٢.

اللی غروش ویا پاره وسائره قیمتنده سکه: بر الیلك دکر.

اَلَم { سذ. عر. ج: آلام. ۱. آغری، آجی، صانجی، وجع. ۲. کدر، درد، غم: الم چکمك = کدر ایتمك، غم یمك. || ط. اعضاء بدن اسملرینه اضافتله وجهلی بر طاقم امراضك اسامیسنی تشکیل ایدر: الم اذن، الم معده.

آلما { س. [اصلی: آلما] معروف میوه‌که اکثریا یشیل ایله صاری وبیاض آره‌سنده اولوب بعضاً بر طرفی ویا هر طرفی آز چوق قرمزی‌یه مائل اولور، تفاح، سیب: آرناؤد، آماسیه، فریق الماسی. || مج. یووارلاق شیء، طوب، کره‌جك: کوز، چکه الماسی. || آجی الما، دوه، دیکن الماسی = نباتك انواعی. || یر الماسی = شکلی پتاته‌یه ولذتی المایه بکزر معروف بر کوك که سبزه قبیلندن اولوب اتلی وزیتون یاغلی یمکی اولور. || الما باش = بر جنس اوردك. || الما کورك = تیلکی پوستنك بر جنسی که کنارینه الما دیبی دینور. || برالمانك یاریسی = پك مشابه، زیاده بکزر. || قیزیل الما = وقتیله روما شهرینه اطلاق اولنوردی.

آلماجق { س. ۱. اوباق کمیکنك باشی، رضعه، تفاحه. ۲. چیقندیلی کمیك: یناق، چکه الماجغی.

آلماجی { س. الما صاتان آدم.

اَلماس { س. [یو. Ἀδάμας] معروف ذی قیمت پارلاق طاش که اك مقبول جنسنه پرلانته دیرلر، جوهر، کوهر. = ص. جوهردن معمول ویا جواهرله مزین: الماس یوزوك، کوپه. || مج. پك عزیز وقیمتدار، پك پارلاق ودلبر: الماسم، الماس یارم. || الماس پارچه‌سی = پك پارلاق وکوزل شخص.

اَلماسپاره { س. فا. [الماس = م. پاره = پارچه] الماس پارچه‌سی، پك کوزل و پارلاق شخص.

اَلماستراش { س. فا. [الماس = م. تراشیدن یونتمق.] جامك اك مقبولی که الماسله ویا الماس کبی یونتلمش ظن اولنور، بللور، قریستال. = ص. بو حالده اولان بللوردن معمول: الماستراش بارداق.

اَلماسجی { س. الماس وسائر مجوهرات یاپان و صاتان آدم، جواهرجی.

اَلماسیه { س. طوکمش ات صوییله شکر وسائره‌دن معمول بللور کبی پارلاق و شفاف بر طاتلی: الماسیه طباغی = بو طاتلی‌یه مخصوص طباق.

اَلمالق { س. الما آغاجلرینی حاوی باغچه، الما آغاجی اورمانلغی.

اَلمالی { ص. ۱. الما ایله یاپلمش. ۲. الما آغاجی چوق (یر).

اَلَمزده { ص. فا. [الم = کدر. زدن = اورمق] درد وکدره مصاب، آجی کورمش، مکدر، غم دیده.

اَلَمَك { یاخود الهمك. مض: الر. فتـ. الکدن کچیرمك، الکله چالقامق، الکله‌مك: اونی الرلرده صکره خمور یاپارلر. || مج. ۱. اینجه‌دن اینجه‌یه آرایوب طرایه‌رق تحری و تفتیش ایتمك. ۲. سچمك، انتخاب ایتمك. || اینجه المك = دینه طاری اکمك.

اَلَمَك { یاخود الهمك. مض: الر. فتـ. (ایپلیکی) المکه‌دن کچیره‌رك صارمق: ایپلیك المك.

اَلمکه { س. ایپلیك صارمغه مخصوص بر قاچ دکنکدن وآغرجه بر قاعده‌یه صاپلانمش بر میلك اوزرنده دونر اوفق طولاب: ایپلیکی المکه‌یه آلمق.

اَلَمه { یاخود الهمه. ص. ۱. الکدن کچیرلمش، النمش: المه اون. ۲. سچلمش، انتخاب اولنمش: المه کومور.

آلَنمك { فمج. ۱. الکدن کچیرلمك: پرنج اونی بو الکله النمز. ۲. مج. تحری و تفتیش اولنمق. ۳. سچلمك، انتخاب اولنمق.

اَلواح { سذ. ج. عر. فد: لوح. با: لوح.

اَلوان { سذ. ج. عر. فد: لون. با: لون. = ص. تر. فد. بر قاچ رنکلی، رنکارنك، آلاجه‌لی: الوان کاغد، الوان باصمه.

اَلوِداع { ترکیب عر. [ال = حرف تعریف. وداع = آیرلمه] اللهه ایصمارلادق، اللهه امانت اولك: الوداع ای خاك حسرت، الفراق ای سنك غم!

اُلوف { عد. جـ. عر. فد : الف. با : الف.

اُلوهِیَّت { سش. عر. [«اله» دن سمص.] تکریلق، معبودیت : الوهیته معتقد، الوهیتی منکر.

اَلویرمك { فل. [ال . ویرمك] ۱. یتمك، کفایت ایتمك، کافی اولمق: بو قدری بکا الویرر. ۲. مناسب وموافق اولمق، اویمق، اویغون کلمك : او بنم ایشمه الویرمز. ۳. فائده‌لی ونافع اولمق، حسابه کلمك : اونك تکلیفی بکا الویرمز. ٤. وقوع بولمق، واقع اولمق، چوکمك، حکمنی اجرا ایتمك : ندامت الویردی. || الویرر = کافی، یتر، آرتق ایستمز.

اَلویریش { س. ۱. کفایت، کافی ووافی اولمه. ۲. مناسبت، موافقت، اویغونلق. ۳. فائده، نفع، حسابه کلمه، منافعه مطابقت.

اَلویریشلی { ص. ۱. کافی، وافی. ۲. مناسب، موافق، اویغون: او بکا چوق الویریشلیدر. ۳. نافع، مفید، حسابه مطابق، منافعه اویغون: بو آلیش ویریش بکا الویریشلی چیقمدی.

اَلوِیه { سذ. جـ. عر. فد : لواء. با : لواء. [تشدیدله تلفظی غلطدر.]

اِلٰه { سذ. عر. ث : الهه. جـ : آلهه. معبود، تکری : اله الخالق، اله کائنات: مریخ صابئه عندنده حرب الهی وزهره حسن و عشق الهه‌سی زعم اولنوردی؛ جاهلیتده عربلر آلههٔ متعدده‌یه عبادت ایدرلردی؛ حضرت داود جناب خلاقه مجازاً الهالآلهه نامنی ویریور.

اِلهاب { سذ. عر. [«لهب» دن مص. افعال] ۱. آلولندیرمه، طوتیشدیرمه. ۲. التهابه اوغراتمه، شیشیروب عفونتلندیرمه. ن.

اِلهام { سذ. عر. جـ : الهامات. [«لهم» دن مص. افعال] ۱. حق تعالی عبادینك قلبنه بر شیء القا ایتمه : کندیسنه بو حقیقت الهام اولندی؛ آنجق الهام طریقیله هدایته نائل اولدی. ۲. من طرف الله برینك قلبنه القا اولنان شیء: بو بر الهام ربانیدر؛ سوزلری الهامات قبیلندندر.

اِلٰهه { سذ. عر. جاهلیتده دیشی زعم واعتبار اولنان بت وصنم یاخود معبودهٔ موهومه.

اِلٰهی { ص. عر. ث : الهیه. [«اله» دن سمن.] الوهیته وحق تعالی حضرتلرینه منسوب و متعلق، من طرف الله اولان : امر الهی، اوامر الهیه، صنع الهی، الطاف الهیه. — الوهیته قائل اولدیغیچون حکیم شهیر افلاطونه لقب اولوب، افلاطون الهی دینلیر.

اِلٰهی { ندا. عر. [«اله» ایله یاء تکلمدن مرکب] ربم! ای بنم اللهم : الهی، پادشاهلر پادشاهی! الهی، سن بیلیرسك. == تر. حیرت وتعجب مقامنده ایراد اولنه‌رق آلتنده منادی صورتیله بر اسم بولنور : الهی چوجق! الهی احمد بك! نه تحفسك! دیمك.

اِلٰهی { س. تر. حق تعالی حضرتلرینه مناجات ونعتی حاوی قصیده‌که اکثریا «الهی» تعبیریله باشلایوب تکیه‌لرده اوقونور : کوزل سسله بر طاقم الهیلر اوقودیلر.

اِلٰهیات { سش. جـ. عر. فلسفه‌نك الوهیتدن و الوهیته متعلق مسائلدن بحث ایدن قسمی.

اِلٰهیون { سذ. جـ. عر. ۱. الوهیته وحق تعالانك وارلغنه ایناننان فلاسفه وسائره. ۲. فلسفه‌نك الهیات قسمیله اشتغال ایدنلر.

اِلی { حج. عر. انتها بیان ایدر، یه، یه قدر، یه‌دك، یه‌دکین، تا. [بعض ترکیبات عربیه‌ده تصادف اولنور :] الی آخره = صوکنه‌دك: الی ماشاء الله = اللهك ایستدیکی وقته دك: الی غیر النهایه = صوکی اولمیان وقته‌دك، ابدیاً؛ الی الابد = کذا: من اوله الی آخره = ابتداسندن نهایتنه‌دك: من الباب الی المحراب = قپودن محرابه‌دك، جملة: الی الآن شمدی‌یه قدر.

اَلیاف { سذ. جـ. عر. فد : لیف. با : لیف.

اَلیف { ص. عر. [«الفت» دن صش.] الفت ایدن، آشنا، محب. ن.

اَلیق { س. عر. [«لایق» دن ستف.] دها ویا پك واك لایق ومناسب اولان : اوآدم بوایشه الیقدر.

أَليم { صـ. عر. ؤ: اليمه. [«الم» دن صشـ.] ١. آغريتان، وجعى موجب: ضرب اليم، ضربهٔ اليمه. ٢. شدتلى، چوق دردوالمى موجب: عذاب اليم.

أَليَوم { ظز. عر. [ال = حرف تعريف . يوم = كون] ١. بو كون، بو كونكى كونده، الحالة هذه: اليوم موجود بولنان ذخيره؛ اليوم استعمال اولنان لسان. ٢. حالا، هنوز، شمدى‌يه قدر: حافظك تربه‌سى اليوم شيرازده قائمدر.

أَليَوى { صـ. عر. ؤ: اليويه. [«اليه» دن سمنـ.] تشـ. صاغرى بوتلرينه منسوب ومتعلق: عروق اليويه.

اِليه { سشـ. عر. ت: اليتين. تشـ. صاغرى بوتى.

اِلَيه { تركيب عر. ؤ: اليها، ت: اليهما، جـ: اليهم. [الى حرف جريله ضمير متصل غائبدن مركب. بعض تركيبات عربيه‌ده بولنور.] اوكا، اونلره كنديسنه، كنديلرينه: مومى اليه، مومى اليها، مومى اليهما، مومى اليهم = كنديسنه، كنديلرينه ايما اولنان؛ مشار اليه، مشار اليهما، مشار اليهم = كنديسنه كنديلرينه اشارت اولنان؛ مفعول اليه = اسمك «آدمه، دوه‌يه» كبى حالتى؛ مضاف اليه = بنه اسمك «آدمك، دوه‌نك» كبى حالتى.

اِلَيها { و:

اِلَيهِم { واليهما. بأ: اليه.

اَم { سـ. [اصلى مدله اولوب، ايهام قبحدن طولايى مدى اسقاط، ونهايت ترك اولنمشدر.] علاج، دوا، مداوات.

اِم { ام ويم، يم. فل. [«ايمك» مصدر غير مستعملندن مضارعك نفس متكلم وحده صيغه‌سيدر. دائما خبر يرينى طوتان بر اسم يا صفت ويا ظرفدن صكره بولنوب، اونك آخرى ساكن ايسه، همزه حذف اولنه‌رق حركه‌سى ماقبلنه ويريلير؛ ومتحرك ايسه «يم»، «يز» صورتنده قوللانيلير.] وارم، موجودم، بولنورم: نم، بوراده‌يم، بن ايى‌يم، بن تركم. تصريفى بو وجهله‌در:

(مضارع)

ام	از
سك	سكز
در	درلر

(ماضئ شهودى)

ايدم	ايدك
ايدك	ايدكز
ايدى	ايديلر

(ماضئ نقلى)

ايمشم	ايمشز
ايمشسك	ايمشسكز
ايمش (در)	ايمشلر (در)

(شرطيه)

ايسه‌م	ايسه‌ك
ايسه‌ك	ايسه‌كز
ايسه	ايسه‌لر

(صيغهٔ حاليه)

ايكن.

ديكر صيغه‌لرى متروك اولوب، «اولمق» فعلندن استعاره اولنور. عربيده فعل اسنادى بولنمديغنه قياساً، حدث وزمانى وفعلك كافهٔ احوال وشرائطنى حائز اولان بو كلمه‌لره «ادات اسناد» نامنى ويرمك علم صرفجه بيوك بر خطادر.

اُمّ { سشـ. عر. جـ: امهات. آنا، ننه، والده، مادر: ام المؤمنين = ازواج مطهرهٔ جناب نبوى‌يه ويريلان عنواندر. || ام الخبائث = شراب، مسكرات. || ام دنيا = مصر، قاهره. || ام الرأس = دماغ. || ام قرآن = سورهٔ فاتحه. || ام القرى = مكهٔ مكرمه. || ام الولد = چوجق آناسى اولان اوطه‌لق جاريه. || لأُمٍّ = والده طرفندن (قارداش)، باباسى آيرى: لام برادرى، همشيره‌سيدر.

اَمّا { حر. عر. [تركجه‌ده همزه مدله اوقونور] ١. لكن، آنجق، شو قدر واركه: بيلير اما سويلمز. ٢. قالديكه، كه‌لم، كانچه: اما او راضى اوليه‌جقمش، كندى بيله‌جكى ايشدر. [«كه» علاوه‌سيله پك عجمانه بر شيوه آلير.] ٣. ادات تعجب واعظام: اما يابدك! اما يازى! اما نه يازى! اما سس ها! اماده سس! || اما بعد = كتاب ونطقده دعادن صكره مقصده كيريشيله‌جكى وقت ايرادى معتاد بر تعبيردر.

اِماته { سشـ. عر. [«موت» دن مصـ. افعال] اولومه موجب اولمه، اولو حالنه قومه. ؤ.

اَماثِل { صند. جـ. عر. [فد: «امثل» غير مستعمل ستفـ.] اشلر، امثال، اقران: افتخار الاماثل والاقران.

اَماجِد { صند. جـ. عر. فد: امجد. ؤا: امجد.

أمارَت { سث. عر. [« امر » دن] ۱. امیرلك، بكلك، بر امیر و یا بكك حال و صفتی: امارت مكهٔ مكرمه. ۲. برامیر یابك ویا پرنسك تحت ادارەسنده بولنان مملكت، بكلك، پرنسلك: بلغارستان امارتی .

أماره { سث. عر. ج: امارات. علامت، نشان، اثر: بورادن گچمش اولدیغنه دلالت ایدەجك هیچ بر امارەیه دسترس اولەمدق؛ ح. قرینه .

أمّاره { صث. عر. [« امر » دن سمبـ. مذكری قوللا. نماز.] زیادەسیله امر ایدیجی، مجبر: نفس اماره = انسانه سیآتی امر ایدن نفس وشهوتی .

أماكِن { سنذ. ج. عر. فد: مكان. با: مكان .

إماله { سث. عر. [«میل» دن مصـ. افعال] بر طرفه اگمه، یاتیرمه، میل ایتدیرمه. || د. مقصور اوقونمق لازم كلن حركەنك وزنه اویسون دیه غیر طبیعی اولەرق مدی كه معیبات نظمیەدندر .

إمام { سنذ. عر. ج: أئمه. ۱. نمازده كندیسنه اقتدا اولنان ذات، جماعته نماز قیلدیران ذات: فلان جامع شریفك امامی؛ محله امامی، كه جامعده نماز قیلدیرمغله برابر محلەسی خلقنك بلدیەیه متعلق امورینی و جنازه و نكاح ایشلرینی ده كورور؛ طابور، آلای امامی = عسكره نمازقیلدیرمق اوزره بهر طابور والای معیتنده بولنان امام كه طریق علمیەیه منسوب اولمغله برابر صفت عسكریەیی دخی حائز اولوب صاریق صارار و جبەسنده شریتلری اولور. ۲. امور مذهبیەده مقتدابه وپیشوا اولان ذات. بو معنی ایله امام عنوانی الك اول حضرت علی (رضه) افندمزله سبطین مكرمینه وامام حسین (رضه)ك نسلندن بربرینی متعاقب طقوز ذاته ویریلوب، جملەسنه ائمهٔ اثناعشر دیرلر. ۳. شرع شریفده اجتهاد ایدوب رأی صاحبی اولان ذواته ویریلیر: امام مالك، امام شافعی. ۴. برعلم وفنده سوزی سند اتخاذ اولنەجق درجەده رسوخ وید طولی قزانان ذات: امام غزالی، امام سیبویه، ائمهٔ نحاة. ۵. خلیفهٔ مسلمین، امیر المؤمنین. بو معنی ایله بو كونكی كونده یالكز قوللانیلوب، آنجق امام المسلمین دینلیر. || امام اعظم = ابوحنیفه نعمان بن بشر حضرتلری. || امام اوی = مقدما قادین توقیفخانەسی. || امام بایلدی = زیتون یاغلی بر نوع پاطلیجان یمكی .

إمامَت { سث. عر. ۱. امامق، نمازده كندیسنه اقتدا اولنان ذاتك حال و صفتی، امامق: بو جامعده كیم امامت ایدیور؟ ۲. امور مذهبیه و علومده امام عنوانی. ۳. خلافت جلیلهٔ اسلامیه .

إمام زاده { سـ. فا. امام اوغلی، باباسی امام و یا امام عنوانی حائز آدم .

إماملق { سـ. امام صفت و وظیفەسی: بو جامعده كیم امامق ایدیور؟

إمامه { سـ. ۱. چبوق وسیفارەلغك باشنه طاقیلان كهربا وسائرەدن آغزلق. ۲. تسبیحك باشندەكی اوزون دانه كه ایپلیك ایكی اوجی بونك ایچندن گچوب قامچی‌یه ربط اولنور .

إمامه جی { سـ. كهربا وسائرەدن چبوق امامەسی و سائر شیئلر یاپان صنعتكر .

أمان { سنذ. عر. ۱. قورقوسزلق، امن، امنیت: امن وامان بر كالدر. ۲. عفو، مساعده: امان ویرمك. ۳. استیمان، رعی: امان ایستمك. || الامان = عفو، مرحمت، مدد! || امان ویرمەمك = مساعده ایتمەمك، اصلا مرحمت ایتمیوب جزاسنی ویرمك. || فی امان الله = الله سلامت ویرسین. == حد. با: آمان .

أمانَت { سث. عر. ج: امانات. [« امن » دن] ۱. برینه امنیت ایدوب بر شیئ ترك و تودیع ایتمه: بونی سزه امانت ایدەجكم، امانت براقەجغم. ۲. برینه امنیت ایدیلوب براقیلان شیئ: امانتمی اعاده ایدیكز. ۳. دوائر حكومتدن بعضیسنه ویریلن اسم: رسومات امانتی، شهر امانتی. || اللهه امانت اولك، سزی ربمه امانت ایدرم = اللهه ایصمارلادق. || امانة الله = من طرف الله امانت حكمنده اولان رعایا وزیردستان وعلی الخصوص حمایەیه محتاج

اولان طاقلری. || صندیق اماتی = صندیق امینلکی، صندیقکارلق. || امانات شریفه = خرقهٔ شریف کبی وقت سعادتدن قالمه آثار مقدسه که مقام خلافت عظمایه امانت حکمنده‌در: سلطان سلیم خان اول حضرتلری اماناتی تسلیم ایلدی. || ح. امین اتخاذ اولنان کسه نك نزدینه براغیلان شیئدر.

اَمانَةً { ح. عر. ١. امانت طریقیله، امانت اوله‌رق: بونی سزه امانةً ویریورم. ٢. بر ادارهٔ رسمیه معرفتیله وبونك تحت نظارتنده، احالةً تعبیراولنان التزام صورتیله اولمیه‌رق: ولایتك اعشاری ایکی سنه امانةً ایکی سنه‌ده احالةً اداره‌اولندی.

اَمانتجی { ت. بر یردن بر یره ارسال اولنان اشیایی امانت صورتیله آلوب محللرینه تسلیم ایدن آدم که بعضاً کندیسی مقنن صورتده کیدوب کلیر و بعضاً اوراغنه کوندریر: بروسه، ازمیر، سلانیك امانتجیسی.

اَمانتجیلك { ت. بر یردن بر یره امانت صورتیله ارسال اولنان اشیایی آلوب تسلیم ایتمك وظیفه‌سی: استانبول ایله بروسه آره‌سنده امانتجیلك ایدیور.

اَمانتدار { ت. امانتجی.

اَمانی { سش. ج. عر. فد: امنیه. با: امنیه.

اِمپراطور { امپراطوریچه، امپراطورلق. با: ایمپراطور وسائره.

اُمَّت { سش. عر. ج: امم. ١. بر لسانله متکلم انسانلرك مجموعی: امم قدیمه، امم متأخره، امم اسلامیه. ٢. بر پیغمبرك دین حقه دعوت ایتمکه من طرف الله مأمور اولدیغی جماعت؛ امت دعوت = دعوت اولنوب‌ده انکار ده اصرارله ایمان کتیرمینلر؛ امت اجابت = دعوت اولنوب ایمانه کلنلر. || امت محمد (صلعم) = فخرکائنات افندمزك دعوت بیوردقلری قوم نجیب عرب وبعده بونلره تابع اولان عجم وبربر وترك وسائره، ملت اسلامیه.

لسانمزده غلط فاحش اوله‌رق بو کله «ملت» معناسیله و «ملت» لفظی بونك یرینه قوللانیلوب، مثلا: «امت اسلامیه» و «ملت عثمانیه» دینلیور؛ حالبوکه عکسنه دینلمك اقتضا ایدر. بویله خطالرك لسان ادبیدن اولنسون دور طوتلمسی الزمدر.

اِمتِثال { سذ. عر. [«مثل» دن مص. افتعال] ١. بر شیئی نمونه ومثال اتخاذ ایدوب اوکا تطبیق حرکت ایتمه، اویمه. ٢. آلنان امره تمامیله انقیاد و اطاعت ایدوب اوکا کوره حرکت ایتمه: مرجع رسمیسندن آلدیغی اوامره امتثال ایتین مأمور مسئول اولور.

اِمتِثالاً { ح. عر. انقیاد و اطاعت وتطبیق حرکت طریقیله، اویه‌رق، تابع اوله‌رق: امرکزه امتثالاً بو ایشی یاپدم.

اِمتِحان { سذ. عر. [«محن» دن مص. افتعال] ١. دکمه‌مه، صنامه، تجربه: جناب حق سودیکی قوللرینی امتحان ایچون کندیلرینی انواع مشاق ومصائبه دوچار ایدر. ٢. مکتب شاکردانك صنف آتلامقه ویا بر مأموریت طالبنك اوکا استحقاق اولوب اولمدیغی آکلاشلمق ایچون کندیلرینه ایراد اولنان سوآللر: امتحان اولنمق، امتحان ویرمك؛ امتحان ایتمك، امتحانه چکمك؛ سنه امتحانی، خروج امتحانی، خصوصی امتحان؛ او مأموریته طالب اولانلر فلان وفلان علمدن امتحان اولنه‌جقدر؛ بالامتحان، لدی الامتحان، عند الامتحان تبین ایده‌جك درجهٔ اقتدارینه کوره.

اِمتِداد { سذ. عر. [«مد» دن مص. افتعال] اوزامه، اوزون سورمه، اوزایوب کیتمه: مذاکراتك بودرجه‌ده امتدادی؛ بوسنه قیش چوق امتداد ایتدی.

اِمتِزاج { سذ. عر. [«مزج» دن مص. افتعال] ١. قاریشمه بیلمه، بردن زیاده جسمك قاریشوب برجسم تشکیل ایتمسی: امتزاج کیمیوی. ٢. بربرینی طوتمه، اویغونلق، موافقت: امتزاج الوان. ٣. یکینمه، حسن معاشرت، اویوشمه: اوآدملرله امتزاج اولنماز؛ قاری قوجه آره‌سنده امتزاج اولمازسه برلکده یاشامق پك مشکل اولور. ٤. آلیشمه، صحته موافق بولمه: اورانك هواسیله امتزاج ایده‌مدم.

اِمتِصاص { سذ. عر. [«مص» دن مص. افتعال] ١. امه، امه‌رك چکمه: صوبی امتصاص ایتدی. ذ. ٢. ط. هضم

اولنان مواد مأكوله‌نك طا-
مارلره یایلمسی .

اَمتِعه سنذ. ج. عر. فد : متاع. با : متاع .

اِمتِلاء سنذ. عر. [« ملأ » دن مص. افتعال] ١. طوله: صهرنجك یاغمورصوییله امتلاسی ٢. طولغونلق : امتلاء معده = معده طولغونلغی. ٣. ط. قان طورمه ، قان طوپلانمه : امتلاء اوعیه، امتلاء دم، امتلاء کلیه .

اِمتِناع سنذ. عر. [« منع » دن مص. افتعال] ١. ایستمه‌مه، یاپمه‌مه، چكنمه : امضادن امتناع ایدیور. ٢. امكانسزلق، ممكن اولمایش .

اِمتِنان سنذ. عر. [« من » دن مص. افتعال] باشه قاقمه، منت : احسان بی‌امتنان .

اِمتِیاز سنذ. عر. ج : امتیازات. [«میز» دن مص. افتعال]
١. دیكرلرندن آیرلمه، فرقلی اولمه، فرق، تفوق : بین‌الاقران امتیازی واردر. ٢. تمتعلی، مصرفلی ویا مسئولیتلی برایشك بشقه‌لری یاپه‌مامق اوزره برآدم ویاشركت وهیئته تخصیصی، مساعدهٔ مخصوصه، رخصت: دمیر یول، واپور ، معدن، فابریقه، غزته امتیازی؛ امتیاز رخصتنامه‌سی، براتی. ٣. استثنا، معافیت، حقوق استثنائیه : او خاندانك بعض امتیازاتی واردر. ٤. بر مملكتك كندینه مخصوص نظاماتله ونیم مستقل صورتده اداره اولنمق صلاحیتی، مختاریت اداره، ادارهٔ مختاره: بلغارستانك امتیازی. || امتیاز نشانی = دولت عثمانیه‌ده پادشاه زمان شوكتلو سلطان عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلری جانب اشرفندن ایجادبیوریلان برنشان عالی . || امتیاز مدالیه‌سی = بو نشانه مربوط عد اولنان مدالیه‌كه آلتون وكموش جنسی واردر. || صاحب امتیاز = امور نافعه‌دن بر ایشك ویا بر فابریقه وغزته وسائره‌نك امتیازینی حائز اولان آدم : فلان غزته‌نك صا-
حب امتیازی .

اِمتِیازلی ص. ١. امتیازی اولان، بشقه‌لرندن فرق اولنان، ممتاز. ٢. حقوق استثنائیه‌یه نائل، بعض مكلفاتدن مستثنا : بو عشیرت امتیازلیدر. ٣. صورت مخصوصه‌ده وبشقه‌لری یاپمامق شرطیله رخصت و مساعده‌یه مظهر : كبریت فابریقه‌سی امتیازلیدر. ٤. مختاریت اداره‌یه نائل .

اِمتِیازی ص. عر. ؤ : امتیازیه. امتیاز و استثنا ویا مساعدهٔ مخصوصه‌یه منسوب و متعلق : حقوق امتیازیه؛ شرائط امتیازیه .

اَمثال سنذ. ج. عر. فد : مثل. با : مثل. = تر. فد. ١. مانند، شبیه، نظیر : بونك امثالی یوقدر، امثالسزدر. ٢. نمونه، بر مساعده ویا دیكر معاملهٔ رسمیه‌ده صراحت قانونیه‌یه بدل نمونهٔ تطبیق واستنادگاه اوله‌بیله‌جك وقعهٔ سابقه : امثال یوقدر؛ بشقه‌لرینه امثال اولمامق شرطیله بوكا مساعده اولنمشدر. || ر. امثال رقمی = بركمك قاچ مثلی اخذ واعتبار اولنه‌جغنی كوسترن رقم. || ضروب امثال. با : ضرب مثل .

اَمثالسز ص. بماننددسز، اشی یوق، بی نظیر.

اَمثِله سنذ. ج. عر. فد : مثال. با : مثال. || د. صرف عربینك افعالی تصریفاتنه نمونه اولمق اوزره یالكز ثلاثیٔ مجردك برنجی بابندن « نصر » فعلنك تصریفی جدوللری؛ امثلهٔ مختلفه = ماضی، مضارع، مصدر كبی صیغ مختلفه‌دن تصریف اولنانلری؛ امثلهٔ مطرده = یالكز بر صیغه‌نك غائب، مخاطب، متكلم، مذكر، مؤنث ومفرد، تثنیه، جمع اوله‌رق تصریفی .

اَمجاد سنذ. ج. عر. فد : مجد. با : مجد .

اَمجَد ص. عر. ج : اماجد. [« مجید » دن ستف.] دها یاخود پك مجد وشرف و علو صاحبی : جد امجد حضرت پادشاهی؛ افتخار الاماجد والاكارم .

اَمجه ـ. ص. [اصلی : امكجه یاخود همه‌جه] عمومك یاردیمیله وال برلكیله كوریلن ایشه اطلاق اولنور : امجه كونی، امجه ایش. [« مجی » صورتنده دخی یازانلر واردر .]

اَمجیك ـ. [« امك » دن] ممه، ندی، بستان .

اِمحاء « محو » ماده‌سنی افعال بابندن كتیره‌رك تركجه‌ده بولغتی قوللانیورلرسه‌ده، عربیده مادهٔ مذكوره افعال بابندن

اصلا كلمز؛ وذاتاً محو متعدی اولدیغیچون، او بابدن كثیرلسنه حاجتده یوقدر. یالكز میم مشدده‌نك كسریله «انمحاء» دن مبدل انفعال بابندن «امحاء» واردر، كه محو ونابود اولمه معناسنه كلیر، بوده لسانمزده مستعمل دكلدر.

اِمداد { سذ. عر. [«مدد» دن مص. افعال] ١. یاردیم، معاونت، ناچار قالمش بر آدمك یاردیمنه یتیشمه: بكا امداد ایتدی، امدادمه یتیشدی؛ سز امدادمه یتیشمیه ایدیكز بو ایشك ایچندن چیقه‌میه جقدم. ٢. كندیندن قوتلی بر دشمن قارشیسنده بولنان بر قوماندان یاخود فرقه‌یه معاونت ایتمك اوزره كوندریلن عسكر: امداد بكلیوردی؛ امداد كلدی.

اِمدادجی { ص. ١. یاردیم ایدن، یاردیمجی: الله امدادجیكز اولسون! ٢. یاردیمه كوندریلن عسكر: امداد- جی بلوك، امدادجی عسكر.

اِمدادی { ص. عر. ث: امدادیه. امداد و معاونته منسوب ومتعلق: فرقهٔ امدادیه.

اِمدی { با: ایمدی.

اَمدیرمك { فت. ایمكه سوق و اجبار ایتمك، مص ایتدیرمك، امزیرمك: چوجغه ممه، سوت امدیرمك؛ یاره‌یی برینه امدیرمك.

اَمر { سذ. عر. ج: آوامر. ١. بیورمه، بیوروق، فرمان: فلان امر ایتدی؛ كیتمكه امر آلدم؛ امر عالی، امر نظارتپناهی؛ امر سزكدر؛ امر و فرمان حضرت من له الامر كدر = محررات رسمیه‌نك نهایتنده یازلمسی معتاد ظرافت تعبیری. ٢. بر مقام عالیدن بر ایش حقنده امری حاوی یازیلان ورقه، امرنامه: نظارتدن بر امر كلدی؛ مأمو- ریتكز حقنده امری آلدیكزمی؟ [مقابلی «نهی» ایسه‌ده، لسا- نمزده امر نهی مقامنده دخی قوللانیلیر:] بكا كیتمه دیه امر ایتدیلر، یعنی بنی كیتمه‌دن نهی ایتدیلر. ٣. ط. طبیبك ترتیب و تنبیهی، رچته. ٤. د. فعلك یاپ و یا یاپسون كبی امر معناسنی افاده ایدن صیغه‌سی، كه مخاطب وغائبی اولور. عرب صرفیونی مخاطبنه «امر حاضر» ویا سا- ده‌جه «امر» وغائبنه «امر غائب»، و منفیلرینه ده «نهی حاضر» و «نهی غائب» دیرلر. || امر الهی، اللهك امری = قدر الهی. || امرحق واقع اولمق = وفات. || امر بالمعروف نهی عن المنكر = شرعاً یاپلمسی اقتضا ایدن ایشلری ترویج ومنهیاتی منعه چالیشمه. || امر حق = وفات: امر حق وقوعنده. || اولو الامر = شرعاً خلقه امر ایتمكله وخلق امرلرینه اطاعتله مكلف بولنان ذوات كه خلیفهٔ مسلمین ایله وكیللریدر. || امر قولی = آلدیغی امری اجرایه مجبور بولنان واو خصوصده رأی ومطالعه بیان ایده‌مین آدم. || ح. امره محرر سند = بونو.

اَمر { سذ. عر. ج: اُمور. ایش، شیٔ، ماده، مصلحت، خصوص، كیفیت: بو بر امر عظیمدر؛ اسكان مهاجرین امرنده چوق غیرتی سبق ایتمشدر؛ امور خارجیه، داخلیه، نافعه؛ امور سیاسیه، ملكیه، عسكریه تجاریه، بریه، بحریه. || آخر الامر = الك نهایت، عاقبت. || ابتدای امرده، اول امرده = الك اول. || نفس الامر = ذات ماده، اساس مصلحت: نفس الامره موافق بر ایش. || امور بیتیه، خصوصیه، ذاتیه = بر مأمورك غیر رسمی وكندینه عائد ایشلری. || امور مأموره = هر مأمورك اجرا ورؤیتیله مكلف اولدیغی ایشلر.

اُمَرا { سذ. ج. عر. فد: امیر. با: امیر. || ع. پاشا عنوا- نتی حائز اولمیان فرمانلی بیوك ضابطلر، میرالای، قائممقام و بیكباشی رتبه‌لرنده بولنانلر: امراء عسكریه؛ اركان و امرا و ضابطان. || امیر الامرا = ١. خلفاء عباسیه زماننده آل بویه وسلجوقیلردن امور عسكریه یه و ضبط وربطه باقق صورتیله بغداد ده مقیم اولانلره ویریلن عنواندر. ٢. الیوم رتب ملكیه- دن اصطبل عامره ایله میر میرانلق آره‌سنده بر رتبه‌یی حائز اولانلره‌كه عنوانی عزتلو پاشادر.

اِمرار { سذ. عر. [«مرور» دن مص. افعال] چكیر- مه: آغر طوپلری بو كوپریدن امرار ایتمك تهلكه لیدر؛ امرار وقت ایتمك = وقت چكیرمك.

اَمراض { سذ. جـ. عر. فد: مرض. با: مرض.

اَمرد { صـ. عر. [«مرد» دن مشـ.] هنوز بییق و صقالی چیقمامش، توگنز: شاب امرد = دها بییغی صقالی کلمه‌مش دلیقانلی.

اَمرنامه { سـ. فا. [امر. نامه] بر امری حاوی تحریرات رسمیه‌که مافوقدن مادونه یازیلیر: امرنامهٔ نظارتپناهی؛ امرنامهٔ سامی = مقام صدارت عظمادن یازیلان محررات. — ظرافت طریقیله خصوصی مکتوبلره دخی امرنامه دینلوب تعبیر سؤ استعمال اولنور: امرنامهٔ عالیلرینی آلدم.

اِمرَتمك { با: ایمرتمك.

اَمرود { سـ. فا. آرمود. لـ.

اَمزِجه { سذ. جـ. عر. فد: مزاج. با: مزاج.

اَمزیرمَك { با امزرمك، فتـ. (چوجغه) ممه ویا صنعی امزیك امدیرمك، ارضاع.

اَمزیك { سـ. [«امیك» دن] ١. چوجغك آغزینه آلوب امدیکی ممه‌نك تپه‌سی، دوکمه‌سی، حلمه. ٢. ممه‌یه بدل چوجقلره سوت ویرمك ایچون مستعمل آغزی ممه اوجی شکلنده لاستیقلی شیشه: سوت نینه قهرینی چکمکدن ایسه چوجغی امزیکله بسلمك دها ایبدر. ٣. چوجقلرك صو ایچمه‌سنه مخصوص کوچك ابریق لوله‌سی. ٤. یکی طوغان چوجقلره تولبند ایچنه صاریلی اوله‌رق امدیریلن شکرلی بادم ازمه‌سی.

اَمزیکلی { صـ. ١. ممه‌ده چوجغی بولنان، چوجغه ممه ویرن (قادین): امزیکلی قادینلرك ایی بسلنمسی شرطدر. ٢. لوله‌لی (ابریق و یا دیکر قاب).

اِمساك { سذ. عر. [«مسك» دن مصـ. افعال] ١. بر شیئدن ال چکوب ضبط نفس ایتمه، اجتناب، پرهیز: طعامدن، غیبتدن امساك ایتملی. ٢. وقت معیننده اوروجه بدأ ایتمه وبونك موسمه کوره وقت شرعیسی: امساکدن صکره یاتدم؛ شمدی امساك قاچده‌در؟ ٣. یمز ایچمز آدمك حالی، بخل، خست، جریلك: بو درجه‌ده امساکه آرتدیریله‌جق آقچه اکسیك اولسون.

اِمساکیّه { سش. عر. رمضانده امساك وقتلرینی مبین جدوللی ورقه.

اَمِشمَك { فل. (قوزیلر) دینه دینه سوت اممك.

اَمصار { سش. جـ. عر. [فد: مصر] بیوك شهرلر: امصار وبلاد. [مفردی اصل اسم خاص اولوب، بعده عربلر طرفندن هر بیوك شهره اطلاق اولنمش، وبوصورتله ده جمعلنمش. یرلشمشدر. تثنیه‌سی اولان «المصران» دخی کوفه ایله بصره‌یه اطلاق اولنوردی.]

اِمصاص { سذ. عر. [«مص» دن مصـ. افعال] امدیرمه، چکرك یوتدیرمه ویا ایچری‌یه آلدیرمه: صوده حل اولنمش علاجی شریننه‌یه امصاص ایتمك.

اِمضاء { سذ. عر. [«مضو» یا «مضی» دن مصـ. افعال] ١. یازلمش بر مکتوب وسند وسائره‌نك آلتنه کندی اسمنی یازمه: امضا ایتمك، آتمق، قومق = امضالامق؛ سندی امضا ایتدی؛ بر توصیه نامه یازوب کندیسنه امضا ایتدیرملی. ٢. مکتوب وسند وسائره‌نك آلتنده یازلمش صاحبنك اسمی: بو سندك امضاسنی طانیرمیسکز؟ مکتوبك امضاسنی اوقویه‌مدم؛ وضع امضا ایتمك = امضا قومق، امضالامق؛ واضع امضا، صاحب امضا = بر سند وسائر ورقه‌یی امضا ایتمش اولان. [اصل معناسی کچیرمه واجرا وانفاذ اولوب، علی الخصوص بیع وشرا کبی معاملاتك اجراسنده قوللانیلیر: سندات وسائر معاملاتك اجراسی ایسه اکثریا امضایه متوقف اولدیغندن، بو مناسبتله لغت مولده اولمق اوزره، لسانمزده مستعمل معنایه‌ده کلمشدر.]

اِمضالاتمق { فتـ. امضا ایتدیرمك، آلتنه اسمنی یازدیرمق: مجلس کاتبی مضبطه مسوده‌لرینی رئیس واعضایه امضالاتمغله مکلفدر.

اِمضالاشمق { فشـ. امضا ویروب آلمق، بر مقاوله‌نامه‌نك بر صورتنی امضا ایدوب ویرمکله برابر دیکر صورتنی امضا ایتدیروب آلمق: ایشه

قرار ویردکسەدە دها امضالاشەمدق.

امضالامق { یا امضالمق. فتـ. (بر یازیلی کاغدك } آلتنه کندی اسمنی یازمق، اسمنی یازەرق قبول وتصدیق ایتمك: یازدیغك سندی امضالادم؛ مضبطه‌یی امضالامق ایستمدی.

امضالانمق { یا امضالنمق. فجـ. آلتنه اسم یازیله‌ } رق قبول وتصدیق اولنمق: مضبطه امضالاندی.

امطار { سذ. جـ. عر. فد: مطر. با: مطر. }

امعاء { سذ. جـ. عر. [فد: معی غیر مستعمل] تشـ. باغر. } صاقلر: امعاء دقیقه = اینجه باغرصاقلر؛ امعاء غلیظه = قالین باغرصاقلر. || طـ. اختناق، استرخاء، التصاق، التهاب امعاء = باغرصاقلره عائد مختلف امراض.

امعان { سذ. عر. [«معن» دن مصـ. افعال] } ١. مبالغه ایتمه، بر ایشده پك ایلری وارمه: امعان نظر = چوق و دقتله باقمه. ٢. دقت، جهد، اهتمام: نظر امعانله باقق.

امك { سـ. ١ چالیشمه، سعی، جهد: بو ایشه امکم } چکمشدر؛ امك ویرمك = چالیشمق، جهد ایتمك. ٢. زحمت، یورغونلق، رنج، تعب: امك چکمك: چوق امکله وجوده کلمش بر ایشدر. ٣. سعی حقی، چالیشمه قارشیلغی، اجرت: امکمی ویریکز.

امکان { سذ. عر. [«مکانة» دن مصـ. افعال] ممکن اولمه، } اوله‌بیله‌جك حالده بولنمه، دائرهٔ اقتدار داخلنده اولیش: بو ایشك امکانی واردر = ممکندر، اوله‌بیلیر؛ امکانی یوقدر = ممکن دکلدر، اوله‌ماز؛ درجهٔ امکانك خارجنده‌در؛ عدم امکان = ممکن اولمایش، امکانسزلق؛ عدیم الامکان = امکانسز، محال. [ترکجه «امکانسز»دن ترجمه‌در.]

امکانسز { صـ. امکانی اولمیان، ممکن اولمیان، محال. } [«ممکنسز» دیمك خطادر.]

امکانسزلق { سـ. ممکن اولمایش، عدم امکان، } محال اوله: بو ایشك امکانسزلغی معلوم ایدی.

امکدار { سـ. جـ: امکداران. [تر. امك ـ فا. داشتن } ــ ترکیب سقیم]. امکی سبق ایتمش، قدم ومکافاته استحقاق قزانمش مأمور، خدمتجی و سائره: امکدار بر خدمتجیسی واردر؛ امکداران بندکان میاننده.

امکدارلق { سـ. امکی سبق ایتمش قدملی مأ- } مور ویا خدمتجینك حال و صفتی: امکدارلقده اوندن ایلری کیمسه یوقدر؛ اونك امکدارلغی نظر اعتباره آلنملیدر.

امکداش { سـ. امك وسعی و عمل آرقداشی، } امکدارلقده رفیق، قپوبولداشی.

امکسز { صـ. ١. چالیشمقسزین وزحمتسزجه وجوده } کلن: امکسز بر ایشدر. ٢. اوکی (اولاد): امکسز بر اوغلی، قیزی واردر.

امکلمك { یا امکله‌مك. فلـ. ١. چالیشمق، چبالامق. } لـ. ٢. (اوفاق چوجق) یورءکه چبالامق، دپه‌لنمك.

امکلی { صـ. سعی وجهدله وجوده کلن ویا حصولی سعی } وجهده متوقف اولان: چوق امکلی ایشدر.

امکن { [افعال بابندن امکان فعل ماضیسی اولوب شو } تعبیر عربیده مستعملدر:] مهما امکن = ممکن اولدیغی قدر، درجهٔ امکان داخلنده.

امکنه { سذ. جـ. عر. فد: مکان. با: مکان. }

امل { سذ. عر. جـ: آمال. ١. اومو، اومه، امید: امل } ایتمك. ٢. شدتلی آرزو، حرص، طمع: امله دوشمك؛ بر طاقم آمالده بولنمق. || طول امل = نائلیتی بعید شیئلر امید وآرزوسی، بیتمز توکنمز حرص جاه.

املاء { سذ. عر. [«ملأ» دن مصـ. افعال] طولدیرمه } معناسیله کثیر الاستعمال ایسه ده، عربیده ذاتاً ثلاثیٔ مجردی طولدیرمق معناسیله متعدی اولدیغندن، افعال بابندن اصلا بو معنایه کلمز.

املاء { سذ. عر. جـ: امالی. [«ملو» دن مصـ. افعال، } ودها طوغریسی «املال» دن مبدل] ١. سویلیوب برینه یازدیرمه: تألیفاتنی تدریس ایدرکن طلبه‌سنه املا ایدردی [ایتدیردی دیمه‌ملی]؛ بو

كتاب املا طريقيله يازلمشدر. [بو معنا ايله لسانمزده پك مستعمل دكل ايسه ده، مكتب وتدريس لساننده لازم اولديغندن، استعمالى ضروريدر.] ٢. بر لسانك عباره‌سنى درست يازمق علمى: بو آدم املا بيلمز؛ چوجقلره املا اوكرتملى؛ املاسز مكتوب؛ املايه كلمك = يازيله‌بيلمك؛ املايه كلمه‌مك = يازيله‌مامق. [بو ايكنجى معنا عربيده يوقدر، لكن هركس املا طريقيله يعنى بشقه‌سنك آغزندن سويله‌ديكنى درست يازه‌بيلمك ايچون، بو علمه محتاج اولديغندن، برنجى معناسندن تولد وتحصل ايتمشدر. ذاتاً فصيح عربى سويلين عربلر بو معنايه دلالت ايده‌جك بر لغته پك او قدر محتاج دكللردر، زيرا تلفظلرى حروفى آيرمغه كافيدر؛ (س)ى (ص) ياخود (ث)، و(ح)يى (خ) ياخود (ه) يازمق اونلر ايچون متصور دكلدر. بناءً عليه، بز املايى فارسيده دخى مرعى اولان بو ايكنجى معنا ايله قوللانمقدن احتراز ايتمه‌ملى، وچين خطنه ياقيشان «رسم خط» تعبيرينى قبول ايتمه‌مليز.] || مج. املايه كلمه‌مك = اصلاحى ممكن اولمامق.

اَملاح { سذ. جج. عر. فد: ملح. با: ملح.

اِملاسز { ص. املاسى يولنده اوليان، درست يازلمامش، حروفى نابمحل يازلمش: املاسز بر مكتوب. = ح. درست اولميه‌رق، ياكليش: املاسز يازيور.

اِملاسزلق { س. املا ياكليشلغى، بر عباره حروفنك نابمحل يازلمسى: املاسزلق صاحبنه يازى بيلمكدن استفاده ايتديرمز.

اَملاك { سذ. جج. عر. فد: ملك. با: ملك. = تر. فد. [«املاك اميريه» دن مخفف] ميرى‌يه عائد اراضى: بو تارله، بو چفتلك املاكدر.

اَمِلَمك { فج. چكيلوب مص اولنمق: يره دوكيلن سوت املمز؛ كچينك ممه‌سى املمك ممكن ميدر؟

امليق { ياخود ايليق. با: ايمليق.

اُمَم { سذ. جج. عر. فد: امت. با: امت.

اَمْمَك { فت. نفسله چكوب جذب ايتمك، مص ايتمك: سودى بردن امه‌رك ايچدى؛ ممه، طوداغنى، پارماغنى اممك. || پارماق اممك = حيرتده قالمق، پارماق ايصيرمق. || سوت اممك = ممه‌ده اولمق: حالا سوت اميور. || قانى اممك = نه‌سى وارسه آلمق.

اَممه { س. اممك فعلى، مص، جذب: چوجغك سوت اممه‌سى. = ص. اممكله حاصل اولان: اممه طلومبه = صويى جذب ايده‌رك ويرن طلومبه.

اَمْن { سذ. عر. ١. قورقوسزلق، اميناك، امنيت: امن وامان. ٢. راحتلق، استراحت، آسودكى، آسايش: مملكتده امن واسايش بركمالدر.

اُمَناء { ص. سذ. جج. عر. فد: امين. با: امين.

اَمنيَّت { سث. [ذاتاً مصدر اولان «امن» ه ادات مصدريت الحاقيله حاصل اولمش ياكليش بر لغت اولوب، عربى دكلدر] ١. اميناك قورقوسزلق: تنها سوقاقلرده كيجه امنيتى محافظه ايچون متصل قول كزديريلير. ٢. كوكنمه، اعتماد، وثوق: او آدمه امنيت جائز دكلدر؛ بو آدم شايان امنيتدر؛ بن كنديسنه امنيت ايتدم. || امنيتى سوء استعمال ايتمك = بشقه‌سنك امنيت ايتمه‌سندن بالاستفاده طولاندرمغه قالقيشمق. || امنيت صندينى = اوفق تفك معاملاته كيريشن بر نوع بانقه. || امنيت عموميه = بر مملكتك ضبط وربطنده وامور ضابطه‌جه اولان اميناك واسايش.

اَمنيَّتسز { ص. ١. امنيت و اسايشدن عارى. ٢. امنيت واعتماده شايان اولميان: امنيتسز آدمدر. ٣. كيمسه‌يه امنيت واعتماد ايتمين.

اَمنيَّتسزلك { س. ١. امنيت واسايش فقدانى. ٢. اعتماد و وثوقه شايان اولمايش.

اَمنيَّتلى { ص. ١. امنيت و اسايشى بركمال اولان: امنيتلى يردر. ٢. وثوق و اعتماده شايان، امين: امنيتلى آدمدر.

اُمنيه { سث. عر. جج: امانى. [«منى» دن] ١. اومو، اميد، امل. ٢. آرزو، ايستك. ٣. مقصد، نيت، قورندى: تجارتجه بر بيوك ثروته نائل اولمق امنيه‌سيله ديار غربته كيتدى.

أموات { ص. سذ. ج. عر. فذ: ميت. با: ميت. || اراضىٔ اموات = هيچ ايشلنمه‌مش خالى يرلر.

أموال { سذ. ج. عر. فذ: مال. با: مال.

أمواه { سذ. ج. عر. فذ: ماه. با: ماه ومياه.

أمور { سذ. ج. عر. فذ: امر. با: امر. = تر. فذ. اهميت ويريلن ايش، وظيفه: بن اويله شيئلرى امور ايتمم = وظيفه ايتمم، اهميت ويرمم؛ نه امورك؟ = نه وظيفه‌ك؟ نه‌كه لازم؟

أمورآشنا { ص. فا. ج: امور. آشنايان. [امور ـ آشنا] ايش بيلير، كارآشنا.

أمورديده { ص. فا. ج: امور ديدگان. [امور ـ ديدن] ايش كورمش، تجربه‌لى، كارآزموده.

أمورسانمق { فتـ. وظيفه ايدنمك، اهميت ويرمك، نظر اهميته آلمق: ايشى آكلاتدم سه‌ده هيچ امورسانمدى.

أمومت { سث. عر. [«ام» دن] والده‌لك، آنالق.

أمهات { سث. ج. عر. فذ: ام. با: ام. || بر علم و فنده يازلمش الك باشلى كتابلر كه مندرجاتلرى اساس و سند حكمنده‌در، نحوده سيبويه‌ك كتابى كبى.

إمهال { سذ. عر. [«مهل» دن مص. افعال] مهلت ويرمه، بر مدت دها مساعده ايتمه، تأخير وتعويق: حق تعالى طريق مشروعه‌دن صاپانلرك جزاسنى ويرمه‌ده اهمال ايتمز، امهال ايدر.

أمّى { ص. عر. [«ام» دن سمن.] يعنى والده‌سندن نصل طوغمش ايسه اويله قالوب اوقويوب يازمق بيلمين، اوقومامش. [اوقومق بيلمكسزين كافهٔ علوم وحقايق لدنيه‌يه مظهر وواقف اولملرندن طولايى فخر عالم (صلى الله تعالى عليه وسلم) افندمز حضرتلرينه وصف اولور.]

«امى» ايله «جاهل» آره‌سنده چوق فرق واردر: امى يالكز اوقويوب يازمق بيلميندر؛ جاهل ايسه ولو برآز اوقويوب‌يازمه بيلسه‌ده برشىٔ بيلمين ناداندر. هرامى جاهل دكلدر؛ آنادن كور طوغمش نيجه ذوات كچمشدر، كه بالطبع اوقويوب يازمقدن محروم اولدقلرى حالده، اكثر علوم وفنونده ائمه صره‌سنه كچمشلردر.

أميال { سذ. ج. عر. فذ: ميل. با: ميل.

أميد { س. فا. [شعرده بعضاً ميمك تشديديله اوقونور.] اومو، اومه، امل، مأمول: اميد ايتمك، اميدى اولمق = اومق: اميد ايديورم، اميدم واردر، اومارم؛ اميدى كسمك، قطع اميد ايتمك = مأيوس و نوميد اولمق؛ اميد ويرمك = اومديرمق، مأمول ايتديرمك؛ اميدله ياشامق = دائما اميد ايدوب ده املنه نائل اوله‌مامق. || م. اميد برونى = آفريقانك منتهاى جنوبنده‌كى برون واو جوارلردن عبارت مملكت.

أميدبخش { ص. فا. [اميد ـ بخشيدن] اميد ويرن، اميد ايتديرن، امل اوياندیران: بكا اميدبخش بر طاقم سوزلر سويلدى.

أميدسز { ص. ١. اميدينى كسمش، مأيوس، نوميد: بن بو خصوصده اميدسزم. ٢. اميد ايديله‌مين، غير مأمول: عجمى عسكرله غلبه اميدسزدر. ٣. حياتندن وخلاصندن اميد كسلمش، قورتلسى مأمول اولميان، آغر خسته: اميدسز بر خسته‌سى واردر؛ اميدسز بر حالده بولنيور.

أميدسزلك { س. ١. مأمول ايتمه‌يش، مأيوسيت، نوميدلك: قوماندانك اميدسزلكى عسكرك‌ده غيرتنى كسر ايتدى. ٢. اومولمه‌مايش، مأمول اولمايش، مأمول اولمامه: مظفريتك اميدسزلكى فكرى مغلوبيتى تسريع ايتدى. ٣. قورتلمسندن اميدلرك كسلمش اولمسى: خسته دون اميدسز ايدى، بوكون حالنده او اميدسزلكى تخفيف ايده‌جك بر تبدل كورندى.

أميدگاه { س. فا. [اميد ـ گاه = يرى] اميد يرى، اورادن برشىٔ اوميلان محل ومقام: يكتا اميدگاهم سزسكز. [سزده‌در ديمه‌ملى.]

أميدوار { ص. فا. اميدلى، اومان، مأمول ايدن: اميد وار اولمق = اومق.

أمير { سذ. ص. عر. ج: امراء. [«امر» دن صث.] ١. بر قوم ويا مملكتك باشى، بك، رئيس: مسقط، رياض اميرى. ٢. بيوك بر خاندانه منسوب، نجيب، اصيل‌ذات. ٣. تر. شريف

معنا یه کلز.] || امیر آخور یاخود میر آخور. با: آخور. || امیرالامراء. با: امراء. || امیر الجیش = اسکی عرب حکومتلرنده سر عسکر، باش قوماندان. || امیر الحج = حجاجك ایشلرینه نظارت ایتمك اوزره جانب جلیل خلافت عظمادن منصوب ذات. || امیر مکهٔ مکرمه = مکهٔ مکرمه وجوارلری شرفا وساداتیله عربانك ایشلرینه باقق ووالی ایله برلکده آسایشی محافظه ایتمك اوزره جانب جلیل المناقب خلافت عظمادن نصب وتعیین بیوریلان و «شریف» عنوانیله دخی معروف اولان شرفادن برذات. || امیر المؤمنین = خلیفهٔ اقدس اسلام. [الك اول بوعنوانی حضرت عمر الفاروق رضی الله عنه افندمز آلمشدر.] — فارسیده همزه‌نك اسقاطیله (میر) دینلوب، بو دخی لساننزه کچمشدر. با: میر.

امیزغنمق { با: ایمیزغنمق.

آمیك { س. [«امك» دن] امکدن چورومش یر، امه اثری، یره‌سی.

آمین { ص. عر. ؤ: امینه. جمع: امناء. [«امن» دن صش.] ۱. قورقوسز، قورقماز، امنیت صاحبی: بوراده کندی اومده کبی امینم. ۲. شبهه ایتمین، موثوقاً بیلن: ایشك بویله اولدیغندن امین‌میسکز؟ ۳. برینه امنیت و وثوق واعتماد ایدن: بن اوآدمدن امین ایدم. ٤. قورقلمیه‌جق، امنیتلی: بوراسی امین یردر. ٥. کندیسنه امنیت اولنه‌بیلن، موثوق، معتمد: کندیسی امین آدمدر؛ امین بر آدمله کوندرکز. || آلای امینی = برآلایك امور حسابیه‌سنه باقان ضابطکه بیکباشینك مادوننده‌در. || بلوك امینی = بر بلوکك امور حسابیه‌سنه باقان کیمسه‌که چاوشك مادوننده در. || صندیق امینی = وزنه دار، صندقکار. || فتوی امینی = باب مشیختده علمادن بیوك مأمور.

آمینلك { س. امین اولان آدم و یا محلك حال وصفتی، امنیت. با: امین. || رسومات، شهر امینلکی.

اِن { حج. عر. [حرف شرط اولوب، بعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور:] ان شاء الله = الله ایسترسه.

اِناء { سذ. عر. ج: اوانی. قاب، چناق، صحن وتنجره ودستی کبی ظروف. [جمعی دها مستعملدر:] اوانیٔ زر وسیم.

اِنابت { وانابه. سث. عر. [«نوب» دن مص. افعال] ۱. معاصیدن توبه ایله حقه رجوع ایتمه. ۲. بر مرشده مراجعتله طریقته داخل اولمه: فلان ذاتدن انابه آلمشدر، اخذ انابت ایتمشدر.

اِناث { سث. ج. فد: انثی. دیشیلر، قادینلر، قیزلر: اناث مکتب رشدیسی؛ [همزه‌نك ضمیله تلفظی غلطدر.]

اَناجیل { سذ. ج. عر. فد: انجیل. با: انجیل.

آنار { اناره فعلندن وافعال بابندن ماضی اولوب، دعا مقامنده اولان ترکیب آتیده قوللانیلیر: انار الله قبره = حق تعالی مزارینی تنویر ایتسین.

اِناره { سث. عر. [«نور» دن مص. افعال] نورلاندیرمه، تنویر. [تنویر دها مستعملدر.]

اَنام { سذ. عر. خلق، مخلوقات، ناس: بین الانام = خلق آره‌سنده؛ سید الانام = فخر کائنات (صلی الله علیه وسلم) افندمز حضرتلری.

اَنامِل { سث. ج. عر. فد: انمله. با: انمله.

اَنانیّت { سث. عر. [«انا» دن] بنلك، غرور، خود بینلك.

اَنانی { ص. [عربی «انا» دن یاپلمش ایسه ده عربیده مستعمل دکلدر.] کندینی بر شیٔ ظن ایدر مغرور وجاهل وبیاغی (آدم): انانینك بریدر.

اَنائیّت { طوغریسی انانیتدر. با: انانیت.

اَنانیلك { س. بنلك ومغروریتله قاریشیق جهالت و بیاغیلق.

اِنباء { سذ. عر. [«نبأ» دن مص. افعال] خبر ویرمه، اخبار: کیفیتك انباء بیورلمسی متمنادر.

اِنبات { سذ. عر. [«نبات» دن مص. افعال] بیتیرمه، بیتمسنی موجب اولمه: فدانلری انبات ایدن قوت.

اَنبار { سذ. عر. [فارسیدن معرب اولوب جمع دکلدر. جمعی انابیر وانبارات کلیرسه‌ده،

سید : امیر صوبی. [جمعی بو بزجه مستعمل دکلدر. ترکجه «آنبار» ولسان عوامده «هانبار» تلفظ اولنور.] ١. ذخیره و سائره وضع و حفظنه مخصوص محل : ذخیره انباری. با : آنبار.

اَنباز { س. فا. اورتاق، شریك : حق تمالانك انبازی یوقدر.

اَنبان { س. فا. طغارجق. ذ.

اَنبَرباریس { سذ. عر. با : آنبرباریس.

اِنبِساط { سذ. عر. [«بسط» دن مص. انفعال] ١. یایلمه، آچلمه : قورشون دوکلکله انبساط ایدر. ٢. ایچ آچلمه، فراحلانمه، انشراح : انبساط خاطر، انبساط درون؛ انسانه بر انبساط کلیر. || ط. انبساط قلب = یورکك یایلمسی موجب مرض.

اَنبوبه { سذ. عر. با. تث. جرا. اینجه بوری، بوریجق.

اَنبوبی { ص. عر. ذ : انبوبیه. تث. با. جرا. اینجه بوری شکل وصورتنده اولان.

اَنبور { س. [فا. «انبر» دن] آتشی قاریشدیروب طوتیشدیرمغه مخصوص دمیر اوکسو، اولچر.

اَنبوه { س. فا. کروه، جماعت، غلبه‌لك، ازدحام. ذ. ول.

اَنبِیاء { سذ. ج. ص. فد : نبی. با : نبی.

اَنبیق { سذ. عر. [یو. "Αμβιξ"] کثول وعطریات وسائره تقطیرینه مخصوص آلت : انبیقدن چکمك = تقطیر ایتمك.

اِنتاج { سذ. عر. [«نتاج» دن مص. افعال] نتیجه ویرمه، موجب اولمه، تولید ایتمه : معارفك انتشاری صنایع وتجارتك ده ترقیسنی انتاج ایدر.

اِنتاج کَرده { ص. فا. نتیجه اوله‌رق حاصل اولان، دیکر بر شیئك نتیجه‌سی حکمنده اولان.

اَنتاری { س. [عربیده «عنتری» دینلیرسه‌ده ترکجه‌دن مأخوذدر.] ١. باصمه وپاتیسقه و قماش کبی اینجه بر شیئدن معمول اوزون لباس. ٢. قادینلرك دوز وسوسز لباسی : وقتیله انتاری کیلیردی. || کیجه‌لك انتاریسی = ارکك وقادینلرك کیجه یاتارکن و او ایچنده کیدکلری اوزون کوملك.

اَنتاریلك { ص. انتاری دینان لباسه اویغون : انتاریلك باصمه.

اَنتاریلی { ص. انتاری کیین : انتاریلی بر آدم کلدی.

اِنتِباه { سذ. عر. [«نبه» دن مص. افتعال] ١. اویانمه، اویانیقلق. ٢. غفلتك ضدی، کوز آچیقلغی، تیقظ. ٣. ط. جولان دم وحرارت غریزیه ایله اعصابده وحسیاتده وقوعه کلن سرعت وشدت وتزاید.

اِنتِشار { سذ. عر. [«نثر» دن مص. افتعال] ١. صاچلمه، طاغلمه، سرپلمه. ٢. بروندن صو چکوب پوسکورتمه. ذ.

اِنتِحار { سذ. عر. [«نحر» دن مص. افتعال] قتل نفس، اتلاف نفس، کندی کندینی اولدیرمه : مأیوسیت عشقدن انتحار ایتمك درجه‌سنه کلش.

اِنتِحال { سذ. عر. ج : انتحالات. [«نحول» دن مص. افتعال] دیکرینك شعرینی ویا بر سوزینی بنمسه‌مه : انتحال ادبیات عالمنده سرقتدر؛ انتحال ایتدیکی آثارله تفاخر ایدیور.

اِنتِخاب { سذ. عر. ج : انتخابات. [«نخب» دن مص. افتعال] ١. سچمه، اوروندمله، بر شیئك اك کزیده‌سنی آیروب آلمه : فلان دیواندن بر قاچ قطعه انتخاب ایتدم؛ انتخاب اولنمش کتابلر. ٢. بر مجلس اداره ویابلدیه ایچون اعضا تعیینی وبونك ایچون قانوناً ایفا اولنان معاملات : بلدیه هیئتی هنوز انتخاب اولنمدی. ٣. طالبلرك ایچنده اك مقتدر ومستحقلرینك تفریق وتعیینی : انتخاب مأمورین. || د. بیت انتخاب = بر قطعه ویا قصیده‌نك اك کزیده بیتی.

اِنتِخابی { ص. عر. ذ : انتخابیه. انتخاب وانتخاباته متعلق : معاملات انتخابیه؛ او مجلسك تشکیلی انتخابیدر.

اَنتَرَسو { س. [ایتا. Interesse] منفعت، استفاده. لس.

اَنتَرَسوجی { ص. ساده کندی منفعت و استفاده‌سنی دوشونن، منفعت‌پرست. لس.

انتریغه { یاخود انتریقه س. [فر. Intrigue] دسیسه،

حیله، خدعه، دسیسه کارانه قورولمش طولاب: انتریقه سز تیاترو کتابی اولماز.

آنتریغه‌جی { یا انتریقه‌جی. ص. حیل و دسایسله } طولاب قوران، دساس، حیله‌کار.

انتزاع { سذ. عر. [« نزع »دن مص. افتعال] } چکوب قوپارمه، قوپاروب آلمه. || فل. تجرید. [فر. Abstraction]

انتساب { سذ. عر. ج: انتسابات. [« نسبة » دن } مص. افتعال] بر بیوك آدمه ویا بر دائره و هیئت وخاندانه مربوط ومتعلق اولمه، ارتباط، تعلق، منسوبیت: بو خاندانه اسکیدن انتسابی واردر؛ طریقت نقشبندی‌یه انتساب ایتدی.

انتساج { سذ. عر. [« نسج » دن مص. افتعال] } منسوجات کبی ایکی طرفدن چیزکیلی وسطرنجلی اولمه. ز.

انتساق { سذ. عر. [« نسق » دن مص. افتعال] } نظام اوزره دیزلمش اولمه.

انتشار { سذ. عر. ج. انتشارات. [« نشر » دن } مص. افتعال] ١. یایلمه، طاغلمه، اورمه: بر رائحهٔ طیبه انتشار ایتدی. ٢. فاش اولوب شیوع بولمه، آغزلره دوشمه: او وقوعات شهرك هر طرفنه انتشار ایتدی. ٣. تعمم ایتمه، هرکس حصه‌دار اوله‌جق صورتده چوغالوب یایلمه: انتشار معارف؛ علوم وفنون انتشار ایتدی.

انتظار { سذ. عر. [« نظر »دن مص. افتعال] بکلمه، } کوزلمه، ترقب: بهاره انتظار ایدیورم؛ بهارك انتظارنده‌یم؛ [بکلنیلن شیٔ اکثریا مفعول الیه صورتنده افاده اولنوب، مفعول به ویا نائب فاعل کبی ایرادی ومثلا: « بهاری انتظار ایدیورم، بهار انتظار اولنیور » دینلمسی یاکلیشدر.]

انتظام { سذ. عر. ج: انتظامات. [« نظام » دن } مص. افتعال] یولنده دیزلمش اولمه، دوزکونلك، ترتیب: بو ایشلرده هیچ انتظام یوقدر؛ انتظام آلتنه کیرمك؛ انتظام بولمق؛ امور بیتیه‌جه بعض انتظاماتله مشغولدر.

انتظامسز { ص. یولیله دیزلمه‌مش ویولنه قونمیوب } قارمه قاریشیق اولان، نظام وترتیبی اولمیان: انتظامسز براو.

انتظامسزلق { سذ. یولیله دیزلمه‌مش او. } لان شیئك حالی، نظامسزلق، ترتیبسزلك، قارمه قاریشیق حال.

انتفاخ { سذ. عر. [« نفخ » دن مص. افتعال] } شیشمه، قبارمه، شیشکینلك. || ط. انتفاخ امعاء، انتفاخ بطن، انتفاخ رأس، انتفاخ رحم و سائره = بو عضولرك شیشمه‌سی.

انتفاع { سذ. عر. [« نفع »دن مص. افتعال] } فائده‌لنمه، استفاده، تمتع.

انتقاد { سذ. عر. ج: انتقادات. [« نقد» دن مص. افتعال] } آثار ادبیه وفنیه‌نك بیطرفانه نظر تدقیق و معاینه‌دن چکیرلمسیله بالمحاکمه بیان مطالعه ایدلمسی: انتقاد ادبیاتك الکیدر. [بونك یرینه « تنقید » دخی قوللانیلیورسه‌ده، نقد ماده‌سی تفعیل بابندن کلدیکندن، و انتقاد طوروركن، دیکر لغته احتیاج اولمدیغندن، بو عندی کلمه‌نك ایجادینی تجویزه حاجت یوقدر. اولسه اولسه ثلاثیٔ مجرددن مصدری اولان و انتقادله ذاتاً مترادف بولنان « نقاد» قوللانیله‌بیلیر. «مناقده» تعبیری ده قارشیلقلی اولان معارضات ادبیه ایچون یعنی فر. Polémique دینلن شیٔ ایچون پك مناسب بر لغتدر. — انتقاد عربیده‌کی معنای اصلیٔ لغویسیله ترکجه‌ده قوللانلماز.]

انتقال { سذ. عر. ج: انتقالات. [« نقل» دن مص. افتعال] } ١. بر یردن بر یره چکمه، تبدیل مکان، کوچه: آناطولیدن روم ایلی‌یه انتقال ایدنلر. [بو معنا ایله « نقل » استعمالی دها مأنوسدر.] ٢. چکمه، سرایت، بولاشمه: امراض ساریه اکثریا تماسله انتقال ایدر. ٣. میراث اوله‌رق ویامیراث کبی قالمه، ارثاً چکمه: پدرندن کندیسنه برچوق اراضی وعقارات انتقال ایتدی؛ بعض علتلر ارثاً ابویندن اولاده انتقال ایدر. ٤. اموال غیر منقوله‌نك متوفی ابویندن اولادك نامنه چکیرلمسیله بونلرك نامنه طابو وسند اعطاسی: انتقال معامله‌سی، خرجی؛ هنوز

انتقالی اجرا اولنمامش. ٥. داربقایه کیتمه، رحلت، ارتحال، وفات. [«ارتحال» دها مستعمل اولوب، انتقال اکثریا «داربقا» یه مضاف اوله‌رق قوللانیلیر.] ٦. سامعك متکلمك سوزندن مقصدینی آکلامسی، صراحةً سویلنلین شیئی‌ده درك وفهم ایتمسی: بوآدمك انتقالی یوقدر؛ بردن بره انتقال ایده‌مدم. ٧. سوزك، بحثك بر شیئه چکمسی: سوز میقروبلرك تأثیرینه انتقال ایتدی. ٨. ط. بر مرض ویا عضوك یر دکیشدیرمسی: انتقال مواقع امراض؛ انتقال بول، مثانه، مرض وسائره. || سرعت انتقال = ضمناً وکنایةً افاده اولنان سوزدن بیله چابق و درحال مقصدی آکلامه، حدت ذکا، ذهن آچیقلغی؛ سریع الانتقال = چابق آکلار، ذهنی آچیق. || اد. توسیع انتقال = اراضیٔ امیریه وموقوفه‌نك اولاد ذکور واناث بولنمدیغی حالده محلول اولماسیچون سکزنجی درجه‌یه قدر معین اولان اقربایه انتقال ایتمسی حقنده قانوناً وضع اولنان اصول.

اِنتِقام { سذ. عر. ج: انتقامات. [«نقم» دن مص. افتعال] اوج، آجی چیقارمه، ثار: انتقام آلمق، اخذ انتقام ایتمك = اوج آلمق، اخذ ثار ایتمك، آجیسنی چیقارمق.

اِنتِقامجی { س. ص. انتقام آلمغه میال، انتقام براقماز، ذو الانتقام.

اِنتِکاس { سذ. عر. [«نکس» دن مص. افتعال] باش آشاغی دونمه و یا دوشمه. ن. || ط. انتکاس خارجی = بعض اعضاء داخلیه‌نك فتق صورتنده طیشاری‌یه فیرلامه‌سی.

اِنتِماء { سذ. عر. [«نمی» دن مص. افتعال] بر نسل و نسبه منسوب اولمه، انتساب: امرای حماست انتما. [یالکز سجع بلاسی اولان بویله مناسبتسز ترکیباتده قوللانیلیر.]

اَنتَمك { مص: اندیر. فت. (بر ارکك حیوانی) ایکدیش ایتدیرمك، خصیه‌لرینی چیقاره‌رق ارککلکنی کیدرمك، بری‌واسطه‌سیله انه‌مك: بلیجلری ایی سمیرتمك ایچون انتملی.

اِنتِهاء { سذ. عر. [«نهایة» دن مص. افتعال] ١. نهایت بولمه، صوکه وارمه، غایته ایرمه: بو یول نره‌ده انتها بولور؟ ٢. ختام بولمه، توکنمه، بیتمه: علم وفنك انتهاسی یوقدر. ٣. صوك، پایان، نهایت، غایت، انجام: عالمك ابتداسی اولدیغی کبی انتهاسی‌ده اوله‌جقدر، یالکز قدرت الهیه‌نك ابتدا و انتهاسی یوقدر. [نهی اولنمه معناسیله ترکجه‌ده قوللانلمامليدر.]

اِنتِهاز { سذ. عر. [«نهز» دن مص. افتعال] غنیمت بیلوب قاچیرمامه: انتهاز فرصت ایتمك = فرصتی قاچیرمامق. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

اِنتِهائی { ص. عر. ن: انتهائیه. صوکه وختام بولمغه منسوب ومتعلق: ادات انتهائیه، صیغهٔ انتهائیه.

اُنثیٰ { سث. عر. ج: اناث. دیشی، قادین، قیز. [جمعی دها مستعملدر.]

اِنجاء { سذ. عر. [«نجاة» دن مص. افعال] قورتارمه، سلامته ایردیرمه. ن.

اِنجاز { سذ. عر. [«نجز» دن مص. افعال] اجرا، ادا، یرینه کتیرمه: انجاز وعد = ویریلن سوزك یرینه کتیرلمسی. [یالکز وعد ایله قوللانیلیر.]

اَنجام { س. فا. صوك، نهایت، عاقبت: ایش انجامه ایردی؛ انجام کار = ایشك صوکی، آخر الامر؛ الله انجامنی خیرایلیه.

اِنجِذاب { سذ. عر. ج: انجذابات. [«جذب» دن مص. انفعال] چکلمه، جذب و جلب اولنمه: غیر اختیاری بر انجذاب قلباه. || هـ. اجرام سماویه‌نك بربرلرینی جذب ایتملری‌که اندفاع ایله برابر اساس موازنهٔ کائناتدر. [فر. Gravitation.]

اَنجُر { سذ. عر. نبا. ایصیرغان اوتی.

اَنجُریّه { صث. عر. نبا. فصیلهٔ انجریه = ایصیرغان قبیلندن نباتات. == سث. ط. ایصیرغان اوتنك تماسندن حاصل اولان قبارجقلره مشابه جلد خسته‌لغی.

اِنجك { س. با: اینجیك.

اِنجِلاء { سذ. عر. [«جلاء» دن مص. انفعال] ١. جلی وعیان اولمه، تظاهر. ٢. پارلامه، جلالانمه. ن.

اَنْجُم { سنذ. جـ. عر. فد : نجم. | با : نجم.

اِنْجماد { طوكمه معناسيله لسا. | نمزده استعمالى شيوع بولمش ايسه ده، «جد» مادهسى انفعال بابندن اصلا كلمديكندن، اساسسز وياكليش اولوب، ذاتاً ثلاثئ مجردينك ده بناسى لازم اولديغندن، خماسيدن كثيرمك كلمتنى اختيار ايتمكدن ايسه، «انجماد» يرينه «جمود»، و «منجمد» يرينه «جامد» ديمك دها طوغرى وعربيه موافق اولور. شوقدركه بوكلملر علم لسان وفنده برر معنايه وضع وتخصيص ايدلمشدر.

اَنْجُمَن { سـ. فا. مجلس، جمعيت، | شورا : انجمن دانش = آقاديميا؛ انجمن تفتيش ومعاينه. = تر. [عو. اوجند] بر يره طوپلانمه، اوبك اولمه.

اِنْجو { وانجى. با : اينجى.

اَنْجير { سـ. فا. انجير. با : اينجير.

اِنْجيل { سنذ. عر. جـ : اناجيل. | [يو. Εὐαγγέλιον] حضرت عيسى (عم) ه نازل اولان كتاب سماوى : انجيل شريف؛ اناجيل اربعه = انجيلك حواريوندن درت كشينك ضبطنه كوره محفوظ اولان درت نسخهٔ مختلفهسى.

اِنْجيلى { صـ. عر. ؤ : انجيليه. | انجيل شريفه منسوب ومتعلق : نصايح انجيليه. = سنذ. انجيله تابع آدم. جـ : انجيليون.

اِنْجيلى { با : اينجيلى.

اَنْحاء { سنذ. جـ. عر. [فد : | «نحو» لسانمزده معناى لغويسيله مستعمل دكلدر] طرفلر، جانبلر.

اِنْحِراف { سنذ. عر. جـ : انحرا. | فات. [«حرف» دن مصـ. انفعال] ١. دونمه، صاپمه، طوغرى يولدن چيقمه، برطرفه ميل : طريق مستقيمدن انحراف ايتمهملى. ٢. دكيشمه، بوزلمه، فساد. ٣. قيريقلق. || مـ. انحراف ابره = پوصله ايكنهسـنك ميلى. ||طـ. انحراف رحم = رحمك چار. پلمسى، بر طرفه ميلى. || سم. انحراف مرمى = اسلحهٔ ناريه مرمياتنك هدف خطندن ميلى. || طـ. انحراف مزاج = كيفسزلك، نشئهسزلك، قيريقلق. || انحراف مفصل = اويناق يرينك چارپلمسى.

اِنْحِصار { سنذ. عر. جـ : انحصا. | رات. [«حصر» دن مصـ. انفعال] ١. يالكز برشئ ويا شخصه حصر اولنمه، بر شيئه مخصوص اولوب بشقهيه شمولى اولمامه : ازمنهٔ قديمهده علومك رؤساء روحانيهيه انحصارى عمومك جهالتده قالمسنى موجب اولوردى. ٢. بر محصـول ويا مادهٔ تجاريهنك بر ملتزم و يا شركتك يدينه تسليمى، يد واحده حصرى، رژى : توتون، تنباكى، مسكرات انحصارى؛ آمريقا ممالك مجتمعهسنك وارداتى مجرد كمرك ايله انحصارات حاصلاتندن عبارتدر. — برنجى معنا ايلهده انحصار ايتمك دينليرسهده، منحصر اولمق، منحصر قالمق تعبيرلرى دها مأنوسدر.

اِنْحِطاط { سنذ. عر. [«حط» دن | مصـ. انفعال] ١. دوشمه، آشاغيلامه، آلچالمه : اراضينك انحطاطى. ٢. تدنى. ٣. سن كالدن صكره سن شيخوختهيه يوزطوتمه : سن انحطاط ٤. طـ. قوتدن دوشمه. ٥. برشيش وساڭرهنك ايڭمهسى.

اِنْحِلال { سنذ. عر. [«حل» دن | مصـ. انفعال] ١. چوزيلوب آچلمه : عقدهٔ مشكلاتك انحلالى؛ قابل انحلال برمسئله. ؤ. ٢. طـ. طاغلمه، بوزلمه : انحلال دم، انحلال عظم، انحلال ورم.

اِنْحِناء { سنذ. عر. [«حنو» دن | مصـ. انفعال] ١. اكلمه، بوكلمه، اكرلمه، منحنى ومقوس اولمه : خطك انحناسى. ٢. طـ. بر كميك وساڭرهنك بر علتدن طولايى مقوس اولمسى : انحناء اظفار، انحناء عظم.

اِنْخِساف { سنذ. عر. [«خسوف» | دن مصـ. انفعال] ١. (آى) طوتلمه، خسوفه اوغرامه، منخسف اولمه. ٢. مجـ. دها كوزل ودها پارلاق وشانلى بر شئ ويا شخصك غلبهسيله سونركبى اولوب حكمى اولمامه : اوعصرده ابن سينانك بولنديغى بر يرده ديكر علمانك انخسافى طبيعى ايدى.

اِنْخِناق { سنذ. عر. [«خنق» | دن مصـ. انفعال] بوغلمه، بونالمه، نفس طوتلمه. [اختناق كبى.] لمـ.

اِنْداب { سنذ. عر. [«ندب» | دن مصـ. انفعال] طـ. (ياره) اوكلوب اثرى قالمه، يرى بللى اوله جق صورتده قپانمه. [فر. Cicatrisation].

اَنداخت { س. فا. ۱. آتمه، رمی. ۲. سلاح بو. شاتمه : یکرمی پاره طوب انداخت ایتدیلر. ۳. ع. قورشون وکله آتمق ونشان آلمق فنی : انداخت مکتبی.

اَنداخته { ص. فا. [«انداختن» فعلندن سمف.] آتلمش، براغلمش : انداختهٔ کوشهٔ نسیان.

اَنداد { سذ. ج. عر. [فذ: «ند» لسانمزده غیرمستعملدر] امثال، نظیرلر، شبیهلر: بی انداد= امثالسز، بی مانند.

اَنداز { ص. فا. [«انداختن» فعلندن سمص.] آتیجی، آتان، آتمش : لنکرانداز = دمیر آتان، دمیرآتمش؛ تیر انداز= اوق آتان. || سلاح انداز= کمیلرده تفنکله مسلح وکمی خدماتنده غیر مستخدم بحریه نفراتی. [بویله وصف ترکیبلرده بولنور.]

اَندازه { س. فا. [«هندسه» دن غلط ظن ایتمشلرسه‌ده، هندسه بوندن معربدر] ۱. اولچو، مقیاس. ۲. تر. آرشینك بز و باصمه و سائره اولچمکه مخصوص کوچك جنسی که ۶۰ سانتیمتره در. ۳. مج. حساب : اندازه‌یه کلیر = حسابه کلیر، معقول.

اَندازه‌سِز { ص. ۱. اولچوسز، اولچلمه‌مش. ۲. حسابسز، چوق، غیر محدود.

اَندازه‌لمك { یا اندازه‌له‌مك. فق. ۱. اندازه ایله اولچمك. ۲. تخمین و حساب ایتمك، تصارلامق.

اَندام { س. فا. ۱. تن، بدن، وجود : سیم اندام = کومش تنلی؛ کل اندام = کل تنلی. ۲. بوی، قد، قامت : اندامی غایتله موزون. ۳. قامتك موزونلغی، بیچیم : پك انداملی. || اندام آینه‌سی = انسانك بتون وجودینی کوستره‌جك صورتده بیوك دیوار آینه‌سی.

اَندامسِز { ص. ۱. بویسز، قیصه بویلی. ۲. بیچیمسز، لطافتدن عاری.

اَندامسزلِق { ۱. بویسزلق. ۲. بیچیمسزلك.

اَنداملی { ص. ۱. بویلی. ۲. قامتی موزون، بیچیملی.

اَند بَند { ص. [فا. اندوند = تارومار] ۱. پارچه پارچه : اندبند اولمق = پاره‌لنمق. ۲. محجوب، اوتانمش، قباحتی یوزینه اورلمقدن بکزی بوزلمش: اند بند اولدی. [عو. الك بند]

اَندَر { ص. عر. [«نادر» دن سنف.] دها ویاپك نادر و سیرك : یاقوتك خاصی اندر بر طاشدر. == ح. پك سیرك : اندر قوللانیلیر بر لغتدر.

اَندَر { حج. فا. ده، ایچنده : مشکل‌اندر مشکل=مشکلات ایچنده مشکلات؛ محال اندر محال = بسبتون امکانسز. [ترکی الاصل اسملرله ترکیبی جائز اولهمیه‌جغندن، «قات اندر قات» کبی تعبیرلر غلطدر.]

اِندِراج { سذ. عر. [«درج» دن مص. انفعال] درج اولنمه ومندرج اولمه معناسیله بو مصدر وعلی‌الخصوص (مندرج) لسانمزده کثیر الاستعمال ایسه‌ده، عربیده اندراج یالکز انقراض معناسیله مستعملدر.

اِندِراس { سذ. عر. [«دروس» دن مص. انفعال] اصلا اثری قالمیه‌جق صورتده محو اولمه : مدارس عتیقه‌نك اندراسی. [الك زیاده سف. مندرس مستعملدر.]

اَندَرون { س. فا. ۱. ایچ، داخل. ۲. قلب، ضمیر. [بو ایکی معنا ایله درون دها مستعملدر.] ۳. وقتیله حرم همایون پادشاهی دائره‌سی: اندرون همایون. ٤. الیوم سرای عتیقك خزینهٔ همایون و خرقهٔ سعادت دائره‌لری : اندرون همایون آغالری؛ اندرون همایوندن مخرج. [مقدما بو دائره‌یه آلنان کنجلرك مکمل صورتده معلملری اولوب، ادبیات شرقیه‌یی ودیکر بعض علومی اوکرندکلرندن، اوراسی برمکتب ومخرج حکمنده ایدی.]

اِندِفاع { سذ. عر. [«دفع» دن مص. انفعال] دفع و زائل اولمه، اورته‌دن قالقمه، مندفع اولمه. [سف. مندفع دها مستعملدر.]

اَندَك { ص. فا. آز، قلیل. ذ. || اندك ساله = کوچك یاشلی.

اَندُلس { سخ. [آندالوسیا An-dalousie دن] ج. اصل اسپانیانك قرطبه وغرناطه جهتلرندن عبارت اولان قسم جنوبیسنك اسمی اولوب، اورادن مملکته داخل اولان عربلر طرفندن بتون اسپانیاوپورتکیزه اطلاق اولنمشدر.

اَندَلُسی { ص. عر. ؤ: اندلسیه. اندلسه منسوب و متعلق، اندلسلی.

اِندِماج { سذ. عر. [« دموج » دن مص. انفعال] بربرینه چکمه، کایدلنمه. ؤ || ط. اندماج عظام، اندماج جنین.

اَندوخته { ص. فا. قازانلمش، مکتسب. ؤ. ولـ.

اَندود { ص. فا. [« اندودن » فعلندن سمص. وصف ترکیبلرده بولنور.] سورلمش، طلا ایدلمش یا خود ایشلنمش: زر اندود = آلتونله مطلا، آلتونله ایشلنمش.

اَندوز { ص. فا. [« اندوختن » فعلندن سمص. وصف ترکیبلر ده بولنور.] قزانان، اکتساب ایدن، کاسب: زر اندوز = آلتون قزانان.

اَندوه { س. فا. تاسه، قایغو، کدر، غصه. ؤ. ولـ.

اَندوهگین { ص. فا. و:

اَندوهناك { ص. فا. تاسه‌لی، قایغولی، مکدر، مغموم. لـ.

اَندیش { ص. فا. [« اندیشیدن » فعلندن سمص. صتر. تشکیلنده مستعملدر.] دوشونن، ملاحظه ایدن: دور اندیش = اوزاق دوشونن، هر شیئی چوق اولدن ملاحظه ایدن، مدبر؛ عاقبت اندیش = هرایشك صوکنی دوشونن؛ بد اندیش = سوء فکر صاحبی.

اَندیشلك { س. با: اندیشی.

اَندیشناك { ص. فا. ١. دوشونن، دوشونجه‌سی اولان. ٢. تاسه‌لی، مغموم، مکدر. ٣. شبهه ووسوسه ایدن، وسوسه‌لی.

اَندیشه { س. فا. ١. دوشونجه، تفکر. ٢. غم، کدر، غائله. ٣. شبهه، وسوسه، مراق: او آدمك حالی کندیسنجه موجب اندیشه اولیوردی.

اَندیشه‌سِز { ص. ١. بر کونه دوشونمه‌سی اولمیان، بر شیئ دوشونمین. ٢. کدرسز، غائله‌سز، راحت. ٣. وسوسه ومراق ایتمین.

اَندیشه‌سِزلِك { س. ١. دوشونمیش. ٢. غائله‌سزلك. ٣. وسوسه سزلك.

اَندیشه‌لی { ص. ١. غائله‌لی. ٢. وسوسه‌لی، مراقلی. ٣. وسوسه ومراق موجب.

اَندیشی { س. فا. [صتر. دن مبدل مصدریت معناسنی متضمن اسماء مرکبه ده بولنور] دوشونمه، دوشونش: دور اندیشی = اوزاق دوشونش، دور اندیشلك؛ بد اندیشی = کوتی دوشونش، بد اندیشلك.

اِنذار { سذ. عر. [« نذر » دن مص. افعال] نتایجنك وخامتیله قورقوده‌رق برشیئدن منع ونهی ایتمه، تبشیرك ضدی: هر پیغمبر قومنی انذار وتبشیر ایله مکلف بولنمشدر.

اِنزال { سذ. عر. [« نزول » دن مص. افعال] ١. ایندیرمه. [بو معنا ایله تنزیل دها مستعملدر.] ٢. منی خروجی: انزال وقوعی.

اَنزَروت { س. [غل. عنزروت] دیکنلی بر آغاجدن چیقان قرمیزی ویا بیاض بر نوع ضمغ.

اِنزِواء { سذ. عر. [« زوی » دن مص. انفعال] بر کوشه‌یه چکلمه، چکیلوب قاریشمامه، دنیادن منقطع اولمه: انزوایه چکلدی؛ اصحاب انزوا = زاویه نشین اولانلر.

اِنس { سذ. عر. انسان، بشر، مردم، نوع بشر. [جن وملکه مقابل:] انس وجن، انس وملك.

اُنس { سذ. عر. آلیشیقلق، آلیشمه، الفت، انسیت: انس طوتمق = الفت و انسیت ایتمك. [« انسا انس » تعبیری قوللانیله‌جق شیئ دکلدر.]

اَنساب { سذ. جـ. عر. فد: نسب. با: نسب. || علم الانساب و(فد. کبی) سا. ده‌جه انساب = باشلیجه عربلرده قبائلك نسللرینی وصورت تشعب وذریتلرینی قید وحفظ ایتمك علمی. || س. [یاکلیش اوله‌رق « نسبة » ك جمعی اولمق اوزره] لوغاریتمه جدوللرینك عددلری.

اَنسال { سذ. جـ. عر. فد: نسل. با: نسل.

اِنسان { سذ. عر. جـ: ناس. ١. آدم، بشر، مردم: انسان عقل و ذکا ایله سائر حیواناتدن ممتاز در. ٢. انسانیتلی ووجدانلی آدم، مرد کامل: بن اونی انسان ظن ایتدم. = ص. تربیه‌لی، انسانیتلی،

بحق انسان دینمکه مستحق : او انسان آدمدر؛ چوق انسان چوجقدر. || انسان العین = کوز ببکی .

اِنسانجه { ص. انسانه یاقیشیر، انسانیتلی، انسانیته موافق : انسانجه معامله ایدیور. = ح. انسان کبی، انسانه یا. قیشیر صورتده : انسانجه اوتو. روب قالقمسنی بیلیور .

اِنسانلق { س. ۱. آدملق، انسا. نیت، آدمیت، بشریت. ۲. انسان حالی : انسانلقدر بو .

اِنسانی { ص. ع. ذ : انسانیه. آدمه منسوب و متعلق، بشری : احوال انسانیه.

اِنسانیّت { س. ع. ۱. آدمه یاقیشیر اوصاف و فضائل، ایلك، خیر خواهلق: سزده هیچ انسانیت یوقیدر؟ بونی یاپمق انسانیت اقتضاسیدر؛ انسانیت نامنه بونی یاپیورم. ۲. عموم انسانلر، نوع بشر: انسانیته خدمت ایتمك؛ انسانیت ایچون دوشونور بر آدمدر .

« انسانیت » ایله « بشریت » آره. سنده فرق واردر : انسانیت آدمك اوصاف روحانیه وقلبیه سنه، بشریت ایسه احوال جسمانیه وبدنیه سنه عائددر. اخلاقه متعلق حالار انسانیتدن ومنافع اعضا ایله تاریخ طبیعی یه متعلق شیئلر بشریتدن معدوددر .

اِنسانیّتسز { ص. انسانه یاقیشیر اوصاف وفضائلدن محروم، یالکز منافعنی دوشو. نوب انسانیت حسیله بر شیء یاپمیان، مروتسز، ایلکی طوقنماز: چوق انسانیتسز آدمدر .

اِنسانیّتسزلك { س. انسانیت فقدانی ، حسیات انسانیه ووجدانه مغایر ویالکز منافع مادیه یه تابع حال وحرکت : او آدمك انسانیتسز. لکی معلومدر .

اِنسانیّتلی { ص. انسانیتی اولان، انسانه یاقیشیر اوصاف و فضائلی اولان، وجدانلی، مروتلی .

اَنسَب { ص. ع. [« نسیب » دن ستف.] دها مناسب، دها ویا پك لایق وشایان : او آدم بو ایشه انسبدر؛ جمله‌نك انسبی اودر .

اَنسِجه { « نسج » ك جمعی اولمق اوزره تشریحده طوقو. مه یه مشابه اولان تشکلات عضویه یه اطلاق اولنمش ایسه‌ده، لغات عربیه‌ده بویله بر شیئه تصادف اولنه‌مدی. بو معناده « نسیجه » وجمعی « نسایج » قوللانلسه دها طوغری اولور.

اِنسِداد { سذ. ع. [« سد » دن مص. انفعال] طیقانمه، قپانمه. || ط. اعضاء مختلفه‌نك اسامیسنه مضاف او. له‌رق طیقانمقدن ایلری کلیر بر طاقم امراضه اطلاق اولنور .

اِنسِلاب { سذ. ع. [« سلب » دن مص. انفعال] سلب اولنمه، منسلب اولمه، محو ورفع ایدلمه : انسلاب امنیت .

اُنسیّت { ذاتاً مصدریت معناسنی متضمن اولان « انس » اسمنه « یت » ادات مصدریتی علاوه‌سیله تشکل ایتمش اساسسز ویا کلیش بر لغتدر. عربیه‌ده اصلا قوللانلماز. « انس » و« الفت » لغتلری بونك معناسنی افاده‌یه کافیدر .

اِنشاء { سذ. ع. ج : انشاآت. [« نشأ » دن مص. افعال] ۱. یاپمه، وجوده کتیرمه، اعمال : بر او، بر کمی انشا ایتمك. ۲. قلمه آلمه، ادبیات قاعده سنه تطبیقاً و نثراً ایدیلن افادهٔ تحریریه: شعر وانشاده ید طولی صاحبی ۳. د. امر وتمنی ودعا یعنی یاپ یاپسون، یاپملی، یاپسه کبی وقوع بولمامش حدث، مقابلی : اخبار. ۴. تر. علم مراسله‌ده کسب ممارسه ایچون مختلف مکتوب، تذکره، عرضحال ، تبریك وتعزیه نامه، سند، مقاوله‌نامه وسائره اور. نکلرینی حاوی کتاب : انشاء جدید. = ج : انشاآت = یاپی یه ویا سفائن اعمالنه متعلق ایشلر: انشاآتله اوغراشمق؛ انشاآت دائره‌سی .

« انشاء » ایله « اعمال » آره‌سنده شو فرق واردر، که انشا کراسته ایله یاپیلان معمارلغه وکمیجیلکه متعلق ایشلره مخصوص اولدیغی حالده، اعمال هر صورتله یاپمغه ومثلا معدندن اوانی یاپمغه دخی اطلاق اولنور .

اِنشاءالله { وانشاءالله تعالی. الله ایسترسه، اللهك امری اولورسه، معناسیله کثیرالاستعمال دعا تعبیریدر، که استقبالدن بحث اولنورکن قوللانیلیر : یارین انشاءالله ارکندن چیقوب گیدرز؛ یارین کله جکمیسکز؟ — انشاءالله . — بعضاً انشاء المولی دخی دینیلیر . [طوغریسی « ان شاءالله » صورتنده آیری یازلمقدر.]

اِنشاد { سذ. ع. [« نشد » دن مص. افعال] برینك

حضورنده كندی زادهٔ طبعی ویا بشقه‌سنك اثری اولان بر قصیده اوقومه، ایراد ایتمه: شعراء عرب اكابره انشاد ایتدكلری قصاید ایچون پك بیوك جائزه‌لر آلیرلردی.

اِنشائی { ص. عر. (: انشائیه. ١. یاپی‌یه ویا سفائن اعمالنه متعلق، اعمالاته عائد: مصارف انشائیه. ٢. تحریراً ونثراً ادیبانه افادهٔ مرام ایتمك وكوزل قلمه آلمق علمنه منسوب: قواعد انشائیه، اقتدار انشائی. ٣. د. حدثك وقوعنی وقطعی بر وقعه بیان ایتمیوب امر ونهی وتمنی ودعا كبی بر معنی افاده ایدن كلامه منسوب ومتعلق: جملهٔ انشائیه.

اِنشائیّه { سذ. عر. انشاآتله یعنی یاپی ایله اوغراشان هیئت: انشائیه بلوكی، انشائیه ضابطی.

اَنشته { پا: انبشته.

اِنشِراح { سذ. عر. « شرح » دن مص. انفعال] آچیلمه، آچیقلق، فراحلق: انشراح درون، انشراح قلب؛ دكیزمنظره‌سی انسانه بر انشراح ویرر.

اِنشِعاب { سذ. عر. « شعب » دن مص. انفعال] شعبه‌لره آیرلمه، دال بوداق پیدا ایتمه، داللانمه. [« تشعب » دها مستعملدر.]

اِنشِقاق { سذ. عر. [« شق » دن مص. انفعال] یارلمه، چاتلامه، ایكی‌یه آیرلمه: انشقاق قمر. || ط. اعضاء مختلفه اسامیسنه اضافتله بر طاقم عللك اسملرینی تشكیل ایدر.

اَنصار { سذ. جج. عر. [فد: ناصر بو معنا ایله مستعمل دكلدر. فد: انصاری.] فخر كائنات علیه اكمل التحیات افندمز حضرتلرینه یاردیم ایدوب دین اسلامك تأسس وانتشارینه بیوك خدمتلری كوریلن ذوات كه مدینهٔ منوره اهالیسندن وخزرج ایله اوس قبیله‌لرندندر. صحابه مهاجرین وانصاره منقسمدر.

اِنصاف { سذ. عر. [« نصف » دن مص. افعال] عدل وحقانیتله معامله، برینك علیهنده اولان معامله‌ده مبالغه وافراط ایتمیوب وجدانه توفیق حركت ایتمه، اعتدال اوزره حركت. || انصافه كلمك = حقسزلق ایتمكدن وازكچمك، مرحمت ایتمك. [ثلاثیسی اولان «نصفت» دخی بو معنا ایله مستعملدر.]

اِنصافسز { ص. حقسزلق ایتمكده طریق اعتدالدن آیریلان، وجدانسز، طمعكار و مرحمتسز: نه انصافسز آدمدر!

اِنصافسزجه { ح. حقسزلقده اعتدالسزلكله، وجدانسزجه، مرحمتسزجه.

اِنصافسزلق { سذ. حقسزلق ایتمه‌ده اعتدالسزلك، وجدانسزلق، طمعكارلق، مرحمتسزلك.

اِنصافكار { ص. فا. حقسزلقده اعتدال طریقندن آیرلمیان، حق ایلری وارمیوب مرحمت ایدن، انصافلی: اولدقجه انصافكاردر.

اِنصافكارانه { ص. فا. حقسز. لقده اعتدال ایله ووجدان ومرحمتله واقع اولان، منصفانه: انصافكارانه حركت. = ح. انصافله، عدالت ومرحمتله: انصافكارانه حركت ایتملی.

اِنصافلی { ص. حقسزلقده معتدل، وجدانلی، مرحمتلی: انصافلی آدم، انصافلی معامله.

اِنصافلیجه { ص. حقسزلقده آز معتدل، چوق اعتدالسز اولمیان، بر آز وجدانلی ومرحمتلی: ایچلرنده یالكز او انصافلیجه‌در. = ح. اعتدال و وجدان ومرحمتله: انصافلیجه حركت ایدیور.

اِنصِباب { سذ. عر. [«صبابة» دن مص. انفعال] ١. دوكلمه، منصب اولمه: قیزیل ایرماق قره دكیزه انصباب ایدر. [« منصب اولمق » تعبیری دها مستعملدر.] . ٢. ط. اخلاطك بدنك برینه دوكیلوب طوپلانمه‌سی. [فر. Épanchement]

اِنصِراف { سذ. عر. [«صرف» دن مص. انفعال] ١. چكلمه، چكیلوب كیتمه. ز. ٢. د. صرف عربیده اسملرك تام اعراب قبول ایتمی، تنوین وجر آلمیان غیر منصرفدن اولمامری. ٣. ط. اخلاطك عضو مریضدن بشقه بر عضوه سوق واجراسی. [فر. Revulsion]

اِنضِباط { سذ. عر. [«ضبط» دن مص. انفعال] ١.

انتظام، يولنده اولمه: دائره‌نك ایشلرینی تحت انضباطه آلمغه چالیشیور. ٢. ضبط وربطك یولنده اولمسی، اسایش عمومینك تأمینیله امورضابطه‌نك انتظامی. [اصل معنای عربیسی صاغلا- ملاشمه و محکم و ثابت اولمه مفهومندن عبارتدر.]

اِنضِمام { سند. عر. [« ضم » دن مص. انفعال] قاتلمه، ضم والحاق وعلاوه اولنمه، منضم اولمه: موجود اولان راحتسزلغه بر باش آغر- یسی‌ده انضمام ایتدی. || فلانك انضمام رأییله = اونك دخی رأیی بو مرکزده اولدیغی حالده، اونك‌ده رضاسیله.

اِنطاق { سند. عر. [« نطق » دن مص. افعال] سو- یلتمه، نطقه کتیرمه: جناب حق عبادینی انطاق ایدر. ذ.

اِنطِباع { سند. عر. [« طبع » دن مص. انفعال] باصلمه، طبع اولنمه: رسملرك انطباعی. ذ. فل. برشیئك ذهنده حواس واسطه‌سیله صورتیاب اولمسی. [فر. Impression]

اِنطِباق { سند. عر. [« طبق » دن مص. انفعال] اویمه، اویغون ومطابق کلمه. ذ.

اِنطِفاء { سند. عر. [« طفؤ » دن مص. انفعال] سوکنمه، منطفی اولمه. ذ.

اِنطِواء { سند. عر. [« طی » دن مص. انفعال] صاریلوب دوشیرلمه. ذ.

اَنظار { سند. ج. عر. فد: نظر. با: نظر.

اَنعام { سند. ج. عر. [حیوانات اهلیه دیمك اولان « نعم » ك جمعیدر.] ١. اموال، نعمتلر. ٢. سورهٔ انعام ایله برابر بعض سور قرآنیه‌یی حاوی مجموعه: انعام شریف.

اِنعام { سند. عر. ج: انعامات. [« نعمة » دن مص. افعال] نعمت ویرمه، احسان ایتمه، ایلیك ایتمه: انعام واحسانِنك متشکری‌یم.

اِنعِزال { سند. عر. [« عزل » دن مص. انفعال] بر طرفه چکلمه، اختیار انفراد وعزلت ایتمه. ذ.

اِنعِطاف { سند. عر. [« عطف » دن مص. انفعال] بر طرفه دونمه، میل ایتمه، تمایل، توجه: نظر التفاتلری بکا انعطاف ایتدی.

اِنعِقاد { سند. عر. [« عقد » دن مص. انفعال] ١. باغلا- نمه، عقد ایدلمه. ذ. ٢. تشکیل اولنمه، قورلمه: مجلسك انعقادی. [« منعقد اولمق » تعبیری دها مستعملدر.]

اِنعِکاس { سند. عر. [« عکس » دن مص. انفعال] بر یره اوروب کری دونمه، صو- رتك جامه یا صوبه ویا دیکر پارلاق بر شیئه اوروب اوراده کورنمه‌سی ویا سسك بر طاغه ویا دیکر برحائله چارپوب اورا- دن چیقمش کبی کری دونمه‌سی، یانقولانمه: صورتك آیینه‌ده انعکاسی؛ انعکاس صدا؛ انعکاس ایتمك = یانقولانمق، منعکس اولمق.

اَنف { سند. عر. ج: انوف. ١. بورن (برون). ٢. مج. کبر، غرور. || کسر انف = بورن قیرمه، کبر قیرمه.

اِنفاذ { سند. عر. [« نفوذ » دن مص. افعال] (آلنسان امری) یرینه کتیرمه، اجرا: امرکزی انفاذ ایتمك وظیفه‌مدر.

اَنفاس { سند. ج. عر. فد: نفس. با: نفس.

اِنفاق { سند. عر. [« نفقه » دن مص. افعال] نفقه‌ویروب کچیندیرمه، بسلمه: او یتیملری کیم انفاق ایدیور؟

اِنفِتاح { سند. عر. [« فتح دن » مص. انفعال] ١. آچلمه، کشاده‌اولمه. ذ. ٢. ط. طیقانمش برشیئك آچلمسی، انسدادك ضدی.

اِنفِجار { سند. عر. [« فجر » دن مص. انفعال] ١. شفق سوکمه، صباح آچلمه، طاك آتمه. ٢. تش. و نبا. بعض محفظه‌لرك وقتی حلولنده کندیلکندن آچلمه‌سی: انفجار انکساری، حاجزی، مصراعی = بونك انواعی.

اِنفِراد { سند. عر. [« فرد » دن مص. انفعال] آیریلوب تك وتنها قالمه. || علی الانفراد = کندی باشنه، آیری اوله‌رق؛ تك تك، هر بری آیریجه: علی- الانفراد کلدیلر.

اِنفِراق { سند. عر. [« فرق » دن مص. انفعال] آیرلمه. ذ.

اَنفَس { ص. عر. [« نفیس » دن ستف.] دها ویا پك قیمتلی ومقبول، پك لطیف ویا لذیذ: آناطولینك انفس معمولاتی

خاليلردر؛ آيدينده انفس اوزوم وانجير چيقار .

اَنفُس { سژ. ج. عر. فد : نفس. با : نفس، نفوس .

اِنفِساح { سذ. عر. [« فسح » دن مص. انفعال] گگيشلنمه، بوللانمه. || ط. انفساح عضوی = بر عضوك ايفای وظيفه ايده‌ميه‌جك صورتده گگيشليوب بطال اولمسی .

اِنفِساخ { سذ. عر. [« فسخ » دن مص. انفعال] بوزلمه، حكمسز قالمه، مفسوخ ومنفسخ اولمه : قوانين عتيقه‌نك انفساخ احكامی .

اِنفِساد { سذ. عر. [« فساد » دن مص. انفعال] بوزلمه، ذ.

اِنفِصال { سذ. عر. [« فصل » دن مص. انفعال] ١. آيرلمه، برينی ترك ايدوب كيتمه: اونك بورادن انفصالی جائز دكلدر. ٢. عزل اولمه، مأموريتندن قالقمه : صوك مأموريتندن انفصالی نه سببه مبنيدر؟ || تش. اتصال انفصال = كميكلرك اويناق يرلرنده‌كی ارتباطی .

اَنفَع { ص. عر. [« نافع » دن ستف.] دها ويا پك فائده‌لی، پك مفيد : انفع بر غدادر. ذ.

اِنفِعال { سذ. عر. ج : انفعالات. [«فعل» دن مص. انفعال] ١. كوجنمه، كوجه كيتمه، خاطر قالمه: اوآدمك بويله جزئی بر شيئدن انفعالی = منفعل اولمسی. ٢. فل. تأثر، فعل مقابلی كه روحك قبول ومطاوعت ايتديكی هرنوع تحو-

لات وتأثراتی شاملدر. [فر. Passion]

اِنفِكاك { سذ. عر. [« فك » دن مص. انفعال] ١. آيرلمه، قوپاريلوب آيری دوشمه : پارمغك الدن انفكاكی. ٢. يرندن آيرلمه، يرينی ترك ايدوب اوراده بولنمامه : والينك مركز ولايتدن انفكاكی؛ دكانندن انفكاك ايتمز بر تاجر .

اَنفلوئَنزه { س. [فر. Influenza ظنه كوره عر. « انف العنز » دن] نوبتلی وشدتلی نزله صورتنده نوظهور بر صالغين خسته‌لق، نزلهٔ مستوليه .

اِنفِهام { سذ. عر. [«فهم» دن مص. انفعال] آكلاشلمه، منفهم اولمه. ذ.

اَنفی { ص. عر. ذ: انفيه. تش. بورنه منسوب ومتعلق .

اَنفيه { سژ. عر. [اصلنده ياسی شده‌لی اولوب، زبانزدی شده‌سز در.] بورنه چكيلن چورودلمش توتون توزی، بورن اوتی : انفيه چكمك؛ انفيه قوطيسی.

اَنفيه‌جی { س. انفيه ياپان ويا صاتان آدم .

اَنقاض { سذ. ج. عر. [فد : «نقض» لسانمزده غير مستعملدر] يقلمش بر بنانك كراسته‌سی، يقندی .

اِنقِباض { سذ. عر. [« قبض » دن مص. انفعال] ١. چكيلوب طوپلانمه، بوزلمه : صووُقدن كافهٔ اجسامده آز چوق انقباض حاصل اولور. ٢. صيقندی، قسوت: انقباض درون، انقباض خاطر. ٣. طوتوقلق، پكلك، قبضلق، لينت واسهالك ضدی : انقباضه اوغرامق .

اِنقِباضی { ص. عر. ذ : انقباضيه. ط. پكلكه منسوب و ومتعلق .

اِنقِسام { سذ. عر. ج : انقسامات. [«قسم» دن مص. انفعال] اقسامه آيرلمه، بولنمه، تقسيم اولنمه : آلپ سلسلهٔ جبالی بر چوق شعبه‌لره انقسام ايديور .

اِنقِضاء { سذ. عر. [« قضاء » دن مص. انفعال] بيتمه، توكنمه، وعده و مهلتی كلمه : مدتی انقضاسنده تأديه اولنه‌جغی مصرحدر .

اِنقِطاع { سذ. عر. [« قطع » دن مص. انفعال] ١. كسلمه، آراسی كسلمه، بر دوزی‌يه دوامنه خلل كلمه . ٢. كسلمه، بيتمه، توكنمه، ختام بولمه : اسكی اصوللرك انقطاعی طبيعی ايدی. ٣. هركسدن كسيلوب بر جهته انتساب واختصاص ايتمه : عبد الله بن زبيره انقطاع ايدنلردن ايدی. [عربيده كثير الاستعمال اولان بو معنا ايله لسانمزده اندر قوللانيلير. — منقطع اولمق تعبيری انقطاع ايتمكدن دها مأنوسدر.] || ط. انقطاع اشتها، انقطاع بول، انقطاع عرق [تعرق دكل]، انقطاع نفس [تنفس دكل] و سائره = بونلرك كسلمسی موجب علل مختلفه .

اِنقِلاع { سذ. عر. [« قلع » دن مص. انفعال] كو-

كندن قوپارلمه، سوكلمه. ذ.

انقهال { سذ. عر. [« قهول » دن مص. انفعال] ط. بسبتون ضعيف وبجالسز دوشمه.

انقياد { سذ. عر. [« قود، قيادت » دن مص. انفعال] اطاعت، رام اولمه، سرفرو ايتمه، بوين اوزاتمه: اهالى انقياد كوستردكجه كنديلرينى اداره ايدنلرك رفق و رأفتى آرتار؛ عسكرك ضابطنه انقيادى شرطدر.

آنك { ص. [« انمك » دن] انمش، ايكديش اولمش، بورلمش (اركك حيوان).

انكار { سذ. عر. [« نكر » دن مص. افعال] ١. طانيمامه، قبول وتصديق ايتمه‌مه، آبامه: تكرينك وارلغنى كيم انكار ايده‌بيلير؟ ٢. (انسان) ياپديغنى ويا سويلديكنى كتم و اخفا ايله ياپمدم ويا سويلمدم ديمه‌ده اصرار ايتمه، اقرار و اعترافك ضدى: سويلديكنى، بورجنى انكار ايديور. ٣. رد ايتمه، طانيمامه. ٤. حق. مدعى طرفندن دعوى واسناد ايديلن بر شيئى قبول ايتميوب رد ايتمه.

انكارى { ص. عر. ذ: انكاريه. انكاره متعلق، انكارى متضمن؛ استفهام انكارى = اولماز مقصديله اولورمى يوللى سؤال.

آنگبه { س. اووه‌لق يرك اينيش وچيقيشى، چقور وتپه‌لرى، غير مستوى وكوتى ير.

آنگبه‌لك { ص. سطحى غير مستوى يامرى بومرى (ير).

انگبين { س. فا. [بزجه كافك ضميله شهرت بولمشدر.] بال، عسل. لم.

انكر { ص. عر. [« نكر » دن ستف.] دها ويا پك منفور ومستكره: انكر اصوات. ذ.

انگر { س. كنگر دينلن يبانى انكينارك سودندن چيقان ساقز. غا: چنكل ساقزى.

انگرك { س. پك زهرلى بر كوچك ييلان كه انواعى چوقدر، افعى: انگرك ييلانى.

انگروس { سخ. Hongrois] ويا ر. Οὔγγρος دن مأخوذ] اسكى عثمانليلرك مجارلره ويردكلرى اسمدر.

انكسار { سذ. عر. [« كسر » دن مص. انفعال] ١. قيرلمه، شكسته اولمه: دوكمه دميردن معمول شيئلرك انكساره قابليتلرى زياده‌در. ٢. قلب قيرلمه، كوجنمه، خاطر مانده اولمه: اوآدمك بكا انكساره هيچ حقى يوقدر؛ انكسار قلب؛ انكسار خاطر. ٣. بددعا: بر والده اوغلنه هيچ بر وقت يوركدن انكسار ايتمز. [بو اوچنجى معنا عربيده يوقدر.] ٤. م. ضياشعاعلرينك اثيردن هوايه وهوادن صويه كچركن تبديل استقامت ايتملرى قاعده‌سى: انكسار ضيا. [فر. Réfraction]

انكساف { سذ. عر. [« كسوف » دن مص. انفعال] كونشك طوتلمسى، كسوفه اوغرامه، منكسف اولمه.

انكشاف { سذ. عر. ج: انكشافات. [« كشف » دن مص. انفعال] ١. آچلمه، ظاهر وآشكار اولمه، ميدانه چيقمه. ٢. بر حال و يا سر معنوينك كورينمه‌سى، تجلى.

انگشت { س. فا. پارماق، اصبع. || انگشت بدندان، انگشت بردهان = پارمغنى ايصيرمش، متحير، متعجب. || انگشت نما = پارمقله كوستريلير، مشهور.

انگشتر { س. فا. يوزوك، يوزوك حلقه‌سى.

انگل { س. مانع، حائل، منع و يا تأخيره سبب اولان شئ، مشكلات: انگل اولمق = مانع اولمق، سبب منع اولمق، مشكلات چيقارمق.

انگلتره { سخ. [بتا. Inghilterra] م. اوروپانك منتهاى غرب شماليسنده واقع بيوك جزيره‌نك قسم جنوبيسى وجزيرۀ مذكوره‌نك بتونيله ايرلانده‌يى دخى حاوى اولان بيوك بريتانيه دولتى.

انگليز { س. ص. ١. انكلتره اهاليسندن اولان آدم، انكلتره‌لى: انكليزلرك اخلاقى، انكليز قاريسى، انكليز چوجغى. ٢. انكلتره‌يه وانكليز قومنه منسوب ومتعلق: انكليز دولتى، انكليز لسانى.

انگليزجه { ص. انكليزلره مخصوص، انكليز طور واصولنه تابع: انكليزجه رقص؛ انكليزجه قبول و استقبال. == س. انكليز لسانى: انكليزجه‌يى اوكرندى. == ح.

انكليز طورنده و يا لسانيله : انكليزجه اوينار؛ انكليزجه سويلر .

اِنكليزلِك { ــ. انكليزلره مخصوص طور وحال .

آنگنار { ــ. [اصلی : كنگر] معروف سبزه، عر. ارض شوك. [فرانسزلرك Arti-chaut سی (ارض شوك) دن غلط اولسه كركدر.]

آنگور { ــ. فا. اوزوم ن. و لـ. || مجـ. آب انكور = شراب، خمر، باده، می .

آنگول { صـ. تنبل، آغر، مسكين، عاجز .

آنگيز { صـ. فا. [«انگيختن» فعلندن سمع. صتر. تشكيلنده مستعملدر.] قوپاريجی، ايراث ايديجی، قاريشديريجی: فتنه انگيز = فتنه و فساد قاريشديران .

آنگين { با : انگبين .

آنلی { با : انگلی .

آنمك { ياخود انه مك. فتـ. (اركك حيوانك) خصيه لرينی چيقاروب اركككلكنی كيدرمك، اخصا ايتمك، بورمق : آتی انيوب ايكديش ياپارلر.

آنمله { سذ. عر. جـ : انامل. پارمق اوجی : انمله پيراى تكريم و تعظيم اولدی = يدمه واصل اولدی. [يالكز بويله تعبيرلرده مستعملدر.]

آنموذج { سذ. عر. [فا. نموده دن معرب] نمونه، اورنك .

آنمه { يا انه مه. ــ. انمك فعلی، اخصا .

آنمش { صـ. خصيه لری چيقاريلوب ايكديش ايدلمش، اخصا اولنمش (حيوان) .

آنمك { لجـ. خصيه لری چيقاريلوب ايكديش ايدلمك، اخصا اولنمق .

انوار { سذ. جـ. عر. فد : نور. با : نور .

انواع { سذ. جـ. عر. فد : نوع، با : نوع .

انور { صـ. عر. [«نير» دن ستف.] دها وياپك نورلی، چوق پارلاق : شرع انور .

انهاء { سذ. عر. [«نهی» دن مصـ. افعال] ١. بيتيشديرمه، ابلاغ. ن. ٢. رسمی بر ايشك بر دائرۀ رسميه دن مافوقه يازلمسی : ايجابی ولايتدن باب عالی يه انها اولندی؛ مأمورينك ترفيع ونصبی منصوب اولدقلری دائره دن نظارت عائده سنه انها اولنور .

انهار { سذ. جـ. عر. فد : نهر. با : نهر .

انهدام { سذ. عر. [«هدم» دن مصـ. انفعال] ييقلمه، هدم اولنمه، خراب وويران اولمه : جسيم بر بنانك انهدامی سوقاغی سد ايتمشيدی .

انهزام { سذ. عر. [«هزيمت» دن مصـ. انفعال] بوزلمه، مغلوب اولمه، يكلمه : انهزامه اوغرايان عسكر؛ دشمنك انهزامی. [اصل عربيده معناسی : بوزيلوب قاچمق وبرينه صيغينوب ملجأ ايستمكدر.]

انهماك { سذ. عر. [«همك» دن مصـ. انفعال] بر شيئك اوزرينه زياده دوشمه، بيوك بر آرزو ومسارعتله تشبث ايتمه : درسه انهماكله چاليشيور؛ خلقك موده يه انهماكی اوروپاده پك جاريدر .

انه مك { با : انمك .

انياب { سذ. جـ. عر. فد : ناب. با : ناب .

انيس { صـ. عر. [«انس» دن مشـ.] كوروشيلن آدم، آرقداش، همدم .

انيشته { ــ. همشيره و يا خاله زوجی .

انی قونی { صـ. حـ. [ودها طوغريسی اكی قونی] عريض وعميق، كركی كبی، لايقيله، عادتا، خاطری صايبلير: بوكون انی قونی صوغوقدر؛ انی قونی كتابت اوكرنمش .

انيك { ياخود اينيك. ــ. ييرتيجی حيوان ياوريسی : آرسلان، آيی انيكی .

انيكلمك { يا انيكله مك. فل. (ييرتيجی ديشی حيوان) طوغورمق، ياوريلامق .

انين { سذ. ايكلمه، ايكلدی، زاری : آه وانين ايتمك .

او { ــ. [اصلی : اوی، ابو، يبو. جـ : اوی] ١. نوع بشردن بهر عائله نك آيری اوله رق اقامتنه مخصوص محل كه طاش وكراسته دن و يا تخته دن اولور، خانه، بيت، دار، مسكن : كاركير او، اخشاب او؛ بر قاتلی، ايكی قاتلی او. ٢. كوچك پارچه لره منقسم

بر شیشك بهر قسمی، خانه: سطرنجده فیل اوی، آت اوی. ۳. بر اوده اقامت ایدنلرك هیئت مجموعه‌سی، عائله، فاملیا، اهل بیت، خانمان: ناموسلی او؛ معتبر او. ٤. صوی، نسل، سلاله، خاندان: روم ایلنده قوانوز اوغلی اوی مشهور ایدی. || اوآدمی = پك تكلیفسز ومحرم آدم. || او اشیاسی = اثاث بیتیه، دوشمه وسائره طاقلری. || او ایشی = دكان و فابریقه‌ده یاپیلیوب اوده قادینلر طرفندن یاپیلان: بو رجل او ایشیدر. || اوبارق = چولق چوجق، اهل وعیال، خانمان. || اوجه = بتون خانه خلقی برلكده: اوجه كزمكه كیتمشیدك. || اوحیوانی = آلیشیق، مأنوس حیوان، یبانی حیوان مقابلی. || او خلقی = عائله افرادیله خدمتجیلر، بر اوده اقامت ایدن آدملر. || اودن، اوده = قادینلر، حرم: اوده دیكدیلر، اودن ایستیورلر. || او صاحبی، صاحبه‌سی = اوك بیوكی، اوی اداره ایدن، كتخدا، كدبانو. || او عائله‌سی = چولق چوجغك اداره‌سی ایشلری. || او قادینی = اوه باقان وباقه‌سنی بیلن قادین. || او هكیمی = بر او خلقنه دائما باقان واحوال ومزاجلرینه واقف اولان طبیب. || او یمكی = اوده پیشن وقادینلر طرفندن پیشیریلان یمك. || آخرت اوی = دار آخرت، اوبر دنیا. || آش اوی = مطبخ. || آق او = كوجبه عشیرت؛ قره او = یرلی ومتمكن عشیرت. || جام اوی = چرچوبه‌نك منقسم اولدیغی كوزلرك بهری. || جان اوی = معده‌نك اوستی كه سوینج وقورقو وسائر تأثراتده اوراده بر خلجان حس اولنور. || دوكون اوی = سور اجرا اولنان خانه؛ سوینج و شنلك خانه‌سی. || كوز اوی = كوزك بولندیغی چقور، خانهٔ چشم.

او { ض. مفرد غائبه مخصوصدر. (بن، سن، او) جـ: اونلر، آنلر. عر: هو، فا: او، وی: اوكلدی؛ اونك اوغلیدر؛ اونلرله برابر ایدی. [بوضمیر مجردك غیری احوالده ینه واو ایله اونك، اوكا، اونی اولمق هم قاعده هم تلفظ عمومی اقتضاسندن ایكن، مدلی الفله آنك، آكا، آنی استعمالی فارسی (آن) اسم اشارتنه تقلیداً می یوقسه بشقه بر سببه می مبنیدر آكلاشیله‌میور.]

او { یاخود اول. ش. مفرد غائبه مخصوص اولوب، بعیده اشارت ایچوندر؛ قریب ایچون « بو » ومتوسط ایچون «شو» قوللانیلیر. عر: ذلك، تلك. فا. آن. — بعضاً عینی معناسنه كلیر: اوكون اعاده ایتدم؛ بنه اوآدم كلدی؛ حالا او اوده میسكز؟ — بعضاً ده مجرد تعظیم ایچون اولور: اول خدای لم یزل حقیچون! او نبی ذیشانك مبارك آغزندن؛ اوكریم ابن كریم ابن كریم. — || زمانه دلالت ایدر اسملرله ظروف زمانیه تشكیل ایدر: اوآنده، او ساعت، اوكون، او كیجه، او وقت، او سفر، او دفعه. بونلرك قریب ایچون مقابلری « بو » ایله تشكیل اولنور: بوآنده، بو ساعت وسائره. || كذلك مكان بیان ایدن بعض اسملرله ظروف مكانیه تشكیل ایدر: او یر، او یان، او طرف، او جهت. || او بو، شو بو = اوتهكی بریكی، خلق. || او قدر = او مقدارده. || او كبی = اویله، او مثللی: اوكبی ایشلرده عجله ایتمك اولماز. || او یولده = اویله، او طور ومسلكده، اوكیدیش وترتیبله. [احوال سائره‌ده تصریفنجه ضمیر اولان « او »دن فرق اولمیوب، جمعی دخی اونلر ویاآنلر اولور. — اسم اشارت اولان « او »نك ضمیر « او »دن تفریقی اقتضا ایدر. ضمیر اولانی «بن»و«سن» مقابلی، اسم اشارت اولانی‌ده « بو » و«شو» مقابلیدر. اوآدم واوآتلر كبی صفت مقامنده بر اسمله قوللانیلانی اسم اشارتدر. لام ایله «اول» استعمالی بزجه اسكیوب متروك حكمنه كچمش؛ ویالكز كتابت رسمیه‌نك « اول بابده » كبی بعض تعبیراتنه منحصر قالمشدر.]

اوا { حد. صبرسزلق حسیله قاریشیق انفعال وانكسار و تحذیر بیان ایدر: اوا ! بو ایی اولمدی؛ اوا ! بویله‌می اوله‌جقدی یا؟ — بعضاً ده مكرر قوللانیلیر: اوا اوا ! نه‌یاپیورسكز؟ عا.

اَواخِر { صفذ. جـ. عر. فد: آخر. با: آخر. = سذ. جـ. صوك كونلر، صوك زمانلر: ربیع الاولك اواخرنده، مائهٔ سادسه‌نك اواخرنده، اواخر عمرنده.

اَواسِط { صفذ. جـ. عر. فد: اوسط. با: اوسط. = سذ. جـ. اورته كونلر، اورته زمانلر، اورته‌لر: محرمك اواسطنده، اون اوچنجی قرن هجری اواسطنده، اواسط عمرنده.

اَوامِر { سذ. جـ. عر. فد: امر. با: امر. [بیورق و فرمان معناسنه اولان امرك جمعیدر. ایش معناسنه كلن امرك كی ایسه «امور» كلیر.]

اَوان { سذ. عر. وقت، زمان، هنكام: اوان شبابنده. لـ. [مدایله آوان تلفظی غلطدر.]

اَوانی { سذ. جـ. عر. [فد: «اناء» لسانمزده پك مستعمل دكلدر] قابلر، مطبخ وچای و قهوه وتنویر وسائره طاقملری: اوانیٔ سیم وزر.

اَوائِل { صفذ. جـ. عر. فد: اول. با: اول. = سذ. جـ. ایلك وقتلر، برنجی كونلر، ابتدالر: اوائل رمضانده، ایكنجی قرن هجری اوائلنده، اوائل عمرنده. [یالكزجه (اوائلده) قوللانیلور ایسه ازمنهٔ قدیمه‌ده معناسنی افاده ایدر.]

اَوباش { سذ. جـ. عر. [فد: «وبش» لسانمزده غیر مستعملدر.] آشاغی خلق، آیاق طاقمی، چاپقین كروهی، كلخان بكلری: اوباش محله.

اوبروق { صـ. [«اوبرومق»دن. — چـ: اوپروك.] چقورلی، چقورلری اولان، انكبه‌لك، مجوف، مقعر: اوبروق بر تارله. مر.

اوبروقلق { سـ. چقورلری چوق، انكبه‌لك: اوبروقلق یر. مر.

اوبرولامق { یا اوبرولمق. فل. [چـ: اوپرولماك] چقورلانمق، اویلمق، چقور چقور اولمق. مر.

اوبرومق { فل. (قویو) چوكمك، بر چقور حالنده قالمق. مر.

اوبك { سـ. یغین، طوپ، بلوك، طاقم: خلق اوبك اوبك اوتورمشلردی.

اوبور { صـ. طویماز، چوق یر، یمك خصوصنده طمعكار، پیس‌بوغاز. = سـ. طویمازلق، اوبورلق، یمك خصوصنده طمعكارلق. [آبور چوبورك ده اصلی اوبور چوبور اولسه كركدر. با: آبورچوبور.]

اوبورلق { سـ. طویمازلق، یمك خصوصنده طمعكارلق، پیس‌بوغازلق.

اوبوز { یاخود:

اوبوس { سـ. [فر. Obus] كوچك خمبره، دانه. || اوبوس طوپی = بر نوع هاون.

اوبه { سـ. ۱. برقاچ بلوكه منقسم بیوك و اوزون كوجبه چادیری، خركاه. ۲. چادیر خلقی، كوجبه عائله‌سی.

اوپ { د. «او» ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه قونور ادات مبالغه‌در: اوپ اوزون = پك اوزون.

اوپ { سـ. تقـ. كوكس، صدر، سینه. مر.

اوپدِرمَك { یاخود اوپدیرمك. فتـ. اوپمكه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: هركسه اتكنی اوپدیرر؛ كیمسه‌یه النی اوپدیرمز.

اوپَرا { یا اوپره. سـ. [ایتا. Opera] منظوم ومكمل صورتده موسیقی‌یه اویدیریلوب چالغی ایله اوینانیلیر تیاترو اویونی: كوزل بر اوپرا یازدی، نظم ایتدی. ۲. بویله اویونلرك اجراسنه مخصوص تیاترو: پارس اوپراسی، ایتالیان اوپراسی.

اوپُش { یاخود اوپوش. سـ. اوپمك فعلی، اوپمه، بوسه، قبله: كوكر جینلر بر طاتلی اوپشله اوپشیورلردی.

اوپُشدِرمَك { یا اوپوشدیرمك. فتـ. ۱. اوپشمكه یعنی بربرینی اوپمكه سوق واجبار ایتمك: قوشلری طاتلی طاتلی اوپشدیرن شیٔ حس ایتدكلری عشق وشوقدر. ۲. باریشدیرمق، مصالحه ایتدیرمك: عاقبت كندیلرینی اوپشدرمكه موفق اولدق.

اوپُشمَك { فشـ. ۱. بربرینی اوپمك، بوسه ویروب آلمق: طوداق طوداغه اوپشدیلر. ۲. باریشمق، مصالحه ایتمك: عاقبت فلانك توسطیله اوپشوب آره‌لرنده برشیٔ قالمدی.

اوپكه { يا اوفكه. با: اوگكه.

اوُپلمك { فجـ. تقبيل اولنمق: طاش اوپلیرمی؟ الی اوپلیر آدمدر = شایان حرمت.

اوپمك { فتـ. بوسه آلق تقبیل ایتمك: کوچك چوجوقلری چوق اوپمك صحت وتربیه‌لرینه مضردر. || ال، آیاق، اتك اوپمك = بو صورتله ایفا اولنور بعض مراسمی یرینه کتیرمك. || ال اوپمك = حرمت وتعظیم ایتمك. || ال اتك اوپمك = رجا ونیاز ایتمك. || یر اوپمك = کمال تعظیم ایله دخول وتلقی امر راسمه‌سنی ایفا ایتمك. || اوپوب باشه قومق = چوق معزز ومحترم طوتمق.

اَوَت { [اصلی: اوگات، اووات] ادات تصدیقدر، نعم، بلی، های های، اویله‌در: بو ایش بویله‌میدر؟ — اوت. [افندم تعبیریله تعقیب اولنمق ظرافت اقتضاسندندر:] اوت افندم.

اوت { سـ. [«ت» حرکه‌لندیکی وقت دخی «د»ه قلب اولنماز] ۱. خشبی اولمیان وقیشین یاپراق و ساقی دوشن نبات، حشیش، کیاه. تازه، یاش، یشیل اوت؛ قوری اوت. ۲. علاج، دوا: هکیم براوت وبردی؛ بر اوت ایچدم. [طب قدیمده علاجلرك منحصراً نباتی اولمسندندر، فقط استانبول لهجه‌سنده مستعمل دکلدر.] ۳. حیوان یمی، علف: حیوانه اوت ویر. [بومقامده کیاه استعمالی عبثدر.] || سمیز اوت = عر. بقلة الحمقاء دینلن بر سبزه که یاپراقلری قالینجه وطعمی اکشیجه اولور. || بالق اوتی = بالقلری سرسم ایدوب آولامغه مخصوص حب.

اوت { یاخود اود. سـ. [«ت» حرکه‌لندکده «د» اولور.] ۱. آتش، نار: کنـاهکار جهنم اودینه مستحق اولور. ۲. یاقیجی علاج وعلی الخصوص قیللری دوشورمك ایچون قوللانیلان زرنیخ: اوت طوتمق. || آغز اوتی = قالیه دلیکنه قونیلان باروت. || اوت یالینی = آلو، لهیب. || اوت یری، اوت طاشی = حمامده زرنیخ قوللانمغه مخصوص محل. || طوب اوتی = اسیر کتمین، عمومه عائد اولان مالی بول کیسه‌دن صرف.

اَوتاد { سنـ. جـ. عر. فد: وتد. [ا]: وتد.

اَوتار { سنـ. جـ. عر. فد: وتر. [با]: وتر.

اوتارمق { فتـ. [«اوت» دن] اوتلاتمق، رعی ایتمك، (چوجق) قوزی کزدیروب اوتلاتمق، بسلمك.

اوتاغ { سـ. و:

اوتاق { سـ. [ایچنده آتش یاند. یغیجون «اوت» دن، ویا «اوتورمق» دن مشتق اولسه کرکدر. — «ق» حرکه‌لنجه «غ» اولور. — «غ» ایله فارسی‌یه دخی کچمش اولدیغندن، اوطریقله «اوتاغ همایون» تعبیری غلط دکلدر.] حکمداران وسائر بیوکلره مخصوص واسع بوکسك اتکلی وسوسلی چادیر، بیوك خیمه، خرکاه، طارم: اوتاق قوردیلر. [«اوطه» بوندن مأخوذ اولسه کرکدر.]

اوتاقجی { سـ. ۱. اوتاق دینلن بیوك چادیرلری یاپان وصاتان، چادیرجی: اوتاقجیلر چارشیسی. ۲. اردوده اوتاق قورمغله مکلف افرادك بهری.

اوتان { سـ. حیا، محجوبیت، حجالت، شرم. مر.

اوتاندیرمق { فتـ. ۱. بشقه‌سنك اوتانمسنی موجب اولمق، حیا ومحجوبیت ویرمك: چوجغی اوتاندیرمیکز. ۲. کندی طرفدارینك محجوبیت وخجالتنی موجب اوله‌جق بر سوز سویلمك و یا ایش یاپمق: او خدمته تعیینکزه توسط ایده‌یم آما صکره بنی اوتاندیرمیه‌سك. ۳. لطف دیده‌سنی مقابله‌دن عاجز براقه‌جق درجه‌ده ایلك ایتمك، اکرام واحسانیله محجوب ایتمك: بو لطف وکرمله بزی اوتاندیردیکز. [بو مقامده محجوب ایتمك تعبیری دها مستعمل و مناسبدر.]

اوتانغاج { صـ. چوق اوتانان، بیوکلرك حضورینه وجمعیتکا هلره چیقدیغنده کندیسنده بر تلاش و تأثر طویوب قیزاران و سربست لقردی سویلیه‌مین، اوتانه‌جق برحرکتده بولنمقسزین بلا سبب اوتانان، محجوب، شرمنده: پك اوتانغاج بر چوجق.

اوتانغاجلق { سـ. بلا سبب اوتانان آدمك حالی، محجوبیت.

اوتانغان { صه. اوتانان، اوتانغاج، محجوب.

اوتانماز { صه. اوتانمسی اولمیان آدم، عارسز، بی‌حیا، کستاخ.

اوتانمق { فل. [هر نه قدر واو مقبوضه ایله تلفظ اولنورسه‌ده، واو مبسوطه ایله آتش دیمك اولان «اوٓت»دن مشتقدر.] برکوتی ایش ویا سوزدن ویاخود بلا سبب قیزارمق، محجوب وشرمنده اولمق، خجالت چکمك: یانمه چیقمغه اوتاندم؛ او سوزی سویلکه اوتانمازمیسك؟ انسان حقنی ایستمکدن اوتانیرمی؟ اوتانه‌جق بر شیء سویلدم؛ چوجقدر اوتانیور.

اوتانمه { سه. اوتانمق فعلی، محجوبیت، شرم، خجالت.

اوتانه‌جق { صه. ١. اوتانه‌بیلیر، قابل محجوبیت: هیچ اوتانه‌جق آدمه بکزیورمی؟ او اوتانه‌جق آدم دکلدر. ٢. اوتانمغی موجب، باعث محجوبیت و خجالت، معیوب: اوتانه‌جق بر ایش یاپمدم. ٣. کندیسندن اوتانیلیر، تکلیفلی، تکلفلی معامله‌یه محتاج، بیانجی: اوقدر تکلفاته نه حاجت؟ ایچمزده اوتانه‌جق کیمسه یوقدر؛ اوتانه‌جق بر مسافر کلسه نره‌ده یاتیره‌جغز؟

اوتانیش { سه. اوتانمق فعلی و طرزی، محجوبیت، خجالت، شرم: بو نه اوتانیشدر؟

اوتانیق { صه. اوتانغاج، محجوب، شرمنده.

اوتانیقلق { سه. اوتانغاجلق، محجوبیت.

اوتدیرمك { فته. ١. اوتمکه یعنی لحن ایله باغرمغه وتغنی ایتمکه سوق واجبار ایتمك: خروسی، قناریه‌یی اوتدیرمك. ٢. نفسله چالینان بر چالغی‌یه اوفله‌یوب چالمق: دودوکی، بوری‌یی اوتدیرمك. ٣. چوق باغیره‌رق ویا چالوب تغنی ایده‌رك چینلاتمق، طنین انداز ایتمك: بتون کیجه طاغلری اوتدیردی.

اوتُرمق { اوتری وسائره. با: اوتورمق وسائره.

اوتری { یا اوترو. سه. خط عربینك اوزرنده یازیلان حرکاتك اوچنجیسی (ُ) که عربیده u یاخود ou وترکجه‌ده درت درلو اوقونور واکثریا واو ایله تقویه ایدلمش اولور، ضمه. لسانمزده تلفظنه کوره انواعی بروجه آتیدر: قپالی اوترینك قالینی (ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه): و = ou، اینجه‌سی (ضمهٔ خفیفهٔ مقبوضه): و = u؛ آچیق اوترینك قالینی (ضمهٔ ثقیلهٔ مبسوطه): وٓ = o، اینجه‌سی (ضمهٔ خفیفهٔ مبسوطه): وٓ = œu. لاتین حروفیله ساده اوله‌رق وآلمانجه‌یه تطبیقاً شویله یازیله بیلیر: u, ü, o, ö || ایکی اوتری=عربیده ضمه تنوینی (ٌ).

اوتُش { یا اوتوش. سه. اوتمك فعلی و طرزی، لحن، تغنی: بو نه کوزل اوتش! بو خروسك اوتشی نه تحف.

اوتُشمك { فشه. بربرینه قارشی ویاهپ بردن اوتمك: قوشلر اوتشمکه باشلادیلر.

اوتلاتدیرمق { فته. (حیواناتی) رعی ایتدیروب اوت یدیرتمك: قویونلری کیمه اوتلاتدیریورسکز؟

اوتلاتمق { فته. (حیواناتی) کزدیروب اوت یدیرمك، رعی ایتمك: قویونلری اوتلاتمق ایچون مرعی لازم.

اوتلاق { سه. [«اوتلامق» دن] ١. حیواناتی اوتلاته‌جق یر، مرعی. ٢. اوتی چوق یر، چایر.

اوتلاقیه { سه. [غلط فاحش] میری‌یه عائد مرعالرك اجرتی، کراسی، بونلردن آلنان واردات.

اوتلامق { فل. [نبات دیمك اولان «اوت»دن] (حیوان) کزوب یردن تازه اوت و یاپراق و سائره یمك، ارتعا ایتمك: اوه‌نك کنارلرنده بیکلرجه قویونلر اوتلایوردی. || مجه. حیوان کبی یاشامق، بر شیئدن خبری اولمامق.

اوتلامق { فته. [آتش دیمك اولان «اوت»دن] آتش اورمق، یاقمق، احراق ایتمك. مر.

اوتلانمق { فل. [نبات «اوت»دن] (حیوان) کزه‌رك یردن اوت یمك، ارتعا ایتمك، اوتلامق. = فجه. (مرعی) حیوانلر طرفندن ینوب استهلاك اولنمق، اوتی یمك: مرعالرك جمله‌سی اوتلاندی.

اوتلانمق { فجه. [آتش دیمك اولان «اوت»دن]

يافلق، آتش ويرلمك، احراق اولنمق. مر.

اوتلق { س. [نبات ديمك اولان « اوت » دن] اوتله مستور ير، چاير، مرعى. ۲. قورو اوتك بيغلديغى محل، اوت يغينى.

اوتلق { س. [آتش ديمك اولان « اوت » دن] فاليه دليكنه مخصوص اينجه باروت، = ص. كبي ده قوللانيليرر : اوتلق باروت= آغز اوتى.

اوتلگن { يا اوتله گن. س. صيفيرجق نوعندن چوق اوتر برجنس سياه كوچك قوش.

اوتلگو { س. هواده چوق دور ايدر بر نوع كركس قوشى، اوشاق قاپان.

اوتلمك { ياخو اوتلمك. فجه. ۱. اويونده يگلمك، مغلوب اولمق، غائب ايتمك. ۲. تق. عفو اولنمق، (قصوره) باقلمامق.

اوتلمك { فجه. تغنى ايدلمك: بوبله اوتليرمى ؟

اوتلمك { ياخود اوتلەمك. فل. سويلنيلان شيئه قولاق آصمقسزين متصل اوت ديوب تصديق ايتمك.

اوتلى باغه { قره قورباغه.

اوتمق { فتـ. و:

اوتمك { ياخود اوتـمك. فتـ. اويونده مغلوب ايتمك، يكمك، قزانمق.

اوتمك { مصـ : اوتر. فل. ۱. لقرديسز و يالكز الحانله تغنى وترنم ايتمك : قوشلر، بلبل، خروس اوتمك؛ بو قناريه نه كوزل اوتيور. ۲. (نفس ويا هوا ايله چالينان بر چالغى) چالينمق، سس چيقارمق : بورى اوتدى؛ بو قلارنته اوتميور. ۳. (ايچى بوش ومجوف شئ) سس چيقارمق : بو شيشه اوتيور. ٤. عكس صدا ايله چينلامق، طنين انداز اولمق : حمامك قبەسى اوتيوردى؛ شرقيلرندن طاغلر اوتيوردى. ٥. مجـ. معناسز چوق لقرديلر سويلمك، چان چان ايتمك : بتون كون اوتوب طور دى. ‖ بوريسى اوتمك = نافذ الكلم اولمق. ‖ قولاق اوتمك = چينلامق.

اوتمه { س. اوتمك فعلى. با : اوتمك.

اوتو { ياخود اوتى. س. ۱. ايصيتمش دميرله اثواب وقماشلره ويريلن پرداخت و بونك اجراسى : بو چماشيرك اوتوسى هيچ ايى دكلدر. ۲. قيزغين دميرله دريك وپاچەنك توكارنى ياقمق فعلى. ۳. قماشلرى پرداخت ايتمكه ويا توكلرى ياقمغه مخصوص دمير.

اوتوجى { س. ۱. چماشير وقماش و سائره يه صيجاق دميرله پرداخت ويرن آدم : بو اوده مخصوص بر اوتوجى لازم. ۲. پاچەلرك توكلرنى قيزغين دميرله ياقوب حاضرلايان آدم. ۳. چيقيق كميكلرى يرينه قويان چيقيقجى. [بو اوچنجى معنا ايله استعمالى بزجه متروكدر.]

اوتوجيلك { س. اوتوجى صنعت ووظيفەسى.

اوتوراق { س. [« اوتورمق » دن — « ق » حركه لنديكده « غ » ە تحول ايدر.] ۱. اوتورمه، مكث، آرام، درنك : او قيش ارضرومده اوتوراق طوتديلر. ۲. اوتوريلەجق ير، اوتوريلان ير، مركز، مقام. ۳. اوتوريلەجق ير، صره، صفه. ٤. اثناى سير وسفرده يول اوزرنده بر يرده اولنان مكث واستراحت : بش كون عسكره اوتوراق ويردى. ٥. بر شيئك يره دكەجك جهتى، قاعده. ٦. قايقده كورك چكيلور ايكن اوتوريلان ير. ۷. اوطه ايچنده دفع حاجت ايچون قوللانيلان قاب، ه'وروز، لازملى. = ص. ۱. استراحت ايدن، اثناى سيروسفرده موقتاً استراحتده بولنان : بش كون اوتوراق قالدق. ۲. ايشدن كسلمش، عملمانده، متقاعد.

اوتوراقلق { س. تقاعد معاشى.

اوتوراقلى { ص. ۱. يره كلن طرفى كنيش اولمغله يرنده صاغلام طوران : اوتوراقلى شيشه. ۲. عرض و طولى ارتفاعندن زياده اولمغله متانتى زياده كورينن بنا و سائره : اوتوراقلى او.

اوتورتمق { فتـ. ۱. اوتورمغه سوق واجبار ويا مساعده ايتمك. ۲. قونديرمق، يرلشديرمك، وضع ايتمك: سوكه طاشلرنى ستونلرك اوزرينه اوتورتمق اقتضا ايدر. ۳. (كمى يى) صيغه اوغراتمق،

دیبنی یره دکدیرمك : قپودان کمی‌یی اوتورتدی .

اوتورتمه { ص. اوتوردلمش، یرلشدیرلمش، موضوع. ‖ پاطلیجان اوتورتمه‌سی = تکرلك تکرلك کسیلوب صحنده اوتوردلمش پاطلیجان ایله قیمه‌دن یاپیلوریمك .

اوتوردلمق { مجه. ۱. اوتورمغه سوق واجبار ایدلمك، اقعاد اولنمق : بر صنداليه‌یه اوتوردلدی. ۲. یرلشدیرلمك، وضع اولنمق : بو طاش دیوارك اوزرینه اوتوردیله‌جقدر .

اوتورش { س. اوتورمق فعلی و طرزی : بو نصل اوتورش .

اوتورشمق { فل. یاتیشمق، کسب سکونت ایتمك : قارغاشه‌لق، فرطونه اوتورشدی .

اوتورلمق { مجه. قعود ویا مکث و اقامت ایدلمك : بوراده اوتورلماز؛ اوراده قاچ کون اوتوریله‌جقدر؟ بتون کون ایشسز اوتوریلورمی ؟

اوتورمق { مض : اوتورور. فل. [اصلی وج : اولتورمق] ۱. آیاقلری طوپلایوب مقعدك اوزرینه یرلشمك، بدنك یالکز یوقاری قسمی قائم اوله‌جق صورتده وضعیت آلمق، قعود ایتمك : یره اوتورمق، صنداليه اوزرینه اوتورمق. ۲. حرکت ایتمیوب طورمق، قالمق، مکث ایتمك، اکلنمك : بو راده قاچ کون اوتوره‌جغز ؟ ۳. ساکن اولمق، اقامت ایتمك : بو اوده اوتوریورم؛ یازین بوغاز ایچنده اوتورور. ٤. هیچ بر ایشله مشغول اولمیوب استراحت ایتمك، ایشسز وقت کچیرمك : بتون کون اوتوره‌جغزه برشی اوقوسه‌کزآ. ٥. چوکمك، آشاغی ایتمك : بو او اوتورمش؛ یایلان ریختم بر آرشین اوتوردی. ٦. (کمینك) دیبی صیغده طوپراغه طوقنمق، قره‌یه کلمك : آز قالدی واپور اوتوریوردی. ۷. (بر مایعك تورتیسی) . دیبه چوکمك، سوزلمك، ترسب ایتمك : اشباع درجه‌سندن زیاده کلن املاحك فضله‌سی شیشه‌نك دیبنه اوتورور. ‖ آشاغی اوتورمق = راحت ایتمك . ‖ اکری اوتورمق = بی ادبانه وضعیت آلمق . ‖ قان اوتورمق = قان طوپلانوب یره و قیرمزی بر حالده کورنمك : کوزمه قان اوتوردی. ‖ قولوچقه‌یه اوتورمق = طاوق وساٸره پلیج چیقارمق اوزره یمورطه‌لرك اوزرینه یاتمق؛ ومجه. داٸما بر یرده قالوب حرکت ایتمه‌مك .

اوتورمه { س. ۱. اوتورمق فعلی. با : اوتورمق ۲. آلتوندن بر شیئك اوزرینه قاقلمش بیوك الماس ویا دیکر طاش. ۳. سبزه اوزرینه قوندیرلمش قوش باشی کباب .

اوتوری { یاخود اوتری. حبه. [اصلی : امرار واجرا ایتمك دیمك اولان « اوتکارمك » دن « اوتکاری »] سبب وعلت بیان ایدر، طولایی، اجلدن، بناءً علی : بوندن اوتوری = بوندن طولایی، بو اجلدن بو سببدن، بناءً علیه؛ نه‌دن اوتوری = نه‌سببه‌مبنی ؟

اوتوز { عد. اوچ کره اون، ثلثین .

اوتوزر { عد. بهرینه ویا بهر دفعه سنده اوتوز : جمله‌سنه اوتوزر غروش ویردی.

اوتوزلامق { فل. اوتوز یاشنه بالغ اولمق : اوراده ارککلر اوتوزلا مینجه اولنمزلر .

اوتوزلق { ص. ۱. اوتوزقسمدن مرکب. ۲. اوتوز آرشین یاخود قاریش ویا دیکر براولچی ایله اوتوز بوینده و یا اکنده بولنان : اوتوزلق دیرك، تخته. ۳. اوتوز غروش یا پاره وساٸره دکرنده اولان : اوتوزلق چوخه. ٤. اوتوز یاشنده بولنان : اوتوزلق بر آدم. == س. اوتوزقسمه منقسم مثلااوتوز غروش ویا پاره قیمتنده سکهٔ صحیحه ویا موهومه واعتباریه : بوکا بر اوتوزلق ویره‌یم می؟

اوتوزنجی { ص. یکرمی طقوزدن صکره کلن، اوتوز درجه ومرتبه‌سنده بولنان : آیك اوتوزنجی کونی؛ هجرت نبویه‌نك اوتوزنجی سنه‌سی؛ یوز اوتوزنجی الخ .

اوتوسز { یا اوتیسز. ص. صیجاق دمیرله پرداخت ایدلمه‌مش، اوتولنمه‌مش (چاشیر و ساٸره) .

اوتوش { با : اوتش .

اوتولتمك { فت. ١. صيجاق دميرله پرداخت ايتديرمك : بو چماشيرى كيمه اوتولتملى؟ ٢. درى وياحيوانك توكلرينى ياقديرمق .

اوتولمك { يا اوتوله‌مك. فت. ١. صيجاق دميرله پرداخت ايتمك، اوتودن كچيرمك: چماشيرى اوتولدى. ٢. قيزغين دميرله توكلرينى ياقوب تميزلمك: پاچه‌لرى اوتوليوب حاضر صاتارلر. ٣. (چيقيق كميكى) يرينه قومق، تجبير ايتمك. [بو اوچنجى معنا ايله استعمالى بزجه متروكدر .]

اوتوله { س. اوتولمك فعلى. با: اوتولمك .

اوتولنمك { فل. مجه. ١. صيجاق دميرله پرداخت ايدلمك، اوتودن كچيرلمك : چماشيرك هپسى اوتولندى. ٢. قيزغين دميرله توكلرى ياقيلوب تميزلنمك : پاچه‌لر دها اوتولنمدى. ٣. آتشده ويا آلوده آلازلانمق. ٤. (حيوان) قضاءً توكلرينى ياقمق : بو كدى نره‌ده اوتولندى ؟ .

اوتومه { س. آتشده آلازلنمش تازه بغداى كه بدويلرك پك سودكلرى شيئدر، فريك .

اوتون { س. عفو، صفح، مغفرت. [بزجه متروك ايسه‌ده، احياسى الزم كوزل بر لغتدر.]

اوته { ظم. [« او » اسم اشارتيله مكان بيان ايدن « ته » ياخود « تا » اداتندن مركب. ج : اوتا .] ١. اوزاقده، اوزاقجه، محلك بعيدينه اشارت ايچوندر، قرينه اشارت ايچون اولان « برى » مقابلى : اوته‌ده اوتور؛ اوته يه كيت. ٢. دها اوزاق، دها ايلرى اولان ير: اورايه قدر بيليرم اوته سنه قاريشمام؛ ٧٥ عرض جنوبيسنك اوته سى مجهولدر. ٣. بر شيئك آرقه‌سنده بولنان، ماوراء : دكيزك اوته‌سنه كچمك؛ چايك اوته سندن كلمك. == ظر. زمان بعيده اشارت ايچوندر، اسكى واوزاق زمان : اوته‌دن، اوته‌دن برى = اسكيدن، اسكيدن برى، من القديم. == ص. ١. ديكر، اوزاقجه بولنان : اوته كون = اوزاقجه بولنان، پك يقين اولميان بر كون، بر قاچ كون اول. ٢. اوبر طرفده‌كى: نهرك اوته ياقه‌سى؛ اوته طرف . || اوته برى = شو بو، مختلف شيئلر: اوته برى آلمغه كيديوردم. || اوته‌ده بريده = شوراده بوراده، مختلف يرلرده؛ اوته سنده برسنده = مختلف محللرنده. || اوته‌سنه وارمق = پك ايلرى كيتمك، حدى تجاوز ايتمك. || اوته‌سنى برى ايتمك = تسويه ايتمك، يوله ياتيرمق، اصلاح ايتمك .

اوته‌كى { ص. ١. اوزارق، دها اوزاقجه بولنان، ديكر برينه نسبتله اوزاق اولان، بعيده اشارت ايچون اولوب قريبه مخصوص اولان « بريكى » مقابليدر : بريكنى بيليرم لكن اوته‌كى كيم ؟ ٢. ديكر، بشقه، اوبر : اوته‌كى ايش نصل اولدى؟ اوته‌كى اوه نقل ايده‌جكز. || اوته‌كى بريكى = مبهم اشخاص، خلق : اوته‌كى بريكى كلير .

اوتى { اوتيلك وسائره. با : اوتو وسائره.

اَوثان { سذ. جه. عر. [فد : « وثن » بزجه غيرمستعمل] بتلر، اصنام : عبادت اوثان، كسر اوثان .

اَوج { سذ. عر. [فا. « اوك » دن معرب] هـ. سيارات محركلرينك مركزدن الك اوزاق نقطه‌لرى، مقابلى : حضيض. || مج. بر شيئك نهايت درجه‌سى، الك عالى مرتبه‌سى : اوج اقباله واصل اولمشيدى. اوج بالادخى دينلير .

اوج { س. ١. بر شيئك سيورى تپه‌سى : ايكنه، مزراق، قازيق اوجى. ٢. كنار، طرف، يان : دنيانك بر اوجنده، كوزك اوجى. ٣. صوك، غايت، منتها: اوجى اورته‌سى بللى دكل. ٤. كوشه، بورن : قره‌نك دكيزه كيرمش بر اوجى. ٥. باش، تپه : ممه اوجى، چبان اوجى. ٦. مج. سبب، وجه، يوز : طمع اوجندن بلايه دوشمك. || اوج اوجه = طولاً متصل : ديركلرى اوج اوجه ديزمك. || اوجدن اوجه = افراطدن تفريطه. || بر اوجدن بر اوجه = بر ياندن بر يانه، بوينه. || اوجنى اورته‌سنى بولمق = كسديرمك، قرار ويرمك. || ايپ اوجى = سررشته، اماره، وسيله. || ايپ اوجى

ویرمك = سببیت ویرمك، بهانه
اتخاذ اولنه‌جق بر حرکتده
بولنمق . || باش اوجی = یاتان
آدمك یاصدیق طرفی؛ ومج. قرب،
یان : باش اوجنه دیكلمك، باش
اوجندن آیرلمامق. || اوجنی
بولمق = حل وفصل ایتمك؛ اوجی
بولنماز = حل و فصلی مشكل؛
پایانسز. || بورن اوجی = قرب :
بورننك اوجنده‌در = پك یقیندر.
|| دیلك اوجنده = در خاطر
ایدیلوب تام سویلنه‌جك وقتده
قاچیریلان بر شیٔ حقنده ایراد
اولنور : اونك اسمی دیلك او.
جنده‌در. || اوجنی قاچیرمق،
اوجنی آلتنده قاچیرمق = حسابی
شاشیرمق، ضرر، افلاس ایتمك.
|| قلم اوجی = صابه طاقیلان دمیر
قلم. || اوج ویرمك = ١. ظهور
ایتمك، كوزكمك. ٢. بیتمك،
سورمك، نابت اولمق.

اوج { س. ١. انتقام، ثار : اوج
آلمق = انتقام آلمق، اخذ
ثار ایتمك. ٢. بحث، اوكدول،
یادس : اوج طوتمق .

اوجا { یاخود اوجه س. قوروق
صوقوی، مقعدك اوستنده‌
كی كمیك، ثعلبه .

اوجاع { سن. ج. عر. فد : وجع.
با : وجع .

اوجاق { س. [اپلكه «اوت» دن]
١. آتش یانان یر،
كانون : اوطه، مطبخ اوجاغی؛
اوجاق باشندن آیرلماز. ٢. طو.
مانك چیقمسیچون دیوارده آ.
چلمش دلیك وطامدن یوقاری
چیقان باجه : اوجاقلری
تمیزلملی؛ اوجاق سوپوركه‌سی.
٣. معدنجیلرك معدن اریتدكلری
یر، قالخانه. ٤. كیرج یاقدقلری
یر، كیرج فرونی : كیرج اوجاغی.
٥. طاش و معدن چیقارمق
ایچون آچیلان چقور ویا قیو :
طاش اوجاغی، معدن اوجاغی.
٦. تحت الارض اولان صو
یولی ولغم وسائره‌نك مختلف
محللرنده یاپیلان باجه‌لركه آچیلوب
قپانیر : صو یولی، لغم اوجاغی.
٧. باغچه‌نك بر جنس سبزه
زرعنه آیرلمش و اطرافی یو.
كسلدیلوب چقور قالمش تارله‌سی:
باطلیجان، خیار اوجاغی. ٨. مج.
آتشی سوكنمز خاندان، بیوك عائله:
روم ایلینك الڭ معروف اوجاقلری.
٩. مرتب صنف عسكری :
ینكیچری اوجاغی. || اوجاق چكر.
كه‌سی = اوراق قوشی. || اوجاق
خلقی = سابقده پیاده عسكری.
[سواری‌یه بلوك خلقی دیرلردی.]
|| اوجاغه دوشمك = التجا ایدوب
حمایه وصحابت ایستمك : اوجاغكزه
دوشدم. || اوجاق سوكندیر.
مك، اوجاغه انجیر دیكمك = بر
عائله‌نك محوینه سبب اولمق .

اوجاقجی { س. اوجاقلری سو.
پوروب تمیزلمكله
كچینن آدم، اوجاق سوپوریجی .

اوجاقجیلق { س. اوجاقلری سو.
پوروب تمیزلینك
حال وصنعتی، اوجاقجی صنعتی .

اوجاقلق { س. ١. مطبخك آتش
یانان یری، مطبخ
اوجاغی. ٢. دومان چیقمق
ایچون چاتیده آچلمش بیوك باجه.
٣. ایری كراسته، تمل دیركی.
٤. سابقده ارثاً انتقال ایتمك
اوزره برینه ویریلان وظیفه
و مالكانه. == ص. اوجاغه
مخصوص ویا منسوب ومتعلق.
|| اوجاقلی دمیر = جان قورتاران
دمیری، بیوك لنكر .

اوجالامق { فل. اوجه كیتمك،
یوكسكه چیقمق.

اوجرا { یاخود :

اوجراق { ص. پك اوجده
وكنارده بولنان :
اوجرا بر یردر. [عربی ظنیله
هجراء یازلمسی خطادر.]

اوجِرمك { فل. بحث ایتمك،
یادس طوتمق .

اوجِشمك { فش. بریله بحث
ایتمك، یادس طو.
تیشمق .

اوجِك { و:

اوجكز { س. كوچك خانه،
فقیرانه او .

اوجكیر { ص. فا. اعر. اوج=م. فا.
كرفتن = طوتمق] الك
یوكسك درجه‌یه واصل اولان،
الك بالایه چیقمش .

اوجلی { ص. اوجی اولان، تپه.
سی سیوری بولنان.

اوجمند { س. [فا. «انجمن» دن
غلط] طوپ، یغین،
كومه، طوپلانتی :كلك براوجند
اوله‌لم. == ص. طوپلی، اداره‌لی،
اونی منتظم طوتان : اوجند بر
قادین. [بو ایكنجی معنا هم
« طوپ وطوپلی » معناسندن
هم ده « او » دن مشتق ظن
اولنمسندن تولد ایتمشدر.]

اوجوز ص. بدل وثمنی آز اولان، بهالی ضدی، رخیص، اهون : ذخیره بوسنه پك اوجوزدر. == ح. ١. آز بدل مقابلنده، اهون اوله‌رق : بو آتی پك اوجوز آلمشسکز؛ بو آدم اوجوز صاتار. ٢. مج. آز زحمتله، پك قولای : اوجوز قورتلدق.

اوجوزجی ص. ١. اوجوز مال صاتان (صاتیجی) ٢. اوجوز شیئلر آرایوب صاتین آلان آدم.

اوجوزلاتمق یا اوجوزلتمق. فت. فیآتنی ایندیرمك، اوجوزصاتمق.

اوجوزلامق یا اوجوزلمق. فل. اوجوز اولمق، فیأتی تنزل ایتمك، اهون صاتلمغه باشلامق: چیلك خیلی اوجوزلامش.

اوجوزلق س. آشاغی فیأتله صاتلمه، رخص، اهونیت : محصولاتك اوجوزلغی فیض و برکتدندر. == ص. هر شیئك و علی الخصوص احتیاجات ضروریه‌نك آشاغی فیأتله صاتلدیغی (یر): آناطولینك ایچ طرفلری اوجوزلقدر.

اوچ عد. ایکیدن صکره اولان (صایی، ٣، ثلثه، سه : اوچ کشی، اوچ کون؛ اون اوچ ١٣، یکرمی اوچ ٢٣، یوز اوچ؛ اوچ یوز. با : اوچیوز؛ اوچ بیك = اوچ کره بیك ٣٠٠٠ || اوچ آیلر = رجب ایله شعبان ورمضان. || اوچ آیلق = اوچ آیده برایدیلن واوچ آیه مخصوص : اوچ آیلق حساب، اوچ آیلق آبونه؛ اوچ آیلق چوجق. || مج. اوچ انبارلی = اوچ انباری اولان، ویا اوچ صره طوپ محلی اولان حرب کمیسی. || اوچده بر = برشیئك منقسم اولدیغی اوچ قسم ویا حصه‌سندن بری، ثلث. || اوچ قات = برشیئك اوچ مثلی، اوچ اوقدر اولان : بو تارله اوته کندن اوچ قات بیوکدر؛ اونك اوچ قاتیدر. || اوچ قاتلی = اوچ درجه‌لی، اوچ طبقه‌لی : اوچ قاتلی براو. || اوچ کوشه‌لی = اوچ کوشه‌سی اولان شکل ویا جسم، مثلث.

اوچار ص. اوچان، طیران ایدن، غازه تحول ایدوب هوایه قاریشان : اوچار روحلر، مایعلر.

اوچاری ص. [« اوچار » دن اولوب، آخرنده‌کی «ی» تخصیص ایچون شاذ بر اداتدر.] پك حشساری، نهایت درجه‌ده چاپقین : اوچاری چاپقینلردندر.

اوچاق ص. صاریلان، صارماشان (نبات).

اوچر عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنده اوچ : تارله‌نك محصولندن جمله‌سنه اوچر کیله دوشدی: اوچر اوچر آرابه‌لره بیندیریلدیلر.

اوچرتمق یاخود اوچورتمق. فت. ١. اوچمه‌سوق واجبار ایتمك ویا اوچمه‌سربست براقمق، اطاره ایتمك : قوشی اوچورتدی. ٢. تبخر ایندیرمك، غازه تحویل ایتمك : شیشه‌نك آغزینی آچیق براقه‌رق لقمان روحنی اوچرتمشلر. ٣. قلیجله اوره‌رق برشیئك تپه‌سنی آلوب کوتورمك. ٤. یقوب تخریب ایتمك، نابدید ایتمك. ٥. برشیئی کمال سرعتله آلوب میداندن یوق ایتمك.

اوچرتمه یا اوچورتمه. س. چوجقلرك اوجنه ایپ باغلایه‌رق روزکار یاردیمیله هوایه اوچوردقلری معروف اویونجاق.

اوچرمق فت. ١. اوچمه‌سوق واجبار ایتمك ویا سربست براقمق. ٢. چوق مدح وثنا ایتمك، عیوقه چیقارمق. ٣. سرعتله کوندرمك، چابق یتیشدیرمك : خبر اوچورمق. ٤. چالمق، چارپمق : کتابلرمزی برر برر اوچردیلر.

اوچروم س. پك صارب ودیك محل، یار، یارلی یر : اوچرومدن دوشمك، یووارلانمق.

اوچروملق ص. اوچوروم ویارلری چوق : اوچروملق یر. == س. اوچروملری چوق یر.

اوچروملی ص. اوچوروم ویارلری چوق (محل) : اوچروملی یر.

اوچشمق فش. ١. برلکده ویر برلرینه قاریشه‌رق اوچمق : قوشلر اوچشیورلردی. ٢. قنادلری اوره‌رق تلاشله اوچمق : اوردك اوچشیور.

اوچقنمق یا اوچقونمق. فل. اورکمك، توحش ایتمك.

اوچقور س. [« قور » تق. قوشاق دیمك اولمغله

اصلی : ایچ قور = داخلی قوشاق، یاخود اوچ قور = اوجی ایشلەلی قوشاق اولسە کرکدر.] اسکی طرزدە شلوار وایچ طوننە یکچیریلوب بلدە باغلانان انجە قوشاق، شلوار بند.

اوچقورلق {س. ١. اسکی طرزدە شلواروطونك بوقاری اوجندە اوچقور یکچیرمکە مخصوص اولوق. ٢. کیسە وطوربەنك آغزینی باغلایەجق غایطان وباغك یکمسنە مخصوص اولوق. ٣. اوچقور یکچیرمکە مخصوص اوجندە غایطاندن حلقەسی بولنان دکنکجك.

اوچقورلی {ص. اوچقورلە باغلانیر (طون وشلوار).

اوچقون {س. آتشدن اوچان آتش پارچەجکی، قیغلجیم. مر.

اوچلاتمق { و:

اوچلاشدیرمك {فتـ. اوچە ابلاغ ایتمك: سز باغچوانلری اوچلاشمشسکز.

اوچلاشمق {فل. اوچ عددینە بالغ اولمق: اونك چوجقلری اوچلاشدی.

اوچلك {ص. ١. اوچ غروش وسائرە قیمتندە اولان: اوچلك باصمە. ٢. اوچ آرشین یاقاریش وسائرە بویندە ویا اکندە اولان: اوچلك دیرك. ٣. اوچ شیئدن مرکب، اوچ قسمە منقسم. == س. اوچ غروش وسائرە قیمتندە صحیح ویا اعتباری سکە: بر اوچلك ویرەیم‌می ؟

اوچلمق {فل. اوچمق فعلی اجرا اولنمق: هوا اولمیان یردە اوچلمق ممکن دکلدر؛ قناد. سز اوچلیرمی.

اوچلەمك {یاخود اوچلەمك. فتـ. ١. اوچە ابلاغ ایتمك: آتلری اوچلەدم. ٢. اوچە بولمك، اوچ قسمە تقسیم ایتمك. ٣. اوچە بوکمك، اوچ قات ایتمك: خلاطی اوچلەك. ٤. (اراضی‌یی) محصولاتك ثلثنی آلمق شرطیلە چفتجی‌یە کرا ایلە ویرمك: چفتلکنی اوچلەدی.

اوچلمە {ص. اوچە بوکلمش، اوچ قات: اوچلمە خلاط. == س. ١. برجنس اوفق بوجە. ٢. طقوزر طاشلە اوینانیلیر معروف اویون، طقوزجین.

اوچلی {ص. اوچ قسمدن مرکب، اوچ بلوکە منقسم ویا اوچ نشان وعلامت وسائرە‌یی حاوی، ثلاثی == س. اسقامبیل کاغدلرینك اوچ بنکایسی: قرە ماچەنك اوچلیسی، اسپاتینك اوچلیسی.

اوچماق {س. جنت، بهشت، فردوس. [احیاسی الزم متروکاتدندر.]

اوچمق {مصـ: اوچار. فل. ١. هوایە قالقوب کیتمك، طیران ایتمك: قوش اوچدی. ٢. غاز ویا بخار حالنە کچوب هوایە قالقمق، تبخر، تصاعد ایتمك: بوسوت قاینایە قاینایە اوچدی. ٣. زائل اولمق، صیبریلوب کیتمك، محو اولمق: رنکی، بکزی اوچمش. ٤. چالینمق، آشیرلمق، نابدید اولمق: ایکی کون کتبخانەمی آچیق براقمقلە کتابلرمك یاریسی اوچدی. ٥. یاردن، اوچورومدن یووارلانوب دوشمك: کوپرینك اوستندن اوچوب نهرە دوشدی. ٦. زیادە قوشمق، پك سرعتلە کیتمك: هجوم قوماندەسی ویریلنجە سواریلر اوچوب کوزلردن نهان اولدیلر. ٧. چاقینلقدە پك ایلری وارمق، اوچاری چاقین اولمق.

اوچمە {س. اوچمق فعلی، طیران.

اوچنجی {ع. ایکنجیدن صکرە کلن، ٣ درجەدە بولنان، ثالث: اوچنجی کون، سوقاغك اوچنجی اوی، اوچنجی رتبەدن نشان مجیدی؛ اون اوچنجی؛ اللی اوچنجی؛ یوز اوچنجی.

اوچنجیلك {س. اوچنجی درجە، اوچنجی اولمە: صنفندە اوچنجیلکی قزاندی.

اوچنمق {یا اوچقنمق. فل. اورکمك.

اوچورمق {اوچوروم وسائرە {بالا: اوچرمق وسائرە.

اوچوق {س. حمادن طوداقدە چیقان قبارجقلر: اوچوق اولمق.

اوچوقلامق {فل. (طوداق) حمادن قبارجقلر پیدا ایتمك: طوداقلری اوچوقلامش.

اوچیجی {ص. اوچان، طیران ایدن: قوش اوچیجی برحیواندر.

اوخ {د. ١. سوینجە وبر زحمت وصیقندیدن خلاص اولندیغنە دلالت ایدر: اوخ! حمد اولسون! بوکون ایچەیم؛ اوخ نە کوزل روزکار اسیور! اوخ! نە لطیف هوا! ٢. تلطیف وتوا.

زش وتشویق مقامنده قوللا-
نیلیر: اوخ! بنم اوغلم! ٤.
بشقه‌سنك وعلى الخصوص نصیحت
دیكلمینك باشنه كلنه رغماً ممنونیتی
بیان ایدر: اوخ اولسون!

اوخشاتمق { فتـ. بكزتمك، مثلنی یاپمق، تقلید ایتمك. = فل. بكزمك، مشابه اولمق، آكدیرمق.

اوخشاش { سـ. بكزه‌یش، مثل، ماننده. صر.

اوخشامق { فتـ. ١. سومك، تلطیف ونوازش ایتمك: چوجقلری چوق اوخشامق تربیه‌لرینی بوزار. ٢. برشیئه جزئیجه بكزه‌مك، آكدیرمق: موسك لذتی قاوونك لذتنی اوخشار.

اوخشامه { سـ. تلطیف، نوازش: اونك اوخشامه‌سی اویله‌در.

اوخشانمق { لجـ. سولمك، تلطیف ونوازش اولنمق: بوچوجق اوخشانمغه قانمز.

اوخشایش { سـ. اوخشامق فعل وطرزی، تلطیف، نوازش: اونك اوخشایشی تحفدر.

اود { با: اوت.

اود { سـ. قره‌جكرك یاننده بولنوب معده‌یه دوكدیكی صفراء دینلن آجی بر ماده‌یی حاوی محفظه‌جق، صفراء، زهره، مراره قاوغی. || مجـ جسارت، شجاعت. || اودی قوپمق، پاتلامق = پك زیاده قورقمق.

اود { سـ. [اصلی هندجه‌ده اید] یاناركن كوزل بررایحه نشر ایدن معروف برآغاج كه هنددن كلیر، اود آغاجی. عر. عود.

اوِدّاء { سـند. جـ. عر. [فد: «ودید» لسانمزده مستعمل دكلدر.] احبا، اخلاء، دوستلر، احباب، محبان.

اودَتمك { فتـ. تأدیه ایتدیرمك، تضمین ایتدیرمك، بدلنی ویردیرمك: قیردیغكز جامك آقچه‌سنی سزه اودته‌جكلردر.

اودَشمك { فشـ. بربرینه تأدیه ایتدیرمك، هركس بورجنی ویرمكله آله‌جق ویره‌جك قالمامق، حسابلاشمق، اونكله اوده‌شیرز بز.

اودَك { سـ. برزیانك بدلنی تأدیه ایتمه، تضمین.

اوذَلك { صـ. قورقاق، جبین، یوركسز، زهره‌چاك.

اودَمك { یاخود اوده‌مك. فتـ. ١. ویرمك، تأدیه، ایفا ایتمك: بن بورجمی اوده‌دم. ٢. بدلنی ویرمك، تضمین ایتمك: بن قیرارسه‌م اودرم.

اودَمه { یا اوده‌مه. سـ. ١. ویرمه، تأدیه، ایفا: اونك اوده‌مه‌سنه قالیرسه. ٢. تضمین: بوزیانی كیمك اوده‌مه‌سی لازم كلیر؟

اودَنمك { لجـ. ١. ویرلمك، تأدیه و ایفا اولنمق: بوقولای اودنیر بربورج دكلدر. ٢. بدلی ویرلمك، تضمین اولنمق: بوزیان اودنمك اقتضا ایدر.

اودَنمه { سـ. و:

اودَنیش { سـ. بر بورج ویازیانك تأدیه وایفا و یاخود تضمین ایدلمسی، بونك اودنمه‌سی اودنیشی نه صورتله اوله‌جقدر؟

اودون { سـ. [آتش دیمك اولان «اوت» دن] ١. یانوب آتش حاصل ایتمك اوزره كسلمش آغاج، خطب، هیزم: اودون كسمك، اودون یارمق؛ اودون كمور. ٢. دیرك، طیاق، دستك: قپواودونی. ٣. طیاق، ضرب: یارامازه اودون كرك. || مجـ. اودون، میشه اودونی ء اودون كبی آدم، تربیه‌سز قبا وقالین قفالی.

اودونج { سـ. عینی ویامثلی اعاده اولنمق اوزره ویریلن ویا آلنان آقچه وساره، عاریت، قرض، دین: اودونج آلمق = استقراض، استدانه ایتمك؛ اودونج ویرمك = اقراض، ادانه ایتمك.

اودونجی { سـ. اورماندن اودون كسوب نقل وفروخت ایدن ویا بشقه‌لرینك قطع ونقل ایتدكلری اودونلری بیغوب صاتان آدم، حطاب.

اودونجیلق { سـ. اودونجی صنعتی.

اودونلق { سـ. اودون بریكدیریلوب بیغیلان یر، اودون انباری ویا اسكله‌سی: بواوك اودونلغی كمورلكی یوقیدر؟

اوده { سـ. با: اوطه.

اوده‌لك { صـ. آجی مزاجلی (آدم).

اوده‌مك { اوده‌مه، اوده‌یش. با: اودمك وساره.

اَودِیه { سنـ. جـ. عر. فد : وادی. با : وادی.

اور { سـ. بدن انسانك مختلف یرلرنده چبانسز والتهابسز اولەرق حاصل اولان شیش، تومسك : ات اوری = طامار اوری، باغ اوری. || آغاج اوری = اشجارده حاصل اولان تومسك.

اوْر { سـ. تق. خندق، اوكى خندقلى طوپراق طابیه؛ اوربكى = استحكام محافظى؛ اور قازمق = استحكامه كیرمك. — اورخانده بوندندر.

اور { سـ. تق. یاپمه سد، صنعى حائل وحد فاصل، حواله، پرده.

اورا { حـ. اورەجق كبى حاضر اوله، شاهینك شكاره هجوم ایتمك اوزره قبارمەسى: اورا طورمق. [نداكبى دخى قوللانیلوب، آوروپالیلرك هورا Hourra صداسى دخى بوندن مأخوذ در.]

اورا { یاخود اورا سـ. تق. حدود نشانى، حدوده علامت اولمق اوزره یوكسلدیلن تپه.

اوْرا { ظر. محلك بعیدینه اشارت ایچوندر، اویر، اومحل، اوجهت، بورا مقابلى: اورا آدملرى هپ اوزون بویلى اولور؛ اورانك میوەلرى مشهوردر. — اكثریا حروف الصاقله برابر قوللانیلیر: اوراده، اورادن اوراجه، اورایه، اورایه قدر. — مالكیت بیان ایدن ضمائر شخصیه یه اضافتى حالنده اسم اولوب، ینه محل وجهت معناسنى محافظه ایدر: اورام آغریور؛ اوراكزده براوفق شیش واردر؛ اوراسى مملكتك اك كوزل یریدر؛ اصل ایشك مشكلى اوراسیدر = اوجهتدر؛ اوراسنى دوشونملى؛ اورالرى = اوجهتلر، اویرلر. || اوراجقده = تا اوراده. [بوتصغیر محلنى تحدید ایچوندر.]

اوراتمق { یاخود اوراتمق. فتـ. تكمیل سیلوب سوپورمك، سیلوب بیتیرمك، اوراق بچمش كبى تمیزلیوب اثر براقمامق. مر.

اَوراد { سنـ. جـ. عر. فد: ورد. با: ورد.

اوْرادهْ { اورادن وسائره. با: اورا.

اوراق { سـ. [« اورامق » فعلندن] ١. طرپانك كوچكى، محصاد: بواوراق هیچ كسمیور. ٢. اكین بیچمه، حصاد: كویلیلر شمدى اوراقله مشغولدرلر. ٣. حصاد وقتى، موسمى: اوراقده اودەمك اوزره پاره استقراض ایدرلر. || اوراق بوجكى = اغستوس بوجكى، جراد. || اوراق قوشى = اوراق بوجگنك بیوجكى. چرتلاق، اوجاق چكركەسى، چرچر، چرلاق دخى انواعیدر. || اوراق سیكیرلى = آرقەسى چوكوك اولمغله یوكه كلن (بیكیر).

اَوراق { سنـ. جـ. عر. فد: ورق. با: ورق.

اوراقجى { سـ. اكین بیجن، اوراقله اكین بیجه. رك بونك اجرتیله بچینن رنجبر.

اوراقلامق { فتـ. اوراقله اكین بیچمك، محصولى اوراقله كسوب طوپلامق، حصاد ایتمك.

اورالى { صـ. اومملكت، اومحل اهالیسندن اولان: بو ذات اورالیمیدر؟

اَورام { سـنـ. جـ. عر. فد: ورم. با: ورم.

اورامق { فتـ. تق. ١. طوپراقدن خندق وطابیه یاپمق. ٢. اولچوب بیچمك. ٣. اوراقله بیچمك، حصاد ایتمك. مر.

اوران { سـ. تق. ١. بیچمه، بیچیم. ٢. اولچى، مقیاس. ٣. بیچیم، اندام، تناسب، یاقیشیق. ٤. تخمین، كشف. [تركى باعث تأسف عظیم اولەجق متروكاتدندر.]

اورانسز { صـ. بیچیمسز، تناسبسز، یاقیشیقسز، خنطل. مر.

اورانسزلق { سـ. بیچیمسزلك، یاقیشیقسزلق، عدم تناسب.

اورانغ اوتانغ { سـ. [Orang-Ou-tang ملایى لساننده یبان آدمى دیمكدر] نسناس دینان بیوك میمونك انواع اربعەسندن برى كه هندچینى ایله اوجوارلرده كى جزایرك طاغلرنده واورمانلرنده بولنور.

اورانلامق { فتـ. ١. اولچمك. ٢. كشف و تخمین ایتمك، بها بیچمك، تقدیر ایتمك. ٣. تصور و تصمیم ایتمك. مر.

اوراڭلى { ص. بيچيملى، متناسب اندامل، ياقيشيقلى. صر.

اورپرمك { فل. اوركه‌دن تويلرى قالقوب ديكلمك ودرى ايكنه ايكنه قبارمق، اقشعرار، ازبئرار ايتمك : وجودم، تويلرم اورپردى .

اورپرمه { س. اوركه‌دن تويلرك ديكن ديكن قالقمسى و درينك ايكنه ايكنه قبارمه. سى، اقشعرار، ازبئرار.

اورت { س. اورتمه، كيزله، ستر، كتم، اخفا. يالكز شو تعبيرده مستعملدر : اورت باص ايتمك = بر قباحتى انظار عموميه‌يه دوشورميه‌رك وطويورميه‌رق ستر واخفا ايتمك .

اورتاق { س. ص. [« اورته » دن] ١. شريك، مشترك، تجارتده ويا ديكر بر ايشده حصه‌مند وشريك اولان آدم؛ اورتاق اولمق = عقد شركت ايتمك، بر شركتده داخل اولمق. ٢. بر قوجه‌نك متعدد زوجه‌لرندن هر برينه ديكرينه نسبتله اورتاق دينلير .

اورتاقلاشمق { فل. اورتاق اولمق، عقد شركت و مشاركت ايتمك : هپمز اورتاقلاشيرسه‌ق بيوك بر دكان آچه‌بيليرز .

اورتاقلاشه { يا اورتاقلاشى. ح. اورتاقلقله، مشتركاً، بالاشتراك : اورتاقلاشه بر دكان آچه‌لم ويا بر چفتلك آله‌لم .

اورتاقلق { س. شركت، مشاركت : اورتاقلق تجارتك روحيدر؛ الك بيوك ايشلر اورتاقلقله اولور؛ بنم بو ايشده اورتاقلغم يوقدر. || اورتاقلق ايتمك = عقد شركت، مشاركت ايتمك .

اورتانجه { ص. [« اورته » دن] اورتاده بولنان، اوسط، وسطى، اوچ شيئك وسطده واقع اولانى، ايكنجيسى.

اورتانچه { ياخود اورتانسيه. س. جاپونيادن كلمه بر چيچك، جاپون كلى .

اورتديرمك { فت. ١. اوستنه بر شئ آتديره‌رق ستر واخفا ايتديرمك، صاقلاتمق، كيزلتمك. ٢. آچيق بر شيئك اوستنى قپاتمق، مثلا بنايه طام قوديرمق : دها ياپى‌يى اورتديره‌مدم. ٣. چقور طولدورتمق، قپاتمق : بوچقورلرى اورتديرملى .

اورتلمك { فمج. ١. اوستنه بر شئ چكيلوب ستر اولنمق : دوشمه خالى ايله اورتيلور. ٢. كيزلنمك، كتم واخفا اولنمق، ميدانه چيقارلماق .

اورتمك { فت. ١. اوستنه بر شئ چكوب كورنمز ايتمك، ستر ايتمك : حيوانه چول، خسته‌يه يورغان اورتمك؛ ياغمورلق بتون وجودينى اورتيوردى. ٢. صاقلامق، كيزلمك، كتم و اخفا ايتمك . ٣. قپامق : قپويى، پرده‌يى اورتدى .

اورتمك { فت. (حيوانات و محصولاتى) بتيشديروب چوغالتمق، جنسلرينى آرتديرمق، انتشارينه سبب اولمق : ممالك عثمانيه‌ده مرينوس قويونلرينى واليوم مجهول برطاقم حبوبات صناعيه‌يى اورتمكه غيرت اولنمليدر .

اورتنمك { فط. ١. اوستنه بر شئ آلوب ستر اولنمق : بر چارشفله، بر ياغمورلقله اورتندى. ٢. يوزينه نقاب ويا ياشمق طوتمق. ٣. (قيز) قاچمغه باشلامق، فراجه ياشمق ويا چارشف پچه طوتمق : يكى اورتنمش بر قيز. = فمج. كتم و اخفا اولنمق، اورت باص ايدلمك.

اورتو { اورتولى وسائره. بلا : اورتى و سائره .

اورته { س. ١. ايكى اوجدن مساوى مسافه‌ده اولان محل ويازمان، وسط، ميان : يولك اورته‌سى، سنه‌نك اورته‌سى، كونك اورته‌سى. ٢. بر شيئك بتون كنارلرندن مساوى مسافه‌ده ياخود اوكا قريب محل، وسط، مركز : ميدانك، اوطه‌نك اورته‌سى. ٣. يارى، نصف، منتصف : قيشك اورته‌سنى بولدق؛ ذخيره‌يى اورته‌دن آيرملى. ٤. ميدان، صحن، آره : ايشى اورته‌يه دوكلى. ٥. يكيچرى اوجاغنده طابور. ٦. دكز آچيغى، آچيقلق : اولو اورته. || اورته اويونى = اسكى طرزده وميدانده اوينانيلان بر نوع قبا تياترو اويونى. || اولو اورته = آچيقدن آچيغه، طوغريدن طوغرى‌يه بر شئ سويلمك ويا ياپمق. || اورته‌يه آلمق = هر طرفدن احاطه

و حصر ياخود محاصره ايتمك. || اورته‌سنى بولمق = تعديل و تسويه ايتمك. || اورته‌يه دوكمك = هر شيئى ميدانه چيقاروب حقانيت اوزره فصل دعوى ايتمك ايستمك. || اورته‌دن قالديرمق = مفقود حالنه كتيرمك. || اورته مالى = مشترك مال. || اورته يازيجيسى = يكيچريلرده بلوك امينى. == ص. ١. آره‌ده، وسطده بولنان، وسطى: اورته پارمق، اورته قات، اورته ديرك. ٢. متوسط، معتدل، افراط و تفريط آره‌سنده اولان: اورته بوى. || اورته ايلچى = سفير كبيرك مادوننده اولان سفير. || اورته حاللى = نه زنكين نه فقير.

اورته‌لامق { فت. ١. اورته‌يه، ميدانه قومق. ٢. بر شيئك اورته‌سنه، وسطنه وارمق، نصفنى بولمق: قيشى اورته‌لادق. ٣. نصفندن، يارى يارى يه بولمك، اورته سندن آيرمق: كارى ايكى اورتاق آره‌سنده اورته‌لاملى.

اورته‌لانمق { فمج. اورته‌سنه وارلمق، نصفى بيتمك: بو ايش اورته‌لاندى.

اورته‌لق { س. ١. ساحهٔ زمين، بر يوزينك كورينن قسمى، آفاق: اورته‌لق آغاردى؛ اورته‌لق قراردى؛ اورته‌لقده كيمسه يوق. ٢. خلق عالم، ناس: اورته‌لقده بر بيوك مسرت حكم سوريور. ٣. اوطه ويا اوك ايچى، اثاث بيتيه‌نك هيئت مجموعه‌سى: اورته لغى بر آز طوپلايك.

اورتى { ياخود اورتو. س. ١. اورتمكه يارايان هر شئ، پوشيده، ستر: قاربوله، مندر، ماصه اورتيسى؛ كعبهٔ شريفه اورتيسى = استار كعبه. ٢. خانه‌نك اوستنى اورتن چاتى واوكا مماثل شيئلر، ياغمور و كونشدن محافظه ايدن سپر، چارداق، سايه بان: بو بنانك دها اورتيسى يوق؛ اورتى آلتنده ايشلمك. || اكر اورتيسى = غاشيه، خاشه. || باش اورتيسى = قادينلرك يارى مستوره و بردرجه‌يه قدر قرابتى اولان آدملره چيقدقلرى وقت باشلرينه آلوب چكه‌نك آلتنده باغلادقلرى بز، نماز بزى. || يوز اورتيسى = پچه، نقاب.

اورتيجى { يا اورتوجى. ص. س. اورتن، ساتر، ستار، حامى.

اورتيلسز { يا اورتوسز. ص. اورتيلى اولميان، اوستى آچيق، چيلاق، مكشوف: اورتيسز قاربوله، مندر، ماصه، او، آخور.

اورتيلى { يا اورتولى. ص. ١. اورتلمش، مستور، پوشيده: اورتيلى بر صنديق؛ اطرافى آچيق و اوستى اورتيلى بر محل. ٢. كيزلى، مكتوم: كيزلى اورتيلى بر شئ دكلدر. ٣. قپالى، مغلق: اوراسنى پك اورتيلى كچدى. || باشى اورتيلى ١. باشنى اورتمش: باشى اورتيلى بر قادين كلدى. ٢. مسكوت عنه: او ايش باشى اورتيلى قالدى.

اورجين { س. ايپ نردبان.

اورچوق { س. ١. اوريلان، قوريلان شئ. ٢. ابه اوريكه‌سى.

اوردك { س. ١. معروف صو قوشى، مرغاب، وز. انواع كثيره‌سى واردر: يبان او، دكيز، كول اوردكى؛ سكلابى، مجار، كرزه، بوغرتلاق، اورچين، چيقير يقچين، چين، دستره بورن، قادين، قاشيقچين، قيل قويروق، قره‌جه، كروان اوردكى؛ يشيل باش، الما باش، پاتقه اوردك؛ آنفيت اوردكى = آياقلرى پك كريده اوفاجق نوعى. ٢. خسته‌لرك ياتاقدن قالقمقسزين صو دوكلرينه مخصوص اوردك شكلنده يعنى بوينى براوجنده ويو. قارى يه مائل قاب. || اوردك ادالى = پاپتاق. || اوردك باشى = لاجورده چالار زمردى يشيل. || اوردك باليغى = ياصيجه بربالق. || ايليجه اوردكى = راحته آليشيق تنپرور آدم. || اوردك محبتى = احبابك مصائبنه ساده واه واه ديمكله اكتفا. || قازيرينه اوردك آلمق = آلدانمق.

آورده { سد. ج. عر. فد: وريد. با: وريد.

اوردپرمق { فت. ١. اورمغه سوق واجبار و يا مساعده ايتمك. ٢. تخريب وغارت ايتديرمك. ٣. اهلاك ايتديرمك.

اوردیرمك { فتـ. اورمكه سوق واجبار ایتمك، بر دیكری واسطه‌سیله اورمك: چوراب، آغ اوردیرمك؛ دیواری اوردیرمك. با: اورمك .

اوردینو { سـ. [یتا. Ordino] تج. ۱. دائنك بعده امر ایده‌جكی یره تأدیه اولنمق اوزره یازیلان تحویل، امر وحواله. ۲. بر حموله قونشمنتوسنك قومپانیا طرفندن دكیشدیرلمسیله كمركدن اشیایی چیقارمق ایچون ویریلن حواله.

اورس { سـ. اوزرنده دمیر وسائر معدنلری دوكدكلری دمیردن قالین وبر طرفی سیووری آلت كه یره كومیلی بر كوتوكك وكوچكی بر دستكاهك اوزرینه قوندیرلمش اولور؛ سندان: دمیرجی، قیومجی اورسی .

اورسا { یا اورسه. سـ. [یتا.] ۱. كمینك صول طرفی، اسكله. ۲. كمینك روزكارك كلدیكی طرفه یاقین بر جهته دوندیرلمسی: كمی‌یی اورسا ایتمك. || اورسا آلابانده = بردن بره صوله دونمك. || اورسا بوجه = كاه صوله وكاه صاغه دونه‌رك یوریمك .

اورسالامق { فل. بحـ. (كمی) صول طرفه، اسكله‌یه دونمك .

اورسه‌لمك { یا اورسه‌له‌مك. فتـ. ۱. اسكیتمك، بوزمق، پژمرده ایتمك: یولجیاق اثوابی اورسه‌لر. ۲. زده‌لمك، اورمق، بره‌لیوب بوزمق: حیوان آرقه‌سنده كتیرلسی میوه‌لری اورسه‌لر. ۳. طاقت براقامق، قیریقلق ویرمك، ضعف ودرمانسزلغه اوغراتمق: بو صیتمه بنی چوق اورسه‌لدی.

اورسه‌لنمك { فطـ. ۱. اسكیمك، بوزلمق، پژمرده اولمق: بو اثواب اورسه‌لندی. ۲. زده‌لنمك، اورلمق، بره‌لنوب بوزلمق: میوه كوفه‌نك ایچنده اورسه‌لنمش. ۳. طاقتی توكنمك قیریقلغه وضعف ودرمانسزلغه دوچار اولمق: بر صیتمه‌دن بو قدر اورسه‌لنمك .

اورش { یا اوروش. سـ. ۱. اورمق فعل وطرزی، ضربه: اونك اورشی آدمی سقط ایدر. ۲. حرب، ضرب، مضاربه: آره‌لرنده بر اورش اولمش .

اورشدیرمق { یا اوروشدیرمق. فتـ. ۱. محاربه ومضاربه ایتدیرمك. ۲. دوكیشدیرمك، كورشدیرمك: قوچ، خروس اورشدیریورلر .

اورشمق { فلـ. ۱. دوكیشمك، مضاربه ایتمك: مباحثه نهایتنده اورشمغه باشلادیلر. ۲. غوغا، محاربه، جنك ایتمك: مذاكرات صلحیه نتیجه‌پذیر اولەمیوب طرفین ینه اورشمغه باشلادیلر. ۳. كورشمك: ایكی پهلوان، قوچ، خروس اورشیور.

اورشمه { سـ. ۱. دوكشمه، مضاربه. ۲. غوغا، محاربه. ۳. كورش .

اورغان { سـ. قالین ایپ، اینجه خلاط .

اورغانجی { سـ. اورغان دینلن اینجه خلاطلری یعنی قالین ایپلری یاپوب صاتان ایشجی .

اورغون { صـ. ۱. اورلمش، مجروح: اورغون بر آدم. ۲. مصاب، دوچار: عشق اورغونی. || سوت اورغونی = سوت طوقنمقدن خسته‌لنمش (چوجق). = سـ. ۱. یاره، جریحه: اكر اورغونی. ۲. سوری ایله تصادف اولنوب اطرافی صاریله‌رق ایدیلن آو، سوركون آوی: اورغون آوی. ۳. (كاغد اویوننده) طالعك مساعده‌سیله ویاخود آرقداشلره راست كلمكله اورغون آوی كبی جمله‌نك آقچه‌سنی طوپلامه: اورغونه راست كلمش .

اورغونلق { سـ. ابتلا، دوچار اولمه .

اورف { سـ. [عر. «عرف» دن غلط] قورقو، دهشت، تهدید .

اورفلمك { یا اورفله‌مك. فتـ. قورقوتمق، تهدید ایتمك .

اورك { سـ. یاپی، بنا، معمارلغه متعلق ایش وسوس. || اورك ایپی = چرپی، حذا ایپی، دیوارجی پرسه‌سی .

اوركتمك { یا اوزركوتمك. فتـ. آ. كسزین قورقودوب صیچراتمق: اوكلرینه چیقان آت قیونلری اوركتدی. || آغاجی اوركتمك = اوجلرینی قیروب بودایه‌رق چوق اوزامه‌سنه مانع اولمق .

اوركَك { ص. چابق وهرشيئدن قورقوب بردن بره صيچرايان، متوحش، رميده : اوركك آدم، آت، حيوان .

اوركَكلك { س. چابق وهرشيئدن قورقوب بردن بره صيچرايان انسان وحيوانك حالى، توحش .

اوركمك { فل. ١. آكسزين برشيئدن قورقوب بردن بره صيچرامق : بو آت چوق اوركر؛ وحوشك جمله‌سى انساندن اوركر . ٢. چكنمك، اوزاقلاشمق، اجتناب وتباعد ايتمك : اوبوندن چوق اوركرم . ٣. (نباتات) محصولى شاشمق، دوكمك : بوشفتالى آغاجى بوسنه اوركدى .

اوركندى { س. بردن بره چوكن قورقوورعشه.

اوركنوز { س. [يتا. Orca] استاوريت آزمانى دينلن بيوك بر جنس باليق .

اوركو { يا اورغو . س. ١. اورلمش صاچ، صفيره : صاچنى بر، ايكى اوركو اورمش. ٢. اورلمش شئ، شريت وسائره. || سيكيراوركوسى = سيكير اليافى.

اوركوج { س. ١. دوه‌نك آرقه‌سنده‌كى تومسك، سنام : بر، ايكى اوركوجلى دوه. ٢. بوكا بكزرهرنوع تومسك : آياق، بورن اوركوجى. ٣. تپه، چيقندى = طاغ اوركوجى.

اوركوجلك { س. دوه‌نك اوركوجى اوزرينه قونيلان كوچك سمر .

اوركوجلنمك { فل. اوركوج كبى بر تومسك پيدا ايتمك، قنبورلاشمق. تومسكلشمك، تحدب ايتمك.

اوركوجلى { ص. اوركوجى اولان. تومسكلى، محدب .

اوركولمك { يا اوركوله‌مك . فت. اوركو يابمق، اورمك : صاچلرينى اوركولمك .

اوركون { س. طغيان مياهده بريكوب طوران صولردن متحصل كوچك كول .

اورَكه { ياخود اوريكه . س. [« اورمك » دن مى يوقسه ر. Ρόκα دن مى ؟] قادينلرك بوكدكلرى يوك وكتن وسائره‌يى طاقدقلرى تپه‌سى چتال دكنك كه بللرينه صوقه‌رق صول اللريله اويوكدن برر پارچه چكر وصاغ اللريله ايكي‌يى چويره‌رك بوكرلر، مغتله . || ابه اوركه‌سى = جاهل ابه‌لرك طوغورتدقلرى قادينلرى اوتورتدقلرى بر جنس اسكمله . || اوركه طاشى = دكيزده ياصى قيا .

اورلانمق { فط. شيشوب اور اولمق، تومسك حالنه كلمك، اور پيدا ايتمك .

اورلمق { مض : اوريلور . فج. ١. دوكلمك، ضرب اولنمق : اوكا قولاى اورلماز. ٢. اولديرلمك : محاربه‌ده اورلدى. ٣. ياره لانمق، قورشون اصابت ايتمك، مجروح اولمق : آياغندن اورلدى . ٤. برخسته‌لغه طوتلمق، مصاب اولمق : قولرايه اورلمش . ٥. عشق وعلاقه‌يه كرفتار اولمق : بر قيزه اورلمش. ٦. ازلمك، زده لنمك، بره‌لنمك : بوميوه‌لر هب اورلمش. ٧. چاليغمق، ضرب اولنمق، دوكلمك : طاول، تونبلك، چاك اورلدى . ٨. بوشانمق، آتلمق، انداخت ايدلمك : طوب، طبانجه، تفنك اورلدى .

اورُلمك { فج. اوركو يابلمق : بوقيزك صاچى قولاى اورلمز .

اورُلمه { س. اورلمق فعلى، اورليش . با : اورلمق .

اورُلمه { س. اورلمك فعلى، اورليش . با : اورلمك .

اورُلى { يا اوريلى . ص. اورلمش، اوركو ايدلمش : اورلى صاچ .

اورلى { ص. بدننك بر طرفنده بر اورى يعنى شيش وتومسكى اولان .

اورليش { س. با : اورمه .

اورمان { س. آغاجلرى چوق، آغاجلق ير، بيوك قورى، غابه، بيشه : معادن و اورمان مأمورى؛ اورمان قولجيسى. || بالطه كورمه‌مش اورمان = من القديم حال طبيعيسنده قالوب آغاجلرى بربرينه قاريشمش وهيچ كسلمه‌مش اورمان. || اورمان كبابى = برنوع ات يمكى .

اورمانجى { س. اورمان مأمورى، قوريجيلرك باشى، مديرى .

اورمانلق { س. ص. اورمان كبى چوقجه آغاجلرى اولان ير، صيق چاليلق : اورا.

ده بر اورمانلق واردر؛ اوراده اورمانلق بریردر.

اورُمجَك ﴿ س. با : اوروجك

اورمَق ﴿ مض : اورور . فتـ . ۱. چالمق ، ضرب ایتمك : باشنه اوردی؛ آرقه‌سنه اوردی؛ طوقات، سله اوردی ؛ بیکیره، اوکوزه اورمق . ۲. اولدیرمك، قتل ایتمك : اوآدمی خیدودلر اورمشلر . ۳. یاره‌لامق، جرح ایتمك : آیاغندن اورمشلر . ٤. اصابت ایتدیرمك : شو قوشه اوج کره آتدم‌ده اوره‌مدم؛ نشانی اوردم . ٥. مرمیات آتمق، طوبه‌ویا قورشونه طوتمق : قلعه‌دن دشمن کیلرینه اوریورلر؛ نشانه اورمق . ٦. آتمق، دوشورمك، یاتیرمق : اونی یره‌اوردی. ۷. قاقمق، صوقمق، دق ایتمك : بورایه بر چیوی اورملی . ۸. سورمك، چکیرمك : دیواره صیوه، تخته‌لره بویا اورمق . ۹. طیامق ، قومق، یابیشدیرمق: بنایه دستك اورمق؛ چاشیره یامه اورمق . ۱۰. حرب ایتمك، قورشون وکله آتمق : دشمن اوکون قارشیمزده طوروب اورمدی؛ اشقیایی اوروب پریشان‌ایتدك. ۱۱. حرباً هجوم وتخریب ایتمك، بوزمق . ۱۲. طاقمق، قومق : حیوانه اکر ، دیز کین اورمق . ۱۳. یوکلتمك، تحمیل‌ایتمك : بیکیره‌یوك اورمق . ۱٤. حسابدن اخراج وطرح‌ایتمك : شو اوج رقمی اور. ﴿ بربرینه اورمق دینلور ایسه اووقت اعمال اربعه‌دن ضرب معناسنی مفید اولور . ﴾ ۱٥. چالمق : چاك اورمق ، طاول اورمق . ۱٦. طوقنمق ، تأثیر ایتمك : کونش باشمه ، کوزمه اوردی؛ بو قوقو باشه اوریور. ۱۷. تپمك، تکمه آتمق : بو آت. ۱۸. دق ایتمك : قپویی اورمق اورور ؛ آت اورمش .
= فل . ۱. صاپمق، صالدیرمق، متوجه اولمق، طوغریلمق: کمی قره‌یه اوردی . ۲. کوسترمك، کوستریش یاپمق، یالان بر حرکتده بولنمق : دلیلکه، خسته‌لنه، بیله‌مزلکه‌اورمق . ۳. آتلمق، کندینی‌آتمق. ٤. چارپمق، طوقنمق؛یاغمور یوزیمه اوریوردی . ٥. صوقلمق،کیرمك،طالمق : اورمانه، سوری‌یه اوردی . ٦. طویلمق، حس‌اولنمق، چکمك : قارنمه بر صانجی اوریور . ‖ آچیغه اورمق = میدانه‌چیقارمق، آشکار ایتمك، اظهار ایتمك . ‖ آشاغی اورمق = تنزیل ایتمك ، آشاغی وارمق . ‖ اوسته اورمق = ضم وعلاوه ایتمك . ‖ اولته اورمق = بر یاندن بریانه کیدوب کله‌رك طورمامق . ‖ ایچری اورمق = خارجده اولان برمرض چکوب داخلده ظهور ایتمك . ‖ باش اورمق = مراجعت، تصدی ایتمك. ‖ باشه اورمق = باش آغریسی ویرمك . ‖ برآتوب ایکی اورمق = برسوز ویا فعل ایله ایکی ایش کورمك . ‖ بوین اورمق = قطع رأس ایله اعدام ایتمك . ‖ پرانقه‌یه، دمیره، زنجیره‌اورمق=جزاء بونلره باغلامق، بند ایتمك. ‖ پوسته‌یی اورمق = صویمق . ‖ ادم اورمق = ادعا ایتمك، دعواسنده بولنمق . ‖ صویه‌اورمق = صویه کیرمك، صویك ایچندن چکمك . ‖ طیشاری اورمق = خسته‌لق خارج بدنده ظاهر اولمق . ‖ قولاق‌اورمق = قولاق آصمق، استماع . ‖ کروان اورمق = کروانی صویمق . ‖ کومور، کونش اورمق = کومور ویا کونش طوقنمق . ‖ لاف‌اورمق = ساده لافزنلك ایدوب ایش کورمه‌مك. ‖ نعره اورمق= نعره آتمق، باغرمق . ‖ یول‌اورمق=قطع‌طریق، راهزنلك ایتمك . ‖ یوله اورمق = یول جهتنه طوغرلمق . ‖ یوزه اورمق = برینك عیب وقباحتنی یوزینه قارشی سویلیوب محجوب ایتمك .

اورمَك ﴿ فتـ . ۱. دستکاهده وآریش و آرغاجله یاپیلان‌طوقومه قبیلندن اولمیه‌رق ال ایله وبوکا مخصوص ایکنه‌لرله یاپیلان و اکثریا کوز کوز اولان بر شیء انشامك : آغ، چوراب، فانله، حصیر اورمك. ۲. الیافی بر قاچ بلوکه تقسیمله بو بلوکلری بربرینه چکیره‌رك اورکو یاپمق : صاچی اورمك. ۳. قماش و سائره‌نك دلیك ویرتیق یرینی ایپلیکلری بربرینه قاریشدیره‌رق ویامه‌سز اوله‌رق تعمیر ایتمك : پالتوسنی‌برقاچ یرندن اورمش. ٤. یکیدن‌دیوار یاپمق ویا دیوارك ییقیق یرینی تعمیر ایتمك : دیوار اورمك.

اورَمَك ﴿ فتـ . با : اوزه‌مك.

اَوَرمك { فت. اولندیرمك، تزویج ایتمك .

اورمه { سـ. اورمق فعلی. با : اورمق .

اورمه { سـ. اورمك فعلی. با : اورمك. = صـ. ۱. اورلمش، اورمك صورتیله وجوده کلمش : اورمه کیسه؛ اورمه فانله. ۲. ابریشیمی تربیعی صورتده آتیله‌رق ایشلنمش (نقش) : اورمه‌نقش، (وَرَو) نقشك ضدی. ۳. خرجله یاپلمش : اورمه دیوار = قوری دیوار ومولوز دیوارینك عکسی.

اوَرَن { سـ. ۱. اسکی دیوار. ۲. شهر وقلعه انقاضی، خرابه، ویرانه. [احیاسی الزم متروکاتدندر.] || اورن کلی = بیانی نسترن .

اوَرنجك { سـ. اسکی خرابه، آثار عتیقه.

اورَنك { سـ. ۱. بر شیٔ یاپمق ایچون اوکه قونیلوب امتثال اولنان شیٔ، نمونه، مشق، مثال : فلان شیئی اورنك طوتدم؛ بو ایش، بو آدم سزه اورنك اولسون. ۲. بر شیئه امتثالاً یاپیلان ایش، مانند، مثل: طبق اورنکنی یاپمش. ۳. بر بیوك مقداره مثال اولمق اوزره کوستریلن کوچك مقدار، نمونه : ذخیره اورنکی، قماش اورنکلری. ٤. جنس، نوع، چشید: بونه اورنك مالدر؟ اونك بزده برقاج اورنکی واردر.

اَورَنگ { سـ. فا. تخت، سریر. || اورنك زیب = تختنه زینت وبرن، سریر آرا. || اورنك نشین = جالس سریر، تخت نشین.

اورَنکلك { صـ. ۱. نمونه واورنك اولمغه الویریشلی، نمونه اوله‌جق مقدارده اولان : اورنکلك ذخیره، قماش وسائره. ۲. نمونه اولمق اوزره حفظ ومشتریلره ارائه اولنه‌رق صاتلمیان، موستره : او اثواب اورنکلکدر.

اوریتمق { فط. کندی کندینه اورمق، چوق کدر وتأسف وندامت ایتمك.

اورو { یا اوری. سـ. ۱. یاپی، بنا : قوری اورو، بالچیقلی اورو؛ اورو بالچیغی = صمانلی چامورخرجی. ۲. اورمه، اورکو. ۳. دیوار، سد، بوله، احاطه ایدن وحدودی آیران شیٔ. ٤. اطرافی دیوار و چیت یاخود ایپله چویریله‌رك آیرلمش یر : چایر، طوزله اوروسی. = صـ. دیك، قائم : قـوبروغی اورو = عقرب؛ اورو دیوار. مر.

اوروب { و اوروبـه. با : ربع وربعیه.

اوروبه { با. زوبه.

اَوروپا { اوروپالی . با : آوروپا، آوروپالی.

اوروج { سـ. [فا. «روزه»دن. ترکلرك «ر» و«ل» ایله باشلار کلمه‌لری اولمدیغندن، بوبله‌لرینك باشنه دائما کلمه‌نك حرکه‌سیله متحرك برهمزه علاوه ایتملریله «اوروزه» وبعده «اوروج» اولمشدر.] اکثر ادیانده مرعی اولان کوندوزین یبوب ایچمکدن اجتناب، آجیق، صوم، صیام؛ اوروج آچمق، اوروج بوزمق = افطار ایتمك؛ اوروج طوتمق = صائم اولمق؛ اوروج یمك = صائم اولمامق.

اوروجسز { صـ. اوروج طوتمیان، صائم اولمیان.

اوروجلی { صـ. اوروج طوتان، صائم، روزه‌دار.

اوروجی { یا اوریجی. سـ. قماش وشال و سائره ییرتیقلرینی اوره‌رك تعمیر ایدن آدم.

اوروش { با : اورش.

اوروق { سـ. [غا. ارق، ایاق] مفرزه، قسم، بلوك، شعبه، قبیله شعبه‌سی: براولوسك اوروقلری.

اوروم { اوروس. [باشده‌کی «او» کلمه‌نك «ر» ایله باشلامه‌سنه مبنیدر] با : روم، روس.

اورومجك { سـ. [اصلی، «اورکمك» دن «اورکومجك»] ۱. حشراتدن معروف حیوانجق، عنکبوت، عنکبود. ۲. اورومجك آغی : شو اورومجکلری آلملی. || اورومجك آغی = بو حیـوانك سینك دوزاغی اولمق اوزره یاپدیغی اینجـه زار. || شیطان اورومجکی = تارله‌لرده وباغچه‌لرده برآغاجدن برآغاجه ممتد اوزون واینجه اورومجك آغی ایپی، لعاب الشمس، مخاط الشیطان. || اورومجك قوشی = برجنس کوچك قوش. || دکیز اورومجکی = بر جنس دکیز حیوانجغی.

اورومجکلنمك { فط. اورومجك آغلریله وتوز

طوپراقله طولمق، سوپورلهمش اولمق.

اوروملك { فل. (كوپك) طوردیغى يرده باغرمق، اولومق، خاولامق: ايت اورور كروان كوچر.

اورومه { س. كوپكك طورديغى يرده باغرمهسى، اولومه، خاولامه، عوعو.

اورون { س. تق. ير، منصب، موقع. مر.

اوروندهلمك { فت. تق. ١. نصب وتعيين ايتمك. ٢. تخصيص وتحديد ايتمك. ٣. سچمك، انتخاب واختيار ايتمك. مر.

اورهلمك { فت. [اصلى: اوركلمك] ١. دوزلتمك، تنظيم وتزيين ايتمك. ٢. قبا و موقت تعمير ايتمك. مر.

اورهلنمك { فط. دوزلمك، ترتيب وتنظيم اولنهرق ميدانه كلمك. مر.

اورهمك { فل. چابق يتيشوب يايلمق، كثرتله حاصل ومنتشر اولمق، تورهمك.

اورى { اوريكه. با: اورو، اوركه.

اوز { س. ١. ايچ، لب، مغز: آغاجك اوزى. ٢. ايچ، قلب، نفس. ٣. بر شيئك خالصى، اصل مايهسى، جوهر. ٤. ز. ه، قايمق، بر شيئك اك ياغلى و لزوجتلى قسمى: طوپراغك اوزى؛ اوزلى طوپراق. ٥. چبانك اك درينده بولنان قانى جراحت. ٦. تك. كندى، نفس، ذات: اوزم = كنديم؛ اوزكز = كنديكز، ذاتكز؛ اوز كوزيله = كندى كوزيله، رأى العين؛ اوز اوزينه = كندى كنديته، بنفسه، بذاته. || اوزى سوزى = قولى فعلنه مطابق، صادق. || اوزقوشى = صوچوللغنك بر نوعى. == ص. ١. خالص، صاف: اوز دمير. ٢. طوغريدن طوغرىيه، حقيقى، خاص: اوز قرداشى، اوز اوغلى.

اوز { ص. ١. ايى، يارار، جيد، صالح. ٢. اويغون، موافق. ٣. حليم، ملايم، ياوز ضدى: آز اولسون اوز اولسون چوق اولوب ياوز اولمسون. == س. ١. اييلك. ٢. مناسبت، موافقت. ٣. صلح، صلاح.

اوزاتديرمق { فت. بر بشقهسى واسطهسيله اوزون يايمق، بوينه علاوه ايتمك: بو اثوابى ترزىيه اوزاتديرملى.

اوزاتمق { فت. ١. دها اوزون يايمق، بوينى آرتديرمق، تطويل ايتمك: اثوابى، باغچهيى، سوقاغى اوزاتمق. ٢. سورمك، ايلرىيه طوغرى تحريك، تمديد ايتمك: الى، آياغى، دكنكى اوزاتمق. ٣. قويويرمك، صاليويرمك، اوزامغه سربست براقمق، كسمهمك: صاچ، صقال، طيرناق اوزاتمق؛ آغاجلرى اوزاتمق. ٤. سورديرمك، دها چوق وقت دوام ايتديرمك، تمديد: ايشى اوزاتمق، مأذونيت مدتنى اوزاتمق. ٥. لزومسز يره تفصيلاتله تطويل ايتمك: سوزى اوزاتمق. ٦. اوزاغه سورمك، ابعاد، تبعيد ايتمك. ٧. صكرهيه براقمق، تأخير ايتمك: بورجنك تأديهسنى چوق اوزاتدى. || ال اوزاتمق = غصب وضبط ايتمك، اطالهٔ يد ايتمك. || ايپى اوزاتمق = سربست براقمق، مانع اولمامق. || چهره اوزاتمق = كوجنوب منفعل و مكدر طورمق. || ديل اوزاتمق = برى عليهنده حدندن زياده سويلمك، اطالهٔ لسان ايتمك. || قامچى اوزاتمق = سركشلك ايتمك. == فل. ١. چوق سويلمك: اوزاتمه؛ اوزاتميهلم. ٢. بيهوده يره مسئله چيقارمق، مشكلات توليد ايتمك: آرتق اوزاتمق ايستمز. ٣. مدعياتى پك ايلرىيه سوروب چوق مطلوباتده بولنمق: آرتق سن اوزاتدڭ.

اوزادان { ص. تمديد ايدن: صاچ اوزادان = اوكورغه وترىكه رشهسى تل تل چيقار.

اوزادلمق { فج. اوزون سورديرلمك، تمديد و تطويل اولنمق: سوز، ايش چوق اوزادلدى؛ بو قدر اوزاديلهجق ايش دكل ايدى.

اوزادى { س. اوزاتمه، تمديد، تطويل: اوزون اوزادىيه = پك اوزون سورهجك صورتده، پك منصل. [همان يالكز بو تعبيرده مستعملدر.]

اوزاق { ص. ١. زمان ويا مكانجه ياقين اولميان، اوزون سورن، ايراق، بعيد، دور: عربستان بورادن اوزاقدر؛ او وقتلر خيلى اوزاقدر. ٢. مأمول ومحتمل اولميان، غير

مأمول، بعيد الاحتمال: او ايشى چوق اوزاق كوريورم. ٣. مخالف، مباين، اويماز، توافق ايتمز: او مال بوندن چوق اوزاقدر. = ح. اوزاق يرده، ايراق اولەرق: اوزاق اوتوريور؛ بندن اوزاق! يعنى اوزاق اولسون، ايستمم؛ اوزاق دوشمك = بربرندن اوزاق بولنمق. = س. بعيد وايراق محل: اوزاغه كيتمك، اوزاقدن كلمك. || اوزاقدن اقربا = آرەسى آچلمش و اسكيمش يعنى برقاچ بطن اولدن آيرلمش خصم. || اوزاقدن باقمق = سيرجى قالمق، مداخله ايتمەمك.

اوزاقجه { ص. ح. آز ايراق وبعيد.

اوزاقلاشديرمق { فت. ١. بربرندن آيرى وبعيد دوشورمك: بو آغاجلرى برآز اوزاقلاشديرملى. ٢. اوزاغه سورمك، تبعيد ايتمك.

اوزاقلاشمق { فت. ١. بربرندن آيرى و بعيد دوشمك، تباعد ايتمك: اوزاقلاشدقدە كوريشەميورز. ٢. اوزاغه كيتمك، بعيد اولمق: يول طولاشديرلديغيچون اوراسى بزدن اوزاقلاشدى؛ او كونلر اوزاقلاشدى.

اوزاقلاشمه { س. اوزاقلاشمق فعلى. با: اوزاقلاشمق.

اوزاقلق { س. ١. مسافه ويا زمانجه ياقين اولمايش، ايراقلق، بعد: چارشينك اوزاقلغى سببيله بو او بزه كلمز. ٢. فرق، تفاوت، اويمازلق: بو ايكى مال آرەسنده چوق اوزاقلق واردر.

اوزامق { فل. ١. اوزون اولمق، بويجه قزانمق، تطاول ايتمك: آغاجلر، صاچ، صقال اوزامق؛ چوجقلر اكثريا اون سكز ياشلرينه دك اوزارلر. ٢. زمانجه دها اوزون اولمق، دها چوق سورمك، امتداد ايتمك: كونلر خيلى اوزادى؛ كانون اول ابتدالرنده كيجەلر چوق اوزار. ٣. سورمك، سورنجمەده قالمق: بو ايش چوق اوزادى؛ دعوامز بر قاچ سنه اوزايەجقدر. ٤. صكرەيه قالمق، تأخر ايتمك: بو سنه اوزومك طاتليلاشمسى چوق اوزادى. ٥. اوزاق اولمق، اوزاغه كيتمك.

اوزامه { س. اوزامق فعلى. با: اوزامق.

اوزان { سذ. جم. عر. فذ: وزن. با: وزن.

اوزان { ص. لافزن، هرزەوكيل.

اوزانمق { فل. ١. اوزون سورمك، بوينه كيتمك، امتداد ايتمك: بودره اووه بوينجه اوزانيور. ٢. ياتوب اعضاى بدنى اوزاتمق، كوشيوب اوپ اوزون ياتمق: مندرك اوزرينه اوزانمشيدى. ٣. ال اوزاتمق، غصب نيتيله تجاوز ايتمك: او بزم چفتلكەده اوزاندى.

اوزانمه { و اوزانيش. س. اوزانمق فعلى. با: اوزانمق.

اوزانيش { واوزامه. س. اوزامق فعلى. با: اوزامق.

اوزبك { س. مستقل امير ديمك اولوب، وتقيله چنكيزيلرك تحت حمايەسنده اولان بويله بر بكك حكومتى آلتنده بولنمش بر مغول طائفەسنه ويريلن اسمدر، كه بونلرك احفادى مرور زمانله تركلشوب اليوم ماوراء النهرده قوم حاكم صورتنده بولنيورلر.

اوزدك { س. ١. آغاج كوتوكى، كوكلرينه ويره ياقين اولان قالين يرى. ٢. اكين صاپى، اكيز. ٣. بعض نباتاتك بالديرى. مر.

اوزدكلمك { يا اوزدكلەمك. فت. تارلەده دوكلمش قالمش باشاقلرى طوپلامق. || مج. اوزدكليوب بوزدكلمك = اقتدارينك خارجنده اولان برايشى ياپمغه چالشمق. ٢. ترددله طاورانمق.

اوزدن { يا اوزدنك. س. كوبه، دانه، آصق.

اوزر { س. ١. اوست، فوق، هر شيئك يوقاريسى، زبر: اوزرى بوزوق، اوزره چيقمق، اوزرندن دوكلمك، اوزرمزه آتلدى. ٢. آرقه، صرت، ظهر، پشت: يوكى كندى اوزرينه آلدى، اوزرندن آتدى. ٣. طيش طرف، يوز، خارج، بيرون: اوزرى پك كيرلى ايدى؛ ايچنه باقدمسەده اوزرندن اوبله آكلاشيليوردى؛ مكتوبك اوزرى. ٤. اوست باش، قيافت: اوزرى تميز. ٥. يان، برابر، معيت: اوزرنده آقچه بولنمدى؛

سلاحلرینی اوزرندن آتدی. ٦. عهده، ذمت: اوزرمزه ترتب ایدن؛ اوزرینه لازم اولان؛ بو ایش فلانك اوزرنده‌در. == حجـ. ١. اوست: اوك اوزرنده طورمق، اوزرینه چیقمق، اوزرندن دوشمك. ٢. دائر، متعلق: سوق الجیش اوزرینه بحث آچلدی. ٣. کوره، تبعیةً، امتثالاً: آلدیغم امر اوزرینه حرکت ایتدم. ٤. شرطیله: وعده‌سنده ادا ایتمك اوزره اقراض ایتمش ایدم. قارشی، علیهنده: دشمن اوزرینه عسکر سوق ایتمك. ٥. ایچون، لاجل، نیتیله، مقصدیله: آوه کیتمك اوزره حاضرلانمقده‌در؛ بر مکتب آچمق اوزره اعانه طوپلایورلر. ٦. عزم و تصمیم و قرب بیان ایدر: کیتمك اوزره‌در = کیتمی مصممدر؛ کلمك اوزره‌در = کلمسی پك قریبدر، بکلنیلیور؛ بیتمك اوزره‌در. ٧. کبی، مثللو، طرزده، یولده، اولوجهله: بالاده بیان اولندیغی اوزره؛ زیرده عرض وافاده اولنه‌جغی اوزره. [بو صوك درت معناده دائما مفعول الیه صورتنده اوله‌رق «اوزره» قوللانیلیر. ـ بو «ه» نی نفس کلمه‌دن عد ایدوب، اوزری و اوزرنده کبی تعبیراتده محذوف فرض ایتمك ذهابی‌ده واردر.] || اوزرینه آتمق = عزو واسناد ایتمك. || اوزرینه آلمق = ١. درعهده، تعهد ایتمك. ٢. کندینه اسناد ایتمك آلنمق، منفعل اولمق. || اوزرینه دوشمك = ابرام ایتمك. || اوزرینه وارمق = اصرار ایتمك. || بونك اوزرینه = بناءً علیه، بنابرین.

اوزرلك { س. اولرده اکثریا توتسی ایچون قوللانیلان یبانی سدف تخمی.

اوزقندی { بر جنس بوجك.

اوزك { س. اوکوز آرابه‌سنك اوق. || طوغریلقدن‌ده کنایه اولور: اوزك کبی بر آدم = پك طوغری ومستقیم.

اوزك { س. ١. چکردك، کوبك. ٢. چبان اوزی، سونکری، آغرشاغی.

اوزکج { س. چکیلوب آلنیر ایپ نردبان.

اوزکون { ص. اوزلمش، زبون، خسته. == س. غیر مقبول برجنس بالیق که اسمندن طولایی خسته‌لره یدیرلسی نافع زعم اولنور.

اوزکونلك { س. ١. زبونلق، ضعف، رنجورلك. ٢. اذیت، عذاب، محنت.

اوزکه { ص. ١. بشقه، غیری، دیکر، آخر: اوزکه حالتدر. ٢. بام باشقه، دیکر کون، بیلنن و معروف اولان کبی دکل: اهل عرفانك بزم الفتی اوزکه عالمدر. ٣. یبانجی، اغیار. مر.

اوزلاشدیرمق { فتـ. [«اوز» دن] اویشدیرمق، موافقت ایتدیرمك، ایکی و یا زیاده شخص بیننده وفاق حاصل ایتمك، باریشدیرمق.

اوزلاشلمق { فجـ. اتحاد ووفاقت ممکن و یا حاصل اولمق: او آدملرله اوزلاشلماز؛ اوزلاشیله‌جقسه شرائطی بیلنملی.

اوزلاشمق { فشـ. اویشمق، موافقت ومصالحه ایتمك.

اوزلاشمه { س. اویشمه، موافقت، مصالحه.

اوزلشمك { فطـ. ١. اوز ولب پیدا ایتمك. ٢. (چبان) سونکر وقاتی جراحت باغلامق. ٣. قویولاشمق، تخثیلانمق، آغده‌لانمق.

اوزلك { س. ١. بنلك، انانیت، غرور. [بو معناده شمدی استعمال اولنماز] ٢. جوهر، ماده، لب. ٣. لزوجت، اوزلی و یاپیشقان اوله.

اوزلك { س. توتسی، کونلك، بخور.

اوزلمك { یا اوزله‌مك. فتـ. [«اوز» دن] آرزو ایتمك، شوق ایله ایستمك، مشتاق اولمق، کوره‌جکی کلمك: ممالکتمی اوزلدم؛ اولادینی اوزلمش والده.

اوزلمك { فلـ. ١. اسکیوب بوزلمق، فرسوده اولمق. ٢. خسته وبیتاب دوشوب ضعیفلامق، درمانسز قالمق. ٣. صیقلمق، بر شیئی آرزو ومرام ایدوب‌ده موفق اوله‌مامقدن مضطرب اولمق: سز اوزلیك. ٤. اثنای نقاهتده خسته‌لق نکس ایتمکله بیتاب دوشمك. || اوزوم اوزوم

اوزلمك = پك زياده صيقيلوب مضطرب اولمق .

اوزلمه { يا اوزلەمه. س. كورمك آرزوسى، اشتياق : وطنى بو درجەده اوزلەسى .

اوزلمه { س. ايستديكنى يابەما. مقدن مضطرب اولمه، اوزلمك فعلى. با : اوزلمك .

اوزلنمك { فط. ١. اوز ولب پيدا ايتمك. ٢. (چبان) آغرشاق وقاتى جرا. حت حاصل ايتمك. ٣. آغده. لانمق، بختيلانمق .

اوزلنمه { س. اوزلنمك فعلى. با : اوزلنمك .

اوزلەمك { فت. با : اوزلمك.

اوزلى { ص. ١. اوز ولبى اولان. ٢. زبده و قايماغى چوق. ٣. لزوجتلى و يابشقان (چامور) .

اوزمك { فت. ١. كروب كو. شتمك، سولپوك ايتمك. ٢. يوروب صيقمق، جان صيقمق، اضطراب ويرمك: مناسبتسز سوزلرله خستەيى اوزمەيك. ٣. جفا واذيت ايتمك، معذب ايلمك : بو ايش بنى چوق اوزدى .

اوزمه { س. اوزمك فعلى. با : اوزمك .

اوزمەلك { س. ١. ساقز اوتى، عوسج. ٢. هر درلو قوقولى اوت تخمى .

اوزن { ياخود اوزن. س. ١. اهتمام، دقت، تكلف || اوزن بزن = چوق دقت و اهتمامله اوانان تزيينات، اوزنه. رك يايلان سوس .

اوزندى { س. ١. اوزنمه، جان صيقلمه، يورلمه، اضطراب. ٢. مراق، انديشه. ٣. اذيت، اذا، جفا، عذاب: چوق اوزندىيى موجب اولدى.

اوزنديرمك { فت. [صحيحى واو مبسوطه ايلەدر] ١. تكلف واهتمامله بر ايش يابديرمق. ٢. تشويق و الحاح ايتمك .

اوزنديلى { ص. ١. چوق كلفت واهتمامله يابلمش. ٢. چوق زحمت و صيقنتىيى موجب : اوزنديلى ايشدر. ٣. مراقلى، انديشەلى : اوزنديلى آدم .

اوزنكى { س. [اصل اوزانوب قيصالمق ديمك اولان « اوزنمك » دن] حيوانه بينلد. كده آياقلرى قومغه مخصوص دمير باصماقلركه قايشله اكره مربوطدر، ركاب. || اوزنكىيه آياق باصمق = آته بينمك. || او. زنكى آغاسى = آته بينيليركن اوبر اوزنكىيى طوتوب ياردم ايدن خدمتجى، ركابدار .

اوزنكيلمك { ياخود اوزنكيله. مك. فت. آته اوزنكى يعنى مهميزله اوروب سورمك .

اوزنمك { فل. [اصلى واو مبسوطه ايلەدر.] ١. تكليف واهتمامله چاليشمق، اختيار كلفت ايتمك : اوزنمش ديمسينلر. ٢. چبالامق، اوغرا. شمق، حاضرلانمق : قوش ياو. ريسى اوچمغه اوزنيور .

اوزنمه { اوزنيش. س. اوزنمك فعلى. با : اوزنمك .

اوزوك { س. يوزوك يرينه لفتدر .

اوزوم { س. سركه، پكمز، شراب وسائره اعمالنه يارايان وتازه وقوروسى يننمرمعروف ميوه. كه اوفاق دانەلى وصالقيم صو. رتنده اولور، عنب، انكور . هرمملكته كوره انواع واجناسى پك چوقدر : چاوش، ياپنجاق، پارمق، تومبالاق، روىنكار، مسكت اوزومى؛ چكردكسز، رزا. قى وسائره . || اوزوم آغاجى = آصمه؛ اوزوم كوتوكى، چبوغى. || اوزوم صويى = شيره . || قورى اوزوم = زبيب . || قوش اوزومى = پك كوچك دانەلى سياه اوزوم كه قوريسى فستيقله برابر بعض يمكلره قونور. || فرنك اوزومى = اوزومك غيرى برميوه كه شروبى اولور. || ايت اوزومى، تيلكى اوزومى = نبات انواعى .

اوزون { ص. [« اوز » دن] ١. بويى چوق اولان، طويل، دراز : اوزون آدم، اوزون آغاج، اوزون ديوار، اوزون تارله. ٢. چوق سورن، چوق دوام ايدن، مديد ممتد : اوزون مدت، اوزون كون، اوزون عمر، اوزون يول . ٣. چابق بيتمز تفصيلاتلى، مفصل: اوزون ايش، اوزون سوز . == ح. چوق، چوق وقت : او. زون سورر؛ اوزون سويله .

|| اوزون اوزادی، اوزون او-
زادی‌یه = دور ودراز، پك
تفصیلاتلی، عریض وعمیق.
|| الی اوزون = ١. مقتدر،
نفوذلی. ٢. خرسز، سارق.
|| اوزون ایتمك = ١. نافله یره
اوزاتمق، لزومسز اوله‌رق چوق
سویلمك. ٢. پك ایلری‌یه وارمق،
چوق مدعیات ومطلوباتده
بولنمق. || اوزون بویلی = طویل.
القامه. || اوزون حیوان = ییلان.
|| اوزون طوتمق = چوق سوره‌.
جك ویا پك مفصل وبیوك اوله‌.
جق صورتده باشلامق.

اوزونجه { صـ. برآز ویا خیلی اوزون، اولدقجه
طویل، دراز.

اوزونلق { سـ. ١. اوزون اولان شیئك حالی، طول،
درازی. ٢. برجسمك بویی، انك
مقابلی، طول. || اوزونلغنه =
بویجه، بوینه، طولاً.

اَوساط { سذ. جـ. عر. فد: وسط. با: وسط.

اوست { سـ. ١. یوقاری، فوق، برشیئك یوقاری قسمی،
بالا، آلت مقابلی: اوستندن
آلمق؛ اوستنی طوپلامق؛ اوك،
یولك اوستی. ٢. طیش، برشیئك
طیشاریسی، خارجی، سطح: برك
اوستی؛ پورتقالك اوستی.
٣. قیماق وکوپوك کبی بر شیئك
اوزرنده بولنان قسمی: پکمزك،
یوغورتك اوستی. ٤. اثواب، قیا-
فت: اوستی پك پیس؛ اوستنه
باقلماز. ٥. مافوق، آمر: مأمور
اوستندن آلدیغی امره اطاعت
ایتملی. == صـ. ١. یوقاری اولان،
یوقاریده بولنان، اعلا، بالا، فو-
قانی: اوست محله، اوست طوداق،
اوست قات. ٢. دیکرندن یوقا-
ری اولان، مافوق، بالاتر:
اوست چیقمق؛ او او بو اودن او-
ستدر = اوستوندر. == حـ. یوقاری،
فوق: اوست چیقمق؛ اوست کلمك.
== حجـ. اوسته، اوستنه، اوستنده
= اوزره، اوزرینه، اوزرنده،
اوستنه چیقدی؛ اوستنده
اوتوردی. || آلت اوست: قار-
مه قاریشیق، زیر وزبر. || آلت
اوست بورکی = یالکز قالین و
ایکی پارچه خوردن یاپیلان
بر نوع قبا بورك. || آیاق
اوستی = آیاقده، اوتور-
مقسزین، عجالةً. || اوستنه آلمق
= ١. درعهده، تعهد ایتمك.
٢. بن یاپدم دیه اعتراف ویا
ادعا ایتمك. || اوسته اورمق
ضم وعلاوه ایتمك. || اوست اوسته،
بر بری اوستنه = بربری اوزرینه،
جمله‌سی برصایه‌رق. || اوست
باش = اثواب، قیافت. || اوستمز-
دن ایراق = الله اسیرکه‌یه. || اوسته
ویرمك = ایکی شیٔ مبادله‌سنده
برینه دیکر برشیٔ دها علاوه ایتمك.
مج. برفائده تعقیب ایدر ایکن
متضرر اولمق. || اوست چیقمق،
اوست کلمك = غلبه چالمق،
مسابقت ایتمك. || اوسته کلمك =
سمیرمك. || اوسته مال ایتمك =
تقید ایتمك، اهمیت ویرمك.
|| اوسته وارمق = برشیئی یاپمق
ایستمینه قارشو اصرار وتهدیدده
بولنمق. || اوسته یاتمق = غصب ایدوب
یانده کار قالمق. || اوست یان =
یوقاری‌یه طوغری بیتشیك ومتصل
طرف؛ اوست یانده = یوقاری‌یه
طوغری یانی باشنده. || اوستنه
یورمك = اوززینه هجوم ایتمك.
|| ال اوستی = مافوق، آمر.
|| باش اوستنه = علی الرأس والعین.
|| باش اوستنده یری وار = اطا-
عت وحرمتم برکالدر. || تپه
اوستی = باش آشاغی. || قلبور
اوستی = برشیئك ممتاز قسمی.
|| مکتوب اوستی = ظرفك اوززینه
یازیلان اسم وعنوان. || یول
اوستی = ممر اولان محل وطریقده
بولنان، اوراده تصادف ایدیلن

اوستره { سـ. یاخود:

اوستوره { سـ. [فا. «استره» دن] تراش ایتمکه
مخصوص بربر آلتی، کسکین آلت
قاطعه: اوستوره اورمق، چکمك
= اوستوره ایله تراش ایتمك.

اوستون { صـ. [«اوست» دن] ١. اوست کلن، ما-
فوق، فائق: یازیده او بندن
اوستوندر؛ یارامازلقده بو
هپسندن اوستون چیقدی؛ ال
الدن اوستوندر. ٢. غلبه چالان،
غالب. || اوستون کلمك = غلبه
چالمق. || اوستون کوری =
سطحی، یالاندن: اوستون کوری
سوپوردی. == سـ. خطك اوستنده
یازیلان حرکه‌لرك برنجیسی،
اسره‌دن بو موقعیله فرق اولنان
فتحه؛ ایکی اوستون = تنوینلی
فتحه؛ قالین اوستون = فتحهٔ ثقیله؛
فتحهٔ منفخمه.

اوستونلك { سـ. تفوق، غلبه.

اوستونله مك { فت. فتحه ايله اوقومق.

اوستونلى { ص. اوزرنده اوستون حركه سى بولنان، مفتوح.

اوسته { س. [فا. « استاد » دن] ١. بر صنعتده مأذون وماهر آدم، چراغلقدن چيقوب كندى باشنه چاليشان صنعتكار: دولكر، مارانغوز، ديوارجى، يورغانجى اوسته سى. ٢. خدمتجى قادينلرك وجاريه لرك باشى، اسكيسى. ٣. بر يرك كديكلى خدمتكارى، پيشه كار: بوركجى اوسته سى. ٤. صنعت معلمى، مربى، كوستريجى: اوستهم بكا بويله اوكرتدى؛ نقش، پيانو اوسته سى. ٥. يكيچريلرده يوزباشى مقامنده اورته ضابطى. || كوشه اوسته سى = اصنافك كتخدا يماغى. || حمام اوسته سى = حمامده قادينلرى اجرتله ييقايان خدمتجى. = ص. ١. صنعتنده ماهر، صنعتنى مكمل صورتده بيلير: اوسته اولدى، اوسته چيقدى. ٢. چوق بيلير، مهارت وتجربه سى زياده، آلدانماز: آرتق بوايشلرده اوسته اولدق.

اوسته لق { س. ١. صنعتكرلك، اصنافلق. ٢. صنعتده مأذونيت، كندى باشنه ايشليه بيلن صنعتكارك حالى. ٣. خدمتجى وجاريه و سائره باشلرينك حالى. ٤. مهارت، حذاقت، تجربه: اوآدمك اوسته لغى انكار اولنه ماز. ٥. مهارت وحذاقت اثرى، اينجه صنعت، مكمليت: بوايشده بيوك براوسته لق واردر.

اوسته لقلى { ص. ١. اوسته لقله يعنى مهارت وحذاقتله يابلمش، معرفتلى، مصنع: اوسته لقلى ايشدر. ٢. حيله و شيطنتله دوشونلمش: اوسته لقلى بر طولاب قورمشلر.

اوسته لنمك { يا اوسته له مك. فل. [« اوست » دن] ١. بر شيئك اوزينه ضم وعلاوه اولنمق، آرتمق، ازدياد ايتمك. ٢. باصدبرمق، غلبه چالمق، اوسته چيقمق. ٣. تكرار دونمك، عودت و رجعت ايتمك، نكس ايلمك: صيتمه اوسته لدى.

اوسط { ص. عر. ث: وسطى. ج: اواسط [« وسط » دن صش.] ١. اورته ده بولنان، اورته ده كى، وسطى: مغرب اوسط = مغرب اقصايه مقابل وقتيله جزاير جهتنه دينليردى؛ قرون وسطى = قرون قديمه و متأخره يه مقابل تاريخك اورته زمانلرى كه ميلاد عيسى عليه السلام دن استانبولك فتحنه دك اولان زمانلردر. ٢. اورته حالده بولنان، معتدل، ايكيسى اورته سى: اوسط امور؛ اوسط بر حالده در. = س. جمع. اورته ده كى زمان، آى يا سنه ويا قرنك اورته لرى: اواسط ذى الحجه؛ ١٣١٧ سنه سى اواسطنده؛ اواسط قرن ثالثده.

اوسطونج { س. جرا. آلات جراحيه طاقمى و بونلرك محفظه سى.

اوسع { ص. عر. [« واسع » دن ستف.] دها كنيش. ذ.

اوسقور { س. [نكا.] پروانه سى قيچنده بولنان وابور، قيچندن چرخلى بخار كيمسى.

اوسكره { س. طولانى قواطه.

اوسكوف { س. [ر. Σκούφια] تپه سى دوريك و اوجى پوسكوللى تاقيه كه اكثريا آق دكيز اطه ليلرى كيرلر. قيرمزى يوكدن اورمه اولوب، فسك اساسيدر.

اوش { س. شو، اشبو. مر. [ج. اوشال، اوشول قوللانيلير.]

اوش { اوشت. حد. كوپكى زجر و دفع ايچون قوللانيلير. || اوش كوپك ديمه مك = كنايه طريقيله التفات ايتمه مك، يوزه باقمامق، كوپك يرينه بيله قومامق. = س. اوش اوش، اوش اوشلر (چوجق لساننده) = كوپك.

اوشاق { س. [عر. « عشاق » دن ظن اولنمش ايسه ده اصل تركجه ده اوشاغ اوفاق و كوچك ديمك اولوب، اوشاقمق، اوشالمق كبى فعلريله برابر اليوم ج. مستعملدر.] ١. چوجق، طفل. [بو معنا ايله استانبولجه مر.] ٢. دليقانلى، شاب، كنج: روم ايلى، آناطولى اوشاغى. ٣. خدمتجى، خادم، اتباع: اوشاق بولمق، قوللانمق؛ اوشاق اوطه سى. || اوشاق قپان = اوفاق چوجقلرى قالديران آق بابا.

اوشاقلق { س. خدمتجيلك، اتباعلق.

اوشت { با: اوش.

اوشرمك { فت. ١. ييغمق، طوپلامق، غلبه لك بريكديرمك: عمله اوشرمك.

۲. صالدیرمق، تسلیط ایتمك: دشمنه قلیج اوشرمك.

اوشُشمَك فش. هر طرفدن هجوم ایدوب یغلمق، قوششوب طوپلانمق: قارینجه‌لر شکره اوششدیلر.

اوشقون یا آشقین. س. چچی قولاغی دخی دینلن بر نبات.

اوشَك س. کوچك وشاق، قره قولاق نوعی.

اوشمَك فل. یغلمق، طوپلانمق، تجمع، تحشد ایتمك.

اوشَن س. اوشنمه، تنبللك، تکاسل = اوشن کتیرمك. [استانبولجه متروك حکمنده اولوب، اوشنیکلك دینور.]

اوشَنج ص. اوشن، تنبل، متکاسل.

اوشُندی س. ۱. قوشندی، مهاجمه، مزاحمه. ۲. غلبه‌لك، ازدحام. || اوشندی ایتمك = بر ایشی ال برلکیله بیتیرمك اوزره هر طرفدن شتاب ایتمك.

اوشَندیرمَك فت. کسل ویرمك، تنبل ایتمك.

اوشَنگَن ص. اوشن، تنبل، کاسل. مر.

اوشَنمَك فل. ایشلمکی آرزو ایتمه‌مك، تنبللك ایتمك، رخاوت وتکاسل ایلمك: قالقمزه، کیتمکه، ایشلمکه اوشندم.

اوشَنیك ص. تنبل، کاسل.

اوشَنیکلِك س. تنبلك، تکاسل، کسل.

اوشوتمَك یا اوشیتمك. فت. ۱. صوئوق حس ایتدیرمك، صوئوقدن متأثر ایتمك: بوروزکار بنی اوشوتدی. ۲. صوئوق آلدیرمق، صوئوقدن خسته ایتمك: چوجوغی اوشوتمیك؛ کندیکزی اوشوتمشسکز.

اوشومَك یا اوشیمك. فل. صوئوق حس ایتمك، صوئوقدن متأثر اولمق: چوق اوشویورم؛ اوشومه‌مك ایچون زیاده کیینملی.

اوشومَه یا اوشیمه. س. صوئوق حس ایتمه، صوئوقدن متأثر اولمه: بو قدر اوشومه‌نك معناسی یوق.

اوص س. [ج. اوس] ۱. عقل، ذکا، فراست، ادراك، فطنت، هوش، خرد. ۲. ادب، تربیه، حسن حرکت. ۳. یاواشلق، حلم. || اوص بهاسی = عقلسزلقله ایدیلان بر حرکتك نتیجه‌سی اوله‌رق چکیلن زیانکه ایلریسیچون عقل اوکرنمکه سبب اولور.

اَوصاف سند. ج. عر. فه: وصف. با: وصف.

اوصان س. بیقندی، بزکینلك، ملال، فتور: بکا بو ایشدن اوصان کلدی. [بو مقامده «اوصانج» استعمالی غلط ایسه‌ده اولله شایعدر.]

اوصانج ص. ۱. بیقان، بزکین، ملول، فتور کتیرن. ۲. اوصان ویرن، بیقدیران، ملال ایراث ایدن.

اوصاندیرمَق فت. بیقدیرمق، بزدیرمك، ملال وفتور ویرمك: بو ایشلر بنی جانمدن اوصاندیردی.

اوصاندیریجی ص. بیقدیران، بزدیرن، ملال وفتور ویرن.

اوصانلمَق فمج. اوصان کلمك، بیقلمق، ملال وفتور کتیرلمك: اوقومقدن اوصانلماز؛ بویله ایشلردن چابق اوصانیلیر.

اوصانمَق فل. بیقمق، بزمك، ملال و فتور کتیرمك، بیزار اولمق: یازمقدن هیچ اوصانمام آما خوشلانمدیغم شیئلر اوقومقدن اوصانیرم.

اوصلاتمَق فت. ۱. عقل اوکرتمك، عقللاندیرمق. ۲. تأدیب وتربیه ایتمك. ۳. یومشاتمق، حلیم و ملایم ایتمك: او آدمی اوصلاته بیلیرسه‌کز سز اوصلاته‌جقسکز.

اوصلاندیرمَق فت. عقانی باشنه کتیرتمك، حسن حرکته مجبور ایتمك: حسن معامله الك آزغین آدملری اوصلاندیرر.

اوصلانمَق فل. ۱. عقل اوکرنمك، عقللانمق. ۲. ادب وتربیه اوکرنمك، تربیه اولمق. ۳. یاواشلق وحلم پیدا ایتمك، یومشامق: او چوجغك بوقدر اوصلانه‌جغی مأمول دکلدی.

اوصلی یا اوصلو. ۱. عقللی، ذکی، هوشیار، خردمند، فطین. ۲. تربیه‌لی، ادبلی. ۳. یاواش، حلیم، ملایم، یاراماز مقابلی: اوصلی چوجق. || اوصلی

طورمق = راحت اوتورمق، یا. رامازلق ایتمه‌مك.

اوصلیجه { ص. اولدقجه عقللی و تربیه‌لی وحلیم.

اوصلیلق { س. تربیه، حسن حرکت، حلم، یاواشلق.

اوصول { او صـوللاجق. با: اصول.

اَوضاع { س‌ذ. جـ. عر. فد: وضع. با: وضع.

اَوضَح { ص. عر. [« واضح » دن ستف.] دها ویا پك آچیق وایضاحلی. ذ.

اوط { اوت س. تق. اوکوز، مانده، صیغیر. اوط ییلی = اسکی ترك تقویمنده بر دورك ایکنجی سنه‌سی.

اوطورمَق { فل. با: اوتورمق.

اوطون { س. با: اودون.

اوطه { اوده. س. ١. اوك منقسم اولدیغی بولمه‌لرك بهری، حجره: بو اوك قاچ اوطـه‌سی واردر؟ یتاق اوطه‌سی، مسافر اوطه‌سی، خـدمتجی اوطه‌سی، یمك اوطه‌سی، صندیق اوطه‌سی. ٢. قلم، یازیخانه، دائره: آمدی اوطه‌سی، مممه اوطه‌سی، ترجمه اوطه‌سی، تجارت اوطه‌سی. ٣. صراف، دعوی وکیلی، طبیب وسائر اصحاب معاملاتك خانلرده وسائر عمومی محللرده طوتدقلری اوطه ویا دائره: فلان یرده اوطه طوتیور، او. طه‌سی واردر. ٤. کویلرده مسافر قبول ایتمکه مخصوص وبتـون کوی طرفنـدن اداره اولنـور اوطه ویا او: بو کویك اوطه‌سی وارمیـدر؟ || بکار اوطـه لری = بکارلره کرالانمق اوزره یاپلمش صره اوطـه‌لر. || یر اوطه‌سی = یرله برابر اولان تحتانی اوطه.

اوطه‌باشی { س. خان اوطه‌جیسی، بر خانده اوطه‌لرك کرایه ویرلسنه ومحافظه واداره‌لرینه قاریشان وآناختارلرینی حفظ ایدن آدم.

اوطه‌جق { س. کوچك اوطه.

اوطه‌جی { س. دوائر رسمیـه‌ده هر قلم و دائره‌نك خـدمتنی کورن وکیجه بکجیلك ایدن آدم: باب عالی اوطه‌جیلری.

اوطه‌جیلق { س. اوطه‌جی وظیفه‌سی وحال وصفتی.

اوطه‌شیق { س. دیکریله بر او. طه‌ده اقامت ایدن آدم، همحجره: او بنم اوطـه شیغمدر.

اوطه‌لق { س. نکاحسز اوله‌رق استفراش اولنان جاریه.

اَوعِیه { س‌ذ. جـ. عر. فد: وعاء. با: وعاء.

اوغالامَق { (اوواالامق) فتـ. ال ایله اوغوب اوفالتمق: تارخانه‌یی، نشسته‌یی اوغالامق؛ باغی اوغالامق = کوتوکلری او. غوب قابوقلرینی دوشورمك.

اوغان { س. اسکی ترك مشرکلرینك اك بیوك معبودی اولوب فضا وکائناتدن کنایه ایدی. الیوم چغتایجه‌ده رب و الله معناسیله مستعملدر. — بولفتك اسکی یونانیلرك اك قدیم واك بیـوك معبودی اولان ومحیط کل ویا بحر محیط معناسنه‌ده کلن (اوغین Ὠγήν) ایله اولان مشابهت لفظیه و معنویه‌سی پك غریبدر. « اوقیانوس » ده بوندن مشتقدر.

اوغدیرمَق { (اوودیرمق) فتـ. ال کزدیره‌رك کزدیروب صیقدیرمق، دلك ایتدیرمك: صیزلایان یرلره یاغ سوروب کوزلجه اوغدیرملی.

اوغُر { اوغرلامق، اوغرسز و سائره. با: اوغور و سائره.

اوغراتمَق { فتـ. ١. واردیرمق، اوغرامق. ٢. دوچار وکرفتار ایتمك: بکرکن بریره ایلیشدیرمك: اوطرفه آدم یوللارسه‌کز بزه‌ده اوغراتك؛ ازمیره کیدن وابوری کلیبولی‌یه اوغراته‌جقلرمیدر؟ ٢. دوچار وکرفتار ایتمك: بنی درده، بلایه اوغراتدیکز؛ باشمی بلایه اوغراتدم.

اوغراش { س. غوغا، صواش.

اوغراشدیرمَق { فتـ. ١. مشغول ایتمك، اشتغال ایتدیرمك: بنی بویله نافله ایشلرله اوغراشدیریورلر. ٢. غوائللی موجب اولمق، غائله‌ده بولندیرمق: او آدم بزی چوق اوغراشدیردی.

اوغراشمَق { فل. ١. مخاصمه، معارضه ایتمك: ایکی طرف عسکرلری اوکون اقشامه قدر اوغراشدیلر. ٢. مشغول اولمق، اشتغال ایتمك: باغچـه ایله اوغراشیورم. ٣. چکشمك، کشاکشده بولنمق:

آرتق بن سزکله اوغراشه‌مام؛ سز او آدمله اوغراشه‌مازسکز.

اوغرامق { فل. [اصلی: «اوق» دن] ١. چکرکن بر یره ایلیشمك، موقتاً طورمق: چکرکن بزه اوغرایك! ازمیر واپوری مدللی‌یه اوغرار. ٢. دوچار وکرفتار اولمق: بر باش آغریسنه اوغرادم؛ بلایه اوغرادم؛ افترایه اوغرادی. ٣. چکمك: قونیه طریق کوتاهیه‌یه اوغرایورمی؟ ٤. فیرلامق، چیقمق: کوزلری طیشاری‌یه اوغرامش.

اوغری { ــ. ١. اوغرانیلان یر، یول، چیزکی، خط، اثر: کون اوغریسی = کونشك کوکده تعقیب ایتدیکی یول، بروج صره‌سی؛ صمان اوغریسی = مجره، کهکشان. ٢. اوغرایوب اوران، خرسز، حرامی، سارق، دزد.

اوغریلامق { فل. خرسزلق ایتمك. مر.

اوغریلاین { ح. خرسزجه‌سنه، دزدانه.

اوغریلق { ــ. خرسزلق، حرامیلك، سرقت مر.

اوغرین { ح. خرسزجه‌سنه، یاواشجه، طویلامق تقیداتیسله، یاب یاب: اوغرین اوغرین یوریمك. مر.

اوغشدیرلمق { مجه. بربرینه سوریله‌رك اوغلمق، دلك ایدلمك.

اوغشدیرمق { (اوویشدیرمق) فتـ. بربرینه سوره‌رك اوغمق، دلك ایتمك: اللرینی اوغشدیرمق. || مجـ. ال اوغشدیرمق = حیرتده قالوب نه یاپه‌جغنی شاشیرمق.

اوغشدیرمه { ــ. اوغشدیرمق فعلی.

اوغل { ــ. ارکك اولاد، ابن، فرزند، پسر، زاده: او بنم اوغلمدر؛ بن فلانك اوغلی‌یم؛ زال اوغلی رستم؛ آی اوغل، اوغلم = اولادم. || اوغل آریسی = یکی یتیشن آری. || اوغل اوتی = بادرنج دینلن نبات. || اوغلدن اوغله = بابادن اوغله، بطناً بعد بطن. || اوغل اوغلی = طورون، حفید، نبیره. || اوغل ایدنمك = اولادلغه قبول ایتمك، تبنی ایتمك. || اوغل بالی = تازه آرینك یاپدیغی بیاض بال. || آخرت اوغلی = اولادلغه قبول ایدلمش آدم، اوغلاق. || ار اوغلی ار = شجیع ومرد آدم. || اوکی اوغل = زوجیندن برینه نسبةً دیکرینك بشقه آرقداشدن دنیایه کلمش اوغلی، ربیب، امکسز. || ایل اوغلی = خلق، اغیاردن آدم، یبانجی. || قحبه اوغلی = دسیسه‌کار، بی‌مروت. || قول اوغلی = عسکر اولادی، اوجاق زاده. [طرابلس غربده مرکز قضاسنده وجوارلرنده بر صنف اهالی که اساساً یکیچری اولادندن اولمغله بعض امتیازات و حقوق ووظائفه نائلدرلر.] || کوپك اوغلی = شیطان وحیله کار آدم. || هین اوغلی = پك دساس آدم.

اوغلاق { ــ. کچی یاوریسی، چپیچ، جدی.

اوغلامق { فل. اوغلدی ایتمك، کورلدیلی وقاریشیق بر سس ایشیتمك، اوغلدامق: قولاغم اوغلایور؛ قولاغمه بر شیئلر اوغلایور.

اوغلامه { ــ. اوغلدی، قولاغه کلن قاریشیق و کورلدیلی سس.

اوغلان { ــ. ١. ارکك چوجق، اوشاق، غلام، پسر: اولادکزدن قاچی اوغلان قاچی قیزدر؟ ٢. هنوز تویی کلمه‌مش کنج ارکك، دلیقانلی، شاب. || آت اوغلانی = سایس یماغی. || ایچ اوغلانی = وقتیله حرمه کیرر چیقار بالغ اولمامش کوچك خدمتجی. || قپو اوغلانی = قپوچوقداری یماغی؛ سفارتلرده ترجمان معاونی. || قیز اوغلان = باکره قیز.

اوغلانجق { ــ. کوچك ارکك چوجق.

اوغلدامق { فل. کورلدیلی و قاریشیق قالین بر سس ایشیتمك، بویله برسسله کورلدی ایتمك: قولاغم اوغلدایور؛ قولاغمه بر شیئلر اوغلدایور.

اوغلدروق { ــ. دول یتاغی، یمورطه‌لق، مهبل.

اوغلدی { ــ. قولاغه کلن کورلدیلی وبوغوق سس: قولاغمدن براوغلدی اکسیك اولمیور؛ آریلرك اوغلدیسی.

اوغللق { ــ. اوغل صفت وحق ووظیفه‌سی، اولادلق، بنوت. || کوپك اوغللغی = حیله کارلق، قورنازلق. عو.

اوغُللق { ـــ. صـ. اولادلغه قبول اولنمش، آخرت اوغلی : کندی اولادی اولمیوب بر اوغللغی واردر.

اوغُلَمق { فجـ. ۱. صیق صیق ال کزدیریلوب باصلمق و صیقلمق، دلك ایدلمك : هرصباح یاریم ساعت اوغلمدقجه یتاقدن قالقه‌ماز. ۲. آوجله صقیلوب اوفالدلمق : ترخانه اویله اوغلماز. ۳. برشیئ سوریله‌رك صیق صیق دلك ایدلمکله تمیزلنمك : بومنغال اوغلیدر؛ آرتق بوتپسی اوغلماز برحاله کلمشدر.

اوغماج { و :

اوغماق { ـــ. تازه ترخانه.

اوغَمق { (اوومق) فتـ. ۱. النی کزدیروب آوجله صیقمق، دلك ایتمك : صیزلایان عضوی اوغمقله ایی ایدر. ۲. آوج آره‌سنده‌صیقه‌رق‌اوفالتمق : ترخانه اوغمق. ۳. صیق صیق برشیئ سوره‌رك تمیزلمك وپارلاتمق : بومنغالی، تپسی‌یی کول ایله، لیمون قابوغیله اوغملی؛ تخته اوغمق. || مجـ. ال اوغمق = شاشیرمق.

اوغمه { (اوومه) ـــ. اوغمق فعلی، دلك.

اوغُنمق { فل. [«آغنمق»دن غلـ.] بایلمق، صیقیلوب ایچ ازلمك.

اوغور { ـــ. [لا. Augur — اغور یازماملی.] ۱. یمن، سعادت، برکت، خیر : اوغور اوله، اوغور کله = خیر اوله، خیرلی اولسون؛ اوغورلر اولسون = سلامتله. ۲. یول : بو اوغورده بونجه فداکارلقلر ایتدم = بو یولده؛ اوغورکزده جانمی فدا ایدرم = سزك یولکزده. || اوغوری آچیق = طالعلی. [لغت ترکجه اولدیغیچون «اغور میامن موفور . . .» کبی ترکیبات فارسیه غلطدر.]

اوغورسز { صـ. میمنتسز، برکتسز، خیرسز، مشئوم، منحوس.

اوغورسزلق { ـــ. میمنتسزلك، برکتسزلك، خیرسزلق، شآمت، نحوست.

اوغورلی { صـ. میمنتلی، متیمن، مسعود، خیرلی، برکتلی.

اوغوز { ـــ. تقـ. [اوکوز بونك مرققیدر.] ۱. طوسون. ۲. صافدرون وبوك آدم. ۳. کویلی، صحرایی، قبا آدم. مر. ۴. ایی، حسن حال صاحبی. [شمدی بعضاً بو معناده قوللانیلور.] || اوغوز خان ترکلرك الك اسکی حکمداری ویا اسکی حکمدارلرینك الك بیوك و مشهوری اولمق اوزره طانمشدر.

اوف { حد. کدر وتأسف بیان ایدر، واکثریا بر وجع ویا یورغونلق ومأیوسیت حس اولندقده قوللانیلیر : اوف ربم! اوف! نه کوج حال ایمش.

اوف { حـد. بیقندی، بزکینلك واوصانمه حالنده قوللانیلیر : اوف! بو نصل ایش؟ اوف آمان! اوف! براق الله عشقنه!

اوف { حد. استکراه و نفرته دلالت ایدر : اوف! نه آغر قوقو! اوف! نه ملوث اوطه‌لر.

اوف { حـد. پوف کبی برشیئ سوگندیرمك ایچون اوفلمکی تقلید ایدر : اوف! دیوب مومی سوگندیردی.

اوفاتمق { فتـ. ۱. دها اوفاق یاپمق، کوچولتمك : قیاق قابه بیوك کلیور برآز اوفاتملی. ۲. اوفاق اوفاق قیرمق، اوغالامق، خرد وخاش ایتمك : اکمکی اوفاتدی.

اوفاجق { صـ. پك اوفاق، پك کوچك، کوچوجك. تصغیری بعضاً تحبیب ایچون اولور : اوفاجق بر چوجق.

اوفاراق { صـ. ۱. دها کوچك، اصغر، کهتر. ۲. کوچوجك. ۳. آز کوچك، کوچکجه.

اوفاق { صـ. ۱. بیوك مقابلی، کوچك، خرد، صغیر : اوفاق طاغ، کوی، آدم. ۲. اینجه، ریزه : اوفاق اوفاق دوکمه‌لی؛ اون اوفاق = پك دقیق واینجه. || اوفاق تفك = کوچك جثه‌لی، چلیمسز : اوفاق تفك برآدم. == ـــ. کوچك واهمیتسز شیئلر : اوفاق تفك آلدم.

اوفاقلامق { اوفاقلاتمق. ﭐ : اوفالمق، اوفالتمق.

اوفاقلق { ـــ. ۱. کوچکلك، صغر : اوفاقلغك ضرری یوقدر. ۲. اوفاق آقچه، بوزوق آقچه کسورات : اوستمده اوفاقلق

یوقدر؛ اوفاقلق ایچون زحمت چکیلیور.

اوفاقلی { صە. ایچندە اوفاق بولنان: ایریلی اوفاقلی = ایری اوفاق قاریشیق ویا بربری اوستنە.

اوفالاتمق { فتە. با: اوفالتمق.

اوفالامق { یا اوفاقلامق. فتە. اوفاق اوفاق طوغرا. مق، پارەلامق، ریزە ریزە ایتمك: پینیری اوفالادی.

اوفالتمق { فتە. دها کوچك یاپمق، حجمنی آزالتمق، تصغیر ایتمك: اوطەلری او. فالتمشسکز.

اوفالمق { فل. دها اوفاق اولمق، کوچلمك: انسان اختیارلادقجە اوفالیر.

اوفاندی { سە. قیرندی، اوفاق پارچەلر: اکمك او. فاندیسی.

اوفانمق { فل. کوچك پارچەلرە انقسام ایتمك، طاغلمق: بواکمك طوردیغی یردە اوفانیر.

اوفتری { سە. [یو.] اکرلتی اوتی، قوزغون اتمکی نوعی.

اَوفَر { صە. عر. [«وافر» دن ستف.] دها ویا پك چوق وبول اولان. ذ.

اوفَق { اوفقلق و سائرە. با: اوفاق وسائرە.

اَوفَق { صە. عر. [«وفیق» دن ستف.] دها ویا پك موافق واویغون. ذ.

اوقفقرمق { فل. (حیوان) درین نفس آلمق، ایچنی چکرجەسنە صولومق.

اوفکە { سە. [اصلی: اوگکە] حدت، غضب.

اوفکەجی { صە. حدتلی، حدید المزاج، متهور.

اوفکەلندیرمك { فتە. حدت و غضبە کتیر. مك، حدتنی موجب اولمق، حدتلندیرمك.

اوفکەلنمك { فل. حدت وغضبە کلمك، حدتلنمك، غضبناك اولمق.

اوفکەلی { صە. حدتلی، غضبلی، حدید، غضبناك.

اوفلامق { فل. اوصانمە وبیقیندی مقامندە اوف دیمك.

اوفلامق { فل. کدر وتأسف مقامندە آە واوف دیمك.

اوفلتمك { فتە. ١. بالواسطە اوفلەمك، آغزلە نفس ویردیرمك. ٢. نفسلە سوگندیرتمك. ٣. شیشیرتمك. ٤. نفسلە چالدیرمق. ٥. نفس ایتدیرمك؛ اوقودوب اوفلتمك.

اوفلَمك { یا اوفلەمك. فتە. ١. آغزلە نفس ویرمك، اوفورمك: آتشە اوفلمك. ٢. نفسلە سوگندیرمك، اطفا ایتمك: مومی اوفلە. ٣. نفسلە ویا هوا ایلە شیشیرمك: قیونی، طلومی اوفلمك. ٤. نفسلە چالینان بر چالغی چالمق: دودوك، نی اوفلمك. ٥. نفس ایتمك، اوقویوب اوفورمك. = فل. زحمتلە نفس آلمق، سسلە صولومق: اوفلیوب طوریوردی.

اوفلَمە { یا اوفلەمە واوفلەیش. سە. اوفلمك فعلی. با: اوفلمك.

اوفلَنمك { لجە. ١. آغزلە نفس ویرلمك: اوبلە اوفلنمز. ٢. نفسلە سوگندیرلمك. ٣. شیشیرلمك. ٤. نفسلە چالینمق.

اوفورِلمك { فل. هوا ایلە طولوب شیشمك، قبارمق.

اوفورمك { فل. اسمك، هبوب ایتمك: یل او. فوردی. = فتە. اوفلەمك، رقیە اوقویوب برخستەنك یوزینە اوفلەمك.

اوفوروك { سە. رقیەجیلرك او. قودقدن صکرە خستەنك اوزرینە اوفوردکلری نفس.

اوفوروکجی { سە. رقیەجی، خستەلرە اوقو. یوب اوفلین آدم.

اوفوروکجیلك { سە. خستە. لرە اوقویوب اوفلین رقیەجینك ایشی.

اوفوروم { سە. بردفعە اوفو. ریلن نفس ویا هوا: بر اوفوروم توتون = بر چکمە، بردفعەلق.

اوق { سە. ١. یایلە آتیلان مرمی کە اوجی سیوری دمیردن وآرقەسی توی شکلندە اینجە وقیصە بر دکنکدر، تیر، سهم: اوق آتمق. ٢. اوق کبی دوز واوزون آغاجکە آلات مختلفە اجزاسندن اولور: آرابە اوقی، صبان اوقی، کیریشلمە اوقی.

|| تاتار اوق = اساساً تاتارلره مخصوص زنبركلی اوق. || تعلیم اوق، نشان اوقی = تعلیم ایتمكه ونشان اورمغه مخصوص اوق. || اوق آتیمی = اوقك قطع ایده‌بیله‌جكی مسافه، منزل. || اوق میدانی = اوقله نشان اورمغه مخصوص تعلیم میدانی؛ وجه. روزكاره معروض محل. || اوق یایدن چیقمق = ایش ایشدن چكمك. || اوق یلانی = اوق كبی آتیلان بر جنس انكرك یلانی. || اوق یمك = اوقله مجروح اولمق.

اوقات { سنـ. جـ. عر. فد: وقت. با: وقت.

اوقار { سـ. باشنده اوق شكلنده سرغوجی بولنان چول بالیقچیلی، بوتیمار، جنكیجی طورنه.

اوقارمق { با: اوقلامق.

اوقاف { سنـ. جـ. عر. فد: وقف. با: وقف. || اوقاف همایون = سلاطین عظام حضراتنك وقفلری. || اوقاف همایون نظارتی وساده‌جه اوقاف نظارتی = سلاطین عظام حضراتنك اوقاف شریفه‌سنه واصحاب خیرك اوقاف مضبوطه‌سنه وجوامع شریفه ومدارس وسائر مؤسسات وقفیه ایشلرینه باقان نظارت: اوقاف همایون ناظری، مجلسی، مفتشی، محاسبه‌جیسی، خزینه‌سی وسائره. || اوقاف مضبوطه = اداره‌سی اوقاف نظارتنه عائد وقفلر. || اوقاف مندرسه = ما وضع لهسلری مندرس اولمش وقفلر.

اوقتانت { یاخود اوقطانت. سـ. (لا. Octant) مجـ. وهـ. ۱. ثمن دینلن ارتفاع تخته‌سی. ۲. قمرك سكزده بری كورینه‌جك موقعده بولنمسی یعنی درت كونلك اولمسی، تثمین.

اوقجی { سـ. اوق یاپان وصاتان صنعتجی؛ اوقجیلر = بو اصنافك چارشیسی. ۲. اوق آتان، یایله مسلح عسكر، تیرانداز، تیرزن، قواس؛ اوقجی باشی = بونلرك رئیسی. سابقده برمنصب مخصوص ایدی.

اوقرامق { فل. (آت) صو ایچون كیشنه‌مك.

اوقشامق { با: اوخشامق.

اوقلاغو { یاخود اوقلاوه. سـ. خمور آچمغه مخصوص چكمه چبوق، كه بر نوعی دكنك كبی اینجه واوزون وبرنوعی‌ده طوقماق كبی قالین وقیصه اولوب، یالكز ال ایله طوتیله‌جق اوجلری اینجه‌در.

اوقلامق { فتـ. اوق آتمق، اوق یاغدیرمق. == فل. اوق كبی فیرلامق.

اوقلق { سـ. اوق قوبوری، اوق محفظه‌سی، جعبه، تیركش. اصل تركجه‌سی: صاداق.

اوقلی { صـ. اوق ویا اوقلری بولنان؛ اوقلی كیربی = قلم كبی بیوك دیكنلری اولوب تهلكه كوردیكنده اونلردن برینی اوق كبی فیرلاتان كیربی.

اوقوتمق { فتـ. ۱. اوقومغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: باشم آغر‌دیغیچون كیمسه‌یه سسله برشی اوقوتمام؛ مكتوبی كیمه اوقوتمش؟ ۲. درس ویرمك، اوكرتمك، تدریس ایتمك: صباحلری عربی واوكله‌دن صكره فارسی اوقودیور. ۳. تحصیل ایتدیرمك، تحصیله قومق: اوغللرینی اوقوتمدی. ۴. اوقویوب اوفله‌مك ایچون برقیه خوانه كوسترمك: چوجغی حواله‌یه اوغرامش اوقوتمغه كوتوریوردی؛ سن كندیكی اوقوت = عقلكی باشنه دوشیر. ۵. تلقین ایتمك، حیل ودسایس اوكرتمك: كندیسنی اوقوتمشلر. || برینه رحمت اوقوتمق = اوندن بتر اولمق.

اوقوتمه { سـ. اوقوتمق فعلی. با: اوقوتمق.

اوقور { صـ. ۱. اوقومق بیلیر: اوقور یازار آدملره افندی دینور. ۲. اوتن، ترنم ایدن: اوقور قوش.

اوقومش { صـ. ۱. علم اوكرنمش، عالم، كامل. ۲. رئیس روحانی، راهب، پاپاس. [استانبول لهجه‌سنده بومعناده قوللانلماز.]

اوقومق { فتـ. ۱. یازلمش بر شیئی كوزدن كچیروب سسله ویا سسسز قرائت ایتمك، مطالعه، تلاوت ایلمك: كتاب، مكتوب، غزته اوقومق. ۲. اوكرنمك، تحصیل ایتمك: علم اوقومق؛ عربی اوقویور؛ كنجلكنده برشی اوقومامش. ۳. شرقی وتركی سویلمك، ترنم وتغنی ایتمك: فلان كوزل اوقویور. ۴. دعوت

ايتمك، چيغرمق : قادينلر دوكونه اوقومغه كيتديلر. [استانبول شيوه‌سنده يالكز فاعل صيغه‌سى اولان « اوقويجى » كلمه‌سى مستعملدر.] ٥. دعا اوقويوب اوفلمك، اوفورنجيلك ايتمك. || اذان اوقومق = اذان ويرمك. || دعا اوقومق = دعا ايتمك. || رحمت اوقومق = رحمت وير. مك. || ميدان اوقومق = مسا. بقه‌يه دعوت ايتمك.

اوقومه { س. اوقومق فعلى : اوقومه‌سى يازمه‌سى يوقدر. يا : اوقومق.

اوقوناقلى { ص. اوقونمسى قو. لاى يازى ويا كتاب.

اوقونمق { مجه. ١. قرائت او. لنمق : بو مكتوب اوقونماز. ٢. تلفظ اولنمق : بو كلمه نصل اوقونور؟ ٣. كنديسنى بر اوفوروجى‌يه اوقوتمق : او. قونمغه كيديوردى.

اوقونمه { س. اوقونمق فعلى. يا : اوقونمق.

اوقويش { س. اوقومق فعلى و طرزى : كوزل بر اوقويشى واردر.

اوقويجى { ص. ١. قاعده ايله اوقويان، تلاوت ايدن، قراءدن اولان. ٢. شرقى وتركى سويلين، خواننده، مغنى. ٣. دعوت ايچون كيدن، دعوتجى : اوقويجى كزمك = دوكونه دعوت ايچون دور اواب ايتمك.

اوقه { س. [اصلى عر. همزه‌نك ضمى وقافك تشديديله « اقه » در. « قيه » غلطدر] درتيوز درهمدن عبارت ثقلت وزنى : بر اوقه ايتمك، شكر. [مايعاتده‌ده مستعملدر :] بر اوقه زيتون ياغى. || يكى اوقه = بيك يكى درهمدن عبارت اوزان جديده اوقه‌سى، كيلو. غرام. || اوقه هر يرده درتيوز درهم = عقل ايچون طريق بردر.

اوقه‌لق { ص. ١. بر اوقه آغر. لغنده اولان : اوقه‌لق ايتمك. ٢. بر اوقه استيعاب ايدن : اوقه‌لق شيشه، قاب.

اوقه‌لى { ص. ١. آغر، ثقيل، بيوك. ٢. اهميتلى، وقارلى، آغر.

اوقيانوس { س. [يو. Ὠκεα-νός] بحر محيط.

اوقيانوسيا { جغ. م. كرهٔ ار. ضك قطعات خمسه‌سندن برى اولوب، آسيانك جنوب شرقيسنده واقع آوستراليا ونام ديكرله فلمنك جديد قطعه‌سيله بحر محيط معتدلده طاغنيق پك چوق كوچك آطه‌لردن مركبدر. آوستراليا اسميله دخى ياد اولنور.

اوك { س. ١. يوزه كلن جهت، ايلرى، قبل، پيش : اوك اوكى، قپونك اوكى. ٢. كله‌جك زمان، استقبال : اوكمز قيشدر. ٣. جبهه، ناصيه، آلن : بر بنانى كوزللشديرن اوكيدر. ٤. بر شيئك وعلى الخصوص بر بنانك آلتى قارشيسنده بولنان آچيقلق و ميدان : قيشله‌نك اوكى كنكيش اولمليدر. ٥. ايلرى طرف، كچن جهت، ماقبل، مابعد ديمك اولان آرقه مقابلى: اوكى آرقه‌سى. ٦. باش طرف، اك ايلرى وياك يوقارى جهت، صدر، رأس : عسكرك اوكى. ٧. حضور، پيشكاه، نزد : او. كنه كوتورديلر؛ نه يوزله اوكنه چيقه‌جقسك؟ = ص. يوز طرفنه و ايلرى‌يه كلن، اوكده بولنان، ايلرى : اوك طرف؛ اوك ديشلر؛ اوك باغچه؛ اوك قپو. = ظم. اوكه، اوكده، اوكجه، اوكدن = ايلرى‌يه، ايلريده، ايلريدن : اوكه دوشدى؛ اوكده طوردى؛ اوكجه كيديوردى؛ اوكدن كچدى. = ظز. ايلرى، استقبال، آتى : اوكمزده بر كوچك يازدها واردر. || اوككى آردينى بيلير = حزم واحتياط صاحبى، صايغيلى. || او. كنى آلمق = وقوعندن اول منع ايتمك، وقوع بولماسى چاره‌سنى بولمق. || اوك آياق = مشوق. || اوكنه باقمق = محجوب اولوب جواب ويرمه‌مك. || اوكه چيقمق = آرانمقسزين بولنمق، راست كلمك. || اوكه دوشمك = رهبرلك ايتمك، سوق ايتمك. || اوكه قاتمق = ١. كوتورمك، سوق ايتمك. ٢. قوغا. لامق، تعقيب ايتمك. || اوكنى كسمك = مانع اولمق، سد چكمك. || اوكه كلمك = ١. تصادف ايتمك، راست كلمك : اوكنه كلنه صاتاشيور = هر كسه. ٢. تقدم ايتمك، باشده بولنمق. || اوكده. كى = ١. باشده، ايلريده بولنان : اوكده‌كى كيمدر. ٢. كله‌جك، ايلريده‌كى، آتى، مستقبل : او. كمزده‌كى آى اوتوز بر كوندر.

اوك { س. تق. كوكس، سينه، صدر. [بوكون غير مستعمل

ایسه‌ده، اوکسوروك، اوکسز، اوکگه کبی بر چوق مشتقاتی قوللانیلیور.]

اوكْ { یاخود اوگك یا اوگك. س. ١. ذی‌روح سسی، آواز، صیحه، بایغره. ٢. یوکسك سسله شرق سویله، لحن. ٣. شهرت، صیت، نام. || اوگنه کیتمك = شهرت آرقه‌سنه دوشمك، اشتهار هوسنه دوشمك. || قوری اوگ = شهرت کاذبه.

اوگا { یا آگا. ض. ش. اوگ لفظنك مفعول الیهیدر. یا: اوگ.

اوگات { ص. تق. ایی، صالح، مناسب، ممدوح ومرغوب. [«اوت» بوندن غلطدر.]

اوگارتمق { یاخود اوگورتمق. فت. چویرمك، ایی ایتمك، شفا ویرمك، اصلاح و تصحیح ایتمك.

اوگارمق { فت. ایی‌یه دوندیرمك، ایی‌لتمك، اصلاح ایتمك.

اوگالتمق { فت. ایی ایتمك، بره و شفا ویرمك.

اوگالمق { فل. ایی اولمق، شفا بولمق، التیام‌پذیر اولمق، بچمك: یاره‌سی اوگالدی.

اوگجه { ظر. اولجه، مقدما، اولدن، پشین: بن اوگجه سویلدی ایدم: اوگجه اوکلدی.

اوگجه‌لمك { فل. مسابقت ایتمك. [سقیم بر صورتله تشکل ایتمش بر لغت مولده‌در.]

اوگچه { س. ١. طوپوغك آرقه‌سی. ٢. قوندره‌نك طوپوغك آلتنه کلن یری که یوکسکجه اولور: یوکسك، آلچق اوکچه‌لی پوتین. || اوکچه آغاجی = پوتین قالبنك اوکچه‌یه کلن قسمی. || اوکچه کمیکی = کعب. || اوکچه‌لری چکمك = عجله ومسارعت ایتمك. || اوکچه‌سنه باصمق = برینك ارقه‌سندن پك یاقین کیتمك.

اوگدوج { س. خبر کوتورمك ایچون اوکدن کیدن، مژده‌جی، ساوه‌جی.

اوگدول { س. ١. رهن، کرو: اوکدول قومق. ٢. یاریش مکافاتی. ٣. بحثه، یاد. ٤. قونیلان شیء: اوگدول آلمق = بحثی، یادسی قزانمق.

اوگدیرمق { فت. یا: اوگارمق.

اوگرتمك { فت. ١. بیلدیکی‌شیئی بیلدیرمك، تعلیم ایتمك: سکا بونی کیم اوگرتدی. ٢. درس ویره‌رك ویا عملیاتی اجرا ایتدیره‌رك برعلم وصنعت وسائره‌یی قزاندیرمق، تدریس، تعلیم ایتمك: اوغللرمدن برینه علم برینه‌ده صنعت اوکرده‌جکم؛ لسان، بینیجیلك اوکرتمك. ٣. تأدیب ایتمك: یاپ یاپ‌ده بن سکا اوکردیرم. ٤. یول کوسترمك. || عقل اوکرتمك = یول کوسترمك.

اوگردلمك { یا اوگره‌دلمك. مج. ١. بیلدیرلمك، تعلیم وتدریس ایدلمك: علم بش‌کونده اوکره‌دلمز؛ ذاتاً جنکاور اولان اهالی‌یه عسکرلك پك قولای اوکردیلیر.

اوگرده‌مك { یا اوکوزرده‌مك فل. [کوکس دیمك اولان «اوگك» دن. — غلطی: هونکورده‌مك] کوکسدن سس چیقاره‌رق آغلامق، هونکور هونکور [که اصلی اوگور اوگور] آغلامق.

اوگردیجی { ص. س. تعلیم وتدریس ایدن، بیلدیکنی اوکردن، معلم: اوکردیجی اوسته‌اولورسه شاکردان زحمت چکمز.

اوگورمك { یا اوگورمك. فل. [کوکس دیمك اولان «اوگك» دن] ١. کوکسدن برصدا چیقاره‌جق صورتده قیء ایدر کبی اولوبده یالکز سسنی چیقاره‌رق ایده‌مه‌مك: کیجه برینك اوکردیکنی ایشیتدم. ٢. (صیغیر مقوله‌سی حیوانلر) کوکسدن باغرمق، بوکرمك: اینکلراوکریورلردی.

اوگورمه { یااوگورمه. ١. غثیان ایتمك‌اوزره کوکسدن برسس چیقارمه. ٢. صیغیرك بوکورمه‌سی.

اوگرنلمك { یا خود اوکره‌نلمك. مج. تعلیم وتدریسله تحصیل اولنمق، تعلم ایدلمك: برلسان قولای اوکرنلمز؛ برصنعت اوکرنلك ایچون عملیات کورلمك اقتضا ایدر.

اوگرنلمه { یا اوگره‌نلمه. و:

اوگرنلمش { یا اوگره‌نلمش. س. اوکرنلك فعلی وطرزی: علوم وفنونك اصول جدیده‌اوزره‌قولای اوکرنلمه‌سی،

اوکرنلیشی بونلرك انتشارو تعممنه خدمت ایدیور.

اوگرنمك { فتـ. [کوکس دیمك اولان «اوگك» دن] ١. کسب وقوف ایتمك، آ کلامق، خبر آلمق، معلومی اولمق: بوکون برشی اوگرندم. ٢. تعلیم وتدریسله آلیشه‌رق کسب معلومات وتجربه ایتمك، تعلم، تدرس ایتمك: علم، صنعت اوکرنیور؛ علوم ریاضیه‌یی اوکرندی، شمدی فرانسزجه اوکرنیور. ٣. استفاده، اقتباس ایتمك: سزدن چوق شیئلر اوکرندم. ٤. توسیع معلومات وتجربه وممارسه ایتمك: انسان یاشادقجه اوکرنیر. ٥. تحصیل ایتمك: بو چوجق اوکرنمیه‌جکدر، نافله امك صرف اولنیور. ٦. تحقیق واستفسار ایتمك، صوروب آکلامق. ٧. آلیشمق، الفت ایتمك: آت آخورینی، طاوق کومسنی اوکرندی. [اوکرنمك واوکرتمك قوللانلدیغی حالده، ایکیسینك اساسی اولمق لازم کان «اوکرمك» فعلی مسموع دکلدر.]

اوگرنمه { ســ. اوکرنمك فعلی. با: اوکرنمك.

اوگز { اوۆز. ســ. موشموله‌یه مشابه معروف برمیوه‌که زیاده اولمدقجه یتمز. || قوش اوکزی = ساقز آغاجی نوعندن ایریجه یمشلی برآغاج.

اوکثزه { ســ. آوجینك آولاقده بکلدیکی بجید.

اوکسرمك { اوکسروك وسائره. با: اوکسورمك وسائره.

اوکسز { صـ. [کوکس دیمك اولان «اوك» دن یعنی کندیسنی در آغوش ایده‌جك ویاممه ویره‌جك کیمسه‌سی اولمیان] یتیم، بیکس. || اوکسز اورغانی = آق صارمشیق دینلن برنبات. || اوکسزلر باباسی، آتاسی = یتیم وبیکسلره باقان مرحمتلی ذات. || اوکسز بالیغی = رنکسز برنوع قیرلانغیج بالیغی. || اوکسز پارمق = انسان النك باش پارمقدن اعتباراً دردنجی پارمغی، آدسز پارمق، بنصر. || اوکسز سوبندیرن = جیجیلی بیجیلی شیء، آز قیمتلی وشتافاتلی شیء. || اوکسز اوغلان صوغانی = چیکدم، خانق کلاب (نبات). || اوکسز آناسی = فقرا چوجقلرینی کوروب کوزه‌دن قادین.

اوکسزلك { ســ. یتیملك، بیکسلك.

اوکسو { ســ. یاری یانمش اودون، اوکجر.

اوکسورتمك { فتـ. اوکسوروك ویرمك، اوکسورمکی موجب اولمق: اکثی شیئلر آدمی اوکسورتیر.

اوکسورمك { فلـ. [کوکس دیمك اولان «اوکك» دن] ١. جکرده حاصل اولان بالغم ویا غیجیقدن طولایی غیر اختیاری وسسلی برنفس ویرمکله اونی چیقارمغه چالیشمق: خسته چوق اوکسوردی. ٢. اوکسوروکه طوتلمق، اوکسوروکی اولمق، سماله کرفتار اولمق: چوجقلر اوکسوریور طیشاریه چیقارماملی. ٣. جعلی براوکسوروکله اشارت ویا استهزا ایتمك، تنحنح ایتمك.

اوکسورمه { ســ. اوکسورمك فعلی، سعال.

اوکسوروك { ســ. ١. جکرده حاصل اولان بالغم ویا غیجیق اوزرینه انسانك غیر اختیاری وسسلی برنفسله اونی طرده چالیشمسی، سعال، تنحنح: اوکسوروك کلمك، طوتمق. ٢. اکثریا صوغوقدن کلن وبعضاً سرایت ایدن کوکس راحتسزلغی‌که اوکسورمکی موجب اولور: براوکسوروکه طوتلدم؛ اوکسوروکی واردر. || اوکسوروك اوتی = دوه طبانی، فارفاره اوتی (نبات). || بوغماجه اوکسوروك = چوجقلره عارض اولان شدتلی براوکسوروك‌که اوکسورمسی اوزایوب چوجق بوغیله‌جق کبی اولور، سعال دیکی.

اوکسولمك { یا اوکسوله‌مك. فتـ. اوکسو یعنی یاری یانمش اودون قویوب (آتشی) طوتیشدیرمق. || مجـ. قیزیشدیرمق، تحریك ایتمك.

اوکسه { ســ. [ر. Ἰξός] مجار اوزومی دینلن برمیوه‌نك بالندن یاپیلان برنوع معجون‌که قوشلرك آیاقلری یاپیشوب طوتلمق ایچون دکنکلره سوریلور، دبق. || اوکسه چبوغی = قوش طوتمق ایچون اوکسه سورلمش دکنك.

اوکسیمك { فلـ. [کوکس دیمك اولان «اوك» دن

ويا « اوكسز » دن] ١. كوكل آرزو ايتمك، آرزو چكمك. ٢. تاسه‌لانمق، كدر ايتمك. ٣. كنديني اوكسز وغريب كوروب محزون اولمق، غريبسمك.

اوگگن { اوكيكن. س. آق‌جكر، رئه. || اوگگن باشى = غرتلاق، خنجره. مر.

اوڭگونور { اوگگورده‌مك. با: هونكور، هونكورده‌مك.

اوگكه { اوگكه‌لنمك وسائره. با: اوفكه وسائره.

اوڭلَتمك { فت. [سس ديمك اولان «اوڭ» دن] ١. باغرتمق، سس چيقارتمق. ٢. شرق سويلتمك، تغني ايتديرمك، اوتديرمك. مر.

اوڭلمق { فل. [غا: اوكلمق] ايى اولمق، ايلشمك، التيام بولمق: اوڭلماز ياره.

اوڭلَمك { يااوگله‌مك. فل. ١. باغرمق، چاغرمق، سس چيقارمق، نعره آتمق. ٢. شرق سويلمك، تغني ايتمك. ٣. اوتمك، ترنم ايتمك. مر.

اوڭلنمك { فل. ١. سسلنمك، يانغره ايتمك. ٢. چينلامق، طنين انداز اولمق. مر.

اوگله { س. [كوكس ديمك اولان « اوك » دن] ١. كونك اورته‌سى، نصف نهار، ظهر، نيمروز: اوگله اويقوسى؛ اوگله صيجاغى؛ اوگله نمازى = صلات ظهر؛ اوگله يمكى. ٢. اوگله‌وقتى قيلنان نماز، صلات ظهر، اوگله قيلنمدى؛ دها اوگله‌يى قيلمدم. ٣. وقت ظهرده اوقونان اذان: اوگله اوقوندى مى؟ || اوگله اوستى = اوگله‌دن صكره، بعدالظهر. [«اوگلن» و « اوگله» يازماملى.]

اوگله‌ين { ظر. اوگله‌وقتى، وقت ظهرده: اوگله‌ين كلك.

اوڭلى { ص. مشهور، صيت وشهرت صاحبى، آدلى صانلى. مر.

اوڭمادق { ص. ١. ايى اولماز، يكمسى امكانسز، شفا ويا التيام قبول ايتمز: اوڭمادق ياره، خسته‌لق. ٢. صلاح وفلاح بولماز، خيرسز.

اوڭمادقلق { س. ١. ايى‌اولمازياره ويا خسته‌لغك حالى. ٢. خيرسزلق، اوغورسزلق.

اوڭماز { ص. ١. ايى اولماز، التيام ويا شفا قبول ايتمز: اوڭماز ياره، مرض. ٢. اصلاح اولنماز، فلاح بولماز، خيرسز.

اوڭمق { فل. [وغا: واومقبوضه ايله اوڭمق] ١. ايى اولمق، يكمك، شفا ويا التيام بولمق. ٢. اصلاح اولنمق، فلاح بولمق.

اوگمك { فت. مدح، ثنا، ستايش ايتمك، ايلكنى درميان ايده‌رك تعريف وتوصيف ايتمك.

اوگمه { س. مدح، ثنا، ستايش.

اوگندرك { س. و:

اوگندره { س. صبان سوررکن اوكوزلرى دورتمك ايچون قوللانيلان اوزون اوجى ايكنه‌لى دكنك. [كوچوكنه بيزلنكچ ودها اوزونه مسستره وآردا ديرلر.]

اوگنمك { فط. ١. كندى كندينى مدح، تمدح ايتمك. ٢. تفاخر ايتمك، مفتخر اولمق. ٣. كنديته كوكنمك.

اوگو { ص. ايى، خوش، طيب، تميز، صالح. مر.

اوگو { س. صو آلمق ايچون بوزى دلدكلرى ير.

اوگو { يا ويكو. بوهوقوشنك كدى باشلى بيوك نوعى ويا اركگى.

اوگو { يا اوگون. س. اوتورانك اوكنه قونيلان پاى، حصه. [فر. Portion.]

اوگو { يا اوكنكى. س. عناد، عنادجيلق.

اوگوت { س. نصح. نصيحت، پند، وعظ: اوكودينى آلمش = تعليم اولنمش.

اوگوتجى { ص. نصيحت‌ويرن، ناصح.

اوگوتديرمك { فت. (جبوباتى) دكرمنده ازديروب اونه تحويل ايتديرمك، طحن ايتديرمك: بو بغدايى دكرمنه كوندروب اوگوتديرملى.

اوگوتلمك { يا اوكوتله‌مك. فت. نصيحت ويرمك، پند ايتمك.

اوگوتمك { فت. (جبوباتى) دكرمنده ازوب اون يابمق، طحن ايتمك: بغداى اوگوتمك. || مج. چوق يمك، برچوق يمكى هضم ايتمك.

اوكونتمه { س. ١. اوكوتمك فعلی، طحن. ٢. قیر. دیرلمش آشلق بغدای وسائره.

اوكوج { ص. اوكده، ایلریده بولنان، سابق، متقدم.

اوكوجی { ص. مدح وثنا ایدن، مادح، ثناكار، ستایشكر.

اوكودلمك { مج. دكرمنده از یلوب اون ایدلمك، طحن اولنمق: بغدای اتمك اولمق ایچون ابتدا او. كودلمك اقتضا ایدر.

اوكودیجی { ص. ازوب اون یاپان، طاحن؛ او. كودیجی دیشلر = آزی دیشلری.

اوكور { ص. اوكرنمش، تربیه اولمش، آلیشیق (حیوان).

اوكور { ص. اوكده، ایلریده بولنان، سابق، متقدم.

اوكورتلمك { فت. ١. سچمك، انتخاب ایتمك، الك كزیده‌سنی آییرمق ویا آلمق. ٢. انتخابله نصب وتعیین ایتمك. [اوروندملك كبی.] مر.

اوكورتمق { فت. ایی ایتمك، بچیرمك، شفا ویا التیام قزاندیرمق. [اوكارتمق واوكدیرمق كبی.]

اوكورتمك { فت. (حیوانی) آلیشدیرمق، تربیه ایتمك.

اوكوردشمك { فش. (قوشو حیوانی) یارشمق، یارش ایتمك. = فل. آلیشمق، اعتیاد ایتمك.

اوكوردی { ظز. دها اول، مقدم: آهمدن اوكوردی یتیشور قپوكه اشكم.

اوكورغه { س. [وغا: اوموز. غه] بل كمیكی، عمود فقاری. || كمی اوكورغه. سی = كمی قبورغه‌سنی تشكیل ایدن پوسته‌لرك اشاغی طرفدن مربوط اولدقلری افقی اوزون پارچه.

اوكوز { س. [اصلی: اوغوز] انمش صیغیر اركگی كه چفت سورمكده وآرابه چكمكده قوللانیلیر، ثور، كاو. || مج. صافدرون، عقلسز وقالین قفالی آدم || اوكوز آرابه‌سی = اوكوز قوشلمش یوك وكوچ آرابه‌سی؛ وقتیله قادینلرك بینوب سیره كیتدكلری سوسلیلری ده وار ایدی. || اوكوزبویندروغه باقار كبی = نفرت وتوحشله. || او. كوزی بویندروغه قویروغندن اورور = ایش بیلمز، بجریكسز. || بویندروق آلتنده اوكوز = مطیع، رام. || اوكوز دیلی، لسان الثور دینلن نبات. || اوكوز صوثوغی = سنتهٔ ثور. || اوكوز طامی = اوكوز آخوری، زریبه. || اوكوز قولاغی = قویو یا براقلی وسیكیرلی برنبات. || اوكوز كوزی = آرنیقه‌نك برنوعی (نبات).

اوكوزلك { ص. حماقت، صافدرونلق، قالین قفالیلق.

اوكوش { س. مدح، ثنا، ستایش.

اوكولده‌مك { فل. (حیوان) خویلانمق.

اوكون { ح. اوكدن، ایلریدن، اوكده، ایلریده: او. كون اوكون كیتمك. — با: اوكو. || دفعه، كره: براوكون یمك.

اوكونمك { فل. ١. یوز طوتمق، طوغریلمق، توجه ایتمك. ٢. اقتدا وتقلید ایتمك.

اوكی { ص. [غا: اوزوی] اوز مقابلیدر: اوكی بابا = اوز بابا اولمیان آنا قوجه‌سی؛ اوكی آنا = اوز والده اولمیان پدر زوجه‌سی؛ اوكی اوغل، قیز = زوجیندن بهرینه كوره دیكرینك بشقه زوج وزوجه‌دن دنیایه كلمش اولادی؛ اوكی قارداش = اوكی بابا ویا اوكی آنا اولادی.

اوكیك { س. كوكرجینه بكزر فقط دها بیوك برقوش.

اوكیمك { فل. (كوكرجین وقمری كبی قوشلر) اوتمك، ایكلمك، كوكسدن سس چیقارمق.

اول { ش. [«او» اسم اشارتنه «ل» علاوه‌سیله حاصل اولمشدر؛ شول كبی. — چوق قوللانلمامقده باشلایوب، یالكز مدح مقامنده وكتابت رسمیه‌نك بعض تعبیراتنده استعمال اولنیور:] اول خدای لم یزل حقیچون؛ اول نبی ذیشانك حرمتنه؛ اولبابده. || اولقدر = اوقدر چوق، اودرجه‌ده.

اول { س. تق. ایصلاق یر، چامور، باتاقاق: مر.

اوّل { ص. عر. ؤ: اولی ج: اوائل، اوائل. [«وأل» دن ستق.] ١. برنجی، ایلك: باب

اول = برنجی باب؛ درجهٔ اولی = برنجی درجه؛ انسانلرك اولی حضرت آدمدر. ۲. اسکی، کچمش، قدیم: اول زمانده؛ زمان اولده؛ اولین وآخرین = اسکیلر ویکیلر. ۳. تقدم ایدن، مقدم: او بندن اولدر. = س. باشلانغیج، ابتدا، باش: ایشك اولی، کلمه نك اولنده، کتابك اولی، بشنجی قرن هجرینك اوائلی، اوائل رمضانده؛ اونك اول وآخرینی بیلیرم. || من اوله الی آخره = ابتداسندن نهایتنه دك. = ظز. ۱. کچمش زمانده، مقدما، ابتدالری: اول کوزل یازی یازاردم صکره بوردم. ۲. دها مقدم، دها ایلری، دها اسکی: او بندن اول بو ایشه باشلادی؛ بن سزدن اول کلدم؛ برکون، ایکی ساعت، اوچ سنه اول = مقدم. || اول امرده = ابتدا، باشده. || اك اول = اك ابتدا، اك باشده. || اول بأول = اك ابتدا، هر شیئدن اول. || اول وآخر = مقدما وصکره، مکرراً. || اولری = اولجه، مقدما؛ زمان قدیم.

اَوَّلا { ح. عر. ۱. برنجی درجه ده، برنجی اوله رق: اسلامك شرطلری بشدر، اولا کلمهٔ شهادت، ثانیاً صوم، ثالثاً الخ. ۲. اك اول، ابتدا، اول امرده: اولا بن اونی طانیمیورم؛ اولا اونم دیلمی آکلاماز.

اَولا { ص. عر. با: اولی.

اولاتمق { فتـ. [«اولو» دن] ۱. بیوتمك، تکبیر وتعظیم وتقدیس ایتمك، حمد وسپاس ایتمك: تکری یی اولاتمق. ۲. آغرلامق، عزت واکرام وحرمت ایتمك: مسافری اولاتمق.

اولاتمق { فتـ. [«ولامق» دن] (چوزیان بزی) طراغه کچیرمك: بزی اولاتمق.

اولاخ { س. افلاق اهالیسندن اولان ویا روم ایلینك رومانلرله همجنس اولان بر صنف اهالیسندن بولنان آدم.

اولاخجه { س. مادهٔ آنفه ده ذکر اولنان اولاخلرك سویلدکلری لسان: اولاخجه بوزوق لاتینجه دن متولد السنه دندر. = ح. اولاخلر لسانده ویا بونلره مخصوص طرز وحالده: اولاخجه سویلمك؛ اولاخجه خوره تمك.

اولاخلق { س. ۱. اولاخ جنسیتی. ۲. اولاخلره مسکون محل.

اَولاد { سذ. ج. عر. فد: ولد. با: ولد. = تر. فد. ج. ۱. چولق چوجق: اولاد وعیال. ۲. ذریت، نسل، سلاله: اولاد رسول (عم)، اولاد فاتحان. ۳. اوغل، قیز، چوجق: قاچ اولادی واردر؟ بش اولادی، برارکك اولادی، برقیز اولادی واردر؛ کل اولادم؛ کلك اولادلرم؛ اولاد ذکور = ارکك چوجقلر؛ اولاد اناث = قیز چوجقلر. || اولاد مملکت = اهالی.

اَولادسز { ص. چوجقلری اولمیان، عقیم.

اَولادسزلق { س. چوجقلری اولمامه، چوجقسزلق.

اَولادلق { س. اوغللق، بنوت: فلانی اولادلغه قبول ایتدی.

اَولادیَت { س. [عربی یه تقلیداً اولاد اسم جمعنه خلاف قاعده ادات مصدریت الحاق اولنمغله تشکل ایتمش غلط بر لفتدر] اولادلق، بنوت: اولادیتله مشروط = بابادن اوغله قالمق شرطیله.

اوَلار { ض. ج. اونلر، آنلر. مر.

اولاش { س. بیتشمه، بیتشیکلك، اتصال.

اولاشدیرمق { فتـ. ۱. بیتشدیرمك، اتصال ایتدیرمك، الصاق ایتمك. ۲. کوریشدیرمك، قاوشدیرمق: الله سودکلرکزه اولاشدیرسین.

اولاشدیری { ح. بیتشیك اوله رق، متصلاً، پیوسته.

اولاشمق { فل. ۱. بیتشمك، کسب اتصال ایتمك، متصل وپیوسته اولمق: طاغ طاغه اولاشماز آدم آدمه اولاشیر. ۲. یتیشمك، واصل اولمق: مکتوب محلنه اولاشدی. ۳. کوریشمك، قاوشمق، ملاقات ایتمك، ملاق اولمق: اولادینه اولاشدی.

اولاشیق { ص. ۱. بیتشیك، متصل، ملاصق، پیوسته. ۲. یتیشمش، وصول بولمش، واصل.

اولاغان { ص. اولان، اوله بیلن، واقع، ممکن الوقوع: اولاغان ایشلردر.

اولاق { صه. متصل، قريب، يتيشيله بيلن : ال اولاغى = الك يتيشديكى، ال آلتنده بولنان، ماحضر.

اولاق { سه. ساعى، تاتار، بريد، پوسته. || ال اولاغى = ياردىمجى.

اولالمق { فل. اولواولمق، بيومك. مر.

اولام { سه. طاقيم، بلوك : اولام اولام = طاقيم طاقيم.

اولامق { فتـ. ١. بيتشديرمك، قاوشديرمق، الصاق ايتمك، اكله مك. ٢. طولايه رق باغلامق، صارمق.

اولامق { فتـ. [اصلى : اوغالامق] باغ فليزلرينك بيچلرينى قيرمق.

اولامه { صه. ١. بربرينه باغلى، مسلسل، زنجيرله. ٢. اكلنوب اوزاديله جق، اكلمه. || اولامه يونجه = يرده سورينه رك آچيلان يونجه نوعى، ذنب الخيل.

اولان { صه. («اولمق» فعلندن -ف.) كائن، واقع. با : اولمق.

اولانمق { فل. بيتشمك، متصل اولمق، تسلسل ايتمك، زنجيرله بربرينه صاريلوب اوزانمق.

اولانمه { سه. اتصال، تسلسل، زنجيرله اوزانمه.

اولايجى { سه. ايكى چكوب چله يايان ايشجى.

اولت { سه. [«اولمك»دن] صالغين انسان وحيوان خسته لغى: اولت ييلى.

اولته { ياخود اولطه. سه. [ايتا. Volta] ١. مجـ. كمينك روزكاره قارشى كيده بيلمك ايچون برصاغه برصوله صاپوب طولاشمه سى: اولتسه اورمق. ٢. مجـ. برآشاغى بر يوقارى كزينمه.

اولته { ياخود اولطه. سه. اوجنه چنكل ايكنه طاقيلى آت قويروغى قيلندن معمول ايپ كه باليق آولامقده قوللانيلير. انواعى چوقـ.ر.

اولجه { ظز. ١. برآز اول، اولجه، مقدما. ٢. دها اول، اوندن اقدم.

اولجر { سه. آتشى قاريشديره جق دمير قول، گلبرى.

اولجرمك { فتـ. (آتشى) اولجر ايله قاريشديروب پارلاتمق. || مجـ. اغوا، افساد ايتمك.

اولچرمك { فتـ. بالواسطه اولچمك، قماش اولچروب صاتين آلمق، قماش قالديرمق.

اولچشمك { فشـ. بوى اولچشمك = ايكى كشى بربرينك درجه سنى آكلامق ايچون ميدان مسابقه يه چيقمق.

اولچك { سه. ١. حبوبات اولچمكه مخصوص اولچى، مكيال. ٢. شينيك، كيله نك ربعى كه ايكى قوطى يه منقسم اولوب درت اوقه دن عبارتدر.

اولچلمك { فجـ. ١. اولچيدن كچيرلمك، طول و عرضى ويا حجمى تعيين اولنمق [ثقلت حقنده طارتلمق، وزن دينلير]، مساحه، مقايسه اولنمق: ذخيره اولچك ايله، منسوجات آرشين ايله، مايعات رطل ايله اولچيلير؛ أثواب اولچلمزدن بيچلمز. ٢. مجـ. ايى دوشونلمك، تاصارلانمق، موازنه ومقايسه اولنمق، تقدير و تخمين ايدلمك : قراردن اول ايش ايجه اولچلمك اقتضا ايدر.

اولچمك { فتـ. ١. برشيئك طول وعرض وعمق ياخود حجمنى تعيين ايتمك، مساحه، مقايسه، كيل ايتمك : تارله يى، عرصه يى، صويك درينلكنى، ذخيره يى، زيتون ياغنى اولچمك. [آغرلق حقنده طارتمق دينلير.] ٢. بيچيله جك بر شيئك اولچيسنى آلمق : ابتدا اولچوب ده اويله بيچملى. ٣. مجـ. ايجه دوشونمك، تاصارلامق، تقدير و تخمين، مقايسه وموازنه ايتمك : سز بر كره ايشى ذهنكزده اولچك. || مجـ. اولچوب بيچمك، ملاحظه ايتمك. || جانى جانه اولچمك = قياس نفس ايده رك انصاف ايتمك. || كوزله اولچمك = بر كوز كزديروب تخمين ايتمك. || يرى اولچمك = دوشونوب ياتمق.

اولچمه { سه. اولچمك فعلى، مساحه، مقايسه، كيل. با : اولچمك.

اولچو { سه. با : اولچى.

اولچوم { سه. ١. مساحه، مقايسه، موازنه. ٢. ملاحظه، تخمين، تقدير. ٣. طور، ادا، روش، رفتار. || اولچوم ايتمك = طور وادا ايتمك، بوى كوسترمك، يلبيجيلك صاتمق. || اولچومنى بوزمق = طور ورفتارينى دكيشديرمك.

اولچوملمك { با اولچومله مك. فتـ. تقدير و

تخمين ومقايسه ايتمك، ايجه اولچوب بيچەرك ملاحظه ايتمك.

اولچى { س. ١. اولچمك فعلى، اولچمه، مقايسه، مساحه، كيل: اولچى‌يه اورلمدقجه بر شيئك مقدارى بيلنه‌مز. ٢. اولچه‌جك آلت، آرشين، شيريت، كيله، شينيك، رطل وسائره: يانكزده اولچى وارميدر؟ ٣. تقدير، تخمين، قياس. ٤. مناسب مقدار، اعتدال. ٥. دكر، قدر، اعتبار. || اولچى آلمق = ١. بيچيله‌جك ويا ياپيله‌جق بر شيئك طول وعرضنى وتفرعاتنى تعيين وقيد ايتمك: قالفه ياپينك، ترزى اثوابك اولچيسنى آلدى. ٢. عبرت آلمق، قياس نفس ايده‌رك متنبه اولمق: بوندن اولچى آلملى. || اولچيسنى آلمق = چاموره دوشمك، صانكه چامورده اولچى وقالبى قالمق. || اولچى‌يه آلمق، اورمق = اولچمك. اولچيسنى آلمق. || آغز اولچيسى = هركسك حال وحدينه كوره سويلنمسى لازم كلن سوز. || بوى اولچيسى = درايت درجه‌سى، قدر واعتبار ذاتى. || بوينك اولچيسى آلنمق = دكرى ودرجهٔ درايتى تجربه اولنمق. || بوينك اولچيسنى آلمق = درجهٔ كفايتنى آكلامق. || اولچيسنى بيلديرمك = مقدارينى آكلاتمق، حدينى بيلديرمك. || كوز اولچيسى = تخمين.

اولچيسز { ص. ١. اولچلمه‌مش، مساحه ايدلمه‌مش، كوتورى: اولچيسز بازارلق اولماز. ٢. اعتدالسز، بيحد، بيقياس.

اولدقجه { ح. خيلى، ايى، ضررسز حال ومقدارده: اولدقجه اوقومش؛ اولدقجه علمى واردر؛ بو آت اولدقجه يوريور؛ اولدقجه بر چفتلكدر. — فعل معناسيچون با: اولمق.

اولديرمَق { فت. ١. وقوعه كتيرمك، وقوع بولديرمق. ٢. يتيشديرمك، حاصل ايتمك، وجوده كتيرمك. ٣. اولغون حالنه كتيرمك، كاله ايرديرمك: خرماليرى اولديرمق ايچون ايلولده پك صيجاق قبله روزكارلرينك اسمسى اقتضا ايدر.

اولديرمك { فت. ١. اولومنى موجب اولمق، اماته ايتمك: انسانى ديرلتن اولديرن جناب حقدر. ٢. قتل، اهلاك ايتمك: آدم اولديرمك اك بيوك جنايتدر. ٣. اعدام، قصاص ايتمك: شريعت قاتلى اولديرر. ٤. مج. سرتلك وقاتيلغنى كيديروب يومشاتمق، قيرمق: صلابته‌يى، سبزه‌يى اولديرمك. ٥. مج. چوق اذا وجفا ايتمك، زياده‌سيله جان صيقمق؛ تاب وتوانى كسمك: بويله سوزلرله بنى اولديرمك مى ايستيورسك؟ صيجاق بزى اولديردى.

اولديرمه { س. اولديرمك فعلى، قتل، اهلاك، اعدام. با: اولديرمك.

اولديريجى { ص. ١. اولديرن، قاتل. ٢. مهلك.

اولسون { ح. بكى، ديديككز كبى اولمسنه موافقت ايدرم: اويله اولسون. — فعليت معناسيچون با: اولمق.

اوَّلِسى { ياخود اوليسى. ص. [ع. «اول» ايله خلاف قاعده. تر. «سى» ضميرندن مركب] صوڭدن اول اولان، قبل الاخير: اولسى كون = دوندن اولكى كون؛ اولسى سنه = كچن سنه‌دن اول اولان ييل، بيلديردن مقدم.

اولُش { يا اوليش. س. اولمك فعلى وطرزى.

اولُش { س. بولمه، پاى، قسمت، حصه.

اولُشديرمَك { فت. پاى ايتمك، تقسيم وتوزيع ايتمك.

اولُشديرى { ح. يريره، شوراده بوراده، سرپنديى وسكرك اوله‌رق: اولشديرى ياغمور ياغدى.

اولُشمك { فش. بولشمك، پاى ايتمك، پايلاشمق، اقتسام ايتمك: غنيمت مالنى آرالرنده اولشديلر.

اولُشيجى { ص. بشقه‌لريله برشى پايلاشان، اقتسامه داخل اولان، حصه‌دار.

اولطه س. با: اولته

اولغون { ص. [«اولمق» دن] اولمش، يتيشمش، كاله ايرمش: اولغون آرمود، شفتالى.

اولغونلق { س. اولمش وكاله ايرمش ميوه‌نك حالى: شفتالينك بوقدر اولغونلغى‌ده مقبول دكلدر.

اولَقدر { ك. اوقدر، اومقدارده، كثرتله: اولقدر ياغمور ياغديكه اولولقلر آلمدى؛ اولقدر يالواردي‌يم حالده ديكلمدى.

أولك { ص. خانه‌یه مخصوص ویا لایق، خانه‌ده یاشار، بیتی : اولك حیوان.

أولَك { ۱. باغچه وبوستانك منقسم بولندیغی بلوککلرك بهری، تارله. ۲. بهردونمی درده تقسیم ایتمك اوزره تارله‌ده درین سوریلن صپان . یولی : چفتجی اگلمینجه اولك طوغری کیتمز. ۳. قرق آرشین طول وعرضندن عبارت اولان دونمك ربعی : بر دونم درت اولكدر . ٤. صو مجراسی، آولاق، حرق.

اولگُج { س. (اصلی : یولگج « یولمك » دن) تراش آلتی، اوستره. مر.

اولكَر { س. (اصلی : دیزی معناسیله اوزگاو، اوزگو) بر شکل مخصوص تشکیل ایدن معروف یدی نجمك هیئت مجموعه‌سی، ثریا، پروین. || اولكر دونمی، فرطونه‌سی = تشرین ثانی اواسطنده واقع اولان فرطونه.

اولكَر { س. خاو، قطیفه وشفتالی کبی شیئلرك اینجه‌توگی. || اولكرسز شفتالی = دراق جنسی .

اولگون { ص. سبزوات ونباتاتك سیجاقدن ویا صوسزلقدن طراوتی کچوب پورصومسی.

اولكه { س. («الكا» یازمق عبثدر) ۱. مملکت، خطه، دیار : بو اولكه‌واسعدر. ۲. بر دولتك حکمی آلتنده بولنان یر، قلمرو، ممالك : دولت عثمانیه‌نك اولكه‌سی پك واسعدر .

أوّلكی { ص. (عر. « اول » ایله تر. «کی» اداتندن مرکب) ۱. برنجی : اولکی باب. ۲. ابتداکی، باشده بولنان : اولکی صحیفه‌لر. ۳. اسکی، قدیم : اولکی آدملر. ٤. صوکدن مقدم اولان، قبل الاخیر : اولکی کون = دوندن اول اولان کون، ایکی کون مقدم؛ اولکی سنه = بیلدیردن اول اولان سنه، ایکی ییل مقدم .

اولماز { یاخود اولمز. ص. محال، امکانسز، ممتنع : او اولماز ایشدر. || اولور اولماز = راست کله، تصادفی، هرکیم ویا هرنه اولورسه : اولور اولماز آدمك ایشی دکلدر.

اولمامش { ص. ۱. وقوع بولمامش، غیر واقع. ۲. یتیشمه‌مش، کاله ایرمه‌مش، خام : اولمامش اوزوم.

اولمدق { ص. اولمامش، وقوع بولمامش ، امثالسز : اولمدق ایش دکلدر.

اولمز { ص. ۱. وفات ایتمز، حیات ابدیه‌یه نائل، جاوید : اولمز بر جناب حق واردر. ۲. مج. چوق طیانیر، طیانیقلی، متین، صاغلام : بوقاشدن اولمز اثواب یاپیلیر. || اولمز اوغلی = متین، صاغلام . عو.

اولمش { ص. ۱. وقوع بولمش، کچمش : اولمش بیتمش = ختام بولوب کچن، آرتق یکیدن قاریشدیرلمسی اقتضا ایتمز. ۲. یتیشمش، کماله ایرمش: اولمش شفتالی .

اولِمش { ص. وفات ایتمش، متوفی، میت : اولمشلرکمزك جانیچون .

اولمَق { فل. ۱. برحالدن برحاله کچمك، یکی بر حال پیدا ایتمك، صیروورت : شراب سرکه اولدی؛ آتش کول اولدی. ۲. برعنوان ومنصب ویا حال وصفت قزانمق : مفتش اولمق، قاضی اولمق، یوز باشی اولمق، طبیب اولمق، آدم اولمق. ۳. خبریله برابر فعل معناسنی ویروب صیروورت وتحول بیان ایدر : ایی اولمق = ایلشمك؛ صاع اولمق = یاشامق؛ خسته اولمق = خسته‌لنمق؛ سقط اولمق = سقطلنمق؛ اویوز اولمق. ٤. عربی صفتلر ونادراً مصدرلرله افعال مرکبه تشکیل ایدر : نادم اولمق = ندامت کتیرمك؛ مأیوس اولمق = یأس کتیرمك؛ دفع اولمق = مندفع اولمق؛ فوت اولمق = ضایع اولمق؛ وفات ایتمك. ٥. فعل اعانه کبی قوللانیلوب، ترکجه فعللرك بعض صیغ مرکبه‌سنی تشکیل ایدر : کیتمش اوله‌جغم، کیتمش اولورسه‌م، کیده‌جك اولدی، کله‌جك اولورسه. (بو بش معناده اولمق فعل ناقص اولوب، خبر آلیر. معانی آتیه‌ده ایسه فعل تام لازم اولوب، خبر آلماز.) ۶. وار وموجود اولمق، کون، وجود : بو شرطك اولمسیله اولمامسی بردر = وجودیله عدمی: پاره‌مز اولورسه بونی آلیرز: یمکده طاتلی اولسه‌ده اولمسه‌ده اولور. ۷. وقوع بولمق، واقع اولمق، جریان ایتمك : نه اولدی؟ طیشاریده غاوغا اولدی . ۸. جائز ومناسب اولمق، یاقیشمق : الویرمك : بونی ایکی‌یه بولسه‌ك

اولورمی؟ بو صبحاقده شمسیه‌سز كزمك اولماز؛ بو اثواب بكا اولماز. ۹. یاپلمق، اعمال ویا اجرا اولنمق: ترشی بویله اولور؛ اویله اثواب اولورمی؟ ۱۰. ممكن وقابل اولمق: هیچ اولورمی؟ دنیاده اولمیه‌جق شیٔ یوقدر؛ هر شیٔ اولور؛ اولور ایش دكلدر. ۱۱. ایرمك، یتیشمك، كال بولمق: اوزوم اولدی؟ آرمود ایی اولمدیجه یمز. ۱۲. كلمك، واقع اولمق، ظهور ایتمك: بركون اولور میدانه چیقار. ۱۳. كلمك، چاتمق: صباح اولدی؛ اقشام اولیور. || اولان اولدی = ایش ایشدن كچدی؛ مضی مامضی. || اولدم اوله‌سی، اولدم اوله‌لی = بن كندیمی بیله‌لی، عمرمده. || اولدی بیتدی = آرتق كچدی. || اولسه اولسه = نهایت، صوك احتمال اوله‌رق، بوندن زیاده اوله‌ماز. || اولسون = پكی، اویله اولسون، ضرری یوق. || اولورسه اوقدر = صوك درجه‌ده، بوندن زیاده اولماز. || نه اولدم بدلاسی = كسب ایتدیكی حال وثروته مغرور اولوب تفخر ایدن. || نه اوله‌جق؟ دها نه ایسترسك، بوندن زیاده نه اوله بیلیر؟ || نوله = نه‌اوله، نه‌اوله‌جق. || نه اولورسه اولسون = هرچه بادا باد. || هیچ اولمازسه = اقلی، لااقل. ـــ دیكر تركیبات ایچون مركباتك قسم آخرینه. با.

اُولمك { مض: اولور. فل. ۱. یاشاماز اولمق، جان ویرمك، ترك حیات ایتمك، وفات، ارتحال ایتمك، فوت اولمق. ۲. صولمق یومشامق، پژمرده اولمق: بوچیچكلر اولمش. ۳. قوامی غائب ایدوب دوشمك. ٤. پك زیاده صیقلمق، پك شدتلی قورقو ویا دهشت واضطراب وزحمت چكمك: قورقودن، آجلقدن، صوسزلقدن، مراقدن اولیور. ۵. حكمی قالمامق. || اجلسز اولمك = قضایه اوغرایوب وفات ایتمك. || اولوب اولوب اوله‌مه‌مك = چوق چكمك. || اولورم دیین = مأیوس. || اولورمیسك اولدیرریمیسك؟ = تحمل اولنمیه‌جق برمعامله حقنده قوللانیلیر. || سنك ایچون، سنك یولكه اوله‌یم = سكا فدا اوله‌یم.

اولمه { ـ. اولمق فعلی. با: اولمق.

اولمه { ـ. اولمك فعلی. با: اولمك.

اُولَندیرمَك { فت. او بارق صاحبی ایتمك، تأهل ایتدیرمك، تزویج ایتمك: قیزمی اولندیردم؛ اوغلمی اولندیره‌جكم.

اولنمق { فط. عربی مصدرلرله برلشه‌رك مطاوعت فعللری تركیب وتشكیلنه یارار: قید اولنمق، ذكر اولنمق.

اُولَنمك { فل. [« او » دن] او بارق صاحبی اولمق، تأهل، تزوج، ازدواج ایتمك: اركك یكرمی بش وقیز اون سكز یاشنی كچمدكجه اولنمه‌ملیدر: اولنمك هركس ایچون بروظیفه‌در.

اولنمه { ـ. اولنمق فعلی. با: اولنمق.

اَولَنمه { ـ. اولنمك فعلی، تأهل، تزوج، ازدواج.

اولو { ص. [اصلی: اولوغ] بیوك، ایری، عظیم، كبیر، بزرك: اولو طاغ؛ اولو آغاج؛ اولو آدم. [بزجه یالكز بومثاللر كبی بعض تعبیراتده قوللانیلوب، سائر محلرده « بیوك » لفظی استعمال اولنیور.] || اولو اورته = آچیقدن، آچیغه ظاهراً، آشكاره.

اولو { ص. [اصلی: اولوك] ۱. اولمش، میت، مرده: اولو آدم. ۲. جانسز، قوتسز، پك ضعیف. ۳. روحسز، گوشك، تنبل، مسكین. ٤. صولوك، صولق، پژمرده. =ـ. اولمش آدم، جنازه، نعش: اولویی قالدیردیلرمی؟

اولو { یاخود اولی. صذ. ج. عر. [فد. یوقدر.] صا. حبلر، اصحاب: اولو الالباب = عقل صاحبلری؛ اولوالامر = امر صاحبلری، خلفای كرام حضراتیله اونلرك نامنه حكم ایدن امرا وقضاة وسائره.

اولوجهله { ح. [« اول » اسم اشارتیله « وجه » اسم عربیسندن و« له » حرف الصاقندن مركب] او صورتله، او یولده.

اولور { ص. [« اولمق » دن] اوله‌بیلیر، اولمق احتمالی اولان، ممكن، محتمل، قابل اجرا: اولور ایش دكلدر. || اولور اولماز = دكمه، راست كلمه، كیم اولورسه، نه اولورسه. || اولورینه باقمق = اوله بیلدیكی قدر یاپوب زیاده‌سنی ایستمه‌مك

اولوس { سـ. قوم، امت، عشیر. تك بیوكی : اولوس ایللره، ایل اویماقلره، اویماق اوروقلره تقسیم اولنور.

اولوشمق { فش. (كوپكلر) بردن اوورومك، ناله ایدرجه‌سنه اوزون وموحش صورتده باغرشمق.

اولوغ { صـ. با: اولو.

اولوفر { سـ. نیلوفر چیچكی كه صوده حاصل اولور بر نباتدر. [فر. Ménuphar]

اولوق { سـ. ۱. اوستی آچیق بوری، ۲. طامدن اینن یاغمور صولرینی طوپلامق ایچون طامك كنارلرینه طولاشدیریلان اوستی آچیق چنقو بوری، ناودان، میزاب. ۳. ییو، برشیئك اوستنده اویلمش یول.

اولوقلی { صـ. اویلمش یوللری اولان، ییولی.

اولوك { صـ. با: اقاو.

اولولامق { فتـ. [« اولو » دن] توقیر وتعظیم ایتمك، اكرام واعزاز ایتمك. مر.

اولولانمق { فل. بیوكلك صاتمـق، تكبر و تعظم ایتمك. مر.

اولولق { سـ. بیوكلك، عظمت.

اولوم { سـ. [« اولمك » دن] وفات، موت، ممات، اجل: اولوم اللهك امری؛ اولوم دیریم = حیات و ممات. || اولومنه صوصامق = ایستیه‌رك مخاطره‌یه كیرمك.

اولومجیل { صـ. اولومی موجب، باعث موت، مهلك: اولو مجیل خسته‌لق.

اولومق { فل. (كوپك) اوزون و موحش بر سسله آغلارجه‌سنه اوورومك.

اولویت { سث. عر. [« اولی » اسم تفضیلنه ادات مصدریت علاوه‌سیله متشكل لغت مولده‌در.] دها لایق و سزاوار ومناسب اولمه، رجحان، تقدم: بو جهتده اولویت واردر؛ فلان اولویتله مستحقدر.

اوله‌جق { صـ. ۱. ممكن، قابل، محتمل: اوله‌جق ایش دكلدر. ۲. مقدر: اوله‌جق ایمش؛ انسان نه یاپسه ایش اوله‌جغـه واریر. || اوله‌جغی = فیآتك شایان قبول مقداری، اویشیله بیله‌جك فیآت: اوله‌جغنی سویلیكده آله‌لم.

اولی { صـ. [« او » دن] اوبارق صاحبی، متأهل، ذوالزوج، قاریلی، قوجه‌لی: اولی آدم، اولی قادین.

اولی[1] { یاخود اولا. صـ. عر. [« ولی » دن ستف.] ۱. مقدم، مرجح: اویله یاپمقدن ایسه بویله یاپمق اولادر. ۲. دها لایق، دها سزاوار وشایان، انسب، احرا: اومنصبه او بندن اولادر.

اولی[2] { صث. عر. [« اول » ك مؤنثیدر] برنجی: رتبهٔ اولی. با: اول.

اولی { صذ. جج. عر. با: اولو.

اولی { صـ. عر. ث: اولیه. [« اول » دن سمذ.] برنجی درجه‌یه ویا ایلك زمانلره منسوب ومتعلق، الك اول وقوع بولان: تحقیقات اولیه = بر وقعهٔ جزائیه حقنده الك ابتدا اجرا اولنان تحقیقات.

اولی { ظز. [« اول » صفت عربیه‌سیله تر. ضمیر غائبدن مركب] ابتدا، ابتدالری: اولی بویله اولوردی.

اولیاء { سذ. جج. عر. فد: ولی. با: ولی. = تر. فد. ولی، ولایت وكرامت صاحبی، قرب الهی‌یه نائل آدم: بوتربه‌ده بر بیوك اولیا یاتیور. || مج. ولی كبی حلیم وسلیم وحسن اخلاقه مالك: بو آدم عادتا اولیادر.

اولیات { سث. جج. عر. [« اول » دن سمذ. جج.] بر ایش ویا وقوعاتك ابتدالری، ایلك قسمی، اصل ماده ویا وقوعاتدن اول ظهور ایدن علائم ووقایع، مبادی، مقدمات: بو ایشك اولیاتی واردر؛ اولیاتنی بیلمدكجه ایشی آكلایه‌مازسكز.

اولیجی { صـ. اولمسی مقرر، قابل موت.

اولیلك { سـ. اولی آدم ویاقادینك حالی، متأهللك.

اولین { صذ. جج. عر. فد: اول. با: اول.

اوقم { واقما سـ. تق. كیك وسائره. تك یووارلاق باشی. [اق. موز وسائره بوندن مشتقدر.]

اوما { یاخود اوما. سـ. كوچك چوجقلری قورقوتمق

ایچون جاهلانه ایجاد اولنمش قورقونج برشخص موهوم، دیو وغل یبانی کبی اسمی وار جسمی یوق شیء.

اوماج { س. [اصلی: « اوغمق» دن اوغماج] تازه تر خانه.

اوماجه { س. کسیلن آغاجك یرده قالان کوتوك دیبی.

اوماجی { یاخود اوماجی. س. کوچك چوجقلری قورقوتمق ایچون ایجاد اولنمش مخوف برشخص موهوم. [اوما کبی.]

اومبره { س. [ایتا. Ombra = کولکه] جوز تقلیدی تلوینانده قویو قهوه رنکنده بویامغه مخصوص طوپراق بویا.

اومدیرمق { فتـ. امید ایتدیرمك، امیده دوشورمك، اطماع ایتمك: یاغمورلر محصولاتجه برکت اومدیریور.

اومسانمق { فل. امید ایتمك، امیده دوشمك، امیدده بولنمق.

اومك { فل. با: ایومك.

اوملمق { فجـ. ۱. امید اولنمق، مأمول ایدلمك: او آدمدن بویله بر ایش اوملمازدی. ۲. بکلنلمك، انتظار اولنمق: اوملمیان بریردن کلدی.

اومق { فتـ. ۱. امید ایتمك، املنده بولنمق، مأمول ایتمك: کیمدن یاردیم اومیورسك؟ ۲. بکلمك، انتظارنده بولنمق: بوکونلرده بر مکتوب اومیورم. ۳. ایناننمق، ظن ایتمك: اومارمکه بوکون کلسین.

اومه { س. ۱. اومو، امید، امل. ۲. بکلمه، انتظار، ترقب. ۳. ایناننه، ظن.

اومنمق { فل. امیده دوشمك، امید وانتظارده بولنمق، اومسانمق.

اومنیبوس { س. [لا. Omnibus] تراموای کبی بیلته جوق یولجی آلیر بیوك آرابه‌که تراموایدن فرقی دمیر یولی اولمیوب عادی قالدیرملرك اوزرنده یوریدلمسیدر.

اومو { س. ۱. اومه، امید، امل. ۲. بکلمه، انتظار، ترقب.

اومورغه { س. صحیحی: اوکورغه] با: اوکورغه.

اوموز { س. [کیك باشی دیمك اولان «وم» و«اوما»دن مشتق اولمسی لازم کلیرسه‌ده، ترکیده «چکین» دینلدیکنه نظراً، یو. ὦμος (اوموس) دن مأخوذ اولمسی‌ده محتملدر.] آرقه‌نك اك یوقاریسی، بوینك ایکی طرفنده قوللرك اوجلرینه دك ممتد اولان یر، کتف، عاتق، دوش، تق: چکین: اوموزی اکلی؛ اوموزینه آلمق. || اوموز اوپشمك = مساوی وهمپایه اولمق. || اوموز اوجرجاغی = کوپریجك، ترقوه. || اوموز اورمق = یاردیم ایتمك. || اوموزه اورمق = ۱. قالدیرمق، اوموزینه آلوب کوتورمك. ۲. آرقه‌سنی اوخشامق، تقدیر وتحسین ایتمك. || اوموز اوموزه = ازدحام. || اوموز باشی = اوموزك اوجی، قولك اوستی، منکب. || اوموز چکمك، قالدیرمق = بیلمه‌مزلکه کلمك، تجاهل ایتمك. || اوموزه چیقمق = یوز بولمق، طاشیرمق. || اوموز سیلکمك = مسامحه ایتمك. || اوموزده طاشیمق = چوق حرمت واعزاز ایتمك. || اوموز کورکی = اوجلری اوموزه متصل اولوب، آرقه‌دن آشاغی‌یه طوغری اوزانان کورك شکلنده ایکی یامی کمیك که بونلره باقه‌رق تفأل ایدنلرده واردر. || اوموز ویرمك = یاردیم ایتمك. || اوی اوموزنده = خانه بردوش، سرسری. || ع. سلاح اوموزه = تفنکی اوموزه آلمق قوماندەسی.

اوموزلامق { فتـ. ۱. اوموزه اورمق، قالدیروب اوموزده طاشیمق. ۲. اوموز ویروب طیانمق، یاردیم ایتمك.

اوموزلق { س. ۱. اوموزه مخصوص اونیفورمه سوسی، آپولت. ۲. اوموز چاپرازی. || کمی اوموزلغی = کمینك باش وقیچ طرفلرنده هر ایکی یانده‌کی قیریم یری‌که جمعاً درت اولور.

اون { س. اوکودلمش توز حالنده حبوبات وسائره، دقیق: بغدای، آربه، پرنج، پتاته اونی؛ اوندن اکمك یاپارلر. || مجـ. پك اینجه دوکلمش شیء: اون اوفاق. || اون قپانی = اون چکیلن وصاتیلان محل.

اون عد. طقوزدن صکره کلن عدده آحاددن صکره او. لوب عشراتك برنجیسیدر، و بر رقیله صاغنده برصفر ایله افاده اولنور، عشره، ده، ۱۰ : اون کشی، اون کون؛ اون بر، اون ایکی الخ؛ یوز اون، بشیوز اون یدی. || مبالغه‌دن‌ده کنایه اولور: اون کره سویلدم. || ع. اون باشی. با : اونباشی. || اونده بر = برشیئك اون قسمندن بری، عشر. || اون پارمق = ایکی ال؛ اون پارمغم یاقه‌سنده‌در = حقمی ایسترم؛ اون پارمغی قره = مفتری، ناموس شکن.

اونامق فت. بکنوب ایستمك، ترجیح واختیار ایتمك. مر.

اونباشی س. ع. اون نفره قو. مانده ایدن عسکرکه افرادن معدود اولوب نفر ایله چاوش آره‌سنده اولور. || اونبا. شی طاقمی = بر اونباشی معیتنده بولنان اون نفر هیئتی : او قراغولده بر اونباشی طاقمی اقامه اولنیور.

اونباشیلق س. اونباشی رتبه، صفت و وظیفه‌سی.

اونجی س. اون استحضار و فروخت ایدن، دقیق تاجری.

اونده‌لق س. ۱. اونده براوله. رق ویریلن ویاآلنان اجرت : بو حلواجی اونده‌لقله صاتیور. ۲. محصولات ارضیه‌دن بروجه شرعی اونده بر اوله‌رق خزینهٔ دولته ویریلن ویرکی، عشر : ذخیره، زیتون، اوزوم اونده‌لغی.

اونده‌لقجی س. ۱. محصولات ارضیه‌نك عشرینی طوپلایان حکومت مأموری ویا ملتزم، اعشارجی، اعشار تحصیلداری. ۲. حاصلاتك اونده بری مقابلنده چالیشان ایشجی، صاتیجی.

اونر عد. بهربنه ویا بهر دفعه. سنده اون : پاره‌یی تقسیم ایتدکلرنده جمله‌سنه اونر غروش دوشدی؛ تخته‌لری اونر اونر یوکلتدیلر.

اونکگو یا اوکگو، اونکی. س. عناد، معندلك.

اونکور اونکوردمك. با : هونکور، هونکور. دمك.

اونکول ص. عنادجی، معند، مصر. مر.

اونکوللك س. عنادجیلق، معندلك، اصرار.

اونکیشمك فل. عناده بینمك، معندلك ایتمك، تعند واصرار کوسترمك.

اونلامق فت. اونه بولامق، اوستنه اون سرپمك ویا اونه باترمق.

اونلق س. اون قونیلان یر، دقیق انباری. || اونلق صیچانی = ملوث آدم.

اونلق ص. ۱. اون قسمدن مرکب. ۲. اون غروش وسائره قیمتنده اولان : اونلق فانله؛ اونلقندن چیقارك. ۳. اون یاشنده بولنان : اونلق برچوجق. = س. ۱. اون غروش وسا. ئره قیمتنده سکهٔ حقیقیه ویا اعتباریه : بوکا براونلق وار؛ بر اونلقه ویررمیسکز. ۲. اون پاره‌لق کوچك سکه : دیلنجی‌یه براونلق ویرمز.

اونلی ص. اوندن یاپلمش ویااونه بولانمش.

اونلی ص. اون قسمدن مرکب. = س. اویون کاغدلی. ینمك اون بنکلیسی : قوپه‌نك اونلیسی سزده‌میدر ؟

اونجی عد. اون درجه ومر. تبه‌سنده بولنان، طقوزنجیدن صکره کلن، عاشر، اونجی کون، اونجی باب؛ یوز اونجی.

اونجیلق س. اونجی اولمه، اونجینك درجه ومرتبه‌سی : صنفنده اونجیلغی قزانه بیلیرسه ینه ایی.

اونوتدیرمق فت. اونوتمسنی موجب اولمق، سبب نسیانی اولمق : اویونه اولان مراقی کندیسنه وظیفه. سنی اونوتدیریور. ۲. دها بیوك برآجی کلوب اوندن اول‌کینك اونودلمسنی موجب اولمق : اوغلنك وفاتی باباسنی اونوتدیر. دی. ۳. عفو ایتدیرمك، باعث عفو وصفحی اولمق : بکا صکره. دن ایتمش اولدیغی ایلکلر اول کی معامله‌سنی اونوتدیردی.

اونوتغان ص. چوق اونودان، اونودیجی : اونوتغان آدمدر؛ اونوتغان طبیعتی واردر.

اونوتمق مص. اونودور. فت. ۱. خاطرندن چیقمق،

بلا اختیار خاطردن چیقارمق، نسیان، فراموش ایتمك: بوکون اورایه کیده‌جکمی اونوتدم؛ او قدر امکله اوکرندیکم علوم ریاضیه‌یی کاملاً اونوتدم. ۲. کچمك، عفو وصفح ایتمك، آکمامق: کندیسندن کوردیکم حقسزلقلری کاملاً اونوتدم. ۳. اهمال و مسامحه ایتمك: وظیفه‌سنی اونودور آدم دکلدر.

اونوتمه {ـ. اونوتمق فعلی، نسیان، فراموش.

اونودلمق {لج. خاطردن چیقمق، چیقارلمق، فراموش ایدلمك: ابی اوکرنیلن درس قولای اونودلماز؛ سزك ایلککز اونودیلیرمی؟

اونودیجی {ص. چوق اونودان، اونوتقان.

اونیفورمه {ـ. [فر. Uniforme] البسهٔ رسمیه، آلای البسه‌سی: ضابط اونیفورمه‌سی؛ رتبهٔ اولی اونیفورمه‌سی؛ بیوك اونیفورمه.

اووز {ـ. با: اوکز.

اوولامق {فل. [غا: هوولا-مق] فیرلامق، (آو قوشی) فیرلایوب هجوم ایتمك: شاهین کوکرجینك اوزرینه اوولادی.

اوومق {اووشدیرمق و سائره. با: اوغمق وسائره.

اووه {ـ. دوز یر، صحرا، دشت: زمرد کبی کوزل و منبت اووه‌لر؛ صوسز واسع اووه‌لر. [«اوه» صورتنده تحریری ناقصدر.]

اووه‌لامق {فتـ. با: اوغالامق.

اووه‌لق {ص. اکثریت اوزره اووه‌لردن عبارت (یر): جزیره وعراق اووه‌لق یرلردر.

اوهام {سذ. جـ. عر. فد: وهم. با: وهم.

اووه‌لك {ـ. با: اوکه‌لك.

اوهو {حد. اوکسوروك سسی تقلیدن عبارت استهزا تعبیریدر.

اویا {یاخود اویه. ـ. [«اویمق» دن] قادین چاشیر واثوابنك وسائر بعض شیلرك کنارینه ایکنه ایله یاپیلان ویا حاضر آلنوب دیکیلن ایبك ویاکتن و ایپلیکدن اویمه‌لی سوس، دانتله: یاقه‌سی اویالی؛ اویالی یمنی. [اوروپاکاری اولانلرینه اکثریا دانتله دینلوب، اویا اسم ترکیسی یرلیسنه یعنی قادینلرمزك ال ایله یاپدقلری طرز قدیمنه مخصوص قالمشدر؛ حالبوکه هپسی اویا اولدیغندن، اجنبی مالیله برابر براجنبی لغتنك‌ده ادخالنه حاجت یوغیدی.]

اویاجی {ـ. اویا ودانتله یاپان وصاتان آدم ویاقادین.

اویار {ص. [«اویمق» دن] ۱. اویمسی واویدیرلمسی ممکن، قابل تسویه: اویار ایش دکلدر. ۲. بکزر، مثل، مانند: بونك اویاری، بوکا اویار یوقدر = بی‌مانند، بی‌نظیردر.

اویالامق {فتـ. ۱. اویا ودانتله ایله تزیین ایتمك، اویا طاقمق. ۲. مج. ۱. مشغول ایدوب بر شیئی اونوتدیرمق: شو چوجغی آل ده برآز اویالا. ۲. آلداتمق: ایکی آیدر بنی اویالایور.

اویالاندیرمق {فتـ. مواعد کاذبه ایله آلداتوب وقت کچیرمك، بوکون یارین دیه‌رك آلداتمق: آله‌جقلیلری بر صورتله اویالاندیریور.

اویالانمق {فجـ. اشغال واغفال اولنمق، آلداتلمق. = فل. عبثله اشتغال ایدوب وقتنی غائب ایتمك.

اویالی {ص. اویا ودانتله طاقلمش، اویا ایله مزین: اویالی یمنی.

اویان {ـ. آتك باشنه طاقیلان سوسلر، رخت پوسکول وپوللری.

اویاندیرمق {فتـ. ۱. اویقوبی قاچیرمق، ایقاظ وبیدار ایتمك: بنی یارین ارکندن اویاندیرك. ۲. مج. غفلتدن قورتارمق، ارشاد و متنبه ایتمك: مواعظ حکمت آمیزیله بر چوق آدملری اویاندیردی. ۳. علم وعرفانله تنویر اذهان ایتمك، ظلمت جهالتدن قورتارمق: مکتبلری تکثیر وتعمیم ایله ارباب صناعت وتجارتی اویاندیرمغه غیرت ایتملی. ٤. پارلاتمق، طوتیشدیرمق، اشعال وتنویر ایتمك، یاقمق: شو آتشی، شو موملری اویاندیرك. ٥. اعمار ایتمك، بنا وکشاد ایتمك، معمور بر حاله کتیرمك، شنلندیرمك: بغداده مدرسهٔ

نظامیه‌یی اویاندیران؛ شو مکتبی اویاندیرسه‌ق؛ اوراده بر درکاه اویاندیرمشلر.

اویاندیریجی { ص. اویقویی قالدیران، ایقاظ ایدن، منبه: اویاندیریجی (علاج، ساعت).

اویانق { اویانقلق. با: اویانیق، اویانیقلق.

اویانلامق { فت. (آته) کم و دیزکین، باش رختی طاقمق.

اویانمق { فل. ۱. اویقودن قالقمق، اویقو قاچمق، متیقظ وبیدار اولمق: بو صباح پك ایرکن اویاندم. ۲. مج. خواب غفلتدن قورتلوب متنبه اولمق، کوزآچمق، رشد وهدایته نائل اولمق: فلانك وعظ ونصیحتیله بر چوق آدملر اویاندی. ۳. علم وهنر اوکرنوب ظلمت جهالتدن قورتلمق، تمدن ایتمك: مکتبلر سایه‌سنده خلق اویاندی. ٤. (نباتات) جانلانوب سورمکه باشلامق: او یاغموردن صکره چایرلر اویاندی. ٥. (فنالق) ظهور ایتمك. ٦. شنلنمك، معمور اولمق، کشاد ایدلمك: اوراده بوصوك زمانده بر درکاه اویاندی.

اویانمه { اویانیش. س. اویانمق فعلی، تیقظ.

اویانیق { ص. ۱. اویومیان، یقظان، بیدار: کیجه یاریسی بن اویانیق ایدم. ۲. کوزی آچیق، ذکی، مستعد: پك اویانیق بر چوجقه بکزیور. ۳. علم وعرفانله تنویر ذهن ایدوب غفلت وجهالتدن قورتلمش اولان: اورانك اهالیسی اویانیقدر.

اویانیقلق { س. ۱. اویومیان آدمك حالی، تیقظ، بیدارلق. ۲. ذکاوت، استعداد. ۳. غفلتك ضدی، تنبه، بصیرت.

اویجو { س. با: اویقو.

اویدیرلمق { فج. ۱. توفیق و تطبیق ایدلمك: قانونك بر بندینه اویدیرلمق اقتضا ایدر. ۲. تسویه ایدلمك، دوزه‌دلمك: باغچه‌نك هر طرفی اویدیریلوب‌ده صکره دیکیله‌جك شیئلر دیکلمیلدر. ۳. ایجاد و تصنیع ایدلمك: بوخبر اویدیرلمش بر شیئه بکزیور.

اویدیرمق { فت. ۱. توفیق و تطبیق ایتمك، اویغون کتیرمك: اثوابی وجوده اویدیرملی. ۲. دوزلتمك، تسویه ایتمك، یولنه قومق: ایشلری اویدیروب صکره راحت ایتملی. ۳. ایجاد وتصنیع ایتمك: کندیلکندن برطاقم حوادث اویدیرمش. ٤. موجب انتفاع اوله‌جق صورتده الده ایتمك: بوکتابی نره‌دن اویدیردیکز. || آیاق اویدیرمق = آیاق تعلیمی ایتمك. || اناختار اویدیرمق = اصل اناختاردن بشقه براناختار ایله کلیدی آچمق.

اۋیدیرمق { فت. بشقه‌سی واسطه‌سیله اۋیمق، جقورلاتمق، قازیتمق، حك ایتدیرمك.

اویدیرمه { س. اویدیرمق فعلی. با: اویدیرمق. = ص. اویدیرلمش، ایجاد وتصنیع اولنمش، اصلسز، یالان: اویدیرمه بر حکایه.

اَویرمك { فت. ۱. اولندیرمك، تزویج ایتمك. مر. [تلفظی اورمك. طشره‌ده الیوم بومعنا ایله قوللانیلیور.] ۲. اتباع ایچون چویرمك فعلیله برابر قوللانیلیر مهملاتندر: اویروب چویرمك. ۳. برشیء یاپمقدن عاجز اوله‌رق تردد له اوته‌سنه بریسنه باقمق: النده اویردی چویردی طوردی. ٤. عهده‌سندن کلمك: اویردی چویردی یاپدی. ٥. مج. طوغریجه سویله‌میوب طولاییسیله آکلاتمق: اویروب چویرمه، طوغریسنی سویله والسلام.

اویُشدیرمق { فت. ۱. اوزلاشدیرمق، آره‌لرنده موافقت حاصل ایتمك: طرفینی اویشدیرمغه چالیشیور. ۲. دوزلتمك، تسویه ایتمك: بو ایشی‌ده اویشدیرویرملی.

اویُشمق { فش. اوزلاشمق، موافقت ایتمك: محاکمه‌یه احتیاج براقمقسزین آرالرنده اویشدق.

اویصال { ص. [«اویمق»دن] هرکسه اویان، هر کسك فکر ورأینه تابع اولوب مخالفت ایتمین وکندینه مخصوص فکر ورأیی اولمیان.

اویغور { س. بیوك بر ترك قبیله‌سی که ماوراءالنهرك شمال وشرق جهتلرنده منتشر اولوب اك اول تمدن ایدن وخط استعمال ایده‌رك ترکجه‌یی یازان بونلر

اولمغله، اسکی ترکجه اویغور لسانی ویازیسی اویغورخطی نامیله شهرت بولمشدر. جنکیز خاندن صکره اسلامه کلن مغوللرله قاریشوب (چغتای) نامنی آلمشدر .

اویغون { صـ. [اویمق » دن] ۱. اویار، موافق، مطابق، تابع : افندیسنه اویغون اوشاق؛ طبیعتنه اویغون کلمك = توافق ایتمك. ۲. مناسب، لایق، شایسته : پك اویغون برایشدر. ۳. اوجوز، اهون : اویغون برفیأتله آلملی .

اویغونسز { صـ. ۱. اویماز، نا موافق، غیر مطابق : بکا اویغونسز کلیور. ۲. لایق اولمیان نا مناسب : اویغونسز برایشدر. ۳. سوء حرکتده بولنان، تربیه‌سز : اویغونسز برآدم .

اویغونسزلق { سـ. ۱. اویمازلق، عدم توافق. ۲. مناسبتسزلك، ناروا فعل وحرکت. ۳. سوء حرکت، سوء معامله، یارامازلق : بو آدمك اویغونسزلغی معلوم .

اویغونلق { سـ. مناسبت، لیاقت.

اویغه‌لامق { اویولغمق. بدا : اویولغه‌لامق.

اویقو { سـ. [« اویومق » دن] ۱. انسان واکثرحیواناته هرکون وعلی الخصوص کیجه‌لری عارض اولمسی طبیعی اولان معروف اویوشقلق حالی، نوم، خواب : اویقو اویومق. ۲. مج. غفلت بصیرتسزلك. ۳. جهالت، ظلمت جهل و نادانی : چینلیلر اویقوده‌درلر. || اویقو آچلمق = اویقو سرسملکی کیتمك. || اویقو باصمق = اویقو غلبه ایتمك، بلا اختیاراویومق. || اویقو طاغلمق، قاچمق = اویقو آرزوسی مندفع اولوب آرتق اویویه‌مامق. || اویقو کسدیرمك = برآز اویومغله اویقویی دفع ایتمك. || اویقویه‌طالمق = درین اویومق؛ و مج. خواب غفلته وارمق. || اویقویه وارمق = اویومق. || اویقودن قالقمق = اویانمق .

اویقوجی { صـ. اویقویی چوق سون، چوق‌اویویان.

اویقوسز { صـ. اویومیان، اویویه‌مامش : اویقوسزم؛ بوکیجه اویقوسز قالدم .

اویقوسزلق { سـ. اویومامه، اویویه‌مامه، سهر، ارق : اویقوسزلق آدمی سرسم ایدر .

اویقولق { سـ. ۱. قونداقده‌کی صبینك آوجنده بریکن پروز. ۲. قوزینك غیرتلاغنده بولنان ایریجه بزلر.

اویکونمك { فل. متأثر اولمق، درددرون اولمق.

اویلق { یاخود اویلوق. سـ. بجاغك قالجه‌دن دیزه قدر اولان قسم اعلاسی، فخذ : اویلق کمیکی = بوقسمك کمیکی.

اویلمق { لج. فل. چقور واو. بوق اولمق : آغاجك قابوغی اویلمش؛ یرلر سیلدن اویلمش؛ قویونك بیلزیکی ایپدن اویلور.

اویله { سـ. اویلق فعلی، چقور. لانمه .

اویلوم { صـ. اویلمش، اویمه‌لی، دلیك دشیك .

اویله { ک. [« او » اسم اشاره‌سیله « یله » اداتندن مرکب] تشبیه وتمثیل ایچون بعیده اشارته مخصوصدر. [قریب ایچون « بویله » ومتوسطایچون « شویله » دینلیر.] او یولده، اوصورتده، اوطرزده، اونك کبی اومثللی، هکذا، چنان : اویله آدم؛ اویله‌سویلیك؛ اویله‌یازمق. || اویله ایسه = اوحالده، او تقدیرده. || اویله‌جه = طبق او طرزده. || اویله‌سی = اودرلوسی .

اویله { یاخود اویلن بدا : اوکله .

اویله‌لك { سـ. اوطرز، اوصورت، او یول : اویله‌لکله اولماز؛ اویله‌لکله چوجق تربیه اولنماز .

اویماق { سـ. بر اولوسك منقسم اولدیغی قسملرك بهری، قبیله .

اویمق { مص. اویار. فل. ۱. آرقه‌سندن کیتمك، تابع اولمق، اتباع وامتثال ایتمك، اقتفا، اقتدا ایلمك : نمازده امامه اویمق. ۲. موافقت و مطابقت ایتمك، موافق کلمك، مخالفت ایتمه‌مك : کیمسه‌یه اویماز عجائب بر آدمدر. ۳. مناسبتلی و اویغون اولمق، بکزه‌مك، بربرینی طوتمق : بو خرج بو قماشه اویماز؛ آستاریوزه‌اویملیدر. ۴. یاقیشمق، کلمك : بو اثواب

بکا اویماز. ٥. قرارلاشمق، متفق علیه اولمق، نتیجه پذیر اولمق: او ایش اویمدی؛ بازارلق اویدی‌می؟ ٦. تام کلمك، موافق اولمق: آناختار کلیده، قپاق تجربه‌یه اویملیدر.

اویمق {مض: اویار. فت. ١. قازمق، چقورلاتمق، حفر ایتمك: کوستبك یری اویوب ایچنه کیرر. ٢. قازیمق، حك ایتمك: مرمری اویوب بر طاقم چیچکلر ویازیلر نقش ایتمش. ٣. بر شیئی مقعر کسوب پارچه چیقارمق: کوملکك یاقه‌سنی، قولتوغنی اویمق. || کوز اویمق = چیقارمق.

اویمه {س. ١. اویمق فعلی. با: اویمق. ٢. تخته وطاش وقماش وسائره اوزرینه حك ویا دلیك دشیك کسمکله اولنان زینت: مرمر اویمه‌سی؛ صیچاق اویمه‌لری؛ اورتینك اطرافنده‌کی اویمه‌لر.

اویمه‌جی {س. طوغرامه زینتلرینی یاپان طوغرامه‌جی.

اویناتمق {مض: اویناتیر. فت. ١. یرینی دکیشدیرمك، قیملدامق، تحریك ایتمك: دامه بیلن خانغی طاشی اویناده‌جغنی بیلیر؛ فدانی یرندن اویناتمازسه‌ك دها چابق بویور. ٢. اویون ایتدیرمك، اویون اویناسنه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: اوکنده شطرنج اوینادەرق سیر ایتمکله تلذذ ایدر. ٣. صیچراتمق، اویونلر ایتدیرمك: آت اویناتمق؛ آیی، میمون اویناتمق. ٤. خوره تپدیرمك، رقص ایتدیرمك. ٥. تیاتروده بر اویون اجرا ایتدیرمك: بو اقشام فلان تیاترو ده مولیرك فلان اثرینی اویناده‌جقلردر. ٦. آلداتمق، اغفال ایتمك، آلداده‌رق یورمق: ایکی آیدر بنی اویناتیور. || ایچنه اویناتمق = محو ایتمك: بو پاره‌یی ایچنه اویناتدی.

اویناتمه {س. اویناتمق فعلی. با: اویناتمق.

اوینادلمق {مج. ١. یری دکیشدیرلمك، تحریك ایدلمك: دامه‌نك شو طاشی اوینادیله‌جقدر. ٢. صیچرادلمق، اویون ایتمکه سوق اولنمق: بو آت چوق اوینادیلوب یورلمشدر. ٣. (تیاترو اویونی) اجرا ایتدیرلمك: بو کیجه تیاتروده یکی بر اویون اوینادیله‌جقدر. ٤. اغفال ایدلمك، اویالاندیرلمق.

اوینادلمه {اوینادلیش. س. اوینادلمق فعلی وطرزی. با: اوینادلمق.

اویناش {س. معشوق، دلبر، سوکیلی.

اویناشمق {فش. برلکده اوینامق، برینه طاقیله‌رق اوینامق، ملاعبه ایتمك.

اویناشمه {س. برلکده اوینامه، ملاعبه.

اویناق {ص. ١. اوینار، متحرك. ٢. ثباتسز، متانتسز، متلون. ٣. شوخ، شیوه‌کار، ناموسی شبهه‌لی. = س. بوغوم، مفصل؛ اویناق یری = بوغوم یری، مفصل.

اویناقلق {س. ١. متحرکلك، اوینار شیئك حالی. ٢. ثباتسزلق، متانتسزلك، تلون. ٣. شوخلق، شیوه‌کارلك، آچیق مشرب.

اوینامق {فل. ١. قیملدامق، حرکت ایتمك: بو طاش یرندن اویناماز، زور اوینار. ٢. صیچرامق، هوپلامق، صاغه صوله آتیله‌رق اویونلر یاپمق: بوطای چوق اوینار. ٣. بوکلمك، قیرلمق، متحرك اولمق: بر آیاغی اویناماز؛ بو بیکك قوللری بجاقلری اوینار. ٤. اکلنجه ایچون اولان اویونلرك بریله مشغول اولمق: بوچوجق بتون کون اوینار. ٥. اویون قبیلندن بوش وفائده‌سز سوسله اوغراشوب وقت غائب ایتمك؛ نقاش، مارانغوز چوق اوینایور. ٦. خلجانه اوغرامق: یورکم اوینادی. ٧. صارصیلوب یرینی برآز دکیشدیرمك: بو بنا اوینامش؛ تملینك برطرفی اوینادی. || عقل اوینامق = تجنن ایتمك. || کولوب اوینامق = اظهار سرور ایتمك. = فت. ١. بر اویون اجرا ایتمك، براویونله اوغراشمق: کاغد، طاوله، دامه، شطرنج، بیلاردو، قمار اوینار. ٢. قاره قومق، قمارده غائب ایتمك: پدرندن بولدیغی میراثی کاملاً اوینادی. ٣. تیاتروده اجرا ایتمك: بو اقشام تیاتروده قارمنی اوینایه‌جقلردر.

اوینامه {اوینامق فعلی. با: اوینامق.

اوینانلمق {مج. اویون اجرا اولنمق: بوراده اوینا-

نملاز؛ بواویون بویله‌می اوینا. نیلیر؟

اوینانمق { مج. (اویون ویا تیاترو اویونی) اجرا اولنمق: طاوله یالکز ایکی کشی آراسنده اوینانیر؛ بواقشام تیاترووده نه اوینانه‌جقدر؟

اوینایش { س. صیچرایوب اوینامق فعل وطرزی: بویله اوینایش بن کورمدم.

اویوتمق { مض: اویودور. فت. ۱. اویقویه یاتیرمق، اویقو کتیرمك، تنویم ایتمك: چوجغی اویوتدکمی؟ آفیونلی علاجلر آدمی اویودور. ۲. اوصاندیرمق، جان صیقمق: بر طاقم اوزون حکایه‌لرله بنی اویوتدی. ۳. آلداتمق، اغفال ایتمك. ٤. (برایشی) طول مدت تأخیر وتعویق ایتمك، سورنجمه‌ده براقمق: بزم ایشی بسبتون اویوتدیلر. ٥. مانیاتیسمه ویا قلوروفورم ایله بر مریضك حسنی ابطال ایدوب بایلتمق: کندیسنی اویوتمقسزین عملیات اجرا ایتدیلر.

اویوتمه { س. اویوتمق فعلی. با: اویوتمق.

اویودیجی { ص. اویقو کتیرن، اویقوویرن، منوم: اویودیجی علاج.

اویور { ص. ۱. اویویان، نائم. ۲. ساکن، راکد، طورغون: اویور صو، اویور ایرماق.

اویوز { س. حیواناته عارض اولان برعلت ساریه‌که بك صیق اوفق چبانلردن عبارت اولوب زیاده قاشینمغی موجب اولور، جرب، کچیك: اویوز اولمق = بوعلته طوتلمق؛ و مج. صبر ایده‌مه‌مك، بك صبرسز اولمق. || اویوز اوتی = کچیك اوتی، برجنس نبات. || آغاج اویوزی = اشجاره عارض اولان برعلت، قراع. == ص. اویوز علتنه طوتلمش، اجرب: اویوز کچی.

اویوشدیرلمق { مج. حسی ابطال ایدیله‌رك طویماز برحاله کتیرلمك، اخدار ایدلمك: آغریان یر برطاقم علاجلر سورمکله اویوشدیریله بیلیر.

اویوشدیرمق { فت. حسی ابطال ایده‌رك طویماز برحاله کتیرمك، اخدار ایتمك: آغریان یری بعض روحلر سورمکله برآز اویوشدیردم.

اویوشدیریجی { ص. حسی ابطال ایده‌رك طویماز برحاله کتیرن، مخدر: آفیون اویوشدیریجی علاجلرك بریدر.

اویوشق { یاخود اویوشیق. ص. حسی ابطال ایدلمکله طویماز برحاله کلمش، مخدور: آیاغم اویوشقدر؛ فلجدن بریانی اویوشق حالنده قالمشدر. || مج. تنبل، بطیء.

اویوشقلق { یا اویوشیقلق. س. حسك ابطال اولنمسیله طویماز برحالده بولنمه، حسسزلك حالی، خدر، اخدار: آیاغنده اویوشقلق واردر. || مج. تنبللك، بطائت، رخاوت.

اویوشمق { فل. [«اویومق» دن اولوب «اویمق» دن اولان «اویشمق» فعلندن تفریقی اقتضا ایدر.] حسی ابطال اولنمق، طویماز اولمق، قاریجه‌لنمك: آیاغم اویوشدی. || مج. تنبللك ورخاوته دوچار اولمق: اویوشوب قالدم.

اویوشمه { س. اویوشمق فعلی، خدر، اخدار. [«انخدار» اولماز، «تخدر»ك ده معناسی بشقه‌در.]

اویوشوق { اویوشوقلق. یاخود:

اویوشیق { اویوشیقلق با: اویوشق، اویوشقلق.

اویوغمق { فل. تق. ۱. (صو) طورمق، راکد اولمق. ۲. (سوت) طوروب قویولاشمق، یوغورت اولمق.

اقیوق { ص. [«اقیمق» دن] ایچی اقیلمش، قوف: اویوق یر، آغاج. == س. ۱. اویلمش محل، قوف یر، این، مغاره. ۲. دیش ومیوه وسائره قوغوغی.

اقیوق { یاخود اقیوك س. [اصلی: واومقبوضه ایله «اویمق» دن «اویوق» اولسه‌کرکدر.] ۱. بوستان قورقولغی. ۲. یابه تپه، تومسك.

اقیوقلاتمق { فت. ایچنی اویوب قوف ایتمك، اویوق حالنه کتیرمك.

اویوقلامق { فل. [اصلی: اویقولامق اولسه

کوکدر.) ایمیزغانمق، پینکله‌مك: آیاقده اویوقلایوب طوریور.

اویوقلانمق { فطـ. ایچی اویلمق، اویوق وقوف اولمق: آغاج اویوقلاندی.

اویوك { سـ. با: اویوق.

اویولغامق { فتـ. ۱. دیکیشله لبادہ کبی یول یول ایتمك. ۲. موقت وسکرك دیکمك، ایلیشدیرمك.

اویولغه { سـ. پارچه‌لری طوتدیرمق ایچون موقت وسکرك دیکیش.

اویولغه‌لامق { فتـ. موقت و سکرك دیکیشله پارچه‌لری طوتدیرمق. = فلـ. بیلان کبی طالغه‌لانه‌رق حرکت ایتمك.

اویوم { سـ. ۱. اویمق فعلی وطرزی، اویمه. ۲. اویلمش، حفر وحك اولنمش یر. || کوز اویومی = کوزك خانه‌سی، چشمخانه. = د. مکرر اوله‌رق مبالغه بیان ایدر: اویوم اویوم اویمق = چوق وهر طرفنی اویمق.

اویومق { مصـ: اویور. فلـ. اویقویه وارمق، اویقوده اولمق: چوجق اویودی؛ سز کلدیککزده بن اویویوردم. || مجـ. ۱. غافل اولمق، خواب غفلتده بولنمق: هرکس ایلریلیور بز اویویورز. ۲. (ایش) کری قالمق، تأخیر اولنمق، عوق وتأخیره دوشمك.

اویوملامق { فلـ. (آغاج) برلشمك، کوك صالمق، طوتمق.

اویومه { سـ. اویومق فعلی. | با: اویومق.

اویون { سـ. [«اویمق» دن] ۱. اکلنمك ووقت کچیرمك ایچون بتون وجودله ویا خود ال ایله متعدد آرقداشلر بیننده اجرا اولنان شیء که چوجقلره وبیوکاره مخصوص اوله‌رق انواعی حسابسزدر، لعب، بازی، لهو، لابه: اویون اوینامق. ۲. یکن قزانمق اوزره آقچه قونیله‌رق اوینانیلان اویون، قمار: مالملکنی اویونده یدی، اویونه ویردی. ۳. رقاص وجانباز کبی آدملرك خلقی اکلندیرمك ویا اجرای هنر ایتمك اوزره برمحل مخصوصده ایتدکلری اجرا آت: بوکیجه اویون وار؛ اویونه کیتدیلر. ٤. حیله، خدعه، اوسته‌لقلی آلداتمه، دولاب. ٥. تیاتروده اجرا اولنمغه مخصوص آجیقلی ویا کولنج حکایه وبونی حاوی کتاب. [بوکا اویون اطلاقی آنجق اورته اویوننه قیاس ایدلمسنه مبنیدر.] || اویون آلمق = قمارده قزانمق. || اویون ابه‌سی = پیشقدم، اویونك باشی. || اویون ایتمك، یاپمق = حیله وخدعه یاپمق، طولاب چویرمك. || اویون چیقارمق = براویون دوشونوب میدانه قومق. || اورته اویونی = اسکیدن قالمه قبا وناقص مضحك اویونی که میدانده واورته‌ده اوینانیلوب سیرجیلر اطرافنده اوتوررلر. || قلیج اویونی = قلیج تعلیمی. || کاغد اویونی اسقامبیل کاغدیله اوینانیلان اویون وقمارلرك انواعی.

اویونباز { صـ. [تر. «اویون» ایله فا. «بازیدن» فعلندن مرکب غلط تعبیردر.] صچرایوب اوینایان ویالتاقلانان (یاوری حیوان): اویونبازکدی. || مجـ. حیله وخدعه یاپان، دوبارهجی.

اویونجاق { یا اویونجق. سـ. ۱. چوجقلرك اکلنوب اوینامسیچون یاپلمش تحف شیء: چوجق اویونجاغی. ۲. اهمیتسز ولزومسز شیء، مالا یعنی: بویله اویونجاقلرله اوغراشمامالی. ۳. پك قولای واصلا دوشونمکسزین ویورلمقسزین یاپیلان ایش: او بنم ایچون اویونجاقدر. ٤. هر کسك اکلنجه‌سنه مبنی علیه اولان آدم، کولنج، مضحکه، ملعبه: بن سنك اویونجاغك می‌یم؟

اویونجاقجی { سـ. چوجقلر ایچون اویونجاقلر یاپان وصاتان آدم.

اویونجی { سـ. صـ. ۱. اویون اوینایان آدم. ۲. قمارباز. ۳. تیاترو آقتور وآقتریسی. ٤. جانباز، رقاص، مغنی وساٸر بوکبی خلقی اکلندیرمکه مخصوص لعبیاتی اجرا ایدن ارکك ویا قیز. ٥. دولاب چویریجی، حیله‌باز، محتال.

اویوندی { صـ. اویور کبی طوران، مسکین، تنبل.

اویونمق { لجـ. اویقویه وارلمق: بورادہ اویونماز؛ بو وقته دك اویونورمی؟

اه { حد. [«آی» دن مخفف اولوب تکلمده قوللانیلیر.] با: آی.

اه { الله لفظ جلالنه بدل یازیلوب، الله اوقونور.

آهالی { سند. جج. عر. [فد : « اهل » لسانمزده بشقه محلده قوللانیلیر.] ۱. برمملکتك یرلیلری، برمملکتده اوتورانلر، سکنه : آناطولی، روم ایلی، استانبول اهالیسی. ۲. خلق، عموم، ناس : اهالینك سهولتی ایچون ؛ اهالینك راحتنی دوشونملی. « اهل » ماده‌سنه‌ده با.

اِهانت { سد. عر. [«هون» دن مصد. افعال] ۱. بغیرحق تحقیر واستخفاف ایتمه، حقسزلق، ۲ خیانت.

اِهتداء { سند. عر. [«هدایت». دن مصد. افتعال] ۱. طوغری یوله کیرمه، رشدوهدایته نائل اولمه. ۲. دین اسلامی قبول ایتمه، مسلمان اولمه : آفریقای وسطیده اقوام زنجیه کل یوم طوبدن اهتدا ایدیورلر.

اِهتزاز { سند. عر. جج : اهتزازات. [« هز » دن مصد. افتعال] ۱. خفیف صورتده دیترمه، اویناديلان برتلك بر وقت دیترمه‌سی کبی حرکت، لرزه، رعشه. ۲. م. هوانك سسدن طالغه‌لنوب نقل صدایه واسطه اولمسی. [فر. Vibration].

اِهتزازی { صد. عر. ؤ : اهتزازیه. م. اهتزاز دینلن خفیف دیترمکه وطالغه‌لانمغه منسوب ومتعلق : حرکت اهتزازیه.

اِهتمام { سند. عر. جج : اهتمامات. [«هم» دن مصد. افتعال] زیاده دقتله چالیشمه، اهمیتلی سعی وغیرت : بوایشه کمال اهتمامله تشبث ایده‌لم؛ بذل اهتمام ایتمك.

اِهداء { سند. عر. [«هدیه» دن مصد. افعال] هدیه ویرمه، هدیه کوندرمه : بزه مدینهٔ منوره‌دن خرما اهدا ایتدی.

آهرام { سند. جج. عر : فد. هرم. با : هرم.

آهریمن { یاخود اهرمن. س. فا. زردشت دیننه تابع اولان اسکی ایرانیلر اعتقادنده ثنائیتی تشکیل ایدن ایکی قوتك بری، که شر وظلمت منبعی ایدی. دیکری‌که خیر ونور منبعی ایدی ایزد دینلیردی. بعدالاسلام ایزد اسمی جناب حقه واهریمن شیطانه ویرلدی.

اَهل { صد. عر. [فد. وجج. کبی قوللانیلیر.] ۱. صاحب، مالك، متصرف : اهل ثروت، اهل هنر، اهل ناموس، اهل وقوف. ۲. ساکن، متمکن: اهل قریه، اهل جنت. ۳. مقتدر، بجرکلی، ارباب : بوایشك اهلیدر، بو مأموریت ایچون اهل بر آدم آرامالی. == س. زوجیندن بهری، قاری، قوجه : اهلیله خوش کچنمك؛ اهل وعیال = عائله، فاملیا، چولق چوجق. || اهل الله = ولی، اولیاء || اهل بیت = خانه خلقی، عائله؛ خاندان، سلاله؛ اهل بیت نبی وساده‌جه اهل بیت = فاطمة الزهرا (رضی الله عنها) افندمز حضرتلریله زوجلری واولاد کرامی، اولاد رسول الله (صلعم) : محب اهل بیت. || اهل حال = وجد وحال صاحبی. || اهل خبره = بر ایش حقنده معلومات ووقوف صاحبی اولانلر، بعض خصوصاتك تحقیق وحلیچون ارباب وقوفدن متشکل هیئت مخصوصه. || اهل دل = صاحب دل، عارف بالله. || اهل دنیا = دنیا آدمی، دنیا ایشلریله مشغول آدم. || اهل سنت = حضرت فخر کائنات افندمزله اصحاب کرامنه عمل و اعتقادده اقتدا ایدنلر. || اهل طریق = برطریقته منسوب، سالك. || اهل قبله = مسلمان. || اهل کتاب = کتب منزله‌دن برینه اینانانلر، مسلمانلر، خرستیانلرله یهودیلر. || اهل وقوف = ایشدن خبرومعلوماتی اولان، کارآشنا.

اِهلاك { سند. عر. [« هلاك » دن مصد. افعال] محو ونابود وصرف ایتمه : مامملکتی، بیکلرجه حیواناتی اهلاك ایتدی.

اَهلی { صد. عر. ؤ : اهلیه. [سمنـ.] آلیشیق، مونس، یبانینك غیری : اهلی حیوان، حیوانات اهلیه.

اَهلیت { سد. عر. [« اهل » ایله ادات مصدریتدن مرکب] اقتدار، لیاقت، استحقاق : اهلیتی مسلمدر؛ اصحاب اهلیتدندر.

اَهم { صد. عر. [« مهم » دن ستفـ.] دها اهمیتلی، دها مهم، زیاده اعتنایه شایان : اهم امور؛ تقدیم الاهم علی المهم = الك اهمیتلی اولان ایشك عادتا مهملره ترجیحی.

اِهمال { سند. عر. [« همل » دن مصد. افعال] اهمیت ویرمه.

مه، وظیفه‌یی اجرا ایتمه‌مه. مسامحه: وظیفه‌سنی اهمال ایدن مسئول اولور.

اِهمالجی { صـ. أیشنه دقت ایتمین، مسامحه‌جی، دقتسز.

اَهمیّت { سـْ. عر. [«اهم» اسم تفضیله ادات مصدریت الحاقیله متشکل لغت مولده‌در. تکلمده ها ساکن ومیم شده‌سز تلفظ اولنور.] مهملك، آغرلق، دکرلیلك، شایان دقت اولمه. دقت واهتمام: ایشه اهمیت ویرمك، نظر اهمیته آلمق، مسئله‌نك اهمیتنه بناءً.

اَهمیّتسز { صـ. غیر مهم. دکری اولمیان، نظر اعتباره آلنمغه شایان اولمیان، خفیف، عادی: اهمیتسز ایش، اهمیتسز خسته‌لق.

اَهمیّتلی { صـ. مهم. دکرلی، آغر، نظر اعتباره آلنمغه شایان: اهمیتلی مسئله، اهمیتلی خسته‌لق.

اَهواء { سـذ. ج. عر. فد: هواء. با: هواء.

اَهوال { سـذ. ج. عر. فد: هول. با: هول.

اَهوَن { صـ. عر. ۱. دها خفیف، دها ضررسز: اهون شر ویا اهون شرین = ایکی فنالغك الك خفیفی. ۲. دها ویك اوجوز: اهون فیأتله صاتیلیور؛ بونی اهون آلمشسکز.

اَهوَنلك { سـ. و:

اَهوَنیّت { سـْ. عر. اوجوز. لق.

اَی { حد. ۱. ندایه یعنی چاغرمغه یارار: ای دوستم؛ ای بنم یار عزیزم؛ ای اللهم! [فارسی ایله مشترك ایسه‌ده، فارسیده همزه‌سی مکسوردر.] ۲. ایجاب اداتیدر، اوت، پکی، اولور. [بومعنا ایله آه تلفظ اولنور.] ۳. ندا‌یه جواب ایچون قوللانیلیر، افندم، نه وار: چاغردم، ای، دیدی. ٤. سؤال واستجواب ایچون قوللانیلیر: ای، صکره؟ ای، سویله باقه‌لم. ٥. تصدیق اداتیدر: ای، اوراسی اویله. ٦. صبرسزلقله اکتفایی آمردر: ای، جانم، الویرر؛ ای، آرتق چوق اولدی. ۷. هی، یاهو: ای! کیمدر او؟

اِی { با: ایك.

اَیا { حد. فا. عر. ای، هی: ایا شاه خوبان.

اِیاب { سـذ. عر. کری دونمه، کلمه: ایاب وذهاب = کیدوب کلمه.

اَیادی { وایدی. سـْ. ج. عر. فد: ید. با: ید.

اَیاغ { سـ. فا. [تر. «آیاق» دن] آیاقلی قدح، پیاله. عر.

اَیالت { سـْ. عر. ج: ایالات. بر والینك تحت اداره‌سنده بولنان مملکت، بردولت اولکه‌سنك برنجی درجه منقسم اولدیغی اقسامك بهری: [ممالك عثمانیه‌ده ولایت اصولنك قبولندن بری بواسم متروك حکمنه کچوب، الیوم ممالك اجنبیه وولایات ممتازه حقنده مستعملدر:] فرانسه برطاقم کوچك ایالاته منقسمدر.

اَیّام { سـذ. ج. عر. فد: یوم. با: یوم. = فد. کبی. ۱. زمان، هنکام، دور: او ایامده، اونك ایامنده. ۲. نفوذ، اقتدار: ایام بولدی؛ شمدی اونك ایامیدر. ۳. کمی‌یه مساعد روزکار: کمی ایام بولدی: ایام اوله! [زبانزدی: هیامولہ] کمیجیلرك دمیری آلیرکن سویلدکاری پرسنکدر.

ایپلیق { سـ. [زبانزدی ایملیق] اركك پلیجك انتشی.

ایبیك { سـ. خروسك باشنده‌کی قیرمزی لحم زائد، خروس طاراغی. || خروس ایبیکی = بر نوع قیرمزی چیچك.

ایبیك { سـ. چاوش قوشی، هدهد.

اَیپ { سـ. [یای مجهوله ایله آپ اوقونور.] ۱. خاطر، فکر، ذهن، یاد. ۲. صایغی، اعتبار، ملاحظه. مر.

ایپ { سـ. باشلیجه باغلامغه یارایان اوزون وقالینجه بوکمه شی‌ء که اکثریا قینابدن اولور، حبل، رسن، ریسمان: چاشیر ایپی، قوغه‌نك ایپی، دها قالیننه اورغان وبسبتون قالیننه خلاط، ایپدن اینجه‌سنه ده سیجیم دینیر. || ایپ اوجی = وسیله، سبب، سررشته؛ ایپ اوجی ویرمك = سببیت ویرمك. || ایپه اون سرمك = بهانه. || ایپنه باصان = سرسم. || ایپ پاره‌سی ویرمك = دفع بلا ایتمك. || ایپه چکمك = صلب ایتمك. || ایپدن قوشاق = صوك درجه‌ده فقر وضرورت. ||

ایپه دیزمك = تنظیم ایتمك. || ایپنی سوریمك = جزاسنی آرامق، مستحق جزا اولمق. || ایپ قاچقینی = واجب الصلب، آصیله‌جق آدم. || ایپ‌دن قازیقدن قورتلمش = جنایات مکرره صاحبی. || ایپیله قویویه اینلمز = اعتماده غیر شایان، سوزینه کوکنلمز. || ایپنی قیرمش = آزغین.

ایپسز { ص. ۱. ایپی اولمیان: ایپسز قوغه. ۲. هر رابطه‌دن بری، هیچ بر قیدله مقید اولمیان، چاپقین، کلخان بکی: ایپسز صاپسز = سرسری، مجهول الاحوال، اباق طاقمی. [بونك اصلی یاء مجهوله ایله یعنی صاینی وملاحظه دیمك اولان « ایپ » دندر.]

ایپسید { با: ابسید.

ایپك { س. طود یاپراغیله بسلنن معروف بر بوجكك یاپدیغی پك اینجه و یومشاق تللرکه ذی قیمت اقمشه وابریشیم اعمالنه یارار، حریر، قز. || ایپك بوجكی = ایپكی یاپان بوجك که ابتدا قورت وبعده کلبك حالنده اولور. || ایپك بوجكی تخمی = بو بوجكك یومورطه‌سی. || ایپك چیچكی = هر رنكده چیچك آچار سمیز اوت نوعندن بر نبات. || ایپك قوزه‌سی = دها چكلمه‌مش و بوجكك یاپدیغی کبی قوزه‌سنه صاریلی بولنان ایپك. || خام ایپك = قایناماماش وبیاضلا دلمامش ایپك. = ص. ۱. ایپكدن معمول: ایپك قماش، ایپك منديل. ۲. ایپك کبی یومشاق وپارلاق: ایپك صاچلر.

ایپكجی { س. ایپك یتیشدیرن و یا صاتان آدم.

ایپكخانه { س. [تر. ایپك ـ فا. خانه. — خانه لفظنك ترجمه اسملرله بالترکب تشکیل ایتدیکی اسماء مرکبه پك چوق اولدیغندن، یازیخانه وایپكخانه کبی اسملره غلط نظریله باقملیمز.] ایپك یتیشدیریلوب تصفیه واستحضار اولندیغی محل، ایپك فابریقه‌سی.

ایپكلی { ص. ایپكله یاپلمش، ایپكدن معمول، ایپكله قاریشیق: ایپكلی قماش.

ایپلمك { یا ایپله‌مك. فت. ایپ صارمق، ایپله باغلامق.

ایپلمك { یا ایپله‌مك. فت. [یاء مجهوله اولوب همزه مفتوح اوقونمق اقتضا ایدرکن، رسن دیمك اولان « ایپ » دن مشتق ظنیله همزهٔ مکسوره ایله زبانزد در.] ۱. تخطر و تذکر ایتمك، یاده کتیرمك. خاطرلامق. ۲. صایمق، اعتبار ایتمك. اهمیت ویرمه‌مك.

ایپلیك { یاخود ایپلك. س. دیکمکه و منسوجات نسجنه یارایان پاموق، کتن، یوك، ایپك وسائره تلی، خیط، رشته: کتن ایپلیکی، پنبوق ایپلیکی، یوك ایپلیکی (و غلطی یوك ایپکی). — اکثریا ایپك مقابلی اوله‌رق پنبوق ایپلیکنه اطلاق اولنور: ایپلیك آلاجه‌سی. || ایپلیك ایپلیك = تل تل، الیاف حالنده. || ایپلیکی بازاره چیقمق = رسوای ومبتذل اولمق. || ایپلیك پینیری = تل تل بر جنس پینیر. || ایکنه ایپلیك = پك ضعیف وقوری. || ایکنه‌دن ایپلیکه = کافهٔ تفرعات وتماتیله. || پنبوق ایپلیکیله باغلامق = موقتاً بر چاره بولمق.

ایپلیكجك { س. رشته علق، دودیمانی.

ایپلیكخانه { س. ایپلیك بوکیلان محل، ایپلیك فابریقه‌سی. [قدیمده کورکه محکوم اولانلرك قونلدقلری حبس‌که اوراده خلاط یاپارلر ایدی.]

ایپلیكلنمك { فل. (قماش) تل تل طاغلمق، ایپلیکلری میدانه چیقمق، بوزلمق، دیدلمك.

ایت { س. کوپك، کلب، سك. || مج. دکرسز واخلاقسز آدم: ایتك بری. || ایت الی = آتك ایچری باصان حافری. || ایت اوزومی = فصیلهٔ بادنجانیه‌دن بر نبات، عنب الذئب. || ایت بورنی = نسرین تخمی، یبانی کل تخمی. || ایت خیاری = ابوجهل قاربوزی. || ایت‌درنکی = خارلدیسی کورلدیسی چوق اولان مجمع حشرات. || ایت دیرسکی = آرپه‌جق. || ایت سوریسی = خذله جمعیتی. || ایت بوغان = آجی چیکدم. || ایت نشانی = آتك آیاغنده نامقبول بر نشان. || ایت یاتاغی = نابکارلر مجمعی. || ایت ییلی = اسکی ترك تقویمنده بر دائره تشکیل ایدن سنه‌لرك اون برنجیسی. || یابانك ایتی = ادبسز آدم.

ایتام { سذ. جم. عر. فد: یتیم. با: یتیم.

اَیتدیرمَك { فتـ. بالواسطه ایتمك، ایتمكه سوق و اجبار ویا مساعده ایتمك : غاوغا ایتدیرمك، حفر ایتدیرمك .

اَیتدیرمَك { فتـ. بالواسطه ایتمك، قاقمق، ایلری یه سوردیرمك : بو تختـه پرده‌یی بر آز ایلری یه ایتدیرملی .

ایتِشمَك { فشـ. ١. بربرینی ایتمك، قاقمق، بربرینی قاقه‌رق اویناشمق وکورشمك : ایتشمكدن ایش کورمکه وقتلری یوقـدر. ٢. بوغشمق ، غاوغا ایتمك: ایتشوب خرلاشیورلر .

ایتِشمه { سـ. ایتشمك فعلی. با : ایتشمك .

اِئتِکال { سذ. عر. [«اکل» دن مصـ. افتعال] ط. یمه، آشینمه، اویلمه .

اِئتِلاف { سذ. عر. [«الفت» دن مصـ. افتعال] ١. کوریشمه، الفت، انسیت. ٢. موافقت. [لسان سیاسیده Entente لفظ فرانسویسی مقا. منده استعمال ایدلمکه باشلا. مشـدر: فلان مسئله حقنده بین‌الدول حصوله کلن ائتلاف.]

ایتِلك { سـ. کوپكلك، نابکارلق، سؤ اخلاق .

ایتِلمَك { فمج. ١. قاقلمق، ایلری یه سورلمك : غلبه‌لکدن ایتله ایتله آز قالدی نردباندن دوشیوردی. ٢. زورلانمق، اجبار ایدلمك، زورله سوق اولنمق : آنجق ایتلکله ایش کورور .

ایتمَك { مصـ : ایدر. فتـ. ١. ایلمك، یاپمق، قیلمق، فعله کتیرمك : ایبلك ایتمك، فنالق ایتمك. ٢. ایشلمك، یاپمق، اعمال ایتمك : تیلکی پوستندن کورك ایدرلر؛ بنانك اوستنی قبه ایتملی. [بومعنا ایله استانبولجه مر.] ٣. بر فعل و حرکتده بولنمق، عمل ایتمك : ادبسز ایتدیکنی بولور؛ ایتمه دیدم سکا دیکله‌مدك؛ بو آدمله نصل ایده‌جکز؟ او ایشی نصل ایتدیکز؟ ٤. حاصل ایتمك، طوتمق، وارمق : ایکی دفعه ایکی دورت ایدر؛ اوچ دفعه بش نه ایدر؟ چفتلکك بش سنه‌لك وارداتی چوق پاره ایدر. ٥. دکمك، قیمتنده اولمق: بو طای نه‌ایدر؟ اللی لیرا ایدر. — مصادر عربیه یه التحاق ایده‌رك، مصدرك بناسنه‌کوره، متعدی یا لازم ویا مطاوعت بنالی افعال مرکبه تشکیل ایدر: جلب ایتمك، دخول ایتمك، انعکاس ایتمك کبی. — مکرر متعدیسی «ایتدیرمك» و مجهوللری «ایدلمك»، «ایتدیرلمك» دخی بویله قوللانیلیر. «اولمق»، «اولنمق» محل استعمالی آیریدر. با : اولمق، اولنمق. || آتش ایتمك = سلاح بوشاتمق. || آلت اوست ایتمك = چوق قاریشدیرمق. || اش ایتمك = چفت یاپمق. || امور ایتمك = اهمیت ویرمك، وظیفه ایدنمك. || بایرام ایتمك = بایراملاشمق، بایرام تبریکی مقا. منده اوپشمك ویا مصافحه ایتمك. || بر ایتمك = برلشدیرمك، توحید ایتمك. || پازارلق ایتمك = صاتیلوب آلنه‌جق بر شیئك بهاسنی قرارلاشدیرمق ایچون مذاکره ایتمك. || چهره ایتمك = یوز ویرمه‌مك، عبوس طورمق. || خیر ایتمك = خیری کورملك، ایشه یارامق. || سوز ایتمك = قوللشمك، بالمذاکره قرارلاشدیرمق. || سوز بر ایتمك = موافقت، اتفاق ایتمك. || یوق ایتمك = محو ایتمك.

ایتمَك { مصـ : ایتر. فتـ. ١. ایلری یه سورمك، دورتمك، قاقمق، دفع ایتمك : ایتوب آز قالدی نردباندن دوشوریوردی. ٢. زورلامق، سوق واجبار ایتمك، متصل امر ایتمك : ایتمکله ایش کورور .

اِیتمَك { فتـ. [صحیحی «آیتمق»] دیمك، سویلمك. مر.

اَیتمه { سـ. ایتمك فعلی. با : ایتمك.

ایتمه { سـ. ایتمك فعلی. با : ایتمك.

ایتی { صـ. [ودها طوغریسی : «ایتیك» یاخود «ایکتی»] کسکین، پران، قاطع، صارم : ایتی قلیچ، بیچاق. || مجـ. سرت، آجی : ایتی آدم، ایتی سوز. مر.

ایتیش { سـ. ایتمك ودورتمك فعلی و طرزی : بر ایتیش ایتدی‌که آز قالدی دوشوردم .

ایتیك { صـ. با : ایتی.

ایتیلمَك { با : ایتیله‌مك. فل. کسکینلشمك، سرتلشمك .

ایتیمَك { فل. ١. کسکین اولمق. ٢. سرت اولمق، دیك کلمك .

ایثار { سنذ. عر. [« اثر » دن مصـ. افعال] ١. اکرام، اعزاز. ٢. اختیار، انتخاب. [متداول لغت کتابلرمزده بذل سخا وتکارانه معناسی ویریلیورسه‌ده، عربیده بویله بر معناسی اولدیغنه دسترس اوله‌مدق.]

ایجاب { سنذ. عر. ج: ایجابات. [« وجوب » دن مصـ. افعال] ١. اقتضا ایتدیرمه، موجب وسبب اولمه: یاغمورلرك کثرتی اکینلرك کثرتنی ایجاب ایدیور. ٢. اقتضا ایتمه، لازم کلمه: بزم اوراده بولنمقلغمز ایجاب ایدیور. [بو ایکنجی معنا یعنی لازم کبی استعمالی عربیده اولمیوب، غلط اوله‌رق لسانمزه مخصوصدر. بو مقامده اقتضا استعمالی دها مناسبدر.] ایجابات زمانه دندر = زمانك اقتضا ایتدیردیکی شیئلردندر. حـ. انشای تصرف ایچون ابتدا سویلنن سوز.

ایجاد { سنذ. عر. [« وجود » دن مصـ. افعال] وجوده کتیرمه، یوقدن وار ایتمه، بولمه، کشف، اختراع: طباعتك ایجادی؛ یکی ایجاد = یکی چیقمش شیء، اختراع جدید. || مج. ایجاد ایتمك = اولمامش شیئی اولمش کبی کوسترمك، یالان قورمق. || ایجاد کرده = ایجاد اولنمش: واپور استفنسونك ایجاد کرده‌سیدر.

ایجار { سنذ. عر. [« اجر » دن مصـ. افعال] کرایه ویرمه: اوی ایجار ایتمك.

ایجاز { سنذ. عر. د. سوزی قیصه کسمه، اختصار، اطناب ضدی: ایجاز طریقیله افادهٔ مرام ایتمك؛ ایجاز مخل = افادهٔ مرامه نقصان کتیره‌جك درجه وصورتده اختصار. مقابلی: اطناب ممل.

ایجاع { سنذ. عر. [« وجع » دن مصـ. افعال] آغریتمه. ذ.

ایچ { سـ. ١. هرشیئك ایچریسی، داخل، جوف، درون: اوك، مغاره‌نك، صندیغك ایچی. ٢. برشیئك اورته‌سنده‌کی قسمی، مغز، لب، کوبك: جوز، بادم ایچی، اتمك ایچی. ٣. قارن، معده، باغر، بطن: ایچم بایلیور؛ ایچم صاتجیور؛ ایچ آغریسی. ٤. قلب، ضمیر، وجدان: ایچم قبول ایتمیور؛ ایچمه طوغدی: ایچی صیقیلیور. ٥. حرم دائره‌سی: ایچ آغاسی. مر. ٦. برشیئك داخلی وکیزلی یعنی کورینمز جهتی، باطن، ظاهر مقابلی: انسانك ایچی طیشی بر اولملی. || ایچ بایلمق = آجلقدن بایغینلق کلمك. || ایچ بولانمق = یورك بولانمق. || ایچ آلمامق = ییه‌مه‌مك، معده قبول ایتمامك. || ایچه صیغدیره‌مامق = حوصله‌سی آلمامق، قبول ایده‌مه‌مك. || ایچی ایچنه صیغمامق = سکون بوله‌مامق. || ایچ باغلامق = میوه‌نك داخلده‌کی ینه‌جك یری حصوله کلمك: بو بادم هنوز ایچ باغلامامش. || ایچ سورمك = اسهال اولمق. || ایچ چکمك = آه ایتمك، تأوه ایتمك. || ایچ صیقلمق = جان صیقلمق. || ایچه طوغمق = الهام اولنمش کبی خاطره کلمك. || قاوون ایچی = تونجی‌یه مائل قویوصاری. || ایچ یاغی = باغرصاقلری قاپلایان یاغ چنبری. — ایچه، ایچده ایچدن، ایچنه، ایچنده، ایچندن کبی حروف الصاقله برابر ظرفیت معناسنی بیان ایدر. || ایچده = ١. اورته‌ده: اون سنه امریقالیلرك ایچنده یاشادم. ٢. میاننده: ایچمزده کوتی آدم یوقدر. ٣. ظرفنده: یکرمی کون ایچنده صرفی اوکرندی. || ایچندن = اورته‌سندن: چایرك ایچندن کچدی. || ایچ ایچه = ایچریدن دها ایچری، بری دیکری ایچنده: ایچ ایچه اوطه‌لری واردی.

ایچ { صـ. ایچریده‌کی، داخلی، درونی: ایچ قپو، ایچ قبوق. || ایچ کوکی = قاین پدرینك اوینه آلنان داماد. || ایچ قلعه = بر قلعه‌نك ایچنده بولنان دها کوچکی، نارین، بالاحصار. || ایچ یوز = بر شیئك حقیقتی. || ایچ کوملکی = تنه کیلن کوملك. || ایچ طونی = پانتالون آلتنه کییلن طون.

ایچرِمَك { با ایچورمك. با: ایچیرمك.

ایچرو { با: ایچری.

ایچره { سـ. ایچ طرف، داخل، درون، طشره مقابلی: ایچره‌سی طشره‌سی بردر. == ظ. ایچنده، داخلنده، ظرفنده: مملکت ایچره، زمانه ایچره.

ایچری { یاخود ایچرو. ظر. داخلده، داخله، درونده، درونه : ایچری کل؛ ایچری اوتور؛ قپودن ایچری کیردی . = صه. ایچریده‌کی، داخلی، درونی : ایچری دائره = ایچ دائره. = سه. ۱. ایچ طرف، داخل، درون : بواوك ایچریسی طیشاریسندن کوزلدر. ۲. ایچ، یورك، معده : ایچریم آلمیور. — حروف الصاقله ظرفیت معناسنی آلیر : ایچریده. ایچری‌یه. ایچریدن.

ایچقی { سه. مارانغوز آلاتندن بر آلت.

ایچقیرمق { با : هیچقیرمق.

ایچکی { سه. (« ایچمك » دن) مسکرات نوعندن اوله‌رق ایچیلن شیء، عشرت : ایچکی‌یه دوشکون = عشرته مبتلا؛ ایچکی کوکسنی خراب ایتمش.

ایچگیل { و :

ایچکین { صه. ایچری‌یه متعلق، داخلی، درونی.

ایچلك { صه. ایچه وایچری‌یه مخصوص وعائد، داخلی.

ایچلمك { لج. ۱. (مایع برشیء) یوتلمق، آغزدن معده‌یه ادخال اولنمق، شرب ایدلمك : صو ایچیلیر. ۲. عشرت اولنمق، مسکرات شرب ایدلمك : کوندوزین ایچیلیرمی ؟

ایچلی { صه. ۱. ایچی طولو : ایچلی فندق. ۲. چابق متأثر اولور، یورکی یوفقه. ۳. کین صاقلار، کیندار. || ایچلی طیشلی = تکلیفسز، لاابالی.

ایچمك { مص : ایچر. فتـ. [« ایچ ». دن] ۱. (مایع برشیئی) آغزدن ایچری‌یه چکمك، شرب، نوش ایتمك : صو ایچمك. ۲. [مفعولی محذوف اوله‌رق] مسکرات ایچمك، عشرت ایتمك : چوق ایچر؛ ایچمکدن جکرلری خراب اولمش. ۳. توتون وتنباکو یاقوب دومانی چکمك : توتون، سیغاره، چبوق، نارکله ایچر. ٤. جذب وبلع ایتمك، چکوب یوتمق : طوپراق اودرجه‌ده قورومشیدی که اوقدر یاغمورك صوینی چابوجاجق ایچدی. || آند ایچمك = یمین، قسم ایتمك. [اسکی تعبیر.] || قانی ایچمك = اجرای کین ایدوب انتقام آلمق. || ییوب ایچمك = عیش ونوش ایتمك.

ایچمه { سه. ایچمك فعلی، شرب، نوش.

ایچوزمَك { با : ایچیرمك.

ایچون { یاخود ایچین. حجـ. ۱. علت وغایه بیان ایدر، لاجل، برای : سزی کورمك ایچون کلدم = کورمکه؛ هرکس یکنمك ایچون چالیشیر. ۲. سببیت بیان ایدر : خسته اولدیغیچون (اولدیغی ایچون) کله‌مدی = اولدیغندن، اولدیغی سببدن؛ اونك ایچون اغلایور = اوندن طولایی، اوسببدن. ۳. لهنده، اوغورنده، یولنده : هرکس اولاد ایچون چالیشیر؛ سزك ایچون یوریلیورم؛ اونك ایچون حیاتنی تهلکه‌یه قودی. ٤. قسم بیان ایدر : الله ایچون؛ اولادکزك باشی ایچون. || نیچون (نه ایچون) = نه‌مقصدله : نیچون کلدیکز؟ نه‌سببدن، نه‌دن؛ نیچون اوتورمیورسکز؟ || بونك ایچون = بناءً علیه؛ بوسببدن طولایی. [اکثر حروف الصاق کبی، بودخی ضمائرك مضاف الیهی واسملرك مجردیله امتزاج ایدر : احمد ایچون، قارداشم ایچون، بنم ایچون، سنك ایچون، اونك ایچون، سزك ایچون. یالکز ضمیر غائبك جمعی مستثنا اولوب : اونلر ایچون دینلیر.]

ایچیرمك { فتـ. ۱. ایچمکه سوق واجبار ویامساعده ایتمك، اشراب ایتمك : حیوانه صو ایچیرمك؛ خسته‌یه علاج ایچیرمك. ۲. مسکراتدن برشیء ویروب شرخوش ایتمك : چوق ایچیروب بیچاره‌یی خسته ایتمشلر. ۳. جذب وبلع ایتدیرمك، سیندیرمك : بویاغدن آغریان یره سوروب اوغالایه‌رق ایچیرملی. || توقات ایچیرمك = توقات اورمق.

ایچیش { سه. ایچمك فعلی وطرزی : بونصل ایچیش ؟

ایچیم { سه. ۱. ایچمه، ایچیش. ۲. ایچیلن شیئك لذتی : بوشرابك ایچیمی آغر. ۳. بر دفعه‌ده ایچیلن مقدار، جرعه : برایچیم صو.

ایچیملی { صه. ۱. شویله ویابویله طعملی : کوزل ایچیملی، آغر ایچیملی. ۲. لذتلی، لذیذ : ایچیملی شروب، توتون،

ایچین { با: ایچون.

ایخ { حد. ۱. دوه‌یی چوکرتمك ایچون قوللانیلیر صوتدر. ۲. خیزلی نفس ویرمکی تصویر ایدر.

ایخلاتمق { فت. و:

ایخلامق { فت. ایخ دیه‌رك دوه‌یی چوکرتمك. == فل. [یالکز ایخلامق] ایخ دیه‌رك خیزلی نفس ویرمك.

اید { س. تق. ۱. قوقو، رایحه، بوی. ۲. ایس، سیس، دومان، دخان: اید آغاجی = توتسی ایچون وکوزل رایحه ویرمك ایچون یاقیلان معروف آغاج، عود آغاجی.

ایداع { سذ. عر. [«ودیعه»دن مص. افعال] حق. کندی مالنك محافظه‌سنی دیکره احاله ایتمك.

آیَدَ { فت. عر. [تأیید مصدرندن ماضینك مفرد مذکر غائبی اولوب، دعا مقامنده مستعمل بعض ترکیبات عربیه‌ده قوللانیلیر] ایده الله = الله مؤید ایتسین! اید الله ملکه = الله ملکنی مؤید ومحکم ایتسین!

ایدشمك { فش. بربرینه ایتمك: وداع ایدشمك = وداعلاشمق؛ یاردیم ایدشمك = بربرینه یاردیم، تعاون ایتمك.

ایدلمك { مج. اولنمق، قیلنمق، یاپیلمق: ایدیله‌جك بر شی قالمدی؛ کندیسنه چوق اکرام ایدلدی. با: ایتلك.

ایدم { فل. «ایتمك» فعل غیر مستعملنك ماضیسیدر: ایدم، ایدك، ایدی، ایدك، ایدکز، ایدیلر. یالکز و صیغ مرکبه تشکیلنده قوللانیلیر: کلیر ایدم، کلیور ایدم، کلدی ایدم، کلمش ایدم، کله‌جك ایدم، کلملی ایدم، کله ایدم، کلسه ایدم. همزه‌نك وبعضاً یانك‌ده حذفیله دخی قوللانیلیر: کلیریدم، کلیردم؛ کلمشیدم، کلمشدم؛ کله‌جکیدم، کله‌جکدم کبی.

ایدنمك { فط. ۱. کندی کندینه ایتمك: عادت ایدنمك. ۲. اتخاذ ایتمك: اواصولی قانون ایدندیلر. ۳. استحصال و اکتساب ایتمك، مال ایتمك، بر شیئك مالك و صاحبی اولمق، قزانمق: بر چفتلك ایدندی؛ بر خیلی کتابلر ایدندم.

ایدنمه { س. ایدنمك فعلی.

اَیدی { سش. جم. عر. فد: ید. با: ید.

ایدیج { وایدیش. با: ایکدیش.

ایدیش { س. ایتمك فعل وطرزی: اونك یاردیم ایدیشی.

ایذاء { سذ. عر. [«اذاء»دن مص. افعال] اذیت ویرمه: ایذا ایتمك.

ایر { س. تق. لحن، نغمه.

ایر { ایرن، ایرکن وساڭره. با: ار وساڭره.

اَیَر { س. با: اکر.

ایراث { سذ. عر. [«ارث»دن مص. افعال] کتیرمه، ایجاب ایتمه، ویرمه: اغری، خلل ایراث ایتمك.

ایراد { سذ. عر. [«ورود»دن مص. افعال] ۱. کتیرمه، نقل ایتمه: مثال، دلیل ایراد ایتمك، ایراد ادله. ۲. بر ملکك ویردیکی تمتع، محصولات وکرا وساڭره‌دن آلنان آقچه، کلیر: چفتلکك، املاك وعقارك ایراد سنویسی نه‌قدردر؟ ۳. کرا ویا محصول ویرن املاك وعقار: ایرادی واردر، ایراد صاحبیدر، ایرادیله کچینیور.

ایراق { ص. [بو کلمه‌نك برنجی هجاسی خفیف وایکنجیسی ثقیل اولوب، آهنکه مغایر اولمسی غرائبدندر. بلکه اساساً همزه‌نك اسره‌سی ثقیل ایدی. — اسکی وج. املاسی ایراغدر.] اوزاقده بولنان، اوزاق، بعید، دور: بغداد بورادن ایراقدر؛ ایراق مملکتلرده. == ظم. اوزاق، اوزاقده، دور: بزدن ایراق اوتوریور. || اوسترزدن ایراق = بزدن اوزاق اولسون، الله اسیرکه‌سین.

ایراقلاشدیرمق { فت. اوزاقلاشدیرمق، تبعید ایتمك.

ایراقلاشمق { فل. اوزاقلاشمق، تباعد ایتمك.

ایراقلانمق { فل. اوزاغه کیتمك، اوزاق اولمق، تباعد ایتمك.

ایراقلق { س. اوزاقلق، بعد، مسافه.

ایران { سخ. آسیانك بیوك بر یری که اهالیسی لسان فارسی ایله متکلمدر. الیوم فارس، خراسان، کرمان، آذربیجان و سائر ممالکدن مرکبدر. لسان عوامده عجمستان دینیر. ایران زمین دخی دیرلر.

ایرانلی { سـ. صـ. ایران اهالیسندن اولان، عو. عجم.

ایرانی { سـ. صـ. ۆ: ایرانیه. جـ. فا: ایرانیان. ایرانه منسوب ومتعلق و ایران اها. لیسندن اولان: دولت ایرانیه.

ایرته { سـ. برکون صکره‌کی کون: بایرام ایرته‌سی = بایرامدن برکون صکره؛ واردیغم کونك ایرته‌سی پنسایر کونی ایدی؛ ایرته‌سی کون؛ ایرته‌یه قالدی. || جمعه ایرتسی = یوم سبت؛ بازار ایرتسی = یوم اثنـین. (بو ایکی ترکیبده «ایرته»دن «ه» اسقاط اولنور.) — بعضاً سنه حقنده دخی قوللانیلوب ایرته‌سی سنه دینلیر یعنی برسنه صکره.

ایرته‌لمك { فل. ایرته‌یه قالمق، بر کون کری قالمق: اوراده ایرته‌لمکه مجبور اولدی؛ یمك ایرته‌لرسه بایاتلاشیر.

ایرتی { با: اگرتی.

ایردیرمك { فتـ. ایرمسنه سبب اولمق، ایرمسنی ایجاب ایتمك، وصول ایتدیرمك، ایصال، تبلیغ ایتمك: وقتیله محلنه ایردیردیکزمی؟ || عقل ایردیرمك = آکلامق، فهم وادراك ایتمك: بوایشه عقل ایردیره‌مدم کیتدی.

ایردیرمه { ایردیریش. سـ. ایر. دیرمك فعلی وطر. زی، ایصال، تبلیغ.

ایرشدیرمك { یاخودایریشدیر. مك. فتـ. ۱. یتیشدیرمك، ایصال ایتمك: مولا چوق بیلره ایرشدیرسین. ۲. خبرویرمك، اخبار، انبا ایتمك، برخبری یتیشدیرمك: بوراده سویلدکلرمزی کندیسنه ایریشدیرمشلر.

ایرشمك { یاخود ایریشمك. فل. ۱. یتیشمك، واصل اولمق: ایریشیر منزل مقصودینه آهسته کیدن. ۲. اوزانوب طوتمق، ال ویا بوی یتیشمك: شو رافه ایریشه‌بیلیرمیسکز؟ آیاغه قالقسه باشی طاوانه ایریشیر. ۳. (بر خبر) واصل اولمق: او کون وقوع حال کندیسنه ایرشمش. ۴. اولمق، کمال بولمق: اوزوملر دها ایرشمدی. ۵. تأهل‌اولوبریشلی سنه واصل اولمق، یتیشمك: ایرشمش قیزی واردر.

ایرشمه { یا ایریشمه. سـ. ایرشمك فعلی. با: ایرشمك.

ایرغالامق { با: ارغالامق.

ایرکلمك { فل. ۱. (صو) بریکوب طورمق، طوروب تعفن ایتمك. ۲. (انسان) توحش ایدوب طورمق.

ایرکمك { فل. (صو) بریکوب طورمق، ییغلق.

ایرکن { ایرگن. با: ارکن، ارگن.

ایرکندی { سـ. صو وچرکاب وسائره بریکمه‌سی، یغینی، طورغون صو وچرکاب وسائره.

ایرگین { صـ. یتیشمش، کمال بولمش، اولمش: ایرکین یمش.

ایرلامق { فل. شرقی و ترکی سویلمك، تغنی ایتمك، نغمه ایله اوقومق. مر.

ایرلامه { سـ. نغمه ایله اوقومه، تغنی. مر.

ایرلایش { سـ. ایرلامق فعلی وطرزی، تغنی اصو. لی. مر.

ایرلایجی { سـ. نغمه‌ایله اوقویان آدم، مغنی، خوا. ننده. مر.

ایرماق { یاخود ایرمق، سـ. آقار صویك بیوکی، طوغریدن طوغری‌یه دکیزه دوکیلنی، نهر: قیزیل ایرماق کبی. [دها کوچکنه وبر ایرماغه دوکیلنه «چای»، دها کوچکنه «صو» و«اوزن» وهروقت آقیانه‌دره دینور. — اوزن استانبولجه مجهولدر. دره بعضاً آقان کوچك صویه‌ده دینیر. بعضاً نابمحل اوله‌رق چایه ایرماق نامی ویریلیر: یشیل ایر. ماق کبی‌که بیوك ایسه‌ده قیزیل ایرماغه دوکیلور.]

ایرمق { فتـ. تقـ. آیروب طاغیتمق، آقیدوب طاغیتمق، پرا. کنده و پریشان ایتمك: ای خدا سن طوغری یولدن ایرما غل. مر.

ایرمك { فل. ۱. یتیشمك، واصل اولمق: ال رافه، باش طاوانه ایرمك. ۲. نائل ومظهر ودسترس اولمق: مرامـمه ایردم. ۳. اولمق، کمال بولمق: شفتالیلر دهـا ایرمدی. سن رشده واصل اولمق، یتیشمك: ایرمه‌مش برچوجقدر. ۴. ولایت مرتبه‌سنه واصل‌اولمق: ایرمش برذاتدر. || آیاق صویه ایرمك

= انتباه ایتمك، منتبه اولمق. || ال ایرمك = ال دكمك، فرصت بولمق. || باش كوكه ایرمك = افتخار ایتمك. || عقل ایرمك = آكلامق، فهم و درك ایتمك : بو ایشه عقلم ایرمدی؛ عقلی ایرمز = ادراكسز، قصیر العقل.

ایرمیك { ـ. [اصلی : «یارمق» دن «یرمیق»] چوربه و حلوا یاپمغه مخصوص دانه‌لی اون : ایرمیك حلواسی، چوربه‌سی.

ایرن { ـ. آلت طوداق.

ایری { صـ. [«ایرمك» دن ایرمش، كمال بولمش.] بیوك، جثه‌لی، حجملی، قوجامان، جسیم، ضخم: ایری آدم، ایری بوی، ایری دانه‌لی. || مج. سرت، درشت : ایری سوز.

ایریجه { صـ. آز ویا اولدقجه بیوك وجثه‌لی : ایریجه بركوپك.

ایریش { ـ. [«آریش» یرینه] ۱. منسوجاتك بویجه اوزانان ایپلیكلری، آرغاج مقابلی، تار. ۲. یوك آرابه‌سنك اوقی.

ایریشمك { ایریشدیرمك و سائره. با. ایرشمك وسائره.

ایریك { یاخود ایروك. صـ. ایرمش، اركن یتیشن (میوه) مر. [«اریك» بوندندر.]

ایریكی { یاخود ایرین. ـ. اولغون یاره‌دن آقان یشیل و صاری‌یه مائل ماده، قیح، جراحت.

ایریكلنمك { فل. (یاره) جراحت باغلامق، جراحت طوتمق، تقیح ایتمك.

ایریكلنمه { ـ. یاره‌نك جراحت باغلامه‌سی، تقیح.

ایریكلی { صـ. جراحتی اولان (یاره).

ایریلشمك { فل. بیومك، جثه‌لی وقوجامان اولمق.

ایریلك { ـ. بیوكلك، جثه بیوكلكی، جسامت، ضخامت.

ایریلی { صـ. ایچنده ایریسی بولنان؛ ایریلی اوفاقلی = بیوك كوچك قاریشیق.

ایریم { ـ. [«ایرمك» دن] ۱. ایرمه، وصول. ۲. ایره‌جك مسافه. ۳. فال آچمه، تفأل، استخاره. || كوز ایریمی = كوزك كوره‌بیله‌جكی مسافه، مد بصر؛ كوزله آنجق كوریله‌بیله‌جك بیوكلكده.

ایرین ـ. با : ایریك.

ایز { ـ. ۱. انسان وحیوان آیاغنك یرده قالان رسمی، اثر، پی : تارله‌نك ایچنده برآدم ایزی، برچوق حیوان ایزلری وار ایدی. ۲. یووارلانان و سوریلن جانسز شیئلرك یرده قالان اثری : آرابه ایزی. ۳. علی الاطلاق علامت، نشان، اثر : اوراده اصلا ابنیه ایزی یوقدر. || ایزینه اویمق، باصمق = تابع اولمق. || ایزی بلورسز = وجوددن اثر اولمیان، نابود. || ایزینی بولمق = اماره‌یه دسترس اولمق. || ایزینه دوشمك = كلدن یردن عودت، رجوع ایتمك. || ایزینی غائب ایتمك = بر درجه‌یه قدر تعقیب ایدوب بعده غائب ایتمك.

ایزبه { صـ. [اسلاوجه‌دن مأخوذ اولوب اصل معناسی چالی چربیدن كلبه‌در.] قوبتو، خراب، پیس (یر) : ایزبه یر.

ایزجی { ـ. ایزدن آكلایوب ایزینی تعقیب ایده‌رك خرسزی بوله‌ده ماهر آدم.

ایزد { ـ. فا. اصل زردشتیلرك ثنائیتنی تشكیل ایدن ایكی عنصردن خیر ونور مربیسنك اسمی اولوب، ایرانیلر بعدالاسلام حق تعالی حضرتلرینه تخصیص ایتمشلردر.

ایزلمك { یاخود ایزله‌مك. فت. ۱. ایزینی آرامق، پینه دوشمك، تعقیب ایتمك. ۲. تحری وجست وجو ایتمك. ۳. سزمك، كشف ایتمك.

ایس { ـ. ۱. دومانك طوتمه‌سندن حاصل اولان سیاه ماده : موم، چیرا ایسی؛ ایس مركبی. ۲. یانمقدن حاصل اولان قوقو : ایس قوقمق.

ایس { ـ. با : اص.

ایستاده { صـ. با : استاده.

ایستتمك { فت. ۱. بشقه‌سی واسطه‌سیله ایستمك، طلب ایتدیرمك. ۲. چاغرتمق، جلب ودعوت ایتدیرمك.

ایستر { فت. ایستمك فعلی مضارعنك مفرد غائبیدر. با : ایستمك. = حر. كرك، خواه : ایستر

او، ایستر ایشته‌سی؛ ایستر کندی کلسین، ایستر بریمی کوندرسین. || ایستر ایستمز = خواه ناخواه، طوعاً وکرهاً.

ایستَك { س. ١. ارادت، اختیار: کندی ایستکیله. ٢. آرزو، رغبت، میل، اشتها: ایستك وارمیدر؟ || ایستك ایتمك = آرزو ایتمك.

ایستَکلی { ص. طالب، آرزو. کش، خواهشلی: ایستکلیسی دکل.

ایستَه‌مك { یاخود استه‌مك. فتـ. ١. دیله‌مك، طلب ایتمك: بری کلمش پاره ایستیور. ٢. آرزو ایتمك، خواهشلیسی اولمق: هرکس زنکین اولمغی ایستر. ٣. آرامق، جست وجو ایتمك: کیمی ایستیورسکز؟ ٤. چاغرمق، جلب و دعوت ایتمك: سزی ایستیورلر؛ کندیسنی محکمه‌دن ایستدیلر. ٥. قصد ونیت ایتمك: آوه کیتمك ایسترم. ٦. محتاج اولمق، لزوم و احتیاجی حس ایتمك: محله‌مز منتظم بر مکتب ایستر. == فل. لزوم واحتیاجی اولمق، لازم اولمق: بو اوطه‌یه بر آویزه ایستر. || ایستمز = لزومی یوقدر، حاجت یوق.

ایستَمه { س. ایستمك فعلی. با: ایستك.

ایستَنلمك { مج. و:

ایستَنمك { مج. ١. طلب اولنمق. ٢. آرزو اولنمق. ٣. آرانمق، جست وجو ایدلمك. ٤. چاغرلمق، جلب و دعوت اولنمق.

ایستَیش { س. ایستمك فعلی و طرزی، طلب، آرزو، خواهش.

ایسلَمك { یا ایسله‌مك. فتـ. ١. ایسه طوتوب قرارتمق. ٢. (محلی وسائره‌یی) ایس قوقوتمق.

ایسلَنمك { فل. ١. ایسله قرارمق. ٢. ایس قوقمق، ایس قوقوسنی آلمق.

ایسه { فل. ١. ایتمك مصدر غیر مستعملندن صیغۀ شرطیه‌نك مفرد غائبی اولوب، کون و موجودیت بیان ایدر: بویله ایسه؛ بن بیلدیکم آدم ایسه. ٢. فعلك مختلف صیغه‌لرینه الحاق اولنه‌رق صیغۀ شرطیه‌نك مختلف زمانلرینی تشکیل ایدر، وبو تقدیرده اکثریا اختصار ایچون همزه ویاسی حذف اولنه‌رق (سه) صورتنده قوللانیلیر: کلیرسه، کلدیسه، کله‌جکسه، کلمش ایسه. == حر. ١. حالبوکه: بن اونی بکلیوردم او ایسه صاوشوب کیتمش. ٢. برده، بدل: قورقولی رؤیا کورمکدن ایسه اویقوسز طورمق اولادر = کوره‌جك یرده.

ایسی { و ایسیلك. با: اصی، اصیلق.

ایسیك { ص. چوقورلی، چوقورلق، انکبه‌لك، اوبروق.

ایش { س. ١. انسانك چالیشه‌رق یاپدیغی شیء، عمل، کار: ایش یاپمق، ایش ایشله‌مك. ٢. چالیشمه، اوغراشمه، شغل، مشغولیت: ایشم واردر؛ یازی یازمغی ایش ایدنمشدر. ٣. امر، ماده، مصلحت: بو مشکل بر ایشدر؛ بونده بر ایش واردر. ٤. وظیفه، بر آدمك یاپه‌جغی: اونی ایشمدر؛ او سنك ایشك دکلدر. ٥. اهمیتلی ماده، مسئله: بونی‌ده ایش یاپدیکز. ٦. خدمت، مأموریت، کسب وکار: بر ایش آرایور؛ کندیسی بر ایشده میدر؟ ٧. حاجت: ایشمی کورمدی؛ ایشنی بیلیر. || ایش آدمی، اری = الندن ایش کلیر؛ ایش کورمکه مقتدر. || ایش اوله = ارباب سعی وحرفته مقام تحیه‌ده سویلنیلن دعا. مج. مناسبتسز بر حرکتده بولنانه‌ده تکدیر ایچون توجیه اولنور: « ایش اوله » = صانکه ایش کورمش دیمکدر. || ایشی اولمق = ایشی کورلمك، مقصدی حاصل اولمق. || ایش ایچنده ایش وار = کیزلی مقاصد و دسایس بولنمق. || ایش ایشدن کچمك = آرتق اولوب بیتمك، تعمیر و اصلاحه وقت قالمامق. || ایش باشی = ١. حل و عقد صاحبی. ٢. بر ایش کورمکه مأمور آدملرك رئیسی، عمله باشی. || ایشك باشی = کنه، منبع، اصل. || ایش باشنده = ایشله مشغول: قزانمق ایستین صباح ارکندن ایش باشنده بولنملیدر. || ایشه باقمق = ایشله مشغول اولمق، ایش کورمك. || ایش بیتیرمك = ایشی حسن ختامه ایردیرمك، حل وفصل ایتمك. || ایش بیلیر = کار آشنا. || ایش بیلمز = الندن ایش کلمز، غافل. || ایش چیقارمق = اهمیتسز شیئه اهمیت ویروب مسئله چیقارمق، اصلمز

یره اوغراشمق واوغراشدیرمق. || ایش کسوتی = ایشمله اوغراشلدیغی وقت کییلان اثواب، ایش روبه‌سی ویا اوست کوملکی. || ایش کوج = مشغولیت. || ایش کوج ایتمك = مدار اشتغال اتخاذ ایتمك. || ایش کورمك = ترویج حاجت ایتمك. || ایش کونی = تعطیلك غیری. || ایش کوسترمك = یاپه‌جق ایش ویرمك. || ایشلی کوجلی = مشغول، دغدغه‌لی. || ایش یاپمق = ایش کورمك، وکنایةً ایش بوزمق : اما ایش یاپدیکز. || ایشه یارامق = برکونه قدر و ذکری اولمق. || ال ایشی = نقش کبی نسوانه مخصوص بعض صنایع. || اوسته ایشی = مهارتله یاپلمش، استادانه، مصنع شیء. || ایکنه ایشی = قصناق. || بر ایشدر اولدی = مضی مامضی.

ایشتمك { فت. چیش ایتدیرمك: آنی ایشتمك. || مج. چوق قورقوتمق.

ایشته { یاخود اشته. د. (اصلی اوش‌ده) اشارت اداتیدر، باق، نا، هوذا، اینك : ایشته قلم ایشته کاغد.

ایشجی { س. ص. ١. ایش ایشلین، ایشله مشغول آدم، رنجبر، عمله. ٢. دیکیش ونقش کبی ال ایشیله مشغول قادین ویا قیز : ایشجی قیز.

ایشجیلك { س. ١. ایش ایشلین آدمك حالی، رنجبرلك. عمله‌لك. ٢. دیکیشجیلك، نقشجیلك.

ایشسز { ص. ایشی اولمیان، برایشله اشتغال ایتمین، بوش، معطل؛ ایشسز کوجسز = بوش وقت کچیرن، خیلاز.

ایشسزلك { س. ایشله اشتغال ایتمیش، عطالت.

ایشطین { س. طوپراق قندیل.

ایشقرمق { فل. ایصلیق چالمق، قوش کبی اوتمك.

ایشقریق { س. طوپراقدن صو دودوکی.

ایشقنه { س. (ر.) قره مرجان بالیغی.

ایشلتمك { فت. ١. ایش کوردیرمك، ایشله مشغول ایتمك، چالیشدیرمق : باغچه‌سنده دائما اوچ درت عمله ایشلدیر. ٢. کچیرمك، نفوذ ایتدیرمك : بوروزکار صوتوغی آدمك ایلیکنه قدر ایشلدیر. ٣. جراحتلاندیرمق، جراحتلی بر حالده طوتمق : یاقی‌یی برقاچ کون ایشلتدم. ٤. برشیئی اصلاح ایچون اوزرنده دوشمك : بو یازی‌یی دها ایشلتملی.

ایشلتمه { س. ایشلتمك فعلی. با : ایشلتمك.

ایشلدیجی { ص. ایشلدن، چالیشدیران : دمیر یول خطنك ایشلدیجی شرکتی.

ایشلك { ص. ١. چوق ایشلنن، دائما ایشلر، ممر : ایشلك یول، سوقاق. ٢. تجربه‌لی، ادمانلی، آلیشیق، سهل : ایشلك یازی، ایشلك قلم. ٣. ایی ایشلر، طیقانمش ویا بوزوق اولمیان : ایشلك چبوق، ساعت.

ایشلمك { یاخود ایشله‌مك. فل. ١. ایش کورمك، ایشله اوغراشمق، مشغول اولمق، کونده سکز ساعت ایشلر. ٢. کیرمك، نفوذ ایتمك : صو طوپراغك ایچنه ایشلمش. ٣. تأثیر ایتمك : ایچمه ایشلدی؛ صوثوق ایلیکمه قدر ایشلدی. ٤. (ماکینه وسائره) متحرك اولمق، بوزوق ومعطل اولمامق: ساعت، بارومتره، ماکنه، دکرمن ایشلیور. ٥. چوق کیدیلوب کلمك، بطال اولمامق : بو یول چوق ایشلیور؛ یکی آچیلان دکان، غازینو ایی ایشلیور. ٦. جراحت باغلامق، جراحتلانمق، تقیح ایتمك : یاره، چبان چوق ایشلیور. == فت. ١. یاپمق، اعمال ایتمك : نه ایشلیورسك ؟ ٢. اویمق، حك ایتمك، اویه‌رق تزیین ایتمك : بو طاوانی کوزل ایشلمشلر. ٣. ایکنه ایله نقش ایتمك : آطلاس اوزرنده ایکله کوزل چیچکلر ایشلیور.

ایشلمه { س. ایشلمك فعلی. با : ایشلمك. == ص. نقش ویاحك ایشی، اویمه.

ایشلمه‌لی { ص. صیرمه ویا ایکله نقش وتزیین اولنمش.

ایشلنمك { مج. ١. اعمال اولنمق، یاپلمق : بوصیجاقده ایش ایشلنمز. ٢. حفر ویا حك یاخود نقش ایدلمك : طوپراق یومشاقدر قولای ایشلنیر؛ میشه آغاجی زور ایشلنیر؛ لاجورد آطلاس اوزرنه صیرمه ایشلنیرسه کوزل کوستریر. ٣. چالیشلمق، ایش کورلمك :

كونده سكز ساعت ايشلير .

ايشلنمه { س. و :

ايشلنيش { س. ايشلنمك فعلى و طرزى. با: ايشلنمك.

ايشليش { س. ايشلمك فعل وطرزى. با: ايشلمك.

ايشنمك { لج. چيش ايدلمك، صو دوكلك : هر يره ايشنمز.

ايشه مك { فل. [اصلى : « اشه لمك » دن اشيمك] صو دوكمك، چيش ايتمك. تبول ايتمك . = فت. ادرارله ويا ادرار يرينه چيقارمق : قان ايشه‌دى .

ايشيتديرمك { فت. طويورمق، اسماع ايتمك : بوروزكارده سسكى نصل ايشيتديره جكسك ؟

ايشيتمه‌زلك { س. ايشيتمه‌مه، ايشيتمه‌يش: ايشيتمزلكه كلمك = ايشيتمز كبى اولمق، صاغرلغه اورمق . [اليوم استانبولده ايشيتمه‌مزلكه كلمك دينير.]

ايشيتمه‌زلنمك { فل. ايشيتمز كبى اولمق، ايشيتمزلكه كلمك، صاغرلغه اورمق .

ايشيتمك { فت. ١. طويمق، قولاقله حس ايتمك. سمع، استماع ايلمك : سسكزى ايشيتدم؛ كيجه آتيلان طوپى ايشيتدم . ٢. خبر آلمق، استخبار ايتمك : كلديككزى دون ايشيتدم؛ برشى ايشيتدم عجبا صحيح ميدر ؟ ٣. ديكلمك، قولاق آصمق : نافله آغزكزى يوريورسكز اوآدم ايشيتمز؛ نصيحت ايشيتمز. || ايشيتمزدن كلمك = ايشيتمز كبى اولمق، صاغرلغه اورمق. || لقردى ايشيتمك = معاتب اولمق، عتابه دوچار اولمق .

ايشيتمه { س. ايشيتمك فعلى، سمع، استماع .

ايشيدلمك { لج. ١. طويلمق، مسموع اولمق : بر سس ايشيدلدى؛ بورادن طوپ سسى ايشيدلير. ٢. خبر آلنمق، استخبار اولنمق، مسموع اولمق : برسركى كشادينه قرار ويرلديكى ايشيدلمشدر. ٣. ديكلنمك، مسموع ومقبول اولمق : بنم سوزم ايشيدلمدى .

ايشيديجى { ص. ايشيدن، سامع، مستمع .

ايشيق { س. ١. آيدينلق، نور، ضيا : مومك ايشيغى، پنجره‌دن كلن ايشيق . ٢. كيجه تنوير ايدن شئ، موم، قنديل، لامبه : بورايه بر ايشيق كتيرك. || ايشيق ايتمك، ايشيق ويرمك = آيدينلق ويرمك، تنوير ايتمك. = ص. آيدينلق، منور، ضيادار.

ايشيل { ح. مكرر قوللانيله‌رق پارلامغى وكوزلرى پارلاده‌رق باقمغى تصوير وتأكيد ايدر : ايشيل ايشيل ايشيق باقمق .

ايشيلاتمق { فت. پارلاتمق، پارلداتمق : حدتندن كوزلرينى ايشيلاتدى .

ايشيلامق { فل. قرانلقلق ايچندن ضيا ظاهر اولمق، آرالق آرالق پارلامق، يالابيمق: شيمشك ايشيلايوردى. || كوزلر ايشيلامق = اثر حدت كوسترمك .

ايشيمق { فل. پارلامق، پارلدامق، يالابيمق، لامع وضياپاش اولمق، تلألؤ ايتمك : قنديل، الماس، آتش بوجكى ايشيدى .

ايشين { س. ١. كونشك پارلديسى. ٢. اوزاقده لمعان ايدن ضيا .

ايص { س. با : اص .

ايصال { سذ. عر. [«وصول» دن مص. افعال] وصول بولديرمه، ايريشديرمه، يتيشديرمه، اولاشديرمه : مكتوبى محلنه، ارزاق اردوكاهه ايصال ايلدى .

ايصلاتمق { ياخود اصلاتمق. فت. صويه باتيرمق ويا اوزرينه صو سرپمك، نمناك ايتمك، تبليل وترطيب ايلمك : بزى، اللرى ايصلاتمق. || مج. دوكمك، طياق آتمق .

ايصلاديش { س. ايصلاتمق فعلى وطرزى، ترطيب، تبليل. || مج. ضرب، كوتك، طياق.

ايصلاق { ياخود اصلاق. ص. صويه باتيرلمش وياصو طوقنمش، نمناك، رطيب، تر. || ايصلاق قارغه = مسكين .

ايصلاقلق { س. صويه بولاشمش اولان شيئك حالى، نمليلك، تبلل، ترطب : بواثوابده برايصلاقلق واردر.

ايصلامق { فت. ايصلاتمق. مص.

ایصلانمق فط. صویه بولاشمق، نملی اولمق، تبلل و ترطب ایتمک: اثوابم، الم ایصلاندی.

ایصلیق یاخود اصلیق. س. ایشقرلدیغی وقت آغزدن چیقان اینجه سس، صفیر: ایصلیق چالمق = بوسی چیقارمق، ایشقیرمق.

ایصمارلامق ایصمارلامه و سائره با: اصمارلامق وسائره.

ایصی ایصیتمق. ایصیتمه وسائره. با: اصی وسائره.

ایصیرتمق یاخود ایصرتمق. فت. ایصیرمه‌سوق ایتمک: کوپکلره ایصیرتمق = کوپکلری تسلیط ایتمک. || پارمق ایصیرتمق = حیرتده براقمق.

ایصیرغان یاخود اصرغان ص. ایصیران، دیشله صیقوب قوپاران. = س. ایصیرغان، ایصیرغان اوتی = تماسی جلدی یاقار معروف بر نبات که کسکین‌شجه واینجه برخاوله مستور یاپراقلری واردر، انجره، قریص.

ایصیرغین س. ایصیلک، حرارت قباوجغی.

ایصیرمق یاخود اصرمق. فت. دیشله قوپارمق، دیشله طوتوب صیقمق، عض ایتمک: المایی ایصیردم؛ کوپک الی ایصیردی. || مج. ذم وقدح ایتمک. || آوج ایصیرمق = زیاده حدت ایتمک. || پارمق ایصیرمق = چوق تعجب ایتمک، حیرتده قالمق. || کوز ایصیرمق = طانیر کی اولمق. || یاقه ایصیرمق = یاردم ومدد ایتمک.

ایصیریجی ص. ایصیران، عض ایدن.

ایصیریق س. ایصیرمه اثری، دیش یاره‌سی. || مج. زیان، ضرر. مص.

ایضاً ح. عر. ینه اویله، کذا، کذلک، بودخی، دفعه.

ایضاح سذ. عر. ج. ایضاحات. [« وضوح » دن مص. افعال] آچیق ومفصلاً بیان ایتمه. شبهه براقمیه‌جق صورتده آچیق افاده: ماده‌یی ایضاح ایتمک؛ بوبابده ایضاحات ویرمک.

ایضاحاً ح. عر. آچیقدن بیان وافاده ایده‌رک. شبهه براقمیه‌جق صورتده آچیق و مفصل اوله‌رق: ایضاحاً یازمق.

ایغریب س. [ر. Γρίπος] بیوک بالیق آغی که انواعی واردر. || ایغریب چویرمک = اوسته‌لقله بردن وبیوکجه تمتع واستفاده ایتمک. || ایغریب قایغی = بش چفته بالیق قایغی.

ایغل مه. مکرر قوللانیله‌رق بر مایعک بول بول وسسله آقدیغنی تصویر ایدر: ایغل ایغل آقیور.

ایفاء سذ. عر. [« وفاء » دن مص. افعال] ١. بورج ویا وعدینی ادا ایتمه: ایفاء دین، ایفاء عهد. ٢. برایشی موقع فعله قومه، اجرا. ٣. ایش کورمه، یاپمه، ایتمه، قیلمه: وظیفه‌سنی، خدمتنی ایفا ایتدی. [اجرا واداذن فرقیچون با: اجرا.]

ایق مه. انسانک بوغلیرکن ویا بوغازی طارالمش اولدیغی حالده صیقندی ایله چیقاردیغی سسی تصویر ایدر: ایق ویق یاپمق.

ایقاد سذ. عر. [« وقود » دن مص. افعال] یاقمه، طوتیشدیرمه، اشعال: ایقاد قنادیل ایتمک.

ایقاظ سذ. عر. [« یقظ » دن مص. افعال] اویاندیرمه، اویقودن قالدیرمه. || مج. غفلتدن قورتارمه، عقلنی باشنه طوپلاتمه.

ایقاع سذ. عر. [« وقوع » دن مص. افعال] وقوع بولدیرمه معناسیله قوللانیلیور. سه‌ده، عربیده دوشورمه وسائر معانی‌یه کلوب بومعنایه کلمز.

ایقان سذ. عر. [« یقین » دن مص. افعال] یقین بیلمه، تیقن، صاغلام بیلیش.

ایقل مه. انسان ویا حیوانک بوغلورجه‌سنه وصیقندی ایله نفس آلمسنی تصویر ایده‌رک مکرر قوللانیلیر: ایقل ایقل نفس آلیوردی.

ایقلاتمق فت. زورلایوب صیقه‌رق ایقی دیمکه مجبور ایتمک، اخافه وتضییق ایتمک.

ایقلامق فل. ١. صیقندی آلتنده زحمتله نفس آلمق. ٢. نفس بوغالیرکبی اغلامق. ٣. چوق زحمت ومشقت آلتنده بولنمق، یوک آلتنده ازلمک.

ایقندی س. زیاده انقباضی اولان آدمک ویا وضع حمل

ایده‌جك قادینك زورلامه‌سی .

ایقنمق { فل . ۱. ثقلتله صیقنوب زورله نفس آلمق. ۲. شدتلی انقباض حالنده ویاوضع حملده زورلامق

ایکك { س. تق. قوقو، ایس، را. بحه، بوی .

ایکك { س. با : ایکی .

ایکده { س. اکشی پستنك آغاجی و یوه وچیچکی، غبیرا، سنجد .

ایکدیج { س. و :

ایکدیش { س. انمش آت، بینك بیکری .

ایکدین { ص. [قوقودیمك اولان « ایکك » دن] قوقمش، بوزوق، جلق (یمورطه).

ایکرچین { ص. قرار ویرمین، متردد، موسوس، مر.

ایکرچینلك { س. تردد، وسوسه، وهم. مر.

ایکرنج { س. اکراه، ایکرنمه. = ص. ۱. ایکرنه‌جك، مکروه : پك ایکرنج بر شیئدر. ۲. ایکرنن، استکراه ایدن : ایکرنج طبیعتی واردر. [بونك صحیحی : « ایکرنگج » در.]

ایکرنجلك { س. ایکرنمه، استکراه، اکراه، مکروهیت، تیکسینمه .

ایکرندی { س. ایکرنمه، اکراه، استکراه، مکروهیت ، تیکسینمه.

ایکرندیرمك { فت. ایکرنمه‌سنی موجب اولمق، تیکسیندیرمك، اکراه واستکراه ایتدیرمك .

ایکرنگج { ص. [غا : ایکرنج] هرشیئدن ایکرنن، تیکسینن، استکراه ایدن : ایکرنگج طبیعتی واردر.

ایکرنلمك { مج. ایکرنمه کلمك، استکراه ایدلمك : تمیز آدمدن ایکرنلمز.

ایکرنمك { فل. تیکسینمك، اکراه، استکراه، نفرت ایتمك .

ایکرنمه { س. تیکسینمه، اکراه، استکراه، نفرت .

ایکرنه‌جك { ص. تیکسینمکی موجب، اکراه اولنه‌جق، مستکره .

ایکره‌مك { فل. (بوغا وامثالی) باغرمق، بوکورمك .

ایکریك { ص. چوق باغران وبوکورن (حیوان).

ایکریم { س. با : اگریم.

ایکلتمك { فت. ۱. ایکلمه‌سنی موجب اولمق، زار ونالان ایتمك : پهلوانلر یکدیکرینی ایکلتدیلر. ۲. محزون ومکدر ایتمك . ۳. عکس صدا ایله جینلاتمق : بیوك طوب آتلدقجه طاغلری ایکلتیوردی .

ایکلده‌مك { فل. جینلامق، طنین انداز اولمق.

ایکلدی { س. ۱. ایکلیش، ناله، زاری. ۲. عکس صدا، طنین .

ایکلدیلی { ص. صدا ویرن، عکس صدا ایله اوتن، جینلایان، طنین انداز .

ایکن { فل. ایمك مصدر غیر مستعملندن حال صیغه‌سیدر : ۱. اولدیغی حالده : بن اوندن دها کنج ایکن دها یاشلی کورینیورم . ۲. اولدیغی زمان : بن اوراده ایکن اوبله بر نیت یوغیدی. — مضارع وماضیء نقلی واستقبال صیغه‌لرینه‌ده الحاق ایده‌رك بنه حال ویا زمان بیان ایدر صیغ مرکبه تشکیل ایدر، وبو حالده اکثریا همزه ویاسی حذف اولنور : کیدرایکن (کیدرکن)، کیتمش ایکن (کیتمشیکن، کیتمشکن)، کیده‌جك ایکن (کیده‌جکیکن، کیده‌جککن).

ایکنجی { عب. برنجیدن صکره کلن، ثانی : ایکنجی قپو، آیك ایکنجی کونی؛ اون ایکنجی= ثانی عشر: یکرمی ایکنجی؛ یوز ایکنجی. = س. معاون.

ایکندی { س. اوگله ایله آقشام آره سنده‌کی نماز وقتی، عصر ثانی: ایکندی نمازی، اذانی. || ایکندی اوستی = ایکندی وقتی. || مج. ایکندیدن صکره= وقتسز. پك کج.

ایکندیین { ظز. ایکندی وقتی، ایکندی اوستی .

ایکنه { س. ۱. دیکیشه مخصوص دمیر و چلیکدن سیوری وآرقه‌سی دلیکلی آلت، ابره، سوزن. ۲. دیکن، باتان سیوری شیء. ۳. آری وعقرب کبی بوجکلرك صوقدقلری سیوری شیء. ٤. بعض ماکینه و

آلتلرك سیوری وانجه جزئی: تفنك، دومن ایكنه‌سی. ٥. باشه ویا كوكسه صوقلق اوزره ایكنه‌یه طاقیلی مجوهر: الماس ایكنه، باش ایكنه‌سی. || ایكنه آردی = بر نوع دیكیش. || مج. ایكنه ایپلیك = پك ضعیف و نحیف. || ایكنه دن ایپلیكه = كافهٔ تفرعات وتماتیله. || ایكنه دلیكی. || اولته‌ایكنه‌سی = زوقه. || دیكیش ایكنه‌سی = دیكیشه مخصوص ایكنه. || شیش ایكنه = چوراب اورمكه مخصوص شیشجك. || طویلی ایكنه = آر. قه‌سی طویلی وبووارلاق ایكنه كه بر شیئه ایلیشدیرمكه یارار. || یورغان ایكنه‌سی = یورغان قاپلامغه مخصوص بیوجك ایكنه. || ایكنه یوتمش = غایتله ناتوان.

ایكنه‌جك { س. مج. دومنی ربط ایدن سیوری دمیرل.

ایكنه‌جی { س. ایكنه یاپان ویا صاتان آدم.

ایكنه دان { س. (: تر. ایكنه = م. فا. دان = ادات ظرف. غا. تعبیر. دها غلطی: ایكنه. دانلق. طوغریسی: ایكنه‌لك) ایكنه محفظه‌سی، تنكه ویا كمیكدن اوفاق استوانی محفظه.

ایكنه‌لك { س. ایكنه محفظه. سی، ایكنه‌دان.

ایكنه‌لمك { یاخود ایكنه‌له‌مك. فتـ. ١. ایكنه ایله دلمك. ٢. قالبنی آلمق اوزره كنارلرینی ایكنه ایله دله‌رك اشارت ایتمك. ٣. طویلی ایكنه ایله ایلیشدیرمك.

ایكنه‌لی { صـ. ایكنه‌سی ویا ایكنه كبی اینجه و سیوری بر آلتی اولان: ایكنه‌لی تفنك؛ ایكنه‌لی قارینجه.

ایكه { وایكا. س. تق. صاحب، مالك. مر.

ایكه‌لمك { فتـ. تق. ١. تحت تصرفنه آلمق، مالك و متصرفی اولمق. ٢. تملك (استملاك) ایتمك.

ایكی { عد. بردن صكره كلن صایی، آثنین، دو، ٢: ایكی كشی، ایكی ساعت؛ اون ایكی، یكرمی ایكی، یوز ایكی. || ایكی یوز. با: ایكیوز. || ایكی بیك = الفین. || ایكی آغزلی = ایكی طرفی كسر (بیچاق و سائره). || ایكی چفته = درت كوركلی قایق. || ایكیده بر = نصف. || ایكیده بر، ایكیده برده = پك صیق، هر وقت. || ایكی قات = مضاعف. || ایكی كونده بر = كون آشیری، غباً. || ایكی یوزلی = ١. ایكی طرفی یوز (قماش). مج. مرائی.

ایكی { یاخود ایكك. یوك ویا پنبوق وسائره چوروب قیورمغه مخصوص جلیك. || آرابه ایكیسی = آرابه اوقنك قلمی. || صبان ایكیسی = آغاج میخی. = صـ. ایكی طاش = دكر. منك آلت طاشی.

ایكی { س. با: اكو.

ایكیز { س. صـ. بر حملدن طو. غمش ایكی قارداش، توأم. || ایكیزطوغورمق = بروضع حملده ایكی چوجق دنیایه كتیرمك؛ مج. چوق عذاب چكمك.

ایكیزلمه { صـ. ایكیزلی، چفته.

ایكیزلی { صـ. چفته: ایكیزلی شمعدان.

ایكیشر { عد. هر برینه ویا هر دفعه‌سنده‌ایكی: پاره‌یی تقسیم ایتدیلر ایكیشر لیرا دو. شدی؛ بو فدانلری ایكیشر غروشه آلدم.

ایكیلك { صـ. ١. ایكی غروش. ٢. ایكی غروش قیمتنده اولان: ایكیلك باصمه. ٢. اوقه وسائره ثقلتنده اولان. ٣. ایكی قسمدن مركب.

ایكیله‌مك { فتـ. ایكی یاپمق، اشنی تدارك ایتمك.

ایكیلی { صـ. ایكی شیئی حاوی و یا ایكی شیئدن مركب. = س. اسقامبیل كاغدلرینك ایكی بنكلیسی: سینكك ایكیلیسی.

ایكین { د. تق. عجبا، آیا: كابرمی ایكین؟

ایكیوز { عد. ایكی دفعه یوز، مأ. تین، ٢٠٠؛ بیك ایكی یوز = ١٢٠٠؛ ایكیوز یكرمی = ٢٢٠.

ایل { (آل) س. ١. خلق، ناس، آدملر: ایل عالم. ٢. قوم، قبیله، عشیرت: یكی ایل، اسكی ایل. ٣. بر قوم وقبیله‌نك مسكن ومأواسی: تكه ایلی، تركان ایلی. ٤. مملكت، دیار، ایالت، ولا. یت: روم ایلی، قوجه ایلی. = س. صـ. یبانجی، بیكانه، اغیار: او بنم ایچون ایلدر؛

ایل اوی = یبانجی یر. || ایل بکی، خانی = عشیرت رئیسی. — هلاکویه ایلخانی، وسلالەسنه (ایلخانیه) نامی ویرلمسی بوندندر. || ایله کونه (ایل عالمه) قارشی = یار واغیاره قارشی. || غلط اولەرق (ایلات) صورتندەده جمعی یاپوب، ایلات وعشایر دیرلرکه کوچبه طاقلری و یوروکار دیمکدر.

ایل { س. تق. ییل یرینه سنه معناسیله مستعملدر. با: ییل. — ییلان، ییلدیرم، ییلدیرامق کبی لغتلرك ده اسکی املاسی ایلان، ایلدیرم وسائرەدر.

ایلاد { سذ. عر. [«ولادت» دن مص. افعال] ١. طوغورمه. ٢. طوغورتمه.

ایلاف { سذ. عر. [«الفت» دن مص. افعال] الفت وانسیت ایتدیرمه، آلیشدیرمه. ن.

ایلتمك { معن: ایلدیر. فت. ١. بر ایله یعنی یره کوتورمك، نقل و ایصال ایتمك: بونی فلان یره ایلت: شو ماصەیی بو طرفه ایلدیور. ٢. قاپوب چالمق، سرقت ایتمك، آلوب کوتورمك.

ایلتی { (آلتی) س. [«ایل» دن] ایکی قارداش زوجەلرینك هربرینه نسبتله دیکری، بر قادینك قایننك زوجەسی.

ایلچی { (الچی) س. [«ایل» دن. اصلی: ایلچی] برمملکت ویا دولت طرفندن دیکری نزدینه کوندریلن وکیل، رسول، سفیر؛ بیوك ایلچی = سفیر کبیر: اورته ایلچی = بیوك ایلچینك مادوننده‌کی ایلچی؛ ایلچی وکیلی = مصلحتکذار.

ایلچیلك { (الچیلك) س. ایلچی صفت و مأموریتی، سفارت، رسالت.

ایلدلمك { مج. کوتورلمك، سوق ونقل ایدلمك: اوتەیه ایلدلمك.

ایلدم { ص. نادم، پشیمان. مر.

ایلدملك { س. ندامت، پشیمانلق. مر.

ایلری { یاخود ایلرو. ظر. [اصلی: «ایلك» دن «ایلکاری»] اوکده. کری مقابلی، قدام، پیش: ایلری اولمق، بولنمق، اوتورمق، کچمك؛ ایلری کل. = ص. ١. ایلریده، اوکده بولنان، اوکدن کیدن: ایلری خط، ایلری قرەغول. ٢. دها اوکده بولنان، متقدم، سابق: اوبزدن ایلریدر. ٣. ترقی ایتمش، مترقی، کچمش، اقدم اولان: صنایعده انکلتره فرانسەدن ایلریدر: علوم ریاضیەده او بندن چوق ایلریدر. ٤. وقت صحیحدن زیاده کوسترن (ساعت): بو ساعت چوق ایلریدر. عکسی: کری. = س. ١. اوك طرف، برشیئك اوکی: کاروانك ایلریسی کوزمزدن غائب اولمشیدی. ٢. کیدیلەجك اولان یر. اوکدەبولنان مسافه: یولك ایلریسی دوزدر: ایلریمز اوودر. ٣. کلەجك زمان، آتی. مستقبل: ایلریمز یازدر. || ایلریده = ١. (ظر.) اوکده، باشده. ٢. (ظر) آتیده. استقبالده. || ایلریدن = اوکدن. || ایلری آلمق = تقدیم ایتمك. || ایلریده اولمق = بوکسکجه بر مأموریتده بولنمق. || ایلری چیقمق = قارشیلامق، استقبال ایتمك. || ایلری سورمك = ١. سوق ایتمك، کوتورمك. ٢. درمیان ویا تکلیف ایتمك. || ایلری چکمك = ترقی ایتدیرمك. || ایلری کچمك = تقدم ومسابقت ایتمك. || ایلری کلمك = نشأت ایتمك، منبعث اولمق. || ایلری کلن = اعیاندن اولان، نفوذ واقتدار اصحابندن بولنان. || ایلری کیتمك = ترقی ایتمك. || ایلری وارمق = حدی تجاوز ایتمك، چوق اولمق.

ایلریلتمك { فت. ١. ایلری کوتورمك، ایلری سورمك، تقدیم ایتمك. ٢. ترقی وتفیض ایتدیرمك: آمری آز زمان ظرفنده کندیسنی ایلریلتدی.

ایلریلمك { یا ایلریلەمك. فل. ١. ایلری کچمك، اوکه کچمك، تفوق، تصدر ایتمك. ٢. اوکه طوغری یوریمك، اوکه چیقمق. ٣. چوق ایلری کیتمك. ایلریده بولنمق: بز یوله چیقدیغمز وقت او خیلی ایلریلمشیدی. ٤. ترقی وتفیض ایتمك: ایلریلیه جك برچوجقدر: آمریقالیلر بو صوك زمانلرده چوق ایلریلدیلر. ٥. ساعت ایلری اولمق، وقت صحیحدن زیاده کوسترمك، چوق یوریمك: بو ساعت ایلریلیور.

ایلشمك { ایلشدیرمك. با: ایلیشمك وسائره.

ایلغار ـــ. ۱. باشی بوش آتك درتلمه قوشمه‌سی. ۲. آکسزین هجوم، آقین، دشمن طوپراغنه چاپول ایچون وقوع بولان سواری هجومی. || ایلغار ایتمك = هجوم و آقین ایتمك.

ایلغارجی ـــ. چاپول ایچون دشمن طوپراغنه هجوم ایدن باشیبوزوق سواری عسکری، آقینجی.

ایلغارلامق فل. چاپول ایچون دشمن طوپراغنه آقین ایتمك، آقینجیلق ایتمك.

ایلغامق فل. ۱. (آت) باشی بوش اوله‌رق درتلمه کیدرکبی قوشمق. ۲. (آتلر) قوشوب هرطرفه یایلمق. ۳. چاپول ایچون آتله هجوم ایتمك، آت قوشدیره‌رق هر طرفه اوروب یقمق. مر.

ایلغیم صالغیم ـــ. صیجاق موسمده بخارك چقورجه اووه‌لره یاصلانوب اوزاقدن صو کبی کورینمه‌سی، سراب. [لازم برلغت اولدیغی حالده استانبولجه متروکدر.]

ایلغین ـــ. [اصلی : «یلغق» دن یلغین] انواع عدیده‌سی اولان بر نوع اورمان آغاجی : آق ایلغین = باشلیجه صولاق یرلرده حاصل اولان وآچیق پنبه چیچك آچان نوعی‌که قدرت حلواسنك ایسی بونك یاپراغنده اولور، گزمازی؛ آجی ایلغین = آجی کونلك دینلن ضمنی ویرن جنسی، اثل.

ایلغینجار ـــ. یبانی کراز، آجی کراز.

ایلغینلق ـــ. آق ایلغین اورمانی، قوریلغی.

ایلق ـــ. [صحیحی « ارق » ویا «اوروق»] با : ارق.

ایلقی ـــ. باشی بوش کزن آلیشدیرلمامش آت، خرکله. [تاتارلر بویله‌لرینی اتلرینی یمك ایچون یتیشدیررلر.]

ایلك ص. اولکی، برنجی، مقدم، ابتداکی ، ایلریده‌کی ، صوڭ مقابلی : ایلك ایشمز او اولدی؛ ایلك اوغلی؛ ایلك حرف؛ ایلك بهار. = ح. اك اول، اك باشده، برنجی اوله‌رق : ایلك یارادیلان انسان؛ ایلك سویلدیکی سوز. — بعضاً مجرد تأکید ایچون اولور : ایلك ابتدا = اك اول؛ ایلك اوگجه = اك اوگده.

ایلکلك ـــ. اولکیلك ، برنجیلك.

ایلکین ح. ابتدا، اڭ اول، ابتدادن، ایلك دفعه اوله‌رق : بن ایلکین اویله آکلادم.

اَیلمك فتـ. ایتمك، قیلمق، یاپمق، ایشلمك. — تکلمده آز قوللانیلوب، اسکی کتابتده ایتمك یرینه فعل اعانه اوله‌رق چوق استعمال اولنور، ومصادر عربیه ایله افعال مرکبه تشکیل ایدر : امر ایلمك، بیان ایلمك، امداد ایلمك. || نیله‌یم = نه ایلیه‌یم، نه یاپه‌یم؟ نیلسون = نه ایلسون، نه یاپسین ؟

ایلَمك فتـ. ۱. طوپلایوب طوتدیرمق، چاتمق : ایلر طوتار؛ لباسنی کندی ایلر دیکر. ۲. راست کلمك، تصادف ایتمك، دوش کلمك. مر.

ایلَمك ـــ. چوزلمسی قولای دوکوم، اکرنی دوکوم، حلی قولای عقده.

ایلمَکلَمك یا ایلمکله‌مك. فتـ. اکرتیدن باغلامق، قولای چوزیلور بر دوکوم یاپمق.

ایلمکلی ص. اکرتیدن باغلانمش، قولای چوزیله‌جك صورتده دوکوملنمش.

اَیلَمه ـــ. ایلمك فعلی، ایتمه، قیلمه، یاپمه.

ایلن لن. حجـ. با : ایله .

ایلَنج ـــ. بددعا، انکسار، لعنت. مر.

ایلِندی ـــ. طوتدیرمه، ایلیشدیرمه، دیکیشدن اول ایکی پارچه‌یی بربرینه طوتدیرمق.

ایلَنمَك فتـ. بددعا ایتمك، انکسار ایتمك، قارغیمق، لعنت ایتمك.

اَیلول ـــ. تقویم رومینك اصل یدنجی و آوروپالیلرك شمدیکی ترتیب سقیمنجه طقوزنجی آینك اسم سریانیسیدر. اسم رومیسی (سپتمبر) در، که یدنجی آی دیمکدر.

ایله یاخود ایلن، واختصارله : له، لن. حجـ. ۱. الصاق ایچون وواسطه وآلت بیانیچون اولور، عر. (بِ) فا. (بَ) کبی : ال ایله آلمق، دکنکله اورمق، کوزله اشارت ایتمك، قورشون قلمله یازمق، واپورله کیتمك،

آتله کزمك. ٢. معیت و صحبت وبرابرلك بیان ایدر، عر. (مع) فا. (با) کبی: یارین سنکله مازاره کیده‌جکز؛ بش کشی ایله کلدی؛ اکمکی پینیرله یدی. ٣. طرز واسلوب وکیفیت بیان ایدر: زحمتله یوریمك؛ قولایلقله ایش کورمك؛ کرا ایله او طوتمق؛ معاونتله چکنمك. = حر. ١. عطف ایچون قوللانیلیر: و، ده، دخی: بن ایله سز یارین فلان یره کیده‌جکز = بن وسز؛ کیتمك ایله کلمك = کیتمك وکلمك، کیدوب کلمك. ٢. مصدر عربی وفارسی‌یه الحاق اولنه‌رق ینه عطف معناسیله ربط کلام ایدر: تحقیقات جلیه وخفیه اجراسیله استحصال اولنه‌جق نتیجه‌نك اشعاری، که بو افاده ایله تحقیقات اجراسی وکیفیتك اشعاری مطلوبدر؛ عربی اوله‌رق «بالاجرا» دخی دینلیر؛ خیدودلری اخذ وتوقیفله حقلرنده ایجاب قانونینك اجراسی. ٣. مصادر ترکیه‌یه الحاق اولنه‌رق سببیت بیان ایدر: کیفسز اولمغله کله‌میه‌جکنی یازمش = کیفسز اولدیغندن، اولدیغی اجلدن؛ قیش تقرب ایتمسیله لوازم شتائیه‌نك تدارکی اقتضا ایدر. ٤. ینه مصادر ترکیه‌یه الحاق اولنه‌رق مجرد ربط کلامه ویا «اولمسی اوزرینه» «اولمسنه بناءً»، «اولنجه» کبی بر معنا افاده ایدر: طلب بیوریلان اوراق کوندرلمش اولمغله وصولنك اشعاری. ٥. ضمیره مضاف اسم مصدره الحاق اولنه‌رق زمان واولنجه، اولدیغی آنده کبی زمانجه زیاده تقرب بیان ایدر: بکنیلان اوراقك کلمسیله کیفیت موقع تذکره قونه‌جقدر = کلدیکی آنده؛ سزك عزیمت ایتمکزله ایش دکیشدی = عزیمت ایتدیککز آنده. تأکید ایچون (برابر) کلمه‌سی ده علاوه اولنور: بنم سویلمله برابر ایشه اهمیت ویرمکه باشلادیلر. مصادر عربیه ایله ده اولور: اونك وصولیله برابر ایشه کیریشدیلر. || ایله برابر = ضدیت بیان ایدر، اولدیغی حالده، ایکن، مع: بونکله برابر = بویله اولدیغی حالده، مع هذا: کندیسی وظیفه سنی ایفا ایتمش اولمغله برابر قباحتی اوستنه آلدی = ایفا ایتمش اولدیغی حالده — اسملرك مجردینه وضمیر واسم اشارتك مضاف الیهنه الحاق اولنوب، یالکز بونلردن جمع غائب مستثنا اوله‌رق مجرد حالنده قوللانیلیر: برآدم ایله (برآدمله)، احمدله، انسانلرله. بنمله، بزمله، سنکله، اونکله، بونکله، اونلرله، بونلرله.

ایلیجی { ص. ایلیق، صیجاجقه، صوئوغی قیرلمش.

ایلیتمق { فت. ایلیندیرمق، آز ایصتمق، ویا آز صیجاق قاله‌جق صورتده صوئوتمق.

ایلیجق { یا ایلیجاق. ص. پك آز صیجاق، ایلیقجه.

ایلیجه[1] { س. طبیعی صیجاق صو، صیجاق معدن صوبی، قدرت حمامی. یردن قایناپانه قاینارجه، واوزرنده قبه وابنیه اولورسه قابلیجه دینیر.

ایلیشدیرلمك { مجه. ربط و تعلیق ایدلمك، چنکل ودوکمه کبی برشیئه طوتدیرلمق: بر یره ایلیشدیرلمزسه طورماز.

ایلیشدیرمك { فت. ربط و تعلیق ایتمك، چنکل و دوکمه کبی برشیئه طوتدیرمق، طاقمق: نشانی سترهیه ایلیشدیررلر؛ اثوابی چیوی‌یه ایلیشدیر.

ایلیشمك { فل. ١. ربط و تعلیق اولنمق، طاقلمق، طاقیلوب قالمق: قوغه قویونك ایچنده طاشه ایلیشدی. ٢. طورمق قالمق، ایلیشمش کبی آیریله مامق: بوآدم کیتدیکی یرده ایلیشوب قالیر. ٣. آز طورمق، موقتاً اوتورمق: سن برآز شوراده ایلیش بن شیمدی کلیرم. ٤. شبهه وتردد ایتمك، تعریض ایلمك: مسوده‌یی اوقویوب برایکی یرینه ایلیشدی. ٥. طوقنمق، صاتاشمق، تعرض ایتمك: سز اوکا ایلیشمیك. || کوز ایلیشمك، کوزه ایلیشمك = غیر اختیاری اوله‌رق آرامقسزین خفیفجه کورمك: کوزم بر شیئه ایلیشدی، کوزمه برشی ایلیشدی. || کوکل ایلیشمك = تعشق وعلاقه ایتمك.

ایلیشیك { س. ١. تعلق، مربوطیت، ارتباط، مناسبت، علاقه: اونکله برایلیشیکم یوقدر. ٢. انکل، مانع: ایشك هیچ برایلیشیکی قالمدی؛ بعض

ایلیشیکلره تصادف ایتدك. ۳. حساب، آله‌جق ویره‌جك : ایلیشکی کسمك = حسابی قطع ایتمك؛ ایلیشیك براقامق .

ایلیشیکسز { صـ. ۱. برکونه مربوطیت و تعلق اولمیان، برشیئه متوقف اولمیان: ایلیشیکسز ایش. ۲. کسلمش، حل و فصل اولنمش، برکونه پوسوری اولمیان : ایلیشیکسز حساب. ۳. قیدسز، آزاده و لاابالی، برشیئه مربوط اولمیان: ایلیشیکسز آدم .

ایلیق { صـ. [چ: ایلیغ] آز صیجاق، صوئوغی قیرلمش، نیم کرم : ایلیق صو. [ایصیدلمش مایع وعلی‌الخصوص صو حقنده مستعمل اولوب، مثلا ایلیق هوا دینلمز.]

ایلیقلاتمق { ایلیقلانمق. ل: ایلیتمق، ایلینمق .

ایلیك { سـ. [« ایلك » دن] کمیکك ایچنده یاغه مشابه ماده، مغز، مخ. || ایلیکه ایشلمك، کچمك = چوق و درین تأثیر ایتمك : صوئوق ایلیکمه ایشلدی، کچدی. || ایلیك صیزلامق = درین آغری طویمق. || ایلیك کبی = یومشاق ولذیذ شیء. || مردار ایلیك = اوکورغه کمیکی ایچنده‌کی مغز. || ایلیك یاغی = چوروشك ایچه‌سی.

ایلیك { سـ. [« ایلمك » دن] لبا. سك دوکمه کچمکه مخصوص دلیکی، عروه : کوملکه ایلیك آچمق: سترمنك ایلیکنه چیچك طاقمق .

ایلیکلمك { [یا ایلیکه‌مك. فتـ. دو. اکه‌یی ایلیکه کچیره‌رك اثوابی طوتدیرمق، قاوشدیرمق: ستره‌سنی ایلیکلدی.

ایلیکلنمك { فط. اثوابی قاوشد. یروب دوکمه لرینی ایلیکلرینه کچیرمك : ایلیکلمز دن بیوکلرك حضورینه چیقلماز. = (اثواب) دوکمه‌لری ایلیکلره کچیرلمکله قاوشدیرلمق : اثواب طار اولنجه ایلیکلنمز، زور ایلیکلنیر .

ایلیکلی { صـ. دوکمه‌لری ایلیکلره کچیرلمش، قاوشدیرلمش: ستره‌سی ایلیکلی ایدی .

ایلیمق { فل. ایلیق اولمق، صوئوغی قیرلمق، آز صیجاق قاله‌جق صورتده صوئومق : صو ایلیدی .

ایلیندیرمق { فتـ. ایلیقلاتمق، ایلیق یاپمق، صوئوغی قیروب ویا برآز صوئوتوب آز صیجاق براقمق .

ایلینمق { فل. ایلیق اولمق، صوئوغی قیرلمق، آز صیجاق قاله‌جق صورتده صوئومق ویا آز ایصینمق .

ایم { سـ. تقـ. علاج، دوا: قوجه قاری ایمی. [ام کبی.] مر.

ایماء { سـ.ذ. عر. [« ومأ » دن مصـ. افعال] ۱. اشارتله آکلاتمه، آچیقدن سویلمکسزین افهام: کلمه‌جکنی بکا ایما ایتدی: بوحرکتی اونی ایما ایدیور. ۲. اشارت .

أیمان { سـ.ذ.ج.عر.فد: یمین. لا: یمین. — [فد: ترکجه‌ده غیر مستعمل « ایمن »] صاغ اللر. ذ.

ایمان { سـ.ذ. عر. [« امن » دن مصـ. افعال] ۱. اینانمه : قدره ایمانم واردر. ۲. دین‌حقی قبول ایتمه، وحدانیت ونبوتی تصدیق ایله، قلب ایله تصدیق ودیل ایله اقرار ایتمه : ایمان ایتمك ذ.، ایمانه کلمك، ایمان کتیرمك = مؤمن اولمق؛ رسول‌الله (صلعم) افندمزه الك اول ایمان کتیرن. || مجـ. ایمانه کلمك = عاقبت حقی تسلیم وقبول ایتمك، نهایت طوغری یوله کلمك: هاه! شویله ایمانه کل .

ایمانسز { صـ. ۱. الله ورسول اللهه اینانمیان، دینسز، ملحد. ۲. مرحمتسز، انصافسز، غدار. ۳. یاغسز، یاوان، قوری : ایمانسز پینیر .

ایمانسزجه { حـ. انصافسزلقله، مرحمتسزجه، غدارانه .

ایمانسزلق { سـ. ۱. دینسزلك، الحاد. ۲. مرحمتسزلك، انصافسزلق، غدارلق .

ایمانمق { فتـ. [علاج وتدبیر وچاره دیمك اولان «ام» یا « ایم » دن اولمق احتمالی واردر.] قایرمق، کوزتمك، تأمین ایتمك، چاره‌سنی بولمق. = فل. کندینی قوریمق، قایرلمق .

ایمبات { سـ. [یاریم روزکار معناسیله فا. « نیم باد » ویا دکز روزکاری معناسیله عر. فا. « یم بادی » تعبیرلرندن غلط عد اولنمسی پك بعید وفا.

حش برخیالدر. غروب دیمك اولان « باتی » دن اولمسی احتمالی دها قویدر.] اکثریا غرب ویا غرب شمالیدن اسن سرین دکز روزکاری: ایمبات اسیور.

ایمپراطور { یاخود امپراطور. س. [لا. Imperator] قرالدن دها بیوك ودها مستقل عد اولنان حکمدار، نیم مستقل حاکملره دخی حکمی جاری اولان حکمران: آلمانیه، آوستریا، روسیه ایمپراطورلری.

ایمپراطورلق { س. ۱. ایمپراطور عنوان وصفتی: پروسیه قراللرندن برنجی ویلهلم آلمانیا ایمپراطورلغنی اعلان ایتمشدر. ۲. بر ایمپراطورك تحت حکمنده بولنان دولت، حکمداری ایمپراطور عنوانی حائز اولان دولت: آلمانیه، روسیه ایمپراطورلغی.

ایمپراطوری { ص. [فا. یاء نسبت علاوه‌سیله] ایمپراطوره منسوب ومتعلق: باامر ایمپراطوری، ذات ایمپراطوری.

ایمپراطوریچه { س. ۱. ایمپراطور زوجه‌سی: آلمانیه ایمپراطوریچه‌سی. ۲. ایمپراطورلق مقامنده بولنان قادین: انکلتره قرالیچه‌سی هندستان ایمپراطوریچه‌سی عنوانی دخی آلمشدر.

ایمدی { یاخود امدی. حر. ۱. بناءً علیه، بنابرین، بوحالده، بویله اولدیغی حالده، فا. پس، عر. ف، خلاصه واجماله دلالت ایدر: ایمدی سز نه یاپه‌جقسکز؟ ۲. آرتق، غیری: کل ایمدی؛ ای سویلیك ایمدی. [بو ایکنجی معنا ایله جمله‌نك آخرینه کلیر و «ایندی» یاخود « ندی » تلفظ اولنور: کاندی.]

ایمرندیرمك { فت. آرزو ایتدیرمك، کوزل ولذیذ برشیئ کوستروب برینك اشتهاسنی اویاندیرمق، رغبت ایتدیرمك: موسمسز وقتده اوکوزل یملکاری کوستروب ده هرکسی ایمرندیرمکده معنا وارمیدر؟

ایمرنمك { فل. کوزل ولذیذ برشیئ کوروب اشتهایه کلمك، زیاده آرزو ورغبت ایتمك: مناو دکاننك اوکندن کچرکن میوه‌لره ایمرندم.

ایمز { فل. کون وصیرورت بیان ایدن « ایمك » مصدر غیر مستعملندن مضارع منفی اولوب، بزجه مستعمل دکل ایسه‌ده، چغتاییجه‌ده «ایماس» املاسیله قوللانیلوب، دکلدر واولماز دیمکدر.

ایمزغمق { یاخود ایمزکمك. با: ایمزغمق.

ایمش { فل. کون وصیرورت بیان ایدن « ایمك » مصدر غیر مستعملندن ماضیٔ نقلیدر: او ایش اویله ایمش: آرادیغکز آدم اوراده ایمش. — فعل اعانه اوله‌رق افعال سائره‌نك مختلف صیغه‌لرینه التحاق ایده‌رك روایت ماضی، روایت مضارع، روایت استقبال کبی صیغ مرکبه تشکیل ایدر؛ وبوتقدیرده اکثریا همزه‌سی وبعضا یاسی ده حذف اولنور: کلمش ایمش، کلیر ایمش (کلیرمش، کلیرمش)، کله‌جك ایمش (کله‌جکمیش، کله‌جکمش)، کلملی ایمش وسائره.

ایمك { فل. کون وصیرورت بیان ایدر، اولمق، اولنمق. — بوفعلك مصدری ودیکر برقاچ صیغه‌سی متروك وغیر مستعمل اولوب، « اولمق » فعلندن تضمین اولنور. صیغ مستعمله‌سی بروجه آتیدر. مضارع: ایم (ام، م) سك، در، ایز (یز، ز) سکز، درلر؛ ماضیٔ شهودی: ایدم، ایدك، ایدی، ایدك، ایدیکز، ایدیلر (شمدی حکایهٔ حال مقامنده قوللانیلوب، ماضیٔ شهودیسی یرینه « اولدم » مستعملدر.)؛ ماضیٔ نقلی: ایمشم، ایمشسك، ایمش، ایمشز، ایمشسکز، ایمشلر؛ صیغهٔ شرطیه: ایسه‌م، ایسه‌ك، ایسه، ایسه‌ك، ایسه‌کز، ایسه‌لر؛ صیغهٔ حالیه: ایکن؛ صیغهٔ وصفیه: ایدیکی (ایدوکی).

ایمن { ص. عر. [« یمن » دن صفت.] یمنلی، میمنتلی. ز.

ایمنمق { فت. فل. با: ایمانمق.

ائمه { س. ج. عر. فد: امام. با: امام.

ایمزغمق { فل. یاخود:

ایمزکنمك { فل. ۱. اوبوقلامق، اویقویه غلبه ایدوب دفع ایده‌مه‌مکله یاتمقسزین صاللانوب طورمق. ۲. (آتش) قاراوب سوکنمش کبی طورمق.

ایمك { سـ. باشك تپه‌سنده‌كی یومشاق یر، بنغلداق، یاقوخ.

این { سـ. یبانی حیوانلرك یر آلتنده اولان مسكنی، غار، مغاره، كهف: آیی اینی.

این { ش. فا. قریبه اشارت ایچوندر، بو، شو، مقابلی: آن، او. این وآن = شو بو. ‖ بعد ازین = بوندن صكره. ‖ بنابرین = بناءً علیه. (همزه‌سنك حذفیله.)

ایناق { صـ. تق. ۱. سوزینه اینانیلیر، معتمد، مؤتمن. ۲. مشاور، مستشار. == سـ. رأی، استشاره.

اینان { سـ. ۱. اینانمه، امنیت، وثوق، اعتماد، قناعت، یقین: اینان كلمك = قناعت حاصل اولمق، قانع اولمق؛ اینان اولسون = ایناكز. ۲. ایمان، اعتقاد.

ایناںج { صـ. شایان اعتماد، موثوق، امین، معتمد.

ایناندیرمق { فتـ. ۱. اینانمغه سوق واجبار ایتمك، قاندیرمق، اقناع، تأمین ایتمك: بن سزی ایناندیره‌مدم، الله ایناندیرسین. ۲. (یالانی) قبول ایتدیرمك، آلداتمق.

اینانلمق { مجـ. صحیح نظریله باقلق، طوغری دیه قبول اولنمق: اینانیله‌جق شیٔ دكلدر.

اینانمق { فتـ. (خالص تركجه برلغت اولدیغی حالده، برنجی هجاسنك خفیف یعنی اینجه اوقونمسیله آهنك قاعده‌سنه مخالفتی غریبدر. اساساً كسرهٔ ثقیله ایله اولمه‌جغنده شبهه یوقدر.) ۱. طوغری نظریله باقمق، صحیح دیه قبول ایتمك، قبول وتصدیق ایتمك: انسان هر ایشیتدیكنه اینانمملی. ۲. ایمان كتیرمك، اعتقاد ایتمك، قلب ایله تصدیق و دیل ایله اقرار ایتمك: اللهك برلكنه وحضرت محمد (صلعم) افندمزك نبوتنه اینانمق.

اینانمه { سـ. ۱. اینانمق فعلی، تصدیق، قبول. ۲. ایمان، اعتقاد، دیانت.

اینانیش { سـ. اینانمق فعلی و طرزی: بو نصل اینانیش.

اینتی یوف { سـ. عو. بوش شیٔ، مالایعنی، صاچه صاپان، اهمیتسز وكولنج: اینتی یوفدن شیئلر؛ اینتی یوفدن خانه.

اینجالیز { سـ. ترشیی یاپیلیر برنوع یبان صارمساغی ویا صوغانی.

اینجقرمق { فل. ۱. معده‌ده چیقمق ایستر هوا وار ایمش كبی غیر اختیاری بر حركت اختلاجیه كلمك، ایقلامق. ۲. بوغلیرجه سنه فیقلایه‌رق آغلامق. (هیچقرمق دخی دینیر.)

اینجقریق { سـ. ۱. معده‌دن كلن غیر اختیاری حركت اختلاجیه كه ایقلامق صورتنده ظاهر اولوب انسانی راحتسز ایدر، فواق. ۲. فیقلایه‌رق آغلامه. ‖ اینجقریق طوتمق = ۱. اینجقریغه طوتلمق. ۲. چكه آتمق، فواق الموته اوغرامق.

اینجلتمك { فتـ. اینجه یاپمق، دها اینجه بر صورتده قومق، ترقیق ایتمك: قلمی، سسی اینجلتمك.

اینجلمك { فل. ۱. اینجه ویا دها اینجه اولمق، اینجه‌لنمك: بو ایپ پك اینجلدی. ۲. یالاندن ظرافت كوسترمك، ظرافته اوزنمك.

اینجو { سـ. با: اینجی.

اینجه { صـ. ۱. قالین مقابلی، رقیق، باریك: اینجه بر دكنك. ۲. اوفاق، دقیق، خرده: اینجه اون، اینجه توز. ۳. سیوری: اینجه بورن. ۴. مجـ. ظریف، نازك، نارین: اینجه ایش، اینجه نقش، اینجه صنعت. ۵. ذكاوتلی، ادراكلی، فراستلی: اینجه ذهن. ۶. خفیف، مختصر: اینجه دونما، اینجه قره قول. ۷. مؤثر، كسكین: اینجه آغری. ۸. قولاغه خفیف كلن: اینجه سس، اینجه ویرلدی. ‖ اینجه خسته‌لق = سل الرئه، ورم. ‖ اینجه‌ساز = الاتورقه چالغی، طاول وسرنانك غیری اوله‌رق كمان و دف و سائره‌دن مركب چالغی طاقمی. ‖ اینجه كسیم = چلیمسز، نحیف. == حـ. ۱. اوفاق وخرده اوله‌رق: اینجه دوكمك. ۲. مدققانه: چوق اینجه صورییور. ‖ اینجه‌دن اینجه‌یه = پك مدققانه. ‖ اینجه اله‌یوب صیق طوقومق = تعمیق وتحقیق ایتمك؛ برایشك پك ایلروسنه وارمق.

اینجه‌جك { صـ. پك اینجه، پك دقیق وخفیف: اینجه‌جك قلم، سس، ایش. == حـ.

پك اینجه اولەرق : اینجەجك دوكمك .

اینجەرَك { یا اینجرك. ص. نازك، باریك، نارین، فدان كبی : اینجەرك بوی .

اینجەلَتمك { با : اینجالتمك.

اینجەلِك { س. ١. اینجه اولان شیئك حالی ، قالینلق مقابلی، رقت. ٢. اوفاقلق، خردەلك، دقت. ٣. نازكلك، نارینلك، ظرافت. ٤. خفیفلك، كسكینلك.

اینجه لَنمك { فل. با : اینجلمك .

اینجی { یا اینجو. س. قابوغی صدف دینلن استریدیه جنسندن برحیوان بحرینك ایچندن چیقان معروف ذی قیمت دانه‌لركه قا. دینلرجه اسباب زینتدندر، لؤلؤ، درّ : اینجی طاقمق، دیزمك. — پك بیاض وكوچك كوزل دیشلر دزده كنایه اولور. || اینجی چیچكی = بیاض ویووارلاق بر جنس اغاج چیچكی || اینجی دانه‌سی = دردانه، پك كوزل چوجق ویا قیز. || آغزندن اینجی صاچمق = بیوك برفصاحتله كوزل سوزلرسویلمك. || اینجی صوغانی = برجنس كوك .

اینجیتمك { فتـ. ١. طوقنمق، ایلیشمك. ٢. جان آجیتمق، الم ویرمك، اذا وجفا ایتمك : اوصلی چوجقلر حیوانلری اینجیتمزلر. ٣. خاطر قیرمق، دلكیر ایتمك : آبدال آدمدر اینجیتمه‌یك. ٤. آغریلی ویا یاره‌لی بر عضوه طوقنوب آغریتمق : قولمی، چبانمی اینجیتدیكز. ٥. اورمق آغریه‌جق برحاله كتیرمك، یاره وبره اولمدیغی حالده آغریتمق : آتدن دوشوب قولنی، باجاغنی اینجیتمش. || اینجیتمه‌بنی = سرطان علتی. عو.

اینجیتمه { س. اینجیتمك فعلی . با : اینجیتمك .

اینجیدیجی { ص. ١. اینجیدن آغریدان. ٢. اذا وجفا ایدن .

اینجیدیلش { س. اینجیتمك فعلی وطرزی . با : اینجیتمك .

اینجیر { یاخود انجیر. س. [فا. انجیردن] معروف میوه، تین. كه بادنجان، قواق، لوب انجیری كبی انواعی واردر : تازه، قوری اینجیر. || اینجیر آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج كه ایری یاپراقلی وچوق ایلیكلی اولور. || اینجیر چكردكی = كوچكلكدن كنایه‌در : بر اینجیر چكردكنی طولدیرماز = پك آز. || اینجیر قوشی = صاری صندال نوعندن برقوش . || فرنك، عرب اینجیری = قاقتوس جنسندن قبوغی دیكنلی وایریجه چكردكلی برنوع میوه .

اینجیك { ص. خفف صورتده اورلمش ویا قیرلمش (عضو) : قولی اینجیكدر. = س. اینجینمش، اورلمش بر قولنده اینجیكی واردر .

اینجیك { س. ساقك اینجه‌كیكی، دیزك آلتنده‌كی كیك . || اینجیك یخنیسی = قویونك دیزدن ساقك اورته‌سنه قدر اولان پارچه‌لرندن یاپلمش نخودلی یخنی .

ایندیرتمك { فتـ. آشاغی آلدیرمق، تنزیل ایتدیرمك .

ایندیرلمك { (آندیرلمك) . فجـ. ١. آشاغی كوتورلمك، تنزیل ایدلمك : بو كراسته طاغدن ایندیرلمشدر. ٢. آزالدلمق، تنزیل وتنقیص ایدلمك : ذخیره‌نك فیأتی ایندیرلدی. ٣. آشاغی قویولمق : پرده ایندیرلدی .

ایندیرمك { فتـ. ١. آشاغی كوتورمك، تنزیل ایتمك : طاغدن كراسته، رافدن اشیا ایندیرمك . ٢. حیواندن، آرابه‌دن آشاغی آلمق : یولجیلری آرابه‌دن ایندیردیلر. ٣. آزالتمق، آشاغیلاتمق، تنزیل ایتمك : اتك فیأتنی ایندیردیلر؛ پوسته اجرتلرینی ایندیردی. ٤. طرح وتنزیل ایتمك، حسابدن آشاغی اورمق : مصرفی ایندیردكدن صكره ایرادی حساب ایتملی. || باشندن ایندیرمك = قهرلاندیروب نزول اصابتنه سبب اولمق. || ختم ایندیرمك = ختم ایتمك . || كمی ایندیرمك = یكی یاپلمش كمی‌یی صویه، دكیزه القا ایتمك .

ایندیریجی { ص. آشاغی ایندیرن، تنزیل ایدن .

اینك { س. صیغیرك دیشیسی، بقره.

اینکجی { س. ١. اینك چوبانی، صیغیرتماج. ٢. اینك بسلیوب سودینی صاتان آدم.

اینکجیلك { س. اینك بسلیوب سودینی صاتان آدمك حال وصنعت وتجارتی.

اینکلك { س. اینکلره مخصوص محل، اینك آخوری.

اینلمك { (آکلك) لج. آشاغی کیدلمك، نزول اولنمق: بورادن اینلیر.

اینمك { (آکمك) فل. ١. آشاغی کلمك، نزول، هبوط ایتمك: کوکدن ایندی؛ حیوانات طاغدن اینیور. ٢. دوشمك، سقوط ایتمك: طامدن اینن صو. ٣. آزالمق، تناقص، تنزل ایتمك، چیقمق مقابلی، فیآتی دوشمك: اکمك فیآتی ایندی، قهوه ایندی. ٤. دوز اولمق، دوشمك، قبارمق مقابلی: شیش ایندی. ٥. کسب سکون ایتمك، تسکین اولنمق، مندفع اولمق: صیتمه، آتش ایندی؛ حدتی ایندی. ٦. حیوان ویا آرابه‌دن یره آیاق باصمق: اثنای راهده صباحدن اقشامه قدر هیچ اینمدك. ٧. قونمق، مسافر اولمق، منزل طوتمق: بو اقشام نره‌یه اینه‌جکز؟ کلن مسافرلر کیمك اوینه اینه‌دیلر؟ ٨. تدنی وتنزل ایتمك. ٩. دوشمك، ییقلمق: دیوار ایندی. ١٠. نزول اصابت ایتمك: یورکنه ایندی.

اینمه { (آنمه). س. ١. اینمك فعلی، نزول، تنزل. ٢. طامله، نزول، فلج، سکته: کندیسنه اینمه ایندی.

اینهان { ص. اوبور، اکول.

اینی { (انی). س. کوچك قارداش. مر.

اینیش { (انیش). س. ١. اینمك فعلی وطرزی: بر اینیش ایندی‌که. ٢. یوقاریدن آشاغی‌یه مائل یر، یوقیش مقابلی، مائل، شیو، نشیب: حیوانه اینیش‌ده زور کلمیر، یوقیش‌ده؛ اینیش اینمك. ٣. مج. انحطاط. || اینیش آشاغی = اینیشده، اینیش اینرکن. || اینیش یوقیش = انکبه، دوز اولمیان محل.

اینیشته { س. با: انیشته.

اینیك { اینیکلمك. با: آنیك و سائره.

ایو { ایولك، ایولشمك وسائره. با: ایی وسائره.

ایواء { مصد. عر. [«اواء» دن مصد. افعال] قوندیرمه، یرلشدیرمه، منزل و مأوی قزاندیرمه، اسکان. ز.

ایوالله { حد. عر. [ای = حرف تصدیق ـ والله = قسم] ١. اوت. نعم، بلی، اویله اولسون. ٢. تشکر ایدرم، الله راضی اولسون! ٣. الله‌ه اصمارلادق. || ایوالله دیمك = هرشیئه راضی اولمق، درویشانه توکل ایتمك.

ایوان { س. فا. ١. کوشك، قصر. ٢. بیوك صاله، صالون، دیوان: ایوان کسری = عراقده طیسفون خرابه‌لرنده اسکی ایران حکمدارلرینك جسیم برسرایلرینك ویرانه‌سی.

ایواه! { حد. فا. یازیق، هیهات! (ایواه! = س. ایواهلر = یازیقلر، تلهف: ایواهلر اولسون.

ایود { یاخود ایتود. س. با: یتود.

ایودیرمك { فتـ. قوشدیرمق، عجله ایتدیرمك. مر.

ایورمك { فتـ. با: ایویرمك، اویرمك.

ایوز { س. حیوانانی صوقوب قانادان مربع الشکل بر جنس سیکك.

ایوکن { ص. قوشان، عجله ایدن، عجول، شتابان. مر.

ایوکنلك { س. قوشمه، عجله، عجوللك، شتابانلق. مر.

ایوکی { س. آغاج اویان صنعتکرلرك قوللاندقلری برنوع اوفاق بالطه، ال بالطه‌سی.

ایومك { فل. قوشمق، سرعت وعجله ایتمك، شتاب ایتمك، شتابان اولمق. مر.

ایوی { س. قوشمه، عجله، شتاب، سرعت. مر.

ایویدی { ص. عجول، صاوورووق.

ایویدیلك { س. عجوللك، صاوورولق.

ایویرمك { فتـ. ١. قوشدیرمق، عجله وشتاب ایتدیرمك. ٢. دوندیرمك، چویرمك. [«اویروب چویرمك» تعبیرنده قوللاندیغمز «اویرمك» فعلی بوندن غلطدر].

ایویك { س. قاره باتمیوب اوستنده ایومك ایچون آیاقلره طاقیلان اوزون تخته قایدیراق.

ایهام { سذ. عر. ج: ایهامات. («وهم» دن مص. افعال) ۱. وهم ایتدیرمه، وهم وشبهه و تردده دوشورمه. ۲. د. ایکی معناسی اولان بر کلمه‌نك اك آز قوللانیلان معناسنی قصد ایدرك استعمالی. || ایهام قبیح = ادب وتربیه‌یه مغایر بر معنای مجازی مرام ایتمه.

ایی { یاخود ایو. ص. ۱. بكنیله‌جك، مقبوله یچه‌جك صورتده اولان، طیب، جید، خوش، نیك: ایی ایش، ایی خوی، ایی آدم. ۲. فائده‌لی، نافع، كارلی: ایی ایش، ایی تجارت. ۳. كافی، وافی، الویرر، یتیشیر: بر اثوابه اوچ متره قماش ایستدر؛ اون بیك غروش ایی پاره‌در. ۴. اویغون، موافق، مناسب: بو اثواب سزه ایی كلدی؛ پوتین آیاغمه ایی كلدی. ۵. صحتده، صحت وعافیتی یرنده: اییمیسكز؟ بز ایی یز لكن پدر بر آز كیفسزدر. || اب ایی (ایی) = اولدقجه ایی؛ كافی، خیلی مقدارده. || پك ایی = چوق ایی، اعلا. == ح. خوش حال وصورتده: ایی یاپمشسكز ایی سویلدی. == س. ایی شیء، بر شیئك ایی جهتی، ایلك: اییی كوتیدن فرق ایتملی؛ اییسنی آلوب كوتیسنی براقمق. || ایی اولمق = ایلشمك، خسته‌لقدن قالقمق، قورتلمق. || ایی اولدی كه = اصابت اولدی كه... || ایی ایتمك = فائده ایتمك، ایی كلمك، نافع اولمق: او علاج بنی ایی ایتدی. || ایی ایش = (استهزا طریقیله) بویله ایش اولورمی؟ بو نصل ایش؟ || اییدن ایی = تماميله، بسبتون: اییدن ایی صباح اولمشیدی. || ایی ساعتده اولسونلر = جنلرك وكنایةً كوتی آدملرك اسملری آكلدیغنده ایراد اولونور دعادر. || اییسی = مرجعی، اك مرجح طریق: اییسی هیچ قاریشمامقدر. || اییسی كوتیسی = نیك و بدی. || ایی كلك = اویغون اولمق. || ایی كون = اقبال، سعادت؛ ایی كون احبابی = بر صیقندیسی اولان احبابنك یانه یاناشمیان. || ایی كون كورمش = اولجه غنا وثروت ایچنده بولنمش. || ایی كیتمك = ایشی یولنده اولمق وحسن حركتده بولنمق. || ایی كوتی = هر نه اولورسه، ماحضر: ایی كوتی باریته‌جق براوی واردریا. || اییلر = صلحا، ابرار، صلاح حال اصحابی. || ایی وارمق = رغماً بر ایش یاپمق: ایی واردم‌ده سزه خبر ویرمدم.

اییجه { ص. ح. بر آز ویا اولدقجه ایی: اییجه‌در.

ایلتمك { فتـ. ایی یاپمق، ایلشدیرمك.

ایلشدیرمك { فتـ. ۱. ایی یاپمق، اییه چویرمك: بچن كونكی یاغمور هوایی ایلشدیردی. ۲. صحت وعافیت ویرمك، اعادهٔ صحته موجب اولمق: بر آز چیقوب هوا آلمسی كندیسنی خیلی ایلشدیردی.

ایلشمك { فل. ۱. ایی اولمق، دها ایی اولمق: چایرلر چوق ایلشدی. ۲. اعادهٔ صحت ایتمك، خسته‌لقدن قالقمق: خسته ایلشدی. ۳. بربرله آره‌سی ایی اولمق، اصلاح بین ایتمك: فلانله ایلشدك.

ایلك { س. ۱. ایی اولان شیئك حالی، جیادت، خوشلق. ۲. خیر، منفعت، فائده: بونده بر ایلك واركه... ۳. لطف، كرم، احسان، معاونت: بكا بر ایلك ایتمك ایسترمیسك؟ كندیسنه بیوك بر ایلك ایتدی؛ چوق ایلكی طوقندی. ۴. صحت، عافیت، بره: خسته ایلكه یوز طوتدی؛ الله ایلك ویرسین. ۵. حسن معامله، یاواشلق. ملایمت: ایلكله قاندیرملی؛ ایلكله سویلرسه‌كز قبول ایدر. || ایلك بیلیر = شاكر نعمت، متشكر، منتدار.

ایلمك { فل. ۱. ایلشمك، ایی اولمق. ۲. اعادهٔ صحت ایتمك، خسته‌لقدن قورتلمق. ۳. اولمق، كمال بولمق.

ب

ب { (به. عر. باء) ـ. ترکجه
الفبانك ایکنجی حرفیدر.
عبرانیجه‌ده ב وسریانیجه‌ده ܒ
صورتنده یازیلوب، شکل اصلیٔ
قدیمی خانه ویا خیمه‌یی آکدیر.
دیگیچون، السنهٔ سامیه‌ده بو
معنایه دلالت ایدن (بت)
یعنی « بیت » اسمیله مسمادر.
ترکجه‌ده کلمه‌لرك آخرنده (پ)
کبی اوقونور: کلوب، سبب،
رجب. تاریخ محلنده رجب شهر
قرینه‌سنه علامتدر. ابجد حسابنده
یعنی رقم کبی استعمالنده ۲
عددینه دلالت ایدر. — عربیده
مؤنث اولوب، برنقطه‌لی اولمق
مناسبتیله (باء موحده)،
و نقطه‌سی آلتندن اولدیغیچون
(باء تحتانیه) دخی دینلیر.

بِ { حج. عر. ه. به، ایله، ایچون
معنالریله بعض ترکیبات
عربیه‌ده بولنور: نعوذ بالله =
اللهه صیغندق؛ بسم الله (اصلی:
باسم الله) = اللهك آدیله؛ بالله =
الله ایچون؛ مفعول به. [همعنا-
سی اولان آتیده‌کی ادات فار-
سیه‌دن تفریقی اقتضا ایدر.
عربی ترکیبات ایچنده اولنجه،
عربی اولدیغی آکلاشیلوب،
مکسور اوقونمق اقتضا ایدر.]

بَ { حج. فا. ه. به، ایله، ایچون:
دست بدست، ید بید =
الدن اله؛ ساعت بساعت = سا-
عتدن ساعته؛ ماه بماه = آیدن
آیه؛ تا بصباح = صباحه‌دك؛
بحق خدا = الله حقیچون؛ بقول
فلان = فلانك سوزنجه. [کون
بکون کبی ترکجه کلمه‌لره ادخالی
غلط فاحشدر؛ کوندن کونه
دیملی.]

با { حج. فا. ایله، مع: با امر عالی؛
باکمال حرمت وتعظیم؛ باتلغراف.
[استعمالنده هیچ بر احتیاج
اولمیوب، یرینه « ایله » قوللا-
نلمسی البته دها کوزل وقاعدهٔ
فصاحته دها اویغوندر.]

باء { سذ. عر. ب حرفنك اسم
عربیسیدر. باشده‌کی « ب »
ماده‌سنه با.

باب { سذ. عر. ج: ابواب. ۱.
قپو، مدخل: باب مرحمت
آچیقدر. من الباب الی المحراب =
قپودن محرابه قدر، جمله‌سی.
۲. درگاه، دربار، مرجع
عمومی اولان بیوك قپو:
باب دولت؛ جمله‌نك باشی بو بابه
باغلیدر. ۳. بیوك دائره، قپو:
باب عالی = صدارت عظمی و
دیوان همایون ایله داخلیه و
خارجیه نظارتلرینی وشورای
دولتی حاوی دائرهٔ عالیه، پاشا
قپوسی؛ باب مشیخت، باب فتوی =
مشیخت اسلامیه دائره‌سی، شیخ
الاسلام قپوسی؛ باب سرعسکری =
دائرهٔ عسکریه، سر عسکر قپو-
سی. ٤. برکتابك منقسم بولندیغی
اقسامك بهری، که تقسیماتك اك
بیوکی اولوب، اکثریا هر باب
بر قاچ فصله منقسمدر: باب
اول، باب ثانی. ٥. افعال عر-
بیه‌نك صور تصریفیه‌سندن
بهری: برنجی، دردنجی باب؛
افعال، تفعل، استفعال بابی. ٦.
خصوص، ماده، کیفیت: اول
بابده = او خصوصده؛ بو بابده
معلوماتم یوقدر؛ او باب آخر =
او بشقه ایش. ۷. کچید، بوغاز،
دربند. [بو معنا ایله ترکجه‌ده
چوق مستعمل اولمیوب، یالکز
بعض اسماء خاصه‌ده بولنور:]
باب الابواب = شروانده‌کی دربند؛
باب المندب = بحر احمرك جنو-
بنده‌کی بوغاز: باب الدقاق =
جبل طارق بوغازی. || باب
السعادة الشریفه = حرم همایون.

|| باب السعادة الشريفه آغاسی = قیزلر آغاسی، باش آغا. || باب همایون = سرای همایونك بیوك و رسمی قپوسی.

کرك باب وکرك قپو اسملری بومعنا ایله قوللانلدیغندن، ایکیسنده بومعنا ایله بالاستعمال مثلا : باب سرعسکری قپوسی دیمك خطا ایسه‌ده، باب بو معنا ایله وقپو ایسه معنای لغویسیله استعمال اولنه‌رق، « باب سرعسکری دینلن دائره‌نك قپوسی » معناسیله « باب سرعسکری قپوسنده طوران نوبتجی » دنیلیرسه، بوتعبیرده خطا کورمك خطادر.

باب { س. اوغور، یمن سعادت: باب طوتمق = متیمن عد ایتمك.

بابا { س. ١. آتا، پدر، اب، ولد. [اساساً چوجق دیلنه مخصوص اوله‌رق اکثر السنه بیننده مشترکدر. آوروپا لسانلرنده پاپا تلفظ اولنور.] ٢. یاشلی و محترم آدم وبر نوع صفت روحانیه‌سی اولان : حاجی بابا؛ درویش بابا. ٣. بکتاشی شیخی. ٤. باش، طوب : عصا باباسی، طرابزان باباسی. ٥. زنجیلره عارض اولان صرعه‌یه مماثل بر حال عصبی : باباسی وار؛ باباسی طوتمق. == ص. ١. خیرخواه و محترم : بابا آدم. ٢. ارکك، آناج مقابلی : بابا هندی، بابا انجیر. || آخو بابا، آغا بابا = آق صقاللی یاشلی وشایان حرمت آدم. || آق بابا. با : آق. || آنا بابا بر = لابوین (قارداش). || آنا بابا کونی = کیمسه‌نك آناسی باباسی آرامنه وقتی اولمدیغی وطانمدیغی کون، محشر، بیوك مصیبت. || بابا اوجاغی = اجداددن منقول خانه. || اوکسزلر باباسی = یتیم و بیکسلره باقار خیر خواه ومنعم آدم. || بابادن بابایه = اباً عن جد، یوقاری‌یه طوغری متسلسلاً؛ بابادن اوغله، اولاده = آشاغی‌یه طوغری متسلسلاً. || بیوك بابا = بیوك آتا، بیوك پدر، جد. || بابا یوردی = اجداددن منتقل بیوت واملاك. || طقوز بابالی = ولدزنا؛ جن فکرلی آدم.

بابا فینغو { س. با : پاپا فینغو.

باباقوری { س. طبارلری یان کسلمش عقیق جنسی، عین بقر.

باباکوش { س. زهرسز وایصلق چالار برجنس ییلان.

بابالق { س. ١. پدرلك، ابوت. ٢. آخرت باباسی. ٣. اوکی پدر. ٤. قائن پدر. == ص. طوغری وصاف، حیله بیلمز، معتدل فکرلی وصافدرون: بابالق آدم.

بابالی { ص. صرعه‌سی وبرنوع جنق اولان (زنجی).

بابایانه { ص. یاشلی ووقارلی آدمه یاقیشیر صورتده اولان: بابایانه طور، قیافت. == ح. یاشلی ووقارلی آدمه یاقشیر بر صورتده : بابایانه کیینیور.

بابا یکیت { س. یتیشمش دلیقانلی، تام قوت بدنیه‌سنی آلمش کنج. == ص. جسور، شجیع، دلیر.

بابا یکیتلك { س. ١. تام قوة بدنیه. ٢. کنجلك، دلیقانلیق. ٣. جسارت، شجاعت. || بابا یکیتلك صاتمق = یالاندن جسارت کوسترمك.

بابلخانه { س. [زبانزدی: بابو. للانه] بابل شهرقدیمی کبی فحشیات بری اولان آلفته‌لر محلی، فحشخانه.

بابونج { سف. عر. [فا. « بابونه » دن معرب] نبا. پاپادیه، اقحوان. || بابونج کلبی = ایت پاپادیه‌سی.

بات { اسکی منشیلرمن « بیت بازاری » تعبیرینی قوللانمقدن ایکرندکلری‌چون قاموسی آرایه‌رق عربیده بوکلمه‌یی بولمشلرسه‌ده، بونك معناسی « ضعیف، احمق، سرخوش » اولوب، مناسبت آلمدیغی کبی، برآز مناسبت آلان « بتات » کلمه‌سی‌ده اوقدر نادردر، که بزم بیت بازارینه قدر دوشمه‌سی مأمول اوله‌ماز. بونك ایچون بواویدیرمه کلمه‌یی لغت کتابلرمزدن اخراجله، سویلدیکمز کبی « بیت بازاری » یازمقدن چکنمه‌ملیز.

باتاریه { یاخود بطاریه س. [فر. Batterie] ع. آلتی طوپ ایله عسکر ولواز مندن مرکب طاقیم : بر باتاریه طوب. || مج. سرت معامله، شدتلی تکدیر، آلابانده : باتاریه‌یی یمك. [الکتریق منظومه‌سنه، فرانسزجه‌ده باتاریه دینلیرسه‌ده، ترکجه‌ده دینلمز.]

باتاق { ص. [« باتمق » دن. بطاق یازمالی] ١. باته‌جق، محو ونابدید اوله‌جق، قورتارلمسی ممکن اولمیان، امیدسز :

باتاق مال؛ باتاق برشرکت. ۲. باتیجی، صویه باتان: قره ،تاق.
= س. ۱. باتیلان یر، چامورلق محل، وحل. ۲. حمام حوضی. ۳. حیوانلری صوبقمغه مخصوص کوچك کول. || قره باتاق = اوردکه مشابه صویه باتوب چیقار برجنس صو قوشی.

باتاقجی { ص. ویرمه‌مك نیتیله بورج آلان، ایشی باتاق اولان، طولاندیریجی.

باتاقجیلق { س. طولاندیریجیلق، ایشی باتاق اولمغله هرکسك‌ده مالنی باتیران آدمك حالی.

باتاقخانه { س. دوام ایدن ساده‌دلانی صویتمغه وبعضا بسبتون محو ایتمکه مخصوص قمارخانه وفحشیات محلی: اوراسی عادتا بر باتاقخانه‌در.

باتاقلق { س. باتاق محلی، باتیلان یر، چامورلق وپك صولاق محل، وحل: اوراده بر بیوك باتاقلق واردر؛ صیتمه‌نك اوکنی آلوب هوایی اصلاح ایچون باتاقلقلرك قوریدلمسی اقتضا ایدر.

باتاقلی { ص. باتاقلری وصولاق یرلری چوق (محل): باتاقلی اووه‌لرك تطهیری.

باتورمق { فت. با: باتیرمق.

باتستهٔ { س. با: باتیستقه.

باتقین { ص. ۱. باتمش، چوکمش، چوکوك. ۲. چقور، درین. ۳. ایشی خراب. ٤. مفلس.

باتقینلق { س. ۱. باتوب چوکمش شیئك حالی، چوکوکلك. ۲. چقورلق، درینلك. ۳. مفلسلك، افلاس. ٤. ایشی خراب اولملق.

باتمان { یاخود بطمان. س. مایعات وحبوبات ایچون براولچی‌که محله کوره ایکی اوقه‌دن سکز اوقه‌یه قدر تخلف ایدر، من.

باتمق { مض: باتار. فل. ۱. بر شیئك ایچنه صوقلق، آشاغی‌یه کیتمك، طالمق: صویه، یره، چاموره باتمق. ۲. کیرمك، حلول ونفوذ ایتمك: آیاغمه ایکنه، دیکن باتدی. ۳. کیرر کبی حس اولنمق، آجیتمق: کوزمه برشی باتیور. ٤. افقدن آشاغی کیتمك، غروب، افول ایتمك: کونش باتدی؛ آی باته‌جق. ٥. غرق اولملق، دکیزك دیبنه چوکمك: کمی باتدی. ٦. محو و نابود اولملق، غائب اولملق: بتون مالی، ثروتی باتدی؛ فلان بانقه‌ده برقاچ بیك لیراسی باتدی. ۷. افلاس ایتمك، مفلس اولملق، برشیئسی قالمامق: اوآدم باتدی؛ فلان شرکت، بانقه باتمق اوزره‌در. ۸. انهزامه اوغرایوب محو و مضمحل اولملق: بتون بر فرقه باتدی. ۹. کورلمز وایشیدلمز اولملق، اثری قالمامق: اونك آدی باتدی. ۱۰. طالمق، مستغرق اولملق: بورجه، تره، آل قانلره باتمق. ۱۱. فنا تأثیر ایتمك، طوقنمق: اونك لقردیسی بکا باتماز. || قندیل باتوب چیقمق = سوکنمك درجه‌سنده اولمق. || چفتیجه‌ده افعال معاونه‌دن اولوب دوام واستمرار بیان ایدر: باغروب باتمق = باغروب یاتمق، طورمق.

باتمه { س. باتمق فعلی. با: باتمق.

باتور { یاخود باطور. س. ص. بهادر، قهرمان، جسور، بطل. [«بهادر» دن غلط کبی کورینیورسه‌ده، اصلی «بغادور» اولوب، فارسی «بهادر» که ده بوندن مأخوذ اولدیغی مرویدر.]

باتی { س. [«باتمق» دن] ۱. کونشك باتدیغی طرف. غرب، مغرب. ۲. غربدن اسن روزکار. || باتی قره‌یل = غرب شمالی جهتندن اسن روزکار. || باتی لدوس = غرب جنوبی جهتندن اسن روزکار.

باتیرلمق { مج. ۱. صوقلق، ادخال ایدلمك: صویه، چاموره باتیرلدی. ۲. کیردیرلمك، حلول و نفوذ ایتدیرلمك: شیرینغه‌نك ایکنه‌سی درینك آلتنه باتیرلمیدر. ۳. غرق ایدلمك: دشمنك اوچ کمیسی باتیرلدی. ٤. محو وغائب ایدلمك: اوقدر ثروت جزئی زمانده نصل باتیرلدی. ٥. افلاسه سوق و اجبار ایدلمك: او بانقه بویله معاملاتله باتیرلدی. ٦. انهزامه اوغرادیلوب محو ومضمحل ایدلمك: قوماندانك درایتسزلکیله منتخب بر الای باتیرلدی. ۷. کلی ضرر وزیانه اوغرادلمق: اوآدم اورتاقلری طرفندن باتیرلدی.

باتیرمق { فت. ۱. صوقمق، بر شیئك ایچنه ایندیرمك، طالدیرمق: صویه، چاموره،

یره باتیرمق. ۲. کیردیرمك، حلول ونفوذ ایتدیرمك : ایکنه، شیش باتیرمق. ۳. غرق ایتمك، مستغرق ایتمك : قبودان کمی‌یی باتیردی. ٤. محو ونابود ایتمك، غائب ایتمك : مالنی، ثروتنی باتیردی. ٥. افلاسنه سبب اولمق، افلاس ایتدیرمك : بو معاملات بانقه‌یی باتیره‌جقدر. ٦. انهزامه اوغرادوب محو و مضمحل ایتمك : تدبیرسزلکیله بر آلایی باتیردی. ۷. محو ایتمك، کلی ضرر و زیانه اوغراتمق : او آدمی اوغللری باتیره‌جقلردر.

باتیش { س. باتمق فعلی وطرزی. { بلا : باتمق.

باتیق { ص. باتمش، چوکوك : باتیق کوزلی.

باج { س. فا. وقتیله بر یردن بر یره نقل اولنان اشیا وامتعه‌دن آلنان رسم. [معنای اصلیسی ویرکی وخراجدر.]

باجاق { یاخود بجاق. س. ۱. عمومیت اوزره قالچه‌دن طبانه قدر اولان عضوه و بتخصیص قالچه‌دن دیزه قدر اولان قسمنه دینیر. حیواناتده اوك، آرت، قیچ باجاق. ۲. اویون کاغدلرینك اوغلان رسمنی حاوی اولانی، فانتی. ۳. برنوع آو کوبکی. || آلاباجاق = سکیلی (آت). || اکری باجاق، تلیچ باجاق = چاریق باجاقلی، احنف. || شیطانك قیچ باجاغی = چمته‌لی یاراماز چوجق. || باجاق قلمی = اینجیك کمیکندن دودوك.

باجاقسز { ص. باجاقلری و بویی قیصه، بویسز، قصیر. القامه.

باجاقسزلق { س. قیصه بویلیلق، قیصه بوی.

باجاقلی { ص. بویلی، یوکسك. او زون، طویل القامه.

باجناق { یاخود باجاناق ویابجناق. س. [«باجی» دن مشتق اوله‌رق اصلی : «باجیناق» در. عربی وفارسیدن مرکب «باجناح» اولدیغنی قبول واویله تحریر ایتمك بیهوده کلفتدر.] ایکی برینه نسبتله ایکی همشیره‌نك زوجلری، عدیل : حضرت عثمان ذی‌النورین حضرت علی المرتضی ایله باجناق ایدیلر.

باجناقلق { س. ایکی همشیره تزوج ایتمش ایکی آدم آره‌سنده‌کی مناسبت وقرابت.

باجه { س. ۱. اوجاغك توتونی چکمك ایچون طامدن یوقاری چیقان قسمی : زلزله‌دن بتون اولرك باجه‌لری ییقلدی. ۲. تپه پنجره‌سی، کلبه وطاملره یوقاریدن ایشیق ویرمکه مخصوص دلیك؛ قپودن آتسه‌لر باجه‌دن دوشر = آیرلماز وقوغلدیغی حالده ینه کلیر معجزلر حقنده سویلنیر؛ قپو باجه = هرطرف؛ باش باجه‌دن آشمق = چوق بویلانمق. ۳. صویولی ولغم کبی تحت‌الارض شیئلرك یوقاریدن آچیلیر قپانیر دلیکی.

باجی { س. ۱. بیوك همشیره، آبله. ۲. قدملی ویاشلی قادین، آبله، قالفه. ۳. شیخ زوجه‌سی : باجی خانم. ٤. زوجه، رفیقه. [زوجلرك رفیقه‌لرینه تواضعکارانه ویردکلری اسمدر.]

باحث { ص. عر. [«بحث» دن س. ف.] بحث ایدن، بربحثی حاوی، برشیئه دائر معلومات وافاده‌یی جامع : زراعتدن باحث کتاب.

باحور { سذ. عر. [«بحر» دن] تموزده سنه‌نك اك صیجاق کونلری اولان معروف یدی کون وبوکونلرك صیجاغی : ایام باحور.

باختر { س. فا. غرب، مغرب، خاور مقابلی. [بعضاً‌ده باختر مشرق وخاورمغرب معناسیله قوللانلمشدر.]

باخصوص { ح. فا. [فا. با = ایله. عر. خصوص = تعیین] خصوصیله، خصوصاً، علی الخصوص، هله، اك زیاده.

باد { س. فا. یل، روزکار، ریح : باد صبا. || باد بدست = الی بوش، صفرالید. || باد پیما ء یك چابق یوریین. [روزکاری اولچن.] || باد رفتار = چابق یوریین، سریع‌الحرکه. [روزکار یوریشلی.] || باد هوا = بلا : باد هوا.

باد { یاخود بادا. فل. فا. [«بو. دن» فعلندن امر غائب صیغه‌سی] اولسون، اوله. [بعض ترکیبات فارسیه‌ده قوللانیلیر :] هرچه باد اباد = نه اولورسه اولسون.

بادات { س. ۱. شکرلی یرالماسی. ۲. دوز طبان.

باداش { باداشمق. بلا : باغداش، باغداشمق.

بادام { س. فا. بادم.

بادامی { ص. فا. بادام شكلنده: بادامی كوز.

بادانه { س. [يتا.] دیوارلره اوریلان كیرج ویا آشی بویا شریتی: بادانه ایتمك، چكمك = دیوارلری بوشریتله بیاضلاتمق ویا بویامق. || مج. ١. افراط درجه‌ده سوریلان دوزكون. ٢. سطحی تعمیر، بر شیئك قصور ونقایصی ظاهرده كورنمیه جك صورتده یالاندن تزیینی.

بادانه‌جی { س. دیوارلری بادانه ایدن صنعتكار، بو صنعتله كچینن آدم.

بادانه‌جیلق { س. دیوارلری بادانه ایتمك صنعتی.

بادانه‌لاتمق { فتـ. بادانه ایتدیرمك: اوی قنغی بادانه‌جی‌یه بادانه‌لاتدیكز؟

بادانه‌لامق { فتـ. دیوارلره كیرج ویا آشی بویا شریتی چكمك، بادانه اورمق: بادانه‌جی اولری بادانه‌لار.

بادانه‌لی { ص. بادانه سورلمش، كیرج ویا آشی بویا شریتیله تلوین اولنمش: بادانه‌لی دیوارلر صحته الوریشلیدر.

بادبان { س. فا. [«باد»دن] یلكن، شراع: بادبان كشای عزیمت اولمق = عزیمت ایتمك.

بادرنه { س. [يتا] مج. خلاطك آشینه‌جق یرینه صاریلان بز، خلاط صارغیسی.

بادره { سش. عر. جـ: بوادر. [« بدور » دن سف.] ١. بداهةً سویلنیلوب خطادن غیر سالم سوز. ٢. آكسزین ظهور ایدن وقعه.

بادم { س. [فا. «بادام»دن. — اصل تركستان اهالیسنده بادم یتیشمدیكندن، و آهنكه ده اویمدیغندن. تركی‌الاصل عد اولنه‌ماز.] ایچی وبك تازه ایكن قبوغی دخی ینن ویاغی چیقاریلان معروف میوه كه باشلیجه اوچ نوعی اولوب قولای قیریلانه دیش یاخود ساقز، سرتنه طاش بادمی وآججه اولوب قرابیه‌سی و صابونی یاپیلان جنسنه‌ده آجی بادم دینیر. || بادم آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج كه اقالیم معتدله اشجارندندر. || بادم ازمه‌سی = ازلمش بادمله شكر مخلوطی. || بادم ایچی = بو میوه‌نك لبی، مغزی. || بادم پارمق = ابهام. || بادم حلواسی = بادمله یاپلمش حلوا. || بادم سوبیه‌سی = صویلوب ازلمش بادمك صویی كه سوت كبی اولوب شربت یرینه ایچیلیر. || بادم كورك = تیلكی پاچه‌سی. || بادم یاغی = بادمدن چیقاریلان یاغ. == ص. بادم شكلنده، طولانی: بادم كوز، طیرناق.

بادمجك { س. بوغازده‌كی بزلر، لوزتان، تر. ـ توكسو. || بادمجك علتی = التهاب لوزتین.

بادملك { س. بادم آغاجلرینی حاوی محل، بادم آغاجی قوریلغی.

بادنجان { س. فا. تحریفله پاطلیجان دیدیكمز معروف سبزه.

بادنما { س. فا. [باد = یل. نما = كوستریجی] روزكارك جهتنی كوستره‌جك آلت كه اولرك وسائر مرتفع محللرك اوستنه قونیلیر.

باده { س. فا. شراب، خمر، می، صهبا. || باده‌پرست = شرابه طاپار، عشرته پك دوشكون. || باده‌نوش = شراب ایچن. || باده نوش اولمق = شراب ایچمك: فلانك نامنه، صحتنه باده‌نوش اولدیلر، ادارهٔ اقداح ایتدیلر. عر.

بادهوا { س. ح. فا. [زبانزدی: بداوا] پاره‌سز، مجاناً، باش (بلاش): بادهوا سركه بالدن طاتلیدر. || مج. پك اوجوز: بونی بادهوا آلمشسكز.

بادی { ص. س. عر. [«بدأ» یاخود «بدو»دن سف.] ١. سبب اولان، ایجاب ایدن، اقتضا ایتدیرن، موجب، علت، سبب: اخلاقنك ایلكی بادیٔ ترقیسی اولدی. ٢. ابتدا، اول، باش: بادیٔ امرده = اول امرده. ٣. ظاهر، علنی، آشكار: بادیٔ نظرده.

بادی { س. [فا. «بط» دن غا.] اوردك. == ح. اوردك كبی: بادی بادی یورومك.

بادیا { س. آغزی یابوان طوپراقدن بیوك قاب كه كردل یرینه قوللانیلیر.

بادیه { سش. عر. جـ: بوادی. چول، قیر، بیابان، صحرا، دشت. || بادیه‌پیما = چولده جولان ایدن، بدوی. || بادیه‌نشین = چولده ساكن اولان.

باذن‌الله { عر. تركیب. اللهك اذنیله.

بار { ـــ. فا. ١. يوك، آغرلق، ثقلت: بار اولمق = يوك اولمق، ثقلت ويرمك؛ باركران = آغر يوك، آغر وظيفه. ٢. دفعه، كره: هزاربار = بيك كره. ٣. يمش، ميوه: برك و بار = ياپراقله يمش؛ بار آور = ميوه‌دار، مثمر.

بار { صه. فا. [« باريدن » فعلندن سمعه. — صتر. تشكيلنه كيرر.] ياغديران، سرپن، صاچان، دوكن: اشك بار = كوز ياشى دوكن؛ كهر بار = جواهر سرپن، كوزل سوزلر سويلين.

بار { فل. چ. وار.

بار { مه. باغرمغى تصوير ايدر: بار بار باغرمق = چوق باغرمق.

باراته { ـــ. [يتا. Berretta] ١. يوقاريسى كنكيش يكه باشلق، كميجى باشلغى. يكيچريلرده كيرردى: بوستانجى، خاصكى باراته‌سى. ٢. بر جنس خروس ايبكى.

باراق { صه. اوزون توكلى، اوزون قيللى (چوقه، كبه ياخود آت، آو كوپكى).

باراقه { ياخود براقه. ـــ. [فر. Baraque] تخته‌دن موقت مسكن وسائره، كلبه، صالاش، صونديرمه: باراقه قورمق.

باران { ـــ. فا. ياغمور، مطر.

بارانى { ـــ. فا. [وغا: بارانيه] ياغمورلق.

بارباته { [يتا. Parapetto] سمع. قلعه قورقولغى.

باربود { ـــ. يالكز زار ايله اوينانيلير بر نوع قمار.

باربونيه { ـــ. [يتا.] قيرمزى‌يه مائل بر جنس لذيذ باليق، كه بياضجه آلاجه جنسنه تكير ديرلر. نبا. برنوع فصوليه.

بارچاق { ياخود بالچاق. ـــ. قليج قبضه‌سنك لى محافظه ايتمكه مخصوص سپرى.

بارچه { صه. چ. بتون، جمله، هب.

بارچه { ـــ. [يتا.] بيوك صندال، ـــ ابقده جنك صندالى.

بارد { صه. عر. [« برد » دن سف.] ١. صوغوق، سرد: ماء بارد. ٢. مج. لطافتدن عارى، ناخوش، صوغوق: بارد طور، معامله.

بارد { ـــ. قاتى صمان.

بارداق { ـــ. صو وشربت وسائره ايچمكه مخصوص جام وبلور ويا معدندن قولپلى ويا قولپسز قاب، مشربه، قوبه. [اصل قولب ديمك اولان « بار » دن مشتق اولمغله اساساً قولبليسنه دينيليردى.]

بارداقجى { ـــ. بارداق ياپان و صاتان آدم.

بارده { ـــ. [يتا.] قوچجى كسرى وكوشتره‌سى كه قوچينك ايچنه كوره مقوس اولور.

بارز { صه. عر. [« بروز » دن سف.] ظاهر، عيان، آشكار.

بارس { ـــ. با: پارس.

بارسام { ياخود وارسان. ـــ. طرانخونيه جنسندن واوندن كوچك برجنس باليق كه شدتله چارپوب آجيسنه طيانلماز.

بارسامه { ياخود مارسمه ـــ. [ر.] كوزل رايحه‌لى وليمون ياپراغى كبى كنكيش ياپراقلى برنبات، كه يرله برابر اولوب، ديكلديكى يرده توسع ايدر، و نانه كبى بعض يمكلره قونور.

بارش { بارشمق وسائره. با. باريش وسائره.

بارع { صه. عر. ت: بارعه [« براعت » دن سف.] ١. تام، مكمل. ٢. ممتاز، فائق.

بارغام { ـــ. لوركه بكزر برجنس باليق.

بارق { ـــ. عائله، خانمان: اوبارق صاحبى = متأهل، اهل وعيال صاحبى. [همان دائما « او » له برابر قوللانيلير.]

بارقلانمق { فل. اوبارق صاحبى اولمق، اولنوب اهل وعيال ايدنمك.

بارقه { سش. عر. شيمشك، يلديرم پارلديسى.

بارقه { ـــ. [يتا. Barca] بيوك صندال، فلوقه (فلك).

بارقه‌جى { ـــ. بارقه دينلن بيوك صندالى قوللانان آدم، صندالجى، قايقجى.

بارك الله { عر. تركيب. الله مبارك ايتسين. مقام تحسين وتعجبده ماشاءالله ولوحش الله كبى ايراد اولنور دعادر. اكثريا آلتنه « زهى » كلمه‌سى بولنور: بارك الله! زهى كوكبۀ عالى المال!

بارگاه { ياخود باركه. ـــ. فا. [بار = رخصت. گاه،

كه = محل } رخصتله كيريله جك محل، كيرمك ايچون اذن ايستنيلن ير، عتبه، سده، دركاه: باركاه پادشاهى. || مج. باركاه كبريا = حضور رب العالمين.

باركَش { ص. فا. [بار = يوك. كشيدن = چكمك] يوك چكيجى، يوك قالديران، آغر شيئلر طاشيان.

باركير { ص. فا. [بار = يوك. كرفتن طوتمق، قالديرمق] يوك طوتيجى، يوك قالديران، يوك طاشيان [حيواناته و حماللره و آرابه وكمى كبى شيئلره اطلاق اولنور.] == س. تر. [تلفظى: بيگير] ايكدش آت، اسب، فرس. [كرك يوك كرك بينك وقوشى ايچون اولـون.] با: بيگير.

باركيرجى { س. با: بيگيرجى.

بارلام { س. اسقارموس آزمانى باليق.

بارمَق { فت. محافظه ايتمك، امين بريره صوقمق، باريندير. مق ص. == فل. چ. وارمق.

بارنمق { باريندرمق. با: بارنمق، باريندرمق.

بارو { س. فا. ١. قلعه ديوارى، حصار برجى، سـور. ٢. صيفينه جق ير، ملجأ، سپر.

باروت { س. [يو. Πυρῖτις] كهرچله ايله كوكورت وكوموردن مركب بر مادۀ مشتعله كه توز حالنده اولوب عموميتله اسلحۀ ناريه‌ده وطاش قيرمق كبى ايشلرده قوللا. نيلير. || مج. چابق آتش آلير، حدت وشدته مستعد. || پنبوق بارودى = باروت كبى پارلار اجزالى پنبوق. || باروت قپاغى = مهمات آرابه‌سى. || باروت قپاغى، كرته‌سى = باروت اولچيسى.

باروتجى { س. باروت ياپان، با. روت فابريقه‌جيسى: باروتجى باشى = سابقده باروت اعمالى متعهدى.

باروتخانه { س. ١. باروت اعمال اولنان ير، باروت فابريقه‌سى. ٢. باروتك وضع و حفظ اولنديغى ير.

باروتلق { س. باروت قـودقلرى قوطى و سائره، باروت محفظه‌سى.

بارودى { ص. باروت رنكنده، قويو زيتونى.

باروَر { ص. فا. ١. يمش ويرن، ميـوه‌دار، مثمر. ٢. مج. فائده‌يى موجب، حسن نتيجه‌يه منجر، نافع.

بارومتره { يا بارومترو. س. [يو. Βαρόμετρον دن مأخـوذ فر. Baromètre دن] هوانك ثقلتنى مقايسه وتبدلات هوائيه‌يى اولدن تعيين ومحلك ارتفاعنى كشف ايتمكه مخصوص آلت، مقياس الهوا، ميزان الهوا.

بارئ { صف. عر. [«بره»دن سف.] ياراديجى، خالق، آفر. ينده. == سذ. حق جل وعلا حضرتلرى: بارى تعالى.

بارى { د. فا. هيچ اولمازسه: ايش كورمزسه‌ك بارى كورلدى ايتمه. [عو. باريم.]

باريش { س. اوزلاشمه، باريشمه، ترك مخاصمه، مصالحه: باريش ايتديلر = باريشديلر، مصالحه ايتديلر.

باريشديرمَق { فت. مصالحه ايتد. يرمك، اصلاح بين ايتمك، اوزلاشديرمق. || مج. رنك و سائره‌يى موافقت ايتديرمك، اويديرمق، امتزاج ايتديرمك.

باريشديرمه { س. مصالحه ايتدير. مه، اصلاح بين.

باريشديريجى { ص. باريشديران، ايكى مخاصم بيننده صلح ايتدين.

باريشمَق { فت. ترك مخاصمه ايتمك، مصالحه ايتمك.

باريشمه { س. باريشمق فعلى، مصا. لحه، ترك مخاصمه.

باريشيق { ص. باريشمش، مصالحه ايتمش، صلح ومسالمتده بولنان: شمدى باريشيقدرلر. || مج. اويغون، موافق، بربرينى طوتار (رنك وسائره). == س. باريشمه، صلح، مصالحه، مسالمت، آشتى.

باريشيقلق { س. باريش، باريشيق، صلح، مصالحه.

باريك { ص. فا. اينجه، دقيق، رقيق؛ باريك ميـان = اينجه بللى.

باريلِك { د. بارى، هيچ دكلسه، هيچ اولمازسه. [بارى استعمالى افصحدر. عو. باريلكم.]

باريمَق { فت. تق. قورومق، محا. فظه وحمايه ايتمك [اليوم باريندرمق مستعملدر.] == فل. سپر آلتنه كيرمك، محافظه او. لنمق. [اليوم بارينمق مستعملدر.]

بارپندپرمق { فتـ. سپر آلتنه آلمق، محافظه وحمایه ایتمك، قورومق .

بارینمق { فطـ. سپر آلتنه کیرمك، صوقیلوب التجا ایتمك، صیغنمق، تحفظ ایتمك .

باریوم { کیمـ. [لا. Barium] اجسام بسیطه‌دن برجسم .

باز { صـ. فا. ۱. آچیق، مفتوح، کشاده : سرباز = باشی آچیق. ز. ۲. [« باختن » فعلندن سمعـ. اولوب‌صتر. تشکیلنه کیرر:] اویناپان : قارباز = قار اویناپان.

باز { سـ. فا. طوغان دینلن ییر. تیجی قوش‌که آو طوتمغه آلیشدیریلیر .

بازار { سـ. فا. [بازو = کری. آوردن = کتیرمك . — غا : پازار.] ۱. آلیش ویریش، اخذ واعطا، دادوستاد: بازار اوله = آلیش ویریش اصحا. بنه تحیه مقامنده ایراد اولونور دعادر. ۲. آلیش ویریش یری اوستی آچیق محل‌که هرکون ویا ایام مخصوصه‌سنده هرکس صا. ته‌جغنی اورایه‌چیقاروب بازارلقله ویا مزایده ایله صاتار، سوق : آت بازاری، طاوق بازاری، بالیق بازاری، چیچك بازاری، صالی، پنجشنبه بازاری. ۳. فیأت قرارلاشدیروب اخذ واعطاده اویوشمق ایچون اولنان معرضه ویاچکشمه، بازارلق: بازار ایتمك، بازار بوزمق. || بازار باشی = بازارده کهیالق کبی بروظیفه‌سی اولان آدم . || بازار بوزمق = نفاق قومق، اضرار ایتمك . || بازاره‌قالدیرمق = صاتمق، صاتمغه چیقارمق . || بازار قایغی = اجرتله هرکسك اشیاسنی آلوب نقل ایدن بیوك قایق. || بازار کسمك = فیأت قرارلاشدیرمق. || بازار یاپمق = ایش دوزلتمك، اصلاح ایتمك . || شکار بازاری = کوتری ومقطوع بازارلق .

بازار { سـ. هفته‌نك برنجی کونی‌که وقتیله بازارقورلمغه مخصوص بولنمش اولدیغیـون بواسمله شهرت بولمشدر، بازار کونی، یوم‌الاحد، یکشنبه .

بازارایرتسی { سـ. هفته‌نك ایکنجی کونی، بازار کونندن صکره کلن یوم الاثنین، دوشنبه .

بازارجی { سـ. معین کونلرده قوریلان بازارلره دوام ایدوب آلیش‌ویریش‌ایدن، باراقه قوران اصناف، اهل سوق .

بازارلاشمق { فشـ. فیأت‌کسمه ده چکیشه‌رك اویوشمق، بازارلق ایتمك .

بازارلق { سـ. آلیش ویریشده فیأت‌کسمك ایچون چکیشمه : بازارلق ایتمك = چکیشه‌رك فیأت قرارلاشدیرمق، فیأت‌خصوصنده‌چکیشمك؛ بازارلق کسمك = فیأتی‌قرارلاشدیرمق؛ بازارلق اویمق = موافقت حاصل اولمق؛ بازارلق اویه‌مامق = قرار ویریله‌مه‌مك .

بازرگان { سـ. فا. [اصلی : بازار. گان] تاجر، تجار، آلیش ویریش ایدن اصناف. — افندی وآغا یرینه یهودیلره اطلاق اولنور عنواندر. || بازرکان باشی = سابقده شهبندر، تجار وکیلی. || آیاق بازرکانی = اشیا کزدیروب صاتان، صاتیجی، بوغچه‌جی. || قورقاق بازرکان = متردد آدم.

بازرگانلق { سـ. تجارت، آلیش ویریش ایدن اصنافك حال وشانی.

بازکون { بازکونه. لا : واژ. کون، واژکونه.

بازلاماج { یاخود بازلامباج. سـ. طاتلیسی بول قالین ساج کوزلمه‌سی.

بازله { سـ. عر. [«بزل» دن سفـ. ز.] جرا. کوکس وقارنك ایچنده حاصل اولان غاز ویاصو شیشلرینك محفظه‌سی دلمکه مخصوص بوری ایچنده محفوظ برنوع میل .

بازن { یاخود بازن. سـ. [فر. Basin] شالی طوقومه‌سی طرزنده طوقنمش تویلی ویا تویسز یومشاقجه بز ویا باصمه : تویلی، تویسزبازن؛ بازن‌باصمه‌سی.

بازو { سـ. فا. قولك اوموز ایله دیرسك آره‌سنده‌کی یوقاری قسمی، قراجه، عضد.

بازوبند { سـ. فا. [بازو = قول. بندن = باغلامق] زینت‌ویاقوت‌ایچون قوله‌باغلانان کومشدن ویا صیرمه ایله ایشلنمش مشیندن محفظه‌که اکثریا ایچنده برنسخه ویا برسورهٔ شریفه ، سائره بولونور.

بازی { سـ. فا. اویون. ز.

بازیچه { س. فا. اویونجاق، چوجق اویونجاغی.

بأس { سذ. عر. ضرر، محذور: بونده بأس یوقدر، بر بأس کورمیورم. [قوت وشدت وعذاب معنالریله لسانمزده پك مستعمل دکلدر.]

باسترده { س. [یتا. Bastarda] بحـ. بر جنس کوچك کمی، قادرغه‌نك کوچکی. || بحـ. کمینك باشنده‌کی افقی دیرك.

باستون { س. [یتا. Bastone] دکنك. عصا، ال دکنکی، آلافرانغه ظریف دکنك.

باسِط { صذ. عر. [«بسط» دن سف.] تش. بر عضوی اوزادوب آچان (عضله).

باسور { سذ. عر. مایه‌سیل، قالین باغرصاغك التهابی سببیله جراحت وقان کلمسی؛ قانلی، بالغملی باسور.

باسوری { ص. عر. ذ: باسوریه. طـ. مایه‌سیله متعلق.

باش { س. ١. انسان وحیوانات جسمنك اك یوقاری قسمی که بینی وکوز، قولاق، آغز، بورن کبی حواس آلتلرینی حاوی اولمغله بدنك اك مهم قسمیدر، رأس، سر، کله، قفا: انسان باشی، آت باشی. ٢. بر شیئك اك یوقاریسی، تپه، ذروه، رأس: طاغ باشی. ٣. اوج، دوکه شکلنده تپه: ممه، چبان باشی. ٤. کنار، اوج: کوپری باشی، چارشی باشی. ٥. برشیئك باشلادیغی یر، مبدأ، منبع: صو باشی. ٦. طوپ وکله صورتنده شیء: بر باش شکر، بر باش پینیر، بر باش صوغان. ٧. هر شیئك اوکدن اولان کناری، قیچ مقابلی: کمی باشی؛ بو شیشه‌نك باشی نه طرفده‌در؟ ٨. یوقاری‌یه، صدره کلن جهت: یتاغك، اوطه‌نك، سفره‌نك باشی. ٩. مبدأ، اول، ابتدا، باشلانغج: آی باشی، سنه باشی، کتابك باشی. ١٠. جانلی حیوان عددی، رأس: بش باش صغیر، ایکیوز باش قویون. [رأس دها مستعملدر.] ١١. رئیس، آمر، برنجی: بلوك باشی، آشجی باشی. ١٢. عقل، فکر، ذکا. ١٣. زبده، قیماق: سوت، یاغ، بال باشی. || باش آچمق = بددعا ایتمك. || باش آشاغی = ١. ترسنه دونمش، معکوس. ٢. نهرك منصبنه طوغری. مقابلی: باش یوقاری. || باشدن آشمق = پك زیاده اولمق، پك چوغالمق. || باش آغریسی = باشه عارض اولان آغری، صداع؛ و مج. تعجیزی موجب فائده‌سز ونافله ایش، غائله. || باشنی آلمق = ١. قورتلمق، تنفسه وقت بولمق. ٢. قاچمق، اوکنه کلن طرفه قاچوب کیتمك. || باش اوجی = پك یاقین محل: باشی اوجنده = یانی باشنده؛ باش اوجندن آیرلمدی. || باش اورتیسی = قادینلرك باش وبوین و کردانلریله صاچلرینی اورتدکلری بز. || باش اورمق = مراجعت ایتمك. || باشه اورمق = سرسملك ویرمك. || باش اوستنه = بکی، علی الرأس والعین. || (آته) باش اوکرتمك = تعلیم ایتمك. || باش اولمق = بجرلمك، باشه چیقمق. || باش ایتمك = ١. غلبه چالمق. ٢. (حسابی) طوپلامق. || باشدن اینمك = نزول اصابت ایتمك. || باش باشه ویرمك = محرمانه مذاکره ایتمك، کیزلیجه قونیشمق. || باشه باش = تمامی تمامنه: حساب باشه باش کلدی. || باشدن باشه = بر اوجدن بر اوجه، سراپا. || باش باغلامق = ١. انتساب ایتمك. ٢. (نبات) حبه ویرمك: باشاقلانمق. || باشنی باغلامق = اولندیرمك. || باش بلاسی = باشه بلا اولان آنفاریه ومشکلاتلی ایش. || باشی بوزوق = غیرمنتظم عسکر. || باشی بوش = ١. بوش کزن، سرسری. ٢. باغلانمامش. || باشه چیقمق = میسر اولمق، موفق اولمق، بجرمك. || باشدن چیقمق = آزمق. || باشدن چیقارمق = آزدیرمق. || باشی خوش اولمامق = خوشلانمامق، راحت اولمامق. || باشدن، یکی باشدن = ابتدادن، یکیدن، ازسرنو. || باشدن قره ایتمك = کمی تهلکه حالنده باشنی قره‌یه اوروب ساحله اوتورمق. || باشدن صاومق = دفع ایتمك. || باشدن آیاغه، طیرناغه = بتون، تکمیل، سراپا. || باش طاشه کلمك = فلاکته اوغرایوب ندامت ایتمك. || باش قالدیرمق = سرکشلك ایتمك. || باش قالدیرمامق = پك مشغول اولمق، آره‌لق بوله‌مامق. || باشه قاقمق = یاپیلان ایلکی یوزه اورمق. || باش قومق = فدا اولمق، وقف وجود ایتمك. || باشه بکمك =

تصدر ایتمك. || باشه چکیرمك = اوکه آلمق، یوقاری‌یه چیقارمق. || باشه کلمك = دوچار اولمق، اوغرامق: باشه کلن چکیلیر. || باش کوسترمك = ظهور ایتمك. || باش‌کوز یارمق = بجره‌مه‌مك، یوزه کوزه بولاشدیرمق. || باش ویرمك = چیقمق، ظاهر اولمق. || باش یمك، باشك اتنی یمك = برشیء طلبنده اصرارله تعجیز ایتمك. || باشنه = بهر: آدم باشنه = بهر آدمه؛ او باشنه = بهر اوه. || باش یرینه کلمك = راحت ایتمك. || آچیق باش = باشنك تپه‌سندن قیللری دوکلمش، اصلع. || آغر باشلی = تمکینلی، وقور. || آلچه باشی = آلچه فرق، اسقونطو. || آلت باشنده، اوست باشنده. با: آلت، اوست. || اوست باش = قیافت. || ایش باشی = ایشچیلرك رئیسی، قالفه. || ایش باشنده = ایشه نظارت ایده‌جك حالده. || بالطه باش = اوکی بالطه‌کبی دوز یعنی سیوری اولمیان واپور. || بر باشدن = بر اوغوردن، یردن. || بر باشنه، یالکز باشنه = کندی کندینه، یالکز، آرقداشسز. || پك، دیك باشلی = معند. || تیموره‌باش، دمیر باش = کرا ایله ویا التزامه ویریلن بر ملك ویا فابریقه و سائره‌ده ینه تسلیم ایتمك شرطیله کراجی ویا ملتزمه براقیلان آلات وادوات واشیا وسائره. || عقلی باشنده = عاقل ومتبصر، سرسم اولمیان. || قوش باشی = ۱. ایری پارچه‌لی قار. ۲. اوفق پارچه‌لی کباب. || قیا باشی = اوزون سسله سویلنیر کویلی شرقیسی. || کندی باشنه = خودبخود، مستقلاً. || یانی باشنده = تا یاننده، اتصالنده.

باش { ص. ۱. رئیس، برنجی، اول: باش قوماندان، باش کاتب، باش محرر، باش امام، باش وکیل، باش چاوش، باش قادین. (کتابتده فارسی «سر» ه تحویل ایتمکی ترجیح ایدنلر واردر: سرکاتب، سرمحرر کبی.) ۲. باشلیجه، اك مهم: باش ایشمز بودر. || باش پارمق = ابهام.

باشارلمق { مج. باشه چیقارلمق، بجرلمك، تسویه اولنمق.

باشارمق { فت. (« باش » دن) باشه چیقارمق، بجرمك، تسویه ایتمك، اتمام واکمال ایتمك.

باشاق { س. (« باش » دن. اکین باشی، سنبله، خوشه: باشاق باغلامق، طوتمق = (اکین) باشاق حاصل ایتمك، باشاقلانمق.

باشاقجی { س. اوراق زماننده دوکیلوب تارلاده قالان باشاقلری طوپلایان فقیر، کیمسه طوپلایان، خوشه‌چین.

باشاقلانمق { فل. (اکین) باشاق حاصل ایتمك، باشاق طوتمق، باغلامق.

باشاقلی { ص. ۱. باشاغی اولان (اکین)، باشاق طوتمش. ۲. باشاق رسمنده (اوق).

باشبوغ { س. عساکر غیر منتظمه قوماندانی. مر.

باشترده { س. اسکیدن بر نوع حرب کمیسی. با: باستارده.

باشتنه { س. اراضیء امیریه‌دن با طابو ارثاً انتقال ایدن تارله.

باشجغز { س. کوچك چبان اوجی.

باشجی { س. قویون باشلرینی پشیرن ویا صاتان آدم. = ص. ایشك باشنده بولنان، آمر: بیك ایشجی بر باشجی.

باشسز { ص. ۱. باشی اولمیان، بیسر. ۲. آمری اولمیان، آمر طانیمیان، رئیسسز.

باشسزلق { س. باشی ورئیسی اولمیان هیئتك حالی.

باشقه { یاخود بشقه. ص. ک. (« باش » دن، کندی باشنه، باشلی باشنه) ۱. دیکر، غیری، آخر، سائر، اوزکه: باشقه آدم، باشقه ایش، باشقه یرده، باشقه دفعه. ۲. باشقه درلو، دیکر کون، فرقلی: او ایش باشقه‌در. || باشقه‌سی = دیکری، غیری، دیکر بری؛ باشقه‌لری = دیکرلری، دیکر آدملر. || ... دن باشقه = استثنا بیان ایدر. غیراز، سوی: بندن باشقه بونی هرکس ایشیتدی؛ بوندن بشقه یوقدر. || باشقه باشقه = آیری آیری، منفرداً.

باشقه‌جه { یا بشقه‌جه. ح. ۱. آیریجه، آیری اوله‌رق، منفرداً، مستقلاً: او باشقه‌جه کلدی. ۲. مخصوصاً، رأساً،

صورت مخصوصه‌ده : سزك ایچون باشقه‌جه کتیرده‌جکم .

باشقه‌لاشمق { یا بشقه‌لشمق . فل. باشقه‌درلو اولمق، دکیشمك، تغیر ایتمك، دیکر کون اولمق : بن کورمیه‌لی بو آدم باشقه‌لاشمش .

باشقه‌لق { ـــ. مغایرت. اختلاف، مخالف .

باشلاتمق { فت. ١. بدأ ایتدیرمك: اوراغی بیتیردیلر بو کون خرمنه باشلاته‌جغز؛ جغرافیا درسنه باشلاتدم. ٢. (چوجغی) مکتبه ویرمك، تحصیله بدأ ایتدیرمك : چوجغی مکتبه باشلاتدی .

باشلامق { فت. [« باش » دن] بدأ ومباشرت ایتمك، شروع ومباشرت وآغاز ایتمك : ایشه، درسه، یمکه باشلادی ؛ دها باشلامدق .

باشلامه { ـــ. بدأ، مباشرت، آغاز، شروع .

باشلانغیج { ـــ. ١. بدأ ومباشرت ایتمه، افتتاح، مبدأ. ٢. مقدمه، دیباجه .

باشلانلمق { فج. بدأ ایدلمك : بورادن باشلانیلیر.

باشلانمق { فج. بدأ ایدلمك، مباشرت اولنمق ، بو ایشه باشلاندی؛ یارین درسه باشلانه‌جقدر. == فل. باش پیدا ایتمك، باش باغلامق، بوارلانمق، مدور اولمق : لاخنه باشلانمغه باشلادی .

باشلانمه { ـــ. ١. بدأ ومباشرت اولنمه. ٢. باش باغلامه، مدور اولمه .

باشلایش { ـــ. باشلامق فعلی وطرزی، بدأ، مباشرت .

باشلایجی { صـ. باشلایان، بدأ ومباشرت ایدن .

باشلق { ـــ. ١. ریاست، سرکرده‌لك، آمریت . ٢. نق. (چ: باشلیغ) رئیس، آمر .

باشلق { ـــ. ١. باشی یاغموردن محافظه‌یه مخصوص یاغمورلغه مربوط ویا آیری اورتی، قوقولته : قابوت، مشمع باشلغی. ٢. حربده باشی اوق وقلیجدن محافظه‌یه مخصوص سپر، طوغلغه، مغفر، خود. ٣. دیرك باشی، تپه‌لك. ٤. آتك باشنی واکسه‌سنی محافظه‌یه مخصوص قلیف .

باشلی { یا باشلو. صـ. ١. باشی، تپه‌سی اولان. ٢. یووارلاق، طوپ، مدور : باشلی لاخنه . ٣. اساسلی، اهمیتلی : اك باشلی الشمز. ٤. ایلری کلن، باشه کچن، متمیز : بللی باشلی . ٥. سیله اولمیان، طوروقلامه : باشلی اولچك . || باشلی باشنه = کندی باشنه، مستقلاً . || بیوك باشلی = عقللی، ذکی .

باشلیجه { یاخود باشلوجه. صـ. اك اهمیتلی، اك اساسلی، اك معتنا : سعدینك باشلیجه تألیفاتی کلستا نیله بوستانیدر. == حـ. اك زیاده، اك اول : او باشلیجه بو ایشله مشغول اوله‌جق. ر.

باشماق { یاخود باشمق. ـــ. آیاق قابی ، خف ، کفش، پاپوش .

باشماقجی { ـــ. آیاق قابی یاپان آدم، خفاف .

باشماقلق { ـــ. زوجه‌یه سلطانلرك تخصیصاتی ، خاص آرپه‌لق .

باشنمق { فل. [« باش » دن] قارشی طورمق، دیك کلمك، معندلك ایتمك .

باشه { یاخود بشه. ـــ. ایلری کلن، متمیز .

باصاریق { ـــ. ١. چولها دستکاهنك ایاقلغی. ٢. پیانو آیاقلغی کبی چفته آیاقلق .

باصامق { یاخود بصامق. ـــ. مردیون پله‌سی، قدمه: قرق باصامق مردیون؛ باصامق طاشی .

باصان { ـــ. قره باصان = آغرلق، کابوس .

باصدی { ـــ. ١. ات صویی ویا قییه‌ایله پیشمش سبزه : بامیه، قباق باصدیسی: کول باصدی = اسقره‌ده پیشن ات، برزوله. ٢. بر شیئك اوزرینه باصان : قاش باصدی = قاشك اوزرندن یکه‌جك صورتده باشه مائلاً باغلانان عصابه؛ دال باصدی = آغرلغیله آغاجك دالنی باصدیره‌جق صورتده ایری کراز و سائره .

باصدیرلمق { فج. ١. باصق ازدیرلمك : آصمه یاپراقلری فوچی ایچنه باصدیریلیر. ٢. طبع ایتدیرلمك : بو کتاب ایلك دفعه اوله‌رق باصدیریلیور. ٣. سوگندیرلمك : یانغین باصدیرلدی.

باصدیرمق { فت. ١. بالواسطه باصمق، ازدیرمك : بو طوپراغی آیاقله باصدیرملی.

۲. بالواسطه باصمق، طبع ایتدیرمك : بر اوفاق كتاب باصدیردم. ۳. سوگندیرمك، اطفا ایتمك : یانغینی باصدیردیلر. ٤. غلبه چالمق، یڭمك. تفوق ایتمك : حیله‌كارلقده آرقداشلرینی باصدیردی. ٥. اورت باس ایتمك، صاقلامق، مسكوت عنه پچیرمك : اونك قباحتلرینی باصدیردیلر.

باصدیرمه { ــ. ۱. باصدیرمق فعلی. بأ : باصدیرمق. ۲. طوز وچمنله باصدیریلوب ایسده ویا كونشده قوریدلمش ات : قیصریه باصدیرمه‌سی. || مج. باصدیرمه‌نی چیقارمق = چوق دوگمك.

باصر { صه. عر. ذ : باصره [«بصر» دن سف.] كورن، كوریجی: قوهٔ باصره = كورمك خاصه‌سی.

باصرغنمق { فل. آغرلق باصمقله مضطرب اولمق، كابوسه طوتلمق.

باصره { سث. عر. ۱. كورمك قوتی، رؤیت خاصه‌سی، قوهٔ باصره. ۲. كوز، عین، چشم.

باصریق { ــ. اتكری طاشله باصدیرلمش آلچاق چادیر.

باصقی { ــ. ۱. باصوب صیقه‌جق، تضییق ایده‌جك شیء، منكنه، جندره، معصره. ۲. صیقی، تضییق : باصقی آلتنده اولمق. ۳. باصان، آغرلق ویرن شیء : صبان باصقیسی. ٤. قالب، تمغا.

باصقیچ { ــ. نردبان (مردیون)، باصامق، سلم.

باصقیجی { ــ. تولبند اوزرینه قالب باصان.

باصقین { صه. ۱. آغر، ثقیل. ۲. باصوب كچن، غالب. فائق، اوستون : بو دپسی اوزرینه باصقین چیقدی. = ــ. آكسز هجوم، بردن باصوب غافل طوتمه، شبیخون. || باصقین ویرمك = هجوم ناگهانی‌یه اوغرامق، قباحتی ایشلركن طوتلمق.

باصلمق { مجه. فل. ۱. آیاقله چیكننمك، پامال اولمق: باصلمش طوپراق. ۲. ازلمك، صیقلمق، تضییق اولنمق : اوزوم، زیتون، انجیر باصلدی. ۳. هجوم ناگهانی‌یه اوغرامق، طوتلمق: دشمنی كیجه باصمشلر. ٤. طبع اولنمق، دستگاهه وضع وتمثیل اولنمق: فلان كتاب یكیدن باصیلیور. ٥. سوگندیرلمك، اطفا اولنمق : یانغین، آتش باصلدی. ٦. تسكین اولنمق، كسب سكون ایتمك، طورمق: روزكار باصلدی. ۷. تمغا و قالب اورلمق : بو تولبند ایی باصیلیر.

باصامه { ــ. باصلمق فعلی. بأ : باصلمق.

باصلی { صه. باصلمش، تمغا و قالب اورلمش و یا طبع اولنمش، مطبوع : باصلی تولبند، كتاب.

باصلیش { ــ. باصلمق فعلی و طرزی : بو نصل باصلیش ؟

باصمق { مص : باصار. فته. ۱. آیاقله چیكنمك، پایمال ایتمك : بوریایه باصمایك. ۲. آغرلق ویرمك، تضییق ایتمك : صندیغك ایچنده اشیایی باصه‌رق یرلشدیرملی. ۳. قالب اورمق : تولبندی باصمق؛ مهر باصمق. ٤. طبع وتمثیل ایتمك، دیزلمش ویا لیطوغرافیا طاشنه پچیرلمش یازی‌یی ماكینه ودستگاهده كاغده پچیرمك : كتاب، غزته باصمق. ٥. بردن بره هجوم ایتمك، آكسزین اوستنه‌وارمق: كیجه وقتنده مسافرلر باصدیلر. ٦. قباحت ایشلركن اوستنه واروب طوتمق : بر قلبزنك اوینی باصمشلر. ۷. قولوچقه اوتورتمق : بر طاوق باصدم. ۸. اورمق، قومق : ال باصمق. ۹. اورمق، ضرب ایتمك : طپاق باصمق. ۱۰. یاتیروب بوغازلامق، ذبح ایتمك: صیغیر باصمق. = فل. ۱. آیاقده طورمق : ایكی یاشنده‌چوجق‌ده دها باصمیور، یكی باصمغه باشلایور. ۲. چوكمك، اوتورمق : بو بنانك بر طرفی باصمش. ۳. كلمك، طوتمق، مسلط اولمق، غلبه ایتمك : آتش باصدی، حرارت باصدی، اوقو باصدی، آغرلق باصدی. || آیاق باصمق. ۱. كیتمك، اوغرامق : بر دها اونك اوینه آیاق باصمیه‌جغم. ۲. اصرار ایتمك : كیتمه‌مكه آیاق باصیور. || آغر باصمق = ۱. یاواش یورمك. ۲. اهمیتنی كوسترمك. || آغرلق باصمق = كابوسه طوتلمق. || آل باصمق = لخوسه‌لره

مسلط اولان بر نوع ییلانجغه طوتلق. || آی باصمق = آی باشی طوتمق، تجنن ایتمك. || آیاقلر یره باصمامق = چوق سوینمك. || ال باصمق = یمین ایتمك. || ایز باصمق = ایز تعقیب ایتمك. || باغره باصمق = قوجاقلامق. || بام تلنه باصمق = حدتلندیرمك. || چوروك تخته‌یه باصمق = شبهه‌لی و مخاطره‌لی ایشه کیریشمك.

باصمه { س. ۱. باصمق فعلی. ۲. بیاض طوقونوب بعده رنك وچیچکلری باصلمش پنبوق اینجه منسوجات: انکلیز باصمه‌سی. ۳. طباعت، طبع: حروفات باصمه‌سی = تیپوغرافیه؛ طاش باصمه‌سی = لیطوغرافیا؛ قالب باصمه‌سی = استره‌ئوتیپ. == ص. باصلمش، طبع اولنمش، مطبوع: باصمه کتاب. یازمه مقابلی. || باصمه قالب = عیناً صورتی چیقارلمش، طبق طبقنه تقلید؛ فاعل ویا عاملنك اثر ذکاسی منضم اولمیان ایش.

باصمه‌جی { س. ۱. تولبند اوزرینه قالب باصان آدم. ۲. مطبعه‌جی. ۳. باصمه یاپان وصاتان آدم.

باصمه‌جیلق { س. باصمه‌جی صنعتی. با: باصمه‌جی.

باصمه‌خانه { س. طبعخانه، مطبعه، دار الطبع.

باصیش { س. باصمق فعلی و طرزی. با: باصمق.

باصیق { ص. ۱. آلچاق وصیقندیلی: باصیق او؛ بو اوك آشاغی قاتی پك باصیقدر؛ طاوانی باصیق. ۲. طار: باصیق آلن. ۳. پلتك: باصیق دیل. == ح. پلتك: باصیق سویلمك.

باصیقلق { س. ۱. آلچاقلق، ارتفاع اکسیکلکی، ۲. پلتکلك: دیل باصیقلغی.

باطل { ص. عر. ذ: باطله [«بطلان» دن سف.] ۱. صحت و حقیقته مغایر، غیر صحیح، حق مقابلی: دین باطل، اعتقادات باطله. ۲. بوش، بیهوده، نافله: فکر باطل.

باطن { ص. عر. ذ: باطنه. [«بطن» دن سف.] ایچ، داخلی، کیزلی، ظاهر مقابلی: حواس باطنه. == سذ. عر. ۱. ایچ یوز، داخل: باطنی ظاهرینه بکزه‌مز. ۲. سر، راز: باطنه واقف = اهل عرفان؛ اهل باطن = اسرار الهیه‌یه واقف عارفلر.

باطناً { ح. عر. ایچ یوزدن، داخلا، سراً.

باطنی { ص. عر. ذ: باطنیه. ۱. ایچ، داخلی: حواس باطنیه. ۲. سرو حقیقته منسوب ومتعلق، ظاهری مقابلی: آیات کریمه‌نك معنای باطنیسی؛ حقایق باطنیه‌یه واقف. || باطنیه = مذاهب باطله وضاله‌دن بریدر. صفات الهیه‌یی تشکیك ایدرلر. کویا آیات کریمه‌نك معانیٔ باطنه‌سنی کندی زعملرنجه اخذ ایدوب معانیٔ ظاهره‌سنی ترك ایتدکلری ایچون بو نام ایله یاد اولنورلر.

باطی { س. ا: باتی.

باعث { ص. عر. ذ: باعثه. [«بعث» دن سف.] سبب، موجب: عشرت باعث موتی ولدی، موتنه باعث اولدی.

باغ { س. [اصلی: باغو] ۱. باغلایه‌جق شیٔ، بند، قید، ربط، رابطه: دیز باغی، اکین باغی، صاچ باغی. ۲. صاران شیٔ، صارغی، لفافه، وثاق: کوز باغی، بوین باغی، یاره باغی. ۳. بوغچه، اوجلری باغلانمق شرطیله بر شیئی قاپلایوب صاران شیٔ: یاتاق باغی. ٤. باغلانمش شیٔ، دمت، دسته: اوت، اکین باغی. ٥. مناسبت، علاقه، رابطه. || اوکوز باغی = قاینامش اخلامور. || دیز باغی چوزلمك، کوشه‌مك = چوق قورقمق. || کوز باغی = غفلت.

باغ { س. فا. باغچه، روضه، بوستان، فردوس: باغ بهشت = جنت، روضهٔ رضوان.

باغ { س. [آنف البیان لغت فارسیه‌دن، و یا بو اصل اولوب فارسیسی بوندن مأخوذدر.] ۱. اوزوم آغاجلرینی حاوی محل: باغه کیرمك، باغ بکجیسی. ۲. اوزوم آغاجی، کروم: باغ دیکمك، باغه عارض اولان علت. || باغ بوزومی = باغ اوزوملرینك طوپلانمسی و بونك موسمی.

باغان { س. ۱. حده ایرمه‌دن دوشن یاوری، دوشوك، جنین ساقط. مر. ۲. اولو طوغان قوزینك دریسی.

(بوندن منقول اوله‌رق فا. باغانه.)

باغبان { ــ. فا. باغچوان، باغچه بكجيسى.

باغجى { ــ. بر باغه باقان وباغ اداره ايدوب اوزوم يتيشديرمكله مشغول اولان آدم، باغه باقق صنعتنى بيلن آدم: باغجى معاشى؛ فلان ابى باغجيدر.

باغجيلق { ــ. باغه باقانك ايشى و صنعتى: باغجيلق ايديور؛ باغجيلق نازك بر صنعتدر.

باغچوان { ــ. باغچه‌يه باقان، بر باغچه اداره ايدن، باغچه‌يه باقق صنعتنى بيلن آدم: قوناغك باغچوانى؛ فلان آدم ابى باغچواندر.

باغچوانلق { ــ. باغچوان ايشى و صنعتى، باغچه‌يه باقق و چيچك، آغاج وسبزه يتيشديرمك علمى: بزده باغچوانلق ايديور؛ باغچوانلقده مهارتى واردر.

باغچه { ــ. فا. [«بغچه» يازماملى] كوچك باغ، كوچك روضه وبوستان. [بو معنا ايله تركجه‌ده قوللانيلوب فارسى باغ يرينه مستعملدر.] == تر. چيچك واشجار مثمره وغير مثمره‌يى و سبزه وسائره‌يى حاوى واكثريا اوه متصل محل، روضه، باغ، فردوس، بوستان: چيچك باغچه‌سى، سبزه باغچه‌سى. || حيوانات باغچه‌سى = موزه قبيلندن اوله‌رق حيوانات مختلفه دن برر ايكيشر نمونه‌يى حاوى محفوظ محل. || نباتات باغچه‌سى = نمونه اولمق اوزره نباتات مختلفه‌يى حاوى باغچه. || مملكت باغچه‌سى = اهالينك تفرجنه مخصوص بلديه‌يه عائد مزين ومفرح عمومى باغچه.

باغچه‌لك { ص. باغچه‌لرى چوق (ير).

باغچه‌لى { ص. باغچه‌سى اولان: باغچه‌لى او، كوشك.

باغداش { ــ. ديزلرى بوكوب بالديرلرى خاچوارى طوپلايه‌رق اوتورمقله آلنان وضعيت: باغداش قورمق = بو وضعيتده اوتورمق.

باغداشمق { فل. ١. ديزلرى بوكوب بالديرلرى خاچوارى طوپلايه‌رق اوتورمق، باغداش قورمق. ٢. اويمق، مطابق كلمك. ٣. اويشمق، اوزلاشمق.

باغدالامق { فل. كوريشده خصمك باجاغنى كندى باجاغيله صاروب ييقمق.

باغدامق { فتـ. بر برينه چكيره‌رك باغلامق، تعقيد و تلفيف ايتمك.

باغر { ــ. ١. قره‌جكر. ٢. هر شيئك ايچى ويا اوكى: طاغك، يايك باغرى. || باغرى آچيق = پريشان حال. || باغره باصمق = قوجاقلامق. || باغرى قره، باغرى يانيق = كدرديده، محزون ومكدر.

باغر { مه. [وزبانزدى: بار] باغرمغى تصوير وتأكيد ايچون مكرر قوللانيلير: باغر باغر باغرمق.

باغرتلاق { ــ. بر نوع يابان اوردكى، قطا، صو چوللكى.

باغرتمق { فتـ. باغرمغه مجبور ايتمك، تضييق واغضاب ايده‌رك باغرمسنى موجب اولمق.

باغرجق { ــ. يوك آرابه‌سنك چتال يرى.

باغرداق { ــ. [اصلى: باغلداق] ١. بشيكده‌كى چوجغك باغرى اوزرينه قونداغنى باغلايان قماشدن اكلى باغ. ٢. عادت كورمش قادينلرك طولتندقلرى بز.

باغردان { ص. باغرمسنى موجب اولان: دوه‌باغردان = بك ديك وچامورلى يوقيش. [طاشلق اولورسه نعل دوكن دينلير.]

باغرساق { ــ. [ياخود باغرصاق] قارنك ايچنده‌كى طار و اوزون و طولاشيقلى ايچى بوش عضو، معاء، روده. || باغرصاق قازنديسى = اختيار چوجغى، تكنه قازنديسى || ديب باغرساغى = اك آشاغيده‌كى قالين باغرساق.

باغرش { باغرشمق. با: باغريش، باغريشمق.

باغرمق { فل. باغردن، ايچريدن سس چيقارمق، هايقرمق، صيحه، نعره اورمق، (حيوان) اوكرمك، بوكرمك. || باغروب چاغرمق = باغره و كورلدى ايتمك. || يوزه باغرمق = باغره‌رق سرد معامله ايله اوركوتمك.

باغرمه { ــ. باغرمق فعلى، صيحه، نعره، بوكرمه، اوكرمه: سرخوشلرك، اوكوزك باغرمه‌سى.

باغريش { ــ. باغرمق فعلى و طرزى، نعره، صيحه: بو باغريش نه‌در.

باغريشمق { فت. برلكده وبر آغزدن باغرمق، يايغره و شيون قوپارمق : قادينلر باغريشمغه باشلاديلر.

باغستان { س. فا. باغچه‌لك وباغلق يَر.

باغشش { س. باغشلانان شئ، بخشش، هبه، عطيه. (فا. بخشش ايله مناسبتی دركار اولوب، لكن خانغيسى خانغيسندن مأخوذ اولديغنى كسديره‌مدك.)

باغشلاتمق { فت. ١. بخشش و عطيه ويرديرمك. ٢. عفو وصفح ايتديرمك.

باغشلامق { فت. ١. قارشيلقسز ويرمك، عطيه و احسان ايلمك، بخش ايتمك : كنديسنه بر چفتلك باغشلادى. ٢. آله‌جغندن واز كچمك، صرف نظر وترك ايتمك : بر چوق آله‌جغم واردى لكن باغشلادم. ٣. مجازاة وانتقام ايستمكدن كچوب عفو وصفح ايتمك : قباحتنى باغشلادى. ٤. (جناب حق) آلمامق، ياشاتمق : نه كوزل چوجق الله باغشلاسين، آناسنه باباسنه باغشلاسين.

باغشلامه س. و :

باغشلايش { س. ١. باغشلامق فعلى، بخش، انعام، احسان. ٢. عفو، صفح، مغفرت.

باغشلاييجى { ص. ١. باغشلايان، احسان و انعام ايدن. ٢. عفو ايدن، مغفرت صاحبى، غفور، رحيم.

باغلاتمق { فت. ربط وبند ايتديرمك : دنكلرى باغلا- تديكزمى؟

باغلامق { فت. (اصلى : باغمق) ١. ايپ واوكا مشابه شيئلرى طولاشديروب ربط ايتمك، دوكوم ياپمق : ايپى باغلامق؛ ايپى چيوى‌يه باغلامق. ٢. ايپ واوكا مشابه بر شيئله بر شيئى ديكرينه ويا بر قاچ شيئى براكده ربط وبند ايتمك : دمت باغلامق؛ آغاجى هركه باغلامق؛ حيوانى قازيغه باغلامق؛ برينك اللرينى، آياقلرينى باغلامق. ٣. صارمق، صارغى كچيرمك : باشنى، كوزنى، ياره‌يى باغلامق؛ باشنه منديل باغلامق. ٤. طاقمق، آصمق، قوشانمق، قوشاتمق : بله قليچ باغلامق. ٥. قپامق، سد وبند ايتمك : قپويى، صويك مجراسنى باغلامق. ٦. حاصل وپيدا ايتمك، ايدنمك : اكين دانه، تخم باغلادى؛ سوت قايماق باغلادى؛ صولر بوز باغلامش؛ ياره جراحت باغلادى. ٧. قاوشديرمق : اللرينى باغلايوب ديوان طورمق. ٨. تخصيص وتعيين ايتمك : برينه معاش، آيلق تعيينات باغلامق. ٩. ياپمق، تشكيل ايتمك : صف باغلامق. ١٠. طوپلايوب بوغچه ودنك ايتمك : اشيايى باغلامش؛ يمشلرى باغلامشلردى. ١١. پرانغه وزنجيره اورمق : مجرمينى باغلامق اصولى ابطال اولندى. || باش باغلامق = بريره منسوب ومربوط اولمق، انتساب ايتمك. || باشنى باغلامق = ١. بر ايشله مقيد ايتمك، آواره‌لكدن قور- تارمق. ٢. اولندريرمك. || بل باغلامق = عزم وحصر همت ايتمك : خدمتكزه بل باغلادم. || پنبوق ايپليكيله باغلامق = موقت برتدبير وچاره بولمق. || صاغلام قازيغه باغلامق = صاغلاملا- شديرمق. || طاتلى يرنده باغلامق = حسن نتيجه ويرمك. || كوز باغلامق = سحر وبوكو ايتمك. || كوكل باغلامق = علاقه وتعشق ايتمك. || يلكن باغلامق = (كمى) عزيمته حاضر- لانمق.

باغلامه { س. ١. باغلامق فعلى. (با : باغلامق). ٢. بوزوق وطنبوره نوعندن تللى چالغى.

باغلان { ياخود بقلاق. س. آنفيت كبى قنادلرى قيرمزى برنوع قاز.

باغلانمق { فج. ربط وبند وقيد اولنمق. با : باغلامق. = فل. ١. طوتلمق، آيريلهمامق : بو ايشه باغلاندق. ٢. مجبور ومربوط اولمق، تعهد آلتنه كيرمك. || بصيرتى باغلاندى = غافل طاوراندى.

باغلداق { س. با : باغرداق.

باغلى { يا باغلو. ص. ١. ربط وقيد وبند اولنمش، مربوط، مقيد : هركه باغلى آغاج؛ قازيغه باغلى آت. ٢. سد وبند اولنمش، مسدود : باغلى قپو، كچيد. ٣. منوط، معلق، متوقف : بونك آكلاشلمسى لفظلرينك تيلنمسنه باغليدر. ٤. معامله زوجيه‌يه غيرمقتدر || الى آياغى باغلى =

ایستدیکنی یابه‌میان. ‖ باشی باغلی = نشانلی، نکاحلی. ‖ بصیرتی باغلی = غافل. ‖ دیلی باغلی = دیلسز، ابکم. ‖ کوزی باغلی = امی، بیخبر.

باغمق { فت. ١. تق. باغلامق. ٢. [بایمق کبی] بوکو وسحر ایتمك، افسونلامك: کوز باغمق.

باغه { س. ١. قورباغه وقاپلومباغه انواعندن حیوانات مختلفه‌نك اسم عمومیسیدر: قاپلوباغه (قاپلومباغه)، قورباغه، طاش باغه (طوسباغه)، اوتلوباغه، یشیل باغه وسائره. ٢. قاپلومباغه جنسندن بعض دکیز حیوانلرینك قبوغی که صدف کبی، لکن سیاهسی وداها یومشاق اولور. = ص. بوباغه‌دن معمول: باغه طراق، محفظه وسائره.

باغی { س. آرباغ، بوکو، افسون.

باغی { ص. عر. ؤ: باغیه. [«بغی»دن سف.] عاصی، سرکش، طریق حقدن عدول ایدن: فئهٔ باغیه.

باغیانه { ص. بغی وسرکشلکله ایدیلن: حرکت باغیانه. = ح. بغی وسرکشلکله: باغیانه حرکت ایدیور.

باغیلق { س. بغی، حقدن عدول، سرکشلك.

باقا { س. با: باغه.

باقاناق { یا نقاناق. س. قیون و کچی وصیغیر کبی حیوانانك چتال طیرناغی.

باقدیرمق { فت. ١. باقمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك: حرم طرفنه آچلدیغیچون اوپنجره‌دن باقدیرمازلر. ٢. خدمت ایتدیرمك، ایی اداره ایتدیرمك: بوآته ایی باقدیرملی. ٣. طبیبه کوسترمك: سز کندیکزه باقدیرك.

باقر { یاخود باقیر س. ١. قیرمزی‌یه مائل معروف معدن که اوانئ مختلفه اعمالنه وقلای وسائره ایله بالترکب پرنج وطونج کبی معادن مرکبه تشکیله کیرر، نحاس، مس. ٢. باقردن اوانی، مطبخ طاقملری: باقرلری قلایجی‌یه ویرمك؛ باقر طاقمی. ٣. باقر پاسی، ژنکار: بوصحنلر باقر اولمش؛ بوبورك باقر چالمش. = ص. باقردن معمول: باقر لکن؛ باقر آقچه = سکهٔ نحاسیه، فلس احمر؛ باقر قاپلامه. ‖ باقر پاسی = باقره اکشی برشیئ طوقندقده حاصل اولان یشیل پاس که اصطلاح کیمیاده کبریتیت نحاس و بین‌العوام کوز طاشی دینلوب، سم قاتلدر. ‖ باقر چالمق = ژنکار حاصل ایدوب سم اورمق. ‖ باقرطاشی = مالاکیت. ‖ باقر طوزی = زاج قبریس.

باقراج { س. باقردن قولبلی قاب: قویو، کوب، سوت باقراجی.

باقرجی { س. باقردن قابلر یاپان صنعتکر، صفار.

باقش { باقشمق. با: باقیش، باقیشمق.

باقلا { س. [ینه بومعناده اولان عر. «باقلاء» دن. سبزه دیمك اولان «بقله» دن ظن اولنمسی خطادر.] معروف سبزه که ارکن یتیشوب فاصولیه‌یه مشابه ایری دانه‌لری اولور، وتازه ایکن قبوغیله برابر، قوروسنك‌ده دانه‌لری ینیروحیوانات ایچون پك مغذیدر، فول: ـاقز باقلاسی = اك ایی جنسی؛ انکلیز باقلاسی = پك اوزونی. ‖ آجی باقلا، یهودی باقلاسی = قبط فولی. ‖ هند باقلاسی = انغیه‌یه قودقلری کوزل قوقولی برتخم که هنددن کلیر. ‖ باقلایی ایصلاتمق = سکوت ایتمك، کتوم اولمق؛ آغزنده باقلا ایصلانماز = بوش بوغازدر. ‖ باقلایی چیقارمق = هر شیئی سویلمك. ‖ باقلا چیچکی = آچیق یشیل. ‖ باقلا دوکمك = فاله باقمق. ‖ باقلاقیری = آتك باقلارنکنی آکندیرر قیر طوکی.

باقلاوه { س. با: باقلوا.

باقلداق { س. خرمنده قبوقدن چیقان چوروك دانه: بورچاق باغلداغی.

باقلمق { مج. ١. نظر ومشاهده اولنمق: بورادن دکیزه باقیلیر. ٢. نظر اعتباره آلنمق، دقت اولنمق: احباب بیننده‌اویله مراسمه باقلماز؛ برباقیمله باقیلیرسه و (ساده‌جه) باقیلیرسه بودها اییدر. ٣. خدمت اولنمق، اداسنه سعی واهتمام اولنمق: بو حیوانه ایی باقیلمیور؛ بوچوجقلره باقلمق اقتضا ایدر. ‖ یوزینه باقلماز، یوزینه باقیلیرشیئ دکلدر = پك چرکیندر.

باقلوا { س. ۱. خوردن جوز، بادم ویا قایمقله یاپیلان معروف طاتلی: یانیه، شام باقلواسی. ۲. باقلوا دیلیملری شکلی، معین شکلی. = ص. باقلوا شکلنده، معین شکلنده پارچه‌لره منقسم.

باقمق { مص: باقار. فت. ۱. کورمك اوزره کوزلرینی عطف وتوجیه ایتمك، نظر، نکاه ایتمك: نره‌یه باقه‌ورسك؟ شوکا باق؛ باقدم که کوره‌م. ۲. اعتبار ایتمك، نظر اعتباره آلمق: سز بزم قصورمزه باقمایك. ۳. تابع اولمق، تتبع ایتمك، اویمق: اوردك قازه باقه‌رق چاتلار؛ ایراد صاحبلرینه باقه‌رق مصارف قپوسنی اوقدر آچمایك. ٤. دقت واعتنا ایتمك، کوزلری آچمق: باقك بولده برشیء چیقماسون. ٥. مطالعه وتدقیق ایتمك: درسه باقیور. ٦. خدمتنی کورمك: بو حیوانه کیم باقیور؛ ایی باقه‌لر کوزل برآت اولور. ۷. اعاشه وانفاق ایتمك، بسلمك، بکیندیرمك: چولق چوجغنه ایی باقیور؛ قاریسنه باقمقدن عاجزدر. ۸. تداوی ایتمك: بو خسته‌یه کیم باقیور؟ هروقت باقان طبیب کیمدر؟ ۹. دنه‌مك، معاینه ایتمك: باقه‌دن آلنماز؛ برایکی کون بنده طورسون باقه‌یم ده ایشمه کلیرسه آلیرم؛ یکه باقمق. ۱۰ آرامق، طوتمق ویا آلمق اوزره تحری ومعاینه ایتمك: اوه باقمغه کیده‌دیلر؛ قیزه باقیورلر. ۱۱. (خسته‌یی) زیارت ایتمك: خسته‌یه باقمق شرطدر؛ خسته یاتیورده کیدوب باقمغه وقت بوله‌مدم. ۱۲. منوط ومتوقف ومعلق اولمق: بویله ایشلر طبیعته باقار؛ آرتق او. راسی درایته باقار. || آغزه باقمق = برینك سوزینه اهمیت ویروب تابع اولمق. || اکری باقمق = کین وغرضنی اظهار ایتمك. || ایشنه باقمق = کندی ایشیله مشغول اولوب بشقه شیئه قاریشمامق. || ایی باقمق = دقت ایتمك. || درت یانه باقمق = کمال احتیاطله حرکت ایتمك. || فاله باقمق = فال آچمق. || باقه‌قالمق = شاشقین شاشقین باقمق، تحیر. || یان باقمق، یان یان باقمق = کینله، نظر خصومتله باقمق. || یوزه باقمق = التفات ایتمك: یوز. مه باقمدی = التفات ایتمدی. || یوز یوزه باقمق = اوتانه‌جق بر ماجرا اولملمق.

باقنمق { فط. ۱. کندی اوستنه ویا اطرافنه باقمق: با. قنوب طوریوردی. ۲. شاشیر. مق، شاشه قالمق: باقنوب طورما.

باقی { ص. عر. ٔ: باقیه. [« بقاء » دن‌سف.] ۱. دائمی، سرمدی، فنا بولماز: دنیا فانی آخرت باقیدر. ۲. قالان، آرتان. [هرنه قدر قالمق مفهومنی متضمن ایسه‌ده، ینه قالمق فعلیله قوللانیلیر:] حسابدن باقی قالان مقدار؛ ازمنهٔ قدیمه‌نك آثار باقیه‌سی. = س. قالان مقدار ویا مبلغ، آلت طرف، مابعد: باقیسی معلوم اوله‌مدی. = ح. آرتق، بوندن بشقه، آخر: باقی دعا.

باقیجی { ص. باقان، خدمت ایدن، برایشه تقید ایدن. = س. فاله باقان آدم، فالجی، رمال.

باقیجیلق { س. فالجیلق، رماللق.

باقیش { س. باقمق فعلی وطرزی: بونصل باقیش.

باقیشلی { ص. بردرلو باقیشی او. لان: آهو باقیشلی.

باقیشمق { فش. بربرینه باقمق.

باقیم { س. ۱. باقه، باقیش، نظر. ۲. مطالعه، تأمل. ۳. پرو. رش، تیمار. ٤. وجه، جهت، صورت: برباقیمه = من جهةٍ.

باقیملی { ص. ایی باقلش، سمیز (حیوان).

باك { س. فا. قورقو، خوف، بیم، احتراز. لـ. || بی باك = قورقیان، احتراز ایتمین، امین، سالم.

باکره { یا باکر. سث. عر. قیز اولان قیز. [لغت مولده اولوب، فصیحی بانك کسریله « بکر » در.]

باکوره { سث. عر. موسمندن اول یتیشن میوه، ترفنده.

باکی { ص. عر. [« بکاء » دن‌سف.] آغلایان، کریان. ٔ.

بال { س. ۱. آرینك یاپدیغی معروف طاتلی ماده، عسل، انکبین، شهد: آری بالی؛ سوزلمش بال؛

کومج بالی = سوزلەمشی . ۲. آ.
غاجلرك قندی ویمشلرك قویولمش
عصارەسی. = ص. طاتلی، لذیذ.
|| بال‌پتکی = قرصه، عساله. ||بال
قباغی = قیشین ینیر برجنس ایری
وقوبو صاری قباق. || بال‌قوشی
= برجنس قوش. || بال مومی
= بال اوبدلدکده آیریلان ماده
که موم یاپمقده وسائر ایشلرده
قوللانیلیر، شمع . || بال موی
قوشی = برجنس قوش.|| پنبوق
بالی = بیاض بال. || دلی بال =
یبان آریسنك یاپدیغی بال. ||
سیاه بال = قامش صوبی .
|| کنکیك بالی، کهربا بالی = بلوری
وبراق جنسی. || میان بالی = بو.
یان. || اوجی بولده یاغه باله
وبر = ایشك ایچندن چیقه‌بیلیر .
سەك چیق .

بال { سن. عر. کوکل، قلب، خاطر:
خلوص بال = خلوص قلب؛
حضور بال = راحت، جمعیت
خاطر؛ فارغ‌البال، اندیشەسز.
|| مافی‌البال = قلبده مضمر اولان
نیت، مافی‌الضمیر .

بال { س. فا. ۱. قناد، جناح :
پروبال = کذا؛ شکسته بال =
قنادی قیریق؛ بال‌کشا = قنادینی
آچمش، اوچان. ۲. قول، بازو.
|| بال ویال = قول وکردن، قد
وقامت .

بالا { س. یاوری، بچه، چوجق .
مر .

بالا { ص. فا. یوکسك یوقاری،
زیر وبست مقابلی، عالی،
رفیع: قد بالا = یوکسك بوی.
|| بالاپرواز = کندینی اولدیغندن
یوقاری طوتوب تفاخر ایدن
|| رتبهٔ بالا = رتبهٔ اولی صنف
اولی ایله وزارت بیننده بررتبهٔ
رفیعه : رتبهٔ بالا رجالندن .
= س. قد، قامت بوی. || دو.
بالا = ایکی قات .

بالآخره { ح. عر. صوکره،
بعده، نهایت، عاقبت:
بالآخره نادم اولەجق .

بالابان { یاخود بلبان. س.
{ بلغارجەدن مأخوذ
اولوب لسان مذکورده آیی‌یه
دیرلر } ۱. کزدیریلوب اوینا.
دیلان آیی : نه طوپلاندیکز ،
بالابان‌می اوینایور ؟ ۲. ایری
جثەلی انسان ویا حیوان : بالا.
بان آدم، طوغان. ۳. بیوك
طاول طوقاغی .

بالابانلاشمق { فل. و :

بالابانلانمق { فل. ۱. ایریلشمك
شیشمك. ایری
وشیشمان اولمق. ۲. لقردی‌یی
آغزنده چیکنیوب سرخوش کبی
سویلمك .

بالاتر { ص. فا. دها ویا پك
یوکسك ورفیع، اعلا .

بالاتفاق { ح. عر. [ب = حرف
جر . ال = حرف
تعریف . اتفاق = اویشمق]
اویشەرق، اتفاق واتحاد برله،
متفقاً، متحداً : بینلرنده بالاتفاق
بوایشه قرار ویرمشلر .

بالار { س. اینجه تخته، پداوره .

بالاشتراك { ح. عر. [ب
= حرف جر . ال
حرف تعریف . اشتراك =
اورتاقلق] اورتاقلقله، اورتاقلا.
شه، اورتاقلق ایدەرك، برلشەرك:
اصناف بینلرنده بالاشتراك بر
فابریقه آچدیلر.

بالالتزام { ح. عر. [ب = حرف
جر . ال = حرف
تعریف. التزام = ایش ایدنمه]
ایش ایدینەرك، صورت مخصو.
صەده، قصد ونیتله : بالتزام بو
ایشی بوقدر اوزاتدی .

بالبداهه { ح. عر. [ب = حرف
جر . ال = حرف
تعریف . بداهت = دوشونمەدن
وبردن برەیاپمق] دوشونمکسزین،
درحال، آنیده، بداهةً، ارتجالاً :
بالبداهه شو قطعه‌یی سویلدی .

بالتمام { ح. عر. [ب = حرف
جر. ال- حرف تعریف.
تمام = بتون] تماميله، تکمیل،
بتون : مطلوبنی بالتمام آلدی .

بالجمله { ح. عر. [ب = حرف جر.
ال = حرف تعریف. جمله =
هب] هب، بتون : بالجمله اسباب
سفرینی تدارك ایتدیلر.

بالچاق { یاخود بارچاق . س. قلیج
قبضه‌سنك سپری .

بالچیق { یا بالچق. س. ۱. یاپیشقان
وآیاغی طوتان چامور،
اوزلی طوپراق، چوملکجی و
لولەجی چاموری، صلصال. ۲.
علی‌الاطلاق چامور. || بالچیق
خرما [ص. کبی] = زنبیل ایچنده
یاپیشمش طوب خرما .

بالخیر { ح. عر. [ب = حرف جر.
ال = حرف تعریف. خیر =
ایلك] ایلکله، ایلکه، خیر.
لیسیله : الله موفق بالخیر ایلیه.

بالداق { ـــ. قليج قولاننك حلقه‌سی.

بالدران { ياخود بالديران. ـــ. آغو اوتی، شوكران، طحما. || صو بالدرانی = رزنه. || كوچك بالدران = تفت [نبات].

بالدرغان { ـــ. حلتيت، انكدان [فر. Assa fœtida].

بِالدَّفعات { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. دفعات = كره‌لر] دفعاتله، مكرراً.

بالدير { ـــ. ١. ساقك بوتی، قبا اتی. ٢. ساق، ديز ايله آياغك بيلكی حكمنده اولان اويناق يری آره‌سنده‌كی عضو؛ بالدير سيكيری = وتر عرقوب؛ بالدير كيكاری = عضو مذكوری تركيب ايدن ايكی كميك، عظمين ساق، دودوك قلمی ايله اينجيك. || بالديری چيلاق = اسافلدن آدم، آياق طاقمی، اوباش. || قايش بالديرلی = چيويك. || بالديری قره = شعر الغول، كربزه، پرسيا وشان [نبات].

بالديراق { ـــ. طون و شلوار پاچه‌سی، بالديره كلن يری.

بالديران { بالديرغان. با : بالدران، بالدرغان.

بالديز { ـــ. زوجه‌نك همشيره‌سی.

بِالذّات { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. ذات = اوز] كنديسی، وكيل تعيين وارسال ايتميه‌رك : بالذات قالقوب زيارتمه كلدی؛ محكمه‌يه بالذات كيتدی.

بالِش { ـــ. فا. يوز ياصديغی. ز. و لــ.

بالصره { ـــ. ياپراقلرك اوزرنده حاصل اولان برنوع قدرت حلواسی كه اشجارك بر مرض مخصوصندن تولد ايدر.

بِالضَّروره { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. ضرورة = مجبوريت] ايستر ايستمز، بالمجبوريه، ناچار.

بِالطَّبع { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعريف. طبع = طبيعت] طبيعتيله، ذات مصلحت اقتضاسنجه : چوجق ايی بسلنمزسه بالطبع ضعيف قالير.

بالطه { ـــ. ١. اودون و سائره كسمكه مخصوص صاپلی آلت قطع، فاس، تبر. [بيوكنه ناجاق ديرلر.] ٢. بالطه‌يه مشابه سلاح، تبر. || آشچی بالطه‌سی = ات كسمكه مخصوص اكلی و قيصه صاپلی بالطه. || اكر بالطه‌سی = اكره طاقيلان قيصه صاپلی سلاح، تبرزين. || بالطه باش. با : باش. || بالطه آصمق = مسلط اولمق. || بالطه صاپی = معاون، يارداق؛ بر بالطه‌يه صاپ اولمق = برايشه يارامق. || بالطه‌يی طاشه اورمق = بيلميه‌رك بر آدمك يوزينه قارشی كنديسنه طوقنه‌جق سوز سويلمك. || بالطه كورمه‌مش، بالطه كيرمه‌مش = هيچ كسلمه‌مش، بودانمامش، حال طبيعيسنده (اورمان): وكذا. ال طوقنلمامش (ايش). || بالطه ايله يونلمش = قبا، ناتراشيده (آدم). || حجامت بالطه‌سی = حجامت ايتمكه مخصوص كوچك آلت جارحه. || مرانغوز بالطه‌سی = تخته كسمكه مخصوص كوچك بالطه شكلنده آلت.

بالطه‌جی { ـــ. ١. سرای خدمه‌سنك برصنف مخصوصی. ٢. بالطه‌ايله كيدن حريق مأمورلری.

بالطه‌لامق { فت. ١. بالطه ايله (اورمان وسائره) كسمك : بو اورمانی هيچ بالطه‌لامامشلر؛ بو آغاجی بالطه‌لاملی. ٢. ييقمق، دويرمك، خراب ايتمك : اسكی اوی بالطه‌لاديلر. ٣. قيروب كچيرمك، برباد ايتمك. ٤. حجامت ايتمك.

بالطه‌لق { ـــ. اهالينك محروقات احتياجاتيچون اودون كسمه‌لرينه تخصيص اولنمش و رسمدن مستثنا كوچك اورمان وقوريلق.

بالطه‌لی { صـ. يولدن موانعی كسوب دفع ايتمك ايچون بالطه‌يی حامل (عسكر).

بالِغ { صـ. عر. ث : بالغه. [«بلوغ» دن سف.] ١. ايرشمش، واصل : سنی يتمشه بالغ اولدی. ٢. سن رشد وبلوغه واصل اولان : ايكی اوغلندن بری بالغ وديكری صبيدر؛ جاريهٔ بالغه. ٣. واران، بر مقداری بولان (مبلغ) : معاشی اوچ بيك غروشه بالغ اولدی. ٤. نهايت مرتبه‌يی بولان، فائق، كامل : حكمت بالغه، قدرت بالغه. ٥. ر. يكون، مجموع. || بالغاً مابلغ = مع زيادة، فراخ فراخ.

بالغم { ـــ. با : بلغم.

بِالفعل { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. فعل = ایش] فعلاً، حقیقةً، قوه‌ده و یا اعتباری اولیه‌رق: بالفعل خدمت عسکریه‌ده بولنانلر.

بالق { بالقچیل وساٸره. با: بالیق وساٸره.

بالقان { س. صارب ومسلسل ویا اورمانله مستور طاغ، سلسلهٔ جبال. == سجغ. روم ایلی قطعه‌سنی غربدن شرقه شق ایدن سلسلهٔ جبال که بوکا اضافتله قطعهٔ مذکوره‌یه بالقان شبه جزیره‌سی دینور.

بالقانلق { ص. بالقانلری حاوی، طاغلق: بالقانلق بر یردر.

بالقون { س. [فر. Balcon] اوستی آچیق وکوکیشمه شهنشین.

بِالکُلّیه { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. کلیت = عمومیت. بتونلك] بتون بتونه، کلیاً.

باللاندیرمق { فتـ. ١. بال کبی طاتلی ایتمك. ٢. قوبولاشدیروب لزوجت پیدا ایتدیرمك. ٣. مج. چوق مدح وکوزل توصیف ایدوب ایمرندیرمك: تعریف ایدرکن او قدر باللاندیردی که آغزمزك صویی آقیتدی.

باللانمق { فعـ. ١. بال کبی طاتلی اولمق، طاتلیلاشمق. ٢. (میوه‌نك) عصاره‌سی چیقوب طوکمق، لزوجت پیدا ایتمك، جیوقلاشمق.

بِالله { ح. عر. [ب = ادات قسم. الله = لفظهٔ جلال] حق تعالی حقیچون؛ بالله العظیم، بالله الکریم.

باللی { ص. بال ایله یاپلمش، بال سورلمش، معسل.

بِالماء { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. ماء = صو] کیم. صویی ویا مولد المائی حاوی ترکیبات کیمیویه اصطلاحاتنه کیره‌رك یونانی Hydro تعبیرینی ترجمه ایدر: بالماء حامض حدید کیانوس [Acide ferrocyanhydrique].

بِالمُشاهَده { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. مشاهده = کورمه] کوره‌رك، معاینه ایده‌رك، رأی العین کورمکله.

بِالمُناسَبه { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. مناسبت = م] بر مناسبتله، بر تقریبله.

بِالمُواجَهه { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. مواجهه = یوزلشمه، یوزلشدیرمه] یوزلشه‌رك، یوزلشدیره‌رك، روبرو.

بالِنَه { س. [فر. Baleine] ١. قادیرغه بالیغی که بالیق دینلکله برابر ممه‌لی حیواناتدندر، قیطاس. ٢. بو حیوانك ساز کبی اوزون کمیکلری که فیل دیشی کبی مواد مختلفه اعمالنه یارار. ٣. بونك اینجه ویاصی پروازلری که قادین اثوابنك کوکسنی دوز طوتدیرمق ایچون ایچنه دیکیلیر وقورسه‌یه قونور.

بالو { س. [ایتا. Balo] ١. آلافرانغه رقص: بالو اوینامق. ٢. رقص ایتمك اوزره اولنان عمومی ویا خصوصی اجتماع، وبونك ایچون اولنان دعوت وجمعیت: بو اقشام فلان یرده بالو واردر؛ بالویه کیتمك؛ بالو ویرمك = بالو جمعیتی تشکیل ایدوب دعوت ایتمك؛ ماسکه‌لی بالو = مدعوینك یوزلری نقابلی کیتمکه مجبور اولدقلری قیاللی رقص؛ آچیق بالو = نقابسز کیدیلان.

بِالواسِطه { ح. عر. [ب = حرف جر. ال = حرف تعریف. واسطه = آرایه کیرن] برینی آرایه قویه‌رق، برینك توسطیله، طوغریدن طوغری‌یه اولمیه‌رق: بالواسطه کندیسنه مراجعت ایتدم.

بالون { س. [فر. Ballon] ١. هوادن خفیف بر غاز قونیله هواده یوقاری‌یه قالقان مخترعه که مذکور غازی حاوی بیوك وخفیف بر محفظه ایله اوکا مربوط آدملرك اوتورمسنه مخصوص صندال کبی بر سپتدن مرکبدر، سفینة الهواء. ٢. چوجق اویونجاغی قبیلندن غازله مملو هواده طورور لاستیقدن طوب.

بالونجی { س. بالون قوللانان، بالونله هوایه قالقان آدم.

بالونجیلق { س. بالون اعمال و استعمال ایدنك

صنعتی؛ بالونله هوایه قالقمق فنی.

بالیق { یاخود بالق. —. دكیز و كول ونهرلرده هوا یرینه صو ایله تعیش ایدر حیوانات مختلفه‌نك اسم عمومیسیدر، سمك، ماهی: دكیز بالیغی، طاتلی صو بالیغی. — بالیق جنسندن اولمیوب ممه‌لی اولدقلری حالده صوبك ایچنده یاشایان بعض حیواناته دخی اطلاق اولنور، قادرغه بالیغی كبی. || آت بالیغی = صو آیغیری. || آطه بالیغی = قادیرغه بالیغی. || آیی بالیغی = فرانسزجه ده Phoque دینلن برجنس حیوان بحری. || آق، آلا بالیق = برنوع بالیق. || بالیق آوی = صید ماهی؛ بالیق آوجیسی = بالیقجی. || بالیق اتلی = نارین اولدیغی حالده اعضاسی اتله مستور واتی صیق (شخص). || بالیق اوتی = ماهیزهره دینلن بر جنس نبات؛ بالیقلری صید ایتمكه مخصوص برتركیب. || بالیق صیرتی = اورته‌سی یوكسكجه محدب یول. || بالیق نفسی = اسپرمجت. || بالیق یاغی = مورینه بالیغندن چیقان وسمیرمك ایچون ایچیلن یاغ.

بالیقجی { —. بالیق طوتان و صاتان آدم، بالیق آوجیسی، صیاد.

بالیقجیل { —. طورنه انواعندن بالیقله بسلنیر بر نوع قوش، بوتیمار، ابو المزین، سیبطر.

بالیقچیلق { —. بالیقجی صنعتی، صید ماهی.

بالیقچین { —. بالیق یر بر جنس كوچك دكیز قوشی.

بالیقخانه { —. ١. بالیق حفظنه مخصوص بیوك لیوار. ٢. صید ماهی امیننك اداره‌خانه‌سی.

بالیقلامق { فل. (سكیر) بالیق كبی كرینوب صیچرامق.

بالیقلاوه { یا بالیقلاغه. —. دكیز ویا كولك بالیق یاتاغی اولان جهتی، ساحلی.

بالیقمق { فل. بالیق پولی كبی پارلدامق.

بالین { —. فا. یاصدیق. == تر. اسكمله یرینه قوللانیلیر یووارلاق یاصدیق.

بالیوز { —. غایت ایری چكیچ.

بالیوز { —. یاخود:

بالیوس { —. (فر. Bailli) وقتیله آوروپا دولتك سفرا وبیوك قونسلوسلریله جنرال و آمیرال كبی كبراسنه ویریلن اسمدر.

بالیه { —. (ایتا. Balla) بزه صاریلی صیق باغلانمش امتعهٔ تجاریه دنكی.

بالیه‌مرزی { —. (موجدی اولان بر ایتالیانك اسمیله مسمادر. غلط فاحش اوله‌رق « بال یمز » یازیلوب، هرشیئی فارسی وعربی براسمله تسمیه‌یی مدار ظرافت عد ایدن كهنه كتابك بری طرفندن « عسل نمیخورد » دیه ترجمه اولندیغی مشهوردر) اسكی برجنس طوپ.

بام { د. « با » ایله باشلایان بعض صفتلرك باشنه كلوب مبالغه بیان ایدر: بام باشقه؛ برشیئه بكزه‌مز.

بام { —. فا. طام، چاتی. ن. ولس.

بام تلی { —. (فا. « بامه » دن مأخوذدركه صقال دیمكدر) ١. آلت طوداغك آلتنده‌كی قیللر. ٢. سازك اك قالین سس ویرن تلی. || بام تلنه باصمق = حدتلندیرمك.

بامیه { —. عن اصل سودانده‌ن كلمه معروف سبزه؛ آماسیه بامیه‌سی = قوریسی ینن بر جنس كوچك دانه‌لیسی. || هند. میه‌سی = لیف قباغی نوعندن برنبات.

بان { سنف. عر. صورقون سوكودی، صفصاف: بان آغاجی. || بان اوتی یاخود بانك اوتی = فارسیده «بنك»، عربیده اوندن مأخوذ اوله‌رق بنج وفرانسزجه‌ده دخی Beneg دینلن بر نبات طبی، كه تخمی سرسملك ویرر.

بان { —. وقتیله اسقلاوونیه ومجارستان جهتلرنده سنجاق بكلرینه وكوچك پرنسلرینه ویریلن عنواندر. الیوم او جهتلرده بعض یرلره (بانات) یعنی باناق نامی ویریلیور.

بان { د. فا. « وجی » معناسیله بعض اسماء فارسیه‌یه التحاق ایدوب، اسماء مشتقه تشكیل ایدر: باغبان = باغجی، پاسبان = بكجی كبی.

بانبل { —. قره یازیلی قرمزی بركوچك بوجك، اوج اوج بوجكی، زرورح. || بانبل اوتی = سبكیل اوتی.

باندرول { س. [فر. Banderole] تحت انحصارده بولنان توتون و سائره پاکتلرینه یاپیشدیریلان تامغالی کاغد.

باندره { یاخود باندیره. س. [ایتا. Bandiera] اجنبی بایراغی، سنجاغی: فرانسز باندره‌لی برکمی. || براجنبی دولتنك باندیره‌سی آلتنه کیرمك = او دولتك تابعیتنی قبول وتحت حمایه‌سنه دخول ایتمك.

بانده { یاخود باندو. س. [ایتا. Banda] اینجه‌ساز ویا عسکری موسیقه طاقمی: بر بانده موسیقه.

باندیرمق { فتـ. صولی شیئك ایچنده براقوب ایصلادەرق یومشاتمق.

باندیرمه { س. یکمز ایچنده باندیرلمش جوز صوجوغی.

بانقر { مه. هونکور هونکور آغلامغی وسس وکورلدی ایله اولان سائر افعالی تصویر ایچون مکرر قوللانیلیر: بانقر بانقر آغلادی.

بانقنوط { س. [نکا. Bank-note] بانقه قائمه‌سی، هر مملکتده ملی بانقه‌نك آقچه مقامنده تداول ایتمك اوزره چیقاردیغی مختلف مقدار وقیمتلی قائمهٔ نقدیه.

بانقه { س. [فر. Banque. ایتالیانجه. دن عـد ایتمك خطادر، زیرا ایتالیانجه‌سی بانقو Banco در.] بیوك شرکت ویا ادارهٔ صرافیه: عثمانلی بانقه‌سی؛ بانقه معاملاتی.

بانك { س. فا. سس، صدا، آواز. ز. || بانك نماز = اذان.

بانکر { س. [فر. Banquier] بانقه صاحبی، بر بانقه اداره ایدن بیوك صراف.

بانمق { فتـ. صولی شیئه باصدیروب یومشاتمق: اتمکی ات صوینه بانمق.

بانو { س. فا. بیوك قادین، خاتون، خانم. ز.

بانه { با: بانیو.

بانی { ص. عر. [« بناء » دن سفـ.] بناوتأسیس ایدن، مؤسس: چلبی سلطان محمد خان حضرتلری بحق بانیٔ ثانیٔ دولتدر.

بانیو { یا بانیه ویا بانه س. [ایتا. Bagno] ۱. حمام، صویه کیرمکه مخصوص طبیعی ویاصنعی محل، صیجاق، صوثوق، کوکوردلی، چلیکلی بانیو؛ بانیویه کیرمك. ۲. حمامه کیرمه، استحمام: اطبا هرصباح بانیو ایتمکی توصیه‌ایدیورلر؛ کوکورد، کیبك بانیوسی ایی کلیور. — تعمیم صورتیله صویك غیری حقنده‌ده مستعملدر: قوم بانیوسی، کونش بانیوسی. ۳. استحمامه مخصوص قاب: چنقودن بانیو، چوجق بانیوسی.

باؤباب { س. [سودان السنه. سندن] آفریقای وسطیده یتیشیر برجنس آغاج. که کرهٔ ارض اشجار موجوده‌سنك اك بیوکیدر.

باؤبابیه { صش. عر. نبا. فصیلهٔ باؤبابیه «آنفا» ذکر اولنان آغاج جنسندن اولان اشجار.

باولی { یا باولو. س. ۱. آوجیلرك کوپکلرینی آلیشدیرمق ایچون قوللاندقلری توکدن ساخته قوش. ۲. آلیشیق طوغان یاوریسی.

باولیمق { فتـ. (زاغاری) باولی ایله تربیه ایتمك.

باه { سذ. عر. شهوت.

باهر { ص. عر. مؤ: باهره. [« بهر » دن سفـ.] ۱. ظاهر، عیان: آثار باهره؛ علامات باهره. ۲. پارلاق، کوزل.

باهنامه { س. فا. شهوت انکیز تعریف ورسملری حاوی مستهجن مجموعه.

باهی { ص. عر. مؤ: باهیه. شهوته منسوب ومتعلق: قوهٔ باهیه.

بای { س. فا. [تر. « بك » دن مأخوذ اولمسی محتملدر] زنکین، غنی، متمول، توانکر: بای وکدا = زنکین فقیر جمله‌سی.

بایات { یاخود بیات. ص. ۱. اسکیوب طراوتنی غائب ایتمش، تازه‌نك ضدی، بایات اکمك. ۲. اسکی، موده‌سی کچمش، آرتق قوللانلماز: بایات مال، اشیا. ۳. طاتسز، لذتسز، صوثوق. || دکان بایادی = اسکیدن دکانده قالوب صاتلمیان قوراده اشیا.

بایاتلاتمق { فتـ. براقوب اسکیتمك: صونی بایاتلاتمامللی.

بایاتلامق { فلـ. بایات اولمق، اسکیوب تازه‌لکی

وطراوت ولطافتی کچمك، بایا.
غیلاشمق: بواتمك بایاتلامش.

بایاغی { صد. با: بیاغی.

بأیّ حال { ع. مر. [ب = حرف جر. أی = هر خانغی. حال = م] هر حالده، بهمه حال، هر نصل اولسه.

بایر { س. آز اینیشلی یر، سطح مائل، طاغلرك اتکلرندهکی بایرلرك جملهسنی باغه تحویل ایتمشلردر. || بایرقوشی = بایرجین دخی دینلن بر جنس قوش. || قرق بایر = حیوانات مجترهنك اوچنجی معدهسی. || بایرطوربی = بهارلی وایری بر نوع طورب. و مج. قبا وتربیهسز آدم.

بایراق { یاخود بیراق. س. اوزون برصابك اوجنه مربوط ودولتك علامت مخصوصهسنی حاوی رنك مخصوصده مربع ویا مستطیل الشکل بز، علم، رایت، باندیره: عثمانلی بایراغی، فرانسز بایراغی. [الده طوتیلان ویاطوتیله بیلنه مخصوص اولوب، بریره صانجلان بیوکنه سانجاق ولواء دیرلر.] ٢. [اسکی تعبیرات عسکریهده] طابور: بربایراق عسکر. || بایراق آچق = عسکر طوپلامق. || بایراق آلتی = خیمهگاه، اوردوگاه. || بایراق طونانمهسی وآلای بایراقلری = کمیلرك شنلك کونلرنده آچدقلری مختلف اللون پارچهلر. || بایراق عسکری = نفیر عام.

بایراقدار { یا بیراقدار. س. [تر. بایراق. فا. داشتن = طوتمق. ترکیب سقیم. طوغریسی علمدار] ١. عسکرده بایراغی حامل اولان نفر یا چاوش ویا ضابط. ٢. جنکاور وحربهکیدر برقبیلهنك رئیسی: اشقودره مالیسورلرینك بایراقدارلری.

بایراقلی { ص. بایراغی حامل اولان: اجنبی بایراقلی برکمی. || الی بایراقلی = علنی ومشهور ادبسز.

بایرام { یاخود بیرام. س. بر دینده مبارك عداولنان کون، عید: شکر بایرامی = عید فطر؛ قربان بایرامی، حاجیلر بایرامی = عید اضحی؛ موسویلرك قامش، خورسز بایرامی. || مج. مسرت، شنلك، شهرآیین: بایرام ایتمك = اجرای شهر آیین واظهار مسرت ایتمك. || قره بایرام = یأس وماتم کونی.

بایراملاشمق { فل. ١. بربرینه بایرام تبریکی ایتمك، معایده ایلمك. ٢. تبریك عید مقامنده اوپشمك.

بایراملق { ص. بایرامه مخصوص: بایراملق اثواب. == س. بایرام هدیهسی، بخششی.

بایرجق { س. کوندرك اوجندهکی باغ.

بایرجین { س. بایر قوشی.

بایرهسی { ص. بایره بکزر، آز مائل: بایرمسی بریر.

بایرمق { فل. [«بای» دن] زنکین اولمق، وسعت وقدرت حاصل ایتمك: یوقسول بایرسه چناغی بایرماز.

بایصونغور { س. برجنس ییرتیجی قوش.

بایع { ص. عر. [«بیع» دن سف.] صاتان، صاتیجی، بیع وفروخت ایدن.

بایغین { ص. ١. بایلمش، کندیندن کچمش، مغشی، بیخود. ٢. کوشك. مجالسز، جانسز. ٣. صولوق، فرسز، سولیوك. ٤. مخمور، مستانه (کوز).

بایغینلی { س. ایپك بوجکلرینك چالی یه چیننهمیوب قوزه یاپهماملری.

بایغینلق { س. ١. بایلمش وکندیندن کچمش آدمك حالی، غشی. ٢. کوشکلك، مجالسزلق. ٣. اکثریا آچلقدن کلن برکونه معده کوشکلکی. ٤. صوسزلق.

بایقال { س. تاتارستانده بولنان بیان قیصراغی.

بایقره { یا بیقرا. س. کرکس نوعندن ییرتیجی برقوش.

بایقوش { س. قوقوماو قوشی، بوم.

بایلتمق { فت. ١. بایلمسنی موجب اولمق، کندیندن کچیرمك: آیاغنی کسمك ایچون کندیسنی قلوروفورمله بایلتدیلر؛ بزی کولهدن بایلتدی. ٢. صولدیرمق: بو چیچکلری کونشده براقوب بایلتمشسکز.

بایلدی { امام بایلدی. با: امام.

بایلق { س. ١. زنکینلك، وسعت وقدرت. ٢. دول یتاغی، رحم.

بایلمق { فل. ١. کندینی غائب ایتمك، کندیندن کچمك، غشی اولمق: کوموردن بایلشیدی.

٢. صولمق = بوجكلر بايلمشدر. ٣. چوق سومك، خوشه كيتمك: بوآتك يورويشنه بايليلرم. ٤. چوق كولمك، يورلمق، وساڭره دن كنايه اولور: كولمه دن بايلدق؛ يوريه دن بايلدم؛ صوسزلقدن بايليه جغم. [بريله استهزا ايچون « آمان بايليه يم » تركيبى ده قوللانيليرلر.]

بايلمه { س. بايلمق فعلى. با: بايلمق.

بايمق { قد. ١. درمان براقامق، دَرمانسز براقمق. ٢. افسانه وافسونله آلداتمق، بوكو ايتمك. مر.

ببر { س. فا. قپلانه مشابه واوندن بيوك وپك ييرتيجى برجانوركه هندستانده وآفريقاده بولنور. پوستى پول پول اولوب. كوزل پوستكى اولور.

ببرلنمك { فل. ببر كبى قوريلوب قابارمق. [« ببورلنمك » ديه تلفظ اولنور.]

ببك { س. ١. كوچك چوجق. و مج. چوجق مشربنده اولان. ٢. چوجق اويونجاغى قبيلندن يابمه چوجق ويا كلين وساڭره ومج. چوق سوسلى: صانكه بر ببك. || بزدن ببك = برايشه يارامز خيرسز آدم. || صقاللى ببك = سنجه بيوك وعقل وتدبيرجه طفل حالنده اولان آدم. || كوز ببكى = كوزك اورته سى كه ايچنده باقان آدمك رسمى كورينور، قرة العين، مردمك چشم؛ ومج. پك عزيز وسوكيلى شخص: آ كوزمك ببكى. [تحبيب تعبيريدر.]

بت { س. چهره رنكى، بكز: كنديسنده بت بكز قالما. مشيدى. == ص. با: بد.

بت { س. با: بيت.

بُت { س. فا. [زبانزدى: پوت] مشركلرك عبادت ايتدكلرى رسم ويا هيكل، صنم، وثن. || مج. ١. دلبر، پك كوزل شخص. ٢. لقردى بيلمز وطور وادادن محروم اوله رق جانسز بت كبى طوران آدم.

بتاريه { س. با: باتاريه.

بتاق { بتاقلق. با: باتاق وساڭره.

بتپرست { س. ص. فا. [بت = صنم، پرستن = طاپق. — زبانزدى: پوت پرست.] صنمه طاپان مشرك، عبدهٔ اوثاندن آدم، وثنى.

بتپرستلك { س. بت وصنمه طاپان آدمك حالى و دين واعتقادى، شرك، كفر.

بتتراش { س. فا. بت وصنم اويوب ياپان آدم.

بتخانه { س. فا. [بت = صنم. خانه = او] بتپرستلرك عبادت ايتدكلرى اونانه مخصوص بنا، بتپرست معبدى.

بتخصيص { ح. عر. [ب = حرف جر. تخصيص = خصوصيلك] باخصوص، على الخصوص، هله.

بتر { ص. فا. [«بدتر» دن مخفف] دها كوتى، دها فنا: او ابى دكلدى، بو اوندن بتردر. == س. دها كوتى حال: بترينه اوغرامق؛ الله بترندن صاقلاسين.

بتر { سذ. عر. كسمه، قطع. || ز. جزا. بتر العضو = اعضاء بدندن بريڭك كسلمسى عملياتى.

بترمك { بتشديرمك، بتشمك و ساڭره. با: بيتيرمك و ساڭره.

بتكده { س. فا. [«بت = صنم. «كد = خانه] بتپرستلرك عبادتخانه سى، بتخانه.

بتمامه { ح. عر. [مذكر ايچون] و:

بتمامها { ح. عر. [ب = حرف جر. تمام = بتون. ها = اونك. — مؤنث وجمع ايچون.] تماميله، بتون، تكميل، هپ.

بتمك { فل. با: بيتمك.

بتول { صذ. عر. اركلردن منقطع (قادين). — بو صفتى حائز اولديغيچون حضرت مريم (عم)، ونساء ملت اسلاميه بيننده ممتازيتى حسبيله حضرت فاطمة الزهراء رضى الله عنهايه اطلاق اولنور.

بتون { ياخود بوتون. ص. ١. هب، جميع، جمله، كافه، تكميل: بتون عالم، بتون خلق، بتون انسانلر، بتون كون. ٢. يارِيم ويا پارچه اولمايان، تام: بتون بر قيون، بتون الما، بتون صايى = عدد تام. ٣. يكپاره، صوم: مرمردن بتون بر ستون. ٤. اكلمز، يكپاره كبى چوريلمز، ديك وسرت: بتون اندام، بتون خوى. == س. مجموع، تكميل: قويونك بتوننى آلمق. == ح. مجموعاً. كافةً تماميله، هپ. [اكثريا مكرر:] او بتون بتون بايدى: ايشمز بتون بتون خراب اولدى. || بسبتون (بوس بوتون) = كاملاً،

تماميله، كلياً. || بتون بتونه = كاملاً، اساساً، كلياً.

بتونلمك { يا بتونله مك. فتـ. اكسيك و نقصاننى يرينه كتيروب تماملامق، تكميل ايتمك.

بتوى { با : بيتوى.

بتى { بتيك، بتيكجى. با : بيتى و سائره.

بث { سنـ. عر. ١. طاغيتمه، صاچمه، نشر. ٢. اظهار، فاش ايتمه. [بث شكوى تعبيرى بو ايكنجى معنا ايله اوله‌بيلير، كه او حالده بث وشكوى دينلمسى غلطدر. ياخود «انما اشكو بثى وحزنى الى الله» آيت كريمه‌سندن حزن وكدر معناسيله مأخوذ اوله‌رق «بثى شكوى» يعنى حزن وكدردن شكايت تعبيرندن غلطدر. هر حالده تحريفه اوغرامش بر تعبيردر.]

بثر { سنـ. عر. و:

بثره { سثـ. عر. ج : بثور. ط. بر نوع كوچك سيويلجه. || بثرهٔ رديه، بثرهٔ خبيثه = چيقديغى يرى قانغرن ايدر مهلك بر سيويلجه.

بج { سنـ. [مجارجه‌دن] وقتيله ويانه شهرينه ويريلن اسمدر. || بج اوردكى = مرجان كوزلى سياه بر نوع اوردك. || بج طاوغى = هندى ايله سوكاون آره‌سنده برجنس طير مأنوس كه اصل يرى سودان اولوب، استانبوله ويانه‌دن كتيرلمكله بو اسمله شهرت بولمشدر، غرغره. [فر. Pintade] || بج لاوله‌سى = اوردكك حيوانلى نوعى.

بجا { صـ. فا. [بـ = حرف الصاق. جا = ير] يرنده اولان، مناسب، لايق، شايسته. || نابجا = مناسبتسز، نابمحل، ناسزا.

بجاق { سـ. با : باجاق.

بجايش { سـ. فا. [اصلى يانك فتحيله بجايش يعنى اونك يرينه معناسيله بزجه مستعمل وكنيه دفترنده‌كى قيددن مستعار بر تعبير اولوب فارسيده قوللانلماز] ايكى مأمورك مبادلهٔ مأموريت ايتمسى، كندى طلبلريله هر برى ديكرينك يرينه نصب اولنمسى : بجايش اولدى، بجايشى اجرا ايدلدى.

بجد { سـ. عصافيردن كوچك بر قوش كه اوتمسى بو كلمه‌يه بكزر : بجد قوشى.

بجرتمك { فتـ. ١. اجرا وتسويه ايتديرمك، برينك ايشنى بيتيرتمك. ٢. قتل ايتديرمك : طوتيلان خيدودلرى بجرتمش.

بجرلمك { لجـ. ١. حسن تسويه اولنمق، موفقيتله اجرا اولنمق : او ايش بجريله‌مدى. ٢. مجـ. قتل واعدام اولنمق.

بجرمك { فتـ. ١. كوزللكله اجرا وتسويه ايتمك، حسن تسويه‌يه موفق اولمق : بو ايشى بجره‌بيله جكميسكز؟ او آدم بر ايش بجره‌ميور. ٢. مجـ. قتل واعدام ايتمك.

بجريك { سـ. حسن تسويه، موفقيت، كاركذارلق.

بجريكسيز { صـ. النده‌ن ايش كلمز، برايشه موفق اوله‌ماز، عاجز.

بجريكسيزلك { سـ. النده‌ن ايش كلمه‌مه، بر ايشه موفق اوله‌مامه، عجز.

بجريكلى { صـ. النده‌ن ايش كلير، طوتديغى ايشده موفق اولور، كاركذار.

بجيل { سـ. ١. آشيق كميكنك آلتنده بولنور بر كوچك كميك. صـ. ٢. بو كميكله اوينانيلان بر زار اويونى.

بجيلغان { سـ. آتك آياغنده چيقان اوكلماز بر چاتلاق و ياره. = صـ. ١. بويله بر ياره‌سى اولان (آت). ٢. اوكلماز، مهلك (ياره).

بجين { سـ. خيار ارمنى، قثاء برى، سولوكلى ينجار (نبات).

بچاق { سـ. با : بيچاق.

بچمك { بچق، بچيم. با : بيچمك وسائره.

بچوق { ياخود بچق ويا بوچوق. سـ. [«بيچمك» دن] ياريم، نصف، نيم : بر بچوق، بش بچوق. [دائما بر عدد تامله برابر قوللانيلوب، يالكز قوللانلمق ايجاب ايتديكنده ياريم دينلير.] || آز بچق، يارى بچوق = جزئيجه، بر مقدار. عو.

بحار { سنـ. جـ. عر. فد : بحر. || با : بحر. [بحور، ابحار و ابحر كبى.]

بَحث { سذ. عر. جـ : ابحاث. ١. بر شیٔ حقنده اطرافیله سوز سویلیوب حقیقتی آراشدرمه : مدنیت اسلامیه دن بحث ایدیوردك؛ فنونك ترقیات اخیره سندن بحث آچلدی. ٢. سوز منازعه‌سی، معارضه، مباحثه : بو آدم بحثی چوق سویور؛ بعض اعتقادات حقنده بحثه کیریشدیلر. ٣. بر ماده حقنده‌کی تفصیلات، مسئله : حکمت طبیعیه ده صدا بحثی؛ عقایدده قدر بحثی. ٤. بر ادعا اوزرینه سوزی طوغری چیقان طرفندن قزانلق اوزره بر مکافات تعیینی، اوکدول : بویله اولدیغنه بحث ایدرم؛ بحثی قزاندی؛ بحثه کیرشمم. [بو دردنجی معنا لساننزه مخصوصدر.]

بَحر { سذ. عر. جـ : بحور، ابحار، بحار، ابحر. ١. دکیز، دریا، یم : بحر سفید = آق دکیز؛ بحر سیاه = قره دکیز؛ بحر احمر = قزیل دکیز، شاب دکیزی. ٢. بیوك نهر ویاکول : بحر نیل، بحر جیحون، بحر آرال. ٣. د. شعر وزنی : بحر رجز، بحر رمل. ٤. مجـ. مکتسبات علمیه وفنیه‌سنك پایان وکناری اولمیان، متبحر آدم : ابن سینا بر بحردر. || بحر محیط = بیوك دکیز، طیش دکیز، اوقیانوس.

بحراً { حـ. عر. دکیزدن، دکیز طریقیله، براً مقابلی : سلانیکه برآده کیدیلیر بحراً ده.

بُحران { سذ. عر. ١. ط. خسته‌لغك اك آغر وتهلکه‌لی وقتی ویا مخاطره‌لی صدمه‌سی. ٢. مجـ. بر ایشك تهلکه‌لی و قاریشیق بر حال پیدا ایتمسی : فرانسه ده بحران وکلا دوام ایتمکده‌در؛ تجارت ایشلری بر بحران ایچنده‌در.

بَحری { صـ. عر. ؤ : بحریه. ١. دکیزه منسوب ومتعلق : نباتات بحریه؛ بحری حیوانلر. ٢. کمیجیلک وفن ملاحته یاخود سفائن حربیه‌دن مرکب دونتمایه منسوب ومتعلق : فنون بحریه، عساکر بحریه.

بَحری { س. دکیز اوردکنك بر نوعی.

بَحرَین { سذ. تـ. عر. ایکی دکیز [عربلرجه مستعمل اولان بو تعبیردن مقصد بحر متوسط یعنی آق دکیزله بحر عمان یعنی بحر محیط هندی مقصود اولدیغی مذکوردر.] سلطان البرین وخاقان البحرین. || جـ. جزیرة العربك شمال شرقیسنده وبحر فارسده بر ساحل وجزیره‌در.

بَحریّه { سذ. عر. [« امور بحریه » دن مخفف] دولتك دونتما وعساکر بحریه‌سی وبونلره متعلق ایشلر : بحریه نظارتی، بحریه ناظری، انکلتره‌نك بحریه‌سی قوتلیدر.

بِحَسَب { د. عر. [ب = حرف جر . حسب = اعتبار، نظر] اعتباریله، نظریله، جه، جهتنجه : بحسب الرتبه = رتبه‌جه؛ بحسب الاعراب = اعرابجه. [بویله ترکیبات عربیه‌ده بولنور.]

بِحَقّ { حـ. عر. [ب = حرف جر. حق = م] حقیله، لایق وجهله، تمامیله، کرکی کبی : وظیفه‌یی بحق ایفا ایتملیدر.

بِحَقّ { حـ. فا. [ب = د. قسم. حق = م] حقیچون : بحق خدا = الله حقیچون.

بِحُکم { حـ. فا. [ب = حرف الصاق. حکم = م] حکمنجه، حکمیله : بحکم قدر = قدر حکمنجه.

بِحَمدِ الله { حـ. عر. [ب = حرف جر. حمد = شکر. الله = م] اللهه شکر اولسون، اللهك عون وعنایتیله : بحمد الله بوکونه یتیشدك.

بُحور { سذ. جـ. عر. فد : بحر. با : بحر.

بُخار { سذ. عر. بوغو : بخار ماکینه‌سی = بوغو ایله ایشلر ماکینه؛ بخار کمیسی = بوغو ایله ایشلر ماکینه ایله یورور کمی، واپور.

بَخت { س. فا. طالع، قسمت، اقبال : بختی وار ایش؛ بختی یوقدر؛ بخت سیاه = قره طالع؛ بدبخت = طالعسز؛ نیك بخت = طالعی یاور؛ بخت بیدار = اویانیق یعنی یاور طالع؛ بخت خواب آلود = اویومش یعنی نامساعد طالع.

بَختسز { صـ. طالعسز، طالعی یاور ومساعد اولمیان.

بَختسزلق { سـ. طالعسزلك، طالعك عدم مساعده‌سی.

بَختلی { صـ. طالعی مساعد و یاور، مسعود.

بَختیار { صـ. فا. بختلی، طالعی یاور، مسعود.

بختيارلق { س. طالع مساعدلكى، مسعوديت.

بخش { س. فا. ۱. باغشلامه، هبه، احسان: بونى بكا فلان بخش ايلدى. ۲. عفو: بو قباحتى بكا بخش ايديكز.

بخش { وبخشا. ص. فا. [سمه. اولوب صنتر. تشكيلنه كيرر] ۱. باغشلايان، هبه واحسان ايدن، ويرن، موجب اولان: صفابخش = صفا ويرن؛ تسلى بخش = تسلى ويرن. ۲. عفو ايديجى: خطابخش.

بخشا { ص. فا. مادهٔ آنفه يه با.

بخشايش { س. ۱. باغشلايش، احسان، عطيه. ۲. عفو، صفح.

بخشيش { س. [تر. «باغشش» دن مأخوذ اولمسى ملحوظدر.] باغشش، احسان، عطيه، خدمه يه وايش آدملرينه اجرت مقرره دن فضله اوله رق ويريلن آقچه: خدمتجى يه بخشش ويرمك.

بخشنده { ص. فا. باغشلايان، احسان ايدن.

بخل { سذ. عر. خسيسلك، ناكسلك.

بخود { خودبخود. با: خود.

بخور { سذ. عر. [زبانزدى غلط اوله رق بانك ضميله در.] توتسى، كوتلك: بخور ياقمق. || بخور مريم = كوكنه طوز آغرشاغى دينلن برنبات.

بخوردان { س. فا. توتسى ياقمغه مخصوص قاب. [«دان» فارسيده ادات ظرفيت اولديغندن. ينه بومعناده اولان «لق» اداتنك علاوه سيله بخوردانلق ديمك غلطدر.]

بخورلامق { فت. توتسيلمك.

بخورلق { توتسى ياقمغه مخصوص قاب، بخوردان.

بخيل { ص. عر. [«بخل» دن مش.] خسيس، ناكس، جرى.

بد { ص. فا. ۱. كوتى، فنا، ردىء. ۲. چركين، ناخوش، صوثوق: بدقوقو. = س. كوتيلك، فنالق، شر: نيك وبدى فرق ايتمك. [برچوق وصف تركيبلر تشكيلنه ده كيرر، كه باشليجه لرى صره لرنده ذكر اولنه جقدر.] || بد رنك = آچيقله قويو آراسنده كيرليمسى رنك.

بُدّ { سذ. عر. آيرلمه، تباعد، صرف نظر: لابد = تركى محال، الزم، لازم غير مفارق.

بدأ { سذ. عر. باشلامه. شروع، آغاز: ايشه، يازى يه بدأ ايتمك.

بدآيين { ص. فا: [بد = كوتى. آيين = رسم وعادت] رسم وعادتى وآيين ومذهبى كوتى.

بداختر { ص. فا. [بد = كوتى. اختر = نجم، طالع] طالعى كوتى، بدبخت.

بداصل { ص. فا. [بد = كوتى. اصل = صوى] كوتى صويلى، فرومايه.

بدانديش { ص. فا. [بد = كوتى. انديشيدن = دوشونمك] كوتيلك دوشونن، هركسك كوتيلكنى دوشونن وآرزو ايدن، بدخواه.

بداوت { سذ. عر. حضارت مقابلى، بدويلك، باديه نشينلك، كوچبه لك.

بداهت { يا بداهه. سذ. عر. ۱. بديهى يعنى ظاهر وعيان ودليل واثباتدن مستغنى اولمه: بداهته قارشى سوز سويلنمز. ۲. بردن بره وآكسزين سوز سويلمه: بربداهه، بالبداهه = آكسزين ارتجالاً.

بداهةً { ح. عر. بردن بره، آكسزين، دوشونمكسزين: بداهةً بربيت سويلدى.

بدايت { سذ. عر. ۱. باشلامه، بدأ، مباشرت: برايشه بدايت ايتمك. ۲. اول، ابتدا: بوايشك بدايت ونهايتى. || محكمهٔ بدايت = دعاوينك ايلك دفعه ورأساً كورلديكى محكمه كه قضالرده وقضا حكمنده اولان محللرده اولور. [بونك اوستنده محكمهٔ استيناف واونك فوقنده محكمهٔ تمييز واردر.]

بدايةً { ح. عر. محكمهٔ بدايت معرفتيله وايلك دفعه اوله رق: بودعوى بدايةً رؤيت اولنوب حكم اولندقدن صكره استيناف اولنمشدر.

بدايع { سذ. جمع. عر. مفرد: بديعه. با: بديعه.

بدبخت { ص. فا. [بد = كوتى. بخت = طالع] طالعى كوتى، طالعسز.

بدبختلق { س. بختسزلق، طالعك مساعده سزلكى.

بَدبو { ص. فا. [بد = كوتی . بو = قوقو] كوتی قوقولی، فنا قوقان .

بَدبين { ص. فا. [بد = كوتی. ديدن = كورمك] هر كسك كوتيلكنی كورن و آرايان. [لسان سياسيده فر. Pessi-miste كلمه‌سنك ترجمه‌سی اوله‌رق قوللانيلور كه هر حالی فنا كورمكه مائل ديمكدر.]

بَدچهره { ص. فا. [بد = كوتی. چهره = يوز] كوتی چهره‌لی، چهره‌سز .

بَدحال { ص. فا. [بد = كوتی. حال = م] حالی كوتی، كوتی حاللی، فنا برحالده بولنان، دوشكون .

بَدخو { يا بد خوی. ص. فا. [بد = كوتی . خوی = طبيعت، اخلاق] كوتی خويلی، فنا طبيعتلی، كوتی آليشمش، خويسز .

بَدخواه { ص. فا. [بد = كوتی . خواستن = ايستمك] هركسك كوتيلكنی ايستين، كيمسه‌نك ايلكنی آرزو ايتمين، غرضكار .

بَدخواهلق { س. هركسك كوتيلكنی آرزو ايدن آدمك حالی، غرضكارلق.

بَددُعا { س. فا. [بد = كوتی. دعا = م] برينك عليهنده اولنان دعا، معكوساً دعا: برينك بد دعاسنی آلمق، بد دعاسنه اوغرامق .

بَدر { سذ. عر. طولون آی، اون درت كيجه‌لك آی. || ع. مكهٔ مكرمه ايله مدينهٔ منوره آره‌سنده برمحل كه مشهور برغزاء نبوينك محل وقوعيدر: اصحاب بدر = بوغزاده بولنان صحابه .

بَدرَقه { س. فا. [اصلی: «بدره» يعنی يولك بيوكی اولوب تعريب اولنمشدر.] رهبر، قولاغوز، يول كوستريجی، دليل . { رانك كسر يله قرائتی غلطدر. }

بَدزَبان { ص. فا. [بد = كوتی. زبان = ديل] كوتی سوز سويلين، هجو ايدن، ادبسز .

بَدَستان { س. [اصلی : بزستان، زبانزدی: بدستن] قيمتلی اقمشه واسلحه ومجوهرات وسائره آليش ويريشنه مخصوص اورتيلی ومحفوظ چارشی .

بَدسيرَت { ص. فا. [بد = كوتی. سيرت = اخلاق] كوتی اخلاقلی، اخلاقسز .

بِدعَت { سث. عر. ١. حادث اولان شیء. ٢. دينه متعلق اولوب زمان سعادتدن صكره حادث اولان شیء : بدعت حسنه، بدعت سيئه .

بَدفَرجام { ص. فا. [بد = كوتی. فرجام = انجام] انجامی كوتی، صوكی فنا .

بَدفِعال { ص. فا. [بد = كوتی. فعال = ايشلر] ايشی كوتی، فنا ايشلر .

بَدكار { ص. فا. [بد = كوتی. كار = ايش] ايشی كوتی، فنالقده بولنان .

بَدكِردار { ص. فا. [بد = كوتی. كردار = طبيعت] كوتی طبيعتلی .

بَدگُمان { ص. فا. [بد = كوتی. گمان = ظن] ١. فنالق دوشونن، هركسك فنالغنده بولنان، بدخواه. ٢. هرايشده برفنالق كورن، موسوس .

بَدگو { ص. فا. [بد = كوتی. گفتن = سويلمك] هركس حقنده كوتی سوز سويلين، فصال، ذمام .

بَدگوهَر { ص. فا. [بد = كوتی. گوهر = اصل، مايه] اصل واساسی ومايه‌سی كوتی .

بَدَل { سذ. عر. ج: بدلات. ١. برشيئك يرينی طوتان ويا طوته بيلن، يرينه كچن: بردوه ايكی بيكيره بدلدر. ٢. قارشيلق، عوض، برشيئك يرينه ويريلن: مالی غائب ايتديكزسه بدلنی ويرمكه مجبورسكز. == ح. بدل اوله‌رق، يرينه : خون دل نوش ايدرم بادهٔ گلگونه بدل. || بدل عسكری = تبعهٔ غيرمسلمه‌نك عسكرلك خدمتنه بدل ويردكلری ويركی. || بدل شخصی = بالذات عسكرلك ايتمك ايستمينلرك علی الخصوص رديفلك وظيفه‌سنی ايفا ايچون معاشله كندی يرلرينه كوندردكلری آدم. || بدل نقدی = خدمت عسكريه‌دن قورتلق ايچون ويريلن معين مبلغ. || تعيين بدلی = عسكرلره تعيينات يرينه ويريلن آقچه.

بدلاً { ح. عر. بدل اوله‌رق، بدل صورتيله، عيناً و شخصاً تعبيرينك مقابلی: تعييناتی عيناًمی يوقسه بدلاًمی آليورلر؛ خدمت عسكريه‌سنی بدلاً ويا شخصاً ايفا ايتمك.

بَدَلجی { سـ. عسکریلرك تعیینات بوصله‌لرینی آلوب صا. تمرق بوندن استفاده وتجارت ایدن آدم.

بَدَلجیلك { سـ. عسکریلرك تعیینات بوصله‌لرینی آلوب صاتمق ایشی وبوندن اولنان تجارت.

بَدلِقا { صـ. فا. [فا. بد = کوتی. عر. لقا = صورت] صو. رتی کوتی وچرکین.

بَدلِك { سـ. ۱. کونیلك، چر. کینلك. ۲. سرتلك، تند معامله.

بَدَن { سذ. عر. جـ: ابدان ۱. گوکده، جسم، تن: انسا. نك، حیوانك بدنی. ۲. جسمك قول وبجاق وباش کبی آیریجه فرعلرندن بشقه‌قسم مرکزیسی، آغاجك دال وبوداقدن بشقه اولان قسمی، کوتوك، کوکده. ۳. قلعه بدنی، بارو. ٤. کندیلك، نفس، ذات، شخص: کوپرینك مصارفنی بدنندن‌ویردی. || بدن دیواری = بنانك درت طرفنه یاپیلان قالین دیوار.

بَدَناً { حـ. عر. بدنیله، جسمیله، شخصاً، ذاتاً، نقداً و بدلاً مقابلی: بدناً خدمت ایتدی.

بَدنام { صـ. فا. [بد = کوتی. نام = آد] کوتی آد قزانان، کوتیلکده شهرت بولان، کو. تیلکله اسمی یاد اولنان: بو حرکاتیله بدنام اولدی.

بَدنِژاد { صـ. فا. [بد = کوتی. نژاد = نسل] صویی کوتی، بداصل، فرومایه، صویسز.

بَدنوس { سـ. [ر. Πετεινός = خروس] اورمان خرو. زی، یبان طاوغی.

بَدنِهاد { صـ. فا. [بد = کوتی. نهاد = طبیعت، خوی]. کوتی طبیعتلی، فنا خویلی.

بَدَنی { صـ. عر. ؤ: بدنیه. جسمه منسوب ومتعلق، جسمانی.

بَدّوح { سذ. عر. مکتوب ظرفلری اوزرینه یازلمسی وظرفه باصیلان مهره قازدیرلمسی معتاد مجهول‌الاصل بر لفظدر. اساساً مکاتبات و مراسلاته موکل بر معبود موهوم ویا ملك اسمی اولدیغی مروی، وهند وچین شارعی مشهور (بودا) اسمندن غلط اولمسی مظنوندر.

بُدوق { یاخود بدیق. سـ. آرت آیاقلری قیصه واوزون بویلی بر جنس صیرتلان. = صـ. بودور، کوچك.

بَدَوی { صـ. عر. ؤ: بدویه. با. دیه‌ده یعنی چولده خیمه ایله قونوب کوچه‌رك یاشایان، مدنی و حضری مقابلی: اقوام بدویه. = سذ. بوحالده یاشا. یان آدم.

بَدَوِیّت { سذ. عر. بادیه وچولده چادیر آلتنده یاشایان و قونوب کوچن خلقك حالی، خیمه‌نشینلك، حضریت و مدنیت ضدی.

بَدید { صـ. فا. و:

بَدیدار { صـ. فا. کورینور، مشهود، ظاهر، عیان.

بَدیع { صـ. عر. ؤ: بدیعه. ۱. نمونه وامثالی اولمیان برشیء خلق وایجاد ایدن: بدیع‌السموات والارض. ۲. نمونه وامثالی اولمیان نوایجاد، یکی، کورلمه. مش، نادیده: نظم بدیع، صنع بدیع. = سذ. د. کلامك لفظی ومعنوی صنایع وتزییناتندن بحث ایدن علم.

بَدیعه { سذ. عر. جـ: بدایع. نا. دیده ونظر تحسینی جالب نوایجاد شیء: مدنیت حاضره‌نك بدایعی.

بَدیهه { سذ. عر. آ کمزین ودو. شونمه‌دن سویلنیلن کوزل سوز، حاضرجوابلق؛ بر بدیهه = بداهةً، ارتجالاً.

بَدیهی { صـ. عر. ؤ: بدیهیه. دلیل و اثباته محتاج اولمیه‌جق درجه‌ده ظاهر وعیان اولان: کائنات بر صانعك ید قدرتندن چیقدیغی بدیهیدر. منـ. مقدمات یقینیه‌دن مرکب اولان قیاس.

بَدیهِیات { سذ. عر. منـ. دلیل واثباته‌محتاج اولمیه‌جق صورتده‌ظاهر وعیان اولان شیلر، امور بدیهیه: بدیهیاته قارشی سوز سویلمك عبثدر.

بَذر { سذ. عر. جـ: بذور. ۱. تخم، اکیله‌جك دانه. ۲. کتن تخمی: بذر یاغی. ۳. کتن تخمی یاغی: بذر ایسی‌مرکب.

بَذل { سذ. عر. حسن رضا ایله ویرمه، اسیرکه‌مکسزین و بول بول صرف ایتمه، دریغ ایتمه‌مه: مالنی بذل ایتدی؛ بذل جان، بذل وجود ایتدی؛ بذل همت ایتمه. [ابذال دیمه‌ملی. غلطدر.]

بَر { د. فا. استعلا بیان ایدر، اوزره، علی. [بعض ترکیبات فارسیه‌ده مستعملدر.] بر وجه بالا = یوقاریده مسطور اصول اوزره؛ برمعتاد = معتادی اوزره؛ بر طرز نوین = یکی اسلوب اوزره؛ بر موجب... = موجبنجه. || بر طرف = آیری، مستثنا، مندفع، شویله طورسون.

بَر { ـــ. فا. ۱. کوکس، سینه: سیمین بر = کومش کوکسلی. (کومش کبی) — ازبر و برابر دخی بوندندر. ۲. یمش، میوه: درخت بی بر = میوه‌سز آغاج؛ بر آور = میوه ویرن مثمر.

بَر { ص. فا. [«بردن» فعلندن امر اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر] ایلدن، کوتورن، آلان: دلبر = کوکل آلان؛ کبوتر نامه بر = مکتوب کوتورن کوکرجین.

بِر { عد. صاینك الك کوچکی و ایلکی، احد، واحد، یك: بر آدم، بر او، بر طاش. = د. ۱. تنکیر بیان ایدر، عربیده‌کی تنوین ویا بعض کلمه‌سی وفارسیده اسمایه التحاق ایدن (ی) کبی: بر آدم که نصیحت قبول ایتمز؛ بر ایش که الده دکلدر. ۲. افعالك اوللرنده: «برکره» دن مخفف اوله‌رق، لزوم افاده ایدر: بر کیده‌لم. = ص. ۱. تك، وحید: الله بردر. ۲. مساوی، مماثل، فرقسز: ایکیسی بر در؛ هب بر. ۳. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر، اصلا: بر درلو قانمیور؛ بر وجهله راضی اولمدی. ٤. مبالغه بیان ایدر: بر کیدش کیتدی که. = ظرف. بر وقت، بر زمان، حیناً: بر وار ایمش بر یوغیمش. || بر آز = آزیجق، آزوقت: بر آز اتمك، بر آز صو؛ بر آز بکله‌یك. || بر اوغوردن = هب بردن، دفعةً. || بر ایکی = بر قاچ، آز وغیر معین مقدارده: بر ایکی قوش اوردیلر؛ بر ایکی طاش آتمش. || ایکیده برده = پك صیق، چوق دفعه، هر دائم. || بر بر = مفردات وتفصیلاتیله، برر برر صایه‌رق: قباحتلرینی کندیسنه بر بر سویلدم. || بر برینه، بر برنی، بر برینك = مبادلةً، مشارکتله: بر برنی کوردیلر؛ بر برینه خبر ویردیلر؛ بر برینك ایشنی کوروولر. || بر بری اوستنه = جمله‌سی بر و مساوی عدد اوله‌رق، علی السویه: بو آتلری بر بری اوستنه یکرمیشر ایرایه آلدق. || بره بر = اصلا یا کلماز، پك مؤثر: بو علاج فلان خسته‌لغه بره بر کلیر. || بر چوق = خیلی، خیلی مقدار، کثیر، متعدد: بر چوق کتاب طوپلامش. || بر درلو = ۱. بر نوع: بو بر درلو اوتدر. ۲. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر وجهله: بر درلو راضی اولمیور. || بردن = بردفعه‌ده، برلکده، برابر: بر بارداق صویی بردن ایچدی؛ جمله‌سی بردن کلدیلر. || بردن بره = آکسزین، وهلةً: بردن بره قالقوب کیتدی. || برده = هم ده، شوراسی ده وار که، و لوکه: برده اوسزه خبر ویرمکه مجبوز دکلدر؛ برده خبر ویرمه‌مش نه اولور. || بر دها = بر کره دها، تکرار: بر دها سویلیك؛ بونی بر دها یاپمایك. || بر زمان = بر وقت، وقتیله. || بر قاچ = غیر معین مقدارده، بر مقدار، بعض: بر قاچ آدم کلدی؛ بوکا بر قاچ غروش ویرك. || بر کره، بر دفعه = ۱. مرةً، تارةً: بن لقردی‌یی برکره سویلرم؛ سن بردفعه کیت. ۲. وقتیله، کونك برنده: برکره کیتمشیدم؛ بردفعه کوریشدم. ۳. هله: سن بردفعه وظیفه‌کی ایفا ایت...؛ بن بر کره سویلیه‌یم ده ایسترسه‌ك دیکله‌مه. || برله = ۱. آنیده، درحال: بنی کوردیکی برله قالقوب کیتدی. ۲. واسطه‌سیله: علم هندسه برله اثبات ایتدی. [بو ایکی تعبیر اسکیمشدر.] || برنجه = مقداری ابهام ایدر: برنجه آدملر. || نیجه بر = نه وقته‌دك، دها نه قدر؟ [اسکیمشدر.] || بر وقت = وقتیله، اسکی زمانده: بر وقت انسانلر مغاره‌لرده بارینیرلردی. || بری، بریسی = تنکیر بیان ایدر، کیم اولورسه: قپویه بری کلش بزی ایستیور؛ بو کون بریسنی کوردم.

بَرّ { سذ. عر. ۱. قره، بحر مقابلی: بر وبحرده، برالشام. [هرنه قدرلسانمزده شام ساحلنه بریة الشام نامی ویریلیورسه‌ده بو استعمالمز شایان تصحیح بر خطادر. بریه چول معناسنه‌در. بریة الشام خطهٔ شامك جزیرة العربه ملاصق اولان محلرینه اطلاق اولنور.] || ع. برجدید = آمریقا وآوسترالیا قطعه‌لری؛ برعتیق = قطعات سائرهٔ ارضیه.

بِرّ { سذ. عر. تقوی، عمل صالح، اطاعت.

بَرء { سذ. عر. خسته لقدن قالقمه، ایلیشمه، شفاء، افاقت: کسب برء وعافیت ایتمك.

بَرّاً { ح. عر. قره‌دن، قره طرفیله، بحراً مقابلی: استانبولدن حلبه براً کیتدی.

بَرابَر { ص. فا. ١. برلکده بولنان: اونکله برابر ایلك. ٢. مساوی: سن اونکله برابر دکلسك؛ سن کندیکی اونکله برابرمی طوتیورسك؟ ٣. بر حذاده اولان: قایق صوایله برابر ایدی. = ح. برلکده: برابر کلدك؛ برابر اوتوریورز. = س. رفاقت، برلك، معیت: اونك برابرنده‌در؛ برابرنجه کلدی.

بَرابَرلَشمك { فش. برابر کلمك، بر حذاده ویا مساوی اولمق.

بَرابَرلِك { س. ١. مساوی اولمه، تساوی، مساوات. ٢. برحذاده اولمه. ٣. موازنه، معادله.

بَرابَرلَمك { فت. تسویه ایدوب بر حذایه کتیرمك ویا مساوی ایتمك.

بَرات { سذ. عر. جمع: بروات. رتبه ونشان ویا برامتیاز وبر ـ لدیکنی مصدق اولان فرمان؛ کمی براتی = کمینك تابعیتنی مبین اولان کاغد. || لیلهٔ برات = فخر کائنات (صلعم) افندمزه نبوتك حضرت جبرائیل واسطه‌سیله تبلیغ بیورلدیغی کیجه که شعبانك اون بشنجه مصادفدر.

بِرادَر { س. فا. ارکك قارنداش، اخ. || مج. دوست، محب.

بِرادَرانه { ص. فا. قارداشلغه منسوب ومتعلق: برادرانه معامله. = ح. قارداشجه: برادرانه کوریشورز.

برادوه { س. بر نوع واریجلی کسری.

بَرّاده { سذ. عر. [«برد» دن سمب.] صو وشربت وسائره‌یی صوغوتمغه مخصوص قاب، قارلق: ر.

براسیه { س. [یتا.] مج. یلکن سرنلرینی چویرمك ایچون ایکی اوجلرینه مربوط طاب؛ براسیه ایتمك = بوایپلری چکه‌رك یلکن سرنی چویرمك.

بَراعَت { سذ. عر. حسن وجمال وعلم وشجاعت وسائر اوصاف ممدوحه‌ده اقران وامثاله تفوق. || براعت استهلال. با: استهلال.

براغلمق { لج. ترك اولنمق.

براغندی { س. ١. ترك اولنان شیء، برطرفه آتیلوب ایشه یارامیان شیلر. ٢. دکیزك ساحله آتدیغی قوم وطاش وسائره. ٣. لیمان محافظه‌سیچون اوکنه آتیلان قیالر وطاشلر یبغینی.

براغه { س. [یتا.] مج. طوپی ضبط ایچون قویروغنه طاقیلوب کمینك بورده‌سنه باغلانان خلاط.

بُراق { سذ. عر. معراج حضرت نبویده من طرف الله رکوب جناب نبوی‌یه تخصیص بیوریلان دابهٔ فوق العادهٔ سماثیه.

بَرّاق { ص. عر. [«برق» دن سمب.] ١. پك پارلاق، لمعه‌دار. ٢. بولانیق اولمیان، طورلمش، صاف: براق صو؛ بلوطسز، آچیق: براق هوا. [بو ایکنجی معنی ترکجه‌یه مخصوصدر.]

براقدیرمق { فت. ١. ترك ایتدیرمك، ترك ایتمکه سوق واجبار ایتمك: او اوی براقمق ایستمدم اما براقدیردیلر. ٢. آتدیرمق، القا ایتدیرمك: بومکتوبی پوسته‌یه براقدیرکز. ٣. تطلیق ایتدیرمك: کندیسی قاریسندن ممنون ایدی آما والده‌سی براقدیردی.

بَرّاقلق { س. بولانیق اولمیوب صاف وآچیق اولان صو ویا هوانك حالی: بوصویك، بوکونکی هوانك براقلغی نه کوزل.

براقلمق { لج. با: براغلمق.

براقمق { مض. براقار یاخود براغیر. فت. ١. الدن آتمق، آرتق طوتمامق، الدن چیقارمق: الکده‌کی طاشی براق؛ آتك دیزکینی براقدی؛ دکنکی اوده براقدم. ٢. ترك ایتمك، واز کچمك، فراغت ایتمك: آووقاتلغی براقدی؛ بن او اوی براقدم؛ اونیتی چوقدن براقدم. ٣. قومق، وضع والقا ایتمك: شولیمانك اوکنه برقاچ طاش براقملی؛ بوکوله برآز بالیق تخمی براقمق اقتضا ایدر. ٤. حفظ اولنمق اوزره بریره ویا برینه تسلیم وامانت ایتمك: چولق چوجقکزی کیمه براقه‌جقسکز؟ پاره‌کزی بانقه‌یه

براقك. ٥. بوشامق، تطليق ايتمك: فلان آدم قاريسنى براقش. ٦. مساعده ايتمك، ممانعت ايتمه. مك: چوجقلرى كندى باشلرينه كزمكه براقاملى؛ براقك يازى يازه‌يم؛ بنى براقك كيده‌يم. ٧. ابقا وادامه ايتمك: انسان بودنياده ايى نام براقلى؛ معمار سنان برچوق مصنع آثار براقمشدر. ٨. اهمال ومسامحه ايتمك، باقامق: بوباغچه‌يى، بوچوجقلرى نيچون بويله براقشكز؟ ٩. صاليويرمك، قويويرمك: اوزوملرى دوشيردكدن صكره باغلره قويونلرى براقمق ضرر ايتمز. ١٠. كار ويرمك، استفاده ايتديرمك: بوايش برشى براقماز؛ اعشارالتزامى سزه برشى براقدى مى؟ || آج براقمق = ١. يمك ويرمه‌مك، آچلق جزاسنه دوچار ايتمك. ٢. ايى بسله‌مه‌مك، طويورمامق. || آرا براقمق = آرالق ويرمك، وقت براقمق. || آرقه‌يه براقمق = چكمك، مسابقت قزانمق. || اوسته براقمق = كرى ويرمك، رد واعاده ايتمك. || صقال براقمق = صقال قويويرمك، ارسال لحيه ايتمك. || كار براقمق = مفيد اولمق، استفاده‌لى اولمق.

بُرّان { ص. فا. كسن، كسيجى، كسكين: تيغ بران = كسكين قليج.

بَرانداز { ص. فا. (« برانداختن » فعلندن سم‌. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر.) يوقارى‌يه آتان، دفع وبرطرف ايدن: موانع برانداز = انكللرى بر طرف ايدن، دافع الموانع.

براندهٔ { س. [يتا.] مج. سفن حربيه‌ده عسكرك آصمه يتاغى، صالينجق.

برانغار { س. [اصلى مغولجه‌در.] اردونك صاغ قولى، ميمنه. [مقابلى اولان صول قوله يعنى ميسره‌يه جوانغار ديرلر.]

بَرّانى { ص. عر. [« بر » دن سمن.] ١. صحرا وقيره منسوب ومتعلق، يبانى. ٢. خارجى، ظاهرى. ٣. احكام شرعيه‌يه واوامر ومناهى‌يه رعايت ايتمين، قيود مذهبيه ايله مقيد اولميان. [بواوچنجى معنا تركجه‌يه مخصوصدر.]

براوو { حد. [يتا. Bravo] آفرين! نه.

بَراهِمه { سذ. جم. عر. فد: برهمن. با: برهمن.

بَراهين { سذ. جم. عر. فد: برهان. با: برهان.

بَراى { د. فا. غايت بيان ايدر، ايچون، لاجل، مقصديله: براى تنزه = تنزه ايچون، لاجل التنزه.

بَرايا { سذ. جم. عر. فد: بريه. با: بريه.

بَرائت { سش. عر. ١. برى و وارسته اولمه، بر ايشه ذى مدخل اولمامه: برائتنى اثبات ايتمك. ٢. معاف ومستثنا اولمه، معافيت، استثنا. ٣. حق. بر دعوانك نتيجه سنده پاك و ايليشيكسز چيقمه: برائت قزاندى. || برائت ذمت = ذمتنده برشى تبين ايتميش، برى الذمه اولمه.

بَرباد { ص. فا. [بر = ادات استعلا. باد = هوا] ١. هوايه اوچمش كبى پريشان. ٢. خراب، ويران، تلف اولمش. = تر. ١. پيس، ملوث: برباد آدم؛ اوستنى باشنى برباد ايتدى. ٢. كوتى، فنا.

بَربادلق { س. ١. پريشانلق، خرابلق. ٢. پيسلك، ملوثلك، تلويث.

بَربارِس { سذ. با: امبربارس.

بَرباق { س. قناريه يمى دينلن بر جنس تخم.

بَربَر { س. تراش ايتمك وصاچ كسمك صنعتنى اجرا ايدن آدم. [طرز قديم اوزره اجراى صنعت ايدنلره بواسمى تخصيصله يكى اصولده اجرا ايدنلرينه « پروكار » ديمك عبثدر.] || كوه‌زه بربر = چوق سويلين.

بَربَر { س. آفريقانك مصردن ماعدا اولان سواحل و اقطار شماليه‌سنده ساكن بولنان بيوك برقوم كه اليوم عربلرله مخلوط بولنور: بربر قومى، بربر لسانى.

بَربَرجه { ص. بربر قومنك طرز واصول ويا لساننده اولان. = حـ. بربر لساننده ويا بربرلره مخصوص طرزده: بربرجه سويلمك. = س. بربر لسانى: بربرجه‌نك خانهٔ السنه زمره‌سندن اولديغى هنوز تحقق ايتمدى.

بَربَرستان { سخ. م. بربر قوميله مسكون ير، بربر ممالكى.

بَرْبَرى { صـ. عر. ذ: بربريه. بربر قومنه منسوب ومتعلق: ممالك بربريه.

بَرْبَط { سـ. عر. قپوز ولاغوته دينلن چالغى.

بَرْپا { ياخود برپاى. صـ. فا. آياقده، قائم.

بَرْت { سـ. صاج وصقالى دوشورن كل نوعندن برعلت.

بَرْتَر { صـ. فا. دها يوكسك، دها رفيع، اعلا. لـ.

بَرْتمك { با: برتمك.

بُرْج { سذ. عر. جـ: بروج. ۱. قلعه جيقنديسى وقلهسى، طابيه. ۲. منفرد قلعه، حصار، قله. || هـ. سماده مدار شمسك منقسم اولديغى اون ايكى قسمك بهرى، كه حاوى اولديغى ثوابتك وضعيتيله برسم وشكل مخصوص كوستروب اواسمله تسميه اولنمشدر: برج حمل، برج ثور، برج ميزان، برج عقرب كبى. { آوروپا لسانلرندهكى Burg و Bourg تعبيرلرى بو لفظ عربيدن مأخوذدر. }

بَرْجا { صـ. فا. برنده، مناسب؛ نابرجا = مناسب دكل، مناسبتسز، محلسز. || پابرجا = ثابت قدم.

بَرْجَسته { صـ. فا. مصرع برجسته = متين و لطيف اولان مصرع: اكر مقصود اثرسه مصرع برجسته كافيدر.

بِرْجِك { يا بريجك. عد. يالكز بر، بر دانهجك.

بَرْجيس { سـ. فا. مشترى سيارهسى.

بَرْخانه { سـ. فا. { زبانزدى: بارخانه } بيوك وغير منتظم قوناق ودائره.

بَرْخاى { صـ. ياراماز، خايلاز، هايطه.

بَرْخوردار { صـ. فا. سعى وهمتنك ثمرهسنى اقتطاف ايدن، برعمل خيرك مكافاتنه نائل اولان: برخوردار اولسون؛ برخوردار اول اوغلم.

بَرْخوردارلق { سـ. سعى وهمت وعمل خيرك ثمره ومكافاتنه نائليت.

بَرْد { سذ. عر. صوئوق، سرما. || بردالعجوز = قوجه قارى صوغوغى كه ايلك بهارك ايام معدودهسنده وقوع بولور.

بَرَد { سذ. عر. ياغان طولو. ژ.

بَرْدار { صـ. فا. { بر = ادات استعلا. دار = صلب آغاجى } دار آغاجنه چكلمش، مصلوب. || بر دار ايتمك = صلب ايلمك.

بَرْدار { صـ. فا. { بر = ميوه. دار = ادات تمليك } يمشلى، ميوهدار، مثمر.

بُرداق { سـ. با: بارداق.

بَرْدَوام { صـ. فا. { فا. بر = ادات استعلا. عر. دوام = دائم اولمه } دوام اوزره بولنان، سورن، دائم، باقى: صحت و عافيتده بردوام اولمق.

بَرْدوش { صـ. فا. { بر = ادات استعلا. دوش = اوموز } اوموزلرك اوزرنده اولان: خانه بردوش = اوى اوموزنده، اوموزندهكى سجاده ويا پوستكيدن عبارت، سرسرى.

بِرْده { بر دها. با: بر.

بُرْده { سذ. عر. عربلرك اوستدن كيدكلرى بر نوع لباس، خرقه. || قصيدهٔ برده = اعاظم شعراء عربدن كعب بن زهيرك حضور نبويده اوقوديغى «بانت سعاد» قصيدهٔ مشهورهسى كه نزد جناب نبويده فوق العاده مقبوله كچمكله، كندى بردهٔ سعادتلرينى دوش مقدسلرندن چيقارهرق شاعرك صيرتنه آتملريله، قصيدهٔ مذكوره بو اسمله شهرت بولمشدر. بعده اوكا تقليداً نظم اولنان ديكر بر خيلى قصايده دخى بو اسم ويرلمشدر.

بِرَر { عد. بهرينه بر ياخود بهر دفعهسنده بر: پارهيى تقسيم ايتديلر برر ليرا دوشدى؛ برر مجيديهيه چاليشيورلر؛ شاكردانى برر برر امتحان ايدرلر؛ برر ايكيشر كوتورديلر.

بَرْزَخ { سذ. عر. ۱. ايكى شيئك آرهسندهكى فاصله و خط واصل. ۲. ارواح امواتك قيامته قدر طورهجقلرى محلكه دنيا ايله آخرت آرهسنده فرض اولنور. ۳. جـ. ايكى قرهيى بربرينه ربط و ايكى دكيزى بربرندن تفريق ايدن طارديل: پانامه برزخى. ٤. مجـ. عذابلى محل، جهنم: — بو معنا ايله مجازاً صفت كبى ده قوللانيلير: برزخ ير.

بَرْش { سـ. كتن ياپراغيله ياپلمش آفيونلى شروب.

بَرَص سذ. عر. آبراشلق علتی. — بو علته مبتلا اولانه ابرص دیرلر.

بَرطَرَف ص. فا. [فا. بر = ادات استعلا . عر. طرف = م] اورته‌دن چیقمش، مندفع، زائل: بر طرف ایتمك = اورته‌دن قالدیرمق، دفع ایتمك. == ح. شویله طورسون: لطیفه بر طرف.

بَرعَکس ح. فا. [فا. بر = ادات استعلا . عر. عکس = ترس] ترسنه، عکسنه، خلافنه، بالعکس: کندیسی نه قدر جاهل ایسه اوغلی بر عکس اوقدر عالمدر.

بَرف س. فا. قار، ثلج. لـ.

بَرق سذ. عر. شمشك. [الکتریق معناسنه دخی کتیریلوب، ایران وهندده تلغرافه‌ده « تار برق » دیرلر.]

بُرقَت یاخود بورقات. س. تق. ۱. هیکل، بت، صنم. ۲. بتخانه، نکارخانه.

بَرقَرار ص. فا. [فا. بر = ادات استعلا. عر. قرار = م] قرارلی، مقرر، یرلشمش، دواملی، دائم: حال حاضرنده بر قرار اولمق.

بَرك س. فا. یاپراق، ورق: برك کل = کل یاپراغی: کل صد برك = بر نوع کل؛ برك وبار = یاپراق ومیوه. || بی برك ونوا = الده آوجده یوق.

بَرك ص. تق. ۱. پك، قاتی، سرت. ۲. صاغلام، متین، محکم. == ح. پك، صاغلام اوله‌رق. [« پك » لفظی بونك مخففی اولسه کرکدر.]

بُرکان سذ. عر. [لا. Volcan دن] یانار طاغ، کوه آتش‌فشان.

بُرکانی ص. عر. ۇ: برکانیه. ینار طاغه منسوب ومتعلق: علائم برکانیه.

بَرَکَت سث. عر. ج: برکات. ۱. نعمت، احسان الهی، موهبهٔ سبحانیه. ۲. بوللق، فیض: بو سنه ذخایرده چوق برکت واردر. ۳. مبارکلك، میمنت، سعادت: فلان ذاتك صحبتی برکتیله، دعاکزك برکتیله. ٤. آزی چوق یرینه کچه‌جك صورتده تقدیس الهی‌یه مظهریت: حلال قزانلمیان مالده برکت یوقدر. || برکت ویرسین = ۱. حمد اولسون، الله شکرلر اولسون، هله، باری: برکت ویرسین هوا بلوطلی ایدی یوقسه صیجاقدن بایلیردق. ۲. آلنان برشیئ ایچون دعا مقامنده ایراد اولنور. جوابنده «برکتنی کور» دیرلر.

بَرَکَتسِز ص. برکت و میمنتی اولمیان، مقدار کافیده اولدیغی حالده کفایت ایتمیوب خیری کورلمین: آلنك تریله قزانلدیغیچون برکتسز برپاره‌در.

بَرَکَتسِزلك س. میمنتسزلك، خیرسزلق، مقداری کافی اولدیغی حالده خیری کورنمین: بو پاره‌ده بربرکتسزلك واردر.

بَرَکَتلی ص. ۱. فیض وبرکتی اولان، بول، مبذول: بو سنه ذخیره پك برکتلیدر، برکتلی سنه. ۲. میمنت وسعادته مظهر، میمنتلی. ۳. آزی چوق یرینه کچه‌جك صورتده خیری کوریلن: حلال قزانیلان مال دائما برکتلیدر.

بَرکِیتمَك فتـ. تق. پکتمك، قا. تیلاشدیرمق، تقویه وتحکیم ایتمك.

بَرگُذار س. فا. [عوامجه زبانزدی: باگذار] یادکار اولمق اوزره ویریلن هدیه: بوقوطی بکا فلانك برکذاریدر؛ بوده بندن سزه برکذار اولسون.

بَرگُزیده ص. فا. سچلمش، منتخب، مختار.

بَرگَشته ص. فا. ترسنه دونمش، معکوس، ترس: بخت برکشته = طالع معکوس ومنحوس.

بَرکِشمَك فل. تق. پکشمك، قاتیلاشمق.

بَرکِلك س. تق. پکلك، قاتیلق، سرتلك.

بِرکِمَك برکدیرمك. ۇا: بریکمك، بریکدیرمك.

بُرکه سث. عر. صو برکنتیسی، حوض، کولجك.

بِرلَشدیرِلمَك مجـ. بریره کتیریلوب بر حالده قونلمق، توحید ایدلمك: ایکی او، ایکی تارله برلشدیرلدی.

بِرلَشدیرمَك فتـ. ۱: بر یره کتیروب بر ایتمك، توحید ایلمك: ایکی دکانی برلشدیروب بیوك بر دکان حالنه قودی. ۲. اویشدیرمق، موافقت ایتدیرمك: ایکی کوی

اهالیسنی برلشدیروب یولی یاپدیردی.

برلشمك { فل. ١. بر اولمق، اشتراك واتحاد ایتمك: ایکی شرکت برلشوب بر فابریقه یاپدیلر. ٢. بربرەکلمك، طوپلانمق: بو کون بلدیه دائرەسنده برلشوب برقرار ویرەجکلردر. ٣. اویشمق، اتحاد ایتمك: متعهدلر برلشوب مزایدەده آرتیرمیورلر.

برلشمه { س. برلشمك فعلی. با: برلشمك.

برلك { س. ١. بر اولمه، احدیت، وحدانیت: اللهك برلکی حقیچون. ٢. اجتماع، اتحاد. || آغز، دیل، سوز برلکی = سوز بر ایتمه، متفق الکلم اولمه. || ال برلکی = مشترکاً چالیشمه، سعی مشترك: ال برلکیله شو ایشی بیتیرەلم. == ص. ١. اویشمش، متفق، متحد: اونلر برلك اولمشلر. ٢. بر غروش وسائره قیمتنده اولان. ٣. بر اوقه وسائره آغرلغنده ویا بر آرشین وسائره بوینده اولان.

برلمك { یا برلەمك. فت. ١. بر یاپمق، توحید ایتمك. ٢. بردر دیه ادعا ایتمك.

برله { د. [بر. ایله] با: بر.

برلی { س. اسقامبیل کاغدلرینك ودومینه وزار وسائرەنك بر پوللیسی: قوبەنك برلیسی بندەدر.

برنا { س. فا. کنج، دلیقانلی.

برنجی { عد. بر درجەسنده اولان ایلك، اول، اولکی: آیك برنجی کونی؛ سوقاغك برنجی اوی: اون برنجی؛ یوز برنجی وسائره. || مج. ١. بر خصوصده الك باشده بولنان، الك ایلری اولان: بو آدم نشانجیلقده، خطاطلقده، موسیقیده برنجیدر. ٢. الك باشلی، الك مهم: شمدی برنجی ایشمز شودر.

برنجیلك { س. برنجی اولمقلق، الك باشده بولنمه: صنفده برنجیلکی کیم قزاندی؟

برنس { سذ. عر. یاخود:

برنوس { سذ. عر. ١. عربلرك اوستدن کیدکلری بر لباس که پك کنکیش ومربع الشکل اولوب، یوقاریدن ایکی اوجنده قول یرینی طوتار ایکی دلیکی وباشلغی واردر. ٢. قادینلرك قیرلرده وتفرج یرلرنده اوستە کیدکلری برنوع یلدیرمه.

برو { یاخود بری با: بری.

بروات { سذ. جـ. عر. فد: برات. با: برات.

بروج { سذ. جـ. عر. فد: برج. با: برج.

برودت { سذ. عر. صوغوقلق، صوغوق، برد، سرما: هوانك شدت برودتی. || مج. مناسباتدەکی صوغوقلق، مخاصمه، منافرت: آرەلرنده برودت واردر.

بروز { سذ. عر. میدانه چیقمه، ظهور.

بروش { س. [فر. Broche] قادینلرك کوکسه ویاباشه طاقدقلری مجوهراتلی بیوك ایکنه.

بروشمق { بروشدیرمق وسائره. با: بورشمق وسائره.

بروم { س. [یو. Βρῶμος یعنی پیس قوقودن ماخوذ فر. Brome دن] کیم. اجسام بسیطەدن بری.

برون { س. با: بورن.

بره { س. اورمه وانجیتمه اثری اولەرق بدنك بر طرفنده حاصل اولان چوروك.

بره { حد. عو. ای، هی، یاهو! [روم ایلی السنەسنده مختلف صورەده قوللانیلیر بر لفظ. ر.]

برهان { سذ. عر. جـ: براهین، دلیل، اثبات، حجت. || مذ. مقدمات یقینیەدن مرکب اولان قیاس.

برەلمك { فت. ١. اورروب چوریتمك، بره حاصل اولەجق صورتده اورمق: یوزینی برەلمشلر. ٢. (میوه وسائرەیی) اورمق، زدەلمك، چوریتمك: اریکلری سپتك ایچنده چوق صاللایوب برەلمش.

برەلنمك { فط. ١. اورلمقدن چوریمك، چوروك وبره پیدا ایتمك: بتون یوزی برەلنمش. ٢. (میوه) برشیئه طوقنقدن اورلوب برطرفی زدەلنمك: ،، شفتالی برەلنمش.

برهمن { س. جـ. عر: براهمه. [هندجەدن] ١. هندولرك الك قدیم دینی اولان (براهما)

مذهبنه تابع آدم. ۲. هندو ومجوسی رئیس روحانیسی.

بُرَهنه { صـ. فا. چبلاق، آچیق، یالین: برهنه سر = باشی آچیق؛ برهنه پا = یالین آیاق.

بَرهَوا { صـ. هوایه کیتمش، او. چورلمش، نابود.

بَری { یا خود برو ظم. بوطرفده یاقینده، دها یاقین، اوته مقابلی: بری کل؛ بریده طور؛ بری‌یه کل؛ بریدن کچ. || اوته‌ده بریده، اوته‌یه بری‌یه، اوته‌دن بریدن = اوزاق ویاقین مختلف محللر. = صـ. یاقینده بولنان، بوجهتده اولان، قریب، اوته مقابلی: بری طرف. = سـ. یاقینده‌وبوجهتده اولان یر: بریسی‌اوته‌سندن کگیشدر. = ظر. ... دن بری = بروقتدن باشلایه‌رق استمرار بیان ایدر، دن اعتباراً: اوچ سنه‌دن بری کوریشمدك؛ اوکوندن بری‌خسته. یم: کوریشه‌لیدن بری = کوریشدیکمز وقتدن اعتباراً. || اوته‌دن بری = اسکیدن بری، من القدیم.

بَری { صـ. عر. [« برائت » دن صش.] ۱. قورتلمش، سالم، عاری، آزاده: هرخسته‌لقدن بریدر. ۲. پاك، منزه: جناب حق کوزله کورمکدن وقولاقله ایشیتمکدن بریدر. ۳. هیچ بر تعلق ومدخلی اولمیان، برائت قزانان. || بری الذمه = ذمتنده برشیٔ اولمیان، تبرئهٔ ذمت ایدن.

بَرّی { صـ. عر. ؟: برّه. قره‌یه منسوب ومتعلق، بحری مقابلی: بری و بحری تدابیره تشبث ایتدی؛ عساکر بریه.

بِریان { سـ. فا. کباب.

بَرید { سـ. فا. تاتار، پوسته، اولاق.

بریزوله { سـ. [ایتا.] کولباصدی.

بریق { یاخود ابریق. سـ. [نکا.] ایکی (پرووا وغراندی) دیرکلی، وایکیسی‌ده قابا سورتا یعنی دونانمش اولان کمی.

بِریکدیرِلمك { لجـ. جمع وادخار ایدلمك، طوپلانمق: معاشله‌پاره بریکدیر. لمك زوردر؛ قرق سنه‌ده بریکدیریلن کتابلر.

بِریکدیرمَك { فتـ. جمع وادخار ایتمك، طوپلا. مق، تحشید ایتمك: اداره ایله خیلی آقچه بریکدیرمشیدی؛ اوینه برطاقم تنبللر بریکدیرمش؛ حدوده عسکر بریکدیریورلر.

بِریکمك { فل. [واحد دیمك اولان « بر » دن] ۱. طوپلانمق، بریره کلمك، اجتماع، تراکم ایتمك، ییغلمق: اعانه‌دن برخیلی آقچه بریکدی؛ اورایه برچوق آدملر بریکمش. ۲. تحشد ایتمك: حدودده عسکر بریکیور. ۳. شیشمك.

بِریکمه { سـ. ۱. طوپلانمه، تجمع، تراکم. ۲. تحشد. ۳. شیشمه.

بِریکِندی { سـ. بریکمکدن حاصل اولان شیٔ، ییغیلان مقدار.

بَریکی { یاخود برزکی. صـ. بو طرفده‌کی، یاقینده‌کی، اوته‌کی مقابلی: بریکی اوته‌کیندن بیوکدر. || اوته‌کی بریکی = هر کیم اولورسه، هرکس.

بَرین { صـ. فا. یوکسك، رفیع: قصر برین.

بَرِیّه { سش. عر. چول، صحرا، بیابان: بریة الشام = شام چولی.

بَرِیّه { سش. عر. ج: برایا. خلق، ناس، انسانلر، انام: خیر البریه = انسانلرك اك ایسی او. لان خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز.

بَرّیّه { سش. عر. قره عسکری، قوهٔ بریه، بحریه مقابلی: انکلتره‌نك بریه‌سی بحریه‌سندن چوق دوندر.

بَز { سـ. [اصلی عربی اولوب شده‌لیدر.] پنبوق و یا کتندن معمول بیاض طوقومه‌که انواعی اولوب باشلیجه چاشیر وچارشف وکیسه وساٸره اعماله یارار، کرباس: یرلی بز، آمریقان، طربزون بزی. || آیاق بزی = آیاق سیله‌جك بز. || ال بزی = چوجقلرك اللرینی سیلمکه مخصوص بز. || تخته بزی = تخته اوغدقلری وییقانمش تخته‌لرك اوزرینه یایدقلری بز. || چوجق بزی = قونداق بزلرینك بهری. || سفره بزی = ترابزه‌نك اوستنه آچیلان اورتی، ووقتیله سفره‌نك آلتنه یاییلان یایغی. || نماز بزی = قا. دینلرك نمازقیلدقلری‌وقت‌باشلرینه اورتدکلری بز. || بز چوزمك = بزی دستکاهدن چیقارمق؛ ومج. کیدوب کلمك.

بَز { سـ. [اصلی: بیض یعنی یمورطه اولسه کرکدر] یومورطه و

قولتوق آلتی وقاصیقی کبی یرلرده بولنان متحرك دانه‌لر، غده.

بز { ض. [ضمیر متکلم مع الغیر یعنی «بن» ضمیرینك جمیدر] سویلین ایله رفیقلرندن کنایه‌در، نحن، ما: بز کلدك، بزم ایشمز، بزه سویلدلر، بزی کوردیلر، بزدن قاچدیلر، بزمله کلدی: بزجه = بزه کوره؛ بز.بز = بز اولمقسزین. || بز بزه = بز کندیمز، بز کندی آرامزده، بشقه‌سنی قاریشدیرمیه‌رق. — بعض دفعه (لر) علاوه‌سیله مکرراً جملتوب بزم کبی آدملر (ابنای جنسمز) مناسنی افاده ایدر: بزلره دوشمز. || بزده = بزم مملکتده. || بزمکیسی = حال و کارمز.

بزادی { سـ. [اصلی: بیجاده] کوچك یاقوت، بارلی (ذی قیمت طاش).

بزّاز { سذ. عر. [«بز»دن سمب.] بز وسائر منسوجات صاتان تاجر.

بزّازستان { یاخود بزستان. با: بدستان.

بزدیرمك { فتـ. بیقدیرمق، او. صاندیرمق، تصدیع وتنفیر ایتمك.

بزر { سذ. عر. جـ: بزور. سبزه وچیچك تخمی. [حبوباته مخصوص اولان «بذر» دن تفریق اولنملیدر.]

بزرك { صـ. فا. جـ: بزرگان. بیوك، اولو، عظیم.کبیر. = سـ. بیوك آدم.

بزرگوار { صـ. فا. بیوك مرتبه‌لی، عالی، جلیل القدر، فاضل: شیخ بزرگوار سعدی شیرازی.

بزستان { یا بزازستان. با: بدستان.

بزك { سـ. [«بزمك»دن] سوس، زینت، آرایش، زیب.

بزکجی { سـ. کلینلری تزیین ایدوب کیدیرن قادین، مشاطه.

بزکین { صـ. [«بزمك»دن] بزمش، بیقمش، اوصانمش، فتور کتیرمش، مأیوس.

بزلامق { یا بیزلامق. فل. [اصلی: بوزاغیلامق] (اینك و امثالی) طوغورمق، یاوریلامق.

بزلنگیج { سـ. [اصلی: بیزلانقیچ] با: بیزلانقیچ.

بزلیه { یا بیزلیا. سـ. دانه‌سی وتازه ایکن قبوغی دخی ینن نخوده مشابه معروف سبزه.

بزم { سـ. فا. صحبت ومحبت مجلسی، عیش وعشرت مجمعی: بزم الفت، بزم عشرت، بزم وفا.

بزم { ض. بز ضمیرینك مضاف الیهیدر: بزم ایشمز، بزم کلمه‌مز، بزمله برابر.

بزمك { فل. بیقمق، اوصانمق، فتور کتیرمك، بیزار ومتنفر اولمق: جانمدن، دنیادن بزدم.

بزمك { یا بزه‌مك. فتـ. طونانمق، سوسلندیرمك تزیین ایتمك.

بزمگاه { وبزمگه. سـ. فا. [بزم = مجلس. گاه = محل] صحبت وعیش وعشرت ایچون طوپلانیلان محل، مجلس عشرت یری.

بزمکی { صـ. بزه متعلق اولان، بزم تحت تصرفزده بولنان: سزك ایشکز بزمکندن زیاده سوت ویریور.

بزن { سـ. ١. سوس، زینت، زیب. ٢. صنیعه، کلفت، غیر طبیعی حال؛ اوزن بزن = اوزنه‌رك کلفتله ایدیلن ساخته زینت.

بزنمك { فط. سوسلنمك، تزین ایتمك.

بزیقجی { صـ. [غلطی: مزیقجی] اویونده حیله یاپان، حیله باز.

بزیقمق { فل. ١. صیقلمق، طارلقده بولنمق. ٢. تز. ویرانده بولنمق. مر.

بزیك { فر. (Bésique) بر نوع کاغد اویونی.

بس { د. باء مفتوحه ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیروب تأکید و مبالغه بیان ایدر: بس بللی.

بس { حـ. فا. الویرر، کافی.

بس { یاخود بوس. د. باء مضمومه ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: بس بتون (بسبتون).

بسا { سـ. [آرناؤدجه‌دن] ١. آرناؤد عهد وپیمانی: بسا ویرمك = تعهد ایتمك. ٢. قان کودن خصملر آره‌سنده عهد وپیمانله عقد اولنان متارکه: بینلرنده ایکی آیلق بسا واردر.

بساتین { سذ. جـ. عر. فد: بستان: با: بستان.

بَساریه { س. طالیانلرده بیوك خلاطلرك باغلاندیغی قازیق.

بِساط { سذ. عر. دوشمه، كلیم، خلی، سجاده.

بَسالَت { سث. عر. شجاعت، جسارت، یكیتلك، بهادرلك : ابراز بسالت ایتدی.

بَسائِط { سذ. ج. عر. فد : بسیط. با : بسیط.

بُسْتُون { ص. ح. با : بتون.

بُستان { سذ. عر. [فا. «بوستان» دن معرب] با : بوستان.

بَسته { ص. فا. [«بستن» فعلندن صف] باغلانمش، باغلی، مربوط : دل بسته = مربوط القلب. == س. بر شرق ویا منظوم تیاترو اویوننك مقام وآهنكی. مقابلی : گفته.

بَسته كار { س. فا. شرق وتیاترو منظومه‌لرینه مقام وآهنك اویدیران موسیقی شناس.

بِسریك { یاخو بیسریك. س. خفیف وسریع یورویشلی بر جنس هیجین دوه‌سی.

بِسریك { یاخود بصریق. ص. جیلیز، جانسز واوتانفاج.

بَسط { س. عر. یایمه، سرمه، دوشمه، آچمه : بسط مقال ایتمك = سوز آچمق ؛ بسط مقدمات ایتمك = مقدمات سرد ایتمك : كریزگاه آچمق.

بَسلَتمك { فت. اعاشه وانفاق ایتدیرمك : اختیارك كندینی اولادینه بسلتمسی طبیعیدر.

بَسلَمك { فت. ۱. ییوب ایچه‌جكنی تدارك ایتمك، اعاشه وانفاق ایتمك : چولق چوجغنی بسلمك ایچون چالیشیور. ۲. سمیرتمك، تاولاندیرمق، تسمین ایتمك : قازلری كسمزدن اول بسلملی. ۳. یتیشدیرمك، اداره ایتمك : چفتلكنده حیوانات بسلیور. ٤. قالینلاشدیرمق، قبارتمق، آلتنی طولدیرمق: آلتنی پنبوقله بسلمك.

بَسلَمَه { س. ۱. بسلمك فعلی. با : بسلمك. ۲. بوغازی طوقلغنه طوتیلان وآخرتلك كبی اتخاذ اولنان خدمتجی قیز. ۳. آلتی طولدیرلمش شیء.

بَسلَنمك { فط. ۱. ییوب ایچمك، تعیش وتغذی ایتمك : بو آدم ایی بسلنیور؛ اتله بسلنمك. ۲. سمیرمك، تاولانمق : هندیلر جوزله بسلنیر. ۳. قبارمق، شیشمك، قالینلاشمق.

بَسله‌نیش { س. انفاق، تغذیه.

بَسله‌ییجی { ص. انفاق وتغذیه ایدن، مغذی: فاصولیه بسلییجی برسبزه‌در.

بِسمِ { عر. تركیب. [اصلی : باسم = آدیله] بسم الله = اللهك آدیله؛ بسمه سبحانه = حق تعالانك آدیله.

بَسمَله { سث. عر. «بسم الله الرحمن الرحیم» جملهٔ شریفه‌سی: بسمله ایله ایشه كیریشدم؛ بسمله خوان = بو جملهٔ شریفه‌یی اوقویان، بدأ ومباشرت ایدن: بسمله خوان اوله‌رق = بسمله اوقویه‌رق. || بسمله دیمك = باشلامق. || بسمله چكمك = بسم الله جملهٔ شریفه‌سنی اوقومق.

بَسی { س. حیوان سمیردەجك یر: بسی‌یه قومق = سمیرتمك.

بَسیط { ص. عر. مؤ: بسیطه. ج: بسائط. [«بسط» دن صف.] ۱. دوز، عارضه‌سز. ۲. آچیق، واسع، گنگیش. ۳. مركب اولمیان، ساده : اجسام بسیطه.

بَسیطه { سث. عر. ارتفاع تخته‌سی: بسیطهٔ شمسیه، بسیطهٔ قطبیه، بسیطهٔ افقیه، بسیطهٔ لیلیه = بو آلاتك انواعی.

بَسیلی { یا بسیلو. ص. مخصوصاً سمیردلمش، تاولادلمش، پرورده : بسیلی قاز، بوزاغی.

بَسیم { ص. عر. [«بسم» دن صش.] كولر یوزلی.

بَش { عد. دردن صكره كلن عدد، خمسه، پنج، ٥ : بش دانه، بش كشی؛ اون بش، یكرمی بش، یوز بش. || بش بییق = موشموله‌نك برجذی، دونكل. || بش پارمق = چاقر دیكنی، عر. فج، بكمون (نبات). || بش پنجه = حیوانات بحریه‌دن بر دكیز بوجكی. || بش چفته = اون كوركله چكیلور قلكه. || بشده بر = بش قسمده برقسم، خمس، پنجیك. || بش قارداش = سله. توقات. || بشی بربرده = بش لیرالق یعنی بشیوز غروشلق آلتون سكه.

بِشارَت { سث. عر. مژده، بر ایی خبر تبلیغی. ابانك فتحیله مستعمل ایسه‌ده، غلط اولوب، مفتوح الباء بشارت حسن وجمال دیمكدر.]

بَشارَت { ع. [آنف الذكر لغت عربیه‌دن غلطدر] } یکی چیقمه غریب شیء، بدعت قبیحه، اعجوبه.

بَشاشَت { سث. ع. کولر یوزلیلك: اظهار بشاشت ایتمك.

بُشاق { ع. با: باشاق.

بَشَر { عد. هر برینه و یا هر دفعه‌سنده بش: موجود آلچه‌یی تقسیم ایتدکلرنده بشر لیرا دوشدی؛ بشر بشر صایملی.

بَشَر { سذ. ع. حیوان ناطق، آدم، انسان، مردم؛ نوع بشر = انسان جنسی؛ ابو البشر = حضرت آدم (عم)؛ سید البشر = فخر عالم (صلعم) افندمز. || علم البشر = انسانك احوال طبیعیه‌سندن بحث ایدن علم که علم اللسانله برابر کشفیات جدیده‌دندر.

بَشَره { سث. ع. تث. دریننك طبقهٔ خارجیه‌سی. || بشرهٔ داخلیه، بشرهٔ مخاطیه = بدنی داخلاً اورتن غشاء مخاطینك طبقهٔ خارجیه‌سی.

بُشری { سث. ع. مژده.

بَشَری { ص. ع. ث: بشریه. انسانه منسوب ومتعلق: احوال بشریه:

بَشَریَّت { سث. ع. انسانلق، انسانك حال طبیعیسی: بشریت ایجاباتندندر.

« بشریت » ایله « انسانیت » آره‌سنده چوق فرق واردر: بشریت انسانك هر درلو احوال طبیعیه‌سنه، انسانیت ایسه یالکز فضائل وکمالات روحانیه‌سنه عائددر؛ مثلا نسیان، خوف، اشتها، شهوت کبی حاللر بشریت؛ کرم، سخاوت، وفای عهد، قناعت کبی حاللر ایسه انسانیت مقتضیاتندندر. الحاصل بشریت تابع طبیعیه، انسانیت ایسه اخلاقه متعلقدر.

بُشقه { بشقه‌لاشمق وسائره. با: باشقه وسائره.

بَشلِك { ص. ۱. بش (غروش وسائره) قیمتنده اولان: بشلك باصمه. ۲. بش (آرشین وسائره) بوینده اولان: بشلك دیرك. ۳. بش جزءدن مرکب ویا بشه منقسم، خماسی. == س. بش غروشلق و یا پاره‌لق سکه: بر بشلك ویردی.

بَشلَمه { س. بش قات ایتمه، تخمیس.

بَشلی { ص. بش پول وسائره‌سی اولان، خماسی، مخمس. == س. اویون کاغدلرینك بش بنکلیسی: قوپه‌نك بشلیسی.

بُشمَق { با: باشمق.

بَشمه { س. جیقریقجی دستکاهنك کوتوکی: دالیکلی بشمه.

بَشنجی { ع. دردنجیدن صکره کلن، بش درجه‌سنده اولان، خامس، پنجم: بشنجی او، بشنجی فصل، بشنجی کون؛ اون بشنجی، یوز بشنجی الخ.

بَشوش { ص. کولر یوزلی معناسیله « بشاشت » دن اسم مبالغه اولمق اوزره قوللانیلیور. سه‌ده، عربلرجه مسموع اولمدیغندن، لغت مولده دکل، عادتا غلطدر.

بَشیر { ص. ع. [« بشارت » دن صش.] ایی بر خبر کتیرن، مژده یتیشدیرن، مژده‌جی: بشیر نذیر = تبشیر وتهدیده مأمور بیوریلان خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز. [کوزل و کولر یوزلی معنالریله لسانمزده قوللانلماز.]

بَشیك { س. [اسکی ترکجه‌ده صاللامق دیمك اولان « بیشمك » دن] کوچك چوجقلری یاتیروب صاللایه‌رق اویوتدقلری معروف کروت، مهد، کهواره. || اجل بشیکی = مخاطره‌لی ومعلق اسکله وسائره.

بَشیکجی { س. بشیك یاپان طوغرامه‌جی.

بَشیوز { عد. بش کره یوز، خمسماء، پانصد: بشیوز کشی، بشیوز غروش.

بُصاریق { با: باصاریق.

بُصدیرمَق { بصدیرمه. با: باصدیرمق وسائره.

بَصَر { سذ. ع. ج: ابصار. ۱. کورمه، رؤیت. ۲. کوز، عین، چشم، دیده. ۳. چشم حقیقتله کورمه، قلب کوزی. || اولوا الابصار = بصیرت صاحبلری، کوروب آکلایانلر. || علم البصر = رؤیتك احوال و حقایقندن بحث ایدن علم، [فر. Optique].

بَصره { سخ. عراق عربده وشطك اوزرنده واقع ولایت مرکزی مشهور شهردرکه علماسی وقتیله ادبیات عربیه‌ده کوفیونه قارشی برمسلك مخصوص اتخاذ ایتمشلردی. || بصره ضمغی = برجنس صمغ.

بَصری { سذ. ص. ع. ج: بصریون. بصره اهالیسندن

ويا ادبيات عربيه‌ده كوفيونه قارشى بر مسلك مخصوص اتخاذ ايدن بصره علماسندن آدم .

بَصَرى { ص. عر. ۆ: بصريه. رؤيته ويا علم البصره متعلق .

بَصَل { سذ. عر. صوغان. ۆ.

بَصير { ص. عر. [« بصر » دن مشـ.] ١. كورن، كوريجى، بينا. ٢. كوروب آكلايان، قلب كوزيله كورن، بصيرت صاحبى.

بَصيرَت { سث. عر. قلب كوزيله كورمه، كوروب كنه وحقيقتنه وارمه: بصيرتله باقمق؛ بصيرتى باغلانمق = غافل طاورانمق.

بَصيرَتسِز { ص. قلب كوزى قپالى، چشم حقيقتله كورمز، غافل.

بَصيرَتسزلِك { ـ. قلب كوزيله كورميش، غفلت.

بَصيرَتلى { ص. قلب كوزيله كورن، هرشيئك اصل و حقيقتنى آكلايوب تدبيرلى طاورانان.

بِضاعَت { وبضاعه. سث. عر. جـ: بضايع. ١. سرمايه: قليل البضاعه = سرمايه‌سى آز؛ بى بضاعت = سرمايه‌سز. ٢. تحصيل اولنمش علم، معلومات.

بَضايِع { سث. جـ. عر. فد: بضاعت. با: بضاعت.

بَطّ { ـ. فا. قاز. لـ.

بَطارِس { ـ. بر نوع اكرلق اوتى.

بُطاريه { ـ. با: باتاريه.

بُطاق { بطاقلق، بطاقجى. با: باتاق وسائره.

بُطّال { ص. عر. [« بطالت » دن سمبـ.] ١. حكمسز، حكمدن ساقط، بوش: بطال اوراق. ٢. ايشلمز، معطل: بطال بر دكرمن. ٣. قولاى قوللانيله‌ميه‌جق قدر بيوك، خنطال: بطال كوپ. [بومعنا تركجه‌يه مخصوصدر. — قهرمان وبهادر معناسيله لسانمزده قوللانلماز.] = ـ. برايشه متعلق حكمسز اوراق: بطالى لف ايتمك؛ بطالده حفظ ايتمك. || بطال ايتمك، بطال چكمك (يعنى اوستنه « بطال » كلمه‌سنى يازمق) = حكمسز براقمق، حكمسز اوراقه قاتمق. || بطال كاغد = طولى ٨٢ وعرضى ٥٧ سانتمتره اولان طبع كاغدى.

بَطالَت { سث. عر. ايشسزلك، ايشلمزلك، عطالت.

بَطائَت { سث. عر. بطىء اولمه، آغرلق، ياواشلق، آغر طاورانمه، سرعت ضدى.

بَطريق { سذ. عر. با: بطريق.

بَطش { سذ. عر. ١. عنف و شدتله طوتوب قاپمه و ياقه‌لامه. ٢. قوت، شدت، غلبه.

بُطلان { سذ. عر. ١. حقسزلق، حق ضدى، باطل و بوش اولمه: تثليثك بطلانى. ٢. معطل وحكمسز اولمه. || ط. بطلان حس = بر عمليات اجراسيچون حسك ابطالى، بر عضوك موقتاً حسدن محروم ايدلمسى.

بَطمان { ـ. با: باتمان.

بَطن { سذ. عر. جـ: بطون. ١. قارن، شكم. ٢. صوى، سلاله، نسل.

بَطنى { ص. عر. ۆ: بطنيه. تشـ. قارنه منسوب ومتعلق.

بُطون { سذ. جـ. عر. فد: بطن. با: بطن.

بَطىء { ص. عر. [« بطائت » دن مشـ.] آغر حركتلى، ياواش، سريع ضدى، كچ. || بطىء الهضم = كچ هضم اولنان.

بِعِبارَتِها { ح. عر. كندى عبارەسيله، صورت افادەسنى تغيير ايتمكسزين، عيناً: فلان كتابدن بعبارتها بر قاچ فقره نقل ايتمشدر.

بَعث { سذ. عر. ١. كوندرمه، يوللامه، ارسال. ٢. حق تعالانك بر نبى‌يى خلقى دين حقه دعوته مأمور بيورمسى. ٣. ديريلتمه، احيا، يوم قيامتده موتانك احياسى: بعث بعدالموت؛ يوم البعث = قيامت كونى.

بِعثَت { سث. عر. طرف الهيدن بر پيغمبرك وبالخصوص پيغمبرمز افندمز حضرتلرينك خلقى دين حقه دعوته مأمور بيورلمسى: بعثت نبويه.

بَعد { ظز. صكره. بعض تركيبات عربيه‌ده بولنور: بعدالظهر = اوكله‌دن صكره؛ بعد الطعام = يمكدن صكره. || بعد ذا، بعد ازين = بوندن صكره. || بعدما، من بعد، فيمابعد = اوندن صكره، بر دها. || بعده = اوندن صكره، مؤخراً. || بعد بُعد = بر چوق

وقت صکره، نه‌دن صکره. || مابعد = صکره‌سی، آلت طرف. [بوصوك تعبیرده وامثالنده « د » ساكن اوقونور.]

بُعد { سذ. س. ج: ابعاد. اوزاقلق، بعید اولمه، قرب ضدی: اون فرسخ بعدنده؛ بعد مسافه = مسافه وآرالق اوزاقلغی. [بعد ومسافه دیمه‌ملی.]

بعض { ك. عر. بر طاقم، برقاچ، بر مقدار: بعض آدملر بو فكرده بولنورلر؛ بعض اشیا آله‌جغم؛ بعضمز كیده‌لم بعضمزده بوراده قالەلم. [غلط اولارق بعضی كبی قوللانیلوب: بعضیسی، بعضیلری دینلیر. اكثریا جمعه مضاف اولوب، زعم اولندیغی كبی، « بعض شیء » و« بعض حكیم » دینلمز. مع هذا بعض كره، بعض دفعه، بعض كیجه، بعض سنه كبی زمانه دلالت ایدن تعبیراتده مفرده اضافتی جائزدر.]

بو لفظك عربیده معناسی وصورت استعمالی فرقلیدر؛ لسان مذكورده اسم كبی قوللانلدیغنده « كل » مقابلی اولەرق جزء وقسم دیمكدر؛ كنایه كبی قوللانلدیغنده ایسه « بری » معناسنی افاده ایدر؛ مثلا: عربلر (بعض الشعراء) دیدكاری وقت « شاعرك بری » معناسنی مقصود ایدرلر؛ بز ایسه (بعض شعرا) تعبیرندن « برطاقم شاعرلر » معناسنی چیقارپرز.

بَعضاً { ظز. بعض كره، كیمی وقت: بعضاً اوقور بعضاً یازار.

بِعَونِ { یاردمیله معناسنه تركیب عربیدر: بعون الله تعالی = حق تعالانك یاردمیله، عون وعنایتیله.

بَعید { ص. عر. ث: بعیده. [« بعد » دن صش.] اوزاق، ایراق، دور: بغداد شامدن بعیددر؛ اقطار بعیده‌یه سیاحت ایتمك. || مج. احتماله قریب اولمیان، غیر مأمول، غیر منتظر: او آدمدن بویله بر معامله بعید دكلدر. || بعید الاحتمال = احتمالی قوی اولمیان، غیر محتمل.

بِعَینِهِ { بعینها ح. عر. [ب = حرف جر. عین = كندی. ه، ها = ضمیر غائب] عینیله، اولدیغی كبی: او فقره‌یی بعینها درج ایتمش.

بُغا { س. با: باغه.

بُغات { سذ. ج. عر. فد: باغی. با: باغی.

بِغال { سذ. ج. عر. فد: بغل. با: بغل.

بغایت { ح. فا. [فا. ب = ادات الصاق ـ عر. غایت = صوك] صوك درجه‌ده، پك، زیاده: بغایت ذكی برچوجق.

بَغتةً { ح. عر. آكسزین، بردن بره، بكلانمدیكی حالده: بغتةً ظهور ایدیوردی.

بَغدادی { سذ. ص. عر. بغداد شهرینه منسوب و متعلق ویا بغداد اهالیسندن، بغدادلی. = تر. طار تخته پروازلردن یاپلمش واوستی صیوانمش بولمه وطاوان.

بغداش { س. با: باغداش.

بُغدان { مخ. م. رومانیه‌یی تركیب ایدن و مملكتین اسمیله دخی شهرت بولان ایكی خطه‌نك بری، كه اصل اسمی مولداویادر. دیكری افلاقدر.

بُغدای { س. با: بوغدای.

بُغَر { بغرصق، بغرمق وسائره. با: باغر وسائره.

بغشلمق { با: باغشلامق.

بُغض { سذ. عر. سومه‌مه، بری حقنده كیزلی وقلبی عداوت حس ایتمه، كین، نفرت، خصومت: بغض ایتمك، بغض وكین باغلامق.

بَغل { سذ. عر. ج: بغال. قاطر، استر. لـ.

بَغَل { س. فا. قولتوق. لـ.

بَغی { سذ. عر. ۱. آزغینلق، سركشلك، حدی تجاوز. ۲. حقدن عدول.

بِغَیرِ { ح. عر. [ب = حرف جر. غیر = دیگر] سلب وانكار معناسیله بعض تركیبات عربیه‌ده بولنور: بغیر حق = حقسز، حقسزلقله.

بَقاء { سذ. عر. بولندیغی حالده قالمه، دوام، ثبات، زوال بولمامه، فنا مقابلی: بقا بولمق = دائم و ثابت اولمق؛ بقاء توجهاتلری = توجهلرینك دوامی. || داربقا = آخرت، دارفناضدی.

بقابونغه { س. یاوشان نوعندن بر دیكن.

بِقاع { سذ. ج. عر. فد: بقعه. با: بقعه.

بَقّال { سذ. عر. [« بقل » دن صم] ذخیره و آكولاته متعلق شیلر صاتان اصناف. [اصل عربیده معناسی سبزه‌جی

اولوب، عربستانده اکثریا سبزه و ذخیره بر دکانده صاتلدیغی مناسبتله، بالآخره یالکز ذخیره صاتانلره دخی اطلاق اولنمش، وبزجه بو معنایه حصر ایدلمشدر.] بقال دکانی = بقالخانه .

بقّالخانه { سـ. بقال دکانی.

بقّـالوا { سـ. [یتـا.] بح. قیچ آلتنده اولان طوپ دلیکلری.

بقّاللق { سـ. بقال صنعت وتجارتی: بقاللق ایدیور.

بقّام { یاخود بقم. سـ. ۱. قرمزی بویا آغاجی که برازیلیه دن کلیر. ۲. خاص اولمیان هردرلو بویا.

بَقایا { سش. ج. عر. فد: بقیه. با: بقیه. ‖ ما. تحصیل اولنه میوب ایرتسی سنه یه قالان ویرکی وواردات. ‖ ع. قرعه بقایاسی = قرعه اصابت ایدوب ده سلاح آلتنه آلنملری تأخیر اولنان افراد.

بَقَر { سذ. عر. صیغیر، اوکوز، اینك، مانده جنسلری .

بقراج { سـ. با: باقراج .

بُقراطی { ص. عر. ا: بقراطیه. ابوالاطبا عد اولنان حکیم یونانی بقراط یعنی هیپو. قراتك اصول طبنه موافق و متعلق اولان .

بُقراطِیون { سذ. ج. عر. ابو. الاطبا بقراط حکیمك اصول طبابتنه تابع اولان اطبا .

بُقعه { سش. عر. ج: بقاع. ارض قطعه سی، مملکت. خطه.

‖ ط. بقعهٔ قرنیه = کوزه عارض اولان بیاض لکه، مسافر .

بَقلاك { سـ. با: باغلان .

بَقله { سش. عر. سبزه، سبزوات. [لسانمزده فول معناسیله مستعمل اولان لغت معلومه بوندن اولمیوب، عربیده دخی فول دیمك اولان « باقلا » کلمه سندندر، وبناءً علیه اویله یازلمسی اقتضا ایدر .]

بَقلِیه { صش. عر. نبا. فصیلهٔ بقلیه = سبزه قبیلندن اولان نباتات .

بَقّم { سذ عر. [معربدر] با: بقام .

بَقِیّه { سش. عر. ج: بقایا. ۱. آر. توب قالان شیء: ذخیره بقیه سی. ۲. آلت طرف، کری طرف، مابعد: بقیهٔ احوالی معلوم دکلدر. ۳. محو ونابود اولان برشیئك باقی وموجود قسمی: براسکی معبدك بقیه سی. ‖ بقیة السیوف = برمحاربه ده مغلوب طرفدن قورتلوب صاغ قالانلر. = ج. با: بقایا.

بَگ { سـ. ۱. بیوك، رنکین، بای، ایلری کلن آدم. ۲. باش، رئیس: عشیرت بکی. ۳. حاکم، امیر، والی، پرنس: سیسام، قره طاغ بکی. ۴. آمر، ضابط، قوماندان: الای بکی، سنجاق بکی. ۵. بعض اسکی خاندانلره منسوب افرادله پاشا زاده لره وصنف عسکریده قائممقام ومیرالای رتبه. لرنی حائز اولانلره واجنبی کبراسنه ویریلن عنوان اولوب، اسمه لاحق اولور: علی بك، حسن بك، قائممقام بك، قونسلوس بك. ۶. آشیق کمیکنك درت یوزندن بری. ۷. اسقامبیل اویوننده کاغدك برلیسی: قوپه بکی. ‖ آری بکی = آریلرك قولاغوزی. ‖ آغا بك = بیوك برادر. ‖ آلای بکی = ژاندارمه آلاینك قوماندانی که میرالای رتبه سنه معادل رتبه یی حائزدر. ‖ بك بالیغی = مرسین نوعی. ‖ بك بوروکی = پیغمبر چیچکنك برنوعی. ‖ بوی بکی = کوچك عشیرت آغاسی. ‖ چیچك بکی = چیچك قباجه سی. ‖ روم ایلی بکلر بکی = میر میرانلقله وزارت آره سنده بر رتبهٔ ملکیه یی حائز آدم. ‖ قوپا، ماجا بکی = کلخان بکی. ‖ کلخان بکی = سو. قاق چاپقینی، خیلاز ودر بدر چوجق.

بَك { سـ. تنده وعلی الخصوص یوزده کی طبیعی بنك، خال، شامه. ‖ ات بکی = قبارمه صو. رتنده بك، کوچك اور. ‖ بك دوشمك = لکه پیدا اولمق: کوزینه بك دوشدی؛ اوزومه بك دوشمك = لکه صورتنده اولان برخسته لغه اوغرامق .

بَـكا { ضـ. ضمیر شخصینك مفرد متکلمی اولان « بن » لفظنك مفعول الیهیدر: بکا ویر. دی؛ بکا سویلدی. [ضرورت وزن ایچون « بانکه » صور. تنده ده یازیلیر .]

بُـكاء { سذ. عر. آغلامه، ناله، کریه .

بَـكار { سـ. صـ. [عر. «بکر» دن غلط. فارسی ظنیله «بیکار»

يازلسی خطادر.] ١. اولنمه‌مش، زوجه‌سی اولمیان آدم: بکار آدم، بکار کبی یاشامق. [نادراً اولنمه‌مش قیز حقنده مستعملدر.] ٢. طشره‌لی اولوب بربیوك شهرده برایشله مشغول اوله‌رق عائله‌سز یاشایان آدم: بکار اوطه‌لری؛ بکارلك چماشیرینی ییقامق.

بُکار { ـ. با: بیکار.

بَکارَت { ـش. عر. قیزلق. ارکك تقرب ایتمه‌مش قیزك حالی. [بومعنا ایله « بکر » استعمالی غلطدر.]

بَکارلِق { ـ. اولی اولمیان آدمك حالی، اولنمه‌مش ارکك ویا قیزك حالی: بکارلق اولیلکدن ایی دکلدر.

بَکام { ص. فا. [ب = ادات الصاق. کام = مرام] نائل مرام، آرزو ایتدیکنه دسترس اولان، مسعود، بختیار.

بکتاش { ص. تق. اقران، کفو، معادل. || حاجی بکتاش طوزی = حاجی بکتاش ولی (قدس سره) تربه‌سی جوارلرنده چیقان براق وبلوری بر جنس قیا طوزی.

بکتاشی { ـ. ص. حاجی بکتاش ولی‌یه منسوب طریقتده بولنان آدم، بکتاشی درویشی، باباسی = بو طریقتك درویشی، شیخی: بکتاشی اوزومی = اوزومك بر نوعی. || مج. قیدسز، رند.

بکتاشیلك { ـ. بکتاشی طریقی و بو طریقته منسوبیت.

بَکجِك { ـ و:

بَکجِکز { ـ. کوچك بك؛ بکجکم. [تحبیب و تحقیر مقامنده قوللانیلیر.]

بَکجی { ـ. بر شیئی بکلیوب محافظه ایدن آدم، محافظه‌جی، حارس، دیدبان، قوروجی؛ محله بکجیسی = کیجه سوقاقلرده طولاشوب امنیت عمومیه‌یه باقان وجنازه ودوکون کبی وقوعاتده اهالینك خدمتنده بولنان آدم؛ کوشك، یالی، قوناق بکجیسی = بوش بولنان بویله بر دائره‌یی بکلیوب محافظه ایدن آدم؛ قوری بکجیسی = قوریجی؛ کوشك بکجیسی = یانغینی خبر ویرمك ایچون قله‌ده بکلینلر.

بَکجیلِك { ـ. بکجی صفت و خدمتی.

بِکر { بکارت یرینه مصدریت یعنی قیزلق معناسیله قوللانیلیور. سه‌قده، بو لغت عربیده صفت اولوب، اصلا مصدریت معناسنه کلمدیکندن، غلطدر. ازالهٔ بکر تعبیری دخی بالطبع غلط اولوب، بکارت وازالهٔ بکارت دیمك اقتضا ایدر.

بِکر { ص. عر. بوزلمامش، ارکك کورمه‌مش (قیز)، قیز اوغلان. || فکر بکر = دها اول کیمسه طرفندن افاده اولنمامش فکر. || بکر مضمون = باخصوص شعرده بشقه بری طرفندن سویلنمامش مضمون.

بَکره { ـش. عر. مقره؛ اوج بکره‌لی = اوج مصوره‌یی بردن بوکن (چیقریق).

بَکری { ص. [صباح دیمك اولان « بکره » دن یعنی صباحدن عشرته دوام ایدن.] عشرته مبتلا، ایچکی‌یه دوشکون، سرخوش.

بَکری‌لِك { ـ. عشرته ابتلا، ایچکی‌یه دوشکونلك، سرخوشلق.

بَکز { ـ. ١. چهره، یوز، روی، وجه: دکیزك بکزی = روی دریا. ٢. یوز رنکی: بکز آتمق، اوچمق، بوزلمق = یوزك رنکی اوچمق، صارارمق.

بَکزاده { ـ. ص. ١. بك اوغلی، پدری رئیس ویا آمر اولان. ٢. صویلی، اصیل، نجیب، کشی زاده.

بَکزاده‌لِك { ـ. صویلیلق، اصالت، نجابت، کشی زاده‌لك. || مج. مسرفلك، تأملسزجه حرکت، هوپه‌لق.

بَکزَتمك { فتـ. ١. بر شیئی دیکر بر شیئه مشابه و ومماثل ایتمك، تشبیه وتمثیل ایتمك: یاپیله‌جق شیئی او رنکنه بکزتملی. ٢. تقلید وتنظیر ایتمك، عیننی یاپمق: فلانك رسمنی یاپوب چوق بکزتدی؛ یازیسنی تمکه بکزتدی. ٣. یاکیلوب برشیئی دیکر بر شی ظن ایتمك، یاکیله‌رق ظن ایتمك: سزی فلانه بکزتدم. || برشیئه بکزتمك = نه صورتله اولورسه تسویه ایتمك، بروجه تسویه دوشونمك.

بَکزَتمه { ـ. بکزتمك فعلی، تشبیه، تمثیل.

ص. تمثیل وتنظیر صورتیله یاپلمش، تقلید .

بکزدلمك { لج. ۱. اوید. یرلمق، تشبیه وتمثیل ایدلمك : بویازی اصلنه بکزدیلمه‌مشدر. ۲. تقلید ایدلمك. ۳. یاکلیشلقله بشقه ظن اولنمق : آرانیلان برآدمه بکزدلدی. || برشیئه بکزدلمك = نه صورتله اولورسه تسویه اولنمق .

بکزدیش { س. بکزتمك فعلی، تشبیه، تمثیل .

بکزمك { فل. برشیئه مشابه وممائل اولمق : قورت کوپکه بکزر برحیواندر؛ بویازی مشقه هیچ بکزمیور. || برشیئه بکزمك = اولدجه شایان قبول اولمق : بویازی بر شیئه بکزمیور؛ شمدی برشیئه بکزدی .

بکزمه { س. و:

بکزه‌یش { س. مشابهت، شبیه ونظیر اولمه.

بکشك { یاخود بشك. س. بك کبی لکه، پول؛ بکك بکك = بك کبی لکه‌وپوللری اولان : بکك بکك باصمه، آت .

بکشکلنمك { فط. بکشکلر پیدا ایتمك، لکه‌لنمك، پول پول اولمق : کتابلر رطوبتدن بکشکلنیر .

بکشکلی { ص. لکه‌لی، پوللی : بکشکلی باصمه، یوز .

بکلتدیرمك { فت. بکلتمکله بشقه‌لرینی بکلمکه مجبور ایتمك. انتظارده قومق : عفو ایدرسکز بکلتدیردم .

بکلتمك { فت. ۱. بکلمکه سوق واجبار ایتمك، انتظار ایتدیرمك : بنی چوق بکلتمیك . ۲. بکجی قومق، ترصد ایتدیرمك : چایری بکلتمك؛ قیشین کوشکی کیمه بکلتیورسکز ؟

بکلشمك { فش. مشترکاً وبرلکده بکلمك : بر چوق خلق بکلشیورلردی .

بکلك { س. ۱. بك صفتی وعنوانی. ۲. زادکانلق، اصالت، نجابت. ۳. بربکك تحت اداره‌سنده بولنان حکومت، ایالت ممتازه، امارت، پرنسلك : بلغارستان، سیسام بکلکی .

بکلك { ص. حکومته ودولته عائد، میری : بکلك اراضی = اراضی امیریه؛ بکلك کمی = حرب سفینه‌سی . || بکلك = بیوك وکنیش کبه .

بکلکجی { س. [رئیس دیوان دیمك اولان « بیتیکجی » دن غلط اولسه کرکدر] دیوان همایون قلمنك رئیسی. غلط برترکیبله : بکلکجی دیوان همایون دینیر .

بکلمك { یا بکله‌مك . فت. فل. [اصلی « بك » اولان « بك » یعنی قوی وصاغلام لغتندن] ۱. قورومق، محافظه وصیانت ایتمك، یاننده طوروب نظارت ایتمك : چایری، اورمانی بکلمك؛ طاغلری قورقو بکلر. ۲. انتظار ایتمك، منتظرومترصد اولمق : برینی بکلیورم؛ مسافر بکلمك. ۳. اومق، مأمول ایتمك : بن سزدن بونی بکلمزدم .

بکلمه { س. ۱. قورومه. محافظه، صیانت. ۲. انتظار، ترصد. ۳. نوبت وترصد محلی.

بکلنلمك { لج. ۱. انتظار اولنمق : کونش آلتنده بکلنلمز. ۲. اومولمق، مأمول ایدلمك : او آدمدن هرایلك بکلنیلیر .

بکلنمك { لج. انتظار اولنمق : بوکونکی پوسته ایله جواب بکلنیور .

بکله‌یش { س. ۱. بکلمه، انتظار، ترصد. ۲. قورومه، محافظه، صیانت .

بکله‌یجی { ص. ۱. انتظار ایدن، منتظر. ۲. محافظه وصیانت ایدن، محافظه‌جی، محافظ .

بکلی { یاخود بکلو. ص. ۱. تننده وعلی الخصوص یوزنده طبیعی برکوچك لکه‌سی اولان، خالدار. ۲. لکه‌لی (اوزوم و سائره) .

بکندی { س. بکنمه. || خنکار بکندی = ۱. برنوع صاری چیچك، که ماویسنه بك بکندی دینیر. ۲. قیزارتمه ویا تجره کبابی‌ایله یاپیلور برنوع باطلیجان یمکی .

بکندیرمك { فت. ۱. برینه بکنه‌جکی بر شیء کوسترمك ویا بر چوق شیئلرك ایچنده برینی انتخاب ایتدیرمك : او آدمه اثواب بکندیرمك نه‌قدر زور؛ سورینك ایچنده قویونی بکندیرمك. ۲. قبول وتقدیر واستحسان ایتدیرمك، مقبوله بکنه‌جك ،

ایش یاپمق : یازیمی بکندیره‌مدم؛ خدمتجی افندیسنه ایشنی بکندیرمکه چالیشمیلیدر.

بکنیلمك { فج. ۱. قبول و استحسان اولنمق، مقبوله کچمك : یازیسی بکنلدی؛ سسی بکنلدی. ۲. سچیلمك، انتخاب اولنمق، ترجیح ایدلمك: بر سورینك ایچنده آنجق اوچ درت قویون بکنلدی؛ ایکیسندن خانقیسی بکنلدی ؟

بکنمزلك { س. [وغا: بکنمه. مزلك] ۱. تقدیر واستحسان ایتمه‌مه، خوشلانمامه: بن بیمك حقنده بکنمزلك ایتمم. ۲. عدم تنزل، صایمامه، کیمسه‌یی بکنمه‌یش.

بکنمك { فت. ۱. ایی بولمق، قبول و تقدیر و استحسان ایتمك، پسند ایلمك: بو چیچکك قوقوسنی بکنمدم؛ یازیسنی چوق بکنندیلر. ۲. سچمك، انتخاب ایتمك، خوشنه کیدنی آیروب آلمق : سوری‌یه کیرك‌ده ایستدیککز قدر قویون بکننك؛ بر مغازه‌ده چوراب بکنیوردی. ۳. تنزل ایتمك، صایمق : آدم بکنمیور؛ کیمسه‌یی بکنمز. || کندینی بکنمش = خودپسند، مغرور.

بکنمه { س. و:

بکنیش { س. ۱. تقدیر، قبول، استحسان، پسند. ۲. سچمه، انتخاب، اختیار، ترجیح.

بکم { ص. ج. عر. فد: ابکم. با: ابکم.

بل { س. نق. ظاهرلك، آشکارلق، بداهت. [بزجه بو کون متروك ایسه ده، بللی، بلیرمك، بلله‌مك کبی مشتقاتی مستعمل بر کلمهٔ اساسیه‌در.]

بل { س. [اصلی: بیل] ۱. بدنك اورته‌سی، قوشاق باغلانان یری، کوکس ایله قارنك آره‌سی، خصر، میان: بله باغلامق؛ اینجه بل؛ بلم آغرییور. ۲. انسان و حیوانده قارنك آرقه‌سی، صاغری ایله اوموزلر آره‌سنده‌کی محلی، صلب : بلی بوکلمش؛ بو آتك بلی دوشوکجه. ۳. یوکسك طاغك ایکی ذروه‌سی آره‌سنده‌کی مقوس قسمی ویا آلچاقجه اولان کچید وبوغازی. طاغ بلی وبیلان دخی دینایر. || بل آغریسی = وجع قطنی. || بل باغلامق = عزم قوی وحصر مساعی ایتمك : خدمتکزه بل باغلادم. || بل بوکلك = اختیارلقدن قنبورلاشمق. || بل بوکمك = چوق یورمق، یا فتوره دوشورمك : بوغائله بلنی بوکدی. || بل صوئوقلغی = سیلان مخاطی. || بل کمیکی = عمود فقاری. || بل ویرمك = اکلمك، مقوس اولمق.

بل { س. [اصلی: بیل] آیاقله باصه‌رق یره باتیرمغله طوپراغی قازمقده مستعمل باغچوان و باغجی آلتی. انواعی واردر: آرناوٌد، ساقز، بوستان بلی، کورك بل.

بلاء { س. ند. عر. [جمعی قوللانلیوب، « بلایا » ایسه « بلیه » نك جمعیدر.] ۱. غم، کدر، اندوه، تاسه. ۲. آفت. ۳. آدمك نه‌یاپه‌جغنی بیلمدیکی آغر وصیقندیلی ایش ویا شخص. ۴. آغرلق، ثقلت، صیقندی، مشکلات. ۵. جزا، مجازات، استحقاق اولنان عقوبت : بلاسنی بولدی. || بلایه اوغرامق = ایستمیه‌رك بر بله منازعه‌یه کیریشوب باشنه صیقندی جلب ایتمك؛ بلایه اوغرامق = مخاطره‌لی و غائله‌لی بر ایشه صوقمق. || باش بلاسی = دفعی مشکل غائله، مزعج آدم.

بلا { د. عر. [ب = حرف جر. لا = حرف نفی] ادات سلب، سز، سزین، بی، بغیر : بلاسبب = سببسز؛ بلا تأخیر = کری‌یه براقمقسزین، درحال؛ بلا فاصله = آرالقسز، آرالق ویرمکسزین؛ بلا مدت = مدتی معین اولمیه‌رق [بونك صحیحی بلا مدة ایسه‌ده، بلا مدت صورتنده استعمال اولنیور. امثالی ده بویله‌در.]

بلابان { س. با: بالابان.

بلاد { س. ج. عر. فد: بلد. با: بلد.

بلادت { س. عر. حماقت، قالین قفالیلق.

بلازده { ص. فا. [عر. بلا = مصیبت. فا. زده = اورلمش] مصیبته دوچار، آفت زده.

بلازیك { س. با: بیلزیك.

بلاغ { س. ند. عر. یتیشدیرمه، ایصال. ن.

بلاغت { س. عر. د. مرامك حسن صورتله ودوزكون ومصنع سوزلرله افاده‌سى. فصاحت دخى بلاغتك شرائطندن اولمغله، هر كلام فصيح بليغ دكلسه‌ده، هر كلام بليغك فصيح اولمسى شرطدر.

بلاكش { ص. فا. [عر. بلا = محنت . فا. كشيدن = چكمك] محنت و مشقت چكن، محنتكش.

بلالى { ص. ١. مشكلات واذيت و صيقندى يى موجب، مشكل: بلالى بر ايشدر. ٢. برآشفته‌يه جبراً وتهديدله كنديني دوست طوتديران حنشارى آدم: بر بلالى‌يى واردر.

بلاهت { سث. عر. ابلهلك، حماقت، بونلق.

بلاياء { سث. ج. عر. فد: بليه. با: بليه.

بل بل { ح. حيرتله، شاشقين شاشقين: بل بل باقق.

بلبل { س. [تركجه و فارسيده مشتركدر] نيسان ومايسده اركك كوزل بر سسله اوتن معروف قوش، عندليب، هزار: بلبل اوتيسور؛ بلبل كبى خوش الحان ايله ترنم ايديور. [كويا كله تعشقيله و ديكندن جفا كورمسيله اسكى شعرامزه سرمايه اولمش ايسه‌ده، بلبل كلدن دكل اصل ديكندن وديكنلى چاليلقلردن خوشلانير.] || بو. قلجه بلبل = بابسله بكزر كوچك بر قوش. || چشم بلبل = رنكلى وتحريرلى شيشه.

بلبليه { مركب باليغنه وآختاپوده بكزر برحيوان بحرى.

بلجيقه { سخ. [فر. Belgique. بلچيقا يازمالى] ج. آوروپاى غربيده اليوم مستقل كوچك بردولت تشكيل ايدن معمور ومدنى برمملكت.

بلجيقه‌لى { س. ص. بلجيقه اهاليسندن اولان.

بلد { سذ. عر. ج: بلدان، بلاد. ١. ير، مملكت، خطه. ٢. قصبه، شهر: بلدامين (البلدالامين) = مكهٔ مكرمه. || شيخ البلد = طرابلس غربده سابقا بلديه رئيسى.

بلدان { سذ. ج. عر. ف: بلد. با: بلد.

بلده { سث. عر. قصبه، شهر، مدينه ; بلدهٔ طيبه = مدينهٔ منوره.

بلدى { ص. عر. ث: بلديه. [« بلد» دن سمذ.] ١. شهر وقصبه‌يه منسوب ومتعلق. ٢: شهر وقصبه اهاليسندن اولان، شهرى، بدوى ويا كويلى اوليان. ٣. يرلى، محلى: مرض بلدى. ٤. بلديه اداره‌سنه منسوب ومتعلق: مجلس بلدى، نظامات بلديه.

بلدى { س. [لغت آنفهٔ عربيه‌دن مأخوذ] يرلى قماش، چيت بزى.

بلدير { بلد برجين. با: بيلدير وساره.

بلديه { سث. عر. برشهر ويا قصبه‌نك سوقاقلريله سائر امور عموميه‌سنه وتنظيفات وسائر احتياجاتنه باقان اداره: بلديه نظاماتى، بلديه رئيسى، مجلس بلديه، بلديه دائره‌سى.

بلرتمك { فت. ١. ظاهر وعيان ايتمك، آچوب كوسترمك. ٢. (كوزلرى) چوق آچوب حيرت ويا حدتله باقق: كوز بلرتمك.

بلرمك { فل. [ظاهر وآچيق ديمك اولان « بل» دن] ١. ظاهر وآشكار اولمق، ميدانه چيقمق. ٢. (كوزلر) حدت ويا حيرتله چوق آچيلوب باقق.

بلسان { سذ. عر. بلسنك آغاجى.

بلسم { سذ. عر. كيم. بلسنك ياغى.

بلسمى { ص. عر. ث: بلسميه. كيم. بلسنك ياغنه منسوب ومتعلق ويا اونكله مركب. || نبا. فصيلهٔ بلسميه = بلسنك آغاجى نوعندن اشجار.

بلش { ص. ح. [عر. «بلاشئ» دن غلط] اجرتسز، مجاناً، بادهوا، جابا: بونى بلش آلدم؛ بلش آت قصورلى اولور.

بلطفه { ح. [ب = حرف جر. لطف = كرم. ه = اونك] حق تعالانك لطف وكرميله: بلطفه تعالى بر چوجغم دنيايه كلدى.

بلع { سذ. عر. ١. يوتمه: بلع ايتدى = يوتدى. ٢. امتك، جذب ومص ايتمك: طوپراق صويى بلع ايتدى.

بلعوم { سذ. عر. تش. غيرتلاق.

بلغا { سذ. ج. عر. فد: بليغ. با: بليغ.

بُلغار { یاخود بولغار س. اساساً اورال طاغلری جهتنده ساکن اقوام تاتاریه‌دن ایکن بعده روم ایلی جهتنه کلوب اسلاولاشمش برقوم معروف: بلغارلر، بلغار قومی، بلغار لسانی.

بُلغارجه { یاخود بولغارجه. ص. بلغارلساننده واونلرك طرز واصولنده اولان: بلغارجه کتاب، خوره. = ح. بلغار لساننده ویا بلغارلره مخصوص طرز واصولده: بلغارجه سویلمك؛ بلغارجه خوره تپمك. = س. بلغارلرك سویلدکلری لسان: بلغارجه جنوبی اسلاولسانلرندن معدود در.

بُلغارستان { سخ. م. اکثریت اوزره بلغارلرله مسکون اولان بر، که روم ایلینك شرق جهتنده طونه مجراسیله بالقان سلسلهٔ جبالی آره‌سنده اولوب، دولت عثمانیه‌یه تابع بر امارتدر.

بلغَم { سذ. عر. [یو. Φλέγμα] اخلاط اربعه‌نك بری، بالغام.

بلغَمی { ص. عر. ؤ: بلغمیه. ۱. ط. اخلاط اربعه‌دن بلغمه منسوب ومتعلق: مزاج بلغمی. ۲. بالغام رنکنده، کهربا کبی طالغه‌لی طاش.

بُلغور { س. با: بولغور.

بَلك { س. اوزرندن یول یچن تپه.

بلك { بلکی، بلکچ. با: بیلك وسائره.

بَلکه { و:

بَلکیم { ح. [عر. بل. فا. که و تر. کیم] احتمال، محتمل، اوله بیلیر، اوملیر: بلکه بو اقشام کلیر؛ یارینه قدر بلکیم یاغمور یاغار. = ح. اولی بالطریق، حق: اونی یالکز سائر احباسنه دکل بلکه اقرباسنه‌ده ترجیح ایدر؛ قوت ایله دکل بلکه علم ایله غلبه چالنور. [لسان عوامده غلط اوله‌رق « بلکه‌لکم » ده دیرلر.]

بَللَتمك { فتـ. ۱. بیلدیرمك، اوکرتمك، ذهننه قومق: چوجغه الفبایی بللتمك. ۲. آشکار وبللی ایتمك، میدانه چیقارمق: قلبنده‌کینی بللتیور.

بَللَتمك { فتـ. بل ایله قازدیرمق: باغی بللتدیکزمی؟

بَللَمك { یاخود بلله‌مك. فتـ. [ظاهر دیمك اولان « بل » دن] ۱. اوکرنمك، ذهنه قومق، ضبط وحفظ ایتمك: درسی بللدیکزمی؟ ۲. ظن ایتمك، برذهابده بولنمق: بن اویله بللشدم.

بَللَمك { یاخود بلله‌مك. فتـ. [معروف باغچوان آلتنك اسمی اولان « بل » دن] بل ایله ایشلمك، قازمق: باغی بللملك اقتضا ایدر.

بَللَمه { س. آتك بلنی اورتمك اوزره اکرك آلتنه قونیلان فانیله.

بَللَمه { س. اوکرنمه، ضبط وحفظ.

بَللَنمك { مجـ. اوکرنلمك، ضبط و حفظ اولنمق: بو درس قولای بللنیور.

بَللَنمك { مجـ. بل ایله ایشلنمك، قازلمق: قوراقلقدن باغلر بللنه‌میور.

بَللو { بللوسز. با: بللی، بللیسز.

بِللور { س. [عر. « بلور » دن اوده یو. Βέρυλλος دن] نجف طاشی کبی شفاف وپارلاق طاش وبوکا تقلیداً یاپیلان خاص جام، الماستراش.

بَلله‌مك { بلله‌مه. با: بللمك، بللمه.

بَلله‌یش { س. اوکرنمه، ذهنه قومه، ضبط وحفظ ایتمه.

بَللی { ص. ظاهر، آشکار، عیان، میدانده اولان، بدیهی: بویله اوله‌جغی بللی ایدی؛ ذکاوتی آلتنك وسعتندن بللیدر. || بللی ایتمك = اظهار ایلك، کوسترمك: خصومتنی بللی ایتمیور. || بللی باشلی = معروف، معتبر. || بسبللی = پك آشکار.

بَللی { ص. شویله ویا بویله بل ومیانی اولان: اینجه بللی.

بَللیسز { ص. ۱. معلوم اولمایان، مجهول، غیر معین: کیدوب کیتمیه‌جکی بللیسزدر. ۲. فرق اولنه‌ماز، غیر مشهود، نابدید: بابلك خرابه‌لری بللیسز اولمشدر.

بِلمك { با: بیلمك.

بُلَند { ص. فا. یوکسك، رفیع، عالی: بلند آواز = یوکسك سسله؛ بلند پایه =

مرتبه‌سی عالی: بلند همت = عالی همت.

بُلوت { یاخود بلوط. با: بولوت.

بِلّور { سـنـ. عر. جـ: بلورات. بللور. با: بللور.

بِلّورسِز { صه. ١. بللی اولمیان، فرق اولنماز، بللیسز. ٢. ایی فرق اولنماز = ظاهر وعیان اولمیان، شبهه‌لی، مشکوك.

بِلّوری { صه. عر. ٓ: بلوریه. بللوردن ویا بللوره متعلق: اجسام بلوریه.

بَلوط { سـنـ. عر. ١. میشه آغاجی. ٢. بلاموط.

بَلوطِیّه { صش. عر. با. فصیله‌ء بلوطیه = میشه آغاجنه مشابه نباتات.

بُلوغ { سنـ. عر. ارکك جوجغك ارکك اولمسی، ارککلك سننه ایرمسی: بلوغه، سن بلوغه ایرمك.

بُلوك { سـ. با: بولوك.

بَلی { د. اوت، های های. [فار. ـیدن مأخوذ اولوب شرق جهتلرنده قوللانیلیر.]

بَلید { صه. عر. [« بلادت » دن صش.] عقلسز، احمق، بوك.

بَلیغ { صه. عر. [« بلاغت » دن صش.] ١. حـد کفایه‌ده اولان، چوق، وافر: حسن ظن بلیغ. ٢. بلاغتله یعنی دوزکون ومصنع عباره ایله افادهٔ مرام ایدن: شاعر بلیغ. ٣. بلاغتله افاده اولنان، دوزکون ومصنع: کلام بلیغ، مکتوب بلیغ.

بَلیك { یاخود بلین صه. [آچیق دیمك اولان «بل» دن] کوزلرنی آچوب باقه قالمش، شاشقین، متحیر.

بَلیکلَمَك { یاخود بلینلمك فل. ١. کوزلری آچوب شاشقین شاشقین باقمق، شاشه قالمق. ٢. اویقودن صیچرایه‌رق قالقوب اطرافه شاشقین شاشقین باقمق.

بَلِیّه { سش. عر. جـ: بلیات. بلا، مصیبت، مشکلات.

بَم { د. باء مفتوحه ایله باشلار بعض صفتلره ادخال اولنه‌رق مبالغه بیان ایدر: بم بیاض.

بِمَعناه { بنه او معنایه مآلیله مستعمل ترکیب عربیدر.

بَن { ضه. [ضمیر شخصینك مفرد متکلمیدر] انا، من. مضاف الیهی: بنم، مفعول الیهی: بكا، مفعول بهی: بنی؛ بندن، بنسز، بنجه. ظرافت ایچون بو ضمیرك یرینه: بنده‌کز، قولکز، ثناکارکز، مخلصکز، داعیکز تعبیرلری‌ده قوللانیلیر. || سنلی بنلی = تکلیفسز، لاابالیانه؛ سنلی بنلی کورشمك = برله اثنای مصاحبه‌ده سن، بن دینه‌جك قدر تکلیفسز بولنمق.

بِن { سـنـ. عر. [« ابن » دن مخفف] اوغل، ولد، زاده: حسین بن علی.

بُن { سـ. فا. ١. دیب، تمل. ٢. آلت طرف، آشاغی، قیچ: بی سروبن = باشسز، قیچسز. ٣. کوك، کوتوك. ٤. آغاج: کلبن = کل آغاجی. || بی سر و بن = باشی صوکی بللیسز؛ بی سروبن لافلر سویلمك = مناسبتسز سوز سویلمك.

بِناء { سنـ. عر. جـ: ابنیه ١. یاپی یاپمه، تأسیس: بر بیوك مکتب بنا ایتدی. ٢. طیانمه، اسناد، بردعوی ویا مسئله‌یی بر شیئك اوزرینه قوندیرمه: بودعوایی نه‌یه بنا ایدیورسکز؟ [بوایکی معناده مصدریتی محافظه ایدر.] ٣. یاپی، معمارلق اثری اوله‌رق دیوارجی ودولکر معرفتیله وجوده کلمش مسکن وسائره، هرنوع اثر معماری: کوزل بر بنادر؛ کارکیر، اخشاب بنا: ابنیهٔ عالیه؛ ابنیهٔ امیریه. ٤. د. فعلك معنا جهتنجه تنوعی، متعدی یا لازم یاخود مطاوعت وسائره اولمسی. ٥. بحـ. سفائنك اخشاب قسمی، تکنه‌سی؛ بنا امینی = سفائن تکنه‌لرینك انشاآتنه نظارت ایدن مأمور. || بنابرین = بونك اوزرینه، بناء علیه.

بَنّاء { سنـ. عر. [« بناء » دن سمبـ.] یاپی یاپمق صنعتیله کچینن آدم، معمار، قلفه. ف.

بِناءً { حه. عر. طیانه‌رق، استناد ایده‌رك، مبنی ومستند اوله‌رق: بوسببه بناءً = بوسببه مبنی اوله‌رق، بوسببدن طولایی؛ بناءً علیه، بناءً علی ذلك = بونك اوزرینه، بوندن طولایی.

بَنات { سش. جـ. عر. فد: بنت. با: بنت.

بَنادِر { سنـ. جـ. عر. فد: بندر. با: بندر.

بناگوش { سـ. فا. قولاغك آشاغی صارقان یومشاق قسمی که کوبه آصیلان بردر، قولاق توزی. عر.

بَنام { ص. فا. [بـ = ادات الصاق. نام = آد] ١. آدلی، مسمی. رستم نامیله بنسام بر آدم. ٢. مشهور، شهیر، نامدار : شاعر بنام.

بَنان { سـ. عر. پارمق، پارمق اوجی : مشار بالبنان = پارمقله کوستریلیر، مشهور، ممتاز.

بِنت { سـ. عر. ج : بنات. قیز، کریمه، دختر : زینب بنت علی. || بنت عنب، بنت العنب = شراب، خمر. || ه. بنات نعش = دب اکبر جمله کوکبه سنده بولنان یدی نجم ثابت.

بَنج { سـ. عر. [فا. « بنگ » دن معرب] باك اوتی و تخمی دیلان بر نبات طبی که منوم وکوز ببکنی آچجق خاصه سنی حائزدر.

بَند { سـ. فا. ١. باغلامه، ربط، قید : بند ایتمك = باغلامق. ٢. کندی حکمی آلتنه آلمه، آیریلمیه جق و هرخصوصده تابع اوله جق صورتده جلب ایتمه : کندینه بند ایتمك. [بو ایکی معناده مصدریت افاده ایدر.] ٣. باغ، رابطه، قید : بند آهنین. ٤. بوغوم، مفصل، بوغماق : قامشك بندلری. ٥. قانون و قواعد کتابلرنده رقم تحتنده ویا رقمسز فقره، ماده : ایکنجی فصلك بشنجی بندی. ٦. یوکسکدن صویی آقیتمق ایچون یاپیلان کرلی ویا دوز صو یولی یاخود صویی بریکدیرمك ایچون یاپیلان سد. ٧. غزته وامثالی اوراقده درج اولنان مقاله، بحث : بند مخصوص؛ بند یازمق. ٨. د. مختلف القوافی بر قاچ قسمدن مرکب بر منظومه نك هر قسمی نهایتنده عیناً تکرار ویا همقافیه اوله رق ایراد اولنان بیت که برنجی تقدیرده منظومه یه « ترجیع بند » وایکنجی تقدیرده « ترکیب بند » دیرلر. = ص. ١. باغلایان، ربط وقید ایدن [بو معنا ایله صتر. تشکیلنه کیرر :] دیوبند = دیولری باغلایان؛ پابند = آیاق باغلایان، بوقاغی. ٢. باغلانمش، باغلی، مربوط، مقید. [کذا صتر. تشکیلنه کیرر :] زنجیر بند = زنجیرله باغلی.

بَندَر { سـ. فا. عر. ج : بنادر. تجارتگاه اسکله : ازمیر بیوك بر بندردر.

بَندَرَك { سـ. فا. [لفت آخره. نك مصغریدر.] ١. کوچك اسکله. ٢. بوغاز ولیمان آغزلرنده یاپیلان کوچك قلعه [« مندرك » لفظی بونك غلطیدر. با : مندرك.]

بَندَرگاه { وبندرگه. سـ. تجارتگاه اسکله. [« گاه » و « گه » علاوه سی زائددر.]

بَندَگان { سـ. فا. ج. فد : بنده. با : بنده. [بنده کان یازمق خطادر.]

بَندَگی { سـ. فا. بنده لك، قوللق، عبودیت. [بنده کی یازمامالی.]

بَنده { سـ. فا. ج : بندگان. [« بستن » فعلندن سم.] ١. باغلی، طوتساق، اسیر. ٢. کوله، قول، عبد : بندهٔ درم خریده = آقچه ایله صاتین آلنمش کوله؛ بندهٔ دیرینه = اسکی قول. ٣. منتسب، منسوب، مخلص، تابع : او فلانك بنده سیدر. || بنده خانم = قوللکزك اوی، اوم. || بنده زاده م = قوللکزك اوغلی، اوغلم. || بنده کز، بنده لری = قوللکز، چاکرلری، بن؛ برادر بنده کز. = ج. بندگان = طوغریدن طوغری یه خدمت شاهانه ده بولنانلر.

بَنده پَرْوَر { ص. فا. [بنده = قول. پروریدن = بسلمك] منسوبینی قایروب تفییض ورفاهلرینه چالیشان، منعم.

بَنده پَرْوَرانه { ص. فا. منسوبینی قایران افندی یه منسوب ویا شایسته اولان : الطاف بنده پرورانه لری.

بَنده پَرْوَری { سـ. فا. بنده پرورلك، کندی منسوبینی قایرمه.

بَنده لِك { سـ. قوللق، کوله لك. عبودیت.

بَنده نُواز { ص. فا. [بنده = قول. نواختن = اوخشامق] کندی منسوبینی اوخشایوب تلطیف وتسریر ایدن.

بِنصِر { سـ. عر. اورته پارمقله سرچه پارمغی آره سنده کی پارمق، آدسز پارمق، یوزوك پارمغی.

بَنغلداق { سـ. یکی طوغمش چوجغك قفاسنك یومشاق اولان اوست طرفی که تپه سیله آلنی آره سنده در، یافوخ.

بَنغلدامق { فل. خفیف صورتده اوینایوب دیترمك.

بنفسج { سذ. عر. [« بنفشه » دن معرب] . منکشه . بنفشه .

بنفشه { سـ. فا. منكشه دينلن كوزل رايحه‌لى كوچك چيچك.

بنك { سـ. فا. عر. بنج وتر. بان دينلن نبات وتخمى كه آفيون كبى اويوشديران مكيفاتدندر.

بنك { بنكلى، بنكلنمك. با: بكك وسائره.

بنكى { صـ. بنك ترياكيسى.

بنكيلك { سـ. ترياكيلرك يوتدقلرى بنك معجونى.

بنلك { سـ. كندى نفسنه چوق اهميت ويرنك حالى، انانيت، غرور، كبر.

بنم { ضـ. [ضمير شخصينك مفرد متكلمى اولان « بن » لفظنك مضاف اليهيدر] تمليك ومنسوبيت بيان ايدر: بنم اوم، بنم ايشم، بنم اوغلم، بنم كيتمم.

بنمسه‌مك { فتـ. تصرف وتملك ايتمك، برشىء حقنده فضولاً بنمدر ادعاسنده بولنمق: بندن آلديغى كتابى بنمسه‌دى؛ هركسك اشعارينى بنمسه‌يور.

بنمك { بنديرمك وسائره. با: بينمك وسائره.

بنمكى { ضـ. تمليك بيان ايدر ضميرك مفرد متكلميدر؛ بنمكى، بنمكينك، بنمكينه، بنمكينى، بنمكيلر الخ: سزك آتكز ايـيدر اما بنمكى ضعيفدر.

بنوت { سذ. عر. [« ابن » دن] اوغلق، اولادلق.

بنى { ضـ. ضمير شخصينك مفرد متكلمى اولان « بن » ضميرينك مفعول بهيدر: بنى كوردى؛ بنى بيليرميسكز؟

بنى { سذ. جـ. عر. [« ابن » لفظنك جمع مذكر سالمى اولان « بنون » لفظنك حالت جرى اولوب، لساننزده دائما مضاف قوللانلمغله، تثنيه نونى ساقط اولور. بعض قبائل و خاندانلر اساميسنده بولنور:] بنى اسرائيل = اسرائيل اوغللرى؛ بنى اميه = امويلر.

بنياد { سـ. فا. تمل، اساس.

بنيان { سذ. عر. يابى، بنا.

بنيه { سذ. عر. وجود بناسى، ذى‌روح بدننك حال طبيعيسى و صورت تشكلى: بنيه‌سى صاغلامدر؛ قوى‌البنيه = بنيه‌سى قوتلى؛ ضعيف البنيه = بنيه‌سى ضعيف.

بو { ش. قريبه اشارت ايچوندر، بعيد ايچون اولان «او» مقابلى، هذا، اين: بو آدم، بو طاغ، بو ايش، بوكتابلر. بو، بونك، بوكا، بونى؛ بونلر، بونلرك، بونلره، بونلرى؛ بونده، بوندن، بونكله، بونكيچون. || شوبو = اوته برى، اوته‌كى بريكى؛ شوندن بوندن = اوته‌دن بريدن، هر شيدن. || بونه = بو نصل ايش؟

بو { سذ. عر. [« ابو » دن مخفف اولوب بعض كنيه‌لرده بولنور.] پدر، آتا، بابا: بو على سينا = ابو على بن سينا؛ بوالعجب = عجيب، غريب؛ بوالهوس = هوسه تابع؛ بوالفضول = فضولى، بوش.

بو { ياخـود بوى. سـ. فا. قوقو، رايحه: عنبربو = عنبركبى قوقان؛ خوشبو = كوزل رايحه‌لى. || مجـ. اميد: بوى وفا = وفادارلق اميدى.

بوا { سذ. عر. جوزبوا = كوچك هندستان جوزى.

بواب { سذ. عر. قپـوده بكلين آدم، قپـوجى. [باشلجه مكتب قپوجيلرينه دينير. — فارسى قاعده‌سنجه جمعى «بوابان» دخى قوللانيليير.]

بوابلق { سـ. قپـوجيلق: فلان مكتبك بوابلغى منحلدر.

بوادى { سذ. جـ. عر. فد: باديه. با: باديه.

بوار { سذ. عر. هلاك، محو اولمه. || دار البوار = جهنم.

بواقى { سذ. جـ. عر. فد: باقى. يالكز شو تعبيرده مستعملدر: وقس عليه البواقى = قالانلرى ده بوكا قياس ايت.

بوال { صـ. عر. [«بول» دن مبـ.] چوق ايشه‌ين.

بوبر { سـ. [هندجه‌دن مأخوذ] هندن واو جهته‌كى آطه‌لردن كلن ياقيجى بر حبه‌كه توزى يمكه قونور، فلفل. قره‌بوبر دخى دينيلير. اصل تركجه‌سى اصى اوت. || قرمزى بوبر = آرناؤد بوبرى؛ يشيل بوبر = بونك تازه‌سى. || طوز بوبر = بهارات؛ ومجـ. لذت.

بوبردك { ياخود بوكوردك. سـ. بر جنس بلبل.

بوبرك { سـ. [صحيحى بوكرك.] با: بوكرك.

بوبرلمك { فتـ. بوبر صاچمق. || مج. یافقی.

بوبرلی { صـ. بوبر صاچلمش: بوكولباصدی چوق بوبرلی. || مج. چوق بهالی.

بوبریه { سـ. اكليل جبل دينلن برجنس نبات.

بوت { سـ. ١. باجاغك بوقاريسی، قالچين طرفی، فخذ، ران: برقويون بودی؛ كدی نه بودی نه؟ بوت كبابی. ٢. ياغسز لوپ ات: بوت كبابی. || قادين بودی = قيميه ويومورطه ايله يايپلان بر نوع يمك. كوكرجين بودی دخی دينير.

بوتلق { سـ. زرهك بوده واويلغه كلن قسمی.

بوته { سـ. فا. قويومجی قاليبی.

بوتين { سـ. با: بوتين.

بوجا { ياخود بوجی. سـ دويرمه، دونديرمه، آقتارمه، نقل: بوجا ايتمك = بردن چويروب آقتارمق.

بوجاق { سـ. كوشه، زاويه، كنج: بربوجاغه طيقلمق. || اوجی بوجاغی يوق = پك واسع. || بوجاق بوجاق = هرطرف. || كوشه بوجاق = هرطرف.

بوجرغاد { سـ. ارغادلرك آغر شيئلری قالديرمق ايچون مانيوله ايله دونديردكلری برآلت. || كمی بوجرغادی = طائفه‌لرك دمير آلدقلری بوبله برآلت.

بوجك { سـ. كوچك حيوان، حشرات انواعی، هامه؛ افر. Insecte) || آتش بوجكی = قيجنده‌كی فوسفوری آرالق آرالق پارلادان معروف سينكك كه مايسده ظهور ايدر، شبتاب. || آغستوس بوجكی = اوراق قوشی، جرجر. || اكين بوجكی = اكينه مساط اولان بر جنس بيت. || اوزون بوجك = ييلان. || ايپك بوجكی = ايپك ياپان معروف بوجك. دود القز. || بوق بوجكی = خنفسا. || تسبيح بوجكی = قنفشه. || حمام بوجكی = حماملرده بولنان برجنس اريجه بوجك، قاكر. || خانم بوجكی = قرمزلی قرمزيلی اوچار كوزل بر كوچك بوجك. || خرسزلرك بوجكی = خرسزلری تحری ايدن. || سوه‌وكای بوجك = ساليا نفوزك قبوقسزی. || قودوز بوجكی = ذروح (غا: قوندوز.) || مايس بوجكی = كلری بوزان كوچك بر يشيل وجلا بوجك. || بوجك قبوغی = يشيل ايله ماوی آره‌سنده كوزل وپارلاق بر رنك.

بوجكلنمك { فل. (اكين، ذخيره وسائره) بوجك پيدا ايتمك. بوجكلردن استيلا اولنه‌رق بوزلمق، بيتلنمك.

بوجكلی { صـ. بوجكی اولان، بوجكلر پيدا ايده‌رك بوزلمش اولان (ذخيره وسائره).

بوجور { صـ. بودور، اوفاق تفك.

بوجوق { سـ. (بلغارجه‌دن) ولادت عيسی (عم) بورطيسی؛ بوجوق قيريمی = اوزمانكی ات كسيمی.

بوجه { سـ. و:

بوجی { سـ. با: بوجا.

بوچوق { ياخود بوچق. با: بچوق.

بوخو { سـ. با: بوهو.

بود { سـ. فا. وارلق، وجود. ن.

بوداتمق { فتـ. ١. آغاجلرك ويا آصمه وباغك بوداقلرينی كسدرمك. ٢. كسديرمك، قيصالتمق.

بوداجق { سـ. (اصلی: بوداجق) كوچك بوداق.

بوداق { سـ. (اصلی: بوغداق) ١. اينجه وكوچك دال، غصن، شاخ. ٢. آغاجده و تخته‌ده بوداق اثری. كوزی، عقده. || بوداق اوزی = تازه سوركون. || ديش بوداق = بر جنس اورمان آغاجی، لسان العصافير. || كوزينی بوداقدن اسيركه‌مه‌مك = هرشيئه قارشی قوشمق.

بوداقسز { صـ. ١. بوداقلری اولمايان (آغاج). ٢. بوداق يرلری وعقده‌لری اولميان دوز (تخته وكراسته).

بوداقلانمق { فظ. ١. بوداقلر سورمك، فروع واغصان پيدا ايتمك، داللانمق: آغاج بوداقلاندی. ٢. چتاللاشوب مشكل اولمق، پوروزلنمك: ايش بوداقلاندی.

بوداقلی { صـ. ١. دال وبوداغی اولان (آغاج). ٢. بوداق يرلری وعقده‌لری او.

لان (تخته وكراسته). ٣. تفرعات ومشكلاتی چوق اولان: داللی بوداقلی بر ايش.

بودالا { بودالالق وساڭره. با: بودلا وساڭره.

بوداق { فتـ. [اصلی : بوغدا. مق] (آغاج وباغك) فضله بوداقلرنی كسمك ويا بودا. قلرنی قيصالتمق : آغاج، باغ بودامق. || مجـ. آصمه بودامق = بوش لقردی سويلمك.

بوداتی { سـ. بوداييجينك كسديكی آغاج وباغ بوداقلری، كسلمش بوداقلر مجموعی.

بودانمق { مجـ. بوداقلری كسلمك: بو باغ دها بودانمامشدر. = فل. بر ايشه اعتنا ايله صارلمق، اهميتله كيرشمك.

بوداييجی { سـ. آغاج وباغلرك بوداقلرنی كسمك صنعتيله كچينن آدم.

بودجه { سـ. [فر. Budget] بر سنه‌لك واردات ومصا. رفك موازنه‌سی: فرانسه‌نك ١٩٠٠ سنه‌سی بودجه‌سی؛ بودجه آچيغی = وارداتك مصارفه تقابل ايده مه‌مسيله قارشيلقسز قالان مصارف مقداری؛ بودجه آچيغنی قپامق = بو آچيغه قار. شيلق بولمق.

بودروم { سـ. [يو. Ἱπόδρομον] ير آلتنده كمرلی بيوك مخزن، كه كيلار ويا زندان كبی قوللانيلير.

بودلا { صـ. [عر. « بديل » ك جمعی اولان « بدلاء » دن كه « ابدال » ك مرادفيدر] عقلسز، احمق، بوك، ابله. پاره بدلاسی = پاره‌دن بشقه برشی دوشونمين.

بودلاجه { صـ. ١. احمقجه، ابلهانه: بدلاجه بر حركتده بولندی. ٢. آز احمق، احمقه بكزر، پك عقللی اولميان: بدلاجه بر آدمدر. = حـ. احمق واری، احمقلقله، ابلهانه: بدلاجه حركت ايديور.

بودلالق { سـ. احمقلق، حماقت، بلاهت: اونك بودلا. لغی آشكاردر؛ بر بودلالق ايتدی.

بودور { صـ. پك قيصه بويلی، بويسز، آلچق وقالينجه بويلی: بودور آدم؛ بودور آغاج.

بودورلق { سـ. قيصه بويليلق، بو. يسزلق، آلچاقلق.

بودوصلامه { سـ. بحـ. كمينك ايكی باشنده كی اوموزلق ديركلر كه اوكورغه بونلره ربط اولنور: باش بودوصلامه‌سی، قيچ بودوصلا. مه‌سی. || بودوصلامه دميری = قايغك آلتنده باشدن قيچه قدر اوزانان دمير لامه.

بور { سـ. [اصلی ضمهٔ مقبوضه ايله عربيدر] ١. ايشلنمكه غير صالح وغير مستوی ير، شوره‌زار، چوراق ير. ٢. بو. لانيق صويك قابده براقديغی پاس: بور (وغلطی بورا) باغلا. مق، بورجه قوقمق.

بور { سـ. [فر. Bore] كيمـ. اجسام بسيطه‌دن بر جسم معدنی.

بورا { سـ. [يو. Βορέας = شمال روزكاری، پويراز] بردن بره ظهور ايدن فرطونه، پك شدتلی روزكار: بورا چيقمق، قوپمق، پاتلامق = ظهور ايتمك؛ بورايه طوتلمق. || مجـ. پك شدتلی تكدير وتعزير.

بورا { سـ. بو محل، بو ير: بورا آدملری چاليشقان اولور؛ بورانك ميوه‌سی مبذولدر؛ بو. رايی براقه‌جقميسكز؟ بورالری‌ده كورمش اولدق. — اكثريا ضميره مضاف اوله‌رق قوللا. نيلير: بورام آغريور؛ بوراكز قرارمش؛ بوراسی چوق او. جوزلقدر. || بوراسی، بورالری = بو حال، بو صورت، بو كيفيت: اصل بوراسی مطلوبدر؛ بورا. لرنی ايجه آكلاتملی. = ظمـ. [حروف الصاقله ويا مفعول اليه صورتنده] محل قريبه اشارت ايچوندر، ها هنا، اينجا: بورايه كل؛ بوراده قال؛ بورا. دن كچدی؛ بوراجه بيلنميور. [محل بعيده اشارت ايچون « اوراء » و متوسط ايچون « شوراء » قوللانيلير.]

بوراغان { سـ. بورام بورام دو. نه‌رك قار ويا ياغمورله قاريشيق اسن شدتلی روزكار، فرطونه: بر بوراغانه طوتلدق.

بوراق { سـ. [عر. « بورق » دن بوده. فا. « بوره » دن. Borax صورتنده اوروپا لسانلرينه‌ده كچمشدر.] كيمـ. آلچی طاشی، تنكار معدنی.

بوراق { صـ. زراعته غير صالح، شوره‌زار. (ير).

بورام { حـ. دونوب طولاشه‌رق شدتله وهواده قاصرغه

کبی بر نوع کردابلر تشکیل ایده‌رك یاغمغی تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: بورام بورام قار یاغیوردی؛ بورام بورام دومان چیقیوردی. || بورام بورام ترلمك = افراطله ترلمك.

بوران { ـ. بوراغان. با: بوراغان.

بورانجه { ـ. صیفیر دیلی انواعندن بر نبات.

بورانچینه { ـ. [یتا.] مقره دیلنك پرنجدن اولان زیوانه‌سی.

بورانی { ـ. پرنجله قاریشیق اسپناق ویا دیکر سبزه یمکی. [مأمون خلیفه‌نك تزوج ایتدیکی بوران دختك جهازندن اولان مشهور انجیلی یشیل خالی‌یه رنکجه بکزدیکیچون بو اسمله تسمیه اولنمشدر.]

بورانیجه { ـ. [بلغارجه‌دن] روم ایلی چایلرنده قوللانیلان یکپاره کوتوکدن معمول تکنه کبی بالیقچی قایغی.

بورترمق { یا بورتارمق با: بورتمق.

بورتلاق { ـ. طوموز یاوریسی.

بورتلاق { ص. طاشلق، چاقیلق (یر).

بورتلمق { فل. (یوز) بورشمق، بورتوق بورتوق اولمق.

بورتمق { فت. بورشدیرمق، صومورتمق.

بورتون { ـ. ساقده طوب طباشیر بیوك حرب ماثونه‌سی.

بورج { ـ. اعاده اولنمق اوزره فائضله ویا فائضسز آلنان آقچه، ویره‌جك، دین، قرض؛ بورج آلمق، ایتمك = استقراض استدانه ایتمك؛ بورج ویرمك = اقراض، ادانه ایتمك، ویا بورجنی اوده‌مك؛ بورجه کیرمك، باتمق = چوق بورج ایتمك، مستغرق دیون اولمق. || مج. وظیفه، وجیبه؛ بوین بورجی = وظیفهٔ ذمت.

بورج { ـ. دیکر آغاجلرك اوزرنده بیتن بر نبات، که تخمنه بحار اوزومی دینلوب، اوکسه معجونی یاپمقده قوللانیلیر، داق.

بورج { ـ. [عر. «برج» دن اوده بو. Πυργος دن] با: برج.

بورجلاتمق { فط. بورجه کیرمك، بورجه باتمق = بورجلی اولمق.

بورجلی { یا بورجلو. ص. ١. بورجی اولان، مدیون، غریم، ویره‌جکلی. ٢. مجبور، مکلف: بو ایشی یاپمغه بورجلی یم. ٣. منت آلتنده قالمش، منتدار: او آدمه قارشی بورجلی قالدق.

بورچاق { ـ. صیفیره یدیریلن بوواررلاق دانه‌لی حبوبات نوعی، جلبان؛ آق بورچاق، قره‌بورچاق = بونك جنسلری.

بورچاق { ص. و:

بورچوك { ص. بورلمش، بوکلمش، لوله لوله: بورچاق، بورچوك صاچ = جعد.

بورچین { ـ. کیك دیشیسی.

بوردا { یاخود بورده. ـ. [یتا. Bordo] بح. کمینك باش یانی؛ بوردا ایتمك = یان یانه یناشمق، رامیه ایتمك.

بوردغان { ـ. قولوچقه.

بوردورمق { فت. (ارکك حیوانی) اتمك. ایکدیش ایتدیرمك.

بورسه { [فر. Bourse] صرافلرله اوراق نقدیه وتحویلات آلیش ویریشی ایدنلرك طوپلانوب معامله ایتدکلری محل مخصوص که امور صرافیه وهر نوع اوراق نقدیه‌نك مرکزی وریجلرینك محل تعیینیدر: پاریس بورسه‌سی؛ بورسه جدولی، بورصه‌سی = تحویلات و ومسکوکات وسائره‌نك هرکونکی رایجنی کوستریر جدول؛ بورسه قومیسری = طرف حکومتدن بورسه‌ده بولنان مأمور.

بورشدیرمق { یاخود بروشدرمق. فت. ١. بر شیئك دوز کونلکنی بوزوب غیر منتظم صورتده قات قات وقیریملی ایتمك، اوتیسنی بوزمق: کاغدی، قماشی بورشدیرمق. ٢. خوشلانمامه علامتی اوله‌رق (یوزی) طوپلایوب قات قات ایتمك، عبوسلق کوسترمك: یوزینی بورشدیردی. ٣. (دیلك) طوپلانوب چکمسنی موجب اولمق: بو شروب دیلی بورشدیریور.

بورشقق { یاخود بروشقق. ـ. ص. [تر. «بورشمق» دن مأخوذ روجه‌دن] دیل بورشدیران شراب.

بورشمق { یا بروشمق فل. ۱. چکیلوب طوپلانمق، تقبض ایتمك: اختیارلقدن یوزی بورشمش. ۲. اوتیسی ودوزلکی بوزیلوب قات قات وقیرمه قیرمه اولمق، سولیومك: کاغد، ثواب بورشدی. ۳. قورویوب طوپلانمق، صولمق: چیچك بورشدی. ٤. (دیل) اکشی برشیدن قاشوب طوپلانه‌رق چکلمك: اریکدن دیلم بورشدی.

بورشمه { یاخود بروشمه. ـ. بورشمق فعلی. ا: بورشمق.

بورشوق { ص. یاخود:

بورشیق { ص. ۱. چکیلوب طوپلانمش، تقبض ایتمش: بورشیق یوز. ۲. اوتیسی و دوزکونلکی بوزلمش: بورشیق کاغد، قماش.

بورصوق { ـ. یشیل آغاج انوا. عندن برآغاج. طراق سروی.

بورصوق { بورصومق. ثا: بورصوق، بورصومق.

بورغاته { ـ. [ایتا.] بحـ. خلاطك قالینلغنی اولچمکه مخصوص دلیکلی تخته.

بورغاج { ـ. و:

بورغاجق { یاخود بورغاشیق. ـ. قاریشیق وطولاشمش شیء.

بورغاجلانمق { فط. بورشوب قارمه قارشیق اولمق.

بورغو { ـ. ۱. دونه‌رك تخته و سائره دلمکه مخصوص آلت. بیوکنه ومقوس اگرنی برصاپله دوندیریلن نوعنه مثقب (مثقاب) دیرلر. ۲. طبیا و سائره چیقارمغه مخصوص وینه دوندیریله‌رك قوللانیلان آلت. || ویده بورغوسی = ویده چویره‌جك آلت که اوجی یاصیجه بر دمیر قلمدن عبارتدر، طورنه ویده.

بورغول { ـ. [غا. بولغور] قاینادیلوب قورودلدقدن صکره قیردیریلوب پرنج یرینه پلاو پیشیرمکه یارایان بوغدای: بورغول پلاوی.

بورغولامق { فتـ. بورغو ایله دلمك.

بورقتمق { یا بورغوتمق فتـ. عضوك برینی بوروب اینجیتمك.

بورقلمق { یا بورغولمق فل. و:

بورقمق { فل. ۱. (عضوك بری) بوریلوب اینجینمك: قول، آیاق بورقمق. ۲. (بغ‌ای) دکرمنده قیریلوب بورغول اولمق.

بورقولق { ص. بورلمش، انمش، ایکدیش اولمش (آت).

بورك { ـ. [«بورمق»دن] خمور دن ویا یوفقه‌دن یاپیلوب ایچنه قیمه یا پنیر ویاسبزه وسائره قونغله تپسیده ویاطاوه‌ده پیشیریلمك انواعی: پنیرلی، قیمه‌لی بورك، صو بورکی، پوف بورکی، صیغاره بورکی، تاتار بورکی.

بورك { ـ. تـ. بووارلاق وکورکنز باش قابی، قلباق. || ایك بورکی = قانتملی خروس ایبکی (چیچك).

بورکجی { ـ. بورك پیشیروب دکاننده ویا سوقاقده صاتان آدم.

بورکجیلك { ـ. بورك پیشیروب صاتان آدمك صنعتی.

بورلمق { فل. لجـ. ۱. بوکلمك، چوریلمك، التوا ایتمك. ۲. دونمك، طولانمق: ایپ آیاغنه بورلدی. ۳. چوریلوب اینجینمك: قول، آیاق بورلمق.

بورلمه { ـ. بورلمق فعلی. ا: بورلمق.

بورمق { فتـ. ۱. دوندیروب بوکمك، قیویرمق: بییق بورمق. ۲. پارمق آره‌سنده قیویروب قوپارمق، صیقمق جیمدیکلمك: اتی بوردی. ۳. قیویروب اینجیتمك: قولنی، آیاغنی بوردی. ٤. انه‌مك، ایکدیش ایتمك، اخصا ایتمك: آتی بورمق. ۵. دلمك، ثقب ایتمك. ٦. صانجیمق: قارنم بوریور. || بورنی بورمق = بکنمه‌مك، استخفاف ایتمك. || بییق بورمق = قورلمق. || دیل بورمق = (کگره‌شی) دیلی بورشدیرمق. || طوداق بورمق = آغلایه‌جق اولمق. || قول بورمق = غلبه چالمق. || قولاق بورمق = اخطار وایقاظ ایتمك. || بوره بوره اوینامق = پارمقلری چالپاره کبی اوینادەرق رقص ایتمك.

بورمه { س. ١. بورمق فعلی، چویرمه، دوندیرمه، قیویرمه. ٢. انه‌مه. ایکدیش ایتمه. ٣. بورلمش شیء شکلی، شکل حلزونی. ٤. ویده‌لی اکسر، ویده. ٥. معده ویا باغرصاقلر بوریلیورمش کبی قارنده حس اولنان شدتلی وجع. ٦. موصلق، لوله. ٧. آچلمش خوری قیویره‌رق یاپدقلری بر نوع خور طاتلیسی که صارینی بورمه دخی دینیر. = ص. ١. بورلمش، قیویرلمش، قیوریق: بورمه صاریق. ٢. بورلمش کبی حلزون شکلنده، حلزونی، بورمه‌لی: بورمه مناره، دیرک. ٣. انمش، ایکدیش: بورمه آت.

بورمه‌لی { ص. بورلمش وقیویرلمش کبی حلزون شکلنده: بورمه‌لی دیرک، مناره، صاریق.

بورون { س. [نونك تحریکی حالنده ظاهر اولدیغی کبی اصل « ر » ساکن اولوب، مجرد اجتماع ساکنین دفعیچون ماقبلنه تبعاً مضموم اوقونديغندن، « بوروون » وهله « برون » یازلمسی غلط فاحشدر.] ١. یوزك اورته‌سنده ایکی قاشك آره‌سندن آغزك اوستنه دك وایکی یناق وکوزك بیننده اوزانان وتنفسه وقوقلامه‌یه یارار ایکی دلیکی اولان چیقندیلی عضو معلوم، انف، بینی. ٢. اوج: قلمك بورنی، مومك بورنی کسمك. ٣. دکیزك ایچنه کیرمش وطاغلق طاشلق قره اوجی، رأس: بوز بورن. [آلچقجه دیل دیرلر.] ٤. مج. کبر، غرور، نخوت: بورنی بیوك = متکبر. || ایت بورنی = یبانی کل. || بورن اوتی = انفیه. || بورنی اوجنده = پك یاقین، تاقارشیسنده، یانی باشنده. || بورن بورنه = باش باشه، یاقیندن قارشی قارشی‌یه. || بورن پرده‌سی = بورنك ایکی دلیکی آره‌سنده‌کی زار. || بورندن دوشمك = چوق بکزه‌مك: قیغ دیمش بورنندن دوشمش = ابوینه چوق بکزین حقنده مستعملدر. || بورن صورتمك = آلچقجه سنه صوقلق، کاسه‌لیسلك ایتمك. || بورن شیشیرمك = تکبر ایتمك، کبرلنمك. || بورن قانامق = بورندن قان کلمك؛ مج. قان دوکلمك. || بورن قبارمق = تکبر ایتمك. || بورن قنادی = بورن دلیکلرینك قپاقلری. || بورندن کلمك = بر حضور ونبساط عقیبنده بر عکس حال کوروب زحمت چکمك: آنامدن امدیکم سوت بورنمدن کلدی. || چیچکی بورننده = پك تازه (میوه). || طانه بورنی = یر آلتنده نباتاتك کوکلرینی کسر مضر بر بوجك. || قارغه بورنی = منقاری بر نوع چنکالی قیصاج.

بورناز { ص. بیوك ومنقاری الشکل بورنی اولان (آدم).

بورندروق { س. و:

بورندوق { س. سرت آتلری تیمار ایدرکن ضبط ایتمك ایچون بورنلرینی صیقمغه مخصوص تخته قیصاج.

بورندی { س. [« بورمق » دن] باغرصاقلری بورار کبی قارنده حس اولنان شدتلی وجع، بورمه.

بورنس { س. با: برنوس.

بورنسالق { س. صیغیر و دوه‌لری ضبط ایچون بورنلرینه اوردقلری تخته قیصاج.

بورنسز { ص. بورنی دوشوك ویا پك کوچك وباصیق اولان.

بورنسزلق { س. بورنی دوشوك ویا پك کوچك و باصیق اولان آدمك حالی.

بورنلی { ص. ١. بورنی اولان: بیوك، کوچك، باصیق بورنلی. ٢. سیوری اوجی اولان، اوجلی. ٣. مج. کبرلی، متکبر، عظمتلی.

بورنمق { فل. (قارن) باغرصاقلر قیویرلیورمش کبی شدتله صانجیمق.

بورنمك { فط. با: بورونمك.

بورنوز { س. با: برنوس.

بورو { بوروزن. با: بوری، بوری‌زن.

بورو { س. [«بورمق» دن] باغرصاقلری قیویروب قوپاریر کبی شدتلی قارن آغریسی، بورندی، بورمه.

بوروش { یا بورش. س. [«بورمق»دن] قارنك شدتله

وباغرصاقلر قویریلوب قوپاریلیر کبی صانجه‌سی، بورندی.

بوروق { ص. [«بورق»دن] ١. بوریلوب اینجینمش: بوروق قول. ٢. آغز بورو. شدیران.

بوروم { س. [«بورمق» دن] بورمه، قیوبروب قوپارمه. == ح. قیوبروب قوپارمغی تصویر ایدر: بوروم بورم قوپارمق.

بوروم { س. ١. بوزومه. قاتلامه، قاتلایش. ٢. بوزولمش، قاتلانمش شیٔ: بر بوروم قایماق.

بوروجك { س. قوزه کبی بوماقلانمش شیٔ.

بورومك { فت. [اصلی: بورگومك] ١. صارمق، لف ایتمك: باشنی بر تول ایله بورودی. ٢. اطرافنی آلمق، احاطه ایتمك، قاپلامق: اورته‌لغی سیس بوردی؛ دومان کوزلرمی بورودی.

بورومه { س. ١. عجله، باشدن صاوومه، اهمیت ویرمکسزین چابق بیتیریورمه. ٢. باشی اوزتیلی، قبالی، ایضاحات وتفصیلات ویرمکسزین طوپدن افاده.

بورون { بورونسز، بورونسالق وساژه. با: بورن و ساژه.

بورونجك { س. ١. ایپك بوجکی قوزه‌سنك تلی، خام ایپك. ٢. بویله ایپکدن معمول اینجه بز.

بورونمك { فط. ١. ابرتمك، صارلمق: احرامه بوروندی. ٢. یاشمق طوتمق: خانملر بوروندیلرمی؟

بوره { وبوره. با: بورا وبورا.

بوری { یاخود بورو. س. ١. ایچی بوش استوانه، انبوبه: قورشون، دمیر، صاج بوری؛ صوبه بوریسی. ٢. دیلسز و پرده‌سز اوله‌رق نفسله چالینان برچالغی آلتی که حلزونی الشکل بر معدن بوریدن عبارتدر: بوری چالمق؛ بوف بوریسی. || مج. بوش، صاچمه، مناسبز شیٔ. || بوری کبی اوتمك = کور سسلی اولمق ویا معناسز ومناسبتسز سویلمك. || آغاج بوریسی = استرامونیه. || بوری چیچکی = ترنجی بوری کبی بر چیچك که، چارطاقه چیقار ودیواره طیرمانیر.

بوریا { س. فا. حصیر، نطع. ن.

بوری‌زن { یا بوروزن. س. اتر. بوری. فا. زدن = ابرمق، چالمق. غا. تعبیر. زبانزدی: بوزازان) عسکره قوماندانك تعلیمات وتنبیهاتنی تبلیغ، ومثلا یتمك، اویقو و ساژه وقتلرینی اعلان ایچون بوری چالمغله مکلف اولان و میدان حربده قوماندانك یانندن آیرلمیان چاوش ویا نفر.

بورپتانه { س. [یتا.] مج. پاپا نیتفونك یاقه ایپی.

بورپینه { س. [یتا] مج. مایستره و غایه یلکنلرینی چکن ایپ. || بورینه یاته‌سی = یلکنلرك ایکی اوجنه باغلانوب اورته‌سندن بورینه‌یه طوتدیریلان خلاط.

بوز { س. صوئوقدن طوکمش صو، جمد، یخ: قار بوز. || مج. پك صوئوق شیٔ. || بوز باغلامق، طوتمق = اوسی طوکمك. || بوز بوجکی = برجنس بوجك. || بوز چوزلمك = بوز اریمك. || بوز چیچکی = برنوع قلیه اوتی. || بوز کبی ات = پك یاغلی. || بوز کسلمك = پك زیاده صوئومق.

بوز { ص. طوپراق ودوه تویی رنکنده اولان، اغبر: بوز عبا. || بوز بقال = آردیج قوشنه بکزر بر جنس بهار قوشی. || بوز طوغان = ١. طوغانك بر جنسی. ٢. طوغان باشلی چوماق، طوپوز. ٣. برنوع آرمود.

بوزا { س. با: بوزه.

بوزارمق { فل. بوز رنکنی آلمق، بوز رنکنده کورنمك: قیزاروب بوزارمق = اوتانمه‌دن ویا دیکر بر سببدن بکز متلون ومتغیر اولمق.

بوزاغی { یاخود بوزاغو ویا بزاق. س. اینکك کوچك یاوریسی، هنوز سوتدن کسلمه‌مش (کسلمشنه طانه دیرلر)، عجل. —. فیل، کرکدان، زرافه کبی حیوانانك یاوریلرینه ده اطلاق اولنور. || بوزاغی بورنی = آرسلان آغزی دینان چیچك یبانیسی.

بوزاغیلامق { فل. [زبانزدی: بیزلامق] (اینك وامثالی حیوانات) یاوریلامق،

طوغورمق : اینك، مانده بوزاغیلادی.

بوزاغیلق { ـ. ۱. اوتلاق و چایرك دردنجی و صوك دفعه بیچلمسی. ۲. اوچ سنه ایشلنمیوب حیوان یایلان تارله؛ بوزاغیلق بوزمق = بو صورتله ترك اولنمش تارله‌یی آچمق.

بوزان { صـ. اخلال وفسخ ایدن. با : بوزمق. ‖ اویون بوزان = خویسز، آرقداشلرینه اویماز (آدم). ‖ خاطر بوزان = خاطر صایماز، خاطر شكن. ‖ دوزن بوزان = هادم اللذات.

بوزجه { صـ. ۱. بوز رنكنه چالار، بوزمسی. ۲. ایشلنمه‌مش، خام وچالیلق حالنده (طوپراق). ‖ بوزجه آطه = جزایر بحر سفیددن (تندوس) جزیره‌سی.

بوزخانه { ـ. [تر. بوز. فا. خانه] یاز ایچون قیشدن بوز صاقلادقلری ویا ماكنه ایله یاپدقلری یر، بوزلق.

بوزدكله‌مك { فل. بوزیلوب اوتورمق.

بوزدیرمق { فتـ. ۱. بالواسطه بوزمق، بوزمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، اخلال ویا تخریب ایتدیرمك : بن یاپدیغم ایشی كیمسه‌یه بوزدیرمام. ۲. آقچه تبدیل، اوفاقلغه تحویل ایتدیرمك : برلیرا بوزدیره‌جغم.

بوزراق { صـ. بوز رنكنه چالار، بوزجه.

بوزشدیرمق { فتـ. آرالرینی آچمق، اخلال ایتمك : محبتمزی چكه‌میوب بزی بوزشدیرمق ایستیورلر.

بوزشمق { فشـ. آرا آچلمق، محبت مبدل منافره اولمق، آرایه برودت كیرمك : اول چوق احباب ایدك اما صكره بوزشدق.

بوزشمه { ـ. آرا آچلمه، محبتك برودته مبدل اولمسی.

بوزشوق { یاخود بوزشیق. صـ. آره‌سی آچلمش، حسن مناسبتده اولمیان، بربیله آره‌سنه برودت وخلاف كیرمش اولان : فلانله برسببدن طولایی بوزشوق ایدك.

بوزشوقلق { یا بوزشیقلیق. ـ. آرا آچیقلغی، برودت، منافرت، قطع مناسبات : آرالرنده بربوزشوقلق واردر.

بوزغون { صـ. ۱. بوزلمش، پریشان، خراب. ۲. مغلوب. منهزم : بوزغون عسكر. = ـ. ۱. بوزلمه. پریشانلق، خرابیت، خرابی. ۲. مغلوبیت، انهزام. ‖ بوزغون ویرمك = صینمق، مغلوب وپریشان اولمق.

بوزغونلق { ـ. ۱. پریشانلق، خرابی. ۲. مغلوبیت، انهزام.

بوزلانمق { فل. ۱. یوزنده بوز طوتمق، اوستی طوكمق : حوض بوزلاندی. ۲. (آینه وشیشه) طومانلانمق، رطوبت حسبیله شفافلغی غائب ایدوب بوزلی كبی كورنمك : صراحی بوزلانمش.

بوزلق { ـ. بوز حفظ ویا اعمال اولنان محل، بوز محلی، بوزخانه.

بوزلمق { فل. مجـ. ۱. دوزكوناكی غائب ایتمك، متغیر اولمق : بوكتاب بوزلدی؛ باغچه باقلمامه‌دن بوزلمش. ۲. خراب وویران اولمق، ییقلمق : دیوارلر بوزلمش. ۳. معطل وبطال اولمق، ایشلمز وقوللانلماز اولمق : ساعت بوزلدی. ٤. فنا بولمق : محو ونابود اولمق، فسخ والغو اولنمق : او اصول شمدی بوزلدی. ٥. كوتیلشمك، فنالشمق : بو چوجغك تربیه‌سی بوزلدی؛ یاغموردن یوللر بوزلمشدر. ٦. چوریمك، تعفن ایتمك ویا اكشیمك : بوات، بویمك بوزلمش. ۷. مغلوب ومنهزم اولمق، بوزغون ویرمك : دشمنك فلان فرقه‌سی بوزلدی. ۸. غیرمأمول، ترس برجواب آلمغله محجوب وشرمنده اولمق : زواللی چوجق اوجوابدن بوزلدی. ۹. ضعیفلامق، بكزصولمق : خسته‌لقدن چوق بوزلمش.

بوزلمك { فل. ۱. چكیلوب طوپلانمق، اكتزاز ایتمك : سیكیرلری بوزلدی. ۲. بورشمق : دریسی بوزلمش. ۳. طوپلانوب دوشیرلمش اوتورمق : بركوشه‌یه بوزلدی. ٤. چكیلوب كوچلمك : كوزلری بوزلمش.

بوزلمه { ـ. بوزلمق فعلی. با : بوزلمق.

بوزلمه { ـ. بوزلمك فعلی. با : بوزلمك.

بوزلی { یاخود بوزلو. صـ. ۱. اوستی طوكمش، بوز باغلامش : بوزلی كول، دره. ۲. صوغومق ایچون ایچنه بوز قونمش : بوزلی صو، شربت.

٣. اوزری بوز کبی اولوب شفافلغی غائب ایتمش: بوزلی جام، بارداق. ٤. اوزرنده آق لکه‌سی اولان : بوزلی الماس، زمرد.

بوزمق { فتـ. ١. دوزکونلکنی ازاله ایتمک، متغیر ایتمک : اوطه‌یی دوزلتمشدم کیم بوزدی؟ ٢. خراب وویران ایتمک : باغچه‌نك دیوارینی بوزمشلر. ٣. معطل وبطال ایتمک، ایشلمز برحاله کتیرمک : ساعتی بوزدی. ٤. ازاله وفسخ ولغو ایتمک: او اصولی بوزدیلر. ٥. افساد، اخلال ایتمک : تربیه‌سز آدملرله کوریشمه‌سی اخلاقنی بوزدی؛ یاغمور بوللری بوزمش. ٦. طوقنمق، ضرر ایتمک : خام میوه‌لر انسانی بوزار؛ شکر معده‌یی بوزار. ٧. کری آلمق، نقض ایتمک : یمینی، بازارلغی بوزدی. ٨. مغلوب ومنهزم ایتمک : دشمنك برفرقه‌سنی بوزدی. ٩. غیر مأمول برترس جوابله محجوب ایتمک : هرکسك اوکنده آدمی بوزمق ایی شی دکلدر. || آبدست بوزمق = دفع حاجت ایتمک. || آغز بوزمق سوکمك، شتم ایتمک. || استیفنی بوزمق = امورایتمک. || اوروج بوزمق = افطار ایتمک. || باغ بوزمق = اوزوملری طوپلامق. || تارله بوزمق = آچمق، ایشلمك. || لطیفه‌یه، شقه‌یه بوزمق = جدی صورتده باشلانمش برسوزی لطیفه‌یه چویرمك. == فل. ١. چیلدیرمق. ٢. چیلدیره‌جق صورتده برشیئك اوزرینه دوشمك : بوآدم آتیله بوزه‌جقدر.

بوزمك { فتـ. طوپلایوب صیقمق، طارالتمق، قبض ایتمک : طوربه‌نك آغزینی بوزمك. || مج. آغز بوزمك = بکنمه‌مك، حظ ایتمه‌مك.

بوزمه { سـ. ١. بوزمق فعلی، افساد، اخلال، فسخ. ٢. بوزولوب برحالدن دیکر برحاله چکمه. || بوزمه دوشمك = غیر مأمول ترس برجواب آله‌رق محجوب وشرمنده اولمق.

بوزمه { سـ. بوزمك فعلی. با : بوزمك.

بوزمه‌جی { سـ. تعمیرجی، اسکیجی، سرمنجی.

بوزمه‌لی { صـ. طوپلانوب چکیلیری اولان، قماشی بوزیله‌رك یاپلمش: بوزمه‌لی کیسه، اثواب.

بوزن { حـ. عر. وزننده معنا. سیله باشلیجه لغت کتابلرنده مستعمل ترکیب عربیدر: کاتب بوزن فاعل.

بوزندی { سـ. بوزلمش برشیئك قالان اقسامی، دوکندی، انقاض، خرابه : براسکی معبدك بوزندیسی.

بوزوق { صـ. ١. بوزلمش، فساده اوغرامش، مختل: بوزوق یول، بوزوق اخلاق. ٢. ایشلمز، معطل، بطال : بوزوق ساعت، بوزوق پیانو. ٣. ییقلمش، خراب، ویران : بوزوق دیوار. ٤. ترتیبسز، نظامسز : بوزوق دوزن. ٥. اکشیمش، قوقمش، یمز حاله کلمش، بوزوق یمك، ات، پینیر. ٦. اوفاق مسکوکات حالنده (آقچه) : بوزوق پاره. || بوزوق آدم = اخلاقسز. || باشی بوزوق = ١. غیر منتظم عسکر. ٢. عسکر اولمیان، عسکرینك غیری. || چیچك بوزوغی = چیچك علتندن یوزی دلیك دشیك اولان، چوپور. || عقیده‌سی بوزوق = اعتقادسز.

بوزوق { سـ. پرده‌سز بر نوع طنبوره: بوزوق چالمق.

بوزوقلق { سـ. ١. بوزوق شیئك حالی، خلل. ٢. اوفاق آقچه، اوفاقلق: بوزوقلق یوق.

بوزوك { سـ. ١. چکیلوب بوزلمش شی.

بوزوم { سـ. بوزمه، افساد، تخریب. || باغ بوزومی = اوزومك دوشیرلمسی.

بوزوجه { سـ. بر جنس کرتنکله.

بوزه { سـ. تخمر ایتمش داری خورندن معمول اکشیمسی بر مشروب.

بوزه‌جی { سـ. آغذاً بیان اولنان بوزه‌یی یاپان وصوقاقلرده کزدیروب صاتان آدم.

بوس { سـ. عادی آغاجلردن آقان صمغ.

بوس { سـ. فا. اوپمه، بوسه : بوس ایتمك = اوپمك. == صـ. اوپن. [صتر. تشکیلنه‌کیرر:] دست بوس = ال اوپن؛ پای بوس = آیاق اوپن.

بوستاغان { سـ. قاربوز بچیمنده قاب.

بوستان { ـــ. فا. [معربی: بستان] باغچه، چیچك باغچه‌سی. == تر. ١. سبزه باغچه‌سی. ٢. قاون قارپوز: بوستان اکمك، بوستان تارله‌سی. || بوستان قورقولغی = اوبوك؛ قوشلری قورقوتمق ایچون بوستانلره وتارله‌لره قونیلان قوقله؛ مج. قالبی قیافتی یرنده ایشه یاراماز آدم.

بوستانجی { ـــ. ١. بر سبزه باغچه‌سنی اداره ایدن آدم، سبزه باغچوانی. ٢. سابقده اساساً خاص باغچه‌لر محافظلری ایکن بعده سرای همایون محافظه‌سنه مأمور اولمش بر صنف عسکره منسوب آدم؛ بوستانجی باشی = بو صنف عسکرك رئیسی که شهرك ضابطه امورینه‌ده باقاردی.

بوستانجیلق { ـــ. سبزه باغچوانلغی.

بوسکی { با: پوسکی.

بوسنوی { ـــ. ص. عر. با: بوسنیاق.

بوسنه { سجغ. روم ایلینك منتهای غرب شمالنده آوستریا ممالکیله وصربیه وقره طاغله محاط برایالت عثمانیه که هرسکی ده حاوی اولوب، مرکزی (بوسنه سرایی) در.

بوسنیاق { یاخود. بوشناق. ـــ. ص. بوسنه‌لی، بوسنه اهالیسندن اولان.

بوسنیاقجه { یاخود بوشناقجه. ص. ح. بوشناقلرك لسانده و اونلره مخصوص طرز واسلوبده: بوسنیاقجه سویلمك، خوره‌تمك. == ـــ. بوشناق لسانی.

بوسه { ـــ. فا. اوپمه، قبله.

بوسه‌گاه { ـــ. فا. اوپیله‌جك یر.

بوسی { ـــ. فا. اوپمه، اوپمکلك: دست بوسی = ال اوپمه؛ دامن بوسی = اتك اوپمه: ایفای رسم دست بوسی ایتمك.

بوش { ص. ١. ایچنده کیسه ویا بر شیء اولمیان، خالی، تهی: بوش او، بوش قاب. ٢. ایچی بوش، قوف، اجوف: بوش جوز، مغاره. ٣. معنا: بیهوده، نافله، واهی: بوش لقردی، بوش ایش. ٤. ایشسز، مشغولیتسز: بوش گزمك، بوش وقت. ٥. مشتریسز، کراجیسز، طوتلمامش: بوش او، بوش آرابه. ٦. تطلیق اولنمش، بوشانمش: قوجه‌سندن بوش دوشدی. ٧. دقتسز، غافل: بوش بولندم. || الی بوش = ١. مشغولیتسز. ٢. زوکورت، تهی دست. || باشی بوش = ١. باشی بر یره باغلانمامش، بوش گزن. ٢. بینسز، عقلسز. || بوشه آلمق = اکرتی‌یه آلمق، معلق طوتمق. || بوش بوغاز = سر صاقلایه‌ماز، کوه‌زه. || بوش بوگور = اك آشاغیکی بوگور. || بوشنه، بوش بوشنه = بیهوده، نافله. || بوم بوش = بتون خالی. || بوشه جیقمق = دسترس و ظفریاب اوله‌مامق، بیهوده یورلمق. || بوشده = ایشسز، معزول، آچیقده. || بوش طورمق = مشغول اولمامق، راحت طورمق. || بوش قالمق = خالی اولمق. || بوش گزنك باش قالفه‌سی = سرسری آدم. == ح. بوشنه، نافله، بیهوده.

بوشاتمق { فت. تطلیق ایتدیرمك، (قاریسنی) براقدیرمق: نهایت قاریسنی بوشاتدیلر.

بوشادلمق { فج. تطلیق ایتدیرلمك: قاین والده‌سی طرفندن بوشادلدی.

بوشالتمق { فت. ١. بر شیئك ایچنده‌کینی چیقاروب بوش براقمق، تخلیه ایتمك: اوی بوشالتدیلر؛ شو کاسه‌یی بوشالت. ٢. آقتارمق، برقابدن دیکرینه دوکمك: شو سودی بشقه بر قابه بوشالتملی. ٣. (تفنك و طبانجه) آتمق: بر تفنك بوشالتدی. ٤. (حیوان اکر ویا سمرینی) آتمق، دویرمك: بو آت اکرینی بوشالتمش.

بوشالمق { فل. ١. بوش و خالی اولمق، بوش قالمق: حمام بوشالدی. ٢. آقمق، دوکلمك، منصب اولمق: قزیل ایرماق قره‌دکیزه بوشالیور. ٣. یایلمق، منتشر اولمق: بتون بندرلك صویی اووه‌یه بوشالدی.

بوشامق { فت. (قاری‌یی) براقمق، تطلیق ایتمك: قاریسنی بوشادی.

بوشانمق { فل. ١. قورتلمق، رهابولمق: محبسدن بوشاندی. ٢. کثرت وشدتله دوکلمك، آقمق، یاغمق: بر یاغمور بوشاندی؛ بورنندن

قان بوشاندی. ٣. (سلاح) پاتلامق، قضاءً آتش آلمق: بلنده طبانجه‌سی بوشاندی. ٤. تطلیق اولنمق: او قادین قوجه‌سندن بوشانمش. ٥. (طولمش آدم) جوشمق، ایچنده نه وار ایسه سویلیوب تشفیٔ صدر ایتمك: صبر ایتدی ایتدی نهایت بر بوشاندی‌که.

بوشلامق { ... براقمق، ال چکمك، واز کچمك، فراغت ایتمك، ترك واهمال ایلمك.

بوشناق { بوشناقجه. ل: بوسنیاق، بوسنیاقجه.

بوص { س. مرادفی اولمق اوزره بوی اسمنه اتباع اولنور: بوبی بوصی یرنده.

بوصلانمق { فل. بوبلانمق: بو. یلانوب بوصلاندی.

بوصلی { ص. بوبلی [بوکا یه اتباع اولنور:] بوبلی بوصلی بر دلیقانلی.

بوصه { س. [یتا.] ب. ١. غومنه زنجیرینی ربط ایدن خلاط یا زنجیر: لنکر بوصه‌سی. ٢. سرنلری دیرکلره ربط ایدن آصقی زنجیری. || کمی‌یی بوصه ایتمك = باشدن وقیچدن قره‌یه باغلامق.

بوغ { س. (اسلاوجه‌دن) رئیس، آمر، باش، سالار. || باش بوغ = سرکرده.

بوغا { س. صیغیر آیغری، طوسونك بیوکی. — کیك، صیغین وبونلره مماثل حیوانلرك آیغرلرینه‌ده اطلاق اولنور. || بوغا طاغی = آناطولینك قسم جنوبی وشرقیسی طولاشان (طاوروس) سلسلهٔ جبالی که غلط اوله‌رق (بلغار طاغی) دیرلر. || قره بوغا = مانده آیغری. || بوغا یاپراغی = قارنی یاریق، بذر قطونا (نبات).

بوغاچه { س. [غا. پوچه] برجنس بورك؛ قوری بوغاچه.

بوغاچه‌جی { س. بوغاچه دینلن بورکدن پیشیروب صاتان آدم.

بوغاز { س. [«بوغمق» دن] ١. آغزك منتهاسنده‌کی طار یرکه یئیلن شیٔ یوتیلیرکن اورادن کچوب معده‌یه کیدر، غرتلاغك یوقاریسی، حلقوم، کاو. ٢. بونك طیش طرفی، بوینك اوکی، کردان: تلکی پوستنك بوغازی. ٣. هر شیئك طار وبوغوق یری: شیشه‌نك بوغازی. ٤. ایکی طاغ آره‌سنده‌کی طار کچید، مضیق، دربند، عقبه: کولك بوغازی. ٥. ایکی قره آره‌سنده‌کی طار دکیز: استانبول بوغازی، جبل طارق بوغازی. ٦. چای آغزی، منصب: مندرس بوغازی. ٧. مج. ییه‌جك، آزیق، قوت، یم: آتك بوغازی؛ او یالکز بوغازینی دوشونیور؛ بوغازینی چیقارمق = ییه‌جکنی قزانمق. ٨. بوغاز خسته‌لغی، بوغازك شیشمه‌سی، خناق: بوغاز اولمق. || بوغاز آلمق = ککره اولوب بوغازی یاقمق وانجیتمك. || بوغاز ایچی = خلیجك وعلی الخصوص استانبول بوغازینك ایکی ساحلی. || بوش بوغاز = سر صاقلاماز. || پیس بوغاز = اوبور، اکول، یمکه طیانه‌میان. || بوغاز بوغازه کلمك = غوغا ایدوب دوکشمك، مشاجره ومضاربه‌یه کیریشمك. || بوغازدن کچه‌مك = غائب اولان بر سودیکنی دوشونه‌رك یالکز یمکه قییه‌مامق. || بوغازینه صارلمق = اوستنه هجوم ایتمك، قارشی طورمق. || صیق بوغاز ایتمك = قیصدیروب اجبار ایتمك. || بوغازه طورمق = یوته‌مامق، یارامامق. || بوغاز طقوز بوغوم = سویلیه‌جکنی دوشونمکدن کنایه. || بوغاز طوقلغنه = یالکز قارنی طویورمق ایچون، اجرتسز ایشلمك. || بوغازکسن = صو ایله برابر حصار.

بوغازلامق { فت. (حیوان) کسمك، ذبح ایتمك.

بوغازلایان { س. باتاقجی یری، باتاقخانه.

بوغازلق { س. کورکدن بوغاز صارغیسی.

بوغاصی { س. ١. آستار. ٢. آستارلق بز، اینجه آمریقان بزی.

بوغاق { س. تق. بوغاز خسته‌لغی.

بوغان { ص. تخنیق ویا غرق ایدن. ل: بوغمق. || ایت بوغان = آجی چیکدم. || قورت بوغان = برجنس نبات.

بوغچه { س. [«بوغمق» دن. — اصلی « بوغ » اولوب، اونك مصغریدر.] ١. درت کوشه‌سی بریره کلوب باغلانمق اوزره اشیا صارمغه مخصوص درت کوشه‌لی قماش. ٢. بویله برقماشه صارلمش هدیه‌لك قماش

وساڑه. ۳. درت کوشه‌لی شال. ٤. بچه واوفاق دنك صورتنده توتون.

بوغچه‌جی { س. بوغچه ایله اشیا کزدیروب صاتان قاری.

بوغچه‌لامق { فت. بوغچه‌یه صارمق، بوغچه ایچنده استیف ایتمك، پاکت یاپمق.

بوغدای { یاخود بغدای. س. [بوغوملی وباشلی اولمسی مناسبتیله «بوغمق»دن] ۱. اتمك یاپمغه ونوع بشرك غداسنه یارایان حبوباتك اك باشلیسی، حنطه، قمح، کندم. انواعی چوقدر. ۲. مثقالك ۷۲ده بر جزئی، حبه (وزن). || بوغدای باشی = باشاق، سنبله. || مصر بوغدایی = قلبك، قوقوروز.

بوغدیرمق { فت. بوغازینی صیقدیرمق، اختناق ایتدیرمك.

بوغرتلاق { س. غرتلاق آغزی، حنجره. || بوغرتلاق قوشی = چیل انواعندن بر قوش که برجنسی صو چوللغنه بکزر.

بوغشمق { فش. ۱. بربرینك بوغازینه صاریله‌رق حیوانلر کبی کورشمك واوبناشمق. ۲. چکشمك، مناقشه‌ده بولنمق.

بوغلمق { فل. ۱. بوغاز طیقانمغله نفس آله‌مامق: قوش پالازندن بوغلدی. ۲. صوده غرق اولمق: دکیزه دوشوب بوغلدی. ۳. مج. زورنفس آلمق، نفس آله‌ده زورلق چکمك: بوطار اوطه‌ده بوغیله‌جغز. ٤. مج. بوق صیقلمق، ایچ صیقلمق: بو پرده انسان یالکزلقدن بوغیلیر.

بوغماجه { س. بوغازی طیقار کبی اولان بر نوع شدتلی اوکسوروك: بوغماجه اوکسوروکی.

بوغماق { س. بوغوم یری، مفصل، عقده؛ بوغماق کیکاری = مفاصل.

بوغماقلی { ص. بوغوم ومفصللری اولان، ذو المفاصل: بوغماقلی کیك، قامش. == س. طوپیغاره بکزر کوزل اوتر بر قوش.

بوغمق { فت. ۱. ال ایله ویا ایپ وساڑه ایله صیقمق، تضییق ایتمك. ۲. بوغازینی صیقوب نفس آلدیرمامق، اختناق ایتمك: ایپله بوغدیلر. ۳. صویه طالدیروب اتلاف ایتمك، غرق ایتمك: کدی‌یی دکیزه آتوب بوغدی. ٤. مج. طاره کتیروب ایچنی صیقمق، تضییق ایتمك، بوکالتمق. ۵. طالدیرمق، مستغرق ایتمك: بورجه بوغدیلر. ۶. قاریشدیرمق، بللی اولمیه‌جق صورتده بشقه برشیئه مزج ایتمك: لاقردی‌یه بوغدی. ۷. (سسی) بوغوق چیقارمق: سسنی بوغیوردی. || بر قاشیق صوده بوغمق = پك زیاده کین وخصومت کوسترمك: اونی بولسه برقاشیق صوده بوغه‌جق.

بوغموق { س. کردانلق، قلاده.

بوغمه { س. بوغمق فعلی، اختناق، تضییق، غرق. || بوغمه بوغمه = بوغوق بوغوق، متمادی اولمیوب کسیلیر یته باشلار (یاغمور وساڑه).

بوغناق { ص. بوغوق، محتبس، کسیك، آرالقلی، صاغناق ضدی. (یاغمور وساڑه).

بوغندی { س. ۱. بوغلمه، اختناق. ۲. صیقلمه، اضطراب.

بوغنمق { فل. بوکالمق، اضطراب وخجالتده اولمق.

بوغو { س. قاینایان صودن و ایصینوب قورویان ایصلاق شیئلردن قالقان صولی هوا، بخار؛ بوغویه اوتورمق = بخار حمامی استعمال ایتمك.

بوغوخانه { س. قوزه بوجکارینی بوغمغه مخصوص فرون.

بوغور { یاخود بوخور ویا بوغور. س. ۱. دوه آیغری. ۲. قیزغین دوه.

بوغورسمق { فل. ۱. (دیشی دوه) قیزمق، بوغوره طالب اولمق. ۲. (ارکك دوه) قیزمق، کوپورمك.

بوغوق { ص. ۱. بوغلمش، مخنوق. ۲. بوغلقده اولان بر آدمك بوغازندن چیقار ویا آلتندن کلیر کبی صاف وآچیق اولمیان (سس): بوغوق بر سس کلیوردی: بوغوق بوغوق باغریوردی.

بوغولانمق { فل. بخارله اورتلمك، بخاردن بر پرده طوتمق: جاملر بوغولانمش.

بوغوم { س. ۱. بوغلمش، صیقلمش یر. ۲. کمیکلرك اویناق یری، مفصل: پارمقلرك بوغوملری. ۳. قامش وساز کبی نباتلرك دوکومی، عقده: ساز بوغومی. ٤. ایکی مفصل ویا عقده آرا.

سنده‌کی کمیك ویا قامش قسمی، قصبه : بربوغوم قلم؛ قامشلری بوغوم بوغوم کسمك .

بوغوملی { ص. ١. منفصل ویا عقده‌لری اولان : بوغوملی قامش . ٢. بوینده حلقه صورتنده لکه‌سی اولان: بوغوملی قومری .

بوغون { س. ١. اعضای بدن بوغماغی، فصیله، بند : آوی بوغون بوغون ایتمك = بوغماق یرلرندن کسمك. ٢. قبه وطاوانلرك یوقاریسنده بوغو ودومان چکمکه مخصوص دلیك.

بوق { س. ١. انسان وياحیوان ترسی. قذورات، غایط، نجس. ٢. پیسلك، مردارلق. ٣. مج. کوتی برحرکتك نتیجه‌سی، ضرر. || بوق بوجکی = خنفسا دینلن بر جنس بوجك. || دمیر بوق = جروف. || شیطان بوق = حلتیت، بالدیرغان. || قاز بوق = ترشه رنکنك آچیغی .

بوقاغی { یابوقاغو. س. ١. کوستك، زنجیر، پرانغه، بند، قید : بوقاغی اورمق = زنجیرلمك، پرانغه اورمق. ٢. آتك آیاغنه اوریلان بند، پایواند .

بوقاغیلامق { فت. بوقاغی اورمق، پایواندله باغلامق .

بوقاغیلق { س. آتك آرت آیاقلرینك بیلکی که بوقاغی اوریلان یردر .

بوقاغیلی { ص. بیاکلری بیاض اولان (آت).

بوقال { س. [فر. Bocal] آغزی کنکیش وبوینی قیصه شراب وساژه شیشه‌سی .

بوقلمون { سذ. عر. ١. دریی انواع رنکلر ابراز ایدر برجنس کلر، قیا اکلری. ٢. جانفس کبی چوریلدکجه بشقه بر رنك کوسترن قماش. ٣. مج. ثباتسز ومتلون الطبع آدم .

بوقلیجه بلبل { س. کسکین اوتشلی بر جنس کوچوجك قوش .

بوك { ص. [اصلی : بوك که بوکامق، بوکاق بوندندر] احمق، شاشقین، آبدال، آواناق، غبی .

بوکا { ش. [قریبه اشارت ایچون اولان « بو » کنایه‌سنك مفعول الیهیدر .] با: بو.

بوکار { س. ا: بیکار .

بوکاق { ص. بوکامش، عته کتیرمش، معتوه، فرتوت : بوکاق براختیار .

بوکاقلق { بوکامش آدمك حالی، عته، فرتوتلق .

بوکالتمق { فت. ١. شاشیرتمق، عقلنی آلمق، آلیقلاتمق. ٢. طومان وساژه ایله نفسنی کسمك، بونغمق : طومان بزی بوکالتدی.

بوکالمق { فل. ١. شاشیرمق، آلیقلانمق، سرسم اولمق . ٢. طومان وساژه‌دن نفس طوتلق، تنفس ایده‌مه‌مك، بونغلمق:طوماندن بوکالدق.

بوکامق { فل. ١. عته کتیرمك، اختیارلقدن چوجق کبی اولمق. ٢. آلیقلاشمق، سویلدیکنی بیلمز اولمق.

بوکدیرمك { فت. ١. قیوبرتمق، چویردوب دوشیرتمك : کاغدی، بزی بوکدیرمك. ٢. اکدیرمك، مقوس ایتمك : فدانی، تلی بوکدیرمك. ٣. اکرتمك، تفتیل ایتدیرمك: کتنی بوکدیروب ایپلیك یاپدیرمق .

بوگری { یاخود بوکوری. ص. اکری، معوج. [یالکز « اکری » صفتنه اتباعاً قوللانیلیر:] اکری بوکری برآغاج.

بوگریلتمك { فت. اکریلتمك، اکری بوکری یاپمق .

بوگریلك { س. اکریلك، اعوجاج : اکریلك بوکریلك .

بوگریلی { ص. اکری، اعوجاجلی: اکریلی بوکریلی .

بوکسیمك { یاخود بوکسیمك. فل. احمق اولمق، آلیقلاشمق .

بوکلك { س. آلیقلق، شاشقینلق، حماقت، بلاهت .

بوکلمك { فل. مج. ١. اکریلك، بورلمق، تفتیل اولنمق : ایپ ال ایله بوکیلیر. ٢. اکلمك، انحنا واعوجاج پیدا ایتمك: تخته بوکیلیر؛ بلی بوکلدی. ٣. صانجیدن قیوریلمق. التواء، تقلص ایتمك ، ایکی بوکلمك = بوکیلوب ایکی قات اولمق.

بوکلوم { س. ١. بوکلمش وقیوریلمش شیئك تشکیل ایتدیکی حلقه، قیوریم : ییلان بوکلوم بوکلوم قیوریلمش. ٢. قات : ایکی بوکلوم = ایکی قات.

بوكلی { یا بژكلو. صـ. بوكلش، قیوریلمش. = سـ. بك ایری و آناختارلی بر نوع قلارنته.

بوكمك { فتـ. ۱. قیوریرمق، اکرنمك، تفتیل ایتمك: یپلك بوكمك. ۲. چوربوب دیو. شیرمك: بزی، کاغدی بوكمك. ۳. قاتلامق، قیرمق: کاغدك برکوشه‌سنی بوكمك. ٤. اکمك، اکریلتمك، مقوس ومنحنی ایتمك: فدانی، تلی بوكمك. || بل بوكمك = چوق یورمق، فتور ویرمك. || بوین بوكمك = تظلم وافتقار ایتمك، مظلوم طورمق. || طو. داق بوكمك = آغلامق. || قول بوكمك = غلبه چالمق، مغلوب ایتمك.

بوكمه { سـ. بوكمك فعلی. با: بوكمك. = صـ. بوكلمش (شیء). || قیجری بوكمه = دیرمه چاتمه، مستعجل وباشدن صاومه.

بوكن { قارغه بوكنی. سـ. هند باقلاسی دیلان برحبه كه هند یاغی اوندن چیقار. || قار. غه بوكن طوزی =. استریقنین دینلن اجزا.

بوكندی { سـ. ۱. بوكمك اثری، دوكوم، عقده. ۲. بوكه‌رك یاپیلان دیكیش. ۳. بوكه قرندیسی.

بوكنمك { فل. ۱. قیوریلوب یاتمق، زیبارمق. ۲. صانجیدن قیورانمق. ۳. (صو) ایرکلوب بر یره طوپلانمق.

بوكو { سـ. ۱. بوكمه، باغلامه، عقده، جمد. ۲. سحر، افسون: بوكو یاپمق = سحر یاپمق، باغمق؛ بوكوبی بوزمق = سحری ابطال ایتمك.

بوگوجی { سـ. ساحر، سحرباز، آرپاغجی.

بوگوجیلك { سـ. ساحرلق، سحربازلق. آرپا. غجیلق.

بوگور { یاخود بوگر سـ. جنب، پهلو. || الی بو. کرنده قالمق = عاجز و محروم قالمق. || طاغك بوكوری = یانی. || بوش بوكور = کیکرك آلتی، شاكله، صقله.

بوگورتلن { سـ. ۱. طودکبی اوفاق بر میوه ویرر دیکنلی بر چالی: بوكور. تان آغاجی. ۲. بونك میوه‌سی، طودی.

بوگورتمك { فتـ. ۱. اتی محافظه ایچون یاریم پیشیرمك. ۲. سبزه‌یی آتش اوزرنده برآز اولدیرمك.

بوگوردك { یاخود بوبردك. سـ. برجنس بلبل.

بوگوردلن { سـ. نمم. یاندن اوران خارجی طابیه واستحکام.

بوگورك { سـ. (غا: بوبرك) بوكورك ایكی طر. فنده ادراری طوپلایوب مثا. نه‌یه ویرن ایكی غده، کلیه.

بوگورلجه { یاخود بوگرولجه. سـ. کوچك وبوا. رلاقجه‌دانه‌لی بر جنس فاصولیه.

بوگورلی { صـ. اوزون، طویل (آت، صیغیر و سائره).

بوگورمك { فل. (صیغیر و مانده ودوه کبی حیوان) باغرمق.

بوگوری { یاخود بوگری. || با: بوگری.

بوگوم { سـ. ۱. بوكمك فعلی، غزل، تفتیل. ۲. بر دفعه‌ده بوكیلن بوك وسائره مقداری: بر بوگوم یوك.

بوگونله‌مك { فتـ. (قد. بوكون، بوكات = سد) صوبك اوكنه سد چكوب صو. یی ایرکدیرمك، طوردیرمق.

بوگه { وبوگه‌لك. سـ. ۱. صیغیر وسائر حیواناتی صوقوب قودورمشه دوندیرن بر جنس سیكك، ماوی سینك، نعره؛ بوگه‌لك صوقمشه دونمك = آز. مق، قودورمق. ۲. بر جنس زهرلی اوروبجك، رتیلا.

بوگه‌جك { سـ. بوم بوم او. روبجكی.

بوگه‌لك { سـ. با: بوگه.

بوكیش { سـ. بوكمك فعلی وطرزی، غزل، تفتیل.

بوكیلی { صـ. بوكلش، بوكلمكه یاپلمش.

بول { صـ. ۱. کنكیش، واسع: بول قوندره؛ بول میدان. ۲. چوق، مبذول، وافر: آنا. طولیده یمش بولدر؛ بول صوغانله پیشمش یمك. = حـ. اسیرکه‌میه. رك، بذل واسرافله: بول طو. تمق. || بول بول = فراخ فراخ، مع زیاده. || بول پاچه = شاپشال، بیچیمسز. || بول طوغرامق = ۱. بذل واسراف ایتمك. ۲. مجـ. بر چوق شیء وعد ایتمك: اما بول طوغرایورسك. || بول کیسه‌دن = بشقه‌سنك مالندن سماحت کوستره.

رك. || سوزی بول = كوزه.

بَول { سـذ. عر. ١. ایشـه‌مه، چیش؛ بول ایتمك = ایشه‌مك. ٢. سیدیك، ادرار، چیش. || ط. بول اسود، بول سكری، بول لبن، بول معسل = ادرارك تغیرینی موجب امراض مختلفه.

بُولا { سـ. عجمه قاریسی، ینكه. مر.

بولاشدیرمَق { فتـ. ١. سورمك، پاپیشدیرمق، آلوده ایتمك: یوزینه چامور بولاشدیرمق. ٢. كیرلمك، تلویث ایتمك: اوستنی باشنی چاموره بولا شدیرمش. ٣. بر علت ساریه‌یه مبتلا اولانلرله اختلاط ایتدیرمك: خسته‌یی آیرمیه‌رق بتون یولجیلری بولاشدیرمشلر. || ایكی ال ایله قره بولاشدیرمق = افترا ایتمك، لكه‌دار ایتمكه چالیشمق. || یوزینه كوزینه بولاشدیرمق = بجره‌میوب تلویث ایتمك.

بولاشمَق { فل. ١. سورلمك، پاپیشمق: خوراللرینه بولاشمش. ٢. كیرلنمك، لكه‌لنمك، آلوده و ملوث اولمق: یوزی كوزی چاموره بولاشمش. ٣. برعلت ساریه‌یه دوچار اولانلرله اختلاط ایتمك: شبهه‌لی یردن كلنلرله كوریشه‌رك بولاشدی. ٤. (علت ساریه) بچمك، سرایت ایتمك: خسته‌لق بزده‌ده بولاشدی. ٥. كیریشمك، تشبث وتصدی ایتمك، صارلمق، ال سورمك: بر ایشه بولاشدی. ٦. قاریشمق، صاتاشمق، طاقلمق: اونلر تربیه‌سز آدملردر سن اونلره بولاشما.

بولاشمه { سـ. بولاشمق فعلی. با: بولاشمق.

بولاشیق { صـ. ١. برشیئه سورلمش، پاپیشمش، آلوده. ٢. لكه‌لی، كیرلی، ملوث. ٣. بر علت ساریه‌یه طوتلمش آدملرله اختلاط ایتمش: فلان یردن كانلر صحیه‌جه بولاشیق عد اولنور؛ بولاشیق مملكت. ٤. پاك وبری اولمیان: بولاشیق بر آدمدر. = سـ. ١. پاپیشان وسوریلان شیئ، لكه، لوث. ٢. علت ساریه. ٣. كیرلی وییقانماش مطبخ اوانیسی: بولاشیق ییقامق؛ بولاشیق صویی = بو قابلرك ییقانمه‌سندن جیقان پیس صو، چركف؛ بولاشیق بزی = ییقانان قابلری سیله‌جك بز.

بولاشیقلق { سـ. ١. بولاشمش شیئك حالی، آلوده‌لك، لوث، كیر، مردارلق. ٢. برعلت ساریه‌یه مبتلا اولانلرله اختلاط.

بولاق { سـ. یردن بولانه بولانه جیقان صو، عین، قایناق، پیكار. || آلاق بولاق یاخود آللاق بوللاق. با: آللاق. || بولاق اوتی = تره.

بولامَق { فط. بوللامق، ككیشلتمك، توسع ایتمك.

بولاماج { سـ. اون، شكر ویاغ ایله پیشیریلیر بر نوع یمك.

بولامَق { فتـ. ١. سورمك، پاپیشدیرمق، صیوامق: ایتمكه یاغ بولامق. ٢. لكه‌لتمك، كیرلتمك، تلویث ایتمك: قانه، چاموره بولامق. ٣. باتیرمق: بالیغی اونه بولامق؛ بزینی توزه، طوپراغه بولامق.

بولامه { سـ. بر جنس طوپراقله بولاندیره‌رق یاپدقلری قویو پكمز.

بولاندی { سـ. معده‌نك قاریشوب غثیان ایده‌جك اولمسی: بولاندی كایور.

بولاندیرمَق { فتـ. ١. مظلم و تیره ایتمك، فرق اولنه‌میه‌جق صورتده قاریشدیرمق: فرطونه هوایی بولاندیردی. ٢. (صو وساژه‌یی) قاریشدیروب دیبنده‌كی چوكندی وچاموری قالدیرمقله براقلغنی كیدیرمك، اكدار ایتمك: قویونلر دره‌یی بولاندیردیلر. ٣. (معده‌یی) قاریشدیروب غثیان ایتدیره‌جك اولمق، بولاندی كتیرمك: ایچدیكم شربت معده‌می، ایچمی بولاندیردی. || مج. معده بولاندیرمق = وسوسه وسوء ظنه دوشورمك: بو ایش نم معده‌می بولاندیریور.

بولاندیریجی { صـ. ١. قاریشدیریجی، صو و ساژه‌نك براقلغنی كیدیرن. ٢. معده‌یی قاریشدیروب غثیانه استعداد ویرن، معده بولاندیسی كتیرن: بولاندیریجی بر شربت.

بولانمَق { فل. ١. قاریشوب مظلم وتیره اولمق، قرارمق، براقلغی وصافلغی غائب ایتمك: هوا بولاندی؛ ذهنم بولاندی. ٢. صو و سائره آلت اوست اولوب دیبنده‌كی چوكندی و چامور ایچنه قاریشمقله صافلق وبراقلغی غائب ایتمك، متكدر

ایتمك : حیوانلرك یكمسندن نهرك صویی بولاندی. ٣. (معده) قاریشوب غثیان ایده‌جك اولمق، ایچ دونمك : بوشروبدن آدمك معده‌سی بولانیر. ٤. (ذهن، كوز) ایی فرق ایتمز اولمق : ذهنم، كوزم بولاندی. ٥. (كوزه) قان اوتورمق : صاغ كوزم بولاندی. || مج. معده بولانمق = وسوسه وسوءظن حاصل اولمق.

بولانمه { س. بولانمق فعلی. با : بولانمق.

بولانی { ح. صالی بولانی = اوردك كبی ایكی یانه صاللانه‌رق وتبختر ایده‌رك (یورمك).

بولانیق { ص. ١. قاریشیق، صاف وبراق اولمیان، متكدر، تیره : بولانیق صو = چامورلی؛ بولانیق هوا = بلوتلی وسیسلی. ٢. ایی سچه‌مین، مشوش : بولانیق ذهن، كوز. ٣. رونقسز، فرسز، صولوق = بولانیق بكز. ٤. قانلی، قان اوتورمش : بولانیق كوز. || بولانیق صوده بالیق آولامق = فرصتدن استفاده ایتمك.

بولانیقلق { س. ١. قاریشیقلق، براقلغك ضدی، كدورت، تیركی. ٢. ایی سچه‌مه‌یش، مشوشلك : ذهن، كوز بولانیقلغی. ٣. فرسزلك، رونقسزلق : بكز بولانیقلغی. ٤. قان اوتورمه : كوزنده بر بولانیقلق واردر.

بولدوغ { س. [انكل. Bulldog] آلت چكه‌سی ایلری‌یه اوزانمش و چاریق دیشلی، آچیق قیصه باجاقلی بر جنس كوپك.

بولدیرمق { فتـ. ١. بولمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، بالواسطه بولمق، آراتدیروب اله كچیرمك : غائب اولان حیوانی خدمتجیلره بولدیرملی : آراتدیر. دمسه‌ده بولدیره‌مدم. ٢. تدارك ایتدیرمك : خسته‌نك ایستدیكنی بولدیرمغه غیرت ایتدی.

بولدیرمك { فتـ. ١. آیروب بولوك بولوك ایتدیرمك، اقسامه تقسیم ایتدیرمك : محصولاتی اون حصه‌یه بولدیروب شركایه قرعه ایله توزیع ایتدی. ٢. فاصله چكدیروب آیرتمق : صالونی اورته‌سندن بولدیروب ایكی اوطه یاپدی. ٣. كسدیرمك، قطع ایتدیرمك : قلیجله بولدیردی.

بولدیق { ص. ١. بولنور، موجود، حاضر. ٢. بولنمش، جاری، معمول به.

بولشدیرمق { فتـ. ١. ملاقات ایتدیرمك، بر آرایه كتیرمك ویا كلمه‌لرینه سبب اولمق : مادامكه كچینمیورلر كندیلرینی بولشدیرمامق اقتضا ایدر. ٢. آرایوب اله كچیرمك، تدارك ایتمك : بولوب بولشدیرملی.

بولشدیرمك { فتـ. مقاسمه ایتدیرمك، پایلاشدیرمق : تمتعی حصه‌داران بیننده بولشدیرملی.

بولشمق { فشـ. ١. بربرینی بولمق، بر آرایه كلمك، كورشمك، ملاقات ایتمك : كندیسیله بولشمق میسر اوله‌مدی. ٢. بربرینه راست كلمك، تصادف ایتمك، راستلاشمق : نره‌ده بولشسه‌لر غاوغا ایدرلر.

بولشمك { فشـ. پایلاشمق، مقاسمه ایتمك، مشترك بر شیئی حصه‌لره تقسیمله توزیع ایتمك : بركده چالیشوب محصولی بولشیرلر.

بولغاری { س. كوچك بر جنس طنبوره، ساز.

بولغو { س. [«بولمق» دن] ١. عقل ایله بر شیئی بولمق استعداد واقتداری، ادراك : بو آدمده اولدقجه بولغو واردر. ٢. آكلایش، عرفان، وجدان. ٣. كشف، اختراع، ایجاد.

بولغور { س. [غا. طوغریسی : بورغول] با : بورغول.

بولك { یاخود بلوك. با : بولوك.

بوللاتمق { فتـ. ١. كنكیشلتمك، اكلتمك، توسیع ایتمك : بوجبه‌نك قوللرینی بوللاتملی. ٢. مبذول ایتمك، چوغالتمق، توفیر ایتمك : عسكرك مأكولاتنی بوللاتدیلر.

بوللاشمق { فل. ١. كنكیشلنمك، اكلنمك، توسع، اتساع ایتمك : ضعیفلادیغم ایچون بتون اثوابلرم بوللاشمش كبی كلیور. ٢. بول ومبذول اولمق، چوغالمق، توافر ایتمك : بو سنه میوه‌لر پك بوللاشدی. || معده‌نك، یوركك، كوزك بوللاشمه‌سی = توسع معده، توسع قلب وتوسع عین دینیلن علتلر.

بولاق { ص. قاریشیق، ممزوج، مشوش. یالکز «آللاق بوللاق» تعبیرنده مستعملدر. با : آللاق.

بوللانمق { فط. ۱. گنگیشانمك، اکلنمك، توسع ایتمك: سوقاقلر بوللاندی. ۲. مبذول وفیض وبرکتلی اولمق : ذخیره بوللاندی.

بوللق { س. ۱. گنگیشلك، اکلیلك، وسعت : سوقاقلرك، اثوابك بوللغی. ۲. چوقلق، کثرت، فیض وبرکت: بوسنه محصولاتده بوللق واردر. || بوللقده بیومك = اسراف وسفاهته آلیشمق .

بولمق { مض : بولور. فت. [چ. لساننده اولمق یرینه فعل اسنادی کبی قوللانیلیر.] ۱. آرایه‌رق ویا تصادفی برشیئه نائل ودسترس اولمق : باغچه‌ده کوزل برچیچك بولدم؛ فلان بر دفینه بولدی. ۲. غائب اولمش برشیئی تکرار اله کچیرمك : غائب اولان آتی بولدیلر؛ دوشوردیککز پاره‌یی بولدیکز می؟ ۳. وارمق، واصل اولمق، ادراك ایتمك : یمشی بولدی؛ صاغلغله بهاری بولەلم. ٤. نائل ودسترس اولمق، ظفریاب اولمق، حاصل ایتمك : شفا، افاقت بولمق. ٥. اوغرامق، دوچار وکرفتار اولمق : بلاسنی بولمق؛ تدنی بولمق؛ انسان ایستدیکنی بولور. ٦. تدارك ایتمك : بزه برآز یمك بولملی . ۷. راستلامق، تصادف ایتمك، راست کلمك، کوریشمك : دون فلانی بولدم. ۸. کشف، ایجاد، اختراع ایتمك : قریستوف قولومب آمریقایی، کوتمبرغ طباعتی بولدی؛ فلان یکی بر ماکینه، بر اصول بولدی. || آرالرینی بولمق = تألیف بین ایتمك. || آرالق بولمق = فرصت دوشورمك. || آرایوب بولمق، آرادیغنی بولمق = مستحق اولدیغی جزایه اوغرامق. || اللهدن بولمق = غضب الهی‌یه دوچار اولمق. || وجود بولمق = وجوده کلمك، موجود اولمق. || وقوع بولمق = واقع اولمق، چیقمق. || یرینی بولمق = یرینه کلمك، اجرا اولنمق. || یوز بولمق = یوز ویرلمك، حسن معامله‌دن آزمق .

بولمك { مض : بولر. فت. ۱. پارچه‌لره وحصه‌لره آیرمق، تقسیم ایتمك، بولوك بولوك ایتمك : محصولی بشه بولدیلر. ۲. کسمك، آیرمق، فاصله‌لاندیرمق : اوطه‌یی ایکی‌یه بولدی؛ تارله‌یی اورته‌سندن بولدی. ۳. آیرمق، تفریق ایتمك : صاچنی، صقالنی بولیور. ٤. کسمك، بیچمك، ایکی پارچه ایتمك : برقلیجله ایکی‌یه بولدی.

بولمه { بولمق فعلی. با : بولمق .

بولمه { س. ۱. بولمك فعلی، آیرمه، تقسیم، تفریق. ۲. کسمه، قطع، فصل. ۳. بربیوك یردن بولنوب آیرلمش یر، مقصوره. ٤. بنانك ایچنی اوطه‌لره ویا دیکر بر یری اقسامه آیران فاصله‌لرك بهری، آرا دیواری. ٥. اوطه، تقسیمات : بواوك قاچ بولمه‌سی واردر؟

بولندی { س. ۱. بولنمش شیء، بولمه، تقسیمات. ۲. بولن، تقسیم ایدن شیء. آرالق دیوار وسائره، حاجز. ۳. بولمه وآرالق دیواری انقاضی .

بولندیرلمق { لج. موجود وحاضر اولمسنه دقت ایدلمك، احضار وتهیئه ایدلمك : اوکبی شیئلر دائما اوده بولندیرلمق اقتضا ایدر .

بولندیرمق { فت. موجودوحاضر اولمسنه دقت ایتمك، احضار وتهیئه ایتمك : شرکت موقفلرده بولجیلر ایچون دائما آرابه بولندیرر .

بولنلمق { فل. ۱. موجوداولمق، تدارك اولنمق. ۲. امداده یتیشلمك .

بولنماز { ص. ۱. اله کچمسی محال، نایاب، مفقود : بولنماز برمال دکلدر. ۲. نادر، کیاب، نادیده: بولنماز برکتابدر. ۳. اعلا، انفس، ممتاز : بولنماز آدمدر .

بولنمز { ص. تقسیم اولنماز، ناقابل تقسیم، لایتجزا : بولنمز پارچه = جزء لایتجزا .

بولنمق { لج. ۱. آرانیله‌رق ویا تصادفاً اله کچیرلمك : باغچه‌ده برچیچك، یولده بر چاقی بولندی. ۲. غائب اولان شیء بالتحری اله کچیرلمك : دوشوردیکم چانطه بولندی؛ چالینان اشیاسی بولنه‌مدی؛ قاچان آت بولنه‌جقدر. ۳. میدانه چیقارلمق، کشف اولنمق : بردفینه بولندی؛ آمریقا قریستوف قولومب طرفندن بولنمشدر. ٤. ایجاد واختراع اولنمق، وجوده کتیرلمك : واپور ودمیریولك بولنمسی کرهٔ ارض اوزرنده

اختلاطی نه‌قدر تسهیل ایتدی؛ ورمه برچاره بولنه‌مدی. ٥. تدارك ایدلمك: برآز یمك بولندی‌می؟ برآرابه بولنسه قولای کیدیلیر. = فل. ١. حاضر وموجود اولمق، واراولمق: صباحلری اوده بولنور؛ بواوده یه‌جك برشیء بولنماز؛ مذاکره‌ده سزده بولنمایسکز. ٢. امداده یتیشمك، یاردم ومعاونت ایتمك: اوآدم بکا دائمابولنمشدر؛ برصیقندیلی کونده دوستنه بولنمیان آدمه دوست دینلمز.

بولِنمك { فج. فل. ١. آیرلمق، تقسیم اولنمق، پاره‌لانمق، انقسام، تجزه ایتمك: تمتع حصه‌داران بیننده بولنور. ٢. آیرلمق، تفریق اولنمق: بو اوایکی‌یه بولنه بیلیر سه‌ده اوچه بولنه‌مز.

بولُنمه { س. ١. وار اولمه، وجود، موجودیت: صندیقده دائما برآز پاره بولنمه‌سی شرطدر. ٢. حاضر اولمه، حضور: ولیمه جمعیتنده بولنمه‌کزی آرزو ایدرم. ٣. اله کچیرلمه، تدارك: امراض مستولیه‌یه برچاره بولنمه‌سی انسانیته بیوك برخدمتدر. ٤. کشف، اختراع، ایجاد: آمریقانك، تلغرافك بولنمه‌سی.

بولِنمه { س. آیرلمه، انقسام، تجزی.

بولُنیش { یا بولنش. س. ١. بولنمه، موجودیت، وجود، حضور. ٢. حاضر اولمه. ٣. اله کچمه، اله کچیرلمه. ٤. کشف، اختراع، ایجاد.

بولوت { یاخود بلوط. س. [ت حرکه‌لنجه د اولور.] دکیزلردن هوایه قالقوب روزکارله تبدیل مکان ایدن ویاغمور ویا قار حالنده یره اینن بوغوکه بعضاً افقلری قاپلایوب اشعهٔ شمسك مرورینه بردرجه‌یه قدر حائل اولور، سحاب، ابر، میغ؛ بولوتلره قدر، بولوتلر ایچنده = پك یوکسك. || بولوتدن نم قاپمق = هرشیئدن آلنمق. || بولوت کبی = زیاده‌سیله سرخوش.

بولوتلانمق { فط. ١. بولوت پیدا ایتمك، بولوتله قاپلانمق، بولانمق: هوا، اورته‌لق بولوتلاندی. ٢. لکه‌لنمك: قماش بولوتلاندی. ٣. اوزرینه دومان وبوغو طورمغله شفافلغی غائب ایتمك: آینه، جام بولوتلاندی. ٤. (کوز) ایی کوره‌مه‌مك، دومانلی کورمك: صاغ کوزم بولوتلانیور.

بولوتلی { ص. ١. بولوتله قاپلانمش، بولانیق: بولوتلی هوا. ٢. لکه‌لی (قماش). ٣. دومانلی، غیرشفاف: بولوتلی آینه، جام. ٤. ایی کورمز، دومانلی کورور، بولانیق (کوز).

بولوك { س. [«بولمك» دن. غل: بلوك] ١. پاره‌لانمش برشیئك هربر پارچه‌سی، قطعه، قسم، جزء. ٢. پای، حصه، سهم: بش بولوکه آیرمق. ٣. دیوار، چیت، پرده کبی برحاجزله آیرلمش بنا وسائره قسمی، اوطه، دائره: بواو درت بولوکه آیرلمشدر. ٤. بر بیوك جماعتدن آیرلمش جماعت، فرقه، طاقم، طائفه، بثه، حزب، زمره: طوپلانان آدملر بش بولوك اولمشیدی؛ بولوك بولوك کلدیلر. ٥. علی الاطلاق جماعت، سوری، کروه، فوج: بر بولوك خلق کلدی. ٦. مملکتك بر قسمی، جهت، طرف. ٧. اورته‌دن بولنمش صاچك برطرفه طرانمش قسمی: صاچنی ایکی بولوك ایتمش. ٨. ع. بر طابور پیاده ویا برآلای سواری عسکرینك منقسم بولندیغی اقسامك بهری که علی العاده یوز نفردن مرکب وبریوزباشینك قومانده‌سنده‌در: فلان طابورك برنجی، ایکنجی بولوکی؛ بولوك ضابطانی. || بولوك آغاسی = ژاندارمه وضبطیه یوز باشیسی. || بولوك امینی = بولوکك حسابانته باقان ضابط. || بولوك باشی = یکیچری اوجاغنده یوز باشی‌یه معادل ضابط؛ حماللرك ایلرو کلنلرندن بری.

بَوله { ش. عر. [لغت مولده] کیم. سیدیکدن چیقاریلان بر مادهٔ مخصوصه.

بولیچه { س. عو. یهودی قادینلرینه ویریلن عنواندر، قوقونه ومادامه کبی.

بولیش { س. ١. بولمق فعلی و طرزی. ٢. عقل ایردیرمه، فهم، ادراك: اوآدمك بولیشنه شاشیورم. ٣. کشف، اختراع، ایجاد.

بولیشلی { ص. عقل ایردیرمکه مقتدر، مدرك، فراستلی.

بولیشمَق { بولیشدیرمق، بولیشلق وسائره. با: بولشمق وسائره.

بوم { د. « بو » ایله باشلار بعض صفتلره داخل اولوب مبالغه وتأکید بیان ایدر: بوم بوش، بوم بوز.

بوم { سذ. عر. بایقوش.

بوم { س. فا. بر. مملکت، زمین.

بومبار { س. [فا. « مبار » دن] ۱. قویون وسائره‌نك قالین باغرصاغی که طولدیریلوب صوجوق یاپیلیر. ۲. بو باغرصاغك جکر قیمه‌سی وپرنجله طولدیریلوب طاوه ویا تپسیده پیشمشی.

بومبارده { س. [ایتا. Bombar-da] بح. ایکی دیركلی بر نوع سفینه.

بومبارلق { ص. بومبار طولدیرمغه مخصوص (قیمه وسائره).

بومبه { س. [ایتا.] بح. کمینك قیچنده یاتان بیوك سرن.

بونامق { بوناق وسائره. با: بوکامق وسائره.

بونجوق { یاخود بوجق. س. [تق. بوجك قابوغی] حیوانلرك یولارینه ونظره قارشی چوجقلرك تاقیه‌لرینه طاقیلان جامدن مختلف اللون واکثریا ماوی دلیکلی دانه، خرز، خصمه، خرمهره؛ قاطیر بونجوغی؛ نظر بونجوغی. — قادین اثوابنه طاقیلیر سیاه و کوچکلری ده واردر، حبه. || بونجوق علتی = چوجق حواله‌سی.

بونجه { ك. [« بو » اسم اشارتیله « جه » اداتندن مرکبدر.] بو قدر، بو درجه‌ده، چوق، کثیر: بونجه زماندن بری؛ هر کون بونجه کشفیات نافعه وجوده کلیور.

بونجیلاین { ك. [اصلی: بونجه. لین] ۱. بو قدر، بو مقدارده: بونجیلاین ایشك اهمیتی یوقدر. ۲. بویله، بو طرزده، بو حالده: بونجیلاین آدم. [قریب ایچون اولوب مقابلی اونجیلاین‌در. اسکیمشدر.]

بونِك { ش. بو اسم اشارتنك مضاف الیهیدر. با: بو.

بونو { س. [ایتا.] آچیق حواله، پولیچه.

بونور { یاخود بوکور. س. دیشی حیوانك طوغورمسی.

بونی { ش. « بو » اسم اشارتنك مفعول بهیدر. با: بو.

بُوه { یاخود بووه. س. با: بوکه.

بوهو { س. بایقوشك بیوکی، طاووق وسائر طیوره مسلط بیرتیجی بر قوش که کیجه وقتی « بوهو » کبی بر سسله اوتر، فا. کوف.

بوی { س. ۱. اوزونلق، طول: بویی اکنی اولچمك؛ بو عرصه اکسز ایسه‌ده بویی چوقدر. ۲. یوکسکلك، ارتفاع: آغاجك بویی. ۳. بدنك اوزونلغی ویوکسکلکی، قد، قامت: بویی اوزون، بویی قیصه آدم؛ آدم بویی. ٤. تام ومناسب قامت، قدموزون: بر قادینده بوی اولمزسه کوزللکی ده کورینمز. ۵. حجم، بیوکلك درجه‌سی: صاتدیغی صندیقلر برقاچ بویدر. ۶. بر عشیرتك منقسم بولندیغی اویماقلرك بهری: بوی بکی. || بوی آتمق = (چوجق) اوزامق، بوی حاصل ایتمك. || بوی آلمق = ۱. تام بوینی بولمق، لزومی درجه‌ده اوزامق. ۲. قامتك اولچیسنی آلمق، بوینی اولچمك. || بویی اوزون = ۱. اوزون، طویل، مدید: بویی اوزون کونلر. ۲. اوزاق، بعید: بویی اوزون یر. || بوینك اولچیسنی آلمق = حد و دکرینی آکلامق. || بویه برابر = آدم بویی اوزونلغنده. || بوی بوس = قد وقامت، موزون اندام، یال وبال: بویی بوصی یرنده. || بوی بوی = مختلف اوزونلقده: بوی بوی آغاجلر. || برقاریش بوی = پك قیصه قامت. || بویجه = ۱. اوزونلق جهتندن طولاً: تارله‌یی بویجه اولچمك. ۲. قامتله برابر، اندام اوزونلغنده: بویجه برکورك کیمش. || بویجه اولاد = یتیشمش بوینی آلمش. || بویجه قالبنی باصمق = قویاً تعهد وتکفل ایتمك. || بوی چکمك = (چوجق) اوزامق، بویلانمق، بوی پیدا ایتمك. || بوی سورمك = اوزامق، بویلانمق. || بوی کوسترمك = ابراز لیاقت ایتمك. || بوینه = بوینجه، طولاً: عرصه‌یی بوینه اولچمك؛ یولك بوینه آغاج دیکمك. || بوی ویرمك = (نهر) آدم بویی دربنلکنده اولمق. || آدم بویی = متوسط القامه بر انسانك قامتی اولچیسی: بر، ایکی

آدم بوینده بر آغاج؛ بر بچق آدم بوینده صو واردر. || آشاغی، آلچاق بوی = قصیر القامه؛ اورته بوی = متوسط القامه: اوزون بوی = طویل القامه.

بوی { س. اوزون آیاقلی بر جنس زهرلی اوروجك. رتیلا. [بوکا بوگه‌لك دیمنی یاکلشدر.]

بوی { س. فا. با: بو.

بویا { س. [اصلی: بویاغ] ۱. رنك ویرمك اوزره اجسام واشیایه سوریلن ویا اشیا اونك ایچنه باتیریلان نباتی ویا معدنی مایع ویا مخلوط، لون، صبغ، فام: یاغلی، طوتقاللی، صولی بویا، خاص بویا. ۲. اجسامك اشعهٔ شمسك بر طاقنی بلع ایله بر طاقنی عکس ایتدیرمکدن کورینشده آلدقلری صور مختلفه‌نك بهری، رنك، لون، کونه. || بویا آتمق = صولمق. || آشی بویا = بویامه‌ده مستعمل بر جنس صاری و قیرمزی طوپراق. || بویا آغاجی = قبوغی دباغلرجه مستعمل بر نوع قاین آغاجی. || بویا آلمق = بویانمق، قابل تلوین اولمق. || بویا اورمق = بویامق، بویا سورمك. || صاری بویا = جهری. || قره بویا = یالکز سیاهله تلوین اولنمش، قره قلم. || کوك بویا = چیویت.

بویاتمق { فت. بویا سوردیرمك، بالواسطه تلوین ایتمك: اوی کیمه بویاتدیکز؟ چارشافی قرمزی‌یه بویاتدی.

بویاجی { س. بویالرك انواعنی تهیئه وفروخت ایدن واشیا ومواد مختلفه‌یی بویامق صنعتیله ونقاشلقله اشتغال وتعیش ایلین آدم: بو یاجیدن بو یا آلدم؛ اوی بویاتمق ایچون بر بویاجی آرایورم. || بویاجی کوپی = بویاجینك بویایی وضع ایتدیکی کوپ؛ مج. پك چابق وقولای یاپیلان باصمه قالب و باشدن صاوه ایشدن کنایه‌در: بویاجی کوپی می بو!

بویاجیلق { س. بویا صاتان ویا بویایان ونقاشلق یدن آدمك صنعتی: بویاجیلق ایدیور؛ بویاجیلق پك لزوملی بر صنعتدر.

بویاخانه { س. بویاجی دکانی ویا فابریقه‌سی.

بویادلمق { فج. تلوین ایتدیرلمك.

بویار { س. [اسلاوجه‌دن] قبل الفتح روم ایلی اقوامنك اصلا وزادکاننه اطلاق او. لنوردی: افلاق بویارلری.

بویاسز { ص. بویا سورلمه‌مش، بویا اورلمامش، غیر ملون: بویاسز قماش، او.

بویالامق { فت. بویا ایله اورتمك، لکه‌لمك.

بویالی { ص. بویا سورلمش، تلوین اولنمش، ملون، مصبوغ: صاری، یشیل بویالی بر او؛ بویالی اثواب؛ بویالی طاج.

بویامق { فت. بویا سوره‌رك ویا بویایه باتیره‌رق بر رنك ویرمك، تلوین ایتمك: اوی، اثوابی، صاجی بویامق. || کوز بویامق = آلداتمق اغفال ایتمك. سحر کبی بر طور حیله‌کارانه ایله کوزی شیئی اینی کوستروب اغفال ایتمك.

بویامه { س. بویامق فعلی، تلوین. = ص. ۱. بویانمش، فورچه ایله قلمکاری تلوین اولنمش. ۲. غیر طبیعی، ساخته، حیله‌لی.

بویان { س. میان آغاجی، شجر السوس. || بویان بالی، بویان کوکی = میان. || آجی بویان = آبدست بوزان. || طاتلی بویان = عرق السوس.

بویانمق { فج. بویا اورلمق، تلوین ایدلمك: آرابه بویاندی؛ اخشاب بنالر خارجاً یاغلی بویا ایله بویانیر. = فط. بویا سورلمك، لکه‌لنمك، تلویث اولنمق، آلوده اولمق: فوطوغرافیا ایله اوغراشانلرك اللری بویانمامق ممکن دکلدر؛ قانه بویانمق = مقتول اولمق.

بوی اوتی { س. عربیده حلبه دینلن بر نباتك تخمنده بوی تخمی دیرلر.

بویداش { ص. بوی شریکی، بر بویده اولان.

بویسز { ص. قیصه بویلی، قصیر القامه.

بویسزلق { س. قامت نقصانی، قیصه‌لق: بویسزلق نه فنا شیء!

بویلاتمق { فت. اوزاتمق، بوی قزاندیرمق.

بویلاشدیرمق { فت. ۱. اوزاتمق، بویلاندیرمق. ۲. بوی بوی تفریق وترتیب ایتمك.

بویلاشمق { فل. بوی پیدا ایتمك، بویلانمق، اوزامق.

بویلامق { فتـ. ١. بوی قزاندیرمق، اوزانمق. ٢. بوینه اولچمك، طولاً مساحه ایتمك. = فل. بوینه کیتمك، اوزانمق.

بویلانمق { فل. بوی پیدا ایتمك، اوزانمق.

بویله { حـ. [« بو اسم اشارتندن — قریب ایچون اولوب، بعیده اویله ومتوسطه شویله دینیر.] بودرلو، بونك کبی، بو طرز واسلوبده، هاکذا، چنین: بویله‌یاب؛ بویله سویله. = صـ. بوحال وصفتده اولان، بونك کبی: بویله آدم؛ بویله هوا. || بوندن بویله = بوندن صکره، فیما بعد. || شویله بویله = ١. ایکیسی اورته‌سی، اولدجه. ٢. هر نه صورتله اولورسه.

بویله‌جه { حـ. عینیله بو طرزده، طبقی بو صورتله: بویله‌جه سویلیه‌جکم.

بویله‌لك { سـ. بو طرز، بو اسلوب، بوکیدیش: بویله‌لکله ایش کورلمز.

بویلی { صـ. ١. بویی اولان، قد وقامت صاحبی: اوزون بویلی؛ اوزته بویلی؛ قیصه بویلی. ٢. اوزون، قد بالا صاحبی: بویلی آدم.

بوین { سـ. [« بوی » دن اولمله « بیون » یازلمسی خطادر] ١. بوی تمامتندن اولان عضوکه باشی بدنه ربط ایدر، اوکنه بوغاز وآرقه طرفنه انسه دیرلر، عنق، رقبه، کردن: انسان، دوه، قاز بوینی؛ بوین کیکلری. ٢. بعض قابلرك طار و اوزون اولان یوقاری قسمی: شیشه، صراحی، دستی بوینی. ٣. مجـ. ذمت، تعهد، ضمان، مسئولیت، راجع اولمه: کناهی بوینه. || بوین آتقیسی = صارغی، شال. || بوینه آلمق = درعهده ایتمك، ضامن اولمق. || بوین اکمك، بوکمك = تظلم ایتمك. || بوینی اکری = محتاج. || بوین اورمق = اعدام، سیاست ایتمك، ضرب عنق ایتمك. || بوین اوزاتمق = تسلیم اولمق. || بوینی اینجه، بوینی قیلدن اینجه = مطیع، هر امره تابع. || بوین باغی = ١. طسمه، کردنبند. ٢. بوینه ویا کوملکك یاقه‌سنه باغلانان قماشدن معروف قلاده. || بوین بوران = صاری آصمه‌یه بکزر بکمکلی برقوش، شقراق، کوچکن. || بوین بورجی = وظیفهٔ ذمت، وجیبه، فریضه. || بوینه بینمك = داله بینمك، زبون بولوب مسلط اولمق. || بوین چنبری = کوپریجك کیکلرینك اوستنده‌کی چوقور. || بوین قاشیمق = اوتانمق، خجل اولمق. || بوین کسمك = انقیاد و اطاعت ایتمك، تابع اولمق، سرفرو ایتمك. || بوین ویرمك = مطیع ورام اولمق.

بویندروق { سـ. جفت سورن و آرابه چکن اوکوزلرك بوینه کچیریلن آغاج چرچوه‌که بویلی بوینه‌اوستنه موضوع اولان اغاجنه صاپانك وآرابه‌نك اوقی مربوطدر. || مجـ. تحکم، قهر، تسلط: بویندروق آلتنده اولمق = تحکم چکمك، قهر کورمك.

بوینلق { سـ. بوینه صاریلان شی، صارغی.

بوینوز { سـ. ١. بعض حیواناتك باشنده طیرناق کبی بر ماده‌دن آز چوق اوزون و قیوریق جفت عضوکه تدافع وتعرض ایچون سلاحلریدر، قرن، شاخ: اوکوز، قوچ، کیك بوینوزی. — بوجکلرده دخی اولوب متحرکدر. ٢. بوینوزدن معمول بوری که اکثریا جلب ودعوت علامتی اولمق اوزره چالینیر، نفیر، صور. ٣. حجامت ایدنلرك قانی چکمك ایچون قوللاندقلری بوینوز حقه. = صـ. بوینوزدن معمول: بوینوز کاسه، قاشیق. || بوینوز آغاجی = ارغوان. || بوینوز اوتی = چوبله. || بوینوز چکمك = حجامت ایتمك. || قوچ بوینوزی = یونجه انواعندن، اکلیل الملك. || قوری بوینوز = حجامتسز یاپیشدیریلان بوینوز ویاشیشه‌دن حقه: صیزی‌یه قوری بوینوز چکمك. || کچی بوینوزی = خروب. || کیك بوینوزی = بر نبات طبی.

بوینوزسز { صـ. بوینوزی اولمیان: بوینوزسز کچی، اینك. || مجـ. بوینوزسز قویون = حلیم ومسکین آدم.

بوینوزلی { صـ. بوینوزی اولان: اوزون بوینوزلی، قیوریق بوینوزلی. || مجـ. زوجه‌سی ناموسسز، اولان.

بوینه { ۱. یاخود بوینه. س. قابقلرده دومن یرینه قوللانیلان یاریم کورك؛ بوینه پاله‌سی. || بوینه اورمق = قایغی بوینه ایله چویرمك.

به { حد. [به، بره، وره، موره، موری صورتلرنده روم‌ایلی اسانلری بیننده مشترك بر لغت عامیانه‌در] هی! بهی! یاهو! به قارداش! به جانم! به آدم! — «آ» حرف نداسیله مرکب «آبه» صورتنده‌ده قوللانیلیر: آبه جانم!

به { حج. فا. با: ب.

به { ترکیب عر. ۃ: بها، ۃ: بهما، ج: بهم. [ب = حرف جر. ه = ضمیر متصلك مفرد مذکر غائبی] اوکا، اونکله، اونده: محکوم به = اوکا حکم اولنمش؛ معمول به = اونکله عمل اولنان، مرعی، مستعمل.

بها { س. فا. قیمت، دکر، ثمن، فیٔ: بونك بهاسی نه‌در؟ بو سنه ذخیره‌نك بهاسی چوقدر، یوکسکدر؛ دون بها ایله صاتمق. || بهایه چیقمق = قیمتی آرتمق. || بهادن دوشمك = اوجوزلامق. || آتش بهاسنه = پك یوکسك فیئاتله. || اوص بهاسی = برخطاء واقعدن درس آلمه. || قان بهاسی = دیت. || یوق بهایه = پك اوجوز، همان مجاناً. || بی بها = بها تقدیر اولنه‌میه‌جق درجه‌ده قیمتدار.

بهاء { سذ. عر. حسن وجمال و ظرافت: حسن وبهاده بی مانند.

بها { ترکیب عر. با: به. || فبها. | با: فبها.

بهادر { س. ص. فا. ج: بهادران. [ترکیده دخی بغادور و باتور قوللانیلوب ایکیسی بیننده‌کی مناسبت ظاهر ایسه‌ده، خانفیسی خانفیسندن مأخوذ اولدیغنی کسدیره‌مدك] یکیت، جسور، دلاور، قهرمان، بطل.

بهادرانه { ص. فا. یکیتجه، دلاورانه، قهرمانانه: بر طور بهادرانه ایله؛ بهادرانه بر یورویشی واردر. = ح. جسور آدملره یاقیشیر صورتده، یکیتجه: بهادرانه یوریمك.

بهادرلك { س. یکیتلك، دلاورلك، قهرمانلق.

بهار { س. فا. ایلك یاز، فصل ربیع، ایلك بهار: موسم بهار. || بهار آچمق = آغاجلر و چیچکلر آچیلوب بهار اولمق. || صوك بهار، کهنه بهار = کوز، خزان، فصل خریف. || هردم بهار = هردم تازه (چیچك).

بهار { سذ. عر. ج. بهارات. [عربیده صاری پاپادیه معناسنه اولوب لسانمزده معنای آتی ایله کثیر الاستعمالدر:] دارچین وقرانفیل کبی کوزل قوقولی وحار حبه‌لرکه بعض مأکولات ومشروباته قاریشدیریلیر: عربلر یمکاره چوق بهارات قورلر.

بهارلی { ص. بهارات قونمش (یمك وسائره): طوزلی بهارلی کوفته.

بهاریه { س. [فا. بهاردن عربی قاعده‌سنجه متشکل غلط برتعبیردر] فصل ربیعك توصیفنی وبالمناسبه برذاتك مدحنی متضمن قصیده.

بهالاشمق { فل. و:

بهالانمق { فل. قیمت و فیئاتی چیقمق، ترقی ایتمك: ذخیره بهالاندی.

بهالی { ص. فیئاتی یوکسك، آغر قیمتلی: بو سنه میوه‌لر بهالیدر.

بهانه { س. فا. ۱. وسیله، سبب: فلان خصوصی عرض اخلاصه بهانه اتخاذ ایتدم. ۲. اصلسز عذر، ساخته اعتذار: ایشنه دوام ایتمه‌مك ایچون بهانه آرایور؛ اجل کلدی باش آغریسی بهانه. || بی بهانه = قصورسز، نقصانسز، عذرسز.

بهایم { سش. ج. عر. فد: بهیمه. | با: بهیمه.

بهبود { س. فا. [به = ایی. بودن = اولمق] ایلك، صاغلق.

بهت { سذ. عر. شاشمه، شاشه قالمه، شاشقینلق، حیرت. [بانك ضمیله غلطدر.]

بهتان { سذ. عر. برینه یالاندن برشیٔ اسناد ایتمه، افك، افترا: بکا بهتان ایتمشلر.

بهتانجی { ص. اصلسز یره برینه برشیٔ اسناد ایدن، افتراجی، مفتری.

بهتر { ص. فا. و:

بهترین { ص. فا. اك ایی، اعلا، انفس. ۃ.

بهجت { سذ. عر. کوزللك، حسن وبها. [بعض یکی لغتلرمزده بوکلمه‌یه مسرورت معناسی دخی

وبریلیور، وواقعا «بهج» ماده.
سی او معنایه‌ده کلیور سه‌ده،
«بهجت» لغتی اصلا مسروریت
معناسنه کلمز.]

بَهر { ک. فا. [ب = ادات الصاق.
هر = م. اصل فارسیده هر
برینه دیمك اولوب، لسانمزده
غلط اوله‌رق قوللانیلیر.] هر،
هربر: بهر کتابك تجلیدیچون
اون غروش ایستیور. [بهرینه،
بهریچون کبی تعبیراتده «ه»
ساکن اوقونور.]

بَهره { س. فا. پای، حصه، قسمت،
نصیب: علمدن بهره‌سی
یوقدر. || بهره آلمق = نصیبی
اولمق، حصه‌یاب اولمق. || بی
بهره = نصیبسز، محروم.

بَهره‌دار { ص. فا. حصه ونصیبی
اولان، حصه‌دار: علم
وتربیه‌دن بهره‌دار آدم.

بَهره‌سز { ص. نصیبسز، محروم:
علمدن بهره‌سزدر.

بَهره‌مَند { ص. فا. نصیبی‌اولان،
حصه‌دار، بهره‌دار.

بَهشت { س. فا. اوجماق، جنت،
فردوس؛ بهشت آشیان =
جنت‌مکان، فردوس‌مقر.

بَهشتی { ص. فا. جنته منسوب و
متعلق، جنتلك.

بَهله { س. فا. طوغانجی الدیونی.

بَهی { ص. عر. ث: بهیه. [«بهاء»
دن صش.] کوزل، حسن،
جمیل: هدیۀ بهیه = کوزل هدیه؛
تلغراف وپوسته نظارت بهیه‌سی.
[ناظری رتبۀ بالادن دون
رتبه‌ده بولنان نظارت وادارەلره
ویریلیر عنواندر.]

بَهی { حد. هی! ای! به! [اکثریا
حدت وانفعال مقامنده
قوللانیلیر:] بهی آدم!

بَهیمه { س. عر. ج: بهائم. درت
آیاقلی حیوان، چاروا.

بَهیمیّت { س. عر. حیوانلق،
حیوانیت.

بِهین { ص. فا. ابی، اعلا، مستحسن:
آیین بهین.

بی { د. فا. نفی وسلب معناسیله
اسملرك باشنه کیرر: بی‌ادب =
ادبسز؛ بی‌اصل واساس = اصل
واساسی‌اولمیان؛ بی‌امان = امانسز؛
بی‌بهره = نصیبسز؛ بی‌پروا = پروا.
سز؛ بی‌تاب = طاقتسز؛ بی‌حضور
= راحتسز؛ بی‌خبر = خبرسز، معلو.
ماتسز؛ بی‌شك، بی‌کمان = شبهه‌سز؛
بی‌نوا = نصیبسز؛ بی‌وایه = ملجأسز.
[بیداد وبیوایه کبی برلکده‌ده
یازیلوب مرکب لغتلر عد اولنور.]

بیابان { س. فا. چول، صحرا، بریه.
|| بیابان‌نشین = چولده
ساکن. || بیابان‌نورد = چوللرده
طولاشان.

بیات { بیاتلامق. با: بایات و
سائره.

بیاتی { ص. مو. موسقیده برمقام
اسمیدر.

بی اختیار { بلا اختیار. ح. فا.
کندی آیستمکسزین،
ارادتی منضم اولمقسزین.

بی ادب { ص. فا. ادبسز، تربیه.
سز.

بی ادبانه { ص. فا. ادبسزجه،
ادبسزلکه ایدیان:
برطور بی ادبانه ایله. == ح.
ادبسزجه‌سنه: بی‌ادبانه اوتورمق.

بیاض { س. عر. ۱. آقلق،
سفیدلك، بیاضلق: کو.
زك، یمورطه‌نك بیاضی. ۲.
مسوده‌نك تمیزه چکلمسی: بیاض
ایتمك، بیاضه چکمك = تبییض
ایتمك. == ص. تر. آق، ابیض،
سفید: بیاض کاغد، چیچك.
[عربیسی آقلق معناسیله اسم
اولدیغندن، بویله صفت کبی قوللا.
نلمسی غلط مشهوردر. آق لغت
ترکیه سنك استعمالی البته
مرجحدر.]

بیاضلاتمق { فت. آغارتمق، بیاض
یاپمق: شومرمر.
لری اوغه‌رق بیاضلاتملی.

بیاضلانمق { فط. آغارمق، بیاض
اولمق: آمریقان
بزی قوللاندقجه بیاضلانیر.

بیاضلق { س. آقلق، بیاض: قارك
بیاضلغی.

بیاضمتراق { ص. و:

بیاضمسی { ص. آز آق، آقه‌چا.
لار، بیاض کبی کو.
رینور.

بیاغی { یاخود بیاغی. ص. ۱.
عادی، خاص اولمیان،
عوام کاری: بیاغی کاغد. ۲.
آشاغی، دون: بیاغی آدم؛ پك
بیاغی مال. == ح. عادتا، دوزجه:
بنم بیاغی صیتمم واردر. —
مبالغه وتأکید ایچون «باس»
اداتی آلیر: باس بیاغی بر
آدم.

بیاغیلق { س. ۱. عادیلك، عدم
تمیز: بوکاغدك، بوبازینك
بیاغیلغی میدانده‌در. ۲. آشا.
غیلق، دونلق: بوآدمك بیاغیلغی
ایلك سوزندن آکلاشیلیر.

بی امان { ص. امانسز، امان‌ویرمز،
مرحمتسز.

بیان { سذ. عر. ۱. آکلاتمه،
آچیق سویله، افاده، افهام:

مرامنى بيان ايلدى؛ شفاهاً، تحريراً بيان ايتمك. ٢. ادله ايراديله اثبات ايتمه. ٣. د. بلاغتك تشبيه واستعاره ومجاز وكنايه كبى اقسامندن بحث ايدن قسمى: علم بيان. ٤. (صرف عربيده) ادغامك عكسى، اظهار، ادغامى لازم كلن كلمه‌نك ادغامسز استعمالى. || عطف بيان = معطوف عليهى ايضاح ويا تأكيده يارايان معطوف: اخذ وكرفت كبى.

بى آنباز { ص. فا. شريكسز.

بى باك { ص. فا. قورقوسز، قورقماز.

بى بهره { ص. فا. نصيبسز، محروم.

بى پايان { ص. فا. صوكسز، توكنمز.

بى پروا { ص. فا. برشيدن چكنمز، صاقنماز، لاابالى.

بيت { س. ذ. عر. ج: بيوت. او، خانه، دار، منزل، قوناق، مسكن. || بيت الله، بيت الحرام = كعبهٔ معظمه. || بيت المال = وقتيله خزينهٔ ماليه؛ اليوم ورثه‌سى معلوم وحاضر اولميان متوفالرك اموالنى وبوكا مماثل اموال عموميه‌يى حفظ ايدن صندىق واداره. || اهل بيت. با: اهل.

بيت { س. ذ. عر. ج: ابيات. ايكى مصراعدن عبارت شعر قسمى: بربيت سويلمك، اوقومق: بعض ابيات ايراد ايتمك.

بيت { س. تميزلكه رعايت ايتمين آدملرك اوستنده وباشنده وطاوقلرله سائر حيوانلرده حاصل اولان وايصيرديغى يرى قاشيديران كوچك برجنس بوجك، قمله، كهله: بيت طوتمق؛ باش بيتى، طاوق بيتى. || بغداى بيتى = بغدايده حاصل اولان بركوچك بوجك، سوس. || تخته بيتى = تخته‌لرك آرالقلرنده بارينير متعفن ومعجز بوجك، بق، تخته قورووسى. || چيچك بيتى = چيچكلرده حاصل اولان كوچك بر بوجك، فرعه، قراد. || قاصيق بيتى = كنه، قمقام. || قولاق بيتى = قولاغه قاچان چتال قويروقلى بر بوجك، عقربان. || كاغد بيتى = كاغدى وكتابلرى دلوب خراب ايدن كوكه، عنه. || بيت اوتى = بيته قارشى قوللانيلان نبات، حشيشة القمله. || بيت بازارى = چارشينك اسكى ملبوسات صاتيلان يرى. [بات بازارى يازمقده معنا يوقدر.] || بيت يلنيكى = كيزلى عيب.

بيتاب { ص. فا. قوتسز، قدرتسز، يورغون، بيتكين: ايكى ساعت قوشدقدن صكره بيتاب دوشدى.

بيتراق { ص. [غا: بيتراق وبوتراق] بك صيق بيتمش، يكى بيتوب يوزينى بسبتون اورته‌جك صورتده صيق اولان. || بيتراق اوتى = دمير ديكن. || دمير بيتراق = اسكى جنكك آلاتندن اوله‌رق دشمنك آياغنه باتمق اوزره يولك اوزرينه براغيلان اوچ كوشه‌لى دميرديكن. || قوزى بيتراغى = برنوع نبات، غانژ. || بيتراق كبى قاينامق = بك صيق وازدحاملى اولمق. || بيتراق كبى = داللر اوزرنده بك چوق ميوه اولمسى.

بيتراقلى { ص. داللى بوداقلى.

بيترلمك { مج. ١. صوكه ايرديرلمك، اتمام واكمال ايدلمك: باشلانيلان مكتب دها بيتريله‌مدى. ٢. محو وهلاك ايدلمك: اوممالكت قحط وغلادن بيترلدى.

بيترمك { فت. [اصلى. بيتديرمك] ١. صوكه ايرديرمك، تماملامق، اتمام واكمال ايتمك: بن ايشمى بيتردم. ٢. محو وهلاك ايتمك، زبون وافنا ايلمك، قوت براقمامق: بوصيتمه بنى بيتريور.

بيترمك { فت. [اصلى: بوتديرمق] تخمك فلزلنوب طوپراقدن طيشارى چيقمسنه سبب اولمق، انبات ايتمك: بو ياغمور اكيلن تخملرى چابق بيتره‌جكدر.

بيترمه { س. اتمام، اكمال = ص. ح. كوتورى، كسمه، مقطوع.

بيتريم { س. ١. بيترمه، اتمام، اكمال. ٢. صوك، آخر، انجام، پايان.

بيتشديرلمك { مج. بربرينه طوقنه‌جق صورتده ياقلاشديرلمق: شو ايكى ماصه بيتشديريليرسه براوزون سفره اولور.

بيتشديرمك { فت. بربرينه طوقنه‌جق صورتده ياقلاشديرمق، يناشديرمق، اتصال ايتديرمك: شو ايكى ماصه‌يى بيتشديرملى.

بيتشمك { فل. بربرينه طوقنه‌جق صورتده ياقلاشمق، متصل وملاصق اولمق،

قاوشمق: واپور ريختمه بيتشدى؛ پاره‌نك آغزى دها بيتشمدى .

بيتيشيك { ص. بربرينه طوقنه - جق صورتده ياقلا - شمش، قاوشق، متصل، ملاصق، پيوسته : واپور اسكله‌يه بيتشيك ايدى .

بيتكين { ص. بيتمش، محو وخراب اولمش، حال وطاقتى قالمامش : او بيتكيندر .

بيتله‌مك { ياخود بيتله‌مك. فت. بر آدم ويا حيوانك بيتلرينى آييقلايوب قيرمق .

بيتلنمك { فط. كندى بيتنى آييقلايوب قيرمق : كونشده اوتوروب بيتلنيوردى .

بيتلى { ص. اوستنده بيت بولنان، كمله‌سى اولان، بيس .

بيتمك { فل. ١. صوكه ايرمك، تمام اولمق، پايانه وارمق، ختام بولمق : ياغمه باشلادقلرى جامع شريف بيتدى؛ يازديغكز مكتوب بيتدى‌مى؟ ٢. توكنمك، قالمامق : مركب بيتدى؛ قنديلك ياغى بيتدى. ٣. محو وخراب ومضمحل اولمق، پريشان اولمق، فنا بولمق، بوزلمق: محاربه‌ده دشمن فرقه‌سى بيتدى. ٤. قاله قالمق. ٥. يورلوب قالمق، فتور كتيرمك : صباحدن برى اوغراشه اوغراشه بيتدم. ٦. استهزا ايله حيرت ايتمك، شاشمق: سويلديكى شعره بيتدم. ٧. نهايت درجه‌ده سومك : شوكوزل آته بيتدم.

بيتمك { فل. تخم فليزلنوب طوپراقدن طيشارى‌يه چيقمق، نابت اولمق : اوت بيتر؛ اكينلر بيتدى .

بيتمك { فت. تق. يازمق، كتب و تحرير ايتمك. [اليوم جغتايجه ده مستعملدر. اصل كتب وتحرير معناسنه بو لفت موضوع اولوب، يازمق ايسه اصلى ياعمق و بسط و تبسيط ايتمك معناسنه موضوع، واستعارةً تحرير معناسيله مستعملدر.]

بيتمه { ا. بيتمك فعلى. با: بيتمك .

بيتوتت { مث. عر. [« بيت » دن] برپرده كيجه‌يى كچيرمه، كيجه ياتمه، كيجه قونوب مسافر اولمه : او كيجه فلانك اونده بيتوتت ايتدك .

بيتوى { ص. بتون، يكپاره، تكميل. = ح. بر دوزى‌يه، بوينه .

بيتى { ا. تق. يازى، تحرير، كتابت .

بيتيك { ص. بيتمش، محو وخراب اولمش، فنا بولمش، اميدسز .

بيتيك { ا. تق. مكتوب، يازلمش شئ، محررات، نامه .

بيتيكجى { ا. تق. يازيجى، كاتب، محرر، منشى، مكتوبجى. [بكلكجى بوندن غلط اولسه كركدر.]

بيجيرغان { ا. دمير دليكارى جلا وپرداخت ايتمكه مخصوص دميرجى آلتى .

بيچاره { ص. فا. چاره‌سز، چاره‌سى قالمامش، زواللى، دردمند، مسكين : نه يابسون بيچاره؛ بيچاره برآدمدر؛ بيچاره قالدم .

بيچاق { ا. [« بيچمك » دن] كسه‌جك آلت كه خنجرك كوچكى و چاقينك بيوكيدر، سكين. انواعى واردر : آشجى بيچاغى، باغچوان بيچاغى، جراح بيچاغى، قصاب بيچاغى. || بيچاق بيچاغه = بيچاقلرى جيقاره‌رق بربرينه هجوم ايتمه؛ بيچاق بيچاغه كلديلر. || آغزينى بيچاق آچماز = پك مأيوس و مكدر. || بورن بيچاغى = اويمه‌جى آلتى. || يان بيچاغى = قيننده اولديغى حالده سلاح مقامنده بله آصيلان بيچاق، جنبيه، جامكيه. [ايكى طرفى كسر جنسنه قامه ديرلر.] || بيچاق ياره‌سى = سختيانده و آياق قابنده چاتلاق .

بيچاقجى { ا. بيچاق ياپان و صاتان آدم .

بيچديرمك { فت. ١. بالواسطه بيچمك، كسديرمك، يارديرمق، شق ايتديرمك: تخته بيچديرمك. ٢. (ترزى‌يه اثواب) يابديرمق، اولچى آلديروب كسديرمك، قطع ايتديرمك : بر قات اثواب بيچديره‌جكم .

بيچقى { ا. دستره‌نك بيوكى، تخته ياران معروف ديشلى آلت، منشار؛ اوك بيچقيسى = اوكدن قوللانيلان اينجه‌سى؛ آرت بيچقيسى = صكره‌دن قوللانيلان قالينى. || شام بيچقيسى = طراقجى آلتى . [باكه صحيحى : « شانه بيچقيسى » در؛ زيرا فا. « شانه » طراق ديمكدر.]

بيچقيجى { ا. بيچقى ايله تخته ياران آدم .

بیچلمك { فج. ۱. یارلمق، بیچیق ایله شق ایدلمك: چام تختەسی قولای بیچلیر. ۲. کسلمك قطع اولنمق: پانتالون بویله بیچلمز: اثوابی بیچلدی. ۳. اوراقله کسلمك، حصاد ایدلمك: اکینلر دها بیچلمدی؛ چایرك اوتی بیچلدی. || بیچلمش قفتان = تماميله حالنه مناسب، انسب، الیق.

بیچمك { فت. ۱. کسمك، قطع ایتمك: کسرم بیچرم دیه هرکسی قورقودیور. ۲. یارمق، بولمك، شق ایتمك: تخته بیچمك. ۳. (اثواب و سائره) اولچوب کسمك: اثواب بیچمك. ٤. (اکین وسائره) اوراقلامق، حصاد ایتمك: اکین اوت بیچمك. || اولچوب بیچمك = ملاحظه وتدبیر ایتمك. || بول بیچمك = بذر واسراف ایتمك. || بها بیچمك = قیمت تخمین ایتمك. || بای بیچمك = قیاس ایتمك، عبرت آلمق. || کسوب بیچمك = حل وفصل ایتمك.

بیچمه { س. بیچمك فعلی. ۱: بیچمك. == ص. بیچلمش، بیچمکله وجوده کلمش: سرن بیچمه سی = سرنی بیچمکله حاصل اولان اوزون دوشمەلك تخته.

بیچون { ص. فا. امثالسز، شریکسز، بینظیر. [صفات اللهدندر.]

بیچیجی { س. ۱. اثواب بیچن آدم، مقاصدار. ۲. اکین بیچن آدم، اوراقجی.

بیچیم { س. ۱. بیچمك طرز و صورتی. ۲. اثواب شکل و صورتی: بو بیچیمده سترە؛ پانتالونك بو بیچیمی؛ اسکی، یکی بیچیم. ۳. طرز، صورت، اسلوب. ٤. مطلوبه موافق صورت، اندام، تناسب اعضا: بو آدمك، بو آتك بیچیمی کوزل. ٥. اوراق وقتی، حصاد موسمی. || بیچیمنه کتیرمك = اویدیرمق، حسن صورت ویرمك.

بیچیمسز { ص. شکل و اندامی چرکین، یاقیشیقسز، غیر متناسب: بیچیمسز آدم، آت، اثواب.

بیچیملی { ص. شکل واندامی کوزل، یاقیشیقلی، متناسب: بیچیملی آدم، آت، اثواب.

بیحاصل { ص. فا. بر شیء حاصل ایتمین، ثمرەسز، نتیجەسز، فائدەسز.

بیحد { ص. فا. حدسز، غیر محدود، چوق.

بیحساب { ص. فا. حسابسز، چوق.

بیحضور { ص. فا. راحتسز.

بیخ { س. فا. کوك، اصل. ز.

بیخرد { ص. فا. عقلسز.

بیخواب { ص. فا. اویقوسز، اویوماز، اویانیق.

بیخود { ص. فا. کندینه مالك اولمیان، کندیندن کچمش، مدهوش.

بیدار { ص. فا. اویانیق، یقظان. || بخت بیدار = یاور و مساعد طالع.

بیدرنك { ص. فا. اکلنمین، سرعتلی، سریع.

بیدریغ { ص. فا. دریغ ایدلمین، اسیرکنمین، مبذول، مصروف: همم علیه لرینك بیدریغ بیورلمسی.

بیدق { س. ع. [فا. «پیاده» دن معرب] شطرنج اویوننده پیاده طاشی.

بیدین { ص. فا. دینسز، ایمانسز، کافر.

بیر { بیرنجی وسائره. با: بر، برنجی وسائره

بئر { س. ع. قویو، چاه.

بیرا { یاخود بیره. س. [ایتا. Bira] آرپه صویی دینلن مسکر. || بیرا اتمککی = بیرا مایەسیله یاپیلان کوچك وخاص اتمك.

بیراخانه { س. بیرا ایچمکه مخصوص یر.

بیراق { بیراقدار وسائره. با: باراق وسائره.

بیرام { بیراملق، بیراملاشمق. با: بایرام وسائره.

بیرون { یاخود برون. س. فا. طیشاری، خارج: درون و بیرونی = داخل وخارجی.

بیز { س. قوندرەجی وسراجلرك ایکنەیی کچیرەجکلری یری دلمکه مخصوص تخته صابلی سیوری دمیردن آلت. || بك سیوری وباتار شیئدن ده کنایه اولور: بیز کبی، بیز کچمز.

بیزار { ص. فا. بیقمش، اوصانمش، فتور کتیرمش.

بیزبان { ص. فا. دیلسز، لسانسز، ابکم.

بیزلامق { فل. با: بوزاغیلامق.

بیزلانغیج { بیزلنکیج. با: بیز. لنکیج.

بیزموت { س. [فر. Bismut] ص. قابض بیاضمتراق برتوز.

بیزوال { ص. فا. زوالسز، دائم، باقی.

بیسامان { ص. فا. ثروتسز، سرمایه سز.

بیسان { ص. فا. امثالسز، بینظیر، بیمانند.

بیسروپا { ص. فا. باشسز آیاقسز، پریشان حال.

بیشك { ص. فا. شبهه سز، ریبسز.

بیشکیب { ص. فا. صبرسز، صبری توکنمش.

بیشمار { ص. فا. صاییسز، حسابسز، چوق.

بیضاء { صت. عر. با: ابیض.

بیضه { سث. عر. یمورطه.

بیضی { ص. عر. ذ: بیضیه. یمورطه شکلنده، طولانی مدور: بیضی الشکل.

بیطار { سذ. عر. و:

بیطر { سذ. عر. آت وسائر حیوانلرك امراض وتداویسنه وتیمارلری اصولنه واقف آدم.

بیطرف { ص. فا. هیچ بر طرفی التزام ایتمین. || حق. بیطرفلق= معاملات دولده دولتین ویا دول مختلفه آراسنده آچیلان محاربه یه عدم اشتراك.

بیطرلق { یاخود بیطارلق. س. آت وسائر حیوانلرك امر تداوی و تیمارلری علم و اصولی: بیطرلق بیلیر؛ بیطرلق ایدیور.

بیطره { یاخود بیطرت. سث. عر. بیطارلق علم وفنی: فن بیطره.

بیطاری { یاخود بیطاری. ص. عر. ذ: بیطریه، بیطاریه. بیطارلغه منسوب ومتعلق: فن بیطاری؛ علوم بیطریه.

بیع { سذ. عر. صاتمه، فروخت. || حق. مالی ماله دکشمکدر. بیع فاسد، بیع صحیح، بیع لازم وسائره = بیعك فقهده‌کی انواعی.

بیعت { سث. عر. برینك حاکمیتنی تصدیق وعرض تابعیت وصداقت ایتمه. که اصل قاعدهٔ اسلامجه مصافحه صورتیله اجرا اولنور.

بیغایه { ص. فا. صوکسز، پایانسز، چوق.

بیغرض { ص. فا. غرضسز، خالص.

بیفائده { ص. فا. فائده سز، غیر نافع.

بیق { س. با: بییق.

بیقدیرمق { فت. اوصاندیرمق، بزدیرمك، تنفیر ایتمك: معلمك اصولسزلکی شاکردانی درسدن بیقدیرر.

بیقرار { ص. فا. ١. قرارسز، ثباتسز، ناپایدار، فانی. ٢. راحتسز، آرامسز، مضطرب.

بیقلمق { لج. بیقندی کلمك، اوصانتلق: هر کون بر درلو یمك یمکدن بیقلیر.

بیقمق { فل. اوصانمق، اوصانج کتیرمك، بزمك، متنفر اولمق، کلال کلمك: ایشدن بیقدم؛ بویاشایشله انسان عمرندن، جانندن بیقار.

بیقندی { س. اوصانج، بزمه، بیقمه، نفرت، کلال: آدمه بیقندی کلیر.

بیك { س. شرق جهتلرنده بك یرینه قوللانیلیر. با: بك.

بیك { عد. اون کره یوز، دردنجی خانه ده یازیلان رقم، الف، هزار، ١٠٠٠: بیك کشی، بیك سنه؛ بیك بر، بیك ایکیوزاللی؛ ایکی بیك ٢٠٠٠، اوچ بیك ٣٠٠٠ الخ. || مج. پك چوق: بك کره سویلدم؛ بیك یاشا. || بیکلر، بیکلرله، بیکلرجه = پك چوق. || بیك دره دن صو کتیرمك = واهی عذرلر درمیان ایتمك. || بیك جان ایله = کمال آرزو ایله، ازجان ودل. || بیك کوز اوتی = محموده، سقمونیا (نبات).

بیکار { ص. فا. ایشسز، مشغولیتسز. — عزب دیمك اولان وعر. « بکر » دن مأخوذ بولان « بکار » لغت ترکیه سنك بیکار یازلمسی عبثدر. با: بکار.

بیگار { یاخود بوگار. س. یردن نبعان ایدن صو، برصویك چیقدیغی یر، منبع: بیگار باشی.

بیکام { ص. فا. مرامنه نائل اولمامش، خائب، خاسر.

بیگانگی { س. فا. یبانجیلق، بیگانه لك.

بیگانه { ص. فا. بیلدك اولمیان، یبانجی، یاد.

بیگاه { ص. فا. وقتسز، نا مناسب وقتده اولان.

بیگباشی { ــ. ا. اساً بیك کشیدن مرکب اولان برطابور عسکره قومانده ایدن ضابط.

بیگباشیلق { ــ. برطابور عسکره قومانده ایدن ضابطك رتبه وصفتی: فلانه بیکباشیلق ویرلدی، بیکباشیلغه ترفیع اولندی.

بیگر { عد. هربرینه ویا هردفعه‌سنده بیك: موجود آقچه‌یی تقسیم ایتدکلرنده بیکر غروش دوشدی؛ طوپلانان عسکری بیکر بیکر سوق ایتدیلر.

بیگران { ص. فا. کنارسز، پایانسز، غیر محدود، حسابسز.

بیگس { ص. فا. کیمسه‌سز، حامیسز، طول ویتیم.

بیکسلك { ــ. کیمسه‌سزلك، حامیسزلك، طوللق و یتیملك.

بیکلك { ص. ۱. بیك غروش وساژه قیمتنده اولان: بیکلك بربیکیر. ۲. بیك آرشین وساژه بوینده ویا بیك قیه وساژه آغرلغنده اولان. == ــ. بیك درهم یعنی ایکی بچق اوقه استیعاب ایدر شیشه: بر بیکلك زیتون یاغی.

بیگمان { ص. فا. شبهه‌سز، شکسز، مسلم.

بیگناه { ص. فا. کناهسز، صوچسز، قباحتسز، مظلوم، معصوم.

بیگنجی { عد. بیك درجه‌سنده اولان: هجرت نبویه‌نك بیکنجی سنه‌سی.

بیگیر { ــ. اتمش آت، ایگدیش، فرس، اسب: بینك، یوك، آرابه، بوستان، دکرمن، سقا بیکیری. || آغانك بیکیری = متجاسر، کستاخ. || بیکیر سوریجیسی = کرا بیکیرنی سوروب آرقه‌سندن کیدن آدم. [« بارکیر » لغت فارسیه‌سندن مأخوذ اولدیغی قبول اولنسه بیله، او املا ایله یازمق کلفتنه حاجت یوقدر.]

بیکیرجی { ــ. بیکیر سوریجیسی، بینك ویا یوك بیکیری بسلیوب کرایه ویرن آدم، کرا ایله بیکیر ایشلدن آدم.

بیل { ــ. با: بل.

بیلاردو { ــ. [ایتا. Billardo] اوستی کنارلی وچوخه دوشه‌لی مستطیل برماصه‌که اوزرینه موضوع فیل دیشی طوپلرینه مخصوص قامش دکنکلرله اوریله‌رق مختلف اویونلر اوینانیلیر. بو اویونلرده بیلاردو نامی ویریلیر: بربیلاردو کتیرده‌جکم؛ بیلاردو اوینارمیسکز؟ بیلاردو بیلیرمیسکز؟

بیلازیك { ــ. با: بیلزیك.

بیلان { ــ. ۱. یوکسك بوغاز، طاغ صیرتنك آلچقجه لکن ینه مرتفع بر بلندن کچن یول. ۲. آتك بوغازینه اوریلان کولیسر.

بیلت { ــ. [فر. Billet] تیاترو وواپور ودمیر یول واغونی کبی بریره کیره بیلمك ایچون ابرازی اقتضا ایدن مطبوع کاغدکه اجرت مقابلنده آلنوب اجرتك ویرلش اولدیغنه علامتدر: بیلت آلمق؛ بیلتی کوسترمك.

بیلتجی { ــ. تیاترو وواپور و دمیر یول و ساژه مدخلنده بیلت صاتان یاخود بیلتلری طوپلایان ویا یوقلامه ایدن مأمور: واپور بیلتجیسی.

بیلتمك { فتـ. برآلت قاطعه‌یی بیلکی طاشنه سوردیروب کسکین ایتدیرمك، تشحیذ ایتدیرمك: بچاقلری بیلتملی.

بیلدیر { یاخود بولدیر. ظر. کچن سنه، برسنه اول: بیلدیر بوقدر صیجاق اولمدی؛ بیلدیر کیتدی ایدم.

بیلدیرجین { ــ. صوك بهاره یاقین صید ایدیلن انی پك لذیذ برقوش،که چوللق ویلوه‌یه مشابهدر، سلوا. || بیلدیرجین اوتی = هنددن کلیر بر زهرلی نبات. || بیلدیرجین قولاغوزی = ارککی.

بیلدیرلمك { لج. ۱. آکلادلق، اعلام وافهام ایدلمك، ۲. اشعار وانبا اولنمق: بروسه جهتنده کوزل یاغمورلر یاغدیغی محلندن بیلدیریلیور.

بیلدیرمك { فتـ. ۱. آکلاتمق، خبر ویرمك، اعلام و افهام ایتمك. ۲. اشعار وانبا ایتمك: ایشك صورت جریانی بکا بیلدیردیلر؛ کیت آکلاده بزه بر مکتوبله بیلدیر. || حدینی بیلدیرمك = دکرینی آکلاتمق، غالب کلمك.

بیلدیرمه { ــ. و:

بیلدیریش { ــ. ۱. آکلاتمه، خبر ویرمه، اعلام، افهام. ۲. اشعار، انباء.

بیلدیك { ص. ۱. بیلنن، معروف، یبانجی اولمیان، معارفه لی، آشنا : بیلدیکدر؛ بیلدیك چیقمق. ۲. بیلنن شیء، معلوم : بیلدیکنی یاپسون؛ بیلدیکندن شاشمیور. || بیلدیکنی یاپمق، کری براقامق = اجرای عداوت ایچون صرف مقدور ایتمك.

بیلَزیك { س. [اصلی : بیلك یوزوکی] ۱. قادینلرك سوس ایچون بیلکلرینه طاقدقلری حلقه که آلتون، کومش، الماسلی ویا سرچه‌دن اولور، سوار، معصم. ۲. قربونك آغزینه قونیلان یکپاره دلیکلی طاش، طاش حلقه. ۳. طوپك قالین چنبری. || آیاق بیلزیکی = عرب قاریلرینك آیاقلرینه طاقدقلری حلقه، خلخال.

بیلِشمك { فث. بربرینی بیلمك ویا اوکرنمك، طانیشمق، معارفه‌لی چیقمق ویا معارفه پیدا ایتمك : کیم اولدیغمزی بربرمزه صوره‌رق بیلشدك.

بیلَك { س. قول ایله ال آره‌سنده یعنی دیرسکدن آشاغی اولان اویناق یری، رسغ، معصم. || آت بیلکی = بوقاغیلق. || آیاق بیلکی = رسغ القدم. || بیلك طماری = نبض. || (چشمه صویی) بیلك کبی آقمق = بول آقمق.

بیلَکجه { س. بیلکه طاقیلان بند، کوایچه، مقطره.

بیلگی { یا بیلکو. س. معلومات، وقوف، علم، معرفت.

بیلَگی { یا بیله کی، بیلکو. س. آلات قاطعه‌یی بیله‌یه‌جك آلت، مشحذ؛ بیلکی چرخی = بیلمکه مخصوص چرخ؛ بیلکی دمیری = قصاب مصادی؛ بیلکی طاشی = بیلمکه مخصوص معروف طاش؛ بیلکی قایشی = بربرلرك اوستره‌لری بیلدکلری قایش.

بیلگیج { ص. بیلکی طاسلایان، عالملك صاتان، عالم اولمق ادعاسنده بولنان.

بیلگیجلِك { س. بیلکی طاسلامه، عالملك ادعاسی، معلومات فروشلق، جهل مرکب.

بیلگیلِك { س. علامت، نشان، اماره.

بیلگیلی { ص. معلوماتلی، وقوفلی، عالم.

بیلمَجه { س. بشقه‌لرینه حل ایتدیرملك اوزره سویلنیلن مغلق شیء، معما، لغز، یاکلتماج.

بیلمَدیك { ص. ۱. بیلمین : بونی بیلمدیك کیمسه قالمدی. ۲. بیلنمین : بیلمدیکمی اوکرنمك ایسترم. ۳. بیلمه‌یش، جهل : بیلمدیکنی بیلمز.

بیلمَز { ص. بیلمین، جاهل، نادان : حدینی بیلمز = حد ناشناس؛ ایلك بیلمز = شکر ناشناس، نانکور.

بیلمَزلِك { س. بیلمه‌یش، جهل؛ حد بیلمزلك = حد ناشناسی؛ ایلك بیلمزلك = شکر ناشناسی. || بیلمزلکه کلمك (بیلمه‌مزلکه دیمه‌ملی) = تجاهل ایتمك.

بیلمَك { فت. ۱. بر شیء حقنده وقوف ومعلوماتی اولمق، واقف اولمق : بو ایشك بویله اولدیغنی بیلیرم؛ او آدم مهندسلکی ایی بیلیر. ۲. اوکرنمك، کسب وقوف و معلومات ایتمك : سزك کلدیککزی بیله‌مدم، صکره‌دن بیلدم. ۳. طانیمق، آشناسی اولمق، آشنا چیقمق : سزی بیله‌مدم؛ بو آدمی بیله‌جکم کلیور. ٤. خاطره کتیرمك، یاد وتخطر ایتمك : شمدی بیلدم. ٥. ظن واعتقاد ایتمك، برفکر وذهابده بولنمق : بن سزی کیتمش بیلیوردم؛ بن اونی دوست بیلیوردم؛ هرکس سنی عالم بیلیور. ٦. [صیغهٔ التزامیه دن اول فعل اعانه صفتیله] مقتدر اولمق : یازه بیلمك = یازمغه مقتدر اولمق؛ کیده بیلمك = کیتمکه مقتدر اولمق. — منفیسی یازه‌مامق، بیله‌مه‌مك کبی اولور. ۷. طانیمق، مسئول طوتمق : بن سزی بیلیرم. ۸. شبهه‌لنمك، عزو و اسناد ایتمك : بن اوندن بیلیرم. ۹. متشکر و ممتدار اولمق : ایلك بیلیر آدمدر؛ اوآدم ایلك بیلمز. || ایی بیلمك = مطمئن اولمق. || بیلن بیلیر = اربابنه معلومدر. || چوق بیلمش = حیله‌کار، الدانمز. || کندینی بیلمك = ادیب وتربیه‌لی اولمق : کندینی بیلیر آدمدر؛ کندینی بیلمز آدم = تربیه‌سز، نادان. || کندینی بیله‌مك = بایغین یاتمق. || کندی بیلیر، سز بیلیرسکز = نصل ایسترسه یاپسون، نصل ایسترسه‌کز یاپك. || بیله‌رك = عمداً، قصداً؛ بیلمیه‌رك = قصدی اولمیه‌رق، ایستمیه‌رك. || بیلمش اول = معلومك اولسون.

بیلمك { یاخود بیله‌مك. فتـ. آلات قاطعه‌یی بیلكی طاشنه ویا چرخه طوتوب كسكین ایتمك، تشحیذ ایلمك: بیچاق، قلیج بیلمك: دیش بیلمك = یمكه حاضرلانمق.

بیلمه { سـ. بیلمك فعلی، علم، وقوف، معلومات.

بیلمه { یا بیله‌مه. سـ. بیلكی طاشنه سوروب كسكین ایتمه، تشحیذ.

بیلنمدك { صـ. بیلنمین، نا معلوم، طانلمیان، مجهول.

بیلنمك { لجـ. ۱. معلوم اولمق: بو ایشك نصل اولدیغی بیلنمیور. ۲. طانلمق، معروف اولمق: بو آدم بوراجه بیلنمیور. ۳. مقبوله كچمك، شكرانله قبول اولنمق: بنم خدمتم بیلنمدی؛ دنیاده ایلك بیلنمیور.

بیلنمك { لجـ. فط. بیلكی طاشنه ویا چرخنه كچیریلوب كسكین اولمق، تشحیذ ایدلمك: بیچاقلر بیلندی؛ اوستره اوبله بیلنمز.

بیله { حـ. ۱. برابر، معاً: اونكله بیله كیتدیلر. مر. ۲. حتی، ولو: برچوجق بیله بونی آكلار؛ شمدی كلسه بیله فائده‌سی یوقدر.

بیله‌سنجه { حـ. برابرنده، معیتنده، برلكده: بیله سنجه كیتدی.

بیله‌كی { بیله‌مك وسائره. با: بیلكی، بیلمك وسائره.

بیله‌یجی { سـ. آلات قاطعه‌یی بیلكی طاش ویا چرخنده بیلمكه كچیرن ایشجی.

بیلیش { سـ. بیلمه، واقف اولمه، وقوف، آكاهلق.

بیم { سـ. فا. قورقو، خوف. لـ.

بیمار { صـ. فا. خسته، مریض، معلول.

بیمارخانه { سـ. فا. ۱. خسته‌خانه، دارالشفا، بیمارستان. ۲. دارالشفا، تیمارخانه.

بیمارستان { سـ. فا. خسته‌خانه، دارالشفا. [عربیده دخی قوللانیلوب عباسیلر زماننده خسته‌خانه‌لر بو نامله یاد اولنوردی.]

بیمجال { صـ. فا. مجالسز، قدرتسز، درمانسز.

بیمحابا { حـ. فا. چكنمكسزین، بی پروا، بلا تقید.

بیمعنا { صـ. فا. معناسز، مناسبتسز.

بیمغز { صـ. فا. بینسز، عقلسز، بوش قفالی.

بیمكان { صـ. فا. ۱. مكانسز، لامكان. ۲. سرسری.

بیمنت { صـ. فا. ایتدیكی ایلكی باشه قاقماز.

بین { سـ‌ظ. عر. آرا، آرالق، میان: بینلری آچلدی. = ظر. آراده، آرایه: بینمز ده تكلیف یوقدر = آرامز ده؛ بینكزه كیرمك ایستمم. — بو معنا ایله عربی تركیباتده دخی بولنور: بیننا = آرامزده؛ بین الناس = خلق آراسنده؛ بین العلما = علما بیننده؛ بین النوم والیقظه = اویقو ایله اویانیقلق آراسنده. || بین بین = ایكیسی اورته‌سی. || مابین = آراده اولان شیء. — با: مابین.

بین { سـ. ۱. انسان وحیواناتك باشی ایچنده‌كی بیاض ماده‌كه سیكیرلرك مركزی اولمغله حس وشعور محلیدر، مغز: انسان بینی، قویون بینی، بینی طاغلمق. ۲. مجـ. عقل، شعور، فهم، ذكا. || بین براقمامق = ذهن یورمق، شاشیرتمق. || بین دلنمك، صارصلمق = كورلدیدن مضطرب وسرسم اولمق. || بینه كیرمه‌مك = آكلایه‌مامق. || بین طاغلمق = عقل پریشان اولمق.

بیین { صـ. عر. ذ: بینه. آچیق، آشكار، واضح، بدیهی. با: بینه.

بین { صـ. فا. [«دیدن» فعلندن سمصـ. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر] دوربین = اوزاقدن كورن (آلت)؛ خرده‌بین = كوچك شیلری كورن (آلت).

بینا { صـ. فا. كورن، كوریجی بصیر: چشم بینا = كورن كوز.

بینام { صـ. فا. اسمسز، نامی بللیسز، مجهول.

بیندیریش { سـ. بیندیرمك فعلی وطرزی.

بیندیرمك { فتـ. ۱. بینمكه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، اركاب ایتمك: آتنه بیندیرمك: او كندی آتنه كیمسه‌یی بیندیرمز. ۲. كمی و آرابه كبی بر واسطهٔ نقلیه‌یه قویمق، ادخال ایتمك: عسكری كمی‌یه، آرابه‌لره بیندیردیلر. ۳. (ساعتی) ایلری سورمك.

بیندیرمه { سـ. و:

بیندیریش { سـ. بیندیرمك فعلی وطرزی.

بینسز { صـ. عقلسز، بیمغز، سبكمغز.

بینسزلك { سـ. عقلسزلق، حماقت.

بینصیب { صـ. فا. نصیبسز، بهره‌سز.

بی‌نظیر { ص. فا. امثالسز، بی‌ما. نند.

بینك { ص. بینمکه مخصوص، اکر ویا پالان اوریلوب رکوبه تخصیص اولنمش: بینك آت، استر. || بینك طاشی = اوستنه چیقیله‌رق حیوانه بینمکه مخصوص سد، پایکاه، معرج.

بینکشمك { فل. (دیشلر) بربرینه بینمك، ارتجام ایتمك.

بینلمك { مج. رکوب ایدلمك: آته اویله بینلمز؛ کمی‌یه نه وقت بینله‌جکدر.

بی‌نماز { ص. فا. [زبانزدی بانك فتحیله‌در] نماز قیلمیان، نمازی ترك ایدن. || بی‌نماز عذری = غیر مقبول عذر، بهانه. || ایکی جامع آراسنده قالمش بی‌نماز = نه یاپه‌جغنی شاشیرمش آدم.

بینمك { فل. ١. حیوانك اوستنه چیقمق، رکوب ایتمك، سوار اولمق: آته، استره، دوه‌یه بینمك. ٢. کمی وآرابه کبی بر واسطهٔ نقلیه‌یه کیرمك، راکب اولمق: آرابه‌یه، کمی‌یه، دمیر یوله بیندی. ٣. بر شیئك اوستنه چیقمق: دیوارك اوستنه بیندی. ٤. بر حال وصورت آلمق: ایش عناده بیندی. || دالنه بینمك = تضییق ایتمك، مسلط اولمق. || کوپلره بینمك = بر حدت اولمق.

بی‌نمك { ص. فا. طوزسز، لذتسز.

بینمه { س. بینمك فعلی، رکوب. = ص. دیکر بر شیئك اوستنه بینن، بینه‌جك صورتده یاپلمش.

بینوا { ص. فا. نصیبسز، بی‌بهره، محروم، فقیر.

بینونت { سش. عر. ١. آرالق، فاصله. ٢. فرق، اختلاف، مخالفت، ضدیت.

بیّنه { سش. عر. ج: بینات. برهان، حجت، سندقوی.

بی‌نهایه { ص. فا. صوکسز، پایانسز، بیغایه، توکنمز.

بینهما { ح. عر. ایکیسی آراسنده: بینهماده اویشدیلر.

بی‌نیاز { ص. فا. احتیاجی ولمیان، محتاج اولمیان، مستغنی.

بینیجی { س. ص. آته بینمه‌ده ماهر آدم، فارس، سوار.

بینیجیلك { س. آته بینمك مهارتی، فروسیت.

بینیش { س. ١. آته بینمك فعلی و طرزی. ٢. وقتیله آته بینلدیکی وقت کییلن رسمی قیافت. ٣. علمانك بعض مراسمده کییدکلری ککیش جبه.

بی‌وایه { ص. فا. ملجأسز، پناهسز، حامیسز.

بیوت { سذ. ج. عر. فد: بیت. با: بیت.

بیوتمك { فت. ١. بیومسنه خدمت ایتمك، یتیشدیرمك، تربیه ایتمك، بسلمك: بو چوجغی بن بیوتدم. ٢. اولدیغندن زیاده بیوك کوسترمك، اعظام، مبالغه ایتمك: ایشی بیوتدیلر. ٣. اهمیتی اولمدیغی حالده بیوتمك: غاوغایی بیوتدیلر.

بیوجك { ص. ١. آز بیوك، پك بیوك اولمیان. ٢. اولدقجه بیوك: بیوجك بر اودر.

بیودلمك { مج. ١. بیومسنه خدمت اولنمق، تربیه اولنمق: بو چوجق کیمك طرفندن بیودلدی؟ ٢. اعظام ومبالغه ایدلمك: بو ایش چوق بیودلدی.

بیورتمق { فت. بر استدعا ویا دیکر بر رسمی کاغدی عائد اولدیغی مقامه تقدیمله اوزرینه حواله اشارتی چکدیرمك، حواله‌ایتدیرمك: عرضحالکی بیورتده بورایه کتیر.

بیوردی { س. و:

بیورلدی { س. ١. مقام صدارتدن یازیلان بر نوع امرنامه که دیوان یازیسیله یازیلوب باشنده او مقامك بیوك مهرینی حاویدر. ٢. بر والی ویا دیکر بر مقامدن یازیلوب صاحب مصلحتك النه ویریلن آچیق امرنامه. ٣. قول‌اغاسی رتبه‌سنه قدر ترفیع رتبه ایدن ضابطانه مرجعلرندن ویریلن توجیهنامه.

بیورلمق { مج. ١. امر ایدلمك، فرمان اولنمق. ٢. ایدلمك، اولنمق، یاپلمق [مقام تعظیمده بو فعللر یرینه مستعملدر]: ارسال بیورلمق، تنبیه بیورلمق.

بیورلمه { س. و:

بیورلیش { س. بیورلمق فعلی وطرزی.

بیورمق { فت. ١. امر ایتمك، حکم ایلمك: بوراده کیم بیوریور؟ ٢. آمر وحاکم اولمق، تحت امر وحکمنده طوتمق، اداره ایتمك: وقتیله بصره وموصلده بغداد والیسی بیوروردی. ٣. سویلمك، دیمك

[تعظیم و ظرافت تعبیری] : نه بیوردیکز؟ ٤. کیتمك، کلمك، تشریف ایتمك [کذا تعظیم و ظرافت تعبیری] : بیورك کیدەلم؛ نه وقت بیوردیکز؟ ٥. یمك، تناول ایتمك : بیورك؛ بیور. میورسکز. ٦. آلمق، اخذ و قبول ایتمك : (بر شیء تقدیم ایدەرك) بیورك. ٧. ایتمك، یاپمق، ایلمك. [مقام تعظیمدە بو افعال معاونه یرینه قوللانیلیر]: تحریر بیورمق؛ ارسال بیورمق؛ تنبیه بیورمق؛ زحمت بیورمیك.

بیورمه { ا. بیورمق فعلی، امر، حکم، تشریف.

بیوروق { ا. امر، فرمان، حکم. || بیوروق طوتمق = امرە تابع اولمق. || بیوروق قولی = امر قولی.

بیوروجی { ص. ١. امر ایدن، آمر، حاکم. ٢. ایشی باشقەلرینه امر وحواله ایدن.

بیوفا { ص. فا. وفاسز، صداقتسز، دونك، سوزندە طورماز.

بیوقت { ص. فا. وقتسز، مناسبتسز وقتدە اولان، نابهنکام، نابموسم.

بیوقوف { ص. فا. وقوفسز، معلوماتسز، بیخبر.

بیوك { ص. ١. حجمی چوق بر طوتان، طول وعرض وارتفاعی چوق اولان، کوچك ضدی، ایری، اولو، کبیر، عظیم، جسیم، ضخم، بزوك، مه : بیوك طاغ، بیوك او، بیوك حیوان، بیوك ایرماق. ٢. قدری یوکسك، قوت واقتداری چوق، جلیل، عالی، فخیم، رفیع : الله بیوکدر؛ بیوك آدم، بیوك خانم، بیوك اسکندر: بیوك بر خاندانه منسوبدر. ٣. یاشلی، قوجه، کبیر، مسن : او بندن بش یاش بیوکدر؛ بیوك عمجه، بیوك اوغلی. ٤. کڭیش، واسع، بول : بیوك باغچه، نارله، دکیز؛ بیوك دلیك. ٥. چوق، کثیر، وافر، بول : بیوك ثروته قوندی؛ بیوك نفوذی واردر. ٦. قوتلی، شدتلی، قوی، شدید : بو اونك ایچون بیوك سعادتدر؛ بیوك مسرتی واردر. ٧. غلبەلکلی، جمعیتلی، کثرتلی، طنطنەلی، دبدبەلی : بیوك بر اوردو، بیوك آلای، بیوك برکروه، بیوك دوکون. || بیوك آنا، بیوك بابا، بیوك پدر = پدر ویا والدەنك پدری، دده، جد. || بیوك آنا، بیوك والده = پدر ویا والدەنك والدەسی، جده. || بیوك قفالی = عقللی، ذکی. || بیوکدن بیوکه = ورثه بیننده سن اعتباریله انتقال. || بیوك سوز = انانیتلی ومفتخرانه سوز. || بیوك سویلمك = تفاخر ایتمك، انانیتله سویلمك. || کوچك کویك بیوك آغاسی = عنوانلی، آورتلی آدم. == ا. ج. ١. اعاظم، اکابر، افاخم، اجله، رجال : بیوکلرك دوشونەجکی ایشدر؛ بیوکلرك یاننه وارمق. ٢. یاشلیلر، سن کماله واصل اولانلر : چوجقلر بیوکلرك مجلسندە اوتورمازلر، بیوکلرك سوزینی دیکلرلر.

بیوکلتمك { فت. بیوك ایتمك، بیوتمك. [فصیح لغت اولمیوب، یرینه بیوتمك قوللانلمی.]

بیوکلك { ا. ١. حجماً بیوك اولان شیئك حالی، ایریلك، اولواق، جسامت، ضخامت : بو طاغك، بو آغاجك بیوکلکی. ٢. قدر واعتبار کثرتی علو، کبر، عظمت، فخامت : حق تعالانك بیوکلکی؛ غزالینك بیوکلکی. ٣. یاشلیلق، سن کمال، شیخوخت : چوجقلر دائما بیوکلکی آرزو ایدرلر. ٤. کڭیشلك، وسعت : باغچەنك، دکیزك، دلیکك بیوکلکی. ٥. چوقلق، کثرت : ثروتك بیوکلکی. ٦. شدت، قوت : بو آجینك بیوکلکی. ٧. غلبەلك، کثرت، دبدبه : بو آلایك، بو دوکونك بیوکلکی. ٨. کبر، عظمت، غرور : بیوکلك صاتیور.

بیوکلنمك { فط. کندینی بیوك کوسترمك، عظمت صاتمق.

بیومك { فل. ١. بیوك اولمق، حجم وجرمی آرتمق : اوستنه برقات دها چیقنجه او خیلی بیودی. ٢. نشو ونما بولمق : بو آغاج بیودی. ٣. یاشلانمق، سنی ترقی ایتمك، قوجامق : اونك چوجغی بیودی. ٤. بوی آتمق، اوزانمق : انسانلر اکثریا اون سکز یاشنه قدر بیویوب صکره بر قرارده قالیرلر. ٥. جاه ورتبه وقدر واعتبارجه ترقی ایتمك : سز

بیودیکز آرتق بزمله کوریشمکه تنزل ایتمزسکز. ٦. کڭیشلنمك، بوللاشمق، توسع ایتمك: اوطه، باغچه، حوض، بیودی. ٧. شدت وقوت واهمیت کسب ایتمك، شدتی آرتمق: غاوغا، بیودی. ٨. چوغالمق، تکثر ایتمك: ثروتی چوق بیودی. ٩. تربیه اولنمق: انسان نره‌ده بیورسه اورانڭ اخلاقیله متخلق اولور. || طاغده بیومك = تربیه‌سز وقبا اولمق. || کوزه بیومك = اعظام اولنمق، چوق اهمیت ویرلمك: نصلسه بو ایش سزڭ کوزکزه چوق بیودی.

بیومه { مـ. بیومك فعلی. ٤: بیومك. == صـ. بیومش، تربیه اولنمش.

بیون { بیوندروق وسائره. ١: بوین وسائره.

بیوه { صـ. فا. طول، ارمله.

بیوه‌زن { مـ. فا. طول قادین.

بیهمال { صـ. فا. اشی ومثل ونظیری اولمیان، بیمانند.

بیهمتا { صـ. فا. اورتاغی وشریکی اولمیان.

بیهنر { صـ. فا. هیچ بر هنر ومعرفتی اولمیان.

بیهنگام { صـ. وقتسز، نابهنگام، مناسبتسز وقتده واقع.

بیهوده { صـ. فا. نافله، بوش، فائده‌سز: بیهوده ایش، سوز. == حـ. فا. نافله یره، بوش یره: بیهوده یورلدق.

بیهوش { صـ. فا. عقلی غائب ایتمش، شاشقین، سرسم.

بییق { مـ. ارککڭ انسانڭ اوست طوداغی اوزرنده بیتن قیللر، شارب، سبله: بییق چیقمق، بییغی کلمك؛ قره بییق، صاری بییق، آق بییق. — بعض حیوانات‌ده ده اولور: کدی، آرسلان بییغی. || آق بییق = بییغی آغرمش (اختیار). || بییق آلتی = استهزا: بییق آلتندن کولمك = استهزا ایتمك. || بالیق بییغی = بالینه‌نڭ آغزندن چیقان ساز کبی شئ. || بش بییق = موشموله‌نڭ ایری نوعی. || پاله بییق = بییغی پاله کبی اوزون وسرت. || تر بییق = بییغی یکی چیقمش. || طاوشان بییغی = بر جنس ارت.

بییقسز { صـ. بییغی اولمیان، هنوز بییغی چیقمامش.

بییقلانمق { فل. بییغی کلمك، بییقلی اولمق: ارککار علی‌العاده یکرمی یاشلرنده بییقلانیرلر.

بییقلی { صـ. بییغی اولان؛ آق، صاری، قره بییقلی = بییغی بو رنکارك برنده اولان؛ تر بییقلی = بییغی یکی کلمش؛ قرانته بییقلی = بییغنه قیر سرپمش اولان.

پ

پ { ه. ــ. الفبای ترکینك او . چنجی حرفی اولوب، السنهٔ سامیه‌ده بوصدا موجود اولمد . یغندن، اصل عربی حروفی میاننده موجود اولمدیغی حالده، ابتدا ایرانیلر کندی لسانلری ایچون ایجاد ایتمکله، « پای فارسی » تسمیه اولنمش؛ وبعده ترکلر طرفندن دخی قبول ایدلشدر. اوچ نقطه‌لی اولدیغنه نظراً « بای مثلثه » دخی دینیلیر. ابجد حسابنده بالطبع یری اولمیوب، «ب» اعتبار، و ۲ عد اولنور .

پا { یاخود پای. ــ. فا. آیاق، رجل، قدم. || پابرجای = آیاغی یرنده، ثابت. || پابرهنه = یالین آیاق. || پابسته = آیاغی باغلی. || برپا = آیاق اوستنده. || پا نهاده = آیاق باصمش .

پابند { ــ. فا. با: پایبند .

پابوج { پابوش. با: پابوچ .

پاپا { ایتا. Papa] قتولیك خر. ستیانلرك اك بیوك رئیس روحانیسی‌که زعملرنجه حضرت عیسانك وکیلی اولوب، رومادە قائمدر. ریم پاپا = روما پاپاسی تعبیرندن غلطدر .

پاپا { ــ. [« پاپاس » دن مخفف] روم پاپاسلرینك اسملری باشنه قونور عنواندر : پاپا نیقوله، پاپا یانی .

پاپادیه { ــ. قویون کوزی دینلن اورته‌سی صاری وکنار . لرنده‌کی یاپراقلری بیاض بر چیچك‌که خاشلانه‌رق صوبی کوکی یومشاتمق ایچون ایچیلیر، بابونه، بابونج، اقحوان. || صاری پاپادیه = اطرافنده‌کی یاپراقلری‌ده صاری نوعی، صیغیر کوزی. || ایت پاپادیه‌سی = دیکر برنوعی، بابونج کلبی .

پاپاره { ــ. ساده صوایله خاشلانمش پدیرلی تریت. || مج. یاوان ولذتسز شیء. || پاپاره‌سنی یمك = تکدیر ایشیتمك .

پاپاز { ــ. ودهاطوغریسی : پاپاس. با : پاپاس .

پاپازی { ــ. برنوع کوملکلك بز، فابریقه بورومجکی .

پاپاس { ــ. [ر. Παππᾶς] روم رئیس روحانیسی، راهب، قسیس. || پاپاس اوتی = بیت اوتنه مشابه برنبات . || پاپاس بالیغی = برجنس کوچك قیابالیغی. || پاپاس یخنیسی = زیتون یاغلی وصوغانلی بالیق یخنیسی .

پاپاس { ــ. [فر. پاپاس Pailla se دن غلط] آیاقلری سیلمك ایچون قپو اوکنه قونیلان توکلی حصیر .

پاپاسلق { ــ. پاپاس صفت ووظیفه‌سی، خرستیان ریاست روحانیه‌سی، راهبلك، رهبانیت .

پاپاغان { ــ. [ایتا. Pappagallo] طوطی قوشی، ببغا، دره. || مج. سویلدیکنی بیلمز، آکلا . مقسزین ازبرلین .

پاپافنغو { ــ. [ایتا .] ج. کمی دیرکنك اوچنجی بلکنی .

پاپوچ { پاپوچجی. با : پاپوش، پاپوشجی .

پاپوره { ــ. ایکی چفت اوکوزله چکیلان آغر صبان .

پاپوش { ــ. فا. [پا = آیاق ـ پو. شیدن = کیمك. ــ زبانزدی: پاپوچ] ۱. اوکچه‌سز باشماق، ترلك پانتوفل. ۲ علی‌الاطلاق آیاق قابی. || اسکی پاپوش = دکرسز شیء. || تخته پاپوشی = اوك ایچنده کییلان آیاق قابی، ترلك، شیپ شیپ || ایکی آیاغنی برپاپوشه صوقمق = زیاده صیقمق، مضطرب ایتمك. || پاپوشی طامه آتلق = اعتباردن دوشمك. || پاپوشدن آشاغی = محقر. || پا ـ

پوش ازماریدی = ازمارید بالیغنك یاصی و بیوك نوعی. || قلیج پاپوشی = قلیج قیننك آشاغیسی. || پاپوشسز قاچمق = طار قورتلمق.

پاپوشجی { یا پاپوچجی. س. ۱. آیاق قابی یاپان صنعتجی. ۲. بعض عمومی محللرده خلقك پابوشلرینی بكلین آدم.

پاپوشجیلق { یا پاپوچجیلق. س. ۱. پابوش یاپمق صنعتی. ۲. عمومی بر محلده خلقك آیاق قابلرینی بكلین آدمك وظیفه‌سی.

پات { د. ۱. یاصی برشیئله اورلدقده چیقان سسی تقلید ایدر؛ پات كوت = اورمه، ضرب. ۲. آكسزین. ناكهان: پات دیه بریسی كلیویرسه.

پات { ص. یاصی، باصیق: پات بورن.

پات { س. ۱. آستر انواعندن یاصی چایر چیچكی. ۲. بوتیجك رسمنده الماس ایكنه. || سرای پاتی = بوستانی انواعندن. || فرنك پاتی = صاریسی، عین صفا. || مور پات = قاسم چیچكی.

پاتاته { یاخود پاتاتس. س. آمریقادن چیقمش معروف بر الماسی نوعی كه مواد مغذیه‌دن اولمغله، بغدای اولمیان شمال جهتلرنده اتمك یرینی طوتار.

پاتاقلامق { فت. ۱. پات كوت دیه دوكمك. ضرب ایتمك. ۲. عجله ایله واوستندن سوپورمك: شو اوطه‌یی پاتاقلایك.

پاتر { پاتردامق. با: پاتیر وسائره.

پاترونه { یاخود بطرونه. س. (ایتا.) بحـ. بحریه ارکاننك ایكنجیسنه، بحریه فریقنه وویس آمیراله وقتیله ویریلن عنواندر.

پاتره { مه. چاتره پاتره = برلسانی ایی سویله‌یه‌میوب یالان یاكایش سویلمه: تركجه چاتره پاتره سویلیور.

پاتریسه { س. ع. غابیه وپاپافنغو چبوقلرینك چارمیخ خلاطی.

پاتسقه { س. (فر. باتسته Batiste دن غلـ.) آوروپا كاری اینجه ودوزكون بیاض بز.

پاتقه { ص. بورنی یاصی وباصیق اولان، پات بورن. == س. غاغاسی قاشیق شكلنده ودوكه‌سی كورك یاپیلان برجنس دكیز اوردكی.

پاتلاتمق { فت. ۱. سسله چاتلاتمق، تضییقله یاردیرمق: طالومی باصوب پاتلاتدی؛ چبانی، شیشی پاتلاتدی. ۲. آتش آلدیروب سسله طوتیشدیرمق، تضییقله هوایه آتمق: تفنك، طوپ، فشنك پاتلاتمق. ۳. یارمق، چاتلاتمق: پوتینی پاتلاتدی. ۴. چیقارمق، فیرلاتمق: كوزینی پاتلاتدی. ۵. مجـ. چوق معذب ایتمك. پك زیاده اچ صیقمق: آدمی پاتلاتیور. || كوزینی پاتلاتمق = شدیداً مجازات ایتمك.

پاتلاق { ص. ۱. پاتلامش، چاتلامش، یارلمش، چاتلاق، یاریق: پاتلاق پوتین. پاتلاق طاوول. ۲. طشره اورمش، فیرلامش، چیقندیلی: پاتلاق كوز. == س. ۱. پاتلامه، چاتلامه، یاریق، چاتلاق: پوتینك، طاوولك بر پاتلاغی واردر. ۲. بردن بره ظهور: پاتلاق ویرمك = آكسزین ظهور ایتمك، چیقیویرمك.

پاتلامق { فل. ۱. سسله چاتلامق، تضییقله یارلمق: طلوم، شیش، چبان پاتلامق. ۲. آتش آلوب سسله طوتیشمق، تضییقله هوایه آتلمق: طوپ، تفنك، فشنك پاتلامق. ۳. یارلمق، چاتلامق، شق اولمق: طاوول، پوتین پاتلادی؛ تخم، طومورجق پاتلادی. ۴. بیوك بر صیقندیدن هلاك اولمق: پاتلا، پاتلاسون. ۵. چیقمق، فیرلامق، طیشاری اوغرامق: كوزی پاتلادی: شیشه‌نك طیپه‌سی پاتلادی. ۶. مجـ. چوق صیقلمق، چوق حدت ایتمك: اوف پاتلایه جغم! ۷. چوق یـیوب ایچمك. ۸. بردن بره وآكسزین ظهور ایتمك، توپمق: بر بوره پاتلادی. || اود پاتلامق = چوق قورقمق: اودم پاتلادی. || قباق باشنه پاتلامق: مضر نتیجه كورمك، آجیسنی چكمك. || پاتلامدك یا! صبر ایت، بكله معناسیله تعزیر تعبیریدر.

پاتلامه { س. پاتلامق فعلی. با: پاتلامق.

پاتلانغیچ { س. قامشدن ویا بوكلمش كاغددن تفنك كبی پاتلار چوجق اویونجاغی. || آغز پاتلانغیجی = غیجرلی ساقز.

پاتلایش { س. پاتلامق فعلی و طرزی: بر پاتلایش پاتلادی كه. با: پاتلامق.

پاتَنته { س. [ایتا. Patenta] ۱. اصنافه اجرای صنعت ایچون وبو بابده معین اولان رسم و ویرگی‌یی ویرملری ایچون اعطا اولنان تذکره، اصناف تذکره‌سی، پاتنته اصولی. ۲. ایجاد واختراع اولنان ویا انحصار صورتیله اعمالی مرام اولنان بر ایش ایچون ویریلن برات، امتیاز. ۳. تابعیت وحمایه تذکره‌سی : فرانسز پاتنته‌سنی آلمش. ٤. سفاینه حرکت ایتدکلری یرك احوال صحیه‌سی حقنده ویریلان تذکره؛ تمیز پاتنته = خسته‌لق اولمدیغنی مبین صحیه تذکره‌سی؛ بولاشیق پاتنته = خسته‌لق اولدیغنی کوستریر صحیه تذکره‌سی.

پاتَنته‌لی { ص. بر دولت اجنبیه‌نك تابعیت وحمایه‌سی آلتنده بولندیغنی مبین تذکره‌سی اولان.

پاته‌دَق { ح. و :

پاته‌دن { ح. بردن بره، آکسزین، ناکهان : پاته‌دق، پاته‌دن برمسافر کلدی.

پاتیر { مه. کورلدیلی آیاق سسنی تقلید و تصویر ایدوب اکثریا مکرر وتأکید ایچونده «کوتور» تعبیریله برابر قوللانیلیر: پاتیر پاتیر مردیوندن ایندی؛ پاتیرکوتور اینوب چیقیورلردی.

پاتیرداتمق { فت. سسلندیرمك، کورلدی وپاتیردی ایتدیرمك : آیاقلرینی پاتیرداده‌رق یوریوردی.

پاتیردامق { فل. یورویشده کورلدی و پاتیردی ایتمك، آیاقله کورلدی ایتمك : برقاچ چوجق باشمزك اوستنده پاتیرداپوب طوریورلردی.

پاتیردی { س. ۱. خیزلی یوریمکدن حاصل اولان کورلدی، آیاق سسی : مردیوندن بر پاتیردی ایشیتدم؛ بر پاتیردی ایله ایچری کیردیلر. ۲. شماته، کورلدی : پاتیردی کوتوردی اکسیك دکلدر. ۳. قارغاشه‌لق، عربده، آشوب. || آیاق پاتیردیسی = خصمی قورقوتمق ایچون یالاندن کوستریلن صولت؛ آیاق پاتیردیسنه پاپوش براقمق = بویله ساخته بر نمایشدن قورقوب قاچمق.

پاتیردیلی { ص. کورلدیلی، شماته‌لی : پاتیردیلی برایشدر.

پاچارز { یا پچارز. ص. [«چاپارز»دن مقلوب اوده فا. «چپ وراست» دن مأخوذدر.] آرقوری. بلا : چاپارز، چاپراز.

پاچاوره { یا پچاوره. س. برشیء سیلمکه ویا ال یاقامق ایچون صیجاق شیئلری طوتمغه یارایان اسکی بز وکایم وسائره پارچه‌سی : آشجی پاچاوره‌سی. || مج. ۱. اسکی کیرلی وبورشوق اثواب وسائره. ۲. قیمتسز و اعتبارسز شیء : پاچاوره‌یه دوندرمك = کپازه ایتمك. ۳. پك متبذل فاحشه. || یاغلی پاچاوره = یانغین ایقاعیچون طوتیشدیریلوب دشمنه آتیلانی. || پاچاوره بینلی = عادی فکرلی.

پاچاوره‌جی { یا پچاوره‌جی. س. سوقاقلرده ومزبله‌لرده پاچاوره و بز وسائره پارچه‌لری طوپلایوب کاغد فابریقه‌لرینه یتیشدیرلمك اوزره صاتان آدم.

پاچوز { س. کفال انواعندن ایریجه بر نوع بالیق.

پاچه { س. ۱. [اصلی فارسی اولوب آیاق دیمك اولان «پا» نك مصغریدر.] باجاغك آلت طرفی، دیزدن آشاغیسی. ۲. شلوار و پانتالون کبی اثوابك باجاغك اوراسنه کان یری، آیاق کچه‌جك دلیکلریله اوست طرفی : پاچه‌سی بول، برتیق شلوار. ۳. قویون، کچی وصیغیرك آریجه صاتیلان دیزدن آشاغی آیاق و بالدیرلری. ٤. بوآیاقلردن یاپیلان یمك. ٥. حیوانك پاچه‌لری پوستندن یاپیلان کورك : الما، زردوا، سمور، واشاق پاچه‌سی. || پاچه کونی = دوکونك صوك کونی یعنی کردکه کیردیکی کونك ایرتسی که پاچه یمکی یدیرلمسی عادتدر. || پاچه‌لری صیغامق = حاضرلانمق؛ چاپه وارمازدن پاچه‌لری صیغامق = پك ایلریدن حاضرلانمق. || بول پاچه = قیافتسز، شاپشال. || طاوشان پاچه‌سی = بر جنس بونجه. || پاقه پاچه اولمق = بوغشمق، دوگشمك.

پاچه‌جی { س. ۱. کچی وقویون و صیغیر پاچه‌لرینی اوتولیوب کزدیره‌رك صاتان آدم. ۲. پاچه یمکی پیشیروب مخصوص دکاننده صاتان آشجی؛ پاچه‌جی دکانی.

پاخسا { س. ۱. صندیق کیرپیجی. ۲. کیرپیج دیوار.

پاد { س. پاپرا قلری صالقیم آغا. جنك كينه مشابه وچیچکی صاری بر جنس آغاج، یبانی سنامکی.

پاداش { س. فا. مکافات، اجر. == ص. تر. آیاقداش، یولداش.

پادزهر { س. فا. زهره قارشی ایچیلن علاج، آغونك تأثیرینی امحا ایدن شیء، دافع السم.

پادشاه { س. فا. حکمدارلر حکمداری، بیوك حکمدار: پادشاه آل عثمان.

پادشاهانه { ص. فا. پادشاهه لایق وسزا اولان: پادشاهانه بر سرای. == ح. پادشاهه لایق بر صورتله: پادشاهانه معامله ایتدی.

پادشاهلق { س. پادشاه عنوان و صفتی: قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری قرق سکز سنه پادشاهلق ایتدی.

پادشاهی { ص. فا. پادشاهه منسوب ومتعلق: فرمان پادشاهی. == س. فا. پادشاهلق، حکمدارلق: قانونی سلطان سلیمان خان قرق سکز سنه اجرای پادشاهی ایتدی. ن.

پادشه { س. فا. با: پادشاه.

پار { مه. پارلامغی تصویر ایدر: پارپار پارلایوردی. پاریل پاریل دخی دینلیر.

پارایت { س. [یتا.] بر کمی سپرلکی، کوپشته سی.

پاراتونر { س. [فر. Paraton-nerre] سپر صاعقه.

پاراغراف { س [یو. Παρά - γραφος دن مأخوذ فر. Paragraphe دن]

بند باشنه قونیلان (§) اشارتی، « بند » دیمك اولادر.

پاراکت { س. [یتا.] کیننك حرکتی درجه سنی تعیینه مخصوص آلت که مقره یه مربوط بر ایپك اوجنه باغلانمش بر تخته پارچه سندن عبارت اولوب، کمی یوروركن تخته یی دکیزه براقیرلر، و بر وقت معینده مقره دن چوزیلن ایپك طولیله کیننك سرعت حرکتی درجه سنی تعیین ایدرلر. || پاراکت اولته سی = متعدد ایکنه لی اوزون بر اولته.

پاراوان { س. [فر. Paravent] قپونك خارجنه ویا داخلنه وضع اولنان قاتلانیر منقول تخته پرده که رنکلی کاغد یاخود قماش قابلی چرچیوه لردن مرکبدر.

پارپول { س. قودوز حیوان. [آ. ناطولیده قوللانیلیور.]

پارپوالامق { فتـ. اوقونمش صو ایله قودوزه افسون یاپمق.

پارپه { س. قالقان یاوریسی (بالیق).

پارچه { س. [فا. « پاره » دن] پاره، قطعه، شقه، بولوك: اتمك پارچه سی؛ بز، کاغد پارچه سی. || مجـ. اهمیتسز وعادی شخص: کاتب پارچه سی؛ اصناف پارچه سی. || بر پارچه = ۱. بر قطعه، بر بولوك؛ بر پارچه کاغد. ۲. آز مقدار، آز شیء، برآز، جزئی: بر پارچه صو، بر پارچه یمك. ۳. آز وقت، برآز: بر پارچه بکله یك؛ بر پارچه کزه جکم. ۴. آزیجق، جزئیجه: بر پارچه کیفسزم؛ بر پارچه صیقلدم. [غیر جسمانی و قطعه لره نا قابل تقسیم شیئلرده استعمالی نابجلی وعامیانه در.] || پارچه پارچه، بیك پارچه = بر چوق قطعه لره منقسم اوله جق صورتده قیریق، ریزه ریزه: بارداق المدن دوشوب پارچه پارچه، بیك پارچه اولدی. || الماس پارچه سی = پك کوزل وپارلاق شخص: الماس پارچه سی بر چوجق. || ایی بر پارچه = ایی جنس قماش پاره.

پارچه سز { ص. اکلی اولمیان، بتون، یکپاره، اکسز.

پارچه لاتمق { فتـ. قیردیروب پاره پاره ایتدیرمك: بر اتمکی پارچه لاتدی ده کوپکلره آتدیردی.

پارچه لامق { فتـ. قیروب پارملامق، طوغرامق، پارچه پارچه ایتمك، اوفاق اوفاق کسمك: قربان اتنی پارچه لایوب طاغیتدی.

پارچه لانمق { فلـ. پارچه پارچه اولمق، طوغرانمق، اوفاق اوفاق قیرلمق ویا کسلمك: قماش اویله پارچه لاندقدن صکره نه ایشه یارار؟ || مجـ. چوق چابالیشوب چابالامق، اوته یه بری یه قوشوب چوق اوغراشمق: زواللی آدم بزه اکرام ایتمك ایچون پارچه لاندی.

پارچه لی { ص. پارچه سی اولان ویا پارچه لردن مرکب بولنان، یکپاره اولمیان، اکلی. || مجـ. طوقنه جق برشیء: بووزیکز پارچه لی دوشدی.

پاردسو { س. [فر. Pardessus] یازلق اینجه پالتو که

باشلیجه سترەیی توزدن محافظه ایچون سوقاقده کیلیر.

پاردی { س. اوکسوز. ‖ پاردی اودی = برنوع سازلق.

پارس { و پارسی. با: فارس و فارسی.

پارس { س. فا. قاپلان نوعندن ییرتیجی برحیوان.

پارسا { س. ص. فا. زاهد، عابد، متقی، اهل تقوی. لـ.

پارسال { ص. اسکی یوسکی ویپرتیق (اثواب وسائره) : پارسال بر جبه.

پارسه { س. (یتـا.) ۱. اعانه و بخشش جمعیجون کزدیریلوب حاضرونه تقدیم اولنان طبق ویا تبسی : پارسەیی کزدیرمك، طولاشدیرمق. ۲. بو صورتله جمع اولنان آقچه : پارسه طوپلامق.

پارکه { س. (فر. Parquet) اوفاق ومختلف صورده موضوع تخته پارچەلرندن مرکب مزین دوشمه.

پارل { یاخود پاریل. مه. چوق پارلامغی تصویر ایدەرك مکرر قوللانیلیر: پارل پارل پارلامق = لمعان ایتمك.

پارلاتمق { فتـ. ۱. پارلاق ایتمك، پارلاقلق ویرمك، لمعان ایتدیرمك، پارلایەجق درجەده اوغوب سیلمك ویاپیقامق، جلا ویرمك : پوتینی، تختەلری، قابجی پارلاتمق. ۲. ضیا ویرمك، ایشلداتمق، تنویرایتمك: بش موم اوطەیی کوزل پارلاتیوردی. ۳. برشیئك پارلاقلق ویا بیاضلغنی کوسترمك، پارلاق ویا بیاض برشیء ابراز وارائه ایتمك : دیشلرینی پارلاتدی؛ کدی قراکلقده کوزلرینی پارلاتدی. ٤. طوتیشدیرمق، آلولندیرمك : شو آتشی پارلاتملی. ‖ اوزنکی پارلاتمق = میدانه آتلمق، آت سورمك. ‖ کوز پارلاتمق = حدت ویا تهور ایتمك.

پارلاتوریو { س. (یتا. Parlatorio) مکالمه محلی، تحفظخانەلرده بولاشیق آدملری سویلشەجك مخصوص دائره.

پارلاق { ص. ۱. پارلایان، مجلا، مصیقل، لامع : پارلاق پوتین، تخته، قلیج. ۲. ایشیقلی، ضیادار، منور : پارلاق اوطه، هوا. ۳. شفاف، براق، صاف : پارلاق صو، جام. ٤. کوزه چاربەجق صورتده کوزل و شانلی : پارلاق بر غالبیت. ٥. نفوذلی، شانلی، معتبر، متمیز، سوزی کچر : شمدیکی حالده اك پارلاق اودر.

پارلاقلق { س. ۱. پارلامه، جلا، لمعان : پوتینك، تختەنك، قلیجك پارلاقلغی. ۲. ایشیق، ضیا، نور : صالونك پارلاقلغی درجۀ کفایەده ایدی. ۳. شفافلق، براقلق، صافیلك : صویك، جاملرك پارلاقلغی. ٤. کوزه چاربەجق صورتده حسن وجمال : بوقادینك پارلاقلغی. ٥. نفوذ، شان، اقتدار، اعتبار، تمیز : اونك پارلاقلغی چوق سورمدی.

پارلامق { فل. ۱. مجلا اولوب ضیایی چوق عکس ایتدیرمك، لمعان ایتمك : پوتینلر، تختەلر، تفنك پارلایوردی. ۲. ضیا ویرمك، ایشلدامق، نور صاچمق : موم، لامبه، کونش پارلایوردی. ۳. ضیادار ومنوراولمق: آویزەلرك کثرتندن صالون پارلایور. ٤. طوتیشمق، یانمق، مشتعل اولمق : آتش بردن بره پارلادی. ٥. نفوذ و حیثیت و اعتبار قزانمق، تمیز و تحیز ایتمك : میدانی بوش بولوب پك چابق پارلادی. ٦. بردن بره حدت ایتمك، غضب ملتهب اولمق : پك قولای پارلامق عادتیدر. ۷. (قوش) فیرلایوب اوچمق. == فتـ. آو اوزرینه (طوغان) آتمق.

پارلامنتو { س. (یتا. Parlamento) مذاکره و مکالمه محلی.

پارلامه { س. پارلامق فعلی. با : پارلامق.

پارلایش { س. پارلامق فعلی و طرزی : بر پارلایش پارلادیکه. با : پارلامق.

پارلدامق { فل. نوبت نوبت پارلامق، تشعشع و تلألؤ ایتمك، شعشعەپاش اولمق، یالابیمق : شیمشك پارلدادی.

پارلدی { س ۱. پارلدامه، شعشعه، تلألؤ، لمعان، لمعه : کونشك، پرلانتەنك پارلدیسی؛ شیمشك پارلدیسی. ۲. جلا، پارلاقلق : پوتینلرینك پارلدیسندن بللیدر.

پارله { س. (یتـا.) بحـ. ۱. بیوك بالامار مقرەسی. ۲. چوق دیللی مقره.

پارمق { س. ۱. انسانده وبعض حیواناتده ال و آیاغك

منتهاسنده انقسام ایتدیکی شعبه‌لرك بهری که انسانده بش عدد در، اصبع، بنان، انکشت: ال، آیاق پارمقلری؛ باش پارمق، شهادت پارمغی، اورته پارمق، آدسز پارمق و یوزوك پارمغی، سرچه پارمق = انسان النك بش پارمغنك اسملریدر. ۲. بر تکرلکك مرکزندن چنبرینه قدر اوزانان چبوقلرك بهری: تکرلکك ایکی پارمغی قیرلدی. ۳. پارمقلق دینلن و ایکی یا اوج یرلرندن قوشاقله باغلانمش تخته یاخود دمیر چبوقلردن مرکب اولان بولمه‌نك بهر چبوغی: بو پارمقلغك بر قاچ پارمغی دکیشدیرلمیدر. ۴. طاغ تپه‌سنك سیوریسی. ۵. مساحه وطول اولچیسنده قدمك ۱۲ و آرشینك ۲۴ جزشده برجزئی که ۱۲ خطدن عبارت عد اولنور: برقدمله یدی پارمق؛ بر آرشینله اون سکز پارمق. ۶. قویو بر مایعه باتیرلدقده برپارمغك آلدیغی مقدار: بر پارمق بال، یاغ. ۷. مج. مداخله، دخل، مشارکت: بو ایشده اونك پارمغی واردر. || آدسز پارمق = یوزوك پارمغی، بنصر. || آغزه بر پارمق بال چالمق = طاتلی ویا نافع بر شیء کوستروب آلداتمق، اطماع ایتمك، امیده دوشورمك. || آلتی پارمق = ۱. النده فضله بر پارمغی اولان یعنی پارمقلرندن بری جفت بولنان آدم. ۲. چبوقلی بر جنس قماش. ۳. پالاموت بالیغنك ایری جنسی. || اورته پارمغی = انسان النك اورته‌ده‌کی اك اوزون پارمغی، وسطی. || اون پارمغی یاقه‌سنده = دعوا وشکایت وبرینی شدیداً مسئول طوتمقدن کنایه‌در. || باش پارمق = الك آیریجه بولنان قالین وقیصه پارمغی، ابهام. || بش پارمق = ۱. آختاپود نوعندن دکیز بوجکی. ۲. چاقر دیکنی دینلن برجنس نبات. || پارمغی آغزنده = متحیر، شاشه قالمش. || پارمق اصولی = شعرك مفاعیله تطبیق اولنمیه‌رق آنجق هجالرك عددینه اعتبار اولنور بر وزنی‌که اصل ترکجه‌یه یاقیشیر وزندر. || پارمق اوجی = انمله، سرانکشت. || پارمق اوزومی = اوزون دانه‌لی برجنس اوزوم. || پارمق ایصیرمق = تعجب ایتمك، متحیر اولمق، شاشه قالمق. || پارمق حسابی = حسابی پارمقله یاپمه. || پارمق قاریشدیرمق = مداخله ایتمك. || پارمقله کوسترلمك = مشهور ومتعارف وممتاز اولمق، مشار بالبنان اولمق. || سرچه پارمق = انسان النك اك کوچك وکنارده بولنان پارمغی، خنصر. || شهادت پارمغی = باش پارمغك قارشیسنده بولنان پارمق، سبابه.

پارمقچی { ا. جیقریقچی اصنافندن پارمقلق وطرابزان پارمغی چویرن صنعتجی.

پارمقلامق { فت. ۱. پارمق طوقوندیرمق، پارمق سورمك. ۲. دورتمك، تحریك واغوا ایتمك.

پارمقلق { ا. تخته ویا دمیردن صره چبوقلردن عبارت بولمه وحائل: بالقون، پنجره، باغچه پارمقلغی.

پاروله { ا. [ایتا. Parola = سوز] عسکر نوبتچیلرینك و سائرلرینك بر برلرینی طانیمق ایچون بینلرنده متفق علیه اولان سوز. اصل ترکجه‌سی: اوران یسا.

پاره { ا. فا. ۱. پارچه، قطعه. ۲. عدد، قطعه: بش پاره طوپ؛ یکرمی پاره کمی. || پاره پاره = پارچه پارچه، قیریق، منکسر، ییرتیق پیرتیق. || هزار پاره = بیك پارچه. || یك پاره = بر پارچه‌دن عبارت، اکسز، بتون.

پاره { ا. [آنف البیان لغت فارسیه‌دن] ۱. غروشك قرقده برجزئی که وقتیله اوج آقچه‌یه منقسم ایدی. ۲. آقچه، نقد، مسکوکات. || اوفاق، بوزوق پاره = کوچك مسکوکات، اوفاقلق، بوزوقلق. || پاره ایتمك = رواجی اولمق، معتبر اولمق، قیمتی اولمق. || پاره ایله دکل = باد هوا کبی، پك اوجوز. || پاره بوزمق = بیوك سکه‌یی کوچکاره تحویل ایتمك. || پاره قیرمق = چوق پاره قزانمق. || پاره کسمك = ضرب سکه ایتمك. || پاره میدان کورمك = پشین پاره صایمق. || چیل پاره = یکی تداوله چیقمش پارلاق سکه.

پاره‌سز { ص. آقچه‌سی ومال و ثروتی اولمیان، زوکورت، مفلس.

پاره‌سزلق { ا. آقچه وثروت فقدانی، زوکورلك، پاره قیتلغی، مفلسلك.

پاره‌لاتمق { فت. [پاره‌لتمك یازمق عبثدر] پارچه‌پارچه ایتدیرمك : وقتیله مجرملری ییرتیجی حیوانلره پاره‌لاتمق عادت ایدی.

پاره‌لامق { فت. [پاره‌لمك یازمق مناسبتسزدر] ١. پارچه‌پارچه ایتمك، یارمق، افتراس ایتمك : آرسلان طاوشانی درحال پاره‌لادی. ٢. ییرتمق : اثوابنی بر آیك ایچنده پاره‌لادی. || مج. برلسانی پاره‌لامق = باشنی کوزینی یاره‌رق چاره پاتره سویلمك.

پاره‌لانمق { فط. ١. پارچه پارچه اولمق، ییرتلمق ویاقیرلمق، طاغلمق : چالیلردن اثوابمز پاره‌لاندی: بوطاش طوکمدن پاره‌لانیر. ٢. آقچه و نقد پیدا ایتمك، ثروت قزانمق. || مج. چوق چالیشوب چبالامق، فدای نفس ایتمك : مسافره اکرام ایچون پاره‌لانیرلر.

پاره‌لق { ص. ١. شوقدر پاره ایدر، شو قدر پاره قیمتنده اولان : برپاره‌لق = بر پاره دکرنده، پك اوجوز : ایکی پاره‌لق = ایکی پاره ایدر پك دکرسز وعادی : ایکی پاره‌لق بر آدم. ٢. شوقدر پاره قیمتنده سکه : بش پاره‌لق، اون پاره‌لق، یکرمی پاره‌لق.

پاره‌لی { ص. آقچه ونقدی اولان، زنکین، ثروت صاحبی : پاره‌لی آدمدر.

پازار { ا. [طوغریسی : بازار] با: بازار.

پازند { ا. فا. زردشتك اثری ومجوسیلرك کتاب مقدسی اولان « زند آوستا » نك پهلوی لساننده تفسیری.

پازوال { دیکیجیلرك دیزه کردکلری قایش.

پازواند { ا. [فا. « پاسبان » دن غل.] چارشی بکجیسی.

پازوند { ا. [فا. « بازوبند » دن غل.] قولچاق، بازوبند.

پازی { ا. یبانی پنجار، ساق (سبزه). || قره پازی = سرمق.

پاس { ا. ١. معدنلرك رطوبتدن طوتدقلری کیر، صداء، ژنك : دمیر پاسی. باقیر پاسی. ٢. معادنك غیری اجسام اوزرینه قونان وحاصل اولان کیر، وسخ : دیل پاسی. دیش پاسی. || پاس آچمق = پاسی کیدیروب تمیزلمك وجلالاندیرمق. || پاس طوتمق = پاس پیدا ایتمك، پاسلانمق. || ینیکلی پاس = معدنی ییوب دلیك دشیك ایدن پاس، قارنجه‌لنمه، معدن قارنجه‌سی.

پاس { ا. حفظ، محافظه. ز.

پاساپورت { ا. [ایتا. Passa - porte] مرورتذکره‌سی، ممالك اجنبیه‌یه کیدنلره ویریلان یول تذکره‌سی.

پاساق { ا. کیرلی وبیچیمسز اثواب.

پاساقلی { ص. کیرلی وبیچیمسز قیافتلی، چپاچول، صالقیم صاچاق.

پاسبان { ا. فا. کیجه بکجیسی، نکهبان [زبانزدی : پازواند.]

پاستاو { یاخود پاستال. ا. [مجارجه‌دن] اوجی یالدیزلی چوخه طوپی : پاستاوله بازارلق = طوپدن.

پاسته { ا. [ایتا. Pasta] خوردن مختلف شکل وترکیبده طاتلی قرابیه : بادملی، چوقولا. ته‌لی پاسته.

پاسته { ا. چرکسلره مخصوص برنوع داری ایرمیکی.

پاسته‌جی { ا. خوردن طاتلی قرابیه‌لر یاپوب صاتان آدم؛ پاسته‌جی دکانی = بویله قرابیه‌لر وطوندرمه وسائره یمکه مخصوص دکان.

پاسقالیه { ا. [ر. Πασχάλια، Πάσχα دن اوده عبرانیجه «فصح» دن] خرستیانلرك بایرامی که حضرت عیسی (عم)ك صعودی کوننه مصادفدر: کوچلك پاسقالیه = مولد عیسی (عم) کوننه مصادف بایرام. || پاسقالیه چیچکی = برجنس بودورلیلاق. || پاسقالیه یمورطه‌سی = خرستیانلرك بیوك پاسقالیه‌ده قرمزی‌یه بویادقلری یمورطه.

پاسقالیه‌لق { ص. پاسقالیه کوننه مخصوص: پاسقالیه‌لق اثواب.

پاش { ص. فا. [«پاشیدن» فعلندن سم. اولوب صفت تشکیلنه کیرر] صاچان، سرپن، طاغیدن: زرپاش = آلتون سرپن؛ کهرپاش = جواهر سرپن.

پاشا { ا. [اصلی : باش اغا. فا. « پای شاه » دن مأخوذ

اولمسی بعیددر] دولت عثمانیه‌ده وزرایه واساساً مناصب عالیهٔ سیفیه وملکیه اصحابنه ویریلن عنواندر. وقتیله بر وایکی واوچ طوغلی اوله‌رق اوچ صنفه منقسم ایدی. الیوم ملکیه‌ده: وزیر، روم ایلی بکلر بکی، میرمیران ومیرالامرا اسملریله درت؛ و عسکریه‌ده مشیرلك، فریقلك ومیرلوالق اسملریله اوچ رتبه اصحابنه ویریلیور: احمد پاشا، محمد پاشا، ناظر پاشا، والی پاشا، متصرف پاشا؛ مشیر پاشا، فریق پاشا، لوا پاشا؛ قپودان پاشا، قوماندان پاشا. || پاشا قپوسی = باب عالی.

پاشالق { س. ۱. پاشا عنوانی، حائزینه پاشا عنوانی ویریلان رتبه: فلانه پاشالق ویرلدی. ۲. بر پاشانك تحت اداره‌سنده بولنان مملکت.

پاشالی { ص. وقتیله پاشا خدمتنده بولنانلره اطلاق اولونوردی؛ پاشالی قیافتی.

پاشمق { پاشمقجی. بلا: باشمق وسائره.

پاصدیرمه { س. بلا: باصدیرمه.

پاطلیجان { س. [فا. « باتنکان » دن معرب « بادنجان » دن] خیار وقباغه مشابه مور رنکده معروف بر سبزه که یمك انواعنی احضاره یارار؛ بوستان پاطلیجانی = قالین ویووارلاق جنسی؛ کمر پاطلیجانی = اوزون ومقوس جنسی؛ فرنك، طوماته، یمورطه پاطلیجانی = دیکر انواعی؛ پاطلیجان اوتورتمه‌سی، قیزارتمه‌سی، طوله‌سی وسائره = بوسبزه‌دن یاپیلان یمك انواعی. || پاطلیجان انجیری = انجیرك ایری ومور بر جنسی. || پاطلیجان چیچکی = طاطوله، دیکن الماسی.

پاغوریه { س. [ر. Παγούρι] ینکچ انواعندن بر جنس چناغوز.

پاقته { س. ۱. سوس ایچون آتك راختلرینه وسائره شیئلره دیکیلن ویا میخلانان مختلف الشکل معدن لوحه جکی ویا باشلی چیوی، شمسه، قباره. ۲. زمین رنکنك غیری بر رنکده بیوك بنك؛ پاقته پاقته بویله بنکلرله طونانمش. ۳. بر بیوك خریطه‌یی ترکیب ایدن قطعه‌لرك بهری: یکرمی پاقته‌دن مرکب بر آناطولی خریطه‌سی نشر اولندی. ٤. دمیرجیلرك ویده بیولرینی آچجق ایچون قوللاندقلری بر جنس حدّه.

پاك { ص. فا. [تر. زبانزدی: پاق] ۱. تمیز، طاهر، مطهر: انسانك اوستی باشی پاك اولملی؛ آق پاك (پاق) = بم بیاض و تمیز. ۲. لکه‌سز، عیب ونقصاندن بری، صافی، خالص، حیله‌سز، غل وغشدن مبرا: بنم قلبم پاکدر؛ نظر پاك، خاطر پاك. ۳. مبارك، مقدس، عزیز: حجازك خاك پاکی. || پاك ایتمك = ۱. تمیزلمك، تطهیر ایتمك. ۲. بوشالتمق، تخلیه ایتمك، سیلوب سوپورمك.

پاکت { س. [فر. Paquet] برلکده باغلانمش ویا کاغده صارلمش اشیا دمتی، دسته، بوغچه: بر پاکت چوراب، سیغاره، توتون. || پاکت ایتمك = باغلایوب صارمق.

پاکدامن { ص. فا. [اتکی تمیز] ناموسلی، عفیف، اهل عفت وعصمت، معاصی و عیوبدن بری.

پاکدامنلك { س. عرض، ناموس، عفت، عصمت.

پاکلاتمق { فت. تطهیر ایتدیرمك، تمیزلتمك.

پاکلامق { فت. [« پاکلمه‌مك » استانبول شیوه‌سیدر. اناطولیده اصل زبانزدی: « پاقلامق » در.] ۱. تمیزلمك، تطهیر ایتمك: اوك هر طرفنی پاکلادی. ۲. تمیزه چیقارمق، تبرئه ایتمك: کندیسنه تعلق اولدیغندن اونی پاکلامق ایستیور. ۳. بوشالتمق، سیلوب سوپورمك، تکمیلنی آلوب کوتورمك ویا یمك: بزم بر هفته‌لق ذخیره‌مزی بر کونده پاکلادیلر. ٤. ایشنی بیتیرمك، بجرمك، اعدام ایتمك: اویله مشهور بر جانی‌یی الله یکنجه پاکلاملی.

پاکلانمق { فط. ۱. تمیزلنمك، تطهیر اولنمق: یقبالمقله پاکلانیر شی دکلدر. ۲. تبرئهٔ ذمت ایتمك، بری الذمه چیقمق. ۳. خسته‌لقدن قورتلمق، ایلشمك.

پاکلق { س. استانبول شیوه‌سنده [پاکلك دینیر.] ۱. تمیزلك، طهارت، نظافت: پاکلق حفظ صحت ایچون الزم شیئلردندر. ۲. لکه‌سزلك، عیب ونقصاندن برائت، صفوت: اونك قلبنك پاکلغنی (پاکلکنی) اعمالی شاهددر.

پاکیزه { ص. فا. ١. تمیز، طاهر، نظیف. ٢. لکه‌سز، بری، خالص، صافی: پاکیزه صفات.

پال { س. بر جنس کوکرجین.

پالا { یاخود پاله. س. [روجه ظن اولنیورسه‌ده، روملر ترکجه‌کبی قوللانیورلر. بو جهت السنه سنده مستعمل الفاظ مشترکه‌دن اولوب اساساً آرناؤدجه اولمسی ملحوظدر.] ١. یاصی قلیج انواعی: پالا چکمك = پالایی چیقارمق، اورمق، قوللانمق؛ پالا چالمق = بوشنه یورلمق. ٢. کورکك یاصی یری واو شکلده یاصی بعض آلتلر: پالا صاللامق = تك کورك اوینادەرق قایق یورو تمك. ٣. قلیجلامه قونان یاصی کیریش وسائر کراسته. = ص. پالا دینلن قلیج شکلنده یاصی ومقوسجه: پالا بییق.

پالاز { س. [تق. وج. یاوری و چوجق دیمك اولان «بالا» دن مشتق اولمق محتملدر.] صو قوشلریله کوکرجین کبی دیکر بعض طیورك پیلیجی: قاز، اوردك، کوکرجین هندی پالازی. = ص. سمیز، یاغلی، بومبول. || قوش پالازی = اکثریا چوجقلره مسلط اولوب نفس یولنی طیقامقله کلیتله هلاکلرینه سبب اولان مستولی بر بوغاز شیشی مرضی، که اخیراً فرانسه‌ده دوقتور (رو) طرفندن آشی ایله چاره‌سی بولنه‌رق هر سنه ملیونلرجه اطفالك حیاتی قورتارلمشدر. [فر. Diphthérie].

پالازلامق { فط. (طیور یاوریسی) سمیرمك، سمن پیدا ایتمك.

پالاستوره { س. [یتا.] ١. طولی طربی سوکوب تمیزلمکه قوللانیلان بجاوره‌لی ویا بورغیلی صیریق. ٢. طوپك بو. ار لاغنه قونیلان صیق، کله صیقیسی.

پالاسقه { یا پلاسقه. س. [مجارجه‌دن] ١. فشنکلك، فشنكك وضعنه مخصوص کومش ونونجه‌دن یاخود کاوساله‌دن محفظه که قایشله آرقوری آصیلیر ویا بله باغلانیر. ٢. سواری چانطه‌سی. ٣. طوب خرتوجی قونیلان چانطه.

پالاسقه‌لی { ص. س. آنفاً بیان اولنان فشنکلك ویا چانطه‌یی حامل سواری ویا پیاده نفر ویا چاوشی.

پالالق { س. یاصیلغنه و قلیجلامه وضعیت: کیریشلری پالالغنه قومق.

پالامار { س. [یتا.] کیلری قره‌یه باغلامقده ویا زنجیر یرینه لنکره ربط ایتمکده مستعمل قالین خلاط. || پالامار کوزی = کمینك باشنده وقیچنده پالامار چکمکه مخصوص دمیر بیلزیکلی دلیك. || مج. پالاماری قوپارمق = صاوشمق.

پالاموت { یاخود پالاموط. س. [بلکه عر. «بلوط» دن. آخرنده‌کی « ت » حرکه‌لنجه « د » تبدیل اولنور.] ١. بر جنس میشه ایله سائر بعض آغاجلرك ویردکاری یمش که کستانه قبیلندن وآجیجه اولوب کاوساله اعمالنده قوللانیلیر. ٢. بو میوه‌نك دباغتده مستعمل قبوغی. ٣. بو میوه‌یی ویرن میشه جنسی: پالاموت آغاجی.

پالامود { یاخود پالاموط. س. [ر. Παλαμύδ] ایریجه معروف بر نوع بالیق که مبذول اولوب اتی قباجه وغیر مقبولدر. بر جنسی: چنگانه پلامودی؛ بوجکی: طوریق؛ دها بیوکی: آلتی پارمق؛ بطالی: زندان دلن، بچوطه. آلتی پارمقك طوزلیسنه‌ده لاکرده دیرلر.

پالان { س. [فارسیده سمر دیمکدر.] اکثریا بینك مرکب واستره وبعضاً آته اوریلان قاشسز ویومشاق اکلی بر نوع اکر: مرکبه پالان اورمق.

پالاندوز { س. فا. پالان دیکن ویاپان. [اصل فارسیده سمرجی دیمکدر.]

پالاندیز { س. زانق طاشی، چشمه‌نك موصلق طاشی.

پالانقو { س. [یتا.] بح. کیلرده آغر یوك قالدیرمق ایچون خلاطی بربرینك ایچندن کچیرلمش چوق دیللی چفته‌مقره.

پالانقه { س. [مجارجه‌دن] ١. آغاج وطوپراقله یاپلمش وخندق چویرلمش حصارجق. ٢. بویله بر حصارله محاط واروش.

پالاوره { س. [یتا.] بح. حرب کمیسنك طوب انبارینك اوستنده وکوکرته‌نك آلتنده‌کی ایکنجی قات. || پالاوره‌جی = اویدیرمه شیلر سویلین، آتوب طوتان.

پالتو { یاخود بالطو. ـ. [فر. Paletot] اوستدن کیلن قیش لباسی.

پالدم { ـ. [فا. پاردم = قویروق آلتی] اگر قوزغونی که آتك قویروغی آلتندن کچیریلوب اکری آرقه‌دن ربط ایدر.

پالطو { ـ. با: پالتو.

پالوده { ـ. فا. [تر. زبانزدی: پالوزه] نشسته وشکرله یاپیلوب صوثوق ینن پلته.

پالوزه { ـ. با: پالوده.

پالهنك { ـ. فا. [اصلی: پالا. هنك] آتله قوللانیلان وآته چکدیریلن برجنس بیوك کمند.

پالی { ـ. هندستانك دکن قطعه. سنده وسرندیب جزیره. سنده تکلم اولنور بر لساندر، که هندك السنهٔ جدیده‌سی میاننده (سانسکری) لسان قدیم ادیسنه اك زیاده مناسبت و مشابهتی اولوب، (بودا) مذهبنك کتابلری‌ده بولساننده محرر بو. لنمغله، بو مذهبه تابع اولانلرك لسان مقدسی عد اولنور.

پالیوش { ـ. [بلکه اصلی: بالا. شیش] قیصه وایکی طرفی کسکین طوغری قلیج ویا شیش، قصاطوره.

پامال { ـ. ص. فا. با: پایمال.

پاموق { وپاموق. [اصلی: فا. «پنبه» دن «پنبق» ویا «پنبوق».] با: پنبوق.

پانایر { یاخود پنایر. ـ. [یو. Πανηγύριον] سنه‌ده بر ویا ایکی اوچ دفعه بر محل مخصوصده قوریلوب برقاچ کون دوام ایدن بیوك بازار: اوزونجه اووه، سلیوری، بالیکسری پانایری. — لسان یونانیده معنای لغویسی مجمع واجتماع اولوب، اساساً بت وبتخانه زیا. رتندن عبارت اولدیغی حالده، زواره تجارت دخی مساغ اولدیغندن، کیده‌رك صرف تجارت اجتماعلرینه یعنی بازارلره تخصیص ایدلمشدر. اسکی یونا. نیلرك پانایر اصولی عینیله قبل‌الاسلام عربلرده دخی جاری ایدی.

پانبوق { ـ. با: پنبوق.

پانتالون { یاخود پانطالون. ـ. [فر. Pantalon] آلا. فرانغه قیافتده طار وایکی باجاغنك بهری یوقاری‌یه قدر آیری دوز کسوه. [فرنکلر ایچ طونه. ده وعلی‌الاطلاق بلدن آشاغیسنی اورتن لباسه بونامی ویررلر.]

پانجار { یاخود پنجار. ـ. ترشیسی یاپیلان وعصاره‌سی شکر اعمالنه یارایان ایچی پك قرمزی معروف سبزه، سلق. — اصل ترکجه‌سی «چوغندر» یاخود «چوکوندور» اولوب، بو لغت ایرانیلر طرفندن دخی قبول ایله، فارسیده «چغندر» و «چکندر» دینیر. || قزیللقدن‌ده کنایه او. لور: پانجار کسلمك = پك زیاده قیزارمق؛ ومج. پك زیاده محجوب اولمق.

پانجور { یاخود پنجور. ـ. [فر. Abat-jour دن غل.] طرز جدید اوزره پنجره‌قفسی‌که آچیلیر قپانیر افقی طار تخته‌لردن مرکب اولوب، قفس خدمتنی کوردکدن بشقه، اوطه‌نك ضیا. سنی‌ده ایجابنه‌کوره تنقیص ایدر ویا بتون قرا کلق یاپار.

پانجورلی { ص. پانجوری یعنی طرز جدید اوزره قفسی اولان (پنجره، او).

پاندومیمه { یاخود پانتومیمه. ـ. [یو. Παντόμιμος] — فرانسزجه‌یه تقلیداً «پاندومیم» دیمك کولنج برمقلدلکدر. زیرا فرانسزلر دخی بولغتك وامثالنك آخرنده‌کی صاغر e یی بسبتون مسکوت براقیوب، اوستنده‌کی حرفله برهجا تشکیل ایده‌جك صورتده تلفظ ایدرلر.] لاقر. دیسز ویالکز اشارتلرله اوینا. نیلان مضحکه ویامضحوکه: پاندو. میمه‌یه کیتمك؛ پاندومیمه‌سیر ایتمك. || مج. پاندومیمه اوینامق = لسان بیلمه‌مکدن هپ اشارتلرله افادهٔ مرام ایتمك.

پانزهر { ـ. [فا. «پادزهر» دن غل.] با: پادزهر.

پانطالون { ـ. و:

پانطولون { ـ. با: پانتالون.

پانطومیمه { ـ. با: پاندومیمه.

پانهاده { ص. فا. [پا = آیاق. نهاده = قومش] آیاق قومش، آیاق باصمش، داخل، وارد، واصل: پانهادهٔ میدان امتحان اولدی. لـ.

پانیه { ـ. [یتا.] بح. قایق باغلا. یه‌جق قیج ایپی.

پای { س. ۱. حصه، نصیب، بهره، قسمت. ۲. قسم، بولوك، پارچه، سهم : بونی بش پای یاپك. ۳. مج. تکدیر، تعزیر. || پای ایتمك = بولشمك، مقاسمه ایتمك. || پای بیچمك = قیاس ، مقایسه ایتمك: کندیندن پای بیچمك = قیاس نفس ایتمك. || دیکیش پایی = بیچیلن اثوابدن دیکیشه کیرمك؛ اوزره فضله براغیلان قماش. || پای ویرمك = چوجق ابوینه قارشو غیرمناسب سوزسویلمك.

پای { یاخود پا. س. فا. با : پا.

پایان { س. فا. ۱. صوك، آخر، نهایت، انجام، غایه : بوایش پایانه ایردی. ۲. اوج، کنار : ساحهٔ سمانك پایانی یوقدر. || بی پایان = صوکسز.

پای انداز { ص. فا. [پای = آیاق . انداختن = آتمق] آیاق آتان، آیاق آتمش، آیاق باصمش: میدان حربه پای انداز شجاعت اولدی. == س. بربیوك ذاتك ممری اوزرینه دوشنن چوخه وقطیفه وساٸره.

پایانسز { ص. ۱. صوکسز، نهایتسز، بیپایان، توکنمز. ۲. اوجسز، کنارسز، نامتناهی.

پایبند { س. فا. [پای = آیاق . بستن = باغلامق. — تر. زبانزدی : پایواند] آت وساٸر حیوانلرك یورومه‌لرینی منع ایچون ایکی ویا چفت اوله‌رق درت آیاغنه آتیلان باغ.

پایتاق { ص. اکری باجاقلی، احنف. == س. [فا. پیاده‌دن معرب « بیداق » دن] سطرنجك پیاده طاشی. || پایتاق یولی = یکچی یولی، پاتیقه.

پایتخت { س. فا. بر دولتك حکمدارینك اقامت ایتدیکی شهر، کرسیٔ حکومت، مقر حکمدار، مرکز سلطنت، دار الخلافه : دولت عثمانیه‌نك پایتختی استانبولدر.

پایدار { ص. فا. [پای = آیاق . داشتن = طوتمق] ثابت، قائم، ایجه یرلشمش، سورکلی.

پایدارلق { س. ثبات، قیام، یرلشمه، سورکلیلك.

پایدوس { س. [یو. Παύω = تعطیل ایتمك] ۱. موقت تعطیل، استراحت: پایدوس ایتمك = موقت تعطیل ایتمك؛ پایدوس وقتی = ایشك تعطیل ایدلدیکی زمان، استراحت ساعتی. ۲. بعض عوارضدن طولایی یاپی و ساٸره ایشلرینك تعطیل اولنمسی : پاره‌سی توکندیکیچون یاپی یی پایدوس ایتمکه مجبور اولدی. == حد. رنجبرلره تعطیل واستراحت وقتنی اعلان ایچون رنجبر باشی طرفندن یوکسك سسله ایدیلان اخطار : پایدوس !

پایدوسجی { س. یاپیلرده و ساٸر چوق عمله چالیشدیریلان یرلرده بونلرك استراحت وقتلرینی یوکسك سسله اعلان ایدن رنجبر.

پایزن { س. [فا. پای = آیاق . زدن = اورمق] آیاغنه پرانغه اورلمش جانی. || پایزن قیافتلی = پژمرده وقورقونج قیافتلی.

پایلاتمق { فتـ. تکدیر و تعزیر ایتدیرمك : بن چوجقلری کیمسه‌یه پایلاتمام.

پایلاشدیرمق { فتـ. بولدیرمك، مقاسمه ایتدیرمك : باشلری آلدقلری چاپولی پایلاشدیرمق ایستمیوردی.

پایلاشمق { فشـ. بولشمك، مقاسمه ایتمك: چالدقلری اموالی بینلرنده پایلاشمغه وقت بوله مامشلردی.

پایلامق { فتـ. ۱. پای وحصه ویرمك. ۲. پاینی و مستحق اولدیغی جوابی ویرمك. ۳. تکدیر وتعزیر ایتمك، آزارلامق.

پایمال { یاخود پامال. س. فا. [پای = آیاق . مالیدن = سورمك] آیاق آلتنه آلمه، چیکنمه : پایمال ایتمك = آیاق آلتنه آلوب چیکنمك؛ ومج. رعایت ایتمه‌مك، خوار قوللانمق. == ص. آیاق آلتنه آلنوب چیکنمش؛ مج. محقر، خوار وذلیل.

پاینده { ص. فا. ثابت، برقرار، دواملی : دولت واقبالی پاینده اولسون. == س. تر. دستك، طیاق، یرندن اوینامش بر شیئك دوشمه‌مسی ایچون قونیلان طیاق : پاینده اورمق.

پایواند { س. [فا. پایبند دن غل.] آتك آیاغنه اوریلان باغ، کوستك.

پایه { س. فا. ۱. رتبه، مرتبه، جاه و منصب درجه‌سی. ۲. طریق علمی اصحابنه ویریلن رتبه : آناطولی، روم ایلی پایه‌سی؛ حرمین پایه‌سی؛ ازمیر پایهٔ مجردی.

پایه‌لی { ص. بر رتبهٔ علمیه‌سی اولان : حرمین پایه‌لی = حرمین پایه‌سی حائز.

پپغان { س. با : پاباغان.

پپگی { ص. با: پپه.

پپگیلمك { فل. ككه‌لمك، تلاشله لاقردی‌یی ككه‌لیوب سویلیه‌مه‌مك.

پپه { ص. دیلی طوتوق، کلمه‌لری سویلیه‌میوب ایلك حرفلرینی تکرر ایتدیرن، الکنت لسانی اولان. (اصل «پ» حرفنی تکرر ایتدیرنلر حقنده موضوع اولوب، بعده تعمیم اولنمشدر. «ككه» لغتی‌ده اساساً «ك» حرفنی تکرر ایتدیرنلر ایچون موضوعدر. بعد التعمیم ككمه پپه‌دن دها قوتلیدر.)

پپه‌لك { وپپگیلك. س. دیل طوتقلغی، لکنت لسان، ككمه‌لك.

پپه‌لمك { فل. پپه‌لکله سویلمك، الکنت لسانله تکلم ایتمك.

پت { یاخود پیت. مه. خفیف و یاواش سسی تصویر وتقلید ایدر، ومکرر یاخود چیت اداتیله برابر قوللانیلیر: پت پت یورویه‌رك کلدی؛ چیت پیت یوق = هیچ سس صدا وکورلدی یوقدر.

پتالوشقه { س. [مجارجه ویا اسلاوجه اولسه کرکدر] ظالغیج فشنك.

پتالیه { س. ١. قوشبازلرك قوشلری جلب ایچون ایپله باغلایوب اوتدیردکاری چیفرتغان. ٢. چرنیق دینلن طالیان قایغنك آنجق بر آدم بینه جك قدر کوچکی.

پتاوی { س. باتاویه جزیره‌سندن کلن برجنس آغاج قاونی.

پتر { یاخود پیتیر. مه. خفیف و سرعتلی حرکتی تصویر و تقلید ایده‌رك، مکرر اوله‌رق قوللانیلیر: پتر پتر یوریوردی. || پترپتر یوریمك = نازك اندام برقادینك سبکروانه یورویشی.

پتراق { یاخود پوتراق. با: بوتراق.

پترداتمق { فت. پتردی ایتدیرمك: شو کاغدلری پترداتمه‌یك.

پتردامق { فل. پتردی ایتمك، خفیف سسله اینجه کورلدی ایتمك: یاپراقلر روزکاردن پتردایوب طوریوردی.

پتردی { س. خفیف کورلدی، اینجه پاتردی: یاپراقلرك پتردیسی.

پتك { س. ١. آریلرك یووه‌سی حکمنده اولان آلتی کوشه‌لی موم تکرلکی، بالی آلنمش کومج. ٢. بوشکلده مختلف شیئلر قطعه‌سی، تکرلك: بر پتك آفیون.

پتل { س. هند جهتلرنده دیش و طوداقلرینی قزارتمق ایچون چیکنندکاری بر نبات، تنبول. [فر. Bétel]

پتیر { س. [فا. پتکیردن] قیلدن الك.

پچته { س. [یتا.] یمك خاولیسی، مقرمه، کوچك پیشکیر.

پچوطه { س. بالاموط بالیغنك ایری جنسی.

پچه { س. قادینلرك سوقاقده یوزه اورتدکاری قفس کبی سیرك اورتی، طوتوق، نقاب، لثام، برقع.

پچه { س. فا. ج: بچگان. ١. یاوری، انسان وحیوان یاوریسی، کوچکی. ٢. چوجق، اوغلان، غلام. || مغ بچه = مجوسی چوجغی، میخانه‌جی چراغی، دلبر. عم.

پخته { ص. فا. ١. پیشمش، پیشکین. ٢. مج. تجربه‌لی، کارآزموده. || ناپخته = خام، تجربه‌سز.

پختی { س. [فا. «پخته»دن] قویولاشمش مایع: قان‌پختیسی. || دکیز پختیسی = نجم بحری دینلن شفاف بر حیوان بحری.

پختیلاتمق { فت. و.

پختیلاشدیرمق { فت. (قان و سوت کبی بر مایعی) قویولاشدیرمق، پختی حالنه قویمق.

پختیلاشمق { فط. و:

پختیلانمق { فط. (مایع) قویولاشمق، طوکمق، پختی حالنه کلمك: قان پك چابق پختیلانیر.

پختیلانمه { س. قویولاشمه، طوکمه: قانك پختیلانمه‌سی.

پداوره { س. [ر. Πέταυρον] ١. کرمیت آلتنه چاتی اورتیسی یاپیلان اینجه تخته. ٢. قوطیجیلرك قوللاندقلری اینجه چام تخته‌سیکه قولای بوکیلیر.

پدر { س. فا. آتا، بابا، اب، والد: پدر بك، افندی، پاشا (= پدرکز)؛ پدر مرحوم؛ پدر بزرکوار، پدر عالیقدر. || بیوك پدر = بیوك بابا، جد. || قائن پدر = قاین آتا، زوجیندن بهرینه نسبةً دیکرینك پدری.

پدرانه { ص. فا. بابایه یاقیشیر، بابایه لایق و مناسب:

بر طـور پدرانه ایله؛ شفقت پدرانه‌سنی کوستردی. = ح. بابایه یاقیشیر صورتده، باباکبی: کندیسنه پدرانه نصیحت ویردی؛ طلبه‌سنه پدرانه معامله ایدیور.

پدرلك { س. آتالق، بابالق، ابوت: او آدم بکا پدرلك ایتمشدر.

پدرود { س. فا. وداعلاشمه: بدرود ایتمك = وداعلاشمق. ن.

پذیر { ص. فا. [«پذیرفتن» فـاندن سمعه. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] ١. قبول ایدن، آلان، بولان: ختام‌پذیر = ختـام قبول ایدن، ختـام بولان. ٢. قبول ایده‌بیلیر، مستعد: اصلاح‌پذیر = اصلاحی ممکن؛ تربیه‌پذیر = تربیه‌یه مستعد، قابل تربیه.

پذیرا { ص. فا. قبول ایدن، قابل: پذیرای ختام اولمق = ختام بولمق.

پر { مه. اوچمغی یاخـود سرعتله دونمکی ویا یانمغی تصـویر و تقلید ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر: پر پر اوچمق؛ پر پر یانمق؛ پر پر ایدوب اوچه‌ماز.

پر { س. فا. قناد، جناح. اکثریا مرادفی اولان «بال» ایله برلکده قوللانیلیر: پروبالی دوکلمش برقوش. = ص. فا. اوچان، اوچیجی، طایر: شب پر = کیجه اوچان. ن.

پر { ص. فا. طولی، مملو. ن. — مرکب صفتلر یعـنی وصف ترکیبلر تشکیل ایدوب طولیلق وکثرت بیـان ایدر: پرخون = قان ایله طولی؛ پرغضب = غضبی زیاده؛ پرعناد = عنـادی چوق.

پراتیقه { س. سفائنـه قرانتنه‌دن ویریلن تذکره‌که کیتدیکی یره اونی ابراز ایتمدکجه یولجی و حموله چیقاروب آله‌ماز.

پراچوول { س. [ایتا.] ١. دینکل اوستنده اولمیان اسمه آرابه. ٢. کمی اکریسی دینان برنوع سفینه.

پرازوانه { س. قلیچ وبیچـاق و سائره‌نك قبضه ایچنه کیرن قسمی.

پراصه { س. [ر.] معروف سبزه، کراث، کندنه. ‖ یبان پراصـه‌سی = پنبوق اوتی دخی دینان بر جنس نبات. ‖ بر پراصه‌سی = حشیشة الکلاب دینان برجنس نبات.

پراکنده { ص. مجموع و منتظم اولمیان وبربرده بولنمیان، طاغنیق، طاره‌مه طاغین، متفرق، پریشان.

پرامه { بارومه. س. [ر.] ایکی‌کورکلی یعنی برچفته‌لی آغر قایق.

پران { ص. فا. اوچیجی، طایر.

پرانقه { س. [یتـا.] ١. وقنیله زندانده مجرمك آیاغنه اوریلان کوتوك تومروق. ٢. مجرملرك آیاغنه اوریلان زنجیرلی حلقـه: پرانقـه‌یه اورمق. ٣. پرانقه‌یه اورلمق جزاسی، کورك جزاسی: پرانقه‌یه محکوم.

پرانقه‌بند { ص. فا. پرانقه‌یه اورلمش، پرانقه‌لی.

پرانقه‌لی { ص. پرانقه‌یه اورلمش، آیاغنده‌پرانقه اولان.

پرپی { س. ییلان صوقه‌سنه علاج ظن اولنان برجنس معدن کوموری، ییلان طاشی. قورت بوغان و امثالنه‌ده دیرلر.

پرپیت { ص. اسکی پوسکی، قوراده. = س. آتقره‌نك بیاغی شایاغی.

پرت { س. پره‌لنمه. ‖ پرت مرت = پره‌لنمش.

پرتاب { س. فا. و:

پرتاو { س. فا. ١. آتمه، صیچرامه. ٢. آتلمق ایچـون آلنان خیز وبرقاچ آدیم کریدن قوشه‌رق ایدیلان قصد: پرتاو آلمق.

پرتمك { فت. پره‌لمك، کیکه طوتمقسزین اتی اینجیتمك، بورقق.

پرتیمك { فط. پره‌لنمك، بورقلق.

پرتو { س. فا. ضیا، نور، شعاع، پارلاقلق.

پرتوافشان { ص. فا. [پرتو = ضیا. افشاندن = صاچمق] او:

پرتوانداز { ص. فا. [پرتو = ضیا. انداختن = آتمق] ضیا ونور نشر ایدن، ضیادار، منیر.

پرتوسوز { س. فا. [پرتو = ضیا. سوختن = یاقمق. — تر. زبانزدی: پرتاوسز] کونشه طوتلدقده شعاعلری برنقطه‌یه جمع ایتمکله آلتنه کلن شیئی یاقان جام‌که اشیایی نظرده بیوتمکله کوچك یازیلره ومطبوع خریطه وکتابلره باقمغه یارار. [فر. Loupe]

پرتی { س. اسکی اشیا، ملبوسات ویتـاق و سـائر ملازمه اسکیسی؛ پرتیبی قالدیرمق =

اشیایی طوپلایوب طاشیمق، کوچ ایتمک، قاچمق. || پری پرتی [وغا: پلی پرتی] = اسکی پوسکی اشیا. || خرتی پرتی = ایشه یارا. ماز اسکی پوسکی شیئلر.

پرتیق { ص. اسکی ویرتیق، فرسوده. پارچه پارچه: پرتیق پرتیق.

پرچم { س. ۱. وقتیله باشلرینی تراش ایدنلرک تپه ده براقدقلری صاچ. ۲. حیوانانک اکسه‌لری صیرتنده بیتوب اوزانان وقالین قیللردن عبارت اولان صاچلری، یله: آت، آرسلان پرچمی. || جوان پرچم = قندیل چیچکی انواعندن برچیچک، حشیشة الرئة. || دکیز پرچمی = تک قبوقلی برنوع دکیز بوجکی.

پرچین { س. ۱. چیوینک اوبر طرفه چیقان اوجنک یاصیلاندیرلمسیله ویا ویده‌لی چیوینک آرقه‌سنه صمون کچیرلمکله صاغلاملاشدیرلمسی: پرچین ایتمک. ۲. مج. علی الاطلاق تحکیم وتقویه، صاغلاملاشدیرمه. || سر چین پرچین = محکم صورتده میخلانمش ویا باغلانمش.

پرچینلمك { فت. ۱. (چیوی‌یی) اوجنی کوت ایدوب یاصیلاندیرمقله صاغلاملاشدیرمق، پرچین ایتمک. ۲. (علی الاطلاق) صاغلاملاشدیرمق، تقویه وتحکیم ایتمک.

پرچینلی { ص. پرچین اولمش، صاغلام. == س. آت نعلنک قولاقلی اکسری.

پرخاش { س. فا. جنگ، غاوغا، نزاع، جدال.

پرخاشجو { ص. فا. غاوغا آرایان، نزاعجی.

پرداخ { س. [فا. «پرداخت»دن غل.] ۱. جلا، پارلاقلق، پارلامه: پرداخ ایتمک = پارلاتمق، جلا ویرمک. ۲. تراشدن صکره اوسترهنک آشاغیدن یوقاری‌یه سورولمسیله قیللرک اک قیصه دیبلرینک دخی آلنمسی. || پرداخ ویرمک = ۱. جلا ویرمک، پارلاتمق. ۲. مج. تکدیر وتعزیر ایتمک، پایلامق.

پرداخته { ص. فا. ۱. تنظیم وترتیب اولنمش، دوزلدلمش. ۲. مجلا، پارلاق، پرداخلی. ن.

پرداخجی { س. تخته ومعدن ویاسختیاندن معمول شیئلره جلا ویرن ایشجی.

پرداخسز { ص. [صحیحی: پرداختسز] جلاسز، جلا اولمامش، پارلادلمامش.

پرداخلامق { فت جلا ویرمک، پرداخ ایتمک، پارلاتمق.

پرداخلی { ص. پارلاق، جلالی، مجلا، پرداخ اولمش.

پرداز { ص. فا. [«پرداختن» فعلندن سمع.] دوزلدیجی، ترتیب وتنظیم ایدن، مصلحت پرداز = ایش کورن. || اصطلاح پرداز = اصطلاح پارالایان. || کار پرداز = ایران دولتی طرفندن منصوب شهبندر.

پرده { س. فا. ۱. قپو وپنجره‌یه آصیلان اورتی: پنجره، قپو پرده‌سی. ۲. بریری آیرمق وکورنمسنه مانع اولمق ایچون آصیلان چارشاف واحرام وساره: پرده چکمک. ۳. یوزه آصیلان اورتی، نقاب، پچه: یوزندن پرده‌یی قالدیردی. ٤. ایکی یری بربرندن آیران شیء، بولمه، حائل، حاجز، آرا زاری: بورن پرده‌سی. ٥. موسیقی آلتلرینک قولنده‌کی حلقه‌لرکه هر برینه پارمق طوقونجه بشقه برسس چیقار: ساز پرده‌سی؛ اوست پرده = اک یوکسک سس چیقارانی. ٦. مقام، آهنک، موسیقی سسنک حال طبیعیسی: چیقار نغمهٔ سمایه پرده پرده. ٧. مج. عرض، ناموس، عفت: اهل پرده = ناموسلی، اهل عرض. || تخته پرده = تخته‌دن اکرتی بولمه. || کوز پرده‌سی = غفلت. || پرده ییرتلمق = عرض وناموس لکه‌دار اولمق، ناموسسزلق میدانه چیقمق. || اوست پرده‌دن باشلامق: آغز بوزمق.

پرده‌جی { س. و:

پرده‌دار { س. فا. [پرده = م. داشتن = طوتمق] بربیوک ذاتک قپوسنده بکلاین وکیرمکه مأذون اولانلره پرده‌یی قالدیران قپوجی، حاجب، پرده‌جی.

پرده‌دارلق { س. پرده‌جی وقپوجی صفت وخدمتی.

پرده‌سز { ص. ۱. پرده‌سی واورتیسی اولمیان: پرده‌سز قپو، پنجره. ۲. مج. ناموسسز، عرضسز، عفتسز، حیاسز.

پرده‌سزلك { س. ناموسسزلق، حیاسزلق، عدم عفت.

پرده‌لنمك { فط. اوستنه پرده چکلمک، پرده‌لی اولمق.

پرده‌لی { ص. ۱. پرده‌سی اولان: پرده‌لی پنجره. ۲. زاد

ايله احاطه اولنمش. ٣. عرضلى، ناموسلى، عفيف، پرده‌لى قادين.

پرس { مه. تأكيد ايچون ترس لفتنه اتباعاً قوللانيلير: • ترس پرس.

پرست { ص. فا. [« پرستن » فعلندن سمعى. اولوب صفتر. تشكيله كيرر] طاپان، طاپينان، عبادت ايدن: خدا پرست= لله طاپان؛ آتش پرست= آتشه طاپان؛ بت پرست = صنمه طاپان. || مج. چوق سون، مفتون ومبتلاسى اولان، پرستش درجه‌سنده محبتى اولان: مى پرست = شرابه وعشرته دوشكون؛ اقبال پرست= نائل جاه اولمق انهماكى.

پرستار { س. ١. خدمتجى، قول، بنده. ٢. بسله، خلايق.

پرستش { س. ١. طاپينمه، طاپمه، عبادت: آنجق جناب خلاقه پرستش اولنور؛ كنديسنى پرستش درجه‌سنده سويور. ٢. فوق الحد محبت، دوشكونلك، مفتونيت: او آدم كتابلره پرستش ايديور.

پرستشكار { ص. فا. ١. طاپان، طاپينار، عبادت ايدن. ٢. پرستش درجه‌سنده سون، دوشكون، مفتون.

پرستشكارانه { ص. فا. عبادت ايدنه ويا پرستش درجه‌سنده سونه لايق وشايسته: براطاعت پرستشكارانه ايله. == ح. عبادتله ويا عبادت درجه‌سنده ومحبتله: كتابلرينه پرستشكارانه باقيور.

پرستشكارلق { س. و:

پرستشكارى { س. فا. عبادت ايتمه ويا پرستش درجه‌سنده محبت، مفتونيت، دوشكونلك.

پرسش { س. فا. [« پرسيدن » فعلندن] صورش، صورمه؛ سؤال: پرسش خاطر ايتمك = خاطر صورمق.

پرسنك { س. [فا. « پارسنك ». دن كه ترازينك اكيكنى اكمال ايچون بركوزينه قونيلان طاشدر.] مدار كلام اولمق اوزره سوز آره‌سنده مناسبتلى مناسبتسز ايراد وتكرار اولنان « افندم، افندمه سويليه‌يم، اوزاتميه‌لم » كبى تعبير: لاقردينك پرسنكى. || ديلك پرسنكى = ورد زبان.

پركار { س. فا. [تر. زبانزدى: پرگل] اولچمكه ودائره چيزمكه مخصوص آچيلير قپانير ايكى باجاقدن عبارت مهندس آلتى: پركار اورمق؛ پركارله اولچمك، چيزمك. || مج. باجاق: پركارى آچيق= باجاقلرى اوزون وآديملرى بيوك؛ پركارى آچمق= باجاقلرينى آچوب بيوك آديملر آته‌رق چابق يوريمك.

پركارلامق { فت. پركارله اولچمك ويا چيزمك. || مج. تاصارلامق، ترتيب وتخمين ايتمك.

پرگال { ياخود پرگل. با: پركار.

پرگاله { س. فا. پارچه، پاره: پرگاله پرگاله = پارچه پارچه. ن.

پركاله‌باش { س. بو وارلاق تخته كيمكه مخصوص دستره.

پرگل { وپرگلمك. با: پركار، پرگارلامق.

پرگنده { س. كوچك بريق نوعى (كمى).

پركى { س. [بتا.] بيرنجى بر جنس كول باليغى. || دكيز پركيسى = بونك دكيزده ياشار بيوك جنسى.

پرلاق { س. طوغان وسائر بيرتيجى قوشلرى جلب ايدوب طوتمق ايچون قفسله طيشارى براقيلان قوش، موصطره. كوچوكنه چيفرتقان ودكنكه باغليسنه پتاليه ديرلر.

پرلامق { فل. (كوچك قوش) اوركوب اوچمق.

پرلانته { س. ياخود:

پرلانتى { س. [بتا. Brillante] چوق صفحه‌لى وپك پارلاق اعلا الماس، كوهر درخشان. == ص. پرلانتى طاشندن معمول يعنى پرلانتى طاشيله مزين: پرلانتى يوزوك، كوپه.

پرلانغيچ { س. قاميجيلاندقده اوته‌رك دونر فيرلداق، دليكلى طوپاج.

پرلانمق { فل. (قوش ياوريسى) اوچغه چباله‌مق، امكله‌مك.

پرماق { برماقلق وسائره. با: پارمق وسائره.

پرمچه { س. [بتا.] مج. اينجه‌رك خلاط، يدك خلاطى.

پرنار { س. [ر. Πρινάρι, Πρῖ-. ٧٥٩ — زبانزدى: پرنال.]

میشه آغاجی انوا عندن چالی؛ پرنار کوموری = بو چالیدن یاپیلان کومورکه اك مقبولیدر.

پرنارلق { ـــ. پرنار چالیلریله مستور یر، پرنار چا. لیلغی که اك مقبول بکجی مرعاسیدر.

پرنال { و پرناللق. با : پرنار و پرنارلق.

پرنج { ـــ. (فارسی ایله املاسی مشترك ایسه ده فارسیده (پ) و (ر) مفتوح اوقو. نور.) حبوباتدن معروف بیاض حبه که صولاق یرلرده حاصل اولوب اك زیاده انسانك بسلنمسنه مدار اولان ذخائردندر، عر. ارز، اصل ترکجه‌سی : دوگو و قبوقلیسی چلتیكدر : پرنج دانه. سی، پرنج چوربه‌سی، پرنج اونی.

پرنج { ـــ. باقیر و قالایدن مرکب صاری معدن که اوانی و ادوات اعمالنده چوق قوللا. نیلیر، تونج. == ص. بو معدندن معمول : پرنج منقال.

پرنججی { ـــ. ١. پرنج صاتان تاجر. ٢. باقیرله قالا. یدن مرکب مخلوط معدنی ایشلیوب بوندن اوانی مختلفه یاپان ودو. کن صنعتکر.

پرنده { ص. فا. اوچیجی، اوچان، طائر، طیار. ز.

پرنده { ص. چرخ کبی دونه‌رك قیلنان طاقله: پرنده آتمق = بو صورتله طاقله قیلمق. || اونك یاننده پرنده آته‌ماز = اوکا قارشی برشیء یاپه‌ماز.

پرنده باز { ـــ. فا. چرخ کبی دو. نه‌رك طاقله قیلان اویونجی.

پرنیان { ـــ. فا. بر نوع قیمتلی ایپك قماش.

پرو { ـــ. (ایتا.) یکپاره آرمودی الماسه اطلاق اولنور : پرو کوبه.

پروا { ـــ. فا. ١. قورقو، خوف : کیمسه‌دن پرواسی یوقدر. ٢. چکنمه، اجتناب، احتراز : پرواسز سویلرم. ٣. قید، تکلف، تقید، غائله : هیچ پرواسی یوقدر. || بی پروا = پرواسز، قید. سز، لاابالی.

پرواز { ـــ. فا. اوچمه، طیران، اوچش : هوالرده پرواز ایتمك. || بلندپرواز، بالاپرواز = یوکسکلرده اوچان، ومج. آتوب طوتان، پك یوکسکدن دم اوران.

پرواز { ـــ. ١. برشیئك اطرافنه میخلانان تخته‌که اکثریا یوللی واویمه‌لی اولور. ٢. آینه ولوحه کبی شیئلرك کناری، چرچیوه‌یی تشکیل ایدن قورنیش. ٣. اثواب وسجاده و سائره کنارلرینه دیکر رنکده ویا دیکر قماشدن اوله‌رق چکیلن یول.

پرواسز { ص. ١. کیمسه‌دن قورقیان واحتراز واجتناب ایتمین، جری، جسور. ٢. قیدسز، لاابالی، بی پروا. == ح. قور. قمقسزین وچکینمکسزین، قیدسز و مبالاتسز، لاابالیانه : پرواسز کیروب چیقیور.

پرواسزلق { ـــ. ١. قورقوسزلق، احترازسزلق. ٢. قیدسزلق، مبالاتسزلق.

پروانه { ـــ. فا. ١. کیجه کلبکی که ایشیغك اطرافنه دونمکی سور، کپنك. ٢. چرخ یاپراغی : واپورچرخنك برپروانه‌سی قیریق. ٣. یاپراقلی ویا یلکنلی چرخ : واپور، دکرمن پروانه‌سی.

پروتستان { ـــ. [فر. Protestant] پاپانك ریاست روحا. نیه‌سنی وعزیزلری وصنملری و ورهبانیتی طانیماز وبونلره قارشی پروتستو یعنی اقامهٔ حجت ایتمکله ظهور ایتمش برخرستیان مذهبنه تابع آدم : پروتستانلر سائر خرستیانلرك ایناندقلری شیئلرك چوغنه اینانمازلرلکن ایناندقلری شیئلرده خیلی متعصبدرلر.

پروتستانلق { ـــ. مادهٔ آنفه‌ده تعریف اولنان خرستیان مذهبی که آوروپانك شمال غربی جهتلرنده وآمریقای شمالیده منتشردر.

پروتستو { ـــ. [ایتا. Protesto] ١. مقـ. برینك منافعی علیهنده ویریلن قراری طا. نیمدیغنی رسماً بیان ایتمسی، حقوقه بغیر حق مداخله اولندیغنی ویا خلاف مقاوله برحرکت وقوعنی ادعا ایلمسی، اقامهٔ حجت : پروتستو ایتمك. ٢. بویله بر قراره قارشی ویریلن رسمی بیاننامه : پروتستوسنی ویردی. [بوایکنجی معنا ایله پروتستونامه دخی دینیر.] || پولیچه‌یی پرو. تستو ایتمك = قبول ایتمیوب رد ایلمك.

پرور { ص. فا. («پروردن» فعلندن سمعـ. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر) ١. بسلیجی، بسلین، اعاشه ایدن، نفقه ویرن : فقراپرور بر آدم. ٢. تربیه ایدن، یتیشدیرن،

تفيض وترقى ايتديرن : بنده پرور؛ معارف پرور. ٣. حائز، متصف : مراحم پرور = مرحمتى حائز، مرحمتله متصف.

پَروَردِگار { س. كافهٔ مخلوقاتى بسلين وبتيشديرن } جناب حق حضرتلرى.

پَروَرده { ص. [«پروردن» فعلندن سمف.] ١. بسلنمش، } اعاشه وتغذيه اولنان : نان و نعمتيله پرورده اولمش. ٢. تربيه اولمش، يتيشديرلمش : او فلانك پرورده سيدر.

پَروَرِش { س. فا. ١. بسليش، بسلمه، تغذيه، بسلنمه، } غذا : آرسلان آولاديغى حيوانلرك اتيله پرورش بولور. ٢. تربيه، يتيشديرمه، ترقى و تفيض : والده سنك آغوش شفقتنده پرورش بولمشدر.

پَروَرشياب { ص. فا. [پرورش = تربيه. يافتن = بولمق] تربيه كورن، تربيه اولنان : پدرينك مكتب عرفاننده پرورشياب اولمشدر.

پُروز { س. با : پوروز.

پروسيه { مخ. م. آلمانيه ممالكنك اك شمال شرق قسمى كه } اليوم بر قراللق تشكيل ايتديكى حالده، آلمانيه ايمپراطورلغنك ده مركزى اولوب، قرالى آلمانيا ايمپراطورى عنواننى دخى حائزدر.

پروسيه لى { س. ص. پروسيه اهاليسندن اولان، } پروسيان.

پُروقه { س. [فر. Perruque] اكرتى صاچ كه آوروپاده } اليوم طاس قفا اولانلر ووقتيله هركس قورايدى: پروقه قوللانمق.

پَروقه لى { ص. ١. باشنده اكرتى صاچ بولنان، اكرتى } صاچ قوللانان. ٢. تپه لى (قوش).

پَروقه كار { س. [فر. Perruquier] اصل معناسى پروقه } يعنى اكرتى صاچ ياپان وصاتان اولوب، هرايكى صنعتك بر آدم طرفندن اجراسى مناسبتيله اليوم آلافرانغه بربره اطلاق اولنور، كه ايشى تراش ايتمك وصاچ كسمكدن يعنى عادتا بربرلكدن عبارتدر. بناءً عليه بربر ديمك دها فصيحدر. || پروقه كار دكانى = آلافرانغه بربرخانه، بربردكانى.

پروقه كارلق { س. آلافرانغه بربرلك.

پرووه ١ { س. [ايتا. Prova] دنه مه، تجربه : اثوابى پرووه } ايتمك = اكرتى ديكلمش اثوابى كييوب نصل كله جكنى دنه مك؛ تفنكى پرووه ايتمك = دنه مك ايچون بوشاتمق.

پرووه ٢ { س. [ايتا. Prua] بح. كمينك باش طرفى : پرووه } ديركى، يلكنى.

پَروين { س. فا. اولكر دينلن يدى نجمك هيئت مجموعه سى، ثريا.

پره بولى { س. ١. بالدن چيقاريلان كوزل قوقولى سياه } برماده، بال مومى ياغى. ٢. آريلرك قوغانى صيوادقلرى ماده، دوال.

پَره سه { ياخود پرسه. س. حذا اليى، افقى اولچى وتسويه } آلتى : پره سه يه آلمق = حذاسنى تعيين ايتمك، افقى تسويه ايتمك. || مج. ١. حال، درجه، صره، كرته : ايش بو پره سه يه كلدكدن صكره. ٢. ملاحظه، تخمين : پره سه يه آلمق = تخمين وملاحظه ايتمك.

پِرِنس { ياخود پرنس. س. [فر. Prince] خاندان حكمدارى اعضاسندن اولانلره اوروپاده ويريلان عنواندر. نسواندن اولور ايسه (پرنسس) دنيلير.

پَرهيز { س. فا. ١. خسته لقده يمكلرك آغرلرندن اجتنابله } طبيبك تعيين ايتديكى يمكلرله قناعت ايتمه : پرهيز ايتمك؛ پرهيزى بوزمق. ٢. خرستيانلرك ايام مخصوصه ده ات وياغ كبى شيئلر يمكدن اجتنابلرى: پرهيزه كيرمك؛ بيوك پرهيز = پاسقاليه دن اولكى قرق كونلك پرهيز. ٣. مج. محرماتدن اجتناب، تقوى : او آدمك پرهيزى يوقدر؛ ديلده پرهيز = راست كلنى سويلميش، هر شيئى سويلكدن توقى؛ پرهيزى بوزمق = آغزينه كلنى سويلمك.

پَرهيزجى { ص. چوق پرهيز ايدن ياخود دائما پرهيزى } توصيه ايدن آدم.

پَرهيزكار { ص. فا. محرماتدن اتقا واجتناب ايدن، } متقى، اهل تقوى.

پَرهيزكارلق { س. محرماتدن توقى واجتناب، } تقوى.

پَرى { س. فا. جنك بك كوزل فرض اولنان بر طائفه سى } وعلى الخصوص اناثى؛ پرى كبى = بك كوزل؛ پرى پيكر = پرى صورتلى؛ پرى رخسار، پرى رو = بناغى، يوزى كوزل؛ پرى زاد = پرى زاده، كوچك پرى، كوزل طفل. || پرى علتى = پريجك دخى دينلن بر اعصاب علتى، بر نوع صرعه.

پَری { صـ. پك اسكی، پژمرده و یرتیق: پری پرتی = اسكی پوسكی شیئلر .

پَریجِك { سـ. ۱. كلید دیلی. ۲. پری علتی دخی دینلن بر نوع صرعه .

پَریشان { صـ. فا. ۱. طاغینق، طاغلمش، بجوع اولمیان، پراكنده: اوراق پریشان، زلف پریشان. ۲. منتظم و مرتب اولمیان، قاریشیق، قارمه قاریش: اوطه‌سی، كتابلری پریشان بر حالده ایدی. ۳. مكدر، مغموم، الم زده: پك پریشان .

پَریشان حال { صـ. فا. حالی غیر منتظم و المناك، آجینه‌جق حالده اولان .

پَریشانلق { سـ. و :

پَریشانی { سـ. فا. ۱. طاغینقلق، طاغلمه. ۲. عدم انتظام، ترتیبسزلك، قاریشیقلق. ۳. مغمومیت، محزونیت، الم واضطراب .

پریمادونا { سـ. [یتا.] اوپراده برنجی آقتریس .

پَژمُرده { صـ. فا. ۱. بوروشمش، بوروشوق: پژمرده كاغد. ۲. صولمش، آب وتاب وررونقی كیتمش: پژمرده چیچك. ۳. اسكی پوسكی، پیس وییرتیق: قیافتی پك پژمرده .

پَس { حر. فا. ایمدی، بو حالده، بناءً علیه. [تركان شیوه‌سنده چوق مستعمل اولوب، الیوم لسان ادبیدن مهجوردر.]

پَس { صـ. [فا. « پست » دن غل.] ۱. آلچق، آشاغی. ۲. یاواش، سسسز، یاواش سسله اولان. [صحیحی اولان پست قوللانلیلیدر.]

پَس { سـ. فا. كری، آرقه، ماوراء: پس پرده‌دن = پرده آرقه‌سندن؛ پیش و پسی صایمق = اوكنی آرقه‌سنی دوشونمك .

پَست { صـ. فا. ۱. آلچق، دون، آشاغی. ۲. یاواش، یاواش سسله سویلنیلان. ز.

پِستان { سـ. فا. مه، ثدی. ز.

پِستَر { سـ. فا. دوشك، یتاق. ز.

پَستَنگَرانی { مه. صاچه، صاچه صاپان: پستنكرانی بر طاقم سوزلر .

پَستیل { سـ. یاخود:

پَسدیل { سـ. یمش ازمه‌سنك یوفقه حالنده قوروُ دلمشی: قایسی، اریك پسدیلی. || مج. پسدیلنی چیقارمق = چوق دوكمك، شدیداً ضرب ایتمك .

پُسر { سـ. فا. ۱. اوغل، اركك اولاد. ۲. اوغلان، غلام، اركك چوجق. ز. ولـ.

پِسقوپوس { یاخود پسقپوس. سـ. [ر. Επίσκοπος] بر ایالت اهالیٔ عیسویه‌سنك امور مذهبیه‌سنه ریاست ایدن باش پاپاس، متره پولید؛ باش پسقپوس = پسقپوسك بیوكی .

پِسقوپوسخانه { سـ. پسقوپوس داٸره‌سی، قوناغی.

پِسقوپوسلق { سـ. ۱. پسقوپوس پایه‌سی و صفت ومأموریت روحانیه‌سی. ۲. بر پسقوپوسك ادارهٔ روحانیه‌سی آلتنده بولنان مملكت.

پَسك { سـ. دیش كیری، دیش پاسی .

پَسمانده { صـ. فا. ۱. كری قالمش، كریده بولنان. ۲. آرتمش، آرتق، بقیه .

پَسَند { سـ. فا. بكنمه، تقدیر، تحسین: بو ایشكزی هر كس پسند ایتدی. = صـ. فا. [صتر. تشكیلنه كیرر] ۱. بكنن، تقدیر وتحسین ایدن: خودپسند = كندینی بكنمش؛ مشكل پسند = زور بكنن، بر شی بكنمین. ۲. بكنیلن، بكنیلك: عوام پسند = عوام طرفندن بكنیلن، عوامك بكندیكی .

پَسَندانه { صـ. حـ. فا. [صتر. لرده بولنور] عوام پسندانه = عوامك بكنه‌جكی یولده اولان؛ خود پسندانه = كندینی بكنمش كبی :

پَسَنده { صـ. فا. و :

پَسَندیده { صـ. فا. بكنلمش، مقبول .

پَسوس { سـ. طوپراق قندیل كه ایچنده طوك یاغیله یزدن فتیل یاقیلیر. || طوب پسوسی = كله قیزدیردقلری كفچه.

پِسی { سـ. [اصلی: پسیك] كدی، هره، كربه. || پسی پسی = [چوجق لساننده] كدی ویا كدی یاوریسی. || پسی. اوتی، ابه پسیكی = كدی اوتی، چاتیق اوتی، ناردین بری. || پسی بالیغی = دیل بالیغنه وقالقان یاوریسنه بكزر یاصی واتی لذیذ بر جنس بالیق .

پَسین { صـ. فا. صكره‌كی، كریده‌كی، مؤخر. لـ.

پَش { سـ. [فا. « پیش » دن غل.] بعض البسه‌نك یانلرینه

علاوه اولنان مثلث الشكل پار.
چه‌لره ديرلر: انتارى پشى.

پش { ـــ. [فا. « پس » دن غا.] آرقه، آرت، عقب: پشنه دوشمك؛ پشنده طولاشمق، كزمك = آرقه‌سنده طولاشمق، تعقيب ايتمك.

پشت { ـــ. فا. آرقه، ظهر؛ پشت بر ديوار حيرت = حيرتله آرقه‌سنى ديواره طيامش، متحير.

پشتخته { ـــ. [فا. پيشتخته دن غا. كه اوك تخته سى ديمكدر.] ايش يرنده اوكه قو. نيلوب اوستى ماصه كبى قوللا. نيلان چكمجه؛ صرافلرك اوكلرينه آلوب پاره صايدقلرى آقچه تخته‌سى.

پشتمال { ـــ. [فا. « پشتمال » دن غا. كه آرقه سيله‌جك ديمكدر.] ١. بيوك خاولى، حمام خاوليسى، بيوك سيله‌جك. ٢. حمامده ويا ايش ايشلركن بله باغلانان فوطه. || پشتمال قو. شانمق = اوسته جيقمق. || پشتماللق = اعتبارلى بر دكانك مشتريسنه مقابل بر مستأجرك ديكرندن آلديغى اكراميه.

پشتمالجى { ـــ. بيوك خاولى ويا فوطه ياپان ويا صا. تان آدم.

پشرو { ـــ. [اصلى : فا. پيشرو = اوكدن كيدن] ١. مو. بسته‌لردن اول وتقسيمدن صكره چالينان نغمه : پشرو چالمق؛ سورناده پشرو اولماز = ناقص آلتله اثر تكميل كوستريله‌مز. ٢. پهلوانلرك طوتشمدن اول كسو. تلرينه اوره‌رق ياپدقلرى نمايش. || ع. بر قوغان ايچنده آتيلان متعدد مرمى، شرپنل نوعى.

پشطو { ياخود پشطوو. ـــ. [ايتا. pistola] طبانجه. || مج. پشطوى طقوز پاتلار = پك حديدالمزاجدر.

پشكش { ـــ. [اصلى : فا. پيش كش = اوكه چكيلن] هديه، تحفه، آرمغان. || پشكش چكمك = اوليه‌جق بر شيئى تكليف ايتمك: كويا مكافات ويرمك.

پشكير { ـــ. [اصلى : فا. پيش كير = اوكه طوتيلان] ١. اصل يمك يركن وقتيله بچته يرينه ديزلرك اوزرينه آلنان مشترك اوزون بز. ٢. خاولى، بچته، مقرمه.

پشم { ـــ. فا. يوك، يباغى. ا.

پشمان { پشمانلق. با : پشيمان وسائره.

پشمك { پشكين وسائره. با : پيشمك وسائره.

پشمه { ـــ. چيقريقجى دستكاهنك اوكنده اولان دميرلى ترز.

پشمينه { ص. فا. يوكدن معمول، يوك. — ـــ. يوكدن خرقه، صوف، صوفيلره مخصوص قبا وسوسز اثواب؛ پشمينه پوش = بويله اثواب كيين.

پشنك { ـــ. [فا. « پيشاونك » دن غا.] ١. قافله وكاروانك اوكنه دوشن، اوكدن كيدن آدم. ٢. كاروانك باشنه دوشوب يول آچمغه آليشيق حيوان.

پشه { ـــ. فا. سيورى سيكك. ذ.

پشه‌كار { ـــ. [اصلى : فا. پيشه. كار] اورته اويونلرنده قاوقلى ايله محاوره ايده‌رك اويونى آچان اويونجى؛ حقه‌باز پشه‌كارى = حقه‌بازله محاوره ايدن اويونجى.

پشيز { ـــ. فا. آقچه، پول. ذ.

پشيمان { ص. فا. ندامت كتير. مش، نادم، تر. ايلدم: پشيمان اولمق = ندامت كتيرمك.

پشيمانلق { ـــ. ندامت، ايلدملك: پشيمانلق فائده ايتمز؛ صوك پشيمانلق = تعميرى ناقابل برايش ايچون چكيلن فائده‌سز ندامت.

پشين { ص. [اصلى : فا. پيشين] ١. ويره‌سيه ومؤجل اولميان، معجل : پشين پاره ايله صاتمق. ٢. اوكدن واقع اولان: پشين جواب. ٣. ايشلدكجه ويريلان (اجرت وسائره): اجرتى پشيندر. ٤. ايشلمزدن وحق اولمازدن اول تأديه اولنان : او كراسنك اوچ آيلغى پشين ويريله‌جكدر. = ظرف. ح. ١. اوكدن، اولدن، ايش اولمازدن اول : بن سزه پشين سويلدم. ٢. ايشلدكجه : او اجرتى پشين آليور. ٣. ايشلمز. دن، اوكدن : اوك اوچ آيلق كراسنى پشين ايستيور. — [« پ » نك اوچ نقطه‌سى ميدا. نده طوروركن، بو لغتى عربى ظنيله «پشيناً» وجمعده «پشينات» ديمك خطاى فاحشدر.]

پشينجى { ص. پشين پاره ايله ونقداً آليش ويريش ايدن، ويره‌سيه آليش ويريش ايتمين.

پصريق { ص. طوتوق، مسكين، بجريكسز.

پطاقه { ـــ. [عر. بطاقه دن غا.] قيمت وفيأتى مبين اوله‌رق اشيا واقشه‌يه ربط ايديلن پوصله،

یاته . [فر. Étiquette]

پطریق { ـــ. [یو. Πατριάρχης] روم وارمنی كلیسالرینك بیوك رئیس روحانیسی،كه روملرك : استانبولده، قدسده، اسكندریه و آنطاكیه‌ده اوله‌رق درت اولوب، اك بیوكلری استانبول پطریقیدر؛ ارمنیلركده: استانبولده، اچمیازینده وسیسده اوله‌رق اوچ اولوب اك بیوكلری (قتوكیقوس) دینلن اچمیازینك كیدر. ارمنی قتولیكلرینك باش پسقپوسلرینه وپروتستانلرینك رئیسنه‌ده پطریق نامی ویریلیور. — تواریخ عربیه‌ده بو عنوان روم رؤسای عسكریه‌سنه ویریلیور،كه لا. Patricius دن مأخوذدر.

پطریقخانه { ـــ. بر پطریقك اداره‌خانه‌سی ومقری : روم، ارمنی، ارمنی قتولیك پطریقخانه‌سی.

پطریقلك { ـــ. پطریق صفت ومسندی. با: پطریق.

پك { ص. ۱. سرت، قاتی، صلب، درشت : بر پك ایدی. ۲. قوی، محكم، متین، صاغلام: قارنی طوق صرتی پك = ایی كیینمش. ۳. مرحمتسز، آجیماز: پك یوركلی = سختدل، سنكدل. ٤. طیانیر، جفاكش : پك جانلی. ٥. دونمز، معند، عنود : پك باشلی. ═ ح. ۱. چوق، زیاده، غایت، صفتلرك باشنه كیروب مبالغه بیان ایدر : پك ایی، پك كوزل، پك یورلدم. ۲. سرعتله، خیزله، خیزلی اوله‌رق : پك یوریمك، پك قوشمق. ۳. یوكسك سسله، بلند آوازله، باغیره‌رق : پك سویلمك. ٤. شدت وقوتله : پك اورمق. ٥. صاغلام صیقی، متانتله : پك دیكمك. || الی پك = خسیس. || پك پك = چوق چوق، نهایة النهایه : پك پك اولسه بش اون غروش ویره بیلیر.

پَكِتمَك { فت. ۱. سرتلشدیرمك. قاتیلاشدیرمق. ۲. صیقیلامق، پرچین ایتمك، تحكیم وترصین ایتمك .

پَكجه { ص. ح. ۱. زیاده‌جه، چوقچه. ۲. خیزلیجه، یوكسكجه سسله : پكجه سویلمك .

پَكسِماد { ـــ. قاتی اكمك، سفرده طیانیق وخفیف اولمق ایچون مخصوصاً چوق پیشیریلن اكمك، غالته .

پَكِشدیرمَك { فت. ۱. سرتلشدیرمك، قاتیلاشدیرمق. ۲. صاغلاملاتمق، تحكیم وتقویه ایتمك .

پَكِشمَك { فل. ۱. سرتلشمك. قاتیلاشمق. ۲. صیقلشمق، طیقانمق .

پَكلِك { ـــ. ۱. سرتلك، قاتیلق، صلابت. ۲. شدت، قوت. ۳. صاغلاملق، متانت. ٤. قبض [غل. قبضلق]، انقباض. ٥. خسیسلك، خست .

پكمز { ـــ قایناديلوب قویولاشمش ویا زیاده طات پیدا ایتمش شیره،كه طشره‌لرده شكر وبال یرینه طاتلی یمكلر اعمالنده قوللانیلیر .

پلاترینه { ـــ. كفال بالیغنك بیوك برجنسی .

پلاتینه { ـــ. [اسپانیولجه‌دن] آق آلتین،كه یكی كشف اولنمش قیمتلی برمعدندر .

پلاچقه { ـــ. [آرناودجه‌دن، اشیا دیمكدر.] چاپول، غنیمت، یغما .

پلاچقه‌جی { ـــ. چاپولجی، یغماكر .

پلاس { یاخود پالاس. مح. پلاس پاندراس = پالدیر كولدیر.

پلاس { ـــ. فا. عبا وچول كبی قبا واسكی اشیا.

پلاسپاره { ـــ. فا. عبا وچول كبی اسكی وقبا شیٔ پارچه‌سی : بو دنیاده بر پلاسپاره ایله قناعت ایتمشیدی.

پلاقه { ـــ. [یتا.] دكیز اورته‌سنده یاصی بیوك قیا. || پلاقه عیار = عیار تخته‌سی، دمیرجیلرك ساج پارچالرینی دوزلتمك ایچون قوللاندقلری مسطح چلیك.

پلاكی { ـــ. [ر.] زیتین یاغیله و صوغانله پیشمش بالیق،كه صوئوغی یعنی طوكش صالچه‌لیسی‌ده اولور: كفال پلاكیسی.

پلامار { وپلاموت، پلامود. با : پالامار وسائره.

پلان { ـــ. [فر. Plan] ۱. یاپیله‌جق بر بنا وسائره‌نك شكلی، رسمی. ۲. ترتیب، قورندی : محاربه پلانی. || مج. تدبیر.

پلانچته { ـــ. [فر. Planchette] مساحه تخته‌سی.

پلانغه { ـــ. با : پالانغه.

پلانقه { ـــ. [یتا.] بح. بیوك مقره.

پلانكته { ـــ. [یتا.] زنجیرله باغلانمش چفته كله.

پلانیه { ـــ. یاصی و اوزون ماراغوز رنده‌سی ، دمیر رنده.

پلاو { ـــ. فا. [هندجه‌دن] پرنج ویاغله پیشن معروف یمك. پرنج یرینه بورغول وقسقس

کبی شیلرك پشمشنه واتلیسنه‌ده اطلاق اولنور: بورغول پلاوی، اتلی پلاو؛ عجم پلاوی = اتله پیشیریلنی.

پلاوره { س. [يتا] با: پالاورا.

پلاپر { س. كوللرده باليـق يابمق ايچون آتيلان آغاج داللری.

پلتك { ص. دیلی ایصیره‌رق سویلر كبی و «ر»بی «ل» و «س»ی «ث» كبی تلفظ ایده‌رك سویلین، بوصورتله لكنت لسانی اولان: اوآدم پلتكدر؛ دیلی پلتكدر. = ح. بودرلو تلفظ ولكنتله: پلتك سویلیور.

پلتكلك { س. دیلی ایصیره‌رق سویلر كبی و «ر» و «س»ی «ل» و «ث» كبی تلفظ ایتمه، بوصورتله سویلینك لكنتی: دیلنده برآز پلتكلكی واردر.

پلتكلمك { فل. و:

پلتكلنمك { فل. پلتك سویلمك، پلتك كبی تلفظ ایتمك. || مج. زیاده تلاشدن دیل طولاشمق، طوغری سویلیه‌مه‌مك.

پلته { س. [فا. «پالوده»دن محرف] صو وشكر و نشسته ایله یاپیلان معروف طوكدیرمه طاتلی. || صو پلته‌سی = طاتسز شیء. = ص. مج. پك كوشك، متانتسز.

پلسنك { س. بلاد حاره‌ده بیتیشن سیاه بر بیوك آغاج كه كراسته‌سی ویاغی قوللانیلیر، بلسان؛ پلسنك یاغی.

پلنك { س. فا. قپلان.

پلیچ { س. طائوق وسائر طیورك یاوریسی: پلیچ چیقارمق = قلوچقه یاتمق. — پك تازه ولطیف شیدن دخی كنایه اولور: پلیچ كبی.

پلید { ص. فا. پیس، مردار، ملوث، ناپاك.

پلین { س. صویی دافع حما ومقوی عد اولنان آجی وكوزل رایحه‌لی برنبات كه عربیده یونانیدن استعارةً افسنطین دینلیر؛ آق، قره پلین: صوغلجان. كرید پلینی = بونباتك انواعی.

پناه { س. فا. ١. صیغنمه، التجا، تكیه. ٢. صیغینه‌جق یر، ملجأ، تكیه‌گاه: اللهدن بشقه ملجأ وپناهم یوقدر. = ص. فا. [صتر. تشكیلنه كیرر] برشیئك ملجأ و متكاسی، ركنی، عمادی، حامیسی: رسالتپناه = رسول اكرم علیه الصلوة والسلام افندمز؛ خلافتپناه = خلیفهٔ اعظم حضرتلری؛ نظارتپناه = ناظر؛ عدالتپناه = عادل.

پناهگاه { یاخود پناهگه. س. فا. صیغینه‌جق یر، ملجأ، متكا.

پناهی { ص. فا. [صتر.ده بولنور] برشیئك ركن وعماد و حامیسی اولان ذاته منسوب و متعلق: زمان سعادت نشان جناب رسالت پناهیده؛ جانب عالیٔ نظارتپناهیلرینه.

پنایر { س. [ر.] با: پانایر. — پنیری بوصورتده یازمق عبثدر.

پنبوق { یاخود پامبوق ویا پاموق. س. [فا. «پنبه»دن] بز و باصمه وسائر انواع منسوجات و ایپلیك وفتیل و سائره اعمالنه وشلته و یاصدیق كبی شیلر طولدیرمغه یارار نباتی یومشاق وخفیف بر ماده، قطن، پنبه: پنبوق بزی، ایپلیكی. || پنبوق آغاجی، اوتی = پنبوغی ویرن نبات. || پنبوق آتمق = حلاجلامق. || پنبوغنی آتمق = دیدیكلمك، صاورمق. || پنبوق ایپلیكیله باغلامق = موقت برچاره بولمق. || پنبوق بالی = بیاض بال. || پنبوق بالیغی = اتی پنیر بر جنس جامكوز. = ص. پنبوقدن معمول: پنبوق بز؛ پنبوق ایپلیك.

پنبوقجی { س. پنبوق صاتان تاجر، پنبوق تاجری.

پنبوقلی { ص. بوزیله آستاری آره‌سنده پنبوق طولدیرلمش (اثواب وسائره): پنبوقلی خرقه. = س. بو صورتله پنبوق طولدیرلمش چوجق بزی: چوجقك آیاقلرینی پنبوقلی‌یه صارمق.

پنبه { س. فا. پنبوق. ن. ولـ.

پنبه { ص. [آنف البیان لفظ فارسیدن] كل رنكنده، آچیق آل: پنبه یناق. || نوز پنبه‌سی = دها آچیغی.

پنبه‌زار { س. آلتی پنبوقله بورومجك واوستی صرف بورومجك برنوع اینجه كوملكلك بز.

پنبه‌مسی { ص. آچیق آل رنكنه چالار.

پنتافیل { س. [ر. Πεντάφυλλον] بش یاپراقلی بر جنس چیچك، بش پارمق.

پلتی { ص. خسیسلکدن پژمرده حال کزن .

پلتیلك { س. خسیسلکدن پژمرده طوران آدمك حالی، زیاده خست .

پلتیله مك { فل. خسیسلکدن پژمرده و مسکین اولمق .

پنج { عد. فا. بش، خمسه. ز.

پنجاه { عد. فا. اللی، خمسین. ز.

پنجره { س. اوطه و صفه و سائره‌نك ضیا و هوا آلمسیچون دیواره آچلمش اکثریا مستطیل الشکل دلیك که چرچیوه وجام وبارمقلق وقفس یاپانجورله محفوظدر. روزن، طاقه : پنجره‌یی آچمق، قپامق؛ پنجره‌دن باقمق.

پنجشنبه { س. فا. [تر. زبانزدی: پرشنبه] هفته‌نك بشنجی کونی، جمعه‌دن اول کی کون، یوم الخمیس : پنجشنبه کونی؛ پنجشنبه‌دن پنجشنبه‌یه .

پنجك { س. اسرانك حال وشانی وصاحبلرینك مالکیت حقنی مبین تمسك که عتقنامه ایله ابطال اولنور .

پنجکلی { ص. پنجك دینان رقیت تمسکیله صاتلمش (کوله، خلایق) : پنجکلی کوله = بندهٔ حلقه بکوش .

پنجم { ونجمین. ص. فا. بشنجی خامس. ز.

پنجه { س. فا. [پنچه غلطدر] ١. ال آیاسیله بش پارمغی هیئت مجموعه‌سی : پنجه آتمق. ٢. حیوانات مفترسه‌نك اوك آیاقلرینك پارمقلریله طیرناقلری، مخلب، چنگال : آرسلانك پنجه‌سندن قورتلق مشکلدر. ٣. مج. قوت، سطوت، صولت، تسلط : شیرلر پنجهٔ قهرمدن اولورکن لرزان. ٤. پنجه ایله اورلمش کبی بیوك لکه، بافته : یناقلری پنجه پنجه اولمش. ٥. اسکی شرق حکمدارلرینك امضا یرینه اللرینی قرمزی بویایه بولایوب کاغد اوزرینه باصمه‌لرندن حاصل اولان شکل، طغرا. || آرسلان، آیی، قورت پنجه‌سی = نبات انواعی. || ال پنجه طورمق = دیوان طورمق. || پنجه آتمق، پنجه‌یه کچیرمك = قاپمق، غصب ایتمك. || پنجهٔ آل عبا = اهل بیت جناب نبوی‌یی ترکیب ایدن بش ذات محترمه اشارت اولمق اوزره تصویر اولنان آچیق پنجه شکلی. || چاقیر پنجه = غاصب، زوربا، الندن بر شیء قورتله‌ماز، قوتلی مرتکب.

پنجه لشمك { فش. پنجه پنجه‌یه کلوب طوتیشمق، مبارزه ایتمك .

پنجه لمك { فتـ. ١. ال اوزادوب آلمق، یاقه‌لامق، غصب ایتمك، قاپمق. ٢. صیح چکمك.

پنجه‌لی { ص. ١. قوتلی، زورلی. ٢. غاصب، مسلط.

پند { س. فا. اوکوت، نصیح، نصیحت : پند ایتمك: پند ویرمك: پند پدرانه‌سنی دیکلمك.

پندار { س. فا. صانمه، ظن. ز.

پندنامه { س. فا. نصایحی حاوی کتاب ورساله ویاخود ورقه : پندنامهٔ عطار .

پنکان { س. قان فنجانی، حجامت هاونی .

پنهان { ص. فا. [«پ» نك ضمیله غلطدر] کیزلی، خفی، مخفی.

پنیال { س. [پیتا.] شیش، مج، آرناؤد شیشی .

پنیر { س. فا. پینیر. ز.

پو { حد. توکورمکی تصویر ایدر تحقیر اداتیدر، تو! توف!

پوپله { س. بعض اوردکلرك اینجه توکی که شلته و یاصدیق طولدیرمقده قوللانیلیر. = ص. بو توك ایله طولدیرلمش ویا هر نه صورتله اولورسه قبا ویومشاق (یتاق و اثره): پوپله (پوفله) یتاق.

پوپه { س. [پیتا. Poppa] ١. بح. کمینك آرقه‌سی، قیچی. ٢. کمی‌یه آرقه‌دن کلن روزکار. || پوپه سرنی = قیچ طرفنده‌کی سرنلرك بری. = ص. آرقه‌دن کلن، موافق (یل) : پوپه روزکار. = ح. موافق روزکارله روزکاری آرقه‌دن آله‌رق : کمی پوپه کیدیور .

پوت { س. ١. قیرمه، بروشوق. ٢. دیکیشده ایکی طرفدن بری زیاده کریلوب دیکری کوشك براغلمغله حاصل اولان شیش : پوت یاپمق . || پوت قیرمق = سوزی نابمحل سویلمك، مناسبتسز سوز سویلمك، ایستمیه‌رك حاضروندن برینه طوقنه‌جق برسوز سویلمك. || ایش پوت کلمك = ترس کیتمك. = ص. قیرمه‌لی، پوتلی .

پوت { س. ١. نهر معبرلرنده قوللانیلان کوچك صال.

٢. صیغیر طامنك تخته دوشمه‌سی.

پوت { س. اوچ درت تل ایپكدن بوكلمش ایپلیك.

پوت { س. [اصلی : فا. بت] با : بت.

پوتالونبه { س. [وغا : پتالامبه] هند جینیده یتیشن بر آغاجك ضمغی اولان برنوع صاری بویا، كوتالونفه. || پوتالونبه یاپراغی = طبده مستعمل یاپراق.

پوتراق { ص. زیاده پوتلی، قیرمه‌لی. — با : پتراق.

پوتره { س. [اسلاوجه‌دن] ١. روم ایلنده طاغدن طاغه تفنكله ویریلن اشارت وخبر، طاغ خبری. ٢. نفیر عام.

پوتلامق { فل. [اصلی : بوتلامق، زیرا اسكی تركجه‌ده بوته وبوداغ یاوری دیمكدر.] (دیشی دوه) طوغورمق، یاوریلامق.

پوتور { ص. بوروشمش، قیرمه‌لی وپوتلی. = س. ١. قیرمه‌لی وبوروشق شیء : طاماغك پوتوری. ٢. قیچنده قیرمه‌لری چوق بچاقلری صیق كسوه : پوتور كیبك.

پوتورلی { ص. پوتور كیین.

پوتوق { ص. پوتلی، قیرمه‌لی وككلیش.

پوتوقلانمق { فط. بوروشمق، پوت اولمق.

پوته { س. فا. ١. قال ایچون یعنی معدن دوكمك ایچون طوپراقدن معمول ظرف. ٢. نشان طبله‌سی یرینه دیكیلن دستی و سائره، نشان پوته‌سی.

پوچ { س. ١. قوبروق صوقومی: پوچ كمیكی. ٢. ایشه یارامار، بوش شیء. || ایش پوچ اولمق = خیری كورلمه‌مك، بوش چیقمق.

پوجا { س. بح. كمینك صاغ یانی، سنجاق طرفی. || اورصه پوجا = صاغه صوله، براوته‌یه بر بری‌یه، صاللانه‌رق : اورصه پوجا كیتمك.

پوجالامق { فل. بح. كمی‌یی صاغه‌دوندروب روزكاری قیچه یاقین آلمق. || مج. سرخوش كبی سنده‌لمك، اورصه پوجا كیتمك.

پوجك { س. قره‌مان قویونك ایری قویروغندن صارقان پارمق كبی اینجه‌سی.

پود { س. فا. منسوجاتك اكنه آتیلان ایپلیك، آرغاج، آرش دیمك اولان تار مقابلی : تار وپود.

پودوق { س. یكی طوغمش دوه یاوریسی.

پور { ص. و :

پورت { ص. غیرمستوی، پورتوك، طاشلق (یر).

پورتُقال { س. [منشأ اصلیسی اولان پورتكیزاسمیله مسمادر] معروف میوه، نارنج؛ چین پورتقالی = ماندارینا؛ قان پورتقالی = ایچی قیرمزی نوعی. || پورتقال آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج.

پورتُقالاته { س. پورتقال شربتی.

پورتُقالی { س. پورتقال رنكنده. [ترنجی دیمك دها طوغریدر.]

پورتگیز { سخ. جغ. پورتقال و پورتوغالیا دخی دینلن مملكت كه اسپانیانك غربنده وبحر محیط آطلاسی ساحلنده در.

پورتگیزجه { ح. پورتكیزلیلرك اصولنده ویا پورتكیز لساننده : پورتكیزجه سویلمك. = س. پورتكیز لسانی : پورتكیزجه‌یی اوكرندی.

پورتكیزلی { س. ص. پورتكیز مملكتی اهالیسندن اولان.

پورتوك { ص. غیر مستوی و طاشلق (یر). = س. برشیئك اوزرنده حاصل اولان قبارجقلر : دیلك پورتوكی.

پورچوك { ص. قیوریق، قیوریلمش : پورچوك صاچ. = س. صاچ قیوریغی، لوله، توده، جعد. || بچی پورچوكی = بچینك بك كوچك وبوقاری قیورلمش قویروغی.

پورسلان { س. [فر. Porcelaine] ١. چینی، ففغوری. ٢. تلغراف تللی دیركله اختلاط ایتدیرمه‌مك ایچون دیركه میخلانان فنجان شكلنده چینی.

پورصوق { س. تیلكی جسامتنده وحشی بر حیوان كه تنها یرلرده طوپراغك ایچنه قازدیغی دلیكلرده یاشار وبعضاً مزارلری قاریشدیرر، زبرب، اشغار.

پورصوق { ص. بوروشق، صارقیق، سولیوك، كوشك : پورصوق یمش. || پورصوق آردیج = یای یایدقلری بر آغاج.

پورصومق { فل. كوشيوب صا. رقق وبوروشمق.

پوروز { سـ. ۱. يير تبيلان و قبريلان شيشك يير. تلديكي ويا قبرلديغي يرده قالان تفتيكلنمه، غير مستوى كنار: پوروزيني قالديرمق، دوزلتمك. ۲. يازى يازار ويابرشى بوياركن اطرافه صيچرايان طامله‌لر. ۳. قدحده قالان شراب وساٸره بقيه‌سى. ٤. مج. انكل، مانع، مشكلات، عوايق. ٥. نقصان، قصور.

پوروزسز { ص. ۱. قبريق و يير تيق اثرى اولميان، دوز، مستوى: پوروز سز كسلمش. ۲. مج. نقصانسز، قصورسز، سالم.

پوروزلنمك { فل. ۱. پوروز پيدا ايتمك، تفتيكلنمك. ۲. مج. مشكلات پيدا ايتمك، مشكللنمك.

پوروزلى { ص. ۱. پوروز و تفتيكى اولان، دوز ومستوى اولميان: پوروزلى تخته، قماش. ۲. مركب ويا بوياسى اطرافه صيچرايوب لكه‌لنمش: پوروزلى يازى. ۳. مج. نقايص ومشكلاتى اولان، دوز و سهل اولميان: پوروزلى ايش.

پوزش { سـ. فا. معذرت، عذر، اعتذار؛ پوزش پذير = معذرتى قبول ايدن.

پوزينه { سـ. فا. ميمون، شبك. ذ.

پوس { ياخود پوص. سـ. ۱. هواده يره طوقنه‌جق صورتده آلچاقدن پيدا اولان دومان، سيسك خفيفى: هواده پوس واردر؛ پوس باصمق. ۲. ميوه‌لرك اوزرنده حاصل اولان ضمغ. ۳. آغاجلرك كوتوك و داللرنده حاصل اولان يوصون وقبوق. ٤. ياپراقلرك اوزرينه قونان اورومجك آغى و قورت وبوجك يووه‌سى. ٥. ممه‌نك امزيكى اوزرنده حاصل اولان قبوق.

پوس { سـ. فا. اوپمه، تقبيل، بوس: پوس ايتمك = اوپمك.

پوسات { سـ. ۱. اسلحه، زره وسلاح وساٸر حرب آلاتى. ۲. آت طاقمى، راخت. ۳. آلات وادوات طاقمى. || پوسات چالقامق = باشيبوزوق طاٸفه‌سى قاپيسز گزمك.

پوساتجى { سـ. اورته اويوننده شقشق وتخته قليج كبى آلاتله مسخره‌لق ايدن صويتارى.

پوساتلى { ص. زره كيمش، زرهلى، جبه‌جى.

پوساريق { ياخود بوصاريق. سـ. چولده اوزاقدن صو كبى كورينن دومان، سراب، ايلغيم صالغيم.

پوست { سـ. [درى ديمك اولان فا. «پوست» دن] ۱. درى، جلد: آرسلان پوستى، كييك پوستى. ۲. اوزرينه او-تورمق ايچون توكيله برابر قورودلمش ويا دباغت اولنمش درى. ۳. مقام، منصب، مسند: پوسته گچمك. ٤. شيخلك مقامى، مشيخت: مركز افندى پوستى. ٥. عادى كورك، قويون و ساٸره دريسندن غوجوق. || پوستنى چيقارمق، پوسته صمان طولديرمق = اولديرمك. || پوستى سرمك = بريرده چوق اوتورمق.
= ص. [زبانزدى: پوس] ۱. قيللى دريدن معمول: پوست قالپاق. ۲. پوستكى كبى قبا: پوست بييق.

پوستال { سـ. قونجسز كنيش مست. || مج. سورتوك قارى.

پوستكى { سـ. قيللرى اوستنده بولنان حيوان دريسى. || پوستكى آتمق = يوها چاغرمق. || پوستكى‌بى سرمك = چوق اوتورمق. || پوستكى صايديرمق = بربنى دلى يرينه قويوب عبثله اشغال ايتمك. || پوستكيسنى صو-دن چيقارمق = تحيز ايتمك. || پو-ستكيسنى چيقارمق = شدتله دوكمك == ص. كوشك، سولپوك: بوات دكل پوستكى.

پوست‌نشين { ص. بر مشيخت مقامنده قاٸم، بر دركاهك مقام مشيختنى احراز ايتمش: فلان تكيه‌نك پوست‌نشينى.

پوسته¹ { سـ. [يتا. Posta] تاتار ياخود واپور و دميريول قطارلريله معين كونلرده ايصال اولنان اوراق ومكاتيب وساٸره: ادرنه پوسته‌سى بوكون گلمدى؛ آوروپا پوسته‌سى دها گلمدى. || مج. مخابره، مواردە، مناسبت، كيدوب گلمه: پوسته‌يى كسمك = قطع مناسبت ايتمك، كيدوب گلمكدن واز گچمك. || پوسته پولى = پوسته‌يه ويريلن مكتوب وساٸره‌يه ياپيشديريلان وويرندن اجرتى آلنان پول.

|| پوسته چانطه‌سی = پوسته ایله نقل اولنان اوراق چانطه‌سی. || پوسته واپوری = مقنن صورتده ایشلیوب پوسته‌یی نقل ایدن واپور. || پوسته وتلغراف نظارتی = بو ایکی واسطهٔ مخابره‌یه نظارت ایدن دائره. || شهر پوسته‌سی = شهرك ایچنده ایشلین پوسته. || ع. سلامه ویا قره‌غوله چیقان اوفق بولوك عسکر.

پوسته‌جی { سـ. پوسته‌یی نقل ویا ایچندن چیقان اوراقی توزیع ایدن.

پوسته‌خانه { سـ. پوسته مکتوبلرینك ویرلدیکی و کلنلرینك تقسیم وتوزیع اولندیغی محل، پوسته اداره‌خانه‌سی.

پوستین { سـ. فا. کورك، فروه. ز.

پوسکورمك { فتـ. ۱. آغزله بوفلیه‌رك بر شیئك اوزرینه صو یاغدیرمق: صو پوسکورمك. ۲. شدتله هوایه صیچرادوب طاغیتمق: وزوو طاغی کوللر آتشلر پوسکوربوردی. == فل. ۱. کری دفع اولمه: دشمن پوسکوردی. ۲. صو بوفلرکبی شدتله کولمك. ۳. (چای) فیشقیرمق، کوپورمك. || آتش پوسکورمك = بر حدت اولمق.

پوسکورمه { صـ. ۱. صوبك قطراتی کبی طاغنیق: پوسکورمه بك: پوسکورمه داللی قماش. ۲. بول بیغلمش، قیرمه‌لی و دوشوك: پوسکورمه شلوار = قیرمه‌لی پاچه‌لری آیاغك اوزرینه دوشن. ۳. هواده پاتلایوب طاغیلان: پوسکورمه فشنك. == سـ. پوسکوریلن شیء. فوران: ینارطاغ پوسکورمه‌سی.

پوسکول { سـ. ابیلیك یا ایپك یاخود صیرمه وتلدن یوقاریسی طوب وآشاغیسی طاغنیق آصق، شنکوله: فس پوسکولی؛ صچاق پوسکولی. || مج. مشکلات، موانع.

پوسکوللندیرمك { فتـ. ۱. پوسکول طاقمق. ۲. مج. مشکللندیرمك، شعبه‌لندیروب کوجلشدیرمك.

پوسکوللی { صـ. ۱. پوسکولی اولان، پوسکول ایله مزین. ۲. مج. موانع و مشکلاتی چوق، داللی بوداقلی. || پوسکوللی بلا = بلای مبرم.

پوسکی { صـ. معناسنی تأکید ایچون اسکی صفتنه اتباعاً قوللانیلیر: اسکی پوسکی = کهنه.

پوسور { مه. پیسلکه دلالت ایدر کلمه‌لر صره‌سنده اتباعاً قوللانیلیر.

پوسه { سـ. [فا. «بوسه»دن غلـ.] اوپش، اوپمه، تقبیل: پوسه آلمق = اوپمك؛ پوسه ویرمك = اوپدیرمك.

پوش { صـ. فا. [صـتر. تشکیلنه کیرر] ۱. کیین، لابس، کییمش: خرقه‌پوش = خرقه کیین: سیه‌پوش = قره‌لر کییمش. ۲. کییلن، ملبوس: سرپوش: باشه کییلن شیء؛ پاپوش = آیاغه کییلان شیء. ۳. اورتن، ستر ایدن: عیب‌پوش = عیب اورتن.

پوشش { سـ. فا. اورتی، اورته‌جك شیء.

پوشو { یاخود پوشی. سـ. وقتیله عسکریلرك کیدکلری خفیف صاریق.

پوشیده { سـ. فا. اورتی، پرده: کعبهٔ شریفه‌نك پوشیده‌سی.

پوص { پوصات، پوصاریق. با: پوس وساژه.

پوصله { سـ. ۱. خاطرده قالمسی ویا برینه اخطاری مرام اولنان برشیء یازلمش کوچك کاغد، کوچك تذکره، ورقپاره: پوصله یازمق، کوندرمك، براقمق، لف ایتمك؛ بر پوصله‌یه قید ایتمك = اونوتلمامق ایچون بر کاغد پارچه‌سنه قید ایتمك. ۲. بر حساب وآلیش ویریش خلاصه‌سنی حاوی کاغد: پوصله‌سنی کوندرك پاره‌سنی ویره‌یم.

پوصله‌لق { صـ. پوصله وکوچك تذکره یازمغه مخصوص: پوصله‌لق کاغد.

پوصمق { فل. ۱. چوکمك، سینمك. ۲. پوس چوکمك، اورته‌لغی خفیف سیس قاپلامق. ۳. پوصویه یاتمق، کمین قورمق.

پوصو { یاخود پوصی. سـ. دشمنه بغتةً اورمق اوزره صاقلانیلوب بکلنیلن کیزلی یر، کمین، کمینکاه: پوصو طوتمق، پوصویه یاتمق.

پوصوال { یاخود پوزوال. سـ. ینیچیلرك اولجیسی.

پوصولان { سـ. [یتا.] ایتالیاده چیقار برجنس ججنتو.

پوصوله { سـ. [زبانزدی: پوصله] یتا. Bussola] کرهٔ ارضك قطب مقناطیسینك جذبیله دائما شماله طوغری دونن

بر ابره واسطه‌سیله جهاتی تعیینه ودکیزلرده کمیلرك یولنی کوسترمکه یارایان آلت. || مج. پوصوله‌یی شاشیرمق = نه یاپه‌جغنی بیله‌میوب حیرتده قالمق.

پوصه { س. ۱. صویی ویا یاغی آلنسان شیئلرك قالان مواد صلبه‌سی: اوزوم، زیتون پوصه‌سی. ۲. مایعاتك دیبنه چوکن تورتی، چوکه‌لك: شراب، زیتون یاغی پوصه‌سی.

پوصه‌لانمق { فل. طورروب تورتی حاصل ایتمك، طورلمق ترسب ایتمك.

پوصی { س. با: پوصو.

پوغاچه { س. با: پوغاچه.

پوغامه { س. طوپی یوقاری قالدیرمغه مخصوص آلت.

پوغور { بوغورسیمق. با: بوغور وساژه.

پوف { مه. بردن اسن ویا بردن چیقان هوایی تصویر و تقلید ایدر: پوف پوف اسیوردی. || پوف بورکی = طاوه‌ده قیزارمش ایچی بوش و شیش قوری بورك.

پوف { مه. دوشن یومشاق بر شیئك و یا پاتلایان بر شیئك چیقاردیغی صدایی تصویر وتقلید ایدر: پوف دیه یره دوشدی؛ پوف ایدوب پاتلادی.

پوف { مه. خفیف صورتده اسن روزکاری ویا اینجه اوفلکی تصویر وتقلید ایدر: پوف پوف روزکار اسیوردی؛ پوف دیه‌رك مومی سوندیردی.

پوف { مه. نفرت و استکراهه دلالت ایدر: پوف! نه کوتی قوقو.

پوفتری { س. آوجی ایصلیغی.

پوفکرمك { فت. پوفلمك، سسله صو اوفلمك، اوفلیه‌رك پوسکورمك.

پوفلامق { فل. قوف ویا یومشاق بر شیئك چیقاردیغی سسله دوشمك ویا پاتلامق.

پوفلمك { یاخود پوفله‌مك. فت. نفسله اوفلیه‌رك سوکندیرمك ویاصوئوتمق: مومی، یمکی پوفلمك.

پول { س. [عر. «فلس» ك مأخذی اولان یو. «اوبولس» دن اولمسی بعیددر] ۱. معدندن یووارلاق پارلاق لوحه‌جق که صیرمه وتل ایله قاریشیق اوله‌رق اثواب وساژه ایشلمکه یارار. ۲. الك کوچك سکه: جیبنده پاره‌سی پولی یوقدر؛ پاره ایله پول ایله دکلدر. ۳. دفه چکیریان واوکا مشابه یاصی وداژوی معدن لوحه. ٤. ویده و جیواته صیقیشدیره‌جق صومون: پرچین پولی. ٥. طاوله‌نك کمیك یا بوینوز وآبنوس کبی شیئدن طاشی: طاوله پولی. ٦. بالیغك مستور اولدیغی سرتجه و داژوی لوحه‌جکلر، حرشف: بالیق پولی. ۷. رسم مقامنده پوسته‌یه ویریلن اوراقه، غزته‌لره، اعلانلره، سنداته و مثلا بریردن کچن شیئلره یاخود ایی صو ایله طولدیریلان فوچیلره والحاصل بررسمه تابع مواده یاپیشدیریلان مطبوع کوچك کاغد پارچه‌سی: پوسته پولی غزته پولی، سند، عرضحال پولی. ۸. وقتیله مکتوب ظرفنی یاپیشدیرمغه مخصوص ضمغلی کاغد خمورندن یووارلاق شیء. ۹. یووارلاق بکك، لکه: قماشك زمینی لاجورد اولوب بیاض پوللری واردر. || پول پول = بکك بکك.

پول { ص. اوفلیه‌رك شیشیریلن عادی شیشه‌یه وصف اولور: پول شیشه.

پولاد { س. فا. چلیك.

پولادخانه { س. چلیك فابریقه‌سی، چلیك یاپیلان یر.

پولجی { س. ۱. پوسته وسندات وساژه پولی صاتان آدم. ۲. پوسته خانه‌ده مکتوبلره پول یاپیشدیران ویا پوللرك صرفنه نظارت ایدن مأمور.

پوللق { یاخود پوللوق س. [هندجه «بلوغ» دن مأخوذ اولوب آز تغیرله اکثر السنه بیننده مشترکدر.] برقاچ چفت اوکوز ویا مانده ایله سوریلور آغر ومتعدد دمیر صاپان.

پوللی { ص. ۱. کوچك معدن پوللریله تزیین اولنمش: تللی پوللی. ۲. حرشف دینلن کوچك صفحه‌جکلرله مستور: پوللی بالیق. ۳. بکنکلی: بیاض پوللی ماوی باصمه.

پولوسکون { س. چوبان‌سوزکی دینلن نبات.

پولیتیقه { س. [یو. Πολιτική] امور سیاسیه، منا.

سبات سیاسیه، سیاسیات. [اصل یونانیده: علم مدنی وادارهٔ مملکت دیمکدر.] || عو. مدارا، یوزه کولمه، تملق: چوق پولیتیقه بیلیر آدمدر. || پولیتیقه مأموری = بعض ولایانده قونسلوسلرله اولان مناسبات ومخابراته مأمور آدم.

پولیتیقه‌جی { ص. تبصبص ایتمکی ویوزه کولمکی‌ایی بیلیر (آدم).

پولیتیقی { ص. ئ: پولیتیقیه سیاسی وسیاسیه یرینه قوللانیلیر غا. تعبیردر.

پولیچه { س. [ایتا.] بریرده برصرافه وتاجره ویریلن آقچه‌نك دیکر بریرده اونك اورتاغی ویا مخابری طرفندن تأدیه اولنمسیون ویریلان سند، چك: پولیچه چکمك = بویله برسندله آقچه کوندرمك؛ پولیچه‌یی قبول ایتمك = کندی نامنه کلن پولیچه‌نك ناطق اولدیغی آقچه‌نك تأدیه‌سنی درعهده ایتمك؛ پولیچه‌یی رد ایتمك: قبول ایتمه‌مك.

پولیچه‌جی { س. ایکی مملکت آره‌سنده پولیچه آلوب ویرن واهالی‌یه فاحش فائضله آقچه اقراض ایدن غدار مرابحه‌جی.

پولیس { س. [یو. دن مأخوذ فر. Polico دن] شهرك ایچنده ضبط وربط وجرم وجنایت ایشلرینه باقان مأمورین وافراد هیئتی، ضابطه: پولیس نظارتی؛ پولیس قومیسری؛ پولیس نفری.

پوماطه { س. [فر. Pomade] یاره‌لره وصاچه سوریلن یاغلی مرهم ومعجون: پوماطه سورمك.

پوماق { س. روم ایلنده بلغار لسانیله متکلم اولان بر جماعت مسلمه.

پومبول { ص. سمیز وطومبالاق (چوجق).

پونتال { س. [ایتا.] واپورده اینجه دمیر ستون.

پونج { س. [انکا. Punch] روم ویا قونیاق ایله لیمون وصیجاق صودن مرکب مسکر وایصیدیجی مشروب.

پونججی { س. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان مشروبی یاپوب صاتان آدم؛ پونججی دکانی = پونج یاپیلوب صاتیلان وایچیلن محل مخصوص.

پونزه { س. [ایتا.] مرمراوغمغه، دمیر وتخته تمیزلمکه مخصوص سونکر طاشی.

پونطو { س. [ایتا. Punto = نقطه] طباعت حروفنك حجمنی یعنی یوقاریدن آشاغی‌یه سطرك کنشلکنی تشکیل ایدن بوینی اولچمکه مخصوص مقیاس، نقطه: سکز پونطولق، اون پونطولق حروفات.

پوه‌پوه { حد. تقدیر وتحسین وآلقیش اداتیدر: پوه‌پوه نه‌قدر یکیت = س. آلقیش، قولتوق: بن اویله پوه پوهه کلم.

پوهو { س. با: بوهو.

پویان { وپویا. ص. فا. قوشان، سرعتله یوروین. || مجـ. طالمش: وادیٔ شقاوتده پویان.

پویرا { س. تکرلکك اورته‌سنده پارمقلرك صوقلدیغی اطرا فی دلیکلی آغرشاق.

پویراز { س. [یو. Βορέας (ووریاس) دن] شمال روزکاری. || آغزی پویرازه آچمق = نافله بکلیوب بر شیٔ قزانه‌مامق.

پویرازلامق { فل. (روزکار، هوا) پویراز اولمق، پویرازه دونمك، شمالدن اسمکه باشلامق: هوا پویرازلادی.

پویرالق { ص. س. تکرلك پویرالرینی وابنیه‌ده کیرشلری یاپمغه مخصوص کوکنار کراسته‌سی.

پهٔ پهٔ { حد. تحسین وآلقیش اداتی اولوب، اکثریا استهزا طریقیله قوللانیلیر: په‌به ماشا الله!

پَهلو { س. فا. یان، ایکی.

پَهلُوان { س. فا. ١. کورشجی، کشتیکیر: یوسف پهلوان، حسن پهلوان. ٢. جسور، یکیت، قهرمان، دلاور. || پهلوان تکیه‌سی = کورش تعلیمخانه‌سی. || پهلوان صلاطه‌سی = زیتون یاغیله سرکه‌دن عبارت صلاطه. || پهلوان یاقیسی = قودوزلی کسکین یاقی.

پهلُوانانه { ص. فا. قهرمانه شایسته، یکیتجه: برطور پهلوانانه ایله. = حـ. قهرمانلره یاقیشیر برصورتله، قهرمانانه: پهلوانانه حرکت ایدیور.

پَهلوانلق { س. ١. کورشجیلك. ٢. یکیتلك، قهرمانلق.

پَهله { س. ١. یان، ایکی. ٢. تیلکینك یانلرندن چیقان کورك. ٣. مزار صندوقه‌سنك یان طاشی.

پَهن { و پهنا. ص. فا. ككيش، اكلى، واسع. = س. اڭ، ككيشلك، وسعت.

پَهنگیر { س. فا. [غا : مهنكير وپلنكير] تخته نك اكنى آلمغه مخصوص طوغرامه جى آلتى.

پى { س. صانيلق بر شيشه طالب اولان آدمك بعده مبايعه دن جايميه جغنه رهن مقامنده اولمق اوزره صاتانه پشين ويرديكى آقچه : پى ويرمك. || پى سورمك، اورمق = مزايده ايله صاتيلان برشيئه مقابل پى ويرمك.

پى { س. فا. [« پاى » دن مخفف] ايز، آرت، عقب؛ پى درپى = برپرى آرقه سندن، بربرينى متعاقب، آزرآزر، تدريجاً.

پیاپى { ح. فا. بربرينى متعاقب، تدريجاً.

پياده { س. فا. ١. يايان يوروين آدم، راجل. ٢. ع. يايان كيدن عسكر : پياده آلايى؛ پياده نفرى؛ پياده تعليمنامه سى. ٣. خفيف برچفته قايق. ٤. شطرنجده اوڭ صره ده كى طاشلرك بهرى، بيدق. ٥. مج. بهره سز، معلوماتسز : بوعلمده پياده در.

پياز { س. فا. صوغان : پيازلى كباب. = تر. زيتون ياغلى وسركه لى فاصوليه خاشلامه سى : فاصوليه پيازى.

پياسه { س. [يتا. Piazza] ١. ميدان، آچيقلق، كزيله جك ير، تفرجگاه : پياسه ده كزينيوردى. ٢. كزمه، كزينمه، تفرج : پياسه ايتمك. ٣. تج. چارشى ميدانسنده يكن فيات، رايج، نرخ : بوكون يباغينك پياسه سى بدى غروشدر. ٤. مسكوكات واسهام وتحويلات وسائره قيمتى، بورسه رايجى : پياسه چوق يوكسكدر.

پياطه { س. [يتا. Piatta] يمك طباغى.

پياله { س. فا. قدح، شراب بارداغى؛ پياله نوش = قدح چوين، عشرت ايدن، ميخوار.

پيام { س. فا. [پيغام كبى] خبر، آخرطرفدن كلن معلومات؛ پيام آور = خبر كتيرن؛ پيام بر = خبر كتيرن، پيغمبر.

پيانقو { س. [يتا؟ بلكه « بياض » يعنى « بوش » ديمك اولان Bianco دن.] ١. قرعه چكوب اصابت ايده جك شيئه راضى اولمق شرطيله معين مقدار آقچه ويرمكدن عبارت معامله : پيانقو چكمك؛ پيانقويه قومق. ٢. دمير يول وسائر امور نافعه شركتلرينك اسهام اصحابى منفعتنه چكدكلرى قرعه : بوكون دمير يول پيانقوسى چكيله جكدر.

پيانقوجى { س. برشيئى قرعه يه قويان، پاره طوپلايوب ويرنلره قرعه چكديره رك اصابت ايدنه تسليم ايتمك اوزره كزديرن آدم.

پيانو { س. [يتا. Pianoforte دن مختصر فر. Piano دن] اكثر برماصه شكلنده اولوب ايچنده كى تللره اورلمق اوزره خارجده كى ديشلرينه پارمقله طوقونه رق اويناتيلان معروف موسيقى آلتى كه اليوم آلات موسيقيه نك اڭ مقبوليدر.

پيچ { س. ١. مناسبت غيرمشروعه دن متولد چوجق، ولد زنا. ٢. هرشيئك اوفاغى، ناتمام ونقصان قالمشى، اصل ونسلنه بكزه مينى. ٣. آغاجك كوكندن بيتن سوركون.

پيچ { ص. فا. طولاشيق، بوكلوملى. || پيچ اندر پيچ = پك طولاشيق، قارمه قاريشيق، قيوريملى. || پيچ وتاب = اضطراب.

پيچاپيچ { ص. پك طولاشيق، قارمه قاريشيق، قيوريم قيوريم.

پيچش { س. فا. طولاشيق، بوكلوم، قيوريم.

پيچيده { ص. فا. قاريشمش، بوكلمش، قيورلمش؛ پيچيده موى = صاچى قيورلمش.

پيچين { س. مايمون ياوريسى. || پيچين ييلى = اسكى ترك تقويمنده دورك طقوزنجى سنه سى.

پيدا { ص. فا. ظاهر، آشكار، موجود وميدانده اولان؛ پيدا اولمق = ظاهر اولمق، ظهور ايتمك. || پيدا ايتمك = حاصل ايتمك : باشقه برطورپيدا ايتدى.

پيدرپى { ح. فا. [پى درپى] با : پى.

پيده { س. [ر. Πήττα] معروف ياصى اكمك، يوفقه حالنده اكمك.

پيده جى { س. پيده دينلن يوفقه اتمكى يايان وصاتان آدم.

پير { س. فا. ١. قوجه، ياشلى آدم، اختيار؛ پيرفانى = پك ياشلى وضعيف اختيار. ٢. برطريقتك واضعى ويا منسوب اليهى : محمد بهاء الدين حضرتلرى طريقت نقشبند ينك پيريدر. ٣. اصنافدن بر طائفه نك منسوب

الهی عد اولنان ذات : حضرت نوح (عم) کمیجیلرك، حلاج منصور حلاجلرك پیریدر. || پیر اول! آفرین سکا! معناسیله اکثریا مقام استهزاده مستعملدر. || عر. پیرمغان = میخانه‌جی و مج. مرشد.

پیرا { ص. فا. [«پیراستن» فعلندن سمعی. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] طونادیجی، تزیین ایدن : بلاغت‌پیرا = بلاغته زینت ویرن، بلیغ.

پیراسته { ص. فا. طونادلمش، مزین.

پیرامن { س. فا. و :

پیرامون { س. فا. چوره، اطراف. ز.

پیرانه { ص. فا. اختیارلره یاقیشیر صورتده اولان، اختیارلره لایق : بر طور پیرانه ایله. = ح. فا. اختیارلره لایق بر صورتده : پیرانه حرکت ایدیور.

پیراهن { س. فا. کوملك، قمیص. لـ.

پیرایش { س. فا. طوناتمه، زینت ویرمه، تزیین.

پیراینده { ص. فا. طونادیجی، زینت ویریجی. لـ.

پیرایه { س. فا. طوناتمه، زینت؛ پیرایه‌بخش، پیرایه‌ساز = زینت ویرن.

پیرپیری { ص. اصنافدن وارباب حرف وصنعتدن اولان. || مج. ارباب علم وظرافتدن اولمیان، عادی وقبا (آدم). || پیرپیری قیافتی = وقتیله اصنافه مخصوص بولنمش طار اثواب.

پَیرَو { ص. فا. [پی = آرقه . رفتن = کیتمك] برینك آرقه‌سی صره کیدن، تابع، منسوب : متأخرین علما سعدالدین تفتازانی‌یه پیرو اولمشلردر.

پیروگی { س. [وغا : پیروهی] خموردن ایچنه آز پنیر قونمش برنوع بوك، تاتاربورکنك قیمه‌سز ویغورتسزی.

پَیرَولك { س. برینك آرقه‌سی صره کیتمه، تابعیت. اقتدا.

پیروهی { س. با : پیروگی.

پیره { س. [تق. بوزرگه] چوق صیچرار وانسان وحیوانلری صوقوب معذب ایدر حشراتدن معروف کوچك حیوان، برغوث. || پیره اوتی = قارنی یاریق نوعی (نبات).

پیره‌زَن { س. فا. قوجه‌قاری. لـ.

پیره‌لنمك { فل. ١. پیره طولمق. ٢. پیره‌لرینی آیقلامق. ٣. مج. وسوسه‌یه دوشمك، خویلانمق.

پیره‌لی { ص. پیره‌سی اولان، اوستی باشی پیره طولمش.

پیرَهَن { س. فا. کوملك، قمیص. [پیراهن کبی].

پیس { ص. ١. تمیز اولمیان، کیرلی، کریه، وسخ، ناپاك، مردار : پیس آدم، پیس اثواب، پیس یر. ٢. مقبول ومرغوب اولمیان، بکنلمیه‌جك صورتده اولان، چرکین، کوتی : پیس بر اعتیاد. ٣. عیبلی، معیوب، مستهجن : پیس لقردی. || پیس آغز = غلیظ شتم، کفربازلق. || پیس بوغاز = اوبور، اکول.

پیست { حد. کدی‌یی زجر و طرد ایتمه‌ده قوللانیلیر.

پیسلَتمك { فتـ. پیس ایتمك، تلویث ایتمك : بوراسنی کیم پیسلندی ؟

پیسلِك { س. ١. تمیز اولمیان شخص ویا شیئك حالی، ناپاکلك، مردارلق، لوث : بو آدمك، بو اثوابك پیسلکی. ٢. پیس شیء، نجاست : تمیزلنمدیکندن هر درلو پیسلك موجود ایدی.

پیسلَمك { یا پیسله‌مك. فتـ. کیرلتمك، پیس و برباد ایتمك. = فل. دفع حاجت ایتمك : سوقاق کوشه‌لرینه پیسلمك شدیداً یاساغدر.

پیسلَنمك { فطـ. ١. پیس اولمق، کیرلنمك، اوستنی باشنی پیس ایتمك : دمیرجیلك ایدن آدم البته پیسلنیر. ٢. اوستنه ایتمك : چوجق پیسلندی.

پیش { س. فا. اوك، ایلری، حضور : پیش وپسنی فرق ایتمز آدم = اوکنی آرقه‌سنی تمییز ایده‌مین. = ظر. فا. اوکده، اوکه، ایلریده، قبل : پیش‌نظر = کوز اوکنده.

پیشانی { س. فا. آلن، جبین، جبهه. لـ.

پیشتَختَه { س. فا. با : پشتخته.

پیشدار { س. فا. [پیش = اوك - داشتن = طوتمق] عسکرك اوکدن کیدن بولوکی، دمدار مقابلی.

پیشدی { س. طوبله اوینانیلان بر نوع اویون.

پیشِرمك { پیشرتمك. با : پیشیرمك وسائره.

پیشرو { ص. فا. [پیش = اوك- رفتن = كیتمك] اوكدن كیدن. با: پشرو.

پیشقدم { س. فا. [فا. پیش = اوك- عر. قدم = آیاق] تكیه مقابله‌لرنده اوك آیاق اولان آدم.

پیشكار { س. فا. [پیش = اوك- كار = ایش] با: پشه‌كار.

پیشگاه { س. فا. [پیش = اوك- گاه = محل] ا. حضور: پیشگاه عالیلرینه [اكثریا ظرف اوستنه یازیلیر.]

پیشكش { س. فا. با: پشكش.

پیشگیر { س. فا. با: پشگیر.

پیشكین { ص. [« پیشمك » دن] ١. ایی پیشمش، پیشمه‌سی تام و قصورسز: پیشكین اتمك، پیشكین طوغله. ٢. اولمش كاله ایرمش، خام اولمیان: پیشكین قاوون، اوزوم. ٣. مج. تجربه كورمش، خام و عجمی اولمیان، مجرب، كار دیده، كارآزموده: پیشكین آدم.

پیشمك { فل. ١. آتشده یاخود فرونده و یا قاینایان صوبك ایچنده طوتیلوب خاملغی كیتمك، ینه‌جك حاله كلمك، طبخ اولنمق: اتمك، ات، چوربه پیشدی. ٢. مخصوص فرونده قیزدیریلوب لازم اولان قوام ومتانتی كسب ایتمك: طوغله، كرمیت، دستی پیشدی. ٣. (میوه) اولمق، كاله ایرمك، خاملغی كیدوب ینه‌جك حاله كلمك: اوزوم، خرما، آرمود پیشدی. ٤. حرارتدن ویا تر وادرار كبی یاقیجی بر صو وسائره‌دن قیزاروب سیویلجه‌لر چیقارمق: چوجوغك باجاقلری پیشمش. ٥. مج. تجربه حاصل ایتمك، كارآزموده اولمق، ایشلرده آلیشوب عجمیلكدن قورتلمق: انسان ایش كورمكله پیشر. ٦. تذكر اولنوب تقرر ایتمك، قرار بولمق. || پیشمش آش = اولمش بیتمش، مقرر ایش. || پیشمش آشه صو قاتمق = ایش بوزمق. || سیكه سیكه پیشمك = آهسته آهسته پیشوب طبخ ایچنه ایشلمك.

پیشمه { س. پیشمك فعلی، طبخ.

پیشوا { س. فا. بر طائفه‌نك رئیسی، مقتدا بهی، آمری.

پیشورمك { پیشورتمك. با: پیشیرمك.

پیشه { س. فا. ١. صنعت، حرفت. ٢. ایش، عمل، كار. ٣. عادت، خوی، طبیعت. (صتر. تشكیلنه كیرر:) شقاوت پیشه = ایشی شقاوت اولان، شقاوتی عادت و طبیعت ایدنمش اولان.

پیشه‌كار { ص. فا. ١. صنعتكار، حرف وصنعت صاحبی. ٢. حقه‌باز واورته اویوننده اوسته مقلدی. با: پشه‌كار.

پیشیرتمك { فتا. طبخ ایتدیرمك: شیشده قوزی پیشیرتمك؛ آشجی‌یه بالیق پیشیرتدم.

پیشیرمك { فتا. ١. آتشده یا فرونده ویا قاینایان صو ایچنده طوتوب ینه‌جك قوامه كتیرمك: اتمك، كولباصدی، چوربه، قهوه پیشیرمك. ٢. آتشده و مخصوص فرونده قیزدیروب یاقمق: طوغله، كرمیت پیشیرمك. ٣. (میوه‌یی) كاله ایردیرمك: بو صیجاق روزكار خرمایی پیشیره‌جكدر. ٤. یاقمق، یاره ایتمك، سیویلجه‌لر چیقارمق: ترچوجغك قاصیقلرینی پیشیرمش. ٥. مج. قرارلاشدیرمق، بجرمك، تسویه ایتمك: خرسزلر آرالرنده ایشی پیشیرمشلر.

پیشیرمه { س. پیشیرمك فعلی، طبخ.

پیشیریم { س. بر دفعه پیشه‌جك مقدار: بر پیشیریم ماقارنه‌مز قالمش: بر پیشیریم قهوه بولمق.

پیشیش { س. پیشمك فعلی وطرز واصولی: اتك دستی ایچنده كوزل بر پیشیشی اولور.

پیشیك { س. تر وحرارتدن بدنك قاصیق و قولتوق آلتی كبی بعض یرلرنده و خصوصاً چوجقلرده حاصل اولان یاره وقیزاریقلق.

پیشیم { س. ١. پیشمك فعلی و طرزی، پیشیش، طبخ. ٢. بر دفعه‌ده پیشن مقدار، پیشیریم.

پیشین { ص. فا. اولكی، اسكی، قدیم. — با: پشین.

پیغام { س. فا. خبر. [پیام كبی.]

پیغامبر { یاخود پیامبر. س. فا. و:

پیغمبر { س. فا. ج. فا: پیغمبران. طرف الهیدن خبر

کتیروب اوامر ونواهیء الهیه‌یی تبلیغ ایدن ذات، نبی، رسول.

پَیغَمبَری { ص. فا. بر نبی ورسوله و علی الخصوص پیغمبرمز (صلعم) افندمزه منسوب و متعلق : امر پیغمبری. — [پیغمبرلك معناسیله یعنی یاء مصدریتله لسانمزده استعمالی فصاحته منافیدر.]

پَیغوله { ـ. فا. کوشه، زاویه، بوجاق : پیغوله نشین، پیغوله کزین = برکوشه‌یه چکیلوب اختیار عزلت ایدن.

پَیك { ـ. ١. خبر ومکتوب کوتوروب کتیرن؛ پیك اجل = عزرائیل. ٢. هـ. بر سیاره‌نك اطرافنده دونن سیاره : قمر ارضك پیکیدر؛ مشتری وزحل سیاره‌لرینك متعدد پیکلری واردر. || مج. هرحرکتنده برینه تابع اولان.

پیکار { ـ. فا. جنك، جدال، حرب. ل.

پیکار { ـ. [اصلی : «بوکامق»دن «بوکار». زبانزدی‌ده بویله اولدیغیچون «پیکار» یازلسی غلط محضدر.] ١. یردن قاینایه‌رق چیقان صو، ینبوع، عین، قاینارجه. ٢. برصویك چیقدیغی یر، صو باشی، منبع. || پیکار باشی = سر چشمه، صو باشی. || کوزك پیکاری = کوزك بورنه یاقین اولان اوجی که یاشك بریکوب آقدیغی یردر.

پَیکان { ـ. فا. اوقك اوجنده‌کی سیوری دمیر.

پَیکَر { ـ. فا. یوز، چهره، صورت، بکز : پری پیکر = پری چهره‌لی، غایت کوزل.

پَیکه { ـ. قهوه‌خانه‌لرده و سائر بعض محللرده دیواره ملاصق تخته‌دن قوری قنابه، دکه، مصطبه : قهوه پیکه‌لرنده یاتوب قالقاردی.

پیکه { ـ. [فر. Piqué] ١. قبارمه بکلکلی وقالینجه بز. || ٢. اسقامبیل کاغدلرندن بر نوعی.

پیل { ـ. فا. فیل. ن. || پیل تن = فیل وجودلی، ایری و قوتلی آدم.

پیلبان { ـ. فا. فیلجی، فیل چوبانی وسوریجیسی.

پَیلَشمَك { فش. بازارلقده اویوشوب بایع ایله مشتری بیننده امنیت حاصل اولمق ایچون طرفیندن پی ویریلوب آلنمق.

پَیلَمَك { یا پیله‌مك. فت. برشیئی بازارلق ایدوب بایعی تأمین ایچون قیمتنك برمقدارینی پشین ویرمك : آنی بکنیرسه بوکون پیلیه‌جکده برقاچ کون صکره آله‌جقدر.

پَیلَنمَك { لج. بازارلغی کسیلوب پی ویرلمك : بو مال پیلندی آرتق صاتیله‌ماز.

پیما { ص. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] اولچن، اولچیجی : بادپیما = روزکاری اولچن، پك چابق کیدن.

پیمان { ـ. فا. عهد، معاهده؛ پیمان شکن = عهدینی بوزان، سوزنده طورمیان.

پیمانه { ـ. فا. عر. قدح، شراب بارداغی. [اصل معناسی اولچی اولوب اکثریا میخانه‌لرده شراب اولچی یرینی طوتان قابله ایچلدیکیچون قدح معناسنی آلمشدر.]

پَینَس { ـ. [ر. Πίννα. ج : Πίνναις] میدیه قبیله‌سندن بیوك بر دکیز بوجکی.

پینك { وپینکی. ـ. اویوقلامه، ایمیزغانمه، نعاس.

پینکلَمَك { یا پینکله‌مك. فل. اویوقلامق، ایمیزغانمق، یا قسزین اوتورلدیغی یرده راحتسز اوله‌رق مسکین مسکین اویوقلامق.

پَینیر { ـ. [فا. «پنیر» دن. پنایر صورتنده یازلسی عبثدر] سوتدن چیقاریلان وبر مایه ایله قاتیلاشدیریلان ماده‌که هریرده بر ویا بر قاچ درلوسی یاپیلوب انواع کثیره‌سی واردر : آرناود، چایر، دیل، صالاموره، طولوم، قاشر، قاشقوال، کله، کیرلی خانم، فلنك، لور پینیری. || پینیر شکری = آغده شکرینك بایادی که پینیر کبی یومشاق اولور.

پَیوَست { ـ. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] اولاشمه، اتصال : دست کرم پیوست = کرمه متصل یعنی کرمله متصف اولان ال.

پَیوَسته { ص. فا. ١. اولاشمش، متصل. ٢. دائمی، متصل. = ح. فا. دائما، متصل. ن.

پَیوَند { ـ. فا. اولاشمه، اتصال، تعلق.

ت

ت { ته، تاء. س. [عر. سش.] الفبای ترکینك دردنجی حرفی. اصل شکلی بر خاچ شکلندن عبارت اولوب، اسم اصلیسی اولان «تاو» دخی خاچ دیمکدر، که عربیسی «تواء» در. السنهٔ اجنبیه الفبالرنده‌کی شکل حاضری t دخی شکل آصلیسنی آکدیریور. بعده عربلر سرعتله یازارکن خاچك ایکی باجاغنی برلشدیره‌رك ﻻ یازمشلر؛ ومؤخراً بو شکلی آلمش اولان (ه) دن تفریق ایچون اوستنه ایکی نقطه علاوه ایتمشلر؛ ونهایت (ت) شکلنی آلوب (ب) دن و عربی‌یه مخصوص اولان (ث) دن آنجق نقطه ایله فرق اولنمشدر. مع هذا حالت وقفده (ه) اوقونان تاء تأنیث ینه اسکی شکلنده یازلمقده قالمشدر. فارسی وترکی الاصل کلمه‌لرده ایسه یالکز (ت) شکلی مستعملدر. عربیده ایکی نقطه‌لی اولمسنه بناءً «تاء مثناة»، و نقطه‌لری اوستدن اولمسی اعتباریله «تاء فوقانیه» دخی دینلیر. اسکی ترتیب اصلیده یعنی ابجد ترتیبنده صوڭ حرف اولوب، عربی‌یه مخصوص اولان «ثخذ ضظغ» حرفلری علاوه اولندقده، یکرمی ایکنجی حرف قالمش؛ وابجد حسابنده ٤٠٠ رقمنه علامت اولمشدر. ترکی الاصل کلمه‌لرك صوکنده‌کی «ت»، حرکه‌لنجه، اکثریا «د» اولور: آرت، آرده آردی؛ قورت، قوردك، قورده کبی. بزم غرب ترکجه‌مزك املاء سقیمنده قالین حرکه‌لی (ت) لر اکثریا (ط) ایله یازیلیور، حالبوکه (ط) نك تلفظی عربی‌یه مخصوص اولوب، ترکجه‌ده (ط) بولنمدیغندن، بو املالر یاکلیشدر: مثلا طاش، طوز، اوطورمق، طاپمق کبی کلمه‌لرك، چغتایجه‌ده اولدیغی کبی: تاش، توز، اوتورمق، تاپمق یازلمسی اقتضا ایدر.

تَ { د. عر. حرف قسم اولوب، ترکجه‌ده یالکز لفظهٔ جلال ایله برابر واکثریا تأکید ایچون «والله» و «بالله» ایله برابر قوللانیلیر: بالله تالله.

تا { د. فا. [تر. زبانزدی: ته] ١. انتها بیان ایدوب «بَ» ادات فارسیه‌سیله یاخود ترکجه مفعول الیهله وبعضاً فضله اوله‌رق «قدر» یاخود «دك» کلمه‌سنك ده علاوه‌سیله قوللانیلیر: تا بصباح = صباحه‌دك؛ تابقیامت = قیامته قدر؛ تا بغداده، بغداده قدر؛ تا حشره‌دك؛ تا کوکلی اولنجه‌یه قدر بکلدم. ٢. غایه وعلت بیان ایدوب، اکثریا «که» اداتیله برابر قوللانیلیر، و «تا که» یاخود «تك» تلفظ اولنور: آچیق یازدم تا که هرکس قولای آکلاسین؛ تك (تا که) هرکس آکلاسون دیه آچیق یازدم.

تا { س. فا. قات. [یالکز ترکیبا تده بولنور:] دو تا = ایکی قات؛ یکتا = برقات، تك، فرید.

تاء { سش. عر. «ت» حرفنك اسم عربیسی، ته؛ تاء فوقانیه وتاء مثناة دخی دنیلیر. بو صفتلر یوقاریدن ایکی نقطه‌لی اولدیغنه مبنیدر.

تاب { س. فا. ١. طاقت، قوت، مجال: تاب وتوانم قالمدی؛ بی‌تاب = مجالسز؛ تاب آور = قدرتی یتن، مقتدر: تاب آور مقاومت اولمق = مقاومته مقتدر اولمق. ٢. رونق، نور، ضیا: تاب رخی. ٣. طراوت، تازه‌لك: آب وتاب. == ص. فا. [صتر. تشکیلنه کیرر] پارلایان ویا پارلادان،

نور افشان: شب تاب= کیجه پارلایان، آتش بوجکی؛ عالم تاب= عالمی تنویر ایدن.

تابان { ص. فا. پارلاق، ضیا دار، منور: ماه تابان = پارلاق آی؛ روی تابان = پارلاق یوز.

تابان { س. با: طابان.

تابدار { ص. فا. پارلاق، ضیا دار، منور.

تابستان { س. فا. یاز، صیف. لـ.

تابش { س. فا پارلامه.

تابع { ص. عر. ث. تابعه. ج: تبعه، توابع، تابعین. [«تبع» دن سف.] ۱. برینك آرقه‌سی صره کیدن، تبعیت و اقتفا ایدن: فقهاء عظام ائمهٔ مذاهبه تابع اولمشلردر. ۲. اطاعت وانقیاد ایدن، مطیع، منقاد: باویره‌قراللغی آلمانیه ایمپراطورلغنه تابعدر. ۳. د. نحو عربیده ماقبلنك اعرابنی آلان (کلمه). = ج. با: تبعه، توابع وتابعین.

تابعین { سذ. ج. عر. [فذ. لفظاً «تابع» ایسه‌ده، سمذ. صیغه‌سنده «تابعی» قوللانیلیر.] فخر کائنات (صلعم) افندمزك صحبتنه نائل اوله‌میوب، صحابهٔ کرامدن بر ویا برقاچ ذاتله کوریشن وبر واسطه ایله نقل احادیث شریفه ایده بیلن ذات: تابعین کرامدندر. || تبع تابعین = تابعیندن ذواتله کوریشوب ایکنجی درجه‌ده واسطه ایله نقل احادیث شریفه ایدن ذات.

تابناك { ص. فا. پارلاق، ضیادار، منور.

تابنده { ص. فا. پارلایان، ضیا ونور نشر ایدن.

تابوت { سذ. عر. ۱. میت نقلنه مخصوص صندوق. [میت ایچنده اولورسه، هیئت مجموعه‌سنه نعش دیرلر.] ۲. بنی اسرائیلك حضرت موسایه نازل اولان وصایای عشره‌یی وضع ایتدکلری صندوق، تابوت سکینه.

تابولغه { باخـود طاوولغه. س. قرمزی اوزلی سرت بر آغاجدر، که صاب ودکنك یاپیلقله وکوکی طبده قوللانیلیر، قزیل عناب.

تأبید { سذ. عر. [«ابد» دن مص. تفعیل] ابدلندیرمه، ابدی حالنه قومه، الی غیر النهایه دوام ایتدیرمه، باقی براقمه: بو فعل‌خیرله نامنی تأبید ایلدی.

تاپه { س. با: طپه.

تات { س. اسکی ترکلرك کندی حکملری آلتنده بولنان یرلرده اسکی ایرانی وکردلره ویردکلری اسم اولوب، مقام تحقیرده قوللانیلیردی.

تاتار { س. عن اصل ترك اقوامندن بر کوچك قومك اسمی اولوب، بونلر چنکیز عسکرینك پیشدارلری بولندیغندن، عموم مغوللره تاتار نامی ویرلمش، و بعده مغوللر ترکلره قاریشمغله، شرق وشمال جهتلری وعلی‌الخصوص دشت قپچاق وقریم وقزان ترکلرینه تاتار دینلمشدر. || تاتار اوقی = با: اوق. || تاتار بورکی = قیمه‌لی ویغورتلی اوفق خمور پارچه‌لرندن عبارت یمك. || تاتار قالپاغی = کناری کورکلی قالپاق، شوباره. || تاتار قالتاغی = اکرك بر نوعی.

تاتار { س. مکتوب نقل ایدن سریع الحرکه ساعی. پوسته، قاصد، برید. [وقتیله بو خدمتی سرعت مشی ایله مشهور اولان تاتار افرادی ایفا ایتدکلرندن، بو معنایه تخصیص اولنمشدر.]

تاتارجق { س. سیوری سیککه بکزر لکن اوندن کوچك وسسز موذی بر سیککجك.

تاتاری { ص. ۱. پیشمه‌مش ویا پك آز پیشمش (ات). ۲. مکتوب نقل ایتمکه آلیشدیرلمش، پوسته خدمتنی ایفا ایدن (کوکرجین). [تاتاری کوکرجین دیمك «کبوترنامه بر» دیمکدن البته اییدر.]

تأثر { سذ. عر. ج: تأثرات. [«اثر» دن مص. تفعل] ۱. برشیئك تأثیری آلتنده بولنمه، تأثیرینی حس ایتمه. طویمه: خسته‌لقدن، صوغوقدن تأثر ایتمك = متأثر اولمق. ۲. حزن وکدر طویمه، محزون ومکدر اولمه، آجیقلی برشیئك تأثیرینی حس ایتمه: تأثرات قلبیه‌یی تصویر ایتمك. [عربیده بوایکی معنادن هیچ برینی افاده ایتمیوب، برینك ایزینی تعقیب ایتمك معناسنه کلدیکندن، بولغت دخی نابمحل قوللانیلدیغمز الفاظ عربیه جمله‌سندندر. تأثر ایتمکدن زیاده متأثر اولمق قوللانیلیور.]

تأثير { سـذ. عر. جـ: تأثيرات. [«اثر» دن مص. تفعيل] ١. علامت ونشان براقمه، اثر ايتمه، ايچنه ايشلمه: ايچديكم علاج تأثير ايتمدى. ٢. حزن وكدر ويرمه، محزون ومكدر ايتمه، يوركه ايشلمه: بوسس بكا تأثير ايديور؛ برطاقم تأثيرات اليمه ايله متأثر اولدى.

تاج { سـ. فا. [تعريب دخى اولنه رق جـ. عر. تيجان كلير] ١. حكمدارلرك باشنه كيدكارى مرصع شىء كه تخت ايله برابر حكمدارلق علامتيدر، اكليل، افسر، ديهيم. ٢. بعض مشايخ ودرويشانك كيدكارى سرپوش. ٣. كلينلرك باشه قودقلرى مرصع زينت. ٤. بعض قوشلرك طراق رسمنده كى سرغوجى. || تاج سر = باش تاجى، پك معتبر ومحترم شىء. || تاج كيمك = تتوج ايتمك، تاج كيمه رسمنى اجرا ايتمك.

تاجانمق { فط. تاج كيمك، رسم تتوجى اجرا ايتمك.

تاجدار { صـ. سـ. فا. [تاج = م. داشتن = طوتمق، مالك اولمق] تاج كين، صاحب تاج، حكمدار.

تاجدارانه { صـ. فا. حكمداره لايق وشايسته اولان. == حـ. فا. حكمداره ياقيشير صورتده.

تاجدارى { صـ. فا. حكمداره منسوب ومتعلق: ارادهٔ سنيهٔ جناب تاجدارى. == سـ. فا. حكمدارلق.

تاجِر { سـذ. عر. جـ: تجار. [«تجارت» دن سف.] تجارتله مشغول آدم، بازركان.

[لسانمزده اكثريا جمى مفرد يرينه قوللانيلوب، مفردى ايسه باشليجه سختيان تجارينه تخصيص اولنمشدر.]

تاجلامق { فتـ. تاج كيديرمك، تتويج ايتمك.

تاجلانمق { فط. تاج كيمك، تتوج ايتمك.

تاجلى { صـ. ١. باشنده تاج اولان تاج كين، تاجدار. ٢. باشنده سرغوجى اولان (قوش).

تاجيك { سـ. ترك ممالكنده ساكن اولان ايرانيلره ويريلن اسمدر.

تَأجيل { سذ. عر. [«اجل» دن مص. تفعيل] مهلت ويرمه، بروقت معينه قدر تأخير، تعجيل مقابلى.

تَأَخُّر { سذ. عر. جـ: تأخرات. [«اخر» دن مص. تفعيل] كرى قالمه، صكرديه قالمه، تقدم مقابلى: عزيمتم تأخر ايتدى.

تأخير { سذ. عر. جـ: تأخيرات. [«اخر» دن مص. تفعيل] كرى يه، صكره يه براقمه، كجيكديرمه: امتحانى بر هفته دها تأخير ايتديلر؛ بر خبر آلنجه يه قدر عزيمتكزى تأخير ايدك. || بلا تأخير = صكره يه براقمقسزين. سريعاً وعاجلاً.

تَأَدُّب { سذ. عر. [«ادب» دن مص. تفعل] ١. ادب وتربيه كسب ايتمه: انسان چوجقلغنده تأدب ايتمليدر. ٢. ادب وتربيه قاعده سنه رعايةً اوتانمه، حيا ايتمه: استادمك حضورنده بحثه كيريشمكدن تأدب ايتدم. [بو ايكنجى معنى عربيده اولميوب، لسانمزده برنجى معنادن استعارةً قوللانيلير. عربيده برده ادبيات علمنى تحصيل معناسنه كلير.]

تَأَدُّباً { حـ. عر. ادب وتربيه قاعده سنه رعايت ايده رك: تأدباً حضوركزده جواب ويرمدم.

تَأديب { سـذ. عر. [«ادب» دن مص. تفعيل] ١. ادب وتربيه اوكرتمه، تربيه ويرمه: اولادينى تأديب ايتدى. [بو معنى ايله تربيه دها مستعملدر.] ٢. مخالف قانون حركت ايدنلر حقنده احكام لازمه نك تطبيق. ٣. توبيخ وتكدير: تأديب شرعى = شرعاً اقتضا ايدن تكدير، خفيف مجازات.

تَأديباً { حـ. عر. ١. ادب وتربيه اوكرده رك ويا اوكرتمك مقصديله. ٢. توبيخ وتكدير ايده رك.

تأديبى { صـ. عر. ث: تأديبيه. [«تأديب» دن سمن.] توبيخ وتكديره منسوب ومتعلق: مجازات تاديبيه.

تَأدِيه { سش. عر. جـ: تأديات. [«اداء» دن مص. تفعيل] اوده مه، بورج ويرمه، ادا ايتمه: بتون بورجلرمى تأديه ايتدم.

تار { سـ. فا. ١. تل، ايپليك: تار زلف = صاچ تلى؛ تارتار = تل تل. ٢. طوقومه ده مستعمل آرش، پود مقابلى: تار وپود. || تار عنكبوت = اورومجك آغى. == صـ. فا. قرا كلق، مظلم: شب تار. [«تاريك» دها مستعملدر.]

تاراج { سـ. فا. يغما، غارت، چاپول.

تارامق { قتـ. با: طرامق.

تارتمق { فتـ. با: طارتمق.

تارچین { سـ. با: دارچین.

تارك { صـ. عر. [« ترك » دن سفـ.] براقان، ترك ایدن، واز كچن؛ تارك دنیا = دنیادن ال چكوب منزوی اولان.

تارله { یاخود ترلا. سـ. [« تارامق » دن] ۱. حبوبات وسائره اكیلن محدود ومعین طوپراق، مزرعه: بوغدای، آرپه، برنج تارله سی؛ تارله یی، تارله ده ایشلمك. ۲. باغچه نك بر نوع سبزه ویا چیچك اكمك اوزره آیرلمش پارچه سی، كه اكثریا اوفاق بر سد ویاخندقله یاخود لوانطه وسائره ایله محاط اولور: چیچك، سبزه، باغچه تارله سی. || تارله آچمق = خام و یا چالیلق وطاشلق یری كیریزمه ایدوب تارله یه چویرمك. || تارله صیچانی = قیرصیچانی، فاره نك بیوكی، حرذون. || تارله قوشی = عر. قنبراء دینلن بر كوچك قوش. || سرغوجلی تارله قوشی = آلا طورغای، عر. قبعه.

تارم { سـ. فا. یوكسك طام وقبه. || مجـ. كوك، سما.

تارمار { یاخود تارومار. صـ. فا. قارمه قاریشیق، طاغنیق، پراكنده، پریشان: زلف تارمار.

تاره { سثـ. عر. كره، مره، دفعه. ز.

تارةً { حـ. عر. بركره ویا بعض كره، احیاناً. || تارةً بعد اخرى = دفعاتله، بربرینی متعاقب دفعه لر، مكرراً، مرةً بعد اخرى. [الیوم استعمالدن ساقطدر.]

تاریخ { سـ. عر. جـ: تواریخ. [اصل عر. « تأریخ »، « ارخ » دن مصـ. تفعیل] ۱. بر وقعه نك وقوع بولدیغی ویا بر مكتوب وسائره نك یازلدیغی وقت، كون وآی وسنه سی: بو مكتوبك تاریخی نه در؟ نه تاریخده یازلشدر؟ تواریخ مختلفه ایله ورود ایتمشدر. ۲. بووقتی تعیین ایدن رقم و یازی كه مكتوب و سائره نك نهایتنده ویا ابتداسنده یازیلیر: تاریخ آتمق. ۳. حروفنك جمله سی ویا برطاقمی ابجد حسابیله جمع اولندقده مجموعی بروقعه نك سنه سنی كوسترن بیت یا مصراع ویا جمله وتركیب وبویله بربیت ویا مصراعی حاوی قطعه: تاریخ سویلمك. ٤. وقایع ماضیه نك ضبط ونقل وروایتی فنی وبوفنه متعلق كتاب: تاریخ یازمق، تاریخ اوقومق، تاریخ درسی ویرمك؛ تاریخ عمومی، تاریخ خصوصی؛ تاریخ قدیم = قرون قدیمه وقایعنی نقل ایدن؛ تاریخ متوسط = قرون وسطی تاریخی؛ تاریخ اخیر = قرون اخیره تاریخی؛ تاریخ معاصر = عصر (قرن) حاضر تاریخی؛ ابن اثیرك، طبرینك تاریخی؛ كتب تواریخ. || تاریخ طبیعی = نباتات، حیوانات، معادن وعلم الارضدن بحث ایدن علم عمومی.

تاریخسز { صـ. تاریخی آتلمامش، یازلدیغی وقت یعنی كون وآی وسنه سی قید اولنمامش: تاریخسز برمكتوب آلدم.

تاریخلی { صـ. تاریخی یازلمش، وقت تحریری قید اولنمش: ۸ محرم سنه ۱۳۱۸ تاریخلی تحریراتی آلدم.

تاریخی { صـ. عر. ث: تاریخیه. علم تاریخه متعلق: جغرافیای تاریخی سطح ارضك احوال ماضیه سندن بحث ایدن علم كه تاریخه عائد برجغرافیادر؛ وقایع تاریخیه = تاریخه متعلق وقعه لر.

تاریك { صـ. فا. قرانلق، مظلم، تیره.

تاز { سـ. فا. قوشمه، سرعت. [مرادفی اولان « تك » ایله برلكده وعطف تفسیر صورتنده قوللانیلیر: تك وتاز.

تازگی { سـ. تازه لك، طراوت. ز.

تازنه { یاخود تارزنه ویا تازیانه. سـ. طنبور ولاوطه مضرابی، زخمه.

تازه { صـ. فا. ۱. یكی كسلمش، باباتلانمامش، بروشمامش، طری، طراوتلی: تازه شفتالی، تازه صلاته. ۲. قوری اولمیان، یشیل: تازه بامیه، تازه اوزوم. ۳. یكی، مجدد، نوحدوث: تازه خبر. ٤. كنج، كوربه: تازه قیز.

تازه لشمك { فلـ. ۱. تازه اولمق، تازه لك پیدا ایتمك، كسب طراوت ایتمك. ۲. كنجلشمك، كنجلك پیدا ایتمك ویا كنج كبی كورنمك: سمیروب تازه لشمش.

تازه لك { سـ. ۱. تازه اولان شیئك یعنی قوری و بیات اولمیانك حالی. ۲. كنجلك، كوربه لك.

تازه‌لمك { یاخود تازه‌له‌مك. فت. ١. تازه یاپمق، تازه‌لك ویرمك، کسب طراوت ایتدیرمك. ٢. یکیلتمك، تجدید ایتمك، برشیئی تکرار ویکیدن یاپمق: شو نارکله‌یی تازه‌للی.

تازه‌لنمك { فط. ١. تازه اولمق، کسب طراوت ایتمك؛ بو یاغموردن چایرلر تازه‌لندی. ٢. یکیلشمك، تجدد ایتمك، تکرر ایتمك: نارکله‌لر تازه‌لندی. ٣. گنجلشمك: کندیسی سمیروب عادتا تازه‌لنمش.

تازی { س. پك اینجه ونحیف بر جنس زاغارکه باشلیجه طاوشان آوینه یارار. [اصلی فا. اولوب عرب زاغاری دیمکدر.]

تازی { س. ص. فا. عرب، عربی، عرب قوم و جنسیتنه منسوب: اسب تازی = عرب آتی؛ زبان تازی = لسان عربی.

تازیانه { س. فا. ١. قامچی، قیرباج. ٢. طنبور وامثالی چالغیلرك تللرینه طوقونمغه مخصوص کیك ویا بوینوز پارچه‌سی. [غا: تازنه.] ٣. مج. واسطه، آلت، سبب: تازیانهٔ تشویق.

تازیلامق { فل. تازی کبی قوری وضعیف اولمق.

تاس { د. «ت» ایله باشلار بعض صفتلرل باشنه قونوب تأکید ومبالغه بیان ایدر: تاس تمام = بسبتون تمام، تام تامنه.

تاس { س. با: طاس.

تاسارلامق {فت. با: تصارلامق.

تأسس { تمللشمه ویرلشمه وتشکل معناسیله لسانمزده قوللانیلیور. عربیده ایسه «اس» ماده‌سی تفعل بابندن کلمز.

تاسع { عب. ة: تاسعه. طقوزنجی، نهم: باب تاسع، درجهٔ تاسعه. || تاسع عشر = اون طقوزنجی.

تاسعاً { ح. طقوزنجی اوله‌رق، طقوزنجی درجه‌ده.

تأسف { سذ. عر. [«اسف» دن مص. تفعل] کدر ایتمه، آجیمه: بوکا چوق تأسف ایتدم؛ بیان تأسف ایتمك = تأسف ایتدیکنی کوسترمك.

تاسلاق { با: طاسلاق.

تاسمه { یاخود تاصمه. با: تصمه.

تاسه { س. کدر، غم، قایغو، درد، اسف: تاسه چکمك = اسف ایتمك؛ تاسه‌سنی چکمك = غمنی چکمك، قیدنده اولمق؛ تاسه‌سی! اونك وظیفه‌سی‌می؟

تاسه‌سز { ص. غمسز، قایغوسز، لاقید، برشیئی وظیفه ایتمز.

تاسه‌سزلق { س. غمسزلق، قایغوسزلق، قیدسزلق.

تاسه‌لانمق { فل. قایغولانمق، کدرلنمك، مغموم ومکدر اولمق.

تاسه‌لی { ص. قایغولی، مکدر، مغموم.

تأسیس { سذ. عر. ج. تأسیسات. [«اس» دن مص. تفعیل] تمللشدیرمه، تمل آتمه، یاپمه، قورمه: بر مکتب تأسیس ایتمك؛ بنای دولتی تأسیس ایدن. == ج. قورلمش، یاپلمش ابنیه ودائره‌لر، مؤسسات: تأسیسات نافعه؛ تأسیسات وقفیه، خیریه.

تاقمق { تاقلمق. با: طاقمق و سائره.

تاقیه { با: طاقیه.

تاك { تاکیق، تاکلامق. با: طاك وسائره.

تأكد { صاغلاملاشمه وتقویه وتحکیم اولنمه معناسیله لسانمزده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده «اكد» ماده‌سی اصلا تفعل ماده‌سندن کلمز.

تأكيد { سذ. عر. [«اكد» دن مص. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیرمه، تقویه وتحکیم ایتمه. ٢. اذ. اولجه یازیلوب اجرا اولنمیان ویا جوابی کلمین محررات رسمیه‌یی تکرار یازمه، تکرار ایتمه: تأکید ایتدیلر. ٣. د. نحو عربیده برکلمه‌یی صاغلاملاشدیرمغه یارایان کلمه‌که اعرابجه برنجیسنه تابع اولور: تأکید لفظی = عین لفظك تکررندن عبارت اولان؛ تأکید معنوی = لفظی باشقه معناسی مشترك برکلمه‌دن عبارت بولنان.

تأكيداً { ح. عر. ١. صاغلاملاشدیره‌رق، تقویه وتحکیمله. ٢. اذ. اولجه یازیلوب ثمره‌سی کوریلمیان محررات رسمیه‌یی تکرار ایده‌رك، مکرراً: تأکیداً یازدیلر.

تالاز { یاخود طلاس س. [یو. Θάλα- دکیزدیمك اولان σσα دن مأخوذ ظن اولنمش

ایسه‌ده، بعیددر.] ١. طالغه موج. ٢. ایپك کبی یاپش‌ویومشاق شیئلرك قاریشوب قبارمه‌سی، قباریق.

تالازلانمق { یا طلاسلانمق. فل. ١. (دکیز وساڑه) طالغه‌لانمق، تموج ایتمك. ٢. (قویونلر) سوری ایله یورورکن متموج برصورت کوسترمك. ٣. (ایپك وساڑه) قبارمق.

تالاش { س. با: تلاش، طلاش.

تالامق { فت. یغما وغارت ایتمك. مر.

تالان { س. فا. یغما، غارت، چاپول.

تالان { ص. « آلان » صفتنه اتباعاً قوللانیلیر: آلان تالان = قارمه قاریشیق.

تألّم { سذ. عر. [« الم » دن مص. تفعل] کدرلنمه، اسفلنمه، تأسف: بوکا چوق تألم ایتدی.

تالی { ص. عر. ؤ: تالیه. [« تلو » دن سف.] ١. صکره‌دن کلن، برشیئك آرقه‌سی صره کیدن، تابع، اخیر، مقدم ضدی: صنف تالی. ٢. قرآن کریمی تلاوت وقرائت ایدن، قاریء. ٣. منـ. قضیه‌نك ایکنجی قسمی، مقدم مقابلی. ٤. ع. ردیف عسکرینك ایکنجی صنفی، صنف اخیری: ردیف تالی طابوری، مقدم طابوری.

تألیف { سذ. عر. ج: تألیفات. [« الفت » دن مص. تفعیل] ١. اوزلاشدیرمه، باریشدیرمه: آرالرینی تألیف ایتدی. ٢. جمع وترتیب وتدوین وتحریر ایتمه: برصرف، برلغت کتابی تألیف ایتدی. ٣. جمـ. وترتیب اولنمش کتاب، اثر: قاموس فیروز آبادینك تألیفیدر. || تألیف بین = آرالرینی بولمه، باریشدیرمه. == ج. مؤلفات، آثار: اونك تألیفات عدیده‌سی واردر.

« تألیف » ایله « تحریر » آره‌سنده فرق شودرکه: تألیف قریحه‌دن یازلمیوب جمع وتلفیق وترتیب اولنان، وتحریر ایسه قریحه‌دن یازیلان کتاب حقنده مستعملدر؛ مثلا بر صرف ویا لغت کتابی حقنده تألیف، وصرف مطالعاتی حاوی برکتاب حقنده تحریر دینلمك اقتضا ایدر. « نظم » ایسه منظوم آثاره مخصوصدر.

تألیفکرده { ص. فا. تألیف اولنمش، جمع وترتیب وتحریر اولنمش، مؤلف، اثر: کافیه ابن حاجبك تألیفکرده‌سیدر.

تام { د. « تا » یاخود « ط » ایله باشلار بعض صفتلره کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: تام طاقیر.

تامّ { ص. عر. ؤ: تامه. [« تمام » دن سف.] ١. بتون، نقصانسز، اکسیکسز: جزء تام؛ معلومات تامه. ٢. مکمل، کامل: تام انسان. == ح. تمامیله، بلا نقصان: تام بر سنه‌در.

تأمّل { سذ. عر. [« امل » دن مص. تفعل] اطرافلیجه دوشونمه، ملاحظه، دوشونوب طاشینمه، تدقیق ومطالعه: ایشی ایجه تأمل ایدوب ده اویله قرار ویرملی؛ بلا تأمل = دوشونمکسزین.

تأمّلسز { ص. ایشی اولدن دوشونمه‌ین، ملاحظه وتفکر ایتمین.

تأمّلسزلك { س. دوشونمه‌یش، عدم ملاحظه و تفکر.

تأمین { سذ. عر. ج: تأمینات. [« امن » دن مص. تفعیل] ١. امنیت ویرمه، قورقوسنی رفع ایتمه. ٢. صاغلاملاشدیرمه، شك و شبهه براقمامه: اولادینك معیشتنی، کندی حالنی تأمین ایتدی. == ج. امنیتی موجب اولمق اوزره کوستریلان کفیل، ویریلن سوز ویا امانت براغیلان آقچه وساڑه: تأمینات ویردی، کوستردی؛ تأمینات آقچه‌سی.

تأنّی { سذ. عر. [« انی » دن مص. تفعل] یاواش کیتمه، یاواش حرکت ایتمه، یاواشلق، کجیکمه: بو قدر تأنی ایله ایش کورلمز.

تأنیث { سذ. عر. [« انث » دن مص. تفعیل] (برلفظی) مؤنث قوللانمه، مؤنث صیغه‌سندن کتیرمه: عربی اسماء مؤنثه‌نك عربی صفتلرینی تأنیث ایتمك شرطدر؛ تذکیر وتأنیث قاعده‌لری.

تأنیس { سذ. عر. [« انس » دن مص. تفعیل] آلیشدیرمه، انسیت ایتدیرمه: بعض حیوانلرك تأنیسی قولایدر.

تاو { س. [بلکه فا. « تاب » دن] ١. ایشلنه‌جك بر ماده‌یه ویریلن حرارت، رطوبت، صلابت وساڑه درجه‌سی، چاغ، نصاب، قوام: دمیر تاونده ایشلنیر. ٢. طبع اولنه‌جق کاغده، اوتولنه‌جك چاماشیره، توتونه وساڑ شیئلره پوسکوردیلن صو: تاو ویرمك. ٣.

مج. سمیزلك، طولغونلق : تاو لانمق = سمیرمك، طولمق، توكی دوزلوب پارلامق. || تاونی قاچیرمق = وقت مناسبنی فوت ایتمك. || تاوه كتیرمك = لزومی درجه‌ده ایصیتمق. || تاو ویرمك = ایصلاتمق، نملندیرمك.

تاوان { یاخود طاوان. س. اوسقفنك یعنی چاتیسنك آلتنه و ایچ طرفنه میخلانان تخته‌لركه منتظم وسوسلی بویالی بر سطح تشكیل ایدوب چاتینك چركینلكنی اورتر و صوئوقدن محافظه ایدر. || آغز طاوانی = طاماق. || تاوان باشه چكمك، باشه ییقلمق = پك اوتانه‌جق ومناسبتسز برسوز ایشیتمكدن محجوب ومتأثر اولمق.

تاوانلامق { فت. براو ویا اوطه‌یه تاوان چكیرمك.

تاوخانه { س. [فا. «تابخانه» دن] ١. فقرانك تیمار محلی، ملجألری اولان صیجاق یر. ٢. آتشله تسخین ایدیلان چیچكلك، صوبه‌لی چیچكلك. || تاوخانه كبی = قارمه قاریشیق، آلت اوست، غیر منتظم.

تاوسامق { فل. [اصلی : تاو صاومق] تاوی كچمك، رواج ورغبتنه ویا كرمی وانهماكنه خلل كلمك. صوئومق : بازار تاوسادی.

تاولاتمق { فت. تاو ویردیرمك، صو سرپدیرمك، ایصلاتدیرمق : توتونی، كاغدی تاولاتدیكزمی ؟

تاولامق { فت. تاو ویرمك، لزومی درجه‌ده ایصیتمق ویا نملندیرمك : دمیری، كاغدی توتونی تاولامق.

تاولاندیرمق { فت. تاوه كتیرمك، سمیرتمك، (حیوانی) طولغون وتوكی دوزكون برحاله كتیرمك : چایر حیوانی تاولاندیرر.

تاولانمق { فط. ١. تاوه كتیرلمك، لزومی درجه‌ده تسخین ایدلمك، قوامه كتیرلمك: دمیر ایشلنمه‌سی ایچون تاولانمق اقتضا ایدر. ٢. ایصلانمق، نملنمك اوستنه صو سرپلمك : كاغد طاولانمدیجه باصلماز. ٣. مج. سمیرمك، طولمق، توكی دوزلوب پارلامق : اك ضعیف حیوان دخی چایردن تاولانیر.

تاوله { س. ایا : طاوله.

تاولی { ویاتاولو. ص. ١. تاونی بولمش، قوامنه كلمش، لزومی درجه‌ده ایصیتمش ویا ایصلانمش : تاولی دمیر، توتون، كاغد. ٢. مج. سمیز، طولغون. تاولی برآت.

تاوه { س. ١. یاغ اریدوب بالیق وكوفته كبی شیلر قیزارتمغه مخصوص یاصی واوزون قولبلی مطبخ آلتی. ٢. تاوه‌ده پیشمش یمك : جكرتاوه‌سی، بالیق تاوه‌سی. ٣. بعض معدنیاتی اریتدكلری اوزون صاپلی آلت : قورشون تاوه‌سی. ٤. كیرج قاریشدیردقلری بیوك تكنه : كیرج تاوه‌سی. ٥. طوزله‌ده دكیز صوینی چكوب تبخر ایتدیردكلری اولكارك بهری: طوزتاوه‌سی. || قویروغنی تاوه صاپنه چویرمك = تأدیب ایتمك.

تأویل { سذ. عر. ج : تأویلات. [« مآل » دن مص. تفعیل] معنای ظاهریسندن بشقه بر معنی ایله تفسیر ایتمه : مجرم موجب اتهام اوله‌جق سوزلرینی شمدی تأویله قالقیشیور.

تأهل { سذ. عر. ج : تأهلات. [« اهل » دن مص. تفعل] اولنمه، تزوج، اولنوب او بارق صاحبی اولمه : اوهیچ تأهل ایتمدی.

تائب { ص. عر. ج : تائبه. [« توبه» دن سف.] توبه ایدن، توبه كار : تائب اولمق.

تأید { سذ. عر. [« اید » دن مص. تفعل] قوتلنمه، صاغلاملاشمه : النسان ،معلومات تأید ایتمدی.

تأیید { سذ. عر. ج : تأییدات. [« اید» دن مص. تفعیل] قوتلندیرمه، صاغلاملاشدیرمه، تأكید ایتمه : بوخبراولكی مسموعاتی تأیید ایدیور. == ج. معاونت، یاردیم : تأییدات الهیه.

تب { س. فا. صیتمه، حما. ذ. || تب زده = صیتمه‌یه طوتلمش. || تب لرزه = صیتمه‌دیتره‌مسی.

تبابعه { سذ. ج. عر. [« تبع » اسم خاصنك جمعیدر.] اسكی یمن ملوكی.

تبادر { بردن بره ذهنه كلمك معناسیله قوللانانلر وار ایسه‌ده، «بدور» ماده‌سی اصلا تفاعل بابندن كلدیكندن یاكلیشدر.

تبادل { بودخی دكیشمه وترامیه معناسیله قوللانلمش ایسه‌ده، « بدل » ماده‌سی تفاعل بابندن اصلا تصریف اولنمدیغندن، مبادله دیملی.

تَبار { سنذ. عر. هلاك، محو اولمه.

تَبار { س. فا. صوی، نسل، نسب: عالی تبار = ایی صویلی.

تَبارَكَ { ف. عر. مبارك ایتسین معناسیله دعا تعبیری او- لوب، لفظهٔ جلال ایله برلكده قوللانیلیر: تبارك الله! = الله مبارك ایتسین، ماشاءالله!

تَباشیر { سنذ. عر. ١. مژده، بشارت. ٢. هرشیئك قدومنی خبر ویرر كبی اولان اوائلی: تباشیر صبح = صباحك یكی آچیلمغه باشلادیغی وقت، اوائلی.

تَباشیر { س. فا. [تر. زبانزدی: تبشیر] ١. كیرج وآلچیدن دها یومشاق وخاص معروف بر بیاض ماده‌كه سیاه تخته لوحه‌سی اوزرینه یازی یازمقده دخی قوللانیلیر. ٢. مذكور تخته اوزرینه ویا عادی تخته ودیواره یازی و رقم یازمغه مخصوص و قورشون قلمی كبی مستعمل تباشیر پارچه‌سی. || اتمكجی تباشیری = چنكانه بورجی. || تباشیره پنیر باقیشلی = اوفاق برشیدن منفعت بكلین، حریص؛ دقتسز. و مج. شاشی. || تباشیر تخته‌سی = تباشیرله یازمغه مخصوص سیاه تخته.

تَباعُد { سنذ. عر. [«بعد» دن مص. تفاعل] اوزاقلاشمه، بر- برندن اوزاق دوشمه.

تَباه { ص. فا. محو وخراب اولمش، مضمحل: اوآدم عشرتدن تباه اولدی. == س. فا. محو، خرابیت، اضمحلال: قمار تباهنه سبب اولدی.

تَبایُن { سنذ. عر. ج: تباینات. [«بین» دن مص. تفاعل] ١. ایكی شیءٔ آره‌سنده‌كی تضاد و بربرینی جرح ایتمه: بوكتابك مندرجاتی آره‌سنده تباین واردر. [مباینت دها مستعملدر.] ٢. ر. مشترك بر رقمله تقسیمی ممكن اولمیان ایكی رقم آره‌سنده‌كی مناسبت ٧ ایله ٩ كبی.

تَبجیل { س. عر. [«بجل» دن مص. تفعیل] بیوتمه، آغرلامه، تعظیم، تكریم. [بو معنی ایله «اجلال» قوللانملی، یاكلیشدر.]

تَبَحُّر { سنذ. عر. [«بحر» دن مص. تفعل] بر شیئك ایچنه طالمه، پك دریك وارمه، كنهنه یتیشمه: علوم و فنونده تبحر ایدنلردندر.

تَبَخُّر { سنذ. عر. ج: تبخرات. [«بخار» دن مص. تفعل] ١. بوغولانمه، بوغویه تحول ایتمه، (صو) قایناپوب بوغو اولمه، آغمه: دكیز صولری صیجاقدن تبخر ایدوب بلوطلری تشكیل ایدرلر. ٢. توتسیلنمه. [هرنه قدر اساساً بخار وبوغو معناسنی متضمن ایسه‌ده، بوبابدن عربیده یالكز بو ایكنجی معنایه كلیر، كه بزجه استعمالی نادر ولزو- مسزدر.]

تَبخیر { سنذ. عر. [«بخار» دن مص. تفعیل] ١. بوغو چیقارتمه، قایناتدوب بوغویه تحویل ایتمه: صوبی تبخیر ایتدی. ٢. توتسیله. ٣. بعض ر. لاشیق اشیایی عالی ساریه‌نك اوكنی آلمق اوزره (ئه‌تووو) ماكنه‌سندن كچیرمه.

تَبخیل { سنذ. عر. [«بخل» دن مص. تفعیل] برینه خست وناكسلك عزو و اسنادی. ذ.

تَبَدُّل { سنذ. عر. ج: تبدلات. [«بدل» دن مص. تفعل] دكیشمه، بشقه حال وصورته كیرمه، تغیر، تحول: بو سوقاق بتون تبدل ایتمش؛ بواسكله‌نك بتون مأمورلری تبدل ایتدی.

تَبدیل { سنذ. عر. ج: تبدیلات. [«بدل» دن مص. تفعیل] دكیشدیرمه، بشقه بر شكل و صورته قویمه، تغییر، تحویل: تبدیل مسلك، تبدیل قیافت، تبدیل مكان، تبدیل لسان ایتمك. || تبدیل هوا = صحتجه كوریلن لزوم اوزرینه هواسی دها ایی برمحله نقل مكان ایتمه: تبدیل هوایه كیتدی؛ تبدیل آب وهوا ایچون اذن آلدی.

تَبدیل { ص. [آنف البیان لفظ عربیدن مأخوذ] منكر بر قیافتله وكیم اولدیغی بللی ایتمكسزین كزن: تبدیل چیقمشیدی؛ تبدیل كزیوردی. == س. متنكراً كزوب ضبط و ربطه باقان مأمور، پولیس خفیه‌سی. || تبدیل خصكیسی = اصطبل عامره سایسلرینك باشی.

تَبدیلاً { ح. عر. دكیشدیره‌رك، دكیشدیرمه صورتیله: فلانه تبدیلاً اوچنجی رتبه‌دن مجیدی نشانی ویرلدی = یعنی حائز اولدیغی دردنجی رتبه‌سی یرینه.

تَبذیر { سنذ. عر. ج: تبذیرات. [«بذر» دن مص. تفعیل] طاغیتمه، سرپمه، اسراف: مالنی تبذیر ایتدی.

تَبَر { س. فا. ١. بالطه. فأس. ٢. بعض درویشلرك طا.

شيدقلرى هلال رسمنده وبر صاپه پچيرلمش آلت جارحه وسلاح.

تبر { سذ. عر. توز حالنده آلتين ويا على الاطلاق آلتين كولچه‌سى.

تبرّا { سذ. عر. با: تبرى.

تبرّد { سذ. عر. («برد» دن مص. تفعل) صوئومه: تبرد ايتمك صوئومق. [اصل عربيده معناسى صوئوق صويه كيرمكدر.]

تبردار { سذ. فا. ١. بالطه ايله مسلح عسكر ويا خدمه، بالطه‌لى نفر: تبرداران طائفه‌سى. ٢. تبر دينلن ودرويشلر طرفندن قوللانيلان اوجى هلال رسمنده بالطه‌يى حامل آدم.

تبرّع { سذ. عر. جـ: تبرعات. («بروع» دن مص. تفعل) بلا مجبوريت وكندى رضاسيله ويرمه، وقف وخيراته اموال تركى: فلان مالى وقفه، جامعه تبرع ايتدى.

تبرّعاً { حـ. عر. بلا مجبوريت و كندى آرزوسيله ويره‌رك: فلان مالى تبرعاً مكتبه براقدى؛ تبرعاً للوقف ترك ايلدى.

تبرّك { سذ. عر. («بركت» دن مص. تفعل) يمن وبركت عد ايتمه، اوغور صايمه: معاويه زماننده قسطنطينيه‌يه سوق اولنان سريهٔ مسلمين حضرت خالد بن ابوبى مجرد وجوديله تبرك ايتمك ايچون كتيرمشلردى.

تبرّكاً { حـ. عر. يمن وبركت عد ايده‌رك، اوغور صايه‌رق: تبركاً ايشه جمعه كونى باشلانلدى.

تبرّى { سذ. عر. («براء» دن مص. تفعل) اوزاقلاشمه، اوزاق طورمه، چكلمه، تولى مقابلى. [بعض طرق ومذاهب اصحابى اهل بيت نبوى‌يه غدر ايدنلره لعن و نفرين ايتمك خصوصنه بونامى ويررلر.]

تبريد { سذ. عر. («برودت» دن مص. تفعيل) ١. صوئوتمه، صوئوقلغنى آرتيرمه: صويى قارله تبريد ايتملى. ٢. مج. مناسباتى كوشتمه، محبتى آزالتمه، صوئوتمه: بو معامله‌سى بنى كنديسندن تبريد ايتدى.

تبريك { سذ. عر. جـ: تبريكات. («بركت» دن مص. تفعيل) يكى برشئ ايچون مبارك اوله ديه دعا ايتمه ويا شايان تقدير بر ايش ايچون صاحبنى تحسين ايتمه: دنيايه كلن اوغلكزى، كريمه‌كزك نكاحنى، عيد سعيدكزى تبريك ايدرم؛ بو ايشدن طولايى حقيقةً شايان تبريكسكز؛ بو ايشكز تبريكه شاياندر؛ عرض تبريكات ايدرم.

تبرئه { سذ. عر. [اصلى: تبرئة.] («برائت» دن مص. تفعيل) ١. برينى بر شبهه وقباحتدن برى ايتمه، مدخلى اولمديغنى اثبات ايتمه: محكمه كنديسنى تبرئه ايتدى. ٢. بورجدن قورتارمه. || تبرئهٔ ذمت ايتمك = ايلشيكى اولمديغنى اثبات ايلمك، برى الذمه چيقمق.

تبس { سذ. دفع، تسكين: نزاعى تبس ايتمك.

تبسّم { سذ. عر. («بسم» دن مص. تفعل) كولمسه‌مه: تبسم ايتمك = كولمسمك.

تبسى { سذ. كوچك سينى، بر ايكى كشيلك يمك، عشرت و مزه طاقلرى، قهوه فنجانلرى، چاى وشربت طاقلرى وسائر بوكبى شيئلر وضعنه مخصوص ياصى وآزكنارلى مختلف الشكل قاب: يمك تبسيسى، قهوه تبسيسى وسائره. || تبسى قورمق = بزم عشرت ترتيب ايتمك.

تبسيرمك { فل. [فا. صيتمه ديمك اولان «تب» دن] صيجاقدن وصيتمه‌دن داوداقلر قبارمق.

تبسيمك { فتـ. [«تبس» دن] تبس ايتمك، دفع و تسكين ايتمك.

تبسيمك { فط. دفع وتسكين اولنمق: يانغين تبسيندى.

تبشير { سذ. عر. جـ: تبشيرات. («بشر» دن مص. تفعيل) مژده ويرمه، باعث ممنونيت بر خبر تبليغى: سزى تبشير ايدرم؛ بو خبرى كنديسنه تبشير ايتدم.

تبصبص { سذ.عر.جـ: تبصبصات. («بصبصه» دن مص. تفعلل) آلچاقچه يالوارمه، تملق: تبصبص ايتمك.

تبصّر { سذ. عر. («بصر» دن مص. تفعل) دقتله باقوب كنهنه وارمه.

تبصره { سذ. عر. («بصر» دن) انسانك فراستنى آرتيروب ماهيت اشيايى آكلامغه آلت اولان قوت.

تبعاً { حـ. عر. تابع اوله‌رق، اويه‌رق، تبعيت ايده‌رك.

تبعه { سذ. جـ. عر. [فد: تابع] بر دولتك تحت حكمنده

بولنان اهالی : فرانسه تبعه‌سی، تبعه‌دن = عثمانلی تابعیتنده بولنان. [لسانمزده بعضاً مفرد کبی دخی قوللانیلیورسه‌ده، اکثریا مفردی « دن » اداتیله افاده اولنور: فرانسه تبعه‌سندن برآدم .]

تَبَعِیَّت { سذ. عر. [اصل لغت عربیه اولمیوب، تبع صفتنه یاء مصدریت علاوه‌سیله تشکیل اولنمشدر.] تابع اولمه، اویمه، پیرولك: او فلانه تبعیت ایدیور .

تَبَعِیَّةً { ح. عر. غل. اویه‌رق، تابع اوله‌رق، پیرولك ایده‌رك: او قاعده‌یه تبعیةً .

تَبْعِید { سذ. عر. [« بعد » دن مص. تفعیل] اوزاقلاشدیرمه، اوزاغه سورمه، دفع ایتمه .

تَبَل { س. قیوریم، قات، بورشق.

تَبَلُّر { سذ. عر. [« بلور » دن مص. تفعل. لغت مولده] بللورلشمه، بللور کبی منتظم صورتده طوکمه: تبلر ایتمك .

تَبَلَّش { س. [وغا: تبرلش] بربرینه کچمش، قاریشمش، قارمه‌قاریش. || تبلش اولمق = بربرینه عارض اولوب متمادیاً تصدیع ایتمك.

تَبْلِیغ { سذ. عر. ج: تبلیغات. [« بلوغ » دن مص. تفعیل] یتیشدیرمه، ایریشدیرمه، کوتورمه، نقل وایصال: بو خبری، سلامی تبلیغ ایله؛ دولت متبوعه‌سی طرفندن ایده‌جك بعض تبلیغاتی واردر. || حق. برمذکره‌یی ویا اعلامی علاقه‌دارانه ایصال ایتمه.

تَبَنِّی { سذ. عر. [« بنو » دن مص. تفعل] اوغللغه قبول ایتمه، آخرت اوغلی اتخاذ ایتمه: فلانی تبنی ایتمشیدی .

تَبَوُّل { سذ. عر. [« بول » دن مص. تفعل] ایشه‌مه، صو دوکمه. || ط. تبول حماضت، تبول دم، تبول سکر، تبول قیح، تبول ممسل = ادراره تغیر کتیرر امراض مختلفه .

تَبْوِیب { سذ. عر. [« باب » دن مص. تفعیل] بابلره تقسیم ایتمه. ن.

تَبَه { ص. فا. با: تباه .

تِبْیَان { سذ. عر. آچیق افاده و بیان ایتمه. ن.

تَبَیُّن { سذ. عر. [« بیان » دن مص. تفعل] میدانه چیقمه، کورینوب آکلاشلمه، ثبوت بولمه، دیکر دلیل واثباته محتاج قالمامه: اونك برائتی ویا ذی مدخل اولدیغی تبین ایتدی. [اکثریا محکمه تدقیقاتی اوزرینه قوللانیلیر.]

تَبْیِیض { سذ. عر. [« بیاض » دن مص. تفعیل] ۱. بیاضلاتمه، آغارتمه. ن. ۲. (بر مسوده‌یی) بیاضه چکمه، تمیز اوله‌رق صورتنی آلمه، استنساخ ایتمه. [بو ایکنجی معنی عربیده اولمیوب، بزم کتابتك بیضهٔ ایجادندن چیقمشدر. تمیزه چکمك دینسه دها ایبدر.]

تَبْیِین { سذ. عر. [« بیان » دن مص. تفعیل] آچیق افاده وبیان ایتمه. ن.

تَپدیرمَك { فت. ۱. شدتله برندن اوینادوب آتمق، فیرلاتمق: آتیلان طوپك شدتی رافده‌کی شیشه‌لری تپدیردی. ۲. کری‌یه پوسکورتمك، شدتله کری‌یه چکلمسنی موجب اولمق: بو باروت تفنکی تپدیرر .

تَپرَتمَك { تپرنمك. با: دپرتمك وسائره .

تَپِشمَك { فت. ۱. (حیوانلر) بربرلرینه چفته آتمق، اورشمق. ۲. نزاع، غاوغا ایتمك، خرلاشمق، بربرینی چکمه‌مك .

تَپِلمَك { با: تپه‌لمك .

تَپمَك { فت. (حیوان) ۱. چفته آتمق، چفته اورمق، آرت آیاقله اورمق: سایسی آت تپمش. ۲. مج. قیمتنی بیلمه‌مك، اله کچن نعمتك قدرینی آکلامامق: سعادتنی، نعمتی تپدی. == فل. ۱. (اسلحهٔ ناریه) بوشالیرکن کری‌یه چکمك: بو تفنك چوق تپر. ۲. کری دونمك، نکس ایتمك، یکیدن ظهور و اشتداد ایتمك: صیتمه، یاره تپدی. || حورا تپمك = اویناموق رقص ایتمك.

تَپه { س. [غا: تکمه] حیوانك آرت آیاغیله اورمسی، چفته، لکد، رفاس: تپه اورمق، آتمق؛ تپه آلتنه آلمق = آیاق آلتنه آلوب تپه اورمق. || تپه کچه = طوقومقسزین یالکز دوکمکله یابدقلری قبا کچه، قار کچه‌سی، دیبك .

تَپِندیرمَك { فت. زیاده قیزدیروب حدتدن تپنمه‌سنی موجب اولمق .

تَپَنگو { با تپنکی. س. ۱. قالین قالتاق بللمه‌سی. ۲. اکلی

اگر قولانی. [اسکی تورکجه‌ده قالتاغه تپنگو آغاجی دیرلر.]

تپنمك { فل. ال وآیاقلرینی اوره‌رق ویره چارپه‌رق صیچرامق، حدتدن کندینی یردن یره آته‌رق چیرپنمق.

تپنمه { س. ال وآیاقلرینی اوره‌رق صیچرامه، حدتدن کندینی یردن یره ووروب چیرپنمه.

تپه { یا دپه. س. ١. تومسك یر، کوچك طاغ، تل: اووه‌نك اورته‌سنده بر تپه وار ایدی؛ بر صره تپه‌لر اوزانیوردی. ٢. اوج، ذروه، بر شیئك اك یوقاریسی، بالا: طاغك تپه‌سی؛ مناره‌نك تپه‌سنه چیقمق. ٣. انسان وحیوان باشنك اوجی، اك اوستی: تپه‌سنه اوردی. ٤. بعض طیورك باشلری اوستنده‌کی قبا وطوب توك، خوتوز کبی سوس: بو قوشك کوزل تپه‌سی واردر. || تپه آتمق = اوفکه‌لنمك. || آجی تپه‌دن چیقمق = چوق آجی چکمك. || تپه اوستی = باش آشاغی، سرنکون. || تپه‌سی اوستی دونمك = رجعت قهقریه ایله رجوع ایتمك. || تپه جامی = تاوان وقبه‌دن آیدینلق ویرن باجه. || تپه‌دن طیرناغه = باشدن آیاغه، سرتاپا. || قان تپه‌یه صیچرامق = زیاده حدت ایتمك. || تپه کوز = یوقاری باقان.

تپه‌جك { س. کوچك تپه.

تپه‌لتمك { یا دپه‌لتمك. فت. ١. اهلاك ایتدیرمك. ٢. دوکدیرمك.

تپه‌لك { یا دپه‌لك. س. قاغوق وفس کبی باشه کییلن شیئك تا تپه‌سنه دیکیلن دوکمه ویا یافته که اکثریا صیرمه واینجی ایله طونانمش اولور.

تپه‌لمك { یا دپه‌لمك. فت. ١. اهلاك ایلمك. [اصلی تپه‌سنه اوره‌رق اولدیرمکدر.] ٢. اینجه دوکمك.

تپه‌لمه { س. ١. اولدیرمه. ٢. اینجه دوکمه.

تپه‌لمه { ص. ١. تپه تشکیل ایده‌جك صورتده طولدیرلمش، طوروقلو، طوروقلامه، مالامال. ٢. تومسك، اوبك، طاشقین، بیغین.

تپه‌لنمك { یا دپه‌لنمك. فج. ١. اولدیرلمك. ٢. دوکلمك. = فل. آرقه اوستی یاتوب ایکی یانه چبالامق، چیرپنوب طورمق.

تپه‌لی { یا دپه‌لی. ص. باشنده قبا وطوب توك، خوتوز، سرغوج کبی بر سوسی بولنان (قوش): تپه‌لی طاوق.

تپی { یاخود تبی. س. یاغارکن سیس کبی اورته‌لغی قپایان پك صیق قار: تپی یاغیوردی؛ تپیدن کوزکوزی کوره‌میوردی.

تپیر { س. [فا. « پتکیر » دن غل.] قیل الك.

تپیرلمك { فت. اینجه الهمك. [اصل معناسی: قیل الکه الهمك اوله‌جقدی.]

تتابع { سذ. عر. [« تبع » دن مص. تفاعل] بلا فاصله بربری آردندن کلمه، تعاقب؛ تتابع اضافات = بر قاچ اضافتك بلا فاصله تعاقبی، که منافیء فصاحتدر.

تتبع { سذ. عر. جـ: تتبعات. [« تبع » دن مص. تفعل] بر شیئك آرقه‌سنه دوشوب هر طرفنی آراشدیرمه، آرقه‌سنی براقمیه‌رق اطرافلیجه تدقیق و تحقیق ایتمه: ادبیات عربیه‌ده چوق تتبعی واردر؛ تتبعاتله اشتغال ایدر. [باشلیجه علوم وتألیفات حقنده مستعملدر.]

تتره { یاخود کتره. س. بز طوقورکن پنبوغنی چریشلدکلری بیاض ساقز، کیتره، یبانی اژدر دیکنی.

تتره‌مك { با: دیتره‌مك.

تتسینمك { با: تیکسینمك.

تتمه { سذ. عر. جـ: تتمات [« تمام » دن مص. تفعیل. ایکنجی « ت » نك ضمیله غلطدر.] بر شیئك نقصانتی اکمال ایدن ویا اکمال ایچون علاوه اولنان شیء، برشیئك مکمل اولمسیچون وجودی شرط اولان شیء: بو چالغیده طاقمك تتمه‌سیدر؛ یاپیله‌جق ایش تتماتیله یاپلملیدر.

تتمیم { سذ. عر. [« تمام » دن مص. تفعیل] تماملامه، بیتیرمه، اکمال. [« اتمام » دها مستعملدر.]

تتوج { سذ. عر. [« تاج » دن مص. تفعل] تاج کیمه، کندی باشنه تاج قویمه، آوروپا حکمدارلرینك قعودلرینی متعاقب علناً ورسماً تاج کیمه آیینی وآلایلری: روسیه ایمپراطورلری تتوج رسمنی موسقوده‌ده اجرا ایتمکی عادت ایدنمشلردر.

تتویج { سذ. عر. [« تاج » دن مص. تفعیل.] تاج کییدیرمه، برینك باشنه تاج قویمه.

تِتیز { ص. تیز مزاجلی، خویسز، یاناز، تنکدل، خدمتی زور ایدیلیر، زور ممنون اولور، مشکل پسند: خسته‌لغنده چوق تتیز اولور.

تِتیزلك { ا. تیز مزاج، خویسزلق، تنکدللك، مشکل پسندلك: اونك تتیزلکی چکامز؛ خسته لغنده بر تتیزلك چیقاریر.

تِتیزلنمك { فل. تیز مزاج وخویسز اولمق، مشکل پسندلك ایتمك، برشیء بکنمز وبرشیئدن ممنون اولماز برحاله کلمك: بوآدم نه قدر حلیم ایسه خسته‌لغنده اوقدر تتیزلنیر.

تَتیك { ص. ١. چابق طاورانیر، تیز حرکتلی، جست و چالاك: پك تتیك آدمدر؛ تتیك طاورانمق. ٢. نازك، ظریف: تتیك ایش.

تِتیك { ا. تفنك وطبانجه‌یی بوشالتمق ایچون چکیلن و قالدیریلان زنبورك: تفنکك تتیکی؛ طبانجه‌نك تتیکنی چکمك. || اوست تتیك = تفنك وطبانجه زنبورکنك چکلمك اوزره یوقاری یرده‌یه قالدیرلمسی: تفنکی اوست تتیکده طوریوردی؛ مج. افراط حالنده، آتش آلمغه مهیا برحالده. || تتیکنی بوزمامق = هیچ قلدانمامق، تلاش ایتمه‌مك.

تَتیکلك { ا. سرعت حرکت، چابق طاورانمه، جستلك، چالاکلك: بویله ایشلرده برآز تتیکلك لازم.

تِتیکی { ص. سویلرکن «ت» حرفنی دیلنده تکرار ایدن‌یه، بوصورتله لکنتی اولان.

تَثَبُّت { سذ. عر. [«ثبات» دن مص. تفعل] ثبات کوسترمه، طیانمه. ز.

تَثقیب { سذ. عر. [«ثقب» دن مص. تفعیل] دلمه، دلیك آچمه. ز.

تَثقیل { سذ. عر. [«ثقل» دن مص. تفعیل] آغرلاتمه، آغرلغنی آرتیرمه. ز.

تَثلیث { سذ. عر. [«ثلث» دن مص. تفعیل] ١. اوچه ابلاغ ویا تقسیم. ٢. شرابی بر ثلثی تبخر ایده‌جك قدر قایناتمه. ٣. اقانیم ثلثه‌یه یعنی الوهیتك حاشا اوچ عنصردن مرکب اولدیغنه اینانمه: اهل تثلیث، اصحاب تثلیث = اقانیم ثلثه‌یه اینانان خرستیانلر.

تَثنیه { سذ. عر. د. صرف عربیده مفرد ایله جمع آره‌سنده اوله‌رق ایکی شخصه دلالت ایدن صیغه که (ان) و (ین) حرفلریله ختام بولور.

تُجّار { سذ. جم. عر. فد: تاجر. با: تاجر.

تَجارِب { یاخود تجاریب. سذ. جم. عر. فد: تجربه. با: تجربه.

تِجارَت { سذ. عر. ١. محصولات ارضیه ومعمولات صناعیه وسائر اموال مختلفه‌یی بر یردن دیکر بر یره نقل ویاعین یرده حفظ ایده‌رك ایکی مملکت ویا ایکی موسم وزمان آره‌سنده‌کی فیأت فرقندن استفاده ایتمه، بازرکانلق: تجارت ایدیور؛ تجارتله مشغولدر. ٢. معاملات تجاریه‌دن ایدیلن استفاده، تمتع: بوسنه ذخیره‌دن خیلی تجارت ایتدك. — ترکیبات عربیه‌ده «تجاره» صورتنده‌ده قوللانیلیر: لاجل التجاره ازمیره کیتدی. || تجارت ونافعه نظارتی = امور نافعه ایله امور تجاریه‌نك طرقنی تسهیله سعی ایدن دائرهٔ دولت. || تجارت مکتبی = تجارتك متوقف علیهی اولان علومك تحصیلنه مخصوص مکتب. || تجارت محکمه‌سی = تجار دعاویسنك رؤیتنه مخصوص محکمه.

تِجارتکاه { ا. ص. فا. [عر. تجارت = م. فا. کاه = محل] تجارت محلی، تجارت اجراسنه الویریشلی یر: ازمیر کوزل بر تجارتکاهدر، تجارتکاه بر اسکله‌در.

تِجارتلی { ص. ١. تجارتی اولان، تجارت اجراسنه الویریشلی: بو ساحلده‌کی قصبه‌لرك جمله‌سی تجارتلی یرلردر. ٢. تجارت براقیر، تجارتده الویریشلی، تمتعلی، استفاده‌لی: ممالك عثمانیه‌نك اکثر محصولاتی چوق تجارتلیدر.

تُجّاری { ص. عر. ذ: تجاریه. تجارت وتجاره وبازرکانلره منسوب ومتعلق: امور تجاریه، معاملات تجاریه.

تَجاسُر { سذ. عر. [«جسارت» دن مص. تفاعل] جسارتلنمه، جرأتلنمه: بو ایشه تجاسر ایتدم. [«اجتسار» کبی.]

تَجانُس { مجانست معناسیله قوللانیلیورسه ده، عربی اولمیوب، مجانست دخی مقصدی

افاده‌یه کافی اولدیغندن، ایجادنده مجبوریت یوقدر.

تَجاوُز { سذ. عر. ج: تجاوزات. («جواز»دن مص. تفاعل) ١. اوته‌سنه کچمه، آشمه، آتلامه: آلتمش یاشنی تجاوز ایتمشدر؛ حدودی تجاوز ایتدی. ٢. حدی کچمه، تعرض، بشقه‌سنك حقنه طوقنمه: سز تجاوزده بولندیکز؛ تجاوز ایدن حقسزدر. ٣. کچمه، مسابقت قزانمه، دها ایلری وارمه: یاریشده او جمله‌سنی تجاوز ایتدی. ٤. دیکر بر دولتك حدودینی مرورله اولکه‌سنه کیروب حرب ایتمه، تعرض، تدافع ضدی: طرفیندن خانغیسی تجاوز ایتدی؟ (عربیده عفو و مسامحه معناسنی دخی بیان ایدوب: «تجاوز الله عن سیئاته» دعاسنده بو معنی ایله مستعملدر.)

تجاوُزکارانه { ص. فا. تجاوز و تعرضله واقع اولان: تجاوزکارانه حرکاتده بولندی.

تجاوُزی { ص. عر. ث: تجاوزیه. تجاوز وتعرضه منسوب ومتعلق: حرکات تجاوزیه‌ده بولندی؛ تدافعی وتجاوزی اتفاق عقد ایتدیلر.

تجاهُل { سذ. عر. («جهل»دن مص. تفاعل) بیلمز کبی کوسترمه، بیلاندن بیلمزلکه کلمك. د. تجاهل العارف = معلوم اولان شیئی بر نکتهٔ ادبیه‌یه مبنی غیر معلوم کوسترمکدر.

تَجَبُّر { سذ. عر. («جبر»دن مص. تفعل) کبر وجبروت پیدا ایتمه.

تَجبیر { سذ. عر. («جبر»دن مص. تفعیل) جرا. قیریق ویاچیقیق کمیکی تعمیر ایتمه: تجبیر عظام.

تَجَدُّد { سذ. عر. («جد»دن مص. تفعل) یکیلمه، یکی اولمه، تازه‌لنمه: موسم بهارده طبیعت تجدد ایدر.

تَجدید { سذ. عر. («جد»دن مص. تفعیل) یکیلتمه، یکی ایتمه، تازه‌لتمه: اثوابنی تجدید ایتدی. || تجدید هوا = اوطه‌نك هواسنی دکیشدیروب تازه‌لتمه.

تَجذیر { سذ. عر. («جذر»دن مص. تفعیل) ر. برعددك جذرینی چیقارمه، جذرینی بولوب آلمه.

تَجرِبه { سذ. عر. ج: تجارب. («جرب»دن مص. تفعیل) دنه‌مه، صنامه، آزمایش: تجربه ایتمك = دنه‌مك؛ تجربهٔ قلم = قلمی دنه‌مه، آزمایش خامه.

تَجَرُّد { سذ. عر. («جرد»دن مص. تفعل) ١. صویمه، چیلاق وعاری اولمه. ٢. هرشیئدن بوش وتهی اولمه. ٣. کافهٔ علائق وماسوادن کچوب جناب حقه انتساب: ارباب تجرد. ٤. اولنمیوب مجرد یاشامه. || نبا. تجرد اوراق = یاپراقلرك دوکلمسی.

تَجَرُّع { سذ. عر. («جرع»دن مص. تفعل) جرعه چکمه، برنفسده تکلفله صویی ایچمه.

تَجرید { سذ. عر. («جرد»دن مص. تفعیل) ١. صویمه، تعریه ایتمه. ٢. برطرفده طوتمق، آییرمق. ٣. ماسوایی قلب وذهندن اخراج وتبعیده جناب حقه ربط قلب ایتمه: اهل تجرید.

تَجریم { سذ. عر. («جرم»دن مص. تفعیل) برندن جریمه آلمه، جزای نقدی‌یه وزیانه اوغراتمه: کندیسنی تجریم ایتدیلر. (لغت مولده صفتیله بو معنایه کلوب، معانیٔ اصلیهٔ عربیه‌سی بشقه‌در.)

تَجَزُّؤ { سذ. عر. («جزء»دن مص. تفعل. — تجزی دیمه‌ملی.) اقسامه انقسام ایتمه، اجزایه بولنمه، طوغرانمه، اوفالمه.

تَجزِئه { سذ. عر. («جزء»دن مص. تفعیل) اقسامه تقسیم ایتمه، اجزایه بولمه، طوغرامه، اوفالتمه: برجسمی تجزئه ایتمك.

تَجَسُّد { سذ. عر. («جسد»دن مص. تفعل) جسد وجسم ووجود پیدا ایتمه، کوکده‌لنمه: رحمده جنینك تجسدی.

تَجَسُّس { سذ. عر. ج: تجسسات. («جس»دن مص. تفعل) ١. یوقلامه، آراشدیرمه، تحقیق وتدقیق ایتمه. ٢. برشیئك ایچ یوزینی آراشدیروب سرائرینه واقف اولمغه چالیشمه: دشمنك احوالنی تجسس ایچون تبدیل آدملر کوندرلدی. || ع. تجسس قولی = دشمن اردوسنك احوالنی تحقیقه مأمور عسکر قولی.

تَجَسُّم { سذ. عر. («جسم»دن مص. تفعل) ١. جسم ووجود پیدا ایتمه، روحانی برشیئك موقتا وصورتا جسم حاصل ایتمه: بر پری تجسم ایدوب اوکنه چیقدی؛ صانکه حمیت دینیه تجسم ایتمشده اوآدمك صورتنی آلمشدر. ٢. کورنمه، کوزك اوکنه کلمه: خیال

لى كوزمك اوكنده تجسم ايديور .

تجسيم { سذ. عر. [«جسم» دن مص. تفعيل] وجودويرمه، وجودلى كوسترمه : خيالمده تجسيم ايديورم .

تجفّف { سذ. عر. [«جف» دن مص. تفعل] قورومه. ز.

تجفيف { سذ. عر. [«جف» دن مص. تفعيل] قوروتمه. ز.

تجلّا { سذ. عر. با : تجلى .

تجلّد { سذ. عر. ١. يالاندن و تكلفله جسارت كوسترمه. ٢. عناد وسركشلك ايتمه .

تجلّى { سذ. عر. ج : تجليات. [«جلاء» دن مص. تفعل] ١. كورنمه، عيان وظاهراولمه، ظهور، بروز. ٢. قدرت واسرار الهيه‌نك اشخاص واشياده آثارى كورنمسى : ناصيه‌سنده نورسبحانى تجلى ايديوردى. ٣. لطف الهى‌يه مظهريت، طالع، قدر : بنم تجليم بويله ايمش .

تجليد { سذ. عر. [«جلد» دن مص. تفعيل] (كتابى) ديكوب قاب كچيرمه، جلدلمه : بوكتابلرى تجليد ايتديره‌جكم .

تجمّع { سذ. عر. [«جمع» دن مص. تفعل] طوپلانمه، ييغلمه، بريكمه .

تجمّل { سذ. عر. ج : تجملات. [«جمال» دن مص. تفعل] سوس، زينت، زيب وزيور. == ج. زينت ودارات ايچون اختيار اولنان آغر قيمتلى اشيا .

تجن { س. طاغ كچيسى . || مج. آز. غين حيوان .

تجنّن { سذ. عر. [«جن» دن مص. تفعل] دليرمه، چيلديرمه، مجنون اوله : تجنن ايتدى .

تجنيس { سذ. عر. [«جناس» دن مص. تفعيل] جناس قوللانمه، ايكى معنالى سوزسويلمه.

تجويد { سذ. عر. [«جودت» دن مص. تفعيل] قرآن كريمى مد وقصر وسائر قواعد قرائته رعايتله اوقومق علمى : تجويد اوكرنمك، بيلمك؛ قرآن كريمى تجويدله اوقومق .

تجويز { سذ. عر. [«جواز» دن مص. تفعيل] جائزكورمه، جواز ويرمه، منع ايتمه‌مه، مساعده ايله .

تجويف { سذ. عر. [«جوف» دن مص. تفعيل] اويمه، اويوق حالنه قويمه. ز.

تجهّز { سذ. عر. [«جهاز» دن مص. تفعل] حاضرلانمه، مالزمه‌يى تدارك ايتمه .

تجهيز { سذ. عر. ج : تجهيزات. [«جهاز» دن مص. تفعيل] لوازمى تدارك ايتمه، ارزاق واسلحه وسائر مهماتى استكمال ايدوب حاضرلامه، تهيئه : عسكرك، دونمانك، كلينك تجهيزى. || كيم. آلات وادوات ومواد معمول بهانك تهيئه‌سى، استحضار. || تجهيز ميت = جنازه‌نك مالزمه‌سنى تدارك وتهيئه ايتمه. جنازه‌يى مالزمه‌سيله حاضرلايوب قالديرمه .

تجهيل { سذ. عر. [«جهل» دن مص. تفعيل] برينه جهل اسناد ايتمه، جهالتنه حكم ايلمه، جهالتنى يوزينه اورمه : عالم آدم كندى جهلنى علمنه غالب كورر. ديكيچون باشقه‌لرينى تجهيله وقت بوله‌ماز .

تحاشى { سذ. عر. [«حشى» دن مص. تفاعل] قورقوب چكنمه، احتراز، اجتناب : بوايشدن تحاشى ايديور .

تحالف { سذ. عر. [«حلف» دن مص. تفاعل] حقـ. خصمينك ايكيدنه‌ده يمين ويرلمه. ايكيسنك يمين ايتمسى .

تحايا { سذ. عر. فد : تحيه. با : تحيه .

تحت { سذ. عر. آلت، آشاغى، زير، فوق مقابلى : يرك فوقى وتحتى. == ظر. تحتنه، تحتنده، تحتندن = آلتنه، آلتنده، آلتندن. — اضافت فارسيه ايله اكثريا مجازاً قوللانيلير : بو مملكت فلان دولتك تحت حكمنده‌در = حكمى آلتنده؛ بوايش تحت تذكرده‌در = تذكر آلتنده، دردست تذكر : الآن تحت محاكمه‌ده‌در، تحت محاكمه‌يه آلندى. — آخرى مفتوح اوله‌رق اضافت عربيه ايله‌ده قوللانيلير : تحت الارض = ير آلتنده؛ تحت البحر = دكيز آلتندن؛ تحت الجلد = درى آلتندن. || تحت الحفظ = محافظه آلتنده اوله‌رق، محفوظاً : موقوف سارقلرى تحت الحفظ كوندرديلر .

تحتانى { ص. عر. ز : تحتانيه. ١. تحته يعنى آشاغى‌يه منسوب ومتعلق، آشاغيده بولنان، فوقانى مقابلى : تحتانى بنا، تحتانى قات. ٢. د. نقطه‌سى آلتدن اولان (حرف) : ياء تحتانيه. ٣. ه. اصول قديمه‌ده فلك شمسك درونده بولنان وحقيقتده كرهٔ ارض ايله شمسك آره‌سنده بولنان

(سیاره)، زهره وعطارد.

تحتّم { سند. عر. [« حتم » دن مصـ. تفعل] الزم وواجب اولمه. ذ.

تحجّر { سند. عر. [« حجر » دن مصـ. تفعل] طاش اولمه، طاش کبی قاتیلاشمه : موادعضویه بیکلرجه عصرلر برآلتنده قالوب هوا آلمازسه هیئتلریله تحجر ایدر.

تحدّث { سند. عر. [« حدوث » دن مصـ. تفعل] حدوث و ظهور ایتمه ووقوع بولمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، معنای عربیسی بوندن پك اوزاقدر. یرینه « حدوث » قوللانلمق اقتضا ایدر.

تحدّر { سند. عر. [« حدر » دن مصـ. تفعل] برسطح مائلده آقه‌رق ویا یووارلانه‌رق اینمه، انحدار. ذ.

تحدیث { سند. عر. [« حدوث » دن مصـ. تفعیل] ۱. نقل وروایت ایتمه. ذ. ۲. احادیث شریفه نقل وروایت ایتمه. ۳. تشکر نیتی ایفا ایتمه : تحدیث نعمت ایتمك. [اصل معناسی : انسان کوردیکی ایلکی هرکسه سویلمکدر.]

تحدید { سند. عر. [« حد » دن مصـ. تفعیل] ۱. سینور قومه، حدود تعیین ایتمه : تحدید حدود ایتمك. ۲. تعریف وتعیین ایتمه، ابهام وتعمیمدن قورتارمه، تخصیص : لطفنی یالکز برطاقم آدملره تحدید ایدیور.

تحذّر { سند. عر. [« حذر » دن مصـ. تفعل] صاقینمه، حذر ایتمه، احتراز. ذ.

تحذیر { سند. عر. [« حذر » دن مصـ. تفعیل] صاقیندیرمه، حذر ایتدیرمه. ذ.

تحرّز { سند. عر. [« حرز » دن مصـ. تفعل] و :

تحرّس { سند. عر. [« حرس » دن مصـ. تفعل] صاقینمه، قورونمه. ذ.

تحرّك { سند. عر. [« حرکت » دن مصـ. تفعل] ۱. قیملدانمه، حرکت ایتمه، اوینامه. ۲. (حرف) حرکه‌لنمه، بر حرکه ایله اوقونمه. || ط. تحرك اعصاب = سیکیرلرك اوینامسی موجب برعات. [فر. Nervomotilité].

تحرّی { سند. عر. جـ : تحریات. [« حری » دن مصـ. تفعل] آواشدیرمه، برشیئك ایدیسنی ویا لازمنی بولمق ایچون آرایوب تحقیق وتدقیق ویا انتخاب ایتمه : آثار عتیقه، معادن، کتب قدیمه تحریسیله مشغولدر؛ معادنجه اجرای تحریات ایچون مأذونیت آلدی. [جمعنك « ی »سی شده‌لی اوقومامالی.]

تحریر { سند. عر. جـ : تحریرات. [« حر » دن مصـ. تفعیل] ۱. یازمه، کتابت : بو نسخه مؤلفنك الیله تحریر اولنمشدر. [ال ایله یازلمش کتابلرك نهایتنده « حرره الفقیر . . . » دیه‌رك مستنسخ کندی اسمنی یازمق عادتدر.] ۲. (کتاب) تألیف وترتیب ایتمه، قلمه آلمه : ایلك قواعد عثمانیه‌یی مرحوم فؤاد و جودت پاشالر مشترکاً تحریر ایتمشلردر. ۳. قید، دفتره کچیرمه : تحریر املاك = هرکسك تصرفنده‌کی املاکك دولتجه قیدی؛ تحریر نفوس = کذا اشخاصك قیدی. = جـ. [تر. فدکی] پوسته ایله کوندریلن رسمی مکتوب : تلغرافله افاده اولنه‌ماز تحریرات یازملی. [شهرك ایچنده کوندریلنه تذکره دینلیر. بر فرقده تحریراتك تختیم، و تذکره‌نك ایسه امضا اولنمسیدر.] || تحریرات قلمی = الویه وقضالرده مخابراته مخصوص قلم که ولایت ونظارتك مکتوبی قلمنه معادلدر. || تحریرات مدیری، کاتبی = بو قلمی اداره ایدن مأمور، متصرف ویا قائممقامك رسمی باش کاتبی. [سنجاقده مدیر، و قضاده کاتب دینلیر.]

تحریراً { حـ. عر. یازی ایله، آغزدن دیمك اولان شفاهاً مقابلی : تحریراً افادهٔ مرام ایتدی؛ تاریخ امتحاننی تحریراً ویردیلر.

تحریص { سند. عر. [« حرص » دن مصـ. تفعیل] برینك طمعنی اویاندیرمه، حرصلاندیرمه : بیوك برتمتع کوستره‌رك کندیسنی تحریص ایتدی.

تحریض { سند. عر. جـ : تحریضات. [« حرض » دن مصـ. تفعیل] قیشقیرتمه، تشویق، تحریك، ترغیب : برطاقم اشعار قهرمانانه ایله بهادرانی حربه تحریض ایدیوردی.

تحریف { سند. عر. جـ : تحریفات. [« حرف » دن مصـ. تفعیل] ۱. بر اسم ویا عباره‌نك حروفنی تغییر وتقدیم وتأخیرله سقطلامه، بوزمه : اسم قدیمه

بربرلرينك لسانني بيلدكلرندن اسماء خاصه‌يى چوق تحريف ايتمشلردر. ٢. بر كتابك عباره‌سنى تغيير وتخليط ايتمه: اسكى كتب سماويه‌نك برچوق تحريفاته اوغراديغى مظنوندر.

تَحريك { سند. عر. ج: تحريكات. [«حركت» دن مص. تفعيل] ١. اوينانمه، قيملداتمه، حركته كتيرمه: واپورك چرخنى تحريك ايدن بخاردر. ٢. ساكن و عاطل اولان شيئى فعل و حركته كتيرمه. تأثير: غضبنى، حميتنى، غيرتنى تحريك ايلدى. ٣. قيشقيرتمه. ٤. د. (بر حرفى) حركه‌لنديرمه، حركه قومه ويا حركه ايله اوقومه: «صبر» و «عقل» كبى عربى مصدرلرك عين الفعلنى تكلمده خفيف وصاغرجه بر كسره ايله تحريك ايتمك لسانمزك شيوه‌سى اقتضاسندندر.

تَحريل { س. [عر. «تحرير» دن غلـ.] چيزيك، چيزكى، نقش: تحريلى قالين = قالين چيزكيلى، نقشلى.

تَحريللى { ص. [«تحريرلى» دن غلـ.] چيزيكلى، چيزكيلى، منقش: تحريللى كوز؛ اينجه تحريللى.

تَحريم { سند. عر. ج: تحريمات. [«حرمان» دن مص. تفعيل] ١. ديانةً مبارك ومقدس عد ايدوب تقربنى منع ايتمه. ز. ٢. ف. حرام ايتمه، ديانةً ممنوعيتنى قرارلاشديروب اعلان ايتمه: شريعت اسلاميه مسكراتى تحريم ايتمشدر؛ خمرك وجه تحريمى سكريدر؛ تحريماتدن اجتناب ايتملى (= محرماتدن).

تَحريمه { سند. عر. نمازده افتتاح تكبيرى.

تَحريمى { ص. عر. ا: تحريميه. [«تحريم» دن سمنـ.] ف. برشيئى حرام ايتمك فعلنه منسوب ومتعلق؛ كراهت تحريميه = صراحةً تحريم اولنمامش ايسه‌ده مكروهيتى حرام درجه‌سنده اولان شئ.

تَحَزُّن { سند. عر. [«حزن» دن مص. تفعل] محزون ومكدر اولمه. ز.

تَحزين { سند. عر. [«حزن» دن مص. تفعيل] محزون و مكدر ايتمه، تاسه‌لانديرمه. ز.

تَحَسُّر { سند. عر. ج: تحسرات. [«حسرت» دن مص. تفعل] حسرت چكمه، چوق آرزو ايديلوب اله كچيريله‌مين شيئه يانوب ياقلمه، عدم حصولنه ويا فوتنه تأسف وتلهف ايتمه.

تَحَسُّس { سند. عر. [«حس» دن مص. تفعل] قلباً حس ايتمه و طويمه معناسيله قوللانيليورسه‌ده، اصل معناى عربيسى بر خبر طويوب مطمئن اولمه‌در. احتساس ايسه هيچ يوقدر.

تَحسين { سند. عر. [«حسن» دن مص. تفعيل] كوزل بولوب تقدير ايتمه، آلقيشلامه، مدح وثنا ايتمه: يازيسنى كورنلر تحسين ايتديلر. || تحسين‌خوان = تحسين وآفرين اوقويان، تقدير ايدن: شعرينه عالم تحسين خوان اولدى. || تحسين‌كرده = تقدير اولنمش، بكنلمش: شعرى تحسين كردهٔ ارباب ادراكدر.

تَحَشُّد { سند. عر. ج: تحشدات. [«حشد» دن مص. تفعل] برلكده حركت ويا بربرلرينه معاونت ايتمك اوزره عجالةً طوپلانمه، بريكمه، ييغلمه: حدود قربنده عسكر تحشد ايديور؛ بو تحشداتك اسبابى آكلاشيله‌مدى. [باشليجه عسكر حقنده مستعملدر.]

تَحشيد { سند. عر. ج: تحشيدات. [«حشد» دن مص. تفعيل] (عسكر وسائره) طوپلامه، بريكديرمه، ييغمه، جمع ايتمه: فلان دولت حدودينه عسكر تحشيد ايديور، تحشيداتله اوغراشيور.

تَحشيه { سند. عر. [«حشى» دن مص. تفعيل. — «ى» سنى شده‌لى اوقومالى.] اساساً كتابك كنارينه يازيلان وبركلمه يا فقره وبحث حقنده تفصيلاتى حاوى اولان حاشيه‌لر تحريرى، كتابك بو صورتله بعض يرلرينى شرح ايتمه، هامش و دركنار ضمى: بعض كتابلر تحشيه‌يه محتاجدر.

تَحَصُّل { سند. عر. ج: تحصلات. [«حصول» دن مص. تفعل] حصول بولمه، حاصل اولمه، وقوعه كلمه، نتيجه صورتيله پيدا اولمه: بو قدر مساعيدن نه تحصل ايتدى.

تَحَصُّن { سند. عر. [«حصن» دن مص. تفعل] ١.

قلعه وحصاره قپانمه، استحكام ايچنه چكلمه، اطرافنده موقت استحكامات انشا ايله مدافعه‌سنى تأمين ايتمه: عساكر شجيعهٔ عثمانيه پلونه كبى هر استحكامدن عارى بر يرده مكمل صورتده تحصن ايتمشلر ايدى.

تَحصيل { سذ. عر. ج: تحصيلات. (« حصول » دن مص. تفعيل) ١. حاصل ايتمه، حصوله كتيرمه، اله كچيرمه، قزانمه: بوندن نه تحصيل ايتديكز؟ [بو معناده « حاصل ايتمك » تعبيرى دها مستعملدر.] بر مأموريت تحصيلنه چاليشيور. ٢. ويركى ويا ايرادى طوپلامه، صاحبى نامنه ارباب ذمتدن آلمه: اعشا. رك، اغنامك تحصيلى؛ چفتلكك وارداتى تحصيل ايلدى. ٣. علم ومعلومات كسب ايتمه، او. قويوب اوكرنمه، توسيع معلو. مات ايتمه: اوغللرم الآن مكتبده تحصيل ايديورلر؛ تحصيل ايله، تحصيل علم ايله مشغولدرلر؛ اكمال تحصيل ايچون آوروپايه كيتمشدر؛ او آدمك تحصيلى يوقدر، تحصيلى نقصاندر. = ج. واردات دولتك جمع وجبا. يتى: تحصيلاته كرمئ تام ايله چاليشيور؛ تحصيلات قوميسيونى.

تحصيلدار { سـ. فا. دولتك وير. كيلرينى ويا بر صاحب ايرادك وارداتنى طوپلامغه مأ. مور آدم: بو ايشه بر تحصيلدار تعيين ايتملى؛ تحصيلدارلره تنبيهات اكيده ويرلمشدر. ||سر تحصيلدار= تحصيلدارلرك باشى، باش تحصيلدار.

تَحصيلدارلق { سـ. تحصيلدار مأموريت و وظيفه‌سى: اعشارده تحصيلدار. لق ايديور؛ تحصيلدارلغه تعيين اولندى.

تَحصيلى { ص. عر. ۆ: تحصيليه. ويركى ويا ايراد وسا. ئره جمع وجبايتنه منسوب ومتعلق: وظائف تحصيليه.

تَحصيليّه { سث. عر. موظف او. لميان تحصيلدارلره تحصيل ايتدكلرى آقچه‌دن ويريلن حصه، تحصيلدارلق حقى، پايى: يوزده ايكى تحصيليه ويريورلر.

تُحَف { سث. ج. عر. فد: تحفه. با: تحفه.

تُحَف { ص. [آنف البيان لفظ عربيدن] ١. غريب، عجيب، كورلمه‌مش، نادر وامثالسز: تحف ايش؛ تحف بر حيوان. ٢. كولنج، اكلنجه‌لى، مضحك: تحف آدم، تحف حكايه. ٣. منا. سبتسز، عجل عجايب: تحف ايش. ٤. تعجب، غرابت: تحفمه كيتدى = استغرابمى موجب اولدى. = ح. غريب وكولنج بر صورتده: تحف سويليور؛ تحف اولدى؛ تحف! = غريب! عجائب!

تُحَفجى { سـ. هديه‌لك اوفاق تفك سوسلى شيئلر صاتان آدم، چوراب، منديل، طباقه كبى شيئلرك صاتلديغى سوسلى بر دكانك صاحبى: او. راده بر تحفجى دكانى واردر.

تَحَفُّظ { سذ. عر. [« حفظ » دن مص. تفعل] صاقنمه، قورنمه، كنديى محافظه ايتمه. تعرض مقابلى اوله‌رق قوللا. نيلير، كه بشقه‌سنه تجاوز وتعرض نيتنده اولمقسزين مجرد كنديى تعرضات محتمله‌يه قارشى محافظه ومدافعه ايچون تدبيرلى طاو. رانمقدن عبارتدر.

تَحَفُّظخانه { سـ. فا. بولاشيق بر يردن كلنلرك قرانتنه بكلدكلرى محل، كه اختلا. طدن ممنوع اولوب، محافظه آلتنده بولونور.

تَحَفُّظكارانه { ص. فا. كنديى محافظه ومدافعه ايتمك مقصدينه مبنى اولان: بر طاقم تدابير تحفظكارانه‌يه تشبث ايتدى. = ح. كنديى محافظه ومدافعه مقصديله: تحفظكا. كارانه حركت ايديور.

تُحَفلق { سـ. ١. غرابت، عجيبلك: ايشك تحفلغى نره‌ده ... ٢. لطيفه، شاقه، كوله‌جك شئ: بر طاقم تحفلقلر ياپيوردى؛ تحفلق اولسون ديه سويليورم.

تُحفه { سث. عر. ج: تحف. ١. هديه، آرمغان، پيشكش. ٢. هديه‌لك غريب ومقبول شئ، ناديده مال. [جمعنك لسا. نمزده آلديغى معناى مخصوص بو ايكنجى معناسندن مأخوذدر. با: تحف.]

تَحَقُّق { سذ. عر. [« حق » دن مص. تفعل] صحيح وحقيقى اولديغى ظاهر اولمه، ميدانه چيقمه: مثنوينك يدنجى سفرى نامى ايله ايادئ تداولده بولنان منظومه‌نك حضرت مولانك اقوالندن اولديغى تحقق ايتمه. مشدر.

تَحقير { سذ. عر. ج: تحقيرات. (« حقارت » دن مص.

تفعیل] حقارت ایتمه، خوار و حقیر نظریله باقمه، اهمیت ویرمیوب ذلیل کورمه : فقرایی تحقیر ایتمك ارباب کرمك شاننندن دکلدر؛ دنیاده کیمسه‌یه نظر تحقیرله باقاملی .

تحقیرآمیز { ص. فا. [عر. تحقیر = م. فا. آمیختن = قاریشدیرمق] حقارت قاریشدیریجی، خوارلقله قاریشق : تحقیرآمیز بر نظرله باقدی؛ تحقیرآمیز معامله‌ده بولندی .

تحقیق { سذ. عر. ج : تحقیقات. [« حق » دن مص. تفعیل] ١. بر شیئك حقیقتنی آرامه، صحیح اولوب اولمدیغنی میدانه چیقارمه : سز بو مسئله‌یی تحقیق ایدیکز؛ تحقیق کیفیت ضمننده بر هیئت کوندرلدی. ٢. بر شیئك صحیح وحقیقی اولدیغنی میدانه چیقارمه، ادلهٔ مقنعه ایله اثبات ایتمه : بو تحقیق اولنمش بر مسئله در. = ج. بر شیئك صحت وحقیقتنی میدانه چیقارمق ایچون اولنان تحریات وتدقیقات، آراشدیروب صورمه‌لر : اجرای تحقیقات ایچون برمأمور مخصوص کوندرلدی؛ تحقیقات لازمه‌نك اجراسی. || حق. تحقیقات ابتدائیه = مواد جزائیه‌ده مظنون علیهك اتهامی ویا محاکمه‌سی ایچون خفیاً ومنفرداً اجرا اولنان معاملات.

تحقیقا { ح. عر. حقیقةً، صحیحاً، کرچکدن : حق تعالی حضرتلری تحقیقا زمان ومکاندن منزهدر .

تحکّم { سذ. عر. [« حکم » دن مص. تفعل] حکم سورمه، حاکم کسیلمه تحکم ایتمك؛ برینك تحکمنی چکمك .

تحکیم { سذ. عر. [« حکم » دن تفعیل] صاغلاملاتمه. متین ومحکم ایتمه معناسیله قوللانیلیور. سه‌ده، غلط اولوب، عربیده اصلا بومعنایه کلمز. بومقامده « احکام » قوللانملی. || حق. حکم نصب ایتمه : بودعوانك فصلیچون رضاء طرفینله فلانی تحکیم ایتدیلر. || تحکیم حال = برشیئك بولندیغی حالده بقاسنی التزام .

تحلّل { سذ. عر. ج : تحللات. [« حل » دن مص. تفعل] کیم. حل اولمه، اجزاسی آیرلمه .

تحلّی { سذ. عر. [« حلی » دن مص. تفعل] طونانمه، زینتلنمه: مجوهراتله تحلی قادینلره یاقیشیر .

تحلیف { سذ. عر. [« حلف » دن مص. تفعیل] حق. یمین ویرمه، یمین ایتدیرمه : شاهدلری تحلیف ایتدیلر.

تحلیل { سذ. عر. ج : تحلیلات . [« حل » دن مص. تفعیل] کیم. برجسم مرکبك اجزاسنی آیرمه : تحلیل کیمیوی، تحلیلات کیمیویه. || تحلیل خرده بینی = بر جسمده‌کی میقروبلری تحقیق ایتمه. [فر. Microchimie]

تحلیه { سذ. عر. [« حلی » دن مص. تفعیل] طونانمه، بزه‌مه، تزیین . ن.

تحمّض { سذ. عر. [« حمض » دن مص. تفعل] اکشیمه، اکشیلك پیدا ایتمه .

تحمّل { سذ. عر. [« حمل » دن مص. تفعل] ١. بریوکی اوستنه آلمه، یوکلنمه. ٢. آغر برشیئه قاتلانمه، سس چیقارمیه‌رق چکمه : آلام ومحن دنیویه‌یه قارشی صبر وتحمل ایتمك اقتضا ایدر .

تحمّلسز { ص. صبروتحملی اولمیان، تحمل ایده‌مین، طیانه‌میان .

تحمّلسزلك { سذ. صبر سزلق، تحمل ایده‌میش، طیانه‌مامه .

تحمّلگداز { ص. فا. [عر. تحمل = م. فا. گداختن اریتمك] صبر وتحملی محو ایدن، صبر وتحمله مجال براقمیان .

تحمّی { سذ. عر. [« حمی » دن مص. تفعل] صاقینمه، پرهیز ایتمه . ن.

تحمید { سذ. عر. ج : تحمیدات. [« حمد » دن مص. تفعیل] حمد وثنا ایتمه، شکرایتمه .

تحمیس { سذ. عر. [« حمس » دن مص. تفعیل] و :

تحمیص { سذ. عر. [« حمص » دن مص. تفعیل] (قهوه وساٸره) قاوورمه . ن. = تر. قهوه‌نك قاووریلوب دوگلدیکی و صاتلدیغی محل، حاضر دوکلمش قهوه صاتیلان دکان .

تحمیق { سذ. عر. [« حمق » دن مص. تفعیل] حماقته نسبت ایتمه، حماقت عزو واسناد ایتمه . ن.

تحمیل { سذ. عر. [« حمل » دن مص. تفعیل] ١. یوکلتمه، حمل ایتمه : اشیاسنی براستره‌یه تحمیل ایتدی. ٢. احاله ایتمه : بوایشی‌ده اوکا تحمیل ایتدیلر .

تحنیط { سذ. عر. [« حنط » دن مص. تفعیل] ١. (میتی)

بخورله توتسیلمه. ۲. حیوانات جثه‌
لرینی قوروتمه.

تَحَوُّل { سد. عر. جـ: تحولات. [« حال » دن مص. تفعل]
بر حالدن بر حاله کچمه، دکیشمه:
موسم تحول ایتدی.

تَحْویل { سد. عر. جـ: تحویلات. [«حال»دن مص. تفعیل] بر
حالدن بر حاله قومه، دکیشدیرمه،
تبدیل: نثری نظمه تحویل ایتدی.
= تر. بورج سندی، تمسك،
وعلی الخصوص خزینهٔ مالیه‌نك
بورجنه مقابل ویریلن سندات.
[آنونیم شرکتلرك چیقاردقلری بر
نوع سنداته‌ده «تحویلات» دینلیر.]

تَحِیّات { سش. جـ. عر. فد: تحیه. با: تحیه.

تَحَیُّر { سد. عر. جـ: تحیرات. [« حیرت » دن مص. تفعل]
حیران اولمه، حیرتده قالمه، شاشه
قالمه.

تَحَیُّز { سد. عر. [« حوز » دن مص. تفعل. — تحوزاولمق
اقتضا ایدرکن، بعض امثالی کبی
واوینك یایه تبدیلیله تحیزاولمشدر.]
یر طوتمه، بر مقام مخصوصی
اولمه. حرمت و اعتباره نائلیت:
او آدم ایتدیکی ایلکارله مملکتنده
تحیز ایتمشدر.

تَحِیّه { سش. عر. جـ: تحیات. [« حی » دن مص.
تفعیل] برینه. حیاك الله یعنی
الله عمر ویرسین دیمه، سلام،
آشنالق، دعا.

تخالف { سد. عر. [« خلف » دن مص. تفاعل] بربرینه
اویمامه، بربرینه ضد اولمه.

تَخْت { س. فا. ۱. حکمدارلرك رسماً اوتوردقلری بیوك صندا-
لیه یاخود قولتوق، مقام، سریر:
تخت سلطنت، تخت عالیٔ عثمانی.
۲. مجـ. حکمدارلق: تخته نائل
اولمق.

تَخْتِرَوان { س. فا. [تخت = م. روان = متحرك] کبار
رجالك وقادینلرك وعلی الخصوص
خسته‌لرك نقلنه مخصوص سدیه
کبی بر محفه که ایکی استر ویا
درت حمال طرفندن قالدیریلوب
کوتوریلور.

تَخْتگاه { س. فا. ۱. تخت محلی، تختك قورلدیغی یر.
۲. پایتخت، بر حکمدارك مقری
اولان شهر.

تَخْتنِشین { ص. فا. [تخت = م. نشستن = اوتورمق]
تخته اوتوران، جالس سریر
حکومت، مسند حکمداریده بولنان.

تَخْته ۱ { س. [فارسیدن] ۱. صفحه حالنده بیچلمش آ-
غاج، دوشمه وقاپلامه وسائره‌یه
مخصوص یوفقه کراسته. ۲.
آغاج، کراسته، خشب. ۳. لوحه،
صفحه: رسم تخته‌سی، یازی
تخته‌سی، دمیر تخته، باقیر تخته.
٤. کورك طولومنك یاریسی:
بر تخته کورك. = ص. آغاجدن،
خشبدن، کراسته دن معمول:
تخته قاشیق، تخته قلیج، تخته بنا.
|| آقچه تخته‌سی = صرافلرك پاره
صایمغه مخصوص لوحه‌سی که
بر طرفی آچیق واطراف سا-
ئره‌سی پروازله محاط اولوب کو-
شه‌سی کسیك ومستطیل بر
شکل مخصوصده‌در. || اوتوراق
تخته‌سی = قایقده اوستنه اوتو-
ریلور پیکه کبی تخته. || ارتفاع
تخته‌سی = کونشه معروض اولد-
یغی حالده کولکه‌نك وضعیتیله
وموسمه کوره بعض حسابلرله
ساعتی کوسترمکه مخصوص آلت،
بسیطه. || برتخته‌ده = پشین ودفعةً:
پاره‌سنی برتخته‌ده صایدم، ویردم.
|| تخته بیتی، تخته قورویسی =
معروف متعفن موذی بوجك،
بق. || تخته پابوشی = اوك ایچنده
کییلن ترلك، پانتوفل. || تخته
پرده = ۱. قپونك طیشنده ویا
ایچنده قوللانیلان قماش قاپلا-
مه‌لی آچیلیر قپانیر چرچیوه لردن
مرکب پرده. ۲. تخته‌دن اکرتی
وموقت بولمه: قغوشی بر تخته
پرده ایله ایکی‌یه بولمك. ۳. برعرصه
اطرافنه ویا دیوار اوزرینه
چکیلن حائط، تخته حواله. ||
جدول تخته‌سی = طوغری چیز-
کیلر چیزمکه مخصوص کناری
مستقیم تخته. || چوروك تخته‌یه
باصمق = شبهه‌لی ومخاطره‌لی ایشه
کیرمك. || حساب تخته‌سی =
آقچه تخته‌سی. || دامه، سطرنج
تخته‌سی = بواویونلری اوینامغه
مخصوص سطرنجلی ترسیم اولنمش
تخته. || سبزه، فیده تخته‌سی =
بوستانده سبزه فیده‌سی یتیشد-
یرمکه مخصوص یاصدیق. || منقل
تخته‌سی = منقلك آلتنه قونیلان
صاری تنکه قاپلی تخته‌سینی. ||
یازی تخته‌سی = مکتبده شاکردانه
تباشیرله یازی ورقم یازدیریلان
سیاه تخته‌دن لوحه.

تَخْتَه‌پوش { س. [فا. تخته = م. پوشیدن = اورتمه]
طام اوزرنده دوشمه‌لی یرکه
باشلیجه چماشیر سرمکه مخصوص
اولور: چماشیری تخته‌پوشده
قوروتمق.

تختيم سنذ. عر. [«ختم»دن مصـ. تفعيل] مهر باصمه، مهرلمه: مکتوبی تختیم ایتدی. [«مهر» فارسی اولدیغیچون بونك یرینه «تمهیر» دیمه‌ملی.]

تخجيل سنذ. عر. [«خجل» دن مصـ. تفعيل] اوتاندیرمه، محجوب ایتمه. ن.

تخدّر سنذ. عر. [«خدر» دن مصـ. تفعل] (قادین) اورتنمه، تستر ایتمه. ن. [عضو اویوشمسی معناسیله «خدر» ماده‌سی بوبابدن کلمز.]

تخدير سنذ. عر. [«خدر» دن مصـ. تفعيل] (قادینی) اورتوب قاچیرمه، ستر.

تخديش سنذ. عر. [«خدش» دن مصـ. تفعيل] طیرمالامه، طیرناقله اینجیتمه. || مجـ. تحریك، تهییج: تخدیش اذهان ایتمك = ذهنلری تحریك وتهییج ایتمك.

تخريب سنذ. عر. [«خراب» دن مصـ. تفعيل] خراب و ویران ایتمه، ییقوب بوزمه، معمورتی امحا ایتمه: جنکیزنیجه معموره‌لری تخریب ایتمشیدی.

تخشّع سنذ. عر. [«خشوع» دن مصـ. تفعل] تواضع ایتمه، کندینی آشاغی طوتوب کبر وغروردن اجتناب ایتمه. ن.

تخشّن سنذ. عر. [«خشونت» دن مصـ. تفعل] خشونت کوسترمه، سرتلشمه، قاتیلاشمه. ن.

تخصّص سنذ. عر. [«خصوص» دن مصـ. تفعل] خصوصی و مخصوص اولمه. [«اختصاص» دها مستعملدر.]

تخصيص سنذ. عر. جـ: تخصیصات. [«خصوص» دن مصـ. تفعيل] برشیئی برینه ویا برجهته مخصوص و معین ایتمه، حصر وتعیین ایتمه: کندیسنه بر اوطه تخصیص ایتدیلر؛ چایرك بر پارچه‌سنی آتلرینه تخصیص ایتدی. || بالتخصیص = مخصوصاً، آیریجه، آیره‌رق. == جـ. برشخص ویا دائره و هیئته تعیین ایدلمش معاشات ومعینات ومصارف سائره، مخصصات: معارف نظارتنك تخصیصات سنویه‌سی. [«مخصصات» دها طوغریدر.]

تخضيب سنذ. عر. [«خضب» دن مصـ. تفعيل] بویامه. [باشلیجه صاچ وصقال حقنده مستعملدر.]

تخطّر وتخاطر. سنذ. عر. خاطره کتیرمه وخاطره کله معنالریله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده معنالری بسبتون بشقه اولدیغندن، یاکلیشدر.

تخطيط سنذ. عر. [«خط» دن مصـ. تفعيل] چیزمه، چیزکیلرله تعیین وتحدید. || تخطیط اراضی = اراضینك احوال واشکال خارجیه‌سندن بحث ایدن علم، طوبوغرافیا.

تخطئه سنذ. عر. [«خطاء» دن مصـ. تفعيل] خطایه نسبت ایتمه، خطا وغلط عزو واسنادی، یاکلیشنی چیقارمه: بنی، بنم سوزمی تخطئه ایتمك ایستیور.

تخفيف سنذ. عر. [«خفت» دن مصـ. تفعيل] ١. خفیفلتمه، آغرلغنی آزالتمه: یوکنی تخفیف ایتدی. ٢. قولایلاشدیرمه، تسهیل، تهوین: یازین درسلری تخفیف ایتملی؛ تخفیف مجازات.

تخلّص سنذ. عر. [«خلوص» دن مصـ. تفعل] ١. خلاص اولمه، قورتلمه. ن. ٢. شعرده برمخلص قوللانمه: قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلری «محبی» تخلص بیورورلردی.

تخلّف سنذ. عر. [«خلاف» دن مصـ. تفعل] کریده قالمه، آرقه‌ده براغلمه. [بو معنا ایله لسانمزده پك مستعمل اولمیوب، سهوا عدم اصابت، دکیشمه، تخالف و اختلاف یرینه قوللانیلیر.]

تخلّق سنذ. عر. [«خلق» دن مصـ. تفعل] برخوی و طبیعتله متصف اولمه: اخلاق حمیده ایله تخلق ایتمك.

تخلّی سنذ. عر. [«خلاء» دن مصـ. تفعل] تنهایه چکلمه، یالکز قالمه. ن.

تخليص سنذ. عر. [«خلاص» دن مصـ. تفعيل] قورتارمه، خلاص بولدیرمه: کندیسنی عذابدن، بورجدن، محبسدن تخلیص ایتدی. || تخلیص کریبان = یاقه‌یی قورتارمه، قورتلمه. || تخلیصیه اداره‌سی = دکز قضازدکانی تخلیص ایچون تشکیل اولنان اداره، جان قورتارانلر. || تخلیصیه مدالیه‌سی = تخلیص جان ایدنلره ویرلمك اوزره مأثر عالیهٔ حضرت پادشاهیدن اوله‌رق ٣١٠ سنه‌سنده احداث بیورلمشدر.

تخليط سنذ. عر. [«خلط» دن مصـ. تفعيل] ١. قاریشدیرمه، برشیئك خالصلکنی بوزه‌جق صورتده ایچنه بشقه شیئلر مزج ایتمه. ٢. تشویش ایتمه، بوزمه.

تخليف سنذ. عر. [«خلف» دن مصـ. تفعيل] برینی خلف براقمه، کندی یرینه ترك ایتمه.

تخليل سنذ. عر. [«خل» دن مصـ. تفعيل] کیم. اکشیتمه،

اكشيلك پيدا ايتديرمه.

تخليه { سث. عر. [« خلاء » دن مص. تفعيل] ١. بوشالتمه، بوش براقمه. بر بناء وسائرەنك ايچنده آدملری واشيايی آلوب بوش براقه: اوی تخليه ايتدی. ٢. بر شهر ويا قلعه ومملكتك ايچندەكی عسكر واسلحه ومهمات حربيەيی آلوب دشمن غالبك دخولنه مهيا براقه: فلان قلعه‌يی تخليه ايتديلر. || تخليهٔ سبيل = بر مجبوسی قويويرمه، سربست براقه: تخليهٔ سبيلنی استدعا ايتمشدر.

تُخم { س. فا. [تر. زبانزدی تو. خوم] ١. نباتاتك چيچكدن صكره ويردكلری دانه‌كه: طوپراغه كوملنجه، كندی جنسندن بر نباتك بيتمسنه سبب اولور، بذر، چكردك. بر طاقلرينك كنديلری وبرطاقلرينك قشرلری انسان وحيواناته مأكل اولور؛ بغدای، مصر، نخود، فندق، بادم، وشفتالی، المه، قاون ايكنجی نوعندندر. ٢. انسان وحيوانك تخمی حكمنده اولان نطفه، دول: او آدمك تخمی يوقدر؛ بو آتك تخمنی آلملی. ٣. بعض بوجكلرك تخم شكلنده كوچك يومورطه‌لری: بيت تخمی = سركه؛ چكركه تخمی. || تخم آتمق = تخم اكمك.

تَخَمُّر { سذ. عر. [« خمر » دن مص. تفعل] مايه‌لنمه، اكشيمه: شراب، خمور تخمر ايتدی.

تُخَمه { سث. عر. [« وخم » دن] ط. معده طولغونلغی، معده فسادی، هضمسزلق.

تَخمير { سذ. عر. [« خمر » دن مص. تفعيل] مايه‌لنديرمه: شرابی، خموری تخمير ايتمك.

تَخميس { سذ. عر. [« خمس » دن مص. تفعيل] ١. برشيئی بش قات ويا بش كوشه‌لی ايتمه. ٢. د. برشاعرك برغزلنی آلوب هربيتندن اول دها اوچ مصراع ايراديله بشر مصراعلی قطعه‌لردن مركب برغزل مخمس ترتيب ايتمه: شاعر باقی سلطان سليمان خان حضرتلرينك غزل مشهورينی تخميس ايتمشدر.

تَخمين { سذ عر. جـ: تخمينات. [« خمن » دن مص. تفعيل] ظن وقياسله حكم ايتمه، كسمكسزين آشاغی يوقاری بر مقدار وتقريبی برحال بيان ايتمه: بوتارلەنك بوينی بشيوز آرشين تخمين ايديورم؛ اوزاقدن كوردكلری قراردی‌يی بركوی تخمين ايتديلر؛ بواوطه‌نك مفروشاتنه نه‌قدر قماش كيده‌جكنی تخمين ايدك. || تخمين كرده = تخمين ايدلمش.

تَخميناً { ح. عر. ظن وقياس طريقيله، تقريباً، آشاغی يوقاری: بوتارله تخميناً قرق دونمدر؛ بوابنيه‌يه تخميناً بش بيك كرميت كيدر.

تَخمينى { ص. عر. ؤ: تخمينيه. تخمينه منسوب ومتعلق، تخمينه مبنی، تخمين ايله واقع اولان: حساب تخمينی، مقدار تخمينی، قيمت تخمينيه.

تَخويف { سذ.عر.جـ: تخويفات. قورقوتمه، اوركوتمه، تهديد.

تَخَيُّل { سذ. عر. جـ: تخيلات. [« خيال » دن مص. تفعل] وهم وخيال ايله تصور ايتمه، اصلسز برشيئه ذهنده وجود ويرمه وهم وخياله طالمه، خيالاته اويمه، قورندی: انسان تخيلاته طالنجه حقيقتی كوره‌مز.

تَخيير { سذ. عر. [« خير » دن مص. تفعيل] ايكی شیٔ آراسنده برينی سچمكه مختار براقمه، ايستديكنی سچمكی تكليف ايتمه: بن مالی ايكی بلوك ايدوب ايستديكنی آلمه‌ده كنديسنی تخيير ايتدم.

تَدابير { سذ. جـ. عر. فد: تدبير. با: تدبير.

تَداخُل { سذ. عر. جـ: تداخلات. [« دخول » دن مص. تفاعل] ١. بربری ايچنه كيرمه. ٢. برمعين پاره ويا بورج تقسيطی وبرله‌دن ديكرينك ايشلمه‌سی، تأدياتك تأخری، منتظم صورتده جريان ايتمه‌مسی: تداخله قالمق، تداخله بينمك = وقت وزمانيله ويريله‌ميوب بريكمك.

تَدارُك { سذ. عر. جـ: تداركات. [« درك » دن مص. تفاعل. — غلط مشهور اوله‌رق رانك كسريله زبانزددر.] آراشديروب بوله، الده ايدوب حاضر بولنديرمه، تهيئه، استحضار: قيشلق ذخيره‌سنی تدارك ايتدی؛ مهمات حربيه‌نك تداركيله اشتغال اولنيور؛ برطاقم تداركاتله مشغول ايدی؛ تداركات سفريه، حربيه.

تَدارُكلى { ص. اقتضا ايدن شيئلری وقت وزمانيله تهيئه واستحضار ايتمش اولان:

انسان سفر ایچون دائما تدارکلی طاورانملیدر.

تدافع { سذ. عر. [« دفع » دن مص. تفاعل] ١. بربرینی دفع ایتمه، ایتشمه، قاقیشمه. ٢. کندینی محافظه ایدوب خصمك تعرضنه مقابله ایتمه، تعرض وتجاوز ایتمکسزین کندی یرینی محافظهٔ قارشی طورمه. [بو معنا لسانمزده تعرض و تجاوزه مقابل و تحفظله مرادف اولەرق اصطلاح اولنمشدر.]

تدافعی { ص. عر. ﺫ: تدافعیه. تدافع وتحفظه منسوب ومتعلق، تعرض وتجاوز صورتنده اولمیوب مجرد خصمك واقع اولان تجاوزاتنه مقابله اساسنه مستند اولان: تدافعی حرکتده بولنمغه قرار ویرمشلردر؛ بینلرنده تدافعی و تعرضی بر اتفاق عقد ایتمشلردر.

تداول { سذ. عر. ج: تداولات. [« دول » دن مص. تفاعل] الدن اله کزمه، طولاشمه، قوللانلمه، موقع استعمالده بولنمه: بو مملکتده خانغی آقچه تداول ایدیور؟ کچن سنه تداوله چیقاریلان قوائم نقدیه، بانق نوتلر؛ اوزان ومقاییس جدیده دها موقع تداوله قونمامشدر. [عربیده متعدی اولدیغی حالده، لسانمزده لازم اولەرق استعمالی شایع اولمشدر.]

تداوی { سذ. عر. [« دوی » دن مص. تفاعل] بر علاج ویا تدبیر طبی استعمالیله کندی کندینه باقمه، کندی کندینه معالجه ایتمه، کندینه باقمه: لاجل التداوی آوروپایه کیتدی؛ وجع مفاصله قارشی دکیزده استحمام ایله تداوی ایدنلر واردر. || ط. تداوی بالضد، تداوی بالما، تداوی بالمثل و سائره = مداواة اصول مختلفەسی.

« تداوی » بو وجهله کندی کندینه باقمه معناسنه مخصوص اولوب، لسانمزده متعدی اولەرق « مداواة » یرینه قوللانلمسی یا کلیشدر: « تداوی ایچون کوندریلان طبیب » دینك طوغری اوله ماز؛ « تداوی ایچون کوندریلن خسته »، وه « مداواة ایچون کوندریلان طبیب » دینك اقتضا ایدر.

تدبیر { سذ. عر. ج: تدابیر. [« دبور » دن مص. تفعیل] ١. بر ایشك عاقبتنی دوشونەرك اسباب حصول و موفقیتنه تشبث: تدبیر امور ایتمك: تدبیرده قصور ایتمملی. ٢. بر ایشك موفقیت پذیر اولمسیچون دوشونلمش طریق: کوزل بر تدبیر قورمش؛ بر طاقم تدابیر حکیمانه ایله موفق اولدی. || حسن تدبیر = ایی دوشونیلەرك قوریلان طریق. || سؤ تدبیر = ایی دوشونهمیەرك ایدیلن یا کلیش تشبث. || تدبیر منزل = وقتیله ادارهٔ بیتیه معناسیله قوللانیلەرق ادارهٔ بیتیه قواعدندن بحث ایدن علمه علم اولمش ایسه ده، ادارهٔ بیتیه ویا اقتصاد بیتی دینك بلکه دها مناسبدر.

تدبیرسز { ص. ایشك صوکنی دوشونمین و ایشنك صوکی ایی چیقمق ایچون اقتضا ایدن اسبابه توسل ایتمین، غافل: بو ایشده تدبیرسز طاوراندی. = ح. ایشك صوکنی دوشونمکسزین، بلا تدبیر: انسان تدبیرسز هیچ بر وقت ایشنده موفق اوله ماز.

تدبیرسزلك { س. ایشك صوکنی دوشونمیش، اقتضا ایدن اسبابه توسل ایتمیش، غفلت: تدبیرسزلك دائما ندامتی منتج اولور.

تدبیرلی { ص. ایشك صوکنی دوشونن و موفقیتیچون اقتضا ایدن اسبابه توسل ایدن: تدبیرلی آدم دائما موفق اولور؛ انسان ایشنده تدبیرلی طاورانملیدر.

تدرس { سذ. عر. [« درس » دن مص. تفعل] درس آلمه، درس اوقومه، اوکرنمه، تعلم: تدرس سنی تدریس سنی تعقیب ایدر.

تدریج { سذ. عر. ج: تدریجات. [« دروج » دن مص. تفعیل] درجه درجه یعنی باصامق باصامق ایلریلتمه یاخود ایلریلتمه، آزر آزر حرکت: انسان هر ایشه تدریج ایله آلیشیر: تدریج ایله قزانیلان مالك قیمتی بیلنیر. || بالتدریج = تدریج ایله: تدریجاً، درجه درجه، یواش یواش، آزر آزر.

تدریجاً { ح. عر. درجه درجه، بالتدریج، آزر آزر، یواش یواش: الك کوچك مأموریتدن باشلایەرق تدریجاً اعلا المناصبه واصل اولدی؛ تدریجاً علاج دها ایی تأثیر ایدر.

تدریجی { ص. عر. ﺫ: تدریجیه. تدریجله واقع اولان، یواش یواش اجرا اولنان: استیناس

تدریجی، الفت تدریجیه = یواش یواش آلیشمه .

تَدریس { سنذ. عر. جـ: تدریسات. [« درس » دن مصـ. تفعیل] درس ویرمه، درس اوکرتمه : اکمال تحصیلدن صکره تدریسله اشتغاله باشلادی؛ تدریسات نافعه سیله مملکتنه بیوك خدمتلر ایتدی؛ نحوی بر اصول مخصوصهده تدریس ایدیور.

تَدفین { دفن معناسیله قوللانانلر وار ایسهده، « دفن » ذاتاً متعدی اولوب، تفعیل بابندن اصلا کلمدیکندن، غلطدر. قوللانلمامليدر.

تَدقیق { سنذ. عر. جـ: تدقیقات. [« دقت » دن مصـ. تفعیل] ۱. اینجلتمه، اوفالتمه، اوفاق اوفاق قیروب ازمه. ن. ۲. مجـ. اینجهدن اینجهیه آراشدروب صورهرق حقیقتنی میدانه چیقارمه، اینجهدن اینجهیه تحقیق ایتمه: کیفیتی بالاطراف تدقیق ایتمك؛ اجرای تدقیقات ایتمك .

تَدمیر { سنذ. عر. [« دمار » دن مصـ. تفعیل] محو وهلاك ایتمه : اشقیایی قهر وتدمیر ایتدی.

تَدَنّی { سنذ. عر. جـ: تدنیات. [« دنائت » دن مصـ. تفعل] آشاغی اینمه، تنزل، آشاغیلامه، ترقی مقابلی : ذخیرهنك فیاتی تدنی ایتدی؛ یونانستانده تجارت نقطهسندن ترقی کوریلیور ایسهده ادبیاتده تدنی واقع اولدیغی ظاهردر؛ امریقالیلرك ترقیاتنه مقابل اسپانیالیلر تدنی ایتمکدهدر . [عربیده اصل بو معنایه کلیوب، متعدی اولهرق برینه دنائت عطف واسناد ایتمك معناسنه مخصوصدر.]

تَدویر { سنذ. عر. [« دور » دن مصـ. تفعیل] ۱. چویرمه، دوندیرمه : تدویر چرخ ایتمك. ۲. یووارلاق ومدور یاخود دائروی ایتمه : تدویر شکل مربع .

تَدوین { سنذ. عر. [« دیوان » دن مصـ. تفعیل] ۱. متفرق اشعار وسائرهیی جمع ایدوب بر دیوان ترتیب ایتمه : یزیدك اشعارینی تدوین ایتمشلردر. ۲. مرتب ومنتظم بیوك کتابلر جمع وترتیب ایتمه : نیجه مجلدات تدوین ایتمشدی .

تَدهیش { سنذ. عر. [« دهش » دن مصـ. تفعیل] دهشته دوچار ایتمه، شاشیرتمه، اورکوتمه.

تَدهین { سنذ. عر. [« دهن » دن مصـ. تفعیل] یاغ ویا پوماده کبی کوزل قوقولی بر شیء سورمه : صاچلرینی تدهین ایتمشیدی.

تَدَیُّن { سنذ. عر. [« دین » دن مصـ. تفعل] ۱. بر دینه تابع اولمه : دین اسلامله تدین ایتدی. ۲. دیننده ثابت ومتین اولمه، احکام دینیهسنه تمامیله رعایت ایتمه : تدین بشقه وتعصب بشقهدر.

تَذاکُر { سش. جـ. عر. فذ : تذکره با : تذکره.

تَذَبذُب { سنذ. عر. [« ذبذبه » دن مصـ. تفعلل] قرارسزلق، تردد، انتظامسزلق، قاریشیقلق : بر حال تذبذبده بولنیور.

تَذکار { سنذ. عر. آکمه، خاطره کتیرمه، یاد ایتمه : تذکار ماضی. [تانك کسریله تلفظی غلطدر.]

تَذَکُّر { سنذ. عر. جـ: تذکرات [« ذکر » دن مصـ. تفعل] ۱. خاطره کتیرمه، در خاطر ایتمه : کچمشی تذکر ایتدی. ۲. بر قاچ کشی مجلس قوروب بر ایش ایچون لقردی ایتمه، مذاکره : بو ایشی تذکر ایتدیلر؛ ایش موقع تذکره قوندی. [بو ایکنجی معنی عربیده اولمیوب، شوری دینلیر.]

تَذکِره { سشذ. عر. جـ: تذاکر. [« ذکر » دن. — کافك فتحیله قرائتی غلطدر.] ۱. یاد ایتمکه وسیله اولان کاغد، پوصله، ورقه. ۲. برشهرك ایچنده بولنان دوائر رسمیه ویا افراد بیننده تعاطی اولنان محررات: تذکره یازمق؛ تذکرهٔ سامیه = مقام صدارت عظمادن یازیلان تذکره؛ تذکرهٔ جوابیه = جواباً یازیلان ورقه. ۳. نفوسه و اصناف وسائرهیه ویریلن رسمی کاغد : تذکرهٔ عثمانیه = تابعیت تذکرهسی؛ اصناف تذکرهسی = پاتنت: مرور تذکرهسی = پاساپورت؛ کمرك تذکرهسی = برمالك کمرك رسمی ویرلدیکنی مبین اولان پوصله. ٤. بر علم وفنه دائر ماحضردن معلومات مختصرهیی حاوی رساله، آجنده. ٥. برصنف مشاهیرك مختصراً تراجم

احوالنى وبعض اقوال ومناقبنى حاوى كتاب : تذكرة الشعراء، تذكرة الاولياء وسائره .

تذكره‌جى { س. قديمده دعاوى خلاصه‌سنى ضبط وتحرير ايدن مأمور.

تذكره‌لك { ص. تذكره يازمغه مخصوص (كاغد) كه تقريرلكدن كوچك وبوصله‌لقدن بيوك اولور .

تذكير { سذ. عر. [« ذكر » دن مص. تفعيل] ١. خاطره كتيرمه، درخاطر ايتديرمه. ٢. بركله‌يى مذكر قوللانمه : تذكير وتأنيث قاعده‌لرى .

تذلل { سذ. عر. جـ : تذللات. [« ذلت » دن. مص. تفعل] كنديني خوار وحقير كوسترمه، ذلته قاتلانمه، تنزل .

تذليل { سذ. عر. [« ذلت » دن مص. تفعيل] تحقير ايتمه، خوار وذليل ايتمه : خست صاحبنى تذليل ايدر .

تذهيب { سذ. عر. [« ذهب » دن مص. تفعيل] آلتين ورق سورمه، يالديزلامه : بر كتابى تذهيب ايتمك = طرز قديم اوزره يالديزله تزيين ايلمك .

تذهيبجى { س. كتابلرى يالديزلامغله مشغول اولان آدم، مذهب .

تذييل { سذ. عر. [« ذيل » دن مص. تفعيل] ذيل علاوه ايتمه، اكلمه، بركتابه ذيل يازمه : شقايق نعمانيه‌يى برقاچ ذات بربرينى متعاقب تذييل ايتمشلردر.

تر { س. حرارتدن انسانك بدنى مساماتندن ترشح ايدن صو، عرق : تر دوكمك. || آلن ترى = سعى، امك. || آياق ترى = طبيبه ويريلن ويزيته اجرتى. || تر آليشديرمق = ترينى قوروتمق. || تردوشكى = لحوسه‌نك ياتيرلديغى دوشك. || تردوكمك = ١. ترلمك. ٢ محجوب ومضطرب اولمق. || قان تر ايچنده قالمق = پك زياده ترليوب يورلمق. || صوئوق تر دوكمك = مناسبتسز برقول ويا فعلدن محجوب اولمق. || تره ياتمق = مخصوص ترلمك اوزره صيجاق شيئلر ايچوب وآياقلرى صيجاق صويه قويوب زياده اورتمك .

تر { ص. يكى ترلمش، يكى چيقمش : تربييق = هنوز چيقمش بييق؛ تر بييقلى .

تر { ص. فا. ١. ياش، رطوبتلى، ايصلاق : چشم تر = ياش، ايصلاق كوز. ٢. تازه، طراوتلى: كل تر، ميوهٔ تر، رخسار تر .

تر { د. فا. تفضيل اداتى اوله‌رق فارسى صفتلره الحاق اولنور: خوشتر = دها ايى؛ بالاتر = دها يوكسك؛ كمتر = دها دون. — مبالغه ايچون « ين » دخى علاوه اولنوب، بوصورتله تشكل ايدن اسم تفضيل مفضل منهه مضاف اوله‌رق قوللانيلير : كمترين عباد.

تر { د. تاء مفتوحه ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كيروب مبالغه بيان ايدر : ترتميز.

تر { ياخود تير وتيريل. مه. ديتره‌مكى تصوير ايدر. واكثريا مكرر قوللانيلير : ترتر، تيرتير، تيريل تيريل تيتريوردى .

تراب { سذ. عر. جـ : اتربه. طو. براق، توز : آياغنك ترابى‌يم .

ترابى { ص. عر. ا. : ترابيه. طو. پراغه منسوب ومتعلق : عمليات ترابيه .

تراجم { سذ. جـ. عر. فد : ترجمه. { با : ترجمه. [جيمك ضميله قرائتى غلطدر .]

تراخى { سذ. عر. [« رخوة » دن مص. تفاعل] كوشه‌مه، كوشك وسست اولمه، ايشده غيرتسزلك واهمال وتأنى كوستره. ٥٠. [مصدر كبى يعنى ايتمك و ايتلك ايله پك قوللانلميوب، اسم كبى قوللانيلير.]

ترادف { سذ. عر. [« ردف » دن مص. تفاعل] ١. بربرى آرقه‌سندن كيتمه، بربرينى تعقيب ايتمه : رحمت ايله بركتك ترادفى. ٢. د. ايكى ويا زياده لفظك برمعنايه كلمسى : بو ايكى كلمه آره‌سنده ترادف واردر .

ترازو { س. فا. [تر. زبانزدى : ترازى] ١. معروف طارتى آلتى كه اورته‌سندن بر عموده مربوط ويا معلق موازى بر چبوغك ايكى اوجنه تعليق اولنمش ايكى معدن صفحه‌دن عبارت اولوب بونلرك برينه طارتيله‌جق شئ و ديكرينه درهم و اوقه علامتلرى وضع اولنور، ميزان. ٢. مجـ. موازنه، اعتدال. || ترازويه اورمق = تأمل ايتمك. || ترازو ديلى = ترازونك اورته‌سنده اولوب بر طرفه ميلنى كوسترن ديلجك؛ ومجـ. ايستديكى طرفه دونن شئ. || ترازو كوزى = كفه. || خدا ترازوسى = بر سطح حداسنك طوغرى اولوب اولمديغنى تعيينه

مخصوص آلت كه ايچى صو ايله طولى وبر آز هوايى حاوى بر شيشه بوريدن عبارتدر. || صو ترازوسى = آقار صويك ميلانى قوتنى غائب ايتمه‌مسيچون صو يولنك مختلف محللرنده بوريلر يوقارى‌يه قالقمق اوزره ياپيلان قله .

تراش { س. [فارسيدن] ١. اوستره دينلن آلت مخصوصه ايله قيللرك ديبدن قازلمسى، حلق : تراش ايتمك، تراش اولمق. ٢. تراش ايديله‌جك قيللر، ايكى تراش آره‌سنده بيتن توك : تراشى كلمش؛ تراشى آغارمش. ٣. يوزك تراش اولنان يرى. || ديكنه تراش = خام تكليف. == ص. تراش اولمش، صقالى تراش ايتمش : تراش بر آدم. [عربى كبى قوللانه‌رق مطروش ديمك عبثدر.]

تراش { س. فا. [« تراشيدن » فعلندن سمص.] اوستدن وسطحى صورتده يونتمه. == ص. فا. ١. اوستدن وسطحى صورتده يونتان، يونته‌رق دوزلتن. [صتر. تشكيلنه كيرر:] قلمتراش = قلم يونتمغه مخصوص چاقى: سمتراش [زبانزدى : صونتراش] حيوان طيرناغنى يونته‌جق آلت. ٢. يونتلمش : الماستراش = الماسله يونتلمش بللور.

تراشيده { ص. فا. ١. تراش اولمش، محلوق : تراشيده برون = تراش اولمش بييق. ٢. يونلمش، سطحى يونيله‌رق دوزلمش. || ناتراشيده = يونتلمامش، تربيه‌سز، قبا.

تراضى { سند. عر. [«رضا» دن مص. تفاعل] بربرينى راضى ايتمه، طرفين آره‌سنده رضالاشمه؛ بالتراضى = رضاء طرفينله.

تراطور { س. فنديق ويا جوز ايچى ازمه‌سيله ايتمك ايچى وسركه وصارمساقدن ياپيلان صالچه‌كه بعض بكلاره و صلاته‌لره علاوه اولنور.

ترافع { سند. عر. [« رفع » دن مص. تفاعل] بربرى عليهنه دعوى ايده‌رك محكمه‌يه مراجعت. [«مرافعه» دها مستعملدر.]

تراكم { سند. عر. [«ركم» دن مص. تفاعل] بريكمه، طوپلانمه، ييغلمه : تراكم ايدن صولر؛ عمله‌نك كونده‌لكلرى تراكم ايتمشيدى. || ط. تراكم دم = برعضوه قان هجوم ايتمه.

تراكيب { سند. ج. عر. فد : تركيب. با : تركيب.

ترامپته { س. [فر. Trompette] چفته چوماقله چالينان كوچك طاول كه عسكره قومانده ايچون قوللانيلير. [فرانسزجه‌سى بورى ديمك اولديغى حالده، سهواً (تامبور) يرينه آلنمشدر.]

ترامپته‌جى { س. ترامپته دينلن كوچك طاوللى چالان نفر.

ترامپه { س. [ايتا. ?Tramuta] مبادله، برمالك ديكر بر مال ايله مبادله اولنمسى : فايتونى برقوبه ايله ترامپه ايتدم.

ترامپه‌جى { س. مالنى بشقه مال ايله ترامپه ايده‌رك تجارت ايدن آدم، اسكى اثواب ويا دميره قارشى اوفاق تفك شيئلر صاتان سيار صاتيجى.

ترامواى { س. [نكا. - Tram way] اوبوق دمير يول اوزرنده حيوانله تحريك اولنور عمومى آرابه : ترامواى آرابه‌سى، ترامواى يولى.

ترانسپورط { س. [فر. Transport] ليطوغرافياده يازى ويارسمك اجزالى كاغدواسطه‌سيله برطاشدن ديكرينه نقلى، نقل .

ترانسيت { س. [فر. Transit] تجار مالنك براجنبى مملكتندن كاوب ديكر براجنبى مملكتنه كيتمك اوزره براوچنجى مملكتدن كچمسى : ترانسيت مالى، ترانسيت تجارتى .

ترانه { س. فا. نغمه. آهنك، مقام: ترانۀ سحر = صباح نغمه‌سى. || ترانه پرداز = نغمه‌زن.

تراورس { س. [فر. Traverse] دمير يولك (راى) دينلن طولانى دميرلرى آلتنه عرضاً قونيلان آغاج ويادمير طبان .

تراويح { سند. ج. عر. [فد : ترويحه غير مستعملدر] رمضان كيجه‌لرى ياتسى نمازينى متعاقب جماعتله قيلينان يكرمى ركعتلك نمازكه حضرت عمر (رضه) ك زمان خلافتنده عادت اولمشدر : تراويح قيلمق، تراويحه كيتمك، تراويح نمازى.

تربوش { س. [فا. «سرپوش» دن معرب « طربوش » دن] اوفاق فس، مزين طاقيه.

تربه { سند. عر. [شعرده بعضاً فارسى‌عادتى اوزره « تربت » صورتنده قوللانيلير.] ١. بر

آدمك مدفون بولنديغى طو-
پراق، مزار، مرقد. ٢. كبار
ومظنهٔ كرامك مرقدلرى اوزر-
ينه تأسيس اولنان بنا كه اكثريا
زيارتكاه اولور: جنتمكان سلطان
سليمخان حضرتلرينك تربه سى.

تربه دار { س. فا. كبار ويا مظنه-
دن بر ذاتك تربه سى
خدمتنى كورمكله موظف آدم.

تربه دارلق { س. تربه دار خد-
مت ووظيفه سى، بر
تربه باقمغه مأمور آدمك حالى.

تربيع { سذ. عر. [«ربع» دن
مص. تفعيل] ١. دردده
ابلاغ، دردقات ايتمه. ٢. دردده
تقسيم، درت پاى ايتمه. ٣. ر.
درت كوشه لى يايمه، طول وعر-
ضنى بر حساب ايتمه: دائره نك
تربيعى. ٤. بر عددى كنديله
ضرب ايتمه كه اوستنه كوچك بر
٢ رقمى يازلمغله افاده اولنور:
8^2 كبى كه ٦٤ ديمكدر. ٥. هـ.
قمرك دردده برى يعنى نصف
دائره كورينه جك منزلده بولنمسى كه
بر ويا اوچ هفته لق اولمسيدر؛
برنجيسنه تربيع اول. وايكنجيسنه
تربيع اخير ديرلر. ٦. د. بر قطعه نك
هر مصراعنه اوچ ويا هر بيتنه
ايكى مصراع علاوه سى: فلان
شاعرك بر غزلنى تربيع ايتدى.

تربيعاً { ح. عر. ر. مربع اوله-
رق، طول وعرضى
حساب ايده رك: تارله يى تربيعاً
اولچمك؛ بو اراضى تربيعاً يكرمى
كيلومتره در.

تربيه { سذ. عر. [«ربو» دن
مص. تفعيل. — شمرده
نادراً فارسى عادتى اوزره «تر-
بيت» قوللانيلير.] ١. بسليوب
يتيشديرمه، بيوتمه: حيوانات،
ايپك بوجكى، طيور يتيشديرن، فدان،
چيچك تربيه ايديور. ٢. علم و
ادب اوكرتمه، تأديب، تعليم،
تهذيب اخلاق: چوجقلرينى ايى
تربيه ايتدى؛ قيزينه اصل تربيه
ويره جك والده سيدر؛ چوجق
ايلك تربيه يى عائله سنده كورور.
٣. آليشديرمه الفت ايتديرمه،
تأنيس، تعليم: آيى يى، مايمونى
تربيه ايدرلر؛ تربيه اولمش آت.
٤. ادب اوكرتمه سنه مدار او-
لق اوزره خفيف صورتده جزا
ويرمه، تأديب: بو چوجق پك
چيفرندن چيقدى، تربيه ايستر.
٥. بعض تكره يمورطه وليمون
ياخود سركه وصالچه وسائره
علاوه سيله لذت ويرلمسى: چور-
به يى، پليچى، يخنى يى تربيه ايتمك.

تربيه { س. [آنفة البيان كلمهٔ عر-
بيه دن مأخوذ] آرابه
بكيرينك ديزكينى.

تربيه جى { ص. تربيه ايدن، مربى: سن
بنم تربيه جيم دكلسك.

تربيه سز { ص. ١. تعليم وتربيه
وادبى يرنده اولميان:
تربيه سز آدم. ٢. تربيه اولمامش:
تربيه سز چوربه.

تربيه سزلك { س. تعليم وتربيه
وادب فقدانى.

تربيه كرده { ص. فا. تربيه او-
لمش: بو چوجق
فلان استادك تربيه كرده سيدر.

تربيه لى { ص. ١. تعليم وتربيه و
ادبى يرنده اولان:
تربيه لى آدم: چوق تربيه لى چو-
جقدر. ٢. تربيه ديلنان يمورطه
وليمون صالچه سى علاوه اولنمش:
تربيه لى چوربه.

ترتب { سذ. عر. [«رتوب» دن
مص. تفعل] ١. صره لانمه،
صره سنده اولمه، صره سى كلمه.
ز. ٢. تعلق ايتمه، عائد اولمه،
ايجاب واقتضا ايتمه: عهده مه تر-
تب ايدن وظيفه؛ بوندن بكا بر
كونه مسئوليت ترتب ايتمز.

ترتيب { سذ. عر. ج: ترتيبات.
[«رتوب» دن مص.
تفعيل] ١. صره لامه، صره سنه
قويمه، ديزمه، تنظيم: صفلرى،
اشيايى، درسلرى ترتيب ايتمك.
٢. حاضرلامه، تهيئه: بر ضيافت
ترتيب ايتدى. ٣. متفرق اجزايى
بر يره كتيروب تركيب وتشكيل
ايتمه: هر برى بر ساز بيلير بر
قاچ آدم طوپلايوب بر باندو مو-
سيقه ترتيب ايتمش. ٤. اصول،
نظام، طرز: بو ترتيب اوزره.
٥. نيت، قورنتى، تصور: بنم
بو بابده بر ترتيبم واردر. ٦.
طاقم، صنف، فصل: اسهامك
برنجى، ايكنجى ترتيبى. ٧. ط.
بر طبيبك بر خسته يى مداوات
صره سنده قوللانديغى معالجات
وتنبيهاتك مجموعى: فلان طبيبك
ترتيبى بكا پك ايى كلدى. [فر.
Traitement] ٨. بر علاجك
اجزاء مختلفه مقادير يندن صورت
استحضار وتشكيلى: بو علاج فلان
طبيبك، بو شروب فلان اجزا-
جينك ترتيبيدر. [فر. Formule]
٩. طب. قورشوندن دوكمه حرو-
فاتك طبع ايچون بر يره كتيريله رك
صره لانمسى، مرتب ايشى، مرتبلك:
ترتيب مهارته متوقف بر صنعتدر.
١٠. بردن دستگاهه قونيلان
ديزلمش صحيفه لر مقدارى: سكز

اون آلتی، اوتوز ایکی صحیفه‌لك ترتیب؛ بوکتاب قاچ ترتیب اولور؟ || ــ. خط ترتیب = بر قوسدن محوره چکیلن خط مستقیم. [فر. Ordonnée]

ترتیبجی { ص. ۱. هرشیئی صره‌سنه قویوب کوزل تنظیم وترتیب ایتمکی بیلن. ۲. دائما ترتیبلر وتصورات وقورندیلرله اوغراشان.

ترتیب ساز { ص. فا. [عر. ترتیب = م. فا. ساختن = یاپمق] ترتیب یاپیجی، ترتیبله اوغراشان، ترتیبجی.

ترتیبسز { ص. ترتیب واصول و نظامی اولمیان، نظامسز، اصولسز، غیر منتظم: بك ترتیبسز بر اودر.

ترتیبسزلك { ــ. نظامسزلق، اصولسزلك، عدم انتظام: بو اوك ترتیبسزلکی بویله کیدیور.

ترتیبکرده { ص. فا. [عر. ترتیب = م. فا. کرده = ایدلمش] ترتیب وتنظیم ایدلمش، قورلمش: بو اصول فلانك ترتیبکرده‌سیدر.

ترتیبلی { ص. ۱. نظام وترتیبی یرنده، منتظم: بك ترتیبلی بر اودر. ۲. اولدن قورلمش، صورت مخصوصه‌ده دوشونلمش: بو سرقتك ترتیبلی بر ایش اولدیغی ظاهردر.

ترتیبیه { سش. عر. حروفاتك دیزلمسی حق ومرتب اجرتی اوله‌رق مطبعه‌یه ویریلان آقچه: بهر فورمه‌نك ترتیبیه‌سی یوز اللی غروشدر.

ترتیل { سذ. عر. [« رتل » دن مص. تفعیل] (قرآن کریمی) حسن صوتله واصول وقاعده ایله قرائت وتلاوت ایتمه.

ترتیل { ــ. با: طرطیل.

ترجمان { سذ. عر. [« ترجمه » دن] بر لساندن دیکر بر لسانه چوروب مقصدی آکلادان آدم، دیلماج: بربرمزك لسانی بیلمدیکمز ایچون ترجمانله آکلاشمغه مجبور اولدق || مج. بریك مقصد و مرامنی آکلاتمغه ویا بر شیئی تصویر وافاده‌یه آلت و واسطه اولان: فلان غزته فلان ذاتك ترجمان افکاریدر؛ ترجمان حقیقت. [جیمك ضمیله دخی لغت اولوب، بزجه بو صورت دها مأنوسدر.] || ترجمان دیوان همایون = حضور معالی نشور حضرت پادشاهی‌یه چیقان سفرا کبی بعض ذواته نزد همایون شاهانه‌ده ترجمانلق ایدن و باب عالیده ترجمه‌یه متعلق اوراق رسمیه‌یه باقان ذات. || سفارت ترجمانی = دول اجنبیه سفارتلری معیتنده‌کی ترجمان. || ولایت ترجمانی = والی‌یه ترجمانلق وولایتك قونسولسلرله اولان مخابراتنی اداره ایدن مأمور.

« ترجمان » ایله « مترجم » آره‌سنده شو فرق واردرکه: « ترجمان » آغزدن، و« مترجم » ایسه قلمله ترجمه ایدنه دیرلر.

ترجمانلق { ــ. ترجمان وظیفه و مأموریتی: سزه کیم ترجمانلق ایتدی؟ ولایت ترجمانلغی.

ترجمه { سش. عر. ج: تراجم. [جیمك کسریله‌ده لغت اولوب، ضمیله غلطدر.] ۱. بر لساندن دیکر بر لسانه چویرمه، نقل: سعدینك کلستاننی عربی‌یه ترجمه ایتمشلردر؛ حرفیاً ترجمه = هیچ بر کلمه‌سنی براقمقسزین؛ مآلاً ترجمه = یالکز مآلنی آلوب دیکر تعبیراتله افاده. ۲. بر آدمك سرکذشتی، احوال مخصوصه‌سنك تاریخچی، سیرت. [لسانمزده بو مقامده یالکز ترجمه نادر قوللانیلوب اکثریا ترجمهٔ حال دینیر.] || ترجمه قلمی، اوطه‌سی = باب عالیده خارجیه نظارتنه ملحق قلمکه سفارتلرله واقع اولان مخابراتك فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه ترجمه‌سیله موظف اولوب، ترجمان دیوان همایونك تحت اداره‌سنده بولنور. == ج. سرکذشتلر، سیر، تراجم احوال: تراجم مشاهیر؛ تراجم شعرا.

ترجمهٔ حال { ــ. فا. ج: تراجم احوال. مشاهیردن ویا عموماً مأمورینندن بر ذاتك احوال مخصوصه‌سی، تاریخچی، سیرتی، واثنای مأموریتنده‌کی احوالی: فلان شاعرك ترجمهٔ حالنه دسترس اوله‌مدم؛ مأمورینندن ترجمهٔ حال ورقه‌سی ایستنیر.

ترجی { سذ. عر. [« رجاء » دن مص. تفعل] ۱. اومه، امید ایتمه، امل. ۲. یالوارمه، رجا، نیاز.

ترجیح { سذ. عر. [« رجحان » دن مص. تفعیل] بر شیئی دیکرندن اوستون طوتمه، دها زیاده بکنمه: علمی ماله ترجیح ایتملی. || ترجیح بلامرجح = سببسز و وجهسز ترجیح.

ترجیع { سذ. عر. [« رجوع » دن مص. تفعیل] کری

چویرمه، دوندیرمه، تکرار ایتمه. ن. || د. ترجیع بند. با: بند.

تَرَحُّم { سنز. عر. «رحم» دن مصـ. تفعل] آجیمه، مرحمت ایتمه، مرحمته کلمه: حاله ترحم ایتدی.

تَرَحُّماً { ح. عر. آجیه‌رق، آجیمقدن طولایی، مرحمةً: حالنه ترحماً مساعده ایتملی.

تَرحیب { سنز. عر. جـ: ترحیبات. [«رحب» دن مصـ. تفعیل] برینه مرحبا دیوب آشنالق ایتمه ویا راحتلاندیرمه.

تَرحیم { سنز. عر. [«رحم» دن مصـ. تفعیل] رحمت ویرمه، رحمة الله علیه دیمه: موتای مسلمینی ترحیمله یاد ایتمك شرطدر.

تَرخانه { سـ. اکشیمش سوت ویا یوغورت ایله اوندن وبعضاً ات صویی علاوه‌سیله دخی یاپیلوب بعد التخمر قورودیله‌رق توزه تحویل اولنمش برماده که قیشین پیشیریلوب چوربه‌سی یاپیلیر: ترخانه چوربه‌سی.

تَرخیص { سنز. عر. [«رخصت» دن مصـ. تفعیل] رخصت ویرمه، مساعده ایتمه، مأذوناً اوینه کیتمسنه مساعده ایتمه: فلان سنه افرادینی ترخیص ایتدیلر.

تَرخیم { سنز. عر. [«رخم» دن مصـ. تفعیل] بر اسمك بر ایکی حرفنی حذفله تلفظنی قولایلاشدیروب تهوین ایتمه: «عبدالله» دن «عبدل» یاپمق کبی.

تَردامَن { صـ. فا. [تر = یاش. دامن = اتك] ناموسسز، عفت وعصمتدن بری، بولاشیق، ملوث.

تَرَدُّد { سنز. عر. [«رد» دن مصـ. تفعل] ١. کیدوب کلمه، برینك یانـه دوام و مواظبت: فلان ذاته تردد ایدردی. [بو معنا ایله بوکون آز قوللانیلیر.] ٢. قرار ویره‌میش، قرارسزلق: بو ایشده تردد کوستریور. ٣. ط. صیتمه ویا دیکر برخسته‌لغك نوبتله کلمسی، تکرری. || بی تردد، بلاتردد = تردد ایتمکسزین، دوشونمکسزین، همان قرار ویره‌رك.

تَردیف { سنز. عر. [«ردف» دن مصـ. تفعیل] آردی صره یورتمه، تعقیب: بو مصراعی دیکر برمصراعه تردیف ایتمش.

تَردیفاً { ح. عر. آردی صره یوریده‌رك: دیکر برمصراعه تردیفاً بو مصراعی ایراد ایتمشدر.

تَرذیل { رذیل و رسوای ایتمه معناسیله لسانمزده کثیر الاستعمال ایسه‌ده، بو معنا عربیده ثلاثی مجردله ویا «ارذال» ایله افاده اولنوب، بوماده اصلا تفعیل بابندن کلمز.

تَرزَبان { صـ. فا. [تر = یاش. زبان = دیل] حاضرجواب. [قله دخی وصف اولور.]

تَرزی { سـ. [فارسیدن معرب «درزی» دن] اثواب بیچوب دیکن آدم، خیاط؛ ترزی چراغی؛ ترزی دکانی. || ترزی قادین = دیکیشجی. || زنه ترزیسی = قادینلره مخصوص اثواب دیکن. || ترزی کندی سوکوکنی دیکمز = انسان کندی ایشنی کندی کوره‌مز.

تَرزیخانه { سـ. ترزی دکانی، بکلك اثوابك دیکلدیکی محل.

تَرزیلك { سـ. ترزی صنعتی: ترزیلك ایتمك؛ ترزیلك پك نازك بر صنعتدر.

تَرس { سـ. ١. یوزك ضدی، ظهر، آرقه: باصمه‌نك، کاغدك ترسی. ٢. بر آلتك کسمز وایشلمز طرفی، کربسی: قلیجك، بالطه‌نك ترسی. ٣. بر شیئك آشاغیدن یوقاری‌یه ویا کریدن اوکه استقامتی، عکس، خلاف. ٤. بعض حیواناتك وعلی الخصوص قوشلرك وکوچك حشراتك پیسلکی: بیره ترسی؛ سیکك ترسی. || ترسی دونمك = بوزلمق، منفعل اولمق؛ ایشی راست کیتمامك. || ترسنه دونمك = کریسن کری کیتمك، عودت ایتمك. || ترسندن اوقومق = طولاییسیله آکلامق.

تَرس { صـ. ١. یوزی آرقه‌وآرقه‌سی یوز اوله‌جق صورتده دونمش، معکوس: ترس کورك، ترس پانتالون. ٢. آشاغیسی یوقاری‌ویوقاریسی آشاغی دونمش، آلت اوست: فوطوغراف آینه‌سنده اشیانك ترس صورتی کورینور. ٣. طوغری اولمیان، طوغری کیتمین، معکوس: ترس یول، ترس یازی. ٤. ضد، مخالف، مباین: ترس ایش. ٥. شآمتلی، ناساز، مشئوم: تجارته باشلادی، فقط ایشی ترس کیتدی. ٦. بد خوی، معند، کیمسه‌یه اویماز: ترس بر آدمدر؛ ترس طبیعتی واردر. ٧. سرت، تند، ناموافق، رد ایله: ترس جواب، ترس سوز.

|| ترس طرفندن قالقمق = ایشی راست کلمه مك. ==ح. ۱. یوزندن اولمیه رق، آرقه سی یوز ویا آلتی اوست کلـك اوزره: کورکنی، چورابنی ترس کییدی. ۲. عکسنه، خلافنه، طوغری اولمیه رق: حیوانه ترس بینمك. ۳. آشاغیدن یوقاری یه، معکوساً: ترس یازمق، کتابی ترس طوتمق. ٤. شآمتلو، ناساز کارانه: تجارتی ترس کیدیور. ٥. سرتلکله: ترس سویلمك، ترس باقمق.

ترس { س. فا. قورقو، خـوف، بیم. لس.

ترسا { س. فا. خرستیان، نصرانی، عیسوی؛ ترسابچه = خرستیان چوجغی.

ترسان { ص. فا. قورقان، خائف؛ ترسان ترسان = قورقه قورقه، قورقه رق.

ترسانه { س. [وغلطی: ترسخانه. عر. « دارالصناعه » دن محرف لا. « دارسنا » دن] سفائن حربیه نك اعمال اولندیغی بحریه فابریقه لری و امـور بحریه نك محل اداره سی: ترسانهٔ عامره.

ترسانه لی { ص. بحریه لی، ترسانه یه مأمور وعلی الاطلاق عساکر بحریه صنفنه منسوب: ترسانه لی برضابط.

ترسب { صونك دیبنه چوکه وطورلمه معناسیله قوللانیلیورسه ده، بوماده تفعل بابندن کلیوب، ثلاثیٔ مجردی ده بو معنایی افاده ایتدیکندن، « رسوب » دیمك دها طوغریدر.

ترسلك { س. ۱. ترسنه دونمش اولان شیئك حالی، معکوسیت. ۲. طوغری اولمامش، اکریلك: بویولك، بو یازینك ترسلکی. ۳. ضدیت، مخالفت، مباینت: بوایشك ترسلکی. ٤. شآمت، اوغورسزلق: تجارته باشلادی، فقط ایشنده برترسلك وار. ٥. کوتی طبیعت، خویسزلق: بو آدمك ترسلکی. ٦. سرتلك، درشتلك: جوابك ترسلکی.

ترسلمك { یا ترسله مك. فت. ۱. سرت جوابله رد ایتمك، درشت سوزله بد معامله ایتمك: کندیسنی سببسز ترسلدی. ۲. (حیوانات) مردارلمق.

ترسلنمك { فل. بدخویلق و خشونت کوسترمك، سوء معامله ده بولنمق: بوآدم دائما ترسلنیر.

ترسناك { ص. قورقان، قورقاق، خائف.

ترسی { س. لوفر قدر بر جنس بالیق، تیرخوس آزمانی.

ترسیم { سذ. عر. [« رسم » دن مص. تفعیل] چیزمه، رسمنی یاپمه، رسم و شکلنی چیقارمه: بر بنانك شکلنی، خریطه سنی ترسیم ایتمك.

ترش { ص. فا. اکشی؛ ترش رو = اکشی یوزلی. [« ترشی » تعبیری دخی بوندندر.]

ترشح { سذ. عر. [« رشح » دن مص. تفعل] صیزمه، مساماتدن اوفاق اوفاق طامله لر حالنده چیقمه، ترلمه: دستیدن صو ترشح ایدیور؛ بدنندن تر ترشح ایدیوردی.

ترشه { ص. آچیق یشیل رنکنده: ترشه بر او، ترشه بویالی او. == س. آچیق یشیل رنکی: ترشه یه بویامق.

ترشی { س. [فا. « ترش » دن. « تورشی » یازمالی.] بعض سبزه ومیوه لرك طوزلی صو ویا سرکه ایچنده قورلمشی، که یمك آره سنده اشتها آچمق اوزره ینیر: لاخنه ترشیسی، خیار ترشیسی؛ ترشی قورمق. || مج. ترشیسنی قورمق = چوق صاقلایوب قوللانمامق. == ص. مج. پك کوشك وسست، پکمش: ترشی اولدی.

ترشیجی { س. ترشی قوروب صاتان آدم: ترشیجی دکانی.

ترشیجیلق { س. ترشیجی صنعتی: ترشیجیلق ایدیور.

ترشیلق { ص. ترشی یاپمغه مخصوص ویا الویریشلی: ترشیلق خیار، باطلیجان.

ترشیمق { فل. ترشی اولمق، توزلی صو ویا سرکه ایچنده اکشیمك.

ترصد { سذ. عر. ج: ترصدات. [« رصد » دن مص. تفعل] کوزتمه، بکلمه، دقتله انتظار: ترصد فرصت ایتمك.

ترصیص { سذ. عر. [« رصاص » دن مص. تفعیل] کیم. قورشونلامه، قورشونه تحویل. || ط. ترصیص الاسنان = چوروك دیشلرك قورشونله طولدیرلمسی.

ترصیع { سذ. عر. ج: ترصیعات. [« رصع » دن مص. تفعیل] ۱. مجوهرات قاقه رق تزیین ایتمه: برقلیجی، قوطی یی، نشانی ترصیع ایتمك. ۲. د. ایکی فقره یی

ترکیب ایدن الفاظك قارشیلقلی
وزن وقافیه‌جه توافقندن عبارت
صنعت لفظیه : منحصردر سوزلرم
اوصافکه • منتظردر کوزلرم
الطافکه » کبی .

تَرصین { سذ. عر. [«رصانت» دن مصـ. تفعیل] صا-
غلاملاشدیرمه، متین ومحکم
ایتمه .

تَرضیه { سذ. عر. [«رضا» دن مصـ. تفعیل] ۱. راضی
وخشنود ایتمه. ۲. بر تجاوز
وتحقیره دوچار اولان آدمك
عفوینی رجا ونیاز ضمننده ایدیلن
معاملهٔ ندامت کارانه : فلانی
ایسته‌مه‌رك تحقیرایتمش‌اولدیغکز-
دن کندیسنه ترضیه ویرمه‌کز
اقتضا ایدر؛ ترضیه طلبنده اصرار
ایدیور. ۳. صحابهٔ کرام وائمه
وسائر اعاظم ملتك اسملرینی یاد
ایتدکجه « رضی الله تعالی عنه »
دعاسنی اوقومه .

تَرطیب { سذ. عر. [«رطب» دن مصـ. تفعیل] ایصلاتمه،
رطوبتلندیرمه : اوراق ترطیب
ایلدی.|| ترطیب لسان = کوزل
برشیٔ سویلمکله صانکه دیلی
طراوتلندیرمه : ثنا و محمدتکزله
ترطیب لسان مصادقت ایتدم .

تَرغیب { سذ. عر. [«رغبت» دن مصـ. تفعیل] رغبت
ویرمه، آرزو ایتدیرمه : تأ-
لیفات فصیحه‌سیله خلقی مطالعه‌یه
ترغیب ایتمشدر .

تَرفَنده { صـ. فا. [تر. زبانزدی : تورفانده] موسمندن
اول یتیشن میوه‌وسبزه‌یه اطلاق
اولنور : ترفنده انکینار، آرموود.
|| صوك ترفنده = موسمندن
صکره یتیشنی .

تَرفیع { سذ. عر. [«رفع» دن مصـ. تفعیل] ۱. یوقاری
قالدیرمه، یوکسلتمه : بنایی یکرمی
بش متره‌یه قدر ترفیع ایتدی.
۲. رتبه ویرمه، رتبه‌سنی بر
درجه یوقاری چیقارمه. ۳. رتبه
آلمه، رتبه‌سنی دکیشدیروب بر
درجه یوقاری چیقمه : بر رتبه‌ده
اقلی ایکی سنه‌لك قدم قزانمدقجه
ترفیع ایده‌مه‌مك نظامی اقتضا-
سندندر. (بو اوچنجی مقامده
استعمالی لازم کبی کورینیور-
سه‌ده، حقیقتده ینه متعدی
اولوب، مفعولی « رتبه » اسمندن
عبارت، ومعلوم اولمغله، محذوف
اولور : ترفیع ایتمك = ترفیع
رتبه، رتبه‌سنی ترفیع ایتمك
دیمکدر.)

تَرفیعاً { حـ. عر. رتبه‌سی ترفیع ایدیله‌رك، ترفیع رتبه
ایتمك صورتیله : فلان ضابط
ترفیعاً فلان یره نصب اولندی.
مقابلی : رتبهٔ حالیه‌سیله .

تَرفیق { آرقداش ایتمه و معیتنه قاتمه معناسیله لسانمزده
کثیر الاستعمال ایسه‌ده، عربیده
« رفق » ماده‌سی تفعیل بابندن
اصلا کلمز، وآرقداشلق معناسنی
ده مفاعله وتفاعل بابلرنده آلیر؛
بناءً علیه صورت استعمالمز، اصل
نظر اعتباره آلنیرسه، خطادن
سالم دکلدر .

تَرفیه { سذ. عر. [« رفه » دن مصـ. تفعیل] بوللقده یا-
شاتمه، رفاهیتله یاشامسنی تأمین
ایتمه : معاشنه بر مقدار ضمیله
ترفیهنی استدعا ایتمش .

تَرَقُّب { سذ. عر. [« رقوب » دن. مصـ. تفعل] بکلمه،
کوزتمه، انتظار : ترقب فرصت =
فرصت کوزتمه .

تَرقُوه { سذ. عر. تش. کوپریجك کمیکی .

تَرَقّی { سذ. عر. جـ : ترقیات. [« رقی » دن مصـ. تفعل]
۱. یوقاری قالقمه، یوکسلمه :
بلوطلره قدر ترقی ایتدی. ۲.
آرتمه، چوغالمه، یوقاری چیقمه :
ذخیره‌نك فیأتی ترقی ایتمکده‌در.
۳. ایلریلمه، ایلری کیتمه، جاه و
منصب و رفاهیتی آرتمه : استعداد
طبیعیسی جهتیله آز وقتده چوق
ترقی ایتدی. ٤. علوم وفنون
وحضریت ومدنیتده ایلری کیتمه :
اورانك اهالیسی صنایعده چوق
ترقی ایتدیلر؛ عربلر وقتیله
علوم ریاضیه ده خیلی ترقی
ایتمشلردی: آوروپالیلرك فنون
وصنایعده‌کی ترقیاتی محیر عقولدر.

تَرَقّی پَروَر { صـ. فا. ترقی‌یه خدمت ویا یاردیم ایدن،
ترقی طرفداری .

تَرَقّی شِکَن { صـ. فا. ترقی‌یی قیران، ترقینك
علیهنده بولنان، مانع ترقی .

تَرقیق { سذ. عر. [« رقة » دن مصـ. تفعیل] ۱. اینجلتمه
ویا اینجه دوکمه. ۲. یومشاتمه،
رقتـه کتیرمه. ۳. نازکانه
افاده ایتمه .

تَرقیم { سذ. عر. [« رقم » دن مصـ. تفعیل] ۱. رقم آتمه،

رقمله اشارت ایتمه. ۲. یازمه، تحریر: ترقیم جوابنامه‌یه ابتدار قلندی.

ترقین { سذ. عر. [«رقن»دن مص. تفعیل. — اصل معناسی: بویامق، یازمق، چیزمك‌در.] یازلمش بر اسم ویا رقمی بوزمه، چیزمه ویا حکمی اولمدیغنه دلالت ایدر بر اشارت وضع ایتمه: قیدینی ترقین ایتمك = مقید بولندیغی دفتردن اسمنی چیزمك.

ترك { سذ. عر. ۱. براقمه، قویویرمه، صالیویرمه: آتنی اوراده ترك ایتدی. ۲. واز کچمه، صرف نظر ایتمه: اوعادتی ترك ایتدی؛ بن توتونی ترك ایتدم. ۳. بوشامه، تطلیق: قاریسنی ترك ایتدی. ٤. باقامه، اهمال: اوینی، ابوینی ترك ایتمش. || ترك ادب = ادبه مغایر حرکت. || ترك جان = فدای جان. || ترك حیات = اولوم، وفات. || ترك دنیا = دنیادن واز کچوب اختیار عزلت وانزوا ایتمه. || ترك دیار = اغتراب، اختیار غربت. || ترك وترك = هرشیئی ترك ایدوب آنجق حق تعالی ایله مشغول اولمه. || موقعنی ترك ایتمك = اثنای محاربه‌ده بر قوماندان بولندیغی محلدن انفکاك ایتمك.

تُرك { س. ج. عر. اتراك. اساساً آسیا قطعه‌سنك شمال غربی جهتنده منتشر بربیوك امت که اورادن تواریخ مختلفه‌ده جهانگیرلکله وکشورکشالقله جنوب و غربه طوغری یایـله‌رق آوروپانك دخی شرق جنوبی جهتلرینه صوقلمشلردر. شعبات مختلفه‌یه منقسم اولوب، قبل الاسلام (اویغور) والیوم (چغتای) و (عثمانلی) شعبه‌لری لسان ادبی‌یه نائل اولمشلردر.

تَرَکُّب { سذ. عر. ج: ترکبات. [«رکوب»دن مص. تفعل] مرکب اولمه، برقاچ جزئك برلشمه‌سندن حصوله کلمه: وقتیله عناصر بسیطه‌دن زعم اولنان صو وهوا دخی برقاچ عنصردن ترکب ایدیورلر.

تُرکتاز { س. فا. قوشوب هجوم ایده‌رك چاپول وغارت ایتمه. ذ.

تُرکجه { ص. ترك امتنه منسوب ومتعلق وبونلرك طرز و اصولنه موافق: ترکجه طور و حرکت، ترکجه لسان. = ح. ترك لساننده: ترکجه سویلك. = س. ترك لسانی، لسان ترکی: ترکجه کوزل بر لساندر؛ ترکجه‌یی اونوتدی. || ترکجه‌یی غائب ایتمك = شاشیرمق.

تُرکجه‌لَشدیرمَك { فت. ۱. ترکجه‌یه چویرمك، ترکجه‌یه ترجمه ایتمك: اك مشهور تواریخ عربیه‌یی ترکجه‌لشدیرمکه همت ایتملیدر. ۲. یاکلیش ویا مغلق بر ترکجه ایله یازلمش بر شیئی طوغری و ساده ترکجه‌یه چویرمك: تلماق ترجمه‌سنی ترکجه‌لشدیرمك اقتضا ایدر.

تُرکجه‌لَشمَك { فل. ۱. ترکجه‌یه چویرلمك، ترجمه اولنمق. ۲. ایی ترکجه‌یه تحویل اولنمق، تصحیح ایدلمك: بوکتاب ترکجه‌لشمکه محتاجدر.

تُرکِستان { سخ. م. ترکلرك وطن اصلیسی اولان مملکت واسعه‌که الیوم بخارا، خیوه، خوقند خانلقلرینی وتاشکند و قیرغیز جهتلرینی حاوی اولوب قسم اعظمی روسیه‌یه تابعدر.

تَرکَش { س. [فا. «تیرکش»دن. — اصل ترجمه‌سی: صاداق، صاغداق.] اوق قوبوری، کنانه.

تُرکلَشدیرمَك { فت. ترك ایتمك، ترك جنسیتنه ادخال ایتمك.

تُرکلَشمَك { فل. ترك اولمق، ترك جنسیتنه دخول ایتمك.

تُرکلِك { س. ۱. ترك جنسیتی. ۲. ترك مملکتی: آناطولی ترکلکدر.

تُرکمان { یاخود ترکمن. س. ترك امتی شعباتندن بربیوك قوم‌که اساساً کوچبه حالنده یاشایوب، آذربیجان وعراق جهتلرنده ساکن اولانلر دخی بوقومك افرادندر، وفضولینك اشعاریله شهرت بولان شیوهٔ لسان ترکمانلرك لهجه‌سیدر.

تَرِکه { سذ. عر. [رانك فتحیله غلطدر.] اولن آدمك براقدیغی شیئلر، متروکات، مخلفات.

تَرکی { س. اکرك آرقه‌سنده باغلانان شیء، فتراك؛ ترکی باغی = ترکی‌یی باغلامغه مخصوص طوقه‌لی قایشلر؛ ترکی چانطه‌سی = ترکی یرنده اوله‌رق اکره

مربوط جانطه؛ ترکیه آسمق، آلمق = ترکی قایشلریله باغلامق.

ترکی { ص. عر. ث: ترکیه. ترك امتنه ویا لسانه منسوب ومتعلق: لسان ترکی، صرف ترکی، قواعد ترکیه.

ترکی { س. عن اصل ترکاره مخصوص لحنده شرقی، علی الاطلاق شرقی: ترکی چاغرمق سویلمك = تغنی ایتمك. || برینك ترکیسنی چاغرمق = غیرتنده اولمق.

ترکیب { سذ. عر. ج: ترکیبات. [«رکوب» دن مص. تفعیل] ۱. برقاچ شیئی برلشدیروب ممزوج برشیء وجوده کتیرمه: بومعجونی بش اون اجزادن ترکیب ایدرلر؛ ایکی اسمدن براسم ترکیب ایتمك. ۲. برقاچ جزء ویا عنصرك قاریشمسندن وجوده کلن جسم مرکب: ترکیب کیمیوی؛ بر ترکیب مخصوص قوللانیور. ۳. برقاچ کلمه‌دن مرکب فقره: ترکیب سقیم = قاعده‌یه مغایر ترکیب. || ترکیب‌بند: با: بد. || ترکیب کلام = ربط کلام.

ترکیبی { ص. عر. ترکیبه متعلق ویاترکیبله حاصل اولان. || وصف ترکیبی = لسان فارسیده ایکی کلمه‌دن مرکب کلمه: ماهرو (ماه - رو)، دلخراش (دل - خراش)، نیکمرد (مرد - نیك) کبی.

ترکیشمك { فل. و:

ترکیمك { فل. [«ترکی» دن] بربرینك آردندن کلمك، تعاقب ایتمك.

ترل { یاخود تیربل. با: طربل.

ترلا { س. با: تارله.

ترلتمك { متع. تر دوکمه‌سنی موجب اولمق، تر دوکدیرمك، تعریق ایتمك: چای صیجاق هواده آدمی ترلتیر. || مج. چوق یورمق، معذب ایتمك.

ترلدیجی { ص. تر دوکدیرن، تر دوکمکی موجب اولان، معرق: ترلدیجی علاج.

ترلك { س. ۱. اساساً قوندره‌نك ایچندن وچورابسز کییلن خفیف آیاق قابی. ۲. علی الاطلاق تخته پابوجی، پانتوفل.

ترلمك { یاخود ترله‌مك. فل. ۱. تر دوکمك، بدنك مساماتندن نم ترشح ایتمك، عرق ریز اولمق. ۲. اوستنه صو و نم قونمق، تعلمك: جاملر، دستی ترلدی. ۳. (بییق) یکی چیقمق، تازه بیتمك: هنوز بییغی ترلمش. ٤. مج. چوق یورلمق، قان تر ایچنده قالمق: بو ایشی کورنجه‌یه قدر ترلدم. ٥. اوتانمق، محجوب وشرمنده اولمق، صیقلمق: ترلیوب طور یوردی. || قان ترله‌مك = چوق یورلمق، غرق عرق اولمق.

ترلی { ص. ترلمش، اوستنده تر بولنان: ترلی ایکن صو ایچمه‌ملی؛ ترلی ترلی صو ایچمش = پك ترلی ایکن، تری اصلا قوریمقسزین.

ترمنتی { س. ۱. یبانی فستق آغاجی. ۲. بو آغاجله ساقز آغاجندن و چام آغاجی انواعندن چیقان برنوع یاغ ویا نفت، که طبده وصنایعده وعلی الخصوص بویاجیلقده مستعملدر.

ترموممتره { س. [یو. Θερμό-μέτρον دن] هوا ویا صویك درجهٔ حرارتنی تعیینه مخصوص ایچی جیوه ایله مملو جامدن آلت، میزان الحراره. لــ.

ترمه { س. برجنس یبان توربی.

ترمیم { سذ. عر. [«ترمة» دن مص. تفعیل] ۱. مرمت وتعمیر ایتمه. ۲. جرا. (قیریق کبی) ایی ایتمه.

ترن { س. [فر. Train] دمیریول آرابه‌لری قطاری. [قطار کلمه‌سی طورورکن شیوهٔ لساننمزه اصلا اویمایان برلغت اجنبیه‌نك استعمالنه نه حاجت؟]

ترنج { س. [عر. فا. «ترنج» دن] معروف آجیجه بر جنس پورتقال که مایسده یتیشیر، و باشلیجه شربتی ایچیلیر؛ ترنج شربتی. [عربیده بوکا نارنج دینلوب، ترنج ایسه آغاج قاوونه دیرلر.]

ترنجی { ص. ترنج و پورتقال رنکنده. == س. پورتقال رنکی.

ترنم { سذ. عر. ج: ترنمات. [«رنم» دن مص. تفعل] کوزل ویواش برسسله تغنی ایتمه: قوشلر ترنم ایدیوردی.

ترویج { سذ. عر. [«رواج» دن مص. تفعیل] ۱. رواج ویرمه، قیمت واعتبارینی آرتدیرمه: مالنی ترویج ایچون بر طاقم شعشعه‌لی اعلانلر نشر ایدیور.

۲. پكيرمه، انفاذ ايتمه: سو.
زيني ترويج ايچون.

تَرويق { سذ. عر. [«روق» دن
مص. تفعيل] طورلتوب
براق وصاف ايتمه. ق.

تَرويه { سث. عر. [«روى» دن
مص. تفعيل] صولامه،
بول صو ويرمه، ارواء. || يوم
الترويه=قربان بايرامى عارفه‌سندن
اول كى كون يعنى ذى الحجه‌نك
سكزنجى كونى.

تَره { س. [اصل تره‌ ونازه‌ دينكدر]
صلاته يرينه يني آز ياغچى
طار واوزون بر ياپراق، جرجير،
قره. || تره اوتى = صلاته‌يه
وكبابه قونان پك اينجه براوت كه
دره اوتى دينير. || صو تره‌سى =
تره‌نك برنوعى. || فرنك تره‌سى =
لاتين چيچكى. || تره ياغى = تازه،
طوزلى وطوزسز ساده ياغ.

تُرَّهات { سث. جم. عر. [فرد:
«ترهه» لسانمزده
مستعمل دكلدر. — زبانزدى
رانك ضميمه‌در.] صاچمه صاپان
سوزلر، هذيان، هرزه، عبث
سوز، مالا يعنى: ترهات ديكلمكه
وقتم يوقدر.

تَرهيب { س. [«رهب» دن
مص. تفعيل] قورقوتمه
وتخويف وتهديد معناسيله قوللا.
نيليورسه‌ده، عربيده «ارهاب»
او معنايه كلوب، تفعيل بابندن
«ترهيب» اصلا كلمز.

تَرهيبى { ص. ق: ترهيبيه. [اساساً
غلط اولان لغت آنفه.
دن سمذ.] حق. مجازات ترهيبيه=
افعال جنائيه‌نك استلزام ايتديكى
جزاى قانونى.

تِرياق { سذ. عر. [فا. «ترياك»
دن معرب] ۱. مقدما
زهره وبعض امراضه قارشى
استعمال ايتديكارى برجنس معجون:
ترياق فاروق = بونك مشهور بر
تركيبى. ۲. على الاطلاق پاد زهر.
۳. آفيون.

تِرياقى { ص. با: ترياكى.

تِرياك { س. فا. با: ترياق.

تِرياكى { ص. فا. ۱. آفيون استعمالنه
مأنوس، آفيونكش. ۲.
مكيفات استعمالنه آليشيق:
قهوه ترياكيسى. ۳. مج. خويسز،
ترس، تنيز.

تِرياكيلك { س. ۱. آفيونكشلك،
آفيونه ابتلا. ۲.
مكيفاته آليشيقلق ودوشكونلك.
۳. خويسزلق، ترسلك، تنيزلك.

تِريد { س. [عر. «ثريد» دن
اولوب، فا. دخى تانك
فتحيله «ترد» دينير.] ات
صوينه طوغرانمش اكمك. || صوينه
تريد = ياغسز ياوان ولذتسز تريد؛
ومج. مقابلنده برشى آلمدن: صو.
ينه تريد كچيندك. = ص. مج. پك
اختيار وضعيف، پك لاغر و
مجالسز اختيار، پير فانى: بيچاره
آرتق تريد اولمش.

تِريز { س. ۱. اثوابك پشنه واتكنه
اكانن اكسز پارچه. ۲.
اكسز تخته.

تِريل { ياخود تيريل. مه. ديترمكى
تصوير ايدر واكثريا
مكرر قوللانيلير: صو ثوقدن
تريل تريل ديتريوردى.

تِريلده‌مك { يا تيريلده‌مك. فل.
ديتره‌مك، اوشو.
مك: صو ثوقدن تريلده‌يوب
طوريوردى.

تَرينكَت { س. [يتا.] بح. پرووه
ديركينك برنجى سرنى
وبو سرنه باغلانان يلكن.

تَز { ص. ح. [فا. «تيز» دن]
۱. سريع، مستعجل، چابق،
سريعاً، عجلةً: تزكل. ۲. صبر.
سز: تز جانلى. || تز الدن = عجله
وسهولتله. || الينه تز = حمارات،
الى چابق. || تز جانلى = صبرسز.

تَزاحُم { سذ. عر. [«زحم» دن
مص. تفاعل] كثرت وغلبه
لكله طوپلانمه، يغلمه، غلبه لكله
بربرينك اطرافنى آلمه، ازدحام.

تَزايُد { سذ. عر. جم: تزايدات.
[«زيادة» دن مص.
تفاعل] آرتمه، چوغالمه، زياده.
لشمه: ثروتى تزايد ايتدى.

«ازدياد» دن برآز فرقى واردر:
«تزايد» اكثريا بريكملك ويغلمقله
و «ازدياد» ايسه نشو ونما ويا ترقى
ايله آرتان حقنده قوللانيلوب، برنجيسى
تكثر، وايكنجيسى ايسه ترقى واشتداد
معناسنه تقرب ايدر. بناءً عليه
«ازدياد عمر» و «تزايد ايام»
دينلمك اقتضا ايدر.

تَزبير { سذ. عر. [«زبر» دن
مص. تفعيل. دها طوغريسى
«تزبره» در.] يازمه، تحرير.
[اصل عربيده معناسى: صورت
چيقارمه واستنساخدر. لسانمزده
سؤ استعمال اولنيور.]

تَزَك { س. ۱. اينك ترسى، مايس:
تزكله صوانمش ديوار: تزك
توتسيى. ۲. اودونى قيت يرلر.
ده محروقات يرينه قوللانلمق
ايچون قورودلمش فشقى قالبى:
تزك ياقق. ۳. بيوك پارچه صو.
رتنده صپان ويا بلدن چيمش
طوپراق: تارلەنك تزكلرينى
قيرمق.

تزگاه { س. [فا. «دستگاه» دن] تزگاهدار، تزگاهلامق وسائره با: دستگاه وسائره.

تزکلی { ص. ١. اینك ترسیله صیوانمش، تزکه بولانمش: تزکلی دیوار. ٢. مج. سرت: تزکلی هوا.

تزکیه { سذ. عر. [«ذکاء» دن مص. تفعیل] ١. پاك وتمیز ایتمه، معایبدن تطهیر وتبریه: تزکیهٔ نفس. ٢. برینك احوالنی کندیسنی طانیانلردن تحقیق ایله حسن حال اصحابندن اولدیغنی میدانه چیقارمه: تزکیه ایتمك: میتی تزکیه ایتمك = بعد التکفین جنازه‌ده حاضر بولنان جماعت مسلمیندن میتك احوالنی صورمق. ٣. مالك زکاتنی ویرمه. || حق. تزکیهٔ شهود = بردعواده شاهدلرك عادل اولوب اولمدقلرینی محکمه‌نك تحقیق ایتمسی. || تزکیه‌سی بوزوق = حسن احوالنه کیمسه شهادت ایتمیه‌جك صورتده سؤ حال صاحبی. || تزکیه‌سنی دوزلتمك = احوالنی اصلاح وتصحیح ایتمك.

تزلزل { سذ. عر. [«زلزله» دن مص. تفعلل] صاللانمه، صارصلمه: بربوزی تزلزل ایتدی. || ط. تزلزل اسنان = دیشلرك صاللانمسی.

تزوج { سذ. عر. [«زوج» دن مص. تفعل] اولنمه. نکاحله قاری آلمه، زوجه ایدنمه: فلان تزوج ایتدی؛ فلان قیزی ویا فلان قیزله تزوج ایتدی. [اناث حقنده قوللانلمامیدر.]

تزویج { سذ. عر. [«زوج» دن مص. تفعیل] (بر ارکك ویا قیزی) اولندیرمه: فلانی تزویج ایدیورلر. [چفتلندیرمه وچفت واش ایتمه معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

تزویر { سذ. عر. ج: تزویرات. [«زور» دن مص. تفعیل] ١. ساخته‌لندیرمه، یالان قاریشدیرمه. ٢. طولاندیرمه، حیل ودسایس قوللانمه: بر طاقم تزویراتله کندیسنی قاندیرمش، صویمش.

تزهد { سذ. عر. [«زهد» دن مص. تفعل] زهد وتقوایه طالمه، زاهد اولمه.

تزهر { زهره‌دن «چیچکلنمه» معناسیله جمعیت طبیهٔ عثمانیه طرفندن طب ونباتات فنلرنده اصطلاح اتخاذ اولنمش ایسه ده، بو ماده اصلا تفعل بابندن کلمدیکندن، یاکلیشدر؛ «ازهار» ویا «استزهار» دینلك اقتضا ایدردی.

تزین { سذ. عر. ج: تزینات. [«زین» دن مص. تفعل] سوسلنمه، زینتلنمه: اورته لق چیچکلرله تزین ایتمشیدی؛ تزیناته اهمیت ویرمز.

تزیید { سذ. عر. ج: تزییدات. [«زیاده» دن مص. تفعیل] آرتدیرمه، چوغالتمه، زیاده‌لشدیرمه: مالنی تزیید ایتدی.

تزییف { سذ. عر. ج: تزییفات. [«زیف» دن مص. تفعیل] ١. ساخته وقلب نظریله باقمه. چوروتمه: بر تألیفی، برینك فکر ومطالعه‌سنی تزییف ایتمك. ٢. اکلنمه، مسخره‌یه آلمه.

تزیین { سذ. عر. ج: تزیینات. [«زینت» دن مص. تفعیل] سوسلمه، سوسلندیرمه، زینتلندیرمه: اوینی کوزل مفروشاتله تزیین ایتمش؛ علم وادبله تزیین ذات ایتمك؛ تزییناتی چوق سور.

تسأل { سذ. عر. [«سؤال» دن مص. تفعل] دیلنمه، دیلنجیلك ایتمه: تسأل ایده‌جك درجه‌ده ضرورته دوچار اولمشدر.

تسامح { سذ. عر. [«سماحت» دن مص. تفاعل] مسامحه معناسیله قوللانیلیر سه ده، اصل معناسی بربرینه قارشی و مقابلةً مسامحه ایتمه وبربرینك قصورینه باقمامه‌در. || د. برلفظی موقع اصلیسنك غیریده برعلاقه ویا قرینه بولنمدن استعمال ایتمه.

تساوی { سذ. عر. [«سوی» دن مص. تفاعل] بر ومساوی اولمه، برابر وبر درجه‌ده بولنمه: تساویٔ لیل ونهار.

تسبیح { سذ. عر. ج: تسبیحات. [«سبحان» دن مص. تفعیل] ١. سبحان الله دیه‌رك حق تعالی حضرتلرینی تنزیه و تقدیس ایتمه. ٢. اذکار واورادی صایمق ایچون حاضرلانمش دانه‌لر دیزیسی: تسبیح چکمك. [بونك اصل اسم عربیسی «سبحه» اولوب، آلت تسبیح اولمق مناسبتیله لسانمزده تسبیح دینلمشدر.] || تسبیح آغاجی = تسبیح دانه‌لرینه مشابه وایپلکه چکیلوب تسبیح کبی قوللانیلیر دانه‌لر ویرر بیوك بر آغاج، آزاد درخت. || تسبیح بوجکی = تسبیح دانه‌سنه بکزر بر بوجك، قنفشه.

تسبیع { سذ. عر. [«سبع» دن مص. تفعیل] یدی‌یه ابلاغ، یدیلشدیرمه. ذ.

تَسَتُّر { سذ. عر. [« ستر » دن مص. تفعل] اورتنمه، صاقلانمه، گیزلنمه، قپانمه. [باشلیجه قادینلرك ارككلردن قاچینه‌لری حقنده قوللانیلیر :] نسوان مسلمین تستر ایدرلر.

تَستی { ب. با : دستی.

تَسَجُّد { سذ. عر. ج : تسجدات. [« سجده » دن مص. تفعل] مقام تعظیمده یوزی یره سورمه، یره قپانمه : حضور رب العالمینده تسجد ایتدی. ن.

تَسجیع { سذ. عر. ج : تسجیعات. [« سجع » دن مص. تفعیل] كلامی آخرلری لفظاً بربرینه اویغون فقره‌لره تقسیم، سجع قوللانمه : یازدیغی تسجیع ایدیور؛ تسجیع ایله اضاعهٔ وقت ایدیور.

تَسجیل { سذ. عر. [« سجل » دن مص. تفعیل] ١. بر دعوانك محكمه دفترینه قیدی: دعوایی تسجیل ایتدی. ٢. رسمیت ویرلمك ایستنیلن بر شیئك دفتر مخصوصنه قیدی : امتیازینی تسجیل ایتدیردی. || تسجیل وقف = بر وقفك قابل فسخ اولمیان وقف اولدیغنه حكم ایتمك.

تَسجین { سذ. عر. [« سجن » دن مص. تفعیل] زندانه قومه وحبس ایتمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، ثلاثی مجردی بو معنایه گلن « سجن » ماده‌سی تفعیل بابندن گلنجه، معناسی بسبتون دگیشدیگندن، بو استعمال محتاج تصحیح غلطاتدندر.

تَسحیر { سذ. عر. [« سحر » دن مص. تفعیل] سحر یاپمه ویا سحره مشابه بر قوتله مفتون ایتمه : تسحیر قلوب ایتمشیدی.

تَسخیر { سذ. عر. [« سخر » دن مص. تفعیل] ضبط و استیلا ایتمه : اورالرینی ضبط و تسخیر ایتدی.

تَسخین { سذ. عر. [« سخن » دن مص. تفعیل] ایصیتمه، قیزدیرمه : آتشه گوستروب بر آز تسخین ایتملی.

تَسدید { سذ. عر. [« سد » دن مص. تفعیل] خیروصلاحه طوغری توجیه ایتمه : نیاتنی تسدید ایتمك.

تَسدیس { سذ. عر. [« سدس » دن مص. تفعیل] ١. آلتی‌یه ابلاغ ویا تقسیم ایتمه. ٢. بر شكلی آلتی كوشه‌لی یاپمه. ٣. د. بر قطعه‌نك هر بیتنه ایكی بیت الحاقیله آلتیشر مصراعلی فقره‌لر یاپمه. ٤. بو وجهله تسدیس اولنمش شعر، مسدس. ٥. هـ. ایكی نجمك آره‌سنده ٦٠ درجه مسافه بولنمسی.

تَسَرّی { سذ. عر. [« سری » دن مص. تفعیل] اوطه‌لق ایدنمه، اوطه‌لق كبی قوللانمه. [غلط اولان « استفراش » بدل قوللانلمیدر.]

تَسریب { سذ. عر. [« سروب » دن مص. تفعیل] یوللامه، سوق ایتمه. [اكثریا عسكر حقنده مستعملدر :] برمفرزه تسریب ایتدی.

تَسریر { سذ. عر. [« سرور » دن مص. تفعیل] سویندیرمه، مسرور ایتمه : بوخبرله بنی تسریر ایتدیكز.

تَسریع { سرعت وعجله ایتدیرمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده « سرعة » ماده‌سی عربیده اصلا تفعیل بابندن گلمدیگندن غلطدر.

تَسطیح { سذ. عر. [« سطح » دن مص. تفعیل] ١. برشیئی سطح صورتنه قویمه، یاصی ودوز ایتمه، دوزلتمه. ٢. ر. دیگر بر شكلی سطح صورتنه قویمه، سطحه تحویل : كره‌یی تسطیح ایتمك.

تَسطیر { سذ. عر. [« سطر » دن مص. تفعیل] سطرلر تشكیل ایده‌جك صورتده یازمه، علی الاطلاق یازمه، تحریر : بر مكتوب تسطیر ایتدی.

تُسع { عد. عر. طقوزده بر، طقوز جزئده برجزء.

تِسعه { عد. عر. طقوز. ن.

تِسعین { عد. عر. طقسان. ن.

تَسقیه { سذ. عر. [« سقی » دن مص. تفعیل] ١. صو ویرمه، صو وارمه، اسقا. ٢. صولامه، اروا. [« اسقا » كبی.]

تَسكَره { ب. ١. خسته بر آدم ویا قیریلیر آغر برشیئ نقلنه مخصوص ایكی آدم طرفندن قالدیریلیر قوللی تخته. ٢. طاش وطوپراق وسائره نقلنه مخصوص وآرقه‌سنده‌كی ایكی قول ایله بر آدم طرفندن سوریلور برتكرلكلی كوچك آرابه.

تَسكیت { سذ. عر. [« سكوت » دن مص. تفعیل] صوصدیرمه. [« اسكات » كبی.]

تَسكین { سذ. عر. [« سكون » دن مص. تفعیل] ١. یاتیشدیرمه، طوردیرمه، سكون پیدا

ایتدیرمه: اورته‌لغی تسکین ایتدی؛ هیجانی تسکین ایتمك. ۲. د. (برحرفی) ساکن یعنی جزمله اوقومه.

تَسَلْسُل { سذ. عر. [«سلسله» دن مص. تفعلل] زنجیرله، زنجیر کبی بربرینه اولا شوب کیتمه، بلا انقطاع اباً عن جد ویا بابادن اولاده انتقال ایله سوروب کیتمه: اخلاق ملیه بطندن بطنه تسلسل ایدر. || اد. قاعدهٔ تسلسل = مأمورینك صره ایله نائل ترقی اولملری. || منـ. دور وتسلسل = دعوی‌ایله دلیلك بربرینه مربوط ومعلق اولمسیله دعوانك حل وفصل اولنمقسزین سوروب کیتمه‌سی.

تَسَلُّط { سذ. عر. [«سلاطة» دن مص. تفعل] ۱. مسلط اولمه، فضولاً برینك باشنه حاکم کسیلوب راحت براقامه: قانون سایه‌سنده کیمسه کیمسه‌یه تسلط ایده‌مز. ۲. برینی صوك درجه‌ده راحتسز ایتمه: پیشنی براقامه: باشمه مسلط اولدی.

تَسَلُّم { سذ. عر. [«سلم» دن مص. تفعل] تسلیم اولنان شیئی اخذ وقبول ایتمه: فابریقه‌دن اسلحه‌یی تسلم ایچون برضابط کوندرلدی.

تَسَلّی { سذ. عر. جـ: تسلیات. [«سلو» دن مص. تفعل] برآجی‌یی قسماً اونوتدیره‌جق ایلك ویا نصیحت، آووله: دل غم دیده‌سی برآز تسلی بولدی؛ نافله تسلی ویرمه، برشیئله تسلی بوله‌میورم؛ انسانی مصیبتنده تسلی ایتملی: متسلی اولمغه محتاجدر. [نادراً «تسلا» صورتنده قوللانیلیر.]

تَسَلّی آمیز { صـ. فا. [عر. تسلی = م. فا. آمیختن = قار. یشدیرمق] و:

تَسَلّی بخش { صـ. فا. [عر. تسلی = م. فا. بخشیدن = باغشلامق] تسلی ویرن، تسلی‌یه موجب.

تَسَلّی پذیر { صـ. فا. [عر. تسلی = م. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] تسلی قبول ایدن. قابل تسلی.

تَسْلِیَت { سذ. عر. [«سلو» دن مص. تفعیل] تسلی ویرمك: محتاج تسلیتدر: تسلیت ایتدم.

تَسْلیح { سذ. عر. جـ: تسلیحات. [«سلاح» دن مص. تفعیل] سلاحلاندیرمه، سلاح ویرمه: عسکرینی کوزل تسلیح ایتمشدر.

تَسْلیط { سذ. عر. [«سلاطه» دن مص. تفعیل] مسلط ایتمه، صاتاشدیرمه: کلبی خنزیره تسلیط ایتمك.

تَسْلیم { سذ. عر. جـ: تسلیمات. [«سلم» دن مص. تفعیل] ۱. الدن اله ویرمه، ایلیشیك براقیه‌جق صورتده اعطا ایتمه: پاره‌یی کندیسنه تسلیم ایتدم؟ مالی کیمه تسلیم ایتدیکز؟ ایشته امانت سزه تسلیم. ۲. مقاومتدن امیدی کسوب کندینی ویا برقلعه وموقعی دشمنه ترك ایتمه، رغمی ویرمه، عرض مطاوعت ایتمه: اوچنجی ناپولیون کلیتلی برعسکرله پروسیه‌لیلره تسلیم اولدی؛ بازن مهجی تسلیم ایتدی. ۳. کندینی اللهك ارادتنه ترك ایتمه، رضا، توکل: تسلیم وتوکلدن بشقه چاره یوقدر. ٤. قبول واعتراف ایتمه، مخالفت ایتمیوب تصدیق ایتمه: وحدانیتی تسلیم ایتمیه‌جك هیچ برعقل سلیم صاحبی یوقدر؛ بن بونی تسلیم ایده‌مم. [سلام ویرمه وسلامته چیقارمه معنالریله لسانمزده قوللانلماز.] || تسلیم روح، تسلیم جان = وفات، ارتحال. = جـ: ویریله‌جك برمبلغ کلی‌یه محسوباً جسته جسته ویریلن مبالغ ومفردات: یکرمی بیك غروشدن اون یدی بیك غروش تسلیماتمز واردر. || تسلیم طاشی = بکتاشی درویشلرینك تسلیم وتوکل علامتی اوله‌رق حامل اولدقلری بافمی طاش.

تَسْلیمیّت { تسلیمك اوچنجی معناسیله قوللانیلیور. واقعا مصدره ادات مصدریت علاوه‌سیله‌ینه اومعنایی چیقارمق عبث اوله‌جغی کبی، بویله برتعبیر عربیه‌ده دخی اصلا مسموع اولمدیغندن غلط ایسه‌ده، لسانمزك تصرفاتی صره‌سنه کیرمشدر: عرض تسلیمیت ایلمك.

تَسَلّی یاب { صـ. فا. [عر. تسلی = م. فا. یافتن = بولمق] تسلی بولان، قابل تسلی.

تَسَمُّم { زهرلنمه. و:

تَسْمیم { زهرلمه معنالریله قوللانیلیورسه‌ده، ایکیسی‌ده عربی دکلدر. «سم» ماده‌سی عربیده تفعیل وتفعل بابندن کلمز. ثلاثیء مجردینك معلوم ومجهولی بومعنالری افاده‌یه کافیدر.

تَسْمین { سذ. عر. [«سمن» دن مص. تفعیل] سمیرتمه، باغلاتمه: قازلری تسمین ایدوب اویله کسملی.

تَسمیه { سذ. عر. [« سمو » دن مص. تفعیل] آد قومه، اسم ویرمه : یکی طوغان چوجغی نصل تسمیه ایتدیکز ؟ مملکتکز. ده بونصل تسمیه اولنور ؟

تَسوید { سذ. عر. [«سواد» دن مص. تفعیل] ١. قرارتمه، سیاهلاتمه. ٢. مسوده یازمه، بعده تمیزه چکلمك اوزره قره. لامه : بر عرضحال تسوید ایتدی. ٣. قره‌لامه، مسوده : بونك تسویدی طوربورمی ؟

تَسویل { سذ. عر. جه: تسویلات. [« سؤال » دن مص. تفعیل] چرکین برشیئی کوزل کوسترەرك اغفال ایتمه. [اك زیاده جمعی مستعملدر.]

تَسویه { سذ. عر. [« سوی » دن مص. تفعیل] ١. بر و مساوی ایتمه، برابر ایله. ٢. دوز ومستوی ایتمه : سطحنی تسویه ایتملی. ٣. حل وفصل وروٴیت ایتمه : بو ایشی تسویه ایدکز؛ تسویهٔ امور. ٤. ویرمه، اعطا، اوده. مه : آلەجغنك تسویەسنی استدعا ایتمشدر: تسویهٔ دین ایتمك. || تسویهٔ ترابیه = دمیریول کذرکاهنك وبوکا مماثل ایشلرك طوپراغنی دوزلتمه، فر. Terassement. || صورت تسویه = بر مسئلەنك حلی ایچون اوزلاشمه، فر. Arrangement. [اصطلاحات سیاسیه‌دن اولوب، امور سائره ده دخی قوللانیلیر :] ایکی شریك آره‌سنده برصورت تسویه بولندی.

تَسهیل { سذ. عر. جه: تسهیلات. [« سهولت » دن مص. تفعیل] قولایلاشدیرمه، قولای وآسان ایتمه : تحصیلی تسهیل ایتمك؛ تسهیلات کوسترمك.

تَسیار { سذ. عر. [سار، یسیر فعل اجوفندن مصدر اولوب، عربیده اکثریا لازم یعنی کیتمه ویورمه معناسنه و نادراً متعدی اولدیغی حالده، لساننمزده دائما متعدی یعنی تسییر مقامنده قوللانیلیر. — تانك کسریله غلطدر] کوندرمه، ارسال، بعث : برکتاب تسیار ایتدی.

تَسَیُّب { مسیبلك یعنی اهمال و تسامح معناسیله قوللا. نیلیورسه‌ده، بوماده تفعل بابندن اصلا کلمدیکندن، یاکلیشدر. مسیبلك دیملی.

تَسییر { سذ. عر. [«سیر» دن مص. تفعیل.] کوندرمه، یوللامه، ارسال. لـ.

تَشابُه { سذ. عر. [«شبه» دن مص. تفاعل.] بکزشمه، بربرینه بکزمه، مشابهت. [«مشابهت» دها مستعملدر.]

تَشاجُر { سذ. عر. [«شجر» دن مص. تفاعل.] اودونله اورشمه، مشاجره، مضاربه. [«مشاجره» دها مستعملدر.]

تَشارُك { سذ. عر. [«شرك» دن مص. تفاعل.] اورتاق اولمه، اورتاقلق، مشارکت. [«مشارکت» دها مستعملدر.]

تَشاعُر { سذ. عر. [«شعر» دن مص. تفاعل.] شاعرلك ادعاسنده اولمه، زورله شاعر اولمه، شاعرلك ادعاسی : شعرا آزالدقجه ارباب تشاعر چو. غالمقده‌در.

تَشاکُل { سذ. عر. [«شکل» دن مص. تفاعل.] شکل و صورتجه بر اولوب بکزشمه.

تَشاکی { سذ. عر. [«شکوی»دن مص. تفاعل.] بربرینه شکایت ایتمه، حاللاشمه. ق.

تَشَأُّم { سذ. عر. [«شأم» دن مص. تفعل] اوغورسز نظریله باقمه، اوغورسز ومشئوم عد ایتمه، تفأل وتیمن مقابلی : قادینلر طاوغك اوتمه‌سندن تشأم ایدرلر.

تَشَبُّث { سذ. عر. جه: تشبثات. [«شبث»دن مص. تفعل] (ایشه) یاپیشمه، صارلمه، کمال اعتنا ایله بدأ ومباشرت ایتمه : برکتاب تألیفنه تشبث ایتدی؛ برطاقم تشبثات نافعه‌ده بولنیور؛ بن دها ایشه تشبث ایتمدم. || حقـ. بر فعل جزائینك اجراسنه باشلا. یوبده اسباب مانعه حیلولتیله موقع فعله قویه‌مامه.

تَشَبُّه { سذ. عر. [«شبه»دن مص. تفعل] کندینی بکزتمکه اوزنمه، زورله بکزمکه چالیشمه : بر قومه تشبه ایدن او قومدن معدوددر.

تَشبیب { سذ. عر. [«شباب»دن مص. تفعیل] د. شعر ایله بر قادینك حسن وملاحتنی مدح ایتمه، ویا هرنه‌یه دائر او. لورسه بر قصیده‌یه بر کوزلك اوصافیله وکنجلك عشق وعلاقه. لرینك ذکریله کیریشمه.

تَشبیه { سذ. عر. جه: تشبیهات. [« شبه » دن مص. تفعیل]

بكزتمه، قیاس ایتمه: جسور آدمی آرسلانه تشبیه ایتمك؛ اسکی ادبامز افاده‌لرینی تشبیهاته بوغمشلردر.

تَشَتُّت { سنذ. عر. [« شتات »دن مص. تفعل] اقسام و شعبات کثیره‌یه آیرلمه، چتاللاشمه، متفرق ومشکل اولمه: بو ایش چوق تشتت ایتدی.

تَشتیت { سنذ. عر. [« شتات » دن مص. تفعیل] اقسام وشعباته آیرمه، طاغتمه، تفریق، چتاللامه: ایشی بو درجه‌ده تشتیت ایتمك مشکلاتی موجبدر.

تَشجیع { سنذ عر. [« شجاعت » دن مص. تفعیل] جسارت وشجاعت ویرمه، غیرته کتیرمه: بر نطق بلیغ ایله عسکری تشجیع ایلدی.

تَشحیذ { سنذ. عر. [« شحذ »دن مص. تفعیل] ۱. بیوریلتمه، کسکینلندیرمه: قلیجی تشحیذ ایتمك. ۲. مج. اویاندیرمه، قوت وتأثیرینی آرتدیرمه: تشحیذ اذهان ایتمك.

تَشَخُّص { سنذ. عر. [« شخص » دن. مص. تفعل] ۱. شخص صورتنه کیرمه، مجسم صورتده کورنمه، تجسم: فضیلت کوزملك اوکنده تشخص ایتدی. ۲. تفریق و تعیین و تشخیص اولنمه، تعین ایتمه: خسته‌لق هنوز تشخص ایده‌مدی. ۳. برینك شخصی خاطره کتیرلمه: تشخص ممکن اوله‌مدی. || مذ. بر شیئك دیکرندن مشارکت قبول ایتمیه‌جك صورتده ممتاز اولمسی.

تَشخیص { سنذ. عر. [« شخص» دن مص. تفعیل] ۱. جسم وصورت پیدا ایتدیرمه: فضیلتی تشخیص ایتمك. ۲. آیرمه، سچمه، فرق وتعیین ایتمه، طانیمه: سزی چوقدن کورمدیکم ایچون بردن بره تشخیص ایده‌مدم. || طب. تشخیص امراض = خسته‌لغك جنس ونوعنی فرق وتعیین ایتمه: فلان طبیب تشخیص امراضده پك حاذقدر؛ طبابتك اساسی تشخیص امراض مسئله سیدر، برکره مرض تشخیص اولندی‌می، مداواتی قولایدر. [فر. Diag-nostique].

تَشَدُّد { سنذ. عر. [« شدت »دن مص. تفعل] شدت کسب ایتمه، دها قوتلی وسرت اولمه: حرب، نفاق، مرض تشدد ایتدی. [« اشتداد » کبی.]

تَشدید { سنذ. عر. [« شدت »دن مص. تفعیل] ۱. شدتلندیرمه، شدت وقوت ویرمه: بر آز صوتوق آلمقلغم خسته‌لغمی تشدید ایتدی. ۲. صاغلاملاشدیرمه، محکم ومتین ایتمه: روابط محبتی تشدید ایچون. ۳. ق. عربیده بر حرفی جفت اوقومه واوستنه بونك علامت مخصوصه‌سی اولان (ّ) شده‌یی یازمه: « تقویه » لفظنك یاسی تشدید ایتمك اقتضا ایتمز. ۴. مذکور شده علامتی (ّ): شده‌لی کلمه‌لرك تشدیدینی یازمق قرائتده سهولتی مؤدیدر.

تَشَرُّع { شرع شریفه توفیق حرکت مناسبتیله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده « شرع » ماده‌سنك تفعل بابندن تصریفی اصلا مسموع دکلدر.

تَشَرُّف { سنذ. عر. [« شرف » دن مص. تفعل] برحرمت وشرفه نائل اولمه، شرفلنمه: قدوم عالیکزله تشرف ایتدك؛ یارین تشرف ایدرسه‌ك (یعنی قدومکزله بزی مشرف ایدرسه‌کز.)

تَشریح { سنذ. عر. [« شرح » دن مص. تفعیل] ۱. تش. بر اولو بدنی ویا بر عضوینی اصول وقاعده‌سنه توفیقاً کسوب پارچه‌لره آیرمه: تشریح بشر، تشریح حیوان، تشریح رئه، تشریح عین، تشریح قلب، تشریح کبد، تشریح مفاصل. ۲. ابدان واعضانك کسیلوب اقسام طبیعیه‌سنه آیرلمسندن وصورت ترکیب وتشکللرینك میدانه قونمه‌سندن بحث ایدن فن که علم طبك اسلسیدر: تشریح اوقومق؛ تشریح کتابلری؛ علم تشریح. ۳. مج. برماده‌یی مدققانه ومفصلاً حل وفصل ایتمه: هرجهتنی کوزلجه کوستروب آکلاتمه: مسئله‌یی تشریح ایتدی. || نبا. تشریح نباتی = نباتك اقسامه تفریقیله هر طرفلرینك تدقیقی.

تَشریحخانه { س. فا. تشریح عملیاتنك اجراسنه مخصوص صالەکه مکاتب طبیه‌ده وبیوك خسته‌خانه‌لرده بولنمسی شرطدر.

تَشریع { طرف اشرف حضرت پیغمبریدن مذهبه متعلق اولان اوامر ونواهی بیان بیورلمق. [نظریات حقوق اداره‌جه بوکلمه وضع قانون مناسبتیله قوللانلق ایستنلمش ایسه‌ده، عربیده بویله برمعناسی یوقدر.]

تَشریف { سنذ. عر. ج: تشریفات. [« شرف »دن

مص. تفعیل] ١. شرفلندیرمه، شرف ویرمه. ن. ٢. کندی قدوم وزیارتیله برینی ویا برمحلی مشرف ایتمه: تاریخ هجری فخر کائنات (صلعم) افندمزك مکهٔ مکرمه‌یی ترکله مدینهٔ منوره‌یی تشریف بیوردقلری سنه‌دن بدأ ایدیور. [بومعناایله دائماً مفعول بهله ربطی، وشرف وقدسیت ذاتیه‌سی دها بیوك اولان بر محل حقنده قوللانلماسی اقتضا ایدر.] ٣. کیتمه، کلمه، قدوم، ورود، عزیمت: نره‌یه تشریف ایدیورسکز؟ تشریفکز نره‌یه؟ [لسانمزه مخصوص ومعنای اصلیسندن بسبتون آیرلمش اولان بو معناده مفعول الیه ایله ربطی آرتق ضروری حکمنه کچوب مثلا « نره‌یی تشریف ایدیورسکز؟ » دیمك عبث اولور.] || تشریف همایون مدیریتی = سرای همایون جناب ملوکانه مأموریت عالیه لرندن بریدر. = ج. تشریفات = کبرا ورجال دولتك رسمی کونلرده وآلای و معایده‌لرده وحضوره چیقه‌جقلری وقت صره وصنفلرینه وسفرانك صورت قبولنه ورتبه ونشانلرك توجیهاتنه نظارت ایدن دائره: تشریفات داخلیه، تشریفات خارجیه؛ تشریفات بحریه = دول مختلفه‌یه منسوب بکلك سفینه‌لر آراسنده اجرا اولنان تشریفات، وسائره. || مج. مراسم، تکلیفات: آرتق تشریفاتله‌می کوریشه‌جکز؟

تَشریفاتجی { س. و:

تَشریفاتی { س. کبرا ورجال دولتك رتبه ومقاملرینه کوره صره‌لرینه ورتبه ونشانلرك توجیهاتنه نظارت وتشریفات دائره‌سنه ریاست ایدن ذات: تشریفاتیٔ دیوان همایون = تشریفات عمومیه ناظری؛ تشریفاتیٔ صدارت عظمی = صدارت تشریفاتجیسی؛ تشریفاتیٔ خارجیه = خارجیه تشریفاتجیسی.

تَشریق { سنـ. عر. [« شرق » دن مص. تفعیل] باصدیرمه‌نك کونشده قورودلمسی. ن. || ایام التشریق = عربان قربان اتلرینی قوروتدقلری مناسبتله ذی‌الحجه‌نك اون برنجی، اون ایکنجی واون اوچنجی کونلرینه اطلاق اولنور.

تَشریك { سنـ. عر. [« شرك » دن مص. تفعیل] اورتاق ایتمه معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بومعنایه اصلا تقرب ایتمدیکندن، یرینه « اشراك » قوللانلسه دها طوغری اولور.

تَشرین { س. [سریانیجه‌دن مأخوذ اولوب اصلی تانك کسریله‌در.] تقویم شمسیٔ رومینك مارتدن اعتباراً سکزنجی وطقوزنجی آیلرینك اسمی اولوب برنجیسنه تشرین اول [Octobre] وایکنجیسنه تشرین ثانی [November] دینیر.

تَشَعُّب { سنـ. عر. ج: تشعبات. [« شعب » دن مص. تفعل] شعبه‌لره آیرلمه، دال وبوداق پیدا ایتمه، داللانمه، چتاللاشمه: سلجوقیلر خاندانی تشعب ایتمشیدی؛ آناطولی دمیر یولی اسکیشهرده آنقره وقونیه خطلرینه تشعب ایدیور؛ بوایش چوق تشعب ایتدی.

تَشَعُّل { سنـ. عر. [« شعل » دن مص. تفعل] پارلامه، طوتیشمه، آلولنمه. ن.

تَشعیب { سنـ. عر. [« شعب » دن مص. تفعیل] شعبه‌لره آیرمه، داللاندیرمه، چتاللاشدیرمه: ایشی بوقدر تشعیب ایتمه‌ملی.

تَشعیل { سنـ. عر. [« شعل » دن مص. تفعیل] پارلاتمه، طوتیشدیرمه، آلولندیرمه. ن.

تَشَفّی { سنـ. عر. [« شفا » دن مص. تفعل] ١. شفا بولمه، ایی اولمه، افاقت. ٢. راحتلانمه، سکونت بولمه، انتقام آلمقله حرصنی آلمه. || تشفیٔ صدر = انتقام آله‌رق یورك صوغوتمه.

تَشفیه { آنف البیان « مصدرك متعدیسی اولمق اوزره قوللانیلیورسه‌ده، اساسسز اولوب « شفا » ماده‌سی اصلا تفعیل بابندن کلمز.

تَشَکُّر { سنـ. عر. ج: تشکرات. [« شکر » دن مص. تفعل] شکر ایتمه، برایلکه قارشی شکر وسپاس ایدوب منتدارلق کوسترمه: کوردیکم نعمتلره مقابل تشکر ایتمك بورجدر؛ تشکر ایدرم؛ عرض تشکرات ایتدی.

تَشَکُّل { سنـ. عر. ج: تشکلات. [« شکل » دن مص. تفعل] ١. برشکل مخصوص آلمه، برشکل وهیئته کیرمه، برشکل مخصوصده تجسم ایتمه، تحصل: کرهٔ ارض تدریجاً تشکل ایتمشدر؛ بر وبحرك تشکلات متوالیه‌سی

علم الارض اربابی آثار موجوده ایله تعیین ایدیورلر؛ بریکن صولردن اوراده برکول تشکل ایتمشدر. ٢. ترکیب وتشکیل وعقد اولنمه: برجمعیت علیه تشکل ایتدی؛ بومجلس یدی اعضادن تشکل ایده‌جکدر.

تَشَکّی { سذ. عر. جـ: تشکیات. [«شکوی» دن مص. تفعل] شکایت ایتمه، اشتکا: فلاندن تشکی ایدیورلر.

تَشکیل { سذ. عر. جـ: تشکیلات. [«شکل» دن مص. تفعیل] ١. بر شیئه بر شکل وصورت ویرمه، بر شکل وهیئته قومه، برشکل مخصوصده اوله‌رق وجوده کتیرمه: دکیزك اوزرنده یوزن بوز قیالری بر یره کلنجه بللوردن بیوك بر قلعه تشکیل ایدرلر. ٢. ترکیب ایتمه، حصوله کتیرمه، وجود ویرمه: طوبلانوب بر مجلس تشکیل ایتدیلر. == جـ. ترتیبات، تنظیمات، اجراآت، اصلاحاته متعلق اجراآت: ولایت اصولی تشکیلاتنده.

تَشمیر { سذ. عر. [«شمر» دن مص. تفعیل] صیفامه: تشمیر ساق = پاچه‌لری صیفامه؛ تشمیر ساعد = یکلری صیفامه. || مجـ. حاضرلانمه، کمال غیرتله تشبث ایتمه: بو ایشه تشمیر ساعد ایتدی.

تَشَنُّج { سذ. عر. [«شنج» دن مص. تفعل] طب. سیکیرك چکیلوب بوزلمسی، اسپازموس.

تَشَنُّجی { ص. عر. ٴ: تشنجیه. طب. سیکیرك چکیلوب بوزلمسنه واسپازموسه منسوب ومتعلق.

تَشنَگی { س. فا. صو صامه، عطش. لـ.

تَشنه { ص. فا. جـ: تشنگان. ١. صو صامش، صوسز، عطشان. ٢. مجـ. پك هوسکار وآرزوکش: تشنگان معارف؛ ذاتاً کندیسی تشنه. || تشنه‌دل = جان ویورکدن آرزوکش. || تشنه لب = طوطاغی قورومش، پك صوصامش.

تَشنیع { سذ. عر. [«شناعت» دن مص. تفعیل] پك معیوب و چرکین نظریله باقمه، تعییب وتقبیح ایتمه: طعن وتشنیع ایتمك.

تَشَوُّش { سذ. عر. [«شواش» دن مص. تفعل] قاریشمه، قارمه قاریش اولمه: ذهنمده بر تشوش واردر.

تَشَوُّق { سذ. عر. [«شوق» دن مص. تفعل] شوق و آرزو کوسترمه: کمال تشوقله بزه اشتراك ایتدی.

تَشویش { سذ. عر. جـ: تشویشات. [«شواش» دن مص. تفعیل] قاریشدیرمه، قارمه قاریشیق ایتمه: تشویش ذهن ایتمك؛ ایشلری تشویش ایتمك.

تَشویق { سذ. عر. جـ: تشویقات. [«شوق» دن مص. تفعیل] شوق وغیرته کتیرمه، شوق وآرزوسنی آرتدیرمه، ترغیب: هرکس بوخیرلی ودولته نافع ایشه تشویق ایچون کندیسی اوك آیاق اولدی؛ اجرای تشویقاتده قصور ایتمدی.

تَشَهُّد { سذ. عر. [«شهادت» دن مص. تفعل] نمازده قعده‌ده شهادتینی حاوی اولان «التحیات» دعاسنی اوقومه.

تَشهیر { سذ. عر. [«شهرت» دن مص. تفعیل] ١. شهرتلندیرمه، مشهور ایتمه، شهرت قزاندیرمه: غزته‌لر کندیسنی تشهیر ایتدیلر. ٢. بر جرم و جنایت صاحبنی عبرةً للسائرین مجمع ناس اولان بر یره چیقاروب کوسترمه: قبل الاعدام کندیسنی تشهیر ایتدیلر. ٣. سرکی یه وضع ایدوب عمومه کوسترمه، انظار عامه یه وضع واعلان ایتمه: معمولات محلیه‌یی تشهیر ایتملی. ٤. قیندن سلاح چکمه، صیرمه، سلاح قوللانمه، سلاحه طاورانمه: تشهیر سلاح ایتدی.

تَشَیطُن { سذ. عر. [«شیطان» دن مص. تفیعل] شیطنت ایتمه، ابلیسکارانه حرکاتده بولنمه.

تَشَیُّع { سذ. عر. [«شیعه» دن مص. تفعل] شیعی المذهب اولمه، شیعیلره التحاق ایتمه.

تَشیید { سذ. عر. (بر بنا و ساٸره‌یی) یوکسلتوب متین ومحکم ایتمه: تشیید قلاع وابنیه ایتمك، روابط دوستانه‌یی تشیید ایتدی.

تَشییع { سذ. عر. [«شیاع» دن مص. تفعیل] بریردن آیریلوب کیدن برآدمی ویا جنازه والای وکروانی کچیرمه، حرمةً برآز یر برلکده کیتمه، استقبالك مقابلی: مسافرلری تشییع ایتدك؛ حجاجك تشییعنه کیتمشیدك.

تَصاحُب { سذ. عر. [«صحبت» دن مص. تفاعل] صاحب چیقمه، حمایه و محافظه

ايتمه، طرفدارلق ايدوب مدا.
فعه‌ده بولنمه. [بو معنا لسانمزه
مخصوص اولوب، عربيده آر.
قداشلق ايتمكدن بشقه معناسى
يوقدر.]

تَصادُف { راست كلمه‌وآرامقسزين بولمه معنا سيله قوللا.
نيلبورسه‌ده، عربيده بو ماده
تفاعل بابندن كلميوب، «صدفه»
و«مصادفه» قوللانيلبور. ||بالتصا.
دف وعلى التصادف تعبيرلرى
ده عربى نقطهٔ نظرندن بالطبع
غلطدر.

تَصادُفاً { ح. عر. غا. راست كلمه، صدفةً.

تَصادُفى { ص. عر. غا. راست كلمه واقع اولان،
صدفه‌يه مبنى ومتعلق اولان.

تَصادُم { سذ. عر. ج: تصا. دمات. [«صدم» دن
مص. تفاعل] چارپشمه، طوقشمه.
[«مصادمه» كبى.]

تَصارلامَق { ياخود تاصرلامق. فت. قورمق، تصور
ايتمك، ذهنده حاضرلامق، تر.
تيبنى ايتمك: براو تصارلامشيدم؛
بن اونى بشقه‌يولده‌تصارلامشيدم.

تَصارلامه { يا تاصرلامه. —. قورمه، تصور،
ترتيب.

تَصاريف { سذ. ج. عر. فد: تصريف. با: تصريف.

تَصانيف { سذ. ج. عر. فد: تصنيف با: تصنيف.
[تصنيفات كبى.]

تَصاوير { سذ. ج. عر. فد: تصوير. با: تصوير.

تَصحيح { سذ.عر.ج: تصحيحات. [«صحت» دن مص.
تفعيل] ١. صحتنى اعاده ايتمه،
اييلتمه، افاقت كتيرمه: تصحيح
مزاج ايتمك. ٢. ياكليشى طو.
غريلتمه، دوزلتمه، خطايى صوابه
تبديل ايتمه: مسوده‌يى، مكتوبى
تصحيح ايتمك: افكارينى تصحيح ايتدى.

تَصحيف { سذ. عر. [«صحف» دن مص. تفعيل]
ياكليش يازمه، عبارەسنى ياكلتمه،
تغليط، تحريف: او كتابى
مستنسخلر چوق تصحيف ايتمشلردر.
تصحيف ايله تحريف آره‌سنده فرق
واردر. تصحيف هم معنايى هم ده
لفظى تغيير ايتمكدر. تحريف ايسه
لفظى تغيير ايدوب معنايه طوقونمامقدر.

تَصَدُّر { سذ. عر. [«صدر» دن مص. تفعل] باشه
كچمه، الك باشده اوتورمه، اوكدن
وايلريدن كچمه: بو آدم تصدرى
چوق سور، دائما تصدر ايتمك ايستر.

تَصَدُّق { سذ. عر. ج: تصدقات. [«صدق» دن مص.
تفعل] صدقه‌ويرمه، صدقه اوله‌رق
ويرمه: مالنى تصدق ايتدى.

تَصَدّى { سذ. عر. [«صدى» دن مص. تفعل] تشبث،
ابتدار، عزم قوى ايله مباشرت
ايتمه: مداواته تصدى ايتمك.

تَصدير { سذ. عر. [«صدر» دن مص. تفعيل] ١. باشه
قومه، باشه كچيرمه. برشيئله بدأ
ايتمه: حافظ شيرازى ديوانى
يزيدك بربيت مشهوريله تصدير
ايتمشدر. ٢. صدور ايتديرمك،
صادر اولمسنى موجب اولمق:
فرمان عالى تصديرى.

تَصديع { سذ. عر. ج: تصد. يعات. [«صداع» دن
مص. تفعيل] ١. باش آغرتمه،
باش آغريسى ويرمه: تصديع
ايتمك؛ تصديع سر ايتمك. ٢. مج.
تعجيز ايتمه، راحتسز ايتمه:
تصديعدن احتراز ايدرم.

تَصديق { سذ. عر. ج: تصديقات. [«صدق» دن مص.
تفعيل] كرچكلنديرمه. كرچك اولد.
يغنى سويلمه، برينك سوزينى صحيح
چيقارمه، تأكيد ايتمه: اوده‌نى،
بنم سوزمى تصديق ايتدى؛ هر
سوزى تصديق ايده‌مم. ||اد. دو.
لتجه نظر اعتباره آلنه‌جق بياناتك
بر صورت رسميه ده تأييدى.
||ادات تصديق = اوت كبى تصديقه
دلالت ايدن ادات. = ج. سذ.
با: تصور.

تَصَرُّف { سذ. عر. ج: تصرفات. [«صرف» دن مص.
تفعل] ١. مالك وصاحب اولمه،
تملك ايتمه: بواوى كيم تصرف
ايدبور؟ كيمك تصرفى تحتنده‌در؟
٢. اداره ايله قوللانمه، اداره
ايتمه، عدم اسراف، اقتصاد:
تصرفه رعايت ايتمك. ٣. برقادينه
معاملهٔ زوجيه‌ده بولنمه.

تَصرلامَق { با: تصارلامق.

تَصريح { سذ. عر. ج: تصريحات. [«صرح» دن مص.
تفعيل] آچيق صورتده افاده
ايتمه، صراحت ويرمه، شبهه و
تردده محل براقيه‌جق صورتده
آچيق افاده ايله‌وتفصيلات لازمه
ايله افاده ايتمه: مسئله‌يى تصريح
ايتملى؛ تصريحات لازمه ويرمك.

تَصريف { سذ. عر. ج: تصا. ريف، تصريفات.
[«صرف» دن مص. تفعيل] ١.
كيف مايشاء تحويل واداره:

تصریف امور. [جناب خلاقك افعال ازلیه‌سی حقنده مستعمل اولوب، برنجی جمعی دخی بو معنایه مخصوصدر.] ۲. د. صرف قاعده‌سنجه افعال وسائر اقسام كلمه‌نك صیغه‌لانمه‌سی، صیغه‌لانمه، چكمه: قال فعلنی تصریف ایدك؛ لیس فعلی هر صیغه‌دن تصریف اولنماز؛ سیبویه اسمی تصریف قبول ایتمز. [صرف عربیده باشلیجه افعال حقنده مستعمل اولوب، اسماء حقنده اعراب استعمال اولنور. مع هذا اعرابلری ناقص اولان اسملره «غیر منصرف» دینلسی صرف وتصریفك اعم اولدیغنه دلیلدر. ایكنجی جمعی بو معنایه مخصوصدر.]

تَصَعُّب { سنذ. عر. جـ: تصعبات. [« صعوبت » دن مص. تفعل] كوجلشمه، كوجلك پیدا ایتمه. ذ.

تَصَعُّد { سنذ. عر. جـ: تصعدات. [« صعود » دن مص. تفعل] یوكسلمه، قالقمه. [یردن قالقوب هوایه قاریشان بخار وعفونت حقنده مستعملدر.]

تَصعیب { سنذ. عر. جـ: تصعیبات. [« صعوبت » دن مص. تفعیل] كوجلشدیرمه، مشكل ایتمه: ایشمزی تصعیب ایتدی؛ تسهیلات كوستره‌جكنه ایشمزی برچوق تصعیباته اوغراتدی.

تَصعید { سنذ. عر. [« صعود ». دن مص. تفعیل] كیم. بعض اجسامك انبیق ویا دیكر بر آلتله قیزدیریلوب تبخیر ایدلمسی. [فر. Sublimation]

تَصغیر { سنذ. عر. [« صغر » دن مص. تفعیل] ۱. كوچولتمه، اوفالتمه. ۲. د. براسم ویا صفتی مصغر صورتنده قوللانمه، كه تركجه‌ده « جك، جق » فارسیده « ك » اداتنك الحاقیله وعربیده عین الفعل ایله لام الفعل آراسنه ساكن بر « ی » ضم ایتمكله اولور: الجك، آدمجق، مردمك، طفیل كبی؛ تصغیر قاعده‌سی؛ تصغیر بحثی. || اسم تصغیر = بو وجهله تشكیل اولنمش اسم مصغر.

تَصَفّی { صافیلنمك وصافی اولمق معناسیله عربی دكلدر. صفاء ماده‌سی اصلا تفعل بابندن كلمز.

تَصفیح { سنذ. عر. [« صفح » دن مص. تفعیل] ۱. یاصیلاتمه، صفحه وبوفقه حاله قویمه: معدنی تصفیح ایتمك. ۲. ال چیرپمه، ال اورمه.

تَصفیر { سنذ. عر. [« صفر » دن مص. تفعیل] ۱. صارارتمه، صاری‌یه بویامه. ۲. ایصلیق چالمه. ذ.

تَصفیف { سنذ. عر. [« صف ». دن مص. تفعیل] صره‌لامه، دیزمه، صف صف ترتیب ایتمه: عسكری تصفیف ایتدی.

تَصفیه { سنذ. عر. [« صفو » دن مص. تفعیل] صاف و خالص ایتمه، تمیزلمه: مشروباتی، شكری، طوزی تصفیه ایتمك؛ تصفیهٔ قلب = یوركی غل وغشدن پاك ایتمه. || ما. تصفیهٔ دیون = بورجلرك حساباتنی تمیزلیوب فائضلرینی ویرمه.

تَصَلُّب { سنذ. عر. [« صلب » دن مص. تفعل] ۱. قاتیلاشمه، صلب وقاتی اولمه: جیوه‌نك تصلبی. ۲. مج. صلابت ومتانت پیدا ایتمه. ۳. ط. بعض اعضاء بدنك اسباب مرضیه‌دن طولایی قاتیلاشمه‌سی: تصلب ابهر، تصلب جلد، تصلب دماغ، تصلب رئه، تصلب عظم، تصلب غدد. تصلب قلب وسائره.

تَصلیب { سنذ. عر. [« صلب » دن مص. تفعیل] ۱. خاچه كرمه، چارمیخه كره‌رك اعدام ایتمه. ۲. خاچ چیقه ارمه. ۳. قاتیلاشدیرمه.

تَصلیه { سنذ. عر. [« صلوة » دن مص. تفعیل] علیه الصلوة والسلام ویا صلی الله علیه وسلم دعاسنی اوقومه: نام جناب رسالتپناهی ذكر اولندقده تصلیه اقتضا ایدر.

تصمه { سـ. با: طسمه.

تَصمیم { سنذ. عر. جـ: تصمیمات. [« صم » دن مص. تفعیل] قرار قطعی ویرمه، قطعیاً قرارلاشدیرمه، عزم قوی: یارین حركتی تصمیم ایتدم.

تَصَنُّع { سنذ. عر. [« صنع » دن مص. تفعل] تكلفله كندینه چكی دوزن ویرمه. ذ.

تصنیع { سنذ. عر. جـ: تصنیعات. [« صنع » دن مص. تفعیل] ۱. اویدیرمه، یاپمه، یاقیشدیرمه. ۲. یالاندن اویدیرمه، ایجاد، ساخته اوله‌رق یاپمه: بو حوادثی كندیسی تصنیع ایتمشدر. ۳. جرا. اكسیك اولان برعضوك تخته وقاوچوق وسائره‌دن ساخته‌سنی اویدیروب طاقمه: تصنیع الاذن، تصنیع الانف وسائره.

تصنیف { سنذ. عر. جـ: تصانیف، تصنیفات. [« صنف » دن مص. تفعیل] ۱. صنف صنف ایتمه، صنفلره وطاقملره آیرمه، صره‌لامه: حیواناتی تصنیف ایدن مشاهیر طبیعیوندن (لینه) در. ۲. کتاب جمع وترتیب ایتمه، تألیف: بر لغت کتابی تصنیف ایتمشدر؛ چوق تصنیفاتی واردر؛ تصانیف عدیده‌سیله مشهوردر.

« تحریر » صرف قریحه‌دن یازیلان « تصنیف » فن کتابلری کبی جمع وترتیب اولنان و « تألیف » ایسه ایکیسی آره‌سنده اولان کتابلر حقنده مستعملدر.

تصوّر { سنذ. عر. جـ: تصورات. [« صورة » دن مص. تفعل] ۱. ذهنده صورت ویرمه، فکراً قورمه، بر فکر پیدا ایتمه: تصورم طوغری چیقمدی؛ بن بو ایشی باشقه صورتده تصور ایتمشیدم. ۲. ذهن وخیاله کتیرمه، تخیل: اطرافی آغاجلرله محاط بر بیوك میدان تصور ایدیکز. ۳. نیت، ترتیب، مقصد: اوله بر تصورم وار ایدی آما صکره واز کچدم؛ انسان هر تصورینی اجرا ایده‌من. == جـ. مذ. علم منطقك قضایانك ذهنده حصولندن و نظریاتدن بحث ایدن قسمی: تصورات اوقویور. مقابلی: تصدیقات = قضایانك ذهنده تصوریله برابر ایجاب ویا سلب صورتیله حکم و اسناددن بحث ایدن قسم.

تصوّری { ص. عر. ذ: تصوریه. [« تصور » دن سمن.] ذهنده قورمغه وفکر وخیاله منسوب ومتعلق، نظری، فعلی وعملینك غیری: امر تصوری؛ امور تصوریه.

تصوّف { سنذ. عر. جـ: تصوفات. [بوك دیمك اولان « صوف » دن ودها طوغریسی بو. حکمت دیمك اولان « صوفیا σοφία » دن] حال ووحدت وفنا کبی احوال معنویه‌یه حصر همت ایدنلرك مسلك وطریقی: تصوف کتابلری؛ تصوف یازمق؛ اهل تصوف؛ ارباب تصوف؛ جمله طرق علیه‌نك اساسی تصوفدر.

تصویب { سنذ. عر. جـ: تصویبات. [« صواب » دن مص. تفعیل] طوغری بولمه، بر فکر وفعلك طوغری ومصیب اولدیغنی بیان ایتمه: برینك فکرینی، سوزینی، ایشنی تصویب ایتمك. || قرین تصویب، تصویب کرده = تصویب اولنمش.

تصویر { سنذ. عر. جـ: تصاویر، تصویرات. [« صورة » دن مص. تفعیل] ۱. بر شیئك صورتنی چیقارمه، رسمنی یاپمه، ترسیم: بر موقعی، بر بناپی تصویر ایتمك. ۲. ترسیم ایدرجه‌سنه کوزل تعریف ایتمه: فردوسی شاهنامه‌ده ایرانیلرله تورانیلرك محاربانی کوزل تصویر ایدیور. ۳. صورت، رسم: تصویرکزی کوردم. [برنجی جمعی اصل بو معنا ایله قوللانیلیر.]

تصویرجی { سـ. رسم و تصویر یاپان آدم، رسام.

تصه { سـ. بلا: تاسه.

تصمیلامق { فتـ. [عر. « تصمیم » دن غلط] نیتلنمك، اولچوب بیچمك.

تضادّ { سنذ. عر. [« ضد » دن. مص. تفاعل] ۱. بربرینه ضد اولمه، بربرینك عکسنه اولمه، اختلاف: آره‌لرنده تضاد واردر. ۲. د. عبارده‌ده بربرینه ضداکی معنالری جمع ایتمه.

تضاعف { سنذ. عر. [« ضعف » دن مص. تفاعل] ایکی قات اولمه، بش اون سنه ظرفنده سرمایه‌سی تضاعف ایتدی؛ اکدار وآلامم تضاعف ایتدی.

تضرّر { سنذ. عر. [« ضر » دن. مص. تفعل] ضرر کورمه، ضرر دیده اولمه. [« متضرر اولمق » تعبیری یعنی اسم فاعلی دها مستعملدر.]

تضرّع { سنذ. عر. جـ: تضرعات. [« ضروع » دن مص. تفعل] کندینی آلچالده‌رق کال تذلل وخشوع ایله یالوارمه: حق تعالانك عفو و مرحمتنی تضرع ایدرم؛ کال تضرع ایله استرحام ایدرم؛ سنان پاشانك تضرعاتی.

تضریر { سنذ. عر. [« ضر » دن. مص. تفعیل] ضرره اوغراتمه [« اضرار » دها مستعملدر.]

تضعیف { سنذ. عر. جـ: تضعیفات. [« ضعف » دن مص. تفعیل] ایکی قات ایتمه، بر اوقدر دها آرتدیرمه: بر مبلغی تضعیف ایتمك؛ مشغولیتمی تضعیف ایتدیلر.

تضلیل { سنذ. عر. [« ضل » دن. مص. تفعیل] طوغری یولدن چیقارمه، آزدیرمه،

آيارتمه [« ضلال » دها مستعملدر.]

تَضَمُّن { سند. عر. [« ضمن » دن مص. تفعل] ١. حاوى وشامل اوله، سائر شيلر ميانده بر شيئى دخى احاطه ايتمه: چفتلك باغى دخى تضمن ايديور؛ بو كلامك تضمن ايتديكى معانى. [سف. « متضمن » دها مستعملدر.] ٢. [« ضمان » دن] كفيل اوله: تكفل، تعهد: بكا فلان تضمن ايتدى. ن. [« ضامن اولمق » تعبيرى دها مستعملدر.]

تَضمين { سند. عر. ج: تضمينات. [« ضمن، ضمان » دن مص. تفعيل] ١. مسببى اولديغى ضرر وزيانى اودهمه: آرابه‌نك جامنى قيران بولجى تضمين ايتمكه مجبوردر: ايتديككز خساراتى سزه تضمين ايتديره‌جكاردر. ٢. د. باشقه سنك منتخب و مشهور بر سوزينى ياخود بر مصراع وبيتنى ويا بر ضرب مثلى كندى سوز ويا شعرينه درج ايتمه. || حق. احكام حقوقيه‌ده: بر مقاوله اجرا ايدلمديكندن طولايى ادعا اولنان ضررى واوراث اولنان نقصانى وبر كيمسه‌نك محروم ايدلديكى تجارتى اودهمه. =. ج. بر دولت مغلوبه‌نك دولت غالبه‌يه حرب مصارفنه قارشيلق اوله‌رق ويرديكى مبالغ: تساليه محاربه‌سى نتيجه‌سنده يونان دولت عثمانيه‌يه تضمينات ويردى. || تضمينات حربيه = كذا.

تَضَيُّق { سند. عر. [« ضيق » دن مص. تفعل] طارلاشمه، صيقيشمه. — مختلف اعضاء بدنك اسملرينه اضافتله اصطلاحات طبيه‌دن بر چوق امراض اسملرينى تشكيل ايدر. كه جمله‌سى صيقيشمق و طارلاشمقدن منبعثدر، تضيق امعاء، تضيق اوعيه، تضيق فوهات قلب، تضيق قصبات، تضيق مراره، تضيق مجراى بول، تضيق معده، تضيق مناحر وسائره

تَضييع { سند. عر. ج: تضييعات. [« ضياع » دن مص. تفعيل] براقوب غائب ايتمه، باقامامقله ضايع اولمسنه سبب اوله، تلف و زيان: مالنى، وقتنى تضييع ايتدى.

تَضييق { سند. عر. ج: تضييقات. [« ضيق » دن مص. تفعيل] ١. طارلاشديرمه، صيقيشديرمه: يايا قالديرملرينى توسيع ايتمكله شوسه‌يى تضييق ايتديلر. ٢. صيقيشديرمه، اجبار ايتمه: بر سند يازوب كنديسنى مهرلمكه تضييق ايتمش. ٣. صيقندى واضطراب ويرمه: آله‌جقليلر كنديسنى چوق تضييق ايديورلر: اسكى زمانده مجرملرى چوق تضييق ايدرلردى؛ اوقدر تضييقاته انسان طيانه‌ميوب، خلاف واقع اقرارده بولنمغله كندى كنديلرينه افترا ايدنلرده اولوردى.

تَطابُق { سند. عر. [« طبق » دن مص. تفاعل] بربرينه اويغون كلمه، اويمه، مطابق اوله: رأيلرمزك تطابقى.

تَطاوُل { سند. عر. [« طول » دن مص. تفاعل] ١. اوزانمه، اوزامه، اوزون اولمه: تطاول ليل = كيجه‌نك اوزامه‌سى. ٢. [« تطاول يد » دن مختصر] ظلم، تعدى، غصب.

تَطايُر { سند. عر. [« طيران » دن مص. تفاعل] ١. اوچشمه، اوچشوب طاغلمه. ٢. كيم. بعض اجسام مايعه وصلبه‌نك حرارتله وياديكر صورتله غاز حالنه كچيرلمسى. [فر. Volatilisation]

تَطَبُّب { سند. عر. [« طب » دن مص. تفعل] اجراى طبابت ايتمه، هكيملك ايتمه، طبابتله مشغول اوله.

تَطبيق { سند. عر. ج: تطبيقات. [« طبق » دن مص. تفعيل] ١. اويديرمه، مطابق وموافق ايتمه، ياقيشديرمه: ظرفى مظروفه تطبيق ايتمك. ٢. اويديرمه، بكزتمه، تمثيل: آلديغى امره تطبيق حركت ايديور؛ هر بر فعل وقولنى سنن سنيه‌يه تطبيق ايتمكه چاليشيور. ٣. قارشيلاشديرمه، مقابله، مقايسه: چيقارديغى صورتى اصلنه تطبيق ايتدى. ٤. بر قاعده وقانونى اجرا ايتمه، موقع فعله قومه: نظامى تطبيق ايتمك؛ قواعد صرفيه ونحويه‌يى فصاحت وبلاغتله يازلمش بر كتابه تطبيق ايتمك اقتضا ايدر. ٥. تا. معادنك طبقه طبقه وضعيتى. || تطبيق حركت = امتثال. || تطبيق مهرى = معاملات رسميه‌ده معتبر طوتلمق اوزره رسماً تصديق اولنمش وايجابنده تطبيق اولنمق اوزره دفتره باصلمش مهر رسمى شخصى. = ج. اجراآت، عمليات. قوانين وقواعدك موقع فعله وضعى: صرف تطبيقاتسز اوكرنلمز؛ قوا-

نین موضوعه‌نك تطبیقاتنه اعتنا اولنیور.

تطبیقاً { ح. عر. ١. اویدیره‌رق، تطبیق وتوفیق ایده‌رك: احکام شرعیه‌یه تطبیقاً حرکت ایدیور. ٢. توفیق حرکت ایده‌رك، امتثالاً: آلدیغم امره تطبیقاً فلان یره کیده‌جکم. ٣. اویغون ومطابق اوله‌رق: صرف ونحو وبلاغت قواعدینه تطبیقاً یازیلی.

تطبیقی { ص. عر. ز: تطبیقیه. تطبیقه منسوب ومتعلق: کتب تطبیقیه.

تطحّل { دالاغك شیشمه‌سی مرضنه علم اولمق اوزره جمعیت طبیهٔ عثمانیه طرفندن ایجاد اولنمش ایسه‌ده، بونك ذاتاً عربیده اسمی اولوب طالاك ضمیله «طحال» دینلدیکندن، بو ایجاده حاجت یوقدر.

تطحین { سذ. عر. [«طحن» دن مص. تفعیل] اوکوتمه، اون یاپمه: بغدایك تطحینی. || ط. تطحین الحصاة = مثانه‌ده حاصل اولان طاشلرك بر آلتله تطحین ایدیلوب بلا عملیات دوشورلمسی.

تطرّق { سذ. عر. [«طرق» دن مص. تفعل] یول بولمه، حلول ایتمه: تطرق خلل. [عربیده طرق ماده‌سی تفعل بابندن کلدیکندن غلطدر.]

تطفّل { سذ. عر. [«طفل» دن مص. تفعل] طالقاوقلق وکاسه‌لیسلك ایتمه، بلا دعوت ضیافته کیتمه.

تطلیق { سذ. عر. [«طلاق» دن مص. تفعیل] ١. بوشامه، براقه، آیرمه: قاریسنی تطلیق ایتدی. ٢. دیشی خرما وانجیر وسائره آغاجلرینه ارککلرینك چیچکنی آصمقله مثمر ایتمه.

تطمین { مطمئن ایتمه وتأمین معناسیله قوللانیلیورسه‌ده، طوغری دکلدر. اطمئنان رباعیدر، تفعیل بابندن کلمز.

تطویل { سذ. عر. ج: تطویلات. [«طول» دن مص. تفعیل] اوزاتمه: تطویل مقال، تطویل کلام = سوزی اوزاتمه؛ لزومسز تطویلاتله املای صحایف ایتمك.

تطهیر { سذ. عر. ج: تطهیرات. [«طهر» دن مص. تفعیل] تمیزلمه، تمیز وپاك ایتمه، پاکلامه: اوی، اثوابی، یورکی تطهیر ایتمك؛ تطهیراتله اوغراشمق.

تطیّر { سذ. عر. ج: تطیرات. [«طیران» دن مص. تفعل] فال شر عد ایتمه، تشأم ایتمه: زمان جاهلیتده عربلر هر شیئدن تطیر ایدرلردی: تطیراته چوق اهمیت ویررلردی.

تطییب { سذ. عر. ج: تطییبات. [«طیب» دن مص. تفعیل] خوشلاندیرمه، خوش ایتمه، لطفله معامله ایتمه: تطییب خاطر ایتمك = کوکلنی آلمق، کوکلنی خوش ایتمك، تلطیف ایتمك.

تظاهُر { سذ. عر. [«ظهور» دن مص. تفاعل] ١. بربرینه قارشی کورنمه، ظهور ایتمه: ایکی دولتك دونانمالری تظاهر ایتدی. ٢. بربرینه آرقه ویرمه، یاردیم ایدشمه: انسانلر دائما تعاون وتظاهره محتاجدرلر.

تظلُّل { سذ. عر. [«ظل» دن مص. تفعل] کولکه‌لنمه، کولکه آلتنه کیرمه.

تظلُّم { سذ. عر. [«ظلم» دن مص. تفعل] تعدیدن شکایت ایتمه، اظهار مظلومیت ایتمه: تظلم حال ایتمك = حالندن شکایت ایتمك.

تظلیل { سذ. عر. [«ظل» دن مص. تفعیل] کولکه‌لندیرمه، کولکه آلتنه آلمه: کلوب کچنلری تظلیل ایچون یولك ایکی طرفنه آغاج دیکمشلردی.

تعادی { سذ. عر. [«عدو» دن مص. تفاعل] آرا آچلمه، خصومت، دشمنلك.

تعارُض { سذ. عر. [«عرض» دن مص. تفاعل] بربرینه مخالف ومباین وضد اولمه، تباین، تخالف.

تعارُف { سذ. عر. [«عرف» دن مص. تفاعل] بربرینی طانیمه، طانیشمه.

تعاضُد { سذ. عر. [«عضد» دن مص. تفاعل] بربرینه آرقه واوموز ویروب یاردیم ایدشمه، تعاون.

تعاطی { سذ. عر. [«عطا» دن مص. تفاعل] بربرینه ویرمه، ویرشمه، مبادله: مقاوله صورتلرینی تعاطی ایتدیلر؛ تعاطیٔ افکار؛ تعاطیٔ اقداح.

تعاقُب { سذ. عر. [«عقب» دن مص. تفاعل] بربری آرقه‌سندن کیتمه، بربرینی تعقیب ایتمه: لیل ونهار تعاقب ایتدکجه؛ مشکلات تعاقب ایدیور.

تعالی { سذ. عر. [«علو» دن مص. تفاعل] یوکسلمه، علو شان ومنزلت پیدا ایتمه.

تعالی { اسماء اللهده برابر مقام / دعاده ذکر اولنور عربی فعل ماضی اولوب، یوکسك اولسون دیمکدر: الله تعالی، حق تعالی وتقدس. || تعالی الله=سبحان الله!

تعامل { سذ. عر. ج: تعاملات. / [« عمل » دن مص. تفاعل] معامله. بر ایشك علی‌العاده صورت اجراسی. ||حقـ. بر قومك جمله‌سی ویا اکثری نزدنده مدت مدیده جریان ایدن معامله. || تعامل قدیم= اسکیدن بری معتاد اولان معامله وصورت اجرا که قانون کبی معتبردر.

تعامی { سذ. عر. [« عمی » دن / مص. تفاعل] کورمزلکه (کورمه‌مزلکه) کلمه، یالاندن کورلك صاتمه.

تعاون { سذ. عر. [« عون » دن / مص. تفاعل] بربرینه یاردیم ایتمه، یاردیم ایدشمه: جمعیت بشریه تعاون اساسی اوزرینه مستنددر.

تعاهد { سذ. عر. [« عهد » دن / مص. تفاعل] تعهد و معاهده معنالریله نادراً مستعملدر.

تعب { سذ. عر. ۱. یورغونلق. / ۲. زحمت، مشقت، اذیت: تعب چکمك.

تعبّد { سذ. عر. [« عبد » دن / مص. تفعل] تکاملله عبادت وقوللق ایتمه، عبادتله توغل.

تعبّس { سذ. عر. [« عبس » دن / مص. تفعل] یوزا کشیتمه، عبوس الوجه اولمه.

تعبیر { سذ. عر. ج: تعبیرات. / [« عبور » دن مص. تفعیل] ۱. افاده، بیان: بونی نصل تعبیر ایدرلر؟ قاقم تعبیرایتدکاری حیوان. ۲. برمعنا افاده ایدن سوز، جمله، ترکیب، فقره: کوزل بر تعبیر قوللاندی؛ باشقه بر تعبیرله افاده ایتدی. ۳. اصطلاح: تعبیرات فنیه. ٤. دوش یورمه، رؤیا تفسیری: تعبیر رؤیا؛ رؤیایی تعبیر ایتدیرمك. || حسن تعبیر = تربیه وادبه موافق ومناسب سوزله افاده ایتمه. || سوء تعبیر = ادب وتربیه‌یه مخالف ومناسبتسز سوزله افاده.

تعبیرجی { سـ. رؤیا تعبیر ایدن / آدم، معبر.

تعبیرنامه { سـ. فا. رؤیا تعبیرینه / دائر کتاب.

تعبیه { سذ. عر. [« عبو » دن مص. / تفعیل] (عسکری) یرلی یرینه قویوب حاضرلامه، ترتیب ایتمه. || تعبیة الجیش = عسکرك فن حرب اقتضاسنجه ترتیباتندن بحث ایدن علم. [« طابیه » تعبیری دخی اشبو تعبیه‌دن غلطدر.]

تعجّب { سذ. عر. [« عجب » دن / مص. تفعل] شاشه قالمه، تحیر، استغراب: تعجب ایتمك؛ تعجبده قالمق؛ شایان تعجب = استغرابه شایان؛ باعث تعجب = موجب حیرت واستغراب.

تعجیز { سذ. عر. ج: تعجیزات. / [« عجز » دن مص. تفعیل] ۱. عاجز براقمه، برینك عجز واقتدارسزلغنی موجب اولمه. ۲. راحتسز ایتمه، راحتسزلق ویرمه، مناسبتلی مناسبتسز کیدوب کلمکله ویا مطالب وابرامات مصره ایله راحتسز ایتمه: هرکسی تعجیز ایتمه‌ده معنا یوقدر. [بوایکنجی معنا عربیده اولمیوب، لسانمزده همان غیرمستعمل اولان برنجی معنادن مستعاردر.]

تعجیل { سذ. عر. [« عجله » دن / مص. تفعیل] عجله ایتدیرمه، صیقیشدیرمه، چابق اولمسنی ایستمه: بکی تعجیل ایدیورلر.

تعجین { سذ. عر. [« عجن » دن / مص. تفعیل] یوغورمه، خمور یاپمه. [هرنه قدر « عجن » ماده‌سی عربیده تفعیل بابندن کلیورسه‌ده، خمور ایشلری معناسیله سمف. صیغه‌سنده « معجنات » تعبیری مستعمل اولدیغندن، بك ده غلط عد اولنه‌ماز.]

تعداد { سذ. عر. [تعدید کبی / تفعیل بابندن مص.] ۱. صایمه، صایی، شمار: تعداد ایتمك = صایمق؛ تعداده کلمز = صاییه کلمز، صایلماز: تعداد اغنام = رسملری آلنه‌جق قویونلرك صایلمسی. ۲. بربربرذکر وبیان ایتمه: فضائلی ناقابل تعداددر. || [« صرف »] ترکیب تعدادی = اسماء اعداددن تشکل ایدن کلمات.

تعدّد { سذ. عر. [« عدد » دن / مص. تفعل] بردن زیاده، برقاچ اولمه: تعدد عوالم = عالملرك متعدد اولمسی؛ تعدد ازواج = بردن زیاده یعنی برقاچ قاری آلمه.

تعدّی { سذ. عر. ج: تعدیات. / [« عدو » دن مص. تفعل] ۱. اوته‌یه کچمه، تجاوز. ۲. حق وعدل وانصاف حدینی تجاوز، ظلم، غدر: چنکیز وتیمورك تعدیاتی نوع بشرایچون برلکه‌در. ۳. ف. عرف وعادت وقانون حدودینی تجاوز، بوحدودك خارجنده حرکت: تعدئ اخلاق، تعدیات اخلاق = اخلاقه مغایر

حركات. ٤. د. فعلك بيان ايتديكى حدثك بر ويا ايكى مفعوله تجاوزى: تعدى الى مفعول واحد = حدثك بر مفعوله تجاوزى ايتمكى يدم كبى؛ تعدى الى مفعولين = حدثك ايكى مفعوله تجاوزى: اتمكى احمده ويردم كبى. لسانمزده بونلرك برنجيسى مفعول به وايكنجيسى مفعول اليه اولمغله آيرلدقلرندن، عربيده اولديغى كبى، تعدينك بر ويا ايكى مفعول آله رق ايكى قسمه آيرلمسنه احتياج يوقدر.

تعديل { سند. عر. جـ: تعديلات. [« عدل » دن مصـ. تفعيل] ١. عدل وحقانيته موافق وطوغرى ايتمه، طوغريلتمه: ميزانى، محكمه حكمنى تعديل ايتمك. ف. ٢. افراطدن وتفريطدن قورتاروب لزومى درجه‌سنده بولندرمه، اعتدال قزانديرمه، حد اعتداله ارجاع مقصديله دكيشديرمه.

تعديه { سند. عر. [« عدو » دن مصـ. تفعيل] ١. بچيرمه، تجاوز ايتديرمه. ف. ٢. د. بر فعلى متعدى ايتمه: تركجه‌ده افعال لازمه‌يى تعديه ايچون اصل فعله اكثريا « دير » اداتى علاوه اولنور: ايتمك، ايتديرمك كبى. || ادات تعديه = بر فعل لازمك متعدى اولمسيچون علاوه اولنان ادات مخصوصه.

تعذّر { سند. عر. [« عذر » دن مصـ. تفعل] ١. عذر درميان ايتمه، اعتذار. ٢. ممكن اولمامه، زور اولمه.

تعذيب { سند. عر. جـ: تعذيبات. [« عذاب » دن مصـ. تفعيل] عذاب واذيت ياخود مجازاة ويرمه: تعذيب ايتمك.

تعذير { سند. عر. [« عذر » دن مصـ. تفعيل] اساسسز عذرلر درميان ايتمه، وسيله و بهانه آرامه.

تعرّض { سند. عر. جـ: تعرضات. [« عرض » دن مصـ. تفعل] ١. صاتاشمه، طاقلمه، حقه، تجاوز. ٢. دشمنك طوپراغنه كيروب برنجى اوله‌رق حربه كيرشمه و حربه سببيت ويرمه، تدافع مقابلى: طرفين مخاصميندن تعرض ايدن خانغيسيدر؟

تعرّضى { ص. عر. ؤ: تعرضيه. تعرض وتجاوزه منسوب ومتعلق، تدافعى وتحفظى مقابلى: تعرضى حركت، حركت تعرضيه.

تعرفه { غلط اولوب، طوغريسى تعريفه‌در.

تعرّى { سند. عر. [« عرى » دن مصـ. تفعل] ١. صويلمه، عريان اولمه. ٢. بر شيئدن برى وتهى اولمه: فضائلدن تعرى ايتمشدر.

تعريب { سند. عر. [« عرب » دن مصـ. تفعيل] عربلشديرمه، عربى‌يه ترجمه ويا بر (كلمه‌يى) عربى‌يه ادخال وقبول ايتمه: « فرسخ » ى فارسى « فرسنك » دن تعريب ايتمشلردر؛ حنين بن اسحق بر چوق كتب حكميه يونانيه‌يى تعريب ايتمشدر.

تعريض { سند. عر. جـ: تعريضات. [« عرض » دن مصـ. تفعيل] طولاييسيله طوقنه‌جق سوز سويله‌مه، آچيقدن اولميه‌رق طوقنمه: بر سوزله بكا تعريض ايتمك ايستيور؛ بو بكا تعريضدر.

تعريضاً { حـ. عر. طولاييسيله طوقنه‌جق صورتده: بو سوزى بكا تعريضاً سويلدى.

تعريف { سند. عر. جـ: تعريفات. [« عرفان » دن مصـ. تفعيل] ١. اطرافيله بيان ايده‌رك آكلاتمه، علائم واشارات مخصوصه‌سنى تفصيل ايده‌رك بيلديرمه: اونى بكا تعريف ايتدى؛ بريمه تعريف ايده‌يم؛ تعريفله انسان هر يرى بوله‌بيلير. ٢. بر علم وفنه متعلق بر ماده‌يى افرادى جامع واغيارى مانع اوله‌جق بر عباره ايله آكلاتمه: صرفده ماضى‌يى تعريف ايدك؛ جغرافيه‌ده نهرى نصل تعريف ايدرسكز؟ ٣. بو صورتله بر مادهٔ علميه ويا فنيه‌يى توصيف ايدن عباره: منطقك تعريفى نه‌در؟ ٤. د. عربيده بر اسمى حرف تعريف ادخاليله ويا ديكر بر اسم معرفه مضاف ايتمكله تحديد وتعيين ايتمه، تنكير مقابلى: تعريف و تنكير قاعده‌لرى. || حرف تعريف = عربيده اسملرك مدلولنى تعيين ايتمكه مخصوص « ال » حرفى.

تعريق { سند. عر. [« عرق » دن مصـ. تفعيل] ط. ترلتمه، تره ياتيرمه.

تعريه { سند. عر. [« عرى » دن مصـ. تفعيل] صويمه، چيلاق ايتمه.

تعزير { سند. عر. [« عزر » دن مصـ. تفعيل] توبيخ و تكدير ايتمه. || ف. حد شرعى دوننده تأديب.

تَعزِيه { سذ. عر. [« عزاء » دن مصـ. تفعيل] بر خصمی وفات ایدنه تسلی ویرمه، باشك صاغ اولسون دیمه، بو رسمك ایفاسی: فلانی تعزیه ایتمك، تعزیه‌یه كیتمك. [فارسی اصولی اوزره « تعزیت » دخی قوللانیلیر.]

تَعزِیه‌نامه { سـ. فا. تسلی ایچون یازیلان مكتوب، تسلی مكتوبی: بر تعزیه‌نامه یازدی، كوندردی.

تَعَسُّر { سذ. عر. [« عسر » دن مصـ. تفعل] كوجلشمه، كوج اولمه: ایش تعسر ایتدی. ز.

تَعسیر { سذ. عر. [« عسر » دن مصـ. تفعیل] كوجلشدیرمه، مشكل ایتمه. [« تصعیب » دها مستعملدر.]

تَعَشُّق { سذ. عر. [« عشق » دن مصـ. تفعل] عاشق اولمه، عشق وعلاقه ایتمه: تعشق ایتمك.

تَعشیر { سذ. عر. [« عشر » دن مصـ. تفعیل] ١. اونه ابلاغ ویا تقسیم ایتمه. ٢. محصولاتك عشرینی، اونده‌لغنی آلمه: زیتون محصولاتنی دها تعشیر ایتمدیلر.

تَعَصُّب { سذ. عر. [« عصب » دن مصـ. تفعل] ١. برینه طرفدارلق وغیرتكشلك ایتمه. ز. ٢. كندی دین وملیتنی صوك درجه‌ده التزامله دیكر بر دین وملیتده بولنانلره بغض وكین وخصومت كوسترمه: تعصب تمدن وترقی‌یه مانعدر؛ دیانت نه‌قدر ممدوح ایسه تعصب او قدر مذمومدر. [بو كلمه عربیده باشلیجه برنجی معنا ایله وعصبیت ملیه معناسیله مستعمل اولدیغندن، ممدوح؛ ولسانمزده ایسه اك زیاده ایكنجی معنا ایله یعنی آوروپالیلرك Fanatisme تعبیر ایتدكاری مآل ایله قوللانلدیغندن مذمومدر.]

تَعَصُّبكار { صـ. فا. تعصبله متصف، متعصب.

تَعَصُّبكارانه { صـ. حـ. فا. تعصبله، متعصبانه، اهل تعصب طور واصولنده.

تَعصیر { سذ. عر. [« عصر » دن مصـ. تفعیل] اوزوم وزیتون كبی میوه‌لری صیقوب صوینی آلمه.

تَعَطُّر { سذ. عر. [« عطر » دن مصـ. تفعل] كوزل قوقولر سورمه. ز.

تَعَطُّف { سذ. عر. جـ: تعطفات. [« عطف » دن مصـ. تفعل] آجیمه، شفقت ومرحمت ایتمه.

تَعطیر { سذ. عر. [« عطر » دن مصـ. تفعیل] كوزل قوقو ایله رایحه‌دار ایتمه: تعطیر مشام ایتمك.

تَعطیل { سذ. عر. [« عطل » دن مصـ. تفعیل] ١. ایشسز براقمه، معطل ایتمه، ایشلمز حاله قومه: بر فابریقه‌یی، بر غزته‌یی تعطیل ایتمك. ٢. ایشسزلك، موقتاً ایشی براقمه: بوكون تعطیلدر؛ بایرامده قاچ كون تعطیل ایده‌جكز؟ كونده ایكی ساعت تعطیل واردر؛ تعطیل وقتی. ٣. طوردیرمه، كسمه: تعطیل تأدیات؛ حركاتنی تعطیل ایتمك. || مكتب تعطیلی = مكتب درسلرینك تعطیل اولندیغی مدت كه سنه‌نك اك صیجاق آیلری اولان تموز وآغستوسده اولور.

تَعطیلنامه { سـ. فا. بر غزته‌نك موقتاً تعطیل اولندیغنی مبین اوله‌رق دائرهٔ عائده‌سندن كوندریلن امر رسمی.

تَعَظُّم { سذ. عر. [« عظم » دن مصـ. تفعل] بیوكلك صاتمه، عظمت، كبر.

تَعظیم { سذ. عر. جـ: تعظیمات. [« عظم » دن مصـ. تفعیل] بیوتمه، آغرلامه، حرمت واكرام ایتمه: كندیسنه چوق تعظیم ایتدیلر؛ عرض تعظیمات ایتمك.

تَعظیماً { حـ. عر. حرمت واكرام ایده‌رك، احترام مقصدیله: تعظیماً آیاغه قالقدی.

تَعَفُّن { سذ. عر. جـ: تعفنات. [« عفونة » دن مصـ. تفعل] چوریوب قوقمه، اش قوقمه، كوتی قوقو نشر ایتمه: تعفن ایتمك = فنا قوقمق؛ سوقاقلرده بر طاقم تعفنات حاصل اولیوردی.

تَعقیب { سذ. عر. جـ: تعقیبات. [« عقب » دن مصـ. تفعیل] ١. آرقه‌سی صره كیتمه ویا كلمه، آردی صره ورود: قیشی بهار تعقیب ایدر؛ یونس بالیغی اكثریا كمیلری تعقیب ایدر. ٢. قوغالامه، آرقه‌سنه دوشمه: فراریلری تعقیب ایتمك؛ تعقیب اشقیا ایلمك، تعقیباتده دوام ایتمك. ٣. آرقه‌سنی براقمیه‌رق دوام ایتمك: تحقیقاتی تحریاتی تعقیب ایتملی.

تَعقید { سذ. عر. جـ: تعقیدات. [« عقد » دن مصـ. تفعیل]

١. دوکوملمه، دوکوم باغلامه. ٢. د. عباره‌یی مغلق وکرفت یاپمه: تعقید لفظی، تعقید معنوی.

تعقیم { سذ. عر. [« عقم » دن مص. تفعیل] ١. عقیم وغیر مثمر ایتمه، ثمره‌سز ونتیجه‌سز براقمه: سعینی تعقیم ایتمکه چالیشدی. ٢. ط. میقروب دینلن حیوانجقلر. دن تجرید ایتمه. فر. Stérilisation.

تعلّق { سذ. عر. جـ: تعلقات. [« علق » دن مص. تفعل] ١. آصلی اولمه، آصلمه. ز. ٢. مج. ایلیشیك، مناسبت، ارتباط، منسوبیت: بوایشك بکا تعلقی یوقدر؛ او آدمك سزه تعلقی وارمیدر؟ == جـ. [متعلقات یرینه] اقربا، خصملر، منسوبین: او آدم بزم تعلقاتمزدندر.

تعلّل { سذ. عر. جـ: تعللات. [« علة » دن مص. تفعل] وسیله وبهانه آرامه، یالاندن بهانه‌لرله بر ایشدن قاچنمه: بورجنی وبرممك ایچون هرکون بردرلو تعلل ایدیور.

تعلّم { سذ. عر. [« علم » دن مص. تفعل] اوکرنمه، بللمه، اوقویه‌رق ودرس آله‌رق تحصیل ایتمه: علوم ریاضیه‌یی دارالفنونده تعلم ایتدی؛ علوم طبیه‌یی معلمسز تعلم ایتدی.

تعلیق { سذ. عر. جـ: تعلیقات. [« علق » دن مص. تفعیل] ١. آصمه: آویزه‌یی تاوانه تعلیق ایتدی؛ کوکسنه مدالیه تعلیق ایتمشیدی. ٢. مربوط ومعلق ومشروط ایتمه، بر ایشی دیکر بر ایشك وجود وحصولنه باغلی کوسترمه: بکا بورجی اولان آقچه‌نك اعطاسنی حاصلاتك ادراکنه تعلیق ایدیور. ٣. تأخیر، تعویق: او ایشی کله‌جك سنه‌یه تعلیق ایتدیلر. ٤. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] باشلیجه ایران وهند جهتلرنده وبزجه طریق علمی محررانده مستعمل خط معروف که پك دلکش برطرزده یازیلوب برقاچ نوعی واردر: خط تعلیق == جـ. بر کتابك بعض محللرینی ایضاح وتفصیل مقصدیله کنارینه ویا آیریجه بررساله‌ده یازیلان ملاحظات ومطالعات: کتب تدریسیه‌یه بر چوق تعلیقاتی واردر.

تعلیل { سذ. عر. جـ: تعلیلات. [« علة » دن مص. تفعیل] علت وسبب وبهانه کوسترمه. || د. حسن تعلیل = صحیح ونفس الامره مطابق اولمیوب فقط مناسبتلی ولطیف دوشن علت وسبب، که شعرده وتشبیهات واستعاراتده چوق واقع اولور.

تعلیم { سذ. عر. جـ: تعلیمات. [« علم » دن مص. تفعیل] ١. اوکرتمه، بللتمه: جناب حق حضرت آدمه اشیانك اسملرینی تعلیم ایتدی. ٢. اوقوتمه، درس ویرمه، تدریس: چوجقلره علوم وفنونی قولایجه تعلیم ایتمك ایچون اصول لازم. ٣. مشق ویا ادمان ایله آلیشدیرمه: برینه یازی، قانون، شرقی تعلیم ایتمك. — بو معنا ایله اوکرنمه مقامنده دخی قوللانیلوب: یازی، قانون تعلیم ایدیورم دینلیر. ٤. [مصدریت معناسندن تجرد ایده‌رك] منتظم عسکرك اوکرندیکی یورویش وسلاح استعمالی وسائر حرکات عسکریه: تعلیم اوکرنمك؛ آیاق، سلاح، آتش تعلیمی؛ پیاده، سواری، طوپجی تعلیمی. == جـ. برینه شفاهاً ویا تحریراً ویریلن تنبیهات، خط حرکتنی مبین اوامر: آلدیغی تعلیماته کوره حرکت ایده‌جکدر؛ سفرا دول متبوعه‌لرندن تعلیمات بکلیورلر.

تعلیمجی { سذ. عسکره تعلیم اوکره‌دن ضابط، معلم.

تعلیمخانه { سذ. فا. عسکرك تعلیم اوکرنمسنه مخصوص محل ومیدان.

تعلیملی { ص. ١. تعلیم اوکرنمش، معلم (عسکر). ٢. تعلیمات وتنبیهات آلمش، خط حرکتی باشقه‌لری طرفندن اوکردلمش (آدم): اوکندیلکندن سویلیور، تعلیملیدر.

تعلیمنامه { سذ. فا. ١. بر مأموره ویریلن تنبیهاتی حاوی ورقه: کندیسنه تعلیمنامه ویرلمشدر. ٢. عسکر تعلیمی رساله‌سی: پیاده تعلیمنامه‌سی.

تعمّد { سذ. عر. [« عمد » دن مص. تفعل] قصد ونیت ایتمه، بیله‌رك وایستیه‌رك بر ایش یاپمه: بوقتل ایشنده تعمد یوقدر؛ تعمد جنایتك جزاسنی تشدیده سبب اولور.

تعمّداً { ح. عر. قصداً، ایستیه‌رك وبیله‌رك، اولجه‌ترتیب ایده‌رك، آکسزین تحدث ایدن بر حدت وغضب اوزرینه اولمیه‌رق: تعمداً قتل ایتدیکی تبین ایتدی.

تعمّدی { ص. عر. ز: تعمدیه. قصد ونیتله وایستیه‌رك

وبيله‌رك وحتى اولجه دوشونوب ترتيب ايتمكله واقع اولان (جرم و جنايت) : بو قتلك تعمدى اولديغى دها تبين ايتدى.

تَعَمُّم { سذ. عر. [«عموم» دن مص. تفعل] عمومه وجمله‌يه عائد اولمه، خصوصيتدن چيقوب جمله‌يه يايلمه، عمومى اولمه : بو عادت بو مملكتده تعمم ايتدى. [عربيده باشليجه «عمامه» دن صاريق صارمه، و «عم» دن عمجه اولمه معنالرينه كلير.]

تَعميد { سذ. عر. [«عمد» دن مص. تفعيل] وافتيز ايتمه.

تَعمير { سذ. عر. ج : تعميرات. [«عمارة» دن مص. تفعيل] بوزوق بر شيئى دوزلتمه، ويران بر شيئى معمور ايتمه : اوى تعمير ايتمك؛ اوجه بعض تعميراتله اوغراشيورم. [اصل ابنيه و املاك كبى ويرانلق و معموريت قبول ايدن شيئلر حقنده استعمال اولنمق لازم كليركن، مجازاً مرمت معناسيله هر شئ حقنده قوللانيلير. حتى تعمير قلب دخى دينلير، كه قيرلمش قلبه تسلى ويرمك ديمكدر. — «اعمار» دن فرق ظاهردر.]

تَعميق { سذ. عر. ج : تعميقات. [«عمق» دن مص. تفعيل] ١. درينلشديرمه، درين قازمه : تملرى برايكى آرشين دها تعميق ايتمك اقتضا ايدر. ٢. پك درين وكهنه وارەجق صورتده آراشديروب اطرافيله تحقيق وتدقيق ايتمه : علم كلامه متعلق مسائلى اسلاف علما چوق تعميق ايتمشلردر؛ بو خصوصده بر چوق تعميقاتده بولنمشدر.

تَعميم { سذ. عر. [«عموم» دن مص. تفعيل] بر ايشى خصوصيلكدن چيقاروب عمومه عائد وشامل ايتمه. عمومى ايتمه، شموللنديرمه : معارفى تعميم ايتمك = عموم مستفيد اوله‌جق صورتده نشر ايتمك.

تَعميماً { ح. عر. عمومه عائد اوله‌جق صورتده [بر نظارت ودائرهٔ رسميه‌دن عموم ملحقاته يازيلان اوامر حقنده مستعملدر :] داخليه نظارتندن تعميماً بر امرنامه يازلدى.

تَعمِيه { سذ. عر. [«عمى» دن مص. تفعيل] ١. كورلتمه. ز. ٢. قپالى بر صورتله وايما طريقيله افاده. ز. ٣. د. ابجد حسابيله افاده اولنان بر تاريخك اكسيكنى طولديرمق ويا فضله‌سنى طى ايتمك ايچون ايراد اولنان رمز وايما.

تَعَنُّد { عناد واصرار ايتمه معناسيله لسانمزده قوللانيليورسه‌ده، عربيده «عناد» ماده‌سى اصلا تفعل بابندن كلمديكندن، ياكليشدر. «عناد» ديملى.

تَعَوُّذ { سذ. عر. [«عياذ» دن مص. تفعل] اعوذ بالله ديمه، اللهه صيغنمه.

تَعويذ { سذ. عر. [«عياذ» دن مص. تفعيل] نظره وسائر آفاته قارشى محافظه ظن واعتقادیله آصيلان نسخه وحمائل كبى شيئلر، حرز.

تَعويض { سذ. عر. ج : تعويضات. [«عوض» دن مص. تفعيل] ١. بر شيئك ديكر بر شى يرينه اقامه‌سى، بدل ويرمه. ز. ٢. ما. بر وارداتك ايلريده يرينه قونمق اوزره ما وضع اهنك غيرى‌يه صرفى : مطبعهٔ ولايتك وارداتى هنوز تحصيل اولنه‌مديغندن مصارف ضروريه‌سى تعويض طريقيله ولايت صندیغندن تسويه اولنيور.

تَعويضاً { ح. عر. ما. تعويض طريقيله، ايلريده وارداتندن توقيف اولنمق شرطيله.

تَعويق { سذ. عر. [«عوق» دن مص. تفعيل] ايكرى براقمه، آليقومه، كجيكديرمه، تأخير : قرارك اجراسنى تعويق ايلدى.

تَعَهُّد { سذ. عر. ج : تعهدات. [«عهد» دن مص. تفعل] ١. درعهده ايتمه، اوزرينه آلمه، اجراسنه سوز ويرمه : بو ايشى فلان تعهد ايتدى. ٢. اد. بر مفرزهٔ عسكريه ويا دائرهٔ رسميه‌نك ارزاق ولوازمنى تدارك واعطا ايتمكى درعهده ايتمه. ٣. بوسته‌يه ويريلن مكاتيب وسائره‌نك محلنه ايصالى تأمين اولنمه‌كه ايكى قات اجرت مقابلنده اولور.

تَعَهُّدلى { ص. بوسته‌خانه‌نك ايكى قات اجرت آلنه‌رق وصولى تأمين و تعهد اولنان (مكتوب وسائره) : تعهدلى مكتوب.

تَعَيُّش { سذ. عر. [«عيش» دن مص. تفعل] ياشامه، كچنمه، معيشت : ضرورتله تعيش ايتمك؛ دنياده تعيش پك مشكلدر.

تَعَيُّن { سذ. عر. [«عين» دن مص. تفعل] ١. عيان وظاهر اولمه، ميدانه چيقمه : قدرت

الهیه طبیعتك هر ذره‌سنده تعین ایدر. ۲. خاص و معین اولمه، تخصیص وتحدید اولنمه: خسته‌لغی هنوز تماميله تعین ایتمدی. ۳. اعیان صره‌سنه چکمه، کسب اعتبار وحیثیت ایتمه: بولمسون یارب تعین ناسزالردن بری. [بو اوچنجی معنا عربیده اولمیوب لسانمزك مخترعاتندندر.]

تعییب { سذ. عر. [« عیب » دن مص. تفعیل] عیبلامه، تقبیح ایتمه، عیب وعار عد ایتمه، تقدیر ایتمه‌مه: بوحرکتکزی تعییب ایتدیلر؛ کیمسه‌یی تعییب ایتمه‌ملی.

تعیین { سذ. عر. ج: تعیینات. [« عین » دن مص. تفعیل] ۱. معین ومخصص ایتمه، آیرمه، تخصیص ایتمه: ملاقات ایچون کون تعیین ایتملی. ۲. بر منصب ومأموریته یرلشدیرمه، نصب: برقائمقاملغه تعیین اولندی؛ بو مکتبه برمعلم ثانی تعیین ایده‌جکلردر. ۳. تر. [مصدریت معناسنی غائب ایده‌رك] عسکریلره وسائر بعض مأمورینه معاشدن بشقه مأکولات وسائره‌یه متعلق ویریلن شیلر، ارزاق: معاش وتعیینی شوقدر طوتار؛ تعیینی هر آی آلیورات، اتمك تعیینی؛ [ج. باشلیجه بومعنا ایله مستعملدر]: تعییناتی واردر.

تعیینجی { س. ص. تعیین ویرن، تعیینات توزیعنه مأمور آدم.

تغافل { سذ. عر. [« غفلة » دن مص. تفاعل] بیلمزلکه کلمه، قصداً ویاالاندن غفلت کوسترمه.

تغدی { وتغدیه. سهواً تغذی وتغذیه یرینه قوللانیلیور؛ حالبوکه تغدی عربیده قوشلق یمکی یمك وتغدیه قوشلق یدیرمك دیمکدرکه لسانمزده غیر مستعملدر.

تغذی { سذ. عر. [« غذاء » دن مص. تفعل. تغدی غلطدر] بسلنمه، غذالنمه: چوجق الك زیاده والده‌سنك سودیله تغذی ایدر.

تغذیه { سذ. عر. [« غذاء » دن مص. تفعیل. تغدیه غلطدر.] بسلمه، غذالامه: چوجقلری سوت وبومورطه کبی شیلرله تغذیه ایتملی.

تغریب { سذ. عر. [« غربت » دن مص. تفعیل] برینی مملکتندن چیقارمه، غربته یوللامه ویا کوتورمه، طرد، تبعید.

تغریر { سذ. عر. [« غرور » دن مص. تفعیل] حق. مشتری‌یی آلداتمه.

تغریم { سذ. عر. « غرام » دن مص. تفعیل] اودنمسی لازم اولان شیئی اودتمه.

تغزل { سذ. عر. [« غزل » دن مص. تفعل] ۱. غزل سویلمه. ۲. حسن وجمالنی شعر ویا نثرله مدح ایده‌رك برقادینه طاقلمه.

تغشی { سذ. عر. [« غشاوه » دن مص. تفعل] اورتینمه، بورونمه. ذ.

تغشیه { سذ. عر. [« غشاء » دن مص. تفعیل] اورتمه، بورومه. ذ.

تغضب { سذ. عر. [« غضب » دن مص. تفعل] غضبلنمه، غضبه کلمه. ذ.

تغفل { سذ. عر. [« غفلة » دن مص. تفعل] غافل طاورانمه، غفلتده اولمه. [ظن اولندیغی کبی « تغافل » ایله مترادف دکلدر؛ زیرا تغافل یالاندن غفلت کوسترمك دیمکدر.]

تغلب { سذ. عر. [« غلبه » دن مص. تفعل] غالب کلوب زورله غصب وتحکیم ایتمه: اراضیسنه باشقه‌لری تغلب ایتمشلردر.

تغلف { سذ. عر. [« غلاف » دن مص. تفعل] ط. تغلف امعاء = باغرصاقلرك بربرینه کچمسی علتی.

تغلیب { سذ. عر. [« غلبه » دن مص. تفعیل] د. بر مناسبت وتعلقدن طولایی برلفظی دیکر لفظ ومعنایه دخی شاملاً استعمال ایتمه: پدر ایله والده‌یه « ابوین » دیلمسی کبی.

تغلیط { سذ. عر. [« غلط » دن مص. تفعیل] ۱. یاکلیش چیقارمه یاکلیشلق عطف واسناد ایتمه: کتابمی تغلیط ایتمك ایستمش. ۲. یاکلتمه، تشویش ایتمه: ذهنمی تغلیط ایتدیکز.

تغلیظ { سذ. عر. [« غلظة » دن مص. تفعیل] قبالاشدیرمه.

تغلیق { سذ. عر. [« غلق » دن مص. تفعیل] قپامه، کایدلمه: تغلیق ابواب. ذ.

تغنج { سذ. عر. [« غنج » دن مص. تفعل] نازلانمه. د.

تغنی { سذ. عر. [« غناء » دن مص. تفعل] ۱. زنکین اولمه، مال وثروته نائل اولمه. ذ. ۲. غنا کثیره، محتاج اولمامه. قناعت واکتفا. ذ. ۳. الحان ایله اوقومه، ایرلامه، نغمه ایتمه: کوزل تغنی ایدیور.

تغیر { سذ. عر. ج: تغیرات. [« غیر » دن مص. تفعل] ۱. دکیشمه، باشقه درلو ودیکر

كون اولمه، باشقه‌لاشمه، تبدل ایتمه: رنكی تغیر ایتدی؛ اوآدم بیوینجه بسبتون تغیر ایتمش؛ بو ابنیه‌ده بر طاقم تغیرات كوریورم. ٢. رنك دكیشمه، دیكر كون اولمه: بكزی تغیر ایتدی. ٣. بوزلمه، فساده اوغرامه: بو ات تغیر ایتدی.

تغییر { سذ. عر. ج: تغییرات. [«غیر» دن مص. تفعیل] ١. باشقه‌لاشدیرمه، دكیشدیرمه، دیكر كون ایتمه: تغییر رنك، تغییر مسلك ایتمك؛ تغییراته اوغرامق. ٢. بوزمه، افساد: حرارت اتی تغییر ایدر.

تف { وتفه. با: دف ودفه.

تفاح { سذ. عر. الما، سیب.

تفاخر { سذ. عر. ج: تفاخرات. [«فخر» دن مص. تفاعل] برینه قارشی تفخر ایتمه، اوكونمه: شعرا اوته‌دن بری تفاخر ایتمكی سومشلردر.

تفاریق { سذ. ج. عر. فد: تفریق. [ظن ایتدكلری كبی «تفرقه» نك جمی دكلدر.] با: تفریق. — [تر. زبانزدی: تفاریك] اوفاق تفك شیئلر، آز قیمتلی هدیه‌لر.

تفاسیر { سذ. ج. عر فد: تفسیر. با: تفسیر.

تفاضل { سذ. عر. [«فضل» دن مص. تفاعل] ١. فضل وكرم و فضیلتده مسابقه ایتمه: بربرلرینه قارشی تفاضل نیتیله. ٢. مقدار فضله‌سی، فرق.

تفاضلی { صه. عر. ذ: تفاضلیه. ـــ. ایكی رقك آراسنده مقدارجه اولان فرقدن متولد نسبت: حساب تفاضلی.

تفاعیل { سذ. ج. عر. [فد: تفعیل] [بو معنایه كلمز] د. عرو. ضده مصراعك مفاعیل ایله تعیین اولنور اقسامه تقسیمی.

تفأل { سذ. عر. [«فال» دن مص. تفعل] ١. فال خیر عد ایتمه، اوغور صایمه: عربلر آتك بعض علامتلریله تفأل ایدرلر. ٢. فال آچمه، فال آتمه: بعض دیوانلردن تفأل ایدرلر.

تفاوت { سذ. عر. [«فوت» دن مص. تفاعل] ایكی شیٔ آراسنده‌كی فرق، برینك دیكرندن فرقلی اولمسی: عرب آتیله انكلیز آتی آراسنده چوق تفاوت واردر. ج. تفاوت عرضین = ایكی محلك عرضی بیننده درجه جهتندن فرق. ج. تفاوت طولین = ایكی محلك طولی بیننده ساعت جهتندن فرق. ..

تفتیح { سذ. عر. [«فتح» دن مص. تفعیل] ١. آچمه، كشاد. ذ. ٢. تر. [زبانزدی: تفتیك] معده انشراحی، معده‌یی آچان ككیرمه: بوعلاج تفتیح ویرر.

تفتیش { سذ. عر. ج: تفتیشات. [«فتش» دن مص. تفعیل] آراشدیرمه، برشیئك طوغریسنی بولمق ایچون هر طرفنی آرایوب تحقیق وتدقیق ایتمه: عسكرك احوالنی تفتیش ایتمك؛ طبع اولنه‌جق كتابلری معاینه وتفتیش ایتمك: ولایاتجه اجرای تفتیشاته مأمور اولدی. || انجمن معاینه وتفتیش = معارف نظارتنده تدقیق مؤلفاته مأمور هیئت. || تفتیش عسكری قومیسیونی = امور واحوال عسكریه‌نك محور لایقنده جریان ایدوب ایتمدیكنی تحقیقه مأمور هیئت عسكریه. || محكمهٔ تفتیش = اوقاف همایون نظارتنده باب مشیخته مربوط محكمهٔ شرعیه. = تر. [«تفتیش مأموری» تعبیرندن مختصر] عو. مفتش، تفتیش وتحقیق مأموری: بر تفتیش كوندردیلر. [پولیس تشكیلاتندن اول ضابطه‌ده «تفتیش» مأمورلری واردی كه آنلره یالكزجه «تفتیش» دینیلیردی.

تفتیشی { صه. عر. ذ: تفتیشیه. تفتیش وتحقیقه منسوب ومتعلق: معاملات تفتیشیه، اوراق تفتیشیه.

تفتیك { سذ. عر. [«فتك» دن مص. تفعیل] (پنبوق) آتمه، (یوك) طرامه، آچمه. ذ.

تفتیك { ـــ. [لغت آنفه‌دن مأخوذ] ١. اینجه ویومشاق كچی قیلی: آنقره جهتندن وآناطولینك سائر بعض محللرندن خیلی مقدار تفتیك چیقار. ٢. قویونك بهارده قیرپیلان اینجه ویومشاق یوكی. ٣. یاره ایچون اسكی كتن بزندن یاپیلان نساله: مجروحلر ایچون تفتیك حاضرلامق. ٤. تفتیك قیللرینی ویرن كچی جنسی: آنقره ولایتنده شو قدر بیك كچی وشو قدر بیك تفتیك موجوددر. == صه. ١. تفتیك قیللرینی ویرن جنسه منسوب، بوجنسدن اولان: تفتیك كچی. ٢. تفتیك قیللرندن معمول: تفتیك شال، تفتیك چوراب.

تفتیكلنمك { فل. اینجه ا[illegible]ی بروزلنوب سوكلمك، ایپلیكلری آیرلمق: بوقماش چابق تفتیكلنیر.

تفتیل { سذ. عر. [«فتل» دن مص. تفعیل] بوكمه، اگیرمه. ذ.

تفتين { سذ. عر. [« فتنه » دن مص. تفعيل] فتنه‌دوشورمه، فساد القا ايتمه : تفتين قلوب واذهان .

تفحّص { سذ. عر. ج : تفحصات. [« فحص » دن مص. تفعل] اطرافيله آراشديروب تفتيش وتحقيق ايتمه : او آدمك احوالنی ايجه تفحص ايتدی؛ اجرای تفحصات ايتمك .

تفحّم { سذ. عر. [كومورديمك اولان « فحم » دن] كمر. كومورلشمه، كومور كسلمه . [لغت مولده .]

تفخّر { سذ. عر. ج : تفخرات. [« فخر » دن مص. تفعل] اوگونمه، قورلمه، برفضل وهنر ويا تميزی مدار كبر و غرور اتخاذ ايتمه : دنياده هيچ برشيئله تفخر ايتمه‌ملی.

تفرّج { سذ. عر. [« فرج » دن مص. تفعل] ١. آچلمه، فرحلانمه، انشراح : تفرج ايچون كزمكه چيقمشيدی. ٢. اكلنمك ايچون واقع اولان كزنمه، سير : دكيز قييلرنده تفرج ايتمكده اولان اهالی .

تفرّجگاه { ياخود تفرجگه. س. فا. [عر. تفرج = م . فا. گاه، گه = محل] اكلنمك ايچون كزنمكه مخصوص بر، اكلنجه يری، سير يری : بوشهرك تفرجگاهلری چوقدر .

تفرّد { سذ. عر. [« فرد » دن مص. تفعل] ١. تك وتنها اولمه، هركسدن آيرلوب يالكز قالمه. [بو معناده زمانمزده قوللانلماز كبيدر.] ٢. امثالسز وبی نظير اولمه : ابن سينا عصرنده حكمياتده تفرد ايتمشيدی. ٣. كندی باشنه اولمه، كسب استقلال ايتمه : روم سلجوقيلری ابتدا ايران سلجوقيلرينك عامللری ايكن بعده تفرد ايتمشلردی .

تفرّس { سذ. عر. [« فراسة » دن مص. تفعل] چهره وسيما علامتلرندن كمال فطانت وذكا ايله آكلامه، سزمه : او آدمك تفرسی چوقدر .

تفرّع { سذ. عر. ج : تفرعات. [« فرع » دن مص. تفعل] ١. داللانمه، دال و بوداق پيدا ايتمه. ٢. بر چوق فروع واقسامه آيرلمه، داللانمه، تشعب : سلجوقيلر خاندانی بر قاچ دولته تفرع ايتمشيدی. ٣. بر فرع حالنده اوله‌رق بر اصلدن آيرلمه : قونيه دمير يول خطی آناطولی خط كبيرندن تفرع ايديور. == ج. بر اصلدن آيرلان كوچك شعبه وفرعلر، اصل واساسه آز مدخلی اولان تفصيلات، ايكنجی درجه‌ده اهميتی اولان احوال: اصل مسئله‌يه باقه‌لم ده تفرعاتله اوغراشميه‌لم .

تفرّغ { سذ. عر. [« فراغ » دن مص. تفعل] ١. فارغ اولمه، بر ايشی بيتيروب قورتلمه. ٢. ق. صاتين آلنان بر ملكك فراغ معامله‌سنی اجرا ايتديرمه يعنی اسكی صاحبنه فراغ ايتديروب كندی نامنه چويرمه .

تفرّق { سذ. عر. [« فرق » دن مص. تفعل] آيرلمه، طاغلمه.

تفرِقه { سذ. عر. ١. آيرلمه، آيريلق، اتفاقسزلق : آره‌لرينه تفرقه دوشدی، كيردی. ٢. [مصدريت معناسندن مجرد اوله‌رق] غزته صحيفه‌لرندن بوينه بر چيزكی ايله آيرلوب بر حكايه‌يه ويا علمی بر بحثه تخصيص اولنان قسم : غزته تفرقه‌لرينی اوقومقله مشغولدر .

تفريح { سذ. عر. [« فرح » دن مص. تفعيل] فرحلانديرمه : قلبمی تفريح ايتدی .

تفريد { سذ. عر. [« فرد » دن مص. تفعيل] ١. صو. دنيادن آيرلوب يالكز الله ايله مشغول اولمه : اهل تفريد . ٢. ع. الكتريقلنديرلمسی مرام اولنان شيئی ناقل الكتريق اجسامدن آيرمه، تجريد : تلغراف تللرينی تفريد ايتملی .

تفريش { سذ. عر. ج : تفريشات. [« فرش » دن مص. تفعيل] ١. دوشمه، دوشتمه، يايمه : سجاده‌سنی چمنك اوزرينه تفريش ايدوب اوتوردی. ٢. بر محلك زمينی دوشتمه، برشيئله اورتمه : مرديون اوكنی مرمرله ويمك اوطه‌سنی چينی ايله تفريش ايتدی؛ يمكخانه‌يه چينی تفريش ايتملی؛ مسافره اكراماً يولی اوزرينه چوخه تفريش ايتديلر. ٣. بر خانه ويا قوناق ودائره‌نك مفروشاتنی تدارك ايدوب يرلی يرينه قومه، دوشتمه : يكی بيتن قوناغی دها تفريش ايتمديلر؛ تفريشاتی دها بيتمدی .

تفريط { سذ. عر. [« فرط » دن مص. تفعيل] حد اعتدالك مادوننده قالمه، افراطضدی: هر ايشده افراط وتفريط مذموم اولوب اعتدالدن ايی شیء يوقدر؛ افراطدن تفريطه دوشمكدن احتراز لازم .

تفریق { سذ. عر. جـ: تفاریق. [« فرق » دن مص. تفعیل] ۱. آیرمه، آیری قومه: سوریدن بش قویون تفریق ایتدی. ۲. آیری طوتمه، سچمه، تمییز: اولادمدن هیچ برینی دیکرلرندن تفریق ایتمم؛ دین ومذهب تفریق ایتمکسزین جمله تبعه‌یه بر نظرله باقنق. == جـ. با: تفاریق. || مجلس تفریق = مجلس اداره اعضای منتخبه‌سنك انتخابی ایچون عقد اولنان مجلس.

تفسّخ { سذ. عر. [« فسخ » دن مص. تفعل] ط. چوروب دوکلمه.

تفسره { سذ. عر. [« فسر » دن مص. تفعیل] ط. ۱. طبیبك خسته‌نك ادرارینه باقسی، ادراری معاینه ایتمسی. ۲. خسته‌نك طبیب طرفندن معاینه اولنان ادراری. [اصطلاحات جدیدهٔ طبیه‌دن اولمیوب، اسکیدن اطبای عرب بیننده مستعملدر.]

تفسیر { سذ. عر. جـ: تفسیرات، تفاسیر. [« فسر » دن مص. تفعیل] ۱. شرح وبیان، ایضاح وتفصیل: بر سوزی تفسیر ایتمك. ۲. قرآن کریمك عباره‌سنی شرح وایضاحله ایجاب ایدن تفصیلات ومطالعاتی بیان ایتمه وبوکا دائر کتاب یازمه: قرآن کریمی تفسیر ایتمکه مقتدر؛ آیت کرسی یی تفسیر ایتمشدر. ۳. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] قرآن کریمك شرحی، بتون مصحف شریفك ویا بر یاخود بر قاچ سورهٔ شریفه‌نك شرحنی حاوی کتاب: تفسیر یازمغله مشغولدر؛ تفسیر کبیر؛ زمخشرینك تفسیری. [بو معنا ایله جمعی تفاسیر کلیر.] ٤. قرآن کریمك معانیٔ شریفه‌سی واعرابی واسباب تنزیل وسائر متفرعاتی علم مخصوصی: تفسیر اوقویور؛ تفسیر تدریسیله مشغولدر؛ علم تفسیر. || د. عطف تفسیر = نحوده بر کلمه‌نك مجرد معطوف الیهك معناسنی تفسیر وایضاح ایچون مترادفنه عطف اولنمسی وبو صورتله عطف اولنان کلمه یعنی معطوف: قتل و اعدام، اخذ وکرفت کبی.

تفصیل { سذ. عر. جـ: تفصیلات. [« فصل » دن مص. تفعیل] اطرافیله و هر جهتنی آیری اوله‌رق بیان ایتمه، اوزون اوزادی‌یه ایضاح ایتمه: مسئله‌یی تفصیل ایتدی؛ تفصیلات لازمه‌سیله بیان ایتمك؛ بو بابده تفصیلات ویرمك.

تفصیلاً { حـ. عر. تفصیلات و ایضاحاتله، مفصلاً: مسئله‌یی تفصیلاً یازمشدر.

تفضیل { سذ. عر. [«فضل» دن مص. تفعیل] برینی دیکرلردن افضل ومرجح طوتمه، ترجیح. || د. اسم تفضیل = مقایسه وترجیح بیان ایدن صفت که عربیده « افعل » وزننده اولوب، لسانمزده « دها » و« اك »، اسکی ترکجه ده « رك » و« راق »، فارسیده دخی « تر » و«ترین» اداتلریله افاده اولنور: اکبر، دها بیوك، اك بیوك، بیوکرك، بزرکتر، بزرکترین کبی.

تفقّد { سذ. عر. جـ: تفقدات. [« فقد » دن مص. تفعل] حاضر اولمیان برینی آرایوب صورمه: بزی تفقد ایتمدیکز؛ حالنی تفقد ایتدی؛ حققنده اجرای تفقدات ایتدم.

تفقّه { سذ. عر. [« فقه » دن مص. تفعل] علم فقه اوکرنمه. فقهده ید طولی صاحبی اولمه، فقیه اولمه: کندی مطالعه واقدامی سایه‌سنده او کوچك مملکتده مکمل صورتده تفقه ایتمکه موفق اولدی.

تفك { مه. اوفاق صفتنه اتباعاً قوللانیلوب اونك معناسنی تأکید ایدر: اوفاق تفك = ۱. کوچك یاپیلی. ۲. کوچك واهمیتسز ایشلر، اوته بری، شوندن بوندن، خردوات. [مصغری: تفه‌جك: اوفاجق تفه‌جك.]

تفکّر { سذ. عر. جـ: تفکرات. [« فکر » دن مص. تفعل] دوشونمه، فکر ایتمه، ذهن یورمه، اعمال فکر ایتمه: انسان تفکر ایدرسه حیات دنیانك اهمیتی اولمدیغنی آکلار؛ درین درین تفکره، بر طاقم تفکراته طالمشیدی.

تفنك { یاخود توفنك. سـ. باروتله پاتلایوب ایچنده‌کی قورشونی فوق‌العاده برسرعت و شدتله وقیزغین اوله‌رق اوزاغه آتمغله اتلاف ایدر اسلحهٔ ناریه‌دن الده واوموزده طاشینیر معروف برسلاح که یکی ایجاد اولوب انواعی واردر: فتیللی، چاقمقلی، قاپسوللی، ایکنه‌لی، آرقه‌دن طولار، مکرر آتشلی تفنك: تفنك آتمق، بوشاتمق،

انداخت ایتمك. || تفنك پاتلامق = حربه باشلانمق، محاربه ظهور ایتمك. || تفنك پاتلامقسزین = بلا حرب.

تُفَنْكجی { س. ١. تفنك اعمال ایدن صنعتجی. ٢. برطابور ویا آلایده نفراتك تفنكلرینی اصلاح وتعمیره مأمور وبو صنعته آشنا ضابط. ٣. تفنكله مسلح محافظه مأموری ویانفر. ٤. سرای همایونده بکجیلك وظیفه‌سنی ایفا ایدن مأمور، سلاحشور؛ [« تفنكی » دخی دنیلیر. جمعی (تفنكیان) در : تفنكی بلوكی] تفنكجی باشی؛ تفنكجیلردن بری. ٥. وقتیله برایالتك امور ضابطه‌سنه مأمور آدملرکه تفنكجی باشی دینان رئیسلری آلای بکی وظیفه‌سنی ایفا ایدردی. [غلط فاحش اوله‌رق جمعی « تفنكجیان » صورتنده قوللانیلر.]

تُفَنْكخانه { س. تفنك وضع و حفظنه مخصوص محل. [سلاحخانه دها مناسبدر.]

تُفَنْكلك { س. سلاح چاتیسی.

تَفَنُّن { سذ. عر. [« فن » دن مص. تفعل] ١. بر شیئك انواع واقسامنده کسب مهارت ایتمه، وانواعنی بیلمه، هزار فن اوله : علوم ومعارفده تفنن ایتمشدر. ٢. فنونده ید طولی صاحبی اوله، فنونی اوکرنمه : دارالفنونه کیروب تفنن ایلدی. [« فن » عربیده نوع ودرلو دیمك اولوب، لسانمزده‌کی معنانی متضمن اولمدیغندن، تفنن لغتنك ده ایکنجی معناسی لسانمزه مخصوصدر. مع هذا برنجیسیله مناسبتی واردر.]

تَفَوُّق { سذ. عر. [« فوق » دن مص. تفعل] اوسته چیقمه، باشقه‌لرندن اوستون اوله : علم وهنرده جمله‌یه تفوق ایتدی.

تَفَوُّه { سذ. عر. ج : تفوهات. [« فوه » دن مص. تفعل] آغزه آلمه، سویله، تلفظ ایتمه : بوطاقم سوزلر تفوه ایتمشدر؛ بویله سوزلر تفوهندن اجتناب ایتملی. == ج. مناسبتلی منا-سبتسز سوزلر، دیدی قودی، داعیٔ مسئولیت سوزلر : بعض تفوهاتده بولنمقدن ناشی تحت مسئولیته آلنمشدر.

تَفْویض { سذ. عر. [« فوض » دن مص. تفعیل] احاله ایتمه، برینك عهده‌سنه ویرمه : بوایش فلانه تفویض اولنمشدر؛ انسان هرایشنی جناب حقه تفویض ایتملیدر.

تَفَه‌جِك { ص. تفك صفتنك مصغری اولوب « اوفاجق » صفتنه اتباعاً قوللانیلیر : اوفاجق تفه‌جك = پك کوچك یاپیلی وظریف ونازك : اوفاجق تفه‌جك بر قیز.

تَفَهُّم { سذ. عر. [« فهم » دن مص. تفعل] تکلفله وآزر آزر آکلامه، فرقنه وارمه : مسئله‌یی تفهم ایتدی.

تَفْهیم { سذ. عر. ج : تفهیمات. [« فهم » دن مص. تفعیل] آکلاتمه، افهام : کیفیتی کندیسنه ایجه تفهیم ایتدم.

تَفَیُّض { سذ. عر. ج : تفیضات. [«فیض» دن مص. تفعل] فیض بولمه، ایلرلمه، ترقی ایتمه : علم وهنر اوکرنوب ایشنه دوام ایدن البته تفیض ایدر. [عر. بیده فیضان ایدوب طاشمه و یاییلمه معناسنه کلوب، بزجه مستعمل اولان بو معناسی ایسه مجازی عد اولنه‌بیلیر.]

تَقابُل { سذ. عر. [« قبل » دن مص. تفاعل] ١. قارشی قارشی‌یه کلمه، راست کلمه، یوز یوزه کلمه : ایکی اردو تقابل ایدوب حربه کیریشدیلر. ٢. قارشیلق اوله، بر شیئه قارشیلق وبدل یرینی طوتمه : ایتدیکم خدمت وقتیله کندیسندن کوردیکم ایلکه تقابل ایتمیور.

تَقارُب { سذ. عر. [« قرب » دن مص. تفاعل] بر-برینه یاقلاشمه، بربرینه یاقین کلمه.

تَقاریر { سذ. ج. عر. فد : تقریر. با : تقریر.

تَقاسیط { سذ. ج. عر. فد : تقسیط. با : تقسیط.

تَقاصّ { سذ. عر. [« قص » دن مص. تفاعل] اودشمه، حسابلاشمه، آله‌جق ویره‌جك قالمامه، صایشمه : تقاص اولدق. || عو. تقاص تقوص ایتمك = آله‌جغی ویره‌جکنه حساب ایتمه.

تَقاصُر { سذ. عر. [« قصر » دن مص. تفاعل] قصور ایتمه، بر ایش کورمکه اقتدار وار ایکن کورمه‌مه. ن.

تَقاضا { سذ. عر. [« قضا » دن مص. تفاعل] تأدیهٔ دین ایچون مدیونی صیقیشدیرمه، تضییق. || عو. سرزنش : بمله تقاضا ایتدی.

تَقاطُر { سذ. عر. [« قطر » دن مص. تفاعل] طامله طامله آقمه، طاملامه.

تَقاطُع { سذ. عر. [« قطع » دن مص. تفاعل] بر برینی کسمه، بر برینك اوستندن کچمه: ایکی دمیر یول خطی تقاطع ایتمك. [عربیده بر بردن کسیلوب قطع مناسبت معناسنه کلکله، بزم صورت استعمالمز عندیدر.]

تَقاعُد { سذ. عر. [« قعود » دن مص. تفاعل] اختیارلق ویا بر سقطلق سببیله خدمت و وظیفه‌سنی ترکله مخصصاتنك بر قسمیله استراحته چکمه: بر ضابطك تقاعدی؛ تقاعد معاشی؛ تقاعد صندیغی؛ تقاعد اولمق. [لسان عوامده « متقاعد » یرینه صفت کبی ده قوللانیلیر: تقاعد بر ضابط.]

تَقاعُدلِك { س. [تقاعد لغتی متقاعد یرینه قوللانلمغله اصل تقاعد معناسی غلط فاحش قبیلندن اولان بو تعبیر سقیمله افاده اولنور] بر مأمور ویا ضابطك تقاعد اولمسی: تقاعدلکنی استدعا ایتمش؛ تقاعدلکی اجرا اولندی.

تَقاعُدِیّه { سذ. عر. تقاعد معاشی.

تَقاوِیم { سذ. ج. عر. فد. تقویم. با: تقویم.

تَقَبُّض { سذ. عر. [« قبض » دن مص. تفعل] ۱. طوپلانوب چکمه، بوزلمه. ۲. ط. قبض اولمه. [ایکنجی معنا ایله « انقباض » دها مستعملدر.]

تَقَبُّل { سذ. عر. [« قبول » دن مص. تفعل] قبول ایتمه، آلمه، اوستنه آلمه. ز.

تَقبِیح { سذ. عر. ج: تقبیحات. [« قبح » دن مص. تفعیل] چركین کورمه، بکنممه: بو حرکتنی هرکس تقبیح ایتدی.

تَقبِیل { سذ. عر. [« قبل » دن مص. تفعیل] اوپمه، بوس ایتمه، بوسه: حجر اسودی تقبیل ایتمك.

تَقَدُّس { سذ. عر. [« قدس » دن مص. تفعل] پاك ومبارك اولمه، دیانةً معزز ومحترم اولمه: کعبه‌نك تقدسی.

تَقَدَّسَ { ف. عر. ز: تقدست. [آنف البیان مصدردن فعل ماضی مفرد غائب] پاك ومبارك اولسون، معزز اولسون. [دعا مقامنده ترکیبات عربیه‌ده مستعملدر:] جناب حق تقدس اسمه. تقدست ذاته.

تَقَدُّم { سذ. عر. [« قدم » دن مص. تفعل] ۱. ایلری کچمه، ایلریده بولنمه. ۲. زمانجه ویا درجه ورتبه‌جه ایلری بولنمه، اوکده بولنمه: باقینك نابیدن برقرن تقدمی واردر؛ فضولینك عصری شعراسنه تقدمی مثبتدر. ۳. تشریفاتجه اوکدن کچمه ویا دها یوقاری اوتورمه حقی: قاضیعسکرلر اوائلده وزرایه تقدم ایدرکن بعده وزرانك تقدمنه قرار ویرلمشدر. ۴. طب. برمضرتك ازاله‌سنی اخطار ایتمه. || حق تقدم = بر شیئه هرکسدن اول تشبث ایدلدیکی ایچون احراز اولنان حق وشرف.

تَقدِمه { سذ. عر. [تقدیم کبی تفعیل بابندن مص.] مافوقه تقدیم اولنان شیء، ویریلن هدیه ویا برکذار: فلان ذاته برتقدمهٔ ناچیزانه اولمق اوزره.

تَقدِیر { سذ. عر. ج: تقدیرات. [« قدر » دن مص. تفعیل] ۱. قدر، حکم ازلی، جناب حقك هرشیء حقنده‌کی قرار ازلیسی: تقدیر خدا قوهٔ بازو ایله دونمز؛ تدبیر دائما تقدیره موافق کلمز. ۲. قیمت بیچمه، بها تعیین ایتمه: کتابی، کتابك قیمتنی صحافلر تقدیر ایده‌بیلیر. ۳. بر آدمك قدر وهنرینی آکلایوب اعتراف ایتمه، قدرشناسلق: محویت ایچنده یاشایان ارباب کمالی تقدیر بیوك برمزیتدر. ۴. بکنمه، تحسین ایتمه: برآدمك خدمتی تقدیر اولنمازسه غیرتنه خلل کلیر. ۵. فرض. احتمال، اعتبار، صورت حال: اولتقدیرده: بالفرض والتقدیر: بونی یاپدیغی تقدیرده بن ده مقابله ایدرم؛ علی‌کلی‌التقدیرین = هر ایکی احتماله کوره. ۶. د. ۱. عباره‌ده برلفظ ویاحالك ذهناً تصوری: بو بر سؤال مقدرك جوابیدر. ۲. ظاهرده اولمیان براعراب وسائره‌نك محلا فرض اولنمسی: بر لفظی، ویا اعرابنی تقدیر ایتمك.

تقدیراً { ح. عر. ۱. قدر وبها بیچه‌رك، قدر ودکرینی آکلایه‌رق واعتراف ایده‌رك: خدمتنی تقدیراً ترفیعنه قرار ویردیلر. ۲. د. تقدیر صورتیله، لفظاً اولمیه‌رق، محلاً: بو اسم تقدیراً منصوبدر.

تَقدِیری { ص. عر. ز: تقدیریه. ۱. قدرالهی‌یه منسوب ومتعلق، قدر اقتضاسندن اولان: احکام تقدیریه. ۲. د. لفظی وظاهر اولمیوب محلی و اعتباری اولان: بو اسمك اعرابی تقدیریدر.

تقدیس { سذ. عر. جـ : تقدیسات. [« قدس » دن مصـ. تفعیل] ١. پاك و مبارك عد ایتمه، معزز و مقدس طوتمه، قدسیت ویرمه : بتون اهل اسلام كعبهٔ شریفه‌یی تقدیس ایدر. ٢. حمد وشكر وثنا ایتمه: جناب حقی تقدیس ایتمك. ٣. مج. پك زیاده حرمت واكرام ایتمه، تعظیم ایله : بعض اقوال حكیمانه سندن طولایی حضرت مولانایی تقدیس ایدردی.

تقدیم { سذ. عر. جـ : تقدیمات. [« تقدم » دن مصـ. تفعیل] ١. اوكه كچیرمه، ایلری‌یه سورمه، بر شیئی دیكرندن اول بولندیرمه : بسمله‌یی حمدله‌یه تقدیم ایتمك اقتضا ایدر؛ تقدیم الاهم علی المهم = پك مهم اولان ایشی عادتا مهمندن اول یاپمق. ٢. برینك وعلی الخصوص بر بیوك ذاتك حضورینه بر شیء كوتورمه، ویرمه: رئیس افندی‌یه بر مكتوب، بر هدیه تقدیم ایتدم. ٣. بر آدمی دیكر برینك حضورینه چیقاره‌رق كوریشدیرمه، توصیه ایتمه : یارین كلیكز سزی خوشلانه جغكز بر ذاته تقدیم ایده‌یم؛ سزه برادرمی تقدیم ایدرم. || تقدیم وتأخیر = بر عباره‌نك بعض یرلرینی یوقاری‌یه آلوب دیكرلرینی آشاغی‌یه آله‌رق تغییر وتصحیح ایتمه.

تقرّب { سذ. عر. [« قرب » دن مصـ. تفعل] ١. یاقلاشمه، یاقین كلمه، یاناشمه : بكا تقرب ایتدی. ٢. وقتی یاقین اولمه، قریب الوقوع اولمه : رمضان شریف تقرب ایدیور.

تقرّح { سذ. عر. [« قرح » دن مصـ. تفعل] ط. یاره اولمه، یاره ایچنده قالمه : تقرح جلد، تقرح معده وسائره.

تقرّر { سذ. عر. [« قرار » دن مصـ. تفعل] ١. یرلشمه، بر یرده قرار وثبات بولمه : بر چوق زمان طولاشدقدن صكره فلان یرده تقرر ایتدی. ٢. قرارلاشمه، قراری ویرلمه، هنوز تحت مذاكره وترددده اولمامه: نه كونی حركت ایده‌جكمز دها تقرر ایتمدی؛ اعشارك احاله‌سی الآن تقرر ایتدی. ٣. ط. مرضك بدنك بر یرینه حصر اولنمسی، فر. Localisation.

تقریب { سذ. عر. جـ : تقریبات. [«قرب» دن مصـ. تفعیل] ١. یاناشدیرمه، یاقلاشدیرمه: شوماصه‌یی دیواره تقریب ایتملی. ٢. بر مقداری تمامیله تعیین ایده‌میوب آشاغی یوقاری اوله‌رق تخمین ایتمه : او آتك قرق لیرایه آلندیغنی تقریب صورتیله سویلدی. ٣. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] مناسبت، وسیله، بهانه : تقریبنی بولوب سویلدی؛ بالتقریب ایشی آچدی؛ بر تقریب ایله صاوشدی؛ [بو مقامده «ایله» سز استعمالی «بر» لفظنك مفتوح اوله‌رق فا. حرف الصاق اعتبار اولنمسندن ایلری كلمش غلط بر تعبیردر، ویاخود «بالتقریب» تعبیر عربیسندن غلطدر؛ حالبوكه عربیده بو صوك معنا ایله قوللانلماز.]

تقریباً { حـ. عر. آشاغی یوقاری، تمامیله اولمیه‌رق، تخمیناً: بو بنانك تعمیراتی تقریباً اون بیك غروشه محتاجدر؛ تقریباً اللی یاشنده‌در.

تقریبی { صـ. عر. ن: تقریبیه. آشاغی یوقاری اوله‌رق بیان اولنان، تمامیله معین ومخصص اولمیان، تخمینی.

تقریر { سذ. عر. جـ : تقریرات، تقاریر. [« قرار » دن مصـ. تفعیل] ١. یرلشدیرمه، یرینی تعیین وتخصیص ایتمه. ن. ٢. ثابت ومحكم ایتمه، صاغلاملاتمه. ن. ٣. آغزدن افاده و بیان ایتمه، آكلاتمه، اوزون اوزادی‌یه تعریف ایتمه : مدرس طلبه‌یه درسنی تقریر ایتمكله مشغول ایدی: فلان معلمك تقریری پك كوزلدر: فلان ایسه عالمدر اما هیچ تقریری یوقدر. ٤. بر ایشی رسماً وتحریراً بیان ایتمه. [فر. « راپور » كلمه‌سنك ترجمه‌سیدر]: قپودانك تقریری. ٥. سیاسی نوطه : سفرا اوایشی باب عالی‌یه تقریر ایتمشلر. ٦. بر ایشی رسماً وتفصیلاً بیان ایتمك اوزره یازیلان انها: روم پطریقخانه‌سنك بر تقریرینه جواب یازلدی. || تقریر شفاهی = بر خصوصه دائر سفرانك امضاسز اوله‌رق ویردكلری محرر نوطه. تقریر ممضی = امضالی اولمق اوزره ویریلن بویله بر تقریر. [اك زیاده پطریقخانه وخاخامخانه انهالرینه اطلاق اولنور. — تقاریر جمعی بو معنایه مخصوصدر.] ٧. فراغ املاكده مال صاحبنك مأمور رسمی حضورنده‌كی افاده‌سی : تقریرینی ویرمك ایچون پاره‌سنی آلدی. ٨. دوائر مركزیه‌دن یالكز مهر ایله مختوم اوله‌رق صدارته كوندریلن محررات.

تَقريرلِك { سـ. اوزرينه تقرير يازيلان بر ياپراقلي بيوجك كاغد.

تَقريض { سذ. عر. جـ: تقريضات، تقاريض. [«قرض» دن مصـ. تفعيل] ١. بر تأليفي منثور ويا منظوم بر مقالهٔ مخصوصه ايله مدح وثنا ايتمه: يازديغي كتابلري مشاهير ادبايه تقريض ايتديرمك عادتيدر. ٢. بر تأليفك مدحي حقنده يازيلان منثور ويا منظوم مقاله كه اوكتابك باشنه ويا آخرينه درجي عادت اولمشدر.

تَقريظ { تقريض ايله مترادفدر.

تَقَزُّح { سذ. عر. [«قزح» دن مصـ. تفعل. — لغت مولده.] مـ. الكم صاغمه شكلني كوسترمه، ضياي شمسي حل ايدوب رنكلري آيري آيري والكم صاغمه صره سنده ابراز ايتمه: تقزح خاصه سني حائز اجسام.

تَقسيط { سذ. عر. جـ: تقاسيط. [«قسط» دن مصـ. تفعيل] قسم قسم وهر قسمي بر مدت معينه مرورنده مؤجلاً تأديه اولنه جق مبلغك بهر قسمي: اعشار بدلاتني ملتزملر آلتي تقسيطده ويررلر؛ تقاسيط مقرره ايله تأديه اولنه جق دين.

تَقسيم { سذ. عر. جـ: تقسيمات. [«قسم» دن مصـ. تفعيل] ١. بولمه، پارچه لره آيرمه: بيك غروشي اوچ كشي يه تقسيم ايتمك؛ حاصلاتك حصه داران بيننده تقسيمي؛ بنايي بش دائره يه تقسيم ايتدي. ٢. آقار صويك مصورهلره آيرلديغي محل، صواق. ٣. ر. حسابده اعمال اربعه نك دردنجيسي كه مثلا بر مبلغك بر قاچ حصه يه بولنمه سندن عبارتدر، اولشديرمه: ٧٤ ي ٩ ه تقسيم ايتمك. ٤. مو. چالغيجيلرك يالكز بري طرفندن اجرا اولنان فصل: بر تقسيم ياپمق. || تقسيم اراضي = اراضينك تقسيم وتعييني وخريطه سنك اخذي علمي كه باشليجه مثلثاته مستنددر. [فر. Géodé-sie]. || تقسيم غرما = بر مديونك مالنك داينلر بيننده تقسيمي. || تقسيم مياه = آقار صولرك آيرلديغي صرت وارتفاع كه بر طرفنك صولري بر جهته وبر طرفنك كيلر او بر جهته آقوب كيدر: تقسيم مياه خطي. == جـ. بر بنانك بولمه لري، دائره لره صورت انقسامي: بواوك تقسيماتي چوق اييدر.

تَقَشُّع { سذ. عر. [«قشع» دن مصـ. تفعل] ط. تواورمه. بلغم چيقارمه.

تَقشير { سذ. عر. [«قشر» دن مصـ. تفعيل] صويمه، قبوغني چيقارمه.

تَقصير { سذ. عر. جـ: تقصيرات. [«قصر» دن مصـ. تفعيل] ١. قيصالتمه. ز. ٢. بر ايشي نقصان ياپمه، اقتدار وار ايكن ويا اقتدارسزلقدن قصور ايتمه: ايفاي وظيفه ده تقصير ايتدي. ٣. مق. مسامحه ايله قانون جزا خلافنده حركت ايتمه. == جـ. قباحت، صوچ، وعلى الخصوص من طرف الله بر بلايه اوغرامغي منتج صوچ وكناه: بنم تقصيراتم نه در؟ هب بزم تقصيراتمزدر.

تَقطير { سذ. عر. جـ: تقطيرات. [«قطر» دن مصـ. تفعيل] ١. طامله طامله آقيتمه، طاملاتمه. ٢. انبيقدن چكمه: دكيز صويني تقطير ايتمك.

تَقطيع { سذ. عر. جـ: تقطيعات. [«قطع» دن مصـ. تفعيل] ١. كسمه، پارچه پارچه ايتمه، پارچه لره تقسيم. ٢. د. شعري تابع اولديغي بحره كوره تفاعيله آيرمه، هر بر پارچه سني فاصله ايله اوقومه.

تَقفِيه { سذ. عر. [«قفاء» دن مصـ. تفعيل] (كلامي ويا شعري) قافيه لي ايراد ايتمه، قافيه اويديرمه.

تَقَلُّب { سذ. عر. جـ: تقلبات. [«قلب» دن مصـ. تفعل] ١. دونمه، بر ياندن بر يانه چويرلمه، آلت اوست اولمه. ٢. دكيشمه، باشقه قالبه كيرمه، تبدل، تحول، ديكر كون اولمه: تقلب احوال، تقلب زمان. == جـ. تبدلات، تحولات، انقلابات: بنم غيبوبتمده شهر اوقدر تقلباته اوغرامش كه سوقاقلري بولمه ده زحمت چكدم.

تَقَلُّد { سذ. عر. [«قلد» دن مصـ. تفعل] ١. حمائل ويا كردانلق كبي بوينه صارمه، آصمه، طاقنمه، قوشانمه: تقلد سيف = قليچ قوشانمه، طاقنمه. ٢. اوستنه آلمه، درعهده ايتمه: امور حكومتي تقلد ايلدي.

تَقَلُّص { سذ. عر. جـ: تقلصات. [«قلوص» دن مصـ. تفعل] ط. بر عضوك چكيلوب طوپلانمه سي: تقلص حدقه وسائره.

تَقليب { سذ. عر. جـ: تقليبات. [«قلب» دن مصـ. تفعيل] ١. دوندريرمه، چويرمه، آلت اوست ايتمه. ٢. بر شيئك شكل و قالبني دكيشديرمه.

تَقلید { سند. عر. جمع: تقلیدات. [« قلد » دن مص. تفعیل] ۱. طاقه، آصمه، قوشانمه: تقلیدحمائل، تقلید سیف. ۲. بر. ینك فعل وحركتنك وياشكل و صورتنك عینی یاپمه، بكزمكه ویا بكزتمكه چالیشمه: فلان شاعر نفعی یه (یاخودنفعی یی) تقلیده چالیشیور؛ فلان محرر كیمسه‌یه تقلید ایتمكسزین كندینه مخصوص بر طرز افاده اختیار ایتمشدر. [مفعول الیه ومفعول بهله ار. تباط ایدوب، آنجق معناجه بر آز فرق واردر: مفعول الیه ایله اقتدا، ومفعول بهله برشیئك ساخته‌سنی ویا استهزا طریقیله طبقنی یاپمق معناسنه تقرب ایدر.] ۳. بر شیئك ساخته‌سنی یاپمه: اك مشهور فابریقه‌لرك معمولاتنی تقلید ایتمشلردر؛ برینك امضاسنی تقلید ایتمك. ٤. برینك افعال وحركاتنك عینی یاپه‌رق كندیسیله اكلنمه، تمسخر ایتمه: هر كبی تقلید ایدر، هركسك تقلیدنی یاپار؛ بر كوریشده تقلیدنی آلمش. ٥. [مصدریت معنا. سندن مجرد اوله‌رق] مصنع بر شیئك، بر هنر ومعرفت اثرینك ساخته‌سی: انكلیز چاقیلرینك تقلیدی چیقمشدر؛ تقلیدی او. جوزدر. = صه. تر. تقلید صو. رتیله یاپلمش، ساخته: تقلیدكومش.

تَقلیدی { صه. عر. ذ: تقلیدیه. تقلیدله یاپیلان: ف. حجت وسندایستمكسزین قبول ایدلن: ایمان تقلیدی = مقلد ایمانی.

تَقلیل { سند. عر. [« قلة » دن مص. تفعیل] آزالتمه، ایندیرمه، تنقیص: مقدارینی تقلیل ایتمك.

تَقوا { سند. عر. با: تقوی.

تَقَوُّس { سند. عر. [«قوس» دن مص. تفعل] یای كبی اكری وكرلی اولمه: كیكك تقوسی.

تَقوی { سند. عر. [« وقایه » دن] اللهدن قورقوب منهیاتدن چكنمه، توقی، پرهیزكارلق، زهد. || اهل تقوی = پرهیزكار ومتقی آدم یاخود آدملر. [«اهل» اسمی مفرد وجمع كبی قوللانیلیر.]

تَقَوّی { سند. عر. [« قوت » دن مص. تفعل] قوتلنمه، قوت پیدا ایتمه، امدادله قوتی آرتمه. ذ.

تَقوِیت { سند. عر. با: تقویه.

تَقویس { سند. عر. [« قوس » دن مص. تفعیل] یای كبی اكری وكرلی ایتمه.

تَقویم { سند. عر. جمع: تقاویم. [« قوم، قیام » دن مص. تفعیل] ۱. طوغری‌ایتمه، دوزلتمه، یولنه قومه، ترتیب، تنظیم: تقویم وقایع. ۲. ممالك وبلدانك طول وعرضنی ویا سیارات و ثوابتك حركات ومواقعنی كوستر. مه و بونلری كوسترن رساله و كتاب یاخود جدول: تقویم البلدان، تقویم الافلاك. ۳. بهر سنه‌یه مخصوص اوله‌رق هر كونك شمس وقمر وسیارات طلوع و غروبنی وسائر احوال هیئتی و لیل ونهارك واوقات خمسه‌نك ساعت ودقیقه‌لرینی كوسترر رساله كه امم اسلامیه بیننده اسكیدن بری ارباب هیئت طر. فندن ترتیب و نشری معتاد اولوب، اخیراً بو اصول دخی اوروپاده كسب مكملیت ایتمشدر: تقویم سال. || حسن تقویم = اك كوزل نظام وترتیب وشكل و صورت، كه آیت كریمه‌دن مأ. خوذ اولوب، صورت وخلقت بشر حقنده مستعملدر. || مج. اسكی تقویم، كهنه تقویم، یكن سنه‌نك تقویمی = ایشه یارامازشیٔ.

تَقویمچه { سه. فا. كوچك تقویم رساله‌سی.

تَقوِیه { سند. عر. [« قوت » دن مص. تفعیل] ۱. قوتلند. یرمه، قوت‌ویرمه، قوتنی آرتدیرمه: ایكی طابور دها كوندره‌رك فلان موقعده‌كی عسكری تقویه ایتملی؛ چوجقلره بسلییجی شیلر یدیره‌رك بدنلرینی تقویه ایتمك اقتضا ایدر. ۲. تأكید وتصدیق ایتمه: سوزكزی تقویه ایچون بر مثال كتیره‌جكم. [فا. اصولی اوزره « تقویت » صورتنده دخی قوللانیلیر.]

تَقی { صه. عر. ذ: تقیه. جمع: اتقیاء. [« وقایه » دن صش. — اصل یاسی مشدد ایسه ده مخفف قو. للانیلیر.] اللهدن قورقوب منا. هیدن اجتناب ایدن، پرهیزكار، اهل تقوی.

تَقَیُّح { سند. عر. [« قیح » دن مص. تفعل. — لغت مولده‌در.] ط. ایرینلنمه، ایرینك پیدا ایتمه: یاره‌سی تقیح ایتدی؛ تقیح دم، تقیح عین، تقیح كلیه وسائره.

تقیّد { سذ. عر. جـ: تقیدات. [« قید » دن مصـ. تفعل]
١. باغلانمه، مربوط و معلق اولمه. ٢. چالیشمه، چبالامه، ایش ایدینوب اوغراشمه، اوستنه دوشمه: وظیفه‌سنه تقید ایتمیور؛ تقیدات متمادیه‌ده بولنمق.

تقیید { سذ. عر. جـ: تقییدات. [« قید » دن مصـ. تفعیل]
قید و شرطله باغلامه، مشروط ومقید ایتمه، شرط قومه: سیغورطه شرکتلری حریقزده ابنیه‌نك تضمینی بر چوق قیودله تقیید ایتمشلردر؛ نظامنامه‌لرینه برچوق تقییدات درج ایتمشلردر.

تك { صـ. ١. چفت مقابلی: تك دیز کین؛ تك طبانجه؛ تك می چفت می؟ ایکی، درت، آلتی عددلری چفت و بر، اوچ، بش عددلری تکدر. ٢. بر چفت تشکیل ایدن ایکی شیئك بهری: آرابه آتلرینك بر تکی خسته‌در؛ بونك تکی نره‌ده؟ تکنی بوله‌مدم چفت ایده‌یم. ٣. بر، واحد: بر تك کتابم واردر. ٤. یالکز، تنها: بیوك بر اوده تك وتنها اوتورمقدن انسانه وحشت کلیر. ٥. اشسز، وحید، یکتا: او آدم بو مملکتده تکدر، تکلردندر. ٦. راحت، ساکن: او آدم تك طورماز. || تك باشنه = کندی باشنه، یالکز، کندی کندینه، کیمسه یاردیم ایتمکسزین. || تك توك = سیرك، نادر: تك توك بولنور: تك توك مسافرلر کلیر.

تك { حر. [فا. « تاکه » تعبیرندن غلط اولمق احتمالی واردر.] تاکه، مقصدیله، مجرد شو مقصدله، عضاً، اولسونده: تك کلسین‌ده کندیسنه یازی یازدیره جغمی سویلدم؛ تك چابق یازلسون‌ده یه یازینك کوزللکنه اهمیت ویرمدم؛ تك کلسین‌ده کچ کلسین.

تك { سـ. فا. قوشمه، سکیرتمه، سرعت. اکثریا مترادفلری اولان « تاز » و « پو » ایله برابر قوللانیلیر: تك وتاز، تك وپو ایتمك = طورمیوب قوشمق.

تکاپو { سـ. فا. ١. اوته‌یه بری‌یه قوشه‌رق تحری وجستجو ایتمه، سعی وتعب. ٢. طالقاوقلق ومداهنه طریقیله برینك هر فعل و قوالنی تصدیق ایدوب قاوق صاللامه.

تکاثر { سذ. عر. [« کثرت » دن مصـ. تفاعل] ١. چوغالمه، تعدد. [تکثر کبی]. ٢. چوقلقله تفاخر ایتمه، بنده سندن زیاده واردر دیه برشیئ حقنده برینه قارشی ادعا ایتمه.

تکاثف { سذ. عر. [« کثافة » دن مصـ. تفاعل] صیقلاشمه، قویولاشمه، کثافت پیدا ایتمه.

تکاسر { سذ. عر. [« کسر » دن مصـ. تفاعل. — لغت مولده] ط. تکاسر ضیا = مختلف نقطه‌لردن کلوب برنقطه‌یه انعکاس ایدن ایکی شعاعك بربرینك تأثیرینی کسر ایتمسی.

تکاسل { سذ. عر. [« کسل » دن مصـ. تفاعل] تنبللك ایتمه، اوشنمه، قیدسزلق. اهمال: ایفای وظیفه‌ده تکاسل ایتمك.

تکالیف { سذ. جـ. عر. فد: تکلیف. با: تکلیف.

تکبّد { سذ. عر. [« کبد » دن مصـ. تفعل. — لغت مولده.] ط. تکبد رئه = آق جکرك قره جکر صورتنه کیرمسنی مؤدی بر مرض. [فر. Hépatisation].

تکبّر { سذ. عر. [« کبر » دن مصـ. تفعل] کبرلنمه، تعظم، بیوکلك ادعاسی: تکبر ایتمك.

تکبیر { سذ. عر. جـ: تکبیرات [« کبر » دن مصـ. تفعیل]
جناب حقك عظمتنی یاد وذکر ایله « الله اکبر » دیمه: تکبیر کتیرمك، آلمق = الله اکبر دیمك؛ تکبیر افتتاح = نمازه شروعده کتیریلن تکبیر.

تکبیرخوان { صـ. فا. [عر. تکبیر = م. فا. خواندن = اوقومق] تکبیر اوقویان، تکبیر کتیرن: جمله‌سی بر آغزدن تکبیر خوان اولدیلر.

تکثّر { سذ. عر. [« کثرت » دن مصـ. تفعل] چوغالمه، چوغه بالغ اولمه: حیواناتك تکثری.

تکثیر { سذ. عر. [« کثرت » دن مصـ. تفعیل] چوغالتمه، چوغه بالغ ایتمه: حیواناتی تکثیر ایتمك. || تکثیر سواد ایتمك = نافله یره چوق یازی قره‌لامق.

تکثیف { سذ. عر. [« کثافت » دن مصـ. تفعیل] ١. قویو وصیق یاپمه، برمایعی قویولاشدیرمه، منسوجات وسائره‌یی صیقلاشدیرمه. ٢. شفاف بر جسمی غیر شفاف ایتمه، شفافلغنی کیدیرمه. || تکثیف خزینه‌سی = ماکنه‌ده فعلنی اجرا ایدن استیمی صو حالنه کتیرمکه مخصوص آلت که چرخیلر بیننده انکلیزجه‌سی اولان قوندنسر لفظی تعمیم ایتمشدر.

تکدّر { سذ. عر. [« کدر » دن مصـ. تفعل] بولانمه،

صافلغی غائب ایتمه. || تكدر خاطر = مكدر اولمه.

تكدیر { سذ. عر. جه: تكدیرات. [«كدر» دن مصـ. تفعیل] ١. بولاندیرمه: تكدیر ماء ایتمك. ٢. كدرلندیرمه، كدر ویرمه: تكدیر خاطر ایتمه. ٣. آزارلامه، تعزیر: برقباحتی ایلك دفعه ارتكابنده تكدیر ایله اكتفا ایتملی؛ تكدیر ایتمك: تكدیر ایشیتمك؛ تكدیر یمك.

تكدیری { صه. عر. ؤ: تكدیریه. مقـ. مجازات تكدیریه = قباحت نوعندن اولان جرملرك استلزام ایتدیكی خفیف جزا.

تكذیب { سذ. عر. [«كذب» دن مصـ. تفعیل] یالان عزو واسناد ایتمه، یالان چیقارمه: نبی، بنم سوزمی تكذیب ایتمك ایستیور؛ غزته‌لرك نشر ایتدكلری حوادثی رسماً تكذیب ایتدیلر؛ او غزته بوكون یازدیغنی یارین تكذیب ایدر.

تكر { مه. [چ. تكرومك = دورمك، چویرمك، یووارلامق؛ وتكروك = یووارلاق، مدور دیمكدر] یووارلانمغی تصویر ایدوب «مكر» مهملیه اتباع اولنور: تكر مكر یووارلاندی؛ تكرمكر اوچورومدن آشاغی‌یه دوشدی.

تكیر { سـ. با: تكیر، تكفور.

تكرار { سذ. عر. [«كر» دن مصـ. تفعیل] بر ایشی بردها یاپمه، اعاده ایتمه: بر سوزی، بر رجایی تكرار ایتمك؛ بر تعبیرك برمقاله‌ده برقاچ دفعه تكراری فصاحتـه منافیدر. || تكرار علی التكرار = دفعاتله تكرار ایده‌رك. || بتكرار = بر دها، تكرارله. ═ حـ. تر. ینه، بر دها دفعه: تكرار كلدی.

تكرارلاتمق { فتـ. بردها یاپدیرمق، تكرار ایتدیرمك: درسنی تكرارلاتمق.

تكرارلامق { فتـ. بردها یاپمق، تكرار ایتمك: بو سوزی تكرارلامایك؛ بو تعبیری چوق تكرارلامشسكز.

تكرارلانمق { فجـ. بر دها یاپلمق، تكرار ایدلمك: بر سوزك بوقدر صیق تكرارلانمسی ایی برشئ دكلدر.

تكرر { سذ. عر. جه: تكررات. [«كر» دن مصـ. تفعل] بردها اولمه، بردها وقوع بولمه، تكرارلانمه: بو كلمه عباره‌ده چوق تكرر ایدیور؛ برقباحتك تكرری مجازاتك اشتدادینی داعیدر. || مقـ. مجرمك محكومیتدن صوكره بر جرم دها ایشلمسی.

تكرلك { سـ. [نقـ. یووارلانمق دیمك اولان «تكورمك» دن] ١. یرده یووارلانه‌رق یورویَن دائروی شئ كه اكثریا محورلرندن مربوط برجفت اولور: آرابه تكرلكی. ٢. تكرلكه بكزر دائروی شئ: پینیر تكرلكی؛ بر تكرلك بال مومی. || مجـ. درت كوشه‌لی تكرلك = یوریمز ایش.

تكرلمك { یا تكرله‌لمك. فتـ. یووارلامق، یووارلاق شیئی تحریك ایدوب یوریتمك: آرابه‌یی تكرلمك. || مجـ. دقتسزلكله صالیویرمك، قاچیرمق: لقردی تكرلمك.

تكرلمه { سـ. صاچه صیبان مقدمه، مصال تكرلمه‌سی.

تكرلنمك { فطـ. یووارلانمق، یووارلانه‌رق یورومك یاخود دوشمك: اینیش آشاغی تكرلندی؛ اوچورومدن تكرلنوب كیتدی.

تكرمان { سـ. دكرمنك اسم صحیحیدر.

تكری { یاخود تاكری ویا طاكری وغلـ. طغری. سـ. [سما وشفق دیمك اولان «تاك» دن] اله، مولی، خدا، تقـ. اورغان، چالاب: تكرینك قولی. || تكرینك كونی = بتون كون.

تكریر { سذ. عر. [«كر» دن مصـ. تفعیل] تكرارلامه، تكرار ایتمه، بر دها یاپمه ویا سویلمه: بر سوزی تكریر ایتمك. [«تكرار» دن فرق یوق كیبدر. فقط بعض كتب ادبیه‌ده «تكریر» حسن تكرار معناسنده قوللانلمشدركه بوحالده تكرار، غیر مقبول، تكریر ایسه مقبول اولمش اولور.]

تكریلق { سـ. الوهیت. ═ صـ. الوهیته منسوب و متعلق، الهی: تكریلق سوز = طوغری وانصافلی سوز.

تكریم { سذ. عر. جه: تكریمات. [«كرم» دن مصـ. تفعیل] تعظیم وحرمت ایتمه، بیوتمه، اولولامه: جناب حق بنی آدمی تكریم ایتمشدر.

تكریماً { حـ. عر. حرمت وتعظیم ایده‌رك، حرمت وتعظیم مقصدیله.

تكسر { سذ. عر. [«كسر» دن مصـ. تفعل] قیرلمه، شكست اولمه. ؤ.

تكسيب { سذ. عر. [« كسب » دن مص. تفعيل] قزانديرمه، كسب ايتديرمه. ن.

تكسير { سذ. عر. [« كسر » دن مص. تفعيل] قيرمه، شكست. [عربيده بناسى تكثير ايچون اولوب، لسانمزده ايسه تكثير قصد اولنمديغندن، و « كسر » افادهٔ مرامه كافى اولديغندن لزومسزدر.] || ط. تكسير الحصات = مثانه طاشلرينك مثانه داخلنده آلت مخصوصه ايله قيرلمسى.

تكفّل { سذ. عر. [« كفل » دن مص. تفعل] كفيل وضامن اولمه، كفالت ويرمه، تعهد ايتمه : او آدمك بو آقچه‌يى ويره‌جكنه بن تكفل ايدرم.

تكفور { ياخود تكير. س. حاكم، آمر : تكفور طاغى، تكفور سرايى، ازنكميد تكفورى. [اثناى فتحده آناطولى وروم ايلينك بعض طرفلرنده حكم سورمكده بولنمش واليلره اطلاق اولنوردى، و او وقتلردن قالمه بعض اسماء خاصه‌ده بولنيور.]

تكفير { سذ. عر. [« كفر » دن مص. تفعيل] كفره نسبت ايتمه، كفر عزو واسناد ايتمه، برينك بر سوز ويا فعلنه اسناداً كفرينه حكم ايتمه.

تكفيل { سذ. عر. [« كفل » دن مص. تفعيل] حق. كفيل كوسترمه، كفالت ايتديرمه.

تكفين { سذ. عر. [« كفن » دن مص. تفعيل] (اولوبى) كفنه صارمه، كفنلمه: ميتى تكفين وتجهيز ايتديلر.

تكل { س. ديكلمش شيئى ياتيشدرمق ويا ايچنه طولديرلان پنبوغى طورديرمق ايچون چكيريلن قبا ديكيش : خرقه‌نك تكلى.

تكلتى { س. اگرك آلتنده حيوانك صيرتنه اورتيلن كچه‌كه پنبوقلى كبى تكللنمش اولور، فا. نمدزين، عر. بردعه. [تكلسزينه « اكريم » ديرلر.]

تكلّس { سذ. عر. [« كلس » دن مص. تفعل. — لغت مولده] كيم. كيرجه تحول ايتمه، كيرج حالنه كچمه : اجسام عضويه‌نك مرور زمانله تكلسى.

تكلّف { سذ. عر. جم : تكلفات. [« كلفة » دن مص. تفعل] ١. بر زحمته، زحمتلى بر ايشه قاتلانمه : بو قدر تكلفه نه حاجت؟ ٢. اوزنمه، ايشى مجراى طبيعيسند براقيه‌رق كوستريشلى بر حاله قومق ايچون يوريلوب چبالامه : بو شعرده تكلف واردر؛ تكلف ايله ياپلمش بر ايش اولديغى ظاهردر. ٣. كوستريش، ساخته طور وحركت، اوزنيش : طور وحالنده‌كى تكلف پك صوؤقدر. || بى تكلف، بلا تكلف = اوزنمكسزين، طبيعى اوله‌رق.

تكللتمك { فت. تكل اوردرمق، ايليشديرتمك، قبا وسيرك اوله‌رق ديكديرمك: شو خرقه‌يى تكللتملى.

تكللمك { يا تكله‌مك. فت. تكل اورمق، طوندرمق، ايليشديرمك، قبا وسيرك ديكمك : ماكينه ايله ديكمزدن اول تكللمك اقتضا ايدر.

تكللنمك { فج. تكل اورلمق، طوتديرلمق، ايليشديرلمك، قباوسيرك ديكلمك: خرقه تكللنمك اقتضا ايدر.

تكلّم { سذ. عر. [« كلام » دن مص. تفعل] سويلمه، لقردى ايتمه : فصيح عربى تكلم ايتمك پك زوردر؛ فرانسزجه‌يى بيليورسه‌ده تكلم ايچون ملكه‌سى يوقدر؛ بش لسانده تكلم ايديور.

تكليس { سذ. عر. [« كلس » دن مص. تفعيل] كيم. كيرجه چويرمه، كيرج حالنه قويمه.

تكليف { سذ. عر. جم : تكليفات، تكاليف. [« كلفة » دن مص. تفعيل] ١. برندن زحمتلى وديكرى حقنده نافع بر ايش ايستمه، بويله برايش وياشرطك قبولنى يوكلتمه : بكا ياپه‌ميه‌جغم برايش تكليف ايديور؛ بو آغر بر تكليفدر؛ بكا بو تكليفى ايتميك، بونى تكليف ايتميك. ٢. يابانجى‌يه اولنان معامله، ياقين ولاابالى اولميانلره ياقيشير رسمى وتعظيملى ياخود احترازلى معامله : تكليفله قبول ايتمك، آرامزده تكليف يوقدر. ٣. شريعت ويا نظام دولتك هركسه مترتب قيلديغى وظيفه ويا تأديه‌سنى امر ايتديكى مبلغ، ويركى. [بو معنا ايله اكثرياجمعى تكاليف قوللانيلير.] تكاليف اميريه، تكاليف شرعيه. || تكليف مالا يطاق = طاقت كتيرلميه‌جك بر شيئك تكليفى، آغر وناقابل اجرا تكليف. || خام تكليف = مناسبتسز وآغر تكليف.

تَكليفسِز { ص. آرەدە تكليف اولمیان، رسمی و تعظيمی معامله ايدلمسی اقتضا ايتمين، ايچلی طيشـلی، لا ابالی: كلنلر هپ تكليفسز آدملر ايدی؛ تكليفسز احبابمدن بری؛ پك آز وقتده كنديسيله تكليفسز اولدق. == ح. تعظيمی معامله واحتراز واجتنابه محل اولمقسزين، لا اباليا. نه؛ بن اونلرله تكليفسز كورشورم.

تَكليفسِزجه { ح. آرەدە تكليف وتعظيمی واحترازلی معامله يه حاجت كورلمكسزين: كنديسيله تكليفسزجه كوريشورز.

تَكليفسِزلِك { ا. تكليفسز معامله، لا اباليلك: بوقدر تكليفسزلك نه‌دن نشأت ايديور؟ احباب بيننده تكليفسزلك اولمازسه احبابلق يوق ديمكدر.

تَكليفلی { ص. ١. تكليفله و تعظيمی واحترازلی معامله ايله كوريشمه‌سی وياقبول اولنمسی اقتضا ايدن، ياقين اقربا واحبادن ولا ابالیانه كوريشنلردن اوليان، يبانجی: تكليفلی بر مسافر كليرسه اوتانه‌جغز. ٢. تكليف وتعظيمله اجرا اولنان: بكا بويله تكليفلی معامله ايتمك ياقيشيرمی؟

تَكليل { سذ. عر. [« اكليل » دن مص. تفعيل] برينك باشنه تاج ويا بابراق و چيچكدن برداٸره قومه، تتويج.

تَكمُّل { سذ. عر. جـ: تكملات. [« كمال » دن مص. تفعل] كماله ايرمه، كمال بولمه، مكمل اولمه: انسان تحصيل علم ومعارفله تكمل ايدر.

تَكمُّن { سذ. عر. [« كمون » دن مص. تفعل] پوصی يه ياتمه، پوصی طوتمه.

تَكمه { ا. [« تيمه » دن غلط] ١. حيوانك آرت آياغيله اورمه‌سی، چفته آتمسی: تكمه اورمق، تكمه آتمق. ٢. انسانك آياقله اورمسی: بر تكمه آتوب يره آتدی؛ قارنـنه بر تكمه اوروب بايغين دوشوردی.

تَكمه‌لمك { ياخود تكمه‌له‌مك. فتـ. تكمه آتمق، تكمه ايله اورمق: خروسی آت تكمه‌لمش؛ كنديسنی آياق آلتنه آلوب تكمه‌لدی.

تَكميل { سذ. عر. جـ: تكميلات. [« كمال » دن مص. تفعيل] ١. كماله ايرديرمه، كمال بولديرمه. ف. ٢. بيترمه، پايانه ايرديرمه. اكمال واتمام ايتمه: تحصيلنی تكميل ايتدی؛ بوكون صرفی تكميل ايدوب نحوه باشلايه‌جغم. || تكميل ثلثين = اوتوزی طولديره‌رق، تام اوتوز حساب ايده‌رك. [هلال كوريله‌مديكی وقت شهر عربی‌يی تام اوتوز كون حساب ايتمك حقنده قوللانيلير:] هلال كوريله‌مديكی تقديرده تكميل ثلثين ايله فلان كون بايرام اوله‌جقدر. == ص. تر. بتون، هپ، جميع: تكميل عالم بيلير؛ تكميل ايشلرمز بويله‌در.

تَكنه { ا. ١. بكپاره آغاجدن ويا تخته‌دن مختلف الشكل قاب: خمور، چماشير، چامور تكنه‌سی. ٢. چشمه‌صوينك دوكلديكی واكثريا حيوانلرك صوايچدكلری طاشدن بيوك قاب: چشمه تكنه‌سی؛ طاش تكنه. ٣. كمی وقايغك ديرك ويلكن وساٸر تجهيزاتدن صرف نظرله يالكز ظرف وجسمی: بوكمينك تكنه‌سی پك اسكيدر؛ او واپورك تكنه‌سی صاغلامدر اما ماكينه‌سی ايشه ياراماز. ٤. طنبور وبوزوق كبی موسيقی آلتلرينك سسنی چينلاتمغه يارايان نصف كره شكلنده مجوف قسملری. || تكنه‌ده خمور = حاضر ايش. || تكنه قازنديغی = اختيارلق اوانـنده تولد ايدن ضعيف و چيليز اولاد.

تَكنيه { سذ. عر. [« كنيه » دن مص. تفعيل] عرب اصولی اوزره برينه كنيه قومه، ابو فلان ياخود ابن فلان كنيه‌سنی تخصيص ايتمه: اكثر صحابۀ كرامی فخر كاٸنات (صلعم) افندمز تكنيه بيورمشلردر.

تَكور { ياخود تكير. ا. با: تكفور.

تَكوُّن { سذ. عر. جـ: تكونات. [« كون » دن مص. تفعل] وار اولمه، وجود بولمه، حصول، تشكل، وجوده كلمه. || ط. بدن انسانده حاصل اولان مواد مختلفه اسامیسنه اضافتله بونلرك وجودبولملرينه علم اولور: تكون اسنان، تكون حصات، تكون دم، تكون قيح وساٸره. || ژا. تكون جبال، تكون نبات وساٸره.

تَكوين { سنذ. عر. جـ: تكوينات. [«كون» دن مصـ. تفعيل] ١. وارايتمه، وجوده كتيرمه، وجود ويرمه، حاصل ايتمه. ٢. خلق، خلقت، يارادیش، آفرينش: توراتك تكوين بحثى = عالمك صورت خلقتندن بحث ايدن برنجى سفرى.

تَكه { سنذ. كچينك اركَكى، تيس؛ يبانى تكه = طاغ كچيسنك اركَكى. || تكه بورنى = كرلى و بيوك بورن. || تكه صقالى = بر جنس نبات، لحية التيس. || دكيز تكه‌سى ياخود سادەجه تكه = اسـتاقوز جنسندن چكركه بيوكلكنده واوكا شبيه بر حيوان بحرى كه صاغ ايكن همان شفاف اولوب، پيشديكنده قرمزى‌يه مائل بياض اولور، قاريدس.

تَكه‌لَمك { ياخود تكه‌له‌مك. فل. (كچى) آزمق.

تَكه‌لَنمك { فل. ١. (اركك كچى) هجوم ايتمك، آزغينلق ايتمك. ٢. مج. دنى آدم زنكين اولوب بورنى بيومك، نه اولدم بدلاسى اولمق.

تَكير { صـ. سياه بكك ياخود چيزكيلرله قاريشيق كول رنكنده: تكير كدى، قپلان. || تكير اوردكى = بورنكده بر جنس اوردك. || تكير باليغى = باربونيه‌نك كوچكى.

تَكين { صـ. [«تك» دن] ١. بردانه، يكتا، يكانه، بى مثل، بى مانند. ٢. بوش، اجنبيدن خالى: بواو، بو آدم تكين دكلدر = بوش دكلدر، جن طائفه‌سندن خالى دكلدر، جنلر مسلط اولمشدر.

تَكيه { سـ. عر. جـ: تكايا. [«وكاء» دن] ١. طيانمه، استناد، اتكا: ملك دنيا اوزرينه تكيه (اتكاء) جائز دكلدر. ٢. [بلكه «تكيه‌كاه» دن مختصر] بر شيخك تحت رياست واداره‌سنده درويشان طائفه‌سنك استناد ايتدكلرى وذكر ومقابله وچله ايله اوغراشدقلرى دائرهٔ مخصوصه. خانقاه، دركاه، زاويه. [لسانمزده اكثريا وجمى دائما بوايكنجى معنا ايله قوللانيلير.]

تَكيه‌گاه { ياخود تكيه‌گه. سـ. فا. طيانه‌جق ير، استنادكاه.

تَكيه‌نِشين { صـ. فا [عر. تكيه = م. فا. نشستن = اوتورمق] تكيه‌ده اوتوران، تكيه‌ده مقيم وساكن: تكيه‌نشين درويشلر.

تَل { سـ. ١. اوزون وانيجه شئ، صاب، تار: صاج تلى. ٢. آلتون ياكومش وياخود باقير وسائره‌دن ايپليك كبى اينجه دوكلمش شئ كه كلابتون سوبى اولور ونقش ايشلمه‌ده قوللانيلير: كلابتون تلى؛ صيرمه. قلابدان تلى؛ تل ايله ايشلنمش. ٣. چليك تللردن مختلف قالينلقده توكلمش اوزون خلاط: تل ايله باغلامق. ٤. طنبور وقانون كبى آلات موسيقيه‌نك هر برى بشقه بر سس چيقاران تارى. == صـ. ١. تلدن معمول، تلدن اورلمش: تل قفس، تل چيت. ٢. تل كبى اينجه واوزون: تل قطايف، تل مارنه. || تل تل = هر بر تلى آيرى اولان: بيغنى تل تل طوربوردى. || تللر طاقنمق = سونمك اظهار سرور وشادى ايتمك: سبب اولانلر تللر طاقنسون (مقام تعريض واغبرارده قوللانيلير.) || تل قيرمق = بوت قيرمق، خطا ايتمك. || تل كارى = تل حالنده كومشى تخته‌دن مواد مختلفه اوزرينه قاقه‌رق ياپيلان مصنع تزيينات: تل كارى باستون، سيغاره‌لق، طبانجه. || شماته تلى = طوقنلدقده چوق سس چيقاران بك اينجه برجنس صارى تنككه وقتيله طاوانلرك اوبه‌لرى ايچنه قونوردى. || هر تلدن چالمق = هر ايش حقنده معلوماتى اولمق، هزارفن اولمق.

تَل { سـ. [«تلغراف» دن مخفف. — عوام تلغراف اسمنده «تل» لفظنى و واسطهٔ نقلك تلدن عبارت اولديغنى كوره‌رك، بواسمى «تل» لفظندن مركب ظن ايله سهواً بوصورتله قوللانمشلردر] ١. تلغراف: تل اورمق، تل چكمك = تلغراف كشيده ايتمك. ٢. تلغرافنامه، تلغرام: فلاندن بر تل كلدى؛ بر تل آلدم.

تَلّ { سنذ. عر. جـ: تلال. تپه.

تَلاتين { سـ. اسكيدن برى روسيه‌ده ياپيلان برنوع صاغلام ويومشاق سختيان كه رائحهٔ مخصوصه‌سى واردر. == صـ. بوسختياندن معمول: تلاتين چيزمه.

تَلاحُق { سنذ. عر. [«لحوق» دن مصـ. تفاعل] بر برى آرقه‌سندن كلوب برلشمه، بربرينه قاتلمه: علوم وفنونك

ترقیاتی آنجق تلاحق افکار سایه‌سنده حاصل اوله بیلمشدر.

تلاش { س. [عر. « تلاشی » دن] ۱. اضطرابله قاریشیق عجله: چوق تلاش ایتدی: تلاش ایتمك. ۲. کورلدی، پاتیردی: اوك ایچنده برتلاش وار.

تلاشی { سذ. عر. [« لاشیء » دن] اصل معناسی قدر و اهمیتدن دوشمه اولوب، لسانمزده بعضاً تلاش معناسیله قوللانیلیر. با: تلاش.

تلاصق { سذ. عر. [« لصوق » دن] مص. تفاعل] یاپیشمه، اولاشمه، بربرینه بیتشیك اولمه.

تلاطم { سذ. عر. [« لطم » دن] مص. تفاعل] (طالغه‌لر) بربرینه چارپمه: تلاطم امواج.

تلافی { سذ. عر. [« لفا » دن] مص. تفاعل] تعمیر، فوت اولان شیئك یرینه کتیرلمسی: تلافیء مافات = واقع اولان بر زیانه قارشی برآز استفاده ایتمه.

تلاقی { سذ. عر. [« لقاء » دن] مص. تفاعل] بر برینه اولاشمه، ملاقی اولمه، برلشمه، ملاقات: تلاقیء احباب.

تلال { سذ. جـ. عر. فد: تل. با: تل.

تلال { س. با: دلال.

تلألؤ { سذ. عر. [« لؤلؤ » . دن مص. تفعال] پارلدامه.

تلامذه { سذ. جـ. عر. و:

تلامیذ { سذ. جـ. عر. فد: تلمیذ. با: تلمیذ. [تانك کسریله غلطدر.]

تلاوت { سذ. عر. کوزل سسله وقاعده ایله اوقومه: تلاوت قرآن. [باشلیجه قرآن کریم حقنده مستعملدر.]

تلبس { سذ. عر. [« لباس » دن مص. تفعل] کیینمه: یکی اثواب تلبس ایتمشیدی. لـ.

تلبه { س. قرمزی مشیندن قوش رسمنده طوپکه قوشبازلر اونکله طوغانی کری چاغررلر.

تلبیس { سذ. عر. جـ: تلبیسات. [« لبس » دن مص. تفعیل] برشیئك عیبنی ستر واخفا ایده‌رك ساخته‌لندیرمه، حیله، ساخته کارلق: بر طاقم تلبیسات ابلیسانه ایله.

تلبیه { سذ. عر. [« لبیك » دن مص. تفعیل] مراسم حج شریفدن اولدیغی اوزره «لبیك» دیه ندا، وعلی الاطلاق مناسك حجی مسارعتله ایفا ایتمه.

تلتیك { س. اکسیك، نقصان، قصور: تلتیك طولدیرمق.

تلتیکسز { ص. اکسیکسز، نقصانسز، قصورسز، تام: تلتیکسز ایش.

تلتیکلی { ص. اکسیك ونقصانی اولان، ناقص، تام اولمیان: تلتیکلی حساب.

تلثیم { سذ. عر. [« لثم » دن مص. تفعیل] اوپمه، تقبیل، بوس: بردهٔ جناب پیغمبری تلثیم ایله مشرف اولدق.

تلحم { سذ. عر. [« لحم » دن مص. تفعل] جرا. ات پیدا ایتمه، ات حاصل اولمه، اتله اورتلمه: تلحم عظم.

تلخ { ص. فا. آجی، مر: میوهٔ تلخ = آجی یمش.

تلخکام { ص. فا. [تلخ = آجی. کام = طاماق] طاماغی. آجی، هرشیء کندیسنه آجی‌کلن، مأیوس، مضطرب: تلخکام ایلدی. فراقك بنی.

تلخناك { ص. فا. لـذتی آجی ونا. خوش اولان.

تلخی { س. فا. آجیلق. لـ.

تلخیص { سذ. عر. جـ. تلخیصات. [« لخص » دن مص. تفعیل] ۱. خلاصه ایتمه، مفصل یازلمش بر شیئك اك اهمیتلی یرلرینی آلوب خلاصةً افاده ایتمه. ۲. مقام صدارتدن حضور همایونه عرض اولنه‌جق مصالحك خلاصه ایدلمسی وبووجهله خلاصه ایدلمش تقریر.

تلخیصجی { س. ودها فصیحی:

تلخیصی { س. فا. باب عالیدن حضور همایونه عرض اوله‌جق مصالحی خلاصه ایتمکه مأمور ذات وبو ایشله مشغول قلك رئیسی: تلخیصیء دیوان همایون؛ تلخیصجی افندی.

تلذذ { سذ. عر. جـ: تلذذات. [« لذة » دن مص. تفعل] لذت طویمه، حظ ایتمه، ذوقه کیتمه: قبا شقالردن آنجق تربیه‌سز آدملر تلذذ ایدر؛ مطالعه‌یه آلیشان آدم باشقه بر شیئدن، بر شیئله تلذذ ایتمز؛ تلذذات نفسانیه، تلذذات روحانیه.

تلزج { سذ. عر. [« لزوجة » دن مص. تفعل] لزوجتلی و یاپیشقان اولمه.

تَلَس { ص. اسكيوب تللرى ميدانه چيقمش (قاش وسائره).

تَلَسقوپ { س. [يو- Τηλεσ- κόπος] دور بين، رصد. لـــ.

تَلَسيمَك { ياخود تلەسيمك. فل. (قاش) اسكيوب تللرى ميدانه چيقمق، تفتيكلنمك.

تَلَطُّف { سذ. عر. ج: تلطفات. [«لطف»دن مص. تفعل] لطف وظرافتله معامله ايتمه: دوستلره تلطف ودشمنلره مدارا ايتملى.

تَلطيف { سذ. عر. ج: تلطيفات. [«لطف» دن مص. تفعيل] ١. لطف واحسان ايتمه، بر ايلك ايتمكله كوكلنى آلمه: فلانك رتبه ويا نشانله تلطيفى انها اولنمشدر. ٢. ط. يومشاتمه، يومشادەجق بر علاج قوللانمه.

تَلَعُّب { سذ. عر. [«لعب» دن مص. تفعل] اوينامه. لـــ.

تَلعين { سذ. عر. [«لعن» دن مص. تفعيل] لعنت اوقومه، لعنتلمه: ابليسك تلعينى آدمه سجده ايتمديكندن طولاييدر.

تَلَغراف { س. [يو. Τηλέγρα-φος] ١. تفريد اولنمش بر تلك الكتريقلنديرلمسيله بر طاقم اشارات مخصوصه ويا حروف مقطعه تحريك وطبع ايديلەرك بعد ومسافەنك اصلا تأثيرى اولمقسزين، آن واحد ده بر خبرك بر مملكتدن بر مملكتە نقلنه آلت اولان اختراع معروف كه بدايع اخيرەنك الك مهملرندندر، دوو نويس، تار برق: شمدى كرۀ ارضك هر طرفنده تلغراف واردر؛ تلغراف خطى، تلغراف تلى، تلغراف ديركلرى، تلغراف مأمورى، مديرى؛ تلغراف و پوسته نظارتى؛ حجازه بر تلغراف خطى تمديد اولنيور. ٢. تلغرافله نقل اولنان خبر وبونك يازلديغى كاغد، تلغرافنامه: بر تلغراف چكدى، كشيده ايتدى؛ تلغراف كلدى. [«تلغرام» لغت فرانسويەسى لسانمزده مأنوس اولمديغندن، بو ايكنجى معناده اونك استعمالى معلومات فروشانه بر مقلدلكدر. — «تلغراف»دەكى «تل» لسان يونانيده اوزاق وبعيد ديمك اولوب، تركجه «تل» ايله مناسبتى اولمديغندن، تلغراف وتلغرافنامه يرينه «تل» استعمالى عبثدر.] || تلغراف چيچكى = تل ايله آصيلى بر صاقسيده بيتوب داللرى آشاغى صارقان صارماشيق قبيلندن بر نبات.

تَلَغرافجى { س. تلغراف مأمورى. عو.

تَلَغرافجيلق { س. تلغراف چكمك علم وصنعتى.

تَلَغرافخانه { س. فا. تلغراف دائرەسى، تلغراف ماكينەلرى موضوع اولوب مأمورلرى معرفتيله مخابره اولنمغه مخصوص دائره.

تَلَغرافنامه { س. تلغرافله كلن خبرى حاوى اولوب تلغرافخانەدن ويريلن ورقۀ مخصوصه: بر تلغرافنامه آلدم. [عاميانه: تلغراف وتل، ومعلومات فروشانه: تلغرام دخى ديرلر.]

تَلَغرافى { ص. تلغرافه منسوب ومتعلق، تلغرافله نقل اولنان: امر تلغرافى، عرضحال تلغرافى. [سقيم بر تعبير اولوب، هيچ اولمازسه مؤنث اولەرق «تلغرافيه» ديمكدن احتراز اولنمليدر.]

تَلَف { سذ. عر. ج: تلفات. ١: محو، هلاك، يوق ايتمه، اولديرمه: متنبى يى قطاع طريق تلف ايتديلر؛ مالنى، عمرينى بو يولده تلف ايتدى. ٢. بوزمه، خراب ايتمه: بو اثواب هر كون كييليرسه چابق تلف اولور. == ج. قتل اولنان اشخاص، كبرن حيوانات ويا ضايع اولان اشيا ومواد: چين محاربەسنده طرفيندن تلفات نەيه بالغ اولدى؟ زلزلەدن نفوسجه تلفات يوقدر؛ وباء بقرى او جهتده چوق تلفاتى موجب اولمش؛ باتان واپورده اموال تجاريەجه خيلى تلفات واردر. || تلفات ويرمك = عسكرجه ضايعاته اوغرامق: انكليزلر ترانسوال محارباتنده خيلى تلفات ويرديلر.

تَلَفُّظ { سذ. عر. [«لفظ» دن مص. تفعل] بر حرف ويا كلمەيى مخارج مخصوصەسندن ويا بر صورت مخصوصەده سويلمه: بز «ث» و«ذ» ى عربلر كبى تلفظ ايدەميز؛ بو حرفلرك عربيده بشقه بر تلفظلرى واردر؛ انكليزجەنك قواعدى پك قولاى ايسەده، تلفظى پك زور اولوب، بر اجنبى هيچ بر وقت بو لسانى انكليز كبى تلفظ ايدەمز.

تَلَفون { س. [يو. Τηλέφωνον] الكتريق واسطەسيله سسى اوزاغه ايشيتديرن بر آلت كه بدايع اخيرەدندر، دور شنو، ناقل صدا: تلفونله مخابره ايتمك.

تلفيق { سنذ. عر. [« لفق » دن مصـ. تفعيل] برلشديرمه. بريره كتيروب اولاشديرمه: مشاهير شعرانك اشعار منتخبه‌سنی جمع وتلفيق ايله بر مجموعه نشر ايتمشدر.

تلقّب { سنذ. عر. [« لقب » دن مصـ. تفعّل] لقبلانمه، لقب اتخاذ ايتمه. ز.

تلقّى { سنذ. عر. جـ: تلقيات. [« لقاء » دن مصـ. تفعّل] ١. آلمه، قبول ايتمه: بعض اوامر و تنبيهاتی تلقی ايتمكه كيتـدی. ٢. بر صورتله قبول ايتمه ويا بر كونه نظرله باقمه: ويرديككز خبری نصل تلقی ايتدی؟ بز بونی كنديلرينه برسهولت اولمق اوزره دوشوندكسه‌ده كنديلری ايی تلقی ايتمديلر.

تلقيب { سنذ. عر. جـ: تلقيبات. [« لقب » دن مصـ. تفعيل] لقب قومه، لقبلانديرمه: فخر كائنات (صلعم) افندمز عم زاده‌لری جعفر بن ابی طالبی طيار تلقيب بيورمشلردر.

تلقيح { سنذ. عر. جـ: تلقيحات. [« لقح » دن مصـ. تفعيل] ١. ديشی خرما ويا انجير وسائره‌يه اركككنك چيچككنی آصمه: خرمالر تلقيح اولنمازسه ميوه ويرمز. ٢. نبا. آشيلامه، آشی اورمه: ادريس آغاجنه ويشنه تلقيح ايتملی. ٣. طـ. چيچك علتنه قارشی بو علته طوتلمش بر آدمك ويا اينكك ممه‌سنده چيقان چيبانك جراحتنی بو علتدن محافظه‌سی قصد اولنان آدمك قانـنه قاريشديرمق عملياتی، كه برنجيسنه تلقيح جدری، و ايكنجيسنه تلقيح بقری دينلير. — ميقروبلرك كشفندن بری اكثر عللـه قارشی تلقيح اصولی تعمم، وانواعی تكثر ايتمكده‌در.

تلقين { سنذ. عر. جـ: تلقينات. [« لقن » دن مصـ. تفعيل] ١. برينه برشیء آكلادوب ذهننه قومه، تعليم ايدوب قبول ايتديرمه: بو فكری سزه كيم تلقين ايتدی؛ سودان جنوبی مشركلرينه دين مبين اسلامی تلقين ايدنلر واردر. ٢. ميت دفن اولندقدن صكره امام طرفندن مزارك باشنده كلمات معلومه‌نك تكراری: امام تلقين ايديوردی؛ تلقين ميت.

تِلْكى { ياخود تلكو ويا تيلكی. سـ. طاؤقلره وسائر حيوانـاته مسلط اولان و پوستندن كورك انواعی ياپيلان كوپكدن كوچك وكديدن بيوك معروف بر يبرتيجی حيوان، كه حيله كارلقله شهرتی اولوب حقنده برچوق مصاللر منقولدر، ثعلب، روباه. || مجـ. حيله كار و دساس آدم. (بو معنا ايله صفت كبی ده قوللانيلير:) تلكی حريف. || تيلكی قويروغی = ١. خاطره كتيرلمسی مضر شیء. [مبنی علی الحكايه‌در.] ٢. اوزون صالقملی بر نوع اوزوم. || طاش تلكيسی = قزيل تويلی بر جنسی. || كومورجی تلكی = قوللری سياه جنسی. || تلكی طرناغی = سالب.

تِلْكيشديرمك { فتـ. ايليشديرمك، تلكی پنجه‌سی كبی برقانجه ايله طوتديرمق.

تِلْكيشمك { فلـ. (حيوانلر) طيرمالاشوب بوغشمق.

تِلْكيلك { سـ. ١. حيله كارلق، خدعه، دسيسه. ٢. تلكی مجمعی اولان اوفاق قوريلق، چالیلق.

تللمك { ياخود تللـه‌مك. فتـ. ١. تل ايله تزيين ايتمك، تللر طاقمق: تلليوب پوللامق. ٢. مطلقا تزيين ايتمك، سوسلنديرمك: شو عباره‌يی بر آز تللملی. || مجـ. تلليوب پوللامق = بر طاقم زينتلر وعلاوه‌لر ايله برشيئك اصلنی كيزليوب ساخته بر شكل ويرمك.

تللنديرمك { فتـ. ١. تل طاقمق، تل ايله تزيين ايتمك. ٢. تل ايله ايچنی تميزلمك. ٣. (چبوغی) پارلاتمق، توتديرمك.

تللنمك { فجـ. تل ايله تزيين اولنمق، سوسلنمك: تللنوب پوللاندی.

تللی { ياخود تللو. صـ. ١. تللر طاقنمش، تل ايله تزيين اولنمش: تللی كلين. ٢. قبا برصورتده سوسلنديرلمش، جيجيلی بيجيلی: تللی پوللی. || تللی ببك = دليشمن هوبپا.

تلمّذ { شاكردلك ايتمك معناسيله قوللانيلیورسه‌ده، عربيده بوماده رباعی اولوب، دحرجه و تدحرج بابلرندن « تلمذه » و « تتلمذ » وزنلرنده كلير، تفعّل بابندن كلمز.

تلميح { سنذ. عر. [« لمح » دن مصـ. تفعيل] د. متكلم برضرب مثلدن ويا برشعر وحكايه مشهوره‌دن اخذ كلمات و معانی ايدرك ايما وكنايه طريقيله كلامنده تضمين ايدوب، تصريح ايتمه‌مه: بوسوزده تلميح واردر.

تلميذ { سنذ. عر. جـ: تلاميذ، تلامذه. ١. شاكرد.

طالب : سقراطك تلامذه‌سی؛ قونفوچیوسك تلمیذلری. ۲. چراغ، قلفه. ۳. تابع، پیرو، اصحاب : حضرت عیسانك تلامیذی.

تلمیع { سنـ. عر. جـ : تلمیعات. [« لمعان » دن مصـ. تفعیل] د. برمصراعی برلسانده ودیگری دیگر برلسانده بیتلردن مرکب شعر سویله : سعدینك گوزل تلمیعاتی واردر.

تلوّن { سنـ. عر. جـ : تلونات. [« لون » دن مصـ. تفعل] ۱. رنكدن رنكه كچمه، رنك دكیشدیرمه. ۲. دونكلك، ثباتسزلق، سوزنده و برحالده طورمامش، قرارسزلق : او آدمده بوتلون وار ایكن كندیسیله ایش كورلك ممكن دكلدر؛ تلون مزاج.

تلوه { سـ. قهوه‌طورطیسی، فنجان وجزوه‌نك دیبنده اوتوران تورتی.

تلویث { سنـ. عر. جـ : تلویثات. [« لوث » دن مصـ. تفعیل] ۱. بولاشدیرمه، كیرلتمه، مردار وملوث ایتمه : او سقنی باشنی تلویث ایتدی. ۲. مجـ. بوزمه، تسویه‌سی مشكل اوله‌جق برحاله كتیرمه : او آدم ایشمزی تلویث ایتدی.

تلوین { سنـ عر. جـ : تلوینات. [« لون » دن مصـ. تفعیل] رنك ویرمه، بویامه : اوینی قرمزی یه تلوین ایتدی.

تلهّب { سنـ. عر. [« لهب » دن مصـ. تفعل] آلولنمه، طوتیشمه، پارلامه، التهاب.

تلهّف { سنـ. عر. [« لهف » دن مصـ. تفعل] فوت اولان. برشیئه ندامتله تأسف ایده‌رك آه وانین ایتمه : اوینه واشیاسنه آجیپورده یانان كتابلرینه تلهف ایدیور.

تلهیب { سنـ. عر. [« لهب » دن مصـ. تفعیل] آلولندیرمه، طوتیشدیرمه.

تلیین { سنـ. عر. [« لین » دن مصـ. تفعیل] ۱. یومشاتمه. ز. ۲. لینت وملایمت ویرمه، دفع طبیعی یی تسهیل ایتمه.

تمّ { بیتدی وتمام اولدی معناسیله [« تمام » دن عربی فعل ماضی اولوب كتابك آخرنده یازلمق اسكی بر عادتدر. تم الكتاب و تم الكتاب بعون الملك الوهاب دخی دیرلر.

تماثل { سنـ. عر. [« مثل » دن مصـ. تفاعل] بكزه‌مه، بكزه‌یش، مشابهت. ز.

تماثیل { سنـ. جـ. عر. فد : تمثال. با : تمثال.

تمادی { سنـ. عر. [« مدی » دن مصـ. تفاعل] اوزامه، سورمه، دوام ایدوب چوق وقت بقا بولمه : تمادی عمر و اقبال دولتلری دعاسیله مشغولم.

تمارض { سنـ. عر. [« مرض » دن مصـ. تفاعل] یالاندن خسته‌اولمه، ساخته خسته‌لق كوسترمه : ایشنه كیتمه‌مك ایچون تمارض ایدیور.

تماس { سنـ. عر. [« مس » دن مصـ. تفاعل] بربرینه دكمه، طوقنمه : اوقدر یاقین اوتورمشلردی كه دیزلری تماس ایدیوردی.

تماشا { سـ. فا. ۱. باقوب سیر ایتمه، نظر، مشاهده : جانبازلرك اویونلرینی، نباتات باغچه‌سنی، موزه‌یی تماشا ایتمك. ۲. كزمه، تفرج : بتون شهر اهالیسی تماشا ایچون شهرك خارجنه چیقمشلردی. || شایان تماشا = سیره لایق ومستحق.

تماشاگاه { سـ. فا. سیر وتفرج یری، اكلنجه محلی. [« تیاترو » یه ده دینله بیلیر، زیرا تیاترو لفظ یونانیسنك معنای لغویسی دخی بودر.]

تماشالق { سـ. سیر یری.

تمام { سنـ. عر. ۱. بیتمه، ختام، بیترمه، اكمال : كتاب تمام اولدی؛ بنایی تمام ایتدم. ۲. كاله ایرمه، تكمل، كاله ایردیرمه، اكمال، نقصانك ضمی : شمدی تحصیلنی تمام ایتدی؛ برقنطار تمام اولمق ایچون بش اوقه اكسیكدر. == صـ. تر. ۱. بیتمش، اكمال اولنمش : بو اوتمام دكلدر؛ بو كتاب تمامدر. ۲. نقصانسز، مكمل، تام، بتون : بدر تمام = تام اون بش كونلك آی. ۳. حاضر، مهیا، هر برتداركی بیتمش : قطار تمامدر. ٤. اویغون، موافق، نه نقص نه زائد : بواثواب سزه تمام كلدی. == حـ. پك اعلا، مناسب : تمام اوله یاپارز. || تماميله، بتمامه، بتمامها = بسبتون، كاملاً. || ناتمام = بیتمه‌مش، ناقص. || ر. تمام جیب، تمام مماس، تمام قاطع، تمام عددی.

تماماً { حـ. عر. بتون اوله‌رق، بتون بتون، كلیاً، بالتمام

تام ونقصانسز اولەرق : فلاندن مطلوبامی تماماً اخذ ایلدم .

تماملاتمق { فتـ. ١. تمام ایتدیرمك، نقصاننی اكمال ایتدیرمك، اكسیكنی طولدیرتمق : اكسیك ویردیكی شو یاغی بقاله كوتور تماملات. ٢. بیتیرتمك، اكمال واتمام ایتدیرمك : یاریم براقدیغی شو دیواری قلفەیه تماملاتملی .

تماملامق { فتـ. ١. تمام ایتمك، نقصاننی اكمال ایتمك، اكسیكنی طولدیرمق : بنم مطلوبمی تماملایسكز. ٢. بیتیرمك، اكمال واتمام ایتمك : آرتق بو كون شوكتابی تماملایەلم .

تماملنمق { فل. مج. ١. تام و نقصانسزاولمق، اكمال ایدلمك، اكسیكی طولدیرلمق : بنم مطلوبم تماملاندی. ٢. بیتیرلمك، اتمام واكمال ایدلمك : قازدیرمقده‌اولدیغم‌قویو تماملانمدی كیتدی .

تامی { صـ. عر. ث: تامیه. نقصان اكمالنه مخصوص ومتعلق .

تامیت { سـ. [مصدره ادات مصدریت علاوەسیله تشكیل ایدلمش اولان بو لغت غریبه عربی دكلدر. واقعا « تام » كلەسی لسانمزده صفت كبی دخی قوللانلدیغندن، بواعتبارله مصدریت اداتی آله بیلیرسەده، بو تقدیرده تركجه بركلمه عد اولنمق اقتضا ایتدیكندن، ادات مصدریتی‌ده‌تركجه‌اولمق‌لازم‌كلیردی. یعنی « تاملق » دینله بیلیردی.] تاملق، بتونلك، برشیئك هیئت مجموعەسنك محافظەسی : تمامیت ملكیه = ملكجه بتونلك [فر. Intégrité territoriale] : مجارستان‌حكومتنك‌تمامیت‌ملكیەسی.

تمایل { سنـ. عر. ج: تمایلات. [« میل » دن مصـ. تفاعل] ١. بر طرفه اكلمه، چارپلمه. ٢. برطرفه‌ویابرآدمه دیكرندن زیاده میل ومحبت كوسترمه، طرفكیرلك ایتمه : افكار عتیقه‌یه تمایلی واردر؛ تمایلاته تابع‌اولان آدم منصف برحاكم اولەماز. || طـ. تمایل رحم = رحمك چارپلمسی علتی .

تمتع { سنـ. عر. ج: تمتعات. [« متع » دن مصـ. تفعل] كار ایتمه، فائده كورمه : زیتون تجارتندن بوسنه خیلی تمتع ایتدم؛ بوندن خیلی تمتعاتمز واردر. [معنویاتده قوللانلماز.] || تمتع ویركیسی = هركسك قزانجیله متناسب اولەرق دولته ویردیكی ویركی، اصناف‌ویركیسی. || حصهٔ تمتع = بر شركت حصه‌سنه اصابت ایدن كار. [فر. Dividends]

تمثال { سـنـ. عر. ج: تماثیل. [« مثل » دن] صورت، رسم، تصویر : دیوارده تمثال‌كبی قالدی. || تمثال مجسم = هیكل .

تمثل { سنـ. عر. [« مثل » دن مصـ. تفعل] بر شكل وصورته كیرمه، بر شكل وصورتده تجسم ایتمه : شیطان بر یلان صورتنه تمثل ایتدی. [عربیده‌كی معانئ سائره‌سیله لسانمزده قوللانلماز.]

تمثیل { سنـ. عر. ج: تمثیلات. [« مثل » دن مصـ. تفعیل] ١. بكزتمه، تشبیه : بو ایشی فلان شیئه تمثیل ایدیورم. ٢. بر شیئك مثلنی، صورتنی یاپمه، عیننی چیقارمه، بر كتاب ویا رسم وشكلك طباعت‌وفطوغرافیا وسائر وسائطله نسخه‌لرینی تكثیر ایتمه : بوكتاب ایلك دفعه طبع وتمثیل‌اولندی؛ بو فلان كتابك ایلك تمثیلیدر. [هر نه قدر « طبع » ایله مترادف وعطف تفسیر مقامنده‌قوللانیلیورسه‌ده، حسب الاحتیاج فرانسزلرك Tirage تعبیریله افاده ایتدكلری معنایه حصر اولنه‌بیلیر؛ چونكه معلومدركه علی‌الخصوص «استروتیپ» اصولنده بر طبعك برقاچ تمثیلی اولوب، مثلا طبع اول تمثیل رابع دینله بیلیر.] ٣. [مصدریت معناسندن مجرد اولەرق] مثال، مثال مقامنده ایراد اولنان سوز : طورك سزه بر تمثیل كتیره‌یم، بر تمثیل ایله آكلاده‌یم؛ بو بر تمثیلدر .

تمجید { سنـ. عر. [« مجد » دن مصـ. تفعیل] ١. اولولامه، آغزلامه، مجد وعظمتنی اعتراف واعلا ایتمه، تعظیم وتكریم : نام اقدس جناب نبوی‌یی تمجید ایتمك. ٢. [مصدریت معناسندن عاری اولەرق] تعظیم یولنده صباح اذانندن صكره مناره‌لرده اوقونان دعا : تمجید اوقومق. || تمجید پلاوی = هر وقت تكرار ایدیلوب او صانج ویرن شیٔ. [امامك برینه هر سحورده ایصیدوب ویردكلری عینی بورغول پلاوندن كنایه‌در.]

تمدّح { سنـ. عر. [« مدح » دن مصـ. تفعل] كندی كندینی مدح ایتمه، اوكمه.

تمدّن { سنـ. عر. [« مدنية » دن مصـ. تفعل] ١. شهری و مدنی اولمه، بادیه ده چادیر آلتنده یاشامقدن یعنی بدویت حالندن واز كچوب بر شهر و قصبه‌ده ساكن اولمه، حضریت حالنه كچمه، حضری اولمه. ٢. معارف و صنایع وسائر شعبات مدنیتده ایلریلمه، ترقی ایتمه: آوروپالیلر بو صوك بش آلتی قرنده تمدن ایتمشلر در؛ چاپونیه‌لیلرك بر دن بره تمدنلری باعث حیرتدر.

تمدید { سنـ. عر. [« مد » دن مصـ. تفعیل] ١. چكوب اوزاتمه، اوزون ایتمه، تطویل: ایپی تمدید ایتمك؛ باغچه دیوارینی ساحله قدر تمدید ایتدی؛ دمیر یولی تمدید ایتدیلر. ٢. سوردیرمه، سورمسنی موجب اولمه، بر مدت معینه‌یی دها اوزون ایتمه ویا بر مهلی دها ایلری‌یه سوروب تأخیر و تعویق ایتمه: مدت مأذونیتنی، رخصتنی بر آی دها تمدید ایتدی؛ او دینك ایفاسنی مارده قدر تمدید ایتدیرمكه چالیشیور. ٣. بر حرف املایی اوزون اوقومه، چكمه، مدله اوقویش: « آمین » ك الف ویاسنی تمدید ایتملی.

تمر { سنـ. عر. خرما. ف. [خرما آغاجنه اطلاق جائز اولمیوب، نخل دینلیر.] || تمر هندی [زبانزدی: دمیر هندی] = عن اصل هنددن چیقمه اولوب یمنده وسائر بلاد حاره‌ده دخی یتیشن بر آغاج كه خشبی حقیقةً دمیر كبی سرت و آغر و میوه‌سی میخوش و مسهل اولور: تمر هندی (دمیر هندی) شربتی. = صـ. تمر هندی آغاجندن معمول: تمرهندی صاپلی قلمتراش [بو میوه و آغاجه آوروپا لسانلرنده دخی عربیدن مأخوذ اوله‌رق Tamarin دیرلر.]

تمرّد { سنـ. عر. [« مرود » دن مصـ. تفعل] قارشی طورمه، دیك كله، عنادلق، معندلك، سركشلك: شرع و عقلك تنسیب و تجویز ایتدیكی شیئلره قارشی تمرد بیوك بر جهالتدر.

تمرمر { سنـ. عر. [« مرمرة » دن مصـ. تفعلل] طوداقلرك بلا اختیار دیترمه‌سندن عبارت مرض كه اكثریا هذیانله مرافق اولور.

تمرین { سنـ. عر. ج: تمرینات. [« مرانة » دن مصـ. تفعیل] ١. تكرار ایتدیره ایتدیره آلیشدیرمه، شاكردانی اوقودقلری علم وفنك قواعدینی تطبیقه آلیشدیرمق ایچون كندیلرینه برچوق مثاللر تكلیف ایتمه، ادمان: صرف و نحو عربیده طلبه‌نك تمرینی شرطدر. ٢. بو وجهله آلیشدیرمق ایچون طلبه‌یه تكلیف اولنان مثاللر و بو مثاللری حاوی كتاب: تمرینات صرفیه، تمرینات ریاضیه.

تمزّق { سنـ. عر. [« مزق » دن مصـ. تفعل] ط. ییرتلمه، آچلمه، پاره‌لانمه: تمزق رحم، تمزق رئه، تمزق طحال، تمزق قلب.

تمزیق { سنـ. عر. [« مزق » دن مصـ. تفعیل] ییرتمه. ل.

تمساح { سنـ. عر. ج: تماسیح. [نیلده وسائر بیوك نهرلرده و بلاد حاره‌ده یاشار كرتنكله جنسندن جسیم بر بیرتیجی حیوان كه دریسنك زره كبی قاتی اولمسیله وكافهٔ حیواناتدن مستثنا اوله‌رق چیكه‌نك اوست چكه‌سنی اویناتمسیله مشهوردر، فارسیده « نهنك » دیرلر. تركجه‌سنه دسترس اولنه‌مادی.

تمسخر { سنـ. عر. [« مسخره » دن مصـ. تفعل] مسخره‌لق ایتمه، برینی مسخره‌یه چویروب استهزا ایله آلمه.

تمسّك { سنـ. عر. [« مسك » دن مصـ. تفعل] ١. طوتنمه، یاپیشمه، صارلمه: فنده كیمسه‌نك سوزینه باقلیوب مجرد دلیل و اثباته تمسك اولنور. ٢. بر دین ایچون دائنك النده مدار استناد اولمق اوزره مدیون طرفندن ویریلان سند: بر تمسك یاز مهرله‌یم.

تمسكن { سنـ. عر. [« مسكنة » دن مصـ. تفعلل] مسكین اولمه، مسكینلشمه.

تمشّق { سنـ. عر. [« مشق » دن مصـ. تفعل] مشق آلمه و یازمه معناسیله قوللانانلر وار ایسه ده، عربیده اصلا بویله بر معنایه كلمدیكندن، تركجه مشق آلمق و مشق یازمق دیمك بویله یاكلیش اصطلاح پردازلقدن البته ایبدر.

تمشیت { سنـ. عر. و:

تمشیه { سذ. عر. [« مشی » دن مصـ. تفعیل] یورتمه، یوریتمکه سوق ویا یوریمسنی تسهیل ایتمه، ایلریلتمه، ایلری‌یه کوتورمه : قبوجه اولان ایشلرمی تمشیه ایده‌جك بر آدمه محتاج؛ نظامی دائره‌سنده ایشمك تمشیه سندن باشقه بر شیء ایستمیورم.

تمعدن { سذ. عر. [« معدن » دن مصـ. تفعلل. — لغت مولده] مع. معدن اولمه، معدن حالنه کچمه : بعض اجسام مرور زمانله تمعدن ایدر.

تمغا { یاخود طامغه. سـ. [اصل ترکجه اولوب فارسی‌یه ده کچمشدر. لسانمزده زبانزدی : دامغه.] ۱. بر جسمك اوزرینه برنشان وعلامت باصمق اوزره قوری یاخود مرکب و بویا ایله وصوثوق یاخود قیزغین اوله‌رق قوللانیلان مهرکبی دمیر یاخود پرنج ویا تخته وسائره‌دن آلت : تمغا اورمق، تمغا باصمق؛ حیوانه قیزغین تمغا ایله نومرو باصمق. ۲. بویله بر آلتله اوریلان نشان و علامت : آلتون تمغا، قزیل تمغا، قبارمه تمغا، قورشون تمغا؛ او حیوانك صاغریسنده بر تمغا واردر؛ رسمی محررات کاغدینك باشنده تمغا اولور. || آلننده تمغاسی یوق = باطنی مجهول. || تپه تمغاسی = چوجغك باشی تپه‌سنده‌کی یومشاق یر، بنغلداق.

تمغاجی { سـ. کومرکده قورشون تمغا اورمغه مأمور آدم.

تمغاسز { صـ. تمغاسی اولمیان، تمغالانمامش.

تمغالامق { فتـ. تمغا اورمق، تمغا ایله نشان ایتمك : ترامولی حیوانلرینی آلدقلری وقت تمغالارلر.

تمغالی { صـ. تمغاسی اولان، تمغالانمش.

تمکن { سذ. عر. [« مکانة » دن مصـ. تفعل] یرلشمه، یر طوتمه، قطعیاً ساکن اولمه : فلان یرده بولنیورسه‌ده دها اوراده تمکن ایتمدی. [عربیده باشلیجه مقتدر ومتصرف اولمق وتأکید وتقویه بولمق معنالرینه کلدیکی حالده، لسانمزده‌کی استعمالی « مکان » دن اشتقاقی ظننه مستنددر.]

تمکین { سذ. عر. [« مکانة » دن مصـ. تفعیل] ۱. آغرلق، وقار، ثبات، متانت، خفت مزاج مقابلی : بو آدمك تمکینی چوق خوشمه کیدیور؛ وقار وتمکین صاحبی برآدمدر. ۲. ط. علتك بر یرده یرلشمه‌سی. [فر. Localisation]

تمکینلی { صـ. آغر، وقارلی، ثباتلی، متانت صاحبی : تمکینلی آدمدر.

تمل { سـ. [ر. Θεμέλιον] ۱. کارکیر بنا ودیوارك صاغلام طوپراق بولنجه‌یه‌قدر طوپراغك ایچنه صوقیلان قسمی وبونك ایچون یرده قازیلان چقور، اس، اساس، بنیاد. [اصل ترکجه‌سی: تۋیوق.] ۲. مج. برایشك اولی، اصلی، اساسی : بو ایش تملندن چوروکدر. ۳. ثبات، بقا، دوام، متانت : تمللی، تملسز ایش. || تمل آتمق = تملنی باتمق، وضع اساس ایتمك. || تمل دیرکی = اخشاب ابنیه‌ده تمله طیانان آنا دیرکلرك بهری، اوجاقلق. || تمل طاشی قومق = بر بنایه بدأ ومباشرت ایتمك. || تمل طوتمق = یرلشمك، تمللشمك، پایدار اولمق؛ تمل طوتمامق = یرلشه‌مه‌مك، پایدار و باقی اوله‌مامق. || تملندن = اصلندن، اساساً.

تملسز { صـ. ۱. تملی اولمیان : تملسز بنا اوله‌ماز. ۲. اصلسز، اساسسز، غیر صحیح، یلـلان، کاذب : تملسز خبرلر. ۳. ثباتسز، بقاسز، فانی : دنیانك جاه وثروتی تملسزدر.

تملق { سذ. عر. [« ملق » دن مصـ. تفعل] یالتاقلانمه، تبصبص، مداهنه، طالقاوقلق : تملق انسانه یاقیشماز بر خصلت ذمیمه‌در.

تملك { سذ. عر. [« ملك » دن مصـ. تفعل] صاحب ومالك اولمه، برملکی تحت تصرفنه آلمه : فلان چفتلکی تملك ایتدی. [یاکلیش اولان « استملاك » یرینه دخی قوللانیله بیلیر.]

تمللشدیرمك { فتـ. یرلشدیرمك، ثابت وباقی ایتمك، تأسیس وتأمین ایتمك : اومملکتده امنیت وحسن اداره‌یی تمللشدیرمکه چالیشیور.

تمللشمك { فلـ. یرلشمك، تمل طوتمق، ۱ باقی ودائم اولمق : او آدم فلان مکتب معلملکنده تمللشدی طوردی.

تمللنمك { فلـ. تمل طوتمق، تقرر ایتمك : یاپیلان ریختم دها تمامیله تمللنمدی.

تمللى { ص. ١. تملى وبنيادى اولان، اساسلى : درين تمللى بر بنا. ٢. ثباتلى، ثابت، باقى : دنيانك جاه ومالى تمللى دكلدر. ٣. دائمى، دواملى، سوركلى، موقت وتصادفى اولميان : تمللى بر ايش طوتملى؛ تمللى بر باغچوانمز وار ايسه ده يتشديره مديكندن كونده لكجى دخى طوتارز. ٤. اسكى، قديم، من القديم مؤسس : اورانك تمللى بر مكتبى واردر.

تمليح { سذ. عر. [« ملح » دن مص. تفعيل] ١. طوزلامه، طوز قومه ويا طوزه وصالامورەيه ياتيرمه. ذ. ٢. د. سوز آره‌سنده كوزل بر مضمون ودلنشين بر تعبير ايرادندن عبارت صنعت ادبيه.

تمليك { سذ. عر. [« ملك » دن مص. تفعيل] برينى بر ملك ومالە مالك ومتصرف ايتمه، برينه بر ملك قزانديرمه : او باغچه‌يى بكا جزئى بر بدل مقابلنده تمليك ايتدى.

تُمَن { ياخود تومن. س. فا. با : تومان.

تَمَنّا { سذ. عر. [« منيه » دن مص. تفعل — اصلى « تمنى » اولوب، بزجه ايسه « تمنى » نك محل استعمالى بسبتون آيرلمشدر.] سلام وتحيه وآشنالق ياخود تشكر مقامنده مختلف وضعيتلرله صاغ الى آزجوق آشاغى‌يه اينديردكدن صكره آغزه طوقنديروب باشك اوزرينه قومق حركتى، كه اتككزى ويا خاكپايكزى اوپوب باشمك اوزرينه قورم ديمكدن كنايه‌در : كنديسنه تمنا ايتدم؛ تمنامى آلمدى = مقابله ايتمدى. || قنديللى تمنا = پك يردن ياپيلانى.

تَمَنّى { سذ. عر. ج : تمنيات. [« منيه » دن مص. تفعل. — لغت آنفه‌نك عينى ايكن محل استعمالى آيرلمشدر.] ١. ايستك، آرزو، طلب : تمنئ ملاقات، تمنئ محال. ٢. آرزو اولنان شىء، مطلب، مطلوب : تمنيسى حاصل اولدى. ٣. دعا، رجا، نياز : موفقيتكزى تمنى ايدرم.

تَمَوُّت { سذ. عر. [« موت » دن مص. تفعل. لغت مولده، آنجق ثلاثئ مجردى لازم اولديغندن پك طوغرى دكلدر.] جرا. بر عضوك ويا بدنك بر پارچه‌سنك چوريوب اولو حالنه كچمسى. [فر. Mortification]

تَمَوُّج { سذ. عر. [« موج » دن مص. تفعل] طالغالانمه، چالقانمه، قاريشوب طالغه‌لر قالقمه : دكيز تموج ايتدى، تموجه كلدى.

تَمّوز { س. [سريانيجه‌دن مأخوذ اولوب عربى وفارسيده دخى قوللانيلير.] سنهٔ شمسيه‌نك مارتدن اعتباراً بشنجى آيى وياز اولان اوچ آيك اورتانجه‌سيدر : تموز آينده؛ تموز صيجاغى. [اصل اساطيرده يونانيلرك (آدونيس) تسميه ايتدكلرى وقرك معشوق زعم ايلدكلرى دليقانلى بر چوبانك اسميدر. اسم يونانيسيله اولان مشابهت لفظيه‌سى ده ظاهر اولوب، يونانيلرك بو مصالى سوريه‌ليلردن استعاره ايتمش اوله‌جقلرى آڭلاشيلير.]

تَمَوُّل { سذ. عر. [« مال » دن مص. تفعل] مالدار و زنكين اولمه، مال ايدنمه : تجارتله آز مدت ظرفنده تمول ايتدى.

تمويه { سذ. عر. ج : تمويهات. [« ماء » دن مص. تفعيل] ١. ط. و كيم. صولانديرمه، صو علاوه ايتمه. ٢. يالديزلانمه. ٣. مج. اساساً حقسز بر ماده‌يى فصاحت وبلاغتله افاده وتصوير ايدوب حقلى كبى كوسترمه.

تمهيد { سذ. عر. ج : تمهيدات. [« مهد » دن مص. تفعيل] ١. يايمه، دوشتمه، بسط ايتمه. ٢. دوزلتمه، تسويه ايتمه. اصلاح وتنظيم ايتمه.

تمهير { مهرلمه وتخمين معناسيله قوللانديغمز بو لغت غريبه فارسى « مهر » ى عربى ظنيله تفعيل بابندن كتيرمك كبى جاهلانه بر حركتدن متولد اولوب، شايان استعمال دكلدر.

تمهيل { سذ. عر. [« مهل » دن مص. تفعيل] مهلت ويرمه. [« امهال » دها مستعملدر.]

تميز { ص. [عر. « تمييز » دن غلط] ١. پاك، نظيف، طاهر : تميز آدم؛ تميز اثواب. ٢. ييقانمش، كيرلى ويا غلى مقابلى : تميز چاشير، تميز طبق. == ح. پاك اوله‌رق، نظافت وطهارتله : تميز ييوب ايچيور؛ تميز صو بورور؛ تميز ييقار. [بو معانى ايله عر. كبى « تمييز » يازمق اصلا جائز دكلدر.]

تمييز { سذ. عر. [« ميز » دن مص. تفعيل] اقران وامثالندن آيريلوب بالاتر بر حال وموقعده بولنمه، فرقلى اولمه، سچلمه :

بين الاقران تميز ايتدی؛ علم وهنری باعث تميزی اولمشدر.

تميزجه { ص. اولدقجه پاك و نظيف.

تميزلتمك { فتـ. پاكلاتمق، تطهير وتنظيف ايتديرمك: بواوطه‌يی تميزلتملی.

تميزلك { ـسـ. پاكلق، (پاكلك) نظافت، طهارت: خسته‌لر ايچون تميزلك هر علاجدن اوکَردر؛ تميزلكه رعايت ايتمك شرطدر.

تميزلمك { يا تميزله‌مك. فتـ. ١. پاكلامق، تنظيف و تطهير ايتمك: بو اوی يوقاريدن آشاغی‌يه قدر کوزلجه تميزلمك اقتضا ايدر. ٢. برشيئك بتوننی آلوب کوتورمك ويا ييوب بيتيرمك، سوپوروب‌برمك: برطبله يمشی ايکی کشی تميزلديلر.

تميزلمه { ـسـ. پاكلامه، تنظيف، تطهير.

تميزلنمك { فط. مج. پاكلانمق، تنظيف وتطهير اولنمق: برايکی صابونله تميزلنه‌جك شیء دکلدر؛ بوشمعدان آرتق تميزلنمز برحاله کلمشدر.

تميزلييجی { ص. پاكلايان، تنظيف وتطهير ايدن.

تمیّع { سنـ. عر. [«ميع» دن مصـ. تفعل] برجسمك مايع حالنه کچمسی. || ط. تميع دم = قانك اينجلمسی.

تمیّه { سنـ. عر. [«ماء» دن مصـ. تفعل] ط. صولانمه: تميه دم = قانك صولانمسی.

تمييز { سنـ. عر. [«ميز» دن مصـ. تفعيل] ١. آيرمه، سچمه، فرق ايتمه، تفريق: خير وشری، خطا وصوابی تميزه مقتدر. ٢. ايی‌يی کوتيدن فرق ايتمك خاصه وقوتی، قوهٔ مميزه: بو آدمده تميز يوقدر؛ ارباب تميز. ٣. حقـ. بردعوانك اوچنجی وصوك درجه‌ده رؤيتی، الك عالی محکمه‌دن کچمسی: دعوايی تميزايتدی؛ ايشی تميزه کيتدی. ٤. د. نحو عربيده اسماء اعدادك ومبهم برمعنا افاده ايدن اسملرك مدلولنی حصر وتعيين ايچون منصوب ومنکر اوله‌رق ايراد اولنان اسم: عشرون درهماً = يکرمی درهم، ورطل زيتاً = بررطل زيتون ياغی تعبيرلرنده درهماً وزيتاً اسملری کبی. || حقـ. محکمهٔ تميز، (وسابقاً) ديوان تميز = اوچنجی والك عالی درجه‌ده‌کی محکمه‌که دعوالر بدايت واستيناف محکمه‌لرندن صکره اورايه نقل اولنور.

تميزاً { حـ. عر. حقـ. محکمهٔ تميز معرفتيله، تميز صورتيله: تميزاً رؤيت دعوی ايتمك؛ دعواسی تميزاً استانبولده رؤيت اولنمقده‌در.

تن { ـسـ. فا. وجود، کوکده، بدن، جسم: تنده جان طورورايکن. == . تر. جسم انساننك سطح خارجيسی، ات، دری: فلانه‌يی تنك اوزرينه کييملی؛ تن رنکی.

تنادّ { سنـ. عر. [«نداد» دن مصـ. تفاعل] طاغلمه، پراکنده وپريشان اولمه. [يالکز شو تعبيرده مستعملدر:] يوم التناد = قيامت کونی، روز محشر.

تنازع { سنـ. عر. [«نزع» دن مصـ. تفاعل] طوتيشمه، چکيشمه. [«منازعه» و«نزاع» دها مستعملدر.]

تناسب { سنـ. عر. [«نسبة» دن مصـ. تفاعل] بربرينه قارشی مناسب اولمه، بينلرنده اويغونلق وتوافق بولنمه، بربرينی طوتمه، ياقيشمه: تناسب اعضا = بدن وچهره‌يی ترکيب ايدن عضولرك بربرينه اويغون اولمسی؛ تناسب الفاظ = برعباره‌يی ترکيب ايدن لفظلرك بربرينه اويغون اولمسی. || ر. تناسب عددی؛ تناسب هندسی.

تناسبی { ص. عر. ﺋ: تناسبيه. ر. حسابده اعداد بيننده‌کی تناسبه منسوب ومتعلق.

تناسخ { سنـ. عر. [«نسخ» دن مصـ. تفاعل] ١. روحك برجسمدن ديکرينه وبعضاً انساندن حيوانه وبرعکس حيوانلدن انسانه کچمسی (اعتقاد باطل): تناسخ ارواح؛ او فرقه تناسخه قائلدرلر. ٢. تا. بعض حيوانلرك قورتدن کلبك حالنه کچمك کبی تبديل صورت ايلملری.

تناسخی { ص. عر. ﺋ: تناسخيه. جـ: تناسخيون. ١. تناسخ ارواحه منسوب ومتعلق ويا معتقد اولان: فلان آدم تناسخی تناسخيوندن ايدی. ٢. تا. ايپك بوجکی کبی حيوانلرك تبديل صورتنه متعلق: قواعد تناسخيه.

تناسل { سنـ. عر. [«نسل» دن مصـ. تفاعل] نسل يتيشديرمه. برکله اوره‌مه، تولداتله تکثر: نوع بشر آنجق تناسل ايله قائمدر؛ حيوانات اهليه‌نك تناسلنه چوق اهميت ويرلمك اقتضا ايدر. || آلات تناسل = آلات معهودهٔ ذکور واناث. || تناسل غير

متجانس = جنسلری آیری ایکی حیوانك چفتلشدیرلمسیله ملز بر جنس یتیشدیرلمسی .

تَناسُلی { صه. عر. ث: تناسلیه. نسل یتشدیرمکه منسوب ومتعلق: آلات تناسلیه = ذکور واناث آلات معهوده سی.

تَناظُر { سنذ. عر. [« نظر » دن مصه. تفاعل] ١. بربرینه قارشی بولنمه، بربرینه باقمه. ٢. ر. ایکی زاویه وسائره نك قارشی قارشی یه بولنمسی.

تَنافُر { سنذ. عر. [« نفرة » دن مصه. تفاعل] ١. بربرندن اورکوب قاچمه، بربرندن نفرت ایتمه. ٢. د. برکلمه یی ترکیب ایدن حروفك ویا برعباره یی تشکیل ایدن کلماتك بربرندن اورکرجه سنه اویغونسز وغیر متناسب اولمسی وبو وجهله اوکلمه ویا عباره نك زور تلفظ اولنوب قولاغه چرکین کلمسی: تنافر حروف، تنافر کلمات.

تَناقُص { سنذ. عر. [« نقص » دن مصه. تفاعل] آزالمه، اکسیلمه: ذخیره کیتدکجه تناقص ایدیور. || ط. تناقص حمی = صیتمه نك دوشمه سی؛ تناقص دم = قانك آزالمسی؛ تناقص قوت = قوتدن دوشمه.

تَناقُض { سنذ. عر. ج: تناقضات. [« نقض » دن مصه. تفاعل] انسانك برسوزی دیکر برسوزینی چوروتمه سی، برسوزی دیکرینه اویغامسی، مباینت، تباین: سوزلرنده تناقض واردر؛ بوکتاب تناقضاتله مملودر.

تَناوَر { صه. فا. [تن = بدن . آور. دن = کتیرمك، مالك او. لمق] وجودلی، ایری. [انسان حقنده مستعملدر.]

تَناوُل { سنذ. عر. [« نول » دن مصه. تفاعل] آلوب یمه ویا ایچمه: بر آز قهوه آلتی تناول ایتدی؛ بر شربت تناول ایتدی.

تَناهی { سنذ. عر. [« نهایت » دن مصه. تفاعل] بیتمه، توکنمه، ختام بولمه، نهایته وارمه.

تَنباکو { سه. [زبانزدی: توبیکی. ینا. توتون دیمك اولان Tabaco دن] نارکیله ایله ایچیلان توتون نوعی که ایران وسائر محلدن کلیر: تنباکو ایچمك.

تَنباکوجی { سه. تنباکو صاتان آدم.

تَنَبُّت { سنذ. عر. [« نبات » دن مصه. تفعل] نبا. بیتمه، یردن چیقمه: تنبت اشجار.

تَنبَل { صه. [فارسیده ده مستعملدر] ١. اوشنن، اوشنکن، اوشنج، کسلان: تنبله ایش بیور سکا عقل اوکرتسین. ٢. ایشده آغر طاورانان، بطیء، آغر یورین: تنبل حیوان.

تَنبَلخانه { سه. فا. بتون سکانی تنبل اولان خانه، مأ. مورلری ایش کورمز دائره، تنبللر مجمع وملجئی: اوراسی بر تنبلخانه در.

تَنبَللَاشمق { فل. تنبل اولمق، تنبل آلیشمق.

تَنبَللك { سه. ١. اوشنجلك، اوشنن آدمك حالی، کسل. ٢. آغرلق، بطائت.

تنبلیت { وتنبلتی. بل: توبلتی.

تَنَبُّؤ { سنذ. عر. [« نبوة » دن مصه. تفعل] نبوت وپیغمبر. لك دعواسنه قالقیشمه.

تنبور { وتنبوره. بل: طنبور، طنبوره.

تَنبول { سه. فا. هندلیلرك دیش وطوداقلرینی قزارتمق ایچون چیکنندکلری بر جنس یاپراق.

تَنَبُّه { سنذ. عر. [« نبه » دن مصه. تفعل] ١. اویانمه، اویقودن قالقمه. ٢. غفلتدن قورتلمه، برینك اخطار وایقاظیله عقلی باشنه طوپلامه. [« انتباه » دها مستعملدر.]

تَنبیه { سنذ. عر. ج: تنبیهات. [« نبه » دن مصه. تفعیل] ١. اویاندیرمه، ایقاظ، بیدار ایتمه، اویقودن قالدیرمه. ٢. غفلتدن قورتارمه، عقلنی باشنه کتیرتمه. ٣. شدیداً امر ویا نهی ایتمه، بر ایشك اجرا ویا ترکنی توصیه وامر ایتمه: بر یره کیتمه مسنی تنبیه ایتدم؛ بن کلنجه یه قدر ایشه باشلامامه لرینی کندیلرینه تنبیه ایتدم؛ باغچه یه کیمسه یی صوقامق اوزره باغچوانه تنبیهات ویرملیسکز. [« تنبیه » مافوقدن مادونه اولور.] ٤. ط. سیکیرلری تهییج ایدوب حسیاتی اویاندیرمه: قهوه تنبیه خاصه سنی حائزدر.

تَنپَروَر { صه. فا. [تن = بدن . پرور. دن = بسلمك] بدننی ایی بسلمك قید وغائله سنده بولنان، ییوب ایچمکله وکندی کیف وراحتیله مشغول، کندی راحتنی هر شیئه ترجیح ایدن.

تَنپَروَرلك { سه. کندی بدننه ویبوب ایچمسیله راحتنه دوشکون آدمك حالی.

[بونك يرينه فا. « تنپروری »
استعمالی عبثدر.]

تَنْتَنه (س. [فر. Dentelle] دانتله.
(منديل، اثواب و سائره
اطرافنه ديكيلن تزيينات خياطيه.
[غلط لغت عاميانه‌در. — با:
دانتله.]

تَنْتَه (س. [يتا. Tenda = چادر،
پرده. — فا. اوروجك آغی
ديمك اولان « تننده » دن مأ.
خوذ عد ايتمك بعيددر.] كونش
و ياغموردن محافظه ايچون قپو
وپنجره اوكنده، قايقده، واپور
كوكرته‌سنده ويا باغچه وسائره‌ده
آچيلان سايه‌بان كه يلكن بزندن
ويا قناويچه‌دن اولور: تنته آچمق.

تَنْتيف (سذ. عر. [«نتف» دن
مص. تفعيل] ط. علاج
واسطه‌سيله قيللری دوشورمه.

تَنْجَرَه (س. آتشده يمك پيشيرمكه
مخصوص باقيردن قاب؛
دوكمه تنجره = دميردن معمولی؛
طوپراق تنجره = كووچ. || تنجره
حوايجی = ات، سبزه، بهارات و
سائره. || تنجره كبابی = بر نوع
ات يمكی، برنوع قيزارتمه. || تنجره
يوارلانمش قباغنی بولمش =
بری برينه اويغون ايكی آرقداش
ويا قاری قوجه حقنده استهزا
طريقيله قوللانيلير.

تَنَحْنُح (سذ. عر. [«نحنحه» دن
مص. تفعلل] بوغازده بر
شیء قالمش كبی يالاندن وخفيف
صورتده اوكسورمه: جماعتك
تنحنحی واعظك وعظنی ديكلمكه
مانع اولیوردی.

تُنْد (ص. فا. سرت. شدتلی، شديد،
قاتی؛ تند باد = سرت روز-
كار، قاصرغه؛ تند خو = سرت
طبيعتلی؛ تند رو = يوزی قاتی،
سرت چهره‌لی.

تَنْدُرُسْت (ص. فا. [تن = بدن.
درست = طوغری،
صحيح، سالم.] وجودی صاغلام،
صاغ و سالم، صحت وعافيتده
بولنان، بدنی هر نوع علل و
اسقامدن سالم اولان: تندرست
آدم.

تَنْدُرُسْتی (س. فا. صحت بدن،
صاغلاملق، وجودك
هر نوع علت وسقطقدن سالم
اولمسی: كمال صحت و تندرستی
ايله معمر اولمق.

تَنْدور (ودها طوغريسی: تاندير.
س. ١. اوفاق فرون.
٢. ال وآياق ايصيتمغه مخصوص
اوستی قپالی كوچك منقال. ٣.
قيشين تنبل واری ايصيتمق اوزره
اوطه‌نك اورته‌سنه موضوع بر
منقال ايله اونك اوزرينه قونمش
بر قفس وبونك اوزرينه آچلمش
پك ككيش بر يورغان ويا كبه‌دن
عبارت واسطهٔ تسخين كه منقالك
اطرافنه طوپلانوب آياقلرينی
منقاله طوغری اوزادان آدملر
يورغان ويا كبه‌يی اوستلرينه
چكمكله ايصينيرلر: تندور يور-
غانی، كبه‌سی = ذكر اولنان يور-
غان ويا كبه. || تندور كبابی =
اوستی اورتیلرك بوغو ايله
پيشن برنوع كباب. ال تندوری =
ال ايصيتمغه مخصوص، ايچی
سيجاق صو ايله مملو بوارلاق.

تَنْدورنامه (س. آنفاً تعريف
اولنان تندورك
آلتنده پينكلين تنبللردن برينك
اوقويوب ويا سويليوب ديكر-
لرينك ديكلدكلری مصال؛ وح.
اصلسز فصلسز شیء، ترهات.

تَنَزُّل (سذ. عر. [«نزول» دن
مص. تفعل] ١. اينمه،
آشاغيلامه، ترقی مقابلی، تدنی:
ذخيره فيأتنك تنزلی؛ فلان ما-
لك رواجی تنزل ايتدی. ٢.
كوكل آلچاقلغی، كبرسزلك، كند-
نی رتبه وحيثيتی درجه‌سندن
آشاغی طوتمه: اوبزمله قونيشمغه
تنزل ايتميور؛ فقير خانه‌یی تشريفه
تنزل بيورورسه‌كز.

تَنَزُّلاً (ح. عر. كوكل آلچاقلغيله،
كبرسزلكله، درجه‌سی بالاتر
ايكن مجرد بر معامله لطفيه
اوله رق: تنزلاً بزه تشريف
ايدرسه‌كز.

تَنَزُّو (وتنزوبی لا: تنسخ.

تَنَزُّه (سذ. عر. [« نزهة » دن
مص. تفعل] اكلنمك ايچون
كزوب طولاشمه، تفرج: تنزه
ايچون سياحت ايديور: بر تنزه
واپوری واردر.

تَنَزَّه (وث: تنزهت. بری واوزاقدر
ياخود بری ومنزه اولسون
معناسيله حق تعالی حضرتلری
حقنده مستعمل عربی تعبيراتده
بولنور فعل ماضيدر: تنزهت
ذاته عن العجز والنقصان.

تَنْزيل (سذ. عر. جـ: تنزيلات.
[«نزول» دن مص. تفعيل]
١. ايندير مه، آشاغيلامه: بر
مالك فيأتنی تنزيل ايتمك؛ تنزيل
فيأتله صاتمق؛ فيأتجه تنزيلات
ايتمك. ٢. سمادن اينمكله افهام
اولنان وحی، قرآن كريم. ٣.
ر. اعمال اربعه‌دن طرح. آشاغی
وارمه: يديدن اوچ تنزيل ايدنجه
درت قالير.

تَنْزِیه { سذ. عر. جـ : تنزیهات. [«نزهة» دن مصـ. تفعیل] ١. قبایح ونقایصدن بری ایتمه، تبریه : نفسنی تنزیه ایتمك. ٢. حق تعالی حضرتلرینك كافهٔ نقائصدن واوصاف بشریه‌دن منزه اولدیغنه اینانوب بونی اقرار واعتراف ایتمه : جناب حق تنزیه ایلمك.

تَنَسُّخ { سـ. فا. [فا. تن = بدن. سخ = خوش -- یوقسه تر. غریب و عجیب دیمك اولان «تاك» دن مشتق «تاكشوغ» دن می مأخوذ ؟] ١. نادر وكمیاب ونفیس شیء، تحفه، تفاریق. ٢. اشكال مختلفه اوزره معمول كوزل قوقولی خور قرصی. [بو معنا ایله تر. زبانزدی «تنزو» اولوب، بو قرصك لوننه نسبتله قوبو نفتی‌یه‌ده «تزوبی» دیرلر.]

تَنَسُّم { سذ. عر. [«نسیم» دن مصـ. تفعل] هوا تنفس ایتمه. ز.

تَنْسُوخ { وتنسوخی [زبانزدی: تنزو، تنزوبی] با : تنسخ.

تَنْسِیب { مناسب كورمه وتصویب معناسیله قوللانیلیور. سه‌ده، عربیده «نسبة» ماده‌سی تفعیل بابندن اصلا كلدیكندن، یاكلیشدر.

تَنْسِیق { سذ. عر. جـ : تنسیقات. [«نسق» دن مصـ. تفعیل] ١. نظامنه قومه، تنظیم ایتمه، صره‌لامه، دوزلتمه، حسن نظامه قومه، اصلاح : امور عدلیه‌یی، امور عسكریه‌یی تنسیق ایلدی؛ تنسیقات عسكریه ایله مشغول اولیور. ٢. د. بر موصوفه‌یه برچوق صفتلر صره‌لانمسی، تنسیق الصفات.

تَنْشِیر { سذ. [فا. «تنشوی» دن] اولوبی ییقادقلری درت آیاقلی تخته كروت، صالاجق. مفصل؛ تنشیره كلمك = اولمك.

تَنْشِیط { سذ. عر. [«نشاط» دن مصـ. تفعیل] شنلندیرمه، كیفلاندیرمه : تنشیط خاطر ایچون.

تَنَصُّر { سذ. عر. [«نصران» دن مصـ. تفعل] خرستیان اولمه، دین عیسوی‌یی قبول ایتمه : هندستانده تنصر ایدن برهمنیلر یوق حكمنده‌در.

تَنْصِیر { سذ. عر. [«نصران» دن مصـ. تفعیل] خرستیان ایتمه، دین عیسوی‌یی قبول ایتدیرمه : میسیونرلر عبدهٔ اوثانی تنصیره چالیشیرلر.

تَنْصِیف { سذ. عر. [«نصف» دن مصـ. تفعیل] یاری یاری‌یه بولمه، مساوی ایكی قسمه تقسیم : واردات صافیه‌یی تنصیف ایتمك شرطیله.

تَنْظِیر { سذ. عر. [«نظر» دن مصـ. تفعیل] ١. بكزتمه. ٢. د. بر شعرك نظیره‌سنی و تقلیدینی یاپمه. [عربیده بتون باشقه معنالره كلدیكندن، بزجه صورت استعمالی عندیدر.]

تَنْظِیف { سذ. عر. جـ : تنظیفات. [«نظافة» دن مصـ. تفعیل] تمیزلمه، پاكلامه، برمحلك بیسلكنی رفع ایدوب تطهیر و تصفیه ایتمه : باغچه‌یی تنظیف ایتمكله مشغولم. == جـ. شهرك سوقاقلرینی و هر طرفنی تمیز طوتمق و سوپروندیلری قالدیرتمق وظیفه‌سی كه بلدیه‌نك جملهٔ وظائفندندر : تنظیفات مدیری؛ تنظیفات آرابه‌لری.

تَنْظِیم { سذ. عر. جـ : تنظیمات. [«نظم» دن مصـ. تفعیل] ١. صره‌لامه، صره‌یه قومه، دیزمه : اینجیلری تنظیم ایتمك. ٢. نظام ویرمه، نظامنه قومه، دوزلتمه : باغچه‌یی، سالونی تنظیم ایدیور. ٣. ترتیب ایتمه، قلمه آلمه، نثراً ویا نظماً یازمه : بر لایحه، بر قصیده، بر مضبطه تنظیم ایتدی. ٤. تنسیق، اصلاح : امور عسكریه‌یی، ادارهٔ مالیه‌یی تنظیم ایتدیلر. == جـ. امور اداره‌نك منتظم بر حاله وضعی و بونك ایچون اتخاذ اولنان تدابیر واجراآت، واصلاحات، تنسیقات: تنظیمات عسكریه: تنظیمات ملكیه. || تنظیمات خیریه = والد ماجد حضرت پادشاهی جنتمكان سلطان عبدالمجید خان حضرتلری زماننده مرحوم رشید پاشانك عرضیله اجرا اولنان اصلاحات اساسیه كه كلخانه فرمان همایونیله اعلان اولنوب، تبعه‌نك تأمین جان و مال وناموسی وقانون حضورنده جمله‌نك مساواتی اساسی اوزرینه مؤسسدر.

تَنَعُّم { سذ. عر. جـ : تنعمات. [«نعمت» دن مصـ. تفعل] ناز ونعمتله یاشامه، نعمت ایچنده بولنمه : ارباب تنعم. [اكثریا مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق قوللانیلیر.]

تَنُّف { سـ. [عر. «طنب» دن] چادیر ایپی، چادیرك اتكاریسی

قازيقلره باغلادقلرى ايپلرك بهرى.

تَنَفُّر { سذ. عر. [« نفرة » دن مص. تفعل] ١. ايگرنمه، تيكسينمه، اكراه ايتمه: اوآدم زيتون ياغلى يمكلردن تنفر ايدر. ٢. نفرت ايتمه، چكنمه، قاچمه: بو ايشدن تنفر ايتدم.

تَنَفُّس { سذ. عر. [« نفس » دن مص. تفعل] ١. نفس آلمه، صولوق، صولوق آلمه: بورنى طيقانمش اولديغندن آغزندن تنفس ايديوردى. ٢. موقتاً ايشنى براقوب استراحت ايتمه، يورغونلق آلمه: شاكردانك اوكله وقتى برساعت تنفسه مأذونيتلرى واردر. || تنفس اوطه‌سى = دوائر رسميه وشركت وسائره دائره‌لرنده استراحته و بريله كوريشمكه ومكتبلرده طلبه ايچون درس‌خارجنده استراحته مخصوص اوطه، تنفسخانه.

تَنَفُّسخانه { سـ. [عر. تنفس = م. فا. خانه = او] دوائر رسميه‌ده وشركت وسائره دوائرنده مأمورينك استراحتنه و امور خصوصيه ايچون بريله كوريشمكه مخصوص اوطه، تنفس اوطه‌سى.

تَنفير { سذ. عر. [« نفرة » دن مص. تفعيل] ايكرندیرمك، استكراه ونفرت ايتديرمه.

تَنقيح { سذ. عر. ج: تنقيحات. [« نقح » دن مص. تفعيل] ١. بر شيئك فضله ولزومسز قسملرينى چيقاروب اختصارله برابر اصلاح وتمييز ايتمه. ٢. بر دائره مأمورين وخدمه‌سنك عددينى وياماشلرينى آزالده‌رق، ايراد ومصرفى آراسنده موازنه حاصل ايتمه: اجراى تنقيحات ايتمك؛ تنقيحات اخيره‌ده معاشنك بر ربعى كسلدى.

تَنقيد { ادبيات جديده‌ده فرانسزلرك Critique ديدكلرى مو آخذه ادبيه‌ معناسيله قوللانلمغه باشلامش ايسه‌ده، عربيده « نقد » ماده‌سى تفعيل بابندن كلمديكندن، بونك يرينه « انتقاد » و« تنقاد » قوللانلسه دها طوغرى اولور.

تَنقيص { سذ. عر. [« نقصان » دن مص. تفعيل] آزالتمه، ايندیرمه.

تَنقيط { سذ. عر. [« نقط » دن مص. تفعيل] ١. حروفه نقطه وضع ايتمه، نقطه لامه. ٢. عباره‌نك جمله وكلاملرينى ايجاب ومحلنه كوره اشارات مخصوصه ايله آيرمه، بزم خطمزده نوايجاد اولان بو اشاراتى قوللانمه: اصول تنقيط. [فر. Ponctuation].

تَنقيه { سذ. عر. [« نقاية » دن مص. تفعيل] عربيده معناسى آيقلايوب تميزلمه ايكن، لسانمزده سهواً « حقنه » و« احتقان » يرينه استعمال اولنور. با: حقنه، احتقان.

تَنگ { صـ. فا. طار، ضيق.

تَنكار { سـ. فا. كيم. بورق دينلن معدن، قويومجى لحيمى.

تَنگدست { صـ. فا. [تنك = طار. دست = ال] زوكورت.

تَنگدستى { سـ. فا. زوكورتلك.

تَنگدِل { صـ. فا. [تنك = طار. دل = يورك] يوركى طار، مضطرب.

تَنَكُّر { سذ. عر. [« نكر » دن مص. تفعل] كنديسنى بيلديرمه‌مه، تبديل اولمه، تبديلى كزمه.

تَنگناى { سـ. فا. ١. طارلق، صيقندى، اضطراب. ٢. طاريرى، صيقنديلى يرى، محل ضيق.

تَنَكه { سـ. ١. اوستى قلايلانمش اينجه دمير صفحه. ٢. تنكه‌دن معمول قاب، قوغه، ابريق وسائره: صو تنكه‌سى، زيتون ياغى تنكه‌سى. غاز تنكه‌سى. = صـ. تنكه‌دن معمول: تنكه ابريق، تنكه جزوه. || صارى تنكه = اينجه برنج صفحه‌سى ويا يالديزلانمش تنكه. || آغزى تنكه قابلى = پك صيجاق يمكه متحمل.

تَنكه‌جى { سـ. تنكه‌دن مختلف قابلر وقوطى وسائره اعمال ويا لحيمليوب تعمير ايدن صنعتكر.

تَنكه‌لى { صـ. تنكه قابلى، برطرفنده تنكه سى اولان: تنكه‌لى صنديق.

تَنگى { سـ. فا. ١. طارلق. ٢. زوكورتلك.

تَنكيح { نكاح قيه واولندیرمه معناسيله لسانمزده قوللانيلیورسه‌ده، عربيده مستعمل دكلدر.

تَنكير { سذ. عر. [« نكر » دن مص. تفعيل] ١. مجهول وطانيلمیان حاله كتيرمه، تبديل ايتمه. ٢. د. عربيده براسمى نكره يعنى حرف تعريفسز قوللانمه، تعريف مقابلى.

تنكيل { سذ. عر. ١. اوزاقلاشدیرمه، تبعيد: اشقيايی دفع وتنكيل ايتدی. ٢. امثالنه عبرت اوله‌جق بر مجازات ويرمه.

تنميق { سذ. عر. [« نمق » دن مص. تفعيل] كوزل يازمه، حسن خطله تحرير. [لسانمزده على الاطلاق يازمه معناسيله قوللانيلير.]

تنور { سذ. عر. [فارسيدن معرب. تندور دخی بونددر.] ١. فرون. ٢. علل مستوليه ميقروبلرينی اتلاف ايچون قوللانيلان نو ايجاد آلت، اتوو (Etuve).

تنور { سذ. عر. [« نور » دن مص. تفعل] پارلامه، منور وضيادار اولمه. ن.

تنوره { سذ. عر. مولوی درويشلرينك سماع اثناسنده كيدكلری كنيش اتكلی بر نوع لباس، اتكلك.

تنوع { سذ. عر. [« نوع » دن مص. تفعل] بر قاچ چشيد اولمه، چشيد چشيد اولمه: حروفك تنوعی السنه‌نك تحصيلنه مانع اولمقده‌در.

تنومند { ص. فا. وجودلی، جثه‌لی، ايری.

تنوير { سذ. عر. ج: تنويرات. [« نور » دن مص. تفعيل] آيدينلاندیرمه، ضيالاندیرمه: اوطه‌يی مومله تنوير ايتمك؛ سوقاقلرك غازله تنويری؛ تنوير مصارفی.

تنويری { ص. عر. ث: تنويريه. اوی ويا سوقاقلری ضيالاندیرمق ايشنه متعلق، مصارف تنويريه.

تنويم { سذ. عر. [« نوم » دن مص. تفعيل] اويوتمه، اويقويه واردیرمه.

تنوين { سذ. عر. [« نون » دن مص. تفعيل] د. عربی اسملرك آخرنده بر حركه ايله بر نون ساكن صورتنده اوقونان ايكی حركه: (ٌ)، (ً)، (ٍ): ربٌّ، ربّاً، ربٍّ كبی.

تنها { ص. فا. ١. يالكز، تك، وحيد: كنديسنی تنها بولدم؛ تنها قالدق. ٢. بوش، خالی: تنها يرده، تنها بر او. = س. فا. بوش ير، خالی محل: تنهاده اوتورمق. = ح. يالكز اوله‌رق: تنها اوتوريور، تنها كيديور.

تنهالاشمق { فل. ١. يالكز قالمق، منفرد اولمق. ٢. خالی قالمق، بوشالمق، غلبه‌لك چكيلوب بوش قالمق: اورته‌لق تنهالاشدی.

تنهالق { س. ١. يالكزلق، انفراد: تنهالق انسانه وحشت كتيرير. ٢. خالی و بوش ير، عزلتگاه: تنهالقده اوتورمغی سورر. = ص. خالی، بوش، كيمسه‌نك بولنمديغی، ايصسز: تنهالق بر يردر.

تنين { سذ. عر. ١. بيوك ييلان، اژدها. ٢. ه. سماده يدی برج بوينجه اوزانان خفيف بر بياضلق. [كهكشان ديه ترجمه ايدنلر ياكلشلردر: تنين كهكشانك غيری اولوب، اوندن كوچك و خفيفدر.]

تو { حد. توكورمكدن كنايه اولوب تحقير وتذليل ايله برابر تكديره دلالت ايدر: تو سكا! تو سنك يوزينه!

توآلت { س. [فر. Toilette] يوز ييقايوب طرانمه وكيينمه ايشلری: توآلت ياپمق؛ دها توآلتمی ياپمدم. || توآلت طاقمی = آينه، طراق، فورچه وسائر بو ايشه يارار ادواتدن مركب طاقم.

تواب { ص. عر. [« توبه » دن مب.] عبادينك توبه‌سنی قبول ومبالغه ايله عفو ايدن (جناب حق).

توابع { سذ. ج. عر. [فد: تابع. — « تبعه » دخی «تابع»ك جمعی ايسه‌ده، استعمالده بو ايكی جمع آره‌سنده فرق واردر. باق: تبعه] ١. برآدمه تابع اولوب آرقه‌سی صره كيدنلر. ٢. برآدمك فكر وذهابنه تابع اولانلر. ٣. خدمه، عونه، يارداقلر. ٤. ملحقات، لواحق، بر مركزه مربوط وتابع اولان يرلر. ٥. د. نحو عربيده ماقبلنده‌كی اسمك اعرابيله معرب اولان معمولر.

تواتر { سذ. عر. ج: تواترات. [« وتر » دن مص. تفاعل] ١. برخبرك آغزدن آغزه ياييلوب شيوع بولمسی، انتشار ايتمسی: بويله بر شيء وقوعنه دائر بر تواتر واردر؛ شويله بر وقعه تواتر اولنيور. || ٢. ؛. كذب؛ وزه اتفاقلری عقلاً جائز اوليان جماعتك خبری.

تواتراً { ح. آغزدن آغزه ياييله‌رق، آغزدن آغزه نقل اولنوب انتشار ايده‌رك: بو خبر تواتراً شايع اولدی.

تَوارُث { سذ. عر. [« وراثة » دن مص. تفاعل] ۱. میراثه قونمه، ارثاً متصرف اولمه: اخلاف اسلافدن بر چوق معلومات توارث ایدرلر. [عربیده اصل اولان بو صورتله لسانمزده آز قوللانیلیر.] ۲. میراث قالمه، ارثاً یچمه، میراث کبی انتقال: اسلافك علوم وفنونده‌کی کشفیات و تحقیقاتی اخلافه توارث ایدر.

تَوارُد { سذ. عر. ج: تواردات. [« ورود » دن مص. تفاعل] ۱. بربری آرقه سندن کلمه، هر طرفدن کاوب بریکمه: توارد ایدن خبرله کوره. ۲. د. ایکی شاعرك تصادفاً وبربرندن خبرلری اولمقسزین عین مآلده ویا عین الفاظله بر بیت ویامصراع سویلملری: بو مصراعده فلان و فلان شاعر بیننده توارد واقع اولمشدر: اشعار عربیه ده تواردات چوقدر.

تَواری { سذ. عر. [« وراء » دن مص. تفاعل] بر شیئك آرقه‌سنه صاقلانوب کوزدن نهان اولمه: آی بلوطلرك آرقه‌سنه تواری ایتدی.

تَواریخ { سذ. جمع. عر. فد: تاریخ. با: تاریخ.

تَوازُن { سذ. عر. [« وزن » دن مص. تفاعل] طارتیده بر اولمه، وزنده بر کلمه، دنك اولمه: واردات ومصارف آره‌سنده توازن حاصل ایتمك. [« موازنه » دها مستعملدر.]

تَوازی { سذ. عر. [« وزی » دن مص. تفاعل] ه. ایکی خطك الی غیر النهایه بربرینه تماس ایتمه‌مك شرطیله یان یانه اوزانمسی: توازیٔ خطین.

تَواضُع { سذ. عر. [« وضع » دن مص. تفاعل] آلچاق کوکللیلك، کبرسزلك، محویت: چوق تواضع ایدیور، کوستریور.

تَواضُعکارانه { ص. ح. فا. کبرسزلکله، آلچاق کوکللیلکله: بر معاملهٔ تواضعکارانه ایله قبول ایتدی: تواضعکارانه معامله ایتدی.

تَوافُر { سذ. عر. [« وفور » دن مص. تفاعل] چوغالمه، بریکوب آرتمه، تکثر، تزاید: توافر مال وثروت.

تَوافُق { سذ. عر. [« وفق » دن مص. تفاعل] بربرینه اویمه، اویغون کلمه، موافق اولمه: افعالی اقوالنه توافق ایتمیور؛ بو تکلیفکز بنم آرزومه توافق ایدیور.

تَوالی { سذ. عر. [« ولی » دن مص. تفاعل] بربری آرقه سندن کلمه، آراسی کسیلمکسزین دوام ایتمه، بربرینی ولی ایتمه: بو کونلرده توالی ایدن یاغمورلر؛ توالی ایدن الطاف وعنایاتکز. ||علی التوالی = آراسی کسیلمکسزین، بربرینی متعاقب: علی التوالی ورود ایدن تنبیهات.

تَوأَم { سذ. عر. ج: توأمان. ۱. ایکیز: بو ایکی برادر توأمدر. ۲. مجـ. اش، مماثل. — «همم مکارم توأم» کبی عربی کلمه‌لرك فارسی قاعده‌سنجه ترکیبندن متولد وصف ترکیبلر طبع سلیم اصحابنك قبول ایده‌جکلری شیٔ دکلدر.

تُوان { س. فا. کوج، قوت، طاقت. — اکثریا مترادفی اولان « تاب » ایله برابر قوللانیلیر: بنده تاب وتوان قالمدی.

تُوانا { ص. فا. کوجلی، قوتلی: توانا بر دلیقانلی.

تُوانگَر { ص. فا. زنکین، مالدار، غنی، ثروت صاحبی.

تَوبه { سذ. عر. کناه وقباحتدن رجوعله جناب حقه توجه ایتمه، ایشلنمش بر کناه وقباحتدن نادم اولوب بر دها یاپمامغه عهد ایتمه: کنجلکده چوق خوارده‌لق ایتمش ایسه‌ده بعده توبه ایتمش ایدی؛ توبه ایتدم عاریت ویرمم کتاب؛ توبه‌لر اولسون! بر دها یاپمام؛ توبه‌لر توبه‌سی! توبهٔ نصوح = توبهٔ صادقه.

تَوبه شِکَن { ص. فا. [عر. توبه = م. فا. شکستن = قیرمق] ۱. ایتدیکی توبه‌یی بعده بوزان: رند توبه شکن. ۲. هرکسك توبه‌سنی بوزان، توبه بوزدیران: بهار توبه شکن.

تَوبه کار { ص. فا. توبه ایتمش، بر کناه وقباحتدن رجوع ایتمش، توبه‌لی: فاسق توبه‌کار؛ توبه کار قاری.

تَوبه لی { ص. توبه ایتمش، برایشی بر دها یاپمامغه عهد و یمین ایتمش: توبه‌لی یم حیوانمی کیمسه‌یه ویرمم.

تَوبیخ { سذ. عر. ج: توبیخات. [« وبخه » دن مص. تفعیل] آزارلامه، تکدیر، تعزیر: کندیسنی شدیداً توبیخ ایلدی؛ توبیخات شدیده اجرا ایتدی.

توت { س. فا. عر. طوت دیدیکمز میوهٔ معروفه. [عر. توت]

وفا. «تود» دخی دینلیر.] .

توتدیرمك { فتـ. ١. توتمه‌سنی موجب اولمق، دومان چیقارتمق: لودوس روزکاری بو اوجاغی دائما توتدیرر. ٢. دودوکدن سس چیقارمق. || یاقوب توتدیرمك = زیاده یاقمق، یاقوب کول ایتمك.

توتّر { سنـ. عر. [«وتر» دن مصـ. تفعل] مـ. کرلمه.

توتسی { سـ. رائحهٔ طیبه نشریچون یاخود معالجه ویا افسون نیتیله دومان چیقاره‌جق صورتده یاقیلان شی، بخور: توتسی ویرمك؛ توتسی یاپمق.

توتسیلتمك { فتـ. بخور یاقدیرمق، توتسی ویردیرمك: شو اوطه‌لری توتسیلتملی.

توتسیلمك { فتـ. بخور یاقمق، توتسی ویرمك، تبخیر ایتمك: بو اوطه‌یی توتسیلك اقتضا ایدر؛ نظره قارشی چوجقلری توتسیلرلر.

توتسیلنمك { فطـ. کندی کندینه توتسی ویرمك، کندینی تبخیر ایتمك: نزله‌یه قارشی کوناکه توتسیلنمك فائده‌لیدر.

توتمك { فلـ. ١. دومان چیقارمق، دومان ویا بخار نشر ایتمك: یکی سوکندیرمش اولدقلری اودونلر حالا توتیوردی؛ آتشدن یکی ایندیرلمش اولان تنجره توتیوردی. ٢. (اوجاق وسائره) دومانی چکه‌میوب اوطه‌نك ایچنده نشر ایتمك: بو اوجاق، بو صوبه توتیور. || کوزده توتمك = زیاده آرزو اولنمق، کمال تحسرله آرزو اولنمق: باچه بورکی کوزمده توتیور؛ بلغراد اورمانی مسیره‌سی کوزنده توتیوردی. || یاقوب توتمك = کمال سوز وکدازله تشکی ایتمك.

توتن { یاخود دوزدن. سـ. اوجرومه آتیلوب صوبی دومان وبخاره تحول ایدن شلاله. (نوروج سواحل غربیه‌سنده‌کی خلیجلره دوکیلن انهار کبی.)

توتون { سـ. ١. یانان بر شیئدن چیقوب هوایه قاریشه‌رق یوقاری‌یه قالقان سیاهمسی غاز، دومان، دخان: توتونی طوغری چیقمق = ایشی یولنده اولمق. ٢. یاقیلوب دومانی تنفس ایدیلن معروف یاپراق که آمریقادن کلمه‌در، دخان: یکیجه، هاوانه، بوغچه توتونی؛ سرت، یاواش، طوقوناقلی توتون. || توتون ایچمك = توتونی یاقوب دومانی تنفس ایتمك، توتون قوللانمق. || توتون بالیغی = دومانده قورودلمش بالیق باصدیرمه‌سی. || توتون طبقه‌سی = جیبده طاشیمق اوزره توتون تودقلری قوطی.

توتونجی { سـ. ١. توتون صاتان تاجر ودکانجی. ٢. بر بیوك قونلق ویا دائره‌ده توتون ایشلرینه وچیغاره و چبوق طاقلرینه مأمور آغا.

توتونجیلك { سـ. توتون صاتان آدمك ایش وصنعتی، توتون تجارتی.

توتونلمك { یا توتونله‌مك. فتـ. دومانه آصمق، دومانده قوروتمق، توتسیلك.

توتیا { سنـ. عر. کیمه چنقو معدنی.

توثیق { سنـ. عر. [«وثوق» دن مصـ. تفعیل] محکم ایتمه، صاغلاملاشدیرمه: توثیق عهد.

توج { سـ. با: تونج.

توجّه { سنـ. عر. جـ: توجهات. [«وجه» دن مصـ. تفعل] ١. یوز چویرمه، طوغریلمه، بر یره طوغری حرکت ایتمه: شرقه طوغری توجه ایتدی. ٢. کلمه، یناشمه، تقرب ایتمه، نصیب ومیسر اولمه: طالع کندیسنه توجه ایتدی. ٣. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] میل، محبت، حسن نظر: بکا توجهلری واردر: توجهکزی، توجهاتکزك بقاسنی رجا ایدرم.

توجیه { سنـ. عر. جـ: توجیهات. [«وجه» دن مصـ. تفعیل] ١. یوزی بر جهته چویرمه، دوندیرمه: یوزینی سمایه توجیه ایتدی. ٢. طوغریلتمه، بر آدمه سوز ونظر وسائره آتمه: توجیه خطاب، توجیه کلام، توجیه عتاب. ٣. معنا ویرمه، تفسیر، تأویل: شو سوزی، فلان معامله‌یی شویله توجیه ایدیوردی. ٤. رتبه ویا منصب ویرمه: فلانه رتبهٔ خامسه، فلانه ناحیه مدیریتی توجیه بیورلدی؛ توجیهات ملکیه، توجیهات عسکریه، توجیهات علمیه. ٥. د. ایکی جهتلی وبری بریته مباین ایکی معنالی بر سوز استعمالی.

توحّش { سنـ. عر. [«وحشة» دن مصـ. تفعل] ١. وحشت حس ایتمه، یالکزلقدن قورقمه. ٢. وحشی حیوانلر کبی اورکمه، بر شیئه آلیشه‌میوب امنیتسزلکله

باقمه. [عربيده كى معناسى فرقليجه‌در.]

توخوم { توخوماق. با: تخم، تخملك.

تَوحيد { سنه. عر. ج: توحيدات. [«وحدة» دن مص. تفعيل] ١. بر قاچ شيئى بر ايتمه، برلشديرمه: توحيد ديون، توحيد افكار. ٢. بر عد ايتمه، برنظرىله باقمه، برلكنه اينانمه: توحيد بارى تعالى، توحيده قائل اولمه، ٣. لا اله الاالله تركيب شريفنك تلفظ وتكرارى: ذكر وتوحيدله مشغولدر. || اهل توحيد = بارى تعالانك برلكنه اينانانلر، موحدين.

تَوحيش { سنه. عر. [«وحشة» دن مص. تفعيل] اوركوتمه، اوركوب قاچمنى موجب اولمه: حيوانه دكنك كوسترمه توحيش ايدرسك.

تَوديع { سنه. عر. ج: توديعات. [«ودع» دن مص. تفعيل] ١. براقه، امانت ايتمه، تسليم: بو چكمجه‌يى سزه توديع ايديورم: اوغللرمى مكتبه توديع ايتدم. ٢. وداعلاشمه، اللهه اصمارلادم ديمه. [بو ايكنجى معنا ايله لساننزده استعمالى نادردر.]

تَوديعاً { حه. عر. براقه رق، امانت و تسليم ايده‌رك: اوغللرنى مكتبه توديعاً كنديسى عزيمت ايتمش؛ كتابلرمى فلانه توديعاً سزه كوندريورم.

تَورات { سنه. عر. [عبرانيجه: توره = قانون، شرع] حضرت موسى (عم) ه نازل اولان كتاب سماوى كه لسان عبرانيده محرر واسفار خمسه‌دن مركبدر: تورات شريف.

توران { سنه. م. اسكى ايرانيلر طرفندن تركستان وتاتارستان جهتلرينه ويريلن اسمدر.

تورانى { صه. عر. ذ: تورانيه. توران نطقه سنه يعنى تركستان وتاتارستان جهتلرينه منسوب و متعلق وبو يرلرك اهاليسندن اولان. [علم اللسان وعلم البشر منتسبينى طرفندن او جهتلردن چيقمش اولان اقوام والسنه زمره‌سنه اطلاق اولنمشدر، كه تركلرله تركجه دخى بو زمره‌دندر.] اقوام تورانيه، السنهٔ تورانيه.

توربه ١ { سه. با: طوربه.

تورپ { سه. با: طورپ.

تورپو { ياخود توربى. سه. معدنى رنده‌لمكه وبرداخلامغه مخصوص چليك آلت كه اكه كبى جيزيكلى اولميوب قيصه وسيورى ايكنه‌لى اولور، مبرد. || آغز توربيسى = قبا جلايه مخصوص نوعى. || باليق صرتى، صيچان قويروغى توربو = بو شكللرده اولان نوعلرى.

تورپيل { سه. [فر. Torpille] بحه. حرب سفائننى پاره‌لامق اوزره الكتريق واسطه‌سيله تحت البحر آتيلان بيوك مرمى. || تورپيل سفينه‌سى ياخود تورپيلوز = بو مرمى‌يى آتمغه مخصوص سريع الحركه وكوچك بر نوع ماكينه‌لى سفينه.

تورپيلَمك { يا تورپوله‌مك. فقه. توربى دينلن چليك آلتله دوزلتمك ويا برداخلامق.

تورشى { تورشيجى. با: ترشى، ترشيجى.

تَوَرُّع { سنه. عر. [«ورع» دن مص. تفعل] منهياتدن پرهيز وتوقى ايتمه، ورع وتقوى صاحبى وپرهيزكار اولمه.

تَوَرُّم { سل الرئه علت مهلكه‌سنه دوچار اولمه معناسيله لسان عوامده قوللانيليورسه‌ده، اولا: عربيده ولساننزده «ورم» بو خسته لغك اسمى اولميوب، شيش ديمكدر، ثانياً «ورم» ماده‌سى عربيده اصلا تفعل بابندن كلمز. بو حالده لفظاً و معناً غلطدر.

توروز اوتى { سه. طيرمانير كوزل قوتولى بر نبات.

توره ١ { سه. [عبرانيجه‌دن مأخوذ.] قانون، نظام، ياساغ. مه. با: طوره.

توره‌دى { صه. [«توره‌مك» دن] ١. توره‌مش، ديرمه چاتمه، اوته‌دن بريدن طوپلانمش: توره‌دى بر خلق، توره‌دى آدملر. ٢. اصلى نسلى اولديغى بلليسز، چاپقين مقوله‌سى، توره‌دينك بريدر. ٣. عاصى: توره‌دى اولمق ايستيور. [استانبول لهجه‌سنده «تورودى» دينليور.]

توره‌لامق { فقه. نظام وقانونه تطبيق ايتمك. مه. — با: طوره‌لامق.

توره‌مك { فل. ١. اوته‌دن بريدن طوپلانوب وجوده كلمك، درمه چاتمه صو.

وتيله تشكل وظهور ايتمك : فلان محلده بر اشقيا چته‌سی توره‌دی؛ بر طاقم سرسریلر تورەمش.

تَوريث { سذ. عر. [« وراثة » دن مص. تفعيل] وارثنی تعيين ايتمه، وارث اولمق اوزره نصب ايتمه : اولمز دن اول فلانی توريث ايتدی.

تَوريخ { سذ. عر. [« ارخ » دن مص. تفعيل. — عربيده تأريخ صورتنده دها مستعملدر.] تاريخ آتمه، يازيلان بر شيئك آلتنه سنه وآی وكوننی قيد و اشارت ايتمه : مكتوبنی ياكليش توريخ ايتمش، توريخ ايتمه‌مشدر.

توپِس قوشی { ــ . قارغه جنسندن بر نوع قوش .

تَورِيه { سذ. عر. [« وری » دن مص. تفعيل] ۱. كيزله‌مه، مرامنی ستر و اخفا. ذ. ۲. د. بر قاچ معناسی اولان بر كلمه‌نك استعماليله اك بعيد معناسنك قصد ايدلسی .

توز { ــ. ۱. اينجه اون حالنده طوپراق كه روزكارله هوايه ده قالقار، غبار، ريك: توز طوپراق، توز دومان؛ توز اولمق؛ توز قالقمق. ۲. هر شيئك اينجه‌سی، اون حالنده بولنانی : صمان توزی، شكر توزی، قيومجی توزی. ۳. ص. اينجه غبار حالنده علاج كه كاغد پارچه‌لرينه صاريلی اولوب اكثريا صو ايله يوتيلير، سفوف : هر ياريم ساعتده بر توز آلملی. = ص. اون حالنده، اينجه دوكلش : توز شكر؛ توز علاج. || آياق توزی = يكی ورود، وصول : آياغنك توزيله بنی كورمكه كلدی = وصوليله برابر. || توز آغاجی = قاواق. || توز آلمق = صو پوردكدن صكره اثاث بيتيه اوزرينه قونان توزی سيلكوب تميزلمك. || توز ايتمك = يورولركن توز قالديرمق. || توز دومان = قراردی. || توزی دومانه قاريشديرمق، توزی طوپراغه قاتمق = چوق عجله وشتاب ايتمك. || توز قوپاران = چوق روزكارلی (محل). || اوزرينه توز قونديرمامق = هيچ بر عيب وقباحت قبول ايتمه‌مك .

توز { ــ. [غلطی : تۆز.] شقاق كوشه‌سی، شقاق طرفندن قولاغه بيتشيك محل : قولاق توزی.

توز { ــ. با : طوز.

توزارمَق { فل. توز حالنه كيرمك، توز اولمق .

توزاق { ــ. ۱. توز حالنده شیء. ۲. قوش يلكنك اينجه‌سی، پوپلا .

توزامَق { فل. توز قالديرمق، توز ايتمك .

توزان { ــ. توزلی محل، هوايه قالقار توزی چوق بر .

توزانمَق { وتوزونمق. فل. توز قالديرمق، توز ايتمك. [توزامق كبی .]

توزلاشمَق { فل. توز كبی ياغمق، جيسه‌مك .

توزلامَق { فتـ. توز قونديرمق، اوزرينه توز اكمك : شو كاغدی توز لايك؛ بوراسنی كيم توزلادی ؟

توزلانمَق { فط. توز اولمق، اوزرينه توز قونمق، اغبرار ايتمك .

توزلق { ص. توزله قاريشيق وياتوزدن محافظه‌يه مخصوص. = ــ. بالديری توزدن محافظه ايدن چوخه پاچه لق كه اكرتی ويا پوتوره بيتشيك اولور : توزلق كيمك؛ پوتور توزلغی. || خرمان توزلغی = خرمانك ديبنده قالان توزلی طوپراقلی بغدای وآرپه وسائره.

توزلی { ص. توزی اولان، توزه بولاشمش، اوزرينه توز قونمش .

توزندی { ــ. ۱. توز كبی اينجه شیء. ۲. اينجه ياغمور، چيسندی .

تَوزيع { سذ. عر. ج : توزيعات. [« وزع » دن مص. تفعيل] طاغيتمه، هركسه حصه‌سنی ويرمه، تقسيم، آيری آيری تسليم : توزيع مكاتيب = پوسته ايله كلن مكتوبلرك اصحابنه تسليمی؛ توزيع مكافات = بعدالامتحان مكتب شاكردانندن مستحق اولدقلری مكافاتی يداً بيدٍ وصورت علنيه ورسميه ده اعطاً ايتمك رسمی؛ غزته‌نك توزيعی = آبونه‌لره ايصالی وايستينلره فروختی، طاغلمسی؛ معاش و تعييناتك توزيعی = اصحابنه اعطاسی. اعداد توزيعيه = برر ايكيشر كبی عددلر .

توس { ــ. اينجه توك، اوكلر : يوزنده توسی توكی يوق. [اكثريا بو صورتله توك كلمه‌سيله برلكده قوللانيلير.]

توس { حـد. حیوانی کری تو. سکورمه‌ده قوللانیلیر.

توسُّط { سنذ. عر. ج: توسطات. [«وسط» دن مص. تفعل] آرایه کیرمه، وساطت ایتمه، میانجیلق: کندیلرینی با. ریشدیرمغه توسط ایتدی.

توسُّع { سنذ. عر. [«وسعت» دن مص. تفعل] کگیشلنمه، کگیش وواسع اولمه. [عربیده. کی معناسی خیلی فرقلی اولوب، بو معنایه «اتساع» استعمالی دها موافقدر.] || ط. توسع قلب، توسع معده وساژه=اتساع قلب واتساع معده کبی بر عضو. لك کگیشلنمسی امراضیدر.

توسکُرتمك { فت. دشمنك هجو. منی رد ودفع ایتمك، کری پوسکورتمك.

توسکُرمَك { فت. (آتی) کری باصدیرمق، کری. یه چکمکه مجبور ایتمك.

توسکُری { ح. کری‌یه، کریسین کری.

تَوَسُّل { سنذ. عر. [«وسیله» دن مص. تفعل] بر شیئی وسیله اتخاذ ایتمه، صارلمه، اعتماد ایتمه: روحانیت نبویه‌یه توسل.

تَوَسُّلاً { ح. عر. وسیله اتخاذ ایده‌رك، صاریله‌رق، اعتماد ایده‌رك: بو حدیث شریفه توسلاً شو حرکتده بولندم.

تَوسَن { س. فا. عر. ابی وسرت آت: بر توسن باد پیما.

توسیط { سنذ. عر. [«وسط» دن مص. تفعیل] آرایه قومه، واسطه اتخاذ ایتمه، وسا. طت وتوسط ایتدیرمه: اونی بو ایشه ارضا ایتمك ایچون کندیسنه سوزی کچن برینی توسیط ایتملی.

تَوسیع { سنذ. عر. [«وسعة» دن مص. تفعیل] کگیشلتمه، کگیش وواسع ایتمه، بوللاشدیرمه: بو اوطه‌یی دها بر ایکی آرشین توسیع ایتملی؛ مرخصك دائرهٔ مأذونیتنی توسیع ایتدیلر. || توسیع انتقال. ط: انتقال. || توسیع حدود=سینور. لری کگیشلدوب الکه‌یی بیوتمه.

تَوسیم { سنذ. عر. [«وسم» دن مص. تفعیل] تنك او. زرینه باروت وساژه ایله نشان وعلامت ایتمه. ذ. [اسم قومه معناسیله دخی قوللانانلر وار ایسه‌ده «اسم»ك اصلی «وسم» اولمیوب. «سمو» اولمغله، او معناده «تسمیه» یرینه بو لغتك استعمالی غلط فاحشدر. — بر موسمه یتیشمه معناسی ایسه عربی‌یه مخصوص اولوب لسانمز. ده اصلا مأنوس دکلدر.]

توشه { س. فا. آزیق، کفاف نفس، رزق.

تَوشیح { سنذ. عر. ج: توشیحات. [«وشاح» دن مص. تفعیل] ١. سوسلندیرمه، تزیین. [اصلی مجوهراتلی قوشاق قو. شاتمه.] ٢. د. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] چفته قافیه.

تَوصیف { سنذ. عر. ج توصیفات. [«وصف» دن مص. تفعیل] اوصاف وصفاتنی ذکر وتعداد ایتمه، تعریف: پارس شهرینی اوزون اوزادی‌یه تو. صیف ایدیوردی. || لسان فننده عربی قاعده‌سی اوزره دیکر بر اسمه مضاف اوله‌رق لسان یو. نانیده. «Γραφία, Graphie» لفظیله افاده اولنان اصطلاحاتی تشکیل ایدر: توصیف الامراض=Nosographie، توصیف الا. عصاب=Nevrographie وساژه.

تَوصِیه { سنذ. عر. [«وصاء» دن مص. تفعیل] ١. وصیت براقمه، اولمزدن اول بعد الموت اجرا اولنه‌جق ایشلری تعیین. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله بزجه پك استعمال اولنماز.] ٢. ایصمارلامه، سپارش: فلان ایشی شویله یاپه سنی کندیسنه توصیه ایلدم. ٣. برآدمی ینه توصیه ویا توصیه نامه دینلن بر مکتوبله ویا شفاهاً برینه تقدیم ایدوب حقنده معاونتنی طلب و التماس ایتمه: کندیسی خاطری صاییلیر بر ذات طرفندن توصیه اولندیغندن، فلانك توصیه سیله کلدیکندن بر مأموریته تعیینی مأمولدر. ٤. برینی تقدیم و التماس ایچون یازیلان مکتوب، توصیه نامه: کندیسی بر توصیه کتیرمشیدی. [شعرده نادراً «توصیت» صورتنده قوللانیلیر.]

تَوصِیه‌نامه { س. فا. برینك تقدیمنی وحقنده التماسی حاوی مکتوب، التماس تذکره‌سی.

توضیح { سنذ. عر. ج: توضیحات. [«وضوح» دن مص. تفعیل] آچیق بیان ایتمه، آچمه: مسئله‌یی توضیح ایتملی. [«ایضاح» دها مستعملدر.]

تَوَطُّن { سنذ. عر. [«وطن» دن مص. تفعل] یرلشمه، بر

یری وطن اتخاذ ایتمه : موقتاً فلان یرده بولنان مهاجرلرك نره‌ده توطن ایده‌جكلری دها تقرر ایتمدی .

تَوظیف { سنـ. عر. [« وظف » دن مصـ. تفعیل] برینه وظیفه ومخصصات تعیین ایتمه .

تَوعید { سنـ عر. ایلریده اوله‌جق بر مجازاتله قورقوتمه، تهدید .

توغ { سـ. فا. اوائلده پاشالره رتبه‌لرینه كوره بر وایكی واوچ عددنده اوله‌رق ویریلان آت قویروغی قیلندن سرغوج : بر، ایكی، اوچ توغلی پاشا .

تَوغُّل { سنـ. عر. [« وغول » دن مصـ. تفعل] برایشله زیاده مشغول اولمه، پك ایلریسنه وارمه : ادبیاتله توغل ایدیور: فقه ایله توغلم یوقدر .

توغله { سـ. [زبانزدی : تووله . لا . Tegula] فرونده پیشمش كیرمیچ : توغله‌دن دیوار؛ توغله فابریقه سی. = صـ. توغله‌دن معمول، طوغله ایله یاپلمش: توغله دیوار .

توف { حـ. توكورمكی تصویر ایدوب زجر و تحقیر علامتیدر : توف سكا ! [« تو » و « تفو » دخی دینلیر.]

توفنك { با : تفنك .

تَوفیر { سنـ. عر. [« وفرة » دن مصـ. تفعیل] چوغالتمه، تكثیر وتزیید ایتمه. ذ.

توفیق { سنـ. عر. جـ : توفیقات. [« وفق » دن مصـ. تفعیل] ١. اویدیرمه، موافق ومطابق كتیرمه : حركتنی نظامه توفیق ایتمك؛ قانونه توفیق حركت ایتمك. ٢. [مصدریت معناسندن مجرد اوله‌رق] هدایت ربانیه، عون الهی : توفیق رفیق اولـدیجه انسانك منزل مقصوده واره‌ماز: ومن الله التوفیق.

توفیقاً { حـ. عر. اویدیره‌رق، تطبیق ایده‌رك : قانونه توفیقاً حركت ایدیور .

توق { صـ. با : طوق .

توقات { سـ. [« ت » تحریك اولندقده « د » اولور.] ١. ال ایچی. ٢. ال ایچیله اوریلان سیله : توقات اورمق، آتمق، ویرمك. ٣. ال ایچی كبی آچیق ومربعالق دره .

توقاتلامَق { فتـ. توقات آتمق، توقات اورمق .

تَوَقُّع { سنـ. عر. [« وقوع » دن مصـ. تفعل] بكلمه، امید وانتظار ایلمه، امل وآرزو ایتمه.

تَوَقُّف { سنـ. عر. [« وقوف » دن مصـ. تفعل] ١. طورمه، مكث ایتمه، اكلنمه : اوراده بر قاچ كون توقف ایتدی. ٢. مربوط ومعلق اولمه، تعلق ایتمه: بو ایشه قرار ویرلمسی سزك حاضر بولنمكزه توقف ایدر .

توقماق { با : طوقماق .

تَوَقّی { سنـ. عر. [« وقایة » دن مصـ. تفعل] صاقنمه، چكنمه، احتراز .

تَوقیت { سنـ. عر. [« وقت » دن مصـ. تفعیل] بر شیئك وقت وساعتنی تعیین ایتمه .

تَوقیر { سنـ. عر. [« وقار » دن مصـ. تفعیل] اعزاز و تعظیم ایتمه: مسافرلرینی توقیر ایدر.

تَوقیع { سنـ. عر. [« وقوع » دن مصـ. تفعیل. — لسانمزده مصدریت معناسنی محافظه ایتمیور.] ١. برات و فرمانلره كشیده قیلنان نشانهٔ پادشاهی. ٢. اشبو نشانه‌یی حاوی فرمان وبرات عالی: توقیع رفیع همایون.

تَوقیعجی { سـ. و:

تَوقیعی { سـ. فا. فرامین و بروات عالیه‌یه توقیع دینلان نشانهٔ پادشاهی‌یی چكن مأمور: توقیعیٔ دیوان همایون.

تَوقیف { سنـ. عر. جـ : توقیفات. [« وقوف » دن مصـ. تفعیل] ١. طوردیرمه، مكث ایتدیرمه : كندیسنی اوراده بر قاچ كون توقیف ایتدیلر. ٢. آلیقومه. تأخیر، تعویق : سزك كاغدلری ناظر پاشا توقیف ایتدی. ٣. فقه. حكم صدورینه قدر مظنون علیهی توقیفخانه‌ده آلیقومه .

توك { سـ. ١. انسان و حیوانك تنی او زرنده بیتن شیٔ، قیل، صاچ، یلك، اولكر، توس: یوزنده توك بیتمه‌مش = قیل، صقال، بییق؛ باشنده توك یوق = صاچ؛ آتك توكی = طونی؛ قوش توكی = یلكی: یناقلرنده توك وار = اولكر . ٢. بعض منسوجات ومیوه وسائره اوزرنده‌كی خاو: سجاده، خاولی، شفتالی توكی. || توكلر اوپرمك = اوشومك. || توكلر اورپرمك = اوركمك، ارتعاش ایتمك. || دیلده توك بیتمك = برسوزی چوق سویلیوب تكرار ایتمكده دیكلنمه‌مك. || دوه

توكى = آچيق قهوه رنكى. || صيچان
توكى = قوبو قيررنكى. || توكى دوز.
مك = حيوانك طونى ايلشمك؛ و
مج. كسب وسعت ايتمك، اوستى باشى
دوزلتمك. || توك قلم = نقاش
فورچه سى.

توكتمك { فت. بيتيرمك، تكميلى صرف واستهلاك ايتمك:
اونلر قيشلق ذخيره يى شمديدن
توكتديلر. || صفرى توكتمك =
افلاس ايتمك. || نفس توكتمك =
بيهوده يره چوق سويلمك.

توكجكز { س. اينجه و قيصه توك.

توكرمك { توكرزك. با: توكور. مك وساژه.

توكسز { ص. توكى اولميان، قيلسز: باشى توكسز =
اصلع؛ يوزى توكسز = امرد.

توكسه مك { فل. بر شيئه چار. پوب سورجمك،
قايوب آقسامق.

توكّل { سذ. عر. [« وكل » دن مص. تفعل] امورينى
ارادهٔ الهيه يه ترك وحواله ايله
حكم قدره راضى اولمه: اللهه
توكل ايتدم؛ ارباب توكل.

توكلنمك { فط. توكى چيقمق، بيق صقالى كلمك:
ارككلر اكثريا يكرمى ياشلرنده
توكلنيرلر.

توكلى { ص. توكى اولان، بدنى توك ايله مستور: مايمو.
نلرك بدنى توكلى ويوزلرى توكسز
اولور.

توكلى { ص. با: دوكلى.

توكّلى { ص. ح. [« توكل » دن اولوب، اصلى كافهٔ

ضميله ايسه‌ده، زبانزدى فتح ايله
در.] بيهوده، نافله، مقصدسز،
راست كلـه: او توكلى بو قـدر
زحتـه قاتلانمـزدى؛ بن توكلى
سويلدم؛ توكلى دكل = مقصدسز
دكلدر، بر مقصد واردر.

توكه { س. با: دوكه.

توكنمز { ص. بيتمز، چوق، كثير، بنهايه، بيغايه: الله تو.
كنمز عمرلر احسان ايلسين.

توكنمك { فل. بيتمك، قالمامق، تماميله صرف واستهلاك
اولنمق: حيوانلرك صمانى توكنمش.

توكورمك { فت. ۱. آغزدن تو. كروك ويا بالغمى
آتمق، بالغم چيقارمق: چوق
توكوريور ميسكز؟ ۲. آغزدن
برشيئى چيقاروب آتمق: خرمايى
ييوب چكردكنى توكوردى.
|| قان توكورمك = توكوروركن
قان چيقارمق، توكوروكله قان
كلمك؛ و مج. چوق زحمت و الم
چكمك. || توكورديكنى يالامق =
ايتديكى وعددن نكول ايتمك.
ويرديكى سوزى كرى آلمق.
|| يوزه توكورمك = شديداً
تكدير وتحقير و تزذيل ايتمك.
|| آشاغى توكورسه‌م صقالم، يو.
قارى توكورسه‌م بييغم = تعييب
ايديله جك آدملرك يباجى اولمد.
يغنى ايما ايدر.

توكوروك { س. ۱. آغزدن تو. كوريلن شئ، بالغم
ويا عادى آغز صويى: توكوروك
حقه سى. ۲. آغزده حاصل اولان
صو، آغز صويى: آغزمده تو.
كوروك قالمدى؛ آغزمك توكو.
روكى قورودى. || آغزى ده تو.
كوروك قورومق = چوق سويلمك
وينه ديكلتمه‌مك. || توكوروكى
يوتمق = ايمرنمك. || توكوروك
اوتى = برجنس نبات.

توكيل { سذ. عر. [« وكالة » دن مص. تفعيل] وكيل تعيين
ايتمه، برينى وكيل ايتمه، وكيل
طانيمه: ايشلرمى كورمك ايچون
فلانى توكيل ايتدم.

تول { س. [فر. Tulle] پك اينجه وسكرك بز، تولبند.

تولبند { ياخود دولبند. س. پك اينجه وسكرك بز، تول،
غاز.

تولُّد { سذ. عر. ج: تولدات. [« ولادت » دن مص. تفعل]
طوغمه، دنيايه كلـه، ولادت:
۱۲۵۰ تاريخنده تولد ايتمشدر؛
تولدينك تاريخى معلوم دكلدر.
|| تش. م. ط. حصول، ظهور:
تولد حرارت، تولد اسنان وساژه.
== ج. طوغمه‌دن وجوده كلن
انسان ويا حيوانات مقدار و
كثرتى: قويونلرمزك بو سنه‌كى
تولداتى ايى چيقمدى؛ آمريقا
اهاليسى يالكز مهاجرتله دكل
تولداتدن دخى آرتيور..

تولغه { سذ. با: طولغه.

تولك { س. ۱. طاوق و ساژ طيورك تو نه دكلرى
صيرتلر، كومس تونكى. ۲. مج.
ملجأ، مأوى، صيغينه جق محل. ۳.
دوكلمش ايرى توكلر. توك دوكومى.

توله مك { فل. (قوش) بهار موسمنده توك دوكمك،
توكلرى دوكيلوب جاولاق قالمق.

تولّى { ياخود تولا. سذ. عر. [« ولى » دن مص. تفعل]

١. برینه یناشمه، تقرب. ٢. برینی دوست طوتمه، اظهار محبت وقربیت ایتمه. [بو معنا ایله «تبرا» یه مقابل قوللانیلوب اهل بیت نبوی‌یه محب ومعین اولانلره، وتبرا ایسه مخالفلرینه تطبیق اولنور.]

تَوَلِّیت { یاخود تولیه. سذ. عر. [«ولی» دن مصـ. تفعیل] ١. برینی متولی ایتمه، بر وقفه متولی نصب ایتمه. ٢. متولیلك، متولی صفت ووظیفه‌سی: تولیت براتی.

تَوْلِید { سذ. عر. [«ولادت» دن مصـ. تفعیل] ١. طوغورمه، دنیایه کتیرمه: هرکسی بر آنا تولید ایتمشدر. ٢. طوغورتمه، طوغورمقده اولان برقادینه ویا بر دیشی حیوانه یاردیم ایتمه، ابه‌لك ایتمه: فلان قادینی خانقی ابه تولید ایتدی؟. ٣. مج. وجوده کتیرمه، حاصل ایتمه، سبب اولمه، سببیت ویرمه: بومسئله‌یی تولید ایدن اودر.

توم { سـ. [تق. تیم = قبه‌لی شیء] یومری، طوب‌شی، طومالاق.

تومار { سـ. فا. دوریلوب بوکیلرك استوانی شکلنی آلان اسکی زمان دفتری.

تومان { سـ. [زبانزدی: تومن] ١. بیوك کومه. ٢. اون بیك آحاددن عبارت مقدار: بر تومان عسکر = (سابقده) فرقه. ٣. ایرانده اون بیك آقچه یعنی اللی غروش قیمتنده آلتون سکه. || میر تومان = ایرانده فریق. || تومان تومان = بیکلرجه.

تومباز { سـ. دوبه.

تومباق { سـ. با: طومباق.

تومبك { یاخود دمبك. سـ. ١. اوفاق یومری: طوپراق تومبك. ٢. بر طرفی آچیق وبر طرفی کرکین دری ایله قپالی باقیردن معروف تومبلك، دربوقه (دربکه). ٣. تومبلك شکلنده صاقسی: بشیك تومبکی.

تومبلتی { سـ. [بالتحریف «تنبلیت» صورتنده فارسی‌یه کچمش وغرابیدن اوله‌رق اورادن بو صورتده لسانمزه عودت ایتمشدر.] ١. یوك ییغینی، بوغچه‌لانمش اشیا که آت یوکینك ایکی دنکی آراسنه آتیلیر. ٢. اوزرینه سایسك بیندیکی خفیف یوك.

تومبلك { سـ. [زبانزدی: دونبلك] آغزی کرکین دری ایله قپالی کاسه شکلنده بر آلت که ایکی دکنکله اوریله‌رق چالینیر: تومبلك چالمق. || مج. عقلاتومبلکی = عقلالق ادعاسنده بولنور کولنج جاهل. عو.

تومروق { با: طومروق.

تومسك { سـ. یومری شیء، محدب یر، اوفاق کومه: بل کمیکنك تومسکاری. = صـ. بو شکلده اولان: تومسك یر.

تومسلمك { فل. یامری یومری اولمق، قنبورلاشمق، سطحی تحدب ایتمك: تومسلدی.

توملمك { فل. یومری اولمق، قنبورلانمق، طومالمق.

تومّك { فل. شیشمك، اورلانمق، تومسکلنمك.

تونج { سـ. باقیر ایله قلایدن مرکب مخلوط معدن، برنج. = صـ. تونجدن معمول: تونج طوب.

تونُس { سخ. ﻫ. آفریقانك ساحل شمالیسنده جزایر ایله طرابلس غرب آره‌سنده بر مملکت که وقتیله (قارتاج) وبعده (افریقیه) اسمیله معروف ایدی. اصل مرکزی اولان شهرك اسمیدر: تونس امارتی؛ تونس فسی = بیوك وقالین جنسی.

تونُسلی { سـ. صـ. تونس اهالیسندن آدم.

تونَك { یاخود دونك. سـ. طاوق وسائر طیور بیتدیکی اوزرینه چیقوب تونه‌دکاری صیریق: تونکده خروس کبی.

تونَکله‌مك { فل. (طاوق وسائره) تونك دینان کومس صیریغی اوزرنده طورمق.

تونَل { سـ. [انکـ. — تونل صورتنده تلفظی غلط اولمغله برابر شیوهٔ لسانمزه مغایر در.] ١. دمیریولك یر آلتندن کچن قسمی: بو دمیر یول خطنك تونللری چوقدر. ٢. ماکینه ایله تحریك ویا قایشله جر اولنور آرابه‌لر ایشلتدیرلمك اوزره یر آلتندن آچیلان یول: غلطه‌دن بك‌اوغلنه تونل ایله اوچ دقیقه‌ده چیقیلیر. ٣. یر آلتندن افقی اوله‌رق آچیلان هرنوع اویوق.

تَوَهُّم { سذ. عر. ج: توهمات. [«وهم» دن مصـ. تفعل] ظن وکمان ایتمه، وهمه تابع اوله بی اساس ونابمحل شبهه‌یه تابع اولمه: بنم کندیسنك دلیهنده

بولنديغنى توهم ايتمشيدى .

توى { تويلى، تويلنمك وساژه. با: توزك وساژه .

تُوَيج { سنذ. عر. [« تاج » ك مصغرى] نبا. چيچكك يشيل اولان خارجى قسمندن ماعداسى كه دائراً ما دار ملون ياپراقجقـلرى اولوب بر كوچك تاجى آكديرر. تويج جرسى، تويج مغفرى، تويج شفوى كبى انواعى واردر .

تَه { س. فا. ديب، قعر : ته‌چاه = قويونك ديبى. ز.

تَهاجُم { سنذ. عر. جـ : تهاجمات. [« هجوم » دن مص. تفاعل] برلكده و بردن هجوم ايتمه، هر طرفدن قوشوب طويلانمه، اوششمه : اپى كونده‌لك ويرلديكنى خبر آلنجه رنجبرلر اورايه تهاجم ايتديلر؛ قانك بينه تهاجمى .

تَهافُت { سنذ. عر. [« هفت » دن مص. تفاعل] بر برى اوستنه آتلمه، تهاجم : تهافت حكما.

تَهالُك { سنذ. عر. [« هلاك » دن مص. تفاعل] كمال آرزو وهوسله آتلمه، تهلكه‌يى دوشونمكسزين بر شيئه طالمه، بر برينى ايتوب چيكنيه‌جك صورتده قوششمه : خلق كمال تهالكله بو ايشه صارلديلر .

تَهاوُن { سنذ. عر. [« هون » دن مص. تفاعل] اهميت ويرممه، مهمسه‌مه‌يش. ز.

تَهَجُّد { سنذ. عر. [« هجد » دن مص. تفعل] ١. كيجه اويوميوب نماز قيلمه. ٢. كيجه‌وقتى قيلنان نافله نمازى .

تَهَجّى { سنذ. عر. [« هجاء » دن مص. تفعل] هجالمه، حروف هجايى بربرينه اوره‌رق اوقومه .

تَهديد { سنذ. عر. جـ : تهديدات. [« هدود » دن مص. تفعيل] ايلريده اجرا اولنه‌جق بر مجازات ايله قورقوتمه : حبس ايله، سلاحله تهديد ايتدى؛ تهديد ايده‌رك حاضرلاديغى سندى كنديسنه امضا ايتديرمش؛ ايقاع تهديده مقتدر .

تَهديد آميز { ص. فا. [عر. تهديد = م .. فا. آميختن = قاريشديرمق] تهديد قاريشديران، تهديدله قاريشيق، قورقوديجى : تهديد آميز برطاقم سوزلرله اجبار ايتدى .

تَهدِيه { سنذ. عر. [« هديه » دن مص. تفعيل] هديه ويرمه، بخش ايتمه، باغشلامه. [« اهدا » دها مأنوسدر.]

تَهذيب { سنذ. عر. [« هذب » دن مص. تفعيل] دوزلتمه، تسويه، تميزلمه، اصلاح و تطهير : تهذيب اخلاق = اخلاق تميزليوب اصلاح ايتمه. [همان يالكز بو تعبيرده مستعملدر .]

تَهَزُّز { سنذ. عر. [« هزيز » دن مص. تفعل] اينجه صورتده ديترمه، لرزان اولمه، لرزه. [« اهتزاز » دها مأنوسدر.]

تَهزيز { سنذ. عر. [« هزيز » دن مص. تفعيل] اينجه و دواملى صورتده ديترتمه، لرزان ايتمه، اهتزازه كتيرمه : سازك تللرينى تهزيز ايتمك؛ سيكيرلرى تهزيز ايتدى .

تَهَكُّم { سنذ. عر. [« هكم » دن مص. تفعل] ظاهراً جدى حقيقةً هزلدن عبارت برصورتله استهزا ايتمه : تهكم ايچون بو فقره‌يى درج ايتدى .

تَهلُكه { سنذ. عر. [« هلاك » دن] هلاكى موجب اوله‌بيله‌جك حال، خطر، مخاطره : تهلكه‌يه كيرمك؛ كنديني، جاننى تهلكه‌يه قومق .

تَهلُكه‌لى { ص. تهلكه‌سى اولان، هلاكى موجب اوله‌بيلن، مخاطره‌لى، خطرناك : تهلكه‌لى ايش؛ تهلكه‌لى يول .

تَهليل { سنذ. عر. جـ : تهليلات. لا اله الا الله جملهٔ شريفه‌سنى تلفظ ايتمه : تسبيح و تهليل ايله مشغول ايدى. || تهليل خوان = تعبير شريف مذكورى اوقويان : طرق عليه درويشانى نعشك اوكنده تهليل خوان اوله‌رق كيديورلردى .

تُهَم { سنذ. جـ. عر. فد : تهمت. با : تهمت .

تُهَمت { سنذ. عر. جـ : تهم. [« وهم » دن] برينه اسناد اولنان سوچ، ايشلديكى ظن ووهم آلتنده اولوب هنوز تبين و تحقق ايتمه‌مش جرم، قباحت، سوچ : بنم تهمتم نه‌در؟ اونك بر كونه تهمتى وارميدر؟ بر تهمتله توقيف اولنمش. || حق. اسناد تهمت = اتهام. || تهمت ظاهره = اثباتدن مستغنى اوله‌جق صورتده آشكار و ميدانده اولان تهمت .

تُهَمتسِز { ص. بر كونه تهمتى و سوچ وقباحتى اولميان، بيكناه، برى الذمه .

تهمتلی { ص. ۱. اتهام اولنمش، بر جرم وقباحت ایشلمش اولمسی ظن آلتنده بولنان. ۲. سوجلی، قباحتلی، متهم.

تهمتن { س. ص. فا. مشهور قهرمان ایرانی رستم زالك لقبی اولوب، دلیر وقهرمان معناسیله دخی قوللانیلیور، اما قوللانلمالیدر.

تهنیت { یا تهنیه. سذ. عر. [« هنء » دن مص. تفعیل] تبریك، تسعید : تبریك وتهنیتی متضمن بر نامه یازدی.

تهود { سذ. عر. [« هود » دن مص. تفعل] یهودی اولمه، دین یهودی قبول ایتمه.

تهور { سذ. عر. [« هور » دن مص. تفعل] صوكنی دوشونمه‌دن بر ایشه صالدیرمه، غضب وشدتله هجوم وجرأت: تهورله سوزه قاریشدی؛ تهورندن كوزلری قراردی.

تهوین { سذ. عر. ج: تهوینات. [« هون » دن مص. تفعیل] ۱. قولایلاشدیرمه، خفیفلتمه: انسان ایشنی ممكن مرتبه‌ده تهوین ایتمكه چالیشملیدر. ۲. فیاتنی تنزیل ایتمه، اوجوزلاتمه، اهون ایتمه: آناطولی دمیر یولی استانبولجه ذخیره‌یی تهوین ایتدی. [بو ایكنجی معنا ایله عربیده مستعمل اولمیوب، بوكا بدل: آلچالتمه واهمیتدن دوشورمه معناسیله قوللانیلیر.]

تهی { ص. فا. ۱. بوش، خالی: تهی بر خانه‌ده. ۲. مج. علم وهنردن عاری، بوش، بیبهره: او آدم تهی دكلدر. ۳. تهی دكل = سببسز، حكمتسز: بویله كیجه این كلمسی تهی دكلدر. || تهی دست = الی بوش، زوكورت.

تهیج { سذ. عر. [« هیجان » دن مص. تفعل] هیجانه كلمه، جوشه كلمه: بر طاقم مؤثر شرقیلردن تهیج ایتدی؛ او شرقیلر تهیجنی موجب اولدی.

تهییج { سذ. عر. [«هیجان» دن مص. تفعیل] هیجانه كتیرمه، جوشه كتیرمه: بویله شرقیلر انسانی تهییج ایدر.

تهیئه { سذ. عر. [« هیئة » دن مص. تفعیل] حاضرلامه، حاضر ایتمه، تدارك ایتمه: لوازم سفریه‌یی تهیئه ایتملی.

تیاترو { س. [یو. Θέατρον = تماشاگاه] ۱. صورت مخصوصه‌ده ترتیب ایدلمش منثور ویا منظوم وفجیع یاخود مضحك عبرت انكیز واكثریا تاریخه مستند حكایاتك موقع تماشایه وضعنه و مجسم صورتده اجرا وارائه‌سنه مخصوص بناكه صحنه دینلن بر قسمی اجراآته واونك قارشیسنده‌كی میدان ایله صره‌لر وحجره‌لر سیرجیلرك اوتورمسنه مخصوصدر: اوروپا شهرلرینی تزیین ایدن ابنیهٔ عمومیه‌نك بر جنسی‌ده تیاترولر در. ۲. بو ابنیه‌ده موقع تماشایه قونیلان حكایه ویا وقعه، اویون: بر تیاترو یازدی: ادبیاتك اك مهم اقسامندن بری‌ده تیاترودر.

تبت { سخ. م. چینك منتهای غرب جنوبیسنده اوله‌رق هیمالایه سلسلهٔ جبالنك شمالنده وتركستان شرقینك جنوبنده واقع پك مرتفع بر مملكت واسعه در. = س. بو مملكته مخصوص كچیلرك یوموشاق ونفیس قیلندن معمول شاللی‌یه تقلیداً یاپیلان پنبوقدن پارلاق آستارلق بر نوع بویالی بز. [بومعناایله زبانزدی : دبت.]

تیبیس { سذ. عر. [« یبس » دن مص. تفعیل] قورونمه، قورولامه.

تیپی { س. با: تپی.

تیت { حد. یاواش وتنبلجه بر حركتك سسنی تقلید ایدر: تیت پیت = پیتیر پیتیر.

تیجان { سذ. ج. عر. فد: تاج. با: تاج.

تیر { س. فا. اوق، سهم. || تیرانداز، تیركش، تیرزن = اوق آتان، اوق چكن، اوقله اوران. || تیر قضا = سهم قضا، اوق كبی اصابت ایدن قضا و قدر. || شعرده محبوبه‌نك كیرپیكندن ونظرندن دخی كنایه اولور.

تیر { وتیریل. مه. دیتره‌مكی تصویر ایدوب مكرر قوللانیلیر: تیر تیر دیتره‌مك، تیریل تیریل دیتره یوردی.

تیرامولا { س. [یتا.] بح. خلاط چكمه: تیرامولا ایتمك.

تیرپدین { س. و:

تیرپید { س. كوچك باغچوان قازمه‌سی.

تیرخوس { س. [ر.] آتش بالیغی، صاردله.

تیردان { س. فا. [تیر = اوق ـ دان = ادات ظرفیت] او:

تیركش { س. فا. [تیر = اوق ـ كشیدن = چكمك] اوق

قوبوری، اوق محفظه‌سی.

تیره { ص. پنبوق ایپلیك : تیره. ایله دیكمك؛ یورغان تیره سی = یورغان قاپلادقلری قالین جنسی. == ص. پنبوق ایپلیكندن معمول : تیره چوراب.

تیره { ص. فا. قراكلق، بولانیق، قره، مظلم : تیره روان، تیره دل = فنا یوركلی؛ تیره‌بخت = طالعسز.

تیرپل { ص. زوكورت، قوتوز، پاره‌سز.

تیریز { س. با : تریز.

تیز { ص. فا. ۱. كسكین، قاطع، حدید : تیغ تیز = كسكین قلیج؛ تیز چشم = كوزی كسكین، حدید البصر. ۲. چابق، سریع، مستعجل : تیزپا = آیاغی چابق؛ تیز رفتار = چابق یورو یشلی. ۳. صبرسز : تیز جانلی.

تیز { ح. ظز. فا. [ت. زبانزدی: تز] ۱. چابق، سرعتله، سریعاً، عجالة : تیزكل. ۲. صیق: تیز تیز نفس آلمق. || تیز الدن = علی طریق الاستعجال.

تیزآب { س. فا. [تیز = كسكین. آب = صو. — تر. زبانزدی : كذاب] كیم. حامض كبریت، مرمری ولیطوغرافیا طاشلرینی حك ایدن معروف یاقیجی صاریمتراق صو.

تیزگین { س. با : دیزگین.

تیزلك { س. [فا. « تیزی » یه مرجعدر.] ۱. كسكینلك. ۲. چابقلق، سرعت. ۳. صبرسزلق.

تیزلنمك { فل. عجله ایتمك، صبرسزلق واستعجال ایله حركت ایتمك.

تیزه { س. [زبانزدی : تزه] والده‌نك همشیره‌سی : تیزه‌سنه كیتدی؛ تیزه‌سنك اوغلی، قیزی.

تَیس { سذ. عر. اركك كچی، تكه. ذ.

تَیَسُّر { سذ. عر. [« یسر » دن مص. تفعل] ۱. قولایلاشمه، قولای اولمه، كسب سهولت ایتمه. ۲. نصیب و میسر اولمه، موفقیت پذیر اولمه.

تیشه { س. فا. كسر، معروف دولكر آلتی. [« تیشهٔ فرهاد» تعبیر معروفنده تیشه‌نك كسردن زیاده قازمه وكوانك معناسیله مناسبتی واردر.]

تیغ { س. فا. قلیج، سیف.

تیغ { س. [آنف الذكر لغت فارسیه‌دن] ۱. دیكیجی وسراج آلاتندن یاصی واكری ایكنه ویا بیز. ۲. بعض چیچكلرده اولان آلت تأنیث. || تیغ ایكنه = نقش آلتی.

تیغاله { س. شجر العشر دینلن آغاجدن چیقان برنوع ضمغ، اشخر.

تیغبند { ص. فا. [تیغ = قلیج. بندن = باغلامق] قلیج باغلایان، قلیج قوشانان.

تیغدار { ص. فا. [تیغ = قلیج. داشتن = طوتمق، طاشیمق] قلیج طاشیان، قلیجله مسلح.

تیغزن { ص. فا. [تیغ = قلیج. زدن = اورمق] قلیج اوران، چكن.

تیغلامق { فل. (یاره) كسكین كسكین بر آغری ایله آغریمق.

تیفتیك { س. با : تفتیك.

تیفوس { س. [یو. Τύφος فر. Typhus] ط. قره‌حما.

تَیَقُّظ { سذ. عر. ج. : تیقظات. [« یقظ » دن مص. تفعل] ۱. اویانمه، بیدار اولمه، اویقودن قالقمه. ۲. مج. عبرت كوزینی آچمه، انتباه : تیقظ ایتمك.

تَیَقُّن { سذ. عر. [« یقین » دن مص. تفعل] تمامیله واساساً بیلمه، اصلا شبهه ایتمیه‌جك صورتده اوكرنمه، كسب وثوق واطمئنان ایتمه : جناب خلاقك وحدانیتنی تیقن ایتدم.

تیكسینمك { یاخود دیكسینمك. فل. [غلطی : تیتسینمك] معده یادیرغامق، ایكرنمك، ییه‌جكدن اكراه و استكراه ایتمك: قادینلرك اكثری هرشیئدن تیكسینیرلر.

تیكه { س. پارچه، یامه، لیمه : تیكه تیكه = پارچه پارچه. [صفت كبی ده قوللانیلیر.]

تیمار { س. ۱. بر خسته‌یه یاخود یاره‌سنه ویا حیوانه ایدیلن خدمت، بونلره باقه : خسته‌یی تیمار ایتمك = باقمق؛ آتی تیمار ایتمك = تمیزلیوب خدمتنی كورمك؛ مجروحك یاره‌سنی تیمار ایتمك = دكیشدیروب باغلامق. ۲. ایشلمك، باقمق، خدمتنی كورمك : سز بو باغی تیمار ایتمه‌مشسكز. ۳. خلاقلرك تبدیل هوا ایچون موقتاً بر یره چیقمه‌لری، تبدیل هوا: فلان قالفه تیماره چیقدی. ٤. وقتیله سپاهیلره مالكانه ویریلن اراضیٔ امیریه كه حربه سوقنه مجبور اولدقلری معین المقدار عسكره مقابل او اراضینك

عشرینی اخذ واستیفا ایدرلردی: تیمار وزعامت اصحابندن؛ تیمار صاحبی؛ تیمار اصولی .

تیمارجی { س. ۱. تیماره یعنی عشرینی آلدیغی اراضیٔ } امیریه یه مالك سپاهی. ۲. بر خستەخانەدە مجروحین وخستەلرك یارەلرینی باغلایوب دکیشدیرن جراح یماغی، جراحلقك عادی ایشلرینی کورن خدمتجی .

تیمارخانه { س. [« تیمار » دن مرکب ویا « بیمارخانه » } دن غلط] مختل الشعور اولانلره مخصوص خستەخانە، دارالشفاء. || تیمارخانه قاچقینی = دلی، دلیجه حرکت ایدن .

تیمارخانەجی { س. دار الشفاء مدیر یاخود مأ } مور ویا خدمتجیسی، مجانینی ضبط وادارە ایتمکله مکلف آدم، کلابی .

تیماری { ص. عر. ؤ : تیماریه. [تعبیر سقیمدر] سپا } هیلرك تیمار اصولنه منسوب و متعلق : اراضیٔ تیماریه .

تیمّم { سذ. عر. [قصد و نیت ایتمك اولان « یمام » دن] ف. } صویك قیطلغی حالندە تمیز طوپراق و سائرەیه اللرینی سورەك آبدست وغسل آلمه : تیمم ایتمك.

تیمّن { سذ. عر. [« یمن » دن مص. تفعل] یمن وسعادت عد } ایتمه، تبرك المه : تیمن ایچون اوستنده برانعام شریف طاشیور.

تیمّناً { ح. عر. یمن وسعادت عد ایدەرك، یمن نیت ومقصدیله: } تیمناً هر صباح قصیدهٔ بردەیی قرائت ایدردی .

تیمور { یاخود دموز وتیمورجی و سائره. با: دمیر وسائره . }

تیمی { یاخود تمی. س. ۱. زنجیلرك باباالق کبی بر اویونی. ۲. } بر نوع بوجك ایصرمەسندن حاصل یومری .

تین { سذ. عر. اینجیر. || شجر التین = اینجیر آغاجی . }

تینقه { س. طورنه بالیغی حجمنده لذیذ بر بالیق . }

تینیولوز { ص. مسکین، سومسوك، چلیمسز، قلیقسز . عو. }

تیون { س. بوستی یازلق اینجه کورك اعماله یارار کو } چك بر حیوان؛ قویو تیون = سنجاب؛ قزیل تیون = خرما صیچانی .

تیه { سذ. عر. چول، صوسز قوری صحرا. == سخ. م. } مصر ایله شام آرەسندە طورسینایی حاوی شبه جزیره ده واقع چول کە بنی اسرائیل اورادە حضرت موسی (عم) ایله یوللرینی شاشیروب قرق سنه طولاشمشلردر .

ث

ث { ثه س. [عر. ثاء . سٖ.] الفبای عثمانینك بشنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ کلماته مخصوصدر. لسانمزده عربیده‌کی یاتك مخرجیله تلفظ اولنه‌میوب، (س) کبی اوقونور. بوحرف، عربینك غیری اولان السنهٔ سامیهٔ قدیمه‌ده دخی مفقود اولمغله، حروف اصلیهٔ سامیه‌ده بولنمیوب، خ، ذ، ض، ظ، غ حروفیله برابر یعنی «ثخذضظغ» حروفی میاننده عربلر طرفندن ضم و علاوه اولنمشدر. اصل ابجد صره سنده یکرمی اوچنجی حرف اولوب، رقم کبی استعمالنده ۵۰۰ عددینه اشارتدر. اوچ نقطه‌لی اولمق مناسبتیله « ثاء مثلثه » دخی دینلیر.

ثاء { سٖ. عر. ث حرفنك اسم عربیسیدر؛ ثاء مثلثه = اوچ نقطه‌لی تاء. [تادن تفریق ایچون.]

ثابت { ص. عر. ؤ: ثابته. ج: ثوابت. [« ثبات، ثبوت » دن سف.] ۱. یرنده طوران، بر یرده قائم، برقرار، پایدار، غیرمتحرك، یرلی: دکرمنك آلت طاشی ثابتدر؛ بن عزممده، فکرمده ثابتم. ۲. ثبوت بولمش، تحقق ایتمش، مثبت، محقق، ظن ووهم اوزرینه مبنی اولمیان: بو حقیقت فنا ثابت اولدی. ۳. سماده دائما بر یرده کورینوب بر دکیشدیرمین نجم، سیاره‌نك غیری: نجوم ثابته. || ثابت قدم = پایدار، ثباتلی، دواملی، اصلا آیریلمیان: ویردیکی سوزده ثابت قدم قالدی. == ج. ثوابت = نجوم ثابته، سیارات دینلن نجوم معدوده‌نك غیری اولان نجوم غیر محدوده که هر بری کندی باشنه بر شمسدر.

ثأر { سٖذ. عر. [اصلی: ثأر] اوچ، انتقام: اخذ ثار ایتمك = اوچنی آلمق، انتقام آلمق.

ثاقب { ص. عر. ؤ: ثاقبه. جٖ: ثواقب. [« ثقب » دن سف.] ۱. بر یاندن بر یانه‌دلن، دلیك آچان، دلوب کچن. ۲. پك پارلاق، مضیء: نجم ثاقب؛ شهاب ثاقب.

ثالث { ص. عر. ؤ: ثالثه. [«ثلث» دن سف.] اوچنجی، ایکنجیدن صکره کلن: باب ثالث = اوچنجی باب؛ رتبهٔ ثالثه = اوچنجی رتبه. || ثالث عشر = اون اوچنجی. || شخص ثالث = طرفینك غیری اولوب بر مناسبتله ایشه قاریشان ویا آرایه کیرن آدم.

ثالثاً { ح. عر. اوچنجی اوله‌رق، اوچنجی درجه‌ده: اولاشو، ثانیاً شو، ثالثا شو اوله‌جقدر.

ثالثه { سٖ. ۱. رتب ملکیه‌نك اوچنجیسی، خامسه ورابعه‌دن صکره ویریلن، رتبهٔ ثالثه: فلان تاریخده ثالثه آلدی. ۲. دقیقه‌نك آلتمشده برجزئی اولان ثانیه‌نك منقسم بولندیغی آلتمش جزئك بهری: بش دقیقه ایکی ثانیه ویدی ثالثه.

ثامن { ص. عر. ؤ: ثامنه. [«ثمن» دن سف.] سکزنجی، یدنجیدن صکره کلن: باب ثامن = سکزنجی باب.

ثامناً { ح. عر. سکزنجی اوله‌رق، سکزنجی درجه‌ده.

ثانی { ص. عر. ؤ: ثانیه. [« ثنی » دن سف.] ایکنجی، برنجیدن صکره کلن: جلد ثانی = ایکنجی جلد؛ رتبهٔ ثانیه = ایکنجی رتبه. || ثانی عشر = اون ایکنجی.

ثانیاً { ح. عر. ایکنجی اوله‌رق، ایکنجی درجه ده: اولا شونی یاپملی، ثانیاً شونی.

ثانیه { سٖ. عر. ج: ثوانی. ۱. رتب ملکیه‌دن ایکنجی

عد اولنور بر رتبه که ثالثه ایله اولی ثانیسی آره‌سنده اولوب، ثانیه صنف ثانیسی ومتمایز اسملریله ایکی صنفه منقسمدر. ۲. ساعت دقیقه‌سنك منقسم اولدیغی آلتمش جزئك بهری: اون دقیقه یدی ثانیه‌سوردی.

ثَبات { سذ. عر. برنده طورمه، ثابت و برقرار اولمه، پایدارلق، برندن ویا سوز و عهددن اوینامامه: دشمنك مهاجمانته قارشی ثبات کوستردی؛ سوزنده ثبات ایتدی؛ اوآدمك ایشده ثباتی یوقدر؛ بی ثبات = ثباتسز.

ثَباتسز { ص. ایشنده دوام ایتمین، سوزنده طورمیان، متلوّن: ثباتسز آدمدر.

ثَباتلی { ص. ثابت، پایدار، مداوم: ایشنده، سوزنده ثباتلی آدمدر.

ثَبت { سذ. عر. قید، تحریر، یازوب ضبط ایتمه: ثبت دفتر ایتمك = دفتره قید ایتمك.

ثُبوت { سذ. عر. تحقق، محقق ومثبت اولمه، میدانه چیقمه، شبهه وتردده محل براقمیه‌جق صورتده ظاهر اولمه، تقرر ایتمه: بو ایش ثبوت بولدی؛ دعواسی ثبوت بولمه‌دی. [عین فعلك مصدرلری اولدقلری حالده، «ثبت» و«ثبات» دن فرقی ظاهردر.]

ثَخِن { سذ. عر. [ثانك فتحیله‌ده جائزدر.] قالینلق، ایچی بوش ظرف واستوانه کبی بر شیئك قالینلغی: طوپك ثخنی = استوانه‌سنك قالینلغی.

ثَخانت { سذ. عر. ۱. قالینلق. ۲. صیقلق. ق.

ثَدْی { سذ. عر. ج: ثدایا. ممه. بستان. ف.

ثَدیی { ص. عر. ث: ثدییه. ۱. تش. ممه‌یه منسوب ومتعلق. ۲. ممه شکلنده: ثدیی الشکل.

ثَراء { یاخود ثری. سذ. عر. ۱. طوپراق، تراب، خاك؛ تحت الثراء = یر آلتنده؛ طاب ثراه = طوپراغی تمیز اولسون، الله رحمت ایلیه. ۲. یر، ارض، زمین: این الثرا والثریا.

ثَرب { سذ. عر. تش. باغرصاقلری احاطه ایدن ایچ یاغی.

ثَروت { سذ. عر. ۱. زنکینلك، مالدارلق، سامان: ثروت صاحبی = مالدار. ۲. مال، ملك، زنکینلکی تشکیل ایدن حیوانات واراضی وسائره، مالملك. || اصحاب ثروت، اهل ثروت = اغنیا، زنکینلر. || ثروت عمومیه، ثروت ممالکت = بر مملکتك محصولات زرعیه ومعمولات صناعیه وسائره‌سندن عبارت عمومی زنکینلك. || علم ثروت = مؤخراً «اقتصاد» تسمیه اولنان علم که بر مملکتك ثروت عمومیه‌سندن و صورت استحصال واداره‌سندن بحث ایدر. — ثروت ملل تعبیری شایان قبول دکلدر.

ثَری { سذ. عر. [عربیده مؤنثدر.] با: ثرا.

ثُرَیّا { سذ. عر. سماده منازل قمردن اولان معروف کواکب هیئت مجموعه‌سی، اولکر، پروین.

ثُعبان { سذ. عر. پك بیوك ییلان، اژدر، اژدها.

ثَعلَب { سذ. عر. ج: ثعالب. تیلکی، روباه. لسـ. || ط. داء الثعلب = توکلرك دوکلمه‌سندن عبارت مرض، صاچ قیران.

ثُغور { سذ. ج. عر. [فد. «ثغر» لسانمزده غیر مستعملدر.] سینورلر، حدود. [باشلیجه ممالك اسلامیه ایله ممالك غیر اسلامیه آره‌سنده‌کی حدوده وبو حدود جوارلرنده‌کی ممالکه اطلاق اولنور.]

ثُفل { سذ. عر. ۱. طورتی. ف. ۲. ط. نجس، قذورات.

ثُفلی { ص. عر. ث: ثفلیه. ط. طورتیه ویا قذوراته متعلق: مواد ثفلیه.

ثَفَن { سذ. عر. ط. ناصور.

ثِقات { صذ. ج. عر. فد: ثقه. با: ثقه.

ثَقب { سذ. عر. جرا. دلمه، مثقبله اکیك دلمه.

ثَقبه { سذ. عر. تش. دلیك.

ثُقَلاء { صذ. ج. عر. فد: ثقیل. با: ثقیل.

ثِقلَت { سذ. عر. ۱. آغرلق، کرانلق: بو طاشك اون اوقه ثقلتی واردر؛ قورشونك ثقلتی زیاده‌در. ۲. صیقندی، اضطراب: هواده بر ثقلت واردر؛ او آدمك قونیشمه‌سی انسانه ثقلت کتیرر. || م. ثقلت اضافیه = اجسام بسیطه‌نك بربرلرینه نسبتله وصویك کی واحد قیاسی اعتبار اولنه‌رق آغرلقلرینك درجه‌سی: آلتونك، کومشك، باقیرك ثقلت اضافیه‌سی. || ط. ثقلت رأس، ثقلت صدر، ثقلت لسان = بو عضولره

بر آغرلق عارض اولمسنی موجب
امراض .

ثَقَلَين { سذ. ت. عر. [فد : «ثقل»
لسانمزده قوللانلماز] انس
وجن، دنیا ایله آخرت، انسان
ایله حیوان، عرب ایله عجم یاخود
آغر شیئلرله خفیف شیئلر :
سید الثقلین = فخر کائنات (صلعم)
افندمز. [ثمدی باشابجه بوتعبیر.
ده مستعملدر.] شیخ الاسلام
ابوالسعود افندی‌یه دخی « مفتی
الثقلین» عنوانی ویرلمش ایدی.

ثِقه { سذ. عر. ج: ثقات. [«وثوق»
دن] اعتماد، اطمئنان،
امنیت، وثوق : ارباب ثقه =
اعتماد و وثوقه شایان اولانلر.
[بو تعبیرك غلط فاحش اولدیغنی
ادعا ایدنلر لغتك بو معناسندن
غفلت ایتمشلر در؛ حتی عربلر
«اخو ثقة» ده دیرلر.] == سذ.
عر. وثوق واعتماده شایان آ. م،
معتمد، امین : حدیثده ثقه‌در،
ثقاتدندر.

ثَقيل { ص. عر. ث: ثقیله. ج:
ثقلاء. [« ثقلة » دن صش.]
١. آغر، کران، وزنی چوق:
قورشون اکثر معادندن ثقیلدر.
٢. صیقندیلی، جان صیقان،
کران جان : بك ثقیل آدمدر؛
اثقل الثقلادر = کران جانلرك اك
کران جانی. ٣. چرکین : بو
سوز پك ثقیل دوشر: ثقیل
چهره‌لی. ٤. تلفظی آغر وقالین
اولان، خفیف مقابلی : حرکهٔ ثقیله.

ثَلاثون { یاخود ثلاثین. عد. عر.
اوتوز. ز.

ثلاثه { یاخود ثلثه. عد. عر.
اوچ، ٣ : مذاهب ثلاثه =
اوچ مذهب.

ثُلاثی { ص. عر. ث: ثلاثیه. [«ثلثه»
دن سمذ.] ١. اوچلی،
اوچ شیئدن مرکب : ثلاثی
الاوراق = اوچ یاپراقلی. ٢. د.
(صرف عربیده) حروف
اصلیه‌سی اوچ اولان (فعل):
فعل ثلاثی؛ افعال ثلاثیه؛ ثلاثیٔ
مجرد = اصلی اوزرینه اوچ حرفلی
قالمش (افعال) : ثلاثیٔ مجرد
بابلری آلتیدر؛ ثلاثیٔ مزیدفیه =
اوچ اولان حروف اصلیه سی
اوزرینه بر یا ایکی ویا اوچ حرف
علاوه‌سیله متشکل (افعال) :
ثلاثیٔ مزید فیه بابلری رباعی
وخماسی وسداسی اوله‌رق ١٢ در.

ثُلث { عد. عر. اوچده بر، بر
جسم ویا مقدارك اوچ
قسمدن بری : کونك ثلثنی مطا.
لعه‌یه حصر ایتمشدر. == سذ.
عر. نسخ خطنه بکزر معروف
بر جنس قالین یازی.

ثُلثان { عد. عر. ت. ایکی ثلث،
اوچده ایکی : کونك ثلثا.
نی اویقو واستراحتله کچر؛ ثلثان
اکثریتیله = اکثریتی تشکیل
ایدنلرك اقلیتده قالانلرك هیچ
اولمازسه ایکی مثلی اولمسی شر.
طیله اولان اکثریت .

ثَلج { سذ. عر. قار، برف. ز.

ثُمَّ { ظز. عر. صکره، بعد. [بعض
ترکیبات عربیه‌ده بولنور:]
ثم التدارك = تدارکدن صکره
یعنی ایشك وقوعندن صکره
دوشونلمش : بو ثم التدارك بر
وسیله‌در .

ثِمار { سذ. ج. عر. فد : ثمر.
با : ثمر.

ثَمان { وثمانیه. عد. عر. سکز؛
صحن ثمان = رتب علمیه‌دن
بر رتبه.

ثَمانون { وثمانین. عد. عر.
سکسان. ز.

ثَمَر { سذ. عر. ج: اثمار. و

ثَمَره { سذ. عر. ج: ثمرات. ١.
یمش، میوه، نباتات واشجا.
رك تخملرینی حاوی اوله‌رق
ویردکلری مأکول ویا غیر
مأکول دانه. ٢. فائده، نفع،
کار: بو ایشدن بر ثمره کورمدم.
٣. حاصل، نتیجه: بو سعیك
ثمره‌سنی البته کوروورسکز .

ثُمن { عد. عر. سکزده بر، سکز
جزءده بر جزء: تجارتك
ثمننی بکا ویرمك شرطیله مقاوله
ایتدك .

ثَمَن { سذ. عر. ج: اثمان. بها،
قیمت، بدل. [اکثریا جمعی
مفرد یرینه قوللانیلیر:] اثمانی
اعاده ایدوب مالی کری آلدی.

« قیمت » و « بها » بر شیئك حقیقی
دکری، « ثمن » ایسه صاتان ایله
آلان آراسنده تقرر ایدن بدلدر.

ثَمين { ص. عر. ث: ثمینه. [« ثمن »
دن صش.] قیمتدار، بهالی،
ذی قیمت : درثمین.

ثَناء { سذ. عر. ج: اثنیه. [«ثنایا»
ایسه « ثنیه » نك جمعیدر.]
مدح وتعظیم ایله وصف وتعریف:
سزی چوق ثنا ایتدی؛ ثنا کزده
بولندی .

ثَناخوان { ص. فا. [عر. ثنا =
مدح. فا. خواندن =
اوقومق] بریرینك مدحنی اوقو.
یان یعنی مدحنده بولنان، مادح:
وصاف چنکیز سلاله‌سنك ثنا.
خوانیدر.

ثَناكار { ص. فا. [عر. ثنا = مدح فا. كار = ادات فاعليت] مدح وتعظيمله وصف وتعريف ايدن، دائما مدح و ثناسنده بولنان : ثناكاركز = مخلصكز. [ما. فوقدن مادونه ايراد اولنور ظرافت تعبيريدر.]

ثَناكارانه { ص. فا. و :

ثَناكارى { ص. فا. دائما برينك مدح وثناسنده بولنان آدمه منسوب وعائد، مخلصانه، مخلصى : عريضهٔ ثناكارانهم؛ طرف ثناكارى يه. [متكلمدن كنايه‌در.]

ثَناوَر { ص. فا. [عر. ثنا = مدح. فا. ور = ادات فاعليت] مدح وثنا ايدن، برينك ثناسنده بولنان، ثناكار. [بودخى ثناكار كبى مافوقدن مادونه خطاباً متكلمدن كنايه‌در :] ثناورلرى = مخلصلرى.

ثَناورانه { ص. فا. و :

ثَناوَرى { ص. فا. برينك مدح وثناسنده بولنانه متعلق وعائد، ثناكارانه، مخلصى. [متكلمدن كنايه‌در :] اشعارات ثناورانه‌يه جواباً؛ طرف ثناورى‌يه ارسالى.

ثَنايا { سذ. جـ. عر. فد : ثنيه. با : ثنيه.

ثُنائى { ص. عر. ذ : ثنائيه. ١. ايكى قسمدن مركب ويا ايكى جهتلى، ايكيلى، ايكيلك. [علم نباتات اصطلاحاتنده چوق قوللانيلير.] ٢. د. حروف اصليه‌سى ايكى اولان (كلمه).

ثَنَوى { ص. عر. بر خالق خير ايله بر خالق شر تصور ايدن (طائفه).

ثَنِيّه { سذ. عر. جـ : ثنايا. اوك درت ديشلر.

ثَواب { سذ. عر. ١. بر عمل خيره قارشى من طرف الله احسان اولنان مكافاة : ثوابه نائل اولمق، ثواب قزانمق. ٢. حق تعالانك رضاسنى داعى ومكافات اخرويه‌يه شايان عمل خير : ثواب ايشلمك؛ شو يتيمه اعانه ايتمك ثوابدر.

ثَوابِت { سذ. جـ. عر. فد : ثابته. با : ثابت.

ثَوابلى { ص. مكافاة اخرويه‌سى اولان، حق تعالانك رضاسنى داعى، خيرلى : ثوابلى بر ايش يابمق ايسترميسكز؟

ثَواقِب { سذ. جـ. عر. فد : ثاقبه. پك پارلاق نجوم. با : ثاقب.

ثَوب { سذ. عر. جـ : اثواب، ثياب. كييه‌جك شئ، روبه، جامه. [جمعى دها مستعمل اولوب مفرد كبى‌ده قوللانيلير.]

ثَور { سذ. عر. جـ : اثوار، ثيران. ١. اوكوز، بوغا، كاو. ٢. هـ. اوكوز شكلنى ابراز ايدر بر برج كه شمسك منازلندن اولان بروج اثنا عشرك برى اولوب كونش نيسان آينده بو برجه كيرر. || ستهٔ ثور = اوائل نيسانده آلتى كون كه فرطونه‌لريله معروفدر. || عين الثور = جبار برجنك پارلاق بر كوكبى. || لسان ثور = كڭكيشى ياپراقلى بر نبات.

ثِياب { سذ. جـ. عر. فد : ثوب. با : ثوب.

ثَيِّب { ص. عر. جـ : ثيبات. بكر اولميان، بكارتى ازاله اولنمش (قادين)، كرك اولندكدن صكره طول قالمش وكرك اولنمكسزين بكارتنى فوت ايتمش اناثه اطلاق اولنور. [« ثيبه » ديمك خطادر.]

ثُؤلول { سذ. عر. جـ. ثآليل. ات بكى، سيكل.

ج

ج { جیم. سـ. [عربـده سش.] الفبای عثمانینك آلتنجی حرفی اولوب، جیم فارسی (چ)یه مقابل جیم عربی دخی دینلیر. حروف سامیهٔ قدیمه الفباسنده اوچنجی حرف اولوب، ابجد حسابنده ۳ رقمنه علامتدر. تاریخده جمادی‌الاخره‌یه و(جا) صورتنده جمادی الاولی‌یه علامتدر. لسان عبرانیده اسمی (جمل) و سریانیده (جمل) اولوب، ایکیسی جمل یعنی دوه دیمکدر، که بوده شکلنك دوه بوینه مشابهتنه مبنیدر. شکل عبرانیسی ג وسریانیسی ܓ در. ‖ جیم قارننده بر نقطه = جاهل.

جا { جمادی الاولی شهر عربیسنه علامتدر.

جا { وجای. سـ. فا. یر، محل، مکان، موقع : جابجا = یر یر، موقع موقع، بعض مواقعده : جابجا آتش یاقشلردی؛ جای ملاحظه = ملاحظه یری، دوشونیله‌جك شیء. بعض وصف ترکیبلرده‌ده بولنور : بوسه جای = اوپه‌جك یر؛ جانشین = برینك یرینه اوتوران، وکیل، قائممقام.

جابجا { ظه. مادهٔ آنفه‌یه با.

جابِر { سذ. عر. قیریق وچیقیق کمیك باغلایوب یرینه قویان جراح، قیریقجی، چیقیقجی. [زورلاییجی معناسیله قوللانلماز.]

جابه { یاخود جبا. سـ. مجاناً و بدلسز ویریلان شیء. = حـ مجاناً، بدلسز : جابه ویرمك = مجاناً ویرمك: بندن جابه!

جابی { سذ. عر. [« جبایة » دن سف.] اوقاف اجاره‌لرینی و وقتیله زکاتی تحصیل ایدن تحصیلدار.

جابیلِك { سـ. اوقاف اجاره‌لرینی طوپلایان تحصیلدارك وظیفه ومأموریتی.

جاثَلیق { سـ. [یو. Καθολικός] باش پسقپوس، پطریق.

جاجیق { سـ. یوغورتله خیار ویاخود دیکر برسبزه‌دن یاپلمش صلاته.

جادالوس { صـ. [«جادی» دن] آغز غلبه‌لکیله هر کسی الزام ایدوب ناحق یره حق قزانان، شارلاتان : پك جادالوس آدم؛ جادالوس قاری.

جادالوساق { سـ. آغز غلبه‌لکیله ناحق یره حق قزانمه و سوزینی یکیروب نفوذینی یوریتمه، شارلاتانلق : اوآنجق جادالوسلقله ایش کورمك ایستیور.

جادو { سـ. صـ. فا. بویوجی، ساحر، سحرباز. — با : جادی.

جادُوانه { صـ. حـ. فا. سحربازه لایق اولان ویا لایق صورتده، سحربازانه. ز.

جاده { سش. عر. اولو یول، شاهراه، طریق سلطانی: بغداد جاده‌سی.

جادی { سـ. [فا. « جادو » دن] ۱. عوامك اعتقاد جاهلانه‌سنجه کویا مزاردن چیقوب کیجه‌لری بر صورت مخوفه‌ده و جن کبی کزن خیال، وامپیر، قره‌قونجلوس. ۲. مج. بدخوی وبدلقا قوجه قاری، عجوزه.

جاذِب { صـ. عر. ث: جاذبه. [«جذب» دن سف.] ۱. کندینه طوغری چکن، جذب و جلب ایدن، جالب : اجرام سماویه‌نك جمله‌سی جاذب و دافعدر. ۲. جاذبه‌سی اولان، آدمك کوکلنی چکن، جلب محبت ایدن : پك جاذب کوزلری واردر.

جاذِبه { سش. عر. [« قوهٔ جاذبه » ویا « خاصهٔ جاذبه »دن

مختصر) ۱. انسانك كوكلنی جذب ايدن خاصه، دلربالق : او قدر كوزل دكل ايسه‌ده فوق العاده بر جاذبه‌سی واردر. ۲. ديكر بر جسمی كنديسنه طوغری چكمك قوت و خاصهٔ طبيعيه‌سی : كونشك جاذبه‌سی؛ مقناطيسده‌كی جاذبه.

جاذبه‌لی { ص. خاصهٔ جاذبه‌سی اولان، هر كسك كوكلنی چكن، جلب ايدن، دلربا، دلكش، سويملی : پك جاذبه‌لی بر قيزدر.

جار { ه. فائده‌سز باغروب چاغرمغی و كوزه‌لكی تصوير ايدر، و اكثريا مكرر قوللانيلير : بتون كون جارجار ايدوب آغزی طوريور. == س. صدا، آواز، ندا : جار چكديرمك = دلال چاغرتمق، منادی واسطه‌سيله اعلان ايتمك.

جار { س. اوچوروم، يار. مر.

جار { س. [«ازار» دن] قادينلرك بورندكلری دكرمی چارشف : بر ايپكلی جاره بورنمش.

جارّ { ص. سذ. عر. ؤ : جاره. جر : جيران. [«جوار» دن بر خلاف قاعده متشكل سف.] قوكشو، همسايه. ذ. || جار الله = مجازاً بيت الله دينلن كعبهٔ شريفه جوارنده معتكف اولان. [مشاهير علمادن زمخشرينك لقبيدر.]

جارّ { ص. عر. ؤ : جاره. [«جر» دن سف.] ۱. چكن، سوروكلين. ذ. ۲. د. (نحو عربيده) حرف جر : جار مع المجرور = حرف جر ايله آلتنده‌كی اسم مجروركه عرب نحويونی بونی بر اسم حكمنده تأويل ايده‌رك خبر وسائره اعتبار ايدرلر.

جارجار { ص. لزومسز يره چوق سويلين. كوزه، آغزی طورماز.

جارجی { س. دلال، منادی.

جارِح { ص. عر. ؤ : جارحه. [«جرح» دن سف.] ۱. جرح ايدن، ياره لايان، ياره آچان : جارح ايله مجروح ضابطه مركزينه سوق اولندی؛ آلت جارحه، اسلحهٔ جارحه.

جارِس { ص. بايغوه‌جی، كوزه، تربيه‌سز كورلديجی.

جارِسلك { س. بايغوه، كوزه‌لك، تربيه‌سزلك.

جارسلنمك { فل. بايغره وكوزه‌لك ايتمك. ادبسزلك وشماته ايتمك.

جارطه { س. [عر. «ضرطه» دن] يللنمه. عو.

جارلامق { فل. ۱. جار جار ايتمك، چوق سويلمك، كوزه‌لك و لافزنلك ايتمك. ۲. دلاللق ايتمك. ۳. دلال واسطه‌سيله اعلان ايتمك، دلال چاغرتمق.

جارلق { س. ۱. دلال واسطه‌سيله اولنان اعلان. ۲. برليغ، منشور. مر.

جاری { ص. عر. ؤ : جاريه. [«جريان» دن سف.] ۱. آقان، آقيجی، روان : ماء جاری = آقار صو، آب روان. ۲. كچمكده اولان، حاضر، حال : ماه جاری، سنهٔ جاريه. ۳. تداولده بولنان، متداول، مستعمل، معتبر : اصول جاريه، نظام جاری؛ حكمی جاری اولمق. || حساب جاری = ايكی مؤسسهٔ ماليه و يا ايكی كيمسه آراسنده فائض ورأس المالری حساب ايدلمك اوزره جريان ايدن قارشيلقلی حساب.

جاريه { سذ. عر. جر : جواری. [«جريان» دن سف. ؤ.] ۱. خلايق، آقچه ايله صاتيلوب آلنان خدمتجی قيز : بر جاريه آلدی. ۲. اساساً حربده اسارته كرفتار اولمش ويا صاحب اولی طرفندن صاتيله‌رق معاملهٔ زوجيه ايچون آلنمش قيز : جاريه‌سندن براوغلی واردر. [عربيده برنجی معناسی علی الاطلاق قيزدر. يانك تشديديله قرائتی غلطدر.]

جازِم { ص. عر. ؤ : جازمه. جذ : جوازم. [«جزم» دن سف.] ۱. جزم ايدن، كسن، قطعياً قرار ويرن. ذ. ۲. د. [نحو عربيده] فعل مضارعی مجزوم ايدن : حرف جازم؛ حروف جازمه. || اعتقاد جازم = هيچ شبهه وتردد بولنميان اعتقاد قطعی.

جاس { د. «جا» ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كيروب مبالغه بيان ايدر : جاس جاولاق.

جاسوس { ص. سذ. عر. جر : جواسيس. [«جس» دن سم.] ۱. شره دائر اخبار واسراری كيزليجه اوكرنوب خبر ويرن كيمسه. ۲. دشمن طرفندن بر دولتك احوال عسكريه‌سنی وقوتنی اوكرنمك اوزره تبديل قيافتله

اونك اولىكەسنه ويا اردوسنه صوقلمش، ياخود كندى وطنى عليهنده بويله بر خدمت خائنانه ودناشكارانه ده بولنمق اوزره دشمن طرفندن قزانلمش آدم، جاشيت.

جاسوسلق { س. جاسوس صفت وخدمتى: دشمنه جاسوسلق ايتمك = جاسوس اولمق.

جاعِل { ص. عر. ث: جاعله. [«جعل» دن سف.] ياپان، ايدن. ث

جاغ { ياخود جاو. س. تكرلكك چنبرندن پويرايه واصل اولان پارمقلرينك بهرى، تكرلك ميلى.

جاغل { د. غلبه لكلى اوغلدى‌يى تصوير ايدر: جاغل جوغل. [خفيفنه جيغل ديرلر.]

جاغلدامق { فل. غلبه لكلى اوغلدى ايتمك: حمامه بر چوق خلق بريكمش جاغلدايوب طوريورلردى. [خفيفنه جيغلدامق وجيغلدى، جيولدى ديرلر.]

جاف جاف { س. و:

جاف جوف { س. آغز غلبه لغى، شتا فاتلى سوز.

جاف جوفلى { يا جاف جافلى. ص. شتا فاتلى، مشعشع، مطنطن.

جاق { جق، جك، جاغ. با: چاق.

جالِب { ص. عر. ث: جالبه. [«جلب» دن سف.] جلب ايدن، كنديه طوغرى چكن، جذب ايدن: جالب مرحمت، جالب نظر دقت.

جالِس { ص. عر. ث: جالسه. [«جلوس» دن سف.] اوتوران: جالس تخت سلطنت اولدى.

جالوت { سخ. [عبرانيجه: Goliath] بنى اسرائيله مسلط اولوب حضرت داود (عم) ايله محاربه ايتمش جبابره‌دن برى كه پك زياده ايرى واوزون بويلى اولديغندن، اسمى جسامت بدنده ضرب مثل حكمنه كچمشدر.

جام { س. فا. ١. بارداق، قدح، مشربه، كأس: جام مى = شراب قدحى. ‖ جام جم = ايران اساطيرنده شرابك موجدى ومربيسى عد اولنان جمك ونام ديكرله جمشيدك سحر آميز قدحى كه آينهٔ اسكندر كبى موهومات شاعرانه‌دندر.

جام { س. ١. جاقيل طاشلرينى اريدوب دوكرك ياپدقلرى معروف جسم شفاف، صرچه، زجاج، شيشه: جام پارچه‌سى. ٢. پنجره چرچيوه‌لرينه طاقيلان صرچه طبقه‌سى: پنجره نك جاملرينى طاقمق؛ پنجره‌لرده جام قالمدى. = ص. شيشه دن، صرچه دن، جامدن: جام طباق، جام كوزلك. ‖ جام كوبكى = يشيله مائل ماوى. ‖ جام كوز = ١. طمعكار، حريص. ٢. كوبك باليغنك بر جنسى.

جامجى { س. ١. پنجره جاملرينى طاقمق صنعتنى اجرا ايدن آدم. ٢. جام صاتان، جام تجارتنى اجرا ايدن آدم. ‖ جامجى آرشينى = جامجيلرك قوللاندقلرى آرشين كه ٢٤ پارمقدر، ذراع معمارى. ‖ جامجى معجونى = پنجره جاملرينك كنارلرينه سوريلان معجون كه استوبچ وسولوكنله ياپيلير.

جامِد { ص. عر. ث: جامده. جمع جوامد، جامدات. [«جمود» دن سف.] ١. طوكمش، طوكوق. [اصلسز و غلط اولان «منجمد» يرينه بونى قوللانملى.] ٢. نشو ونما بولميان، طاش كبى: اجسام جامده: جامداتدن بر جسم. ٣. د. غير منصرف واشتقاق اولميان (اسم ويا فعل).

جامَدان { س. فا. ب: جامه‌دان.

جامه‌دان { س. چاپراز دوكمه‌لى وخرجلى بر جنس قيصه‌يلك كه بوطور وفرمله كبى اسكى قيافتله كييلير.

جامِع { ص. عر. ث: جامعه. جمع: جوامع. [«جمع» دن سف.] ١. طوپلايان، جمع وتأليف ايدن: بو مجموعه‌نك جامعى كيمدر؟ ٢. ايچنه آلان، شامل، حاوى: بتون قواعد صرفيه ونحويه‌يى جامع بر كتابدر. ‖ جامع الكلم = ١. الفاظى آز معناسى چوق سوز. ٢. قرآن كريم. ‖ كلام جامع = حكمت وموعظه‌يى شامل سوز. ‖ مسجد جامع = جمعه نمازى قيلنان بيوك جامع شريف.

جامِع { سد. عر. جمع: جوامع. [«جمع» دن سف.] ١. [«مسجد جامع» دن مختصر]

معبد مسلمین، منارەلی ومنبرلی بیوك مسجد شریف كه ایچنده خطبه اوقونور: فلان شهرك شو قدر جامع شریفی وشو قدر مسجدی واردر؛ جوامع شریفه منارەلری تنویر اولنمشدر؛ سلاطین جامعی = لااقل ایكی منارەلی اولان وعلی الاكثر سلاطین عظام بنا كردەسی بولنان جامع شریف. ۲. احادیث شریفهٔ نبویەیی براصول مخصوصەدە وعنعنەلریله برابر حاوی كتاب: جامع كبیر، جامع صغیر.

جامعیت { س. بر شیئك حاوی ومحیط اولمسی.

جامكان { س. فا. ۱. جامله احاطه اولنمش ویا اورتلمش یر. ۲. تحفجیلرك دكا- نك اوكنده نمونەلك اشیایی معرض تماشایه وضع ایتدكلری جاملی دولاب: جامكاندەكی اور- نكلری صاتمازلر. ۳. حمامك مدخلنده ممتازجه مشتریلرك صویونوب كیینمه سنه مخصوص اولەرق جاملی چرچیوەلرله بو- لنمش حجرەلر: جامكانده صو- یندم. ٤. سبزه وسائره تخملرینك صووقدن محافظه آلتنده اكلر- یچون آلتی طوپراق واوستی جاملی چرچیوه ایله اورتیلی اوزون وآلچق صندیق: جامكان ایچنده اكیلیر. ٥. جاملی بولمه: جامكانله آیرلمشدر.

جاملق { س. ۱. جاملی چرچیوه- لرله بولنمش یر، جاملی بولمه، یالكز بر قسمی آچیلوب قپانیر جاملی بیوك قپو ویا پنجره: صوبه جاملغی. ۲. چیچك قیشلا- غی، كوچك لیمونلق.

جاملی { ص. جامی اولان، جام طاقلمش: جاملی قپو.

جاموس { سذ. عر. [فا. «كاو- میش» دن معرب] ماندە، صو صیغیری. ز.

جاموقه { س. ع. یلكنسلرده صره صره قاصندی كه روزكارك شدتنه كوره یلكنك بر مقداری اونلرله طوپلانوب قاصیلیر.

جامه { س. فا. روبه، اثواب، لباس، چماشیر، ملبوسات.

جامەخواب { س. فا. یتاق. ز.

جامەدان { س. فا. ۱. اثواب و چماشیر وضعنه مخصوص صندیق ویا بیوك چانطه، صحا- ری. ۲. یتاق وضعنه مخصوص بیوك خرج.

جامەشوی { س. فا. چماشیر یقا- یان، چماشیرجی. ز. [«چماشیر» لغت تركیەسی بوندن غلطدر اعتقادیله بو لغتی شو صورت غریبەدە یازانلرده واردر.]

جامەگاه { س. فا. اثواب وچما- شیر یری ویا اوطه- سی، صویونوب كیینەجك محل. ز.

جان { س. فا. ۱. انسان وحیوانك مابه الحیاتی اولان وجسم ایله برابر شخصیتی تشكیل ایدن امر معنوی كه اولومله جسمدن آیریلیر، روح: تنده جان وار ایكن. ۲. یاشایش، حیات: جا- نی فدا ایدر. ۳. كوكل، یورك، قلب، دل: جانم ایستیور؛ جانی ایستمیور؛ جاندن سویور. ٤. قوت، قدرت، زور: سنده هیچ جان یوقیدر؟ ٥. مج. روح كبی سوكیلی وعزیز، دوست، محب: جانم = دوستم، عزیزم؛ جانم برادر، جانم افندم = رجا ایدرم مقامنده. || جان آتمق = ۱. پك زیاده آرزو ایتمك، كمال تهالكله ایستمك. ۲. زور قورتلمق، كوجله كندینی قورتارمق. || جان آجیتمق = وجعی موجب اولمق. || جان آجیسی، یوركلر آجیسی = پك آجیەجق شیء. || جان آزار = جان اینجیدن. || جان آلمق = اولدیر- مك، قتل ویااماته ایتمك. || جان آلەجق یر = برایشك اك مهم ونافع جهتی: مسئلەنك جان آلەجق یری او- راسیدر. || جان آور. با: جاناور. || جان اوی = معدەنك اوستی كه مركز حسیاتدر. || جان باز. با: جانباز. || جان بخش = جان با- غشلایان، جان باغشلارجەسنه انسانی ممنون ودلشاد ایدن، فراحلق ویرن. || جان جكر = سویشیر احبا: بورادە هپ جان جكرز. || جان چكیشمك = احتضار دە اولمق. || جان چیقمق = اولمك، تسلیم روح ایتمك: جان چیقماز- دن تركه یازیلیرمی؟ || جان خراش = صانكه جانی طیرمالارجەسنه تهییج ایدن، طیانلیەجق صورتده كدر ویرن. || جاندن، جان و یوركدن = كمال خواهش وآرزو ایله، جدی بر محبتله. || جان ربا = كوكل قپان، دلربا || جانسپار = جانی فدا ایدن، فداكار؛ جانسپا- رانه = فداكارانه. || جانستان = كوكل آلان، دلبر، دلربا. || جا- نسوز = جان یاقان، چوق كدر

واسف ویرن. || جان صیقمق = صیقندی یی موجب اولمق، اضطراب ویرمك؛ جان صیقلمق = مضطرب اولمق. || جانه صوصامق = کندینی تهلکه‌یه آتمق. || جانفرسا = جانك طیانه‌میه‌جغی. || جانفزا = جان باغشلایان، فرحفزا. || جان قالمامق = چوق کولمکدن بایلمق: کوله‌دن کیمسه ده جان قالمدی، کیمده جان قالدی؟ || جانی قورتارمق = هر کس کندی جانی تخلیص غائله سنه دوشمك : جان قورتاران یوقمی؟ || جان قورتارانلر = تخلیصیه هیئتی. || جان کداز = جانی اریدیرجه‌سنه بیزار ایدن. || ایکی جانلی = کبه قادین. || جانلی جنازه = غایتله لاغر وضعیف. || جان ویرمك = ۱. دیریلتمك، احیا اتمك : جناب حق بر آوج طوپراغه جان ویردی. ۲. اولمك، وفات اتمك، تسلیم روح ایتمك. ۳. مج. پك زیاده آرزو ایتمك : زنکینلك ایچون جان ویریور. || جان هولیله = ایچ اوینایه‌رق، کمال خجالتله. || جانه یاقین = سویملی، قانی صیجاق. || جان جانه باش باشه = اطرافه باقمغه میدان اولمامق صورتده کثرت ازدحام، غلبه‌لك. || جان یولداشی = رفیق.

جانّ { سذ. عر. جن طائفه‌سی: انس وجان.

جان اریکی { س. یشیل ایکن ینیر کوزل بر جنس اریك. [وجه تسمیه‌سی آکلاشیله‌مدی.]

جانان { س. فا. ۱. معشوقه، محبوبه، دلبر. ۲. صو. دلداده اهل دل اولان وجود مطلق، محبوب العارفین : جانی جانانه تسلیم ایتدی.

جاناوار { س. [فا. « جان آور » یاخود « جانور » دن] ۱. ییرتیجی وحشی حیوان: طوفاندن اول‌کی غریب جاناوارلر. ۲. طوموز، خنزیر: جاناوار رسمی. ۳. مج. پك غدار وقیجی آدم: اوانسان دکل عادتا بر جاناواردر.

جاناوارلق { س. ییرتیجی حیوان صفت وخصلتی.

جانآور { ص. فا. [جان = روح. آوردن = کتیرمك] جانلی، روحلی، ذی روح. = س. حیوان. — با : جاناوار.

جانب { سذ. عر. ج : جوانب. ت : جانبین. [« جنب » دن] یان، طرف، جهت، سو: اوجانبدن؛ اونك جانبندن؛ جانبیندن = هر ایکی طرفدن: جوانب اربعه = دورت طرف؛ فلانك جانب عالیلرینه = سوی والالرینه. — « جانب سنی الجوانب » کبی ترکیبات معنا سزدر؛ اولسه اولسه اسم تفضیل ایله « جانب اعلا الجوانب » دینله بیلیر. || لین الجانب = یکینمسی قولای، حلیم.

جانباز { س. فا. [جان = روح. باختن = اوینامق] ۱. تهلکه‌لی اویونلرده بولنمغه صاتکه جانیله اوینار آدم : ایپ جانبازی = ایپده اوینایوب مخاطره‌لی مهارتلر کوسترن اویونجی؛ آت جانبازی = آتله اویونلرك انواعنی اجرا ایدن مهارتلی آدم. ۲. آت اویناتوب تعلیم وتربیه ایتمه‌ده ماهر بینیجی وآت آلوب صاتمغه مشغول آدم : جانبازدن بر آت آلدم؛ جانبازلرك الینه دوشن آت آلنماز. ۳. مج. قورناز، حیله‌کار.

جانبازلق { س. ۱. ایپده ویا آت اوزرنده اویونلرك انواعنی اجرا ایدن آدمك مهارت ومشغولیتی. ۲. آت آلوب صاتمه تجارتی، آت مطره‌بازلغی. ۳. مج. حیله‌کارلق، قورنازلق.

جانبدار { س. فا. ع. اردونك بریانده اولان فرقه ویا مفرزه. [پیشدار ودمداره مقابل.]

جانبی { ص. عر. ت: جانبیه. تث. بریانه منسوب ومتعلق. [فر. Latérale]

جانخراش { جانربا، جانسپار، جانستان وسائره. با : جان.

جاندار { ص. فا. [جان = روح. داشتن = طوتمق] جانلی، ذی روح، دیری، حی. = س. وقتیله ضبط وربطه و محافظهٔ اسایشه مأمور آدم، ضبطیه نفری. [عساکر ضبطیه‌نك تشکلنده بونلره ویریلن « جاندار » اسمی بوندن اولوب، فرانسزجه « ژاندارمه » دن غلط دکلدر. الیوم مستعمل اولان بو لغت اجنبیه‌یه مستحق ترجیحدر.]

جانسز { ص. ۱. جانی اولمیان، بیروح، بیجان، جانی چیقمش، اولو : جانسز بریلان؛ جانسز بدن. ۲. جانلی اولمیان، غیر ذی روح : جانلی و جانسز نه‌قدر اسملر وار ایسه. ۳. پك

ضعیف وکوشك، قوتسز: جانسز بر آدم.

جانسزلق { س. ۱. روح فقدا. نی. ۲. ضعف، کوشکلك، قوتسزلك: بو جانسزلقله حالم نه اوله‌جق؟

جانِشین { ص. فا. [جا = یر. نشستن = اوتورمق] برینك یرینه اوتوران، وکیل، قائممقام: او فلانك جانشینیدر.

جانغل { مه. جانغل جونغول = جاتره پاتره، طانغل طونغول.

جانغی { س. تق. مشاوره، کنکاش. صر.

جانفرسا { جانفزا. با: جان.

جانفس { س. اینجه پارلاق و اکثریا ایکی رنك ابراز ایدر ایپك قماش. = ص. بو قماشدن یاپلمش: جانفس فیستان.

جانلاندیرمق { فتـ. ۱. جان ویرمك، دیریلتمك: حضرت عیسانك بر اولی‌یی جانلاندیرمش اولدیغی مرویدر. ۲. آیلتمق، کندینه کتیرمك: لقمان روحنی قوقلاتمغله درحال کندیسنی جانلاندیردی. ۳. تازه حیات ویرمك، شنلندیرمك، رواج ومعاملاتنی آرتدیرمق: دمیر یول خطلری آناطولی‌یی، آناطولینك تجارتنی جانلاندیردی.

جانلانمق { فل. ۱. دیرلمك، اعادهٔ حیات ایتمك: ایکی ساعت اولو حالنده قالدقدن صکره جانلاندی. ۲. آیلمق، کندینه کلمك: بر قدح روم ایچمکله جانلاندی. ۳. تازه حیات بولمق، شنلنمك، رواج بولمق: ایشلین واپورلرك کثرتی سایه‌سنده اورانك تجارتی جانلاندی؛ اصول تدریسه آشنا معلملرك تکثری سایه‌سنده مکتبلرمز جانلاندی.

جانلی { ص. ۱. جانی اولان، ذی روح، زنده: جانلی حیوانه اذیت ویرمك کناهدر. ۲. قوتلی، زورلی: جانلی چوجق. ۳. معنالی، تأثیرلی: جانلی سوز.

جانوار { س. با: جاناوار.

جانور { ص. فا. جانلی، ذی‌روح، بر حیات. = س. فا. حیوان.

جانی { ص. سنـ. عر. ث: جانیه. [« جنایت » دن سف.] قانوناً معین اولان افعال جنائیه‌نك فاعلی، جنایت مرتکبی: جانیلر کبی پرانقه‌یه اورلمق؛ بونك یاپدیغنی بر جانی‌ده یاپماز.

جاو { س. با: جاغ.

جاوجاو { س. تلوه ایله یاپلمش ساخته قهوه.

جاوِد { یاخود جاوید. و:

جاوِدان { یاخود جاویدان. و:

جاوِدانه { یاخود جاویدانه. و:

جاوِدانی { یاخود جاویدانی. ص. فا. دائمی، باقی، سرمدی، ابدی: حیات جاود، جاودانه، جاودانی=حیات سرمدیه.

جاورس { س. بغدای آراسنده بیتن بر جنس داری، قزه‌جه داری.

جاوشیر { س. اوپوپوناقس ضمغی.

جاولاق { ص. ۱. چیلاق، آچیق: جاس جاولاق=چرچیلاق. ۲. توکسز، طاسلاق: باشی جاولاق=طاس قفالی، اصلع.

جاولاقلق { س. ۱. چیلاقلق. ۲. توکسزلك، طاسلاقلق.

جاومَق { فل. (اوق) نشاندن شاشمق.

جاوید { جاویدان، جاویدانه و جاویدی نی. با: جاود و سائره.

جاه { سنـ. عر. [فا. « گاه » دن] ۱. منصب، مقام، اعتبار: جم جاه = جمشید قدر عالی مقام. ۲. حرمت: بجاه سید المرسلین = فخر کائنات (صلعم) افندمزك حرمتنه. || حب جاه = منصب و مسند حبی.

جاهِد { ص. عر. [« جهد » دن سف.] جهد وسعی ایدن. ق.

جاهِل { ص. عر. ث: جاهله. جمـ: جهلاء، جهال، جهله. [« جهل » دن سف.] ۱. بیلمین، بیلمز، نادان، بیخبر: جاهل آدم. ۲. اوقومامش، علمدن محروم، امی: شو چوجغی اوقودوب جاهل براقمایك. ۳. تر. عو. کنج، تجربه‌سز، عجمی: او جاهل بر چوجقدر.

جاهِلانه { ص. فا. جاهله یاقیشیر، جهالتله واقع اولان: غیرت جاهلانه. = حـ. جاهلکه، جاهلجه‌سنه: پك جاهلانه حرکت ایتدی.

جاهِللك { س. ۱. بیلمزلك، نادانلق: جاهللك عفو

اولنماز بر قصور در. ٢. علمدن محرومیت، اوقومامش آدمك حالی. ٤. عو. گنجلك. عجمیلك، تجربه‌سزلك: جاهللك اثری.

جاهِلی { صه. عر. ؤ: جاهلیه. ١. جاهله منسوب و متعلق: غیرت جاهلیه. ٢. ظهور اسلامدن اولکی کفر وضلالت دورینه متعلق: شعراء جاهلیه.

جاهِلیَّت { سذ. ١. جاهللك، جهل، نادانی: جاهلیت علامتیدر. ٢. ظهور اسلامدن اول‌کی حال، خلقك کفر و ضلالتده بولندقلری زمان: زمان جاهلیتده؛ جاهلیت شعراسی. [باشلیجه عربلر حقنده مستعملدر.]

جای { سه. فا. با: جا.

جایدیرمق { فتـ. واز گچیرمك، دوندیرمك: کندیسنی او فکردن، او نیتدن جایدیردم.

جاپر { مه. مکرر قوللانیله رق بر شیئك سرعت و شدتله یاندیغنی ویا ییرتلدیغنی تصویر ایدر: جاپر جاپر یاندی؛ جاپر جاپر یرتدی.

جایِر { صه. عر. [« جور » دن سفـ.] جور واذیت ایدن. ؤ.

جاپردامق { فل. ١. یانان ویا ییرتیلان شیئك سس چیقارمق، جاپر جاپر یانمق ویا ییرتلمق. ٢. آچیلوب قپانیرکن آجی بر سس چیقارمق: قپو جاپردامق.

جائِز { صه. عر. [« جواز » دن سفـ.] ١. ایشلبه سنده بأس اولمیان، اجراسی امر ویا نهی اولنمیوب مجاز اولان، مساعده‌لی، رخصتلی: عذر حالنده نیتله نماز قیلمق جائزدر. ٢. ممکن، قابل: جائزدرکه بوکون کاسین.

جائزه { سذ. جـ: جوائز. [« جواز » دن سفـ. ؤ.] تقدیم اولنان بر شعره و یا دیگر بر تقدمه‌یه مقابل ویریلن عطیه: برمکیلر شعرایه پك آغر جائزه‌لر ویررلردی.

جایِع { صه. عر. ؤ: جایعه. [« جوع » دن سفـ.] آجیقان، آج. ؤ.

جایگاه { سه. فا. [جای = یر. گاه = مقام] مقام، محل، محل مخصوص.

جایگیر { صه. فا. [جای = یر. گرفتن = طوتمق] یر طوتمان، یرلشن، مقرر، پایدار: بینمزده جایگیر اولان ود و مصافات اقتضاسنجه.

جایمق { فل. واز گچمك، دونمك، صرف نظر ایتمك: بن او نیتدن جایدم؛ بازارلقدن جایدی.

جَب { سه. با: جیب.

جُب { سذ. عر. ١. قویو، صهریج. ؤ. ٢. وقتیله زندان کبی قوللانیلان چقور، صوسز قویو.

جَبّار { صه. عر. جـ: جبابره. [« جبر » دن سمبـ.] ١. قوت وقدرت وعظمت وجبروت صاحبی. [صفات اللهدندر.] ٢. قوهٔ جبریه استعمال ایدن، جبر وغصب و ظلم ایدن: چنکیز خان جبار بر آدم ایدی؛ تیمورلنك جبابره دن ایدی. ٣. هـ. برج ثورك قربنده بیوك بر کوکب ثابت. [فر. Orion]

جَبّارانه { صه. حـ. فا. جباره یاقیشه‌جق صورتده.

جِبال { سذ. جـ. عر. فد: جبل. با: جبل.

جَبان { صه. عر. [« جبانت » دن صشـ.] قورقاق، یورکسز، اودلك.

جَبانَت { سذ. عر. قورقاقلق، جسارتسزلك.

جِبایَت { سذ. عر. اوقاف وارداتك [وعربیدن نقلاً لسانمزده‌دخی هرنوع وارداتك] تحصیلی، جابیلك.

جَبخانه { سه. [اصلی « جبه خانه » = زره وسائره حفظنه مخصوص محل] ١. باروت و سائر اسلحهٔ ناریه لوازمنك وضع وحفظ اولندیغی یر: جبخانه‌نك محافظه‌سنه مأمور؛ ٢. اسلحهٔ ناریه لوازماتی: جبخانه آرابه‌سی، جبخانه صندیغی.

جَبر { سذ. عر. ١. زور، قهر، زورلامه: استعمال جبر ایتدی؛ جبر ایله مالنی آلدی؛ جبر نفس ایتمك = کندینی زورله ضبط ایتمك. ٢. قیریق ویاچیقیق کمیکی باغلایوب یرینه کتیرمه، یاپیشدیرمه. ٣. علی الاطلاق تعمیر، مرمت، اصلاح. ٤. حسابك دقیق قواعدندن وعلی‌الخصوص معادله وتفرعاتندن بحث ایدن علم که علوم ریاضیه‌دن اولوب هندسیه وهیئت و سائر فنونده الزمدر؛ جبر عادی = بو علمك مبادیسی؛ جبر اعلا =

بونك اك دقيق مسائلندن بحث ايدن منتهاسی. || جبر خاطر = خاطری قیریلان بر آدمك كوكلنی آلمه || جبر مافات = فوت اولان بر شیئه بدل بشقه بر شیٔ قزانوب متسلی اولمه.

جَبْراً { ح. عر. زورله، قوۂ جبریه استعماليله، رضاسنی استحصال ایتمكسزین: مالنی جبراً اِلندن آلدی؛ یاز دیغی سندی كندیسنه جبراً امضا ایتدیردی.

جَبْرائیل { یاخود جبریل. سخ. [عبرانیجه دن] كروبیون دینان ملائكۂ مقربینك بری اولوب، رسل كرامه من طرف الله وحیٔ تنزیل وتبلیغ ایتمكله موظفدر.

جَبَرُوت { سذ. عر. كبر، عظمت، جلال. [اللهه مخصوص اولوب، انسانه یاقیشمدیغیچون، عباد حقنده آنجق ذم نیتیله قوللانیلیر.] || عالم جبروت = لاهوت، ملكوت السماء.

جِبْره { یا جیبره. س. صویی آلنان اوزوم وسائر میوه پوصه‌سی؛ جبره راقیسی = اوزوم پوصه‌سنك تقطیرندن چیقان دوز راقی.

جَبْری { ص. عر. ؤ: جبریه. [«جبر» دن سمن.] ١. زورله اجرا اولنان، جبراً یاپدیریلان: جبری بر معامله؛ معاملهٔ جبریه. ٢. علم جبره منسوب ومتعلق: اشارات جبریه. ٣. ارادۂ جزئیه‌یی منكر اولان جبریه مذهبنه منسوب وتابع. بو معنا ایله جم: جبریون.

جبریل { سخ. با: جبرائیل.

جَبْرِیّه { سش. عر. ارادۂ جزئیه‌یی انكار ایدن بر مذهب.

جِبْس { سذ. عر. [یو. γύψος] آلچی طاشی.

جَبَل { سذ. عر. جم: جبال. طاغ. || م. جبل طارق = سبته بوغازی وبو بوغازك اسپانیه جهتنده‌كی شهر مستحكم كه انكلیزلرك النده‌در. [مشهور طارق بن زیادك اسمیله مسمادر.] || جبل لبنان = سوریه‌ده مستقل وممتاز بر سنجاق كه بیروت شهری اطرافنده‌در. || جبال متسلسله، سلسلهٔ جبال = زنجیر كبی اوزانان طاغلر صره‌سی: قافقاس سلسلهٔ جبالی.

جِبِلَّت { سش. عر. یارادلیش، خلقت، طینت، نهاد، طبیعت، خوی: بر آدمك جبلتی كوتی اولورسه تربیه ایله اصلاح اولنه‌ماز. [جبلیت دینه‌ملی.]

جبل لوقوم { س. مور بر جنس یاقوت.

جَبَلی { ص. عر. ؤ: جبلیه. [«جبل» دن سمن.] طاغه منسوب ومتعلق.

جِبِلّی { ص. عر. ؤ: جبلیه. [«جبلت» دن سمن.] خلقی، طبعی، یارادلیشده اولان: بو حال او آدمده جبلیدر.

جُبّه { سش. عر. علمیه قیافتنده بیناش آلتنه كییلان اوستلك لباس كه طارجه اولوب بونك قیصه‌سنه آبدستلك دیرلر.

جَبه { س. فا. زره، جوشن، پوصات.

جَبه پوش { ص. فا. زره كیین، زره‌لی (عسكر).

جَبه جی { س. اسكی عثمانلی اردوسنك زره‌لی صنفنه منسوب عسكر؛ جبه‌جی باشی = بو صنفنك رئیسی.

جَبه خانه { س. فا. با: جبخانه.

جَبه لی { جبه لو. س. ١. تیمار اصحابنك یدك كوتوردكلری مسلح و زره‌لی عسكر. ٢. قافله‌یی محافظه‌یه مأمور سواری.

جَبْهه { سش. عر. ١. آلن، ناصیه: جبهه سای = آلنی سورن. ٢. بر بنا وسائره‌نك اوك طرفی، آلنی: قیشله‌نك جبهه‌سی شرقه متوجهدر. ٣. ع. اردونك اوك طرفی، اوكده‌كی قسمی؛ جبهه حركاتی، مدافعه‌سی، هجومی.

جَبْهی { ص. عر. ؤ: جبهیه. [«جبهه» دن سمن.] تش. آلنه منسوب ومتعلق.

جَبیره { سش. عر. جم: جبایر. جرا. قیریق تخته‌سی.

جَبین { سذ. عر. آلن، ناصیه، جبهه: چین جبین = آلن بروشقلری.

جَبین { صذ. عر. [«جبانت» دن صش.] قورقاق، یوركسز، اودلك.

جِبین { س. سیوری سینك و نانارجق كبی صوقوب یاقه‌رق راحتسز ایدن اوفاق سیككلرك اسم عمومیسیدر.

جِبینلك { س. ١. سیوری سیكك و امثالی موذیاتدن محافظه ایچون یتاغك اوستنه آچیلان تولدن اورتی، ناموسیه. ٢. سیوری سیكك وسائر موذیات مجمعی اولان سوبروندیلك وباتاقلق محل.

جُثّه { سث. گوگده، بدن، جسم، قالب: عظیم الجثه = ایری گوگده‌لی.

جُثّه‌لی { ص. گوگده‌سی بیوك، جسیم، ایری.

جَحد { سذ. عر. انكار، بر شیئی بیلدیكنی بیان و دعوی ایدیش. || د. (صرف عربیده) جحد مطلق، جحد مستغرق = لم ولما حرفلریله منفی اولان فعل مضارع كه ماضیء منفی معناسنی افاده ایدر. [« جحد » ماده‌سندن عربیده مصدر اولان « جحود » كلمه‌سنی صفت مشبهه عد ایدوب‌ده، یهودا بن یعقوب (عم) ه منسوب «یهودی» نك عجمجه‌سی اولدیغی معلوم اولان « جهود » وبونك تركجه غلطی اولان « چیفیت » تعبیرلرینی بوندن غلط صانمق بیوك بر اثر جهالتدر.]

جَحیم { سذ. عر. جهنم، طاموغ: نار جحیم.

جَدّ { سذ. عر. جـ: اجداد. پدر ویا والده‌نك پدری، بیوك پدر، بیوك آتا، دده. || جداعلا = بر سلاله‌نك باشی اولان ذات: سلاطین عثمانیه‌نك جداعلاسی سلطان عثمان خان غازی حضرتلری پدر. || جد بجد = سلاله‌جه، اسكیدن سلالةً انتقال ایده‌رك. || اباً عن جدٍ = باباٰدن بابایه، ارثاً.

جِدّ { سذ. عر. ۱. چالیشوب چبالامه، جهد، سعی، غیرت. ۲. جدیلك، هزلك ضدی.

جِدّاً { ح. عر. كرچكدن، حقیقةً، هزل ولطیفه طریقیله اولمیه‌رق، جدی اوله‌رق: او آدم جداً عالمدر.

جُدا { ص. فا. آیری، آیرلمش، فرقته دوچار، آیریلغه دوشكون: احبا واقرباسندن، وطننندن جدا دوشدی.

جِدار { سذ. عر. ۱. دیوار، حائط. ۲. تش. ایكی یری آیران زار، حجاب.

جِدال { سذ. عر. [« جدل » دن مص. مفاعله] ۱. غاوغا، جنك، محاربه: عمرینی جنك وجدال ایله كچیردی. ۲. شدتلی مباحثه، منازعه، نزاع: آرالرنده بر جدال آچیلدی.

جِداو { س. آتك ایكی اوموزی آره‌سی، ایكی اوموزینك باشی؛ جداو یاره‌سی = یاغر.

جَداوِل { سذ. جـ. عر. فد: جدول. با: جدول.

جَدَری { سذ. عر. ط. چیچك علتی؛ جدریء كاذب = صو چیچكی؛ تلقیح جدری = چیچك علتنه مبتلا برآدمك چیبانندن آلنمش جراحتله اولنان آشی. [اینكدن اولورسه تلقیح بقری دینلیر.]

جَدْع { سذ. عر. جرا. بورن و قولاق كبی بر عضوك قطعی.

جَدَل { سذ. عر. بحثده غاوغا ایتمه، نزاع، منازعه؛ علم جدل = منطقه تطبیقاً مباحثه و معارضه علمی، علم آداب البحث.

جَدوَل { سذ. عر. جـ: جداول. ۱. طبیعی و یا صنعی صو آرقی، قنال: سویش جدولی. ۲. چیزكی وصره‌لری اولان و خانه‌لره منقسم دفتر ویا كاغد: بر جدول چیزمك. || جدول تخته‌سی = طوغری چیزكیلر چیزمكه مخصوص دوز تخته.

جَدّه { سث. عر. بیوك آنا، بیوك والده، پدر ویا والده‌نك والده‌سی.

جَدی { سذ. عر. ۱. كچی یاوریسی، اوغلاق. ۲. هـ. بروج اثنا عشردن بر برج كه شمس بوكا كانون اولك طقوزنده كیرر. || مدار جدی = بو برجه موازی اوله‌رق سماده وارضك اوزرنده بر خط مفروض كه اقالیم حاره ایله جنوب جهتنده‌كی اقالیم معتدله‌یی آیروب = كونشك جنوبه طوغری الك آشاغی‌یه واردیغی درجه‌یی كوستریر. مقابلی: مدار سرطان.

جِدّی { ص. عر. ۇ: جدیه. جـ: جدیات. حقیقی، صحیح، هزل ولطیفه قبیلندن اولمیان: جدی آدم، جدی سوز. == جـ: جدی ومهم افعال واقوال: جدیاتله اوغراشیور.

جَدید { ص. عر. ۇ: جدیده. ۱. یكی، قوللانلمامش، نو، مجدد: لباس جدید. ۲. ظهور وحدوثندن چوق وقت كچمه‌مش، نو ظهور: كشف جدید.

جَدیر { ص. عر. [« جدور » دن صش.] لایق، شایان، شایسته، سزاوار.

جُذام { سذ. عر. مسكین علتی.

جَذب { سذ. عر. كندینه چكمه، جلب، نفسله چكمه: او طرفه طوغری بر قوهٔ معنویه جذب ایدیور؛ طلومبه صویی جذب ا.ا.

جَذبه { سٓ. عر. اهل حال او. لانلرك من طرف الله جذب }
اولنەرق استغراق ووله وحیرته
طالملری، مجذوبیت: جذبه حا.
لنده سویلدیکنی بیلمز.

جَذر { سنْ. عر. جه: جذور. ١. کوك، اصل، بیخ. ٢. }
ر. کندی مثلنه ضرب اولنمغله
بر عدد حاصل ایدن رقم، مثلا
٣ عددی ٩ عددینك جذ.
ریدر؛ جذر مربع = بو وجهله
برکره ضرب اولنان رقم؛ جذر
مکعب = ایکی دفعه ضرب اولنمغله
بر عددی حاصل ایدن رقم،
مثلا ٣ رقمی ٢٧ عددینك
جذر مکعبیدر؛ جذر تام = بو
وجهله کندی کندینه ضرب او.
لنمغله بر عددی حاصل ایدن
رقم؛ جذر اصم = کسرسز اوله.
رق عدد مطلوبی حاصل ایده.
مین رقم، مثلا ١٣ عددینك
جذر تامی اولمیوب بونك جذ.
رینه جذر اصم دیرلر.

جَذع { سنْ. عر. نبا. اشجارك ساق. }

جُذور { سنْ. جه. عر. فد. جذر. (نبا: جذر. }

جَذوه { یاخود جزوه. سه. قهوه پیشیرمکه مخصوص قولپلی }
اوزون معروف کوچك قاب:
جذوه‌یی سورمك = قهوه پیشیر.
مك اوزره بونی آتشه قومق.
[« ذ » ایله یازلمسی عربیده
آتش قوری ویاری یانمش او.
دون دیمك اولان « جذوه »
دن مأخوذ اولمسی احتماله مبنی
اولسه کرکدر.]

جُذَیر { سنْ. عر. [« جذر » مصغری] نبا. اینجه کوك، }
کوك دالی.

جَر { سه. ١. اوچوروم، چوقور، یار، جار. ٢. قلعه اطرافنده }
قازلمش خندق.

جرجر { مه. خفیف کورلدیلی تصویر ایدوب مکرر قوللانیلیر: }
جرجر ایتمك = چوق سویلمك.

جَرّ { سنْ. عر. ١. چکمه، سو. روکله: آرابه‌یی بیکیر، صبا. }
نی اوکوز جر ایدر. ٢. کندینه
طوغری چکمه، جذب، جلب:
جر منفعت. ٣. طلبهٔ علومك
شهور ثلثه‌ده امامت و وعظ
وسائره بوکبی وظائفی ایفا ایده‌رك
نفقه‌لرینی طوپلامه‌لری. [بو
معنی عربیده اولمیوب ایکنجی
معنادن آلنمشدر.] ٤. د. [نحو
عربیده] اسمك احوال اربعه.
سندن بری که علامتی حرکه‌لی
اعرابده کسره وحرفلی اعرابده
(ی) در. [کوفیون عندنده
«خفض» دینلیر. — جری ایجاب
ایدن عامله «جار» وقبول ایدن
معموله « مجرور » دیرلر.] ||
حروف جر = [نحو عربیده]
داخل اولدقلری اسمی مجرور
ایدن حرفلرکه با، من، الی، علی،
ل، ك، عن وسائره‌در. [حروف
الصاق دخی دینلیر.] || جراثقال =
ثقالتلرك جر ورفعندن وسائر
احوالندن بحث ایدن فن که
علوم ریاضیه دن معدوددر.
[لفظ یونانی ایله «فن میخانیکی»
دخی دینلیر.]

جِراب { سنْ. عر. طغارجق. ز. || نبا. وثـ. طوربه }
کبی محفظه‌لره اطلاق اولنور.

جُرأت { سنْ. عر. یکیتلك، جسا. رت. قورقمیه‌رق ایلری‌یه }
آتلمه: قارشی طورمغه جرأت
ایتدی؛ قارشیسنده لقردی
سویلمکه جرأت ایده میور. ||
جرأت یاب = جسارت ایدن، طاو.
رانه‌بیلن: بنی مدافعه‌یه جرأتیاب
اولدی.

جُرأتلی { صه. جسور، یکیت، طاورانه‌بیلن: جرأتلی }
آدم.

جَرّاح { سنْ. عر. («جرح» دن سمب.) یاره‌لره وامراض }
خارجیه‌یه باقان وعملیات اجرا
ایدن طبیب. (فر. Chirurgien)

جِراحت { سنْ. عر. ١. یاره. (طب عربی اصطلا. }
حنده تازه بیچاق یاره سی کبی
جراحتسز اولان یاره‌یه مخصوص
اولوب، جراحتلیسنه « قرحه »
دیرلر.) ٢. جراحلق علمی، فن
جراحی. (هر ایکی معنی ایله
لسانمزده چوق مستعمل دکلسه.
ده شایان استعمالدر.)

جَراحَت { سه. ایریك معناسیله لسانمزده کثیر الا. }
ستعمال ایسه‌ده، عربی اولمیوب،
لغت آنفه‌دن غلطدر. || جراحت
باغلامق = ایریك طوتمق،
اریکلنمك، ایشلمکه باشلامق.

جَراحتلانمق { فل. (یاره) جراحت باغلا. }
مق، ایریك طوتمق، ایشلمکه
باشلامق.

جَراحتلی { صه. ایریکلی، ایشلر (یاره). }

جَرّاحلق { س. جراح فن و صنعتی، فن جراحی، جراحت : جراحلق بو صوك سنه‌لرده چوق ترقی ایتدی؛ كویلرده جراحلق ایدیور.

جِراحی { ص. عر. ث : جراحیه. جراحته یعنی فن جراحی‌یه وجراحلغه منسوب ومتعلق: عملیات جراحیه، فن جراحی. [جیمك فتحی وراء مشدده ایله قرائتی غلطدر.]

جَراد { سذ. عر. [اسم جنسدر.] ١. چكركه. ز. ٢. مج. یغماكران گروهی : جراد منتشر. ‖ جراد البحر = تكه دینلن دكیز حیوانجغی. بوكا قنادلی بر نوع بالق دینلرده واردر.

جَرّار { سذ. عر. [« جر » دن سمب.] ١. مطلقا پاره طوپلامق ایچون كندینه بر قیافت ویرمش دیلنجی. ٢. مج. عارسز وقوغلمقله كیتمز دیلنجی. = ص. سوروكلدیكی ارزاق و مهماتی چوق اولان، كثرتلی، غلبه اكلی: جیش جرار، لشكر جرار.

جَرّارلق { س. جرار ایشی، دیلنجیلك : جرارلغی صنعت ایدنمشدر.

جِرانته { س. [ایتا. Girante] تج. پولیچه‌یی دور و حواله ایدن شخص.

جَرائِد { سش. ج. عر. فد : جریده. با : جریده.

جَرائِم { سش. ج. عر. فد: جریمه. با : جریمه. [زعم اولندیغی كبی « جرم » ك جمعی دكلدر.]

جَرَب { سذ. عر. اویوز علتی. ‖ ط. جرب الاجفان، جرب العین = كوز قپاقلرینك ایچ طرفنده چیقان سیویلجه‌لر؛ جرب الامعاء، جرب الكلیه = باغرصاقلرده و بوكركلرده چیقانلری.

جَرَبزه { سث. عر. بو لغت عربیده حیله‌كارلق، عیارلق وقور نازلق كبی مذموم بر معنی ایله مستعمل اولدیغی حالده، لسانمزده بجریكلیلك وناطقه پردازلق كبی ممدوح بر صورتله استعمال اولنیور : او آدمك چوق علمی یوغیسه‌ده جربزه‌سی قوتیله هر ایشده موفق اولور.

جَرَبزه‌لی { ص. ناطقه‌لی، بجریكلی: جربزه‌لی آدمدر.

جربوغه { س. ١. بر جنس چول صیچانی، عر. یربوع. ٢. مج. جیلیز چوجق.

جَرَبی { ص. عر. ث : جربیه. ط. اویوزه منسوب ومتعلق.

جرتاوی { ص. بوش شیئلرله تفخر ایدن.

جرتلاتمق { یاخود جرلاتمق. فتـ. بر بوجك وساثره‌یی جرت ایتدیروب اوتدیرمك.

جرتلاق { ص. بوش شیئلرله تفخر ایدن، خود پسند.

جرتلامق { یا جرلامق. فل. ١. بوجك كبی جرجر ایتمك، زرلامق، اوتمك. ٢. مج. كوزه‌لك ایتمك.

جرجر { مه. با : جر. = س. اوراق بوجكی. = ص. مج. كوزه، چوق سویلر.

جَرح { سذ. عر. ١. یاره‌لامه: بیچاقله جرح ایتدی؛ جرح وقتل ایله متهم. ٢. چورتمه، رد ایتمه، قبول ایتمه مه: دعواسنی، شاهدلرینی جرح ایتدی.

جَرحی { ص. عر. ث : جرحیه. یاره‌لامغه متعلق : علائم جرحیه.

جردوال { س. اوزون واوجی دمیرلی جرید.

جردواللی { ص. جردوال دینلن اوزون جریدله مسلح (عسكر).

جَرده‌جی { س. حجاج قافله‌سنی محافظه‌یه مخصوص مزراقلی عربان عسكری.

جَرَس { سذ. عر. حیوانك بوینینه آصیلان چنغراق.

جُرعه { سث. عر. بر یوتوم ایچیله‌جك شیء وعلی الخصوص باده.

جرلاق { ص. باتار وآجی سسلی كوزه. = س. ١. اوجاق چكركه‌سی. ٢. بر نوع قارغه.

جرلامق { جرلاتمق. دا : جرتلامق، جرتلاتمق.

جرلاتمق { فل. زرلاتمق، باتار وآجی بر سسله كوزه‌لك ایتمك، طاتسز درلاتمق.

جرلایق { س. قیرده اولور كوچك بر آو قوشی.

جرلدامق { فل. كوزه‌لك ایتمك.

جِرم { سذ. عر. ج : اجرام. [جیمك ضمیله قرائتی غلطدر.] ١. غیر ذی روح جسم : اجرام فلكیه، اجرام سمائیه = كوكده ثوابت وسیارات وپكلر وسائر اجسام. ٢. بیوكلك، حجم : جرمی نه قدردر؟

جُرم { سذ. عر. [بونك جمعی مقامنده « جریمه » نك جمعی اولان « جرائم » قوللانیلیور.] قباحت، كناه، سوچ: بنم جرمم نه ایدی كه بو قدر چكیورم؟ ‖ حقـ. قانون جزانك

امر ایتدیکنی یاپمامق ونهی ایتدیکنی یاپمق صورتیله ایدیلن حرکتکه جنایت، جنحه، قباحته منقسمدر.

جَرَم { سذ. عر. آیرلمه، انفکاك. [یالکز قوللانیلیوب «لا» ایله برابر استعمال اولنور :] لاجرم = شبهه‌سز، البته، مطلقا.

جُروف { سذ. عر. مع. معدن بوصه‌سی.

جَریء { ص. عر. [« جرأت » دن مشت.] جرأتلی، کوزی قورقماز، جسارتلی، یکیت : بر مرد جری. ‖ جریء اللسان: سربست سوز سویلین. ‖ جریء القلم = سربست یازان.

جَری [۱] { یاخود جرا. فل. [« جریان » دن ماضینك مفرد مذکر غائبی اولوب « آقدی » معناسیله یالکز شو تعبیرده قوللانیلیر.] ماجری = بچن، وقوع بولان شیء، وقعه، بچمش : بینلرنده بر ماجری اولمش؛ اونلرك بر ماجرالری واردر.

جَرَیان { سذ. عر. ۱. آقمه، آ. قندی، صویك جریانی؛ آناطولیده جریان ایدن قزیل ایرماق؛ جریان هوا. [بو دخی ترکجه دکلسه‌ده «قوران‌در» دن اهوندر.] ۲. بچمه، مرور، کذر : زمانك جریانی؛ جریان ایتمکده اولان تموز آینده. ۳. وقوع، واقع اولمه، حدوث : آرالرنده برمنازعه جریان‌ایتمش؛ وقوعاتك صورت جریانی.

جَریب { سذ. عر. ۱. عربستانده مستعمل برنوع اولچك. ۲. طول وعرضی ۶۰ آرشین

اراضی اولچیسی.

جَریحه { س. یاره‌معناسیله لسانمزده قوللانیلوب، مجروح معناسیله جریحه‌دار دخی دینلیور. سه‌ده عربیده یاره‌یه جیمك ضمیله « جرح » و « قرحه » دینلوب، « جریحه » لغتی اصلا مسموع دکلدر.

جِرید { س. کوی وچوکان اویونی، وقتیله آتله واوجی دلمز مزراقلرله اوینانیلان اویون: جرید اوینامق. ‖ مج. فاره‌لر جرید اوینایور = بو حیوان مضرك کثرتندن کنایه‌در. [اصل عربیده یاپراقسز خرما آغاجی دیمك اولوب، آکلاشلد یغنه کوره بو اویون ابتدا اویله داللرله اوینانیلیرمش.]

جَریده { سث. عر. ج: جرائد. ۱. وقتیله خراج تحصیلدارلرینك اراضینك مساحه‌سنی یازدقلری کاغد ویادفتره دینلیردی، که بوکونکی احتیاجه کوره آورو پاده مرعی اولان « قاداستره » یه تطبیق وتخصیصی پك مناسبدر. ۲. مؤخراً وقایع مهمه‌یی قید ایتدکلری ورقه‌یه اطلاق اولنوب، بو مناسبتله مملکتمزده ایلك ظهورنده غزته‌یه بو نام ویرلمش ایسه‌ده، بوکون همان متروك اولوب، یالکز بعض غزته‌لر اسملرینك ترکیبنه کیرر : جریدهٔ عسکریه، جریدهٔ بحریه، جریدهٔ طبیه کبی. ۳. دوائر رسمیه‌نك بعض بیوك دفترلرینه اطلاق اولنور.

جِریق [۱] { س. اوفاق باقر سکه، فلس احمر. [آوستریانك وقتیله بورالرده متداول بولنمش بویله برسکه‌سی اسمندن مأخوذدر.]

جَریمه { سث. عر. ج : جرایم. [« جرم » دن مشت. ت. — تر. زبانزدی : جرمه.] ۱. صوچ، قباحت، کناه. ۲. [لغت مولده] جزای نقدی، تضمین: جریمه‌سنی چکمك.

جِز [۱] { یاخود جیز. د. ات واوکا مشابه شیلرك یانارکن چیقاردیغی سسی تصویر وتقلید ایدر : یورکم جز ایتدی. ‖ جزبز کبابی = اسقره‌ده آزپیشن بریان.

جُزء { سذ. عر. ج : اجزاء. [« جزؤ » یازلمق اقتضا ایتمز.] ۱. برکلك مرکب اولدیغی اقسامدن بهری، کل‌مقابلی. ۲. قسم، پارچه، بولوك. ۳. قرآن کریمك منقسم اولدیغی اوتوز اجزاء شریفه‌نك بهری: عم جزئی، تبارك جزئی. ۴. ال یازیسیله محرر کتابلرك بهری، اون یاپراق یعنی ۲۰ صحیفه‌دن عبارت بلوکلری. ۵. کتب مطبوعه‌نك بر دفعه‌ده طبع اولنان سکز یا اون آلتی ویاخود اوتوز ایکی صحیفه‌سی ویاخود پارچه پارچه نشر اولنانلرینك بهر پارچه‌سی : جزء جزء نشر اولنیور؛ قاچنجی جزئی چیقدی؟ ‖ کیم. جزء فرد=برجسمی ترکیب ایدن‌وهربری آیری اولوب مجرد قوهٔ جاذبه ودافعه یاردیمیله بربرینی طوته‌رق بیتشیك کبی کورینن ذراتك‌بهری. ‖ جزء لایتجزی= فلسفهٔ قدیمه‌ده هر جسمك آرتق تقسیم قبول ایده‌میه‌جك درجه‌یه واران ذرهٔ صغیره‌سی. = ج. بلا:

اجزاء. || اجزاء شريفه = قرآن كريمك اوتوز جزئى.

جَزاء { سذ. عر. [عربيده كرك ايى وكرك كوتى قارشيلق معناسنه كلوب مكافاة يرينه دخى استعمال اولنورسه‌ده، لسانمزده يالكز كوتيلكه قارشيلغه حصر اولنمشدر.] ١. جرم وقباحت وجنايت صاحبنه كرك دنياده وكرك آخرتده ايديلن مقابله، عقوبت، عذاب: جزا ويرمك = مستحق اولانك جزاسنى ترتيب واجرا ايتمك؛ الله جزاسنى ويرسين = بد دعا: جزاسنى بولمق، جزايه اوغرامق، جزا چكمك، جزا كورمك = جزايه دوچار اولمق؛ جزاى سزا = استحقاقى اولنان جزا: قانون جزا = مجازات درجاتنى تعيين ايدن قانون؛ محكمهٔ جزا = محكمهٔ جنايت، جنحه وقباحت افعالنه باقان محكمه؛ جزاء نقدى = برقباحته قارشى صاحبنك ويرمكه قانوناً مجبور اولديغى آقچه، جريمه؛ روز جزا = قيامت كونى، محشر كونى. ٢. د. برى ديكرينه معلق اولان ايكى جمله‌دن مركب كلامك ايكنجيسى كه «جواب» دخى دينلوب ديكرى «شرط» تسميه اولنور: «خبر ويررسه‌كز كليرم» كلامنده «كليرم» جمله‌سى جزا و «خبر ويررسه‌كز» جمله‌سى شرطدر.

جَزاءاً { ح. عر. جزا اوله‌رق، مجازاة اولمق اوزره.

جَزّار { سذ. عر. [«جزر» دن سمب.] قصاب. = ص. مج. غدار، خونخوار.

جزالانديرمق { فتد. جزا ويرمك، مجازاته اوغراتمق، محكمه‌جه جزاسنى تعيين ايتمك.

جزالانمق { فل. جزا كورمك، جزايه اوغرامق.

جَزائِر { سذ. جم. عر. فد: جزيره. با: جزيره. = فد. م. آفريقانك شماليده وقتيله مغرب اوسط دينلن ومغرب اقصى ايله تونس آراسنده واقع اولان مملكت و بونك مركزى اولان شهر. || جزاير بحر سفيد = آطه‌لر دكيزنده‌كى عثمانلى آطه‌لرى كه يالكز بو نامله بر ولايت تشكيل ايديورلر.

جُزدان { سذ. فا. [اصلى: جزء دان: عر. جزء = م. فا. دان = ادات ظرفيت.] اوراق وضعنه مخصوص كتاب قابى شكلنده ويا چانطه‌يه مشابه اشكال مختلفه‌ده محفظه، كه حجمنه كوره جيبده ويا الده طاشينير.

جَزر { سذ. عر. بحر محيط ايله اونكله اختلاطده بولنان دكيزلرده كرهٔ قمرك تأثيريله دكيز صوينك هركون ارتفاع كسبيله قره‌يه طوغرى اوزاندقدن صكره اينوب كرى‌يه چكلمسى. [مقابلى اولان اوزانمى فعلنه «مد» دينير:] دكيزك مد و جزرى.

جِزر { مه. ات واوكا مماثل شيئلرك شدتله يانارکن چيقاردقلرى سسى تصوير وتقليد ايدر: جزر جزر ياندى.

جزردامق { فل. يانارکن ويا قيزاريرکن جزر جزر ايتمك، جزر جزر يانمق ويا قيزارمق.

جَزَل { سذ. عر. د. عروضده «متفاعلن» جزئنك دردنجى حرفى اسقاط و ايكنجيسى اسكان اولنه‌رق «مفتعلن» قالمسى و بويله جزئلردن مركب وزن: بحر جزل.

جزلاتمق { فتد. جز ايتديره‌رك ياقمق.

جزلامق { فل. جزايده‌رك يانمق.

جَزم { سذ. عر. ١. كسمه، قطع. ٢. قطعياً قرارلاشديرمه، قرار قطعى ويرمه، قوياً عزم ونيت ايتمه: بو سنه حجه كيتمكى جزم ايتدم. ٣. د. نحو عربيده فعل مضارعك آخرى ساكن اولمه، مجزوم اولمه، حالت جزم. [بونى ايجاب ايدن عامله «جازم»، وقبول ايدن معموله يعنى مضارعه «مجزوم» ديرلر.] ٤. سكون وحركه‌سزلك علامتى اولان (ْ) اشارتى.

جُزؤ { سذ. عر. با: جزء.

جَزوه { سذ. با: جذوه. [«جزوه» املاسى مرجحدر.]

جَزيره { سذ. عر. ج: جزاير. هر طرفى صو ايله احاطه اولنمش قره، آطه: ردوس، ساقز جزيره‌سى؛ جزاير بحر سفيد، جزاير بحر محيط؛ جزاير خالدات = قناريه آطه‌لرى. = سخ. م. دجله ايله فرات مجرالرى آرالرنده‌كى خطهٔ واسعه كه دنيانك الك منبت يرى ايكن همان خالى وخراب برحالده بولنيور. || شبه جزيره، نيم جزيره = يارى آطه، يالكز بر جهتدن

قره‌یه متصل آطه: بالقان شبه جزیره‌سی، موره شبه جزیره‌سی. || جزیرة العرب = عرب شبه جزیره‌سی. [عربیده شبه جزیره‌یه‌ده اکثریا جزیره دیرلر.]

جزیق { ــ. قویروق یاغنك قیقرداغی. — صـ. جیزلایان، حس ایدن، حساس.

جَزیل { صـ. عر. ؤ: جزیله. [«جزل» دن صش.] چوق، بول، کثیر.

جِزیه { سش. عر. ویرکی، خراج.

جِزیه گُذار { صـ. فا. [عر. جزیه = ویرکی. ـ فا. گذاشتن = ادا ایتمك] ویرکی ویرن، خراجه باغلی، تابع.

جُزئی { صـ. عر. ؤ: جزئیه. جش: جزئیات. [«جزء» دن سمذ.] ۱. بر شیئك بتوننه عائد اولمیوب خصوصی اولان: کلی وجزئی. ۲. آز مقدارده، پك آز: جزئی مصرفله، جزئی همتله وجوده کلیر. ۳. مذ. معناسی تصور اولندیغنده مشارکت قبول ایتمین: زید وعمرو کبی. == جش. اوفاق تفك واهمیتسز شیئلر: جزئیاتله اوغراشیور؛ جزئیات قبیلندن.

جُزئیجه { حـ. آز مقدار، پك آز، اهمیتسز صورتده: قولی جزئیجه زده‌لنمش.

جَسارَت { سش. عر. یکیتلك، جسورلق، جرأت: بو ایشه جسارت ایده‌مم؛ اونك شجاعت وجسارتی معلومدر.

جَسارَتلَنمَك { فل. جسارت آلمق، جرأت پیدا ایتمك، قورقو واحتراز زائل اولوب سربستلك کلمك.

جَسارَتلی { صـ. جرأت وجسارتی اولان، یکیت، کوزی قورقماز.

جَسامَت { سش. عر. [«جسیم» دن] بیوکلك، ایریلك: بو بنانك جسامتی. [ایشك و مسئله‌نك جسامتی کبی اهمیت معناسیله معنویانده استعمالی نابجادر.]

جُسامتلی { صـ. بیوك، ایری، جسیم: خیلی جسامتلی بر بنادر.

جَسبان { یاخود چسبان. صـ. فا. یاقیشیر، لایق، شایسته، سزاوار: حالمه جسبان بر ایش بولنه‌مدی.

جُست { ــ. فا. آرامه، آراشدیرمه. ؤ. || جست وجو، جستجو = آراشدیروب صورمه، تفتیش وتحقیق: هر طرفده جست وجو (جستجو) ایتدیلر؛ جست وجوی حقیقتله مشغول.

جُست { صـ. فا. الی وآیاغی چابق، سریع الحرکه، تتیك: [مترادفی اولان «چالاك» ایله برابر قوللانیلیر:] جست وچالاك بر کنج ایدی.

جَسته { صـ. فا. صیچرامش، آتلامش. ؤ. == ــ. فا. صیچرامه، آتلامه، بردفعه‌ده‌کی آتلامه. ؤ. || تر. جسته جسته = آزر آزر، درجه درجه، تدریجاً.

جَسَد { سذ. عر. جـ: اجساد. انسان ویا حیوان بدنی، کوکده، تن. [عربیده اولدیغی کبی علی الاطلاق جسم یعنی ابعاد ثلثه‌سی اولان شیء معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

جِسر { سذ. عر. کوپری، پل، قنطره؛ جسر طائر = متحرك کوپری. [فر. Pont-volant] || جسر معلق = آصمه کوپری. [فر. Pont-levis]

«قنطره» دن فرقی واردر: «جسر» هر نوع کوپری‌یه و «قنطره» ایسه یالکز کمرلر اوزرینه اولان کارکیرینه دینیر.

جِسم { سذ. عر. جـ: اجسام. ۱. انسان وحیوان بدنی، کوکده، جسد، تن: جسم ناتوانم. ۲. ابعاد ثلثه‌سی اولان هر بر شیء، جرم: جسم صلب، جسم مایع، اجسام سماییه. || جسم لطیف = حواس خمسه ایله طوتلماز جن وملك کبی غیر مرئی شیء.

جِسماً { حـ. عر. جسم اعتباریله، جسم اوله‌رق، بدنجه: جسماً بو اوندن کوچك ایسه‌ده عقلاً دها بیوکدر.

جِسمانی { صـ. عر. ؤ: جسمانیه. [«جسم» دن سمذ.] ۱. بدنه منسوب و متعلق، معنوی وروحانی مقابلی: آلام جسمانیه وروحانیه. ۲. ملل غیر مسلمه‌نك روحانی دینلن هیئت مذهبیه ورهبانیه‌سنه تعلق اولمیان: امور جسمانیه وروحانیه؛ پطریقخانه‌نك مجلس روحانی و جسمانیسی؛ پاپادن حکومت جسمانیه نزع اولنوب یالکز حکومت روحانیه‌سی قالدی.

جَسور { صـ. عر. ؤ: جسوره. [«جسارت» دن صش.] جسارتلی، یکیت، یورکلی، دلیر: پك جسور آدمدر.

جَسورلق { ــ. جسارت، یکیتلك، یورکلیلك: بو محا-

وبه‌ده جسورلغنی کوستردی .

جَسیم { ص. عر. ٱ : جسیمه . [« جسامت » دن صفت.] ١. وجودلی، کوکده‌لی، ایری: جسیم بر دوه. ٢. بیوك، عظیم، کبیر: جسیم بر طاغ. ٣. بیوك، اهمیتلی: جسیم بر ایش؛ جسیم بر تجارت ایتدیلر .

جَصّ { سذ. عر. کیرج، آلچی. ا.

جَعبه { سذ. عر. اوق قبوری، ترکش .

جَعد { سذ. عر. قیورجق صاچ.

جَعفَری { ص. عر. ٱ : جعفریه. [« جعفر » دن سمذ.] امام جعفر صادق بن زین العابدین بن امام حسین بن علی بن ابی طالب (رضهم) مذهبنه انتساب دعواسنده بولنان اهل تشیع و مذهبلری : مذهب جعفری .

جَعلی { ص. عر. [« جعل » دن سمذ. — یاپمه تعبیر ندن لفظاً مترجم اولوب عربیده مستعمل دکلدر.] یاپمه، ساخته، اویدیرمه، صحیح وصمیمی اولمیان: جعلی بر محبتله، جعلی بر ظرافت کوسترمك ایستیور .

جِغا { س. سرغوج، چلنك، کلین چلنکی. مر .

جَغتای { یاخود چغتای. س. ترکستان وماوراء النهر یعنی بخارا و خیوه خانلقلریله تاشکند و سمرقند جهتلرنده ساکن قومه واورالرده سویلنیلوب یازیلان شرقی ترك لسانه ویریلن اسم اولوب، اورالرده بدری طرفندن منصوب حاکم بولنمش اولان چغتای بن چنگیزك نامنه منسوبدر. چغتای لسانی اسکی اویغور لسانك خلفی اولوب، ٦٠٠ دن ٩٠٠ تاریخلرینه‌دك ادبیاتی مکمل بولنمش و او وقتدن املاسی وقواعدی تقرر ایتمشدر .

جَغتایجه { یاخود چغتایجه. ص. جغتای لسان وطرزنده اولان : چغتایجه لسان، کتاب، شعر. == س. چغتای لسانی، ترکی شرقی، یکی اویغور لسانی. == ح. جغتای لسانده ویا طرزنده : چغتایجه سویلمك.

جُغرافی { ص. عر. ٱ : جغرافیه. [یونانیدن] جغرافیه فننه منسوب ومتعلق : انجمن جغرافی: تحقیقات جغرافیه. == سذ. عر. جـ : جغرافیون. جغرافیه فنیله اشتغال ایدن، بو فنك متخصصی، جغرافیه علما و مؤلفلرندن اولان : جغرافیٔ شهیر ادریسی: مشاهیر جغرافیوندن اصطخری .

جُغرافیا { یاخود جغرافیه. سذ. عر. [یو. γεωγραφία = تحریر الارض] کرهٔ ارضك احوال سطحیه و طبیعیه وریاضیه ومدنیه‌سندن بحث ایدن علم که بروجه آتی اقسام وانواعه منقسمدر : جغرافیای ریاضی، جغرافیای مدنی، جغرافیای تاریخی، جغرافیای قرون قدیمه، جغرافیای قرون متوسطه، جغرافیای قرون اخیره (حاضره). بزده الیوم بو فن نافع پك کری اولوب، اقسام مختلفه‌سنده صدره شفا ویره‌جك آثار تألیف وترجمه اولنه‌مامشدر.

جغز { د. با : جق.

جغلدی { جاغلدی، جیولدی. با: جیولدی .

جَفّ { فل. عر. [فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، لسانمزده یالکز شو تعبیرده مستعملدر :] جف القلم = بلا تأنی بر شیئی یازیویرمك ویا سویلیویرمك، بلا ملاحظه حکم ایتمك.

جَفاء { سذ. عر. ١. فراق و هجرانده براقه، وفاسزلق: عشاقه وفا یرینه جفا ایدیور. ٢. جور، اذا، رنجش : بوقدر جفایه تحمل اولنمز. || جفا پیشه = جفا ایتمکی صانکه صنعت ایدنمش، جفاکار. || جفا دیده = جفا کورمش، فراق وجور واذیت چکمش اولان .

جَفاکار { ص. فا. [عر. جفا = م - فا. کار = ایش] ایشی جور وجفا ایتمکدن عبارت اولان، جور وجفا ایدن : ای یار جفاکار .

جَفاکَش { ص. فا. [عر. جفا = م. فا. کشیدن = چکمك] جور وجفا چکن، اذا و جفایه دوچار اولان: عاشق جفاکش.

جُفت { و جفته. ص. س. فا. با: چفت، چفته .

جِفر { سذ. عر. [صحیحی جیمك فتحیله‌در] ارقام وحروف ورموزله افاده اولنور بر علم موهوم که حضرت علی یه اسناد اولنور. [تلغراف رموزاتیچون

فرانسزجه‌دن آلدیغمز « شفره » کلمه‌سی بولفظ عربیدن مستعاردر.)

جِفره { جفره‌لی. با: شفره، شفره‌لی.

جِفری { ص. عر. مؤ: جفریه. علم جفره منسوب ومتعلق.

جَفن { سنذ. عر. ج: اجفان. تذ. کوز قپاغی.

جِق { جغز. د. ثقیل هجالردن مرکب اسملره لاحق اوله‌رق مصغرلرینی تشکیل ایدر: اوغلانجق، اوغلانجغز. [خفیف هجالردن مرکب اولان اسملرده « جك، جکز » قوللانیلیر.]

جَق { جك. د. ادات انتها اولوب، « یه‌دك، یه قدر » معناسنی افاده ایدر: صباحه‌جق = صباحه قدر، صباحه‌دك؛ شهره‌جك = شهره قدر، شهره‌دك. — یالکز دخی قوللانیلیردی: جق بوقدر = تا بو قدر، بو قدره وارنجه. [الیوم متروکدر.]

جَك { د: مادهٔ آنفه‌یه با.

جِك { جکز. د. با: جق، جغز.

جِگَر { س. فا. [اصلی: جگر] اصل فارسیده بزم قره جکر دیدیکمز عضو داخلی‌یه مخصوص اولوب، لساننمزده آق جکره دخی تشمیل اولنه‌رق، بو ایکی عضو « قره » و « آق » صفتلریله بربرندن آیرلمشدر: آق جکر = رئه؛ قره جکر = کبد. || جکر آغزه گلمك = قورقوب اورکمك. || جکر اوتی = دکیز قطایفی. || جکری بر آنچه ایتمز = دکرسز آدم. || جکر پاره، جکر کوشه = پك سوکیلی شخص. || جان جکر = سویشن احبا: بورادہ هب جان جکرز. || جکر یانمق = چوق کدر ایتمك.

جِگَرجی { س. قیون و صیغیر جکرلرینی ویورك و بومبار کزدیروب صاتان آدم.

جِگَرسوز { ص. فا. [جگر = م. سوختن = یاقمق] جکری یاقان، پك آجیقلی. دلسوز.

جَلَّ { فل. [« جلال » دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، جلیل وعزیز اولسون معناسیله آتیده‌کی دعا تعبیراتنده قوللانیلیر:] جل جلاله، جل شانه، جل وعلا. [حق سبحانه وتعالی حقنده.]

جَلاء { سنذ. عر. مملکتندن آیرلمه، غربت.

جِلاء { سنذ. عر. پارلاقلق، پارلاتمه، پرداخت، لوستره: مواد معدنیه‌یه، تختیه، مرمره، سختیانه وسائر شیئلره جلا ویریلیر. || جلا بخش = جلاویرن، پارلادان.

جُلاب { سنذ. عر. [فا. « گلاب » دن معرب. گل = م. آب = صو] ۱. گل صویی. ۲. ط. مسهل کبی قوللانیلان برشروب. [فر. Julep بوندن مستعاردر.]

جِلاجی { س. مواد مختلفه‌یه جلا ویرن، اوغه‌رق و یا ورنیك وسائره سوره‌رك پارلادان ایشجی.

جَلّاد { سنذ. عر. [اصل معناسی: قیرباجیجی در] اعدام ایله محکوم مجرمینك وزمان قدیمده عرفاً قتلی اقتضا ایدنلرك قتلنه مأمور آدم، سیاف. || مج. پك مرحمتسز آدم.

جِلادار { ص. فا. [عر. جلا = پارلاقلق. فا. داشتن = طوتمق] جلالی، پارلاق.

جَلادَت { سذ. عر. یکیتلك، بهادرلك، متانت.

جَلاسین { ص. جست وچالاك و یکیت، الی چابق و بجریکلی.

جَلاسینلِك { س. جست و چالاکلك ویکیتلك، بجریکلیك.

جَلال { سنذ. عر. بیوکلك، اولولق، عظمت، رفعت شان. [پادشاهه عظمت الهیه حقنده مستعملدر:] ذوالجلال والاکرام؛ جل جلاله.

جَلالَت { سذ. عر. بیوکلك، عظمت، رفعت شان. [« جلال » کبی.] ن.

جَلالی { ص. عر. مؤ: جلالیه. [سمذ.] ملوك سلجوقیهٔ ایراندن سلطان جلال الدین ملکشاهك زماننده نظام الملکك همتیله تصحیح واصلاح اولنان و ٤٧١ تاریخ هجریسندن بدأ ایدن تقویم شمسی، که موقع فعله قونمش تقویملرك اك طوغریسی یعنی اك زیاده هیئته موافق اولانی بولنمغله، احیاسی آرزو اولنور: تاریخ جلالی، آذار جلالی، شهور جلالیه.

جلالی { ص. ۱. چابق پارلار، سرت طبیعتلی: جلالی آدم. ۲. عاصی، سرکش. [علی‌الخصوص اون برنجی قرن هجری اوائلنده آناطولیده ظهور ایتمش

اولان برزمره یه اطلاق اولنور.]

جلالی { صه. پارلادلمش، پارلاق، پرداختلی.

جلاو { سه. ۱. تق. ازك، ایلری. مر. ۲. آتك باشلغی، یولاری.

جلاودار { سه. [تر. جلاو=یولار. فا. داشتن طوتمق. — تعبیر سقیم.] یدك آتی یولارندن سوق ایدن سایس، یدکجی.

جلاین { جلاین. د. تشبیه وتمثیل بیان ایدن حاللر تشکیلنه یارار: اوبجلاین = اویله‌جه، او مثللی؛ بونجلاین = بویله‌جه، بو مثللی. با: جه.

جلب { سنذ. عر. ۱. چکمه، کندینه طوغری کوتورمه، جذب: هرکسك محبتنی جلب ایتدی؛ جلب قلوب. ۲. کتیرتمه، یازوب کوندرتمه: بغداددن بر طای جلب ایتدم؛ ایستدیککز کتابلری درسعادتدن پوسته ایله جلب ایده بیلیرسکز. ۳. دعوت، احضار: کندیسنی محکمه‌دن جلب ایتدیلر؛ متعهدلرك مجلسه جلبی اقتضا ایدر. ٤. حق. مظنونك ویاشاهدك محکمه‌یه دعوت و احضاریچون یازیلان مذکره ویوصله، دعوتنامه: کندیسنه جلب یازلدی؛ بر جلب کلدی.

جلب { سه. [لغت آنفهٔ عربیه‌دن مأخوذ] کسیله‌جك حیوانات وعلی الخصوص قویون سوریسی جلب ایله قصابلره صاتان تاجر. [لسان عوامده جلبجی دینلوب، جلب وسوق ایدیجی معناسی دوشونیلورسه بلکه بودها طوغریدر. — وقتیله سوری ایله اسیر سوق واسیرجیلره فروخت ایدن اشرف مخلوقات تجارینه‌ده بو نام ویریلیردی.] || جلب دوه‌سی = کسیلوب اتی یمکه صالح کنج دوه.

جلباب { سنذ. عر. ۱. کوملك. ۲. عربستانده قادینلرك کییدکلری بر نوع فراجه. ن.

جلبنامه { سه. فا. [عر. جلب= دعوت. فا. نامه=ورقه] برینی محکمه‌یه دعوت ایچون یازیلان مذکره: جلبنامه یازلدی: بر جلبنامه آلدم.

جلبند { سه. [بلکه اصلی: جلد بند یعنی دری یاخود مشینله باغلی] بیوك جزء دان، اوراق وضعنه مخصوص متعدد کوزلره منقسم جزء دان شکلنده چانطه که قولتوق آلتنه آلنیر.

جلبه { سه. کم قایشی، قایش یولار.

جلد { سنذ. عر. ۱. دری. ۲. مشین. ۳. کتاب قابی: بو کتابك جلدی اسکی. ٤. [مصدریت معناسیله] کتابك دیکیلوب قاب کچیرلمسی: بو کتابی جلد ایتملی. ٥. بر بیوك کتابك منقسم اولدیغی اقسامك بهری، مجلد: بش جلددن مرکب بر کتاب، تفسیر کبیرك دردنجی جلدی. [صوك اوچ معناسی عربیده اولمیوب، ترکجه‌یه مخصوصدر. دردنجیسی یرینه عربیده «تجلید» وبشنجیسی یرینه ینه تفعیل بابندن سمف. اوله رق «مجلد» قوللانیلیر.] || ط. جلد خسته‌لغی= طوزلی بالغم کبی درینك اوزرنده ظهور ایدن مرض.

جلدسز { صه. تجلیداولنمامش، غیرمجلد: جلدسز کتاب.

جلدلتمك { فته. (کتابه) قاب کچیرمك، تجلید ایتدیرمك: بوکتابلری مجلده‌ویروب جلدلتملی.

جلدلمك { یا جلدله‌مك. فته. (کتابه) قاب کچیرمك، تجلید ایتمك: او مجلد کتابلری پك فنا جلدلدی.

جلدلنمك { لز. (کتابه) قاب کچیرلمك، تجلید اولنمق: بو قدر کتابلر برکونده جلدلنمز.

جلدلی { صه. تجلید اولنمش، مجلد: جلدلی کتاب.

جلغار { یاخود جیوغار. سه. آرابه‌یه یوقیشده علاوه اولنان اوکوز چفتی.

جلق { صه. ۱. بوزوق، قوقمش، چالقانمش، ایکدین (یمورطه). ۲. اورغون، چوروك: جلق اریك. ۳. چوق ایشلر، چوق صولانمش واپریکلنمش: جلق یاره. ٤. مجه. بوش، بیهوده، غیرمثمر، فائده‌سز: او ایش جلق چیقدی.

جلقاوه { سه. [عر. «جلد قفا» دن] ۱. قوردك اکسه‌سندن یاپیلان کورك. ۲. قفاسنك توکی پارلاق بر جنس قورت.

جلوس { سنذ. عر. ۱. اوتورمه، قعود. ۲. بر حکمدارك تخته کچمسی، تخت نشین اولمسی: جلوس همایون حضرت پادشاهی.

٣. پادشاهك يوم جلوسنه مصادف اولان كون: جلوس همايون دونماسى، شنلكى.

جِلوه { سش. عر. ١. دلبرانه وضع وحركت، ناز: جلوه طبيعى اولديغى وقت نه قدر شيرين ايسه جعلى اولديغى وقت ده او قدر صوغوق و طاتسز اولور. ٢. بر صورت حسنه ولطيفه ده ظهور: شويله بر حال جلوه نما اولدى. ٣. تجلى: جلوهٔ ربانيه. [عربيده كلينك داماده ايلك كورينمه سى وداماده كلينه يوز كوريمى ويرمسى معنالريله قوللانيلوب، هر نه قدر مناسبت ظاهر ايسه ده، لسانمزده كى محال استعمالى بسبتون باشقه در.]

جِلوه ساز { ص. فا. [عر. جلوه = م. فا. ساختن = ياپمق] جلوه ايدن، جلوه كر، نازنين.

جِلوه كار { ص. فا. [عر. جلوه = م. فا. كار = ايش] جلوه ايدن، جلوه لى، نازنين.

جِلوه گاه { ياخود جلوه گه. س. فا. [عر. جلوه = م. فا. گاه، گه = محل.] تجلى و وظهور محلى: الطاف سبحانيه نك جلوه گاهى.

جِلوه گر { ص. فا. جلوه ايدن، جلوه سى ياقيشان، جلوه لى، نازنين.

جِلوه نُما { ص. فا. [عر. جلوه = م. فا. نمودن = كوسترمك] جلوه كوسترن؛ جلوه نما اولمق = ظهور وتجلى ايتمك.

جَلى { ص. عر. ث: جليه. [«جلاء» دن صش.] ١. آچيق، ظاهر، آشكار، عيان، ميدانده اولان: خفى و جلى صورتده تحقيقات اجرا ايتملى. ٢. اوزاقدن اوقونه جق صورتده قالين (يازى): خط جلى ايله يازلمش. [بو ايكنجى معنا عربيده اوليوب، برنجيسندن آلنمشدر. پارلاق وروشن معناسيله ده لسانمزده قوللانلماز.]

جَليس { ص. عر. ج: جلساء. [«جلوس» دن صش.] برلكده اوتوران، رفيق، همدم، همنشين: جليس انيس = انيسيتلى همدم.

جَليل { ص. عر. ث: جليله. ج: أجله. [«جلال» دن صش.] بيوك، عظيم، رفيع، عالى، قدرى بيوك ومرتبه سى يوكسك: رب جليل؛ داخليه نظارت جليله سى، آيدين ولايت جليله سى. [انشاده وزير ومشير رتبه سنده بولنانلره مخصوص اولوب، مثلا ناظرى ويا واليسى بو رتبه دن دون رتبه ده بولنان نظارت وولايته نظارت جليله وولايت جليله دينلميوب، بهيه ويا عليه دينلير.] == ج. رتبهٔ اولى صنف اولى واونك فوقنده رتبه يى حائز ذوات: اجلهٔ رجال دولت عليه.

جِلَين { با: جلاين، جه.

جَم { سذ. عر. طوب، مجموع: جم غفير = پك غلبه لكلى جماعت. [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.]

جَم { س. فا. حكمدار، ملك، شاه. [اصل «جمشيد» كبى ايران قديمك اساطير وخرافاتنده موهوم بر حكمدار اسميدر، كه يونانيلرك (باقخوس) ى كبى شراب وعشرتك دخى موجدى عد اولنور.] آيين جم = اسكى ايرانيلرك عشرت وجنبشله اجرا ايتدكلرى بر آيين مذهبى كه كويا جمشيد طرفندن وضع اولنمشدى.

جَماد { سذ. عر. ج: جمادات. حيات ونشو ونماسى اوليان جسم، نبات وحيوانك غيرى.

جُمادى { سش. عر. [صحيحى جيمك ضمى ودالك فتحيله در.] شهور قمرية عربيه نك بشنجيسيله آلتنجيسنك اسمى اولوب، برنجيسنه «جمادى الاولى» وايكنجيسنه «جمادى الاخره» ديرلر. [ذال معجمه ايله و مذكر اعتباريله «جماذى الاول» و «جماذى الآخر» استعمالى غلطدر.] || عو. مج. جماذى الاول = سوابق احوال: بن اونك جماذى الاولنى بيليرم.

جِماع { سذ. عر. [«جمع» دن، مص. مفاعله] چفتلشمه، مقارنت، مجامعه.

جَماعت { سش. عر. ج: جماعات. [«جمع» دن] ١. بر يره طوپلانمش انسانلر، كروه، طاقم، بولوك: اوراده بر جماعت وار ايدى. ٢. بر امامه اويوب نماز قيلان مسلمانلر هيئتى: جماعته كوره امام. ٣. بر مذهبه تابع وبر هيئت تشكيل ايدن اهالى: ادرنه نك روم، ارمنى، بلغار جماعتى؛ جماعت اسلاميه؛ جماعات غير مسلمه. || صوك جماعت = جامع شريفك ايچنه صيغميوب ايكى قپوسى آره سنده نماز قيلانلر؛

صوك جماعت یری = جامع شریفك ایچ وطیش قپوسی آره‌سنده‌کی اورتیلی محل .

جمال { سذ. عر. کوزللك، حسن، بوز کوزللکی .

جماهیر { سذ. جـ. عر. فـد: جمهور. با جمهور .

جُمجُمه { سذ. عر. تش. باش کاسه سی .

جِمجِمه { یاخود جیجیمه. سـ. کوچك ونفیس برجنس قاربوز .

جَمره { سذ. عر. جـ: جمرات. ١. یانمش کمور پارچه سی، قور. ذ. ٢. شباطده تدریجاً حاصل اولان حرارت. [اوچ دوری اولدیغی زعم اولنه رق، کویا برنجیسنده جمره هوایه، ایکنجیسنده صویه، اوچنجیسنده طوپراغه دوشر.] ٣. مناسك حجدن وادیٔ منا‌ده طاش اندا‌ختی. ٤. ط. پك التهابلی بر چیبان .

جِمری { ص. پك خسیس، پنتی، مسکین .

جَمع { سذ. عر. جـ: جموع، اجمع. ١. طوپلامه، بریکدیرمه، دوشیرمه، بیغمه : بر چوق کتابلر جمع ایتمش؛ صرف ایتمیه رك بر خیلی نقود جمع ایتدی. ٢. بردن حاوی وجامع یاخود مالك ومتصرف اولمه : سیف ایله قلمی جمع ایتمش؛ او آدم فضائل دنیویه واخرویه‌یی جمع ایتمشدر. ٣. د. عربیده ایکیدن و ترکجه و فارسی ایله تثنیه‌نی اولمیان السنهٔ سائره‌ده بردن زیاده اشخاصه دلالت ایدن کلمه (اسم، صفت، کنایه، فعل) : آدملر، کلدیلر، بز، مردان، رجال کلمه‌لری جمعدر؛ [بو معنی ایله جـ : جموع دخی قوللانیلیر.] جمع مذکر؛ جمع مؤنث؛ جمع سالم = قاعدةً « ون » و « ین » علاوه‌سیله تشکیل اولنان جمع عربی‌که باشلیجه صفتلره مخصوصدر : مسلمون، مؤمنین، عالمین کبی؛ جمع مکسر = مفرد صیغه‌سنك کسر وتبدیلیله تشکل ایدن جمع عربی : کتب، رجال کبی؛ جمع الجمع = ذاتاً جمع اولان بر صیغه‌نك جمعی : مصارفات کبی‌که «مصرف» ك جمعی اولان «مصارف» ك جمعیدر: اسم جمع = عربیده مفرد اولدیغی حالده جمع معناسنی افاده ایدن اسم‌که « ة » علاوه‌سیله مفردی تشکیل اولنماز، زیرا او وقت اسم جنس دینیلیر؛ جمع قلت = طقوزدن آشاغی‌یه مخصوص اولان جمع عربی؛ جمع کثرت = طقوزدن زیاده‌یه مخصوص اولان جمع عربی؛ منتهی الجموع = بر عربی اسمك مختلف جمعلردن اك زیاده اشخاصه دلالت ایدنی. ٤. ر. حسابده اعمال اربعه‌نك برنجیسی که بر قاچ عددك طوپلانوب بر عدد تشکیل ایتمه سندن عبارتدر، قره جمله = جـ. «اجمع» یالکز « باجمعهم » تعبیر عربیسنده قوللانیلیر که طوپی و جمله‌سی دیمکدر.

جمعاً { حـ. عر. ١. اعمال اربعه‌دن جمع قاعده‌سیله، جمع ایتمك طریقیله : ٣ و ٥ و ٨ که جمعاً ١٦. ٢. طوپدن، جمله‌دن، هپ .

جمع‌لندیرمك { فتـ. (برکلمه‌یی) جمع یاپمق، جمع صیغه‌سنی تشکیل ایتمك : ترکجه‌ده اسملری جمعلندیرمك ایچون آخرلرینه « لر » علاوه ایتمك اقتضا ایدر .

جمع‌لنمك { فل. (کلمه) جمع اولمق، جمع صیغه‌سنه نقل ایدلمك : ترکجه ده اسملر « لر » علاوه‌سیله جمعلنیر.

جُمعه { سذ. عر. هفته‌نك آلتنجی کونی که جماعتله قیلنیر بر نماز مخصوصی اولوب جماعت مسلمیننك طوپلاندیغی کون اولمغله بویله تسمیه اولنمشدر: جمعه کونی، جمعه نمازی. [قبل الاسلام « عروبه » دینلیردی.]

جُمعه ایرتسی { سـ. هفته‌نك یدنجی وصوك کونی، یوم السبت .

جُمعه‌لق { ص. جمعه کوننه ویا جمعه سلاملغی آلاینه مخصوص : جمعه‌لق اونیفورمه .

جَمعیّت { سذ. عر. جـ: جمعیات. ١. طوپلیلق، بریره جمع اولنمه ویا مجموع بولنمه، پریشانلق مقابلی. ٢. هیئت، جماعت: جمعیت بشریه، جمعیت بشر. ٣. علوم و فنونه متعلق مباحث و تدقیقاتده بولنمق مقصدیله تشکل ایتمش هیئت و مجلس، انجمن: جمعیت علمیه، جمعیت طبیه، جمعیت جغرافیه. ٤. اکلنجه ایچون بر یره طوپلانان خلق، دوکون: نکاح، ولیمه، ختان جمعیتی؛ بو اوده اقشام جمعیت وار ایدی. ٥. د. سوزك بر قاچ جهتدن مشابهت ومناسبتی جامع اولمسی،

جمعیت کلام. ٦. صو. ذهن و خاطرك یالکز الله‌له مشغول اولمسی، ماسوادن کچوب وحدانیته حصری: اهل سلوکك جمله سنه جمعیت میسر اوله‌ماز. || جمعیت خاطر = ذهن وفکرك پریشان اولمیوب طوپلی اولمسی: جمعیت خاطر اولمدقجه انسان ذهناً چالیشه‌ماز.

جمعیتگاه { س. فا. [عر. جمعیت = طوپلانمه. فا. گاه = مکان] طوپلانمه یری، طوپلانیلان یر، جمعیت محلی.

جمعیتلی { ص. ١. طوپلی، طاغنیق وپریشان اولمیان: جمعیتلی بر خانه‌ده یاشایور. ٢. د. وجوه عدیده ایله مناسبت و مشابهتی جامع (سوز).

جمل { سش. ج. عر. فد: جمله. با: جمله.

جمله { سش. عر. ج: جمل. ١. مجموع، طوب، بریکمش مقدار، مقدار ویا مبلغ مجموع. ٢. بتون، هب، جمیع: جمله احبا کلدی؛ جمله‌مز اوراده ایدك. ٣. د. معنا افاده ایده‌جك قدر کلمه دن مرکب سوز، کلام جزئی که لسانمزده بر فعل ایله بر، ایکی ویا اوچ اسمدن مرکب اولور؛ عربیده «جملهٔ اسمیه» و«جملهٔ فعلیه» اوله‌رق ایکی یه منقسم اولوب، برنجیسی مبتدا وخبر ناملریله ایکی اسمدن مرکبدر؛ جملهٔ ابتدائیه، جملهٔ شرطیه، جملهٔ معترضه وسائره. ٤. هـ. بر شمس ایله اطرافنده‌کی سیارلردن واونلرك پیکلرندن مرکب طاقم و هیئت: جملهٔ شمس. || جملهٔ کوکبیه = بروج اثناعشر کبی بر شکل وصورت ابراز ایدن کواکب ثابته مجموعی که هر بری بر حیوان ویا ماده‌یه تشبیه ایله اونك اسمیله تسمیه اولنور. || بالجمله = هب، بتون، تکمیل. || فی الجمله = الحاصل، خلاصهٔ کلام. || از جمله، ازآن جمله = جمله دن بری. || جمل حکمیه = وعظ ونصیحت وحقیقته متعلق حکیمانه سوزلر، امثال.

جملةً { ح. عر. هب. بتون، کافةً، جمیعاً.

جمناستیق { س. [یو. γυμναστική] اعضای بدنی آلیشدیروب قوتلندیرمك ایچون اجرا اولنان زورلی اویونلر، ادمان بدنی.

جموع { سذ. ج. عر. فد: جمع. با: جمع.

جمهور { سذ. عر. ج: جماهیر. ١. خلق، ناس، عموم، انام: مدبر امور جمهور. ٢. طاقم، کروه، هیئت: جمهور فقها، جمهور حکماء. ٣. جمهوریت صورتیله اداره اولنان هیئت: آمریقا جماهیر مجتمعه‌سی.

جمهوری { ص. عر. ث: جمهوریه. ١. جمهوره منسوب و متعلق اولان.

جمهوریّت { سش. عر. [لغت مولده] بر رئیس منتخبك تحت ریاستنده بولنان هیئت: اسویچره جمهوریتی.

جمیع { ص. عر. [«جمع» دن صش.] بتون، هب، کافه، جمله: جمیع عالم، جمیع خلق، جمیع زمانده، جمیع علما. [اکثریا بو صورتله فارسی قاعده‌سنجه مضاف قوللانیلوب، مفرده و جمعه اضافتی جائز اولمغله، عین معنا ایله «جمیع فنده» و«جمیع فنونده» دینلیر، وبرنجی مثالده «هر بر» معناسنی افاده ایدر.]

جمیعاً { ح. عر. جملةً، بالجمله، بتون، تکمیل، هب.

جمیل { ص. عر. ث: جمیله. [«جمال» دن صش.] جمال صاحبی، کوزل: اوصاف جمیله. || ذکر جمیل = ١. ایلیکله یاد ایتمه، مدح: ذکر جمیلکز کچدی. ٢. مکتب امتحانلرنده مکافاته مستحق اولمیانلرك اك ایلریده بولنانلرینه مکافات مادوننده اوله‌رق ویریلان ورقهٔ مطبوعه.

جمیله { سش. عر. [«جمال» دن صش. ث.] محضا برینك خاطرینی خوش ایتمك ایچون ایدیلن حرکت: فلانه جمیله اولمق اوزره بو ایشی یاپیور.

جنّ { سذ. عر. ١. انس یعنی طائفهٔ بشرك غیری اوله‌رق کورنمز اجسام لطیفه‌دن عبارت بر جنس مخلوقات، اجنه: انس وجن. ٢. پك ذکی وفطین شخص: جن کبی بر چوجق؛ جن فکرلی. || جن طوتمق = چیلدیرمق، مجنون اولمق: فلانی جن طوتمشدر = تجنن ایتمشدر. || ایچنده جن اوینامق = بوم بوش اولمق.

جناب { سذ. عر. اصل معناسی جانب وجهت ایسه‌ده، لسانمزده یالکز تعظیم تعبیری اوله‌رق حضرت کبی فارسی ویا ترکی قاعده‌سی اوزره مضاف قوللانیلیر: جناب حق، جناب

رسالت مآب، جناب خلافتپناهی، سفیر جنابلری. [ذاتکز یرینه جنابکز استعمالی فصاحته منافیدر.] || علو جناب = محافظهٔ شرف و حیثیت. عدم تنزل، مجد وکرم. || عالی جناب = شرف وحیثیتنی محافظه ایدن، خسایسه تنزل ایتمین، مجد وکرم صاحبی.

جَنابَت { سذ. عر. غسل اقتضا ایتدیرن حال. = ص. تر. بو حالده اولوب ده هنوز غسل ایتمه‌مش اولانکه شرعا ناپاك عد اولوب نمازه یناشه‌ماز وقرآن کریمی مس ایده‌مز. [شتم وتعزیر تعبیری اوله‌رق دخی قوللانیلیر.]

جَنّات { سذ. جم. عر. فد : جنت. با : جنت.

جَناح { سذ. عر. جم. اجنحه. ۱. قوش قنادی، پر، بال. ۲. قول، بازو. ۳. اردو قولی؛ صاغ جناح، صول جناح. = ت. جناحین = ایکی قول: ذو الجناحین = ایکی قوللی یعنی ظاهر وباطنی ویا دنیا وآخرتی معمور اولان. [ایکی قنادلی معناسیله ده مؤته غزاسنده مبارك قوللری کسیلوب شهید اولدقدن صکره جنتده اوچدیغی جانب نبویدن تبشیر بیوریلان عم زادهٔ رسالتپناهی حضرت جعفر طیاره لقب ارلمشدر.] || باجناح = اصلی « باجیناق » اولان « باجناق »ك جهلای کتاب طرفندن ایجاد اولنمش املای سقیمیدر.

جَنازه { سذ. عر. تکفین و تجهیز اولنوب تابوته یاتیرلمش اولی: بر جنازه کچیور؛ جنازه نمازی: جنازه آلایی.

جِناس { سذ. عر. [« جنس » دن مص. مفاعله] د. لفظاً ویا معناً بربرینه مشابه ایکی کلمه‌نك هر ایکی طرفه احتمالی اوله‌جق صورتده قوللانلمسی.

جَنان { سذ. عر. یورك، قلب.

جِنان { سذ. جم. عر. فد : جنت. با : جنت.

جِنایَت { سذ. عر. فر. ۱. انسانك نفسنه یاخود اعضاسنه ویا مال ویا عرضنه تعلق ایدر فعل ممنوع. ۲. حقق. مجازات ترهیبیه‌یی استلزام ایدن فعل: جنایتله اتهام اولندی؛ جنایت محکمه‌سی.

جِنایَتکار { ص. فا. جنایت دینلن آغر جرمی ایلشین، جانی.

جِنایَتکارانه { ص. فا. حر. برجانی‌یه یا قیشه‌جق حال وصورتده.

جَنْب { سذ. عر. تث. یان، یان طرف، قولتوق آلتنك آشاغیسی، پهلو. || ط. ذات الجنب = یان زارنده صو طوپلانمقدن عبارت مرض. [فر. Pleurésie.]

جُنْبان { ص. فا. قیملدانان. متحرك. = ح. قیملدانه‌رق.

جِنْبِز { س. و:

جِنْبِس { س. و:

جِنْبِستره { س. قیل یولمغه وباتان دیکن وسائره‌یی طوتوب چیقارمغه مخصوص ماشه شکلنده واوجی پك دوز آلت.

جُنْبُش { س. فا. [اصلی بانك کسریله‌در.] ۱. قیملدانمه، حرکت. ۲. ذوق، اکلنجه: بو اقشام جنبش ایده‌جکز؛ جنبش ایچون قیره چیقلدی.

جَنْبِیّه { سذ. عر. یان طرفه آصیلان بر نوع اکری قما ویا خنجر.

جَنَّت { سذ. عر. جم: جنات، جنان. ۱. باغچه. [بومعنی ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. آخرتده مؤمنین وصلحا واصحاب خیره من طرف الله موعود اولان مکان معنوی که فرح فزا باغچه وکوشکلر صورتنده تعریفله تفهیم بیوریلیور، اوچماق، فردوس، بهشت: جنته کیتمك = ارتحال ایتمك. ۳. مج. پك مزین ومفرح مکان: اوراسی جنتدر. || جنت قوشی = ۱. آوسترالیا جهتلرنده بولنور پك کوزل توکلی بر قوش. ۲. پك کوچك یاشده ومعصوم اوله‌رق وفات ایدن چوجق.

جِنَّت { سذ. عر. [« جن » دن مص.] جن طوتمه، دلیلك.

جَنَّتلِك { ص. جنته مستحق، شایستهٔ فردوس، صلحادن: جنتلك برآدمدر.

جَنَّتلی { ص. جنته نائل اولان، مرحوم.

جَنَّتمَکان { ص. فا. [ترکیب سقیمله متشکل صتر.] مکانی جنت اولان، جنته نائل، فردوس آشیان، مرحوم ومغفورله. [اسلاف سلاطین عظام حقنده مستعملدر:] جنتمکان قانونی سلطان سلیمان خان.

جُنحه { سذ. عر. [فارسی « گناه » دن معرب اولان « جناح »

دن مشتق لغت عامیه اولوب، عربلرجه جیمك كسریله مستعملدر.) حق. مجازات تأدیبیه‌یی مستلزم اولان فعل.

جُنْد { سند. عر. جـ: جنود، اجناد. عسکر، سپاه، لشکر. [جمعی دها مستعملدر:] جنود ظفر نمود حضرت پادشاهی.

جَنْدَره { سـ. [یو. Κυλίνδρος = استوانه] ۱. چماشیر اوتولمکه مخصوص ایکی آغاج استوانه‌دن عبارت آلت: جندره‌یه قومق؛ جندره‌دن چکیرمك. ۲. مجلد لکده و سائر صنایعده مستعمل باصقی و پرداخت ماکینه‌سی. ۳. قالین اوقلاوه: جندره باقلواسی = بوفقه‌لری بو جندره ایله آچیلیر باقلوا نوعی. ٤. طار دره، بوغاز. ٥. مج. صیقی وطار محل: جندره‌یه قومق = تضییق آلتنه آلمق. ‖ صو جندره‌سی = فر. Presse hydraulique دینلن فوق‌العاده قوتلی تضییق آلتی.

جُنْدی { سند. عر. ۱. عسکری، افراد عسکریه‌دن آدم. ۲. وقتیله مصرده سواریلره اطلاق اولنوردی، سپاهی. ۳. بینیجیلکده ماهر آدم، فن فروسیتی ایی بیلیر عسکر. [بو معنی ایله لسانمزده جیمك کسریله زبانزددر.]

جُنْدیلِك { سـ. سواریلرك قوشو اویونی.

جَنَرال { سـ. [فر. Général] ۱. اجنبی عسکرلرینك مشیر وفریق ومیرلوا رتبه‌سنده بولنان ارکانه ویریلن عنواندر. ۲. عمومی، باش، سر: جنرال قونسلوس = باش شهبندر.

جِنْس { سند. عر. جـ: اجناس. [یو. Γένος] ۱. حیوانات ونباتات وسائره‌نك منقسم بولندیغی اقسامك بهری كه انواعه منقسم بولنور؛ مثلا آت اجناسی حیواناتدن بر جنس و عرب آتی جنس فرسك انواعندن بر نوعدر: آنجق چوق دفعه جنس نوع و نوع جنس یرینه قوللانیلیر: عرب جنسندن بر آت. ۲. صوی، نسل، عرق: بو طای فلان قیصراغك جنسندندر. ۳. قوم، قبیله: آرناؤد، چرکس جنسی. ٤. درلو، نوع: بوجنسدن اشیا قالمدی. ٥. [صرفده] اسم وفعلك تذکیر و تأنیثی. = صـ. تر. ایی صویدن: جنس آت؛ جنس کوپك.

جَنَس { سـ. نق. سیوری سیکك، جبین.

جِنْسی { صـ. عر. ٔ: جنسیه. جنسه منسوب ومتعلق.

جِنْسِیَّت { سش. عر. بر قوم و قبیله‌یه منسوبیت، منسوب بولنیلان قوم وقبیله: عرب جنسیتی؛ بینلرنده جنسیت اشتراکی واردر.

جَنْگ { سـ. فا. حرب، محاربه: جنك وجدال اثناسنده؛ جنك آچلدی؛ جنك ابتدیلر.

جَنگاوَر { صـ. فا. [جنك = حرب. آوردن = کتیرمك] جنکجی، جنك ایتمه‌ده ماهر، جنکه آلیشیق، طبعاً جسور و حرب و ضرب ایله مألوف: قافقاس اقوامی جنکاور آدملردر؛ چرکسلر جنکاور بر قومدر.

جَنگاوَرلِك { سـ. حرب وضربه آلیشیق وماهر آدمك حالی: آرناؤدلرك جنکاورلکی غیر منکردر.

جَنگجو { صـ. فا. [جنك = حرب. جستن = آرامق] حرب آرایان، حرب ایچون وسیله‌یه منتظر.

جَنگجی { صـ. جنك ایدن، جنکه آلیشیق و مائل، جنکاور، محارب: جنکجی آدمدر.

جِنگِل { سـ. آصمه‌نك صوکره‌دن سوردیکی اوفاق صالقیملر.

جَنگلَشمَك { فش. جنك ایتمك، محاربه‌یه کیریشمك.

جَنگه { سـ. قیغلجیم کبی اوفاق آتش قوری.

جَنوب { سند. عر. جهات اربعهٔ اصلیه‌نك بری كه شرقه متوجه اولانك صاغ طرفنه دوشر، شمال مقابلی؛ جنوب روزکاری = لودوس.

جُنوب { سند. عر. جنابت اولمه، شرعاً غسله محتاج اولوب‌ده غسل ایتمه‌مش اولمه: جنوب حالنده قرآن کریمی مس ایتمك جائز دکلدر. = («جانب»ك دخی جمعی ایسه‌ده لسانمزده پك مستعمل دکلدر.)

جَنوباً { حـ. عر. جهات اربعهٔ اصلیه‌دن جنوب جهتندن اوله‌رق، جنوب طرفندن: خداوندکار ولایتی جنوباً قونیه ولایتیله محدوددر.

جَنوبی { صـ. عر. ٔ: جنوبیه. جنوب جهتنده بولنان:

آمريقاى جنوبى، ممالك جنوبيه. [مقابلى : شمالى.] شرق جنوبى = شرق ايله جنوب آره‌سنده‌كى سمته طوغرى اولان؛ غرب جنوبى = غرب ايله جنوب آره‌سنده‌كى سمته طوغرى .

جُنود { سذ. ج. عر. فد : جند. با : جند .

جُنون { سذ. عر. مجنون اولمه، جنت .

جَنَويز { سـ. اسكى جنوه حكومتى واهاليسى : جنويزلردن قالمه؛ جنويز دونماسى .

جِنّى { صـ. عر. ؤ : جنيـه . جن طائفه‌سنه منسوب ومتعلق. == سـذ. عر. جن طائفه‌سى افرادندن، اجنى .

جَنين { سذ. عر. رحمده‌كى چوجق، دول. || اسقاط جنين = چوجق دوشورمه. || جنين ساقط = رحمدن دوشوريلان چوجق .

جَوّ { سذ. عر. سهواً كوك دينلن وهوايى حاوى اولان بوشلق، فضا؛ جو هوا = هوا بوشلغى: جوهواده اوچان قوشلر.

جَو { سـ. فا. آرپه، شعير. ؤ.

جو { سـ. فا. [« جستن » دن سمص.] آرامه، آراشديرمه : جست وجو. [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.] == صـ. فا. آرايجى، آرايان : جنكجو = حرب ايستين، حربه وسيله آرايان. [صتر. تشكيلاتنه كيرر.]

جَواب { سـذ. عر. ج : اجوبه. ١. سؤاله قارشى سويلنيلن سوز، صورمه مقابلى: جواب آلمق؛ جواب ويرمك: بو سوز سؤالمه جواب دكلدر. ٢. عدم قبول، رد : استدعا ايتدمسه ده جواب ويرلدى. ٣.جوابى حاوى مكتوب، جواب يولنده يازيلان مكتوب، جوابنامه : يازدمسه‌ده دها جواب آلمدم، بو مكتوب اشعارمك جوابيدر. || جواب رد = قبول ايتمه‌مك يولنده ويريلن جواب. || جواب يازمق = بر سؤال تحريرى يه قارشى تحريراً جواب ويرمك. || حاضرجواب = بلاتردد جواب ويرن؛ بداهةً جوابه مقتدر. || سؤال جواب = استجواب، استنطاق؛ سؤال جواب طرزنده = مكالمه صورتنده، بر طرفده سؤاللرى وقارشيسنده جوابلرى يازمق صورتيله. || جواب ناصواب = طوغرى اولميان، ياكايش جواب .

جَواباً { حـ. عر. جواب اوله‌رق، جواب مقامنده : سؤالمه جواباً شو تحريراتى آلدم؛ جواباً شويله يازدم .

جَوابسز { صـ. جوابى ويرلمين: نيم اشعارم جوابسز قالدى .

جَوابلى { صـ. جوابى اولان، جوابى ويريلن : سؤاللى جوابلى = سؤال وجوابى اولان؛ جوابلى تلغرافنامه = جوابنك ده اجرتى ويرلمش تلغرافنامه .

جَوابنامه { سـ. فا. [عر. جواب = م. فا. نامه مكتوب] جوابى حاوى مكتوب، جواب يولنده يازيلان مكتوب : مكتوبمك جوابنامه‌سى كلدى؛ جوابنامهٔ عاليكزى آلدم .

جَواد { صـ. عر. [« جود » دن صشـ.] جومرد، سخى، كريم .

جِوار { سذ. عر. ياقين ير، قرب، اطراف : شهرك جوارلرى پك كوزلدر؛ اوم چارشينك جوارنده‌در. == صـ. تر. قريب، ياقين، قومشى : اونك اوى بزه جواردر .

جَوارى { سـذ. ج. عر. فد: جاريه. با : جاريه .

جَواز { سـذ. عر. جائز اولمه، ممنوع اولمامه، امر ويا نهى اولنميوب ايشلنمه‌سى وتركى مساوى اولمه. مساعده: تخمر ايتمه‌مش اوزوم صويى ايچمه‌ده جواز واردر؛ شريعت غراى اسلاميه مسكرات شربنه جواز ويرمز؛ جواز شرعى = شرعاً جائز اولمه.

جَوامِع { سذ. ج. عر. فد: جامع. با : جامع .

جُوان { سـ. فا. [تر. زبانزدى جيمك كسريله‌در.] كنج، تازه آدم، دليقانلى، شاب، برنا؛ نو جوان = پك كنج دليقانلى .

جَوانِب { سذ. ج. عر. فد. جانب. با: جانب .

جُوانبخت { صـ. فا. [جوان = كنج . بخت = طالع.] طالعى كنج، بختى بيدار، بختيار .

جِوانلق { سـ. كنجلك، شباب .

جُوانمَرد { صـ. فا. [جوان = كنج . مرد = ار] جومرد، سخى، كريم .

جُوانمَردلِك { سـ. و:

جُوانمردی { س. فا. جومردلك، سخاوت، كرم .

جَواهِر { سذ. ج. عر. فد: جوهر. با: جوهر. = فد. تر. قیمتلی طاش، الماس: جواهر طاقق، جواهرله طوناتمق. = ص. تر. الماسدن معمول ویا الماسله مزین = جواهر یوزوك. || جواهر یمورطلامق = مناسبتسز سوزلر سویلمك .

جَواهِرجی { س. الماس وسائر ذی قیمت طاشلر و بونلری حاوی تزیینات یاپان و صاتان آدم: جواهر جیلرده آراملی .

جَواهِرجیلك { س. جواهرجی صنعت وتجارتی.

جَوائِز { سذ. ج. عر. فد: جائزه. با: جائزه .

جوجوتمك { فت. طاتلیلاندیرمق، شكرلنمك. مر.

جوجوك { ص. ١. طاتلی، لذیذ. ٢. كوربه، پك تازه ولذیذ. مر. = س. ١. صقاللی بام تلی. مر. ٢. صوغانك اورته سی.

جوجومك { فل. طاتلیلانمق، لذتلنمك. مر.

جوجه { ص. پك قیصه بویلی (انسان وسائره)، بودور: جوجه آدم، جوجه آغاج، جوجه قالمق .

جود { سذ. عر. جومردلك، سخاوت، ال آچیقلغی: جود وكرم صاحبی.

جودام { س. سفلی آدام .

جَودَت { سذ. عر. ایلك، جید اولمه، جیادت، خالص وصافی و قصورسز اولمه: جودت قریحه، جودت فكر .

جَور { سذ. عر. حقسزلق ایدوب اینجیتمه، اذی، جفا، ستم: جور ایتمك: جور وجفا .

جورا { س. بر نوع كوچك و باغرغان آتماجه.

جورپ { مه. و:

جورپه داق { مه. بردن بره چاموره باتمغی تصویر ایدر: جورپ، جورپه داق باتاقلغه صاپلاندی.

جورجونه { س. ١. سرخوش اویونی، یایغره لی وكولنج خوره: جورجونه تپمك: جورجونه هواسی. ٢. غاوغا، كورلدی پاتردی، رذالت: جورجونه یه قالقمق، چیقمق، چویرمك.

جورنال { یاخود ژورنال. س. (فر. Journal) ١. بر مأمورك مشهوداتنی مبین اولهرق ویردیكی مذكره، كوچك لایحه، راپورط: پولیس جورنالی. ٢. تحقیقات خفیه یی مبین ورقه: جورنال ویرمك .

جورنالجی { س.ص. قلملرده مأمورینك موجود ویا ناموجود اولدیغنی دفترینه قید ایدن مأمور.

جوروم { س. طوپلانوب كلمه: بالیق جورومی.

جَوز { سذ. عر. [تر. زبانزدی: جویز] قوز دینلن معروف میوه. || جوز آغاجی = قوز آغاجی. || ط. جوز بوا = كوچك هندستان جوزی. || جوز ماثل = طاطوله. || جوز مقیی = قارغه بوكن. || جوز هندی = بیوك هندستان جوزی.

جَوزاء { سذ. عر. هـ. بروج اثنا عشرك بیریدركه ایكیز ایكی آدم صورتنده تصویر اولنوب، شمس بوكا مایسك طقوزنده داخل اولور.

جوش { س. فا. قاینامه، جوشمه، غلیان، خروش: جوشه كلمك = جوشمق؛ جوش وخروش = جوشمه، غلیان.

جوشِش { س. فا. قاینامه، غلیان، جوشمه.

جوشقون { ص. ١. جوشمش، طاشقین، فیضان ایتمش (نهر وسائره) . ٢. جوشمش، غلیانه كلمش، متهور: جوشقون آدم.

جوشقونلق { س. ١. جوشوب طاشمش اولان نهر وسائره نك حالی، طاشقینلق. ٢. جوشمش آدمك حالی، جوشش، تهور.

جوشمَق { فل. [فا. « جوش » دن] ١. طاشمق، فیضان ایتمك: طاغلرده قارلرك اریمسندن دره لر جوشمشیدی. ٢. هیجان وتهوره كلمك: جزئی بر سببله او درجه ده جوشان آدم امور تجاریه ده بولنه مز.

جَوشَن { س. فا. زره .

جَوشَنپوش { ص. فا. [جوشن = زره. پوشیدن = كیمك] زره كیین، زرهلی.

جوع { سذ. عر. آجلق، كرسنكی. || جوع الكلب = طویمق بیلمز آجلقدن عبارت بر مرض.

جَوعان { صه. عر. [« جوع » دن صش.] آج، كرسينه، جايع. ن.

جَوف { سذ.عر. ١. ايچ، داخل، درون، اورته. ٢. قوف، اويوق.

جَوَلان { سذ. عر. طولاشمه، كيدوب كلمه، دوران: قانك بدن ايچنده جولانى؛ جولان دم.

جَوَلانگاه { س. فا. [عر. جولان = طولاشمه ـ فا. گاه = محل] طولاشيلان ير، كيدوب كلنن محل: اورالرى آوجيلرك جولانكاهيدر.

جومبهٔ { س. ١. طيشارى‌يه فيرلامش ير، تومسك. ٢. ديوارك حذاسندن طيشارى‌يه چيقمش پنجره‌كه ايچنه اوتوريلوب اوچ طرفدن سوقاغه باقيلير.

جوَمَرد { ص. [فا. «جوانمرد» دن غلط.] الى آچيق، سخى، سخاوتلى: ناكس ايله جومردك حسبى بر يره چيقار.

جوَمَردلك { س. ال آچيقلغى، سخاوت، جود.

جونبور { مه. بر شيئك صويك ايچنه دوشديكنده چيقارديغى سسى تقليد وتصوير ايدر. || جانبور جونبور = كورلدى وپاتيردى ايله، قارمه قاريشيق.

جونبوردامَق { فل. ١. واريل وطولوم ايچنده صو اوينايوب جانبور جونبور ايتمك. ٢. چوق كورلدى و پاتردى ايتمك.

جونبوردى { س. ١. صويك ايچنه دوشن بر شيئك ويا چالقانان صويك چيقارديغى سس. ٢. كورلدى، پاتيردى.

جونبول { وجونبولدامق. با: جونبور وجونبوردامق.

جونبهٔداق { مه. بردن بره صو يه ويا درين بر يره دوشن شيئك سسنى تقليد و تصوير ايدر: جونبه‌داق دوشدى.

جونبهٔلاق { س. بيوك طاقلاق. || جونبه لاغى آتمق = وفات ايتمك.

جَوهَر { سذ. عر. ج: جواهر. [فا. « كوهر » دن معرب] ١. كندى نفسيله قائم اولان شئ، ذات، عرض مقابلى. ٢. طينت، جبلت، مايهٔ اصليه: جوهرنده قابليت اولورسه تربيه‌سى قولاى اولور. ٣. خاصه، استعداد طبيعى، جبلى ذكا: بو آدمده جوهر واردر. ٤. الماس وسائره‌دن ذى قيمت طاش. ٥. قليجك نامايسنده‌كى منويش و خاره‌لى طالغه‌لر. ٦. ابجد حسابنده نقطه‌لى حرف. || جوهر فرد = بر جسمى تركيب ايدن غيرقابل انقسام اجزاء صغيره‌نك بهرى.

جَوهَردار { ص. فا. [عر. جوهر= م. ـ فا. داشتن= طوتمق] ١. خاصيتى اولان، ذات و مايه‌سى مقبول اولان. ٢. استعداد وقابليت طبيعيه‌سى . ـ لنان. ٣. الماس وسائر ذى قيمت طاشلرله مزين: تيغ جوهردار. ٤. د. (ابجدحسابنده) يالكز نقطه‌لى حرفلرى حساب اولنان: تاريخ جوهردار.

جَوهَرفُروش { س. فا. [عر. جوهر = م ـ فا. فروختن = صاتمق] جواهر صاتان، جواهرجى.

جَوهَرى { ص. عر. ث: جوهريه. ١. اصل ومايه و طينته منسوب ومتعلق. ٢. الماس وسائر ذى قيمت طاشلره متعلق. ٣. يالكز نقطه‌لى حرفلرى حساب اولنان (تاريخ)، كوهرين. ═ سذ.عر. جواهرجى.

جوى { ياخود جو. س. فا. آقار صو، نهر، دره، چاى.

جوى { ياخود جو. ص. فا. با: جو.

جَوّى { ص. عر. ث: جويه. جو هوايه منسوب ومتعلق: علائم جويه؛ جوينات جويه.

جويا { ص. فا. و:

جويان { ص. فا. آرايجى، طالب.

جويبار { س. فا. نهر، دره، آقار صو.

جَويز { س. با: جوز.

جَوين { ص. فا. آرپه‌دن يابلمش: نان جوين = آرپه اتمكى. ن.

جه { د. [الحاق اولنديغى كلمه خفيف هجالردن مركب اولورسه، بو اداتك « ه » سى‌ده خفيف، وثقيل هجالردن مركب اولورسه، بو دخى ثقيل اوقونور] ١. جهت واعتبار بيان ايدر: ياشجه بن اوندن بيوكم = ياش جهتندن، ياش اعتباريله؛ اهليتجه او جمله‌دن ايلريدر. ٢. كوره، نظراً، قاليرسه: بنجه = بكا قاليرسه.

سه، فکرجه؛ اونلرجه = اونلره کوره. ۳. طرز و اصول ویا لسانه دلالت ایدر : اویله‌جه = او طرزده؛ ترکجه = ترك طرزنده ویا لسانندە؛ عسکرجه = عسکر اصولنده. ٤. صفتلره ویا حاللره الحاق اولنه‌رق آزلق وتصغیر بیان ایدر : کوزلجه = آز کوزل، کوزلجك؛ اوزونجه، یاواشجه. ۵. تشبیه وتمثیل بیان ایدر: آدمجه حرکت ایدیور؛ حیوانجه معامله. ٦. اسملره واسماء اشاراته الحاق اولنه‌رق مقدار بیان ایدر : ذره‌جه = ذره قدر؛ بونجه آدملر؛ شونجه زمان. ۷. اصل فعله ایکی صورتله التحاق ایدوب زمانه دلالت ایدر ایکی صیغه تشکیل ایدرکه محل و صورت استعمالرییله معنالری صرف کتابلرنده مصرحدر: کلنجه = کلدیکی آنده؛ کلدکجه = هر کلدیکی وقت. — بو اداته بعضاً « سنه » یاخود « لین، لاین » ویا « جك » اداتی دخی علاوه اولنور : آدمجه‌سنه حرکت ایدیور؛ بویله‌جه‌سنه سویلرسکز؛ آدمجه‌لین، آدمجه‌لاین، بونجلاین، اونجلاین؛ یاواشجه‌جق.

جِهات { سذ. جـ. عر. فد: جهت. | با : جهت.

جِهاد { سذ. عر. [« جهد » دن مصـ. مفاعله] ۱. دین اوغورنده محاربه. ۲. نشر دین واعلای کلمة الله ایچون سعی. [مصرده الیوم حرب وامور حربیه وعسکریه معناسیله قوللانیلوب، حربیه دائره‌سنه جهادیه دیرلر.]

جِهار { سذ. عر. [« جهر » دن مصـ. مفاعله] سسله و علناً سویله ویا اوقومه، جهر.

جهار { یاخود چار. عد. فا. درت، اربعه؛ جهار یار = صحابهٔ رسول الله (صلعم) دن وعشرهٔ مبشره‌دن درت ذات‌که اك کزیده‌لری اولوب بر برینی متعاقب مقام خلافت اسلامیه‌یه کچمش وخلفاء راشدین نامیله شهرت بولمشلردر : ابابکر صدیق، عمر الفاروق، عثمان ذی‌النورین، علی المرتضی (رضهم).

جِهاراً { حـ. عر. یوکسك سسله، آچیقدن، علناً، جهراً: جهاراً سویلمك، اوقومق.

جِهارشَنبه { سـ. فا. با : چارشنبه.

جِهاز { سذ. عر. جـ : اجهزه. ۱. برایشده لازم اولان آلات وادوات طاقمی، آلات جراحیه وسائره طاقمی. ۲. کلینك پدری اوندن قوجه‌سی اوینه و برابرنده کتوردیکی البسه واشیا وطاقملر. [لسانمزده اك مستعملی بو اولوب زبانزدی: جهیز.] ۳. جنازه‌نك قالدیریلمسیچون اقتضا ایدن کفن وسائر مالزمه. ‖ جهاز آلایی = کلینه ویریلن جهازی آچیق اوله‌رق پدری‌اوندن قوجه‌سی‌اوینه کوتورن قطار. ‖ جهاز خلایغی = کلینك جهاز میاننده وجهازدن معدود اولمق اوزره کوتوردیکی جاریه.

جِهازلامَق { فتـ. [زبانزدی : جهیزلمك] ۱. کلینه جهاز ویرمك. کلینك جهازینی تدارك واحضار ایتمك. ۲. (بر فقیره) محتاج اولدیغی مهمات ولوازمی ویرمك.

جَهالَت { سذ. عر. بیلمزلك، نادانلق، علم ووقوفدن محروم وهر معلوماتدن بیخبر اولمه : نوع بشرك قسم اعظمی الآن ظلمت جهالتده بولنیور.

جِهان { سـ. فا. ۱. ارض وسما وما فیهادن عبارت اولان عالم، کائنات، دنیا. ۲. کرهٔ ارض، یر یوزی، زمین. ‖ ایکی جهان = دنیا وآخرت.

جِهان‌آرا { صـ. فا. [جهان = م. آراستن = طوناتمق] عالمی تزیین ایدن، عالمه زینت ویرن.

جِهان‌آفرین { صـ. فا. [جهان = م. آفریدن = یاراتمق] عالمی یارادان (حق تعالی حضرتلری).

جِهان‌اَفروز { صـ. فا. [جهان = م. افروختن = پارلاتمق] عالمی پارلادان، عالمه نور وضیا ویرن.

جِهانبان { صـ. سـ. فا. عالمی حفظ وحراست ایدن، حکمدار، پادشاه.

جِهانبانی { صـ. فا. حکمداره منسوب ومتعلق، شاهانه : فرمان جهانبانی.

جِهانپَناه { صـ. فا. عالمك طیاندیغی، عالمیانك ملجئی.

جِهانتاب { صـ. فا. [جهان = م. تافتن = پارلاتمق] عالمی پارلادان : آفتاب جهانتاب.

جِهاندار { صـ. سـ. فا. عالمك صاحب و متصرفی، حکمدار.

جهانداری { ص. فا. حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه.

جهاندیده { ص. فا. [جهان = م. دیدن = كورمك] چوق دنیا كورمش، چوق یاشامش وكزمش اولان.

جهانگیر { ص. فا. [جهان = م. كرفتن = طوتمق] دنیایی ضبط ایدن، بیوك فاتح، اسكندر، چنكیز خان وتیمورلنك كبی آز مدت ظرفنده برچوق ممالك ضبط ایله دائرهٔ حكومتی توسیع ایدن حكمدار.

جهانگیرانه { ص. ح. فا. دنیایی ضبط ایدن بیوك فاتحلره یاقیشیر بر طور وصورتله.

جهانگیرلك { س. دنیایی ضبط ایدن بیوك فاتحلرك حال وصفتی.

جهاننما { س. فا. [جهان = م. نمودن = كوسترمك] ١. دنیایی كوسترن خریطه ویا جغرافیه. ٢. چاتینك اوزرنده هر طرفه نظارتی اولان آچیق تراچه.

جهانیان { س. فا. ج. دنیا اهالیسی اولان انسانلر.

جهت { سش. عر. ج: جهات. [«وجه» دن] ١. طرف، یان: اوجهتدن كلدی؛ فلان جهته طوغری كیتدی. ٢. یر، محل، خطه، سمت: آناطولینك او جهتلرنده بوزوق بر تركجه سویلنیور؛ یاغمور جهت جهت یاغدی = سمت سمت. ٣. صورت، باقیم، نظر: بر جهتدن حق واردر = بر صورتله، بر باقیمه كوره؛ هر جهتجه = هر صورتله. ٤. سبب، موجب: بو جهتدن ناشی = بو سببدن طولایی؛ مبتدیلكی جهتیله = سببیله. ٥. وسیله، بهانه: جهت رجحان. ٦. اوقافجه اولان وظیفه، معاش: امامت جهتی؛ خطابت جهتی. || جهات قلمی = اوقاف همایون نظارتنده جهتلره ووظیفه‌لره باقان قلم. || جهات اربعه = درت طرف؛ صاغ، صول، اوك، آرقه. || شش جهات = آلتی طرف: جهات اربعه ایله آلت واوست. || من جهة = بر جهتجه، بر باقیمه كوره.

جهد { سذ. عر. چالیشمه، چبالامه، سعی، اقدام: چوق جهد ایتدیسه‌ده موفق اوله‌مدی؛ جهد واقدام؛ جهد وغیرت.

جهر { سذ. عر. آچیقدن ویوكسك سسله (سویله‌مك ویا اوقومه).

جهراً { ح. عر. آچیقدن، علناً، یوكسك سسله: جهراً سویله‌مك، اوقومق.

جهره { س. ١. پنبوق وایپك صاردقلری صاپلی بینی. ٢. بر جهره‌یه صاریلان بوروجك مقداری.

جهری { س. صاری بویا كوكی. || آلا جهری. [وغلط: الی جری] = جهرینك بر نوعی. [فر. جهرینك اسمی اولان Alizari بوندن مأخوذ اولسه كركدر.]

جهری { ص. عر. ذ: جهریه. علنی ویوكسك سسله واقع اولان.

جه‌سنه { د. كبی، صورتیله: آدمجه‌سنه = آدم كبی، انسانیتله؛ كوزلجه‌سنه = كوزللكله.

جهل { سذ. عر. بیلمزلك، علمسزلك، نادانلق: هرشیئك علمی جهلندن ایيدر. || جهل مركب = بیلمه‌مكله برابر بیلدیكنی ده بیلیوب كندینی عالم ظن ایتمه.

جهلاً { ح. عر. بیلمیه‌رك، بیلمكسزین، بیلمه‌مكله، جهل ونادانلقله.

جهلا { سذ. ج. عر. و:

جهله { سذ. ج. عر. فد: جاهل. با: جاهل.

جهنم { سذ. عر. [عبرانیجه‌دن. اصل قدس قربنده حیوانات لاشه‌لرینی واعدام اولنان مجرملری آتدقلری بر دره‌نك اسمی ایدی.] آخرتده كنهكارلرك عذاب كوردكلری محل، طامو، دوزخ.

جهنملك { ص. جهنمه مستحق، عذاب جهنمه لایق.

جهنملك { س. حامك آتش یانان یری.

جهنمی { ص. عر. جهنمه مستحق، جهنم عذابنه لایق.

جهود { س. فا. [«یهود» دن. غلطی: چفوت.] یهود طائفه‌سندن آدم، یهودی. || مج. عنادجی وغرضكار آدم.

جهول { ص. عر. [«جهل» دن سمیه.] پك جاهل ونادان.

جهیز { س. [عر. جهازدن غلط] با: جهاز.

جی { د. [التحاق ایتدیکی کلمه‌نك خفیف ویا ثقیل هجالی اولدیغنه کوره « ی » سی اینجه ویا قالین اوقونور.] اسملره و اصل فعله لاحق اولوب یاپان وصاتان معناسنی افاده ایدر : آوجی = آو ایدن: بالیقجی = بالیق طوتان؛ اتمکجی = اتمك یاپان وصاتان: صاتیجی = سوقاقده اوته بری کزدیروب صاتان آدم؛ بیله‌یجی = بیچاق وسائره بیله‌ین آدم. [هر اصل فعله « جی » اداتی علاوه اولنه‌میه‌جغندن مثلا کاتب ترجمه‌سنده « اولمق » دن « اولیجی » دییك وهر اسم فاعل عربی‌یی بو اداتله ترجمه ایتمك عبثدر.]

جیادَت { س. [عربی لغتلرده بولنمیوب بونك یرینه « جودة » قوللانلدیغندن اویدیرمه اولسه کرکدر.] اییلك، کوزللك، تمیزلك : جیادت هوا = هوانك اییلکی.

جِیاق { مه. بیوك قوشلرك باغرمه‌سنی تصویر وتقلید ایدر: قوشلر جیاق جیاق باغریشیورلردی؛ ضرب کبی بر معامله شدیده‌یه اوغرایان چوجقلر حقنده دخی سویلنیر: چوجغی جیاق جیاق باغرتدی == س. چاپلاق.

جَیب { سذ. عر. ۱. یاقه، یاقه آچیقلغی : باشنی جیب مراقبه‌یه چکدی = استغراقه واردی. ذ. ۲. [تر. زبانزدی : جب] اثوابك اوته بریسنده آقچه، مندیل، اوراق وسائره وضعنه مخصوص اوله‌رق یاپیلان کیسه. [اساساً عربلر یاقه آچیقلغنك کوکسه کلن قسمنی بوایشه قوللاندقلریچون بو اسمله تسمیه اولنمشدر.] جیبندن = کیسه‌سندن، کندی مالندن؛ جیبی دلیك = زوکورت، الی بوش. ۳. ر. بر قوسك بر اوجندن بدأ ایله دیکر اوجندن مرکزه ممتد نصف قطره ایندیریلن خط عمودی، فر. Sinus؛ تمام جیب = نصف قطرك جیبك ملاق اولدیغی نقطه‌دن مرکزه قدر اولان قسمی. ٤. تش. بدنك ات ویا کیکده واقع بعض جوفلرینه اطلاق اولنور. || جیب همایون = مابین همایونجه تأدیه‌سی خزینهٔ خاصه‌یه حواله اولنمیان مصارفه مخصوص وسرقرنالق مقامنه مربوط دائره؛ جیب همایون کاتبی = بو دائره‌نك رئیسی.

جیبجوز { مه. عو. نقدان بیان ایدر : پاره‌لر جیبجوز.

جیجی { ص. [چوجق لساننده] ایی، کوزل، مقبول، قاقا مقابلی : جیجی بك، قاقا بك. == س. چوجق آلداتجق قیمتسز وشتافاتلی سوس : جیجی بیجی.

جیجیلی { ص. چوجق آلداتجق صورتده قیمتسز وشتافاتلی سوسلرله مزین : جیجیلی بیجیلی شیئلری سور.

جَیِّد { ص. عر. ذ: جیده. [« جودة » دن صش.] ایی، خوش، نیك، لطیف : آثار جیده.

جیران { سذ. ج. عر. فذ. جار. | با : جار.

جَیران { س. [زبانزدی : جیلان] کییك انواعندن کوچك اینجه بجاقلی وبك خفیف وچوق سکردیجی بر حیوان بری، غزال.

جیرو { س. [یتا.] بر سند ویا حواله‌نك آله‌جقلی طرفندن دیکری نامنه چویرلمسیله ظهرینه بوکا دائر شرح ویرلمسی : سندیمی فلانه جیرو ایتمش.

جیز { جیزلامق، جیزردی وسا. ژه. با : جز وسائره.

جَیش { سذ. عر. عسکر، جند، لشکر، سپاه، اردو. || ع. سوق الجیش = حرکات عسکریه‌دن بحث ایدن فن. [فر. Stratégie]

جیفه { سذ. عر. لاشه، لش.

جیفه‌خوار { ص. فا. [عر. جیفه = لاشه . خوردن = یمك] لاشه ییین، لاشه ایله بسلنن (حیوان وقوش).

جَیل { سذ. عر. ج: اجیال. ۱. انسان کروهی، طائفه، قوم. ۲. نسل، بطن : جیلاً بعد جیل.

جیل { د. ۱. اسمایه لاحق اولوب عداوت وبیجیلك بیان ایدر: آدجیل، طاوشانجیل. ۲. نسبت وقربت وسببیت بیان ایدر : اولوجیل = اولومی موجب؛ آقجیل = بیاضه قریب.

جَیلان { س. با : جیران.

جیلیز { ص. ضعیف، نارین، چیلمز، قوتسز : پك جیلیز بر چوجق.

جیم { س. [عر. سذ.] ج حرفنك اسم عربی وترکیسیدر. با: ج.

جیمبا قوقه { ص. عو. بیچیمسز وچلیمسز اکری بوکری قامتلی (آدم).

جیمجیمه { س. با: جمجمه.

جیمناستیق { س. با: جناستیق.

جین { د. [یاسی ایجابنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور.]

اسملره الحاق اولنەرق نسبت بیان ایدر : بالیقجین، سیککیجین، طقورجین، کوکرجین.

چیناق { س. بیرتیجی حیوانات پنجه وطیرناغی.

چوادره { س. بحـ. کمینك باش طرفنده یاتان دیرك.

چواطه { س. [یتا.] آرته‌سی ایری باشلی واوجی صومون کچمك اوزره ویده‌لی آز چوق قالین اکسرکه باشلیجه پوترلاری ودمیر تخته‌لری بربرینه ربط ایتمکه یارار.

جیوجیو { س. ۱. یومرطه‌دن یکی چیقمش قوش ویا طاوق یاوریسی، کوچك پلیچ و پالاز: جیو جیو چیقارتمش. ۲. اوفاق قوشلرك وپلیجلرك اوتشمه‌لری. ۳. چوق سسلر، ویزلدی، کورلدی، غلبه‌لك.

جیوجیولی { ص. ۱. ویزلدیلی، کورلدیلی، سسلی: پك جیوجیولی بر یر. ۲. جانلی، روحلی، غلبه‌لكلی، کرماکرم: بازارك الك جیوجیولی وقتی. ۳. صیجاق، حرارتلی، قاینایان: صیجاغك الك جیوجیولی وقتنده.

جیوش { سذ. جـ. عر. فد: جیش. با: جیش.

چولدامق { یاخود جیولده‌مك. فل. (اوفاق قوشلر ویاپلیجلر) اوتشمك. جیوجیوایتمك.

جیولدی { س. اوفاق قوشلرك ویاپلیجلرك اوتشمه‌سی، جیو جیو ایتمه‌لری.

جیوه { س. [فا. « ژیوه » دن] معروف معدن که چوق آشاغی صوثوق درکه‌لرنده صلب حالنه کچوب سائر وقتلرده مایع اولور وبر یرده طورمیوب چوق حرکت ایدر، زیبق، سیماق.

جیوه‌لك { س. ۱. جانلی واویناق یاوری: دوه‌جیوه‌لکی. ۲. یکیچریلرده خدمت وملازمت ایدن دلیقانلی.

چیویق { ص. زیاده صولی و بولاشقان: جیویق قار، چامور. = حـ. اکثریا مکرر اوله‌رق لزوجتلی وبولاشقان بر شیئك تصویر ایدر: اللری یاغ ایچنده جیویق جیویق.

چیویقلامق { فتـ. لزوجتلی بر شیئی آووج ایچنده صیقه‌رق قاریشدیرمق: فوچینك ایچنده یاغی جیویقلایوب طوریوردی.

چیویقلانمق { فجـ. (لزوجتلی شیئ) آووجلانه‌رق ویا باصیله‌رق قاریشمق: چامور باصیله باصیله جیویقلانمش.

جیبیر { جیبیردامق، جیبیردی. با: جابر، جابردامق، جاپردی.

چ

چ { چیم، جیم فارسی ـ. الفبای ترکینك یدنجی حرفی اولوب، عربیده وسائر السنهٔ سامیه‌ده مخرجی مفقود اولدیغندن، ابتدا ایرانیلر کندی لسانلریچون ایجاد، وبعده ترکلر دخی قبول ایتمشلردر. بومناسبتله «ژ» و «گ» کبی «فارسی» صفتیله تفریق اولنمشدر. ابجد حسابنده ج کبی اعتبار اولنور.

چابالامَق { یا چبالمق. فل. ١. ال آیاق اوینادوب دیرنمك : چامورك ایچنه دوشمش چابالایوب طوریوردی. ٢. چوق چالیشمق، اوغراشمق، سعی وجهد ایتمك : درسه چابالایور.

چابالامه { ـ. چابالامق فعلی. یا : چابالامق.

چابالانمَق { فل. ال آیاق اوینا‌ده‌رق دیرنمك.

چابالایش { ـ. چابالامق فعلی وطرزی.

چابُق { ص. ح. یا : چابوق.

چابُك { ص. فا. سریع، خفیف، چابوق : چابك دست = الی خفیف، الینه چابوق؛ چابك پا = آیاغی خفیف، سریع الحرکه.

چابوجاجق { ح. و:

چابوجاق { ح. پك سرعتله، سرعتله وکورلدیسزجه، علی العجله : چابوجاق حیوانلری حاضرلایوب بیندیلر؛ چابوجاجق برآز ییه‌جك تدارك ایدوب قهوه آلتی ایتدك.

چابوق { یاخود چابق. [فا. «چابك» دن و دها طوغریسی فارسیسی بوندن مأخوذدر.] سریع، عاجل، عجله‌لی، خفیف : الی، الینه چابوق؛ آیاغنه چابوق؛ چابوق اوللك = سرعتلی طاورانك، کچ قالمایك. = ح. سرعتله. عجالةً، سریعاً : چابوق کلدی؛ چابوق کل؛ چابوق‌چابوق = عجله ایله. ‖ چار چابوق = پك سرعتله، درحال.

چابوقلق { ـ. سرعت. عجله. ‖ ال چابوقلغی = حقه‌بازلق.

چاپ { ـ. ١. مجسم بر شیئك قالینلغی واستوانی وایچی بوش شیئلرك داخلاً قطری اولچیسی : یکرمی بش سانتیمتره چاپنده بر طوب؛ کراسته چاپی = دیرك وسائره قالینلغی. ٢. مجا. جرم، حجم، جثه : ایری چاپده برآدم. ‖ بنا چاپی = وقتیله ابنیه نظارتی طرفندن ویریلن تذکره که یاپینك نه بیوکلکده اوله‌جغنی مبین ایدی.

چاپاچول { ص. پاساقلی، بول‌پاچه، چولپه، بیچیمسز، قیافتسز.

چاپار { ـ. تاتار، اولاق.

چاپارز { ـ. [فا. «چپ راست» دن که صاغ صول دیمکدر] انکل، مانع، حائل، عائق : سزك کچیکمه‌کز ایشمزه چاپارز ویردی.

چاپارزلق { ـ. ممانعت، مشکلات، موانع.

چاپارزلی { ص. انکللی، موانع ومشکلاتی اولان: پك چاپارزلی بر ایشدر.

چاپاری { ـ. [ر.] چوق ایکنه‌لی اولطه.

چاپاق { یاخود چپاق. ـ. ١. کوزدن آقوب کنارلرنده و کیرپیکلرده بریکه‌رك قورویان شیء : کوز چاپاغی. ٢. دوکمه دمیر و سائره‌نك اطرافنده قالان پوروز. ‖ چاپاق بالیغی = ایری پوللی یاصی بر جنس کول

بالیغی. [اصل صفت اولوب، سربع وآقیجی دیمك ایسه ده، بو کون او معنی ایله استعمال اولنماز.]

چاپاقلانمق { فل. (کوز) چاپاق طوتمق، کوزدن آقان صو آقوب کنارلرنده وکیریکلرده قوریمق: صباحلری کوزلرم چاپاقلانیور.

چاپاقلی { ص. چاپاغی اولان (کوز).

چاپان { س. تاتار، اولاق. [چاپار کبی.]

چاپاناق { یاخود چپاناق. س. قاچیراش مال، قاچاق مال.

چاپاول { س. «چاپق» عسکری، آقینجی، ایلغارجی.

چاپراز { س. [فا. «چپ راست» دن که صول صاغ دیمکدر] ۱. آرقوری ایلیکانی ویا بو وضعیتده دوکمه‌لری بولنان قاوشدیرمه یلك، ایکی یانی یافته‌لی صالته: آشجی چاپرازی. ۲. آرقوری طاقیلان فشنکلك، سلاحلق ویلاسقه. ۳. چیزکیلری ایکی طرفدن آرقوری تقاطع ایدن اکه: مرانغوز چاپرازی. ۴. دستره‌نك دیشلرینی اکمکه مخصوص آلت: بیچقی چاپرازی.

چاپرازلامه { ص. آرقوری صورتنده اولان، چاپراز شکلنده اولان: چاپرازلامه فشنکلك.

چاپراشمق { فل. آرقوری وحایلی کچن ایکی شیء قاوشوب کچمك وتقاطع ایتمك: یالاقه ایله پاله قایشی کوکسنده چاپراشیوردی.

چاپراشیق { یاچپراشق. ص. آرقوری وضعیتده اولوب بربرینه قاوشان: چاپراشیق قایشلر.

چاپراق { یاخود شابراق. س. عسکر اکرینك اورتیسی. مر.

چاپقی { س. یغما قصدیله دشمن طوپراغنه آتله کیروب هر طرفنه هجوم ایتمه، آقین. مر.

چاپقینجی { ص. آقینجی، چاپولجی. مر.

چاپقینلامق { فل. آقینجیلق ایتمك، یغما نیتیله هر طرفه آت اویناتمق.

چاپقین { ص. ۱. چوق یوربین، چوق قوشان. مر. ۲. آچیقی اشکین کیدن (آت). ۳. هرطرفه قوشوب بریرده دیکیش طوتماز، سرسری، دربدر. ۴. خوارده، سفیه، زندوست، عشرت وقمار کبی منهیاته منهمك: اوچاری چاپقین = سفاهتده حد واعتدالی ارلمیان. || محله چاپقینی = محله سنی آلت اوست ایدن یارامز چوجق، کلخان بکی.

چاپقینلق { س. چاپقین آدمك حالی، سفاهت، یولسزلق، خوارده‌لق.

چاپلی { ص. ۱. بر درلو چاپی و قطری اولان: بیوك چاپلی تفنك. ۲. چاپی بیوك، قالین: چاپلی کراسته.

چاپمق { فتـ. (آت) قوشدیرمق، سرعتله یورتمك. = فل. ۱. قوشمق، سرعتله اوته‌یه بری‌یه صالمق. ۲. آقین وایلغار ایتمك. مر.

چاپوت { س. [«ت» سی حرکه‌لنجه «د» اولور] ۱. لباس پارچه‌سی، طونك آغنه وکومك وانتارینك پشنه اکانی مثلث الشکل پارچه: طون چاپودی. ۲. پاچاوره، یامه، پلاسپاره.

چاپول { س. [«چاپق» دن] دشمن طوپراغنی باصان آقینجیلرك ایتدکلری یغما وغارت، دشمن طوپراغندن آلنان مال، غنیمت: چاپول ایتمك = نهب وغارت ایتمك.

چاپولجی { س. ص. دشمن طوپراغنه آتله هجوم یعنی ایلغار ایدوب یغما وغارت ایدن، آقینجی، یغماکر.

چاپوللامق { فتـ. ایلغار وآقین ایتمك، دشمن طوپراغنده یغماکرلك ایتمك.

چاپوللانمق { فل. یغما مال قازانمق، غنیمت ایدنمك.

چاپه { س. [آرناودجه‌دن] ۱. بر طرفی دوز وبرطرفی چتال باغجوان قازمه‌سی: چاپه اورمق = چاپه ایله اوستندن قازوب مضر اوتلری آییقلامق، چاپه‌لامق. ۲. خرج قاریشدیرمغه مخصوص بیوك کلبری. ۳. بحـ. قولاقلی دمیر، لنکر: کمی چاپه‌سی. ۴. بحریه‌لیلرك اونیفورمه‌لرنده وسائر بحریه‌یه متعلق ایشلرده‌کی لنکر رسمی.

چاپه‌جی { س. ۱. چاپه ایله چالیشان رنجبر. ۲. یکیچری عسکرینك برصنفی.

چاپه‌لاتمق { فتـ. چاپه اوردیرمق، چاپه ایله قازدیرمق: باغی کیمه چاپه‌لاتیورسکز؟

چاپه‌لامق { فتـ. چاپه ایله قازمق: باغی وقتیله چاپه‌لایه‌مدق. [سبق ایدن «چاپالامق» دن تفریقی اقتضا ایدر.]

چاپه‌لانمق { لجـ. چاپه ایله قازلمق: بوموسمده باغ چاپه‌لانماز.

چاپیجی (س. آقینجی، سوریجی.

چات (مه. ١. اورمه وضربه سسی. چات دیه باشنه بر توقات اوردی. «چات چوت» دخی دینلیر. ٢. قپو چالینمه سی کبی برسسی تصویر ونقلید ایدر : چات قپو چالندی. ٣. پاتلامه، چاتلامه : چات ایتمك = چاتلامق، پاتلامق. ٤. زمان ومکانجه سکر کلمکه دلالت ایدوب «پات» کلمه سیله برابر قوللانیلیر : چات پات بولنور: چات پات وقوع بولور. تك توك کبی.

چاتاق (ص. بربرینه چاتمش، چاتشمش، کرفت. = س. ایکی طاغك بربرینه چاتوب دره پیدا ایتدکلری یر.

چاتال . یاخود چتال. س. ١. ایکی یه آیرلمش دال وسائره. ٢. ایکی دیشلی یابه وسائر آلتلر. ٣. آلافرانغه یمك یمه ده قوللانیلان یادرت ویااوج دیشلی معدن آلت که قاشیق وبیچاقله برابر بر طاقم تشکیل ایدر : چاتال بیچاقله یمك یمك. = ص. ١. اوجی ایکی یه آیرلمش : چاتال دال، چاتال یول، چاتال ایرماق. ٢. مج. ایکی شقلی، شبهه لی، مشوش : چاتال ایش. ٣. چاتلاق بربوریدن چیقار کبی بوغوق (سس). ٤. ایکی معنالی ایکی صورتله تفسیر اولنه بیلیر (سوز). || چاتال طیرناق = حیوانات مجتره نك ایکی یه آیرلمش طیرناغی، باقاناق؛ چاتال طیرناقلی (حیوان) = حیوانات مجتره دن، باقاناقلی. = مه. چاتال کورمك = اویقودن قالقان آدمك کورمه سی کبی مشوش وهرشیئی ایکی کورمك.

چاتاللاشدیرمق (یا چتاللاشدیرمق. با : چاتاللاندیرمق.

چاتاللاشمق (یا چتاللاشمق. با: چاتاللانمق.

چاتاللاندیرمق (یا چتاللاندیرمق. فتـ. ١. ایکی یه آیروب چاتال ایتمك : دمیر یولی فلان یرده چاتاللاندیردیلر. ٢. مج. مشکوك ومشوش ایتمك: بو حال ایشی چاتاللاندیردی.

چاتاللانمق (یا چتاللانمق. فط. ١. ایکی یه آیریلوب چاتال اولمق، تشعب ایتمك : آناطولی دمیر یولی اسکیشهرده چاتاللانیور. ٢. مج. مشکوك ومشوش اولمق : شمدی ایش چاتاللاندی.

چاتاللق (س. ١. برشیئك ایکی یه آیریلوب چاتال اولمسی، چاتال اولان شیئك حالی، تشعب : یولك چاتاللغی. ٢. مج. مشکوکیت، تشوش : مسئله نك چاتاللغی.

چاتالمق (س. بغدای تارله سنده بیتن برنوع مضر دانه.

چاتدیرمق (فتـ. ١. اورشدیرمق، مصادمه ایتدیرمك : آرابه یی دیواره چاتدیرمق. ٢. (کمی یی) دیکر بر کمی یه مصادمه ایتدیروب باتیرمق : قپودان کمیسنی چاتدیرمش. ٣. کراسته یی ویابرشیئك اجزاسنی بربرینه باغلایوب قورمق : اوستاتك دیرکلرینی چاتدیردیلر.

چاتر (و چتر. مه. کراسته ودیش وکمیك کبی کورك شیئلرك کورلدیسنی تقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر : بنا چاتر چاتر ییقلدی؛ ثعبان حیوانی صیقوب کمیکلرینی چاتر چاتر قیردی.

چاتردامق (فتـ. چاتر چاتر ایتدیرمك، کورك بر شیئی سس چیقاره جق صورتده صیقمق، ییقمق ویا یاقمق : دیشلرینی چاتردادی؛ یانغین تخته لری چاتردادیوردی.

چاتردامق (فل. کورك برشیئ چاتر چاتر ایتمك : حدتندن دیشلری چاتردایوردی؛ تخته لر چاتردایه رق ییقیلیور ویا یانیوردی.

چاتردی (س. کورك برشیئك دوشرکن، قیریلیرکن، یانارکن ویا صیقیشدیرلدیغی وقت چیقاردیغی سس وایشدیکی کورلدی : دیشلرك، تخته لرك، کمیکلرك چاتردیسی.

چاتره پاتره (مه. برلسانی شیوه سز ویاپالان یاکایش سویلیکی تصویر ایدر متتابعاتدندر: چاتره پاتره ترکجه سویلیور.

چاتیشدیرمق (یا چاتیشدیرمق. فتـ. ١. اوج اوجه قاوشدیرمق، ایلیشدیرمك، بربرینه ربط ایتمك. ٢. طوقشدیرمق، مصادمه ایتدیرمك.

چاتشمق . فش. ١. قاوشمق، ایلیشمك، اوج اوجه ربط اولنمق. ٢. طوقشمق، بربرینه چاتمق، مصادمه ایتمك. ٣. (کوپك واوکا مماثل حیوانلر وبوجکلر) چفتلشمك.

چاتقی (س. ١. چاتیلان وقوریلان شیئلر. ٢. آرقوری باغلانان شیئ : آلن چاتقیسی = قاش باصدی.

چاتقیلق { س. چفت اوکوزلرینی بربرینه باغلایان آغاج که بویندروق اوکا یکمشدر.

چاتقین { ص. بر زنکین ویا بیوکجه آدمه انتساب ایتمش اولان: فلانه چاتقیندر.

چاتلاتمق { فت. ۱. بر شیئی پارچه‌لری بسبتون آیرلیه‌جق درجه‌ده شق ایتمك، چاتلاق حالنه کتیرمك: بو بارداغی کیم چاتلاتدی؟ دکنکمی چاتلاتدم. ۲. صیقندیدن ویا چوق یمکدن پاتلایه‌جق درجه‌یه کتیرمك: آدمی چاتلاتمایك. ۳. چوق حسدینی موجب اولمق، حسددن پك مضطرب ایتمك: خصمنك موفقیتنی سویلیه سویلیه حریفی چاتلاتدم. ٤. (آتی) چوق قوشدیروب تلف ایتمك: آتنی چاتلاتدی. || طوپوق چاتلاتمق = چوق قوشمق.

چاتلاق { ص. پارچه‌لری آیرلیه‌جق درجه‌ده قیریق، منشق، یاریق: چاتلاق بارداق، دکنك. = س. بر شیئك چاتلادیغی یر، یاریق: شو بارداغك بوراسنده بر چاتلاغی واردر؛ چاتلاغی بللیسزدر.

چاتلامق { فل. ۱. چات ایده‌رك بیوك سسله یارلمق، آیرلمق: طولوم چاتلادی. ۲. پارچه‌لری آیرلیه‌جق صورتده قیرلمق، یارلمق: بو بارداق چاتلامش. ۳. (طائفه وسائره) قیرلمق، پاره‌لانمق. ٤. (حیوان) چوق یورلمکدن تلف اولمق: یاری یولده آتی چاتلادی. ٥. مج. حسددن حددن، صیجاقدن وسائر اضطرابدن تلف اولمق درجه‌سنه کلمك: حسدجیلر چاتلاسین؛ صیجاقدن چاتلایه‌جغز. ٦. چوق آغلامقدن تلف اولمق درجه‌سنه کلمك: شو چوجق چاتلایه‌جق نمه ویرك. ۷. چوق آغریمق واضطرابده بولنمق: باشم چاتلایور: قارنم چاتلایه‌جق. || آلن طاماری چاتلامق = حیا وحجاب قالمامق، عارسز اولمق. || طاش چاتلامق = ۱. چوق صوغوق اولمق. ۲. اولمیه‌جق شیء اولمق، امر محال وقوع بولمق: طاش چاتلاسه بو باغچه اوقدر محصول ویرمز. || چاتلاسه پاتلاسه = هر نه یاپسه.

چاتلامه { و:

چاتلایش { س. چاتلامق فعلی. وطرزی.

چاتلمق { فجه. ۱. قورلمق: چارداق چاتلدی. ۲. آ-پشوب قاله قالمق. ۳. حیوانك باجاقلری آیریلوب هلاك اولمق.

چاتمق { فت. ۱. قورمق، کراسته وسائره‌یی بربرینه ربط ایدوب طوردیرمق: چارداغی چابوجاجق چاتدیلر. ۲. اوج اوجه قاوشدیرمق، ایلیشدیرمك: دیکیش چاتمق. ۳. (عسکر) تفنکاری اوج اوجه ایلیشدیروب طوردیرمق. ٤. حیوانه یوك یوکلتمك، حمل ایتمك. = فل. ۱. اورمق، چارپمق، مصادمه ایتمك: دیواره چاتدی. ۲. اوغرامق، دوچار وکرفتار اولمق: بلایه چاتدق. ۳. دوش اولمق، راست کلمك، تصادف ایتمك: برمیراث یدی یه چاتدم. ٤. (کمی) مصادمه ایدوب باتمق. ٥. (موسم ومیعاد) یاقلاشمق، تقرب ایتمك: بهار چاتدی. ٦. انتساب ایتمك، طاالقاو قلقله یارانوب برینك توجهنی قزانمق: او فلانه چاتمشدر. || باش باشه چاتمق = مشاوره ایتمك. || قاش چاتمق = قاشلری ایندیروب یوز اکشیتمك. || کیف چاتمق = کیف یتیشدیرمك.

چاتمه { س. ۱. چاتمق فعلی. ۲. چاتمق. ۲. موقت صورتده ایلیشدیریلوب طوردیرلمش کراسته. ۳. موقت وقبا صورتده دیکلمش پارچه‌لر. ٤. دوشمه‌لك برنوع ایپکلی قماش: اسکدار چاتمه‌سی. = ص. موقت صورتده ایلیشدیرلمش. || دیرمه چاتمه = اوته‌دن بریدن طوپلانمش غیر منتظم شیء: عسکری هب دیرمه چاتمه ایدی.

چاتی { س. ۱. چاتلمش یعنی بربرینه ربط اولنمش کراسته وسائره‌دن قورلمش شیء، طاسلاق. ۲. بنانك اورتی کرمیتلری طوتان مائل اورتی که چاتلمش کراسته‌دن یاپلمشدر: اوك چاتیسی؛ تملدن چاتی یه قدر؛ چاتی آلتی = چاتی ایله طاوان آره‌سی. مج. مسکن. ۳. بدن انسانك قفس حکمنده اولان کیکلری هیئتی، قدید، اسکلت.

چاتیق { ص. ۱. اوجلرندن ملاصق، قاوشوق. ۲. بربرینه ملاصق، فاصله‌سز: چاتیق قاشلر. ۳. بورشدیریلوب اکشیدلمش، عبوس: چاتیق چهره.

چاچه س. [اسکی ترکجه‌ده « چاچـق » یایلمق وقوشمـق دیمکدر.] کچیجی. || آجی چاچه = غیر مأکول برجنس کوچك بالیق.

چادر یاخودچادیر. س. کوچبه‌لرك خانه‌سی مقامنده اولوب اردوکاهلرده عسکرلرك وبکجی وقوروجی کبی آدملرك دخی موقت اقامتکاهی که قالین بزدن یاخـود کچه ویا دریدن اولوب اکثریا مخروطی الشکل و بعضاً مستطیل اولور، وبر دیرکه قوریلوب اتکاری ایپ پارچه‌لریله قازیقلره باغلانیر، اوبه، خیمه، خرکاه، چتر: چادر قـورمق؛ چادرده یاتمق. انواعی اولوب، اك بیوکنه اوتاق وکوچکنه چرکه دیرلر. تاتار چادرینه آلاجیق، ترکمان چادرینـه دریم، قالیچـه وکلیمدن یاپیلاننه‌ده اوبه دینلیر. [فا. چتر چادردن مأخوذدر.] || چادر آلتی = سفر، اردوکاه. || چادر چیچکی = شکلی چادره بکزر برچیچك. || چادر اوشاغی = معالجه ایچون استعمال اولنـور بر نوع صمغ.

چادرجی س. چادر یاپوب صاتان آدم: چادرجیلر = چادرجی اصنافنك چارشیسی.

چار عد. فا. درت: چارسـو، چار جهت: درت طرف، جهات اربعه؛ چار چشمله = درت کوزله؛ چار ابرو = درت قاش، بییغی یکی ترلمش دلیقانلی. با: جهار.

چار س. [روسجـه: Czar که بوده « قیصر » دن مأخوذ] روسیه ایمپراطوری.

چار س. فا. چاره‌دن مخفف اولوب یالکز « چار ناچار » تعبیرنده مستعملدرکه ایستر ایستمز دیمکدر.

چار مه. چابوق صفتیله قوللانیلیر ادات تأکیددر: چار چابوق = چابوجاجق.

چارپا س. فا. [چار = درت. پا = آیاق] درت آیاقلی حیوان.

چارپاره س. فا. [چار = درت. پاره = پارچه. — تر. زبانزدی: چالپاره] رقص ایدرکن پارماقلره طاقوب چالدقلری زیل.

چارپدیرمق فت. ۱. اوردیرمق، صدمه‌ایتدیرمك: روزکار پنجره‌نك قنادینی خیزله دیواره چارپدیردی. ۲. چالدیرمق، غصب ایتدیرمك: اشیانی آچیقده براقوب چارپدیرمه‌دیکز. ۳. اکریلتمك، چارپیق یاپمق: نزول آغزینی چارپدیرمش. ٤. اویناتمق، خلجانه کتیرمك: آکسزین ایشیتدیکم برسس یورکمی چارپدیردی.

چارپشدیرمق فت. ۱. اورشدیرمق، طوقوشدیرمق: قپونك قنادلرینی چارپشدیرمق. ۲. طوتشدیرمق، مضاربه ومقاتله ایتدیرمك، مصادمه ایتدیرمك: ایکی عشیرتی چارپشدیروب کندیسی سیرجی قالدی.

چارپشمق فش. ۱. اورشمق، طوقوشمق، مصادمه ایتمك: پنجره قنادلری روزکاردن چارپشیوردی. ۲. طوتشمق، مضاربه ومقاتله ایتمك: ایکی مفرزه بربرینه راست کلوب چارپشدیلر.

چارپشمه س. ۱. اورشمه، طوقوشمه، مصادمه. ۲. طوتشمه، مضاربه مقاتله.

چارپشیق ص. ۱. بری برینـه چارپمش، قارپشیق، چاپراشیق. ۲. چارپیق، اکری. ۳. بری برینه بینمش (دیش). ٤. دوزکون ومنتظم اولمیان، چتره‌فیل (لسان).

چارپلمق فل. ۱. اکریلوب بوکلمك: بو دیرك چارپلدی. ۲. یوزینی بروشدیروب منفعل اولمق، متغیر اولمق: بو سوزی ایشیدنجه چارپلدی. ۳. جن طوتمق، جن شرینه اوغرامق: کیجـه آغاجلرك آلتنده طولاشمه چارپلیرسك. ٤. نزولدن اولدیغی کبی اعضای بدندن بری اکریلمك، یرندن اوینامق، طوتمـاز اولمق: آغزی، الی، آیاغی چارپلمش.

چارپلمه س. چارپلمق فعلی. با: چارپلمق.

چارپلیش س. چارپلمق فعلی و طرزی: بر چارپلیش چارپلدی که.

چارپمق فت. فل. ۱. شدتله اورمق، تصادم ایتمك: آت خیزله کیدرکن دیواره چارپدی؛ روزکار یوزمه چارپیوردی. ۲. اوروب یره دوشورمك، ییقمق: چارپوب یقدی. ۳. زورله آلمق، چالوب چیرپمق، قاپوب کیتمك: عشیرت کویلك قویونلرینی چارپدی. ٤. باشه اورمق، باش آغریسی ویرمك، صداع

کتیرمك : بو سرکه بکا چارپدی. ٥. اورمق، دیترەمك، خلجانه کلمك : یورکم چارپیور. ٦. خیزله تحریك اولنەرق بر یره اورمق : قپو، پنجره قنادی روزکاردن چارپیوردی. || کوزه چارپمق = نظر دقتی جلب ایتمك : رومادە اك اول کوزه چارپان سنتپیر کلیساسیدر. || کون، کونش چارپمق = کونش آلتنده چوق طورمقدن ویا کزمکدن سرسملنوب خستەلانمق.

چارپمه { س. ۱. چارپمق فعلی. با : چارپمق. ۲. ضربه، صدمه، مصیبت. = ص. اورەرق قاقغله یاپلمش، قبارتمەلی : چارپمه کومش معمولات.

چارپندی { س. ۱. شدتله اویناـمه، شدتلی حرکت، خلجان : یورك چارپندیسی. ۲. دکیز صولرینك اوفاق لکن زیادە اوینار طالغەجقلر حالنده حرکتی : بوبرازك طالغەلری بیوك دکلسەدە چارپندیسی پك زیادەدر.

چارپنمق { فل. اورنمق، شدتله اوینامق، خلجانه کلمك : توزلرك ایچنده چارپنوب طوریوردی.

چارپیق { ص. ۱. اکریلوب بوکلمش، برطرفه مائل، طوغری اولمیان، اکری بوکری : چارپیق دیرك، اودون. ۲. بر طرفه مائل، غیر منتظم : چارپیق‌دیوار : چارپیق عرصه. ۳. چارپلمش، نزوله اوغرامش ویا جن طوتمش : چارپیق آدم. ٤. ترس، اوغورسز : چارپیق آیاق.

چارداق { س. با : چارطاق.

چارسو { س. با : چارشی.

چارشَب { ودها طوغریسی :

چارشف { یاخود چارشاف. س. [فا. «چادرشب» دن اولدیغی مظنوندر] ۱. یتاغه سریلان و یورغانه قاپلانان بزدن اورتی : یتاق چارشفی، یورغان چارشفی. ۲. قادینلرك تستر ایتدکاری جار : ایپك چارشف.

چارشنبه { یاخود چهارشنبه. س. [فارسیدن] هفتەنك دردنجی کونی، یوم الاربعاء : چارشنبه کونی، چارشنبه بازاری. || چارشنبه قاریسی = جادو، موهوم بر جن؛ مج. صاچی طراغامامش، مخوف قیافتلی قادین. || آیك صوك چارشنبەسی = نحوستله مظنون کون؛ طقوز آیك صوك چارشنبەسی = نحوست محضه. عو. طقوز آیك صوك چارشنبەسی بر آرایه کلمك = هر ایش بر آرایه کلوب طوپلانمق. عو.

چارشی { یاخود چارشو. س. [فا. چارسو (= درت طرف) دن اولدیغی مظنوندر] ایکی طرفی دکان و اوستی اورتیلی یاخود آچیق اخذ واعطا محلی، بازار، سوق. || چارشی آغاسی = چارشی محافظی. || چارشی خلقی = اهل سوق. || چام چارشی = درت طرفدن، تربیعاً. || ایچی چیقیت چارشیسی = نیت خالصەسی اولمایان، حیله کار.

چارطاق { یا چارداق. س. [فا. چار = درت ـ عر. طاق = کمر] ۱. درت کمر تشکیل ایدن اوفاق کوشك و رواق اوستی. ۲. اوستنه صارماشیقلی آغاج ونباتلر صارلمق اوزره بر قاچ دیرك و قفسدن یاپلمش سایەبان. ۳. درت دیرك اوزرینه چالی چرپیدن یاپلمش باغچوان وبکجی قلبەسی. ٤. آصمه وآصمه قباغی و سائره صارلمق ایچون قورلمش قفس : آصمەیی چارطاغه آلمق.

چارق { و چارقه. با : چرخ و چرخه.

چارُم { عر. دردنجی، رابع.

چارمیخ { س. فا. [چار = درت. میخ = چیوی. — تر. زبانزدی : چارمیق] مجرمی خاچه کرمك ایچون قورلمش صلیب شکنندەدار آغاجی، صلیب : چارمیخه کرمك. بح. سفینەنك دیرکلری باشندن اشاغی‌یه اینن قالین ایپلر : جوادیرا چارمیخی.

چارناچار { با : چار.

چاروب { س. فا. سوپورکه. لسه.

چاره { س. فا. ۱. طریق تسویه، سبب اصلاح، واسطهٔ تخلیص : چاره بولەمدی؛ اجله چاره یوقدر. ۲. تدبیر : برچاره دوشونملی. ۳. مدد، یاردیم : بکا بر چاره بولك. ٤. علاج، دوا : بوخستەلغه چاره یوقدر. || نه چاره ! = نه یاپملی، ایستر ایستمز راضی اوللی.

چاره‌جوی { ص. فا. [چاره = م. جستن = آرامق] چاره آرایان، تدبیر تحریسنده بولنان.

چاره‌ساز { ص. فا. [چاره = م. ساختن = یاپمق] چاره یاپان، چاره وتدبیر دوشونن، بولان : قادینجغزك خسته‌لغنه کیمسه چاره‌ساز اولمدی .

چاره‌سز { ص. ۱. چاره وتدبیری اولمیان، چاره‌سی بولنه‌میان : بوچاره‌سز بر خسته‌لقدر. ۲. لابد، ضروری، الزم : قیشین آتش یاقمق چاره‌سزدر. ۳. بیچاره، محتاج، ضرورتده بولنان : پك چاره‌سز قالدی. = ح. ضروری ولابد اوله‌رق، مطلقا، بهمه حال : بوکون چاره‌سز کیدیله‌جکدر .

چاره‌سزلك { ا. ۱. تدبیر و علاج فقدانی و امکانسزلغی، عجز، اضطرار. ۲. بر شیئك ضروری ولابد اولمسی. ۳. بیچاره‌لك، ضرورت، احتیاج .

چاریچه { ا. [روسجه‌دن] روسیه ایمپراطوریچه‌سی .

چاریق { ا. ۱. کویلیلرك کیدکلری آیاق قابی که سپیلنمه‌مش صیغیر دریسندن اولوب کنارلرنده‌کی دلیکلرینه کچیریلن دری شریتلرله ویا قیناپله آیاغه باغلانیر. ۲. چاریق تقلیدی اوله‌رق باغلامه‌لی خفیف اسقارپین. ۳. طوپ آرابه‌سنك تکرلکنه اینیشده قونیلان پاپوش. ‖ آرناؤد چاریغی = تلاتیندن اوجی سیوری وقیوریق پوسکوللی وسوسلی خفیف آیاق قابی. ‖ چاریغی چیقارمق = ناز کلشمك، کویلیلك خالندن قورتلمق. ‖ دمیر چاریق = چوق طیانیقلی آیاق قابی.

چاریقجی { ا. چاریق یاپان وصاتان اصناف .

چاریك { ا. فا. [چار = درت. یك = بر. — تر. زبانزدی : چیرك] ۱. درتده بر، ربع : برالمانك چاریکی. ۲. ساعتك درتده بری، اون بش دقیقه : هرچاریکده بر حب آلملی؛ برساعت برچاریکده کیدیلیر. ۳. مجیدیه دینلن کومش سکه‌نك درتده بری که بش غروشلق بر کومش سکه‌در : بونی برچاریکه آلدم .

چاریکلك { ص. برمجیدیه چاریکی قیمتنده اولان. بش غروشلق : چاریکلك جیغاره پاکتی .

چاسار { ا. [قیصردن غلط] وقتیله المانیه ایمپراطورینه ویریلن عنواندر .

چاشنی { ا. فا. [تر. زبانزدی : چشنه] ۱. لذت، طات. ۲. یمکك طادینه باقمق ایچون آغزه آلنان مقدار، لذت نمونه‌سی : چاشنیسنه باقمق .

چاشنیگیر { ا. فا. [چاشنی = لذت. کرفتن = طوتمق] وقتیله بیوك دائره‌لرده یمکلرك لذتنه باقان آدم. = ج. فا. چاشنیکیران = سابقده ضیافتلرده سفره خدمتنی ایفا ایدن برصنف عسکر .

چاشیت { یاخود چاشوت. ا. جاسوس .

چاشیتلامق { فل. جاسوسلق، تجسس ایتمك .

چاشیتلق { ا. جاسوسلق. تجسس.

چاغ { ا. ۱. زمان، وقت، اثنا، هنکام، موسم : کل چاغی، صباح چاغی. ۲. یاش : یکرمی چاغنده بردلیقانلی؛ اورته‌چاغده بر آدم. ۳. بوی، قد، قامت، تناسب، لزومی درجه سمیزلك : دمیر تاونده انسان چاغنده یاراشیر .

چاغ { یاخود چاق. د. تا، حتی، جه، دکین : چاغ اورته‌ده، چاغ بوقدر، چاغ اقشامه‌دك. مر .

چاغ { ا. [فا. چاه (= قویو) دن غلط] بولاشیق چوقوری، لاغم، صو یولی .

چاغان { ا. قالین و قوی دوه کوستکی .

چاغرتغان { ا. با : چیغرتفان .

چاغرتمق { فت. چاغرمغه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، باغرتمق .

چاغرشمق { فش. ۱. بر برینه چاغرمق. ۲. هپ بردن چاغرمق، هایقروب یایغاره ایتمك : بری وفات ایتدیکندن قادینلر چاغرشیورلردی .

چاغرغان { ص. چوق چاغران، یایغاره‌جی. = ا. چوق باغرير صاقصاغان جنسندن بر قوش .

چاغرلمق { مج. باغرلمق، ندا ایدلمك : اوبله چاغرلماز.

چاغرمق { فت. ۱. باغرمق، هایقرمق، بلند آوازله ندا ایتمك : اوقدر چاغرمایك؛ باغروب چاغرمق ۲. یوکسك سسله اوقومق، تغنی ایتمك : ترکی چاغرمق. [دعوت ایتمك معناسنی افاده ایدن « چیغرمق » فعلیله قاریشدیرلماملیدر.]

چاغرمه { س. ١. باغرمه، هايقرمه، ندا. ٢. تركى سويله‌مه، تغنى .

چاغريش { س. باغرمه،هايقرمه، ندا، صيحه، بلند آواز.

چاغل { مه. صويك قاينايوب فيشقرمه‌سنى تقليدايده‌رك مكرر قوللانيلير: صولر چاغل چاغل آقيور، چاغلايوردى .

چاغلا { س. يشيل قبوغيله برابر اولان خام بادم وسائر بوكبى ميوه: چاغلا بادمى.

چاغلار { س. قيالره وسدلره چارپوب طبقه طبقه يرلردن كوپوره‌رك دوشن صو، شلاله، چاغلايان.

چاغلامق { و چاغلدامق. فل. (صو) قاينايه‌رق وكوپوره‌رك وطاشلره قيالره چارپه‌رق دوشمك وياكوپوره‌رك طاشمق: طاغلرده صولر چاغلار.

چاغلامه { س. چاغلامق فعلى. با : چاغلامق .

چاغلايان { س. صنعى اوله‌رق كوپوره‌رك وسس ايده‌رك آقان صو، صنعى شلاله. [فر. Cascade]

چاغلايش { س. چاغلامق فعلى وطرزى .

چاغلايق { ياچغلايق. س. يردن سسله قاينايه‌رق نبعان ايدن صو، قاينارجه .

چاغلدامق { فل. با : چاغلامق .

چاغلدى { س. طاشلره قيالره‌ويا سدلره چارپوب قايناه‌رق دوشن صويك چيقاردیغى سس: صولرك چاغلدیسى بلبللرك شاقردیسنه منضم اوليوردى.

چاغلى { ص. ١. بر درلو قامتى وتناسبى اولان: پهلوان چاغلى بر آدم. ٢. تندرست، سميز، تاولى .

چاغوس { س. (ر.) دكيز تكيجى.

چاق { د. تا، حتى، دك، جه : چاق بوقدر؛ چاق صباحه‌دك. با : چاغ. [اسكيمشدر.]

چاق { مه. قاقمه و چكيجله اورمه كبى فعللرك سسنى تقليد وتصوير ايدر : چاق چوق، چاقر چوقور .

چاقال { س. با : چقال .

چاقالوز { س. چاقل طاشلرندن عبارت مرميات آتان برنوع طوپ .

چاقديرمق { فت. ١. قاقديرمق، ميخلاتمق، صوقمق: بورايه برچيسوى چاقديرملى؛ قازيق چاقديرمق. ٢. مج. ايچيرمك، عشرت ايتديرمك : كنديسنه چوق چاقديرمشلر .

چاقر { ياخود چاقير. ص. ماوى چيزيكلى الا رنكنده، ماوى تحريللى چيل : چاقر كوز= عين زرقاء. == س. پنجه‌سى ايرى وبك كسكين بر جنس طوغان. || چاقر پنجه = طوتديغنى براقماز، هرشيئدن استفاده ايدر، شديد البطش، حريص. ||چاقر ديكنى= برجنس نبات، عرفج برى. || چاقر قنات = قنادلرى تحريللى بر نوع اوردك .

چاقر { س. شراب، خمر، مى، باده. مر. || چاقر كيف (وطوغريسى: چاقركيفى) = دوشميه‌جك درجه‌ده سرخوش، نيم مست .

چاقرجى { س. قوش آونده چاقرى طوتان آدم؛ چاقرجى‌باشى = بونلرك رئيسى.

چاقشديرمق { فل. مسكرات ايچمك، عشرت ايتمك، ايچوب كيف يتشديرمك: اوتورمش چاقشديريوردى .

چاقشمق { فش. بربرينه چكوب كينتلنمك، طاقلمق.

چاقشير { س. ١. اينجه قماشلى اوزون برنوع شلوار. ٢. طيورك آياغنده‌كى توكك .

چاقشيرلى { ص. ١. چاقشير دينلان شلوارى كيين. ٢. آياغى توكلى (كوكرجين وسائره) .

چاقل { ياخود چاقيل. س. ايرماق ودكيز كنارلرنده صويك چالقايوب يووارلاتديغى اوفاق طاشلركه مختلف رنكلرده اولوب او اوكلرينك وباغچه يوللرينك تفريشنه يارار : چاقل دوشه‌مك؛ چاقل‌طاشى. || چاقل پيده‌سى = قيزغين چاقل اوزرنده پيشمش پيده .

چاقلداق { س. ١. صو دكرمنى اوسط‌طاشنك اوزرينه طوقنه‌رق غيرمنقطع بر چاغلدى چيقاران تخته پارچه‌سى. ٣. دكرمن شكلنده ودوندجه كورلدى ايدر بر چوجق اويونجاغى. ٣. كچى وسائر بعض حيواناتك وراسى اطرافنده‌كى قيللره آصيلوب قورويان قيغ .

چاقلدامق { فل. چاقل طاشلرينك كورلديسى كبى بركورلدى ايتمك : جوزلر چوال ايچنده چاقلدايوردى.

چاقلدی (س. چاقل طاشلریله اونلره مماثل شیئلرك تحریك اولندقده ایتدكلری كو. رلدی : جوزلرك چاقلدیسی .

چاقللق (س. چاقل دوشنمش ویا بریكمش محل.

چاقلمق (مجه. فل. ١. قازیغه باغلانمق. ٢. مجلانوب برلشمك : چنكانه خروزی كبی آیاغندن چاقیلیر.

چاقماق (یاخود چاقق ویاچقماق. س. ١. چاقه جق آلت، چاقماق طاشنه اوروب قیغلجم چیقاره رق قاوی یاقان چلیك آلت، زند. ٢. چاقماقلی تفنكك زنبركی. || چاقماق طاشی = چاقما. قله اورلدقده قیغلجم چیقاران وجام اعمالنه یارایان پارلاقجه طاش، قدح. || چاقماق قاو كیسه. سی = بونلرك وضعنه مخصوص بر شكل مخصوصده كیسه. == ص. مج. چاقماق كبی مقوس شكلنده اولان : چاقماق پابوش؛ چاقماق باشلی قایق.

چاقماقجی (س. چاقماق یاپان صنعتجی؛ چاقماقجیلر = بو اصنافك چارشیسی.

چاقماقسز (ص. بر ایشه یارامز (طبانجه و تفنك) == س. شمدی قوللانیلان كبریتلی كبریته وقتیله بو اسم ویرلشدی.

چاقماقلی (ص. چاقماق طاشی و زنبركله آتش آلیر (اسكی تفنك) : چاقماقلی تفنك كه فتیللیدن صكره و قابسوللیدن اول ایجاد اولنمشدر.

چاقمق (فت. ١. قاقمق، قاقه رق صوقمق : اكسر، قازیق چاقمق. ٢. قازیق قاقوب حیوانی اوكا باغلامق : آتی چایره چاقدی.

٣. زنبركی چكوب چاقماغی چاقمق طاشنه اورمق : تفنك، زنبرك، چاقماق چاقمق. ٤. قبول ایتدیرمك، یكیرمك، ویرمك : قلب آقچه‌یی چاقدی. ٥. ایصیر. مق، (دیش) چكیرمك : دیش چاقمق. == فل. ١. پارلامق، بردن بره لمعان ایتمك : شیمشك چاقیور. ٢. بربرینه چكمك، چتشمك : دیشلر چاقمق . ٣. ایچوب كیف یتیشدیرمك : اقشاملری چاقیور.

چاقمه (س. ١. چاقمق فعلی. ٢. چاقمق. ٢. اوروب چاقمقله یاپلمش قیوجی ایشی : اركك چاقمه = بونك قبارتمه‌لیسی؛ دیشی چاقمه = بو ایشك چقورلیسی یعنی قبارتمه‌نك ترسی. ٣. بو ایشده قوللانیلان قیوجی قالبی.

چاقمه‌جی (س. قالب چاقمقله كو. مشك اوزرینه قبارتمه اشكال یاپان قیوجی.

چاقی (س. آچیلوب قپانان و طیرناق، قلم وسائره كسمكه مخصوص اولان كوچك جیب بیچاغی. [فارسیده « چاكی » دینلیرسه‌ده تركجه‌دن مأخوذ اولسه كركدر.]

چاقیش (س. ١. چاقمق فعلی و طرزی. ٢. شیمشك.

چاقیم (س. و:

چاقین (س. شیمشك، برق.

چاك (ص. فا. یاریق، ییرتیق، چاتلاق؛ چاك ایتمك = ییرتمق، پاره‌لامق : پردهٔ ناموسنی چاك ایتدی؛ كریبان چاك = یاقه‌سی ییرتیق، كدر و مأیوسیتندن یاقه‌سنی پاره‌لامش؛ چاك چاك = پارچه پارچه. == س. ییرتیق یر : چاك كریبانمدن = یاقه‌مك ییرتیغندن.

چاك (س. تونج وسائره‌دن معمول مخروطی الشكل بر آلت كه ایچنده معلق اولان طوقاغك صاللانوب كنارینه اورمسیله سس چیقاریر، چینغراغك بیوكی، جرس، ناقوس : دوه چاكی، كلیسا چاكی؛ چاك چالمق. || چاكنه اوت طیقامق = محو ایدوب سسنی كسمك. || چاك قله‌سی = كلیسا چاكنك تعلیقنه مخصوص یوكسك قله. || قولاغه چاك چالمق = چوق باغرمق، تكرار تكرار سویلمك.

چاك (مه. موده بره چوق و بلا فاصله سویلكی ویكه یاریشدیروب كوزه‌لك ایتمكی تصویر ایده‌رك مكرر قوللا. نیلیر : بتون كون چاك چاك ایتمكدن ایشنه باقمه‌وقتی یوقكه.

چاكر (س. فا. قول، كوله، عبد. [انشا اساننده ظرافت تعبیری اوله‌رق متكلمدن كنایه قوللانیلیر :] چاكرلری = بنده. لری، بنده‌كز: معروض چاكر كمینه‌لریدر كه = بنده‌كزك معروضم دیمكدركه انشاده مسند صدارتده بولنان وزرایه خطاباً یازیلور تعبیرات رسمیه‌دندر.

چاكرانه (ص. فا. قوله وكوله‌یه منسوب ومتعلق ویا شایسته. [ظرافت تعبیری اوله‌رق متكلمدن كنایه اولور :] معروض

چاكرانه‌مدر؛ عريضهٔ چاكرانه‌م.

چاكرپرور { ص. فا. [چاكر = قول. پروردن = بسلمك] قوللرينى بسليوب قايران، مه‌برور. [ظرافت تعبيرى اوله‌رق مخاطبدن كنايه اولور.]

چاكرپرورانه { ص. فا. و:

چاكرپرورى { ص. فا. قوللرينى بسليوب قايران كريم ومنعم ذاته منسوب ومتعلق ويا شايسته: نعم چاكرپرورانه‌لرى، چاكرپرورليرى.

چاكرخانه { س. فا. قول و بنده‌نك يعنى متكلمك اوى، بنده‌خانه، فقيرخانه: چاكرخانه‌يه تشريف بيورورسه‌كز.

چاكرزاده { س. فا. [چاكر = قول. زاده = طوغمش] قول وبنده‌نك يعنى متكلمك اولادى: چاكرزاده‌كزى تقديم ايديورم.

چاكرلك { س. قوللق، كوله‌لك.

چاكرنواز { ص. فا. [چاكر = قول. نواختن = اوخشامق] قوللرينى اوخشايوب تلطيف ايدن. [ظرافت تعبيرى اوله‌رق مخاطبدن كنايه اولور. — نسبت بيان ايدن «چاكرنوازانه» و «چاكرنوازى» صفتلرى دخى انشا لساننده بعضاً قوللانيلير.]

چاكرى { ص. فا. قول و بنده‌يه منسوب و متعلق. [متكلمدن كنايه اولور.]

معروض چاكريدر؛ سوى چاكرى‌يه ارسال بيورلمى.

چاكلق { س. كليسا چاكنك آصلديغى محل، چاك قله‌سى.

چال { ح. ١. بر اسمدن اول قوللانيله‌رق اونك طورميوب حركت ايتديكنه ومتصل اوينامقده بولنديغنه دلالت ايدر: چال چكه = متصل چكه اوينادان، طورمقسزين سويلين، چوق سويلر، كوزه. ٢. كذلك بر اسمدن اول اوله‌رق شدتله قاپمغه دلالت ايدر: چال ياقه ايتمك = بطش وشدتله ياقه‌لامق، ياقه‌سندن قاپمق.

چالا { ياخود چال. ح. براسمدن اول قوللانيله‌رق اونك متصل وشدتله وپروا‌سز اوله‌رق استعماله دلالت ايدر: چالا قلج = متصل قلج چاله‌رق، بلا پروا قلج اويناده‌رق؛ چالا قيرباج = شدتله و متصل قيرباج اوره‌رق.

چالاپ { س. با: چلب.

چالاغان { ص. ١. ايصيران. ٢. آزغين (كوپك). = س. چيان. || چالاغان‌اوتى = ايصيرغان اوتى. مر.

چالاك { ص. سريع‌الحركه، جست وچالاك. مر. [فا. «چالاك» بوندن مأخوذ اولسه كركدر.]

چالاك { ص. فا. سريع‌الحركه، الينه وآياغنه چابوق، خفيف. [اكثريا مترادفى اولان «جست» ايله برابر قوللانيلير:] جست وچالاك بر كنج.

چالپاره { س. [فا. «چارپاره»دن] خوروه تپركن زيل كبى چالنمق اوزره پارمقلره طاقيلان تخته‌جقلر، شقشاق.

چالپاره { س. برنوع دكيز بوجكى. || يهودى چالپاره‌سى = بونك لكه‌لى ورنكلى نوعى.

چال چكه { ص. با: چال.

چالديرمق { فت. ١. اورديرمق، ضرب ايتديرمك، چارپديرمق: يره چالديرمق. ٢. برموسيقه آلتى اويناتمق: طاول، چاك، پيانو چالديرمق. ٣. اورديرمق، دق ايتديرمك: خدمتجى يه قپويى چالديرمق. ٤. سرقت ايتديرمك، قاپديرمق، ابى محافظه ايده‌ميوب چالينمسنه سببيت ويرمك: آخورك قپوسنى آچيق براقه‌رق آتى چالديردى.

چالشديرمق { يا چاليشديرمق. فت. ١. سعى ايتديرمك، چابالاتمق: بو ايشه نه كنديسى چاليشيور ونه ده بزى چاليشديريور. ٢. ايشلتمك، ايش ويرمك، ايشده قوللانمق، استخدام ايتمك: هركون اون اون بش عمله چاليشديريور. ٣. اوقوتمق، تحصيل ايتديرمك، تحصيل ايله اوغراشديرمق: يازك صيجاق آيلرنده چوجقلرى چاليشديرمق صحتلرينه مضردر: اوغلنى آلمانجه‌يه چاليشديريور.

چالشقان { يا چاليشقان. ص. [اصلى: چالشغان] ١. چوق چاليشان، سعى وغيرت ايدن، مقدم: چالشقان آدمدر.

٢. چوق ایشـلین، چوق ایش کورن: چالشقان رنجبر. ٣. درسنه وتحصیله مداومت ایدن: چالشقان طلبه.

چالشلمق { یاخود چالیشلمق. فحـ. ١. سعی وغیرت واقدام اولنمق: نه قدر چالشلسه بوایش اولماز. ٢. ایش ایشلنمك: صیجاقده چوق چالشلماز. ٣. درس وتحصیله مداومت اولنمق: کنجلکده چالیشلیرسه صکره ندامت چکلمز.

چالشمق { یاخود چالیشمق. فل. ١. چابالامق، سعی وغیرت ایتمك: فلان ایشی کورمکه چوق چالشدمسه‌ده موفق اوله‌مدم. ٢. ایشلمك، ایش کورمك، اوغراشمق: انسان کونده سکز ساعت چالشمالیدر. ٣. درسه اهتمام وتحصیله دوام ایتمك، ارقوبوب یازمق: شاکردان چالیشیرسه معلملرینه‌ده هوس کلیر.

چالشمه { سـ. چالشمق فعلی. با: چالشمق.

چالغی { سـ. [«چالمق» دن. اسکی ترکجه‌سی: چالاو] ١. موسیقی آلتی، ساز: پیانو کوزل بر چالغیدر. ٢. موسیقی، آهنك، نوا: چالغی چالدی؛ چالغی‌یی سورمیسکز؟ ٣. موسیقی طاقمی، ساز طاقمی، خوانده وسازنده‌لر: فلان اوده چالغی واردر.

چالغیجی { سـ. چالغی چالان، بر سـاز چالمغی صنعت اتخاذ ایدن آدم، سازنده، مطرب.

چالغیجیلق { سـ. برساز چالان آدمك صنعتی، سازنده‌لك، مطربلك.

چالقانتمق { فتـ. ١. (جوجغی) سوتدن خسته ایتمك. ٢. (کمی) ذخیره‌یی ابصلادوب بوزمق. ٣. (قلوچقه طاوق) یومورطه‌یی براغوب صوغوتمق.

چالقار { سـ. ١. معده بوزار شیء. ٢. مسهل. ٣. پنبوق قوزه‌سنی تطهیره مخصوص سپت طولاب. چرچر. قوشکینارا.

چالقامق { فتـ. ١. صالالایوب قاریشدیرمق، صاورمق: بوغدایی قالبورك ایچنده چالقامق. ٢. (برقابی) تمیزلمك ایچون ایچنده صو اولدیغی حالده خیزله صالالایوب قاریشدیرمق: بارداغی چالقا: علاج شیشه‌سنی چالقاملی. ٣. آغزك ایچنده صویی تحریك ایتمك، غرغره ایتمك: آغزی چالقامق. ٤. (معده‌یی) دوندیرمك. ٥. (بالیه) کمی‌یی صارصمق. ٦. (کمی) صارصمق: واپور بزی بتون کون چالقادی طوردی. ٧. (قلوچقه طاوق) یومورطه‌یی اویناتوب اوستلرینه اوطورمق. ٨. قیغانه‌لق یومورطه‌یی دوکمك: یومورطه‌یی ایجه چالقاملی. ٩. یایقده سودی دوکمك. ١٠. (بوزوق سوت) چوجغه طوقنوب ضعیفلاتمق: شو چوجغی سوت چالقامش. = فل. (اویونجی) رقصده دبه‌لنمك، کوبك آتمق.

چالقامه { سـ. چالقامق فعلی. با: چالقامق.

چالقاندی { سـ. ١. چاربندی، تلاطم: دکیز چالقاندیسی. ٢. معده بوزوقلغی، سورمه. ٣. یومورطه کبی بر شیئك بر قابك ایچنده دوکلمه‌سی و بویله دوکیلن شیء. || قالبور چالقاندیسی = قالبورك اوستنده قالان چورچوب.

چالقانمق { فل. ١. صاللانمق، حرکت ایتمك، قاریشمق: غلبه‌لك چالقاندی. ٢. طالغه‌لانمق، تموج ایتمك، موج اورمق، طلازلانمق: دکیز چالقانیوردی. ٣. آلت اوست اولمق: کمی چالقانیور؛ معده‌م چالقاندی. ٤. یورورکن ایکی یانه صاللانمق: چالقانه‌رق یوریوردی. ٥. (یومورطه) بوزلمق، جلق اولمق: چالقانمش یومورطه.

چالمق { فتـ. ١. اورمق، چارپمق: قامچی، قلیچ چالمق. ٢. یره دوشورمك، آتمق: یره چالدی. ٣. برشیئك بر پارچه‌سنی کسمك، جلمك. ٤. طاوول وتونبلك کبی بر شیئه اوروب سس چیقارمق: طاوول، ترانبته چالمق. ٥. علی الاطلاق چالغی اوینامق: پیانو، قانون، قلارنته، بر هوا چالمق. ٦. بربرینه اورمق، چیرپمق: ال چالمق. ٧. اورمق، دق ایتمك: قپویی چالمق. ٨. اوغرلامق، چیرپمق، سرقت ایتمك: آتمی چالدیلر. ٩. آلمق، قاپمق: عقل چالمق = مفتون ایتمك. ١٠. بر مایعه جزئی طوز ویا چوربه‌یه اون قاتمق. ١١. طاتدیرمق، لذتی طویورمق: آغزینه بال چالمق.

١٢. صوپورمك، تميزلمك : توزى چالمق. ١٣. اوينـاتمق، صاللامق، تحريك ايتمك، قوللا- نمق : كورك، ضوبه چالمق. ١٤. بورشديرمق : ديلى چالمق.
= فل. ١. آز بكزه‌مك، تقرب ايتمك، مائل اولمق : يشيله چاليور. ٢. برشيئك لذتنى ويـ- رمك : ايس چالمق، باقر چالمق. ٣. طوغرى‌سويليوب چتره‌فيل سويلمك ويا ديكر برلسان آكد- يرمق : ديلى چاليور؛ ديلى رو- مجه‌يه چاليور. ٤. (ساعت‌وساز وساژه) اورمق : بوساعت طو- غرى چالميور؛ بو پيانو يك ايى چاليور. || مج. آغزينه برپارمق بال چالمق = مواعد كاذبه ايله آوتمق. || دودوكى چالمق = موفق اولمق، نائل مرام اولمق. || طوپوق چالمق = يوروركن طوپوقلرى بربرينه طوقنديرمق، چامور آتمق. || هر تلدن چالمق = هزار فن اولمق. || هوا چالمق = سام اورمق. || چال چكه. با : چال. || چال ياقه ايتمك = ياقه- سندن قاپمق، قاورامق. || چاله قاميچى، چاله قليچ، چاله كورك وساژه = متصل قاميچى، قليچ، كورك وساژه صاللايه‌رق. با : چالا.

چالمه { س. ١. چالمق فعلى. ١١ : چالمق. ٢. صاريق، عمامه.
= ص. ١. صيوامه اولميوب اوته‌سنده بريسنده برطاقم اشلمه چيچكلرى اولان (صاريق وسا- ژه). ٢. قاقه‌صورتيله‌اولميه‌رق ايشلنمش (معدن اشيا).

چالنمق { مج. فط. ١. اورلمق، ضرب اولنمق، چارپلمق. ٢. يره اورلمق. ٣. تحريك ويا ضرب اولنه‌رق سس چيقارمق : چاك، طاول چالنمق. ٤. (موسيقى آلتى) اوينـانمق، اجرا اولنمق : پيانو، دودك، عود چالنمق. ٥. سس ويرمك، سس چيقارمق، (سس) واصل اولمق : قولاغمه چالندى. ٦. دق اولنمق، اورلمق : قپو چالندى. ٧. قاپلمق، سرقت اولنمق : كيجه بتون اشياسى چالنمش؛ چالينان آت بولندى. ٨. برشيئك لذتنى ويا قوقوسنى ويرمك : ايس، باقير چالنمق.

چالى { س. (اصلى : چاليق) آغاج ايله‌اوت آره‌سنده واكثريا ديكنلى نبات. ||چالى چرپى = چالى قبيلندن شيئلر، خاروخس، خاشاك : چالى چرپيدن برقلبه. ||قره چالى = چالينك برنوعى. ||چالى فاصوليه- سى = چالى‌يه صاريلان فاصوليه نوعى. || چالى قاواق = سيدجى قاواغى؛ شجرالحور. ||چالى قوشى = آرى قوشنك برنوعى، شقراق.

چاليشمق { چاليشديرمق وسا- ژه. با : چالشمق وساژه.

چاليق { ص. («چالمق»دن) ١. بر طرفه مائل، چارپيق : آغزى، بورنى چاليق. ٢. دو- نمش، اوينامش، بوزلمش : رنكى چاليق = صولمش؛ عقلى چاليق شيفته، بودالا. ٣. طوغرى يوريميوب يان‌يان كيدن : چاليق آت. ٤. اسمى چيزلمش، مطرود : دفتردن چاليق سپاهى. ||چاليق قوشى = چالى قوشى. با : چالى.

= س. قوبون اوبوزى.

چاليلق { ص. چالى ايله مملو ومستور، فونده‌لق : چاليلق بر يرى.
= س. چالى ايله مستور بر، چالى اورمانى : اوراده بر چاليلق واردر.

چاليم { س. («چالمق»دن) ١. قليجك كسكين طرفى، آغزى. ٢. طور، مشوار، رفتار. ٣. سا- خته طور، قورله : چاليمندن كچلمز؛ چاليم صاتمق. || چاليمنه كتيرمك = بيچيمنه اويديرمق.

چالين { س. چاقاق. مر.

چام { ع. چام چارشى = فرطولابى، تربيعاً.

چام { س. ديكنـدن عبارت اولان ياپراغى قيشين‌ده دوكمز آغاج جنسى كه اكثريا يوكسك وصوئوق يرلرده اولوب انواع كثيره‌سى واردر وهوايى تصفيه ايتمكله باغچه‌لرده دخى يتيشدير- يلير : آق، صارى، قره، آلا، چرالى چام، قطران چامى، قومسال چامى. ||چام اوزى = صا- رى چام تخته‌سى، صارى اوت. || مج. چام دويرمك = بيوك برقباحت ايتمك. ||چاملر بارداق اولمق = اسكى حال دكيشمك. ||چام ساقزى = چام آغاجلرندن چيقان رچينه، راتنج. ||چام فستقى = چام آغاجنك ميوه- سى، تخملرينى حاوى قوزالاغى.

چاماريوا { حد. (تيا) بح. آرمه‌يه چيقمق قومانده‌سى.

چاماشير { ياخود چماشير. [فا. «جامه‌شوى»دن ظن اولنيور] اثواب آلتنده كييلان كوملك، طون وساژه : چاماشير

بیقامق؛ تمیز. کیرلی چاماشیر؛ چاماشیرتکنه سنی، لکنی، قازانی، سپدی . || چاماشیر آغاسی، اوسته سی = وقتیله بیوك دائره لرده چاماشیره نظارت ایدن خدمتجی .

چاماشیرجی { یاخود چاماشیرجی. س. مخصوص دکانده چاماشیر بیقایان آدم؛ چاماشیرجی قاری = دکانده واولرده اجرتله چاماشیر بیقایان قاری ویابیوك برقوناقده یالکز چاماشیر بیقامغه مخصوص خدمتجی قاری.

چاماشیرجیلق { یا چاماشیرجیلق. س. چاماشیر بیقامه صنعت ومشغولیتی: چاماشیرجیلق ایدیور.

چاماشیرخانه { س. چاماشیر بیقامغه مخصوص محل: بو اوك چاماشیر خانه سی یوقدر.

چامچاق { یاخود چمچاق. س. آغاجدن قولپلی صو قابی.

چاملق { س. چام آغاجلرینی حاوی اورمان. || ج. آرناؤدلغك جنوب غربی قسمی که چام دینلن آرناؤد قومیله مسکوندر.

چامور { س. ۱. صوایله قاریشوب بولاشیر واپچنه باتیلیر طوپراق: صولی چامور؛ صیویشیق، یاپیشقان چامور؛ سوقاقلر چامور اولمش؛ چاموره باتمق، بولاشمق؛ لوله جی، چوملکجی چاموری = لوله ویا چوملك یاپمغه یارایان چامور. ۲. کرك چاموردن عبارت وکرك کیرج ایله قوم ویا خراساندن مرکب اولسون دیوار خرجی؛ اورك چاموری= خرج؛ چامور تکنه سی. || مج. چاموره دوشمك = خاك مذلتده قالمق. ||چامور صیوامق= اتهام ایده رك لکه دار ایتمك. || چاموره بولاشمق= ناموسسز وحیاسز آدملرله اوغراشمق. || چاموره طاش آتمق= ادبسزه صاتاشوب آغزینی آچدیرمق. || چاموردن چیقارمق= مشکل برحالدن قورتارمق.

چامورلامق { فت. ۱. چامور سورمك، چامورله صیوامق. ۲. (صولو) چامور کتیروب لیمان ومنفذ وسائره یی طولدیرمق. ۳. مج. اتهام ایتمك، لکه لمك: ایکی ال ایله چامورلادی.

چامورلق { س. ۱. چامورله مملو ویا مستوریر: اوك اوکنده بر چامورلق واردر؛ اوکولك کنارلری چامورلقدر. ۲. پاچه لری چاموردن محافظه ایچون کیلیر قوپچه لی ویاطوقه لی مشین ویا مشمع توزلق: چیزمه م اولمدیغندن پوطینك اوزرینه چامورلق کییورم.

چامورلی { ص. چاموری اولان، چاموره بولاشمش: سوقاقلر پك چامورلیدر.

چاموقه { س. آترینه بالیغنك کوچکی.

چامیچ { ص. ۱. اوفاق تفك. ۲. خرچین. = س. ۱. قوری اوزومك اوفاق دانه لیسی. ۲. اوفاق کوز بیکی. ۳. سیاهی آز و بیاضی چوق کوز. مر.

چان { س. با: چاك.

چاناق { یاخود چناق. س. یایوان طوپراق قاب، طوپراقدن یمك قابی، قصعه؛ چاناق چوملك= اوانی، سفال. || چاناق اوزنکی= اسکی بچیم کنکیش اوزنکی. || مج. چاناق طوتمق = دیلنمك. || باش چاناغی = قفا کیکی. || دیلنجی چاناغی = کشکول. || قان چاناغی = قانله طولی، قیپ قرمزی کوز.

چاناقلق { س. مج. سفاین دیرکلرینك باشلرینه طوغری یاپیلان تراچه مسی برکه بعض خدماته مخصوصدر.

چانطه { س. (تق. جونتای) مشین ویا قماش قاپلی وآچیلوب قاپانان یوقاری طرفی دمیرپارواز ندن معمول طوربه ایله چکمیجه آراسنده محفظه که مختلف بیوکلکده انواعی اولوب، اثواب و چاماشیر، اوراق، ییه جك، آقچه وسائره طاشیمغه یارار: یول چانطه سی، اوراق چانطه سی، پاره چانطه سی. || مج. چانطه ده ککلیك = مهیا ویا تدارکی قولای شیء.

چانغال { س. ۱. طاقلمش فضله شیء. ۲. اولمش قویونك دیکر قویونه امدیریلن باوریسی.

چانغر { ٩٠. بربرلرینه طوقنان دمیرپارچه لرینك کورلدیسی کبی ناموزون بیوك بر کورلدی یی تصویر وتقلیدایدر: چانغر چونغور.

چانغردامق { فل. بر برلرینه طوقنان دمیرپارچه لرینك کورلدیسی کبی بر کورلدی ایتمك.

چانغردی { س. بربرلرینه چارپان دمیرپارچه لرینك

كوردليسى كبى ناموزون وبيوك كوردلى.

چانغل { مه. ناموزون وقباسى تقليد ايدر : چانغل چونغول سويليور.

چاودار { س. حبوباتك اوزون واسمر دانه‌لى برجنسى كه اتمكى ايى پيشيرلمك شرطيله لذيذ اولورسه‌ده اكثريا خور كبى قالير.

چاوش { س. [باشى سرغوجلى ديمك (؟) اولان « سياوش » ويا « كياوش » دن اشتقاق ادعا اولنور] ١. وقتيله ديوان وسائر دوائر دولت معيتنده ويا حكمداران خدمتنده بولنان ياور ومحضر كبى ضابطلره‌دينيليردى. تاريخ عثمانيده چاوشان وچاوش باشى منصبلرى خيلى اهميتلى اولوب، چاوش باشى دعاوى ناظرى وظيفه‌سنى كورووردى. ٢. اليوم سلك عسكريده اونباشيدن يوقارى وملازم ثانيدن آشاغى بر درجه‌در : چاوشلر وباش چاوشلر ضابطاندن عد اولنميوب افراددن معدود ايسه‌لرده، نفراتك كرك تعليم وتربيه‌سنده وكرك حربه‌سوقنده اهميت وخدمتلرى چوقدر؛ پياده، سوارى چاوشى. || امر چاوشى = اوامر واوراق تبليغ وايصالى خدمتيله قوماندانك معيتنده بولنان چاوش. ٣. عمله وسائره‌نك باشلرى. || چاوش اوزومى = وقتيله بر چاوش طرفندن چبوغى طائفدن استانبوله كتيرلمش ايرى دانه‌لى كوزل بر نوع اوزوم. || چاوش قوشى = قيرلى قوشى، ايبيك قوشى: هدهد.

چاوشلق { س. چاوش رتبه و وظيفه‌سى : پياده، سوارى چاوشلغى: باش چاوشلق.

چاولى { س. تربيه اولنامش شاهين وطوغان ياوريسى. [تربيه اولمشنه باولى ديرلر.]

چاون { س. حيوان‌دريسندن ويا آلت تناسلندن ياپلمش قرباچ.

چاه { س. فا. ١. قويو، بئر. ٢. چوقور، تحت الارض زندان. || چاه نسيانه آتمق = اونوتمق.

چاى { س. طوغربدن دكيزه واصل اولميوب ديكر برنهره يعنى بر ايرماغه دوكيلان نهر؛ دكيزى يكوب چايده بوغلمق = بيوك مشكلاته غلبه چالوب كوچكى اوكنده عاجز قالمق؛ چايه وارمازدن پاچه‌لرى صيوامق = وقت‌ولزومندن اول حاضرلانمق.

چاى { س. [چينجه‌دن] خاشلانه‌رق صويى ايچيلن معروف ياپراق : چاى ايچمك، پيشيرمك؛ چاى طاقمى، ابريغى، بارداغى، فنجانى، قاشيغى. || آطه چايى = ديش‌اوتى ديديلن برنبات. || آلپ چايى = آلپ طاغلرنده چيقوب مسهل كبى قوللانيلان برنبات.

چاير { س. ١. كرك طبيعى وكرك صنعى يعنى تخمنى اكمكله اوت بيتمكه مخصوص يركه اكثريا صو آلتنده‌بولنور، ومحصولى اولان اوت يا بهارده ايچنده باغلانان حيوانلره يشيل يديريلير وياخود بيچيلوب قيش‌ايچون قوريديلير، مرج، مرغ؛ طبيعى چاير؛ صنعى چاير؛ حيوانلرى چايره چيقارمق، باغلامق. ٢. چايرده حاصل‌اولان اوتك تازه‌سى، يشيلى: حيوانه چاير يديرمك. || چاير اوتى = چايردن وقتسز كسيلوب آتلره‌يشيل يديريلن اوت. || چاير پينيرى = بر جنس‌تازه‌پينير. || چايرصوغوغى = چايرموسمنده يعنى مايس ابتدالرنده اولان برودت. || چاير قوشى = طويغار انواعندن بر قوش.

چاپر { مه. با : جاير.

چايرلامق { فت. (حيوانى) چايره‌چيقارمق، چاير يديرمك.

چايرلق { ص. يشيل‌اوتله مستور، اوت بيتن (محل) : چايرلق يربردر؛ اوراسى هب باغلق چايرلقدر.

چايلاق { ياخود چيلاق. س. معروف برجنس آوجى قوش. || مج. قپاروزجى، طمعكار، كدا چشم. || چايلاق‌فرطونه‌سى = اكثرى قيش ابتدالرنده وقوع بولان فرطونه.

چبالمق { فل. با : چابالمق.

چبان { س. با : چيبان.

چبوق { س. با : چوبوق.

چپ { ص. فا. صول؛ چپ وراست = صاغه صوله.

چپار { چپارز، چپارى وسائره. با : چاپار وسائره.

چپاق { چپاقلانمق وسائره. با: چاپاق وسائره.

چَپ انداز { ص. فا. [معنای لغویسی : صول آتان] حیله کار، مکار، دساس.

چَپَرَشمَك { یاخود چاپراشمق. فش. ١. بر بریسنه بکمك، چیتشمك، چاپراز اولمق. ٢. صیقشمق، کینه‌لنمك، شدتلنمك.

چَپَرَشیك { یاخود چاپراشیق. ص. بربریسنه بکمش، طولاشیق، کرفت، بیچاپیچ.

چَپکَن { س. [اصلی : چاپقان] قوللری یاریق اولوب اکثریا صارقیدیلان خرجلی صالته : صیرمه‌لی چپکن.

چَپَل { ص. قویو، کثیف، بولانیق : چپل هوا = قارلی. = س. ١. قاریشیق فرطونه. ٢. چامور موسمی. مر.

چپلاق { ص. ١. کییمنه‌مش، صویمش، عاری، عریان، برهنه : چپلاق آدم؛ انسان چپلاق طوغار. ٢. توگی دوکلمش، توگسز : چپلاق قویون. ٣. طونادلمامش، سوسسز، ساده. ٤. طاقمسز، طاقمی اورلمامش : چپلاق آت. ٥. برشیئی اولمیان، پك زوكورت، الی بوش. || بالدیری چپلاق = فرومایکان و اراذل طاقمی، آیاق طاقمی. ||چپلاق ایتمك = صویمق؛ چپلاق اولمق = صویلمق. || چیر چپلاق، چیریل چپلاق، چیرلاق چپلاق = بسبتون عاری وبرهنه.

چپلاقلق { س. ١. چپلاق اولانك حالی، کییمنه‌مش ویا صویلمش اولمه، عریانلق، برهنه‌لك. ٢. زینت ویا طاقمدن عاری اولانك حالی، ساده‌لك.

چپلِلك { ص. ١. فرطونه‌لی، شدتلی (هوا). ٢. قارلی، قار یاغه‌جغنی کوستریر (هوا). ٣. چامورلی، باتاق، چیوبق (موسم).

چُپور { ص. با : چوپور.

چَپه { ح. [« چوره » لفتیله برابر قوللانیلیر :] چپه چوره = اطرافنده، دائراً مادار.

چِپیچ { س. بر یاشنده کچی. [فا رسیده « چپش » دینلوب، ایکیسی آره‌سنده‌کی مناسبت ظاهر ایسه‌ده، خانغیسی اصل اولدیغی بللیسزدر.]

چپیل { ص. گوزلری چاپاقلی : چپیل آدم.

چِت { مه. پك خفیف بر سسی تقلید وتصویر ایدر : چت پت یوریمك. [«چتر» دخی دینلیر: چتر پتر یوریور.] = س. پك خفیف سس : اوقدر خلق طوپلاندیغی حالده چت یوغدی؛ کیمسه چت ایتمدی.

چتاری { س. بر ایپکله اوچ پنبوقدن مرکب برنوع یرلی قماش.

چتاق { س. لسانی چترفیلجه اولان روم ایلی ترکارینه ویریلن اسمدر.

چتال { س. با : چاتال.

چِتِر { مه. با : چت.

چتر { چتردامق، چتردی. با : چاتر وسائره.

چَتر { س. فا. [تر. « چادر » دن مأخوذ اولسه کرك] چادر، خیمه.

چَتَرفیل { س. ص. ح. روم ایلی خلقنك و چرکسلرك سویله‌لری کبی ترکجه‌یی یاکلیش وبوزوق برشیوه ایله سویله‌دیلی. چتره‌فیلدر؛ چتره‌فیل سویلیور.

چتلاتمَق { فتـ. پارمقلری و یا آتشده طوز وسپند کبی برشیئی چتردانمق، پاتلاتمق: قیغلجیم چتلاتمق.

چتلامَق { فل. چکیلن پارمق یاخود آتشه آتیلان طوز وسپند ویا صحرایان قیغلجیم کبی شیء پاتلایوب سس چیقارمق.

چتلامَق { چاتلاتمق وسائره. با: چاتلامق وسائره.

چتلق { س. ساقز آغاجنك ویردیکی قرمزی میوه، بر نوع مرلنکج.

چتلَنبِك { س. کوچك دانه‌لی وتك چکردکلی سیاه ولذیذ بر میوه. || چتلنبك آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج که مرلنکج انواعندندر.

چَتله { س. [« چاتال » دن ویا « چتمك » دن] یازی یازلمین آتمکجی وسائر اصنافك طوتدقلری حساب آلتیدرکه طولاً ایکی‌یه آیرلمش برچبوقدن عبارت اولوب، ایکیسی برلشدیریله‌رك اوزرینه بیچاقله اسکی لاتین رقملرینه مشابه رقملر ویاساده‌جه کرتیکلر چنتیلیر، وبری کندیسنده دیکری ده آلیش ویریش ایدن آدمده قالیر؛ چتله طوتمق.

چَته { س. [آرناودجه‌دن] ١. بولوك، کروه، طاقم، بر رئیسك اداره‌سی تحتنده بولنان

هیئت : خیدود چته‌سی. ٢. عسکر بولوکی، مفرزه. ٣. چاپولجی وآقینجی طاقم : برطاقم چته‌لر حدودی تجاوز ایتدی.

چِته { یاخود چیته. س. ایکی اوچ پارمق اکننده طار واوزون تخته، شیشه، پارواز.

چَته‌جی { س. برچته ایله ایلری کچن عسکر، طلیعه عسکری.

چتیق { با : چاتیق، چیتیق.

چَتین { چتینلك، چتینلشمك. با : چیتین وسائره.

چَچ { س. حبوبات بیغینی، ذخیره کومه‌سی : نیسان یاغار صاپ اولور، مایس یاغار چچ اولور.

چچارون { یاخود چاچارون. ص. لزومسز و مناسبتسز یره چوق سویلین، کوزه، شارلتان، لافزن، چاك چاك ایدن.

چچَن { س. بلاد قافقاسده جنسیتجه چرکسلره قریب بر قوم.

چَدیك { س. وقتیله قادینلرك و طریق علمی رجالنك بنه او رنکده قوندره ایچنده کییدکاری صاری مستکه آلتی دخی صاری مشیندن اولور.

چَدیکجی { س. چدیك دینلن صاری مست وقوندرہ یاپوب صاتان خفاف.

چِر { یاخود چیر وچریل. مه. «چیلاق» صفتندن اول کلوب مبالغه بیان ایدر: چرچیلاق، چریل چیلاق = بسبتون عاری وبرهنه؛ هیچ برشیئی اولمقسزین.

چَرا { س. فا. اوتلاق، مرعا. ن.

چرا { یاخود چیرا. س. [بلکه «چراغ» دن] چام آغاجنك ساقزلی ویاغلی یریکه پارچه‌لری آتش یاقمغه وکویلرده تنویر ایچون موم وقندیل یرینه قوللانیلیر. || چرا آغاجی = چام آغاجنك چرالی جنسی‌که چرالی دینان قالین‌وچیکدنه دینان اینجه تخته‌لر بوندن چیقار. || چرا قومق = طوتیشدیرمق، چرالامق.

چِراغ { س. فا. قندیل و موم و مشعله کبی واسطهٔ تنویر : چراغی یاقمق.

چراغ { ص. [الفت آنفهٔ فارسیه‌دن. — تر. زبانزدی : چراق] ١. اوجاق وقدیله یعنی او بارقه مالك اولمش، نعمت و احسانه ویا وظیفه ومعاشه یاخود بر مأموریته نائل اولان : فلان مأموریتله چراغ بیورلدی؛ بشیوز غروش معاشله چراغ بیورلدی. ٢. خدمتدن عفو اولنه‌رق اونده اوتورمق اوزره تقاعد معاشنه نائل اولان : یوز غروش معاشله چراغ بیورلمش حمله‌جیلردندر؛ آرتق اختیارلادی چراغ اولمسنی ایستیور. ٣. مج. بیوك نعمت و احسانه نائل اولان : بنی چراغمی ایتدیکز ظن ایدیورسکز؟

چراغ { یاخود چراق. س. صنعت اوکرنمك مقصدیله بر اوسته‌نك معیت و خدمتنده بولنان کنج، شاکرد، تلمیذ : مارانغوز، اجزاجی چراغی.

چراغلق { س. ١. نعمت واحسان و وظیفه و مأموریته نائلیت. ٢. تقاعد، اوه چکیلوب استراحت ایتمه. ٣. تقاعد معاشی. ٤. شاکردلك، تلمیذلك : بر مارانغوزك یاننده چراغلق ایدیور.

چراق { و چراقلق. با : چراغ، چراغلق.

چراقان { س. [اصلی : چراغمان] ١. اوزرنده مشعله یاقیلان قله ویا دمیر دیرك. ٢. بالیقچیلرك صو کنارنده قوردقلری پله. || سوسام چراقانی = یغینن اورته‌سنده مرکوز دیرك. || مج. چراقانه چیقمق = زیاده قیزمق، برغضب اولوب نیرلامق.

چراقه { س. اوزرینه‌قندیل‌وموم قوردقلری دمیرپایه.

چراگاه { یاخود چراگه. س. فا. اوتلاق یری، مرعا، محل. ن.

چرالامق { فتـ. ١. چرا قومق، طوتیشدیرمق، یاقمق، آلولندیرمك. ٢. مج. افساد واغوا ایتمك.

چراموز { س. بالیقجیلرك آتش بالیغی ایچون اوزرنده چرا وفوننده یاقدقلری اسقاره.

چرب { ص. فا. سمیز، یاغلی. ن. || چرب زبان = فصیح اللسان.

چرپدیرمق { فتـ. [«چارپدیرمق» فعلنك لفظاً ومعناً مخففی] ١. یاواش اوردیرمق. ٢. کنارندن آزکسدیرمك. ٣. تمیز صو ایله ییقاتمق، برصودن کچیرتمك، قصارلاتمق. ٤. بویایه باتیرلمش ایپله چیزدیرمك، نشان یاپدیرمق، چرپی اوردیرمق.

چرپشدیرمق { فتە. ١. اینجە دکنکلە خفیفجە اورمق. ٢. کاغدە اورور کبی چابق چابق ودقتسز یازمق.

چرپشدیرمە { س. عجلە ایلە و دقتسز یازلمش یازی.

چرپشمق {فل. (قوش) قناتلرینی اوروب اوینـاتمق، قناتلرینی اوینادەرق حرکت و خلجاندە اولمق.

چرپلمق { فجـ. ١. برمقدار کسلمک، کوشە و کنارلری آلنمق. ٢. تنقیح اولنمق. ٣. (قوشك قنادی) کسلمك.

چرپمق { فتە. [«چارپمق» فعلنك لفظاً ومعناً مخففیدر] ١. یاواش وآزاورمق. ٢. اوجلرندن آزکسوب یونمق. ٣. (بزی) صویە اورمق، تمیز وصوثوق صو ایلە وصابونسز ییقامق: بزنی چرپمق. ٤. بویایە باتیرلمش ایپلە تختەیە طولانی خط چیزمك، نشان، چرپی اورمق. ٥. (قـوش قناتلرینـك) اوجلرینی کسمك، اوجلرینی قیرپمق.

چرپندی { س. ١. اوینـامە، خلجان، طاپش: یورك چرپنـدیسی. ٢. سـاحلدە دکیزك یالادیغی قومسـال ویا چاقللق.

چرپنمق { فل. ١. اوینـامق، دیترەمك، خلجانە کلمك. تلاشە دوشمك: یورك چرپنمق. ٢. (قوش قناتلرینی اوینادەرق تلاش ایتمك: بر قوش چرپنوب طوریوردی.

چرپی { س. ١. آغاجلردن کسیلن دال وبوداقلر مجموعی، آغاج قیرپنـدیسی: چالی چرپیدن برقلبە. ٢. تختـە بیچنلرك بیچەجکی یرلرینی اشارت ایتدکلری ایپ کە بویایە باتیروب ایکی اوجـلرینی ایلیشدیردکدن صکرە اورتە. سـندن قالدیروب قویویرەکلە چیزکی یاپارلر. ٣. چرپی ایلە اشارت اولنان یرلرك بیچەجکی ایلە یارلمسی: بوطومروغی بش چرپی یە آیرملی؛ برغلاصدن درت چرپی چیقار. ٤. مج. تخمین، حساب، ترتیب: چرپی یە کلمك، اویمق. ‖ چرپیدن چیقمق = حدی تجاوز ایتمك. ‖ چرپی طوتمق = موازنە ایتمك، حذا بولمق.

چرپیجی { س. یازمـە بزلری باصلدقدن صکرە تمیز صویە اوروب چرپمق صنعتیلە مشغول آدم، قصـار: چرپیجی چایری.

چرت { س. صنعی برسطح مائلە چیقوب آیین حیوانە چکد‌یریلن طلوملی صو طولابی.

چرتلاق {س. قارغـە، غراب، زاغ.

چرچر { یاخود چیرچیر. س. ١. دائمی صورتدە وکـلمز بر اینجە سس چیقـاران شیء. ٢. اینجـە بر سـسلە چاغلایەرق آقان صو. ٣. اوت چکرکەسی. ٤. آغزی طورماز، کوزە، چوق سـویلر. ٥. خورجیلرك قیصە وقالین اوقلاغوسی، مردانە: چرچرکوزلەسی = برنوع کوزلە. ٦. ایچندە پنبوق قـوزەسی آیرتدقلری سپت.

چرچی { س. ١. اوفاق تفـك صاتیلان اشیا. ٢. بویلە اشیا صاتان تحفجی، چرچیجی.

چرچیجی { س. اوفاق تفك شیئلر صاتان تحفجی، پیلەور.

چرچیوە { یاخـود چرچوە. س. افا. «چارچوبە» دن اولدیغی ظن اولنیور.] ١. جام یاخود آینـە ویا طبـلە دینلن اویمەلی تختـە طاقلمە مخصـوص طوغرامە قفسی: پنجرە، قپـو، آینە، لوحە، رسم چرچیوەسی = قورنیچ. ٢. باصمەجی دستکاهی. ‖ چرچیوە کاغدی = جام یرینـە چرچیوەیە طاقیلان یاغلی کاغد.

چرچیوەلی { ص. ١. چرچیوەسی اولان: چرچیوەلی رسم، لوحـە. ٢. کناری جدوللی، حاشیەلی، کنارلی.

چرخ { س. فا. [تر. زبانزدی: چارق] ١. دونن پروانەلی تکرلك: واپور، دکرمن، طولاب چرخی. ٢. بر ماکینەنك دونر تکرلکی کە اکثریا ماکینەیی دوندیرن آلتدر: طباعت ماکینەسنك چرخی. ٣. هرنوع تکرلکلی ماکینە، دونەرك ایشلاین آلت: بیلکی چرخی؛ چرخە (چارقە) طوتمق؛ چرخدن (چارقدن) چکمك. ٤. هیئت قدیمە ظن باطلنجە بربری ایچندە دور ایدر افلاکدن مرکب کائنات، فلك، افلاك: چرخ کردان، چرخ کردون. ٥. عر. بخت، طالع، فلك: ای چرخ دون. ‖ چرخ فلك = ١. بر ماکینـە وطولابە تشبیە اولنان سما. ٢. مج. طالع، بخت: آە! ای چرخ فلك! ٣. یاقلدقدە دونەرك آتشلر

یوسکوردور دائروی بر نوع
طوناته فشنکی. ٤. برنوع صار-
مشیقلی نباتك چیچکی. || چرخی
بوزلمق = ایشنه خلل کلمك.

چرخجی { س. [زبانزدی: چار-
قجی] ١. بروابورك
ماکینه‌سنی ویا دیکر برماکینه‌یی
اداره ایدوب ایشلدن آدم :
وابورك چرخجیسی ؛ چرخجی
باشی = برماکینه‌یه باقانلرك برنجیسی.
٢. برماکینه‌نك تکرلکنی دوندی-
رن ایشجی: طباعت ماکینه‌سیچون
برماکینیست ایله برچرخجی لازم.
٣. تکرلکلی بیاکی ایله بچاق
وسائره بیله‌ین آدم.

چرخجیلق { س. [زبانزدی چار-
قجیلق] ١. وابور
وسائره ماکینه‌سنی اداره ایدن
آدمك وظیفه‌سی : چرخجیلق قپو-
دانلقدن دون عداولنور. ٢. بر
ماکینه‌نك تکرلکنی ویا بربیاکی
چرخنی چویرن ایشجینك ایشی
وحال وصنعتی.

چرخلی { ص. دونر بر تکرلکی
ویا پروانه‌لی چرخی
اولان: چرخلی ماکینه.

چرخه { س. فا. [تر. زبانزدی :
چارته] ٤. عساکر
خفیفه‌نك صف ایلریسنده حرکت
دوریه ایله ایتدکلری تعلیم: چرخه
جنکی = بو صورتله اولنان یعنی
ایلریده‌کی قراوللرك ایتدکلری
حرب: چرخه طوپی = بو تعلیم
وجنکه مخصوص خفیف طوپ.

چرخه‌جی { س. وقتیله اردونك ایلر-
یسنده حرکت دوریه ایله
جنك ایدن خفیف عسکر، قراول.

چرخه لاشمق { فش. ١. ایکی
اردونك ایلری
قراوللاری حربه طوتشمق.

چرز { س. یمکدن معدود اولمیه‌رق
یمك آره‌سنده ویا قهوه
آلتنده یئن رجل، پینیر، خاویار،
صاردلیه، یمش کبی شیلر، مزه.

چرزلنمك { فل. وقتسز آز شیء
ییوب اشتهایی
کسدیرمك.

چرك { س. فا. کیر، پاس، پسلك،
مردارلق.

چرکاب { س. فا. [چرك = پس.
آب = صو. — تر. زبا-
نزدی : چرکف] بریکمش پس
صولر، مردار صو، بولاشیق
صولری. با: چرکف.

چرکس { س. بلاد قافقاس اقوام
اسلامیه‌سندن اولوب
الیوم اکثر افرادی ممالك عثمانیه‌ده
متمکن بولنان جسارت وذکاوتله
ممتاز برقوم وبوقومه منسوب آدم.

چرکسجه { ح. ١. چرکسلرك
طرز واصولنده‌ویا
لسانلرنده : چرکسجه خوره‌یمك:
چرکسجه آته بینمك؛ چرکسجه
سویلمك. = ص. چرکسلرك طرز
واصولنه‌مطابق. = س. چرکس
لسانی : چرکسجه‌نك خانغی السنه
زمره‌سنه منسوب اولدیغی هنوز
تحقق ایتمدی.

چرکف { س. [فا. « چرکاب »دن
محرف] بریکمش پس
صو، تعفن ایتمش بولاشیق
صویی. || مج. ادبسز وتربیه‌سز
آدم: چرکفه‌طاش آتمق = تربیه‌سز
آدملره بولاشمق.

چرکه { س. چنکانه‌لرك کبی ایکی
دیرکلی خفیف اوبه؛ چرکه
چریسی = چنکانه‌لر؛ چرکه قبا
طایسی = جسارت صاتان چنکانه.

چرکین { ص. [اصلی فا. « چرك »دن
یعنی کیرلی] ١. کوزلك
ضدی، قبیح، زشت : چرکین
آدم؛ چرکین قیز: چرکین یوزلی.
٢. کوتی، بکنلمیه‌جك، مذموم،
ردیء، بد : چرکین ایش؛ چرکین
خوی. = ح. کوتی فنا: چرکین
ایتمش؛ چرکین سویلدی.

چرکینجه { ص. آز چرکین، شیرینجه
چرکین : چرکینجه بر
قیز.

چرکینسمك { فت. چرکین بولمق،
چرکین عدا ایتمك،
چرکین کوروب بکنمه‌مك.

چرکینلتمك { فت. چرکین ایتمك،
چرکین کوستر-
مك، چرکینلك ویرمك : تربیه
نقصانی کوزل برقیزی چرکینلتمك
قوتنی حائزدر.

چرکینلشدیرمك { فت. چرکین
ایتمك، چر-
کین کوسترمك، چرکینلك ویرمك:
پك چرکین دکلدر لکن اوقیافت
کندیسنی چرکینلشدیریور.

چرکینلشمك { فل. چرکین
اولمق، چر-
کینلك پیدا ایتمك: کوچك ایکن
اولدقجه کوزل ایدی لکن بیودکجه
چرکینلشیور.

چرکینلك { س. ١. چرکین اولا-
نك حالی، کوزلك
مقابلی، قبح، زشتی. ٢. کوتیلك،
فنالق، ردائت.

چرکینلمك { یا چرکینله‌مك. فل.
چرکین اولمق، چیر-
کینلشمك. = فت. چرکین عدا ایتمك،
ذم وتقبیح ایتمك.

چركينلنمك (فط. چركين اولمق، چركينلك پيدا ايتمك: كوبلى قيافتنه كيرنجه چيركينلندى.

چريق (س. (بلغارجه‌دن) ايكى باشى چاليق طاليان ويا ذخيره قابغى.

چروته (س. (ايتا.) سياه صاريق.

چروقه (س. قرمزى قناتلى كول خسيسى (باليق).

چرويش (س. اريدلمش صغير ياغ واتى: چرويش ياغى = بوماده ايله ساده ياغدن مركب مخلوط وعادى ياغ.

چرى (س. (اصلى: چيريك = ديرى، جانلى) عسكر، جند، جيش، لشكر، سپاه. || چرى باشى = وقتيله سركرده، باشبوغ، سالار، سرچشمه معناسنده قوللانيلير ايديسه‌ده اليوم يالكز قبطيلرك مختارى حكمنده اولان رئيسلرينه دينير. || يكى چرى (يكيچرى) = وقتيله تشكيل ايدلمش معلوم اولان عسكر اوجاغى كه اوائلده دولتك تأسس وتوسعنه چوق خدمت ايتمش ايكن، بعده چيغرندن چيقوب لغونى ايجاب ايتديرمشدر. || با: يكيچرى.

چريش (س. صارى زنباق كوكى اونندن ياپيلان بر معجون كه مجلدلر وپاپوچجيلر طرفندن مقوى وشين ياپيشديرمقده وسائر ايشلرده قوللانيلير. قوله استعمالى مرجحدر. || چريش چاناغى = ياپيشان و طانمز شئ.

چريشلمك (فتـ. چريش سورمك، چريشله ياپيشديرمق.

چريشلنمك (فجـ. چريشله ياپيشديرلمق: كتاب قابى بويله‌مى چريشلنير؟

چريشلى (صـ. چريش سورلمش، چيريشله ياپيشديرلمش.

چزمه (با: چيزمه.

چس (چسمك، جسندى. || با: چيس وسائره.

چسبان (ياخود جسبان. صـ. فا. مناسب. لايق. شايسته.

چست (ياخود جست. صـ. فا. سريع الحركه. چويك. || اكثريا مترادفى اولان «چالاك» ايله برلكده قوللانيلير: || چست وچالاك بر دليقانلى.

چشم (سـ. فا. كوز، عين، ديده: چشم حسرتله باقمق = حسرت كوزيله: نور چشم = كوزك نورى: چار چشمله = درت كوزله، يعنى صبرسزلقله انتظار.

چشمه (سـ. فا. ايچيله‌جك ماء جارى آقان بر، كه يا دائمى آقار وياخود خزينه وموصلى اولور. واكثريا مرمردن معمول ومصنع اوله‌رق خيراتدن معدود بولنور: چشمه‌دن صو ايچمك، طولدرمق: قورى چشمه = صويى كسلمش؛ چشمهٔ حيوان = آب حيات چشمه‌سى.

چشنى (ياخود چشنه. سـ. افا. («چاشنى» دن) ١. طات، لذت. ٢. يمكك طات وطوزينه باقمه. دكمه: چشنيسنه باقمق. || : چاشنى، چاشنيكير. ٣. ضربخانه‌ده تعيين عيار: چشنى مأمورى. ٤. برقاچ قيوين انتخاب اولنه‌رق جلبلرجه حد وسطى تعيينى: يكى طوتيلان چشنى‌يه كوره. ٥. برقاچ جنس دقيقك قارشديرلمسيله اتمكجيلره كوستريلان اتمك عيارى: شمدى چشنيده اناطولى اونى دخى واردر.

چشنيلنمك (فل. يمك وسائره‌نك لذتى يرينه كلمك، طادى طوزى قوامنده اولوب لذتلى اولمق.

چشنيلى (صـ. اجزالى، قاپسوللى (تفنك): چشنيلى تفنك.

چشيت (سـ. نوع، جنس، اورنك، درلو، مايه‌سى بر اولوب رنكى وياچيچكلرى مختلف اولان: بوبصمه‌نك برقاچ چشيتى واردر: باقه چشيتى يوقيدر؟ چشيت چشيت = كوناكون.

چطنه (ياخود چتانه. سـ. اطونه ساحلنده برقصبه اسمندن مأخوذدر. || صندال شكل وجسامتنده واپور، استمبوطدن كوچكى.

چغاله (ياخود جاغله. سـ. يشيل قبوغيله برابر اولان خام بادم: ويا بوكا بكزر ديكر ميوه.

چغانه (سـ. چنكى دنكى، برنوع چاپاره.

چغت (سـ. با: چيغيت.

چغتاى (سـ. چنكيز خانك تورونى چغتاى خانك اسمنه نسبتله ماوراء النهر جهتلرنده

ساكن ترك قومنه وسويلدكلرى
شرق تركجه‌سنه ويريلن اسم
اولوب، « اويغور » اسمى يرينه
كچمشدر: چغتاى قومى، چغتاى
لسانى.

چغتايجه (ص. چغتاى قومنه منسوب ويا شايان
اولان: چغتايجه لسان، عادت.
= ح. چغتاى قومى طرز و
اصولنده ويا لسانده: چغتايجه
معامله ايديور؛ چغتايجه قو-
نيشيورلر. = س. چغتاى لسانى،
شرق تركجه‌سى: چغتايجه اويغور-
جه‌نك خلفيدر.

چغر ١١ (چغرمق وسائره. بڭا: چيغير وسائره.

چفت (ص. [فا. جيم عربينك ضميمه اولان «جفت» دن]
تك اولميان، ايكى مساوى عدده
تقسيمى ممكن اولان: چفت عدد،
رقم. = س. ١. برطاقم تشكيل
ايدن ايكى شئ، زوج، جفت:
بر چفت كوكرجين؛ بش چفت
قوندره. ٢. بر چفت يعنى طاقم
تشكيل ايدن ايكى تكك بهرى،
اش: بو آتك چفتى كبردى؛
چفتنى بوله‌مدم. ٣. صبان چكن
ايكى اوكوز طاقمى، قوشى:
چفت سورمك. ٤. بر اركك
ايله برديشينك تشكيل ايتدكلرى
طاقم، زوجين. || چفت اولمق =
اشنى بولوب برچفت تشكيل ايتمك.
|| چفت ايتمك = اشنى تدارك
ايدوب چفت ياپمق. || چفت
چبوق = تارله و باغ ايشلرى،
زراعت، امور زرعيه: چفت
چبوقله اوغراشمق. || چفت
سورمك = حراثت ايتمك، صبان
استعماليله اراضى‌يى ايشلمك.

چفت (س. ماشه وجيبيس كبى ايكى صاپلى آلات: قو-
يومجى، ساعتجى چفتى.

چفتجى (س. ١. اوكوز چفتيله صبان سوره‌رك طوپرا-
غى ايشلين آدم، زراع، حراث:
كويليلرك قسم اعظمى چفتجيدر.
٢. كندى مالى اولميان بر
چفتلكده معين اجرت آلمق
مقاوله‌سيله ايشلين آدم: چفتلكدن
هم ملك صاحبى همده چفتجى بحق
استفاده ايديور.

چفتجيلك (س. اوكوز چفتيله اراضى‌يى ايشلمك
صنعتى، زراعت، حراثت:
چفتجيلكله چوبانلق تعيش بشرينك
اك باشلى ركنلريدر.

چفتلشديرمك (فت. ١. چفت ايتمك، برتكك
اشنى بولوب چفت ياپمق: آرابه
آتلرينى چفتلشديره‌مدم. ٢.
حيواناتى ازدواج ايتديرمك،
سفاد ايتديرمك: بو كوپكى
چفتلشديروب ياوريلرينى آلملى؛
قويونلرى خانمى آيده چفتلشد-
يريرلر؟

چفتلشمك (فش. ١. (برتك) اشنى بولوب چفت
اولمق: كوكرجينك اشى اولور-
سه بر دها زور چفتلشير. ٢.
(حيوانات) ازدواج ايتمك،
سفاده كيرمك: اكثر حيوانات
سنه‌ده بركره چفتلشيرلر؛ اتى بر
قيصراق جنس برآتله چفتلشنجه
البته كوزل برطاى وجوده كلير.

چفتلشمه (س. حيوانلك ازدواجى، سفاد: قويونلرك
چفتلشمه وقتى.

چفتلك (س. چفت سوروب محصولات يتيشديرمكه
مخصوص محل، بر صاحبك تحت
تصرفنده بولنان متعدد تارله-
لرله باغ و اورمان و مرعا و
سائره مجموعى كه عمله ايله وياخود
اورتاقلاشه ايشلين و چفتلكك
مخصوص خانه ويا قلبه‌لرنده
اقامت ايدن چفتجيلر معرفتيله
ايشلنير: كمينك قبضنده چفتلكك
ايچنده.

چفته (ص. ايكى قات، ايكيلى، ايكى يانلى، قاتمرلى، مثنى:
چفته مردبون: چفته قنادلى قپو؛
چفته جام. = س. ١. قايقك برآدم
طرفندن چكيلن ايكى كوركى:
بر چفته، ايكى چفته، درت چفته.
٢. ايكى ناملى‌لى آو تفنكى: آو
چفته‌سى. ٣. آتك آلتنده غير
مقبول واوغور صايلان چفت
نشان. ٤. حيوانك ايكى آرت
آياغيله بردن دپمه‌سى: قاطير
چفته آتمق. ٥. مج. قاطيرك چفته
آتمه‌سى كبى ضرر ويرمه.

چفته‌لى (ص. ١. آلتنده چفت نشانى اولان (آت)،
اوغورسز، مشئوم. ٢. ايكى
آرت آياغيله بردن اوران: چفته‌لى
استر. ٣. مج. حيله‌كار، دسيسه-
كار، علاق: چفته‌لى آدم.

چفوت ١ (ياخود چفيت. س. [فا. «جهود» دن، اوده
عر. «يهودى» دن كه يهودا بن
يعقوب (عم) ه نسبتله‌در] بنى
اسرائيل سلاله سنه ودين مو-

سوی یه منسوب آدم، یهودی، اسرائیلی.

چفوتلق { یا چفیتلق. س. ١. یهودیلك، یهودی جنسیت ومذهبی. عو.

چفوطه { س. بحـ. کمی قیزاغی آلتنه قونیلان چار. چوه.

چقال { یاخود جاقال. س. [فا. شغال] کوپکه مشابه یبانی بر حیوان که اکثری سوری ایله کزر و چوق یایغره ایدرلر، ابن آوی. || چقال اریکی = اریکك الك عادی واکشی جنسی، یبانی اریك.

چقریق { س. با: چیقریق.

چقماق { س. با: چاقاق.

چقمق { چقارمق وسائره. با: چیقمق و سائره.

چقور { ص. س. با: چوقور.

چقین { س. با: چیقین.

چك { س. [نکا. Chèque] قطعی النفاد، آچیق واودنمسی ضروری بانقه حواله‌سی، پولیچه.

چکچك { س. درت تکرلکلی ال آرابه‌سی.

چکدری { س. کورکله چکیلن قایغك انواعندن بری که وقتیله محاربه‌لرده وتجارتده دخی قوللانیلیردی.

چکدیرمك { فتـ. ١. نقل ایتدیرمك، طاشیتمق: بو طاشلری اوته‌یه چکدیرملی. ٢. سوروکلتمك، چکه‌رك یوریتمك، آرابه‌یی ایکی آته چکدیرملی. ٣. چیقارتمق، چکه‌رك سوکدیرمك: بر چوروك دیش چکدیره‌جکم. ٤. کورك اوینانمق، کورکله یوریتمك: کورك چکدیرمك. ٥. تحمل ایتدیرمك، تحمیل ایتمك، اذیت ایتمك: بو خسته‌لق بکا چوق چکدیردی.

چکدیرمه { س. ١. چکدیرمك فعلی. با: چکدیرمك. ٢. کورکله یوریدیلیر بردیرکلی بیوك اوطون وسائره قایغی.

چکدیری { س. با: چکدری.

چکردك { س. ١. میوه‌نك ایچنده‌کی تك ویا متعدد تخم، نواة: شفتالی، اریك، قاربوز، اوزوم، آیوا، انجیر چکردکی. ٢. دانه، قیراط (وزن): ایکی درهم بر چکردك آغرلغنده. || چکردکدن یتیشمه = برایش ویاصنعتده تاکوچکلکندن وابتدا چراغلق ایده‌رك آلیشمش اولان: چکردکدن یتیشمه مطمه‌جی. || ایکی درهم برچکردك = غایت سوسلی وشیق کزن.

چکردکسز { ص. چکردکی اولمیان: چکردکسز اوزوم، نار وسائره.

چکردکلنمك { فط. چکردك پیدا ایتمك، قارتلاشمق: پاطلیجان، خیار چکردکلندی.

چکردکلی { ص. چکردکی اولان: بر، چوق چکردکلی میوه.

چکردمك { یاخود چکرده‌مك. فل. ایچنده چکردك اوینار کبی سس چیقارمق، طیقیردامق، چتردامق.

چکردی { س. ایچنده چکردك اوینار کبی سس چیقارمه، طیقیردی، چتردی.

چکرگه { س. [اصلی «چوکك» دن «چوکارتفه»، چوغورتفه] بولوت کبی چوکوب مزروعاتی وبتون نباتاتی خراب ایدر اوچیجی برحیوانجق، جراد، ملخ: چکرگه دوشمك = ظهور ایتمك. || اوت چکرگه‌سی = حسبان. || اوجاق چکرگه‌سی = صرصر. || اوراق چکرگه‌سی = آغستوس بوجکی. || چایر چکرگه‌سی = چرچر، چرلاق. || کیجه چکرگه‌سی = آغستوس بوجکی. || چکرگه تخمی = بوحیوان مضرکره کومدیکی یوورطه‌سی. || چکرگه قوشی = صیغیرجق قوشی.

چکشدیرمك { فتـ. فنالغی سویلمك، فصل وغیبت ومذمت ایتمك: آدم چکشدیرمك پك کوتی برخویدر.

چکشدیرمه { س. فصل، غیبت، مذمت.

چکشدیریش { س. فصل وغیبت ومذمت طرزی: اونی بر چکشدیریش چکشدیردی که . . .

چکشمك { فش. طوتیشمق، غاوغا ایتمك، معارضه و مجادله ایتمك: چکیشه چکیشه بازارلق ایتدیلر. = فل. جان چکشمك = حالت نزعده، احتضارده اولمق.

چکشمه { س. طوتیشمه، غاوغا، منازعه، مجادله. || جان چکشمه = حالت نزع، احتضار.

چكلمز { صو. تحمل اولنماز، پك آغر ويا معجز : چكلمز برحالى، بر طبيعتى واردر. — معانئ سائره‌سيچون با : چكلمك.

چكلمك { لج. ١. سوروكلنمك، طاشينمق، جر اولنمق: بوآرابه برآتله چكيله بيلير. ٢. تحمل اولنمق، باشه كلمك : چوق زحمت چكلدى ؛ بونك‌ده طورى چكلمز. = فل. ١. بر كناره كيتمك، انزوا، اختيار عزلت ايتمك، بر شيئه قاريشمامق : كنديسى چكلمش، برطرفه چكلمش؛ چفتلكه،اوينه چكلدى. ٢. طوپلانمق، بوزلمك، تقبض ايتمك : بو قماش ايصلانجه چكيلير. ٣. كرلمك، توتر ايتمك: اسپازموسدن طامارلرى چكلدى. ٤. كريلمك، كرى يه طوغرى رجعت ايتمك، دونوب كلنن طرفه طوغرى كيتمك : دشمن عسكرى چكلدى؛ دكيز چكلدى؛ صولر چكلدى. ٥. دفع اولمق، مندفع اولمق، زائل اولمق: چكركه چكلدى؛ خسته‌لق چكلدى. ٦. طاغلمق، هر برى بر طرفه كيتمك، انصراف ايتمك: غلبه‌لك چكلدى؛ مدعوين چكلديلر؛ هر كس چكلدكدن صوكره.

چكلمه { س. چكلمك فعلى. با : چكلمك.

چكلير { صو. تحمل اولنور، قابل تحمل : چكلير خسته‌لق دكل.

چكمجه { س. [«چكمك» دن] ١. ماصه ويازيخانه‌نك چكمكله آچيلير كوزى : اوراقى يازيخانه‌سنك چكمجه‌سنده حفظ ايديور. ٢. چكلير كوزلرى اولان كوچك صنديق ويا طولاب. ٣. بر كوزلى ودرت آياقلى كوچك يازيخانه. ٤. چكمه‌سز واوفاق تفك واكثريا قيمتلى شيئلر وضعنه مخصوص كوچك صنديق : اوراق. پاره، مجوهرات چكمجه‌سى. ٥. چكيلوب تكرار قونور ويا آچيلير قپانير كوپرى. ٦. فرطونه ظهورنده كميلرك چكلديكى كوچك ليمان، محفوظ قوى.

چكمك { فتـ. ١. بر اوجندن طوتوب اوزاتمق : شو ايپى چك؛ هربرى بر اوجندن چكيوردى. ٢. كنديسنه طوغرى جذب وجلب ايتمك : صرافلر اوفاقلغى چكرلر. ٣. سوروكليوب كوتورمك، جر ايتمك : آرابه چكمك. ٤. نفسله جذب ايدوب يوتمق، بلع ايتمك : صو يى، توتونى چكدى. ٥. برشيئى صوقلمش اولديغى يردن چيقارمق : قليجى قيننددن چكمك؛ بچاق چكمك؛ ديش چكمك. ٦. قيودن (صو) چيقارمق : صو چكيور. ٧. آياقدن كييلان برشيئى كيمك : چيزمه‌يى، پوتينى، پانطالونى چكدى. ٨. اوكنه چيقارمق، تقديم ايتمك : كنديسنه كوزل بر آت چكديلر؛ برچوق هديه‌لر چكدى. ٩. كوكل آلمق، جذب ايتمك : بو يرلر آدمى چكر. ١٠. منع وزجر ايتمك، قورتارمق : شو چوجغى قاردن، عشرتدن چكملى. ١١. تحمل ايتمك، اوغرامق، مصاب اولمق : زحمت چكمك؛ خسته‌لق چكمك؛ زيانى بن چكيورم. ١٢. بونسه ويا دائراً مادار ياپيلان برشيئى يايمق، قورمق، بنا ايتمك، تمديد ايلمك : ديوار، سد چكمك؛ اطرافنه خندق چكمك. ١٣. كرمك، يايمق، آصمق : پرده چكمك. ١٤. چيزمك، چيزه‌رك اوزاتمق، تمديد ايتمك : چيزكى، خط چكمك. ١٥. يازمق، رسم ايتمك : صح چكمك. ١٦. سورمك، قومق، ياپيشديرمق : بويه، آستار، دوزكون، راستيق چكمك. ١٧. (حيوانى) ديشى‌يه آشيرمق : عرب آيغيرينى مجار قيصراقلرينه چكملى. ١٨. ترازو وقنطار ايله طارتمق : شو چوالى چك باقه‌لم قاچ اوقه‌در. ١٩. سوق ايتمك، يوروتمك : عسكر چكدى. ٢٠. (ضيافت) ويرمك، كشيده ايتمك، ضيافته دعوت ايتمك : فلانه برضيافت چكدى. ٢١. (تلغراف) اوردرمق، كوندرمك، كشيده ايتمك : برتلغراف چكمش. = فل. ١. طارلمق، بوزلمك، چكلمك : فانله ييقانجه چكر. ٢. زحمت و مشقته ودرد وكدره دوچار اولمق : چوق چكدم؛ نم چكديكمى دنياده كيمسه چكمه‌مشدر. ٣. بكزه‌مك، آكديرمق : صوينه چكمش؛ باباسنه چكيور. || اوموز چكمك = بيلمزلكه كلمك، تجاهل ايتمك. || اح چكمك = آه ايتمك، تأوه ايتمك. || ايچ چكمك = كوكل ايستمك، آرزو [illegible] : لان [illegible] ايچم چكيور. || ال چكمك = واز

چكمك، صرف نظر ایتمك، آرتق قارېشمامق: بن او ایشدن ال چكدم، المی چكدم. || قولاق چكمك = تربیه ایتمك. || چكه‌مه‌مك = حسد ایتمك، برینك فضائل ومحسناتنه تحمل ایده‌مه‌مك. || كوراك چكمك = قایق یوروتمك اوزره كوراك قوللانمق: آفندی‌یه كوراك چكمك = بیهوده یورلمق، نتیجه‌سز برایشله اوغراشمق.

چكمن | س. ۱. چپكن. ۲. یاغمورلق. ۳. بول شلوار.

چكمه | س. ۱. چكمك فعلی. ۱۱: چكمك. ۲. چكیلن ویا چكلمش شئ. ۳. ماصه ویازیخانه وطولاب كبی شیئلرك طیشاری‌یه چكلمكله آچیلیر كوزی: یازیخانه‌مك چكمه‌سنده‌در. ٤. ایش ایشلركن اوستدن كییلان كنكیش پانتالون ویا شلوار وسائره. == ص. موزون ومنتظم: چكمه بورن.

چكنمك | فل. اجتناب واحتراز ایتمك: كندیسی كیتمك ایستیورسه‌ده سوز اولمسون دیه چكنیور: فلاندن چكنیور.

چكه | س. ۱. آغزك آلتنده‌ا ایكی اكمیكلرینك برلشدكاری یر، ذقن، زنخدان. ۲. مج. باش بودوسلامه‌نك آلتنده‌كی نهایتندن ایلری‌یه طوغری چیقان دیرسك. || ۳. مج. كوزه‌لك، چوق سویله، بیهوده لاف: بو آدمده نه چكه وار! || چكه آلتی = غبغب. || چكه آتمق = حالت نزعده اولمق. || چكه اوینساتمق = اوبوراق ایتمك، چوق یمك. || چكه چالمق = چوق سویلمك. || چال چكه = یورلمقسزین متصل سویلر آدم. || چكه‌سی دوشوك = آغزی طوروب متصل سویلر فرتوت آدم. || چكه یاریشدیرمق = لقردی یاریشنه چیقمش كبی چوق سویلیوب طورمامق. || چكه یورمق = نافله یره چوق سویلمك.

چكه‌مزلك | وغا: چكه‌مه‌زلك. س. برینك فضائل ومحسناتنی تحمل ایده‌میش، حسد، محاسده.

چكی | س. ۱. طارتی، وزن. ۲. درت قنطاردن عبارت وزن كه اودون وطاش وسائره طارتیسنده قوللانیلیر: چكی طاشی = بو وزنه مخصوص درت قنطار ثقلتنده یونتلمش طاش. ۳. مج. نظام، ترتیب، موازنه: او چكی‌یه كلمز. || چكی دوزن = سوس، زینت، تزین: كندینه چكی‌دوزن ویرمش = سوسلنمش. مج. كندینی طوپلامش.

چكیج | س. بر طرفی قاقمغه مخصوص طوقماق ودیكر طرفی چیوی چكمكه مخصوص اوله‌رق چتال آلات: دولكر چكیجی، یورغانجی چكیجی، طاشجی چكیجی. || جنك چكیجی = اسكی بر آلات حرب، مطرقه.

چكیجخانه | س. برقاچ یوز قنطار ثقلتنده چكیجلری حاوی فابریقه.

چكیش | س. چكمك فعلی وطرزی. ۱۱: چكمك.

چكیك | س. چكیك قوشی = تارله قوشی.

چكین | س. اوموز باشیله بوین آره‌سی، عاتق: چكینه آلمق = اوموزلامق، اوموزه اورمق؛ چكین اوینا تمق = اوموز چكمك، بیلمزلكه (بیلمه‌مزلكه) كلمك؛ چكین شالی = اوموز شالی، آرقه‌یه آلنان شال.

چل | یاخود چیل. ص. ۱. بیاض ویا قیر رنكده بكلكری اولان، آق بكلكلی: چل طاوق، چل آت. ۲. یكی، پارلاق: چل آقچه، چل لیرا، مجیدیه. == س. ۱. بیاض لكه، یوزده حاصل اولان بیاض لكه‌لر: یوزنده چل واردر. ۲. آق بكلكلی رنك: آینه چلی. ۳. برص، آبراشلق. ٤. بكلكلی برجنس ككلیك؛ چل یاوریسی كبی طاغلمق = بك پریشان بر حالده طاغیلانلر حقنده ایراد اولنور.

چلاچه | س. دباغتده قوللانیلان بویالی اجزا.

چلب | یاخود چالاب. س. معبود، مولی، خدا. [بو كلمه‌نك اصلی «چلبیا» اولوب وقتیله برطاقم سریانیلر تركستان ومغولستانه دخول ایله، اورانك اقوامنه خط سریانی‌یی تعلیم ایتدكاری صره‌ده، بواسمده اوراجه معلوم اولوب، معبود مناسبیله قوللانلمشدر. اوندن اول «تكری» دیرلردی كه بوده چینجه‌دن مأخوذ اولوب، اصل تركجه‌سی «اوغان» در.]

چلبر | یاخود چربر. س. یوغورت ویومورطه ایله یاپیلیر بر نوع یمك.

چلبی | س. («چلب»دن) ۱. افندی، آغا، بك، مولی. ۲. اوقومه بیلان. افندی. ۳. وقتیله شهزادكان حضراتنه ویریلیر عنوان اولوب، سلطان محمد خان اول حضرتلرینه

بعد الجلوس دخی لقب كبی قالمشدر. ٤. الیوم قونیه‌ده مولانا حضرتلرینك پوست نشیننه ویریلن عنواندر: چلبی افندی. == ص. تربیه‌لی ونازك: چلبی آدمدر.

چلبیلك { س. ١. افندیلك. ٢. تربیه، نازكلك، ظرافت.

چلتیك { س. ١. قبوغی ایچنده اولوب دوكلمه‌مش پرنج. ٢. پرنج تارله‌سی.

چلدیر { یاخود چلدر. مه. مكرر قوللانیله‌رق پارلاق كوزلرله باقیشی تصویر ایدر: چلدیر چلدیر یوزمه باقیوردی.

چللك { یاخود چیللك. س. یوزده حاصل اولان آق لكه‌لر: یوزینه چللك دوشمش.

چللنمك { یا چیللنمك. فط. آق لكه‌لر پیدا ایتمك، چل اولمق.

چلمك { فتـ. [«چالمق» فعلنك خفیفی] ١. اورمق چارپمق: ال، قنات، فلچ چلمك. ٢. دوشورمك، یره اورمق. ٣. كسمك، ذبح ایتمك. ٤. قاپمق، چارپمق. ٥. سلب ایتمك: عقل چلمك.

چلنك { س. جواهرله طونادلمش سرغوج: باشنه چلنك طاقق.

چله { س. ١. ابریشیم وصیرمه وساره دمتی. ٢. یای كیریشی، وتر، زه.

چله { س. [فا. قرق دیمك اولان «چهل» دن] اهل طریقتك چكدكلری قرق كونلك ریاضت. || مجـ. مشقت، اذیت، زحمت.

چلیپا { س. فا. خاچ، صلیب.

چلیك { س. ١. قیصه كسلمش دال، سرت دكنك. ٢. كوك صالمق اوزره یره كومیلن آغاج بوداغی، پارچه‌سی: چلیكدن یتیشمه. ٣. چوجقلرك اوینادقلری معروف براویونده چوماغه اورمه‌یه یارایان دكنك: چلیك چوماق اویونی. ٤. بحـ. خلاط باغلامق ایچون آغاج ومعدندن معمول برآلت.

چلیك { س. قوت ومتانتی عملیات مخصوصه ایله آرتدیرلمش دمیر، پولاد. == ص. چلیكدن معمول، پولادی: چلیك بیچاق.

چلیم { س. ١. طور، ادا، چالیم. ٢. اندام، جثه، وجود.

چلیمسز { ص. اندامسز، ضعیف، آریق، اوفاق تفك یاپیلی.

چلیملی { ص. اندامل‌ی، جثه‌لی.

چلینگیر { س. كلید وآناختار وبونلره مماثل دمیرجیلكك اینجه ایشلرینی یاپان صنعتكر.

چلینگیرلك { س. كلید وآناختار وبونلره مماثل اینجه دمیر آلتلر یاپمق صنعتی.

چماشیر { چماشیرجی، چماشیر خانه. { ا. چاماشیر وسائره.

چمبالی { یا چمبالو. س. ایتـ. Cymbale,. (Kύμβαλον) زیللی دف. [ایكی ظهورنده پیانویه دخی بواسم ویرلمشیدی.]

چمچاق { س. صاپلی آغاج قاب، آغاجدن برنوع بیوك كفچه.

چمچه { س. چمچه بالیغی = یاصی برنوع بیوك بالیق.

چمدیك { س. ١. پارمق اوجلریله صیقمه. ٢. پاموقلی اوزرینه برنوع دیكیش.

چمدیكلمك { یا چمدیكله مك. فتـ. پارمق اوجلریله برینك اتنی صیقمق.

چمدیكلمه { یا چمدیكلمه. س. پارمق اوجلریله برینك اتنی صیقمه.

چمرنمك { فل. صویه كیرمك اوزره پاچه‌لری صیفایوب حاضرلانمق: صویی كورمزدن چمرنمه‌ملی. || مجـ. برایشه جدی صورتده تشبثه حاضرلانمق، تصدی ایتمك.

چمرنمه { س. چمرنمك فعلی. { با: چمرنمك.

چمشیر { س. طراق وقاشیق كبی شیئلر اعمالنه وحكه یارایان ویاز قیش یاپراغنی دوكمز قیصه برآغاج. == ص. چمشیر آغاجندن معمول: چمشیر قاشیق. || كل باشه چمشیر طراق = مستحق اولمیان شخص اوزرنده‌كی سوس حقنده ضرب اولنور مثلدر.

چمشیرلك { س. ١. چمشیر آغاجلریله مستور یر، چمشیر اورمانلغی. ٢. چمشیر آغاجلریله تزیین اولنمش باغچه.

چمقیرمق { فل. بعض حیوانلر وعلی الخصوص قوشلر دفع طبیعی ایتمك، پیسلمك: دائما مارتیلر چمقردقلریچون اوراسنك تمیز طورمه‌سی ممكن دكلدر.

چمك { فل. ١. صویه طالوب چیقمق، صویه كیروب ییقانمق. ٢. طولانوب باتمق، كومولمك: پارمقلر اته چمك.

چمن { س. فا. ۱. آغاج وچیچکلری حاوی چایر، باغچه‌نك او. توریله‌جق کولکه‌لك چایری. ۲. یشیل وقیصه اوتله یعنی چیمله مستور یر، یشیللك: چمنك اوزرینه اوتورمق. ۳. باغچه‌ده ویول کنارلرنده چمنلك یاپمق اوزره قیصه اوتله مستور بر یردن اوت وکوکلریله برابر کسیلوب نقل اولنان تزکلر.

چمنتو { س. [ایتا. Cimento] قومله قاریشیق اوله‌رق خرج وصیوه کبی قوللانیلوب پك چابوق طونار و رطوبته قارشی چوق طیانیر برطوپراق‌که انواعی اولوب فوچی ایچنده صاتیلیر: فرانسز، انکلیز چمنتو. سی: چمنتو دوشمك.

چمنزار { س. فا. چمنله اورتلمش یر، چمنلك، یشیللك.

چمنلك { س. چمنله اورتیلی، چمنلرله مزین محل: باغچه‌نك بو طرفنی چمنلك یاپه‌جغم.

چن { یاخود چین. مه. معدن کبی سرت بر شیئك ـــ سی تقلید وتصویر ایدر؛ چن چن اوتمك = ایچی بوش اولوب طنین انداز اولمقدن کنایه‌در.

چنار { س. افارسی ایله مشترك ایسه‌ده فارسیسی چینك فتحیله‌در ا غایتله بیوك واوزون داللی غیرمثمر وعمری چوق بر آغاجدر، عربیده دلب دینلیر.

چنارلق { س. چنار آغاجلرینی حاوی محل، چنار اورمانی.

چناق { چناقلق. با: چاناق و سائره.

چنبر { س. [اصلی فارسیدر] ۱. دائره، دف وقالبور کبی شیئلرك تخته‌دن اولان محیطی، دائره‌سی. ۲. فوچی وتکرلك کبی شیئلری تقویه ایدوب طاغلملرینی منع ایچون احاطه ایده‌جك صورتده کچیریلن دمیر ویا تخته حلقه و دائره: فوچی، تکرلك چنبری. ۳. بوین ویا آلنه باغلانان یمنی: چنبر باغلامق. ٤. معم. بر دیرك و ستونه کچیریلان دمیر حلقه ویا حلقه شکلنده یاپیلان قبارتمه دائره: چنبرلی طاش. ٥. اسکی هیئت شناسان اعتقاد باطنجه فلك دائره‌سی: فلکك چنبرندن کچمك = تجربه دیده اولمق، فلکك کرم و سردینی کورمش اولمق. || بوین چنبری = ترقوه‌کمیکلری، فا. چنبرکردن. == ص. قیچی مدور (اودون قایغی:) چنبر قایق.

چنبرلمك { یا چنبرله‌مك. فتة. چنبر کچیرمك، دائره وحلقه ایله احاطه وتقویه ایتمك.

چنبرلی { ص. چنبری اولان، چنبر دینلن دائره وحلقه‌لری بولنان: دمیر چنبرلی فوچی: چنبرلی دیرك.

چنتلمك { لج. فل. ۱. دیش دیش اولمق، کدلمك: چاقی چنتلدی. ۲. اینجه اینجه طوغرانمق: صوغان چنتلوب بعده قاوریلیر.

چنتمك { فتة. ۱. دیش دیش ایتمك، کدمك، کدیك حالنه قومق، کرتمك: قلیجی چنتدی. ۲. اینجه طوغرامق: صوغانی چنتوب قاوردی.

چنتیان { س. طشره‌لرك بعض جهتلرنده کویلی قادینلرك کیدکلری اوزون وبك تکیش شلوار.

چنتیك { س. ۱. اوغاق کدیك، چنتله دیشی. ۲. مج. عیب، قصور.

چنتیکلمك { یاخود چنتیکله‌مك. فتة. کرتمك، دیش دیش یاپمق، چنتمك.

چند { ک. فا. برقاچ، بعض: چند روز مقدم = برقاچ کون اول؛ چند قطعه = برقاچ پارچه. || هرچند = هرنه قدر. لـ.

چندان { ک. فا. اوقدر، اودرجه‌ده، اومرتبه‌ده: چندان قبول دکلدر. لـ.

چندر { س. صاچ اوزادان (نبات).

چنغراق { س. چانك کوچکی، حیواناتك بوینه طاقیلانی، خدمتجیلری جلب ایچون تحریك اولنه‌رق چالینانی وسائر بوکبی ایشلرده قوللانیلانی و برده کوچك قوزیلره وکدی یاوریلرینه طاقیلانلر کبی پك کوچکی: چنغراق چالمق، چنغراق صاللامق، چنغراق طاقمق. — قالین سسلیسنه چونقورداق دیرلر.

چنغرداق { س. چنغراق.

چنغردامق { فل. چنغراق کبی کسکین سسله اوتمك، چنغر چنغر ایتمك.

چنغردی { س. چنغراق کبی کسکین سس، چنغر چنغر ایتمه.

چَنگ { س. فا. ١. پنجه، انسان ویرتیجی حیوان پنجه‌سی. ٢. معروف بر موسیقی آلتی که فر. Harpe دیرلر.

چَنگال { س. فا. ١. یرتیجی حیوان ویا قوش پنجه‌سی. ٢. چنگل.

چِنگانه { س. قدیماً هنددن طرد اولنه‌رق بر طاقمی ترکستان وروسیه طریقیله وبر طاقمی‌ده مصردن بحراً اوروپایه انتقال ایله هرطرفه یایلمش اولان کوجبه بر قومك بزجه مستعمل اسمیدر، قبطی. الك و قالبور یاپمغله، آیی ومایمون اویناتمغله، دمیرجیلك وچالغیجیلقله وعلی العموم عارسزلق وحیاسزلقله مشهوردرلر. == ص. مج. ١. عارسز، حیاسز. ٢. پك خسیس، آلچاق. || چنگانه آختاپودی = لحم نابت. || چنگانه بورجی = بقاله قصابه وبوکی اصنافه اولان اوفاق تفك بورجلر. || چنگانه پالامودی = پالاموود بالیغنك عادی واوفاق برجنسی.

چِنگانه‌جه { ح. ١. چنگانه‌لره یاقیشه‌جق صورتده. ٢. پك عارسزجه، حیاسزلقله. ٣. پك زیاده خسیسته، وقار و حیثیت گوزتمکسزین. ٤. چنگانه لساننده: چنگانه‌جه سویلمك. == س. چنگانه‌لرك سویلدکلری لسان: چنگانه‌جه السنهٔ آریانیه جمله‌سندندر.

چِنگانه‌لك { س. ١. چنگانه جنسیتی: اونك چنگانه‌لکی سیماسندن بللیدر. ٢. مج. عارسزلق، حیاسزلق. ٣. پك زیاده بخل وخست.

چَنگَل { س. [فا. «چنگال» دن] ١. دمیردن آصیلی و برشیء آصمغه مخصوص بیوك قانجه: قصاب چنگلی، کلوب. ٢. قانجه، اوجی اکری دمیر. ٣. قدیمده بعض ممالکده اشکنجه‌لی اعداملردن چنگله آصمق جزاسی: چنگله کلمك: بوصورتله صاب اولنمق. || چنگل ساقزی = یبانی ساقز، کنگر. || چنگلی طاقمق = آصلمق. برایشه یاپیشوب آرتق آیرلمامق. || قویو چنگلی = قویویه دوشن قوغه وسائر موادی طوتوب چیقارمغه مخصوص آلت که ایپه طاقیلی بر بیوك یاخود دمیردن برحلقه‌یه مربوط متعدد کوچك چنگلدن عبارتدر. == ص. چنگل شکل وصورتنده اولان: چنگل بورن.

چَنگَلله‌مك { یا چنگالله‌مك. فتـ. ١. چنگلی طاقمق، چنگله آصمق. ٢. چنگل جزای قدیمیله اعدام ایتمك.

چَنگَللی { ص. اوجنده چنگل بولنان، اوجی چنگل شکلنده اولان، قانجه‌لی.

چَنگه { س. کویلرده کلینی قارشیلارکن دف چاله‌رق سویلدکلری بر مقام مخصوص که «یار یار» نقراتیله سویلنیر.

چَنگی { س. دف چاله‌رق وشرقی سویلیه‌رك کوبك آتمق کبی اویونلرك انواعنی اجرا ایدن رقاصه که باشلیجه چنگانه قیزلرندن اولور: چنگی قزلی، طاقمی.

چِنلامق { یاخود چینلامق و:

چِنلَمك { یاخود چینله‌مك. فل. چن چن ایتمك، اوتمك: قولاغم چنلیور. || قولاغی چنلسین = برغائبدن بحث اولندیغی صره‌ده ایرادی معتاد دعا تعبیریدر.

چِنلَمه { یاخود چینلامه. س. چن چن ایتمه، اوتمه، اوغلدامه: قولاق چنلمه‌سی = اصلی اولمدیغی حالده قولاغه کلن طنین، اوغلدی.

چِنه { س. با: چکه.

چُوال { س. حبوبات واون وکومور وبوکا مماثل شیئلر وضعنه مخصوص اوله‌رق قبا یوك وقیناب ویا یوك منسوجاتندن معمول بیوك کیسه: اون، شکر، صابون چوالی.

چُوالدوز { س. [تر. چوال. فا. دوختن = دیکمك] وزبانزدی:

چُوالدیز { س. [ذاتاً غلط اولان لغت آنفه‌دن غلط] چوال واوکا مماثل چول وسائره دیکمکه مخصوص بیوك ایکنه که اکثریا اوجی یاصی واکریجه اولور.

چوب { س. فا. دکنك وتخته پارچه‌سی.

چوبان { س. [فا. شبان وچوبان] حیوانات اهلیه‌یی کزدیروب اوتلادان آدم، راعی: قویون، کچی، صیغیر چوبانی. || چوبان آرمغانی چام ساقزی = هدیهٔ ناچیز. || چوبان آلدادان = قیرلانغیجدن بیوجك بر قوش، آلاجه طائوق. || چوبان ایکنه‌

سى، بوسكولى، دكنكى، دودوكى، سوزگجى، طراغى، طغارجغى، طوزلغى، منارەسى = نباتات اجناس مختلفەسى. || چوبان كوپكى = سورىيى بكلمكە مخصوص كوپك. || چوبان مرهمى = ترمنتى وموم ياغى وسائره ايله ياپيلان بر نوع مرهم. || چوبان يلديزى = زهره.

چوبانجه { ص. ح. چوبانلره مخصوص ويا لايق صورتده.

چوبانلق { س. چوبان صنعت و وظيفەسى: كويدە چوبانلق ايديور؛ قويون، صيغير، خركاه چوبانلغى.

چوبوق { ياخود چبوق س. ١. اوزون دكنك، دوزدال: باغ چبوغى = كوكاشوب كوتوك اولمق اوزره يره ديكيلن دال. ٢. توتون ايچمكە مخصوص ايچى دليك دكنك كه بر اوجندە امامه دينلن آغزلق و ديكر اوجندە توتونك وضع اولنديغى لوله بولنور: چبوق ايچمك، چكمك = چوبوقله توتون ايچمك. ٣. كمينك آنا ديركلرى اوستندە اولان ديركلر. ٤. معدندن استوانى اوزون پارچه، معدن دكنكى: بر چبوق چليك، دمير چبوغى. ٥. قماش اوزرنده صوبەدن طار يول: مارى زمين اوزرنده سياه چبوقلرى واردر. || چفت چوبوق با: چفت.

چوبوقجى { س. ١. وقتيله چوبوق طاقلرينه وتوتونه متعلق ايشلره باقان خدمتجى، توتونجى؛ چوبوقجى باشى. ٢. چوبوق ياپان صنعتكار، زيوانەجى.

چوبوقلامق { فت. دكنكله اورەرق دوزلتمك ويا توزينى سيلكمك.

چوبوقلق { س. توتون چوبوقلرينى قونمغه مخصوص اوزون طولاب.

چوپ { س. ١. صمان واوت و سائره پارچەجكى: كوزمه بر چوپ كيردى. ٢. دكنك وتخته وسائره پارچەسى: بر چوپله قاريشديرملى. ٣. سوپروندى: دوكيلەجك چوپ وارميدر؟ || چوپ آتلاماز = تكلفجى، مراقلى. || اوزوم چوپى = اوزوم صالقيمنك دانەلرى يندكدن صكره قالان صاپى. || چوپ چاتان = مقدر، قسمت ويرن. || چورچوپ = اوته برى سوپرونديلك شيئلر، خس وخاشاك. || سوكندرمه چوپى = برنوع چوجق اويونى. و مج. = برايشى باشدن آتمق، اهميت ويرمامك. || نانه چوپى = پك ضعيف آدم.

چوپجى { س. قپو قپو كزوب اولردن سوپرونتيلرى آلەرق شهرك خارجنه طاشيان بلديه خدمتجيسى.

چوپره { س. ١. تق. باليق قيلجغى. ٢. صيق چاليلق وسائر صارمشيق شيئلر. || چوپره باليغى = قاش باليغنه مشابه قيلجغى چوق بر بووارلاق باليق.

چوپلك { س. ١. سوپروندى، سوپرونديه متعلق شيئلر. ٢. سوپروندى آتيلان محل، مذبله.

چوپلمه { س. بوينوز اوتى، طانه قيران؛ آق، قره چوپلمه = بونباتك جنسلرى.

چوپلنمك { فط. قوش كبى جزئى قيرندى يمك، جزئى بر شيئله قناعت ايتمك.

چوپور { س. ١. يوزدەكى چيچك بوزوغى. ٢. يوزدە قيرمزى لكەلر. = ص. ١. يوزى چيچكدن دليك دشيك اولمش، چيچك بوزوغى. ٢. يوزنده قيرمزى لكەلرى اولان.

چوپورلى { ص. يوزى چيچكدن دليك دشيك اولمش، چيچك بوزوغى.

چوپورينه { س. ازماريده بكزر اللى درهملك برجنس باليق.

چوتره { ياخود چوتوزه. س. ١. آغاجدن ياصى بارداق. ٢. روم كبى قيزديريجى برمايع قونان واثناى سياحتده طاشينان آغاجدن ياصى وآغزى طارقاب. || چوتره باليغى = ياصى بورنلى اوفاق مرجان.

چوتور { ص. ١. ياصى. ٢. ياصى بورنلى.

چوتوره { س. با: چوتره.

چوتوق { س. بر اوستندەكى آغاج كوكى، طيشارى قالمش كوك.

چوجق { ياخود چوجوق. س. (اصلى چوجوك = كورپه، ياورى) ١. طفل، صبى: اركك چوجق، قيز چوجق. ٢. كنج، دليقانلى، فتى: ايى چوجقدر. ٣. مج. هوپا مزاجلى؛ عقلى بر شيئه ايرمين. || چولق چوجق = عائله، اهل بيت. || چوجق اويونجغى = چوجقلرك اوينامەسنه مخصوص تحف شيء، ملعبهٔ صبيان؛ و مج. پك اهميتسز وقولاى ايش.

چوجقجغز س. و:

چوجقجق س. کوچك چوجق. [اکثریا تحبیب ایچون قوللانیلیر.]

چوجقجه ص. ح. چوجقلره یاقیشیر حال وصورتده: چوجقجه حرکت ایدیور.

چوجقلق س. ١. چوجق حالی و زمانی، طفولیت، صباوت: چوجقلغنده پك یارامازایدی. ٢. هوپا مزاج، تأملسز حرکت.

چوچور یاخود چورچور. س. قیالرده بولنوردیکنلی و چرکین بر بالیق؛ چوچور آزمانی = لایینه.

چوخه یاخود چوقه. س. خاص یوکدن منسوج معروف قماش: قرمزی، سیاه چوخه. || چوخه چیچکی = بر نوع چیچك. == ص. چوخه‌دن معمول: چوخه اثواب.

چوخه‌جی س. چوخه یاپان و صاتان آدم.

چوخه‌دار س. با: چوقدار.

چور س. اینجه چوب؛ چور چوب = چالی چرپی: چور چوبدن بر او = پك چوروك و خفیف کراسته‌دن.

چوراب س. آیاغه کییلن یوك ویا پنبوقدن اورمه شیء: فانله، تیره چوراب؛ قونجلی، قونجسز چوراب. || چوراب اورمك = چوراب یاپمق؛ و مج. حیله ودسیسه قورمق. || چوراب سوکوکی = متسلسلاً وقوع بولان، توالی ایدن شیء.

چورابجی س. ١. چوراب اورن، چوراب یاپان. ٢. چوراب صاتان، چوراب تجاری.

چوراق ص. محصولات ویرمز، شوره، قیراج: چوراق یر.

چوراقلق س. چوراق یر، قیراج یر، شوره‌زار.

چورانیقو مه. عو. چورانیقوچوبانیقو = هپ برابر، قپو قپامه‌جه.

چوربه یاخود چوربا. س. یمکك ابتداسنده قاشیقله ایچیلن صولی ضیجاق یمك که انواع کثیره‌سی اولور: پرنج، شهریه، ترخانه، اشکنبه، مرجمك، قولاق، دوکون چوربه‌سی؛ تربیه‌لی چوربه = لیمونلی ویومورطه‌لی؛ ساده صویه چوربه = خسته‌لره ویریلن یاوان پرنج چوربه‌سی. || چوربه طاسی، کاسه‌سی = چوربه وضعنه مخصوص قاب. || چوربه کبی قاریشمق = پك آلت اوست اولمق، قارغاشه‌لق زیاده‌لشمك.

چوربه‌جی یا چورباجی. س. ١. برکویده مسافر طویوران متحیز، مختار، قوجه باشی، آق صقال. ٢. طشره‌ده خرستیانلرك ایلری کلنی، مغازه و دکان صاحبی. ٣. یکیچریلرده چوربه‌سی بر قزانده پیشن بر طاقمك ضابطی، یوز باشی‌یه معادل ضابط.

چوربه‌لق ص. چوربه یاپمغه مخصوص، چوربه‌یه یارار: چوربه‌لق ایرمیك.

چورپه س. طاغ طوموزی یاوروسی.

چورتو س. دکرمن طاشنه دانه دوکن دیترك خونی.

چورتون س. ١. اوستی قپالی آغاج اولوق. ٢. قالین طلومبه آغاجی.

چورجال س. چاقماقلی طوپك زنبرك ایپی.

چورچار ص. بیهوده صرف اولنان، ضایع، تلف، هدر، یازیق: او قدر کاغدی چوجقلر چورچار ایتدیلر.

چوردك س. بح. غابیه سرنلرنی یوقاری قالدیران دونانمالر.

چوردوك س. منبه ومقوی عد اولنان کوزل قوقولی براوت: چوردوك اوتی.

چورك س. ١. اوفاق قانفال شکلنده دکرمی ویومشاق اتمك؛ یاغلی چورك؛ قندیل چورکی. ٢. چورك شکلنده مواد مختلفه قانفالی: بر چورك قورشون، باقیر وسائره. || چورك اوتی = چورك واتمك اوزرینه اکیلن سیاه بر کوچك حبه، حبة السوداء.

چورکلنمك فل. چورك کبی قیوریلوب قانفال اولمق: چورکلنمش بر بیلان.

چوروندی س. ١. صولرك دونوب دور ایتمسی، کرداب، کریوند. ٢. مختلف حبوباتی چوروب قاریشدیرمغله حاصل اولان ذخیره مخلوطی.

چوروتمك یاخود چوریتمك. فت. ١. یاش بریرده

براقمغله برچیمك الیافنی طوتمیه-
جق حاله كتیرمك، افساد ایتمك:
بومیوه‌لری چوروتمشسكز. ٢.
ذم وقدح ایتمك، اعتبارینی بوز-
مق: زواللی آدمی بسبتون چو-
روتدیكز. ٣. بر دعوی ویا
بحثی دلائل ایرادیله جرح و
ابطال ایتمك: بو كبی دلائل ایله
دعوامی چوروته‌مزسكز. ٤. بر
مبلغی اعتباری بوزوق بر یره
ویره‌رك تهلكه‌یه قومق: او پا-
ره‌یی سز بوشنه چوروتدیكز.

چورودلمك { یاخود چوریدلمك. فج. ١. یاش یرده
براغیلوب الیافی طوتماز حاله
كتیرلمك، افساد اولنمق: بو
قاوونلر بیله بیله چورودلمش. ٢.
ذم وقدح ایدیله‌رك اعتباری
بوزلمق: بویله سوزلرله معتبر بر
آدم چورودلمز. ٣. دلائل
ایرادیله بردعوی ویا بحث جرح
وابطال اولنمق: بنم دلیلم اویله
قولای قولای چورودلمز. ٤.
بر مبلغ اعتباری شبهه‌لی بر یره
براغیله‌رق تهلكه‌یه قونمق: او
پاره بیله بیله چورودلدی.

چوروك { ص. ١. رطوبتلی بر یرده طورمقدن
الیافی طوتماز اولوب صولانمش
وتعفن ایتمش: چوروك میوه؛
چوروك تخته. ٢. اعتباره غیر
صالح، مجروح، مردود: چو-
روك سوز، چوروك دلیل،
چوروك دعوی. ٣. كوكنلیه-
جك، صاغلام و امین اولمیان.
٤. تحصیل واستردادی غیر
مأمول، باطاق: آله‌جقلرینك
چوغی چوروكدر. || مج. چو-
روك تخته = تهلكه، مخاطره: بن
چوروك تخته‌یه باصمام. ||چوروك
چاریق = لاشیء، قیمتسز ایشه یارا-
میه‌جق حالده. = س. یره، یره‌لنمش
یر: قولنده بر چوروكی واردر؛
قاوونك چوروكنی آییقلامق.

چوروكلك { س. ١. یاش یرده طورمقدن
الیافی طوتماز اولوب تعفن ایتمش
اولان شیئك حالی: میوه‌نك،
تخته‌نك، قماشك چوروكلكی. ٢.
بر دعوی ویا بحثك التزامه غیر
صالح اولمسی، مجروحیت، مر-
دودیت: بو سوزك، بو دعوانك
چوروكلكی میدانده‌در. ٣. بر
مطلوبك تحصیل و استردادی
غیر مأمول اولمسی، باتاقلق:
ویره‌سینك چوروكلكی مثبتدر.
٤. سوپروندی ولاشه كبی
شیلرك چورومك اوزره
آتلدقلری چوقور، مزبله: چو-
روكلكه آتمق. ٥. جنازه‌لرك
بربری اوستنه آتلدقلری فقرا
مقبره‌سی، عمومی ومشترك قبر.

چورومك { یاخود چوریمك. فل. ١. یاش یرده
طورمقدن الیافی بوزیلوب
طوتماز اولمق وبومشایوب تعفن
ایتمك، تفسخ ایتمك: بو میوه‌لر
چورودی: بو دیركلر چورو-
مش. ٢. یره‌لنمك، مورارمق،
زده‌لنمك: بدنی بر یر چورو-
مش. ٣. التزامه غیر صالح،
مجروح و مردود اولمق: بزم
دعوامز چورودی. ٤. صیقند-
یلی بر یرده چوق طورمقدن
محو وخراب اولمق: محبسده
چورودی. ٥. اعتباردن
دوشمك. ٦. تحصیل واستردادی
غیر مأمول اولمق، باتمق: او
آدمه ویردیكمز پاره چورودی.

چوره { س. ١. اطراف، جوار، كنارلر. ٢. اطرافی
قیوریلوب اویا ویا نقش ایله
تزیین اولنمش تولبندن یمنی:
صیرمه‌لی چوره. || چپه چوره =
فیرطولایی، دائراً مادار.

چوریمك { چورتمك وسائره. (با: چورومك وسائره.

چوز { س. بومبار یاغی. مر.

چوزدیرمك { فت. ١. باغلانمش بر شیئك باغنی
بوزدیروب آچدیرمق، حل وفصل
ایتدیرمك: دوكومی، پاكتی،
بوكی چوزدیر. ٢. ایلیكلنمش
اثوابی آچدیرمق. دوكمه‌سنی
ایلیكندن ویا قوپچه‌سنك اركگنی
دیشیسندن چیقارتمق: شو
چوجغك یلككنی، پوتیننی چوزدیرك.

چوزگن { ص. و:

چوزگون { ص. چوزلمكه، اریمكه باشلامش،
یومشاق (قار).

چوزگی { یا چوزكو. س. چوزمه پنبوقدن چار-
شافلق بز، مطلقاً صوبه‌لی چار-
شافلق طوقومه.

چوزلمك { فج. ١. دوكوم و باغ آچلمق: بو دو-
كوم چوزیله‌میور؛ بوكلر چو-
زلدی‌می؟ ٢. ایلیكلنمش ویا
قوپچه‌لانمش بر اثواب آچلمق:
نه قدر صیجاق اولسه كوكس

چوزلمك عادت دكلدر؛ بوتوزلق چوزلمدكجه چیقماز. ٣. اریمكه باشلایوب كوشه‌مك، یومشامق: بوزلر چوزلدی. ٤. مج. مشكل برمسئله حل وفصل اولنمق.

چوزِلمه { ـ. و:

چوزِلیش { ـ. چوزلمك فعلی و طرزی. با: چوزلمك.

چوزمَك { فتـ. ١. دوكوم وباغ وسائره‌یی آچمق، حل ایتمك: شو دوكومی چوزه‌مدم؛ دها دڭكلری چوزمدك. ٢. اثوابك دوكه وقوبجه‌سنی چیقاروب آچمق: كوكسكزی چوزك؛ صیجاقده سترە‌یی چوزملی. ٣. اورلمش بر شیئی تل تل ایدوب آچمق، سوكمك: چورابی، صاچی چوزمك. ٤. بز ایپلیك وتللرینی یوماق وقللردن چیقاروب چنكلره طاقه‌رق اولامغه حاضرلامق: بز چوزمك. ٥. (حیوان جنینی) دوشورمك، اسقاط ایتمك. || پایانده‌یی چوزمك = طوره‌مامق، قالقوب كیتمك.

چوزمه { ـ. چوزمك فعلی. با: چوزمك.

چوزمه { ـ. ایپكك بر نوعی: چوزمه چارشف.

چوزوك { ص. ١. دوكوم وباغی آچلمش، حل اولنمش: چوزوك ایپلر، دڭكلر، بوغچه‌لر. ٢. دوكه وقوبجه‌سی آچلمش، ایلیكلنمه‌مش: سترە‌سی چوزوك ایدی. ٣. اریمكه باشلامش، كوشه‌مش، یومشامش: چوزوك بوزلر.

چوش { حد. مركبی طوردیرمق ایچون قوللانیلوب، حر-

كت ایلمانه‌ده بولنان آدم حقنده دخی مستعملدر.

چوغالتمق { فتـ. چوق ایتمك، آرتدیرمق، تكثیر ایتمك: بزكتابلری چوغالتمشسكز.

چوغالمق { فلـ. چوق اولمق، آرتمق، تكثر وتزاید ایتمك: ایشلرمز چوغالدی؛ انسانك اولادی چوغالدقجه غائله‌سی آرتار.

چوغالمه { ـ. چوق اولمه، آرتمه، تكثر، تزاید.

چوغان { یاخود چوكن. ـ. آغده‌یی وانواعی آغارتمق ایچون قوللانیلان ورچل و حلوایه قونان بر نوع كوك.

چوغور { ـ. پنجار. مر. [سهواً هاوجه‌ده دیرلر.]

چوغورجق { ـ. غلط اوله‌رق صیغیرجق دیه. یكمز قوشك اسم صحیحیدر، كه اصل معناسی چكركه قوشیدر.

چوق { ص. ١. مقداری زیاده اولان، آزمقابلی، بول، كثیر، وافر، بسیار: چوق كتابی واردر: بوسنه چوق محصولات اولدی. ٢. فضله، زیاده، لزومندن آرتق: بو یمك بزه چوقدر. = ح. ١. پك، زیاده: بو یمكی چوق سوردم؛ چوق ایی؛ چوق اوشودم؛ پك چوق. ٢. هروقت، دفعاتله، پك صیق: بزه چوق كلیردی؛ بوحال بزده چوق اولور. = ا. ١. بیوك مقدار، چوقلق، كثرت: چوقدن ممنون اولمیان آزی‌ده بولماز. ٢، برشیئك قسم اعظمی، اكثری، اكثریت: انسانلرك چوغی آلایشه مفتوندر: وقتمزك چوغنی بیهوده ایشلرله چكیریرز. ٣. چوق وقت، طول مدت، خیلی زمان: او وقتدن چوق كچدی؛ چوق اولمدی. || آز چوق = نه‌قدر ممكن اولورسه، چوق اولمازسه آزاولسون، ممكن مرتبه. || آزه چوغه باقامق = اولورایله راضی اولمق. || چوق چوق = نهایة النهایه، اولسه اولسه: چوق چوق بش كون كچه‌جكدر. || چوقدن = خیلی زماندن، اسكیدن. || چوق شیء = غریب شیء، تحف ایش. || چوق كره، چوق دفعه = دفعاتله، مراراً. || چوق كورمك = چوقسامق، چوق عد ایدوب یاقیشدیرمامق، چكه‌مه‌مك. || « نه‌وار نه‌چوق » تعبیرنده «چوق» تفأل مقصدیله «یوق» یرینه قوللانیلیر.

چوقا { یاخود چوقه. ـ. مرسینه بكزر سیاه بربیوك بالیق.

چوقال { ـ. ١. زره، جبه، درع: آت چوقالی. ٢. صرلانمش چوملك، صو وشراب وسائره وضعنه مخصوص طوپراقدن قولپلی قاب.

چوقجه { ص. ح. آز زیاده، زیاده‌جه، اولدقجه: چوقجه یاغمور یاغدی؛ صویی چوقجه ایچدم.

چوقدار { ـ. [اصلی: چوقه‌دار یاخود چوخه‌دار] آیاق خدمتنده بولنان چوخه البسه‌لی یاخود چوخه‌دن اولان پرده‌نك خارجنده امره منتظر بولنان خدمه‌كه وقتیله برصنف مخصوص تشكیل ایدرلردی. || قپو چوقداری = الیوم باب

عالیده ولایات قپو کتخدالرینك معیتنده بولنوب والیلرك بعض سپارشلرینی اجرا ایدن مأمورلر.

چوقدارلق { س. چوقدار خدمت ووظیفه‌سی. || قپوچوقدارلغی = قپوچوقدارلری خدمت ووظیفه‌سی. مادهٔ آنفه‌یه با.

چوقرامق { فل. قایناپان قزان اکبی چوقر چوقر ایتمك، طاقردامق.

چوقسامق { و چوقسیمق. فتـ. چوق کورمك، چوق عد ایدوب تنسیب ایتمه‌مك، استکثار ایتمك، قییه‌مامق.

چوقسانمق { و چوقسینمق. فطـ. چوق کوروب کندی نفسندن اسیرکه‌مك.

چوقسیمق { و چوقسینمق. وا: چوقسامق و چوقسانمق.

چوقلق { س. ١. برشیئك چوق اولمسی، کثرت، وفرت، زیاده‌لك، بوللق: ذخیره‌نك چوقلغی فیاتنك تنزلنی موجب اولیور. ٢. غلبه‌لك ازدحام: نرده چوقلق اوراده ... == ح. چوق کره، چوق دفعه، صیق: او بزه چوقلق کلیور: اومال بوممالکتده چوقلق بولنمیور. [بو معنا ایله باشلیجه جملهٔ منفیه‌ده قوللانیلیر.]

چوقمار { س. ١. ایری وطوپارلاق باشلی طوپوز، قالین جنك چوماغی. ٢. [زبانزدی: چومار] ایری باشلی چوبان کوپکی. ٣. بوینوزسز قویون نوعی، چومار، چومان.

چوقماق { س. و:

چوقان { س. با: چوماق و چومان.

چوقمق { فتـ. دریك قازمق. [چوقوربوندندر.]

چوقور { ص. اویلمش، مقعر، دریك، عمیق: چوقور بوستان، چوقور اووه، چوقور کوز. == س. ١. اویلمش یر، دلیك، حفره: چوقور قازمق. چوقور طولدیرمق، آغاج دیکمك ایچون چوقور آچمق. ٢. دریك قازلمش بئر، قویو، چاه: چوقور قازییور. ٣. مزار، قبر: بر آیاغی چوقورده. ٤. بدنك بعض یرلرنده بولنان اوفاق چوکوك یر: چکه چوقوری = چاه زنخدان: کوز چوقوری = چشمخانه: یاناق چوقوری = بعض آدملرده کولرکن یاناقده حاصل اولان چوقور: اکسه چوقوری وسائره. || بر آیاغی چوقورده = مزاره کیرمسی زمانی تقرب ایتمش پك اختیار آدم.

چوقورلاتمق { فتـ. درینکلشدیرمك، دها دریك قازمق: حوضی بر آز دها چوقورلاتملی.

چوقورلاشمق { فطـ. و:

چوقورلانمق { فطـ. چوقوره باتمق، درینکلشمك، چوکمك: کوزلری چوقورلاشمش، چوقورلانمش.

چوقورلق { س. ١. اویوقلق، چوکوکلك: کوزلرینك چوقورلغی. ٢. درینکلك، عمق: بو عرصه‌نك چوقورلغی قیمتنی آزالتیور. ٣. چوقورلری و حفره‌لری چوق یر: اوراده بر چوقورلاق واردر. == ص. چوقور وحفره‌لری چوق: چوقورلاق بر یر.

چوقوشمق { فشـ. (قوشلر) غاغالاشمق. غاغا ایله اوریشوب اویناشمق، غاغا غاغایه طوتیشمق، دیدشمك.

چوقولاته { س. ایتا. (Cioccolata) آمریقاده حاصل اولان قاقاؤ دانه‌لری‌اوندن معمول مغذی بر نوع شکرلمه.

چوقومق { فتـ. (قوش) غاغا ایله اورمق، غاغالامق.

چوقه { س. با: چوخه.

چوکاری { س. صورغو داریسی.

چوکان { س. فا. جرید اویوننده حیوان اوستندن طوپی طوتوب آلمغه مخصوص اوجی اکری دکنك.

چوکدیرمك { فتـ. و:

چوکرتمك { فتـ. با: چوکرمك.

چوکرتمه { ص. دکیزك دیبنه ایندیریلوب اوستنه بالیقلر کلدکدن صوکره کوشه‌لرندن طوتیلوب بردن قالدیریلان آغه وصف اولور: چوکرتمه آغ.

چوکرمك { فتـ. ١. (دوه‌یی) دیز اوستنه دوشورمك، ایخلامق. ٢. اوروب اوتورتمق، قاقوب یرلشدیرمك. ٣. ایندیرمك: باشنه بومروق چوکرتمك.

چوکشمك { فل. هر طرفدن بردن کلوب چو

كمك، طوپلانوب ايتمك: قوشلر تارله‌يه چوكشديلر.

چوكل { س. نهرلرك طاشدقلرنده اوودلرده براقدقلرى تورتى، چوكندى.

چوكلمك { فل. با: چوكمك.

چوكمك { فل. ١. ايتمك، قونمق؛ هواده ويا صوده بولنان توز وسائره ديبه طورمق. ٢. چوقورلاشمق، دوشمك، باتمق، ايتمك: طولديريلان طوپراق ريختيم چوكدى. ٣. باصمق، قاپلامق: سيس، دومان، پوص چوكدى. ٤. اختيارلايوب ضعيفلامق، قوتدن دوشمك. || اوستنه چوكمك = آلتنه آلمق. || بل چوكمك = بل ايكى قات اولمق، فتور گتيرمك. || ديز چوكمك = ديز اوستنه اوتورمق، ديزلرى يره قويوب اويله طورمق.

چاوكن { س. جريد اويوننده طوپى طوتمغه مخصوص اوجى اكرى دكنك، چوكان، صولجان. [فا. «چوكان» ك بوندن اولمسى محتملدر.]

چوگن { س. با: چوغان.

چوگندر { ياخود چوغندر. س. پنجار، پركوكى؛ وسهواً هاوچ. مر.

چوكندى { س. ديبه چوكن شيء، تورتى، رسوب.

چوكنمك { فل. ١. آشاغى ايتمك، طورشمق، ترسب ايتمك. ٢. (دوه) ديز چوكمك.

چوگو { س. چارشافلق صوپه‌لى پاتق بزى.

چوكوج { س. چكيچ ديديكمز آلتك اسم اصليسيدر.

چوگور { س. ١. اكين ايچنده بيتن بيوك بر جنس ديكن. ٢. غايت ايرى كمان.

چوگورجى { س. ١. باشو يرينى طوتان ايرى كمانى چالان چالغيجى. ٢. طنبوره شاعرى، عاشق.

چوكوش { يا چوكيش. ١. چوكمك فعلى وطرزى. با: چوكمك. ٢. اختيارلايوب قوتدن دوشمه، هرم.

چوكوك { ص. چوكمش، باتمش، چوقورلاشمش، اگلمش، باتيق: چوكوك گوز، بل، اوموز. || چوكوك قوشى = برجنس قوش.

چوكه‌رك { س. ودها طوغريسى:

چوكه‌لك { س. سوزيلوب صوپك ديبنه طوپلان چامور، لوله‌جى وچوملكجى چامورى، سوزلمش بالچيق.

چول { س. قورملق وصوسز اووه، بيابان، بريه، بريان: سبير چوللرى، عربستان چولى. = ص. صوسز ونباتسز، قيراچ: چول ير.

چول { س. ١. قيلدن معمول قبا منسوجات نواعى: چولدن حرار. ٢. قيلدن ويا يوكدن حيوان اورتيسى: آته چول اورتمك. || مج. چول طوتمازه ١. دوامسز، ثباتسز. ٢. هرشيئى چابق ضايع ويا خراب ايدن، قدربيلمز.

چولاق { ص. ١. برقولى سقط ويا اكسيك اولان، اشل، اجذم: چولاق آدم. ٢. سقط، بوزلمش، چارپلمش: چولاق قول، ال. [ياكز قول واله وصف اولنور.] = س. قول ويا الى سقط ياخود اكسيك اولان آدم.

چولاقلق { س. قول ويا ال سقطلغى ياخود اكسيكلكى، شلل، جذم.

چولپا { ص. [فا. «چولاهه پا». دن] ١. برآياغى سقط اولان: چولپا آدم. ٢. يوروركن ابتدا صول آياغنى آتان، آياق اعتباريله صولاق: چولپا آدم، آت. ٣. مج. بجريكسز، الى ياقشيقسز وآياغى طولاشير: پك چولپا بر آدم.

چولتارى { س. پالان اورتيسى.

چولق { ياخود چولوق. مه. دائما «چوجق» لفظيله برابر قوللانيلير متتابعاتندر: چولق چوجق = اولاد وعيال، اهل بيت؛ چولق چوجق صاحبى = اوبارق صاحبى، عائله باباسى.

چولاك { س. گرداب. مر.

چوللامق { فل. ٤. غايت بيوك طائفه‌لر كيمسنك اوزرنده چاتلامق.

چوللامه { ص. اوستى خورله اورتيله‌رك پيشن نكاره اطلاق اولنور.

چوللانمق { فظ. ١. چول اورتمك، چول ايله اورتمك. ٢. برشيئك اوستنه چول كبى قپانمق، آباتق: چانطه سنك اوزرينه چوللاندى. ٣.

جبر ایتمك، مسلط اولمق.

چوللق { س. معروف قوش كه صوك بهارده آولانیر، بقاچه، یلوه‌نك بیوكی. || صو چوللغی = بوكا بكزر بر جنس صو قوشی.

چوللك { ص. چول وبیابانی چوق اولان، بیابانلق: چوللك بر یردر.

چوللك { س. چوملك دیدیكمز شیئك اصلی وصحیحیدر.

چولوق { مه. با: چولق.

چولها { س. [فا. « جولاه »دن] دستگاهده ایشلاین، بز و سائر منسوجات طوقویان، طوقوییجی، نساج. || صو چولهاسی = بر جنس بالیق.

چومار { س. [اصلی: چوقمار] ایری باشلی چوبان كوپكی.

چوماق { س. [اصلی: چوقماق] ١. باشی ایری و طوپارلاق دكنك. ٢. ایری و آغر باشلی صوپادن عبارت حرب آلتی، طوپوز.

چومز { س. مدرسه‌ده طلبه‌یه و مدرسه خدمت ایده‌رك علم اوكرنن شاكرد. طلبه یاماغی.

چوملك { س. [اصلی: چوللك] چوكلدن یعنی سوزلمش چاموردن معمول طوپراق قاب وعلی الخصوص آتشه قونمغه مخصوص اولانی، طوپراق تنجره. || چناق چوملك = طوپراقدن اوانی. || چوملك حسابی = جاهل ایشی، جاهلانه ایش. || چوملك كبابی = چوملكده پیشن بر نوع قیامه.

چوملكجی { س. طوپراقدن چناق چوملك كبی اوانی یاپان وصاتان آدم.

چوملمك { فل. چمك، دیزلری طوپلایوب قالچه‌لر بالدیرلره طوقنه‌جق صورتده معلق طورمق: اتكلرینی طوپلایوب چوملدی.

چومور { س. تق. شالغم.

چون { حج. فا. ١. كبی، مثللی. ز. ٢. ناصل، نیجه. ز. ٣. عر. چونكه، مادام كه: چون دكلسك واقف صنع ازل. || چون وچرا = نصل ونیچون، اسباب وعلل. || بی چون = امثالسز، بی مانند، بینظیر.

چونگول { س. اوفاق باتاقلق، چامورلی كوچك كول.

چونكه { حر. فا. ١. سبب وعلت بیان ایدر، اولدیغیچون، اولدیغندن: كیده‌مم چونكه خسته‌یم. ٢. مادام كه: چونكه بیلیورسك سویله. [ادات توقیت اوله‌رق استعمالی شیوهٔ لسانمزه منافیدر.]

چویان { یاخود چویگان ویا چویكن. س. تق. دوه گلمه‌مش دوكه دمیر.

چویت { یاخود چوید. با: چیویت.

چویرتمك { فت. ١. دوندیرتمك، بری واسطه‌سیله چویرمك ودوندیرمك: شیش كبابنی متصل چویرتمك اقتضا ایدر. ٢. او بر یوزی كورینه‌جك صورتده آلت اوست ایتدیرمك: اوصحیفه‌یی چویرت. ٣. اطرافنی احاطه ایتدیرمك، دائراً مادار قوشاتدیرمق: باغچه دیوار چویرتملی. ٤. بالواسطه كری دوندیرمك، اعاده ایتدیرمك: او شاغنی كوندروب كندیسنی یاری یولدن چویرتدی.

چویرلمك { مج. ١. دوندیرلمك، دور ایتدیرلمك: كباب آتشك قارشیسنده چویرلمكله پیشر. ٢. آلت اوست اولمق، او بر یوزی نظر اوكنه كتیرلمك: او یاپراق چویرلنجه اوبر بحثه كچیلیر. ٣. احاطه اولنمق، دائراً مادار صارلمق: بو باغچه دیوار چویرلمیدر. ٤. كری دوندیرلمك، اعاده ایدلمك: یاری یولدن چویرلدی. ٥. بوزلمق، نقض ایدلمك، كری آلنمق: ویریلان سوز چویرلمز.

چویرمك { فت. ١. دوندیرمك: كبابی چویرملی، صو دكرمنی، بخار واپور چرخنی چویرر. ٢. آلت اوست ایتمك، اوبر یوزینی اوسته كتیرمك: یاپراغی چویر. ٣. اطرافنی آلمق، احاطه ایتمك، دائراً مادار طولاشدیرمق: باغچه دیوار چویرملی. ٤. كری دوندیرمك، اعاده ایتمك: كندیسنی یاری یولدن چویردیلر. ٥. بوزمق، باشقه حاله قویمق، دكیشدیرمك: لقردیسنی چویردی. ٦. كری آلمق، نقض ایتمك، بوزمق: مقاوله‌یی چویردی. || آیاق قابنی چویرمك = كیتمكه دعوت ایتمك، نزاكتله قوغمق. || چهره‌یی چویرمك = یوز اكشیتمك. || كری چویرمك = اعاده ایتمك. || یوز

چویرمك = التفات ایتمه‌مك، واز
کچمك، صرف نظر ایتمك.

چَویرمه { س. ۱. چویرمك فعلی. با: چویرمك.
۲. شیشده دوندیریله‌رك کباب او-
لمش قوزی وساڅره. == ص. چویر-
یله‌رك یاپلمش (کباب) وساڅره.

چَویرِندی { س. ۱. حبوبات مختلفه قاریشدیریلوب چویر-
لمکله وجوده کلمش مخلوط ذخیره.
۲. صولرك دونمه‌سی ودوندیکی
یر، کرداب، کریوند.

چَویرِنمك { فل. اوته بری قوشوب طولانمق،
تك وپو ایتمك.

چَویره { س. با: چوره.

چَویریش { س. چویرمك فعلی و طرزی. با: چویرمك.

چَویك { یاخود چیویك. ص. ۱. متین، صاغلام. ۲. چا-
بوق حرکتلی، سریع الحرکه،
جست وچالاك.

چه { ک. فا. [تلفظی: چی] نه: چه فائده = نه فائده؛ چه
حاجت = نه حاجت؛ چه کونکی =
نه درلولك، کیفیت: چه کونکی
احوالی = احوالنك صورت و
کیفیتی. — بعض مرکب ادوات
فارسیه‌ده دخی بولنور: کرچه =
هر نه قدر.

چه { د. فا. ادات تصغیر اولوب، بو معنا ایله فارسی اسملره
ملحق اولونور: باغ. باغچه کبی.

چَه { س. فا. قویو، چوقور. با: چاه.

چِه { یاخود چهلی: س. ص. چهستان اهالیسندن اولان، بو مملکتده
ساکن اولان قوم که شمال
اسلاولرندندر: چه قومی، چه
لسانی.

چِهار { عد. فا. درت، اربعه. [چار کبی. چیمك کسریله
غلطدر.] چهاریار = صحابهٔ کرامدن
خلفاء راشدین (رضوان الله
علیهم).

چهارشنبه { س. با: چارشنبه.

چِهچه { ص. چه قومنه مخصوص طرز واصولده ویا چه
لساننده اولان: چهچه شرق،
چهچه بر کتاب. == ح. چه
طرز واصول ویا لساننده: چهچه
خوره تیمك؛ چهچه سویلمك،
یازمق. == س. چه لسانی: چهچه
شمالی اسلاو لسانلرندندر.

چِهره { س. فا. ۱. یوز، وجه، صورت: کوزل چهره:
چهره‌سنی کوسترمك. ۲. مج.
عبوسلق، اکشی یوز. طارغینلق:
چهره ایتمك = یوز اکشیتمك.
|| چهره زوکوردی = چرکین.

چِهل { عد. فا. قرق، اربعین. ز.

چِهلی { س. ص. چهستان اهالیسندن اولان، بوهمیالی.

چَهیز { س. با: جهاز.

چیان { س. [اصلی: «چاغنامق» دن «چاغان»] بیوك و
دریسی سرت قیصه آیاقلی وقویو
رنکلی بر جنس قرق آیاق.
چیان اوتی = برنوع اوت، اضراس
الکلب. || ییلان چیان = زهرلی
حشرات اجناسی.

چیانجق { س. بر جنس نبات، شجرة التنین.

چیبان { س. با: چبان.

چیت { س. ۱. بر جنس بز. ۲. چالی ودکنك وقامش کبی
شیلردن اورلمش موقت بولمه:
چیت چویرمك: چیتله بولمك.
|| آرابه چیتی = صمان آرابه‌سنك
یانلرنده‌کی سپت قناد.

چیتاری { س. مرجان بالیغنه مشابه یوز درهملك
آلاجه بر بالیق.

چیتِشمك { فش. بربرینه چکوب بکشمك، کلیدلنمك،
چیت کبی صارماشمق.

چیتلنبك { س. با: چتلنبك.

چیتمك { یاخود چیتیلمك. فت. الده صیقیشدیروب او-
غالایه‌رق بیقامق.

چیتمیك { س. اوزوم صالقمنك کوچك طالی، فرعی.

چیتی { س. چنتیك، اوفاق کدیك.

چیته { س. منتظم بولنمش آغاج تریز.

چیتیق { ص. چاتیق، صیقی، بورشوق: چیتیق آلن،
قاش، چهره. || چیتیق اوتی = ابه
پسیکی.

چیتیك { ص. با: چیتین.

چیتیلمك { یا چیتیلمك. فت. با: چیتمك.

چیتیلی { ص. اوفاق چنتیکی اولان: چیتیلی قاون.

چیتین { یاخود چتین. ص. ۱. سرت، قاتی صعب،
سخت: چیتین طاغ؛ چیتین یول؛
چیتین جوز. ۲. عنادجی، معند،

سرت : چيتين مزاج؛ چيتين آدم. ٣. زور، كوچ، مشكل : چيتين ايش.

چيتينلشمك { فل. زور اولمق. مشكلاشمك.

چيتينلك { س. ١. سرتلك. قانيلق، صعوبت. ٢. عناد. چيلق. سرتلك. معندلك.

چيچك { س. ١. اشجار ونباتاتك ميوه وتخمدن اول ور. دكارى رنكارنك واكثرى كوزل قوقولى ياپراقلر مجموعى كه نباتاتك آلات تناسلى حاويدر، زهر، لاله : آى چيچكى، آيوا چيچكى، قاسم چيچكى وسائره. ٢. قماش وسائره اوزرينه رنك وبويا ايله ياخود نقشله يعنى خرج وصيرمه ايله وياخود اويمقله ايديلان سوس: باصمه، خالى چيچكى: چوره چيچكى: مرمره اويلمش چيچكلر. ٣. انسانك بدنى اوزرنده بوتراق چيچك كبى چيبانلر آچان معروف مرض مستولى كه آشى ايله چارهسى بولنمشدر، جدرى : چيچك علتى: چيچكه طوتلمق؛ چيچك بوزوغى. ٤. مج. علاق، حيلهباز : نه چيچك اولديغنى بيليرز. ٥. بعض شيئلرك زبدهسى: كوكرت چيچكى. || چيچك آچمق = طومورجقلرى آچيلوب (آغاج) چيچكلرله اورتلمك: بادملر چيچك آچدى. [يالكز آچدى دخى دينير.] || چيچكى بورننده = پك تازه، يكى قوپارلمش. (خيار وقباق كبى اوجنده چيچكى بولنان شيئلردن مأخوذدر.] || چيچك بوزوغى = چيچك علتندن يوزى دليك دشيك اولمش، چوپور. || چيچك صويى = ليمون وپورتقال كبى ميوهلرك چيچكلريله ــ اثر چيچك انواعندن تقطيرله استحصال اولونان ماء معطر. || صو چيچكى = چيچك علتنك بر نوع خفيفى كه صو ايله طولى سكرك بر طاقم قبارجقلر چيقارمغله ظهور ايدر، جدرى كاذب.

چيچككجى { س. ص. چيچك كزديروب صاتان آدم : چيچكجى قيز.

چيچكلك { س. ١. چيچك تارلهسى، باغچهنك چيچك يتيشديرمكه مخصوص يرى. ٢. چيچك وضعنه مخصوص سوسلى صاقسى كه ماصهنك اوزرينه و بيوكارى صالونك بر طرفنه قونور. ٣. قيشين چيچك صاقسيلرينى باريندرمغه مخصوص جاكان. ٤. اسكى طرزده اوطهلرده قپونك يانلرنده متعدد اوفاق حجرهلر ويا محراب كبى بر محل كه اساساً چيچك وضعنه مخصوص ايدى.

چيچكلنمك { فل. چيچك پيدا ايتمك، چيچك آچمق، تزهر ايتمك : آغاجلر چيچكلندى.

چيچكلى { ص. ١. چيچكلرى اولان : چيچكلى آغاج. ٢. بويا ياخود نقش ويا اويمه چيچك رسمنده اشكالى وسوسى اولان: چيچكلى باصمه. طاوان، چوره، ستون.

چيچه { ياخود چيچه. س. تق. بدر همشيرهسى، خاله. [خاطرده طوتلمسى الزم متروكاتدندر، زيرا « خاله » لفظى هم تركجه دكلدر. همده عربيده بزم قوللانديغمز معنايه كليوب. تيزه ديمكدر.]

چيدام { س. تق. ١. صبر، تحمل. ٢. ثبات، قرار.

چيدامق { فل. تق. صبر وتحمل ايتمك، آجىيه طيانمق، قاتلانمق.

چيداملى { ص. تق. صبرلى، طيانيقلى، متحمل.

چير { وچيريل. مه. با : چر.

چير { س. سياه، بر جنس كوچك قوش.

چيرپق { چيرپمق، چيرپندى. با : چرپق وسائره.

چيرچير { س. مج. زنجير دونانهلى دمير يلانغه.

چيرچيل { س. مج. بيوك قوچيلرى قالديرمغه مخصوص قانجهلى زنجير وياخلاط.

چيرك { س. با : چاريك.

چيركلهمك { فق. يكى طوغان چوجقلرك قوللرينى، باجاقلرينى قارشولقلى چكمك.

چيرگى { س. فا. بجريك، مهارت، حذاقت. ز.

چيروز { س. ا ر. Τσίρος. تق. قورومق ديمك اولان چيرمك (؟) دن اولمسى بعيد در، زيرا كلمهنك شكلى ده روبجهدر.] اسقومرى باليغنك قوريدلمشى. || مج. پك قورى وضعيف شخص.

چيره { ص. فا. مهارتلى : چيره دست = الى باقيشير، الندن ايش كلير.

چيز { س. فا. شى. يالكز «ناچيز» و « ناچيزانه » تعبيرلرنده

مستعملدر. با : ناچیز، ناچیزانه

چیزدیرمك { فتـ. ١. قلم ویا دیكر بر شیئله بر چیزكی چكدیرمك : شو تخته نك اوزرینه بر شكل چیزدیرملی. ٢. حذف ایتدیرمك، اوزرینه برچیزكی چكدیروب قیدینی ترقین ایتدیرمك : اسمنی دفتردن چیزدیردیلر.

چیزگی { سـ. كرك قلمله ترسیم اولنمش وكرك اویوق ویاقباریق صره، خط : بودفترك سیاه وقرمزی چیزگیلری واردر: آلن چیزگیسی. || چیزكی چاقیسی = آغاجه اشارت ایتمكه مخصوص مرانغوز چاقیسی.

چیزلمك { مجـ. فل. ١. چیزگیلر وخطلر پیدا ایتمك. سیوری برشیئ سورلمكله بوینه طیرمالانمق : بوكاغد قولای چیزلیور: بو آینه چیزلمش. ٢. چیزكی چكیلهرك حذف وترقین اولنمق : اونك اسمی دفترده چیزلدی.

چیزلمه { سـ. و:

چیزلیش { سـ. چیزلمك فعلی. با: چیزلمك.

چیزمك { فتـ. ١. چیزكی چكمك، خط ترسیم ایتمك : شو دفتری چیزملی. ٢. سیوری برشیئ سورلمكله بوینه طیرمالامق : ایكنه یوزمی چیزدی. ٣. حذف وترقین ایتمك : اونك اسمنی دفتردن چیزدیلر. || یازوب چیزمك = یازی ایله اوغراشمق. || یان چیزمك = صاوشمق.

چیزمه { سـ. ١. چیزمـك فعلی، چیزیش. ٢. چیزكی، یول، خط. ٣. تارله چیزكی، صاپان یولی، آرق.

چیزمه { سـ. قونچی دیزه قدر ویا دیزدن یوقاری چیقه جق قدر اوزون آیاق قابی كه باشلیجه یولجیلقده وحیوانه بینلدكده كییلیر، چكمه، موزه: چیزمه كیمك، چیزمه یی چكمك.

چیزمه لی { صـ. چیزمه كیمش، آیاغنده چیزمه سی اولان. || صاری چیزمه لی محمد آغا = مجهول اولوب علامت فارقه سی اولمیان وبحق تعریف اولنمیان شخصدن كنایه در.

چیزی { سـ. و:

چیزیك { سـ. چیزمك اثری، چیزمكدن حاصل اولان اثر، خط، یول : بو آینه نك بر چیزیكی واردر: سودانیلرك یاناقلرنده كی چیزیكلر؛ چیزیك چیزیك = یول یول.

چیزیك { صـ. چیزلمش، چیزكیسی اولان : چیزیك برآینه.

چیزیكلی { صـ. و:

چیزیلی { صـ. چیزلمش، چیزكیلری اولان: چیزیكلی، چیزیلی برآینه.

چیس { سـ. قدرت حلواسی.

چیسكین { سـ. و:

چیسندی { سـ. و:

چیسیمك { فل. با : جیگسگین، جیگسندی وجیگسیمك.

چیش { سـ. ایشه مه، تبول؛ چیش ایتمك = ایشه مك؛ چیشی اولمق، كلمك = ایشه یه جكی كلمك. [اصل تركیٔ قدیمده چیش = دفع حاجت، وچیشمك = دفع حاجت ایتمك دیمكدر.]

چیشیك { سـ. طاوشان یاوریسی.

چیغ { سـ. ١. طاغدن یوواریلانان قار كومه سی. ٢. قامش وسائره دن یوكسك چیت. ٣. چادیر بولمه سی. ٤. یوكسك سس، كورلدی، یایغره.

چیغا { سـ. یوزرككن خشردی ایدن برنوع ایرماق بالیغی، قره مرسین.

چیغاره { یاخود سیغاره. سـ. [اسپانیولجه دن] افشنك كبی كاغده صارلمش توتون كه براوجی یاقیلهرق دیكر اوجندن چكیلوب ایچیلیر. || فرنك چیغاره سی = قییلمامش توتون یاپراقلرینك صارلمسیله وجوده كلمش بیوك چیغاره. [بوكا چیغاره و كاغدلیسنه چیغارت دیمك، لسانمزده عادت اولمدیغندن صرف مقلدلكدر.] || چیغاره اسكمله سی = چیغاره طبله سیله كبریت وسائر مالزمه یه مخصوص كوچك سهپا. || چیغاره طبله سی = چیغاره نك كولنی دوككه مخصوص كوچك طبق. || چیغاره قوطیسی = چیغاره وضعنه مخصوص جیبده طاشنیر قوطی.

چیغاره لق { سـ. چیغاره ایچمكه مخصوص آغزلق.

چیغرتمق { فتـ. ١. بری واسطه سیله دعوت ایتمك : بنی مجلسه چیغرتدیلر. ٢. با-

غرتمق، تضییق ایدوب باغرمغه مجبور ایتمك.

چیغرتمه { س. دیلسز برنوع اوفاق دودوك.

چیغرشمق { فش. [« چاغرشمق » یرینه قوللانیلیور] ١. بربرینه چاغرمق. ٢. هپ برلکده وبرآغزدن باغروب چاغرمق : قادینلر چیغرشدیلر.

چیغرغان { یاخود چیغرتغان. س. دیکر قوشلری جلب ایتمك اوزره اوتدیریلان آوجی قوشی، پرلاق.

چیغرلمق { لج. دعوت ایدلمك.

چیغرمق { فت. ١. دعوت ایتمك، جلب واحضار ایتمك : کندیسنی ضیافته، محکمه‌یه چیغردیلر : دینه چیغرمق = دعوت ایتمك. ٢. سسلنمك، چاغرمق. [بو ایکنجی معنا ایله استعمالنی وفیق پاشا مرحوم غلط عد ایدیورسه‌ده، «چیغ» سس و صدا دیمك اولدیغنه و دیکر مشتقاتنك‌ده معنالرینه باقیلیرسه، اصل معناسی بو اولمق اقتضا ایدر.]

چیغرمه { س. دعوت، جلب، احضار.

چیغریق { س. برنوع آلا قارغه.

چیغلدی { س. قاریشیق حیوان سسلری، حیوانات کورلدیسی.

چیغلق { س. فریاد، فغان، غریو، شیون.

چیغیت { یاخود چیگیت. س. ١. قابوقلی چکردك، پنبوق و سائره تخمی. ٢. یوزده‌کی چیل لکه‌سی.

چیغیر { یا چیگیر. س. ١. چیغ دینان قار کومه‌سنك قارك اوزرنده یووارلانیرکن یره‌کی قارلری برابر آله‌رق آچدیغی یول، چیغ ایزی. ٢. یول، طریق. ٣. مج. طرز، اسلوب، دأب، تعقیبی معتاد اولان طریق. || چیغیر آچمق = یکی برطرز واسلوب ایجاد ایتمك : ادبیاتمزده یکی برچیغیر آچلدی. || چیغیرندن چیقمق = معتاد و معروف اولان دأب و طریقی ترك ایتمك، صاپمق، انحراف ایتمك.

چیقار { س. ١. منفعت شخصیه : اونك بو ایشده مطلقا بر چیقاری واردر: او یالکز کندی چیقارینه باقار؛ بو نم چیقارمه کلز، اویماز. ٢. باشه چیقار، حسن نتیجه ویرر : سزك طوتدیغکز یول چیقار یول دکلدر.

چیقارتمق { فت. ١. اخراج ایتدیرمك : کیزلدیکی مال مال مسروق کندیسنه چیقارتمق ممکن اوله‌مدی. ٢. یوکسلتدیرمك، یوقاری‌یه نقل ایتدیرمك : شو کرمیتلری رنجبرلره طامك اوستنه چیقارتملی. ٣. تأثیر ایدوب عمل ایتدیرمك : بومسهل برقاج دفعه چیقارتیر. ٤. آلدیرمق، استحصال ایتدیرمك : بو چیچکلرك صوینی، بو سودك یاغنی چیقارتملی.

چیقارتمه { س. ١. چیقارتمق فعلی. ٢ : چیقارتمق. ٢. ایصلادیله‌رق برسطحه یا پیشدیرلدقده اوستنده‌کی ضمغلی رسم اورایه نقل اولنان کاغد.

چیقارلمق { لج. ١. طیشاری‌یه آتلمق، اخراج اولنمق : ارکندن اودن چیقارلدی؛ طولابدن برکتاب چیقارلمش. ٢. دفع وطرد اولنمق، قوغلمق : مکتبدن چیقارلدی. ٣. آلنمق، استحصال اولنمق، صوینی ویا زبده‌سی آلنمق : بو چیچکلردن کوزل صو، بو سوتدن یاغ چیقاریلیر.

چیقارمق { فت. ١. طیشاری آتمق، اخراج ایتمك : اونی اودن چیقاردیلر؛ آتی آخوردن، اثوابی طولابدن، آقچه‌یی چکمجه‌دن چیقارمق. ٢. چکمك، سوکمك، یولمق : دیش، آغاج، قیل چیقارمق. ٣. کوسترمك، عرض ایتمك، میدانه ویا برینك اوکنه قومق : قیزی کوریجیلره چیقارمق؛ بکا چوجقلرینی چیقاردی. ٤. یوکسلتمك، یوقاری‌یه ایلتمك، قالدیرمق : کندیسنی اوست قاته چیقاردیلر: شونی یوقاری‌یه چیقار. ٥. خلاصه‌سنی ویا صوینی آلمق، استحصال ایتمك : منکشه‌نك صوینی، سودك یاغنی چیقارمق. ٦. ایجاد واختراع ایتمك : زراعت ایچون برچوق ماکینه‌لر چیقارمشلر. ٧. نشر ایتمك، میدان انتشاره قومق : فلان پك نافع برکتاب چیقاردی. ٨. پیدا ایتمك، اتخاذ ایلمك : او بر عادت چیقاردی. ٩. نتیجه آلمق، استنتاج، استنباط ایتمك : بوندن نه چیقاریورسکز؟ ١٠.

حاصل ایتمك، یتیشدیرمك، ویر-
مك: آناطولی چوق ذخیره
چیقاره‌بیلیر؛ عربستان دنیانك
الك كوزل آتلرینی چیقاریر؛
عشاق كوزل خالیلر چیقاریر.
١١. وجوده كتیرمك. یتیشدیر-
مك: بو مكتب چوق مشهور
عالملر چیقارمشدر. ١٢. اوقو-
مق، سوكمك، حل ایتمك: بو
یازی‌یی چیقاره‌مدم. ١٣.
صویمق، سلب، نزع ایتمك:
فسنی، اثوابنی، جیزمه‌سنی چیقار-
دی. ١٤. اوغرامق، طوتلمق:
چیچك، قزاموق چیقارمق. ||
آجی چیقارمق = ١. انتقام آلمق،
اخذثار ایتمك. ٢. تلافیء مافات
ایتمك. || اتمكنی چیقارمق =
یه‌جكنی قزانمق، یه‌جك ایش
بولمق. || اتمكنی طاشدن چیقار-
مق = چوق سعی واقدام ایتمك.
|| الدن چیقارمق = ١. صاتمق.
٢. فوت وضایع ایتمك. || او-
یون چیقارمق = اویون بولمق،
ایجاد ایتمك. || ایش چیقارمق =
مسئله ومشكلات احداث ایتمك.
|| باشدن چیقارمق = آزدیرمق،
اغوا ایتمك. || بلیج چیقارمق =
(طاوق) یموطه‌دن جیوجیو
استحصال ایتمك. || دیش چیقار-
مق = ١. چوجق دیش پیدا
ایتمك. ٢. چوروك ویا آغران
دیشی چكمك. || دیل چیقار-
مق = استهزا ایتمك. || ذوقنی
چیقارمق = صفاسنی سورمك،
لذتنی طاتمق. || سس چیقارمق
= سویلمك؛ اعتراض ایتمك؛ سس
چیقارمامق = راضی اولمق. ||

صو چیقارمق = قویو ویا دره-
دن صو طولدیرمق. || طاش
چیقارمق = غالب كلمك، اوست
چیقمق. || قوقوسنی چیقارمق =
بحره‌میوب مشكلاته صارمق.
|| كوز چیقارمق = كور ایتمك؛
و مجـ. بوزمق، برباد ایتمك.
|| معنا چیقارمق = معنا ویرمك،
بر سوز ویا ایشدن بر مقصد
استدلال واستخراج ایتمك. ||
یاكلیش چیقارمق = یاكلیش بو-
لوب تصحیح ایتمك. || بوجك چیقار-
مق = ایپك بوجكی بسله‌مك.

چیقره { س. آولاقلرده‌كی كرفت
چالی.

چیقره‌لق { س. كرفت چالیلری
چوق یر.

چیقریق { س. ١. قیودن صو
چیقارمق ایچون ال
ایله‌دوندیریلان دولاب كه برمحور
اوزرینه طولانیر. ٢. ایپلیك
صارمغه مخصوص دونر كوچك
چرخ كه بوده بر محور اوزرینه
دونر. ٣. بعض اصنافك ینه
بوكا قریب شكلده چرخلری.

چیقریقجی { س. چیقریق واوكا
مماثل آغاجدن
مختلف شیئلر یاپان طوغرامه‌جی.

چیقریقجیلق { س. چیقریق و
سائره یاپان طو-
غرامه‌جینك صنعتی وایشی.

چیقشدیرمق { فت. ١. یتیشد-
یرمك، ایصال،
ابلاغ ایتمك: پاره چیقشدیره-
مدم. ٢. چاره‌سنی بولمق،
تدارك ایتمك، استحصال ایلك:
لوازم سفریه‌یی چیقشدیره‌بدی.
٣. ختامه ایردیرمك، انجامه
ایصال ایتمك.

چیقشمق { فل. ١. كیریشمك،
قوت واقتداری فو-
قنده بر ایشه بولاشمق، تعدی
ایتمك: بن بو ایشه چیقشه‌مام.
٢. بالغ، واصل اولمق، وارمق:
بریكدیكمز آقچه بر قاچ یوز
لیرایه چیقشدی. ٣. یتیشمك،
كافی اولمق، كفایت ایتمك: پاره‌مز
چیقشمدی. ٤. حدت ایدوب
آزارلامق، پایلامق، تعزیر
ایتمك: بكا چیقشمغه حقكز یوقدر؛
سز كندیسنه بر آز چیقشك.

چیقلمق { لج. ١. طیشاری‌یه
نقل ایدلمك، خروج
ایدلمك: بو هواده اودن چیقلماز.
٢. یوله كیریشلمك، عزیمت ایدلمك،
حركت اولنمق: یارین قاچده
چیقله‌جقدر. ٣. یوقاری‌كیدلمك،
صعود ایدلمك: بو مردیوندن
اوست قاته چیقلیر؛ بو طاغك
تپه‌سنه چیقیله‌ماز.

چیقمق { فل. ١. ایچریدن طیشا-
رییه وارمق، خروج
ایتمك: اودن چیقدی؛ آت آخو-
ردن چیقه‌جقدر. ٢. یوكسلمك،
یوقاری قالقمق، صعود ایتمك:
اوك اوست قاتنه چیقدی؛
مردیوندن چیقیوردی. ٣. میدا-
نه كلمك، بروز وظهور ایتمك،
كورنمك: بزه چیقمدی. ٤. طلوع
ایتمك، طوغمق: كونش، آی
چیقدی. ٥. ویرلمك، اعطا او-
لنمق: معاش، احسان، عطیه
چیقدی. ٦. ختام بولمق، كچمك،
مرور ایتمك: مارت چیقوب
نیسان كیردی؛ چیقان آی.
٧. شایع اولمق، طویلمق، انتشار

اتمك : بر لقردی، بر حوادث
چیقدی. ٨. نشر اولنمق، موقع
انتشاره قونمق : بر کتاب، بر
غزته چیقدی؛ فلان غزته صبا.
حلری چیقار. ٩. ایجاد واختراع
اولنمق : یکی بر اصول چیقدی:
پك سهولتلی برماکینه چیقدی.
١٠. برینك ویاپرهیئتك حضور.
ینه وارمق : ناظر پاشایه
چیقدم: محکمه‌یه چیقدی ١١. رفع
و نزع اولنمق، سلب اولنمق :
فس باشدن، چیزمه آیاقدن
چیقار؛ بواثواب قولای چیقماز:
بو یوزوك پارمغمدن چیقمار.
١٢. استحصال اولنمق، زبده‌سی
آلنمق : چیچکدن صو، سوتدن
یاغ چیقار. ١٣. نتیجه آلنمق،
استنتاج، استنباط اولنمق :
بوندن نه چیقار؟ بویله سوز.
لردن برشی چیقماز. ١٤. آرتمق،
یوکسلمك، ترقی اتمك : ذخیره.
نك فیآتی چیقدی. ١٥. بهالا.
نمق، بهاسی آرتمق : محاربه
سببیله انکلیز امتعه‌سی چیقدی؛
پنبوق چوق چیقدی. ١٦. مال
اولمق، شو قدر آقچه ایله وجوده
کلمك : بو او قاچه چیقدی؛ شو
قماشدن برقات اثواب قاچه چیقار.
١٧. تحقق اتمك، طوغری او.
لدیغی تبین ایلمك : بنم سوزم
چیقدی؛ او آدمك دیدیکی چیقه.
جقدر. ١٨. ظهور اتمك،
کورنمك، نه اولدیغی آکلاشلمق:
آلدقلری کاین نصل چیقدی؛
کلن آتلر ایی چیقمادی؛ اوایش
مأمول ایتدیکمز کبی چیقمدی.
١٩. باشه چیقمق، موفقیق
منتج اولمق : سندیقه‌لرك طو.
تدقلری یول چیقماز: او چیقار
ایش دکلدر. ٢٠. کفایت اتمك،
یتیشمك، کافی اولمق : بر اثواب
بش آرشین قماشدن چیقارمی؟
بوقازمیردن بر پانتالون چیقماز.
٢١. منتهی اولمق، وارمق نهایت
بولمق : بو یول نره‌یه چیقار؟
٢٢. کوراولمق، پاتلامق، آقمق،
سقطلانمق : کوزی چیقدی:
کوزلرم چیقسون! (یمین).
٢٣ (عضو) یرندن اوینامق،
(کمیك) مفصلدن آیرلمق: قولی
چیقمش. ٢٤. صادر اولمق :
امر چیقدی. ٢٥. بیتمك،
نابت اولمق : اکینلر یکی چیقمغه
باشلادی؛ بیینی یکی چیقیور.
٢٦. (رنك، بویا) زائل اولمق،
صولمق : بو بویا چیقارمی؟ بو
قماشك رنکی چیقار. || آد
چیقمق = فناالقده شهرت بولمق؛
بد نام اولمق. || آرادن چیقمق =
مندفع و زائل اولمق. || اصلی
چیقمق = صحتی تبین اتمك : او
حوادثك اصلی چیقمادی. || الدن
چیقمق = فوت و ضایع اولمق.
|| اوسته چیقمق = ابراز مهارت
اتمك. || باشدن چیقمق = آزمق.
|| باشه چیقمق = موفق و میسر
اولمق. || باشه باش چیقمق =
یکا یك کلمك، تمام تمامنه یتیشمك.
|| پاره‌دن چیقمق = پاره صرفنه
مجبور اولمق. || جان چیقمق =
وفات اتمك؛ و مج. چوق زحمت
و مشقت چکمك. || خاطردن
چیقمق = اونودلمق. || قارشی
چیقمق = قارشیلامق. || کوزدن
چیقمق = کوزدن دوشمك، صو.
ئومق. || یولدن چیقمق = قطار ویا
ترام‌وای یولندن طیشاری
فیرلامق. || یوله چیقمق = یولجی
اولمق عزم راه اتمك. || قوقوسی
چیقمق = طویلمق.

چیقمه { س. ١. چیقمق فعلی. ا': چیقمق. ٢. چیقندی،
طیشاری‌یه چیقمش شیء، دیرسك.
٣. جومبه، شهنشین. ٤. حما.
مدن چیقارکن اقتضا ایدن خاولی
وسیله جك طاقی. = ص. ظهور
اتمش، ایجاد اولنمش : یکی چیقمه =
یکی ایجاد.

چیقندی { س. ١. حذادن طیشا. ری‌یه چیقمش شیء،
بورن، دیرسك : دیوار اوراده
بر چیقندی یاپیور. ٢. یازی
سطرندن طیشاری‌یه چیقمش
تصحیح ویا علاوه‌عباره‌سی : مسو.
ده‌نك هیچ چیقندیسی یوغیدی؛
تبییضده چیقندیلری اونوتمایك.

چیقندیسز { ص. ١. حذادن طیشاری چیقمش
یرلری اولمیان، دوز : چیقندیسز
بر دیوار. ٢. سطردن طیشاری
چیقارلمش علاوه و تصحیح عبا.
ره‌لری اولمیان : چیقندیسز بر
مسوده.

چیقندیلی { ص. ١. حذادن طیشاری‌یه چیقمش
بورن و دیرسکلری اولان :
چیقندیلی دیوار. ٢. سطردن
طیشاری چیقمش تصحیح ویاعلاوه
عباره‌لری بولنان : چیقندیلی
یازی، مسوده. || چیقندیلی کیر.
ندیلی = ١. حذادن طیشاری
چیقمش وایچری کیرمش یرلری
اولان : چیقندیلی کیرندیلی بر

دیوار. ۲. چیقیلوب کیریله‌جك یرلری، قپو وپنجره‌لری چوق اولان: چوق چیقندیلی کیرندیلی بر او.

چیقیش { س. ۱. چیقمق فعلی و طرزی. با: چیقمق. ۲. تکدیر، تعزیر، چیقشمه: بکا بر چیقیش چقشدی که. ۳. آتك صولتی، پرتاو.

چیقیق { ص. ۱. طیشاری چیقمش، فیرلامش، یرندن اویناممش. ۲. مفصلندن اویناممش (کمیك، عضو). || دیلی چیقیق = احمق، آلیق. = س. کمیك و عضوك مفصلندن اوینایوب چیقمه‌سی: قولنده چیقیق واردر؛ چیقیق صارمق = تجبیر ایتمك؛ چیقیق تخته‌سی = جبیره.

چیقیقجی { س. مفصلدن اویناممش چیقیق عضولری یرینه اعاده ایدوب اصلاح وتعمیر ایدن عملی جراح، اوتوکجی.

چیقیم { س. ۱. کوستریش. ۲. پرتاو، صولت. ۳. شدتلی تعزیر، تکدیر، توبیخ.

چیقین { س. ۱. باغ، بوغچه، پاکت. ۲. بر کیسه‌یه موضوع ویا بر پارچه بزه صارلی آقچه، صره، بدره.

چیگ { ص. ۱. پیشمه‌مش، آتش ویا قاینار صوایله استحضار اولنمامش، نی، ناپخته: چیگ ات، چیگ سبزه. ۲. ایی پیشمه‌مش، آز پیشمش: چیگ اتمك. ۳. اولمامش، کماله ایرمه‌مش، خام: چیگ آرمود. ٤. مج. تجربه کورمه‌مش، آلیشمامش، خام، ناپخته، عجمی: بو آدم پك چیگدر. ٥. بد، ثقیل، لطافتسز، صوثوق: چیگ رنك. ٦. ایشلنمه‌مش، حال طبیعیسنده، خام: چیگ طوپراق. || چیگ چیگ یمك = بیوك بر حرص وکین کوسترمك: عسکرمز دشمنی چیگ چیگ یمك ایستیوردی.

چیگك { س. صباحدن تبخرله هوایه قالقان نمك کیجه سرینلکنده غایتله اینجه بر صورتده یره یاغمه‌سندن حاصل اولان رطوبت که چایر ویاپراقلرك اوزرنده اوفاق اینجی طامله‌لری کبی کورینور، نداء، ژاله، شبنم: چیگ یاغمش؛ چیگدن اوستمز ایصلاندی.

چیگتای { س. جزیره و شام جهتلرنده بولنور کوزل بر جنس یبان اشکی، کور.

چیگدام { س. با: چیگدم.

چیگدم { س. بیاض وصاری و پنبه چیچکلی انواعی بولنان بر نبات وکوکی، اوکسز اوغلان صوغانی، عتر، حلاح. || آجی چیگدم = وحواح. — ماویسنه ایت بوغان دیرلر.

چیگدنه { س. اساساً قره دکیزك بو اسمله مسمی اسکه‌سندن کلن چیرالی تخته که باشلیجه اخشاب ابنیه‌نك طیشاریسنی قاپلامه‌ده استعمال اولنور.

چیگده { س. عناب [وغلطی: خناب] اسم عربیسیله معروف قیزلجغه مشابه وقبوغی سرت بر جنس میوه. بیوك وپك قرمزی اولان بوستانی نوعنه‌ده «چیلان» دیرلر.

چیگره‌مك { یاخود چیگریمك. فل. تق. اویقو قاچمق، اویویه‌مامق، سهره ویا ارقه اوغرامق. [احیاسی آرزو اولنور یری بوش قالمش متروکاتدندر.]

چیگسکین { یاخود چیسکین. س. ۱. پك اینجه چیگ، آز وخفیف شبنم. ۲. اینجه و کونش کورنجه اریوب نابدید اولان قراغی.

چیگسنمك { فل. اویویه‌مامق، اویقوسز قالمق، سهر ویا ارق علتنه اوغرامق.

چیگسندی { س. چیگ کبی پك اینجه یاغمور.

چیگسه‌مك { یاخود چیگسیمك وچیسیمك. فل. ۱. چیگ یاغمق. ۲. چیگ کبی پك اینجه یاغمور یاغمق، توزارمق.

چیگلك { س. ۱. پیشمه‌مش اولان شیئك حالی: بو اتك چیگلکی میداننده‌در. ۲. اولمامش وکماله ایرمه‌مش میوه‌نك حالی، خاملق. ۳. مج. تجربه‌سزلك، عجمیلك.

چیگلك { یاخود چیلك. س. یرله برابر اوفاق بر نباتك ویردیکی پك لذیذ وکوزل قوقولی معروف میوه، که انواعی اولور: طاغ چیلکی = بونك یبانیسی که لذت ورائحه‌جه جمله‌سنه فائقدر؛ فرنك چیلکی = ایری دانه‌لی مایخوش جنسی؛ چیگلك فدانی، کوکی؛ چیگلك تارله‌سی؛ چیگلك رچلی، شروبی، طوکدیرمه‌سی. || آغاج چیلکی = شکلاً چیلکه وطوده مشابه اولوب کوچك بر آغاج اوزرنده حاصل اولان

قرمزی وکوزل رایحەلی بر میوە، آهو طودی .

چیکنتمك { فتـ. ١. آیاق آلتندە ازدیرمك، آیاقلە باصدیرمق : ایشلنمش تارلەیی کیمسەیە چیکنتمەملی. ٢. یشرمش اکینی قاردنی اول یاتیرمق، باصدیرمق : اکینلری چیکنتملی. ٣. مج. ازدیرمك. ٤. دیشلە ازدیرمك : چوجقلرە یەجکرینی چوق چیکنتمکەسی ایتلی .

چیکنمك { یاخود چیکنەمك. فتـ. (تق. چینتامق) ١. آیاقلە باصمق، آیاق آلتندە ازمك، پایمال ایتمك : چایری چیکنمەملی؛ آت آیاغمی چیکنەدی. ٢. قهر و تضییق آلتنە آلمق، ازمك : تیمورلنكك عسکری کچدیکی یرلرك اهالیسنی چیکنیوب مضمحل ایتدی. ٣. یمك اوزرە آغزە آلنان شیئی دیشلە قیروب ازمك : پلاوی چوق چیکنمدن یوتماملی. || چیکنیوب کچمك = برینك یانندن کچوب دە اوغرامامق، زیارت ایتمکسزین کچوب کیتمك. || لقردی‌یی چیکنمك = واضح وعیان سویلیوب آکلاشیلمیەجق بر صورتدە تلفظ ایتمك : لقردی‌یی چیکنیمك کە سویلدیککزی آکلایەیم .

چیکنیمك { سـ. بعض والدە و دادیلرك کندی آغزلرندە چیکنەدکدن صکرە چیقاروب کوچك چوجقلرینە ویردکاری یمك : چوجغە چیکنیمك ویرمك هم نظافت هم صحت نقطۀ نظرندن پك مضر بر عادتدر.

چیکنلمك { یاخود چیکنەنمك. فجـ. و :

چیکننمك { فجـ. ١. آیاقلە باصلمق، آیاق آلتندە ازلمك : قازیلان یرلر بویلە چیکنندکدن، چیکنلدکدن صکرە نە ایشە یارار؟ ٢. قهر وتضییق آلتنە آلنمق : حرب زماننده دشمن اردوسنك ممری اوزرندە بولنان یرلرك اهالیسی البتە چیکننیلیر. ٣. آغزدە دیشلە قیریلوب ازلمك : یمك نە قدر چوق چیکننیر، چیکننیلیرسە اوقدر قولای هضم اولور .

چیکیت { سـ. با : چیفیت .

چیکیر { سـ. با : چیفیر .

چیل { چیللك، چیللنمك . با : چل وسائرە .

چیلاق { سـ. با : چایلاق .

چیلان { سـ. عناب واصل ترکجە چیکدە دینلن میوەنك باغچەلردە یتیشدیریلان تربیەلیسی کە ایری وپك قرمزی اولور.

چیللك { سـ. با : چیگللك .

چیم { سـ. ١. چمن اوتی، باغچەلردە یول کنارلرینی وبعض اوتورلەجق یرلری اورتمکە مخصوص قیصە وصیق چایر اوتی. ٢. بعض طاش وآغاجلرك اوزرینە پیدا اولان یشیللك، یوصون .

چیم { سـ. الفبامزك یدنجی حرفی اولان « چ » کە جیم عربی‌یە ایکی نقطە دها علاوەسیلە ابتدا ایرانیلر طرفندن ایجاد وبعدە ترکلر طرفندندە قبول اولنمغلە « جیم فارسی » دخی دینیر .

چیما { سـ. (ایتا.) بحـ. ١. علی الاطلاق خلاط اوجی. ٢. کمی‌یی یناشدیروب باغلامق اوزرە باشدن، قیچدن وبوردادن ویریلان پالامارلر : چیما آتمق؛ چیمایی طوتدیرەمامق .

چیماجی { سـ. واپوردە واسکەلەدە چیمایی آتوب طوتمق وظیفەسیلە موظف طائفە : واپورك چیماجیلری .

چیمبار { یاخود چمبار. سـ. (فا. چینبر = بروشقلری کیدرن) چولهلرك طوقودقلری بزی کروب دوزلتمك ایچون قوللاندقلری آلت کە ایکی اوجی طرناقلی یاصی بر دمیر صوپەدن عبارتدر .

حیمچك { سـ. برنوع سرچە.

چیمدیك { چیمدیکلمك وسائرە. با : چمدیك وسائرە.

چیملندیرمك { فتـ. اکیلەجك تخم و چکردکاری ویا دیکیلەجك باغ چبوقلرینی فلیز قوبوریجەیە قدر موقتاً طوپراق ویا قوم یاخود صویك ایچندە بولندیرمق : آغاج چکردکارینی، بوستان تخمنی، باغ چبوقلرینی چیملندیرمك.

چیملنمك { فل. (تخم، چکردك، باغ چبوغی و سائرە) اکیلوب دیکلمزدن اول موقتاً طوپراق یا قوم ویا صویك ایچندە طوردیریلوب فلیزلنمك : باغ چبوقلری، قاربوز

تخمی، آغاج چکردکاری ابتدا چیملنوب بعده دیکملی.

چین { ص. صحیح، صادق : چین صباح = صبح صادق. ایا. لکن بو تعبیرده مستعملدر.]

چین { س. فا. ۱. قیوریم، بوکلوم، جعد : چین زلف . ۲. بورشوق، بورشمه : چین جبین = آلن بورشوغی؛ چین ابرو = قاش چاتیقلغی. = ص. طوپلایان، دوشیرن، جمع ایدن : خوشه‌چین = باشاق طوپلایان؛ خرده‌چین = قیرندی طوپلایان.

چین { سخ. م. آسیا قطعه‌سنك قسم شرقیسنی تشکیل ایدن بیوك بر مملکت، که برقاچ یوز ملیون اهالیی جامعدر. نفس چیندن بشقه سیاسةً بوکا ملحق اولان مغولستان، تیبت، مانچوریه، ترکستان شرق دخی بو اسمك مدلولنه داخل اولور. عربیسی (صین) در. || چین ماچین تعبیر عامیانه‌سنده‌کی ماچین (مانچوریا) دن غلط اولسه کرکدر.

چیناقوپ { س. لوفرك کوچکی اولان برجنس بالیق.

چینجه { ص. چینلیلرك طرز و اصولنه موافق ویا اونلره منسوب و متعلق : چینجه لسان، یازی، کتاب. = ح. چینلیلرك طرز و اصول ویا لسانده : چینجه سویلمك، رقص ایتمك، یازمق . = س. چین لسانی : چینجه‌یی اوکرنمك پك زوردر.

چینراریا { س. وغلطی.

چینرالیا { س. [یتا] پیان قرانفیلنه بکزر برنوع چیچك.

چینقو { س. [یتا. Zinco] اجسام بسیطه‌دن توتیا دینلن معدن وبونك لوحه‌سی‌که تنکه کبی مختلف قابلر اعمالنه یارار. = ص. چینقودن معمول : چینقو لکن.

چینلی { س. ص. چین اهالیسندن اولان : چینلیلرك عادتی؛ چینلی بر صنعتکر.

چینی { س. ۱. چینده اعمال اولنان اعلا جنس اوانیٔ ترابیه. ۲. دیوار یوزینی قابلامغه مخصوص صیرلی منقش لوحه. جقلرکه اعلا جنسی وقتیله کوتاهیه‌ده یاپیلیردی. ۳. اوزری مینالی طوغله : چینی صوبا، چینیلی کوشك= چینیلرله قابلانمش معروف کوشك که الیوم موزه‌در.

چیودرمك { فتـ. (اوق) هدفدن شاشیرتمق، اصابت ایتدیرمه‌مك.

چیورمك { چیورتمك، چیور. ندی. با : چویرمك وسائره.

چیوغار { س. زراعت چفتی، طوپراغی ایشلیکه مخصوص اوکوز چفتی.

چیوغه { س. صیغیر بوینوزی.

چیومك { فل. (اوق) هدفدن شاشمق.

چیوی { س. تخته وسائره میخلامغه وقاقلمغه مخصوص اوجی سیوری وآرقه‌سی باشلی دمیر، میخ : تل چیویسی = قالبه دوکلمش، قارفیچه؛ دمیر چیوی = اکسر، مسمار؛ نعلبنجی چیویسی= دمیردن اوفاق چیوی. || چیوی دیش = طقوز یاش دیشی.

چیویت { یاخود چیفیت وغلطی: چوید. س. هندده و یمنده حاصل اولان برنباتدن چیقاریلان قویوماوی بویا، که صاریلغی غائب ایتدیرمك ایچون آزمقدارده چماشیره‌ده قونور.

چیویلتمك { فتـ. چیوی قاقدیرمق، میخلاتمق.

چیویلمك { یا چیوبله‌مك. فتـ. چیوی ایله میخلامق.

چیویلنمك { فجـ. چیوی ایله میخلانمق. = فل. مجـ. بریرده ایلیشوب قالمق، کجیکمك.

چیپر { مه. یاغمق تصویر ایچون « جایر » دن مخففدر : چیپر چیپر یاغمق.

ح

ح { حا. س. [عر. سش] الفبامزك سكزنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ کلمه‌لره مخصوصدر. خ ایله ه آره‌سنده اولان مخرجی السنهٔ سامیه‌یه مخصوص اولمغله ترکجه ویا اجنبی بر کلمه‌نك بو حرفله یازلمسی اصلا جائز اوله‌ماز. شکل عبرانیسی ח وشکل سریانیسی ܚ در، که بو شکللرك عربی (ح) ایله، یونانی η ایله ولاتینجه H ایله اولان مشابهتلری ظاهردر. لسان یونانیده حروف صوتیه صره‌سنه کچمشدر. حروف سامیه‌نك ترتیب قدیمنده ینه سکزنجی حرف اولوب، ابجد حسابنده دخی ٨ رقمنه معادلدر. نقطه‌سز اولمسی حسبیله «حاء مهمله» دخی دینلیر.

حاء { سش. عر. ح حرفنك اسم عربیسیدر. حاء مهمله دخی دینلیر.

حاجّ { سذ. عر. [«حج» دن سف.] موسم معیننده مراسم مخصوصه‌سیله کعبهٔ شریفه‌یی زیارت ایتمش آدم. اکثریا حرف تعریفله قوللانیلیر: الحاج. سائر احوالده «حاجی» صورتنده قوللانیلیر. با: حاجی. || الحاج الحرمین = ایفای حج شریف ایتدکدن صکره روضهٔ مطهرهٔ جناب رسالتپناهی‌یی ده زیارت ایتمش اولان.

حاجات { سش. جـ. عر. فذ: حاجت. با: حاجت.

حاجِب { سذ. عر. [«حجاب» دن سف.] ١. قپوجی، پرده‌دار. ٢. اسکی ملوك اسلامیه‌ده باش مابینجی ویا وکیل مطلق ووزیر اعظم وظیفه‌سنی ایفا ایدر بیوك مأمور. ٣. قاش. بو معنا ایله جـ: حواجب، تـ: حاجبین. ٤. ط. آره زاری.

حاجَت { سش. عر. جـ: حاجات، حوائج. ١. احتیاج، لزوم، اقتضا: بو قدر تفصیلاته نه حاجت؟ بویله تکلفاته حاجت یوق. ٢. محتاجلق، ضرورت. ٣. لازم وضروری اولان شیء: انسانك بر چوق حاجتلری واردر. || دفع حاجت = انسانك محتاج اولدیغی شیئی الده ایتمك. || قضاء حاجت = دفع طبیعی. || قاضی الحاجات = هر حاجتی دفع ایتدیرن جناب حق حضرتلری. || حوائج ضروریه = انسانك ضروری اولرق محتاج اولدیغی مأکولات ومشروبات وملبوسات کبی شیئلر. [عربی ترکیباتده «حاجه» صورتنده قوللانیلیر:] دند الحاجه، لدی الحاجه = لزومی حالنده.

حاجتمَند { صـ. فا. احتیاج و ضرورتی اولان، محتاج.

حاجِز { صـ. عر. [«حجز» دن سف.] ١. آیران، بولان، تفریق ایدن. ٢. تش. بدنك ایچنده بعض اویوقلری آیران بولمه زارلرینه اطلاق اولنور: حجاب حاجز = کوکسی قارندن داخلاً آیران بیوك زار.

حاجه { سش. عر. با: حاجت.

حاجّه { سش. عر. [«حج» دن سف. ث.] حجه کیتمش قادین، ایفای حج ایتمش خاتون: حاجه خانم.

حاجی { سذ. عر. جـ: حجاج. [«حاج» دن غلط] موسم مخصوصنده کعبهٔ شریفه‌یی زیارت ایدوب ایفای حج ایتمش آدم: حاجیلری کوتورن واپور کلدی؛ حجاج مبلمینك رکوبنه مخصوص سفینه. || حاجی اوتی = بر نوع نبات، قان قورودان. || حاجی بابا = ایفای حج ایتمش اختیار و محترم آدم. [اکثری حاجی

اولمق ملابسه‌سیله علی‌الاطلاق عربلره و بالخاصه یاشلیلرینه دینیر.] || حاجیلر بایرامی = قربان بایرامی، عید اضحی. || حاجی خواجه = ایفای حج ایتمش متدین و متقی آدم. || حاجی یاتماز = نه درلو آتلسه ثقلتندن اولدیغی طرفه دونوب آیاق اوستی طوران اویونجق. || حاجیلر یولی = صمان اوغریسی، مجره، کهکشان.

حادّ { ص. عر. ث. حادّه. [«حدت» دن سف.] ١. سیوری، اینجه اوجلی. ٢. کسکین، قاطع، صارم. ٣. سرت، پك مؤثر. ٤. ط. شدتلی والتهابلی (مرض، یاره، چبان.) فر. Aigu || ر. زاویهٔ حادّه = قائمه‌دن دها طار اولان زاویه. مقابلی: منفرجه.

حادِث { ص. عر. ث: حادثه. [«حدوث» دن سف.] ١. یکی ظهور ایدن ویا وقوع بولان، میدانه چیقان: برمسئله حادث اولدی. ٢. قدیم اولمیان، صکره‌دن وجوده کلمش، مخلوق: عالم حادثدر. ٣. یکی، نوظهور.

حادِثه { سش. عر. جر: حوادث، حادثات. [لغت آنفه‌نك مؤنثیدر] ١. وقعه، واقعه، وقوع بولان حال وکیفیت، ماجرا: حادثات دهر. ٢. ط. بر مرضك امتدادی اثناسنده ظهور ایدن حال، مرضك تصادفاً بشقه بر رنك آلمسی، عارضه. == جر. حوادث = اخبار، وقوعات، یکی وقوع بولمش ایشلر: بوکونکی غزته‌لرده هیچ حوادث یوقدر؛ حوادث داخلیه، حوادث خارجیه.

حادّه { سش. عر. («حده» یازلمسی غلطدر) ایرمش معدنی دوکوب تل یاپمغه مخصوص دلیکلی صفحه صورتنده آلت. || مج. حادهٔ تدقیقدن چکیرمك = اینجه‌دن اینجه‌یه تحقیق ایتمك.

حادّه‌خانه { س. [«حده‌خانه» صورتنده یازلمسی غلطدر] ترسانه‌نك عملیات مکتبی حکمنده اولان بر فابریقه‌سی‌که ایچنده مخصوص تعلیم ایچون آلنان صبیان بلوکلری افرادی چالیشدیریلیر.

حادی عَشَر { عد. عر. اون برنجی.

حاذِق { ص. عر. ث: حاذقه. جر: حذاق. [«حذاقت» دن سف.] ماهر، مهارتلی، علم ویا صنعتنده وقوف ومعلومات تامه‌سی اولان: طبیب حاذق؛ حذاق اطبادن = طبیبلرك اك ماهرلرندن.

حاذِقانه { ص. ح. فا. [تعبیر سقیم] حذاقتله، ماهرانه: پك حاذقانه اجرای عملیات ایتدی.

حارّ { ص. عر. ث. حارّه. [«حرارت» دن سف.] ١. صیجاق، حرارتلی، قیزغین، ایصی: منطقهٔ حارّه = خط استوانك ایکی جهتنده بولنان منطقه‌لرکه هوالری دائما صیجاق اولوب یاز و قیشلری یوقدر؛ ممالك حارّه = صیجاق یرلر. ٢. یاقیجی، حرارت ویرن: بهارات حارّه.

حارِق { ص. عر. ث: حارقه. [«حرق» دن سف.] یاقان، یاقیجی. ن.

حارِقه { سش. عر. آتش، نار.

حازِم { ص. عر. ث: حازمه. [«حزم» دن سف.] حزم و احتیاط صاحبی، بصیرتلی.

حاسّ { ص. عر. ث: حاسه. [«حس» دن سف.] حس ایدن، طویان، طویجی، طویغولی.

حاسِد { ص. عر. ث: حاسده. [«حسد» دن سف. حسدجی، قیصقانان، حسود.

حاسِر { ص. عر. ث: حاسره. [«حسرة» دن سف.] حسرت چکن، محروم و خائب قالان، مرامنه نائل اوله‌میان.

حاسّه { سش. عر. جر: حواس. [«حس» دن سف. ث.] انسان وسائر حیواناتده‌کی طویغو خاصه‌سی؛ حواس خمسه = کورمك، ایشیتمك، قوقو، لذت و طوقنمقله طویمقدن عبارت اولان بش حس.

حاسِّیّت { سش. عر. طویمق خاصه‌سی، طویجی اولانك حالی، طویغولیلق.

حاشا { د. عر. نفی واستثنا و تبعیده دلالت ایدر؛ اولمیه، الله کوسترمسین، بزدن اوزاق: حاشا، بن سزك حقکزده اویله لقردی سویلمدم؛ حاشا حضوردن؛ حاشا عن المجلس. [منفور ومکروه برشیء سویلنه‌جکی وقت قوللانیلیر.]

حاشِیه { سش. عر. جر: حواشی. [«حشی» دن سف. ث.] ١. بر کتاب ویا ورقه‌نك کنارینه یازیلان وایچنده‌کی بر کلمه ویا فقره‌یی ایضاح و تفصیل ایدن عباره، هامش، درکنار. ٢

ینه بونك طرز جدید اوزره
صحیفه‌نك صوكنه دها اینجه
یازی ایله یازیلانی. ٣. بر متن
ویا شرحك مغلق یرلرینی شرح
وایضاح ایدن وهر بحثه «قوله»
تعبیریله كیریشن كتاب: عربی
صرف ونحو كتابلری اوزرینه
برچوق شرحلر وحاشیه‌لر یا-
زلمشدر. [دها سیرك اولانلرینه
«تعلیقات» دیرلر.]

حاشیه‌لی { ص. صحیفه‌لرك كنار-
لرنده ویا آلتلرنده
ایضاحاتی حاوی عباره‌لری او-
لان: حاشیه‌لی بركتاب.

حاصل { ص. عر. ث: حاصله. ج:
حاصلات. [«حصول»دن
سف.] ١. حصول بولان، وقوعه
ویا وجوده كلن، پیدا وظاهر
اولان: بوندن نه حاصل اولور؟
بوقدر مشقتدن بر فائده حاصل
اولمدی. ٢. بیتن، یردن چیقان،
نمو ایدن: چكردكدن حاصل
اولان آغاجلر. ٣. نتیجه مقامنده
اولان، استنتاج و استنباط او-
لنان: حاصل كلام = نتیجهٔ كلام،
خلاصهٔ كلام. ٤. ثمره، اقتطاف
اولنان شی: عمرمك حاصلی =
اولادم. ٥. ر. حسابك اعمال
اربعه‌سندن آلنان نتیجه: حاصل
جمع، حاصل طرح، حاصل ضرب،
حاصل تقسیم. || حاصلی، الحاصل،
حاصل كلام = نهایت، فی الجمله،
خلاصهٔ كلام. || حاصلی تحصیل
ایتمك = بیهوده یورلمق. — سف.
ج: حاصلات = زراعت وسائر
مساعینك ویردیكی ثمره، ایراد:
تارلەنك بو سنه‌كی حاصلاتی؛
چفتلكك، فابریقه‌نك، قوپونلرك
حاصلاتی؛ پوسته، تلغراف،
واپور حاصلاتی. || حاصلات
صافیه = مصارف واقعه چیقدقدن
صكره حاصلاتك صرف تمتع
قالان قسمی: حاصلات غیر صافیه
= مصارف تنزیل اولنمقسزین
عموم حاصلات.

حاصلاتلی { ص. حاصلات وایرا-
دی اولان، ایی
واردات ویرن: او چفتلك چوق
حاصلاتلیدر: حاصلاتلی برایشدر.

حاصلسز { ص. فائده‌سز، ثمره-
سز، غیرمثمر، بوش:
حاصلسز ایش.

حاصللانمق { فل. (اكین ویا
چوجق) بوی آ-
توب اوزانمق.

حاضر { ص. عر. ث: حاضره. ج:
حضار، حاضرون.
[«حضور»دن سف.] ١. موضوع
بحث اولان محلده موجود او-
لان، بالذات بولنان، قائم،
غائب ضدی: بولقردی اولور-
كن اوده حاضر ایدی؛ حاضر
بولنانلره خطاباً سویلدی؛
حضاره خطاب ایتدی؛ حاضر
بالمجلس = مجلسده موجود بولنان.
٢. تدارك ایدیلوب كوز اوكنده
بولنان، مهیا، آماده: كافهٔ لوازم
سفریه حاضردر. ٣. هرجهتی
اكمال وهر لوازمی تدارك او-
لنوب بر ایش ایچون مهیا او-
لان: بن حاضرم؛ آرابه دها
حاضر اولمدی؛ یمك حاضردر.
٤. یاپلمش و دیكلمش حالنده
صاتیلان، ایصمارلامه اوله‌رق
یاپدیرلمیان: حاضر اثواب، البسه؛
حاضر پوتین. ٥. شمدیكی، حال:
حال حاضر = شمدیكی حال. — فر.
Statu quo یعنی ابقاء ماكان
علی ماكان دیمك اولان ولسان
سیاسیده قوللانیلان تعبیرك
ترجمه‌سنده‌ده «حال حاضر» تركیبی
استعمال ایدلمكده‌در. || د.
امر حاضر = صرفده امر صیغه-
سنك مخاطبی: یاپ، یاپك كبی.
[عربیده غائبلرینی بشقه صیغه
صورتنده آیروب، «امر غائب»
تسمیه ایدرلر.] || حاضر ایتمك =
حاضرلامق، تهیئه ایتمك. || ع.
حاضر اول، حاضرطور! [وغلط:
حاض طور!] دیكر بر قوماندە
تلقیسنه حاضر بولنمق قوماندەسی.
|| حاضرجواب = درحال مناسب
جواب بولوب سویلر سریع
الانتقال آدم: حاضرجوابلق =
حاضرجوابلك حالی. || حاضره
قونمق = میراث صورتیله امكسز
ثروته مالك اولمق. == ح. ذاتاً،
تام صره‌سیدر: حاضر كلمش
ایكن شو ایشی‌ده كوره‌لم؛ حاضر
قلم الیمزده ایكن فلانه‌ده برمكتوب
یازه‌لم. == سذ. ج. حضار =
مجلسده حاضر بولنان آدملر،
جماعت.

حاضرجی { س. دیكلمش مهیا
اثواب صاتان آدم،
قیامه‌جی.

حاضرجیلق { س. دیكلمش مهیا
اثواب صاتانك
صنعت وتجارتی.

حاضرلانمق { فت. حاضر ایتدیر-
مك، تهیئه ایتدیر-

مك : حيوانلری اركندن حاضر-
لانملی .

حاضرلامق { فتـ. حاضر ایتمك . تهیئه ایتمك : آتشجی-
یه سویلیك یمكی حاضرلاسون .

حاضرلانمق { فط. لوازمی تدارك ایدوب مهیا اولمق :
بن یولجیلق ایچون حاضرلانیورم .
-- فج. تهیئه ایدلمك ، حاضر بولند-
یرلمق : یمك حاضرلاندی می ؟

حاضرلق { س. برایشه مهیا اولمق ایچون اقتضا ایدن
لوازم ، تدارکات : یولجیلق ایچون
حاضرلق کوریور .

حاضرلوب { س. قبوغی ایچنده صوده پیشوب
قاتیلاشمش یومورطه . == صفت
کبی دخی قوللانیلور : حاضرلوب
یومورطه دینایر .

حافر { سذ. عر. آت کبی حیواناتك طیرناق قابلی آیاغی ، سم .

حافظ { ص. عر. ث : حافظه . جـ : حافظین ، حفاظ . [« حفظ »
دن سف.] ۱. صاقلایان . قورویان ،
محافظه وصیانت ایدن : حافظ
مطلق ، جناب خیرالحافظین = حق
تعالی حضرتلری . ۲. قرآن کریمی
حفظ ایدوب ازبردن اوقویه بیلن :
حافظ قرآن ، حافظ کلام . || حافظ
کتب = بر کتبخانه ده کتابلری حفظ
وحسن اداره ایدوب مطالعه ایتمك
ایستینلره ویرن آدم . || قوهٔ حافظه =
انسانده کی خاطرلامق خاصه سی .

حافظه { سث. عر. [« حفظ » دن سف. ث.] انسانده خاطر-
لامه خاصه سی ، قوهٔ حافظه : او
آدمك حافظه سی پك زیاده در .

حاکم { ص. عر. ث : حاکمه . جـ : حکام . [« حکم » دن سف.]
۱. حکم ایدن ، آمر ، غالب : قوم حا-
کم ، ملت حاکمه . ۲. اوستنده بولنان ،
حواله سی اولان : قلعه شهره حاکم
ایدی : نقطهٔ حاکمه . -- سذ. عر.
۱. احکام شرعیه نك اجرا وتطبیقنه
مأمور فقیه ، قاضی : حاکم الشرع :
حاکم افندی : مفتش حکام = مقدما
حاکملرك تفتیشنه مأمور منلا .
۲. والی ، آمر ، عامل ، بر مملکتك
اداره سنه مأمور ووکیل اولان
ذات : مملکتك حاکمی . ۳. حکمدار
امیر ، خان : بخارا ، خیوه ، افغان
حاکمی . || حاکم حقیقی ، حاکم مطلق =
حق جل وعلا حضرتلری .

حاکمانه { ص. ح. فا. حکم ایده رك ، حاکمیت وآمریت طور
وطرزیله : حاکمانه برطورله : حاکمانه
امر ایدیوردی .

حاکملك { س. ۱. آمرلك حاکمیت ، حکم وامر ایتمه . ۲.
قاضیلق ، نائبلك .

حاکمیت { سث. عر. حاکملك ، آمریت . -- حقوق
دولده ولسان سیاسیده بر دولتك
ممالکی واهالیسی اوزرنده کی
اقتداری ، فر. Souverainité

حاکی { ص. عر. ث : حاکیه . [« حکایه » دن سف.] نقل
وحکایه ایدن : لیلا ایله مجنون
افسانهٔ مشهورینی حاکی بر رساله
ایدی .

حال { سذ. عر. جـ : احوال . ۱. اولیش ، بولنیش ، صو-
رت ، هیئت ، کیفیت : نه حالده سکز ؟
کندیسنی فنا بر حالده کوردم ؛
اونك حالنی کوزکزك اوکنه کتیرك ؛
او بنانك او وقتکی حالیله شمدیکی
حالی آره سنده چوق فرق واردر .
۲. شمدیکی زمان ، وقت حاضر ،
ماضی ایله استقبال آراسی : استقبالی
حاله فدا ایتمه ملی . ۳. مجال ، قوت ،
طاقت : حالم قالمدی : بیچاره نك
آیاقده طوره جق حالی یوقدر .
٤. مشکلات ، صیقندی ، غائله :
بوایشی کورنجه یه قدر باشمه حال
کلدی . ٥. صوفیونك موقتاً مظهر
اولدقلری جذبه : وجد وحال
صاحبی . ٦. درد ، کدر ، الم :
هر کسك حالنی بر الله بیلیر .
۷. د. (صرف ترکیده) احوال
اسمك بری : مجرد ، مفعول به
حالی . ۸. (کذا صرف ترکیده)
زمان حاضرده جریان ایتمکده
اولان حدثه دلالت ایدن فعل
صیغه سی : کلیور ، کیدیور کبی .
۹. (نحو عربیده) ایده رك معنا-
سنی بیان ایدن صفت که منصوب
اوقونور : جائنی زید راجلا (= زید
بکا یوروه رك کلدی) کبی . || اهل
حال = وجد وحال صاحبی ، اهل
دل . || حال آشنا ، حالدن آکلار =
ارباب حاجتك حالنه آجیر وکند-
یلرینه معاونت ایدر آدم . || او
حالده = اوتقدیرده ، اویله اولورسه .
|| بهمه حال = هر نصل اولسه ، مطلقا .
|| حال بوکه = شو قدر وارکه ،
اویله ایکن : جانم طیشاری چیقمغی
ایستیور حالبوکه طبیب دها
مساعده ایتمیور . || حال بویله ایکن =
بویله اولدیغی حالده . || بیان حال =
انسانك بولندیغی حال وکیفیتی
افاده ایتمسی ، افادهٔ مرام ، عرض
حاجت . || درحال = او آنده ، آنیده .
|| سعهٔ حال = رفاه ، ترفه . || شمدیکی

حالده = بو کونکی کونده، الیوم. || حال صورمق = برینك نصل اولدیغنی استفسار ایتمك، خاطر صورمق. || عرض حال = ۱. حالنی عرض وافاده ایتمه. ۲. برایش ایچون بر مقام رسمی‌یه تقدیم اولنان استدعا ویا بر ذاته ویریلان استرحامنامه. [بو ایکنجی معنا ایله بتیشیك اوله‌رق «عرضحال» یازیلیر. با: عرضحال.] || علی حاله = کندی حالنده، بولندیغی حالده. || علی کل حال = هر حالده، هر نصل اولسه. || فی الحال = آنیده. || کندی حالنده = خارج از وظیفه ایشلره قاریشماز، ساکن واوصلی آدم. || لسان حال ایله = دیل ایله سویلدیکی حالده حالی سویلر کبی اولمه. || نه حال ایسه، هر نه حال ایسه = درنه صورتله اولدیسه. || هر حالده = هر نصل اولسه. — « حالده » تعبیری برفرع نعل اضافی‌یه ملحق اولوب، ۱. شرط ونقدیر بیان ایدر: اوکلدیکی حالده بزده کیدرز. ۲. مباینت وضدیت بیان ایدر: اونلر بزی دعوت ایتدکلری حالده بز مقابله ایتمدك.

حالْ { صـ. عر. ذ: حالیه. [اصلی: « حالی ». — ناجی مرحوم بونی « حلول » دن سف. ومشدد عد ایتمش ایسه‌ده، هم مخفف استعمالی هم مؤنثنك « حالیه » اولمسی هم ده عربی لغت کتابلرنده « حلول » ماده‌سنده اولیه‌رق بولنمیوب، « حول » ماده‌سنده ایسه « حالی » کلمه‌سنك ینه بو معنی ایله بولنمسی او ذهابك بطلاننی اثبات ایدیور.] شمدیکی، حاضر: سـال حال = بو سنه: ماه حال = بو آی: سنهٔ حالیه = بو سنه.

حالاً { ح. عر. شمدیکی حالده، حال حاضرده: حالاً و استقبالاً = شمدیکی وکله‌جك زمانده.

حالا { ظر. [لغت آنفهٔ عربیه‌دن] ۱. شمدی، الآن، الیوم: حالا درسعادتده بولنان. ۲. دها، هنوز، الی الآن: حالا صباح اولمدی؛ کوندردیکمز آدم حالا کلمدی. ۳. شمدی، سابقاًنك ضدی: حالا فلان بر محاسبه‌جیسی بولنان.

حالات { سش. جـ. عر. فد. حالت. با: حالت.

حالَت { سش. عر. جـ. حالات. ۱. حال، صورت، کیفیت، هیئت: باشمه برحالت کلدی. ۲. تقدیر: اوحالتده، بعض حالاتده. ۳. د. (نحو عربیده) اعرابك اوچ صورتنك بهری: حالت رفع، حالت نصب، حالت جر. || الحالة هذه = شمدیکی حالده، بو کونکی کونده، فی یومنا هذا. || حالت نزع = جان چکیشمه، احتضار. || ط. حالات نادره = نادر الوقوع احوال مرضیه.

حالداش { صـ. حال آرقداشی، همحال: اونکله حالداشز.

حاللاشمق { فش. [حاللشمك یازمق عبثدر] بربرینه حالنی وددرد وکدرلرینی سویلیوب شکایت ایتمك، درد لشمك، حسبحال ایتمك: کلك حاللاشه‌لم.

حاللانمق { یاخود خاللنمك. فط. ۱. بریکی حال پیدا ایتمك، دکیشمك، باشقه بر حاله کچمك: بو حال ایله حاللاندیغمز وقت. ۲. سمهٔ حال پیدا ایتمك، حالی ایبلشمك. ۳. اثنای ذکرده کندندن کچمك.

حالی { صـ. عر. ذ: حالیه. [مذکری لسانمزده تحریف و تخفیفله « حال » صورتنده قوللانیلیور. با: حال.] شمدیکی، حاضر: سنهٔ حالیه.

حالیا { ح. عر. شمدیکی زمانده، شمدیکی حالده، الحالة هذه.

حامِد { صـ. عر. ذ: حامده. [« حمد » دن سف.] حمد وشکر ایدن.

حامِض { صـ. عر. ذ: حامضه. جـ: حامضات. [« حمض » دن سف.] ۱. اکشی، اکشیمترك، ککره. ۲. کیم. مولد الحموضه ایله مواد مختلفه‌نك ترکیبندن چیقان بر ماده که اساس دینلن برجسمله بالترکب « حمض » تعبیر اولنان ترکیبات مختلفهٔ کیمیویه‌یی وجوده کتیرر: حامض آزوت، حامض بور، حامض تفاح، حامض حدید، حامض حل، حامض فحم، حامض فلور، حامض کبریت، حامض نحاس وسائره. [کیمیا اصطلاحنده مثلا « حامض فحم » ایله « حامض فحمی » آره‌سنده فرق اولوب، برنجیسنه فر. Acide carbonique. وایکنجیسنه Acide carboneux دیرلر.]

حامِضیت { سش. عر. ۱. اکشیلك، ککره‌لك. ۲. کیم. برجسمك حامض اولمسی.

حامِل { صـ. عر. ذ: حامله. [« حمل » دن سف.] ۱. یوکلی، یو-

کالمش، اوستنده بریوك بولنان. ۲. حائز، اوزرنده بولنان: اوچنجی رتبه‌دن برقطعه عثمانی نشانی حامل بولنان. ۳. کوتورن، طاشیان، نقل ایدن: حامل عریضه، حامل ورقپاره. ٤. صاحب، متصرف: تحویلاتك حامللری. ٥. کبه: بوقادین حاملدر؛ حامل قیصراق. صف. ٦. شهده‌سنده بربولیجه بولنان. [عربی قاعده‌سنجه بو معنا ایله مؤنث اولدیغی حالده ینه مذکر کبی «ه» سز قوللانیلیورسه‌ده، لسانمزده «حامله قادین» دینلیر.] — کیمیا وتاریخ طبیعی اصطلاحنده یو. phore ولا. fére اداتلرینی ترجمه ایده‌رك مرکبات تشکیل ایدر: حامل اشمار = Pilifére و حامل اناء Técophore کبی.

حاملاً { ح. عر. اوستنده اولدیغی حالده، طاشیه‌رق، کوتوره‌رك، نقل ایده‌رك: ایجاب ایدن امرنامه‌یی حاملاً عزیمت ایتدی.

حامِله { صف. عر. کبه (قادین). [عرب فصاحتنجه حامل دیمك اقتضا ایدرسه‌ده، لسانمزده بوصورت مستعملدر.]

حامی { ص. عر. ث: حامیه. [«حمایه» دن سف.] صاحب چیقان، حمایه و وقایه ایدن: اونك حامیسی یوقدر.

حاوی { ص. عر. [«حوایه» دن سف.] شامل، محیط، ایچنده آلان، قاپلایان: بو لغت کتابی لسانمزده مستعمل کلمات اجنبیه‌یی دخی حاویدر: یکرمی لیرایی حاوی برکیسه.

«حاوی» ایله «جامع» و «شامل» آراسنده فرق واردر: «حاوی» ایچنده بر ویا برقاچ شیء بولنان، «جامع» بر چوق شیئلر بر یره جمع ایدن، «شامل» ده اصل حاوی اولدیغی شیئدن باشقه دیکر بر ویا برقاچ شیئلر دها احاطه ایدن حقنده مستعملدر؛ مثلا: بو چفتلك یکرمی بش نارله‌یی حاویدر؛ یکرمی بش نارله ایله برقاچ باغ وچایر ومرعالری جامعدر؛ یانندهکی اورمانی دخی شاملدر دینیر. حاوی یرینه «محتوی» دخی قوللانیلیر؛ چونکه افتعال بابندن ده ینه متعدیدر.

حاویه { س. قلاجیلرك ایچملك ایچون آتشه ایصیدوب اوجیله قلای آلدقلری چکیج رسمنده آلت. [عربیده بویله بر لغته تصادف ایتمدك. ترکجه ایسه (ح) ایله یازلماسی اقتضا ایدر.]

حائِر { ص. عر. [«حیرة» دن سف.] شاشیرمش، شاشه قالمش، حیرتده بولنان، متحیر.

حائِز { ص. عر. [«حوز» دن سف.] مالك، صاحب، طاشیان، حامل: حائز اهمیت؛ فلان رتبه ونشانی حائزدر.

حائِط { سـند. عر. ج: حیطان. [«حوط» دن سف.] دیوار، جدار.

حائِل { ص. عر. [«حول» دن سف.] ایکی شیء آراسنده واقع اولوب برندن دیکرینك کورنمسنه ویا اختلاطلرینه مانع اولان: آغاجلر حائل اولدیغندن کوشکدن دکیز کورنمیور؛ قپالی هواده بلوطلر کونشه حائل اولور.

حَبّ { سند. عر. [عربیده اسم جنس اولوب فد. حبه اولور. با: حبه.] یووارلاق بر دانه صورتنده تهیئه اولنوب یوتیلان علاج: حب آلمق، حب یوتمق. ‖ مج. حبی یوتمق = آلدانوب متضرر اولمق، بیتمك، محو اولمق. ‖ نبا. حب السلاطین، حب الملوك = کنه اوتی؛ حب سوداء = چورك اوتی وسائره.

حُبّ { سند. عر. سوکی، محبت: حب اهل بیت = آل نبی محبتی؛ حب جاه = منصب سوداسی.

حَباب { سند. عر. صویك اوزرینه یاغمور طاملادقجه حاصل اولان قبارجق که هوا ایله طولی اولوب صویك اوزرنده یوزر. [شاعرلرمزه سرمایه اولان کلمات معدوده‌دندر.]

حَبَّذا { ح. عر. نه کوزل، نه قدر لطیف، زهی! حبذا باغچهٔ پادشه روی زمین! [نفعی].

حَبر { سند. عر. ج: احبار. بنی اسرائیل عالمی وعلی الاطلاق بر قومك عالم وفقیهی.

حَبس { سند. عر. ۱. بر مجرمی مجازاة نیتیله ویا دعواسی کوریلنجه‌یه قدر قاچمامق ایچون بر یره قپامه، محبسه آتمه، تسجین: فلانی حبس ایتدیلر، حبس اولندی؛ بش آی مدتله حبسنه قرار ویرلدی. ۲. طوتمه، ضبط ایتمه، قویویرممه: ادراری چوق حبس ایتمك ایی دکلدر. ۳. استفاده اولنمیه‌جق بر حال و موقعده بولندیرمه، بیهوده یره آلیقومه: بو قدر پاره‌یی بوشنه حبس ایتمکدن ایسه ایشلتمك دها فائده‌لیدر. ٤. قپالی بر یرده طوتمه، بویله بر یرده بکلتمه: کلمه‌جکنه سوز ویرمش اولدیغندن بنی بتون

كون اوده حبس ایتدی. == تر. س. حبسخانه، محبس، زندان: حبسه آتدیلر، حبسده‌در. == تر. ص. حبس اولنمش، محبوس: اوچ آیدن بری حبسدر. || کوز حبسی = نظارت آلتنده بولنمه.

حَبسخانه { س. متهملرك حبس و توقیفنه مخصوص محفوظ محل، سجن، محبس: حبسخانه‌مدیری؛ حبسخانهٔ عمومی.

حَبَش { سخـ. م. ۱. نوبه‌نك جنوبنده و یمنك قارشیسنده اوله‌رق آفریقاده بر کوچك مملکتدر، که اهالیسی زنجی اولمدقلری حالده زیاده اسمر وبتون آفریقاده مستثنا اوله‌رق اکثریت اوزره خرستیاندرلر. [حبشستان دینه‌ملی.] ۲. حبش اهالیسندن اولان و یا اونلر کبی سیاه ایله بیاض آره‌سنده قویو اسمر رنکنده بولنان آدم: حبش بر کوله، بر جاریه. [طوغریسی حبشی‌در.]

حَبَشی { ص. عر. ث: حبشیه. حبش مملکتی اهالیسندن و یا بونلره منسوب و متعلق یاخود بونلرك رنکنده اولان: حبشیلر زنجی دکلدر: لسان حبشی.

حَبط { سذ. عر. مباحثه‌ده اسکات ایتمك معناسیله قوللانیلیور. سه‌ده معانیٔ عربیه‌سی باشقه‌در.

حَبَل { سذ. عر. کبه‌لك، حمل.

حَبل { سذ. عر. ۱. ایپ، اورغان، رسن. ۲. ث. و با. ایپ کبی بعض رابطه‌لره اطلاق اولنور. || حبل متین = عروهٔ وثقی، واسطهٔ سلامت. || حبل موهوم = دائما حاصل اوله‌جق کبی کورینوب‌ده کیتدکجه اوزاقلاشان مقصد. || حبل الورید = اکسه‌ده‌کی قالین سیکیرلر. — تحت البحر دوشدیلان تلغراف خطنه فر. اوله‌رق ویردیکمز (قابلو) اسمی «حبل» اسم عربیسندن محرف اولدیغندن، بز قابلو یرینه حبل دیه‌بیلیرز.

حُبوب { وحبوبات. سذ. جـ. عر. فد: حبه. با: حبه.

حُبور { سذ. عر. سوینج، سرور، مسروریت.

حَبّه { سذ. عر. جـ: حبوب و بونك جـ: حبوبات. دانه: حبه‌یی قبه یاپمق = مبالغه ایتمك: بر حبه، حبهٔ واحده = هیچ. [منفی جمله‌لرده.] || حبة السوداء = چورك اوتی. == جـ. ذخیره، بغدای، آرپه، چاودار کبی محصولات.

حَبیب { ص. عر. ث: حبیبه. جـ: احباب، احباء. [«حب» دن صش.] سوییلن، سوکیلی، محبوب، دوست. || حبیب الله = حق تعالانك سوکیلیسی اولان فخر کائنات (صلعم) افندمز.

حَتّی { د. عر. بیله، او درجه‌ده، بر درجه‌ده که: بن کیسه‌یی دیکمام حتی سزی ده. بعض دفعه تأکید ایچون «بیله» اداتی دخی علاوه اولنور: حتی کوزمله کورسه‌م بیله ایناننام.

حَثّ { سذ. عر. تشویق. ترغیب. قیشقیرتمه. ن.

حَجّ { سذ. عر. ذی الحجه آینده مکهٔ مکرمه‌ده مناسك و مراسم معتاده ایله کعبهٔ شریفه‌یی زیارت وطواف ایتمك رسمی که شرائط خمسهٔ اسلامدندر: ایفای حج شریف ایتمك. || امیر الحج = صرهٔ همایونی وبرآکیدن حجاجی شام طریقیله مکهٔ مکرمه‌یه سوق وقافله‌یه ریاست ایدن مأمور مخصوص.

حِجاب { سذ. عر. ۱. پرده، حائل. ۲. اوتانمه، محجوبیت. || ث. حجاب حاجز = کوکس ایله قارن آره‌سنده‌کی زار؛ حجاب مشیمی = جنینی احاطه ایدن زار.

حِجابلی { ص. ۱. پرده‌لی، مستور. ۲. عصمتلی، عفیف.

حُجّاج { سذ. جـ. عر. فد: حاج، حاجی. با: حاجی.

حِجاز { سخـ. م. جزیرة العربك غرب شمالی قسمی که حرمین شریفینك بولندیغی خطهٔ مبارکه‌در. || مو. برمقام مخصوص.

حِجازی { ص. عر. ث: حجازیه. حجاز خطهٔ مبارکه‌سنه منسوب ومتعلق ویا اوراناك اهالیسندن اولان.

حَجّام { سذ. عر. حجامت یاپمغی صنعت اتخاذ ایدن جراح، حجامتجی.

حِجامَت { سذ. عر. بدنك بر طرفنی یاروب اوزرینه بوینوز قویه‌رق قان چکمك عملیاتی که وقتیله معمول به اولوب، الیوم متروکدر: حجامت ایتمك، حجامت اولمق.

حَجامَتجی { س. حجامت یاپان یعنی بوینوز یا-

پیشدیره‌رق قان آلان جراح ویا
بربر، حجام.

حُجّت { سذ. عر. ج: حجج. ١. دلیل، برهان: ایراد
حجت ایتمك. ٢. ف. بر حكمی
حاوی ویا بر تصرفی مؤكد اوله‌
رق محكمهٔ شرعیه جانبندن
ویریلن ورقهٔ رسمیه: یدنده
حجت شرعیه واردر: باحجت
متصرف اولدیغی ملك.

حُجَج { سذ. ج. عر. فد: حجت. با: حجت.

حَجر { سذ. عر. ف. بر سبب قانونیدن طولایی برینك
كندی مالنی تصرفدن منع
اولنمسی.

حَجَر { سذ. عر. ج: احجار. طاش، سنك: حجر شجره
طاش اودون، دكرسز واقتدار.
سز آدم. || حجر اسود = كعبهٔ
مكرمه نك قپوسی یاننده دیوار.
ده بولنان سیاه حجر سمائی كه
مناسك حجده تقبیلی شرطدر.
|| مع. حجر توتیا = اصطلاح
كیمیوده فحمیت توتیا دینان بر
معدن. || حجر الجو = هوادن
دوشن طاش. || حجر سمائی =
فضاده منفرد ویا مجتمع صورتده
دور ایدر مختلف جسامتده
طاشلر. || حجر فتیله = طاغ كتنی.
== ج. احجار قیمه، ذی قیمت
احجار = جواهر انواعی.

حِجر { سذ. عر. قوجاق، آغوش: والده سنك حجر تربیه سندن
چیقدیغنده. ذ.

حُجَروی { ص. عر. ذ: حجرویه. (« حجره » دن سمن.)
تش. ط. اوفاق حجره‌لری و او.
یوجقلری اولان. [فر. Cel-
lulaire].

حُجره { سذ. عر. ج: حجرات. ١. كوچك اوطه، او.
طه‌جق. ٢. خانقاهده ددكانه
مخصوص اوطه‌لرك بهری. ٣.
تیاترو وحمام وبانیه وسائر عمو.
می محللرده آیریجه اوتورمق
ایستینلره مخصوص كوچك
اوطه، لوجه. ٤. اسكی طرزده
اوطه‌لرك قپو طرفنده قنادسز
كوچك طولاب كه بارداق و
سائره وضعنه مخصوص ایدی.
|| تش. تا. مواد عضویه‌نك
ایچنده آری كومجی شكلنده
اولان اوفاق دایكر.

حَجز { سذ. عر. فقه. برندن اولان مطلوبك استیفاسنی
تأمین ایچون بر مال ویا ملكنی
محكمه معرفتیله رهن حكمنه
قویوب ضبط ویا فروختنی طلب
ایتمك معامله‌سی.

حَجله { سذ. عر. كابین اوطه‌سی، كردك. [ذاتاً محل بیان
ایتدیكندن، « حجله گاه » دیمك
عبثدر.]

حَجم { سذ. عر. بر جسمك بیوكلكی، جرم، جثه،
جسامت: حجمی بیوك؛ ثقلنجه
بوندن خفیف ایسه‌ده حجمجه دها
بیوكدر.

حَجماً { ح. عر. جرمجه، جثه جهتنجه، جسامتجه: آغر
ایسه‌ده حجماً كوچكدر.

حِجّه { سذ. عر. [مص. بناء مره] بركره حج ایتمه، بر دفعه
حجه كیتمه. || حجة الوداع = فخر
كائنات (صلعم) افندمزك صوك
یعنی ارتحالرندن بر قاچ ماه
مقدم ایفا بیوردقلری حج
شریف. || ذی الحجه = حج مراسمنك ایفا اولندیغی آی كه عربی
سنهٔ قمریه‌نك صوك آییدر.

حَجیف { سذ. عر. ط. قارن غورلدیسی.

حُجَیره { سذ. عر. ج: حجیرات. (« حجره » دن سمن.)
تش. تا. كوچوجك دلیك و
اویوق.

حَدّ { سذ. عر. ج: حدود. ١. سینور، ثغر، ایكی دولت
الكالرینك ویا ایكی خطه وایالتك
تماس ایتدكلری محل. [بو معنا
ایله اكثریا جمعی قوللانیلیر.]
٢. درجه، مرتبه: حد اعجاز =
فصاحتك معجزه‌یه تقرب ایدن
درجه‌سی. ٣. انسانك قدر و
منزلتی، حقیقی پایه‌سی، دكری:
حدینی بیلیر آدمدر: انسان حدینی
تجاوز ایتمه‌ملی: بنم حدم دكلدر؛
حدم اولمیه‌رق. ٤. بر قباحت
ارتكاب ایدنك كندیسنه مانع
تكریر و باشقه‌لرینه باعث عبرت
اولمق اوزره شرعاً ویریلن تأ.
دیب، شرعاً معین اولان مجازاة
ترهیبیه: حد شرعیسی ویرمك:
یالان شاهدك حد شرعیسی
نه‌در؟ ٥. تعریف منطق. ٦.
مذ. قضیه‌یی تركیب ایدن ایكی
قسمك هر بری: حد اكبر،
حد اصغر. ٦. ر. جبرده بر
تناسب ویا معادله‌یی تركیب
ایدن اقسامك بهری. [فر.
Terme]. || برینه حدینی بیلدیر.
مك = جزای سزاسنی ویرمك.
|| حددن زیاده، بی حد = پك.

چوق. || حد ذاتنده = ذاتاً، طبعاً، فطرةً.

حَداثَت { سث. عر. يكيلك، تازه‌لك، كنجلك: حداثت سن = ياش كوچكلكى.

حَدّاد { سذ. عر. («حديد» دن سمب.) دميرجى. ذ.

حَدائِق { سث. جـ. عر. فد: حديقه. با: حديقه.

حَدَب { سذ. عر. و:

حَدَبه { سث. عر. تث. با. قانبور، يومرو.

حَدَبيَّت { سث. عر. تث. با. قانبورلق، يومرولق.

حِدَّت { سث. عر. ١. كسكينلك. شدت، سرتلك: حدت مزاج. ٢. اوككه، غضب، تهور: حدتى غالب؛ حدتله جواب ويردى || برحدت=اوككه‌لى، غضبناك. || ط. حدت باصره، حدت سامعه، حدت شامه وسائره= بو حسلرك زياده‌لكى وكسكينلكى.

حِدّتلنديرمك { فتـ. اوككه‌لنديرمك، غضبه كتيرمك.

حِدّتلنمك { فل. اوككه‌لنمك، غضبه كلمك.

حِدّتلى { صـ. اوككه‌لى، غضبناك، بر حدت.

حَدَث { سذ. عر. ١. يكى ظهور، يكى وقوع. ٢. د. اقسام كلمه‌دن فعلك بيان ايتديكى حال كه اوله ويا يابمه كبى بر معنادن عبارتدر: فعل زمانه مقارن حدث بيان ايدر بركلمه‌در. ٣. ف. آبدست وغسلك تجديدينى ايجاب ايتديرن حال ووقعه.

حَدّسِز { صـ. غير معين، حد و حسابى اولميان، چوق.

حَدَقه { سث. عر. تث. كوز ببكى، كوزك قره‌سى، انسان العين، مردمك چشم.

حَدَقى { صـ. عر. ذ: حدقيه. كوز ببكنه وياقره‌سنه منسوب ومتعلق.

حُدوث { سذ. عر. وقوع بولمه، واقع اولمه، ظهور، جريان: بر وقعه حدوث ايتدى.

حُدود { سذ. جـ. عر. فد: حد. با: حد.

حَديث { صـ. عر. ذ: حديثه. [(«حدث» دن صش.] ١. يكى، جديد، نوظهور: حديث السن = كنج. ٢. صوكره‌دن ظهور وحدوث ايدن، قديم اولميان. [بو معنا ايله «حادث» دها مستعملدر.] = سذ. عر. جـ: احاديث. فخر كائنات (صلم) افندمزك مبارك كلامى ويا بر فعل وحركتى: حديث شريف: علم حديث؛ طلب حديث ايچون بر چوق وقت سياحت ايتدى؛ نقل احاديث شريفه.

حَديد { صـ. عر. ذ: حديده. [(«حدت» دن صش.] ١. اوككه‌لى، حدتلى، تيز، غضوب: حديدالمزاج = حدتى غالب، چابق قيزار. ٢. شدتلى، شديد، كسكين. = سذ. عر. دمير (تيمور)، آهن.

حَديدى { صـ. عر. ذ: حديديه. دميره منسوب و متعلق ويا دميردن معمول.

حَديقه { سث. عر. جـ: حدائق. آغاجلى باغچه، اشجار مثمره‌يى حاوى باغچه، آغاجلق: حدايق خاصه = سراى همايون باغچه‌لرى.

حِذاء { سذ. عر. ١. قارشيلق، قارشى قارشى اولمه، مقابله: ديديكم بنا مكتبك حذاسنده‌در. ٢. سطحك مستوى ومستقيم اولمسى، استقامت، دوزلك: حذاسنى بولمق؛ برحذايه كتيرمك. ٣. تسويه آلتى، چرپى پره‌سى.

حَذاقَت { سث. عر. مهارت، فن و صنعتنده معلومات وتجربهٔ كامله: فلان طبيبك حذاقتى مسلمدر. [باشليجه اطبا حقنده مستعملدر.]

حَذَر { سذ. عر. صاقينمه. احتراز: حيله‌كار آدمله اورتاقلق ايتمكدن حذر ايتملى. || الحذر = صاقين، زنهار.

حَذف { سذ. عر. آرادن قالديرمه، كيديرمه، طى، سيلمه: كلمه‌نك بر حرفنى، حركه‌سنى، نقطه‌سنى حذف ايتمك.

حَرّ { سذ. عر. صيجاق، صيجاقلق، اصيلق. [«حرارت» دها مستعملدر.]

حُرّ { صـ. عر. ذ: حره. جـ. احرار. كوله واسير اولميان، كندى نفسنه مالك و ايستديكى حركتى اجراده مخير اولان، آزاد. = سذ. عر. آزاد آدم. = جـ. حر وكريم آدملر.

حَرّاث { سذ. عر. [«حراثت» دن سمب.] طوپراغى ايشليوب اكين اككه مشغول آدم، اكينجى، چفتجى.

حَرَاثَت { سژ. عر. اكينجيلك، چفتجيلك.

حَرَارَت { سژ. عر. ١. صيجاق، صيجاقلق، كرم : كو- نشك، هوانك حرارتی. ٢. صوسزلق، عطش : طوزلی يمكلر آدمه حرارت ويرر؛ حرارتمی سوكنديره‌ميورم. ٣. صيتمه‌نك ويرديكی صيجاقلق، يانمه، آتش : اقشام چوق حرارتی وار ايدی؛ حرارتی قرق درجه‌يه چيقدی. || حرارت بين = فر. Pyroscope و Thermoscope دينان حرارتی تعيينه مخصوص آلت. || حرارت غريزيه = بدن انسانده‌كی طبيعی و داخلی صيجاقلق. || كيم. حرارت مجرده = فر. Chaleur libre؛ حرارت مفرده = فر. Diacausis. || حرارت نويس = حرارتك درجه‌سنی قيد ايدن آلت، فر. Thermometrographe. — عربی تركيباتده «حراره» صورتنی آلير : ميزان الحراره = ترمومتره.

حِرَاسَت { سژ. عر. صاقلامه، بكلمه، قوريمه، حفظ، محافظه : يوللرك حراستی دربندات مأمورلرينه عائد ايدی.

حَرَّاقه { سژ. عر. وقتيله دشمن سفائنی وبلادينه آتش ويرمكه ويانغين القا ايتمكه مخصوص كمی.

حَرَام { ص. عر. ١. استعمالی شرعاً ممنوع، حلال اولميان : كافهٔ مسكرات حرامدر؛ شريعت اسلاميه قان ايچمكی حرام ايتمشدر. ٢. طوقنلمسی و تجاوزی ممنوع، معزز، مقدس، مبارك : بيت الله الحرام، مسجد حرام، بلد حرام، محرم الحرام. || حرام اولسون = ايچه سينما- سون : بكا بوندن صكره اكلنجه حرام اولسون. — سژ. عر. شرعاً استعمالی ممنوع اولان شیء، حلال ضدی : حرام يمك؛ حرامدن اجتناب ايتمك.

حَرَام زاده { س. فا. (عر. حرام = م . فا. زاده = طوغمش) نامشروع اختلاطدن تولد ايتمش.

حَرَامی { سژ. حرام ماله ال او- زادان آدم، خرسز، اوغری، خيدود، قطاع طريق.

حَرَامِيلك { سژ. خرسزلق، خيدود- لق، اوغريلق.

حَرْب { سژ. عر. جم : حروب. غاوغا، جنك، محاربه : حرب ايتمك، حربه كيتمك، حرب زمانی. || اركان حرب، اركان حربيه = فن حربی اييی بيلوب محاربه‌نك ترتيبنی ياپان وموقعلری تعيين ايدن متفنن ضابطان و امرا؛ اركان حرب ضابطی، اركان حرب رئيسی. || اعلان حرب = بر دولتك ديكر بردولته مخاصمانه كيريشمكه مهيا اولديغنی رسماً تبليغ ايتمسی. || بلاحرب = محاربه ايتمكسزين : فلان يره بلاحرب داخل اولديلر. || دار الحرب = محاربه‌نك وقوع بولديغی ير. || ديوان حرب = عسكريلرك امور عسكريه‌دن طولايی محاكه‌لرينی كورن محكمهٔ عسكريه؛ ديوان حرب عرفی = ادارهٔ عرفيه زماننده عسكرك غيرينه دخی حكمی جاری اولان فوق العاده محكمهٔ عسكريه. || صف حرب = محاربه اثناسنده عسكرك تشكيل ايتديكی صره. || فن حرب = عسكرلك و محاربه اصوللرندن بحث ايدن علم. || ميدان حرب = جنك اولنان محل، جنكك وقوع بولديغی ير : بر ضابطك جسارتی ميدان حربده آكلا- شيلير. || ياور حرب = محاربه زماننده وكرك وقت حضرده قوماندانك معيتنده اوامرينی اجرايه مهيا بولنان ضابطكه علامت فارقه اولمق اوزره قور- دون طاقار.

حَرْباً { ح. عر. جنك ايله، محاربه ايده‌رك، سلاح قوتيله : پروسيه‌ليلر حرباً پارسه داخل اولمشلردر.

حِرْبَاء { سژ. عر. ١. بوقلمون دينان كلر جنسی. ٢. كونشك بلوطلره عكس ايتمسندن حاصل اولان رنكلر. (فر. Parhélie).

حَرْبكاه { س. فا. جنك ميدانی، محاربه محلی.

حَرْبَه { سژ. عر. قيصه مزراق، سونكی.

حَرْبَه‌جی { س. قيصه مزراقله مسلح اسكی برصنف عسكر.

حَرْبی { ص. عر. ث : حربيه. محاربه وجنكه ياخود عسكرلكه منسوب ومتعلق : امور حربيه، مهمات حربيه، فنون حربيه؛ مكتب حربيه = اصلی : مكتب فنون حربيه؛ اركان حربيه = اركان حرب. لا : حرب. || حربی ير = حرباً ضبط اولنوب عسكرله اداره وتأمين اولنه بيلير مملكت.

حَرْبی { س. چاقماقلی و قاپسوللی تفنك وطبانجه‌یی آغزدن طولدیروب فشنكی باصدیرمغه مخصوص دمیر چبوق.

حَربیّه { سف. عر. [« امور حربیه » دن مختصر] ١. حرب و عسکر ایشلرینه باقان دائرهٔ دولت: حربیه دائره‌سی = سرعسکرلك؛ حربیه ناظری = سرعسکر. ٢. [« فنون حربیه » دن مختصر] فنون عسکریه‌نك تدریس اولندیغی و ضابط یتیشدیرمکه مخصوص مکتب عالی: حربیه مکتبی؛ حربیه اعدادیه‌سی.

حَرث { سف. عر. چفت سورمه، تارله ایشلمه.

حِرز { سف. عر. ١. امین یر، مأمن، ملجأ. ٢. آفاتدن محافظه وتأمینه واسطه اولان نسخه وطلسم کبی شیء. || حرز جان = جانی تأمین ایدن طلسم.

حَرشَفیّه { صف. عر. نبا. فصیلهٔ حرشفیه = انکینار فداسی قبیلندن دیکنلی نباتات.

حِرص { سف. عر. طمع، آج کوزلیلك، شدتلی آرزو، شدت وانهماکله بر شیئك اوزرینه دوشمه: حرصنی یکه‌مدی؛ حرصله پاره‌لادی.

حرصلاندیرمق { فتـ. ١. برینك حرص وطمعنی اویاندیرمق. انهماکله آرزو ایتدیرمك. ٢. قیزدیرمق.

حرصلانمق { فل. ١. چوق آرزو ایتمك. انهماکله طمع ایتمك. ٢. قیزمق.

حرصلی { ص. ١. چوق آرزو ایدن، طمعکار، حریص. ٢. قیزغین.

حَرف { سف. عر. جـ: حروف، حروفات. ١. بر الفبانك ترکیب ایدن واوقویوب یازمغه آلت اولان اشارتلرك بهری: حروف عربیه؛ لاتین حرفلری؛ حروف صوتیه = حرکه‌لی همزه صوتنی چیقاروب کندی کندینه اوقونه‌بیلن حرفلر؛ حروف صامته = حرکه یرینی طوتان بر حرف صوتی‌یه ملاقی اولمدقجه اوقونه‌میان حرفلر؛ حروف معجمه = نقطه‌لی حرفلر؛ حروف مهمله = نقطه‌سز حرفلر. ٢. یازی دیزوب کتاب باصمغه مخصوص قورشوندن دوکمه حروف اشکالی. [بو معنا ایله اکثریا جمع الجمع اولان « حروفات » قوللانیلیر:] حروفات باصمه‌سی = بویله حرفلرله اجرا اولنان طبع، طاش باصمه‌سی مقابلی. ٣. د. کلمه‌نك تصریف اولنماز وکندی کندینه قوللانلماز اقسامی که اکثری بر حرفدن عبارت اولدقلری مناسبتله بویله تسمیه اولنمشدر: حرف جر، حرف الصاق، حرف ربط، حرف شرط و سائره. ٤. مج. سوز، کلام، یازیلی شیء: جامع حروف = محرر، مؤلف. ٥. رمز، اشارت. ضمنا طوقنان سوز: حرف آتمق. || حرف بحرف. حرفی حرفنه = کلمه بکلمه، حرفیاً، عیناً. اصلندن آیرلمقسزین: فلان کتابی حرف بحرف، حرفی حرفنه ترجمه ایتدی: سویلدیککزی حرف بحرف، حرفی حرفنه کندیسنه تبلیغ ایتدم. || حرف واحد = [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر حرف، هیچ بر سوز: کندیلکمدن حرف واحد سویلمدم.

حِرَف { سف. جـ. عر. فد: حرفت. با: حرفت.

حَرف انداز { ص. فا. [عر. حرف = م - فا. انداختن = آتمق] سوز آتان، رموزاتله طوقناقلی سوز سویلین، طاقیلان.

حَرف اندازلق { س. حرف آتمه، رموزاتله سویلنیلن طوقناقلی سوز، طاقیلمه.

حِرفت { سف. عر. جـ: حرف. صنعت، کسب وکار: ارباب حرفت = صنعتکاران، اصناف.

حَرفگیر { ص. فا. [عر. حرف = م - فا. گرفتن = طوتمق] هر ایشده عیب آرایان، عیب‌جو، معارض. اعتراضجی.

حَرَق { سف. عر. یاقمه. [« احراق » دها مستعملدر.]

حُرقت { یاخود حرقه. سف. عر. ط. یاقمه، یانمه، یانیقلق، ایصیلق: حرقة البول = بل صوئوقلغی.

حُرقفه { سف. عر. تش. قالچه کمیکی.

حُرقفی { ص. عر. ن: حرقفیه. ط. قالچه کمیکنه متعلق.

حَرَکات { سف. جـ. عر. فد: حرکت، حرکه. با: حرکت، حرکه.

حَرَکت { سف. عر. جـ: حرکات. ١. قیملدانمه، دپرنمه، اوینامه، سکونك ضدی: هوا اوقدر راکددرکه یاپراقلر هیچ

حركت ایتمیور. ۲. ایش ایشلمه، بر ایشده بولنمه، عمل، اجرا: نصل حرکت ایده جکمی بیلمیورم؛ خط حرکتنی تعیین ایتملی. ۳. طرز، طور، معامله، کیدیش، روش: پك فنا حرکت ایتدی؛ حرکتنی بکنمدم؛ پك کستاخانه حرکتده بولندی. ٤. یوله چیقمه، عزیمت، عزم راه: صباحلین استانبولدن حرکت ایدوب اقشام ادرنه‌یه واصل اولدق؛ یوم حرکتندن اعتباراً معاشی ایشلر. ٥. ایشلمك و یورمك کبی ادمان جسمانی، عطالت ضدی: حرکت صحت ایچون لازمدر؛ اطبا حرکتی توصیه ایدیورلر. ٦. جوشقونلق، تلاش: میدان حربده بر حرکت وارایدی. ۷. طریق علمینك بر پایه‌سی: حرکت داخل، حرکت خارج. || حرکت ارض = زلزله. || حرکت اختیاریه، ارادیه = ایستیه‌رك حرکت: حرکت غیر اختیاریه = ایستیه‌رك حرکت. جر. حرکت جانبیه، حرکت دائمه، حرکت دوریه، حرکت زاحفه، حرکت مائله، حرکت متناوبه، حرکت مرکزیه، حرکت مستدیره، حرکت مستقیمه، حرکت منعکسه = برجسم حرکتی انواعی. || ه. حرکت اضافیه = کرهٔ ارضك دونمه‌سندن دوترکبی کورینن سمانك حرکت صوریه‌سی. || حرکت مقرنس سما = یکرمی دورت ساعتده اجرا ولنان حرکت مرئیه. || ع. عسکرك اثنای حربده‌کی حرکت و معامله‌سی: حرکت تدافعیه؛ حرکت تعرضیه؛ حرکت بلانی؛ ایلری حرکت؛ رجعت حرکتی. || بلا حرکت = قیمیلدانمقسزین، یرندن اوینامقسزین. — عربی ترکیباتده «حرکه» صورتنده قوللانیلیر: سریع الحرکه = حرکتی سرعتلی: بطیءالحرکه = حرکتی تأنیلی.

حَرَکه { سث. عر. جـ: حرکات. حروف صوتیه‌سی اولمیان خط عربیده حروفك نه درلو اوقونه‌جغنی کوسترمکه مخصوص اشارت که خطك اوستنده ویا آلتنده یازیلوب، اصل عربیده فتحه، کسره، ضمه اوله‌رق اوچدر: (َ)، (ِ)، (ُ). حرکه‌سز اوقونمه‌سی اقتضا ایدن حرفك اوزرینه‌ده سکون و جزم دینان (ْ) اشارتی قونور، که حرکه‌نك ضدیدر.

حَرَکه‌سِز { ص. ۱. حرکه‌سی اولمیان، حرکه ایله اوقونمیان، ساکن (حرف). ۲. حرکه‌سی یازیلی اولمیان: حرکه‌سز یازی اوقومقده دها آلیشمدی.

حَرَکه‌لندیرمك { فتـ. بر حرفه حرکه یازمق ویا حرکه ایله اوقومق، تحریك ایتمك: ایلك حرفنی اسره ایله حرکه‌لندیرملی.

حَرَکه‌لنمك { فط. حرکه آلمق، حرکه ایله اوقونمق، تحریك اولنمق: ترکچه کلمه‌لرك آخرنده‌کی (ت) حرفی حرکه‌لنجه اکثر داله تحویل اولنور.

حَرَکه‌لی { ص. ۱. حرکه ایله اوقونان (حرف)، متحرك: کلمه‌نك ایلك حرفی حرکه‌لی اولمق اقتضا ایدر. ۲. حرکه‌لری یازیلی بولنان (یازی): چوجقلره اوقوتدیریله‌جق ایلك قرائت کتابی حرکه‌لی اولملیدر.

حَرَم { سذ. عر. ۱. دخولی هر کسه مساغ اولمیان معزز و محترم یر؛ حرم شریف = کعبهٔ شریفه و جوارلری. ۲. اسلام اولرینك قادینلره مخصوص دائره‌سی: حرمده‌در؛ حرمه کیردی. مقابلی: سلاملق. ۳. زوجه، حایله: حرمی کندیسندن یاشلیدر؛ ایکی حرمی واردر. || حرم آغاسی = حرمه کیرر چیقار خادم آغا. || حرم همایون = سرای همایونك حرم دائره‌سی. = ت. حرمین، حرمین شریفین = کعبهٔ شریفه ایله روضهٔ مطهرهٔ جناب نبوی و بونلری حاوی اولان مکهٔ مکرمه ایله مدینهٔ منوره؛ خادم الحرمین الشریفین = خلیفهٔ اسلامه ویریلن عنوان مفخرت اولوب، الك اول یاووز سلطان سلیم خان حضرتلری جانبندن احراز بیورلمشدر. || حرمین پایه‌سی = رتب علیه‌دن بری.

حِرمان { سذ. عر. محروم اولمه، محروملق، محرومیت، خائب و خاسر اولمه.

حُرمَت { سث. عر. ۱. شرف، حیثیت: بو مبارك کونك حرمتنه. ۲. رعایت، اعتبار، اکرام، اعزاز: مسافره حرمت ایتمك شرطدر. ۳. بر شیئك شرعاً حرام اولمسی، حراملغی: شرابك حرمتی.

حُرمَةً { حـ. عر. رعایت و اکرام مقصدیله: کندیسنه حرمةً قیام ایتدیلر.

حُرمتسزلك { س. رعايتسزلك، حرمت واعتبار ايتمامش: بزم عادتمزجه بيوكلرك يانندهباش آچيق بولنمق حرمتسزلك صايبلير.

حُرمتلى { حرمتلو. ص. ١. شرف وحيثيت واعتبار صاحبی، شايان حرمت وتوقير. ٢. مج. بيوك، اوقه‌لى. ٣. از. پسقپوس و متره‌پوليدلره ويريلان عنوان رسميدر: سلانيك روم متره پوليدى حرمتلو افندى.

حُرمتليجه { ص. استخفاف اولنميه‌جق جسامتده، اولدقجه بيوك، اوقه‌ليجه.

حَرَمسرا { حرمسراى. س. حرم دائره‌سى.

حَرَمَين { سذ. ت. عر. فد: حرم. با: حرم.

حُروب { سذ. ج. عر. فد: حرب. با: حرب.

حَرور { سذ. عر. [«ح» نك ضميله‌ده لغتدر] م. صيجاقلغك مايهٔ اصليه‌سى، فر. Calorique.

حُروف { سذ. ج. عر. جمع الجمى: حروفات. فد. حرف. با: حرف.

حُروفات { سذ. ج. عر. [«حرف» ك جمع الجميدر] قور. شوندن دوكلمش طباعت حرفلرى: كوچك، بيوك، تعليق، رقعه حروفات: حروفات باصمه‌سى = طيپوغرافيا. مقابلى: طاش باصمه‌سى، ليطوغرافيا.

حرون { ص. عر. ١. طوغرى كيتمز، كدن آكلاماز، خويسز (آت). ٢. مج. معند، عنادجى.

حَرونلق { س. ١. آتك خويسزلغى، كدن آكلاميوب طوغرى كيتمه‌مسى. ٢. مج. معندلك، عنادجيلق، سركشلك.

حَرِىّ { ص. عر. لايق، سزا، مستحق. [ستع. اولان احرى دها مستعملدر.]

حُرِّيّت { س. عر. اسير و كوله اولميوب كنديسنه مالك ومستقل اوله، آزادلق: حريت شخصيه؛ حريت مذهبيه.

حَرير { سذ. عر. ايپك.

حَريرى { ص. عر. ؤ: حريريه. ١. ايپكدن معمول: اقمشهٔ حريريه. ٢. تا. ايپك كبى يومشاق.

حَريص { ص. عر. طمعكار، بك زياده آرزو ايله طالب: حريص مال.

حَريف { ص. سذ. عر. [«حرفت»دن مشتق] ١. صنعت آرقداشى، همسلك. ٢. عشرت وجنبش آرقداشى. ٣. [تر. زبا. نزدى: هريف] عادى وبياغى آدم، حقير ونادان شخص: آ حريف!؛ ؛. آدم، شخص ثالث، اوته كى: حريف سزه آچيقدن سويليور سز آكلاميورسكز: حريف سزه خبرويردى نه قباحتى وار؟

حَريفانه { ح. اصنافجه، جنبشه كيدن اصناف كبى هر برى مصرفك حصه‌سنى ويره‌رك. [«عارفانه» صورتنده يازلمسى تصحيح نيتيله تغليطدر.]

حَريق { سذ. عر. ابنيه‌نك طوتيشوب يانه‌سى، يانغين: حريق وقوع بولدى؛ حريقى اطفا ايتمك.

حَريقزَده { ص. فا. ج: حريقزدگان. [عر. حريق = يانغين. فا. زدن = اورمق] يانغينه اوغرامش، يانغين ويرمش، يانغيندن مصاب: حريقزدگانه اعانه طوپلامق.

حَريم { سذ. عر. ١. هركسه دخولى ممنوع مصون و محترم ير: حريم خاص = بر بيوك ذاتك خاص دائره‌سى. ٢. حرم، حرم دائره‌سى.

حَزار { وحزارن. با: خزار و خيزران.

حِزب { سذ. عر. ج: احزاب. ١. طائفه، طاقم، فرقه، كروه. ٢. بولوك، قسم: حزب قرآن = قرآن كريمك منقسم اولديغى آلتمش قسمك بهرى. ٣. ورد كبى مداومت اوزره قرائت اولنان شى.

حَزم { سذ. عر. متين وطوغرى رأى ونيت. عزم قوى. ن.

حَزَن { سذ. عر. ج: احزان. و:

حُزن { سذ. عر. ج: احزان. كدر، غم، مغموميت: بو هوا، بو سس انسانه حزن ويرر.

حُزن آميز { ص. فا. [عر. حزن = غم. فا. آميختن = قاريشديرمق] و:

حُزن آور { ص. فا. [عر. حزن = غم. فا. آوردن = كتيرمك] و:

حُزن افزا { ص. فا. [عر. حزن = كدر. فا. افزاييدن = آرتديرمق] و:

حُزن انگیز { ص. فا. [عر. حزن = غم . فا. انکیختن = قوپارمق] حزنی موجب، حزن کتیرن، حزن ویرن: حزن آمیز برمنظره، حزن آور برحال، حزن انکیز بر آهنك، حزنافزا بر حکایه .

حَزیران { س. [سریانیه‌دن] سنهٔ شمسیهٔ رومیه‌نك دردنجی آیی که موسم صیفك ایلك آییدر. اسم رومیسی (یونیوس) در.

حَزین { ص. عر. [: حزینه . [«حزن» دن صش.] ١. حزن و کدره دوچار، حزنلی، مغموم، مکدر، متأسف : کندیسنی پك حزین کوردم. ٢. حزن و کدره دلالت ایدن، حزنلی : حزین بر چهره‌سی، بر باقیشی واردر. ٣. حزن و کدری موجب ومؤدی اولان : حزین بر منظره، حزین برمقام، برموقع. == ح. حزن و کدرله، محزون ومغموم اوله‌رق : حزین حزین باقیوردی؛ چوبان حزین حزین قوال چالیوردی.

حِس { سذ. عر. ١. حواس خمسه‌نك بریله اولنان درك، طویغو : تنم اوزرینه بر شیٔ یوریدیکنی حس ایتدم. ٢. مج. طولاییسیله آکلامه، ضمناً ادراك : بن اونلرك کله‌جکلرینی حس ایتمشیدم. || ابطال حس = طویغونك بطال ایدلمسی، طویورمامه : قلوروفورم ایله خسته‌نك حسنی ابطال ایتمك. || حس درونی، حس قلبی = یورکه طوغان طویغو: بیانغو اکرامیه‌سنی قزانه‌جغمی بر حس درونی ایله آکلامشیدم. || حس مقدم = برشیئك وقوعندن اول اوندن خبرویرن برتأثر قلبی . حس قبل الوقوع. فر. Pressentiment.

حِساب { سذ. عر. ج : حسابات. ١. صایی، صایمه، صاییه متعلق معامله : پاره‌مزی، آلوب ویردیکمزی حساب ایده‌لم. ٢. مج. تخمین، ملاحظه : بنم حسابمه کوره؛ حسابم طوغری چیقارسه. ٣. دفتر طوتمه، آله‌جق ویره‌جکك وآلنوب صرف اولنانك قیدی : حساب طوتار. ٤. آله‌جق ویره‌جك، آقچه‌یه متعلق مناسبت : کندیسیله بر حسابمز وار ایدی: بنم اونکله هیچ برحسابم یوقدر. ٥. ر. صاییه متعلق قواعد ومعاملاتدن بحث ایدن علم که علوم ریاضیه‌نك الفباسی حکمنده‌در : علم حساب: حساب اوقومق، حساب اوکرنمك. || ابجد حسابی، حساب جمل = معروف ابجد هوز الخ جمله‌لری صره‌سنجه یعنی حروفك سریانی وعبرانی لسانلرنده‌کی اسکی ترتیبنجه رقم اعتبار اولنملریله برعباره‌دن بر عدد استخراجی. || بالحساب = حساب ایده‌رك، حساب اولنه‌رق. || بی حساب، حسابسز، چوق، لایعد ولایحصی. || پارمق حسابی = پارمقله اولنان قبا و جاهلانه حساب. || حساب طوتمق = آله‌جق ویره‌جکی ویا مقبوضات وصرفیاتی دفتره قید ایتمك. || حسابه چکمك = برندن حساب ایستیوب مسئول طوتمق. || حساب ذهنی = چوجقلره ازبردن اوکردیلن حساب. || حسابه کلمك = ١. اویمق، توافق ایتمك : بنم حسابمه کلیر، کلمز. ٢. صاییله بیلمك، صاییله بیله‌جك مقدارده اولمق: انك مال و ثروتی حسابه کلمز. || علی الحساب = حسابدن اول، حساب کورلدکده محسوب اولنمق اوزره جسته جسته ویریلان آقچه: ایشلین آیلقدن علی الحساب ایکی یوز غروش آلمشدر. || عندالحساب، لدی الحساب = حساب اولندقده، حساب کوریلنجه. || یوم الحساب، روز حساب = قیامت کونی، محشر کونی .

حسابجی { ص. حسابنی ایی بیلن، حسابله صرف ایدن، اداره‌لی، ممسك .

حِسابسز { ص. بیحساب، صاییسز، لایعد ولایحصی، پك چوق : حسابسز مالی وار ایدی. == ح. حساب ایتمکسزین، یتیشوب یتیشمیه‌جکنی اولدن حساب وتخمین ایتمکسزین: حسابسز صرف ایدیور.

حِسابلاشمق { فنذ. آله‌جق ویره‌جك حسابنی کوروب ایلیشیکی کسمك .

حِسابلامَق { فتذ. تقدیر وتخمین ایتمك؛ ملاحظه ایتمك.

حِسابلی { ص. حساب و تقدیر اولنمش؛ دوشونلمش.

حِسابی { ص. عر. [: حسابیه. ١. حسابه منسوب ومتعلق : معاملات حسابیه؛ قواعد حسابیه. ٢. تر. حسابنی بیلیر، اداره‌لی، ممسك .

حَسّاس { ص. عر. [«حس» دن سمب.] چوق طویان،

زیاده حس ایدن، حسی غالب: عصبی آدملر حساس اولور؛ قلبی حساسدر.

حَسَب سذ. عر. ذکر، قدر، قیمت ذاتیه. انسانك کندی قدر وذکری، نسب مقابلی: بو آدمك حسب ونسبی واردر. [بویله برابر استعماللری مترادف اولملری ذهاب باطله سببیت ویرمشدر.]

حَسَب ح. عر. اقتضاسنجه، کوره، جهتیله، بناءً: حسب اللزوم= لزومه بناءً؛ حسب الموسم= موسم اقتضاسنجه؛ حسب القرابه = قرابت جهتیله؛ حسب المسلك = مسلکه بناءً؛ حسب الایجاب= ایجابه کوره. || حسب حال= برینه بیان حال ایله کندیسندن عقل ورأی صورمه، طانیشمه: سزکله حسب حال ایدهلم. || عر. ضمائر متصله‌یه مضاف اوله‌رق: حسبی، حسبنا، حسبك کبی تعبیرلر بکا، بزه سکا کافیدر معناسیله قوللانیلیر: حسبی الله، حسبنا الله، حسبك الله.

حَسَب سذ. عر. اعتبار. «ب» حرف جریله برابر «بحسب» قوللانیلیر که اعتباریله، کوره، جه دیمکدر: بحسب الاعراب= اعراب اعتباریله، اعرابجه. — تر. «ایله» ویا «جه» اداتیله دخی قوللانیلیر: اقربالق حسبیله، حسبنجه = مناسبتیله، جهتیله.

حَسبَةً ح. عر. لفظهٔ جلال ایله برابر قوللانیلیر: حسبةً لله = مجرد الله رضاسیچون، غرض وعوض تحتنده اولمیه‌رق.

حَسبی ص. ح. عر. قارشیلقسز، عوضسز، رضاءً لله اولان، مجاناً: حسبی ایش؛ حسبی چالیشیور: حسبی محاربه‌یه کیدنلر (= کوکللی اوله‌رق).

حَسَد سذ. عر. باشقه‌سنك نعمت وفضیلتنی چکه‌میوب زوالنی آرزو ایتمه، قیصقانمه، کزنی: حسد ایتمك.

حَسَدجی ص. حسد ایدن، قیصقانان، حسود.

حَسَده صذ. ج. عر. فذ: حاسد. ا با: حاسد.

حَسرَت سش. عر. ۱. اله کچه‌مین ویا فوت ایدیلن بر نعمته تأسف ایدوب یانمه واچ چکمه: حسرت چکمك= محروم اولوب تأسف وتأوه ایتمك. ۲. اشتیاق، کوره‌جکی کلمك: اهل وعیالنك حسرتنی چکیور؛ حسرت یار ایله دلخون اولدی. — تر. صفت کبی دخی قوللانیلوب، حسرت اولمق وحسرت قالمق دینلیر: بو سنه اوزومه حسرت قالدق.

حَسرَتزَده ص. فا. ج: حسرتزدکان. [عر. حسرت = م ـ فا. زدن = اورمق] محرومیت ویا اشتیاق دوشکونی، حسرته دوچار.

حَسرَتکَش ص. [عر. حسرت= م ـ فا. کشیدن = چکمك] حسرت چکن، نائل اوله‌مدیغی ویا فوت ایتدیکی بر نعمته تأسف وتأوه ایدن، مشتاق.

حَسم سذ. عر. ۱. کسمه، قطع. ۲. فصل، حل: حسم دعوی. ن.

حُسن سذ. عر. ج: محاسن. ۱. کوزللك، جمال: حسن وجمال، حسن وبها. ۲. ایلك، مقبولیت. || حسن اخلاق= اخلاق ایلکی، اخلاق فاضله. ضدی سوء اخلاق. حسن اداره= کوزل اداره ایتمه. || حسن تدبیر = کوزل تدبیر. || حسن تعبیر = مستهجن ویا صوتوق بر شیئك کوزل وادبه موافق بر تعبیرله افاده ایدلمسی: مزار بورنی یرینه مسار بورنی دینلمسی کبی. || حسن توجه = محبتله قاریشیق تحسین وتقدیر: حقمده‌کی حسن توجهکزك منتداری‌یم. || حسن حال = ایی حال، صلاح؛ حسن حال صاحبی = صالح. || حسن حرکت = ایی حرکت، ایی معامله‌ده بولنمه، مقبول طرز وطور. || حسن ختام = خیرلیسیله پایانه ایرمه؛ حسن ختام ویرمك= خیرلیسیله بیترمك. || حسن خط= ایی یازی، قاعده‌یه مطابق یازی یازمه: حسن خط صاحبی= خطاط؛ حسن خط معلمی، درسی. || حسن صورت = کوزل صورت، صورت حسنه. || حسن ظن = بری حقنده ایی فکرده بولنمه، کندیسنی ایی ظن ایتمه: اونك حقنده هرکسك حسن ظنی واردر. || حسن قبول= ایی قبول ایتمه، اکرام وتعظیمله قبول ایدیش: حسن قبوله مظهر اولدی. || حسن معامله= کوزل معامله، ایلکله معامله ایتمه. || حسن نظر = توجه، محبتله تحسین. || حسن ویرمك=

كوزللشديرمك. || حسن يوسف= پسند بابانيسى دينلن چيچك.

حَسَن { ص. عر. ٔ: حسنه. كوزل. جميل، خوب: وجه حسن= كوزل يوز؛ اعمال حسنه= كوزل ايشلر.

حَسناء { صث. عر. [مذكرى يوقدر.] كوزل (قادين)، حسن وجمال صاحبه سى.

حَسَنات { سث. ج. عر. فد: حسنه. با: حسنه.

حسنه { سث. عر. ج: حسنات. كوزل ايش، ايى ايش، عمل صالح، خير. ضدى: سيئه، سيئات: حسناتى سيئاتنه غالبدر.

حُسنى { ص. عر. ٔ: حسنيه، جث: حسنيات. كوزللكه منسوب ومتعلق. = جث. كوزل ايشلر، خيرلر، امور خيريه.

حُسنى { صث. عر. ذ: احسن. ١. دها كوزل، كوزل، رعنا: حسنى بر قيز؛ اسماء حسنى= حق تعالانك اسملرى كه ورد كبى اوقونور. با: اسم.

حَسَنَين { سخذ. ت. سبطين مكرمين امام حسن و امام حسين (رضهما) افنديلرمز.

حَسود { ص. عر. حسدجى، قيصقانج. [« حسده » ظن اولنديغى كبى بونك جمعى اوليوب « حاسد » ك جمعيدر.]

حَسودانه { ص. ح. فا. حسد. جيلكله، حسدجى يه ياقيشير صورتده، قيصقانه رق.

حِسّى { ص. عر. ٔ: حسيه. طويغويه متعلق، طويغو ايله درك اولنان: حسى بر تأثرله؛ تأثرات حسيه.

حِسّيات { سث. ج. عر. طويغويه متعلق خاصه لر، طويغو تأثراتى: حسيات قلبيه؛ حسياتى غالب.

حَسيب { ص. عر. [« حسب » دن صث.] ذاتى ذكر وقدرى اولان، مزيت شخصيه صاحبى: حسيب ونسيب بر آدم.

حَشارى { ص. [آشاغى خلق ديمك اولان عر. « حشاره » دن اولسه كركدر.] ياراماز، راحت طورماز، سرت، خرچين، ضبطى مشكل: حشارى آدم، آت.

حَشاريلق { س. سرتلك، خرچينلق، راحت طورماز و ضبطى مشكل اولان آت ويا آدمك حالى.

حَشاش { س. [عر. « حشيش » دن] يبان بنكى.

حَشّاش { ص. عر. اسرار ايچن، اسرار كبى مخدر شيئلر قوللانان.

حَشر { سذ. عر. ١. طوپلامه، بر يره بريكديرمه. ٢. قيامت كوننده امواتك بالاحيا عملرينه باقلمق ايچون بر يره جمعلرى: شهدا ايله حشر اولمق. ٣. امواتك حشر اولنه جغى زمان، قيامت: حشره دك= قيامته قدر؛ روز حشر= قيامت كونى. || حشر ونشر= محشر كونى امواتك طوپلانوب طاغلملرى. || مج. اونلرله حشر ونشر اولسون= اونلرله اوغراشسون، نه ياپارسه ياپسون. || حشر اندر حشر= محشر كبى غلبه لكدن كنايه اسكيش بر تعبيردر.

حَشَرات { سث. ج. عر. [فد. « حشره » لسانمزده مستعمل دكلدر.] بوجك و ييلان جيان قبيلندن اولان كوچك ويرده سورينور حيوانجقلر، هوام. || مج. ذكرسز ومضر آدملر.

حَشَرى { ودها طوغريسى حشارى. با: حشارى.

حَشَفه { سث. عر. آلت تناسل ذكورك باشى.

حَشَم { سذ. عر. معيت خاق، اتباع، متعلقات: خدم و حشمى چوق.

حَشمَت { سث. عر. خدم واتباع كثرتندن متحصل اولان عظمت، هيبت. — اجنبى حكمدارانه عنوان اولور: ذات حشمت مآبلرى.

حَشمَتلى { حشمتلو. ص. عظمت و هيبت صاحبى، حشمت مآب. اجنبى حكمدارلره عنوان اولور: حشمتلو آلمانيا ايمپراطورى حضرتلرى.

حَشو { سذ. عر. ١. طولمه، طولديرمه، طولديريلان شئ. ٢. قيريله جق شيئلرك آره لرينه قونيلان صمان وپنبوق كبى شيئلر. ٣. مج. سوز آره سنده سويلنيلان فضله ومعناسز لقرديلر. ٤. تش. جكر يورك وباغرصاق وبين كبى اعضاء داخليه نك صورت انتساجى.

حَشوى { ص. عر. ٔ: حشويه. ١. بر شيئك ايچنه طولديريله جق ويا قيريله جق مواد آره سنه قونيله جق شيئلره منسوب ومتعلق. ٢. مج. لزومسز، معنا.

سز، فضله (سوز و سائره). ۳. تش. اعضاء داخلیه‌یه متعلق.

حَشْوِیّات { سش. جـ. عر. صانکه سوزك بوش یرلرینی طولدیرمغه مخصوص « شیء » و « شو » کبی فضله ولزومسز لقردیلر.

حَشیش { سذ. عر. ۱. قوری اوت. ؛ . ۲. اسرار دبنلن وتوتونوتنباکوایله ایچیلن مکیفاتدن مضر برمادهٔ نباتیه.

حَشیشه { سش. عر. اوت، نبا. اسماء مختلفه‌یه مضاف اوله‌رق برچوق نباتاتك اسملرینی تشکیل ادر: حشیشة الجرب. حشیشة الخنازیر وسائره.

حَصاة { سش. عر. ۱. طاش، چاقیل. ؛ . ۲. ط. مثانه وقره جکر وبوکرك و سائر اعضاء داخلیه‌ده حاصل اولان طاش: حصاة المثانه، حصاة الکلیه، حصاة الرحم وسائره.

حَصاد { سذ. عر. ۱. اکین بیچمه: کویلیلر شمدی حصادله مشغولدرلر. ۲. اکین بیچمی وقتی، اوراق موسمی: حصادده اوده‌مك اوزره بورج آلدی.

حَصّاد { سذ. عر. [« حصاد » دن مبا.] اکین بیچیجی، اوراقجی.

حِصار { سذ. عر. [« حصر » دن مص. مفاعله] ۱. قوشاتمه، اطرافنی آلمه. ؛ . ۲. اطرافی استحکاملی محل، مستحکم یر، قلعه. || بالا حصار = ایچ قلعه.

حَصافَت { سش. عر. متین رأی، طوغری مطالعه.

حَصانَت { سش. عر. بر موقعك طبیعی ویا صنعی متین ومستحکم اولمسی.

حَصبه { سش. عر. ط. قیزاموق.

حَصر { سذ. عر. ۱. صیقیشدیرمه، محدود بریرك ایچنه آلمه، تضییق: دشمن عسکرینی فلان یره حصر ایتدیلر. ۲. محدود ومعین ایتمه، عمومیتدن جیقاروب برقسم ویا مقداره تخصیص ایله: اوآدم مأونتنی کندی اقرباسنه حصر ایدیور. ۳. یالکز برشیئه صرف واستعمال ایتمه: بو ایشه حصر افکار، حصر مساعی، حصر اوقات ایتمشدر.

حُصر { سذ. عر. ط. ۱. پکالك، انقباض. ۲. ادرار طوتلمسی، احتباس.

حِصن { سذ. عر. جـ: حصون. قلعه. مستحکم یر، حصار.

حُصول { سذ. عر. وجوده کلمه، پیدا اوله، حاصل اولمه: حصول بولمق، حصوله کلمك.

حُصولپَذیر { ص. فا. [عر. حصول = پیدا اولمه. فا. پذیرفتن = قبول ایتمه] ۱. قابل حصول، حصولی ممکن، حاصل اوله‌بیلیر. ۲. حصول بولمش، حاصل اولمش: حصول پذیر اولدی = حاصل اولدی.

حُصون { سذ. جـ. عر. فد: حصن. با: حصن.

حِصّه { سش. عر. جـ: حصص. بوتون بر مالدن هرکسه دوشن پای، نصیب، بهره. || قصه‌دن حصه = برحکایه ومثلدن آلنان عبرت ونصح وپند.

حِصّه‌دار { ص. فا. جـ: حصه‌داران. حصه صاحبی، حصه‌سی اولان، بهره‌دار. = سـ.فا. بر شرکتده آقچه ویروب مشترك اولانلرك بهری: حصه‌داران بجاسی.

حِصّه‌لَشْمَك { فتد. پایلاشمق، بر مال مشترکی بولوب هرکس حصه‌سنی آلمق.

حِصّه‌لی { ص. حصه‌لری اولان، حصه‌لره منقسم، حصه‌داران بیننده مشترك: حصه‌لی مال، چفتلك.

حِصّه‌مَند { ص. فا. حصه‌سی اولان، بهره‌مند.

حِصّه‌یاب { ص. فا. حصه بولان، نصیب و بهره‌سی اولان.

حَصیر { سذ. عر. ایجه سازدن اورلمش یره سرمکه مخصوص دوشمه: طرابلس حصیری، قبا حصیر، حصیر دوشه‌لی. || حصیر اوتی، سازی = حصیر اورمکه یارایان ساز. || حصیر سوپورکه‌سی = اوك ایچنده اورته‌لغی سوپورمکه مخصوص سورغودن سوپورکه.

حَصیرجی { سـ. حصیر یاپان و صاتان یاخود اوطه‌لره دوشه‌ین آدم.

حَصیرلامَق { فتـ. حصیر دوشه‌مك.

حَصیرلی { ص. ۱. حصیر دوشه‌لی (اوطه وسائره). ۲. حصیرله قاپلانمش، حصیرقاپلی شیشه وسائره. = سـ. حصیرله ودها طوغریسی سپتله اورلمش بیوك دامجانه.

حَصِيل { س. [عر. «حاصل» دن. — زبانزدی قصیل] حیوانلره یشیل یدیریلن آرپه اکینی.

حَصِين { ص. عر. [«حصن» دن صفش.] متین، محکم، مستحکم: حصن حصین.

حُضّار { سذ. جمـ. عر. فد: حا. ضر. با: حاضر.

حَضَر { سذ. عر. ۱. کوی و قصبه‌ده‌اوده ساکن‌اولا. نلرک حالی، کوچبه‌لکک عکسی. ۲. سفر و حربک عکسی، صلح، آسایش، استراحت‌زمانی: وقت حضرده یوز بیک‌عسکر بسلنوب وقت سفرده اوچیوز بیکه ابلاغ اولنور؛ حال‌حضر = صلح‌واسایش حالی.

حَضَر { ف. عر. [«حضور» دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب یالکز شو تعبیرده مستعملدر.] ماحضر = حاضر بولنان شئ، حاضر والده نه وار ایسه، نه بولندیسه.

حَضرَت { سذ. عر. جمـ: حضرات. [«حضور» دن سمص.] اوك، حضور، پیشگاه: حضرت امیره عرض‌حال ایتدی. — بو تعبیر بوصورتله مفعول الیه مقا. منده قوللانلمقدن تدریجاً بالتعمیم حضورمعناسندن تجردله صرف تعظیم‌تعبیری‌اوله‌رق وفارسی ویا ترکجه قاعده‌سنجه مضاف حالنده قوللانلمغه باشلامشدر؛ «جناب» کبی ومحلنه کوره اوندن‌دها قو. تلیدر: حضرت الاهه یالواردم: حضرت الله آجیدی. [بو ایکی مثالك برنجیسی طوغری وطبیعی وایکنجیسی ایسه اوکا قیاساًدر. — اضافت‌فارسیه ایله دهازیاده تعظیمه دلالت ایدوب، اکثریا ذوات مقدسه حقنده، واضافت ترکیه ایله باشلیجه رجال سیاسیه حقنده قوللانیلیر. «جناب» دخی بویله‌در:] حضرت الله، حضرت رسول‌الله، حضرت‌عمر، حضرت امام‌اعظم؛ پاشاحضرتلری، فلان افندی حضرتلری: [جمعی ایسه دائما اضافت‌ترکیه ایله ولساننزده سهواً تثنیه مقامنده دخی قوللا. نیلیر:] ائمۀ اثناعشر حضراتی، وزراء عظام حضراتی، سلاطین اکرمین حضراتی. — حضرتکز وجنابکز کبی مخاطبه استعمالی مقبول دکلدر.

حَضَری { ص. عر. ث: حضریه. ۱. کوی‌وقصبه‌ده سا. کن و مقیم اوله‌رق یاشایانلرك اصول‌معیشتنه منسوب ومتعلق، بدوی عکسی، مدنی: عمر حضری، تعیش‌حضری، معیشت حضریه. ۲. سفر وحربك غیری اولان صلح واسایشه منسوب و متعلق، سفری مقابلی: ترتیب حضری: عسکرك‌مقدارحضریسی.

حُضُور { سذ. عر. ۱. حاضر اولمه، موجود بولنمه، غیاب ضدی: سزك مجلسده حضورکز الزمدر. ۲. اوك، پیشگاه: فلانك حضورینه چیقدی: حضورینه کیمسه‌یی قبول ایتمیور؛ حضورکزده ترك ادب ایتدی. ۳. راحت، اسایش، آسودکی، آرام: کمال راحت وحضورله: حضورقلبله. ٤. پادشاه معرضی، مثول: حضورده در؛ حضوره چیقدی؛ حضور درسی = رمضا. نده محضر پادشاهیده ویریلن درس واولنان سؤال‌وجواب ومعارضۀ‌علمیه. || حاشا حضور. دن = حضورکزدن اوزاق او. لسون. [مکروه ومعیوب بر سوز لفظنه مجبوریت الویر. دیکنده‌حسب‌الظرافه‌قوللانیلیر.]

حَضِيض { سذ. عر. ۱. اك آ. شاغی وآلچاق‌موقع، اوج مقابلی. ۲. ه. بر سیاره‌نك شمسدن اك اوزاق بولندیغی محل؛ وهیئت‌قدیمه‌ده شمس وقمر وسیا. راتك کرۀ ارضه اك قریب بو. لندقلری نقطه. فر. Périgée. مقابلی: اوج.

حَطّاب { سذ. عر. اودونجی. ن.

حَطَب { سذ. عر. اودون. د.

حَطَره { س. بح. نهرلرده علی. الخصوص شط البحرده قلاغوزلك اسقاندیل کوندرلری که اوزری قدمه تقسیم اولنمشدر.

بو کلمه‌نك املاسی طوغری اولوب اولمدیغنی تحقیق ایده‌مدك.

حَظّ { سذ. عر. جمـ: حظوظ. حظوظات. ۱. حصه، بهره، نصیب: حظ وافر. ن. ۲. خو. شلانمه، خوشه کیتمه. لذتیاب اولمه: بویله سوزلردن حظ ایتم؛ کندیسی دیدی قودیدن حظ ایدر. ۳. سوینمه، سرور، شادی، ممنونیت: خبر صحتکزی آلوب چوق‌حظ ایتدم. || حظوظ نفسا. نیه، حظوظات نفسانیه = نفس وشهوته متعلق لذائذ.

حُظُوظ { سذ. جمـ. عر. و بونك جمعی: حظوظات. فد: حظ. با: حظ.

حَظیره { سذ. عر. جـ: حظایر. [نقطه محانك تبدیلیله سهواً «خطیره» دخی قوللانیلیر.] اطرافی دیوار ویا چیتله احاطه اولنمش مزارستان وسائره.

حُفّاظ { سذ. جـ. عر. فد: حا. فظ. با: حافظ.

حَفْر { سذ. عر. طوپراغی قازمه، قازمه‌ایله‌یری آچمه، اشبه.٠: قویو حفر ایتمك؛ تملرك حفری.

حُفره { سذ. عر. قازلمش چقور.

حَفریّات { سذ. جـ. عر. قازمغه متعلق ایشلر، عملیات ترابیه، باشلیجه آثارعتیقه و معادن وسائره تحریسیچون یری قازمق عملیاتی: بابل خرابه‌لرنده هنوز لایقیله حفریات اجرا او. لنمامشدر.

حَفض { سذ. عر. د. نحوعربیده جر مقامنده قوللانیلیر. با: جر.

حِفظ { سذ. عر. ١. صاقلامه، قورومه: بوکتابی ایی حفظ ایدیکز؛ بو کاغدك اوراقده حفظی اقتضا ایدر. ٢. حمایه، صیانت، محافظه: الله حفظ ایلیه. ٣. خاطرده طوتمه، اونوتمامه: بو سوزی حفظ ایدیکز. ٤. قرآن کریمك ازبر اوکرنلمسی: حفظه چالیشیور. || تحت الحفظ = محافظه آلتنده، قاچماسون دیه ضبطیه وسائرمسلح آدملره ترفیق طریقیله: تحت الحفظ فلان یره کوندرلدی. || حفظ صحت = طبابتك محافظهٔ صحت قواعدندن وقبل الوقوع امراضك اوکنی آلمق اصولندن بحث ایدن علمی.

حَفَظَ { ف. عر. [«حفظ» دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، بعض دعا تعبیرلرنده ضمائر متصله ایله و لفظهٔ جلال ایله برابر قوللانیلیر.] حفظنا الله = الله بزی صاقلاسون؛ حفظك الله = الله سنی صاقلاسون.

حَفَظه { سذ. جـ. عر. فد: حافظ. با: حافظ. — انسانك اعمالنی یازمغه موکل ملائکه: حفظهٔ کرام.

حَفید { سذ. عر. جـ: احفاد. اولاد اوغلی، تورون. = جـ. اخلاف، ذریت: بز دخی او اجداد کرامك احفادی‌یز.

حفیره { سذ. عر. جـ: حفایر. قازلمش یر، چوقور.

حَفیظ { صذ. عر. صاقلایان، محافظه ایدن، حافظ: حفیظ الله! = الله صاقلاسون (صاقلایجیدر). [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

حَقّ { سذ. عر. جـ: حقوق. ١. طوغریلق، طوغری وکرچك اولان شیء، باطل مقابلی: حق بودر؛ حق سویلـی. ٢. عدل، عدالت، حقانیت، انصاف: حقدن آیرلمامالی؛ احقاق حق ایتمك. ٣. بر آدمه عائد اولان شیء، آله‌جق: بو آقچه بنم حقمدر؛ حقمی ویرمدیلر؛ حقنی ایستیور؛ حق صریح. ٤. بر فعل وعمل و زحمتك اجری: امك حقی، آیاق حقی. ٥. بر آدمك سبق ایتمش امکنه مقابل مستحق اولدیغی اجر مادی ویا معنوی: والدینك، معلمك حقی پك بیوکدر. ٦. پای، حصه: مقاص حقی = مقاص پایی؛ آتش حقی. ٧. عدالت وحقانیت محضه اولان ویا طوغری اولوب باطل اولمیان جناب خالق: حق تعالی؛ حق جل وعلا؛ جناب حقدن دیلرم. || بر اسمه مضاف اوله‌رق «ده» ادات الصاقیله برابر دائر ومتعلق معناسنی افاده ایدر: اونك حقنده برطاقم سوزلر اولدی؛ بوخصوص حقنده بعض تفصیلات ویردی؛ بوسزك حقکزده خیرلی اولدی. || حق اولمق = طوغری سویلمك، سوزی طوغری وحقلی اولمق: حقکز واردر = طوغری سویلیورسکز؛ بونی یاپمغه، ایستمکه حقم یوقیدر؟ || حق ایتمك = استحقاق قزانمق، نائل اولدیغی بر اجر و مکافاته تقابل ایدر بر خدمتده بولنمق: سز بورتبه‌یی، بو نشانی حق ایتدیکز. || حق ایچون = قسم تعبیری: الله، پیغمبر حقیچون. || حقندن کلمك = غلبه چالوب انتقام آلمق ویا جزای سزاسنی ویرمك. || حق قزانمق = حقلی چیقمق. || حق قوشی = اسحاق قوشی. || حق اوران = پنبه قوسی. || حق ویرمك = تصدیق ایتمك. || حقنی یمك = آله‌جغنی انکار ایدوب ویرمه‌مك ویا فضلنی تسلیم ایتمه‌مك؛ او آدمك حقی یمز = فضل ودکری ناقابل انکاردر. || حق یولی = طریق حق، راه خدا. || الحق = طوغریسی، حقا. || بحق = حقیله، مستحق اوله‌رق. || بغیر حق = حقسز یره، حقانیته مغایر اوله‌رق. || ناحق = حقسز، بغیر حق.

|| صو حق = قادینلر حمامنده صرف اولنان صو ایچون ویریلان پاره. = جـ. ۱. هرکسك حقندن وآله‌جغندن و عدالتدن بحث ایدن علم، شریعت، فقه، قانون: علم حقوق، مکتب حقوق. ۲. قانونك جنایانه متعلق اقسامندن ویا فقهك اعتقادات ومعاملات مذهبیه قسمندن صرف نظرله صرف آله‌جق ویره‌جکه متعلق قسمی: محکمهٔ حقوق. ۳. احبابلق، دوستلق، هربرندن دیکرینه کچمش ایلك وخدمت حقلری: بیزمزده اسکی حقوق واردر؛ اونکله حقوقمز پك اسکیدر.

حقّ { ص. عر. ا: حقه. ۱. طوغری، کرچك: بو سوز حقدر؛ دین حق. ۲. عدالت وحقانیته موافق، حقلی، مستحق.

حقّا { ح. عر. طوغریسی، الحق؛ حقاکه = طوغریسی بوکه.

حقارت { سذ. عر. حرمتسزلك، اعتبارسزلق، عدم تعظیم، خوار وحقیر کورمه، ذلتله معامله ایتمه: فقری سببیله برآدمه حقارت ایتمك انسانیت شانندن دکلدر. || حقارت کورمك، چکمك = تحقیر ایدلمك، حرمتسز معامله‌یه دوچار اولمق.

حقّانیّت { سذ. عر. [لغت مولده‌در] حقه مقارن معامله، حقه رعایت ایتمه، عدالت، انصاف.

حقّانیّتسزلك { سذ. عدالتسزلك، انصافسزلق.

حقّانیّتلی { ص. عدالت وانصافه مقارن، عادل، عادلانه: حقانیتلی آدم؛ حقانیتلی قرار.

حقائق { سذ. جـ. عر. فد: حقیقت. با: حقیقت.

حقّپرست { ص. فا. [عر. حق= م ـ فا. پرستن= طاپینمق] ۱. حق تعالی حضرتلرینه عبادت ایدن، یالکز اللهه طاپینان. ۲. حق وعدالتی وطوغریلغی پرستش درجه‌سنده سون، طوغریدن آیرلمیان.

حِقد { سذ. عر. کیزلی عداوت، کین، غرض.

حقّسز { ص. ۱. طوغری اولمیان، باطل، چوروك: بوسوزکز، بوفکر حقسزدر. ۲. بر دعوی ویا مسئله‌ده طوغریلغی التزام ایتمین، اکری وچوروك طرفی التزام ایدن: سز حقسزسکز؛ او حقسز چیقدی. == ح. طوغری‌یه وعدل وانصافه مطابق اولمیه‌رق، بغیر حق: حقسز سویلیورسکز. || حقسزیره = بغیر حق، ناحق یره.

حقّسزلق { س. ۱. اکریلك، بطلان، طوغری اولمایش. ۲. عدالتسزلك، انصافسزلق.

حقّ شِناس { ص. فا. [عر. حق= م ـ فا. شناختن= طانیمق] طوغریلغی وعدل وانصافی طانیان وتسلیم ایدن، محق، حقه رعایت ایدن.

حقّ شِناسانه { ص. ح. فا. محقانه، عادلانه، حقه رعایت ایده‌رك.

حقّ شِناسلق { س. طوغریلغی وعدل وانصافی فرق ایتمه، بونلره رعایت.

حقّ گُذار { ص. فا. [عر. حق= م ـ فا. گذاشتن= ادا ایتمك] حق ادا ایدن، حقدن آیرلمیان.

حقّ گو { حق کوی. ص. فا. [عر. حق= م ـ فا. کفتن= سویلمك] طوغری سویلین، حقی تسلیم ایدن.

حقّلاشمق { فذ. بربرینه حقنی ویره‌رك آله‌جق ویره‌جك قالمامق.

حقّلامق { فتـ. حقندن کلمك، غلبه چالمق.

حقّلی { ص. ۱. حقه مقارن، طوغری، کرچك، صحیح. ۲. عدل وانصافه مقارن، عادلانه، منصفانه. ۳. آله‌جغی اولان، مستحق. ٤. قولی ویا فعلی طوغری وعدالته موافق اولان: سز حقلیسکز؛ بودعواده کیم حقلی چیقدی؟ حقلی یی حقسزدن فرق ایتملی.

حُقنه { سذ. عر. ط. ۱. احتقان آلتی، شرینغه. ۲. احتقان ایدیلان علاج.

حُقوق { سذ. جـ. عر. فد: حق. با: حق.

حُقّه { سذ. عر. ۱. کوچك بووارلاق واکثریا یکپارچه قوطی. ۲. یازی یازمق ایچون مرکب ویا لعل قونان ظرف: یازی حقه‌سی؛ حقه طاقمی. ۳. حقه‌بازك ال چابقلغیله اویروب چویردیکی قوطی. || توکروك حقه‌سی= خسته‌لرك توکورمك اوزره یانلرنده بولندیردقلری قاب.

حُقّه باز { س. فا. [عر. حقه = م - فا. باختن=اویناق] ال چابقلغیله بر طاقم حقه‌لر وسائر شیئلر اوروب چویره‌رك اویونلر ومعرفتلر کوسترن آدم. || مج. حیله‌کار، طولاندیریجی.

حُقّه بازلق { س. ال چابقلغیله او. یونلر یاپان آدمك حال وصنعتی. || مج. حیله‌کارلق، طولاندیریجیلق.

حَقیر { ص. عر. ث: حقیره. [«حقا. رت» دن صش.] قدر ودکری اولمیان، خوار، دنی، محقر، ناچیز، حرمت واعتبار اولنمیان. — تواضع و محویت مقا. منده دخی قوللانیلیر: بو عبد حقیر؛ بو نقیر حقیر.

حَقیرانه { ص. ح. فا. قدرودکری اولمیان بر آدمه متعلق ویا شایسته اولان یاخود اوله. رق. — بو دخی تواضع ومحویت مقامنده مستعملدر: عریضهٔ حقیرانه‌م: حقیرانه افادهٔ حاله جرأت ایلرم.

حَقیق { ص. عر. ث: حقیقه. ج: احقاء. [«حق» دن صش.] حقلی، مستحق، بر شیئه حق اولان. لایق، حری، سزا.

حَقیقَت { سذ. عر. ج: حقایق. ۱. بر شیئك طوغریسی، اصل، کنه، ماهیت: بو ایشك حقیقتی آکلاشیله‌مدی؛ حقیقت حال. ۲. مجاز وتشبیهك غیری، اصل، معنای اصلی: مجاز حقیقتك کوپریسیدر. ۳. کائنات وطبیعت والوهیت حقنده کافهٔ تشبیهات ومجازاتدن عاری وظاهر اولان طوغریلق: شریعت، طریقت، معرفت، حقیقت. ٤. تر. صداقت، وفادارلق، حقوق‌شناسلق: او آدمك حقیقتی چوقدر. = ح. صحیح، صحیحاً، طوغریسی: حقیقةً بو بنا پك کوزل اولدی. — تعبیرات عربیه‌ده «حقیقه» صورتنده قوللانیلیر: فی الحقیقه = کرچکدن، صحیح.

حَقیقَةً { ح. عر. صحیحاً، کرچکدن، بحق: اوحقیقةً بیوك آدمدر؛ اوآدم حقیقةً اوسته‌در.

حَقیقَتسز { ص. وفاسز، محبت و حقوقده ثابت قدم اولمیان.

حَقیقَتسزلك { س. وفاسزلق، محبت و حقوقده ثباتسزلق.

حَقیقَتلی { ص. صداقتلی، صادق، طوغری، وفادار: چوق حقیقتلی آدمدر.

حَقیقی { ص. عر. ث: حقیقیه. [«حقیقت» دن سمنـ.] صحیح، طوغری، اصلی، ساخته ویا مجازی اولمیان: حقیقی یاقوت. معنای حقیقی.

حَكّ { سذ. عر. ۱. قازیمه. اویمه. معدن وطاش وتخته وسائره اوزرینه دمیر قلمله چقور ویا قبارتمه اشکال وسائره اویمه: مهر، حروفات قالبی حك ایتمك. ۲. بریازی وسائره‌یی چاقی و قلمتراش وسائره ایله قازیه‌رق حذف ایتمه: شو نقطه‌یی حك ایتملی.

حَكّاك { سذ. عر. [«حك» دن سمبـ.] معدن وجشیر وسائره اوزرینه چلیك قلمله یازی ورسم و اشکال مختلفه اویمق صنعتنی بیلوب اجرا ایدن آدم. فر. Graveur.

حَكّاكلق { ویاحکاکلك س. معدن وسائره اوزرینه چلیك قلمله اویمق صنعتی: حکاکلق طباعته لازم بر صنعتدر.

حُكّام { سذ. ج. عر. فد: حا. کم. با: حاکم.

حِكایَت { سذ. عر. و:

حِكایه { سذ. عر. ج: حکایات. ۱. نقل ایتمه، بر وقعه و سرکذشتی صره سیله آکلاتمه، روایت: باشنه کلنلری بزه برر برر حکایه ایتدی. ۲. حقیقی ویا اویدیرمه واکثریا حصه قابلمه مخصوص سرکذشت و وقوعات، قصه، مثل (معال): بر طاقم حکایاتی حاوی کتاب: کوزل حکایه‌لر چوجقلرك اخلاقنی تصحیح ایدر. ۳. فر. رومان دینلن اوزون سرکذشت که اساساً اخلاقه خدمت ایتمك شرطیله انواعی واردر: حکایهٔ تاریخیه، حکایهٔ فاجعه، حکایهٔ مضحکه: حکایه کتابی. || علی طریق الحکایه، حکایه طریقیله = برکونه مطالعات علاوه ایتمکسزین، مجرد نقل و روایت صورتیله. || مبنی علی الحکایه = بر وقعه و حکایه‌یه مستند و اوندن مأخوذ تعبیر که مأخوذ عنهی اولان حکایه‌یه بیلنمدکجه آکلاشیلماز.

حِكایه‌جی { س. ص. حکایه‌لر آکلاتمغی و سرکذشتلر نقل ایتمکی سون آدم، مصاحبجی، راوی، ناقل.

حِكایه‌نُویس { س. ص. فا. ج: حکایه نویسان.

[عر. حكايه = م . فا. نويشتن = يازمق] حكايه كتابلرى يازان محرر، رومان محررى، فر. Romancier .

حُكم { سذ. عر. ج: احكام. ۱. حاكملك، حكومت، آمريت: فلانك حكمى جاريدر؛ فلانك حكمى آلتنده‌در. ۲. امر، اراده، قومانده: حكم ايتمك؛ حكمى يكچمك؛ حكمى نافذ اولمق؛ فلانك حكميله حركت ايديور. ۳. قرار، بردعوى ويا مسئله‌يى ديكليوب ايجه تحقيق ومحاكمه ايتدكدن صكره حل وفصليچون ويريلان قرارقطعى ونتيجه، ايجاب قانونك تقررى: حكم ويرمك؛ محكمه‌نك حكمى؛ بش سنه مدتله حبسنه حكم اولندى. ٤. قوت، اهميت، نفوذ: اونك حكمى يوقدر. ٥. تأثير: حرارت حكمنى اجرا ايديور؛ قيشك حكمى يكچدى. ٦. منزله، مثابه، مقام: قاش يدر دخى يدر حكمنده‌در. ۷. اقتضا، ايجاب: قانون حكمنجه؛ قاعدهٔ ظرافت حكمنجه. ‖ حكمى اولمق = قوتلى ونافذ اولمق. ‖ حكمنده اولمق = مثابه‌سنده بولنمق. ‖ حكم سورمك = ۱. حاكم اولمق، حكومت ايتمك. ۲. جارى اولمق. ‖ حكمى يكچمك = ۱. امرى نافذ وجارى اولمق. ۲. قوت وتأثيرى زائل اولمق. = ج. ۱. اوامر، ارادات: احكام الهيه. ۲. نظامات، قوانين: احكام عدليه، احكام دينيه. ۳. نجومدن وسائرعلائم طبيعيه و سمائيه‌دن چيقارلمق ايستنيلان معنالر، استخراجات، غائبدن خبر ويرمه‌لر: احكام چيقارمق؛ منجملرك احكامى. ‖ مج. غريب وكوانج حكملر: احكام قورمق.

حَكَم { سذ. عر. طرفينك فصل دعوا ايچون رضالريله حاكم اتخاذ ايتدكلرى كيمسه: حكم نصب ايتمك؛ حكم قومسيونى.

حِكَم { سش. ج. عر. فد: حكمت. با: حكمت.

حُكماً { ح. عر. حكم جهتيله، حكمنده ومثابه‌سنده اوله‌رق: تيزه حكماً والده‌در = والده حكمنده‌در. ن.

حُكَماء { سذ. ج. عر. فد: حكيم. با: حكيم.

حِكمَت { سش. عر. ج. حكم. ۱. حكيملك، حكيم آدمك حالى، عقل كامل ايله علم عالى: لقمانك حكمتى. ۲. فلسفه علمى وشعباتى: حكمت الهيه، حكمت طبيعيه، حكمت رياضيه، حكمت عمليه. ۳. سر خفى، نه اولديغى آكلاشلماز سبب وحقيقت: بونده برحكمت واردر؛ حكمت الهيه. ٤. حقيقت واخلاقه متعلق قيصه سوز، مثل: حكم سليمان. = حد. غريب شئ! عجائب! بونده بر سر وار: حكمت! ‖ حكمت حكومت = حكومتك اجرا آتى تحتنده‌كى سبب حقيقى. ‖ حكمت طبيعيه = اجسامك احوال طبيعيه‌سندن بحث ايدن علم كه كيميا ايله توأم عد اولنور. فر. Physique .

حِكمَت آميز { ص. فا. [عر. حكمت = م . فا. آميختن = قاريشمق] حكمتله قاريشيق، حكيمانه: حكمت آميز سوزلر = اقوال حكيمانه.

حِكمَت شِناس { ص. فا. حكمت وفلسفه بيلن، واقف حكمت.

حُكمدار { س. فا. ج: حكمداران. [عر. حكم = امر، حكومت . فا. داشتن = مالك اولمق] حكم وامر صاحبى اولان ملك، شاه، پادشاه: حكمدار اعظم؛ آوروپا حكمدارانى.

حُكمدارانه { ص. ح. فا. حكمداره مخصوص ويا لايق وسزاوار برحالى وصورتده: حكمدارانه دارات وشكوهله؛ حكمدارانه حركت ايديور.

حُكمدارلق { س. ملكلك، شاهلق، پادشاهلق، سلطنت: قرق سنه حكمدارلق ايتدى.

حُكمدارى { ص. حكمداره منسوب ومتعلق: بامر حكمدارى. — س. حكمدارلق: اجراى حكمدارى.

حُكمران { س. فا. [عر. حكم = حكومت . فا. راندن = سورمك] حكم وسلطنت سورن، حاكم، حكمدار.

حُكمرانى { ص. حكم سورن ذاته منسوب و متعلق. = س. حكم سورمه، حكمدارلق. ‖ حقوق حكمرانى = فر. Suzeraineté دينلن اصطلاح سياسينك ترجمه‌سيدر.

حُكمسز { ص. حكم وقوت و تأثيرى اوليميان، كأن

لم یکن اولان : قوانین منسوخه حکم‌سزدر.

حُکملی { ص. بر حکم وامری حاوی اولان : حکملی بر تحریرات.

حُکمنامه { س. فا. بر محکمه و هیئتك حکم وقرارینی حاوی ورقه، حکمی حاوی کاغد.

حِکمیّات { سٔ. ج. عر. فلسفه‌یه متعلق حکیمانه سوزلر.

حُکومت { سٔ. عر. ۱. بر مملکتی اداره ایتمه: بش سنه حکومت سوردی، اجرای حکومت ایتدی. ۲. بر مملکتده حکم سورن واونی اداره ایدن هیئت، دولت: فرانسه، بخارا، هندستان حکومتی. ۳. اصول اداره: حکومت مستقله. ۴. هیئت اداره: حکومته مراجعت ایتمك؛ حکومت قوناغی. || حکومت مرکزیه = پایتختده کی حکومت. || حکومت محلیه = طشره‌ده کی حکومت هیئتی، ولایت، سنجاق ویا قضا هیئت اداره‌سی. || حکومت قوناغی: دوائر حکومته مخصوص بنا.

حَکیر { س. ۱. قماشك پارلاق اییك یوللری. ۲. یول یول ایپکلی قماش.

حَکیم { ص. سٔ. عر. ج: حکماء. [« حکمت » دن صش.] ۱. فوق العاده عقلیله واخلاق حسنه‌سیله ممتاز آدم، فیلسوف: لقمان حکیم، حکماء یونان. ۲. حکمت وفلسفه متخصصی. ۳. کافهٔ علوم وفنونه واقف آدم، عالم، علامه: حکیم ذو فنون. ۴. فن طب منتسبی، طبیب، دوقتور. [بونك « حکیم » یازلمسی عبثدر.] || حکیم مطلق = جناب حق حضرتلری.

حَکیمانه { ص. ح. فا. حکیمه لایق وسزاوار حال وصورتده: حکیمانه طوروحال؛ حکیمانه سوزلر؛ حکیمانه حرکت ایتمك.

حَلّ { سٔ. عر. ۱. چوزمه، عقد مقابلی: عقده‌یی، دوکمه‌یی حل ایتمك. ۲. قاریشیقی برماده‌یی ویا شکل برمسئله‌یی فصل ایتمه، قرار ونتیجه ویرمه: برمسئلهٔ جبریه‌یی حل ایتدی؛ دعوامزی کیم حل ایده‌جکدر؟ ۳. شبهه وترددده محل براقمیه‌جق صورتده ایضاح وتفصیل ایتمه: برمعمانك حلی؛ مقامات حریرینك اك مغلق یرلرینی حل ایدیور. ۴. اریتمه، اذابه. [بو معنا ایله « تحلیل » لغتنی قوللانمق دها طوغریدر.] ۵. کیم. برجسمی کیمیا قاعده‌سنجه مرکب اولدیغی اجزایه تحویل ایله ترکیبنی بوزمه. [کذلك طوغریسی « تحلیل » در.] || حل و عقد = اداره، رتق وفتق: حل وعقد امور || حل و فصل = عطف تفسیردر: دعوایی حل وفصل ایتدی.

حَلّاج { سٔ. عر. [« حلج » دن صمب.] پنبوق آتان صنعتجی؛ حلاج دکانی.

حَلّاجلاتمق { فتـ. (پنبوغی) حلاجه آتدیرمق: شو شالته‌یی حلاجلاتملی.

حَلّاجلامق { فتـ. (پنبوغی) آتمق، آیروب قبارتمق: حلاجلر پنبوغی اوقه ایله حلاجلارلر.

حَلّاجلق { س. پنبوغی آتمق صنعتی، حلاج صنعتی.

حَلال { سٔد. عر. ۱. شرعاً استعمالی اذون وغیر ممنوع شیٔ، حرام ضدی: تجارتدن اولنان استفاده حلالدر؛ انسان اهل وعیالنی حلال ایله بسلملیدر. ۲. نکاحلی ومشروع زوجه وزوج: انسان حلالنك غیرینه نظر شهوتله باقاملیدر. || حلال ایتمك = حلال اولسون دیه‌رك بر شیئی ترك ایدوب حقندن وازکچمك. == ح. حلال اوله‌رق، حرام اولمیه‌رق: حلال قزانلمش مال.

حَلّال { ص. عر. [« حل » دن صمب.] پك زیاده حل وفصل ایدن، مشکلاتی حل وفصل ایتمه‌ده پك ماهر: حلال مشکلات = مشکل کشا.

حَلالزاده { ص. فا. [عر. حلال = م. فا. زادن = طوغمق] حلال طوغمش، مشروع ونکاحلی ابویندن دنیایه کلمش، ولد زنا اولمیان.

حَلاللاشمق { فشـ. بربرینه حقنی حلال ایتمك، ابدیا مفارقت ایتمك اوزره بربرینه کچمش حق وار ایسه حلال ایتمك.

حَلاللق { ص. تزوجی حلال اولان، شرعاً تزوج ایدیله‌بیلن؛ حلاللغه آلمق = تزوج ایتمك.

حلالی { س. ص. زوجه.

حلالی { س. ص. ۱. آریشی بو- رونجك وآرغاجی پنبوق بورشیق یرلی بز: حلالی بز. ۲. یالدیزلی باقیردن ویا مشین قابلی تخته‌دن محافظه‌سی اولان بیوك ساعت، اسکی زمان ساعتی: حلالی ساعت. ۳. حلالی بزدن معمول: حلالی کوملك.

حلاوت { سش. عر. ۱. طاتلیلق، شیرینلك: بو یمکده، بو شربتده حلاوت یوق. ۲. طات، لذت، ذوق: بو سوزده هیچ برحلاوت یوقدر.

حلاوتبخش { ص. فا. [عر. حلاوت = طاتلیلق - فا. بخشیدن = باغشلامق] طاتلیلق ویرن، طاتلیلاندیران، لذتنی آرتدیران.

حلاوتلی { ص. ۱. طاتلی، شیرین، حلو. ۲. لذتلی، لذیذ.

حلزون { سذ. عر. ۱. قابوقلی سوموکلی بوجك و سوموکلی بوجك قابوغی. ۲. ر. سوموکلی بوجك قابوغی شکلی، ساعت زنبرکی کبی کیتدکجه طارلاشان دائره شکلی. ۳. تش. انسان قولاغنك خارجی بوریسی. ٤. جر. واپورك قیچده‌کی چرخی، اسقرو.

حلزونی { ص. عر. ث: حلزونیه. ر. سوموکلی بوجك قابوغی شکلنده اولان، کیتدکجه طارلاشیر دائره شکلنده بولنان.

حلف { سذ. عر. آند، یمین، قسم.

حلفا { یاخود حلفه. سش. عر. مغرب طاغلرنده و سائر بعض یرلرده خدایی نابت اوله‌رق حاصل اولان اوزون و قالین بر جنس اوت که الیافندن ایپك تقلیدی شیئلر نسج اولنور.

حلق { سذ. عر. بوغاز: حروف حلق = مخرجلری بوغازدن اولان ا، ح، خ، ع، غ، ق، ه حرفلری.

حلقوم { سذ. عر. تش. بوغازك معده یولی اولان دلیکی. || راحت حلقوم = راحت لوقوم دینلن معروف شکرلمه.

حلقوی { ص. عر. ث: حلقویه. نا. تش. نبا. حلقه ویا حلقه‌لی شکل وصورتنده اولان: فصیلهٔ حلقویه = نباتاتك برفصیلهٔ مخصوصه‌سی.

حلقه { سش. اورته‌سی بوش دائره، ایپدن، تلدن ویا معدندن اوفاق قانغال ویا دائره: قولاق، پارمق، قپو حلقه‌سی: حلقه حلقه = دائره دائره، قانغال قانغال، برقاچ حلقه تشکیل ایده‌جك صورتده صارلمش. || حلقه بگوش، قولاغی حلقه‌لی = آزاد قبول ایتمز کوله: بندهٔ حلقه بگوش.

حلقه‌لی { ص. دائره وقانغاللری اولان، برچوق دائره‌لر تشکیل ایده‌جك شکل و صورتده بولنان.

حلقی { و حلقومی. ص. عر. ث: حلقویه، حلقومیه. تش. بوغازه منسوب ومتعلق.

حلم { سذ. عر. طبیعت یاواشلغی، طبیعتده یومشاقلق و صبر وتحمل. حدت وغضبك عکسی: حلمك افراطی مسکنتدر.

حلم { سذ. عر. ج: احلام. ۱. رؤیا، دوش، عالم معنی. ۲. رؤیاده غسله محتاج اوله، دوش آزمه، احتلام.

حلمه { سش. عر. تش. ممه باشی.

حلو { ص. عر. ث: حلوه. [حالتك فتحیله‌ده جائزدر.] ۱. طاتلی، شیرین. ۲. لذیذ، خوش.

حلوا { یاخود حلوی. س. [عر. سش.] اون یاخود نشاسته وشکر ویاغدن وسائر صورتده یاپیلوب انواع کثیره‌سی اولان طاتلی: ایرمیك، طحین، قوز، کتن حلواسی. || قدرت حلواسی = من. || حلوا جمعیتی، صحبتی = حلوا پیشیروب یمك ایچون مقدما ویریلن ضیافت و جمعیت.

حلواجی { س. حلوا پیشیروب دکاننده ویا سوقاقده کزدیره‌رك صاتان آدم. || حلواجی قباغی = ایری بر جنس قیش قباغی.

حلواخانه { س. حلوا و سائره پیشیرمکه مخصوص کنیش وآز درین تنجره ویا قزان، قوشخانه‌نك بیوکی.

حلول { سذ. عر. [اصل معناسی عربیسی قونمه وبر منزله اینمه‌در.] ۱. کیرمه، دخول، بر شیئك ایچنه کچمه. ۲. کلوب چاتمه، وصول: حلول شتا، رمضان شریفك حلولی. ۳. تناسخ اعتقاد باطلنجه بر روحك ویا بر جسم لطیفك بر بدنه کیرمسی، تجسم. || م. حلول داخلی، حلول خارجی = مایعات وغازلرك حیوانی ونباتی زار.

لرك آراسندن اوتەيە كچملری. كە يونانيـەدن مأخوذ اولەرق فر. Entosmose و Exo-mose دينابر.

حُلولی { سذ. عر. جـ: حلوليون. الوهيتك تجسمی اعتقاد باطلنده بولنان آدم.

حَلوىٰ { سذ. عر. با: حلوا.

حُلويّات { سذ. جـ. عر. طاتلی يمكلر وشكرلەلر، طاتلی شيئلر.

حُلّە { سذ. عر. جـ: حلل. ١. بر نوع روبەكە جنتدە كيلەجكدر. ٢. اوچ طـلاقلە ترك اولنـان زوجـەنك تكرار نكاحی قصد اولنـدقدە ايرتسی كون تطليق ايتمك شرطيلە بر ديكرينە نكاح اولنمـسی.

حَلّی { ص. عر. ؤ: حليە. مسائل فنيەنك حل وفصلنە متعلق: هندسۀ حليە = بو فنـك فر. Géométrie analytique دينلن شعبەسی.

حُلی { سذ. جـ. عر. فد: حليە. با: حليە.

حَليل { سذ. عر. [«حلال» دن صشـ.] قوجە، زوج.

حَليلە { سذ. عر. [« حـلال » دن صشـ.] قاری، زوجە.

حَليم { ص. عر. ؤ: حليمە. [«حلم» دن صشـ.] طبيعتی ياواش، يومشاق، سرت وحدتلی اولميان.

حِليە { سذ. عر. جـ: حـلی. ١. سوس، زينت، زيب. ٢. صفات حسنە، صورت حسنە. ٣. فخركائنات (صلعم) افندمزك اوصاف مباركەسی وبوندن بحث ايدن كتاب: حليۀ خاقانی.

حُمّا { ياخـود حمی. سذ. عر. جـ: حميـات. ١. صيتمە، نوبت. ٢. عو. تيفوس، حمای تيفوئيديە. || حمای صفراء = صاری صيتمە؛ حمای متردده، حمـای محرقە، حمای مرزغيـە، حمای نفاسيە وسائرە = صيتمەنك انواعی.

حِمار { سذ. عر. اشك. مركب.

حَمارات { ص. [اصلی مجهول] بجركلی، الندن ايش كلير، جربزەلی: حمارات قادين.

حَماسَت { سذ. عر. جبلی شجاعت، جسارت فطريە.

حَماقَت { سذ. عر. احمقلق، بدلالق: حماقت ايتدی.

حُماقی { صد. جـ. عر. فد: احمق. با: احمق.

حَمّال { سذ. عر. [« حمل » دن سمبـ.] اجرت مقـابلندە آرقەسنە يوك طاشيان آدم: كمرك حمالی، حمال باشی، حماللر كتخداسی || مجـ. قبا وتربيـەسز آدم: حمال كبی بر آدم. || صيريق حمالی = آغر يوكلری دورت ويا آلتی وزيادە كشی صيريقلە قالديران حماللرك بهری. || حمال قطاری، كيمسی = يوك طاشيمغە مخصوص دمير يول قطاری وكمی.

حَمّاللق { سذ. حمال صنعت وصفتی. || مجـ. قبا ايش وفكر وحال.

حَمّاليە { سذ. عر. حمال اجرتی. بر يوك واشيانك طاشينمەسی اجرتی.

حَمام { سذ. عر. كوكرجين. ؤ.

حَمّام { سذ. عر. ييقانەجق بر: صيجاق حمام: دكيز حمامی: حمامە كيرمك. || حمام بوجكی = حماملردە ياشـار بر نوع بوجك. || قدرت حمامی = صيجاق معدن صوبی، ايليجە، قابليجە.

حَمّامجی { سذ. برحمام ادارە ايدن آدم.

حَمّامی { سذ. عر. حمامجی.

حَمامە { سذ. عر. كوكرجين، قومری.

حَمائل { سذ. عر. جـ. [فد: «حميلە» غير مستعملدر.] ١. اوموزدن آرقوری آصيلان باغ: قليج، نشـان حمائلی. ٢. نسخە، طلسم.

حَمائلی { سذ. مجـ. ١. مربع يلكنلرك ويا سرنلرينك وسط قسمی. ٢. يلكنك آلت ياقەسنك صارلمسنی تسهيل ايدن سلوبـە.

حِمايە { سذ. عر. قورومە، صيانت، محافظت: بو مكتب فلانك حمايەسی تحتندەدر.

حَمد { سذ. عر. ١. مدح. ثنا، ستايش. ٢. شكر، شكران، تشكر. [يالكز جناب حقّ حقندە مستعملدر:] حمد اولسون = اللـه شكرلر اولسون. || الحمد للّه = ثنا وشكر جناب حقە مخصوصدر، شكر اللـه. [بو تعبير الك زيادە بر ايشـك وبتمكك ختـامندە و كتابلرك اولنـدە دعا مقامندە قوللانيلير.] || بحمدە اللّه، بحمدە تعالی = اللهك عنايتيلە. || الحمد للّه شكرلر اولسون. || حمداً ثم حمداً = بيك كرە شكر.

حَمدَلە { سذ. عر. [« الحمد للّه » جملۀ شريفەسندن مختصر]

كتابك باشنده « الحمد لله رب العا-
لمين » جملهٔ شريفه‌سنى ايراد ايتمه.
[« بسمله » يه ده باق .]

حمراء { صف. عر. ذ : احمر. قر-
مزى، قزيل، سرخ .
|| الحمراء = قزيل سراى، اندلسك
غرناطه شهرنده عربلردن قالمه
مشهور ابنيهٔ مصنوعه .

حُمره { ياحمرت. سف. عر. قزيللق،
قرمزيلق . ذ. || ط. ييلا-
نجق علتى .

حمض { سف. عر. اكشيلك،
ككره‌لك. ذ. || كيم. بر
حامضك بر اساسله تركبندن
حاصل اولان مادهٔ كيمويه كه
اصطلاح كيمويده «حمض» لفظنك
اساسك اسمنه اضافتيله تعبير او-
لنور : حمض آنتيمون، حمض
باريوم، حمض توتيا وساٸره .
|| حمض اول = وجه مذكور او-
زره بر حامضك برمعدنله تركبندن
حاصل اولانى. || حمض ثانى = بر
حامضله بر حمض اول تركبندن
حاصل اولانى. || حمض ثالث =
بو صورتله اوچنجى درجه ده
مركبى .

حُمق { سف. عر. احمقلق، بدلالق،
بوگنك، عقلسزلق .

حمقاء { صف. عر. [« احمق » مؤ-
نثيدر] عقلسز وبوك
(قادين) . ذ.

حُمَقاء { « احمق » ك جمعى اولمق
اوزره لسانمزده قوللا-
نيليورسه‌ده، «احمق» ك جمعلرى
ميانىده « حمق » اولوب، «حمقاء»
يوقدر. بناء عليه اوبله يازلمق
اقتضا ايدر. بعضلرى‌ده «حميق» ك
جمعى اولمق اوزره قبول ايتمشلر.
سه‌ده، عربيده « حميق » صفتى
هيچ يوقدر .

حَمل { سف. عر. ج : احمال.
١. يوك، بار، آغرلق :
انقال واحمالى اوواره براقديلر.
٢. كبه‌لك، حبل : قادين حملى
اثناسنده كنديسنه دقت ايتمليدر.
٣. عزو، اسناد، قونديرمه :
بن اقشامكى باش آغريسنى دو-
زكى يورغونلغه حمل ايتدم.
٤. يوكلتمه، احاله ايتمه، بر ايشى
برينه ترك وتكليف ايتمه : بو-
ايشى‌ده سزه حمل ايده‌جكز.
|| وضع حمل = طوغورمه، تو-
ليد. || ط. حمل كاذب = قادينك
حامل ايتمش كبى شيشمه‌سنى مو-
جب خسته‌لق .

حَمَل { سف. عر. قوزى. ذ.
|| هـ. برج حمل = بروج
اثنا عشرك برى كه كونش اوكا
مارت آينده كيرر .

حمله { سف. عر. صالديرمه، آتلمه،
هجوم، صولت : دشمنك
اوزرينه برحملهٔ حيدرانه ايتدى؛
حملهٔ اولاده .

حَمَله { صف. ج. عر. فد: حامل.
|| با : حامل. -- حملهٔ قرآن =
قرآن كريمى آكلايه‌رق حفظ
ايتمش اولانلر .

حمله‌جى { س. فلكلرك قيچندن
برنجى اوتوراغنده
كورك چكن آدم؛ حمله‌جيلر=سراى
همايونه مخصوص قايقلرك قا-
يقجيلرى .

حُموضه { سف. عر. اكشيلك،
ككره‌لك. || كيم. مولد-
الحموضه = اكثر اجسامى تركيب
ايدن عناصر بسيطه‌نك باشليلر.
ندن بريدر، فر. Oxygène .

حَمول { ص. عر. [« حمل » دن
سمبه.] تحملى زياده اولان،
چوق تحمل ايدن .

حموله { سف. عر. كمى يوكى، بر
كمينك طاشيديغى اشيا.
[عربيده على الاطلاق يوك
ديمكدر.] حموله سندى = بر
سفينه‌يه تحميل اولنان اشيا ايله
مرسلك ومرسل اليهك وساٸره.
نك اسملرينى مبين ورقهٔ رسميه.
|| حموله طونه‌سى = بر كمينك
طاشيه‌بيله‌جكى يوكك مقدارى.

حَموى { ص. عر. ذ : حمويه.
|| ط. صيتمه‌يه منسوب
ومتعلق : علائم حمويه .

حُمّى { سف. عر. با : حما .

حَميّت { سف. عر. انسانك
مملكتنى وعائله وتعلقاتنى
تجاوز وحقارتدن حمايه ومحافظه
ايتمسى غيرتى. || حميت جاهليه =
حق وحقيقته وشرع شريفه قارشى
اعتقادات باطله‌يى محافظه
ايتمك غيرت جاهلانه‌سى. [قوللا-
نديغمز « تعصب » يرينه اصل
Fanatisme ترجمه‌سى اشبو حميت
جاهليه‌در.]

حميتلى { حميتلو. ص. حميت صاحبى،
ارباب حميتدن اولان.
|| از. عسكريلرده ملازم رتبه-
سنده واوندن دون وملكيه ده
اوكا معادل رتبه‌ده بولنانلره
ويريلن عنواندر .

حميتمند { ص. فا. ج: حميتمندان.
حميت صاحبى، ارباب
حميتدن اولان، حميتلى: حميتمندان
اهالى طرفندن ويريلن اعانه‌لر.

حمیتمندانه { ص. ح. فا. حمیتلی آدمه یاقیشیر صورتده، کمال حمیتله.

حمید { ص. عر. ث: حمیده. [«حمد» دن صش.] ۱. مدحه شایان، ممدوح: اخلاق حمیده، اوصاف حمیده؛ حمید الخصال = هر خوبی ممدوح اولان. ۲. حمد وثنایه سزاوار اولان حق جل وعلا حضرتلری: رب حمید.

حمیر { سخذ. وقت جاهلیتده یمن جهتنده ساکن بولنان و تبابعه دینلن دولتی تشکیل ایدن عرب متعربه‌دن بر قوم. که لسانلری عربینک بر شعبه‌سی اولوب، (مسند) دینلن حروف مقطعه‌دن مرکب خط مخصوصله آثاری باقیدر.

حمیری { سذ. ص. عر. ث: حمیریه. آنف البیان حمیر قومنه منسوب ومتعلق ویا بو قومک افرادندن اولان: حمیریلرک لسانی حقنده هنوز تحریات مکمله اجرا اولنمامشدر.

حمیوی { ص. عر. ث: حمیویه. ط. پرهیزه متعلق: تدابیر حمیویه. == سذ. جـ. عر: حمیویون = پرهیزه چوق اهمیت ویرن، پرهیز طرفداری اولان اطبا. فر. Diététistes.

حمیه { سث. عر. «حمیت» کلمه‌سنک ترکیبات عربیه‌ده آلدیغی صورتدر: حسب الحمیه = حمیت اقتضاسنجه.

حمیه { سث. عر. ط. خسته‌نک طبیب طرفندن تحدید اولنان اغذیه ایله قناعت ایدوب او حدودک خارجنه چیقمامسی، پرهیز.

حناء { سذ. عر. قینه، صاچ و صقاله وقادینلرک پارمقلرینک اوجلرینه سوردکلری معروف صاریمتراق پنبه ویا بونک اساسی اولان توز. || شجر حناء = یاپراغندن بو توز استحصال اولنان آغاج که حجازده وسائر اقالیم حاره‌ده یتیشیر، قینه آغاجی.

حنابله { سذ. جـ عر. فد: حنبلی. با: حنبلی.

حنان { سذ. عر. پک مرحمتلی و رؤف و رحیم اولان جناب حق: یا حنان!

حنبلی { ص. عر. ث: حنبلیه. جـ: حنابله. اهل سنت مذاهب اربعه‌سندن امام حنبلینک مذهبنه ویا امام مشارالیهک کندیلرینه تابع ویا بو مذهبه منسوب ومتعلق اولان: مذهب حنبلی، فقه حنبلی؛ حنابله مفتیسی.

حنجره { سذ. عر. تش. غیرتلاق باشی، رأس قصبه، فر. Larynx. || ط. التهاب حنجره = غیرتلاق باشنک التهابندن عبارت علت که فر. Laryngite دینلیر.

حنجری { ص. عر. ث: حنجریه. تش. ط. غیرتلاق باشنه متعلق.

حنطه { سث. عر. بوغدای، قمح، گندم.

حنظل { سذ. عر. ابو جهل قارپوزی، آجی خیار، ایت خیاری.

حنفاء { صذ. جـ. عر. فد: حنیف. با: حنیف.

حنفی { ص. عر. ث: حنفیه. ۱. اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سنک سر افرازی ابو حنیفه امام اعظم حضرتلرینه منسوب ومتعلق: مذهب حنفی. ۲. مشار الیهک مذهبنه تابع ویا منسوب اولان: فقه حنفی. — بو معنا ایله اسم دخی اولور: حنفیلر ممالک اسلامیه‌نک اکثر جهاتنده منتشردرلر.

حنک { سذ. عر. تش. آغز طاوانی، طاماغ.

حنکی { ص. عر. ث: حنکیه. تش. ط. طاماغه منسوب ومتعلق.

حنوط { سذ. عر. ۱. اسکی مصریلرک یاپدقلری کبی میتک جسمنی بر طاقم اجزا ایله چوروميه‌جک حاله کتیرمه. («تحنیط» دها مستعملدر.) ۲. بر اولونک طول مدت طایانوب چوروممه‌سیچون قوللانیلان اجزالر.

حنیف { ص. عر. ث: حنیفه. حنفاء. ۱. دین حقه تابع اولان، شرک وضلالتی ترکله وحدته اینانان. ۲. بعثت نبویه‌دن اولجه عرب ایچنده وحدت الهیه اعتقادیله معتقد اولانلره واوثان پرستلکک بطلاننه حکم ایدنلره دینلیر، قس بن ساعده کبی.

حنین { سذ. عر. ایکلمه، زاری، آه، انین.

حواء { سخث. حضرت آدمک زوجهٔ طاهره‌لری.

حواجب { سذ. جـ. عر. فد: حاجب. با: حاجب.

حوادث { سث. جـ. عر. فد: حادثه. با: حادثه.

حواری { ص. عر. جـ: حواریون. با: حواریون.

حَوارِیون { سذ. جـ. عر. [فد: حواری پك مستعمل دکلدر.] حضرت عیسی (عم)ك ١٢ عددنده اولان اصحاب و انصار وعونه و تلامذه‌سی، که انجیل شریفك نسخ مختلفه‌سنی ضبط، ودین مسیحی‌یی نشر ایتمشلردر. || ط. حواریون مرهمی = بر نوع مرهم، فر. Do. décafarmacum.

حَواس { سذ. جـ. عر. فد: حاسه. با: حاسه.

حَواشی { سذ. جـ. عر. فد: حاشیه. با: حاشیه.

حَوافِر { سذ. جـ. عر. فد: حافر. با: حافر.

حَواله { سذ. عر. جـ: حوالات. ١. برینك عهده سنه براقمه، ترك، تفویض، احاله: اوراجه اولان ایشلرمك رؤیتنی فلانه حواله ایتدم. ٢. صالدیرمه، صوکمه، اورمه: کندیسنه بر قلیج بر مزراق حواله ایتدی. ٣. بر مبلغك تأدیه‌سنی برشخص ثالثه چویرمه: فلانده اولان آلاجغمی سزه حواله ایتدم. ٤. بر مبلغ تأدیه‌سنك بر شخص ثالثه چویرلمه‌سی امر رسمیسی، حواله نامه: سلانیك ولایتنه بر حواله آلدم. ٥. استدعانامه‌لرك وسائر مصالحه متعلق اوراق رسمیه‌نك تقدیم اولندقلری مقامدن عائد اولدقلری دائره‌یه کوندرلمسی وبونی مشعر اوراق مذکوره‌نك بر کوشه‌سنه ایدیلن قید واشارت: عرضحالی، اوراقی محاسبه‌یه حواله ایتدیلر؛ بو عرضحالك حواله‌سی یوقدر، حواله‌ایتدیرده کتیر. ٦. [مصدریت معناسی متضمن اولمقسزین] نظارته مانع اولان شیء، حائل: او دیوار دکیز طرفندن حواله اولیور. ٧. دیکر بر بنا ویا استحکامك اوستنده بولنوب حاکم اولان ویاایچنه باقان بنا ویا استحکام: تپه ده‌کی قلعه شهره حواله اولیور؛ سلاملق حرمه حواله اولمامليدر. ٨. بر بنا ویا استحکامك بر محله حاکم اولمسی ویا ایچنه باقمه‌سی: او تپه‌نك استحکاماته حواله‌سی واردر؛ سلاملقك حرمه حواله‌سنی کسمك ایچون بر تخته پرده چکدیرملی. ٩. بر عرصه اطرافنه ویا دیوار اوزرینه یاپیلان مانعه: بورایه بر تخته حواله یاپملیدر. ١٠. مسلط، دادانوب راحتسز ایدن شیء: بر طاقم قارنجه‌لر کیلاره حواله اولوب بر شی قودیرمیورلر. [بومعناایله صفت کبی‌ده قوللانیلیر.] ١١. چوجقلره عارض اولان صرعه نوعی: چوجغه حواله کلدی؛ چوجق حواله‌یه طوتلدی.

حَوالَةً { حـ. عر. حواله طریقیله. بر تأدیه‌نك بر شخص ثالثه چویرلمه‌سی صورتیله: مطلوبات متداخله‌سنی حوالةً سلانیکدن آلدی: مطلوبنك نصفی نقداً ونصف دیکری حوالةً ویرلدی.

حَواله‌لی { صـ. ١. بر محله حاکمیت ویا نظارتی اولان ویا دیکر بر محلك حاکمیت ونظارتی تحتنده بولنان: بو استحکام، بو او حواله‌لیدر. ٢. یورکسك: آرابه‌یی حواله‌لی یوکلمشلر. ٣. تأدیه‌سی بر شخص ثالثه احاله اولندیغنی مشعر شرحی اولان: حواله‌لی بر سند. ٤. صرعه علتنه مبتلا: حواله‌لی چوجق.

حَواله‌نامه { سـ. فا. بر مبلغك تأدیه‌سی بر شخص ثالثه ویا مناسبتی‌اولمیان‌بردائره‌یه احاله اولندیغنی مبین امرنامه: آیدین ولایتی ایچون بر حواله‌نامه آلدی: بانقه حواله‌نامه‌یی قبول ایتدی.

حَوالی { سذ. جـ. عر. [فد «حول» لسانمزده استعمال اولنماز] اطراف، جوار، نواحی، جیه چوره اولان یرلر: بو حوالیده هیچ یاغمور یاغمادی؛ او حوالینك اهالیسی پك چالیشقان اولور؛ حوالیء شهرده.

حَوایج { سذ. جـ. عر. فد: حاجت. با: حاجت.

حوت { سذ. عر. بیوك بالیق. || هـ. برج حوت = بروج اثنا عشردن بری که شمس بوکا شباط آینده داخل اولور.

حور { سذ. عر. [اصل عربیده «احور» صفت مشبهه‌سنك مؤنثی اولان «حوراء»ك جمعی اولوب، کوزلری ایری و سیاهی پك سیاه بیاضی پك بیاض قیزلر دیمکدر. لسانمزده مفرد کبی واکثریا تفریده‌دلالت ایدن یاء نسبتله «حوری» قوللانیلیر.] اهل جنته موعود اولان حسنی قیزلرك بهری، حوری. || حورالعین = ایری کوزلرینك سیاهی پك سیاه

و بیاضی پك بیاض قیزل ویا
پریلر .

حوری { سٔ. عر. مادهٔ آنفه یه { با .

حَوزه { سٔ. عر. بر شیئك داخل { دائره‌سی، دائره سنك
ایچی، حدودینك داخلی : فلان
مملکتی حوزهٔ تصرفنه، حوزهٔ
اداره‌سنه آلدی .

حَوصَلَه { سٔ. عر. [« حصول » { دن] ۱. قوش قور-
صاغی، طاشلق. ۲. معده. ۳.
مج. درجهٔ استیعاب واستعداد،
قابلیت ذهنیه : بوشیٔ حوصله‌مه
صیغمیور، بونی حوصله‌مه
صیغدیره‌میورم = آکلایه‌میورم:
حوصله‌سی طار = استعدادی
ناقص. ٤. تش. قارنك آلتنده
صاغری کمیکلرینك تشکیل
ایتدکاری محفظه که رحم دخی
ایچنده بولنمقله اناثده دها
کنیکیش اولور .

حَوصَلی { ص. عر. ؤ : حوصلیه. { تش. آنفاً بیان اولنان
حوصله‌یه منسوب ومتعلق .

حَوض { سٔ. عر. سوس ایچون وصو { بریکدیرمك ایچون باغچه
ویا حولیده یاپلمش مختلف وسعتده
صو چوقوری که کرچ خراسانله
صیوانمش واکثریا اطرافی مرمرله
وصنعی شلاله‌لر و فسقیه‌لرله
مزین وکوزل بالیقلرله اوردك
وسائره‌یی وصو چیچکلرینی حاوی
اولور .

حَوضلانمق { فل. (صو) بریکوب { حوض تشکیل ایتمك.

حَول { سٔ. عر. ۱. قوت، { قدرت : لاحول ولاقوة
الا بالله العلی العظیم = قوت وقدرت
آنجق جناب حقه مخصوصدر.
۲. سنه، سال. ؤ . ۳. اطراف،
چوره. [ج. حوالی دها مستعملدر.
— « آولی » دیدیکمز دخی، یونا-
نیدن ویا ترکجه « آغیل » دن
مأخوذ دکلسه. بوندن اوله بیلیر.]

حَولی { سٔ. با : آولی وخاولی.

حُوَیصَل { سٔ. عر. ج : حو- { یصلات. [« وصله »
دن ستص.] ط. جلد آلتنده
اولان بر طاقم قبارجقلر؛ حو-
یصلات عرقیه، حویصلات هوائیه.

حُوَین { سٔ. عر. ج : حوینات. { [« حیوان » دن ستص.]
کوزله کورنمز کوچك حیوان ،
میقروب: حوینات بسیطه = Pro-
tozoaires حوینات قیحیه = ایرینك
ایچنده‌کی حیوانجقلر؛ حوینات
منویه = نطفه ده‌کی حیوانجقلر،
بزرات نطفه .

حَیّ { ص. عر. ؤ : حیه. ج: احیاء. { دیری، زنده، جانلی، حیاتده
اولان. — صفات اللهدن دخی
اولوب: جناب حی لایموت دینلیر.

حَیّاً { ح . عر . دیری اوله‌رق، { جانلی ، اولدیرمکسزین :
مقابلی میتاً : خیدودلرك بری حیاً
ودیکرلری میتاً طوتلدی.

حَیاء { سٔ. عر. ۱. اوتانمه، خجا- { لت، شرم، محجوبیت: حیاء
ایماندندر؛ حضرت عثمان بن عفان
(رضه) صحابه بیننده حلم وحیا
ایله متصف ایدیلر. ۲. عار،
ناموس، ادب .

حَیّا { ف. عر. [بعض عر. دعا { تعبیراتنده مستعمل ماضی
مفرد مذکر غائبدر] یاشاتسون:
حیاك الله = الله سنی یاشاتسون !
الله عمرلر ویرسین !

حَیات { سٔ. عر. دیریلك، جانلیلق، { صاغلق، یاشایش، زندکی،
عمر : حال حیاتنده، مدت حیا-
تنده؛ حیات و مماتی بر . || آب
حیات. با : آب. || حیات جاودانی =
عمر سرمدی .

حَیاتبخش { ص. فا. [عر. حیات = { دیریلك. فا. بخشیدن =
باغشلامق] عمری آرتیران، پك
مفرح ودلکشا .

حَیاتی { ص. عر. ؤ : حیاتیه. یاشا- { یش و عمره منسوب
ومتعلق. = سٔ. ج. حیاتیون =
فلسفه‌ده روحیون ایله عضویون
مسلکلری آره‌سنده بر مسلك
مخصوصه تابع فلاسفه که بونلر
حیاته بر موجودیت مخصوصه
ویررلر، فر. Vitalistes.

حَیادید { خیدودك جمعی اولمق { اوزره قوللانلمش ایسه-
ده، اولا خیدود کلمه‌سی عربی
اولمدیغندن بویله برجمعی اوله‌ماز،
وثانیاً بولغت عربی اولمدیغیچون
او لسانه مخصوص اولان (ح)
ایله یازیله‌میوب، (خ) ایله یازلمق
اقتضا ایدر. آرتق لسانمزك بویله
آثار جهالتدن تطهیری زمانیدر.

حَیاسز { ص. اوتانماز، عارسز .

حَیاسزلق { سٔ. اوتانمازلق، { عارسزلق .

حَیاط { سٔ. [عر. دیوار دیمك { اولان « حایط » ك ج.
مکسور الحاء « حیاط » دن مأخوذ
اولـه کرکدر.] اوستی قپالی
آولی، سوقاق قپوسیله نردبان

آره‌سنده‌كى آره‌لق، طاشلاق.

حَيث { سذ. عر. اعتبار. اياكن. «من» حرف جريله برابر عربى تركيبانده بولنور: ا من حيث المجموع = مجموعى اعتباريله. جمعاً.

حَيثِيَّت { سث. عر. ذكر، اعتبار، قدر ، شرف : حيثيت ذاتيه؛ اصحاب حيثيت؛ رتبه‌سنك، صفت عسكريه‌سنك حيثيتنى محافظه ايتمك.

حَيثِيَّتسز { ص. ذكر و قدر و اعتبارى اولميان، اعتبارسز: بك حيثيتسز آدمدر.

حَيثِيَّتلى { ص. ذكرلى، قدر و اعتبار صاحبى، محترم.

حَيدَر { سذ. عر. اصل معناسى آرسلان اولوب، حضرت على المرتضى (رضه) افندمزه لقب اولمشدر؛ وكناية بك جسور وشجيع معناسيله قوللانيلير.

حَيدَرانه { ص. فا. جناب حيدر كراره شايسته بر جسارتله واقع اولان: برصولت حيدرانه ايله هجوم ايتدى.

حَيدَرِيّه { سث. عر. درويشانك كيدكارى قوللرز و اوموز باشلرنده مثلث الشكل بر پارچه‌سى اولان برنوع قيصه لباس كه خرقه‌نك آلتنه كييله‌رك آبدستلك يرينى طوتار.

حَيدود { حيدودلق. با: خيدود، خيدودلق.

حَيران { ص. عر. شاشه قالمش، شاشقين، حيرتده قالان، متحير؛ حيران اولمق = شاشه قالمق، متحير اولمق؛ حيران حيران باقه قالمق = شاشقين شاشقين باقوب طورمق.

حَيرانلق { س. شاشقينلق، حيرت.

حَيرَت { سث. عر. شاشقينلق، شاشه قالمه : حيرتده قالمق، حيرته طالمق = شاشه قالمق، متحير اولمق: حيرتده براقمق = هركسك حيرتده قالمسنى موجب اولمق، باعث حيرت اولمق.

حَيرَت اَفزا { ص. فا. (عر. حيرت = شاشقينلق - فا. افزاييدن = آرتديرمق) حيرتى آرتديران، باعث حيرت.

حَيرَت انگيز { ص. فا. (عر. حيرت = شاشقينلق - فا. انگيختن = قوپارمق) حيرت ويرن، شاشيرتان، باعث حيرت.

حَيرَتبخش { ص. فا. (عر. حيرت = م - فا. بخشيدن = باغشلامق) حيرت ويرن، شاشيرتان، موجب حيرت.

حَيرَتزده { ص. فا. ج: حيرتزدگان. (عر. حيرت = م - فا. زدن = اورمق) حيرته دوچار اولمش، شاشه قالمش، متحير.

حَيِّز { سذ. عر. موقع، طرف، ميدان: حيز - صوله كلك = حاصل اولمق. || تش. حيز مثلث = كوكسى داخلاً ايكى غيرمساوى قسمه آيران زار.

حَيزُران { ياخود هزارن. س. اقاليم حارّه‌ده حاصل اولان اوزون ياپراقلى بر جنس قامش كه اورالرده قلبه و چيت ياپمغه و قلبه‌لرى اورتمكه و صنداليه و سائره اعمالنه دخى يارار.

حَيض { سذ. عر. قادينلره بهر آى عارض اولان حال كه رحمدن قان آقمه‌سنى موجب اولور، عادت، آى باشى.

حيطان { سذ. ج. فد: حائط. با: حائط.

حَيف { سذ. عر. حقسزلق، جور، غدر، يازيق. ف. = حد. يازيق! هيهات! ايواه: حيف صد حيف!

حَيفا { حد. فا. يازيق! واه! ايواه! — «كه» اداتيله‌ده قوللانيلير: حيفا كه اوقدر امكى بوشه كيدوب هيچ بر استفاده ايده‌مدى.

حِيَل { سث. ج. عر. فد: حيله. با: حيله.

حَيلولَت { سث. عر. آره‌يه كيرمه: بعض موانع حيلولت ايتدى.

حيله { سث. عر. ج: حيل. ١. آلداده‌جق طرز وترتيب، اويون، مكر، خدعه: بكا حيله ياپدى؛ اويونده حيله ايديور. ٢. ساخته‌كارلق، برمالك خاصيت وصافيتنى بوزه‌جق شئ، قيمتسز برشئ قاريشديرمه: اورالرده چيقان ساده ياغه حيله ياپمسه‌لر، حيله قاريشديرمسه‌لر امثالسز اولور؛ بو سركه‌ده حيله واردر. [عربيده اكثريا چاره وتدبير معناسيله قوللانيليرسه ده، لسانمزده او معنا ايله اصلا قوللانلماز.]

حيله باز { ص. فا. (عر. حيله = م - فا. باختن = اوينامق) حيله ياپان، حيله‌كار، مكار، دوباره‌جى.

حیله‌جی { ص. حیله یاپان، حیله قوللانان، مکار.

حیله‌ساز { ص. فا. [عر. حیله = م. فا. ساختن = یاپمق] حیله یاپان.

حیله‌سز { ص. ۱. مکر وحیله ایتمز، طوغری : حیله‌سز آدم. ۲. حیله قاریشدیرلمامش، صاف، خالص : حیله‌سز زیتون یاغی.

حیله‌کار { ص. فا. حیله‌باز، حیله‌جی، حیله یاپان، مکار، دوباره‌جی : بك حیله‌کار آدم : حیله‌کارله ایشه کیریشن البته آلدانیر.

حیله‌لی { ص. حیله قاریشدیرلمش، ساخته، قاریشیق، صاف وخالص اولمیان : حیله‌لی یاغ، زیتون یاغی.

حین { سذ. عر. ج : احیان. زمان، وقت، هنگام : حین حاجتده = لزومی وقتنده؛ حین استراحتده = استراحت زماننده. || حیناً من الاحیان = [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ بر زمانده. =. با : احیاناً.

حَیوان { سذ. عر. ج : حیوانات. [« ی » نك فتحیله دخی جائز اولوب، شعرده وزن اقتضا ایتدیکنده اویله قوللانیلیر] ۱. جانلی شیء، انسانله برابر هر ذی روح : حیوان بری، حیوان بحری، حیوان ناطق = انسان؛ حیوانات اهلیه = صاحبلی وایشه یارار حیوانلر. ۲. انسانك غیری اولان ادراکسز جانلی شیء، بهیمه : او انسان دکل حیواندر؛ انسانك حیواندن فرقی مجرد عقل وادراکیدر. ۳. یوك قالدیران و آرابه چکن و بینلن حیوان، بیکیر، استر، مرکب وسائره : حیوانلره یم ویرمك؛ حیوانلری چایره چیقارمق. ٤. مج. عقلسز وادراکسز انسان، احمق : حیوان‌میسك؟ [بو معنا ایله صفت کبی دخی قوللانیلیر :] حیوان حریف. || حیوان نباتی = سونکر کبی یاری نبات ویاری حیوان اولان بر صنف مخلوقات.

حَیوان { سذ. عر. دیریلك، صاغلق، حیات، زندکی : آب حیوان = آب حیات.

حَیوانجه { ص. ح. حیوان کبی، حیوان طرزو حالنده، عقلسزلقله. ادراکسز : حیوانجه اوتورش؛ حیوانجه معامله ایدیور : حیوانجه‌سنه = حیوان کبی.

حَیوانلق { سذ. حیوان حال و صفتی، ادراکسزلك، عقلسزلق : حیوانلق لازم دکل.

حَیوانی { ص. عر. ؤ : حیوانیه. حیوانه منسوب ومتعلق، عمومیت اوزره ذی روحلره ویا عقل وادراکدن محروم اولان بهائمه منسوب : حس حیوانی؛ مواد حیوانیه.

حَیوانیّت { سذ. عر. ۱. حیوانلق، ذی روح حال وصفتی : حیوانیت خصایصی. ۲. عقل وادراکه وانسانیته تعلق ایتمیوب انسانك حیواناتدن اولمسی صفتیله اولان حالی : بو آدمك حیوانیتی غالب؛ شهوت حیوانیت مقتضیاتندندر.

حَیّه { سذ. عر. ج : حیات. ییلان، مار.

خ

خ { خی. س. [عر. خاء. سش.] الفباء ترکینك طقوزنجی حرفی اولوب، استانبول شیوه‌سنده « ه » کبی تلفظ اولنورسه‌ده، اصل مخرجی بوغازدن اولوب، « ق » ك مخرجنه قریبدر؛ وترکجه‌ده چوق دفعه « خ » « ق » ه و « ق » « خ » یه قلب اولنور: اویقو - اویخو، یوقسه - یوخسه، قانقی - خانقی کبی. عربیدن ماعدا السنۀ سامیه‌ده بولنمامغله، اساساً حروف سامیه‌ده مفقود اولدیغی حالده، « ثخذ ضظغ » حروفی میاننده عربلر طرفندن « ح » نك اوستنه برنقطه وضعیله علاوه اولنمشدر. ابجد حسابنده ۶۰۰ رقمنه معادلدر.

خاء { سش. عر. « خ » حرفنك اسم عربیسیدر. اوستدن نقطه‌سی اولمق حسبیله « خاء معجمه »، « خاء منقوطه » و « خاء فوقانیه » دخی دینلیر.

خا { ص. فا. [چیگنمك دیمك اولان « خاییدن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] چیگنین: شکرخا = شکر چیگنین، شکرین ویا شکر کبی طاتلی سوزلر سویلین: طوطیٔ شکرخا؛ ژاژخا = صاچمه صاپان سوزلر تفوه ایدن.

خاتَم { سذ. عر. جـ: خواتم. ۱. مهر، امضا یرینه مکتوبك صوکنه باصلیق اوزره صاحبنك اسمی محکوك تمغا، که اکثریا بر حلقه‌یه مربوط اولوب یوزوك کبی پارمغه کچیریلیر: وضع خاتم = وضع مهر. ۲. یوزوك: الماس خاتم. ۳. مهر کبی برشیئك اك صوکنده بولنان، اك صکره‌کی: خاتم الانبیا = پیغمبرانك اخیری اولان فخر کائنات (صلعم) افندمز.

خاتِم { ص. عر. ث: خاتمه. [« ختم » دن سف.] ۱. مهرلین، مهر باصان. ث. ۲. بیتیرن، ختم ایدن: خاتم قرآن.

خاتِمه { سث. عر. ۱. صوك، انجام، عاقبت، پایان: خاتمه چکمك = بیتیرمك. ۲. برکتابك ابواب وفصولندن صکره صوکنه علاوه اولنان مقاله که اکثریا مندرجاتنك خلاصه ونتیجه‌سی حکمنده‌در، فاتحه ومقدمه مقابلی: خاتمۀ کتاب، خاتمة الکتاب.

خاتِمه کَش { ص. فا. [عر. خاتمه = م. فا. کشیدن = چکمك] خاتمه چکن، بیتیرن، اکمال ایدن: خاتمه کش اولمق = بیتیرمك.

خاتون { خادون، قادون، قادین. س. [فارسیده‌ده مستعمل اولوب، تعریبله « خواتین » صورتنده جمعی ده قوللانیرلر.] اعتبارلی قاری، قادین، خانم، بانو، سیده. [بوکون « قادین » صورتنده دخی مستعمل ایسه‌ده، « خاتون » دخی دهازیاده حرمت و برنوع التزام قصد اولندقده استعمال اولنور:] خاتون کیمسه‌یه دردینی آکلاده‌میور. ‖ کوزل خاتوز اوتی، کوزل عورت اوتی = بلادونه دیدکاری چیچك که نباتات طبیه‌دندر.

خاتونجق { س. کوچك ویا آز اعتبارلی قادین، قادینجغز.

خاچ { س. [ارمنیجه‌دن] حضرت عیسانك کویا صلب اولندیغی چارمیخه تقلیداً خرستیانلرك مقدس عد ایتدکاری بربرینی عموداً قطع ایدر ایکی خطدن عبارت شکل، صلیب، چلیپا، استاوروز: خاچ چیقارمق = خرستیانلرجه کندی آلن وکوکسلرنده ال ایله خاچ رسمی

يايمق؛ خاچی صوبه آتمق = يوم
مخصوصنده بر آيين مخصوصله
بو فعلی اجرا ايتمك: قزيل خاچ =
صليب احمر. با : صليب.

خاچلامق { فت. چارميخه كرمك، خاچ شكلنده بر تخته-
يه ميخلايه‌رق صلب ايتمك : خر-
ستيانلر يهوديلرك حضرت عيسايی
خاچلادقلرينه معتقددرلر.

خاچواری { ص. صليب شكلنده اولان، عموداً بر-
برينی اورته‌سندن قطع ايدر ايكی
خط مستقيم صورتنده اولان.
صليبی الشكل: خاچواری يول.
= ح. صليب شكلنده اوله‌رق :
ايكی يول اوراده خاچواری
تقاطع ايديور.

خاخام { س. اسرائيليلرك دينجه عالمی وباشی. كاهن: باش
خاخام، خاخام‌باشی = اسرائيليلرك
مذهبجه اك بيوك رئيسلری. رئيس
الكهنه.

خاخاملق { س. اسرائيليلرده امور مذهبيه رياستی.
كاهنلك.

خادم { ص. س. عر. ؤ: خادمه. جر: خدام، خدمه. [« خد-
مة » دن سف.] خدمت ايدن، خد-
متچی، خدمتكار: ارنك منافعنه
خادم اولمق ايستم. || خادم الحر-
مين الشريفين = مكهٔ مكرمه ايله
مدينهٔ منوره‌يه نسبتله خليفهٔ اسلا-
مك آلديغی عنوان تواضعكارانه-
در.

خادم { س. [لغت آنفهٔ عربيه‌دن] آلت تناسلی قطع اولنمش
اركك، طواشی : خادم آغا. ||
خادم ايتمك = آلت تناسلی كسمك،
(انسانی) انه‌مك .

خار { وخاريل. مه. بول وسربست آقان برشيئی تصور ايده‌رك
مكرر قوللانيلير. با: خاريل.
|| خارگور = كوپكلرك خارلديسی
كبی كسلمز مجادله ومنازعه : او
اوده خار گور اكسيك دكلدر.

خار { س. فا. ديكن: خاروخس =
چالی چرپی.

خارا { س. فا. مرمر، رخام.
— لسانمزده مرمر كبی
طالغه‌لی قاشی وكاغدلره ويرد-
يكمز « خاره » اسمی ده بوندندر.

خارج { ص. عر. ؤ: خارجه. [« خروج » دن سف.]
طيش، طيشاری، بر شيئك
طيشاريسنده بولنان، بيرون،
داخل مقابلی : حسابدن خارج:
خارج از امكان. = سذ. ١. بر
شيئك طيش طرفی، طيشاريسی،
جهت خارجيه، بيرون: بو اوك
خارجی داخلندن كوزلدر.
٢. اجنبی مملكت، بر دولتك قلمروی
خارجنده اولان يرلر: استانبوله
شكر خارجدن كلير. || ح. خارج
قسمت = حساب اعمال اربعه‌سندن
تقسيمده مقسومدن مقسوم عليهك
بهر عددينه دوشن مقداری مبين
عدد: مثلا ٢٠ عددينی ٥ عد-
دينه تقسيم ايتديكمزده بولد-
يغمز ٤ رقمی خارج قسمتدر.
|| خارج از مملكت = حقوق دولجه
حقيقةً بر مملكتده ايكن حكماً بشقه
مملكتده عد اولنمق: سفرا خارج
از مملكت امتيازينی حائزدرلر.
|| جر. خارج عن المركز = مركز-
دن طيشاری‌يه مائل قوت، فر.
Excentrique. = حروف الصا-
قله برابر ظرف مكان معناسنی
افاده ايدر : خارجده، خارجه،
خارجدن = طيشاريده، طيشا-
ری‌يه، طيشاريدن.

خارجاً { ح. عر. طيشاريدن، طيش طرفنده، طيشدن:
اوی خارجاً وداخلاً بوياتمق.

خارجی { ص. عر. ؤ: خارجيه. ١. طيشاری‌يه ويا
طيش طرفه منسوب ومتعلق،
طيش، داخلی مقابلی: قسم خار-
جيسی؛ جهت خارجيه‌سی؛ تزيينات
خارجيه. ٢. ممالك اجنبيه‌يه
ودول اجنبيه ايله اولان منا-
سباته متعلق: امور خارجيه؛
تحريرات خارجيه. ٣. بر مكتبده
ياتوب قالقميه‌رق ويبوب ايچميه‌رك
يالكز درس آلمق ايچون كو-
ندوزين دوام ايدن (شاكرد)،
نهاری : مكتبك ايكيوز داخلی
ويوز خارجی شاكردی واردر.
٤. حضرت علی المرتضی (رضه)
افندمزه قارشی عصيان ايدنلر
مذهبنه تابع آدم. [بو معنی ايله
اسم كبی دخی قوللانيلوب جمعی:
خوارج كلير.]

خارجيه { سذ. عر. [« امور خارجيه » دن مختصر]
دول اجنبيه ايله اولان مناسبات
سياسيه‌يه وكرك اجنبيلرك داخل
مملكتده كرك تبعه‌مزك ممالك
اجنبيه‌ده‌كی امور تجاريه وحقوقنه
باقان نظارت: خارجيه نظارتی،
خارجيه ناظری.

خارزار { س. فا. ديكنلك، ديكنی چوق ير.

خارق { ص. عر. ؤ: خارقه. ييرتان، ياران، شق ايدن.

يالكز شو تعبيرده مستعملدر: خارق عاده، خارق العاده = عادة اللهك خارجنده اولان. خلاف عادت وطبيعت. معجزه وكرامت قبيلندن اولان .

خارقه { سث. عر. ج : خوارق. ١. خارق العاده شئ. عادة اللهك خارجنده وطبيعتك فوقنده اولان غريب شئ : بر خارقه ظهور ايتدى: خوارقه ايناننمغه چوق مائلدر. ٢. خارقه عد اولنه جق درجه ده فوق - العاده شخص، دها : ابن سينا بر خارقه ايدى .

خارل { ياخود خاريل. مه. بول بول وسربست آقان صو وسائره يى وبوكا تقليداً بر شيئك بوللقه جريانني تصوير و تقليد ايدر، واكثريا مكرر قوللانيلير: باغچه ده صولر خاريل خاريل آقيور؛ طامارلرده قانك خارل خارل جولان ايتديكى طويليور؛ خاريل خاريل سويلك = بيوك بر سربستلكله وفاصله سز لقردى ايتمك .

خارلامق { خارلاشمق، خارلدى. با: خيرلامق وسائره.

خاره { س. [فا. مرمر ديمك اولان « خارا » دن]. ١. قماش، كاغد ودمير وسائره اوزرنده كى متموج چيزگيلر ٢. مرمر كبى طالغه لى ومتموج قماش ويا كاغد. = ص. بويله برقماشدن معمول : خاره فيستان، خاره اثواب .

خاره لنمك { فط. خاره كبى طالغه لى ومتموج اولمق : صودن كتابك صحيفه لرى خاره لنمش؛ دكز خاره لنيور.

خازن { سذ. عر. [« خزانه » دن سف.] ١. خزينه دار، خزينه امينى، خزينه محافظى. ٢. على الاطلاق محافظ، بكلجى .

خاسر { ص. عر. ث : خاسره. [« خسار » دن سف.] ضرر وزيانه دوچار اولان، متضرر، خساردیده .

خاشاك { س. فا. سوپرندى، چوپ : خار وخاشاك، خس وخاشاك = چور چوپ.

خاشردامق {فل. با: خيشيردامق.

خاشع { ص. عر. ث : خاشعه. [« خشوع » دن سف.] آلچاق كوكللى، متواضع .

خاشعاً { ح. عر. خشوع و تواضعله، تواضعكارانه .

خاشلاتمق { فت. قاينار صويه طالديرتمق ويا اوستنه قاينار صو دوكديرمك : چاماشيرى، چايى خاشلاتمق.

خاشلامق { فت. ١. قاينارصويه طالديرمق وياأوستنه قاينار صو دوكمك : چاى، يومورطه، مقارنه خاشلامق . ٢. ايستيه رك قاينار صودوكوب ياقمق : قولمى فنا حالده خاشلادم. ٣. قاريجه وبوجك كبى حشرات ايصيروب ياقمق : قاريجه لر اكسه مى خاشلاديلر. ٤. زياده تكدير و تعزير ايتمك، شديداً پايلامق : كنديسنى فنا حالده خاشلادى. ٥. كلى ضرر وزيانه اوغراتمق، باتيرمق : اورتاغم اوله جق آدم بنى خاشلادى.

خاشلامه { س. ١. خاشلامق فعلى. با: خاشلامق. ٢. ساده صوده خاشلانمش ات: كنديسنه خاشلامه دن باشقه بر شئ يديرميورلر .

خاشلانمق { فل. ١. قاينارصويه طالديرلمق وياأوستنه قاينار صو دوكيلرك پيشمك : چاى خاشلاندى. ٢. اوستنه قاينار صو دوكيله رك ياقمق: آتشده كى ابريق دويرلمكله بالديرلرى خاشلانمش. ٣. بيوك ضرر وزيانه اوغرامق : قمارده خاشلاندى .

خاشه { س. [عر. « غاشيه » دن محرف] اگراورتيسى كه اكثريا صيرمه يافته لرله مزين اولور .

خاص { ص. عر. ث : خاصه. [« خصوص » دن سف.] ١. بر آدمه ويا برشيئه مخصوص ومعين اولوب عمومه شمولى اولميان، خصوصى، مخصوص : بو طبيعت او آدمه خاصدر. ٢. عوامه عائد اولميوب ممتاز بر صنفه عائد اولان : مجلس خاص= وكلاء دولتدن متشكل مجلس مخصوص. ٣. برحكمدارك ذاتنه مخصوص اولان : خاص اردو، عساكر خاصه؛ خاص آخور= حكمداره مخصوص آتلرك بولنديغى محل، اصطبل عامره؛ خزينهٔ خاصه = حكمدارك املاك واموال مخصوصه سى اداره سى؛ حدائق خاصه = سراى باغچه لرى، خاص باغچه؛ خاص اوطه= وقتيله سراى هايونده برنجى صنفدن اولان اغالره مخصوص محل. ٤. خالص، بياض، صافى، حيله سز : خاص اتمك، خاص كومش. = سذ. عر. ج :

خواص. ممتاز و مستثنا صنف و بو صنفه مخصوص خلق، عام وعوام مقابلی: خاص و عام، خواص وعوام = عموم خلق.

خاصكی { س. وقتیله سرای همایون خدمت خاصه‌سنه مأمور اولان بوستانجی صنفی وضابطانی.

خاصّه { سث. عر. جـ: خصایص. برآدمه ویاشیئه مخصوص اولان حال، قوت، تأثیر: او آدمك بر خاصه‌سی (= برخصلت مخصوصه‌سی) واردر: کهربانك جذب خاصه‌سی. || بالخاصه: صورت مخصوصه‌ده، مخصوصاً، آیریجه.

خاصّه { سث. عر. [«عساکر خاصه» دن مختصر] حکمدارك ذاتنه مخصوص اردو: خاصه اردوی همایونی، خاصه مشیری.

خاصه { س. ۱. خاص بر جنس پاتیسته. ۲. بر جنس اییکی قماش.

خاصَّةً { ح. عر. آیریجه، مخصوصاً، صورت مخصوصه‌ده، بالخاصه: خاصةً سزك ایچون لدم.

خاصیّت { سث. عر. بر شیئه خاص ومخصوص اولان حال وقوت وتأثیر، بویله بر قوت وتأثیری اولمق فضیلتی: بو نباتده تلیین خاصیتی واردر: بو میوه‌نك برخاصیتی وارمیدر؟ بو آدمك هیچ برخاصیتی یوقدر.

خاضع { ص. عر. ث: خاضعه. [«خضوع» دن سف.] تواضع ایدن، متواضع، خاشع کبی. لـه.

خاطر { سذ. عر. جـ: خواطر. [«خطور» دن سف.] ۱. انسانك دوشونمه و حفظ ایتمه قوتی، فکر، ذهن، عقل، قوۀ حافظه: او وقعه خاطرمده‌در؛ سن خاطرمه کتیر؛ خاطرمدن کچدی؛ خاطرده قالمق؛ خاطره کلمك، خاطردن چیقمش = اونودلمش. ۲. کوکل، قلب، دل، حس وطویغو قوتی: خاطرم قالدی = کوجندم؛ خاطر یایمق = کوکل یاپمق؛ خاطر قیرمق. ۳. صایغی، رعایت: سزك خاطرکز ایچون: اونك خاطری بیوکدر: اوآدم خاطره باقماز؛ بن خاطر ایچون لقردی سویلمم. خاطر صایمق. ٤. کیف، حال: خاطر صورمق: خاطرکز ایمی؟ || خاطری صاییلیر = اهمیتلیجه، خیلی بیوك. || خاطر قالمق = کوجنمك، منفعل اولمق: خاطرکز قالمسون سزك اوغلکزده پك چالیشقان دکلدر. || جمعیت خاطر = انسانك عقل وفکری یرنده و طوپلی اولمه. مقابلی: خاطر پریشانلغی = فکر وعقلك طاغنیق وقاریشیق برحالده اولمسی. || در خاطر ایتمك = خاطره کتیرمك، خاطرلامق. || صفای خاطر = حضور قلب، کوکل راحتلغی. || مرعی الخاطر = خاطری صاییلیر، سوزی کچر. || خاطر صورمق = برخسته ولخوسه‌یه حالنه مناسب مأکولات ومشروبادن برشی کتورمك ویاکوندرمك.

خاطرشناس { ص. فا. [عر. خاطر = م - فا. شناختن = طانیمق] خاطره رعایت ایدن، کیمسه‌نك خاطرینی قیرمیان.

خاطرشناسانه { ح. فا. خاطره رعایت ایده‌رك، کیمسه‌نك خاطرینی قیرمقسزین.

خاطرشناسلق { س. و:

خاطرشناسی { س. فا. خاطره رعایت ایتمه، کیمسه‌نك کوکلنی قیرمامه.

خاطرلاتمق { فت. برینك خاطرینه کتیرمك، در خاطر ایتدیرمك: سز خاطرلاتمیه ایدیکز بسبتون اونوده‌جقدم.

خاطرلامق { فت. خاطرده طوتمق، اونوتمامق: او وقعه‌یی پك کوزل خاطرلایورم: اویله برشیئ سویلدیککزی هیچ خاطرلامیورم.

خاطرلی { ص. خاطری صاییلیر، مرعی الخاطر، سوزی کچر: کندیسی خاطرلی آدمدر.

خاطرمانده { ص. فا. [عر. خاطر = م - فا. ماندن = قالمق] خاطری قالمش، کوجنمش، منفعل.

خاطرنشان { ص. فا. [عر. خاطر = م - فا. نشاندن = طورمق] خاطرده قالاز، خاطرده طوران: او حال الآن خاطرنشانمدر.

خاطرنواز { ص. فا. [عر. خاطر = م - فا. نواختن = اوخشامق] خاطر اوخشایان، کوکلی خوش ایدن.

خاطره { سث. عر. جـ: خاطرات. [«خطور» دن سف. ث.] ۱. خاطره خطور ایدن شیئ، فکره کلن شیئ، سانحه: برخاطره اولمق اوزره سویلیورم.

٢. خاطرده قالمش شئ، ياد داشت، يادكار: خاطرهٔ عهد شباب.

خاطف { ص. عر. ٿ: خاطفه. ١. سرعتله كچركن بردن بره قاپوب كوتورن. ز. ٢. كوز قاشديران: برق خاطف.

خافق { سذ. عر. [«خفقان» دن سف] مفردى لسانمزده قوللانلماز. = ٿ: خافقان، خا. فقين = شرق وغرب. = ج: خوافق: جهات اربعه: شرق، غرب، شمال، جنوب؛ آفاق.

خاقان { س. اصل چين حكمدار. لرينك عنوانى اولوب، بعده مغول وتاتار وترك بيوك خانلرينه دخى اطلاق اولنمشدر. «قاآن» بونك محرفيدر. «خان» ايله دخى مناسبتى دركاردر. هر حالده خاقان خانلر خاننه و حكمدارلر حكمدارينه دينلوب شهنشاه مقامندهدر. [تعريبله «خواقين» صورتنده جمعىده قوللانيلير.]

خاقانى { ص. عر. ٿ: خاقانيه. خا. قانه منسوب و متعلق سلطانى، شاهانه: دفتر خاقانى = املاك عموميه‌نك مقيد اولدقلرى دفاتر وبونلره نظارت ايدن امانت؛ حدود خاقانى = ممالك شاهانه حدودى.

خاك { س. فا. ١. طوپراق، توز، تراب: خاك پاى = آياغك ترابى، توزى. ٢. مزار، مرقد، طوپراق: فلانك خاكنه حرمةً. || خاك ايله يكسان = طوپراقله برابر، ييقلمش، اثرى قالمامش: تيمورلنك برچوق بلاد معموره‌يى خاك ايله يكسان ايلدى.

خاكپا { وخاكپاى. س. فا. [خاك = طوپراق - پاى = آياق] آياغك طوپراغى، توزى، ياخود آياغك باصديغى طوپراق، ير. [مفعول اليه صورتنده جناب وحضرت كبى تعظيم تعبيرى اوله‌رق قوللانيلير:] خاكپايكزه كلدم، خاكپايكزه تقديم ايتدم. [بوندن ياكيله‌رق ومعناى حقيقيسنه واقف اولميه‌رق جهلا: «خاكپايكز كلديكز» صورتنده دخى قوللانوب، تعظيم يرينه تحقير ايتمش اولورلر.]

خاكدان { س. طوپراق يرى، دنيا، كرهٔ ارض.

خاكسار { ص. فا. طوپراقله برابر، ذليل، حقير. [تواضع تعبيريدر:] بندهٔ خاكسارلرى.

خاكستر { س. فا. كول، رماد. لس.

خاكى { ص. فا. ج: خاكيان. طوپراغه منسوب ومتعلق ويا طوپراقدن عبارت اولان، دنيا آدمى، بشر.

خال { سذ. عر. ج: اخوال. ١. والده قارنداشى، طايى. ٢. بدنده وعلى الخصوص يوزده سياه بكك، بك.

خالد { ص. عر. ٿ: خالده. جذ: خالدين. جث: خلدات. [«خلود» دن سف.] دائم، دائمى، سرمدى. || ع. جزاير خالدات = عربلرك قناريه آطه‌لرينه ويردكلرى اسم اولوب، اووقت بو جزاير ربع مسكونك اك غربى نقطه‌سى ظن اولنمغله، مبدأ طول اتخاذ اولنمشلردى. شمديكى مختلف طوللردن ايسه بويله بر نقطه‌نك عموماً قبولى البته مرجحدر.

خالص { ص. عر. ٿ: خالصه. [«خلوص» دن سف.] قاريشيق وساخته اولميان، صافى، تميز، غل و غشدن عارى، طوغرى، حيله‌سز: خالص ياغ، خالص كومش، قلب خالص، محبت خالصه.

خالصاً { ح. عر. خلوصله، طوغريلقله، بركونه سؤ نيتله اولميه‌رق، خالصانه: بن سزه خالصاً سويليورم.

خالصانه { ح. فا. خلوصله، طوغريلقله، بركونه غرض وعوض تحتنده اولميه‌رق: خالصانه رأيمى بيان ايتدم.

خالصيت { سث. عر. خالصلك، صافيلك، خلوص، طوغريلق، حيله‌سزلك: بنم سوزمك، قلبمك خالصيتى ظاهردر.

خالطه { س. كوپكلره طاقيلان بوين حلقه‌سى، طاسمه، طوق.

خالق { ص. سذ. عر. ج: خالقين. [«خلق» دن سف.] يارادان، براديجى، آفريننده: خالق عالم، خالق زمين وآسمان. [اسماء اللهدندر.] || خير الخالقين، احسن الخالقين = مفروض ياراديجيلرك اك ايسى، اك كوزلى اولان خلاق مطلق.

خالقيت { سث. عر. ياراديجيلق، يارانمق حال وصفتى: خالقيت مجرد حضرت الهه عائد ومخصوصدر.

خاله { سث. عر. [طابی دیمك اولان «خال»ك مؤنثیدر.] والده‌نك همشیره‌سی، تیزه. = تر. [«ه»نك فتحهٔ ثقیله صورتنده یعنی «حالا» تلفظیله] پدرك همشیره‌سی، عمه. [غربیدرکه تیزه دیمك اولان بو لغت عربیه‌نك معناسنی بو وجهله دکیشدیروب متروك حالنده براقدیغمز «چیچه» لغت ترکیه‌سی یرینه قوللانیورز.]

خالی { ص. عر. ث: خالیه. [«خلاء» دن سف.] ۱. بوش، تهی، ایچنده بر شیء اولمیان: خالی بر او، خالی صندیق. ۲. صاحبسز، ایصسز، کیمسه‌سز، تنها: خالی یر، خالی صحرالرده. ۳. بر شیدن عاری، مستثنا، بری: بو حرکتی بر سببدن خالی دکلدر: ایکی شقك برندن خالی اوله‌ماز. ٤. مشغولیتسز، اشتغال اولنمیان، بوش کچیریلن: خالی بر وقتکزده: بنم هیچ خالی وقتم یوقدر: ایام خالیه‌ده. ٥. آچیق، منحل: خالی بر، مأموریت. || ... دن خالی اولمق، طورمق = یاپمامق، ایتمه‌مك: چالشمقدن بر کون خالی اولماز، طورماز. || خالی یرلر، اراضیٔ خالیه = صاحبسز وایشلنمه‌مش یرلر، اراضیٔ موات.

خالی { یاخود قالی. س. اولکرلی اوطه کلیمی: خالی دوشه‌مك؛ عشاق، کوردوش خالیسی. — ص. خاولی، اولکرلی: خالی سجاده.

خالیاً { ح. عر. بوش اوله‌رق: اوی خالیاً براقشلر.

خالیجی { س. خالی یاپان وصاتان ویاخود دوشه‌ین؛ خالیجیلر = خالیجی اصنافی.

خالیچه { یاخود خلیچه ویا قالیچه. س. کوچك خالی، اولکرلی کلیم، سجاده.

خام { ص. فا. ۱. پیشمه‌مش، چیك: خام ات. ف. ۲. اولمامش، کاله ایرمه‌مش: خام میوه. ۳. آچیلمامش، تجربه‌سز، عجمی: خام آدم. ٤. ایشلنمه‌مش، آچیلمامش، خالی: خام طوپراق، خام اراضی. ٥. راحته آلیشمقدن زحمته غیر متحمل: اوتورمقدن بك خام اولدم، وجودم خام آلیشدی. ٦. ایشلنمه‌مش، حال طبیعیسنده بولنان: خام اشیا، خام دمیر، خام شکر. ۷. بوش، بیهوده، مناسبتسز، عبث: خام تکلیف؛ خیال خام، طمع خام.

خام { مه. خام خوم = دیرلانمه؛ خام خوم ایتمك؛ خام خلاط = بیچیمسز، شاپشال.

خامِس { عد. عر. ث: خامسه. بشنجی، پنجم: باب خامس، دفعهٔ خامسه، رتبهٔ خامسه.

خامِساً { ح. عر. بشنجی اوله‌رق، بشنجی درجه‌ده.

خامسه { سث. عر. [«رتبهٔ خامسه» دن مخفف] بشنجی رتبه‌که رتب قلمیه‌نك اك دونیدر.

خاملامَق { فل. طول مدت راحته آلیشمقدن زحمته طیانماز اولمق: آت آخورده طورمقله خاملار.

خاملق { س. ۱. چیکلك. ۲. میوه‌نك اولمامش حالنده بولنمسی. ۳. تجربه‌سزلك، عجمیلك. ٤. راحته آلیشمقدن زحمته طیانماز اولمه.

خاموش { ص. فا. صوصان، ابکم، ساکت: خاموش اولمق = سکوت ایتمك، لقردی سویله‌مه‌مك.

خامه { س. فا. قلم، کلك.

خامه‌ران { ص. فا. [خامه = قلم. راندن = سورمك] قلم سورز، قلم اویناتان: خامه‌ران اولمق = یازمق.

خامه‌گُذار { ص. فا. قلمله‌یازلمش، محرر، مکتوب: خامه‌گذار وصف و تعریف اولدی.

خان { س. امیر، حاکم، حکمدار: بخارا، خیوه، هرات خانی. — سلاطین عثمانیه اسامیسنه الحاق اولنور: سلطان عثمان خان غازی. || خان خانان = خانلر خانی، ملوك تیموریه زماننده هندستانده بر رتبهٔ مخصوصه عنوانی ایدی.

خان { سذ. عر. ج: خانات. کرك طریق اوزرنده و کرك شهرك ایچنده یولجی و مسافر ویباجیلرك قونمه‌لرینه و اقامتلرینه مخصوص و یاخود تجار وارباب کسب وکارك ایش کوردکاری و اشیای تجاریه‌یی وضع و حفظ ایتدکلری اوطه‌لری حاوی بیوك ابنیه: یولجی خانی، تجارت خانی، بکار خانی؛ خان کبی = بیوك وانتظام ونظافتدن دوری او.

خانجی { س. برخان ادارهایدوب قونان مسافرلری قبول وخدمتلرینی ایفا ایدن آدم.

خانجیلق { س. خانجی صنعت و مسلك و وظیفه‌سی: خانجیلق ایدیور.

خاندان { س. فا. ۱. بیوك سلاله، اصیل وبیوك عائله: خاندان نبوت = اهل بیت رسول الله (صلعم)؛ خاندان آل عثمان = سلالهٔ عثمانیان. ۲. بر برده خانه‌سی معروف و مسافرلره آجیق مکرم و اصیل آدم. [بو معنی ایله س. وص. کبی و مفرد وآخرندهکی «ان» ه باقیله‌رق، سهواً جمع کبی قوللانیلیر:] او خاندان آدمدر؛ بو مملکتك خاندانلرندندر.

خاندانلق { س. ۱. اصالت، بیوك برسلاله‌یه منسوبیت. ۲. قپوسی کاله لچنه آجیق اولمقلق، مسافرپرورلك، مکرملك: او آدملك خاندانلغی انکار اولنماز.

خانق { ص. عر. [«خنق» دن سف.] بوغان. ‖ نبا. خانق الذئب = قورت بوغان؛ خانق الکلب = چیدم؛ خانق النمر = بر نبات طبی.

خانقاه { سف. عر. ج: خوانق. [فا. «خانگاه» دن معرب] تکیه، درکاه، برشیخك تحت ریاستنده اوله‌رق درویشان محل اقامت وذکر وعبادتی.

خانگی { ص. فا. اوه منسوب ومتعلق، اوده یاشار، بیتی، اهلی.

خانلق { س. ۱. حاکملك، امارت، حکمدارلق: بخاراده بر خیلی سنه خانلق ایتدی. ۲. بر خانك تحت اداره‌سنده اولان حکومت ومملکت: بخارا خانلغی، خیوه خانلغی.

خانم { س. [«خان» اسم ترکیسنك مؤنثیدر. بویله «م» علاوه‌سیله مؤنث تشکیلی قاعده‌سی ترکجه‌ده بعض کلماته مخصوص اولوب، بیك (بك)ك مؤنثی اولمق اوزره «بیکم» لغتی دخی آسیای وسطیده مستعملدر.] ۱. قادینلره ویریلن شرف وحرمت و تعظیم تعبیریدر، سیده، ستی، بانو: فاطمه خانم، زینب خانم، والده خانم، همشیره خانم، خانم افندی، خانم قیز، کوچك خانم، بیوك خانم. — جمعی حرمةً قادینلر مقامنده‌دخی قوللانیلیر: خانملره مخصوص قاره. ۲. زوجه، حلیله: فلانك خانمی، پاشانك بیوك خانمی. ‖ خانم الی = کوزل رایحه‌لی بیاضمسی برچیچك واونی ویرن کوچك آغاج. ‖ خانم بوجکی = کل غنچه لرینی کسن سیاه بکلکلی قرمزی برکوچك بوجك. ‖ کیرلی خانم = برنوع یومشاق وبیاض تازه پینیر.

خانمان { س. ۱. خاندان، سلاله، اهل بیت. ۲. خانه خلقی واشیاسی: خانمانم خراب اولدی.

خانه { س. فا. ۱. او، بیت، دار، مسکن: بوشهرك قاچ خانه‌سی واردر؟ خانه‌سی مسافردن خالی اولماز. ۲. کوچك اقسامه منقسم برشیئك اقسامنك بهری: دامه، طاوله، قاصه خانه‌سی. ۳. رقملرك صاغدن صوله معتبر اولان صره ودرجه‌لرینك بهری: آحاد، عشرات، مآت، الوف خانه‌سی. ۴. دیکر براسمه الحاق اولنه‌رق اونك مدلولنك محل وقوع و حصولنی ویا مکاننی کوستر اسماء مرکبه تشکیل ایدر، که التحاق ایتدیکی اسمك قاعدةً فارسی ویا عربی اولمسی لازم کلیرکن، مستثنا اوله‌رق ترکجه‌دخی اولور: کتبخانه = دار الکتب، خسته خانه = بیمارستان، طوبخانه = طوب دوکیلن محل، باروتخانه = باروت فابریقه‌سی، یازیخانه = یازی یازمغه مخصوص ماصه، دولتخانه = خانهٔ عالیکز، بنده‌خانه = خانهٔ عاجزی وسائره. ‖ خانه‌بردوش = اوی اوموزنده، اوموزنده کی کلیمدن عبارت، سرسری. ‖ خانه‌خراب = اوی ییقلمش، اوسز، پریشان حال.

خاو { س. اینجه توك، اولکر، بوروز: آبوا، قطیفه، سجاده خاوی؛ خاوی دوکلك.

خاور { س. فا. مشرق. [سهواً «باختر» یرینه مغرب معناسیله‌ده قوللانیلیر.]

خاوره { س. با: هاوره.

خاولی { ص. اینجه توکی واولکری اولان: صیق خاولی قطیفه؛ خاولی قاش. = س. اکثریا توکلی یاپیلان سیله‌جك: ال خاولیسی، آبدست خاولیسی، حمام خاولیسی، یمك خاولیسی، آیاق حاولیسی.

خاویار { س. مرسین بالیغی یومورطه‌سندن یاپیلان سیاه ولذیذ برمادهٔ مغذیه که روسیه‌دن چیقار. ‖ قرمزی خاویار = مورینه بالیغی یومورطه‌سندن

پاپسلان عادی جنسی که قرمزی بنکراق اولور.

خای { ص. فا. چیکنین. با: خا.

خائب { ص. عر. [« خیبة » دن سف.] نائل مرام وموفق اوله‌میان، محروم، بی‌بهره.

خائباً { ح. عر. محروم و بی‌بهره اوله‌رق، مرامنه نائل اولمیه‌رق: خائباً عودت ایتدی.

خائف { ص. عر. [« خوف » دن سف.] قورقاق.

خایلاز { خایلازلق، خایلازلا. تنق. با: خیلاز وسائره.

خائن { ص. عر. ج: خونه. [« خیانة » دن سف.] خیانت ایدن، طوغریلقله حرکت ایتمیوب غدر وحیله ایله ایشلین، امنیتی سؤ استعمال ایدن، کوردیکی ایلیکه قارشی کفران نعمت ایدن: خائن آدم هیچ بر وقت خیر کورمز: خائن مملکت، خائن دولت = مملکتنه ودولتنه قارشی اهانت ایدن.

خائنانه { ح. فا. خائنجه‌سنه، خیانتله.

خائنلك { س. خیانت، انسانك کوردیکی ایلیکه ویا دولتی منافعنه قارشی حرکت واضراره سعی ایتمسی.

خایه { س. فا. ۱. یومورطه. ۲. [زبانزدی: خایاخصیه.

خاییده { ص. فا. ۱. چیکنمنش. ۲. کوچك چوجقلره ویریلن چیکنمنش یمکه تشبیهاً باشقه‌لری طرفندن بسویانوب کپازه اولمش (سوز وتعبیر): برطاقم تشبیهات خاییده قوللانیور.

خباثت { سش. عر. کوتیلك، یارامازلق، فنالق، خایلازلق: اجرای خباثت ایتدی؛ طینتنده مرکوز اولان خباثتی اظهار ایتدی.

خبّاز { سذ. عر. [« خبز » دن سمب.] اتمکجی؛ خبازان = اتمکجی اصنافی.

خبائث { سش. ج. عر. [فذ: « خبیثه » غیر مستعمل] کوتیلکلر، یارامازلقلر، نا سزا ایشلر. || ام الخبائث = سکری حسبیله هر فنالغك مصدری اولان شراب.

خبث { سذ. عر. خباثت. با: خباثت.

خبجاب { یاخود قبقاب. س. جانباز آیاقلغی، فر. Echasses.

خبجابی { ص. ایشسز، کوجسز، قایغوسز، بر ایشله مشغول اولمیان احمق وخایلاز.

خبر { سذ. عر. ج: اخبار. ۱. بر وقعه‌نك تبلیغی، بر حادثه‌دن حاضر بولنمیانلره ویریلن معلومات، نبأ، پیغام، حوادث، اصل ترکجه‌سی: صالیق: میدان حربدن خبر کلمدی: اوایشدن بزه خبر ویرن اولمدی: برشی اولورسه بن سزه خبر ایدرم. [ناجی مرحوم حقسز اوله‌رق « ایتمك » فعلیله استعمالنك اسکیوب متروك اولدیغنی بیان ایدیور.] ۲. علم، وقوف، معلومات، بیلکی: فندن، صنعتدن خبری یوقدر؛ بو ایشدن خبرم اولمدی. ۳. حدیث شریف، فخر کائنات (صلعم) افندمزله صحابهٔ کرامی وقوعات وماجرالرندن ومبارك کلاملرندن خبر ویرن علم شریف: خبرده وارد اولمشدر. ٤. د. نحوده مبتدا ومسند الیه دینلن بر اسمه اسناد اولنان صفت، مسند: «الله اکبر» و«الله بیوکدر» دینلدیکنده الله مبتدا واکبر، بیوك خبردر. ٥. د. حدثك وقوعنی بیان ایدن فعل ویا جمله، مقابلی: انشا. || بی خبر = بر ایشدن خبر و معلوماتی اولمیان، وقوفسز، معلوماتسز، غافل. [« باخبر » تعبیری قوللانیله‌جق قدر صوثوقدر.] || علم وخبر = ۱. بر شیئك اخذ وقبض اولندیغنی مبین سند رسمی. ۲. محله امامی ویا بر هیئت رسمیه طرفندن بر شیئی مبین اوله‌رق ویریلن ورقهٔ رسمیه. || قره خبر = بریننك وفاتی حقنده اقرباسنه ویریلن خبر.

خبرت { سش. عر. برایش حقنده معلومات مکمله، بر ایشك کنه وحقیقتنه وارمه، وقوف وتجربه: اهل خبرت = بر ایش حقنده مکمل وقوف ومعلومات وتجربه‌سی اولانلر.

خبرجی { س. خبر ویرن، خبر کتیرن آدم.

خبردار { ص. فا. [عر. خبر = م - فا. داشتن = طوتمق، مالك اولمق] بر ایشدن خبر ومعلوماتی اولان، خبیر، معلوماتلی، واقف، آکاه: وقتیله خبردار اوله‌مدم: بنی ایشدن خبردار ایدیکز.

خبرلشمك { فش. بربرینه خبر کوندرمك، بربرینه معلومات ویرمك.

خَبْره { سث. عر. ذ : خبرت. — اهل خبره يرينه سهواً «اهل قبله»، «قبله‌نما» يرينه ده «خبره نامه» دينلر وبونى لغت كتابنه‌ده قيد ايدنلر واردر.

خَبَرى { ص. عر. ذ : خبريه. د. بر حدثك وقوعندن خبر ويرن (فعل وجمله): فعل خبرى، جملهٔ خبريه. مقابلى: انشائى.

خُبز { سذ عر. اتمك، نان. ذ. ول.

خَبط { سذ. عر. ياكْله، خطا. ذ. [اصل معناسى كورجه‌سنه اوكنى كورميه‌رك باصوب يوريمه‌در.]

خَبيث { ص. عر. ذ : خبيثه. [«خبث» دن صش.] ۱. كوتى، فنا، فاسد، ردئ: ارواح خبيثه = مضر اولان جنلر. ۲. خباثت ايدن، مفسد، ياراماز، نابكار.

خَبير { ص. عر. [«خبر» دن صش.] خبر ومعلوماتى اولان، معلوماتلى، آگاه. واقف، خبردار.

خِتام { سذ. عر. ۱. بيتمه، توكنمه، پايانه ايرمه، تمام. ۲. صوك، نهايت، پايان: ختام بولمق؛ ختامه ايرمك = بيتمك: ختام ويرمك = بيتيرمك. || حسن ختام = كوزللكله بيتيرمه. صاغلقله اتمام واكمال. — بومقامده «ختامه مسك» جملهٔ عربيه‌سى دخى قوللانيلير.

خِتامپذير { ص. فا. [عر. ختام = بيتمه — فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] بيتن، ختام بولان: او ايش‌ده بوكون ختامپذير اولدى. [نابجا برتعبيردر، زيرا اصل معناسى بيته بيلير وقابل ختام اولوب، اومحلده قوللانلمق ايجاب ايدردى.]

خِتان { سذ. عر. عاميانه سنت ديديكمز عمليات كه بلوغدن اول اركك چوجقلرك عضو رجليتلرينك تپه‌سنى اورتن درينك كسلمه‌سندن عبارتدر: ختان جمعيتى، ختان دوكونى؛ چوجغى ختان ايتمك.

خِتانت { سث. عر. سنتجيلك، چوجقلرى سنت ايدن جراحك صنعتى. [استعمالنه احتياج واردر.]

خَتم { سذ. عر. ۱. مهرلمه، مهر باصمه. [چوق قوللانلميورسه ده، يرينه مستعمل اولان «تمهير» ياكليش اولديغندن، ختم وتختيم ديمك ضروريدر.] ۲. بيتيرمه، توكتمه، پايانه ايرديرمه: ختم كلام ايتمك = سوزى بيتيرمك، سوزه نهايت ويرمك. ۳. قرآن كريمك تلاوتى اتمام واكمال ايتمه، ابتداسندن نهايتنه دك اوقومه: رمضان شريفده قرآن كريمى ختم ايده‌جكم؛ بر ختم ايندیره جكم. ٤. قرائت درسى مقامنده قرآن كريمى اوقويوب بيتيرمه: برسنه‌ده ختم ايتدى؛ ختم قرآن، ختم كلام.

خَتْله { سث. عر. تش. قارنك كوبك ايله قاصيق آره‌سنده‌كى قسم اسفلى.

خَتْلى { ص. عر. ذ : ختليه. ط. قارنك كوبك ايله قاصيق آره‌سنده‌كى قسم اسفلنه منسوب ومتعلق.

خَجالت { سث. عر. اوتانمه، محجوبيت، شرم.

خُجَسته { ص. فا. اوغورلى، مبارك، مسعود: خجسته فال، خجسته طالع = فال وبختى مسعود ومبارك.

خَجِل { ص. عر. [«خجالت» دن صش. اوتانمش، محجوب، شرمنده. [«خجيل» ديمه‌ملى.]

خَجلت { سث. عر. اوتانمه، خجالت. ذ.

خَدّ { سذ. عر. ج: خدود. ياكاق، رخ.

خُدا { سذ. فا. ۱. الله، تڭرى، رب: خداى لم‌يزل حقيچون! بحق خدا! ۲. افندى، صاحب [بومعنا ايله يالكز بعض تركيبـتده بولنور:] كد خدا (كتخدا) = او صاحبى.

خُداپَرَست { ص. فا. [خدا = الله — پرستن = طاپنمق] الله طاپينان، الله‌ه عبادت ايدن، موحد.

خُداداد { ص. فا. [خدا = الله — دادن = ويرمك] الله ويردى، الله ويركيسى، عطاءالله. احسان الهى قبلندن اولان: بر استعداد خدا داد ايله.

خُدّام { سذ. ج. عر. فد. خادم. [«خدمه» كبى.] || ا: خادم. — جنجى خواجه‌لرك طوپلايوب؛ كويا كنديلرينه خدمت ايتديردكلرى جنلره دخى اطلاق اولنور: خداملى خواجه.

خُداوَند { سذ. فا. صاحب، مالك، افندى. ذ.

خُداوَندگار { سذ. فا. آمر، حاكم، حكمدار. — سلاطين عظام عثمانيه‌نك اوچنجيسى اولان جنتمكان سلطان مراد خان اول حضرتلرينه لقب

اولوب، مشار اليهك شهزادەلكارندە واليلك ايتدكلرى بروسه ملحقات ومضافاتنه يعنى اسكى بيتنيه خطه سنه ده علم اولمشدر: جناب خداوندكار غازى؛ خداوندكار ولايتى. [« خنكار » تعبيرى دخى بوندن مختصر ومحرف اولسه گركدر.]

خدايگان { (وخدايگانه. سـ. فا. ١. پادشاه عظيم الشان، سلطان السلاطين، شاهنشاه. ٢. حق تعالى حضرتلرى. ز.

خدايى { ص. فا. ١. حق تعالى حضرتلرينه منسوب ومتعلق اولان، عبادةالله حصر همت ايدن. ٢. كنديلكندن اولان، طبيعى، صنعى وانسان يايديسى اوليان: خدايى نابت = اكلمكسزين كنديلكندن بيتن؛ خدايى نابت اوتلر: ومجـ. هيچ بر تربيه كورميوب حال طبيعيسنده قالان ويا كنديلكندن يتيشن: خدايى نابت بر آدم: خدايى نابت بر فيلسوف.

خدر { سـ. عر. طـ. بر عضوك اويوشمه سى؛ خدر البنان = پارمق اوجلرينك اويوشمه سى: خدر عمومى = بتون بدنه عارض اولان اويوشمه حالى.

خدشه { سـ. عر. ذهن طرمالانمه، وسوسه، قوجنمه.

خدعه { سـ. عر. آلداتمه، اويون، دولاب، حيله.

خدعه كار { ص. فا. و:

خدعه گر { ص. فا. آلداديجى، طولاب چويرن، حيله كار، حيله باز.

خدم { سـ. جـ. عر. فد: خادم. با: خادم.

خدمات { سـ. جـ. عر. فد: خدمت. با: خدمت.

خدمت { سـ. عر. جـ: خدمات. [زبانزدى: خذمت] ١. برينك ايشنى كورمه، كبار و اغنيا واختيارلرله چوجقلرك بالذات كوره ميه جكلرى ايشلرينى كورمه: افنديسنه، ابوينه خدمت ايتمك: چوجغك خدمتنى كورمك. ٢. بر انسان ويا حيوان ونباتك نشو ونما بولمسيچون اقتضا ايدن ايشلر: بو آتك خدمتى كورلميور؛ بو باغچه خدمت ايستر. ٣. بر او ويا دائره ده كورلمسى اقتضا ايدن ايشلر: بو اوك خدمتى بر آدمله كوريله مز؛ بو قيز ايى خدمت ايديور. ٤. ايش، وظيفه، مأموريت: بر خدمته قوللانلمق؛ خدمته كيتدى؛ خدمتده در. ٥. وظيفهٔ عسكريه، عسكرلك: خدمت عسكريه، خدمت موظفه، خدمت رديفه، خدمت احتياطيه: بالفعل خدمتده بولنان افراد. ٦. وقتيله حضرت وجناب كبى تعظيم تعبيرى اوله رق اك زياده طريق علمى اصطلاحنده قوللانيليردى: خدمت ابى السعوده چيقدى: طاشكوپرى زاده خدمتنك درسنه دوام ايتدى. [بو صورتله استعمالى اليوم بسبتون متروكدر.] || خدمت ايتمك، خدمت كورمك، خدمتده بولنمق، خدمتده قوللانلمق.

خدمتجى { سـ. خدمت ايتمكه مخصوص ذكور ويا اناثدن آدم: بو مملكتده خدمتجى بولمق پك مشكلدر؛ قاچ خدمتجيكز واردر؟ = ص. خدمت ايدن، خدمت ايتمك وظيفه سيله موظف: خدمتجى قيز.

خدمتجيلك { سـ. خدمتجى ايشى ومسلك وصفتى: اولادينى بسلمك ايچون خدمتجيلك ايتمكه مجبور اولدى؛ قوناقلرده خدمتجيلك ايديور.

خدمتكار { سـ. فا. خدمتجى، برينك خدمتنده بولنان آدم.

خدمتكارلق { سـ. خدمتجيلك، برينك خدمتنده بولنان آدمك حال وصفت و مسلكى.

خدمه { سـ. جـ. عر. فد: خادم. [خدم وخدام كبى.] — آيريجه بر دائرهٔ رسميه نك خدماتنى كورن آدملركه اوطه جى وچاوش قبيلندن اولوب كنديلرينه مخصوص قيافتلرى ده واردر: باب عالى خدمه سى. || خدمهٔ خاصه، خدمهٔ شاهانه = بعض خدمات شاهانه ده بولنوب صفت عسكريه يى حائز بولنان بر صنف مخصوص كه موسيقه افراديله برابر بر اداره ده بولنورلر.

خدنك { سـ. فا. اوق. عر.

خديعه { سـ. عر. اويون، حيله، مكر، خدعه.

خديو { سـ. فا. ١. وزير، آصف: خديو اعظم. ٢. مصر واليسنه ويريلن عنواندر: خديو مصر.

خديوانه { ص. حـ. فا. بر وزيره ويا مصر واليسنه

منسوب ومتعلق ویا شایسته او. لان : حضور عالیٔ خدیوانه‌لرینه؛ عطایای خدیوانه: خدیوانه یا. شایور.

خِدیوی { ص. عر. آ: خدیویه. [«خدیو» لفظی بالتعریب عربیده دخی قوللانلدیغندن یاکلش عد اولنماز] بر وزیره ویا مصر والیسنه منسوب و متعلق : جانب عالیٔ خدیویلرینه؛ ادارهٔ خدیویه.

خِدیویّت { سڈ. عر. [کذلك خدیو معرب اولدیغندن یاکلیش عد اولنامیلیدر.] مصر والیلکی، مصر والیسنك صفت ومسندی وتحت اداره‌سنده اولان یرلر : مسند خدیویته کچمشدر؛ خدیویت مصریه‌نك مقدار اهالیسی.

خِذلان { سڈ. عر. معاونتسز قالوب ضعف وفتوره دوچار اولمه. ذ.

خَذَله { صڈ. جـ. عر. [فد : خاذل = لسانمزده قوللانلماز] آر. قداشلرینی تهلکه‌ده براقوب قاچان نامرد آلچقلر، اراذل، اداني. بوش آدملر.

خَر { سـ. فا. اشك، حمار، مرکب.

خَر { مه. کوپکك کندیسنه بناشان دیکر برکوپکه ویا آدمه مقام تهدیدده دیشلرینی کوستره. رك ایتدیکی خرلدی‌یی تقلید و تصویر ایدر. || خرکور = منازعه، مجادله، کوپکلرك خر. لدیسی کبی غاوغا.

خر { یاخود خیر. مه. کوکسدن چیقان قیصیق وبوغوق سسی تقلید و تصویر ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر : نزله. دن کوکسی خرخر ایدیور. || خر چیقارمق = منازعه چیقارمق.

خَراب { سڈ. عر. ویران ایتمه، ویرانلق. ییقمه، بوزمه. معموریتك ازاله‌سی : کراجیلر اوی خراب ایتدیلر؛ محاربه جریان ایتدیکی یرلری خراب ایدر. [تخریب کبی.] = ص. تر. ۱. بوزلمش، ییقلمش، ویران، معمورك ضدی : خراب بر او، خراب بر مملکت. ۲. سرخو. شلقدن حالی دیکر کون اولوب پژمرده وبیتکین اولان : مست خراب اولمش. || خانه خراب = اوی ییقلمش، هر طرفی ویران، ایشی برباد، پریشان.

خَرابات { سڈ. جـ. عر. [«خرابه» نك جمعی ایسه‌ده، او معنا ایله قوللانلمیوب، مفرد کبی استعمال اولنور] میخانه، میکده، مداوملرینی خراب ایدن عشرت وسفاهت یری. عر.

خَراباتی { ص. فا. جـ : خراباتیان. ۱. میخانه مداومی، بکری، سرخوش وپژمرده حال. ۲. الینه کچن آقچه‌یی عشرت وسفاهت یولنه اسراف ایدوب کندینه واوینه بارقنه باقمیان سفیه.

خَراباتیانه { ص ح. فا. خرابا. تیجه، خراباتیلکله، اسراف وسفاهت وسرخوشلقله.

خَراباتیلِك { سـ. سرخوشلق، پژ. مرده‌لك، سفیلانه اسراف وسفاهت.

خَرابه { سڈ. عر. ۱. ویرانه، اسکی ابنیه ییقندیسی، بوزلمش معموره آثار باقیه‌سی : تدمر، بعلبك خرابه‌لری. ۲. مج. پك خراب ویاری ییقیق او : برخرابه‌ده اوتوریوردی.

خَرابه‌زار { سـ. فا. ویرانه‌لری چوق یر، ویرانه‌لك: بغداد ادارهٔ عثمانیه‌یه کچدیکنده برخرابه‌زار ایدی.

خَرابه‌نِشین { ص. فا. [عر. خرابه = ویرانه. فا. نشستن = اوتورمق] ویرانه‌ده اوتوران، بر ویرانه‌نك برکوشه. سنه صیغینوب اوراده بارینان فقیر.

خَرابِیّت { سڈ. عر. [اویدیر. مه بر لغت اولوب، عربیده خراب مصدر اولمغله، ادات مصدریت الحاق عبثدر] ویرانلق، خرابلق، بر بنا ویا معموره‌نك ییقیق دوشوك حا. لنده‌بولنمسی، اندراس : پومپه‌یی شهرینك خرابیتی.

خَراج { سڈ. عر. [«خروج»دن] ۱. ویرکی، جزیه. ۲. وقتیله تبعهٔ غیر مسلمه‌نك بدل عسکری مقامنده ویردکلری شخصی ویرکی. || خراجه کسمك = خراجه باغلامق، خراج تأدیه. سنه، مطلقا برشی‌ویرمکه بریسی مجبور ایتمك.

خُراج { سڈ. عر. [«خروج»دن] ط. بدنك مختلف یرلرنده چیقان چیبان.

خَراج { سـ. بر مالك مزایده‌یه چیقارلمسی، مزادده صا.

تلسی. — دلاللرك : خراج مزاد! باغرمه‌لری بومعنا ایله‌در. [کلمه عربی ایسه‌ده، عربیده بویله بر معناسی یوقدر، مکرکه چیقدی دیمك اولان فعل ماضی «خرج» دن غلط اوله.]

خَراججی { س. وقتیله تبعهٔ غیر مسلمه‌دن خراج نامیله آلنان شخصی ویرکی‌یی تحصیله مأمور آدم، خراج تحصیلداری.

خَراجگُذار { ص. فا. [عر. خراج = م. فا. گذاردن = ادا ایتمك] خراج ویرن، خراجه کسلمش، جزیه‌گذار.

خَراخِر { سژ. جم. عر. فد: خرخره. با: خرخره.

خَرار { س. [عر. «غراره» دن] بیوك چووال.

خَراز { س. با: خزار.

خُرازه { س. صیغیر اودنده حاصل اولان بونجق کبی قاتی شیء که صاریلغه علاج زعم اولنور.

خُراسان { س. توغله توزیله کیرچدن مرکب صاغلام بر خرج که چمنتونك ایجادندن اول اونك یرینه قوللانیلیردی. [اساساً ایرانك خراسان خطه‌سنده استعمال اولندیغندن، بو اسمله شهرت بولمشدر.] || قره خراسان = عن اصل خراسانده یاپیلان مقبول طبان قلیچ.

خُراسانی { س. اسکی قیافتده صاریقدن طاشتقین خواجکان قاوغی‌که اسکی مزار طاشلرنده امثالی چوق کوریلور.

خِراش { ص. فا. [«خراشیدن» دن مص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] طیرمالایان، قاشیان: دل خراش = یورك طیرمالایان، قلبی اینجیدن: خاطر خراش = خاطر طیرمالایان، وسوسه‌یی موجب.

خَرّاط { سذ. عر. [«خرط» دن مص.] چیقریقجی.

خُرافات { سژ. جم. عر. [فد: خرافه اندر استعمال اولنور] ادیان کاذبهٔ قدیمه اعتقادات باطله‌سندن قالمه خارق العاده حکایات غریبه، اساطیر: اسکی مورخلر اخبار صحیحه‌یی بر چوق خرافاتله قاریشدیره‌رق بویله شیلره طبعاً مائل اولان عوامه قبول ایتدیرمشلردر.

خِرام { س. فا. [«خرامیدن» فعلندن مص.] صاللانمه، صالینه‌رق ناز وادا ایله یورویمه: خرام ایتمك. || خوش خرام = ناز وادا ایله صاللانه‌رق یوریمسی لطیف اولان.

خِرامان { ص. فا. صاللانه‌رق ناز وادا ایله یوریین: خرامان اولمق = بو صورتله یوریمك. || خرامان خرامان = صالینه صالینه.

خَربَق { سذ. عر. با. چوپله: خربق ابیض = آق چوپله: خربق اسود = قره چوپله.

خَربَنده { س. فا. [خر = اشك. بنده = قول — تر. زبانزدی: خرمانده] اشکجی، قاطیرجی، مکاره‌جی. [وقتیله اردو معیتنده‌کی مکاره‌جیلره دینیردی.]

خَرپوشته { س. [فا. اشك صیرتی دیمك اولان «خرپشت» دن] بالیق صیرتی شکلنده چاتی.

خَرپه { س. با: آرپاغ.

خَرتاوی { س. سپاهیلرك یکیچری کچه‌سنه معادل اوله‌رق کیدکلری طوپارلاق کچه کلاه.

خَرتلاب { س. [عر. «قطلب» دن غلط] قوجه‌یمشی.

خَرتوج { س. [فر. Cartouche دن] طوپ فشنکی: خرتوج چانطه‌سی = خرتوج وضعنه مخصوص اوله‌رق طوپ آرابه‌سنك آرقه‌سنده‌کی صندیق.

خِرتی { مه. دائما «پرتی» لفظیله برابر قوللانیلیر: خرتی پرتی = اسکی پوسکی اشیا.

خَرج { سذ. عر. ١. صرف، یوزمه: ویردیککز آقچه‌یی تکمیلا خرج ایتدم؛ اوآقچه‌نك تکمیلی خرج اولدی‌می؟ ٢. [مصدریت معناسندن عاری اوله‌رق] صرف اولنه‌جق آقچه، مصرف، خرجلق: چوق خرج کیدیور. ٣. بر معاملهٔ رسمیه ایچون ویریلن رسم: محکمه خرجی، انتقال خرجی، اعلام خرجی. ٤. تر. برشیئك امعانه یارایان مواد، کراسته: اوسته‌لرك خرجی قالمدیغندن بوش طوریورلر؛ یمك خرجی. ٥. دیوار اورمکه وصیوه وسائره‌یه یارایان کیر ایله قوم ویاخراسان یاخود چامورله صمان وسائره مخلوطی:

دیوار خرجی، صیوه خرجی؛ خرج یاپمق. ٦. اثوابه سوس ایچون انواع اشکالده دیکیلن غیطان و سائره : قادین لباسلرینه خرج قومق بو سنه موده اولدی؛ آوروپادن حاضر خرج کلیر. || خرجی اولمق = ایشی اولمق، النّدن کله بیلمك : بو ایش اونك خرجی دکلدر؛ بو یوکی قالدیرمق بنم خرجم دکلدر؛ او آته بینمك سنك خرجك می ؟ || خرج راه . با : خرجراه . || خرج عالم، خرج عام = هرکسه کوره الویریشلی، هرکسك قوللانه بیله جکی : ایبکلی اثواب خرج عالم دکلدر. || وکیل خرج، وکیلخرج = بر بیوك قوناقده مصرف ایتمکه مأمور آدم . || خرجی ایچندن چیقمق = آیریجه مصرف ایتمکه حاجت اولمامق .

خُرج { سذ. عر. شیئدن بیوك هکبه .

خَرجامَق { فتـ. [عر. «خرج». دن] ١. صرف ایتمك، بوزمق : اوقدر آقچه‌یی بر کونده خرجادی؛ چوق پاره خرجایور. ٢. برینی بالالتزام تهلکه یه صوقمق.

خَرجانمَق { فل. مصرف ایتمك، مصرفه کیرمك: بزی کوزل اکلندیردی اما کندیسی چوق خرجاندی .

خَرجِراه { سـ. فا. [عر. خرج = مصرف ـ فا. راه = یول] یول مصرفی، برمأمور ویا ضابطك مأموراً بر یردن بریره کیتمسیچون رتبه ومعاشیله وقطع ایده‌جکی مسافه‌یه کوره رسماً ویریلن آقچه : حرکت ایتمك ایچون خرجراهنی آلدی؛ خرجراه نظامنامه‌سی .

خَرجلق { سـ. مصارف عادیه‌یه مخصوص آقچه : خرجلغم یوق؛ خرجلغی قالمدی. || جیب خرجلغی = اوفاق تفك شخصی مصارفه مخصوص آقچه : چوجقلره بش اون غروش جیب خرجلغی ویرملی.

خَرجلی { صـ. ١. کیرچ و قوم خلیطه سیله یاپلش: خرجلی دیوار. مقابلی : قوری دیوار. ٢. غیطان وسائره‌دن چیچکارله مزین : خرجلی فیستان، فرمنه. ٣. مصرفلی، چوق مصرفله وجوده کلن : خرجلی یمك.

خَرجی { صـ. خرج عام اوله‌بیلن، عادی، اوجوز: خرجی ایتمك = ایتمکك عادی و اوجوز نوعی.

خَرچَنك { سـ. فا. ینکچ. ز.

خَرچین { صـ. پك عنادجی وتنیز، سرت، ترس، بدخوی: پك خرچین برچوجغی واردر.

خَرچینلق { سـ. عنادجیلق، تنیزلك، سرتلك، ترسلك : بوقادینك خرچینلغی تحمل اولنور شیٔ دکلدر.

خَرخَره { سش. عر. جـ : خراخر. ط. خرلدی.

خِرد { سـ. فا. عقل، فکر، ذهن. || بی خرد، بیخرد = عقلسز.

خُرد { صـ. فا. کوچك، اوفاق، صغیر. || خردخاش، خرد مرد = پارچه پارچه : آینه‌یی بر یومروقله خرد خاش ایتدی. || خرد سال = کوچك یاشده، صغیر السن.

خَردال { سـ. [عر. « خردل » دن] ١. معروف یاقیجی حبه، قیجی؛ خردالدانه‌سی = پك کوچك شیئدن کنایه‌در. ٢. دوکلمش خردال معجونی که یمکده اته سوریلور : فرانسز، انکلیز خردالی. || خردال لاپه‌سی، یاقیسی = صاپجیان یره یاپیشدیریلان لاپه ویا یاقی یعنی دوکلمش خردال ایله صیوانمش کاغد : خردال یاقیسی قومق. کزدیرمك .

خَردَل { سذ. عر. خردال. ا: خردال.

خَردَلیّه { سـ. [زبانزدی : خردالیه.] خردال ایله تربیه اولنمش شیره که خردال قوتیله تخمر ایتمکسزین طیانه بیلیر.

خِرَدمَند { صـ. فا. جـ : خردمندان. عقللی، عاقل.

خِرَدمَندانه { صـ. حـ. فا. عاقلانه. عقللیجه.

خُردَوات { سـ. جـ. فا. [مفـ : خرده] ١. اوفاق تفك شیئلر، اهمیتسز شیئلر، اوته بری. ٢. دمیردن کهنه آلات وادوات : صوقاق کوشه‌لرنده خردوات صاتانلر؛ خردوات دکانی.

خُردَواتجی { سـ. خردوات صاتان آدم. با : خرده‌جی.

خُرده { سـ. فا. ١. اوفاق شیٔ، اوفاق پارچه، ریزه : باقیر خرده‌لری. ٢. اینجه و دقیق معنی، نکته، کیزلی معنی، مضمون. = صـ. فا. ١. اوفاق وقرندیدن عبارت اولان : خرده اینجی. ٢. پك اینجه وکوچك : خرده یازی.

خُرده‌بین { سـ. فا. [خرده = اوفاق ـ دیدن = کور-

مك اكوزك كوره‌ميه‌جكي درجه‌
ده كوچك شيئلري و بو حالده
اولان حيواناتي كورمكه مخصوص
آينه: خرده بينله باقمق؛ خرده
بينله آنجق كوريله‌بيلير. فر.
Microscope. == ص. فا. اك
كوچك ودقيق شيئلري كوره‌
بيلن، مدقق، فهم وادراكي پك
كسكين: مدقق خرده بين.

خُرده بينانه { ص؛ ح. فا. مد. دققانه، تدقيقات
عميقه ايله: تحقيقات خرده بينانه؛
خرده بينانه تدقيق ايتدي.

خُرده بيني { ص. فا. خرده بينله كوريله‌بيله‌جك قدر
كوچك: حيوان خرده بيني، حو-
يناتِ خرده بيني. [عربي اوله‌ميه-
جغندن، مؤنثنده «خرده بينيه»
ديه‌مملي.]

خُرده جي { س. اوفاق تفك شيئلر وياكهنه دمير آلات
وادواتي صاتان آدم. خردواتجي،
چرچي.

خُرده جيلك { س. خردوات صا- تان آدمك ايشي
وحال وصفي.

خُرده چين { ص. فا. [خرده = قيرندي. چيدن =
طوپلامق] ريزه وقيرندي طو-
پلايان، دوكيلان قيرنديلري طو-
پلايان فقير.

خُرده دان { ص. فا. [خرده = نكته. دانستن =
بيلمك] نكته ودقايق آكلايان،
دقايق آشنا.

خُرده فروش { ص. فا. [خرده = اوفاق تفك شيئلر
. فروختن = صاتمق] اوفاق تفك
شيئلر صاتان، چرچي، طبله‌كار.

خُرده گير { ص. فا. [خرده = مضمون. گرفتن =
طوتمق] سوزك ايچنده كيزلي
معاني آرايه‌رق اعتراض ايدن.

خُرده لنمك { فط. اوفالمق، پار- چه پارچه اولمق.

خَرَس { سذ. عر. ط. ديلسز- لك.

خِرستيان { س. ص. [ر. Χριστ- ιανός] دين عيسى
(عم) ه تابع اولان، عيسوي،
نصراني: خرستيانلر، خرستيان
قوملر.

خِرستيانلق { س. عيسويت، نصرانيت، دين
عيسى: خرستيانلق عالمي.

خِرستياني { ص. ذ: خرستيانيه. دين عيسى‌يه منسوب
و متعلق، نصراني، عيسوي.
[غلط تعبير اولوب، يرينه نصراني
ويا عيسوي استعمالي مرجحدر.]

خِرسز { س. [بلكه «خيرسز» دن محرف] باشقه‌لرينك
مالني چالان آدم، اوغري، سا-
رق، دزد. — آشيق اويونده
بر صابي. || خرسز مالي = مال
مسروق. || خرسزيتاغي = خر-
سزلري قبول ومال مسروقلريني
حفظ ايدن آدم ومنزل. || دكيز
خرسزي = قورصان. || آت
خرسزي = اوستي باشي خفيف،
ديم ديزلاق: هايطه.

خِرسزلامه { ح. خرسزجه- سنه، كيزليجه،
اوغريين.

خِرسزلق { س. خرسز حال و صفتي، اوغريلق،
سرقت: خرسزلق ايتمك.

خُرسند { وخرسنده. ص. فا. قنا- عتكار، قانع.

خُرطوم { سذ. عر. ١. فيل بورني. ٢. طولومبه‌يه
طاقيلان مشين يا لاستيق ويا صيق
بز بوري.

خَرق { سذ. عر. يارمه، ييرتمه. ذ.

خِرقه { سث. عر. ١. بز وقماش پارچه‌سي. ذ. ٢. در-
ويشلرك كيدكلري اوست لباسي.
٣. جبه‌نك آلتنه ويا كيجه‌لك
انتاريسي اوستنه كييلن ديزه
قدر ويا دها قيصه پنبوقلي
لباس. || خرقهٔ سعادت، خرقهٔ
شريف [طوغريسي شريفه] =
امانات مباركه‌دن اولان بردهٔ
شريفهٔ جناب نبوي.

خِرقه پوش { س. ص. فا. [عر. خرقه = م - فا. پو-
شيدن = كيمك] خرقه كيين،
درويش.

خَرگاه { س. فا. كبرا چادري، اوتاق.

خَرگله { س. فا. [تر. زنانزدي: هرگله] ١. بينمكه وبوك
طاشيمغه آليشمامش آت وقيصراق
واستر ومركب سوريسي:
چفتلكنده خركله‌سي واردر.
٢. بو حالده بولنان يعني آليشما-
مش حيوان، سوري حيواني:
خركله در بينمكه كلمز. ٣. مج.
تربيه‌دن بسبتون محروم آدم.
٤. برايش كورمز خدمه غلبه‌لكي:
اونده بر سوري خركله واردر.

خَرگه { س. فا. با: خرگاه.

خَرل { خريل. مه. با: خاريل.

خرلاشمق { فش. بربرينه «خر» ايدن كوپكلر كبى غاوغا ايتمك، چكه‌مه‌مزلكدن بربرله اوغراشمق .

خرلامق { فل. ١. «خر» ايتمك، كوكسدن سسله نفس آلمق ويا اويقوده خورلدامق. ٢. سببسز يره غاوغا ايتمك، راحت ويرميوب منازعه چيقارمق ايسته‌مك .

خرلداشمق { وخرلدامق. با : خرلاشمق، خرلامق .

خرلدى { س. ١. اويوركن ويا اويانيقلقده كوكسدن وياكنزدن سسله نفس آلمه، خورلدامه. ٢. سببسز غاوغا، نزاع .

خرلديجى { ص. سببسز غاوغا ايدن، منازعه‌جى.

خرّم { ص. فا. ١. سوينجلى، مسرور. ٢. مفرح، دلكشا.

خرما { س. فا. ١. معروف اقاليم حاره ميوه‌سى، تمر. ٢. خرما شكلنده خمور طاتليسى. || خرما آغاجى = بوميوه‌يى ويرن آغاج، نخل. || خرما طوريسى = خرمانك رنكنى آنكديرر آت طونى. || طرابزون خرماسى = چوق چكردكلى خامى آغزى بوروشديرر برميوه وبونى ويرن آغاج .

خرمان { س. [فا. «خرمن» دن] ١. حبوباتك صماندن آيرلمسيچون ايديلن عمليات : بو ياغمور خرمانه مانع اوليور؛ خرمان وقتى كچيور. ٢. بوعمليات ايچون يعنى دوكلمكه حاضرلانمش اكين دمتلرى مجموعى. ٣. اكينلرك دوكلمسيچون حاضرلنمش دائروى ميدان : خرمان جفتلكك اورته‌سنده اولمليدر؛ خرمانده اوتوريوردى. ٤. اكينلرك خرمانده دوكلمه‌سى موسمى : خرمانده اوده‌مك اوزره بورج آلدى . ٥. هربرندن بر دانه آلنوب برطاقم يابلمق اوزره آيرى آيرى صره‌لانمش كتاب جزئلرى ويا توتون ياپراقلرى وسائره: كتابى خرمان ايتمك. || خرمان آرابه‌سى = يكى ايجاد اولنمش خرمان ماكينه‌سى. || خرمان دوكمك = دانه‌لرينى آيرمق اوزره اكينى خرمانده دوكمك. || خرمان صاورمق = دانه‌لره قاريشيق اولان انجه صمانى آيرمق ايچون كوركله هوايه آتوب روزكارلانديرمق. || خرمان صوكى = توز طوپراقله قاريشيق حبوبات . || خرمان كيله‌سى = بيوك اولچك. || خرمان يرى = خرمان دوكمكه مخصوص دائروى ميدان. || طوغله خرمانى = طوغله ياپيلان ير .

خرمانجى { س. ١. حبوباتى خرمانده دوكوب صاورمقله مشغول آدم. ٢. توتون ياپراقلرينى خرمان ايدن عمله.

خرمانلامق { فت. هربرندن بر دانه آلنوب طاقم يابمق اوزره بر شيئك اجزاسنى طاقم طاقم آلمق، خرمان ايتمك: كتابك جزئلرينى، توتون ياپراقلرينى خرمانلامق . == فل . (حيوان) بر دائره اوزرنده دونوب قوشمق .

خرمن { س. فا. خرمان. با : خرمان.

خرمهره { س. فا. [خر = مركب + مهره = بونجوق] قاطير بونجوغى .

خروات { س. اصل آوسترياك خرواتستان خطه‌سى اهاليسنك اسمى اولوب، دالماچيه، اسلاوونيه و قره‌طاغ اسلاولرينه دخى اطلاق اولنور.

خرواتجه { ص. ح. خروات طرز ويا لساننده : خرواتجه سويلمك؛ خرواتجه شرقى، لسان. == س. خروات لسانى : خرواتجه اسلاو السنه‌سندندر .

خرّوب { وخرنوب. سند. عر. فاصوليه وباقلا شكلنده اولان معروف سياه ميوه، كچى بوينوزى. || خروب آغاجى = بوميوه‌يى ويرن آغاج كه اقاليم معتدله‌نك اك صيجاقلرنده يتيشير. || خروب شربتى = بو ميوه‌نك قوروسى قاينادلمقله ياپيلان شربت.

خروج { سند. عر. چيقمه، طيشرى چيقمه : خروج ايتدى = چيقدى.

خروس { ياخود خوروز. س. [فا. «خروس» دن] ١. طاوق جنسنك ارككى : خروس اوتمك. ٢. چاقمقلى سلاحك چاقمغى تپه‌سى : طبانجه‌نك خروسنى قالديرمق. ٣. قپو زنبركنك منداللى . || خروس آياغى = فشنك سوكه‌جك بورغو. || خروس اوتمك = صباح اولمق. || خروس اوغلى = جيلغين. || خروس ايسكى. با : ايبك . || خروس يومورطه‌سى = اوفاق يومورطه . || خروس عقللى = نه يابديغنى ايى دوشونمين .

خروسپينه { س. كاينجك باليغنه بكزر بتمز برجنس باليق .

خُروسجق { س. یبان ترەسی نوعی.

خُروسلانمق { فل. خروس کبی قباروب قورلمق.

خُروش { ـ. فا. شماته، کورلتی، باغرمه، تلاش : جوش وخروش.

خُروشان { ص. ح. باغروب شماته ایدن ویا ایدەرك، تلاشلی.

خِرید { س. فا. صاتین آلمه، مبایعه. ز.

خِریدار { ص. آلیجی، مشتری، طالب.

خَریده { سئ. عر. جـ : خرائد. ١. بکر قیز. ٢. دلینمەمش اینجی، درنا فته.

خَرزمه { س. آزغین حیوانلرك آغزینەوآیینك طوداغنك اوستنه، کچیرلن دمیرحلقه.

خَریطه { سئ. عر. [یونانیدن] ١. برمملکتك احوال جغرافیه‌سنی مصور رسمی : خریطهٔ بریه؛ خریطهٔ بحریه؛ خریطهٔ مجسمه = قبارتمه؛ خریطة السماء = نجومك مواقع وصورینی کوستریر خریطه. ٢. مشیندن کیسه و طوربه، طغارجق. || مج. بو خریطه‌ده یوغیدی = مأمول و ومتصور دکلدی.

خَریف { سذ. عر. کوز موسمی، خزان.

خز { یاخود خیز. س. ١. سرعت، چابقلق : خزله یوریمك. ٢. شدت، قوت : خزله اورمق. ٣. پرتاو، هجوم قصدی : خز آلمق. || خزینی آلمق = حرص و شدتی تسکین ایتمامك؛ خزینی آله‌مامق = حرصنی، شدتنی تسکین ایده‌مه‌مك، نفسنی ینه‌مه‌مك.

خَزار { س. [ترکجه ایسه «حزار» یازلمسی غلطدر. — اصلی مرکبله دونز دکرمن دیمك اولان فا. « خراس » دن محرف « خراز » اولسه کرکدر؛ ذاتاً بوصورتده‌ده قوللانیلیر.] تخته وکراسته بیچمکه مخصوص صو ایله تحریك اولنور بیوك بیچقی.

خَزان { س. فا. کوز موسمی، صوك بهار، خریف. || مج. صاراروب صولمه وقتی، اختیارلق سنی.

خَزاندیده { ص. فا. کوز موسمنی کورمش، صاراروب صولمش.

خِزانه { سئ. عر. [خانه قیحیله غلطدر] خزینه. || خزانة الکتب = کتبخانه.

خَزائن { سئ. جـ. عر. فد : خزینه. با : خزینه.

خَزع { سذ. عر. جرا. کسمه، یارمه، عملیات. کسیلان محلك اسمنه اضافتله بر چوق اصطلاحات مرکبه تشکیل ایدیور.

خَزَف { سذ. عر. طوپراقدن معمول چناق چوملك کبی شیئلر.

خَزَفیّه { سئ. عر. چناق چوملك کبی طوپراقدن معمول شیئلر وبونلری یاپمق صنعتی، فر. Céramique.

خَزنه { ١. خزنه‌دار. ٢. با : خزینه، خزینه‌دار.

خَزینه { سئ. عر. جـ : خزائن. (تر. زبانزدی : خزنه.) ١. آقچه وضع وحفظ اولنان یر، وزنه، صندیق : خزینهٔ دولت، خزینهٔ مالیه. [مالیه نظارتنه یالکزجه «خزینه» دخی دینیر.] ٢. ذی قیمت شیئلر حفظنه مخصوص محفوظ یر، دپو. ٣. آقار صویك ویا یاغمور صوینك بریکوب حفظ اولندیغی یر. صهریج، دپو؛ صو خزینه‌سی دخی دینیر. ٤. طوپ وتفنك باروتنك قوندیغی یر. ٥. مدفون مال، دفینه. ٦. ایریك بریکن یر. ٧. نقود وسائر ذی قیمت شیئلردن عبارت بوك. ٨. وقتیله اون آلتی بیك غروش مقداری. || خزینهٔ خاصه = ذات حضرت پادشاهی‌یه عائد املاك واراضی وسائره‌نك واردات ومصارفی دائره‌سی. || خزینه کتخداسی = اندرون همایونده‌کی ذی قیمت اموال واشیانك حسن محافظه واداره‌سنه مأمور ذات.

خزینه‌دار { س. فا. (تر. زبانزدی: خزنادار) بر خزینه‌نك اداره ومحافظه‌سنه مأمور آدم.

خزینه‌دارلق { س. [زبانزدی : خزنادارلق] خزینه‌دار وظیفه ومأموریتی.

خَس { س. فا. چوب : خس و خاشاك = چورچوب؛ خار وخس = چالی چرپی.

خَسار { سذ. عر. و :

خَسارَت { سئ. عر. جـ : خسارات. زیان، ضرر : چوق خساره اوغرادی؛ چوق خسارت اولدی.

خَساردیده { ص. فا. [عر. خسار = زیان ـ فا.

ديدن = كورمك) زيان كورمش، ضرره اوغرامش، متضرر.

خِسَّت { سش. عر. خسيسلك، بخل، ناكسلك، جريلك؛ خست طبع = طبيعتده‌كى ناكسلك.

خَستە { ص. فا. جمـ: خستكان. صحتى يرنده اولميان، بر علت و مرضه دوچار اولان، مريض. اصل ترجمه‌سى: صايرى؛ خسته اولمق، دوشمك، ياتمق = خسته‌لانمق.

خَسته‌خانه { س. فا. خسته‌لرك قبول وتداوى او. لنديغى عمومى محل، بيمارستان؛ سيار خسته‌خانه = محاربه‌ده نقل اولنمغه الويريشلى خفيف ومتحرك خسته خانه.

خَسته‌دِل { ص. فا. قلبى مريض، مجروح الفؤاد، دردمند.

خَسته‌لانديرمَق { فتـ. خسته ايتمك، خسته‌لگى موجب اولمق: دونكى روزكار بنى خسته‌لانديردى.

خَسته‌لانمق { فل. خسته اولمق، خسته دوشمك: صوثوق آلوب خسته‌لاندم.

خَسته‌لق { س. مرض، علت؛ جلد خسته‌لغى، سيكير خسته‌لغى، قلب خسته‌لغى؛ صا. لغين خسته‌لق = عمومى وسارى مرض. [«خسته‌لك» يازماملى.]

خَسته‌لقلى { ص. اوستندن خسته‌لك اكسيك اولميان، خسته مزاج.

خَسته‌مِزاج { ص. فا. مزاج و طبيعتى خسته حالنده مائل، پك صيق خسته‌لانان، خسته‌لقلى.

خُسر { سذ. عر. و:

خُسران { سذ. عر. خسار، خسارت، زيان، ضرر.

خُسرَو { س. فا. حكمدار، شاه.

خُسرَوانه { ص. ح. فا. شاهانه.

خُسوف { سذ. عر. آيك طوتلمسى؛ خسوف كلى، خسوف جزئى؛ خسوف واقع اولمق = آى طوتلمق. — كونشك كينه كسوف ديرلر.

خَسيس { ص. عر. ث: خسيسه. [«خسة»دن صش.] ١. بخيل، ناكس، جرى. ٢. آلچاق، دنى، دون، عادى، قيمتسز: مواد خسيسه.

خش { مه. جانفس كبى شيئلرك تحريك اولندقجه چيقار. دقلرى سسى تقليد و تصوير ايده‌رك مكرر قوللانيلير: خش خش ايتمك.

خَشَب { سذ. عر. [جمـ. ضمه ايله خشب وخشبان كليركن بزغلط اوله‌رق «اخشاب» قوللانيورز] آغاجك اودون قسمى، كراسته‌سى، اصلى: جوز آغاجنك خشبى پك ايى جلا آلير.

خشت { س. قالين وقيصه حربه، ال مزراغى.

خِشت { س. فا. كيرميچ، طوغله.

خَشخاش { سذ. عر. معروف نبات كه باشنده اولان تخملرى طبده منوم كبى قوللانيلير، وبونلرك قوزغى چيزمكله آفيون دينلن قيمتدار مادۀ طبيه استخراج اولنور || آق خشخاش = بونك برنوعى. || خشخاش برى = كلينجك چيچكى.

خَشخاشِيه { صش. عر. ٢ا. فصيلۀ خشخاشيه = خشخاش قبيله‌دن نباتات.

خشر { س. قاؤن وقارپوزك سرت قالان بيض قسمى.

خشر { مه. سرت بعض قماشلرله سائر شيئلرك اوينادقجه چيقاردقلرى سسى تصوير و تقليد ايدر: خشر خشر ايتمك.

خشرداتمَق { فتـ. سرت برقماش وياكاغد وسائره‌يى اوينادەرق خشرخشر ايتديرمك.

خشرداَمق { فل. سرت برقماش وكاغد وسائره اوينادقجه خشر خشر ايتمك.

خشردى { س. سرت برقماش و كاغد وسائره‌نك وبا. خصوص زواحفك اوينادقجه چيقارديغى سس، خشرخشر ايتمه.

خِشمه { سش. عر. ولادتندن اول والده‌سى وفات ايتمكله قارنى ياريله‌رق چيقاريلان چوجق‌كه مشهور قيصر دخى بوطريقله دنيايه كلمشيدى.

خُشك { ص. فا. قورى، يابس.

خُشكسال { س. فا. قوراقلق و قحط وغلا سنه‌سى.

خشل { مه. سرت وقيصيق سسى تقليد وتصوير ايده‌رك مكرر قوللانيلير: كوكسى خشل خشل ايتمك.

خَشلامَق { خشلامه‌وسائره. ٢ا: خاشلامق وسائره.

خشلامق { فل. و:

خشلدامق { فل. سرت وقیصیق بوسس چیقارمق : کوکسی خشلدایور.

خشم { س. فا. غضب، حدت.

خشمناك { ص. فا. حدتلی، غضبناك.

خشنود { ص. فا. راضی وممنون : خشنود ایتمك، اولمق = راضی وممنون ایلمك، اولمق.

خشنودلق { س. و :

خشنودی { س. فا. رضا وممنونیت. [«خشنودیت» دینه ملی.]

خشوع { س.ذ. عر. تواضع، کوکل آلچاقلغی.

خشونت { س.ث. عر. سرتلك، قاتیلق، درشتلك: خشونت طبع = طبیعت سرتلکی.

خشین { ص. عر. [«خشونة» دن اشت.] سرت، قاتی، درشت، ناملایم.

خشیه { وخشیت. س.ث. عر. قورقو، خوف.

خصال { س.ث. ج. عر. فد : خصلت. با : خصلت.

خصائص { س.ث. ج. عر. فد : خاصیت. با: خاصیت.

خصائل { س.ث. ج. عر. فد : خصلت. با : خصلت.

خصلت { س.ث. عر. ج : خصال، خصائل. طبیعت، خوی، خلق : خصلت مخصوصه؛ خصائل ممدوحه؛ خصال ذمیمه.

خصم { س.ذ. عر. ج : خصوم. [دها مستعمل اولان «خصماء» ایسه مرادفی اولان ولسانمزده قوللانلمیان «خصیم»ك جمعیدر.] ۱. دشمن، عدو؛ خصم جان = اك بیوك وشدتلی دشمن. ۲. دعواده یا ودو. یون وکورش وباریش وسائره ده قارشو طرف، مخالف.

خصم { س. اصلی آکلاشیله مدی] اقربا ومتعلقاتدن اولان : خصم اقرباسی چوق؛ او بنم خصممدر.

خصماء { س.ذ. ج. عر. [فد. «خصیم» لسانمزده غیر مستعمل اولوب، «خصوم» یرینه «خصم»ك جمعی کبی قوللانیلیر.] با : خصم.

خصملق { س. دشمنلك، خصومت، عداوت.

خصملق { س. اقربالق، قرابت.

خصوص { س.ذ. عر. ج : خصوصات. ۱. خاص و مخصوص اولمه، عموم مقابلی، مخصوصیت، برشخص ویا شیئه حصر: عمومدن خصوصه نقل کلام ایدهلم. ۲. ایش، ماده، کیفیت : بو خصوصده؛ وقوع حالك تحقیق و اشعاری خصوصنه همت بیورلسی. [جمعی بو معنا ایله قوللانیلیر.] ۳. محکمه یه کیتمکه عذری اولان آدمك اقرار وتقریر ویاشهادتنی دیکلمك اوزره کندی طلب واستدعاسی اوزرینه جانب محکمه دن مأموراً خانه سنه کوندریلن هیئت : خصوص کوندرلدی : خصوص کتیردی. || بالخصوص، علی الخصوص، خصوصیله = هله هپسندن زیاده، خصوصا.

خصوصا { ح. عر. ۱. خصوصی اوله رق، بالخاصه، خاصةً، آیریجه. ۲. هله، علی الخصوص.

خصوصی { ص. عر. ث: خصوصیه. ۱. عمومه عائد اولمیوب برشخص و شیئه ویا بر هیئته عائد اولان: بو رقص جمعیتی عمومی اولمیوب خصوصی اولمغله یالکز مدعوین کیره بیلیر. ۲. ذاتی، شخصی، وظیفهٔ رسمیه یه عائد اولمیوب شخصه و ذاته عائد اولان: خصوصی بر مکتوب یازیورم؛ تنفس وقتنده امور خصوصیه سیله اوغراشیر؛ بعض امور خصوصیه سنی تسویه ایچون رخصت آلدی.

خصوصیت { س.ث. عر. ۱. خصوصیلك، عمومی اولمیوب خصوصی اولان شیئك حال وصفتی: بوتحریراتك خصوصیتی شیوه سندن بللیدر. ۲. برآدمك شخص و ذاتنه منسوب ومربوط اولمه، منسوبیت، اختصاص: اوذاته اسکیدن خصوصیتم واردر. ۳. برینه مخصوص اولمه، آیریجه بر حالده بولنمه: او آدمك خصوصیت احوالی واردر = کندینه مخصوص حال وطوری.

خصوم { س.ذ. ج. عر. فد: خصم. با: خصم.

خصومت { س.ث. عر. خصملق، دشمنلك، عداوت: خصومتنی صاقلایوب یالاندن دوستانی کوستریور. || اعلان خصومت = ایکی دولت آره سنده اعلان حرب.

خَصِی { سند. عر. رجلیتی نزع اولنمش آدم، خادم.

خُصیه { سثـ. عر. ت: خصیتین. خایه.

خِضاب { سند. عر. برشیئی بویا. مق ایچون حاضرلانمش ترکیب، بویا. ز.

خضر { سخـ. حیات سرمدی یه نائل اولان الیاس نبی (عم)ك لقبیدر: خضر الیاس. || خضر الیاس کونی = خرستیانلرجه جرجس نبی (عم)ه مخصوص کون که نیسانك ۲۳ نجی کونی اولوب تشرین اولك ۲٦ سنده کی « روز قاسم » ایله برابر سنه یی همان مساوی ایکی قسمه بولرلر. اصلی یشیللك کونی معناسیله « روز خضر » اولسه کرکدر، زیرا تام آغاجلرك یاپراقلاندیغی واورته لغك یشیللندیکی موسمدر.

خَضراء { صثـ. عر. ذ: اخضر. || با: اخضر.

خُضرت { سثـ. عر. کیم. یشیللك: خضرت اوراق = یاپراقلرده کی یشیل رنك.

خُضوع { سند. عر. تواضع، خشوع.

خَطّ { سند. عر. جـ: خطوط. ۱. چیزکی، چیزیك: بر خط چکمك، چیزمك. ۲. یازی: خط تعلیق، خط ثلث؛ حسن خط = کوزل یازی: حسن خط خواجه سی. ۳. بر صره وچیزکی صورتنده شیء: دمیریول، تلغراف خطی؛ خط کبیر = آنا دمیر یول: آناطولی خط کبیری. ٤. ر. برچوق نقطه لرك بربرینه ملاصق صره لانمه سندن حاصل اولان چیزکی: خط مستقیم، خط منحنی، خط عمودی، خط افقی. ٥. ج. کرهٔ ارض خریطه سنده چیزیلی بولنان طول وعرض مفروض چیزکیلری: خط استواء، خط نصف النهار. ٦. عر. کنجلرده یکی چیقمغه باشلایان بییق وصقال. || ع. آتش خطی = میدان حربده مرمیاتك دشمنه واصل اولدیغی آکلاشیلان مسافه باشنده کی صره که عسکر اوراده طوروب قورشون آتمغه باشلار. || اجتماع میاه خطی = صولری بر یره طوپلانان بر اراضی حوضه سنی احاطه ایدن ارتفاع نقطه لرینك تشکیل ایتدکاری دائره. || تقسیم میاه خطی = اراضینك اك مرتفع نقاطی صره سی، که صولری مخالف ایکی جهته طوغری آقار ایکی مائله یی بربرندن تفریق ایدر. || خط حدود = ایکی دولت آره سنده کی حدودك تشکیل ایتدیکی چیزکی. || خط حرکت = بر مأموره تعلیم و تعیین واونك خارجنه چیقمامسی تنبیه اولنان وظیفه. || خط دست = بر بیوك ذاتك کندی الیله یازدیغی شیء: روسیه ایمپراطوری آلمانیا ایمپراطورینه خط دستیله برنامه یازدی: مؤلفك خط دستیله محرر کتابك قیمتی پك بیوکدر. || عر. خط سبز = کنجلرك صقالدن اول یاکه قلرنده بیتن اینجه توك. || خط شریف، خط همایون = اساساً سلاطینك خط دستیله محرر وبر خصوصك اجراسنه دائر صادر اولوب آلای ایله رسماً وعلناً باب عالیده اوقونان فرمان: کلخانه خط شریفی؛ اصلاحات خط همایونی.

خَطاء { سند. عر. ۱. یاکلیش، یاکلیشلق، غلط: بونده برخطا واردر؛ بوکتابك خطالری صوابندن زیاده. ۲. یاکلمه، سهو، ایستمیه رك اولنان قصور: خطا ایتدم. ۳. قباحت، کناه، جرم: اخطارده بولندمسه خطامی ایتدم؛ کندی اختیارمزله ایتدیکمز فنالقلری قدره اسناد ایتمك خطادر. ٤. ف. قصده مقرون اولمیه رق ایشلنیلن فعل. || خطا صواب جدولی = برکتابك ایچنده واقع اولان یاکلیشلری وتصحیحلرینی حاوی جدول که کتابك صوکنه علاوه اولنور.

خَطاءً { حـ. عر. یاکلیش اوله رق، یاکلیشلقله، سهواً.

خَطّ آوَر { صـ. فا. [عر. خط = یازی. فا. آوردن = کتیرمك] صقال وبییغی یکی بیتمکه باشلامش (کنج).

خِطاب { سند. عر. ۱. برینه سوز سویلمه، سوزی بر آدمه سویلمه، توجه کلام: بکا خطاب ایده رك سویلدی؛ سزه خطاب ایدلمین سوزی نیچون اوستکزه آلیورسکز؟ ۲. برجماعته توجیه کلامله سویلنیلن نطق. ۳. (صرفده) فعل وضمیرده غائب ومتکلمك غیری اولان ایکنجی شخص استعمالی که سوزی دیکلیندن عبارتدر. || خطاب عزت = من طرف الله بر آدمه سوز سویلنمه. || فصل الخطاب = برکتاب ویا خطبه نك باشنده بسمله وحمدله وصلوله ایله دعادن

صکره « اما بعد » تعبیریله مبنی دلیه کیریشمه .

خِطاباً { ح. عر. برینك یوزینه سویلیه‌رك، توجیه کلام ایده‌رك: بو سوزی بکا خطاباً سویلدی.

خِطابَت { سث. عر. ١. خطیبلك، جامعده خطبه ایراد ایدن خطیبك وظیفه ومسلکی: یکی تأسیس اولنان جامع شریفك خطابتی کیمه توجیه اولندی؟ ٢. فصاحت وسلاستله نطق ایراد ایتمه .

خَطابخش { ص. فا. [عر. خطا = سهو وقباحت. فا. بخشیدن = باغشلامق] واقع سهو وقباحتلری عفو ایدن: جناب حق خطا بخش وجرم پوشدر.

خَطاپوش { ص. فا. [عر. خطا = سهو وقباحت. فا. پوشیدن = اورتمك] واقع اولان سهو وقباحتلری اورتن.

خَطّاط { سذ. عر. ج: خطاطین. [« خط » دن سمب.] ١. کوزل یازی وعلی الخصوص ثلث ونسخ کبی یازیلر یازان آدم، حسن خط صاحبی: بو لوحه‌یی خانگی خطاطه یازدیردیکز؟ ٢. حسن خط معلمی .

خَطّاطلق { سث. ١. کوزل یازی وعلی الخصوص ثلث ونسخ کبی یازیلر یازمق مهارتی، حسن خطه مالك اولمه. ٢. حسن خط معلملکی.

خَطایا { سث. ج. عر. فد: خطیئه. [با: خطیئه. [ظن اولندیغی کبی «خطا» نك جمعی دکلسه‌ده او مقامده قوللانیلیور.]

خُطَباء { سذ. ج. عر. فد: خطیب. با: خطیب.

خُطبه { سث. عر. ١. جمعه وبایرام نمازلرنده خطبانك قرائت ایلدکلری بعض آیات کریمه واحادیث نبویه ایله مزین وبعض نصایح دینیه‌یی محتوی جمل جلیله درکه خلیفه حضرتلرینك اسمنی ودعاسنی ده حاویدر: کندی نامنه خطبه اوقوتمق = سکه ضرب ایتمك کبی سلطنت وحکومت علامتلرندندر. ٢. کتابك ویا برنطق ومقاله‌نك باشنده‌کی مسجع ومنثور عباره: کتابنه کوزل برخطبه یازمشدر؛ کتابنك خطبه‌سنی باشقه‌سنه یازدیردی.

خَطَر { سذ. عر. تهلکه، مخاطره، امنیتسزلك: بر خطر = تهلکه‌سی چوق، تهلکه‌لی.

خَطَرناك { ص. فا. قورقولی، مخاطره‌لی، تهلکه‌لی، امنیتسز: بر راه خطرناك.

خَطف { سذ. عر. قاپمه، جن وشیطانك قاپوب کوتورمسی.

خَطمی { سذ. عر. ابه کومجنه مشابه واوندن بیوك معروف بر چیچك که قوروسی خاشلانه‌رق کوکسی یومشاتمق ایچون ایچیلیر.

خُطور { سذ. عر. خاطره کلمه، درخاطر اولنمه: خاطرمه، ذهنمه خطور ایتدی.

خُطوط { سذ. ج. عر. فد: خط. با: خط.

خَطوه { سث. عر. ج: خطوات. ١. آدیم. ٢. اولچی عد اولنان اعتباری آدیم.

خِطّه { سث. عر. مملکت، یر، بقعه، قطعه: خطهٔ یمانیه = یمن قطعه‌سی.

خَطیب { سذ. عر. ١. جامعده خطبه‌اوقویان وبووظیفه ایله موظف بولنان آدم. ٢. فصاحت وسلاستله ایراد نطق ایدن.

خَطیر { ص. عر. ئ: خطیره. [« خطر » دن صث.] ١. مخاطره‌لی، وخیم: طریق خطیر. ٢. بیوك، عالی، شانلی، مهم: امر خطیر.

خَطیره { سهواً « حظیره » برینه قوللانیلیر. با: حظیره.

خَطیل { س. طاش دیواری تقویه ایچون هر برایکی آرشین ارتفاعنده چکیلن کراسته ویا طوغله طبقه‌سی.

خَطیئه { سث. عر. ج: خطایا. ١. یاکلیش، سهو. ٢. صوچ، قباحت. [جمعی دها مستعمل اولوب، « خطا » نك جمعی مقامنده قوللانیلیر.]

خَفاء { سذ. عر. ١. کیزلیلك، برشیئك کیزلی وسر ومحرم اولمسی. ٢. کیزلی شیء، سر.

خُفّاش { سذ. عر. یاراسه، کیجه قوشی، شبپره.

خَفّاف { سذ. عر. اتو. زبانزدی: [قواف] آیاق قابی انواعی صاتان آدم. [الیوم اسکی طرزده وقبا آیاق قابلری ویاخود ترلك وامثالی کبی شیئلرك حاضرلرینی صاتانلره تخصیص اولنمغله قوندره‌جیدن فرق اولنور.] || خفاف ایشی = اوجوز صاتلق اوزره بك آشاغی کراسته ایله یاپلمش عادی آیاق قابی؛ عادی ایش.

خَفایا { سدٓ. جه. عر. فد : خفیه. | با : خفیه.

خِفَّت { سدٓ. عر. ١. خفیف شیئك حالی، ینیلك، آغرلق مقابلی. ٢. وقارسزلق، تمکینسزلك. || خفت مزاج = هوپالق. || خفت مشرب = عفتسزلك، آچیقلق. || عقلنه، شعورینه خفت کتیرمك = چیلدیرمق.

خَفْتان { سدٓ. عر. ١. عن اصل زرهك آلتنده کییلان پنبوقلی لباس. ٢. اوستدن کییلیر اوزون وکنکیش لباس که اکثریا مقام تلطیف والتفاتده کبرا طرفندن اصحاب استحقاقه کیدیریلیر ویا اوستلرینه آتیلیر، قفتان.

خُفته { ص. فا. اویومش. ذ.

خَفْض { سدٓ. عر. د. نحو عربیده اعرابك حالت جری. [« جر » دها مستعملدر.]

خَفَقان { سدٓ. عر. ط. یورك اوینامه‌سی، چارپندی.

خَفی { ص. عر. ذ : خفیه. [« خفاء » دن صشٓ.] کیزلی، صاقلی. جلی مقابلی : خفی وجلی.

خَفِیّاً { ح. عر. کیزلی، اوله‌رق، کیزلیدن : خفیاً سویلدی، خفیاً کلدی.

خَفِیّات { سدٓ. جه. عر. کیزلی ایشلر، اسرار : خفیات امور.

خَفیف { ص. عر. ذ : خفیفه. [« خفت » دن صشٓ.] ١. آغر اولمیان، ینی، سبك : پنبوق اك خفیف اجسامدندر. ٢. جدی ومهم اولمیان، آغرلغی اولمیان : خفیف آدم : خفیف مزاجلی، خفیف مشربلی. || سم. استحکامات خفیفه = حرب زماننده علی العجله یاپیلان موقت استحکاملر.

خَفِیّه { سدٓ. عر. [« امور خفیه » دن مختصر] تحقیقات خفیه ایشلرنده متنکراً استخدام اولنان پولیس مأموری.

خَلّ { سدٓ. عر. سرکه.

خَلاء { سدٓ. عر. ١. بوشلق. ٢. بوش یر، تهی مکان، برشیئ حاوی اولمیان فضاء، تنهالق، بوشلق. ٣. م. هواسی آلنمش یر. ٤. انسانك تنها قالمغه محتاج اولدیغی آبدستخانه، آیاق یولی.

خَلاخِل { سدٓ. جه. عر. فد : خلخال. با : خلخال.

خَلاص { سدٓ. عر. قورتلمه، رها: خلاص اولمق، بولمق = قورتلمق؛ خلاص ایتمك = قورتارمق : بنی بو اذیتدن کیم خلاص ایده‌جکدر ؟

خُلاصه { سدٓ. عر. ١. برشیئك اك روحلی و قوتلی قسمی، پوصه‌سی وفضله شیئلری چیقارلدقدن صکره قالان کزیده‌سی، زبده : سوت خلاصه‌سی، ات خلاصه‌سی. ٢. اوزون بر بحث ومقاله‌نك آز سوزله افاده اولنان مفهومی، نتیجه : مضبطه‌نك خلاصه‌سنی چیقارملی؛ بو عرضحالی خلاصه ایتملی. || خلاصهٔ کلام = نتیجهٔ کلام، الحاصل.

خُلاصَةً { ح. عر. مختصراً، خلاصه طریقیله، آز سوزله : مقصدی خلاصةً یازملی، افاده ایتملی.

خُلاصه‌جی { سه. بعض دوائرده ویریلن استدعا نامه‌لرك خلاصه‌سنی چیقارمغه مأمور کاتب.

خِلاط { سه. قالین ایپ، کمی ایپی، | بحه. ثابت آرمه خلاطی = درت قول ایله بر فتیلدن تشکیل اولنان بومه بوکومی قطرانلی خلاط.

خِلاف { سدٓ. عر. ١. قارشی، ضد، عکس : خلاف طبیعت، خلاف حقیقت؛ خلافنی التزام ایتمك. ٢. مغایرت، مخالفت، اختلاف، ضدیت : بو ایکی شیئ آره‌سنده خلاف واردر؛ بو سوزده خلاف یوقدر؛ آره‌لرینه خلاف دوشدی. ٣. یالان، کذب، دروغ : خلاف سویلهم؛ خلافم یوقدر. || خلافنه = ترسنه، عکسنه، قارشی اوله‌رق. || خلاف العاده = اصول وقاعده‌یه قارشی، عادت خارجنده اوله‌رق. || خلافکیر = عکسنی ضدینی التزام ایدن، مخالف، مقابلی طرفکیر.

خِلافاً { ح. عر. عکسنه، ترسنه.

خِلافَت { سدٓ. عر. ١. ختم الانبیاء (صلعم) افندمزه وکالةً عموم اهل اسلامه امامت وآمریت وشریعت اسلامیه‌یی حمایه ایتمك وظیفهٔ مقدسه‌سی : خلافت اسلامیه؛ خلافت کبری. ٢. خلیفهٔ اسلامك دائره ومدت حکومتی : حضرت ابا بکرك خلافتی؛ خلافت عباسیه‌نك حدودی پك واسع ایدی. — عربی ترکیباتده « خلافه » صورتنده توالی ایدیلیر: دار الخلافه = مرکز خلافت، خلیفهٔ اسلامك پایتختی.

خِلافت‌پناه { ص. فا. [عر. خلافت = م ـ فا. پناه =

طيانه جق يز) خلافت اسلاميه. نك اعتمادكاهى اولان (خليفهٔ اسلام) : خلافتپناه افندمز .

خِلافَتپَناهى { ص. فا. خلافت اسلاميه نك اعتماد. كاهى اولان ذات اقدسه منسوب ومتعلق : ذات حضرت خلا. فتپناهى؛ عتبهٔ سنيهٔ جناب خلافتپناهيلرينه .

خَلّاق { ص. عر. [« خلق » دن سمبه] مبالغه ايله خلق ايديجى، چوق يارادان : خلاق عالم. [صفات اللهدندر.] || خلاق المعانى = معانى ونكاتى يارادير. جه سنه بولوب قوللانان شاعر بليغ .

خِلال { سذ. عر. ١. آره لق، آره [زمان حقنده :] او خلالده = او آره لقده؛ خلال رمضانده = رمضان ايچنده. ٢. ديش وقولاق قاريشديره. جق شىٔ كه كيك يا بوينوز و ياخود باغه وسائره دن اولور .

خُلّان { سذ. جه. عر. فد : خليل. || با : خليل .

خَلائِق { سذ. جه. عر. [فد. « خليقه » پك مستعمل دكلدر] يارادلمش ذى روحلر وعلى الخصوص انسانلر، مخلوقات. == تر. فد. جاريه، حربده طو. تلمش ويا صاتين آلنمش قيز ويا قادين : چركس خلايق، عراب خلايق، خلايقلر .

خَلَجان { سذ. عر. ديترمه، اوينا. مه، چارپنمه. (باشليجه يورك اوينامه سى حقنده قوللا. نيلير :) خلجانه اوغرادم، خلجان قاب .

خَلْخال { سذ. عر. جه : خلاخل. عرب نساسنك آياقلرينه طاقدقلرى بيلزيك .

خُلْد { سذ. عر. ١. بقا، سرمديلك. ٢. جنت : خلد برين .

خَلَّدَ { ف. عر. [تفعيل بابندن ماضى مفرد مذكر غائب اولوب، دعا مقامنده بعض تعبيرات عربيه ده بولنور] دائم وباقى ايتسين : خلده الله؛ خلد الله ملكه .

خَلْط { سذ. عر. ١. قاريشديرمه، مزج : اجزايى خلط ايتمك. ٢. مجا. بتسز سوز سويلمه، هذيان ايتمه : آرتق خلط ايديور.

خِلْط { سذ. عر. جه : اخلاط. طب قديمده بدن انسانده فرض اولنان درت عنصرك بهرى كه: دم، بلغم، سودا وصفرادن عبا. رتايدى. [جمعى دها مستعملدر.]

خِلْطى { ص. عر. ذ : خلطيه. ط. اخلاط اربعه يه ويا برينه منسوب ومتعلق .

خِلْعَت { سذ. عر. حكمدارلردن ووزرا طرفندن برينه حرمت ومكافات برينه كيديريلن قفتان : خلعت فاخره؛ خلعت كيديرمك .

خَلَف { سذ. عر. جه : اخلاف. ١. صكره دن كلن، برينك برينه قائم اولان، سلف مقابلى: سلف ايله خلف = بر مأموريتده اول بولنمش اولان آدمله بعده اونك برينه نصب اولنان؛ فلان مأموريتده بكا خلف اولدى؛ عزل اولديسه ده، خلفى بكايه. جكدر. ٢. ذريت، نسل، اولاد واحفاد: بز او شانلى اجدادك اخلافى دكلميز؟ || خير الخلف = خيرلى اولاد، پدرينى خيرله ياد ايتديرمكه سبب اولان اوغل. || ناخلف = خيرسز اولاد. || خلفاً عن سلف = سلفدن خلفه، نسلاً انتقال صورتيله .

خُلْف { سذ. عر. سوزده طور. مامه، نقض : خلف وعد.

خُلَفاء { سذ. جه. عر. فد : خليفه. || با : خليفه .

خَلْفى { ص. عر. ذ : خلفيه. تش. آرته يه وكرى يه منسوب ومتعلق .

خَلْق { سذ. عر. ١. يارادمه، يارا. ديش : جناب حق كائناتى خلق بيوردى. ٢. ايجاد، اختراع، افترا، قوروه : بويله سوزلر خلق ايتمكه مقتدردر. ٣. انسانلر، جمعيت بشريه، عموم : خلق راحتسزدكلدر، خلقه ايلك ايتمك؛ خلق ايشيتدى. ٤. جماعت، كروه، غلبهلك : برچوق خلق طوپلانمشيدى. || خلق عالم = بتون انسانلر. || بين الخلق = عموم آره سنده .

خُلْق { سذ. عر. جه : اخلاق. خلقى اولان خوى، طبيعت، سرشت : خلق حسن = كوزل خوى. == جه. ١. هر انسانك متصف اولديغى ايى وياكوتى خويلر = اخلاق حميده = ممدوح خويلر؛ اخلاق ذميمه = مذموم خويلر. ٢. فلسفه نك اخلاقدن بحث ايدن قسمى و خوى و طبيعته متعلق اولان احوال بشريه : اخلاق درسى؛ اخلاق كتابلرى. ٣. ايى خويلر، انسانى

...معناً وحقیقةً تزیین ایدن فضائل: طلبه ده هر شیئدن اول اخلاق آرانملیدر؛ وحشیلرده اخلاق آرامامالی. ‖ اخلاق عمومیه = بر جماعتده عادت حکمنه کچمش طبیعتلر: اخلاق عمومیه‌یی فساددن محافظه ایتمك لازمدر.

خَلقاً { ح. عر. یارادیلیشجه، یارادیلیش جهتیله، صورتاً، معناً: فلان پدرینه یالکز خلقاً بکزیور.

خُلقاً { ح. عر. طبیعتجه، اخلاق جهتیله: امام حسین (رضه) افندمز خلقاً وخلقاً جداقدسلرینه مشابه ایدیلر.

خِلقَت { سث. عر. ۱. یاراتمه، یارادیش، آفرینش: خلقت عالم؛ خلقت بشر. ۲. یارادیلیشده اولان حال، خلقی طبیعت: او آدمك خلقتی اویله‌در؛ سماحت او آدمده بر خلقتدر.

خِلقی { صه. عر. ث: خلقیه. خلقته یعنی یارادیلیشه منسوب ومتعلق، یارادیلیشده اولان، جبلی: تواضع زورله اولماز انسانده خلقی اوملیدر.

خِلقِیَّت { سث. عر. بر حال و خویك خلقی و جبلی اولسی: فضائلك خلقیتی مختلف فیهدر. [«خلقت» یرینه استعمالی غلطدر.]

خَلَل { سذ. عر. ۱. آچیقلق، بوشلق، رخنه. ز. ۲. بوزوقلق، فساد. اکسیکلك، نقصان: عقلنه خلل کلیر، خلل کتیرر؛ سزك حاضر بولنمامکز ایشمزه خلل ویردی، خلل ایراث ایتدی.

خَلَل‌پذیر { صه. فا. [عر. خلل = م. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] نقصان وفساد قبول ایدن، ناقص، بوزوق: بو بجه سنه‌لك حقوق خلل‌پذیر اولدی.

خَلوَت { سث. عر. ۱. تنهایه چکلمه، یالکز قالمه: خلوت ایتمك = بسبتون یالکز طورمق ویا بریله تنها قونیشمق اوزره یالکز قالوب کیمسه‌یی ایچری‌یه آلمامق. ۲. تنها یر، بوش محل: خلوته چکلمك. ۳. عبادت وذکر وریاضت ومراقبه ایله مشغول اولمق اوزره تنها بر حجره‌یه قپانمه: خلوته کیرمك؛ خلوت ایتمك. ٤. حمامك بر قورنه‌لی و یالکز بر آدمك یقانمه‌سنه مخصوص بولمه‌سی: حمام خلوتی. ٥. مج. زیاده صیجاقدن کنایه: بو اوطه خلوت اولمش؛ بوراسی حمام خلوتی.

خَلوَتخانه { سه. فا. خلوت محلی، خلوته مخصوص حجره.

خَلوَتسَرای { سه. فا. تنهاچکیلوب اوتورمغه مخصوص کوشك.

خَلوَتگاه { سه. فا. [عر. خلوت = تنهالق - فا. گاه = محل] تنهالق محلی، خلوته مخصوص یر.

خَلوَتگُزین { صه. فا. [عر. خلوت = تنهالق - فا. گزیدن = سچمك] اختیار خلوت ایدن، تنهاچکیلوب عبادت وذکر ومراقبه ایتمکی اختیار ایدن.

خَلوَتنِشین { صه. فا. [عر. خلوت = م - فا. نشستن = اوتورمق] خلوتده یعنی تنهالقده اوتوران: زاهد خلوتنشین.

خَلوَتی { صه. سه. [یاء نسبتك تاء تأنیثه الحاقی جائز اوله‌میه‌جغندن غلط بر تعبیردر.] خلوته زیاده اهمیت ویرن طریقه مخصوصه منسوب: طریق خلوتی درویش خلوتی؛ خلوتیلرك کسوتی.

خُلود { سذ. عر. دائمیلك، بقا، دوام، سرمدیلك.

خُلوص { سذ عر. ۱. خالصلك، صافلق، طوغریلق، یالان وحیله‌دن خالی اولمه: خلوص محبت، خلوص نیت، خلوص قلب. ۲. صمیمیت، محبت صمیمه: خلوصله نماز قیلق؛ او آدمده خلوص یوقدر. ۳. چاتمه، یاراتمه، مداهنه: محضا خلوص ایچون اویله سویلیور؛ خلوص چاقق. ‖ عرض خلوص ایتمك = محبت صمیمه‌سنی ابراز ایلمك. — اقران بیننده تحیه وسلام تعبیریدر.

خُلوصکار { صه. فا. ۱. بر آدمه محبت صمیمه‌سی اولان، محب خالص. ۲. خلوص چاقان، مداهن.

خُلوصکارانه { صه. ح. فا. ۱. محبت صمیمه ایله. ۲. مداهنه ایله، خلوص چاته‌رق.

خُلوصکارلق { سه. ۱. محبت صمیمه ابرازی. ۲. مداهنه‌جیلك، طلقاوقلق.

خَلوق { صه. عر. حسن اخلاق صاحبی، ایی خویلی و هرکسله کچینیر اولان: پك خلوق آدمدر.

خَلیج { سذ. عر. ۱. قوی، کورفز. ۲. بوغاز، قنال: خلیج قسطنطنیه = استانبول، پیشکاهندن کاغدخانه‌یه طوغری کیدن

كورفز؛ خليج فارس = بصره كورفزى .

خَليچه { ياخود قليچه. ت. كوچك خالى، كليم، سجاده .

خَليطه { سف. ع. ايكى شيئدن و على الخصوص ايكى معدندن مركب ماده: آنتيمون ايله قورشون خليطه‌سى .

خَليعُ العِذار { ص. ع. چاپقين، ادبسز، آيق مشرب .

خَليفه { سف. ع. ج: خلفاء. ١. وكيل، خلف، برينك يرينه كچن آدم. ٢. فخر كائنات (صلعم) افندمزك وكيلى اوله‌رق امام المسلمين و حامئ شريعت محمديه اولان ذات: خليفهٔ رسول الله؛ خليفهٔ اسلام. ٣. باب عالى اقلاملرندن برنده كاتب بولنان ذات: حاجى خليفه = كاتب چلبينك لقبى. [بو معنا ايله اليوم يالكز جمعى مستعملدر:] مكتوبى صدارت خلفاسندن. ٤. [تر. زبانزدى: قلفه] بكا: تلفه. || خلفاء راشدين = اك اول اجراى خلافت ايدن صحابهٔ كرامدن درت ذات كه ابوبكر صديق، عمر فاروق، عثمان ذى النورين و على المرتضى حضراتيدر. || سرخليفه = باب عالى اقلاملرندن برنده‌كى كاتبلرك باشى و اك قدمليلرى: فلان قلمده سرخليفه اولدى .

خَليل { ص. ع. ؤ: خليله. ج: خلان، اخلاء. دوست، محب، يار؛ خليل الله، خليل الرحمن = حضرت ابراهيم (عم)ك لقبيدر.

خَم { ص. ف. بوكلمش، كرلى: ابروى خم. = س. ١. بوكلوم قيوريم: خم زلف. ٢. كمر، قبه .

خُم { س. فا. كوپ: خم مى = شراب كوبى .

خُمار { سف. ع. عشرتدن صكره كلن باش آغريسى و سرسملك .

خُماسى { ص. ع. ؤ: خماسيه. ١. د. (صرف عربيده) بش حرفدن مركب (كلمه)؛ فعل خماسى؛ افعال خماسيه. ٢. نبا. بش ياپراغى يا دانه‌سى وياكوشه و سائره‌سى اولان (نبات): خماسى الاوراق، خماسى البزور، خماسى الورقات وسائره .

خُمبره { س. [زبانزدى: قومباره] ١. دميردن ايچى بوش وممتلو بيوجك مرمى كه محاربانده هاون طوپيله آتارلر. ٢. طوپراقدن يووارلاق ظرف كه ايچنه آقچه آتمق ايچون بر طرفنده ياريغى اولوب چوجقلر پاره بريكديرمك ايچون قوللانيرلر ونهايتنده اونى قيره‌رق آقچه‌يى آليرلر .

خُمبره‌جى { س. محاربه‌ده دشمن اوزرينه خمبره آتان هاون طوپنى قوللانان عسكر .

خُمبره‌خانه { س. ١. خمبره ياپيلان بكلك فابريقه. ٢. خمبره‌جيلر قيشله‌سى .

خُمخانه { س. فا. ١. شراب كوپلرينك ويا فوچيلرينك قونديغى كيلار. ٢. ميخانه .

خمخم { ص. س. بوروندن سويلين، بورنى سقط اولمغله سسى خم خم ايدر كبى چيقان .

خمخملامق { فل. خم خم ايده‌رك سويلمك، بوروندن سويلمك .

خمخملق { س. بوروندن وخم خم ايده‌رك سويلمنك حالى.

خَمر { سف. ع. [عربيده مؤنثده اولور] شراب، باده، مى. || ط. خمر طبى = ادويه ايله مزج واستحضار اولنمش و علاج كبى ايچيلن شراب .

خَمرى { ص. ع. ؤ: خمريه. ط. شرابه متعلق: ادويهٔ خمريه.

خُمس { سف. ع. بشده بر، بر شيئك بش جزءده بر جزئى .

خَمسه { عد. ع. [مؤنثى «ه» سز ايسه‌ده لسانمزده او صورتده قوللانلماز.] بلاد خمسه، اوقات خمسه، حواس خمسه. = س. بش قسمدن مركب اثر منظوم: خمسهٔ نظامى؛ نوعى زاده‌نك خمسه‌سى. || خمسهٔ آل عبا = اهل بيت جناب نبوى. || خمسهٔ مباركه = بش پارمق. [ال ايله يمك يمكدن كنايه اوله‌رق استهزا طريقيله قوللانيلير.]

خَمسى { س. قره دكزده كثرتله چيقار بر جنس كوچك باليق .

خَمسين { عد. ع. اللى. ؤ. = س. قيشين اربعين دينان قرق كوندن صكره كلن اللى كونلك موسمى .

خَمور { س. [ع. «خمير» دن] ١. اون واوكا مشابه بر شيئك صو ويا ديكر بر مايعله قاريشديرلمه‌سندن حاصل اولان يومشاق ماده، عجين، معجون: خمور طوتمق؛ خمور يوغورمق ٢. اتمك خمورينه قونيلان مايه:

خورسز اتمك. ٣. مج. اصل، مایه، جوهر، طینت: اونك خوری كوتی. ‖ خور آچق = یوفقه یایمق. ‖ خور ایشی = خور ایله یاپیلان بورك كبی یمكلر. ‖ خور ایشنه قاریشمق = انسان بجردمیه‌جكی و وظیفه‌سی خارجنده ایشلره كیریشمك. ‖ بر خور ایتمك = مختلف شیئلری برلكده قاریشدیرمق. ‖ خور تخته‌سی = خور آچمغه مخصوص تخته. = ص. بیشمه‌مش، یومشاق: خمور اتمك.

خَمورجی { س. ١. بیوك دائره‌لرده آشچیلرك یالكز خور ایشلرینی یاپانی. ٢. فرونده اتمكك خمورینی یوغوروب حاضرلایان آدم.

خَمورسز { س. مایه‌سز (اتمك). ‖ خمورسز بایرامی = اسرائیلیلرك خمورسز اتمك یدكلری بر عید مخصوصلری.

خَمورلامق { فت. خمورله قاپلامق، معجونلامق: تنجره‌نك آغزینی خمورلامق.

خَمیازه { س. فا. ١. اسنه‌مه: خمیازه چكمك = اسنه‌مك. ٢. طور ومعامله‌ده استثقال.

خَمیده { ص. فا. اكریلمش، بوكلمش، قنبور، كمرلی: قد خمیده.

خَمیر { سذ. عر. ١. خمور. ٢. مایه.

خَمیس { سذ. عر. پنجشنبه كونی: یوم الخمیس. ز.

خَنادِق { سذ. جـ. عر. فد: خندق. با: خندق.

خَنازیر { سذ. جـ. عر. ذ: خنزیر. با: خنزیر.

خَنّاس { سذ. عر. شیطان.

خُناق { سذ. عر. [نونك تشدیدیله غلطدر] ط بوغاز خسته‌لغی.

خُناقی { ص. عر. ذ: خناقیه. ط. بوغاز خسته‌لغنه منسوب ومتعلق.

خُنثائیت { سذ عر. برفردك هم اركك هم دیشی اولمسی. نباتاتده‌ده واقع اولور.

خُنثی { ص. عر. ١. هم اركك هم دیشی اولان. ٢. با. اركككك ودیشیلك علائمنی جامع (نبات).

خُنج { ص. طولی، مملو. دائما مكرر وفارسی ایمش كبی آراده بر الفله قوللانیلیر: خنجا خنج = طوب طولی.

خَنجر { س. [فا. « خنجر » دن. معربی: خنجر] اوجی سیوری ایكی طرفی كسكین قبضه بكزر بیچاق.

خَندان { ص. فا. كولن، شن، مسرور؛ خندان خندان = كوله‌رك، كوله كوله.

خَندَق { سذ. عر. جـ: خنادق. [تر. زبانزدی هندك] شهر وقلعه‌نك ویا تارله وسائره‌نك اطرافنه چكمكه مانع اولمق اوزره قازیلان چقور: خندق قازمق، چكمك، خندقله احاطه ایتمك.

خَنده { س. فا. ١. كوله، ضحك. ٢. استهزا، اكلنمه.

خِنزیر { سذ. عر. جـ: خنازیر. طوموز. ‖ مج. پیس وقتی یوركلی، غدار، خائن.

خِنزیرلق { س. طوموز طبیعتی، غدارلق، خائنلك.

خِنزیره { سذ. عر. دیشی طوموز. ‖ مج. پیس وكوتی طبیعتلی قاری، خائنه وغداره.

خِنصِر { سذ. عر. كوچك پارمق. سرچه پارمغی.

خُنُك { ح. فا. نه موتلی، طوبی، زهی. ز.

خِنك { س. فا. قیرآت. ز.

خُنكار { س. [« خداوندكار » دن محرف] ١. حكمدار، پادشاه، سلطان. ٢. اولیاء كرامدن بعض ذواته دخی اطلاق اولنور: پیر خنكار، ملا خنكار.

خو { س. فا. با: خوی.

خواب { س. فا. اویقو، نوم: خواب و راحتی ترك ایتمك.

خواب آلود { و خواب آلوده. ص. اویقوسی كلمش، اویوقلایان ویا اویقودن یكی قالقوب دها لایقیله كوزلرینی آچامامش.

خوابگاه { س. فا. اویقو محلی، یتاق ویتاق اوطه‌سی.

خواتین { سذ. جـ. عر. فد: تركجه‌دن معرب خاتون. با: خاتون.

خواجگان { س. جـ. فا. فد: خواجه. با: خواجه. = تر. فد. وقتیله باب عالی اقلام افندیلرندن بر رتبهٔ مخصوصه‌یی حائز آدم: خواجگان دیوان همایون، خواجگان رتبه‌سی.

خواجگانلق { س. وقتیله باب عالی اقلامی افند-

يلرينه ويريلن بيوكلك بر رتبه اولوب، اليوم رتبۀ خامسه‌يه معادل كيدر.

خواجگی { س. تاجر : بدستانده خواجكی.

خواجه { س. فا. ۱. افندی، آغا، چلبی، سيد، صا. حب : خواجۀ هر دوسرا = دنيا وآخرت سيدی اولان فخر كائنات (صلعم) افندمز. ۲. [تر. زبانزدی = خوجه] معلم، مدرس، استاد : مكتب خواجه‌سی، جغرافيه، حساب، حسن خط خواجه‌سی. ۳. صاريقلی افندی، ملا : خواجه افندی، خواجه قيافتی.

خواجه‌لك { س. [زبانزدی : خوجه‌لق] ۱. افندیلك، صاحبلك. ۲. معلملك، تدريس وظيفه‌سی : دارالفنونده بر خواجه‌لك آلدی. ۳. علما قيافتی، طابه ومنلا صفتی.

خوار { ص. فا. [تر. زبانزدی : خوَر] حقير، ذليل، اعتبارسز.

خوار { ص. فا. [« خوردن » فعلندن سمص.] يين، ييجی، آكل : مردم خوار = آدم يين، آكل البشر.

خوارج { سذ. جـ. عر. فد : خارجی. با : خارجی.

خوارده { ياخود خوَرارده. ص. سفيه، چاپقين، مالنی ذوق وصفا وسفاهتده صرف ايدن.

خوارده‌لق { س. چاپقينلق، سفاهت، ذوق وصفا وسفاهت يولنده مسرفلك.

خوارزم { سخ. م. بحر خزرك شرق جهتنده واقع خطۀ مشهوره‌كه اليوم خيوه خانلغنی تشكيل ايديور.

خوارزمی { ص. عر. خوارزم خطه‌سی اهاليسندن ويا بو خطه‌يه منسوب ومتعلق اولان.

خوارق { سذ. جـ. عر. فد : خارقه. با : خارقه.

خواستگار { ص. فا. ايستكلی، طالب.

خواص { سذ. ذ. جـ. عر. فد : خاص، خاصه. با: خاص، خاصه = فد. گويا حروفدن وساٸر شيئلردن احكام چيقارمق معرفتی: اهل خواص = بو معرفته‌وقوف ادعاسنده بولنانلر.

خواطر { سذ. ذ. جـ. عر. فد : خاطر، خاطره. با : خاطر، خاطره.

خواقين { سذ. جـ. عر. فد : تركجه‌دن معرب خاقان. با : خاقان.

خوال { ياخود قوال. س. چيزمه بورننك قالبی.

خوان { س. فا. ۱. سفره، ماصه، يملك ترابزه‌سی. ۲. يمك، طعام، نعمت.

خوان { ص. فا. [«خواندن» فعلندن سمص.] اوقويان : قرآن خوان = قرآن اوقويان؛ دعا خوان = دعا اوقويان.

خواننده { ص. س. فا. جـ : خوانندگان. ۱. خوش الحان ايله شرقی وتركی سويلين. ۲. اجرتله شرقی سويلين.

خواه { ص. فا. [« خواستن » فعلندن سمص.] ايستين، آرزو ايدن: خيرخواه = هركسك ايلكنی آرزو ايدن؛ بدخواه = هركسك كوتيلكنی آرزو ايدن. = س. ايستك، آرزو : دلخواه = كوكلك ايستكی. = د. كرك، ايستر : خواه كافر خواه مؤمن. ‖ خواه ناخواه = ايستر ايستمز؛ طوعاً وكرهاً.

خواهر { س. فا. قيز قارداش، همشيره. اـ.

خواهرزاده { س. فا. همشيره‌زاده. يكن. اـ.

خواهش { س. فا. ايستك، ايستيش، آرزو.

خواهشگر { ص. فا. ايستكلی، آرزوكش، طالب.

خوب { ص. فا. جـ : خوبان. كوزل، حسن، جميل : روی خوب = كوزل يوز. — وصف تركيبلرده كلير : خوبرو = كوزل يوزلی؛ خوب صورت = صورتی كوزل؛ خوب سيرت = سيرتی كوزل. = س. جـ. محبوبلر، دلبرلر.

خوپ { خوپيا، خوپپاله. اـ : هوپ وساٸره.

خود { س. فا. كندی : خودبخود = كندی كندينه.

خود { س. فا. باش زرهی، مغفر. اـ.

خودان { س. لسان ثور نوعندن بر نبات‌كه كوكی سبزه كبی يومورطه ايله يينير.

خودبين { ص. فا. يالكز كندينی كورن. مغرور، متكبر، انانيتلی.

خودبينلك { س. غرور، انانيت.

خودپسند { ص. فا. كندينى بكنمش، مغرور.

خودرأى { ص. فا. كندى رأى وفكريله‌ايش كورن.

خور { ص. [فا. «خوار» دن] حقير، ذليل، مبتذل: خور طوتمق، قوالانمق = كوزتمه‌مك، دقت ايتمه‌مك؛ خور باقمق = استحقار ايتمك؛ خوره كلمك = طيانقلى اولمق.

خور { ص. فا. [«خوردن» فعلندن سمص.] يين، آكل: كوفته خور = كوفته يين. [خوار كبى.]

خور { مه. اويوركن چيقاريلان سسى و بول بول آقان شيئك صداسنى تقليد وتصوير ايدر: خور خور اويومق: خور خور آقمق.

خور { س. كونش، شمس: خور وماه.

خورا { س. [ر. Χορός] رقص: خورا تپمك.

خوراطه { س. [ر. Χωρατάς] شاقه، اكلنجه، لطيفه، مزاح.

خوراطه‌جى { ص. شاقه‌جى، لطيفه ومزاجى سون.

خورتلامق { فل. ١. (يابان حيوانى) خورت خورت ايدوب سسلنمك. ٢. عوام زعمنجه كناهكار آدم مزارده جادى اولوب خورت خورت ايتمك، مزار عذابى چكمك.

خورج { س. با: خرج.

خورد { س. فا. يمه، يينتى. ز.

خورشيد { س. فا. كونش، شمس.

خورلامق { فتـ. خوار وحقير طوتمق وياقوللانمق.

خورلامق { فل. اويوركن بو. غازدن قالين سسله خورخور ايتمك.

خورلدامق { خـورلدى. ... : خرلدامق، خرلدى.

خورلق { س. حقارت، ذلت.

خوروز { س. با: خروس.

خوره { س. با: خورا.

خوريات { وغلطى: خوربات. ص. [ر. Χωριάτης] كويلى، قبا: الى برشيئه‌ياقشمايان، برشيئى كوزل محافظه ايتمه‌كى بيلمين.

خورياتلق { خورياتلق. س. كويليلك، قبالق، تربيه‌سزلك.

خوش { ص. ح. فا. ١. ايى، طيب: دون هوا پك خوش ايدى. ٢. تر. غريب، تحف: اونك خوش براسمى واردر. || خوش كلديكز = صفا كلديكز، يكى كلن آدمه تحيه تعبيرى اولوب، جوابى: خوش بولدق. || خوش كورمك = باقامق، طارلمامق. || بر خوش [طوغريسى «بيهوش» ولسه كرك]=برنوع بايغينلق حس ايدن: برخوش اولدم. عو. || كوكلنى، خاطرينى خوش ايتمك = تطييب خاطرله ارضا واقناع ايتمك.

خوشا { ح. فا. نه ايى! نه كوزل! زهى!

خوش آمد { س. فا. [خوش = ايى. آمد = كلدى] خوش كلديكز تحيه‌سى.

خوش آمدى { س. فا. برينه خوش كلديكز ديمك رسمى: ايفاى رسم خوش آمدى.

خوشاب { س. فا. [خوش = ايى. آب = صو. — تر. زبانزدى: خوشاف] بول صو وشكرله پيشمش قورى يمش كه صوئوق اوله‌رق يمكك آخرنده بوكا مخصوص كنكيش قاشيقله ايچيليرر: اريك، ويشنه خوشابى؛ خوشاب قاشيغى، كاسه‌سى. || خوشابك ياغى كسيلمك = بوزلمق، بر جواب بوله‌مامق، محجوب اولمق.

خوشاف { س. با: خوشاب.

خوشبو { ص. فا. [خوش = ايى. بو = قوقو] ايى قوقان، كوزل قوقولى.

خوشبچه { ص. ح. ابيجه، كوزلجه، ضررسز.

خوشحال { ص. فا. [فا. خوش = ايى. عر. حال = م] حال ووقتى ايى، مسعود، بختيار.

خوشگوار { ص. فا. لذيذ و هضمى قولاى.

خوشلاشمق { فل. ايىلك حس ايتمك، حظ وتلذذ ايتمك.

خوشلاندرمق { فتـ. ١. ممنون و خشنود ايتمك. ٢. حظ ايتديرمك.

خوشلانمق { فل. ١. ممنون و خشنود اولمق. ٢. حظ ايتمك: بوقوقودن هيچ خوشلانمام.

خوشلق { س. ١. ايىلك، كوزللك. ٢. تر. غريبلك، تحفلق. ٣. نشئه‌سزلك: بوكون

بر خوشلغكز واردر. [بو معناده دائما «بر» كلمه‌سيله برابر قوللانيلديغندن، «بيهوشلق» دن غلط اولمسى‌ده محتملدر.]

خوشمريم { س. ماوزسز تازه پنيرله ياپيلان بر نوع يمك.

خوشنوا { ص. فا. [خوش = ايى. نوا = مقام] كوزل صدالى، كوزل الحانلى.

خوشنود { ص. فا. با: خشنود.

خوشه { س. فا. باشاق؛ خوشه چين = باشاق طوپلايان.

خوطوز { س. [اصلى: تق. قوتاز] ١. قادينلرك كندى صاچلرندن ويا يمنى وساثره ايله ياپدقلرى باش‌سوسى وكسوه‌سى: خوطوزكيمش؛ خوطوزى ياقيشديرمش. ٢. ياپوان قوش تپه‌سى. ٣. ابنيه‌ده ياپيلان بر نوع تزيينات.

خوطوزلى { ص. ١. خوطوز كيمش (قادين). ٢. باشنده كوكيش تپه‌سى اولان (قوش).

خوف { س. ع. قورقو: كمال خوف ودهشتله. [لسانمزده مصدريت معناسيله «خوف ايتمك» صورتنده استعمالى غريبدر.] || بين الخوف والرجاء قورقو ايله اميد آراسنده. || ط. ديكر اسملره اضافتله Phobie تعبير يونانيسيله افاده اولنان اصطلاحاتى ترجمه ايدر: خوف الرطوبه = Hygrophobie؛ خوف الضياء = Photophobie؛ خوف الماء = Hydrophobie كبى.

خوفاً { ح. ع. قورقودن، قورقه‌رق: خوفاً من الله = اللهدن قورقه‌رق.

خولان { س. ١. طوپالان آغاجى. ٢. جهرى عصاره‌سى.

خوليا { س. [يو. Μελαγχολία. معربى: ماليخوليا و اختصاراً خليا.] قورندى، خيالات. [اصل معناسى اخلاط اربعه‌دن سوداء در.]

خون { ص. فا. قان، دم: خون شهدا.

خون آشام { ص. فا. [خون = قان. آشاميدن = ايچمك] سفاك.

خون آلود { ص. فا. [خون = قان. آلودن = بولاشمق] قانه بولاشمش، قانلى.

خوناب س. فا. و:

خونابه { س. فا. [خون = قان. آب = صو] ١. صولى قان، قانلى صو، صو ايله قان قاريشيق. ٢. قانلى كوز ياشى.

خون افشان { ص. فا. [خون = قان. افشاندن = صاچمق] قان صاچان، قان سرپن.

خونبار { ص. فا. [خون = قان. باريدن = ياغمق] قان ياغديران.

خونبها { س. فا. [خون = قان. بها = قيمت] قان بهاسى، ديت.

خونخوار { ص. فا. [خون = قان. خوردن = يمك] قان ايچن، قانله طويميان، سفاك، ظالم.

خونخوارلق { س. قان دوكمكه طويمايش، سفاككلك.

خونريز { ص. فا. [خون = قان. ريختن = دوكمك] قان دوكن، سفاك.

خونريزلك { س. قان دوكيجيلك، سفاككلك، غدارلق.

خونه { صذ. ج. ع. فد: خائن. با: خائن.

خونى { س. [يو. Χωνίον] T. غزى طار قابلره مايعات دوكه‌ده مستعمل آلت كه يوقاريسى كنيش وآشاغيسى طار اولور.

خونى { ص. فا. قانلى، قان دوكمكه مائل، قاتل.

خونين { ص. فا. قانه ملمع، قانلى.

خوى { س. فا. [و نادراً: خو] ١. خلق، طبيعت، جبلت، سرشت: خوى چيقماز. ٢. عادت، معتاد: فلان شيئى خوى ايتمشدر. ٣. كوتى آليشمه، سوء: خويلى.

خويار س. با: خاويار.

خويرات س. با: خوريات.

خويسز { ص. ايى خويى اولميان، كوتى خويلى، خرچين.

خويسزلق { س. كوتى خوى، خرچينلق.

خويش { س. فا. ج: خويشان. و:

خويشاوند { س. فا. اقربا، تعلقات. ز.

خويلانمق { فط. ١. كوتى خوى پيدا ايتمك، خرچين اولمق. ٢. طارلمق، كوجنمك، منفعل اولوب حدت ايتمك: بو وزدن خويلانير.

خويلى { ص. كوتى خوى وعادتى اولان، خرچين: خويلى آدم، آت.

خيار { سذ. عر. ج: خيارات. بر ايشى ياپوب ياپمامەدە سربست ومستقل اولە، مخيرلك.

خيار { س. [اصلى فارسى اولوب تركجە وعربيدەدە مستعملدر] سبزە ايلە ميوە آرەسندە معروف بر يشيللك كە قباقدن اوزونجە اولوب صالاتە وترشيسى اولور: لاتنە، روس، جاپون خيارى. (ظرافتلە صالاتەلقدە دينير.)

خيارجق { س. خيار رسمندە اولەرق عارض اولان بر شيش.

خيارشنبر { سذ. عر. وغلطى:

خيارشنبە { س. ميوەسى طبدە مستعمل بر جنس نبات.

خياط { سذ. عر. [«خيط» دن سمه.] ديكيشجى، ترزى.

خياطه { سذ. عر. ١. ديكيشجيلك، ترزيلك. ٢. جرا. كسيلوب ياريلان بر عضوك ياپيشمق اوزرە ديكلمسى: خياطة الامعاء، خياطة الاوتار وسائرە..

خيال { سذ. عر. ج: خيالات. ١. بر شخص ويا شيئك انسانك فكر وذهننده تجسم ايدن صورتى: خيالى بر دم خاطرمدن چيقمیور. ٢. اصل وحقيقى اولمقسزين تجسم ايدن صورت موهومه: خيال كورمك؛ خيال كبى كوزك اوكندن كچمك. ٣. كولكە كبى آز و مشوش صورتده كورينن ويا خاطره كلن شئ: خيال كبى كورينيور؛ خيال ميال كوريورم؛ خيال كبى خاطرمه كليور. ٤. بر شئ ويا شخصك صويه وآينه وسائرەيە انعكاس ايدن صورتى: صودە كندى خيالنى كورمش. ٥. قورقندى. [بونك صحيحى (خ) نك كسريلەدر. هله مصدريت معناسيله خيال ايتمك كبى استعمالى اليوم غريب ومتروكدر. تخيل ديمك دها مأنوسدر.]

خيال { س. [آنف البيان اسم عربيدن مأخوذ] پردە آرقەسندە وشمعە اوكندە درى ويا مقوادن رسملر اوينادەرق كولكەلرينى سير ايتديرمكدن عبارت اويون كە اك مهم شخصى اولان «قرەكوز» اسميلەدە معروفدر: خيال اويناتمق. || خيالى فنار = فر. Lanterne magique دينيلن عجائب رسملر كوسترن فنار.

خيالت { سذ. عر. اصلى اولمديغى حالدە كوزك اوكندە تجسم ايدن موهوم صورت: خيالات كوردى.

خيالجى { س. خيال دينيلن كولكە اويوننى اوينايان آدم.

خيالى { ص. عر. ث: خياليە. وهم وخياله منسوب ومتعلق. == س. تر. خيال دينيلن كولكە اويوننى اوينادان آدم، خيالجى.

خيام { سذ. جع. عر. فذ: خيمه. [بلا: خيمه.]

خيانت { سذ. عر. ١. كنديسنه اولنان امنيت واعتمادى سوء استعمال ويا وعد وتعهدينى نقض ايلە حيلەكارلقدە بولنمە. ٢. كندى دولت ومملكتى عليهندە دشمنە خدمت ايتمە، اثلك: اسكى روماليلرك آغر مجازاتى خيانتە تخصيص ايتمشلردى. — عوام لساننده خائن ووفاسز معناسيله صفت كبى دخى قوللانيلير: پك خيانت آدمدر.

خيانتكار { ص. فا. خيانت ايدن، خائن.

خيانتكارانه { ص. ح. فا. خيانتله، خائنانه.

خيانتلك { س. عو. ١. خائنلك، خيانت. ٢. وفاسزلق، سوزنده طورمامش. ٣. حيلەكارلق، غدارلق.

خير { سذ. عر. ١. ايلك، ايى ايش، شر مقابلى: خير ايشلمك. خيرى طوقنمق. ٢. فائدە، منفعت: خير ايتمك؛ خيرى كورلمك؛ خيرى اولمق. ٣. باشە چيقمە، مثمر ومنتج اولمە، بر حسن نتيجەيە وارمە، موفقيت: اكديكمز تخم خير ايتمدى: بو چوجق خير ايتميەجكدر. || خير سويلمك = خيرلى سوز سويلمك. || خيرى قالمامق = آرتق ايشە يارامامق، قوللانلماز حالە كلمك. || خيرينى كورمك = استفادە ايتمك، مستفيد اولمق: خيرينى كور = يكى صاتين آلنان شئ حقندە دعادر: استهزا طريقيلەدە قوللانيلير: آرابە بو حالە كلدكدن صكرە خيرينى كور. || خيرى يوق، اونده خير يوقدر = آرتق ايشە يارامز. == ص. ١. ايى، خيرلى:

خير الامور = ایشلرك اك ایسی؛
فعل خير = ايى ايش. ٢. فائده‌لى.
نافع، مفيد. ٣. مبارك، مسعود،
اوغورلى : صباح شريفكز خير
اولسون. ‖ خير خبر = ايى خبر،
خبر خير. ‖ خير دعا = ايلك
ايچون اولنان دعا. دعاى خير،
بد دعا مقابلى. = ح. ايلك
مناسبيله تفألاً «يوق» مقامنده
قوللانيلير: درسكزى حاضرلا-
ديكزمى؟ — خير، دها حاضر-
لايه‌مدم: خير افندم. [بونك
« خاير » يازلمسى پك عبثدر.]

خَيرات { سش. جـ. عر. [فـد. « خيرة » لسانمزده مستعمل دكلدر.] ثواب ايچون
ياپيلان شيئلر، وقف ايشلرى،
مؤسسات خيريه، جامع ومدرسه
وكوپرى وچشمه كبى عمومك
ايشنه يارايه‌جق تأسسات : فلانك
خيراتى چوقدر؛ چوق خيرات
براقمشدر. — لسان عوامده
مفرد كبى ده قوللانيلير : برخيرات
ياپدى.

خَيرانديش { ص. فا. [عر. خير= ايلك. فا. انديشيدن= دوشونمك] ايلك دوشونن،
بد انديش مقابلى.

خَيرخواه { ص. فا. جـ : خير خواهان. [عر. خير= ايلك. فا. خواستن = ايستمك]
برينك ويا هر كسك ايلكنى
ايستين وهر كسى ايى كورمكى
سون : خير خواه آدمدر؛ سزك
خير خواهكزدر؛ خير خواهان
دولتدن.

خَيرخواهانه { ص. فا. برينك ويا هركسك ايلكنى
آرزو ايدنه مخصوص ويا شايان:
افكار خيرخواهانه؛ نصايح خير
خواهانه. = ح. فا. خيرخوا-
هلقله، برينك وياهر كسك ايلكنى
ايستيه‌رك : بن سزه خيرخواهانه
سويليورم.

خَيرخواهلق { س. و :

خَيرخواهى { س. فا. خيرخواهلق، هركسك ايلكنى ايستمه.

خَيرسز { ص. ١. كيمسه‌يه خيرى وايلكى طوقنميان. ٢. خير كورمين، هيچ برايشده
موفق اوله‌ميوب استفاده ايتمين:
خيرسز آدم. ٣. خيرى كورلمين،
باباسنه آناسنه فائده‌سى اوليان:
خيرسز اولاد.

خَيرلاشمَق { فش. بربرينه خير. بنى كور ديه‌رك برصانيشه قرار ويرمك، بيتيرمك.

خَيرلى { ص. ١. ايى، منفعتلى، نافع: خيرلى ايش. ٢. مبا-
رك، مسعود، اوغورلى : خيرلى
اولسون! ٣. كنديسنه وسائرلرينه
منفعتى طوقنان : خيرلى اولاد.

خيره { ص. فا. ١. بولانيق، طونق، قاريشيق، مشوش:
خيره‌چشم. ٢. شاشقين. حيران،
مبهوت : خيره سر، خيره رأى.
٣. بيهوده، عبث : خيره كو.

خيره‌لنمك { فل. بولانمق، قرارمق : كوز-
لرى خيره‌لندى.

خَيرى { ص. عر. ث : خيريه. ايلكه واوغور وسعادته
منسوب ومتعلق : تنظيمات خيريه،
شركت خيريه.

خيز { س. ١. سرعت : خيزله يوريمك. ٢. شدت. حدت:
خيزينى آلمق، خيزينى آله‌مامق؛
خيزله اورمق. ٣. يوكسك سس،
باغرمه : خيزله سويلمك. ٤. پر-
تاو : او خيزله كلوب ديواره
چارپدى؛ خيزينى آله‌مدى.

خيز { ص. فا. [«خاستن» فعلندن سمه. اولوب صترو. تشكيلنه كيرر.] قالقان : سحرخيز= صباح
اركن قالقان.

خيز آب { س. فا. طالغه، موج. ز.

خيزان { ص. فا. قالقان، قالقه‌رق: افتان وخيزان = دوشه
قالقه.

خَيزَران { س. تحريفله هزارن دينلن بر جنس اقاليم
حاره قامشى كه صندالى وسائره
ياپيلير.

خيزلى { ص. ١. سرعتلى، سريع : خيزلى يورويش. ٢. شد-
تلى، شديد : خيزلى اوريش.
٣. يوكسك سسلى : خيزلى سو-
يلايش. ٤. پرتاولى : خيزلى
هجوم. = ح. ١. سرعتله: خيزلى
يوريمك. ٢. شدتله، شديداً :
خيزلى اورمق. ٣. يوكسك
سسله : خيزلى سويلمك.

خَيشوم { سذ. عر. تشـ. بورن دليكنك يوقاريسى،
دريك يرى، ككز.

خَيط { سذ. عر. ايبلك، تيره. ‖ تشـ. نبا. تل شكلنده
مواد عضويه، ليف.

خَيطى { ص. عر. ث : خيطيه. تشـ. نبا. تل صورتنده
اولان : خيطى الشكل.

خَيل { سذ. عر. جـ : خيول. ١. آت. ٢. سوارى

طاقى. ۳. مج. کروه، طاقم. || سرخیل = رئیس، سرکرده.

خَیلاز { خیلازلق، خیلازلاق. || با: خایلاز وسائره.

خَیلی { ص. [«خیل» لفظ عربیسنك معنای مجازیسیله یاء نسبتدن مرکب اولمسی مظنوندر] چوق، کثیر، بر چوق: خیلی زمان کچدی؛ خیلی قلعه‌لر ضبط ایتدی؛ خیلی کتابلر یازدی. || خیلیدن خیلی = چوقدن چوق، بلغ مابلغ.

خَیلیجه { ص. ح. چوقجه، ایجه.

خِیَم { سذ. جع. عر. فد: خیمه. || با: خیمه.

خیم { وخیم خیم. با: خم.

خَیمه { سذ. عر. جع: خیم، خیام. چادیر.

خَیمه‌گاه { سذ. فا. چادیرلر قورلمش محل.

خَیمه‌نِشین { ص. فا. [عر. خیمه = چادیر - فا. نشستن = اوتورمق] چادیرده اوتوران، کوچبه.

خَیمه‌نِشینلك { سذ. چادیرده‌اوتوریش، کوچبه‌لك.

خُیول { سذ. جع. عر. فد: خیل. || با: خیل.

د

د { دال. س. [عر. بش.] الفبای { ترکینك اونجی حرفی اولوب، ترتیب اصلی اولان ابجد صره‌سنده دردنجی حرفدر. شکل عبرانیسی ד وشکل یونانیسی Δ اولوب، لاتینجه‌ده D صورتنی آلمشدر، که جمله‌سنك بر اولدیغی ظاهردر. ترکی الاصل بعض کلمه‌لرده ت کبی اوقونور: آقندی، کورلدی، ایتدی، کیتدی کبی. ینه ترکی الاصل کلمه‌لرده قالین حرکه‌لی (د) لر بزم عثمانلی یعنی غرب ترکجه‌سی املاسنده ناحق یره (ط) یازیلیور: طاغ، طورمق، آطه، اوطون کبی. شرق ترکجه‌سنده بو مناسبتسزلك یوقدر. ابجد حسابنده ٤ رقمنه معادلدر.

داء { سذ. عر. خسته‌لق، مرض. { — امراض مختلفه‌یه مناسبتی اولان برطاقم اسمایه اضافتله برچوق اصطلاحات طبیه تشکیل ایدر: داء الاسد، داء الثعلب، داء الفیل وسائره.

دَأْب { سذ. عر. عادت، اصول، { قاعده، آیین: دأب دیرین اوزره.

دابّه { سث. عر. ج: دواب. { حیوان، یوك وبینك حیوانی، چارپا. || دابة الارض = قیامتده دجال ایله برابر ظهور ایده‌جك بر حیوان مخصوص.

داخِل { ص. عر. ث: داخله. { [«دخول» دن سف.] ١. کیرن، دخول ایدن: شهرده داخل اولدی. ٢. برشیئك ایچنده بولنان: داخل حساب = محسوب: داخل بالمجلس = مجلسده حاضر. = سذ. عر. ١. برشیئك ایچریسی، ایچ طرف، ایچ: داخل شهر؛ بواوك داخلی خارجندن کوزلدر. ٢. بر دولتك اولکه‌سی، خارج مقابلی: حاصل اولان ذخیره داخلده صرف اولندقدن صکره خیلی مقداری‌ده خارجه چیقار. ٣. رتب علمیه‌دن بر رتبۀ مخصوصه: ابتدای داخل.

داخِلاً { ح. عر. ١. ایچریدن، { ایچدن: اوی داخلاً بویاتمامشدر. ٢. اولکه ایچنده اوله‌رق: دولت مشار الیها داخلاً اصلاحات وترقیاتله اوغراشمق ایچون برمدت صلح واسایشی محافظه ایتمك ایستیور.

داخِلی { ص. عر. ث: داخلیه. ١. { ایچه ویا ایچری‌یه منسوب ومتعلق: کوکسمده داخلی بر وجع حس ایدیورم. ٢. عائله‌یه عائد، محرم، خصوصی: اونك داخلی بر راحتسزلغی واردر؛ مصارف داخلیه‌سی چوقدر. ٣. بر دولتك کندی اولکه‌سنه منسوب و متعلق: امور داخلیه؛ حوادث داخلیه: نظام داخلی. || نظامنامۀ داخلی = بر ادارۀ رسمیه ویا تجاریه‌نك صورت تشکیله وظائفی حقنده تنظیم اولنان نظامنامه.

داخِلیّه { سث. عر. [«امور { داخلیه» دن مختصر] دولتك کندی اولکه‌سنه متعلق ایشلرك یعنی مرکز وملحقات امور اداره‌سنك تمشیتنه مأمور نظارت ودائره: داخلیه نظارتی، داخلیه ناظری، مکتوبجیسی.

داد { س. فا. ١. عدل، عدالت: { اجرای عدل وداد ایتمك. ٢. اشتکاء، تظلم. ٣. فغان، فریاد: داد وفریاد. = حد. فریاد! ایواه: داد الندن کوکلك فریاد الندن کوکلك!

داد { س. فا. ١. ویرکی، عطا، { احسان: داد خدا = الله ویرکیسی. ٢. ویریش، صاتیش، اعطا: دادوستاد = آلیش ویریش، اخذ واعطا.

دادار { س. فا. عادل مطلق اولان جناب حق .

داداتمق { داداندیرمق. با: طادا. تمق وسائره .

دادخواه { ص. فا. [داد=عدالت. خواستن = ایستمك] عدالت طلب ایدن .

دادر { س. فا. قارنداش، برادر.

دادرانه { ص. ح. فا. برادرانه، قارنداشجه .

دادگر { ص. فا. و :

دادگستر { ص. فا. [داد=عدالت. گستردن = دوشتمك] عادل .

داده { ص. فا. ویرلمش. ن. || قرار. داده = قراری ویرلمش ، مقرر. [بو ترکیب اسم کبی قوللا. نیلوب، برمزایده وسائره حقنده « قرارداده‌سی‌ویرلدی» دینلیور. که غلط فاحشدر .]

دادی { س. چوجغه باقمقله موظف قادین خدمتجی، لالا مؤ. نثی، دایه : چوجق دادیسی؛ شو چوجغی دادیسنه ویرك: دها دادیسنك قوجاغندن چیقمامش.

دادیلق { س. چوجغه باقان دادی صفت ووظیفه‌سی : او قادین دادیلق ایدیور: دادیلق زور بر وظیفه‌در .

دار { سذ. ع. [عربیده مؤنثدر. متعدد جمعلری واراییسه‌ده، لسانمزده هیچ بری بو معنالرله قوللانلمز.] ١. بیتك بیوکی، برقاچ دائره‌یی حاوی مسکن، قوناق. ٢. محل، مکان، مقام: داردنیا، دار آخرت. || دارالاستحضا. رات = کیمیا اجراآتیله عملیات جراحیه وسائره‌یه مخصوص دائره ویاقوغوش فر. Labouratoire || دارالامان = امنیت محلی. || دار بقاء = آخرت . || دارالحرب = محاربه‌موقعی واهل اسلام حکمنده اولمیان یرلر. || دار الخلافه = مرکز خلافت عظمای اسلامیه. || دارالسعادة الشریفه اغاسی=معلوم اولان مأموریت جلیله . || دار. السلام=١. جنت.٢. وقتیله بغداد شهری. || دارالسلطنه = پایتخت. || دار الشفقه = یتیم چوجقلرك تعلیم وتربیه‌سنه مخصوص محل. || دار شورای عسکری = مجلس عسکری. || دار فنا = دنیا. || دار الفنون = بعض تدریسات عالیه‌یه مخصوص مکتب: || دار المعلمین، دار المعلمات = معلم ومعلمه یتشدیرمکه مخصوص مکتب. || دار الملك = پایتخت. || دار الولاده = حامل فقرا قادینلری طوغورتمغه مخصوص خسته‌خانه. = ت. || دارین = دنیا وآخرت.

دار { س. فا. اعدامه محکوم اولانلری آصمق ایچون دیکیلن دیرك : دار آغاجی؛ بردار = دار آغاجنه چکلمش، مصلوب؛ بردار ایتمك = آصمق.

دار { ص. فا. [« داشتن » فعلندن سمع. اولوب، وصف ترکیبی تشکیلنه کیرر] طوتان، صاحب، مالك : دفتردار = دفتری طوتان؛ خزینه‌دار = خزینه‌جی؛ مالدار= مال صاحبی، زنکین.

دار { س. فا. حرب، غوغا. « کیر» مرادفیله برابر عطف تفسیر صورتنده قوللانیلیر: اثنای دار وکیرده = غاوغا صره‌سنده .

دار { ص. با: طار.

دارا { س. فا. [ایران قدیم ملو. کندن اسکندرك مغلوبی اولان دارانك اسم خاصندن مأخوذدر] حکمدار، ملك .

دارات { س. فا. دبدبه، شکوه.

داربیز { س. رطوبتلی تارله، صو. لاق یر :

داربیزلی { ص. طوپراغی صولاق (تارله) .

دارچین { س. فا. [زبانزدی : تارچین] بهاراتدن معروف قابوق که یاقیجی ولذیذ اولوب، توز حالنده قوللانیلیر.

دارفلفل { س. فا. قره‌بوبره‌مشابه لکن اوزون دانه‌لی معروف بهار .

دارلمق { دارلتمق. با: طارلمق وسائره .

دارمه‌طغان { با: طارمه‌طغان.

دارنده { ص. فا. طوتان، طاشیان، صاحب، مالك. ن.

دارو { س. فا. علاج، دوا. ن.

داری { س. [اصل تق. تاریق که تارله کبی«تارمق»فعلندن اولوب اوده طرمیقلامق وزرع ایتمك دیمکدر] حبوباتك ترکلرجه اشکیدن اك معروفی اولان اوفاق دانه‌لی ذخیره ، ارزن : آرناؤد داریسی، بوز داری. || دیبنه داری اکمك = چوق تدقیق ایتمك، اوزون اوزادی‌یه صورمق. || داریسی باشکزه =

باشقه سنك نائل اولدیغی بر نعمته نائلیتی دعا مقامنده قوللانیلیر. که بوده کلینك باشنه داری دوکمك عادتندن ایلری کلیر.

دارین سث. ت. عر. دنیا ایله آخرت: دارینده باعث سعادت اولور.

داستان س. فا. [تر. زبانزدی: دستان] ۱. حکایه، مصال، سرکذشت. ۲. بر وقعه ویا حالی حکایه ایدن عامیانه منظومه. || دیللرده داستان اولمق = بین الانام شهرت بولمق، اشتهار ایتمك.

داش د. اسملرك صوکنه الحاق اولنه‌رق رفاقت ومشارکت بیان ایدر: یولداش=یول شریکی؛ آرقه‌داش (آرته‌داش) = رفیق؛ وطنداش = بر مملکت اولادی؛ آداش (آدداش) = همنام، سمی. [فارسیده « طاش » صورتنده مستعملدر.]

داعی ص. عر. [« دعا »دن سف.] ۱. دعا ایدن، دعاجی: داعیکز، داعیلری، الداعی. [علما صنفنك بنده‌کز و بنده‌لری مقامنده قوللاندقلری تعبیردر.] ۲. جلب ودعوت ایدن، سبب اولان: بوایش داعیء مسئولیت اولور.

داعیه سث. عر. سبب، موجب، باعث.

داغ س. فا. ۱. قیزغین دمیرله اوریلان تمغا، نشان: داغ اورمق. ۲. مداوات ایچون قیزغین دمیرله اوریلان یاقی، کی. ۳. اثر براقان یاره، جریحه: داغ درون = یورك یاره‌سی، اونودلمیه‌جق آجی.

داغ داغلی. با: طاغ وسائره.

داغدار ص. فا. ۱. قیزغین دمیرله تمغالانمش. ۲. یاره‌لی، جریحه‌دار.

داغستان سخ. ج. قافقاسیه‌نك معروف مملکتی که قدیماً آلبانیا دینلیردی. [طاغستان یازماملی.]

داغلاتمق فتد. ۱. قیزغین دمیرله تمغا اوردیرمق، تمغالاتمق. ۲. قیزغین دمیرله مداوات یرینه یاقدیرمق، کی ایتدیرمك.

داغلامق فتد. ۱. قیزغین دمیرله تمغا اورمق. ۲. قیزغین دمیرله یاقمق، کی ایتمك.

داغلمق داغنیق. با: طاغلمق، طاغنیق.

داغلی ص. قیزغین دمیرله تمغا اورلمش، تمغالی. — با: طاغلی.

دافع ص. عر. ت: دافعه. [« دفع »دن سف.] ۱. دفع ایدن، ایتوب اوته‌یه سورن، صاوان، جالب وجاذب ضدی. ۲. ط. چکیرن، صاوشدیران: دافع الحمی = صیتمه‌یی صاوشدیران؛ دافع العفونه = عفونته قارشی. [Anti, Ἀντι ادات یونانیه‌سی ترجمه ایدر.] ۳. ج. اوته‌یه ایتن، جاذب ضدی؛ قوهٔ دافعه: اجرام سماییه‌یی محرکلرنده طوردیران قوهٔ جاذبه ایله قوهٔ دافعه‌در.

داقوق س. طاوق اسمنك صورت اصلیه‌سی اولوب، تقویم قدیم ترکیده دائرهٔ سنینك سکزنجی سنه‌سی.

دال سث. عر. د حرفنك اسم مشترکی اولوب، نقطه‌سز اولدیغنه بناءً « دال مهمله » دخی دینلیر. || مج. د حرفی کبی قنبور وایکی قات اولان: قات دال اولمش.

دال ص. عر. ت: داله. [« دلالت »دن سف.] دلالت ایدن: هرسوزی علم وعرفانه دالدر.

دال س. بوداغك بیوکی، آغاجك ایلك ویردیکی شعبه‌لر که بونلرك ایکنجی درجه‌ده اولان شعبه‌لرینه بوداق دینور، شاخ، غصن: دال صالمق: دال بوداق پیدا ایتمك. || دال باصدی = آغاجك داللرینی اکریلته‌جك قدر بول (کراز وسائر میوه). || دال بوداق صالمق = مج. تشعب وتفرع ایدوب چوغالمق. || برداله طورمامق = ثبات ایتمه‌مك، مأمون اشتهالی اولمق. || دالدن داله = ثباتسزلق، تلون.

دال ص. دالقاوق، دالتلیع. با: طال وسائره.

دال یاخود دالی. س. ۱. آرقه، صرت، ظهر: داله بینمك = اجبار ایتمك، مسلط اولمق، یوکلنمك. ۲. کری، آرقه: دالیدن کلمك = تعاقب ایتمك.

دالامق فتد. با: طالامق.

داللاندیرمق فتد. ۱. دال بوداق پیدا ایتدیرمك، داللی بوداقلی ایتمك. ۲. شعوب وفروعه تقسیم ایتمك، تشعب وتفرع ایتدیرمك. ۳. مج. بیودوب مشکللندیرمك، اعظام وتصعیب ایتمك.

داللانمق فط. ۱. دال بوداق پیدا ایتمك، داللی بوداقلی اولمق: بوفدانلر نه کوزل داللاندی. ۲. شعوب وفروعه

انقسام ایتمك : سبریا دمیریول خطی ایلریده چوق داللانه‌جقدر. ٣. مشکل اولمق، تصعب ایتمك : بومسئله پك داللاندی.

داللی { ص. داللری اولان : داللی آغاج. || داللی بوداقلی = داللری بوداقلری چوق، متشعب؛ و مج. مشکل.

دالی { س. آرقه، کری. با : دال.

دالیا { س. فر. Dahlia دینیلن چیچکك انواعی.

دالْیا { س. بر شی صاتیلیر ایکن واحدقیمتی اعتبار اولنان عدده وصولنده سویلنیر : دالیا اون؛ دالیا یوز؛ دالیا بیك.

دالیان { س. با : طالیان.

دالیه { ش. عر. [لغت مولده] ١. ت. د ودها طوغریسی Δ حرف یونانیسی شکلنده اولان، فر : Deltoïde. ٢. م. نیل نهریله سائر انهار عظیمه‌نك منصبلرنده دکیزك ایچنه اوزاتدقلری مثلث الشکل قطعهٔ ارضیه، فر. Delta.

دام { س. فا. ١. طوزاق : دام قورمق. ٢. آغ. ٣. مج. برینی اغفال ایچون قورلمش حیله وخدعه : دام تزویر.

دام { س. با : طام.

دامَ { فل. عر. [« دوام » دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، بعض تعبیرات عربیه ده بولنور. مؤنثنده « دامت » دخی قوللانیلیر] دائم وباقی اولسون: دام ملکه = ملکی دائم اولسون: دامت سعادته = سعادتی بر دوام اولسون؛ مادام = دائم وباقی اولدقجه، بولندقجه. با : مادام.

داما { س. با : دامه.

داماد { س. فا. ١. کریمه‌نك ویا کریمه مقامنده اولان برادرزاده وهمشیره زاده کبی بر قیزك قوجه‌سی، کوریکو (کوکی)، صهر : دامادله قائن پدر؛ فلان دامادمدر. ٢. صهریت حضرت پادشاهی شرفنه نائل اولان: داماد پاشالر حضراتی.

داماسقو { س. [ایتا. Damasco = دمشق شام] اساساً دمشق یعنی شام شهرنده یاپیلوب الیوم آوروپادن کلن ایکی یوزلی ایپك ویا یوك وکتن قاریشیق دوشه‌مه‌لك قماش. == ص. بو قماشدن یاپلمش : داماسقو پرده‌لر.

دامان { س. فا. با : دامن.

دامغه { دامغه‌لامق. با : تمغا وسائره.

دامَن { س. فا. اتك، ذیل.

دامَن بوس { ص. فا. اتك اوپن.

دامَن بوسی { س. فا. اتك اوپمه، اتك اوپمك رسمی.

دامَن درمیان { ص. فا. ١. اتك بلده، اتکنی قالدیروب بلنه باغلامش، حاضر، مهیا. ٢. بر ایشه جداً تشبث ایدن : دامن درمیان غیرت اولدی.

دامَنکش { ص. فا. [دامن = اتك ـ کشیدن = چکمك] اتکنی چکن، اتکلرینی طوپلایان، بر ایشه قاریشمیان.

دامَنگیر { ص. فا. [دامن = اتك ـ کرفتن = طوتمق] برینك اتکنه صاریلان، استمداد ایدن.

دامه { س. [فر. Dames] آلتمش درت‌خانه‌یه منقسم بر تخته‌ده اون آلتیشردن اوتوز ایکی طاش ایله اوینانیلان معروف بر اویون : دامه اوینامق. || دامه چیقمق = بو اویونده بر طاشی خصمك طرفنده‌کی منتها صره‌یه ایصال ایده‌رك ممتاز بر حاله کچیرمك. || دامه تخته‌سی = بو اویونك اوینانه‌سنه مخصوص ٦٤ خانه‌لی تخته؛ و مج. سطرنج شکلی. || دامه طاشی، پولی = دامه اوینامه‌ده مستعمل طاش ویا تخته وکمیك و بوینوز وسائره‌دن پول که ایکی رنکده اوله‌رق اون آلتیشردن اوتوز ایکی عددنده اولور. || دامه دیمك = ١. بیتیرمك، ختامه ایردیرمك. ٢. آرتق دها ایلری‌یه کچه‌مه‌مك. قالمق : بوقوشی چیقدی، دامه دیدی. == حد. دامه! آرتق بیتدی!

دان { د. فا. اسماء فارسیه ویا عربیه‌یه ملحق اولوب ظرفیت بیان ایدر : تمکدان = طوز قوطیسی، طوزلق؛ جزءدان = جزء وکاغد وضعنه مخصوص جلدبند. — غلط فاحش اوله‌رق ترکی الاصل کلمه‌لرده الحاق اولنوب، چوق دفعه مرادفی اولان « لق » ادات ترکیه‌سی‌ده علاوه اولنور : « ایکنه‌دانلق » کبی.

دان { ص. فا. [« دانستن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر] بیلن، بیلیر : سخندان = سوز بیلیر؛ نکته‌دان = نکته بیلیر؛ نادان = بیلمز، جاهل.

دانا { ص. فا. بیلن، بیلیجی، عالم، معلوماتلی.

دانديني { مه. كوچك چوجقلرى، صيچراتمقده و بعضاً تمسخرده قوللانيلير : دانديني بيك هوپ‌الا ! = ص. هوپپا : دانديني بيك = هوپپا آدم.

دانِش { س. فا. بيلگى، علم، معلومات، عرفان. || انجمن دانش = علوم وفنون مجلس و جمعيتى. آقادميا معناسيله قبول اولنه‌رق وقتيله بو اسم ومقصدله ارباب علم وعرفاندن مركب بر هيئت تشكيل اولنمشيدى.

دانِشمَق { فل. با : طانيشمق.

دانشمَند { ص. فا. ج : دانشمندان. ١. علم وعرفان صاحبى، بيلگيچ، عالم. ٢. تر. وقتيله نائبك معيتنده معاونلك وظيفه‌سنى ايفا ايدر فقيه كه نائب ملازم ونامزدى ايدى.

دانِشوَر { ص. فا. بيلگيچ، عالم. ز.

دانِق { سذ. عر. [فا. «دانك» دن] و :

دانك { س. فا. درهمك آلتيده برى اولمق اوزره اسكى بر وزندر.

دانَنده { ص. فا. بيان، معلوماتلى، واقف : داننده‌ٔ سر وآشكار اولان جناب حق.

دانه { س. فا. [تر. زبانزدى : نانه] ١. حبه : بغداى دانه‌سى. ٢. تخم، اكيلن حبه : دانه اكمك، سَرپمك. ٣. اسلحهٔ ناريه‌يه طولديريلان مرمى، قورشون، كله. ٤. تر. عدد، مقدار : بر دانه جوز؛ بش دانه قاربوز. [بونك يالكز دانه حالنده اولان غير ذى روح شيئلرده قوللانله‌سى اقتضا ايدركن، غلط فاحش اوله‌رق هرشيئه حقنده استعمال ايله، مثلا : اوچ دانه اولاد، يوز دانه قويون، بر دانه حوض دينيليور. بويله سوء استعمالاتدن توقى اصلاح لسان ايچون الزمدر.] || دانه دانه = دانه‌لرى آيرى آيرى اولان، طوپ وقاريشيق اوليوب، اجزاسى فرق وتميز اولنان : دانه دانه بر پلاو پيشيرير؛ سوزلرينى دانه دانه سويلر. || دانه‌يه كلمك = اكين باشاق باغلامق، تخمه كلمك.

دانه‌چين { ص. فا. [دانه : م ـ چيدن = طوپلامق] دانه طوپلايان، دوكندى حالنده طاغنيق اوفاق تفك شيئلردن استفاده ايدن.

دانه‌لتمك { يادانه لنديرمك. فت. دانه (دانه ايتديرمك : شو نارلرى كيمه دانه‌لتملى !

دانه‌لمك { يادانه‌له‌مك. فت. دانه‌دانه ايتمك : نارى دانه‌لمك.

دانه‌لنديرمك { فت. با : دانه‌لتمك.

دانه‌لى { ص. ١. دانه‌لرى اولان، دانه‌لردن مركب : غرانيت طاشى دانه‌لى اولور. ٢. دانه‌لرى بربرندن آيرى وطاغينيق اولان : دانه‌لى پلاو.

دانيمارقه { سذ. م. آوروپا ممالك شماليه‌سندن بالطيق دكيزيله بحر شمالى آره‌سنده بر كوچك شبه جزيره ايله متعدد آطه‌لركه مستقل بركوچك دولت تشكيل ايديور؛ دانيمارقه لسانى.

دانيمارقه‌لى { ص. س. دانيمارقه اهالسندن اولان.

داو { س. آفريقاده بولنور استره مشابه وطونى بياضله تكير اوله‌رق چبوقلى كوزل وسريع‌الحركه بر جنس يبان حيوانى، حمار وحشى، فر. Zèbre

داو { س. فا. سطرنج ودامه ايله كاغد اويونلرنده نوبت : داو حق بم ايدى.

داوُدى { ص. عر. حضرت داود (عم) ك مبارك صداسنه مشابه قاليجه ويك خوش ومؤثر (سس) : مؤذن داودى برسسله اذان ويردى.

داوَر { س. ١. حكمدار، ملك. ٢. حاكم، والى، وزير. ٣. حاكم مطلق اولان حق تعالى حضرتلرى.

داورانمق { فل. با : طاورانمق.

داوَرانه { ص. فا. و :

داوَرى { ص. فا. ا. حكمدار ويا حاكم ووزيره منسوب ومتعلق: جانب عالئ داورانه‌لرينه، داوريلرينه. [محررات رسميه‌ده وزرايه خطاباً «داورى» و «داورانه» قوللانيلير.]

داوُل { س. با : طاول.

داولومباز { س. يانندن چرخلى واپورلرك پروانه‌لرى اوزرينى ستر ايدن نصف دائره شكلنده‌كى محفظه‌لر.

داه { حد. آتى سوروب يورو تمه‌ده قوللانيلير، دى ! هايدى ! || داه ايتمك = حقارتله قوغمق. عو. || داه داه. با : داهداه.

داهداه { ياخود داه‌داه. س. [چوجق لساننده] ١. آت، بكير، مدللى. ٢. آت تقليدى اويونجق : داهداهه بينمش بيك.

داهی { صـ. عر. ؤ: داهیه. [«دهاء» دن سف.] و:

داهیه { صف. عر. جـ: دهات. [آخرنده‌كی «ه» مبالغه ایچوندر] خارق العاده ذهن وذكا وفطانت صاحبی، فرید عصر، نادرهٔ زمان: ابن سینا بر داهی، برداهیه ایدی؛ معاویه دهاة عربدن ایدی. [فرانسزلرك Génie لغتیله افاده ایتدكلری معنایی افهام ایچون ضروری الاستعمال وتعمیمی الزم بر لغتدر. — مصدر اولان «دهاء» لغتنك صفت اوله‌رق بومعنا ایله استعمالی خطادر. غنی وزننده «دهی» ایسه عربیده بومعنا ایله مستعمل ایسه‌ده، لسانمزده استعمالی لزومسز وغیر مأنوسدر.]

داهیه { سش. عر. جـ: دواهی. [«دها» دن سف. ؤ.] مصیبت، آفت.

دایاق { دایانمق وسائره. با: طایاق وسائره.

دائر { صـ. عر. ؤ: دائره. [«دور» دن سف.] ١. دور ایدن، دونن، طولاشان. ؤ. ٢. تر. بر شیئ حقنده اولان، متعلق، باحث: ادبیاته دائر برطاقم مباحث یازدی؛ بوكتاب نه‌یه دائردر؟ یوللرك تعمیرینه دائر قونیشیورز.

دائراً { حـ. عر. دونه‌رك، طولاشه‌رق، احاطه ایده‌رك. || دائراً مادار = چیه‌چوره، اطرافنی كاملاً طولاشه‌رق: شهره دائراً مادار خندق چویردی.

دائروی { صـ. عر. ؤ: دائرویه. چوره‌ودائره شكلنده: دائروی برپر؛ دائروی الشكل.

دائره { سش. عر. جـ: دوائر. [«دور» دن سف. ؤ.] ١. ر. بر نقطهٔ مركزیه‌یی آز چوق اوزاقدن احاطه ایدوب هربری مركزدن متحد برمسافه‌ده بولنان خط منحنی، كه لسان فنده «محیط دائره» دخی دینیلیر. ٢. مذكور خطك داخلنده قالان بووارلاق محل كه كره‌نك رسم مسطحی حكمنده در. ٣. بیوك بر قوناق وسائر بنانك منقسم اولدیغی اقسامك بهری كه برقاچ اوطه وسائره‌دن مركبدر: مسافرخانه‌ده بردائره كرالادی. ٤. امور دولتی اداره ایدن شعباتك بهری وبهرینك اقلام ومجالس وسائره‌سنی حاوی ابنیه‌سی: صدارت، داخلیه، خارجیه دائره‌سی؛ دوائر حكومت. ٥. بلدیه شعباتنك بهری، بربیوك شهرك هرقسمنك بلدیه‌سی: دائرهٔ بلدیه؛ برنجی، ایكنجی دائره؛ دائره چاوشلری. ٦. برادارهٔ رسمیه‌نك تحتنده بولنان یر: قونیه ولایتنك دائره‌سی پك واسعدر؛ اوراسی بزم قضامزك دائره‌سندن خارجدر. ٧. بیوك او، قوناق: فلانك دائره‌سی بیوكدر؛ بودائره‌ده بش آلتی سفره چیقار؛ دائره خلقی. ٨. مجـ. بر امر معنوینك حكمی جاری اولدیغی محل: فلانی جدی دائره‌سنه ارجاع ایتمك؛ دائرهٔ ادب وتربیه ایچنده سوز سویلمك. || هـ. دائرهٔ الشمس، دائرة البروج = شمسك مداری، فر. Ecliptique. || ط. دائرة التهابیه = برجیان وسائره التهابنك ممتد اولدیغی یركه بردائره تشكیل ایدر. || سم. دائرهٔ تأثیره مرمیاتك واصل اوله‌بیلدیكی مسافه. || ر. ربع دائره = دائره‌نك دردده بری كه بر زاویهٔ قائمه تشكیل ایدوب دائره‌نك قوسی بر ضلعی یرینی طوتار. || محیط دائره = دائره‌یی احاطه ایدن خط منحنی. || نصف دائره = دائره‌نك یاریسی. || دائرهٔ ارتفاع، دائرة السموت = برجرم سماوی ایله راصدك سمت رأسی نقطه‌سندن مرور ایدن دائره‌لر. || دائرهٔ طول = دائرة الشمسك قطبلرندن مرور ایدن دوائر عظیمه. = جـ. ادارهٔ امور دولت شعباتی: دوائر عالیه.

دائره { سـ. [آنف البیان لغت عربیه‌دن] خواننده‌لر طرفندن ال ایله چالینان معروف چالغی، دف.

دائم { صـ. عر. ؤ: دائمه. [«دوام» دن سف.] دوام ایدن، دوام اوزره اولان، اكسیك ومنقطع اولمیان، سوركلی: دور دائم؛ سعادت دائمه. = حـ. هروقت، متمادیاً، بلا فاصله، دائما: دائم ایلر ظاهر وباطنده تقلیب امور.

دائما { حـ. عر. دوام اوزره، علی الدوام، هروقت، بردوزی‌یه: صباحلری دائما اركن قالقارم.

دائمی { صـ. [«دائم» دن سمنـ. اولمق اوزره اویدورمه بر لغت اولوب عربی دكلدر.] ١. دائم، دوام اوزره بولنان، باقی، سوركلی: بوصیجاق دائمی دكلدر موقتدر؛ بنم ضعفم دائمیدر. ٢. دوام و ملازمت ایدن، اكسیك اولمیان: اودائمی

مسافرلردندر؛ بوروزکار بورا-
ده دائمیدر.

دائن { ص. عر. [«دین» دن سف.] بورج ویرن، اقراض ایدن، مقرض، آله‌جقلی، مدیون مقا-
بلی: دائنلر کندیسنی صیقیشدیر-
یورلر.

دایه { س. فا. دادی، بر ویا برقاج چوجغه باقمغه مخصوص خدمتجی قاری. [«دایه» بوندن ایسه‌ده محل استعمالی باشقه‌در.]

داپی { س. با: طاپی.

دُبّ { سذ. عر. آیی. خرس. || هـ. دب اکبر، دب اصغر = سمانك شمال جهتنده مجموعلری بوییوانك صورتنی ابراز ایدر ایکی واسع جملهٔ کوکبیه.

دَبّاغ { سذ. عر. [«دباغة» دن] سمب. تر. زبانزدی: طباق] دریلری سپیلیوب مشین وسختیان وکاوساله وسائره یاپان صنعتکر: دباغ اوسته‌سی، چراغی، عمله‌سی.

دِباغت { سذ. عر. حیوان دریلرینی سپیلیوب مشین وسختیان وکاوساله وسائره اعمالی صنعتی: دباغت الك نافع ولازم صنعتلر-
دندر.

دَبّاغخانه { س. ودها طوغریسی:

دِباغخانه { س. فا. [تر. زبانز. دی: طبانخانه.] دریلر سپیلنوب مشین وسائره اعماله مخصوص کارخانه وفابریقه: دباغخانه‌لرك شهرك داخلنده بولنمسی حفظ صحت ونظافت قاعده‌سنه منافیدر.

دَبدَبه { سذ. عر. ١. پاتردی، کوتوردی. ز. ٢. طنطنه، دارات، حشمت: کمال دبدبه و داراتله شهره داخل اولدی.

دَبدَبه‌لی { ص. طنطنه‌لی، حشمت وداراتله اولان.

دَبدیرمَك { فتـ. دپرتمك.

دُبُر { سذ. عر. قیچ، مقعد، سفره.

دَبِستان { س. فا. مکتب، مدرسه: دبستان عرفان.

دَبّوس { سذ. عر. طوپوز. ز.

دَپوی { س. [فر. Dépôt] اسلحه والبسهٔ عسکریه انباری: دپوی مأموری.

دَبّه { سذ. عر. دیبی یووارلاق باقیر قاب، برنوع باقراج: یاغ، بال دبه‌سی.

دَبه { س. ص. برنوع فتقه مبتلا.

دَبه‌لك { س. فتق نوعی، ادر.

دَبه‌لنمك { فل. آرقه اوستی یا. توب ایکی یانه چبالامق.

دَبیر { س. فا. کاتب، منشی.

دَپرتمك { فتـ. برندن اوینا‌تمق، صیچراتمق، تحریك ایتمك.

دَپرشدیرمَك { فتـ. قیمیلداتمق، جد وجهد ایله تحریك ایتمك، حرکته کتیرمك.

دَپرشمك { فل. قیمیلدانمق، اوینا. مق، حرکته کلمك، چبالامق.

دَپرنمك { فل. قیمیلدانمق، حرکته کلمك، اهتزاز ایتمك، چبالامق.

دَپره‌مك { با دپرمك. فل. قیمیلدانمق، حرکت و اهتزاز ایتمك، چبالامق. [دپرنمك دها مستعملدر.]

دَپمك { دپشمك، دپنمك و سائره. [با: تپمك وسائره.

دَپوزیتو { س. [ایتا. Deposito] ١. رهن، ودیعه: ابتدیکی استقراضه قارشی چفتلکنی دپوزیتو براقدی. ٢. تأمینات، ضمان: متعهدك بشیوز لیرا دپوزیتو براقه‌سی شرطدر.

دَپه { دپه‌لك، دپه‌لمك وسائره. با: تپه وسائره.

دِترمك { دترتمك، دترك و سائره. با: دیترمك و سائره.

دِثار { سذ. عر. عربیده اوست لباسی دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده یالکز فارسی قاعده-
سی اوزره وصف ترکیبلرده بولنه‌رق کثرت وبوللق معناسیله قوللانیلیور. قوللانلمسی البته خیرایدر: آثارمرحمت دثار = مر-
حمتله طولی اثرلر.

دُجا { سذ. عر. قرانلق، ظلمت. ز.

دَجاج { سذ. عر. طاوق جنسی.

دَجّال { مخ. قیامتده ظهور ایده‌جك برشخص کذاب ومضرکه حضرت عیسی (عم) جانبندن قتل اولنه‌جقدر. خرستیانلرجه «مخالف عیسی» معناسیله (آنتیخریست Ante-christe, Ἀντίχριστος) اسم یونانیسیله معروفدر.

دُخان (سد. عر. جـ : ادخنه. ١. دومان. ٢. توتون: انحصار دخان = توتون انحصاری، رژیسی.

دُختَر (س. فا. قیز، کریمه. || دختر رز = آصمه‌نك قیزی یعنی شراب. عر.

دَخل (سد. عر. ١. کیرمه، قاریشمه، مداخله: بوایشده بنم هیچ دخلم یوقدر. ٢. نفوذ، تأثیر: مدنیت جدیده‌نك تولدنده عربلرك چوق دخللری واردر. ٣. واردات، ایراد، خرج مقابلی. ؛. تعریض، اعتراض: اعتادمه دخل ایدیور.

دَخمه (س. فا. مزار، مرقد، تربه. ا.

دُخول (سد. عر. کیرمه، داخل اولمه: ساعت بشده شهره دخول ایتدی.

دُخولیه (سث. عر. ١. تیاترو وبالو کبی عمومی برسیر محلنه کیرمك ایچون ویریلن اجرت: لوجه اجرتندن باشقه تیاترونك بش غروش دخولیه‌سی واردر. ٢. بعض اشیای تجاریه‌دن برمملکته حین دخوللرنده آلنان رسم: اولجه توتوندن دخولیه آلنیر ایدی.

دَخی (حر. [اسکی و چغتایجه املاسی: داغی] هم، کذلك: بونی بن دخی بیلیورم؛ بوندن دخی آکلاشیلیور. مختصر اوله‌رق « ده » صورتنده ده قوللانیلیر: بونی بن‌ده بیلیورم. — وقتیله عادتا حرف عطف اوله‌رق « و » معناسیله وجمله‌نك باشنده‌ده قوللانیلیردی: دخی بیروح ایکن قالب آدم. — « دها » برینه‌ده وقتیله « دخی » قوللانیلیردی: بر دخی بونی یاپمه‌یك. || ودخی = هم‌ده. برده.

دَخیل (ص. عر. [« دخول » دن صث.] برینه التجا ایدن: فلانه دخیل اولدی. ن. || دخیلك = سکا التجا ایتدم.

دَده (س. ١. بیوك پدر، جد: باباسی ودده‌سی. ٢. طریق باباسی، قدملی درویش وعلی الخصوص طریقت مولویه شیخ ودرویشی. [بو معنا ایله فارسی ظن اولنه‌رق سهواً جمعی « ددکان » دخی اولور.]

دَر (س. فا. قپو، باب؛ درسعادت = سعادت قپوسی، پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبول. سهواً « درعلیه » دخی دینلیر.

دَر (حج. فا. ظرفیت بیان ایدر، ده، ایچنده: درانبار = انبارك ایچنده: درانبار ایتمك = انباره قومق؛ درکنار = کنارده، هامشده: درکنار ایتمك = هامشده یازمق؛ درپیش = اوکده؛ درآغوش = قوجاقده: درخاطر = خاطرده: درخاطر ایتمك = خاطره کتیرمك. [یالکز بویله ترکیبات فارسیه‌ده بولنور.]

دَر (ص. فا. [« دریدن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر.] ییرتیجی، ییرتان، یاران: پرده‌در = پرده‌یی ییرتان: صفدر = دشمن صفلرینی یاران.

دِر (فل. [ایمك مصدر غیر مستعملنك یعنی فعل اسنادینك مضارع مفرد غائبی اولوب، جمعی: درلر. — دالك کسره‌سی ملحق اولدیغی کلمه‌نك صوك هجاسنك حرکه‌سنه کوره قالین ویا اینجه اوقونور: نره‌دِر؟ وبوراده‌در کبی. — منفیسی: دکلدر، دکلدرلر یاخود دکلردر.] الله بیوکدر؛ اجرام سماویه حسابسزدر. — « وار » کلمه‌سیله برابر موجودیت بیان ایدر: بوراده‌شکر واردر. بونك منفیسی: « یوقدر »: بوراده‌شکر یوقدر.

دُرّ (سد. عر. جـ : درر. اینجی، لؤلؤ؛ در ناسفته = دلنمه‌مش اینجی؛ ومج. کیمسه طرفندن سویلنمه‌مش سوز؛ در یتیم = بر صدفده تك بولنان وبناءبرین بیوك ومقبول اولان اینجی دانه‌سی.

درآغوش (س. فا. [در = ادات ظرف. آغوش = قوجاق. — مصدریت معناسیله قوللانیلیر] قوجاقلامه، صارمه: درآغوش ایتمك = قوجاقلامق، صارمق.

دِراز (ص. فا. اوزون، طویل: عمر دراز. ن. == ح. دور ودراز = اوزون اوزادیه، آکی قوکی، بر تفصیل. [طول ودراز دیمك عیندر.]

دُرّاعه (سث. عر. جـ: دراریع. اوکی آچیق بر نوع اوست لباسی، فراجه، بینش. ن.

دِراغومان (س. [عر. « ترجمان » دن مأخوذ. فر. Drogman دن] ترجمان، دیل اوشاغی.

دِراغون سـ. [فر. Dragon] بر صنف سواری عسکری : دراغون آلایی. ‖ مج. پاره‌سز.

دُرافشان یاخود درفشان. صـ. فا. [در=اینجی. افشاندن، فشاندن = سرپمك] اینجی سرپن، اینجی کبی مقبول سوزلر سویلین.

دُراقی یاخود دراکی. سـ. [عر. ببده قایصی دیمك اولان « دراقن » دن غلط اولسه کرکدر.] اواکرسز شفتالی جنسی.

دَرّاك صـ. عر. [« درك » دن سمب.] چوق درك وفهم ایدن، آکلایشلی. ز.

دَرانبار صـ. فا. [در = ادات ظرفیت . انبار = م] انباره قونمش، مخزنه وضع اولنمش : دنکلری درانبار ایتمك.

دَراهِم سـذ. جـ. عر. فـد : درهم. با : درهم.

دِرایَت سـ. عر. ذکا، معلومات، علم و تجربه. تجربکلیلك، اقتدار : ارباب درایتدن؛ درایتنه بناءً کندیسنه فلان منصب توجیه اولندی؛ یالکز قدمه باقلیوب الك زیاده درایته اعتبار اولنمایدر .

دِرایَتسِز صـ. ذکا و معلومات وتجربه‌سی اولمیان، اقتدارسز، تجربکسز .

دِرایَتسِزلِك سـ. ذکا ومعلومات و تجربه فقدانی، اقتدارسزلق، تجربکسزلك .

دِرایَتلی صـ. ذکا و معلومات و تجربه‌سی اولان، مقتدر، تجربکلی .

دَربار سـ. فا. [در = قپو . بار = محل] قپو محلی، درکاه، بر بیوك ذاتك قپوسی اوکی که مرجع ارباب حاجتدر : دربار سعادت قراره (استانبوله) مراجعت ایتدی .

دَربان سـ. فا. قپوجی، بواب .

دَربَدَر صـ. فا. قپو قپو کزن، سرسری .

دَربَدَرلِك سـ. قپو قپو کزنك حالی، سرسریلك.

دَربَند سـ. فا. [در = قپو . بندن = باغلامق، قپامق. — عربی زعمیله « دربندات » صورتنده غلط جمعی ده قوللانیلیر.] طار کچید، بوغاز. = جـ. حدوده‌کی بوغازلر = دربندات محافظی.

دَربَندجی سـ. بر بوغاز و کچیدك محافظی .

دَرپیش صـ. فا. اوکده اولان، حاضر، کوز اوکنده بولنان : درپیش ایتمك = کوز اوکنده طوتمق، نظر مطالعه‌یه آلمق .

دُرت عـد. اوچ ایله بش آره‌سنده‌کی : عددی، ایکی دفعه ایکی، اربعه، چهار؛ درت یوز، درت بیك؛ اون درت، یکرمی درت؛ درتده بر = ربع ‖ درت آیاق = اللری دخی آیاق قوللانه‌رق (یورومك). ‖ درت آیاقلی = چارپا (حیوان). ‖ درت ال = ایکی کشی طرفندن چالینان پیانو اصولی. ‖ درت الله یاپیشمق = کمال غیرت و اهمیتله تشبث ایتمك. ‖ درت باش = جهات اربعه، هر طرف، هر یان. ‖ درت قاش = بییغی یکی ترلمکله درت قاشلی کبی کورینن کنج، چار ابرو. ‖ درت کوزله بکلمك = صبرسزلقله انتظار ایتمك، شدت انتظارده بولنمق. ‖ درت کوشه = مربع الشکل. ‖ درت نعل = طولی دیزکین، حیوانی قوشدیره‌رق. ‖ درت یانه باقنمق = شاشیرمق. ‖ درت یول آغزی = ایکی یول ویا سوقاغك خاچواری تقاطع ایتدیکی یر .

دُرتلِك صـ. ١. درت قیمه و سائره وزننده اولان: درتلك بر مایق. ٢. درت غروش و سائره قیمتنده اولان: درتلك باصمه. ٣. درت قاریش وآرشین وسائره بوی ویا اکنده اولان : درتلك دیرك، تخته. ٤. مج. عو. اهمیتسز، اعتبارسز، پاره‌سزپولسز : هایدی شورادن درتلك ! = سـ. درت غروش وسائره قیمتنده سکهٔ صحیحه ویا اعتباریه : بوکا بر درتلك ویره‌یم‌می ؟

دُرتلی صـ. درت بکك و سائره‌سی اولان. = سـ. درت بککلی اویون کاغدی: قوپه‌نك درتلیسی بنده‌در .

دَرج سذ. عر. ١. صوقمه، ادخال ایتمه، آرایه صیقیشدیرمه: یازه‌جغکز مکتوبه شونی ده درج ایدك؛ او قاعده‌یی کتابنه درج ایتمه‌مشدر. ٢. برمقاله ویا فقره‌یی غزته‌یه قویوب نشر ایتمه : بوحوادثی غزته‌یه درج ایتدیلر، فلان غزته درج ایتمشیدی.

دُرج { سد. عر. جواهر قوطيسى، حقه شكلنده كوچك قوطى .

دَرَجه { سث. عر. ج : درجات. ١. يوقارى يه چيقه جق باصامق: بردرجه يوقارى چيقدى. [ضدينه يعنى آشاغى اينئنه «دركه» دينير.] ٢. دائره نك منقسم اولديغى ٣٦٠ قسمك بهرى كه زوايا وسائره يى اولچمكه يارار: ٣٥ درجه لى برزاويه. ٣. ميزان الحراره نك منقسم اولديغى اقسامك بهرى كه صفردن يوقارى وصفردن آشاغى اولمق اوزره ايكى طاقم ايسه ده، صفردن آشاغى اولانلره «دركه» دينلير سه، صفردن يوقارى ويا آشاغى قيدينه حاجت قالماز: مصرده حرارت ٥٠ درجه يه قدر چيقار: پترسبورغده برودتك ٢٥ دركه دن آشاغى دوشديكى اولور. ٤. مرتبه، پايه : مجد وشرفك درجات عاليه سنه واصل اولدى. ٥. مقدار، رتبه : بودرجه فضل وعرفانى واردر: بر درجه ده خسته دركه النى اويناتمغه اقتدارى يوقدر. || درجه درجه = يواش يواش، تدريجاً، برر درجه: درجه درجه يوكسله رك بو مرتبه يه واصل اولدى .

دَرحال { ظرز. فا. [فا. در = ادات ظرفيت . عر. حال = زمان] آنيده، همان، وقت غائب ايتمكسزين : بونى ايشيدنجه درحال قالقوب كيتدى.

دِرَخت { سد. فا. آغاج. شجر. ز .

دِرَخش { سد. فا. پارلامه، ضيا، نور .

دِرَخشان { صد. فا. پارلاق، ضيادار، منور : در درخشان = پارلاق اينجى .

دَرخور { صد. فا. لايق، مناسب. لـه .

دَرد { سد. فا. ١. كدر، آجى، غصه، تاسه : بنم دردلرم چوقدر: درد درون. ٢. زحمت، اذيت، مشقت، رنج. ٣. يوركى ازن ايچ صيقنديسى : بوايش بكا درد اولدى.

دُرّدانه { سد. فا. اينجى دانه سى. || مجـ. پك كوزل وسوكيلى چوجق.

دُردُر { عد. بهربنه ويا بهر دفعه. سنده درت: آقچه يى تقسيم ايتديكلرنده جمله سنه دردر ليرا دوشدى: دردر دردر آرابه لره بينديروب كوتورديلر.

دُردُزلى { صد. دردى بر برده : دردزلى شمعدان .

دَردَست { سد. فا. [«در = ادات ظرفيت - دست = ال] الده ايتمه، طوتمه، اخذ وتوقيف: جنايتى ارتكاب ايدنلرى دردست ايتديلر. = صد. الده بولنان، يابلمقده ويا رؤيت ايدلمكده اولان : او ايش در دستدر؛ دردست تحرير. اولان اوراق.

دَردلَشمك { فشد. بربرينه درد وكدرلرى سويليوب حسبحال ايتمك.

دَردلى { صد. ١. درد وكدرى اولان، مغموم، محزون، مكدر. ٢. مزمن بر علت و مرضى اولان، عليل، مريض .

دَردمَند { صد. فا. ج : دردمندان. درد وكدرى اولان، زواللى، بيچاره .

دَردمَندانه { صد. ج. فا. محزون و مكدر آدمه مخصوص طرز وحالده .

دَردناك { صد. فا. دردلى، كدرلى، محزون، مكدر .

دُردُنجى { عد. درت مرتبه. سنده بولنان، اوچنجى ايله بشنجى آره سنده اولان، رابع : دردنجى كون، دردنجى باب .

دُرَر { سد. ج. عر. فد : در. با : در .

دُرَرباز { صد. فا. [عر. درر = اينجيلر - فا. باريدن = ياغمق] اينجيلر ياغديران، اينجى كبى سوز سويلين.

دَرز { سد. قورى ديوارك طاشرى آره لرنده كى يارىقلرى خرجله طولديروب ماله نك اوجيله چيزكيلر چكمك عملياتى: باغچك ديوارلرينى درز ايتمك؛ درز ايدلمش ديوار .

دَرزنجير { صد. فا. [در = ادات ظرفيت - زنجير = م] زنجيرده، زنجيرله باغلى: درزنجير ايتمك = زنجيرله باغلامق، زنجيره اورمق .

دُرزى { سد. صد. عر. ج: دروز. شامده جبل دروزده ومتفرق اوله رق بعض محللرده ساكن بر قوم كه عرب مستعربه دندر .

دَرزى { سد. عر. ترزى. با : ترزى .

دَرس { سد. عر. ج : دروس. [صحيحى راك دخى فتحيله در.] برعلم وفنك تحصيليچون هر كون آلنان تعليم : درس آلمق: درس ويرمك: درس

کورمك: درسه چالیشمق. || مج. اوکرتمه، القا، تلقین: بو درسی سکا کیم ویردی: کندیسنه درس ویرمشلر در. || ایی بردرس ویرمك = تنبیهات و اخطارات شدیده‌ده بولنمق. || درس‌عام = مدرسلرك جوامع شریفه‌ده علی العموم مراجعت ایدن طلبه‌یه ویردکاری درس: درس عام خواجه‌لری = بویله درس ویرن مدرسلر.

دُرُست { ص. فا. ۱. صحتی یرنده، صاغ، صحیح، سالم: تندرست = بدنی صاغ وسالم. ۲. طوغری، خطاسز، صحیح: درست برکلمه سویلیه‌مز: املاسی درست دکلدر. == ح. طوغری و خطاسز اوله‌رق: درست سویلمك، یازمق.

دُرُستی { س. فا. اودها درستی: درستلك] ۱. صحت، سلامت، صاغلق. ۲. طوغریلق، خطاسزلق.

دَرسخانه { س. فا. [عر. درس = م. فا. خانه = او، محل] درس یری، درس ویرمکه مخصوص قفوش: بو مکتبك درسخانه‌لری طاردر.

دَرسخوان { ص. فا. [عر. درس = م. فا. خواندن = او. قومق] درس اوقویان، شاکرد: فلان ذاتك دار التربیه‌سنده درسخوان اولمشدر. [مترادفی اولان « سبقخوان » دها مستعملدر.]

دُرُشت { ص. فا. ۱. سرت، قاتی، قبا: درشت طاش، کاغد. ۲. طوقناقلی، سرت، ترس: درشت سوز، جواب. ز. ولـ.

دِرع { س. مذ. عر. ج: دروع. [عربیده مؤنث اولوب، مذکری قادین کوملکی دیمکدر.] دری ویا تلدن زره، جبه.

دَرعَقَب { ظز. فا. [فا. در = ادات ظرفیت ـ عر. عقب = آلت طرف، آرقه] آرقه‌سی صره، عقیبنده: درعقب کندیسی کلدی.

دَرعُهده { س. فا. [فا. در = ادات ظرفیت. عر. عهده = م.] عهده‌سنه آلمه، تعهد ایتمه، اوستنه آلمه: بوایشی کندیسی درعهده ایتدی.

دِرَفش { س. فا. بایراق، سنجاق، علم. || درفش کاویانی = مشهور کاوه‌نك دریدن اولان اوکلکندن عبارت ومجوهراتله مرصع بایراق که اسکی ایرانیلرجه رسمی ومقدس برعلامت ایدی.

دَرك { مذ. عر. آکلامه، تفهم: اوبله دقیق مضمونلری درك ایده‌بیله‌جك آدم دکلدر.

دَرکار { ص. فا. [در = ادات ظرفیت. کار = ایش] ایشده بولنان، ایشك ایچنده اولان، ظاهر، عیان، آشکار: بو ایشك بویله اوله‌جغی درکار ایدی: بنم سزه اولان مخالصتم درکاردر.

دَرگاه { یاخود درگه. س. فا. [در = قپو. گاه = محل، مقام] ۱. قپو محلی، قپو اوکی، دربار، بیوکلرك مرجع عمومی اولان قپولری: درگاه عالی قپو چوقدارلری. ۲. تکیه، خانقاه: نقشی درگاهی.

دَرکَنار { س. فا. [در = ادات ظرفیت. کنار = م.] کنارده بولنان، بر یازینك کنارینه یازلمش مطالعه وافاده، هامش، حاشیه: درکنار ایتمك: بر درکنار یازمق: بادرکنار بیان ایتمك.

دَرَکه { س. مث. عر. ج: درکات. ۱. آشاغی‌یه اینن باصامق، درجه‌نك ضدی: جنتك درجه‌لری وجهنمك درکه‌لری واردر. ۲. میزان الحراره‌نك تحت الصفر اولان درجه‌لری که عددلری بیودکجه حرارتك او نسبتده آزالدیغنه دلالت ایدرلر: بو مملکتده میزان الحراره یازین ۴۰ درجه‌یه قدر چیقار، و قیشین ۲۰ درکه‌یه قدر اینر. [لسان عربینك بو وسعتی سایه‌سنده اصطلاحمزده فوق الصفر وتحت الصفر تعبیرلرینه حاجت اولمیوب، بونلرك معنالری « درجه » و « درکه » لفظلریله آیری آیری افاده اولنور.] || درکه امواج = ایکی طالغه بیننده حاصل اولان حفره.

دَرگه { س. فا. با: درگاه.

دُرلو { یاخود دورلو. س. [زبا. تزدی: تورلو، اصلی: تورلوك.] ۱. نوع، جنس، چشیت: بر درلو حیوان: بو قاشك بر باشقه درلوسی ده واردر. ۲. برقاچ نوع وچشیدی اولان شیء: کندیسنده باصمه‌نك درلوسی واردر. ۳. یمك قابی:

بش درلودن عبارت ساده بر ضیافت ویردی. ٤. ب‍لكده پیشمش مختلف سبزه‌لرله اتدن عبارت یمك : پاچ درلوسی: درلو یخنیسی. = ص. بر نوع و صورتده اولان، كونه : بودرلو آدم؛ او درلو ایش؛ نه درلو یازی؟ || درلو درلو = نوع نوع، چشیت چشیت. || بر درلو = (جملهٔ منیفه‌ده) هیچ بر وجهله، وجهاً من الوجوه : بر درلو قاندیره‌مدم. (« درلو بدرلو » تعبیر سقیمی قوللانلمالی.)

دِرَم { س. فا. (كرك بونك و كرك معربی «درهم»ك یو. Δραχμή دن اولدیغنی بعض لغویون التزام ایتمشلرسه‌ده، مذكور لفظ یونانینك فا. «درم» دن مأخوذ اولدیغنده یونانیلر متفق اولوب، ذاتاً یو. نان قدیمده اك زیاده ایران مسكوكاتی قوللانلدیغندن، بونك اصل واساسی فارسیدر. اوزاندن اولان معروف «درهم» دخی بو اساسدندر.) ١. شمدیكی آقچه‌یه كوره درت بش غروش قیمتنده وفرانقه معادل اسكی بر كومش سكه ایدی. ٢. آقچه، نقود. ت. || درم خریده = آقچه ایله آلنمش، صاتین آلنمش : بندهٔ درم خریده‌لری.

دَرمان { س. فا. ١. چاره، تدبیر، واسطهٔ تسویه : بوكا بر درمان بولملی؛ درمانی یوقدر. ٢. علاج، دوا : دردی ویرن درمانی‌ده ویرر؛ اطبا بوخسته‌لغه درمان بوله‌مدیلر. ٣. قوت، قدرت، طاقت : بنده هیچ درمان قالمدی؛ یوریمكه درمانم یوقدی؛ آیاقلرمده درمان قالمدی.

دَرماندگی { س. فا. عاجزلك، عجز. ت.

دَرمانده { ص. فا. ج: درمانده‌گان. چاره‌سز قالمش، عاجز، عجز وفتور كتیرمش، بیچاره : مددرس درماندگان = عجزه‌نك امدادینه یتیشن.

دَرمانسز { ص. ١. قوت و طاقتی اولمیان، ضعیف، بیتكین. ٢. چاره‌سز، ضروری : بودرمانسز بردردر. ٣. علاج ودوای اولمیان : درمانسز بر درده اوغرادی.

دَرمانسزلق { س. ق. تسزلك، ضعف، بیتكینلك : وجودمده، قوللرمده بردرمانسزلق طویورم.

دَرمك { درمه و سائره. با: دیرمك وسائره.

دَرمیان { ص. فا. (در = ادات ظرفیت. میان = اورته، بل) اورته‌ده، آراده بولنان. ت. || درمیان ایتمك = آرایه سورمك، ایراد وبیان ایتمك : بر طاقم واهی عذرلر درمیان ایدیور.

دَرَن { س. عر. ١. تش. نبا. اور. ٢. ط. ورم. سل الرئه.

دَرَنده { ص. فا. اراء مشدده ایله‌ده قوللانیلیر ایرتیجی، ییرتان، مفترس : شیردرنده.

دَرَنك { س. با: دیرنك.

دِرَنگ { س. فا. ١. تأنی، تأخر، یاواشلق. ٢. مكث، آرام، قرار، استراحت. ت.

دَرَنی { ص. عر. ت: درنیه. ط. ورم جیبانه منسوب و متعلق، سل الرئه‌یه متعلق.

دَرَو { س. فا. اكین بیچمه، حصاد. ت.

دَروازه { س. فا. شهر و قلعه قپوسی. ت. (بعض لغویونزك زعمی كبی سوقاق قپوسی دكلدر.)

دُرود { س. فا. دعا، تحیه، سلام. لم.

دُروس { س. ج. عر. فد : درس. با : درس.

دُروغ { س. فا. یالان : ارتكاب كذب و دروغ ایتمك.

دَرون { س. فا. ١. ایچ، ایچ طرف، داخل : درون وبیرونی معمور؛ درون خانه‌ده = اوك ایچنده. ٢. قلب، یورك، ایچ : آتش درون.

دَرون‌بین { س. فا. (درون = ایچری. دیدن = كورمك) ط. بدن انسانك بوغاز و بورن ودبر كبی بعض منفذلرندن ایچری‌یه باقمغه مخصوص دوربین و خرده‌بینه مشابه برآلت، فر. Endoscope.

دَروَند { س. (فا. دربند دن غلط) با : دربند.

دَرونی { ص. فا. ١. ایچ طرفه منسوب ومتعلق، ایچلك. ت. ٢. یوركه منسوب و متعلق، قلبی : درونی برمحبتله سویور.

دَرویش { س. فا. ج: درویشان. ١. فقیر ومحتاج آدم. ت. ٢. طرق علیه‌دن برینك شیخنه انتسابله زی مخصوصه كیره‌رك خانقاهده خدمت وچله

وریاضتله اشتغال ایدن آدم: طریقت مولویه درویشانی. = ص. ایشنی حقه توکل ایدن صاف قناعتکار و متواضع: درویش آدمدر. — عنوان کبی اسامیٔ خاصه‌نك باشنده‌ده قونور: درویش احمد، درویش علی.

دَرویشانه { ص. فا. درویشلره مخصوص ویا لایق اولان، درویشلره یاقیشیر صورتده اولان: قیافت درویشانه: درویشانه سوز. = ح. فا. ١. درویشلره یاقیشیر حال وصورتده: درویشانه یاشایور. ٢. کمال توکل وتوضع وصافدرونلکله.

دَرویشلك { ا. ١. درویش حال وصفت وزی وقیافتی: درویشلك هرکسك خرجی دکلدر. ٢. توکل و تواضع وصافدرونلق: بنم درویشلکم اویله شیلره مانعدر.

دَره { ا. ١. ایکی طاغ آره‌سنده‌کی اوزون چوقور، وادی: او اوزون دره‌لرده بیکلرجه قویونلر اوتلار. ٢. یالکز قیشین آقار کوچك چای: دره‌ده صو ایچمك. || دره اوتی = بر نوع رازیانه که صلاطه‌یه قونور. || دره‌بکی = وقتیله بر قاچ کویه حکمی کچن متنفذ آدم. || دره تپه = دوز اولمیان یر، انکبه. || دره‌دن تپه‌دن = اوته‌دن بریدن. || بیك دره‌دن صو کتیرمك = بهانه‌لر ایراد ایتمك، تعلل ایلمك. || اوقاق. طام دره‌سی = یاغمور صولرینك آقه‌سنه مخصوص چقورجه یر.

دُرّه { ا. ع. اینجی دانه‌سی، دردانه.

دِرْهَم { ا. ع. ج: دراهم (فا. « درم » دن) ١. اوقه‌نك درتیوزده برقسمی؛ یکی درهم یاخود درهم اعشاری = یکی اوقه دینلن کیلونك بیکده برقسمی که اسکی درهمك تقریباً برثلثیدر: درهمله = مج. آز؛ مقابلی اوقه ایله. ٢. عربلرك اسکی بر کومش سکه‌سی که تقریباً بر فرانق قیمتنده ایدی. با: درم.

دَری { ا. (اصلی: تیریك) ١. انسان و حیوانك اتنی ستر وبتون بدنی احاطه ایدن قبوق، جلد، پوست: دری صیبرلق، صویلق؛ دریسنی یوزمك. ٢. حیوانك یوزلمش وقورودلمش وهنوز سپیلنمه‌مش جلدی، کون: مملکتمزدن آوروپایه خیلی مقدار دری چیقار؛ دری تجاری. ٣. میوه‌نك قبوغی، قشر: کرازك دریسی پك قولای صویلماز: اریکك دریسی چیقاریلیرسه دیشلری قاشدیرماز. || بردری برکیك = اتسز، ضعیف، لاغر.

دَری { ص. فا. قپو دیمك اولان « در » اسم فارسیسندن اولدیغی حالده عربی اعتباریله مؤنثی « دریه » دخی اولورا اسکی فارسینك دربار حکمدارانده سویلنیلن فصیحنه اطلاق اولنور: فارسیٔ دری: لغت فارسیهٔ دریه.

دُرّی { ص. ع. ث: دریه. اینجی کبی پارلدایان، پارلاق. شعشعه‌دار: کوکب دری.

دَریا { ا. فا. دکیز، بحر: دریاده؛ ذلی دکیز کبی واسع اولان: قپودان دریا = وقتیله بحریه ناظرینه ویریلن عنواندر.

دَریچه { ا. فا. کوچك قپو، قپوجق.

دَریده { ص. فا. ییرتلمش، ییرتیق. ف.

دِریغ { ا. فا. اسیرکه، قیه‌مامه: همتکزی دریغ بیورمامکزی رجا ایدرم. = حد. یازیق، حیف: دریغ! بنی اولدورور بودرد. || بی‌دریغ = اسیرکمین، بذل اولنان: همتکزی بی‌دریغ بیورك.

دِریغا { حد. فا. یازیق، حیفا، وا اسفا!

دَریڭ { یاخود درین. ص. اصلی (تیریك) ١. عمقی زیاده اولان، عمیق: دریڭ قویو؛ اوراده صولر چوق دریڭدر. ٢. چوقور، قویتو: دریڭ اووه. ٣. مج. زیاده طالینان: دریڭ اویقو: دریڭ دوشونمه. ٤. کنهنه وارەجق صورتده اطرافلی وتفصیلاتلی، اینجه: دریڭ مطالعات، دریڭ تحقیقات. = ا. دریڭلك، عمق: دریڭدن بر سس کلیوردی: بك دریڭه کیتدی. ح. دریڭ اوله‌رق، عمیقاً: دریڭ طالمق، دریڭ دوشونمك.

دَریڭلَتمَك { فة. دریڭلکنی آرتدیرمق، تعمیق ایتمك: شو قویویی بر ایکی قولاج دها دریڭلتملی.

دریكلشمك { نط. دریك و عمیق اولمق، دریكلكی آرتمق، تعمق ایتمك: یاره ایشلدكجه دریكلشیر.

دریكلك { س. عمق: بو قیونك دریكلكی چوقدر.

دریلنمك { فط. دری باغلامق، دری ایله اورتمك: یاره دریلندی.

دزد { س. فا. خرسز، اوغری، حرامی، سارق. ز.

دزدار { س. فا. [دز = قلعه. ـ دا. شتن = طوتمق، محافظه ایتمك] قلعه محافظی. [اسكی تعبیر در]

دزدز { یاخود دیز دیز. س. ویزردی، اوصاندیریجی كورلدی.

دزلاتمق { یاخود طزلاتمق. فت. ۱. آجی. واوصاندیریجی بر سس چیقارتمق، ویزرداتمق. ۲. فیرلاتمق، قاچیرمق. ۳. اوركوتمك.

دزلاق { یاخود طزلاق. ص. طاسلاق، چبلاق.

دزمان { یاخود دیزمان. ص. قوجامان، ایری وقبا، زبیر.

دساتیر { سذ. جـ. عر. فد: دستور. با: دستور.

دساس { ص. عر. دسیسه كار، كیزلی حیله‌لرله آلداتمغه چالیشان.

دسایس { سث. جـ. عر. فد: دسیسه. با: دسیسه.

دسپوت { س. [یو. Δεσπότης] روم پسقپوسی، متروپولیدی.

دسپوتخانه { س. روم پسقپوسنك دائره ومقری.

دسپوتلق { س. روم پسقپوسلغی.

دست { س. فا. ال، ید. || دردست با: دردست.

دستار { س. فا. صاریق، عمامه.

دستاربند { ص. فا. صاریق باغلایان، طریق علمیه منسوب.

دستان { س. با: داستان.

دستاویز { س. فا. [دست = ال ـ آویختن = آصلمق] اوفاق هدیه.

دستبوسی { س. فا. [دست = ال. بوسیدن = اوپمك] ال اوپمه رسم وآیینی: ایفای رسم دستبوسی.

دسترس { ص. فا. [دست = ال ـ رسیدن = یتیشمك] الی یتیشن. نائل، موفق: مرامنه دسترس اوله‌مدی.

دستره { س. [اصلی: فا. دست اره = ال بیچقیسی. تر. زبانزدی: تستره] ال بیچقیسی. ال ایله قوللانیلان كوچك بیچق. || زمین دستره‌سی = یووارلاق كسمكه مخصوص دستره. || قیل دستره‌سی = اینجه، تخته‌دن اویمه چیقارمق ایچون اوفاق بیچق. || دستره بالیغی = اوزون بورنلی بر جنس بالیق.

دستك { س. بر دیوار وسائی یاخود بر آغاجی قائم طوردیروب تقویه ایتمك ایچون اوریلان طیاق: دستك اورمق: دستكه طوتمق.

دستگاه { س. فا. [دست = ال. گاه = محل. ــ تر. زبانزدی: تزگاه] ۱. جولهالرك بز وسائره طوقودقلری آلت. ۲. ارباب حرف وصنعتك دكانلرنده اوكلرنده بولنان تخته وماصه كه اونك اوزرنده ایش كورورلر. ۳. قهوه‌جی ومیخانه‌جی كبی اصنافك بیوك ماصه‌لری كه مشروبات وسائره اوراده تهیئه اولنور وآنجه اورایه ویریلیر، بوفه. ٤. قره‌ده انشا اولنان كمیلرك اوتوردلسنه مخصوص كراسته‌دن ترتیبات: آلمان دستگاهلرینه سپارش اولنان سفائن. ٥. ارباب حرف وصنعتك قوللاندقلری بیوك آلت طاقمی: طورنه دستگاهی؛ حاده دستگاهی.

دستگاهجی { س. [زبانزدی: تزگاهجی] ۱. بر دستگاهده ایشلاین جولها وسائره. ۲. آغاجدن دستگاه، قیو، چیقریغی، دولاب وسائره كبی شیئلر اعمال ایدن.

دستگاهدار { س. [زبانزدی: تزگاهدار] بر غازینو ومیخانه‌وسائره‌ده دستگاهی اداره ایدن اوسته ویا باش چراغ.

دستگاهلامق { فت. [زبانزدی: تزگاهلامق] طوقنه‌جق بز وسائره‌یی دستگاهه قومق. || مجـ. حاضرلامق، تهیئه ایتمك.

دستگیر { ص. فا. [دست = ال. گرفتن = طوتمق] دوشنك النی طوتان، یاردیمجی، معین.

دستمال { س. فا. [دست = ال. مالیدن = سیلمك] ال سیله‌جك. یاغلق، مقرمه.

دستمایه { س. فا. [دست = ال ـ مایه = بضاعه، سرمایه] سرمایه.

دستور { س. فا. [ال دیمك اولان «دست» ایله «ور» اداتندن مركبدر. تعریب دخی اولنه‌رق عربیده دالی

مفهوم اوقونور، وجمی « دسا-
تیر » کلیر .] ١. حکم ونفوذی
جاری اولان وزیر : دستور
مکرم، دستور اعظم. ٢. دین
زردشتك رئیس روحانیسی و
پیشواسی. ٣. بیوك دفتر، مرجع
اولان دفتر کبیر. ٤. قاعدهٔ
اساسیه، بر علم وفنده قواعدك
تطبیق اولندیغی قاعدهٔ کلیه ویا
مثال عمومی : حساب، جبر
دستوری. ٥. قوانین دولت
عثمانیه‌یی جامع کتاب، قوانین
مجموعه‌سی. ٦. رخصت، اذن،
مأذونیت. == حد. دستور! =
اذن ویرك بکا‌لم، مساعده ایدك،
آچیلك. بو معنا ایله جن وپریلره
خطاباً دخی قوللانیلوب، قرا-
کلقده بر یره کیریله جکی وقت
دستور! دینلیر. || دستورالعمل =
هر فعل و حرکت اوکا تطبیق
اولنمق اوزره نمونه اتخاذ اولنان
قاعده ونظام ویا تعلیمات.

دَسته { س. فا. ١. ال، طوتام، باغ، دمت : بر دسته
چیچك؛ بر دسته قاشیق. ٢.
صاب، قبضه : خنجر، بچاق
دسته‌سی. ٣. هاون الی. ٤. بحـ.
کمی دمیر آتدقده صالوب زنجیرك
ازرینه بینمه‌سی که زنجیرك
زیاده کرلمسنی موجب اولور:
دسته ایتمك. || دسته موره =
بحـ. قالین واطرافی دمیر چنبر
ایله محاط ایکی دلیکلی برکوتوك.

دَسته‌سَنگ { س. فا. بویا و سائره ازمکه
مخصوص یووارلاق وسرت طاش.

دَستی { س. فا. [تر. زبانزدی: تستی] طوپراقدن صو
وسائر مایعات وضعنه مخصوص
قولپلی قاب : صو، پکمز، یاغ
دستیسی .

دَستیار { ص. فا. یاردیمجی، معین. ز.

دَستیاری { س. فا. یاردیم، معاونت .

دَسکره { س. فا. [تر. زبانزدی: تسکره] خسته ویا
قیریله‌جق اشیا یاخود طاش و
طوپراق وسائره نقلنه مخصوص
ایکی کشی طرفندن قالدیریلیر تخته.

دَسَم { سذ. عر. یاغ. ز.

دَسَمی { ص. عر. ث: دسمیه. یاغه متعلق ویا یاغ قبیلندن
اولان : مادهٔ دسمیه .

دَسیسه { س. عر. ج : دسائس. حیله، خدعه، کیزلی
اویون، دولاب : دسیسه یاپمق؛
انواع دسائسله آلداتمق .

دَسیسه‌کار { ص. فا. دسیسه‌جی، حیله کار، دساس.

دَسیسه‌کارلق { س. دسیسه جیلك، حیله
کارلق، دساسلق .

دَسیسه‌لی { ص. حیله‌لی، دسیسه ایله یاپیلان .

دَشت { س. فا. ١. اووه، صحرا، قیر. ٢. بیابان، چول.

دُشمَن { س. ص. فا. [تر. زبانزدی دوشمان] عدو، خصم.
اصل ترکجه‌سی : یاغی، یاو .

دُشنام { س. فا. سوکه، طعن. ز.

دُشوار { ص. فا. کوج، زور، صعب. ز.

دُعاء { سذ. عر. ج : ادعیه. ١. جناب حقه یالوارمه، نیاز:
اللرینی قالدیروب دعا ایدیوردی.
٢. برینك ایلکی ایچون جناب
حقه یالوارمه : دعا کزله مشغولم.
|| خیر دعا، دعای خیر = برینك
لهنده اولنان دعا. || بد دعا،
برینك علیهنده اولنان دعا:
پدرینك بد دعاسنه اوغرادی .

دُعاجی { ص. برینك خیر دعا- سنده بولنان، ثنا کار:
دعاجیکزم .

دُعاگوی { س. ص. فا. ج : دعاگویان. [عر.
دعا = م . فا. کفتن = سویلمك]
دعاجی، دعا ایدن، وقفدن
مخصص وظیفه‌یه مقابل دعا
ایتمکله مکلف فقرادن آدم : دعا-
کویان وظیفه‌سی .

دَعاوی { س. ج. عر. فد : دعوی. با : دعوی .

دَعوا { با : دعوی .

دَعواجی { س. بر محکمه‌یه مرا- جعتله دیگر برندن
دعوی ایدن آدم، مدعی؛ مشتکی.

دَعواجیلق { س. بر محکمه یه مراجعتله برندن
دعوی ایتمه، مدعیلك .

دَعوالی { ص. ١. حقنده دعوی اولنان، منازع فیه :
او دعوالی بر چفتلکدر. ٢.
ادعاسی بیوك، مدعی : دعوالی
آدم .

دَعوَت { سذ. عر. ج : دعوات. [عربی تعبیراتده «دعوه»
صورتنده قوللانیلیر] ١. جذب،
جلب، بر شیئك حصول ووقو-
عنه سببیت ویرمه : پرهیز ایتمه-
مکله خسته‌لغی دعوت ایتدیکز.

٢. چاغرمه، جلب، بر يرده بولنمغى تكليف ايتمه: كنديسنى محكمه‌يه دعوت ايتديلر: دين اسلامه دعوت ايتدى: كنديسنى دوولويه دعوت ايتديلر. ٣. ضيافته چاغرمه، اكرام وحرمت مقامنده يمكه كيتمه‌سنى تكليف ايتمه: فلان ذات بزى دعوت ايتدى؛ فلان ضيافته سزى ده دعوت ايتديلرمى؟ ٤. حرمت واكرام قصديله ويريلان يمك، ضيافت: مكمل بر دعوت ويردى: فلانك دعوتنده بولنديكزمى؟ بو اقشام دعوت واردر. ٥. دعا، نياز: دعوات خيريه‌لريله مشغولم: مستجاب الدعوه = دعاسى نزد الهيده اجابت بيوريلان. (بو معناده يالكز جمعى وآنجق بويله تعبيرات عربيه ده مفردى مستعملدر)

دَعوَتجى { س. بر ضيافته كيتمكى تبليغ وتكليف ايتمكه مأمور آدم، مدعوينه دعوتلى اولدقلرينى خبر ويرن آدم: فلان ذاتدن دعوتجى كلدى.

دَعوَتلى { ص. س. بر ضيافته چيغرلمش، مدعو: فلان ضيافته دعوتلى ميسكز؟ قاچ دعوتلى وار ايدى.

دَعوَتيه { سث. عر. (قاعدهٔ عربيه‌يه مغاير تشكيل اولنمش غلط بر لفظدر) ١. دعوت ايدن خدمتجى‌يه ويريلان بخشش. ٢. جمع. بر ينى محكمه‌يه جلب ايچون يازيلان ورقه.

دَعوىٰ { سث. عر. جمع: دعاوى. ١. مدافعهٔ حقوق ايچون محكمه‌يه مراجعت: فلان سزدن دعوى ايتمش؛ بنم عليهمده دعوايه قالقيشمش. ٢. بر محكمه حضورنده اولنان مخاصمه و مرافعه: حقوق محكمه سنده بر دعواسى وار در. ٣. علوم رياضيه وسائره‌ده حلى تكليف اولنان مسئله: بو دعوايى كيم حل ايده‌بيلير؟ ٤. انسانك حائز اولمديغى صفت و فضيلتى حائز اولديغنى درميان ايتمسى، ادعا: هيئتده يد طولاسى اولديغنى دعوى ايديور؛ حريف علامه‌لك دعواسنده بولنيور. || دعوى وكيلى = هركسك دعواسنى حضور محكمه‌ده تمشيه ايتمكى اجرت مقابلنده درعهده ايدن قانون شناس آدم، آووقات.

دَغدَغه { سث. عر. كورلدى يا. تردى، بيهوده تلاش واضطراب، باش آغريسى: ترك دغدغهٔ حيات ايلدى.

دَفّ { سذ. عر. (تر. زبانزدى: تف) اكثريا خواننده‌لرك الده طوتوب پارمقلريله چالدقلرى آلت موسيقى كه بر طرفى دريله قاپلانمش وآرالرينه بر برينه چارپار پرنجدن پوللر طاقلمش تخته‌دن بر چنبردن عبارتدر، دائره: دف چالمق.

دَفاتِر { سذ. جمع. عر. فد: دفتر. با: دفتر.

دَفائِن { سث. جمع. عر. فد: دفينه. با: دفينه.

دَفتَر { سذ. عر. جمع: دفاتر. (فار. سيدن اوده بو. Δίπτε-ρον (= ايكى قناتلى) دن) ١. معاملات تجاريه وايراد ومصرف و خاطرده قالمسى مرام اولنان حسابات وسائره‌نك قيد وتحريرينه مخصوص جدوللى بياض كتاب: دفتره يازمق، دفتره قيد ايتمك، دفتره چكيرمك. ٢. حسابات ويا اسامى ورقلرى حاوى كاغد، پوصله، ليسته: يمك دفترى، حساب دفترى. ٣. يازى يازمق اوزره برلكده ديكيلوب كتاب شكلنه قونمش بياض اوراق: شاكردانه مخصوص يازى، مشق دفترى. || آنا دفتر = يوميه دفترنده قيد اولنمش حساباتك قالديريلوب جنسنه كوره محل مخصوصلرينه قيد اولندقلرى بيوك دفتر. || دفتر اعمال = انسانلرك حسنات وسيئاتدن كافهٔ عمللرينك قيد اولنديغى دفتر معنوى. || دفتر امينى = دفترخانه ناظرى. || دفتر خاقانى = هركسك املاك واراضيسنك مقيد بولندقلرى دفاتر وبونلرى حفظ واداره ايدن و فراغ و انتقال ايشلرينه باقان دائرهٔ دولت، دفترخانه، ويركو امانتى: دفتر خاقانى امانتى، امينى.

دَفتَرخانه { س. فا. املاك وعقار واراضىء عموميه‌نك مقيد بولنديغى وفراغ وانتقال وويركى ايشلرينه قاريشان دائرهٔ دولت، دفتر خاقانى، ويركو امانتى؛ دفتر خانه ناظرى = دفتر خاقانى امينى، ويركو ناظرى.

دَفتَردار { س. فا. ١. دولتك واردات ومصارفى دفترينى طوتان. بو معنا ايله وقتيله ماليه ناظرينه دينيردى: دفتردار شق اول، دفتردار شق

ثانى. ٢. اليوم بر ولايتك امور ماليه‌سنه مأمور ذات. [سنجاقلرده كيلره محاسبه‌جى، وقضالرده كيلره مال مديرى دينير.]

دفترداراق { س. ١. وقتيله ماليه نظارتى. ٢. اليوم بر ولايتك امور ماليه‌سنى اداره ايدن ذاتك صفت ووظيفه‌سى: بغداد دفترداراغى فلانه توجيه اولندى.

دفع { سذ. عر. ١. اوته‌يه ايتمه، قاقمه، جذب وجلب ضدى: اجرام سماويه‌يى يرلى يرنده طوتان جذب ودفع قاعده‌سيدر. ٢. صاومه، منع صاوشديرمه: بو علاج صيتمه‌يى دفع ايدر: اويله مضر بر آدمى هر يردن دفع ايدرلر. لازم بناسيله « اولمق » فعليله‌ده قوللانيلير: هله بورادن دفع اولوب كيتدى: حمد اولسون باش آغريسى دفع اولدى: دفع اول=قيل، اكسيك اول! ٣. ويرمه، اعطا، صرف، خرج. [بو معنا ايله لسانمزده مصدرى پك مستعمل اولميوب، اسم مفعولى «مدفوعات» قوللانيلير.] ٤. اورته‌دن قالديرمه، امحا ايتمه، برطرف ايتمه: احتياجاتى دفع ايتمك: غائله‌يى دفع ايتدى. ٥. حق مدعى عليه طرفندن مدعينك دعواسنى دفع ايده‌جك بر دعوى اقامه‌سى. || دفع حاجت = آبدست بوزمه.

دفعه { سذ. عر. ج: دفعات. كره، مره، كز، نوبت: بر دفعه= بر كره: بعض دفعه = بعض كره: بو دفعه = بو كره: دفعةً اولاده. برنجى كرده، ابتدا. || دفعاتله، بالدفعات = مكرراً. مرةً بعد اخرى. == ح. ينه، كذا. ايضاً.

دفعةً { ح. عر. ١. بردفعه‌ده، بردن، تدريجاً مقابلى: بورجنى دفعةً ويردى: دفعةً ويره‌مزسه تدريجاً ويرسين. || دفعةً بعد اخرى = مكرراً. دفعه‌تله.

دفن { سذ. عر. طوپراغك ايچنه صوقمه، كومه، مزاره قومه: جنازه‌نره‌يه دفن اولنه‌جقدر.

دفنه { س. [يو. δάφνη] يابراقلرى كوزل قوقار وشناكلرده تزييناته يارار طفلان جنسندن معروف كوچك آغاج، شجرالغار.

دفه { س. [زبانزدى: تفه] ١. آكرك ايكى طرفنده‌كى بووارلاق آلتكى. ٢. دف كبى بووارلاق ودائروى شى. ٣. چولها دستكاهنك طراغك قورلديغى يابى. ٤. ايپكجى طولابى، چرخى. ٥. چرخه صارلمش ييوك ايپك طوره‌سى كه بر اوقه‌دن زياده كلير: اوچ دفه ايپك. ٦. ورق وباقر وسائره يابراقلرى دسته‌سى.

دفه‌جى { س. [زبانزدى تفه‌جى] فاحش فائضله اوته‌كينه بريكينه كيزليجه پاره اقراض ايدن مرابحه‌جى: دفه‌جى‌يه بورجى واردر.

دفه‌لى { ص. [زبانزدى: تفه‌لى] دستكاهك دفه‌سنه چوق قوت ويريله‌رك طراق زياده باصلمغله صيقى طوقنمش (بز وسائره).

دفين { ص. عر. [« دفن » دن صش.] كومولمش، كوميلى، دفن اولنمش، مدفون: قونيه‌ده دفين خاك عطرناك بولنان حضرت مولانا.

دفينه { سذ. عر. ج: دفائن. يره كومولمش مال وآقچه: دفينه آرامق، بولمق. || مج. پك قيمتدار ويا معلوماتلى اولوب آنجق خارجدن كوسترشى اولميان، كيزلى قدر ودكرى اولان آدم ويا ماله: اوبر دفينه‌در.

دقّ { سذ. عر. چالمه، اورمه: دق باب ايتمك = قپو چالمق. [يالكز بوتعبيرده مستعملدر.]

دقائق { سذ. ج. عر. فد: دقيقه. ا: دقيقه.

دقّت { سذ. عر. ١. اينجه‌لك، اوفاقلق. ز. ٢. اينجه‌دن اينجه‌يه دوشونمه ويا باقمه، كمال اهتمامله ملاحظه ويا نظر ايتمه: دقتله باقمق، اوقومق، ياپمق. ٣. اهميت ويرمه، اهميتله چاليشمه: يازى‌يه دقت ايت؛ سز بو ايشه دقت ايتمه‌مشسكز.

دقتسز { ص. ١. ايشنه اهتمامله باقميان، ايى وخطاسز ايش كورمك قيدنده اولميان: دقتسز آدم. ٢. دقت واهتمامله ياپلمامش، كايشى كوزل ياپلمش: دقتسز يازى، يمك.

دقتسزلك { س. ايشه دقت و اهتمام ايتمه‌يش، طالقيتلقله وكايشى كوزل ايش كورمه: دقتسزلكمدن ايلرى كلمش خطالر: بودقتسزلكله طوغرى ايش كورمك ممكن دكلدر.

دقتلى { ص. ١. هر ايشنده اهتمام ايدن، سهو وخطا وقوع بولمامسنه غيرت ايلين: چوق دقتلى آدمدر. ٢. دقت و اهتمامله ياپلمش: دقتلى ايش، دقتلى يازى.

دَقّتلیجه { حـ. اولدقجه دقت و اهتمامله : شونی دقتلیجه یازك.

دَقیق { صـ. عر. ا: دقیقه. [«دقت»دن صش.] اینجه، اوفاق، نازك، ظریف، كورلمسی ویا طوتلمسی و ایشلنمسی مشكل، اینجه‌دن اینجه : پك دقیق ایش: فكر دقیق؛ ملاحظات دقیقه. = سذ. اون : برچوال دقیق.

دَقیقه { سذ. عر. ج: دقائق. ۱. اینجه فكر وملاحظه، نكته. [بومعنا ایله باشلیجه جمی مستعملدر :] ریاضیاته متعلق بر طاقم دقائق بیان ایتدی: دقائق اموره مشغولدر؛ دقائق آكتناه = دقائق اموره واقف. ۲. زمان مقیاسی اوله‌رق برساعتك منقسم اولدیغی آلتمش جزئدن بهری: بش دقیقه سوردی: بر دقیقه‌ده اولور. ۳. دائره درجاتیله سائر مقیاسلرده بهر درجه‌نك منقسم بولندیغی جزءلرك بهری‌كه بونلرده ثانیه‌لره منقسمدر.

دَقیقه‌سَنج { صـ فا. [عر. دقیقه= نكته. فا. سنجیدن= طارتمق] و :

دَقیقه‌شِناس { صـ. فا. [عر. دقیقه = نكته. فا. شناختن = طانیمق] اینجه ایشلری و نكته‌لری آكلایان، دقائق اموره اشتغاله مقتدر.

دَقیقی { صـ. عر. ا: دقیقیه. اون قبیلندن ویا اونی حاوی اولان: فاصولیه وپاتاته كبی مواد دقیقیه.

دَك { حجـ. ادات انتها اولوب زمان و مكانده قوللانیلیر، حتی، الی، تا : اقشامه دك چالیشدم؛ شهره دك یایمزده ایدی: اولنجه‌یه دك بونی اونوتمیه‌جغم. [«دكین» دخی قوللانیلیر.]

دَكْ { سـ. ۱. درلو، نوع، طرز. ۲. مقدار، درجه، مرتبه. ۳. اعتنا، اعتبار، صایغی. ۴. تجربه. [متروك اولوب یالكز قوللانلیور. مع هذا الزم بر كلمهٔ اساسیه اولوب، مشتقاتی مستعملدر.]

دَكاكین { سـذ. ج. عر. فد: دكان. با: دكان.

دُكّان { سذ. عر. ج: دكاكین. [تركجه‌ده تخفیفله قوللانیلیر.] ۱. اوفاق تاجرلرك صاته‌جقلری اشیایی ایچنه قویدقلری محل مخصوص كه اوكی آچیق بر حجره‌دن عبارتدر: تحفجی، باصمه‌جی، فسجی دكانی. ۲. بعض صنعتكارلرك ایشلدكاری و یاپدقلری شیئلری صاتدقلری محل مخصوص‌كه ینه او صورتده در: دمیرجی، باقیرجی، مرانغوز دكانی.

دُكانجی { سـ. بر دكانده اوتوروب اشیا صاتان كوچك تاجر.

دَكْتَمك { فتـ. تجربه ایتدیرمك : درس كتابلرینی معلمره دگتمدجه تدریسلرینه قرار ویرمه‌ملی.

دَگدیرمك { فتـ. ۱. طوقندیرمق، تماس ایتدیرمك : صوثوق دمیری تنه دگدیرمه‌ملی. ۲. اولاشدیرمق، واردیرمق، ایصال ایتدیرمك : شو مكتوبی محلنه دگدیركز. ۳. قیمتنی بولدیرمق، تقدیر ایتمك : بو آتی اللی لیرا دگدیرن آنجق طونك كوزلكیدر. ۴. سوزی طوقندیرمق، ایما و تعریض ایتمك : او سوزی بكا دگدیرمك ایستدی.

دَگَر { سـ. [«دگمك» دن] ۱. قیمت، بها، ثمن : بو آلماجك دگری نه در؟ بونك دگرینی تقدیر ایتملی. ۲. قدر، اعتبار، حیثیت، شرف : او آدمك دگری چوقدر، هیچ دگری یوقدر. ۳. اهلیت، لیاقت، اقتدار : هركسه دگرینه كوره حرمت اولنور؛ مأموریت هركسك دگریله متناسب اولملیدر. = صـ. ۱. فلان قیمتده اولان، شوبهاده بولنان : جهان دگر، دنیالر دگر برلطفدر: یوز لیرا دگر برآتدر. ۲. مقابل، معادل، شایان، شایسته : زحمتی دگر بر ایشدر.

دَگَرسِز { صـ. ۱. دون قیمتلی، بهاسی آشاغی، رواجسز : دگرسز مال. ۲. قدر واعتباری اولمیان، حیثیتسز : دگرسز آدم. ۳. اهلیت ولیاقتی اولمیان، نااهل : دگرسز صنعتكارك ایشیده دكرسز اولور.

دَگَرسِزلِك { سـ. ۱. دون قیمت، بهاسزلق : ذخیره‌نك بوسنه‌كی دكرسزلكی چفتجی اصحابنی پك متضرر ایتدی. ۲. اعتبارسزلق، شرف وحیثیت فقدانی : او آدمك بضاعه‌جه دكرسزلكی آكلاشلدی. ۳. لیاقت و اهلیت فقدانی،

لياقتسزلك، نا اهللك : معلمكه تعيينندن صكره دكرسزلكى تبين ايتدى .

دَگَرلى { صـ. ١. قيمتلى، بهالى : ذخيره بو سنه خيلى دكرليدر. ٢. قدر و حيثيتى اولان، معتبر، شرفلى : دكرلى آدم. ٣. اهليت ولياقت صاحبى، درايتلى : دكرلى بر مأموردر.

دَگِرمَك { فتـ. با : دكدرمك.

دَگِرمَن { سـ. [دونوب چرخ ديمك اولان «تكر» دن . «دكرمان» يازمه‌ده معنا يوقدر] ١. بغداى و سائره‌يى اوكوتمكه مخصوص آلت وماكينه‌كه انواعى اولوب، اك معروفى صو ويل وقول ايله دونني وايجاد اخير اوله‌رق بخارله تحريك اولنانيدر، كه بوكا تعبير سقيمله «فابريقه» دينلمك عادت اولمشدر، آسياب، طاحون، رحى : ال، بخار، حيوان، صو، يل دكرمنى؛ دكرمن دره‌سى = صوينك يولى: دكرمن طاشى = تكرلكى. ٢. الده دونديريله‌رك قاورلمش قهوه و قره بوبر و سائره‌يى توزه تحويل ايتمكه مخصوص آلت : قهوه، بوبر دكرمنى. ٣. زيتون و سائره ازوب صوينى آلمغه مخصوص ماكينه، معصره : زيتون دكرمنى .

دَگِرمَنجى { سـ. بر اون دكرمنى اداره ايدن آدم، طحان.

دَگِرمَنجيلك { سـ. دكرمنجينك صنعت ووظيفه‌سى.

دَگِرمَنلك { صـ. سـ. صو ويا يل دكرمنلرى چوق محل. || جـ. جزاير بحرسفيده‌ده ايكى آطه اسميدر. كوچك دكرمنلك، بيوك دكرمنلك .

دَگِرمى { صـ. [«تكر» دن] ١. بووارلاق، مدور، دائروى : دكرمى چهره. ٢. اكى بويى بر، مربع، تربيعى : بردكرمى تولبند.

دَگِرميلك { سـ. ١. بووارلاقلق، مدورلك، دائروى شكل و صورت : چهره دكرميلكى. ٢. اك ايله بوى بر اولمه، مربع شكل : بوكليمك دكرميلكى تام دكلدر.

دَگِرميلَنمك { فل. بووارلاق ويا اكى بويى بر اولـق : سميروب يوزى دكرميلندى.

دَگِز { باخـود دكيز. سـ. ١. كرهٔ ارضك صـو ايله مستور يرلرى، بحر، يم، دريا : اولو دكز = بحر محيط: آق دكز، قره دكز وسائره. ٢. طالغه، تلاطم امواج، فرطونه : بوكون دكز واردر؛ بحرعمانده ايلك بهارك صوكارنده چوق دكز يايار. ٣. بيوك كول ويا نهر، دريا : خزر، آرال دكزى، نيل دكزى. || آجيـق دكز = اككين . || آطه‌لر دكزى = آطه‌لرى چوق دكز، آرال. || دكز آشيرى = دكزك اوته‌سنده واقع. || دكز اوتى = ١. قعر دريا‌ده بيتن اوتلر. ٢. قبا طورمقله شلته وقناپه دوشمه‌سى طولديرمغه مخصوص طوره حالنده صاتيلير بر جنس اوت. || دكز انكينارى، پرچى، ديكنى = دكز اوتى انواعندن. || اوزلو دكز = ١. روزكار طوردقدن صكره بر وقت دوام ايدن تلاطم. ٢. انكيزده اسن روزكارك تأثيريله ساحله كلوب چاتلامايان طالغه. || دكز طوتمق = كمينك ياپه‌سندن ايچ بولانوب مضطرب اولمق : بحرا سياحت ايتمكه آليشانلرى دكز طوتماز. || دكز قطايفى = اوكسوروكه قارشى وكوكى يومشاتمق ايچون حاشلانوب ايچيلير برجنس دكز اوتى‌كه قورووسى تل قطايفنه بكزر، جكر اوتى. || دكز قويونى = آيى باليغى . || دكز قييى‌سى = ساحل، يالى. || دكز كوپوكى = خفيف وبياض برطاش‌كه مرانقوزلقده وسائره‌ده قوللانيلير. || درت يان دكز كسيلمك = حيرتده قالوب نه ياپه‌جغنى شاشيرمق. || دكزه قالقمق = دكزه چيقمق، برليماندن حركت ايتمك.

دَگِزلك { سـ. صويك كيرمه‌سنه مانع وطيشارى آقمه‌سنه يول ويرر شيو تخته‌كه قايغك كنارنده اولور . — بالتعميم پنجره‌نك آلت سوگه‌سنك طيشاريسنده‌كى شيو تخته‌يه‌ده دينير.

دَگيمسِز { صـ. [«دك» دن] ١. اهميتسز، عادى، اعتبارسز . ٢. طارغينلق كوسترن، طبيعتسز .

دَگيمسِزلك { سـ. ١. اهميتسزلك، عاديلك، اعتبار سزلق. ٢. طبيعتسزلك. طارغينلق كوسترمه .

دَگِسِزلَنمك { فل. مناسبتسزلك ايتمك، ناسزا ويا قيشيقسز حركتده بولنمق.

دَگِش { يادگيش. س. ١. برشیء ويروب يرينه ديكر بر شیء آلمه، تبديل، تحويل. ٢. بر مالك ديكر بر مال ايله دكيشديرلمسی، مبادله، ترامپه.

دَگِشديرمك { فتـ. ١. برشیء ويروب يرينه ديكر برشیء آلمق، تبديل ايتمك: آتلری، آرابه‌يی دكشديردم. ٢. برشیء براقوب يكيسنی قوللانمق، يكيلتمك: اوطه‌نك بتون مفروشاتنی دكشديره‌جكم: بوكون چاماشير دكشديرملی. ٣. باشقه‌لاتمق، تغيير ايتمك: طبيعتنی بسبتون دكشديرمش.

دَگِشمك { فل. ١. تبدل ايتمك: بو آتك اكری دكشمش. ٢. باشقه‌لاشمق، باشقه درلو اولمق، تغير ايتمك: اسپرتويه صوقانجه رنكی دگشير: بو آدمك طبيعتی بسبتون دگشدی: هوا دگشيور. ٣. چاماشير دكشديرمك، تميز چاماشير كيمك: سز دكشديكزمی؟ = فتـ. دكشديرمك، تبديل ويا مبادله ايتمك: بو آتی نه دكشيرم نه صاتارم: بونی دنياده برشيئله دكشمم.

دَگِشمه { س. ١. تبدل، تغيير، تغير: هوانك دكشمه‌سی. ٢. چاماشير تبديل ايتمه، تميزچاماشير كيمه: چاماشير بيتقانه جغندن بوكون دكشمه‌كز اقتضا ايدر.

دَگِشيجی { صـ. دكشن، تبدل و تغير ايدن: دكشيجی رنك.

دَگِشير { يا دگشور. صـ. باشقه‌لاشان، تبدل وتغير ايدن، غير ثابت: چابق دكشير بر رنكدر.

دَگِشيك { صـ. ١. دكشمش، تبدل ايتمش، متغير. ٢. مبادله ايدلمش.

دَگِشيكلك { س. ١. باشقه‌لاشمه، تبدل، تغير. ٢. مبادله، ترامپه.

دَگِل { د. نفی اداتی اولوب ١. فعل اسناديه داخل اولور: دكلم، دكلسك، دكلدر، دكلز، دكلسكز، دكلردر: دكل ايدم (دكلدم)، دكل ايدك الخ. — غائب صيغه‌لرنده بعضاً فعل اسنادی حذف اولنوب يالكز بو ادات قالير: او آدم دكل (= دكلدر)، اونلر اوراده دكل (= دكللردر). ٢. ايكی شيئدن برينی نفی وديكرينی اثباته يارايوب حرف ربط كبی وعربلرك « لا ... بل » اداتلريله افاده ايتدكلری معنا ايله قوللانيلير: اونی سويلين بن دكل سزسكز: دكل يازمغه اوقومغه بيله اقتداری يوقدر.

دَگِلَه‌مك { فتـ. [« دك » دن. غلطی: دهله‌مك] ١. اعتنا ودقت ايتمك. ٢. صايمق، اعتبار ايتمك. [متروك ايسه‌ده، الزم بر لغتدر.]

دَگِلی { يادكلو. صـ. ١. بردرلو. برنوع: نه دكلی = نه درلو، ناصل. ٢. بر مقدار ودرجه ده اولان: نه دكلی = نه مقدارده نه درجه‌ده، نه قدر. ٣. اعتنالی دقتلی، معتنا. ٤. صايلير، اعتبارلی، معتبر، مر.

دَگمك { فل. ١. طوقنمق، تماس ايتمك: ايصلاق كوملك تنه دكدی. ٢. چارپمق، راست كلمك، اصابت ايتمك: قراكلقده الم سرت برشيئه دكدی. ٣. اولاشمق، وارمق، واصل اولمق: كوندرديككز مكتوب يرينه دكدی. ٤. منتهی اولمق، نهايته واروب طورمق: قوغه قيونك دبينه دكدی. ٥. يتيشمك: باشم طاوانه دكدی: كمينك دميری قومه دكدی. ٦. تأثير ايتمك، تاق ايتمك: آجيسی جانمه دكدی: صوئوق يوركه دكدی. ٧. طوقنمق، ايليشمك، راجع و عائد اولمق: او آدمك بكا ايلكی دكدی. ٨. اصابت ايتمك: كوز، نظر دكمك = اصابت عين. ٩. بر بها وقيمتده اولمق: بوكتاب اون غروش دكر. ١٠. مساوی ومقابل اولمق، قارشيلق اوله‌بيلمك، تقابل ايتمك: ايستديكمز استفاده چكديكمز زحمته دكمدی. || ال دكمك = اختلاس وقت ايتمك، بوش وقت بولوب يابه‌بيلمك: ايستديككز مسوده‌يی يازمغه الم دكمدی. || باشی طاوانه دكمك = تفاخر ايتمك.

دَگمه { س. دگمك فعلی. ا : دگمك. = صـ. اولور اولماز، عادی، راست كله، تصادفی، هركيم، هرنه اولورسه: بو ايشی دكمه آدمك خرجی دكلدر: بويله يازی دكمه كاغد اوزرينه يازيلماز. || دكمه‌ده = مشكوك، غير محتمل، بعيد الاحتمال.

دَگنك { س. [« دگمك » دن.] ١. يورورگن طيانه‌جق

انجه صوبه، عصا، باستون : ال دكنكی: دگنگه طیانمق: دگنكله یوریمك. ۲. دگنكله دوگمه، ضرب، صوبه، طیاق، كوتك : او سرزله متنبه اولماز دكنك ایستر.

دگنكجی { س. قاتیجیلرك، حماللرك اون باشیسی.

دَگَنكلی { ص. النده دكنك طوتان، دكنكله یورین : دكنكلی قواس. || مج. الی دكنكلی = 'دبز، یاراماز.

دَگَنمك { فج. با : دكه‌نمك.

دَكه‌مك { فت. [« دك » دن] صنامق. تجربه ایتمك: شو علاجی بركره دكه‌ملی : كوجنی دكه‌لك ایستیور.

دَكه‌نلمك { فج. صنانمق، تجربه و آزمایش ایدلمك: بود كنمش، دكه‌نلمش برعلاجدر.

دَگین { د. ادات انتها اولوب « دك » دن دها قوتلیدر، الی، حتی، تا : صباحه دكین كوز قپایه‌مدم: سزكلنجه‌یه دكین بن بكلیه‌جكم: استانبولدن ادرنه‌یه دكین هب دوز یرلردر.

دِل { س. فا. یورك، كوكل. قلب : جان ودلدن = خلوص قلبله. خالصانه: صفای دل = كوكل صفاسی.

دِل { س. با : دیل.

دِل آرا { ص. فا. [دل = كوكل ـ آراستن = طوناتمق] كوكلی تزیین ایدن یعنی خوشلاندیران، دلبر.

دِل آرام { یادلارم. ص. فا. [دل = كوكل ـ آرام = راحت] كوكل راحتی، كوكلی راحتلاندیران، دلبر.

دِل آزار { یادلازار. ص. فا. [دل = كوكل ـ آزردن = اینجیتمك] كوكل اینجیدیجی، خاطر بوزان.

دِل آشوب { س. فا. [دل = كوكل ـ آشفتن = فساده دوشورمك] كوكلی فساده دوشورن.

دِل آگاه { ص. فا. [دل = قلب ـ آگاه = عارف] قلبی عارف، صاحب بصیرت.

دِل آویز { ص. فا. [دل = كوكل ـ آویختن = آصلمق] كوكلك آصلدیغی، كوكلی آصیلی طوتان، دلبر.

دَلّاك { سذ. عر. [« دلك » دن ـ عمب. تر. زبانزدی: تلاق] حمامده مشتریلری اوغشدیروب كیسه سورن ویقایان خدمتجی.

دَلّاكلِك { س. [زبانزدی : تلاقلق] حمامده مشتریلری اوغشدیروب كیسه سورن ویقایان خدمتجینك حال وصفت ووظیفه‌سی : حمامده دلاكلك ایدیور.

دَلال { سذ. عر. ناز، عشوه.

دَلّال { سذ. عر. [« دلالت » دن ـ عمب. تر. زبانزدی : تلال] ۱. بر شیئك صاتیله‌جغنی ویا بر اعلان وتنبیهی چارشی و بازار محللرنده بلند آوازله هركسه طویوران آدم. منادی : دلال چاغرتمق: دلال قومق. ۲. املاك وعقار وحیوانات و سائره بیع وشراسنده بایع ایله مشتری آره‌سنده واسطه اولوب بازارلغی كسدیرن آدم : عقار دلالی؛ دلاله مراجعت ایتمك.

دَلالَت { سث. عر. ۱. یول كوسترمه، قولاغوزلق، رهبرلك : بكا فلان ذاتك یاننه دلالت ایتمكزی رجا ایدرم. ۲. دلیل وعلامت اولمه، ایما : بو سوزی نام الشعور اولمدیغنه دلالت ایدیور.

دَلّاللق { س. [زبانزدی: تلاللق] دلال حال و صفت ووظیفه‌سی : دلاللق ایدیور. با: دلال.

دَلّالیّه { سث. عر. دلال واسطه‌سیله صاتیلان بر شیء ایچون بایع و مشتری طرفندن دلاله یوزده ایكیشر نسبتنده ویریلان اجرت، دلال حقی.

دِلاوَر { ص. س. فا. ج : دلاوران. [دل = یورك ـ آوردن = كتیرمك، طاشیمق] یورك طاشیان، یوركلی، جسور، دلیر، قهرمان : عثمانلی دلاورانی.

دِلاوَرلِك { س. یكیتلك، جسارت، دلیرلك، قهرمانلق.

دَلائِل { سذ. ج. عر. فد: دلیل. با : دلیل.

دِلباز { ص. فا. [دل = كوكل ـ باختن = اویناتمق] كوكل اكلندیرن، قول وفعلی لطیف وخوش اولان.

دِلبَر { ص. فا. [دل = كوكل ـ بردن = كوتورمك] كوكل آلان، جذب قلوب ایدن. محبوبه. معشوقه.

دِلبَرانه { ص. ح. فا. محبوبه ومعشوقه‌یه یاقیشیر صورتده: دلبرانه بریورویشی واردر.

دِلبَسته { صـ. فا. [دل = کوکل ـ بسته = باغلی] کوکلی برینه باغلی و مربوط، عاشق، مبتلا.

دُلبند { سـ. [زبانزدی: تولبند] پك اینجه قماش، تول.

دِلپَذیر { صـ. فا. [دل = کوکل ـ پذیرفتن = قبول ایتمك] کوکلك قبول ایده‌جکی، مقبول.

دِلپَسَند { صـ. فا. [دل = کوکل. پسندیدن = بکنمك] کوکلك بکندیکی، بکنیله‌جك.

دِلتَنك { صـ. فا. [دل = کوکل ـ تنك = طار] کوکلی طارالمش، مضطرب، مغموم.

دِلجو { صـ. فا. [دل = کوکل. جستن = ایستمك] کوکلك ایستدیکی، آرزو اولنان، مرغوب.

دِلخَراش { صـ. فا. [دل = یورك. خراشیدن = طیرمالامق] یورکی طیرمالایان، زیاده فجیع.

دِلخواه { صـ. فا. [دل = کوکل. خواستن = ایستمك] کوکل ایستکی، آرزوی قلب: بر وجه دلخواه.

دِلخون { صـ. فا. [دل = یورك. خون = قان] یورکی قانلی، پك مکدر ومغموم.

دِلداده { صـ. فا. [دل = کوکل. دادن = ویرمك] کوکل ویرمش، عاشق، مبتلا. == سـ. تر. طولومبه‌جی مقوله‌سی آدملرك عاشقلق دعواسیله بر صورت مخصوصه‌ده باشلرینه باغلادقلری بویالی مندیل.

دِلدار { صـ. فا. [دل = کوکل. داشتن = طوتمق] برینك کوکلنی ضبط آلتنده طوتان، محبوبه، معشوقه.

دُلدُل { سـ. عر. فخر کائنات (صلعم) افندمزه مخصوص بر استرکه بعده حضرت علی (رضه) افندمزه بخش بیورلمشیدی.

دَلدیرمَك { فتـ. دلمکه سوق و اجبار ویا مساعده ایتمك، ثقب ایتدیرمك: بر مارانغوز چاغروب شوتخته‌یی بر قاچ یرندن دلدیرملی: بوقیزك قولاغنی دلدیرمدیکزمی؟

دِلرُبا { صـ. فا. [دل = کوکل. ربودن = قاپمق] کوکل قاپان، کوکل آلان، هرکسی کندینه عاشق و مفتون ایدن، دلبر.

دِلریش { صـ. فا. [دل = یورك. ریش = یاره] کوکلی یاره‌لی، مجروح الفؤاد.

دِلساز { صـ. فا. [دل = کوکل. ساختن = یاپمق] کوکل یاپان، لطف ایله معامله ایدن.

دِلسِتان { صـ. فا. [دل = کوکل. ستادن = آلمق] کوکل آلان، کندینه مفتون ایدن.

دِلسوخته { صـ. فا. [دل = یورك. سوخته = یانمش] یورکی یانیق.

دِلسوز { صـ. فا. [دل = یورك. سوختن = یاقمق] یورك یاقان، پك آجیقلی ومؤثر: وقعهٔ دلسوز کربلا.

دِلشاد { صـ. فا. [دل = کوکل. شاد = مسرور] کوکلی سوینجلی، مسرور القلب.

دِلشِکار { صـ. فا. [دل = یورك. شکار = آو] یورکلر آولایان، جذب قلوب ایدن.

دِلشِکاف { صـ. فا. [دل = یورك. شکافتن = دلمك] یورکلری دلن.

دِلشِکَسته { صـ. فا. [دل = یورك. شکسته = قیریق] یورکی قیریق، مکسور الفؤاد.

دِلفِروز { صـ. فا. [دل = کوکل. فروزانیدن = پارلاتمق] کوکلی پارلادان، سویندیرن.

دِلفِریب { صـ. فا. [دل = کوکل. فریفتن = آلداتمق] کوکلی آلدادان، اکلندیرن.

دِلفِکار { صـ. فا. کوکلی دلیك و مجروح اولان.

دَلفین { سـ. عر. [یو. δελφίν] معروف بر حیوان بحری. || هـ. سماده بر جلهٔ کوکبیه.

دَلق { سـ. عر. درویشانه مخصوص اسکی ویامه‌لی خرقه.

دَلقپوش { صـ. فا. [عر. دلق = م. فا. پوشیدن = کیمك] اسکی ویامه‌لی خرقه کیین (درویش).

دَلك { سـ. عر. اوغمه، اوغشدیرمه.

دِلگُداز { صـ. فا. [دل = یورك. گداختن = اریتمك] یورکی اریدن، یورکك طیانه‌میه‌جغی.

دِلکَش { صـ. فا. [دل = کوکل. کشیدن = چکمك] کوکل چکن، جذب وجلب ایدن.

دِلگُشا { صـ. فا. [دل = کوکل. کشادن = آچمق] کوکل آچان، قلبه فراحلق ویرن، مفرح.

دِلگیر { ص. فا. [دل = كوكل. گرفتن = طوتمق] ١. قلبده یرلشوب چابق اونودلماز، مؤثر. ٢. خاطری قالمش، كوجنمش: بكا دلگیردر.

دِلمُرده { ص. فا. ج: دلمردگان. [دل = قلب. مرده = اولی] قلبی اولی، تأثیرات معنویه‌دن بیخبر، طویغوسز.

دَلمك { فت. برشیئك ایچنه دلیك آچمق، بریاندن بریانه و یاخود یالكز بر یانده رخنه و چقور آچمق، نقب ایتمك: تخته‌یی، طوپراغی، كاغدی، قبزك قولاغنی دلمك؛ قورشون آغاجی دلوب كچدی؛ طوپراغی دلوب صو آرامق. || ایشی دلمك = ایچ یوزینه واقف اولمق. || قولاق دلمك = ایقاظ ایتمك.

دَلمه { س. دلمك فعلی، نقب. == ص. دلنمش، دلمكله یاپلمش.

دِلنشین { ص. فا. [دل = یورك. نشستن = اوتورمق] یوركده طوران، یرلشن، پك خوشه كیدن، لطیف = بر طرز دلنشینده.

دَلنمك { فل. دلیك پیدا ایتمك، دلیكلی اولمق: قوغه دلندی: چیبان دها دلنمدی.

دِلنواز { ص. فا. [دل = كوكل. نواختن = اوخشامق] كوكل اوخشایان، خوشه كیدن، لطیف، مرغوب.

دَلو { سذ. عر. ١. قوغه، قویودن صو چكدكلری قاب. ٢. هـ. بروج اثنا عشردن بری كه حوت ایله جدی برجلری آراسنده اولوب شمس شباطده بو برجه كیرر.

دَلو { دلورمك، دلولك. با: دلی وسائره.

دَلی { ص. [تق.: تیلبه] ١. عقل و شعوری برنده اولمیان، چیلغین، مجنون، دیوانه، مجذوب، مختل الشعور. ٢. آزغین، قول وفعلنده پرواسز. ٣. دوشكون، مبتلا، برشیئه لزومندن زیاده محبت وابتلا حاصل ایدن: كتاب، آو، اویون دلیسی. ٤. هرشیئك یبانیسی، تربیه‌سزی، سرت ومضری: دلی بال. ٥. با: دلیل. || دلی آلاجه‌سی = بر برینی طوتماز پارلاق رنكلردن مركب. || دلی اورمان = پك صیق و آزمش اورمان. || دلی ایرماق = زیاده شدتله آقان وطغیانی قوتلی نهر. || دلی دومان = پك سرت و صایغیسز معامله‌لی آدم. || دلی صاچه‌سی = معناسز ومناسبتسز سوز. || دلی طولی = رابطه‌سز. || دلی قانلی. با: دلیقانلی. || زیردلی، قزیل دلی بسبتون مجنون وآزغین آدم. || نه اولدم دلیسی = نائل اولدیغی جاه ایله پك زیاده غرور پیدا ایدن. || دلی یه پوستكی صایدیرمق = عبثله اشغال ایتمك.

دَلیجه { ص. ١. دلیمسی، دلی كبی حركت ایدن. ٢. هر شیئك یبانیسی، تربیه‌سزی، مضری، آزغینی: دلیجه منطار، طوغان، بال، ایرماق. == س. بغدای وعلی الخصوص چاودار اكینی ایچنده بیتن خسته‌قلی سیاه بر دانه كه اتمكك ایچنده یننجه بر نوع سكر وسرسملك ویرر، ارقان، آرغو، كوكلجر. == ح. دلی كبی، مجنونانه: دلیجه اوینایور.

دِلیر { س. ص. فا. جسور، شجیع، یكیت.

دِلیرانه { ص. فا. جسارت وشجاعتله ایدیلن، یكیتجه: برطور دلیرانه ایله: دلیرانه سوز. == ح. جسارت وشجاعتله، یكیت آدمه یاقیشیر صورتده: دلیرانه سویلیور.

دَلیرتمك { فت. ١. چیلدیرتمق، مجنون ودیوانه ایتمك. ٢. مج. چوق قیزدیرمق. ٣. عشق وسودایه مبتلا ایتمك.

دَلیرمك { فل. ١ چیلدیرمق، دلی اولمق، مجنن ایتمك. ٢. مج. چوق قیزمق، زیاده حدت ایتمك. ٣. عشق وسودایه مبتلا اولمق.

دَلیشمن { ص. دلیجه طورلی، طور وحركتنده لاابالی وسربست اولان: دلیشمن بر آدم.

دَلیقانلی { س. ١. بلوغه ایرمش شاب، كنج: بردلیقانلی كوردم: كویك دلیقانلیلری اوینایورلردی. ٢. یكیت، جسور، بابایكیت.

دَلیقانلیلق { س. ١. كنجلك، شباب. ٢. جسارت، یكیتلك، بابا یكیتلك.

دَلیك { س. دریك چقور ویا بریاندن بریانه آچلمش رخنه، سوراخ، نقب: طوپراقده بردلیك آچمق؛ بو كاغدده، باصمه‌ده دلیك واردر؛ ایكنه دلیكی؛ صیچان دلیكی: قولاق، بورن دلیكی. ==

ص. دلنمش، دلیکلی، مثقوب : دلیك بر قوغه؛ دلیك دیشیك = هر طرفی دلنمش. || قولاغی دلیك = آکلایشلی، ایش بیلیر، آکاه.

دَلیکلی { ص. دلیکی و یا دلیکلری اولان. دلنمش، مثقوب: دلیکلی تخته، کاغد، طاش.

دَلیل { سند. عر. جم : دلائل، ادله، ادلاء. [«دلالت» دن صفه.] ۱. قولاغوز، رهبر، یول کوستریجی : چولده یول بولمق ایچون دلیله احتیاج واردر. [بو معنا ایله اوچنجی جمعی کلیر. سه‌ده. لسانمزده نادر الاستعمالدر.] ۲. بر دعوایی اثباته یارایان شیء، سند، برهان : بو دعوایه بر دلیل کتیرملی؛ بونی اثبات ایچون دلیلکز وارمیدر؟ دعواسنی دلائل قویه ایله، ادلهٔ مقنعه ایله اثبات ایتدی؛ ایراد ادله = دلیللر کتیرمه. ۳. نشان، علامت : بو سوز عقل و ذکاوتنه دلیلدر.

دَلیل { س. [لغت عربیهٔ آنفه‌نك عینی اولوب، زبانزدی : دلی] اسکی عساکر عثمانیه‌ده بر صنف خفیف سواری عسکری، که باشلیجه وظیفه‌لری اوردویه قولاغوزلق ایتمك ایدی.

دَلیلك { س. ۱. دلی آدمك حال و صفتی، جنون، جنت. ۲. غیر معقول فعل وحرکت ویا سوز : بن دلیلك ایتدم‌ده اوغلمی مکتبه کوندرمدم.

دلیم س. با : دیلیم.

دَم { س. فا. ۱. صولق، نفس. [۱. ۲. آن، زمان، لحظه : یاد ایت او دملری؛ هردم = هر آن؛ دم بدم = آن بآن، آناً فآناً. ۳. برشیئه منسوبیت ادعاسی : دم اورمق = ادعاسنده بولنمق : موسیقیدن‌ده دم اوریور. || دم بسته = ساکت. || هردم تازه = برجنس چیچك. || دم چکمك = عشرت ایتمك. || دم چیقارمق = دودوك اوفله‌مك. || دمنده = تاونده.

دَم { سند. عر. جم : دماء. قان، خون.

دِماء { سند. جم. عر. فد : دم. با : دم.

دَمادَم { ظر. فا. آن بآن، هر دائم.

دِمار { سند. عر. هلاك، محو. ن.

دِماغ { سند. عر. قفانك ایچنده‌كی بین، مغز. || مج. عقل، شعور : مختل الدماغ = مختل الشعور.

دُماغ س. با : طماق.

دِماغچه { س. فا. تص. بینك آرقه طرفنده‌كی قسمی که آیریجه بر کیسه داخلنده‌در.

دِماغی { ص. عر. ث : دماغیه. تش. ط. بینه منسوب ومتعلق.

دَمبدَم { ودمبسته. با : دم

دُمبلَك س. با : تونبلك.

دَمت { س. [ر. Δεμάτιον] ۱. اکین باغی، بر برده باغلانمش بیچلمش اکین. ۲. بر لکده باغلانمش چیچك وسائره، دسته : بر دمت چیچك، بر دمت چالی. || دمت باغلامق = دمت دمت یاپمق.

دَمتلَمك { یا دمتله‌مك. فتـ. [دمتلره تقسیم ایتمك، دمت دمت باغلامق.

دُمدار { س. فا. [دم = قویروق ؛ داشتن = طاشیمق] ع. اوردونك آرقه‌سندن کیدوب آرقه‌طرفنی محافظه ایدن صنف، پیشدار مقابلی.

دَمدَمه { سند. عر. ۱. حدتلی سوز سویلمه. ۲. استیصال.

دَمساز { س. فا. آرقداش، رفیق، همدم. ن.

دِمِشق { سخ. م. الیوم غلط اوله‌رق شام دیدیکمز واصل شام خطه‌سنك مرکزی اولان شهرك اسمیدر. دمشقه شام دخی دینلیر.

دِمِشقی { ص. عر. دمشق شام شهرنده یاپیلان اعلا قلیچ وبیچاق وسائره نامیلرینه اطلاق اولنور.

دَمع { سند. عر. جم : دموع. کوز یاشی، اشك. ن.

دَمعی { ص. عر. ث : دمعیه. تش. ط. کوزیاشنه منسوب ومتعلق.

دَمگُذار { ص. فا. [دم = نفس. گذاردن = کچیرمك] وقت کچیرن، یاشایان، امرار اوقات ایدن : نی چاله‌رق دمگذار اولیور.

دُمَل { سند. عر. ط. قان‌چیبانی.

دَمور { وتیمور. با : دمیر.

دُموع { سند. جم. عر. فد : دمع. با : دمع.

دَموی { ص. عر. ث : دمویه. ط. اخلاط اربعه‌دن قنه

منسوب ومتعلق: مزاج دموی؛ دموی آدم = قانی غالب ومزاجی دموی.

دَمیده { ص. فا. بیتمش، سورمش؛ نو دمیده = یکی بیتمش، یکی سورمش، نو رسته.

دَمیر { یاخود دمور ویا تیمور. س. ۱. معروف سرت معدن، که کرهٔ ارض اوزرنده پك مبذول اولوب، کافهٔ معادندن زیاده قوللانیلیر، وهرنوع آلات وادوات اعمالنه یارار، حدید، آهن. ۲. کمی یی بر یرده طوردیرمق ایچون زنجیرله قعر دریایه براغیلان چنکل شکلنده آغر دمیر آلت، لنکر، مرسی: دمیر آتمق = لنکر انداز اولمق. || دمیر آلمق = دمیر قالدیرمق. || دمیر اوزرنده = دمیرلی. || دمیر طرامق = روزکارك شدتیله دمیرك قعر دریاده سورنمسی. || دمیر یری = مرسی. || اوجاقلی دمیری = کیلرده احتیاطاً بولندیریلان الك بیوك دمیر. || کوز دمیری = سفائنك دائما قوللاندقلری دمیرلر. || طونوز دمیری = کمینك قیچ طرفندن باشنی چویرمك ایچون آتیلان کوچك دمیر. || دمیر رسمی = بر لیمانه دمیرلمك ایچون اعطاسی مجبوری اولان مبلغ. ۳. بر آلتك دمیردن اولان قسمی، نامللی: قلیچ، بیچاق، صپان دمیری. ۴. پرانغه، زنجیر: آیاغنه دمیر اوردیلر؛ دمیره اورمق. ۵. دمیردن معمول آلات وادوات مختلفه: قپو دمیری، اوجاق دمیری. || آق دمیر = چکیجله دوکلمش دمیر؛ قره دمیر = قالبه دوکلمش دمیر: ارکك دمیر = سرتی: دیشی دمیر = یومشاغی. || دمیرقاپان = مقناطیس. || دمیر قپو = انهارده سفائنك کچمسنه مانع قیالق سد وشلاله. || دمیر قیری = دمیرك رنکنی آکدیرر آت طونی، دمیری قیر. == ص. ۱. دمیردن معمول: دمیرقاریوله؛ دمیرقپو: دمیریول. ۲. مج. دمیر کبی سرت وقاتی یاخود طیانیقلی: دمیر باش: دمیر چاریق.

دَمیرباش { س. کرایه ویریلان چفتلك و فابریقه و سائره‌ده کراجی طرفندن قوللانیلوب متاوله ختامنده عینیله صاحبنه رد اولنمسی شرط اولان آلات وادوات وحیوانات وسائره. || مج. دکیشمز ودائمی شیء. == ص. کندی دیدیکندن دونمز، معند.

دمیرجی { یا دمورجی ویاخود تیمورجی. س. دمیری ایشلیوب مختلف آلات وادوات یاپان صنعتکر، حداد، آهنکر؛ دمیرجی دکانی؛ دمیرجی کوروکی.

دَمیرجیلك { س. دمیر ایشلیوب اوندن مختلف آلات وادوات یاپمق صنعتی، دمیرجی صفت وایشی: دمیرجیلك هر مملکتك الك زیاده محتاج اولدیغی بر صنعتدر.

دَمیری { ص. [دمیر لغت ترکیه‌سنه عربی یاء نسبت الحاقیله متشکل غلط بر کلمه‌در] دمیر رنکنه چالار قیر (آت): دمیری بر چفت آت؛ دمیری قیر.

دَمیریول { یاخود تیمور یول. س. [دمیردن یول معناسیله صفت موصوف اولدیغندن، اضافتله « دمیر یولی » دیمك خطادر] الك بیوك واك نافع کشفیات جدیده‌دن اوله‌رق یره سرلمش دمیرلرك اوزرینه بخارله تحریك اولنور بر ماکینه ایله بونك جر ایتدیکی متعدد آرابه‌لردن عبارت سریع الحرکه واسطهٔ نقلیه: دمیر یول ایله کیتمك: آناطولی دمیر یولی: دمیر یول موقفی.

دَمین { ظرف. برآز اول، مقدما: دمین بریسی کلوب سزی ایستدی؛ دمین بوراده ایدی.

دَمینجك { ظرف. بك آز اول: دمینجك بوراده ایدی.

دَن { حج. [التحاق ایتدیکی کلمه‌نك هجالرینه کوره (د) ك فتحه‌سی خفیف ویا ثقیل تلفظ اولنور] ۱. ابتدا بیان ایدر: استانبولدن ادرنه‌یه قدر؛ اودن چیقمق؛ کوکدن دوشمك: یردن قالقمق. ۲. مرور وعبور بیان ایدر: بورادن کچدی: قره‌دن کلدم: دکیزدن کیده‌جکم؛ اوکدن، آرقه‌دن، یاندن کیدیوردم. ۳. فاعلیت وصدور وحدوث بیان ایدر: بو ایلیکی سزدن بیلیرم؛ بو مکتوب کیمدن کلدی؟ بو خبر نره‌دن چیقدی؟ ۴. سببیت وعلت بیان ایدر: صیتمه‌دن مضطربدر؛ حمادن وفات ایتدی؛ جهالتندن اویله سویلیور؛ یاغمور یاغمدیغندن اکینلر یاندی؛ بو ایش نه‌دن بویله اولدی؟ ۵. بر شیئك نه‌دن معمول اولدیغنی کوستریر: طا.

شـدن بر كوپرى؛ تختـه دن قشيق. ٦. كليت وجزئيت يعنى بر كلدن جزء اولديغنه دلالت ايدر: علمادن برذات؛ تجاردن ايكى كشى. ٧. افضليت بيان ايدر يعنى مفضل منهه كيرر: صالون يتاق اوطه سندن بيوكدر؛ بوندن ايى شئ اولماز. ٨. زمانجه سبق وابتدا بيان ايدر : بن اولدن بيلـيردم؛ بو ايش اسكيـدن بويله‌در؛ اونلر دوندن كلدى؛ يارندن بز حاضرلانه‌لم؛ مسوده چوقدن حاضردر. ٩. طرز واسلوب بيـان ايدر: طوبدن = مجموعاً؛ آچيقـدن = ظاهراً؛ بردن = دفعةً، بردفعه ده؛ اك آزدن = اقلى؛ كيزليدن = خفياً؛ تملدن = اساساً: باشـدن = رأساً: يكيدن = مجدداً. ازسرنو؛ ازبردن = ازبر اوله‌رق. || بردن بره = آكسزين، بغتةً. || دن بشقه = دن ماعدا، غير از. || دن طولايى، دن ناشى، دن اوتورى = سببيله. || دن يانه = دائر متعلق. || بوندن بويله = ايلريده، فيمابعد، بعدازين.

دَنانير { سذ. جـ. عر. فد : دينار. با : دينار.

دَنائَت { سذ. عر. آلچاقلق، عا. ديلك، ذلت، آشاغيلق : دنائت طبع.

دَنائَتكار { صه. فا. دنى و آلچاق طبيعتلى.

دَنائَتكارانه { صه. حـ. فا. آلچاقجه، آلچاقلقله ايديلان : بو پك دنائتكارانه بر حركتدر؛ حقمده پك دنائتكارانه معامله‌ده بولندى.

دُنبال { سـ. فا. قويروق. ز.

دُنباله { سـ. فا. ١. قويروق. ٢. آرقه، عقب. ز.

دُنبَك { و دنبلك. با : تومبك، تومبلك.

دِنج { صه. با : دينج.

دَندان { سـ. فا. ١. ديش، سن. ٢. ب، ت، ث، سـ كبى حرفلرك ديشـه مشابه اولان چيقنـديسى : ى دن اول ايكى دندانلى سين قوللانيلير.

دَندانه { سـ. فا. ١. ديش دانه‌سى. ٢. چرخ وسـائره ديشى.

دَنَس { سذ. عر. كير، پاس، مردارلق. ز

دَنك { سـ. [فارسيدن] ١. حيوانه يوكلنن يوكك نصفى، بر طرفنه قونيلان مقدارى : يوكك بر دنكى. ٢. صيق باغلانوب مربع الشكل بر حجم تشكيل ايدن تجار اشياسى، باليه : دنكارى كمركه چيقارمق. ٣. درهمك درتده برى، دانق. ٤. مجـ. موازنه : قايغك دنكى. == صه. ١. موازنه‌لى، متوازن : بو ايكى چوال دنك كليور. ٢. مساوى، مماثل، اش، كفو : او سزه دنك اوله‌ماز؛ قارى قوجه دنك اولمليدر.

دِنِگل { سـ. با : دينكيل.

دَنكلَشمَك { فل. دنك اولمق، موازنه حاصل ايتمك، توازن ايتمك.

دَنه‌مَك { فتـ. با : دكه‌مك.

دَنى { صه. عر. ث : دنيه. [«دنائت» دن صش.] آلچاق، دون، ذليل : دنى الطبع = آلچاق طبيعتلى.

دُنيا { سث. عر. [اصل «ادنى» اسم تفضيلنك مؤنثيدر] ١. عالم، آخرته نسبتله شمدى ياشاديغمز عالم، كائنات : دنيا فانى آخرت باقيدر. ٢. سماواته و سائر اجرام سماويه‌يه نسبتله كرهٔ ارض : كائناتك وسعت وعظمتنه نسبتله دنيا بر ذره دكلدر. ٣. دنياده ياشامق ايچون اقتضا ايدن شيلر، ثروت، سامان، مالملك : اوآدم دنياجه ايـيدر، دنياسى اويغوندر. || اهل دنيا = بو دنيا ايچون چاليشان، آخرته حصر مساعى ايتمين. || تارك دنيا = دنيا ايشلرندن ال چكمش، آخرت آدمى. || دنيا آدمى = دنيا ايشلرينى ودنياده ياشامغى ايى بيلن ودنيا ايشلريله مشغول اولان آدم: دنيا آدميدر. مقابلى : آخرت آدمى. || دنيايه كتيرمك = طوغورمق : او قارى ايله اوچ چوجق دنيايه كتيردى. [حيوانات حقنده قوللانلماز.] || يكى دنيا = آمريقاويا آوستراليه.

دُنياپَرَست { صه. فا. [عر. دنيا = م - فا. پرستن = طاپمق] دنيايه طاپينه‌جق درجه‌ده اهميت ويروب آخرتنى اصلا دوشونمين.

دُنيادار { صه. فا. دنيا ايشلريله مشغول اولوب ثروت وسامان صاحبى اولان. ز.

دُنيالق { صه. دنيايه مخصوص ويا شايان : دنيالق آدم = دنيا آدمى. == سـ. مال، ثروت : دنيالنى نصلدر؟

دَنیلك { س. آلچاقلق، دنائت.

دُنیَوی { ص. عر. ث: دنیویه. [« دنیا » دن سمنه.] بو عالمه منسوب ومتعلق : بونك دنیوی واخروی مكافاتی واردر.

دو { عد. فا. ایکی: دو جهان = ایکی عالم، دنیا وآخرت: دو نیم = ایکی یاریم، اورته‌دن بولنمش.

دَو { س. با: دیو.

دَواء { سد. عر. ج: ادویه. ۱. علاج، دارو، معالجه: بو مرضك دواسی پرهیزدر؛ ادویهٔ نباتیه: ادویهٔ کیمیویه. ۲. مج. چاره، تدبیر، درمان: دردمه کیمسه دوا بولمه‌دی.

دَواب { سش. ج. عر. فد: دابه. با: دابه.

دَوات { سش. عر. [تر. زبانزدی: دیویت] یازی یازمق اوزره مرکب و قلم قونه‌جق یری اولان معدندن بر شکل مخصوصده آلت که بلده طاشینیر. [یالکز مرکب وضعنه مخصوص اولانه حقه دینیر.]

دَواتجی { با: دویتجی.

دَوار { سد. عر. ط. باش دونمه‌سی.

دَوّار { ص. عر. [« دور » دن سمبه.] چوق ویاداثما دونن، دور ایدن. گردان: جسم دوار.

دُواق { یاخود دوواق ویا طواق. س. کلینك ویا یکی طوغمش چوجغك باشنه طاقیلوب یوزینی اورتن تولدن وتللی سوسلی اورتی: کلین، چوجق دواغی.

دُواقلی { ص. باشی ویوزی دواقله اورتلمش: دواقلی کلین.

دُوال { س. آری قوغاننده حاصل اولان جروف.

دِوال { س. آلتی مقوا ایله بسلی اوزری صرمه‌لی ایشلمه.

دَوام { سد. عر. ۱. دائم اولمه، سورمه، کسلمه‌مه: دوام عمر واقبال: ایکی کوندن بری یاغمور دوام ایدیور: حرکت ارض بش ثانیه دوام ایتدی: بوراده بوصیجاق چوق دوام ایتمز. ۲. ثبات، متمادیاً اشتغال: انسان مساکنده دوام ایتملیدر: هر ایش النده کاپیر لکن دوامی یوقدر. ۳. ملازمت، برمأموریته ویا بر ایشه انتسابله کیدوب کلمه: اوغلکز نره‌یه دوام ایدیور؟ فلان قلمه، فلان دائره‌یه دوام ایدیور؛ قماره، آوه، تیاترویه دوام ایتدیکنی ایشیتدم. || بر دوام = دائم، سورن، غیر منقطع: عافیتی بردوام اولسون. || علی الدوام = متمادیاً، بلا فاصله، دائما، بر دوزیه: علی الدوام مطالعه ایله مشغولدر.

دَوامسز { ص. ۱. سورمین، چوق سورمز، سورکسز، بقاسز، موقت: بو موسمده صوئوق دوامسزدر؛ دنیا نعمتی دوامسزدر. ۲. ایشنه مداومت ایتمین، متمادیاً چالیشمیان، ثباتسز: النده ایش کاپیرسه ده دوامسز در. ۳. محل مأموریتنه هرکون کیتمین، دائما ایشی و وظیفه‌سی باشنده بولنمیان: دوامسز اولمیه ایدی تفیض ایده‌جکدی.

دَوامسزلق { س. ۱. سورمه‌مه، سورکسزلك. بقاسزلق: دنیانعمتلرینك دوامسزلغی انکار اولنه‌ماز. ۲. ثباتسزلق، علی التوالی چالیشمامه: دوامسزلقله انسان هیچ برایشه موفق اوله‌ماز. ۳. محل مأموریتنه هرکون کیتمه‌مه، دائما ایش ووظیفه‌نك باشنده بولنمامه: اوچوجغك دوامسزلغی مانع تفیضی اولدی.

دَواملی { ص. ۱. سورور، سورکلی: بر قاچ کون دواملی یاغمور یاغدی: دواملی بر باش آغریسی. ۲. ثباتلی، ایشنده متمادیا چالیشان: ایشنده دواملیدر. ۳. مأموریتنه هرکون کیدن، دائما ایش و وظیفه‌سی باشنده بولنان: مأمورینك، طلبه‌نك اك دواملیسی اودر.

دَوان { ص. ح. فا. ۱. قوشان سرعتله یورین. ۲. قوشارق، سرعتله. ز.

دَواوین { سد. ج. عر. فد: دیوان. با: دیوان.

دَواهی { سش. ج. عر. فد: داهیه. با: داهیه.

دَوائر { سش. ج. عر. فد: دائره. با: دائره.

دَوائی { ص. عر. ث: دوائیه. ط. علاجه منسوب ومتعلق.

دوب { د. دال مضمومه ایله باشلار ترکی الاصل بعض صفتلرك باشنه کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر: دوب دوز = دوم دوز.

دوبار { س. کفاله بکزر سیوری بورنلی وقارنی بیوك بر جنس بالیق.

دوباره { ص. فا. [دو = ایکی . باره = کره] طاوله اویو. نده ایکی زارک ده ایکی بکنکلی کلمسی. || مج. حیله، خدعه، اویون: بکا دوباره ایتدی.

دوباره‌جی { ص. حیله‌کار، دساس، دسیسه کار.

دوبه { س. ١. بیوک، عریض والتی دوز اوله‌رق اعمال اولنان ویدکده چکیلوب آغر حموله نقلیاتنده قوللانیلان مراکب. ٢. شمندره کبی هر طرفی قپالی وایچی بوش حجم سیاح که بر صره اوله‌رق دکیزه القا اولنه‌رق لنکر انداز اولدقدن صکره اوستلرینه کوپری قوریلور: کوپری دوبه‌سی: دوبه‌لر اوزرینه کوپری.

دوبلین { س. باش طرفنه کلن ایپلیکلرینک اوجلری کسلمش وبر جانفس ایله باغلانمش ابی پوسکول. مج. بر خلاطک ایکی اوجی بیننده‌کی قسمی.

دوت { س. بًا: توت، طوت.

دوتا { ص. فا. ایکی قات، بوکلمش، قنبور، قنبوری چیقمش.

دوتدری { ص. عو. طوره‌میوب دائما اوتن، چوق سویلر، کوزه: دوتدری لیلا = کوزه قاری.

دوجه { س. [یتا. Doge] اسکی وندیک وجنویز حکومتی رئیسی.

دوچار { ص. فا. [فارسیده واو مقبوضهٔ ثقیله ایله او. قونور] اولاشمش، چاتمش، دو. شکون، مبتلا، کرفتار: بربلایه دوچار اولدی؛ مهلک بر مرضه دوچار اولمش.

دوحه { سث. عر. اولو آغاج.

دود { سـذ. عر. قورت. || دود قز: دودحریر= ایپک بوجکی. || دود وحید، دودشریطی= قارنده حاصل اولان اوزون صولیجان، فر. Tænia.

دود { س. فا. دومان، دخان.

دوداق { س. بًا: طوداق.

دوداه { س. [فا. «تابده» دن] ایپک تللرینی تمیزلین ایشجی.

دودمان { س. فا. خاندان، عائله، سلاله.

دودو { یاخود طوطی. س. خانم، قادین. [اسکی تعبیراولوب الیوم باشلیجه ارمنی اناثنه وعلی. الخصوص بونلرک طرز قدیمده بولنان یاشلیلرینه اطلاق اولنور.]

دودوک { س. [اصلی: «توتك». دن «توتك»] ١. نفسله چالینه‌رق اینجه برسس چیقاران معروف ساز: دودوک چالمق، اوفله‌مك: انواعی اولور: چوجق، چوبان، کیجی دودوکی. ٢. واپور ودمیریول لوقوموتیفی کبی ماکینه. لرک بخارله سس چیقاردقلری بوری: واپور دودوک چالدی. ٣. اوزون وایچی بوش شیء: دودوک کبیکی، دودوک مقرنه‌سی. || مج. دودوکی چالمق = مستفید اولمق، قزانمق. == ص. زبوانه کبی ایچی بوش: و مج. عقلسز، اجوف، بوش (آدم). || دودوکم. || بوش حریف [استهزا ایچون قوللانیلیر].

دودوکجی { س. دودوک چالان ویا یاپان وصاتان آدم.

دور { سـذ. عر. ج: ادوار. [جمعی یالکز ٨ نجی و٩ نجی معنا ایله مستعملدر.] ١. دونمه، برشیئک کندی محوری اوزرینه حرکتی: دور ارض؛ واپور چرخنک دوری. ٢. برشیئک اطرافنه طولاشمه: حجاج کعبهٔ شریفه‌نک اطرافنی دور وطواف ایدرلر. ٣. بر مملکتک هرطرفنی کزوب طولاشمه، سیاحت: والی‌ولایت دوره چیقدی؛ قائمقام قضاسنی دور ایتمکده‌در. ٤. بعض طرقه منسوب درویشانک دونه‌رک ایتدکلری ذکر وسماع. ٥. آقتارمه، بر شیئک بر قابدن ویا بر محلدن دیکرینه نقلی: ذخیره‌یی کیلدن مخزنه دور ایتدیلر؛ بو اشیایی صندیقدن دولابه دور ایدك. ٦. بر شیئک دیکرینه تسلیمی: سلف کافهٔ دفاتر واوراقی خلفنه دور ایتمکه مجبوردر: صندیغك موجودینی کیمه دور وتسلیم ایتدیکز؟ ٧. بر بلوك ویا طاقیم عسکرك تفتیش ومحافظهٔ امنیت ایچون طولاشمه‌سی: دور قولی؛ دوره چیقمق. ٨. [مصدریت معناسنی محافظه ایتمیه‌رك] زمان، عهد، عصر: جنتمکان قانونی سلطان سلیمان خان حضرتلرینك دوری؛ فتوحات دوری. ٩. بر زمانك منقسم اولدیغی اقسامك بهری: بعض اقوام قدیمه‌ده برقاچ سنه بر دور تشکیل ایدردی؛ ذات.

الرئه‌نك اوج دوری واردر؛ بو خسته‌لغك برنجی دوری تهلكه‌لیدر. || دور ابواب = قپو قپو كزوب طولاشمه. || دور زمان، دور فلك = طالع، قدر. || دور محاسبه = معزول مأمورك خلفنه حساب ویروب تبرئهٔ ذمت ایتمه‌سی. || دور وتسلسل = دعوانك دلیله ودلیلك دعوایه تعلق ایتمسیله قضیه‌نك دونوب طولاشوب ینه اسكی حالنه كله‌رك حل اولنه‌مامسی. || دور دائره‌سی = بح. سفینه‌نك مختلف سرعت و مختلف دومن زاویه‌سیله رسم ایده‌بیلدیكی دائره.

دور { ص. ح. فا. اوزاق، بعید. || دورادور، دور ودراز = اوزون اوزادی‌یه.

دَوَران { مص. عر. ١. دونوب طولاشمه، جولان: قانك دورانی. ٢. آغزدن آغزه كزمه، تداول: دوران ایدن بر حوادثه كوره؛ اویله بر سوز دوران ایدیور. ٣. [غلط اوله‌رق واو ساكنه ایله] دور، فلك، طالع.

دوراَندیش { ص. فا. [دور = اوزاق ـ اندیشیدن = دوشونمك] هر شیئی اوزاقدن یعنی چوق اولدن دوشونن، هر ایشك نتیجه وعواقبنی اوكدن ملاحظه ایدن مدبر.

دوراَندیشلِك { ا. هر شیئی اوكدن دوشونوب نتایج وعواقبنی ملاحظه ایتمه.

دوربین { ا. فا. [دور = اوزاق ـ دیدن ـ كورمك] اوزاقدن كورمكه مخصوص یعنی مواد مرئیه‌یی بیودور جاملری حاوی اولمغله اوزاقده‌كی شیئلری یاقین كوسترمك خاصه‌سنی حائز آلت معروفه كه فرانسزجه لسان یونانیدن استعارةً Telescope دینلیر. ═ ص. اوزاقدن كورن، هر ایشك نتیجه‌سنی اوكدن آكلایان.

دورپی { ا. با: توزپو.

دورت { عد. با: درت.

دورُتش { ا. ١. دورتمك فعلی. با: دورتمك. ٢. تشویق، ترغیب، تهییج، اغوا.

دورتُشدِرمك { فت. ١. بر برینی متعاقب دورتمك: حیوانی دورتشدرمك. ٢. زورله بر ایش یاپدیرمق، متصل اجبار وتشویق ایتمك: شمدیكی خدمتجیلر آنجق دورتشدیرمكله ایش كوررلر.

دورتُشمَك { فش. بر برینی دورتمك، بر شیئه نظر دقتی جلب ایچون بر برینی دورتمك: مستهزی آدملردر جزئی بر قصور كوردیلرمی همان دورتشمكه باشلارلر.

دورتلنگج { ا. حیوانلری دورتمكه مخصوص قیصه اوكندره.

دورتمك { فت. [تق. توزتمك] ١. (حیوانی) سیوری بر دكنكله صانجه‌رق یوریمكه مجبور ایتمك: اشكی دورتملی كه یوروسین. ٢. ایتمك، ایلری‌یه سورمك. ٣. تشویق وترغیب واغوا ایتمك، زورله بر ایش یاپدیرمق.

دَوِرتمَك { فت. ییقدیرمق، یووارلاتمق. باش آشاغی چویرتمك: شو دستی‌یی چوجقلره دورتمه‌مكه باقمك.

دورتیجی { ص. دورتن، تشویق وترغیب و یا اغوا ایدن.

دوردَر { دوردنجی. با: دردر، دردنجی.

دورُشمَك { فل. بر ایشه مداومت وسعی واقدام ایتمك.

دَوَرك { ا. آغزی یایوان قاب.

دَوِرلمَك { فج. ییقلمق، دوشورلمك، باش آشاغی‌یه چویرلمك، یووارلانمق: تنجره دورلدی.

دورلَمك { فج. قاتلانمق، صارلمق، لف وطی اولنمق: قماش دورلدی.

دورلو { ا. با: درلو.

دَوِرمَك { فت. [عر. « دور » دن] ییقمق، دوشورمك، بر یانه یاتیرمق، باش آشاغی چویرمك: فوچی‌یی، آغاجی دورمك. || جام دورمك = پوت قیرمق، خلط وخطا ایتمك، قبالقله مناسبتسز بر شیء سویلمك.

دورمَك { فت. قاتلامق، صارمق، لف وطی ایتمك: قماشی دورمك.

دورنُویس { ا. فا. [دور = اوزاق ـ نویشتن = یازمق] تلغرافه ویریله‌بیلیر اسمدر.

دورو { ص. فا. [دو = ایکی . رو = یوز] ایکی یوزلی، مرائی.

دوروم { س. ١. قاتلامه. قاتلانمه، دیوشیرمه، بوکلوم. ٢. قاش وساڭره‌نك قاتلامه یری، قاتلاندیغی یرده‌کی چیزکی: دورومی بوزلمامش = قاتلامه یرلری بللی، دها ییکی، چوق قوللانلمامش. ٣. بر کره قاتلانمه مقداری، لوله: بردوروم قایتاق. || دوروم دوروم = بوکلوم بوکلوم.

دوری { ص. با: طوری.

دَوری { ص. عر. ؤ: دوریه. دونوب طولاشمغه منسوب ومتعلق: حرکت دوریه.

دَوریك { ص. چویریلوب قاتلانمش یاتیرلمش، یاتیق: دوریك طوداق، یاقه، قول.

دَوریم { س. چویرلمه، قاتلانمه، بوکلمه، انحنا.

دَوریّه { ش. عر. طریق علمیه مخصوص بر پایه: دوریه موالیسی.

دوز { ص. [تق. توز] ١. اینیشی یوقیشی و چقوری تپه‌سی اولمیان، مستوی، مسطح: دوز یر، دوز یول. ٢. دوزلمش، تسویه اولنمش، پوروزی اولمیان: دوز تخته، دوز کاغد، دوز دیوار. ٣. طوغری، مستقیم، خط مستقیم تشکیل ایدن: کاغدك بر کناری دوزدر. ٤. ساده، زینتسز: دوز ایش، دوز قماش. ٥. دوریك وقیوریق اولمیان، دیك: دوز یاقه. || دوز آیاق = یوقیشی و نردبانی اولمیان، سطحده بولنان. || دوز طبان = طبانی اویوق و مقعر اولمیان. || دوز صو = دکزك مساوی عمقده اولان یرلری || دوزب دوز، دوم دوز = بسبتون مستوی وطوغری. == س. ١. دوز ومستقیم یر، اینیش ویوقیشك غیری اولان بر یا خود یول: بر کره دوزه چیقه‌لم. ٢. آنیسون وساقز ودیکر بر مخلوطلی اولمیوب ساده اوزوم جبره سندن چیقاریلان راقی: دوز ایچمك؛ اردك دوزی. || آیاق دوزه باصمق = مشکلات بر طرف اولوب ایش قولایلاشمق. == ح. سطح مستوی اوزره وطوغری اوله‌رق: دوز باصمق، دوز کیتمك.

دوز { ص. فا. [« دوختن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنه کیرر] ١. دیکیجی، دیکن: پالاندوز = پالان دیکن، پالانجی. ٢. دیکمکه آلت اولان: چوالدوز = چوال دیکمکه یارایان بیوك ایکنه، چوالدیز. ٣. دیکلمش: زر دوز = آلتینله دیکلمش، آلتین تل ایله نقش اولنمش.

دوزاق { با: طوزاق.

دوزَتمك { فت. ١. دوز ومستوی ایتمك، پروزینی قالدیروب طوغریلتمق، دوزله‌مك: باغچه‌یی، یولی، تخته‌یی دوزتمك. ٢. یولنه قومق، تنظیم وترتیب ایتمك، دوزلتمك: شو اوطه‌یی دوزتملی.

دوزجه { ص. ساده، عادی، پروزسز ومشکلاتسز یاخود زینتسز: دوزجه ایش، آدم، یازی. == ح. ساده‌جه، ساده‌لکله، بلاتکلف، طوغریدن: دوزجه سویلیه‌یم؛ دوزجه حرکت ایدیور. == س. ایشك ساده وتکلفسز اولان طوغری جهتی: دوزجه‌سنی ایسترسه‌کز بونی یکیدن یاپملی.

دوزَخ { س. فا. طاموغ، جهنم؛ دوزخ قرار = جهنمده قرار ومکان بوله‌جق، جهنملك.

دوزَخی { ص. فا. جهنمه منسوب ویا شایسته اولان، جهنملك.

دوزَدِلمك { لج. دوز ومستوی ایدلمك، تسویه ایدلمك.

دوزَدیجی { ص. ١. دوز و مستوی ایدن، تسویه ایدن، طوغریلتان. ٢. تنظیم وترتیب ایدن، یولنه قویان.

دوزگون { ص. ١. دوزدلمش، تسویه ایدلمش، مستوی: دوزکون یول، دوزکون تخته. ٢. یولنه قونمش، مرتب، منتظم: دوزکون ایش، دوزکون باغچه. == س. قادینلرك یوزلرینه سوردکلری آق وقزیل: دوزکون سورمك.

دوزگونجی { س. ١. قادینلرك سوردکلری بویالری یاپان و صاتان آدم. ٢. کلینه دوزکون سورن قادین.

دوزگونلی { ص. آق و قزیل سورمش، یوزینی بویامش: دوزکونلی بر قادین.

دوزَلتمك { فت. ١. دوز ومستوی ایتمك، تسویه ایتمك: شو یولی دوزلتملی. ٢. یولنه

قومق، ترتيب وتنظيم ايتمك: شو اوطه‌يى كيم دوزلته‌جكدر؟ ٣. يوروزينى واكريلكنى كيدرروب دوز وطوغرى ايتمك: بو تخته‌لرى دوزلتملى. ٤. تصحيح واصلاح وتعمير ايتمك: بوطاقملرى دوزلتمك اقتضا ايدر: بو اثوابى دوزلته‌دن كييه‌مزسكز.

دوزلك { ا. ١. دوز ومسطح اولان شيئك حالى، استوا: زمينك دوزلكنى آكلامق ايچون آلت تسويه قوللانملى. ٢. طوغريلق، عدم اعوجاج، استقامت: بوتخته‌نك دوزلكى بلليدر. ٣. ساده‌لك، تكلفسزلك: عباره‌نك دوزلكى مقبولدر. ٤. اينيشسز يوقيشسز ير، مستوى ومسطح ير: او يوقشدن صكره بر دوزلكه چيقيلير.

دوزلمك { لج. ١. دوز ومستوى ايدلمك، تسويه اولنمق: آلتنسز زمين دوزله‌مز. ٢. ترتيب وتنظيم اولنمق، يولنه قونمق: تجارتمز دوزله‌جكدر؟ ٣. اصلاح وتصحيح وتعمير اولنمق: اثواب، مسوده دوزلدى.

دوزلمك { ياخود دوزله‌مك. فت. دوز ومستوى يايمق، تسويه ايتمك: زمينى دوزلملى.

دوزلنمك { لج. دوز ايدلمك، تسويه اولنمق: يول دوزلندى مى؟

دوزمك { فت. ١. يايمق، ايشلمك، قيلمق: بر كتاب دوزدى. [بو معنا ايله استانبولجه استعمالى متروكدر.] ٢. ترتيب و تنظيم ايتمك: طاقم دوزمك؛ او دوزمك. ٣. وجوده كتيرمك، ايجاد واختراع ايتمك، يالاندن قورمق: بو حوادثى كنديسى دوزمشدر.

دوزمه { ص. يالاندن ايجاد و اختراع اولنمش، تصحيح اولميان، ساخته: دوزمه سوز.

دوزن { ا. ١. نظام، ترتيب: بو اوطه‌يه دوزن ويرملى: بوراده دوزن يوقدر. ٢. آهنك، آلات موسيقيه‌نك قوريلوب كوزل چاله‌جق حالده اولمسى، آقورده: بو سازه دوزن ويرملى؛ بو پيانونك دوزنى بوزوق. ٣. اويدرمه سوز، صنيعه: بو صرف كندى دوزنيدر.

دوزنسز { ص. ١. نظام وترتيبى اولميان: دوزنسز او. ٢. آهنكسز، آقورده‌سز: دوزنسز ساز.

دوزنسزلك { ا. ١. نظامسزلق، ترتيبسزلك: بو اوك دوزنسزلكى. ٢. آهنكسزلك، آقورده‌سزلق: پيانونك دوزنسزلكى چالمغه مانع اوليور.

دوزنلى { ص. ١. ترتيبلى، منتظم: دوزنلى او. ٢. آهنك وآقورده‌سى يرنده، قورلمش: دوزنلى ساز.

دوزينه { ا. ايتا. (Dozzina) اون‌ايكى پارچه‌دن عبارت طاقم، دسته: بر دوزينه قاشيق، خاولى: بونك دوزينه‌سى قاچه؟ دوزينه ايله آلمق، صاتمق.

دوست { ا. فا. ج: دوستان. ١. سويلان آدم، محب، يار، صديق: دوست نصيحتى. ٢. عر. معشوق، معشوقه، محبوب، محبوبه. ٣. صو. محبوب حقيقى ومعشوق العارفين اولان وجود مطلق. ٤. تر. غيرمشروع زوج ويا زوجه، فر. مترس: بر دوست طوتمش.

دوستانه { ص. فا. دوستلقه واتبع اولان، صدق و محبته مبنى ويا شايسته: بعض اخطارات دوستانه‌ده بولندى. ≡ ح. فا. دوستلقه ياقيشير صورتده، دوستجه‌سنه: سزه دوستانه سويليورم.

دوستجه { ص. ح. دوست كبى، دوسته ياقيشير صورتده: دوستجه معامله، سوز؛ سزه دوستجه‌سنه سويليه‌يم.

دوستدار { ص. فا. برينى دوست طوتان، محب. ف.

دوستلق { ا. دوست حالى، محبت: بكا دوستلق كوستريور؛ اونك دوستلغنه كوكليز.

دوستى { ا. فا. دوستلق. ف.

دوسه { ا. ع. اسكله‌يه بناشان وسائر بر محله آبورده اولان كميلره كيروب چيقمق ايچون وضع اولنان اسكله.

دوش { ا. رؤيا، واقعه، عالم معنى: دوش كورمك = رؤيا كورمك. ‖ دوش آزمق = رؤياده صو اقتضا ايتمك، احتلام اولمق.

دوش { ا. ١. اوغرامه. دوچار اولمه، ابتلا: يوقسه نردن

دیش اولوردم بوخیال خامه بن. ۲. تصادف، راستلامه: دوش کلمك = راستلامق، راست کلمك.

دوش { س. قابورغه آلتی، بوش بوکور: دوش اتی.

دوش { س. فا. اوموز، کتف. || خانه بردوش = اوی اوموزنده یعنی اوموزنده کی کلیم ویا پوستکی ایله راست کلان یره یاتان قلندر وسرسری.

دوش { س. [فر. Douche] تداوی بالماء انواعندن اوله‌رق یوقاریدن سرپندی صورتنده صوئوق صو دوکمه و بوکا مخصوص اولان سوزگجلی آلت: دوش ایتمك: بر دوش صاتین آلمق.

دوشتدیرمك { فتـ. ۱. تفریش ایتدیرمك، زمینی قابلاتمق، یره سردیرمك: حولی‌یه مالطه دوشتدیره‌جکم؛ طاشلرك اوزرینه تخته دوشتدیرمك ایستدر. ۲. مفروشاتله تجهیز ایتدیرمك، مفروشاتی ترتیب ایتدیرمك: قوناغی کیمه دوشتدیردی؟ بتون اوطه‌لری یرلی قاشلرله دوشتدیردم.

دوشتمك { فتـ. ۱. زمینی قابلامق، یره سرمك، تفریش ایتمك: بتك اوطه‌سنه چینی دوشتمك تمیزلك ایچون الزمدر. ۲. مفروشاتی ترتیب ایتمك، مفروشاتله تجهیز، تفریش ایتمك: یکی یاپدیردیغکز قوناغی دوشتدیکزمی؟ صالونی آلافرانغه‌می دوشته‌جکسکز؟ ۳. (یتاق وسائره) سرمك، یایمق: بنم یاتاغمی دوشتدیلرمی؟ بکا یالکز بر شلته دوشتسینلر.

دوشرتمك { یاخود دوشورتمك. فتـ. آشاغی‌یه براقدیرمق، آندیرمق، اسقاط ایتدیرمك: کندیسنی اورکودوب النده‌کی کاسه‌یی دوشورتدی: چوجق دوشورتمك = بر کبه خاتونك جنینی زماننـدن اول تولید ایتدیرمك، اسقاط ایتدیرمك.

دوشرتمك { یاخود دیوشرتمك. فتـ. ۱. طوپلاتمق، جمع ایتدیرمك: اتکاری، سرلمش چماشیری دوشرتملی. ۲. قاتلاتمق، صاردیرمق: قاشلری، بزی دوشرتدیکزمی؟ ۳. میوه ومحصول طوپلاتمق، اقتطاف ایتدیرمك: آرتق اوزومی دوشرتملی:

دوشرمك { یاخود دوشورمك. فتـ. ۱. آشاغی‌یه براقمق، ایندیرمك، اسقاط ایتمك: کاسه‌یی الندن دوشروب قیردی؛ آغاجدن میوه دوشرمك. ۲. دوشمه‌سنی موجب اولمق، سبب سقوطی اولمق: بو چوجغی کیم دوشردی؟ او بنی دوشردی. ۳. تصادف ایتدیرمك، راست کتیرتمك، ایقاع ایتمك: طالع بیوك اکرامیه‌یی بکا دوشردی. || اعتباردن دوشرمك = اعتبارینی قیرمق. || چوجق دوشرمك = اسقاط جنین ایتمك. || صره‌سنی دوشرمك = مناسبت کتیرمك. || کوچك دوشرمك = محجوب ایتمك، مقابله‌دن عاجز براقمق.

دوشرمك { یاخود دیوشرمك. فتـ. ۱. طوپلامق، جمع ایتمك: اتکارینی دوشردی؛ چماشیری ایپدن دوشرملی. ۲. قاتلامق، صارمق: شوخالی‌یی دوشرك: اثوابی دوشروب صندیغه قودی. ۳. یمش ومحصول طوپلامق، اقتطاف ایتمك: اوزومی دوشرملی؛ دوشریله‌جك میوه وارمیدر؟

دوشرمه { س. دوشرمك فعلی. || ا: دوشرمك.

دوشرمه { س. ۱. طوپلامه، جمع. ۲. قاتلامه، صارمه. ۳. اقتطاف. ٤. اوته‌دن بریدن طوپلانمش غیرمنتظم عسکر: دوشرمه عسکری. [بو دردنجی معنا ایله صفت کبی‌ده قوللانیلوب: دوشرمه عسکر دینلیر.]

دوشریم { یا دیوشریم. س. ۱. دوشرمك فعلی، طوپلامه، جمع. ۲. برکره‌ده جمع اولنان مقدار: بردوشریم اوزوم.

دوشش { س. فا. [دو = ایکی. شش = آلتی] ۱. طاوله اویوننده ایکی زارك ده آلتی بکلکی طرفلری اوسته کلمه‌سی. ۲. مج. راست کلمه، ابی تصادف.

دوشش { یاخود دوشیش. س. [« دوشمك » دن] ۱. دوشمه، سقوط. ۲. تصادف، راست کلمه.

دوشك { س. ۱. یاتاق: کندیسنه مکمل بر دوشك یاپدیلر. ۲. پنبه‌وقلی یومشاق شلته‌نك آلتنه سریلان یوکلله طولی قباشلته. ۳. ع. اسقارموزلرك نهایت سفلاسنی تشکیل ایدن

یاریم دوشکلری اوموزغه‌یه ربط ایچون اوموزغه‌نك اوزرینه آرقوری وضع اولنان آغاجلر.

دوشَکلی ص. ۱. اوتوراقلی، ثابت. ۲. مج. زیاده عریض وبو سنبله یالپه‌سی آز (کمی). مقابلی: نارین یاپیلی.

دوشکون ص. ۱. دوشمش، ساقط، آشاغی‌یه صارقمش، دوشوك. ۲. سعادت حالنی، رفاهیتنی غائب ایتمش: اصالتی وار ایسه‌ده دوشکوندر. ۳. مبتلا، دوچار، افتاده: توتونه، عشرته چوق دوشکوندر.

دوشکونلك ا. ۱. دوشمش اولانك حالی، دوشوکلك. ۲. سعادت حال و رفاهیتدن صکره محرومیت. ۳. ابتلاء، دوچار اولمه: عشرت دوشکونلکی پك فنادر.

دوشمك فل. ۱. یوقاریدن آشاغی‌یه یردن یره وبلا اختیار اینمك، سقوط ایتمك: طامدن بر کرمیت دوشدی: پنجره دن بر شیٔ دوشدی. ۲. یوقاریدن اینمك. هبوط، نزول ایتمك: پنجره‌دن یره دوشدی. ۳. یورورکن یاخود طورورکن یقلوب یره یاتمق: دوشوب قولنی اینجیتدی: حیواندن دوشدی: آز قالدی دوشیوردم: چوجغه باقاك دوشمسین. ٤. ییقلمق، دورلمك، منهدم اولمق: باغچه دیوارینك بر طرفی دوشدی: بو آغاج بر کون دوشه‌جکدر. ۵. یاغمق: بو کیجه ایی یاغمور دوشدی: طاغلره قار دوشمش اولملیدر. ٦. قیمتجه آشاغیلامق، تدنی ایتمك، اوجوزلامق، قیمتی اولمامق: ذخیره چوق دوشدی: بیاچه کیتدکجه دوشیور. ۷. درجه ومقداری یاخود شدتی آزالمق، خفیفلنمك، تنزل ایتمك: صیجاق، صوغوق، روزکار دوشدی: صیتمه‌سی دها دوشمدی: حدتی دوشنجه حقسزلغنی آکلادی. ۸. قوتی زائل اولوب ضعیفلامق، قوتدن دوشمك: زواللی قادین اوقدر اختیاردکلسه‌ده چکدیکی آجیلردن چوق دوشدی: آرتق بوصوك زمانده چوق خسته دوشدی. ۹. ثروت واعتبارینی غائب ایدوب فقیر اولمق: دوشمش بر عائله‌یه منسوبدر: مقدماتك معتبر بر تاجر ایکن زیانه اوغرایوب دوشدی. ۱۰. اوغرامق، مصاب اولمق، طوتلمق: بلایه دوشدم: ایل آغزینه دوشمك. ۱۱. تصادف ایتمك، واقع اولمق، وقوع بولمق، ظهور ایتمك: کون دوشرکه چوق آلیش ویریش اولور: بعضاً اویله دوشر: ایشم دوشرسه کلیرم: اورادن یولکز دوشرسه بزه اوغرایك: کوی یولك صاغنه دوشر. ۱۲. اویمق، یاقیشمق، عائد ومناسب اولمق: سویلمك بکا دوشمز اما سویلیه‌جکم: بنم علیهمده بولنمق سزه دوشرمی؟ اویله دیمك دوشر. ۱۳. قالمق: کروانك اوکنه، آرقه‌سنه، پشنه دوشدی: اوکمزه دوشدی: یوله دوشدك. ۱٤. صیغنمق، التجا ودخالت ایتمك: اوجاغنه، اتکنه، آیاغنه دوشدی. || آردینه آرقه‌سنه دوشمك = تعقیب ایتمك، آرقه‌سنی براقمامق. || آشاغی دوشمك [فتـ.] = تنزیل ایتمك. || اتدن دوشمك = آریق ولاغر اولمق، ضعیفلامق. || الدن، آیاقدن دوشمك = طاقتسز قالمق، کوتوروم اولمق. || اوستنه دوشمك = مسلط اولمق، چوق اوغراشمق. || حسابدن دوشمك = تنزیل ایتمك. || طامدن دوشمك = مناسبتسز وقتده وصره‌سی دکل ایکن برشیٔ سویلمك. || کوچك دوشمك = محجوب اولمق، مقابله ایده‌مه‌مك. || کوزدن دوشمك = نظر وتوجهی غائب ایتمك. || دوشوب قالقمق = برابر یاشامق رفاقت ایتمك. || دوشه قالقه = دوشوب قالقه‌رق، زحمتله.

دوشَمَك یاخود دوشه‌مك. فتـ. [بوکور دیمك اولان «دوش» دن] ۱. یایمق، آچمق، یره سرمك: کلیم، حصیر دوشمك. ۲. زمینی بر شیئله قاپلامق: قالدیرم، مرمر، چینی دوشمك. ۳. براوطه ویاداره‌نك دوشمه‌سنی دوزمك، تفریش ایتمك: یکی یاپدیردیغم اوی دها دوشه‌یه‌مدم، یرلی قاشلرله دوشه‌یه‌جکم.

دوشمه ا. دوشمك فعلی. ۲. [دوشمك.] = ص. تصادفی، راست کله، الدن صاتین آلنان: دوشمه بر آرابه بولوب اوجوز آلدم: الدن دوشمه = کذا.

دوشَمه یا دوشه‌مه. ا. ۱. اوطه وسائره‌نك زمینی قاپلایان تخته وسائره: طاواندن دوشمه‌یه قدر: تخته، مرمر

دوشمه. ۲. بر اوطه ویا دائره‌یه تفریش اولنان اشیا، مندر، یاصدیق، قناپه وسائره، مفروشات: بو قوناغك دوشمه‌سی پك منتظم: دوشمه دوزمك. حسن طبیعته متوقفدر. ۳. بركیمسنه‌نك طریق سیرندن روزكار ویا آفتنك تأثیریله بر طرفه دوشمسی.

دوشمه‌لی { ص. مفروشاتی اولان، مفروش: دوشمه‌لی او؛ آلاتورقه، آلافرانقه دوشمه‌لی.

دوشنمك { فل. ۱. یاپلمق، اوزانمق، انبساط ایتمك. ۲. خسته‌لانوب یاتاغه یاتمق، اسیر فراش اولمق: بر قاچ آی آیاقده كزدكدن صكره عاقبت دوشندی. ۳. سوزی تفصیل ایتمك، اطرافیله اكلاتمق، بسط وتمهید ایلمك: بر طاقم اوزون حكایاته دوشندی. ۴. كیرمك، قویلق: یوله دوشندی. == فج. ۱. مفروشاتی دوزلمك، تفریش اولنمق: یكی یاپیلان قوناق دها دوشنمدی. ۲. زمینی قابلانمق: یاپا یوللری چنتو ایله دوشنه‌جكدر؛ حولینك مرمرلری دوشندی.

دوشنمك { دوشندرمك. دوشنجه وسائره. با: دوشونمك وسائره.

دوشوت { ص. سقط، علیل، ال وآیاق كبی بر عضوی قصورلی.

دوشورمك { دوشورتمك. با: دوشرمك وسائره.

دوشوك { ص. ۱. دوشمش، برندن چیقوب اكسیك اولمش: دوشوك دیش؛ دوشوك كرمیت. ۲. آشاغی‌یه صارقمش: دوشوك اتك. ۳. وقتسز طوغمش، قضاءً رحمدن چیقمش: دوشوك چوجق = جنین ساقط. ۴. قصورلی، ناقص، اوستنده وآلتنده طوتماز واویماز: عباره‌نك شوراسی دوشوكدر؛ دوشوك یرلرینی تصحیح ایتملی.

دوشوكلك { س. ۱. صارقه، صارقان شیئك حالی: بو اتككك دوشوكلكی شو اتوابی چركینلشدیریور. ۲. قصور، نقصان، رابطه‌سزلق: بو عباره‌نك دوشوكلكی ظاهردر.

دوشوم { س. اعشارجیلرك اكین یغینلرینی تمغالادقلری تخته تمغا.

دوشونجه { یاخود دوشنجه. س. ۱. دوشونمه، افكار، اندیشه: سزك بر دوشونجه‌كز واردر.

دوشوندیرمك { فتـ. ۱. دوشونمكی موجب اولمق، باعث تفكر اولمق: بو چوجغك تربیه‌سی بنی چوق دوشوندیریور. ۲. باعث غائله واندیشه اولمق، غائله‌یه صوقمق: سزی بوقدر دوشوندیرن نه‌در؟

دوشونلمك { فج. تفكر وملاحظه ایدلمك، نظر تدقیق ومطالعه‌دن گچیرلمك: دوشونیله‌جك ایشدر.

دوشونمك { فل. فتـ. ۱. طاشینمق، تفكر ایتمك، فكر وملاحظه ایلمك: نه دوشونیورسكز؟ ۲. اوزون اوزادی‌یه مطالعه وتدقیق ایتمك، اعمال ذهن ایلمك: دوشونمه‌دن سویله؛ سز بو ایشی ایی دوشوندیكزمی؟ ۳. خاطره كتیرمك، درخاطر ایتمك، فكراً بولمق: بن برشیئ دوشوندم. ۴. افكار ایتمك، غائله چكمك، كدر ایلمك: خسته چوق دوشونیور.

دوشونمه { س. و:

دوشونیش { س. ۱. دوشونمك فعلی، تفكر، ملاحظه، مطالعه، اندیشه. ۲. غائله، وسوسه، طالغینلق.

دوقشه‌مك { دوقشه مه. با: دقشمك، دوقشمه.

دوشیرمك { دوشیرتمك، دوشیرمه یاخود دیوشیرمك وسائره. با: دوشرمك وسائره.

دوشیزه { س. فا. قیز اوغلان (قیز، باكره، بكر. لسـ.

دوشیش { س. با: دوشش.

دوغ { س. قره دوغ = چاودار دلیجه‌سی.

دوق { س. یالكز بزینك جنس اعلاسی.

دوقتور { س. [فر. Docteur] آوروپاده بر فنده مأذون اولانلره ویریلان عنوان اولوب، مثلا طبده حقوقده، عقائدده دوقتور دینلدیكی حالده، بزجه یالكز اطبایه تخصیص اولنمشدر: دوقتور بك، دوقتور فلان افندی. [مأذونیت امتحانی معناسیله لسانمزده « دوقتورا » تعبیرینك استعمالی عبثدر.]

دوقه { سـ. [ایتا. Duca .— فرانسزجه‌یه تقلیداً لساننزده «ق» ایله ناقابل توفیق اولان واو خفیفه ایله «دوق» ومؤنثنه «دوشس» وبیوك دوقه یرینه «غراندوق» و«آرشیدوق» دیمك عبثدر.] آوروپاجه بر اصالت عنوانی اولوب، بو عنوانی حائز اولانلر وقتیله بیوجك یرلرده حكم سوردكلرندن، حاكم معناسنی دخی متضمندر: پالمه دوقه‌سی؛ روسیه وآوستریا خاندانلری بیوك دوقه‌لری.

دوقه‌لق { سـ. ۱. دوقه عنوانی واصالتی: كندیسنه دوقه‌لق توجیه اولندی، دوقه‌لغی حائزدر. ۲. بر دوقه‌نك تحت اداره‌سنده اولان یر: اوراسی بر دوقه‌لقدر؛ آلمانیاده بر قاچ دوقه‌لق واردر.

دوكتمك { دوكتمك. [؟]: توكتمك، توكنمك.

دوكج { یاخود دوگوج. سـ. صوثوق صو ایله صابونسز بیقادقلری چماشیری دوكدكلری طوقماق، چماشیر طاقطاق.

دوكدی { سـ. ۱. اورمه و دوكمكه مخصوص طوقماق ویا چكیچ. ۲. كسر و بالطه كبی آلات جارحه‌نك آرقه‌لرنده‌كی طوقماق: نجاق دوكدیسی.

دوكدیرمك { فتـ. ۱. بر مایعی بر قابدن طیشاری‌یه ویا دیكر بر قابه چویرتمك، صب ایتدیرمك: خدمتجی‌یه صو دوكدیروب كندیم بیقادم؛ بونك صوینی دوكدیرمك لازم اوله‌جق. ۲. اریتمش برشیئی قالبه بوشالتدیرمق، سبك ایتدیرمك: بوزوق بوریلری یكیدن دوكدیرملی؛ حروفات دوكدیرمك. ۳. صولی بر خموری قاشیقله قیزارمش یاغك ایچنه قودیروب پیشیرتمك: لقمه دوكدیرمك. ۴. صاچدیرمق، سرپدیرمك، یره طاغیتدیرمق: شو طاوقلره بر آز آرپه، باغه كوكورت دوكدیرملی. ۵. بیانه آتدیرمق، طوپلادوب ویا سوپوردوب طیشاری‌یه آتدیرمق: شو كولری، سوپروندی‌یی، كوبردیی دوكدیرك. || صو دوكدیرمك= بول ایتدیرمك: چوجغه صو دوكدیردیكزمی؟

دوكدیرمك { فتـ. [«ك» «ی» «و» كبی اوقونور.] ۱. ضرب ایتدیرمك، برینی دوكمكه امر ویا مساعده ایتمك: بن چوجقلرمی كیمسه‌یه دوكدیرمم. ۲. بر شیئه طوقماق ویا دیكر برشیئله اوردیروب قیردیرمق یا ازدیرمك ویا دانه‌لرینی آیرتمق: بغدای، مصر، شكر دوكدیرمك. ۳. قورشون ویا كله آتدیرمق: او قلعه‌لری كیلره دوكدیرملی. ۴. بحـ. = فورطنه‌ده كمی سیر ایتمك وبوجه‌لیوب روزكارك اوكنه دوشمك ممكن اولمدیغی زمانلرده روزكاره باش ویرمك.

دوكش { یاخود دوكوش. سـ. دوكمك فعلی. بلا: دوكمك.

دوكش { یاخود دوگوش. سـ. ۱. دوكمه، ضرب. ۲. دوكشمه، مضاربه. ۳. اوروب ازمه، سحق. ۴. طوپه طوتمه.

دوكشدیرمك { فتـ. غاوغا ویا كورش ایتدیرمك: قوچ، خروس دوكشدیرمك.

دوكشمك { فتـ. بربریله غاوغا ویا كورش ایتمك، مضاربه ایتمك: قوچلر، خروسلر دوكشیور.

دوكلمك { فلـ. ۱. مایع ویا حبوبات قبیلندن برشیء بولندیغی قاب ویا محلدن طیشاری چیقوب آقمق: دستیدن صو، فوچیدن یاغ، چوالدن بغدای، صمان دوكلدی؛ یره دوكلنی طوپلامق. ۲. دوشمك، سقوط ایتمك: دیشلری، صاچی دوكلدی: قوراقلقدن آغاجلردن بتون میوه‌لر، یاپراقلر دوكلدی. ۳. نهر منتهی ومنصب اولمق: طونه قره دكیزه دوكلیر؛ میخالیچ كولنك فضله‌ء میاهی مرمره‌یه دوكلیر. ۴. چیقارلمق، سوق وتحشید ایدلمك: حدوده، قریه‌یه بر چوق عسكر دوكلدی. ۵. تهالكله هجوم، مهاجمه ایتمك، اوستنه دوشمك: بتون خلق سوقاغه دوكلمش؛ شمدی هركس فوطوغرافیه‌یه دوكلدی. ۶. منقلب اولمق، منجر اولمق: مودا چارشفه دوكلدی. ۷. اریدلمش معدن وسائره قالبه افراغ اولنمق: قورشون ایله آنتیمون خلیطه‌سندن حروفات دوكیلیر. ۸. زیاده اسكیمك،

خراب وویران اولمق : اویالی
دوكلیور .

دوگلمك { لجه. [كافی « و » كبی (اوقونور] ١. او.
رلمق، ضرب اولنمق : او قدر
كوچك چوجق دوكلیرمی؟ ٢.
هـاوانده و یا دیكر برآلتله
قیرلمق، ازلمك، سحق ایدلمك:
بو هـاوانده كتن تخمی، اوته
كنده ایسه شكر دوكلیر. ٣.
طوپه ویا قورشـونه طوتلمق:
بو قلعه دكیزدن دوكله‌مز، قره
دن دوكله‌بیلیر .

دوگلمك { لجه. [كافی « ی » كبی (اوقونور] باغلانمق،
دوكه‌لنمك، عقد اولنمق. مر.

دوگلمه { س. دوكلمك فعلی. با: (دوكلمك .

دوگلمه { س. دوكلمك فعلی. با: (دوگلمك .

دوگلی { یاخود توگلی. ص. هب، (بتون. مر.

دوكمك { فتـ. ١. بر مایعی یاخود (حبوبات كبی بر شیئی
بولندیغی قاب و یا محلدن طیشا.
رییه ویادیكر برقابه بوشالتمق،
صب ایتمك : صو دوكمك؛ شرابی
فوچی یه دوكمك. ٢. دوشـور.
مك، اسقاط ایتمك : آغاجلرك
بر طـاقمی كوزده یاپراقلرینی
دوكر، بر طـاقملری دوكمز؛
خسته‌لق بتون صاچنی دوكدی.
٣. صاچمق، سرپمك، اكمك:
طاوقلره یم دوكدم. ٤. آقیتمق،
اساله واراقه ایتمك : كوز یاشی
دوكمك. ٥. بدنده سیویلجه كبی
شـیئلر چیقـارمق : وجودینـك
هر طرفنـده بر طـاقم چیبانلر
دوكمش. ٦. كمی و یا دمیر یول
وسائره ایله چیقارمق، سوق
وتحشید ایتمك: انكلیزلر هندستانه
بر چـوق مهنـدس دوكدیلر؛
فـلان دولت حدودینـه عسكر
دوكیـور. ٧. اریمش معدن و
سـائره‌یی قالبـه افراغ ایتـمك :
حروفات دوكمك: طوب دوكمك.
٨. صولی خموری قاینار یاغك
ایچنه ویا صیجاق صاچك اوزرینه
آقیدوب بعض ییه‌جك شیئلر
استحضار ایتمك : لقمه، قطـائف
دوكمـك. ٩. توك و خاو كبی
شیئی غائب ایتـمك : بو قطیفـه
چابق خاوینی دوكر؛ حیـوانلر
بو موسمده توكلرینی دوكرلر.
١٠. طیشـاری آتمق : شـو
صویی، شوسوپرندی‌یی دوكك.
|| مجـ. آیاغنه صیجاق صو دوكمك =
حسن قبول ایتمك. || تر دوكمك
= ترلمك . || صو دوكمك =
ایشـه‌مك، تبول ایتـمك. || قان
دوكمك = محاربه‌یه كیتمك؛ فدای
جان ایتمك. || كوز یاشی دوكمك =
آغلامق. || یوز صویی، آبرو
دوكمك = كندی حیثیتنی پایمال
ایدوب ذلتله یالوارمق .

دوگمك { فتـ. [كافی « و » كبی (اوقونور] ١. اورمق،
ضرب ایتمك : تحصیل ویا تربیـه
ایچون چوجقلری دوكمك فائده
یرینـه ضرری موجبـدر. ٢.
هاوانده ویا دیكر برآلتـله او.
ره‌رق قیرمق ویا ازمك، سحق
ایتمك : كتن تخمی، شكر، پرنج،
مصر دوكمك. ٣. بر معدنی قیز.
دیروب اوردرق ایشلمك : دو.
كلمش دمیر. ٤. قاقمق، اورمق،
چالمق : قپویی دوكدی. ٥. طوپه
ویا قورشونه طوتمق : او تپه‌دن
قلعه‌یی دوكمك ممكندر .

دوگمك { فتـ. [كافی « ی » كبی (اوقونور.] باغلامق،
ایلیكلمك، دوكمه‌لمك. مر.

دوكمه { س. ١. دوكمك فعلی. با: (دوكمك. ٢. قالبه‌دوكلمش
عادی دمیر. = ص. اریدیلوب
قالبـه افراغ اولنمقله یاپلمش:
دوكمه دمیر، دوكمه قاریوله .

دوگمه { س. دوگمك. فعـلی. (با: دوگمك. = ص.
قیزغین حالنده چكیچله اوریله‌رق
یاپلمش : دوگمه دمیر.

دوگمه { س. [بزجـه متروك (اولان « دوگمك »
دن] ١. اثوابی قاوشـدیرمق
ایچون قارشیسنده‌كی ایلیكه كچه‌جك
مخصـوص معـدندن، كمیكدن،
صدفدن وسائر ذی قیمت شیئلردن
ویا خرج و قماشـدن یووارلاق
یاخود یاصی ویامستطیل دانه :
كوملك، سترہ، قول، یاقه دوكمه.
سی. ٢. باش، طوب، اوفاق یووار.
لاق شیء : ممه دوكمه‌سی. ٣.
اوفاق اور، یومری، چیبان .

دوكمه‌جی { س. معدنلری اریدوب (قالبه افراغله مختلف
شیئلر یاپان صنعتكر، دوكوجی:
پرنج دوكمه‌جیسی؛ حروفات دو.
كمه‌جیسی.

دوگمه‌جی { س. دوكمه یاپان ویا (صاتان آدم.

دوكمه‌جیلك { معدنلری اریدوب (قالبه افراغ ایتمكله
مختلف شیئلر یاپمق صنعتی.

دوگمه‌لمك { یا دوكه‌له‌مك. فتـ. دوكه‌یی ایلیكه كچیره‌رك (اثواب ویاچاشیری) قاوشدیرمق : كوملكی، سترەیی دوكه‌لدی.

دوگمه‌لی { صـ. دوگمه‌سی اولان، دوكه ایله ایلیكلنن (اثواب وسائره).

دوگن { سـ. خرمانده اكینی دوكدكلری چاقاق طاشلی آلت.

دوكندی { سـ. ١. دوكلمش پراكنده شیء : بغدای، طاش دوكندیسی؛ ذخیره‌یی توب یالكز براز دوكندی قالمشدر. ٢. دكیزك طالغه‌لرینی كسمك ایچون ساحلك براز ایلریسنده مخصوص دوكلمش ویاطبیعی حالده پراكنده طاشلر : لیمانك اوكنده بر دوكندی واردر.

دوكنمك { فط. كندی اوستنه دوكمك : صباحلری صوغوق صو دوكنمكی عادت ایدنمشدر. || صوینوب دوكنمك = استراحت ایچون صوینوب لاابالیانه برحال وقیافتده اوتورمق.

دوكنمك { فل. با : توكنمك.

دوگنمك { فط. كندی كندینه اورمق، كمال یأس وندامتندن كندی باشنه وكوكسنه ویا دیزلرینه اورمق : دوكنوب طوربوردی .

دوگو { سـ. با : دوگی.

دوگور { سـ. ١. بربرینه نسبتله زوجه‌لرك بدرلری : او بنم دوكورمدر؛ دوكورینه مسافركیتمش. ٢. دوكونده كوكیه بدرلك ایدن آدم. [استانبولجه متروك اولوب، آناطولیده‌الیوم مستعمل ومقابلی اولمامغله، واجب‌الاستعمال برلفتدر.]

دوكوز { یاتوكوز. صـ. ١. بتون، تام. ٢. قوتلی، توانا. مر.

دوگوش { ودوكوش. سـ. با : دوكش ودوكش.

دوكوم { سـ. اریتمه، اریدوب قالبه دوكمه، سبك، اذابه.

دوگوم { سـ. [متروك اولان « دوگمك » دن] ایكی ایپ وسائره‌نك برلكده باغلانمه‌سندن حاصل اولان باغ، عقده: دوكوم یاپمق؛ دوكوم چوزمك. || مج. پاراكسته‌نك سجیمی اوزرنده مسافه‌یی كوسترن تقسیمات نسبیه. || كور دوگوم = چوزلمسی زور باغ.

دوكومخانه { سـ. معدندن مختلف آلات واوانی سبك ایتمكه مخصوص فابریقه، فر. Fonderie : حروفات دوكومخانه‌سی.

دوگوملمك { یا دوگومله‌مك . فتـ. دوكوم یاپه‌رق باغلامق : شو ایكی ایپی برلكده دوكوململی.

دوگوملی { صـ. دوكومی اولان، دوكومله باغلانمش.

دوگون { سـ. [اصلی : « توك كونی » زیرا اسكی تركلر اوكون خانه وخیمه‌لرینی بایراق یرینه توكلرله طونادیرلردی. حالا چغتایجه ده توك یاپمق وتوی كونی دینیر.] بر آدمك اولندیكی ویا بر چوجغك طوغدیغی ویاسنت اولدیغی كون اجرا اولنان شنلك، ولیمه، سور، جمعیت : فلانك دوكونده؛ دوكون یاپمق؛ سنت دوكونی=ختان جمعیتی. || مج. دوكون اوی = كورلدیلی وغلبه‌لك محل.

دوگه { سـ. كنج اینك، دها طوغورمامش اینك.

دوگه‌سیمك { فل. (بوغا) دوكه واینك آرایوب آزمق .

دوگی { یا دوگو. سـ. دبیكده دوكلمش پرنج. [دوكلمشنه چلتیك دینیر. پرنج ایسه فارسیدر.]

دول { سـ. ١. رحمك ایچنده‌كی یاوورو، جنین. ٢. صوی، نسل، اوروق، عرق. || دول آلمق = جنس آیغیره قیصراق چكوب طاننی آلمق. || دول اشی = صوك، مشیمه. || دول دوش = تناسل. || دول یاتاغی = رحم .

دول { صـ. با : طول.

دُوَل { سش. جـ. عر. فد : دولت. با : دولت.

دولاب { سذ. عر. جـ : دوالیب. طولاب. با : طولاب.

دُولبند { یاخود تولبند. سـ. پك اینجه وسكرلجه بیاض بز، صاریقلق بز. || مج. پك بیاض شیء : دولبند لاله.

دَولت { سش. عر. جـ : دول. ١. بخت، طالع، سعادت: دولت واقبال ایله. ٢. جاه ونعمت، ثروت وسامان : دولته نائل اولمق . ٣. مستقلاً اداره اولنان حكومت واولكه‌سی : دولت عثمانیه؛ آوستریا، فرانسه

دولتی: وکلای دولت: امور دولت. ٤. حکومت سورن سلاله، خاندان حکمداری: دولت سلجوقیه، دولت عباسیه. || نه دولت! = نه سعادت، نه بختیارلق! [عربی تعبیراتده «دوله» صورتنده قوللانیلیر: صاحب الدوله.]

دولتخانه { س. فا. [عر. دولت = م - فا. خانه = او] بر بیوك ذاتك ویا تعظیماً مخاطبك مسکنی، قوناغی: دون دولتخانه‌لرینه کیتدمسه‌ده کندیلرینی بوله‌مدم؛ یارین دولتخانه‌ده میسکز؟

دولتلی { یادولتلو. س. ۱. دنیوی ویا اخروی بخت وسعادت ویا جاه ونعمت صاحبی: نه‌دولتلی آدم‌ایدی. ۲. اﷲ. وزرا ومشیرانه ویریلان عنواندر: دولتلو پاشا حضرتلری. صدراعظملره: فخامتلو دولتلو: معزوللرینه: ابهتلو دولتلو؛ شیخ الاسلاملره: دولتلو سماحتلو: سرعسکرلره: دولتلو عطوفتلو: دار السعادة الشریفه آغالرینه: دولتلو عنایتلو؛ شریف حضرتلرینه: دولتلو سیادتلو؛ شهزادکان حضراتنه: دولتلو نجابتلو عنوانلری ویریلیر.

دولك { س. ۱. قاون وقاربوز کلکی، بوستان بوزومی اوفاق یمش. ۲. تکرلکك مرکزنده‌کی آغرشاق. ۳. علی‌الاطلاق یومری شیء. || آجی دولك = ابوجهل قاربوزی.

دولگر { س. [فا. «دروگر» دن] ابنیه‌نك قپو وپنجره‌دن ماعدا اخشاب قسملرینی یاپان صنعتکر، نجار. || دولگر بالیغی = بر جنس بالیق. || مج. دولگر باغی. خلاطك برنوع باغی.

دولگرلك { س. ابنیه ایشلریله مشغول اولان آدمك صنعتی.

دولنگج { یا دیولنگج. س. طوبغار و قویروق صالان جنسی.

دولو { س. با: دوزوللو.

دوله { سث. عر. با: دولت.

دولی { ص. عر. ث: دولیه. دولته منسوب ومتعلق: مناسبات دولیه.

دوم { د. «دو» هجاسیله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه قونوب مبالغه وتأکید بیان ایدر: دوم دوز.

دوم { عر. فا. ایکنجی: باب دوم. ز.

دومان { س. ۱. آتشدن قالقان سیاه هوا، توتون، دخان، دود: آتشك دومانی کوزلرمزی کور ایتدی؛ دومانده قوروتمق. ۲. هواده‌کی سیس، پوس: اورتالغی بر دومان قاپلادی. ۳. اینجه توزك هوایه قالقمه‌سندن حاصل اولان بولانیقلق: توز دومانندن کوز کوزی کورمزدی. ٤. میوه وچیچکلرك وصیجاق هواده صوثوق برمایعی حاوی قابلرك اوزرینه قونان اینجه بوغو: دومانی اوستنده = تازه کسلمش. || توزی دومانه قاتمق = چوق قوشمق، زیاده عجله ایتمك.

دومانلامق { فتد. ۱. دومان ویرمك، دومانه طوتمق یا آصمق. ۲. بولاندیرمق، قرارتمق. || قفاسی دومانلانمق = سرخوش اولمق.

دومانلانمق { فط. ۱. دومانده طورمق، دوماندن قرارمق. ۲. بولانمق، قرارمق: کوز دومانلانمق = قراروب کورمه‌مك.

دومانلق { ص. دومان قاپلامش، دومان ایچنده اولان، سیسلی: هوا دومانلق ایدی.

دومانلی { ص. دومان وسیس یا پوصی یاخود بوغوسی اولان: دومانلی هوا، طاغ، چیچك، میوه.

دومن { س. کمینك استقامتنی دوزلتن وایستنیلن طرفه چویرن آلت که قیچلرنده صویك ایچنده حرکت ایدر برقاچ پارچه آغاجدن عبارت اولوب کمینك اوستندن ال یا طولاب ویاماکینه ایله چویریلیر: دومن طوتمق، قوللانمق. || مج. دومنده = اك کریده. || دومن نفری = بر صنفك اك کریسنده بولنانی. || دومنی اکری = چارپوق قویروقلی آت. || طاییسی دومنده = قوة الظهری اولان.

دومنجی { س. کمینك دومنی قوللانان آدم.

دومنجیلك { س. دومنجی ایشی و وظیفه‌سی: کمیه‌دومنجیلك ایتمك قولای شیء دکلدر.

دون { ظز. [تق. تون = کیجه، تو ناکون = کیجه‌دن اولکی یعنی دونکی کون] ایچنده بو-

لنيلان كوندن اول كى كون، امس، ديروز : دون كوردم؛ دون نره‌ده ايديكز؟ || دون كيجه = بوندن اول كى كيجه. || دون دكل اولكى كون. == س. دونكى كون : دوندن خبرم وار ايدى؛ دوندن برى كورمدم؛ دونه كلنجه‌يه قدر بيليزدم.

دون { ص. عر. ١. آلچاق، دنى، ذليل : دهر دون. ٢. آشاغى : دون رتبه، دون فيات. ٣. آلتده، آشاغيده اولان؛ مادون = آلتده بولنان، ما فوق مقابلى.

دونان { يا دوتن. س. ص. اوچ ياشنى بچمش آت ودوه كبى بيوك، وايكى ياشنى بچمش قويون وكچى كبى كوچك حيوانلره اطلاق اولنور.

دونديرمك { فتـ. ١. دور ايتديرمك، تحريك ايتمك، چويرمك : چرخى، فيرلداغى، طولابى دونديرمك. ٢. كرى يه چويرمك، ارجاع ايتمك : كنديسنى يارى يولدن دونديردىلر. ٣. ايچنى طيشنه ويا اوكنى آرقه‌سنه چويرمك، تقليب ايتمك: بو مندرى دونديرملى.

دونش { ياخود دونوش. س. كرى كلمه، عودت، رجوع : حجدن دونشمده قدسدن بچمك امليدر؛ سيردن بو قدر اركن دونشكزه بر معنا ويره‌مدم.

دونشديرمك { فتـ. كزينوب آرامق، تحرى ايتمك.

دونشين { ظر. دونركن، عودتده : قلمدن دونشين سزه اوغرارم.

دونك { ص. سوزندن دونر، تعهدنده طورماز، ثباتسز، متلون : پك دونك آدمدر.

دونكل { س. موشموله دينلن ميوه، كه ازكيلدن بيوك وبش بيقدن كوچكدر.

دونكلك { س. سوزندن دونن آدمك حالى، عهدنده طورمامه. ثباتسزلق، تلون: اونك دونكلكى معلوم.

دونكى { ص. بركون اول واقع اولان : دونكى يمك: دونكى حوادث. || مج. پك يكى، قدمى اولميان : او دونكى آدمدر. || دونكى كون = بو كوندن اول اولان كون.

دونكى { س. مج. ماكنه‌لر درونده قزغانه صو ويرمك وسنتينه صويني آتق ايچون قوللانيلان طلومبه.

دونلمك { فجـ. ١. دور وجولان اولنمق : سماعده بر قاعده ايله دونلير. ٢. عودت ورجعت اولنمق : اورايه كيدليرسه اقشامه دونله بيليرمى؟ ٣. نكول ايدلمك، سوزدن ويا بر طرفكيرلكدن جايلمق : بر طرفقته كيرلدكدن صكره دونلمك اولماز.

دونم { س. [«دونمك» دن] طول وعرضى قرق آديم ويا معمارى آرشيندن عبارت اراضى اولچيسى كه درت اولكه منقسمدر: بو تارله اللى دونمدر. || يكى دونم، اعشارى دونم : طول وعرضى يوز متره‌دن عبارت اراضى اولچيسى، هكتار.

دونمش { ص. قوقمش، اكشيمش، بوزوق : دونمش يمك. || كوزلرى دونمش = حدت ويا ديكر بر تأثردن كوزلرى طيشارى يه فيرلايوب حيلقينه دونمش. || سودى دونمش = بر تأثردن سودى چالقانمش (قادين) .

دونمك { فل. ١. كندى محورى اوزرينه ويا بر مركز اطرافنده حركت دوريه ايتمك، دور ايلمك : كرهٔ ارض يكرمى درت ساعتده بركره كندى محورى اوزرينه وسنه‌ده بركره كونشك اطرافنده دونر؛ مولوى درويشلرى برحركت منتظمه ايله دونرلر؛ بو تكرلك دونميور. ٢. آرقه‌يه طوغرى كرى كلمك، عودت ايتمك : فلان يره كيدوب اقشام دونه‌جكم: بو واپور مدانيه‌يه قدر كيدوب اورادن ينه بورايه‌دونر. ٣. دكيشمك، ديكر كون اولمق، تحول وتغير ايتمك : اونك ايشى دوندى : عقلى، سودى دوندى. ٤. اسكى دينى براقوب ديكر بر دينله تدين ايتمك : چينك دونمان دينلن اهاليسى ياقينده دونوب دين اسلامى قبول ايتمشلردر: آرناودلرك برقسمى اثناى فتحده وبرطاقملرى چوق صكره دونمشلردر. ٥. جايمق، نكول ايتمك، سوزنى وعهدينى طوتمامق : سوزندن دونمك. ٦. برنى ترك

ایدوب طرفکیرلکندن چیقمق: صوکره‌لری نلشوبتره‌دن دونمشلردی. ۷. بر حال کسب ایتمك، دکیشمك، بر حرکتده بولنمق: ارسلانه دوندی = غایت شجاعتلی حرکتده بولندی؛ صویه دوشمش صیچانه دوندی. || باش دونمك = دواره اوغرامق. || سوزندن دونمك = عهدندن نکول ایتمك. || صوی دونمك = نسل بوزلمق، قاریشمق، اصالت وجنس فوت ایدلمك. || کوز دونمك = زیاده حدت ویا تلاشدن کوزلر قرارمق.

دونمه { س. ۱. دونمك فعلی، دور. ۲. عودت، رجعت. ۳. تحول، تغیر. ٤. دین دکیشدیرمه، اهتدا، ارتداد. ٥. نکول. || باش دونمه‌سی = دوار. ═ ص. دیننّدن دونمش، مهتدی: چینك دونمه‌لرینه شرق ترکجه‌سیله دونغان دیرلر.

دونما س. با: طونما.

دونوش { دونوشین. با: دونش، دونشین.

دونوم { س. ۱. دور، دوران، جولان. ۲. رجعت، عودت. ۳. کره، دفعه، نوبت. ٤. با: دونم. || کون دونومی = کونشك یاز ابتداسنده شمالدن وقیش ابتداسنده جنوبدن خط استوایه طوغری رجعتی وکیجه یا کوندوزك بیومکه باشلامه‌سی: کون دونومی فرطونه‌سی.

دوولّلو { س. [ایتا. Duello] برمعامله تحقیریه دوچار اولان آدمك خصمنه تکلیفیله آره‌لرنده واقع اولان مبارزه: دوللو ایتمك؛ دوولّلویه دعوت ایتمك؛ دوولّلویه چیقمق.

دَوه { س. [اصلی: تیوه] بوك طاشیان وبینلن وات وسودی ینن معروف بیوك حیوان که عربستان وآفریقای شمالی ایله ترکستان وایران صحرالرنده کثرتله بولنوب بحق چول سفینه‌سی دینلمشدر، جمل، ابل، شتر: بر اورکوجلی، ایکی اورکوجلی دوه؛ دوه آیغری = بخور؛ دوه یاوریسی = بودوق. || اولیا دوه‌سی، تکری دوه‌جکی = صاف آدم. || دوه باغردان = طاشلق یوقیش. || دوه بوینی = بوحیوانك بوینی کبی مباین وضعیتده متصل ایکی کمر شکلنده. مج. طلومبه‌لرك ایکی طرفه اوسقرولی مقوس باقر بوریلری وبونك امثالی بوریلر. || دوه توگی = ۱. بوحیوانك قیلندن معمول. ۲. آچیق بوز وياقهوه رنکنده. || دوه تیماری = دقتسز، اوستون کوی ایش. || دوه دوشلی = قارینسز (آت). || دوه دیشی = برجنس نار. || دوه دیکنی = یبان انکیناری. || دوه طبانی = بخور مریم دینلن نباتك برنوعی. || دوه‌ده قولاق = دیکر برشیئه نسبةً جزئی ولا شیء حکمنده اولان. || دوه یورویشی = یاواش لکن غیرمنقطع ودواملی یورویش ویا ایش. ═ حد. یوق دوه! مناسبتسز سوزه قارشی استهزا تعبیریدر.

دَوه‌جی { س. ۱. دوه‌سوریسنی کزدیروب اوتلاتان آدم، دوه چوبانی، شتربان. ۲. دوه سوریجیسی، کرا ایله ایشلدیر دوه‌لری اولان آدم، ساربان.

دَوه‌قوشی { س. آفریقاده یاشار وبدننك آغرلغیله توکلرینك آزلغندن اوچه‌میان جسیم بر قوش، که قنادلرینك توکلری تربیه اولنه‌رق شاپقه تزیینده قوللانلمغله پك قیمتلیدر، نعامه: دوه قوشی توگی، یومورطه‌سی.

دِویت { یاخود دیویت. س. [عر. «دوات» دن] یازی یازمغه وبلده طاشیمغه مخصوص اسکی طرزده برحقه که معدندن اولوب مرکب وقلم وضعیچون بیتشیك بربوریسی‌ده واردر. با: دوات.

دِویتجی { یا دیویتجی. س. دویت یاپان ویا صاتان آدم.

دِویتدار { س. با: دواتدار.

ده { حج. [خفیف هجالی کلمه‌لر عقبنده فتحهٔ خفیفه، وثقیل هجالی کلمه‌لرده فتحهٔ ثقیله ایله اوقونور] ۱. ظرفیت مکانیه بیان ایدوب سکون معناسنه مخصوصدر. اوده اوتوریور؛ اوده‌در. [حرکت وانتها معناسی مفعول الیه ایله افاده اولنور: اوه کیتدی، کیردی کبی] . ۲. ظرفیت زمانیه بیان ایدر: بیلده بر کلیر؛ کونده ایکی کره یمك یر؛ دونشده = عودت زماننده، دونرکن؛ خرمانده = خرمان زما-

نده. ٣. عدد نسبی افاده ایدوب
کل بیان ایدن رقمه الحاق او -
لنور : ایکیده‌بر = نصف؛ اوچده
ایکی = ثلثان.٪ ٤. فائض ونما افاده
ایدوب رأس المال بیان ایدن
رقمه الحاق اولنور : یوزده‌بش،
یوزده طقوز. ٥. عند، یان،
خانه، مملکت، قوم، ملت معنا-
سنی تضمن ایدر : اونك آقچه‌سی،
اوراقی بنده‌در = یانمده؛ بنم چاقیم
سزده‌میدر؟ = عندکزده؛ بش‌کو-
ندن بری بزده مسافردر = خانه‌
مزده؛ عسکرلك بزده ارثیدر =
مملکتمزده، قوممزده ، ملتمزده .
٦. «اولمق» و «وار» فعلیله
مالکیت وتصرف، و «اولمامق»
و «یوق» تعبیریله عدم مالکیت
وعدم تصرف بیان ایدر : بنده
ایکی آت واردر = بنم ایکی آتم
واردر، ایکی آته مالکم؛ هر
کسده پاره اولسه؛ اونده پاره
یوقدر: انسانده پاره اولمامق نه
کوجدر. ٧. ترجمه مصدره
الحاق اولنه‌رق فعل اسنادی ایله
برابر استمرار وسورکلك بیان
ایدر : اونلر شمدی کلمکده‌در =
کلیورلر: بر مکتوب یازمقده
ایدم. [اسم مصدرله اولدیغی
وقت بو معنایی افاده ایتمیوب
«خصوصنده» معناسنی تضمن
ایدر : کیتمه‌ده بأس یوقدر؛ یاز-
مه‌ده مهارتی واردر کبی.] ٨.
صله صیغه‌سنه الحاق اولندقده
زمان بیان ایده‌رك صیغهٔ مذ-
کوره ایله برابر آیریجه برصیغه
اعتبار اولنه‌بیلیر : بورایه کلد-
کده قونیشورز : کلدیکنده،
کلدیککزده باقارز: بن کلدیکمده
سز یوق ایدیکز. [ترکان شیوه-
سنده بومعنا ایله اسم فاعله الحاق
اولنور : کلنده، کیدنده کبی، که
کلدکده وکیتدکده دیمکدر.]
|| آیاقده = قائم. || الده = لا : ال.
|| بیکده بر = پك سگرك، پك
آز.

ده { حر. [«دخی» و «دها»
دن مخفف. — الحاق اولند-
یغی کلمه‌یه کوره فتحه‌سی خفیف
ویا ثقیل اوقونور.] ١. عطف
ایچوندر، و، هم، دخی : کیتدم
ده کلدم؛ کیده‌یم ده کوره‌یم:
کلك‌ده کورورسکز. ٢. ضم و
علاوه بیان ایدر، دها، کذلك :
برکره‌ده کیدك ؛ بن کیده‌جکم
سزده کلك: اوقور هم یازارده.
|| برده = ١. شوراسیده وارکه:
برده علم یالکز دنیاده کچنمك
ایچون اولمیوب تزیین ذات ایچون
لازمدر. ٢. ولوکه، اولسه‌بیله:
برده اویله دیمشم بوندن نه
چیقار؟ || سن‌ده، آدم سن‌ده،
آمان سزده ! براقك، اهمیت
ویرمیك.

ده { یاخود دی. حد. ١. ها.
یدی! ها! یا : ده ایمدی =
هایدی ایمدی! ده‌ده! = یا یا!

دَه { عد. فا. اون، عشر : ده
ساله = اون سنه‌لك، اون
یاشنده .

دَها { د. [اساساً «دخی» ایله بر
اولوب، اصلی : «تاقی» در]
١. مقدار ویا زمان علاوه‌سنه
دلالت ایدر : برآز دها ویرك؛
برساعت دها بکله‌یك: بیتیرمکه
دها بر ایکی سطر قالدی: ایکی
کون دها کچرسه برآی اوله‌جق.
٢. باشقه، زیاده، آرتق : دها
وارمیدر؟ آرتق دها یوقدر؛
دها نه وار؟ دها نه‌لر! ٣.
صفتلرك باشنه کیروب تفضیل
بیان ایدر : بو اوندن دهابیوك،
او بوندن دها کوچکدر؛ دها
عالم = اعلم. ٤. تکرار، کذلك،
ایضاً : بر دها کیتمسین = برکره
دخی؛ بر دها یاپمه. == ظر.
حالا، هنوز، الآن، الی الآن،
بوآنه‌دك : دها کلمدی: دها بو-
راده‌میسکز؟

دَهاء { سذ. عر. خارق العاده
ذکا وفطنت، فر. Génie.

دُهات { سذ. جم. عر. فد :
داهی. با : داهی.

دَهان { س. فا. آغز، فم. ذ.
|| انکشت بر دهان =
پارمغی آغزنده، متحیر.

دَهر { سذ. عر. جم: دهور. ١.
زمان، اوزون مدت. دور،
هنگام، ابد : الی آخر الدهر.
٢. جهان، عالم، طبیعت، حیات
دنیا : دهردون.

دَهره { س. فا. [تر. زبانزدی:
طهره] دستره کبی دیشلی
واکری بودامه بیچاغی.

دَهری { ص. عر. ذ: دهریه.
دور زمان و طبیعتـه
متعلق، طبیعی. ذ. == سذ. عر.
جم : دهریون. حوادث دنیویه‌یی
طبیعته حمل واسناد ایدن ملحد،
آخرته اینانمیان آدم، فر.
Matérialiste.

دِهِش { س. فا. ویرمه، اعطا، احسان. ز.

دَهشَت { سذ. عر. قورقونچ بر شیئ ویا بیوك بر تهلكه اوكنده شاشوب قالمه، دوچار خوف وتلاش اولمه، اوركمه: انسانه دهشت كلیر؛ ذهنلره دهشت ویرر.

دَهشَت اَنگیز { ص. فا. [عر. دهشت = م. فا. انگیختن = قوپارمق] قورقوب اوركمكی موجب، اوركودن، قورقونچ: دهشت انگیز بر اوچوروم.

دَهشَتلی { ص. قورقونچ، اوركودیر، پك مخوف: دهشتلی بر منظره، بر فرطونه.

دِهقان { س. فا. ١. كویلی، چفتجی. ٢. كوی مختاری. [عربی یه دخی كچمكله، «دهاقین» صورتنده جمع عربیسی ده واردر.]

دِهلیز { س. فا. و:

دَهلیز { سذ. عر. ج: دهالیز. [فارسیدن معرب] سوقاق قپوسیله نردبان آره‌سنده كی آره‌لق. خیاط. || تش. قولاغك ایچنده بولنان جوف، فر. Vestibule.

دَهُم { عد. فا. اونجی، عاشر. ز.

دُهن { سذ. عر. ج: ادهان. سوریله جك یاغ.

دَهَن { س. فا. با: دهان.

دَهناء { سذ. عر. واسع وصوسز اووه، صحرا، چول.

دُهور { سذ. ج. عر. فد: دهر. با: دهر.

دی { یاخود ده. حد. هایدی! ها! || دی دی، ده ده = هایدی، اوله یا. — دیمك فعلنك ده امریدر.

دِیار { سذ. ج. عر. فد: دار. با: دار. = فد. كبی. مملكت، خطه: بودیارده عادت بویله‌در: دار ودیارندن اوزاق دوشمش؛ دیار آخره كیتمك. || ع. دیار بكر = جزیره خطه‌سنك قسم شمالیسی كه مركزی آمد (قره آمد) شهریدر. بزجه غلط اوله‌رق شهره ده بو اسم ویریلیر، دمشقه شام دینلدیكی كبی.

دَیّار { سذ. عر. كیمسه، شخص. ز.

دیاقوز { س. [ر. διάκονος] بر متره پولیدك معیتنده بولنان كنج راهب كه متره پولیدلك ملازمی عد اولنور، شماس.

دَیّان { ص. عر. [«دین» دن سمب.] مكافاة ومجازاتی بجق ویرن. [اسماء حسنادندر.]

دِیانَت { سذ. عر. دینداراق، احكام دینیه‌یه تمامیله رعایت: اصحاب دیانتدن بر ذاتدر.

دِیانَتكار { ص. فا. و:

دِیانَتلی { ص. احكام دینیه‌یه رعایت ایدن، دیندار، متقی.

دیب { س. ١. برشیئك الك درین و آشاغی یری، آلتی: دكیزك دیبی = قعر دریا؛ قویونك دیبی؛ دیبه دوشدی؛ دیبه چوكدی. ٢. برقاب وسائره‌نك خارجدن آشاغی‌یه كلن یوزی: تنجره‌نك، جزوه‌نك، بارداغك دیبی. ٣. آغاج و دیوار كبی شیئلرك آشاغیسی، كوتوك، بن، كوك، تمل: آغاجی دیبندن كسمك؛ دیوارك دیبنه اوتورمق؛ موم كندی دیبنه ایشیق ویرمز؛ دیب قارپوزی = كوكنه یاقین چیقانی كه تخمی اكلمكه الویریشلیدر. ٤. برشیئك الك كریسی، الك آرقه طرفی: صحنه‌نك دیبنده بر قپو كوربنور. ٥. مقعد، دبر، اوتوراق یری. ٦. مج. اصل، اساس. || دیبنه داری اككك = تعمیق وتحقیق ایتمك، كنهنی آرامق. || طیرناغی دیبنده = پشین (آقچه). || قزان دیبی = محلبی وسائر بعض یمكلرك قزانك دیبنه یاپیشوب خوش ومقبول بر قوقو آلان قسمی؛ مج. اولادك الك كوچكی. = ص. بر شیئك آلتنده والك آشاغیسنده بولنان: دیب باغرصاق = بومبار؛ دیب دیش = الك كریده آزی دیشلری.

دیبا { س. فا. و:

دیباج { سذ. عر. [فارسیدن معرب] دالّی چیچكلی بر جنس ایپك قماش.

دیباجه { سذ. عر. ١. كتابك نقشلرله مزیّن ومذهّب اولان ایلك صحیفه‌لری.

دیدیرمك { فق. دیمكه سوق و اجبار ایتمك، دیمكه براقمق، سویلتمك: كندینه

٢. كتابك مبنى عليهى اولان بحثه كيرشمزدن اول كى مقالهٔ ابتدائيه‌سى، مقدمه: ديباجة الكتاب.

ديبجك (ــ. توفنكك چرخدن آشاغى اولان دبنى تشكيل ايدن آغاج كه اك قالين قسميدر: توفنكك ديبجك طرفى.

ديبسز (ص. ١. اصلسز، اساسسز، بى اصل، بى اساس، يالان. ٢. ثباتسز، دوامسز.

ديبك (ــ. طاش ويا آغاجدن بيوك هاون، قهوه، پرنج ديبكى.

ديپلومات (ــ. ص. [يو. Διπλωμάτης = جفته كوزلى] امور سياسيه ومناسبات دوليه ايله مشغول آدم وبو فنده پك ماهر اولان: بيسمارق كبى بر ديپلومات نادر يتشير؛ رشيد پاشا بحق ديپلومات ايدى.

ديپلوماتلق (ــ. امور سياسيه ايله اشتغال ايدنلرك مسلكى وبو فنده كى مهارت. || مجـ. حيل ودسايس، قورنازلق.

ديپلومه (ــ. [يو. Δίπλωμα] بر علم وفن وصنعتده وعلى الخصوص طبده بالامتحان اثبات لياقت ايدنلره اونى اجرا ايچون ويريلن مأذونيت كاغدى، شهادتنامه: ديپلومه‌سنى آلوب اجراى طبابت ايده جكدر؛ ديپلومه‌سز كيمسه اجراى طبابت ايده‌مز.

ديپلومه‌لى (ص. شهادتنامه‌لى، مأذون: ديپلومه‌لى طبيب.

ديپوزيتو (ــ. با: دپوزيتو.

ديت (ــ. عر. جـ: ديات، جنايت فى النفسده مقتولك نفسنه وجنايت فى مادون النفسده مجروحك عضو مجروحنه بدل جانينك اعطاسنه شرعاً مجبور اولديغى مال، قان بهاسى، خونبها.

ديترتمك (ياخود دترتمك. فتـ. ديترمه‌سنى موجب اولمق، چوق قورقوتمق، رعشه‌يه دوچار ايتمك: سرتلكيله هركسى ديترتمشدر.

ديترشمك (فشـ. هپ برلكده ويردن قورقوب ديترمك: معلمك سرتلكندن بيچاره شاكردان ديترشيورلردى.

ديترك (ص. ١. الى ويا بتون اعضاى بدنى ديترر اولان، صارصاق، مرتعش. ٢. حلزونى تل اوزرينه بينديرلكله دائما ديترر (الماس). || ديترك اوتى = بر جنس طاغ اوتى.

ديترمك (ياخود تترمك. فل. ١. صيق صيق وبلا فاصله اوينامق، ارتعاش ايتمك، لرزه‌ناك اولمق: صيتمه‌دن ديتريوردى؛ اللرى ديترر. ٢. مجـ. چوق قورقمق، رعشه‌دار اولمق: شاكردان معلمدن ديتريورلر. ٣. چوق اوشومك: قيشك اورته‌سنده پالطوسز ديتريور. || اوزرينه ديترمك = برينه چوق رقت ومحبتى اولوب زياده دقت ايتمك: باشقه اولادلرى اولمديغندن قارى قوجه او چوجغك اوزرينه ديتريورلر. || بر كوك ديترمك = بيوك بر دهشت واقع اولمق.

ديترمه (ــ. ديترمك فعلى، رعشه، لرزه.

ديتمك (فتـ. ١. ايپ‌ليف آيرمق: بزى، قماشى ديتمك. ٢. (پنبوق وسائره‌يى) آتمق، طرامق. ٣. (قوش) غاغاسيله پارچه پارچه قوپارمق: قارغه لشى ديتمك.

ديجور (ص. فا. قاراكلق، مظلم: شب ديجور.

ديدار (ــ. فا. ١. يوز، چهره، وجه: عرض ديدار ايتمك: ديدارينى كورمكه مشتاقم. ٢. كورمه، رؤيت، ملاقات: ديدار يارە نائل اولمق.

ديدشمك (فشـ. بربرينى ديتمك، بربرينك اتنى قوپارمق، غاوغا ايتمك، يكديكرينى راحتسز ايتمك: قوشلر ديدشيورلردى؛ نه ديدشيورسكز.

ديدنمك (فل. پاره‌لانيرجه‌سنه جد وجهد ايتمك.

ديده (ــ. فا. جـ: ديدگان. كوز، عين، چشم: نور ديده = كوزك نورى؛ ديدهٔ اشكبار = كوز ياشى دوكن كوز.

ديده (ص. فا. كورمش. [صترـ. تشكيلنه كيرر:] جهان ديده = عالمى كورمش، چوق كزمش ويا ياشامش. جـ: جهانديدگان.

ديده‌بان (ــ. فا. ١. بكجى، محافظ، قوللجى. ٢. نوبت بكلاين، قره قول.

ديده‌بانلق (ــ. بكجيلك، محافظلق، قوللجيلق.

ديديركين (ص. يرينى بكنمز، كندى يرينى غائب ايدوب ديكر محللرى يادرغايان: ديديركين اولمق = سرسرى اولمق.

خسيس ديديرمه‌مك ايچون ايى فدا كارلق ايتدى: او كيمسه‌يه آمان ديديرمز .

ديدى قودى { س. [اصل «ديمك» و «قومق» فعللرينك ماضيلريدر.] ١. قيل و قال، كفت وكو. ٢. نماملق، سخنچينلك .

ديدى‌قوديجى { ص. ديدى‌قو. دى‌يى سوز، نمام، سخنچين .

ديديك { ص. سويلنمش، مقول: او آدمك ديديكى ديديكدر = سويلديكى سوز بحق سويلنمش بر سوز اولوب دونمه‌سى محالدر، سوزى سوزدر .

دير { س. عر. ١. منا ستر، صومعه، كليسا. ٢. عر. ميخانه، ميكده .

ديرسك { س. ١. قول ايله بيلك آكيكارسنك محل التصاقنده‌كى بوكوم، مرفق: اللرى ديرسكه‌قدر ييقامق. ٢. اورته‌سندن بوكوملى ويا بر يره طيانمغه مخصوص كراسته: بر ديرسك طيامق. ٣. كوشه، زاويه: يول اوراده بر ديرسك تشكيل ايديور. ٤. ماكينه وسائره چويرمكه مخصوص اورته سندن بوكوملى قول. || بح. ديرسك باشى = كمى آلتنك بردن بره يوقارى‌يه طوغرى انحنا پيدا ايتديكى محل.

ديرك { س. ١. دوز واوزون آغاج كه اخشاب ابنيه‌ده كوشه‌لره قونور: آلتيلق، سكزلك ديرك، ميشه ديركى: چادير ديركى. ٢. كميده يلكن سرنلرينى طوتمق اوزره عموداً ديكيلن آغاج كه آلتده‌كى قالين پارچه‌سنه اناديرك دينير: بر، ايكى، اوچ ديركلى كمى. ٣. ابنيه‌نك بر طرفنى طوتمق اوزره آغاج ويا طاشدن ستون، عمود: مرمر ديركارك اوزرينه قورلمش كمرلر: ديركار آره‌سى. ٤. مج. پك اوزون بويلى آدم. || كوكك ديركارى آلنمق = قيامت خرابى اولمق، چوق ياغمور ياغمق .

ديركلك { س. ديركارى چوق ويا هر طرفى ديركله محاط ير .

ديركلى { ص. ديرك ويا ستونلرى اولان: اوچ ديركلى كمى؛ ديركلى بنا. == س. بر بوزنده ديركار رسمى اولان بش فرانقاق بر كومش سكه كه وقتيله سه‌پليتين دولتى مسكوكاتندن اولوب، شرقده پك منتشر ايدى، ريال .

ديرلانمق { فل. منا سبتسز و لزومسز چوق سوزلر سويليوب معجزلك ايتمك: آرتق ديرلانوب طورما .

ديرلتمك { ياخود ديريلتمك. فت. ١. حيات ويرمك، حياته اعاده ايتمك، احيا ايلك: اولولرى ديرلتمك. ٢. سرتلشديرمك. قاتيلاشديرمق، سولپوكلكنى كيديرمك: بو چيچكارى صويه قومقله ديرلته‌بيليرسكز. ٣. مج. اعمار ايتمك، شنلنديرمك: جزيره‌يى ديرلتمك ايچون فرات ودجله‌دن بر چوق جدوللر آچمق اقتضا ايدر .

ديرلك { س. ١. حيات، ياشايش، عمر: ديرلكنه ختام ويرمك. ٢. ياشامق ايچون لازم اولان شئ، نفقه، معاش، معيشت: ديرلك دوزمك. ٣. برلكده‌ياشايش، كچنمه، معاشرت: برلكده ديرلك ايتمك .

ديرلكسز { ص. معاشرتى مشكل، امتزاجسز: ديرلكسز آدم .

ديرلمك { ياخود ديريلمك. فل. ١. جانلانمق، حياته كلمك: محشرده اولولر ديريله‌جكدر. ٢. (سولپوك شئ) سرتلشمك، قاتيلاشمق: بو چيچكلر آرتق ديرلمز. ٣. مج. قوت و طراوت كلمك، جسارت آلمق، جانلانمق، تازه حيات بولمق: بو خبرى آلنجه ديرلدى .

ديرلمك { فج. [ده‌رلمك] طوپلانمق، ديوشيرلمك، جمع وتحشيد ايدلمك، اقتطاف اولنمق: بر خيلى آدملر ديرلمش؛ اوزوملر دها ديرلمدى .

ديرلمك { ياخود ديرله‌مك [درله‌مك] و:

ديرمك { فت. [درمك] طوپلامق، جمع ايتمك، ديوشيرمك .

ديرمك { ياخود ديره‌مك فت. كروب سرتلنديرمك، قوتلى باصوب طيامق: آياق ديره‌مك .

ديرمه { س. [درمه] طوپلامه، ديوشيرمه: جمع، تحشيد، اقتطاف. == ص. اوته‌دن بريدن طوپلانوب بر يره كتيرلمش. || ديرمه چاتمه = ١. اوته‌دن بريدن

ديوشيرلوب چاتشديرلمش چالى چرپيدن عبارت : ديرمه چاتمه او. ۲. اوته‌دن بريدن طوپلانمش غير منتظم هيئت؛ ديرندى، ديوشيرمه : اونك عسكرى هب ديرمه چاتمه ايدى .

ديرن { ياخود دگرن. س. خرمان صاورمغه مخصوص قالين يابه .

ديرندى { س. [درندى] ۱. اوته‌دن بريدن ديريلوب ديوشيرلمش عادى شيئلر، ديرمه چاتمه شئ. ۲. اوته‌دن بريدن ديوشيرلمش غير منتظم وايشه يارامز عسكر .

ديرنك { يا درنك. س. ۱. اكلنجه ايچون واقع اولان طوپلانمه، جمعيت، جنبش انجمنى. ۲. دوكون، وليمه، جمعيت. ۳. طاول وزورنا ايله اوينانيلان عادى رقص وبالو : بر طاقم كميجيلر وكومورجيلر كيجه ياريسنه قدر ديرنكده اوينامشلر. || قارغه ديرنكى = مجمع اسافل .

ديرنمك { فل. طيانمق، قوتلى طاورانمق، ديك و قارشى طورمق، مخالفت ايتمك .

ديرى { ص. [اصلى : تيريك] ۱. جانلى، بر حيات، حى، زنده : بو هنديى ديرى مى يوقسه كسلمش مى آلديكز؟ ۲. مج. ايى پيشمه‌مش، چيك : بو اتپك ديريدر؛ پلاوك كانه‌لرى ديرى قالمش. ۳. سرت، درشت= ديرى سوز. ٤. قوتلى، جانلى، اويانيق : ديرى بر دليقانليدر .

ديريسه { س. مج. [يتا.] عموميتله بر شيئك بر اوجنى بر طرفنه چكمه : طوپلرى ديريسه ايتمك = قوبوروقلرينى چكوب آغزلرينى هدفه توجيه ايتمك. || روزكار ديريسه‌سى = بر كرته‌دن ديكرينه تدريجاً چكمسى .

ديريلتمك { ديريلك. با: ديرلتمك ديرلمك .

ديريلك { س. ۱. جانليلق، حيات، ياشايش. ۲. سرتلك، درشتلك. — با: ديرلك.

ديريم { س. حيات، ياشايش : اولوم ديريم دنياسى .

ديرين { ص. فا. و:

ديرينه { ص. فا. اسكى، قديم، قديمى : دأب ديرين= عادت قديمه؛ بندهٔ ديرينه= اسكى قول، عبد قديم .

ديز { س. باجاق ايله بالدير كيكلرينك محل التصاق، ركبه، زانو : ديزه قدر چامور وار ايدى؛ چايك صويى حيوانلرك ديزينه قدر كليردى. || ديز اوزره، ديز اوستنده = ديزلرى يره قويه‌رق. || ديز باغى= ديزك آلتنده ويا اوستنده چوراب وسائره‌يى طوتديرمغه مخصوص باغ. [انكلتره ده بك معتبر بر نشاندر.] || ديز چوروتمك= تحصيله سعى ودوام ايتمك. || ديز چوكمك = ديزلرى يره قويه‌رق اوتورمق ويا مقام تعظيمده بر ديزى يره قويه‌رق اكلمك : ديز چوكوب درس ديكليوردى؛ حضورنده ديز چوكديلر. || ديز ديزه= ديزلر تماس ايده‌جك صورتده يان يانه. || ديز قپاغى، آغرشاغى= ديزك اوك طرفده‌كى طاسى، رضفه. || اتمكى ديزنده اولمق= حقوقه رعايت ايتمه‌مك، وفاسزلق ايتمك، طوز اتمك حق بيلمه‌مك. || ديزلرينه قپانمق= آياقلرينه صاريلوب يالوارمق. || ديزلرينك باغى چوزلمك = قورقوق عاجز و درمانده قالمق، هيچ بر شئ ديه‌مه‌مك. || ديزى ديبنده= دائما برلكده، برابر : چوجغنى ديزى ديبنده بيوتدى .

ديزديرمك { فت. ۱. صره‌يه قوديرمق، صره‌لانمق : فنارلرى حوضك اطرافنه ديزديرمشيدى. ۲. مرتبه دوكمه حروفاتى صره‌لاده‌رق يازى ترتيب ايتديرمك : بوكتابى آكلار بر مرتبه ديزديرملى .

ديزگه { س. ديز باغى، ديزك اوست ويا آلت طرفنده باغلانان چوراب باغى. مر.

ديزگين { س. حيوانك آغزينه كچيريلن كمه باغلى قايش كه اونكله بينيجى حيوانى اداره ايدر، عنان : ديزكينى چكمك، قوبويرمك. || تك ديزگين = آغزى بوزوق (آت). || طولو ديزگين= ارخاى عنان ايده‌رك حيوانى آله‌بيلديكنه قوشديرمق. || ديزكينى چكمك= بك ايلرى‌يه كيدنلره مانع اولمق: ديزكينى چكديلر .

ديزلك { س. ديزه قدر اولان قيصه بر نوع طون كه اوستدن وآلتدن كييلير : ديزلك كييور .

ديزلمك { فل. مج. ۱. صره‌لانمق، صره‌يه قونمق،

برصره تشکیل ایتمك: بولك اوزرنده دیزلدیلر. ٢. دوکه حروفات صره‌لانوب طبع اولنمق اوزره یازی ترتیب اولنمق: بو کتابدن قاچ فورمه دیزلدی؟

دیزلمه { س. و:

دیزلیش { س. ١. صره‌لانمه، بر صره تشکیل ایتمه. ٢. دوکه حروفاتك صره‌لانوب طبع اولنمق اوزره یازی ترتیب اولنمسی: تعلیق حروفاتك دیزلمه‌سی، دیزلیشی پك زوردر.

دیزمان { ص. ایری، قوجامان، زبر.

دیزمك { فتـ. ١. صره‌لامق، صره‌یه قومق، سلکه چکمك: صاقسیلری حوضك اطرافنه دیزملی. ٢. دوکه حروفاتی صره‌لایوب یازی ترتیب ایتمك: بر مرتب کونده قاچ صحیفه دیزه‌بیلیر؟ || قورشونه دیزمك = بر عسکری‌یی بر بلوك عسکرك مرمیاتی اوکنه قویوب قانوناً اعدام ایتمك.

دیزمه { س. ١. صره‌لامه، صره‌یه قومه، تصنیف: اینجی دیزمه. ٢. دوکه حروفاتی صره‌لامه، ترتیب: بو مرتبك دیزمه‌سی فرقلیدر.

دیزی { س. ١. صره‌لامه، نظم، سلك: تسبیح، اینجی دیزیسی. ٢. صره‌لانمش، بر صره تشکیل ایدن شیء: بر دیزی اینجی.

دیزیش { س. دیزمه. با: دیزمه.

دیزیلی { ص. ١. صره‌لانمش، صره‌لی، سلکه چکلمش: دیزیلی عسکر؛ دیزیلی صاقسیلر، اینجی. ٢. ترتیب اولنمش: دیزیلی صحیفه‌لر.

دیزیلیش { س. با: دیزلیش.

دیش { س. ١. انسان وحیوانلرك آغزنده‌کی کمیك دانه‌لرکه کسوب قوپارمغه وایصیروب یمکه یارار واکثر حیواناتده مدافعه وتعرض سلاحی یرینی‌ده طوتار، سن، دندان: دیش چیقمق = بیتمك؛ دیش چیقارمق، چکمك؛ دیش دوشمك، دوکلمك؛ اوك دیشلر = ثنایا؛ آزی دیشلری = اضراس: کوپك دیشلری = انیاب؛ دیب دیشی = کنارده‌کی آزی دیشلری؛ سوت دیشی = چوجقلرك موقت دیشلری: عقل دیشلری = یکرمی یاشلرنده چیقان کنار دیشلری: دیش اتلری = لثه. ٢. چرخ و دستره کبی چنتیکلی شیئلرك هر چنتیکی، دندانه: طراغك بر قاچ دیشی قیریق؛ چرخك دیشلری اکریلمش. ٣. بعض ابلرك اینجه واوزون دیلیملری، بو شکلده اولان دانه: صارمساق دیشی؛ دیش دیش قار. ٤. قاب کناری، رنده وآلت جارحه‌نك آغزنده حاصل اولان چنتیك: صحنك کناری دیش دیش اولمش: بو چاقینك بر دیشی واردر. || دیش اوتی = آطه چایی. || دیش بادمی = دیشله قیریلیر اینجه قبوقلی ساقز بادمی. || دیش بوداق = معروف بر جنس غیر مثمر اورمان آغاجی. || دیش بیله‌مك = حرصلانمق، یمکه حاضرلانمق. || دیش بوغدایی = ١. چوجق دیش چیقارمق اعتقادیله قایناديلوب طاغیلان بوغدای. ٢. عاشورا یاپیلان ایری بوغدای. || دیش طبیبی، حکیمی = دیشلره باقان طبیب متخصص، دیشجی. || دیش کوسترمك = مقاومته حاضرلنوب تهدید ایتمك. || دیش کچیرمك = تعرض ایتمك. برشیء یاپمق: او دیش کچیره‌میور. || طاقمه، یاپمه دیش = صنعی اسنان؛ دیش طاقمق. || فیل دیشی = عاج. || اپیتر دیشی = اختیارلرك سکسان طقسان یاشنده چیقاردقلری دیش.

دیش { دیشاری. با: طیش، طیشاری.

دیشجی { س. دیش خسته‌لقلرینه باقان وچوروکلرینی طولدیروب یاخود چیقاران ویاپمه دیشلر طاقان طبیب متخصص و یا متطبب و بربر، دیش طبیبی.

دیشجیلك { س. دیش چکمك صنعتی ودیش طبابتی: دیشجیلکده مهارتی واردر.

دیشسز { ص. دیشی اولمیان، دیشلری دوکلش.

دیشسزلك { س. دیش فقدانی.

دیشلك { ص. کدیك، چنتیك.

دیشلمك { یا دیشله‌مك. فتـ. دیش کچیرمك، ایصیرمق: کوپك بالدیرینی دیشلدی.

دیشلمك { یاخود دشلمك. فل. دلنمك، یارلمق، دلیك دشیك اولمق.

دیشانمك { فج. دیش كچیرمك، ایصیرلمق.

دیشلی { ص. ۱. دیشی اولان: دیشلی چرخ. ۲. مج. ضرری طوقنور، ضرر ایراثنه مقتدر.

دیشمك { یاخود دشمك. فت. یارمق، دلمك: چیبانی دیشمك.

دیشی { س. ص. ۱. انسانده و حیواناتده ارككك مقابلی، اناث، ماده: دیشی كدی: دیشی هندی. ۲. بری برینه كیرر بر جفتدن عبارت آلات و ادواتك دیكرینی اخذ وقبول ایدن تكی: دیشی قوبچه: دیشی آناختار = دلیكلی. ۳. یومشاق، ملایم = دیشی دمیر: دیشی سوز.

دیشیك { یا دشیك. ص. دلیكلی، دلنمش: دلیك دشیك = هرطرفی دلنمش.

دیشیلی { ص. دیشیسی اولان: ارككلی دیشیلی = ارككك دیشی ایله برابر.

دیغدیغی { ص. «ر» حرفنی «غ» كبی تلفظ ایدن پپكی.

دیك { ص. ۱. آشاغیدن یوقاری یه طوغری عمودی وضعیتده بولنان: دیك آغاج، دیوار: دیم دیك. ۲. پك صارب: دیك یوقیش، دیك قیا. ۳. تیز، سرت، یوكسك، پك: دیك سس. ٤. طوغریدن طوغری یه ودقتلی وحدید: دیك باقیش. ٥. خشین، خرچین: دیك مزاج. ٦. آشاغیدن یوقاری یه، قیللرك دیكنه: دیك تراش. || دیك روزكار = سفینه نك یولنه مقابل جهتدن اسن مخالف روزكار = ح. ۱. آشاغیدن یوقاری یه: دیك چیقمق: دیك تراش ایتمك. ۲. صیق، طوغریدن طوغری ودقت وحدتله: دیك دیك باقمق. ۳. سرت، عناد ومخالفتله: دیك سویلمك. || دیك كلمك = قارشی كلمك، مخالفت ایتمك. || دیكنه، دیكی دیكنه = ۱. ضدینه، عكسنه. ۲. ترسنه: دیكنه تراش ایتمك.

دیك { س. ۱. سكون، راحت. ۲. دوزلك، موازنه، دنك. [متروك ایسه ده، دیكمك، دیكلمك، دكیز وسائر مشتقاتی مستعملدر.]

دیكدیرمك { فت. ۱. آیاقده طور دیرتمق. اقامه، نصب، ركز ایتدیرمك: بر طاش، بر دیرك دیكدیرمك: سنجاق، موم دیكدیرمك. ۲. كوكلشمك اوزره یره قودیرمق، غرس ایتدیرمك: آغاج، باغ دیكدیرمك. ۳. ایكنه وایپلیكله خیاطت ایتدیرمك: چاشیر دیكدیرمك، سوكوك دیكدیرمك.

دیگدیرمك { فت. ۱. طوردیرمق: روزكار یاغموری دیگدیردی. ۲. تسكین ایتمك، راحتلاندیرمق، آسوده ایتمك: اذهانی دیگدیرمك. ۳. سوگندیرمك: مومی دیگدیرمك.

دیگر { ص. فا. باشقه، آخر: دیگر ایش، دیگر آدملر: دیگری = باشقه سی، آخری: دیگرلری = باشقه لری.

دیگرگون { ص. باشقه درلو، طرز آخرده، متغیر: حالم دیگر گون اولدی.

دیكسینمك { یاخود تیكسینمك وغلطی تیتسینمك. فل. بر یمكدن اكراه كلمك، استكراه ایتمك، معده یادرغامق: بو یمكدن دیكسیندم.

دیكسینمه { یاخود تیكسینمه و تیتسینمه. س. یمكدن اكراه كلمه، معده یادرغامه: بو یمكدن بكا دیكسینمه كلدی.

دیكك { س. باغ هركی.

دیكلمك { فج. ۱. آیاقده طوردیرلمق، اقامه وركز ایدلمك: دیرك، طاش، سنجاق، موم دیكلمك. ۲. غرس ایدلمك: چام آغاجی بو موسمده دیكلیر. ۳. ایكنه وایپلیكله خیاطت ایدلمك: بزم اثواب دها دیكلمدی می؟ = فل. آیاق اوزره طورمق ویا قالقمق، قائم اولمق، دیم دیك طورمق، طوروب كیتمه مك: قارشیمه دیكلدی: اوكنده دیكلوب طوردی.

دیگلمك { یاخود دیكله مك. فت. ۱. ایشیتمك اوزره قولاق ویرمك، استماع ایتمك: چالغی، شرقی دیكله مك: قپودن دیكله دی. ۲. قولاق آصمق، قبول ایتمك، اصغا ایلمك: سوز، نصیحت دیكلمك: وقتیله اخطار ایتدمسه ده دیكلمدی.

دیگلمك { فل. طورمق. حركت ایتمه مك.

دیكلمه { س. دیكلمك فعلی. با: دیكلمك.

دیگلمه { س. دیگلمك فعلی. با: دیگلمك.

دیڭلندیرمك { فتـ. ۱. سكونت ویرمك. تسكین ایتمك. ۲. راحت ایتدیرمك. یورغونلق آلدیرمق: وجودمی دیكلندیره‌جكم. ۳. سوكندیرمك: مومی دیكلندیرمك. || قلبی دیكلندیرمك = اولمك، وفات ایتمك.

دیڭلنمك { فل. ۱. سكونت بولمق، طورمق. ۲. راحتلانمق، استراحت ایتمك: بر قاچ كون دیكلنه‌جكم.

دیكلنمك { فل. قالقوب دیك طورمق. اورپرمك: تویلری دیكلندی.

دیڭلهمك { با: دیكلمك.

دیكلی { ص. دیكلمش، ركز اولنمش: دیكلی طاش، دیرك، موم. || بر دیكلی آغاجی یوقدر = هیچ بر ملكه مالك دكلدر. || دیكلی طاش = بعض اقوام قدیمه‌دن قالمه عمودی آثار. [فر. Pierre druidique].

دیڭلییجی { ص. دیكلین، سامع، مستمع.

دیكمك { فتـ. ۱. آیاقده طورغوزمق، ركز واقامه ایتمك: برطاش، بردیرك، سنجاق دیكمك: شمعدانه موم دیكمك. ۲. كوكلشمك اوزره یره قومق، غرس ایتمك: آغاج، فدان دیكمك. ۳. قلبی باش آشاغی چوروب ایچمك: بردستی صویی دیكدی. ۴. ایكنه و ایپلیكله درز وخیاطت ایتمك: اثواب، چماشیر، سوكوك، یاره دیكمك. || سوزی دیكمك = دیكجه سویله‌مك. طیاتمق. || كوز دیكمك = طمع ایتمك: مطمح نظر دقتی اولمق.

دیڭلمك { فل. ۱. طورمق، اكلمك، سكونت و انقطاع بولمق: یاغمور، روزكار دیكلدی. ۲. راحتلانمق، استراحت ایتمك.

دیكمه { س. ۱. دیكمك فعلی. || ا: دیكمك. ۲. مج. بیوك آلوب ویرمك وسائر جرانقال خدمتلرنده قوللانلان اوزره اغاجدن قوریلان ماچونه.

دیڭمه { س. دیكمك فعلی. || ا: دیكمك.

دیكن { س. ۱. بعض نباتاتده بولنان سیوری وباتار ایكنه، شوك، خار: كل دیكنی، چالی دیكنی. ۲. دیكنلری چوق اوت ویا چالی. ۳. آری وعقرب كبی حیوانات ایكنه‌سی. ۴. مج. مانع، انكل، حائل. || اشك دیكنی = بیان انكیناری. || اولمز دیكنی = بیان مرسینی. || بوغا دیكنی = چوبان قالقیدان. || پیغمبر دیكنی = دوه الماسی. || چاقر دیكنی = بش بارمق. || دوه دیكنی = مغیلان. || سنجاق دیكنی = عوسج.

دیكنلی { ص. دیكنی چوق اولان: دیكنلی چالی.

دیكیجی { ص. س. اسكی وبالخاصه اسكی قوندره دیكمكله كچینن، یامه‌جی.

دیكیجیلك { س. اسكی شیلر دیكمك صنعتی، یامه‌جیلق.

دیكیش { س. ۱. دیكمك فعلی وصنعتی. خیاطت: دیكیشله كچینیور. ۲. دیكیله‌جك شیء: دیكیشم واردر: دیكیش دیكمك. ۳. مج. رابطه، علاقه، ایلیشیك. || دیكیش پایی = بیچیلان اثواب وسائره‌ده دیكیشه كیرمك اوزره براغیلان فضله. || دیكیش طوتدیرمق = ۱. ایلیشمك. ۲. ثبات بولمق، دوام ایتمك: او بر یرده دیكیش طوتدیرماز. || دیكیش قالمق = آز قالمق، همان همان.

دیكیشجی { س. دیكیش دیكن قادین، ترزی قادین.

دیكیم { س. دیكمه، دیكیش، خیاطت.

دیكیمخانه { س. بكلك اثواب وسائره‌نك دیكلدیكی محل.

دیل { س. ۱. انسان وحیواناتك آغزنده‌كی معروف عضو كه غدایی تتمه وباغرمغه وبالخاصه انسانده تكلمه یارار، لسان، زبان: انسان دیلی، قویون دیلی. ۲. انسانلرك تكلم ایتدكلری لهجه، لرك بهری، لغت، لسان، زبان: دنیاده بیكلرجه دیللر سویلنیر: تركجه اسكی وكنیش بر دیلدر. ۳. مختلف آلات وادواتك اوزونجه ویاصی و اكثریا اوینار قسملری: ترازی، دودوك كلید دیلی. ۴. دكیزك ایچنه اوزانمش اوزون، قوملق واوستی دوز وآلچاق قاره پارچه‌سی. [طاغلق وطاشلق اولانلرینه بورن دینیر.] ۵. مج. غیبت، مذمت، فصل: الله دیلندن قورتارسون. || آغزی وار دیلی یوق، آغزنده دیلی یوق = سس چیقارماز، متحمل، معصوم، محجوب. || ادرنه دیلی = باشلیجه بوشهرده یاپیلان صیغیر دلی باصدیرمه‌سی. || دیل آلتی = طاوقلره عارض اولان بر

خستەلق، قورباغەجق. || دیل اوجندە اولمق = حاضر سویلنەجك قدر خاطرە كلوب ینە قاچمق : اونك آدی دیلك اوجندەدر. || دیل اوزاتمق = حدك خارجندە اولەرق برینك علیهندە سویلمك، اطالهٔ لسان، زباند رازلق ایتمك. || دیلی اوزون = ادبسز. || دیل اوغلانی = وقتیلە ترجمان یماغی. || دیل باغلامق = سكوتە مجبور ایتمك، اسكات ایتمك. || دیل بالیغی = یاصی بر جنس بالیق. || دیل بورمق، دیل چیقارمق = اكلنمك، استهزا ایتمك. || دیل پنیری = اوزون پارچەلی بر جنس تازە پنیر. || دیل طوتمق = دشمنك احوالنی سویلتەجك اسیر طوتمق. || دیلنی طوتمق = حفظ لسان ایتمك، هر شیئ سویلمكدن احتراز ایلمك. || دیللرە دوشمك = سؤ شهرت بولمق، كوتیلكلە اشتهار ایتمك. || صیغیر دیلی = اوزون یاپراقلی بر نبات، لسان الثور. || قایش دیلی = حذلەنك تعبیرات مخصوصەلری. || قوش دیلی = ١. كلمەلرك هر هجاسی آرەسنە دیكر بر هجا ادخال وتكرار ایدەرك ویا دیكر بر صورتلە سویلنمك و بیلینلر طرفندن آكلاشلمامق اوزرە بر قاچ كشی آرەسندە متفق علیه اویدیرمە لسان. ٢. دیش بوداق تخمی. || دیللردە كزمك = فنالقلە شهرت بولمق. || دیلنی كسمك = صوصمق، اختیار سكوت ایتمك. دیلە كلمك = ١. سوءشهرت قازانمق. ٢. سویلمك. || كوپك دیلی = قزیللق اوتی || كوچك دیل = بوغازدە یوقاریدن آشاغی‌یە صارقان كوچك ات پارچەسی، لهات.

دیلاق { ـ. اناثك عضو تناسلی ایچندەكی دیلجك، بظر.

دیلباز { ص. [تر. دیل = لسان فا. باختن = اوینامق. دلبازە تقلیداً تعبیر سقیم] سوز بولوب طاتلی طاتلی سویلین مقابلی : پسیریق.

دیلجِك { ـ. ١. كوچك دیل، دیل شكلندە كوچك آلت. ٢. دیلاق، بظر.

دیلسِز { ص. ـ. ١. لقردی سویلیەمز، ابكم. لال: دیلسز بردیلنجی؛ صاغروددیلسزلر مكتبی. ٢. سكوتی، ساكت، سس چیقارماز، حلیم : دیلسز بر چوجق.

دیلسِزلِك { ـ. لاقردی سویلیەمینك حالی، ابكم: دیلسزلك نە زور شیئ.

دیلَك { ـ. ١. آرزو، تمنی، رجا: سزدن بردیلكم واردر. ٢. ایستك، مطلوب، خواهش: دیلكنی یرینە كتیرمك.

دیللَشمَك { فش. ١. سویلشمك، مكالمە، مصاحبت ایتمك : هنری وار ایسە كلسون دیللشەلم. ٢. اجنبی دیلیلە قونوشمق.

دیللَنمَك { فل. ١. دیلە كلمك، دیل پیدا ایدوب سویلمك : بربجق یاشندە او قدر دیللنمك! ٢. دیلی آچیلوب چوق سویلمك. ٣. ادبسزلك ایتمك. ٤. دیللرە دوشمك، مذموم و مدخول اولمق.

دیللی { ص. چوق و ایی سویلر : پك دیللی برچوجق.

دیلماج { ـ. ترجمان.

دیلمَك { فت. اوزون اوزون یارمق، دیلیم دیلیم كسمك : قارپوزی دیلدی.

دیلَمك { یاخود دیلەمك. فت. ١. ایستمك، آرزو ایتمك. ٢. آرامق، ایستمك، طلب ایتمك : دیلە نە دیلرسەڭ.

دیلَنجی { ـ. ص. ١. آوج آچوب راستكلندن آقچە وسائرە ایستین فقیرومحتاج آدم، سائل. كدا : قپویە بردیلنجی كلدی. ٢. مج. هرشیئ ایستمكدن اوتانمیان عارسز وطمعكار : اونك دیلنجی بر آدمدر.

دیلَنجیلِك { ـ. ١. دیلنجی حال وصفتی، سؤال، سائللك : عاقبت دیلنجیلك ایتمكە مجبور اولدی. ٢. مج. عارسزلق، طمعكارلق.

دیلَندیرمَك { فت. دیلنمكە مجبور ایتمك، دیلنەجك حالە كتیرمك : بو اسرافات بر كون كندیسنی دیلندیرەجكدر.

دیلَنمَك { فل. دیلنجیلك ایتمك : اوكسز چوجق سوقاقلردە دیلنمكە مجبوراولدی. == فت. دیلنیرجەسنە ایستمك، بویلە ایستیەرك الە كچیرمك : بن اونی دیلندم سزە نصل ویرەیم.

دیلەمك { فت. با : دیلمك.

دیلیم { ـ. اوزونلغنە كسلمش پارچە، طبیعی بویلە پارچەلرە منقسم بر شیئك بهر پارچەسی، علی الاطلاق پارچە، قطعە : بر دیلم قارپوز، پورتقال

دیلیمی، بر دیلیم ایتمك؛ دیلیم دیلیم کسمك.

دیمك { فتد. ۱. سویلمك، آغزدن بر سوز چیقارمق : نه دیدی؟ یارین کل دیدی؛ بن برشیٔ دیمدم؛ سزك دیدیککزی آکلادق. ۲. اسم ویرمك، نام طاقمق، تسمیه ایتمك : بوکا نه دیرلر؟ سز بوکا نه دیرسکز؟ عربیده آته نه دیرلر؟ هیمالایه دیدکاری سلسلهٔ جبال. ۳. نقل و روایت ایتمك : اویله دیرلر؛ اقشام کلدی دیورلر. = فل. معنا ویرمك، بر معنایه کلمك : بو سوز نه دیمك؟ فارسیده اسب آت دیمکدر. || دیمك اولیورکه = یعنی، بوندن شو آکلاشیلیورکه : دیمك اولیورکه سز درسه دوام ایتمیه‌جکسکز. || نه دیمك؟ نه دیمك اولسون؟ = او نصل اقردی؟ اویله شی می اولور؟ || یوق دیمك = رد ایتمك، قبول ایتمه‌مك.

دیمومت { سذ. عر. دائملك، دوام، سورمه : دیمومت عمر و اقبالکز ایچون دعا ایدرم.

دیمه { س. دیمك فعلی. با : دینك.

دیمی { س. [ر.] وروایکنه‌طو. قونمش پنبوق و یا یوك قماش ویا بز وشیاق وسائره.

دین { سذ. عر. ج : ادیان. الله‌ه عبادت و معنویاته اعتقاد خصوصنده هر ملتك طوتدیغی یول : دین اسلام، دین مبین، دین حق، دین باطل؛ دنیاده پك چوق ادیان واردر. || یوم‌الدین = قیامت کونی.

دَین { سذ. عر. ج : دیون. بورج، بر مدت معینه ختامنده اودنمك اوزره فائضله ویا فائضسز آلنمش آقچه : دینی چوقدر؛ دیونه مستغرقدر. || دیون عمومیه = دولتك عموم دیونه قارشی تخصیص ایلدیکی وارداتی قبض و اداره ایدن دائرهٔ مخصوصه.

دیناً { ح. عر. دینجه، دین اعتبارله، دین نقطهٔ نظرندن : قمار دیناً وعقلاً مذمومدر.

دینار { سذ. عر. ج : دنانیر. اسکی بر آلتین سکه که تقریباً بر چاریك لیرا قیمتنده ایدی؛ دینار ودرم = آقچه.

دینپرور { ص. فا. [عر. دین = م. فا. پروردن = بسلمك] دینه خدمت ومظاهرت ایدن.

دینپناه { ص. فا. [عر. دین = م. فا. پناه = ملجأ] دینك طیاندیغی، دینه رکن واستنادکاه حکمنده اولان : پادشاه دینپناه.

دینج { ص. وجودی صاغلام، قوتدن دوشمه‌مش، توانا، تندرست : خیلی یاشلی ایسه‌ده دینجدر؛ دینج بر آت آرایورم.

دینجلك { س. صاغلاملق، توانالق، تندرستلك.

دینجلمك { فل. صاغلاملاشمق، توانا و تندرست اولمق.

دیندار { ص. فا. احکام دینیه‌یه حقیله رعایت ایدن، دینك اوامر ونواهیسنه تابع بولنان، متدین : دیندار آدمدر.

دیندارانه { ص. ح. فا. دینه رعایت ایدن آدمه مخصوص ویا یاقیشیر صورتده : بر معاملهٔ دیندارانه‌ده بولندی؛ دیندارانه حرکت ایدیور.

دیندارلق { س. احکام دینیه‌یه تمامیله رعایت، تدین : او آدمك دیندارلغی معلومدر.

دینداری { س. فا. دیندارلق. ز.

دینسز { ص. هیچ بر دینه متدین اولمیان ویا دینك احکامنه رعایت ایتمین، ملحد : دینسز آدم. || مج. مرحمتسز، اللهدن قورقماز.

دینسزلك { س. هیچ بر دینه تدین ایتمیش، دینسز آدمك حالی، الحاد : دینسزلك بتون عالمده مذمومدر؛ دینسزلکله اتهام اولنمشدی. || مج. مرحمتسزلك، غدارلق.

دینشکن { ص. فا. [عر. دین = م. فا. شکستن = قیرمق] دینی قیران، دینك علیهنده بولنان.

دینشکنانه { ص. ح. فا. دینی قیره‌جق و اضرار ایده‌جك صورتده : بر طاقم اقوال دینشکنانه ایله؛ دینشکنانه حرکت ایتمك.

دینلمك { مج. ۱. سویلنمك : اویله بر سوز دینلدی؛ بو ایش حقنده نه دینلدی، نه دینله‌جکدر؟ ۲. اسم قونمق، تسمیه اولنمق : تلغراف دینلن یکی ایجاد. ۳. نقل وروایت اولنمق : هندستانده یه وبا ظهور ایتدی دینلیور.

دینمك { مج. ۱. سوز سویلنمك : بوکا بر شیٔ دینه‌مز؛ اوکا نه دینیر؟ ۲. اسم ویرلمك :

آمریقاده بولنان برجنس حیوانه آلپاغه دینیر.

« دینلمك » ایله « دینمك » آراسنده‌کی فرقظاهردر : « دینلمك » عادتا مجهول اولوب نائب فاعل آلیر؛ « دینمك » ایسه کیدلمك وکالنمك کبی نائب فاعلی دائما محذوف مجهوللردن اولوب برابر ذکر اولنان اسم مفعول الیه حالنده ایراد اولنور : بو شویله دینلیر؛ بوکا شویله دینیر.

دینی { صه. عر. ٔ: دینیه. دین و مذهبه منسوب ومتعلق : امور دینیه.

دَیو { یاخود دیه. د. ۱. کویا، سوزده، دیه‌رك، صانکه: بوکون درس یوقدر دیو بنی مکتبه کیتمکدن آلیقودی. ۲. ظنیله، ادعاسیله، بهانه‌سیله : بن امکدارم دیو کوشه‌ده‌اوتوروب هیچ بر ایش کورمك ایستمیور.

دیو { سه. فا. [تر. زبانزدی: دو] شیطان، جن، عفریت. ‖ دیو آینه‌سی = اشیایی بیودن آینه؛ کندینی دیو آینه‌سنده کورمش= کندینی بیوك ظن ایتمه، مغرور، خود بین اولمه.

دیوار { سه. فا. [تر. زبانزدی : دووار] کرك بنامك بر طرفنی تشکیل ایتمك وکرك بر محل احاطه ایتمك ویا بولمك ایچون طاشدن ویا طوغله وکیرپیچدن سد، جدار، حائط : اوك درت دیواری؛ باغچه دیواری؛ آره دیواری؛ قوری دیوار = خرجسزی؛ دیوار چکمك = دیوارله احاطه ویا تفریق ایتمك.

دیوارجی { سه. دیوار وکارکیر ابنیه یاپان صنعتکر: دیوارجی اوسته‌سی.

دیوارجیلق { سه. دیوار وکارکیر ابنیه یاپان آدمك صنعتی ومسلکی.

دیوان { سذ. عر. جم: دواوین. [فارسیدن معرب] ۱. بیوك مجلس، مجلس عالی : دیوان قورلمق. ۲. اوللری مرافعات ایچون قوریلان مجلس عالی: دیوان همایون؛ آمدی٭ دیوان همایون = وقتیله بومجلس عالینك باش کاتبی؛الیوم باب عالیدن خاکپای شاهانه‌یه عرض اولنان خصوصاتی تقدیم وارساله وارادات سنیه‌یی تلقی‌یه مأمور اولان قلمك رئیسی. ترجمان دیوان همایون= حضور همایونده ترجمانلق وظیفه‌سنی ایفا ایدن ذات. ۳. بر شاعرك اشعارینی قافیه‌لرینه کوره حروف هجا ترتیبیله جامع اولان مجموعه : دیوان باقی، دیوان نابی، دواوین شعرا. ‖ دیوان‌افندیسی= وقتیله وزرانك رسمی وخصوصی باش کاتبلری که امور تحریریه‌لرینی اداره‌ایدرحادی. ‖دیوان تمییز = مقدما هرولایت‌مرکزنده بولنان محکمهٔ تمییزه ویریلان اسمدر: دیوان تمییزرئیسی. ‖دیوان حرب = عسکریلری محاکمه ایتمك اوزره قورلمش عسکری محکمهٔ فوق العاده‌سی؛ دیوان حرب عرفی = قانون‌عرفی تحتنده بولنان مملکتده امورسیاسیه‌دن واساییش وانضباطه متعلق ایشلردن طولایی مظنون‌اولانلری محاکمه ایتمك اوزره قورلمش محکمهٔ عسکریه. ‖ دیوان طورمق = ویریله‌جك اوامری اخذوتلقی ایچون آیاق‌اوزره اللرینی قاووشدیروب طورمق. ‖ آیاق دیوانی = فوق‌العاده احوالده عجالةً قوریلان مجلس.

دیوانچه { سه. فا. قافیه اعتباریله حروف هجا ترتیبنجه مرتب کوچك مجموعهٔ اشعار.

دیوانخانه { سه. فا. اوطه‌لر آره‌سنده‌کی واسع صوفه، صاله.

دیوانه { صه. فا. ۱. دلی، مجذوب. ۲. آبدال، آلیق.

دیوانه‌لك { سه. ۱. دلیلك. ۲. آبدالاق، آلیقلق.

دیوانی { صه. عر. ٔ: دیوانیه. دیوانه منسوب ومتعلق: مناصب دیوانیه. ‖ خط دیوانی= دیوان همایونده فرمان وبراتلرك تحریرینه مخصوص کوزل و کرفتلی بر نوع یازی. == سذ. خط دیوانی.

دَیّوث { سه. صه. عر. قاریسنك ناموسسزلغنی چکن غیرتسز و آلچاق آدم.

دَیّوثلق { سه. قاریسنك ناموسسزلغنی چکمك آلچاقلغی.

دیوِرمَك { با: دویرمك.

دیوشِرمَك { با: دوشیرمك.

دُیون { سذ. جم. عر. فد: دین. با: دین.

دیویت { سه. با: دویت، دوات.

دَیه { با: دیو.

دیهیم { سه. فا. تاج، اکلیل.

ذ

ذ { ذل. س. [عر. ذال. سش.] الفبای ترکینك اون برنجی حرفی اولوب، عربیدن مأخوذ کلماته و بر قاچ فارسی کلمه‌یه مخصوصدر. عربیده یونانیلرك ∆ حرفی کبی پلتك بر تلفظله اوقونور سه‌ده، ترکجه‌ده بو سس مفقود اولدیغندن، لسانمزده « ز » کبی اوقونور : ذهن، لذت، ختامپذیر کبی. اسکی اقوام سامیه دخی بو مخرجی غائب ایتمش اولدقلرندن، عبرانی وسریانی الفباسنده موجود اولمیوب، « ثخذ ضظغ » حروفی میاننده عربلر طرفندن ضم اولنمشدر. اصل ابجد صره‌سنده یکرمی بشنجی حرف اولوب، (د) حرفنه مشابهت شکلیه‌سندن طولایی، اونك صره‌سنه چکیلمشدر. ابجد حسابنده ۷۰۰ رقمنه معادلدر. اسکی اصول اوزره مختصر تاریخلرده ذی الحجه‌یه و « ا » ایله برابر ذی القعده‌یه علامتدر.

ا { ش. عر. بو، شو. [یالکز بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور :] بعد ذا = بوندن صکره؛ کذا، هکذا = بویله، بونك کبی.

ذا { ص. عر. دائما مضاف اوله‌رق قوللانیلان « ذو » صفتنك حالت نصبی اولوب نادراً لسانمزده بو حالده قوللانیلیر : یا ذالجلال والاکرام.

ذات { سش. عر. جم : ذوات. [لسانمزده اکثریا غلط اوله‌رق مذکر اعتبار اولنور.] ۱. کندی، نفس : بالذات کلدی = کندیسی؛ ذات مسئله = مسئله‌نك کندیسی. ۲. اصل، جوهر، عین، صفت مقابلی: اسم ذات = بر ذاته دلالت ایدن اسم، صفتك غیری. ۳. معتبر ومعزز شخص : ذات کبریا = جناب حق؛ ذات رسالتپناهی؛ ذات شاهانه، ذات عالیٔ حضرت پادشاهی؛ ذات صدارتپناهی و سائره؛ ذاتکز، ذات علیاکز، ذات عالیلری؛ فلان پك خلوق بر ذاتدر: اویله ذواتله کوریشمکی هر کس آرزو ایدر. || بالذات = کندیسی، وکیل وساطتیله اولمیه‌رق : بالذات کیدوب زیارت ایتدی. || ذات البین = ایکی ویا زیاده شخص بیننده‌کی مناسبات: اصلاح ذات البین ایتمك = آره‌لرینی بولمق. || حد ذاتنده = عارضی اولمیه‌رق : او حد ذاتنده متیندر.

ذات { صش. عر. [« ذو » صفتنك مؤنثی] صاحبه، متصرفه، مالکه، حائزه، اهل: ذات الزوج = قوجه‌لی (قادین). || ط. مختلف اعضای بدنه مضاف اوله‌رق اونلرك التهابندن عبارت انواع امراضك اصطلاحات فنیه‌سنی تشکیل ایدر : ذات الجنب = یان زارینك التهابی؛ ذات الرئه = آق جکر التهابی؛ ذات الکبد = قره جکر التهابی؛ ذات الکلیه = بوکرك التهابی؛ ذات المثانه = مثانه التهابی وسائره. || تا. حیوانات ونباتات اصطلاحاتنده دخی کثرتله بولنور : ذات الثدایا = ممه‌لی حیوان، ذات البطون وسائره || ه. ذات الکرسی = صور کواکبدن بری. [فر. Cassiopée].

ذاتاً { ح. عر. ۱. حد ذاتنده اوله‌رق، طبیعی وجبلی اوله‌رق : ذاتاً ضعیف ایدی بو خسته‌لق کندیسنی بسبتون دوشوردی. ۲. کندیلکندن، مخصوص اولمیه‌رق : او ذاتاً چارشی‌یه کیده جکدی بن ده

بعض شیئلر ایصمارلادم.

ذاتی { ص. عر. ٱ: ذاتیه. ١. ذات واصل و جوهره منسوب ومتعلق، عارضی اولمیان: فضل وکرم اونده ذاتی بر خصلتدر؛ مکارم ذاتیه‌سی اقتضاسنجه. ٢. ذات وشخصه مخصوص، خصوصی، شخصی: بعض مصالح ذاتیه‌سنك تسویه‌سیچون مأذوناً مملکتنه کیتدی. || ط. خسته‌نك ذات وشخصنه مخصوص حال، فر. Idiotique == ح. تر. ذاتاً، کندیلـندن، طبیعی اولەرق: ذاتی موسیقی‌یه استعدادی وار ایدی.

ذاتیات { سش. جه. عر. ذات و شخصه عائد خصوصات، شخصیات: ذاتیاته اوغراشمق ایی شیء دکلدر.

ذاکر { ص. سذ. عر. [« ذکر » دن سف.] ١. ذکر ایدن، ذکر و ورد وتسبیحله مشغول. ٢. تکیه‌ده الهی اوقویان آدم.

ذال { سش. عر. « ذ » حرفنك اسم عربیسیدر. نقطه‌لی اولمسی مناسبتیله ذال معجمه دخی دینلیر.

ذالك { ش. عر. با: ذلك.

ذاهب { ص. عر. [« ذهاب » دن سف.] ١. کیدیجی، کیدن. ٱ. ٢. بر فکر وظنه اویان، صاپان، قائل اولان: او بویله بر فکره ذاهب اولدی؛ بن سزك کلمیه‌جککزه ذاهب اولدم.

ذاهل { ص. عر. [« ذهول » دن سف.] اهمال ایدن، اهمالجی، مسیب.

ذائق { ص. عر. ٱ: ذائقه. [« ذوق » دن سف.] طادان، لذت طویان: قوهٔ ذائقه = لذت طویمق حاسه‌سی.

ذائقه { سش. عر. حواس خمسه‌دن لذت طویمق حاسه‌سی، قوهٔ ذائقه.

ذباب { سذ. عر. سیکك، مکس.

ذبح { سذ. عر. ١. بوغازلامه، کسمه: بر قویون ذبح ایتمك. ٢. قربان کسمك: ذبح قرابین.

ذبحه { سش. عر. ط. قوش‌بالازی: ذبحهٔ خانقه؛ ذبحهٔ کاذبه.

ذبیحه { سش. عر. قصابلرك کسدکلری حیواناتدن آلنان رسم.

ذبیح { ص. عر. [« ذبح » دن صش.] قربان کسلمش ویا کسیله‌جك: بزجه ذبیح حضرت اسماعیل (عم) در.

ذخائر { سش. جه. عر. فد: ذخیره. با: ذخیره.

ذخیره { سش. عر. جه: ذخائر. وقتنده صرف اولنمق اوزره تدارك وانباره وضع اولنان مأکولات: ذخیره تدارك ایتمك؛ ذخیره انباری.

ذراع { سذ. عر. ١. انسانك دیرسکندن اورته پارمغی اوجنه‌دك اولان طول، آرشین. ٢. یکرمی‌درت پارمغه منقسم اولان آرشین؛ ذراع معماری؛ ذراع اعشاری = متره.

ذروه { سش. عر. تپه، طاغك اك یوقاری نقطه‌سی: ذروهٔ جبل.

ذره { سش. عر. جه: ذرات. پك کوچك پارچه، بر آرپه‌نك یوزده بر جزئی. || ذره قدر، ذرةً ما = هیچ، اصلا.

ذریت { سش. عر. جه: ذریات، ذراری. [نشر دیمك اولان «ذر» دن] نسل، صوی، اولاد واحفاد، بر آدمك صلبندن کلن ابنای جنسی: اونك ذریتی قالمدی؛ هرکس ذریت براقمق وظیفه‌سیله اولمغه مجبوردر.

ذریعه { سش. عر. جه: ذرایع. وسیله، بهانه، واسطه، مناسبت، سبب: ذریعهٔ حسنه.

ذقن { سذ. عر. جه. اذقان. چکه، آغزك آلتنده ایکی اکك کمیکنك برلشدیکی یر، زنخدان.

ذکاء { سذ. عر. [« ذکاوت » غلطدر] ذهن کسکینلکی، سرعت انتقال، زیرکلك، فطانت: اصحاب ذکادن بر آدم.

ذکاوت { س. ذکا یرینه قوللانیلورسه‌ده، عربی اولمیوب، غلطدر. « ذکاء » دیملی.

ذکر { سذ. عر. جه: اذکار. ١. آکمه، خاطره کتیرمه، یاد، تذکار. ٱ. ٢. آغزه آلمه، اسمنی بیان ایتمه، شفاهاً ویاتحریراً تصریح اسم: بر شاعرك اسمنی ذکر ایتمکسزین شعرینی نقل ایتمه‌ملی؛ اونی مورخین صره‌سنده ذکر ایتمش؛ زبورده حضرت موسی (عم) ك اسمی ذکر اولنمیور. ٣. بیان، افاده: اونی یوقاریده ذکر ایتدك؛ بونك ذکری کچمدی. ٤. تسبیحله و مختلف صورتده اسماء حسنایی سویله، ورد چکمه: هرنمازدن صکره برساعت ذکر ایدر؛ در-

ويشلر شمدى ذكرده درلر. [يالكز آغزله اوليوب قلب و ذهنكده اللهله مشغوليتى شرط اولديغنه بولفتك معناى اصليسى‌ده شاهددر. — جمعى باشليجه بو معنا ايله مستعملدر.] ٥. مدح، ثنا، ستايش، ايلكله ياد : سزك محاربۀ اخيره‌ده يارارلقلركزى ذكر ايديورلردى. || ذكر جميل = ١. مدح، ثنا، ستايش، مدح وثنا ايله اسمى ياد اولنمه : كچن كون فلان برده ذكر جميلكز كچدى. ٢. مكتب شاكردانته توزيع مكافاة صره‌سنده مكافاته مستحق اوليوب ده بسبتون محزون براغلمرى‌ده تجويز اولنميانلره ويريلن مطبوع بركاغدكه مكافات استحقاقنه تقربى كوستريز.

ذَكَر { سذ. عر. جـ: ذكور. ١. اركك، انسان وحيوانك اركككى: [بومعناده مفردى زبانزد دكلدر] بو وقفك توليتى اولاد ذكوره انتقال ايدر. ٢. عضو رجليت، آلت تناسل ذكور.

ذُكور { سذ. جـ. عر. فد: ذكر. با: ذكر.

ذَكِىّ { ص. عر. ؤ: ذكيه. [«ذكاء» دن صش.] ذهنى كسكين، سريع الانتقال، فطين، زيرك: پك ذكى چوجقدر. [تميز وطاهرديمك اولان «زكى» ايله التباس واقعاولامليدر.]

ذُلّ { سذ. عر. و:

ذِلّت { سذ. عر. آلچاقلق، مذلت، دنائت، فرومايه‌لك: انسان كنديني ذله، ذلته القا ايتمه‌ملى؛ ذل ودنائتله، ذلتله

يا پيله جق ايش اكسيك اولسون.

ذٰلِك { شـ. عر. [عربيده كافى مفتوح ايسه‌ده، لسانمزده ساكن اوقونوب، يالكز بعض تعبيرات عربيه‌ده مستعملدر.] بو، شو: مع ذلك = بونكله، شونكله برابر؛ كذلك = بونك كبى، بويله، ايضاً؛ بناءً على ذلك = بوكا بناءً، بونك اوزرينه.

ذَلول { ص. عر. [«ذلة»دن سمب.] مطيع، ياواش، رام، ذ.

ذَليل { ص. عر. ؤ: ذليله. [«ذلت» دن صش.] آلچاق، دنى، فرومايه، خوار، حقير.

ذَمّ { سذ. عر. برينك كوتيلكنى سويله، عيبلامه، يرمه، چكشديرمه، قدح، هجو: فلان آدمى ذم ايتدى؛ انسان يارينى اغيارينه ذم ايتمه‌ملى؛ آغزى ذمه آليشديرماملى.

ذِمام { سذ. عر. كندى طرفنى حمايه ووقايه وظيفه ومجبوريتى: اونك ذمام اداره‌سى تحتنده بولنيورلر.

ذَمّام { ص. عر. [«ذم»دن سمب.] چوق ذم و قدح ايدن، فصال، چكيشديريجى.

ذَمائِم { سذ. جـ. عر. فد: ذميمه. با: ذميمه.

ذِمّت { سذ. عر. جـ: ذمم. ١. حمايه، تصاحب، وقايه مجبوريتى، برينك امنيتنى تعهد: اهل ذمت = بر دولت اسلاميه‌نك تحت تابعيت وحمايه‌سنده بولنان اهل كتاب يعنى خرستيان ويهوديلر. ٢. عهده: فلانك ذمتنده شو قدر آله‌جغم واردر؛ صندق آقچه‌سندن ذمتنه پاره

چكيرمش؛ بوايش بنم ذمتمده‌در، بنم واجبۀ ذمتمدر. ٣. برآدمك كندى عهده‌سنه چكيروب تأديه‌سنه مجبور اولديغى آقچه، دين، بورج: ساباتى وزنه‌دارك بر خيلى ذمتى چيقدى؛ خزينه‌يه ذمتى واردر. || تبرئۀ ذمت = عهده‌سنده بر شىء اولمديغنى، برى الذمه اولديغنى بالمحاسبه ويا بالمحاكمه اثبات ايتمه: او تبرئۀ ذمت ايتدى؛ تبرئۀ ذمت مضبطه‌سى = بر مأمورك حين انفصالنده بركونه ايليشيكى اولمديغنى مبين يدينه ويريلن مضبطه. — عربى تعبيراتده «ذمه» صورتنده قوللانيلير: برى الذمه = تبرئۀ ذمت ايتمش، ايليشيكسز.

ذِمَم { سذ. جـ. عر. فد: ذمت. با: ذمت.

ذِمّى { سذ. ص. عر. ؤ: ذميه. [«ذمت» دن سمذ.] دولت اسلاميه‌نك تحت تابعيت وحمايه‌سنده بولنان غير مسلم، رعيه، رعايا. [عربلر زمانده قوللانيلوب، اليوم پك مستعمل دكلدر.]

ذَميم { ص. عر. ؤ: ذميمه. [«ذم» دن صش.] ذم و قدحه مستحق، بكنلميه‌جك، مذموم، معيوب: اخلاق ذميمه.

ذَميمه { سذ. عر. جـ: ذمائم. مذموم شىء، كوتى خلق وخصلت ويا فعل وعمل، سؤ.

ذَنب { سذ. عر. جـ: ذنوب. كناه، اثم، صوچ: ذنبم چوقدر؛ جناب حقدن ذنوبمك عفوينى ديلرم.

ذَنَب { سذ. عر. جـ : اذناب. قویروق، دم، دنباله. || نجم ذو الذنب. || ذنب الاسد = اسد برجنك β كوكبی. || ذنب الدجاجه = دجاجه صورتنك α كوكبی. || ذنب قیطس = قیطس صورتنك β كوكبی.

ذُنُوب { سذ. جـ. عر. فد: ذنب. || با ذنب.

ذو { صذ. عر. ﺁ : ذات. جـ. ﺁ: ذوی. جـ. ﺁ: ذوات. [مضاف قوللانیلوب، بعضاً حالت جری اولان « ذی » و نادراً حالت نصبی اولان « ذا » صورتنده بولنور.] صاحب، مالك، متصرف، حائز: ذوالوجهین = ایكی یوزلی؛ ذا الجلال = جلال صاحبی؛ ذی شان = شانلی؛ ذوی العقول = عقللیلر، انسانلر؛ تجار ذوی الاعتبار = معتبر تاجرلر. || علوم ریاضیه وتاریخ طبیعی وسائره اصطلاحاتنده چوق قوللانیلیر: ذوستة الوجوه = اون ایكی یوزلی؛ ذو اربعة الاضلاع = درت ضلعلی؛ ذو وجوه كثیره = چوق یوزلی؛ ذو الازهار الظاهره = آشكار چیچكلی؛ ذو الایادی الاربعه = درت اللی وسائره. — بو اصطلاحاتك اكثری ذاتاً سقیم التركیب وبك اوزون اولوب، یرلرینه مثلا : سداسی الوجوه، رباعی الاضلاع، كثیر الوجوه، ظاهر الازهار، رباعی الایدی یاخود چار دست كبی مختصر وطوغری اصطلاحات ترتب وقبولی اقتضا ایدر.

ذُؤابه { سذ. عر. جـ : ذوائب. پرچم، زلف، كیسو : كوكب ذو الذؤابه = نجم كیسودار.

ذَوات { سذ. جـ. عر. فد : ذات. || با : ذات.

ذُو الفِقار { سخ. عر. [اصل معناسی قبورغه‌لی‌در] فخر كائنات (صلعم) افندمزك مشهور بر قلیجی كه بدر غزاسنده اول حضرته یچوب، ارتحال نبویلرندن اول حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه اعطا بیورلمشیدی.

ذُو القَرنَین { سخ. عر. مشهور اسكندره ویرلمش اولان لقبدر.

ذُو المَعاشَین { صـ. عر. [ایكی یاشایشلی] تا. هم قره‌ده هم دكزده یاشایه بیلن حیوانلره دینیر، فر. Amphibie.

ذُو الوَجهَین { صـ. عر. ﺁ : ذات. الوجهین. ایكی طرفلی، ایكی یوزلی، ایكی صورتله استعمال اولنه بیلیر.

ذَوائِب { سذ. جـ. عر. فد : ذؤابه. || با : ذؤابه.

ذَوبان { سذ. عر. اریمه : ذوبان ایتمك = اریمك.

ذَوق { سذ. عر. ١. طاتمه، طات، لذت : او میوه‌نك ذوق ناصلدر؟ ٢. حواس خمسه‌دن بری كه آغزله طویلیر، قوهٔ ذائقه. ٣. لذت طویمه، متلذذ اولمه، حظ، محظوظیت، خوشلانمه : شو بناء، شو سوز، شو بیت، شو یازی ذوقه كیتدی؛ بونده نه ذوق واردر؟ بونك بر ذوقی واریدر؟ ٤. ایی یی كوتیدن فرق وتمییز ایتمك خاصهٔ طبیعیه‌سی واقتداری، حسن طبیعت : او آدمده الله ایچون ذوق واردر. ٥. اكلنجه، جنبش، طرب، كیف، صفا : سن ذوقكه باق؛ او حریف ذوقنزی بوزدی؛ ذوق وصفاسیله مشغول آدم؛ ذوق ایتمك. ٦. اكلنمه، استهزا: برینی ذوقه آلمق. || ذوقنه باقمق = ذوق وصفاسیله مشغول اولوب ایشه قاریشمامق. || ذوقنی چیقارمق = بحق صفاسنی سورمك : اورانك ذوقنی او چیقاردی. || ذوق چیقمق = بحق صفاسی سورلمك، لذتی طویلمق كرمه‌نك بویله ذوق چیقماز. || ذوقه كیتمك = خوشه كیتمك، موجب حظ وممنونیت اولمق، بكنلمك : بو سوز ذوقه كیتدی. || ذوقنه مجبور = ذوق وصفایه دوشكون.

ذَوقلَندیرمَك { فتـ. استهزا ایتدیرمك، باعث استهزا اولمق : هر كس كندیسیله ذوقلندیریور.

ذَوقلَنمَك { فل. اكلنمك، استهزا ایتمك : سز بنمله ذوقلنیورمیسكز ؟

ذَوقیاب { صـ. فا. [عر. ذوق = لذت. فا. یافتن = بولمق] لذت بولان، متلذذ اولان: او آدم بویله شیلردن ذوقیاب اولور.

ذَوقیّات { سذ. جـ. عر. ذوق واكلنجه‌یه متعلق شیلر.

ذَوی { صذ. جـ. عر. فد : ذو. || با : ذو. [اصلی « ذوین » اولوب، « ذوون » جمع سالمنك

مجروریدر. لسانمزده دائما حالت
جرده ومضاف اوله‌رق قوللا.
نلفله «ن»سز استعمال اولنور.]

ذَهاب { سذ. عر. [ذلك کسریله غلطدر] ۱.
کیده‌رك اولان ایاب مقابلی، شد،
رفت: ایاب وذهاب = کیدوب
کلمه، آمد شد، آمد رفت. ۲. بر
فکر وظنه تابع اولمه، صاپمه،
بر فکر وظنده بولنمه، ظن،
اعتقاد: بنم ذهابم یا کلیش
چیقدی.

ذَهَب { سذ. عر. [عربیده مؤ. نث دخی اولور] آلتین،
زر.

ذَهَبی { ص. عر. ث: ذهبیه. آلتینه منسوب و متعلق ویا
آلتیندن معمول، زرین.

ذِهن { سذ. عر. ج: اذهان. ۱. قوهٔ مفکره، دوشونمه
وآکلامه قوت واستعدادی:
ذهنی آچیق، ذهنی مشغول. ۲.
خاطر، قوهٔ حافظه: ذهنمده قالمدی؛
بوکون اوقودیغی یکرمی سنه
ذهننده طوتار.

« ذهن » ایله « عقل » آره‌سنده
فرق واردر؛ بو آدمده عقل واردر
و بو آدم عاقلدر دینلدیکی حالده،
ذهن واردر وذهنلیدر دینلمز؛ و اونك
ذهنی آچیقدر ویا قپالیدر دینلدیکی
حالده، عقلی آچیقدر ویا قپالیدر
دینلمز. دیمك اولیورکه عقل حد
ذاتنده ذکا وفطانت معناسنی افاده
ایدوب صفت قبول ایتمز، حالبوکه
ذهن آچیق کبی بر صفتله موصوف
اولنتیه بر شیء افاده ایتمیوب،
دفعته کوره فطنت وغباوته‌ده اطلاق
اولنه‌بیلیر. « فکر » ایسه ایکیسنکده
یرینه قوللانیله‌بیلیر.

ذِهناً { ح. عر. ذهنجه، ذهنله، قوهٔ مفکره ایله، آغزله
وقلمله اولمیه‌رق: ذهناً حساب
ایتمك؛ ذهناً اوقومق؛ ذهناً
چالیشمق = اوقویوب یازمق کبی
مشغولیت ذهنیه.

ذِهنی { ص. عر. ث: ذهنیه. ذهنه وقوهٔ مفکره‌یه منسوب
ومتعلق اولان، ذهنله واقع او-
لان: حساب ذهنی = کوچك چو-
جقلره ازبردن اوکردیلن اعمال
اربعه‌نك الك باشلی قاعده‌لری؛
مشغولیت ذهنیه = عقل وفکرجه
اشتغال، اوقویوب یازمغه متعلق
ایشلر.

ذُهول { سذ. عر. ۱. قصداً اونودور کبی اولمه، مسا-
محه: اونك ذکرندن ذهول
ایتمشدر. ۲. کثرت مشغولیت
سببیله یا مغلوب اونوتمه: ذهول
اثریدر.

ذی { ص. عر. « ذو » کلمه‌سنك حالت جری اولوب، لسانمزده
بعضاً بوصورتده ده قوللانیلیر:
ذی شان = شانلی؛ ذی قیمت =
قیمتلی؛ ذی الید = متصرف،
واضع ید. با: ذو.

ذی الحِجّه { سذ. عر. تقویم عربیده شهور قمریه‌نك
اون ایکنجی وصوك آیی اولوب،
حج شریفك بو آیده ایفا اولنمسی
مناسبتیله بو اسمله تسمیه اولنمشدر.
اسکی اصولده والیوم طارمحاررده
کی تاریخلرده « ذا » ایله افاده
اولنور.

ذِی القَعده { سذ. عر. تقویم عربیده شهور
قمریه‌نك اون برنجی آییدر. اسکی
اصولده تاریخده « ذ » حرفیله
افاده اولنور.

ذِئاب { سذ. ج. عر. فد: ذئب. با: ذئب.

ذِئب { سذ. عر. ج: ذئاب. تو-
رت دیشلیلر تیره‌سندن بیرتیجی حیوان که
قویونلره وسائر حیوانات اهلیه‌یه
مسلط اولور، کرك. ا. ط. صور
کوا کبدن بری، فر. Canis
lupus.

ذَیل { سذ. عر. ج: اذیال، ذیول. ۱. اتك، دامن.
۲. طاغ اتکی، پیرامن کوه.
۳. تاریخ وتراجم احوال کبی
مواده متعلق کتابلرك مابعدی
اولمق اوزره بعده بشقه‌لری
طرفندن یازیلان کتاب: «فوات
الوفیات» عنوانلی کتاب ابن
خلکانك « وفیات الاعیان »
عنوانلی اثرینك ذیلیدر؛ «شقائق
نعمانیه» یه بربرینی متعاقب بر
قاچ ذیل یازلمشدر. ٤. مکتوب
وتحریرات ومواد قانونیه‌نك آلتنه
یازیلان شیء، هامش، علاوه،
ضمیمه.

ذَیلاً { ح. عر. ذیل وعلاوه او- لەرق، هامشده: ذیلاً
جواب یازمق.

ر

ر { ری. س. [عر. راء. سث.] { الفبای ترکینك اون ایکنجی حرفی اولوب، اصل السنهٔ سامیه الفباسنك صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده یکرمنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ۲۰۰ عددینه دلالت ایدر. شکل عبرانیسی ٦ اولوب، شکل عربیسیله اولان مشابهتی درکاردر. اصل ترکجه کلمه‌لرك باشنده بولنمیوب، ترکجه‌ده بو حرفله باشلار لغت بولنمدیغندن، ترکلر السنهٔ سائره‌دن مأخوذ بویله کلمه‌لرك باشنه بر همزه ادخال ایله، مثلا: «روم» یرینه «اوروم»، «روس» یرینه «اوروس»، «رجب» یرینه «ارجب» دیرلر. تاریخلرده ربیع الآخره و «را» صورتنده ربیع الاوله اشارتدر.

را { اسکی طرز اوزره تاریخلرده { ربیع الاول شهر عربیسنه اشارتدر.

راء { سث. عر. «ر» حرفنك { اسم عربیسیدر. نقطه‌لی «ز» دن تفریق ایچون، نقطه‌سز معناسیله راء مهمله دخی دینلیر.

رابِطه { سث. عر. جـ: روابط. { «ربط» دن سف. ث. — تر. بین‌العوام زبانزدی: رابوطه.] ۱. ایکی شیئی بر برینه باغلایان ایپ وسائره، باغ، بند: بونی طوتدیره‌جق بر رابطه لازم. ۲. مناسبت. علاقه: رابطهٔ محبت؛ تأکید روابط مخالصت. ۳. منسوبیت، انتساب: درویشك شیخه اولان رابطه‌سی. ٤. نظام، ترتیب، اصول، مناسبت: بو ایشده، بو آدمده رابطه یوقدر. [جمی لساننزه مخصوص اولان بو صوك معنا ایله قوللانلماز.] ٥. عباره‌ده‌کی جمله‌لری بر برینه باغلایان ادات: بو ایکی جمله آراسنده بر رابطه ایستر.

رابِطه‌سز { صـ. [زبانزدی: را- { بوطه‌سز] مناسبتسز، نظامسز، ترتیبسز: پك رابطه‌سز آدم؛ رابطه‌سز بر دائره.

رابِطه‌سزلق { سـ. مناسبتسزلك، { نظامسزلق، ترتیبسزلك: او آدمك رابطه‌سزلغی معلوم.

رابِطه‌لی { صـ. [زبانزدی: را- { بوطه‌لی] ۱. ترتیبلی، منتظم، یولنده: رابطه‌لی سوز. ۲. مناسبتلی، قول وفعلی یولنده، سوزینی وایشنی بیلیر: رابطه‌لی آدم.

رابِع { عـ. عر. ث: رابعه. { دردنجی، چهارم: باب رابع؛ سلطان مصطفی خان رابع؛ رتبهٔ رابعه. ‖ رابع عشر = اون دردنجی.

رابِعاً { حـ. عر. دردنجی درجه- { ده، دردنجی اوله‌رق.

رابِعه { سث. عر. [«رتبهٔ رابعه» { دن مختصر] رتب قلمیه‌نك اولادن اعتباراً دردنجیسی که ایکنجی رتبه عد اولنوب، خامسه‌دن صکره آلنیر.

رابّه { سث. عر. اوگی آنا. ذ.

راپورت { یاخود راپورط و { مقلدانه راپور. سـ. [فر. Rapport] ۱. تحقیق ویا معاینه اولنان برشیء حقنده تحقیقات ومشهوداتی حاوی ویریلن تقریر، لایحه، مذکره: پولیس قومیسری راپورتنی تنظیم ایتدی؛ راپورتله بیان ایتدی. «با راپورط» دیمه‌ملی. ۲. تداوی ویا تبدیل هوایه محتاج برمأمورك دائرهٔ عائده‌سنه تقدیم ایتمك اوزره طبیبدن آلدیغی مذکره. [لساننزده بو معنالری افاده ایدر متعدد لغاتمز اولدیغی حالده، بو لغت اجنبیه‌نك استعمالنه افتقارمز غریبدر.]

راتينج { سذ. عر. رچينه، چام ساقزى.

راتينجيّه { صث. عر. ﺟ. فصيلهٔ راتنجيه = ساقزلى آغاجلر نوعى.

راجِح { ص. عر. ﻧ: راجحه. [« رجحان » دن سف.] ديكرندن اولى واقدم، ترجيح اولنور، مرجح: راحت خصوصنده واپور دميريوله راجحدر.

راجِع { ص. عر. [« رجوع » دن سف.] ١. رجعت ايدن، كرى دونن. ﻧ. ٢. طوقنان، تعلق و نسبتى اولان، متعلق، دائر: بو ايش بكا راجع دكلدر؛ او آدمى بن توصيه ايتديكم ايچون ايلكى ده كوتيلكى ده بكا راجعدر. ٣. ﺩ. نحووده بر شخصدن كنايه اولان ضميره اطلاق اولنور: بو ضمير كيمه راجعدر: تركجهده ضمير مابعده دخى راجع اولور.

راجِل { ص. عر. [« رجل » دن سف.] يايا، پياده: راجل وفارس. || مج. معلوماتسز، بضاعهسز: فن كيمياده راجلدر.

راجِلاً { ح. عر. يايا اولهرق، يورويهرك: راجلاً كلدى.

راجى { ص. عر. [« رجا » دن سف.] رجا ايدن، نيازمند.

راحَت { سث. عر. ١. ديكلنمه، ايشسزلك، آسودهلك، استراحت: سز راحت ايدك؛ بر ساعت راحت ايدهمدم؛ آرتق راحتى بولدى. ٢. اضطرابسزلق، غائلهسزلك، آسايش، رفاه: راحت ويرمدى؛ راحتكز يرندهمى؟ == ص. تر. ١. اضطرابسز، غائلهسز، آسوده، مستريح: راحت ميسكز؟ ٢. اويغون، قوللانيشلى، راحتى موجب، قولايلقله قوللانيلير: پالان اكردن دها راحتدر. == ح. تر. ١. آسوده و مستريح اولهرق، استراحتله: راحت اوتورك؛ ياپلى آرابه ايله راحت كيديلير. ٢. سهولت وقولايلقله: بو آناختار چوق راحت ايشلر؛ بو طلومبه ايله صو پك راحت چيقاريلير. || راحت راحت = بول بول، فراخ فراخ: اقشامه قدر اورايه راحت راحت كيديلير.

راحتِ حلقوم { سث. [يعنى «بوغاز راحتى»]. زبانزدى وبلكه طوغريسى: راحت لوقوم] نشاسته وشكرله وبعضا بادم وفستيق ويا قيماق وسائره ايله ياپيلان بر نوع لزوجتلى شكرلمه.

راحَتسز { ص. ١. آسوده و مستريح اولميان، طارلق واضطرابده بولنان: سز اوراده راحتسز سكز؛ سزى راحتسز ايتدك؛ كيجه وقتى كيمسهيى راحتسز ايتمهمك ايچون خستهلغمى صاقلادم. ٢. راحت قوللانيلميان، استعمالى اضطراب و صيقنتىديى موجب اولان، اويغونسز: چركس اكرى راحتسزدر؛ چادير راحتسز بر مسكندر. ٣. كيفسز، نامزاج، مضطرب: راحتسز اولديغيچون اودن چيقهمدى: كنديسنى خيلى راحتسز كوردم.

راحَتسزلق { سث. ١. آسوده ومستريح اولمامه، اضطراب: مسافرلرك كثرتى او صاحبنك راحتسزلغنى موجب اولور؛ طار اثواب دائما راحتسزلق ويرر. ٢. كيفسزلك، نامزاجلق، خفيف خستهلق: سزى نشئهسز كوريورم بر راحتسزلغكز مى واردر؟ راحتسزلغى نه ايدى؟

راحَتلانمق { فل. ١. راحت ايتمك، مستريح اولمق، آسوده حال و غائلهسز اولمق: او غائلهسندن قورتلوب راحتلاندى. ٢. ديكلنمك، يورغونلق آلمق، استراحت ايتمك: چوق يورلدم بر ايكى ساعت راحتلانهجغم. ٣. كسب سكونت ايتمك: اورتهلق راحتلاندى.

راحَتلق { سث. ١. استراحت، آسودهلك: اورتهلقده راحتلق وار در؛ او راحتلغى سور بر آدمدر. ٢. اويغونلق، موافقت: بو قيافتك راحتلغى انكار اولنماز.

راحِله { سث. عر. يوك حيوانى: راحله بند عزيمت، راحلهران عزيمت اولمق = يوك حيوانينه يوكى باغلايهرق ويوك حيوانى سورهرك عزيمت ايتمك.

راحِم { ص. عر. ﻧ: راحمه. جمع: راحمين. [« رحم » دن سف.] رحم ايدن، مرحمتلى: ارحم الراحمين = مرحمتليلرك الك مرحمتليسى اولان حق تعالى حضرتلرى.

راحه { سث. عر. ال آيهسى. آوج ايچى، كف.

رادّه { سث. عر. ١. درجه، رتبه، مرتبه، كرته: بر رادهده

يورلدم كه اقردي سويلهمكه مجالم
يوقدر: اقردي سويليهميهجك
رادهده يورغونم؛ يورغونلقدهده
بر رادهيه قدر تحمل اولنور.
٢. تقريب، تقريبي مقدار ويا
زمان: سني قرق رادهلرندهدر =
قرق صولرنده؛ ساعت بش
رادهلرنده: سنوي وارداتي بش
آلتي يوز ليرا راده سنده در.
[عربيده فائده ومنفعت معنا.
سندن بشقه برده آرابه اوق
معناسنه كلير. لسانمزدهكي استعما.
لنك وجهي آكلاشيلهمدي.]

راز { س. فا. سر، كيزلي شيء: راز
درون، راز دل = قلبده
محفوظ سر: كشف راز = افشاي
سر: راز آشنا = واقف اسرار:
راز نهان = كيزل سر.

رازَقي { س. ص. رزاقي دخي دينان
معروف اوزوم جنسنه
اطلاق اولنور: رازقي اوزوم،
اوزومي.

رازي { ص. عر. ث: رازيه.
[«ري» دن سمذ.]
ايرانك (ري) شهرينه منسوب
ومتعلق ويا بوشهرك اهاليسندن
اولان، ريلي: فخر رازي.

رازي { ص. فا. سره (اسراره)
منسوب ومتعلق، سري.
[شاعر مخلصي اولور.]

رازيانه { س. فا. [تر. زبانزدي:
رزنه] دره اوتي نو.
عندن بر نبات كه خيار ترشيسنه
قونور.

رَأس { سذ. عر. ج: رؤس. ١.
باش، قفا، سر: علي الرأس
والعين = باش اوستنه. ٢. تپه،
اوج: رأس جبل. ٣. برنجي،
باش، رئيس: شهرمزدهكي قنفه.
لرك رأسي اودر. ٤. دكيزه
كيرن طاغلق وصارب قره پار.
چهسي، بورن: رأس اخضر =
يشيل بورن. ٥. باشلانغيج.
ابتدا، باش: رأس سنه = ييل
باشي. ٦. جانلي شيء عددي:
يوز رأس قويون: برقاچ بيك
رأس خركله. ٧. اڭ يوقاري
مقام، صدر، باش: رأس كارده
بولنان = آمر؛ رأس اموره
كچنلر. || ر. رأس زاويه =
زاويهنك يوقاريدهكي كوشهسي؛
رأس مخروط = مخروطك تپهسي؛
رأس منشور = منشورك باشي.
|| ما. رأس المال = سرمايه،
اقراض وادانه اولنان آقچهنك
كنديسي، فائضندن باشقه اولاني.
|| مسقط رأس = بر آدمك طو.
غديغي ير، وطن: شيراز سعدينك
مسقط رأسيدر. || برأسه =
كندي باشنه، آيريجه، مستقلاً.

رَأساً { ح. عر. ١. كندي باشنه،
كنديلكندن، خودبخود:
بو ايشي رأساً كوردي. ٢.
كيمسهيه تابع اولمقسزين، مستقل
اولهرق، كندي باشنه: او رأساً
مأموردر. ٣. جواب ويا شرح
وسائره اولميهرق: بن استعلامه
حاجت براقميوب رأساً يازدم؛
اسكي متنلري شرح ايتمكدن
ايسه بوفنده رأساً بر كتاب يازملي.
٤. برمأمور ويا هيئت ومحكمه.
نك وظيفهسي ايجاباتندن اولهرق
بر معاملهيي بالذات ايفا ايتمسي كه
فر. D'office تعبيرينك ترجمه.
سيدر.

رَأسُ المال { س. مذ. عر. [مالك
باشي] فائضي محسوب
اولميان اصل مال، اقراض و
استقراض ايدلمش آقچهنك
كنديسي، سرمايه.

راسپه { س. دمير وتختهيي قازيمق
ايچون مثلث الشكل وصا.
بلي بر چليك آلت: راسپه
ايتمك = قازيمق. || راسپه طاشي =
كمي كوكرتهلريني تميزلهكلري
يومشاق سونكر طاشي.

راسْت { ص. فا. ج: راستان.
١. طوغري، مستقيم:
ره راست = طوغري يول. طريق
مستقيم. ٢. صاغ، يمين، صول
مقابلي: چپ وراست = صول
صاغ، صاغ صول. ٣. حقانيتلي،
حق، محق، طوغري: سخن
راست = طوغري سوز. == س.
١. طوغريلق، استقامت حقانيت.
٢. طوغري ومستقيم آدم:
ره راستان = طوغريلرك يولي.
٣. مو. برمقام مخصوصك اسمي.

راشْت { س. [لغت آتيهٔ فارسيه.
دن] ١. تصادف،
اصابت. ٢. موفقيت، توفيق.
|| راست كتيرمك = موفق ايتمك:
الله ايشكزي راست كتيرسين.
|| راست كلمك = تصادف ايتمك،
تصادفاً بولمق، ملاقي اولمق:
بوكون فلانه راست كلدم؛
كنديسنه راست كليرسهم سويلرم.
|| راست كله = تصادفي، علي.
التصادف، اتفاقاً.

راستق { س. [فا. «راسخت» دن]
قاشه سوردكلري معدني
قره بويا، وسمه: راستق چكمك =
قاشلره راستق قومق. || راستق

طاشی = آنتیمون دینلان معدن. || راستق مرکب = ثابت مرکب.

راستگو { ص. فا. [راست = طوغری . کفتن = سویلك] طوغری سویلین، یالان سویلمز، صادق.

راستلامق { فت. تصادف ایتمك، تصادفاً ملاقی اولمق، راست کلمك : بو کون فلانی راستلادم.

راستی { ا. فا. طوغریلق. لـ.

راسخ { ص. عر. ج : راسخین . [«رسوخ» دن سف] ۱. ثابت، متین، صاغلام. ز. ۲. بر علم وفنده وعلی الخصوص علوم دینیه‌ده ید طولی صاحبی اولوب بونك کنه وحقایقنه واقف اولان : علماء راسخیندن برذات.

راسم { ص. عر. [«رسم» دن سف.] رسم یاپان، ترسیم ایدن. ز

راسمه { ا. ش. عر. رسم، عادت، دأب : راسمهٔ تبریکی ایفا ایتمك. [عربیده بو معنا «مرسوم» لفظیله افاده اولنور. که مفردی بزجه اشبو « راسمه » لفظیله تبدیل اولندیغی حالده، جمعنده بزجه دخی « راسمات » قوللانلمیوب، « مراسم »، یعنی «مرسوم»ك جمعی قوللانیلیور.]

راشد { ص. عر. ج : راشدین. [«رشد» دن سف.] رشد صاحبی، طوغری یولدن کیدن، هادی : خلفاء راشدین = انفاس مقدسهٔ نبویه‌دن استفاضهٔ انوار هدایت ایتمش اولان چهاریار کزین یعنی ابابکر، عمر، عثمان، علی (رضهم) افندیلرمزکه بربرینی متعاقب اجرای خلافت ایتمشلردر. [مفردنده « رشید » دها مستعملدر.]

راشی { ص. عر. [« رشوة » دن سف] رشوت ویرن، بر مرتشی‌یه حقسز وغیر مشروع ایشنی کوردیرمك ایچون آقچه وهدیه ویرن.

راصد { ص. عر. [« رصد » دن سف.] ۱. دقتله باقوب بکلین، کوزه‌دن. ز. ۲. اجرام سماثیه وعلائم جویه‌یی مشاهده ومعاینه ایچون رصد قوللانان.

راضی { ص. عر. ث : راضیه . [«رضا» دن سف.] ۱. رضا ویرن، موافقت ایدن، مانع اولمیان، خشنود : صاحبی راضی اولدی. ۲. رضا وممنونیتی موجب : عیشهٔ راضیه. ز.

راضّه { ص. ش. عر. [« رض » دن سف.] ازیجی : آلت راضه = طوقماق کبی ازیجی آلت که طب قانونی اصطلاحاتندن اولوب سهواً (راضیه) قوللانیلیور .

راطب { یاش ونملی معناسیله جمعیت طبیهٔ عثمانیه قوللانمش ایسه‌ده، طوغریسی «رطیب» در.

راعد { ص. عر. ث : راعده . [«رعد» دن سف.] کورلین، کوك کورله‌سی سسنی چیقاران. ز.

راعی { ص. سذ. عر. [«رعی» دن سف.] بر حیوان سوریسی کودوب اوتلادان ، چوبان ، صیغیرتماج. || مج. برقومك رئیسی ویا برمملکتك مدیر ومحافظی. ز.

راغ { ا. فا. اصل معناسی طاغ اتکی اولوب، باغ وباغچه‌لرك اك کوزللری طاغ اتکلرنده بولنانلری اولدیغندن، کوز باغچه مقامنده « باغ وراغ » صورتنده قوللانیلیر .

راغب { ص. عر. ث : راغبه . [« رغبة » دن سف.] رغبت کوسترن، ایستکلی، طالب، آرزومند .

راف { ا. [فا. « رف » دن] ۱. دیواره قات‌قات چاقلانمش تخته که اوزرینه اوته‌بری وضع اولنه بیلیر : رافه قومق؛ رافك اوزرنده استیف ایتمك. ۲. طولابك قاتلرینی تشکیل ایدن تخته‌لرك هربری، صره : بو طولابك رافلری اکریدر. ۳. اوته بری قومق ایچون بر ایکی ویا اوچ درت صره‌لی اکری وآچیق طولاب که ایکی حلقه ایله دیواره آصیلیر. فر. Étagère.

رأفت { ا. ش. عر. آجیمه، اسیرکه‌مه، لطف ومرحمت.

رأفتلو { ص. ا. مرحمتلی معناسیله سردارلره ویریلیر عنواندر : دولتلو رأفتلو .

رافدان { ا. [عر. « رفدان » دن] قبوغیله برابر صوده آز پیشمش یومورطه .

رافضه { ا. ش. عر. [ترك. دیمك اولان « رفض » دن سف. ث.] شیعیلردن بر فرقه‌در .

رافضی { ص. عر. ث : رافضیه. [« رافضه » دن سمنـ.] فرق شیعیه‌دن رافضه فرقه‌سنه منسوب.

رافضیلك { ا. رافضی مذهبی، رافضیلرك اعتقادی .

رافِع { ص. عر. ؤ: رافعه. [«رفع» دن سف.] قالديران، يوكسلتن. [اسماء حسنادن ده معدود در:] يا رافع. || تش. كوز قپاغى كبى بعض عضولرى يوقارى قالديرمغه يارايان (عضله وسيكير).

راقِم { ص. عر. ؤ: راقمه. [«رقم» دن سف.] يازان، چيزن، رسم وتحرير ايدن: راقم حروف = بوحرفلرى يازان. [اكثريا محررلر وخطاطلر بوتعبيرله كندى شخصلرينى مرام ايدرلر.] == سذ. عر. ر. بر نقطه‌نك بر سطح معروفك حذاسندن درجهٔ ارتفاعى. فر. Cote.

راقى { س. [عر. «عرق» دن غلط] كئول انواعندن قوتلى بر مسكر؛ جبره، اوزوم راقيسى، دوز راق = اوزوم جبره‌سندن چيقاريلان جنسى؛ صمان راقيسى = پك عادى وقبا جنسى؛ ساقز راقيسى = مصطكى قاريشديرلمش نوعى: راق سيسقه‌سى = راقيدن مستىق اولمش.

راقيجى { س. ١. راقى ياپان و صاتان آدم. ٢. راقى ايچمكى عادت ايدنمش آدم، راقى ترياكيسى.

راقيجلق { س. ١. راقى ياپمق و صاتمق ايشى. ٢. راقى ترياكيلكى.

راكِب { ص. عر. ؤ: راكبه. [«ركوب» دن سف.] ١. بينيجى، بينن، بينمش، سوار: بر اسب صبارفتاره راكب اولديغى حالده. ٢. حركت ايدوب كيدن بر شيئه، بر واسطهٔ نقله كيرن ويا كيرمش اولان: سفينه‌يه، آرابه‌يه، دمير يول قطارينه راكب اولمق.

راكِباً { ح. عر. بينديكى بينمش اولديغى حالده، سوار اوله‌رق: بر عرب آتنه، كمى‌يه، آرابه‌يه راكباً عزيمت ايتدى.

راكِد { ص. عر. ؤ: راكده. [«ركود» دن سف.] حركتسز، طورغون، ساكن: ماء راكد = طورغون صو؛ پك راكد بر هوا ايدى.

راكِع { ص. عر. [«ركوع» دن سف.] نمازده ركوع ايدن، ركوع حالنده بولنان: راكع وساجد.

راكِعاً { ح. عر. ركوع ايتديكى حالده، ركوع حالنده: راكعاً سلام ويرمك.

رام { ص. فا. مطيع، تابع، منقاد، سرفرو ايدن: او مملكتى ضبط واهاليسنى رام ايلدى؛ بتون خلق فرمانته رام اولديلر.

رامپه { س. [يتا.] بح. ايكى كمينك ياخود بر كمى ايله ديكر بر شيئك تماس ايده‌جك صورتده يان يانه بناشمسى وضعيتى، قارن قارنه كلمه‌لرى: رامپه ايتمك = ياناشوب تماس ايتمك: واپور ريختمه رامپه ايتدى.

رامپه‌جى { س. وقتيله محاربه‌ده رامپه ايدلدكده دشمن سفينه‌سنه كيرن جنكاوران.

رامِشگر { س. فا. چالغيجى، سازنده، مطرب. لس.

رامى { ص. عر. [«رمى» دن سف.] مرميات آتان، انداخت ايدن.

ران { ص. فا. [«راندن» فعلندن ستمص. — صتر. تشكيلنه كيرر.] ١. سورن، سوريجى، سوق ايدن، يوريدن، اويناداد: اسبران = آت سورن؛ خامه‌ران = قلم اويناداد. ٢. اجرا وانفاذ ايدن، سورن: حكمران = حكم سورن، حكم ايدن.

ران { س. فا. اوياق، فخذ. ز.

رانده { س. بح. كميلرك ميزانه ديركنك كريسنده‌كى يان يلكنى.

راتره { س. بح. كميلرده عسكرك ياتمسى ايچون الابانده‌لرده برى برى اوزرينه ياپيلان يتاقلقلر.

راوَند { سذ. عر. كوكى طبده مستعمل معروف بر نبات كه اك ايى جنسى چينده چيقار: راوند چينى: راوند كوكى.

راوى { ص. عر. ؤ: راويه. ج: روات. ج. فا: راويان. [«رواية» دن سف.] نقل وروايت وحكايه ايدن، حديث وشعر واخبار تاريخيه وسائره نقل ايدن، ناقل: بو حديث شريفك راويسى، رواتى ثقاتدندر؛ راوى ديوركه؛ راويان اخبار.

راه { ياخود ره. س. فا. ١. يول، طريق = ره راست = طوغرى يول؛ مصارف راه = يول مصارفى. [مصارف راهيه» ديمكدن اجتناب ايتملى.] ٢. مسلك، اصول، آيين: راه محبت. || خرج راه = رسماً بر مأموريته كوندريلان مأمور ويا ضابط

ویریلن یول مصرفی. || شاه
راه = جاده، طریق سلطانی.
|| همراه = یولداش .

راهِب { سنذ. عر. ج. رهبان. مناسترده وصومعه‌ده
اوتوران خرستیان اخروی
آدم، کشیش، تارك دنیا .

راهبَر { و راهزن و راهنما. بآ: رهبر، رهزن، رهنما .

راهِبه { سذ. عر. [لغت مولده] مناسترده اوتوران خر.
ستیان اخروی قیز، تارکهٔ دنیا.

راهوان { س. [فا. « راهوار » دن غلط] ۱. بینیجی‌یی
صارصمقسزین سرعتله یو.
روین آت واستر یورویشی : بو
آتك کوزل راهوانی واردر.
۲. بو نوع یورویشله یوروین
آت : بر راهوان آلمق ایسترم.
= . بو نوع یورویشله یوروین:
راهوان آت. = ح. بر نوع یو.
رویشله، راهوان اوله‌رق : بو
استر راهوان یوریور .

رأی { سنذ. عر. ج : آراء . ۱. کورمه، کوریش،
نظر. مشاهده : رأی العین =
کندی کوزیله کوره‌رك . [بو
معنا ایله یالکز بو تعبیرده
مستعملدر.] ۲. فکر. مطالعه،
بر ایش حقنده دوشونه نتیجه.
سی اوله‌رق سویلنیلان سوز
ودرمیان اولنان چاره وتدبیر:
رأی ویرمك = بیان مطالعه
ایتمك: هرکس رأینی بیان ایتسین:
بوبابده سزك رأیکز نه در ؟
بو ایش رأیکزه محولدر. || رأی
طوپلامق = بر مجلس اعضاسنك
بر ایش حقنده آیری آیری فکر.
لرینی صوروب قیدایتمك. || اتفاق
آراء، اتحاد آراء = بر مجلس ویا
محکمه اعضاسنك کاملاً برفکرده
بولنمسی؛ اکثریت آراء = اعضادن
قسم اعظمنك برفکرده بولنمسی؛
اختلاف آراء = برمجلس اعضاسنك
باشقه باشقه افکارده بولنوب
اتحاد ایده‌مه‌ملری؛ ثلثان اکثر.
یت آراء = اقلی ایکی ثلث نسبتنده
اولان اکثریت آراء .

رایَت { سنذ. عر. ج : رایات. سنجاق، لوا : رایات اسلام
اوکده تموج ایدیوردی.

رایِج { ص. عر. ث : رایجه . [« رواج » دن سف. دها
طوغریسی رائج.] ۱. رواجی
اولان، کچن، سوریلن، سورو.
ملی : رایج مال. ۲. خلق بیننده
قوللانیلان، متداول ، رغبت
عمومیه‌یه مظهر : رایج آقچه.
= سنذ. عر. رواج، کچن‌فیات،
اعتبار، دکر : بونك رایجی
وارمیدر؟ رایجی نه‌در؟ ذخیره.
نك رایجی .

رایحه { سذ. عر. ج : روایح . [« روح » دن سف. ث.]
قوقو، بوی. [لساننزده یالکز
ایی قوقولر حقنده مستعملدر]
کالك، یمکك رایحه‌سی: کوزل بر
رایحه، بر رایحهٔ طیبه نشر
ایدیور .

رائش { ص. عر. ث : رائشه. [« ریش » دن سف.]
رشوت آلان ایله ویرن آره‌سنده
واسطه اولان .

رائق { ص. عر. ث : رائقه . [« روق » دن سف.]
ساده، صاف، خالص، سلیس :
بو بیت فردوسیك اشعار
رائقه‌سندندر .

رایگان { ص. فا. ۱. بدلسز، قارشیلقسز، بادهوا .
۲. مج. مبذول : همم علیه‌لرینك
رایگان بیورلمسی.

رائی { ص. عر. ث : رائیه . (ر) حرفنه منسوب و متعلق :
قصیدهٔ رائیه = (ر) قافیه‌لی
قصیده .

رَبّ { سنذ. عر. ج : ارباب. [زبا. نزدی : راب] ۱. افندی،
مالك، صاحب، متصرف، اهل:
رب الدار = او صاحبی؛ رب
المال = مال صاحبی؛ ارباب
عقول = اهل خرد؛ ارباب ناموس =
ناموسلی آدملر. ۲. کائناتك
صاحب و مالکی اولان جناب
حق : ربم ! سن مرحمت ایله.
— بومعنا ایله بین العوام عربی
یاء متکلمه مضاف حالنده دخی
قوللانیلیر : ربی‌یه امانت ایدلك!
امان یاربی! یاربی! نه یاپه‌یم؟.

رِبا { سنذ. عر. فائض، نما، کذشته.

رُبا { ص. فا. [« ربودن » فعلندن سمص. صتر. تشکیلنه کیرر.]
قاپان، قاپیجی : دلربا = کوکل
قاپان، پك کوزل ودلبر؛ کهربا =
صمان قاپان = قیل و چوپلری
جذب ایدن معروف ذی قیمت
صاری طاش؛ آهنربا = دمیری
جذب ایدن مقناطیس طاشی.

رَباب { سنذ. عر. کمانه ایله چالینیر بر ساز .

رِباط { سنذ. عر. ۱. باغ، رابطه. ث. ۲. متین بنا. ث.
۳. تکیه وکاروانسرای کبی کلوب
کچنلرك قونمه‌سنه مخصوص مو.
قوف بنا. || تش. اعضایی ربط
ایدن بعض سیکیرلر.

رُباعی { ص. عر. ؤ: رباعیه. ۱. د. [صرف عربیده] حروف اصلیه‌سی درت عدد اولان ویا اوچدن عبارت اولان حروف اصلیه‌سنه بر حرف ضم ایدلمش اولان (فعل): «دحرج» و «اکرم» کبی: رباعیٔ مجرد = درتدن عبارت اولان حروف اصلیه‌سندن مرکب فعل، دحرج کبی: رباعیٔ مزید فیه = حروف اصلیه‌سی اولان درت حرفه بر ویا ایکی حرف دخی آرتفله بش ویا آلتی حرفلی اولمش فعل: «تدحرج» و «احرنجم» کبی. ۲. د. تا. با. درتلی: رباعی الوجوه = درت یوزلی: رباعی الاضلاع = درت ضلعلی: رباعی الاجزاء = درت جزئلی: رباعی الازهار = درت چیچکلی: رباعی الاسنان = درت دیشلی. [«ذو اربعة الوجوه» وسائره تعبیرندن اصح واوکا مرجحدر.] = سذ. عر. ج: رباعیات. د. درت مصراعلی یعنی ایکی بیتدن مرکب قطعه: بر رباعی سویلدی: عمر خیامك رباعیاتی.

رَبّانی { ص. عر. ؤ: ربانیه. [«رب» دن منسوب.] حق تعالی حضرتلرینه منسوب ومتعلق، الهی: قدر ربانی: مقدرات ربانیه. = سذ. عر. ج: ربانیون. قلب وفکرینی الله‌ه ربط وحصر ایتمش آدم، عارف بالله، واصل بالله.

رِبح { سذ. عر. ج: ارباح ۱. کار، فائده، تمتع. ۲. فائض، نما، کذشته. ؤ.

رَبط { سذ. عر. ۱. باغلامه، ایلیشدیرمه: حیوانك یولارینی قازیغه ربط ایتدی؛ او ماده‌یه متعلق کاغذ اوراقی مضبطه‌یه ربط ایتملی. ۲. د. جمله‌لری حروف وادوات لازمه ایله بر برلرینه باغلایه‌رق یولیله صره‌لامه، نظام، ارتباط: بو عباره‌نك ربطی یولنده دکلدر؛ بو فقره‌یی ربط ایتملی؛ یازدیغی شیئك ربطی بوزوقدر، ربطنه باقملی. ۳. حصر وتخصیص و تعلیق: قلبنی الله‌ه ربط ایتمش. || ضبط وربط = مملکتك نظام واسایشی: ژاندارمه قوماندانی مملکتك ضبط وربطنه نظارت ایدر.

رُبع { سذ. عر. درتده بر، بر شیئك درت قسمندن بر قسمی، چاریك: ربع معاش = معاشك درتده بری. || ربع دائره = بر دائره‌نك درتده بری اولان مثلث قائم الزاویه که ۹۰ درجه‌دن عبارت اولوب هیئتده مقیاس یرینی طوتار، ربع تخته‌سی، فر. Quadran. || ربع مسکون = کرهٔ ارضك بتون نصف جنوبیسیله نصف شمالیسنك دخی آمریقا طرفنده‌کی یاریسی کشف اولنمازدن اول بتون قسم مسکونی زعم اولنان وعند المتقدمین معلوم اولان چاریکی. بو اعتقادله او وقت ارض، عالم، دنیا معناسیله دخی قوللانیلیر دیسه‌ده، بوکون استعماله محل قالمامشدر: بونك ربع مسکونده امثالی بولنماز. = تر. [زبانزدی: اوروب.] ۱. غروشك درتده بری، اون پاره‌لق سکه: اوچ غروشله بر ربعه آلدم. ۲. یاریم آرشینك درتده بری یعنی آرشینك سکزده بری که اوچ پاره‌قدن عبارتدر: بش آرشین اوچ ربع.

رُبعیّه { سذ. عر. [تر. زبانزدی: روبیه] اسکی آلتونك چاریکی که تقریباً اون غروش قیمتنده بر سکه ایدی. — الیوم هندستانده متداول یاریم مجیدیه‌دن بیوجك کومش سکه. || ربعیه چیچکی = اوکوز کوزی. || ربعیه صوغانی = کرید لاله‌سی نوعی.

رِبقه { سذ. عر. کمندباغی، بوینه آتیلان حلقه، ایلمیك.

رَبَّنا { س. [عر. «رب» ایله ضمیر متصلك جمع متکلمی اولان «نا» دن مرکب اولوب «ربمز» دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده یالکز «رب» معناسیله قوللانیلیور.] ترم وجمله کائناتك ربی اولان حق تعالی حضرتلری: ربنا حقیچون.

رُبوبِیَّت { سذ. عر. ۱. افندیلك، مالکیت. ؤ. ۲. تکریلك، الوهیت.

رَبّی { س. [عر. «رب» ایله یاء متکلمدن مرکب اولوب، «ربم» دیمك اولدیغی حالده، لسانمزده «رب» مقامنده ده قوللانیلیور.] تکری، الله: آمان یا ربی! سزی ربی‌یه امانت ایدرم.

رَبیب { سذ. عر. اوکی اوغل، امکسز. ؤ.

رَبیبه { سذ. عر. اوکی قیز. ؤ.

رَبیع { سذ. عر. ایلك یاز، بهار. || ربیع الاول = شهور

قريهٔ عربيه‌نك اوتجبيسی، كه وقتيله سنهٔ قريه‌نك اكسيكی تضمين اولنوركن بهارك ابتداسنه تصادف ايدرمش. || ربيع الآخر شهور قريهٔ عربيه‌نك دردنجيسی كه بوده اساساً بهارك اواخرينه تصادف ايدرمش. || نقطهٔ ربيع = ايلك بهارك مبدئی.

رَبيعی { ص. عر. ٱ: ربيعيه. ايلك بهاره منسوب و متعلق.

رُتَب { سذ. جـ. عر. فد: رتبه. با: رتبه.

رُتبه‌لو { ص. پايه‌لی، رفيع الدرجه. [انشا لسانده بطريقلره ويريلن عنواندر.]

رُتبه { سذ. عر. جـ: رتب. ١. صره، باصامق. درجه، پايه. منزلت: علم وعرفانده بر رتبهٔ عاليه‌يه نائل اولدی. ٢. مقدار، قدر، درجه: بو رتبه چالشمق. [بو معنا ايله اليوم پك استعمال اولنميور.] ٣. اركان ومأمورين دولته ويريلن شرف واعتبار درجه‌سی، پايه: رتب ملكيه. رتب عسكريه، رتب عليه؛ رتبهٔ اولی، رتبهٔ بالا؛ رتبه آلمق، ويرمك.

رُتبه‌سز { ص. رتبه‌سی اولميان.

رُتبه‌لی { ص. رتبه‌سی اولان، اصحاب رتبه‌دن.

رِتْرَت { س. [فر. Retraite] حق. بر پوليچه‌نك اعاده حسابنی ده حاوی حامل طرفندن كشيده اولنمش يكی پوليچه.

رَتْق { سذ. عر. يرتيق وياريق يابيشديروب تعمير ايتمه. || رتق وفتق = اداره: رتق وفتق اموره مقتدر.

رَتقاء { ص. عر. آلت تناسلی ناقص اولمغله توليده غير صالح (قادين)، آصليق.

رُتَيلا { س. عر. زهرلی واپری بر جنس قير اوروميجكی.

رَثيه { سذ. عر. ط. مفاصلده و سائر جهات بدنده حاصل اولان وجع والتهاب روماتيزمه.

رَجاء { سذ. عر. ١. امل، اميد، اوميه: خوف ورجا بيننده. ٢. [زبانزدی رانك كسريله] يالوارمه، نياز: بو ايشی كورمه‌كی رجا ايدرم؛ بو رجامی قبول ايده‌جكسكز.

رَجاجی { ص. ١. يالواران، رجا ونياز ايدن. ٢. بر. بجون توسط ايدوب رجا ايدن، شفيع.

رِجال { سذ. جـ. عر. فد: رجل. با: رجل.

رَجَب { سذ. عر. شهور قريهٔ عربيه‌نك يدنجيسی.

رُجحان { سذ. عر. اوستون اولمه، افضليت، مرجحلق: صوبه‌نك منقاله رجحانی غير منكردر؛ ادعای رجحان = افضليت دعواسنده بولنمه؛ اسباب رجحان = ترجيحه سبب اولان جهات. [« رجحانيت » ديمه‌ملی.]

رَجَز { سذ. عر. د. عروضده مفاعيلن بر مصراعده اوچ كره « مستفعلن » دن عبارت وزن: بحر رجز.

رِجعَت { سذ. عر. ١. كری دونمه، كری يه يعنی كلنن طرفه طوغری حركت: يارى يولدن رجعت ايتدی. ٢. ف. زوجك تطليق ايتديكی زوجه‌سنی كری آلمه‌سی. || ع. خط رجعت = اردونك ايجابی حالنده كری يه طوغری چكيله‌جكی محل وطريق: خط رجعتی تأمين ايتمك؛ دشمنك خط رجعتنی كسمك. || رجعت قهقری = آرقه‌سنی دونميه‌رك كريسن كری كيتمه.

رَجفان { سذ. عر. ط. صارصلمه، خلجان، تزلزل.

رَجُل { سذ. عر. جـ: رجال. بلوغه ايرمش اركك آدم، ار. ٱ. ٢. مج. اهل، مقتدر: بو ايشك رجلی دكلدر. = جـ. ايلری كلنلر، اعيان = رجال دولت؛ اجلهٔ رجال دولتدن.

رِجل { سذ. عر. جـ: ارجل. آياق، قدم، پای. ف.

رَجم { سذ. عر. ١. طاشلامه، طاشله اورمه: رجم شياطين. ٢. ف. متهمی بانه قدر طوپراغه كوموب طاشلاتمغله اعدام جزاسی.

رُجوع { سذ. عر. ١. كری دونمه، عودت، رجعت: يارى يولدن رجوع ايتدی؛ ما نحن فيه‌مزه رجوع ايده‌لم. ٢. جايمه، سوزندن دونمه، سوزينی كری آلمه: اوآدم سوزندن، وعدندن رجوع ايتمز.

رَجوليّت { سذ. عر. ركلك، ارلك.

رَجيم { ص. عر. [« رجم » دن صذ.] طاشلانمش، طاشله‌قوغلمش، رجم اولنمش: شيطان رجيم.

رَچِته { س. [ايتا. Ricetta] طبيبك خسته‌يه تنسيب ايتديكی علاجلرك تركيباتنی و

صورت استعمالنی مبین اوله‌رق ویردیکی پوصله : رجته یازمق، رجته ویرمك.

رَچِل { ـ. شکرله قایناد‌لمش میوه طاتلیسی : چیلك، کل، ویشنه رچلی.

رَچینه { ـ. [یتا. Resina] چام کبی بعض آغاجلرك ویرد‌کلری ساقز.

رَچینه‌لی { صـ. ساقز قونمش (شراب وسائره) .

رِحال { سذ. جـ. عر. فد : رحل. با : رحل.

رَحل { سذ. عر. جـ : رحال. سمر. پالان : شد رحال ایتمك = عزیمته حاضرلانمق.

رِحلت { سشـ. عر. ۱. کوچ، نقل مکان، انتقال. ۲. عزیمت، حرکت، سفر. ۳. اولمه، وفات : رحلت ایتدی؛ رحلتی تاریخنه‌دك.

رَحله { سشـ. عر. اوزرنده اوقونان ویا استنساخ اولنان کتاب وحقه وسائره قونمق اوزره اوکه آلنان تخته‌دن طار وآلچاق ماصه : دیرسکلری رحلهٔ مطالعه وتدریسدن آیرلمدی.

رَحم { سذ. عر. آجیمه، اسیرکه، مرحمت : حاله رحم ایتمدی؛ رحمی چوق برآدمدر.

رَحِم { سذ. عر. جـ : ارحام. ۱. دول یاتاغی : رحم مادرده ایکن. ۲. قرابت، خصملق. || صلهٔ رحم = اقربا و تعلقاتی زیارت وتفقد. || ذوی الارحام = آ. طرفندن اقربا.

رَحِمَ { فت. عر. [بعض دعا تعبیرات عربیه‌سنده بولنور فعل ماضی مفرد مذکر غائبدر.]

رحمت ایلسین، ایلیه : رحمه الله = الله اوکا رحمت ایلسین.

رَحمان { ورحمن. صـ. سذ. عر. [«رحمة»دن صشـ.] عبادینه رحم وشفقتی زیاده اولان حق جل وعلا حضرتلری : جناب رحماندن.

رَحمانی { صـ. عر. ذ : رحمانیه. جناب حقه منسوب و متعلق، جناب حقدن کلن وبناءً علیه خیره مستند، شره مستند اولان شیطانی مقابلی : فکر رحمانی دائما فکر شیطانی‌یه غلبه ایدر.

رَحمت { سشـ. عر. ۱. اسیرکه، مرحمت. ۲. حق تعالانك موتایه رحم ایدوب کناهلرینی عفو بیورمسی : الله رحمت ایلیه! [عربی ترکیبانده «رحمة» صورتنده یازیلیر :] رحمة الله علیه! رحمه الله رحمةً واسعة = الله غنی غنی رحمت ایلیه. [رحمة الله علیه رحمة واسعة دیه‌ملی.] ۳. تر. مج. حق تعالانك عبادینه مرحمتنك بر علامت ظاهره‌سی اولان نافع یاغمور : رحمت دوشدی؛ رحمته طوتلدق.

رَحمتلِك { صـ. و :

رَحمتلی { صـ. رحمت الهیه‌یه مظهریتی دعا اولنان، رحمته محتاج ومستحق، مرحوم : رحمتلی پدرم. — اسم کبی‌ده قوللانیلیر : رحمتلی بویله شیئلردن خوشلانمازدی.

رَحمی { صـ. عر. رحمته منسوب ومتعلق.

رَحِمی { صـ. عر. ذ : رحمیه. ط. دول یاتاغنه منسوب و متعلق.

رَحیق { سذ. عر. صاف ومعطر شراب.

رَحیل { سذ. عر. کیتمه. کوچمه. عزیمت، رحلت. ذ.

رَحیم { صـ. عر. ذ : رحیمه. [«رحمة» دن صشـ.] اسیرکین، آجیان، مرحمتلی. [هم جناب حقه هم عبادینه، رحمان ایسه یالکز جناب حقه اطلاق اولنور.]

رَحیمانه { صـ. فا. مرحمتلی ذاته منسوب ومتعلق. [انشا لساننده مقام تعظیمده مخاطبدن کنایه اولور :] جناب عالیٔ رحیمانه‌لرینه.

رُخ { ـ. فا. یاکاق، خد، عذار.

رُخ { سذ. عر. ۱. عرب مصاللرنده مذکور پك جسیم بر طیر موهوم، سیمرغ. ۲. شطرنج اویوننده بر طاش.

رَخاء { سذ. عر. ۱. بوللق، اکنکینلك. ۲. کوشکلکله سولپوکلك، رخاوت. ذ.

رُخام { سذ. عر. مرمر طاشی، سنك خارا.

رَخاوت { سشـ. عر. ۱. کوشکلك، سولپوکلك. ۲. تنبللك، تکاسل، عدم تقید، اهتمامسزلق، اهمال، تساهل.

رَخت { ـ. فا. ۱. آت طاقمی. ۲. یول لوازمی. ۳. مفروشات وسائر خانه طاقلری. ٤. پنجره وقپو قنادلرینی چرچیوه‌یه ربط ایدن منتشه طاقمی.

رَختلامَق { فت. (آته) رخت و طاقم طاقمق.

رَختلِی { صـ. رخت وطاقله تزیین وتجهیز اولنمش (آت).

رَختوان { س. آت غاشیه‌سنك صیرمه‌لی غیطانی: رختوان آغاسی = آتك رختلرینه باقان سایس.

رُخسار { س. فا. و:

رُخساره { س. فا. عر. یاكاق، خد، عذار، رخ: رخسار یار.

رُخسوده { ص. فا. (رخ = یاكاق. سودن = سورمك) یاكاغنی ویوزینی سورن. سورمش: رخسودهٔ آستان نیاز اولمق = یوزینی ایشیكنه سوره‌رك رجا ایتمك.

رَخش { س. فا. عر. پك یوروك وكوزل آت: بر رخش صبا رفتاره سوار اولمشیدی.

رَخشان { ص. فا. و:

رَخشَنده { ص. فا. پارلاق، تابان، لامع: نجم رخشان.

رُخصَت { سذ. عر. اذن، مأذونیت، اجازت، مساعده: رخصت آلمق، ایستمك، ویرمك؛ رخصت رسمیه.

رُخصَتسِز { ص. ح. اقتضا ایدن رخصت رسمیه‌یی حائز اولمیان ویا حائز اولمقسزین: اومكتب رخصتسزدر؛ رخصتسز مملكته كیتدی.

رُخصَتلی { ص. رخصت رسمیه‌یی حائز، اذنلی، مأذون.

رُخصَتنامه { س. فا. رخصت رسمیه‌یی حاوی ورقه، اذننامه، اجازتنامه.

رَخنه { س. فا. ۱. كدیك، ییقیق وبوزوق یر، فرجه. ۲. مج. خلل، زیان.

رَخنه‌دار { ص. فا. ۱. كدیك ویقیغی اولان. ۲. مج. خلل‌پذیر، نقصانی اولان. ۳. متضرر، زیانه دوچار: بو ایشدن اك زیاده رخنه‌دار اولان بنم.

رَخیص { ص. عر. ث: رخیصه. («رخص» دن مشـ.) اوجوز، اهون. ذ.

رَدّ { سذ. عر. ۱. كری چویرمه، ایتوب اوته‌یه آتمه، دفع: یاغلی شیئلر صویی رد ایدر. ۲. قبول ایتمه‌مه، عدم قبول، ابا: هدیه‌می، رجامی رد ایتدی؛ رد ایله جواب ویردی. ۳. طانیمامه، انكار ایتمه: اوغلنی رد ایتدی. ۴. چوروتمه، جرح ایتمه: دلیلنی، شاهدینی رد ایتدی.

رِداء { سذ. عر. بعض درویشلرك شال كبی اوموزلرینه آتدقلری واحتیاجه كوره سجاده ویورغان كبی ده قوللاندقلری بوك قماش.

رَدانه { س. مج. یلكن وتنته‌لره آچیلان اوفاق دلیكاره كچیریلان دمیر و پرنج حلقه.

رَداءَت { سذ. عر. ۱. كوتیلك، فنالق، فساد، خباثت. ۲. ط. خسته‌لق ویاره آزغینلغی.

رِدف { سذ. عر. ۱. كری، آرته. ذ. ۲. د. (عروضده) قافیه‌نك روی دینلن صوك حرفندن اول كلن «ا، و، ی» حرف مدی.

رَدیء { ص. عر. ث: ردیئه. («رداءت» دن مشـ.) ۱. كوتی، فنا، فاسد، یارامز. ۲. ط. آزغین.

رَدیف { ص. عر. ث: ردیفه. («ردف» دن مشـ.) ۱. صكره‌دن، آرقه‌دن كلن. ذ. ۲. ع. نظامیه صنفندن صكره كچیلان صنفه منسوب كه بو صنف حین حاجتده سلاح آلتنه آلنیر: صنف ردیف؛ عساكر ردیفه. = سذ. ۱. بو صنفه منسوب عسكر ویا ضابط ونفر: ردیف آلایی؛ ردیف بیكباشیسی؛ ردیفلری طوپلایورلر. ۲. د. قافیه‌دن صكره اوله‌رق هر بیتك آخرنده تكرر ایدن كلمه.

رَذالَت { سذ. عر. ۱. آلچاقلق، دنائت، ناسزا فعل وحركت: بن او رذالتی قبول ایتمم. ۲. اوتانه‌جق وكولنه‌جك ایش، عار، عیب، مسخره‌لق: پك رذالت اولدی.

رَذائِل { سذ. جـ. عر. [فقط: «رذیله» لسانمزده غیر مستعملدر. زعم اولندیغی كبی «رذالة» ك جمعی دكلدر.] آلچاقجه واوتانه‌جق ایشلر، ناسزا ومعیوب افعال وحركات.

رَذیل { ص. عر. ث: رذیله. جـ: ارذال. [«رذالة» دن مشـ. — «اراذل» جمعی زعم اولندیغی كبی بونك اولمیوب «ارذل» كدر.] ۱. آلچاق، دنی. ۲. كولنه‌جك وعیبلانه‌جق، رسوای، مسخره: رذیل آدم. ۳. آشاغی، بایاغی، ناسزا: افعال رذیله.

رَز { س. فا. اوزوم آغاجی، آصمه، باغ كوتوكی، كرم. ذ. || مج. عر. دختر رز = (اوزوم آغاجنك قیزی) شراب، خمر، باده، می.

رَزّاق { صـ. عر. [« رزق » دن سمبـ. ؟] كائنة مخلوقاتك رزقنى ويرن جناب خلاق : جناب حق رزاقدر.

رَزاقى { صـ. سـ. [عر. « رازقى » . دن غلط] قوروسى مشهور بر جنس اوزوم : رزاقى اوزوم، رزاقى اوزومى .

رَزانَت { سـ. عر. آغرلق، متانت، جديت، اهميت : رزانت رأى؛ رزانت فكر.

رِزق { سـ. عر. جـ : ارزاق . ١. قوت، آزيق، نفقه، معيشت : قارينجه بيله رزقنى تدارك ايدر. ٢. من طرف الله هر كسه مقسوم ومقدر اولان نعمت : رزق مقدر، رزق مقسوم . ٣. بيه جك ايچه جكه متعلق مواد، ذخيره، مأكولات . [بو معنا ايله اك زياده جمعى قوللانيلير :] ارزاق عسكريه؛ ارزاق تداركى؛ ارزاق انبارى.

رَزم { سـ. فا. غاوغا، جنك، حرب . لـ .

رَزمگاه { سـ. فا. [رزم = حرب ـ گاه = مكان] حرب ميدانى .

رَزنه { سـ. [عر. « رازيانه » دن] دره اوتى نوعندن معروف نبات كه يبانيسى و بوستانيسى اولور. || صو رزنه سى = صو باديانى .

رَزه { سـ. ١. قپو قناتلرينى سوكيه تعليق ايدن دمير چنكل كه منتشه يرينى طوتار. ٢. قپويى قپالى طوتمغه مخصوص خارجدن وداخلدن قوللانيلير دميردن ساده زنبرك .

رَزه لمك { يا رزه لمك . فتـ . (قپويى) رزه ايله قپامق .

رَزين { صـ. عر. ث : رزينه . [« رزانت » دن مشـ.] آغر، متين : رأى رزين صاحبى.

رژى { سـ. [فر. Régie] توتون ومسكرات كبى محصولات و سائره انحصارى و بونلرى انحصار و تعهد آلتنه آلان شركت واداره : توتون رژيسى = انحصار دخان اداره سى .

رَس { صـ. فا. [« رسيدن » فعلندن سمبـ. اولوب صكره تشكيلنه كيرير.] ١. يتيشن، ايريشن : مدد رس = امداده يتيشن، معين؛ دسترس: الى يتيشن، نائل؛ فريادرس = فرياد واستمداده يتيشن .

رَسا { صـ. فا. يتيشن ياخود يتيشديرن : مژده رسا = مژده يتيشديرن، مژده جى، مبشر. ذ.

رِسالَت { سـ. عر. [« رساله » ايله بر لغت اولديغى حالده، لسانمزده محل استعماللرى بتون آيرلمشدر. با : رساله.] ١. ايلچيلك، سفارت، ايلچى وسفير صنت ومأموريتى. [بو معنا ايله اليوم سفارت مستعملدر.] ٢. پيغمبرلك، من طرف الله عبادينى دين حقه دعوته مأمور نبى مرسلك حال و شانى : اول بلبل باغ رسالت. ٣. مجـ. تصرفده دخلى اولمقسزين برينك سوزينى ديكره تبليغ ايتمه.

رِسالَتپَناه { سـ. صـ. فا. [عر. رسالت = پيغمبرلك ـ فا. پناه = ملجأ] پيغمبرلكك ملجئى اولان فخر كائنات (صلعم) : رسالتپناه افندمز .

رِسالَتپَناهى { صـ. فا. ملجأ نبوت ورسالت اولان پيغمبرمز افندمزه منسوب ومتعلق : هجرت رسالتپناهى؛ جانب عالئ رسالتپناهيدن .

رِساله { سـ. عر. جـ : رسائل. ١. مكتوب، نامه: رساله تبريكيه؛ رسائل بليغه. [بو معنا ايله لسانمزده پك استعمال اولنميور.] ٢ . اساساً مكتوب صورتنده يازيلان كوچك كتاب، برمسئله ويا علم وفنه دائر مختصر تأليف : منطقده بر رساله يازمشدر؛ مسائل فقهيه يه دائر رسائل عديده سى واردر. || رساله مخصوصه = منحصراً بر مسئله فنيه حقنده يازيلان رساله [فر. Monographie] .

رَسّام { سـ. عر. [« رسم » دن مبـ.] رسم ياپان، رسم و تصوير ياپمق صنعتنى بيلن واجرا ايدن آدم، مصور .

رَسّاملق { سـ. رسم و تصوير ياپمق صنعتى : رساملقده مهارتى واردر .

رَسان { صـ. فا. يتيشديرن، كوتورن، ايصال ايدن. [صكره تشكيلنه كيرر :] مژده رسان = مژده كوتورن، مبشر؛ شرف رسان = شرف، كتيرن.

رَسائل { سـ. جـ. عر. مفـ: رساله. با : رساله .

رُستاق { سـ. عر. جـ : رساتيق. [فا. « روستا » دن معرب] كوى، چفتلك .

رُستخیز { سـ. فا. قیامت، محشر.

رَسته { صـ. فا. قورتلمش، رها بولمش.

رُسغ { سذ. عر. تشـ. ال و آیاق آیاسنك آرته‌سی : رسغ‌الید، رسغ القدم.

رُسُل { سذ. جـ. عر. فد: رسول. { با : رسول.

رَسم { سذ. عر. جـ : رسوم. (بزجه غیرمستعمل اولان = « مرسوم » ك جمعی بولنان « مراسم » دخی بعض معنالرده بونك جمعی یرینه قوللانیلیر.) ١. یازمه، چیزمه : رسم خط. ٢. اثر، نشان، علامت : رسمی قالمش. ٣. شکل، صورت، هیئت: خاج رسمی، مهرسلیمان رسمی. ٤. ترتیب، پلان، طاسلاق : یاپیله‌جق مکتبك رسمنی چیزمك. ٥. بر انسان و یا حیوان یاخود موقع وسائره‌نك کاغد اوزرینه ال ایله یاپیلان شبیهی، تصویر، تمثال : رفائلك یاپدیغی رسملر مشهوردر. ٦. تصویر یاپمق فن وصنعتی : رسم اوکرنیور؛ رسم معلمی. ٧. فوطوغرافله آلنان تصویر، فوطوغراف : رسمی آلدیره‌جغم؛ فلان فوطوغراف کوزل رسم آلیور. ٨. طرز، ترتیب، اصول نسق : بو رسمده یاپیلیر. ٩. عادت، طور : رسم دوران فلك. ١٠. آلای، دأب، آیین : مکتبك رسم کشادی؛ عسکرك بچید رسمی. (بومعنی ایله جمعی یرینه « مراسم » قوللانیلیر :) معایده مراسمی. ١١. دولتجه ودولت نامنه ایدیلان حرکت وسویلنیلان سوز : رسمك خارجنده قونیشیورز؛ من غیر رسم یازدی. ١٢. ویرکی، بر مالدن میرینك آلدیغی حصه، تکلیف، باج : کمرك رسمی، طوز رسمی: بحراً نقل اولنان امتعه‌دن کمرك رسمی آلنیر. (بو معنی ایله جمعی « رسوم » ك جمعی اوله‌رق « رسومات » دخی قوللانیلیر.) || رسم‌سلام = ١. عسکرك مافوقنه اجرا ایتدیکی مراسم تعظیمیه. ٢. برکیمسه‌نك دیکرینه قارشی ایفا ایتدیکی مراسم تعظیمیه.

رَسماً { حـ. عر. ١. دولت نامنه، دولت طرفندن، دولتجه مقبول اوله‌جق صورتده‌ومراسم معتاده ایله : خارجیه ناظری ایشی قابنتوله رسماً یازدی؛ یکی کلن سفیر یارین رسماً قبول اولنه‌جقدر (= صورت رسمیه‌ده)؛ بن رسماً سویلیورم. ٢. مجـ. مجرد عادت یرینی بولسون دیه، جدی اولمیه‌رق، صورت ظاهره‌ده : رسماً حسن قبول کوستردیسه ده ممنون اولمدیغنی آکلادم.

رَسمجی { سـ. رسم یاپان، ال ایله ویا فوطوغرافله رسم چیقاران، رسام، فوطوغراف.

رَسمسز { صـ. ١. اشکال و تصویراتی اولمیان: رسمسز کتاب؛ رسمسز سیاحتنامه‌دن بر شیء آکلاشلماز. ٢. رسمی معامله‌لاته اولمیان، مراسم وتکلیفاتدن عاری : رسمسز معامله.

رَسملی { صـ. اشکال وتصویراتی اولان : رسملی کتاب، غزته.

رَسمی { صـ. عر. ث: رسمیه. ١. دولت طرفندن ویادولت نامنه اولان : اعلان رسمی، توجیهات رسمیه. ٢. آلایله و دأب و آیین مخصوصله اجرا اولنان : معایدهٔ رسمیه، استقبال رسمی. ٣. مجرد عادت یرینی بولسون مقصدیله اجرا اولنوب جدی وصمیمی اولمیان : رسمی بر سوز سویلدی. ٤. د. (صرف عربیده) املا ایچون یازیلوب اوقونمیان (حرف). || غیر رسمی = دولت نامنه و رسماً اولمیان : غیر رسمی بر تحریرات یازلدی. || نیم رسمی = بسبتون دولت نامنه اولمیوب بر درجه‌یه قدر رسمیتی اولان : برلینك نیم رسمی غزته‌لری. || هاء رسمیه = کلمه‌نك صوکنده اولوب فتحه‌یی تقویه ایدن « ه » حرفی : بنده کلمه‌سنده‌کی « ه » کبی. « هاء سکته » دخی دینلیر. || هندسهٔ رسمیه = سطحی رسملردن بحث ایدن هندسه، هندسهٔ مجسمه‌نك غیری.

رَسمیّات { سذ. جـ. عر. رسمی ایشلر، معاملات رسمیه : رسمیاتله اوغراشیه‌لم.

رَسمیّت { سذ. عر. رسمیلك، صفت رسمیه : سویلدیکی سوزلرك رسمیتنی بیان ایدیور؛ سوزینه رسمیت‌ویرمك ایستیور.

رَسَن { سـ. فا. ١. ایپ، اورغان. ٢. مجـ. خلاط.

رَسَنبَند { صه. فا. [رسن = خلاط. بند = باغ] مج. خلاطه ساحه باغلی: كمی رسنبند ایكن.

رُسوای { صه. فا. رذیل. مسخره، معایبی اشتهار ایتمش: رسوای عالم اولدی.

رُسوب { سذ. عر. مایعاتك دیبنده طوران مواد كثیفه، تورتی، تلوه، چوكندی.

رُسوخ { سذ. عر. ۱. صاغلاملق، متانت. ۲. بر علم وفنك كنهنه وصول ووقوف: فقهده اصحاب رسوخدندر.

رَسول { سذ. عر. ج: رسل. ۱. ایلچی، سفیر. [بو معنا ایله قوللانلامغه باشلامشدر.] ۲. پیغمبر، مرسل، نبی، تر. یولاواج؛ رسول الله = نبی الله، من طرف الله عبادینی دین حقه دعوت ایچون بعث بیورلمش اولان انبیاء عظامك بهری و بالخاصه پیغمبرمز محمد مصطفی (صلعم) افندمز. ۳. ف. تصرفده دخلی اولمقسزین برینك سوزینی دیكره تبلیغ ایدن.

رُسوم { سذ. ج. عر. فد: رسم. با: رسم. بونكده جمعی: رسومات. با: رسومات. || مج. رسوم طونه‌سی = كمینك حوله وضعنه ویولجی اقامتنه مخصوص انبار وقاره‌لرینك: رجهٔ استیعابی كه لیمانلرده وقناللرده بوكا كوره رسم اعطا اولنور.

رُسومات { سذ. ج. عر. [« رسم » ك جمع الجمعیدر.] ۱. اموال مختلفه‌نك میری‌یه عائد ویركیلری. ۲. [مفرد كبی] كمرك اداره‌سی، كه مقدما طوز وصیدماهی و سائر رسومی دخی شامل اولدیغندن بو اسمله تسمیه اولنمشدر: رسومات امانتی، امینی، دائره‌سی، مأمورینی.

رُسومی { صه. عر. ث: رسومیه. [عربیده یاء نسبت جمع صیغه‌سنه الحاق اولنمدیغندن یاكلیشدر.] كمركه واوكا متفرع رسوم وتكالیفه منسوب ومتعلق: جمعیت رسومیه = رسومات مجلسی: قوانین رسومیه.

رَسید { سه. فا. [اصل فارسیده « یتیشدی، ایریشدی » معناسیله فعل ماضی اولوب، وقتیله دفتره بوكلمه ایله قید اولندیغندن، « رفت » مقابلی اوله‌رق علم اولمشدر.] اقراض اولنان بر مبلغك اعاده‌سیله قیدینك ترقینی، حذف، امحا: دفتردن رسید ایتدی؛ نامی رسید اولندی.

رَسیده { صه. فا. یتیشمش، ایریشمش، واصل، كمال بولمش: رسیدهٔ دست تعظیم اولدی = مشحون تعظیم اولان یدمه واصل اولدی؛ رسیدهٔ ختام = ختامه واصل اولمش. || نورسیده = یكی یتیشمش. || نارسیده = یتیشمه‌مش، ایرمه‌مش.

رَشّ { سذ. عر. سرپمه، پوسكور. تمه. ز.

رَشادتلو { صه. ا. خالق طوغری یوله سوق وارشاد وظیفه‌سیله موظف اولان مشایخه ویریلان عنواندر.

رِشاش { سذ. عر. یا رشاشه. سذ. عر. سرپندی. ز.

رِشته { سه. فا. ۱. ایپلیك، خیطه، تیره. ۲. مج. رابطه، علاقه، واسطه: رشتهٔ محبت: رشتهٔ حیاتنی قطع ایتمك. ۳. تر. [زبانزدی ارشته] اوده یاپیلان تل شعریه: رشته چوربه‌سی. || سر رشته = ایپ اوجی، وسیله. || رشتهٔ آستانه = مج. سجیم، اسپاولو.

رَشح { سذ. عر. صیزمه، ترلمه. [ترشح دها مستعملدر.]

رَشحه { سذ. عر. ج: رشحات. دستی كبی برقابدن چیقان صیزندی، ترله.

رُشد { سذ. عر. ۱. طوغری یولده كیتمه، طوغری یولی بولمه. ۲. طوغری دوشونمه، عقل و تمیز صاحبی اولمه: اصحاب رشددندر. ۳. بالغ اولمه، بلوغ: اثبات رشد ایتمك؛ سن رشد.

رُشدی { صه. عر. ث: رشدیه. بالغ و سن رشده واصل اولان چوجقلره مخصوص: مكتب رشدی؛ مكاتب رشدیه = ابتدائیدن صكره واعدادیدن اول اولان مكتب كه مبادئ علومك تدریسنه مخصوصدر.

رُشدِیّه { سذ. عر. مكتب ابتدائیدن صكره ومكتب اعدادیدن اول اولان مكتب رشدی: رشدیه مكتبنه كیردی؛ رشدیه درسلرندن امتحان ویره‌بیلیر. [«مكتب رشدیه» تعبیری اضافت قاعده‌سنه مبنی اوله‌بیلیر.]

رَشك { سه. فا. ۱. قیصقانمه، حسد، غبطه. ۲. حسد وغبطه‌یی موجب، محسود.

رَشك آور { ص. فا. حسد و غبطه‌يى موجب، محسود: رشك آور امثال واقران. [حسدجى ديه ترجمه ايدنلر ياكلشلردر.]

رشمه { س. زنجيردن كم.

رُشوَت { سش. عر. بر مأموره حقلى وياحقسز برايش كورديرمك ايچون ويريلن اجرت وهديه: رشوت ويرمك، آلمق، يمك، رشوتله ايش كورديرمك.

رُشوَت { س. [اصلى مجهول] بح. ۱. آرمه نك اقسام وتفرعاتنك كيده احتياطاً بولنديريلان يدكلكى: رشوت يلكن. مقابلى: اثواب. ۲. كميده احتياطاً بولنان سرن و چبوق وكوندرلرك استيف اولندقلرى محل.

رُشوَتجى { ص. رشوت قبول ايدن، رشوتله ايش كورن.

رَشيد { ص. عر. [« رشد » دن صش.] ۱. طوغرى يولده كيدن، استقامت اوزره حركت ايدن. ۲. عقل ودرايت وحسن حركت صاحبى، مالنى حسن اداره‌يه مقتدر، اسرافدن متوقى. ۳. سن رشده واصل، بالغ، عاقل.

رَشيديّه { سش. عر. نشاسته و شكرله ياپيلان برجنس طاتلى.

رُشَيم { سذ. عر. [« رشم » دن ستص.] نبا. تخمك اصل مايهٔ انباتيه‌سى اولان واكثريا ايكى مصراعك اورته‌سنده بولنان دانه‌جك، فر. Embryon.

رَصّاد { سذ. عر. [«رصد» دن سمب.] رصد دينلن آلتله اجرام سمائيه‌يه باقان اهل هيئتدن آدم، فلكى.

رَصاص { سذ. عر. ۱. قورشون. [اسرب، رصاص اسود.] ۲. قالاى. [قصدير، رصاص ابيض.]

رَصانَت { سش. عر. صاغلاملق، متانت، محكملك.

رَصانَتلى { ص. صاغلام، متانتلى، محكم، رصين.

رَصَد { سذ. عر. ۱. كوزتمه، بكلمه، پوصى طوتمه. ق. ۲. اجرام سمائيه‌يى دوربينله معاينه ايتمه. ۳. اجرام سمائيه‌يى سير ومعاينه‌يه مخصوص دوربين ويا ديكر آلت: رصدله آيه باقق.

رَصَدخانه { سش. فا. اجرام سمائيه‌يى آلات مخصوصه ايله و بيوك يرلى دوربينله سير ومعاينه ايتمكه مخصوص بنا: پارس رصدخانه‌سى؛ نصير الدين طوسينك هلاكويه ياپديرديغى رصدخانه.

رَصَدگاه { س. فا. ۱. كوزدوب بكلمكه مخصوص محل. ۲. رصدخانه.

رَصَدى { ص. عر. ث: رصديه. كواكبى سير ومعاينه ايتمكه مخصوص ويا بوكا منسوب ومتعلق: آلات رصديه؛ تدقيقات رصديه.

رَصيف { ص. عر. ث: رصيفه. [«رصف» دن صش.] صاغلام، محكم، متين، صاغلام صورتده بنا ايدلمش.

رَصين { ص. عر. ث: رصينه. [« رصانت » دن صش.] صاغلام، متين، محكم.

رِضا { سذ. عر. ۱. خشنودلق، ممنونيت: الله رضاسيچون! ۲. قائل اولمه، موافقت، عدم مخالفت: بو ايشه رضاكز وار ميدر؟ رضاء طرفين = هر ايكى طرفك موافقتى. ۳. ايستك، اراده، اختيار، طوع: كندى رضاسيله كيتدى. ٤. قدر الهى‌يه سرفرو ايتمه، توكل: انسان ايچون دنياده رضا وتوكلدن باشقه چاره يوقدر. || رضاءً لله = الله رضاسيچون، عوض مقابلنده اوليه‌رق مجرد الله راضى اولسون ديه، ثواب ايچون. || رضا ويرمك = راضى اولمق، موافقت ايتمك.

رِضا جو { ص. فا. [عر. رضا = م. فا. جستن = آرامق] بريك رضاسنى طلب وآرزو ايدن، راضى ايتمكه چاليشان.

رِضاداده { ص. فا. [عر. رضا = م. فا. دادن = ويرمك] رضا ويرمش، راضى اولمش، قائل.

رِضاع { سذ. عر. سوت امه. [ارضاع يرينه امزرمه معناسيله قوللانماملى.]

رَضاعى { ص. عر. سوت امكه متعلق، سوتدن اولان (قرابت): ولد رضاعى = سوت اوغل.

رِضوان { سذ. عر. خشنودلق، رضا: رضوان الله عليه = الله راضى اولسون! رضى الله عنه!

رِضوان { سخذ. جنتك محافظى و قپوجيسى اولان ملكك اسميدر؛ روضهٔ رضوان = جنت، بهشت.

رَضِی { فل. عر. [بعض دعا تعبیرا. تنده مستعمل فعل ماضیدر] راضی اولسون : رضی الله عنه = الله اوندن راضی اولسون.

رَضیع { سذ. عر. [«رضاع»دن مشـ.] سوت قارنداش، سوت برادر.

رَطب { صـ. عر. ؤ: رطبه. تازه، یشیل، یاش (یمش). || رطب و یابس. = یاش قوری؛ وجه. مناسبتلی مناسبتسز. || رطب اللسان = لسانی تازه‌لندیرن، کوزل بر شی سویلین.

رِطل { سذ. عر. ۱. تقریباً اوقه‌نك ثلثنه معادل اسکی مایعات اولچیسی، لیتره. ۲. عر. شراب قدحی، پیاله.

رُطوبت { سش. عر. ۱. یاشلق، نملیلك، اصلاقلق: بو چاشیرده بر آز رطوبت حس ایدیورم. ۲. هواده ویا ابنیه‌نك ایچنده‌کی نم: هواده رطوبت واردر؛ بو اوك هیچ رطوبتی یوقدر. || میزان الرطوبه = هواده‌کی صو بخارینك مقدارینی اولچمکه مخصوص آلت، تفاضلی ترمو متره، ایغرو متره.

رُطوبتلی { صـ. ۱. یاش، ایصلاق: رطوبتلی چاشیر کیمك صحته پك مضردر. ۲. رطوبتی اولان، یابس اولمیان، نمناك: رطوبتلی هوا؛ رطوبتلی او.

رَطیب { صـ. عر. ؤ: رطیبه. ۱. یاش، ایصلاق. ۲. تازه، یشیل.

رُعاف { سذ. عر. طـ. بورن قانامه.

رَعایا { سش. جمـ. عر. فد: رعیه. || با: رعیه.

رِعایت { سش. عر. ۱. کوزتمه، حفظ: رعایت حقوق، رعایت منافع. ۲. صایمه، صایغی، اعتبار: او عادته شمدی رعایت ایدن یوقدر؛ حقوق قدیمه‌مزه رعایت ایتمیور. ۳. حرمت، اکرام، تعظیم، آغرلامه: بو مملکتده مسافره چوق رعایت ایدرلر.

رِعایتسزلك { سذ. حرمتسزلك، اعتبارسزلق، حرمت وتعظیم ایتمه‌یش، صایغیسزلق: اونك حقنده رعایتسزلکده بولندیلر؛ ارباب فضل وهنره رعایتسزلك جائز دکلدر.

رِعایتکار { صـ. فا. حرمت و اعتبار ایدن، مکرم.

رِعایتکارانه { صـ. حـ. فا. حرمت و اعتبارله: رعایتکارانه معامله؛ رعایتکارانه قبول ایتدیلر.

رِعایَةً { حـ. عر. صایه‌رق، حرمت واعتبار ایده‌رك: حقوق قدیمه‌مزه رعایةً هر معامله‌سنه تحمل ایتدم؛ سننه رعایةً سسمی چیقارمدم.

رُعب { سذ. عر. قورقو، خوف، دهشت.

رَعد { سذ. عر. کوك کورله‌سی: برق ورعد.

رَعد انداز { صـ. فا. [عر. رعد = کوك کورله‌سی. فا. انداختن = آتمق] کوك کورله‌سی کبی شدتلی سس چیقاران، کورلین.

رَعشه { سش. عر. دیترمه، قورقو ویا صوغوقدن دیتره‌یش، اورکمه: بر رعشه‌یه دوچار اولدم؛ بتون وجودمه بر رعشه یایلدی.

رَعشه‌دار { صـ. دیترین، اورکن، رعشه‌یه کرفتار.

رَعنا { صـ. [اصل عربیده «ارعن» صفت مشبهه‌سنك مؤنثی اولوب، احمق و دوشونجه‌دن آغزینه کلنی سویلر قادین معناسنه مخصوص اولدیغی حالده، لسانمزده شبهه‌سز «رتن» فعلنك سوسلنوب کوزللشمك معناسنه دخی کلمسی مناسبتیله، محل استعمالی بسبتون دکیشدیرلمشدر.] کوزل، لطیف، پارلاق، رونقلی: دلبر رعنا، سرو رعنا. || کل رعنا = یاری قرمزی یاری صاری کل، که شعرا عندنده پك مقبولدر. == حـ. پك ایی، پك اعلا: رعنا بیلیرسکز؛ رعنا معلومکزدر.

رَعی { سذ. عر. ۱. اوتلامه، حیواناتك مرعاده اوت یمه‌سی: او یرلرده بر چوق قویونلر رعی ایدیورلردی. ؤ. ۲. اوتلاتمه، کوتمه، حیواناتی مرعاده حفظ ایدوب بسلمه: چوبانلر قویونلرینی رعی ایتمکله مشغول ایدیلر. ۳. تر. عرض اطاعت ایتمه، تسلیم اولمه، رعایا حکمنه کیرمه: قلعه ضبط اولنجه بتون او جوار اهالیسی کلوب رعی ویردیلر. [تعبیر قدیمدر.]

رَعیّه { یاخود رعیت. سش. عر. جمـ: رعایا: ۱. سوری، اوتلادیلان حیوانات سوریسی، بر چوبانك کوتدیکی حیوانات. ۲. بر حکمدارك حکم واداره‌سنه تابع اولوب تکالیف امیریه ویرن خلق، زیردستان، برایا دینان

ارباب سیفدن اولمیوب محافظه‌لری دولته عائد بولنان تبعه: رعیه‌نك. رعایانك حقوقنی محافظه ایتمك. || رعیت‌پرور = رعایاسنه‌یی باقان.

رَغائِب { سش. جم. عر. فد: رغیبه. || با: رغیبه. || لیلهٔ رغائب = فخر کائنات (صلعم) افندمز حضرتلرینك رحم مادره دوشدکاری لیلهٔ مبارکه‌یه مصادف گیجه که رجبك ایلك جمعه گیجه‌سیدر.

رَغبَت { سش. عر. ۱. ایستك، آرزو، خواهش، میل: رغبت ایتمك، رغبت کوسترمك؛ رغبت وارمیدر؟ = آرزو بیورلیورمی، ایستك وارمیدر؟ ۲. قبول، حسن قبول، حسن تلقی، اعتبار: یازدیغی کتابلر رغبت عمومیه‌یه مظهر اولدی: او بیچیم مجوهرات رغبتدن دوشمشدر.

رَغبتسِز { ص. ۱. خواهشی اولمیان، ایستکسز. ۲. رغبت عامه‌یه مظهر اولمیان، غیرمقبول، رواجسز.

رَغبتسِزلِك { سش. ۱. ایستکسزلك، میل و آرزو فقدانی. ۲. عدم مقبولیت، اعتبارسزلق: بو قبیلدن مالار حقنده بو رغبتسزلك دوام ایتدکجه.

رَغبَتلی { رغبتلو. ص. ۱. ایستکلی، خواهش ومیل وآرزوسی اولان: بن بومالك رغبتلیسی دکلم. ۲. حسن قبوله مظهر، مقبول. ۳. اs. وقتیله رتبه‌سز غیرمسلملره ویریلیر عنوان ایدی.

رَغَد { سذ. عر. رفاه، وسعت، سهولت. ذ.

رَغم { سذ. عر. ضدینه وعنادینه حرکت، نسبت: حسودلرك رغمنه: علی رغم العدو = دشمنك عنادینه.

رَغماً { ح. عر. عنادینه، ضدینه: خیرسدر صدیمه ویرمز دینیلره رغماً هرکسدن زیاده ویردی.

رَغیبه { سش. عر. جم: رغائب. ۱. رغبت وآرزو اولنه‌جق شیء. ۲. بیوك وپك مقبول عطیه واحسان. ذ. || لیلهٔ رغائب. با: رغائب.

رِفاده { سش. عر. جم. یاره‌لرك اوزرینه قونیلان قاتلانمش بز، باصقی.

رَفاقَت { سش عر. ۱. آرقداشلق، شریکلك، معیت: رفاقتنده برآدم وارایدی؟ رفاقتنده ایکی کاتب بولنیور. ۲. یول آرقداشلغی، یولداشلق: فلان یره کیده‌جکم بکا کیم رفاقت ایتمك ایستر؟ اونك رفاقتی پك ایسیدر. [ترکیبات عربیه‌ده «رفاقه» صورتنده دخی قوللانیلیر:] حسب الرفاقه.

رَفاه { سذ. عر. و:

رَفاهَت { سش. عر. و:

رَفاهِیَت { سش. عر. یاشایشده بوللق وقولایلق، وسعت حال، اتساع معیشت: کمال رفاهله یاشامق: خلقمزك اسایش ورفاهیتی برکالدر.

بو اوچ لغتدن برنجیسی اولان «رفاه» فیروز آبادینك «قاموس»نده بولنمامغله، بعض لغویونمز عربی اولمدیغنه حکم ایتمشلرسه‌ده، «محیط المحیط»ده بشنجی بابدن «رفه» فعلنك مصدری اولاق اوزره مقید اولدیغنه باقیلیرسه، اوده عربیدر. «رفاهیت» ه غلط دینیلر دخی اصابت ایده‌مه‌مشلردر؛ چونکه بو کلمه دخی قاموسده واردر.

رَفت { سذ. فا. ۱. کیتمه. کیدیش، عزیمت، حرکت: آمد ورفت = کیدوب کلمه. ۲. ترقین قید. [اصلی فعل ماضی اولوب، دفترلرده «شد» کبی «آمد» مقابلنده قوللانلمله اسم رسمی‌یه کیرمشدر.]

رَفتار { سذ. فا. کیدیش، یورویش، حرکت: رفتار نازکانه.

رَفته رَفته { ح. فا. کیت کیده، کیده کیده. کیده‌رك، تدریجاً.

رَفتیه { سذ. [«رفت» لغت فارسیه‌سندن عربی قاعده‌سی اوزرینه تشکیل اولنمش لغت سقیمه‌در. شایان استعمال دکلدر.] کمرك اصطلاحنده اخراج اولنان اموالدن آلنان رسم. «آمدیه» لغت سقیمه‌سنك مقابلی.

رُفدان { سذ. عر. رافدان یومورطه.

رَفض { سذ. عر. ۱. ترك. ذ. ۲. رافضیلك.

رَفع { سذ. عر. ۱. قالدیرمه، یوکسلتمه. یوقاری‌یه چیقارمه، اعلا: رفع لوا، رفع صدا ایتمك. ۲. قالدیرمه، لغو وفسخ ایتمه: او اصولی رفع ایتدیلر. ۳. نزع: رتبه‌سنی رفع ایتدیلر. ۴. د. (نحو عربیده) اعراب دینلن اسمك احوال اربعه‌سنك برنجیسی که اکثریا ضمه ویا (و) و(ا) ایله اولور. وبو حالده بولنان اسمه مرفوع دینیلیر. || جرا.

رفع زوائد = یاره‌نك چوروك اتلرینك قطع وازاله‌سی. || ص. بر عددك قوتنی تزیید ایتمه.

رَفعت { سث. عر. یوكسكلك، علو، یوكسك وبیوك رتبه: علم و هنرله انسان رفعت قزانیر.

رَفعتلو { ص. ۱. علو ورفعت صا. [حی ۲. اِد. رتبهٔ ثالثه اصحابنه وبیكباشیلره ویریلن عنواندر.

رِفق { سذ. عر. یاواشلق، طا. تاتلیلق، ملایمت: رفق ایله معامله ایتمك.

رُفقاء { سذ. جـ. عر. فد: رفیق. با: رفیق.

رَفیع { ص. عر. ذ: رفیعه. [« رفعة » دن صش.] یوكسك، یوجه، عالی، بلند: قصر رفیع؛ رتبهٔ رفیعه؛ رفیع الدرجات = قدر واعتباری عالی اولان.

رَفیق { سذ. عر. جـ. رفقاء. [« رفق » دن صش.] ۱. آرقداش، یولداش، همپا: ابتدا رفیق دوشونملی صكره طریق. ۲. اورتاق، شریك: رفقاسنه طانیشمه‌دن بر شی دیه‌مدی. ۳. یارداق، یاماق، معاون: مجلسك امور تحریریه‌سنی اداره ایچون بر رفیقه محتاجدر. ٤. قوجه، زوج، آرقداش: قادینه رفیقنك نره‌ده اولدیغنی صورملی.

رفیقه { سث. عر. ۱. آرقداشلق یا اورتاقلق ویا یارداقلق ایدن قادین. ذ. ۲. قاری، زوجه: رفیقه‌م همشیره‌كز.

رَفیه { ص. عر. [« رفاهة » دن صش.] بوللق ورواحتله یكچین، یاشایشی وكچنمه‌سی فراخ اولان.

رَق { د. با: رك.

رِقّ { سذ. عر. قوللق، مملوكیت. == ص. عر. قول، مملوك، عبد.

رِقاب { سث. جـ. عر. فد: رقبه. با: رقبه.

رَقابَت { سث. عر. ۱. ایش و صنعتده ویا علم وهنرده امثالنه تفوق ایتمك واونلره رغماً قزانمق غیرتی: فابریقه‌لر بیننده‌كی رقابتدن مشتریلر استفاده ایدر. ۲. رقیبلك، دیكرینك طالب وهوسكاری اولدیغی شیئه طالب وهوسكار اولوب مسابقته چالیشمه: بن اونلره قارشی رقابته كیریشه‌مم؛ عشاق بیننده‌كی رقابت. ۳. قیصقانمه. — تعبیرات عربیه‌ده « رقابه » صورتنده قوللانیلیر: حسب الرقابه.

رَقّاص { ص. عر. ذ: رقاصه. [« رقص » دن سمبـ.] خوره تپن، اوینایان، رقص ایدن. == سذ. عر. چالار ساعتك ماكینه‌سنك حركتنی تعدیله مخصوص اوله‌رق معادن مختلفه‌دن مركب كفچه شكلنده آلت كه ساعت ایشله‌دكجه افقی حركتده بولنور.

رَقامبیو { [یتا. Ricambio] ما. سـ. قبول ایدلمیه‌رك پروتستو ایدلمش پولیچه‌نك عكسنه كشیده ایدلمسی.

رُقَباء { سذ. جـ. عر. فد: رقیب. با: رقیب.

رَقَبه { سث. عر. جـ: رقاب. ۱. بوین، عنق، كردن. ۲. مجـ. مالكیت، حق تصرف: مالك رقاب الامم. ۳. كوله، خلایق، اسیر: اعتاق رقبه = قول وجاریه آزادی.

رِقّت { سث. عر. ۱. اینجه‌لك، یوفقه‌لق. ذ. ۲. مجـ. آجیمه، شفقت، تأثر، متأثر اوله، رحم: رقت قلب؛ كندیسنه رقت كلدی، كندیسی رقته كلدی = رحم ایتدی، متأثر اولدی.

رِقّت آمیز { ص. فا. [عر. رقت = رحم .. فا. آمیختن = قاریشدیرمق] و:

رِقّت انگیز { ص. فا. [عر. رقت = رحم. فا. انگیختن = قوپارمق] رحم وشفقتی موجب، مؤثر، آجیقلی: رقت آمیز بر حكایه، رقت انگیز بر وقعه.

رِقّتلی { ص. ۱. رحم و شفقتی اولان، مرحمتلی: پك رقتلی آدمدر، رقتلی یوركی واردر. ۲. ترحم وتأثری موجب، مؤثر: رقتلی بر حكایه.

رَقص { سذ. عر. خوره تپه، اوینامه، صیچرامه، خوره: سوینجندن رقص ایتمكه باشلادی.

رُقعه { سث. عر. جـ: رقاع. ۱. بز وقماش پارچه‌سی، یامه. ۲. بوصله ومذكره یازمغه مخصوص اوفاق كاغد، ورقپاره. ۳. مذكره، استدعانامه، عرضحال: بر رقعه تقدیم ایتدی. ٤. تر. [اوچنجی معنادن مأخوذ] محاكم شرعیه اوراقندن

ماعدا هرنوع اوراق رسميه تحريرنده مستعمل معروف بر جنس يازىكه چابق يازيلير. [بو صوك معنا ايله زبانزدى رانك كسريله‌در.]

رَقَم { سذ. عر. ج : رقوم. ارقام. (١. يازمه. يازى. تحرير، يازى ايله قيد واشارت : رقم ايتمك = يازمق، قيد وتحرير ايتمك. ز. ٢. عددلرى قيد و تحريره مخصوص اشاراتك بهرى : ٧ رقمى، ٨ رقمى : ارقام هنديه = آوروپاليلرك ارقام عربيه ديدكلرى و اونلرك عربلردن عربلرك ده هنديلردن اخذ ايتمش اولدقلرى ١، ٢، ٣ الخ. اشاراتى. ٣. حساب علم وقواعدى : رقم بيلمك. اوكرتمك. || رقم دوكمك = حساب ايتمك. || رقم قويمق = نومرو وضع ايتمك.

رَقَم‌زَده { ص. فا. [عر. رقم = م فا. زدن = اورمق] ١. يازلمش، محرر، مقيد. ٢. مذكور، ذكر وبيان اولنان.

رَقَم‌زَن { ص. فا. [عر. رقم = م. فا. زدن = اورمق] يازان، چيزن. قيد واشارت ايدن.

رَقَم‌كَش { ص. فا. [عر. رقم = م. فا. كشيدن = چكمك] رقم چكن، يازان، چيزن.

رَقَمى { ص. عر. ث : رقميه. [« رقم » دن صذ.] اعداد اشاراتنه وحسابه منسوب ومتعلق.

رُقوم { سذ. ج. عر. فد : رقم. [با : رقم.

رَقيب { سذ. ص. عر. ج : رقبا. ج. فا. رقيبان. [« رقابة » دن صش.] ١. ديكريله عين شيئه طالب وخواهشكر اولان، برمحبوبه‌يه دلداده اولان عاشقلرك يكديكرينه نسبة بهرى. ٢. بر ايش وصنعت ويا علم وهنرده امثالنه مسابقتله اونلرى چوريده‌رك ايلريلمك ايستين : اطبا اكثريا بربرلرينه رقيب اولورلر.

رِقِّيت { سث. عر. [« رق » دن مصدريت اسميدر] قوللق، كوله‌لك، جاريه‌لك، عبوديت : تأكيد روابط رقيت ايتمك.

رَقيق { ص. عر. ث : رقيقه. [« رقت » دن صش.] ١. اينجه، يوفقه، نارين. ٢. آزادسز كوله وجاريه. ٣. مج. مرحمتلى، چابوق متأثر اولور : قلب رقيق.

رُقيه { سث. عر. سحرباز واوفوروكجيلرك اوقودقلرى شئ. افسون : رقيه اوقومق.

رُقيه‌خوان { ص. فا. [عر. رقيه = افسون. فا. خواندن = اوقومق] رقيه وافسون اوقويان، افسونكر، اوفوروكجى.

رَك { د. [اينجه هجالى الفاظده، و « رق » قالين هجاليلرنده] ١. اسكى شيوه‌ده صفتلره ملحق اولوب تفضيل بيان ايدر : كوزلرك = دها كوزل : آقرق = دها بياض. ٢. ينه صفتلره ملحق اولوب تصغير بيان ايدر : كوچورك = كوچوجك. [صوكنده‌كى كافك حذفيله.]

رَگ { س. فا. طامار : رك جان = جان طامارى. ز.

رِكاب { سذ. عر. ١. اوزنكى : تحريك ركاب عزيمت ايتدى. ٢. خاكپاى [على الخصوص تشريف شاهانه اثناسنده تقديم اولنان معروضات حقنده مستعملدر :] ركاب همايونه عرض حال تقديم ايتمك.

رِكابدار { س. فا. [عر. ركاب = اوزنكى ـ فا. داشتن = طوتمق] وقتيله كبرا آته بينركن اوزنكيلرينى طوتان آغا.

رَكاكت { سث. عر. ١. كوشكلك. ضعف، قوتسزلك. ز. ٢. سويليشده نقصان، طوغرى سويليه‌ميش، طوتقونلق : ديلنده ركاكت واردر؛ ركاكت لسان. ٣. ربط كلامده نقصان، ربطسزلق، سلاست ضدى : يازديغى شيئلرده ركاكت اكسيك دكلدر.

رُكبه { سث. عر. ديز، زانو. ز.

رَكز { سذ. عر. ديكمه، صاپلامه، يره صاپلايوب قائماً طورديرمه، قورمه : ركز لوا؛ بر ستون ركز ايتمك : ركز خيام = چادير قورمه.

رَكعت { سث. عر. ج : ركعات. [رانك كسريله غلطدر.] نمازده بر قيامله بر ركوع و بر سجودى متضمن حركت : ايكى ركعت نماز قيلدم : اوكله نمازى قاچ ركعتدر؟

رُكن { سذ. عر. ج : اركان. ١. بر شيئك اك صاغلام ومحكم طرفى، تمل ديركى، كوشه، استنادكاه : ركن كعبهٔ مباركه، بربنانك ركنى. ٢. ستون، عمود. ٣. مج. بر هيئتك اك اهميتلى واك قوتلى افرادينك بهرى : او آدم بو مملكتك

رکنیدر؛ ارکان دولت = وکلا وبیوك مناصبده بولنان رجال. = ج. ع. ضابطان وامرادن یوقاری اولان رجال عسکریه، مشیرانله فریقان ومیرلوالر. [امرا میرالایلرله قائممقام وبیکباشیلر، ضابطان دخی. قول آغالریله مادونده‌کی فرمانسز ضابطلردر.] || ارکان حرب، ارکان حربیه = حرب زماننده اوردونك سوق‌الجیش و تعبیة الجیش فنلرنجه ترتیب وتنظیمنه و طوپوغرافیا فننه توفیقاً تعیین مواقعه وصلح زماننده دخی سوقیات وترتیبات عسکریه‌یه نظارت ایدن هیئت مخصوصه‌یه منسوب ارکان وامرا وضابطان که بونلر مکاتب حربیه‌ده سائر ضابطاندن بر قاچ سنه زیاده اوقورلر: ارکان حرب دائره‌سی، هیئتی، ضابطانی.

رُکوب { سند. عر. ۱. بینمه، راکب وسوار اولمه: آته رکوب ایتمك؛ رکوب ونزوله مقتدر = کندی کندینه آته بینوب اینه بیلیر، یعنی پك یاشلی ویا معلول اولمیان. ۲. آرابه وکمی کبی متحرك بر واسطهٔ نقله کیرمك: آرابه‌یه، کمی‌یه، دمیر یول قطارینه رکوب ایتمك.

رُکود { سند. عر. طورلمه. طورغون وراکد اولمه.

رُکوع { سند. عر. نمازده اللری دیزلره طیایوب اککمك حرکتی: رکوعه وارمق؛ رکوعده اوقونه‌جق دعا.

رَکیك { صه. عر. ث: رکیکه. [«رکاکت» دن صش.] ۱. ضعیف، کوشك، سست. ۲. لساننده رکاکتی اولان، درست سویلیه‌مین: رکیك اللسان.

رَمّ { سند. عر. ط. کمیکك چوریمه‌سی: رم الاسنان، رم المناخر.

رَم { سد. فا. اورکمه، رعشه: رم کرده = اورکوب دیترەین، رعشه‌دار.

رِماح { سند. ج. عر. فد: رمح. با: رمح.

رَماد { سند. عر. کول، آتش کولی، خاکستر.

رَمادی { صه. عر. ث: رمادیه. کول قبیلندن ویا کول رنکنده اولان: لون رمادی، مواد رمادیه.

رِمال { سند. ج. عر. فد: رمل. با: رمل.

رَمّال { سند. عر. [«رمل» دن سمب.] قومك اوزرینه بر طاقم اشارتلر ایده‌رك ویا دیکر صورله غیبدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنان طولاندیریجی، کذاب.

رَمّاللق { سد. رمل یعنی قومك اوزرنده برطاقم اشارتلر ایتمکله ویادیکر صور مختلفه ایله غائبدن خبر ویرمك ادعاسی وبو ادعاده بولنان آدمك حال وشانی، یالانجیلق، طولاندیریجیلق.

رُمّان { سند. عر. نار میوه‌سی.

رُمّانی { صه. عر. ث: رمانیه. نار چیچکی رنکنده. || نبا. فصیلهٔ رمانیه = نار آغاجی جنسندن اشجار.

رِمایَت { سش. عر. اوق وقورشون وکله کبی مرمیات آتمه، مرمیات آتمق فنی انداخت. [فن حربده «انداخت» یرینه بو لغتك استعمالی شایان توصیه‌در.]

رُمح { سند. عر. ج: رماح. مزراق، قارغی، سونکی، نیزه.

رُمحی { صه. عر. ث: رمحیه. نبا. مزراق کبی سیوری وکسکین.

رَمَد { سند. عر. ط. کوز خسته‌لکی، فر. Ophthalmie.

رَمز { سند. عر. ج: رموز، رموزات. ۱. اشارت، اشارتله مرام آکلاتمه، ایما. ۲. بر مرام افاده ایدن رسم وشکل وسائره، معما. || رموز کیمیویه = فن کیمیاده حروف مقطعه و ارقامله افهام مرام اصولی.

رَمَضان { سند. عر. شهور عربیه‌نك طقوزنجیسی که شریعت اسلامیه‌ده اوروج آییدر.

رَمَق { سند. عر. ۱. حیات بقیه‌سی، آنجق نفس آله‌جق درجه‌ده حیات: بن کیتدیکمده بدننده بر رمق قالمشیدی. ۲. مج. جزئی مقدار: ایشك بوزلمسنه رمق قالدی. || سد رمق = حیاتدن جزئی مقدار محافظه ایده‌جك و آجلقدن اولمیه‌جك قدر ییه‌جك.

رَمْل { سند. عر. ج: رمال. قوم، ریك. لسه.

رَمَل { سند. عر. ۱. د. [عروضده] هر مصراعی درت «فاعلاتن» دن مرکب شعر

وزنی : بحر رمل . ۲. قومده بر طاقم اشارتلر ایتمکله غیبدن خبر ویرمك ادعاسی، رماللق.

رُموز { سد. جـ. عر. فد: رمز. | با: رمز. [جمع الجمع « رموزات » دخی قوللانیلیر.]

رَمه { سـ. فا. سوری، ن.

رَمی { سد. عر. آتمه، انداخت، تفنك بوشاتمه .

رَمیده { ص. فا. اورکمش، مر. تعش. ن.

رَمیم { ص. عر. ن: رمیمه. [«رم» دن صش.] ط. چوریمش، بوزوق (کمیك) .

رَنّان { ص. عر. [«رن» دن سمب.] م. چوق سس چیقاران، ایکلدهین، چینلایان، طنین انداز.

رَنانَت { طوغریسی « رنین » . | با: رنین .

رَنج { سـ. فا. زحمت، اذیت، اضطراب.

رَنجبَر { سـ. فا. [رنج = زحمت . بردن = چکمك] تارله و باغچه‌ده ویاخود یاپی وسائر ایشلرده قازمق وطاش طوپراق طاشیمق کبی ایشلرده استخدام اولنان کونده‌لکجی، عمله : رنجبر قوللانمق، رنجبر یومیه‌سی؛ رنجبر باشی = برایشده چالیشان رنجبرلرك رئیسی .

رَنجبَرلك { سـ. تارله وباغچه و یاپی وسائره‌ده قازمق وطاش طوپراق طاشیمق کبی ایشلرده مستخدم کونده‌لکجینك ایشی وحال وصنعتی، عمله‌لك : یاپیلرده رنجبرلك ایدیور.

رَنجش { سـ. فا. اینجیتمه، اینجیدیش، زحمت واذیت ویرمه.

رَنجور { ص. فا. خسته، مریض، نامزاج. ن.

رَنجه { سـ. فا. زحمت، اذیت، مشقت.

رَنجیده { ص. فا. اینجینمش، آزرده، معذب. || رنجیده خاطر = کوجنمش، منفعل.

رِند { سـ. ص. فا. جـ: رندان. ۱. عشرت وسائر شیلردن احتراز ایتمز لاابالی آدم، خراباتی. ۲. ظاهراً لاابالی وغیر محترز کورینن واهل دل آدم : رندان صفا .

رِندانه { ص. ح. فا. لاابالی واهل دل آدملره یاقیشیر حال وصورتده اوله‌رق : رندانه یاشایش؛ رندانه حرکت ایدیور.

رِندلك { سـ. لاابالیلك، خراباتیلك.

رَنده { سـ. [فارسیدن] ۱. تخته‌لری یونتوب دوزلتمکه مخصوص معروف مارانغوز آلتی که تخته ایچنه کچیریلوب یالکز آغزی جزئی طیشاریده قالمش کسکین بر لامه‌دن عبارت اولوب انواع مختلفه‌سی واردر. ۲. پینیر، صوغان وسائر شیلری اوفاق اوفاق طوغرامغه مخصوص تنکه‌دن اوجلری چیقندیلی دلیکلری حاوی معروف مطبخ آلتی . || رنده انفیه‌سی = بسبتون توز حالنده اولمیوب رنده‌دن کچمش کبی اوفق ریزه‌لردن عبارت انفیه. || رنده رچلی = آغاج قاوننك رنده‌لنمشندن یاپیلان طاتلی.

رَنده‌لمك { فتـ. رنده‌دن کچیرمك. رنده ایله دوزلتمك ویا طوغرامق : تخته‌یی، صوغانی رنده‌لمك.

رَنده‌لنمك { فمج. رنده دینان آلتله دوزلدلمك ویا طوغرانمق : بو تخته، بو توتون بویله رنده‌لنمز .

رَنگ { سـ. فا. ۱. اشیا واجسامك کونشك بعض شعاعلرینی بلع وبعضلرینی رد ایتملریله نظرده کوستردکاری صورك بهری، لون : قیرمزی، صاری، ماوی رنك. ۲. مج. صورت، طرز: خسته‌لغك رنکی دکیشدی. ۳. مج. حیله، مکر. || رنك آتمق = صولمق. || رنکدن رنکه کیرمك = صیق صیق رنکی دکیشمك؛ ومج. پك زیاده صیقلمق. || رنك ویرمك = ۱. بر رنکه صوقمق: ۲. مج. آکلاتمق، بللی ایتمك: رنك ویرمه‌مك = کیزله‌مك، بللی ایتمه‌مك. || رنکی بوق = برحالده طورماز، آکلاشیلماز. [اصل ترجمه‌سی «بت» میدر، یوقسه بونك چهره‌یه مخصوص اولمسیله، باشقه بر لغت ومیدر؟ آکلاشیله‌مدی.]

رَنگارَنگ { ص. فا. برقاچ رنکده اولان، آلاجه.

رَنگسِز { ص. ۱. رنکی اولمیان، صولمش. ۲. مج. حالی آکلاشلمیان .

رَنگلَمك { یاخود رنکله‌مك. فتـ. رنك ویرمك.

رَنگلَنمك { فطـ. رنك آلمق، بر رنکه کیرمك.

رَنگلی { ص. بر رنکی اولان، بیاضدن غیری .

رَنگین { صـ. فا. ١. رنكلی اولان، پارلاق رنكلی. ٢. مج. كوزل، لطیف، مزین. ٣. مصنع ومزین (عباره، سوز) : برمصراع رنكین.

رَو { صـ. فا. [« رفتن » فعلندن سمصـ. اولوب صتر. تشكیلنده بولنور.] ١. كیدن، یوروین : تیز رو = چابق كیدن؛ راهرو = یولده كیدن، یول آلان. ٢. كیتدیكی، یوربدیكی : قلمرو = قلمك یورودیكی، حكم سوردیكی یر، اولكه.

رو { یاخود روی. سـ. فا. ١. یوز، وجه، چهره : روی زیبا = كوزل چهره. ٢. سطح، یوز : روی زمین = سطح ارض، یریوزی؛ روی دریا = سطح بحر. || آبرو = یوز صویی. || رو براه = متهیء عزیمت. || رو برو = یوز یوزه. || خوبرو = كوزل یوزلی. || دو رو = ایكی یوزلی، مرائی. || رو كردان = یوز چویرن. || رو مال = یوز سورن؛ یوز سورمه.

رو { صـ. فا. [«روییدن» فعلندن سمصـ. اولوب تركیباتده بولنور] بیتن، نابت : خود رو = كندی كندینه بیتن، خدایی نابت.

رَوا { صـ. فا. لایق، مناسب، جائز : روا كورمك : تجویز وتنسیب ایتمك. || ناروا = غیرجائز، نا مناسب.

رَوابِط { سش. جـ. عر. فد : رابطه. با : رابطه.

رُواة { سذ. جـ. عر. فد : راوی. با : راوی.

رَواتِب { سش. جـ. عر. فد : راتبه. با : راتبه.

رَواج { سذ. عر. ١. سوروم، ایی سوریلن شیئك حالی، اعتبار : بوسنه ذخیره نك رواجی واردر. ٢. تداولده بولنان قیمت وبها : آقچه رواجی؛ بومالك چارشیده رواجی نه در؟ [بوایكنجی معناده «رایج» دخی قوللانیلیر.]

رَواجسز { صـ. سوروم سز، سورلمین.

رَواجسزلق { سـ. سوروم سزلك، سورلمیش.

رَواجلی { صـ. سوروملی، ایی سوریلن، اعتبارلی (مال).

رَوافِض { سذ. جـ. عر. فد : رافضی. با : رافضی.

رِواق { سذ. عر. اوستی اورتیلی واوكی آچیق یر، كمر آلتی، سوندرمه، صاچاق آلتی، چارطاق. || نه رواق = طقوز چارطاق یعنی قبهء سما.

رِواقی { صـ. سذ. عر. جـ. رواقیون. حكماء یوناندن اساساً مدرسه نك اوكنده كی صاچاق آلتنده تدریس وتدرس ایدن برصنف حكمایه اطلاق اولنوركه رئیسلری (زنون) در، فر. Stoïciens.

رَوان { صـ. فا. كیدن، یوروین، آقان، جاری : آب روان = آقار صو، ماء جاری. || تخت روان = ایكی استره تحمیل اولنان بر نوع محفل. = سـ. روح انسانی. || روح روان، روح وروان = برنجی تقدیرده كیدیجی اولان روح معناسیله صفت موصوف، وایكنجی تقدیرده عطف تفسیردر.

رَوانبخش صـ. فا. و :

رَوانبخشا { صـ. فا. [روان = جان. بخشیدن = باغشلامق] جان باغشلایان، تازه حیات ویرن، پك مفرح ودلكش.

رَوانه { صـ. فا. كیدن، یورویَن : روانه اولمق = كیتمك، یورومك.

رَوانی { سـ. [اصلی فا. « رونی » یعنی ساده یاغله یاپیلان] تبسیده پشر ایرمیك یاخود اوندن بر طاتلی كه انواع كثیره سی اولور.

رِوایت { سش. عر. جـ : روایات. ١. برخبر وكلام وسائره نقلی، حكایه : صحابه نك اكثری احادیث شریفه روایت ایتمشلردر؛ فلان بزه بر طاقم خبرلر روایت ایتدی. ٢. نقل وروایت اولنان حكایه وخبر، افواه ناسه دوشن سوز : اوبله بر روایت دوران ایتمش؛ بر روایت ایشیتدم. ٣. برماده حقنده برآدم ویا برطاقم آدملر طرفندن نقل اولنان صورت وقوع : بوبابده شویله بر روایت دخی واردر؛ دیكر بر روایته كوره ده شویله اولمش.

رَوایِح { ودها طوغریسی « روائح ». سش. جـ. عر. فد: رایحه. با : رایحه.

روباه { یاخود روبه. سـ. فا. تیلكی، ثعلب. د.

روبَراه { صـ. فا. و :

روبَرو { صـ. حـ. فا. با : رو.

روبه (س. [يتا. Roba. زبا. (نزدى : او روبه] ١. كيله‌جك شیء، اثواب، البسه : برقات روبه یاپدیردم. ٢. اثواب وچاشير وياتاق وسائره‌يه متعلق اشيا : روبه‌لرینی آیریجه بر آرابه‌يه یوکلتمش. ٣. قادينلرك اوده كیبدکلری بتون اثواب، انتاری، كيجه‌لك : بوقماشدن كوزل روبه ياپيلير.

روبه‌لق (ص. قادين ايچون اوده كيلمك اوزره بتون اثواب وانتاری اعماله مخصوص ويا لايق : روبه‌لق قماش.

روبيه (س. [اصلی : ربيه. زبانزدی : اوروبيه] ١. وقتيله آلتون چاريكی. ٢. هندستانك تقريباً ١٤ غروش قيمتنده بر كومش سكه‌سی. [Roupie].

روح (سذ. عر. ج : ارواح. ١. انسانده و حيواناتده‌كی ماده‌ٔ حياتيه، جان : بدنده روح وار ايكن: روحنه رحمت اولسون! ٢. حركت، فعاليت، قوت : بو آدمده هيچ روح يوقدر. ٣. تأثير، مؤثرلك : بو عباره پك سونوكدر بر آز روح ويره‌جك تعبيرات بوملی. ٤. بر ماده‌ٔ نباتيه وسائره‌دن چيقاريلان خلاصه كه اكثريا پك خفيف و طيار بر مايع حالنده اولور : نانه روحی، آفيون روحی، لقمان روحی، نيشادر روحی، طوز روحی. || روح الله = حضرت عيسی (عم). || روح الامين، روح القدس = حضرت جبرائيل.

روحانی (ص. عر. ؤ : روحانيه. [«روح» دن سمنـ.] ١. جانه منسوب ومتعلق : انسانك احوال جسمانيه وروحانيه‌سی. ٢. صرف روحدن عبارت اولوب جسمی اولميان، مادی اولميان، معنوی، روح قبيلندن اولان : او روحانی بر حالدر، شخص روحانی. ٣. امور مذهبيه وآخرته متعلق : خرستيانلرك رياست روحانيه‌سی. = سذ. عر. ج : روحانيون. صرف روحدن عبارت اولان عالم لاهوت سكانی، جسم لطيف، ملك : روحانيلره قاريشمق ؛ زمره‌ٔ روحانيون.

رَوحانی (ص. عر. ؤ : روحانيه. [«روحه» دن سمنـ. — رانك ضميله قرائتی غلطدر.] لطيف ودلكش، كوزل منظره‌لی وهوادار : روحانی بر محلدر.

روحانيّت (سذ. عر. ١. روحانيلك، روحدن عبارت اولانك حالی. ٢. ارتحال ايتمش بر ذاتك موجوديت روحانيه‌سی، عالم ارواحده موجوديتی : اولياء عظامك روحانيتندن استمداد ايتمك. ٣. اديان سائره‌ده رؤساء مذهبيك حالی.

روحپَرْوَر (ص. فا. روحه قوت و انشراح ويرن، حيات بخش : روحپرور بر مقامله ترنمساز اولدی.

روحسز (ص. جانسز، قوتسز، تأثيرسز.

روحلاندرمق (فتـ. جانلاندیرمق، قوت و تأثيرينی آرتديرمق.

روحلانمق (فل. جانلانمق، قوت وتأثيری آرتمق.

روحلی (ص. ١. جانلی، ذی روح، برحيات. ٢. مج. قوتلی، تأثيرلی.

روحی (ص. عر. ؤ : روحيه. جانه منسوب ومتعلق : احوال روحيه.

استعمالده «روحانی» دن فرق واردر: «روحانی» معنوياتده، «روحی» ايسه ماديات وطب وفلسفه‌يه متعلق خصوصاتده قوللانيلير.

رودبار (س. فا. چای، آقار صو، نهر. لـ.

روده (س. بح. خلاطك دولاب اوزرنه صاريلوب تشكيل ايتديكی يوماق.

روز (س. فا. كون، كوندوز، يوم، نهار : روز وشب = كيجه كوندوز: روز افزون = عمری اوزادان، حياتبخش؛ روز جزا = قيامت كونی، محشر. || روزمره = هر كونكی : مصارف روزمره.

روزكار (س. فا. زمان، وقت، عهد، هنكام.

روزكار (س. [الفت آنفهٔ فارسيه‌دن مأخوذ اولوب، تركجه اولمديغی ظاهر ايسه‌ده، فارسيده اصلا متضمن اولمديغی ومعنای اصليسيله هيچ مناسبتی اولميان بر معنايه نقلی غريبدر.] يل، ريح، باد : پويراز، لودوس روزكاری : شدتلی، خفيف روزكار. || بح. پوصله كرته‌لری: روزكار آلتی = روزكارك اسديكی جهتك مقابلی: روزكار اوستی = روزكارك اسديكی طرف. || روزكار بابی = ع. مرمينك حين طيرانده روزكارك تأثيريله واقع اولان انحرافی.

روزگارلى { صـ. چوق یل آلان، روزگاره معروض: روزگارلى بر یردر.

روزمرّه { صـ. با: روز.

روزَن { سـ. فا. پنجره. ز.

روزنامچه { سـ. [« روزنامه » مصغرى] هركونكى وقوعات ویا مصارف یازیلنه مخصوص ال دفترى، كوچك یومیه.

روزنامچه‌جى { سـ. بعض دوائرده روزنامچه دینلن یومیه دفترینى طوتان محاسبه كاتبى، محاسبه‌جى.

روزنامه { سـ. فا. [روز = كون. نامه = یازلمش شئ] ١. هركونكى واردات ومصارف ویا وقوعاتك قیدینه مخصوص دفتر، یومیه. ٢. هركونكى وقایعى ضبط ونشر ایدن ورقه، غزته، كونده‌لك غزته. ٣. تقویم.

روزنامه‌جى { سـ. تقویم ترتیب ایدن.

روزه { سـ. فا. اوروج، صیام. ز.

روزهٔ { سـ. [فر. Rose] یاصى الماس طاشى، عادى الماس، فلمنك.

روزه‌خوار { صـ. فا. [روزه = اوروج. خوردن = یمك] اوروجى یین، اوروج طوتمیان.

روزه‌دار { صـ. فا. [روزه = اوروج. داشتن = طوتمق] اوروج طوتان، صائم.

روزى { سـ. فا. رزق، قوت، آزیق.

روزى رَسان { صـ. فا. رزق یتیشدیرن، رزاق.

روزینه { صـ. فا. كونده‌لك، یومى. ز.

روس { سـ. [زبانزدى: اوروس] روسیه اهالیسندن، روسیه‌لى: روسلر، روس قومى. || روس خیارى = چوق صویه محتاج اولمیان بر جنس خیار.

رُؤس { سـنـ. ج. عر. فد: رأس. با: رأس. = فد. تر. ١. كوچك رتبه توجیهنى مبین اولان فرمان وبراتنه بدل مقام صدارت عظمادن ویریلن محررات رسمیه. ٢. علمیه رتبه‌سى، پایه: رئوس آلمق.

رُؤَساء { سـنـ. ج. عر. فد: رئیس. با: رئیس.

روسپى { سـ. فا. [تر. زبانزدى: اوروسپى] زانیه، قحبه، فاحشه، آلفته.

روستا { سـ. فا. كوى، قریه، چفتلك. ز.

روستایى { صـ. فا. كویه منسوب ویا مخصوص وشایان، كویلى. ز.

روستوپوللى { صـ. [« روسپى اوغلى » دن غلط. — زبانزدى: اوروستوپوللى.] حیله‌كار، مكار، عیار.

روستوپوللق { سـ. حیله‌كارلق، مكارلق، عیارلق.

روسجه { صـ. روسلرك طرز وحالنه موافق ویا لسانلرنده اولان: روسجه خوره، شرق، كتاب. = حـ. روسلرك طرز وحال ویا لساننده: روسجه یاشامق، سویلمك. = سـ. روسیه‌لیلرك سویلدكلرى لسان: روسجه اسلاو السنه‌سى زمره‌سندندر.

روسلاشدیرمَق { فتـ. روس جنسیتنه صوقمق، روس ایتمك.

روسلاشمَق { فل. روس جنسیتنه كیرمك، روس اولمق: لاپونیه‌لیلر كوندن كونه روسلاشمقده‌در.

روسِیاه { سـ. فا. و:

روسِیَه { صـ. فا. [رو = یوز. سیاه، سیه = قره] قره یوزلى، معیوب، رذیل.

روسیهٔ { سـ. م. آوروپانك شرق شمالى قسمنده واقع مملكت واسعه‌كه بر ایمپراطورلق صورتنده اداره اولنور: روسیه دولتى، روسیه ممالكى، اقوامى.

روسیه‌لى { صـ. سـ. روسیه‌ده ساكن ومتمكن بولنان، روسیه اهالیسندن اولان، روس.

رَوِش { سـ. فا. ١. كیدیش، یورویش. ٢. طرز، اسلوب: بو روشله. ٣. حركت، جریان: روش احوال = احوالك صورت جریانى.

روشَن { صـ. فا. ١. آیدین، ضیادار، منور: قدومكزله كلبهٔ احزانمزى روشن ایتدیكز. ٢. ظاهر، عیان، آشكار: بو حقیقت كون كبى روشندر. || روشن دل، روشن ضمیر = قلبى منور، نور حقیقتله لمعه‌دار. || دیده‌لر روشن = كوزلر آیدین.

روشنا { ص. فا. آیدین، منور، ضیادار.

روشنایی { س. فا. آیدینلق. لـ.

روضه { س. ع. ج: ریاض. باغچه، صولی وچیچکلی بول باغچه. || روضهٔ رضوان = جنت، فردوس. || روضهٔ مطهره = فخر کائنات (صلعم) افندمزك مدینهٔ منوره‌ده مرقد مقدسلری.

روطه { س. یه. کمینك طریق سیری؛ روطه ویرمك: کمی‌یه مطلوب اولان جهته کیتمسی ایچون یول ویرمك.

روغن { س. فا. [راءك ضمیله غلطدر.] یاغ، دهن، سمن: روغن ساده = ساده یاغ؛ روغن زیت = زیتون یاغی.

روغن { س. [فا. «روغن» دن] آیاق‌قابی اعمالنده قوللانیلان معروف پارلاق سختیان.

روغنلامق { فت. (سختیانی) پارلاتمق، جلا ویروب پارلاق حالنه قومق.

روغنلی { ص. جلالی، پارلاق (سختیان).

روغنی { س. فا. [تر. زبانزدی راءك ضمیله روغنی یاخود روغن] آیاق‌قابی اعمالنده مستعمل پارلاق دری. [روانی دیدیکمز طاتلینك‌ده فارسیده اسمی «روغنی» و «روغنینه» اولوب، روانی بوندن مأخوذدر.]

رؤف { ص. ع. [«رأفة» دن] سمبـ.] زیاده‌سیله مرحمتلی واسیرکیجی. [اسماء حسنادندر.]

روقه { [روجه دن] اوزون قیویرجق یاپراقلی برنوع صلاطه.

روکت { [فر. Roquette] تخلیصیه هیئتلرنده ایپ سوق ایتمك ایچون قوللانیلان برنوع فشنك، بیوك هوائی فشنك؛ محاربه روکتی = محاربه‌لرده قوللانیلان برنوع مرمی؛ اشارت روکتی = عادی هوائی فشنك.

روگردان { ص. فا. [رو = یوز. ـ گردانیدن = چویرمك] یوزینی چویرن، میل ورغبت ایتمین: برشیئدن روگردان اولمق = اجتناب ایتمك.

روم { س. بو اسم عن‌اصل روما لیلره ویریلوب، بعده رومانك ایکی‌یه انقسامنده (بیزانس) جهتنه منحصر قالمشدر. آسیای وسطی خلقی الیوم آناطولی‌یه بونامی اطلاق ایدیورلر؛ «منلای روم» و «جلال‌الدین رومی» کبی تعبیرلر بواعتبارله‌در. بزجه ایسه بو اسم یالکز یکی روم جنسیتنه مخصوصدر: روم قومی، روم قاریسی، روم لسانی؛ روم مذهبی = شرق کلیساسی، اورتودوقس مذهبی. || روم‌ایلی = ممالك عثمانیه‌نك آوروپاده‌کی قسمی.

روم { س. [فر. Rhum] چاوداردن و شکر قامشیله سائر بعض مواددن تقطیر واستحصال اولنان سرت برمسکر.

رومال { یاخود رومال. ص. فا. [رو، روی = یوز ـ مالیدن = سورمك] یوز سورن: سدهٔ روضهٔ مطهره‌یه رومال اولمق.

رومالی { س. فا. یوز سورمه. ت.

رومالی { س. عن اصل روما شهرینك وبالتعمیم بتون ایتالیانك اهالئ قدیمه‌سی.

رومان { س. رومانیه دینلن افلاق وبغدان اهالیسندن آدم.

رومان { س. [فر. Roman] قوه‌رلمش اوزون حکایه و بویله برحکایه‌یی حاوی کتاب: آلکساندر دومانك رومانلری.

رومانجه { رومانیه دینلن افلاق وبغدانه وبوممالکتلرك اهالیسنه منسوب ومتعلق: رومانجه قیافت، شرقی، چالغی. == ح. رومانلرك طرز واصول ویا لساننده: رومانجه خوره‌تمك، سویلمك، یازمق. == س. رومانلرك سویلدکلری لسان: رومانجه لاتین السنه‌سندندر.

رومانجی { س. رومان دینلن حکایه کتابلرندن یازان محرر.

رومانیه { س. ع. مقدما ممالکتین دینلن افلاق ایله بغدانك هیئت مجموعه‌سی: رومانیه قراللغی.

رومانیه‌لی { س. رومانیه اهالیسندن، رومان.

رومجه { ص. روم قوم وجنسیتنه منسوب ومتعلق: رومجه یازی، لسان. == ح. روم طرز واصول ویا لساننده: رومجه قونیشمق، یازمق. == س. روم لسانی: رومجه اسکی یونان لسانك غلطیدر؛ رومجه‌یی اوکرنه مدم.

روملاشدیرمق { فت. روم جنسیتنه ادخال ایتمك.

روملاشمق { فط. روم جنسیتنه کیرمك، روم اولمق.

روملق { ص. اهالیسی روم اولان: اوراسی روملقدر. = ۱ س. روم جنسیتی: اونك روملغی لسانندن بللیدر.

رومورکور { س. [فر. Re-morqueur] کمی چکن وابور.

رومی { ص. عر. ۞: رومیه. ۱. وقتیله روم دینلن آناطولی و روم ایلی‌یه منسوب ومتعلق ویا بو یرلرك اهالیسندن اولان: جلال الدین رومی، اسکندر رومی. ۲. روم جنسیتنه منسوب و متعلق، روم: لسان رومی، قواعد رومیه.

رونده { ص. فا. کیدن، یوروین.

رونق { سذ. عر. پارلاقلق، کوزللك، لطافت، طراوت، زینت: رونق بهار، رونق جمال.

رونق افزا { ص. فا. [عر. رونق = پارلاقلق. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] برشیئك پارلاقلغنی و زینت ولطافتنی آرتدیران، کوزللشدیرن.

رونقلی { ص. پارلاق، کوزل، لطیف، مزین.

رونما { ص. فا. و:

رونمون { ص. فا. [رو = یوز ـ نمودن = کوسترمك] یوز کوسترن، ظهور ایدن، میدانه چیقان: بعض احوال غریبه رونما، رونمون اولدی.

روی { س. فا. با: رو. ‖ روی نکار = ۱. بر نوع زنبق چیچکی. ۲. پنبه رنکده کوچك دانه‌لی بر جنس اوزوم.

روی { سذ. عر. و. قافیه‌نك حرف اخیری.

رؤیا { سذ. عر. اویقوده کوریلان شیء، دوش، واقعه، عالم معنی: رؤیا کورمك: رؤیاسنده کورمك؛ رؤیا تعبیر ایتمك: رؤیایه کیرمك = رؤیاده کورنمك: فلان ایش بو کیجه رؤیامه کیردی.

رؤیت { سذ. عر. ۱. کورمه، کوریش: رؤیت هلال = یکی آیی کورمه. ۲. نظارت، اداره: امور بیتیه‌سی رؤیت ایده‌جك کیمسه‌سی یوقدر. ۳. باقمه: دعواسی فلان محکمه‌ده رؤیت اولنیور: دعواسنی هنوز رؤیت ایتمدیلر.

رویت { سذ. عر. برایشك هر جهتنی لایقیله تفکر و مطالعه ایتمه، بصیرت، رأی سدید وصائب: اصحاب رویتدن.

ره { س. فا. با: راه.

رها { س. قورتلمه، قورتلش، خلاص: رها بولمق = قورتلمق، خلاص بولمق.

رهابین { سذ. جم. عر. فذ: رهبان. با: رهبان.

رهاوی { س. فا. [« رها » یعنی اورفه شهرینه منسوب] ۱. صندقلی. کوچك چالغی. ۲. مقامات موسقیه‌دن بری.

رهایاب { ص. فا. [رها = خلاص ـ یافتن = بولمق] خلاص بولان، قورتولان: رهایاب اولمق = قورتلمق، خلاص بولمق.

رهب { سذ. عر. [هانك فتحیله‌ده لغتدر] قورقو، خوف.

رهبان { سذ. عر. جم: رهابین. کشیش، قره‌باش، خرستیانلقده تارك دنیا.

رهبان { سذ. جم. عر. فذ: راهب. با: راهب.

رهبانیت { سذ. عر. راهبلك، کشیشلك، ترك دنیا ومجرد اوله‌رق یاشایش: اسلامده رهبانیت یوقدر.

رهبر { ص. فا. [ره = یول ـ بردن = کوتورمك] یول کوسترن، قولاغوز، دلیل.

رهبرلك { س. قولاغوزلق، یول کوسترمه، دلالت: رهبرلك ایتمك.

رهرو { ص. فا. [ره = یول ـ رفتن = کیتمك] یوله کیدن، یول آلان، یولجی، سالك.

رهزن { ص. فا. با: راهزن.

رهگذار { یا رهگذر. س. فا. [ره = یول ـ گذشتن = کچمك] یولك کچدیکی یر، کچید، ممر، آیاق آلتی.

رهن { سذ. عر. بر مالك اوندن استیفاسی ممکن اولان بر حق مقابلنده موقوف طوتلمسی، طوتو، اوکدل، کرو: رهن براقمق.

رهنما { ص. فا. [ره = یول. نمودن = کوسترمك] یول کوسترن، قولاغوز، دلیل.

رهیاب { ص. فا. [ره = یول ـ یافتن = بولمق] یول بولان، کیره بیلن، فرصت بوله بیلن: رهیاب دخول اولدی = کیرمکه فرصت بولدی.

رَهین { ص. عر. ۱. رهن برا. غلمش، ترهین اولنمش. ۲. قرین، مقارن : رهین تصو. یب بیوریلورسه = قرین تصویب اولورسه: بو ایش رهین ثبوت، رهین ایقان اولدی .

رِیاء { سـذ. عر. ایکی یوزلیلك، یالاندن کوسترش، مرا. ئیلك : ریا ایچون اولان عبادتك خیری یوقدر .

رِیاح { سذ. جـ. عر. فد : ریح. با : ریح . [عربـده مؤ. نثدر .]

رَیاحین { سذ. جـ. عر. فد: ریحان با : ریحان .

رِیاسَت { سذ. عر. ۱. باش اولمه، رئیسلك بر مجلس ویا هیئتك رئیسلکی : او مجلسه کیم ریاست ایدیور؟ ریاست کیمده‌در؟

رِیاسَتپناه { ص. فا. [عر. ریا. ست = باشلق . فا. پناه = ملجأ] ریاستك ملجئی، رئیسلکك رکنی، ریاست مقامنده بولنان .

رِیاسَتپناهی { ص. فا. انـ. رئیسه منسوب و متعلق: ذات عالیٔ ریاستپناهی‌یه، جانب سامیٔ ریاستپناهیلرینه .

رِیاض { سذ. جـ. عر. فد : رو. ضه. با : روضه .

رِیاضَت { سذ. عر. نفسی قیرمه، زهد وتقوی مقصدیله راحت ولذایذدن اجتناب وپر. هیزله قناعتکارانه یاشایش: ریاضت ایتمك: اصحاب ریاضتدن. || ریاضت بدنیه = تعلیم، حرکت، جمناستیق .

رِیاضی { ص. عر. ذ : ریاضیه. حساب وهندسه وهیئت کبی علوم حسابیه وحقیقیه‌یه متعلق : علوم ریاضیه. = سذ. عر. جـ : ریاضیون= علوم ریاضیه ایله توغل ایدن آدم، علوم ریاضیه منتسب و متخصصی : مشاهیر ریاضیوندن .

رِیاضِیّات { سذ. جـ. عر. علوم وحقایق ریاضیه: ریاضیاتله اوغراشمق .

رِیاکار { ص. فا. ایکی یوزلی، مرائی، کوسترش ایچون یالاندن تقوی ویاخلوص کوسترن.

ریاکارانه { ص. حـ. فا. ریاکار. لقله، مرائیلکله، ایکی یوزلیلکله : ریاکارانه حر. کت .

ریاکارلق { سـ. ایکی یوزلیلك، مرائیلك. یالاندن کوسترش .

ریال { سـ. [اسپانیولجه‌دن] یکرمی بش غروشلق بر اسپانیه وآوستریا کومش سکه‌سی.

ریاله { سـ. مقدما بحریه میرلواسنه ویریلن اسمدر .

رَیّان { ص. عر. صویه قانمش، سیراب .

رَیب { سذ. عر. شبهه، شك، گمان .

ریح { سذ. عر. جـ : ریاح. [عر. بیـده مؤنثدر] ۱. یل، روزکار، باد. ۲. ط. بدنك بعض طرفلرنده عضلاتده و مفصللرده حاصل اولوب بین. العوام یل تعبیر اولنان صیزی: ریح طیار، ریح صدر، ریح مفصلی.

رَیحان { سذ. عر. جـ : ریاحین. فسلکن دینلن کوزل قوقولی نبات .

رَیحانی { ص. عر. خط ریحانی= فسلکن کبی سطری طولدیران برنوع مزین دیوانی خط.

ریخته { ص. فا. دوکلمش، آتلمش. ن.

ریخیم { سـ. فا. شهر ساحلنده و لیمان کنارنده دکیز طولدیریلوب اوستی تسویه اولنان یرکه سفائنك قارن قارنه یانا. شمه‌سنه مساعد اولور، رصیف.

ریز { ص. فا. [« ریختن » فعلندن سمص.] دوکن، آقیدان، صاچان، سرپن : خونریز = قان دوکن؛ اشکریز کوز یاشی دوکن؛ شرفریز=شرف صاچان. یتیشدیرن.

ریزان { ص. فا. دوکیلن، آقان، جاری : ریزان اولمق.

ریزه { سـ. فا. اوفاق پارچه، قیرندی، صاچندی : ریزه ریزه اولمش. = سخ. تر. جـ. لازستان متصرفلغنك مرکزی .

ریزه‌چین { ص. فا. [ریزه = او. فاق پارچه . چیدن= طوپلامق] اوفاق پارچه‌لر و دوکیلن قیرندیلری طوپلایان: خوان نعمتندن ریزه‌چین اولدی.

ریسمان { سـ. فا. ایپ، خلاط، رسن. لسـ .

ریش { سـ. فا. یاره، جریحه، قرحه. = ص. یاره‌لی، جریحه‌دار، مجروح : دلریش= یورکی یاره‌لی، مجروح الفؤاد .

ریش { سـ. فا. صقال، لحیه.

ریش { سذ. عر. [عربیده مؤ. نث دخی اولور] قوش توکی .

ریشخَند { سـ. فا. بییق آلتنده کولمه، استهزا .

ریشه { س. ١. صچاق، پوسكول. ٢. اینجه كوكلر، صچاقلی كوك.

ریق { سذ. عر. محبوبه‌نك آغز صویی.

ریك { س. فا. ١. قوم رمل. ٢. [تر. زبانزدی: ریغ] قوروتمق ایچون یازی‌یه آتیلان توز.

ریكدان { س. فا. یازی‌یی قوروتمق ایچون قوللانیلان توزك قوندیغی اوستی دلیكلی قاب. [ریكدانلق دینه‌ملی.]

ریم { س. وقتیله لسان عوامده روما شهرینه ویریلن اسم اولوب پاپایه‌ده ریم پاپا دیرلردی.

ریغه { س. بر جنس یاصی بالیق كه قورییی مشهوردر.

رِئَوی { ص. عر. م: رئویه. تش. ط. آق جكره منسوب ومتعلق.

رِئه { سذ. عر. ت: رئتین. تش. آق جكر. || ط. الم الرئه، ذات الرئه، سل الرئه وسائره = آق جكره عارض اولان امراض مختلفه.

رَئیس { سذ. عر. ج: رؤسا. [« رأس » دن مشت.] ١. باش، آمر، بر طائفه‌یه حكم ورياست وارنی اداره ایدن آدم: رئیس قبیله، رئیس جماعت: رئیس العلماء = دائرهٔ مشیخت اسلامیه‌ده بر منصب مخصوصك صاحبی. || رئیس الكتّاب، رئیس افندی = مقدما خارجیه ناظری وظیفه‌سنی ایفا ایدن صاحب منصب. ٢. بر هیئت و مجلسی تركیب ایدن اعضانك باشی، برنجیسی: رئیس مجلس، رئیس حكومت، محكمه رئیسی. ٣. كمی قپودانی: احمد رئیس؛ قوجه‌رئیس = تجار كمیلرنده قپوداندن صوكره الك قدملی ضابط، قپودان معاونی. || رئیس روحانی، رؤساء روحانیه = جماعت غیر مسلمه‌یه مذهبجه ریاست ایدن باش راهب ورهبان. || لیمان رئیسی = لیمان دائره‌سنك ولیمانه متعلق ایشلرك مدیری كه بحریه امرا وضابطاننندن اولور.

ز

ز (زه. س. [عر. زاء. سث.] ترکجه الفبانك اون اوچنجی حرفی اولوب، اصل الفبای سر- یانی و عبرانی صره‌سنده یعنی ابجد ترتیبنده یدنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ۷ عددینه اشارتدر. شکل عبرانیسی ז و شکل سریانیسی ا اولوب بونلرك شکل عربیسیله اولان مشابهتلری ظاهر در. یالکز عربیده «ر» حرفیله التباسنه محل براغمامق ایچون اوستنه بر نقطه قونمشدر.

زا (یاخود زای. ص. فا. [«زا- یيدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنده بولنور] طو- غوران. ز.

زاء (سث. عر. (ز) حرفنك اسم عربیسیدر. نقطه‌لی اولدیغنه بناءً «ر» حرفندن تفریقاً «زاء معجمه» و «ذ» حرفندن تفریقاً «زاء هوز» دخی دینلیر.

زاج (سذ. عر. حامض کبریت ایله دمیردن حاصل اولان و اصطلاح کیمیوده کبریتیت حدید دینلن ماده‌نك تجارتده‌كی اسمیدر. || زاج قبریس = حامض کبریتله باقردن مرکب کبریتیت نحاس، کوز طاشی.

زاجِر (ص. عر. [«زجر» دن سف.] منع ونهی ایدن. ز.

زاحِف (ص. عر. ث : زاحفه. [«زحف» دن سف.] تا. ییلان کبی قارنی اوزرینه سورینه‌رك یوروین : حیوان زاحف: حیوانات زاحفه.

زاحِفه (سث. عر. جـ : زواحف. تا. ییلان کبی قارنی او- زرینه سورینه‌رك یوروین حیوان.

زاد (ص. فا. [«زادن» فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلا- تنده بولنور] طوغمه. طوغمش، متولد : پریزاد = پریدن طوغمش: نوزاد = یکی طوغمش. || مادرزاد = آنادن طوغمه یعنی آنادن طو- غدقده اوکرنیلان : لسان مادر زاد = بر آدمك بو صورتله او- کرنوب بیلدیکی لسان، لسان اصلی.

زاد (س. فا. آزیق، قوت. توشه، ییه‌جك، رزق.

زادَ (فل. عر. ث : زادت. [«زیادة» دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، دعا مقامنده قوللانیلان بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور] زیاده او- لسون، آرتسون : زاد عمره = عمری آرتسون: زادت فضائله = فضیلتلری آرتسون.

زادَگان (س. جـ. فا. فد : زاده. با : زاده. = تر. فد. اصیل، اصیل زاده، نجیب : او آدم زادگاندر. [زاد کاندندر دیمك اولادر.]

زادَگانلق (س. اصالت، نجابت، صوی.

زاده (ص. فا. جـ : زادگان. [«زادن» فعلندن سمف.] ۱. طوغمش، مولود. [اکثریا صتر. ده بولنور :] مردم زاده = آدمدن طوغمش: پری زاده = پریدن طوغمش: حلال زاده = حلال بر اجتماعدن طوغمش؛ حرام زاده = ولدزنا. ۲. مج. حصوله کلمش، حاصل، متکون : زادهٔ طبع = طبیعتمدن طوغمش، حاصل اولمش. || کشی زاده [تعبیر سقیم] = اصیل. || بك زاده = مج. چاپقین، کاغذان بکی. = س. فا. اوغل، ابن، ولد: شیخ زاده = شیخك اوغلی. = جـ. با : زادگان.

زاده‌لِك (س. ۱. اصالت، نجا- بت، کبارزاده حالی. ۲. مج. هوپپالق.

زار { س. ۱. اینجه پرده ویا اورتی: دیواره زار چکمك. ۲. بر عضو داخلی‌یی قاپلایان ویا آیران اینجه دری: بورن زاری، قولاق زاری. ۳. بعض میوه وسائر محصولات نباتیه‌نك پك اینجه اولان اچ قبوغی: پورتقال، نار، صوغان زاری. || پنبه زار = پنبوقدن پك اینجه بر نوع بز، تول.

زار { س. طاوله وسائر اویونلرده قوللانیلان کمیك وسائره‌دن مکعب الشکل کوچك شیء که آلتی وجهنك هر برینه بردن آلتی‌یه قدر نقطه‌لر یازیلوب آنلردن اوسته کلان نقطه‌لرك عددینه کوره اوینانیلیر واکثریا جفت قوللانیلیر، کعبتین: طاوله زاری. || مج. زار آتمق: اوستون کلمك، غلبه چالمق. || زار طوتمق = حیله ایتمك.

زار { ع. زور لفظیله برلکده قوللانیلیر: زار زور بو ایشی کوره‌جکز = ایستر ایستمز، طوعاً وکرهاً.

زار { ص. فا. ۱. سسله آغلایان، ایکلین، نالان: بلبل زار، عاشق زار. ۲. ضعیف، درمانسز: جسم زارم. = س. سسله آغلامه، ایکلمه، ففان، ناله: زار ایتمك. = ح. زار زار = سسله آغلایه آغلایه، ایکلیه ایکلیه، ففان و ناله ایله: زار زار آغلادی. [بین‌العوام زاری زاری دینلیر.]

زار { د. فا. بعض اسملره الحاق ایدوب مکان بیان ایدر: کلزار = کل یری: لاله زار = لاله یری؛ کار زار = جنك یری، میدان حرب؛ خرابه زار = ویرانه‌لك.

زارِع { ص. س. ذ. عر. ج: زراع. [« زرع » دن سف.] اکین اکن، زراعتله مشغول آدم، چفتجی، رنجبر. [جمعی دها مستعملدر.]

زارغنه { س. اوزون بورنلی وماوی کمیکلی بیلان بالیغنه بکزر برجنس بالیق.

زاری { س. فا. سسله آغلامه، ایکلمه، ناله، ففان: ففان وزاری ایتمك. = تر. ح. زاری زاری = زار زار یرینه تعبیر عامیانه‌در: زاری زاری آغلامق.

زاغ { س. فا. قارغه، غراب.

زاغ { س. قلیج وبیچاغه بیله مکله ویریلان جلا، قیلاغی.

زاغلامق { فت. قلیج و بیچاغه بیله مکله جلاویرمك، قیلاغیلامق.

زاغنوس { س. طیور صائده‌دن شاهین نوعندن بر قوش. با: چاغنوز.

زال { س. فا. یاشلی وآق صقاللی آدم. = سخ. ایرانیلرك قهرمان شهیری رستمك پدری.

زانغر { زانغردامق. با: زنغر، زنغردامق.

زانو { س. فا. دیز، رکبه: زانو بزانو = دیز دیزه؛ زانو بزمین. زانو زن، زانو زده = دیز چوکن، دیز چوکمش.

زانی { س. ص. عر. ث: زانیه. [« زناء » دن سف.] زنا ایدن ارکك ویا قادین، فعل زنایی ارتکاب ایدن.

زاوِیه { س. ث. عر. ج: زوایا. ت: زاویتین. ۱. کوشه، بوجاق. ۲. بر زاهدك عبادتله مشغول اولمق اوزره چکلدیکی تنها خانه ویا کلبه. کوچك تکیه وخانقاه: بر زاویه‌سی واردر؛ زاویه‌سنده عبادتله مشغولدر؛ زاویه‌نشین = زاویه‌ده اوتوران، منزوی. ۳. ر. ایکی خطك تلاقیسندن حاصل اولان شکل: زاویهٔ قائمه = ایکی خطدن بری دیکرینه عموداً اینمکله تشکل ایدن زاویه که تام ۹۰ درجه وسعتنده‌در؛ زاویهٔ حاده = زاویهٔ قائمه‌دن طار اولان؛ زاویهٔ منفرجه = زاویهٔ قائمه‌دن کنیش اولان زاویه؛ زاویهٔ مجسمه = ایکی خط یرینه ایکی سطحك تلاقیسندن متشکل اولان کوشه؛ زاویتین متبادلتین = ایکی خطك تقاطعندن حاصل اولان قارشیلقلی ایکی زاویه. || پوصله زاویه‌سی = انحراف عارضیدن تجرید وتصحیح اولنان زاویه.

زاهِد { ص. س. عر. ث: زاهده. ج: زهاد. [« زهد » دن سف.] زهد وتقوی ایله مشغول، عابد، متقی.

زاهِدانه { ص. ح. فا. زاهده یاقیشیر حال وصورتده، زاهدجه‌سنه زهد وتقوا ایله: زاهدانه طور وحرکت: زاهدانه سویلیور.

زاهِدلك { س. زاهدك حال وشانی، زهد.

زاهِر { ص. عر. [« زهور » دن سف.] پارلاق، لامع،

درخشان : نجم زاهر. لـ.

زاهق { ص. عر. [«زهوق» دن سف.] محو و مضمحل اولان. ق.

زايچه { س. فا. [عر. «زيج» دن] نجومك بر وقت معينده‌كى مواقع وهيئتنى كوسترر جدول.

زائد { ص. عر. ث: زائده. ج: زوائد. [«زيادة» دن . ف.] ١. آرتان، آرتديريلان، الحاق وعلاوه اولنمش، منضم: حرف زائد، حروف زائده. ٢. فضله، لزومسز زياده، لزومسز: بو مصرف زائددر؛ مصارف زائده. || ر. قطع زائد = فر. Hyperbole دينلن شكل هندسى. || ط. لحم زائد = منافع الاعضا فنجه بر وظيفه‌سى اوليان فضله ات. = ح. ر. ضم وعلاوه‌يه دلالت ايدن + اشارتنى تفسير ايدر: ٣ + ٢ = ٥ اوج زائد ايكى مساوى بش. = ج. ١. صكره‌دن ضم وعلاوه اولنمش شيلر ويا حرفلر: بو كلمه‌نك زوائدى يوقدر. ٢. فضله ولزومسز شيلر: بو عباره‌ده طى اولنه‌جق برچوق زوائد واردر.

زائر { ص. عر. ج: زوار. [«زيارة» دن سف.] زيارت ايدن، تبرك مقصدىله كورمكه كيدن: زائر كعبه. = سذ. ج. زيارت ايچون برمقام مقدسه كيدن آدملر: مقامات مباركه‌يه بهر سنه برچوق زوار طوپلانير.

زائل { ص. عر. ث: زائله. [«زوال» دن سف.] ١. زوال بولان، باقى ودائم اوليان، موقت، فانى: نعمت دنيا زائلدر. ٢. كچن، مرور ايدن، سابق: مسئله زائله‌ده؛ محاربهٔ زائله‌ده ابراز شجاعت ايدنلر.

زب { ياخود زيب. مه. ١. بردن بره وآكسزين ياخود مجهول وغير مأمول بر طرفدن چيقيوبرمكى تصوير ايدر: زب بر آدم چيقيوبردى. ٢. مكرر قوللانيله‌رق صيچرامغى تصوير ايدر: زب زب صيچرامغه باشلادى. || زب زب طاشى = چوجقلرك اوينادقلرى اوفاق يو وارلاق طاشلر.

زبارمق { يا زيبارمق. فل. كوتى حالده صيزمق، ياتمق، كبرمك، اوبومق: هايدى يه ده زبار. [تحقير وبد دعا مقامنده قوللانيلير.]

زبان { س. فا. ١. ديل، لسان. ٢. لغت، لهجه: زبان فارسى.

زباندراز { ص. [زبان = ديل - دراز = اوزون] اطالهٔ لسان ايدن، حدى تجاوزله ذم وفصل ايلين.

زباندرازلق { س. و:

زباندرازى { س. فا. اطالهٔ لسان، حدى تجاوزله ذم وفصله جرأت.

زبانزد { ص. فا. [زبان = ديل - زدن = اورمق] لقردى آره‌سنده قوللانيلان، ديلك آليشديغى، مألوف و متداول (سوز): آيينه لفظى بزجه آينه صورتنده زبانزددر.

زبانه { س. فا. ١. ترازى ديلى كبى آلات مختلفه‌نك ديل شكلنده جزئى. ٢. آلو، يالين؛ زبانه كش = آلولنن، آلوى چيقان.

زبانى { سذ. عر. اهل جهنمى جهنمه دفع ايتمكه مأمور اولان ملائكه.

زبد { سذ. عر. ١. تره ياغى، قا. يماق. ٢. ص. مرهملرده قوللانيلان يوماده‌كبى شئ.

زبده { سذ. عر. ١. برشيئك اك كزيده ومنتخب قسمى. ٢. خلاصه، نتيجه: اومقاله‌نك زبده‌سنى آكلى.

زبر { ح. فا. اوست، اوسته، اوستده: زير وزبر = آلت اوست؛ زبر دست = ال اوستنده بولنان، آمر، حاكم، زير دست مقابلى.

زبرجد { سذ. عر. زمرده مشابه يشيل رنكلى اسكى بر برنوع ذى قيمت طاش كه اليوم اعتباردن دوشمشدر.

زبقين { س. بعض بيوك باليقلرى اورمغه مخصوص سيورى واكثريا چاتاللى بر نوع حربه: زبقينله باليق اورمق.

زبل { سذ. عر. سوپروندى. ق.

زبلاتمق { يا زبيلاتمق. فتـ. صيچراتمق، هوپلاتمق: چوجغى زبلاتمق.

زبلامق { يا زبيلامق. فل. صيچرامق، يوقارى‌يه طوغرى زب ديه آتلمق، هوپلامق.

زبللايى { ص. پك ايرى وقورقونج، پك اوزون بويلى، ازباندبت. عو.

زبور { سذ. عر. [اصل معناسى يازلمش شئ، نامه، مكتوب در] حضرت داود (عم). ه وحى

اولنان کتاب سماوی که نبی مشار الیهك الهیلریله مناجاتلرینی حاوی اولوب، « مزامیر داود » اسمیله ده معروفدر. لسان عبرانیده منظوم اولوب، همان هرلسانه‌ده ترجمه اولنمشدر.

زَبون { ص. فا. ضعیف. قوتسز، ناتوان : زبوندر، چوق زبون دوشدی.

زبون { س. [زبانزدی : زبین] ۱. وقتیله قفتان آلتنه کیلن قیصه یندوقلی. ۲. الیوم قونداقه‌ده‌کی چوجقلره کوملکك اوستنه ییتن یرینه کیدیریلن یازن وسائره‌دن قیصه وقوللی جاکت.

زَبونکش { ص. فا. [زبون = قوتسز. کشتن = اولدیرمك] قوتسز ومدافعه‌دن عاجز بولدیغی آدمه مرحمت ایتمین.

زَبونکُشلك { س. ضعیف ومدافعه‌دن عاجز آدملره مسلط اولمق خصلتی.

زَبونکُشی { س. فا. زبونکشلك. ز.

زَبونلامَق { فل. ضعیف وقوتسز دوشمك، ضعیفلامق.

زَبونلق { س. قوتسزلك، ضعف، درمانسزلق.

زَبیب { سذ. عر. قوری اوزوم. ز.

زِپِر { یا زبیر. ص. ۱. زبلایه‌رق چیلغینجه حرکت ایدن، پرواسز حریف. ۲. کوجلی قوتلی، ایری یاری.

زُجاج { سذ. عر. صیرچه، جام، شیشه. ز.

زَجّاج { سذ. عر. [« زجاج » دن ـ‌ب] جامجی، شیشه وجام یاپان آدم.

زُجاجه { سذ. عر. جام، شیشه، صیرچه.

زُجاجی { ص. عر. ث: زجاجیه. کمی. جام و صیرچه قبیلندن اولان : مواد زجاجیه.

زَجر { سذ. عر. ج: زجور. ۱. منع، نهی. [اصل عربیده حیواناتی سسله ویا ال واشارتله قوغوب اوزاقلاشدیرمه معناسنه کلیر.] ۲. زورلامه. اجبار، کرهاً بر ایشه سوق. ۳. آنفاریه کبی مشقتلی ایشده قوللانمه، بعض ارباب جرمك خدمات شاقه‌ده استخدامی کبی معامله. ۴. جور، اذیت. [صوك اوچ معناسی لسانمزه مخصوصدر.]

زجراً { ح. عر. ۱. منع ونهی ایده‌رك. ۲. زورله، قوۀ جبریه ایله، جبراً. ۳. ترفیع ایتمه‌مك وخدمات شاقه‌ده استخدام اولنمق اوزره مجازاة قصدیله : قرعه‌سی اصابت ایتدیکنده اجابت ایتمیوب بقایا قالان افراد بعده زجراً عسکره آلنیر.

زَجریّه { سذ. عر. [لغت مولده] مسکراتدن آلنان رسم که مقصد وضعی استعماللرینك بر درجه‌یه قدر منعیدر : زجریه کومرکی.

زُحاف { با : زعاف.

زِحاف { سذ. عر. د. عروضده برحرفك اسقاطیله وزنك تبدیلی.

زَحف { سذ. عر. تا. ییلان کبی حشراتك قارن اوزرینه سورینه‌رك یوریمسی.

زُحَل { سذ. عر. سیارات کبیره‌نك آلتنجیسی و رصدسز کوریلنلرینك الك اوزاغی اولوب مشتریدن صکره کلیر. فارسیده کیوان دیرلر.

زَحمَت { سذ. عر. ۱. صیقندی، اذیت، محنت، راحتسزلق : یولده چوق زحمت چکدك. ۲. زور، قولایلق ضدی : بو ایش چوق زحمتله وجوده کلمشدر. ۳. یورغونلق، تعب : سزه زحمت اولدی. || زحمت اولمق = یورغونلق ومشقتی موجب اولمق : سزه زحمت اوله‌جق، زحمت اولمسون. || زحمت ایتمك = یورلمق، راحتسز اولمق : سززحمت ایتمیك؛ بوشنه زحمت ایتدیکز. || زحمت چکمك = اذیته کیرمك، محنته دوچار اولمق. || زحمت چکدیرمك = صیقندی چکدیرمك. محنت ویا ضرورتده براقمق، تسهیلات کوسترمه‌مك. || زحمته صوقمق، زحمت ویرمك = یورمق.

زَحمَتسِز { ص. ۱. صیقندی واذیتی اولمیان : بك زحمتسز بر ایشدر. ۲. زور اولمیان، قولای، سهل : بویول اوته‌کندن دها زحمتسزدر. ۳. یورمیان : زحمتسز بازارلق. == ح. زحمت چکمکسزین، یورلمقسزین : زحمتسز قازانیلان آقچه‌نك قدری بیلنمز.

زَحمَتسِزجه { ح. زحمت ومشقت چکمکسزین، قولایجاجق : بو ایشه‌ده زحمتسزجه موفق اولدق.

زَحمتلی { ص. ۱. اذیت و مشقت وصیقندی ایله واقع ویا حاصل اولان: بم ایشم پك زحمتلیدر. ۲. یوران، یورغونلق ویرن، اتعاب ایدن: زحمتلی یول، زحمتلی صنعت. ۳. قولای حاصل اولمیان، زور: زحمتلی بر ایشه کیریشدك.

زَخّار { ص. عر. [«زخر» دن سمه.] ایك طالغه‌لی و متحرك، جوشقون وطاشقین: بحر زخار.

زَخارِف { سند. جـ. عر. فد: زخرف. با: زخرف.

زُخرُف { سند. عر. جـ: زخارف. یالدیزلی پارلاق لکن قیمتسز سوس، زینت کاذبه. ز. («مزخرفات» دها مستعملدر.)

زَخم { س. فا. با: زخمه.

زَخمخورده { ص. فا. [زخم = ضربه، یاره. خوردن = یمك] ۱. بر ضربه‌یه اوغرامش، مصاب، دوچار. ۲. یاره‌لی، مجروح.

زخمدار { ص. فا. [زخم = یاره. داشتن = طوتمق] و:

زَخمناك { ص. فا. یاره‌لی، مجروح.

زَخمه { س. فا. ۱. اورمه، ضرب، ضربه. ۲. یاره، جریحه: زخمهٔ خنجر. ۳. تللی چالغیلرك تللرینه طوقنمغه مخصوص بوینوز وتوك وسائره‌دن بوبجك، تازیانه، مضراب. ٤. اوزنکیلرك آصلدیغی قایش.

زَد { ص. فا. [اورمق دیمك اولان «زدن» فعلندن سمه.] اولوب، «زبانزد» کبی نادر بعض ترکیباتده بولنور.] با: زبانزد.

زَده { ص. فا. جـ: زدگان. [«زدن» فعلندن سمه. ترکیباتده بولنور.] اورلمش، اوغرامش، مصاب، دوچار، کرفتار: مصیبت‌زده = مصیبته اوغرامش؛ حریقزدگان = یانغین ویرمش اولانلر. || سرزده = باش کوسترمش: سرزدهٔ ظهور اولدی.

زَده‌لمك { یا زده‌له‌مك. فتـ. ۱. اورمق، بره‌له‌مك، چوروتمك: سپدی صالالایه‌رق اچنده‌کی میوه‌لری زده‌لمشلر. ۲. ضرر وخساره دوچار ایتمك، رخنه‌دار ایتمك: محاربه دائما تجارتی زده‌لر.

زَده‌لنمك { لجـ. فل. ۱. اورلمق، بره‌لنمك، چورومك: بو میوه‌لر زده‌لنمش. ۲. ضرر وخساره دوچار اولمق: تجارتی چوق زده‌لندی.

زَر { س. فا. ۱. آلتین، ذهب. ۲. آلتین مسکوکات، نقد: سیم وزر.

زر { یاخود زیر. مه. ۱. سوسکی وکلی و اوصاندیریجی بد بر سسی تقلید وتصویر ایدر: بتون کون زر زر ایدوب طوردی. ۲. مبالغه و تأکید اداتی اولوب بعض صفتلرك باشنه کیرر: زر زوب = عقلسز ومناسبتسز آدم.

زُرّاع { سند. جـ. عر. فد: زارع. با: زارع.

زِراعت { سش. عر. اکینجیلك، چفتجیلك، محصولات متنوعه یتیشدیرمك اوزره طوپراغك ایشلنمه‌سی واوکا متفرع ایشلر: زراعتله مشغول اولمق؛ فن زراعت؛ زراعت مکتبی؛ اهل زراعت.

زِراعی { ص. عر. ث: زراعیه. فن زراعته منسوب ومتعلق: فن زراعی؛ قواعد زراعیه.

زَرافه { سش. عر. بوینی اوزون واوك آیاقلری یوکسك معروف بر جنس حیوان که باشلیجه آفریقاده یاشار. بین العوام تحریفله (زورناپا) دینیر.

زَراَندود { ص. فا. [زر = آلتین. اندودن = سورمك] آلتین سورلمش، یالدیزلانمش، آلتینله مجلا.

زَراوند { س. فا. بر جنس نبات طبی. فر. Aristoloche.

زَرباف { ص. فا. [زر = آلتین. بافتن = طوقومق] آلتینله یعنی صیرمه ایله طوقونمش.

زرپ { مه. و:

زرپاداق { مه. بردن بره، آکسزین، مناسبتسز وغیر مأمول بر وقتده: زرپ چیقدی: زرپاداق کیریویردی. عو.

زَرتار { س. فا. ۱. آلتین تل، صیرمه. ۲. مجـ. کونش شعاعی.

زَرتاری { ص. فا. آلتین تلله و صیرمه ایله ایشلنمش ویا طوقونمش.

زَرد { ص. فا. صاری. ز.

زَردالو { یاخود زردالی. س. [فا. زرد = صاری. آلو = اریك. — تر. زبانزدی: زرده‌لی] شکلاً اریکه ولذتجه

قايسی‌يه مشابه معروف ميوه‌كه مايسده يتيشير؛ زردالو آغاجی = بوميوه‌يی ويرن آغاج.

زَردُشتی { ص. س. فا. زردشتك ايجادی اولان اسكی ايران دیننه تابع آدم، آتشپرست، مجوسی.

زَردْوا { ياخود زردوه. س. دريسندن كورك يا پيلان معروف بر جنس كوچك چارپا.

زَردوز { ص. فا. [زر = آلتين. دوختن = ديكمك] ١. آلتين وصيرمه ايله ايشلين و نقش ايدن، سيم‌كش. ٢. آلتين تل وصيرمه ايله ايشلنمش، صيرمه‌لی: زردوز پالان.

زَرده { س. فا. زغفرانله پيشيريلن طاتلی برنوع پرنج يمكی‌كه دوكونلرده پلاوله برابر اكلی عادتدر.

زَرده‌چاو { س. [فا. « زرده‌چوب » دن محرف. غلطی: زرده چال] بويا كبی قوللانيلان وزغفرانه بدل زرده‌يه دخی قونيلان بر جنس صاری كوك.

زَرده‌چوب { س. فا. زرده‌چاو. با: زرده‌چاو.

زَرزْوات { س. [فا. «سبزوات» دن غلط] يمكده قوللانيلان يعنی ات وياخود زيتون ياغيله پيشيريلن نباتات انواعی، باطليجان، باميه، طوماتس، قباق، لاخنه، صوغان كبی شيئلر.

زَرزْواتجی { س. [«سبزواتجی» دن غلط] سوقاقلرده كزديره‌رك ويا دكانده زرزوات صاتان اصناف؛ زرزواتجی دكانی.

زرزواتجيلق { س. زرزوات صاتان آدمك صنعت وتجارتی: زرزواتجيلق ايديور.

زرزوب { ص. دليشمن، منا. سبتسز، زرلاق.

زرزوبلق { س. دليشمنلك، منا. سبتسزلك، زرلاقلق.

زرِشك { س. فا. انبرباريس دينلان نبات معروف.

زَرع { مذ. عر. ١. تخم صاچمه، اكمه: بغدای زرع ايتمك. ٢. اكيلوب يتيشمش حبوبات، اكين.

زَرفِشان { ياخود زرافشان. ص. فا. [زر = آلتين. فشاندن، افشاندن = صاچمق] آلتين صاچان، سربن.

زَرق { مذ. عر. ١. وقتيله صوفيلرك كيه‌كلری ماوی اثواب؛ زرق پوش = بويله اثواب كيين. ٢. مج. ريا، مرائيلك.

زَركار { ص. فا. [زر = آلتين. كار = ايش] آلتين ويا صيرمه‌ايله ايشلنمش، آلتين ايشی.

زَركاری { ص. [فا. « زركار » دن] آلتين ويا صيرمه ايله ايشلنمش، صيرمه‌لی: زركاری البسه.

زَرگر { س. فا. آلتينی ايشلين، آلتيندن شيئلر ياپان آدم، قيومجی.

زَرگون { ص. فا. [زر = آلتين. كون = رنك] آلتين رنكنده، آلتين رنكلی.

زرل { يا زريل. مه. بول آقنتی تصوير ايدر: زرل زرل تر آقق.

زرلاق { ص. نافله يره زرلدی ايدن، نا معقول سويلاين. زرزوب. = س. چوق اوتن برجنس بوجك، جرلاق.

زرلامق { فل. و:

زرلدامق { فل. زياده سسله وزر دامق، طوروب زرلدی وكورلدی ايتمك، ديرلانمق: اشك كبی زرلايوب طوريور.

زرلدی { س. ١. زياده سسله اولنسان ويزلدی، كورلدی، ديرلدی. ٢. نزاع، غارغا: او اوده زرلدی اكسيك دكلدر. || قاين آنا زرلديسی = صاللاندقجه چوق سس چيقارير بر نوع چوجق اويونجغی.

زَرنِشان { س. فا. [زر = آلتين. نشان = م] قليج وساژه اوزرينه قاقمه آلتينله ايشلنمش يازی وساژه.

زِرنيخ { س. فا. صيچان اوتيله كوكورتدن مركب بر مخلوط كه قيللری دوشورمك ايچون قوللانيلير، زرنيق. بوكا زرنيخ اصفر دخی ديرلر. || زرنيخ احمر = سرور دينلان زهرلی مخلوط.

زرنيق { س. [فا. « زرنيخ » دن] صيچان اوتيله كوكورتدن معروف بر مخلوط كه قيللری دوشورمه‌ده قوللانيلير.

زروا { س. زرده‌لی وصارمساقلی پاچه. || مج. صاچه‌صپان سوز؛ زروايه چويرمك = پك قاريشديروب كولنج حاله قومق.

زروالامق { فل. بك مناسبتسز وكولنج برصورتده سويلك : آرتق اوده زروالامغه باشلادى. عو.

زره { س. فا. [تر. زبانزدى رانك سكونيله‌در] ١. اسلحهٔ جارحه واوقدن محافظه ايچون وقتيله تلدن وياكاوساله‌دن معمول كيه‌جكلرى ثوب، درع، جوشن. ٢. حرب گميلرينه گله تأثير ايتمه‌مك ايچون قاپلانان چليك لوحه.

زرهپوش { ص. فا. [زره=جوشن. پوشيدن كيمك] جوشن كيين، زرهله كنديني محافظه ايدن.

زرهلى { ص. ١. زره كيين، زرهله كنديني محافظه ايدن : زرهلى عسكر. ٢. گله تأثير ايتميه‌جك صورتده قالين چليك لوحه ايله قاپلانمش (گمى) : زرهلى سفينه. = س. چليك قاپلامه ايله قاپلانمش حرب سفينه‌سى : فيلو بش زرهلى ايله اون اخشاب سفينه‌دن مركب ايدى. || زره قوشاق = سفن حربيهٔ جديده‌نك صو خطى حذاسنه قاپلانان چليك لوحه‌لر.

زرين { ص. فا. [رانك تشديديله ده جائزدر] ١. آلتيندن معمول، آلتين؛ زرين كلاه= آلتين كلاهلى، آلتيندن تاجى اولان. ٢. آلتين كبى، آلتين رنكنده : زلف زرين. || زرين قدح ياخود ساده‌جه زرين= گوزل قوقولى بر جنس صارى چيچك.

زشت { ص. فا. چركين، قبيح، كريه. ذ.

زعاف { ص. عر. [زبانزدى: زحاف] ١. درحال اولدرن، آنيده هلاك ايدن. ذ. ٢. جزايرده يرليدن متشكل برصنف عسكر : زعاف عسكرى. ٣. جزايرده‌كى زعاف عسكرينك كيه‌جكلرى بيچيم‌ده يعنى آلتى اوستى بر گگيشلكده فس : زعاف بيچمى فس.

زعامت { سـ. عر. بيوك تيمار: اصحاب زعامت.

زعفران { سذ. عر. صفران دينلن نبات معروف كه صارى‌يه بويامغه يارار.

زعفرانى { ص. عر. صفران رنكنده، آچيق صارى.

زعم { سذ. عر. ناحق يره ظن، ظن باطل : اونلرك زعمنجه ... [عربيده على الاطلاق ظن معناسنى افاده ايدر.]

زعماء { سذ. عر. فد : زعيم. با زعيم.

زعيم { س. عر. ج : زعماء. [« زعامت » دن مشـ.] بيوك تيمار صاحبى، تيمارجى. [اسكيدن بعض قونسلوسلره دخى بو نام ويريليردى.]

زغار { ياخود زاغر. س. آو كوپكى، آوى بولوب چيقارمغه مخصوص كوپك.

زغارجى { س. ١. آو كوپكلرينك حفظ و اداره‌سنه مأمور آدم. ٢. يكيچرى اوجاغنده بر صنف مخصوص؛ زغارجى باشى = بونلرك ضابطى.

زغاره { س. [عر. « ظهاره » دن غلط] طيشدن قاپلى ياقه كوركى، اگيندرك.

زفاف { سذ. عر. گوگى وگلينك گردگه گيرمسى : زفاف گيجه‌سى.

زفت { سذ. عر. چام آغاجندن و معدن كوروندن چيقان معروف سياه ماده كه قاتى اولوب آتشده اريير. || مج. سياه وقرا گلق و آجيلقدن كنايه اولور : زفت قراكلق؛ بو يمك، دكل زفتك بكى !

زفتلمك { فتـ. زفت سورمك، زفتله قاپلامق و يا طيقامق : يره صوقيله‌جق قازيقلرى، قازانك ديبنى زفتلى.

زفتلنمك { فجـ. زفتله طلا ايدلمك، زفت سورلمك : قايق طيشارىدن زفتلنير. = فل. [تحقير وبد دعا مقامنده] حرام يمك.

زفتلى { ص. زفت سورلمش، زفتله طلا ايدلمش.

زفير { سذ. عر. ط. نفس ويرمه. مقابلى : شهيق = نفس آلمه.

زفير { س. توتون آغزلق وچبوغى داخلنده حاصل اولان سياه ويك آجى ماده. || مج. قراگلق وآجيلقدن‌ده كنايه اولور.

زفيرى { ص. پك سياه ويا قراگلق : زفيرى قراگلق.

زقاق { سذ. عر. ج : ازقه. [تر. زبانزدى : سوقاق] شهر وقصبه ايچنده ايكى طرفى اولرله محاط يول. با : سوقاق.

زقوم { سذ. عر. ١. ميوه‌سى آجى برجنس آغاج، آغو آغاجى. ٢. جهنمده حاصل اولوب آجى ميوه‌سى اهل جهنمه يديريله‌جك آغاج : شجرهٔ زقو

زَكاء { سذ. عر. صافلق، صفوت، خالصلك، صلاح حال. { « ذكاء » ايله التباس ايتديرمه. ملي. }

زَكاة { سذ. عر. مال ونقدك شرعاً پاككلكى وحلاللغى تأمين اولنمق ايچون سنه ده قرقده برينك تصدق ايدلمسى : مالنك زكاتنى ويرمك.

زُكام { سذ. عر. نزله : زكامه طوتلمق؛ زكامى اولمق.

زُكاملى { ص. نزله يه طوتلمش، نزله لى.

زَكى { ص. عر. ؤ : زكيه. [« زكاء » دن مش.] صاف، خالص، صلاح حال صاحبى.

زِل { س. (فارسيدن) پارمقه ويا دائره نك چنبرينه طاقيلان چفت بوللر وصاللانه رق چاليننان كوچك چاك : زل چالمق، زل ايله اوينامق. || زل زورنا = پك سرخوش. || زلسز اوينامق = سونچدن اهتزازه گلمك. || زل طاقنمق = سونمك، اظهار شادمانى ايتمك. || زل كبى، زل چالمق = پك بوش وآچ : قارنم زل كبيدر، زل چاليور.

زَلّ { سذ. عر. ۱. قايمه، آياق قايمه. ؤ. ۲. مج. خطاء، سهو.

زَلازِل { سش. جم. عر. مف : زلزله. بلا : زلزله.

زُلال { سذ. عر. ۱. صاف و خالص وخوشگوار صو. ۲. كيم. يومورطه آقى كبى مادهٔ كيمويه. فر. Albumine .

زُلالى { ص. عر. ؤ : زلاليه. كيم. يومورطه آقى قبيلندن اولان.

زُلام { ص. زوكورت، پاره سز.

زِلزال { سذ. عر. اوينامه، ديترمه، حركت.

زَلزَله { سش. عر. علائم ارضيهٔ معلومه دن طولايى طوپراغك ديترمه سى، حركت ارض : زلزله اولمق، وقوع بولمق.

زَلغِيد { س. قورقوتمه. تخويف، تهديد، تدزير : زلغيد ويرمك = تهديد ايتمك.

زُلف { س. فا. محبوبه صاچى و على الخصوص يوزك ايكى طرفنده صارقان صاچ بولوكلرى. || زلف عروس = فاصوليه جنسندن گوزل چيچكلى برنبات.

زُلفلى { ص. يوزينك ايكى طرفنده صاچ بولوكلرى اولان. || زلفلى بالطه جى = سراى همايون خدمه سندن برصنف مخصوص.

زُلفه { س. بعض شيئلرك تپه سنده كى يوسكولجك : پاپراق زلفه سى، الف زلفه سى.

زُلوبيه { س. برنوع طاتلى خمور.

زِلوه { ياخود زبوله. س. چفت اوكوزينك بويندروقدن چيقمامسيچون طاقيلان چوماق.

زِمام { سذ. عر. جم : ازمه. ۱. يولار، ديزگين. ۲. مج. اداره : زمام امورى يدينه آلدى.

زِمامدار { ص. س. فا. [عر. زمام = يولار - فا. داشتن = طوتمق] يولارى طوتان، اداره ايدن : زمامدار امور.

زَمان { سذ. عر. جم : ازمنه. ۱. وقت، هنگام، چاغ : او وقتدن چوق زمان گچدى. ۲. دور، عهد : سلطان سليمان خان حضرتلرينك زماننده. ۳. مهلت، مهل، امهال : امان زمان ويرمدى. ٤. موسم : گل زمانى. ٥. د. صرفده ماضى وحال واستقبال كبى زمانه مقارن حدث بيان ايدن صيغه لر. || او زمان = او وقت. || برزمان = ۱. بر وقت، بر مدت. ۲. وقتيله، اسكيدن. || جميع زمانده، هر زمان = هر وقت، دائما. || زمان زمان = وقت وقت، گاه گاه. || گل زمان گيت زمان = مرور زمانله، گيت گيده. || هيچ بر زمان = هيچ بروقت، اصلا. || زمان وزمين = مناسبت، مناسبت دوشورمه.

زَماناً { ح. عر. وقت اعتباريله، وقتجه : او ايش فلان ايشدن زماناً مقدمدر.

زَمانه { سش. عر. ۱. دور، دوران. ۲. زمان حاضر، شمديكى زمان، دهر : زمانه چوجغى. ۳. بخت، طالع، فلك : زمانه اقتضاسى.

زَمانى { ص. عر. ؤ : زمانيه. زمانه منسوب ومتعلق : احوال زمانيه.

زُمُرُّد { سذ. عر. و :

زُمُرُد { سذ. عر. [تر. زبانزدى ميم ساكنه وراء مخففه ايله در.] معروف يشيل ذى قيمت طاش. — مج. پك يشيل شيئدن كنايه اولور : چايرلر زمرد اولمش؛ زمرد كبى.

زُمُرُّدى ص. فا. و :

زُمُرُّدين { ص فا. زمرد رنگنده، زمرد كبى يم يشيل.

زُمْرَه { سٓ. عر. ١. جماعت: زمرۂ اهل اسلام. ٢. صنف: اطبا زمره سندندر. ٣. جنس، نوع: زمرۂ حیوانات.

زَمْزَم { سخ. کعبۂ شریفه‌نك یاننده مشهور بر قیوکه صویی مبارك اولوب ممالك اسلامیه‌نك هر طرفنه نقل اولنور.

زَمْزَمه { سٓ. عر. تغنی، ترنم، ترانه، مزامیر داود (عم)ی ویامقامات زندی‌اوقویان خطیبلرك ترانه‌سی.

زَمِستان { سٓ. فا. قیش، شتا. ز.

زَمَن { سذ. عر. زمان. ز.

زَمْهَرِير { سذ. عر. قیشك اك صوڭوق وقتی‌که‌کانونلرده اولور: زمهریر فرطونه‌سی. || زمهریر ظرفاسی = قیش موسمنده اینجه اثواب کیین.

زَمِين { سٓ. فا. ١. یر، ارض: روی زمین = یر یوزی، سطح ارض. ٢. قماش وسائره‌نك چیچکلرندن صرف نظرله بتوتی قاپلایان رنك وبویاکه چیچکلر اونك اوزرینه یاپیلیر: او قماشك زمینی صاری اولوب چیچکلری قرمزی ویشیل ایدی: مور زمین اوزرینه ماوی یوللری واردر. ٣. طرز، ادا: نوزمین بر شعر. ٤. مآل، مفهوم: بو زمینده بر شیء یازملی. || زمین دستره‌سی = دائره صورتنده کسمکه مخصوص دستره. || زیر زمین = یر آلتی، تحت الارض. || زمین وزمان ایله = مناسبت دوشوره‌رك.

زَمِیندار { سٓ. فا. [زمین = یر . داشتن = طوتمق] هندستانده بر مملکت حاکم و والیسی.

زَن { سٓ. فا. ج: زنان. قاری، قادین، مرئه؛ پیره‌زن = قوجه قاری.

زَن { صه. فا. ج: زنان. [«زدن» فعلندن سمعی. اولوب صتر. تشکیله کیرر.] ١. اوران: شمشیرزن = قلیج اوران، قلیج چکن. ٢. کسن، قطع ایدن: رهزن = یول کسن، قطاع طریق. ٣. باصان، ضرب ویا طبع ایدن: سکه‌زن = سکه ضرب ایدن. ٤. چکن، آتان: لافزن = لاف آتان؛ نعره‌زن = نعره چکن.

زِناء { سذ. عر. غیر مشروع مجامعت. [ارکك وقادین حقنده قوللانیلیر:] زنا ایدن ارکك وقادینك حد شرعیسی. || ولد زنا = غیرمشروع مجامعتدن متولد، حرامزاده. پیچ.

زَنادِقه { وزنادیق. سذ. ج. عر. فد: زندیق. با: زندیق.

زُنّار { سذ. عر. ج: زنانیر. ار. ζωνάριον = قوشاق] وقتیله خرستیان کشیشلرینك اسباب ریاضتدن اولمق اوزره چیلاق تنك اوزرینه قوشاندقلری قیلدن قبا وسرت قوشاق.

زِناکار { صه. فا. زنا ایدن، زانی.

زِناکارلق { سٓ. زانیلك، نا.

زَنان { صه. فا. [ترکیبانده بولنور.] اوروه‌رق: طعنه زنان ایلری‌یه طوغری کیتدی = سوکه‌رك. == سٓ. ج. با: زن.

زَنانه { صه. فا. [تر. زبانزدی: زنـه] قادین طائفه‌سنه منسوب ومتعلق ویا مخصوص.

زَنانیر { سذ. ج. عر. فد: زنار. با: زنار.

زَنبَرك { سٓ. [فا. «زنبورك» دن] تحریکه ویا صیقیشدیرمغه یارایان دمیر یای: ساعت زنبرکی، قپو زنبرکی. == مه. تأکید ایچون «زهر» کلمه‌سنه اتباعاً قوللانیلیر: زهرزنبرك بر جواب یازدی = پك آجی، پك سرت.

زَنبَرَكلی { صه. ایشلتمك ویا صیقیشدیرمق ایچون دمیر یایی اولان: زنبرکلی ساعت، قپو.

زَنبَق { سذ. عر. صوغانلی واوزون صاپلی بیوك وکوزل رایحه‌لی بر چیچك‌که اك معروف جنسی بیاضدر.

زَنبور { سذ. عر. اشك آریسی. ز.

زَنبورَك { سٓ. فا. [«زنبور» مصغری] با: زنبرك.

زِنبه { سٓ. قایش وقماش ومعدن کبی شیئلرده پارچه‌سنی قوپاره‌رق دلیك آچمغه مخصوص آلت‌که مقاص کبی صیقیشدیرلمغله ویا اورلمغله ایشلر: زنبه اورمق، زنبه ایله دلمك.

زِنبه‌جی { سٓ. زنبه اوران، چوخه کنارلرینی وسائرشیئلر زنبه ایله دلوب طونادان آدم.

زِنبه‌لاتمق { فتـ. زنبه‌اوردیرمق، زنبه ایله دلدیرمك: شو اورتویی زنبه‌جی‌یه کوندروب زنبه‌لاتملی.

زِنبه‌لامق { فتـ. زنبه اورمق، زنبه ایله دلمك:

نفس آلمق ایچون فسك تپه‌سنی زنبه‌لارلر.

زَنبیل { سذ. عر. ج: زنابیل. حوایج یومیه وسائر اشیا } طاشیمق ایچون حصیرکبی اورلمش یوقاریسی ککیش وآشاغیسی طار قاب.

زَنبیلجی { سـ. زنبیل یاپان و صاتان آدم. }

زَنبیللی { صـ. الده ویا آرقه‌سنده زنبیل طاشیان: } زنبیللی علی افندی.

زَنپاره { صـ. سـ. [زن = قاری . پاره = پارچه . — تر. } زبانزدی: زانپارا.] ۱. نامشروع صورتده مناسبت زوجیه‌ده بولنان آدم. ۲. قادینلرك آرقه‌سنه دوشن، وبوكا منهمك آدم.

زَنج { سذ. عر. آفریقاده ساکن اولان و قیویرجق قیصه } صاچلریله، وسائر اشکال معلومه ایله فرق اولنان سیاهیلرك اسم جنسی اولوب، مفردینه «زنجی» دیرلر: طائفهٔ زنج، بلاد زنج.

زَنجار { سذ. عر. [فا. «زنگار» دن معرب] ما: زنکار. }

زَنجبه { سذ. عر. قادینلرك صاغریلرینی قبارتمق ایچون } فیستانك آلتنده باغلادقلری شیئ، که فر. تورنور (Tournure) اسمیله معروفدر. [مستعمل دکل ایسه‌ده لسانمزده اسمی اولمدیغندن شایان استعمالدر.]

زَنجَبیل { سذ. عر. هندستاندن کلن بهاراتدن بر بهار } در، که بین العوام زنجفیل دینلکله معروفدر.

زَنجَف { سـ. البسه‌یه کنار اوله‌رق دیکیلن کورك، } کورکدن صیوان.

زُنجُفره { سذ. عر. [زابزدی «ز» و «ج» نك کسریله‌در.] } جیوه ایله قورشوندن مرکب قرمزی بویا، سولکن، سورور. فر. Minium.

زَنجَفیل { سـ. [عر. «زنجبیل»دن] هندستاندن کلن بها. } راتدن معروف بر بهارکه قیزدیریجی ومعدویدر.

زَنجی { صـ. عر. ث: زنجیه. آفریقا سیاهلرینه و } مملکتلری اولان سودانه منسوب ومتعلق: لسان زنجی، طوائف زنجیه. == سـ. عر. زنج طائفه‌سندن آدم، سیاهی، غلط فاحش اوله‌رق «عرب» یاخود «عراب» دیدیکمز قره آدم: بر زنجی، بر زنجیه کوردم.

زَنجیر { سـ. فا. [تر. زبانزدی زانك کسریله‌در.] ۱. بر } برینه یچمش حلقه‌لردن متشکل دمیر ایپ وباغ، سلسله: زنجیرله باغلامق، کمی زنجیری. ۲. مجرملرك آیاغنه ویا بوینینه باغلادقلری دمیر باغ، پرانغه: زنجیره اورمق = زنجیرله باغلامق؛ زنجیره مستحق. ۳. آلتین وکومش وسائر قیمتلی بر معدندن مختلف اشکالده حلقه‌لردن مرکب ساعت وسائره باغی، قوردون: ساعت زنجیری. ٤. زنجیر کبی بربری آرقه‌سنده صره‌لانمش مسلسل شیئ، سلسله: حساب زنجیری. بومعنا ایله صفت کبی ده قوللانیلوب: زنجیر حساب دینلیر.

زِنجیر { سـ. [فا. مفتوح الزاء. زنجیردن مأخوذ.] مادهٔ } آنفه‌یه. با.

زَنجیربَند { صـ. فا. [زنجیر = م. - بستن = باغلامق] } زنجیرله باغلی، زنجیره، پرانغه‌یه اورلمش.

زِنجیرلَمك { یا زنجیرله‌مك. فتـ. ۱. زنجیره اورمق، } زنجیرله باغلامق. ۲. زنجیر کبی یوقاریدن آشاغی‌یه صره‌لامق: حسابی زنجیرلمك.

زِنجیرلَنمك { فل. زنجیر کبی یوقاریدن آشاغی‌یه } صره‌لانمق، تسلسل ایتمك: بو حساب کوزل زنجیرلنمشدر.

زِنجیرلی { صـ. ۱. زنجیری اولان. ۲. زنجیره باغلی، } زنجیره، پرانغه‌یه اورلمش. ۳. زنجیر کبی یوقاریدن آشاغی‌یه صره‌لانمش، مسلسل، متسلسل: زنجیرلی حساب.

زَنَخدان { سـ. فا. چکه: سیب زنخدان = المایه مشابه } اولان محبوبه چکه‌سی؛ چاه زنخدان = چکه‌نك اورته‌سنده‌کی چقور. عر.

زَند { سذ. عر. ۱. چاقماق. ۲. تش. الك قوله بیتشدیکی } یر، بیلك، بیلك کمیکی.

زَند { سـ. فا. دین مجوسك واضعی اولان زردشتك براقدیغی } کتاب، که مجوسیلرك کتاب مقدسی ودستورلری حکمنده اولوب، اسکی ایران لساننده محرر متنك ناتمام بر نسخه‌سی بولنمغله آوروپالیلر طرفندن طبع ولسانلرینه

ترجمه اولنمشدر . (زنداوستا) اسمیله دخی معروف اولان بو کتابك پهلوی لساننده‌کی ترجمه‌سی‌ده (پازند) اسمیله معروفدر. — کتاب مذکورك محرر بولندیغی اسکی ایران لساننه ده (زند) نامی ویرلمشدر، که بو لسان فارسیدن زیاده هندك (سانسکری) دینلن لسان قدیمنه مشابهدر.

زِندان { س. فا. اسکی زمانده‌کی قرا کلق ومدهش محبس، سجن. — پك قراکلق و جان صیقیجی محلدن کنایه دخی اولور: بوراسی زندان؛ زندان کبی بر اوطه.

زِندانجی { س. زندان محافظی، حبسخانه مأموری.

زَنداوَستا { س. فا. زردشتك کتابی که مجوسیلرك مذهبده دستورالعمللریدر. زند دخی دینلیر. با: زند.

زِندَگان { س. جـ. فا. فد: زنده. با: زنده.

زِندَگانی { س. فا. ١. دیریلك، حیات. ٢. یاشایش، معیشت، تعیش. لـ.

زِندَگی { س. فا. دیریلك، جانلیلق، حیات.

زَندوَست { ص. فا. [زن = قاری ـ دوست = محب] قادینلردن خوشلانان، زنباره.

زِنده { ص. فا. جـ: زندگان. ١. دیری، جانلی، برحیات، یاشایان. ٢. مجـ. روحلی، جانلی، چویك. ٣. صحتی برنده، تندرست، دینج. || زنده دل = قلبی دیری، حیات معنویه ایله برحیات اولان، اهل دل.

زِندیق { ص. عر. جـ: زنادیق، زنادقه. الوهیت وآخرته اینانمیان، منکر، ملحد، دینسز.

زنغر ١١ { مه. شدتله دیتریوب سس چیقارمغی تقلید و تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: زنغر زنغر دیتریوردی؛ طوپك سسندن جاملر زنغر زنغر اوینادی.

زنغرداتمق ١١ { فتـ. سسله و شدتله دیترتمك: آرابه‌نك سرعتله مروری جاملری زنغرداتدی.

زنغردامق ١١ { فل. شدت وسسله دیتره‌یوب اوینامق: صیقمه‌دن ایکی ساعت زنغردایوب طوردم؛ دیشلرم زنغردایوردی.

زنغردی ١١ { س. شدتله و سسله دیتریوب اوینامه: صوغوقدن دیشلرینك زنغردیسی ایشیدیلیوردی.

زنغل ١١ { زنغلدامق وسائره. با: زنغر، زنغردامق وسائره.

زَنگ { س. فا. ١. پاس، دمیر و باقیر و سائره پاسی. ٢. با: زنج.

زَنگار { س. فا. باقیر پاسی قبیلندن اولان کوز طاشی، کبریتیت نحاس. [معربی: زنجار.]

زَنگبار { سخ. مـ. قردلر مملکتنك ساحل شرقیسندن عبارت اولان زنجبار مملکتی.

زَنگی { س. فا. سیاه آدم، سیاهی، زنجی.

زَنگین { ص. بای، مالدار، متمول، غنی، توانگر: زنگین آدم: زنگین بر عائله.

زَنگینجه { ص. آز و یا اولدقجه مالدار.

زَنگینلك { س. مالدارلق، تمول، غنا، ثروت: زنگینلك چوق قزانمقله اولمیوب حسن اداره ایتمکله اولور.

زَنگینلَمك { یا زنگینله‌مك. فل. بایرمق، مالدار اولمق، استحصال مال و ثروت ایتمك.

زَنَه { س. [فا. « زنان » دن] ١. قادین جنسی، طائفهٔ نساء، اناث: زنه ایچون ترلك صاتیور؛ زنه درزیسی. ٢. اورته اویوننده قادین قیافتنه کیرن ارکك اویونجی: زنه‌یه چیقمق. ٣. قادینلره مخصوص اثواب و سائره.

زِنهار { یاخود زینهار. حد. صاقین! آمان!

زَنه‌جی { س. قادینلره مخصوص اثواب صاتان آدم.

زَنه‌لك { س. ١. قادینلق. ٢. اورته اویوننده قادین تقلیدی.

زُوّار { سد. جـ. عر. فد: زائر. با: زائر.

زَوال { سد. عر. ١. زائل اولمه، فنا بولمه: دنیا زوال بولور، آخرت باقیدر. ٢. آشاغیلامه، تنزل، تدنی: رومالیلرك فتوحاتی اسکی یونان مدنیتنك زوالنه سبب اولدی. ٣. قباحت، صوچ، مسئولیت: ایلچی‌یه زوال یوق. ٤. کونشك نصف النهار خط مفروضندن غربه طوغری اینمه‌سی، میلی: زوال وقتی = نصف النهار؛ قبل

الزوال = نصف النهاردن اول؛ بعد الزوال = نصف النهاردن صكره. || سريع الزوال = چوق طايانه ميان، چابق محو وخراب اولان (اشيا).

زَوالپَذير { ص. فا. [عر. زوال = محو. فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] محو وخراب قبول ايدن، فناسى ممكن ويا قولاى، بقاسز: علم وكمال زوالپذير دكلدر.

زَوالسِز { ص. زائل اولماز، محو اولماز و تدنى ايتمز، طيانيقلى، باقى: علم زوالسز بر ثروتدر.

زَواللى { زواللو. ص. ١. بيچاره. ٢. مسكين، عاجز، اقتدارسز.

زَوانه { س. [فا. « زبانه » دن] ١. توتون چبوغى اماممهسنك كچيرلديكى ايچى دليك ميل. ٢. مقرهنك مركزندن كچيريلن واوكا مشابه ميل. ٣. دكرمن طاشنك اورتهسنده قطب يرينى طوتان قازيق. ٤. بر برينه كچن ادواته آچيلان دليك.

زَواهِر { سث. جـ. عر. فد: زهره با: زهره. [ازهار كبى.]

زَوايا { سث. جـ. عر. فد: زاويه. با: زاويه.

زَوائِد { سث. جـ. عر. [فد: زائده قوللانلماز.] ١. فضله ولزومسز شيئلر: زوائدى طى ايدوب اختصار ايتملى. ٢. د. حروف اصليه اوزرينه آرتديرلمش حرفلر: افعال سداسيهنك زوائدى اوچ حرفدن عبارتدر. ٣. حقـ. مبيع ويا مرهونده ميوه كبى صوكره دن حاصل اولان شيئلر.

زَوج { سذ. عر. جـ: ازواج. تـ: زوجين. ١. چفت، اش، ايكى شيئدن مركب طاقم. ٢. بر چفت تشكيل ايدن ايكى شيئك بهرى، اش. ٣. قوجه وقارينك بهرى، حليل، حليله، چفت: زوج بتول؛ ازواج مطهرهٔ جناب نبوى؛ زوجين آرهسنده حسن امتزاج. [حليلهيه علامت تأنيثله « زوجه » دخى دينلديكندن، لسانمزده زوج اكثريا قوجه معناسيله قوللانيلير.]

زَوجه { سث. عر. جـ: زوجات. قارى، حليله: زوج ايله زوجه بيننده حسن امتزاج شرطدر.

زَوجى { ص. عر. ذ: زوجيه. قارى قوجهيه متعلق: محبت زوجيه.

زَوجيّت { سث. عر. قوجهلق، قاريلق، قارى قوجه حال وكيفيتى: يكرمى ياشندن آشاغى بر كنج زوجيت وظائفنى تقدير ايدهمز.

زَوجَين { س. عر. تـ. قارى قوجه: زوجين آرهسنه برودت كيرمش.

زود { ص. فا. چابوق، سريع. = حـ. چابوق، تيز، سريعاً. ذ.

زوَر { س. [فارسيدن مأخوذ] ١. زحمت، راحتسزلق: معده سندن زورى واردر. ٢. كوجلك، عسرت، اضطراب، مشكلات: سيديك زورى = عسرت بول. ٣. مجبوريت، اضطرار، جبر: نه زورى واردر، زورم نه؟ ٤. قوت: بتون زورنى ويردى. || زور ايله = جبراً.

زوَر { ص. [بودهفارسيدن مأخوذ (اولسه كرك)] ١. كوج، مشكل، صعوبتلى: زور ايش، زور درس. ٢. زحمتلى، مشقتلى: رنجبرلك پك زوردر؛ زوروظيفه. = حـ. ١. كوج، صعوبتله: بن بو درسى زور اوكرنيرم: بو ايشى زور يايار. ٢. غير مأمول صورتده، آنجق، طار طارينه: اقشامه قدر يورويهمز حالده منزله زور يتيشدك؛ بو يازىيى بو كون زور بيتيريرم. || زار زور = طوعاً وكرهاً، ايستر ايستمز. || زور زورينه = آنجق، كوچ حال ايله.

زوَر { س. فا. ١. قوت، كوج، مكنت: زور بازو. ٢. جبر، عنف.

زور { سذ. يالان، كذب، اصلسز وساخته ايش: شاهد زور = يالان شاهد.

زوَراكى { حـ. [روم شيوهسنه تطبيقاً تشكيل اولنمش عاميانه بر لفتدر.] ايستميهرك، زورله، جبراً، كرهاً: زوراكى يايلان ايش البته ايى اولماز؛ زوراكى كيدهجكسك ديدى.

زوَربا { با: زوربه.

زوَرباز { س. فا. بدن وقوللرينك قوتيله آغر شيئلر قالديرمق كبى اويونلر يايان جانباز.

زوَربه { ص. ١. زورله معامله ايدن، قوهٔ جبريه ايله قايوب اورهرق حقه رعايت ايتمين، غاصب، جبار. ٢. ياراماز، راحت طورماز، حشارى.

زوربه‌لق { س. زورله معامله، قوهٔ جبریه ایله قاپوب اوره‌رق حقه رعایت ایتمینك حالی.

زورق { سذ. عر. قایق، صندال: زورق سوار = قایغه بینمش. || تش. نبا. قایغك تکنه‌سنه بکزر بعض اوبوقلره اطلاق اولنور.

زورلامق { فتـ. زورله ایشلتمك، اجبار ایتمك، چوق ابرام ایتمك: بو ابنیه‌نك انشاسنی درعهده ایتمکه بنی چوق زورلادیلر.

زورلی { ص. قوتلی، قوی، کوجلی.

زورمند { ص. فا. قوتلی، زورلی، کوجلی.

زورنا { س. [فا. «سرنا»دن] کسکین وآجی بر سس چیقاران واکثریا طاول ایله برابر اوله‌رق اوفلیه‌رك چالینان معروف چالغی. || مج. مناسبتسز وصوثوق سوزله چوق کوه‌زه‌لك ایدن آدمدن کنایه اولور. || زیل زورنا = مست لایعقل، کندینی بیلمز سرخوش. || طاول زورنا ایله = کورلدیلی شمشمه ایله.

زورناجی { س. زورنا دینلن معهود چالغی‌یی چالان چالغیجی، سرنازن.

زوزك { ص. تمکینسز ومناسبتسز، خفیف المزاج وکوزه، هر شیئی قاریشدیروب آغزی والی طورمیان: زوزك آدم، زوزك چوجق.

زوزکلك { س. خفت مزاجله کوزه‌لك، مناسبتسز صورتده چوق سویلیش، آغزی والی طورماز آدمك حالی.

زوزکلنمك { فل. زوزکلك ایتمك، الی آغزی طورمیوب مناسبتسز قول و حرکتده بولنمق، خفت مزاجله کوزه‌لك ایتمك: آرتق زوزکلاوب طورما.

زوقه { س. پالامود کبی بیوجك بالیقلری طوتمغه مخصوص کوچك بالیق شکلنده اوجی ایکنه‌لی قورشون: زوقه ایله بالیق طوتمق. || مج. زوقه‌یی یوتمق = آلدانمق، قاپلمق.

زوکورت { ص. [آخرنده کی «ت» حرکه لنجه «د» اولور.] پاره‌سز، مفلس: زوکورت قالمق. || چهره زوکوردی = چرکین، قبیح الوجه.

زوکورتلك { س. پاره سزلق، مفلسلك: زوکورتلك چکمك. || چهره زوکورتلکی = چرکینلك.

زوکورتلمك { یا زوکورتله‌مك. فل. پاره‌یی غائب ایدوب پاره‌سز قالمق، مفلس اولمق: بتون وارینی قماره ویروب آز زمانده زوکورتلدی.

زواوطه { س. [لهجه‌دن] اوتوز پاره‌لق اسکی بر کومش سکه.

زولوف { س. با: زلف.

زوله { س. با: زلوه.

زه { س. فا. ۱. یای کیریشی. ۲. اثواب وسائره کنارینه دیکیلن شریت وغیطان وسائره: کنارینه بر زه چکملی. ۳. مارانغوزلقده متعلق ایشلرده بر طبله وسائره کنارینه یاپیشدیریلان اینجه پرواز. ٤. صحیفه اطرافنه چوریلان چیزکی.

زهاد { سذ. ج. عر. فد: زاهد. || با: زاهد.

زهادت { سش. عر. پرهیزکارلق، زهد، تقوی.

زهادتلو { ص. پرهیزکار، متقی. انشا لساننده مشایخ وزهاده ویریلن عنواندر.

زهد { سذ. عر. پرهیزکارلق، منهیاتدن توقی ایله عبادته حصر اوقات ایتمه، تقوی: اهل زهد وتقوادن بر ذات.

زهر { س. فا. [تر. زبانزدی: زهیر. — خالص ترکجه‌سی اولان «آغو» متروك حکمنه کچمکله یرینی بو لغت طوتوب لسانمزك تصرفاتندن اولمشدر.] اکلی ویا تماس وقوقوسی موجب موت اولان شیء، آغو، سم. || مج. پك آجی شیء: بو یمك زهردر. || زهر زمبرك = پك آجی ویا شدتلی.

زهر { سذ. عر. ج: ازهار. چیچك، شکوفه. [عربیده اسم جنس اولمغله مفردی «ه» علاوه‌سیله زهره اولور، که بوده بعضاً لسانمزده قوللانیلیر.]

زهراء { صش. عر. [ستف. «ازهر» ك مؤنثیدر.] یوزی پك بیاض وپارلاق. [نور دیدهٔ حبیب الله جناب فاطمه‌یه لقب اولمشدر:] فاطمة الزهراء.

زَهرآب { س. فا. [زهر = سم - آب = صو] و :

زَهرآبه { س. فا. حد ذاتنده پك آجى وسملى صو. || مج. آجيلق، آجى، درد وكدر.

زَهرآلود { ص. فا. [زهر = سم - آلودن = قاريشمق] زهرلى. || مج. پك آجى ومؤلم : زهرآلود برسوز.

زَهرآميز { ص. فا. [زهر = سم - آميختن = قاريشمق] زهرلى، آجى : برعتاب زهرآميز.

زَهربار { ص. فا. [زهر = سم. باريدن = ياغديرمق] زهر ياغديران، پك آجى، زهرلى.

زَهرخَند { س. فا. [زهر = سم. خند = كولمه] آجى كولمه، استهزا ايله كوليش.

زَهرلى { ص. زهرى حاوى، آ. غولى، سملى : زهرلى منطار.

زَهرناك { ص. فا. زهرلى، آ. غولى، سملى.

زَهره { س. عر. چيچك، شكو. فه. [زهر كبى .]

زَهره { س. فا. اود، مراره، صفرا. || مج. جسارت، جرأت، يكيتلك. || زهره چاك = اودى قوپمش، چوق قورقان.

زُهره { س. عر. منظومهٔ شمسك ايكنجى سياره‌سى كه تقريباً كرهٔ ارض جسامتنده اولوب بونكله كونشك آراسنده بولنمغله كاه اقشام قبهٔ سمانك جهت غربيه‌سنده وكاه صباحلاين شرق جهتنده پك پارلاق برصورتده كورينور. فارسيده ناهيد ولسان عوامده چوبان « كوكبى » وكاروان « كوكبى » دينلير. اسكى زمانده حسن وعشق الهه‌سى زعم اولنوردى. || امراض زهرويه = ط. فرنكى و حرقة البول كبى خسته‌لقلر.

زَهرى { ص. عر. ث : زهريه. نبا. چيچكه منسوب و متعلق.

زَهلَمك { يا زهله‌مك. فق. كنارلرينه زه چكمك، شيريت وغيطانله ويا چيزكى ويروازله اطرافنى چويرمك.

زِهلى { ص. كنارلرنده زه بولنان، اطرافنه شيريت و غيطان ياخود چيزكى ويرواز چويرلمش اولان : زهلى اثواب، چوره، بوغچه.

زِهى { حد. نه كوزل! نه موطلى! طوبى : زهى جسارت! زهى حميت. — استهزا طريقيله‌دخى قوللانيليير.

زُهَير { س. عر. [« زهر » دن مصغ.] نبا. كوچك چيچك.

زِىّ { س. عر. هيئت خارجه، قيافت، قيليق، شكل، هر صنف وجماعتك قيافت مخصوصه‌سى : زى علماده، زى تجارده بر آدم.

زِياده { س. عر. ١. آرتمه، چوغالمه. ٢. آرتان مقدار، فضله، باقى، قصور : بونك زياده‌سنى نه ياپه‌لم؟ زياده‌سى قالسون. = ص. ١. چوق، كثير مقدارده اولان : زياده ياغمور ياغدى: الله زياده ايتسين! ٢. ديكر برشيئدن چوق، دها چوق، آرتق : تحصيللرى بر ايسه‌ده بريكنك تجربه‌سى زياده‌در: او مالك قيمتى بوندن زياده‌در. ٣. لزومندن چوق، فضله، آرتان : بو قماش زياده كلدى؛ زياده‌سنى بكا ويرك. ٤. لزومسز، فضله، بوش، نافله : بو سوزلر زياده‌در : ميوه طورورکن طاتلى زياده‌در. = ح. ١. چوق : ثروت تحصيلنه زياده حريصدر: زياده چاليشمق صحته ضرردر. ٢. پك، آشيرى درجه‌ده : زياده چاليشقان، زياده طمعكار. ٣. دها، ادات تفضيل كبى : او بندن زياده عالمدر : كيم زياده قوتلى ايسه او غالب كلير. ٤. آرتق، غيرى، دها : سن زياده سويله. || زياده ايتمك = چوق اولمق، حدى تجاوز ايتمك : آرتق سز زياده ايتديكز. || زياده‌سيله = ١. پك چوق : زياده‌سيله چاليشقان بر چوجق. ٢. ايجابندن فضله اوله‌رق : بن حقنى زياده‌سيله ويردم. || اكسيك زياده = هر درلو معامله : اكسيك زياده حلال اولسون.

زِياده‌جه { ص. ح. آز زياده، آز فضله، چوقجه، خيلى : كنديسنى زياده‌جه خسته كوردم.

زياده‌لَشديرمك { فق. آرتديرمق، چوغالتمق : قلمه دوامى برآز زياده‌لشديرمليسكز : آرتق اوده معجزلكى زياده‌لشديردى.

زیاده‌لشمك { فل. چوغالمق، آرتمق، تزاید ایتمك: روزکار زیاده‌لشدی؛ اورمانلر محافظه اولنورسه آغاجلر پك چابق زیاده‌لشیر.

زیارت { سه. عر. ۱. برینی کورمکه، بریله کوریشمکه کیتمه: احبابی زیارت ایتمك شرطدر: خسته زیارتنه کیتمك سنت سنیه‌در؛ زیارتده قصور ایتدم. ۲. تبرك وتیمن ودعا مقصدیله مبارك بر یره کیتمك: روضهٔ مطهره‌یی زیارت ایتمك اخص آمالمدر: ابویمك مرقدلرینی زیارت ایتدم. اعادهٔ زیارت = زیارته کلمش بر آدمك مقابلةً زیارتنه کیتمه. || زیارت رسمیه = صورت رسمیه‌ده اولنان زیارت.

زیارتجی { سه. زیارت ایدن آدم، زائر: بیت مقدس زیارتجیلری = زواری.

زیارتگاه { سه. فا. [عر. زیارت = م. فا. گاه = مقام] زیارت محلی، تبرك ایچون واریلان تربه ومعبد وسائره: شام وفلسطینده پك چوق زیارتکاهلر واردر.

زیان { سه. فا. ضرر، خسار، کار ضدی: زیان چکدم، زبانه اوغرادم؛ ضرر وزیانی کندیسنه عائد اولمق اوزره.

زیانجی { صه. سه. ضرر وزیانی موجب اولان. زیانکار.

زیانسز { صه. ۱. ضرر وزیانی موجب اولمیان: زیانسز بر تجارتدر. ۲. ضررسز، اولدقجه اییجه کوتی ومضر اولمیان: زیانسز آدمدر. = حه. فنا دکل، اولدقجه، ضررسز: زیانسز یازیور.

زیانکار { صه. فا. ضرر وزیانی موجب، مضر: فاره حیوانلرك الك زیانکاریدر؛ زیانکار بر چوجقدر.

زیانکارلق { سه. ضرر وزیانی موجب اولمه. بلا موجب ضرر وزبان ویرمك خصلتی: چوجقلرك زیانکارلغی چکلمز.

زیب { سه. فا. بزك، سوس، زینت.

زیبا { صه. فا. ۱. بزکلی، سوسلی، مزین. ۲. یاقیشیقلی، کوزل: روی زیبا، دلبر زیبا.

زیب آور { صه. فا. [زیب = زینت. آوردن = کتیرمك] سوسلندیرن، زینت ویرن، کوزلشدیرن.

زیب افزا { صه. فا. [زیب = زینت ـ افزاییدن = آرتدیرمق] بر شیئك زینت وحسن ولطافتنی آرتدیران، کوزللشدیرن.

زیبق { سذ. عر. [فا. «ژیوه» دن معرب] جیوه، سیماب. || کیم. زیبق حلو = طاتلی سلمن. فر. Calomel.

زیبقه { سه. قره دکز سواحلی اهالیسنك کیدکلری لاز بوطوری.

زیبقی { صه. عر. ث: زیبقیه. کیم. جیوه‌یه متعلق، جیوه‌دن معمول: ادویهٔ زیبقیه.

زیبك { سه. خفیف سلاحلی ومحافظهٔ اسایشه مأمور اسکی برصنف عسکر. ـــ سلچوقیلر زماننده بویله بر صنف عسکری ترکیب ایتمش اولان آیدین وخداوندکار اهالیسی که «افه» دینلکده دخی معروف اولوب غریب قیافتلری واردر: زیبك اویونی.

زیبکجه { صه. حه. زیبکلرك طور وطرزنده اولان ویا بوطرزده اوله‌رق: زیبکجه اوینامق، زیبکجه‌اویون.

زیبنده { صه. یاقیشیقلی، یارا شیقلی، کوزل: روی زیبنده.

زیبیدی { صه. ۱. پژمرده، پرتیق پرتیق: زیبیدی قیافتلی. ۲. مسکین، میمندی: زیبیدی حریف.

زیت { سذ. عر. ج: زیوت. ۱. زیتون یاغی. ۲. ط. مواد مختلفه‌دن چیقاریلان علی الاطلاق یاغ: زیت خروع = هندیاغی؛ زیت حب السلاطین = مسهل بریاغ؛ زیت طیار = قوقولی واوچیجی یاغ.

زیتون { سذ. عر. [تر. زبانزدی: زیتین] زیتون یاغی چیقاریلان وبیلن معروف میوه. || زیتون آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج که یاز قیش یاپراغنی محافظه ایدر. || زیتون یاغی = بو میوه‌دن چیقاریلان معروف یاغ که یمکده، محروقاتده وسائر ایشلرده قوللانیلیر.

زیتونجی { سه. زیتون صاتان آدم.

زیتونلق { سه. زیتون آغاجلرینی حاوی اورمان.

زَیتونی { صـ. عر. زیتون رنکنده، آزقهوه رنکنه وفستقی‌یه مائل قویو یشیل رنکنده اولان.

زیج { سنـ. عر. جـ : ازیاج. کواکبک حرکات وموانعی مبین اوله‌رق ارباب هیئتك ترتیب ایتدکاری جدول : اولغ بکك مشهور زیجی، اسلام ارباب هیئتنك ازیاجی .

زیدَ { ف. عر. ٣ : زیدت. [«زیادة» دن مجهول بنـاسی اوزره ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، دعا مقامنده بعض تعبیرات عربیه ده بولنور:] آرتسون، زیاده اولسون : زید قدره = قدری زیاده اولسون: زیدت فضائله=فضیلتلری زیاده اولسون!

زیر { حج. فا. آلتده، آلته : زیر زمین = یر آلتنده؛ زیرخاکه کیردی = طوپراق آلتنه؛ زیر اداره‌سنده = اداره‌سی آلتنده . = سـ. آلت : زیر وبالایه باقوب. = صـ . آشاغیکی، آلت، بالا مقابلی : محلهٔ زیر. || زیر وزبر= آلت اوست .

زیر { مه . زیرلامق . با : زر، زرلامق .

زیر { سنـ. عر. سازك اك اینجه تلی، « بم » مقابلی : خامهم ایدنجه زیر وبم [نفعی] .

زیرا { حر. سببیت وتعلیل بیان ایدوب، داخل اولدیغی جمله مربوط بولندیغی جملهٔ اصلیه‌دن صکره کلیر : هیئت بك لازم بر علمدر زیرا صنع الهی اولان کائناتك عظمت و انتظامنی کوستریر. — شعرده وطرز قدیمده بعضاً « زیرا که » صورتنده قوللانیلیر : تعریف ایده‌مم چکدیکم آلامی فلکدن • زیرا که آنك ذکری‌ده بر بشقه المدر. [نفعی] .

زیردَست { سـ. فا. جـ: زیردستان. [زیر = آلت . دست = ال] ال آلتنده بولنان، مادون، تابع (تبعه) : تبعه وزیردستان.

زیرَك { صـ. فا. ذکی، فطین، آکلایشلی، اویانیق .

زیرَکلك { سـ. و:

زیرَکی { سـ. فا. ذکا، فطانت، آکلایش، اویانیقلق.

زیرین { صـ. فا. آلتده‌کی، آشاغی، آلت، تحتانی .

زیفوس { سـ. [ر.] اثواب وسائره اوستنه صیچرایوب قونان چامور لکه‌سی: زیفوسدن اوستی باشی برباد اولمش. = صـ. حـ. فائده‌سز، بوش، نافله: او ایش زیفوس چیقدی.

زیل { سـ. با : زل.

زیمپاره { سـ. [اصلی : فا. سمپاره] اینجـه و سرت قـوملی طاش معدنی؛ زیمپاره کاغدی = دمیر وتختـه جلالندیرمق و آشیندیرمق ایچون اوستنه بوقومدن یاپشدیرلمش کاغد ویابز. با: سمپاره.

زین { سـ. فا. اگر، سرج. لـه.

زَین { سنـ. عر. و:

زینَت { سنـ. عر. بزك، سوس، زیب : علم وکمال صاحبنه زیب وزین، زیب وزینت ویرر؛ قادین کبی زینتـه مائل اولمق ارککه یاقیشماز؛ زینت ویرمك = تزیین ایتمك، کوزللشدیرمك .

زینَتلَمَك { فتـ. بزه‌مك، سوسلندیرمك، تزیین ایتـمك، زینت ویرمك .

زینَتلَنمَك { فعل. بزنمك، سوسلنمك، تزین ایتمك.

زینَتلی { صـ. سوسلی، مزین، بزنمش .

زینهار { حه. با : زنهار .

زیوانه { سـ. با : زوانه .

زُیوت { سنـ. جـ. عر. فد : زیت. با : زیت .

زیوَر { سـ. فا. سوس، زینت، زیب : زیب و زیور ویرمك = سوسلندیرمك، تزیین ایتمك . || زیور افزا = زینتی تزیید ایدن : زیور افزای ظهور اولمق .

زُیوف { سنـ. جـ. عر. [فد. « زیف » لسانمزده قوللانلماز.] قلب وسیاییك آقچه .

زَئیر { سنـ. عر. آرسلانك کوکسدن چیقاردیغی سس، کورله. ذ. || ط. جکرده وسائر اعضای داخلیه‌ده حاصل اولان سس که مرضه کوره مختلف اولوب اطبا قولاق یاپیشدیره‌رق دیکلمکله فرق ایدرلر : زئیر ادیمی، زئیر منشاری وسائره .

ژ

ژ ژه. س. [ژاء، زاء فارسیه] بوحرف، هر نقدر الفبای ترکی یه ادخال اولنه‌رق، اون دردنجی حرف عد اولنیورسه‌ده، ترکجه‌ده مخرجی بسبتون مفقود ومجهولدر. عربیده دخی بولنمیوب، یالکز فارسیده بولنمغله، ایرانیلر طرفندن (ز) یه ایکی نقطه دها علاوه‌سیله تشکیل اولنمشدر. (ز) ایله (ش) آره‌سنده صفیری برمخرجی واردر، که فرانسزجه j حرفیله تصویر اولنور. لسانمزده یالکز فارسیدن ویا فرانسزجه‌دن مأخوذ بش اون کلمه‌ده بولنور. ابجد حسابنده (ز) کبی ۷ اعتبار اولنور.

ژاژ س. فا. ۱. دوه دیکنی. ز. ۲. لزومسز ومناسبتسز لقردی، بوش و معناسز سوز، هرزه. هذیان.

ژاژخا ژاژخای. ص. فا. [ژاژ = دوه دیکنی. خاییدن = چیکنمك] بوش سوزلر سویلین، هرزه کو، هذیان ایدن.

ژاله س. فا. کیجه یاغان ویاپراقلره قونان اینجه‌نم، چیك، شبنم، ندا.

ژاندارمه یاخود جاندارمه. [فر. Gendarme] محافظهٔ آسایشه مخصوص معلّمشلی برصنف عسکر، جاندار، ضبطیه: ژاندارمه عسکری، اداره‌سی، قوماندانی.

ژَرف ص. فا. درینك، عمیق: دریای ژرف. ز.

ژَنده ص. فا. ییرتیق، یامه‌لی، پژمرده. = س. ییرتیق اثواب، پژمرده قیافت. || ژنده پوش = ییرتیق اثواب کیین، پژمرده قیافتلی.

ژَنگ س. پاس، کیر.

ژَنگار س. فا. باقر پاسی، کوز طاشی، زنجار.

ژورنال س. [فر. Journal] با: جورنال. || تج. یومیه دفتری. || بح. لیمان ژورنالی = کمینك لیمانده بولندیغی مدتجه وقوعاتنك قید اولندیغی دفتر؛ سیر ژورنالی = اثنای حرکتده کی وقوعاتك دفتری.

ژوری س. [فر. Jury] حق. جنایتله متهم اولانلرك اوجرمی صحیحاً ایشلیوب ایشلمدکلرینه واسباب مخففه بولنوب بولنمدیغنه وجداناً قرار ویرمك اوزره موثوق ومعتمد افراددن تشکیل اولنان هیئت مخصوصه، هیئت عدول.

ژوژ قومیسر س. [فر. Juge commissaire] حق. افلاس ایشلرینه باقق اوزره محکمه طرفندن تعیین اولنان مأمور.

ژولیده ص. فا. قاریشیق، بربرینه کچمش، طراقلانمامش؛ ژولیده موی = صاچلری قارمه‌قاریشیق وطراقلانمامش.

ژَیان ص. فا. قیزغین، کوکره‌مش، جوشمش: شیرژیان.

ژیمناستیق س. [فر. Gymnastique] با: جمناستیق.

ژیوه س. فا. جیوه، زیبق، سیماب.

لسانمزده بوحرفك تلفظی ذاتاً مألوف اولمدیغندن، هیچ اولمازسه فرانسزجه‌دن مأخوذ اولان کلمه‌لرده، وحالبوکه اساساً یونانجه اولوب ده (ج) مقامنده اولان G ایله یازیلانلرده بو حرفك (ج)ه تبدیلی مرجحدر. مثلا اسکیدن بری کتب عربیه واسلامیه‌ده (دیوجانیس) اسمیله طانینمش حکیم یونانینك نامنی فرانسزلره تقلیداً (دیوژن) یازمق عبثدر.

س

س سین. س. [عر. سش.] ترکجه الفبانك اون بشنجی حرفی اولوب، حروفك ترتیب اصلیٔ قدیمی اولان ابجد صره‌سنده دخی اون بشنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ٦٠ اعتبار اولنور. شکل عبرانیسی ס وشکل سریانیسی ܣ در. مکالمه‌لرده « سؤال » کلمه‌سنه بدل یازیلوب، (ج) دخی «جواب» ه اشارت اولنور.

سا یاخودسای. ص. فا. [«سایيدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر.] سورن: جبهه سای = آلنی سورن.

سا د. فا. [«آسا» دن مخفف] ماننده، مماثل، نظیر: عنبرسا = عنبر کبی.

سابح ص. عر. ث: سابحه. [«سباحة» دن سف.] یوزن، یوزیجی. || بح. حوض سابح = یوزر یعنی سیار وقابل نقل حوض که ایچنده کمی یاپیلیر. || سابح بطاریه = ساحل محافظه‌سنه مخصوص طوپلی زرهلیلر.

سابع عد. عر. ث: سابعه. یدنجی، هفتم: باب سابع = یدنجی باب: سنهٔ سابعه = یدنجی ییل. || سابع عشر = اون یدنجی.

سابعاً ح. عر. یدنجی اوله‌رق، یدنجی درجه‌ده.

سابق ص. عر. ث: سابقه. [«سبق» دن سف.] ١. کچن، کچمش، سبق ایدن، اولکی: عصر سابق = کچن، بوندن اولکی عصر؛ سنهٔ سابقه = کچن سنه. ٢. شمدیکندن اول برمأموریت ویا مسندده بولنمش اولان، لاحق مقابلی: ناظر سابق = بوندن اولکی ناظر؛ سابق سلانیك والیسی. ٣. ایلریده بولنان، زمانجه ویا پایه و رتبه‌جه اوکده بولنان، مقدم. ذ. [بو معنی ایله اسم کبی دخی قوللانیلوب، جمع عربیسی «سابقون» دخی مستعملدر.] || سابق الذکر، سابق البیان = ذکری کچمش، یوقاریده بیان اولنان. = س. کچمش زمان: سابقده = کچمش زمانده، وقتیله، مقدما.

سابقاً ح. عر. بوندن اول، مقدما: سابقاً ادرنه والیسی بولنان ذات؛ سابقاً قوللانیلان القاب.

سابقه سش. عر. ج: سوابق. ١. کچمش شیٔ، کچمش حال و وقعه، برآدمك عمرنده وقوع بولمش احوال و وقوعاتك بهری: سوابق احوالی معلومدر. ٢. برآدمك اولجه بر محکمه‌یه دوشوب محکوم اولمسنی منتج اولمش جرم وقباحت، کچمش جرم: سابقه‌سی واردر؛ سابقهٔ مکرره اصحابندن = دفعاتله محکوم اولمش.

بولغت لسانمزده یالکز ذکر اولنان ایکی معنی ایله قوللانیلیورسه‌ده، عربیده دیکر ایکی معناسی‌ده واردرکه حال حاضر ایچون پك لزوملی اولمغله، لساننزه نقل وتعمیملری الزمدر. — برنجیسی: بر ایشی ایشلمکده ویا دوشونوب درمیان ایتمکده برنجی اولمق خصوصیدرکه فرانسزلرك Initiative لغتیله افاده ایتدکلری معنادر. عربیده افعال بابندن «ابداء» مصدری‌ده بومعنا ایله قوللانیله‌بیلیر. — ایکنجیسی‌ده بر آدمك بر خسته‌لغه طوتلمغه اولان استعداد طبیعیسیدر، که فرانسزلرك Prédisposition دیدکلری حال اولوب، فن طبده الزم بر اصطلاحدر.

سابقه‌لی ص. مف. بردها محکمه‌یه دوشوب محکوم اولمش، دیکر برجرم وقباحتده سبق ایتمش، جرم مکرر فاعلی: سابقه‌لی طاقمندن برآدم توقیف اولندی.

ساتر ص. عر. [«ستر» دن سف.] اورتن، ستر ایدن: ساتر

العيوب. [«ستار»دها مستعملدر.]

ساج { سـ. ١. دمیردن لوحه، دمیرتخته: ساجدن منقال، ساج دوشمك. ٢. ساجدن قبه ومخروط شكلنده برمطبخ آلتی كه تبسینك اوزرینه قونیلوب اوستنه آتش قونمغله تبسیده‌كی یمك پیشر. = صـ. ساجدن یعنی تخته حالنده دمیردن معمول: ساج صوبه، ساج منقال.

ساج { سـذ. عر. هندستانده چیقان پك سرت ومقبول برآغاج، فر. Teck.

ساج آیاق { سـ. [اصلی: سـاج آیاغی] اوستنه ساج اورتیلان تبسینك وتنجره وسائره‌نك آلتنه قونیله‌رق آلتنده آتش بولنان دمیردن سه‌پا. || مج. بری ایلریده وایكیسی كریده اولمق اوزره اوچ كشی صورتنده: ساج آیاق یورومك.

ساجِد { صـ. عر. جـ: ساجدین. [«سجده»دن سف.] سجده ایدن، سجده‌یه واران، مقام تعظیمده یوز سوروب یره قاپانان.

ساحِر { صـ. عر. ؤ: ساحره. جـ. سحره. [«سحر»دن سف.] ١. بوگو ایدن، بوگوجی، سحرباز. ٢. مج. سحركارانه برصورتله جلب قلوب ایدن، فتان: چشم ساحر.

ساحِل { سذ. عر. جـ: سواحل. صو ودكز كناری، قییی، یالی: ساحل سلامته وارمق؛ قره دكز سواحلی. || بـ. ساحل اشارتی = كمیجیلرك ساحلی طانیمق ایچون نشان اتخاذ ایتدكلری بعض اشكال و علامات طبیعیه وصنعیه. || ساحل محافظی = ساحلی دشمن تعرضندن وقایه‌سی و قچاقچیلغك منعی ایچون معین مواقعه مأمور افرادك هربری.

ساحِلخانه { سـ. فا. [عر. ساحل = یالی - فا. خانه = او.] دكیز كنارنده یازلق مسكن، یالی: بوغاز ایچی ساحلخانه‌لری.

ساحِلسرای { سـ. فا. [عر. ساحل = یالی - فا. سرای = قوناق] دكیز كنارنده یازلق بیوك قوناق، بیوك یالی: یازین بوغاز ایچنده‌كی ساحلسراینده اقامت ایدردی.

ساحه { سذ. عر. جـ: ساحات. ١. آچیق یر، میدان، اورته‌لق، فضا: اوكمزده بر ساحهٔ واسعه وار ایدی؛ ساحهٔ سما. ٢. اوك اوكنده ویا اطرافنده‌كی آچیق یر، حولی.

ساختـه‌گی { سـ. فا. یاپمه ودوزمه شیئك حالی، ساخته‌لك، یالان.

ساخته { صـ. فا. [یاپمق دیمك اولان «ساختن» فعلندن سمف.] یاپمه، اویدیرمه، دوزمه، یالاندن، تقلید: ساخته براسمله سیاحته چیقمش؛ ساخته كومش؛ ساخته آقچه.

ساخته‌كار { صـ. سـ. فا. برشیئك تقلیدینی یاپان، یالاندن ودوزمه شیئلر میدانه چیقاران، قلب آقچه یاپان ویا امضا ومهر تقلیدیله سند وسائره اویدیران، قلبزن: ساخته كارك قانوناً بیوك جزاسی واردر.

ساخته‌كارلق { سـ. تقلیدجیلك، قلبزنلك، یالاندن شیئلر چیقارمه ویا امضا ومهر تقلیدی: ساخته كارلغك بیوك جزاسی واردر.

ساخته‌لك { سـ. یاپمه ودوزمه یاخود تقلید اولان شیئك حالی: بومالك ساخته‌لكی بللیدر؛ بوآدمك هرطورنده بر ساخته‌لك كورینور.

ساخته‌وقار { صـ. فا. [فا. ساخته = یاپمه - عر. وقار = آغرلق] یالاندن وجعلی صورتده بر وقار طاقینان، یالاندن وقار وتمكین كوسترن: صكره‌دن كورمه آدملر اكثریا ساخته‌وقار اولور.

ساخته‌وقارلق { سـ. یالاندن وجعلی وقار و تمكین صاتان آدمك حالی: بو آدمك ساخته‌وقارلغی ده چكلمز.

سادّ { صـ. عر. [«سد»دن سف.] سد ایدن، قپایان، مانع اولان. = سذ. عر. ط. آق صو دینلن كوز پرده‌سی.

سادات { سذ. جـ. عر. فد: سید. با: سید.

سادِس { عد. عر. ؤ: سادسه. آلتنجی، ششم: باب سادس = آلتنجی باب؛ دفعهٔ سادسه = آلتنجی كره.

سادِساً { حـ. عر. آلتنجی اوله‌رق، آلتنجی درجه‌ده.

سادگی { سـ. فا. ساده‌لك، دوزلك، زینتسزلك.

ساده { صـ. فا. ١. برشیئله مركب اولمیان، بسیط، دوز. ٢. تزییناتدن عاری، زینتسز، عادی، دوز: پك ساده اثواب

كيمك عادتيدر. ٣. ايچنه برشئ قاريشمامش، خالص، صافى، تميز: بو سوت، بو ياغ ساده در. ٤. تكلفسز، طنطنه‌سز، دوز: ساده قيافت، ساده لسان. ٥. شكرسز (قهوه)، پنير وقيمه كبى خرجى اولميان (بورك) وسائره. ٦. غل وغشدن عارى، طوغرى، خالص: ساده آدم، ساده يوركلى. ٧. چوق دريك دوشونمز، بوك، صافدرون: زواللى پك ساده در. ٨. تك، يالكز، مجرد: ساده صويه پيشمش چوربه. ٩. قات قات وقاتمرلى اولميان، بر قاتلى: قرا. نفيلك قاتمرليسى‌ده اولور ساده. سى‌ده. ١٠. تر. يالكز، آنجق: ساده بن كلدم؛ او آدم ساده بنم ايشم اولسون ديور. ||روغن ساده، ساده ياغ = سوتدن چيقاريلوب يمكده قوللانيلان ياغ كه زيتون ياغندن فرق ايچون بويله دينلير. اختصاراً يالكز «ساده» قوللانانلرده واردر.

ساده دل { ص. فا. ج: ساده دلان. [ساده = م. دل = يورك] يوركى تميز وحيله بيلمز بوك (آدم)، صافدرون: پك ساده دل برآدمدر؛ برطاقم ساده دلانى اغفال ايتدى.

ساده دلانه { ص. ح. فا. بركونه حيله و تدبير دوشونمكسزين، ساده دلجه‌سنه، بوكلكله، صافدرونانه: ساده دلانه بر امنيتله؛ بو ايشده پك ساده دلانه حركت ايتدى.

ساده دللك { ا. بوكلك، صافدرونلق.

ساده دلى { ا. فا. ساده دللك، بوكلك، صافدرونلق.

ساده رو { وساده روى ص. فا. ج: ساده رويان. [ساده = م. رو، روى = يوز] يوزى توكسز، تازه (دليقانلى).

ساده كار { ا. فا. قيومجى طا. سلاقجيسى.

ساده لوح { ص. فا. [فا. ساده = م. عر. لوح = لوح خاطر] ساده دل، صافدرون، بوك.

سارّ { ص. عر. ا: سارّه. [« سرور » دن سف.] سوبنديرن، مسرور و شادان ايدن، باعث مسروريت اولان: خبر سار، حوادث ساره.

سار { د. فا. بعض اسملره لاحق اولوب، تركجه‌ده‌كى « لق » و « لك » كبى محل ومكان بيان ايدر: كوهسار = طاغلق ير؛ چشمه سار = چشمه‌لرى چوق ير.

سارا { ص. فا. خالص، صافى: عنبر سارا. ا.

ساربان { ا. فا. دوه‌جى، دوه سوريجيسى.

سارت { ا. ج. حصير خلاط.

سارت { ا. تركستانده ايرانى الاصل ولسان فارسى ايله متكلم بر صنف اهالى‌يه ويريلن اسمدر.

ساردلا { ياخود ساردليه. ا. [ايتا. Sardina] فوچى ويا قوطى ايچنده استيف ايديله‌رك حفظ اولنمش كوچك باليقلر. || مج. پك صيق طولديرلمش ويا بريكمش غلبه‌لكدن كنايه‌در.

ساردون { ج. باليقچيلرك قوللانديغى اخلامور قبوغى ليفندن معمول خلاط.

ساردونيه { ا. معروف برجنس چيچك كه كوكى قيشين صوغوقدن محافظه اولنورسه بر قاچ سنه طيانير. [ايتاليانك ساردنيه جزيره‌سنده چوق بولنديغندن ياخود بزه اورادن كلديكندن، جزيرهٔ مذكوره‌نك اسميله تسميه اولنمشدر.]

سارق { ص. عر. ا: سارقه. [« سرقة » دن سف.] چالان، خرسزلق ايدن. == سنذ. عر. خرسز، اوغرى، حرامى، دزد.

سارى { د. جهت وبر طرفه طوغرى قصد و نيت بيان ايدر: شهر سارى كيتمك؛ جنت سارى پرواز ايتمك. [اسكيوب بزجه قوللانلماز اولمشدر.]

سارى { ص. عر. ا: ساريه. [« سراية » دن سف.] تماس وقربيت و سائر صورتله كچن، سرايت ايدن، بولاشان (خسته‌لق و سائره): نزله سارى بر خسته‌لقدر؛ امراض ساريه.

« سارى » ايله « مستولى » آره‌سنده فرق واردر: سارى يالكز افراد بيننده برندن ديكرينه كچن، مستولى ايسه بر مملكته مسلط اولنجه چابق يايیلان خسته‌لقدر؛ مثلا ورم سارى، قولرا ايسه مستولى بر مرضدر.

ساز { ا. [اصلى فارسيدر.] حصير وسپت وسائره ياپدقلرى انجه قامش: سازدن سپت.

ساز { ا. فا. [اساساً سازدن يعنى قامشدن ياپيلان نى

کبی چالغی آلتلرینه مخصوص اولوب، بعده بالتعمیم علی الاطلاق قوللانلمغه باشلامشدر.] هرنوع چالغی : ساز چالمق؛ اینجه ساز = کمان وقانون ودف کبی آلاتورقه چالغی طاقمی که فرنك چالغیسنه نسبة اینجه سس چیقاریر.

ساز { ص. فا. [«ساختن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] یاپان، اویدیران : چاره ساز = چاره یاپان، چاره‌سنی بولان. || ناساز = اویه‌میان، غیر موافق، مخالف : طالع ناسازم.

سازان { س. اکثریا سازلی طورغون صولرده بولنان بر جنس بالیق.

سازجی { س. ساز چالان، چالغیجی.

سازکار { ص. فا. اویغون، موافق.

سازلق { ص. ساز و قامش ایله مملو ویا مستور، ساز بیتن (یر) : او کولك بتون کنارلری سازلقدر؛ اوراسی سازلق بریردر. = س. ساز بیتن یر، سازلق محل، نیستان.

سازنده { س. فا. ۱. برساز چالان آدم. ۲. چالغیجی. مطرب: سازنده وخواننده‌لرله اکلنمك.

ساطع { ص. عر. ؤ : ساطعه. [«سطوع» دن سف.] یوکسلوب میدانه چیقان، مرتفع وظاهر، تعالی و تظاهر ایدن : برق ساطع؛ رایات ساطعه.

ساطور { سذ. عر. ج : سواطیر. [تر. زبانزدی : ساطیر] ۱. ات وسائره کسمکه وقیمه‌یه مخصوص اکلی وآغر بیچاق که بالطه کبی اورمقله کسر. ۲. توتون قییمغه مخصوص آلت.

ساطورجی { س. [زبانزدی: ساطیرجی] ساطور قوللانان، ات کسن قصاب چراغی.

ساعت { سث. عر. ج : ساعات. ۱. کوندوز ایله کیجه‌دن عبارت برکونك یعنی کرهٔ ارضك کندی محوری اوزرینه برکره دونمه‌سی زمانك منقسم اولدیغی ۲۴ جزئدن بهری که ۶۰ دقیقه‌دن و هر دقیقه ۶۰ ثانیه‌دن مرکبدر : اوچ ساعت یورودم: ساعت بشده کلدم. ۲. وقت، زمان، آن: بوساعتده، او ساعت. ۳. وقت معین، وقت مقدر، اجل: ساعتی کلنجه؛ هر ایشك وقتی ساعتی واردر. ٤. قیامت، یوم حشر. ٥. بر ساعتده قطع اولنان یول مقداری که اوچ میل یعنی بش کیلومتره‌در : بورادن فلان یره قاچ ساعتدر؟ ٦. وقتی کوسترن آلت که انواعی اولور : قوین ساعتی، چالار ساعت، دیوار، قلعه ساعتی، قوم ساعتی، کونش ساعتی (= بسیطه). || او ساعت = آنیده، درحال. || بر ساعت اول = ممکن مرتبه ده اول، چابق، ارکن. || ساعت بساعت = ساعتدن ساعته. آن بآن. || مج. ساعت باشی = مجلسده هرکسك طاوب سکوت ایتمسیله بر مدت سورن سکوت. || ساعت طوتمق = ساعت الده اوله‌رق وقتی حساب ایتمك. -- ترکیبات عربیه‌ده «ساعه» صورتنده قوللانیلیر. || اشراط ساعت = قیامت علامتلری. || اشرف ساعت = زمان سعد.

ساعتجی { س. ساعت یاپان و صاتان یاخود تعمیر ایدن آدم.

ساعتجیلق { س. ساعتجی صنعت ومشغولیتی، ساعت یاپمق ویا تعمیر ایتمك صنعتی. [ثقیل هجالی اولوب ذاتاً لسانمزك تصرفاتی حکمنه‌ده کچدیکندن، تلفظ عمومی‌یه مغایر اوله‌رق، ساعتجیلك و ساعتلك یازمق عبثدر.]

ساعتلق { ص. شو قدر ساعت سورن : بر ساعتلق ایشمز واردر.

ساعد { سذ. عر. قولك دیرسك ایله ال آره‌سنده‌کی قسمی، بیلك : ساعد سیمین.

ساعی { ص. عر. ؤ : ساعیه. [«سعی» دن سف.] چالیشان، سعی ایدن. = سذ. عر. [تر. زبانزدی : سایی.] بر خبر ویا مکتوب کوتورمك ایچون بریره کوندریلن پیاده، اولاق، تاتار، برید : بر ساعی کوندرمك ایجاب ایتدی.

ساغر { س. فا. عشرت بارداغی، قدح، کأس، پیاله : ساغر زرین = آلتین قدح.

سافل { ص. عر. ؤ. سافله. [«سفل» دن سف. آشاغی بولنان، آلچاق. [«اسفل» دها مستعملدر. بونك یرینه بزجه کثیر الاستعمال اولان «سفیل» ایسه غلط اولوب عربی دکلدر.]

ساق { سذ. عر. ۱. دیز ایله طوپوق آره‌سنده‌کی قسم، بالدیر، اینجیك. ۲. نبا. آغاجك

وساٸر نباتاتك يردن داللرك تشعبه باشلادقلرى محله قدر اولان دوز يرى، صاب. ٣. ر. رأس مثلثه متصل اولان ضلع كه قاعده دينلن ضلعك غيريدر.

ساقز { يا ساقيز. ـ. ١. بعض آغاجلردن صيزلايەرق چيقان ضمغ كبى ياغلى بر ماده: چام ساقزى = چام آغاجندن چيقانى، رجنه، راتنج؛ چنكل ساقزى = كنكر ديكننك ضمغى؛ ير ساقزى = نطرون، نفت معدنى: لبان ساقزى = كونلك؛ قره ساقز = قره كونلك. ٢. بو سببله ساقز آغاجى دينلن بر شجر مخصوصدن چيقان بياض بر ضمغ كه چكلدكجه اوزامق خاصه سنى حائز اولوب ديشلرى تميزلك و آغزه رايحه ويرمك ايچون چيكنەنيلير وشرق و ساٸره يەده قونور؛ ساقز چيكنەمك؛ مج. چكه ساقزى = ورد زبان. — بياضلقدن و چكيلوب قوپمامقدن ده كنايه اولور : ساقز كبى چاماشير، آغده. || ساقز آغاجى = مذكور مصطكى يى ويرن آغاج كه ترمنتى انواعندندر. || ساقز آطه سى = بو آغاجك كثرتله بولنديغى (خيوس) جزيرەسى كه جزاٸر بحر سفيدك باشليجه لرندندر. || ساقز بادمى = باشليجه ساقز آطه سنده حاصل اولان اينجه قابوقلى ديش بادمى؛ ساقز لبلبيسى = طوزله قاورلمش قبوقلى نخود.

ساقسونيا { ـ. اك اعلا جنسى آلمانيانك بو نامله معروف خطه سنده ياپيلان پورسلندن اوانى وعلى الخصوص سوس ايچون ديواره طاقيلان و اسكى معدن دخى دينان نفيسلرى : ساقسونيا طاقيمى.

ساقسى { يا خود صاقسى. ـ. [آلمانيانك Saxe خطه سى اسمندن مأخوذ. — عر. «ساق» دن مشتق عد ايدنلرك محاكمه سنه شاشيلير.] ١. قيشين صوبه واييرلق ايچنه آلنان چيچك و آغاج وساٸر نباتاتك ديكيلوب يتيشديرلديكى طوپراق قاب : صاقسيده قرانفيل، پورتقال يتيشديرمك. ٢. اوطه ايچنده صحيح ويا ساخته چيچك قومغه مخصوص پورسلندن انواع اشكالده قاب كه اك آغرلرى چين وجاپون معمولاتندندر. || ساقسى كوزلى = قيا قوروغنه بكزر بر نبات.

ساقسيلق { ـ. ١. چيچك ويا پورتقال ليمون و ساٸره ساقسيلرينى صره لامغه مخصوص راف. ٢. قيشين چيچك وساٸره ساقسيلرينى حفظه مخصوص محل.

ساقط { ص. عر. ث : ساقطه. [«سقوط» دن سف.] ١. دوشن، دوشمش : احجار ساقطه. ٢. حكم واعتباردن دوشن، آرتق حكم واعتبارى اوليان، مفسوخ، ملغا : چوجغه كله جك برقضا وار ايمش بونكله ساقط اولدى. ٣. وقتسز رحمدن دوشن : جنين ساقط.

ساقه { سث. عر. [«سوق» دن سف. ث.] اردونك كريسنده‌كى عسكر، آرقه طاقيمى، دمدار. [اليوم متروكدر.]

ساقه { ـ. با : سقاء.

ساقى { سذ. عر. [«سقى» دن سف.] ١. صو ويرن، صو طاغيدان ويا صاتان : ٢. بزم عشرتده ايچيلن شراب وساٸره‌يى قدحلره دوكوب طاغيدان آدم، قدح صونان.

ساقى { ص. عر. ث: ساقيه. [«ساق» دن سمن.] تش. بالديره ويا بالدير كميكنه منسوب ومتعلق.

ساقيلك { ـ. صو ويا شراب و ساٸره طاغيتمق وظيفه سى، ساقى ايشى : بزم عشرتده ساقيلك ايتمك.

ساقينامه { ـ. فا. اسكى شعرانك عادتى اوزره ساقى يه خطاباً سويلنيلان قصيده ومنظومه : حافظ شيرازينك بر ساقينامه سى واردر.

ساقيه { سث. عر. ١. ساقيلق ايدن قيز. ٢. باغچه وبوستان صولامغه مخصوص طولاب ويا جدول. ٣. كميلره صو ويرن دوبه‌لر.

ساكت { ص. عر. ث : ساكته. [«سكوت» دن سف.] صوسان، سكوت ايدن، نفس چيقارميان، خاموش، ابكم : ساكت اولمق = صوصمق.

ساكن { ص. ـ. عر. ث : ساكنه. ج : سكان، سكنه. [«سكون» دن سف.] ١. اوينامايان، بر وضعيتده طوران، حركتسز، غير متحرك : دكرمنك آلت طاشى ساكندر.

٢. اوتورن، اقامت ایدن، بر یرك اهالیسندن اولان: ازمیرده ساکن تجاردن؛ مسقط رأسی ترکله استانبولده ساکن اولدی؛ سکان جنت؛ سکنهٔ شهر. ٣. حر. کتسز، طورغون، راکد: ساکن بر صو؛ ساکن هوا. ٤. کندی حالنده، اوصلی، حلیم، سسسز: پك ساکن آدمدر. ٥. د. حرکه ایله اوقونمیان حرف که اوزرینه سکون وجزم دینلن (ْ) اشارتی یازیلیر، مجزوم: حرف ساکن؛ حروف ساکنه.

سال { س. فا. ییل، سنه، عام: سال حال = بو سنه؛ چند سال مقدم = بر قاچ سنه اول.

سالار { س. فا. باش، رئیس، سرکرده، قوماندان: سپه سالار = عسکر قوماندانی، سردار، سرعسکر؛ قافله سالار = کروان باشی؛ سالار طائفه = طا- ئفه‌نك رئیسی.

سالاموره { س. [یتا.] ١. پینیر وبالیق کبی شیئلرك بوزلمامق ایچون یاتیردقلری طوزلی صو: سالاموره‌یه یاتیر- مق؛ سالاموره پینیری، بالیغی. ٢. سالاموره‌یه یاتیرلمش، طو- زلی شیٔ: بامیه، باطلیجان، یاپراق، بالیق سالاموره‌سی. || مج. سالا- موره صوبی = طاتسز ویاوان شیٔ.

سالب { ص. عر. ث: سالبه. [«سلب» دن سف.] ١. قاپوب کوتورن، آلان، نزع ایدن: راحتمی سالب اولدی. [مصدری «سلب ایتمك» دها مستعملدر.] ٢. د. نفی وانکار ایدن، منفی: قضیهٔ سالبه.

سالب { یاخود ثعلب. س. [عر. «حصا الثعلب» دن] طاغلرده بیتن بر نباتك کوکندن چیقان اون حالنده بر ماده که قاینادیلوب صیجاق ایچیلن ینه بو اسمله معروف مشروب حاصل اولور: سالب پیشیرمك، ایچمك.

سالبجی { یا ثعلبجی. س. آنف- الیبان سالبی پیشیروب کزدیره‌رك صاتان آدم.

سالبجیلك { س. معروف سالبی پیشیروب صاتمق ایشی: سالبجیلك ایدیور.

سالت { وسالته. با: صالت و صالته.

سالته‌باربه { س. [یتا.] بح. سفائنده سیغاره ایچیلن محل، تنفسخانه.

سالته‌مارقه { یا سالطه مارقه. س. [یتا.] وقتیله کمیجیلرك اوموزلرینه آتدقلری بر جنس نیمتن.

سالخورده { ص. فا. [سال = ییل. خورده = یمش] یاشلی، مسن، کچکین: بر پیر سالخورده.

سالدیده { ص. فا. [سال = ییل. دیده = کورمش] یا- شلی، مجرب.

سالف { ص. عر. ث: سالفه. [«سلف» دن سف.] کچن، کچمش، سبق وتقدم ایدن: زمان سالف، ازمنهٔ سالفه: سالف الذکر، سالف البیان = ذکر وبیانی کچمش.

سالك { ص. عر. ث: سالکه. ج: سالکین. [«سلوك» دن سف.] ١. بر یوله سلوك ایدن، بر یولده کیدن، بر یول تعقیب ایدن: طریق سفاهته سالك اولدی. ٢. صو. بر طر- یقته داخل اولوب هدایت یولنی تعقیب ایدن، مرید: سالکك مرشدینه محبتی اولمق شرطدر؛ سالکین ایچون الزم برکتابدر.

سالم { ص. عر. ث: سالمه. [«سلم» دن سف.] ١. خسته و علیل اولمیان، صاغ، صاغلام: صاغ وسالم واصل اولدق. ٢. عیب وقصور ونقصانی اولمیان، بری: هر نوع عیوب وخطایادن سالمدر. ٣. خوف واندیشه‌سی اولمیان، امین، سلامتده بولنان: سالم یاشامق. ٤. د. [صرف عربیده] مفردی حروفنك صره‌سی بوزلمقسزین ویالکز ادات جمع علاوه‌سیله تشکل ایدن (جمع): جمع مذکر سالم، مسلمون کبی؛ جمع مؤنث سالم، مسلمات کبی.

سالماً { ح. عر. ١. صاغ وصا- غلام اوله‌رق: بوکون سا- لماً واصل اولدق. ٢. امنیتله، امین اوله‌رق: سالماً یاشامق.

سالنامه { س. فا. [سال = ییل. نامه = کتاب] برسنه‌لك تقویمی ووقایع واحوالی کوسترن وهرسنه چیقان کتاب موقوت: سالنامهٔ دولت علیه = رسمی سا- لنامه که تقویمله برابر ارکان و مأمورین دولتی والقاب رسمیه وسائر معلوماتی حاویدر؛ سالنامهٔ عسکری، سالنامهٔ معارف، سا- لنامهٔ خارجیه وسائره = دوائر دولتك آیری آیری سالنامه‌لری.

سالوس { ص. فا. مرائی، ریا- کار: صوفیٔ سالوس.

سالوسى { ص. فا. ريا، رياكارلق.

ساله { ص. فا. ييللق، سنه لك، ياشنده [فارسى تركيباتده بولنور :] صد ساله = يوز سنه لك؛ پنجاه ساله = اللى ياشنده.

ساله { وسالون. با : صاله، صالون.

ساليانه { ص. فا. تبعه دن جانب ميريدن سنه ده بر آلنان ويركى، تكاليف رسميه.

سالينومتره { ص. [فر. Salino-mètre] بحـ. بخار قزانلرنده كى صويك طوزينى اولچمكه مخصوص آلت.

ساليه { ص. [ر. Σίαλα] آغزدن آقان صو، توكوروك: ساليه لرى آقيور.

سام { ص. عر. ذ : سامه. [«سم» دن سفـ.] زهراين، آغولى، زهرناك : نباتات سامه. == سذ. عر. چولدن اسن غايتله صيجاق وقورى بر روزكاركه انسان وحيوانلرى سرسم و بعضاً تلف ايدر، سام يلى : سام اوروق، چالق = سام يلنه طوتيلوب متأثر اولمق.

سامان { ص. فا. ١. ثروت، مامالك: ثروت و سامان صاحبى. ٢. راحت، آرام، آسايش : بى سر و سامان = پريشان حال و آرامسز. ٣. اسباب نظام وانتظام. == سخ. اوائل دور عباسيده خراسان جهتنده حكم سورمش بر دولتك بانيسى : آل سامان.

سامانسوز { ص. فا. [سامان = م. سوختن = ياقمق] مالملكى واسباب راحت وآرامى ياقوب محو ايدن : بر حريق سامانسوز.

سامانى { ص. ص. عر. ذ : سامانيه. جـ. فا : سامانيان. آل سامان دولتنه منسوب ومتعلق: دولت سامانيه؛ سامانيلر زماننده؛ تاريخ سامانيان.

سامح { ص. عر. ذ : سامحه. [«سماحة» دن سفـ.] سماحتلى، جوهرد، الى آچيق.

سامع { ص. ص. عر. ذ : سامعه. جـ : سامعين. [«سمع» دن سفـ.] ١. ايشيدن؛ قوۀ سامعه = ايشيتمك حاسه سى. ٢. ديكليين، مستمع : واعظ سامعينه خطاباً سويلر. ٣. بر مكتبده امتحانه مجبور و اصل شاكردلك تابع ونائل اولدقلرى وظائف وحقوقه حصه دار اولمقسزين يالكز ديكلمك اوزره دوام ايدن : دارالفنونده سامعيندن، سامعين ميانده ايدى.

سامعه { سذ. عر. [«قوۀ سامعه» ياخود «حاسۀ سامعه» دن مخفف.] ايشيتمك حسى، قوۀ سامعه، سمع : سامعه سى قوتلى.

سامى { ص. عر. ذ : ساميه. [«سمو» دن سفـ.] يوكسك، عالى، قدرى برتر : امر نامۀ سامى، تذكرۀ ساميه = مقام صدارتدن صادر اولان امرنامه وتذكره. [باشليجه «مقام مشار اليه» متعلق شيئلره مخصوصدر.]

سان { د. فا. بكزر، شبيه، مماثل. [نادر الاستعمال بعض تركيباتده بولنور :] يكسان = بر كبى، بر دوزيه.

سانتيم { ص. [فر. Centime] يوزده بر، فرانقك يوزده برى اولان فرانسز آقچه سى كه ايكى پاره دن اكسيكجه در. — حسابده قولايلق اولمق ايچون عثمانلى غروشنى ده يوز سانتيمه اعتبار ايدرلركه بومفروض سانتيمك ايكى بچقى بر پاره ديمكدر.

سانتيمترو { ص. ودها طوغريسى:

سانتيمتره { ص. [فر. Centimètre] حساب اعشاريده فر. متره دينلن يكى آرشينك يوزده بر قسمى، يكى پارمق.

سانجاق { ودها طوغريسى صانجاق. با : سنجاق.

سانجمق { سانجديرمق، سانجى وسائره. با : صانجمق وسائره.

سانح { ص. عر. ذ : سانحه. [«سنوح» دن سفـ.] ذهن وفكرده حصول بولوب ظهور ايدن : ارادۀ سنيه شرف سانح اولدى = شرفله سنوح ايتدى: فكر سانح؛ ارادات سانحه.

سانحه { سذ. عر. جـ : سانحات. ذهنه كلن فكرومطالعه، چوق دوشونميه رك طوغان فكر و ملاحظه : بر سانحه اولمق اوزره بيان ايتدى: سانحات العرب = قوم نجيب عربك زادۀ فكرلرى اولان ضروب امثاللرى. || سانحه آرا = سنوح ايدن : سانحه آراى عاطفت اولان ارادۀ سنيه. [هرنه قدر «سنوح» ماده سنك ايلك معناسى بو ايسه ده، عربيده

سانحه وسانحات واقعه ووقايع معناسيله قوللانيليور.]

ساندَلوس { يا سندروس. س. بر جنس مازينك ضمغى.

سانطراج { س. با : سطرنج .

سانطور { س. قانونه بكزر برنوع تللى چالغى .

سانطورلى { ص. شعشعه لى، دبدبه لى. عو.

سانجى { سانغيلامق . با : صانجى وساٸره .

ساوه { ياخود صاوه. س. مژده، بشارت. مر.

ساوه جى { يا صاوه جى. س. مژ. ده جى، مژده رسان، بشير. مر.

ساهر { ص. عر. ث : ساهره . [« سهر » دن سف.] او. يقوسز، كيجه اويويه ميان، سهره مبتلا .

ساهره { سف. عر. روى زمين، ير يوزى. ذ.

ساهور { سف. عر. اويقوسزلق، كيجه اويويه مامه . [« سحور » يرينه قوللانماملى.]

ساى { ص. فا. با : سا .

سايبان { س. فا. [اصلى: سايه بان] ١. كولكه لك، اوستى ياپراق وساٸره ايله اورتيلى چارطاق، صالاش، تنته. ٢. مج. حامى، حافظ، ملجأ .

ساٸر { ص. عر. ث : ساٸره . [« سير » دن سف.] ١. سير وحركت ايدن، يوروين، متحرك. [بو معنا ايله « سيار » دها مستعملدر.] ٢. بكن، شايع، منتشر، متداول؛ مثل ساٸر = افواه ناسده متداول ومستعمل مثل، ضرب مثل، مثل مشهور. ٣. ديكر، باشقه، غير : سز كيتميزسه كز ساٸرلرى كيدر؛ ساٸر ايشلره قاريشمام. || ط. ساٸر فى المنام، فى النوم = كيجه اويقوده ايكن فرقنده اولمقسزين قالقوب يوروين و ايش كورن، فر. =Hypnobate, somnambule

ث: ساٸره بر قاچ شئ صايلدقدن صكره حرف عطفله و غيرها، وقس عليه البواقى، الخ مقامنده قوللانيلير : يمك طاقمى قاشيق، چتال وساٸره دن عبارتدر .

سايس { سف. عر. [«سياسة»دن سف. — تر. زبانزدى : سه يس.] آته باقوب تيمار ايدن خدمتچى .

سايسخانه { س. [زبانزدى : سيسانه] لوازم سفر. يه دن عبارت خفيف بريوك قونوب اوستنه ده سايسك بيند. يكى بيكيركه اكثريا ايرى وتوانا اولور .

ساٸق { ص. عر. ث : ساٸقه ، [« سوق » دن سف.] كوتورن، سوق ايدن. — اسم كبى وموصوفنه مضاف اوله رق دخى قوللانيلير : ساٸق قدر.

ساٸقه { سف. عر. [«سوق» دن سف. ث.] سوق ايدن حالت وكيفيت، سبب، موجب: ساٸقهٔ جهالتله ياپديغى؛ ساٸقهٔ حميتله برچوق اعانه ويردى.

ساٸل { ص. عر. ث: ساٸله . [« سؤال » دن سف.] ١. صوران، سؤال ايدن، صوريجى: بر ساٸل ظهورنده نه جواب ويررسكز؟ ٢. ديلنن، ديلنجى : برساٸله بش پاره ويرمز.

ساٸل { ص. عر. ث: ساٸله . [«سيلان»دن سف.] آقان، جريان ايدن ، جارى ، مايع : مواد ساٸله.

ساٸللك { س. ديلنجيلك، سؤال .

ساٸليّت { س. عر. آقان شيئلرك حالى، مايعلك، مايعيت.

سايه { س. فا. ١. كولكه، ظل : ديوارك، آغاجك سايه سى. ٢. مج. حمايه، صيانت، تصاحب : سايهٔ رسول اللهده؛ كندى سى وجهدى سايه سنده خيلى ترقى ايتدى. || سايهٔ خدا = ظل الله ، خليفهٔ اسلام .

سايه دار { ص. فا. [سايه = كولكه . داشتن = طوتمق ، مالك اولمق] ١ . كولكه سى اولان، كولكه ويرن. ٢. مج. حامى، صاحب .

سايه گاه { س. فا. [سايه = كولكه . گاه = محل] كولكه لك ير.

سايه گستر { ص . فا . [سايه = كولكه . گستردن = دوشتمك] ١. كولكه صالان، كولكه ايدن . ٢. مج. حامى، صاحب.

سايه نشين { ص. فا. [سايه = كولكه . نشستن = اوتورمق] ١. كولكه ده اوتوران، برشيئك كولكه سى آلتنه صيغنان . ٢. مج. حمايه آلتنده بولنان : سايه نشين استراحت اولدى.

ساى { س. با: ساعى.

سَبّ { سذ. عر. سوكمه، طعن، دشنام.

سَبا { سخ. م. يمنك مشهور بر شهر قديمى اولوب بلقيسك پايتختى بولنمش اولمغله آثار شعراده ذكرى چوق كچر.

سُباب { س. فر. [Soupape] جر. طلومبه وسائره‌ده آچيلوب قپانير منفذ: امنيت سبابى = بعض ماكينه‌لرده استيم چوق طولنجه چيقمق وقزان پاتلامامق ايچون ياپلمش دليك كه استيمك تضييقيله كنديلكندن آچيلير.

سَبّابه { سذ. عر. تث. شهادت پارمغى.

سُبات { سذ. عر. ط. طالغينلق؛ سبات عميق = خسته‌نك بسبتون كنديندن كچمسى، طالغين بر حالده بولنمسى، فر. Coma.

سَبّاح { ص. عر. [«سباحت» دن سمب.] صوده يوزن، يوزيجى، يوزكچ.

سِباحت { سذ. عر. صوده يوزمه: سباحت ايتمك = يوزمك.

سِباع { سذ. ج. عر. فد: سبع. با: سبع.

سُباعى { ص. عر. ذ: سباعيه. [«سبع» دن] يديلى، يديلك، يدى حرفلى وسائره.

سِباق { سذ. عر. [«سبق» دن] ١. برشيئك كچمشى، ماقبلى، اوست طرفى. ٢. قيد، ربط، رابطه. || د. سباق وسياق = عباره‌نك كليشى، سوزك ماقبل ومابعديله اويغونلغى. [مفاعله بابندن مصدر اوله‌رق مسابقه معناسيله لساننزده قوللانلماز.]

سَبايا { سذ. ذ. ج. عر. [فد. «سبى» بزجه پك مستعمل دكلدر.] دشمن مغلوبدن اسير طوتيلوب صاتلق اوزره كوتوريلن افراد وعلى الخصوص نسا: محاربه‌دن عودتلرنده بر چوق سبايا كتيرديلر.

سَبائك { سذ. ج. عر. فد: سبيكه. با: سبيكه.

سَبَب { سذ. عر. ج: اسباب. [اصل معناى لغويسى «ايپ» در.] ١. برشيئك حصول ووقوعنى ايجاب ايدن شئ، باعث، موجب: مكتبه كلمه‌مكزك سببى نه‌در؟ نه سببدن طارلدى؟ بو ايش اونك محوينه سبب اولدى؛ بو حركتك اسبابى واردر. ٢. وسيله، بهانه، مناسبت: غاوغا چيقارمق ايچون سبب آرايور: برمكتب كشاد اولنوب بو سببله دخى ادعيهٔ حضرت پادشاهى ياد وتذكار قيلندى. ٣. واسطه، آلت: او آدمك سبب فيضى مجرد حسن خطيدر. ٤. برشيئك حصوليچون اقتضا ايدن مواد، لوازم، مالزمه. [بو معنى ايله باشليجه جمعى مستعملدر:] اسباب سفر، اسباب استراحت، اسباب تحصيل. ٥. د. عروضده مقطعات شعرك ايكى حرفدن عبارت جزئى: سبب خفيف = بر حرف متحركله بر ساكندن عبارت جزء: سبب ثقيل = ايكى حرف متحركدن مركب جزء. || سبب اولمق = ايجاب ايتمك، بر ايشك وقوع وحصولنه آلت وواسطه اولمق ياخود چاليشمق: او آدم بزى بوزيشديرمغه سبب اولدى؛ بر سوز محوينه سبب اولدى. || بلا سبب = بلاموجب، ميدانده ايجاب ايتديره‌جك بر حال اولمقسزين، سببسز. || سبب تحتنده = بر مقصد مخصوصله، توكلى اولميه‌رق. || سبب حيات = پدر، والد. || اسباب موجبه = بر ايشى ايجاب ايتديروب حصوله كتيره‌جك سبب اولان شيئلر: بوجنايتك اسباب موجبه‌سى بولنه‌مدى. || لسبب = برسببدن، بر ايشدن طولايى.

سَبَبسز { ص. سبب وموجبى اولميان، برحق وبهانه‌يه مستند اولميان، بلاموجب: سببسز بر طارغينلق. = ح. اورته‌ده بر سبب وموجب اولمقسزين: بكا سببسز طارلدى.

سَبَبلنمك { فل. كچنمك، تعيش ايتمك، كفاف ايدنمك.

سَبَبلى { ص. بر سبب وموجبى اولان، بر وسيله وبهانه‌يه مبنى ومستند اولان. = ح. سببله، ايجاب ايتديره‌جك برحال بولنديغى حالده: سببلى سببسز تكدير ايتمك عادتيدر.

سَبَبى { ص. عر. ذ: سببيه. سبب وموجبه منسوب ومتعلق: ادوات سببيه.

سَبَبيّت { س. [مصدره‌ادات مصدريت علاوه‌سيله وجوده كلمش اويديرمه برلفتدر.] سبب اولمه، ايجاب ايتديرمه، برشيئك وقوع وحصولنى ايجاب وانتاج ايده‌جك حال: بو طارغينلغه كيم سببيت ويردى؟ سزك كلمه‌مكز ايشك كرى قالمسنه سببيت ويردى.

سَبت { سد. عر. جمعه ایرتسی؛ یوم السبت جمعه ایرتسی کونی.

سُبحان { سد. عر. [«سبح» دن مصد.] هرنوع عوارضدن واوصاف بشریه‌دن بری ومنزه اولان حق جل وعلی حضرتلری. [بومعنا ایله یالکز چوق قوللانلمیوب، یاء نسبتله استعمال اولنور: لطف سبحانی کبی.] == ح. عر. حق جل وعلا حضرتلرینی هرنوع عوارضدن و اوصاف بشریه‌دن تبریه وتنزیه ایدرم: سبحان الله! — لفظهٔ جلال ایله برابر حیرت وتعجب مقامنده ذکر وتسبیحده قوللانیلیر. — «سبحانه وتعالی» تعبیری دخی کرک سبحان الله مقامنده وکرک جناب خلاقه صفت اوله‌رق استعمال اولنور: حق سبحانه وتعالی حضرتلری.

سُبحانی { ص. عر. ث: سبحانیه. هرنوع عوارضدن منزه اولان جناب خلاقه منسوب و متعلق، الهی، ربانی: لطف سبحانی، الطاف سبحانیه.

سُبحه { سد. عر. ١. جناب حق تنزیه و تقدیس ایچون سبحان الله جملهٔ شریفه‌سنی و سائر وردلری چکوب صایمغه مخصوص طقسان طقوز دانه‌دن مرکب معروف دیزی، که بزجه تسبیح اسمیله متعارفدر. ٢. تسبیح دانه‌سی: سبحهٔ مرجان.

سَبز { ص. فا. یشیل، اخضر؛ برك سبز = یشیل یاپراق؛ سبز پوش = یشیل کیین؛ سبز فام = یشیل رنکلی، یشیل بویالی.

|| خط سبز = کنج دلیقانلیلرده صقال وبییقدن اول کان اینجه توك. عر.

سَبزَوات { سد. فا. [سبزه جمعی. — تر. زبانزدی: زارزاوات.] اته و یاخود یاغ وزیتون یاغیله پیشیریله‌رك یمکده یین وصلاطه وترشیسی یاپیلان: بامیه، باطلیجان، دوماتس، فاصولیه، لاخنه وسائره کبی یشیللکلر، بقول.

سَبزَواتجی { سد. [زبانزدی: زارزاواتجی] یمکه قونان یشیللکلری دکاننده ویا سوقاقلرده صاتان اصناف.

سَبزَواتلی { ص. [زبانزدی: زارزاواتلی] سبزوات دینلن یشیللکلرله پیشمش: سبزواتلی یمك. ات.

سَبزه { سد. فا. ١. یشیللك، چمن، چایر. ٢. یمك پیشیرمکه مخصوص یشیللك، زارزاوات: فاصولیه‌سبزه‌لرك اك مغذیسیدر.

سَبزه‌زار { سد. فا. یشیللك بیتن، یشیللکله مستور یر، چایرلق، چمنلك.

سِبط { سد. عر. ج: اسباط. ت: سبطین. اولاد اولادی، تورون، حفید: سبط مکرم جناب نبوی = سید الشهدا امام حسین (رضه) افندمز. == ج. حضرت یعقوب (عم) ك اون‌ایکی اولادندن متولد اولان قبائل بنی اسرائیل: اسباط اثنا عشر. == ت. فخر کائنات (صلعم) افندمزك حفید اکرملری اولان امام حسن وامام حسین (رضهما) افندیلرمز: سبطین مکرمین.

سَبع { عد. عر. بلا: سبعه.

سَبُع { سد. عر. ج: سباع. ییرتیجی حیوان، آرسلان وقپلان کبی وحشی حیوان.

سُبُع { عد. عر. یدیده‌بر، یدی جزئده بر جزء: برکون هفته‌نك سبعیدر.

سَبعه { عد. عر. [عربیده مؤنثی «سبع» ایسه‌ده لسانمزده مستعمل دکلدر.] یدی، هفت؛ سبعهٔ سیاره = اسکی هیئتده یدی زعم اولنان سیارات.

سَبعی { ص. عر. ث: سبعیه. ط. یدی کونده برکره کلن (صیتمه وسائره).

سَبعین { عد. عر. یتمش. == سد. ج. بطالسه زماننده کتب مقدسهٔ بنی اسرائیلی لسان یونانی یه ترجمه ایتمك اوزره اسکندریه‌ده یتمش کشیدن مرکب اوله‌رق تشکیل ایدلمش اولان هیئت: ترجمهٔ سبعین = فر. Version des Septante.

سَبق { سد. عر. [«سبقت» ك عربیده معناسی باشقه اولدیغندن، سبق یرینه قوللانلمامالیدر.] کچمه، تقدم ایتمه، ایلریده بولنمه، اولجه کچمش و وقوع بولمش اوله: سبق ایدن خدماتنه مکافاةً: ذکری سبق ایدن.

سَبَق { سد. عر. ج: اسباق. [اصل معناسی بربرینی کچمك سعی وادعاسی واوکدلدر.] درس، شاکردك بر دفعه‌ده معلمندن آلوب اوکرندیکی شی.

سَبَق { فل. عر. [اصلی قانك دخی فتحیله ماضی مفرد

مذکر غائبی اولوب بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور.) کچدی: ما. سبق = کچن، تقدم ایدن شیء.

سَبقَت { سڛ. عر. کچمه .مناسیله سبق یرینه استعمال اولنیورسه‌ده، عربیده معانیسی بسبتون باشقه اولوب، او معانینك هیچ بریله لسانمزده استعمالیده مأنوس اولمدیغندن، هیچ قوللانلاملیدر.

سَبقخوان { ص. فا. [عر. سبق = درس - فا. خواندن = اوقومق] درس اوقویان، درسه دوام ایدن، شاگرد، طالب.

سَبك { سذ. عر. ١. بر معدنی اریدوب قالبه دوکه: کولچه‌یی سبك ایتمك. ٢. د. عباره‌نك صورت ترتیب وتنظیمی: ویریلن حجتك صك وسبکی یرنده ایدی. [با: صك.]

سُبك { ص. فا. ١. یکنی، خفیف. ٢. چابوق، سریع. ٣. آغرلغی ووقار وتمکینی اولمیان. [باشلیجه ترکیباتده بولنور:]

سُبکبار { ص. فا. [سبك = خفیف. بار = یوك] خفیف یوکلی، یاننده چوق اشیا ومهمات بولنمیان.

سُبکپای { ص. فا. [سبك = چابوق. پای = آیاق] آیاغی چابوق، آیاغنه چابوق، سریع المشی.

سُبکپرواز { ص. فا. [سبك = چابوق - پرواز = اوچمه] چابوق اوچان، سریع الطیران.

سُبکرَو { ص. فا. [سبك = چابوق. رفتن = کیتمك، یورومك] چابوق کیدن، سرعتله یوروین.

سُبکروح { ص. فا. [فا. سبك = خفیف. عر. روح = جان] خفیف الروح، آغرجانلی اولمیان، کوریشمه‌سی خوش ولطیف.

سُبکمِزاج { ص. فا. [فا. سبك = خفیف. عر. مزاج = م] خفیف مزاجلی، اوستنده آغرلق و وقار اولمیان، خفیف مشربلی.

سُبکمغز { ص. فا. ج: سبکمغزان. [فا. سبك = خفیف. عر. مغز = بین] خفیف بینلی، عقلسز.

سَبَل { سذ. عر. طـ. کوزه عارض اولان خفیف بر پرده‌که دومانلی کورمکی موجب اولور، فر. Pannus.

سُبُل { سذ. ج. عر. فد: سبیل. [با: سبیل.

سَبلاء { صڛ. عر. [ذ: «اسل» غیر مستعملدر] اوزون کیرپیکلی (کوز): عین سبلاء. [چشم سبلاء دخی دیرلرسه‌ده، چشم اسم فارسیسنك مؤنث صفت عربیه ایله توصیفی مناسبتسزدر.]

سَبو { سـ. فا. دستی، شراب قابی. عر.

سُبوح { سذ. عر. [«سبح» دن سمـ.] تسبیح و تنزیه و تقدیس اولنان حق سبحانه و تعالی حضرتلری.

سَبی { سذ. عر. دشمن مملکتنده‌کی ارکك وقادین اهالی‌یی اسیر ایدوب کوتورمه: اکثر اهالیسی سبی ایتدیلر.

سَبیکه { سڛ. عر. ج: سبائك. کولچه، اریدیلوب پارچه صورتنده دوکلمش معدن.

سَبیل { سذ. عر. ج: سبل. ١. یول، طریق، جاده؛ ابنای سبیل = یولجیلر؛ فی سبیل الله = حق یولنده، ثواب ایچون، خیرات اوله‌رق. ٢. جاده اوزرنده وفی سبیل الله اوله‌رق ابنای سبیله مهیا صو بولندیرمق اوزره یاپیلان بنای مخصوص که پنجره‌لرنده دائمی صورتده صو ایله طولی مشربه‌لر بولندیریلوب کلن کچن ایچر. ٣. سوقاقلرده قیربه ایله صو کزدیروب مجاناً ایچرمك اوزره بر وقف و خیرات طرفندن اودنمش آدمك طاغیتدیغی صو. || مج. سبیل ایتمك = مجاناً وخیرات اوله‌رق طاغیتمق.

سَبیلجی { سـ. خیرات اوله‌رق سوقاقده قیربه ایله صو کزدیروب مجاناً ایچیرن و بو وسیله ایله اکثریا دیلنن آدم.

سَبیلخانه { سـ. فا. خیرات اوله‌رق کلوب کچنك صو ایچمه‌سنه مخصوص بناکه پنجره‌لرله محاط واکثریا مصنع بر قبه صورتنده اولور.

سِپا { سـ. فا. [ودها طوغریسی سه‌پا = اوچ آیاقلی]. ١. صاتیجیلرك اوستنه طبله‌یی طوردیرمق اوزره قوللاندقلری اوچ آیاقلی بر دائره شکلنده آلت ٢. اوچ آیاقلی کوچك اسکمله ویا ماصه.

سِپار { ص. فا. [«سپردن» فعلندن سمـ. اولوب صتر. تشکیلنه

کیرر] ویرن، تسلیم و یا فدا ایدن : جانسپار = جانی فدا ایدن.

سپارش { س. فا. [جمعنده «سپا. رشات» دیمه‌ملی] ۱. اسمارلامه، بر شیئك یاپلمسی ویا کوندرلمسی ایچون امر ویرلمه: سراجه بر آت طاقمی سپارش ایتدم؛ هندستانه کتاب سپارش ایتمك؛ فلان تاجر هر بر ایچون سپارش قبول ایدر. ۲. بر مبلغك تأدیه‌سنی بر یره حواله ایتمه: معاشمك ربعنی دینه مقابل ویرلمك اوزره فلان ولایته سپارش ایتدیردم؛ سپارش امری، حواله‌نامه‌سی. ۳. بر مأمور و یا ضابطك معاشندن دیکر بر محلده بولنان اقرباسندن برینه تفریق وتخصیص ایتدیکی مقدار: اوقادین اوغلندن بشیوز غروش سپارش آلیور.

سپارنه { س. [اسپانیولجه‌دن] معروف بر نباتك کوکی، فر. Salsepareille.

سپاره { س. فا. [اصلی : سی پاره = اوتوز جزء] قرآن کریمك اجزاء شریفه‌سندن بهری.

سپاس { س. فا. شکر، حمد، ثنا: جناب حقه حمد وسپاس اولسون.

سپاسگذار { ص. فا. [سپاس = شکر. گذاریدن = ادا ایتمك] حمد وشکر ایدن، متشکر، منتدار.

سپاه { یاخود سپه. س. فا. عسکر، جیش، جند، لشکر، اردو.

سپاهی { س. فا. ۱. عسکره منسوب آدم، عسکری. ۲. متقدما دولت عثمانیه‌ده بر صنف سواری عسکری که تیمار نامیله عشرینی آلدقلری اراضیه مقابل حرب زماننده کندی حیوانلریله وجانب میریدن ویریلن جبخانه ومعیناتله محاربه‌یه کیدرلردی؛ سپاهی اوجاغی.

سپاهیلك { س. مادهٔ آنفه‌ده بیان اولنان سواری عسکرلکی : سپاهیلك ایدنلر.

سپت { س. [فا. سبد. — آخرنده‌کی «ت» تحریك اولنجه «د» اولور.] ۱. قا. مشدن یا اینجه سوکوت دالندن ویا صمان و سائره‌دن معمول مختلف اشکالده اورمه که اکثریا یمش، ایمك، چاماشیر وسائره وضعنه مخصوص اولور : اوزوم سپدی، چاماشیر سپدی، چیچك سپدی. ۲. بر سپدك استیعاب ایتدیکی مقدار : بر سپت انجیر، ایکی سپت چیچك. == ص. سپت کبی اورلمش: سپت صندیق = کسپت کبی اورلمش واوستی مشین قابلی اولور؛ سپت آرابه = اینجه بیاض داللردن اورلمش خفیف فایتون وسائره. || بالیق سپدی = بالیق طوتمغه مخصوص سپت شکلنده آغ. || دکرمن سپدی = دکرمن الکی. || سپتده پنبوق = معلومات مدخره. || معم. سپت قولپی = یایوان کمر.

سپتجی { س. سپت اورر صنعتجی.

سپتلك { س. فا. قارن سپتلکی = قارنك کوبك جهتی.

سپتلمه { ص. سپت شکلنده اورلمش، آرقوری کسدیرمه.

سپد { س. فا. سبت. با : سپت.

سپر { س. فا. ۱. قالقان، ترس. ۲. آرقه‌سنه صاقلانه‌جق شیء، واسطهٔ محافظه : دیواری سپر اتخاذ ایتدی. ۳. یاغمور وروزکار وکونشه مانع اوله‌جق صاچاق وپرده وسائره : پویرازه قارشی بر سپر ایستر. ٤. کونشك تأثیرینه مانع اولان شاپقه کناری : شاپقه‌سنك ککیش سپری وار ایدی. ٥. عم. استحکامده‌کی عسکری دشمنك مرمیاتندن محافظه ایدن سد، پارایت. || سپر آلمق = ۱. سپر اتخاذ ایتمك، بر شیء آرقه‌سنه چکوب کندینی محافظه ایده‌رك مدافعه ایتمك. ۲. قلیجله خصمك قلیجنی دفع ایتمك. || ال سپری = خطاط آلتلغی. || سپر صاعقه = پاراتونر دینیلن آلت، دافع صاعقه.

سپرده { ص. فا. تسلیم وترك و اعطا اولنمش ن.

سپك { س. دکرمن طاشنك دیلی.

سپکن { س. [اصلی سرپمك » دن «سرپکن»] سرپیلن شیء؛ صولی سپکن = قار ایله قاریشیق یاغمور، یاری اریمش حالنده یاغان قار.

سپلمك { سپلی. با : سپیلمك، سپیلی.

سپمك { فت. یالایوب آلمق، نفسله چکه‌رك ایچمك، سومورمك.

سپنج { س. فا. ۱. مسافرخانه. ۲. مج. دار دنیا : سرای سپنج.

سپند { س. فا. اوزرلك تخمی.

سپورمك { سپورکه وسائره. ۱۱: سوپورمك وسائره.

سپه { س. فا. ۱۱: سپاه.

سپهبد { س. فا. و:

سپهدار { س. فا. عسکر باشی، سر عسکر، سر دار، قائد، باش قوماندان.

سپهداری { ص. فا. سردار و سرعسکره منسوب ومتعلق: جانب عالیٔ سپهداریلرینه.

سپهر { س. فا. ۱. کوك، سما، آسمان، فلك. ۲. مج. طالع، بخت، قدر، فلك: سپهر. کینه‌ور.

سپهسالار { س. فا. [سپه = عسکر. سالار = رئیس] سرعسکر، رئیس الجیش.

سپهسالاری { ص. فا. سر عسکره منسوب ومتعلق: امرنامهٔ سپهسالاری: ذات عالیٔ سپهسالاریلری.

سپی { س. ۱. دریلرك سختیان حالنه کتیرلمسیچون اجرا اولنان عملیات، دباغت: بوحیوانك دریسی سپی قبول ایتمز. ۲. کورکك بویانوب تربیه ایدلمسی: کورکه سپی ویرمك: سپی چیوغی = کورکك توکلرینی دوزلتمك ایچون اوردقلری دکنك.

سپیجی { س. ۱. دری ویا کورکاره سپی ویرن، دباغ. ۲. کورك بویاجیسی.

سپید { ص. فا. بیاض، آق. [«سفید» دها مستعملدر.]

سپیده دم { س. فا. صباح آبدلیغی. == ظر. علی‌الصباح. ظ.

ست { س. [عر. «سد» دن غلط] ۱۱: سد.

ست { س. عر. [«سیدة» دن مخفف] خانم، خاتون. ظ.

ست { عد. عر. آلتی. [عربیده مؤنثی بوصورتده اولوب، مذکری «ستة» صورتنده‌در. که لسانمزده دخی او صورت دها مأنوسدر.]

ستاد { س. فا. آلمه، آلیش. آلیم، اخذ: دادوستاد = آلیش ویریش، آلیم صاتیم، اخذ واعطا.

ستادیه { یاخود استادیه. س. [فر. Stadie] ص. تخمین مسافه آلتی.

ستار { ص. عر. [«ستر» دن صیغ. مبالغه] مبالغه ایله ستر ایدن، اورتن. — قبایح عبادی ستر و عفو ایدن جناب حقه وصف اولور.

ستاره { س. فا. نجم، کوکب. اختر. [ستاره‌شمر، ستاره شمار، ستاره شناس = منجم، اختر شناس.

ستاره { یاخود سه‌تاره. س. فا. [سه = اوچ. تار = تل] ۱. اوچ تللی بر نوع طنبوره. ۲. آهنك، نظام.

ستان { ص. فا. [«ستدن» فعلندن سمعی. اولوب صترده بولنور] آلان، اخذ وقبض ایدن: جان ستان = جان آلیجی.

ستان { د. فا. ادات ظرفیت اولوب، التحاق ایتدیکی اسمك صوك حرفی ساکن ایسه مکسور اولور: کلستان = کل یری، کللك؛ هندوستان = هندولرك یری: سنکستان = طاشلق یر.

ستایش { س. فا. مدح، ثنا، ذکر جمیل: علم وهنر نه‌قدر ستایش اولنسه سزادر.

ستد { س. فا. ۱۱: ستاد.

ستر { مص. عر. اورتمه، قپامه، کیزله: ستر عورت = عیب یرلری اورتمه: ستر حقیقت = طوغری‌یی کیزله.

ستر { س. عر. ج: استار، ستور. اورته جك شیٔ، اورتی، پرده. [جمعی دها مستعملدر:] استار کعبه.

ستره { س. یاخود:

ستری { س. [عر. «ستر» دن. — وفیق پاشا مرحومك فر. Surtout دن ظنی نه لفظاً نه‌معناً اویار.] دوز یاقه‌لی واوکی ایلیکلی چوقه لباس‌که بزجه مقام رسمیده کییلیر.

ستم { س. فا. ۱. ظلم، حقسزلق. ۲. جور، جفا. ۳. تر. چیقیشمه، تعزیر: زیارتمه کلمدك دیه بکا ستم ایتدی.

ستمدیده { ص. فا. ج: ستمدیدگان. [ستم = ظلم. دیدن = کورمك] حقسزلق کورمش، مظلوم، مغدور.

ستمکار { ص. فا. و:

ستمکر { ص. فا. ظلم وحقسزلق ایدن.

ستمکش { ص. فا. [ستم = ظلم. کشیدن = چکمك.] حقسزلق چکن، مظلوم، مغدور.

سِتمهٔ { یاخود سیتمه. با : صیتمه .

سُتوده { ص. فا. ۱. اوگلمش، مدح و ثنا اولنمش، ممدوح. ۲. شایان مدح و ثنا : اوصاف ستوده‌لری = اوصاف ممدوحه‌لری. — وصف ترکیبی‌یه ده کیرر : ستوده شیم = ممدوح الاخلاق .

سُتور { س. فا. آت و دوه کبی بینك وبوك حیوانی. ز .

سُتور { سذ. ج. عر. فد : ستر. با : ستر .

سُتون { س. فا. [یو. ... ایله مناسبتی واردر. معربی سطون] ۱. یکپاره مرمر وسائر طاشدن عبارت ویا خرجله کارکیر یاپلمش دیرك، عمود: آیاصوفیه‌نك ستونلری. ۲. غزته و کتاب و سائره صحیفه‌سنك یوقاریدن آشاغی‌یه منقسم اولدیغی اقسامك هری که عموده مشابهدر : قاموس ترکی صحیفه‌لری اوچ ستون اوزره ترتیب اولنمشدر .

سِتّون { وستین. عد. عر. آلتمش .

سُتوه { ص. فا. یورغون وملول، فتور کتیرمش، عاجز. ز

سِتّه { عد. عر. آلتی : رسوم ستّه = تکالیف امیریه دن آلتی رسم که دیون عمومیه‌یه احاله اولنمشدر. = س. ۱. آلتی کون، آلتی کونلك مدت : ستّهٔ ثور = شمسك برج ثورده بولندیغی نیسان آینك فرطونه‌لریله مشهور اولان آلتی کونی. ۲. [« مناحب ستّه » دن مختصر] علمایه مخصوص بر پایه .

سِتّی { سث. عر. [« سیدتی » دن مختصر] خانم، خاتون. ز

سِتیز { س. فا. و :

سِتیزه { س. فا. غاوغا، نزاع، جدال .

سِتیزه‌جو { ص. فا. [ستیزه = غاوغا. جستن = آرامق] نزاع و جدال آرایان، غاوغاجی .

سِتیزه‌کار { یاخود ستیزکار. ص. فا. غاوغاجی، دائما نزاع چیقاران .

سِتیل { س. [عر. مفتوح السین « سطل » دن که طاس حمامی دیمکدر.] ۱. آتلره آخورده صو ویرمکه مخصوص بیوك باقراج. ۲. زنجیرله آصیلور کومشدن بخور وقهوه منغالی : آتش ستیلی. ۳. بربرلك دیواره مربوط بر دکنکه آصوب آلتنده‌کی موصلقه‌دن دوکیلن صیجاق صو ایله مشتریلرك باشنی ییقادقلری مخصوص باقیر قاب. ٤. قلفاتجیلرك زفت قاینادقلری قزان .

سِتّین { یاخود ستون. عد. عر. آلتمش : ستین سنه = مبالغه و کثرتدن کنایه‌در : ستین سنه کلمسین .

سَجّاده { سث. عر. [« سجده » دن] اکثریا اوستنده سجده‌یه وارمقده یعنی نماز قیلمقده مستعمل اولان کوچك خالی، قالیچه : سجاده‌یی سرمك؛ عجم، عشاق سجاده‌سی .

سَجّاده‌جی { س. بر بیوك ذاتك نماز سجاده‌سنی دوشدوب قالدیرمغله مکلف مأمور؛ سجاده‌جی باشی = ذات حضرت خلافتپناهینك سجاده‌جی باشیلری که سرای همایون جناب ملوکانه مأموریت علیه‌لرندندر .

سَجّاده‌نشین { ص. فا. [سجاده = م. نشستن = اوتورمق] سجاده‌ده اوتوران، علما ومشایخه مخصوص بر پوست ومقامده بولنان : سجاده‌نشین مشیخت، امامت .

سَجّان { سذ. عر. [« سجن » دن مبـ.] زندانجی، حبسخانه مأموری، غاردیانی، طومروقجی .

سَجاوَند { س. فا. [اصل واشتقاقی مجهول] قرآن کریمك وقف ووصل کبی قواعد قرائتنی بعض علامات واشارات مخصوصه ایله قید واشارت ایتمك اصولی. [آوروپا لسانلرندن مأخوذ اوله‌رق خطمزه ادخال اولنان اشارات مخصوصه اصولنه طرف عاجزانه‌مدن وضع اولنان و تمامیله Ponctuation ك ترجمه‌سی اولان « تنقیط » اصطلاحنی « نابجا » عد ایدوب‌ده قرآن کریمه مخصوص وما وضع لهی بسبتون باشقه اولان بولفظی اونك یرینه اقامه ایتمکی توصیه ایدنلرك فکر و محاکمه سنه شاشیلیر.]

سَجایا { سث. ج. عر. فد : سجیه. با : سجیه .

سَجده { سث. عر. نمازده و مقام تعظیم وعرض عبودیتده اکیلوب یوزینی یره سورمه، یره قپانمه : سجده ایتمك، سجده‌یه وارمق؛ سجدهٔ سهو = نمازده ویا

قرائت قرآن کریمده وقوع بولان بر سهوه مقابل اولنان سجده: سجدهٔ شکر = مقام شکرانده و محمدتده اولنان سجده.

سَجده گاه { س. فا. اعر. سجده = م. فا. گاه = محل } سجده محلی، سجده‌یه واریله‌جق یر.

سَجع { سذ. عر. ۱. نثرك قافیه‌لی اولمسی، نثرده بهرطوراق یرنده وياخود صفت ایله موصوف آره‌سنده قافیه‌یه رعایت اولنمق اصولی که لازم اولمامقله برابر بوکونکی کونده لطیف دخی کورنمدیکندن نافله بر کلفتدر: عباره‌ده سجعه رعایت ایتمك: سجع ایله یازمق. ۲. عباره‌نك قافیه‌لی اولان اواخر جملنك هری.

سِجِّل { سذ. عر. ج: سجلات. ۱. محکمه‌ده عهود ومواثیق ومقاولات کبی حکملی موادك قید اولندیغی اساسلی دفتر. || او. سجل احوال = مأمورین دولتك تراجم احوالنی قید ایدن دائره.

سِجِلّلی { ص. محکمه دفترینه قید اولنمش. || مج. سابقه‌لی.

سِجن { سذ. عر. ج: سجون. زندان، محبس، حبسخانه، طومروق.

سُجود { سذ. عر. نمازده ویا تواضع وعرض عبودیت مقامنده یوزی یره سورمه، یره قپانمه: سجود ایتمك: سجود ورکوعده اوقونان دعالر.

سُجون { سذ. ج. عر. فذ: سجن. || با: سجن.

سِجیم { س. قنابدن قالیجه و اورلمش غیتان کبی ایپ: سجیمله باغلامق. || مج. سجیم کبی = طاملهلری بربرندن آیرلمیه‌رق ده سجیم کبی آقان صیقی یاغمور.

سَجیّه { سذ. عر. ج: سجایا. خلق، طبیعت، حیات، سرشت: سجیهٔ کریمه‌لری: کریم السجایا.

سَچدیرمك { فتـ. ۱. انتخاب و اختیار ایتمکه سوق واجبار ویا مساعده ایتمك، اورندلنمك، اوگورتلتمك: بو تاجر مالنی سچدیرمز. ۲. فرق ایتدیرمك، ایی کوروب فرق ایتمکه مساعد اولمق: بودوربین اوقدر اوزاقدن سچدیرمز.

سَچکین { ص. سچلمش. منتخب، کزیده.

سَچلمك { فل. مج. ۱. انتخاب واختیار اولنمق، بر شیشك ایلری آیرتلانمق: سورینك ایچندن برقاچ قویون سچلدی. ۲. فرق وتمیز اولنمق: بو قدر اوزاقدن یازی سچیله‌مز.

سِچلیا { سخ. ج. ایتالیانك منتهای جنوبنده واقع بیوك بر جزیره که آق دکیز جزایرینك اك بیوکیدر. عربلر (صقلیه) دیرلردی.

سِچلیالی { س. ص. سچلیا جزیره‌سی اهالیسندن اولان آدم.

سِچلیتَین { سخ. آ عر. سچلیا جزیره‌سیله ایتالیانك قسم جنوبیسی اولان ناپولیتانه خطه‌سندن مرکب ملغی بردولت.

سَچمك { فتـ. ۱. بر شیشك اك اییسنی بولوب آیرتلامق، انتخاب واختیار ایتمك، اورندلمك، اوگورتمك: سورینك ایچندن بش قویون سچدم. ۲. فرق وتمیز ایتمك ایی کوروب فرق ایده‌بیلمك: بر قراردی کوردم آما نه اولدیغنی سچه‌مدم؛ اوآدم خیر وشری سچمکه مقتدر دکلدر.

سَچمه { ص. ۱. انتخاب، اختیار، اییسی بولوب آیرمه: قاربوزلری سچمه ایله صاتیور. ۲. فرق، تمیز، کوروب فرق ایتمه: بو یاشده اوقدر اوزاقدن آدم سچمه‌سی غریبدر. = ص. انتخاب واختیار اولنان ویا اولنمش: اونك عسکری هپ سچمه آدملردن عبارت ایدی؛ سچمه مال صاتمام.

سَچمه‌جه { ص. سچمکله آلنوب صاتیلان: سچمه‌جه قاربوز. = ح. سچمك شرطیله: سچمه‌جه صاتیورز.

سَچیجی { ص. ۱. انتخاب و اختیار ایدن، بر طوبدن الکانی سیتلری آیرتلایان. ۲. فرق وتمیز ایدن، کوروب فرق ایدن.

سَچیش { س. و:

سَچیم { س. ۱. انتخاب، اختیار. ۲. فرق، تمیز، ایی کوروب فرق ایتمه: کوزسچیمی.

سَحاء { سذ. عر. ج: اسحیه. (جمعی جمیت طبیه عثمانیه‌نك وضعی کبی «سحایا» دکلدر.) تش. بین زاری؛ التهاب اسحیه = بین زارلرینك التهابندن عبارت مرض.

سَحاب { سذ. عر. ج: سحائب. بولوت، ابر، میغ. || مج.

١. قرا كَلق، ظلمت. ٢. كثرتله اوچوشان چكركه كبی شیئلر.

سَحابه { سث. عر. [آخرنده‌كی «ه» وحدت ايچوندر] تك بولوت، منفرد بولوت.

سَحّار { ص. عر. ؤ: سحّاره. [«سحر» دن مب.] ١. مبالغه ايله سحر ايدن، ساحر، بوگوجی، سحرباز. ٢. مج. سحره بكزر بر قوت فوق العاده ايله جذب ايدن. فتان: چشم سحّار.

سَحايا { «سحاء» لغتنك جمعی اولمق اوزره، جمعيت طبيه عثمانيه طرفندن قبول اولنمش ايسه‌ده، ياكايش اولوب، طوغرسی «اسحيه» در. بك: سحاء.

سَحائی { ص. عر. ؤ: سحائيه. تش. ط. بين زارلرينه منسوب ومتعلق.

سَحَر { سذ. عر. ج: اسحار. صباح آچلمغه باشلاديغی وقت، چين صباح وقتی: سحروقتی بلبللرله برابر تسبيحه باشلار؛ علی السحر = علی الصباح، اركندن.

سِحر { سذ. عر. ١. بوگو، بوگوجيلك، كوز باغيجيلق. ٢. سحر قوتی حائز اولان جاذبهٔ شديده، فتانلق. ٣. شعر و فصاحت كبی انسانی مفتون ايدن هنر، كه بوكا سحر حلال دخی ديرلر، يعنی حرام اوليان بوگوجيلك.

سِحرآميز { ص. فا. [عر. سحر = بوگو. فا. آميختن = قاريشمق] بوگو ايله قاريشيق وبوگو قبيلندن يعنی فوق العاده مؤثر وفتان اولان.

سِحرباز { ص. س. فا. [عر. سحر = بوگو. فا. باختن = اوينامق] بوگو ياپان، بوگوجی، كوز باغيجی، ساحر، سحار.

سِحربازانه { ص. ح. فا. بوگوجی كبی، جاديلقله ويا فتانلقله: برطاقم تزويرات سحربازانه ايله: سحربازانه حركت ايديور.

سِحربازلق { تـ. بوگوجيلك. سحارلق.

سَحَرخيز { ص. فا. [عر. سحر = صباح. فا. خاستن = قالقمق] صباحلری اركن قالقان.

سَحَرگاه { و سحرگه. سذ. فا. [عر. سحر = صباح. فا. گاه، گه = وقت] صباح وقتی. == ظرز. صباح وقتنده، علی الصباح.

سِحرلمك { فتـ. بوگو ايتمك.

سِحرلی { ص. بوگولی، بوگويه دوچار.

سَحَری { ص. عر. ؤ: سحريه. صباح وشفقه منسوب ومتعلق: مرغ سحری = صباح قوشی، بلبل.

سِحری { ص. عر. ؤ: سحريه. بوگويه منسوب ومتعلق.

سَحق { سذ. عر. دوگمه، ازمه، قيرمه.

سَحلَب { [اصلی خصاء الثعلب (يعنی تيلكی خايه‌لری) اولمسی محتمل اولان معروف ثعلبك (ويا سالبك) اصلی اولمق اوزره لغت عربيه صفتيله بعض لغويونمز طرفندن قيد اولنمش ايسه‌ده، هيچ بر عربی لغت كتابنده بويله بر كلمه‌يه دسترس اوله‌مدق.

سَحور { سذ. عر. شهر رمضان شريفده شفقدن اول شرعاً معين وقتده ييلن يمك، كه بونكی متعاقب نيت ايديلوب اوروج طوتيلور: سحور يمك؛ سحوره قالقمق. [«ساهور» و «سهور» يازلمسی غلطدر.]

سَخاء { سذ. عر. جومردلك، ال آچيقلغی، سماحت، سخاوت: ارباب سخا وكرمدندر.

سَخافت { سث. عر. عقل كوتكلكی و نقصانی، عقلسزلق، خفت عقل.

سَخاكار { ص. فا. جومرد، الی آچيق، سماحتلی، سخی، كريم.

سَخانت { سث. عر. صيجاقلق، ايصياق، قيزغينلق.

سَخاوت { سث. عر. جومردلك، ال آچيقلغی، سماحت.

سَخاوتلی { ص. سخا وكرمله متصف، الی آچيق، سماحتلی.

سَخت { ص. فا. ١. قاتی، سرت، چتين، تند، درشت، حشين: دل سخت. ٢. كوچ، دشوار، عسرتلی: كار سخت. ٣. قوتلی، متين، محكم: بازوی سخت، قامت سخت. == حـ. پك، چوق، زياده، آشيری: سخت مرحمتسز ايدی. ن.

سَختدِل { ص. فا. [سخت = قاتی. دل = يورك] قاتی يوركلی.

سَختگیر { ص. فا. [سخت = پك. گرفتن = طوتمق] بر شیئی صیقیجه طوتان.

سَختلِك { س. ١. قانیاق، سرتلك. ٢. كوجلك، صعوبت، عسرت. ٣. صیقندی. اضطراب، سفالت.

سَختی { س. فا. سختلك. با: سختلك.

سَختِیان { س. دباغت اولنمش جلالی دری وعلی الخصوص كچی دریسی. == ص. سختیاندن معمول: سختیان خرج، آیاق قابی.

سَختِیانجی { س. سختیان یاپان وصاتان آدم.

سَختِیانجیلق { س. سختیان یاپمق وصاتمق صنعتی.

سُخَن { س. فا. و:

سَخُن { س. فا. سوز، لقردی، كلام، نطق.

سَخُن { سذ. عر. صیجاقلق، ایصیلق، حرارت.

سُخَن آرا { ص. فا. [سخن=سوز. آراستن=طونانمق] او:

سُخَن پرداز { ص. فا. [سخن= سوز. پرداختن= دوزمك] دوزكون و منتظم سوز سویلین، فصیح، بلیغ.

سُخَن چین { ص. فا. [سخن= سوز. چیدن= طوپلامق] بر یردن سوز طوپلایوب دیكر محله نقل ایدن، نمام، دیدی قودیجی.

سُخَندان { ص. فا. [سخن=سوز. دانستن= بیلمك] سوز بیلیر. كوزل سوز سویلر.

سُخَن‌سَنج { ص. فا. [سخن=سوز. سنجیدن = طارتمق] سویلدیكنی ایچجه طارتوب دوشونن، طارتلمش كبی حشوباتسز ومناسبتلی سوز سویلین.

سُخَنوَر { ص. فا. حقیله سوز سویلر. فصیح، نطوق، ناطقه‌لی.

سُخونَت { سذ. عر. صیجاقلق، ایصیلق، قیزغینلق، حرارت.

سَخی { ص. عر. ج: سخیه. [«سخاء» دن صش.] جومرد، سخاوتلی، سماحتلی. الی آچیق. ویركیلی.

سَخیف { ص. عر. ج: سخیفه. [«سخافت» دن صش.] كوندك، ضعیف، خفیف، بوش: عقل سخیف؛ افكار سخیفه.

سَخین { ص. عر. ج: سخینه. [«سخونت» دن صش.] صیجاق، ایصی، قیزغین.

سَدّ { سذ. عر. ١. قپامه، باغلامه، طیقامه. بر طریق ویا مجرا ایچنده بر حائل چكوب اختلاطی منع ایتمه: یولی، صو یولی، غاز بوریسنی سد ایتدی؛ باغچه قپوسنی سد ایده‌جك. ٢. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] بر یول ومجرا وساره‌یی قپایوب اختلاطی كسن حائل: او یوله بر سد چكدی. ٣. سطح عمومیدن یوكسك اولان سطح: تارله، باغچه سدی؛ سد سد بر باغچه. ٤. مرور و تجاوزی منع ایله استحكام یرینی طوتمق اوزره بوینه چكیلان محكم دیوار: سد اسكندر؛ سد چین. ٥. یاغمور صولرینی زراعتده قوللانمق مقصدیله بریكدیرمك اوزره ایكی طاغ آره‌سنه چكیلن دیوار: قوم عاد سدلر وبندلرله یاغمور صولرینی بریكدیررلردی. ٦. دربند وریختیم دیواری: سد البحر. ٧. مج. حائل، مانع، انكل: مساوی اخلاقه بر سد چكملی؛ علم فقره قارشی بر سد آهنیندر (دمیردن بر سددر). || سد رمق = آجلقدن اولمیه‌جك قدر اكل و شرب. || سد نطق= سكوت.

سَداب { سذ. عر. سدب و غلط اوله‌رق صدف اوتی دینلن بر جنس نبات.

سَداجَت { سذ. عر. «ساده» دن [معرب اولان «سادج» دن] ساده‌لك: سداجت معنا.

سَداد { سذ. عر. طوغریلق، حق، انصاف، طوغری و حقلی شی: طریق سداددن آیرلمدی.

سِداد { سذ. عر. [سین مفتوحه ودال مشدده ایله سمپ. صورتنده قوللانمامل] جرا. قانی طوردیرمق ایچون ویا مرهمله یاره‌یه طیقیلان بزدن طیقاج، فر. Tampon.

سُداسی { ص. عر. ج: سداسیه. [د. آلتی حرفدن مركب (كلمه)، آلتی جزءدن مركب كل: فعل سداسی؛ افعال سداسیه. || نبا. سداسی البزور = آلتی تخملی؛ سداسی الوریقات= آلتی یاپراقجقلی (چیچك). || ص. سداسی الوجوه = آلتی وجهلی؛

سداسی الاضلاع = آلتی ضلعلی. [ذو ستة الوجوه و ذو ستة الاضلاع تعبیرات سقیمه‌سنه بدل قوللانیلیدر.]

سَدَب { س. [عر. « سداب » دن] صدف اوتی.

سِدره { س. عر. نبق دینلن میوه‌یی ویرن بر آغاج، عربستان کرازی. || سدرة المنتهی = یدنجی قات کوکده بر مقام: سدره نشینان = اوراده کی ملائکه.

سُدُس { س. عر. آلتیده بر، بر کلك آلتی جزئنده بر جزئی: مالنك سدسنی وقف ایتدی.

سُدّه { س. عر. ج: سدد. ۱. قپو، ایشیك، عتبه، آستان: سدهٔ سنیه‌یه مراجعت ایتمك. ۲. ط. بدنك بعض اعضا و مساماتنه عارض اولان طوتقونلق.

سَدید { ص. عر. ث: سدیده. [« سداد » دن صش.] طوغری، حق، صائب: رأی سدید.

سَدیر { س. [عر. « صدر » دن غلط] ۱. اوطه‌نك اك یوقاری طرفنده اوستنه مندر ویاصدیق قونمغه مخصوص کره‌وت. ۲. اوستی مندرلی وشلته‌لی کره‌وت.

سَدیه { س. [ایتا. Sedia] خسته‌لرك وکبار ناسك نقلنه مخصوص اطرافی قپالی برقولتوقلی صندالیه که ایکی صیریقله ایکی کشی طرفندن قالدیریلیر.

سَر { س. فا. ۱. باش، قفا، کله، رأس. ۲. باش، رئیس، بر طائفه‌نك بیوکی: سر صلحا، سر علما. ۳. تپه، ذروه: سر کوه = ذروهٔ جبل، طاغ تپه‌سی. ٤. اوج، کنار: سر رشته = ایپ اوجی؛ سرمو = قیل اوجی، جزئی شیء. ٥. صوك، نهایت، پایان: سرکار ایشك صوکی. || از سرنو = یکی باشدن، یکیدن. || سر بزمین = باشنی یره قویه‌رق. || سردن کچدی = اسکی بر صنف عسکر. || مج. سر دومن = دومن اداره‌سنه مأمور افراددن آدم که چاوش پایه‌سنده‌در.

سَر { ص. فا. باش دیمك اولان « سر » اسمنك عینی اولدیغی حالده، بعض اسملرك باشنه کیروب « باش » و « برنجی » معناسیله صفت یرینی طوتار: سر طبیب = باش‌حکیم: سر کاتب = باش‌کاتب؛ سرمحرر = باش محرر؛ سر خلیفه = بعض قلملرده مدیرك مادوننده وممیزك فوقنده بولنان مأمور. [لغت فارسی ایسه‌ده بو ترکیبات ترکجه قاعده‌سنه مطابقدر.]

سِرّ { س. عر. ج: اسرار. ۱. کیزلی ایش ویا سوز، راز: سر صاقلامق، سر طوتمق = کیزلی طوتمق؛ کتم سر، کتم اسرار = سرینی کیزلمك؛ افشای سر = سرینی میدانه چیقارمق. ۲. عقل بشرك ایره‌مدیکی حکمت ربانیه: سرخلقت، اسرارطبیعت. || سرکاتبی = محرمیتی شرط اولان امور سیاسیه‌یی یازان سفارت کاتبی.

سر { س. با: صر.

سِرّاً { ح. عر. کیزلیجه، خفیاً، محرمانه: سراً یازدی.

سَرا { ص. فا. [« سراییدن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] تغنی ایدن، ترنم ایدن: نغمه سرا = نغمه پرداز.

سَرّاء { سث. عر. رفاه وممنونیتله یاشایش، خوشحاللق. مقابلی: ضراء: نه سراده نه ضراده.

سَرآغاز { س. فا. [سر = باش. آغاز = بدأ] باشدن بدأ، یکیدن باشلامه.

سَرآمَد { ص. فا. ج: سرآمدان. [سر = باش. آمد = کلدی] باشه کلن، اك باشده بولنان، رئیس، ممتاز، سرور، سرفراز: سرآمد اهل هنر؛ سرآمدان ادبادن.

سَرآهنك { س. فا. [سر = باش. آهنك = چالغی] چالغی طاقمی باشی، اورکستره رئیسی.

سَراب { س. فا. [عربیده‌ده مستعملدر.] چولده اوزاقدن صو کبی کورینن و انعکاس ضیادن ایلری کلن حال، یوصاریق، ایلغیم صالغیم.

سَراپا { ص. ح. فا. باشدن آیاغه، بتون، هب، من اوله الی آخره.

سَراپَرده { س. فا. ۱. سرای پرده‌سی، بر بیوك قوناغك قپوسنده ویا حرم ایله سلاملغی آره‌سنده‌کی بیوك پرده. ۲. پادشاهلر حضراتنه خاص اولان اوتاق.

سِراج { سذ. عر. [فا. « چراغ » دن معرب] چراغ، ایشیق، قندیل، مشعله، آلات تنویر: سراج راه هدایت.

سَرّاج { سذ. عر. [« سرج » دن سم. — تر. زبا. نزدی : ساراج] ١. اکر وسائر آت طاقمی یاپان وصاتان آدم؛ سراج دکانی؛ سراجلرچارشیسی. ٢. مشین و سختیان اوزرینه صیرمه وایپکله ایشلیه‌رك مواد مختلفه یاپان اصناف.

سَرّاجخانه { سه. اکر وسائر آت طاقملریله مشین وسختیاندن مواد مختلفه یاپان و ایشلین اصنافك چارشیسی.

سَرّاجلق { سه. اکر وسائر آت طاقملری یاپمق و مشیندن مواد مختلفه ایشلمك صنعتی : سراجلق اوکرنیور.

سُراجه { سه. با : صراجه.

سَراچه { سه. فا. کوچك سرای، سرایجك.

سَرادِق { سذ. عر. جه : سرا. دقات. سراپرده.

سَراری { سش. جه. عر. فد : سریه. با : سریه.

سَراسَر { صه. حه. فا. باشدن‌باشه، بتون، تکمیل، بر دوزی یه. == سه. بوینه تللی بر نوع قماش.

سَراسیمه { صه. فا. و :

سَراسیمه { صه. فا. سرسم، واله، حیران.

سَرافراز { صه. فا. [سر = باش. افراختن = یوکسلتمك] باشنی یوکسلتن، سائرلرندن تمیز ایدن، ممتاز : اقران وامثالی بیننده سر افراز اولدی.

سَرافکنده { صه. فا. [سر = باش. افکندن = آتمق، اکمك] باشنی اکن : سر افکندهٔ خجالت اولدی.

سَرانجام { سه. فا. [سر = اوج. انجام = صوك] عاقبت، نهایة الامر، عاقبت کار، باشه کلن وقعه نتیجه‌سی.

سَرانداز { صه. فا. [سر = باش. انداختن = آتمق] باشنی آتان، قویان، فدا ایدن. بی باك وبی پروا.

سَرانکشت { سه. فا. [سر = اوج. انکشت = پارمق] پارمق اوجی.

سَراویل { سذ. عر. ایچ طونی، شلوار.

سَرای { سه. فا. ١. حکمداران حضراتنك مسکنی ودائره‌سی : سرای همایون. ٢. بیوك و مصنع قوناق. ٣. [بعض محللرده] حکومت قوناغی.

سَرایا { سش. جه. عر. فد : سریه. با : سریه.

سِرایت { سش. عر. ١. کچمه، بولاشمه : نزله چابق سرایت ایدر بر خسته‌لقدر. ٢. کچمه، انتقال، تعمم، انتشار: او آدملرله اوتوره اوتوره اونلرك عادتی بزه ده سرایت ایتدی.

سَرایدار { سه. فا. آیواز، بر قوناغك خدمات سفلیه‌سنی وعلی الخصوص یمك وسفره‌یه متعلق ایشلری کورن خدمتجی.

سَرائِر { سش. عر. جه. فد : سریره. با : سریره.

سَراینده { صه. فا. تغنی و ترنم ایدن، خواننده.

سَرباز { صه. فا. ١. قورقوسز، جسور، پرواسز. ٢. ایرانده بر صنف عسکر.

سَربَست { صه. فا. ١. آزاده، غیرمقید، حر، مختار. ٢. محجوب اولمیان، اوتانمیه‌رق حرکت ایدن، صیقلمیان. ||سربست لیمان = هردولتك سفائنی کیرن وادخالات واخراجاتندن کمرك رسمی ویرلمین لیمان.

سَربَستلك { سه. ١. آزادلق، عدم تقید، حریت. ٢. عدم محجوبیت، اوتانمیه‌رق وصقلمیه‌رق حرکت ایتمه. == صه. سربست یاشانیلان : سر بستلك بردر.

سَربَسته { صه. فا. باشی باغلی ویا اورتیلی، کیزلی.

سَربَستی { سه. فا. سر بستلك. [سربستیت دینه‌ملی.]

سَربُلَند { صه. فا. جه : سربلندان. [سر = باش. بلند = یوکسك] باشی یوکسك، عالی، ممتاز : امثالی بیننده سر بلند اولدی؛ سر بلندان ارباب هنر.

سَربَند { سه. فا. [سر = باش. بستن = باغلامق] باشه باغلانان ویا صاریلان شیء.

سَرپدیرمك { فتـ. ١. آزر آزر صاچدیرمق، طامله طامله ویا ریزه ریزه دوکدیرمك : توتونه صو، پازی‌یه توز، یمکه طوز وبور سرپدیرمك. ٢. آزر آزر ویردیرمك : بورجلیلره برمقدار آقچه سرپدیردی.

سَرپشدیرمك { فتـ. ١. آزر آزر تقسیم و توزیع ایتمك : او آقچه‌یی آلاجقلیلره سر پشدیردم. ٢. آزر مقدار صو صاچمق : بر بولوت

براز یاغمور سرپشدیره‌رك چكدی.

سَرپكَن { یاخود سپكن. سـ. سر پیله‌رك آزر آزر یاغان یاغمور و قار؛ صولی سرپكن = یاری اریمش قار و یا یاری طوكمش یاغمور .

سَرپلمَك { فـ. ۱. آزر آزر صاچلمق، طاغلمق : توتونه براز صو سرپلیرسه یو. مشاق طورور. ۲. اوته‌یه‌بری طاغیدلمق، اسراف اولنمق : او پاره اویله سرپلدی. = فل. ۱. (یورغون آدم) كندینی آتوب یایلمق، صاچیلوب اوزا. نمق : كندینی اوه آتنجه بركره سرپلدی. ۲. (چوجق) نشو ونما بولمق، بردن بوی آتوب بیومك : او چوجق برقاچ آی ظرفنده سرپلدی. || یوركه صو سرپلمك = فراح وانشراح بولمق.

سَرپمَك { یاخود سپمك. فتـ. آزر آزر صاچمق ، رش ونثار ایتمك : یوزینه صو سرپدی؛ قوشلره یم سرپدم؛ فقرایه آقچه سرپدی. = فل. آزر آزر صا. چلمق، طاغلمق: صقاله قیر سرپمك؛ بر آز یاغمور سرپمكه باشلادی.

سَرپمه { سـ. ۱. سرپمك فعلی، سرپیش، رش، نثار. ۲. بكك بكك، طاغینق بكك و چیچك. = صـ. سرپلمش، طاغینق: سرپمه چیبان .

سَرپن { صـ. صاچان، رش و نثار ایدن . || اتك سرپن = صالقیم صاچاق، چولپه .

سَرپنجه { سـ. فا. پنجه اوجی.

سَرپندی { سـ. ۱. آزر آزر سرپه‌رك یاغان یاغمور: او یاغمور دكل بر سرپندی ایدی. ۲. دوكیلان بر مایعدن صیچرایان طامله‌لر : سرپندیدن پاچه‌لری ایصلاندی. ۳. برشیئك قالان جزئی مقداری، بقیهٔ جزئیه : بز یاغمورك آنجق سرپندیسنه راست كلدك. || سر پندیسنه اوغرامق = سیئه‌سنی چكمك، ضررینه دوچار اولمق .

سَرپَنك { سـ. دمیر طاقیه .

سَرپوش { سـ. فا. [سر = باش. پوشیدن = كیمك] باشه كییه‌جك شیء. باش كسوه‌سی.

سَرت { صـ. [یالكه فا. « سرد ». دن] ۱. قاتی، صلب، چتین، درشت : سرت طاش، طوپراق، آغاج. ۲. كسكین، تیز، شدید : سرت سركه، راقی. توتون. ۳. خرچین، خشین، تند، حدید : سرت آدم، سرت آت. سرت خوی. ٤. لمسده یومشاق اولمیان : سرت قماش، ات . ٥. شدتلی، زورلی: سرت روزكار، دكیز .

سَرتاج { سـ. فا. [سر = باش. تاج = م] ۱. باش تاجی، باشه كییلان تاج. ۲. مج. باشه كییلان تاج مقامنده عزیز ومحترم ذات : سرتاج افتخارمز.

سَرتَسَر { صـ. حـ. فا. باشدن باشه، بتون، كاملاً .

سَرتَلشدیرمَك { فتـ. ۱. سرت حالنه قومق، سرت ایتمك، قاتیلاشدیرمق : كونش خموری سرتلشدیردی. ۲. قوتلی وزورلی ایتمك : كو. نشك غروبی روزكاری سر. تلشدیردی. ۳. دها كسكین وسرت یاپمق : صیجاقلق سركه‌یی سرتلشدیرر .

سَرتَلشمَك { فل. ۱. سرت او. لمق، قاتیلاشمق : بوطاش هوا آلدقجه سرتلشیور. ۲. زور وقوتی آرتمق : روز. كار كیتدكجه سرتلشیور. ۳. دها كسكین وسرت اولمق : بو سركه طوردقجه سرتلشیور .

سَرتلك { سـ. ۱. قاتیلق، صلابت، درشتی. ۲. كسكینلك، تیزلك، شدت. ۳. خرچینلق، خشونت، تندلك، حدت. ٤. لمسده یومشاق اولمیان شیئك حالی. ٥. شدت، زور .

سَرتَلندیرمَك { فتـ. سرتلشدیر. مك. با : سر. تلشدیرمك .

سَرتَلنمَك { فل. سرتلشمك. با : سرتلشمك .

سَرج { سـ. عر. جـ : سروج. اگر، زین .

سَرچشمَه { سـ. فا. [سر = باش. چشمه = م] ۱. چشمه باشی، چشمه صوینك منبعی. ۲. مقدما عساكر معا. ونه سركرده‌لرینك حكومتجه اولان معینات و معاش وسائره ایشلرینی تسویه ایدن مأمور مخصوصكه مذكور سركرده‌لرك وكیلی ومروج اموری حكمنده ایدی .

سَرچه { سـ. برقاچ جنسه منقسم اولان كوچك قوشلرك اسم عمومیسیدر، عصفور. اصلی

ترکجه‌سی چوغور و چوغورجق اولوب، صیفیرجق بونك غلطیدر.

سرچه { سه. آدسز پارمق، یو. زوك پارمغی، بنصر: سرچه پارمق.

سرچه { سه. با: صرچه.

سرچین { سه. ۱. مکیك دیلی. ۲. سچمه باش بوی: مقابلی: پرچین: سرچین پرچین= کوچك و بیوکندن بر بری اوستنه آلنان رسم، جانوار رسمنه اطلاق اولنور.

سرحد { سه. فا. [فا. سر= باش. عر. حد= سینور] حدود باشی، ایکی دولت آره‌سنده‌کی حدود بویی، خط حدود، ثغور، دربندات.

سرحددار { سه. فا. حدود محافظی، دربندات ناظری.

سرخ { ص. فا. قرمزی، قزیل، احمر: لاله سرخ. = سه. تر. قرمزی مرکب، لعل: سرخ ایله یازلمش. || سرخسر= قزلباش.

سرخاب { ص. فا. ۱. قرمزی صو. [قان وشرابدن کنایه اولور.] ۲. برنوع اوردك.

سرخوش { ص. سه. فا. [سر= باش. خوش= ایی. — تر. زبانزدی: سارخوش.] ۱. مست، سکران. تر. بسریك: سرخوش اولمق= ایچوب مست اولمق. ۲. دائما ایچوب مست ولمغی عادت ایدنمش اولان، عشرته مبتلا، بکری: سرخوش برآدمدر.

سرخوشلق { سه. [زبانزدی: سارخوشلق] ۱. مستلك، سکر: دها سرخوشلغی کچمدی. ۲. عشرت ابتلاسی، بکریلك: سرخوشلق انسانی مادی ومعنوی متضرر ایدر.

سرخی { سه. فا. قرمزیلق، حمرت

سرخیل { سه. فا. [فا. سر= باش. عر. خیل= آتلی بولوکی] ۱. برآتلی بولوکنك ویا برکاروانك باشی، ایلری کچنی، رئیسی. ۲. مج. باش، رئیس، اك ایلریده بولنان، کزیده: سرخیل ادبا.

سرد { سه. عر. (سوزی) ربط ایدوب دوزلتمك، ترتیب وحسن صورتله سوق وایراد ایتمك: سرد کلام ایتدی.

سرد { ص. فا. ۱. صوثوق، بارد: آب سرد= صوثوق صو. ۲. لطافتسز، سرت، بارد، خشین، چرکین: سرد معامله: سرد آدم. = سه. صوثوق، برودت: کرم وسرده باقماز.

سرداب { سه. فا. تعریب دخی اولنمغله جمع: سرادیب. اصل صوبی صوثوق طوتمغه مخصوص برآلتی، ممالك حاره‌ده سربنلکده اوتورمغه مخصوص برآلتی اوطه‌سی.

سردابه { سه. فا. با: سرداب.

سردار { سه. فا. عسکر باشی، قائد، قوماندان. || سردار اکرم= عساکر عثمانیه‌ده عموم مشیرلك فوقنده و سرعسکردن صکره بر موقع عالیده بولنان مشیر و قوماندان که باشلیجه حرب زماننده محاربه‌یه سوق اولنان عموم عسکرك باش قوماندانلغنه نصب اولنور، و« دولتلو رأفتلو» عنواننی حائز اولور. || قیر سرداری= تعقیب اشقیا و تأمین طرق وظیفه‌سیله موظف بر بولوك سلاحشورانك باشی.

سردارلق { سه. سردار صفت و عنوان و وظیفه‌سی، باش قوماندانلق. || قیر سردارلغی= قیر سرداریننك صفت و وظیفه‌سی.

سرداری { سه. فا. سردارلق. ! = ص. سرداره منسوب ومتعلق ویا شایسته: جانب عالی سرداریلرینه؛ اشعار سرداری.

سرداش { ص. بر سره واقف اولان ایکی کشینك بهری، محرم سر.

سردفتر { ص. فا. [سر= باش. دبتر= م] دفترك باشنده مقید اولان، اك باشده بولنان، اك ایلری کچن، جمله‌دن مقدم اولان: سردفتر ارباب هنر.

سردیرمك { فت. بایدیرمق، یره یاتیروب آچدیرمق، بسط ایتدیرمك: بتاغی یره سردیردم: چماشیری، شو خالی‌یی زمینه سردیره‌جکسکز؟

سررشته { سه. فا. [سر= اوج. رشته= ایپلیك] ایپ اوجی، بهانه، وسیله، مناسبت.

سرزده { ص. فا. [سر= باش. زدن= اورمق] باش اورمش، باش کوسترمش: سرزده ظهور اولمق= چیقیویرمك.

سَرزَنِش { ص. فا. [سر = باش. زنش = اورش] باشه قاقمه، تعزیر، تكدیر، چیقیشمه: بو ایشدن طولایی سرزنش ایشیتمكه وقتم یوقدر.

سَرسام { ص. فا. سرسم. = س. انسانه سرسملك ویرن برعلت: علت سرسام.

سَرسَری { ص. فا. اوته‌ده بریده گزن، باشی بوش، ایشی گوجی ومكان ومأموریت یا صنعتی اولمیوب نافله طولاشان، دربدر، خیلاز، آواره: سرسری اولدی. سرسری گزیور.

سَرسَریانه { ص. ح. فا. سرسریجه، سرسری‌واری، خیلازجه، آواره‌لكله، دربدرجه: سرسریانه بر عمر سوریور؛ سرسریانه یاشایور.

سَرسَریجه { ص. ح. سرسری طرزنده، خیلازجه، دربدرجه: سرسریجه بر عمر سوریور؛ سرسریجه طولاشوب طوریور.

سَرسَریلك { س. دربدرلك، خیلازلق، بوش گزمك حالی: سرسریلكله اتهام اولنه‌رق توقیف اولندی.

سَرسله { س. سرنا اویونی.

سَرسَم { ص. [فا. « سراسیمه » دن] ١. باشی و بینی دونوب عقلنی طوپلایه‌میان، مدهوش، حیران: دوماندن سرسم اولدم. ٢. بدلا، عقلسز، آلیق: او ذاتاً سرسمدر؛ سرسم سرسم گزیور. ٣. اونوتغان، برشیئی خاطرنده قالماز، ذهنی مشغول: سرسم اولدم.

سَرسَملك { س. ١. باشه طوقونان برضربه ویادیگر عارضه‌دن گلن باش دونمه‌سی و بین قاریشیقلغی، مدهوشلق: دوشوب باشنه بر سرسملك گلدی. ٢. بدلالق، آلیقلق ٣. اونوتغانلق، حیرانلق، ذهن مشغولیتی. بو سرسملكله سن ایش گوره‌مزسك.

سَرسَملَمك { یا سرسمله‌مك. فل. ١. سرسم اولمق، باش دونوب، بین بولانمق. ٢. آلیقلاشمق، بدلا اولمق. ٣. مدهوش وحیران واونوتغان اولمق: ذكی بر چوجق ایدی لكن عشرتدن سرسملدی.

سَرشار { ص. فا. طوب طولی، مالامال، طاشقین. ز.

سِرِشت { س. فا. طبیعت، خلقت، طینت، جبلت: ملك سرشت = ملك طبیعتلی. [معنای اصلیسی یوغورمه‌در.]

سِرِشته { ص. فا. یوغورلمش، تخمیر اولنمش، مخمر.

سِرِشك { س. فا. گوز یاشی، دمع، اشك.

سَرَطان { س. ع. ١. یینگچ، چاغنوز. ٢. ط. بروج اثنا عشرك بریكه برج جوزا ایله برج اسد آره‌سنده واقع اولوب شمس بو برجه حزیرانك ابتداسنده یعنی اول صیفده گیرر: مدار سرطان = برج سرطانك بولندیغی نقطه حذاسنده اوله‌رق كرهٔ ارضك نصف شمالیسنده منطقهٔ حاره‌یی منطقهٔ معتدله‌دن آیران وشمسك شماله طوغری میل اعظمنك منتهاسی گوسترن خط موهوم. جنوب جهتنده‌كی مقابلی: مدار جدی. ٣. ط. معروف بر تهلكه‌لی چیبان كه یینگچ شكلنده بر لحم زائد صورتنده اولوب معده ورحمده و سائر عملیاتی مشكل یرلرده دخی چیقار، یگرجه‌كه شیر پنجه‌دن كوچكدر.

سُرعَت { س. ع. چابوقلق، چابوق اولمه، عجله، شتاب: سرعت انتقال = سویلنیلن سوزی چابوق آكلامه؛ سرعت حركت = چابوق گیتمه: سرعت مشی = چابوق یورومه. || سرعتله = چابوق، سریعاً، بعجالة. || سرعت ابتدائیه = ع. مرمینك طوب آغزندن حین خروجنده حائز اولدیغی سرعت.

سُرعَتلی { ص. چابوق، سریع، عجله‌لی: سرعتلی ایش، یورویش. || ع. سرعتلی آدیم = عسكر یورویشنك بر نوعی.

سَرعَسكَر { س. فا. [فا. سر = باش. ع. عسكر = م] ١. عسكر واردو قوماندانی، قائد. [مقدما بو معنا ایله قوللانیلوب مثلا آناطولی سرعسكری، ایرانه سوق اولنان اردونك سر عسكری دینلیردی.] ٢. [الیوم] عموم عساكر عثمانیه‌نك اداره‌سنه نظارت ایدن ذات كه هیئت وكلایه داخلدر: سرعسكر پاشا. || سر عسكر قپوسی = دائرهٔ عسكریه.

سَرعَسكَرلك { س. سر عسكر مقامی و عنوان وصفتی: فلان پاشا ایكی كره سر عسكرلك ایتمش، فلان تاریخده سر عسكرلكله نصب اولنمشدر.

سَرعَسکَری { ص. فا. سرعسکرك ذاتنه و یا مقامنه منسوب ومتعلق: جانب عالیٔ سر عسکری یه؛ دائرهٔ سرعسکری؛ مقام سر عسکری؛ باب سر عسکری = سر عسکر قپوسی.

سَرغوج { س. با: صوٌرغوج.

سَرَف { سذ. عر. لزومسز یره اولنان فضله صرفیات و اتلافات. [« اسراف » دها مستعملدر.]

سَرفراز { ص. فا. با: سرافراز.

سَرفُرو { س. فا. [سر = باش. فرو = آشاغی] باش اکه، اطاعت، انقیاد: اوکیمسه یه سرفرو ایتمز.

سِرقَت { سذ. عر. [لسانمزده سین مکسوره و راء ساکنه ایله مستعمل ایسه ده، اصل عربیده سین مفتوحه وراء ساکنه یاخود مکسوره ایله در] چالمه، آشیرمه، خرسزلق: سرقت ایتمك: سرقتی تبین ایتمك.

سِرکاتبی { س. بر سفارت وسا. ئره معیتنده مواد محرمانهٔ سیاسیه یی یازان کاتب.

سَرکار { س. فا. ایش باشی، ادارهٔ امور دولت ریاستی: سر کارده بولنانلر = ایش باشنده یعنی مقامات و مناصب عالیه ده بولنانلر.

سَرگذشت { س. فا. [سر = باش. گذشتن = گچمك] بر آدمك باشنه کلوب گچن احوال ووقوعات، حکایه، ترجمهٔ حال، ماجرا: بزه کندی سرگذشتنی نقل ایتدی؛ فلانك تلافك سرگذشتنی قلمه آلمشدر.

سَرگِران { ص. فا. [سر = باش. گران = آغر] باشی آغر، سرسم، مخمور، سرخوش.

سَرگَردان { ص. فا. [سر = باش. گردان = دونن] باشی دونن، سرسم، متحیر، آواره.

سَرکَرده { س. فا. ١. باش، رئیس، بر طائفه نك اوکنده بولنان: سرکردهٔ اشقیا. ٢. عساکر معاونه باشی، قوماندانی.

سَرگَرم { ص. فا. [سر = باش. گرم = صیجاق] باشی قیزمش، سرخوش، قیزغین، جوشه کلمش: سرکرم باده، سرکرم عشق.

سَرکَش { ص. فا. [سر = باش. کشیدن = چکمك] باش قالدیران، اطاعتسز، معند، مخالف: سرکش آدم، آت.

سَرکَشانه { ص. ح. فا. سرکشلکله، اطاعتسزلقله، تعند و مخالفتله: سرکشانه بر طورله؛ سرکشانه کیدیور.

سَرگَشته { ص. فا. [سر = باش. گشتن = دونمك] باشی دونمش، سرسم، حیران، شاشقین.

سَرکَشلِك { س. اطاعتسزلق، معندلك، مخالفت.

سَرکَشی { س. فا. سرکشلك، اطاعتسزلق.

سَرکَله { س. بر نوع شاهتره، سیطرج کوکی، بوجتراك هندی.

سِرکَنجَبین { س. بال ایله سرکه شربتی.

سَرکوب { س. فا. [سر = باش. کوفتن = اورمق] ١. باشه اورمه. ٢. باشه اورهجق شیء.

سَرکوی { س. فا. عر. محله و سوقاق باشی، محبوبه نك سمتی.

سِرکه { س. اکشیمش اوزوم صویی که یمکه و صالاته نو ترشی یه اکشیلك وبرمك ایچون قونور، خل. — اکشیلکدزده کنایه اولور: بو چوربه سرکه اولمش. || قورشون سرکه سی، کل سرکه سی و سائره = مواد مختلفه حامضلرندن عبارت ترکیبات کیمیویه.

سَرکی { س. [« سرمك » دن] ١. سریلان ویاییلان شیء، بساط، سماط. ٢. صاتلق اوزره یره سرلمش اشیا ومیوه وسائره وبونلرك سرلدیکی یر: قاربوز سرکیسی. ٣. دکان اوکنده جا. مکانده انظار عامه یه وضع اولنان اشیا. ٤. ممالك مختلفه دن اك نادیده وتحف معمولات ومحصولاتك جمیله هم سیر وتماشا و هم ده فروخت اولنمق اوزره طاقم طاقم انظار عمومیه یه عرض اولنه‌قلری یر، مشهر، فر. Exposition : پاریسك ١٩٠٠ سرکیسی؛ عمومی سرکی، خصوصی سرکی: زراعت، حیوانات وسائره سرکیسی. ٥. خزینهٔ دولتدن مقابلنده آقچه ویرلمك اوزره موازنه موجبنجه تنظیم اولنمش سند: مطلوباتمك سرکیسی یاپلدی؛ سرکی محاسبه جیسی، قلمی. ٦. مج.

يورغونلقدن سريلوب يايلمش، اوزانمش: سرگى اولدم.

سَرگين (ص. ١. سرلمش، يايلمش، دوشنمش. ٢. خسته، دوشكون. || سركين ويرمك = خسته دوشمك، اسير فراش اولمق، دوشمك.

سَرگين (س. فا. فشقى، كوبره. || سركين اوتى = بر نوع صارماشيق، اوكسوز اوتى، سرمق، اشتر.

سَرلمك (فل. ١. يايلمق، دوشنمك، انبساط ايتمك: نشاسته قورومق ايچون كونشه سريلير. ٢. ياتمق، خسته‌لنوب يتاغه دوشمك: انفلوئنزه‌دن بتون او خلق سرلدى. ٣. دوشمك، دوكلمك: روزكاردن بتون ميوه‌لر سرلدى: قوراقلقدن آغاجلرك ياپراقلرى سرلدى. = مج. آچلمق، دوشمك: يتاقلر سرلدى.

سَرلوحه (س. فا. [سر = باش. لوحه = م] بر لوحه‌نك ويا كاغد وصحيفه وكتاب و سائره‌نك باشنه يازيلان يازى وعنوان وياخود ترسيم اولنان رسم وشكل و سائره، ديباجه، سرنوشت: بو كتابك سرلوحه‌سى يالديز وسرخله طونانلمشدر: سرلوحه‌سى اكسيك بر كتاب.

سَرلى (ياخود سريلى. ص. سرلمش، يايلمش، دوشنمش: يتاقلر سرليدر.

سُرم (سذ. عر. تش. قالين باغرصاغك آشاغى قسمى. || ط. التهاب سرم، فتق سرم، نزف سرم = مذكور باغرصاغه متعلق امراض كه بين العوام باصور اسم عموميسيله معروفدر.

سَرما (س. فا. صوغوق، قيش، شتا.

سَرمايه (س. فا. ١. تجار و سائر اصحاب كسب وكارك اساس تجارت اتخاذ ايتدكلرى اصل مال كه اونك ايشلتديريلوب دور ايدلمسيله تمتع ايديلير، بضاعه، رأس‌المال: سرمايه‌سى بوقدركه تجارت ايتسين: بيك ليرالق سرمايه ايله تجارته كيريشيله بيلير: بو بانقه‌نك سرمايه‌سى نه‌در. ٢. بر شيئك تاجره مال اولديغى مبلغ، تجارت وكار بابى منضم اولمقسزين اولان دكرى: يوز غروشه نصل ويره‌يم كه سرمايه‌سى زياده‌در. ٣. مج. قزانلمش علم ومعلومات، يازى يازان آدمك اساس معلوماتى حكمنده تحصيلى: زواللى آدم چوق يازيورسه‌ده سرمايه‌سى نقصان.

سَرمايه‌دار (ص. فا. سرمايه‌لى، سرمايه‌يه مالك.

سَرمايه‌سز (ص. سرمايه‌سى اولميان، كمبضاعه.

سَرمايه‌سزلك (س. سرمايه‌و بضاعه فقدانى.

سَرمايه‌لى (سرمايه‌سى اولان، سرمايه وبضاعه‌يه مالك.

سَرمَد (سذ. عر. ابديت، ديموميت، بقاى دائمى.

سَرمَدى (ص. عر. ذ: سرمديه. ابدى، دائمى، باقى، زوالسز.

سَرمَست (س. فا. سرخوش، سكران، بسريك، سرخوشلقدن باشى آغرلاشوب لايعقل اولمش.

سَرمَستى (س. سرخوشلق، ايچمكدن ايلرى كلن باش آغرلغى.

سَرمَق (سذ. عر. قره پازى، قويون صارمشيغى.

سَرمَك (فت. ١. يايمق، آچمق، بسط ايتمك: كليمى سرمك؛ نشاسته‌يى كونشه سرمك. ٢. دوشمك، يايمق: ياتاغى سرمك. ٣. ياتيرمق، دوشورمك، يره اورمق: ميدان حربده دشمنلرينى سردى؛ بو نزله بتون او خلقى سردى. || ايپه اون سرمك = واهى عذرلر درميان ايتمك. || لشنى سرمك = چوق دوكوب اولوم درجه‌سنه كتيرمك.

سَرمو (س. فا. [سر = اوج. مو = قيل] قيل اوجى، قيل قدر، جزئى: [جمله منفيه‌ده] هيچ، اصلا: امركزدن سرمو انحراف ايتمدم.

سَرمَه (س. سرمك فعلى. || : سرمك. = ص. سرلمش، يايلمش، منبسط، مبسوط.

سُرمه (س. فا. [تر. «سورمه». دن] قاشه وكوزه سوريلن سياه بويا كحل.

سُرمه‌دان (س. فا. سرمه حقه‌سى.

سَرَن (س. بح. ١. عموميتله اسطوانى الشكل اوزون وقالين چام كراسته‌سى. ٢. اوزرينه مربع يلكنلر كشاد اولنمق اوزره ديركلره و طندن تعليق وآرقورى وضع اولنان آغاچلر. ٣. سرن اعمالنه ياراياق كوكنار كراسته.

سی. || سرن بیجمه‌سی = سرنلك آغاجدن بیچلمش تخته .

سُرنا { سـ. فا. زورنا دینلان ونفسله چالینان قباوتیز سسلی چالغی‌که کویلرده طاول ایله چالینیر. با: زورنا .

سُرنازَن { سـ. فا. زورنا چالان چالغیجی، زورناجی.

سَرنامه { سـ. فا. [سر = باش . نامه = مکتوب] ١. مکتوب ورساله وکتاب وسائره باشنده یازیلان یازی که اکثریا عنوانی حاویدر. ٢. مج. بر طائفه‌نك باشی، سرآمدی : سرنامهٔ ارباب فضل وکمال .

سَرَند { سـ. بر نوع بورصوق آغاجی .

سَرنِگون { سـ. فا. [سر = باش. نگون = آشاغی] ١. باش آشاغی، معکوس. ٢. مج. طالعسز، بد بخت، منکوب .

سَرنُوشت { سـ. فا. [سر=باش. نوشتن = یازمق] ١. باشه یازیلان، آلن یازیسی، قدر، تقدیر. ٢. سرنامه، عنوان .

سَرو { سـ. فا. ترکجه سروی ویا سلوی دینلن معروف آغاج که یاز قیش یشیل طوروب کوزل رایحه‌سی اولمغله اکثریا مزارستانلرده یتیشدیریلیر: سرو آزاد = اوزایوب کیدن عمودی سروی: سرو روان، سرو خرامان = قامت موزون محبوبه‌دن کنایه‌در .

سُروج { سـ. جـ. عر. فد : سرج. با : سرج .

سُرود { سـ. فا. شرقی، ترکی .

سُرور { سـ. عر. سوینج، شادی، مسرت. [مصدریت معناسیله قوللانلیوب اسم کبی قوللانیلیر.]

سُرور { یاخود سورزور. سـ. جیوه مرکباتندن قزیل زرنیخ.

سَرور { صـ. فا. باش، رئیس، بر طائفه‌نك اك ایلری بولنانی؛ سرور کائنات = مفخر موجودات اولان خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز .

سَروَرلك { سـ. و :

سَروَری { سـ. فا. باشلق، ریاست .

سَروِستان { سـ. فا. سرویلك، سروی اورمانلغی.

سُروش { سـ. فا. جانب رحماندن خبر کتیرن ملك، جبرائیل (عم) .

سَرُوم { سـ. [لا. Sérum] اساساً قانك قسم مایعی اولان ماده، مصل .

سَروی { و غلطی : سلوی. سـ. [فا. « سرو » دن] معروف آغاج که یاز قیش یشیل قالوب کوزل رایحه‌سی اولمغله اکثریا مزارلقلرده یتیشدیریلیر. انواعی واردر : طاغ سرویسی، لبنان سرویسی. || مج. آتك آلننده سرویه مشابه اوزون بیاض نشان. || کومش سروی = دکیزه انعکاس ایدن مهتاب ضیاسی.

سرویلك { سـ. سروی اورمانلغی، سروی آغاجلرینی حاوی محل.

سَره { سـ. بیوك پارمغك اوجندن شهادت پارمغی اوجنه‌دك اولان مسافه واولچی‌که قاریشدن کوچکدر : بر آرشین درت سره در .

سُره { سـ. عر. جـ : سرات. ١. تـ. کوبك، ناف . ٢. نبا. بزورك وسطنده کوبکه مشابه بر که اصل تخم مایه‌سنی حاویدر .

سَرهَنگ { سـ. فا. جـ : سرهنگان. چاوش، قواس، یاساقچی .

سِرّی { صـ. عر. ث : سریه. سره منسوب ومتعلق .

سُرّی { صـ. عر. ث : سریه. تـ. کوبکه متعلق .

سُریانی { سـ. صـ. عر. ث : سریانیه. قدیما (سوریه) دینلن شام خطه‌سی اهالیسندن وبو خطه‌ده ساکن اولان قوم افرادندن یاخود بوقومه منسوب ومتعلق: لسان سریانی؛ حروف سریانیه؛ سریانیلرك تاریخی .

سُریانیجه { صـ. سریانیلرك طرز واصولنده ویالساننده اولان : سریانیجه لسان، یازی، کتاب. == حـ. سریانیلرك طرز ویا لساننده : سریانیجه سویلمك، یازمق. == سـ. سریانیلرك سویلمش اولدقلری لسان : سریانیجه السنهٔ سامیه‌نك بریدر .

سَریر { سـ. عر. تخت، اورنك : سریر سلطنت. [عربیده برنجی معناسی یاته‌جق کروت یعنی قاریوله ایسه‌ده، لسانمزده یالکز اصطلاحات طبیه‌ده او معنایی محافظه ایدیور] .

سَریرآرا { صـ. فا. [عر. سریر = تخت ـ فا. آراستن = طونانمق] تخته زینت ویرن، سلطنت سورن، تختنشین.

سَریره { سـ. عر. جـ : سرائر. کیزلی شیء، سر، راز

كیزلی فكر وحال : سرائر طبیعت؛ سرائر خلقت. [اك زیاده جمعی مستعملدر.]

سَریری { ص. عر. ث: سریریه. ط. فن طبك تجارب و عملیات خسته خانه‌سنده وخسته‌لره بالتطبیق اجرا اولنان عملی قسمنه منسوب ومتعلق. فر. Clinique.

سَریریّات { سش. جه. عر. ط. تحصیل فن طب ایده‌نلرك عملیات كورمه‌لرینه و معلملرینك تحت نظارتنده اوله‌رق اجرای تطبیقاتله كسب ممارسه ایلرینه مخصوص اولمق اوزره طب مكتبنه مربوط وعملی درسخانه یرینه قائم خسته خانه: سریریات داخلیه = امراض داخلیه تطبیقاتنه مخصوص خسته خانه؛ سریریات خارجیه = امراض خارجیه تطبیقاتنه مخصوص اولانی؛ سریریات درسی = ذكر اولنان خسته خانه‌ده ویریلن عملی درس؛ سریریات داخلیه معلمی؛ سریریات خارجیه معاونی. فر. Clinique.

سَریع { ص. عر. ث: سریعه. [« سرعت » دن صش.] چابوق، تیز، سرعتلی: سیر سریع؛ حركت سریعه: سریع الحركه = چابوق حركت ایدن: سریع الزوال = چابوق زائل اولان، دوامسز.

سَریعاً { ح. عر. چابوق، سرعتله، عجالةً: سریعاً عزیمت، عودت ایتمك.

سَرین { ص. [تق. سایزون، ساووق (صووق)، ساوُمق (صاومق، چكمك)] آزصووق، صیجاق اولمیان، لطیف وخوشه كیده‌جك صورت ودرجه‌ده صووق: بو كون هوا سرین. = سه. خفیف ولطیف صووقلق، برودت لطیفه وخفیفه، آز صووق ولطیف هوا: صباح سرینده.

سَرینلَتمك { فتـ. آز ولطیف صورتده صوئوتمق، تازه‌لتمك، طراوت ویرمك.

سَرینلَشمَك { فل. با: سرینلمك.

سَرینلِك { سه. آز ولطیف صووق، صووقجه ولطیف هوا: بو كون بر سرینلك حس ایدیورم؛ هوانك سرینلكی؛ اقشام سرینلكنده.

سَرینلَمك { فل. و:

سَرینلَنمَك { فل. آز و لطیف صورتده صوئوق اولمق، خفیف صورتده صووُمق: هوا اولدقجه سرینلندی، سرینلندی.

سَریوم { سه. [لا. Cerium] كیم. نادراً بعض معادنك تركیباتنده بولنان بر جسم بسیط معدنی.

سَرِیّه { سش. عر. جه: سرایا. ١. دشمن اوزرینه سوق اولنان وبشیوز نفری تجاوز ایتمین سواری بولوكی: مثوته غزاسنده رومله قارشی سوق اولنان سریۀ مسلمین. ٢. جاریه، اوطه‌لق.

سِز { ض. ضمیر شخصینك جمع مخاطبی اولوب، « سن » ضمیرینك جمعیدر: سز، سزك، سزه، سزی؛ سزجه، سزكله، سزك ایچون، سزك كبی، سزسز = سز اولمدیغكز حالده.

سِز { د. [سینك كسره‌سی ماقبلنك حركه‌سنه كوره اینجه ویا قالین اوقونور.] فقدان وسلب وتعری بیان ایدوب التحاق ایتدیكی اسمله برابر بر صفت تشكیل ایدر، بی. نا: طاتسز = طادی اولمیان؛ باشسز = باشی اولمیان؛ تربیه‌سز = تربیه‌سی اولمیان، تربیه‌دن محروم؛ دیلسز = دیلی یعنی نطقی اولمیان، ابكم. مقابلی: لی: تربیه‌لی. = حج. ینه فقدان وانسلاب بیان ایدوب آنجق التحاق ایتدیكی اسمله بر صفت مركبه تشكیل ایتمیه‌رك ایكی كلمه‌نك بهری استقلالنی محافظه ایدر: بنسز كیتمیك: قاتیقسز اتمك یمز. مقابلی: ایله: قاتیقله. [بو لغتك شو ایكی صورتی آره‌سنده‌كی فرق نظر اهمیتدن دور طوتمامالی. برنجیسنك ادات مصدریت آلوب ایكنجیسنك آله‌مامسی ده آره‌لرنده‌كی اسباب فرق جمله‌سندندر. مثلا: دیلسزلك، تربیه‌سزلك دینلوب، بنسزلك. قاتیقسزلق دینلمز.]

سَزا { ص. فا. و:

سَزاوار { ص. فا. لایق، مناسب، شایسته، شایان، یاراشیر، چسبان: كندیسنه علامه دینسه سزادر: او آدم سزاوار لطف وعاطفتدر.

سَزاواری { سش. فا. لیاقت، لایق ومناسب و

چسبان اولمه : سزاواریء لطف وعاطفتلری.

سزدیرمك { فت. طولاییسیله آكلاتمق، حس ایتدیرمك : خرسزلر سزدیرمه‌دن قاصه‌دن پاره‌یی چالمشلر.

سزك { ض. ضمیر شخصینك جمع مخاطبنك مضاف الیهیدر. سزك پدركز، سزك پدر: بو كتاب سزك میدر؟ — اوت سزكدر؛ سزكله برابر؛ سزك كبی.

سزككی { ض. مالكیت بیان ایدن ضمیر منفصلك جمع مخاطبیدر. مالكك جمع و مملوكك مفرد اولدیغنی كوستروب مملوكك‌ده جمع اولمسی قصد اولنورسه «لر» ادات جمعی علاوه اولنور: سنككی، سنككیلر؛ سزككی، سزككیلر.

سزگی { س. طولاییسیله آكلامه، سزمه. درك، سزیش.

سزلق { د. و:

سزلك { د. سلب وفقدانله برابر مصدریت بیان ایدر ادات اولوب، برنجیسی ثقیل و ایكنجیسی خفیف هجالی كلمه‌لرده و «سز» اداتنك یالكز برنجی معناسنده اولور: اویقوسزلق، ادبسزلك.

سزلمك { مج. طولاییسیله آكلاشلمق، حس اولنمق : او قدر قالین باغك اوستندن سس سزیلمز.

سزمك { فت. طولاییسیله وضمناً آكلامق، خفیف صورتده حس ایتمك : صاغ بوكرمده برصانجی سزیورم: كندیسی برشیء سویلدیسه‌ده درسه دوام ایتمیه‌جكنی سزدم.

سزمه { س. طولاییسیله آكلامه، حس، درك، سزیش.

سزنمك { فل. آكلایوب سس چیقارمامق.

سزو { س. منظار آغاجی، طبیه‌لق منظاری ویرن میشه نوعی.

سزیش { س. سزمه، درك، حس.

سس { س. ۱. قولاغه كلن صدا، آواز، بانك: طبانجه سسی، طاول سسی. ۲. انسان و یا حیوان آغزندن چیقان صدا، صوت: كوزل سسی وار در؛ قوش سسی. ۳. كورلدی، پاتیردی، شماته: سس صدایوقدر. || سس چیقارمق = سویلمك، لقردی ایتمك : سس چیقارمدی= برشی سویلمدی، سكوت ایتدی. || سس چیقمق = خبر ظهور ایتمك. || سسی چیقمق = سویلمك: اونك هیچ سسی چیقمیور. || سس قویمق = كورلدی اولمق. || سس كسلمك = كورلدی منقطع اولمق. || سسی كسمك = سوزی قطع ایتمك، صوصمق. || سس ویرمك= ۱. چاغرانه جواب ویرمك : ایشیدیورده سس ویرمیور. ۲. چاغرمق : شورادن سس ویرك بری كلسین. || سسله= باغره‌رق، جهراً : سسله‌اوقومق.

سست { ص. فا. كوشك، سولپوك: سست پیمان = عهد وپیمانی كوشك.

سستره { س. [ر. Ξύστρα] ۱. اتمكجیلرك خمور تكنه‌سنه یاپیشان خمورلری تمیزلمكه مخصوص آلتلری. ۲. مرانغوزلقده تخته‌یی قازیمغه مخصوص آلت.

سسسز { ص. ۱. صداسی اولمیان، صوت وصدا چیقارمیان : ۲. كورلدی ایتمین، ساكن، ساكت : سسز آدمدر. = ح. كورلدی ایتمكسزین، سسی ایشیدلمیه‌رك: سسز صداسز ایش كوریور.

سسلمك { یاسسلمك. فل. دیكلەمك، قولاق ویرمك.

سسلنمك { فل. ۱. چاغرمق : شورادن سسلن بری كلسین. ۲. چاغرانه جواب ویرمك، افندم، بوراده‌یم، كبی بر سوزله ایشیتدیكنی آكلاتمق : ایشید یورده سسلنمیور.

سسلی { ص. ۱. سس وصداسی اولان، سسی چیقان. ۲. كورلدیلی، كورلدیسی چوق: سسلی بر یردر.

سطح { سذ. عر. ج: سطوح. ۱. برشیئك طیش طرفی، یوز : سطح ارض = یریوزی، روی زمین؛ سطح دریا = دكز یوزی، دكیزك اوستی. ۲. برشیئك پك اوستدن و خارجاً كورینن جهتی، عمقی اولمیان یوزی، صورت ظاهره. ۳. ر. [هندسه‌ده] طول وعرضی اولوب عمقی اولمیان شكل كه، خط بر چوق نقطه‌لرك تماسندن وجسم ایسه بر چوق سطحلرك تماسندن وجوده كلدیكی كبی بو دخی بر چوق خطلرك عرضاً تماسندن متشكلدر؛ سطح افقی، سطح عمودی،

سطح مستوی، سطح منحنی، سطح مستدیر وسائره .

سَطحاً { ح. عر. یالکز طیش یوزندن، آنجق طیش یوزی اعتباریله، اوستدن، ایچدن ودریکدن اولمیه‌رق : بر جسمی سطحاً اولچمك .

سَطحی { ص. عر. ث: سطحیه. ١. طیش یوزه منسوب و متعلق : کرهٔ ارضك شکل سطحیسی، صورت سطحیه سی: مساحهٔ سطحیه. ٢. پك اوستدن و تعمیقسز اولان، جزئی، اوستون کور : او فنده‌کی معلوماتی پك سطحیدر، برطاقم معلومات سطحیه ایله اکتفا ایتمشدر .

سطحِیاً { ح. عر. ١. طیش یوزدن، خارجاً، اوستدن: سطحیاً مساحه ایتمك. ٢. تعمیق ایتمکسزین، اوستدن، جزئی : هرشیئدن برآز اوقومش ایسه‌ده جمله سنی سطحیا اوکرنمشدر .

سَطحیجه { ص. ح. طیش یوزدن وتعمیقسز، جزئیجه : طبدن سطحیجه بر معلوماتی واردر .

سَطر { سذ. عر. ج: سطور . یازی صره‌سی : بر سطر یازمق؛ اون بش سطری حاوی صحیفه . || سطر باشی = فقره باشی که اوندن اول کی فقره‌نك یاریم قالان صوك سطری برا. غیلوب باشدن سطر باشلانیر وفقره‌نك بو ایلك سطری برآز ایچریدن باشلار .

سَطرَنج { وغلطی: شطرنج. سذ. عر. [فا. « صدرنج » دن] ١. معروف اویون که طامه تخته‌سی کبی خانه‌لره منقسم بر تخته‌ده اوینانیلیر: سطرنج اویونی، تخته‌سی. ٢. سطرنج تخته‌سی کبی خانه‌لره منقسم شکل. == ص. بو شکلده اولان : سطرنج باصمه.

سَطرَنجلی { ص. سطرنج شکلنده رنکاری اولان : سطرنجلی باصمه .

سَطوَت { سذ. عر. بری اوزرینه شدت وقوتله صیچرامه، بطش، صولت : عسکرك سطوتی قارشیسنده ثبات ایده‌مدی. — عربی ترکیباتده « سطوه » صورتنده قوللانیلیر .

سُطوح { سذ. ج. عر. فد : سطح. با : سطح .

سُطور { سذ. ج. عر. فد : سطر. با : سطر .

سَعادَت { سذ. عر. [عربی ترکیباتده : سعاده] بختیارلق، مسعودیت، مبارکلك، موتلیلق : نه سعادت! سعادت دنیویه، سعادت اخرویه. || باب سعادت، باب السعاده = مابین همایون قپوسی، باب همایون . || وقت سعادت، زمان سعادت = فخر کائنات (صلعم) افندمزك برحیات بولندقلری مبارك زمان. || سعادتله = مفارقت ایدنلره وللهه ایصمارلادق دینلره ایراد اولنور دعا و تحیه تعبیریدر . || دار السعادة الشریفه آغاسی = سرای همایون ملوکانه‌ده برمأموریت جلیله ومخصوصه صاحبی اولان ذات. || درسعادت = پایتخت دولت علیهٔ عثمانیه .

سَعادتخانه { ص. فا. تعظیمی قصد اولنان و یا ذاتاً معزز بولنان بر ذاتك خانه‌سنه اطلاق اولنور، دولتخانه .

سَعادَتلی { سعادتلو. ص. ١. بختیار، مسعود. ٢. اك رتبهٔ اولی ایله روم ایلی بکاربکی ومیر میران وفریق ومیرلوا رتبه‌لرنده بولنانلره ویریلن عنواندر .

سَعادَتمَند { ص. فا. سعادتلی، بختیار، مسعود .

سُعال { سذ. عر. طب. اوکسوروك؛ سعال دیکی = بوغماجه اوکسوروك .

سَعتَر { سذ. عر. لسان عوامده زاتر دینلن نبات. || سعتر بری = ککیك اوتی .

سَعد { سذ. عر. ١. بختیارلق، قوتلیلق، مبارکلك، اوغور. ٢. اوغور کتیرن شیء، منجملرك زعمنجه یمن واوغور عد اولنان شیء: سعد اکبر = مشتری سیاره‌سی: سعد اصغر = زهره سیاره‌سی. — طالع سعد وسال سعد کبی تعبیرلرده « سعد » لفظی قوتلو و مبارك معناسیله صفت عد ایدنلر وار ایسه‌ده، بوکلمه صفت اوله‌میه‌جغندن، هر نه‌قدر وصف بالمصدر قاعده‌سی‌ده وار ایسه‌ده، بوکبی تعبیرلرده اضافتله مثلا اوغور طالعی و اوغور سنه‌سی معناسنی ویرمك دها مناسبدر .

سُعَداء { صذ. ج. عر. ف: سعید. با : سعید .

سَعدَین { سذ. ت. عر. منجملر عندنده اوغورعد اولنان مشتری ایله زهره سیاره‌لری .

سِعر { سذ. عر. ج: اسعار. مأ. کولات وسائر احتیاجات

ضرو بەیە طرف حکومتدن تعیین ووضع اولنان قیمت، نرخ.

سِعه ﴿ سٔ. عر. [« وسعة » دن بر قاعده واوك حذفیله. — سینك فتحیله‌ده لغتدر.] ۱. ککیشلك، بوللق: سعهٔ حال. || هـ. سعهٔ مشرق = کونشك افق اوزرنده طوغدیغی نقطه ایله افقك شرق نقطه‌سی بیننده‌کی بعدی: سعهٔ مغرب = کونشك افق اوزرنده باندیغی نقطه ایله افقك غرب نقطه‌سی بیننده‌کی بعد.

سَعی ﴿ سذ. عر. ۱. چالیشمه، چاپالامه، امك، جهد: بو ایشك حصولنه سعی ایتدی. ۲. بکنمك ایچون ایش ایشلمه، ایش: محصول سعیله بکینیور. ۳. قوشمه، یورومه. بو معنا ایله یالکز مناسك حجدن اولەرق صفا ایله مروه آره‌سنده‌کی قوشمه حقنده مستعملدر. — « سعی خزینه » تعبیرینك اصلی « سعی برای نفع خزینه » اولمه کرکدر. هر حالده « نفع خزینه » دیمك اولادر.

سَعید ﴿ ص. عر. ؤ: سعیده. جـ: سعداء. [« سعد » دن مشـ.] ۱. بختیار، اوغورلی، مبارك، مسعود، فرخنده: سال سعید؛ عیدکز سعید اولسون. ۲. عند الله مقبول و آخرتی معمور اولان: جناب حق سعدا زمره‌سنه الحاق ایلیه.

سَعیر ﴿ سذ. عر. آتش، نار، جهنم.

سِفاد ﴿ سذ. عر. حیواناتك چفتلاشمه سی: سفاد موسمی.

سَفارَت ﴿ سٔ. عر. ۱. ایلچیلك، ایلچی وظیفه‌سی: سفارتله آوروپایه کیتمش ایدی. ۲. بر دولت اجنبیه نزدنده بولنان سفیرك عنوان وصفتی ومحلی: پاریس سفارت سنیه‌سی: فرانسه‌نك درسعادت سفارتی: سفارت هیئتی. کاتبی.

سَفارَتخانه ﴿ سـ. فا. بر سفیر ایله معیتی هیئتنك مقامی ودائرهٔ رسمیه‌سی: لوندره‌ده عثمانلی سفارتخانه‌سی.

سَفّاك ﴿ ص. عر. [« سفك » دن مبـ.] قان دوکیجی، خونریز.

سِفال ﴿ وسفاله. سـ. فا. چناق چوملك وچینی کبی طوپراقدن یاپلمش شیء: سفالپاره = چناق چوملك پارچه‌سی.

سَفالَت ﴿ سٔ. عر. ۱. آلچاقلق، آشاغیلق، حقارت. ۲. فوق العاده ضرورتده یاشامه، فقر و احتیاجدن چکیلن صیقندی: سفالت چکمك: سفالته دوشمك. [بو ایکنجی معنا لسانمزه مخصوصدر.]

سَفاهَت ﴿ سٔ. عر. ۱. صوکی دوشونمیه‌رك لزومسزیره مالنی اسراف واتلاف ایتمه. ۲. منهیات و ذوق و اکلنجه‌یه انهماك، سوس وذوق واکلنجه یولنده اسراف: سفاهت مدنیت کلنك دیکنیدر.

سَفائِن ﴿ سٔ. جـ. عر. فد: سفینه. با: سفینه.

سِفتاح ﴿ سـ. [عر. « استفتاح » دن غلط.] ایلك آلیش وریش، اخذ واعطایه بدأ: دها سفتاح ایتمدك.

سِفتاحلامَق ﴿ فل. آلیش ویریشده و یا بر ایشده بدأ ایتمك، سفتاح ایتمك، مباشرت ایتمك: دها سفتاحلامدق.

سَفتَجه ﴿ سٔ. عر. و:

سُفتُجه ﴿ سٔ. عر. جـ: سفاتج. دیکر بر مملکتده اودنمك اوزره بریرده آقچه ویرمه وبونی مبین کاغد، پولیچه. [پك مستعمل دکل ایسه‌ده، پولیچه لغت اجنبیه‌سنه ترجیحاً استعماله شایاندر.]

سِفتِمَك ﴿ فل. مسکین مسکین قاشینمق، قیپردانوب طورمق.

سُفتَه ﴿ ص. فا. دلنمش، ثقب اولنمش، مثقوب. || ناسفته = دلنمه‌مش: در ناسفته = دلنمه‌مش اینجی.

سَفَر ﴿ سذ. عر. جـ: اسفار. ۱. یولجیلق، سیاحت: انقره‌یه برسفر ایتدی: سفرحج، سفر حجاز. ۲. حرب وغزایه عزیمت، محاربه‌یه کیدیش: سلطان سلیمان خان حضرتلری مجارستانه وایرانه بالذات اون بر سفر ایتمشدر؛ تبریز سفری، بلغراد سفری؛ اسفار بحریه. ۳. محاربه، حرب، بردولتك دیکر بردولتله محاربه ومخاصمه حالنده بولنمسی: روسیه سفرنده، ۱۲۹۳ سفری. ٤. ع. عسکرك حرب حالده ومحاربه‌یه مهیا بولنمسی، مقابلی حضر: حضر وسفرده: فلان دولتك حضرده یوز بیك وسفرده اوچ یوز بیك عسکری واردر. ۵.

تر. دفعه، کره، نوبت: بو سفر عفو ایتدم بردها یاپمیه‌سك؛ کراسته طاشیان آرابه‌لر کونده قاچ سفر ایدرلر؟ || سفرطاسی = یولجیلقده یمك طاشیمغه وصحن یرینه قوللانیلان قابلر طاقمی که بربرلری اوزرینه قونه‌رق باغلاتمغله بر قوالبه بردن قالدیریلیر. || سفر طاقمی = یولجیلقده لازم یتاق وساڑه طاقملری. || مج. سفره قابلیت = بر سفینه‌نك حموله قونطراتوسنی عقد ایتمدن اول اهل خبره طرفندن مضبطه ایله تصدیق اولنان قابلیت.

سِفر { سذ. عر. ج: اسفار. ١. کتاب، یازلمش شیء، نامه. ٢. کتاب جلدی ویا فصلی وعلی الخصوص توراتی ترکیب ایدن کتب خمسه‌نك بهری: اسفار تورات.

سُفَراء { سذ. ج. عر. فد: سفیر. با: سفیر.

سَفَربَر { ص. فا. [عر. سفر = م. فا. بردن = آلمق] حربه سوق اولنمش ویا اولنمق اوزره حاضرلانمش (عسکر): دیکر بر دولتله محاربه ایتمکده بولنان ویا محاربه ایتمك اوزره حاضرلانمش اولان (دولت): فلان دولت اردوسنی سفربر حالنه قودی؛ سفربر بولنان عسکر، اردو.

سَفَربَرلِك { س. و:

سَفَربَری { س. فا. حرب ایتمکده بولنان ویا حرب ایتمك اوزره حاضرلانمش اولان دولت وعسکرك حالی: فلان دولتك سفر برلك حالنده، حال سفر بریده، قوهٔ بریه‌سی شوقدر بیکه بالغدر؛ سفر برلك حالنده، حال سفر بریده بولنان عسکر؛ سفر برلك نظامنامه‌سی؛ ترتیب سفر بری.

سَفَرجَل { سذ. عر. ج: سفارج. آیوه. ز.

سَفَرلِك { ص. ١. سیاحته ویولجیلغه مخصوص. ٢. حربه متعلق. ٣. دفعه‌لق: بو سفرلك بوقدر کافی = بو دفعه‌لق. ═ س. جنك وقتی، محاربه حالی.

سَفَرلَمَك { فل. حربه کیتمك، سفر ایتمك.

سَفَرلی { ص. محاربه‌یه کیدن، حربده بولنمق اوزره یولجیلق ایدن: فلان اوجاق طاقمی سفرلی اولدیلر؛ سفرلی قوغوشی.

سُفره { سذ. عر. [تر. زبانزدی: سوفرا.] ١. باشلیجه یولجیلقده قوللانیلان مشین و ساڑه‌دن داڑوی بر یایغی که کنارلرنده بولنان حلقه‌یه ویا دلیکلره کچیرلمش بر غیطانله طوپلانیلوب یره آچلدقده اوستنه اتمك ویمك قونور: سفره‌یی آچمق، یایمق. ٢. اوزرنده یمك ینن سینی ویا ماصه، ترابزه: سفره قورلدی؛ یمکار سفره‌یه قوندی؛ آلافرانغه سفره طاقمی. ٣. مج. طعام، یمك، خوان: اوآدمك سفره‌سی داڑما آچیقدر. ٤. دبر، مقعد، اوتوراق یری. || سفره باشنه کچمك = یمك یمك اوزره سفره‌یه اوتورمق. || سفره بزی = یمك ترابزه‌سنه اورتدکلری واو تنده یمك ینن یایغی. || سفره طاقمی = چتال، قاشیق، بیچاق، طاباق وساڑ سفره‌یه ویمك یمکه لازم اولان شیئلر. || سفره آرقداشی = بر سفره‌ده یمك ینن افرادك بهری.

سُفره‌جی { س. بر قوناق وبیوك داڑه‌ده وجمعیتلرده سفره ویمك خدمتلرینی کورن خدمتجی: دوکون سفره‌جیلری.

سُفره‌جیلق { س. سفره خدمتنی کورن خدمتجینك وظیفه‌سی و صفتی: سفره‌جیلق ایدیور؛ اونك الندن سفره‌جیلقده کلیر.

سَفَری { ص. عر. ذ: سفریه. ١. یولجیلغه متعلق ویا مخصوص: سفری قیافت؛ تدارکات سفریه. ٢. ع. محاربه حالنه منسوب ومتعلق، عسکرك سفر بر اولمسنه مخصوص، حضری مقابلی: حال سفریده بولنان دولت، عسکر؛ ترتیب سفری = سفر برلك وحرب زمانی ترتیبی؛ نظامنامهٔ سفری؛ خدمت سفریه = سفر بر بولنان عسکرك خدمتی. ٣. ف. اوروج ونماز کبی بعض تکالیف شرعیه‌نك تخفیفنی اقتضا ایتدیرن یولجیلق حالنه متعلق.

سَفسَطه { سذ. عر. [یو. ـ φιστεία] ظاهراً قواعد منطقه و قیاس وبرهانه مطابق اولوبده حقیقتده باطل دعوی، محضاً خصمی الزام ایچون حقیقت سوسی ویرلمش قیاسات کاذبه: بر طاقم سفسطه‌لرله بنی قاندیرمغه چالیشیوردی.

سفسطه‌جی ـ. ص. سفسطه قبیلندن صورتا منطقه مطابق وحقیقتده کاذب قیاسلرله خصمنی الزام ایدوب حق قزانمق ایستین آدم: براقك شونی سفسطه‌جینك بریدر.

سفسطه‌لامق فل. خصمی الزام مقصدیله یالاندن بر طاقم قیاسات ورا- هین منطقیه‌یه توسل ایتمك: آرتق سفسطه‌لامغه باشلادیغنی آکلاینجه مباحثه سندن ال چکدم.

سفسطه‌لی ص. سفسطه ایله یعنی ظاهراً قاعده‌یه مطابق کورینن قیاسات ورا- هین کاذبه ایله ممزوج: سفسطه‌لی سوزلر، مباحثه.

سَقَط سذ. عر. جـ: اسقاط. ۱. سبت. ز. ۲. تا. بالیق وآغاج پولی، خرشف.

سَفَك سذ. عر. دوکمه، آقیتمه: سفك دماء = قان دوکمه، خونریزلك. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

سَفَله صذ. جـ. عر. فد: سافل. با: سافل. [« سفلاء » غلطدر.]

سِفله صذ. عر. [اصلی جمع اولوب، مفرد کبی ده قوللا- نیلیر. — سینك ضمیله غلطدر.] آلچاق، دون، فرومایه وتربیه- سز آدم.

سُفلی ص. عر. ؤ: سفلیه. ۱. آشاغیده بولنان، تحتانی، زیرین، آشاغیکی، علوی مقابلی: طرف سفلی، جهت سفلیه. ۲. آلچاق، دون، فرو- مایه، بایاغی. قیمتسز واعتبارسز: پك سفلی بر آدمدر. ۳. قیافتی پك پژمرده وحالی پریشان: کندیسنی پك سفلی بر حالده کوردم: اوستی باشی پك سفلی. ٤. هـ. کرهٔ ارض ایله شمس آره‌سنده بولنان عطارد وزهره سیاره‌لرینه اطلاق اولنور: کو- کب سفلی. مقابلی: علوی.

سُفلیٰ صش. عر. ذ: اسفل. با: اسفل.

سُفلیّات سش. جـ. عر. آلچاق ودون شیئلر.

سُفلیَّت سش. عر. ۱. آشا- غیلق، اشاغیده بولنان شیئك حال وموقعی. ۲. آلچا- قلق، دونلق، فرومایه‌لك، عادیلك. ۳. پژمرده قیافت، پریشان حال.

سُفُن سش. جـ. عر. فد: سفینه. با: سفینه. [سفائن دخی کلیر.]

سَفوف سذ. عر. ط. توز حا- لنده علاج، توز اوله- رق یوتیلان علاج.

سُفَهاء صذ. جـ. عر. فد: سفیه. با: سفیه.

سَفید ص. فا. آق، بیاض، ابیض: بحر سفید = آق دکیز [سپید کبی.]

سَفیداج سـ. فا. اوستوبچ.

سَفیر سذ. عر. جـ: سفراء. [« سفارت » دن صش.] ایلچی: سفیر کبیر = بیوك ایلچی.

سَفیل ص. [« سفالت » دن صش. کتیریله‌رك لسانمزده چوق مستعمل ایسه ده، عربیده مسموع اولمیوب، بو ماده‌دن سافل، سفل، اسفل وسفلی صفتلری قوللانیلیر.] سفالت چکن، ضرورت وفقر واحتیاج ایچنده یاشایان: سفیل وسرکردان اولمش.

سَفینه سش. عر. جـ: سفائن، سفن. کمی، کشتی: سفینهٔ تجاریه، سفینهٔ حربیه، سفائن تجاریه، سفن حربیه. || سفینه امینی = کمینك امور انضباطیه- سنه مأمور آدم. || مجـ. مباحث مختلفه‌یی جامع کتاب: سفینهٔ راغب: سفینة الشعراء.

سَفیه ص. عر. ؤ: سفیهه. مالنی حسن اداره‌یه مقتدر اولمیوب ذوق واکلنجه وخو- ارده‌لقده بیهوده یره اسراف واتلاف ایدن: سفیه بر اوغلی قالوب مال موروثنی آز مدت ظرفنده اتلاف ایتدی.

سقّاء سذ. عر. [« سقی » دن سمبـ.] قربه ایله آرقه‌ده ویا حیوانله صو طاشیان آرم؛ سقا صوبی = سقانك قربه ایله چشمه‌دن طاشیدیغی صو: سقا بیکیری. [« صوجی » دن فرق واردر. با: صوجی.] || سقا قوشی = بر جنس سرچه.

سَقام سذ. عر. جـ: اسقام. مرض، خسته‌لق، علت.

سَقامَت سـ. [مصدره تاء مصدریت الحاق اولنه‌رق جنسندن عربی اولمیوب لسانمزك تصرفات عندیه‌سندندر.] بوزوقلق، نقصانلق، سقطلق، یاکلیشلق: بو لغتك سقامتی

ظاهردر؛ ربط كلامده، تركيبده سقامت واردر.

سَقَر سنذ. عر. جهنم، طامو، دوزخ.

سَقَط سنذ. عر. جه: اسقاط. ١. بر شيئك دوشوك و ايشه يارامازقسمى. ٢. كوتى وفائده‌سز شئ. ٣. ياكليش، خطا، نقصان، سهو: بوعباره‌ده، بوحسابده سقط واردر. = صه. تر. ١. اعضاى بدننده برى ناقص ومعلول اولان، عليل: سقط بر آدم؛ الندن، آياغندن، كوزندن سقطدر. ٢. ناقص و عليل (عضو): بوآدمك الى، آياغى كوزى سقطدر؛ قليجله اوروب الينى سقط ايتديلر. ٣. خطالى، ناقص، طوغرى اولميان، ياكليش: بوسوز سقطدر؛ سقط ايش ايشلمه.

سِقط سنذ. عر. ط. ناتمام ويا تمام اوله‌رق والده‌سنك رحمندن اولى دوشن چوجق. || سقط الزند = چاقماغك چيقارديغى قيغلجيم. — مشهور ابو العلا المعرينك ديوانى شرحنك عنوانيدر.

سَقَطات سنذ. جه. عر. [فد: سقطه لسانمزده غير مستعملدر.] دوشوك يرلر، قصورلر، نقصانلر.

سُقُطره سنذ. م. يمن ساحليله آفريقا ساحلى آره‌سنده اهاليسى مسلم وعرب بيوجك برجزيره اولوب صارى صبرينك نفاستيله مشهوردر.

سَقَطلامق فل. ١. برينك بر عضوينى وياعضوك كنديسنى عليل وايشلمز ايتمك: بيچاره‌يى آياغندن سقطلادى؛ زواللينك آياغنى سقطلادى. ٢. بوزمق، ياكليش ايتمك، درستلكنه خلل كتيرمك: مجلد كنارلرينى چوق كسوب كتابى سقطلادى؛ اوكلمه‌يى چيقارمقله عباره‌يى سقطلاديكز.

سَقَطلانمق فل. ١. برينك بر عضوى وياعضوك كنديسى عليل وايشلمز اولمق: او آدم كوزندن سقطلاندى، كوزى سقطلاندى. ٢. قصورلى وياكليش اولمق: اوستنه ياغمور طاملامقله اثواب، كتاب سقطلاندى؛ آلتى اوسته كتيرلمكله عباره سقطلانمشدر.

سَقَطلق س. ١. بر آدمك بر عضوى وياعضوك كنديسى عليل وايشلمز اولمسى: بوآدمك، بوكوزك سقطلغى بللى اولميور. ٢. نقصان، قصور، ياكليشلق، خطا: بوعباره‌نك، بوايشك، بوقماشك سقطلغى.

سَقف سنذ. عر. جه: سقوف. چاتى، طام. [تراچه كبى دوز اولانه سطح ديرلر.]

سَقَم سنذ. عر. جه: اسقام. سقام ايله مترادفدر. با: سقام.

سَقَمونيا سنذ. عر. [يو. Σκαμμωνια] ط. مسهل كبى قوللانيلان بر نبات، بيك كوز اوتى، انجه محموده.

سَقَنقور سنذ. عر. [يونانيدن] ١. مصرده ياشار بر جنس كرتنكله، قوم كرتنكله‌سى. ٢. بوحيوانك دريسنه مشابه اوله‌رق كوزل برجنس تولبندكه صارغى اولور.

سُقوط سنذ. عر. ١. دوشمه، آشاغى اينمه، هبوط، نزول: برحجر سمائينك سقوطى. ٢. صارقمه، اعضاء داخليهٔ بدندن برينك بولنديغى محل طبيعيسندن آشاغى يه قايمه‌سى: سقوط اخشاء، سقوط مهبل. ٣. بر آدمك موقع اقتداردن دوشمه‌سى، مقامنى فوت ايتمه‌سى: بيسمارقك آلمانيه باش وكالتندن سقوطى. ٤. چوجغك ناتمام ويا اولى اوله‌رق رحمدن دوشمه‌سى: سقوط جنين. ٥. ياپراقلرك دوكلمسى: سقوط اوراق.

سُقوف سنذ. جه. عر. فد: سقف. با: سقف.

سَقى سنذ. عر. ١. انسانه ويا حيواناته صو وسائر ايچه‌جك شئ ويرمه، صووارمه: تشنه لبانى، حيواناتى سقى ايتمك. ٢. صولامه، صو قويويرمه ويا دوكمه. اروا: تارلايى، باغچه‌يى سقى ايتمك. || سقى معادن = معدنلره صو ويرمه.

سَقيم ص. عر. ث: سقيمه. [«سقامت» دن صش.] ١. خسته، مريض، عليل. ث. ٢. طوغرى اولميان، ياكليش، خطالى: تعبيرسقيم، عبارهٔ سقيمه، فكر سقيم. ٣. روايتى صحيح و صاغلام اولميان، (حديث).

سَگ سه. فا. كوپك، ايت، كلب.

سِك فل. [سينك كسره‌سى ماقبلنه كوره خفيف ويا ثقيل اوقونور. — خطاب علامتى

صاغر كاف اولديغى حالده، بو كلمه نك « سېن » صورتنده يازلمسى مناسبتسزدر.] ايتمك مصدر غير مستعملنك يعنى فعل اسنادينك مضارع صيغه سنك مفرد مخاطبيدر : ام، سك، در، از، سكز، درلر. — استفهاميه سى « ميسك » ومنفيسى « دكلسك »، در.

سكا { ض. سن ضمير مخاطبنك مفعول اليهيدر.

سكارى { ياخود سكارا. صف. جع. عر. فد : سكران. با : سكران.

سكال { س. فا. دوشونجه، فكر، انديشه : بد سكال = كوتى فكرلى، بد انديش.

سكان { سف. جع. عر. فد : ساكن. با : ساكن.

سگاه { فا. [اصلى : سه گاه] مو. كردى ايله بوسلك آره سنده بر پرده.

سكب { سف. عر. صو دوكه ز.

سگبان { س. فا. ١. بر بيوك دائره ده آو كوپكلرينه نظارت و بونلرى اداره ايدن خدمتجى؛ سكبان باشى = بو صنف خدمه نك رئيسى. ٢. [زبانزدى سكمن] وقتيله يكيچرى اوجاغنه ملحق برصنف عسكر؛ سكبان باشى = بو عسكرك باشى.

سكته { سش. عر. ١. طورغونلق، كسلمه، انقطاع : سكته يه اوغرامق = طورمق، كسلمك، منقطع اولمق. ٢. خلل، رخنه، ضرر : ايشمزه سكته كلدى. ٣. ط. قانك بردن بره طورمه سى و يا دوكلمه سى كبى عارضه، طامله، نجته : سكته يه دوچار اولمق؛ سكتهٔ قلب، سكتهٔ دماغيه، سكتهٔ رئويه.

سكته دار { ص. فا. [عر. سكته = رخنه. فا. داشتن = طاشيمق] خللپذير، رخنه دار، ضرره دوچار : ايشمز سكته دار اولدى.

سكديرمك { فت. ١. بر آياق اوزره قوشديرمق، صيچراتمق. ٢. (برطاش وكله وسائره يى) دفعاتله يره طوقنوب صيچرايه جق صورتده آتمق، بوصورتله يووارلاتمق : قايديراغى سكديرمك.

سكديرمه { س. كله وسائره نك يره دفعاتله طوقونه جق صورتده آتلسى.

سكر { سف. عر. سرخوشلق، مستلك : سكر ويرن شيئلرك جمله سى حرامدر.

سكّر { سف. عر. شكر.

سكرات { سش. جع. عر. [فد. « سكره » لسانمزده غير مستعملدر.] سرخوشلق، مستلك. || سكرات الموت = جان چكيشيركن كان طاقيناق حالت نزع. احتضار.

سكران { ص. عر. ث : سكرى؛ جع : سكارى؛ [« سكر » دن صف.] سرخوش، مست، بسريك.

سكرتمك { فل. آدمى تسريع ايدوب صيچرايه رق قوشمق، تك وتاز ايتمك.

سكردشمك { فشد. قوششمق، برلكده قوشمق. = فل. سعى وجهد ايتمك، چبالامق.

سكرديم { س. ١. باباقوشيسى. ٢. طوپك انداختندن قونداغك كرى كلسى؛ سكرديم منكنه سى = طوپك انداختنده قونداغك كرى يه كلسنى منعه مخصوص منكنه. || سكرديم يولى = ١. قلعه بدنلرنده محفوظ يول. ٢. خان اوطه لرى اوكنده طار كزندى.

سگرك { ص. ١. اجزاسى آره سنده آرالق بولنان، آره لقلى، صيق مقابلى : سگرك طراق، سگرك ديش، سگرك آغاجلر. ٢. زمانجه آره لغى اولان، صيق وقوع بولميان، نادر : او مملكتده ياغمور سگرك كدر. = ح. ١. صيق اولميه رق، آره لقله : صوغانلرى سگرك ديكملى. ٢. آره سى اوزايه رق، نادراً : او مملكتده يازين پك سگرك ياغمور ياغار.

سگرجه { ص. ١. پك صيق اولميان، آز آره لقلى : سگرجه ديش. ٢. پك بربرى آرقه سنده واقع اولميان، زمانجه آز آره لقلى، نادرجه : سگرجه زيارت. = ح. ١. آز آره لقله، آچيقجه : سگرجه ديكلمش آغاجلر. ٢. نادرجه، پك صيق اولميه رق : او بزه سگرجه كلير.

سگركلشديرمك { فت. آره سنى آچمق، مكان ويا زمانجه آره لق ايتمك، آچمق : شو پارمقلرى برآز دها سگركلشديرملى؛ سز بزه كلمكى پك سگركلشديرديكز.

سَگر كالشمك { فل. آره‌سى آچلمق. آچيق ويا نادر اولمق. مكان ويا زمانجه آره‌اقلى اولمق : شو آغاجلر چوق سگركالشدى: مسافرلرمز پك سگركالشدى.

سَگركلك { س. ١. آره‌لقلى وآچيق اولمه : ديشلرك، آغاجلرك سگركلكى. ٢. برشيئك آره‌ده چوق وقت لكچه‌رك وقوعى، ندرت : ياغمورك سگركلكى :

سَگرلمك { فل. سگركالشمك. با : سگركالشمك.

سَگرمك { فل. آز اوينامق، قيملدانمق، سگير غير اختيارى وخفيف صورتده اوينامق : كوزم سگريور.

سَگرمه { س. آز وغير اختيارى اوينامه، خلجان : كوز سگرمه‌سى.

سَكز { عد. يدى ايله طقوز آره‌سنده‌كى عددكه ايكى كره درتله مساويدر، ثمان. ٨ : سكزكون: اوزسكز ١٨: سكزده بر = ثمن.

سِكز { فل. [كسردلرى ماقبلنده كوره خفيف ويا ثقيل اوقونور] ايمك مصدر غير مستعملندن فعل اسنادى مضارعنك جمع مخاطبيدر : سز سكز. — استفهامى : ميسكز: ومنفيسى: دكلسكز اولور.

سَكزر { عد. هر برينه ويا هر دفعه‌سنده سكز اوله‌رق : آقچه‌يى تقسيم ايتديلر سكزر ليرا دوشدى: دبركارى سكزر، سكزردن آرابه‌لره يوكلتدك.

سَكزلك { ص. ١. سكزجزئدن مركب ويا سكز قسمى حاوى، مثمن. ٢. سكز غروش، پاره وساعره قيمتنده اولان : سكزلك قماش. ٣. سكز آرشين، قاريش وساعره بوينده ياخود سكز اوقه وساعره آغرلغنده : سكزلك ديرك. سكزلك قوزى. ٤. سكز ياشنده : سكزلك بر چوجق. == س. سكز غروش وساعره قيمتنده سكۀ حقيقيه ويا اعتباريه، سكز غروشلق مبلغ : بوكا بر سكزلك ويره‌يم.

سَكزلى { ص. سكز بكك وساعره‌يى حاوى، سكز حرف ياكوشه ياخود ضلع وساعره‌سى اولان، ثمانى. == س. اسقامبيل كاغدينك سكز بكلكيسى: ماچه‌نك سكزليسى.

سَكزنجى { عد. سكزدرجه‌سنده اولان. يدنجيدن صكره كلن، ثامن، هشتم : سكزنجى كون. سكزنجى باب: اون سكزنجى.

سَكسان { عد. [تلفظى : سكسن] سكز دفعه اون، ثمانين، ٨٠ : سكسان كونده دور عالم؛ يوز سكسان ١٨٠.

سَكسانت { س. [فر. Sextant] افقى وعمودى زاويه‌لرى مساحه‌يه مخصوص و١٢٠ درجه‌لك قوس درجاتنى محتوى آلت.

سَكسانر { عد. [سكسنر] هر برينه ويا هر دفعه‌سنده سكسان : آقچه‌يى تقسيم ايتدكلرنده سكسانر غروش دوشدى: بكا اولان بورجنى هفته‌ده سكسانر غروشدن اوديه‌جكدر.

سَكسانلك { ص. [سكسنلك] ١. سكسان قسمدن مركب. ٢. سكسان غروش وساعره قيمتنده اولان : سكسانلك قماش. ٣. سكسان ياشنده : سكسانلك بر اختيار.

سَكسانِنجى { عد. سكسان درجه‌سنده اولان : سكسانِنجى كون.

سَكسَك { س. برنوع طوغان.

سَكمك { فل. ١. برآياق اوزره صيچرايوب آتلامق. ٢. مج. خفت مزاجله قوشه‌رق كيتمك.

سَكمن { س. اصلى : سكبان. با : سكبان.

سَكمه { س. ١. بر آياق اوزره صيچرايوب آتلامه. ٢. خفت مزاجله قوشمه.

سَكَنات { سش. ج. ع. [فد : «سكنه» لسانمزده غير مستعملدر.] طورمه، طوريش، قيملدانمامه، حركات مقابلى : حركات وسكناتنده قاعدۀ ادبه رعايت ايدر.

سَكَنه { سذ. ج. ع. فد : ساكن. با : ساكن.

سُكنى { سش. ع. اوتوريلان، اقامت اولنان ير، مقام، محل، مكان، منزل، مسكن، قوناق : سكناسى يوقدر؛ برسكنى تداركنه مجبوردر. — غلط اوله‌رق مصدر كبى دخى اعتبار اولنوب : قابل سكنى دينلير، كه قابل اسكان ويا سكنى اتخاذ

اولنمغه مستعد دیمکدر : بو او قابل سکنی دکلدر = ایچنده اوتوریله‌جق حالده دکلدر .

سَکو { س. با : سکی .

سُکوت { سذ. عر. صوصمه، لقردی سویله‌مه : سکوت ایتمك؛ سکوت دیردیردن ایبدر؛ التزام سکوت ایتمك = بالالتزام سویله‌مك؛ سکوتله کچیرمك = جواب ویرمه‌مك .

سُکوتی { ص. عر. صوصمغی سور، چوق لقردی سویلمز، آز سویلمك طبیعتنده مرکوز اولان : سکوتی آدمدر .

سُگود { س. با : سوگوت .

سُکون { سذ. عر. ۱. طورمه، حرکت ایتمه‌مه، قیملدانمامه : ماکینه حرکت ایتمیوب سکون حالنده ایدی. ۲. آرام، راحت، اسایش، اضطرابسزلق: تلاشدن صکره بر آز سکون بولدی. ۳. طورغونلق، راکدلك : هواده بر سکون وار ایدی؛ دکیز سکون اوزره ایدی. ٤. دینمه، طورمه، منقطع اولمه : یاغمور سکون بولدی؛ ناله و فریادی آنجق کیجه یاریسی سکون بولدی. ٥. د. بر حرفك متحرك اولماسی، حرکه‌مقابلی، جزم، ساکن حالی : سکون زا ایله جزم اوقونور .

سُکونَت { س. [مصدره تاء مصدریت الحاقنه حاجت اولمدیغندن، عربی اولمیوب، اویدیرمه بر لغتدر.] ۱. طورغونلق، رکود : دکیز هوا سکونت بولدی. ۲. آرام، اسایش، راحت : حدتی، صیتمه‌سی کچوب براز سکونت پیدا ایتدی. ۳. دینمه، طورمه، آزالمه : یاغمور، روزکار سکونت بولدی؛ آغریلری کسب سکونت ایتدی. || ج. منطقهٔ سکونت = خط استوا جوارنده‌کی بحر محیطده روزکار اسمین موقع، لیمانلق منطقه.

سُکونَتلی { ص. ۱. ساکن، راحت : کندیسنی اولدقجه سکونتلی کوردم . ۲. طورغون، راکد، حرکتسز : دکیز پك سکونتلی ایدی .

سِکونَستروَ { س. ا : سقونسترو .

سِکّه { سث. عر. ۱. مسکوکاته و درهملره اوریلان تمغا . ۲. ضرب اولنمش آقچه : ضرب سکه؛ سکهٔ خالصه = خالص آلتین ویا کومش آقچه؛ سکهٔ مغشوشه= قاریشیق آقچه، متالیك. ۳. دوز سوقاق ویا یول. || سکة‌الحدید= عرب ممالکنده دمیر یوله ویریلان اسمدر .

سِکّه { س. مولوی کلاهی .

سِکّه‌زَن { س. فا. [عر. سکه = آقچه . فا. زدن=اورمق] مسکوکاتی ضرب ایدن اوسته.

سِکّه کَن { س. فا. [عر. سکه= آقچه . فا. کندن=حك ایتمك] مسکوکاتك قالبنی حك ایدن: مرسکه‌کن .

سَکی { س. ۱. دیرك آیاقلغی، کرسی طاشی. ۲. آتك آیاغنده‌کی بیاض : صاغ آرت آیاغنده سکیسی واردر.

سِکْیر { س. با : سیکیر .

سِکّین { سذ. عر. بیچاق. ز.

سَکینَت { سث. عر. و :

سَکینه { سث. عر. ۱. قرار، راحت، سکونت، آرام . ۲. اطمئنان قلب، جمعیت خاطر، وثوق، اعتماد. ۳. بنی اسرائیله احسان اولنان بر معجزه‌که تابوتله کزدیریلوب کندیلرینك اطمئنانی و دشمنلرینك دهشتنی موجب اولورمش .

سَل { س. [عر. « سیل » دن . -- سیل دخی یازیلیر .] یاغموردن بریکوب دره‌لرده و اویوق یرلرده موقتاً شدتله آقان صو : سللر آقدی؛ سل کوتوردی .

سَلّ { سذ. عر. یاواشجه چکمك، صییرمق : سل سیف ایتمك: (همان یالکز بوتعبیره مخصوصدر.)

سِلّ { سذ. عر. ط. بین العوام ورم دینان علت مهلکه‌نك اسم مخصوصیدر. بو علت بدنك مختلف اعضاسنده ظهور ایتدیکندن، آق جکرده ظهور ایدن الك عمومیسنه « سل‌الرئه » غیرتلاقده ظهور ایدننه « سل‌القصبه » وسائره دینلیر .

سَلاجِقه { سخ. جـ : سلجوقیلر؛ سلاجقهٔ ایران، سلاجقهٔ روم .

سِلاح { سذ. عر. جـ : اسلحه. حرب آلتی، یاراق :

سلاح آتمق = تفنك و طبانجه بوشاتمق؛ ترك سلاح ایتمك = بر حربه نهایت ویرمك یاخود حرب ایتمه‌مك ایچون سلاحی الدن براقمق؛ سلاحه صارلمق، طاورانمق = استعمال سلاح ایتمك: سلاح بدست = سلاح الده اوله‌رق: اسلحهٔ جارحه = كسن سلاحلر: اسلحهٔ ناریه = آتشلی سلاحلر. [سلحدار كبی تركیباتده تخفیفاً الفی حذف اولنور.]

سلاح انداز { س. فا. [عر. سلاح = م. فا. انداختن = آتمق] ١. تفنك ایله مسلح عسكر، افراد دن عسكر. ٢. سفائن حربیه ده طائفه‌لك ایتمیوب، تفنكله مسلح اولدقلری حالده عسكرلك ایدن افراد بحریه.

سلاح اندازلق { س. تفنكجیلك، سلاح انداز وظیفه‌سنی ایفا ایدن افراد بریه ویابحریه‌نك حال وصفت وخدمتی.

سلاحخانه { س. اسلحهٔ عسكریه وضعنه مخصوص بنا و دپوی.

سلاحدار { یاخود سلحدار: س. اسكی وزرا وكبرانك سلاحلرینی حفظ واداره ایتمكه مأمور آغا.

سلاحدارلق { یاخود سلحدارلق. س. وزرا وكبرادن برینك سلاحلرینی حفظ و اداره ایتمكه مأمور آغانك صفت ومأموریتی.

سلاحشور { یاخود سلحشور. س. ١. سلاحله مسلح آدم، سلاح طاشیان آدم. ٢. جنكاور وحرب آزما آدم. ٣. طشره زادكاندن اوله‌رق خدمت شاهانه ده بولنان تفنكچیان.

سلاحشورلق { یاخود سلحشورلق. س. جنكاورلك: حرب آزمایی.

سلاحلاندیرمق { فت. سلاح ویرمك، تسلیح ایتمك.

سلاحلانمق { فل. سلاح ایدنمك، یاراقلانمق، سلاح طاقمق، سلاحه صارلمق.

سلاحلق { س. طبانجه ویتاغان كبی سلاحلری قومغه مخصوص مشیندن قات قات قوشاق.

سلاحلی { ص. سلاح طاشیان، مسلح.

سلاست { سث. عر. افاده ده سهولت، سهل و روان افاده، طلاقت: سلاست كلام: سلاستله یازمق، افاده ایتمك.

سلاستلی { س. سهل و روان: سلاستلی عباره، افاده.

سلاسل { سث. جم. عر. فد: سلسله. با: سلسله.

سلاطین { سذ. جم. عر. فد: سلطان. با: سلطان.

سلاله { سث. عر. صوی، ذریت، اولاد واحفاد؛ سلالهٔ طاهره = ذریت پاك جناب نبوی؛ سلالهٔ عثمانیان.

سلام { سذ. عر. ١. صلح، سلم، آسایش. [بو معنا ایله «سلم» دها مستعملدر.] ٢. آفت ومخاطره‌دن بری وسالم اولمه، برائت، سلامت، صوك ایی وخیرلی چیقمه. [بو معنا ایله «سلامت» دها مستعملدر.] ٣. فنا وزوالدن سالم اولان حق تعالانك اسماء حسناسندندر: یا سلام! ٤. آشنالق، تحیه، «سلامت اوستكزده اولسون!» معناسیله السلام علیك، علیكم دیه‌رك دعا وآشنالق ایتمه: سلام ویرمك: سلام آلمق = «وعلیكم السلام» دیه‌رك قارشیلق ایتمك، جواب ویرمك: سلام كوندرمك = اوزاقده بولنان برینه بالواسطه آشنالق وتحیه ایتمك: سلام ایتمك = كذا: فلان سزه سلام ایدیور: فلانه بندن سلام ایدك. || سلامه طورمق = كچن بربیوك ذاته حرمةً آیاغه قالقوب سلامنی آلمغه مهیا بولنمق. || سلام طورمق = عسكر تفنك ویا قلیجنی بر وضعیت مخصوصه ایله اوكده طوتوب مافوقنی سلاملامق؛ سلام طور! بونك قوماندهسی. || السلام علیكم، سلام علیكم = كلمه‌نك ایفا ایتدیكی رسم تحیه. || وعلیكم السلام = بو تحیه‌نك جوابی. || علیه السلام = انبیاء عظام وبعضاً صحابهٔ كرام اسامیٔ مباركه‌سی یاد اولندقده ایراد اولنان دعا تعبیریدر: حضرت نوح علیه السلام. || والسلام = ایشته او قدر! معناسیله بحث نهایتنده سویلنیر تعبیردر. || دار السلام = ١. جنت اعلا. ٢. وقتیله بغداد شهری. || مدینة السلام = كذا بغداد شهری.

سلامت { سث. عر. ١. قصور ونقائص وعیوبدن ویا امراض و عللدن سالم و بری

اولمه، سالملك. ٢. امنيت، خوف واندیشه‌دن بری اولمه، امن، امان: سلامته چیقمق. ٣. ایی صوك، ایی نتیجه، حسن انتها، عاقبت خیر: الله سلامت ویرسین؛ عاقبت سلامتی بولدی. ٤. قورتلمه. خلاص، رها، نجات: سلامت بولدی: آرتق اوته‌سی سلامت. ٥. عباره‌نك دوشوك وسقط اولمامسی. سقطلقدن سالم و طوغری اولمسی: سلامت عباره. || مر. سلامت قانجه‌سی = طاقیلان یردن استنلدیکی زمان قولایقله قورتاریلان قانجه.

سَلاملاشمق { فش. بربرینه سلام ویرمك. سلام آلوب ویرمك: یولده راست کلنجه سلاملاشیورز.

سَلاملامق { فت. سلام ویرمك. واصول عسکریه‌جه سلاحله ویا طوپ انداختیله رسم سلامی ایفا ایتمك: نوبت بکلین عسکری سلاملادی، کلن سفائنی سلاملادیلر.

سَلاملق { سـ. ١. بیوك دائره و قوناقلرك ارککلره وارکك مسافر قبول ایتمکه مخصوص قسملری، حرم مقابلی: سلاملقه چیقمق، سلاملقده یاتمق: حرم سلاملق یکرمی اوطه‌لی بر قوناق. ٢. ذات حضرت پادشاهینك جمعه نمازینی ادا ایچون جامع شریفه عزیمت بیورملری: سلاملق رسم عالیسی: بوهفته سلاملق رسم عالیسی پك مشعشع صورتده اجرا اولندی؛ سلاملق اونیفورمه‌سی.

سَلب { سذ. عر. ١. قاپمه، زورله آلمه: مالنی الندن سلب ایتدی. ٢. رفع ایتمه: وقتیله تجار کیلرینك راحتی سلب ایدلمش ایدی. ٣. نفی، انکار، برحدثك عدم وقوعی، اثبات مقابلی: ادات سلب.

سَلبی { ص. عر. ذ: سلبیه. نفی و انکاره منسوب و متعلق: قضیهٔ سلبیه.

سَلجوقی { ص. عر. ذ: سلجوقیه. طول مدت ایرانده و آناطولیده حکومت سورمش اولان آل سلجوقه منسوب و متعلق: تاریخ سلجوقی: ملوك سلجوقیه.

سِلحدار { سـ. فا. دا: سلاحشور وسلاحدار.

سِلحشور { سـ. فا. و:

سَلخ { سذ. عر. ١. یوزمه. صویمه، دریسنی چیقارمه: قویونلری سلخ ایتمك. ٢. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] عربی آیك صوك کونی، غره مقابلی: سلخ محرم، سلخ ذی القعده.

سَلخخانه { سـ. فا. [عر. سلخ = یوزمه. فا. خانه = او. تر. زبانزدی: صالخانه.] قصابلر ایچون کسیلن قویون وسائر حیوانانك بوغازلنوب یوزلمرینه مخصوص محل که تمیزلك ایچون شهرك خارجنده اولور: سلخخانه کوپکی.

سَلسال { سذ. عر. صوئوق و طاتلی وخفیف صو.

سَلسَبیل { سذ. عر. خفیف و لذیذ صو. اصل جنتده برچشمه‌نك اسمیدر.

سَلسره { سـ. مر. کیلرده عسکری خدمت باشنه دعوت ایچون چالینان کمیك دودوك.

سِلسِله { سث. عر. جم: سلاسل. ١. زنجیر: سلسلة الذهب = آلتین زنجیر. ٢. بربرینه مربوط بر صره تشکیل ایدن شی: سلسلهٔ جبال. ٣. مافوقدن مافوقه تعاقب ایدن صره و ترتیب: سلسلهٔ مراتب قاعده‌سنه رعایةً = ما فوقدن مافوقه مراجعت ایده‌رك. ٤. بدردن اولاده صردایله یازیله‌رق تشکیل اولنان ذریت دفتری، شجره: سلسلهٔ نسبی فلان ذاته متصل اولور.

سِلسِله‌نامه { سـ. فا. مشاهیرك و حکمداران خاندانلرینك اباً عن جد نسل و نسبلرینك صورت تعاقبنی زنجیر کبی بربرینه مربوط اوله‌رق کوسترن کتاب ویا جدول.

سُلطان { سذ. عر. [«سلاطة» دن مشت.] ١. حکمدار، ملك، پادشاه: سلطان البرین والبحرین. سلاطین عظام عثمانیه‌نك اسامیسی باشنه قونور: شوکت افزای تخت عثمانی سلطان الغازی عبد الحمید خان ثانی حضرتلری. ٢. سلاطین عظام حضراتنك والده وهمشیره وکریمه‌لرینه اطلاق اولنور: والده سلطان؛ مهر ماه سلطان: سلطان سرایی؛ خانم سلطان = سلطان کریمه‌سی.

سُلطانلق { سـ. پادشاهلق، حکمدارلق.

سُلطانی { ص. عر. ذ: سلطانیه پادشاهه منسوب و

متعلق: طریق سلطانی = شاهراه، بیوك جاده؛ مکتب سلطانی؛ قلعهٔ سلطانیه.

سَلْطَنَت { سٔ. عر. ۱. پادشاهلق، حکمدارلق: قانونی سلیمان خان قرق سنه سلطنت سوردی. ۲. دولت، حکومت: سلطنت سنیه، سلطنت عثمانیه. ۳. مج. دبدبه، طنطنه، دارات. || سلطنت قایغی = پادشاهان عظام حضراتنك رکوب همایونلرینه مخصوص کوشکلی قایق.

سَلْطَنَتلی { ص. داراتلی، مطنطن، مدبدب.

سَلَف { سذ. عر. ج: اسلاف. ۱. بر حال و موقعده دیکرندن اول بولنمش اولان آدم، کچمش، اسکی، خلف مقابلی: فلان ایشی شمدیکی والی یاپمدی سلفی حاضرلامشیدی؛ خلف سلف بولده بولنشدیلر: اونکله فلان مأموریتده خلف سلف اولدق. ۲. اسکی آدم، جد. [باشلیجه جمعی:] اجداد، کچمشلر، اسکی آدملر: اسلافك اثرینه تبعیت ایتمك؛ اسلاف کراممزك ثمرهٔ سعی و غیرتنی اقتطاف ایدیورز.

سِلْك { سذ. عر. ۱. اینجی و تسبیح کبی دانه‌لرك کچیرلدیکی ایپلك وغیطان وسائره: اینجیلری سلکه چکمك. ۲. دیزی، صره: سلك لآل = اینجی دیزیسی. ۳. مج. صره، ترتیب، طاقم: سلك نظمه چکمك. ٤. بر آدمك طوتدیغی یول، طریق، مسلك: سلك جلیل عسکری؛ بن او سلکه داخل دکلم؛ هر کس کندی سلکنه رعایت ایدر.

سِلّه { یاخود سیلله. سٔ. آچیق ال ایله و ال آیاسیله اوریلان طوقات: سلّه آتمق، اورمق.

سِلْم { سذ. عر. [سینك فتحی و کسری جائز اولوب لامك فتحی ایسه غلطدر.] باریش، صلح، اسایش: محافظهٔ صلح وسلم ایچون.

سَلَم { سذ. عر. مؤجلی معجله صاتمه یعنی پشین پاره ایله ویره‌سی یه مال آلمه.

سَلَّمَ { فتـ. عر. [تفعیل بابندن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب بعض دعا تعبیرلرنده بولنور:] سلام ایتسین، سلامت ویرسین: صلی الله علیه وسلم.

سُلَّم { سذ. عر. نردبان، باصامق، بر یره صعود ایتمك ایچون واسطه اولان شیء: سلم ترقی.

سُلَمَن { سٔ. با: سولومن.

سِلِنْدی { سٔ. ۱. بول آقان یاغمور صویی، سیوقاقلرده دره کبی آقان یاغمور سلی. ۲. اوفاق سل یولی، یاغمور سلنك آقارکن چیزدیکی دره.

سِلِنْدیر { سٔ. [فر. Cylindre] صنـ. درونی مجوف و ایکی طرفی مسدود استوانه که استیم داخلنده کی پیستونه اجرای تضییق ایله تحریك ایدر.

سَلْوا { سٔ. عر. با: سلوی.

سُلوك { سذ. عر. ۱. بر یوله کیرمه، بر صره‌یه دیزلمه، بر صنف مخصوصه داخل اولمه: سلك عسکری‌یه سلوك ایتدی. ۲. طریق تصوفه انتساب، اهل طریقدن اولمه، ریاضتله اشتغال: اهل سلوکدن بر آدم؛ سلوك قولای ایش دکلدر.

سَلْوی { سٔ. عر. بیلدیرجینك بیوکی، یلوه. — صحرای تیه‌ده من دینلن قدرت حلواسیله برابر من طرف الله بنی اسرائیله ویریلان قوشلر بو اسمله یاد اولنور.

سَلْوی { سٔ. با: سروی.

سَلْویسه { سٔ. [ایتا. Servizio] بحـ. آرمه‌ده بولنان متحرك خلاطلر.

سَلّه { سٔ. عر. [تر. زبانزدی شده‌سزدر] سپت، اشپورطه‌نك بر نوعی.

سَلّه‌باف { سٔ. فا. [عر. سله = سپت. فا. بافتن طوقومق] سپت وزنبیل کبی شیلر طوقویان، سپتجی، کوفه‌جی، زنبیلجی.

سِلّه { سٔ. با: سلله.

سِلّی { ص. عر. ؤ: سلیه. طـ. ورم سلّی؛ علتنه منسوب ومتعلق.

سَلیس { ص. عر. ؤ: سلیسه. [«سلاسة» دن صشـ.] سلاستلی، رکاکتسز، سهل و روان: سلیس عباره، عبارهٔ سلیسه.

سِلیسیوم { سٔ. [لا. Silicium] کیمـ. اجسام بسیطه‌دن بر جنس طاش که قوم و چاقماق طاشی باشلیجه بوندن مرکبدر.

سَلیقه { سٔ. عر. کوزل سویلمه‌ده و یازمه‌ده کی استعداد

طبیعی، خداداد اولان فصاحت و طلاقت : فلانك سلیقه‌سی واردر، سلیقه‌سی پك کوزلدر.

سَلیم { ص. عر. ث : سلیمه. [«سلامة» دن صف.] عیب وقصوردن بری، صاغلام، طوغری، درست، صحیح : عقل سلیم.

سَلیمی { س. سلطان سلیم خانك ایجادی اولان تاج بیچیملی بر نوع قاوق.

سَلیمیّه { س. صیرمه داللی اسکی بر نوع کزی.

سَمّ { سذ. عر. ج : سموم. زهر، آغو : سم قاتل = مؤثر زهر. || سم الفار = صیچان اوتی.

سُم { س. فا. آت کبی حیوانات آیاغنك طیرناغی.

سَماء { سث. عر. ج : سماوات. کوك، آسمان، فلك، سپهر؛ بین الارض والسماء = یر ایله کوك آره‌سنده. || علائم سما = الكم صاغمه اسم ترکیسنك یاکلیش املاسیدر.

سِمات { سث. ج. عر. [فد : وسمه مرادف اوله‌رق «سمه» لسانمزده چوق قوللانلماز.] تمغالر، علامتلر، نشانلر : ذات ملك سمات.

سَماحَت { سث. عر. جومردلك، ال آچیقلغی، سخاوت: ابراز سماحت ایتمك.

سَماحَتلو { سماحتلی. ص. ۱. جومرد، الی آچیق، سخی، کریم. ۲. اذ. طریق علیه‌ده قاضیعسکرلك پایه‌سنی احراز ایدن ذواته، ودولتلو عنوانیله برابر شیخ الاسلامه ویریلن عنوان رسمیدر.

سِماط { سذ. عر. ۱. سفره، یمك ماصه‌سی ویا اورتیسی، ترایزه. ۲. یمك، طعام، ضیافت.

سَماع { سذ. عر. ایشیتمه، مسموعی اوله : عربیده ثلاثی مجرد مصدرلری بر قاعده‌یه مبنی اولمیوب سماعه تابعدر.

سِماع { سذ. عر. ۱. موسیقی دیکلمه، چالغی جمعیتنه دوام : سماعه میل طبیعیسی واردر. ۲. مولوی درویشلرینك نای وقدم ویر اصول مخصوصه ایله دونه‌رك اجرا ایتدكلری ذکر وآیین : تکیه‌ده بوکون سماع واردر.

سَماعاً { ح. عر. ایشیده‌رك، ایشیتمکله : بونی سماعاً بیلیرم.

سماعخانه { س. فا. [عر. سماع = م. فا. خانه = او] ۱. مولوی تکیه‌سنك سماع اجراسنه مخصوص واسع دیوانخانه. ۲. علی الاطلاق تکیه‌لرده ذکر ومقابله‌یه مخصوص محل.

سَماعی { ص. عر. ث: سماعیه. د. ایشیتمك اساسنه مبنی، برقیاس وقاعده‌یه تابع اولمیان، اهل لساندن نصل ایشیدلمش ایسه اویله واقع اولان : افعال سماعیه، مصدر سماعی. مقابلی قیاسی. == س. مو. اصول مخصوصه سیله بسته‌لنن وبرقطعه‌دن عبارت اولان شرقیلر.

سُمّاق { س. عر. اکثریا کبابه قونیر قرمزیجه دانه.

سُماقی { س. با : صوماکی.

سَماوی { مأخوذ سمائی. ص. عر. ث: سماویه، سمائیه. ۱. کوکه ویا جو هوایه منسوب و متعلق، کوکدن دوشمش : حجر سماوی؛ علائم سماویه. ۲. من طرف الله اولان : احکام سماویه، کتب سماویه.

سَمائی { ص. عر. با : سماوی.

سُمپاره { س. فا. [تر. زبانزدی: زیمپارا.] حیوان طیرناغی واوکا مشابه شیئلری آشیندیران سرت شیء؛ سمپاره کاغدی = معادنی وتخته وسائره‌یی اکلمکه مخصوص اوستنه سرت بر توز یاپیشدیرلمش کاغد ویا بز.

سَمت { سذ. عر. ج : سموت. ۱. جهت، طرف، جانب : او سمتده = اوطرفده: بزم سمتده = بزم جهتده: سمت سمت = جهت جهت، طرف طرف. ۲. هـ. اجرام سماویه‌دن برینك مرکزندن مرور ایدن ارتفاع دائره‌سنك افقدن قطع ایلدیکی نقطه ایله افقك شمال ویا جنوب نقطه‌سی بیننده واقع دائرهٔ عظیمه قوسی وتعبیر دیکرله دائرهٔ ارتفاع ایله نصف النهار رصد بیننده سمت رأسده حادث اولان زاویه: فرانسزجه عر. «السمت» دن مأخوذ اوله‌رق Azimut دینلیر. || سمت الرأس = سطح ارضده قائماً طوران راصدك قامتی استقامتنده برخطك اخراجی تصور اولنور ایسه سماده رأسی جهتنده بولنان نقطه که بونك مقابلنده قدمی جهتنده بولنان نقطه‌یه‌ده سمت قدم دینیر. فر. بو اسم عربیدن مأخوذ اوله‌رق Zénith دینلیر. سمت

قدم : سمت نظیر، که فر. ینه
غر. نظیردن مأخوذ اوله‌رق
Nadir دینیلیر . || دائرهٔ سمت ،
دائرهٔ ارتفاع = سمت الرأس و
سمت قدم نقطه‌لرندن مروری
تصور اولنان دوائر عظیمه‌که
تماماً افقك شرق وغرب نقطه .
لرندن مرور ایدنلره دائرهٔ سموت
اول تسمیه اولنور. || سمت بو.
صله‌سی = اجرام سماویه‌نك سمت
وسعه‌سنی رصد ایتمکه مخصوص
پوصله.

سُمتراش { ـ. فا. [سم = حیوان طیرناغی. تراشیدن = یونتق. — تر. زبانزدی : صو.
نتراش] نعللارکن حیوانلرك طیر.
ناغنی کسمکه مخصوص نعلبند
آلتی.

سِمحاق { سـذ. عر. تش. باش کمیکنی وعلی العموم
کمیکلری اورتن اینجه دری ویا
زار.

سَمَر { ـ. ۱. یوك حیوانلرینه یوکی باغلامق ایچون صر.
تلرینه قونیلان شیء، پالان :
سمر اورمق = حیوانه سمر قو.
مق؛ سمری دویرمك = حیوان
سمری دوشورمك، آتمق. ۲.
حمال آرقه‌لیجی.

سَمَرتمك { فتـ. با : سمیرتمك.

سَمَرجی { ـ. حیوان سمرلرینی یاپان آدم.

سَمَرجیلك { ـ. حیوان سمری یاپمق صنعتی.

سَمَرلی { صـ. ۱. سمر طاشیان (حیوان). ۲. آرقه‌لیجلی
(حمال). ۳. اورکوجلی، کمرلی.

٤. قبا، غلیظ.

سَمِرمك { فل. با : سمیرمك.

سُمره { یا سمرت. سذ. عر. اسمر.
لك، قویو رنك. ذ.

سِمسار { سذ. عر. ۱. بیوجك بر آلیش ویریشده صاتان
ایله طالب آره‌سنده وساطت
ایدن آدم، دلال، ساعی. ۲.
بر فابریقه‌یه وکالت ایدوب اونك
اشیا آله‌جق تجار بیننده وسا.
طت ایدن آدم، قومیسیونجی.

سمسارلق { ـ. آلیش ویریشده میانجیلق، دلاللق،
قومیسیونجیلق.

سمساریه { سذ. عر. سمسارك یعنی دلال ویا قو.
میسیونجینك صاتان وآلاندن اخذ
ایلدیکی حق واجرت که اکثریا
یوزده ایکیشردن عبارتدر.

سِمسِم { سذ. عر. صوصام. ذ.

سَمع { سـذ. عر. ۱. ایشیتمه، ایشیدیش : سمع وبصر الك
بیوك نعم سبحانیه‌دندر. ۲. دیکلمه،
قولاق آصمه، امتثال : سمع
وطاعت. ۳. [مصدریت معناسی
تضمن ایتمکسزین] قولاق،
کوش : واصل سمع ممنونیتم
اولمشدر.

سَمعاً { حـ. عر. ۱. ایشیده‌رك، ایشیتمکله. [بو معنا ایله
« سماعاً » دها مستعملدر.]
۲. دیکلیه‌رك، دیکلمکله، اطا.
عتله : سمعاً وطاعةً = باش اوستنه!
کمال انقیادله.

سَمعی { صـ. عر. ذ : سمعیه. ایشیتمك حاسه‌سنه منسوب
ومتعلق : حس سمعی، قوهٔ سمعیه.

سَمَك { سـذ. عر. جـ : اسماك. بالیق، ماهی.

سَمَلجه‌مك { یا سملجیمك. فل. ۱. بیرامق، قپر.
مق، ۲. سینوب صیزلانمق.

سَمنی { سذ. عر. تره یاغی.

سَمَن { سذ. عر. [اصل میم سا.
کنه ایله در.] سمیزلك،
یاغلیلق : سمن کلمك، سمن پیدا
ایتمك = سمیرمك.

سَمَن { ـ. فا. یاسمین دینلان کوزل قوقولی بیاض چیچك.

سَمَنبَر { صـ. فا. [سمن = یاسمین. بر = کوکس] کوکسی
یاسمین کبی بیاض، یاسمین کوکسلی.

سَمَنبو { صـ. فا. [سمن = یاسمین. بو=قوقو] یاسمین قوقولی.

سَمَند { ـ. فا. قوله آت. ۲. سریع.
الحرکه وکوزل آت، رخش :
سمند باد رفتار. عر.

سَمَندر { ـ. فا. [عربیده ده مستعملدر.] ۱. کویا
آتشده یاشار برحیوان موهوم که
خرافات ایرانیه ده مذکوردر.
۲. صوئوقلغیله مشهور برجنس
صو کرتنکله‌سی.

سُمُوّ { سذ. عر. یوکسکلك، علو، رفعت.

سَمٰوات { یاخود سماوات. سذ. جـ. عر. فذ : سماء.
با : سماء.

سَموح { صـ. عر. [« سماحة » دن « سمح »] زیاده سیله جومرد
وسخاوتلی.

سَمّور { ـ. فا. [تر. زبانزدی : ساوور] ۱. زرداوه
وساکسار جنسندن سبیریه

جهتلرنده بولنور بر حیواندر، که کورکی پك مقبولدر. ۲. بو حیوانك دریسندن معمول کورك: کوزل بر سمور کیمش. — بو معنا ایله صفت کبی دخی قوللانیلوب: سمور کورك دینلیر. ۳. زلف سیاهدن کنایه اولور. || سمور قاش = پك کـکیش وسیاه قاش؛ سمور قاشلی آدم.

سَموم { سنذ. عر. [عربیده مؤنثدر.] چولدن کلمکله پك صیجاق وزهرلی اسوب نباتات وحیواناتی هلاك ایدر بر روزکار. سام دخی دینلیر.

سُموم { سنذ. جـ. عر. فد : سم. با : سم.

سَمه { صـ. سرسم، سراسیمه.

سَمِیّ { صـ. عر. آداش، همنام. ذ

سَمّی { صـ. عر. ؤ : سمیه. زهره منسوب ومتعلق، آغولی، زهرناك : مواد سمیه.

سِمید { یاخود سمیت. سـ. کوچك حلقه شکلنده خاص اتمك: یاغلی سمید؛ سمید اونی = سمید اعمالنده قوللانیلان خاص اون. || بحـ. تخلیصیه سمیدی = دکزده دوشنلرك طوتمسی ایچون کمیلرده بولنان سمید شکلنده منتار.

سِمیدجی { سـ. ۱. سمید یاپان اتمکجی. ۲. سمیدکزدیروب صاتان آدم. || سمیدجی اتمکی = سمید ایچون خاصی آلندقدن صکره قالان قباجه اوندن یاپیلان اتمك که ایکنجی نوع اولوب دها اوجوز در.

سَمیر { سنذ. صـ. عر. [« سمر » دن صشـ.] رفیق، آرقداش، همدم، مصاحب. [اصل عربیده کیجه وقتی برلکده صحبت ایدن همدم دیمك اولوب، لساننمزده یالکز بعض وصف ترکیبلرده بولنه‌رق « متصف » معناسنی افاده ایدر.] وزیر معالی سمیر = معالی ایله متصف وزیر.

سَمیرتمك { فتـ. ۱. برینك سمیرمسنی موجب اولمق، سمیرمسنه سبب اولمق، سمیزلك وسمن ویرمك، تسمین ایتمك : بالیق یاغی انسانی سمیرتیر. ۲. قبارتمق، آلتنی بسلمك : یاتاغی سمیرتملی. ۳. طوپراغه کوبره آتوب بسلمك : بو باغچه‌نك طوپراغنی سمیرتمك ایچون چوق کوبره‌یه احتیاج واردر.

سَمیرگین { صـ. سمیزلکدن آغرلاشوب او یوقلایان تابل، تنبللکدن سمیروب شیشن.

سَمیرمك { فلـ. سمیز اولمق، سمن پیدا ایتمك : سمیرمك ایستین بالیق یاغی ایچملیدر؛ بو موسمده قویونلر سمیرر.

سَمیز { صـ. یاغلی، سمین، بسلی، اتنه طولغون : سمیز آدم: سمیز قویون: سمیز ات.

سَمیزاوت { سـ. یاپراغی قالینجه معروف بر یشیل سبزه، بقلة الحمقاء.

سَمیزجه { صـ. آز ویا اولدقجه سمیز ویاغلی : سمیزجه چوجق؛ سمیزجه ات.

سَمیزلِك { سـ. یاغلیلق، سمن : انسان ایچون چوق سمیزلکده ایی دکلدر: اتك بو قدر سمیزلکندن حظ ایتمم.

سَمیع { صـ. عر. ؤ : سمیعه. [« سمع » دن صشـ.] ایشیدن، قوهٔ سامعه‌یه مالك : جناب حق سمیع وبصیردر.

سَمین { صـ. عر. ؤ : سمینه. [« سمن » دن صشـ.] سمیز، یاغلی.

سَن { ضـ. ضمیر شخصینك مخاطبی اولوب، مضاف الیهی : سنك، مفعول الیهی : سکا، مفعول بهی : سنی، جمعی : سزدر. سن کل؛ سکا سویلیورم؛ سنی کوردم؛ سنك ایشك: سنجه = سکا کوره: سنسز = سن اولمقسزین.

سِنّ { سنذ. عر. جـ : اسنان. ۱. دیش، دندان : اسنان مصنوعه = یاپمه دیشلر. ۲. یاش، عمر درجه‌سی : سن طفولیت، سن رشد، سن کمال، سن شیخوخت. || اسنان عسکریه = عسکرلك ایچون قرعه چکه‌جك یاشده بولنان افراد.

سِنّاً { حـ. عر. یاشجه، سن اعتباریله : بن سناً اوندن بیوکم.

سِناء { سنذ. عر. اجنابی اولان بر نبات: سناء مکی = یاپراغی قوتلی مسهل اولان معروف بر نبات که بین العوام « سنامکی » دینلیر: سناء کاذب = شکلاً سنامکی‌یه مشابه اولوب آنجق مسهل اولمیان بر جنس نبات.

سَنابِك { سنذ. جـ. عر. فد : سنبك. با : سنبك.

سِنار { سـ. قلفات ایتمك اوزره آچغه مخصوص قلفاتجی دمیری.

سِنامَکی { سـ. سناء مکی. با : سناء.

سِنان { سنذ. عر. جـ : اسنه. مزراق وسونکی وسائره دمیری، کسکین نوجی.

سُنْبُك { سن. عر. ج : سنابك. آت طیرناغی. [جمعی لسانمزده دها مستعملدر.]

سُنْبُكی { س. [زبانزدی: زانبوقه] بر جنس کوچك کمی ویا بیوك قایق، سنبوق == سنخ. ع. جزایر بحرسفیددن ردوسه ملحق بر آطه. [بوآطه اهالیسی علی العموم طالغیجلقله متعیش اولدقلرندن، طالغیجلره‌ده بعضاً سنبکی دینلیر.]

سُنْبُل { س. فا. صوغاندن حاصل اولان معروف چیچك که انواعی اولور. — زلف خوباندن‌ده کنایه اولور. || نبا. سنبل رومی= فر. Nard وسنبل‌هندی= فر. Nard Indien دینلن فصیلهٔ مجیلیه‌یه منسوب ایکی جنس نباتکه بزم بیلدیکمز سنبله بکزه‌مز.

سُنْبُله { سش. عر. ۱. باشاق. ۲. ه. بروج اثنا عشرك بری که شمس آغستوسده بوکا داخل اولور.

سُنْبُلی { ص. ۱. سنبل چیچکلرینك حظ ایتدکلری بلوطلی و قپالی هوایه وصف اولور : سنبلی هوا = یاغمور یاغمدیغی حالده بلوطلی هوا. ۲. مظنه‌دن حضرت شیخ سنبل سنانك طریقنده بولنان (درویشان).

سُنَّت { سش. عر. ج : سنن. ۱. فخر کائنات (صلم) افندمزك اقوال وافعال مبارکه‌لری که اهل اسلام ایچون لازم الامتثالدر : سنت شریفه، سنن سنیه. ۲. ختان : چوجغی سنت ایتمك؛ سنت جمعیتی. == ج. احادیث شریفهٔ نبویه و بونلری حاوی کتب اساسیه‌دن کتاب : سنن ابی داود، سنن ابن ماجه. || اهل‌سنت، اهل سنت والجماعه= نص کریم وسنت نبویه‌یه تطبیق عمل ایتمك اوزره ائمهٔ دینك اجماع و قراربله تعین ایتمش اولان مذهب مشروعه تابع اهل اسلام : اهل سنتدنم؛ اهل سنت مذهبنده‌یم؛ اهل سنت اعتقادی. || سنتله‌مك = بیتیرمك: بو یمکی سنتلیه‌لم.

سُنَّتجی { س. چوجقلرك ختان عملیاتنی اجرا ایدن جراح.

سُنَّتسز { ص. ختان اولمامش، غیر مختون.

سُنَّتلی { ص. ختان‌اولمش، مختون.

سِنتینه (یا سینتینه. س. [ایتا.] کمینك داخلاً اك آشاغی قسمی؛ سنتینه طلومبه‌سی= کمینك باش و قیچ طرفلرندن کلوب غراندی دیرکی دیبنده طوپلانان صویی طیشاری‌یه آتمغه مخصوص طلومبه؛ سنتینه قوقوسی= سنتینه‌ده متراکم صویك حاصل ایتدیکی کریه رطوبت قوقوسی.

سَنْج { ص. فا. ج : سنجان. [« سنجیدن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] طارتان، وزن ایدن : سخنسنج = سویلدیکی سوزی ایی طارتان؛ نکته سنج = قوللاندیغی نکته‌لری کوزلجه وزن ایدوب محللرنده استعمال ایدن.

سِنْجاب { س. فا. [اصل فارسیسی سینك قحبه در.] ۱. تیون دینلن و آغاجلرده یاشایان کیرپیجی کوچك حیوانك قورشونی توکلیسی. ۲. بوحیوانك پوستندن معمول کورك : سنجاب قاپلامق.

سِنجابی { ص. سنجاب رنکنده قویوجه قورشونی.

سَنجاق { س. [اصلی : «صانجمق». دن « صانجاق »] ۱. اوجی سیوری دمیردن اولوب صاپلانان بیوك بایراق، رایت، لواء : سنجاق آچمق، چکمك. ۲. هر ولایتك منقسم اولدیغی اوچ بش دائره‌نك بهری که برقاچ قضادن مرکبدر، لوا : خداوندکار ولاینی بش سنجاقدن مرکبدر؛ قره‌سی سنجاغی. [وقتیله بر سنجاق سپاهی دائره‌سی اولمسی وجه تسمیه‌در.] ۳. بح. کمینك ایچریسنده بولندیغی حالده باش طرفه توجه اولنور ایسه صاغ طرفی. صوله اصابت ایدن طرفه‌ده اسکله دینیر. سنجاق پوسته‌سی = کمیده نوبت خصوصنده ایکی‌یه تفریق اولنان ضابطان وعسکرك صاغده بولنانلری؛ سنجاق بوغمق = استمداد ایچون یاپیلان قدیم براشارتدرکه سنجاق اورته‌سندن بوغیله‌رق قالدیریلیر ایدی؛ سنجاق باغی = برنوع باغ؛ سنجاغه کل = کمینك باشنی صاغ طرفه دوندیرمك ایچون ویریلن قوماندا؛ سنجاق براتی = بر کمینك تابعیتنی مبین اولان رسمی برات؛ اشارت سنجاغی = اشارت ایچون کشیده اولنان درت کوشه‌لی سنجاق.

|| سنجاق شريف، لواء شريف = امانات شريفه دن اولان لواى مقدس جناب نبوى .

سنجاقدار { سـ. [تعبير سقيم. طوغريسى : علمدار] سنجاغى طوتان عسكر .

سنجان { ياخود زنجان. سـ. سا. قزلى بر جنس ديكنلى چالى، موسى آغاجى.

سَنجَر { سـ. استحكام، طابيه، متريس. مر.

سِنجَرف { سنذ عر. سولوكن. ز.

سَنجيده { صـ. فا. ١. طارتلمش، موزون. ٢. مجـ. ايى دوشونلمش، تام پرنده وحشو. ياتدن عارى (سوز) .

سِنخ { سنذ. عر. جـ : اسناخ. تـ. ديش كوكنك كوميلى بولنديغى پر، ديش يوه‌سى .

سَنَد { سنذ. عر. جـ : سندات . ١. اوزرينه طيانيلان شىء، طيانيله جق پر، اعتمادگاه، مدار توسل، ملجأ، پناه : اهل ايمانك سندى. ٢. باشقه‌سى عهده‌سنده اولان بر حقك، آلنه جق بر مالك، اقراض اولنمش بر مبلغك عائديتنى ناطق و مصدق كاغد، ايكى ويا زياده اشخاص آره‌سنده منعقد برعقدى اثبات ايچون تنظيم اولنان ورقه كه مديون طرفندن داينه ويريلير، وحين حاجتده حقنى طلبه مدار اولور: سند ويرمك؛ سند آلمق؛ سند رسمى = بردائرۀ رسميه‌دن ويا مأمور مخصوصى طرفندن تصديق اولنمش سند؛ سندعادى = بوصورتله تصديق اولنميان سند؛ ٣. اراضى واملاك اصحابنه تصرفلرينى مصدق اوله‌رق جانب حكومتدن ويريلن ورقۀ رسميه : سندات قلمى، سندات مديرى. سند بحرى = بر كمينك كيمه عائد اولديغنى مبين اولان سند. ٤. د. بر قاعده‌يه مثال اولمغله برابر طوغريلغنى اثباته دخى مدار اولان قول قوى ومعتبر، دليل، برهان، قواعد صرفيه ونحويۀ عربيه‌ده آيت كريمه‌نك مثال ايرادى كبى.

سَندان { سنذ. عر. اورس دينلن معروف دميرجى آلتى.

سِندَروس { ياخود سندلوس. سنذ. عر. صـ. قوپال آغاجنك ضمغى وياغى : سندروس توزى، ياغى، فر. Sandaraque.

سُندُس { سنذ. عر. اسكى بر نوع ايپك قماش .

سَندَلَشمك { فشـ. سند آلوب ويرمك، آلوب ويره‌جكه وسائر معاملات وحقوقه متعلق سند مبادله ايتمك : ايشى صاغلاملاشديرمق ايچون سند لشمليسكز .

سَنَدلى { صـ. سندله تصديق اولنمش، بر سنده مستند: سندلى بورج .

سَنده‌لَمك { ياخود سنده‌له‌مك . فل. آياقده طوره‌ميوب صارصلمق : بو سوزى ايشيدنجه آياق اوزره سنده‌لدى.

سِنديق { سـ. [فر. Syndic] حقـ. افلاس ايشلرينك تسويه‌سى ايچون محكمۀ تجارت طرفندن تعيين اولنان وكيللر .

سِنديقه { سـ. [فر. Syndicat] معاملات تجاريه وصرافيه‌دن برينك محافظۀ منفعت ضمننده متحداً ايفاسى ايچون تشكيل اولنان هيئت : فسن سنديقه‌سى؛ شكر سنديقه‌سى .

سِنسى { سـ. با : سيكسى .

سُنقور { سـ. شاهين.

سَنِك { ضـ. « سن » ضمير مخاطبنك مضاف اليهيدر : سنك ايشك .

سَنگ { سـ. فا. طاش، حجر : سنك خارا = مرمرطاشى؛ سنك طعن آتمق = طعن ايتمك.

سَنگدِل { صـ. فا. [سنگ=طاش. دل = يورك] طاش يوركلى، مرحمتسز .

سَنگسار { سـ. فا. رجم : سنگسار اولسون = رجم‌جزاى مدهشنه اوغراسون .

سَنگِستان { سـ. فا. طاشلق پر.

سَنِكِكى { ضـ. مالكيت بيان ايدن ضمير شخصينك مخاطبه تعلق بيان ايدنيدر : بنم ايشم دها بيتمدى لكن سنككى حاضردر. — مالكه كوره جمعى « سزككى »، و مملوكه كوره جمعى « سنككيلر » در.

سَنگين { صـ. فا. طاشدن اولان: دل سنگين = طاشدن يورك .

سِنِّمار { سـ. مشهور قصر خورنقى انشا ايدن معمار.

سِنمك { ياخود سينمك . با : سيكمك .

سُنَن { سنذ. جـ. عر. فد : سنت. با : سنت .

سُنُوح { سنذ. عر. جـ : سنوحات. عقله و خاطره كلمه،

خطور : خاطرمه بویله بر فکر سنوح ایتدی؛ بو ترتیب صرف کندی سنوحاتندندر. [بونك یرینه وقایع دیمك اولان « سا. نحات » استعمالی و مثلا « سنو. حات العرب » یرینه « سانحات العرب » دینلمسی غلط محضدر.]

سُنُوح { سذ. عر. صاغلام و مطمئن اولمه، معلومات قویه‌یه دسترس اولمه. ز.

سِنُور { یاخود سینور. س. [یو. Σύνορον] حدود، سرحد، ثغور : سنورده تحشد ایدن عسکر؛ سنورلرك محافظه. سی. || سنور قومق = تحدید ایتمك.

سنورداش { ص. مشترك حدودی اولان، همحدود.

سَنَوی { ص. عر. ذ : سنویه. سنه. یه منسوب و متعلق، بر ییلده ویا ییلده بر واقع اولان، ییللق : ایراد سنوی؛ واردات سنویه. = ح. تر. ییلده، هر ییل : بو چفتلك سنوی یوز ایرا ایراد ویرر.

سَنَه { سث. عر. ج : سنین. ت : سنتین. ییل، سال : بش سنه، قرق سنه، هرسنه؛ سنین وفیره‌دن بری؛ سنتین اخیره‌ده.

سُنّه { سث. عر. با : سنت.

سَنی { ض. « سن » ضمیر مخاطبنك مفعول بهی.

سَنی { س. فا. [اصلی : چین ایشی معناسیله « صینی »] اوزرنده یمك یمكده وسائر احتیاجاتده قوللانیلان باقیر ویا پرنجدن بیوك تبسی.

سَنی { ص. عر. ذ : سنیه. [« سنو » دن مشتق.] یوكسك، یوجه، عالی، سامی، رفیع، بلند، بالا : سنی الجوانب؛ ارادهٔ سنیه.

سُنّی { ص. س. عر. ذ : سنیه. [« سنة » دن منسوب.] اهل سنت مذهبنه تابع : سنیلرك اعتقادی : اورانك اهالیسی سنیدر؛ سنی المذهب = مذهبی سنی.

سِنین { سث. ج. عر. فد : سنه. با : سنه.

سِنیور { س. [ایتا. Signore] افندی، آغا، موسیو. اجنبیلرك آشاغی صنف افرادی حقنده قوللانیلیر.

سو { س. فا یان، طرف، جانب، صوب : فلانك سوی والالرینه. || سو بسو = طرف طرف، هر طرفده، هر یانه.

سوء { سذ. عر. [ج. اسواء ایسه‌ده لساننزده مستعمل اولمیوب، اونك یرینه « مسائه » جمعی اولان « مساوی » لغتی قوللانیلیور.] کوتیلك، فنالق، ناسزالق : سوء حرکت = حرکتك کوتیلکی، کوتی حرکت؛ سوء اخلاق = اخلاق فنالغی، فنا اخلاق؛ سوء نیت = نیت کوتیلکی، کوتی نیت؛ سوء ظن = ظن کوتیلکی، کوتی گمان. || [همان دائما بو صورتله صفت معناسنی افاده ایدر.] سوء استعمال = وظیفه‌یی مشروطانه صرف ایتمه‌مه، ناتمحل قوللانمه.

سِواء { ص. عر. بر، مساوی، یکسان. ز.

سَوابِق { سث. ج. عر. فد : سابقه. با : سابقه.

سَواحِل { سذ. ج. عر. فد : ساحل. با : ساحل.

سَواد { سذ. عر. ١. سیاهلق، قرارلی : سواد زلف. ٢. یازی قره‌لامه، مسوده : تکثیر سواد ایتمك = بیهوده یره یازی قره‌لامق. ٣. اوزاقدن قرارلی حالنده کورینن غلبه‌لك یاخود سوری. ٤. شهرك خارجنده باغ وبوستان واشجار کثرتندن قرارلی حالنده کورینن یرلر، بر بیوك شهرك اطرافنده‌کی قرا وقصبات : سواد بغداد، سواد کوفه. || سواد اعظم = شهر عظیم. || سواد العین = کوز ببکی. || سواد القلب = یورکك اورته‌سنده تصور اولنان سیاه لکه، ضمیر.

سُواد { س. [اصلی عربی سواد یعنی قرارلیدر] با : صاوات.

سُوار { س. ص. فا. آتلی، آته بینمش، بینیجی، راکب. [صتر. تشکیلنه‌ده کیرر :] اسب سوار = آته بینمش.

سِوار { سذ. عر. ج : اسوره، اساور. بیلزیك. ز.

سُواری { س. [فا. « سوار » دن] ١. آتلی عسکر، پیاده مقابلی : سواری آلایی، بولوکی؛ سواری دائره‌سی، رئیسی. ٢. بکلك کمی قپودانی : سفینهٔ حربیه‌نك سواریسی؛ کمینك سواریسی کیمدر؟

سُواریلك { س. آتلی عسکرلك حال وصفتی : سواریلك پیاده‌لكدن زوردر.

سؤال { سـنـ. عر. جـ : اسـئله. ۱. صورمه، استفهام :
سؤال ايتمك = صورمق. ۲. صو- ريلان شیء، استفهام اولنان ماده: اونك هر برسؤالنه جوابم حاضر- در؛ اسئله واجوبه‌يی قارشی‌قارشی يازملی؛ سؤال جواب طرزنده. ۳. ديلنمه. ديلنجيلك : ذل سؤالی قبول ايتمك.

سوانح { سـنـ. جـ عر. فد : سانحه. با : سانحه.

سوبسو { حـ. فا. با : سو.

سوبك { سـ. چوجغك ادراری آقق ايچون بشيكك
دليكنه آلتدن باغلانان شيشه كه بر شكل مخصوصده اولور.

سوبو { صـ. اسطوانی، بوری شكلنده مستطيل، ياصی
ومدور ضدی : سوبو قاون.

سوبيه { سـ. بادم ايچی وقاون چكردكی كبی شيلردن
ياپيلان بياض شربت : بادم سو- بيه‌سی. مج. كيز دينلن سرندن باشقه سرن طونماماسی اولميان كمی ديركی. مقابلی : قباصورته.

سوبيه { سـ. مركب باليغی، قلمارك كوچكی.

سوبيه { سـ. [طوغريسی : سوپيه. فر. Sous - pied] با.
نطالونك پاچه‌سنی دوز طوتمق ايچون ايكی طرفنه مربوط اوله‌رق طبانك آلتندن بچيريلن مشين ويا قماشدن پارچه.

سوپورتمك { فتـ. ۱. سوپورمكه سوق واجبار ويا
مساعده ايتمك، بالواسطه سو- پورمك : اوی يوقاريدن آشاغی سوپورتدم؛ اوطه‌يی كيمه سوپور- تيرسك؛ جمعه كونی سوپورتيم. ۲. اثوابك توز وقيللرينی سيلكد- يروب تميزلتمك : شو پالطويی خدمتچی‌يه سوپورتملی.

سوپورگه { سـ. اورته‌لق سوپو- رەجك آلت، مكنسه،
چاروب؛ حصير سوپورگه‌سی = اوطه‌لری سوپورمكه مخصوص سورغو سازندن معمولی؛ چالی سوپورگه‌سی = آولی و ساژه سوپورمكه مخصوص چاليدن معمول قبا‌سی؛ طاواز سوپورگه- سی = حصير سوپورگه‌سنك صا- پليسی؛ ميدان سوپورگه‌سی = چالی سوپورگه‌سنك صاپليسی؛ سوپورگه صاپی = سوپورگه‌يه طاقيلان صوپه؛ اثواب سوپور- گه‌سی = اثوابدن چامور وتوزی سيلكمكه مخصوص كوچك حصير سوپورگه‌سی، فورچه. || مج. بلندن بلغلی سوقاق سوپورگه- سی = سورتوك قاری.

سوپورگه‌جی { سـ. سوپورگه ياپان وكرديروب
صاتان آدم.

سوپورلمك { مجـ. سوپورگه ايله توزی آلنوب
تميزلنمك : بو اوطه بوكون سو- پورلدی؛ بنم اثوابم سوپور- لدی می؟

سوپورمك { فتـ. ۱. سوپورگه ايله توزی وچور-
چوپی آلوب تميزلمك : شو اوطه‌يی سوپورملی. ۲. فورچه ايله سيلكوب توز وقيللری آله‌رق تميزلمك : اثوابمی سو- پورديلرمی؟ ۳. مج. سوپورور كبی برشيئك بتوننی آلوب كو- تورمك، يالايوب يوتوب بر شیء براقمامق : برسنره طوليسی يمكی كندی باشنه سوپوروبردی؛ حريق بر كيجه‌ده بر محله‌يی سوپوردی.

سوپورندی { ياخود سوپرو- ندی. سـ. بريری
سوپورمكدن چيقان چورچوب: سوپورنديلری نره‌يه آتيورسكز؟

سوپورندیجی { سـ. اولردن سوپورند-
يلری آلوب دوكن بلديه خد- مه‌سی، چوپجی.

سوپورنديلك { ياخود سوپرو- نديلك. سـ. سو-
پورمكدن چيقان چور چوپك آتلديغی ير، مزبله، چوپلك.

سوپوريجی { سـ. سوپورن آدم، سوپورمك وظيفه
سيله موظف خدمتچی؛ اوجاق سوپوريجی = اوجاقلری سوپو- روب تميزلين آدم.

سوت { سـ. [حرف اخيری حركه‌لنجه داله تحويل
اولنور] ۱. ياوريی بسلمك حكمت ازليه‌سنه مبنی انسان وحيوانات ديشيلرينك ممه‌سندن كلن بياض ومغذی مادهٔ مايعه، لبن، حلب، شير : چوجغك امديكی سوت؛ قويون، اينك سودی. ۲. بعض نباتاتدن آقان بياض مايع : اينجير سودی؛ هند اينجيری سودی. = صـ. مج. ۱. بياضلقدن كنايه اولور، قار كبی : صقالی سوت بياض اولمش. ۲. يك ساكن ورا كد : سوت ليمان، دكيز

سوت لیمانلق. || آناسنك آق سودنی = حلال شیء. || سوت آنا، سوت ننه = بر چوجغی اجرتله امزیرن والده‌سنك غیری قادین، مرضعه. || سوت اوتی = چوبان مایه‌سی دینلان بر اوت که پینیر یاپمه‌ده قوللانیلیر. || سوت اورغونی = سوتدن بوزلمش، سوت طوقنمش (چوجق). || سوت اوغل = بر قادیندن و یا بر ارککك زوجه‌سندن سوت امش آدم، رضیع : او فلان قا. دیننك، فلان آدمك سوت اوغلیدر. || سوت بابا = سوت آنانك قوجه‌سی : او بنم سوت بابامدر. || سوت باشی = زبده، قایماق. || سوت برادر = سوت قارنداش. || سوت دیشی = چوجقلرده ایلك چیقان ویدی یاشنده دکیشن دیش. || سوت قارنداش = سوت برادر، اخ رضاعی. || سوت قوزیسی = سوت امش، سوتدن کسلمه‌مش قوزی. || قوش سو. دی = دنیاده بولنماز شیء، محال. || سوت قیری = سوت کبی بیاض آت. || سوتدن کسمك = چوجغه ممه ویرمکدن واز کچمك، فطام. || سوت کسلمك = صویی پینیردن آیریلوب سوت بوزلمق. || سوت ویرمك = امزیرمك. ارضاع اتمك.

سوتجی { س. سوت صاتان آدم: سوتجیدن سوت آلیورز.

سوتجیلك { س. سوت صاتمق صنعتی: بر قاچ اینك ایدینوب سوتجیلك ایدیور.

سوتخانه { س. سوتلك. با: سوتلك.

سوتلاج { س. [« سوتلی آش » دن غلط] سوتله وشکرله پیشمش پرنج یمکی.

سوتلك { س. سوتدن پینیر، یو. غورت، یاغ وسائره چیقارمق اوزره اعمال واستحضار اولندیغی محل مخصوص، سوتخانه.

سوتلکن { س. ١. ایچنده سوت کبی بیاض بر مایع جولان ایدن نبات انواعی: آغاج سوتلکنی: بالیقی سوتلکنی: صاری سوتلکن. ٢. قوزیلرك احشاء داخلیه‌سنه بتیشك وسوت کبی بیاض عقده‌لر.

سوتلی { ص. ١. سوتله یاپلمش، سوتله قاریشیق: سوتلی بورك. سوتلی قهوه، چای. ٢. ممه‌سنده سوت بولنان، امزیکلی، صاغمال: سوتلی اینك. || سو. تلی آش = سوتلاج، سوتله پیشمش طاتلی پرنج یمکی.

سوتلیجه { س. بر جنس سوتلکن.

سوجی { س. شراب، خمر، باده، می. ص. [اصل معناسی سوجوك کبی لذیذ شیء دیمکدر.]

سوخته { ص. فا. یانمش، طو. تیشمش، یانیق، محروق: دل سوخته = یانمش یورك: سوخته‌دل، دلسوخته = یورکی یانیق. [« صوفی » دن غلط اولان « صوفته » یی « سوخته » یازمق عبثدر.]

سود { س. « سوت » لغتی بویله یازانلر وار ایسه‌ده، « ت » یالکز تحریك اولندقده « د » ه تحویل اولندیغندن، طوغریسی « سوت » در.

سود { س. فا. قازانج، کار، فائده، نفع، منفعت: سود وزیان؛ چه سود = نه فائده.

سَوداء { صف. عر. ذ.: اسود. با: اسود. == س. عر. ١. متقدمین ذهابنجه اخلاط اربعه‌دن بری که دم وبلغم وصفرانك غیریدر. ٢. گویا بو خلطك غلبه‌سندن حاصل اولان حزن انگیز مزاج، مراق. ٣. عشق، شیدالق، ابتلا: سودایه دوچار. ٤. عشق، ومفتونیتدن ایلری کلن بر نوع مرض، قره‌سودا. ٥. هوس. آرزو، شدت میل: سیاحت سوداسنه دوشدی. || قره سودا = مالخولیا، مرق، دائما حزین وساکت طورمغی موجب بر نوع مرض که سوداوی المزاج اولمقدن و یا عشقدن ایلری کلیر.

سَودازده { ص. فا. ج: سودازدگان. [عر. سودا = م. فا. زدن = اورمق] عشق وعلاقه اورغونی، عشقه دوچار، عاشق، مبتلای عشق.

سَوداگر { ص. فا. ج: سوداگران. و:

سَودالی { ص. ١. عاشق، عشق وعلاقه‌یه دوچار. ٢. پك زیاده مائل، مفتون: او آته سودالی اولدم.

سودان { سخ. عر. م. اهالیسی زنجی اولان آفریقای وسطی: سودان شرقی، سودان غربی، سودان وسطی، سودان جنوبی. [اصل عربیده اسم جنس اولوب، قره‌لر وزنجیلر دیمکدر، و مملکتنه « قره‌لر

مماليکی معناسیله «بلاد السودان» دینیلیر.]

سودانلی { ص. سودان اهالیسندن اولان: بر سودانلی کلدی.

سودانی { ص. س. عر. ذ: سودانیه. سودان ممالکنه منسوب ومتعلق ویا اورا اهالیسندن اولان: سودانیلرك عاداتی؛ فیل سودانی؛ اقوام سودانیه.

سَوداوی { ص. عر. ذ. سوداویه. اخلاط اربعه‌دن سودایه منسوب ومتعلق: مزاج سوداوی.

سوده‌رمَك { فل. سرخوش اولمق. مر.

سودره‌مه { س. [غلطی: سدره یکی] سرخوش کبی لقردی ایتمه، سرخوشجه شیوهٔ تکلم.

سودمَند { ص. فا. قازانجلی، کارلی، مفید، نافع، استفاده‌لی: سودمند تجارت: ایتدیکم معالجه سودمند اولمدی.

سوده { ص. فا. سوره‌مش، سورلمش: رخسوده = یوزینی سورمش.

سوده { س. [فر. Soude] طوز کبی بر مادهٔ کیمیویه که چاماشیر ییقامه‌ده قوللانیلیر.

سَودیرمَك { فتـ. ۱. سومکه سوق واجبار ایتمك، بربنك سومسنی ایجاب ایده‌جك حرکتده بولنمق: کندینی معیتنه سودیردی؛ کندینی افندیسنه سودیرن آدم البته تفیض ایدر. ۲. اوخشاتمق، اوخشامه‌سنه مساعده ایتمك ویا مجال ویرمك: بك خرچین چوجقدر کندینی کیمسه‌یه سودیرمیور.

سور { س. عر. ج: اسوار. شهر وقصبه اطرافنی احاطه ایدن یوکسك دیوارکه تحفظ ایچون چکیلیر.

سور { س. فا. دوکون، جمعیت، ولیمه. نکاح، ولادت و ختان کبی بر آیین مناسبتیله اجرا اولنان شنلك: سور همایون = خاندان سلطنت سنیه‌یه عائد جمعیت رسمیه.

سُوَر { س. ج. عر. فد: سوره. با: سوره.

سوراخ { س. فا. دلیك، کدیك: سوراخ اختفایه صوقلمق.

سورتمك { لج. فل. ۱. تماس ایتدیرلك، تماس ایده‌جك صورتده سورلمك: نردبان طربزاننه سورتیله‌رك ایندی. ۲. صاناشوب غاوغا آرامق، باشقه‌سنی زورله غاوغایه مجبور ایده‌جك حرکتده بولنمق: بن چکلدکجه اوکاوب سورتاور.

سورتَمك { فتـ. ۱. تماس ایتدیره‌رك سورمك، یوروتمك: سونکری تخته‌یه سورتمك؛ الی کاغده سورتمك. ۲. سرت بر شیئی صیقی صیقی اوغه‌رق آشیندیرمق. || بورن سورتمك = کبری قیرمق. || طبان سورتمك = چوق کزمك.

سورتِنمك { فل. ۱. بر شیئه تماس ایدوب سوریله‌رك کچمك: دیواره سورتنمك. ۲. غاوغایه وسیله آرامق، محضا غاوغا چیقارمق ایچون صاتاشمق، بولاشمق.

سورتوك { ص. بتون کون طبان سورتن سرسری و ناموسسز قاری، سوقاق سپوروکه‌سی.

سورج { س. ۱. یورورکن آیاغك بر مانعه چارپمسیله دوشه‌جك اولمه. ۲. مج. یاکلمه، خطا، سهو. [عربی ظنیله «سورج لسان» دیمك خطادر.]

سورجدیرمَك { فتـ. ۱. آیاغنی بر مانعه چارپدیروب دوشه‌جك حاله کتیرمك: آتی هر آدیمده سورجدیرن یولك فنالغیدر. ۲. سهو وخطا ایتدیرمك، یاکلتمق.

سورچمَك { فل. ۱. آیاق بر مانعه چارپمغله دوشه‌جك کبی اولمق: بو آت هر آدیمده سورچیور. ۲. یاکلمق، سهو وخطا ایتمك.

سوردیرمَك { فتـ. ۱. بر شیئی دیکر بر شیئه تماس ایتدیره‌رك کزدیرمك، لمس، مسح ایتدیرمك: حمامده کندینه کیسه سوردیردی. ۲. اوزرینه قودیرمق، یاپیشدیرتمق، القا وتطبیق ایتدیرمك، طلا و تدهین ایتدیرمك: دیواره بویا، تخته‌یه یالدیز، باشه صابون، یاره‌یه مرهم سوردیرمك. || ال سوردیرمك = طوقندیرمق، بولاشدیرمق: بو ایشه کیمسه‌یه ال سوردیرمیور.

سوردیرمَك { فتـ. ۱. قوغدیرمق، نفی

ایتدیرمك، یرندن چیقاردوب طرد و دفع ایتدیرمك. ۲. دوام ایتدیرمك، اوزاتمق: دوكونی بر هفته سوردیردیلر. ۳. ایلری كتیرتمك، یوروتدیرمك، قوشدیرمق: بوزوق یوللرده كیسه‌یه آت سوردیرمه‌ملی: آرابه‌یی آرابه‌جی‌یه سوردیرملی. ٤. صپان یوروتدیرمك، طوپراغی ایشلتدیرمك = چفت سوردیرمك: تارله‌یی سوردیرمك. ٥. چكیرمك، امرار ایتدیرمك: راحت سوردیرمك: كوزل بر عمر سوردیرمك. ٦. انفاذ و اجرا ایتدیرمك: حكم سوردیرمك. ۷. رواج قزاندیرمق، صاتدیرمق: استانبولده صاته‌مدیغی مالاری آناطولیده سوردیریور. ۸. عمل ایتدیرمك، اسهال ویرمك: سور دیره‌جك بر علاج ایچملی.

سورشدیرمك { فتـ. ۱. ایكی شیئی بربرینه تماس ایتدیرمك: اللرینی، آیاقلرینی سورشدیریوردی. ۲. یاواش یاواش اوغمق، دلك ایتمك: اویوشان عضوی سورشدیرمك اقتضا ایدر.

سورشمك { فشـ. بربرینه تماس ایتمك، بربرینه سورتمك: پنجره قناتلری سورشه سورشه آشینمشلر.

سورك { سـ. ۱. دوام، بقا: كوزل برچیچكدر لكن سوركی یوقدر. ۲. كثرتلی حیوان سوریسی، بیوك سوری، جلب مالی. ۳. چوق سورن، سرعتله كیدن تاتار.

سوركیسز { صـ. چوق سورمز، دوامسز، پك قیصه: كل موسمی سوركسزدر.

سوركلی { صـ. چوق سورر، دواملی، اوزون: بو سنه قیش شدتلی اولمدیسه‌ده پك سوركلی اولدی.

سوركو { یاخود سوركی. سـ. ۱. صپان سورلدكدن صكره طوپراغی دوزلدوب كیرپیچلرینی قیرمق ایچون سوریلان اسطوانی كوتوك و یا طاش وساڭره. فر. Herse. ۲. قپویی داخلاً محكم قپامق ایچون آرقه‌سنه سوریلان دمیر و یا آغاج، طرقاز: قپویه سوركی‌یی سورمك. ۳. شوسه‌یی و یا چمنتو و خراسان دوشه‌لی یرلری باصدیرمق ایچون كزدیریلان طاش ویا دمیر آغر اسطوانه، لوغ: سوركویی كزدیرمك. ٤. صیوایی باصدیروب تسویه ایتمكه مخصوص ماله‌نك سیوكی.

سوركولمك { یا سوركیله‌مك. فتـ. ۱. (قپونك آرقه‌سنه) سوركو وطرقازی سورمك، سوركی ایله صاغلام قپامق: قپویی سوركولدیكزمی؟ ۲. (تارله‌یه) سوركو دینلان اسطوانه‌یی سورمك: تارله‌یی سوركولمك الزمدر. ۳. (شوسه‌یی و یا چمنتو و ساڭره‌یی) اسطوانه ایله باصدیروب دوزلتمك: شوسه‌یی، تراچه‌یی سوركولمك. ٤. (صیوایی) بیوك ماله ایله تسویه ایدوب دوزلتمك.

سوركون { سـ. ۱. قوغالامه، تعقیب، آرقه‌سی صره كیتمه: سوركون آوی = غلبه‌لكله و اكثریا آتلی اوله‌رق هرطرفدن صیقیشدیروب تعقیب ایتمكله اولنان آو. ۲. نفی، اجلا، قوغمه، طرد، دفع: سوركون جزاسی؛ سوركون ایتمك: سوركون اولمق. ۳. نفی محلی، منفا: سوركونه كیتمك. = صـ. سورلمش، قوغلمش، مطرود، منفی.

سوركونلك { سـ. ۱. سوركون آدمك حالی، نفی، منفیلك. ۲. طرد و نفی محلی، منفا. ۳. عمل، اسهال: بوشروب سوركونلك ویرر. ٤. عمل علاجی، مسهل.

سورلمك { لجـ. ۱. لمس ومسح اولنمق، تماس ایتمك: الم دیواره سورلدی. ۲. قونمق، یاپیشدیرلمق، طلاوتدهین ایدلمك: بو تخته‌لره بو یا سوریله‌جكدر؛ یاره‌یه مرهم سورلملی. ۳. اوغلمق، دلك ایدلمك: ترلندكدن صكره كیسه سوریلور. || ال سورلمك = طوقنلمق، تشبث ایدلمك، بدأ ومباشرت اولنمق: بو ایشه، بو یمكه دها هیچ ال سورلمدی.

سورلمك { لجـ. ۱. قوغلمق، طرد ونفی ایدلمك. ۲. یوریدلمك، سوق اولنمق، قوشدیرلمق: بو یوللرده حیوان سورلمز. ۳. صپان قوللانلمق، (تارله) ایشلنمك: بوقوراقلقده صپان سوریله‌مز؛ بر یاغمور یاغنجه اراضی سوریلور. ٤. چكیرلمك، امرار ایدلمك: بوراده كوزل عمر سوریلور. ٥. انفاذ

واجرا ایدلمك : حكم سورلمك. ٦. رواجی اولمق، مقبول و متداول اولمق : بو قماشلر شمدی سورلیور.

سورلمه { س. سورلمك فعلی. با : سورلمك.

سورمك { فتـ. ١. طوقندیره‌رق كزدیرمك، لمس. مسح ایتمك : النی بوزینه، یوزینی یره سوردی. ٢. قومق، یا. یشدیرمق. طلا. تدهین ایتمك : تخته‌لره بویا، تپسی‌یه یاغ، یاره‌یه مرهم سورمك. || ال سورمك = ١. طوقنمق : بوكا كیمسه ال سورمسین. ٢. باشلامق. بدأ ومباشرت ایتمك : دها ایشه ال سورمدك؛ اقشام اولیورده سز یازی‌یه ال سورمدیكز.

سورمك { فتـ. ١. اوكنه‌قوتوب كوتورمك، سوق، تسریب ایتمك : حیواناتی، قویونلری سورمك. ٢. قوغالامق، تعقیب ایتمك : آوی سورمك. ٣. قوغمق، طرد، تبعید، نفی ایتمك : شریر آدملری مملكتدن سوررلر. ٤. یوریتمك، ایلری كوتورمك، قوللانمق : آرابه سورمك؛ صپان سورمك؛ چفت سورمك. ٥. (طوپراغی) ایشلمك، چفت و صپان قوللانمق : تارله‌یی سورمك. ٦. چكیرمك، امرار ایتمك : حكم، ذوق، عمر، صفا سورمك. ٧. رواج قزاندیروب صاتمق، چكیرمك، صرف ایتمك : ویانه فابریقه‌لرینك چوغی اكثر معمولاتلرینی شرقده سوریورلر؛ قلب بشلكی سورمش. ٨. ایتمك، یووارلاتمق، اوته‌یه ایلتمك : شو منقالی بری‌یه سور.

سورمك { فل. ١. دوام ایتمك، اوزانمق : فرطونه اوچ كون سوردی؛ بو كوزل هوالر بویله سوره‌جكمیدر؟ ٢. وقت چكمك، زمان مرور ایتمك : مكتوب یازدقدن صكره چوق سورمدی كندیسی ده كلدی. ٣. (قارن) اسهاله دوچار اولمق : قارنی سوریور. ٤. بیتمك، طوپراقدن چیقمق ویا دال بوداق پیدا ایتمك، نشو ونما بولمق : اكینلر سوردی؛ دیكدیكمز فدانلر كوزل سورمش.

سورمه { س. ١. سورمك فعلی. با : سورمك. ٢. سوریله‌جك شیء. ٣. كوز كنارلرینه وكیرپیكلره سوریلان سیاه بویا كه اك زیاده عربلرجه مرعی اولوب ارككلر طرفندن دخی قوللانیلیر، كحل : سورمه چكمك. [فارسی‌یه دخی چكوب «سرمه» یازیلیر.] ٤. قپو كلیدینك ایچریدن ال ایله سوریلان دمیری : قپو سورمه‌سی. ٥. ماصه وطولاب ویازیخانه‌نك چكیله‌رك آچیلیر كوزی، چكمجه. ٦. لینت، اسهال : قارن سورمه‌سی. = ص. چكیله‌رك وسوریله‌رك آچیلوب قپانان : سورمه چكمجه، سورمه قپو. || سورمه طاشی = آنتیمون. || بوغدای سورمه‌سی = كولله‌مه‌توزی. || ح. سورمه‌اوموغه = انا اوموغه‌نك ایچرسنده حركت ایتمك اوزره مرتب متحرك اوموغه كه كمینك یاپیه ایتمنی منع ایدر.

سورمه‌دان { سرمه‌دان. س. فا. ودها طوغریسی كوز سورمه‌سنك یعنی كحلك قوندیغی كوچك قوطی ویا حقه.

سورمه‌لمك { فتـ. ١. سورمه یا سورمه‌له‌مك. یعنی كحل سورمك : كوزلرینی سورمه‌لمك. ٢. قپونك سورمه‌سنی قومق، كلیدك ایچریدن سوریلان دیلنی سورمك : قپویی سورمه‌لمك.

سورمه‌لی { ص. ١. سورمه سورلمش، مكحل (كوز) : كوزی سورمه‌لی = ریاكار. ٢. سورمه‌لنمش (قپو). ٣. سوریلور بر آلتی محتوی اولان. || ع. سورمه‌لی نشانكاه = استقامت طوپنه كوره دیكر طوپلری هدفه بالتسویه بطاریه‌یه آتش ایتمك ایچون مستعمل آغاج نشانكاه.

سورنا { س. فا. زورنا.

سورنازن { س. فا. [سورنا = زورنا. زدن = اورمق، چالمق] زورنا چالان، زورناجی.

سورنمك { فط. كندی اوستنه ویا كندی كندینه سورمك : لوانطه سورنمك؛ یوزینه صابون سورنمك؛ حمامده كیسه سورنمك.

سوررو { س. با : سوری.

سوروتمك { فتـ. قالدیرمیوب یرده چكرك كوتورمك، سوروكلمك، جر ایتدیرمك : قیزاغی سوروتوب كتوردیلر.

سوروتمه { س. ۱. دمیردن بر چرچیوه‌یه چکیلمش بر نوع آغ که قعر بحرده سو-روکلنه‌رك بالق واستریدیه صید ودوشمش اشیا اخذ اولنور. ۲. دکز اوستنده سوروتیلوب بالق طوتیلور بر نوع اولطه.

سوروجی { س. بك: سوریجی.

سوروکلتمك { فت. قالدیرمقسزین یرده چکه‌رك کوتورمك، جر ایتدیرمك: شو حیوانك لشنی برآدمه سوروکلتملی.

سوروکلمك { یاخود سوروقلمك. فت. ۱. قالدیرمقسزین یرده چکه‌رك کوتورمك، جر ایتمك: آیاغندن طوتوب سوروکلدی: آیاغی اوزنکیده قالمغله آت کندیسنی خیلی مسافه‌ده سوروکلدی. ۲. زورله وروحسز برقالب چکرجه‌سنه چکوب کوتورمك، طاشیمق: سز ایشکزه کیدیورسکز بو آدجغزی نه‌یه سوروکلیوب طوریورسکز.

سوروکلنمك { فل. قالقمقسزین یره سورینه‌رك حرکت ایتمك: بیچاره کوتوروم قپویه قدر سوروکلندی.

سوروم { س. برمالك سورلمسی، رواج، اعتبار: بوسنه ذخیره‌نك سورومی واردر.

سوروم { مه. تأکید ایچون مکرر اوله‌رق سورونمك فعلندن اول قوللانیلیر: سوروم سوروم سورنیور.

سورومك { فت. ۱. قالدیرمقسزین یرده چکه‌رك کوتورمك، سوروکلمك، جر ایتمك: ترلکلرینی سورویوردی. ۲. برابر کوتورمك، طاشیمق. || آیاغنی سورومك = اهمال ایتمك. || ایپنی سورومك = شقاوت ایتمك.

سورونجمه { س. چوق سوروب اوزاتمه، تأخیر، تعویق: ایشی سورونجمه‌یه دوشورمه‌ملی.

سورونديرمك { فت. زحمت و مشقتله یرلره سوروکلنیرجه‌سنه سفالت و ضرورت چکدیرمك، سرسری و دربدر حالنه قویوب فقر و اضطرابه دوچار ایتمك: بوسفاهت برکون کندیسنی سورونديره‌جکدر.

سورونمك { فل. ۱. قالقمقسزین یرده چباله‌یه‌رق حرکت ایتمك، سوروکلنمك، امکله‌مك: چوجق دها یورویه‌میوب سورونیور. ۲. زحمت ومشقتله سوروکلنیرجه‌سنه سفالت وضرورتله چکنمك، کمال فقروضرورتندن پریشان و دربدر اولمق: الینه کچن ثروتك قیمتنی بیلیوب اسراف ایتدی شمدی سورونیور.

سوره { س. ع. ج: سوَر. قرآن کریمك منقسم اولدیغی ۱۱۴ فصلك بهری: سورهٔ فاتحه، سورهٔ بقره.

سوری { یاخود سورو. س. ۱. حیوانات اهلیه وعلی‌الخصوص قویون و کچی طاقمی، برلکده کزدیریلوب بر ویا بر قاچ چوبان طرفندن اداره اولنور سوت حیواناتی، رمه، کله. ۲. جماعت کثیره، چوق غلبه‌لك، فوج. [مقام استخفافده قوللانیلیر:] بر سوری آدم طوپلانمش. ۳. بر چوق، بر خیلی، نیجه: بر سوری کتاب کتیرمش. || سوری سپت = اتباع واثقال، غلبه‌لك.

سوریجی { س. بیکیر ودوه کبی یوك حیوانلرینی سورن آدم، بو حیوانلرك کراجیسی و یاخود کراجینك اوشاغی: بیکیر سوریجیسی.

سوریجیلك { س. سوریجی خدمت و وظیفه‌سی: سوریجیلك ایدیور.

سوریتمك { سوريندیرمك. سوریتمك وسائره. بك: سوروتمك وسائره.

سوریه { سخ. م. وقتیله سریانیلرله مسکون بولنمش اولان خطهٔ واسعه که بعد الاسلام عربلرجه (شام) اسمیله شهرت بولوب، الیوم آوروپالیلرجه ینه سوریه (Syrie) نامیله معروفدر. سوریه حلب وبیروت ولایتلرینی حاویدر. فلسطین یعنی قدس متصرفلغی ده ملحقاتندن معدوددر.

سوز { س. ۱. حروف و حرکاتدن مرکب اوله‌رق بر شیئه دلالت ایدن لفظ، کلمه: بلبل فارسیدن آلنمه برسوزدر. ۲. کلمه‌لردن مرکب اوله‌رق افادهٔ مرامه یارایان لاقردی، کلام، قول: آنالرمزدن قالمه بر سوزدر. ۳. خبر، حوادث، شایعه: بر سوز ایشیتدم: بر سوز دوران ایدیور. ۴. وعد، تعهد: کندیسی سوز ویردی؛

اوسوزنده طورماز آدم دكلدر. ٥. اویشمه، مقاوله، موافقت، قرار : آره‌مزده سوز ایتدك؛ اونلر سوز باغلامشلر؛ سوز آلوب ویرمشلر. ٦. بحث : اونك سوزی كچدی؛ اوندن سوز آچلدی، سوز ایتدك. ٧. دیدی قودی، كفت وكو، قیل وقال : سوز اولمسون دیه چكنیورم. ٨. حكم، نفوذ. || آتالر سوزی = ضرب مثل. || سوز آتمق = ضمناً طوقنمق، حرف اندازلق ایتمك. آجی سوز = خوشه كیتمیه‌جك سوز. || سوز آچلمق = بحثی كچمك. || سوز آكلامق = فراست كوسترمك. || سوز آكلاتمق = قاندیرمق. || سوز آلمق = وعد ایتدیرمك. || سوز آیاغه دوشمك = كوچك بیوكی دیكله‌مه‌مك، هر قفادن بر سس چیقمق. || سوز ابه‌سی = لقردی اویدیرمغه مقتدر آدم. || سوز اری = باش، رئیس. || سوزینك اری = سوزنده طورور، صادق الوعد. || سوز اهلی = كوزل سوز سویلمكه مقتدر، میركلام. || سوز ایتمك = ١. بر بهانه بولمق. ٢. سوزلشمك = لقردی ایتمك، مذاكره ایدوب قرار ویرمك. || سوز باشی = فصل و باب ابتداسی. || سوز بر الله بر = سویلدیكم سویلدیك، قرارمدن نكول ایتمم. || سوز بر ایتمك = اتفاق ایتمك. || سوز بیتمك = قرار ویرلمك، موافقت حاصل اولمق. || سوز برلكی = اتفاق. || بیوك سوز = كبر وتفاخرله سویلنیلان سوز. || سوز بیتمزده = محرم قالسون، كیمسه ایشیتمسین. || سوز چیقارمق = اشاعه ایتمك. || دشمن سوزی = افترا، افك. || سوز دوشمك = بحث كچمك. || سوزده = صانكه، كویا. || سوزدن دونمك = وعددن نكول ایتمك. || سوز دیكلمك = قانمق، اطاعت ایتمك. || سوز طوتمق = انقیاد ایتمك. || سوز قالدیرمق = واقع اولان تعریض وسرزنشی استماع وتحمل ایتمك. || سوز كسمك = قرار ویرمك. || سوزی كسمك = سوزی ناتمام براقوب سكوت ایتمك. || سوز كچیرمك = انفاذ كلام ایتمك، دیكلتمك. || سوز كلیشی = مثلا، فرضا. || سوز كوتورمك = قابل تعریض اولمق؛ سوز كوتورمز = دیه‌جك یوق. || سوز كیرمك، قاریشمق = بر بحثه باشقه لاقردی قاریشمق. || سوزم اوكا. سوزم یابانه = بری مقنده آغر ویا ادبه مغایر برشی سویلندیكی وقت تأدباً مخاطبه ایراد اولنور مدار كلامدر. || سوزم سوزدر، سوزم سوز اولسون = وعدمدن دونمم. || سوز ویرمك = وعد و تعهد ایتمك. || سوزی یابانه آتمق = اعتبار ایتمه‌مك: یابانه آتیله‌جق سوز دكلدر = شایان استماعدر، طوغریدر. || سوز یوق = دیه‌جك یوق تعریض اولنه‌ماز. || ساز وسوز = اكلنجه‌لی جمعیت. || سوز آلوب ویرمك = بر ایشی قرارلاشدیرمق.

سوز { ص. فا. یانمه، طوتیشمه، آتش، حرارت : سوز دل = یورك یانمه‌سی: پرسوز = آتشلی، سوزناك. == ص. فا. [« سوختن » فعلندن سمع. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر.] یاقان، یاقیجی، محرق : دلسوز = یورك یاقان: جكر سوز = جكر یاقان: خانمان سوز = خانمانی یاقان.

سوزان { ص. فا. یاقان، محرق: آتش سوزان.

سوزجی { س. ص. معترض، اعتراضجی.

سوزدیرمك { فت. (برمایعی سوزكچدن یعنی منفذلری طار اولوب طورتی وسائره‌نك كچمسنه مساعد اولمیان بر شیئدن كچیره‌رك تصفیه ایتدیرمك : صویی، سودی سوزدیرملی.

سوزش { س. فا. ١. یانمه، یاقمه، محرقلق. ٢. تأثیر، حزن : بو مقامده سوزش واردر. ٣. یورك یانمه‌سی، بیوك تأثر : سوزشله آكلانیوردی.

سوزشلی { ص. ١. آتشلی، محرق. ٢. تأثیرلی، مؤثر، حزن انكیز : سوزشلی مقام. ٣. بیوك بر تأثر ویورك یانمه سیله واقع اولان : سوزشلی افاده.

سوزكچ { س. ١. مایعاتی كچیروب تورتیلرینی ویوصه‌سنی طوتمغه مخصوص دلیكلی قاب كه انواعی اولور : سوت، چای سوزكجی. ٢. ایچنه مواد اجنبیه كیرمامك ایچون طلومبه وسائره

بوریلرینك اوجلرینه طاقیلان
بورینك قطرینك ایکی مثلنده‌کی
آلت . || چوبان سوزکجی = بر
جنس چیچك .

سوزگی { یا سوزگو. س. اینجه سوزکج، مایعاتی وصوبه
آتلمش سزواتك صوینی سوزمکه
مخصوص اوفاق دلیکلی قاب .

سوزلشمك { فت. ۱. سوز ایتمك ، اتفاق
ایدوب قرار ویرمك : او ایش
حقنده اونکله سوزلشدم .
۲. سوز ایتمك، معارضه ایلك،
بربرینه سرت وناسزا سوز سو-
یلك : کندیسیله کچن کون براز
سوزلشدك .

سوزلشمه { س. ۱. اتفاق، بالاتفاق قرار ویر-
مه. ۲. معارضه، مجادله .

سوزلمك { فل. لج. ۱. سوز- کچدن ویا سوزکج
یرینی طوتان بر شیئدن کچیر-
یلوب تصفیه اولنمق : صو،
کیرج سوزلدی . ۲. خفیف
وکیزلی بر صورتله قایه‌رق کیتمك
ویا اوچق. ۳. چوق ضعیفلامق،
آریقلامق : بو خسته‌لقدن
بسبتون سوزلدی. ٤. (کوزلر)
مخمور اولمق، اویقودن یاری
قپانمق .

سوزلی { ص. سوز ایتمش ، اولدن اتفاق ایتمش
ویا تعلیمات آلمش .

سوزمك { فت. ۱. (برمایعی) سوزکج دیلن دلیکلی
بر قابدن ویا بر بز و قماشدن
کچیروب تورتیلرك کچمسنه یول
ویرمه‌مکله تصفیه ایتمك: صوبی،
سودی سوزمك. ۲. یاری قپالی
کوزلرله باقوب نظر امعاندن
کچیرمك : کندیسنی باشدن آیاغه
سوزدی .

سوزمه { س. سوزمك فعلی . با : سوزمك. = ص
سوزلمش، سوزکچدن کچیرلمش:
سوزمه‌عشورا، سوزمه‌یوغورت.

سوزن { س. فا. ایکنه، ابره. لـ.

سوزناك { ص. فا. ۱. یاقان، محرق. ۲. مؤثر، حزن
انکیز. = س. مو. بر مقامك
اسمیدر .

سوزنده { ص. فا. یاقان، یاقیجی، محرق، پك مؤثر .

سوزنی { س. فا. اینجه بر نوع نقش .

سوس { س. ۱. زینت، زیب، بزك، آرایش : سوسه
چوق مراق واردر؛ سوسی
چوق سور. ۲. اوستنی باشنی
دقتله دوزلتمه، چکی دوزن،
توآلت : صباح سوسنی ایتمزدن
ایشه باشلاماز. || سوس ویرمك =
تزیین ایتمك . || بر شیٔ سوسنی
ویرمك = بر شیئه بکزتمك ،
اصلی یوق ایکن بر شیئه دیکر
برشکل ویرمك : کندینه‌زنکین
سوسی ویریور .

سوسام { س. با : صوسام .

سوسلندیرمك { فت . سوس ویرمك، بزه-
مك، تزیین ایتمك : اونی چوق
سوسلندیرمش .

سوسلنمك { فل. کندینه‌سوس ایتمك ، کندینه
سوس ویرمك ، بزنمك ، تزین
ایتمك .

سوسلی { ص. سوس ایتمش، کندینی‌سوسلندیرمش،
بزنمش، مزین : سوسلی او،
سوسلی کاین .

سوسمار { س. فا. کلر، کرته‌نکله. ز.

سوسمك { فت. طوس‌اورمق ایتوب یره دوشورمك.

سوسن { س. فا. و:

سوسن { س. فا. بین العوام غلط اوله‌رق صوسام چیچکی
دینان نبات که چیچکنك رنکنه
کوره انواعی اولور .

سوش { یا سویش. س. سومه، سومك طرزی، محبت :
کندیسنی بر سوش سویورکه. . .

سوشمك { فت. بر برینی سو- مك : اونلر چوق
سوشیورلر .

سوغه { س. (اصلی مجهول) بچ. بر خلاطی صوك درجه‌یه
قدر چکوب بندایتمه، براوسقرونی
صوك دیشنه قدر ویره ایدوب
صیقشدیرمه .

سوق { سند. عر. ۱. اوکه قاتوب سورمه، ایلری کوتور-
مه : قویونلری مرعایه سوق
ایتدی. ۲. سبب اولوب بر
نتیجه‌یه کوتورمه : تنبللك
انسانی سفالته سوق ایدر. ۳.
کوندرمه، ارسال. [بو معنا
ایله اك زیاده عسکر وضابطان
وارزاق ومهمات عسکریه حقنده
مستعملدر.] || سوق عسکر =
بر جهته عسکر کوتورمه،

عسکرله هجوم ایتمه : دشمن
اوزرینه سوق عسکر ایتدی.
|| ع. سوق الجیش = عسکرك
سوق وتحریکی اصول و قوا-
عدندن بحث ایدن فن، فر.
Stratégie. || سوق الطبیعه =
حیواناتده دوشونمه‌رك و مجرد
طبیعتك سوق واجباریله واقع
اولان حرکت معقوله، فر.
Instinct. || سوق مأموری =
ارزاق و مهمات عسکریه‌نك
مواقع عسکریه‌یه سوقنه مأمور
ضابط.

سوق { سذ. عر. ج : اسواق.
چارشی، بازار؛ سوق
سلطانی = مزاد محلی.

سوقاق { یاخود صوقاق. س.
(عر. « زقاق » دن)
شهر وقصبه ایچنده اولر آره-
سنده‌کی یول : منتظم شهرلرك
سوقاقلری ککیش و تمیز اولور.
|| سوقاق لقردیسی، حوادثی =
اهمیتسز واعتبارسز سوز.

سوقره { س. بح. ایکی آغاجك
باش باشه بتشمه‌سندن
حاصل اولان اك یری. [یان یانه
بتشمه‌سندن حاصل اولان فصل
مشترکه آرموز دینلیر] : کمینك
طول مدت دکزده دوکونمه‌سی
سوقره وآرموزلرینك آچیلوب
صو ایتمسنی موجب اولور.

سَوقی { صد. عر. ا : سوقیه.
عسکر سوقنه ویا سوق
الجیش فننه منسوب و متعلق.
(« سوق الجیشیه » دیه‌ملی)

سَوقیات { سذ. ج. عر. عسکر
و ارزاق و مهمات
عسکریه سوق وارسالی ایشلری :
سوقیات عسکریه.

سوکدیرمك { فتد. ۱. برشیئی
کوکندن و یا
صوقلمش اولدیغی یردن چیقارتمق :
آغاج، دیش، قازیق سوکدیر-
مك. ۲. دیکلمش ویا یاپیشمش
بر شیئی چکدیروب آیرتمق :
کتابك قپاغنی سوکدیردم؛
دیکدیکی شیئی کندیسنه سوکدیر-
دم. ۳. (صیق برشیئی آقندی
وغلبه‌لکی وسائره‌یی) یاردیرمق،
ایچندن کچیرمك : آقندی‌یی
قایقجی‌یه کوج سوکدیره‌بیلدم.
٤. (خام طوپراغی) ایشلتمك :
او یری سوکدیره جکم. ٥.
(عباره‌یی) حل ایتدیرمك،
اوقوتمق : او کتابی چوجقلره
سوکدیره‌مدم. ٦. انقباضی دفع
ایتدیرمك، عمل کتیرمك : ایچدیکم
علاج سوکدیردی.

سوگدیرمك { فتد. [« ك » ی
« و » کبی او-
قونور] سب وشتم ایتدیرمك =
چوجقلره کیمسه‌یه سوکدیرمه‌ملی.

سوُکش { س. سوکمك فعلی.
با : سوکمك.

سوُگش { س. [« ك » ی « و »
کبی اوقونور] شتم،
سب، دشنام.

سوُگشدیرمك { فتد. بربرینه سب
وشتم ایتدیر-
مك، سب وشتم ایدشمه‌لرینه
مساعده ایتمك : چوجقلری سو-
گشدیرمه‌ملی.

سوُگشمك { فشد. بربرینه سب
وشتم ایتمك : چو-
جقلر یولرنده سوکشمه‌ملیدر.

سوکِلمك { لفج. فل. ۱. کوکندن ویا
صوقلمش اولدیغی یردن
چیقارلمق، قوپارلمق، قلع وقمع
اولنمق : بو آغاج قولای سوکلز.
۲. دیکیش ویا یاپیشمه بوزیلوب
آیرلمق، حل و فصل اولنمق :
بو دیکیش، بو اثواب، بو کتاب
سوکلدی. ۳. یارلمق، ایچندن
کچلمك : بو غلبه‌لك، بو آقندی
سوکیله‌مز. ٤. (خام طوپراق)
ایشلنمك : بو طوپراق زور سو-
کیله جکدر. ٥. اوقونمق، حل
اولنمق : بو یازی سوکلیور.

سوگِلمك { لفج. سب وشتم اولنمق :
او آدمه سوگلمز.

سوگلون { س. فارسیده تذرو
دینلن کوزل بر آو
قوشی که یبان خروسی، طاووغی-
ده دینیر.

سوکمك { فتد. ۱. بر شیئی کو-
کندن ویا صوقلمش
اولدیغی یردن چکوب چیقارمق :
آغاجی، فدانی سوکدی. ۲.
دیکلمش ویا میخلانمش یاخود
یاپیشمش بر شیئی آیرمق :
اثوابی، کتابك قابنی، چکمجه‌نك
قپاغنی سوکمك. ۳. صیق ویا
سرت ومروره مانع بر شیئی
یاروب چکمك : واپور آقندی‌یی،
آت چاموری، آدم غلبه‌لکی
سوکدی : دمیر یول قطاری
قاری سوکه‌مه‌مش. ٤. خام
طوپراغی ایشلمك، آچمق : بو
قیری سوکوب تارله یاپملی. ٥.
زور بر عباره‌یی اوقویه بیلمك :
بو یازی‌یی سوکه‌مدم. ٦. انقبا-
ضی دفع ایدوب عمل ایتدیرمك،
سوردیرمك : بو علاج سوکدی.

= فل. ١. انقباض دفع او. لوب عمل ایتمك، سورمك: عاقبت او علاجدن سوكدی. ٢. بر خیلی وقت انتظار اولندقدن صكره ظهور ایدیویرمك، چوق كلمك، بوشانمق: بكلدیكمز آدملر آقشامه طوغری سوكدیلر: عاقبت یاغمور سوكدی. ٣. (ظاك) آغمق، (شفق) آچلمق: شفق سوكدی.

سوكمك { فتـ. سب وشتم ایتمك: سوكوب صایمق؛ آدمه سوكمك پك فنا ایشدر.

سوكمه { سـ. سوكمك فعلی. ﺑﺎ: سوكمك.

سوكمه { سـ. سب، شتم، طعن، تشنیع، دشنام.

سوكند { سـ. فا. آند، یمین، قسم، خلف.

سوكندی { سـ ١. سوكلمش شیء، دیكیشی چوزلمش شیء، سوكوك: بو اثوابك شوراسنده بر سوكندیسی وار. در. ٢. كثرتله ظهور، بردن بره چیقیویرمه: خلق سوكندی ایتدی.

سوكندیرمك { فتـ. یانان بر شیئك یانمسنه ختام ویرمك، اطفا ایتمك: آتشی، مومی سوكندیردی.

سوكنمك { فل. ١. یانمقده اولان شیء آرتق یانمامق، اطفا اولنمق: آتش، موم، یانغین سوكندی. ٢. مجـ. طورمق، كسب سكون ایتمك، باصلمق.

سوكو { سـ. سوكو اوتی = طاو. شانجیل اوتی.

سوكوت { سـ. [«ت»ـی تحریك اولنمقده «د» ه تحویل اولنمق قاعده‌دن اولدیغندن، سائر احوالده «سوكود» یازمامللی.] اكثری صولاق یرلرده حاصل اولوب یاپراغی اوزون وآجی اولان وقبوغی قولای صویلور بر آغاج كه انواع كثیره‌سی اولور: آقچه، قزیل، قره، كوكجه سوكوت؛ ساز سوكوت، صالقیم سوكوت وسائره.

سوكوش { سـ. اتك كمیكلردن سوكلنجه‌یه قدر قاینامشی، ساده صوده قاینامشات.

سوكوك { سـ. دیكیشی چوزلمش، ویااورمه‌سی بوزلمش سوكلمش یر: سوكوك تعمیری؛ چوراب سوكوكی = كیتدكجه توسع ایدن بوزوقلق.

سوكون { سـ. بردن بره ظهور: سوكون ایتدی.

سوكه { سـ. [«ك» ی «و» كبی اوقونور.] قپو و پنجره‌نك قنادینی طوتمق اوزره دیواره ربط اولنان چرچیوه‌نك درت طرفنك بهری: اوست سوكه، آلت سوكه، یان سوكلر؛ سوكه طاشی = بو چرچیوه‌نك اوست طرفنی طوتمق اوزره بوینه قونیلان یكپاره اوزون طاش.

سوكه‌لك { صـ. سوكه كبی قوللانیله‌بیلیر: سوكه‌لك طاش، دیرك.

سوگی { سـ. محبت، عشق، شفقت.

سوگیلی { سوگیلو. صـ. سویلان، محبوب، حبیب، دوست، عزیز: سوكیلی اولادم؛ سوكیلی دوستی.

سولپوك { صـ. [نقـ. «سولپیك» دن] كوشك، صارقیق، مسترخی: سولپوك ات، یاناق.

سولپیمك { فل. كوشه‌مك، صارقمق، كسب استرخاء ایتمك. مر.

سولكی { صـ. كوشك، صارقیق، صولوق، پژمرده، بوروشوق: سولكی بز، سولكی آدم.

سولمك { لجـ. جالب محبت ایتمك، جالب محبت اولمق، محبوب اولمق: اولاد سولیر؛ او سولدیكنی بیلیور.

سولوك { سـ. حین حاجتده قان اممك ایچون بدنك بر طرفنه طوتیلان معروف حیوان. زاحف كه طاتلی صوده یاشار: سولوك یاپیشدیرمق. || اشك سولوكی = بو خدمته یاراماز قبا جنسی.

سولوكن { سـ. حمض رصاص. قرمزی بویا و بویا آستاری كبی قوللانیلان زیرقونیوم یعنی قرمزی مینیوم معدنی: سولوكن سورمك، سولوكنله بویامق.

سولومن { یاخود سلمن. سـ. معروف برمادهٔ سمیه، سلیمانی، آق سولومن. || طاتلی سولومن = قالومل.

سولیر { یاخود سویلیر. صـ. جالب عشق ومحبت، محبوب، مرغوب: سولیر آدمدر؛ سولیر یمك.

سولینه { س. [ر.] قامش بوجکی دینلن، أ کرل صدفی و بحری بر بوجك.

سومتر { س. بر نوع خفیف بوغدای.

سومُرمَك { فت. ۱. اوکوز کبی بورنیله ایتەرك طوپلایوب یمك. ۲. مج. تکمیل سیلوب سوپوروب یمك ویا ایچمك = بر طباق یمکی بر اوتورشده سومردی.

سومسوك { ص. سومه سومه صوقیلان مسکین، سونپه.

سَومَك { فت. ۱. محبتی اولمق، قلباً مربوط اولمق، دوستلق و حب و وداد کوسترمك: هر والده اولادینی سور. ۲. عاشق اولمق، عشق و علاقەسی اولمق: مجنون لیلایی سومکله شهرت بولمشدر. ۳. مائل اولمق، بکنمك، ترجیح ایتمك، آرزو کوسترمك، حظ ایتمك: انی چوق سورم، بالیغی هیچ سومم. ٤. اوخشامق، تلطیف ایتمك: چوجغی سوپوردی. ٥. خوشلانمق، موافق و اویغون بولمق، حظ ایتمك: سوکوت آغاجی صولاق یرلری سور؛ بو آغاج یرینی سومش چابق بیودی. || اللهی سورسەڭ = الله عشقنه!

سومکُرمَك { یا سومکورمك. فل. بورنده بریکن سوموکی شدتلی بر نفس ویرمکله دفع ایتمك: کوچك چوجقلر سومکرمکی بیلمزلر.

سومُمك { فت. ۱. (یاوری) آناسنك ممەسنی بورنیله قاقوب ایتەرك اممك. ۲. دورتوب قاقمق، خورلایوب ایتمك.

سومنات { سخ. هندستانك کجرات خطەسنده مشهور بر بتخانه ایدی که سلطان محمود غزنوی طرفندن تخریب اولنمشدر.

سوموك { س. انسانده وبعض حیواناتده بورندن آقان یپسلك که نزله وقوعنده زیادەلشیر، رعام، مخاط: سوموکنی چکوب طورمق = سوموکنی سیلمکه مقتدر اولەمامق، حال عجز وافتقارده بولنمق.

سوموکلی { ص. بورننده سوموك بولنان، سوموکی آقان: سوموکلی چوجق. || سوموکلی بوجك = صالیانغوز، حلزون.

سَومه { س. محبت، حب، وداد: اونك سومەسی آکلاشلماز.

سونبك { سونبکی. با: سنبك.

سونَپه { ص. مسکین، میمنەدی، اوستی باشی پیس، مردار.

سَونج { یاخود سوینج. س. سومه، سرور، مسروریت، فرح، طرب، شادی: سوینجندن چیلدیرەجقدی؛ نەسونج ونذی!

سَونجلی { سونجلی. ص. مسرور. ۲. رینی موجب، باعث شادی، طرب انکیز: سونجلی اویون.

سونده { س. [فر. Sonde] بر شیئك درجهٔ عمقنی ویا ایچنده نه بولندیغنی معاینه ایتمکه مخصوص طالدیریلەجق آلت، اسقاندیل: سونده ایله کولك عمقنی اولچدیلر؛ مثانه سوندەسی؛ جراح سوندەسی؛ سونده قوللانمق = ادراری سونده ایله آلمق.

سَوندیرمَك { فت. بر ینك سومەسنی موجب اولمق، تسریر ایتمك، ممنون وشادان ایلمك: اوکوز سوندیرن = آزقیمتلی چوق سوسلی وپارلاق شیء.

سوندیرمَك { ا: سوکندیرمك.

سونکَر { س. [ر. Σφουγγάρι] ۱. دکیزدن چیقاریلان واصل بر حیوان نباتی اولان بیوك مساماتلی خفیف برجسم که سیلمکه، اوغمغه وصو وسائر مایعاتی طوپلامغه یارار، اسفنج؛ چوخه سونکری = اینجه وبومشاق اولانی؛ قرەسونکر = اسمرجه اولان قباسی. ۲. سونکره مشابه قباجه وبومشاقجه شیء: یاره سونکری = سونکر کبی لحم زائد؛ ممه سونکری = ممەنك قباسی. || سونکر طاشی = سونکره بکزر خفیف بر طاش که مرمرلری وتختەلری اوغمغه یارار.

سونکو { س. یاخود:

سونکی { س. دورتوب دلەجك دمیر سلاح که تفنکه ویا مزراغه طاقیلیر: سونکی طاوران = سونکی استعمالی قوماندەسی. || وجودك سونکیسی = عمود فقاری. || سونکیسی آغری

كيكلرى قالين وقوللى حركت ايده‌مز (آدم) .

سونگيامك { ياسونگوله‌مك. فتـ. سونكى ايله اورمق، سونكى استعمال ايده‌رك اوستنه هجوم ايتمك.

سوِنمك { فل. مسرور وشادان اولمق، كسب انبساط ايتمك: بوخبردن چوق سوندى.

سوݣمك { فل. با: سوگمك.

سوِنج { سـ. ممنونيت. مسروريت.

سوݣوك { صـ. ١. سوگمش، منطفى: بو آتش سونوكدر. ٢. پارلاق اولميان، پارلاميان ويا پك آز پارلايان: سونوك قنديل. ٣. مجـ. شانلى وشهرتلى اولميان. شانسز: سونوك آدم.

سوݣوكلك { سـ. ١. سوگمش اولان شيئك حالى. ٢. پارلاميان، پارلاق اولميان شيئك حالى: بو قنديلك سونوكلكى. ٣. مجـ. شانسزلق، شهرتسزلك.

سونه { سـ. يشيل باشلى قيل قويروق يبان اوردكى. [اصل ترجه‌ده على الاطلاق اوردكك اركگنه دينير.]

سوِنيش { سـ. سونجه، ممنونيت، مسروريت، محظوظيت.

سوه { ياخود سهوه. سـ. با: سوگه.

سوِىّ { صـ. عر. ؤ: سويه. ١. دوز، طوغرى. ٢. بر، يكسان، برابر. || على السوى = جمله‌يه بر اوله‌رق، بر دوزى‌يه.

سوِيّاً { حـ. عر. بر دوزى‌يه، مساوات اوزره، على السويه.

سويجى { صـ. ١. سون، محب. ٢. عاشق، علاقه‌كرده. ٣. همجنسنى سومك ميل شنيعنه تابع (قارى) .

سويجيلك { سـ. قادينلرك همجنسلرينى سومك ميل شنيعى.

سُوَيداء { سـ. عر. ١. قلبك اورته‌سنده بولنديغى زعم اولنان سياه نقطه: سويداء القلب. ٢. مجـ. قلبده مركوز اسائت. ٣. نبا. تخملرك كوبكى مثابه‌سنده اولان نقطه و دانه‌جك كه اصل مايهٔ انباتيه‌در.

سويش { سويشمك وسائره. با: سوش وسائره.

سُوَيش { سخ. جـ. آفريقا ايله آسيا آره‌سنده‌وآق دكيزله بحر احمر بيننده‌كى مشهور جدول صنعى و بونك بحر احمر جهتنده‌كى مدخلنده واقع قصبه واسكله.

سويگنمك { فل. يان اوزره طيانمق، ياصدانمق.

سويلتمك { فتـ. ١. سويلمكه سوق و اجبار ويا مساعده ايتمك، انطاق ايتمك: سويليه‌جكدم آما سويلتمدى؛ او كيمسه‌يه اقردى سويلتمز. ٢. اقرار واعتراف ايتديرمك: ماهر مستنطق مجرمه هر شيئى سويلتير. [سويلتديرمك ديمكه حاجت يوقدر.] || مجـ. سازى سويلتمك = كوزل چالمق.

سويلشمك { فشـ. مذاكره ايتمك، بر ايش حقنده قونيشمق، مكالمه ومحاوره ايتمك: بز اونكله سويلشدك.

سويلمك { ياسويله‌مك. فتـ. ١. سوز، لقرى ايتمك، ديل بيلمك: بو چوجق دها سويليور: تركجه سويلمك: سسله، ياواش سويلمك. ٢. ديمك: نه سويلديكز؟ بن برشئ سويلمدم. ٣. آكلاتمق، خبر ويرمك، افاده وبيان ايتمك: وقوع حالى سويلدى: كزديكى يرلره دائر چوق شيئلر سويليوردى: بونى سزه كيم سويلدى؟ ٤. اخطار وتنبيه ايتمك: چوجقلره سويليك درسلرينى حاضر ايتسينلر؛ بن اوكا سويلرم سز مراق ايتميك. == فل. خبر ويرمك، غمازلق ايتمك = چوجقلره تنبيه ايتملى سويلمسينلر. || آچيق سويلمك = طولاييسيله ورموزاتله سويليوب طوغريدن طوغرى‌يه سويلمك. || آز سويلمك = سكوتى اولمق. || الله ايچون سويلمك = رضاء لله طوغريسنى سويلمك. || ايى سويلمك = ١. سوزنده مصيب وحقلى اولمق: ايى سويليور. ٢. مدح وثنا ايتمك: حقكزده چوق ايى سويليوردى. || بيوك سويلمك = تفاخر ايتمك. || تركى، شرقى سويلمك = تغنى وترنم ايتمك. || چوق سويلمك = كوزه‌لك ايتمك، سوزى اوزاتمق، اطناب ايتمك. || طوغرى سويلمك = سوزنده

اصابت ایتمك. || یابانه سویلمك = خلط ایتمك، نا روا سویلمك. || یالان سویلمك = کاذب چیقمق.

سویله { س. سویلمك فعلی، سویلیش.

سویلنلمك { لج. دینلمك، تکلم و تلفظ اولنمق: اویله سوز سویلنماز.

سویلنمك { فل. ۱. کندی کندینه سویلمك: بر شیئلر سویلنیوردی. ۲. میرلدانمق، خوردانمق، کندی کندینه سویلنه‌رك شکایت ایتمك: سویلنه‌رك کیتدی. = فج. ۱. دینلمك، ایراد و افاده اولنمق: اویله بر سوز سویلندی. ۲. نقل و روایت اولنمق: یارین کله‌جکی سویلنیور.

سویلیجی { یاخود سویله‌یجی. ص. سویلین، قائل، متکلم.

سویلیش { یاخود سویله‌یش. س. ۱. سویله، تکلم افاده: اونك سویلیشنه کوره. ۲. سویلمك طرز و اسلوبی: سویلیشدن سویلیشه فرق واردر.

سویم { س. ۱. سومه، محبت. ۲. جاذبه.

سویملی { ص. انسانك محبتنی جلب ایدن، کندینی زورله سودیرن، جاذبه‌لی: سویملی بر چهره‌سی واردر.

سوینج { سوینمك. با: سوینچ، سوینمك.

سویه { سئ. عر. برابرلك، دوزلك؛ علی السویه = بر دوزویه، جمله‌سی برابر، بربری

اوستنه. { یالکز بو تعبیر ده مستعملدر. }

سه { فل. « ایمك » مصدر غیر مستعملندن اولان فعل اسنادینك صیغهٔ شرطیه‌سی بولنان « ایسه » نك مخففیدر. با: ایسه.

سه { عد. فا. اوچ. همان یالکز طاوله اویوننده قوللانیلیر: سه یك = او له بر؛ سه بادو = اوچله ایکی؛ دو سه = چفته‌اوچ؛ چهار وسه=درتله اوچ؛ پنج‌وسه= بشله اوچ؛ شش وسه = آلتی ایله اوچ.

سُهاء { سذ. عر. سمانك جهت شمالیه‌سنده دب اکبرك بنات‌النعش تعبیراولنان صورتنده برکوچك نجم که کوزلرك درجهٔ رؤیتی اونکله تجربه اولنور.

سِهام { سذ. ج. عر. فد: سهم. با: سهم.

سه‌پا { یاخود سهپا. س. فا. با: سپا.

سه‌تا { س. فا. با: ستا.

سَهَر { سذ. عر. ط. کیجه اویویه‌مامق علتی، اویقوسزلق.

سَهل { ص. عر. قولای، آسان. || د. سهل ممتنع = قولای وساده کورندیکی حالده بولنوب سویلنمسی وتقلیدی زور اولان سوز.

سَهلاً { ح. عر. قولایلقله؛ اهلاً و سهلاً = خوش کلدیکز صفا کلدیکز.

سَهم { سذ. عر. ج: سهام، اسهام. ۱. اوق، یایله آتیلان اوجی سیوری دمیرلی قامش. { بو معنا ایله برنجی جمعی

قوللانیلیر. } ۲. حصه، پای، نصیب، بهره. ۳. نماسی آیدن آیه آلنمق اوزره خزینهٔ دولته اقراض اولنان آقچه‌یه مقابل آلنان سند رسمی. { بو معنا ایله ایکنجی جمعی قوللانیلیر. } ۴. ر. بر قوسك ایکی اوجنی ربط ایدن وترك اورته‌سندن قوسه قدر تمدید اولنان خط عمودی. || هٔ. سهم الرامی = لسان یونانیده ینه سهم دیمك اولان Sagitta اسمیله معروف صورت کوکبیه.

سَهم { س. فا. قورقو، دهشت، رعب. ز.

سَهمگین { ص. فا. و:

سَهمناك { ص. فا. قورقونج، دهشتلی، مدهش.

سَهو { سذ. عر. یاکلیش، خطا، غلط؛ سهو ایتمك = یاکلق؛ سهو قلم = غفلتله یاکلیش یازمه.

سَهواً { ح. عر. یاکلیشلقله، یاکیله‌رق، خطاءً، غلط اوله‌رق.

سَهویّات { سث. ج. عر. خطایا، یاکلیشلر: بوکتاب سهویاتله طولیدر، سهویاتنی تصحیح ایتملی.

سُهولَت { سث. عر. ۱. قولایلق، آسانلق: سهولتله اولونیلیر، یاپیلیر بر ایشدر. ۲. قولایلغی موجب اولان وسائط: واقعا شهردن اوزاقجه ایسه‌ده کیدوب کلمك ایچون سهولت واردر. ۳. یاواشلق، اصول، ملایمت، نازکانه طرز ومعامله: سهولتله قالدیرملی. { سهواً اصولته دینلیر. } ۴. ال وریش،

اله طوغری وقولای کلمه، قو-
للانیش : بو طار یرده قیملدا-
نمغه، یازی یازمغه سهولت یوقدر.
٥. آقچه جه قولایلق، وقت
وحالك مساعده‌سی : بکا اولان
بورجکزی نه وقت سهولتکز
اولورسه ویررسکز .

سهولتبخش { ص. فا. [عر. سهو-
لت = قولایلق . فا.
بخشیدن = باغشلامق] قولایلق
ویرن، قولای قوللانیلیر : پك
سهولتبخش بر اصول تدریس
بولمشدر .

سهولتلی { ص. قولای قوللانیلیر،
قولایلغی اولان، قو-
للانیشلی : چوق سهولتلی بر
یازیخانه؛ سهولتلی یر .

سهی { ص. فا. طوغری، دوز،
فدان کبی (بوی) : قد
سهی .

سهیل { سذ. عر. پك پارلاق بر
نجم ثابت که جنوب جهتنه
دوشوب یمندن دها ایی کور-
ندیکیچون سهیل یمانی دخی
دیرلر. فر. Canopus؛ سهیل شام
یاخود سهیل فرد = شجاع صور-
تنك α کوکبی. فر. α de
l'Hydre .

سی { ض. [ماقبلنده‌کی هجایه کوره
« ی » سی خفیف یاخود
ثقیل اوقونور .] ضمیر متصلك
یعنی مالکیت بیان ایدن ضمیرك
مفرد غائبی اولوب، آخری
حرف املا اولان اسملره الحاق
اولنور؛ آخری حرف صحیح
اولان اسملرده بونك یرینه
« ی » قوللانیلیر : باباسی، آنا-
سی، تیزه‌سی، همشیره‌سی؛ برادری،
اوغلی کبی. جمعی « لری » در :
بابالری، برادرلری کبی. مضاف-
الیهی : سنك، مفعول الیهی :
سنه، مفعول بهی : سنی در :
باباسی، باباسنك، باباسنه، باباسنی.
ده، دن وسائر حروف الصاقدن
اول دخی « ی » سی « ن » ه
تحویل اولنور : اوطه سنده،
اوطه‌سندن کبی. شرق ترکجه‌سنده
بو تحویل اولمیوب مثلا : اوطه-
سیده، اوطه‌سیدین دینلیر.

سی { د. بعض اسملره الحاق
ایدوب مشابهت بیان ایدر:
ارککسی = ارککه بکزر. «مك»
ادات مصدریتنك دخی الحاقیله
تقلید و تشبیه بیان ایدر فعللر
تشکیل ایدر : بنمسیمك = بنمدر
نظربله باقمق: کولومسیمك = کولر
کبی اولمق . بو مقامده «سه»ده
قوللانیلیر: بنمسه‌مك، مممسه‌مك.

سیا { س. حه. [یونا.] بح. کورکی
ترسنه قوللانه‌رق قایغی
کری‌یه وقیچه طوغری یوروتمه:
سیا ایتمك؛ سیا! سیا کورك !

سیآت { سذ. ج. عر. مف: سیئه.
با : سیئه .

سیاح { سذ. عر. ج : سیاحین.
[« سیاحة » دن صمب.]
اوزاق یرلره سیر و سفر ایدن
آدم، کزوب کورمك و یاخود
جغرافیا ونباتات و حیوانات کبی
فنونه خدمت ایتمك مقصدیله
اوزاق یرلره یولجیلق ایدن آدم:
سیاح شهیر استانلی؛ مشاهیر
سیاحیندن لیوینغستون .

سیاحت { سذ. عر. اوزاق یرلره
سیر و سفر، اوزون
یولجیلق، علی الخصوص جغرافیایه
وسائر فنونه خدمت مقصدیله
واقع اولان سیر وسفر. عربلر
بو مقامده « رحلة » کلمه‌سنی
قوللانیرلردی : ابن بطوطه‌نك
سیاحتی = رحلة ابن بطوطه .

سیاحتنامه { س. فا. بر سیاحك
کزدیکی یرلرك
احوالنه و اثنای سیاحتده کو-
روب کچیردیکی شیئلره دائر
یازدیغی کتاب : قطب شمالی
سیاحتنامه‌سی، آفریقای وسطی
سیاحتنامه‌سی .

سیادت { سذ. عر. ١. افندیلك،
بکلك. ٢. سیدلك،
نسب پاك جناب نبوی‌یه انتساب،
امیرلك : سیادت شجره‌سی .

سیادتلو { ص. سیادتی یعنی نسب
پاك جناب نبوی‌یه
انتساب شرفنی حائز اولان. || اث.
سادات کرامه ویریلن عنواندر؛
دولتلو سیادتلو = امیر مکهٔ مکرمه
حضرتلرینه ویریلن عنوان
رسمیدر .

سیار { ص. عر. ث : سیاره.
[« سیر » دن صمب.] ١.
کزن، طولاشان، سیر وحرکت
ایدن، بریرده مقیم وثابت اولمیان:
سیار طوبجی آلایی. ٢. یرلی
اولمیوب ایستنلدیکی طرفه طا-
شینان، قابل نقل وتحریك، متحرك:
سیار خسته‌خانه = ایستنلدیکی
طرفه سهولتله نقل اولنانی؛ سیار
طورپیدو = تدافعه مخصوص وثابت
اولمیوب تجاوز ایچون ایستنیلن
یره سوق اولنه‌بیلیر طورپیدو:
سیار فیلو = بر یرده طورمیوب
دائم سیروسفر ایدن دونانمه قسمی.
٣. ه. دائما بر یرده طورمیوب

طولاشان ويريني دكيشديرن نجم كه هر بري بزم كرهٔ ارض كبي شمسه تابعدر واونك اطرافنه دونر: نجم سيار، نجوم سياره. مقابلي: ثابت.

سَيّاره { سْ. عر. جـ: سيارات. (٥. شمسك اطرافنده بر مدت معينه ظرفنده دور ايله منظومهٔ شمسيه‌يي تشكيل ايدن كواكبك بهري كه بزه قريبلري جهتيله ديكرلرندن دها پارلاق كورينورلر، ومدارلري اوزرنده طولاشدقلري جهتله هر كون يرلريني دكيشديررلر.

سَياسَت { سْ. عر. ١. حكومت، ادارهٔ مملكت. ٢. مستحق مجازات اولانلرك جزاسني ويرمه‌ده ابراز شدت: ارباب حكومتده سياست الزمدر. ٣. جزا، مجازات، جانيلر حقنده اجراآت وازآن جمله اعدام جزاسي: سياسته اوغرامق. ٤. امور رعيه‌نك تنظيمي ايچون حكمت حكومت اقتضاسندن اولان اجراآت: سياستجه بويله ياپمق اقتضا ايتمشدر. ٥. دولتلر بيننده‌كي مناسبات علمي، ديپلوماتاق. (بو معنا ايله استعمالي يكي وزمانك كوستر‌ديكي احتياجه مبنيدر.) || ارباب سياست = ادارهٔ مملكت و ديپلوماتاق رجالي. || ميدان سياست = قانوناً و حكمت حكومت اقتضاسنجه اعدام و سائر مجازاتك محل اجراسي.

سياست كلمه‌سنك اصلي (سه - يسا) يعني (وچ - ترتيب) معناسنه بر تركيب تركي اولديغني ابن كمال « تحقيق تعريب الكلمة الاعجميه » اسمنده‌كي رساله‌سنده بيان ايتمكده‌در.

سِياسَةً { حـ. عر. ١. اداره و حكمت حكومت اقتضاسنجه، پولتيقه‌جه. ٢. ديپلوماتقجه، مناسبات دوليه قاعده‌سنجه. (بو ايكنجي معناسي يكيدر.)

سِياسَتگاه { سْ. فا. (عر. سياست = م. فا. كَه = محل) سياسةً واقع اولان اجراآت حكومتك محل ايقاعي.

سِياسي { صه. عر. ٓ: سياسيه. ١. حكمت حكومت اقتضاسندن اولان، عرفي، پولتيقه‌يه مبني. ٢. مناسبات دوليه فن وقاعده‌سنه تابع، ديپلوماتجه اولان: امور سياسيه، رجال سياسيه، مخابرات سياسيه.

سِياسيّات { سْ. جـ. عر. امور سياسيه، دولتلر بيننده‌كي مناسبات وعلائقه متعلق ايشلر، ديپلوماسي ايشلري.

سِياسِيّون { سذ. جـ. عر. رجال سياسيه، دولتلر بيننده‌كي مناسباته وهر دولتك بو مناسباتدن استفاده ايتمكه چاليشمسي علم وقاعده‌سنه واقف اولوب بو فنله اشتغال ايدنلر، ديپلوماتلر: بسمارق اك مشهور سياسيوندن ايدي.

سَيّاف { سذ. عر. (« سيف » دن سمب.) ١. قليجلي. ٢. قليججي. (بو ايكي معنا ايله لسانمزده پك مستعمل دكلدر.) ٣. جلاد.

سِياق { سذ. عر. (« سوق » دن) ١. سوزك كليشي، طرز افاده‌سي: سياق كلام؛ سياق و سباق = سوزك كليشي وماقبلني طوتمه‌سي. ٢. طرز، اسلوب: بو سياقده بر شيء يازملي.

سِياقَت { سْ. وقتيله دفترخانه‌جه مستعمل و رقملرك صره‌سنده يازلمغه مساعد اوله‌جق صورتده سطرلري طار وحروفي نقطه‌سز وكرفت برخط مخصوص كه آنجق سياق و سباق دلالتيله اوقونه‌بيلمسي « سياق » دن تشكيل ايدلمش اولان بو لغت سقيمه ايله تسميه‌سنه سبب اولمسي محتملدر.

سَيّال { صه. عر. ٓ: سياله. (« سيلان » دن سمب.) آقان، آقيجي، مايع: جسم سيال.

سَيّاله { سْ. عر. جـ: سيالات. مادهٔ سياله، آقان شيء، جسم مايع. || حـ. سيالهٔ برقيه = الكتريق آقنديسي، فر. Courant électrique.

سِيّان { صذ. ت. عر. (فذ: « سيّ » لسانمزده قوللانليوب بو صيغه فذ. و جـ. يرينه دخي مستعملدر. — سينك فتحيله غلطدر.) مساوي وبرابر ايكي شيء: ايكيسني سيان مي طوتيورسكز؟ بن اوني ديكرلريله سيان طوتمام؛ جمله‌سني سيان طوتملي.

سِياه { ياخود سيه صه. فا. قره، اسود: زلف سياه = قره صاچ؛ بحر سياه = قره دكيز؛ سيم سياه = قب قره. == سْ. زنجي، (بومعنا ايله « سياهي » ده دينير.)

سِياهبخت { سياهپوش، سياهدل، وسائره. بـا: سيهبخت، سيهپوش، سيهدل وسائره.

سیاهلاتمق { فتہ. قرارتمق، تسوید ایتمك: صوبەجی دیواری سیاهلاندی.

سیاهلانمق { فل. قرارمق، سیاه اولمق: تیکل سیاهلانماز.

سیاهاق { سہ. قرالدی، قره رنك: سیاهاغك ضرری یوقدر.

سیاهی { سہ. صہ. زنجی.

سیب { سہ. فا. الما، تفاح؛ سیب زنخدان = المایه تشبیه اولنان محبوبەنك چکەسی.

سیپسی { سہ. ١. کمیجی دودوکی. ٢. تعلیم اصلغی.

سیتمه { سہ. با: صیتمه.

سیحان { سخہ. جہ. آناطولیده آطنه اووەسنی یارەرق اسکندرون کورفزینه دوکیلن ایرماق که موازیسی اولان (جیحان) ایله برابر ترکلر طرفندن وطن اصلیلری اولان ماوراء النهرك سیحون و جیحوننه تشبیهاً بو اسملرله تسمیه اولنمشلردر.

سیحون { سخہ. جہ. ماوراء النهرده جیحون ایله متوازیاً آقوب آرال کولنه (یعنی بحر خوارزمه) دوکیلان بیوك بر ایرماق که الیوم (سیردریا) اسمیله معروفدر.

سیخ { سہ. فا. دمیر شیش. لہ.

سید { سند. عر. ٹ: سیده. جہ: سادات. ١. افندی، آغا، بك، مولی، ایلری کلن، باش، رئیس، سرور: سید القوم؛ سید الثقلین = ایکی عالم افندیسی اولان حضرت فخر کائنات افندمز. سید الانام = بتون خلقك بیوکی. سید الانبیا = پیغمبران عظام حضراتنك سروری: فخر کائنات (صلعم) افندمز. ٢. نسب جلیل جناب نبوی یه منسوب اولان: کندیسی صحیح النسب سیددر، حرمی سیدەدر، ساداتدندر: سادات کرامه حرمت مخصوصەمز واردر.

سیدلك { سہ. نسب پاك جناب نبوی یه منسوبیت، سیادت.

سیدلك { سہ. دوەنك کوبکیله ممەلری آرەسی، بطن اسفلی.

سیدیك { سہ. [اصلی: «سیگمك» دن «سیگدیك»] مثانەدن دوکیلن صو، چیش، ادرار. || سیدیك قاوغی = مثانه. || سیدیك زوری = ادرارك طوتلمسی. || سیدیك شکری = شکر علتی، دیابیتیس. || سیدیك یولی = احلیل.

سیدیکلی { صہ. چیشلی، اوستنه چیش ایدن پیس.

سیر { سند. عر. ١. یوریمه، یوروش، کیتمه، حرکت: سیر سریع، سیر بطیء. ٢. یولجیلق، عزیمت، سفر: بلاد بعیدەیه سیر و سفر، سیر وسیاحت ایتدی. ٣. کزمه، کزنمه، تفرج: سیره کیتمك، سیر ایتمك، سیر یری. ٤. اکلنمك ایچون باقمه، تماشا: باغچەیی، چارشی‌یی، حیواناتی، یکی کلن اشیایی سیر ایتمك. ٥. اوزاقدن باقوب قاریشمامه: بن سیر ایدیوردم. ٦. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] کورلەجك وکزیلەجك شیء، کورلمکه شایان الای ویا اکلنجه، فلان یرده سیر وار ایمش. || سیر ایتدیرمك = شایان تماشا بر شیئی انظار عمومیەیه عرض ایتمك: فلان یرده آرسلان سیر ایتدیریورلر. || سیر دریا = دکیز سیاحتی، سفر بحری. || سیر سفائن = کمی‌یی بر موقعدن موقع آخره وسواحل بعیدەیه سوق وایصال ایتمك فنی فر. Navigation. || سیر فی المنام = تمامیله اویانمقسزین کیجه قالقوب کزمك حالی که بر مرضدر.

سیر { سند. جہ. عر. فد: سیرت. || با: سیرت. == فد. کبی. فخر کائنات (صلعم) افندمزك مبارك ترجمهٔ حالی وبوندن بحث ایدن کتاب وعلم: سیر حلبی = حلبینك یازدیغی سیر نبی کتابی: کتب سیر؛ تاریخ وسیرده ید طولی اصحابندندر.

سیر { صہ. فا. طوق، طویمش، شبعان. || دلسیر = یورکی طوق، قانمش.

سیراب { صہ. فا. [سیر = طوق. آب = صو] ١. صو ایله طویمش، صویه قانمش، تسکین حرارت ایتمش اولان. ٢. صولی، آبدار، طراوتلی: کل سیراب.

سیران { سہ. فا. [عر. «سیر» دن] ١. کزنمه، تفرج. ٢. باقوب سیر ایتمه، تماشا: سیران ایتمك؛ سیرانه کیتمك.

سیرنگاه { سہ. فا. سیر یری، سیرکاه، تماشاکاه.

سیرت { سذ. عر. جـ : سیر. ۱. بر آدمك احوال معنویه‌سی، اخلاق واطواری، طبیعت، صورت مقابلی: صورت وسیرتی کوزل. ۲. ترجمهٔ حال، سرکذشت، بر ذاتك احوال خصوصیه‌سی تاریخی: سیرة النبی (صلعم). [بو ایکنجی معنا ایله جمعی دها مستعملدر. با: سیر.]

سیرتو { سـ. [ر.] بر نوع رقص، آیاق آتمه‌سی.

سیرجی { سـ. صـ. ۱. معرض تماشایه قونیلان بر شیئی ویا کورلمکه شایان بر رسم وآلای وسائره‌یی سیر ایتمکه کیدنلرك بهری: پك چوق سیرجی وار ایدی؛ بن ده سیرجیلر میاننده ایدم. ۲. مج. اوزاقدن باقوب قاریشمیان: بن سیرجی‌یم.

سیرك { سیرکاشمك وسائره. با: سکرك وسائره.

سیركك { سـ. تق. اویقوسزلق، سهر.

سیركمك { فذ. سیلکمك فعلنك اصلی وطوغریسیدر. با: سیلکمك.

سیركنمك { یاخود سیسکنمك. فل. اویقودن خلجانله اویانمق.

سیركه { سـ. با: سرکه.

سیرگه { سـ. بیت وسائر بوجکلرك دوکدیکی تخم، بوجك یومورطه‌سی.

سیرمك { یا سیپرمك، سیرلك وسائره. با: صیرمق وسائره.

سیروقو { سـ. [ایتا.] غایت صیجاق اسن بر روزکار.

سیس { سـ. یره اینمش بولوطدن عبارت اولان رطوبتلی طومان، پوس: هواده سیس واردر. || بحـ. سیس اشارتی = سیسلی هوالرده کمینك موقعنی اعلان ایچون بوری، قامپانه وسائر آلت ایله ویریلن صدا.

سیسام { سخ. م. جزایر بحر سفیددن (ساموس) آطه‌سی.

سیسکنمك { یاخود سیرکنمك. فل. اویقودن خلجانله اویانمق.

سیسلی { صـ. رطوبتلی طومانله قابلانمش، بولوط یره اینمکله رطوبتلی طومان وپوس ایچنده قالمش: سیسلی هوا، سیسلی دکز.

سیغاره { سیغاره‌لق. با: جیغاره وسائره.

سیغورطه { یاخود سیغوریطه. سـ. [ایتا. Sicurta] ۱. اموال منقوله وغیرمنقوله‌نك حریق وغرق وسائر قضالره قارشی سنوی بر اجرت معینه مقابلنده تأمینی یعنی قضا وقوعنده شرکتی طرفندن تضمینی: اوی، کمی‌یی، اشیایی سیغورطه ایتمك، سیغورطه‌یه قومق. ۲. بو وجهله اموالك تضمینی درعهده ایدن وبو مقصدله تشکل ایتمش شرکت و اداره: عثمانلی سیغورطه‌سی.

سیغورطه‌جی { سـ. ابنیه وسائره‌یی سیغورطه ایدن، سیغورطه شرکتنك وکیلی ویا مأموری.

سیغورطه‌لی { صـ. بر سیغورطه شرکتنه قونمش، قضا وقوعنده تضمینی بر سیغورطه شرکتنه تعهد وتأمین ایتدیرلمش: اوم سیغورطه‌لیدر.

سیف { سذ. عر. جـ : سیوف، اسیاف. قلیج، تیغ، شمشیر؛ سیف صارم = کسکین قلیج؛ جامع سیف وقلم = عسکرلکده وتحریر وانشاده ماهر ذات.

سیفری { سیفریلك وسائره. با: سیوری وسائره.

سیفون { سـ. [یو. Σίφων] بر قابی چوریمکسزین ایچنده‌کی مایعی دیکر بر قابه نقل ایتمکده مستعمل مقوس بوری، که بر اوجی دیکرندن اوزون اولمغله ایچنده‌کی هواسی تخلیه اولنجه قابك ایچنده‌کی مایعی یوقاری چیقاروب اوندن آلچاق اولان دیکر قابه دوکر.

سیفی { صـ. عر. ذ: سیفیه. ۱. قلیجه یعنی حرب وعسکرلکه منسوب ومتعلق: مناصب سیفیه وقلمیه. ۲. قلیج شکلنده اولان: سیفی الشکل.

سیك { سـ. چوقور، دلیك، قبر. مر.

سیکجه { حـ. ۱. ایچری‌یه کچه‌رك، باته‌رق: سیکجه سیکجه یاغمور یاغمق = یاغدقجه طوپراغك ایچنه کچه‌جك صورتده. ۲. کیزلیجه، بللی ایتدیرمکسزین، منافقلقله.

سیکدیرمك { فتـ. و:

سیکرمك { فتـ. ۱. چقوره قومق، کیزلمك، کومك، باتیرمق. ۲. هضم ایتمك.

سیکرمك { فل. و:

سیکریتمك { فل. خفیف صیچرا. مق، سیلکنمك.

سیکسی { ص. کیزلی، صاقلی، کیزلیدن صوقان یلان کبی خبرسز ومنافقلقله اضرار ایدن : پك سیکسی آدمدر.

سیکسیلك { ـــ. کیزلیدن اضرار ایدن آ- دمك حالی، منافقلق.

سیکك { یاخود سینك. ـــ. آغاج ویر دلیکلرینه سیکن یعنی صوقیلان اوچاربوجك که انواعی واردر : قره سیکك = مکس، ذباب؛ یشیل سیکك، آت سیککی، اشك سیککی؛ سیوری سیکك = بعوضه.

سیککلك { ـــ. سیککاری قوغمغه مخصوص یلپازه کبی پوسکللی شیء.

سیککین { ص. هضمی قولای، هضم اولنور.

سیکلمك { یا سیکله‌مك. فل. (وحشی حیوان) دریکدن ایکیلمك.

سیکمز { ص. هضم اولنماز، نا قابل هضم

سیکمك { فل. . چوقوره، دلیکه صوقلمق، باتمق، کیزلنمك. ۲. هضم اولنمق : سزسز یدیکم ایچمه سیکمدی. ۳. یکمك، نفوذ وحلول ایتمك : بوقاشه برآغر قوقو سیکمش. ٤. طوپراغك ایچنه کیرمك، جذب اولنمق : سیکه سیکه یاغمور یاغدی. ٥. قورقوب بوزلمك : برکوشه یه سیکدی. ٦. (شیش) ایتمك، طاغلق.

سیکمك { فل. (حیوان) ۱. برك غیری شبته، دیواره ایشه‌مك. ۲. قیزمق، آزمق.

سیکیر { یا سکیر. ـــ. انسان و حیوانلرك بدنلرنده عضلاتك ایچنده منتشر سرت و قویجه وترلرکه انواعی اولوب، برطاقمی عضلات واعصابی او- یناتمغه وبرطاقلری حسی بینه کوتورمکه یاراریر، عصبه، اعصاب. || سیکیر خسته‌لغی = سیکیرلری راحتسز ایدن امراض مختلفه، امراض عصبیه. || سیکیره طوقنمق = جان صیقمق، راحتسز ایتمك.

سیکیرلمك { یا سکیرله‌مك. فتـ. ۱. اتك سیکیرل- رینی چیقاروب تمیزلمك. ۲. مجا. ربه ده مجروح و خسته آتك پاچاغی سیکیرلرینی کسوب اتلاف ایتمك.

سیکیرلی { ص. ۱. عصبی المزاج، عصبی. ۲. سیکیرلری قوتلی، قوریجه اکن پك قوتلی (آدم). ۳. سیکیرلری چوق وبناءً علیه سرت (ات). || سیکیرلی یاپراق = بوغا یاپراغی، لسان الثور.

سیکیرلیلك { ـــ. سیکیرلی و عصبی المزاج آدمك حالی، عصبیت.

سیکیرمك { فل. با : سیکرمك.

سیکیل { ـــ. [برجه « ك » ی « و » کبی اوقونور.] ۱. قورباغه و اوکا مشابه حیوا- نلرك یمساکندن صویك اوزرنده حاصل اولان یشیل قبارجق. ۲. الده و آیاقده ومه‌ده چیقان اوفاق قبارمه، ثؤلول.

سیکیلجه { سیویلجه. ـــ. اوفاق چیبان.

سیل { سنـ. عر. جـ : سیول. [تر. زبانزدی : سل] ۱. یاغمور- دن حاصل اولوب کثرت وشدتله آقان صو، سل. ۲. مجـ. شدتله کلن شیء.

سیلاب { ـــ. فا. و :

سیلابه { ـــ. فا. سل صویی، سل حالنده شدتله آقان صو : سیلاب اشك، سیلابهٔ اشك = زیاده آقان کوز یاشی.

سیلان { سنـ. عر. آقمه، جریان: سیلان دم ، سیلان دموع. || طـ. مختلف اعضاء بدنك ویا آقان شیئلرك اسامیسنه مضاف اوله‌رق برچوق اصطلا- حات طبیه تشکیل ایدیور : سیلان اذن، سیلان انف، سیلان لبن، سیلان مخاط کبی.

سیلانی { یا سیلان طاشی ص. سیلان اطه‌سنده چیقان برنوع قیمتلیجه طاش.

سیلدیرمك { فتـ. ۱. یاش بر شیئی قورودیر- مق، بز و سائره ایله صویینی آلدیرمق: شو طباغی سیلدیرك؛ بو چوجق بورنی سیلدیرمیور. ۲. تمیزلتمك، صو ایله ویا ایصلاق بز ایله تمیزلتمك : شو چوجغك یوزینی سیلدیرك؛ یارین تخته سیلد- یره‌جکم. ۳. حك وحذف ایتد- یرمك، قالدیرتمق، بوزدیرمق : دوام ایتمدیکی ایچون آدینی دفتردن سیلدیردیلر؛ ایچندن برقاچ سطر سیلدیردم.

سیلکدیرمك { فتـ. [اصلی : سیرکدیرمك] بر شیئی صاللاغله اوستنده کی

شیئلری ویا توزینی دوشورتمك: آغاجی، بکچه‌یی سیلکدیرمك .

سیلکِشمَك فل. کندی اوستنده‌کی توز طوپراغی دوشورمك ایچون وجودینی شدتله تحریك ایتمك : قوش، بیکیر سیلکشدی .

سیلکمَك فتـ. (اصلی: سیرکمك) صاللایه‌رق اوستنده‌کی شیئلری ویا توز طوپراغی دوشورمك، صاللامقله ویا اورمقله تمیزلمك : آغاجی سیلکوب یمشلری دوشورمك؛ بکچه‌یی سیلکمك. || ترشی سیلکمك = صاورمق. || یازی، رسم سیلکمك = ایکنه ایله یازی ویا رسمی بر کاغددن دیکرینه قالدیرمق. || یاقه سیلکمك = عبرت آلوب استعاذه ایتمك .

سیلکمه ـ. ۱. سیلکمك فعلی. ۲. اوفاق طوغرانمش باطلیجان ایله یاپیلان ات یمکی : باطلیجان سیلکمه‌سی .

سِیلِکندی ـ. اورکه، ارتعاش .

سیلکِنمَك فل. شدتله صارصیلوب اوستنده‌کی توز طوپراق وسائره‌یی دوشورمك : قوشك اوزرینه یاغمشیدی قالقوب سیلکندی. = مجـ. شدتله تحریك ایدیله‌رك تمیزلنمك : بوقچه سیلکندی‌می ؟

سیلکی ـ. [اصلی : سیرکی] اویقوده صیچرامه، رعشه ایله اویانمه.

سیلکی صـ. چارپنور، مرتعش، دیترك : سیلکی آدم .

سیلگی ـ. سیله‌جك شیء، بز، یمنی وسائره .

سیلمَك فتـ. ۱. یاش بر شیئی لمس ومسح ایله قورو‌تمق : کوزلری، بورنی، تری سیلمك. ۲. ایصلاق بز وسائره ایله اوغه‌رق تطهیر ایتمك : چوجغك یوزینی سیلمك؛ جاملری، تخته‌لری سیلمك . ۳. رنده‌لمك، بر شیئك پوزینی آلوب تمیزلمك : تخته‌یی سیلمك. ٤. اولچك وسائره‌نك طوروقلامه‌سنی آلوب دوز یاپمق : اولچکی سیلمك . ۵. ـك وحذف ایتمك، قالدیرمق، بوزمق : آدینی دفتردن سیلدیلر. || آتك دیشلرینی سیلمك = آشندیرمق. || سیلوب سوپورمك = تکمیل بیوب بیتیرمك.

سیله ـ. سیلمك فعلی. ﺑﺎ : سیلمك. = صـ. ۱. رنده‌لنمش، تراش ایدلمش، تمیزلنمش: سیله تخته، چوبوق . ۲. طوروقلامه‌سی آلنمش : سیله اولچك. || سیله تخته‌سی = اولچکك طوروقلامه‌سنی آلمغه مخصوص دوز تخته .

سیلَندِر ـ. [یو. Κύλινδρος] اسطوانه، مردانه .

سیلِندی ـ. سیله وحك اثری: بو کتابك بر چوق سیلندیلری واردر. ﺑﺎ : سلندی.

سیلِنمَك فل . مجـ. ۱. صویی لمس ومسح ایله آلنوب قورومق : اللر، یوز، تر سیلندی. ۲. ایصلاق بزله و سونکر وسائره ایله اوویله‌رق تمیزلنمك : بو چوجغك یوزی، بورنی سیلنمدی؛ تخته‌لر سیلنه‌جکدر. ۳. حذف اولنمق، حك وفسخ اولنمق، آشینمق : بو سکه‌نك یازیسی سیلنمش؛ بو کتابك بر چوق یرلری سیلنمش .

سَیَلَه سنذ. جـ. عر. فد: سائل. ﺑﺎ : سائل .

سیله جَك ـ. بیوك حمام خاولیسی .

سیلی ـ. فا. سیله، شامار، طوقات. || سیلیخور = شامار یین .

سیلیجی ـ. ۱. سیلمك ایشیله کچینن ایشجی: تخته سیلیجی = دوشمه تخته‌لرینی اووانلاری. ۲. یاپیلرده قوللانیلان دوشمه وطاوان وسائره تخته‌لرینی رنده‌لمك وبونلره لزومنه کوره آلات متنوعه ایله کوزلجه شکل ویرمك صنعتیله مشغول آدم .

سِیلیك ـ. سیلنمش، بوزلمش: سیلیك پاره .

سیم ـ. فا. ۱. کومش، فضه. ۲. کومش آقچه. ۳. تل. کومش تقلیدی صرمه ویامعدن. = صـ. ۱. کومشدن معمول : سیم مجیدیه. ۲. کومش تقلیدی صرمه ویا معدندن معمول : سیم شریت، ظرف، پول .

سیم مه. سین مکسوره ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر : سیم سیاه .

سیما سنذ. عر. یوز علامتلری، چهره، بکز : سیماسندن بللیدر؛ هرکسك سیماسی طبیعتنه دلالت ایدر. || ملك سیما = ملك چهره‌لی، کوزل .

سِیِمَّا ولاسیما. حـ. عر. (برابر و مساوی دیمك اولان

« سى » ايله « ما » اسم موصولندن مركب] على الخصوص، هله، جملەدن اول .

سيماب { س. فا. [سيم = كومش . آب = صو] جيوه، زيبق .

سيمبر { ص. فا. [سيم = كومش . بر = كوكس] كوكسى كومش كبى بياض .

سيمپيزومتره { س. [يونانيدن مأخوذ اولەرق فر. Sympiézomètre] غاز ايله مملو بر خزينه اوزرينه هوانك اجرا ايتديكى مختلف تضييقلر ايله هوانك حالنى تعيينه مخصوص ميزان الهوا كه بحريەده مستعملدر .

سيمتن { ص. فا. [سيم = كومش . تن = بدن] كومش بدنلى.

سيمرغ { س. فا. ايران قديم اساطيرنده كويا البرز طاغنده طورور جسيم بر طير موهوم، قاف طاغنده طوران عنقا .

سيمسار { س. با : سمسار .

سيمك { فل. با : سيكمك.

سيمكش { س. فا. [سيم = صرمه . كشيدن = چكمك] حادەدن كومش تل چكن صنعتكر: سيمكش ايشى. [بين العوام غلط اولەرق « صرمەكش » دينير] .

سيمكشخانه { س. صرمه تلى ايشلنيان محل مخصوص كه حكومتك تحت نظارت وتصديقنده در .

سيمياء { س. ع. [يو. Χημεία] يعنى كيمياء ايله براصلدن] اساسسز وموهوم برعلم باطل كه نتيجه زمانلر ساده دلانى اشغال ايتمشدر. فر. Magie blanche.

سيمين { ص. فا. كومشدن معمول ويا كومش كبى بياض وصاف .

سين { س. [عربده ش.] « س » حرفنك اسم مشتركى. نقطەسز اولديغنه بناءً « ش » دن تفريق ايچون سين مهمله دخى دينلير .

سين { س. با : سيك .

سين { فل . [كسرەسى ماقبلنه كوره اينجه ويا قالين او. قونور.] با : سك .

سينا { س. خ. جزيرة العرب ايله خطۀ مصريه آرەسنده مثلث الشكل بر شبه جزيره اولوب، بنى اسرائيلك حضرت موسى ايله قرق سنه طولاشوب يول بوله مدقلرى (تيه) صحراسنى ومنتهاى جنوبنده نبى مشاراليهك خطاب عزته نائل اولديغى مشهور طور سينا طاغنى حاويدر .
— ابن سينا = حكماى اسلامك آبرويى اولان مشهور ابوعلى ابن سينادر، كه طب وفلسفەده عصرلرجه شرق وغربك خواجەسى بولنمشدر. بو على سينا وسهواً ابوسينا دينلرده واردر.

سيناره { س. [ر.] بيوك زوقه.

سيناريت { س. اوركينوز باليغنك كوچكى.

سينسى { سينمك. با : سيكسى، سيكمك .

سينه { س. فا. كوكس. صدر: افتخار مداليەسيله تزيين سينۀ صداقت ايتمك. || سينه چاك = مجروح القلب. || سينه زن = كوكسنى دوكەرك اجراى ماتم واظهار تلهف ايدن. || سينه سوز = محرق، مؤلم.

سينى { س. [اساساً چيندن كلد. يكنه بناء اصلى « صينى » اولسه كركدر] بر سهپا ويا اسكمله اوزرينه قونيلەرق اوستنه يمكلر ويمك طباقلرى قونان ويمك يين بيوك دائروى تپسى كه باقر ويا پرنجدن اولور: سينى‌يى قورمق. || ميدان سينيسى = پك بيوك .

سيواسه { س. آغزى اكلى وايلرى حركتده كسر دستره .

سيورتمك { يا سيورتمك. فت. سيورى ايتمك، اوجى اينجلدوب كسكين ايتمك، شو جيوى يى، شو دكنكى سيورتملى.

سيورمك { فل. ١. سيورى وكسكين اولمق، اوجى اينجلوب حاد اولمق : كلك ديكنى سيورمش. ٢. بوى آتمق، اوزامق، اينجه واوزون اولمق : شوچوجق پك سيوردى.

سيورى { ياخود سيفرى. ص. ١. اوجى اينجه و كسكين حاد : سيورى دكنك، ديكن، تپه. ٢. اينجه واوزون، بوى آتمش، بويلى : سيورى بويلى بر چوجق. || سيورى سيكك = معروف اينجه و معجز سيككجك، بعوضه. || سيورى عقللى = هوايى، زرزوپ .

|| سیوری کوشه، بوجاق = زاویهٔ حاده. || سیوری بورن = بالاموود بالیغنك بر جنسی.

سیوریلتمك { قد. سیوری یاپمق، اوجنی اینجلدوب کسکین ایتمك: ایکنه‌یی، چاقینك اوجنی سیوریلتمك.

سیوریلجه { اصلی سیکیلجه اولان «سیویلجه» نك طوغریسی سیوریلجه اولدیغنه ذاهب اولمق خطادر.

سیوریلشمك { فل. ۱. اوجی اینجه وکسکین اولمق. ۲. بوی آتمق. اینجلوب اوزامق.

سیوریلك { ـ. ۱. اوجی اینجه وکسکین اولان شیئك حالی: دیکنك سیوریلکی. ۲. اینجه و اوزون بویلیلق: بو اوغلانك سیوریلکی.

سیوریلمك { فل. لا: سیورمك. || مج. میدانه چیقمق، ترقی ایتمك.

سیوش { ـ. حذف، لغو، فسخ. || سیوش ییلی = بردور قمرینك صوك سنه‌سی، یعنی هر ۳۳ سنهٔ قمریه و ٤ آیده شمسیه ایله قمریه آره‌سنده غائب اولان بر سنه‌یه دینیرکه اصطلاحات مالیه‌مزدندر.

سیوشمك { فل. ۱. قایمق، کسب لزوجت ایتمك. ۲. قایوب نابدید اولمق، محو وزائل اولمق: کیمسه کورمه‌دن اصوللەجق سیوشدی.

سیوشیك { ص. ۱. قایار، لزوجتلی، مجیق مجیق: سیوشیك چامور. ۲. یاپیشیر، آیرلماز، معجز: پك سیوشیك بر آدمدر.

سیوشیکلك { ـ. ۱. لزوجت، قایار و یاپیشیر اولان شیئك حالی: بو چامورك سیوشیکلکی. ۲. یاپیشوب آیرلماز معجز آدمك حالی: بو آدمك سیوشیکلکی چکلمز.

سیوف { سذ. ج. ع. فد: سیف. با: سیف.

سیویش { سیویشیك وساژه. ـ. با: سیوش وساژه.

سیویل { ـ. ص. [فر. Civil] ۱. عسکرینك غیری، ملکی. ۲. عسکرینك غیری قیافت، باشیبوزوق قیافتی، تبدیل: سیویل کیمك، سیویل کزمك. ۳. تبدیل قیافت ایتمش پولیس مأموری.

سیویل { سیویلجه. با: سیکیل، سیکیلجه.

سیه { ص. فا. با: سیاه.

سیه‌بخت { ص. فا. [سیه = قره. بخت = طالع] طالعی مساعد اولمیان.

سیه‌پوش { ص. فا. [سیه = قره. پوشیدن = کیمك] قره‌لر کیینمش، سیاه اثواب کیین.

سیه‌دل { ص. فا. [سیه = قره. دل = یورك] کوتی یوركلی، بد اندیش، بد خواه.

سیه‌فام { ص. فا. [سیه = قره. فام = بویا] قره بویالی، سیاهه بویانمش.

سیه‌کار { ص. فا. [سیه = قره. کار = ایش] کوتی عملی، کنهکار.

سیّیء { ص. ع. ث: سیئه. [«سوء» دن مشـ.] کوتی، فنا، بد، ردیء: عمل سیء، اعمال سیئه.

سیّئه { سذ. ع. ج: سیئات. ۱. کوتی ایش، کوتیلك، فنالق، عمل فاسد. ۲. صوچ، قباحت، کناه. ۳. برکوتی عملك نتیجه‌سی ومجازاتی حکمنده اوله‌رق چکیلان زحمت. — مقابلی: حسنه، حسنات.

ش

ش { شین. س. [عر. سف.] الفبای ترکینك اون آلتنجی حرفیدر. اصل السنهٔ سامیه الفباسی صره‌سنده یعنی ابجد حسابنده یکرمی برنجی حرف اولوب، عربیده سینه اولان مشابهت شکلیه‌سندن طولایی اونك یانسه نقل اولنمشدر. شکل عبرانیسی ש و شکل سریانیسی ܫ اولوب، یونانیده Σ ولاتین الفباسنده S (س) یرینه کچمشدر. رقم کبی استعمالنده ۳۰۰ اعتبار اولنور. مختصر تاریخده شعبان شهر عربیسنه اشارتدر.

شاءَ { فت. عر. [ایستمك دیمك اولان «مشیئة» دن ماضی صیغه‌سنك مفرد مذکر غائبیدر.] یالکز « ان شاء الله » تعبیرنده مستعمل اولوب، الله ایسترسه دیمکدر.

شآمَت { سم. عر. جه : شآمات. اوغورسزلق، یمنسزلك: وقت جاهلیتده بعض کونلرده شآمت اعتقاد اولنور ایکن حدیث شریف ایله بو اعتقاد ابطال ایدلمشدر.

شآمَتلی { صه. اوغورسز.

شاب { سف. عر. معروف بورشدیوبجی ماده که نشادره مشابهدر. — آجی واکشیدن دخی کنایه اولوب شکره مقابل قوللانیلیر : نه شاب اولدی نه شکر. || شابه اوتورمق = مضطر ومضطرب اولمق. || شاب دکیزی = بحر احمر. || شاب طاشی = بحر احمردن کلن مرجان انواعندن بیاضمتراق ودالّلی بوداقلی بر طاش که صویك آلتنده نشو ونما بولمغله کمیلر حقنده پك مخاطره لیدر. || شاب علتی = صیغیرك طیرناغنی دوشورن بر خسته‌لق. || قزیل شاب = پارلاق لعل رنك. || مج. شاب کسلمك، شاب کبی طوکمق = شاشیروب قاله قالمق.

شابّ { صه. سه عر. ث : شابه. جه : شبان. [ه « شباب » دن سف.] کنج، دلیقانلی، جوان، یکیت؛ شاب امرد = دها صقالی بیتمامش کلمه‌مش دلیقانلی. || سید شبان جنت = سبط اکرم امام حسین (رضه) افندمز.

شاباش { سه. فا. آفرین، تحسین.

شابان { صه. شاشمش، مفتون، واله، حیران.

شابخانه { سه. ۱. شاب چیقان یر، شاب اوجاغی. ۲. شابك تصفیه واستحضار اولندیغی محل، شاب فابریقه‌سی.

شابشال { صه. دوکوك صاچیق وتنبل.

شابقه { یاخود شاپقه. سه. ۱. فرنکلرك کیدکلری مختلف اشکالده باش کسوه‌سی که اکثریسی کونشه قارشی سپرلیدر : حصیر شابقه، سیلندر شابقه. اساساً اقالیم حاره‌ده یاشایان خلقك ایجادی اولوب، « شبکه » یاخود « شباك » اسمی ویریلن بر سرپوشدن مأخوذدر. ۲. کمی دیرکنك تپه‌سنده‌کی تکرلکجك. ۳. صوبه بوریسنك تپه‌سنده‌کی دونر فیرلداق. || شابقه‌یی ترس کیمك، یره اورمق = حدت ایتمك. || شابقه‌یی چیقارمق = حرمت وتبصبص ایتمك.

شابقه‌جی { سه. شابقه یاپان وصاتان آدم.

شابقه‌لی { صه. شابقه کیین، باشنده شابقه بولنان: شابقه‌لی، باشی شابقه‌لی بر فرنك.

شاپ { مه. اوبركن طوداقلرك ايتديكى سسى تقليد وتصوير ايدر : شاپ ديه اوپدى: بتون كون چوجغى شاپ شاپ اوپمك ايى دكلدر.

شاپر { مه. حرصله اوبركن ويا يركن طوداقلرك ايتديكى كورلدى‌يى تقليد وتصوير ايدوب مكرر قوللانيلير : شاپر شاپر اوپمك، يمك . — شاپر شوپر دخى دينيلير.

شاپراق { ياخود چاپراق . س. عسكر اكرينك اورتيسى.

شاپرداتمق { فتـ. اوبركن ويا يركن طوداقلردن سس چيقارمق : طوداقلرينى شاپرداته‌رق اوپيور، ييورايدى.

شاپردامق { فل. اوبركن ويا يركن طوداقلرسس چيقارمق : چوجغى اوبركن، يمك يركن طوداقلرى شاپرداـ يوردى.

شاپردى { س. عجله ايله يركن ويا حرصله اوبركن طوداقلرك ايتديكى كورلدى : طوداقلرينك شاپرديسى اوزاقدن ايشيديليوردى.

شاپلاتمق { فتـ. اوبركن طوداغك ويا سله اورركن آوجك سسنى ايشيتديرمك : بر سله شاپلاتدى: طوداقلرينى شاـ پلاده‌رق اوپدى.

شاپلاق { س. سله، طوقات : اكسه‌سنه بر شاپلاق يايشديردى

شاپلامق { فل. شاپ ايتمك، اوبركن طوداق ويا سله اورركن آوج سس چيقارـ مق.

شاتو { س. تق. دوز طام، تاراچه.

شاخ { س. فا. دال، بوداق، غصن: شاخ كل = كل آغاجى دالى. ٢. كيك واوكا مماثل حيواناتك دالّى بوينوزى.

شاخ { س. آتك ايكى آرت آياغى اوزرينه قالقمه‌سى : شاخ قالقمق، شاخه قالقمق.

شاخدار { ص. ١. دالّى، بوـ داقلى (آغاج). ٢. دالّى بوينوزى اولان (كيك وسائره).

شاخسار { س. فا. دالّى بوداقلى آغاجلر وآغاجلق محل.

شاخص { سف. عر. [«شخص» دن سف.] مساحه ايچون ديكيلن واتخاذ اولنان نشان.

شاخلانمق { فل. ١. (آت) آرت آياقلرى اوزرينه قالقمق. ٢. مج. يردن بره حدت ايدوب ميدانه آتلمق.

شاد { ص. فا. مسرور، ممنون، محظوظ، سوينجلى : شاد اولمق: كوكلى شاد اولمق.

شاداب { ص. فا. صويه قانمش، صولى، آبدار، ترـ وتازه.

شادان { ص. فا. سوينجلى، مسرور، محظوظ : شادان اولمق.

شادردامق { فل. (صو) فيشقيروب چاغلاـ مق.

شادردى { س. صويك فيشقيروب چاغلامه‌سى.

شادروان { س. [فارسيدن. — لسان مذكورده معانيسى فرقليدر.] يوكسك بر حوضك ايچنه فسقيه حالنده آقوب اورادن متعدد يرلردن دوكيلان صو كه اكثريا جوامع شريفه حوليلرنده اولور.

شادكام { ص. فا. [شاد=مسرور. كام = مرام] مسرور ونائل مرام، طالعى ياور اولمغله حالندن ممنون اولان.

شادمان { ص. فا. سوينجلى، مسرور، محظوظ، ممنون.

شادمانى { س. فا. سوينج، مسرو ريت، محظوظيت : اظهار شادمانى ايتمك.

شاذمرك { س. فا. مرك شاـ دى‌يه كرفتار اولان.

شادى { س. فا. سوينج، مسرو ريت، محظوظيت.

شادى { س. ١. سابقده حاكم الشرعك مناديسى مقاـ منده اولان محكمه خدمه‌سى. ٢. وقتيله سلطان سرايلرينه اودون كتوروب تسليم ايدن يكيچريلره‌ده بونام ويريلير ايمش.

شاذ { ص. عر. ث: شاذه. [«شذوذ» دن سف.] قاعدهٔ عموميه‌يه اويميان. خارج از قاعده، مستثنى، قاعده‌سز : فعل شاذ؛ افعال شاذه.

شار { وشاربل. مه. صو ويلديكر بر مايعك بول وسله آقه‌ـ سنى تقليد وتصوير ايدوب اكثريا مكرر قوللانيلير : شار آقدى: شارشار، شاربل شاربل آقيور.

دی. — « شور » دخی ومخففده یعنی اینجه آقق معناسیله « شر » قوللانیلیر.

شار { س. [فا. « شهر » دن غلط.] شهر، قصبه، بلده، مدینه.

شارِب { ص. عر. [« شرب » دن سـف.] ایچن: شارب اللبن = سوت ایچن؛ شارب اللیل والنهار = کیجه کوندوز ایچن، عشرته مبتلا.

شارِب { سذ. عر. ج: شوارب. بییق.

شارِح { سذ. عر. [« شرح » دن سف.] بر کتابی شرح ایدن، شرحنی یازان آدم: شارح مثنوی.

شارِع { سذ. ص. عر. [« شرع » دن سف.] ۱. قانون و نظام وضع ایدن، واضع قانون. ۲. شریعت صاحبی اولان ذات اقدس جناب نبوی: حضرت شارع، اذن شارع. [شریعت اسلامیه نك صاحب حقیقیسی اولمق ملاحظه‌سیله جناب حقه‌ده اسنادی جائزدر.]

شارق { یاخود شراق. مه. یاصی بر شیئله اورمقدن چیقان سسی تقلید وتصویر ایدر: شارق شارق، شراق شراق یاکاقلرینه اوریوردی.

شارِق { ص. عر. ث: شارقه. [« شرق » دن سف] طلوع ایدوب پارلایان: نجم شارق، نجوم شارقه.

شارل { یاخود شاریل. مه. با: شار.

شارلاتان { ص. [فر. Charlatan] ۱. حائز اولمدیغی فضل وهنره مالك اولمق ادعاسیله خلقی اغفال ایدن، لافزن، شقلبان. شعبده باز. ۲. علمسز و یالاندن طبابت اجرا ایدن، متطبب.

شارلاتانلق { س. ۱. آغز غابله‌لکیله هرکسی اغفال ایده‌رك کندنی حائز اولمدیغی فضل وهنره مالك کوسترن یالانجینك حالی، لافزنلك، شقلبانلق. ۲. علمسز و یالاندن طبابت.

شارلامَق { فل. و:

شارلدامَق { فل. (صو) ـسله وبول بول آقمق: صولر شارلایوردی، شارلدایوردی.

شارلدی { س. صویك بول بول وکورلدی ایله آقمه‌سی: صولرك شارلدیسی اوزاقدن ایشیدیلیوردی.

شاشالامَق { فل. شاشیرمق، حیرتده قالوب نه یاپه‌جغنی کسدیره‌مه‌مك: بیچاره او قدر غلبه‌لکك اورته‌سنده قالنجه شاشالادی.

شاشیرتمَق { فتـ. ۱. شاشیرمه‌سنی موجب اولمق، بردن چوق شیئلر کوستره‌رك و نظر دقتی مختلف طرفلره چکه‌رك حیرتده براقمق، یاکلتمق، اونوتدیرمق، تغلیط ایتمك: بنی شاشیرتمایك؛ حسابمی شاشیرتدیکز. ۲. فدانك یرینی دکیشدیرمك، چیقاروب باشقه یره دیکمك.

شاشیرتمه { س. ۱. شاشیرتمق فعلی، یاکلتمه، آلداتمه، تغلیط. ۲. فدانلرك یرینی دکیشدیروب یکیدن دیکمه. ۳. بردن سویلنمه‌سی زور متنافر کلمه‌لردن مرکب جمله. یاکلتماج. ۴. دکیشه‌رك کیدن صره، شطرنج واری ترتیب.

شاشیرمَق { فل. دوشونه‌نك صره‌سنی غائب ایدوب یاکلمق، نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مك، حیرتده قالمق: بن شاشیردم نه یاپه‌جغمی بیلمیورم. = فتـ. صره‌سنی غائب ایتمك، بوله‌مامق، طوغری یلته‌مامق: یولی، بوصله‌یی، حسابی شاشیردم: آلیغنی شاشیردی؛ نه یاپه‌جغنی شاشیردی.

شاشقین { ص. ۱. شاشه قالمش، متحیر، نه یاپه‌جغنی غائب ایتمش: شاشقین شاشقین کزیوردی. ۲. طبعاً متحیر، سرسم، آلیق: شاشقین آدم.

شاشقینلامَق { فل. شاشقین اولمق، شاشه قالمق.

شاشقینلق { س. ۱. شاشمش آدمك حالی: بکا بر شاشقینلق کلدی. ۲. سرسملك، آلیقلق: شاشقینلغی بویله آلیش ویرشده آلدانمسنی موجب اولیور.

شاشمَق { فل. [مض: شاشار.] ۱. یولدن چیقمق، آیرلمق، اویناماق: یولدن شاشدی: آیاق شاشمق. ۲. اصابت ایتمه‌مك، یاکلمق، خطا، تخلف ایتمك: شمدی‌یه دیکین فدانلرهیچ شاشماز؛ قورشون نشاندن شاشدی. ۳. طاکمق، حیرت وتعجبده قالمق، تعجب واستغراب ایتمك: بوایشه شاشدم؛ شاشه‌جق شیء. ۴. واله وحیران اولمق: شاشه‌قالدم.

شاشمه { س. شاشمق فعلی. با : شاشمق .

شاشی { ص. طوغری باقیوب بر ویا ایکی کوزی اکری باقان، بر شیئه باقارکن باشقه طرفه باقارکبی کورینن (آدم ویا کوز)، احول : شاشی آدم، شاشی کوز، شاشی باقیشلی . = ح. شاشیلقله، یان : شاشی باقیق .

شاشیلامق { فل. شاشی باقمق.

شاشیلق { س. شاشی آدمك ویا کوزك حالی : شاشیلق بعض چهره‌لره یاقیشیر .

شاطر { ص. عر. [« شطارة » دن سف.] شن، شطارتلی؛ چوبك، خدمته قوشوب هرایشه مهیابولنان : غلام شاطر. = س. وقتیله بیوك ذواتك آتی یاننده کیتمك وظیفه‌سیله موظف آغا.

شاعر { سفد. ص. عر. ج : شعراء. [« شعر » دن سف.] شعر سویلین، طبیعتنده شعر سویلمك خاصه و قوتی بولنان وموزون سوز اویدیرمغه ماهر اولان : شاعر آتش زبان؛ شعراء جاهلیه = قبل الاسلام اولان شعراء عرب. = س. تر. عو. برمحل عمومیده برطاقم بیتلر اوقویه‌رق ساز چالان آدم، که بونلرك اساسا سویلدکلری بیتلری کندیلری اویدیروب اکثریا بینلرنده مسابقه ایتمه‌لری وجه تسمیه‌لری اولمشدر : طاووق بازاری شاعرلری .

شاعرانه { ص. ح. فا. شاعره یاقیشیر صورتده، شاعرلك طرز افاده‌سنه موافق، خیالاته تبعیتله کوزل تصور ایده‌رك : شاعرانه افاده‌سی واردر؛ پك شاعرانه یازیور.

شاعرلك { س. ۱. شاعر صفت و صنعتی : شاعرلك انسانك یاراد یلیشنده اولمازسه تحصیل ایله اله کچمز. ۲. بیتلر سویلیه‌رك سازچالان چالغیجینك حال وصنعتی : قهوه‌لرده شاعرلك ایدنلر .

شاعره { سف. عر. ج : شواعر. شعر سویلین قادین : فطنت ایله لیلی عثمانلی شاعره‌لرینك اك معروفه‌لریدر؛ شواعر عرب چوقدر.

شافت { س. ی. ۱. ماکنه‌نك حرکتیله محوری اطرافنده دور ایدوب پروانه‌یی تدویر ایدن دمیر میل. ۲. بر ماکنه‌نك دوریله تحصل ایدن قوتی نقله واسطه اولان واوزرینه دیشلی چرخلر وتکرارکلر باغلانان دمیر میل .

شافع { ص. عر. شفاعت ایدن، برینك عفویچون آرایه کیروب توسط ایدن [« شفیع » دها مستعملدر.]

شافعی { ص. عر. ؤ : شافعیه . اهل سنت مذاهب اربعه‌سندن امام شافعی (رضه) حضرتلرینك اجتهادیله مستقر اولان مذهبه تابع ویا منسوب ومتعلق : مذهب شافعی؛ فقهاء شافعیه؛ شافعی المذهب = مذهبی شافعی. = سخذ. اهل سنت ائمهٔ اربعه‌سندن امام شافعی (رضه) .

شافُل { یاخود شافول. س. بال تکنه‌سی، بال قوه‌غنه مخصوص اوفاق آغاج تکنه .

شافی { ص. عر. ؤ : شافیه . [« شفاء » دن سف.] ۱. شفا ویرن. ایی ایدن : دواء شافی؛ شافیٔ حقیقی اولان جناب حق. ۲. مج. قناعت بخش، مقنع، کافی، صدره شفا ویرن: جواب شافی .

شاق { مه. تخته و سائره ایله اورمقدن چیقان سسی تقلید و تصویر ایدر : شاق اووردی؛ شاق اکسه‌سنه بر طوقات یرلشدیردی .

شاقّ { ص. عر. ؤ : شاقه . [« مشقة » دن سف.] زحمتلی، مشقتلی : خدمات شاقه = طوپراق قازمق وطاش طاشیمق کبی زحمتلی وقبا ایشلر .

شاقت { یاخود شاقط. س. ابو مرینا دینان بر جنس بیلان بالیغی .

شاقر { مه. یاغمورك، بلبل کبی اوتن بر قوش وسائره‌نك ویقانان بعض شیلرك سسنی تقلید و تصویر ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر : شاقر شاقر یاغمور یاغیوردی؛ بلبلر شاقر شاقر اوتیوردی؛ شاقر شاقر یقادی .

شاقراق { ص. چوق اکن لطیف بر صورتده سویلین، بلبل کبی اوتن، کیف ونشئه ایله سویلین : پك شاقراق چوجق.

شاقرداتمق { فتـ. شاق ویا شاقر شاقر ایتدیرمك، بویله بر سسله سسلندیرمك : قامچی‌یی حیوانلرك باشی اوستنده شاقرداندی .

شاقردامق { فل. شاقر شاقر ایتمك، بویله برسس چیقارمق : یاغمور شاقردایوردی؛ بلبلر هر طرفدن شاقردامغه باشلادی .

شاقردی { س. شاقرشاقرایدرب سس چیقارمه، بو صورتله چیقان سس ولحن: یاغمور شاقردیسی ایشیتمکه مانع اولیوردی؛ بلبللرك بو صباحکی شاقردیسی؛ قامچینك شاقردیسی.

شاقشاق { س. حقه بازك آرقداشی. شنه اوردبغی چالاق تخته پارچه‌سی که آز اورمقله چوق سس ویرر، شقشقه.

شاقلابان { ص. س. صویتاریلق و مقلدلك ایده‌رك هر قالبه کیرن خفیف مزاجلی هوبیا آدم.

شاقلابانلق { س. صویتاریلق، مقلدلك، خفت مزاجله ایدیلن تخفلق.

شاقلاتمق { فت. شاق ایتدیرمك، قیرباجك سسی کبی بر سس چیقارتمق، شاقرداتمق: قامچیجی‌یی شاقلاته‌رق حیوانلری یوروتدی.

شاقلامق { فل. شاق ایتمك، سس چیقارمق، شاقردامق: آرابه‌جینك قامچیسی متصل شاقلایوردی.

شاقمق { فل. بلا: چاقمق.

شاقول { سذ. عر. دیواوجیلرك عموداً دیوارك طوغریلغنی تأمین ایچون قوللاندقلری آلت که اوجنه قورشون و یا تومجدن آغرجه بر پارچه باغلی بولنان بر ایپدن عبارت اولوب برچیوی ایله دیوارك یوقاریسنه ویاقونیله‌جق طاشه ایلشدیریلوب آشاغی‌یه صارقیدیلیر، شاوول.

شاقوللامق { یا شاوولّلامق. فت. ۱. شاقول قوللانمق، شاقول طوتوب طوغریلغنه باقق: هرکوشه طاشنی قورکن ایبجه شاقوللاملی. ۲. تاصارلامق، اولچمك.

شاقولی { ص. عر. شاقول کبی یوقاریدن آشاغی‌یه اینن، تعلیق اولنمش شاقول وضعیتنده، عمودی.

شاقه { یاخود شقا. س. لطیفه، مزاح، هزل: شاقه سویلیورم؛ شاقه ایتمك؛ شاقه‌یه بوزمق = لطیفه‌یه چویرمك؛ ال شاقه‌سی = شاقه طریقیله قباجه بوغشمق وال ایله دیکرینك اوراسنه بوراسنه طوقنمق.

شاقه‌جی { یا شقاجی. ص. لطیفه‌جی، لطیفه‌کو، طبیعتی مزاحه مائل.

شاقه‌لاشمق { فشـ. بربریله شاقه ایتمك، ملاطفه: آرقداشجه شاقه‌لاشیورلردی.

شاکر { ص. عر. ا: شاکره. [« شکر » دن سف.] شکر وحمد وثنا ایدن، کوردیکی ایلیکی اونوتمیوب شکرینی ادا ایدن، متشکر: بن اونك شاکر احسانی‌یم.

شاکرد { س. فا. ج: شاکردان. ۱. علم اوکرنن، بر مدرس ومعلمك درسنه و یا بر مکتب ومدرسه‌یه دوام ایدن، تحصیلده بولنان، طالب: مکاتب عسکریه شاکردانی؛ خصوصی معلملك ایدیور برخیلی شاکردی واردر. ۲. بر حکیمك درس وتعلیمنه ملازمت ایدن، تلمیذ: سقراطك شاکردانی. ۳. بر صنعت اوکرنمك اوزره براستاده مربوط بولنان کنج، چراغ، یاماق: مرانفوز، چلنکیر شاکردی. ‖ اصطبل عامره شاکردی = سابقده مسلح آت اوغلانی.

شاکردلك { س. ۱. شاکرد وطلبه حال وصفتی: معلملك شاکردلکدن زوردر. ۲. چراغلق، یاماقلق. ۳. تجمیلك، تجربه‌سزلك. ٤. چراغ حق واجرتی.

شاکی { ص. عر. ا: شاکیه. [« شکایة » دن سف.] شکایت ایدن، مشتکی.

شال { س. ۱. اوموزه آتلمغه و یا بوینه صارلمغه مخصوص یوکدن قماش: شاله بورنمك. ۲. کشمیر کچیسی قیلندن و یا ایپکدن کدکیش قوشاق: شال قوشانمش؛ بلنده بر طرابلس شالی وار ایدی. ۳. کشمیر کچیسی قیلندن معمول قیمتدار قماش: شال خرقه. ‖ جنازه شالی = جنازه‌لرك اوستنه آچیلوب تابوتی صارمغه مخصوص یوکدن عجم شالی. ‖ طرابلس شالی = طرابلس شامده یاپیلان ایپك قوشاق که صاریلی بیاضلی اولوب اوجلرنده اوزون پوسکوللری واردر.

شالاکی { س. [« شال » دن روبجه قاعده‌سنجه متشکل بر لغت اولوب شالجق دیمکدر] یوکدن اینجه بر جنس قماش که قادین اثوابی و خرقه و یورغان یوزی وسائره اولور. لاهوراکی اسماً ومادةً بوکا بکزر.

شالوار { یاخود شلوار. س. [فا. « شلوار » دن] اکثری یوکلی قماشدن وقادینلر ده بعضا

ایکدن کـکیش اوسـت طونی: شالوار کیمك .

شالوارلی { ص. شـالوار کیین، شالوار ایله جبه دن مرکب اسکی قیـافتده بولنان : شالوارلی بر آدم .

شالی { س. کشمیر کچیسی تیلندن یاخود تفتیکدن معمول اینجه قماش : آنقره شـالیسی ؛ سنجاق شالیسی = سنجاق یاپیلان قبا شالی .

شالوپه { س. م. [فر. Chaloupe] اعصار سالفه‌ده عثمانلیلر طرفندن قوللانیلان ایکی دیرکلی سفائن صغیرهٔ خفیفه .

شام { سخ. م. [اصل عربیـده «صول» و یمن «صاغ» دیمك اولوب حجازه نسبتله اولان موقعلری وجه تسمیه‌در.] قدیما سـوریه دینلن خطهٔ واسـعه و معموره‌نك اسمیدر، که الیوم حلب، سوریه، بیروت ولایتلرینی وقدس متصرفلغنی یعنی فلسطینی حاویدر. مرکزی اولان (دمشق) شهر شهیرینه بو کون شام دینلمسی اضافتله (دمشق شام) تعبیرندن اختصـارله حاصل اولمش بر غلطـدر. || بر الشام = خطهٔ مذکوره‌نك شرق جنوبی جهتنده فرات مجراسنه وجزیرة العرب چوللرینه طوغری ممتد اولان بادیه‌نك اسمی اولوب، بزجه غلطی اولان (باراشام) سهواً بتون شام خطه‌سـنه و حتی اك زیاده سـواحلنه اطلاق اولنیور. || شام ایشی = دمشـق شـامده یاپیلان طـاتلی ورچل انواعی. || شام فستیغی = معروف فستیق. || شام قیصیسی = قیصینك شـامده یتیشن بیوك و پك ایی برجنسی. || شام شکری = اوزونجه وقامش پارچه‌سی کبی اینجه اینجی دلیك، دلیك ورنکلی بر شکر.

شامّ { ص. عر. ذ: شامه. [«شم» دن سف.] قوقلایان، قوقو آلان؛ قوهٔ شـامه = قوقو آلمق قوت وحاسه‌سی .

شام { س. فا. اقشام، مسا: شـام وسحر = اقشام صباح .

شامامه { یاخود شمامه. س. کو. چـك قاوْن شکلنده بمز لکن رایحه‌لی بر میوه. || مج. جاذب و بچیمسز یاسری یو. مری آدم .

شامپانیه { س. فرانسـه‌نك بو اسمله مسمی ایالتندن چیقـان غازلی وطـاتلی بر نوع قیمتلی شراب که فرنکلر یمکك نهایتنده میوه ایله ایچرلر .

شامخ { ص. عر. ذ: شـامخه. یوکسك، عالی، رفیع، مرتفع: جبال شامخه. ذ.

شامدان س. با: شمعدان .

شامگاه { یا شـامکه. س. فا. [شام = اقشـام. گاه. گه = وقت] اقشام وقتی .

شامل { ص. عر. ذ: شـامله. [«شمـول» دن سف.] ١. شمولی اولان، احاطه ایدن، حاوی، متضمن: چفتلك بر واسع اورمان ایله بر خیلی مرعالری‌ده شاملدر. ٢. عمومه عائد، عمومی: اشـفاق و مراحمی بتـون عالمه شاملدر. || شامل الآفاق = بتون افقلری، عالمی قاپلامش اولان، عام، عمومی: اشفـاق شاملهٔ الآفاق حضرت پادشاهی. [با: حاوی.]

شاملی { س. ص. شام خطه‌سی ویا دمشق شهری اهالیسندن اولان .

شامّه { سذ. عر. [«قوهٔ شامه» دن مخفف] قـوقو آلمق حاسه‌سی، قوهٔ شامه: کوپکلرك شامه‌سی پك قوتلیدر .

شامی { ص. عر. ذ: شامیه. [«شام» دن سمذ.] شام خطه‌سنه منسوب و متعلق، شـاملی، شالککی: شامیلر؛ اقمشهٔ شامیه .

شَأن { سذ. عر. ج: شـئون. [جمع الجمع: شـئونات دخی قوللانیلیر:] ١. ایش، کار، فعل. ٢. یکی ایش، یکی ظهور ایدن حال، وقعه، حادثه، وقوعات، حوادث .

شان { سذ. عر. [لغت آنفه‌نك عینی اولدیغی حالده بو صورتله تلفظنده لسانمزده معانیسی ده آیریلیـور.] ١. حال، صورت، کیفیت: حال وشانی، حال وشانی آکلامق. ٢. عظمت قدر، مرتبـه: بزك شـانکزه دوشمز: شـان حکومته لایق: عالی شـان = عالی مرتبـه. ٣. حق: اونك شـاننده = حقنـده. ٤. وظیفـه، بر آدمـه عائد و لایق اولان شئ: بونی یاپمق شـانندن دکلـدر. ٥. شهرت، حسـن صیت، اعتبـار: شـان قازانمق: شان ویرمك؛ شهرت وشان صاحبی. ٦. کوستریش، چالیم، نمایش: شانلی برچوجق.

شانسز { ص. ١. شهرتسز، نامسز، مجهـول. ٢. چالیمسز، کوستریشسز: پك شانسز آدم.

شانسزلق { س. چالیمسزلق. کوستریشسزلك .

شانلی { ص. ١. شهرتلی، صیت و شهرت صاحبی : آدلی شانلی . ٢. کوستریشلی، چالیمی برنده : شانلی آدم .

شانه { س. فا. طراق. لـ .

شاه { یاخود شه . س. فا. ج : شاهان. (اصل خداوند وصاحب دیمکدر.) ١. حکمدار، ملك : شاه جهان؛ شاه جم جاه . ٢. بالخاصه ایران شاهی: شهامتلو شاه حضرتلری . ٣. ترکیباتده باش، رئیس، برنجی معناسنی افاده ایدوب جنسلرینك ممتازی اولان شیلره اطلاق اولنور : شاهراه = بیوك جاده؛ شاهباز = ایری طوغان؛ شاهسوار = پك ماهر بینیجی؛ شاه طامار = بیوك طامار، شریان و سائره. ٤. شطرنج مهرهلرندن بری. || شاه مردان، شاه ولایت = حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزك القاب شریفهلرندندر .

شاهانه { ص. فا. ١. حکمداره منسوب و متعلق و یا شایان ولایق اولان : سرای شاهانه، فرمان شاهانه، تشریف شاهانه، عساکر شاهانه. ٢. برحکمداره یاقیشهجق صورتده نفیس ومکمل. شاهانه بر قصر. = ح. بر حکمداره یاقیشهجق صورتده، پك مکمل اولهرق .

شاهباز { یا شهباز. س. فا. [« شاه = ملك . باز = شاهین] ایری بر جنس بیاض طوغان . || مجـ . یکیت و شانلی آدم، قهرمان.

شاهبال { یاشهبال. س. فا. قوش قنادینك اك اوزون توکلری .

شاهبندر { س. فا. با : شهبندر.

شاهبیت { س. فا. بر غزلك اك منتخب ویاخود شاعرك اسمنی حاوی اولان صوك بیتی.

شاهتره { یاخود شهتره. س. فا. لسانمزده دخی بو اسمله معروف اولوب عربیده شهترج وبقلة الملك دینلن بر نبات طبی.

شاهد { سد. عر. ج : شهود. [« شهادة » دن سف.] ١. کوردیکی ویا بیلدیکی مادهیی حضور محکمهده معالقسم افاده وتقریر ایتمکله اثبات دعوایه یاردیم ایدن آدم : شاهدلری دیکلمك، تزکیه ایتمك: بو ایشك بویله اولدیغنه بن ده شاهدم. ٢. وحدانیته و اوامر و نواهیء الهیهیه شهادت ایدن خاتم الانبیا (صلعم) افندمزه وصف اولور. ٣. د. سند برینه کچهجك درجهده مقبول و معتبر بر اثردن ایراد اولنان مثال : قواعد صرفیه ونحویهٔ عربیهیه آیات کریمهدن مثال ایرادی کبی. سند دخی دینلیر. || شاهد عادل = شهادتنده اصلا شبهه اولنمیان شاهد. || یالان شاهد، شاهد زور = یالان یره شهادت ایدن آدم .

شاهد { س. فا. دلبر، کوزل .

شاهدانه { س. فا. ایری اینجی دانهسی .

شاهدلك { س. شهادت: شاهدلك ایتمك = شاهداولمق؛ یالان شاهدلك = شهادت زور.

شاهراه { یاشهراه. س. فا. بیوك جاده، طریق سلطانی. || مجـ. شاشیرلمسی ممکن اولمیان طوغری و آچیق یول، طریق سلامت : شاهراه ترقی؛ شاهراه عدالت .

شاهزاده { س. فا. با : شهزاده.

شاهسوار { س. فا. با : شهسوار.

شاهق { ص. عر. ث : شاهقه . [« شهیق » دن سف.] یوکسك، مرتفع : جبال شاهقه.

شاهقه { سث. عر. ج : شواهق. طاغ تپهسی، ذروه: شواهق جبال .

شاهلق { س. ١. حکمدارلق، ملکلك. ٢. ایران حکمدارلغی. ٣. مستقل و اورته حالده حکومت وبویله برحکومتله اداره اولنور مملکت : زنکبار بر شاهلقدر .

شاهمردان { س. [طوغریسی: « شاه مردانه » اولسه کرکدر] بیوك وآغر چکیچ وطوقماق .

شاهنامه { س. فا. حکمدارانك تراجم واحوالنی حاکی منظوم کتاب. — اصل فردوسینك اسکی ایران حکمدارانی تاریخنه دائر یازدیغی مشهور منظومهنك اسمی اولوب بالتعمیم بو قبیلدن اولان کتابلرك جملهسنه اطلاق اولنمشدر .

شاهنامهجی { س. وقتیله عصرینك احوال و وقایعنی سلك نظمه چکمکه مأمور شاعر وقعهنویس .

شاهنشاه { یاخود شهنشاه ویا شاهنشه. س. فا.

حكمدارلر حكمداری، تحت تابعیتنده ایکنجی درجه ده بر طاقم ملکلر بولنان بیوك حکمدار، پادشاه، سلطان السلاطین: شاهنشاه معظم.

شاهنشین { یاخود شهنشین. س. فا. اوطه‌نك سوقاق طرفنه چیقنتیسی که اوچ جهتدن پنجره‌لی ومفروشدر.

شاهوار { یاخود شهوار. ص. فا. حکمداره لایق ویاراشیر. = س. فا. ایری دانه‌لی واعلا جنس اینجی.

شاهی { ص. ۱. حکمداره منسوب و متعلق و یا شایسته. [شاهانه دها مستعملدر.] ۲. ایران شاهنه منسوب ومتعلق: سرای شاهی؛ با امر شاهی. = س. فا. ۱. شاهلق، حکمدارلق: اجرای شاهی ایتدی. ۲. نشاسته ویومورطه ایله یاپیلیر بر نوع حلوا. ۳. مرمر دینلن اینجه پاتیسقه‌نك مقبول بر نوعی، مرمر شاهی. ٤. ایرانك بر کوچك سکه‌سی. ٥. اسکی طوپلرك بر نوعی.

شاهین { س. طوغان انواعندن و طیور صائده‌دن بر قوش که آو آولامق ایچون تأنیس و تربیه دخی اولنور. ‖ شاهین باقشلی = نظر عظمتکارانه. ‖ ترازی شاهینی = ترازینك دیلی.

شاهینجی { س. بر بیوك دائره‌ده آو شاهینلرینی تربیه وحفظ واداره ایدن آدم؛ شاهینجی باشی.

شایاق { س. طوقونمه‌سی ورو ودیمی صورتنده اینجه قباجه چوقه: یرلی شایاق، انکلیز شایاغی. = ص. شایاقدن معمول: شایاق اثواب.

شایان { ص. فا. مناسب، لایق، چسبان، یاقیشیر، یاراشیر، مستحق: بو سزه شایان دکلدر؛ شایان طبع وتمثیل بر کتاب.

شائبه { سث. عر. ج: شوائب. [« شوب » دن سف. ث.] لکه، نقصان، نقیصه، قصور: شائبهٔ جهالتدن مبرا. = ج. مصائب. آفات.

شاید { د. فا. [اصل فارسیده کرکمك ولایق اولمق دیمك اولان « شایستن » مصدرندن مضارع مفرد غائبدر] ۱. شرط بیان ایدر، اکر، بالفرض: شاید بو اقشام کله‌جك اولورسه‌کز. ۲. احتمال بیان ایدر، بلکه، بالفرض، اولورکه: شایدسزی اوده بوله‌مام مطالعه‌سیله.

شایسته { ص. فا. لایق، سزاوار، شایان، یاراشیر: کندیسی او مقامه شایسته‌در؛ شایستهٔ تلطیف بر آدمدر.

شایع { ص. عر. ث: شایعه. [« شیوع » دن سف.] ۱. طویلمش، هرکسك معلومی اولمش، منتشر: بو خبر شایع اولدی. ۲. حصه‌داران بیننده مشترك، تقسیم اولنمامش: حصهٔ شایعه.

شایعه { سث. عر. ج: شایعات. شیوع بولمش خبر، حوادث منتشره، اراجیف: شایعهٔ کاذبه.

شایقه { یاخود چایقه. س. بر نوع قزاق قایغی.

شایگان { ص. فا. ۱. لایق، مناسب، شایان، سزاوار. ۲. بول، واسع، فراوان، مبذول: الطاف عالیه‌لرینك شایگان بیورلمسی.

شَب { س. فا. کیجه. لیل: شب هجران = هجرانله کچیریلن کیجه: شب وروز = کیجه کوندوز؛ شب یلدا = سنه‌نك اك اوزون کیجه‌سی که کانون اولك طقوزنده‌در.

شَباب { سذ. عر. کنجلك، عنفوان جوانی: عهد شباب = کنجلك زمانی. [شبابت » دیمه‌ملی.]

شَبابی { ص. عر. ث: شبابیه. کنجلکه منسوب ومتعلق.

شُباط { س. [سریانیجه‌دن] تقویم رومینك اون ایکنجی وصوك شهر شمسیسی که آوروپالیلرك اتخاذ ایتدکلری ترتیب سقیمده ایکنجی آی عد اولنور. یکرمی سکز ودرت ییلده بر کلن سنهٔ کبیسه‌ده یکرمی طقوز کوندن مرکبدر.

شَب افروز { ص. فا. [شب = کیجه. افروختن = پارلامق] کیجه پارلایان.

شُبان { س. فا. چوبان. لـ.

شُبّان { سذ. ج. عر. فد: شاب. با: شاب.

شَبانروز { س. فا. بر کیجه و کوندوزك مجموعی که ۲٤ ساعته تقسیم اولنمشدر.

شَبانگاه { ظز. کیجه وقتی.

شَبانه { ص. فا. کیجه‌یه منسوب ومتعلق، کیجه‌لك: صحبت شبانه = کیجه‌لك صحبت، کیجه صحبتی.

شَببوی { س. فا. [شب = کیجه. بوی = قوقو. — تر.

زبانزدی واو ثقیلهٔ مبسوطه ایله‌در.) انواع الوانده جنسلری بولنان معروف ومبذول بر چیچك.

شب‌پره { س. فا. [شب = کیجه. پریدن = اوچمق] کیجه قوشی، یاراسه. لس.

شبتاب { س. فا. [شب = کیجه. تافتن = پارلامق] آتش بوجکی.

شبچراغ { س. فا. [شب = کیجه. چراغ = ایشیق] بر جنس ذی قیمت طاش،) عو. شبچراغ طاشی.

شبخون { یاخود شبیخون. س. فا. [شب = کیجه. خون = قان] کیجه باصقینی، دشمنی کیجه وقتی آکسزین باصمه.

شبخیز { ص. فا. [شب = کیجه. خاستن = قالقمق] کیجه قالقان، کیجه قالقوب عبادت ایدن ویا چالیشان.

شبر { سذ. عر. قاریش. ق.

شبرنك { ص. فا. کیجه رنکنده، سیاه.

شبرو { ص. فا. [شب = کیجه. رفتن = کیتمك] کیجه کیدن، یوروین.

شب زنده دار { ص. فا. [شب = کیجه. زنده = دیری. داشتن = طوتمق] کیجه‌یی دیری طوتان، لیالی بی خواب غفلتله کچیرمیوب ذکر وعبادتله احیا ایدن: بر زاهد شب زنده دار. ز.

شبستان { س. فا. اسکی ایرانیلرده حرم دائره‌سی.

شبش { س. یوك حیوانه طاقیلان اکم.

شبع { سذ. عر. ۱. طوقلق، طویمه. ۲. م. صویك بر مادهٔ کیمیویه دن اریده بیله‌جکی مقداری حاوی اولمسی. («اشباع» کبی.)

شبعان { ص. عر. [«شبع» دن مشـ.] طوق، قارنی طوق، سیر.

شبك { س. قیجی قرمزی، تویسز بر نوع ییون.

شبك { س. آق دکیزده قوللانیلیر قیچ طرفی طار و اوزون بر نوع قراوله.

شبکه { سذ. عر. ۱. آغ، بالیق آغی. ۲. قفس، دمیر قفس ویا پارمقلق وعلی الخصوص بر مزارك صندوقه‌سنی احاطه ایدنی. ۳. بر مملکتده‌کی دمیر یوللرك هیئت مجموعه‌سی: شبکهٔ حدیدیه. ٤. اسقره. ٥. تش. آغ وقفس شکلنده زار وسائره.

شبکی { ص. عر. ق: شبکیه، تش. آغ وقفس شکلنده اولان.

شبنم { س. فا. چیك، ثدی، ژاله.

شبه { سذ. عر. ج: اشباه. ۱. بکزه‌یش، بکزه‌مه. ۲. بکزه‌ین شیء، مثل، مانند، نظیر: بونك عالمده شبهی یوقدر؛ جناب حق شبهدن منزهدر. || م. شبه جزیره = یالکز بر جهتدن قره‌یه مربوط وسائر جهتلری دکیزله محاط یر: آناطولی بیوك برشبه جزیره‌در. || د. [صرف عربیده] شبه جمع = مفرد اولدیغی حالده جمع معناسنی افاده ایدن اسم؛ شبه فعل = لفظاً فعل اولمدیغی حالده فعل معناسنی افاده ایدن کلمه ویا ترکیب. || م. شبه معین، شبه منحرف = معین ومنحرفه بکزر شکللر. || تا. کیم. تش. نبا. ط. فرانسزجه forme و ïde اداتلریله ختام بولان اصطلاحاتك ترجمه‌لرینی ترکیب ایدر: شبه اسطوانی = Cylindroïde؛ شبه اسفنجی = Spongoïde؛ شبه بشره = Epidermoïde؛ شبه جبن = Caséiforme؛ شبه جلد = Dermoïde وسائره.

شبهه { سذ. عر. ج: شبهات، شبه. ۱. ایکی ویا زیاده شیء آره‌سنده خانفیسی اولدیغنی کسدیره‌مه‌مه، شك، التباس، کمان: بن بو بابده شبهه ایدیورم، شبهم واردر. ۲. بر شیئك اولوب اولمدیغی حقنده حاصل اولان تردد، عدم اطمئنان: شبهه حاصل اولدی. || شبهه کوتورمك = قابل شبهه اولمق، شبهه‌یه محلی اولمق: بو ایش، بو سوز شبهه کوتورمز؛ بوایشك شبهه کوتورور یری یوقدر. || شبهه یوق، نه شبهه؟ شبهه‌می وار؟ = تصدیق تعبیرلری.

شبهه‌سز { ص. حقنده شبهه اولمیان، شك وکمان کوتورمز، صاغلام، صحیح، شکسز: جناب خالقك وحدانیتی شبهه‌سزدر. == ح. شك وکمان اولنمقسزین، صحیح وصاغلام صورتده، بلاشبهه: شبهه‌سز یارین درس اوقویه جغکز؛ بوکون شبهه‌سز کله‌جکدر.

شُبهه‌سزلك { سـ. شك وكمان ایتمه‌مه، صاغلاملق، عدم تردد.

شُبهه‌لندیرمك { فتـ. شك وكمانه دوشورمك، تردد ایتدیرمك: طبیبك تلاشی بنی شبهه‌لندیردی.

شُبهه‌لنمك { فل. شك وكمانه دوشمك، تردد و وسوسه ایتمك: كیجه وقتی بر سس ایشتدیكمدن شبهه‌لندم؛ حسابنی قاریشیقجه كوردیكمدن حقنده برآز شبهه‌لندم.

شُبهه‌لی { ص. شك وكمان تحتنده بولنان، صاغلام اولمیان، مشكوك: یارین كله‌جكی شبهه‌لی. ٢. حالی امنیت بخش اولمیان: شبهه‌لی آدم.

شَبیه { ص. عر. ث: شبیهه. [«شبه» دن مشـ.] بكزر، مماثل، مانند، نظیر: جناب حقك شبیهی یوقدر.

شِپشِپ { یاخود شیپ شیپ. سـ. آرقه‌سز واوكچه‌سز خفیف ترلك كه یوروركن سورینه‌رك شیپ شیپ كبی برسس چیقارمه‌سی وجه تسمیه‌سی اولمشدر. — صفت كبی دخی قوللانیلوب شپشپ ترلك دینلیر.

شِتاء { سذ. عر. قیش، زمستان: فصل شتا = قیش موسمی؛ صیف وشتا = یاز قیش.

شِتاب { سـ. فا. عجله، سرعت، مسارعت، چابوقلق: خبر آلیر آلماز موقع حربه شتاب ایتدی؛ جواب یازمغه شتاب ایلدم.

شِتابان { ص. فا. عجله و سرعت ایدن، قوشان، چابوق اولان: موقع حربه شتابان اولدیلر.

شِتائی { ص. عر. ث: شتائیه. قیشه منسوب و متعلق وبالخصوص اولان، قیشلق: زهر شتائی = قیش چیچكی؛ تداركات شتائیه = قیش تداركاری.

شُتُر { سـ. فا. دوه، جمل، ناقه. || اشتركربه = دوه ایله كدی، ابی كوتی، قاریشیق، نا موافق، غیر متناسب: اشعاری شتر كربه‌در.

شُتُربان { سـ. فا. دوه‌جی، دوه چوبانی.

شَتم { سذ. عر. جـ: شتوم. سوكمه، سب، دشنام: شتم ایتمك = سوكمك؛ شتوم غلیظه = قبا سوكمه‌لر.

شُتوم { سذ. جـ. عر. فد: شتم. با: شتم.

شَتّی { ص. عر. [«شت» دن مشـ. فد. وجـ.] ١. متنوع، مختلف، متفرق، آیری آیری اجناسدن متشكل: مواد شتی. ٢. غزته‌لرك حوادث سیاسیه‌دن باحث اولمیان بر قسم مخصوصی.

شُجاع { ص. عر. جـ: شجعان. [«شجاعة» دن مشـ. — مفردنده شینك حركات ثلثه ایله وجمعنده ضمه وكسره ایله تحریكی جائزدر.] ١. یكیت، یوركلی، بهادر، دلیر، جسور. ٢. هـ. برج اسدله برج سرطان آره‌سنده وجهت جنوبیه‌لرنده بر صورت كوكبیه، فر. Hydre.

شَجاعت { سذ. عر. یكیتلك، یوركلیلك، بهادرلق، جسارت: انسانك شجاعتی حرب میداننده آكلاشیلیر.

شَجاعتلی { ص. جسارتلی، یوركلی، جسور، بهادر.

شَجَر { سذ. عر. جـ: اشجار. آغاج، درخت.

شَجَره { سذ. عر. ١. برتك آغاج. ٢. برسلاله و خاندانك جد اعلاسندن بدأ ایله صورت تشعبنی كوستریر جدول كه هیئت عمومیه‌سی داللی بوداقلی برآغاج صورتنه مشابهدر، سلسله، سلسله‌نامه: شجرهٔ آل عثمان.

شَجَره‌لی { ص. نسل ونسبی بر شجره ایله مثبت و مصدق اولان.

شُجَعاء { سذ. جـ. عر. ودها مستعملی:

شُجعان { سذ. جـ. عر. فد: شجیع. با: شجیع.

شَجَن { سذ. عر. جـ: شجون. دال، بوداق، فرع، شعبه. || ذو شجون = داللی بوداقلی، متفرع.

شُجون { سذ. جـ. عر. فد: شجن. با: شجن.

شَجیع { ص. عر. ث: شجیعه. جـ: شجعان، شجعاء. [«شجاعة» دن مشـ.] یكیت، جسور، یوركلی، دلیر: مرد شجیع؛ شجعان عرب.

شَحم { سذ. عر. جـ: شحوم. ایچ یاغی، اتلر آره‌سنده بولنان یاغ: لحم وشحمی.

شِحنه { سذ. عر. [زبانزدی شین مفتوحه ایله‌در.] سلفده شهرك ضبط وربطنه و

خصوصیله کیجه انضباطك محافظه‌سنه نظارت ایدن مأمور، سوء باشی، ضابطه مدیری، احتساب آغاسی.

شَخرَم { س. [بلکه س. «شخر» دن] آغزی آچیق یاریق، شرحه : شخرم شخرم چاتلامش، یارلمش، آچلمش . [اکثریا بو وجهله مکرر وحال مقامنده قوللانیلیر.]

شَخص { سذ. عر. ج : اشخاص. ۱. انسانك هیئت جسمانیه‌سی، کورینن شکل وصورتی شخصی کوزل؛ شخصنی طانیورم [یعنی اسمنی وکیم اولدیغنی بیلمدیکم حالده هیئت جسمانیه‌سنی طانیورم]. ۲. انسانك موجودیتی، نفس، ذات : نم شخصمه عائد بر ماده . ۳. کیمسه، فرد، کشی : بر قاچ شخص موجود ایدی؛ اشخاص مجهوله: ایلك کوردیکم بر شخص. [حرمت وتعظیم مرام اولندقده « ذات » دینلیر.] ٤. د. [صرفده] فعل وضمیرك متکلم ومخاطب وغائب صورندن بهری : بوفعل بحسب الشخص غائب، مخاطبدر. || شخص ثالث = دعواده طرفیندن اولمیان. || شخص معنوی = شرکت وقومپانیا کبی شخص مادی اولمدیغی حالده شخص کبی حقوق و وظائفی اولان .

شَخصاً { ح. عر. هیئت جسمانیه و صورت ظاهره‌سی اعتباریله، اسمنی و اوصاف واحوالنی نظر اعتباره آلمیه‌رق: بو آدمی شخصاً طانیرم = کیم اولدیغنی بیلمدیکم حالده کوز آشنالغم واردر .

شَخصی { صه. عر. ۆ : شخصیه. شخص و ذاته عائد و متعلق، بر آدمك وظیفه‌سنه وحائز اولدیغی صفت رسمیه‌یه تعلق ایتمیوب نفسنه عائد اولان : شخصی برایش، احوال شخصیه، امور شخصیه = ذاتیه: شخصی سوزلر = شخصه واحوال ذاتیه‌یه عائد. || تکالیف شخصیه = انسان باشنه آلنان رسوم .

شَخصِیّات { سذ. جه. عر. ذاته ونفسه عائد سوزلر ویا ایشلر، بر آدمك خصوصیت احوالنه متعلق اقوال وافعال ذمیمه : مباحث ادبیه‌ده شخصیاتدن بحث ایتمك مغایر ادبدر؛ شخصیاتدن توقی ایتملی .

شَخصِیّت { سذ. عر. بر آدمك شخص ونفس وذات اعتباریله موجودیتی، کیم اولدیغی خصوصی : توقیف اولنان آدمك شخصیتی آکلاشیله‌مدی .

شَد { یاخود شت . س . [بلکه عر. صیقی باغلامه دیمك اولان « شد » دن] وقتیله اصناف طاقمنك بللرینه صاردقلری قوشاق .

شَدّ { سذ. عر. صیقی باغلامه، صیقمه : شد رحال = سفرلری باغلامه، عزیمت، حرکت . [همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.] مو. بر پرده‌نك دیکر پرده اوزرنده ویاخود بر مقامك دیکر مقام اوزرنده اجرای آهنك ایدلمسی.

شُد { س. فا. کیتمه، کیدیش، ذهاب: آمد شد = کلوب کیتمه، ایاب وذهاب .

شَدّاد { سخذ. یمنده عاد قوم قدیمی یعنی حمیریلر حکمدارلرندن عنف و شدتیله وپك متین وجسیم ابنیه و سد و بندلر وجوده کتیرمه‌سیله مشهور بر شخص .

شَدّادانه { صه. فا. شداده لایق، شدادك آثارینه مماثل، پك متین و جسیم : شدادانه بنالر وجوده کتیرمشدر .

شَدائِد { سذ. جه. عر. [فد. « شدیده » لسانمزده غیر مستعملدر .] ۱. زحمتلی ومشقتلی حاللر، شدتلر : صوغوغك، حربك، یولك شدائدی. ۲. آفات، مصائب.

شِدَّت { سذ. عر. ۱. پکلك، زیاده‌لك، مبالغه : شدت شتا، شدت حرارت، شدت ذکا، شدت احتیاج. ۲. سرتلك، سخت ودرشت معامله، تعزیر و جزاده مبالغه : شدت کوسترمك: معلمك شدتی طلبه‌یی شاشیرتیر . ۳. مساعده‌سزلك، صیقی : ابتدای ایجادنده عسکرلکده چوق شدت وار ایدی.

شِدّتلندیرمك { فتـ. شدتنی آرتدیرمق، صیقیلاشدیرمق، دها سرت وکوچ ایتمك : روزکار صوغوغی شدتلندیردی .

شِدّتلنمك { فل. شدت کسب ایتمك، دها سرت وزیاده اولمق: صوغوق شدتلندی.

شِدّتلی { صه. ۱. شدید، سرت، پك، زیاده : شدتلی صوغوق، شدتلی صیقمه. ۲. صیقی، مساعده‌سز : شدتلی معامله .

شِدّه { سذ. عر. تشدید دخی دینلن (ّ) علامتی که عربیده مکرر اوقونمه‌سی اقتضا

ایدن حرفلرك اوزرینه وضع اولنور : جرّ، شدّه کبی. فارسیده دخی مستعمل اولوب، ترکجه ده ایسه حرف مکرر یازیلیر وشده قوللانلماز؛ قوللانمق، بلله‌مك کبی .

شَدّه‌لی { ص. شده علامتنی حامل، تشدیدلی، مشدد : شده‌لی دال ایله .

شَدید { ص. عر. ا : شدیده. [«شدة» دن صش.] ۱. سرت، قاتی، سخت، شدتلی : عذاب شدید؛ ضرورت شدیده؛ شدید صوغوق. صیجاق. ۲. مساعده‌سز، صیقی : معاملهٔ شدیده؛ تنبیهات شدیده.

شُذره { سش. عر. ج : شذور، شذرات. ۱. قال اولنقمزین معدنك ایچندن طوپلانیلان آلتین پارچه‌لری. ۲. زینت ایچون آصیلان اینجی و آلتین دانه‌لری. [بومعنا ایله باشلیجه ایکنجی جمعی مستعملدر .]

شُذوذ { سذ. عر. د. شاذ اوله، برکلمه‌نك قاعدهٔ عمومیه‌یه اویمیوب مستثنی اولسی.

شُذور { سش. ج. عر. فد : شذره. با : شذره .

شَر { د. [فتحه‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور] حرف املا ایله ختام بولان اسماء اعداده الحاق اولنه‌رق توزیع و تقسیم افاده ایدر : ایکیشر، آلتیشر، یدیشر .

شَرّ { سذ. عر. ج : شرور. ۱. کوتیلك، فنالق، کوتی ایش، خیر مقابلی : خیروشرهب اللهدندر. ۲. غاوغا، نزاع، نفاق.

شَرّ { سذ. ص. عر. ج : اشرار . ۱. کوتی آدم، فنالق ایدن، فاسد، فاسق . [شریر کبی] ۲. دها کوتی، اك کوتی. [ستف. «اشر» یرینه] : شر الناس = انسانلرك اك کوتیسی . خیر مقابلی .

شِر { شرل، شرلامق. با : شار وسائره .

شِراء { سذ. عر. صاتین آلمه، مبایعه : بیع وشرا = آلیم صاتیم .

شَراب { سذ. عر. ج : اشربه . ۱. ایچیله‌جك شیء، ایچکی، مشروب. [عربیده اصل موضوع لهی اولان بو معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. اوزومدن یاپیلان معروف مسکر مشروب، خمر، باده، می، صهبا، اصل ترکجه‌سی : سوجی .

شَرابجی { س. شراب یاپان وصاتان آدم، شراب فابریقه‌توری ویا تجاری .

شَرابجیلق { س. شراب یاپان وصاتان آدمك صنعت وتجارتی: کندیسی شرابجیلق ایدیور .

شَرابخانه { س. فا. ۱. اوزومی صیقوب شراب یاپمغه مخصوص محل، شراب کارخانه‌سی. ۲. شراب فیچیلرینك حفظ اولندیغی یر، شراب مخزنی، خمخانه. ۳. بیوك شراب فیچیسی .

شَرابی { س. ص. شرابجی .

شَراپنل { س. [فر. Schrapnel] ع. محاربه‌ده استعمال اولنور بر نوع مرمی .

شَرارَت { سش. عر. شریرلك، شر ایشلمه، فنالق.

شَراره { سش. عر. ج : شرارات. قیغلجیم؛ شراره پاش = قیغلجیم صاچان .

شَراسَت { سش. عر. تتیزلك، کچینه‌مه‌مه، بدخویلق، عدم امتزاج .

شِراع { سذ. عر. ج : اشراع. یلکن، بادبان. ز.

شَرافَت { سش. عر. ۱. قدر و شرف صاحبی اوله، اعتبار، حیثیت : علمك شرافتی انکار اولنورمی؟ ۲. صوی، اصالت، نجابت، کشی زاده‌لك: انسان شرافتیله دکل بلکه فضیلتیله افتخار ایتملیدر. ۳. شریف اوله، سبط جناب نبوی امام حسن (رضه) افندمز واسطه‌سیله سلالهٔ طاهرهٔ نبویه‌یه انتساب. [امام حسین (رضه) افندمز واسطه‌سیله سلالهٔ طاهره‌یه اولان انتسابه ایسه « سیادت » دینلیر .] || شرافت مکهٔ مکرمه = مکهٔ مکرمه شریفی منصب ومقام عالیسی .

شراق { مه. با : شارق .

شرانپول { س. و :

شرانپوی { س. [مجارجه‌دن] ع. بالنقه وقلعه دیوارینك قازیق آغاج قاقیله‌رق یاپیلان باروسی .

شَرائِط { سش. ج. عر. [فد. « شریطه » لسانمزده مستعمل اولمیوب، اکثریا « شرط » ك جمعی مقامنده قوللانیلیر.] ۱. بر ایشك حصولی.

منوط ومتوقف بولندیغی اسباب ووسائل : شرائط مصالحه. ۲. بر مقاوله‌نك طرفینجه مرعی طوتلسی اقتضا ایدن بندلری، مواد متفق علیها : شرائط مقاوله.

شَرایِع { سش. جـ. عر. فـد: شریعه. با : شریعت.

شَرایین { سـذ. جـ. عر. فـد: شریان. با : شریان.

شُرب { سذ. عر. ایچمه : شرب ایچمك = ایچمك: شرب خمر = شراب ایچمه؛ شرب مدام = لاینقطع ایچمه، سرخوشلق.

شِرب { سذ. عر. حقـ. اکین وحیوان صولامق ایچون صورت انتفاع نوبتی.

شَربَت { سش. عر. ۱. اکثریا میوه عصاره‌لرندن و صو وشکردن یاپیلان طاتلی ایچیله‌جك شیء: شربت ایچمك؛ ویشنه شربتی، حروب شربتی. ۲. مایع حالنده اولوب بارداقله ایچیله‌جك علاج، مسهل وساره: بر شربت آلدم؛ طبیب بر شربت ویردی.

شَربَتجی { سـ. عمومی محللرده شربت ولیمو ناطه کبی شیلر یاپوب صاتان آدم. || شربتجی اوتی = وقتیله شربتجیلرك قوللاندقلری والیوم بیرا دینلن آربه صوینك استحضارینه یارادیغیچون آوروپاجه پك مقبول اولان بر نبات که صورت مخصوصه‌ده یتیشدیریلیر. فر. Houblon.

شَربَتجیلك { سـ. شربت وشروب کبی شیلر یاپوب صاتان آدمك حال وصفتی: کندیسی شربتجیلك ایدیور.

شَربَتخانه { سـ. شربت یاپیلوب صاتیلان محل، شربتجی دکانی.

شَربَتلِك { صـ. شربت یاپمغه یارار، شربت اعمالنه الویریشلی: شربتلك پورتقال، فرنك اوزومی.

شَرپ { مه. و :

شَرپاداق { یا شرپه‌داق. مه. بر شیئك سرعتله کسلدیکنی تصویر وتقلید ایدر: مقاصی اوروب شرپ، شرپاداق کسدی.

شَرَّت { صـ. [عر. « شر، شرة » دن] شرجی، شریر، یاراماز، خرچین: پك شرت چوجق.

شَرَّتلِك { سـ. شریرلك، یارامازلق، خرچینلق: او چوجغك شرتلکی چکیلیر شیء دکلدر.

شَرح { سـذ. عر. جـ: شروح. ۱. آچمه، یارمه. ۲. بر کتابك عباره‌سنی ینه او لسانده ویا بر لسان آخرده تفصیل وایضاح ایده‌رك مشکلاتنی آچمه: سودی سعدینك کلستاننی ودیوان حافظی شرح ایتمشدر؛ معلقات سبعه‌یی ادبای عربدن بر چوق ذوات شرح ایتمشلردر. ۳. بر کتابك عباره‌سنی کلمه بکلمه آچوب ایضاح ایده‌رك یازیلان کتاب: شرح کلستان؛ شرح مقامات حریری؛ دیوان متنبینك متعدد شروحی واردر. ۴. مجـ. ایضاح، تفصیل، آچیق آکلاتمه: بونی بکا شرح ایدکز آکلایه‌مدم.

شَرحه { سش. عر. ۱. کسمه و یارمه اثری، بیچاق یاره‌سی: قلیجله باشنده بر شرحه آچمشیدی. ۲. پاره، پارچه، دیلیم، شخرم: شرحه شرحه = شخرم شخرم.

شِرذِمه { سش. عر. جـ: شرازم. کوچك واهمیتسز جماعت.

شَرَر { سش. جـ. عر. فد: شراره، شرره. با: شراره.

شَرسوف { سذ. عر. جـ: شراسیف. تشـ. قبورغه کیکلرینك اوك طرفده‌کی اوجلرنده بولنان قیغرداق.

شَرط { سذ. عر. جـ: شروط. [« شرائط » ایسه « شریطه » نك جمعی اولوب، آنجق معناجه چوق فرق اولمدیغندن، بزجه «شرط»ك جمعی کبی قوللانیلیور.] ۱. بر شیئك متوقف علیهی، دیکر بر شیئك وجودی اونك وجودینه باغلی اولان شیء: نمازك شرطلری. که اونلرسز نماز قیلنه ماز. ۲. بر مقاوله‌یی ترکیب ایدن بند و فقره‌لرك بهری که طرفین معاقدینه عائد اولوب بر طرفه عائد اولانلرك اجراسی دیکر طرفه عائد اولانلرك اجراسنه منوطدر، قید، قیود: مقاوله‌نك شرطلرینی ایی دوشونملی. ۳. بر ایش ایچون بهمه حال لازم وواجب اولان شیء: ذهناً مشغول اولمق ایچون جمعیت خاطر شرطدر. ۴. طلاقله اولنان یمین: اونلر بو ایشی یاپه‌جقلرینه شرط

ايتديلر؛ شرط اولسون. ٥. د. نحوده برى ديكرينه متوقف اولان ايكى جمله دن متوقف عليه دلالت ايدنى؛ ديكرينه « جزا » دينير : «خبر ويررسه‌ك بن ده كليرم » كلامنده « خبر ويررسه‌ك » جمله‌سى شرط، و « بن ده كليرم » جمله‌سى جزادر. جملهٔ شرطيه و جملهٔ جزائيه دخى دينلير. || شرط واقف = بر صاحب وقفك مال موقوفى تعليق ايتديكى ماده كه اونك فقدانيله وقف مفسوخ اولور .

شَرَط { سذ. عر. ج : اشراط. ١. علامت، نشان : اشراط ساعت = قيامت علامتلرى. ٢. برشيئك الك عادى وآشاغى قسمى : اشراط مال. [باشليجه جمعى مستعملدر.]

شَرطلاشمَق { فت. طرفيندن شرطلرى در- ميان ايده‌رك مقاوله ايتمك.

شَرطلامَق { فت. غير طاهر بر قابى ايكى اوچ كره ييقامق .

شَرطلى { ص. ١. شرطى اولان، برشرطه باغلى، مشروط. ٢. طلاقله يمين ايتمش، طلاق اوزرينه يمينلى.

شَرطنامه { س. فا. شروطى حا- وى مقاوله نامه : [فر. Cahier des charges] : دمير يول امتيازينك شرطنامه- سى امضا اولندى.

شُرطه { سذ. عر. ١. چرقه‌جى عسكرى. ٢. كى يه مساعد روزكار.

شَرطى { ص. عر. ث : شرطيه. شرطه منسوب ومتعلق، شرط قبيلندن اولان : جملهٔ شرطيه.

شَرَطَين { سذ. ت. عر. حمل برجنك α و β كوكبلرى .

شَرع { سذ. عر. اوامر ونواهىٔ الهيه وآيت وحديث و اجماع امت اساسلرى اوزرينه مؤسس قانون الهى، شريعت اسلاميه : شرع شريف: حاكم الشرع. [« شريعت » سائر قوا- نينه دخى اطلاق اولنوب، مثلا « شريعت موسى » ، « شريعت زردشت » دينلديكى حالده، « شرع » لفظى شريعت اسلاميه- يه مخصوصدر، و بو سببه مبنى جمعى قوللانلماز.]

شَرعاً { ح. عر. شريعت اسلاميه- يه توفيقاً، احكام شرعيه اقتضاسنجه، نظاماً اوليه‌رق، محكمهٔ شرعيه معرفتيله : مسكرات استعمالى شرعاً وعقلاً مذمو- مدر؛ بو دعوى شرعاً رؤيت اولنه‌جقدر.

شَرعى { ص. عر. ث: شرعيه. شر- يعت غرايه منسوب و متعلق ويا موافق اولان : حكم شرعى؛ بونك اقتضاء شرعيسى؛ محكمهٔ شرعيه.

شَرعيّات { سذ. ج. عر. شريعت اسلاميه‌يه مطابق و تابع ايشلر : شرعياتله اوغرا- شمق .

شَرعيّاتجى { س. [زبانزدى : شريعتجى] باب مشيخت اسلاميه‌ده احكام شرع شريفك اجراآتنه مأمور منصب مخصوص صاحبى.

شَرَف { سذ. عر. ١. علو مرتبه، رفعت، مجد، اولولق، يوكسكلك : عز وشرف؛ زيارتى شرفنه نائل اولمق. ٢. فخر، افتخار، مفخرت، اوكنمه : بو بنم ايچون بر شرفدر: بن بونى كنديمه شرف عد ايدرم. ٣. برشخص ويا شيئك امثالندن سچلمه‌سى، ممتازيت، امتياز، تميز : خطهٔ حجازيه‌نك شرفى. || شرف ذاتى = اوصاف وفضائل ذاتيه‌دن منبعث شرف؛ شرف عارضى = رتبه وجاه ومنصبله استحصال اولنان شرف. || شرف ظهور، شرف صدور، شرف وصول ايتمك ويا شرف صادر، شرف سانح اولمق كبى قاعدهٔ نحويه‌يه مغاير تعبيراتده شرفله ظهور، صدور، وصول ايتمك معناسى مقصوددر.

شُرَفاء { سذ. ج. عر. فد : شريف. با : شريف.

شَرَف‌افزا { ص. فا. [عر. شرف = م. فا. افزاييدن = آرتديرمق] شرفى آرتديران، شرف ويرن : شرف افزاى صدور اولان ارادهٔ سنيه؛ ... متصرفلغنه شرف افزا = او متصرفلغك شرفنى آرتديران يعنى متصرفى بولنان.

شَرَف‌بخش { ص. فا. و :

شَرَف‌بخشا { ص. فا. [عر. شرف = م - فا. بخشيدن = باغشلامق] شرف ويرن : بغدادده شرف بخش اقامت بولنان؛ ... محاسبه- جيلكنه شرف بخشا.

شَرَف‌رسان { ص. فا. [عر. شرف = م. فا.

رسانیدن = یتیشدیرمك | شرف یتیشدیرن.

شَرَف‌ریز ص. فا. | عر. شرف = م. فا. ریختن = دوكمك | شرف دوكن، یعنی ویرن.

شَرَف‌سانح ص. فا. | عر. شرف = م. سانح = سنوح ایدن | شرفله سانح اولان، شرف سنوح ایدن، شرف صادر اولان (ارادهٔ سنیه).

شَرَف‌سُنوح ص. فا. | عر. شرف = م - سنوح = قریحه‌یه كلمك | شرفله قریحه دن صدور ایدن (ارادهٔ سنیه).

شَرَف‌صادر ص. فا. | عر. شرف = م. صادر = صدور ایدن | شرفله صدور ایدن (ارادهٔ سنیه).

شَرَف‌صُدور ص. فا. | عر. شرف = م - صدور = صادر اولمه | شرفله صادر اولان. (وصف تركیبی اولوب مصدریتدن خروجله صفت معناسنی آلدیغندن، « شرف صدور ایتمك » تعبیری طوغری اولمیوب، شرف‌صدور اولمق دیمك اقتضا ایدركن، برنجی صورت شایع اولمشدر.)

شَرَفلَندیرمك فتـ. شرف و اعتبار قزاندیرمق : دمیر یول خطی كچدیكی یرلری شرفلندیرر.

شَرَفلَنمك فل. شرف واعتبار قزانمق، قیمت و اعتباری آرتمق : ریختیم یاپیلنجه ساحله یقین اولان یرلر شرفلنیر.

شُرَفه سث. عر. جـ : شرفات. منارەنك اذان اوقونان یری : اوچ شرفه‌لی مناره.

شَرَفیاب ص. فا. | عر. شرف = م. فا. یافتن = بولمق | شرف واعتبار بولان وقزانان : او ذاتك صحبتیله شرفیاب اولمق.

شَرَفیه سث. عر. بریرك اعمارندن طولایی بر ملكه قزاندیریلان شرف واعتباره مقابل صاحبندن اخذ اولنان آقچه : آچیلان جاده اوزرنده بولنان ابنیه‌دن شرفیه آلنه‌جقدر.

شَرق سذ. عر. ١. كونشك طوغدیغی جهت، مشرق، كون طوغشی، غرب مقابلی : شرق شمالی = شرق ایله شمال آره‌سنده‌كی جهت؛ شرق جنوبی = شرق ایله جنوب آره‌سنده‌كی جهت. ٢. مشرق جهتنده‌كی یرلر، آوروپایه نسبةً ممالك عثمانیه وایران و هند جهتلری : شرق اهالیسی، شرق السنه‌سی، عادات واخلاقی؛ اقصای شرق ودها طوغریسی مشرق اقصی = آوروپایه نسبةً منتهای شرق عد اولنان چین وجاپونیه جهتلری.

شَرقاً حـ. عر. كون طوغشی طرفندن : روم ایلی شرقاً قره دكیزله محاطدر.

شُرقاده سـ. صـ. آواناق و صاوروق آدم. عو.

شَرقی صـ. عر. ثـ : شرقیه. ١. كونش طوغشی جهتنه منسوب ومتعلق، طرف شرق، جهت شرقیه : آسیای شرقی، آفریقای شرقی؛ شمال شرقی، جنوب شرقی. ٢. آوروپایه نسبةً شرق طرفنده اولان ممالكه منسوب ومتعلق : السنهٔ شرقیه. == سذ. جـ : شرقیون. ممالك شرقیه، اهالیسی، شرق خلقی : شرقیونك اخلاق وعاداتی.

شَرقی سـ. اصول مخصوصه ایله بسته‌لنان شطارتلی وخفیف طرزلی واكثریا نقراتلی قطعه‌لر : شرقی سویلمك = تغنی وترنم ایتمك؛ فلان ذاتك كوزل شرقیلری واردر؛ شرقی مجموعه‌سی.

شَرقیجی سـ. شرقی سویلین، شرقی نظم و ترتیب ایدن.

شِرك سذ. عر. جناب حقه شریك فرض وقبول ایتمه، اللهدن باشقه خالق وجودینه اینانمه، تعدد آلهه‌یه قائل اولمه، مشركلك، كفر؛ اهل شرك = مشركلر. (اورتاقلق وسائر معانیٔ عربیه‌سیله لسانمزده استعمال اولنماز.)

شُرَكاء سذ. جـ. عر. فد : شریك. با : شریك.

شِركَت سث. عر. ١. اورتاقلق : اونكله شركتمز واردر؛ عقد شركت، فسخ شركت ایتمك. ٢. تجارت واخراج معادن و امور نافعه‌یه متعلق بیوك و عمومی بر ایش ایچون متعدد آدملرك اورتاق اولوب تشكیل ایتدكلری هیئت، قومپانیه : شركت تجاریه؛ واپور، دمیریول، اخراج معادن شركتی؛ شركت طباعت = طابعلر شركتی. || تسمیه‌سز شركت = كار وضرری علی العموم حصه‌دارانه یعنی اسهامی صاتین آلانلره عائد اولوب كیسه‌یه ویا بر هیئته مخصوص اولمیان وعنوانی اولمامق وحصه‌داراندن

بر بنك اسميله تسميه ايدلمامك اوزره تأسيس اولنان شركت عموميه كه فر. (آنونيم) اسميله‌ده معروفدر .

شَرگیل { ص. [فا. « شرگیر » دن غلط] یاراماز، سرت، شریر، حشاری.

شَرگیللك { ـــ. [« شرگیرلك » دن غلط] یاراماز. لق، سرتلك. حشاریلق .

شرل { مه. با : شار، شارل .

شُرلاغان { ـــ. آقه، آقندی، سیلان، جریان .

شُرلاغان { ـــ. سیسام یاغی .

شُرلاغانلی { ص. آقان، آقندیلی: شرلاغانلی کوز .

شُرلامَق { فل. شارل شارل آقمق .

شُرلدامَق { شرلدی . ا: شار. لدامق و سائره .

شُرلوب { ـــ. یوغورتلی یومورطه.

شَرلی { ص. شر اوزرینه مبنی، شری حاوی، کوتی، فاسد : شرلی ایش .

شَرم { ـــ. فا. اوتانمه، محجوبیت، خجالت. || بی‌شرم = اوتا. نماز، عارسز .

شَرمَت { ص. ۱. یاراماز، کو. تیلکده جست وچالاك وجربزه‌لی، ادبسز : شرمت بر دلیقانلی. ۲. راهوان : شرمت آت .

شَرمسار { ص. فا. و :

شَرمناك { ص. فا. و :

شَرمَنده { ص. فا. ۱. اوتانان، اوتانفاج، محجوب . ۲. اوتانه‌جق بر ایشده بولنان، خجل .

شِروان { ـــخ. م. بلاد قافقاسك شرق جهتنده‌وبحرخزر ساحلنده اوله‌رق داغستانك جنوبنده بر خطه‌در .

شِروانلی { ص. ـــ. شروان خطه. سی اهالیسندن آدم .

شِروانی { ص. فا شروان‌خطه‌سنه منسوب و یا اورانك اهالیسندن اولان، شروانلی .

شُروانی { یاشروان. ـــ. ۱. چاتی آره‌سنده اولان اوطه و یاصوفه، چاتی آلتی، طاوان آره‌سی. ۲. دکانلرك اوستنده بولنان آلچاق اوطه.دکان اوستی.

شُروب { سذ. عر. ۱. میوه و سائره عصاره‌سیله شکردن یاپلمش قویو و طاتلی مایع‌که بر ایکی قاشیغی بربارداق صویه قاریشدیریله‌رق ایچیلیر : ویشنه، کل، منکشه شروبی؛ شروب طقمی . ۲. طاتلی بر مایعله قاریشیق علاج : طبیب بکا کندی ترتیب کرده‌سی اولان بر شروبدن ویردی .

شُروح { سذ. ج. عر. فد : شرح. با : شرح .

شُرور { سذ. ج. عر. فد : شر. با : شر .

شُروط { سذ. ج. عر. فد : شرط. با : شرط .

شُروع { سذ. عر. باشلامه، بدأ و مباشرت ایتمه : ایشه شروع ایتمزدن اول؛ یارین درسه شروع ایده‌جکز .

شَرَه { سذ. عر. پك شدتلی حرص وطمع، طمعکارلق، آچ کوزلیلك. ذ.

شَرهان { ص. عر. [« شره » دن صش.] پك حریص وطمعکار، آچ کوزلی. ذ.

شَری { ص. عر. ؤ : شریه. شره، کوتیلك و فنالغه منسوب و متعلق : نیات خیریه وشریه.

شِریان { سذ. عر. ج : شرایین تشـ. قرمزی قان طا. ماری، نبض اوران طامار، بیوك طامار .

شِریانی { ص. عر. ؤ : شریانیه . ط. بیوك قان طامارینه منسوب، نبض اوران قرمزی قان طامارینه متعلق .

شَریت { ـــ. [بلکه عر. « شر. یط » دن] اورمه‌یاصی غیطان : صرمه، یوك، ایپك شریت: کنارلرینه شریت چویر. مك؛ پانطالون شریتی، قول شریتی. || شریت آرشین، مساحه شریتی = مقره‌یه صاریلیر وعرصه اولچمکه یارار شریتدن اولچی. || شریت صوغلجان = دود وحید.

شَریتلَمك { یا شریتله‌مك. فتـ. شریتله تزیین ایتمك، شریت چویرمك .

شَریتلی { ص. شریتله مزین، شر. یت چویرلمش : شریتلی پانطالون .

شَریحه { سذ. عر. ۱. ات دیلیمی. ذ. ۲. جرا. بسبتون قویمقسزین بدندن آیرلمش ات پارچه‌سی .

شَریر { ص. عر. ؤ : شریره. ج : اشرار، اشراء .

[« شر » دن مشـ.] شرایشلین، خیرسز، کوتی آدم، مفسد، یاراماز.

شَریط { سـذ. عر. ١. خرما قبوغندن ایپ ویاشریت. ٢. مجرا. طار واوزون صارغی.

شَریطه { سـذ. عر. جـ: شرائط. ١. بر مقاوله‌یی ترکیب ایدن ماده‌لرك هبری، مقاوله شرطی. [همان یالکز جمعی مستعملدر.]

شَریعت { سـذ. عر. جـ: شرایع. [تعبیرات عربیه ده « شریعه » صورتنده کوریلور.] ١. طوغری یول، طریق مستقیم. ٢. قانون الهی، بر قوم وامتك اداره‌سیچون اوامر و نواهیٔ الهیه‌یه مستند قانون جلیل: شریعت موسی، شریعت محمدیه. ٣. بالخاصه آیات کریمه واحادیث نبویه ایله قیاس واجماع امت واجتهاد ائمهٔ عظام ارکانی اوزرینه مؤسس اولان قانون الهی، شرع شریف، شریعت غرا، شریعت اسلامیه. بـا: شرع.

شَریف { صـ. عر. ؤ: شریفه. جـ: اشراف، شرفاء. [« شرف » دن مشـ.] ١. عزو شرف صاحبی، مبارك، مقدس: خط شریف، جامع شریف، تفسیر شریف. ٢. صوینده شرافت بولنان، اصیل، نجیب. [بو معنا ایله باشلیجه جمعی « اشراف » مستعملدر.] ٣. سلالهٔ طاهرهٔ جناب نبوی‌یه منسوب: شریف مکه. [بومعنا ایله جمعی « شرفاء » کلیر. — بو صوك ایکی معناده علی‌الخصوص جمعلری اکثریا اسم کبی قوللانیلیر:] اشراف مملکت، شرفاء حجاز.

شَریك { صـ. سـ عر. ؤ: شریکه. جـ: شرکاء. [« شرکة » دن مشـ.] ١. اورتاق، مشترك، بر شرکت ترکیب ایدنلرك هبری: تجارتده بر شریکی واردر، بش شریکدرلر. ٢. آرقداش، رفیق: او بنم مکتب شریکمدر: اونك درس شریکی ایدی.

شَریکلك { سـ. ١. اورتاقلق، تجارت وکاروکسبده اشتراك. ٢. آرقداشلق، رفاقت.

شِرینغه { یاخود شیرینغه. سـ. [یتا. Siringa] ١. احتقان ایتمکه مخصوص آلت که انواعی واردر، حقنه. ٢. جلد ایله ات آره‌سنه مورفین وسائر اویوشدیریجی علاج وبوغازعلتنه قارشی سروم و سائره ادخال ایتمکه مخصوص آلت که مایعی دفع ایده‌جك پیستونلی برزبوانه ایله اوجنه طاقیلیر ایچی دلیك بر ایکنه‌دن عبارتدر. ٣. حقنه ویا شرینغه‌یی قوللانمه، بو آلتله بدنه بر مایع ادخالی: شرینغه ایتدیلر؛ بر شرینغه ایده‌جکم.

شَست { سـ. بـا: شصت.

شَش { عد. فا. آلتی، ستة: شش جهت = جهات ستة. || طاوله اویوننده: شش ویك = آلتی ایله بر؛ شش ودو = آلتی ایله ایکی؛ شش وسه = آلتی ایله اوچ: چهار وشش = آلتی ایله درت. شش بش = آلتی ایله بش؛ دو شش = ایکیسی‌ده آلتی. || مجـ. دو. شش = ایی تصادف، راست کله.

شَشپَر { سـ. فا. [شش = آلتی. پر = قنات] دیللی طوپوز وصوغانجق دینلن آلت حرب.

شَشخانه { سـ. فا. [شش = آلتی. خانه = م] ایچی آلتی کوشه‌لی، نامالیسی بیولی: ششخانه تفنك، طوب. = سـ. نامالیسی داخلاً آلتی کوشه تشکیل ایده‌جك صورتده بیولی تفنك، طوب: ششخانه تفنکی، طوپی. || مجـ. آلتی قاوال اوستی ششخانه = آلتی اوستنه اویماز قیافت، قاریشیق قیافتلی.

شَشخانه‌جی { سـ. ششخانه دینلن بیولی تفنکدن یاپان تفنکجی.

شَشخانه‌لی { صـ. ١. نامالیسی آلتی بیولی: ششخانه‌لی تفنك، طوب. ٢. ششخانه دینلن تفنکله مسلح (افراد).

شُشُم { عد. فا. آلتنجی، سادس: باب ششم. ؤ.

شَصت { عـد. فا. ١. آلتمش، ستین. ؤ. = سـ. ١. کانکش زمکیری: شصته آلمق = نشان آلمق. ٢. بالیق اولطه‌سنك طوپی.

شَطّ { سـذ عر. بیوك نهر، ایرماق. ؤ. = مجـ. م. شط یاخود شط العرب = فرات ایله دجله‌نك اجتماعندن تشکل ایدن ککیش ایرماق که قرنه‌ده بالتشکل بصره قربندن مروراله بحر فارسه دوکیلور.

شَطارَت { سـذ. عر. شنلك، شوخلق، جست و چالاك وشن اولان آدمك حالی.

(لسانمزده اوصاف ممدوحه صورتنده اولوب، حالبوكه اصل عربيده حيله‌كارلقله شاقلابانلق ديمكدر.)

شَطارتلی { ص. جست وچالاك وشن، شوخ.

شَطْحِيّات { سذ. عر. ج. هزليات.

شَطْرَنج { ياخود سطرنج. سذ. عر. (فا. « صدرنج » دن ويا هندجه « سطرنك » دن معربدر. غلطی : سانطراج.) دامه كبی خانه‌لره منقسم بر تخته‌نك اوزرنده مخصوص پوللرله اوينانيلان معروف اويون: شطرنج اوينامق.

شَطْف { ياخود شاطف. س. و:

شَطَفات { س. (عربی بر كلمه‌دن غلط كبی كورينيور. سه‌ده اصلی آكلاشيله‌مدی.) بريني يوزينه قارشی مدح ايتمه، مداهنه، طالقاوقلق، قولتوق ويرمه: شطف، شطفات ويرمك.

شِعار { سذ. عر. (جمعی «شعره» اولوب لسانمزده قوللانلماز. «شعائر» ايسه زعم اولنديغی كبی بونك جمعی اولميوب، «شعيره» نك جمعيدر.) ١. علامت، نشان، اثر: شعار انسانيت. ٢. علامت فارقه، نشانهٔ تميز، بر طائفه‌يه منسوب افرادك بللی اولمق ايچون اختيار ايتدكلری نشان ويا پاروله. ٣. وصف تركيبلرده بر شيئی حائز ويا بر صفتله متصف معناسنی افاده ايدر: مرحمت شعار = مرحمتله ممتاز و متصف: شهرت شعار = شهرت صاحبی، مشهور.

شُعاع { سذ. عر. ج: اشعه. كونشدن ويا ديكر بر ضيادن ناظرك كوزينه طوغری اوزانير كبی كورينن نورتلی، پرتو: شعاع شمس: اشعه پاش = شعاعلر طاغيدان.

شُعاعی { ص. عر. ث: شعاعيه. كونشدن وسائر اجسام منيره‌دن اطرافه صاچيلان نورتللری صورتنده و بو قبيلدن اولان.

شَعائر { سذ. ج. عر. (فد. « شعيره » لسانمزده مستعمل دكلدر.) عادات، آداب، آيين: شعائر حج = مناسك حج؛ شعائر اسلام.

شَعب { سذ. عر. ج: شعوب. جماعت، طائفه، قبيله. ذ.

شِعب { سذ. عر. ج: شعاب. طاريول، طاغ يولی. ذ.

شَعبان { سذ. عر. سنهٔ قمريهٔ عربيه‌نك سكزنجی آيی. مختصر تاريخلرده « ش » حرفيله اشارت اولونور.

شَعبَده { سذ. عر. (دال مهمله ايله شعبده غلطدر. دحرج بابندن مصدر اولديغيچون شينك ضميله قيد ايدنلر بر قات دها تغليط ايتمشلردر. فارسی عد ايتمك ايسه آيريجه بر خطادر، زيرا فارسيده « ع » يوقدر.) ال چابقلغيله اجرا اولنان مهارت، حقه‌بازلق.

شَعبَده‌باز { ص. س. فا. (عر. شعبده = حقه‌بازلق. فا. باختن = اوينامق) ال چابوقلغيله هنرلر كوسترن، حقه‌باز.

شُعبه { سذ. عر. ج: شعبات. (عربيده‌كی « شعاب » جمعی لسانمزده قوللانلماز.) ١. دال، بوداق. ٢. بولوك، طاقم، قسم، فرع. ٣. بر دائره‌نك منقسم اولديغی بولوكلرك هربری: دائرهٔ عسكريه شعباتی، لوازم، محاسبات، پياده شعبه‌سی: هر دائره بر قاچ شعبه‌يه منقسمدر؛ دار الفنون شعباتی.

شَعر { سذ. عر. ج: اشعار. قيل، موی.

شِعر { سذ. عر. ج: اشعار. ١. آكلامه، فهم، ادراك: ليت شعری = كاشكی آكلايه ايدم، آكلايه‌ميورم. ذ. ٢. موزون ومقفی ومعناً كوزل تخيلات و تصوراتی جامع كلام: قرآن كريم شعر دكلدر لكن الك بيوك شعرايی تقليد وتمثيلدن عاجز براقشدر؛ شعر سويلمك جهد وتحصيل ايله اولماز استعداد طبيعی ايله اولور.

شِعراً { ح. عر. شعر ايله، منظوم اوله‌رق: دوشونديكنی شعراً افاده‌يه مقتدردر. (« نظماً » ديمك دها فصيحدر.)

شُعَراء { سذ. ج. فد: شاعر. با: شاعر.

شِعرا { ياخود شعری. سذ. عر. ايكی مشهور كوكبدركه كلب اصغر وكلب اكبر جمله كوكبيه‌لرنده بولنوب شمالده يعنی كلب اصغرده‌كينه « شعرا الشاميه » وجنوبده يعنی كلب اكبرده‌كينه « شعرا اليمانيه » دينير. فر. برنجيسنه Procyon و ايكنجيسنه Sirius ديرلر. ايكيسنه بردن تثنيه صيغه‌سيله « شعريان » دينير.

شَعرى { ص. عر. ث : شعريه. ت. نبا. قيل كبى اينجه اولان طامارلره اطلاق اولنور. فر. Capilaire .

شِعرى { ص. عر. ث : شعريه. شعر ونظمه منسوب و متعلق، شاعرانه : طبيعت شعريه = شعر سويلمكه مستعد طبيعت.

شَعريّت { سذ. عر. [لغت مولده] م. اينجه بوريلرك ايچلرنده‌كى مايعى اينجه‌لكلرى نسبت متضاده‌سنده يوقارى‌يه چيقارمق خاصه وقوتى، فر. Capilarité .

شَعريّه { سذ. عر. [غلطى : شهريه] ١. قيل كبى اينجه چوربه ماقرنه‌سى، رشته. ٢. على الاطلاق چوربه‌لق ماقرنه : تل شعريه، آربه شعريه‌سى.

شَعشَعه { سذ. عر. ١. پارلاقلق، پارلامه : كونشك شعشعه‌سى. ٢. كوستريش، ظاهرى زينت : ادباء قديمه سوزلرنده شعشعه‌يى سورلردى.

شَعشَعه‌لنديرمق { فتـ. پارلاقلق و ظاهرى زينت قزانديرمق، مطنطن ومدبدب يايمق : عباره‌يى شعشعه‌لنديرمقله مخاطبك مدركه‌سنى قاشديرمق ايسترلردى.

شَعشَعه‌لى { ص. پارلاق، مطنطن، مدبدب : اقوام بدويه شعشعه‌لى اثوابدن خوشلاندقلرى كبى اسكى ادبا و شعرامز دخى شعشعه لى سوزلردن حظ ايدرلردى.

شُعله { سذ. عر. آلو، آتش آلوى.

شُعله‌دار { ص. فا. [عر. شعله = آلو. فا. داشتن = طوتمق] آلولى، آلولنمش.

شُعله‌گير { ص. فا. [عر. شعله: آلو. فا. كرفتن = طوتمق] آلولنن، طوتيشان.

شُعله‌لنديرمك { فتـ. آلولنديرمك، طوتيشديرمق.

شُعله‌لنمك { فل. آلولنمك، طوتيشمق.

شُعله‌لى { ص. آلولى، طوتيشمش.

شُعوب { سذ. ج. عر. فذ : شعب. بنا : شعب.

شُعور { سذ. عر. آكلامه، آكلايش، فهم، ادراك : سنك شعورك يوقميدر؟

شَعير { سذ. عر. آربه، جو.

شَغاف { سذ. عر. ث. يوركى احاطه ايدن زار. « تامور » دخى دينلير. || ط. التهاب شغاف = يورك زارينك التهابندن عبارت مرض.

شَغافى { ص. عر. ث : شغافيه. ط. يورك زارينه منسوب ومتعلق. تامورى كبى.

شُغل { سذ. عر. ج : اشغال. ١. ايش، اوغراشه‌جق شئ، مشغوليت : خانه اشغالى چوقدر. ٢. غائله، اوغراشمه. [جمعى دها مستعملدر.] || اشغال عموميه = مصرده امور نافعه‌يه ويريلان اسمدر.

شِفاء { سذ. عر. خسته لقدن قورتلمه، ايى اولمه، آرلمه، اعادهٔ عافيت : شفا بولمق = خسته‌لقدن ايى اولمق، آرلمق. || الله شفالر ويرسين! = خسته‌لره اولنان دعا. || شفا اولسون = بر شئ وعلى الخصوص بر علاج ايچن و يا يينلره اولنان دعا. || دارالشفاء = ١. [اساساً] خسته خانه، بيمارستان. ٢. [بالخصوص] تيمارخانه، بيمارخانه.

شِفابخش { ص. فا. [عر. شفاء = ايلشمه. فا. بخشيدن = باغشلامق] ايلك ويرن، ايلشديرن : بو صو خسته‌لر ايچون شفابخشدر.

شِفاپذير { ص. فا. [عر. شفا = ايلشمه. فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] ايلك قبول ايدر، ايلشه بيلير، كچه بيلير، قابل تداوى : بو مرض شفا پذير دكلدر.

شِفاخانه { سذ. فا. ١ خسته‌خانه، دارالشفا، بيمارستان. ٢. تيمارخانه، بيمارخانه.

شِفارسان { ص. فا. [عر. شفا = ايلشمه. فا. رسانيدن = يتيشديرمك] ايى ايدن، شفا ويرن، شافى.

شِفاساز { ص. فا. [عر. شفا = ايلشمه. فا. ساختن = يايمق] ايى ايدن، شافى : هيچ بر علاج بكا شفا ساز اوله‌مدى.

شَفاعَت { سذ. عر. بر صوچلى ويا محتاجك نائل عفو واحسان اولمسيچون ديكرى طرفندن ايديلن توسط والتماس: پيغمبرمز (صلعم) افندمزك روز محشرده جمله‌مزه شفاعتلرى موعوددر.

شَفاعتجى { ص. شفاعت ايدن، شفيع.

شَفّاف { ص. عر. ث : شفافه. [« شفوف » دن مب.] ايچندن نظر وآيدينلغك كچمسنه

مانع اولمیان : جسم شفاف: جام شفافدر .

شَفّافَت (س. شفافلق معناسیله حکمت طبیعیه اصطلاحی اولمق اوزره قبول اولنمش ایسه‌ده، عربیده بویله برکلمه بولنمدیغندن، یرینه « شفوف » دینلمك اقتضا ایدر.

شَفّافلق (س. جسمك نظر وضیانك چکمسنه مانع اولماسی، شفاف اولمسی : جامك شفافلغی رنکسزلکیله متناسبدر.

شِفاه (س. ج. ع. فد : شفه . با : شفه .

شِفاهاً (ح. ع. آغزدن، یازی ایله اولمیه‌رق، سویلکله: کندیسنه امرکزی شفاهاً سویلدم؛ شفاهاً وتحریراً آلدیغم اوامر: شفاهاً امتحان ویرمك . مقابلی: تحریراً .

شِفاهی (ص. ع. ث : شفاهیه . آغزدن اولان، تحریراً واقع اولمیان : امر شفاهی؛ افادات شفاهیه: امتحان شفاهی می یوقسه تحریری می اوله جقدر؟

شَفتالو (س. فا. [شفت = سمیز . آلو = اریك . — تر. زبانزدی : شفتلی] معروف میوه که الما بیوکلکنده اولوب کوزل رایحه‌سی و خارجاً اینجه بر توکی واردر، خوخ: یارمه شفتالو = اورته‌سندن یاریلوب چکردکندن قولای آیریلان جنسی: ات شفتالوسی = یارلمیان آبدار جنسی: دراق شفتالو = توکسز جنسی. || مج. بوسه : بر شفتالو آلمق، ویرمك = بوسه آلمق و ویرمك، اوپمك، اوپدیرمك. || شفتالو آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج که اورته بویده اوزون وآجی یابراقلی اولور .

شِفره (س. [فر. Chiffre دن، اوده ع. « جفر » دن] کیمسه آکلامیه‌جق صورتده محرمانه تلغراف چکمکده مستعمل رقمدن عبارت رموز اصولی : شفره ایله تلغراف چکمك؛ شفره‌یی آچمق = حل ایتمك: شفره مفتاحی = رموز اتخاذ اولنان رقملرك خانه‌ی حروفه مقابل قوللانلدیغنی مبین جدول که اونکله شفره حل اولنور: شفره قلمی = خارجیه نظارتنده وسائر بعض دوائر رسمیه‌ده سفارتلردن ودیکر یرلردن کلن شفره‌لی تلغرافنامه‌لرك حلنه و چکیله‌جك تلغرافلری شفره‌یه چویرمکه مخصوص قلم .

شِفره‌لی (ص. شفره ایله یعنی رموز اتخاذ اولنان رقملرله چکلمش (تلغرافنامه).

شُفَعاء (ص. ج. ع. فد: شفیع. با : شفیع .

شُفعه (س. ع. ث : صاتیلق بر مال وملکه مشترك وحصه‌دار وقومشی اولانلرك عین ثمنله صاتین آلمق اوزره اغیاره ترجیح اولنملری حقی : بنم حق شفعه‌م واردر باشقه‌سنه صاتدیرمام .

شَفَق (س. ع. اصل عربیده غروبدن صکره‌کی آلاجه قراکلق وافقده کوریلان قزللق معناسنه مخصوص ایکن، لسانمزده طلوعدن اول کی آلاجه قراکلغه نقل اولنه‌رق غلط اوله‌رق فجر معناسیله قوللانیلیور : شفق سوکمك = صباح آچلمق، طاك آتمق: شفق وقتی = اركندن .

شَفَق (س. ع. ج : اشفاق . آجیمه، سومه اسیرکه‌مه، آجیه‌رق واسیرکیه‌رك سومه . [بومعنا ایله بونك جمعی لسانمزده مستعمل اولوب، مفردی یرینه ایسه شفقت قوللانیلیور . با : شفقت .]

شَفَقَت (س. ع. [عربی تعبیراتده « شفقه » صورتنده بولنور.] آجیه‌رق واسیرکیه‌رك سومه، ابوینك اولادینه محبتی کبی قلبی وعوضسز محبت: شفقت مادرانه . || دار الشفقه = یتیم وبیکس چوجقلرك تعلیم وتربیه‌سنه مخصوص معروف مکتب . || شفقت نشانی = دولت عثمانیه‌ده پادشاه زمان شوکتلو سلطان عبدالحمید خان ثانی افندمز حضرتلری طرفندن احداث بیورلمش اناثه مخصوص نشان .

شَفَقَتسِز (ص. محبت و مرحمتی اولمیان : شفقتسز والده .

شَفَقَتسِزلك (س. محبت ومرحمت فقدانی : بر والده‌نك اولادی حقنده شفقتسزلکی نوادر دندر .

شَفَقَتلی (ص. محبت و مرحمتی اولان : اولادی حقنده پك شفقتلی بر پدر، بر والده . || از. ابوینه ویریله‌جك الك موافق عنواندر : شفقتلی پدرم، والدهم .

شَفَوِی { ص. ع. ؤ : شفویه. نث. طوداغه منسوب ومتعلق. || با. فصیلهٔ شفویه = فر. Labiées دینلن چیچکلری طوداق کبی ایکی یه آیرلمش نباتات صنفی.

شِفه { سذ. ع. ت : شفتان. ج : شفاه. [تشدیدله غلطدر. اصلی : شفهه در.] طوداق، لب؛ شق شفه ایتمك = آغز آچمق، لقردی سویلمك. || حروف شفه = مخرجلری طوداقدن اولان ب، م، ف، و حرفلری. || شفهٔ ارنب = طبیعی اوله‌رق یاریق طوداق، طاوشان طوداغی.

شَفیع { ص. ع. ؤ : شفیعه. [« شفاعة » دن صش.] ١. برینك نائل عفو واحسان اولمسیچون دیکری نزدینه توسط والتماس ایدن : شفیع مذنبین، شفیع روزجزا اولان خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز. ٢. صاتیلق بر ملکه حصه دار یا قومشی وسائره اولمغله عین ثمنله سائر مشتریلره ترجیح اولنمق حقنی حائز بولنان.

شَفیق { ص. ع. ؤ شفیقه. [« شفقة » دن صش.] مرحمت ومحبتی اولان، شفقتلی. [« مشفق » دها مستعملدر.]

شَقّ { سذ. ع. ج : شقوق. ١. یارمه، چاتلامه : طاشی، تخته‌یی شق ایتمك. ٢. ییرتمه، پاره‌لامه : سندی، اثوابنی شق ایتدی. ٣. قیرمه، شکست ایتمه. ٤. یاریق، یارمه، چاتلاق. [جمعی بومعنا ایله مستعملدر :] کرهٔ قمرك شقوقی. || شق شفه ایتمك = طوداقلری بر برندن آیرمق، آغز آچمق، لقردی سویلمك.

شِقّ { سذ. ع. ت : شقین. ١. برکلك منقسم اولدیغی ایکی قسمدن بهری. ٢. ملحوظ اولان ایکی احتمالك بهری : شقیندن برینی انتخاب ایتملی؛ ایکی شقدن هر خانغیسی اولورسه.

شُقا { شقالاشمق وسائره. با : شاقه وسائره.

شَقاء { سذ. ع. ١. بدبختلق، محنت. ٢. رذالت، ذلت، دنائت. ؤ.

شِقاق { سذ. ع. اتفاقسزلق، عدم موافقت، اختلاف، منافرت : آره‌لرینه شقاق دوشدی، کیردی.

شُقاق { س. کوز ایله قولاغك آره‌سنده‌کی چقورجه ویومشاقجه یر، تق. طولون، ع. صدغ. || اوکوز شقاقی = بویندن صارقان دری. [بونك صحیحی صقاق اولسه کرکدر.]

شَقاوت { سذ. ع. ١. بدبختلق، سعادتك ضدی. ؤ. ٢. فعل شر، شقیلك، یارامازلق. ٣. خیدودلق، اشقیالق.

شَقایِق { س. ع. [اصل « شقیقه » نك جمعیدر.] بیوك وپارلاق بر چیچکدر که شقایق نعمانیه دخی دینلیر؛ آغاج شقایقی = کل آغاجی کبی بر کوچك آغاجك ویردیکی شقایق؛ بر شقایق = صوغاندن چیقان نوعی.

شَقراق { ص. چوق سویلر شن (آدم).

شُقوق { سذ. ج. ع. فد : شق. با : شق.

شُقّه { سذ. ع. ١. پارچه، قماش ویاکاغد پارچه‌سی. ٢. کوچك تذکره، ورقپاره : شقه تحریر قلندی؛ شقهٔ محبی.

شَقی { ص. ع. ؤ : شقیه. ج : اشقیاء. [« شقاوة » دن صش.] ١. بدبخت، مقابلی: سعید. ؤ. ٢. بدفعال، بدکردار، خیلاز، خبیث. ٣. خیدود، قطاع طریق، سرکشلك وادیسنه صاپان آدم.

شَقیق { سذ. ع. ١. ایکی‌یه بولنمش برشیئك یاریسی. ؤ. ٢. آنا بابا بر قارنداش، اوز برادر.

شَقیقه { سذ. ع. ج : شقایق. ١. آنا بابا بر همشیره، اوز قیز قارنداش. ٢. ط. یاریم باش آغریسی، فر. Migraine. = ج. با : شقایق.

شَكّ { سذ. ع. ج : شکوك. شبهه، ظن، کمان، تردد : شك یوقدر؛ بلا شك. || یوم الشك = رمضان اولمسی مظنون اولوب آنجق هلال کورولمه‌مکله اوروج طوتلمیان کون.

شِكار { س. فا. ١. آولامه، صید، قنص : شکار ایتمك = آولامق؛ شکار اولمق = آولانمق. ٢. آولانان حیوان، آو. ٣. طعمه، غنیمت. == ص. فا. [صتر. ترکیبنده] آولایان : دلشکار = یورکلری آولایان.

شِكارگاه { س. فا. آویری، آو آولانان محل.

شِكاری { س. فا. [تر. زبانزدی: شکره] شاهین و طوغان کبی آو قوشی.

شكاف { ص. فا. [صتر. تركيبنده [بولنور] ياران، ييرتان، شق ايدن: دلشكاف = يورك يارن: موشكاف = قيلى ياران، مدقق.

شكايت { سذ. عر. ج: شكايات. ۱. كندى حالندن ويا باشنه كلن بردرد وآجيدن اظهار تلهف ايتمه: حالندن، صحتندن، خسته‌لغندن شكايت ايديور. ۲. برندن خشنود سزلق كوستروب عليهنده ادارۀ لسان ايتمك: احبابندن شكايت ايديور. ۳. برينك واقع اولان حقسزلق وتجاوزاتنى درميان ايده‌رك عليهنده دعوى ايتمه، شكوى، اشتكا: خسار ديده اولان تجار دمير يول شركتندن شكايتده كلشلر؛ شكايتلرى، شكايات واقعه‌لرى ديكلنلدى.

شكايتجى { سـ. برندن شكايت و دعوى ايدن، شاكى، مشتكى.

شكايتنامه { سـ. فا. شكايتى حاوى اوله‌رق تقديم اولنان ورقه.

شكر { سـ. فا. [عر. «سكر» دن. شمرده وزن ايچون كاف مشدد دخى اوقونور.] بلاد حاره‌ده مخصوص يتيشديريلن قامش ويا پنجار وسائره عصاره‌سندن استحصال اولنان طاتلى ماده كه اكثريا بياض توز ويا پارچه وكله حالنده اولور، ويمك وسائره‌يه طات ويرمك ايچون قوللانيلير: مصر، ونديك، نبات شكرى؛ خام شكر. — طاتليدن ولذتدن كنايه اولور: نه شكردر! شكر كبى! || شكر علتى = ادرارك طاتلى كله‌سنى موجب برخسته‌لق، بول معسل. || شير و شكر = سوتله شكر، اويغون، موافق. || كل بشكر = كل ياپراقلرى رچلندن عبارت طاتلى.

شكر { سذ. عر. ۱. كوريلن ايليكه مقابل اظهار خشنودى وابراز منتدارى، حمد، سپاس: اللهه شكر ايتمك؛ جناب حقه شكرلر اولسون؛ انسان مافوقنه باقيوب مادوننه باقه‌رق صباح اقشام شكر ايتمليدر. = حه. شكر! = شكر اولسون! الحمد لله!

شكرآب { ص. فا. شكرله صو كبى، امتزاج ايتمز، مخالف، بوزوق: كنديسيله مناسباتمز شكرآبدر.

شكران { سذ. عر. ايليك بيله، منتدارلق، بر نعمته قارشى تشكر: عرض شكران وممدحت ضمننده بر عريضه تقديم ايتدى. [«شكرانيت» ديمه‌ملى.]

شكرانه { سـ. فا. علامت شكران، نشانۀ منتدارى.

شكربار { ص. فا. [شكر = م. باريدن = ياغديرمق] شكر ياغديران، اطرافه شكر صاچارجه‌سنه طاتلى ولذيذ: بر خندۀ شكر بار ايله كوله‌رك.

شكرجى { سـ. ۱. شكر ياپان و صاتان آدم، شكر فابريقه‌جيسى ويا تاجرى. ۲. شكردن شكرلمه ورچل وشروبلرك انواعنى ياپوب صاتان آدم؛ شكرجى دكانى.

شكرجيلك { سـ. شكرجى صنعت وتجارتى.

شكرخند { سـ. فا. شكر كبى طاتلى كولمه.

شكرخواب { سـ. فا. اوتورور. كن كلن طاتلى اويقو.

شكررنك { ص. فا. ۱. شكر رنكنده، بولانيقجه، صاف وبراق اولميان، صارى‌يه چالار بياض. ۲. مج. بوزشوق: قومشيزله مناسباتمز شكر رنكدر.

شكرريز { ص. فا. [شكر = م. ريختن = دوكمك] شكر دوكن. صاچان، پك طاتلى ولذيذ.

شكرگذار { ص. فا. [عر. شكر = م. فا. كذاريدن = ادا ايتمك] اداى تشكر ايدن، متشكر، ايليك بيلير، نعمت شناس.

شكرگذارى { سـ. فا. ايليك بيله، نعمتشناسلق، اداى شكران.

شكرگفتار { ص. فا. [شكر = م. كفتار = سوز] سوزى شكر كبى طاتلى.

شكرلب { ص. فا. [شكر = م. لب = طوداق] طوداغى شكر كبى طاتلى.

شكرلمك { فت. شكر قومق، شكر شربتيله تربيه ايتمك.

شكرلمه { سـ. شكر شربتى ايچنده تربيه اولنمش ميوه وسائره: كستانه، الما، قايغى شكرله‌سى.

شَكَرلَنمَك { تج. شكر شربتى ايچنده تربيه اولنمق: كستانه پك ايى شكرلنير؛ بعض ميوه‌لر شكرلنمز .

شَكَرلى { صه. شكرى اولان، شكر قونوب طاتليلا- نديرلمش: شكرلى قهوه، سوت

شَكَره { سه. [فا. « شكارى » دن غلط] آوآولامق اوزره تأنيس اولنمش ييرتيجى قوش، شاهين وطوغان كبى آو قوشى .

شِكَست { سه. فا. ١. قيرمه، كسر، انكسار: شكست ايتمك = قيرمق؛ شكست اولمق = قيرلمق . ٢. مغلوبيت، انهزام، قيرلمه. == صه. فا. [« شكن » يرينه صتر. تشكيلنه كيرر.] قيران : پيمانه شكست ، بت شكست = قدح، بت قيران .

شِكَسته { صه. فا. ١. قيرلمش، قيريق : سبوى شكسته = قيريق‌دستى. ٢. مغلوب، منهزم، بوزلمش: لشكرشكسته = بوزلمش عسكر. ٣. قيرلمش، منفعل، مكدر: خاطرى شكسته = خاطرى قالمش. — صتر تشكيلنه‌ده كيرر: شكسته دل = يوركى قيرلمش؛ شكسته خاطر = خاطرى قالمش. == سه. فا. تعليق يازيسنك برنوعى: شكسته‌يى چوق ايى يازاردى .

شُكُفته { صه. فا. آچلمش : كل شكفته = آچلمش كل ؛ نو شكفته = يكى آچلمش ؛ نا شكفته = آچلمامش .

شَكل { سذ. عر. جه : اشكال . ١. صورت، بچيم، هيئت: هرحرفك كنديسنه مخصوص برشكلى واردر؛ غريب‌الشكل بر حيوان. ٢. بكزر، تمثال، تصوير : فيلك شكلنى يابمق؛ شكلى حالا كوزمك اوكنده در . ٣. طاسلاق، رسم، پلان : ياپديرمق ايستديكك شيئك شكلنى چيزوب ويررسه‌كز اوآدم طبقيسنى ياپار. ٤. بكز، چهره : تعريفله برآدمك شكلنى تماميله آكلامق ممكن دكلدر. ٥. درلو، نوع، جنس، چشيت: بو نه شكل آدمدر! ٦. ر. هندسه‌ده خطلردن مركب اوله‌رق هربرى باشقه برصورتده اولان رسملرك بهرى : شكل مثلث، شكل منتظم، شكل كثير الاضلاع؛ اشكال هندسيه. ٧. فن كتابلرنده آكلا تديريلان شيئلرى كوسترمك اوزره درج ايديلان رسم وخطوط وسائره : اوكتابك اشكالى متنك ايچنده‌مى يوقسه آيرى مى باصلمشدر؟ ١٤٥ نجى شكلده كوستردلديكى اوزره . ٨. مئ. قياسك صورت ترتيبى. == جه. مرور تذكره‌لرنده وسائر اوراق رسميه‌ده برآدمك قيد اولنان چهره علامتلرى، كوز، بييق، صاچ وسائره كيفيتى : تذكره‌سنده اشكالى يازيلى دكلدر؛ اشكالى غزته‌لرله اعلان اولندى.

شَكلاً { حه. عر. صورت ظاهره‌جه، قيليق و بچيمجه : قورت شكلاً كوپكه بكزر.

شَكلى { صه. عر. ز: شكليه. صورت ظاهره‌يه وبچيم وقيليغه منسوب ومتعلق.

شِكَم { سه. فا. قارن، بطن.

شِكَمبه { سه. فا. اشكمبه. با : اشكمبه.

شِكَم‌پَرَست { صه. فا. [شكم = قارن - پرستن = طاپنمق] قارننه طاپنيرجه‌سنه اهميت ويرن، بوغازينه چوق اهميت ويرن، بوغاز دوشكونى.

شِكَم‌پَروَر { صه. فا. [شكم = قارن - پروردن = بسلمك] ييوب ايچمكى چوق دوشونن، بوغازينه اسير اولان .

شِكَن { صه. فا. [« شكستن » فعلندن‌سمه. اولوب صتر. تشكيلنه كيرر.] قيران، كسر وشكست ايدن : بت شكن = صنملرى قيران؛ پيمان شكن = عهدينى قيران، نقض عهد ايدن.

شِكَنج { سه. فا. بوكلوم، قيوريم، جمد : شكنج زلف. ز.

شِكَنجه { سه. فا. با : اشكنجه.

شَكوا { سث. عر. با : شكوى، شكوه .

شَكور { صه. عر. [« شكر » دن سمه.] چوق شكر وحمد ايدن، كورديكى نعمتك قدر و قيمتنى بيلدكدن ماعدا دوچار اولديغى بلاياده دخى حق‌تعالى حضرتلرينه شكر و سپاس ايتمكدن فارغ اوليان .

شُكوفه { سه. فا. چيچك، زهره.

شُكوك { سذ. جه. عر. فد : شك. با : شك.

شُكوه { سه. فا. اولولق، عظمت، جلال، شوكت، مهابت: كمال دارات وشكوهله .

شَكوه { سث. عر. و :

شَكْوىٰ { سز. عر. شكايت، حقنى طلب ايچون محكمه‌يه مراجعت : سزدن شكوى ايتمشلر.

شِكيب { س. فا. صبر. ذ. || نا شكيب = صبرسزلقله.

شِكيبا { ص. صبر ايدن، صابر، صبور. ذ.

شَكيمه { سز. عر. ١. كم، لجام. ٢. مج. ثبات، قوللاى رام اولمايش، مقاومت؛ شديد الشكيمه، قوى الشكيمه = مقاومته مقتدر، طيانير، ثباتلى.

شَلّ { ياخود شلل. سز. عر. چولاقلق، ال وقوللك قورى و طوتماز اولمسى. — وصفى «اشل» ومؤنثى «شلاء» در.

شَلاله { سز. عر. بيوك چاغلايان: بر نهرك يوكسكدن دو. شمه‌سيله حاصل اولان چاغلايان، نياغاره شلاله‌سى.

شِلْتَه { ياخود شيلته. س. يوك دوشك ويا اوت مندر اوزرينه يايلان پنبوقله طولمش خفيف ويومشاق دوشمه: ياتاق شلته‌سى، مندر شلته‌سى؛ ركان شلته‌سى = اوستنه اوتورمق اوزره درت كوشه‌لى شلته كه اوتوريله‌جق يره نقل اولنور.

شلطاق { ص. غاوغاجى، چاپرس. عو.

شَلْغَم { س. ذ. معروف سبزه كه شكلاً صوغانه بكزر بر كوكدر. عربيسى بوندن معرب اوله‌رق «سلجم» واصل تركجه‌سى: كلم و چومتور در.

شلّلاق { ص. چيپلاق، عارى، برهنه؛ شللاق مللاق = حياسزجه‌سنه چيلاق اوله‌رق.

شَلْوار { س. فا. شلوار. با: شالوار.

شَمّ { سز. عر. قوقلامه، قوقو آلمه، قوهٔ شامه، حاسهٔ شامه: شم عطريات.

شَماتَت { سز. عر. برينك باشنه كلن بلا و كدردن دشمنلرينك سوينوب اظهار مسرت ايتملرى: شماتت اعدا.

شَماته { س. [لغت آنفهٔ عربيه‌دن مأخوذ] كورلدى، پاتيردى، يايغاره، ولوله: شماته ايتمك. || شماته‌لى = ازاجق تحريك ايله سس چيقارر غايت اينجه تنكه.

شماته‌جى { ص. كورلديجى، چوق كورلدى پاتيردى ايدن: پك شماته‌جى برچوجقدر.

شماته‌لى { ص. كورلدى وپاتيرديسى چوق: شماته‌لى بر.

شُمار { س. فا. صايى، تعداد، حساب؛ حد و شماردن افزون = صاييلماز. || بى شمار = صاييسز، لايعد، پك چوق.

شمار { يا شامار. س. آچيق آوجله يعنى ال آياسيله اوريلان طوقات، سلله: شمار آتمق، شمار يمك.

شمارتمق { فت. يوز ويروب آزديرمق: بو چوجغى والده‌سى شمارتمش.

شمارمق { فل. آزمق، يوز بولوب حدى تجاوز ايتمك: بو چوجق شمارمش.

شماريق { ص. يوزبولوب آزمش، شمارمش: شماريق چوجق.

شِمال { سز. عر. ١. صول طرف، صول ال، يسار: يمين و شمال. ذ. ٢. شرقه متوجه آدمك صولنده قالان جهت، پويراز جهتى: قره دكيز آناطولينك شمالنده در؛ شمال شرقى = شمال ايله كونطوغشى آره‌سنده‌كى جهت؛ شمال غربى = شمال ايله باطى آره‌سندكى جهت؛ شمال روزكارى = پويراز.

شمالاً { ح. عر. شمال جهتندن: آناطولى شمالاً قره دكيزله محدود در.

شِمالى { ص. عر. ذ: شماليه. شمال جهتنه منسوب و متعلق: قطب شمالى = كرهٔ ارضك ايكى قطبندن شمال طرفنده بولنانى؛ اقطار شماليه؛ آمريقاى شمالى؛ نجم شمالى = قطب شمالينك حذاسنده بولنان وكميجيلرك تعيين سمت ايتملرينه چوق يارايان بر كوكب؛ شرق شمالى = شرق ايله شمال آره‌سنده‌كى جهت؛ غرب شمالى = غرب ايله شمال بيننده‌كى طرف.

شَمّامه { سز. عر. شامامه دينلن ميوهٔ غيره‌أ كوله. با: شامامه.

شماندره { س. ياخود:

شماندوره { س. ١. حلقه‌لرينه كمى باغلانمق اوزره ليمانده دمير آته‌رق طوران ايچى بوش و هر طرفى قپالى بيوك فوچى: كمى‌يى شماندره‌يه باغلامق؛ واپور شماندوره‌ده‌در. ٢. كيجه قنديلنده فتيلى طوتمق اوزره ياغده يوزن تللى مانطار پارچه‌سى: قنديل شماندره‌سى.

شمائل { سز. ج. عر. [فد. «شميله» لسانمزده مستعمل دكلدر.] خوبلر، اخلاق، طبيعتلر: شمائل

شریفه = فخر کائنات (صلعم) افندمزك مبارك اخلاق وعاداتی وبوندن بحث ایدن کتاب.

شِمدَن { ظرف. [« شمدیدن » تعبیرندن مخففدر.] شمدن صکره، شمدن کیرو. با: شمدی.

شمدی { ظرف. زمانِ حاله دلالت ایدر، الآن، اکنون: شمدی کلدم: شمدی کیده‌جکم: شمدی نره‌ده‌در؟ شمدی‌یه قدر، شمدی‌یه دکین = الی الآن: شمدیدن = بو قدر ارکن: شمدیدن کیده‌جکمی‌یز؟ شمدن (شمدیدن) صکره = بعد ذا، بعد ازین؛ شمدیلرده = بو زمانلرده.

شِمدیجك { ظرف. تام بو زمانده. [ادات تصغیری حالی دها زیاده تعیین و تحدید وآز وقته حصر ایچوندر:] شمدیجك بوراده ایدی؛ شمدیجك کله‌جکدر.

شِمدیکی { ص. بو زمانده‌کی، شمدی واقع وموجود اولان: شمدیکی زمان؛ شمدیکی آدملر؛ شمدیکی حالده.

شِمدیلك { ظرف. شمدیکی حالده، زمان حاضره کوره، شمدیکی زمان ایچون: شمدیلك بو قدر کافیدر؛ شمدیلك برشیئ یوقدر؛ خسته‌لقده شمدیلك بر تهلکه یوقدر.

شُمرده { ص. فا. صایلمش، معدود. ز.

شَمس { س. ع. ج: شموس. [عربیده مؤنث سماعیدر.] کونش، کون، آفتاب، خور. شید: شمس وقمر = آیله کونش؛ طلوع شمس = کون طوغوسی: غروب شمس = کون باطیسی. || کالشمس = کون کبی، آشکار، عیان.

شَمس آباد { ص. فا. [ع. شمس = کونش. فا. آباد = بر شیئك چوق بولندیغی یر] کونشی چوق، کونشه پك معروض: شمس آباد بر خانه: او صره‌ده‌کی یالیلر شمس آباددر.

شَمس سِپَر { س. فا. [ع. شمس = کونش. فا. سپر = قالقان] ۱. یوزی کونشدن محافظه‌یه مخصوص بیاض بزدن معمول برنوع باشلق. ۲. شاپقه سپری.

شَمسه { س. ع. ۱. خارجه ایشلمه‌لی ویا اویمه‌لی و سائر درلو اوله‌رق کونش رسمنده یافته. ۲. بو رسمده یازمه کتابلرك باشنه نقش اولنمش تزیینات.

شَمسی { ص. ع. ذ: شمسیه. کونشه منسوب ومتعلق. || ھ. منظومهٔ شمسیه = کونشه تابع اولان سیارات وییکلرینك مرکزلری اولان کرهٔ شمسله برابر تشکیل ایتدکلری دائره‌که کواکب ثابته‌نك هر بری ده آشاغی یوقاری بویله بر دائره تشکیل ایدر. || سنهٔ شمسیه = کونشك اون ایکی برجی دور صوری ایله دور ایده‌رك ینه باشلادیغی یره عودت اتمسیله حساب اولنان سنه‌که برجلرك عددینه موافق اوله‌رق ۱۲ آیه منقسمدر. مقابلی: سنهٔ قمریه‌که آیله حساب اولنور. || د. حروف شمسیه = عربیده الشمس کبی حرف تعریفه مقارن اولدقلرنده بو اداتك لامی اوقونمیوب کندیلری مشدد اوقونان حرفلر: ت، ث، د، ذ، ر، ز، س، ش، ص، ض، ط، ظ، ل، ن. حرفلری. مقابلی: حروف قمریه.

شَمسیّه { س. ع. ممالك حاره‌ده اساساً کونشدن محافظه ایچون اولوب یاغمور ایچون دخی قوللانیلان ال چادیری: شمسیه آچمق. طوتمق. -- شمسیه شکلنده یوقاریسی ککیش و کولکه ایدر مختلف آغاجلره‌ده اطلاق اولنور.

شَمسیّه‌جی { س. شمسیه یاپان وصاتان آدم.

شَمسیّه‌جیلك { س. شمسیه یاپمق صنعتی وشمسیه تجارتی.

شَمسیّه‌لك { ص. شمسیه اعماله یارار (قماش و سائره).

شَمسیّه‌لی { ص. شمسیه‌سی اولان، النده شمسیه طوتان.

شِمشاد { س. فا. چمشیر آغاجی.

شِمشك { یاخود شیمشك. س. بلوطلرك حامل اولدقلری مثبت ومنفی الکتریکلرك اختلاطندن حاصل اولان پارلامه‌که قین ویا اوزاقده واقع یلدیرمله مترافق اولور: شمشك چاقق: شمشك کبی = بردن بره کلوب کچن.

شِمشیر { س. فا. قلیج، سیف، تیغ: شمشیر بران = کسکین قلیج؛ شمشیر زن = قلیجله وران، قلیج چکن.

شمشیر { س. غلط اوله‌رق چشیر آغاجنه دیرلر. با : چمشیر.

شمع { س.ذ. عر. ١. بال مومی. ٢. موم، چراغ؛ شمع کافور = کافوردن موم.

شمعدان { س. فا. [عر. شمع = موم. فا. دان = ادات ظرفیت. — تر. زبانزدی : شامدان.] یاقمق اوزره موم دیکدکلری آلت که معدندن مختلف اشکال وصورده اولور: کومش شمعدان، چفته شمعدان، ال شمعدانی.

شمعدانجی { س. ١. شمعدان یاپان وصاتان آدم. ٢. بر بیوک دائره‌ده شمعدان وموملره وعلی العموم اسباب تنویره نظارت ایدن : شمعدانجی باشی.

شمعه { سث. عر. [تر. زبانزدی: شاما] مومه‌لی فتیل، مومه باتیرلمش فتیل.

شمعه‌لی { ص. [زبانزدی : شامالی] مومه باتیرلمش فتیلدن معمول : شمعه‌لی کبریت.

شموس { سث. ج. عر. فد : شمس. با : شمس.

شمول { س.ذ. عر. ١. شامل و حاوی اولمه، ایچنه آلمه، قاپلامه : شمولی اولمق = شامل اولمق، جمع واحاطه ایتمك. ٢. دلالت ایتمه، معانیء سائره‌سی میاننده بر معنا دها افاده ایتمه: بولفظك فلان شیئه شمولی یوقدر؛ بو سوزك سزه شمولی وارمیدر؟ — شامل معناسیله فارسی قا. عده‌سی اوزره وصف ترکیبی تشکیلنه کیرمسی قاعدهٔ فصاحته موافق دکلدر : عالم شمول = عالمی قاپلامش، شامل عالم.

شمولّندیرمك { فتـ. شمولی اوله‌جق حاله کتیرمك، عمومی ایتمك: بوسوزی شمولّندیرملی.

شمه { سث. عر. ١. بر کره قوقلامه. ذ. ٢. پك جزئی مقدار : عشق الهیدن قلبنده بر شمه بولنان کندینی ضبط ایده‌مز.

شمّی { ص. عر. ذ : شمه قوقلامه حاسه‌سنه متعلق و عائد.

شمیم { ص. عر. ذ : شمیمه. [«شم» دن صث.] ایی قوقان، کوزل رایحه‌لی : باد عنبر شمیم = عنبر کبی قوقان، عنبر قوقولی روزکار.

شن { ص. ١. سوینمش، سوینجلی، مسرور، ممنون، کولر یوزلی : شن آدم. ٢. مسکون، معمور، عمرانی یرنده، ایشلنمش: شن مملکت. ٣. فراح، مفرح، روشن : شن محل.

شناس { ص. فا. [« شناختن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنده بولنور] ١. بیلن، آکلایان، طانیان، خبر ومعلوماتی اولان : اختر شناس = نجومدن معلوماتی اولان، منجم؛ تاریخ شناس = تاریخ بیلن. ٢. رعایت ایدن، باقان : خاطرشناس = خاطره باقوب رعایت ایدن؛ حقوق شناس = حقوقه رعایت ایدن.

شناعت { سث. عر. کوتیلك، فنالق، خباثت، مذمومیت، عیبلك، رذالت، مسخره‌لق : کذب وسرقتك شناعتنی تسلیم ایتمیه‌جك هیچ بر کیمسه یوقدر.

شناور { ص. فا. یوزیجی، سباح. ز.

شنایع { سث. ج. عر. فد : شنیعه. با : شنیعه.

شنبه { س. فا. اصل معناسی کون اولوب، یالکز قوللانلدیغنده جمعه ایرتسی دیمکدر، و بردن بشه‌قدر اعداد فارسیه ایله برلشه‌رك جمعه‌دن باشقه کونلرك اسامیسنی تشکیل ایدیور : یکشنبه، دوشنبه، سه‌شنبه، چهارشنبه، پنجشنبه. بونلرك ایکی اخیری لسانمزه‌ده کچمشدر.

شندره { س. ١. فیچی قبورغه‌سی. ٢. تکیرنوعندن بیوجك بالیق. ٣. قاپلامه‌لق اینجه وطار تخته.

شنفر { شنفردامق. با : شانفر، شانفردامق.

شنلك { س. ١. مسروریت، ممنونیت، کولر یوزلیلك : بوآدمك شنلکی دائمیدر. ٢. معموریت، آبادانلق، بریرك مسکون ومعمور اولمسی، عمران: بحر محیطك بعض آطه‌لرنده شنلکدن اثر یوقدر. ٣. طونانمه، شهر آیین، ایقاد قنادیل ایله درلو اویونلرله وطوب تفنك آتمغله اعلان مسرت.

شنلکسز { ص. معموریتسز، غیر معمور، خراب و خالی، اصسز : شنلکسز بر آطه.

شنلکلی { ص. معمور، مسکون، آبادان.

شنلندیرمك { فتـ. ١. شن و مسرور ایتمك،

يوزيني كولديرمك : محزون آدملري شنلنديرملي. ٢. معمور وآبادان ايتمك، اعمار ايلمك : بو دمير يول خطنك تمديدي او مملكتي شنلنديردي.

شَنلنمَك { فل. ١. سوينمك، مسرور و محظوظ اولمق : كلديكنده پك حزين ايدي صكره شنلندي. ٢. مسكون ومعمور اولمق، كسب عمران ايتمك : آوستراليه قطعه‌سي بو صوك زمانلرده چوق شنلندي.

شِنَو { ص. فا. [« شنيدن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشكيلنه كيرر] ايشيدن، ايشيديجي : دور شنو = اوزاقدن ايشيتمك اوزره ايجاد اولنان بديعه، تلفون.

شَنيع { ص. عر. ذ : شنيعه. [« شناعة » دن صش.] كوتي، فنا، خباثتلي، خبيث، عيب، اوتانه‌جق؛ فعل شنيع = زنا كبي معيوب وممنوع ايش. [حقوق اصطلاحنده على الاطلاق آداب عصمته واخلاق عموميه‌يه طوقنان افعاله دينير، مطلقا جماع معناسنه مخصوص دكلدر.]

شَنيعه { سث. عر. ج : شنايع. كوتي وعايب ايش، ناسزا حركت : اونك ياپديغي بر شنيعه‌در؛ ارتكاب شنايع ايتمك.

شو { ض. « بو » ايله « او » آره‌سنده متوسط بعدده بولنان ويا زيرده مذكور شيئلره اشارت ايچوندر : شو آدم، شو ايش؛ شو آدملر، شو شيئلر. مجردن باشقه احوالده وجمعده و « ده »، « دن » حروف الصاقيله استعمالنده بر « ن » آلير : شونك، شوني، شونلر، شونده، شوندن. مفعول اليهده غلط اوله‌رق بو « ن » « ڭ » صورتنده يازيليور : شوڭا (بوڭا، اوڭا كبي)؛ شوقدر = شو مقدارده؛ شو دكلو = شو درلو؛ شونده = شو ايشده ويا شو يرده. || شونده بونده = اوته‌ده بريده؛ شوندن بوندن = اوته بري، مختلف شيئلر. || شوقدركه = آنجق، مع هذا. — « او » اسم اشارتنه تأكيد ايچون بر « ل » علاوه اولنه‌رق « اول » دينلديكي كبي « شو » اسم اشارتنه‌ده بعضاً بو حرف علاوه اولنه‌رق « شول » اولورسه‌ده، اليوم پك مستعمل دكلدر؛ وبو حالده واو مقبوضه‌سي مبسوطه‌يه تحويل اولنه‌رق: « شوَل » تلفظ اولنور.

شو { ياخود شوي. س. فا. ييقامه : شست وشو = ييقامه، غسل، تطهير. [يالكز نادر الاستعمال اولان بو تعبيرده مستعملدر.] = ص. ييقايان، غسل وتطهير ايدن [صتر. تشكيلنه كيرر :] مرده‌شوي = اولو ييقايان، غسال.

شَو { س با : شيو.

شَوارِب { سذ. ج. عر. فد : شارب. با : شارب.

شَوارِع { سث. ج. عر. فد : شارعه. با : شارعه.

شَوّال { سذ. عر. شهور قمريهٔ عربيه‌نك اونجيسي اولوب برنجي كوني رمضان بايراميدر.

شَواليه { س. بول و بويسز ايكي قوابلي سپت ويا كوفه.

شَوامِخ { سث. ج. عر. فد : شامخه. با : شامخه.

شَواهِد { سث. ج. عر. [فد. « شاهده » مستعمل دكلدر.] بر قاعده ويا لغته مثال اولمغله برابر اثبات ايچون دخي آثار معتبره‌دن ايراد اولنان مثال : شواهد لغت كتابنك استنادكاهيدر.

شَواهِق { سث. ج. عر. فد : شاهقه. با : شاهقه.

شَوائِب { سث. ج. عر. فد : شائبه. با : شائبه.

شوباره[۱] { س. [اسلاوجه‌دن] چوخه‌دن يووارلاق تپه‌لي و ديليملي بر نوع باش كسوه‌سي.

شوخ { ص. فا. شن وحركاتنده سربست، نازلي، شيوه‌لي واويناق : دلبر شوخ، شوخ مشربلي، شوخ مشرب = طور وحالي نازلي؛ شوخ چشم = باقيشي سربست و جاذبه‌لي.

شوخلق { س. و :

شوخي[۱] { س. فا. ناز، شيوه، سربست ونازلي حركت.

شور { س. فا. ١. طوزلي و چوراق ير. ٢. غاوغا، كورلدي، پاتيردي : شر وشور.

شورا { س. شو محل، شو ير : شورانك ميوه‌سي پك لذيذ اولور؛ شوراييده كوره‌لم. — اكثريا ضميره مضاف اوله‌رق قوللانيلير : شورام آغرييور؛ شوراسني دوزلتملي. || شوراسي، شورالري = شو حال، شو ايش، شو كيفيت : اصل دوشونيله‌جك ايش شورا.

سیدر؛ شورالرینی نظر اهمیتدن دور طوتماملی. = ظم. حروف الصاقله برابر متوسط اوزاقلقده محله اشارت ایچون ظرفیت معناسنی بیان ایدر: شورزاده، شورادن، شوراجه. || شوراده بوراده = اوتهده بریده، مختلف محللرده.

شورا { یاخود شوری. سث. عر. مذاکره محلی، مجلس: عقد شورا ایتمك. || شورای دولت = باب عالیده متعدد دوائره منقسم مجلس کبیر. || دار شورای عسکری = مقدما دائرهٔ عسکریه‌ده امور عسکریه‌نك مذاکره‌سنه مخصوص مجلس عمومیٔ عسکری. || شورای بحریه = ترسانه ایشلرینك مذاکره‌سنه مخصوص مجلس.

شوراجق { س. حروف الصاقله برابر قریبجه و محدود و معین بر محله اشارت ایچون ظرف مکان اولور: شوراجقده براقدم؛ شوراجقدن کچدی.

شوراق { ص. با: چوراق.

شورالی { ص. شو بر اهالیسندن اولان، شو مملکت خلقندن بولنان: فلان آدم شورالیدر.

شورانگیز { ص. فا. [شور = کورلدی. انگیختن = قوپارمق] غاوغا و کورلدی قوپاران، کورلدی‌یه سبب اولان.

شوربا { یاخود شوربه. با: چوربا.

شورش { س. فا. قاریشیقلق، قارغاشلق.

شورلدامق { شورلدی. لا: شارلدامق، شارلدی.

شورولوب { مه. بردن بره و حرصله یوتمغی تقلید و تصویر ایدر. عو.

شوره { س. ص. فا. چوراق، چوراق و غیر منبت طوپراق.

شوره‌زار { س. فا. چوراقلق یر.

شوری { سث. عر. با: شورا.

شوریدگی { س. فا. ۱. قاریشیقلق. ۲. مج. مفتونیت، ابتلا.

شوریده { ص. فا. ۱. قاریشق، پریشان. ۲. مج. مفتون، مبتلا، عاشق، شیدا.

شوریده بخت { ص. فا. [شوریده = پریشان. بخت = طالع] طالعسز.

شوریده حال { ص. فا. [فا. شوریده = پریشان. عر. حال = م] حالی پریشان.

شوریده خاطر { ص. فا. [فا. شوریده = قاریشیق. عر. خاطر = م] خاطری قاریشیق و پریشان، جمعیت خاطری اولمیان.

شوسه { س. [فر. Chaussée] بالیق صیرتی بیچیمنده اوله‌رق قیرمه طاشلرله قومدن یاپلمش ایکی طرفی خندقلی جاده: شوسه یاپمق، شوسه‌یی صولامق. = ص. بوطرزده یاپلمش = شوسه قالدیرم، شوسه یول.

شوق { سذ. عر. ج: اشواق. [مصدریت معناسیله قوللانلماز.] ۱. شدتلی آرزو، زیاده میل و هوس = شوق ایله درسه ابتدار ایتدی. ۲. نشئه، کیف، ایستك. ۳. تر. ایشیق، ضیا.

شوق دل { مو. جنتمکان سلطان سلیم خان ثالث حضرتلرینك اثر طبع سلیملری اولان بر مقام.

شوقلی { ص. ۱. هوسکار، آرزومند. ۲. نشئه‌لی، کیفلی.

شوقی { ص. عر. ث: شوقیه. شدتلی آرزو و هوسه ویا کیف و نشئه‌یه منسوب و متعلق.

شوك { سذ. عر. دیکن، خار. ز. || تث. شوك الظهر = عمود فقاری، اکین.

شوکت { سث. عر. [تعبیرات عربیه‌ده «شوکة» صورتنده قوللانیلیر] عظمت، جلال، حشمت، هیبت. — ذات همایون حضرت پادشاهی‌یه مخصوص عنوان جلیل‌الشاندر: ذات شوکت سمات حضرت پادشاهی؛ شوکت مآب افندمز حضرتلری.

شوکتپناه { ص. فا. [عر. شوکت = عظمت. فا. پناه = ملجأ] عظمت و هیبتك مرکز استنادی. ذات اقدس حضرت پادشاهی‌یه مخصوص القاب جلیله‌دندر: شوکتپناه افندمز.

شوکتپناهی { ص. فا. عظمت و هیبتك ملجأ و

ملاذی اولان ذات حضرت پادشا-
هی یه منسوب ومتعلق : عتبهٔ
سنیهٔ شوکتپناهیلرینه.

شَوكَتْلی { یا شوکتلو. ص عظمت وهیبت صاحبی. ذات
حضرت پادشاهی یه مخصوص
عنوان جلیلدر: شوکتلو پادشاهمز
افندمز حضرتلری.

شَوكَتمآب { ص. فا [شوکت = عظمت . مآب =
مرجع] شوکتك راجع وعائد
اولدیغی : شوکت مآب افندمز.

شَوكْران { س. فا. بالدیران دینلن نبات؛ شوکران
مائی = کوچك بالدیران، صو
رازیانه‌سی .

شَوكه { س. ع. نبا. دوه‌دیكنی .

شَوكی { ص. ع. ن : شوکیه . ١. نبا. دیکنه مشابه
و یا دیکن قبیلندن اولان :
شوکی الشکل. ٢. تش. قبورغه-
لرك مربوط اولدقلری اکین
کمیکنه متعلق.

شَوَل { س. [شو اسم اشارتنه تأکید ایچون « ل »
حرفی علاوه اولنمش، و شاذ
اوله‌رق « اول » اسم اشارتنه
تطبیقاً واوی مبسوط اولمشدر]
شو، اول : شول خدای لم یزل
حقیچون: شول قدر یوقاری یه
چیقدی که . . .

شوم { ص. ع. اوغورسز. مشئوم، شآمتلی، نحس:
بخت شوم.

شونده { ١. شوندن، شرنلر شونك. با : شو.

شُؤون { س. ج. ع. فد : شأن. با : شأن.
[جمع الجمعی « شؤونات » دخی
مستعملدر.]

شَوهر { س. فا. قوجه، زوج. ن.

شوی { ص. فا. با : شو.

شوِیله { ح. طرز و حال تمثیلنه دلالت ایدوب قریبه
مخصوص اولان « بویله » ایله
بعیده مخصوص اولان « اویله »
آره‌سنده متوسط بعدده بولنانه
اشارت و تمثیله مخصوصدر :
اویله یاپمه شویله یاپ. || شویله
بویله = ایکیسی اورته‌سی، نه پك
ایی نه پك فنا : شویله بویله چكدی
دیه‌رك . || شویله طورسون =
صرف نظر : یازمق شویله
طورسون اوقومغه‌ده اقتداری
یوقدر. || شویله‌که: بروجه آتی .

شویله‌جه { ح. بووجهله، اصول ایله .

شویله‌لك { س. بو طرز، بو اصول : شویله‌لکله
ایش کورلمز .

شَه { س. فا. با : شاه .

شِهاب { س. ع. آلو، شعله، آتش پاره . || شهاب
ثاقب = جوهواده حاصل اولوب
سرعتله آقه‌رق کیدن شعله که
عوام طرفندن نجم ظن اولنور.

شَهادت { س. ع. ١. انسانك کور- دیکی وبیلدیکی برایشی
حضور محکمه‌ده مع القسم افاده
واقرار ایتمسی، شاهدلك، کواهی:
شهادت ایچون محکمه‌یه دعوت
اولندم. ٢. مج. اقرار، اعتراف،
برایشك صحت و حقیقتنه قائل
اولمه : اونك علم وفضلنه بتون
عالم شهادت ایدر؛ محبتکزك
صدق و خلوصنه قلبم، وجدانم
شهادت ایدر . ٣. دلالت،
علامت باهره اولمه : آثاری
وسعت معلوماتنه شهادت ایدر.
٤. ارکان اسلامدن اولان
«اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان
محمداً عبده ورسوله »کلام شریفی:
شهادت کتیرمك: کلمهٔ شهادت.
بوایکی جملهٔ شریفه‌یه تثنیه صیغه-
سیله « شهادتین » دخی دینلیر.
٥. دین حق اوغورنده واعلای
کلمة الله یولنده فدای جان ایدوب
شهید اولمه : شهادت حضرت
حمزه (رضه) : رتبهٔ شهادتی
احراز ایتمك. ٦. کوزله کوریلن
شیئلر، مرئیات، مادیات، معنویات
مقابلی : عالم شهادت. || شهادت
پارمغی = شهادت کتیریرکن
قالدیرلمسی معتاد اولان سبابه
پارمغی .

شَهادتنامه { س. فا. ١. برمکتبی اکمال ایدوب چیقان
شاکردانك یدینه مکتبده تدریس
اولنان فنونی تحصیل ایتمش
اولدقلرینه شاهد وبرهان اولمق
اوزره ویریلن ورقهٔ رسمیه :
مکتب حقوقدن شهادتنامه‌سی
واردر؛ مکتب طبیهٔ ملکیه‌نك
شهادتنامه‌سنی حائزدر. ٢. برفن
و صنعتی اجرایه اقتدارینی بالا-
متحان کوسترنه او صنعتی اجرایه
مأذون اولمق اوزره ویریلن
رسمی رخصتنامه : شهادتنامه‌سی

اولمیان آدمك دعوی وكالتی وعرضحالجیلق ایتمكه مأذونیتلری یوقدر. ۳. بر آدمك حسن حالنه ویا بر خصوصنه شهادت ایتمك اوزره منسوب بولندیغی دائره ویا محله ومملكت طرفندن مضبطه وعلم وخبر صورتنده اولەرق ویریلن ورقه : محله سندن ، قلمندن بر شهادتنامه كتیرملی. ٤. بر معامله‌نك ایفا اولندیغنی مشعر مأموری طرفندن ویریلن تصدیقنامه .

شَهامَت { س. ع. ذكا وفطنتله برابر جسارت و شجاعت، دلیرلك. — « شاه » ایله مشابهت لفظیه‌سندن طولایی ایران شاهی حضرتلرینه عنوان رسمی اتخاذاولنمشدر : شهامتپناه؛ ذات عالیٔ شهامتپناهیلری .

شَهامتلو { ص. ذكا و شجاعتلی اولان، ذكی وشجیع. — انشا لساننده ایران شاهی حضرتلرینه ویریلن عنواندر : شهامتلو مظفر الدین شاه حضرتلری .

شَهباء { ص. ع. ذ : اشهب. با : اشهب .

شَهباز { س. فا. با : شاهباز .

شَهبال { س. فا. با : شاهبال .

شَهبَندَر { س. فا. بر دولت طرفندن دیكر بر دولتك تجارتگاه بر شهر ویا اسكله‌سنده تبعه‌سنك حقوقنی مدافعه وامور و مناسبات تجاریه‌لرینه نظارت ایتمك اوزره تعیین واقامه ایتدیردیكی مأمور، قونسلوس؛ باش شهبندر = شهبندرك بیوكی ، جنرال قونسلوس؛ شهبندروكیلی = شهبندرك كوچكی، ویس قونسلوس.

شَهبَندَرخانه { س. فا. شهبندر دائرهٔ رسمیه‌سی، بر شهبندر ویا باش شهبندر ایله معیتی هیئتنك اقامتنه مخصوص خانه كه تابع اولدیغی دولت تبعه‌سنك مرجعیدر، و او دولتك سنجاغنی چكر .

شَهبَندَرلك { س. بر دولتك بر شهر ویا اسكله‌سنده دیكر بر دولتك تبعه‌سی حقوقنی مدافعه‌یه مأمور اولان شهبندرك وظیفه‌سی و صفت ومأموریتی: تفلیس عثمانلی شهبندرلكی؛ باش شهبندرلك = باش شهبندروظیفه وصفت ومأموریتی.

شَهبیت { س. فا. با : شاهبیت .

شَهپَر { س. فا. با : شاهپر .

شَهتانه { س. [شهدانه‌دن غلط] با : شهدانه ،

شَهد { سذ. ع. ۱. كومج بالی. ۲. بال، عسل .

شُهَداء { سذ. ج. ع. فد : شهید. با : شهید .

شَهداب { س. فا. [ع. شهد = بال . فا. آب = صو] و:

شَهدابه { س. فا. بال شربتی .

شَهدانه { س. [زبانزدی : شهنانه] ۱. كنویر تخمی؛ بیان شهدانه‌سی. ۲. ایری دانه‌لی و مقبول اینجی .

شَهدكام { ص. فا. [ع. شهد = بال . فا. كام = طاماغ] طاماغنده لذت قالمش، شیرینكام.

شَهدِیه { س. بریق رسمنده كراسته قایغی، آلمانه كبی بیوك قایق .

شُهور { سذ. ع. ج : شهر. [اصل معناسی یكی آی و هلال در] قمری آی، سنهٔ قمریه‌نك بهر آیی: شهر محرم، شهر رمضان؛ شهور ثلثه = اوچ آیلر [رجب، شعبان، رمضان.] — سنهٔ شمسیه آیلرینه دخی اطلاق اولنور : مارت شهری، حزیران شهری.

شَهر { س. فا. بیوك بلده، بیوك قصبه، مدینهٔ كبیره : استانبول شهری؛ شهر بغداد. — بزجه علم صورتنده استعمالنده پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبوله دلالت ایدر. || شهر امانتی = استانبول وجوارلرینك بر ولایت اعتباریله اداره‌سی؛ شهر امینی = شهر امانتنه تعیین بیوریلان ذات. || شهر اوغلانی = استانبوللی، طشره دن كلمه او. اولمیوب استانبولده طوغمش بیومش اولان، شهری. [بو كلمه فارسی اولدیغندن عربجه آی معناسنه كلن شهرك جمعی اولان شهوری بو معنی ایله قوللانمقدن احتراز ایتملی .]

شَهرآرا { ص. فا. [شهر = م. آ. راستن = طوناتمق] شهره زینت ویرن .

شَهرآیین { س. فا. [شهر = م. آیین = رسم] شهرك طونادلمسیله اجرا اولنان عمومی جنبش، شنلك، طونانمه .

شَهراه { س. فا. با : شاهراه.

شُهرت { س. عر. ١. آد ویرمه، آد، صان، اوزك، نامدار- لق، صیت، معروفیت: فلان یرده اونك شهرتی واردر؛ چوق شهرت قزاندی، بولدی؛ او فابریقه‌نك شهرتی دنیایی طوتمشدر. ٢. بر آدمك عموماً معروف اولدیغی اسم ومخلص ویالقب: مصطفی بن شمس الدینك بزجه شهرتی کاتب چلبی وآوروپاجه شهرتی حاجی خلیفه در. || شهرت کاذبه=یالاندن قزانیلان شهرت: فلان شاعرك قزاندیغی شهرت برشهرت کاذبه‌در. || شهرت ویرمك = باعث اشتهاری اولمق: السنهٔ شرقیه‌جه اولان نشریات (ایدن) شهرینه شهرت ویرمشدر.

شُهرتشعار { ص. فا. [عر. شهرت=م. شعار= نشانه] شهرتله متصف، شهرتلی، مشهور، مشتهر.

شُهرتگیر { ص. فا. [عر. شهرت= م. فا. گرفتن = طوتمق] شهرتی عالمی طوتان، شهرت قزانان، اشتهار ایدن.

شُهرتلی { ص. شهرتی اولان، مشهور، مشتهر، نامدار.

شَهرستان { س. فا. بیوك شهر. ز.

شَهرلی { ص. س. شهر اهالیسندن اولان، شهری، طشره‌لی مقابلی.

شُهره { س. عر. دا: شهرت. == ص. عر. شهیر، مشهور، شهرت قزانوب آغزلرده گزن: شهرهٔ شهر، شهرهٔ آفاق.

شَهری { ص. س. فا. ١. شهر اهالیسندن، بر شهرده طوغوب بیومش، کویلی و طشره‌لی اولمیان. ٢. پایتخت سلطنت سنیه اولان استانبول شهری اهالیسندن بولنان، استانبوللی. ٣. مجـ. نازك، ظریف، اطوار ومعاملاتنده قبالق اثری اولمیان. || هم شهری. با: همشهری.

شَهری { ص. عر. ٴ؛ شهریه. آیه منسوب وعائد اولان، آیده بر اولان، آیلق: حساب شهری و حساب سنوی؛ مجموعهٔ شهریه = آیده بر نشر اولنان. == حـ. آیده، بهرآی: شهری نه آلیور؟ شهری بشیوز غروش معاشی واردر.

شَهریار { س. فا. حکمدار، ملك، شاه.

شَهریاری { ص. فا. حکمداره منسوب و متعلق، شاهانه: عتبهٔ سنیهٔ جناب شهریاری‌یه؛ یاوران حضرت شهریاریدن.

شهریه { س. [عر. «شعریه» دن غلطدر.] با: شعریه.

شَهزادگان { یاخود شاهزادگان. س. فا. جـ. فد: شهزاده. با: شهزاده.

شَهزاده { یاخود شاهزاده. س. فا. جـ: شهزادگان، شاهزادگان. [شه حکمدار- زادن = طوغمق] ١. حکمدار زاده. ٢. سلاطین عظام عثمانیه حضراتنك مخادیم نجابت شعارلری.

شَهسُوار { یاخود شاهسوار. س. فا. آتلیلر سروری، بك ماهر وشانلی بینیجی.

شَهلاء { س. عر. [ذ. «اشهل» لسانمزده مستعمل دکلدر] قویو ماوی، الا: عین شهلا وبوکا تطبیقاً چشم شهلا. == تر. [حسن تعبیر نیتیله] شاشی، یان باقان، احول: شهلا کوزلی بر آدم.

شَهنشاه { شهنشاهی و شهنشه، شهنشهی. با: شاهنشاه وسائره.

شَهنِشین { س. فا. با: شاهنشین.

شَهَوات { س. جـ. عر. فد: شهوت. با: شهوت.

شَهوار { ص. فا. با: شاهوار.

شَهوانی { ص. عر. ٴ: شهوانیه. شهوته منسوب ومتعلق: میل شهوانی، تمایلات شهوانیه.

شَهوَت { س. عر. جـ: شهوات. ارکك و دیشی ذوی الارواحك بربرینه اولان میل و آرزوی طبیعیلری، نفس: طبیعت ادامهٔ ذریت ایچون سائقهٔ شهوتی واسطه اتخاذ ایتمشدر؛ شهوت حیوانیه؛ شهوتنه مغلوب بر آدم.

شَهوَت‌انگیز { ص. فا. [عر. شهوت = نفس. فا. = انگیختن = قوپارمق] شهوت حسیاتنی تحریك ایدن، میل شهوانی‌یی موجب.

شَهوَت‌پَرَست { ص. فا. [عر. شهوت = نفس. فا. پرستن=طاپمق] نفس وشهوته دوشکون، میلیات نفسانیه‌یه مغلوب.

شهود { سنذ. عر. ۱. حاضر او- لوب كورمه، كوزله كوريش، مشاهده. ۲. كوزله كورينه‌جك صورتده موجود و مجسم اوله، وجود، مرئيت: مهد شهود؛ عالم شهود = مادی وجسمانی اولان بو عالم، عالم معنی وعالم ارواح مقابلی.

شهود { سنذ. ج. عر. فد: شاهد. با: شاهد.

شهور { سنذ. ج. عر. فد: شهر. با: شهر. [آيلر ديمك اولوب، شهر و قصبه‌لر مناسبيله قوللانماملی.]

شهی { صـ. عر. ث: شهيه. [« شهوة » دن صش.] آرزو اولنه‌جق، اشتهايی موجب، لذيذ.

شهيد { صـ. عر. ج: شهداء. [« شهادة » دن صش.] دين و اعلای كلمة الله اوغورنده جانني فدا ايدوب، رحمت حقه نائل اولان، محاربه‌ده اوريلان (اهل اسلام) : محاربه‌ده شهيد اولانلر؛ شهدا روحيچون: سيدالشهدا، شهيد كربلا = سبط مكرم امام حسين (رضه) افندمز.

شهير { صـ. عر. ث: شهيره. [« شهرة » دن صش.] شهرت قزانمش، مشهور، مشتهر: شاعر شهير.

شهيق { سنذ. عر. ۱. نفسی ايچری‌يه آله‌رق سسلنمه، هيچقريق. ۲. ط. نفس آلمه. مقابلی: زفير.

شیء { سنذ. عر. ج: اشياء. [تركجه‌ده اكثريا « ء » ی حذف اولنور.] نسنه، چيز، ماده: بر شیء كوردم؛ بو نصل شيئدر؟ || بر شیء = جملهٔ مثبته‌ده ۱. نكره‌يه دلالت ايدوب هر نه اولورسه غير معين بر ماده كوسترير: برشی ويردی؛ بر شی آلديكزمی؟ ۲. اهميتلی بر ماده‌يه دلالت ايدر: اويله ديمه‌يك اوده بر شيئدر: بوده بر شیء می؟ — جملهٔ منفيه‌ده ايسه انكار بيان ايدوب، هيچ و صلاديمكدر ياخود اهميته شايان اولميوب هيچ مثابه‌سنده اولديغنی كوسترير: برشیء كورمدم: برشی سويلمدی: بر شیء يمدم: بر شيئی (بر شيسی) يوقدر. — تأكيد ايچون « هيچ » كلمه‌سی ده كيرر: هيچ برشیء سويلمدی: هيچ بر شیء يمدم. || چوق شیء = عجايب! هر شیء = هر نه اولورسه، تعميم بيان ايدر: هر شیء بويله در؛ هر شيئه قاريشماملی. == ج: با: اشياء.

شياطين { سنذ. ج. عر. فد: شيطان. با: شيطان.

شيب { سنذ. عر. صاچ صقال آغرمه‌سی، اختيارلق.

شيب { سـ. فا. اينيش، آشاغی‌يه طوغری ميل. [نشيب كبی.]

شيب { سـ. تللی بر نوع بورو. نجك.

شيپشيپ { سـ. با: شپشپ.

شيخ { سنذ. عر. ج: شيوخ، اشياخ، مشايخ. [«شيخوخه» دن صش.] ۱. ياشلی آدم، قوجه، اختيار: آق صاقاللی بر شيخ نورانی: شيخ الوزراء وزرانك اك اختياری. [بو معنا ايله لسانمزده آز قوللانيلوب ج. شيوخ كلير.] ۲. ارشاد و تعليم تصوف ايله مشغول وطرق عليه‌دن برينه منسوب اوله‌رق بر تكيه و زاويه‌ده سجاده نشين بولنان و اوراده عبادت ورياضتله مشغول دراويشانه رياست ايدن ذات: تكيه شيخی، مولوی شيخی. ۳. عربستانده قبيله وعشيرت رئيسی وجماعت مختاری: عربان شيخی؛ قبيله‌نك شيخيله كوريشدك. [بو ايكی معنا ايله ج. مشايخ كلير.] ٤. محدثيندن بر ذاتك كنديسندن اخذ احاديث شريفه ايتديكی استادی. [بو معنا ايله ج. اشياخ كلير:] صلاح الدين بن ايبك صفدی اشياخی ميانده مشاهير محدثاتدن بر چوق مخدرات اسلاميه تعداد ايديور. || شيخ الحرم = حرم شريف نبوی هيئتنك رئيسی. || كرسی شيخی = جوامع شريفه ده وعظه مأمور اولان علمادن ذات. || مجلس مشايخ = باب مشيخت اسلاميه ده طرق عليه وتكايا وزوايا ايشلرينه باقق اوزره اعاظم مشايخدن مركب بر مجلس مخصوص.

شيخ الاسلام { سنذ. عر. دولت عليهٔ عثمانيه ده امور و محاكم شرعيه ايله مدارس وطلبهٔ علوم ايشلرينه نظارت وبو خصوصاتده ذات حضرت پادشاهی‌يه وكالت ايدن ذات كه وكلای دولتدن و طريق علمی رجالندن اولوب اصول تشريفاتده صدر اعظمدن صكره اك عالی

مقامده بولنور. ‖ شيخ الاسلام قپوسى، دائره‌سى=باب مشيختپناهى.

شَيخوخَت { سش. عر. قوجه‌لق، اختيارلق .

شَيخَين { سد. ت. عر. ايكى اختيار معناسيله كبار صحابه‌دن عشرۀ مبشره‌دن و چهاريار گزيندن حضرت ابا بكر صديق ايله حضرت عمر فاروق (رضهما) يه ويريلان عنوان مشتركدر.

شَيدا { ص. فا. عشق وعلاقه‌دن عقلنى غائب ايتمش، مفتون، ديوانه: عاشق شيدا.

شَيدالق { س. و:

شَيدايى { س. فا. عشق وعلاقه‌دن ايلرى كلمش ديوانه‌لك.

شير { س. فا. سوت: شير مادر= آنا سودى.

شير { س. فا. آرسلان، اسد؛ شير خدا = اللهك آرسلانى، اسد الله، حضرت على المرتضى رضه) افندمزك لقب مكرملريدر؛ شير نر = اركك آرسلان؛ شير وخورشيد = آرسلان ايله كونش، ايران دولتنك بر نشانى.

شيرازه { س. فا. [بلكه شيراز شهرنده ايجاد او. لنمش‌ده بويله تسميه ايدلمشدر.] شرقيون اصولنده جلدلتن كتابلرك ياپراقلرينك جلده ربط اولندقلرى محلك ايكى اوجنده ابريشيمدن اوريلن اينجه شيريت كه آوروپاليلر بوكون تقليدينى ياپيشديريورلر. ‖ مج. نظام، انتظام، رابطه: شيرازه بند= نظام وانتظام ويرن.

شيرانه { ص. ح. فا. آرسلانه لايق ومناسب، آرسلانجه، دليرانه: بر صولت شيرانه ايله هجوم ايتدى؛ شيرانه مقاومت ايتدى.

شير پنجه { س. فا. [آرسلان پنجه‌سى] بدن انسا. نك مختلف محللرنده و اكثريا آرقه‌ده واكسه‌ده ظهور ايدن بيوجك وسياه بر لحم زائد صو. رتنده مهلك بر چيبان: شير پنجه چيقارمق.

شير خوار { ص. فا. [شير = سوت. خوردن= يمك] سوت ايچن، هنوز سوتدن كسلمه‌مش.

شيردان { س. فا. [شير = سوت. دان = ادات ظرفيت.

— تر. زبانزدى: شيردن] حيوانات مجتره‌نك ايكنجى معده‌سى.

شيردِل { ص. فا. [شير= آرسلان. دل = يورك] آرسلان يوركلى، جسور.

شير روغَن { س. فا. [شير= سوت. روغن= ياغ] شيرلاغان، صوصام ياغى.

شير گير { ص. فا. [شير= آرسلان. گرفتن = طوتمق] آر. سلانى طوته‌جق درجه‌ده قوتلى وجسور، يارى سرخوش وآز كيفدن كنايه.

شير مَرد { ص. فا. [شير = آر. سلان. مرد = ار] آرسلان كبى جسور رجل.

شيره { س. فا. [تر. زبانزدى: شيرا] اوزوم صويى، هنوز تخمر ايتمه‌مش اوزوم عصاره‌سى = طاتلى، اكشى شيره.

شيرين { ص. فا. ۱. طاتلى، حلو. ۲. چوق گوزل اولمديغى حالده بك سويملى و جاذبه‌لى اولان. [بو ايكنجى معنا باشليجه تركجه‌ده مستعملدر.] ‖ شيرين ادا = لطيف ادالى. ‖ شيرين زبان = طاتلى ديللى. ‖ شيرين كار = لطيف معامله‌لى. ‖ شيرين كام = طاتليلغى طاماغنده قالمش.

شيرينلك { س. سويمليلك، جاذبه: گوزللكى اورته حالده ايسه‌ده شيرينلكى زياده‌در.

شيش { س. ۱. پيشيريله‌جك كبابى چِويردكلرى آغاج ويا دمير قازيق، سيخ: شيشه چِويرمك، شيشده پيشيرمك؛ بر شيش كباب. ۲. على الاطلاق دوتن بر شيئك مركزندن چوب ايكى اوجندن چيقان قازيق، محور. ۳. ايته‌رك دلمكه مخصوص اوجى سيورى سلاح، مچ: تعليم شيشى. ٤. چوراب وسائره اورمكه مخصوص بر اوجى دوز وديكرى سيورى آز كرتكلى دمير ويا كميكدن بيوك ايكنه: چوراب شيشى. ‖ نه شيش يانسون نه كباب = هيچ بر طرف متضرر اولمسون.

شيش { س. بدنك بر طرفنده حاصل اولان قبارمه، قباريق، اور، ورم، نفخه: شورامده برشيش پيدا اولدى؛ يوزنده بر شيش وار ايدى. = ص. قبارمش، شيشمش، تورم ايتمش: يوزى شيش؛ صاغ

آیاغم شیشدر؛ دون دها شیش ایدی .

شیشِرتمك { فت. بالواسطه قبار- تمق ، شیشکین و قباریق ایتدیرمك : کسیان قوزی‌یی کیه شیشرتملی؛ بوکدی یکیدن قارنی شیشرتمش .

شیشِرلمك { لج. قباردلمق ، شیشکین حالنه قونمق : حوض شیشرلدکدن صکره صویی دکرمنه قوبویریلیر.

شیشِرمك { فت. ۱. شیش ایتمك شیشه‌سنی موجب اولمق : بیلان ایصیردیغی یری شیشرر. ۲. صویك یولنی قپا- یه‌رق یاخود چوق صو کله‌رك دره وحوض وسائره‌نك قبارمه- سنی موجب اولمق، طاشیرمق: مجرا سنی سدایدوب حوضی شیشرملی؛ بو یاغمور دوام ایدرسه چایلری شیشره‌جکدر . ۳. بوغازلانمش حیوانی یوزمك ایچون اوفله‌مك: قوزی‌یی شیشرمه‌دن یوزه‌مز- سکز. || آورت شیشرمك = تکبر ونفاخر ایتمك. || قارنی شیشرمك = کبه براقمق. || یلکنلری شیشر- مك = بول روزکار آلدیرمق.

شیشقو { ص. س. («شیشمك»دن روم شیوه‌سنجه متشکل عامیانه لغتدر.) شیشمان، ملحم آدم .

شیشَك { س. ایکی یاشنده قوزی.

شیشکین { ص. شیشمش، قبار- مش، منتفخ : قارنم، آیاغم شیشکیندر .

شیشکینلِك { س. شیشکین و قباریق اولان شیشك حالی : معده‌مك شیشکینلکی حالا کچمدی .

شیشلمَك { یا شیشله‌مك . فت. ۱. شیش ایله دلمك، شیش صاپلامق : کوکسنده ایکی یردن شیشلمشلر؛ کمرکده چوال کبی شیلری آچمازدن شیشلمکله معاینه ایدرلر. ۲. شیشه کچیرمك، شیشه کچیروب دیزمك: شو کوفته‌لری شیشلملی.

شیشلنمك { لج. ۱. شیشله دلنمك، شیش صاپلانمق : قارنی مچ ایله شیشلنمشیدی. ۲. شیشه کچیرلمك : بواتلر دها شیشلنمدی .

شیشلی { ص. شیش ومیجی اولان: شیشلی باستون .

شیشمان { ص. اتی و یاغی چوق وقارنی شیش و سائر اعضاسی قالین (آدم)، سمین، ملحم .

شیشمانلق { س. انسانده ات وياغ كثرتیله قارنك شیش و اعضای بدنك قالین اولمسی حالی، سمن .

شیشمَك { فل. ۱. قبارمق ، عفونت پیدا ایدوب انتفاخ ایتمك : آیاغم شیشدی. ۲. اوفورلمك، عفونتسز قبار- مق: چوق یمکدن قارنم شیشدی. ۳. شیشمان اولمق، بسیروب قالینلاشمق : کیتدکجه شیشیورم. ٤. (صو وسائره) یوکسلمك، قبارمق، طاشمق : بو کول یازین چکیلوب قیشین شیشیور.

شیشه { س. صیرچه دن قاب، بللور و دوکمه اولمیوب اوفلکله و شیشرمکله یاپلمش جامدن آز چوق طار بوغازلی قاب : علاج ، شراب، حجامت شیشه‌سی؛ بول شیشه = پك اینجه و عادی شیشه که قارنی شیش وغیر منتظم اولور؛ قره شیشه = سیاه وقالین شراب شیشه‌سی که باشلیجه یاریم اوقه‌لق وایکی بچق اوقه‌لق اولور .

شیشه { س. حصیر کنارلرینه میخلانان وسائر ایشلرده قوللانیلان اینجه چیته. (قولای قیرله‌سی ویا شیشه مشابهتی وجه تسمیه اوله بیلیر.)

شیشه‌جی { س. شیشه صاتان آدم، شیشه بازرکانی.

شیشه‌خانه { س. شیشه کارخانه- سی، شیشه یاپیلان یر.

شَیطان { سذ. عر. ج: شیاطین. (عبرانیجه‌دن) ملائکه- دن ایکن حضرت آدمه سجده ایتمك خصوصنده امر الهی‌یه امتثال ایتمدیکندن سمادن طرد بیوریلان و او وقتدن بنی آدمی افساددن کری طورمیان شخص لعین، عزازیل، ابلیس. || مج. پك ذکی وقورناز آدم. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر :] پك شیطان آدمدر. || شیطان آرابه‌سی = ۱. بعض نباتاتك هواده اوچیشان پك اینجه توکلی تخم قوزالاغی. ۲. دمیر یول رایلری اوزرنده بووارلادیله‌رق یوریدیلن آچیق آرابه که عمله‌یی نقل ایدر. || شیطان بزی = جنکاری برنوع قبا بز. || شیطان- بوق = حلتیت. || شیطان توکی = بر کیمسه‌یی بشقه‌لرینه سودیرن حال : اونده شیطان توکی واردر.

|| شیطان طیرناغی = طیرناغك یاننده دری اوزرنده چیقان طیرناق بیچی. || شیطانك قیچ باجاغی = جن فکرلی یاراماز چوجق. == ج. جن طائفه‌سی، ارواح خبیثه.

شَیطانلق { س. حیله، خدعه، تدبیر خدعه‌کارانه : کیم بیلیر نه شیطانلق دوشونیورسك .

شَیطانی { ص. عر. ذ : شیطانیه. شیطانه منسوب ومتعلق وشایسته اولان، شیطانلقله واقع اولان، رحمانی مقابلی : فکر شیطانی؛ ملاحظات شیطانیه .

شَیطَنَت { س. عر. شیطانلق، ابلیسلك، حیله، خدعه، فساد، فتنه .

شَیطَنَتکارانه { ص. ح. فا. شیطانلقله، حیله وخدعه ایله، مفسدانه و ملعنتکارانه .

شیعه { س. عر. [فد. وج. ذ. و ذ. بردر.] ۱. طرفداران واتباع وعونه جماعتی، طرف، فرقه. ۲. حضرت علی (رضه) افندمزله اولاد وعیالنه طرفدارلق درمیان ایدرك آیریجه برمذهب تشکیل ایدنلر .

شیعی { ص. عر. ذ: شیعیه. شیعه طائفه‌سنه منسوب : مذهب شیعی؛ شیعی المذهب.

شیفتگی { س. فا. قاجیقلق، ابتلا ایله مفتونیت.

شیفته { ص. فا. مبتلا، مفتون، قاجیق.

شیق { ص. [فر. Chique] کوزل، ظریف، خوش ادالی، موده‌یه موافق، سوسلی : شیق قیافت، شیق اثواب، شیق بك.

شیقر { مه. با : شاقر.

شیقلق { س. کوزللك، ظرافت، موده‌یه تابعیت، سوس: اوقدر شیقلق بو یاشده بولنان برآدمه یاقیشماز.

شیگیر { یاخود :

شیگیل { س. [فا. «زهگیر» دن غلط.] ۱. قاشسز حلقه، فصسز یوزوك. ۲. آتلرك کوستکی بوقاغیسی .

شیل { ص. [غلطی : چیل] قانلی وعلیل (کوز) .

شیللق { ص. بك باباغی صورتده سوسلنوب سورتوك کزن (قاری) .

شیله { س. کوزل رایحه‌لی برجنس نبات .

شیلین { یاخود شلین س. [انکل. Sheling] انکلتره مسکوکاتنك واحد قیاسیسی حکمنده برکومش سکه که انکلیز لیراسنك یکرمیده بری اولوب تقریباً ۶ غروش قیمتنده‌در.

شِیَم { س. ج. عر. فد : شیمه. با : شیمه.

شیمال { س. قوتلی ودوز سورکون .

شیمشَك { س. با : شمشك .

شیمه { س. عر. ج : شیم. خلق، طبیعت، خوی : شیمهٔ کرمکاری؛ جمیل الشیم .

شَین { س. عر. عیب، لکه، قصور، نقصان : بو طبیعت سزك ایچون بر شیندر .

شین { س. عر. « ش » حرفنك اسم مشترکیدر. اوستندن اوچ نقطه‌لی اولدیغنه بناءً، شین معجمه، شین فوقانیه وشین مثلثه دخی دینلیر.

شین { د. [کسره‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور.] بعض صفتلره لاحق اولوب مدلولیله اتصافی بیان ایدر : صاریشین = صاریجه ویوزینك رنکی صاری، هر جهتجه صاری .

شینشیله { س. [اجنبی لغت] آمریقانك قیویرجق وکومشی رنکده برجنس تیونی وبونك بوستندن یاپیلان کورك .

شینَل { س. قولسز ویاقه‌سی کورکلی برنوع آلافرانغه قاپوت.

شینیك { س. مملکته کوره استیعابی دکیشیر بر حبوبات اولچکی که کیله‌نك تقسیماتندن اولوب برقاچ قوطیدن مرکبدر؛ یکی شینیك دقالیتره دینان اعشاری اولچك.

شیو { س. [فا. « شیب، نشیب » دن. — زبانزدی شینك فتحیله شو.] اینیش، اینیشلی یر، بایر، سطح مائل. || سمم. استحکامك ایچ و طیش طرفلرنده‌کی صنعی سطح مائللر : داخلی، خارجی، فوقانی شیو، صحرا شیوی. [بو هیئتله لغت ترکجه اولدیغندن، «شیوداخلی»، « شیو خارجی » و «شیوصحرا» دیمك عبثدر. == ص. سطح مائل شکلنده، شیولی، منحنی : شیو دیوار .

شیوخ { سند. جـ. عر. فد: شیخ. بآ: شیخ.

شیوع { سند. عر. طویلمه، هر کسجه مسموع ومعلوم اولمه، یاییلمه، طاغیلمه، انتشار، تعمیم: بوخبر شیوع بولدی؛ بر حوادثک شیوعی.

شیوغار { یاخود چلغار. سـ. طوب آرابه‌سی اوقنک اوکنه قونان آغاج.

شیولنمك { فل. سطح مائل هیئتنی آلمق، آشاغیسی ککیشلیوب یوقاریسی طارلانمغله شیو صورتنه کیرمك.

شیولی { صـ. سطح مائل صورتنده، منحنی: شیولی دیوار.

شیون { سـ. فا. ناله، فغان، آه وانین، ماتم، یاس.

شئون { سـد. جـ. عر. وبونك جمعی: شئونات. فد: شأن. بآ: شأن.

شیوه { سـ. فا. ۱. طرز، طور، اسلوب: شیوهٔ لسان. ۲. ناز، عشوه، ادا: شیوهٔ دلبر.

شیوه‌کار { صـ. فا. و:

شیوه‌گر { صـ. فا. و:

شیوه‌لی { صـ. نازلی، ادالی، عشوه‌کار، جلوه‌لی.

کتابك نصفی اولان برنجی جلدك صوکی.

قاموس تركى

— ایكنجی جلد —

ص

ص { صاد. ـ. [عر. سـ.] الفبای تركینك اون یدنجی حرفی اولوب، اصل حروف سامیه‌نك صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده « ف » ایله « ق » آره‌سنده اوله‌رق اون سكزنجی حرف اولمغله، رقم كبی استعمالنده ۹۰ عد اولنور. شكل عبرانیسی צ وشكل سریانیسی ܨ اولوب، عربیسی خیلی تبدل ایتمشدر. الفبای یونانیده σ Σ ولاتینجه‌ده S شكللریله (س) یرینه كچمش، و(س) ایسه ξ شكلیله لاتینلرك x ی كبی (قس) ویا (كس) تلفظ مركبنی آلمشدر. بونك ایچون عربلر یونان ولاتین لسانلرندن مأخوذ كلمه‌لری اكثریا (ص) ایله یازارلر. بو حرفك اصل السنهٔ سامیه‌ده‌كی مخرجی لسانمزده مفقود اولدیغی حالده، بز غربی تركجه‌ده ثقیل حركه‌لی (س) لری (ص) یازمغی عادت ایتمشزدر. املا خصوصنده چوق دها معقول حركتده بولنمش اولان شرقی تركجه صاحبلری ایسه تركی الاصل لغتلری اصلا (ص) و(ط) ایله یازمیوب دائما (س) و (ت) و (د) ایله یازارلر. بو وجهله بزم مثلا صو، صاچ، صیق یازدیغمز كلمه‌لری اونلر بحق سو، ساچ، سیق یازیورلر. الحاصل بو حرفك لسانمزه دخولی مجرد بر املا یاكلیشلغی نتیجه‌سی وبر املای سقیم اقتضاسیدر. مختصر تاریخلرده صفر شهر عربیسنه علامتدر.

صاب { د. الفلی صادله باشلار بعض صفتلرك باشنه كلوب تأكید ومبالغه بیان ایدر: صاب صاری، صاب صاغلام.

صابان { یاخود صبان. ـ. چفت سورمكه مخصوص معروف آلت كه بر چفت اوكوزه چكدیریلیر، محراث. بیكیرله تحریك اولنور تكرلكلی ودها مكمل یكی ایجادلری ده واردر. صابان اوق = دمیرندن اوكوزلرك آره‌سندن بویندروغه قدر اوزانان آغاج: صابان اوكجه‌سی، باصقیسی = دمیری، سكه؛ صابان بیچاغی، چابه‌سی، قولاغی، قلیجی = تزكاری یاومغه مخصوص دمیرك یاننه موضوع كسكین آلت. || صابان قیران = پك سرت بر جنس كوك.

صابِر { ص. عر. ۃ: صابره. جـ: صابرین. [« صبر » دن سف.] ۱. صبر ایدن، تلاش و وسوسه ایتمكسزین وقت مناسبی بكلین. ۲. بر زحمت وآجی‌یه ویا بر تجاوز وحقسزلغه قارشی مأیوس اولمیوب وحدت ایتمیوب صبر وتحمل ایدن، صبرلی: فقراء صابرین.

صابوره { سـ. عر. كمینك آلت انبارینه موازنه‌یی طوتمق ایچون قونیلان آغرلق، صفره.

صابوق { ص. صابمش، طوغری یولی شاشیرمش، نا صواب؛ آبوق صابوق = صاپچه صاپان، آلتی اوستنه اویماز (سوز)، هذیان: آبوق صابوق سویلكه باشلادی.

صابون { ـ. [لا. Sapo دن مأخوذ] كیر چیقارمق وكرك بدنی كرك چماشیر و سائره‌یی ییقایوب تمیزلمك ایچون مستعمل زیتون یاغیله كیرج و كول یا سوده وسائره‌دن معمول معروف ماده كه انواعی یاپیلیر: كرید صابونی = معروف بیاض صابون؛ عرب صابونی = خمور حالنده

وقوبو رنكليسی؛ لكه صابونی = لكه چيقارمغه مخصوص تركيب؛ مسك صابونی = قوقولو صابون. || صابون طاشی = لكه چيقارمق ايچون قوللانيلان بر نوع كل.

صابونجی { ـ. صابون ياپان ويا صاتان آدم.

صابونجيلق { ـ. صابون ياپمق صنعتی ويا صاتمق تجارتی: صابونجيلق ايديور: صابونجيلقدن چوق قزاندی.

صابونخانه { ـ. صابون ياپيلان ير، صابون كارخانه‌سی، فابريقه‌سی.

صابونلاتمق { فت. صابونله ييقاتمق، صابون سورديرمك: چوجقلرك اللرينی صابونلاتملی.

صابونلامق { فت. صابون سورمك، صابونله ييقامق: بومنديلی كوزلجه صابونلاملی.

صابونلامه { ـ. صابونله ييقامه، صابون سورمه.

صابونلی { ص. صابون قاريشمش: صابونلی صو.

صابونی { ص. عر. ا: صابونيه. ١. صابونجی. ٢. صابونله قاريشيق، صابونلی. ٣. صابون قبيلندن.

صابونيه { ـ. بر نوع نشاسته حلواسی.

صابئ { ـ. ص. عر. ا: صابئه. ج: صابئين. يونان قديم اساطيرينه مشابه اوله‌رق سياراته وسائر اجرام سماويه‌يه عبادتدن عبارت اسكی بر مذهبه تابع آدم، كه بو مذهب باشليجه جزيره وشام وعراق جهتلرنده بولنوب (حران) ده بعدالاسلام دخی طول مدت باقی ايدی.

صاپ { ـ. ١. ايپ، تل، تار، سلك: بر صاپ تيره. ٢. حبوبات وچيچك وسائر نباتاتك يردن باشلاق ويا چيچك باشلاديغی يره قدر اولان دوز وديك يری، ساق: بغدای، قرانفيل اوت صاپی. ٣. ميوه وچيچك وسائره‌يی داله آصيلی ويا باغلی طوتان اينجه چوب: آرمود، الما، قاوون صاپی. ٤. مختلف آلات وادواته طوتيلوب قوللانلق اوزره طاقيلان اوزونجه‌ودوز آغاج: بالطه، قازمه، كسر، چكيچ، سوپوركه صاپی. (آلتله يكوجود واكری ياخود حلقوی اولانلرينه «قولب» ديرلر.) ٥. ال ايله قوللانيله‌جق هر نوع آلتك طوتيله‌جق يری، قبضه: قلج، بيچاق صاپی. || ايپسز صاپسز = رابطه‌سز، مناسبتسز. || صاپسز بالطه = صاحبسز، حاميسز، آدم || ايی صاپی يوق = اله كلير اله آلنير شی دكل.

ساپارطه { ـ. [ايتا.] ١. بر باتاريه طوپك بردن آتش ايتمسی، آلابانده آتشی. ٢. مج. شدتلی تكدير، تعزير: ساپارته‌يی يك.

صاپارنه { ـ. با: سپارنه.

صاپان { ياخود صبان. ـ. ١. طاش آتمغه مخصوص ايپلی طوربه كه وقتيله اسلحه‌دن معدود ايدی، قلاعه، فلاخن: صاپان طاشی = صاپانله آتيلان طاش. ٢. بر آغر يوكی طارتمق ويا چكمك اوزره طاقيلان قيصه وقالينجه ايپ || صاپان باليغی = كوپك باليغنك درته بورنلی بيوك جنسی.

صاپتمق { فت. ١. طوغری يولدن چيقارمق، شاشيرتمق، انحراف ايتديرمك: طوغری كيدركن يولی صوورديغمز بر چوبان بزی صاپتدی. ٢. آزديرمق، حقدن رجوع ايتديرمك، اغوا وافساد ايتمك: شيطان ابی آدملری صاپته‌بيلير. ٣. (يولی) شاشيرمق، غائب ايتمك، دكشديرمك: يولی صاپتدقده بورايه دوشدك. ٤. (كمی‌يی) آچمق، آلارغه ايتمك: كمی‌يی صاپتدی. ٥. سوزی شاشيرمق، نه سويله‌جكنی شاشيروب آبوق صابوق سويلمك: كوزل كوزل قونيشوركن صاپتدی. (بو معنا ايله مفعولی دائما سوز اولديغندن، محذوف اولوب، ذكر اولنماز.)

صاپديرمق { فت. با: صاپتمق.

صاپر { مه. يره دوكيلان شيئلرك كورلديسنی تقليد وتصوير ايدەرك اكثريا مكرر ويا «صاپر صوپر» صورتنده قوللانيلير: الملر صاپر صوپر دوكلدی: خسته‌لر، اوريلانلر صاپر صاپر يرلدی.

صاپسز { ص. صاپی اولميان: صاپسز بالطه. || ايپسز صاپسز = رابطه‌سز، مناسبتسز.

صاپقين { ص. طوغری يولدن صاپمش، ضلالته دوشمش، ضال.

صاپقین س. صاپلایه‌رق بیوك بالیقلری اوردقلری حربه کبی بر آلت که بو لغتدن محرف اوله‌رق «زبقین» دینمکله معروفدر. با : زبقین.

صاپلاتمق فت. صوقدیرمق، باتیرتمق : شو قازیغی چایرك اورته‌سنه صاپلاتملی.

صاپلامق فت. مض : صاپلار. ١. (بر آلتی) صاپنه قدر صوقمق، باتیرمق: خنجری قارننه، بیچاغی قارپوزه صاپلادی. ٢. علی الاطلاق صوقمق، باتیرمق، دیکمك : الله بر ایکنه صاپلادی: سنجاغی یره صاپلادی: آرابه‌یی چاموره صاپلایه‌جقسکز.

صاپلانمق فل. ١. صاپه قدر کیرمك: بل طوپراغه، بیچاق قارپوزه صاپلاندی. ٢. علی الاطلاق صوقلمق، باتمق، کیرمك : آیاغمه بر ایکنه صاپلاندی. ٣. باتوب قالمق، صوقیلوب چیقه‌مامق = حیوان، آرابه چاموره ایچنه صاپلاندی. ٤. مج. برفکرده اصرار ایدوب طورمق. ذهن بر شیئه طالوب آیرلمامق.

صاپلمق فج. دونمك، دیکر بر استقامت وتوجه آلنمق: او تپه‌نك یانندن صاغه صاپلیر: صوله صاپلیرسه ایکی ساعت اول کیدلمش اولور.

صاپلی ص. صاپی اولان : صاپلی بالطه، صاپلی بیچاق.

صاپمق فل. مض : صاپار. ١. یول دکیشدیرمك، کیدلمکده اولان یولی ترکله صاغ ویا صوله دونمك، باشقه استقامت آلمق : یولدن هیچ صاپمایك: شو تپه‌یه وارنجه صاغه صاپك. ٢. طوغری یولدن چیقمق، عدول وانحراف ایتمك، ضلالته دوشمك : انسان بر کره کتوالکه صاپارسه یوانی کوچلکله طوغریلتیر. ٣. یاکلیش بر فکر وذهابه دوشمك، یاکلمق: مادیون فکرینه صاپمش. ٤. حسن عقیده‌یی غائب ایتمك، اعتقادینه خلل کلمك : محاکه‌یه اقتداری اولمدیغندن برطاقم فلسفه کتابلری اوقویه‌رق صاپمش.

صاپه ص. ١. طوغری یولك اوزرنده اولمیان، آنجق صاپلمغله کیدیله‌بیلان : او کوی صاپه‌در. ٢. یولی کسدیرمه اولمیوب طولاشیق اولان، اوزاق، سمتسز : صاپه یر. ٣. طوغری وکسدیرمه اولمیان، صاپلیر یرلری اولمغله طولاشیقلی واوزون اولان : صاپه یول. == ح. طوغری یولك اوزرنده اولمیه‌رق، صاپیله‌رق : بزم او صاپه دوشیور.

صاتاشمق فش. فت. ١. بربرینه راست کلمك، بولشمق، مصادف اولمق. ٢. مداخله و تعرض ایتمك، راحت براقامق: بکا صاتاشمه. ٣. غاوغایه وسیله آرامق، غاوغا چیقارمق ایچون برینه مسلط اولمق : سببسز بکا صاتاشوب طوریوردی. ٤. شاقه ایتمك، لطیفه طریقیله برینه صارقندیلق ایتمك : چوجقلر کندیسنه صاتاشوب راحت براقیورلر.

صاتان س. ١. تق. باجاق، فخذ، ران. ٢. تکمیل بوت، بتون باجاق بوتی.

صاتدیرمق فت. ١. بیع وفروخت ایتدیرمك، بری واسطه‌سیله صاتمق: آتی جانبازه ویروب صاتدیره‌جغم. ٢. صاتلمه‌سنه مساعده ایتمك : اومه بیتشیك عرصه‌یی باشقه‌سنه صاتدیرمام.

صاتلق یا صاتیلق. ص. صاتلمسی مقرر، صاحبی طرفندن صاتلمغه چیقارلمش یاخود صاتلمسی تقرر ایتمش : بو آت صاتلقدر: سزك او صاتلقمیدر؟

صاتلمش ص. نذر ایدلمش: اللهه صاتلمش. مر.

صاتلمق فج. ١. بیع و فروخت ایدلمك : سزك آت صاتلدی می؟ بو او مزایده ایله صاتیله‌جقدر. ٢. رواجی اولمق، قولای مشتریسی بولنمق، سورلمك : بو سنه ذخیره صاتلیر، صاتلماز.

صاتلمه س. صاتلمق فعلی، بیع: بو مالك صاتلمه‌سی کری قالدی.

صاتمق فت. ١. بر مال وملکی آقچه مقابلنده ویرمك، آقچه ایله بالمبادله بیع و فروخت ایتمك : سز آتکزی صاتدیکزمی؟ بن اومی صاته‌جغم. ٢. کندنده اولمیان بر شیئی یالاندن وار کبی کوستروب تفاخر ایتمك : جسارت، عقل، معلومات صاتمق ایستیور. || آ.

غز صاتمق = حقیقت شکلی ویره‌رك برشیٔ سویلمك . || آلوب صاتمق = اخذ واعطا ایتمك، تجارت ایلمك. || آورت صاتمق = بالا پروازلق ایتمك؛ برینه صورت‌ایتمك. || کندینی صاتمق = کندی کندینی مدح ایتمك. || سوزینی درهمله صاتمق = قیمتدار و مفید شیٔ سویلمك؛ آغزندن لقردی چیقمامق. || سن نه صاتیورسك = سن نه‌سویلیورسك، بوندن خبرك بیله یوق.

صاتمه سـ. صاتمق فعلی، بیع، فروخت.

صاتون یاخود صاتین. سـ. [قد. ج : صاتغون] آقچه ویروب برمال وملك آلمه. صاتمه مقابلی، مبایعه، اشترا، خرید : صاتون آلمق = اشترا، مبایعه ایتمك؛ صاتون آلیجی = مشتری. [آنجق آلمق فعلیله بر فعل مرکب کبی قوللانیلوب یالکز هیچ قوللانلماز.]

صاتی سـ. صاتیش، بیع، فروخت: صاتی‌یه چیقارمق = صاتمغه چیقارمق. || صاتی بازاری، صاتی‌بها = دون فیات.

صاتیجی ص. صاتان، بایع: صاتیجی ایله آلیجی = بایع ایله مشتری. = سـ. صاتان آدم، سوقاقلرده مال کزدیروب باغره‌رق صاتان آدم: صاتیجیلرك سسلرندن انسان صباح‌اویوه‌ماز.

صاتیجیلق سـ. سوقاقلرده اوته بری کزدیروب باغره‌رق صاتان آدمك حال و صنعتی، وایشی: صاتیجیلقله چکینیور.

صاتیش سـ. صاتمه، فروخت، بیع : بو کون هیچ صاتیش اولمدی.

صاتیلق ص. با: صاتلق.

صاتیم سـ. صاتمه، صاتیش، بیع، فروخت : آلیم صاتیم اولدی.

صاتین سـ. با: صاتون.

صاج صاج آیاق. با: ساج و سائره.

صاچ سـ. انسان باشنك قیللری مجموعی، باش توکلری، کیسو، شعر: قره (سیاه) صاچ، آق (بیاض) صاچ، قومرال، صاری صاچ؛ آلن صاچی = کاکل؛ تپه صاچی = پرچم؛ شقاق صاچی = زلف؛ صرمه صاچ = پك کوزل صاری و یا آچیق قومرال صاچ. || صاچ اوزادان = چندر دینلن نبات. || صاچ صقال = سن و سال؛ صاچلی صقاللی = یاشلی باشلی، سن کماله کلمش. || اعراب صاچی = پك قیوبرجق صاچ؛ و مج. قارمه قاریشیق وایچندن چیقلمسی مشکل ایش. || صاچ قیران = قیللرك دوشمه‌سنی موجب معند برعلت. || اکرتی صاچ = فر. Perruque دینلن طاقمه صاچ. || صاچ باغی = صاچله برابر اوریلن قوردله وسائره؛ تپه‌ده صاچلری باغلادقلری باغ

صاچاق صاچاقلی. با: صچاق وسائره.

صاچشدیرمق فت. آزر آزر سربوب هر طرفه طاغتمق، نثار ایتمك: شو تخمی قازلمش یرك هر طرفنه صاچشدیرملی.

صاچلمق مج. فل. طاغلمق، یایلق، پریشان اولمق، نثار ایدلمك: تخم تارله‌نك هر طرفنه بر صاچلیدر. || دوکیلوب صاچلمق = اختیار مصارف ایتمك، مصارف زائده‌یه قپو آچمق.

صاچلی ص. صاچی اولان، کیسو دار. || صاچلی « کوکب » = نجم کیسودار. || صاچلی صقاللی = سن کماله‌واصل، کامل آدم.

صاچمق فت. طاغیتمق، نشر وبث ایتمك، پریشان وپراکنده حالنه قومق، سرپمك: تخم، صو، قیغلجیم صاچمق. || آتش صاچمق = تفنك و طوپله دانه یاغدیرمق؛ و مج. پك زیاده حدت ایتمك، حدتله سرت سوزلر سویلمك. || پاره‌صاچمق = برشیٔ اوغورنده چوق‌پاره صرف‌ایتمك. || کوز یاشی صاچمق = آغلامق. || پاره‌یه طوز صاچمق = بر تأثیر وآجیلی تجدید ایتمك.

صاچمه سـ. ۱. صاچیلیر شیٔ. ۲. کوچك آو ایچون تفنکه طولدیریلان کوچوجك قورشون دانه‌لری که تفنك آتلدیغی کبی صاچیلوب بردن بر قاچ قوش اوره بیلیر. ۳. اطرافنده آغرلق ویرمك ایچون قورشون دانه‌لری مربوط بولنان سفره کبی داغوی آغ که بردن آتیلیرکن آچیلوب قعر دریاده دوره‌سی مقداری محلی قپایه‌رق چکلدکجه بالیقلر

طوربه كبى ايچنده قالير. ٤. ربطسز ومناسبتسز پريشان سوز، معناسز واهميتسز لقردى: سو. يلديكى صاچه در. || صاچه صاپان = بوش لقردى.

صاچه‌لامق { فل. صاچه صاپان سويلمك، بوش لقرديلر ايتمك، نا معقول ومنا. سبتسز سوزلر سويلمك، هذيان ايتمك.

صاچندى { س. صاچلمش شيلر، دوكيلوب طاغلمش دانه‌لر، دوكنديى، ذراره: برنج صاچنديسى.

صاچو { س. ياخود:

صاچى { س. ١. كلينك باشنه سرپلسى معتاد اولان آلچه ودارى وسائره. ٢. طشره‌ده كلينه ويريلان هديه.

صاچيق { ص. ١. طاغلمش، سرپلمش، طاغنيق. ٢. غير منتظم، دوزكون اولميان، پريشان. || آچيق صاچيق = ١. مستوره اولميوب قيافتى پريشان اولمغله هر طرفى كورينن (قادين). ٢. مضبوط اولميان، هر طرفى آچيق اولمغله كورينور وروز كار آلير (خانه).

صاحِب { ص. س. عر. ذ: صاحبه. جـ: اصحاب. [«صحب» دن سف.] ١. بر مال وملك وسائر شيئك اصى. متصرف، مالك: اوك صاحبى، بوقويونلرك صاحبى كيمدر؟ ٢. بر صفتى حائز بولنان، متصف: صاحب عقل وتدبير: علم وعرفان، كمال، رأى صاحبى. ٣. بر شيئه نائل ودسترس اولان: صاحب امتياز، اصحاب رتبه‌دن. ٤. بر شيئى ياپوب وجوده كتيرن. فاعل، مؤسس، مؤثر، مؤلف. مصنف: صاحب خيرات، تفسير صاحبى، كلستان صاحبى شيخ سعدى. ٥. حامى، حمايه ايدن، التزام ايدوب طرفنى طوتان، معين: بركيمسه‌يه صاحب چيقمق = حمايه ايتمك، طرفنى طوتمق: سزبكا صاحب چيقارسه‌كز بو ايشى تسويه ايدرم: بوملتك صاحبى بيوكدر. || صاحب چيقمق = مالكى اولديغنى ادعا ايتمك. || صاحب خانه = برخانه‌نك افنديسى، او صاحبى: صاحبهٔ خانه = خانه‌نك خانمى. || سوز صاحبى = متنفذ. || طبيعت صاحبى، صاحب طبيعت = حسن طبيعتى اولوب ايى يى كوتيدن فرق وتميز ايتمكه مقتدر، بيوب ايچمه‌ده ومسكن ومفروشات وسائره‌ده نفاست آرايان آدم. || صاحب قران = منجملرجه نهايت درجه‌ده ميمنت عد اولنان قران سعدينده يعنى مشترى ايله زهره‌نك بر برجده اجتماعلرى اثناسنده طوغمش بولنان، مسعود، بختيار، طالعى ياور: دائما موفق وغالب كلن جهانكير حكمدار: صاحب قران مغفور.

صاحِب { سذ. عر. جـ: اصحاب، صحابه، صحب. [«صحبة» دن سف.] قونيشيلان، آرقداش، رفيق، همدم. ذ. = جـ. فخر كائنات (صلعم) افنديمزك صحبت نبويه‌لرى شرفنه واصح روايته كوره رؤيتله برابر مجلس نبويلرينه دواملـه مبارك اقوال حكمت آميزلرندن اقتباس انوار رشد وهدايت ايدن ذوات: اصحاب كرام؛ صحابهٔ رسول الله (صلعم): آل وصحبنه صلاة وسلام اولسون. [عربيده نادراً ونام اقدس جناب نبوى‌يه اضافتله بو معنا ايله قوللانيلان مفردى لسانمزده بو مقامده هيچ قوللانلميوب، عربيده مستعمل اولان «صحابى» مفردى دخى نادر الاستعمال اولمغله، مفرد معناسى «اصحابدن»، «صحابه‌دن» كبى برتعبيرله افاده اولنور. — نادراً سائر انبياء مرسلينك رفقاسنده‌ده بو نام ويريلوب، حضرت عيسى (عم) اون ايكى تلميذينه ايسه «حواريون» دينلير.]

صاحِبسِز { ص. ١. صاحب ومالكى اولميان، كيمسه‌نك مالى اولميان، اصسز: صاحبسز ير، حيوان؛ طاغلرده كزر صاحبسز كوچك مركبلر. ٢. حاميسى اولميان، كيمسه كنديسنى حمايه وتصاحب ايتمز، بيكس، بيوايه: صاحبسز آدم.

صاحِبسِزلِك { س. ١. اصسزلق، كيمسه‌نك مالى اولميان شيئك حالى. ٢. حمايه‌سزلك، بيكسلك، بيوايه‌لك.

صاحِبلِك { س. صاحب چيقمه، حمايه. تصاحب: كنديسنه صاحبلك ايده‌جك كيمسه‌سى يوقدر.

صاد { سذ. عر. «ص» حرفنك اسمى مشتركيدر. نقطه‌سز اولديغنه بناءً، ضاد دن تفريق

ایچون « صاد مهمله » دخی دینلیر .

صادِر { ص. عر. ا : صادره. [« صدور » دن سف.] چیقان، ظهور ایدن، وقوعه کتیریلن : او آدمدن بویله ایش صادر اولماز؛ شرف صادر = شرفله صدور ایدن، اصدار بیوریلان : شرف صادر اولان ارادهٔ سنیه: ارادهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی شرف صادر اولمق. [شرف صدور دخی دینلوب بلکه او صورت دها طوغریدر.]

صادِق { ص. عر. ا : صادقه. [« صدق » دن سف.] ۱. طوغری، صحیح، حقیق، کاذب وساخته اولمیان : قول صادق = طوغری سوز؛ صبح صادق = صحیح صباح. ۲. صداقتلی، محبتی صمیمی اولان، وفادار، کوردیکی ایلکی وایچمش حقوق اونوتمیوب دائما قارشیلق کوسترن : صادق دوست، صادق بنده. || صادق الوعد = سوزنده طوران .

صادِقانه { ص. فا. صداقتله اولنان، وفادار وشاکر نعمت اولانه یاقیشیر : خدمات صادقانه. = ح. فا. صداقتله، وفادارلق وشکران نعمتله: صادقانه خدمت ایتمك .

صارارتمق { فتـ. صاری ایتمك، صاری رنکنی ویرمك : دومان کتابلری صارارتیر؛ اسن صیجاق روزکار ایکی کونده اکینلری صارارتدی .

صارارمق { فل. ۱. صاری اولمق، صاری رنکنی آلمق : اکینلر صارارردی؛ دوماندن دیوارلر صارارمش. ۲. ضعیفلیوب بکز صولمق: صیتمه‌دن صارارمش: بیچاره صاراروب صولدی .

صاراق { یاخود :

صاراقه { س. اکلنجه، استهزا، مسخره‌لق : صاراقه‌یه آلمق = اکلنمك، استهزا ایتمك.

صاراوله { س. بح. یلکنلری طوپلایوب صارمه.

صاراوله‌جی { س. بح. یلکنلری طوپلایوب صاران طائفه .

صارپ { ص. ۱. یورونمسی واوستنه چیقلمه‌سی زور، پك دیك : صارپ طاغ : صارپ یول. ۲. زور، کوج، مشکل، عسیر، متعسر : صارپ ایش. ۳. یاناشلمسی ویا آکلاشلمسی زور: صارپ آدم، صارپ قلعه، صارپ عباره. || صارپه صارمق = کوجلشمك، مشکل اولمق : بو ایش صارپه صاردی .

صارپلاشمق { فل. ۱. صارپ ویکلمز اولمق : سیلدن یوللر صارپلاشدی. ۲. مشکل وزور اولمق، کوجلشمك : ایش صارپلاشدی .

صارپون { س. ۱. ذخیره حفظی ایچون قازیلوب اوستنه دیمه طوپراق چکیلان چوقور، کندوج، تپنکو. ۲. اوموزده اتمك خموری طاشیدقلری اویوقلری حاوی تخته .

صارپه { س. ایتا. ا قره‌کوز بالیغنك اوفاق نوعی .

صاردَلیه { س. ایتا : ساردلا .

صارصاق { یاخود صارصق. ص. ۱. درمانسزلقدن رعشه‌دار اولان، ضعفندن دیترك. ۲. ابدال .

صارصلمق { لجـ. ۱. اویناتلمق، تحریك اولنمق، رعشه‌یه دوشورلمك، لرزه‌ناك اولمق : روزکاردن بتون او صارصلدی. ۲. بوزلمق، متغیر اولمق، حال طبیعیسندن چیقوب متضرر ورخنه‌دار اولمق، موازنه‌یی غائب ایتمك : بو خسته‌لقدن صارصلدم، وجودم صارصلدی: تجارتنده چوق صارصلدی.

صارصلمه { س. صارصلمق فعلی، دیترمه، ارتعاش، رعشه، تزلزل، لرزه : آرابه‌نك صارصلمه‌سی .

صارصلیش { س. ۱. صارصلمه، صاللانمه، تزلزل، رعشه، لرزه : آغاجك روزکاردن صارصلیشی. ۲. موازنه‌یی غائب ایتمه، بوزلمه، دوشمه : بو صیتمه‌دن صارصلیشم آز بر شئ دکلدی .

صارصمق { فتـ. ۱. اویناتمق، تحریك ایتمك، دیترتمك، صاللامق : آرابه بزی چوق صارصدی؛ روزکار اوی صارصیور. ۲. بوزمق، متغیر ورخنه‌دار ایتمك، موازنه‌یی غائب ایتدیرمك : بو خسته‌لق بنی چوق صارصدی .

صارصمه { س. صارصمق فعلی، صاللامه، تحریك، لرزه : بو آرابه‌نك صارصمه‌سی چوق .

صارصندی { س. ۱. تزلزل : زلزله‌نك صارصندیسی. ۲. مصیبت : بو صارصندی اوكا یتیشیر.

صارصیق { ص. یورورکن صارصیلان، دیترك.

صارطوغان { س. بر جنس صاری طوغان.

صارغی { س. ۱. بدنك بر طرفنی صارمغه و بر یره باغلامغه مخصوص بز و ساٸره : باش صارغیسی، بوین صارغیسی. ۲. یاره ویا چیقیق وقیریق باغلامغه مخصوص اوله‌رق اوزون کسلمش بز و ساٸره، لفافه. ۳. چوجق قونداغنی صارمغه مخصوص بز : قونداق صارغیلری.

صارقان { س. حسابدن آرتان، باقی، متباقی، قصور.

صارقتمق { فت. ۱. یوقاریدن آشاغی‌یه ایندیرمك: قوغه‌یی قویویه صارقتمق. ۲. آشاغی‌یه طوغری اوزاتمق: طوداقلری صارقتمق. ۳. قویویرمك، صالیویرمك، اوزاتمق، اسبال ایتمك : صاچنی صارقتمق؛ صقال صارقتمق. ٤. آصمق، آصیلی طوتمق، آصیله‌جق صورتده طوتمق : صاریغك اوجنی. طیلسانی صارقتمق.

صارقلمق { مج. آصلمق، آصیلی طورمق : پنجره‌دن بر سبت صارقلدی.

صارقمق { فل. ۱. یوقاریدن آشاغی‌یه اینمك : قوغه قویونك ایچنه صارقیوردی. ۲. آشاغی‌یه طوغری اوزانمق: طوداقلری صارقمشیدی. ۳. آصیلی طورمق، آشاغی‌یه طوغری آصلمق : قوشاغنك اوجی صارقیور. ٤. حسابدن فضله کلوب آرتمق : بو آقچه حسابدن صارقیور؛ بو سنه‌کی وارداتمز صارقدی = فضله کلدی، آرتدی. ۵. بر یره اینیویرمك، تعرض وتجاوز ایتمك : دشمن شهره صارقدی.

صارقمه { س. صارقمق فعلی. بلا : صارقمق.

صارقندی { س. حقسز وبلا موجب برینه قارشی یوریمه، تعرض، تجاوز، تعدی، راحت براقمامه. صاتاشمه : خیدودلرك صارقندیسندن اوصانمشلر.

صارقندیلق { س. ۱. خرسزلق مقصدیله تجاوز، غصب، چاپول : برطاقم اشرارك توره‌یوب شوكا بوكا صارقندیلق ایتملری. ۲. تعرض : صارقندیلق ایدوب طوریور. ۳. متجاوزانه صاتاشمه : قادینلره صارقندیلق ایدن ناموسسزلر.

صارقنمق { فل. ۱. آشاغی‌یه طوغری آصیلوب طورمق، تمایل ایتمك. ۲. صاتاشمق، سرقت وچاپول مقصدیله تجاوز ایدوب راحت براقمامق: راست کلدکلری یولجیلره صارقنمقدن بوش طورمیورلر.

صارقیق { ص. ۱. آشاغی‌یه طوغری آصیلان. آصیلی طوران، آشاغی‌یه اوزانمش: صارقیق طوداق. ۲. کوشك، صولپوك : صارقیق اتلر.

صارلمق { فل. ۱. بر شیئك اطرافنه دونه‌رك یاپیشمق، طولانمق : ییلان آغاجه صارلدی؛ آیاغمه ایپ صارلدی. ۲. کندی اطرافنه بر شیء طولایوب ایچنده قالمق، بورنمك : یورغانه، کورکه صارلدی. ۳. برینك بوینه قوللرینی آته‌رق قوجاقلامق : اوغلنه صارلدی؛ بوینینه صارلدی. ٤. رجا ونیاز ایچون تهالكله طوتوب اوپمك : دیزلرینه، آیاقلرینه، اتكنه صارلدی. ۵. قوشوب یاقه‌لامق، کمال تهالكله قاورامق، طاورانمق: سلاحه صارلدی؛ عصاسنه صارلدی. || ایکی الله صارلمق = کمال غیرت وتهالكله تشبث ایتمك.

صارلی { یا صارلی. ص. [« صارلمق » دن] صارلمش، طولانمش : قواغه صارلی آصمه: آغاجه صارلی ییلان.

صارم { ص. عر. [« صرم » دن] (سف.) کسکین، قاطع: سیف صارم = کسکین قلیج.

صارماش { ح. یالکز « صارماش طولاش » تعبیرنده مستعمل اولوب، بر برینه صارلمه، صیقی صیقی صاریلوب طولانمه دیمكدر.

صارماشمق { فل. بر برینه صارلمق، صارماش طولاش اولمق، قوجاقلاشمق : آصمه آغاجی قواغه صارماشمش؛ ثعبان ایله قپلان صارماشدیلر.

صارماشیق { س. راست کلدیکی شیئه صاریلان نباتات انواعی : آق صارماشیق، بر صارماشیغی، باغ صارماشیغی.

صارمان { ص. آزمان، ایری، قوجامان.

صارمساق { س. معروف سبزه که قوقوسی آغر

اولدیغی حالده یمکده چوق قو.
للانیلیر، عر. ثوم، فا. سیر.
[بربری اوستنه زارلره صاریلی
اولمسندن طولایی بو اسمله
تسمیه اولنمشدر.] || صارمساق
اوتی = بلوط ماه. || صارمساق
معجونی = برنوع معجون طبی.

صارمساقلی { ص. صارمساقله تربیه‌اولنمش: صا.
رمساقلی تاراتور، سرکه‌لی صار.
مساقلی پاچه. — صارمساق
نظره قارشی بر سپر عد او.
لندیغندن، نظردن محافظه‌سی
مرام اولنان چوجقلره‌ده اطلاق
اولنور. = ـ. صارمساق‌وکیمیونله
پیشیریلن یخنی: قربان بایرامنده
صارمساقلی چوق ینیر.

صارمق { فت. ۱. اطرافنی چو. یروب طولامق: بو
قوشاق اونک بلنی آنجق ایکی
دفعه صارار. ۲. بر شیئک
ایچنه طولایوب باغلامق، لف
ایتمک: شو کتابی بر کاغده صار.
۳. قوجاقلامق، قوللری آچوب
ایچنه آلمق: اوغلنی کورنجه کمال
اشتیاقله صاردی. ٤. اطرافنی
آلمق، احاطه ایتمک: بتون شهری
خندقله صاردی؛ آتش اطرا.
فنی صاردی. ٥. باغ وصارغی
ایله باغلامق: باشنی، بلنی، النی،
آیاغنی، یاره‌یی صاردی. ٦.
صاریق وقوشاق باغلامق:
صاریق، قوشاق صارمق. ٧.
(ایپلیک وسائره‌یی) دیوشیروب
یومق یاپمق: شو ایپلیکی صار.
ملی. ٨. آلمق، استیعاب ایتمک:
عقلم بو قدر ایشلری بردن
صاره‌میور. = فل. ۱. طیر.
مانمق، صارلمق: آصمه چارطاغه،
یشیللك دیواره صاردی. ۲.
یتیشمک، واصل اولمق، قاورا.
مق: آتش صاچاغه صاردی.
۳. یاقیشمق، مناسب اولمق.
کلمک. اویغون اولمق: بو قیافت
سزه صارمادی. ٤. خوشه
کیتمک، بکنلمک، موجب حظ
وتلذذ اولمق: بو لطیفه، بو یمک
بکا صارمدی. ٥. لقردی ایله
برینه ایلیشمک: اما صاریور.
ـسك ها!

صارمه { ـ. ۱. برشیء صارمغه یارایان شیء، لفافه:
صو یولجی صارمه‌سی = لوکونلی
قطیق. ۲. صارلمش، لف او.
لنمش شیء. ۳. کوچک دانه‌لی
یاپراق طولمه‌سی. ٤. اورلمش
قوزی باغرصاقلرندن یاپیلان
یمک: قوزی صارمه‌سی. ٥.
پهلوانلرک یاجاقله خصملرینک
یاجاغنی صاروب دوشورمکه
چالیشمه‌لری اویونی.

صارمه { ـ. صارمق فعلی. لا: صارمق. = ص. ص. ا.
رلمش، صاریلیر.

صارنمق { فط. ۱. صارلمق، او. ستنه آلمق، بورنمک:
کورکه صارندی. ۲. قوشانمق،
کندی بلنه قوشامق: کمر
صارنمق. ۳. صاریق وسائره
باغلامق: باشه صاریق، شال
صارینیور.

صارنیج { ـ. [« صهریج » دن غلط] ۱. یازین صرف
اولنمق اوزره یاغمور صولرینک
بریکمسنه مخصوص بر آلتی
خزینه‌سی. ۲. کیده طاتلی صو
وضعیچون صاجدن خزینه.

صارو { یا صاری ـ. اکینه صاران برنوع صیغیرجق
قوشی.

صارو { ص. و:

صاری { ص. ۱. طبیعتده پك منتشر اولان آلتین و
وکوکورت رنکنده بولنان،
اصفر، زرد: صاری چیچک.
۲. قیللری صاری و بکزی
بیاض، اشقر، صاریشین: صاری
آدم، صاری قیز، صاری بر
چوجق. ۳. بکزی آتیق، صو.
لوق، ضعیف: سزی چوق صا.
ری کوریورم. || آلتین، قناریه،
آیوه صاریسی؛ آجیق، قویو
صاری = صاری رنکنك انواعی.
|| صاری آصمه = آری قوشنك
بر نوعی. || صاری اوت = بر
جنس تخته. || صاری صالقیم =
صالقیمك بر جنسی. || صاری
صبر = سیبار دینان بر نبات.
|| صاری قنات = بر جنس لوفر
بالیغی. || صاری قواق = قواغك بر
جنسی. || صاری میشه = میشه‌نك
بر جنسی. || صاری چیزمه‌لی
محمد آغا = مجهول آدم، شخص و
محل اقامتی ایی تعریف اولنمیان
آدم. = ـ. ۱. یومورطه‌نك
صاری اولان ایچ قسمی: یومور.
طه صاریسی. ۲. مج. آلتین،
زر، آلتین سکه، لیرا: بوکا بر
صاری ویرمزمیسکز؟

صاریجق { یا صاروجق. ـ. صاری آصمه، آلاجه
صیغیرجق (قوش).

صاریجه { یا صاروجه. ص. آز صاری، صاری‌یه مائل: صاریجه کاغد اوزرینه مطبوع کتاب. == س. ۱. یابانی آری. ۲. سابقده بر صنف باشیبوزوق عسکری.

صاریشین { ص. صاری صاچلی، الا کوزلی و بیاض بکزلی شخص کوزلی، صاری کوزلی: صاریشین بر چوجق.

صاریق { س. [«صارمق» دن] باش کسوه‌سی اوزرینه صاریلان تولبند وشال وسائره، عمامه، دستار: صاریق صارمق؛ علما صاریغی؛ ارباب مناصب صاریغی که وقتیله هر صنف و رتبه‌یه کوره مختلف اشکالده ایدی: بورمه صاریق = بورنمش وآشاغیدن یوقاری‌یه قات قات باغلانیر نوعی. || صاریغی بورمه = قیویرلمش خوردن یاپیلیر وایچنه جوز ویابادام قونور برنوع طاتلی.

صاریقجی { س. متنوع صاریقلری باغلامقده ماهر آدم.

صاریقلی { ص. باشنه صاریق صاران، باشنده صاریق بولنان، معمم. == س. ص. طریق علمی‌یه منسوب، زی علماده بولنان آدم: بر صاریقلی، صاریقلی بر آدم کلدی.

صاریاق { س. ۱. صاری رنك، صاری اولان شیئك صورت ومنظره‌سی: بو نده‌کی صاریاق پك خوشه کیتمیور. ۲. بکزك صاراروب قرارمه‌سنی موجب اولان معروف برخسته‌لق که قره جکردن کاوب صفرانك قانه قاریشمه‌سندن منبعث اولور، برقان: صاریاق اولمش؛ صاریلغی کسمك = عوام اعتقادنجه بدنك بعض برلرینی چیزمکله کویا مداوات ایتمك. ۳. اکینه عارض اولان بر خسته‌لق، صاك، هوا چالیغی.

صاریلی { ص. الوانی میاننده صاری‌یسی اولان: بو باصمه‌نك صاریلیسی یوقیدر؟ اسپانیانك سنجاغی صاریلی قرمزیلیدر.

صاریلی { ص. با: صارلی.

صاریم { س. یاره و قیریق چیقیق باغلامغه مخصوص باغ، صارغی، لفافه.

صاریمتراق { ص. صاری‌یه چالار، صاریمسی: صاریمتراق بر بز.

صاریمسی { ص. صاری‌یه چالار، آزصاریسی اولان، صاری‌یه بکزر: صاریمسی بر رنك.

صاز { صازلق، صازان. با: ساز وسائره.

صاسی { ص. [ج. ساسیغ] نمدن کوف وچوروك قوقان: صاسی صاسی قوقویور. == س. رطوبتدن کلان کوف وچوروك قوقوسی.

صاعد { ص. عر. ث: صاعده. [«صعود» دن سف.] نث. یوقاری چیقان.

صاعقه { س. عر. ج: صواعق. یلدیرم: صاعقه اصابت ایتمك = یلدیرم دوشمك. || سپر صاعقه، دافع الصاعقه = یلدیرم دوشمه‌سنك اوکنی آلان آلت، پاراتونر.

صاغ { ص. ۱. دیری، جانلی، برحیات، حی، زنده: پدرکز صاغمیدر؟ صاغ قالیرسه‌ق: صاغ اولك؛ بنم صنعتم صاغ اولسون؛ سز صاغ اولك، باشکز صاغ اولسون = تعزیه تعبیری. ۲. علتدن بری، سالم، صحیح، صحت و عافیتده بولنان: صاغ سالم؛ صاغنی خسته‌سندن آیرملی. ۳. صاغلام، قوی، متین، محکم: صاغ قازیق. ۴. قورقوسز، امین، معتمد: صاغ واسطه. ۵. صافی، خالص، قاریشیق ومغشوش اولمیان: صاغ یاغ = زیت ایله ایچ یاغنك غیری یاغ. || صاغ آقچه = آلتین سکه قیمتی اعتباریله اولان، مقابلی: چوروك آقچه. || باش صاغ اولسونه کیتمك = تعزیه‌یه کیتمك.

صاغ { ص. ۱. انسان وحیوان بدننك ایکی جهتندن اك ایشلك ومساعد اولانی وبو طرفه اصابت ایدن، یمین، راست: صاغ قول، صاغ آیاق، صاغ کوز. ۲. انسانك صاغ جهتنه دوشن ویا روحسز بر جسمك صاغ جهتی حکمنده بولنان: صاغ طرف؛ بنانك صاغ یانی: اردونك صاغ قولی. == س. ۱. صاغ طرف، صاغ جهت، صاغ قول: صاغه صاپمق؛ کوپی صاغده براقه‌رق کیتمك؛ صاغنی صولنی بیلمز؛ صاغنی صولدن فرق ایتمك. ۲. اوغور، میمنت: صاغه راست کلمك. || صاغ قول = اردونك صاغ جهتنده‌کی قسمی؛ صاغ قول آغاسی = بیکباشیلق ایله یوزباشیلق آره‌سنده بولنان قول

آغالق رتبه‌سنك مقدماً منقسم بولندیغی ایکی صنفدن اك یوكسكی، دیكربنه صول قول آغالغی دینیردی. || صاغ آیاق قابی = امنیت واعتماده شایان: صاغ آیاق قابی دكلدر = گوكنیله‌جك آدم دكلدر. || صاغی صولی یوق = طوغری لكن تند خو و طبیعتی آكلاشلماز آدم. || صاغنه صولنه باقامق = دقت ایتمه‌مك، یوروبوب گچمك. || صاغی صولنی صایمامق = خاطر صایمامق. || صاغ طرفندن قالقمق = ایشی یولنده كیتمك.

صاغالمق { فل. ایلیشمك، اعادهٔ صحت ایتمك.

صاغدیچ { ـه. ١. دوكونده كوكیك صاغنده كیدن قولاغوز: فلان آدم بنم صاغدیچم ایدی. ٢. كلینك صاغنده كیدن قولاغوز قادین، ینكه. ٣. خرستیانلرده وافتیز اولنان چوجغی طوتان وآدینی قویان آدم كه وافتیز مصارفنی ده او ایدر، قومباروس. || صاغدیچ امكی = بوشه كیدن سعی واهتمامدن كنایه اولور.

صاغدیچلق { ـه. صاغدیچ صفتی و وظیفه‌سی: اولندیككز وقت سزه كیم صاغدیجاق ایتدی؟

صاغدیرمق { فت. ١. صاغمال دیشی حیوانك سودینی آلدیرمق، پارمقلرله صیقه‌رق چكدیرمك: اینكی صاغدیردیكزمی؟ بوقدر قویونی كیمه صاغدیریورسكز؟ ٢. مج. اغفال ایدوب آقچه‌سنی چكمك.

صاغر { ص. ١. ایشیتمز، قولاغی ایشیتمز، قوهٔ سامعه‌سی مفقود ویا ناقص اولان، اصم: صاغردر ایشیتمز؛ قولاغم صاغر اولدی؛ صاغر ودیلسزلر مكتبی. ٢. ایچی طولی اولمغله اورلدقده سس چیقارماز و طنین انداز اولماز: صاغر طاول. ٣. ایچی كورنمز، قپالی، مسدود: صاغر اوطه، پنجره، قپو؛ صاغر جام = بوزلی. ٤. آز ویا بوغوق و سونوك سس چیقاران، سسز: صاغر كاف = ڭ كه ن كبی ایكن ككزدن تلفظ اولنور؛ صاغر سس. || بر قولاغی صاغر ایتمك = ایشیتمزلكه (ایشیتمه‌مزلكه) كلمك، مسامحه ایتمك. || صاغر تنجره = چابوق قیناميان تنجره. || مج. صاغر جیواطه = بر مانعه تصادفله بریاندن او بریانه كچه‌مین جیوی.

صاغرلق { ـه. قولاغك ایشیتمه‌مسی، قولاق سقطلغی، صمم: اونك صاغرلغی اختیارلقندندر.

صاغری { ـه. ١. حیوانك بلیله قویروغی آره‌سنده‌كی طولغون ویووارلاقجه طرفی: بوآتك صاغریسی كوزل؛ آتك صاغریسنه بینمك. ٢. حیوانك صاغری یرندن چیقان قالین دری. ٣. (طپوغرافیاده) بر حرقك مائله‌سی.

صاغلام { ص. ١. علت ومرض و سقطلقدن بری، سالم، صحیح، صحتده وتندرست: صاغلام آدم. ٢. هر طرفی طوغری وقصورسز، قیریق و بوزوق اولمیان، درست، تام: صاغلام صندالیه، صاغلام ساعت. ٣. طوغری، كرچك، صحیح: صاغلام سوز، صاغلام خبر. ٤. گوكنیله‌بیلیر، امین، معتمد: صاغلام بر آدمله كوندرملی. ٥. متین، مستحكم، محكم: صاغلام بنا، صاغلام قلعه. ٦. طیانیقلی، متانتلی، چوروك و كوشك اولمیان: صاغلام وجود، صاغلام طوپراق، صاغلام آغاج، صاغلام ایش. ٧. صحته یارار، طوقنماز: صاغلام هوا. || صاغلام قازیقه باغلامق = تأمین ایتمك. || مج. صاغلام روزكار = غیر متحول ودائما بر قوتده اسن روزكار.

صاغلامق { فت. ١. قوتله‌مك، تقویه ایتمك، قوت ویرمك: ایشكزی صاغلاملیسكز. ٢. تأمین ایتمك، ایلریسیچون قورقو وتهلكه براقمامق: اولادینك معیشتنی كندیسی صاغ ایكن صاغلامق ایستیور. ٣. تحكیم ایتمك، دها زیاده متانت ورصانت ویرمك: استحكاماتی برقات دها صاغلامق ایجاب ایدیور.

صاغلاملاشدیرمق { فت. ١. صاغلام ایتمك، متانت ویرمك، تقویه و تحكیم ایتمك: نردبانی صاغلاملاشدیروب ده اویله یوقارییه چیقملی. [«صاغلامق» دها فصیحدر.] ٢. تحقیق وتدقیق ایتمك، صحتنی آكلامق: او خبری صاغلاملاشدیردیكزمی؟ ٣. تأمین ایتمك، صاغلامه باغلامق:

چوجقلرینڭ تحصیلنی صاغلا. ملاشدیردی.

صاغلاملاشمق { فل. ۱. صا. غلام وقوی اولمق، متانت کسب ایتمك: دیوار شمدی صاغلاملاشدی. ۲. طوغریلغی میدانه چیقمق، تحقق ایتمك: او خبر دها صاغلاملا. شمدی. ۳. تأمین اولنمق، شبهه وتردد و مخاطره‌دن قورتارلمق: باغچه‌مزك بو سنه‌لك محصولاتی صاغلاملاشدی.

صاغلاملامق { فت. دها فصیحی: صاغلامق. با: صاغلامق.

صاغلاملانمق { فل. دها فصیحی: صاغلانمق، با: صاغلانمق.

صاغلاملق { س. ۱. مرض و علت و سقطلقدن بری اولمه، صحت، عافیت، تندرستی: او آدمك صاغلاملغی یوزندن بللیدر. ۲. قصورسزلق، درستلك: بو ماکینه‌نك صاغلاملغی شبهه‌لی. ۳. طوغریلق، کرچکلك، صحت: بو سوزك، بو خبرك صاغلاملغنه بن تکفل ایده‌بیلیرم. ٤. اعتماد، امنیت: او آدمك صاغلاملغنه اصلا شبهه ایتمیکز. ٥. محکملك، متانت: بو قلعه‌نك صاغلاملغی شمدیکی اسلحه‌نك ایجابنه کوره دکلدر. ٦. طیانیقلق، صلابت، قوام: تمل طوپراغك صاغلاملغی درجه‌سنه کوره درین قازیلیر. ۷. صحته موافق ویارار اولمه: بو هوانك صاغلاملغنه هیچ دیه‌جك یوقدر.

صاغلانمق { فل. مج. ۱. قویلنمك، تقویه اولنمق، قوتلندیرلمك: ایشکز صاغلاندی. ۲. تأمین اولنمق، ایلریسیچون قورقو و مخاطره براغلمامق: اولادینك معیشتی صاغلاندی. ۳. تحکیم اولنمق، دها زیاده متانت ورصانت ویرلمك: او استحکاملر صاغلاندی.

صاغلق { س. ۱. دیریلك، حیات، زندکانی: بکا سزك صاغلغکز لازم. ۲. مرض وعلتدن برائت، صحت، عافیت: وجود صاغلغی؛ صاغلغنه یوز طوتمق= ایییلشمکه باشلامق، نقاهته کیرمك. ||اوستکزه صاغلق =الله سزی اسیر کسون! خیردعا. ||باش صاغلغی=حیات؛ باشکز صاغ اولسون= سز صاغ اولك! تعزیه تعبیری. || صاغلغکزه = صحتکزه، صحتکز ایچون، هنکام عیش ونوشده ایدیلن تمنیات. || صاغلقله اولمیه ایدی، کلمیه ایدی، بددعا. || الینه، الکزه صاغلق = آفرین! تقدیر وتحسین تعبیری. ||اییلك صاغلق اولسون= نفع وفائده کوریکز؛ خیردعا.

صاغلق { س. طوغری خبر، معلومات: صاغلق ویرمك = کوسترمك. [بوصورتله تأویل اولنمش ایسه‌ده، بونك طوغریسی «صالیق» درکه ترکجه خبر دیمکدر. با: صالیق.]

صاغلقلی { ص. صحت و عافیتی یرنده، بر صحت.

صاغلمق { لج. ۱. ممه‌لری پارمقلرك اوجیله صیقیشدیریله‌رق سودی آلنمق: اینك قولای صاغلماز. ۲. مج. اغفال ایدیله‌رك سویلتدیرلمك یاخود صویلق: آبدالجه‌در قولای صاغلیر.

صاغلی { ص. صاغ طرفی اولان. ||صاغلی صوللی= ۱.صاغ وصول طرفی اولان: بو چارشی صاغلی صوللی فلان آدمکدر= صاغده وصولده‌کی دکانلر برابر اوله‌رق؛ بومنتشه‌لر صاغلی صوللیدر. ۲. صاغ وصول الیله ایشلیه‌بیلن، ذوالیمینین.

صاغلیجاق { س. ۱. حیات، یاشایش، دیریلك، عمر، زندکانی. ۲. صحت، عافیت: صاغلیجاقله = عمر وصحتله. دعا.

صاغمال { ص. [اصلی: صاغمه‌لی اولسه کرکدر.] صاغلیر، سودی آلنیر، سودلی: بش صاغمال اینکی واردر.

صاغمق { فت. ۱. ممه‌یی پارمق اوجلریله صیقوب سودینی آلمق، استحلاب ایتمك: قویونلری صاغدیکزمی؟ اینکی صاغمق خیلی زوردر؛ امه‌جك چوجق اولمینجه قادینك سودینی صاغمق اقتضا ایدر. ۲. مج. اغفال ایدوب صویمق: بیچاره‌یی صاف بولوب صاغدیلر. ۳. آری قوغانندن (بالی) آلمق: بال صاغمق. ٤. بلوط یاغمور کوسترمك: بلوطلر صاغیور.

صاغنمق { یا صایامق. فل. اولونك فضائلنی صایه‌رق آغلایوب یاس طوتمق.

صاغمه { س. صاغمق ایشی. با: صاغمق. || الکیم صاغمه = غلط اوله‌رق «علائم سماء»

دیدیکمز علامت جوبه، قوس قزح .

صاغناق { ـــ. ۱. دفعةً كلیتله یاغوب كچن یاغمـور : بر صاغناق كلدی. ۲. مج. بردن بره كلن شدتلی ضرر و زیان : بر صاغناغه اوغرادی.

صاغنامق { فل (قوش) ترسنی برالمق، چیقرمق. مر.

صاغو { ـــ. اولونك تعداد فضائلیله آغلامه، مرثیه: صاغو صاغمق=مرثیه اوقومق. مر.

صاغوجی { ـــ. اجرتله آغلایان اركك ویا قادین. مر.

صاغی { ـــ. قوش ترسی، قوش كوبره‌سی.

صاغیم { ـــ. صاغمه، صاغمق ایشی، استحلاب.

صاغیملی { ص. صاغیر، سودی آلنیر، سودلی، صاغمال: صاغیملی قویونلر. [بلكه «صاغمال» بوندن غلطدر.]

صاف { ص. عر. ا: صافیه. [«صفوة، صفاء» دن سف.] ۱. تمیز، خالص، بر شیئله قاریشیق اولمیان، براق : صاف صو، صاف یورك، صاف هوا. ۲. غل وغشدن عاری، شیطانلق دوشونمز، قولای آلدانیر، درین دوشونمز، ساده : صاف آدمدر، یوركی صافدر.

صافدرون { ص. فا. [عر. صاف= ساده. فا. درون= ایچ] ایچی صاف وساده، بوك.

صافدرونلق { ـــ. ساده دللك، بوكلك.

صافدل { ص. فا. [عر. صاف= ساده. فا. دل= یورك] یوركی ساده، ساده‌دل، حیله بیلمز، بوك .

صافدلانه { ص. ح. فا. ساده دللكله، ساده‌دلجه، بوكلكله .

صافدللق { ـــ. ساده‌دللك، بوكلك.

صافی { ص. عر. ا: صافیه. [«صفوة، صفاء» دن سف. — «صاف» ایله بر اولدیغی حالده لسانمزده استعمالده بر آز فرق واردر.] ۱. خالص، تمیز، پاك: بو صو پك صافیدر. ۲. بر شیئله ممزوج اولمیان، پروزی آیرتلانمش، صرف : صافی یاغ، صافی سوت؛ طاره‌سی چیقدقدن صكره یوز اوقه صافی كومور قالیور. ۳. مصارفی بالحساب طرح اولندقدن صكره صرف كار قالان: واردات صافیه. || مج. صافی طونه=كیننك بتـون حجمندن قزان وكومورلك وطـائفه‌نك اقامتنه مخصوص بولمه‌لرك مقدار حجمی طرح اولندقده حموله ویولجی‌یه مخصوص اوله‌رق قالان قسمنك طونه‌سی كه رسوم طونه‌سی‌ده دینلیر .

صاقار { ـــ. آتك آلننده‌كی صباح الخیر، آقیتمه‌نك اوفاغی. || آقیتمه صاقار= بورندن آلت طوداغه آشانی. == ص. ۱. مشئوم، اوغورسز (آت)، صاقارلی. ۲. مج. چفته‌لی (آدم): صاقار حریف.

صاقارلی { ص. ۱. آلننـده صاقار دینلن بیاض لكه‌سی بولنان (آت). ۲. مج. مشئوم، شآمتلی، اوغورسز (آدم) .

صاقاغی { یا صقـاغی. ـــ. آتلره عارض اولان اوكسوروك : آت صقـاغی اولمق= اوكسوروكه اوغرامق .

صاقر { مه. شدتلی دیترمكی تقلید وتصویر ایدوب اكثریا مكرر قوللانیلیر : صاقر صاقر دیترمك.

صاقردامق { فل. قورقو ویا صوغوقدن شدتله دیترمك .

صاقرغه { ـــ. قویون وكوپك كبی حیوانلره یاپیشوب قانلرینی امن ویاپیشدیغی یردن آیرلماز كوچك بر بوجك. كنه.

صاقساغان { ـــ. آلاجه قارغه‌یه مشابه و اوندن كوچورك سیاهلی بیاضلی بر قوش كه دستره ایله تخته یارار كبی سوركلی غریب بر اوتمه‌سی وصیچرایه‌رق یوریمه‌سی واردر، دقمق .

صاقسی { ـــ. با: ساقسی .

صاقلاتمق { فتـ. ۱. كیزلتمك، ستر واخفا وكتم ایتدیرمك : اونده قاریسنه صاقلاتمش. ۲. قوروتمق، بكلتمك، حفظ ایتدیرمك : قویونلری، اورمانی كیمه صاقلاتیورسكز؟ ۳. محفوظ بولندیرمق، بریجون قالدیروب محافظه ایتدیرمك: سودیكم بر یمك اولورسه بكا صاقلاتك؛ بو تخملردن باغچوانه كله‌جك سنه ایچوزده صاقلاتملیسكز .

صاقلامق { فتـ. [«صاغ» دن] ۱. كیزلمك، ستر،

اخفا، کتم ایتمك : خرسزلری اونده صاقلامشیدی؛ نظر قورقوسیله چوجغی هرکسدن صاقلایور؛ او بیلدیکنی صاقلایوب کیمسه یه کوسترمز؛ بن سزدن بر شیٔ صاقلامام. ۲. بکلهمك، کوزتمك، قورومق، حفظ، وقایه، صیانت ایتمك : بو چوبان قویونلری ایی صاقلامیور؛ الله صاقلاسون. ۳. قالدیروب بولندیرمق، بریچون یاخود باشقه بر وقت ایچون براقمق : شو بورکدن بکا بر پارچه صاقلایك؛ بو یمکی صباحه صاقلایه‌لم.

صاقلامه { س. صاقلایش، صاقلامق ایشی. با: صاقلامق.

صاقلانباج { س. بر طاقمی صاقلانوب بری طرفندن آرانق صورتیله اوینانیلان بر چوجق اویونی.

صاقلاندی { س. ۱. صاقلانه‌جق یر، کیزلی محل، کورنمز کوشه و بوجاق. ۲. صیغینه‌جق یر، ملجأ، پناه. ۳. محفظه، قنف (غلاف).

صاقلانلمق { مج. کیزلنلمك، ستر واخفاوکتم ایدلمك: بو صاقلانیلیر شیٔ می؟ اللهك بیلدیکی قولدن صاقلانلماز.

صاقلانمق { فل. ۱. کیزلنمك، اختفا ایتمك : عجبا نره‌لرده صاقلاندی. ۲. حفظ اولنوب طیانمق : بو تخم ایکی اوچ سنه صاقلانه‌بیلیر.

صاقلایش { س. صاقلامه، کیزلمه، کتم، اخفا: بو قدر صیقی صاقلایشده نه معنا وار؟ با: صاقلامق.

صاقلایجی { ص. ۱. کیزله‌ین، کتم و اخفا ایدن. ۲. حفظ ووقایه ایدن، حافظ، حامی.

صاقلی { ص. ۱. کیزلنمش، کیزلی، مستور، مخفی، مکتوم: اسکی زمانلرده امنیتسزلکدن طولایی هرکس مالنی صاقلی طوتمغه مجبور ایدی. ۲. علنی اولمیان، خفی، محرمانه : صاقلی سوز. ۳. بر طرفه قونوب باشقه بر شخص ویا وقت ایچون آیرلمش، محفوظ : بم دائما احتیاطاً صاقلی بر آز آقچه‌م بولنور.

صاقن { یاخود صاقین. حه. (اصل « صاقنمق » فعلنك امر صیغه‌سیدر) زنهار، اولمیه که، ایی باق، دقت ایت : صاقن اورایه کیتمیك؛ صاقن ها!

صاقنغان { ص. چوق وهر شیئدن صاقنان، چکنن، محترز، متوقی، مجتنب : پك صاقنغان آدمدر.

صاقنمق { فط. [ترکیٔ قدیمده « ساقق » فعل متعدیسی ده واردر] ۱. چکینمك، حذر، احتراز، اجتناب، توقی ایتمك: کناهدن چوق صاقنیر. ۲. کندینی کوزتمك، حفظ ووقایه ایتمك : یولده صوغوقدن صاقنمق اقتضا ایدر؛ ساری علتدن دائما صاقنملی. == فت. صیانت وحمایه ایتمك، کوزتمك، دقتله محافظه ایلمك : کوزکزی صاقنك: او آدم اولادینی چوق صاقینور.

صاقنمه { س. و:

صاقنیش { س. ۱. تحفظ، کندینی کوزتمه. ۲. اجتناب، احتراز، توقی.

صاقولاوه { س. بح. مرمره ساحللرنده ایشلر باشی قیچی بر خفیف برنوع تکنه.

صاقولته { س. بح اسکی قوال طوپیله انداخت اولنان دمیر اسطوانه ایچنه استیف اولمش اوفاق دانه‌لردن مرکب متروك برمرمی.

صالك { س. اکینلره عارض اولوب صارارتان برمرض، صاریلق : اکینه صالك اورمش.

صال { س. یان یانه باغلانوب صویك اوزرنده یوزدیریلن کراسته‌دن عبارت دوز شیٔ: صال یوزدیرمك؛ صال ایله چکمك. || کراسته صالی = صویك اوزرنده نقل اولنمق اوزره صال صورتنده باغلانوب خلاطه کمی یه چکدیریلن کراسته ییغینی.

صالاته { س. با : صلاته.

صالاجق { س. اولو ییقادقلری کروت، تنشیر.

صالاش { س. میوه وساره صاتمق اوزره باراقه حالنده موقت دکان : بوستان صالاشی = قاون قاربوز صاتمغه مخصوص اولانی.

صالاشپور { س. اساساً هندك بو اسمله مسمی شهرنده والیوم آوروپاده یاپیلان آستارلق سکرك بز.

صالاق { س. اوجی طوپلی زنجیرلی بر نوع اسکی جنك طوقماغی.

صالاموره { ـ. ﺑﺎ : سالا. موره.

صالپه { ـ. كوشك، سولپوك، صارقيق.

صالت { ـ. يالكز، تك، مجرد، ساده : صالت بن كيده جكم؛ صالت سز كلليكز؛ صالت خموردن يابلمش بورك. = ـ. آنجق، يالكز، شو قدركه : بوايش اوله‌جق صالت بن كوره‌ميه‌جكم.

صالته { ـ. (يتا. Salto = صيچرا. مه) كوپك وكدى كبى حيوانلرك آرت آياقلرى اوزره طورمه‌لرى : صالته طورمق. = حه. صالته طور : صالته!

صالته { ـ. (« صالته‌مارقه » دن مخفف كه يتا. Santo Marco دن غلط اولوب ونديكك حاميسى عد اولنان بر عزيزك نامنه اوله‌رق كميجيلرك كيدكارى بر نوع قيصه جاكت ايدى) بر جنس قيصه چپكن.

صالته { ـ. (يتا.) ﺑ. كركين خلاطك جزئى قوبوبر. يلوب كوشدلمسى. || صالته باربه ﺑﺎ : سالته باربا. || صالته‌دوره = آغاج باصامقلى ايپ نردبان.

صالجه { ـ. (يتا. Salsa) طو. ماتس صوبيله وسائر شيئلرله يابيلان يمك تربيه‌سى.

صالح { ص. ع. ث : صالحه. ج : صلحاء. (« صلاح » دن سف.) ۱. ايى، يارار، كلير، ياقيشير : او بو ايشه صالحدر. ۲. صلاحيتى و حق اولان، صلاحيتى حائز : فلان آدم بنم ايشمى كورمكه صالح دكلدر.

(بو ايكى معنا ايله مؤنث و جمعى قوللانلماز.) ۳. دينك اوامر ونواهيسنه تطبيق حركت ايدن، اعمال صالحه صاحبى، اهل تقوى، متقى : صالح بر آدم، صالحه بر قادين، صلحادن آدمدر. || اعمال صالحه = ديناً وشرعاً مأمور واخلاق وانسانيتجه ممدوح ايشلر.

صالحات { ش. ج. ع. اعمال صالحه، ايى ايشلر، شرعاً مأمور واخلاق وانسانيتجه ممدوح ايشلر.

صالحخانه { ـ. ﺑﺎ : سلخخانه.

صالديرمق { فل. هجوم ايتديرمك، تسليط ايتمك: كلوب چكنلره كوبكلرينى صالديرر. = فل. آتلمق، هجوم ايتمك، صولت كوسترمك : همان آدمك اوزرينه صالديرر.

صالغين { ص. ۱. صالار، هجوم ايدر، تجاوز وتعدى ايدن : صالغين كوپك. ۲. هركسه چكن، مستولى : صالغين خسته‌لق = قولره و وبا كبى بر مملكتى استيلا ايدن علت ساريه. = ـ. توزيع اولنمش ييللق ويركى، ساليانه. (ج. ساليغ.)

صالقى { ص. ۱. صارقيق، سولپوك، پورصوق. ۲. سقط، عذرلى، قصورلى : بر يانى صالقى آدم. ۳. ياغمورلى، ياغمور ياغديران : صالقى بولوت.

صالقيم { ـ. ۱. اوزوم وخرما كبى بر چوغى بر صاپده بولنان ميوه، عنقود : اوزوم، خرما صالقيمى؛ بر صالقيم اوزوم.

صالقيم { ـ. ۱. ايلك بهارده صالقيم شكلنده بيوك چيچكلر آچار وآصمه كبى چارطاغه صاريلير آغاج انواعى: صالقيم آغاجى: صارى صالقيم. ۲. اقاسيا آغاج.

۲. صالقيم شكلنده طوران شئ، هونك : صالقيم صالقيم صارقيوردى. ۳. طراتمامقدن فتيل فتيل اولمش صاچ بولوكى : صاچى صالقيم صالقيم. ٤. ﺑ. يتشكن بزندن برطور به‌يه موضوع اووزرى خلاطله صارلمش اوفاق دانه‌لردن عبارت مرمى. || صالقيم آتش = متراليوزك مرميلرى كبى برچوق دانه‌يى برلكده آتيمرمى وبا دونما فشنكى. || صالقيم سوكوت = داللرى آشاغى‌يه صارقان سوكوت آغاجى. || صالقيم صاچاق = بر قاچى برلكده اوله‌رق آصيلان صاچاق وبا پاره‌لانوب پارچه‌لرى صارقان ييرتيق شئ. || صالقيم كوپه = زنجيرله آصيلى بر قاچ طاشدن مركب كوپه.

صالقيمق { فل. (اتلر) كوشيوب صارقمق.

صاللاباش { ص. ۱. بلا اختيار باشى صاللانان (آدم). ۲. يورووركن باشنى صاللايان (آت).

صاللاپاتى { ص. ملاحظه‌سز، تأملسز، دوشونمه‌دن وصايغيسز اوله‌رق هر ايشه طالان.

صاللاصرت { ح. صاللا صرت ايتمك = صرتنه

آلمق، یوكلنمك : قویروغنی صا-
للاصرت ایتدی .

صاللامق { فتـ. ۱. منتظم برصورتده ودائما بر یولده اویناتمق، تحریك ایتمك : بشیك. صالینجاق، ال صاللامق. ۲. مج. بر ایشی كورمیوب تأخیر ایتمك: بنی نه صاللایوب طور یورسك. || باش صاللامق = ایشیتمكسزین دیكلمك، الای یکیرمك. || بشیك صاللامق = امك ویرمك. || قاوق صاللامق = مداهنه ایتمك. || قویروق صاللامق = ۱. تبصبص ایتمك. ۲. تشویقكارانه حركتده بولنمق. || صاللامامق = اهمیت ویرمه‌مك، وظیفه ایدنمه‌مك، صایمامق. || قویروق صاللایان = اوزونجه قویروغنی دائما صاللایان كوچك بر قوش.

صاللامه { سـ. اویناتمه، تحریك.

صاللاندیرمق { فتـ. ۱. اویناتمق، تحریك ایتمك : بوكون واپور بزی ایی صاللاندیردی. ۲. آصمق، صلب ایتمك : جانیلری صاللاندیردیلر. ۳. مج. یالان وعدلرله تعویق وتأخیر ایتمك: بوكون یارین ایله ایكی آیدر صاللاندیریور.

صاللانمق { فل. ۱. منتظم صورتده كیدوب كله‌رك اوینامق، خرام ایتمك : صندالیه‌سی اوزرنده صاللانوب طوریوردی؛ صالینجاقده صاللانمق؛ ۲. مج. دوشمك اوزره بولنمق، دوشمه‌سی، عزلی، سقوطی یاقین اولمق: اسپانیه قابنتوسی صاللانیور.

صاللانمه { سـ. اوینامه، حركت، خرام.

صاللی { صـ. ۱. صال كبی یایوان وآچیق : صاللی بنا. ۲. صال كبی اسنر واكنه بوبوینه بیوك.

صالماستره { سـ. بحـ. خلاط تللرندن صاج كبی اوریلی قوردون كه مختلف ایشلرده قوللانیلیر.

صالمق { فتـ. ۱. یایمق، سرمك، اوزاتمق، بسط ایتمك: سایه صالمق؛ یتاق، بوست صالمق. ۲. قومق، براقمق، آتمق، وضع والقا ایتمك : بزی صویه صالمق: اتمكی فرونه صالمق. ۳. ایلری‌به سورمك، آچمق، چیقارمق : كمی‌یی انكینه صالدی. ٤. سورمك: دال بوداق صالمق؛ كوك صالمق. ٥. كوندرمك، سوق ایتمك : اوجهته بر فرقه صالدی؛ آدم، خبر صالدی. ٦. قویویرمك، صالیویرمك، اوزاتمق، صارقتمق: صاچلرینی صالمش. ۷. طرح، توزیع، تكلیف ایتمك : سالیانه صالمق. ۸. تأخیر، تعویق، امهال ایتمك : فردالره صالدك بنی. ۹. اوستنه آتمق، هجوم ایتدیرمك : آتماجه‌یی قوشه، تازی‌یی طاوشانه صالدی. = فل. ۱. تجاوز، تعرض ایتمك، هجوم ایلمك : بوكوپك صالارمی؟ آیی آدمه صالار. ۲. ایلغار وآقین ایتمك : دشمنه صالمق. ۳. بحـ. (لنكرانداز كمی) روزكار وآقندی جهتنه طوغری باش ویرمك : كمی صالمش.

صالمه { سـ. صالمق ایشی. لا: صالمق.

صالمه { صـ. ۱. باشی بوش كزن (حیوان): صالمه خركله؛ صالمه صیغیر. ۲. بورمه‌سز، موصلقسز، سربست آقان (صو)، خورخور: صالمه صو. = سـ. پرنج ایله پشمش پلاولی یمك : مدیه صالمه‌سی. || صالمه‌ایپ ودها طوغریسی صالمه‌ایپی = صالمه حیوانلری طوتدقلری كمند. || صالمه طومروق = قره قولك كیجه سوقاقده طوتدیغی آدملری موقتاً قپادقلری محبس. || صالمه قره قوللقجی = سابقده كیجه قول كزن ضابطه، سیار پوسته .

صالنجاق { سـ. ۱. اكلنجه ویا جناتیق مقصدیله صاللانمق اوزره برآغاجه ویا مخصوص دیكلمش دیركلره آصیلی طوران فلقه شكلنده تخته : صالنجاغه چیقمق؛ صالنجاقده صاللانمق. ۲. كوچك چوجقلری اویوتمق ایچون بشیك یرینه مستعمل واوطه‌نك ایكی دیوارینه میخلانمش حلقه‌لره ایپله آصیلی معلق یتاق. ۳. ینه بو شكلده واكثریا ایپدن آغ حالنده بیوكلر ایچون اكلنجه‌لی یتاق .

صالندی { سـ. ۱. اوینامه، حركت. ۲. طالغه، تلاطم : دكیزده برآز صالندی واردر. || صالندیده = صاغلام اولمیان، شبهه‌لی: ایشمز صالندیده.

صالندیلی { صـ. متین واوتوراقلی اولمیان، معلق: صالندیلی بنا.

صالنمق { فل. یوروركن برصاغه، برصوله تمایل

ايتمك، تبختر ايتمك، خرامان اولمق.

صالنمه { ــ. و :

صالنش { ــ. صاغه صوله تمايل ايده‌رك يوريمه، تبختر، خرام.

صالون { ــ. [فر. Salon] ١. خانه و قوناغك مسافر قبول ايتمكه مخصوص اولان اك بيوك واك مزين اوطه‌سى، باش اوطه، ديوان، عرض اوطه‌سى. ٢. سرگى محلى، خصوصى موزه، معرض، عرضگاه: رسم صالونى. || صالون آدمى = الفت وقبولكى مراسم رسميه وخصوصيه‌نك قواعد وآدابنى وجمعيته كيروب چيقمه اصوللرينى لايقيله بيلوب اجرا ايدن آدم.

صاله { ــ. [فر. Salle] ١. اوطه‌لرك اورته‌سنده مرديونك چيقديغى واوطه قپولرينك آچلديغى آچيق محل، ديوان، ديوانخانه: بو اوك صاله‌سى پك طار. ٢. قوغوش، بربناى رسميده كگيش وعمومى اوطه: درس صاله‌سى، عمليات صاله‌سى، يمك صاله‌سى.

صالى { ــ. هفته‌نك اوچنجى كونى كه عبدهٔ اجرام سماويه اولان اقوام قديمه عندنده حرب الهى زعم اولنان مريخه منسوب عد اولنديغندن، شو آمته شهرت بولمش، واو اعتقاد مشركانه‌نك اثرى بر نشوب قالمشدر. عر. يوم الثلاثاء، فا. سه شنبه.

صاليار { ــ. آقان آغز صويى، ساليه. مر. با: ساليه.

صاليانغوز { ــ. [ر. Σαλιαγκ- γος = ساليه‌لى] معروف قبوقلى سوموكلى بوجك، حلزون.

صاليق { ــ. خبر، پيغام. [«صالمق» دن. ــ چ. صاليق. ــ متروك ايسه‌ده، شايان احيا قيمتدار لغات جنسيه‌مزدن جمله‌سندندر. ــ «صاليق ويرمك» تعبيرنده قوللانيور. سه‌قده، اونى ده سهواً «صاغليق» تلفظ وتحرير ايديورز.]

صاليق { ــ. [«صالمق» دن] اوجى زنجيرلى طوپوز.

صاليويرمك { فت. [«ويرمك» كبى «و» ك فتحيله زبانزددر.] ١. طوتلمش وضبط آلتنه آلنمش اولانى قويويرمك، براقمق، ارخا ايتمك: قوشى، اسيرى صاليويرمك. ٢. محبوس اولانى حبسدن قورتارمق، محبسدن چيقارمق، اطلاق ايتمك: مدت محبوسيتنك صوك اوچ آينى عفو ايله صاليويرديلر. ٣. اوزاتمق، تراش ايتمه‌مك، كندى حالنده براقمق، قويويرمك: صقال صاليويردى. ٤. بر شيئى ضبط ايده‌ميوب براقيويرمك، قاچيرمق: قهقهه‌لرى صاليويردى. ٥. براقمق، مانع اولمامق، طوتمامق، رخصت ويرمك: كيجه يارىسنه قدر بزى صاليويرمدى؛ صلايه كيتمك ايستين خدمتچى‌يى عاقبت صاليويردى. ٦. صارقتمق، اوزاتمق، اينديرمك: اتكلرينى صاليويرمش.

صامت { ص. عر. ا: صامته. [«صمت» دن سف.] ١. صوصان، لقردى ايتمين، ساكت، ناطق مقابلى. ٢. سسسز، سس چيقارماز، صاغر: جسم صامت. ٣. جانسز (مال)، حيوانات كبى جانلى اولميانى.

صامسون { ــ. طوغريسى صكسون. با: صكسون.

صامسه { ــ. بر نوع خمور طاتليسى كه باقلاوه بيچمنده ياپيلير. ايكى كنارى كسيك دگلدر تاوه‌ده قزارديلير.

صان { ــ. ١. حساب، تعداد. ٢. پارچه، قطعه: صان صان = پارچه پارچه. ٣. يوقلامه: صان كوزمك = عسكرى يوقلامه ايتمك. [بو اوچ معنا ايله بزجه مر.] ٤. اعتبار، شهرت، شان: آدى صانى وار.

صاناجى { وصانوجى. با: صانيجى.

صانامق { فت. ١. صايمق، صايغى ايتمك، حرمت واعتبار ايتمك: انسان كنديندن بيوكنى صانامايدر. ٢. حرمت يوللى استهزا ايتمك، اكلنمك. ٣. پاره‌لامق، طوغرامق. ٤. با: صانيمق. [اسكيمشدر.]

صانجاق { سنجاغك املاى صحيحيدر. با: سنجاق.

صانجديرمق { فت. ١. صاپلاتمق، باتيرتمق، صوقديرمق: ايكنه صانجديرمق. ٢. يره ديكديرمك، ركز ايتديرمك: سنجاغى، مزراغى صانجديرمق.

صانجلمق { فج. ۱. صاپلانمق، باتیرلمق، صوقلمق : وجودمه ایکنه‌لر صانجلیور. ۲. یره دیکلمك، رکز ایدلمك: سنجاق، مزراق صانجلدی.

صانجمق { فتـ. ۱. صاپلامق، صوقمق، باتیرمق : ایکنه صانجمق. ۲. یره دیکمك. رکز ایتمك : سنجاق، مزراق نجدی. ۳. اوروب چکیرمك: سونکی یی، مجی کوکسنه صانجدی.

صانجی { سـ. ۱. بدنك داخلنده صاپلانوب صوقار کبی کسکین آغری : کوکسمده، صاغ بوکرمده بر صانجی طویبورم. ۲. قارن آغریسی، اکثریا لینتدن اول کلن باغرصاق راحتسزلغی : صانجیسی واردر: صانجی‌یه طوتلدی. || صانجی دکنکی = آتك صانجیسنه ایی کلدیکی زعم اولنان قرمزی قابوقلی برجنس آغاج که اوندن اکثریا قامچی صاپی یاپارلر.

صانجیلانمق { فط. صانجی‌یه اوغرامق، قارن آغریسنه طوتلمق.

صانجیلی { صـ. صانجیسی اولان، قارنی آغریان ویا داخلاً کسکین بر آغریسی اولان: اقشام صانجیلی ایدم.

صانجیمق { فل. (بر عضو داخلی) کسکین بر آغری ایله آغریمق : یورکم، معدهم، قارنم صانجیور.

صانسار { یا صاکسار. با: صکسار.

صانِع { صـ. عر. ث : صانعه. [« صنع » دن سف.] یاپان، ایشلین، یارادان، فاعل، خالق : صانع السماوات والارض = کوکلری ویری یارادان؛ صانع حقیقی = هر شیئك فاعل حقیقیسی اولان جناب حق. [صنعتکار معناسیله لسانمزده‌پك قوللانلماز.]

صانغی { صـ. اورغون کبی سرسم، شاشقین، سرکردان: باشی، بینی صانغی؛ صانغی آدم.

صانغیلامق { فل. سرسم اولمق، شاشقینلق کلمك: باشم صانغیلادی؛ صانغیلادم.

صانغیلق { سـ. سرسملك، شاشقینلق.

صانق { یاخود صانقی. سـ. قوش ترسی، طیور کوبره‌سی.

صانقلاتمق { فتـ. آوه کوتوریله‌جك آنمجه کبی قوشی پینکده آجیقدیرمق.

صانِکه { حـ. ۱. طوت که، فرض ایت که، فرضا : صانکه یدم. ۲. کویا، کأنه : صانکه بن سبب اولمشم. ۳. مثلا، بالفرض، یعنی : صانکه بویله یاپسه‌ق دها ایی اولمازمی دیورم.

صانلی { صـ. شهرتلی، شانلی : آدلی صانلی آدم.

صانمق { فتـ. مضـ : صانیر. ۱. ظن ایتمك، کمان ایلمك: بن سزی کلمه‌مش صانیوردم؛ بنی نه صاندیکز؟ کوزلرمدن آتش چیقیور صاندم. ۲. فرض، قیاس ایتمك، صایمق: بر کورشده یوز کشیلك بر جماعت صاندم. ۳. عد واعتبار ایتمك : خیره صانمق (وطوغریسی: خیر صانمق) خیر عد ایتمك.

صانو { سـ. یاخود :

صانی { سـ. ۱. ظن، کمان، زعم، فرض، قیاس. ۲. وهم، خیال.

صانیجی { یاخود صاناجی. صـ. دوشونن، ظنده بولنان : خیر صانیجی = خیر اندیش، خیر خواه؛ کم صانیجی = بد اندیش، بد خواه.

صاوات { سـ. [عر. « سواد » دن] کومش اوستنه قورشونله و برطرز مخصوصده یاپیلان قره‌قلم نقشلر.

صاواتلی { صـ. کومش اوستنه قره قلم نقشلرله مزین : صاواتلی قوطی.

صاواش { سـ. غاوغا، نزاع، منازعه، جدال، مقاتله؛ صاواش یری = میدان حرب، معرکه.

صاواشمق { فشـ. غاوغا ایتمك، منازعه‌یه کیریشمك، مقاتله ایلمك.

صاواق { سـ. صویك تقسیم اولندیغی یره‌دکی اورتیلی و لوله‌لی حوض، صو مقسمی، تقسیم.

صاوان { صـ. ۱. چکن، دوامسز، بیبقا، موقت. ۲. آز قیمتلی، دکرسز.

صاودیرمق { فتـ. ۱. چکیرمك، طوردیرمامق، دفع ایتدیرمك : صانجی‌یی، باش آغریسنی، باشمه کلن غائله‌یی صاوديردم. ۲. قوغدیرمق، طرد وتبعید ایتدیرمك : شو تنبل اوشاغی صاودیرملی.

صاوُرلمَق { لج. فل. ١. قا. ريشدرلمق، آلت اوست ايدلمك: آتش صاورلدى. ٢. خرمانده دوكيلوب اينجه صمان قيرنديسيله قاربشيق قالان حبوبات هوايه آتيلوب آيرلمق: خرمان، بغداى صاورلدى مى؟ ٣. روزكارله هوايه قالقمق، اوچرلمق: ميدانده كى كول صاورلدى. ٤. طاغيلوب محو اولمق، اورته‌دن قالقمق: بو صمان بويله آچيقده قالبرسه بتون صاورليه جقدر.

صاوُرمَق { فتـ. ١. قاريشدرمق، آلت اوست ايتمك: آتشى كوركله، خرمنى يابه ايله صاورمق. ٢. خرمنده اينجه صمان قيرنديسيله قاريشيق اولان حبوباتى هوايه آتوب آيرمق: خرمنى، بغدايى صاورمق. ٣. بر مايعى فيچينك وياكوبك مولوغندن چكوب اوستنه آته‌رق قاريشدرمق: سركه‌يى، ترشى‌يى صاورمق. ٤. هوايه قالديرمق، اوچرمق: يل توزى صاوردى. || آتوب صاورمق = ١. (قاصرغه) توز طوپراغى قالديروب اورته‌لغى آلت اوست ايتمك. ٢. مج. يالاندن اوكنمك، آورت صاتمق. || مج. اسلوب صاورمق = آتوب طوتمق، باغروب چاغروق حدت ايتمك، بورا كبى پاتلامق. || قليج صاورمق = شدتله قليج اويناتمق. || كولنى صاورمق = محو وتدمير ايتمك.

صاوُروق { صه. عقلى صاورلمش كبى ملاحظه.

حركت ايدن، فرفره.

صاوسه { حه. ياواش، آغر، آهسته. مر.

صاوسه‌لامَق { فتـ. آوتمق، تأخير ايتمك، بر ايشى ليت لعل ايله كچيروب ياپمامق: صاوسه‌لايوب طوربور.

صاوُشدرمَق { فتـ. ١. كچيرمك، كچيشديرمك، ابى ايتمك، آتلاتمق: صيتمه‌يى صاوشدردم. ٢. قورتلمق، باشدن آتمق، دفع ايتمك: شو غائله‌يى ده صاوشدرسه‌ق؛ مخاطره‌يى صاوشدردم.

صاوُشماز { صه. كچمز، ابى اولماز، اوكماز، مزمن: صاوشماز خسته‌لق.

صاوُشمَق { فل. ١. كچمك، مندفع اولمق، ايلشمك، ابى اولمق: صيتمه، باش آغريسى، صانجى صاوشدى. ٢. كيزليجه قاچمق، يان چيزمك، كيتمك، چكلمك: بز اوتوروركن او اصولله‌جق صاوشمش. [«صيوشمق» دخى دينلير.]

صاوُق { «صفوق» و«صوؤق» يازديغمز لغتك املاى صحيحيدر.

صاوُل { حه. [اصل امر صيغه‌سى اولمغله، جمعنده يعنى بردن زياده آدمه خطاب اولندقده: صاولك دينير.] چكيل، يول وير، دستور، وارده!

صاوُلمَق { فل. صاقنوب بر طرفه چكلمك: هر كس صاولسون.

صاوُله { سه. [يتا.] مج. سفائنده سنجاغى واشارت بايراق وفلامه‌لرينى ديركه چكمكه مخصوص اينجه ايپ.

صاوُمش { صه. كچمش، فوت اولمش، مافات: صاومش شئ.

صاومَق { فتـ. ١. قوغمق، دفع، طرد ايتمك. اذن، رخصت ويرمك: بن آشجى‌يى صاودم. ٢. آتلاتمق، كچيرمك: بن نوبتى صاودم. ٣. نازكانه دفع ايتمك، حسن قبول ايله برابر چوق طورديرميوب اصولله كيتمك لزومنى اشراب ايتمك: بن شو مسافرلرى صاوه‌يم‌ده كله‌يم. || صاتوب صاومق = تكميل صاتمق، بر شئ براقمامق. = فل. ١. كچمك، دفع وزائل اولمق: خسته‌لق، غلبه‌لق، موسم صاودى؛ آرتق بوچيچكلر صاومش. ٢. ايشليوب كچمك، تأثير ايتمك: صوتوق ايچمه صاودى. مر.

صاومه { سه. صاومق فعلى. ||: صاومق. = صه. صاولان، كچيريلن (شئ): باشدن صاومه = مجرد باشدن دفع ايدلمك ايچون ياپيلان، دقتسز، اوستن كور ايش: بو ايشى پك باشدن صاومه ياپشسكز؛ باشدن صاومه برجواب ويردم.

صاوه { سه. ١. خبر، پيغام، نبأ. ٢. مژده، بشارت.

صاوه { سه. كوچك اورس، بيلكى اورسى.

صاوه‌جى { وجـ. ساوه‌جى. سه. صه. ١. خبر ويرن، خبر كوتورن، مخبر. ٢. مژده كوتورن، مژده ايصال

ایدن، مبشر. [بشیر معناسیله
واو مقامده استعمال اولنور
اسامیء ترکیه دندر.]

صایا { س. [« صایمق » دن] سابقده اغنامك تعدادیله
رسمنك جبایتنه مأمور تحصیلدا.
ران صنفی، اغنام مأمورینی،
میری ماندره‌جیلری؛ صایا او.
جاغی = بو صنفك سلك مخصوصی
که الیوم عید اضحاده سرای
همایون قربانلرینی تقدیم ایتمك
خدمتیله موظف اولوب قیافت
مخصوصه‌لری واردر. || صایا
چوخه‌سی = بو اوجاق افرادینك
اثوابنه مخصوص بر جنس قباجه
چوخه.

صائب { ص. عر. أ : صائبه. [« صواب » دن سف.]
۱. طوغری نشانه و هدفه
واران : سهم صائب. ۲. خطا
ایتمین، طوغری، مقصده اویغون:
رأی صائب؛ افکار صائبه.

صایدیرمق { فت. ۱. تعداد ایتد. یرمك : باغك کو.
توکلرینی باغچوانه صایدیرملی.
۲. حرمت و رعایته مجبور
ایتمك : کندینی چوق صایدیرر.
|| ذلی‌یه پوستکی صایدیرمق =
بر ینی مالایعنی ایله اوغراشدیرمق.

صایرو { ص. یا :

صایری { ص. خسته، مریض، نامزاج، کیفسز، اوز.
کون. [متروك ایسه‌ده یری بوش
قالمش مستحق احیا لغات مخصوصه.
مزدندر.]

صایریلق { س. خسته‌لق، مرض، نامزاجلق، کیفسزلك،
اوزکونلك.

صایش { س. ۱. صایمه، تعداد، شمار : ایکنجی صایشم
ایلك صایشمه اویمدی. ۲.
حساب، محاسبه.

صایشمق { فشـ. آره‌ده حساب کورمك، حسابلا.
شمق : بز اونکله صایشدق. ==
فتـ. محسوب ایتمك، حسابه
کچیرمك : بن او آقچه‌یی صا.
یشمشیدم.

صایغی { س. [« صایمق » دن] ۱. صایی، حساب. ۲.
حزم، احتیاط، ملاحظه : هیچ
صایغی یوقمی؟ ۳. حرمت،
اعتبار، رعایت : انسان بیو.
کلرینه قارشی دائما صایغی صا.
یملیدر. ۴. خاطر، خاطرشناسلق:
اونك صایغیسی واردر. ۵.
ادب، پروا : صایغی ایله حرکت
ایدیور.

صایغیسز { ص. ۱. ملاحظه‌سز، احتیاطسز. ۲. صا.
یغیسی حرمت و رعایت ایتمین:
پدرینه قارشی پك صایغیسز
بولنیور. ۳. خاطره رعایت
ایتمین، خاطر ناشناس : بکا قارشی
صایغیسز بولندی. ۴. پرواسز،
بی‌پروا : نه‌قدر صایغیسز آدمدر!

صایغیسزلق { س. ۱. ملاحظه‌سزلق، احتیاطسزلق. ۲. حرمتسزلك، رعا.
یتسزلك. ۳. خاطر ناشناسلق،
خاطر صایمامش. ۴. پرواسزلق،
بی‌پروا حرکت.

صایغیلی { ص. ۱. ملاحظه‌لی، احتیاطلی. ۲. حرمت
ورعایت ایدن. ۳. خاطر صا.
یان، خاطر شناس. ۴. تربیه‌لی،
ادبلی، کیمسه‌یه طوقنمامغه چوق
دقت ایدوب غایتله محترزانه حر.
کت ایدن : چوق صایغیلی آدمدر.

صایقلامق { فل. اویقوده و یا صیتمه طالغینلغنده
آبوق صابوق سویلمك، هذیان
ایتمك : بتون کیجه صایقلامشدر.
== فت. بر شیئی چوق آرزو
ایدوب دائما دوشونمك، صا.
یقلارجه‌سنه دائما اونی دوشو.
نوب خاطردن چیقارمامق:
مملکتنی صایقلایوب طوریور؛
زنکین بر قاری آلوب ثروته
نائل اولمغی صایقلایور.

صایقلامه { س. ۱. اویقوده ویا صیتمه طالغینلغنده
سویلنمه، هذیان : ینه صایقلا.
مه‌سی طوتدی. ۲. بر شیئی
چوق آرزو ایدوب دائما اونی
دوشونمه : او آدمك هر وقت
زنکینلکی صایقلامه‌سی‌ده پك
غریبدر.

صایلمق { مج. فل. ۱. تعداد ایدلمك : بو قویونلر
صایلدی‌می؟ ۲. حساب ایدلمك،
محسوب اولمق : سزك بکا اخیراً
ویردیککز آقچه‌ده صایلدی‌می؟
۳. عد اولنمق، اعتبار اولنمق:
انسانیتی اولمیان آدم انسان
صایلماز؛ لونی سیاه اولان آ.
دملرك جمله‌سی زنجی صایلماز؛
اوده بورانك اشرافندن صایلیر.
۴. محسوب و معتبر اولمق،
مقبول اولمق، مقبوله کچمك:
نیتسز طوتیلان اوروج صایلماز.
|| خاطری صایلمق = مرعی‌الخاطر
اولمق؛ مجـ. خیلی بیوك واهمیتلی

اولمق : بو كيجه‌كى ده خاطرى صايلير بر فرطونه ايدى .

صاييليلر { ص. معروف، مشهور، بنام : بو صاييليلر فرطونه‌لردندر .

صائم { ص. ع. ث : صائمه. [« صوم » دن سف.] اوروج طوتان، اوروجلى : كوندوز صائم كيجه قائم .

صايمازلق { س. [وغلطى : صايمامازلق] عدم رعايت، حرمتسزلك، تحقير .

صايمق { فت. ١. تعداد ايتمك: پاره صايمق. ٢. محسوب، داخل حساب ايتمك : بنم صكره ويرديكمى صايميورميسكز؟ ٣. عدو اعتبار ايتمك، نظريله باقمق: انسان اولانلر يالانجى بى آدم صايمازلر؛ وفاسز احبابى احباب صايماملى. ٤. مقبول و معتبر طوتمق: بونى صايمام ينه بيورك. ٥. حرمت ورعايت ايتمك: كنجلر دائما اختيارلرى صايمليدرلر. ٦. اهميت ويرمك، مهمسه‌مك: اوآدم مراسمى چوق صايار؛ اوكيمسه‌يى صايماز. ٧. احتياط واحتراز ايتمك، حذر ايلمك: چوق صايار. || اوكنى آردينى صايمق = احتياط اوزره حركت ايتمك. || خاطر صايمق = حرمت ايتمك. || سوكوب صايمق = شتوم غليظه‌يى صره‌لايوب شتم ايتمك. || هيچه صايمق = مهمسه‌مه‌مك، اهميت ويرمه‌مك.

صايمه { س. صايمق فعلى، تعداد، شمار .

صاين { ص. [« صايمق » دن. ج. ساين] سيچمه، كزيده، منتخب، ممتاز. مر.

صاينمق { فل. احتياطلى طاورانمق، احتراز ايتمك، ملاحظه ايله حركت ايلمك، اوكنى آردينى صاينمق .

صايوان { س. با : صيوان .

صايى { س. ١. عدد، رقم : بر صايى خاطرده طوتمق. ٢. صايمه، تعداد، شمار : قويونلرك صاييسى؛ صايى‌يه كلمز = بيشمار، لايعد. ٣. حساب، محاسبه : صايى بيلمز؛ صايى اوكرنمك .

صاييجى { س. اغنامى صايان مأمور، تعداد مأمورى.

صاييسز { ص. ١. صايلمامش، عدد و مقدارى نامعلوم : چاشيرى چاشيرجى‌يه صاييسزمى ويريورسكز؟ ٢. حسابسز، تعداده كلمز، لايعد، بيشمار، پك چوق .

صاييلى { ص. ١. صايلمش، معدود: بنم كتابلرم صاييليدر. ٢. معين: صاييلى كون. ٣. معروف، مشهور : صاييليلر دندر . ٤. محدود : خيدودلرك كونى صاييليدر .

صبا { سذ. ع. شرق شمالى جهتندن اسن خفيف و لطيف روزكار : باد صبا. [اسكى شعرامزه سرمايهٔ مقال اولان كلمات معدوده‌دندر.] || صبا رفتار = باد صبا كبى خفيف وسريع يورويشلى .

صباح { سذ. ع. كوندوزك ابتداسى، كونش چيقدقدن صكره زواله قدر اولان وقت و على الخصوص طلوع شمسى متعاقب زمان، صبح، سحر : صباح اولدى؛ صباح نمازى؛ صباح يمكى؛ صباح درسى؛ صباح اقشام = هر صباح وهر اقشام مقتن، لاينقطع : اقشامه صباحه = اقشام اولمازسه صباح اوله‌جق، پك ياقيندر : بولجيمز اقشامه صباحه كلير. || صباح اولمق = كوندوز آچلمق، شفق آتمق. || صباح ايتمك. كيجه‌يى صبا ايتمك = صباحه قدر اويومامق، كيجه‌يى اويقوسز كچيرمك. || صباحه چيقمق = صباحه يتيشمك. || صباحلر خير اولسون، صباح شريفكز خير اوله = اوكله وقتنه‌دكين تحيه تعبيريدر. || صباح الخير = آتك آلنندن يوزينه اوزانان بياض لكه، آقيتمه. = ظز. ١. صباح وقتى : صباح اركن، قالقار. ٢. بو كونك صباحى، بو صباح : صباح كلدم. ٣. يارينكى صباح : صباح كليرم؛ صباح كلك. || على الصباح، چين صباح = صباح پك اركندن. || صباحلرى = صباحلاين، صباح وقتى .

صباحت { سذ. ع. كوزللك، حسن وجمال ولطافت.

صباحكى { ص. بو صباح واقع اولان و يا اوريان ياخود كان : صباحكى آدم كلدى؛ صباحكى يمكندر .

صباحلاتمق { فت. ١. صباحه يتيشديرمك، صباحه قدر ياشاتمق. ٢. صباحه قدر اويانيق بولنديرمق، صباحى بولديرمق .

صَباحلامَق { فل. صباحه قدر اویومامق، بتون کیجه اویقوسز قالوب صباحی بولمق : اویونده صباحلامشلر .

صَباحلاین { یاخود صباحلین. ظز. صباح وقتی، صباح ارکندن، علی الصباح: صباحلاین عربی درسی ویریلیور؛ صباحلین برآز قهوه آلتی ایدرم.

صَباحلی { ص. هر صباح اولان: صباحلی اقشاملی = هر صباح هر اقشام واقع اولان ویا تکرر ایدن .

صَبان س. با : صابان .

صَباوَت { س. [غلط اولوب طو. غربیسی « صبوت » ویا « صبا » در] چوجقلق، صبی و صبیه‌نك حالی وسنی، طفولیت: صباوتنده، صباوتندن بری .

صَبایا { سث. ج. عر. فد. صبیه. با : صبیه .

صُبح { سذ. عر. ج : اصباح. ۱. صباح. صباح وقتی: نمازصبح = صباح نمازی؛ صبح ومسا = صباح اقشام. ۲. فجر، شفق؛ صبح صادق = صبحدن شفق سوکه؛ صبح کاذب = شفقدن اول موقت ویالاندن شفق سوکر کبی اولمسی .

صُبحدَم { ظز . [عر . صبح = صباح . فا . دم = لحظه] صباح وقتی، علی الصباح. عر.

صَبر { سذ. عر. ۱. باشه‌کلن آجی‌یه قارشی تلاش ومأیوسیت کوسترمیوب طیانمه، تحمل، اصل تر. چیدام، فا. شکیب : صبر ایتمك = چیدامق.

۲. کله‌جك واوله‌جق بر شیء ایچون عجله و تلاش کوسترمیوب بکلمه : برآز صبر ایدك؛ صبر ایده‌میورم؛ صبرم توکندی [هر ایکی معنا ایله].

صَبر { سذ. عر. عصاره‌سی طبده مستعمل بر نبات که اك اعلاسی سقطره جزیره‌سنده چیقار؛ صاری صبر، صبر خبلی، صبر قنبی، صبر کبدی = انواعی.

صَبرسز { ص. ۱. صبر وتحملی اولمیان، آجی‌یه طیانه‌میان، چیدامسز. ۲. بکلیه‌مین، عجول، تلاشلی .

صَبرسزلق { س. ۱. صبر ایده‌میش، چیدامسزلق. ۲. بکلیه‌مه‌مه، عجله، استعجال، فوق العاده تلاش واضطراب درون : صبرسزلقله اوغلنك عودتنی بکلیوردی .

صَبرلی { ص. صبری اولان، صبر ایدن چوق تلاش ومأیوسیت ویا عجله کوسترمیوب متانتلی طاورانان، چیدامل، صابر، صبور، شکیبا .

صِبغ { سذ. عر. و:

صِبغه { سث. عر. ۱. ایچنه قماش و سائره باتیریلان بویا. ۲. خرستیانلرك واپتیزی، تعمید. ۳. دین، مذهب : صبغة الله. ٤. ص. اسپیرتو ولقمان روحی ایچنده حل اولنمش مواد ملونه، فر. Teinture .

صَبوح { سذ. عر. صباحلین ایچیلن شراب وسائره، مخمورلق بوزان.

صَبور { ص. عر. [« صبر » دن مب.] چوق صبرلی، پك چیداملی .

صَبی { سذ. ص. عر. ج : صبیان. [« صبوة » دن صث. عر. بیده یاء مشدده ایله ایسه‌ده لساننمزده او صورتده قوللانلماز.] بالغ اولمامش ارکك چوجق، سن بلوغه وارمامش اوغلان : صبی حرکتنده ممتاز اوله‌ماز؛ مکتب صبیان = کوچك چوجقلره مخصوص مکتب، مکتب ابتدائی؛ ملعبهٔ صبیان = چوجق اویونجاغی .

صِبیان { سذ. ج. عر. فد : صبی. با : صبی .

صَبیح { ص.عر. ؤ : صبیحه. [«صبح» دن صث.] کوزل، لطیف، شیرین .

صَبیّه { سث. ص. عر. ج : صبایا. بلوغه ایرمه‌مش قیز چوجق .

صِپا { س. یاشنی یکمش اشك یاوریسی، جحش. [دها کوچکنه قولون دیرلر. — دیکر بعض حیوانات یاوریلرینه‌ده اطلاق اولنور : کییك صپاسی.] || صیغیر صپا = جمله‌سی برابر .

صِپا { س. [فا. « سه‌پا » دن غلط. « سپا » ده یازیلیر.] ۱. اوچ آیاقلی اسکمله. ۲. صباغجی طبله‌سنك آیاغی. ۳. صیواجی و بویاجی اسکله‌سی .

صِپارنه { س. با : ساپارنه .

صِپان { س. با : صابان .

صِپجاق { یاخود صپاجاق. س. [« صاچق » دن] ؟.

طاغنیق شیء، پریشان وپراکنده شیء. ٢. سوس ایچون برشیئك کنارندن صارقان ویا کنارینه علاوه اولنان فضله قسم، صیوان: پرده صچاغی. ٣. پوسکوللی بیوك اویه: مقعد، جبینلك صچاغی. ٤. چاتینك بنادن طیشاری‌یه چیقان کناری و بونك کنارینه علاوه اولنان اویه‌لی تخته‌دن سوس. طامله‌لق: کگیش، طار صچاق. || مج. آتش صچاغه صارمق = ایش صاربه وارمق. || صالقیم صچاق = صالقیم وپوسکول صورتنده هر طرفدن صارقان سوسلر.

صچاقلی { ص. ١. صیوانلی، کنارلرنده سوس ایچون پوسکوللی اویه‌لری وقیرمه‌لری اولان: صچاقلی پرده، مقعد، فیستان. ٢. کنارلرنده چیقندیسی، طامله‌لغی، اویه‌لی تخته‌دن سوسلری اولان: صچاقلی طام، چاتی. ٣. صاچی طرانیوب فتیل فتیل باشنك هر طرفندن صارقان: نیچون بویله صچاقلی گزیورسك؟ ٤. اوابی هر طرفدن صارقان شاپشال و ولاماپاسه (آدم).

صچان { س. با: صیچان.

صچرامق { صیچرامق وسائره. با: صیچرامق و سائره.

صح { س. [اصل «صحة» دن عر. فعل ماضی مفرد مذکر غائبدر] طوغری و یانلیشسز در معناسیله بعض اوراق رسمیه‌یه و برات و حجت کبی محرراته چکیلن تصدیق اشارتیدر، که بعضاً مهر وامضا یرینی طوتار، ودائما کرفت یازیلیر: صح چکمك.

صحابت { سث. عر. صاحب چیقمه، حمایه، مدافعه، بمسه. یوب التزام ووقایه ایتمه: وقتیله ایلکنی کورمش اولدیغیچون هر وقت کندیسنی صحابت ایدیور؛ صحابت ایتمیورم طوغریسنی سویلیورم. [بو معنا لساننمزه مخصوص اولوب، معنای صحیح عربیسی ایسه آرقداشلق وصحبتدن عبارتدر، که بزجه او صورتله اصلا قوللانلمیور.]

صحابه { سذ. جـ. عر. فد: صاحب، صحابی. «اصحاب» ایله مترادفدر. با: صاحب، اصحاب، صحابی.

صحابی { سذ. عر. جـ: اصحاب، صحابه، صحب. فخر کائنات (صلعم) افندمزك رؤیت دیدارلریله مشرف و صحبت نبویه‌لری سعادتنه نائل اولان ذات: فلان ذات صحابیدر. [لساننمزده نادر الاستعمال اولوب، جمع صیغه‌سیله «صحابه‌دندر» تعبیری دها مأنوسدر.]

صحابیّه { سث. عر. جـ: صحابیات. رؤیت دیدار جناب نبوی شرفنه وصحبت رسالتپناهیلری سعادتنه نائل اولان خاتون: بر صحابیه، صحابیاتدن برخاتون.

صحاره { س. [اصلی آکلاشیله‌مدی. — مکرکه «صحاری صندیغی» تعبیرندن مختصر اوله.] مشین ویا دری قابلی یولجی صندیغی، حیوانه یوکلنمکه مخصوص وایچنه صو کچمز صندیق.

صحاری { سذ. جـ. عر. فد: صحراء. با: صحراء.

صحّاف { سذ. عر. [«صحف» دن بمبـ.] کتاب آلوب صاتان آدم، کتابجی؛ صحاف دکانی، صحافلر چارشیسی. [کتابجی دکانلرینه «کتبخانه» نامنی ویرمك لسانی آلت اوست ایدر غلطات جاهلانه دندر.]

صحائف { سذ. جـ. عر. فد: صحیفه. با: صحیفه.

صحب { سذ. جـ. عر. فد: صاحب، صحابی. صحابه و اصحاب ایله مترادفدر. با: صاحب، صحابی، اصحاب، صحابه.

صحبت { سث. عر. ١. آرقداشلق، همدملك، اختلاط. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لساننمزده نادر قوللانیلیر.] ٢. خاتم الانبیا (صلعم) افندمزك مبارك دیدار نبویلریله مشرف اولمق واقوال قدسیه‌لرینی استماع ایده‌رك برلکده بولنمق سعادتی: عبدالله بن عمر (رضهما) صحبت نبویه‌یه نائل اولمشدر: ویس القرانی زمان سعادتده یاشامش ایسه‌ده صحبته نائل اوله‌مامشدر. ٣. قونیشمه، کوریشوب لقردی ایتمه، مصاحبت، برلکده اوتوروب سویلشمه، محبت: اقشاملری طوپلانوب صحبت ایدردك؛ صحبت آره‌سنده سوزی کچدی: صحبتی طاتلی بر آدمدر. || حلوا صحبتی = حلوا پیشیروب یمك ایچون اقشامدن صکره واقع اولان اجتماع.

صحت { سث. عر. [تعبیرات عربیه ده «صحه» صور-

تنده قوللانیلیر.] ۱. کرچکلك، حقیقته موافق واساسلی اولمه : بوسوزك صحتی وارمیدر؟ صحتنی تأمین ایتمکسزین ایشیتدیکمی کبی سویلرم. ۲. صاغلاملق، درستلك، سقط ونقصان فقدانی. ۳. سهو و خطادن عاری اولمه، طوغریلق : بو کتابك یازیسی پك ایی دکلسه‌ده صحتنه دیه‌جك یوقدر. ۴. بدنك علل و امراضدن سالم و صاغلام اولمسی، صاغلق، عافیت : صحت بدن، صحت وجود؛ اولیه نعمت جهانده برنفس صحت کبی؛ صحت نامه؛ صحت اوزره = صاغ صاغلام اوله‌رق؛ صحتلر، صحت (و) عافیتلر اوله = حمامدن چیقانه، تراش اولان و سائر بوکبی بر ایشده بولنان آدملره توجیه اولنور دعا تعبیریدر. || حفظ الصحه = ییوب ایچمه‌ده ویاتوب قالقمه‌ده وهر فعل وحرکتده صحت بدن شرائط ولوازمنه رعایت ایدوب امراض و عللك اوکنی آلمق قواعدینی جامع علم که فن طبك الك مهم واك نافع شعبه‌سیدر : حفظ الصحه درسی، معلمی.

صحراء { سذ. عر. ج : صحاری، صحارای. ۱. اووه، قیر، دشت : تفرج ایچون صحرایه چیقمشلردی: صحارئ واسعه. ۲. صوسز و نباتسز ککیش اووه، چول، بیابان، بیان : آفریقا صحرالری، سیبریه‌نك صحارئ واسعه‌سی. || ع. صحرا طوبی = طاغ طوبی کبی استر آرقه‌سنه یوکلنه‌جك صورتده خفیف اولیوب دوز یرلرده متعدد حیوانلره چکدیریله‌رك تحریك اولنه بیله‌جك آغرلقده بولنان محاصره طوبی. || م. صحراء کبیر = آفریقاده مصر ومغرب ایله ممالك سودان آره‌سنده وادئ نیلدن بحر محیط اطلاسی سواحلنه دك ممتد اولان یرلرکه صوسز ونباتسز اوله‌رق همان خالی ایسه‌ده ظن اولندیغی کبی اووه و چول صورتنده اولمیوب طاشلق وقوری طاغلری ووادیلری حاویدر.

صحرانشین { ص. فا. عر. صحرا = قیر، چول. فا. نشستن = اوتورمق] قیرده ویاچولده اوتوران، اقامت ایدن: صحرانشین اولان بدویلر.

صحرائی { ص. عر. ث : صحرائیه. قیره ویا چوله منسوب ومتعلق.

صُحُف { سذ. ج. عر. فد : صحیفه. [مفردی معناسیله یعنی صحیفه‌لر مقامنده دیکر جمعی « صحائف » قوللانیلوب، بوایسه بزجه یالکز معنای آتی ایله مستعملدر:] کتب اربعهٔ سماویه‌دن باشقه بعض انبیاء عظامه نازل اولان صحیفه‌لر ویا لوحه‌لرکه هر بری برکلامی یعنی بر امر الهی‌یی حاوی ایدی : صحف ابراهیم (عم).

صَحن { سذ. عر. ج : صحون. ۱. خانه آولیسی، عرب اصولی اوزره خانه‌نك اورته‌سنده که آچیقلق. ۲. اویوق وبوش یر : صحن اذن = قولاق اویوغی. ۳. اورته، میدان، آره‌لق : صحن باغ، صحن کلستان. ۴. بیوك کاسه. { بو معنا ایله بزجه پك مستعمل دکلسه‌ده فتحتینله یمك قابنه ویردیکمز اسم بوندن مأخوذدر.] ۵. تیاتروده اویونجیلرك اجرای هنر ایتدکلری محل مخصوص که پرده‌لرله مزین و سیرجیلرك انظارینه معروضدر. { بلا: صحنه.] || صحن ثمان = سکز مدرسه میدانی معناسیله فاتح دارالعلومی که مدرسه‌لی طریق علمیده بر پایهٔ مخصوص عد اولنور : صحن ثمان پایه‌سی.

صَحَن { سه. ۱. یمك وضعنه و یمکله سفره‌یه قونمغه مخصوص باقیر قاب. ۲. بر صحن طولوسی یمك : بر صحن یخنی‌یی کندی باشنه یدی. ۳. یمك نوعی، درلوسی، طعامی ترکیب ایدن یمکلرك بهری : اقشام یمکنده اوچ درت صحن ویریلیر.

صحنلق { سه. ۱. نردبان باشنده و یا آلتنده اساساً صحنلرك وضعنه مخصوص اوستی مرمر دوشه‌لی سد. ۲. الیوم نردبانك دوندیکی یرده ویا آشاغیدن بر ایکی باصامق چقلدقدن صکره بولنان ککیش ومربع الشکل باصامق. == ص. برقاچ صحندن مرکب : بش صحنلق برطبله، سفره.

صحنه { سه. بو اسم معناً اولان مناسبتیله برابر لفظاً ده ظاهر اولان مشابهتنه بناءً یو. σκηνή دن مأخوذ اولان فر. Scène لغتی یرینه تیاترونك اویون اوینانیلان محلی معناسیله

لسانمزده برنجی دفعه اوله‌رق
بوندن تقریباً اوتوز سنه مقدم
طرف عاجزانه‌مدن قوللانلمش
وخاطرمده قالدیغنه کوره‌مصرده
مطبوع عربی بر تیاترو کتابنده
کورلمشیدی. لکن عربیده
صادك فتحیله بویله بر لغت
بولنمدیغی کبی، صادك ضمیله
اولان «صحنه» نك‌ده معناً منا-
سبتی یوقدر. بناءً علیه یا هاسز
«صحن» قوللانلمق و یاخود
فارسی قاعده‌سنجه «ه» تخصیص
ایچون قبول اولنه‌رق لغت ترکیه
عد ایدلمك اقتضا ایدر.

صَحْو { سنـ. عر. آییقلق، سر-
خوشلغك غیری. ژ.

صِحّی { صـ. عر. ژ: صحیه. ١. صحته
وحفظ الصحه فننه منسوب
ومتعلق: برتدبیر صحی؛ تقدات
صحیه. ٢. طبابت واطبایه عائد:
امور صحیه، صحیه دائره‌سی = باب
سرعسکریده اطباء عسکریه
و عسکری خسته‌خانه‌لرله بوکا
متفرع ایشلره باقان دائرهٔ
مخصوصه؛ صحیه نظارتی، مجلسی =
قرانتینه‌لر و قرانتینه اطباسی
ایشلرینه باقان دائرهٔ مخصوصه.
|| امور صحیهٔ انسانیه قومیسیونی =
طبابته متعلق رسمی معاینه‌لره
مأمور عسکری قومیسیون؛
امور صحیهٔ حیوانیه قومیسیونی =
بیطارلغه متعلق رسمی معاینه‌لره
مأمور عسکری قومیسیون
که ایکیسی‌ده دائرهٔ عسکریه‌نك
صحیه شعباتندندر.

صَحیح { صـ. عر. ژ: صحیحه.
{ «صحة» دن مشـ. }
١. کرچك، طوغری، یالان
اولمیان، اساسلی: ایشیتدیکمز
سوز، خبر صحیح میدر؟ صحیح
دکل مصالدر. ٢. کرچکدن،
بحق، اصل، حقیق: پدر صحیحی
او در؛ صحیح شعر آرانیلیرسه
مجرد موزون ومقفی اولان سوز
دکلدر. ٣. علت و مرضدن
سالم، صحتده اولان، صاغ:
صحیح البدن = وجودی صحتده.
{ بو معنا ایله یالکز بویله ترکیبات
عربیه‌ده قوللانیلیر. } ٤. تام،
صاغلام، قصورسز، خالص،
صاغ: عیار صحیح؛ صحیح الوزن؛
سکهٔ صحیحه. ٥. د. { صرف
عربیده } حروف اصلیه‌سی میا-
ننده حرف علت یعنی ا، و، ی
بولنمیان: فعل صحیح. { «سالم»
دخی دینلیر. } || ورقهٔ صحیحه =
مقدما بوله بدل معاملات وسندا-
تده قوللانیلان تمغالی کاغد.
= حـ. کرچك، کرچکدن،
حقیقةً: صحیح اوله‌در.

صَحیحاً { حـ. عر. صحیحدن، کر-
چکدن، حقیقةً.

صَحیحلَشدیرمَك { فتـ. ١. صحیحه
چویرمك.
کرچکدن یاپمق: سز سیاحتی
صحیحلشدیرمشسکز. ٢. تحقیق
ایتمك، صحتنی تدقیق و تأمین
ایتمك: بو خبری صحیحلشدیرملی.

صَحیحلَشمَك { فلـ. ١. کرچك
چیقمق، صحیحدن
اجرا اولنمق، فعل و اجرایه
کلمك: فلانك کله‌جکی صحیحلشدی‌می؟
٢. تصدیق اولنمق، صحتی تبین
ایتمك: دونکی خبر صحیحلشدی.

صَحیفه { سشـ. عر. جـ: صحائف.
{ کتاب ویا هر درلو
یازلمش کاغدك بریوزی، یاپراغك
یاریسی: یوز صحیفه‌لی کتاب؛
کتابك اوتوز بشنجی صحیفه‌سی؛
صحائف تواریخده محرردر.
{ صحف صورتنده بر جمعی ده
وار ایسه ده معناسی باشقه‌در.
با: صحف. }

صِحّیّون { سنـ. جـ. عر. طـ. اطبانك
حفظ الصحه فننه چوق
اهمیت ویرن بر صنف مخصوصی،
فر. Higiénistes.

صِحّیّه { سشـ. عر. ١. قرانتینه
ایشلریله وقرانتینه طبیبلر-
ینك عزل و نصبیله والحاصل
امراض وعلل ساریه ومستو-
لیه‌نك سرایتندن ممالکی محافظه
ایتمك تدابیر وتشبثاتیله اوغراشان
دائره: صحیه نظارتی، مجلسی،
مأموری، تذکره‌سی. ٢. باب
سرعسکریده اطبای عسکریه‌نك
نصب و سوقلرینه و ترفیع و
سائر ایشلرینه وعسکری خسته-
خانه‌لریله بالعموم عساکر شاها-
نه‌نك طبابت و صحته متعلق
ایشلرینه باقان دائره که متعدد
شعبه‌لره منقسمدر: صحیه دائره‌سی؛
صحیه رئیسی.

صَخر { سنـ. عر. جـ: صخور. و:

صَخره { سشـ. عر. جـ: صخرات.
١. قیا، بیوك طاش.
٢. ار. طاش و طوپراق انوا-
عیله معادن مختلفه‌نك حال طبیعیده
بولنان پارچه‌لری، فر. Roche.
|| صخرة الله = بیت مقدسده
انبیا وصلحاء بنی اسرائیلك عبا-
دتکاهی بولنمش اولان مشهور
قیا.

صُخور { سنـ. جـ. عر. فد:
صخر. با: صخر، صخره.

صَد {عد. فا. یوز، مائه: صدبار= یوز کره؛ صد پاره = یوز پارچه، پارچه پارچه؛ صدچندان= یوز اوقدر؛ صد هزار = یوز بیك.

صَداء {سذ. عر. ١. سس، آواز: سس، صدا یوق؛ بلند صدا ایله چاغرمق، اوقومق، سویلك. ٢. طاغه ویا دیکر بر شیشه چارچوب کری دونن سس، عکس صدا، یانقی: باقی قالان بو قبه‌ده بر خوش صدا ایمش. [باقی]. || حرف صدا، حروف صدا. ذها طوغریسی: حرف صوتی، حروف صوتیه. با: صوتی. || مقیاس الصدا، مصور الصدا. با: صوت. || مج: صدا اشارتی = سیسلی هواده چاك ودودوك وسائر سسلی آلات مخصوصه ایله ویریلن اشارت.

صَدارَت {سذ. عر. [«صدر» دن] ١. صدرده یعنی باشده بولنمه، اوکه کچمه، ریاست. ٢. صدارت عظمی، صدر اعظم مقام سامیسی، صدراعظملق، دولت علیهٔ عثمانیه‌ده ریاست وکلا، وکالت مطلقه: صدارته کچمك = صدر اعظم اولمق؛ صدارت مستشاری؛ صدارت مکتوبجیسی. ٣. روم ایلی وآناطولی قاضیعسکرلکی که دائرهٔ جلیلهٔ مشیخت اسلامیه‌ده ایکی بیوك مقام وطریق علیه‌ده اك عالی پایه‌در. با: صدر.

صَدارَتپَناه {ص. فا. [عر. صدارت= ریاست. فا. پناه = ملجأ] مقام صدارت عظماده بولنان، مقام مشارالیه ایشلرینك استناد کاهی، وزیر اعظم.

صَدارَتپَناهی {ص. فا. صدر اعظمه ومقام معلای صدارته منسوب ومتعلق: امرنامهٔ صدارتپناهی؛ حضور عالیٔ صدارتپناهیلرینه.

صَداسِز {ص. سسنز، سسی چیقماز، ساکت: سسنز صداسز= ساکن وساکت. = ح. سسنزجه، سس چیقارمقسزین، کمال سکوت و سکونله: سسنز صداسز وظیفه‌سنی اجرا ایدیور.

صُداع {سذ. عر. ١. باش آغریسی. ٢. مج. معجزلك، تعجیز: صداعی موجب اولمق = تعجیز ایتمك، باش آغریسی ویرمك. ٣. ط. باشه عارض اولان وجع. فر. Céphalalgie؛ صداع معند= Géphalée؛ صداع نفریسی= Céphalagre.

صِداق {سذ. عر. [صادك فتح وکسری جائزدر.] زوجه مهری، کابین، نکاح بدلی.

صَداقَت {سذ. عر. [«صدق» دن. ترکیبات عربیه‌ده: صداقه] ١. دوستلق، محبت، دوستلقده ثبات، وفادارلق. ٢. افندی وولی نعمته شکور وممتندار اولوب حق نعمتنی اونوتمامه: خدمتیده اك زیاده آرانیله جق شیٔ صداقتدر؛ دولتنه، پادشاهنه ابراز صداقت ایتمك. [لسانمزه خاص اولان بو ایکنجی معنا برنجیسندن مستعاردر.]

صَداقَتلی {ص. صداقتی اولان، اجابتنه ویا افندی وولی نعمتنه وفادار، حقیقتلی، صادق، طوغری.

صَدالی {ص. سسی اولان، سسلی، سس چیقاران.

صَدانُویس {س. فا. فونوغرافه ویرمك ایستدکلری اسمدر. «بانکنویس» ذها مناسبدر.

صَدبَرك {ص. فا. [صد= یوز. برك = یاپراق] یوز یاپراقلی، قاتمرلی: کل صدبرك = بر نوع کل.

صَدپاره {ص. فا. [صد = یوز. پاره = پارچه] یوز پارچه، پارچه پارچه، ریزه ریزه: دل صدپاره = قلب مجروح.

صَدَد {سذ. عر. ١. یاقینلق، قرب، جوار. [عربیده اصل معناسی اولان بو معنا ایله لسانمزده قوللانلماز.] ٢. قصد، نیت، تشبث: اوزون بر سیاحت ایتمك صددنده بولنیور؛ بن درسه باشلامق صددنده ایکن سز کلدیکز. ٣. کلامدن مقصود اولان ماده، مقصد، مبنی علیه، مبحوث عنه، مانحن فیه: صدددن آیرلمیه‌لم؛ صددك خارجنه چیقمایك؛ خارج از صدد سوز سویله‌ملی؛ صدده، صددمزه رجوع ایده‌لم.

صَدر {سذ. عر. ج: صدور. ١. کوکس، سینه، بر: صدرینی بر قاچ نشانله تزیین ایتمشیدی؛ علت صدر = کوکس خسته لغی. ٢. یورك، قلب، خاطر: علم سطورده دکل صدورده‌در؛ صدره شفا ویره جك بر

خبر، بر جواب یوقدر. ٣. هر شیئك، اوكی، باشی، ایلریسی، الك عالی و رفیع محل: صدره چكمك؛ صدرده اوتورمق. [او. طه‌نك باش طرفنده اوتورمغه مخصوص اولان « سدیر » دخی بوندن غلطدر. با: سدیر] ٤. باش، رئیس، الك عالی مقامده بولنان: صدر اعظم، صدر عالی = وزرا ووكلانك باشی؛ صدر آناطولی = آناطولی قاضیعسكری؛ صدر روم = روم ایلی قاضیعسكری. ٥. [«صدر اعظم» دن مخفف] دولت عثمانیه‌ده رئیس وكلا، وكیل مطلق حضرت پادشاهی: صدر لاحق، صدر سابق، صدر اسبق.

صَدرِ اَعظَم { س. فا. [عر. صدر = باش. اعظم = دها بیوك] دولت عثمانیه‌ده رئیس وكلا، وزرا ووكلانك الك بیوكی، ذات حضرت پادشاهینك وكیل مطلقی.

صَدرنِشین { ص. فا. [عر. صدر = باش طرف. فا. نشستن = اوتورمق] باشده اوتوران، مجلسك الك بالاسنده طوران، ریاست ایدن.

صَدری { ص. عر. ث: صدریه. كوكسه منسوب و متعلق: امراض صدریه.

صَدرَین { سذ. ت. عر. صدر روم ایلی ایله صدر آناطولی، آناطولی ایله روم ایلی قاضیعسكرلری: صدرین مستشاری.

صُدغ { سذ. عر. تش. شقاق.

صُدغی { ص. عر. ث: صدغیه. تش. ط. شقاقه منسوب ومتعلق.

صَدَف { سذ. عر. ج: اصداف. ١. میدیه واستریدیه قبیلندن قبوقلی دكیز بوجكی اجناسی. ٢. ایچنده اینجی بولنان بو قبیلدن دكیز بوجكی كه قبوغی دخی بیاض وپارلاق اولوب فیل دیشی كبی صنایعده قوللانیلیر. ٣. مذكور حیوانك قبوغی: صدف قولای ایشلندیكیچون پك چوق شیلر اعمال اولنمق اوزره اوییلیر. == ص. ذكر اولنان حیوانك قبوغندن معمول ویا اونكله مزین: صدف دوكمه، صدف چكمجه = صدف قاقمه‌لی.

صَدَفچه { س. فا. صدف دینلن واینجی‌یی ویرن قبوقلی دكیز بوجكنك كوچكی وعادیسی.

صَدَفه { سث. عر. [«ه» یی تفرید ایچوندر] ١. اینجی‌یی حاوی بولنان قبوقلی دكیز بوجكنك برتكی وبر قبوغی. ٢. تش. قولاغك خارجده‌كی اویوغی كه حلزونی الشكل اولوب اورته‌سنده دلیكی واردر.

صَدَفی { ص. عر. ث: صدفیه. تا. اصداف دینلن قبوقلی دكیز بوجكی قبیلندن اولان.

صِدق { سذ. عر. ١. طوغریلق، كرچكلك، حقیقت: صدق افاده، صدق كلام. ٢. خلوص، مخالصت، خالصیت: صدق نیت؛ صدق ایله محبت؛ صدق وخلوصله = خالصانه.

صَدَق { فل. عر. [اصلی «ق» ك ده فتحیله اولوب دوغری اولمه دیمك اولان «صدق» ماده سندن ماضی مفرد مذكر غائبدر.] «ما صدق» تعبیر عربیسنده مستعملدر كه بر مثل وسائره‌نك تطبیق اولندیغی دیمكدر: فلان مثله ماصدق اوله‌رق = بو مثل مصداقیجه.

صَدَقه { سث. عر. ج: صدقات. رضاء الله فقرایه ویریلان شیء: صدقه ویرمك؛ فقرا ایچون صدقه طوپلامق؛ صدقه‌یه محتاج اولمق؛ صدقه ایله بكلمك. [زمان سعادتده فقراء مسلمین ایچون طوپلانان زكاته دخی بو نام ویریلیردی.] صدقهٔ فطر = فطره

صَدمه { سث. عر. ج: صدمات. ١. چارپمه. اورمه. چاتمه: كمی صدمه‌یه اوغرادی، ریختیمه بر شدتلی صدمه ایله چارپدی. ٢. آكزین باشنه كلن آفت، انسانك حال مادی یا معنویسنی صارصان وقوعات، ایشمی یوانه قومش ایكن بر صدمه‌یه اوغرادم؛ طالعك صدمات متوالیه‌سنه دوچار اولدی. ٣. كمی. پاتلامه. || ط. صدمهٔ منعكسه، صدمهٔ مقابله = برتأثیری متعاقب اونك ضدینه ظهور ایدن تأثیر شدید، فر. Contre-coup.

صُدور { سذ. ج. عر. فد: صدر. با: صدر. — صدور عظام = صدر اعظملر؛ صدوردن = قضاة عسكردن.

صُدور { سذ. عر. صادر اولمه، ظهور، حدوث، حاصل اولمه، وقوعه كلمه، چیقمه: سزدن بویله ایش صدور ایده‌

جكنى مأمول ایتمزدم؛ ارادهٔ سنیه‌سی شرف صدور ایتدی؛ امرنامه‌نك صدورینه منتظرم.

صَدیق { سذ. ص. عر. ذ: صدیقه. ج: اصدقاء. [«صدق» دن صش.] طوغری و حقیقی دوست، یار وفادار.

صِدّیق { ص. عر. ذ: صدیقه. [«صدق» دن سمب.] پك طوغری، اصلا خلاف سویلمز و خلف وعد ایتمیوب سوزنده طورور: حضرت یوسف صدیق (عم): حضرت ابا بکر صدیق (رضه)؛ ام المؤمنین حضرت عایشة الصدیقه (رضها).

صر { د. صاد مکسوره ایله باشلار بعض صفتلره کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر: صرصیقلام.

صر { یاخود صیر. س. ١. چناق چوملکه سوریلن پارلاق بویا، ورنیك. [ابتدای ظهورنده سر صافلانمه‌سی وجه تسمیه‌سی اولدیغی مظنوندر.] ٢. آینه‌نك آرقه‌سنه سوریلن بوره.

صراجه { س. بوغازده اورلر چیقمسنی وبدنك بعض طرفلرنده یاره‌لر آچلمسنی موجب ارثی بر خسته‌لق، داء الخنازیر. || صراجه اوتی = آق باك، صغیر قویروغی، بالیق اوتی انواعندن بر نبات.

صراجه‌لی { ص. داء الخنازیر علتنه مبتلا.

صَراحَت { سش. عر. آچیقلق، شبهه و تردده محل براقیه‌جق صورتده آچیق افاده، ایما و اشارتله اولمیه‌رق طوغریدن طوغری‌یه و آچیقدن بیان ایتمه، ایضاح: بوفقره‌ده صراحت یوقدر؛ صراحت ویرمك اقتضا ایدر.

صَراحَتلی { ص. آچیقدن بیان اولنان، رمز وایما ایله آکلادلمیوب ایضاحاتی حاوی اولان، تصریحاتلی: صراحتلی مکتوب؛ صراحتلی کلام.

صَراحَةً { ح. عر. آچیقدن، ظاهراً، رمز وایما ایله وضمناً اولمیه‌رق طوغریدن طوغری‌یه، اسم ورسمیله، آچیقدن آچیغه، ایضاحاً، تصریحاً: کیفیتی صراحةً یازملی؛ صراحةً بیان اولنیور.

صُراحی { سذ. عر. اوزون بوینلی صو و شراب شیشه‌سی = بر صراحی صو؛ صراحی‌یی طولدیرمق. [عربیده صراح وصراحیه دخی دینلوب «صراحة» دن مشتق اولمغله، ایچنده کینی آچیقدن کوسترمسی ویا آچیق وبراق شرابه مخصوص اولمسی وجه تسمیه‌سی اولمق محتملدر.]

صِراط { سذ. عر. ١. یول، طریق، راه: صراط مستقیم = طوغری یول، طریق هدایت، دین حق. ٢. جهنمك اوزرنده قورلمش پك طار و چکلمه‌سی مشکل بر کوپری که اوزرندن چکیله‌رك جنته کیدیله‌جکدر: صراط کوپریسی. || مج. پك صرب ومخاطره‌لی یول.

صَرّاف { سذ. عر. ج. فا. صرافان. [«صرف» دن سمب. — اصل عربیسی صیرفی وج: صیارفه‌در.] آقچه بوزمق وتبدیل ایتمك ایله وآقچه‌یه متعلق هرنوع معاملاتله اشتغال ایدن آدم، معامله‌جی، بانکر: معتبران صرافاندن؛ صرافلر چارشیسی، کتخداسی. || کوشه صرافی = سوقاق ویا دکان کوشه‌لرنده اوکنده براوفاق چکمجه قویه‌رق پاره بوزمقله و اوفاق تفك معاملاتله مشغول اولان کوچك صراف. || مج. صراف سخن = کوزل وسنجیده سوز سویلکه وسویلنمش سوزلری تقدیره مقتدر آدم؛ آدم صرافی = آدمك ایی‌سنی کوتیسنی فرق و تمییزه مقتدر اولان.

صَرّافلق { س. ١. صراف صنعت وتجارتی، آقچه بوزمق وآقچه‌یه متعلق معاملات: صرافلق ایدیور. ٢. آقچه بوزمقدن ویا دکیشدیرمکدن اولنان استفاده وآلنان فرق: بن صرافلق ایده‌جك دکلم.

صَرّافیّه { سش. عر. آقچه بوزمق ویا تبدیل ایتمك ایچون صرافك آلدیغی فرق، باش: لیرایی بوزمق ایچون فرق پاره صرافیه آلیرلر.

صَرب { ص. با: صارب.

صرب { س. ص. [Serbe] جنوبی اسلاو اقوامندن بر قوم که صاوه نهرینك طرفیننده و آدریاتیق سواحلندن طونه‌نك اوته‌سنه‌دك منتشردرلر: صرب قومی، صرب لسانی، صربلرك اخلاق وعاداتی.

صربجه { ص. صرب قومی لساننده ویا بوقومك طرز

وطورنده اولان : صربجه لسان، کتاب، خوره، شرق. = ح. صرب لساننده ویا طرز وطورنده : صربجه سویلمك، خوره تیمك. = س. صرب لسانی : صربجه نك بوشناقجه دن فرقی یوق کبیدر.

صربستان { سخ. م. با : صربیه.

صربلی { س. ص. صرب قومی افرادندن ویا صربیه اهالیسیندن اولان آدم : صربلیلرك سویلدکلری لسان.

صربیه { سخ. م. [Serbie] صربلرك ساکن اولدقلری مملکت، طونه ایله صاوه نهرلری آره سنده مستقل بر قراللق تشکیل ایدن معروف مملکت.

صرت { س. ۱. آرقه نك یوقاری جهتی، ظهر، آرقه : صرتنه آلمق؛ صرتنی دیواره ویرمك. ۲. حیوانك قلیجلامه اولان آرقه سنك اك یوقاریسی : آتك صرتی اکردن یاره اولمش. ۳. حیوانك اوراسی پوستندن چیقان کورك : سمور، قره قولاق، قورت صرتی. ٤. اوزانان طاغك بوینه سورن قلیجلامه یری، یاماج اوستی : خط حدود او طاغلرك صرتنی تعقیب ایدر. ٥. سم. ایج طابیه شیوی. || صرتدن آتمق = درعهده ایتمه‌مك، استنکاف ایتمك، باشدن صاومق. || صرته آلمق = یوکلنمك؛ تعهد ایتمك. || بالیق صرتی = اورته سی قباریق وقبه لی : باغچه یوللرینی بالیق صرتی یاپملی. || برینك صرتندن چیقارمق = اونی اضرار ایده رك قزانمق. || صرت صرته ویرمك = مظاهرت، تعاون ایتمك. || صرتی طیامق = کوکنمك، استمداد ایتمك. || صاللا صرت ایتمك = صرتنه آتمق، یوکلنمك : کوپك قویروغنی صاللا صرت ایدوب کیتدی. || صرتی قوی = ایی کیینمش، اوشومیه جك صورتده چوق کیینمش.

صرتار { س. اوموزلری قالین دریلی بر جنس کلر. || صرتار بالیغی = کوزل ایزماریدی.

صرتارمق { فل. ۱. صرتی طیامقله قوتنه کوکنمك، آرقه پیدا ایتمك، جسارت کوسترمك : صرتاروب طوریور. ۲. قبارمق، (بولوت) افقده بر صرت تشکیل ایده جك صورتده صره لانمق : بولوتلر صرتاردی.

صرتلامق { فت. آرقه سنه آلمق، صرتنه یوکلنمك = فل. صرتنی طایامق، آرقه ویرمك، طایانمق.

صرتلان { س. بله لی قوردك بیوك نوعی که اولولری مزاردن چیقاریر ولشه کیدر بر ییرتیجی حیواندر، عر. ضبع، فا. کفتار. [یله سزینه تر. آندوق دیرلر.]

صرچه { س. ۱. چاقیل طاشیله قومك اریدلمسندن حاصل اولوب قیزغین خمورینه بر دمیر بوری ایله اوفلنه رك مختلف قابلر وسائر شیئلر یاپیلان جسم شفاف، جام، زجاج. [اساساً اسم عمومی ایسه ده دوکمه وکسمه اولانلری بللور اسم مستعاریله تفریق اولندیغندن یالکز اوفلمکله حاصل اولان عادی جنسنه مخصوص قالمشدر.] صرچه دن اوده اوتوران قومشوسنه طاش آتمامالی. ۲. کابنلره طاقیلان جامدن تل، رنکلی جامدن بونجوق انواعی. ۳. الماس طاسلاغی، خام الماس. ٤. جامدن تل کبی پارلاق قیل : صرچه لی کورك = پارلاق وقبا توکلی. ٥. موزایق دینلن اصولده یاپیلان منقش بللور.

صرصر { سف. عر. پك شدتلی وصوغوق روزکار. [صفت کبی ده قوللانیلیر :] ریح صرصر.

صَرعه { سث. عر. [یره اورمق دیمك اولان «صرع» دن] انسانك حسیاتنی غائب ایده رك دوشمه سنی واختلاج واضطرابی موجب اولان معروف سیکیر خسته لغی، تر. طوتار، طوتاراق : صرعه طوتمق، صرعه سی اولمق.

صُرعه { سث. عر. [صادك ضم وکسری جائز] کوریشمه، پهلوانلق، خصمنی آتمق مهارتی. [مأنوس دکل ایسه ده «اسپور» لغت اجنبیه سنه ترجیحاً قوللانیله بیلیر.]

صَرعه لی { ص. طوتار علتنه مبتلا، صرعه سی اولان : صرعه لی اولانلری عسکره آلمازلر.

صَرعی { ص. عر. ت: صرعیه. ط. طوتار علتنه منسوب و متعلق.

صَرف { سند. عر. ١. خرج، مصرف ایتمه، آقچه‌یی مبایعاته ویروب بوزمه : چوق پاره صرف ایتدیکز؛ آیده نه‌قدر صرف ایدیورسکز؟ آقچه‌نك کیمی صرفندن خوشلانیر کیمی حفظندن. ٢. قوللانمه، ایشده بولندیرمه، استعمال، اشغال ایتمه : بو ایشه صرف ذهن ایتدم؛ صرف مساعی ایتمك. ٣. چویرمه، دوندیرمه، چکوب اوزاقلاشدیرمه : بر ایشدن صرف نظر ایتمك = کوزلرینی چویرمك، واز کچمك. ٤. بر لسانی ترکیب ایدن کلمه‌لرك تبدلاتندن وبربرندن چیقملرندن یعنی تصریف واشتقاقدن بحث ایدن علم که کلمه‌نك ترکیب کلامده طوتدیغی موقعدن صرف نظرله [یعنی بووظیفه‌یی نحوه براقه‌رق] مجرد نفس کلمه‌نك تبدلات و تغیراتنی بیلدیرر : علم صرف. ٥. بوعلمدن باحث کتاب: صرف عربی، صرف ترکی؛ فلان کوزل بر صرف یازمشدر. ٦. کلمه‌نك علم صرف قواعدنجه واعرابجه تبدلی. [تصریف وانصراف دها مستعملدر.]

صِرف { ص. عر. ١. خالص، صافی، ساده، محض : بو صرف سوتدر؛ صرف یالاندر. ٢. بسبتون، کاملاً [اکثریا ترکجه‌کبی قوللانیلوب فارسی قاعده‌سنجه مثلا کذب صرف نادراً دینلیر و برنجیسی قدرقوت معنایی احتوا ایتمز.] = ج. آنجق، مجرد: صرف کندی اختراعیدر.

صَرفی { ص. عر. ت: صرفیه. علم صرفه منسوب ومتعلق: قواعد صرفیه.

صَرفیّات { سند. ج. عر. ١. خرج اولنان آقچه وسائره، مصارف : بوآی چوق صرفیات اولدی. ٢. بر حساب ودفترك مصارفه متعلق قسمی: صرفیاتی مفرداتیله کوسترمه‌مشسکز. ٣. وجودجه افرازاتله واقع اولان زیان، ضایعات: قان آلدیرمق صرفیاتدر؛ بوقدر جراحت آقمه‌سی بر صرفیاتدر.

صَرفِیّون { سند. ج. عر. صرف علمیله اوغراشان وبو علمده کتاب یازان علما : مشاهیر صرفیوندندر.

صرمه ١ { س. با : صیرمه.

صره ١ { ١ یاخود صیره. س. [یو. Σειρά] ١. دیزی، صف : بر صره اینجی؛ آغاجلری صره صره دیکمشلر. ٢. ترتیب، نظام : صره‌یه قومق، صره‌یه کیرمك، صره ایله. ٣. صنف، مرتبه، رتبه، منزله : بن او صره ده دکلم؛ بنی اونلرك صره‌سنه قومایك. ٤. خط، سطر: بر قاچ صره یازی یازدی. ٥. درسخانه واوکا مماثل یرلرده اوتورمق اوزره تخته‌دن بوینه تذابه، اوزون رحله، مصطبه: مکتب، تیاترو صره‌لری. ٦. نوبت، معین و مخصوص وقت ویا درجه : بزم صره‌مز کلیه‌جکمیدر؟ شمدی سزك صره‌کزدر. ٧. فرصت، تصادف، مناسب وقت وحال : صره دوشورمك؛ صره کوزتمك؛ صره‌سی کلدی‌ده. ٨. سیاق و سباق، کلیش : سوزك صره‌سی. ٩. عدم انتخاب، راست کلمه آلمه، ممتاز اولمیان : صره قارپوزی؛ صره نفری؛ صره کوموری. ١٠. اطراد، بوینه اوزانمه : صره سرویلر، صره دیواری. = ص. بر صره تشکیل ایدن، بر صره‌یه دیزلمش : صره یالیلر، دکانلر، صره آغاجلر. = ح. ظرفیت بیان ایدر اسملره التحاق ایده‌رك بر نظام وترتیبله دوام و استمرار بیان ایدر : آردی صره، آرقه‌سی صره = متعاقباً، کریدن متصلاً؛ اوکی صره = اوکندن، اوکنجه، اوکدن متصلاً؛ یانی صره = برابرنده، یان یانه. || آره صره، آره‌ده صره‌ده = آرالق آرالق، بعضاً، هر وقت ومنتظماً دکل. || صره ایله = منتظما بربری آرقه‌سندن، منتظم بر ترتیبده یاخود برر برر. || صره‌سنده = نظامنده، مناسبتلی اوله‌رق. || صره سیله = یولیله، صورت مناسبه‌ده. || صره صره = صف صف، بربری آرقه‌سنده صفلر تشکیل ایده‌جك صورتده : عسکر صره‌صره دیزلمشیدی. || ایشی صره‌سنه کیرمك = ایش یولنه کیرمك؛ نتیجه پذیر اولمق اوزره بولنمق؛ دوزلمك. || صره‌ده = برشیئه نائل اولمق طریقنده. || صره‌ده = اثناده، ایکن : کلدیکم صره‌ده تصادف ایتدم.

بو لغت چغتاییه‌ده دخی سیرا املا سیله مستعمل اولدیغندن، بزجه

روجه‌دن مأخوذ اولمدیغی کبی، اسکی لسان یونانیده‌ده موجود بولنمق حسبیله، روجه‌یه دخی ترکجه‌دن کچمش اولمسی ملحوظ اولمدیغی حالده، بری السنۀ تورانیه‌دن ودیکری زمرۀ آریانیه‌دن اولان بو ایکی لسانده عیناً تصادفی طرابیدندر. بو ایکی لسانده بو قبیلدن تصادفلر چوق اولوب، بو حال لسانیونك نظر دقتنی جلب ایتمکه شایاندر.

صُرّه { سث. عر. ۱. آقچه کیسه‌سی، پاره چیقینی. ۲. حرمین محترمینه جانب سلطنت سنیه‌دن هر سنه اهدا بیوریلان آقچه و سائره: صرۀ همایون؛ صره آلایی؛ صره امینی = صرۀ همایونك جانب حجازه سوقنه مأمور اولان ذات که هر سنه دیکری نصب اولنور.

صره‌سز { ص. ۱. غیر منتظم، قارمه قاریشیق. ۲. یولسز، مناسبتسز، نابجل.

صره‌لاتمق { فت. صره‌یه قودیرمق، بر دیزی‌یه دیزدیرمك: بو صاقسیلری باغچوانه صره‌لاتملی.

صره‌لامق { فت. ۱ صره‌یه قومق، دیزمك: صاقسیلری یولك اوزرنده صره‌لایه‌جغم. ۲. بربری آرقه‌سنده سویلك، آره‌سنی کسمکسزین ایراد ایتمك: بر طاقم شتوم غلیظه صره‌لامغه باشلادی. == فل. (چوجق) یاصدیق ودیوارلره طوتنه‌رق یوریمکه باشلامق: دها یوریمیور اما صره‌لایور.

صره‌لانمق { فل. صره‌یه قونمق، دیزلمك، بر دیزی تشکیل ایده‌جك صورتده ترتیب اولنمق: بو آغاجلر ایی صره‌لانمامشدر.

صره‌لی { ص. ۱. دیزلمش، صره‌سنه قونمش: صره‌لی اولر، آغاجلر. ۲. مرتب، منتظم: صره‌لی ایشلر قولای کوریلیر. ۳. مناسب محلنده، یولنده.

صره‌واری { ص. بر صره تشکیل ایدن، بر دیزی صورتنده، صف اولمش: صره واری یاپیلر، آغاجلر. == ح. بر دیزی تشکیل ایده‌جك صورتده، صره ایله: صره واری طورمشلردی.

صریتمق { صریتغان، صریم وسائره. با: صیریتمق وسائره.

صَریح { ص. عر. آ: صریحه. [«صراحة» دن صث.] ۱. آچیق، آشکار، رمز وایما ایله تفهیم اولنمیوب آچیقدن آچیغه افاده اولنان، واضح: قول صریح، افادۀ صریحه. ۲. شك وشبهه‌دن سالم، ظاهر بدیهی: حق صریح. ۳. قاریشیق و مغشوش اولمیان، خالص، صافی، ساده.

صَریر { سذ. عر. غیجردی، قلم وقپو کبی شیئلرك سسی. ز.

صزمق { صزلامق، صزی. با: صیزمق وسائره.

صَعب { ص. عر. آ: صعبه. [«صعوبة» دن صث.] ۱. چتین، زور، مشکل، دشوار: صعب ایش. ۲. قوتلی، زورلی: دشمن صعب.

صُعوبَت { سث. عر. جـ: صعوبات. کوجلك، زحمت، مشکلات: چوق صعوبت چکدك؛ بو یازی‌یی یازمقده هیچ بر صعوبت یوقدر.

صُعوبتلی { ص. کوچ، زحمتلی، مشکل: چوق صعوبتلی ایشدر.

صُعود { سذ. عر. یوقاری چیقمه، یوکسکه چیقمه، یوکسلمه: دومان بولوتلره طوغری صعود ایدیوردی.

صَعید { سخذ. م. یاخود صعید مصر = خطۀ مصریه‌نك قسم جنوبیسی، مصر علیا.

صِغار { صذ. جـ. عر. فد: صغیر. با: صغیر.

صَغائر { سث. جـ. عر. فد: صغیره. با: صغیره.

صِغَر { سذ. عر. کوچکلك، خردی: صغر سن = یاش کوچکلکی.

صغر { صغرتماج. با: صیغیر وسائره.

صُغرا { صث. عر. و:

صُغری { صث. عر. ذ: اصغر. با: اصغر. == سث. عر. منـ. قیاسك حد اصغرینی حاوی اولان قضیه، کبری مقابلی.

صَغری { س. با: صاغری.

صُغله { سخـ. م. ازمیر سنجاغندن عبارت اولان آناطولی خطه‌سی.

صَغیر { ص. عر. آ: صغیره. جـ: صغار. ۱. کوچك، اوفاق، خرد: نجم صغیر؛ حجرۀ صغیره؛ صغیر وکبیر = بیوك کوچك؛ صغار وکبار = بیوکلرله کوچکلر، عموم انسانلر. ۲. ف. بلوغه ایرمه‌مش و وصی‌یه محتاج چوجق: اوچ صغیر اولاد براقدی؛

بر صغیر اوغلی و ایکی صغیره قیزی واردر؛ صغیر ممیز = تمیزه مقتدر صبی؛ صغیر غیر ممیز = تمیزه غیر مقتدر صبی .

صَغیره { سث. عر. جـ : صغائر . { کوچك کناه، قتل وزنا کبی کبائردن اولمیان اثم .

صَفّ { سذ. عر. جـ : صفوف . { ترکجه ده « ف » مخفف دخی اوقونور.) ۱. صره، دیزی، سلك : بر صف تشکیل ایتمك؛ بر صف اوزره دیزلمك؛ صفدن چیقمق. ۲. ع. بر صره‌یه دیزلمش عسکر : برنجی، ایکنجی صف . || صف بسته = صره اوزره دیزلمش : صف بستهٔ سلام اولمق = بر صره اوزره دیزیلوب سلامه طورمق. || صف جماعت = جامعده نمازه طوران جماعت مسلمینك تشکیل ایتدیکی صره‌لرك بهری. || صف حرب = محاربه‌ده برصره‌یه دیزیلن عسکر: صف حربه کیرنجه هرکسه جسارت کلیر. || صف صف = صره صره، متعدد صره اوزره. || صف نعال = اوطه ویا چادیر وسائر اوتوریلان محلك آیاق قابلرینی چیقاروب براقدقلری اك آشاغی صره‌سی : صف نعالده اوتورمق = کمال تواضعله اومحله تنزل ایتمك.

صَفاء { سذ . عر . ۱. صافیلك، { براقلق، بولانقلق، وکدورتدن سالم اولمه : صفای قلب، صفای خاطر. ۲. اندیشه‌سزلك، اطمئنان، راحت، حضور، اکلنجه: صفا سورمك؛ ذوق و صفاسنه باقمق. || اخوان صفا = علوم وفنون و حکمتله اشتغال ایدر اسکی بر صنف علما که بینلرنده تعاطی ایتدکلری مکاتیبك برقسمی « رسائل اخوان الصفاء » عنوانیله موجود اولوب برمجموعهٔ علمیه تشکیل ایدیور. || صفا کلدیکز [طوغریسی : صفا کتیردیکز] = خوش کلدیکز؛ صفا بولدق = خوش بولدق؛ صفای خاطرله = خوش حال اوله‌رق. || کیجه صفاسی = کیجه آچیلوب کوندوز قپانیر برجنس چیچك .

صَفابخش { ص. فا. [عر. صفا = { راحت. فا. بخشیدن = باغشلامق] راحت و حضور ویرن، راحتلاندیران، اکلندیرن.

صِفات { سث. جـ. عر. فد : صفت. { با : صفت .

صَفائح { سث. جـ. عر. فد: صفیحه. { با : صفیحه .

صِفَت { سث. عر. جـ : صفات . { « وصف » دن علی القاعده مثالك فاء الفعلی اولان « و » ك حذفی و « ة » علاوه‌سیله، صفة] ۱. بر شخص ویا شیئك عارضی حالی، صورت : فضیلت انسانه یاقیشیر صفتلرك اك ممدوحیدر؛ بر شیئی صفات مخصوصه‌سیله تعریف ایتمك اقتضا ایدر؛ رحمان صفات اللهدندر، صفات الهیه‌دندر. ۲. انسانك بر فعل و حرکتده بولنمغه صلاحیت قزانمق ایچون طاقندیغی حال وکیفیت ویاعنوان : سز بکا بو سوزی نه صفتله سویلیورسکز ؟ پدر صفتیله می یوقسه آمر صفتیله‌می ؟ ۳. عو. تر. صورت، چهره، بکز، ظاهری وخارجی کورینیش : اونك نه آدم اولدیغی صفتندن بللیدر؛ صفتنه باقسه کز آ. ٤. د. [صرف ونحوده] بنفسه قائم اولمیوب بر شخص ویا شیئه عارض اولان بر حال وکیفیته دلالت ایدن کلمه : آق، قره، بیوك، کوچك، آغر، خفیف، عالم، جاهل کلمه‌لری صفتدرلر. [توصیف اولنان اسم ذاته ده نحوده « موصوف » دیرلر :] صفتله موصوف آره‌سنده مطابقت شرطدر. || صفت رسمیه = برآدمك دولت وحکومتجه حائز اولدیغی حال وموقع: اونك بر صفت رسمیه‌سی وارمیدر؟ — اوت مدعئ عمومیدر لکن بورایه اوصفتله کلمه‌مشدر.

صَفح { سذ. عر. یوز چویرمه، { اعراض، باقامه، عفو: عفو وصفح ایتمك .

صَفحه { سث. عر. جـ : صفحات. { ۱. یوز، بر شیئك دوز یوزی، وجه، برجسمك کورینن خارجی طرفلرینك بهری: مکعب بر زارك آلتی صفحه‌سی واردر. ۲. یازلمش ویا یازیله‌بیلیر صحیفه: مجلا بر صفحه؛ مرمر صفحه‌سی اوزرینه حك ایتمك. مجـ. صفحهٔ دل، صفحهٔ خاطر . ۳. اینجه وککیش جسم، تخته، لوح، لوحه، یوفقه : اینجه صفحه‌لره یارلمش قولای بر طاش .

صَفدَر { ص. فا. [عر. صف = { صره. فا. دریدن=یارمق] دشمن عسکرینك صفلرینی یاروب کچن، شجیع، جسور، بهادر : صفدر جنك .

صَفدَرانه { ص. حـ. فا. بهادرانه، { جسورانه .

صِفر { سـذ . عر . جـ : اصفار . ١ { کندیلکندن هیچه اشارت اولدیغی حالده، رقملرك صاغنده یازلدقده، اونلره بر درجه قرا. نددیروب مثلا بری اون وایکی‌یی یکرمی‌ایدن اشارت‌که بر نقطه‌دن عبارت اولوب اساساً (٥) شکلنده ایدی. || صولده صفر = هیچ بر اهمیتی اولمیان، کأن لم یکن حکمنده اولان. || صفری تو. کتمك = ١. مقابله‌دن و برشیئه دوامدن عاجز قالمق : اویله سـؤاللر ایراد ایتدم‌که نهایت صفری توکتدی. ٢. تلف او. لمق : حریف صوؤقدن اوراده صفری توکتمش. == ص. بوش، خالی، هیچ برشیئی اولمیان : صفر. الید = الی بوش، تهیدست .

صَفَر { سـذ . عر . سنهٔ قمریهٔ عربیه‌نك ایکنجی آیی : صفر الخیر .

صَفراء { صث. عر. ذ : اصفر. ؤ: اصفر. == سث. عر. ١. اود، مراره. ٢. قدما فکرنجه اخلاط اربعه‌نك بری که اساسی اود ده کی یشیلتراق صاری مایعدر. || صفرا بولا نمق = باش دونمك، قیٔ ایتمك ایستمك. || صفراسی غالب = اکثریا باشی دونن (آدم) .

صَفرالی { ص. صفراسی غالب، جزئی صاللانقدن ویا آشاغی یاخود یوقاری باقمقدن باشی دونن (آدم).

صَفران { سـ. « زعفران » دن غلط. با : زعفران .

صفراوی { ص.عر. ؤ: صفراویه. اوده منسوب ومتعلق، اخلاط اربعه‌دن صفرایه منسوب: مزاج صفراوی؛ صفراوی المزاج آدم .

صُفرَت { سث. عر. ١. صاریلق، صاری رنك. ٢. بکنز صولوقلغی .

صَفره { سـ. کمینك آلت اباریته وضع اولنان آغرلق. طوغریسی صابوره. با : صابوره.

صَفزَن { ص. فا [عر. صف = صره. فا. زدن = اور. مق] دشمن عسکرینك صره‌لرینه اوران، جسور، شجیع، غالب.

صَفشِکَن { ص. فا. [عر. صف = صره. فا. شکستن = قیرمق] دشمن عسکری صره. لرینی قیران، غالب.

صَفصاف { سذ. عر. سوکوت آغاجی ؛ حامض صفصاف = کیم. فر. Acide Salicylique دینان واکثریا صداعده وبراکی شیلری محا. فظه خصوصنده قوللانیلان طبابتده دخی مستعمل زیاده. جه‌سی تنفسه مضر بر ماده.

صَفصافیّه { صث. عر. با. فصیله صفصافیه = سوکوت آغاجی انواعندن اشجار .

صَفوَت { سـث. عر. صافیلك، خالصلك، پاکك، برا. قلق، غل وغشدن عاری اولمه : صفوت قلب، صفوت درون.

صُفوف { سـذ. جـ. عر. فـد : صف. با : صف.

صُفّه { سـث. عر. طیش قپونك ایکی طرفنده طاشدن و یا تخته‌دن اوتورمغه مخصوص سد ویا پیکه. ؤ. با : صوفه.

صَفی { ص.عر. ؤ: صفیه. [«صفوة» دن صث.] صافی، خالص، پاك، تمیز، غیرمخلوط. [«صافی» دها مستعملدر.] || صفی الله = ابو البشر حضرت آدم (عم) ك لقبیدر .

صَفیحه { سـث. عر. جـ : صفائح. ١. یاصی ودوز یور، صفحه، لوحه. ٢. تخته حالنده معدن، ساج. [«صفحه» دها مستعمل اولوب، صفیحه‌نك ایسه جمعی دها مأنوسدر.]

صَفیحی { ص. عر. ؤ: صفیحیه. تش. با: یوفقه حالنده، یوفقه‌لر صورتنده : صفیحی الشکل.

صَفیر { سذ. عر. ط. ایصلق صو. رتنده سس.

صَفیر { سذ. عر. [یو. Σάπφειρος] کوك یاقوت [ذی قیمت طاش.]

صَفیری { ص. عر. ؤ: صفیریه. (ایصلیق سسنه بکزر (تنفس صداسی وسائره) .

صَقاغی { سـ. با : صاقاغی .

صَقاق { سـ. چکه آلتی، غبغب. مر. غلط اوله‌رق « اوکوز شقاغی » دیدیکمزك طوغریسی « اوکوز صقاغی » درکه کردانندن صارقان دری دیمك اولوب، شقاقله اصلا مناسبتی یوقدر.

صَقال { سـ. ارککلرده یوزك اطرافنده وآلت چکه نك اوزرنده بیتن قیللر، لحیه، ریش: قره، صاری، قوکرال، آق صقال؛ صقال قویویرمك، صالیویرمك؛ صـقالی تراش ایتمك. || آق صقال = کوی اختیاری، مختاری. || آق صقال قرده صقال =

بیوك كوچك، هركس || صقالی اله ویرمك = باشقه‌لرینك نفوذینه تابع اولوب فاعل مختار اولمامق. || تخته صقال = اكلی صقاللی. || (ایشك) صقالی بیتمك = اسكیمك، سورنجمه ده قالمق. || صقالی تراش ایتمك = یمین تعبیریدر : بویله دكلسه بن صقالمی تراش ایدرم. || صقال جوجوغی = یام تلی. || صقالی دكرمنده آغارتمق = تجربه قزانمقسزین اختیار اولمق. || صقالی صاپدیرمق = اسرارینی كتم ایده‌مه‌مك. || صاچ صقال = سن وسال. || صقاله صوغان طوغرامق = استهزا، ریشخند ایتمك. || طوپ صقال، قبا صقال، كوسه صقال = صقالی بو شكللرك برنده اولان آدم ؛ كچی صقالی = اوجی سیوری كسیك صقال؛ تخته صقال = دوز واكلی صقال.

صقالبه { سنذ. جـ. عر. [فد : صقلاب، صقلابی لساننده مستعمل دكلدر] اسلاو اقوامی : صقالبه‌دن بر قوم.

صقالسز { صـ. صقالی كلمه‌مش ویا صقالنی تراش ایتمش، صقالی اولمیان.

صقاللانمق { فل. صقالی كلمك، صقاللی اولمق.

صقاللی { صـ. صقالی اولان، ذو اللحیه، ریشدار؛ قره صقاللی، آق صقاللی، قیر صقاللی، صاری صقاللی، كوسه صقاللی.

صقسی { سـ. با : صاقسی.

صقصغان { یا صقساغان. سـ. با : صاقساغان.

صقل { سنذ. عر. اكه‌له، اكه ایله جلا ویرمه.

صكّ { سنذ. عر. جـ : صكوك. [فا. « چك » دن معرب] ۱. جانب محكمه‌دن ویریلن رسمی حجت واعلام ویا برات. ۲. حجت واعلام كبی حكملی محررات شرعیه‌نك اصول ونسق تحریری وبونلرك تحریرنده قوللانیلان تعبیرات واصطلاحات : حجتك صك وسبكه موافق اولدیغنی تصدیق ایتمك.

صكّاك { سنذ. عر. [« صك » دن سمبـ.] اعلام و حجت یازمق اصولنده ماهر محكمه كاتبی.

صكره { ظز. غلط املا. طو. غربی : صوكره. با: صوكره.

صكسار { سـ. پوستندن كورك یاپیلان وطاوقلرله سائر طیور اهلیه‌یه مسلط اولوب یالكز قازدن قورقان كدیدن بیوجك سیاه بر حیواندر، كه فا. دله وعر. بوندن معرب اوله‌رق دلق دینیلیر. بر جنسنه‌ده قیر صكساری وكوچكن دیرلر.

صكسون { سـ. [وغلطی : صامسون] وقتیله دشمنه صالدیرلمق اوزره غاوغاده قوللانیلان ایری كوپك.

صكسونجی { سـ. غاوغا كوپكلرینی اداره وسوق ایدن عسكر افرادی كه یكیچری اوجاغنه مربوط ایدی؛ صكسونجی باشی = بو افرادك ضابطی.

صكوك { سنذ. جـ. عر. فد : صك. با : صك.

صلاء { سنذ. عر. ۱. جمعه نمازینه وبعض محللرده جنازه‌یه دعوت ایچون مناره‌لرده اوقونان صلوات : صلا ویرمك، صلا اوقومق. ۲. مجـ. میدان اوقومه، كندینه كوكن وارایسه چیقسون دیه ندا ایتمه. ۳. تر. عو. برمحله چوجقلرینك دیكر محله چوجقلریله طاش غاوغاسنه چیقملری. == صلا! یاخود الصلا! صورتنده ادات تنبیه مقامنده دخی قوللانیلیر.

صلا { سـ. با : صله.

صلابت { سنذ. عر. [« صلب » دن] ۱. قتیلق، پكلك. ۲. متانت، قوت، طیانمه، ثبات: صلابت دینیه.

صلابتلی { صـ. قوی، متین، طیانیقلی، ثباتلی.

صلاپوریه { سـ. طرز مخصوصده آچیلیر بریلكنی اولان بیوجك بر نوع قایق.

صلات { یاخود صلاة، صلوة. سنذ. عر. جـ : صلوات. ۱. نماز : صلات فجر = صباح نمازی؛ صلات عید = بایرام نمازی. ۲. پیغمبر ذی شان (صلعم) افندمزه دعا : « علیه الصلاة والسلام » یاخود « صلوات الله علیه » و « صلی الله علیه وسلم » دعاسی : صلات اوقومق، صلات كتیرمك. == جـ : « اللهم صل علی سیدنا محمد ... » دعاسی : صلوات شریفه، صلوات كتیرمك.

صلاته { سـ. [فر. Salade] ۱. اشتها آچیق اوزره یمك آره‌سنده ینن طوزلی واكشیلی شیء. ۲. اك زیاده صلاته یاپیلنه

یارایان مارولە مشابە واوندن کوچك بر نوع یشیللك : صلاتە دیکمك؛ صلاتە صوغان صاتمق. ٣. بو یشیللکك طوز وسرکە و زیتون یاغیلە تربیە اولنمشی : صلاتەیی سفرەیە قومق؛ صلاتە طباغی.

صَلاتەجی { س. صلاتە وصوغان وسائرە کزدیروب صاتان آدم.

صَلاتەلق { ص. صلاتە یاپمغە یارایان : صلاتەلق مارول. = س. صلاتە یاپمغە یارایان خیار : صلاتەلق دیکمك، یتیشدیرمك.

صَلاح { سذ. عر. ١. ایلك، بر شیئك ایی ومطلوب و ممدوح صورتدە بولنمسی : صلاح حال. ٢. زهد وتقوی، پرهیزکارلق، اعمال صالحە : اهل صلاحدن بر ذات. ٣. صلح، مسالمت، اسایش : صلح وصلاح.

صَلاحِیَّت { س. [عربی اولمیوب، ذاتاً مصدر اولان « صلاح » ە ادات مصدریت علاوەسیلە لسانمزك تصرفاتی ثمرەسنە کچمشدر.] ١. برایشە قاریشمغە وبرفعل وحرکتە حسب الوظیفە حقلی اولمە : سزك بو ایشە قاریشمغە صلاحیتکز یوقدر؛ بو بنم صلاحیتم دائرەسندەدر. ٢. حق. بر دعوانك مدعی علیهك اقامت ایتدیکی محلك محکمەسندە باقلمسی؛ عدم صلاحیت دعواسی = طرفیندن برینك دعواسنك، محول اولدیغی محکمەیە عائد اولمدیغنی ادعا ایلمسی.

صَلاحِیَّتلی { ص. برایشە ویا بر دعوی رؤیتنە حسب الوظیفە حقلی بولنان، وظیفەدار : محکمۀ حقوق بو دعوایی کورمکە صلاحیتلی دکلدر.

صَلاخوان { ص. س. فا. [عر. صلا = م. فا. خواندن = اوقومق] ١. منارەدە صلا ویرن، جمعە ویا جنازە نمازینە دعوت ایچون صلوات اوقویان مؤذن. ٢. میدان اوقویان، کندینە کوکس کرن وارایسە الصلا دیەرك تفاخر ایدن.

صَلاخور { س. ١. [« سرآخور » دن غلط] قپوجی باشیدن دون اسکی بر رتبە صاحبی. ٢. [« سلاحشور » دن غلط] وقتیلە بر قلعە وموقعك محافظەسیلە موظف اولوب بو خدمتە مقابل تکالیف امیریەدن معاف جنکاور آدم.

صَلاش { صلاشپور. با: صالاش، صالاشپور.

صلاموره { س. با : سالاموره.

صَلب { سذ. عر. ١. آصمە، آصەرق اعدام ایتمە، بردار ایتمە : صلب ایتمك. ٢. خاچە کرمە، خاچە کرەرك اعدام ایتمە : خرستیانلر حضرت عیسانك صلب اولندیغی اعتقادندە بولنەرق صلیب شکلنی تقدیس ایدیورلر.

صُلب { سذ. عر. ج : اصلاب. ١. اوکورغە کمیکلرینك مربوط بولندقلری زنجیر کبی کمیك، اکین، عمود فقاری. ٢. ذریت، سلالە : صلبندن اوچ ارکك ایلە ایکی قیز اولاد دنیایە کلدی؛ سلطان عثمان خان غازینك صلب پاکندن دنیایە کلن اولاد.

صُلب { ص. عر. أ: صلبە. [« صلابة » دن صش.] ١. قاتی، سرت : حجر صلب. ٢. ه. مایع وغاز حالندە اولمیوب آقماز و ودوکلمز یعنی ذرات ترکیبیەسی آز چوق قوت وتضییق کورمدکجە بربرلرندن آیرلماز (شیء): جسم صلب، اجسام صلبە. ٣. مج. حسیاتی طونوق، تأثرسز، احوال روحیەدن بیبهرە، پك جسمانی : پك صلب آدم.

صُلبی { ص. عر. ٓ: صلبیە. برینك صلبندن کلمە، صلبندن متولد : صلبی اوغلی، اولادی= اوز اولادی.

صُلبِیَّت { سذ. عر. ه. ١. قاتیلق، سرتلك : طاشك صلبیتی. ٢. اجسامك احوال ثلثەسندن بری کە مایع وغاز حالندە اولمیوب قاتی اولمسیدر. ٣. مج. حسسزلك، احوال وحسیات روحیەدن بهرەسزلك، جسمانی وحسسز آدمك حالی.

صَلت { ص. ح. با : صالت.

صُلح { سذ. عر. ١. باریش، باریشیق، باریشمە، آشتی: صلح ایتمك = باریشمق؛ عقد صلح ایتمك. ٢. راحتلق، اسایش، حرب و فتنە و فسادك عکسی: صلح واسایش: محافظۀ صلح، ادامۀ صلح؛ صلح وصلاح. ٣. اویشمە، اوزلاشمە، بالتراضی رفع نزاع: ایشی محکمەیە دوشورمکسزین بینلرندە صلح ایتدیلر؛ صلح اولمق= اوزلاشمق.

صُلحاً { ا. ح. عر. حربسز ویا محاکمەسز، اوزلاشەرق، او.

يشه‌رق، صلح طریقیله : مسئله صلحاً حل اولنه‌رق حربك اوكی آلندی؛ ایشی آره‌لرنده صلحاً تسویه ایدوب محکمه‌یه دوشور. مدیلر.

صُلَحا { سد. ص. ج. عر. فد: صالح. با: صالح.

صُلح آمیز { ص. فا. [عر. صلح= باریش. فا. آمیختن= قاریشدیرمق.] صلح قاریشدیران، صلح وآسایش ایراث ایدن : صلح آمیزسوزلرله آره‌لرینی بولدی.

صُلحجی { ص. ایکی طرفی اوزلاشدیران، ایکی خصمك آره‌لرینی بولوب صلحی اعاده ایدن آدم، میانجی.

صُلحنامه { س. ف.[عر. صلح= باریش. فا. نامه= یازلمش کاغد] ایکی طرف بیننده تقرر ایدن صلحك شرائطنی حاوی محررات، باریش عهدنامه‌سی.

صُلحی { ص. عر. ث: صلحیه. باریشه منسوب ومتعلق، صلح و اسایشه عائد : تدابیر صلحیه. ‖ حق. محکمۀ صلحیه، محاکم صلحیه = ابوفاق تفك دعوالری صلحاً وطرفینی بالاقناع رضالرینی استحصال ایتمکله خرجسز رؤیت ایدن کوچك محکمه که نواحیده ودوائر بلدیه‌ده اولور.

صَلصال { سد. عر. ۱. قومله قاریشیق اینجه چامور. ۲. لوله‌جی چاموری، بالچیق.

صَلصالی { ص. عر. ث: صلصالیه. اینجه بالچیق ویا لوله‌جی چاموری حالنده اولان : مادۀ صلصالیه.

صَلَع { سد. عر. باش تپه‌سنك قیلسزلغی.

صلعم { فخر عالم (صلعم) افندمزك اسم اقدسلری ذکر اولندقجه ایرادی معتاد اولان « صلی الله علیه وسلم » دعاسنك مختصری اولوب، بویله یازیلیور. سه‌ده ینه : صلی الله علیه وسلم صورتنده اوقونور. سائر انبیا حقنده اکثریا « علیه السلام » دعاسی ایراد اولنوب، اوده مختصراً «عم» صورتنده یازیلیر.

صُلعه { سذ. عر. باشك قیلسز یری، قیللری دوکلمش باش تپه‌سی.

صَلَوات { سذ. ج. عر. فد: صلات، صلوة. با: صلات. = فد. کبی. « اللهم صل علی سیدنا محمد وعلی آل محمد » دعای شریفی: صلوات کتیرمك، اوقومق. ‖ بر مخاطره تقربی حالنده بو دعانك اوقونمه‌سی معتاد اولدیغندن، پك سرت آدم حقنده : یانه صلواتله واریلیر، دینلیر.

صَلوٰة { سذ. عر. [« صلات »ك قرآن کریمه مخصوص املاسیدر. هله لساننمزده بو صورتده یازلمسی اصلا معتاد وجائز دکلدر.] با: صلات.

صَلوَله { سذ. عر. سید الثقلین (صلعم) افندمزه اوقونان صلات وسلام دعاسی اولوب بسمله وحمدله ایله برابر کتاب خطبه‌لرنده وسائر تشبثاتده ایرادی معتاد اولان ادعیه‌نك ارکان ثلثه‌سنی تشکیل ایدر، که عبارات مختلفه ایله افاده اولنوب، اك ساده‌سی بروجه آتیدر : بسم الله الرحمن الرحیم [: بسمله]؛ الحمد لله رب العالمین [: حمدله]؛ والصلاة والسلام علی سیدنا محمد وآله وصحبه اجمعین [: صلوله].

صِلَه { سذ. عر. [« وصل » دن علی القاعده فاء الفعلك حذفی وتاء تأنیث علاوه‌سیله تشکل ایتمشدر.] ۱. اولاشمه، ایکی شیئك بربرینه ییتیشمه‌سی. ز. ۲. وطن و مملکتنه و یا اقربا و تعلقاتنه اولاشمه، وطننی و یا اقرباسنی زیارت ایتمه : صلهٔ رحم= ابوینی وا قرباسنی زیارت وظیفه‌سی که سنن سنیه دن و شعائر اسلامیه دندر؛ صله ایتمك، صله‌یه کیتمك = اقربا و تعلقاتنی کورمك اوزره مملکته کیتمك. ۳. د. [نحوده] براسم موصوله مربوط اولوب اونکله برابر نعت وصفت یرینی طوتان جمله که عربیده ما، من، الذی کبی اسم موصوللری تعقیب ایدر، ولساننزده ایسه اکثریا ایتدیکی، ایده‌جکی کبی اضافی فرع فعل ایله افاده اولنور. ٤. [صرف عربیده] بر کلمه‌نك باشنده اولوب همزۀ وصل دینان همزه‌نك اوقونماسیله بو کلمه‌نك ماقبلنه اولاشمه‌سی: رب العالمین و ثم استوی کبی. ٥. آنفاً بیان اولنان همزۀ وصلك اوزرینه چکیلان اشارت که اساساً کوچك بر «صله» لفظندن عبارتدر : (٠). ٦. تر. [ایکنجی معنا ایله صله‌یه کیتمك تعبیرندن یاکلمغله بو معنایه کتیرلمشدر] وطن، مملکت : صله‌یه کیتدی؛ صله‌ده در.

صَلّی { ف. عر. تفعیل بابندن «تصلیه» دن ماضی مفرد مذکر غائب

اولوب، «صلی الله علیه وسلم» دعاسنده مستعملدر. با : تصلیه.

صَلیب { سذ. عر. [«صلب»دن] خاچ، چلیپا. || اهل صلیب = قرون وسطاده ارض مقدسه‌نك ایادئ اسلامدن ضبطی مقصدیله امم عیسویه بیننده تشکل ایدن هیئت محاربه‌که بونلر کوکسلرینه برر خاچ رسمی تعلیق ایتدکلرندن بواسمله شهرت بولمشلردر : اهل صلیب کروه متعصبینی : اهل صلیب محارباتی. || صلیب احمر = قزیل خاچ، محارباتده هر ایکی طرفك مجروح و خسته‌لرینه بیطرفانه باقمق مقصد انسانیت پرورانه‌سیله بو دور اخیرده تشکل ایدن وبر قرمزی خاچی علامت فارقه اتخاذ ایدن هیئت‌که اطبا وخسته خانه‌لرله خدمه وادویه و سائر مالزمه‌یی برابرنده کوتورور. دول اسلامیه‌ده قزیل خاچ یرینه قزیل آی علامت فارقه اتخاذ اولنمغله عین معنا ایله « هلال احمر » نامی قوللانیلیور،

صَلیبی { ص. عر. ٔ : صلیبیه. جـ: صلیبیون. خاچه مقدس نظریله باقان، خرستیان، عیسوی. ٢. اهل صلیب هیئتنه منسوب آدم، اهل صلیب هیئت وعسکری: صلیبیون محارباتی. ٣. نبا. تـ. وسائره. خاچ شکلنده اولان، خاچواری، بر خاچ شکلنی ابراز ایده‌جك صورتده درت یاپراغی اولان (نبات). || نبا. فصیلهٔ صلیبیه = درت عددنده اولان یاپراقلری خاچ وضعیتنده بولنان نباتات طاقمی.

صُمّ { صذ. جـ. عر. فد : اصم. با : اصم. [یالکز آیت کریمه‌دن مأخوذ اولان « صم بکم » تعبیرنده مستعمل اولوب صاغر ودیلسز اولانلر دیمکدر.]

صِماخ { سذ. عر. تـ. قولاق دلیکی.

صِمام { سذ. عر. و :

صِمامه { سذ. عر. ١. طبپه. طیقاچ. ٢. طـ. قان طامارلرنده حاصل اولوب جولان دم یولنی قپایان قان پختیسی.

صَمان { یاخود صامان. ـ. حبوبات متنوعه‌نك دانه‌لری آلندقدن صکره قالان صاپلری که حیواناته یم اولوب صنایعده ده مختلف شیئلر اورمکه ومندر و سائره طولدیرمغه یارار، تبن، کاه : بغدای، آربه، پرنج صمانی؛ صمان صاپی، تلی؛ صمان اکیزی = با. اکیز؛ توز صمان = اوفاق اوفاق قیرلمش و حبوباتك قبوق وقیلجقلرندن عبارت اینجه صمان؛ آربه صمان = حیوان یمی. || صمان آلتندن صو یوروتمك = حیله وخدعه ایدوب اصلا بللی ایتدیرمه‌مك. || صمان اوغریسی = سماده‌کی حاجیلر یولی، مجره، کهکشان. || صمان صویی = پارلاق اولمیوب صارمتراق بویایه، مشابه یالدیز. || صمان قپان = کهربا.

صَمانلق { ـ. چفتلکده صمان قومغه مخصوص بیوك انبار.

صَمانلی { ص. صمانی حاوی ویا صمانله قاریشیق : صمانلی چامور = اورو خرجی.

صَمانی { ص. [ترکی الاصل بر اسمه عربی ویا فارسی قاعده‌سنجه یاء نسبت الحاقیله تشکل ایتمش تعبیر سقیمدر] صمان رنکنده اولان، کول رنکیله آچیق صاری آره‌سنده. = ـ. صمان رنکی، صمانی بویا : اوی صمانی‌یه بویامق.

صَمت { سذ. عر. صوصمه، سکوت، خاموشی. ف.

صَمَد { سذ. عر. کیمسه‌یه وهیچ بر شیئه محتاج اولمیان و ابدی وازلی مالك و صاحب مستقل اولان حق جل وعلا حضرتلری.

صَمَدانی { ص. عر. ٔ : صمدانیه. حق تعالی حضرتلرینه وقدرت ازلیه‌سنه منسوب.و متعلق اولان : عون صمدانی؛ الطاف صمدانیه.

صَمَدانیّت { سذ. عر. الوهیت، تکریلق.

صَمسون { یاخود صکسون. با : صاکسون.

صَمصام { سذ. عر. کسکین قلیج، سیف صارم.

صَمغ { سذ. عر. [تر. زبانزدی: زامق] ١. بعض آغاجلرك یاریق و چیبان کبی یرلرندن مایع حالنده صیزوب بعده صارمتراق صلب بر ماده حالنه کچن شیئکه صوده اریوب یاپیشدیرمق و بکلك ویرمك خاصه‌سنی حائزدر. اك اعلاسی جزیرة العربده بعض اشجاردن چیقان صمغ عربیدرکه صنایعده وطبده کثیر الاستعمالدر. ٢. کاغد یاپیشدیرمق ایچون مخصوص شیشه‌ده صاتیلان صمغ عربی محلولی : بر شیشه صمغ. || صمغ

راتنجی = رچینه. || صمغ نفطی = راتنج هندی. || شجر صمغ = صمغ عربی بی ویرن آغاج انواعی.

صَمغلاتمق { فتـ. صمغ صوبی سوردیرمك و یا اونكله یاپیشدیرتمق.

صَمغلامق { فتـ. صمغ صوبی سورمك. صمغ مخلوطیله یاپیشدیرمق.

صَمغلانمق { فجـ. صمغ صوبی سورلمك ویا بونكله یاپیشمق، یاپیشدیرلمق.

صَمغلی { ص. صمغ صوبی سورلمش.

صَمغی { ص. عر. ٔ: صمغیه. صمغ حال وصورتنده اولان ویا صمغك صورت وخاصه‌سنی حائز بولنان: مادهٔ صمغیه.

صَمل { وصمول. سذ. عر. ط. قاتیلق، سرتلك، قوریلق، دیكلك؛ صمول میتی = اولونك دیم دیك اولمسی.

صَملاخ { سذ. عر. ط. قولاق كیری.

صَمَم { سذ. عر. ط. صاغرلق.

صَموت { ص. عر. [«صمت» دن سمـ.] سكوتی، آز لقردی سویلر.

صُمول { سذ. عر. با: صمل.

صُمون { سـ. با: صومون.

صَمیم { سذ. عر. هرشیئك ایچی، كوبكی، مركزی، اصلی و اك خالص واساسلی قسمی؛ صمیم القلب = یورك اورته‌سی، ایچی؛ عن صمیم القلب = یورك اورته‌سندن، جان وكوكلدن، خالصانه.

صَمیمی { ص. عر. ٔ: صمیمیه. یوركك ایچندن كلن، قلبی، خالص، جدی، ریاسز، حقیقی: بنم محبتم صمیمیدر؛ محبت صمیمیه.

صِناب { سذ. عر. [یو. Σίναπι = خردال] برنوع خردال تربیه‌سی كه باشلیجه رمضان شریفده قوللانیلوب اشتها آچار.

صَنادید { سذ. جـ. عر. فد: صندید. با: صندید.

صَنادیق { سذ. جـ. عر. فد: صندوق. با: صندوق.

صِناعَت { سذ. عر. جـ. صنایع. ١. احتیاجات بشریه‌دن برینك حصول ووجوده كتیرلمسیچون اجرا اولنان عمل كه تحصیل ایله برابر تجربه وادمان وممارسه ایله و بعضاً یالكز ادمان وممارسه ایله اوكرنیلیر، جولهالق، درزیلك، دمیرجیلك، مرانغوزلق وسائره كبی، حرفت. ٢. یالكز تحصیل ایله الده ایدیله‌میوب عملیات وتجاربه‌دخی محتاج اولان علم وفن، طبابت وجراحلق ومهندسلك كبی. ٣. مهارت، اوسته‌لق: بو ایشده صناعت واردر. || دار الصناعه = برصنعتك اجرا اولندیغی محل، فابریقه. [بو تركیب وقتیله عربلرجه ترسانه معناسیله قوللانیلوب، وندیكلیلرجه «دارسنا» صورتنده تحریف اولنمش، و اونلردن بر درجه دها تحریفله «ترسانه» صورتنده لسانمزه كچمشدر.] || مكتب صنایع = مختلف صنعتلرك عملی صورتنده تحصیلنه مخصوص داخلی مكتب. || صنایع نفیسه = فر. Beaux Arts دینلن هنرلركه رسم، نقر (هیكلتراشلق)، موسیقی و بونلره مماثل معرفتلردر: صنایع نفیسه مكتبی.

بو لفظك صادك فتح وكسریله قرائتی جائز اولوب، بعض لغویون ایكیسی آره‌سنده فرق كورمشلردر. ازآن جمله ابو البقاء «كلیات» نده فتح ایله اولان (صناعت) ك مادیاتده وكسر ایله (صناعت) ك معنویاتده استعمالنی تفریق ایتمشدر، كه بوحالده برنجیسنك فر. Métier وایكنجیسنك Art یرینه استعمالی لازم كلیورسه‌ده، تحریرده مفتوحنك مكسوردن فرق قولای اولمدیغندن، برنجیسنه حرفت وایكنجیسنه صناعت دینلمك دها مناسبدر. انجق صناعت برنجی معنا ایله دها زیاده انتشار ایدوب لسان عامیانه‌یه‌ده كیرمش اولدیغندن، او معنادن تجریدی قولای دكلدر.

صِناعی { ص. عر. ٔ: صناعیه. ١. حرف و صنعته منسوب ومتعلق: موادصناعیه؛ مباحث صناعیه. ٢. طبیعی و خلقی اولمیان، یاپمه، انسان یاپیسی، مصنوع. [ایكنجی معنا ایله «صنعی» دها مستعملدر.]

صِنامق { صنامسامق وسائره. با: صینامق وسائره.

صَنایِع { سذ. جـ. عر. فد: صناعت. با: صناعت.

صنپاره { سـ. [فا. «سمپاره» دن غلط] با: سمپاره.

صَنْد { وصندل سـ. هندستاندن كلیر بر جنس قوقولی و قوی آغاج.

صَندال { سـ. [وقتیله صندل آغاجندن یاپلمسی وجه تسمیه‌سیدر] قیصه بویلی و ككیشجه قایق، فلكه (فولوقه).

صَنداجی { س. بر صندال قوللانان قایقجی.

صَندالی { س. آوروپا حکمدارانێنك [اساساً صندل آغاجندن معمول] تختی : او تاریخده فرانسه صندالی حکومتنده بولنان ذات.

صَندالیه { س. آرقه‌دن طیانه‌جق یری اولوب یاندن قول طیانه‌جق یرلری اولمیان خفیف اسکمله وکرسی : حصیر صندالیه. || قولتوقلی صندالیه = قولتوق.

صَندالیه‌جی { س. صندالیه یاپان وصاتان ویا تعمیر ایدن آدم.

صَندَل { سذ. عر. با : صند.

صَندوق { سذ. عر. جـ : صنادیق. صندیق.

صَندوقچه { س. فا. کوچك صندیق، چکمجه، قوطی.

صَندوقه { سذ. عر. [عربیده کوچك صندیق دیمك اولوب، آنجق صاد مضمومه ایله‌در.] مرمردن ویا چوخه قابلی تخته‌دن مزار اوستی.

صَندولوس { س. با : سندروس.

صِندید { س. ص. عر. جـ : صنادید. رئیس، باش، ایلری کلن، وجوه واعیاندن آدم : صنادید قریش. [باشلیجه جمعی ویالکز بویله بعض تعبیراتده مستعملدر.]

صَندیق { س. [عر. « صندوق » دن] ١. اثواب وسائر اشیا وضعنه مخصوص تخته‌دن مستطیل ویا مکعب الشکل محفظه‌که جهت فوقانیه‌سی قپاغی اولوب آچیلیر قپانیر. ٢. بر دائرهٔ حکومتك ویا بر شرکت و هیئت صرافیه‌نك آقچه‌سنك وضع اولندیغی محل، خزینه، وزنه : قضا، ولایت صندیغی؛ شرکتك صندیغی. ٣. صو آلتنده ریختیم وسائره تملنه ایندیریلن طاش وخرجلری حاوی کراسته : صندیق آتمق. || امنیت صندیغی = درسعادتده رهنله آقچه اقراض ایدن معروف برلی بانقه. || صندیق امینی = بر دائرهٔ حکومتك وزنه‌داری‌که مال، أمورلرینك معیتنده بولنور : ولایت، سنجاق، قضا صندیق امینی. || صندیق امانتی = صندیق امینلکی، حکومت وزنه‌دارلغی. || صندیق اوطه‌سی = اشیا صندقلرینك وضعنه مخصوص کوچك اوطه. || جبخانه صندیغی = جبخانه وضعنه مخصوص صندیق، قپاقلی. || سبت صندیق = سبت کبی اورمه اولوب اوستی مشین ویا دری ایله قاپلانمش صندیق. || صندیق سبت = بتون اشیا. || مال صندیغی = حکومت وزنه‌سی.

صَندیقجی { س. اشیا وضعنه مخصوص صندیق یاپان وصاتان آدم؛ صندیقجیلر = صندیقجی اصنافی چارشیسی.

صَندیقکار { س. صراف وتجار و ویا شرکت وزنه‌داری.

صَندیقکارلق { س. صراف و تجار ویا شرکت وزنه‌دارلغی.

صَندیقلی { س. ١. قاپلامه ایچون قوللانیلیر برنوع اینجه تخته. ٢. اسکی زینت آلتینلرندن بر نوعی.

صُنع { سذ. عر. یاپیش، ایش، کار، عمل، اثر : صنع الهی.

صَنعَت { سذ. عر. [جـ. « صنعات » ایسه‌ده « صناعت » ك جـ. اولان « صنایع » دخی بونك ده جمعی کبی قوللانیلیور.] ١. احتیاجات بشریه‌دن برینك اعمالی خصوصنده ممارسه ایله اوکرنیلن واجرا اولنان ایش : دواکرلك، قیوجیلق، حکاکلك صنعتی : صنعت اوکرنمك، صنعتله کچینمك. ٢. اوسته‌لق، هنر، معرفت : بو ایشده صنعت واردر؛ قولای دکل اوده بر صنعتدر. ٣. د. کلامده جناس و استعاره کبی اویونجقلره رعایت : بو شعرده، بو عباره‌ده صنعت واردر؛ صنعت لفظیه.

صَنعَتجی { س. بر صنعتله مشغول بولنان، بر صنعتله کچینن آدم، اصنافدن آدم.

صَنعَتکار { س. فا. ١. برصنعت اجرا ایدن، برصنعتله کچینن آدم، صنعتجی. ٢. اوسته، ماهر، حاذق : کندیسی صنعتکار آدمدر. [فرانسزجه Artiste کلمه‌سنك مدلولی بزده اکثریا « صنعتکار » لفظیله ادا اولنیور.]

صَنعَتکارلق { س. بر صنعتله مشغول آدمك حالی، صنعتله کچینمه، اصنافلق.

صَنعَتکر { س. فا. صنعتجی، صنعتکار.

صَنعَتلی { ص. صنعتله یاپلمش، استادانه وماهرانه اعمال اولنمش، مصنع : ساده کبی

كورينيورسه‌ده صنعتلی ايشدر.

صُنْعی { ص. عر. ا: صنعيه. يابمه، اويديرمه، ساخته، طبيعی وخلقی اولميان: صنعی ديشلر.

صِنف { سذ. عر. ج: اصناف، صنوف. ١. صره، طبقه، درجه: مكتبك صنفلری؛ برنجی، ايكنجی صنف؛ رديف عسكرينك مقدم، تالی صنفی. ٢. طاقم، بولوك، بربرندن در-جات مختلفه ده اعتبار اولنان زمره‌لرك بهری: اهالينك خانی صنفندندر؟ صنوف اهالی؛ طبيعيون حيوانات ونباتاتی صنوف مختلفه‌يه تقسيم ايتمشلردر. ═ ج. اصناف = وقتيله درجات وصنوفه منقسم اولان صنعتكاران وار-باب حرفت: اصناف كتخدالری، صناف طاقندن بر آدم. (صنعتكار معناسيله مفرد وصفت كبی دخی قوللانيلير:) اصناف آدم؛ باباسی اصناف ايدی. (اصنافدن ديمك دها طوغريدر.) || صنف آرقداشی = همصنف، مكتبده كنديسيله بر صنفده بولنيلان شاكرد: او بنم صنف آرقداشمدر.

صَنَم { سذ. عر. ج: اصنام. مشركلرك عبادت ايتد-كلری رسم مجسم، بت [پوت]، وثن. [برروايتده صنم معدندن ذوكلمش اولانـنه و وثن طاش ويا آغاجدن بولنلشنه ديرلردی.] || مج. كوزل شخص، دلبر، محبوبه. || عبدهٔ اصنام = بتپرستلر، مشركلر.

صَنَوْبَر { سذ. عر. ١. چام فستيغی آغاجی. ٢. چام فستيغی قوزالاغی. ٣. مج. قد دلبردن كنايه اولور.

صَنَوْبَری { ص. عر. ا: صنو-بريه. چام فستيغی قوزالاغی شكلنده، مخروطی‌-الشكل. || نبا. فصيلهٔ صنوبريه = چام فستيغی آغاجنه مشابه اشجار طاقمی.

صنقور { س. با: سنور.

صُنُوف { سذ. ج. عر. فد: صنف. با: صنف.

صَنيعه { سذ. عر. ج: صنيعات، صنايع. ١. ايش، عمل، فعل. ز. ٢. اويديرمه، ايجاد، اختراع، افترا، حيله ايله قورلمش دولاب: بو برصنيعه‌در، اونك صنيعه‌سيدر.

صو { س. ١. طبيعتده پك منتشر اولوب كرهٔ ارضك اوچ ربعنی اورتن و ديكر ربعنده‌ده چای، ايرماق، دره، كول، بيكار، قيو وسائره حالنده بولنان وداخلنده جولان ايدن مادهٔ مايعه‌كه متقد-مين عندنده اجسام بسيطه‌دن معدود ايكن بعده مولدالماء ايله مولد الحموضه‌دن مركب اولديغی تبين ايتمشدر، ماء. آب: طاتلی صو = طوز وسائر املاحی او-ليوب ايچلمكه صالح اولانی؛ آجی صو = طوز وسائر املاحی حاوی اولوب ايچله‌مينی، دكيز صويی كبی. ٢. آقار صو، ماء جاری، آب روان، چای، ايرماق، دره: بو مملكتك صولری چوقدر؛ صو-دن كچمك. ٣. دكيز، كول؛ طورغون صو. ٤. ميوه وسا-ئره‌نك صيقلمه‌سندن چيقان مايع، عصاره: اوزوم، ليمون، پور-تقال صويی. ٥. بعض نباتاتدن تقطيرله چيقاريلان قوقولی صو، ماءمقطر: كل صويی، نانه‌صويی، منكشه صويی. ٦. يمكك مايع قسمی: ات‌صويی؛ شوكوفته‌نك، باميه‌نك صويندن بر آز دها قويك. ٧. دميردن آلات واد-واته آتشده قيزديريلوب صويه‌صو-قيله‌رق ويريلان تاو: بوقليجك صويی نقصان، صوينی ايی ويرمه‌مشلر، صويی يرنده. ٨. جوهر، فر: الماسك، اينجينك صويی. ٩. چاغ، وقت، هنكام، اثنا: ساعت بش صولرنده؛ او صولرده؛ اقشام صولرنده؛ صولر قرارمق = اقشام اولمق. [بو معنا ايله دائما بويله جمع صورتنده قوللانيلير.] || آربه صويی = بيره دينلن مسكر. || آغز صويی = ساليه وعلی الخصوص ايمزمكدن آقانی، ريق: آغزمك صويی آقدی. || آقان صولر طورمق = هيچ برشئ دينله‌مه‌مك، اصلا اعتراض اولنه‌مامق: ايشته بوكا آقان صولر طورور. || آياق صويه ايرمك = متنبه اولمق. آياقلره قره‌صو اينمك = غايت يورلمق. || صو اقتضا ايتمك = غسله محتاج اولمق. || (كمی) صو ايتمك = صو آلمق، ايچنه صو كچمك، ايشلمك. || صو ايتمك = انسانك كوزينه، آتك طيرناغنه مرض عارض اولمق. || ات صويی = اتك زياده قاينا-دلمسيله آلنان قوتلی صو. || صويی اوفله‌يوب‌ده ايچمك = غايتله توقی ايتمك: صويی‌اوفلرده‌ايچر. || صو ايچمك كيبدر = غايت قولای. || صو باشی = ١. منبع. ٢. بدويلرجه دائما بادیٔ اختلافات اولان‌-سقی

اراضی صولرینك تقسیمنه و بو مناسبتله برملكتك ضبط وربطنه نظارت ایدن آدم؛ چفتلك صو باشیسی = كتخداسی. (بونی «صو باشی» دیه تأویل ایتمكه حاجت یوقدر.) || باشدن صوثوق صولر دوكلك = چوق متأثر و خجیل اولمق: اویله برسوز سویلدی كه باشمدن صوثوق صولر دوكلدی. || بر یوتوم صو = حقندن چابوق كلنیر ایش ویا آدم: او بكا بر یوتوم صودر. || صو بوركی = قالیجه یونقەلی و یونقەلری اولجه سیجاق صویه طالدیرلەرق یاپلمش بر جنس بورك. || بیك درەدن صو كتیرمك = برچوق بهانەلر بولمق. || صو ترازیسی = صو بولنه‌تونیلان كونكلر مسافهٔ بعیده میلی ایله تضییقدن پاطلامامق ایچون هربر فاصلهٔ معینه‌ده یاپیلان قله كه صو بوریلری اورایه چیقاریلوب قوتی تنقص اولنور. || صو ترەسی = بر جنس نبات كه فر. Cresson دینلیر وصالاتەسی اولور، روقا. || چوق صو كوتورمك = او خصوصده سوز سویلنه بیلك؛ برچوق معنالره كلمك: بو لقردی چوق صو كوتورر. || صو دن = اهمیتسز، بوش: صودن برجواب یازدی. || صو دوكمك = ادرار ایتمك. ایشه‌مك. || صو دوكنمك = غسل ایتمك. || صو سموری = سمور دینلن كورك حیوانك بر جنسی. || صویه صابونه طوقنمامق = كیمسه حقنده مضر اولمامق. || صو صیغیری = مانده. || صو طولابی = بوستان قویوسندن صو چیقارمغه مخصوص دونر طولاب. || صو قباغی = ایچی اویوق اولوب صو قابی كبی قوللانیلان قباق جنسی. || قرەصو ۱. كوزه عارض اولان برعلت، رمد. ۲. آتك ایاغنده حاصل اولان بر خستەلق. ۳. ایچمی سرت. صوغوق آقارصو. || صوقوشی = ۱. صوده یاشار ویوزر قوش. طیور مائیه. ۲. اوردك. || صو كبی بیلك = ازبردن، یا كالشمزیلمك. || صو كرویزی = برجنس نبات || صوكسیمی = كمینك نام یوك آلدیغنده صویه باتان قسم سفلاسی وبونك حداسی ودرجه‌سی. || صوینجه كیتمك = اویمق، مخالفت ایتمه‌مك. || صو یولی = صو اراقه‌سنه مخصوص بر آلتنده انم یاخود كونك ویا دمیر بوریدن عبارت مجرا. || یورکه صو دوكلك = فراحلق كلمك.

صَواب { سذ. عر. ۱. طوغریلق، درستلك، صحت: خطا صواب جدولی. ۲. طوغری فعل وحركت، حق، حقانیت: صواب دوشونمك: صوابدن آیرلمامق. ۳. طوغری رأی، فكر صحیح: اونك رأینده دائما صواب واردر: جواب باصواب. (صائب یرینه صفت كبی قوللانوبده مثلا جواب صواب دیمك طوغری دكلدر.)

صَواب دیده { ص. فا. (عر. صواب = حق. فا. دیدن = كورمك) طوغری وحق كورلمش، اویله حكم اولنمش: صواب دیدهٔ ارباب عقول.

صَوات { س. چایده حیواناته صو ایچریلان یر، شربعه، آبخور.

صَواتلامَق { فتـ. و:

صَواتمَق { فتـ. (حیواناتی (چایرده) ایسلك.

صَوارِف { سث. عر. ج. (فد: صارفه لسانمز ده مستعمل دكلدر.) تبدلات، تحولات، انقلابات: صوارف دهر.

صُوارمَق { فتـ. ۱. (حیواناته) صو ویرمك، (اراضی‌یه) صو قویورمك، اسقا، اروا ایتمك: بیكیرلری، ایكلری، تارله‌یی، باغچه‌یی صواردیكزمی؟ ۲. دمیری قیزدیروب سرتلاشمك ایچون صویه طالدیرمق.

صُواریم { س. صولامق حارز و اصولی و اراضی‌یه بركره‌ده ویریلان صو مقداری: بر صواریم.

صَواش { صواشمق وسائره. با: صاواش وسائره.

صَواعِق { سث. ج. عر. فد: صاعقه. با: صاعقه.

صَواق { س. صو مقسمنك قپالی و لوله‌لی حوضی، تقسیم یری.

صوب { س. صوی اسمنه اتباعاً قوللانیلیر: صوی صوب = نسل ونسب، اقربا وتعلقات.

صَوب { سذ. عر. طرف، جهت، سو: فلانك صوب والالرینه؛ صوب عالیلرینه ایصال اولنمشدر.

صو باشی { س. ۱. صویك قیت بولندیغی یرلرده استقاء حیوانات وارواء اراضی ایچون صویك صورت تقسیمنه نظارتله منازعاتك اوكنی آلان آدم. ۲. (بوندن تعمیم ایله) برملكتك

ضبط وربطنه باقان آدم، شحنه. ۳. جفتلك کتخداسی. [« سوء باشی » صورتنده تأویلی لزومسز وغیر صحیحدر.]

صوبه ۱ { یاخود صوبا. [اصلی آکلاشیله‌مدی] ۱. بر اوطه ویا صاله و مطبخك ایچنه قونوب درونده آتش یانان و دومانی بر صاج بوری ایله طیشاری یه چیقاریلان قاب که انواعی اولور: چینی، صاج، دوکمه صوبه: مطبخ صوبه ی = اوزرنده یمك پیشیرمکه مخصوص اولانی که فورنی وصو ایصینه‌جق یری ده واردر. ۲. قیشین صوغوغه طیانه‌میان چیچك وسائر نباتاتی صاقسی ایله وضع ایتمك وموسمسز چیچك ومیوه یتیشدیرمك ایچون اوستی وکونشه معروض جهتلری جامله مستور ومحفوظ وایچنده آتش یانار محل مخصوص. || مج. صوبه‌ده یتیشمك = پك چابق قطع مراتب ایتمك.

صوبه‌جی { س. صوبه یاپان ویا صوبه‌لرك بوریلرینی وسائر لوازمنی حاضرلایوب یرینه طاقان و تعمیر ایدن صنعتکر.

صوبه‌لی { ص. صوباسی اولان، صوبه ایله تسخین اولنان: صوبه‌لی اوطه.

صوپاره ۱ { یاخود صوپاره. س. [فا. « سی پاره » دن] که اوتوزده بر جزء دیمك اولوب اساسا قرآن کریمك اجزاء شریفه سنه موضوعدر] چوجقلرك اوقودقلری کوچك جزء، الفبا وقرائت کتابی وجزء شریف.

صوپه ۱ { س. ۱. قالین دکنك: النده بر صوپه وار ایدی: بکجی صوپه‌سی. ۲. قماش وسائره‌ده اکلی یول وچبوق. ۳. طیاق، کوتك، ضربه: صوپه آتمق، اورمق = دوکمك؛ صوپه یمك = دوکلمك.

صوپه‌لی { ص. ۱. النده صوپه‌سی اولان، صوپه ایله مسلح. ۲. کنکیش یوللی (قماش وسائره).

صَوت { سذ. عر. جـ: اصوات. ۱. سس، صدا، بانك. ۲. باغرمه، ندا، آواز. ۳. د. ندا واستغاثه مقامنده مستعمل کلمه: دریغ! هیهات! آ! کبی.

صَوتی { ص. عر. ز: صوتیه. د. اجنبی الفبالرنده کندی کندینه سس چیقاره بیلن یعنی همزهٔ متحرکه کبی اوقونان وسائر حرفلرك آلتنده حرکه یرینی طوتان: حرف صوتی؛ حروف صوتیه. دیکرلرینه حروف غیر صوتیه دینیر.

صوچ { س. ۱. قباحت، خطا: بنم نه صوچم وار؟ ۲. جرم، جنایت، جنحه. ۳. کناه، اثم: صوچ ایتمك. || صوچ آتمق = اتهام ویا افترا ایتمك. || صوچدن کچمك = عفووصفح ایتمك.

صوچسز { ص. قباحتسز، بیکناه، معصوم.

صوچسزلق { س. قباحتسزلك، بیکناهلق، معصومیت.

صوچلی { ص. ۱. قباحتلی، متهم. ۲. کنهکار، آثم. || صوچلی طورمق = متهم کبی محجوب طورمق.

صوجوق { س. [اصلی: سوجوك، جوجوك = تازه، لذیذ] ۱. ایصلادوب دوکه‌رك یاپیلان بعض شیلر، تمیزلنوب قوروتلمش قویون ویا اینك باغرصاق وبومبارلری ایچنه طولدیرلمش بهارلی قیمه‌دن عبارت شیء که هم چیك هم ده قیزارلمش ویپشمش ینیر: او صوجوغی، قیصریه صوجوغی. ۲. ات صوجوغی شکلنده اسطوانی شکرلمه که ایپه دیزلمش و شکر یا پکمز شربتنه باتیرلمش بادم، جوز، فندق وسائره ایچندن عبارت اولور: بادم، جوز صوجوغی. || مج. صوجوق اولمق = چوق ایصلانمق. || صوجوغنی چیقارمق = چوق دوکمك.

صوده ۱ { س. با: سوده.

صور { سذ. عر. ۱. بیوك بوینوزدن بوری. ۲. قیامت کوننده حضرت اسرافیلك اوفلیه جکی بوری: صور اسرافیل. = سخ. ج. فنیکه یعنی کنعان خطه‌سنك مراکز مدنیتندن بولنمش اولان Tyr شهر قدیمنك حال حاضری که الیوم بیروت ولایتنده قضا مرکزی برکوچك قصبه‌در.

صُوَر { سذ. جـ. عر. فذ: صورت. با: صورت.

صوراق { س. صورمقله اوکره‌نیلن شیء، خبر، معلومات، تحقیقات. [لسانمزك احیاسی الزم متروکاتندندر.]

صورَت { سذ. عر. جـ: صور. [عر. ترکیباتده « صوره » شکلنده بولنور.] ۱. طیشاریدن کورینیشی، شکل، قیلیق: انسانك صورتی کوزل

اولمق کفایت ایتمز سیرتی ده کوزل اولملیدر. ۲. خارجی کوستریش، داخلی وصمیمی اولمیان حال خارجی: معنا وحقیقت آرایانلر صورته اهمیت ویرمزلر. ۳. [زبانزدی : صورات] یوز، چهره، وجه، روی: صورتی کورن یوقدر. ٤. وجه، طرز، اسلوب، طور، کیدیش، روش: ایشك بو صورتله، بو صورتده تسویه‌سی؛ صورت‌حال، صورت جریان؛ صورت آخرله. ٥. تقدیر، حال: سز کله‌مدیککز صورتده: او صورتده ایش دکیشیر. ٦. رسم، تصویر: صورتنی چیقارتمش. ٧. نسخه، مثل، عین: بو تحریراتك صورتنی آلملی؛ صورتنی چیقاروب لفاً کوندرملی. ۸. [تر. صورات] عبوسلق، یوز اکشیلکی: بکا صورت ایدیور، صورت کوستریور؛ چهره‌صورت. || صورت آصمق = چهره اکشیتمك، عبوسلق کوسترمك. || حسن صورت = کوزل طرز وحال: بو ایشی بر حسن صورته قوملی، حسن صورتله بیتیرملی؛ ایشه بر حسن صورت ویرمك = بر چارهٔ تسویه بولمق. || صورت تسویه = مر. Arrangement کلمه‌سنك ترجمه‌سیدر که اوبوشمه دیمك اولوب سیاسیاتده کثرتله مستعملدر.

صورتا { ح. عر. [ودها طو. غربیسی صورة، زیرا صوکنده‌کی ة تاء تأنیثدر.] ظاهرده، ظاهراً، کورنیشده: بو آت صورتا اوندن کوزل ایسه‌ده او دها جنسدر: بزه صورتا حسن قبول کوستردی.

صورتپذیر { ص. فا. [عر. صورت = شکل. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] شکل وصورت آلان، حصول بولان، حاصل: صورتپذیر اولمق = حاصل اولمق، حصول بولمق.

صورتسز { ص. چهره‌سز، چرکین، شانسز، کوستریشسز.

صورتنما { ص. فا. [عر. صورت = شکل. فا. نمودن = کوسترمك] شکل وصورتنی کوسترن، وجود بولان، وجوده کلن: صورتنما اولمق = واقع و حاصل اولمق، یوز کوسترمك.

صورتیاب { ص. فا. [عر. صورت = شکل. فا. یافتن = بولمق] شکل وصورت بولان، حصوله ووقوعه کلن.

صوردیرمق { فتـ. سؤال ایتدیرمك، بری واسطه‌سیله صورمق: برکره صوردیرکز اوده میدر؟ هر صباح خسته‌یی صوردیریورلر.

صورش { سـ. صورمه، سؤال، استفسار؛ خاطر صورش = خاطرسؤالی، استفسار خاطر.

صورشدیرمق { فتـ. هرطرفه سؤال ایدوب تفتیش وتحقیق ایتمك، استفسار وتفحص ایتمك.

صورشمق { فشـ. بربرینه صورمق، بربرینه سؤال ایتمك.

صورغوج { سـ. ۱. باشه طاقیلان طوغ، چلنك، سرغوج. ۲. بعض قوشلرك تپه‌لرنده توکدن زینت طبیعیه.

صورغون { سـ. سوکوت آغاجنك برنوعی، مصرقاواغی، بان.

صورلمق { فجـ. ۱: سؤال اولنمق: سزه نرده‌ده بولدیکز دیه صورلدیمی؟ ۲. مسئول اولمق، مسئول طوتلمق: بو ایشدن طولایی بن صورلمام. ۳. سؤال واقع اولمق، سؤال ایراد اولنمق: بورادن شویله بر آدم کچدی می دیه صورلیور؛ او ایش سزدن صورلماز بندن صورلیر.

صورمق { فتـ. مضـ: صورار. سؤال، استعلام، استفهام ایتمك: کیم اولدیغنی صورمدیکزمی؟ خاطر صورمق = برینك وعلی الخصوص برخسته‌نك حالنی سؤال ایچون آدم وبعضاً بو مناسبتله هدیه دخی کوندرمك. || صورمه، صورمه‌یك! کثرت ومبالغه‌دن کنایه‌در.

صورمق { فلـ. مضـ: صورور. طوداقلرینی اوزاده‌رق قوتله ایمك: صوره‌صوره ایچمك.

صورمه { سـ. صورش، سؤال، استعلام، استفهام.

صوروق { سـ. سؤال، پرسش؛ صوروق کونی = روز حساب، محشر.

صوری { ص. عر. أ: صوریه. صورت ظاهره‌ده اولان، حقیقی ودرونی اولمیوب یالکز خارجدن اولان: اونك احبابلغی صوریدر.

صوریتغان { ص. صورات ایدن، یوز اکشیدن، عبوس، یوزی کولمز و متکبر.

صوریتمق { فلـ. طوداقلرینی اوزاده‌رق وچهره‌سنی بوروشدیره‌رق عبوس طورمق، یوز اکشیتمك.

صوص { یاخود صوص. حه. سکوتی امر وتنبیه ایتمکه

مخصوصدر: صوس! سویلمه. [اساساً صوسمق فعلنك امر حاضری اولوب، بر قاچ كشی یه خطاب اولندقده، جمعی « صوسك » دخی قوللانیلیر.]

صوساتمق { فتـ. صوسزلغه دوچار ایتمك، صوسزلق ویرمك: صباح یدیكمز طوزلی یمك بنی بوكون چوق صوساتدی.

صوساق { صـ. صوسامش، تشنه، عطشان.

صوسام { سـ. عر. سمسم دینلن معروف حبه؛ صوسام یاغی = شیرلاغان؛ صوسام چیچكی = طوغریسی: سوسن چیچكی؛ صوسام آطه‌سی = طوغریسی: سیسام.

صوسامق { فلـ. ١. صو ایچه‌جكی كلمك، صوسزلغه دوچار اولمق، تشنه وعطشان اولمق: صیجاقده انسان صوسار. ٢. مجـ. پك تشنه وآرزوكش اوكبی حركتده بولنمق: طیاغه صوسامش.

صوسانمق { لجـ. صوسزلق حس اولنمق، عطشه دوچار اولنمق: بوهواده، بویله صباحلین صوسانیرمی؟

صوسدیرمق { فتـ. صوسمغه، سكوته مجبور ایتمك، سكوت ایتدیرمك، اسكات ایتمك: شو باغران چوجقلری صوسدیرك؛ بن اونی صوسدیرم.

صوسز { صـ. ١. صویی اولمیان، قوری: صوسز اووه = چول؛ صوسز یر. ٢. ایچه‌جك صو بوله‌میان، صوسایان: اوچ كون صوسز قالدق. == حـ. صویی اولمقسزین، صو بولمدیغی حالده: صوسز یاشامق، صوسز یول آلمق.

صوسزلق { سـ. ١. صوفقدانی، قوریلق: بو اووه‌نك صوسزلغی مانع عمرانیدر. ٢. صوسامه، صو ایچه‌مه‌مه، عطش: دوه صوسزلغه طیانیر.

صوسمق { فلـ. لقردی سویله‌مك، سكوت ایتمك، خاموش اولمق: انسان یا فائده‌لی بر سوز سویلملی یا صوسملیدر؛ صوسمق عبث سویلمكدن قولایدر.

صوص { صوصمق، صوصامق. با: صوس وسائره.

صوغان { سـ. ١. معروف یاقیجی سبزه كه قات قات قبوقدن عبارتدر، عر. بصل، فا. پیاز. ٢. صوغان كبی طوب شكلنده چیچك كوكی: سنبل، لاله صوغانی. || آربه‌جق صوغان = صوغانك كوچك وطیاتقلی برجنسی. || اوكوز صوغانی = بر جنس نبات، فر. Thérique Egypte. || صقاله صوغان طوغرامق = یوزه كولوب استهزا ایتمك. || صویوب صوغانه دوندیرمك = صویوب مالكنی آلمق. || قبا صوغان = زحمتت ومشقته كله‌مین آدم، لابه‌جی. || طاغ صوغانی = نعلین، فر. Scille maritime (نبات). || قرمزی صوغان = بر جنس طاتلی صوغان.

صوغانجی { سـ. صوغان كز. دیروب صاتان آدم.

صوغانلق { سـ. صوغان دیكلمش یر، صوغان تارله‌سی.

صوغانلی { صـ. صوغانله یاپلمش: صوغانلی یخنی.

صوغشمق { فلـ. صو یره یاتوب طوپراق تاولانمق.

صوغلجان { سـ. ١. طوپراغك ایچنده صوقیلان آیاقسز قورت انواعی. ٢. باغرصاقلرك ایچنده یاشایان برجنس اوزون قورت كه اكثریا چوجقلرده اولور. || شریت صوغلجان = دود وحید. || صوغلجان اوتی = صوغلجان دوشورمه‌ده علاج كبی قوللانیلان بر جنس نبات. || بر صوغلجانی = بر جنس اوزون كوك.

صوغوتمق { صوغوق، صوغومق. [اصلی: ساووغ، ساوومق اولدیغندن، بسبتون فضله‌در.] بلا: صوتوتمق، صوثوق وسائره.

صوغوم { سـ. طویمه، كوز طوقلغی، قناعت.

صوغومسزلق { سـ. طویمازلق، كوز آجلغی، طمع، طمعكارلق.

صوف { سـ. عر. ١. یوك. یپاغی، پشم. ٢. بوكدن معمول منسوجات جنسی: آنقره صوفی.

صوفا { یاخود صوفه. سـ. [عر. صفه‌دن] ١. اوك اورته‌سنده اولوب اوطه‌لرك قپولری اورایه آچیلان مشتر دیوان، دیوانخانه: نرد باندن صوفایه چیقیلیر. ٢. قپو و چشمه وسائره یاننده اوتورمغه مخصوص طاشدن سد.

صوفته { سـ. [«صوفی» دن ویا «سوخته» دن] مدرسه مداومی، درس عام شاكردی، طلبهٔ علومدن آدم.

صوفته‌لق { سـ. صوفته حالی، مدرسه شاكردلكی.

صوفره (س. با : سفره .

صوفی (سن. ص. عر. ج : صوفيون . [يوكلی انواب كيدكلری مناسبتيله « صوف » دن ودها طوغريسی « تصوف » كلمه‌سنك ده اصلی اولان وحكمت معناسنه كلن « صوفيا » لفظ يونانيسندن] ١. تصوفه منسوب. علم تصوفله مشغول : مشاهير صوفيوندن برذات. ٢. اوامر ونواهیٔ دينيه‌دن اصلا انحراف ايتمين، زاهد، متقی : پك صوفی بر آدمدر.

صوفی (ص. عر. ث : صوفيه. اهل تصوفه منسوب ومتعلق : طريق صوفی : اصطلاحات صوفيه.

صوفيلق (س. دينداراق، متقيلك، زاهدلك : اويله بر صوفيلق طاقمشدركه ...

صوقاق (س. [عر. « زقاق » دن] با : سوقاق.

صوقديرمق (فتـ. ادخال ايتديرمك، كيرديرمك : انسان بدننه بر ايكنه صوقديرماز.

صوقره (س. با : سوقره.

صوقشديرمق (فتـ. ١. اصولله صوقمق، طار بره طيقيشديرمق : شو بوغچه‌يی طولابك ايچنه صوقشديريورك. ٢. اصولله‌ويرمك : فقيرك النه بر قاچ پاره صوقشديردی.

صوقشمق (فل. اصولله آره‌يه كيرمك، طار بر يره صوقيلوب برلشمك : اوده كاب آرابه‌يه صوقشدی.

صوقلغان (ص. هر يره صوقيلير، هر يره كيرر، هر كسله چابوق بيلدك واحباب اولان، مونس، متملق : صوقلغان آدمدر.

صوقلمق (فل. آره‌يه كيرمك، زورله كيررجه‌سنه دخول وحلول ايتمك : او هر يره صوقلور.

صوقمان (س. اوزون بر جنس تركان چيزمه‌سی.

صوقمق (فتـ. ١. كيرديرمك، ايچری‌يه قومق، ادخال ايتمك : حيوانی آخوره، پاره‌يی قاصه‌يه صوقمق. ٢. باتيرمق، صابلامق : شو قماشه بر ايكنه صوقملی؛ آياغمه بر شيش صوقيورلر ظن ايديورم. || ايشه پارمق صوقمق = ايش بوزمق. || بورن صوقمق = قاريشمق، لزومسز ومناسبتسز يره كيدوب مداخله ايتمك. || كوزه صوقمق = غفلتدن قورتاروب تكديرله برابر كوسترمك. == فل. ١. (آری وعقرب و ييلان كبی حشرات) ابصيرمق ويا ايكنه‌سنی باتيرمق : آری صوقدی : ييلان صوقدی. ٢. مجـ. اضرار ايتمك، آلداتمق، حسابده وبازارلقده اغفال ايتمك. ٣. رنجيده ايتمك : صوقمينجه طوره‌ماز.

صوقمه (س. صوقمق فعلی. با : صوقق.

صوقور (س. اينلره صوقيلان طاغ صيچانی، كور صيچان. == ص. ١. كور، كورمز، باتمش، تپانمش : صوقور كوز. ٢. بر كوزلی، يكچشم : صوقور آدم.

صوقوم (س. قوبروق صوقومی = قنچ كميكی، عظم عجز.

صوك (س. ١. اك كريده‌كی اوج، غايت، نهايت، آخر، انجام، عاقبت، پايان، ختام، خاتمه : كونك، عمرك، سنه‌نك صوكی؛ بو ايشك صوكی كلدی؛ صوكی سلامتدر. ٢. دول اشی، مشيمه. == ص. ١. اك صكره‌كی، اخير، آخر، واپسين : صوك ايشمز بودر؛ صوك نفس = آخر نفس؛ صوك بهار = فصل خريف، كوز موسمی. ٢. صوكره‌كی، مؤخر : صوك پشيمانلق. || اك صوكی = عاقبة الامر، نهاية الامر. || صوك پشيمانلق = هيچ فائده‌سی اولميان ندامت. || صوكنی صايمق = بر ايشك نتيجه‌سنی دوشونمك. || صوك كونلك = انسانك آخر عمرينه طوغری بختيار اولمسی : الله اوكا صوك كونلكی ويردی. || صوكنده = نهايت، عاقبت. || صوك نفس = آخر نفس، تسليم روح وقتی.

صوكره (ظز. [« صوك » دن مشتق اولديغيچون صكره يازلمالی] زمانجه كريلك و مؤخريت بيان ايدر، بعده، مؤخراً : صوكره كل؛ بن صوكره كلدم؛ بن سزدن صوكره كيتدم : هندستانده بودا مذهبنك ظهوری براهما مذهبندن صوكره‌در. || صوكره‌يه = زمان آتی‌يه : بو ايشی صوكره‌يه براقه‌لم؛ اونك زيارتنی اك صوكره‌يه براقدق. || صوكره‌دن = من بعد، مؤخراً : صوكره‌دن يتيشه‌ه،

كورمه؛ بن صوكره دن خبر آلدم. || ... دن صوكره = بر شيئك عقيبنده : بن كلدكدن صوكره سز درسه باشلاديكز؛ درس بيتدكدن صوكره كيده. جكز. || بوندن صوكره = فيما بعد، بوندن بويله، ايلريده. || اوندن صوكره = بعده. || صوكره‌سى = آلت طرفى، ايلريسى : صوكره. سى ناصل اولدى بيلم. || صو. كره‌لرى = اك صوك زمانلرده، مؤخراً : ابتدا چوق تربيه‌لى چوجق ايدى صوكره‌لرى تربيه. سنى بوزدى. || اك صوكره = اك نهايت، عاقبت.

صوكره‌كى ص. مؤخر، اخير، صوكره دن كلن ويا صوكره واقع اولان : او صوكره‌كى ايشدر؛ اوصوكره‌كى حسابدر: اولكى آدملرك صو. كره‌كى آدملردن فرقى نه‌در ؟

صوكسز ص. ١. نهايتى اولميان، بيتمز، توكنمز، ابدى، مؤبد : زمان و مكان صوكسز كبى كورينيورسه ده حقيقتده حق تعالى حضرتلرندن باشقه دنياده هرشيئك بر صوكى وار. در. ٢. نتيجه‌سز ثروتنه باقمه صوكسزدر.

صوكسزلق ا. ١. نهايتسزلك، بيتمزلك. توكنمز. لك، ابديت. ٢. نتيجهٔ خيريه‌سى اولمامق.

صول ا. انسان وسائر اجسامه نسبتله ايكى طرفك برى، صاغ مقابلى، يسار، چپ : صاغى صولدن تفريقه غيرمقتدر: فلان كوى يولك صولنده‌در: اورادن صوله صاپارسكز. == ص. صول طرفه دوشن، صول جهتنده واقع اولان : صول قول، صول ال، صول كوز. || ع. صول قول = اوردونك صول جناحى، ميسره : صول قول آغاسى = بيكباشى معاونى حكمنده اولان ايكى قول آغاسندن ايكنجيسى. [برنجيسنه صاغ قول آغاسى دينيردى. اليوم بو تصنيف ملغا اولوب يالكز بر قول آغاسى واردر.]

صَول وصولان. با : صولت.

صولاتمق فت. ١. صو دو. كديرمك، صو سربديرمك، ايصلاتديرمق : شو طاشلرى صولاتمه‌كز خيلى سر. ينلك ويرر. ٢. اسقا واروا ايتديرمك : باغچه‌يى صولاتد. يكزمى ؟ شو آغاجلرى صولا. تلى. ٣. مج. نقداً و پشين ويرديرمك.

صولاق ص. صول الينى قو. للانان، صول اليله ايش كورن، يسارى.

صولاق ص. ١. صوبى چوق، باتاق : صولاق بر، صولاق تارله. ٢. قوشلر ايچون صو قونيلان كوچك قاب.

صولاق ا. سكيدن ايام مخصو. صه‌ده ركاب شاهانه‌ده بولنان بر صنف عسكر.

صولامق فت. ١. صوويرمك، اسقا، اروا ايتمك : بوموسمده آغاجلرى كون آشيرى صولامق اقتضا ايدر. ٢. مج. نقداً وپشين ويرمك، ادا ايتمك.

صولامه ا. اسقا، اروا.

صولانديرمق فت. صو پيدا ايتديرمك، ياش و نملى ياخود چوق صولى ايتمك : بوعلاج قانى صولانديرر؛ بو ياغمور اوزوملرى صولاند. يره‌جق. || آغز صولانديرمق = آغزك صوينى آقيتمق، ايمرند. يرمك.

صولانمق فل. صو پيدا ايتمك، چوق صولى ويا ياش ونملى اولمق : قانم صولاندى : بو آرمودلر چوق صولانمش. || آغز صولانمق = ايمرنمك.

صولانمه ا. صولانمق فعلى. با : صولانمق.

صَولت ا. عر. صالديرمه، شدتلى هجوم : برصولت شيرانه ايله هجوم ايتدى.

صولدات ا. [فر. Soldat] عسكر تفنكى كه ابتداى ظهورنده آغرلغيله باشيبوزوق تفنكندن فرق اولنوردى.

صَولجان ا. جريد اويوننده آتك اوستندن طوپى قالديروب آلمه‌ده مستعمل اوجى اكرى دكنك، چوكان.

صولديرمق فت. صولمسنى مو. جب اولمق، رنكنى وطراوتنى كيديرمك : قوراقلق بوچيچكلرى صولديردى: كونش پرده‌لرى صولديردى.

صولُق ص. با : صولوق.

صولمَق فل. رنكنى و پارلا. قلغنى غائب ايتمك، رنك آتمق، سولمك، صارار‌وب پژمرده اولمق : چيچك قوپار. يلنجه چابوق صولار؛ باصمه كونشه

معروض اولنجه صولار؛ خسته. لقدن صاراروب صولمش.

صولمه { س. صولمق فعلی. ‖ با : صولق.

صولوتمق { فت. زحمتله وصیق صیق نفس آلدیر. مق، چوق یورمق : حیوانلری صولوتمشیدی.

صولوغان { ص. جزئی حرکتله نفسی طارلاشان، بر نوع نفس طارلغی علتنه دو. چار : صولوغان آدم؛ صولوغان آت. = س. مذکور نفس طار. لغی علتی : صولوغانه اوغرامق. ‖ دکیز صولوغانی = فرطونه دن صکره سکرك سکرك وصولوق آلیرجه‌سنه ساحله کلوب چارپان طالغه.

صولوق { س. نفس، تنفس : صولوق آلمق، ویر. مك. ‖ صولوغی صولوغنه = نفسی نفسنه، طار نفس آله‌رق، فوق العاده عجله ایله. ‖ صولوق آلدیرمازدن = نفس آلمغه وقت براقمقسزین، پك عجله ایله. ‖ صو. لوغی طار آلمق = فرار ایتمك. ‖ صولوغی فلان یرده آلدی = کندینی طار اورایه آتدی.

صولرق { س. ۱. کوچك چو. جقلرك باشنده چیقان بر جنس چیبان. ۲. قوش تپه. لکی.

صولوق { با صولیق . ص. [« صولمق » دن] رنکنی آتمش، طراوتی قاچمش، پژمرده : صولوق کل، چیچك، قماش، یوز.

صولوقلانمق { فل. ککیش وراحت نفس آلمق، راحتلانمق.

صولومق { فل. طار طار و صیقندی ایله نفس آلمق : صولویه‌رق کلدی.

صولی { ص. ۱. صوبی اولان، آبدار : صولی آرمود. ۲. اینجه مایع، چوق مایع : صولی شربت، یوغورت. ۳. صو ایله یایلمش، یالکز صو ایله حا. ضرلانمش : صولی بویا.

صولیجه { ص. آز آبدار ویا صوبی حاوی.

صولیق { ص. ‖ با : صولوق.

صوم { س. بیچاق وسائره صاپی یاپیلان بالیق دیشی: صوم قلمتراش صاپی. = ص. یکپاره، بتون وایچی طولو، قوف ویا قایلامه اولمیان : صوم کومش، صوم آلتین، صوم کارکیر.

صَوم { سنـ. عر. اوروج . [صیام کبی.]

صوماط { س. [عر. « سماط » دن] ۱. صره ایله قونمش طعام سفره‌سی. ۲. ضیافت.

صوماق { س. [عر. « سماق » دن] بو یا جیلقده مستعمل ومیوه‌سی کباب کبی بعض یمکاره قونان برجنس کوچك آغاج. [اصل ترجمه‌سی : طادیم، طوتوم .]

صوماکی { س. [« سماق » دن] برقاج رنکلی مرمر. = ص. برقاج رنکلی، آلاجه : صوماکی مرمر، طاش.

صومرتمق { فل. طوداقلرینی اوزادوب عبوس طورمق.

صومردانمق { فل. خوردا. نمق، سویلنمك، میرلدانمق.

صومرمق { فل. یوز قاباروب طارغین طورمق.

صومعه { سنـ. عر. ج : صوامع. زاویه، عبادتکاه، وحدتخانه، عزلتکاه.

صومعه‌نشین { ص. فا. [عر. صومعه = وحد تخانه. فا. نشستن = اوتورمق] وحدتخانه‌ده اوتوران، منزوی.

صومون { س. ۱. بووارلاق اتمك : بر صومون اتمك. ۲. یومری شیٔ، دوه آیاغی کبی شیش ویومشاق شیٔ. ۳. اوجی ویده‌لی قالین چیوینك اوجنه کچیرلمکه مخصوص ویده‌لی مربع الشکل دمیر یول.

صومه { ص. بوش، نافله، یهو. ده : صومه حیوان = مانقفا.

صون { سنـ. عر. قورومه، حفظ، محافظه، وقایه، نکاه، صیانت : صون الهی‌یه التجا ایتمك.

صونتراش { یاخود صونطراج. س. [فا. سمتراش = طیرناق کسن] حیوانلرك طیر. ناغنی کسوب دوزلتمکه مخصوص نعلبند آلتی.

صوندیرمق { فت. ایلری سور. مك، اوزاتمق.

صوندیرمه { س. اوکی آچیق چانی آلتی، حیوا. نلرك بارینه‌سنه وآلات وادوات

زراعیه وسائره وضعنه مخصوص اوسی اورتیلی واوکی آچیق محل.

صونطور { س. [سانتور، سنتور] ١. کیریش برینه تل ایله چالنیر قانون. ٢. مج. کورلدی، پاتردی، شعشعه، دبدبه.

صونطورلی { ص. کورلدیلی، پاتردیلی، مشعشع، مدبدب: صونطورلی دوکون، غاوغا.

صونغور { س. [تق. شونقار] آق طوغان.

صونمق { فت. ویرمك، اوزاتمق، تقدیم، عرض ایتمك: بر قدح، بر بارداق شربت صوندی: عرضحال صوندی.

صونمق { فل. پارلاقلغی، جلا وفری زائل اولمق، صونوق اولمق، بوزلانمق، تکدر ایتمك: بوتخته صونارسه دها کوزل کوستریر.

صونوق { ص. یاخود:

صونیق { ص. صونمش، فر و جلاسی زائل اولمش، جلاسز، فرسز، بوزلی، طوکوق.

صونیقلق { یا صونوقلق. س. فر وجلا فقدانی، جلاسزلق، طوکوقلق.

صوی { س. ١. عرق، نسب، نژاد: ایی صویدندر؛ صویی معروفدر. ٢. اجداد، سلاله: صویی اوراده یاشامش. ٣. ذریت، احفاد: اونك صویی فلان یرده الیوم موجوددر. ٤. جنس، نوع، درلو: او صویدن مال قالمدی. ٥. اقربا وتعلقات، خصم اقربا: صویی صوپی آری کبی چوق. = ص. اصیل، نجیب: صوی آدم، صوی آت.

صویتاری { س. جمعیتلرده خلقی اکلندیرمك ایچون غریب قیافته کیروب درلو مسخره‌لقلر یاپان آدم.

صویتاریلق { س. غریب قیافته کیروب مسخره‌لقلر یاپان آدمك حال وشان و صنعتی وایتدیکی مسخره‌لق: صویتاریلق ایتمك.

صویدیرمق { فت. ١. اثوابنی چیقارتمق، تعریه ایتدیرمك: چوجقلری صویدیروب یاتیرملی. ٢. دریسنی ویا قبوغنی چیقارتمق، یوزدیرمك: قوزی یی، پورتقالی، المایی صویدیرملی. ٣. اشیاسنی چالدیرمق: محافظلر قطاع طریقه کیسه‌یی صویدیرمازلر.

صویسز { ص. نسل ونسبنده شرافت ونجابت بولنمیان، کوتی صویدن اولان، فرومایه، بد اصل: صویسز آدم.

صویسزلق { س. نسل ونسبده نجابت واصالت فقدانی، فرومایه‌لك.

صویغون { س. صویمه، صوینمه، سلب، غصب: صویغون ویرمك = صویلق، قطاع طریق الینه دوشوب صویلق. = ص. صوینمش، چپلاق، بر دوکون وسائر جمعیتده خدمت ایتمك ایچون آغر اثوابنی چیقاروب خفیف قیافته کیرمش خدمتجی قادین: دوکون صویغونلری.

صویغونلق { س. دوکونده خدمت ایتمك اوزره صویونوب مخصوص خفیف قیافته کیرمه.

صویغه { س. بر نوع آلا قارغه.

صویلمق { فل. مج. ١. اثوابی چیقارلمق، تعریه ایدلمك. ٢. دری ویا قبوغی چیقارلمق، یوزلمك، آییقلانمق. ٣. اثواب واشیاسی واوستنده نه‌سی وارایسه چالینمق: یولده خیدودلر طرفندن صویلمش؛ بوکیجه بر او صویلدی.

صویلی { ص. ایی صویدن، اصیل، نجیب: صویلی آدم.

صویماندی { س. ١. خیار کبی صویلوب ینن شیلر. ٢. خیار ومیوه کبی شیلرك قبوقلری.

صویمق { فت. ١. اثوابنی چیقارمق، چپلاق ایتمك، تعریه ایتمك: چوجنی صویوب ده یاتیر. ٢. قبوغنی، زارینی چیقارمق، آییقلامق: شو المایی صوی؛ دکنکی صویملی. ٣. دریسنی چیقارمق، یوزمك، سلخ ایتمك: قوزی یی کیم صویدی؟ ٤. اثواب واشیاسنی واوستنده نه وار ایسه چالمق: یولده کندیسنی خرسزلر صویمشلر.

صویوق { س. چام آغاجنك ینن ایچ قبوغی.

صویمه { س. صویمق فعلی. با: صویمق.

صوپندی سـ. صوپلوب آتیلان شیء، قبوق.

صوپمق فط. ١. کندی اثوابنی چیقارمق : یاتمق اوزره صویندم. ٢. چاشیر دکیشدیرمك : یار بن چاشیر پیشهانه‌جغندن صویمنلیسکز. ٣. برخدمته مخصوص قیافته کیرمك: خدمته صویمنق. || صویوب دوکنمك = استراحت ایتمك اوزره کیجه‌لك قیافته کیرمك.

صوثوتمق فت. (اصلی : ساوتمق اولوب صوغوتمق املاسی یا کلیشدر.) ١. حرارتنی کیدیروب صوثوق یاپمق، تبرید ایتمك : صویی نه‌ایله صوثوتیورسکز؟ بو یمکی چوق صوثوتدیکز. ٢. مج. محبت و حسن مناسبته بر درجه‌یه قدر خلل کتیرمك، ایکی کشی آره‌سنی آچمق : بو ایش آره‌مزی صوثوتمغه سبب اولدی؛ اونی بزدن صوثوته‌جق بعض ماجرالر کچدی.

صوثوق ص. (اصلی ساوق اولمغله صوغوق یازلملی) ١. حرارتی اولمیان، صیجاغك ضدی، بارد، سرد : صوثوق صو؛ صوثوق هوا؛ بوز کبی صوثوق. ٢. طبیعتك خوشلانمدیغی، طبعه خوش کلمین، سویمسز، بارد : صوثوق آدم؛ صوثوق سوز. || صوثوق بز = برجنس صیق کتان بزی. == سـ. ١. حرارتك عکسی، برودت، صوثوقلق : بوکون صوثوق واردر؛ صوثوق یاپیور؛ بوسنه‌کی صوثوق چوقدن اولمامشیدی؛ بن صوثوقدن خوشلانیرم. ٢. اوشومکدن کلن خسته‌لق : صوثوق آلمق = اوشویوب خسته‌لانمق. || صوثوق اولمق، ایتمك = هوا صوثومق. || صوثوق باصمق = هوا بردن‌بره صوثومق. || صوثوقلر = صوثوق هوا : صوثوقلر کلدی.

صوثوقجه ص. آز ویا اولدقجه و خیلی بارد : هوا صوثوقجه‌در.

صوثوقلامق فل. صوثوق آلمق، صوثوقدن اوشویوب خسته‌لانمق.

صوثوقلامه سـ. آتك آلتنده چیقوب آیغیرك آشمه‌سنه مانع اولان برنوع سیکیلجه.

صوثوقلق سـ. ١. صوثوق اولان شیئك حالی، برودت، سردی: بوزك صوثوقلغی اوزاقدن تأثیر ایدر. ٢. مج. محبتسز و بارد معامله : بنی بر صوثوقلقله قبول ایتدی؛ آره مزده برصوثوقلق پیدا اولدی. ٣. یمکك آخرنده خوشاب محلی ومیوه کبی سرینلك ویرمکه مخصوص مأکولات. ٤. حمامك پك صیجاق اولمیان طیشاری محلی : صوثوقلقده یقاندم. || بل صوثوقلغی = مجرای بولك التهابی.

صوثومق فل. ١. صوثوق اولمق، حرارتی غائب ایتمك : یمك صوثودی؛ هوالر صوثودی. ٢. اوشیمکدن خسته‌لانمق، صوثوق آلمق : صوثومش اولملیم. ٣. مج. آره آچلق، محبتك قیزغینلغنه خلل کلمك : اونکله آره‌مز صوثودی. ٤. طول مدت براقمغله اونوتمق، کوکلدن چیقارمق، آرتق آرزو ومیل ایتمه‌مك : چوجقلر درسدن صوثودیلر؛ یازیدن صوثودم.

صوثیجی سـ. بوجیلرك اوستنده بولدیغنی چالان، خرسز، حرامی.

صَهباء سذ. عر. (اصل عربیده « اصهب » اسم تفضیلنك مؤنثی اولوب قزیل دیمکدر.) شراب، باده. عر.

صِهر سذ. عر. کوکی، انیشته و ازدواجله اقربا حکمنه کچن دیکر خصم.

صَهرِنج یاخود صهریج. سذ. عر. (تر. زبانزدی: صارنیچ.) یاغمور صولرینك بریکمه‌سنه مخصوص اوله‌رق ابنیه آلتنده تحت الارض مخزن.

صِهری ص. عر. ث : صهریه. ازدواجدن حاصل و متولد اولان : قرابت صهریه = ازدواجدن حاصل‌اولان‌اقربالق.

صِهریَّت سث. عر. ازدواجدن حاصل اولان قرابت، دامادلق وقاینلق کبی قیز آلوب ویرمکله قزانیلان خصملق.

صَهریج سذ. عر. با : صهرنیج.

صَیّاد سذ. عر. (« صید » دن مب.) آوجی.

صَیّاغ سذ. عر. («صیاغة» دن مب.) قیوجی.

صِیاغَت سث. عر. قیوجیلق.

صِیام سذ. عر. اوروج، صوم، روزه؛ شهرصیام = اوروج

آبى، رمضان شريف .

صِيانَت { سْ. عر. قورومه، حفظ، محافظه، وقايه، حمايه : اولاد وعيالنى، عرضنى صيانت ايتمك؛ بن سزى صيانت ايچون چاليشدم .

صيت { سذ. عر. ايلكده شهرت، اشتهار، نيكنام، ذكر جميل : صيت و شهرتى عالمه يايلدى .

صيتمه { س. [اصلى : اصيتمه، ايصيتمه] ابتدا اوشومكله ديترمه وبعده آتش وصيجاقلق كتيرن معروف خسته‌لق كه اكثر امراضه مرافقت ايدر، نوبت، عر. حماء، فا. تب : صيتمه‌سى اولمق؛ صيتمه‌يه طوتلمق، ياقه‌لانمق. || صارى صيتمه = آمريقاى وسطيده ظهور ايدر مهلك ومستولى بر مرض كه طوتديغى آدملرك درحال بكزلرينى صارار. توب قرارته‌رق بسبتون تبديل ايدر .

صيتمه‌لانمق { فل. صيتمه‌يه طوتلمق، صيتمه‌سى اولمق .

صيتمه‌لى { ص. صيتمه‌يه طوتلمش، حمايه دوچار .

صيجاجق { ص. [« صيجاق » صفتنك مصغرى اولوب تحبيب ايچون قوللانيلير] سويله‌جك وطبيعت خوشلانه‌جق صورتده صيجاق : صيجاجق اوطه‌سنده اوتوريور؛ وجودينى فانله‌لرله صيجاجق آليشديرمش.

صيجاق { ص. [اصلى : اصيجاق، ايصيجاق] ياقيه‌جق درجه‌ده قيزغين، صوغوقلغى ازاله اولنمش، اوشوتمز، ايصينمش، حر، كرم : صيجاق صو، صيجاق هوا، صيجاق يمك، صيجاق اوطه. || قانى صيجاق = سوزيملى، هركسله چابوق دوست اولور، انسيتلى. == س. ١. صيجاقلق، حرارت : بن چوق صيجاقدن خوشلانمام؛ هواده چوق صيجاق واردر؛ بوسنه‌كى صيجاغى چوقدن كورمه‌مشيدك. ٢. ايچنده صيجاق صو ايله ييقانيلان ير، حمام، كرمابه : صباح صيجاغه كيتمشيدم. ٣. صيجاق محل، ايصينمش ير : صيجاقدن صوغوغه چيقمق. || صيجاغى صيجاغنه = تاونده، تاوينى كچيرمه‌دن .

صيجاقلق { س. حرارت، كرمى: صوبه‌نك صيجاقلغى اوزاقدن حس اولنور؛ بوسنه‌نك صيجاقلغى بر قاچ سنه‌دن برى اولمامشيدى .

صيچان { س. [اصلى : سيچقان] اجناس كثيره‌سى اولان معروف كميرجى حيوانجق، فاره، موش : فندق صيچانى، تارله، قير، طاغ صيچانى. پوستلرى كورك ياپيلان بر چوق كوچك حيوانلره‌ده لسان عوامده صيچان نامى ويريلير. || تارله صيچانى = تارله‌لرده بولنان ومحصولاتى يين برنوع صيچان. || فندق صيچانى= بو حيوانك پك كوچكى. || كسه صيچانى = لاغملرده بولنان اك بيوكى. || ير صيچانى = كوستبك دينلن حيوان. || صيچان اوتى = فاره‌لرى اتلاف ايتمكده مستعمل معروف بر تركيب كيمپوى، سم الفار. || صيچان ديشى = چماشير اطرافنه وباخصوص كوملك قوللرينك كنارينه ياپيلير اينجه وسيورى اويا. || صيچان قولاغى = Myosotis دينلن چيچك. || صيچان قويروغى = بر جنس يووارلاق تورپى. || صيچان يولى = بر آلتى لاغمى. || صيچان ييلى = سال تركانك برنجيسى .

صيچديرمق { فت. ١. اوستنه ايتديرمك. ٢. مج. چوق قورقوتمق. عو.

صيچراتمق { فت. يوقارى‌يه فيرلامه‌سنى موجب اولمق، يوقارى‌يه فيرلاتمق، زيبلاتمق : كچى ياوريسنى صيچراتمق ايچون بر آز اوركوتمك كافيدر: چوجغى اويناديوب صيچراتيور؛ لكه صيچراتمق = بولاشديرمق . اوسته صيچراتمق = بركوتونك دوچار تعرضاتى اولمق: ادبسزه بر شئ سويله، اوستكه صيچراتيرسك .

صيچرامق { فل. هوايه قالقوب اوته‌يه فيرلامق، زيبلامق، اويناماق : جيلان يوريمز صيچرار؛ پيره بدننه كوره چوق صيچرار؛ چوجقلر صيچرايوب اوينايورلردى؛ چامور اوستمه صيچرادى. || جان، عقل باشه صيچرامق = دهشت كلمك .

صيچرايجى { ص. صيچرايان، فيرلايان، اوينايوب هوپلايان : صيچرايجى حيوانلر .

صيچلمق { فل. كنده‌ى قذورات ايله پيسلتمك، مردار وملوث اولمق، برباد اولمق.

صيچمق { فل. ١. دفع طبيعى ايتمك. ٢. برباد ومردار وملوث ايتمك .

صَيحه { سْ. عر. باغرمه، نعره.

صَيد { اِ. ع. آو، شكار، نخجير، قنص : صيد ايتمك = آولامق. || صيد ماهى = باليق آولامه .

صَيدگاه { اِ. فا. [ع. صيد = آو. فا. گاه = محل] آو محلى، آو آولنان يَر .

صَيدَلانى { ص. ع. [: صيدلانيه. اجزاجيلق فننه منسوب ومتعلق : فن صيدلانى = اجزاجيلق، اسپنچارلق فنى؛ مواد صيدلانيه. == اِ. ع. ج : صيادله. اجزاجى، اسپنچار .

صَيدَله { اِ. ع. اجزاجيلق فنى، اسپنچارلق .

صير { اِ. ١. طوپراقدن معمول چناق چوملك كبى شيئلره سوريلن ورنيكلى بويا : صير سورلمش دستى؛ صيرسز چناق. ٢. آينه‌نك آرقه‌سنه سوريلن قلاى وبوز .

صير { د. « صى » ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كيروب تأكيد ومبالغه بيان ايدر : صير صيقلام = پك ايصلاق .

صيرا { صيرالامق وسائره. با : صره وسائره .

صيرت { صيرتارمق، صيرتلان. با : صرت وسائره .

صيرمه { اِ. حاده دن چكيلمش كومش تل وبونك آلتينله يالديزلانمشى : بياض صيرمه، آلتين صيرمه، خاص صيرمه؛ صيرمه ايشله‌لى. — صارى و كوزل صاچدن كنايه اولور : صيرمه صاچلى .

صيرمه‌كش { اِ. [« سيمكش » دن غلط تعبير سقيمدر] صيرمه ايشلين، كوشدن صيرمه چكن اصناف .

صيرمه‌لى { ص. صيرمه ايله ايشلنمش، نقش اولنمش : صيرمه‌لى خشه، اثواب .

صَيرورَت { مص. ع. اولمه. ابدله، قيلنمه. برحالدن ديكر برحاله تحول : افعال بابنك بناسى چوق دفعه صيرورت ايچوندر .

صيريتغان { ص. دائما ديشلرينى كوستروب سسسز ولطافتسز كولن : صيريتغان بر آدمدر .

صيريتمق { فل. ١. طوداقلرى آيروب ديشلرى كوسترمك، يالاندن وطاتسز صورتده كولمك : نه‌صيريتوب طوريورسك؟ ٢. اولمك وياصوغوقدن طوكمق. ٣. بر قماشه اويماز رنكده ايپليكله اوريلان ديكيش بدكورلمك : بياض تيره بو اثوابده صيريتيور. ٤. نقصان وعيب بر اوجدن كوزكمك : بونك قصورى صيريتيور .

صيريتمه { اِ. ديشلرينى كوستره‌رك سسسز كولمه : اونك صيريتمه‌سى پك ضدمه كيديور .

صيريق { اِ. قبوغى صيريلمش، يونلمش اينجه اوزون آغاج : چماشير، باغچه صيريغى؛ حمال صيريغى = حماللرك آغر شيئلر قالديردقلرى آغاج كه بر چفتنى درت حمال قوللانير؛ صيريق حمالى = بوصورتله صيريق قوللانه‌رق آغر يوكلر طاشيان حماللر. — اوزون بويدن دخى مقام تقبيحده كنايه اولور. || صيريق آرابه‌سى = بر ايكى صيريقله مربوط درت تكرلكدن عبارت يوك آرابه‌سى. || صيريق كبى كزمك = بر ايش كورميوب بوش بوش طولاشمق .

صيريم { اِ. قاليناغى صيريلمش اينجه و يومشاق درى ديلمى. || بح. صيريم لاطى = دباغلانمامش دريدن معمول خلاط كه دوبن طونانه لرنده قوللانيلير .

صيزدرمق { فت. ١. مسامادن تر كبى آزر آزر آقيتمق، طاملاتمق، ترشح ايتديرمك : بوكوب ياغى صيزديريور. ٢. بردن پاره چكمك، آقچه سوكديرمك. ٣. سرخوش ايدوب اويوتمق، صيزوب ياته‌جق صورتده سرخوش ايتمك .

صيزرمق { فت. صيزدرمق. با : صيزدرمق .

صيزلاتمق { فت. آغرتمق، اينجيتمك : برفسكه اوروب پارمغمى صيزلاتدى .

صيزلامق { فل. اجى اجى آغريمق، دريكدن وجع ويرمك، صانجمق : قيرباجك اوجى پارماغمه طوقندى حالا پارمغم صيزلايور .

صيزلانمق { فل. آغلاشمق، تشكى، تظلم ايتمك : صيزلانمغه سببيت ويرلمدى .

صيزلانمه { اِ. آغلاشمه شكايت، تظلم : بر كيمسه‌نك صيزلانمه‌سنه سببيت ويرلمدى .

صيزلدى { اِ. ١. آغلاشمه، شكايت، تظلم، تشكى، اشتكا. ٢. خشنودسزلق : بر كونه صيزلدى چيقمدى .

صیزمق { فل. ۱. ترکی طامله طامله چیقمق، ترشح ایتمك: بو کوبدن صو، باغ صیزیور. ۲. سرخوش اولوب بیهوش یاتمق: ایچوب ایچوب صیزدی.

صیزندی { س. برقابدن ویاطاشلر آراسندن طامله طامله تراوب آقان مایع: باغ صیزندیسی: صو صیزندیسی.

صیزی { س. اینجه ایشلین آغری، سیکیر وجعی: باجاقلرمده صیزی واردر، بر طاقم صیزیلر کزیور.

صیسقه { ص. [عر. « استسقاء » دن غلط] ۱. قارننه صو طولمش، مستسقی. ۲. رخیطس دینلن علته دوچار اولوب ضعیف و قوری قالان (چوجق). ۳. مج. پك ضعیف، پك آریق ولاغر.

صیسقه‌لق { س. ۱. استسقاء علتی. ۲. رخیطس علتی. ۳. ضعیفلك، لاغرلق، آریقلق.

صیغ { ص. چوق درین اولمیان: چایك صیغ یری؛ دکیزك صیغ ساحلی؛ صولر صیغدر.

صِیَغ { سث. جـ. عر. فد: صیغه. ا با: صیغه.

صیغامق { فت. [زبانزدی: صیوامق] ۱. یك وپاچه‌لری چویرمك، طوپلامق، تشمیر ایتمك: قوللرینی پاچاقلرینی صیغامق. ۲. ال سورمك، مسح ایتمك، اوخشامق: آرقه‌سنی صیغامق. چه‌لری صیغامق = مج. موفق اولمق ایچون جدی صورتده تشبث ایتمك، قوشمق.

صیغانمق { فل. [زبانزدی: صیوانمق] قول و پاچه چویرلمك، تشمیر اولنمق: قول، پاچه صیغانمق. = فط. کندی قوللرینی ویا پاچه‌لرینی چویروب حاضرلانمق، برایشه حاضرلانمق: سز شمدیدن صیغاندیکز.

صیغدیرمق { فت. آلدیرمق، استیعاب ایتدیرمك: بو کتابلری شو طولابه صیغدیره بیله جکمیسکز؟

صیغزه { س. اثوابك بعض یرلرینی کنیشلتمك ایچون علاوه اولنان پارچه.

صیغشدیرمق { فت صیغه‌رق آلدیرمق. تضییقله استیعاب ایتدیرمك، صوقشدیرمق: بوقدر اشیایی بو صندیغه نصل صیغشدیره بیله‌جکسکز؟

صیغشمق { فل. صیقیله‌رق طار بریره کیرمك، زورله استیعاب اولنمق: بو اشیا بو چانطه‌یه آنجق صیغشه بیلیر.

صیغلق { ص. ۱. صوبی صیغ اولوب کچیلیر ویرن: نهرك اوراسی صیغلقدر. ۲. قوملق: کمی صیغلغه اوتوردی.

صیغمق { فل. بر ظرفك ایچنه کیرمك، آلنمق، استیعاب اولنمق: بر اوقه صو بو شیشه‌یه صیغماز؛ بو اشیا بو صندیغه صیغمیه‌جقدر. || قابنه صیغمامق = صبرسز اولمق. || اله آوجه صیغمامق = پك سرکش و خشاری اولمق. || مزراق چواله صیغماز = صاقلانیر شیء دکلدر.

صیغنمق { فل. طیانمق، التجا، استعاذه ایتمك: شیطانك شرندن الله‌ه صیغنیرم؛ صیغنه‌جق یر = ملجأ، پناه، ملاذ.

صیغه { سث. عر. جـ: صیغ. فعلك تصریفندن حاصل اولان مختلف صورتلرینك بهری: صیغ مختلفه = ماضی، مضارع، امر کبی مختلف صیغه‌لر؛ صیغ مطرده = مفرد، تثنیه، جمع، مذکر، مؤنث و سائره کبی بر صیغه‌نك اقسامی.

صیغیر { س. جفت سورمه‌ده، و آرابه چکمه‌ده قوللانیلان واتی وسودی ایچون معروف ایری حیوان اهلی، بقر، کاو: صیغیر اتی، صیغیر سودی، صیغیر دیلی. ارککنه اوکوز، دیشیسنه اینك، یاوریلرینه بوزاغی، طانه، دوکه، طوسون، آیغیرینه بوغا دینیر. || قره صیغیر = عادیسی. || صو صیغیری = مانده جنسی. || صیغیر دیلی = لسان الثور دینلن نبات. || صیغیر قویروغی = دیکر بر جنس نبات. || صیغیر کوزی = پاپادیه‌نك ایری وصاری نوعی.

صیغیرتماج { س. صیغیرچوبانی.

صیغیرجق { س. [طوغریسی: جوغورجق] بر جنس قوش.

صیغیرلق { س. احمقلق، بلاهت، قالین قفالیلق.

صیغین { س. کیکك ایری وبکلکی بر جنسی.

صَیف { سذ. عر. جـ: اصیاف. یاز، تابستان: موسم صیف؛ صیف وشتا = یاز قیش.

صَیفی { ص. عر. ث: صیفیه. یاز موسمنه منسوب ومتعلق: محصولات صیفیه.

صَیفیه { سث. عر. یاز موسمنه مخصوص مسکن، یاز-

لق اقامتگاه، كوشك، يالى.

صيق { ص. ١. بر برينه ياقين و بيتشيك، سگرك مقابلى: صيق طراق، صيق آغاجلر، صيق قماش. ٢. طار، ضيق: صيق ير. ٣. نادر اولميان، كثير الوقوع: او مملكتده فرطونه‌لر پك صيقدر. == ح. ١. بر برينه قريب اوله‌رق: بو صوغانلر پك صيق ديكلمش. ٢. بر برنى متعاقب، آره‌سى چوق آچلمقسزين: بونيش پك صيق لدوس اسيور. || صيق بوغاز ايتمك = برنى شاشيرتوب واجراى تدبير ايتمه‌سنه وقت براقميه‌رق اجبار ايله كنديسندن برشى استحصال ايتمك.

صيقشديرمق { فتـ. ١. زورله طار يره صوقمق: شو اوتى بو چووالك ايچنه صيقشديرملى. ٢. باصقى آلتنده ازوب ايچلتمك، تعصير ايتمك. ٣. زورلامق، اجبار و تضييق ايتمك: كنديسنى بوكون حركت ايتمك ايچون صيقشديريور. ٤. اصولله النه‌ويرمك: الله برچاره‌لك صيقشديردى. (بونك يالكه طوغريسى صوقشديرمق در.)

صيقشمق { فل. ١. بر برينى صيقه‌جق صورتده ييغلمق، غلبه‌لك وازدحام اولمق: غلبه‌لك صيقشدى؛ خلق جامع شريفه صيقشديلر. ٢. طارلاشمق، طارالمق: كوكسم صيقشدى. ٣. مجبور ومضطر قالمق: چوق صيقشيرسه‌م بونى‌ده صرف ايدرم.

صيقل { سز. عر. جـ صياقل. معدنلره وآينه وسائره‌يه جلا ويرن آدم وجلا ويرمكه مخصوص آلت.

صيقلاشديرمق { فتـ. ١. ياقلاشديرمق، بر برينه ياقين كتيرمك. دها بيتشيك يابمق: شو صافيلرى صيقلاشديرملى. ٢. دها صيق وقوع بولديرمق: سز آوه كيتمكى صيقلاشديرديكز.

صيقلاشمق { فل. ١. بر برينه ياقين كلمك، آره‌لرى آزالمق: بو فوجيلر پك صيقلاشدى. ٢. بر برى آرقه‌سنده وآره‌لقسز وقوع بولمق: فرطونه‌لر پك صيقلاشدى.

صيقلام { ص. صيقيله‌جق قدر ايصلاق: صير صيقلام = پك ايصلاق. (يالكز بوتعبيرده مستعملدر.)

صيقلامق { فل. ١. صيقيله‌رق زورله آغلامق. ٢. ايصليق چالمق. مر.

صيقلانمق { فل. صيق وقوع بولمق، صيقلاشمق، تعاقب ايتمك: ياغمورلر پك صيقلاندى.

صيقلق { سـ. ١. فاصله‌سزلق، طاراق، بيتشيكلك: آغاجلرك صيقلغى نظارته مانع اولور. ٢. بر برى آرقه‌سندن وقوع، تعاقب: قيشين ياغمورلرك صيقلغى يوللرك قوروسنه ميدان براقماز. == ص. پك صيق اولان: صيقلق اورمان: او محله پك صيقلقدر = خانه‌لرى بر برينه متصلدر.

صيقلق { سـ. ايصلاق، سسى ديل ايله صيقه‌رق چالينان صفير.

صيقلمق { فل. ١. طارالمق، طارلاشمق، تضييق اولنمق: بو دنك بوندن زياده صيقلماز، چوق صيقلدى. ٢. مضطرب اولمق، منقبض اولمق، صيقندى چكمك: بوكون چوق صيقلدم: انسان يالكز قالنجه صيقليور. ٣. اوتانمق، محجوب اولمق: صيقلمقسزين‌ده سويليور. ٤. ضرورت چكمك، صيقنديده اولمق: چوق صيقيلوب‌ده كنديسنه مراجعت ايدرسه‌م رد ايتمز. || ايچ صيقلمق = محزون و مكدر اولمق. || جان صيقلمق = قيزمق، منفعل اولمق.

صيقمق { فتـ. ١. طارلاتمق، طارالتمق، تضييق ايتمك: دنكلرى صيقمق. ٢. ال ايله صيقيشديروب صوينى آلمق، تعصير ايتمك: اوزوم، ليمون، سونكر صيقمق. ٣. قوت ويرمك، پكلشديرمك، تشديد ايتمك: الى صيقمق، سسى صيقمق؛ برحرفى صيقمق = تشديدله اوقومق. ٤. زورلامق، جبر و تضييق ايتمك: بومعلم شاكردانى چوق صيقار: چوق صيقارسه‌ك طوغريسنى مى اعتراف ايدر؟ ٥. اضطراب ويرمك، مضطرب ايتمك، صيقندى ويرمك: بوبله سوزلر آدمى صيقار: سنك طور وحالك بنى صيقيور. ٦. (بر آتش سلاحنى) بوشالتمق: بر طبانجه، برتفنك صيقدى. || ايچ، جان صيقمق = كدر ويرمك.

|| دیش صیقمق = غیرت ایتمك.

صیقمه { س. ١. صیقمق فعلی. دا: صیقمق. ٢. بوقاریسی پوتلی وآشاغیسی باجاغه بیتشیك پوتور نوعی، لاز پوتوری.

صیقندی { س. ١. طارلق، مضایقه، ضرورت. ٢. قساوت، کدر، حزن، اندوه. ٣. اضطراب، ضجرت. ٤. ثقلت، آغرلق. ٥. صیقلمش میوه صویی، عصاره. ٦. صیقلمش میوه پوصه وجبره‌سی. || ایچ صیقندیسی، جان صیقندیسی = ایشسزلکدن ایچ صیقیلوب نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مه.

صیقنمق { فل. کندی کندینی صیقمق، ایقنمق، ایقلانمق.

صیقی { ص. ١. طار، مضیق، تنك: صیقی بوغاز؛ صیقی یاقه. ٢. پك، قاتی، سرت: صیقی ات. ٣. عجله‌لی، سرعتلی، مستعجل: صیقی ایش. ٤. شدتلی، شدید: صیقی امر، صیقی تنبیهات. || صیم صیقی = پك طار، پك زیاده صیقشمش. || صیقی صیقی‌یه = برمظروفك ظرفنه تمامی تمامنه وکوچلکله یرلشمسی: طولومبه‌نك پیستونی صیقی صیقی‌یه کچملی. || صیقی فیقی = پك بیتشیك، پك دواملی ویالکزجه: صیقی فیقی قونیشمق. = ح. ١. طار، زحمتله = بوغازدن صیقی کچیور؛ صیقی باغلاملی. ٢. پك، زیاده، قوت وشدتله: صیقی طوت. ٣. سرعت وعجله ایله: صیقی صیقی حیوان آرایورلردی. ٤. بلا مساعده: صیقی صیقی تنبیهات ویرلدی. ٥. دیك، بیوك بر دقتله: صیقی صیقی باقیور، دیکلیوردی. ٦. بربرینی متعاقب، دفعاتله: صیقی صیقی کاوب کیدیوردی. [بو وجهله حال کبی قوللانلدیغنده اکثریا مکرر استعمال اولنور.]

صیقی { س. ١. طارلق، صقندی، اضطراب: جان صیقیسی. ٢. صوك درجه، مضایقه‌نك نهایتی: صیقی یی کورمینجه، صیقی یه کلمینجه. ٣. شدت، مساعده‌سزلك: نظام اوجاغنك ابتدای کشادنده عسکر چوق صیقی آلتنده ایدی؛ صیقی‌یه قومق = تربیه ایچون برکنج حقنده تدابیر مانعه اتخاذ ایتمك. ٤. آغزدن طولان اسلحهٔ ناریه‌ده باروت وقورشونك اوستندن نامليه صوقیلوب باصیلان بز وکاغد وسائره؛ قوری صیقی = قورشونسز اوله‌رق باروتك اوزرینه باصیلان صیقی که یالکز سس ایچون آتیلیر.

صیم { د. « صی » ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه کیروب تأکید ومبالغه بیان ایدر: صیم صیقی. [« سیم سیاه » ده کی « سیم » ك تقلیدیدر.]

صیمزدی { س. عهد وپیمان نقضی، وفاسزلق. مر.

صیمزمق { فل. عهد وپیمانی نقض ایتمك، بوزمق، طوتمامق. مر.

صیمق { فت. بوزمق، قیرمق، کسمك، باصوب محو ایتمك. مر.

صینار { ص. بیلدك، طانیدق، بر صویدن اولان، همجنس: حیوان صینارینه چکر.

صینامق { فت. ١. طانیمق ایچون قوقلامق، قوقلایه‌رق طانیمغه چالیشمق. ٢. دنه‌مك، تجربه ایتمك.

صینانمق { لج. فل. دنمك، تجربه اولنمق؛ صینانمش = مجرب.

صیندی { س. بیوك مقاص، درزی مقاصی.

صیندیرغی { یاخود صیندیغی. س. بوزغونلق محلی، بر مغلوبیتك وقوع بولدیغی یر؛ صرب صیندیغی = صربلیلرك وقتیله منهزم اولدقلری برمعرکه محلی.

صیندیرمق { فت. بوزمق، مغلوب ایتمك، باتیرمق.

صینغین { ص. قیریق، دوکوك، پریشان، پراکنده: صینغین آطه‌لر = طاغنیق جزایر.

صینمق { فل. لج. ١. قیریلمق، بوزلمق، شکسته اولمق. ٢. طاغلمق، پریشان وپراکنده اولمق. ٣. مغلوب ومنهزم اولمق، بوزغونلق ویرمك.

صینیق { ص. ١. قیریق، بوزوق، شکسته. ٢. طاغنیق، پریشان، پراکنده. ٣. بوزلمش، مغلوب.

صیوا { یا صیوه. س. دیواره سوریلوب طاشلرك ویا بغدادینك اوزرنده بر طبقه تشکیل ایدن خرج: یاپینك صیواسنی چکمك، صیوا اورمق.

صیواجی { س. ابنیه‌یه صیوا سورن صنعتکر:

صیواجی اوسته‌سی، صیواجی چراغی.

صیواجیلق { س. ابنیه‌یه صیوا سورمك صنعتی.

صیواشمق { فل. ۱. بولاشمق، بر شیء صیوا کبی اوستنه سورلمك. ۲. لزوجت کسب ایدوب مجیق مجیق اولمق.

صیوالی { ص. صیوا سورلمش، صیواسی اولان.

صیوامق { فت. ۱. صیوا سورمك، صیوا ایله قاپلامق: یاپی‌یی صیوامق. ۲. بولاشدیرمق. ۳. هر طرفنی قاپلامق، یالکز سوس ایچون اوته‌سنه بریسنه قاقیوب هر طرفنی قاپلامق: چکمجه‌یه کومش صیوامق.

صیوامه { س. صیوامق فعلی. | با: صیوامق. == ص. ۱. قاپلانمش، قاپلامه صورتده سورلمش: کومش صیوامه بر چکمجه. ۲. پك صیق طاقلمش، زمینی پك آز کورینه‌جك صورتده طاقلمش: صیوامه اینجی، صیوامه بر یلك. ۳. بر دوزی‌یه هیچ آرالق قالمامق اوزره بول بول قاپلامه: قالدیرملر صیوامه چامور.

صیوانمق { فل. مجه. صیوا سورلمك، صیوا ایله قاپلانمق: بو یاپی دها صیوانمه‌دی.

صیوشیق { ص. ۱. یاپیشقان، مجیق مجیق یاپیشان (چامور و سائره). ۲. مج. یاپیشوب آیرلماز، آدمی راحت براقماز، معجز.

صیویق { ص. مایعجه، بولاشان، بولاشیق.

صییرتمق { فت. ۱. شدت تماسله و صیق سورته‌رك یوزنی آلدیرمق: الك دریسنی آغاجك قبوغنی صییرتدی. ۲. حرکت حالنده بولنان برشیء بر جسمه تماس ایدر کبی کچمك: قورشون صییرتدی کچدی.

صییرلمق { مجه. فل. ۱. برشیء شدتله سورتیله‌رك صویلمق، آیریلوب چیقمق: یوزمك دریسی صییرلدی. ۲. مج. اصولله و سورتنور کبی چکیلوب صاوشمق، ایشك ایچندن چکلمك: کندیسی بر صورتله صییرلدی.

صییرمق { فت. ۱. شدتله طوتوب سورتنه‌رك بر شیئك یوزینی صویمق، آلوب کوتورمك: دیوارك طاشی الله سورتنه‌رك دریمی صییردی؛ حیوانلر سورلمکله بتون آغاجلرك قبوغنی صییرمشلر. ۲. اوستندن صیق سیله‌رك ویا قازیه‌رق آلمق، سرت سیلمك: تری، یاغی پارمقله صییرمق. ۳. چکه‌رك چیقارمق: بچاغی صییرمق.

صییرندی { س. پارمقله صییرلمش ویا صییرله‌بیلیر قاب بولاشیغی: تنجره صییرندیسی.

صییریق { س. دری ویا قبوغك صییرلمش، طیرمالانمش یری. == ص. عار و حجابی اولمیان، پرده‌سی صییرلمش: صییریق آدم.

ض

ض { ضاد. سـ. [عر. سش.] تركجه الفبانك اون سكزنجی حرفی اولوب، صرف تركجه و فارسی كلهلرده بولنمامغله، لساننمزده مستعمل كلمات عربیهیه مخصوصدر. بوحرفك مخرجی اسكی السنهٔ ساميهده دخی مفقود اولمغله، اسكی عبرانی وسريانی الفبالرنده بولنميوب، « ثخذ ضظغ » حروفی میاننده عربلر طرفندن صادك اوزرینه بر نقطه وضعيله علاوه اولنمشدر. اصل عربیده بزم تلفظ ایدهمیهجكمز برمخرج مخصوصی اولدیغی حالده، بز كاه (ز) وكاه (د) كبی اوقویورز. ابجد ترتیبنده ٢٦ نجی حرف اولوب، رقم كبی استعمالنده ٨٠٠ عددینه علامتدر.

اشبو لغت كتابنده (د) كبی تلفظ اولنان (ض) لر قوسين آرهسنده بر (د)، و (ز) كبی اوقونانلرینده ینه قوسين آرهسنده بر (ز) حرفيله اشارت اولنهرق تفریق اولنمشدر.

ضابِط { (ز) صه. عر. ؤ : ضابطه. [« ضبط » دن سف.] ضبط وربط واداره‌یه مقتدر، اجرای حكم ونفوذه اهل اولان: ضابط آدمدر. == سذ. عر. جز: فا. ضابطان. عسكرده افراده قوманده وكنديلرینی اداوه و سوق ایدن عسكری كه ملازم ثانیدن بیكباشی‌یه قدر اولان رتب مختلفه‌نك برنده اولور. [مادوننده افراد، مافوقنه امرا ودها اوستنه اركان دینلیر] : عسكر ضابطانی؛ ضابطان عسكری [عسكریه دیمه‌ملی] ؛ مكتبلی ضابط = مكتب فنون حربیه‌دن ملازملكله چیقمش اولان؛ آلایلی ضابط = نفردن یتیشمه اولان؛ كوچك ضابطان = بولوك امینی و باش چاوش كبی ضابط نامزدلری. ‖ضابطان اقلام = دوائر رسمیه‌ده قلم رؤساسی.

ضابِطلك { (ز) سـ ١. ضبط و ربط واداره‌یه اقتدار واهلیت : كندیسنده اقتضا ایدن ضابطلك یوقدر. ٢. عسكر ضابطلی حال وصفتی ورتبه‌سی : آلایده ابراز اقتدار ایدنلر باش چاوشلقدن صكره ضابطلكی احراز ایده بیلیرلر ؛ ضابطلك وظائفنی اوكرنیرلر.

ضابِطه { (ز) سش. عر. ١. برشهر ویاموقعك ضبط وربط واسایشی ایشلرینه باقان اداره، پولیس، ضبطیه : ضابطه‌جه تحت نظارتده بولندیرلمق؛ ضابطه مأموری = قائممقام ومدیر كبی بر اداره مأمورینك مركزی اولیوب مع‌هذا اسكله ویاممر اولمغله اهمیتی اولان بعض مواقعده بولندیریلان پولیس مأموری كه نوعما مدیر وكیلیدر؛ ضابطه مدیری = بیوك شهرلرده محلی پولیس دائره‌سنك باشی. ٢. رابطه، قاعده.

ضاحِك { (د) صه. عر. ؤ : ضاحكه. اكولن، كولیجی. ؤ.

ضاد { (د) سش. عر. « ض » حرفنك اسمیدر. نقطه‌لی اولدیغنه بناءً « صاد مهمله » دینلن « ص » دن تفریق ایچون « ضاد معجمه » و « ضاد منقوطه » دخی دینلیر.

ضارِب { (د) صه. عر. ؤ : ضاربه. [« ضرب » دن سف.] ١. دوكن، ضرب ایدن، طیاق آتان : ضارب ایله مضروبی توقیف ایتدیلر. ٢. ر. اعمال اربعه‌دن ضرب عملنده برعددك قاچ دفعه تكرار ایتدیكنی كوسترن عدد؛ ضارب مشترك = ایكی عددی كسورسز حاصل

ضرب ویرمك شرطیله ضرب ایدن عدد؛ ضارب مشترك اکبر، ضارب مشترك اصغر = برعددی عین حاصل ضربی ویرمك شرطیله ضرب ایدن عددلرك الڭ بیوکی وك کوچکی .

ضالّ { (د) صه. عر. ٔ: ضاله. [« ضلالت » دن سف.] یولنی غائب ایتمش، طوغری یولدن چیقمش ، کمراه ، باغی ، طریق هدایتده اولمیان : فرق ضاله .

ضامن { (ز) صه. عر. ٔ: ضامنه. [« ضمان » دن سف.] کفالت ایدن، کفیل : بو مبانی ویره‌جککزه سزه کیم ضامن اولور؟

ضایع { (ز) صه. عر. ٔ: ضایعه. [« ضیاع » دن سف.] وجودی اولمیان، تلف، غائب، نابود، نابدید : مالنی ضایع ایتدی؛ مالی ضایع اولدی؛ مال ضایع؛ اموال ضایعه.

ضایعات { (ز) سش. جه. عر. ١. غائب وتلف اولان شیئلر، ضرر وزیان، الدن چیقان شیئلر : بو حریقده چوق ضایعاتکز وارمیدر ؟ بو فرطونه چوق ضایعاتی موجب اولدی. فلانجه‌نك وفاتی ضایعاتدندر . ٢. وجودجه اولان تلفات : بو قدر قان غائب ایتمك بر ضایعاتدر .

ضبّ { (ز) سذ. عر. تا. کلر، کرتنکله.

ضبط { (ز) سذ. عر. ١. صیق طوتمه، ابی طوتمه : قوللرینی طوتوب ضبط ایتدی. ٢. تحت اداره‌سنه آلمه، تصرف ایتمه، صاحب ومالك اولمه : فلان تاریخدن اعتباراً ضبط ایتمك اوزره فلان منصبه نصب اولندی. ٣. سلاح قوتیله برملکی تحت تصرفنه آلمه، فتح : بر قلعه، بر ایالت ضبط ایتدی. ٤. زورله آلمه، جبراً طوتمه، غصب : مالنی، اومی ضبط ایتدی. ٥. برشیئك بتوننی طوتمه، اشغال : بو ایش بتون کونمی ضبط ایتدی. ٦. آکلامه، ذهنه آلدیرمه، ذهناً احاطه ایتمه : بودرسی ضبط ایده‌مدم. ٧. قید ایتمه، خلاصه‌سنی تحریر ایتمه : افاده‌سنی ضبط ایتدی؛ ضبطی اوقویکز. ٨. مصادره ایتمك : قاچاق ضبط اولنور. || ضبط کاتبی = برمحکمه ده محاکمات وقراری ضبطنامه‌یه درجه مأمور کاتب. || ضبط و ربط = اسایش، انتظام : ضبط وربطه نظارت ایتمك.

ضبطنامه { (ز) سه. فا. [عر. ضبط = قید . فا. نامه = محررات] بر مجلس ویا محکمه نك ویامستنطق کبی برمأمورك مذاکرات و مقررات و افاداتنی حاوی اوله‌رق تنظیم ایتدیکی ورقهٔ رسمیه .

ضبطیه { (ز) سش. عر. ١. مملکتك ضبط وربطنه باقان هیئت و اداره، ضابطه، پولیس : ضبطیه‌یه مراجعت ایتمك؛ ضبطیه نظارتی. ٢. ضبط وربطه مأمورعسکر، ژاندارمه، پولیس: ضبطیه نفری، ضبطیه سواریسی؛ ضبطیه ایله جلب ایتمك .

ضجرت { (د) سش. عر. صیقندی، طارلق ، زحمت ، ضرورت .

ضحك { (د) سذ. عر. کولمه، خنده ؛ ضحك آور = کولمه کتیرن، جالب خنده .

ضحی ١ { (د) سذ. عر. قوشلق وقتی. ذ.

ضخامت { (د) سش. عر. ایریلق، بیوکلك، قوجامانلق . ذ.

ضخم { (د) صه. عر. ایری، بیوك، قوجامان، جثه‌لی .

ضدّ { (ز) سذ. عر. ت: ضدان، ضدین. جه : اضداد. ١. بر شیئك عکسی، قارشیلغی، مخالفی: طاتلی آجینك ضدیدر. ٢. طبیعته مخالف اولان شیء، ترس، عکسی ایش : ضدینه باصیور؛ ضدمه کیدیور . ٣. چاره ، تدبیر : ضدینی بولمق . || جمع اضداد = بربرینه مخالف شیئلرك بر یره جمعی . || ضدان لایجتمعان = بر یره کلمه‌سی ممکن اولمیان ایکی مباین شیء. = صه. ١. مخالف، مباین، دیکر بر شیئك عکسی اولان : بو اونك ضدیدر. ٢. خوشلانلمیان، منفور، مکروه : بوایش ضدمدر، ضد اکبرمدر .

ضدیت { (ز) سه. [عربی اولمیوب غلط تعبیردر] مخالفت، مباینت، خصومت : آره‌لرنده ضدیت واردر .

ضرّ { (ز) سذ. عر. ضرر، مضرت، زیان. ذ.

ضرّاء { (د) سش. عر. محنت، بلا، شدت. مقابلی : سراء : نه سراده نه ضراده .

ضَراعَت (ز) سث. عر. آلچالمه، تواضع، تذلل. ق

ضَرب (د،ز) سذ. عر. ١. اورمه. دوكمه : ضرب وجرح ايله متهم؛ ضرب شديد. ٢. سكه‌يه تمغا اورمه، تمغالامه: ضرب‌سكه. ٣. ر. حسابك اعمال اربعه‌سندن اوچنجيسى كه بربرى اوستنه يازيلان ايكى عدددن برينك ديكرى مقدارنجه دفعه تكرر ايتمسندن عبارتدر، مثلا ٥ × ٣ = ١٥ ياخوده ٥ / ٣ / ١٥ كه اوچ دفعه بش اون بش ديمكدر. برنجى عدديه مضروب، ايكنجيسنه ضارب واوچنجيسنه حاصل ضرب دينير. ٤. درلو، نوع. ٥. شدت، سرعت. || ر. ضرب اشارتى = × اشارتى. || ضرب‌مثل = مبنى على الحكايه اولوب مثال كبى ايراد اولنان مشهور سوز، آتالر سوزى. جم: ضروب امثال.

ضَرَبان (د) سذ. عر. نبض اورمه‌سى، اوينامه، چارپمه : ضربان قلب.

ضَرْبخانه (ز) س. فا. [عر. ضرب = تمغالامه. فا. خانه = محل] مسكوكات ضرب اولنديغى محل، سكه دوكمكه مخصوص معمل، رسمى اداره : ضربخانهٔ عامره [وصفنك مؤنث اولمسى غلط مشهوردر.]

ضربزن (د) س. فا. [عر. ضرب = دوكمه. فا. زدن = اورمق] قلعه دوگن طوب. مص.

ضَربه (د) سث. عر. جم: ضربات. اورش، چارپش.

ضَرَر (ز) سذ. عر. يازيق، زيان، خلل، خسار: ضرر ايتمك، ضرر كورمك، ضرر چكمك = متضرر اولمق؛ ضررى طوقنمق. || ضرر ديده = ضرر كورمش، متضرر. || ضررى يوق = لابأس، برشئ دكل.

ضَرَرسز ص. ١. ضررى طوقنميان، مضر اولميان: ضررسز آدم. ٢. مج. اولدقجه ايى، كوتى اولميان: ضررسز بر آدمدر؛ ضررسز يازيسى واردر.

ضَرَرلى ص. ١. ضررى طوقنان، مضر : ضررلى حيوان؛ ضررلى تجارت. ٢. ضرر ايدن، ضرره اوغرايان، متضرر، زيانكش : بو ايشده بز ضررلى چيقدق.

ضِرس (د) سذ. عر. جم: اضراس. آزى ديشى.

ضَرطه (ز) سث. عر. يللنمه: ضرطه چكمك.

ضُروب (د) سذ. جم. عر. فد: ضرب. با: ضرب. ضروب امثال = ضرب مثللر، آتالر سوزلرى.

ضَرورَت (ز) سث. عر. جم: ضرورات. [عربى تعبيراتده «ضروره» صورتنده قوللانيلير.] ١. ناچارلق، بر ايشه بهمه‌حال مجبور اولمه، ايستر ايستمز اونى ياپمه، لابدلك، الزاميت: تجار ايچون بوكون تحصيل ضرورت تحتنده در؛ فارسى اوكرنمكده بزم ايچون ضرورت يوقدر. ٢. احتياج، فقر، صوك درجه‌ده يوقسوللق: ضرورتده در؛ ضرورتله ياشايور؛ فقر و ضرورتك صوك درجه‌سنه كلمشدر. || بالضروره = ايستر ايستمز، ناچار، چاره‌سز. [«بالضرور» ديمه‌لى.]

ضَرورى (ز) ص. عر. ث: ضروريه. ايستر ايستمز اوله‌جق اولان، ناچار، مجبورى: بزم عربى تحصيلمز ضروريدر؛ بو ايش مواد ضروريه دندر؛ احتياجات ضروريه = كيف ايچون اولميوب ياشامق ايچون لابد اولان احتياجلر.

ضَريح (د) سذ. عر. مزار، مرقد، قبر : نور الله ضريحه.

ضَرير (د) ص. عر. آنادن طوغمه كور، طبيعى اعمى.

ضَعف (ز) سذ. عر. ضعيفلك، ناتوانلق، درمانسزلق، قوتسزلك : ضعف بدن، ضعف بصر، ضعف معده؛ ضعف پيرى = اختيارلقدن كلن درمانسزلق. [ضعفيت ديمه‌لى.]

ضِعف (ز) سذ. عر. جم: اضعاف. بر شيئك ايكى مثلى، ايكى قاتى : بو سنه بچن سنه كى كارك ضعفنى قزاندق؛ غائب ايتديككزك اضعافنى قزانيرسكز.

ضُعَفاء (ز) سذ. جم. عر. فد: ضعيف. با: ضعيف.

ضَعفى (ز) ص. عر. ث: ضعفيه. ط. قوتسزلكه منسوب ومتعلق.

ضَعفِيَّت (ز) ضعف معناسيله لسانمزده مستعمل غلط بر تعبيردر.

ضَعيف (ز) ص. عر. ث: ضعيفه. [«ضعف» دن

صش.] ۱. قوتسز، ناتوان، مجالسز: ضعیف آدم؛ بوخستەلقدن وق ضعیف دوشدم؛ ضعیف البنیه = بدنی قوتسز. ۲. قوتسز، اعتبارسز، کوشك، کوگنلیمچك: قول ضعیف؛ رأی ضعیف؛ روایت ضعیفه. ۳. تر. آریق، لاغر، اتسز: بك ضعیف آدم؛ قوللری دکنك کبی ضعیف. == سذ. عر. ج: ضعفاء. خسته، مریض، بیمار آدم: ضعفاء عسکریه نقاته مخصوص سدیه.

ضَعیفلاتمق { (ز) فتـ. قوتسز و دزمانسز یاخود آریق ولاغر ایتمك: بوخستەلق بنی چوق ضعیفلاتدی.

ضَعیفلامق { (ز) فل. قوتسزو ناتوان اولمق یاخود آریقلامق: برصیتمه ایله بوقدر ضعیفلادم.

ضَعیفلق { (ز) سـ. ۱. قوتسزلك، دزمانسزلق، مجالسزلك، ناتوانلق، ضعف. ۲. آریقلق، لاغرلق، اتسزلك.

ضَلال { (د) سذ. عر. و:

ضَلالَت { (د) سش. عر. طو. غری یولدن صاپمه، یولی غائب ایتمه، آزمه: ضلالته دوشمك، طریق ضلالتده بویان اولمق.

ضِلع { (د) سذ. عر. ج: اضلاع. ۱. قبورغه کیکی، ایکو، بهلو. ۲. ر. بر شکل هندسینك اطرافنی قپایان خطلرك بهری: مثلث متساوی الاضلاع = اوج ضلعی مساوی شکل مثلث؛ مسدس متساوی الاضلاع = آلتی یانلی شکل. || ضلع مجسم = بر جسم هندسینك وجوه جناحیەسنك فصل مشترك خطلری.

ضَم { (ز) سذ. عر. ۱. قاتمه، الحاق، علاوه: تارلەنك بر دونمنی باغچەیه ضم ایتدم. ۲. آرتدیرمه، فضله اولەرق ویرمه: معاشنه یوز غروش ضم اولندی. ۳. علاوه والحاق اولنوب آرتدیریلان شیء: بو اوك ایکی اوطه ضمی وار؛ بیك غروش معاش ذاتیسی اوچیوز غروش ده متفرقه نامیله ضمی واردر. ٤. د. بر حرفك مضموم یعنی اوترو (ُ) ایله اوقونمەسی: ضم کاف ایله (کُل) کلمەسی کبی.

ضِماد { (ز) سذ. عر. ط. لاپه، یاقی: ضماد خردل = خردال یاقیسی.

ضَمان { (ز) سذ. عر. کفیل اولمه، کفالت. فقـ. مثلیاتدن اولان شیئك مثلی وقیمیاتدن اولانكده قیمتنی ویرمك.

ضَمائر { (ز) سذ. ج. عر. فد: ضمیر. با: ضمیر.

ضَمائم { (ز) سش. ج. عر. فد: ضمیمه. با: ضمیمه.

ضِمن { (ز) سذ. عر. ۱. ایچ طرف، داخل. ۲. آچیقدن افاده اولنمیوب دیگر سوزلردن آکلاشیلان مقصد خفی. ۳. مقصد، مرام، سبب: کیفیتك تحقیق واشعاری ضمننده تحریرات یازلدی = مقصد ومرامیله.

ضِمناً { (ز) حـ. عر. آچیقدن اولمیەرق، طولایسیله: ضمناً آکلاتدی؛ بوافادەدن ضمناً شو آکلاشیلیور.

ضِمنی { (ز) صـ. عر. ذ: ضمنیه. آچیقدن اولمیەرق طولایسیله افهام اولنان: مقصد ضمنیسی: افادۀ ضمنیه.

ضُمور { (ز) سذ. عر. ط. بر عضوك بسلنمیوب ضعیفلامەسی وقوروبوب بطال قالمەسی. فر. Atrophie.

ضَمّه { (ز) سش. عر. اوترو دینلن [ُ] حرکه که لسانمزده درت درلو تلفظ اولنور واکثریا [و] حرفیله یازیلیر: ضمۀ مقبوضۀ ثقیله، بوکبی؛ ضمۀ مقبوضۀ خفیفه، گون کبی: ضمۀ مبسوطۀ ثقیله، یول کبی: ضمۀ مبسوطۀ خفیفه، سوز کبی.

ضَمیر { (ز) سذ. عر. ج: ضمائر. ۱. ایچ، داخل، هر شیئك ایچ یوزی، باطن. ۲. قلب، یورك، وجدان. ۳. د. صرفده بن، سن، او کبی متکلم ومخاطب و غائبدن کنایه اولان اسم، که عربیده متصل ومنفصل اولەرق ایکی‌یه منقسمدر.

ضَمیمه { (ز) سش. عر. ج: ضمائم. ضم و علاوه اولنمش شیء، صکرەدن آرتدیریلوب الحاق اولنمش قسم: بکا ایتدیکی بونجه احسانلره برضمیمه اولمق اوزره بودنعمه ده شو ایلیکی ایتدی؛ بو آیلرك ضمائمی واردر؛ ضمیمۀ ممالك ایدلدی؛ بو مقاوله نامه‌یه برده ضمیمه ایستر.

ضوء { (د) سذ. عر. ایشیق، ضیا، نور، آیدینلق.

ضَوابِط { (ز) سش. ج. عر. [فد. « ضابطه » لسا.

نزده بو معنا ایله آز قوللانیلیر] قواعد، نظامات .

ضِیاء { (ز) سذ. عر. ایشیق، آیدینلق، نور : بو پنجره‌دن آز ضیا کیریور: حکمت طبیعیه‌نك ضیا بحثی .

ضِیاپاش { ص. فا. [عر. ضیاء نور . فا. پاشیدن = صاچمق] نور نشر ایدن، نور افشان، پارلاق، شعشعه‌دار .

ضِیادار { ص. فا. منور، پارلاق، مضیء .

ضِیاع { (ز) سذ. عر. غائب اولمه . محو ونابود اولمه، تلف : مال میری‌یی ضیاعدن محافظه ایتمك ؛ ضیاع ابدی = اولوم، وفات .

ضِیاع { (ز) سذ. جـ. عر. فد: ضیعه. با : ضیعه .

ضِیافَت { (ز) سذ. عر. ۱. مسافر قبول ایتمه ، مسافره طعام یدیروب اکرام ایتمه. [بو معنا ایله لسانمزده پك مستعمل اولمیوب، هله عربیده برنجی مدلولی اولان برینه مسافر اولمه معناسیله هیچ قوللانلماز .] ۲. اکرام ایچون آدم دعوت ایدوب مکلف صورتده یمك یدیرمه. دعوت : سزده بواقشام ضیافت وار ایمش؛ بوکون ویریله‌جك ضیافته دعوتلی میسکز؟ ضیافت چکمك، کشیده ایتمك. ۳. تکلیفلی مسافرلره ودعوتلیلره چیقاریلان مکلف و مطنطن یمك : بزه عادتا ضیافت چیقاردی؛ فلانك اونده برضیافت یدك.

ضیعه { (ز) سذ. عر. جـ : ضیاع . ایشلنیر اراضی، تارله، کوچك چفتلك .

ضَیف { (د) سذ. عر. جـ : ضیوف. قونوق، مسافر، مهمان. [لسانمزده نادر الاستعمال اولوب عربیده ایسه اصل مهمان معناسنی افاده ایدن بو اسمدر، مسافر ایسه یولجی و سیاح دیمکدر .]

ضیق { (ز) سذ. عر. طارلق، صیقندی : ضیق نفس = نفس طارلغی؛ ضیق صدر = کوکس طارلغی، عسرت تنفس.

ضَیِّق { (ز) ص. عر. ؤ: ضیقه. طار، تنك، صیقندیلی .

ضُیوف { (ز) سذ. جـ. عر. فد : ضیف. با: ضیف

ط

ط { طی. س. [عر. طاء. سث.] تركجه الفبانك اون طقوزنجی حرفی اولوب، عربیده بزم تلفظ ایده‌میه‌جكمز بر مخرج مخصوصی اولمغله، حقیقتده لساننز ده بو مخرج اولمدیغندن، تركی الاصل كلمه‌لرده قوللانلامق اقتضا ایدرکن، و شرق تركجه‌سنده اصلا قوللانلمدیغی حالده، بزم غرب تركجه‌مزده كاه (ت) وكاه (د) یرینه و خصوصیله قالین حركه ایله بو ایكی حرفه بدل قوللانیلیور. كلمات عربیه‌ده ایسه دائما (ت) كبی اوقورز. ترتیب اصلی اولان ابجد صره‌سنده طقوزنجی حرف اولوب، رقم كبی استعمالنده‌ده طقوز عددینه علامتدر. شكل عبرانیسی ט و شكل سریانیسی ܛ اولوب، یونانلرك شكل عربیسیله اولان مشابهتلری ظاهردر. لسان یونانیده Θ شكلنی آلوب عر. (ث) كبی پلتك اوقونور.

تركی الاصل اولان كلمه‌لرده (ت) و (د) كبی اوقونان (ط) لر بو لغت كتابنده قوسین آره‌سنده بر (ت) ویا (د) ایله تفریق اولنمشدر.

طاء { سث. عر. (ط) حرفنك اسم عربیسی اولوب، ظاء معجمه دینان (ظ) دن تفریق ایچون « طاء مهمله » دخی دینلیر.

طابَ { فل. عر. [« طیب » دن فعل ماضی مفرد مذكر غائب اولوب زیرده‌كی دعا تعبیرنده مستعملدر] ایی وتمیز اولسون: طاب ثراه = طوپراغی ایی وپاك اولسون.

طاباق { طاباقخانه. با: دباغ وسائره.

طابان { (ت) [اصل تابان یاصی دیمكدر] ١. آیاغك آلتی: چوق یورومكدن طابانلرم آغرییور. ٢. قوندره‌نك آلتنی تشكیل ایدن كاوسله: پوتینك طابانی صاغلام. ٣. مج. طیانمه، ثبات، متانت، صلابت، مقاومت: سزده هیچ طابان یوقیدر. ٤. قلیج وسائره نامیسی اولان ایی دمیر: هند، خراسان طابانی. [بو معنا ایله صفت كبی ده قوللانیلوب: طابان قلیج دینلیر.] ٥. تارله ویا طاغك یاصی و دوز صیرت صورتنده اولانی. [بو معنا ایله دخی صفت كبی‌ده قوللانیلوب: طابان تارله، یر دینیر.] ٦. هر شیئك آلتنه افقی وضعیتده موضوع كرسته وسائره. قاعده: كریش طابانی: طابان آغاجی. ٧. تارله‌نك طوپراغنی باصدیرمق ایچون یووارلانان آغر. اسطوانه. ٨. بر نهرك دریك اولان اورته‌یری. || طابان آتمق = اوزونجه بریولی یایا یورومك. || طابان انجیری = یاصی قوری انجیر. || اوق طابانی = طام چاتیسنك مقاص باغی. || طابان چكمك = طورمیوب كیتمك. || دوه‌طابانی = ١. آچیق آدیم. ٢. برجنس نبات. || دوز طابان = اوغورسز، نحوستلی. || طابان صویی = قوتلی بول و صاغلام صو. || طابان طابانه = تمامیله ضد، بسبتون مباین. || طال طابان = بالدیری چپلاق طاقمی. || طابانه قوت = سرعتله یوریه‌رك قاچمق. || طابانی قالدیرمق = قاچمق، فرار ایتمك.

طابانجه { (ت) س. با: طبانجه.

طابانسز { (ت) ص. ثبات و متانتی اولمیان، ثباتسز، قورقاق، متردد.

طابانسزلق { (ت) س. ثباتسزلق، متانتسزلك، جسارتسزلك.

طابانکش (ت) ص. [تر. طابان ایله فا. کشیدن فعلی اسم مصدرندن مرکب تعبیر سقیم] طابان چکن، بابا یورو- ین. عو.

طابانلی (ت) ص. ثباتلی، متا- نتلی، جسور.

طابخ ص. عر. ث : طابخه. [« طبخ » دن سف.] ۱. پیشیرن، یمك پیشیرن، آشچی. [طباخ دها مستعملدر] ۲. ط. یاقیجی، آتش کتیرن، یاقان، محرق : حمای طابخ = آتشلی صیتمه.

طابع ص. عر. ث : طابعه. [« طبع » دن سف.] باصان، طبع ایدن، بر کتابی طبع ونشر ایدن مطبعه‌جی : بوکتابك طابعی کیمدر؟

طابقور (ت) س. طابورك اصلیدرکه اسکی ترکجه‌ده درت یاندن دیزیلوب استحکام شکلنی آلمش وآره‌لری زنجیرله باغلانمش آرابه‌لر. با : طابور. || طابقور قولانی = خاشه‌یی اکره باغلایان قولان.

طابور (ت) س. [اصلی : طابقور، تاب قور] ع. ۱. بربرینه آرقه‌سنی ویرمش درت دیزیدن مرکب مربع الشکل بر عسکر ویا طوب و سائره مجموعی که هر طرفدن دشمنه مقابله ایدوب بر استحکام تشکیل ایدر : طابور اولمق. ۲. بر آلای پیاده عسکرینك درتده بری که درت بولوکدن و اساساً بیك عسکردن عبارت اولوب بر بیکباشینك قوماندەسی آلتنده بولنور : بر طابور عسکر؛ اونبجی آلایك ایکنجی طابوری؛ طابور ضابطانی، طابور هیئتی. || طابور آغاسی = ضبطیه بیکباشیسی. || طابور ماجار = [فر. Tambour major دن اوله‌جق] چوجق اویونجاقلرندن اوجی طوپوزلی وسوسلی دکنك.

طابیه (ت) س. [عر. تعبیه. دن] سم. منفرد استحکام، مترس، طوب محلی؛ طوپراق طابیه، آی طابیه، یاریم طابیه. اوق طابیه وسائره = طابیه‌نك مختلف اشکال وانواعی.

طاپدیرمق (ت) فتـ. عبادت ایتدیرمك، نماز قیلدیرمق، پرستش ایتدیرمك؛ خالق کندینه طابدیرمش = کندینی چوق سودیرمش.

طاپر (ت) د. با، طپر.

طاپشدیرمق (ت) فتـ. ۱. آراتدیرمق، جستجو ایتدیرمك. ۲. اصمارلامق، سپارش ایتمك. مر.

طاپشرمق (ت) فتـ. اولاشدیرمق، ایصال ایتمك.

طاپمق (ت) فل. و :

طاپنمق (ت) فل. ۱. عبادت ایتمك، پرستش ایلمك : بته طاپمق؛ آتشه طاپنانلر. ۲. پرستش درجه‌سنده سومك، مربوط ومفتون اولمق : تحت اداره‌سنده بولنانلر کندیسنه طاپنیرلر.

طاپنمه (ت) س. و :

طاپنش (ت) س. عبادت، پرستش.

طاپنیجی (ت) س. طاپنان، عابد، عبادت ایدن.

طاپو (ت) س. [اصلی : طاپوق = انقیاد، تبعیت] اراضیٔ امیریه‌نك تفویضی اثناسنده تفوض ایدن کیمسه‌دن میرینك آلدیغی معجله ومأموری طرفندن ویریلان سند. طابو ایله متصرف اولدیغم اراضی [با طاپو دیه‌ملی]؛ طاپو مأموری = دفترخاقانی مأموری وطاپوکاتبی.

طاپه (ت) س. با : طپه.

طات (ت) س. [« ت » تحریك اولنجه « د » اولور.] ۱. لذت، آغزله اولنان حس، ذوق، مذاق : آغزمده هیچ طات یوقدر؛ آغزمك طادی قاچمش. ۲. طاتلیلق، حلاوت، عذوبت، شیرینلك : بو حلوانك طادی نقصان. || آغز طادیله یمك = لذتنی طویمق. || طادینی آلمق : طادانمق، لذتیاب اولمق. || طادی طاماغده قالمق = چوق لذتلی کورینمك، لذتی اونوتمامق.

طاتدیرمق (ت) فتـ. ۱. لذتنه باقدیرمق، چاشنیسنه باقدیرمق، لذتنه باقه‌جق قدر یدیروب دتمك : شو رچلی سزه طاتدیره‌یم. ۲. طویورمق، حس ایتدیرمك : الله کیمسه‌یه اولاد آجیسنی طاتدیرماسون.

طاتسز (ت) ص. ۱. لذتسز، نامطبوع، صمان کبی :

شالنم طاتسز بر سبزه‌در؛ پك طاتسز طوزسز برشی. ٢. طاتلی اولمیان، حلاوتی اکسیك: بو حلوا طاتسز اولمش. ٣. مج. سوزنده وفعل وحرکتنده بر کونه شیرینلکی اولمیان، صوثوق: پك طاتسز آدم.

طاتسزلانمق { (ت) فل. طاتسزلق ایتمك، صوثوق ومناسبتسز قول وفعلده بولنمق: آرتق طاتسزلانیورسك.

طاتسزلق { (ت) س. ١. لذتسزلك، مزه‌سزلك: بو میوه‌نك طاتسزلغی. ٢. حلاوتسزلك، طاتلیلق نقصانی: بو اوزومك طاتسزلغی خاملغندندر. ٣. فعل وحرکتده شیرینلك فقدانی، صوثوقلق: بو آدمك طاتسزلغی‌ده چکلمز.

طاتلامق { (ت) فتـ. طاتلی ایتمك، شکر ویا بال وسائره علاوه ایتمك، طاتلیلاندیرمق: بو قهوه‌یی طاتلامق اقتضا ایدر.

طاتلانمق { (ت) فل. طاتلی اولمق، طادی آرتمق: اوزوملر طاتلانمغه باشلادی.

طاتلو { (ت) ص. یاخود:

طاتلی { (ت) ص. ١. آغزه بر لذت مخصوصه ایله خوش کلن، آجی ضدی، حلو، عذب، شیرین، نوش: طاتلی میوه، طاتلی یمك. ٢. لذتلی، لذیذ، خوشه کیدر، لطیف: مال طاتلیدر؛ جان طاتلیدر؛ طاتلی سوز. ٣. ایچیلیر، ایچلمکه کلیر، ملوحتلی وآجی اولمیان: طاتلی صو؛ طاتلی صو بالیغی. = س. طاتلی یمك ویا رچل: هفته‌ده ایکی کره سفره‌ده طاتلی واردر؛ صباحلین بر قاشیق طاتلی یمك ایبدر. || طاتلی باقیش = لطیف صورتده شاشیلق. || طاتلی بلا = اولاد. || طاتلی دیل = آدمك کوکلنی آلان نازکانه والتفاتلی سوز. || طاتلی سلمن = بر مادهٔ کیمیویه. || طاتلی صو فرنکی = عن اصل ممالك عثمانیه اهالیسندن ایکن باشنه شاپقه کین فرنك مقلدی.

طاتلیجه { (ت) ص. آز طاتلی، طاتلیمسی.

طاتلیجی { (ت) س. طاتلی یمکر ویا رچل وشکرلملر یاپان وصاتان آدم. = ص. طاتلی یمکلری ورچل وشکرلمه کبی طاتلیلری چوق سون، چوق طاتلی ین.

طاتلیلاشدیرمق { (ت) فتـ. طاتلی ایتمك، طات ویرمك: خرمالری طاتلیلاشدیرمق ایچون پك صیجاق قبله روزکاری اسمك اقتضا ایدر.

طاتلیلاشمق { (ت) فل. طاتلی اولمق، طات کسب ایتمك: پورتقاللر دها طاتلیلاشمدی.

طاتلیلق { (ت) س. ١. طاتلی شیئك حالی، طات، حلاوت، عذوبت، شیرینلك: بو میوه‌نك، بو یمکك بو قدر طاتلیلغی خوشمه کیتمیور. ٢. لطف، ملاطفت، ایبلك، یاواشاق: طاتلیلقله کندیسنی واز کچیرملی؛ طاتلیلقله قاندیردم.

طاتلیلی { (ت) ص. طاتلیسی اولان: طاتلیلی یخنی = پکمزله یاپیلان بر نوع ات یمکی.

طاتلیمسی { (ت) ص. طاتلی‌یه بکزر بر لذتی اولان.

طاتمق { (ت) فتـ. ١. آغزله بر شیئك لذتنی طویمق، لذتنی حس ایتمك، آغزه آلمق، چاشنیسنه باقمق: انسان طاتمد. یعنی شیئك لذتنی بیلمز: شو یمکی طاتسه‌کزآ. ٢. مج. تجربه ایتمك، دنه‌مك. ٣. چکمك، دوچار وکرفتار اولمق: دهرك کرم وسردینی طاتدم.

طاتمه { (ت) س. ١. بر شیئك لذتنی طویمه، ذوق، مذاق. ٢. دنه‌مه، تجربه. ٣. چکمه، دوچار ومبتلا اولمه.

طاتیق { (ت) س. و:

طاتیم { (ت) س. بر شیئك چاشنیسنه باقمق ایچون آغزه آلنان مقداری.

طاحون { س. ذ. عر. ج: طواحین. دکرمن.

طاحین { س. با: طحین.

طاداندیرمق { (د) فتـ. بر شیئك طادینی طاندیروب آلیشدیرمق، مألوف ومأنوس ایتمك، ابتلا ایتدیرمك: سز چوجقلری اویونه طاداندیردیکز شمدی درسه رغبت ایتمیورلر.

طادانمق { (د) فل. بر شیئك طادینی طاتوب آلیشمق، لذتیاب اولوب ابتلا حاصل ایتمك، مبتلاسی اولمق: سز

اكانجـه‌يه چوق طـادانديكز؛ طادانمق قودورمقدن بتردر.

طاديجى (ت) ـــ. يمكارك طاـ دينه باقان، چاشنيكر.

طار (د) صه. ١. بول‌وكـكيش اولميان، صيق، ضيق، تنك: طار اثواب، طار صوقاق، طار محل. ٢. آز، غير كافى، آنجق يتيشه‌جك قدر: طار وقت. ٣. صيقنديلى، مضـايقه‌ده بولنان، ضرورت چكن: طار قالدق. ٤. صبرسز: ايچى طار آدم. ==ـ. ١. طـار محل، كـكيش اولميان ير: طاره كلمك. ٢. ضرورت، اضطراب، صـقندى: طـارده قالمق. ٣. مجبوريت، اضطرار، صيق: طار كورورسـه‌ك. == حـ. آنجق، كوج حال ايله: طار قاچق: كنديني طار اوه آتدى؛ طـار يتيشمـك. || الى طـار = خسيس، بخيل. || طاره بوغمق = تعجيز ايتمك. || طارده بولنمق = ضرورتده اولمق، پاره‌سى اولماـ مق: طارده‌يم = پاره‌م يوقدر. ||طاره‌طار، طار طارينه = آنجق، كوج حال ايله. || طاره كتيرمك = مجبور ايتمـك. || طـاره كلمك = صيقلمق، مجبور اولمق، مضـطر قالمق.

طاراق طاراقلامق، طاراقجى وسـائره. با: طراق وسائره.

طارالتمق (د) فته. قيصمق، بوللغنى آز!لتمـق، تضييق ايتمك: شوجبه‌يى صكره‌ دن طارالتمشلر؛ بوقپويى طاراـ لتمق ممكن دكلميدر؟

طارالمق (د) فل. ١. بوللغى آزالوب طار اولمق، قيصيلمق، تضـيق ايتمـك: بو اثواب ييقانتجه طـارالدى. ٢. آزالمق، آز قالمق: وقت طاـ رالدى. ٣. ضرورت واحتيـاج حاصل ايتمك: معيشتى پك طـاـ رالدى.

طارتاقلامق (ت) طوتوب چكه‌رك خرپه‌ لامق، ديدكله‌مك.

طارتديرمق (ت) فته. وزن ايتديرمك، ثقلتنى آكلامـق ايچـون قنطـار و يا ترازى يه چكديرمك: اتى، كوـ مورى طارتديرمق.

طارتشمق (ت) فشه. ١. بحث ومنازعه اوزرينه بر شيئى برلـكده طـارتمق، طارـ ته‌رق حل منـازعه ايتمـك. ٢. ال اله كلوب چكشمك، قوت ايله حل مسـئله ايچون دوكشمك. || پورتقال قارپوز وسـائره طارـ تشمق = ميـدانه على الـسـويه قونمش بوكبي ميوه‌لره ال ايله برر ثقلت تقدير ايدوب بالآخره طارتديرمق وكيمك تقديرى‌وزنه اويار ايسـه اوقزانمقدن عبارت برنوع قمار.

طارتقى (ت) ـــ. ١. درجـه درجـه و طارته طارته كم چكمه. ٢. قولانز طوقه‌سى.

طارتلمق (ت) فجه. وزن ايدـ لمك، قنطـار ويا تراـ زى يه چكلمك: بو كومور طارـ تلدى مى؟ == فل. ١. سندله‌مك، صـا للانه‌رق بر نوع ترددله يوريمك. ٢. برينك اوستنه دوـ شمك، صـاتاشمق، صارقنديلق ايتمك. ٣. كسيك كسيك وترددله سـويلمك. ٤. ممـانعت ايدوب كيتمه‌مك ايسته‌مك: جانى ضاـ بطـه‌يه كيدر ايكن طـارتلدى طوردى.

طارتمق (ت) فته. ١. وزن ايتمك، بر شـيئك ثقلتنى آكلامق ايچـون قنطـار و يا ترازى يه چكمك: كومورى، ياغى، پينيرى طارتمق. ٢. الده صـاللامق، آوجك ايچنده يوـ قارى يه آته‌رق ثقلتنى تخمـين ايتمك: آلتينى النده طارتيورـ دى. ٣. چكوب براقه‌رق صاـ للامق: آتك ديزكيننى طـارـ تيوردى. ٤. ايجه ملاحظه و تأمل ايتمـك، اوكدن اـ دوـ شـونمك: سـوزنى طـارتمه‌دن سويلمز. ٥. بركيمسه‌يى تجربه‌ايتمك، نه‌ديه‌جكنى نه‌ياپه‌جغنى اوكجـه‌دن اصـولله اكلامق ايسـته‌مك: حريفى طـارتدم، باقدم‌كه بندن قوتلى. || پاپوش طـارتمق = آياق سـوروبه‌رك ادا ايله يوـ ريمك. || سـوزى طـارتمق = سويلنيلن سوزى تدقيق ايتمك. || كنديني طارتمق = خودفروشلق ايتمك.

طارتمه (ت) وطارتيش. ـــ. وزن.

طارتى (ت) ـــ. ١. طارتمق ايشى، وزن، چكى: كوـ مورى طـارتى ايله صـاتارلر؛ مايعات طارتى يه كلمز. ٢. مواـ زنه، تخمين، تقدير: النـده هيچ طـارتى يوقـدر. ٣. اندازه، قرار.

طارتيجى (ت) ـــ. طـارتان، وزن ايدن آدم.

طارتیسز { (ت) صـ. ١. طار. تیلامش، غیرموزون: قنطاری اولمدیغندن طارتیسز صاتیور. ٢. موازنه‌سز، تأ. ملسز. || الی طارتیسز = اداره‌سز، مسرف.

طارتیلی { (ت) صـ. ١. طارتلمش، موزون: بو دنك طار. تیلی میدر؟ ٢. موازنه‌لی، موزون: طارتیلی سوز. ٣. ایی دوشونلمش، ملاحظه وتأمل اولنمش.

طارچین { (ت) سـ. با: دار. چین.

طارد { صـ. عر. ا: طارده. [«طرد» دن سف.] ط. طرد ودفع ایدن: طارد الحصاة = مثانه‌دن طاشلری دفع ایدن؛ طارد دود وحید = شریت صو. غلجانی دوشورن وساٸره.

طارطغان { (د) صـ. پریشان، طاغنیق: طارطغان صاریق. دها مبالغه ایچون «طارمه طغان» دینلیر. || طار. طغان داریسی = شآمت ایچون لشتله نتیله صاچدقلری داری.

طارغین { (د) صـ. [«طار» دن] ١. طارلمش، کوجنمش، منفعل: بکا طارغین میسکز؟ ٢. حدتلی، غضبناك، حدید، متهور: طارغین کور. دیکم ایچون برشئ سویلدم.

طارغینلق { (د) سـ. ١. کو. جنمه، انفعال، خاطر قالمه: بکا طارغینلغنك سببنی آکلایه‌مدم؛ ینه بر طارغینلق چیقاره‌جق. ٢. حدت، غضب، تهور: شمدی طارغینلغی اوستنده.

در بر شئ سویلمز.

طارِق { سـ. عر. نجم صباح، زهره. ا.

طارلاتمق { (د) فتـ. کنکیشلکنی آزالتمق، طاریلتمق، تضییق ایتمك: اثوابی، صوقاغی طارلاتمق.

طارلاشدیرمق { (د) فتـ. ١. دها طار ایتمك: یاپیلان ابنیه باغچه‌یی طار. لاشدیردی. ٢. مضایقه و ضرورتی آرتدیرمق: تجارتده‌کی کساد معیشتی برقات دها طار. لاشدیردی.

طارلاشمق { (د) فل. با: طارلانمق.

طارلاقوز { (ت) سـ. ج. آلا. مانه‌دن کوچك ایکی چفته بالیقجی قایغی.

طارلانمق { (د) فل. ١. طار اولمق، طارالمق، چکیلوب بوزلمك، تضیق ایتمك: قونیلان صندیقلردن یول طار. لاندی؛ بو فانله ییقاندقجه طار. لاشدی. ٢. صیقلمق، مضطرب اولمق: ایچم طارلاندی.

طارلتمق { (د) فتـ. ١. کوجند. یرمك، منفعل ایتمك: سز او آدمی طارلتمشسکز. ٢. حدتلندیرمك، اغضاب ایتمك.

طارلق { (د) سـ. ١. طار اولان شیئك حالی، بوللق و کنکیشلك ضدی، ضیق، تنکی: بو قپونك، بو صوقاغك، بو اثوابك طارلغی. ٢. طار محل، تنکنا: طارلقده بولنمق. ٣. صیقندی، اضطراب: طارلقده قالمق. ٤. ضرورت، احتیاج، فقر: طارلق چکمك. || ال طارلغی: خست، بخل. || کوکل طارلغی = انقباض درون، جان صیقندیسی. || نفس طارلغی = ضیق نفس، ضیق صدر.

طارلمق { (د) فل. ١. کوجنمك، منفعل اولمق، خاطر قالمق: بکا طارلدی. ٢. حدتلنمك، غضب ایتمك، قیزمق: اوشاغنه طارلدی. ٣. پایلامق، آزارلامق، تعزیر و تکدیر ایتمك: سز کندیسنه برآز طارلك.

طارم { سـ. فا. ١. چارطاق. ٢. قبه، کنبد. ٣. کوك، قبهٔ سما.

طاره { (د) سـ. [ایتا. Tara. — عر. «طرحه» دن مأخوذ عد ایدنلرده وارایسه‌ده، عربیده طرحه‌نك معانیسی بسبتون باشقه اولدیغندن، بوتوجیه بعید ومناسبتسزدر.] طارتیلان شیئك قابی ویا محسوب اولنمیه‌جق برکونه حشویاتی آغرلغی که طرح وتنزیلی اقتضا ایدر: طاره‌سنی چیقارمق؛ طاره‌سنی ایندیرمك.

طاره‌جق { (د) صـ. پك طار، ضیق، تنك: طاره. جق بر یره صوقلمش؛ طاره‌جق بر دکان.

طاری { صـ. عر. ا: طاریه. [«طراء» دن سف.] عارض، آکسزین برشخص ویا شیئده ظاهر اولان: کوزلرینه عمی طاری اولدی.

طاری { (د) یاخود طارو. با: داری.

طاز { (ت) [بلکه عر. «طاس» دن. با: طاس.] باش تپه.

سنك صاچسز اولمسی، صاچك دوكلسی، صلع. [داء الثعلب ايله ترجمه‌سی بيوك بر خطادر، زيرا داء الثعلب صاچ قيران دينلن علتدر، طاز ايسه طبيعی بر حالدر.]

طازر يا طازره. (د) صه ح. مستعجل، تيز، عجالةً، علی طريق الاستعجال.

طازلَق يا طازلاق. (د) ١. باشنك تپه‌سنده صاچی اولميان، باشنك تپه‌سی چپلاق، اصلع: طازلق آدم. ٢. چپلاق، عاری، برهنه. با: طاسلاق.

طاس سه. عر. [باكه فا. « طشت » دن] ١. آلتی يووارلاق باقير وسائر معدندن يمك قابی: چوربه، پلاو طاسی. [چينی ويا بللوردن اولورسه « كاسه » دينلير.] ٢. صو ايچمكه ويا صو دوكنمكه مخصوص ينه معدندن يووارلاق و قولبلی ياخود قولبسز قاب، مشربه: حمام طاسی = قورنه‌دن صو آلوب دوكنمكه مخصوص قاب. ٣. طبانجه قونداغنه و چكمجه وسائره‌يه سوس ايچون ميخلانان كومش ويا باقيردن يارم كره شكلنده ايچی قوف شیء: پشطو طاسی؛ ساعت طاسی = چالار ساعتك طوقماقله اوريلان طاسچغی. = صه. مج. طاسك ديبی كبی چپلاق وقيلسز، جاولاق: باشی طاس. با: طاز. || اسكی حمام اسكی طاس = كما فی السابق، اصلا اصلاح وتغيير اولنمقسزين. || باش طاسی = بينی احاطه ايدن قفا كميكی، قحف، جمجمه. || دمير طاس = طوغلغه، مغفر. || سفر طاسی = يمك طاشيمغه مخصوص اوله‌رق بربری اوزرينه وضع اولنور بر قاچ صحندن مركب قاب. || طاس طراق = پلی پرتی: طاسی طراغی طوپلامق = پلی پرتيسنی طوپارلايوب صاوشمق. || قيزغين طاس = وقتيله تيزديروب باشه كيديردكاری دميردن اشكنجه آلتی. || طاس كبابی = اوفاقجه كسلمش اتدن ياپيلان بر يمك.

طاس (ت) مه. ت ويا ط ايله باشلار بعض كلمه‌لردن اول قوللانيلوب تأكيد ومبالغه بيان ايدر: طاس تمام. [بو مقامده « تاس » يازلمسی دها مناسب اوله‌جقدر.]

طاسلاق (ت) صه. ١. طاسك ديبی كبی چپلاق و قيلسز، جاولاق: باشی طاسلاق. ٢. باشی بوصورتله قيلسز اولان، طاس باشلی: طاسلاق آدم. = سه. ١. بر ايشك هنوز اصلاح وتسويه و تزيين اولنمامشی، قباسی، آنجق هيولا صورتنده ميدانه قونوب هنوز اكمال و اصلاح اولنمامشی: طاسلاغنی بر كره ميدانه كتيره‌لم. ٢. ترتيب، پلان، صورت ترتيب وتركيب، چرچوه، قفس: بن طاسلاغنی كوستره‌يم ده سز صنعتجه اكمال ايدرسكز؛ ابنيه‌نك طاسلاغی. || قبا طاسلاق = آنجق شكل و صورت وترتيبنی كوستره‌جك صورتده قبا وساده. || عقلا طاسلاغی = كنديني ارباب درايتدن ظنله بيان افكاره كيريشن.

طاسلاقجی (ت) سه. بعض اصنافك ياپه‌جقلری شيئلرك طاسلاغنی وقالبنی حاضرلايان صنعتكر.

طاسلامَق (ت) فتـ. تفاخر مقامنده كوسترمك، كندنده اولميان شیء واركبی كورنمك: يكيتلك طاسلايور.

طاش (ت) سه. ١. كرهٔ ارضك اوزرنده كليت اوزره بولنان معروف سرت جسم، حجر، سنك: طاش آتمق، طاشله اورمق. ٢. قيا، صخره. ٣. طاشدن عمود، ستون ويا هيكل: ديكيلی طاش، چنبرلی طاش، قيز طاشی. ٤. يوزوك، كوپه وسائر تزييناتده قوللانيلان ذی‌قيمت معدن: جواهر طاشی؛ پك قيمتلی بر طاش بولدم؛ تك طاش يوزوك. ٥. دامه وسطرنج كبی اويونلرده اوينانديلان پول: طاش اوينامق؛ دامه طاشی. ٦. مثانه وبوكرك وسائر آلات داخليه‌ده تكون ايدن مادهٔ صلبه، حصاة: مثانه طاشی؛ قره جكرنده طاش واردر. = صه. ١. طاشدن معمول، طاشله ياپلمش: طاش بنا، طاش كوپری، طاش مكتب. ٢. طاش كبی سرت وقاتی: طاش يوركلی. || طاش آتمق = كنايه ايله طعن وذم ايتمك. || آتلامه طاشی = چامور ويا صودن كچمك ايچون آياق باصمق اوزره اورته‌يه موضوع طاش. || طاش آتوب قولی يورلمامق = زحمتسزجه برشيئه مالك اولمق. || آلچی طاشی = ياقيلوب آلچی ياپيلان طاش. || آياق

طاشی = قایقلرده دنك طاشی. || اوت طاشی = آتشه طیانیر بر جنس سونكر طاشی. || طاش اوجاغی = باپور وسائره ایچون طاش چیقاریلان محل. || طاش بادمی = قبوغی سرت بادم، دیش بادمی ضدی. ||باش طاشه كلمك = باعث ندامت وعبرت اوله‌جق بر نتیجه‌یه اقتران ایتمك. ||باشی طاشدن طاشه اورمق = نادم اولمق، ندامت چكوب دوكنمك. || بر طاشله ایكی قوش اورمق = بر زحمتله ایكی ایش كورمك. || طاش بالیغی = برجنس بالیق. || باغره طاش باصمق = صبر وتحمل ایتمك، آجی‌یه قاتلانمق. || بالطه‌یی طاشه اورمق = فرقنده اولمقسزین بر ینك یوزینه قارشی كندیسنه ویا برقرینه طوقنور سوز سویلمك. || هیلزیك طاشی = قیونك آغزینه قونیلان اورته‌سی دلیك طاش، طاشدن قیو حلقه‌سی. || بیلكی طاشی = بیچاق وسائر آلات قاطعه‌یی بیلدكاری طاشكه انواعی اولور. || بینك طاشی = بعض نردبان آلتلرنده و قپو یانلرنده حیوانه بینمه ده باصامق یرنی طوتمق ایچون موضوع مكعب طاش ویا سد. || تسلیم طاشی = بعض طرق علیه‌یه منسوب آدملرك بوینلرینه آصدقلری بلغمی ویا سیاه طاشدن اطرافی دیشلی دائروی طاش. || تكنه طاشی = چشمه صوینك آقدیغی یره قونیلان طاش تكنه. || تمل طاشی = ابنیه تملنه قونیلان بیوك وصاغلام طاش. || جهنم طاشی = چوروك اتلری یاقمه ده مستعمل پك یاقیجی برمادۀ كیمیویه. || چاقماق طاشی = چاقماقله اورلدقده قیغلجیم چیقاران طاشكه چاقمقلی سلاحلره ده قونوردی. || چاقیل طاشی = نهر ودكیز كنارلرنده چالقانمقدن یووارلاق و یا بادم دانه‌لری اشكالنی آلمش كوچك طاشلركه رنكا رنك اولوب قالدیرم طوناتمه‌ده دخی قوللانیلیر. || طاش چاتلاسه = نه‌یاپلسه، امكانی یوق. || چكی طاشی = اودون وطاش وسائره طارتمق ایچون مقیاس اتخاذ اولنمش طارتیلی طاشكه بر دمیر حلقه ایله چكی‌یه آصیلی اولور. ||چیریجی طاشی = صوایله برابر دكز ویانهر ایچنده‌كی طاش فر. Récif. || طاش چیقارمق = اویونده وتشبیهاً حیله وسائره ده برندن دها ماهر اولوب كندیسنه مساعده ایتمك، یكمك، تفوق ایتمك. || خرمان طاشی = خرمان دوكدكلری طاش. || دكرمن طاشی = دكرمنك آلتلی اوستلی ایكی طاش تكراكی. || طاشه دونمك = پك سرتلشمك، قاتیلاشمق. || سوزگج، سوزكو طاشی = مساماتلی اولوب سوزگج كبی قوللانیلان طاش. || سونكر طاشی = شكلاً سونكره مشابه وپك خفیف طاش. || طاشی صیقسه صوینی چیقاریر = غایت قوتلی، ایزباندید. || طاغ طاش = كورینن یرلرك جمله‌سی، دره تپه. || طاش طوپراق = مولوز. || طاشه طوتمق = طاش آته‌رق قوغالامق. || طاش علتی = مثانه‌ده طاش تكونی. || فال طاشی = فالجیلرك آندقلری كوچك چاقیل طاشلری؛ كوزلرینی فال طاشی كبی آچمق = حیرتله باقمق. || قالدیرم طاشی = قالدیرمه دوشنن طاش. || قره طاش = ۱. چوجقلرك یازی یازدقلری سیاه طاش، فر. Ardoise. ۲. یاپیلرده قوللانیلان بر نوع سرت طاش. || قیاغاز طاشی = مرمر سیلدكلری برجنس طاش. || طاش كسلمك = ۱. پك سرتلشمك. ۲. شاشه قالمق. || گوبك طاشی = حمامك اورته‌سنده اوزانوب اوغلمغه مخصوص مرمر دوشه‌لی كنكیش سد. || كوز طاشی = اكثریا كوزه علاج كبی قوللانیلان باقیر ژنكی، كبریتیت نحاس. || كوشه طاشی = ابنیه كوشه‌سنه قونمغه لایق دوزكون طاش. || كوفكی طاشی = یومشاق برجنس عادی طاش. || كوملك طاشی طوغله دیواره قاپلانان یونمه طاش. || كیرج طاشی = احراق اولنه‌رق كیرج یاپیلان بیاض طاش. || مالطه طاشی = قولای كسیلیر وایشلانیر یومشاق برجنس طاش. || مزار طاشی = مزارك اوزرینه دیكیلوب مدفونك كیم اولدیغنه و تاریخ وفاتنه دائر یازی‌یی حاوی مصنع طاش. || مولوز طاشی = یاپی وانقاضدن چیقان طاش قرنتیلری. || نشان طاشی = ۱. هدف اوله‌رق دیكیلن طاش. ۲. بربیوك ذاتك اوردیغی نشان یرینه دیكیلان مصنع ویازیلی طاش.

طاش { (ت) ـ. [ودها طوغریسی: تاش] خارج معناسیله

« طيش » كلمه‌سنك صورت اصليه‌سي اولوب، طشره، طاشمق وسائره بوندن مشتقدر. با: طيش.

طاشاق { (ت) س. خصيه، خايه. اركَكلرده يومورطه: تك طاشاق = يالكز بر خصيه‌سي اولان ويا بري كيزلي بولنان.

طاشاقلى { (ت) ص. ١. خصيه‌سي اولان. ٢. مج. جسور، شجيع، بهادر.

طاشالمق { (ت) فل. طاش اولمق، طاش كسلمك، تحجر ايتمك.

طاشجى { (ت) س. ١. ياپى وسائره ايچون اوجاقدن طاش چيقاروب صاتان آدم. ٢. مرمر وسائر طاشلرى يونته‌رق مختلف شيئلر ياپان آدم؛ طاشجى قلمى = بو صنعتكرك قوللانديغى چليك قلم.

طاشجيلق { (ت) س. ١. اوجاقدن طاش قيروب چيقاره‌رق صاتان آدمك ايشى وصنعتى. ٢. مرمر وسائر طاشلرى يونتوب ايشله‌يرك مختلف شيئلر ياپان آدمك صنعتى.

طاشرمق { (ت) فتـ. طاشمه‌سنى موجب اولمق: ياغمور چايلرى طاشردى. == فل. (حيوان) طيرناغى آشينغله اتنك طاشمه‌سندن طوپاللامق.

طاشره { طشره‌لق. با: طشره وسائره.

طاشقين { (ت) ص. [« طاشمق » دن] ١. طاشمش، محل مخصوص ومناسبندن طيشارى چيقمش، فضله كلوب آرتمش: اثوابك آستارى طاشقين = يوزندن اوزون ويا ككيش. ٢. چوق كلوب ياتاغندن طيشارى ياييلمش: طاشقين چاى، صو. ٣. جوشمش، خروشان، آشقين، زخار. ٤. جوشقون، آزغين، حشرى: طاشقين آدم.

طاشقينلق { (ت) س. ١. طاشقين، شوب آرتان شيئك حالى، آرتقلق: آستار طاشقينلغى. ٢. صولرك چوق كلوب ياتاغندن طيشارى‌يه ياييلمسى. ٣. جوش، خروش، شدتلى هجوم. ٤. جوشقونلق، آزغينلق.

طاشلاتمق { (ت) فتـ. طاشله طوتديرمق، طاش آتديرمق، رجم ايتديرمك.

طاشلامق { (ت) فتـ. ١. طاشله طوتمق، طاشله اورمق، رجم ايتمك. ٢. طاش آتمق، حرف اندازلق ايتمك. || اورمان طاشلامق = مج. اوته‌دن بريدن لقردى آچه‌رق طولاييسيله، بللى ايتمكسزين برماده‌يى تحقيق ايتمك.

طاشلامق { (ت) فتـ. طيشارى‌يه آتمق، طيشارى‌يه چيقارمق. مر.

طاشلاق { (ت) س. طاشى چوق، طاشله مستور: طاشلق بر يردر. == س. ١. طاش دوشنمش آولى. ٢. صوقاق قپوسنك ايچى، نردبان آلتى. ٣. طيورك طاش هضم ايتدكلرى قورصاغى، قانى.

طاشلى { (ت) ص. طاشى اولان: طاشلى پرنج = ايچنده طاش پارچه‌لرى بولنان.

طاشمق { (ت) فل. ١. اوزايوب آرتمق، فضله كلمك: آستار يوزدن طاشيور. ٢. چوق كلوب يرينه ويا ياتاغنه صيغمامسله اطرافه ياييلمق، اطرافى باصمق: نهر طاشدى؛ حوض طاشمش. ٣. قاينامق، جوشمق: تماك طاشدى؛ تنجره طاشيور. ٤. جوش وخروشه كلمك، آزمق.

طاشمه { (ت) س. طاشمق فعلى. با: طاشمق.

طاشيتمق { (ت) فتـ. نقل ايتديرمك، بر يردن ديكر بر يره كوتورتمك: بوقدر اشيايى كيمه طاشيته جغز؛ بوصندقلرى حماللره طاشيتلى.

طاشيمق { (ت) فتـ. ١. بر يردن بر يره كوتورمك، نقل ايتمك: يارين اشيايى يكى اوه طاشيه جغز؛ بوكتابلرى نره‌يه طاشيه جقسكز؟ ٢. اوستنده بولونديرمق، حامل اولمق: ضا. بطلر دائما قليچ طاشيرلر؛ شهرلرده سلاح طاشيمق ياساغدر؛ كنديسى اوستنده پاره طاشيماز. ٣. بر يردن بر يره لقردى كوتوروب ديدى قودى ياپمق: لقردى، سوز طاشيور؛ آره‌مزده بر طاشيان واردر.

طاشينمق { (ت) فل. ١. اشياسنى قالديروب باشقه يره نقل اولنمق، كوچ ايتمك: باغه طاشينديكزمى؟ بو ياز يالى‌يه طاشينه جغز. ٢. بر يره چوق كيتمك، پك صيق كيدوب كلمك: بتون كيجه، آبدستخانه‌يه طاشيندى. || دوشونوب طاشينمق = اطرافيله تأمل وتفكر ايتمك. == فج. ١.

نقل اولنمق : اشیا یارین طاشینه‌جقدر. ۲. اوسته‌ده بولندیرلمق: شهرك ایچنده سلاح طاشینماز.

طاشینمه (ت) س. نقل، کوچ. || دوشونوب طاشینمه = اطرافلی ملاحظه وتأمل.

طاشیم (ت) س. قایناركن بر کره طاشمق : برطاشیم قاینامق.

طاصمه (ت) با : طسمه.

طاطوله (ت) س. [هندجه‌دن] هند بهاراتندن برطاقم بذوراتی حاوی بر جنس جوز، جوزماثل. || مج. آغزه آلنماز، یمز و ایچلمز، طعمی فنا شیء : بو توتون دکل طاطوله !

طاعت سذ. عر. ج : طاعات. ۱. اطاعت، انقیاد، علی الخصوص اوامر الهیه‌یه تبعیت. ۲. تقوی، عبادت، زهد: اهل طاعت، ارباب طاعتدن.

طاعون سذ. عر. ج : طواعین. یومورجاق، وبا.

طاعونی ص. عر. ث : طاعونیه. ط. یومورجاغه منسوب ومتعلق، وبا قبیلندن اولان.

طاغ (د) س. برك یوکسك محلی، جبل، کوه؛ طاغ آردی = طاغك آرقه‌سی، اوته طرفی؛ طاغ اتکی = طاغك مائل اولان آشاغیسی، سفح جبل، دامن کوه؛ طاغ باشی = طاغك یوقاریسی، و مج. یبانی محل؛ طاغ آدمی، طاغ آییسی = یبانی آدم؛ طاغ تپه‌سی = ذروهٔ جبل؛ طاغ صرتی = بوینه اوزانان طاغك یوقاریسی. — ایری ویکیت آدمدن کنایه اولور : طاغ کبی بر دلیقانلی. || آراده طاغلر وار = پك بیوك فرق وار. || طاغلرك شنلکی = مج. آیی. || قره طاغ = بالقان شبه جزیره‌سنده مستقل پرنسلك صورتنده اداره اولنور معروف مملکت: قره‌طاغ پرنسی. || طاغ کچیسی = یبانی کچی. || یانار طاغ = آتش پوسکورن طاغ، برکان، کوه آتش فشان.

طاغار یا طغار. (ت) س. ۱. دریدن طوربه که اکثریا چوبانلر و یولجیلر ییه‌جکلرینی قورلر. ۲. مقداری مملکته کوره دکیشن ذخیره اولچیسی : برطاغار بوغدای.

طاغارجق یا طغارجق. (ت) س. ۱. چوبانلرك ییه‌جکلرینی و حقه‌بازلرك اویون آلتلرینی قودقلری دریدن کوچك طوربه. ۲. کویلی قادینلرك چوجقلرینی قویوب اوموزلادقلری مشین طوربه. || دوه طاغارجغی = قودوز دوه‌نك دیلی آلتنده صارقان کیسه.

طاغتمق (د) فذ. ۱. صاچمق، پراکنده و پریشان ایتمك، نشر و بذر ایتمك : بو کاغدلری اوطه‌نك ایچنده کیم طاغتدی ؟ ۲. توزیع و تقسیم ایتمك، آیری آیری ویرمك : عشورا طاغتیورلر؛ غزته‌لری موزعلر طاغتیرلر. ۳. اوته‌یه بری‌یه پوسکورتوب دفع ایتمك: روزکار بولوطلری طاغتدی. || آغز طاغتمق = تربیه‌سزجه‌سنه فنا سوزلر سویله‌مك : اغزینی پك طاغیدیور.

طاغدلمق (د) فذ. ۱. صاچلمق، پراکنده و پریشان ایدلمك، نشر وبذر اولنمق : بو کتابلر طاغدلمسون. ۲. توزیع و تقسیم اولنمق، آیری آیری ویرلمك : اعانه آقچه‌سی اخیراً طاغدلدی. ۳. پوسکوردیلوب دفع اولنمق : دومان روزکارله طاغدلدی.

طاغدیجی (د) ص. ۱. صاچان، پراکنده و پریشان ایدن. ۲. توزیع وتقسیم ایدن، موزع. ۳. پوسکوردوب دفع ایدن. ۴. مسرف، مبذر.

طاغرجان (د) س. بر جنس طاغ سرچه‌سی، بیوك عصفور.

طاغستان (د) س. [تعبیرستیم] طاغلق یر. == سخ. م. با : داغستان.

طاغلق (د) ص. طاغلری حاوی، دره تپه و طاغدن عبارت : طاغلق یر.

طاغلمق (د) فل. ۱. صاچلمق، پراکنده و پریشان اولمق : بنم طوپلادیغم کاغد یکیدن طاغلمش. ۲. توزیع و تقسیم اولنمق، منتشر اولمق : غزته ارکندن طاغلیر. ۳. طرد ودفع اولنمق : بولوطلر طاغلدی. ۴. قیریلوب پارچه‌لری آیری آیری دوشمك، تفرق ایتمك : طبق المدن دوشوب طاغلدی. || باش، بین طاغلمق = سرسم اولمق.

طاغلی (د) ص. س. طاغلق یر اهالیسندن : طاغلی بر آدم؛ طاغلیلرك اخلاقی صاف اولور.

طاغيمق { (د) فل. ١. پراكنده اولمق، افتراق وتشتت ايتمك. ٢. اوفانمق، دوكلمك .

طاغنيق { (د) صه. ١. پراكنده، پريشان ، متفرق ، متشتت : طاغنيق عسكر. ٢. جمعيتی اولميان، انتظامسز : ذهنم، بنيم پك طاغنيقدر .

طاغنيقلق { (د) سه. ١. پريشانلق، پراكندكی ، تشتت : كتابلرك طاغنيقلغی منتظم مطالعه‌يه مانع اولور . ٢. عدم انتظام، ترتيبسزلك : ذهن طاغنيقلغی .

طاغوق { (ت) سه. [زبانزدی: [طائوق] طيور بيتيه‌دن اك معروف و مبذولنك ديشيسی كه چوق يومورطه يومورطلاديغندن سائرطيوراهليه‌يه ترجح اولنور، دجاجه، ماكيان. اركڭنه خروس وياوريسنه پليچ دينير. **با** : طائوق .

طاغی { صه. عر. ٤ : طاغيه . [« طغيان » دن سف.] ١. حد ووظيفه‌سنی تجاوز ايدن، آزغين. ٢. عاصی، سركش، اطاعت وانقياد ايتمين، باغی .

طاق { (ت) مه. تخته كبی شيئلرك چيقارديغی سسی تقليد و تصوير ايدر : طاق طاق قپو چالندی. ‖ جانمه طاق ايتدی، ديدی = آرتق طيانه‌ماز اولدم. ‖ طاقتم طاق اولدی = تحمله اقتدارم يوق .

طاق { سذ. عر. [فارسيدن معرب] ١. كمر، نصف دائره صورتنده قپو و پنجره و سائره اوستی. ٢. سرير اوستنده كی قبه، كنبد. ‖ طاق ابرو = كمر شكلنده اولان قاش. ‖ چار طاق = درت كردن مركب اولان معروف سايه‌بان و آصمه و سائره صارلمغه مخصوص آغاجدن ياپلمش آصق .

طاقاطوقه { ياخود طاقتوقه (ت) سه. ١. كورلدی ، ولوله. ٢. وقتيله چبوقلری سيلكمك ايچون اوطه‌نك اورته‌سنه قودقلری تخته‌دن ويا معدندن ككيش واورته‌سی طوقماقلی طبله. طب. ديزلمش صحيفه‌لر ماكنه‌يه قونمق اوزره صيقيشديرلديغنده حروفاتی اوره‌رق تسويه‌يه مخصوص طاقوز.

طاقاو { (ت) سه. آت نعلی. مر.

طاقاوجی { (ت) سه. نعلبند. مر.

طاقت { سش. عر. [عر. تركيباتده : طاقه] كوج، زور، قوت، قدرت، اقتدار، توان : بونی ياپمغه طاقتم يوقدر؛ بنده طاقت قالمدی؛ طاقت كوتورمك = قوت يتمك، مقتدر اولمق .

طاقتسز { صه . طاقت و قوت واقتداری اولميان، ضعيف، كوشك .

طاقتسزلق { سه. اقتدارسزلق، قوتسزلك، ضعف، كوشكلك .

طاقتفرسا { صه. فا. [عر. طاقت = قدرت . فا. فرسودن = اسكيتمك] طاقتی اسكيدوب چوريدن، طاقت كوتوريله‌مز، طيانلماز : بو ايش طاقتفرسا بر امكه محتاجدر .

طاقتوق { (ت) سه. حمايلی تركش قليفی .

طاقچه { سه. فا. كوچك كمر ويا پنجره وقپو كمری.

طاقدپرمق { (ت) فته. ١. قودپرمق، القا وتعليق ايتديرمك ، ياپيشديرتمق : بو پنجره‌يه بر جام طاقديرملی؛ بو رسمه بر قورنيچ طاقديرملی؛ پنجره‌يه پرده طاقديرمق‌الزمدر. ٢. قوشاتمق، قوشانديرمق ، باغلاتمق : سلاحلق طاقديرمق.

طاقر { (ت) مه. آتك آياقلريله چكيچ و سائره‌نك كورلديسی كبی قورو بر سسی تقليد و تصوير ايدر‌ك اكثريا مكرر قوللانيلير : طاقر طاقر بر آت كلديكنی ايشيتدم. — طاقر طوقور دخی دينلير : صباحلين اوسته‌لرك طاقر طوقور ايشلديكارينی ايشيتدك . = صه. طاقر طاقر سس چيقاره‌جق صورتده بوش. بومعنا ايله اكثريا « طام » ادات‌مبالغه‌سيله برابر قوللانيلير : بزم كيلار طام طاقر.

طاقرداتمق { (ت) فته. قوری و سرت بر سس چيقارتمق، كورلدی ايتديرمك، آياقلرينی طاقردا‌ده‌رق كلدی .

طاقردامق { (ت) فل. طاقردی ايتمك ، قوری و سرت بركورلدی ايتمك : اورته‌لق طوكمش اولديغندن حيوانلرك آياقلری چوق طاقرداپور .

طاقردی { (ت) سه. حيوان آياقلرينك چيقارديغی كورلدی كبی قوری وسرت سس: طاقرديسی ايشيديليوردی .

طاقشدپرمق { (ت) فته. طاقوب ياقيشديرـ

مق، مناسب صورتده تعليق ايتمك : مجوهراتنى طاقوب طاقشديرمش .

طاقطاق { (ت) س. چاشير دوكمكه مخصوص ياصى طوقاق .

طاقِ ظَفَر { س. فا. [عر. طاق = كمر. ظفر = غالبيت] قزانيلان بر غالبيتك يادكارى قالمق و اكثريا غالب قوماندانك استقبالى رسم وآلاينده آلتندن كچمسنه مخصوص اولمق اوزره تأسيس اولنان مصنع ومزين كمر حالى : پارسده بيوك برطاق ظفر واردر .

طاقلا { (ت) س. با : تاقلاق.

طاقلاباز { س. [تر. طاقلا ايله فا. باختن فعلندن مركب تعبير سقيمدر] و :

طاقلاجى { يا طاقلاجى. س. انواع صورده طاقلاقيلان وپرنده آتان جانباز ويا حقه باز.

طاقلاق { (ت) ياخود تاقلا. س. باشى يره قويوب بتون بدنى چويرمكدن عبارت اويون ، پرنده : طاقلا (ق) قيلق؛ تپه طاقلاق = سرنكون اولمه. || مج. الندن هرشئ چيقمه، غائب ايتمه : بورسه اويوننده تپه طاقلاق كيتدى. عو.

طاقلداق { (ت) س. دكرمن دليكنه دانه ويرن تختهدن اويناق برآلت كه دائما كورلدى ايدر .

طاقلمق ١ { (ت) فل. لج. ١. آصلمق، مربوط ومعلق اولمق : بو بالطه نرهيه طاقيلير؟ ٢. قونلمق، وضع وتعليق اولنمق: يوزوك بوپارمغه طاقلماز؛ مكاتب عسكريهنك اعداديه صنفلرنده قليج طاقليوب حربيه صنفلرنده طاقلير. ٣. ايليشوب قالمق، تأخر ايتمك : اوايشه طاقلدى قالدى. ٤. اكلنمك، اكلنجه طريقيله استهزا ايتمك : هركسه طاقلمى چوق سور. ٥. يابيشوب آيرلمامق، آرقهسى صره كيتمك : اوده بزه طاقلدى .

طاقلمه ١ { (ت) س. و :

طاقلمش ١ ٢ { (ت) س. طاقلمق ايشى. با : طاقلمق.

طاقم ١ { (ت) س. با : طاقيم.

طاقمق { (ت) فت. ١. آصمق، ايليشديرمك : پردهيى قورنيچه طاقمق؛ فسى چيوى يه طاقمق . ٢. قومق، ديكمك، ربط ايتمك : بو اثوابه دوكمه طاقديكز؛ فسه پوسكول طاقلى. ٣. كيمك، قوشانمق، اوستنه آلمق : قليج طاقمق؛ يوزوك، كوپه، ساعت قوردون طاقمق . ٤. پچيرمك ، تطبيق ايتمك ، يابشديرمق : رسمه قورنيچ، قورنيچه جام، كتابه قاب طاقمق. ٥. قومق، وضع وتعيين ايتمك: آد، لقب طاقمق. || آدمى آدمه طاقمق = طوتيشديرمق، نفاقه دوشورمك. || قولب طاقمق = وسيله وعذر بولمق؛ يومورطهيه قولب طاقمق = اولميهجق يرده وسيله آرامق . || آد طاقمق = برينه توصيف صورتيله مناسبتسز وفنا برنام ويرمك.

طاقمه ١ { (ت) س. طاقمق ايشى. با : طاقمق. = ص. ١. طاقلمش، يكپاره ويا بردن ياپلمش اولميوب الحاق وعلاوه ايدلمش اولان : طاقمه الماس؛ طاقمه بيوس. ٢. صكرهدن قونمش، اصلى اوليوب ملحق : طاقمه لقب .

طاقنمق { (ت) فط. ١. كندى اوستنه طاقمق ويا آصمق، كندى بدننه تعليق ايتمك، قوشانمق : يوزوك، نشان طاقنمق. ٢. كنديسنه ياقيشديرمق، كنديسنه مناسب كورمك، ايديتمك : عظمتى طاقنمش: انسان وقارينى طاقنمليدر.

طاقور { (ت) مه. طاقر مهمله. سنك تصوير ايتديكى كورلديك دها آغرينى تقليد وتصوير ايدر : طاقور طوقور، طاقور طاقور .

طاقوز { (ت) س. [ر. Τάχος] ١. طوغرامهيى صيقشديرمق ويا آغر برشيئك آلتنه قونمق ياخود بيوك بر آغاجك بر طرفندهكى كديكى طيقامق ايچون تختهدن قامه : بر طاقوزله صيقيشديرمق، قالديرمق، قاپامق. ٢. بحـ. قيزاقده بولنان كمينك اوتورديغى اسكملهلرى تشكيل ايدن قيصه آغاج پارچهلرينك بهرى .

طاقه { سش. عر. با : طاقت.

طاقه { (ت) س. برنوع سوايى قماش طوپى : صوپهلى طاقه؛ بر طاقه شال. [صوم صرمهليسنه « آلتين اولوق » ديرلر.]

طاقه‌طوقه { (ت) س. با: طاقا طوقه .

طاقه‌ماقه { (ت) س. ص. بر نوع دوا، آمریقا صمغی .

طاقیم { یا طاقم (ت) س. [«طا. قمق» دن] ۱. برلکده قوللانیلوب هپسی برابر برترتیب تشکیل ایدن وآنجق برلکده قو. للانیلیرسه ایشه یارایه‌بیلن شیئلر، الات وادوات، مالزمه: جراح، باغچوان طاقیمی؛ چای طاقیمی؛ یاتاق طاقیمی؛ آت‌طاقیمی؛ یولجی طاقیمی؛ چبوق‌طاقیمی = چبوغك باشنه قونان کهربا وسائره‌دن مزین آغزلق؛ تسبیح طاقیمی = امامه . ۲. جمله‌سی برلکده بر ایش کورن آدملر، عونه، رفقا، هیئت، قومپانیه: اورته اویونی طاقیمی؛ جانباز طاقیمی؛ اوکندی طاقیمیله کلدی. ۳. زمره، صنف، کروه، فوج، جماعت: حیوانات بر قاچ طاقه منقسمدر؛ طاقم‌طاقم مرتبه‌درلر. ۴. مقدار، قسم، بولوك، بعض: بر طاقم آدملر؛ بر طاقم اشیا؛ بر طاقم سوزلر. ۵. طاقیله‌جق شیء، سوس ایچون طاقیلان مجوهرات وسائره: بو قادینك مکمل طاقیمی واردر؛ اوکندی طاقیمی بوزدی کرا ایله قالدیروب طاقیور. ۶. کهربا وسائره‌دن سیغاره‌لق: بو طاقم پك کوزل. ۷. بح. برطونما ویا فیلونك ترکیب ایدن سفائن. ۸. بح. کمی تکنه‌سنك تجهیزاتی. || آیاق طاقیمی = اسافل ناس. || ع. اونباشی طاقیمی = بر اونباشی ایله معیتنده‌کی اون نفر. || بر طاقم جکر = آق جکرله قره جکر برلکده. || طاقیمجه، طاقیمنجه = هیئتیله، کاملاً، هپ برلکده. || صوقاق طاقیمی = آشاغی خلق. || فلانك طاقیمی = اوکا منسوب آدملر. || طاقیمیله = هیئتیله، تمامیله، اولدیغی کبی، مجموعاً: اونلر طاقیمیله کلدیلر؛ بنم اوراقمی طاقیمیله یوللایك. || طاقم آچمق = حریق طولومبه‌سنی غایت سرعتله قوشدیرمق. || طاقم دوزمك = آلات وادوات ویا مجوهرات وسائره‌یی طاقیم صورتنده دوزلتمك، اکمال نواقصله طاقیم صورتنه قومق.

طاقیه { (ت) س. اکثریا مجرد باشك ترینی ایچمك ایچون فس وکلاه کبی دیکر بر سرپوشك آلتندن کییلان اینجه بزدن وکناری اینجه اویه‌لی خفیف بر سرپوش که قبه شکلنی کوستر. دیکیچون بواسم عربی ایله تسمیه اولنمشدر. || طاقیه آتمق = کمال شوقله آرزو ایتمك: اورایه تعیین اولنسه طاقیه‌سنی آتار. || طاقیه‌قاپیجی = غاصب، یغماکر.

طاقیه‌جی { س. طاقیه یاپان و صاتان آدم؛ طا. قیه‌جی قالبی = طاقیه‌جیلرك طا. قیه‌لری قودقلری قالب که دوز وقالین براودوندن عبارت اولمغله وطوقات یمکه مساعد قالین اکسه‌دن کنایه اولور: اکسه. سی طاقیه‌جی قالبی .

طاڭ { (ت) س. [اصلی و چ. تاڭ. طڭ یازانلرده واردر] صبح، جبین صباح، فجر، شفق: طاڭ آتمق = شفق سوکمك؛ طاڭ یری = طلوع شمس طرفی، مشرق؛ طاڭ یری آغارمق = شفق آتمق . مر.

طاڭ { (ت) س. [اصلی: تاڭ. طڭده یازارلر.] عجب، تعجب، حیرت، شاشمه: نه‌طاڭ = نه عجب، تعجب اولنماز؛ طاڭ قالمق = شاشه‌قالمق، حیرته دوچار اولمق، طوکه قالمق. [شایان احیاقیمتدار متروکاندندر.]

طاڭرمق { (ت) فت. استغراب ایتمك، نظر تعجبله باقمق. مر.

طاڭری { طاڭریلق . با: تکری و سائره .

طاڭسوق { (ت) س. با: تنسوخ .

طاڭشمق { طاڭشیق. با: دا. نشمق وسائره .

طاڭلامق { (ت) فل. تعجب ایتمك، شاشه قالمق، حیرته دوشمك .

طاڭمق { (ت) فل. تعجب ایتمك، حیرتده قالمق، شاشمق .

طال { (د) ص. چپلاق، عاری، دوز، ساده، یالین: طال فس، قاوق = صاریقسز؛ طال قلج = قینسز قلج یاخود قلیجی قینسز، قلیجی چیقارمش. || طال طبان = آیاغی چپلاق، بالدیری چپلاق، خنده کروهندن .

طال { (د) س. با: دال .

طالَ { فل. عر. [« طول » دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب، بعض دعا تعبیرات عربیه. سنده قوللانیلیر:] طال عمره = عمری اوزون اولسون .

طالابسمق (ت) فل. [عر. «طلب» دن] (دیشی حیوان) کوسنمك، آیغر ایستمك، قیزمق.

طالابیق (ت) س. دپرنمه، قپردانمه، خفقان.

طالابمق (ت) فل. [عر. «طلب» دن] ١. ایستمك و آرزو ایتمك، هوس کوسترمك، حرصلانمق. ٢. دپرنمك، قپردانمق.

طالاز طالازلانمق وساره. بآ: تالاز وساره.

طالازلق بآ تالازلق. مج. فلکه لرك کوپشته سنه باشدن قبجه قدر بوینه وضع اولنان تخته.

طالاش (ت) س. تخته ویا معدن شیئلرك رنده لنمسندن، اکه لنمسندن ویا دستره ایله کسلمه سندن چیقان قیرندی واوفاندی: تخته طالاشی، باقیر طالاشی. || آغز طالاشی = آغزدن منازعه ایدرك سویلنن ناسزا سوزلر، آتشمه.

طالاشمان (ت) ص. [بلکه «تلاش» دن] حدتلی، بدخوی، غاوغاجی، هرکسه صاتاشان.

طالاشمق (ت) فش. بوغشوب ایصیرشمق، ایتیشه بوغیشه غاوغا ایتمك: کوپکلر طالاشیورلر.

طالاق (د) س. معده نك صول طرفنده احشاء داخلیه نك اوستنه و طرف خارجیسنه افقی وضعیتده موضوع ووظیفه سی هنوز مجهول برعضو داخلی که قانلی وسیاهیمسی برکوشك اتدن عبارتدر، عر. طحال، فا. سپرز. || طالاق اوتی = کف النسر، اسقولوفندریون. || طالاق اولمه، طلاق التهابی = طحال. || مج. طالاق شیشمك = ١. نفس طارلاشوب قوشه مامق. ٢. حدت ایتمك.

طالاق (د) ص. حربده اسیر طوتیلوب صاتیلان. = س. قیز طالاغی = حرباً ضبط اولنان مملکت اهالیسندن طوتیلوب خلایق کبی صاتیلان قیز.

طالامق (د) فت. [«داغلامق» دن غلط] ١. یاقمق، آجیتمق، قاورمق: ایصیرغان طالادی، ابه کومجی یالادی. ٢. ایصیرمق، دیشله قوپارمق: آبی طالامش. ٣. اوروب قاپمق، یغما و تالان ایتمك، طوتوب اسیر ایتمك: قیز طالامق.

طالان (ت) س. یغما، غنیمت: آلان طالان = قاپان قاپانه؛ آلان طالان ایتمك = آلت اوست ایتمك. [فا. «تالان» بوندن مأخوذ اولسه کرکدر. هرحالده ترکجه سنك ده اصلی: تالان در. آران طاران صورتنده تلفظی ایسه غلطدر.]

طالب ص. عر. ؤ: طالبه. [«طلب» دن سف.] ١. ایستین، طلب و آرزو ایدن، خواهشکر: طالب دنیا = دنیا خواهشکری. ٢. ایستکلی، بر شیئی صاتین آلمغه ویا درعهده ایتمکه نامزد اولان، مشتری: بن بو مالك طالبی دکلم؛ بن بو مزایده یه طالب صفتیله کلمدم. = سذ. عر. جـ: طلبه، طلاب. علم تحصیل ایدن آدم، تحصیل وتعلمله مشغول آدم، متعلم، شاکرد: طالب علم؛ طلبهٔ علوم؛ بوکتاب بین الطلاب پك مقبولدر. [بو معنا ایله اك زیاده جمعی مستعملدر.]

طالدیرمق (د) فت. ١. طوپراق وصو وساره ایچنه صوقمق، باتیرمق: یوزرکن باشنی صویه طالدیرمق؛ قاشیغی چوربه یه طالدیردی. ٢. آغاج ویا باغ کوتوکی دالنی یکیدن کوك طوتوب مستقل بر آغاج ویا باغ کوتوکی اولمق اوزره طوپراغك ایچنه باتیرمق: باغی، آغاجك داللرینی طالدیرملی.

طالدیرمه (د) س. ١. باتیرمه، طوپراغك ویا صویك ایچنه باتیرمه. ٢. آغاج ویا باغ کوتوکی داللرینك آیریجه کوکلشمك اوزره طوپراغك ایچنه باتیرلمسی اصولی: باغی، آغاجلری طالدیرمه ایله تکثیر ایتمك.

طالطبان (د) ص. آیاغی چبلاق، خذله مقوله سندن.

طالع ص. عر. ؤ: طالعه. [«طلوع» دن سف.] طلوع ایدن، طوغان: شمس طالعه، قمر طالع. ؤ. = سذ. عر. بخت، قسمت، قدر: طالعی یاور، طالعی مخالف اولمق.

طالعسز ص. بختی نامساعد، بختسز، قسمتسز، بد بخت.

طالعسزلك س. بخت مساعده سزلکی، بختسزلق، بد بختلق.

طالعلی ص. بختی مساعد اولان، بختیار.

طالغه { (د) س. دکز صوینك ویا دیکر صویك روز. کارك تأثیریله اوینایوب صاللانه. سی وکوپورمه‌سی، موج، طالاز: طالغه قالقمق: طالغه‌لی باشه آلمق = قارشیسنه کیتمك، قار. شیلامق.

طالغه‌لاندیرمق { (د) فت. ۱. طالغه‌لی ایتمك، طالغه پیدا ایتدیرمك، طالازلاندیرمق، تموج ایتمك: لودوس دکیزی طالغه‌لاندیردی. ۲. طالغه‌لی کوسترمك، تموج ایتدیرمك: روزکار اوزون صقاللی، چایرلری طالغه‌لاندیریور.

طالغه‌لانمق { (د) فل. ۱. طالغه پیدا ایتمك، طالغه‌لی اولمق، تموج، تلاطم ایتمك: لودوسدن دکیز طالغه. لاندی. ۲. طالغه‌لی کورینمك، تموج ایتمك: روزکاردن صا. چلری طالغه‌لانیوردی. ۳. طا. لغه‌لر پیدا ایده‌رك یوریمك ویا قوشمق: قویون‌سوریسی، بیلان طالغه‌لانیوردی.

طالغه‌لی { (د) ص. طالغه‌سی اولان، متموج: طالغه‌لی دکیز.

طالغیج { (د) س. ص. سونکرله مرجان واینجی وساٸره آولامق ویا دکیزك دیبنه دو. شمش شیئلری چیقارمق ایچون قعر دریایه طالمغه آلیشیق آدم: دکیزك دیبنه طالغیج ایندیرمك، طالغیج طالدیرمق. || طالغیج قوش = بالیق طوتمق ایچون صویك ایچنه طالوب ینه چیقان قوش انواعی.

طالغیش { (د) س. صویك یوزی آلتنده اوله‌رق یوزمه.

طالغین { (د) ص. ۱. طالمش، کندیندن کچمش، بیهوش، مستغرق، مدهوش: صیتمه‌دن طالغین یاتیور. ۲. عقلی باشنده اولمیان، اونوتغان: ذاتاً طالغین آدمدر.

طالغینلق { (د) س. ۱. طالوب کندیندن کچمش آدمك حالی، بیهوشلق، مدهوشلق، استغراق: صیتمه‌دن صکره بر طالغینلق کلدی. ۲. آلیقلق، اونوتغانلق: کوچك ایکن ذکی ایدی صکره کندیسنه برطالغینلق کلدی.

طالقاغوق { (د) س. ص. [اسا. سا چیلاق یعنی صاریقسز قاغوق کیبی] النه پاره وساٸره کچیرمك ایچون مداهنلك و صویتاریلق ایدوب کندی وقار وحیثیتنی محافظه ایتمین آدم، کاسه لیس، طفیلی.

طالقاغوقلق { (د) س. مدا. هنلك، صویتار. یلق، کاسه لیسلك.

طالمق { (د) فل. ۱. آشاغی‌یه وارمق، باتمق، طوپراق و صو وساٸره ایچنه صوقلمق، غوط ایتمك: قازمه طوپراغك ایچنه طالدی؛ حوضك ایچنه طالدم. ۲. خبرسز واذنسز بریره صوقلمق: قپودن ایچری‌یه طا. لیویردی. ۳. (خسته) کندینی غاٸب ایدوب بیهوش یاتمق: شیمدی برآز طالدی. ٤. اویقویه وارمق: برآز طالالار طالماز کلوب اویاندیردیلر. ٥. دریك بر فکر و ملاحظه‌یه واروب ماحوادن بیخبر اولمق: کندی قورونتیلرینه طالمش؛ دریك بر طاقم افکاره طالمش. ٦. برایشله مشغول اولمق. ۷. مج. بیلمدیکی بر ایشه کیرشمك. || طالوب چیقمق = (قندیل فتیلی) سونه‌جك اولوب ینه پارلامق.

طالیا { (د) س. [فر. Dahlia] برجنس چیچك.

طالیان { (د) س. بالیغی تدریجاً چیقارمق وتحت تصرفده اوله‌رق محفوظ بولندیرمق او. زره دکیز کنارنده و قوی و بوغازده محصور ومحدود یر: طالیان قورمق؛ طالیان بالیغی. || طالیان کبی = اینجه واوزون بویلی متناسب الاعضا بویلی بوسلی کنج: طالیان کبی دلیقانلی؛ طالیان کبی قادین. [مشبه به طالیانه قوریلان یوکسك دیرك اولسه کرك]

طالیانجی { (د) س. محصور ومحفوظ بر بالیق آوی محلنده بالیق آولایان بالیقجی، بویله بر محل محصورك صاحبی ویامتعهدی.

طالیقه { (ت) س. [لهجه‌دن] درت تکرلکلی بیکیرله چکیلیر قیصه یوك آرابه‌سی.

طالیمار { س. مج. بالطه‌باش اولمیان کمینك باشنده آشاغیدن یوقاری‌یه وایلری‌یه طوغری ممتد آغاج که اوجنه باش تصویری موضوع بولنور.

طالیمارلی { (د) ص. مج. مادهٔ آنفه‌ده تعریف اولنان باش آغاجی بولنان وباشی ایلری‌یه طوغری ممتد اولان (کمی). بویله اولمیانه «بالطه‌باش» دینیر.

طالیون { س. [یو.] خطمی.

طام { (د) س. ۱. بنا اورتیسی، بام، سطح، سقف: طامك

اوستنه چیقمق. ۲. اوستی طامله اورتیلی و بر ایکی طرفی آچیق محل، صوندیرمه : حیوانلری طامك آلتنه آلمق. ۳. حیوانلری بارینديرمغه مخصوص قپالی یر، آخور، كومس، قودس : اوكوز طامی . ٤. محبس، حبسخانه، زندان : طامه آتمق. || طامی آقتارمق = كرمیتلرینی تبدیل و تعمیر ایتمك. || طامی آلمق = بنانك دیوارلرینی بیتیروب و یا دیركلرینی دیكوب طامنی قورمق، اورتلمی صره‌سنی كتیرمك. || یابوجی طامه آتلق = اعتباردن دوشمك، اونك یرینه دیكری مقبول و معتبر طوتلق. || طامدن دوشمك = صره سز و مناسبتسز لقردی سویلمك : طامدن دوشر كبی سویلدی. || طام قورروغی = قیا قورروغی.

طامات { (د) س. بر جنس یبان اوردكی.

طامات { ش. ج. ع. صاچمه صپان سوزلر.

طامار { یاخود طمار. (د) س. [طاملار كبی اورمسی وجه تسمیه‌سی اوله بیلیر.] ۱. بدن انسانده قانك جولان ایتدیكی یوللركه مختلف قالینلقده بوریلردن عبارتدر. عرق، شریان، ورید، رك : نبضلی طامار؛ شاه طامار = قانی ویرن بیوك طامار، شریان؛ آق طامار = سیكیر. ۲. طامار ویا كوكه بكزیوب بر جسمك هر طرفنه تشعب ایدن یوللر، طرق اختلاط : یاغمور صولری یرك طامارلرینه كیرر. ۳. مرمر و اوكا مشابه طاتلغه‌لی شیئلرده‌كی چیزیكلر : پنبه طامارلی وبیاض زمینلی ابرو. ٤. طوپراغك ایچنده‌كی معدن فلیزلری ومو طبقه‌سی: قوآرج قیاسی اوزرنده آلتین طامارلری بولنور؛ بو صویك طامارلری زنكین. ۵. مج. خلق، طبیعت، نهاد : طاماری طوتدی = عناده باشلادی؛ طامارینه طوقندی = حدت ایتدی، منفعل اولدی || آلتینك طاماری چاتلامش = اوتانماز. || قان آله‌جق طامار = استفاده ایدیله‌جك طریق. || طاماره كیرمك = برینك خاطرینی خوش ایدوب كندی مرامنی اسعاف ایتدیرمك.

طامارسز { (د) ص. طبیعتسز، بدنهاد.

طامارلی { (د) ص. ۱. طامارلری اولان. ۲. طامار كبی چیزكیلری ونقشلری اولان: طامارلی كهربا.

طاماق { (د) س. [قافی حركه لنمجه غینه منقلب اولور. «طام»دن مشتقدر، دماغ یازمق خطادر.] آغزك طامی حكمنده اولان جهت فوقانیه‌سی : طادی طاماقده قالمق = لذتی ایی حس اولنمق، چوق خوشه كیتمك.

طاماقلی { (د) ص. طاماقلی ایكنه = بیوك برنوع اولطه ایكنه‌سی.

طامغه { طامغه‌لامق وسائره. بآ : تمغا وسائره.

طاملا { (د) س. بآ: طامله.

طاملاتمق { فت. ۱. قطره قطره آقیتمق : بر فنجان صویه برآز لقمان روحی طاملاتملی. ۲. طامله ایله علاج قومق: كوزمه بر علاج طاملاتدی. ۳. برمایعی حرارتله بخاره تحویل ایدوب انبیق واسطه‌سیله یكیدن مایع حالنه كچیرمك كه بوعملیات تصفیه سنه ده خدمت ایدر، تقطیر ایتمك : شرابی، مسكراتی طاملاتمق.

طاملامق { (د) فل. ۱. قطره قطره آقمق، تقطر ایتمك : كوزلرندن یاش طاملایوردی؛ طاوندن یاغمور صویی طاملایور. ۲. مج. ناكهان ظهور ایدیویرمك : بزقونیشورکن اوده طاملایویردی. ۳. آز یاغمق : برآز یاغمور طاملادی. || آقمازسه‌ده طاملار = چوق كلمزسه‌ده بتون بتون ده اكسیلمه‌مشدر، هیچ یوق دكلدر. || بورندن طاملامق = چوق بكزمك. || بورندن قان طاملامق = چوق مشقت چكمك.

طامله { (د) س. ۱. برمایعدن بر كوچك كره تشكیل ایدوب دوشن مقدار، قطره : برطامله صو، برطامله یاغمور دوشمدی. ۲. طامله ایله آقیدیلان علاج : فلان طبیبك كوزمه ویردیكی طامله‌لرایی كلدی. ۳. یوركه بردن بره كلن برنوع نزولكه عوام بر طامله قان طاملامه‌سنه حمل ایدر، سكتهٔ قلب : طامله كلمش. طامله‌یه طوتلدی. || مج. برطامله = پك جزئی : بكا بر طامله صو ویرمدیلر. || طامله طامله = آزر آزر، قطره قطره. || طامله صاقزی = صاقزك صاف وخالصی. || طامله یاقوت = یاقوتك پك كوزل رنكلیسی، طوكوق اولمیان مقبولی.

طامله‌لق { (د) س. ۱. طامك صچاغی آلتنه كلن

آره‌لق بركه طامك ياغموری اورايه طاملار. ٢. طامله حسابيله آلنه‌جق علاجی طاملادوب طامله‌لرينی صايمغه مخصوص لاستيق و شيشه بوريجقلردن مركب و يا برر طامله‌دن زياده آقيتماز كوچك شيشه‌دن عبارت اجزاجی آلتی.

طامق (د) فت. طاملاتمق، تقطير ايتمك. مر.

طامو (ت) س. [اصلی: تاموق] جهنم: تكری قوللرندن ايلرينی اوچاغه، كوتولرينی طامويه آتار.

طامه (د) س. با: دامه.

طامیز (د) س. حيوان اورتمكه مخصوص طام، حيوان يتيشديره‌جك آخور.

طامیزلق (د) ص. دول ومايه ايچون بسلنيلن اركك و يا ديشی حيوان: طاميزلق آيغير، بوغا، تكه، اينك.

طانغالاق ياخود دانغالاق. ص. قبا وتربيه‌سز، ايری بدنلی و درشت معامله‌لی، ساده جثه بسلمش عقلسز وتربيه‌سز (آدم).

طانه (د) س. اينك ياوريسی: طانه‌سيله برابر بر اينك آلدم؛ طانه اتی؛ اركك، ديشی طانه. [بك كوچكنه بوزاغی وطانه‌دن بيوكنه، اركك اولورسه، طوسون وديشی اولورسه دوگه ديرلر.] ‖ طانه باش = قالين قفالی. ‖ طانه بورنی = طوپراغك آلتنده سبزه وسائر مزروعاتك كوكلرينی كسن ايريجه باشلی بر بوجك. ‖ آناسيله طانه سيله = هپسی

بردن، برخانه خلقنك جمله‌سی.

طانیتمق (ت) فت. ١. بيلديرمك، معارفه پيدا ايتديرمك، كيم اولديغنی آكلاتمق: اونی بكا سز طانيتديكز؛ كنديسنی طانيميوردم كيمسه ده طانيتمدی. ٢. قبول و تصديق ايتديرمك، اعتراف ايتديرمك: بزه اللهك برلكنی طانيدان خاتم الانبيا (صلعم) افندمزدر. [طانيتديرمق صورتنده ده قوللانيليورسه‌ده غلطدر.]

طانیشدمق (ت) فش. بر برينی طانيمق، معارفه پيدا ايتمك: بر كوريشمه‌ده طانيشدق.

طانیشمق (د) فل. بر ايش حقنده‌كی نيتی برينه سويليوب اونكده فكر ورأينی صورمق، مشاوره، استشاره ايتمك: قرار ويرمزدن اول سزه طانيشمغه كلدم.

طانیشیق (د) س. ١. مذاكره، مشاوره، استشاره. ٢. مقاوله، موافقت، اتفاق؛ طانيشيق دوكوشی = سراً متفق آرقداشلرك ظاهراً و صورت مخصوصه‌ده چيقاردقلری اختلاف و منازعه، مواضعه‌لی نزاع.

طانیق ص. س. شاهد، كواه. [بوكون پك مستعمل دكلسه ده، شايان استعمال الك قيمتدار لغات مخصوصه‌مزدندر.]

طانیقلق س. ١. شاهدلك، شهادت، كواهی. ٢. نشان، علامت، اثبات.

طانیلمق (ت) فج. بيلنمك، كنديسيله معارفه‌لی بولنمق، معروف اولمق: او بو مملكتده طانيليور؛ كنديسی بوراجه پك عالم طانيليور.

طانیمق (ت) فت. [اصلی: طاكيمق] ١. بريله معارفه‌سی اولمق، معروفی اولمق: بن بو آدمی طانيوردم؛ كنديسی بنی طانيور. ٢. فرق وتمييز ايتمك، كيم اولديغنی سچمك، تشخيص ايتمك: سزی بردن بره طانيه‌مدم؟ بو آدمی طانيه‌مديكزمی؟ ٣. قبول وتصديق ايتمك، اينانمق: اللهی طانيميان آدمدن دها نه مأمول ايدرسك؟ او اويله شی طانيمق ايستميور. ٤. اطاعت وانقياد وسرفرو ايتمك: بر تجارت اونده كوجك بيوكی طانيمازسه ايش كوريله‌مز. ٥. اعتراف ايتمك: او بورجنی طانيمق ايستميور. ‖ طانيمامق = اهميت ويرمه‌مك، صاللامامق.

طانینمق (ت) فط. معارفه‌ی اولمق، معروف اولمق: او بو مملكتده دها طانينميور.

طاو (ت) س. [فا. «تاب»دن] با: تاو. — ١. قمارده اوكدوله ضم ايتمه: طاو ايتدی. ٢. بزم عشرتده برينك عشق وصحتنه اداره اقداح ايتمه: طاو قالديرمق. [فر. Toast.]

طاوار ياطوار. (د) على الاطلاق حيوان اهلی، حيوانات و مواشينك بهری. آناطولينك بعض طرفلرنده يالكز قويونه حصر اولنمشدر. استانبولجه بسبتون متروكدر.

طاوان (ت) س. با: تاوان.

طاوراندیرمق { (د) فتـ. ١. آیاغه قالدیرتمق، طوردیرمق. ٢. قارشی طوردیرمق، طیاندیرمق. ٣. جسارت ویرمك، تشجیع وتشویق ایتمك: اونی سز طاوراندیررسه‌کز طاورانه‌جقدر.

طاورانمق { (د) فل. ١. آیاغه قالقمق، آیاغه صیچرامق. ٢. قارشی طورمق اوزره حرکت وغیرت ایتمك: کندیسی طاوراندیسه‌ده سلاحی بوغیدی. ٣. تشبث وغیرت ایتمك، کوشك طورمیوب تتیك بولنمق: طاورانسه اوریله‌جغنی آکلادی. ٤. بر یولده فعل وحرکتده بولنمق: کوشك طاورانمق، تتیك طاورانمق، آغر طاورانمق، تدبیرلی طاورانمق. || سلاحه طاورنمق = سلاحه صارلمق.

طاورانمه { (د) س. و:

طاورانیش { (د) س. طاورانمق فعلی. با: طاورانمق.

طاوس { سنـ. عر. ج: اطواس، طواویس. [یو. Ταώς و بلکه ده اوده هندجه دن] معروف کوزل تویلی و چرکین سسلی قوش که باغچه زینتیدر. || آق طاوس، قره طاوس = قیز قوشی انواعندن ایکی نوع یرلی قوش. || مجـ. طاوس قویروغی = شدتلی قیٔ: بر طاوس قویروغی صالیویردی.

طاوش { (ت) س. آیاق سسی، یورویش سسی، طپش.

طاوشان { (ت) س. معروف کوچك حیوان وحشی که اتی پك لذیذ اولمغله تازی ایله وتفنکله وسائر صورله صیدینه رغبت اولنور، ارنب، خرکوش: طاوشان اتی، طاوشان پوستی. || آطه طاوشانی = مونس برجنس کوچك طاوشان، وداق. || آق طاوشان = چول صیچانی. || آمریقا طاوشانی = شینشیلا دینلن حیوان که کورکی پاپیلیر. || طاوشان اوتی = برجنس نبات. || طاوشانی آرابه ایله آولامق = بر شیئی تلاشسزجه. اصولله الده ایتمك. || طاوشان اویقوسی = امهال، تسامح، خواب خرکوش. || طاوشان بوقی = نه فائده‌سی نه‌ده ضرری طوقنیان (آدم). || طاوشان پاچه‌سی = طورموز آغر شاغی. || طاوشان طوداغی = طوغارکن ییرتیق بولنان چوجق طوداغی. || طاوشان قانی = پارلاق کوکز رنك. || طاوشان قولاغی = طول عورت اوتی. || طاوشان یورکلی = پك قورقاق. || طاوشان ییلی = سال ترکانك دردنجیسی. || تازی یه طوت طاوشانه قاچ = ایکی مخالف طرفه آیری آیری لسان قوللانمق.

طاوشان { (ت) س. آبنوس و سائر قیمتلی آغاجلر اوزرینه اینجه اویمه‌لر ایشلاین وبویله تخته‌لردن چکمجه و قوطی کبی اینجه ایشلر یاپان مرانغوز.

طاوشانجیل { (ت) س. طاوشانلری قالدیروب آولایان بیوك برجنس قره قوش، عقاب. || طاوشانجیل اوتی = سوکی دینلن بر جنس نبات.

طاوشانلامق { (ت) فل. ضعیفلایوب طاوشان کبی قوری و یاغسز اولمق.

طاوشانلق { (ت) اینجه مارانغوزلق، آبنوس و سائر قیمتلی آغاجلرله اینجه ایشلر یاپمق صنعتی.

طاوشمق { (ت) فل. آیاقلر پك آز پاتیردی ایده‌جك صورتده یوریمك، طپش طپش یوریمك.

طاوق { یاخود طاغوق. (ت) س. چوق یومورطلامه‌سیله مشهور طیور بیتیه‌نك اك مبذولی اولوب، پك چوق انواعی واردر، دجاجه. ماکیان؛ اصل دیشینك وبالتعمیم بتون جنسنك اسمی اولوب، بالخاصه ارککنه خروس ویاوریسنه پلیج دینیر: وارنه، کرزه طاوغی. || اسوج و غلط اوله‌رق اسپنج طاوغی = کوکرجین قدر کوچکی. || بچ طاوغی، تیجه طاوغی = طاوقدن چوق فرقلی بگکلی بر جنس کومس قوشی که چرکین برباغرمسی واردر. || طاغ طاوغی = بیانی طاوق، بدنوس. || طاوق آیاغی یمش = بوش بوغاز. || طاوق اوتی = آنا غالیس دینلن برجنس نبات. || قره طاوق = آولانوب اتی ییتن بر جنس سیاه قوش. || طاوق قره‌سی = کوزه عارض اولان بر خسته‌لق. || طاوق قنادی = توکدن آتشی اولمقله مخصوص سو بورکه. || طاوق کوتی = سیکیل نوعندن الده وآیاقده چیقار ناصیری. || طاوق

کوکسی = طاؤق کوکسی اتی دیدیکیوب سودهقاریشدیرهرق یاپیلان برنوع محلبی. || هند طاؤغی = هندی دیدیکمز بیوک طیر بیتی که اوده طاؤقدن چوق فرقلیدر. || طاؤق ییلی = سال ترکانك اوننجیسی .

طاؤقجی { (ت) س. طاؤق صاتان آدم .

طاؤقجیلق { (ت) س. طاؤق آلوب صاتان آدمك ایشی واجرا ایتدیکی صنعت و تجارت : طاؤقجیلق ایدیور .

طاؤقلق { (ت) س. طاوقلرك یاتمسنه ویومورطلایوب پلیج چیقارملرینه مخصوص محل، کومس .

طاؤل { (د) س. [عر. «طبل» دن] ایکی طرفی دری ایله قاپلانمش چوماقله اوریلهرق چالنیر وپك بیوك سس چیقاریر معروف آلت که بزم کویلرده زورنا ایله برابر چالنیر : طاول چالمق؛ رمضان طاؤلی = رمضان کیجهلرنده بکجینك صوقاقلرده چالدیغی طاؤل . || مج. طاؤل زورنا = اعلان مسرت، علنی و ظاهر اعلان، شعشعه، کوستریش : طاؤل زورنامی چالدیرهجقز؟ طاؤل زورنا ایلهمی اعلان ایدهجکز ؟ || طاؤل چوخهسی = قبا بر نوع تمجه چوخهسی . || طاؤل دریسی = اوتانماز قاتی یوز .

طاوُلجی { (د) س. طاؤل چالان آدم .

طاوُلغه { (ت) س. با : تابولغه.

طاولُمباز { (ت) س. [فا. « طبلباز » دن غلط که طاؤلجی دیمکدر.] چرخلری یاندن اولان واپورلرده چرخلرك دوندکاری محللری اورتمك اوزره واپورك ایکی طرفنده بولنان ایکی جسیم نصف دائرهکه یان قارهلریده بونلرك آلتنده اولور : طاولمبازك اوستنه چیقمق .

طاولون { (ت) مج. کمینك آلت کوکرتهسنك اوزری؛ طاولون کوکرتهسی = الك آلت قات دوشمهسی .

طاوله { (ت) س. [عر. « طویله » دن ویالا. Stabulum دن] آت آخوری . || طاوله اوشاغی = منحصراً طاوله ده خدمت ایدن سایس اوشاغی .

طاولهٔ { (ت) س. [ایتا. Tavola] خانهلره تقسیم اولنمش ایکی طرفلی تخته اوزرنده اون بشردن اوتوز پول و ایکی زار ایله اوینانیلان معروف اویونکه اساساً شطرنجله برابر هنددن کلدیکی مرویدر : طاوله اوینامق.

طاوهٔ { (ت) س. با : تاوه.

طاهِر { ص. عر. ؤ : طاهره. [« طهارت » دن سف.] ١. تمیز، پاك . ٢. آبدست و غسلی بوزان شیئلردن بری اولان. ٣. مو. مقاماتدن بری.

طای { (ت) س. آت یاوریسی، مهر. [اوچ یاشنه قدر اولانهدینلوب، هنوز ممه امکده اولانه ایسه « قولون » تعبیر اولنور .]

طای { (ت) س. [اصل تق. تایمق = قایمق] ١. حیوان یوکنك برطرفی، دنك. ٢. دستگاه چیقریقلرینی صیقیشدیرمق ایچون ایلری کری یه کیدوب کلن آیاق.

طایامَق { (د) فت. ١. برشیئك اوزرینه استناد ایتدیرمك : المدهکی شیئی دیواره طایاتدم. ٢. دیك جواب ویروب قارشی طورمق، ضدیتمك، جواب ویرمهمك : براز دها صوردم، طایاندی .

طایاق { (د) س. ١. طایانهجق دکنك، عصا، صوپه . ٢. دوکمکده قوللانیلان دکنك ویا صوپه، کوتك. ٣. قپو آرقهسنه ویا باشقه برشیئه طایادیلان دستك، پاینده : قپو طایاغی . ٤. ضرب، ضربه، اورمه، دوکمه: طایاق آتمق، طایاق اورمق، طایاق جزاسی .

طایاقلامَق { (د) فت. دستك قومق، دستکله تقویه ایتمك : قپویی آرقه دن طایاقلامق .

طایاقلق { (د) ص. طایاق وضرب جزاسنه شایان و مستحق : طایاقلق بر قباحت دکلیدی .

طایالی { (د) ص. یاصدانمش، اتکا ایتمش، متکا : دوشهلی طایالی = لازم اولان اشیا ایجه یرلشمش وطیانمش، مفروشاتی بولنده : دوشهلی طایالی بر او.

طایامَق { یاطیامق. (د) فل. ١. دستك قومق، اتکا ایتدیرمك : بنایه بردستك طیامق، باشنه قولنی طیامق. ٢. برشیئه استناد ایتدیرمك،

الیشدیروب طوردیرمق : نردبانی دیواره طیامق؛ آرقه‌سنی آغاجه طایامق. ٣. عنف و شدتله ویرمك، تسلیم ایتمك، یوللاییویرمك، براقیویرمك : کیدرکیتمز برآجی قهوه طایادیلر؛ صباحلین کندیسنه چوجغی طایادیلر.

طایامه { یا طیانمه. (د) سه. یاصدانمه، اتکا.

طایانغاج { (د) سه. اوتوریلان یرده طایانمغه مخصوص قیصه دکنك، عکاظ.

طایانغان { (د) صه. طایانان، طایانیقلی، متحمل، تاب آور.

طایانمق { یا طیانمق. (د) فل. ١. آرقه‌سنی ویابدنك دیکر بر یرینی برشیئه بوکلته‌رك طورمق، اتکا، استناد ایتمك، یاصدانمق : دیواره طایاندم؛ اوغلنك قوانه طیانمشیدی. ٢. کوکنمك، اعتماد ایتمك : بن سزه طایاندم. ٣. ثبات ومقاومت ایتمك، متانت کوسترمك، طوره بیلمك : او موقعده ایکی کون طایاندی. ٤. سورمك، یاشامق، بوزلمامق، امتداد ایتمك : بو بنا، بو اثواب، بو حیوان چوق طیاندی. ٥. صبر وتحمل ایتمك : صوغوغه، صیجاغه، آجی‌یه طایانمق؛ بن آرتق طیانه‌مام. ٦. معاونته بولنمق، امداده یتیشمك: عسکرله، ارزاقله طایاندی. ٧. آرقه‌سنی ویرمك، آلتنه کیرمك: سزده طایانك قالدیره‌لم؛ هپ بردن طیانه‌لم.

طایانیق { طیانیق. (د) سه. ١. بقا، دوام، عمر. ٢. متانت، ثبات، قارشی طورمه.

طایانیقسز { یا طیانیقسز. (د) صه. ١. بقاسز، دوامسز، عمرسز، چوق سورمز. ٢. ثباتسز، متانتسز، کوشك.

طایانیقلی { یا طیانیقلی. (د) صه. ١. بقالی، دواملی، چوق سورر، عمری اولان : طایانیقلی موسم، چیچك، قماش. ٢. ثباتلی، متین، قوتلی : طایانیقلی حیوان.

طایانمه ۱ { یا طیانمه. (د) سه. طیانمق ایشی. با : طایانمق.

طائر { صه. عر. ا : طائره [« طیران » دن سف.] اوچان، اوچیجی، پران. == سذ. عر. قوش، طیر، مرغ : طائر جنت.

طائع { صه. عر. ا : طائعه. [« طوع » دن سف.] بر ایشی ایستیه‌رك، کندی ایستکیله، آرزوسیله وطوعا یاپان، کرهاً واجبار تحتنده یاپمیان.

طائعاً { حه. عر. ایستیه‌رك، کندی ایستك و آرزوسیله، طوعاً : طائعاً بو ایشی یاپدی.

طائف { صه. عر. ا : طائفه. [« طواف » دن سف] دونن، طولاشان، طواف ایدن. ا. جه. مکۀ مکرمه قربنده لطافت آب وهواسیله مشهور اولان قصبه.

طائفه { سذ. عر. جه : طوائف. ١. بولوك، طاقم، کروه، جماعت، برصنف مخصوص تشکیل ایدن آدملر : صوفیون طائفه‌سی. ٢. قوم، قبیله : زنوج طائفه‌سی؛ طائفهٔ چراکسه. ٣. کمیجیلر افرادی. [بومعنا ایله تر. اوله‌رق فد. وجه. کبی قوللانیلیر. وزبانزدی « طایفا » در :] کمی طائفه‌سی؛ کمی طائفه‌لری.

طایلاق { (ت) سه. ایکی یاشنده دوه جیوالکی.

طایه ۱ { (ت) سه. [فا. دادی دیمك اولان « دایه » دن] بر چوجغه سودنینه‌لك ایتمك اوزره چوجغیله برابر صاتین آلنمش امزیکلی خلایق : برطایه آلدی؛ طایه ایله بیومش چوجق. || مجه. طایه چوجغی = آچ کوزلی.

طایی ۱ { (د) سه. ١. والده برادری، عر. خال : طاییمدر، طاییمك اوغلیدر. ٢. یاشلیجه و حرب ووغایه آلیشیق قهرمانجه آدم : احمد طایی، محمد طایی. ٣. کمی قپودانی، رئیس، سواری. || اوجاق طاییسی = یکیچری اوجاغی ضابطی؛ مغرب اوجاغی طاییسی = ممالك بربریه دن برینك وقتیله ممتاز والیسی. || قبا طایی = قهرمان، جنکاور، حرب وضرب آدمی. || طاییسی دومنده = حامی وآمرك اقربا و اودادن اولمسی.

طاییلق ۱ { (د) سه. ١. طایی قرابتی، خوولت. ٢. بابایکیتلك، آغالق و قهرمانلق، حرب آزمالق، یکیتلك.

طب ۱ { (یاخود طب وطپر، طپش. (ت) مه. طاملامه ویاپك خفیف صورتده یوریمه وسائره سسنی تقلید وتصویر ایدر : طب طب طاملایوردی، یوریوردی.

طِب { سذ. عر. خسته‌لری ایی ایتمك علم وصنعتی، حکیملك، طبیبلك : علم طب، فن طب؛ تحصیل طب ایتمك؛ طب جدید؛ طب اسلام. || طب قانونی = فر. Médecine légale دینلن طبابتکه جنایاتده

اجرای تحقیقاته مدار اولور. || طب نبوی = حضرت فخر کائنات (صلعم) افندمزك امر واجرا بیورمش اولدقلری مداوات.

طِبّاً { حـ. عر. فن طبه تطبیقاً، فن طب قاعده واقتضاسنجه: چوق ایصینمش اوطه‌ده یاتمق طباً تجویز اولنور شیئلردن دکلدر.

طَبابَت { سـ. طبیبلك و حکیملك معناسیله قوللانیور. سه‌ق‌ده، عربیده (ط) نك کسریله اولوب بتون باشقه معنایه ده کلدیکندن، لفظاً ومعناً غلطدر.

طَبّاخ { سذ. عر. [«طبخ» دن سمب.] یمك پیشیرن آدم، آشجی.

طِباخَت { سذ. عر. [طانك فتحیله غلطدر] آشجیلق، یمك پیشیرمك صنعتی.

طَباشیر { سذ. عر. [فا. «تباشیر» دن معرب] ١. معروف تباشیر. با: تباشیر. ٢. ط. هندن کلن بیاض بر مادهٔ نباتیه، فر. Tabaxir.

طِباع { سذ. عر. [زعم ایتدکاری کبی «طبع» ك جمعی دکلدر، مفرددر. «طبع» ك جمعی «اطباع» در.] طبیعت، خلق، عادت، سرشت. ز.

طِباعَت { سذ. عر. [طانك فتحیله غلطدر.] کتاب وساژه طبع وتمثیل ایتمك فن وصنعتی: طباعتك کشفی؛ صنعت طباعتده‌کی ترقیات اخیره. [عر. تعبیراتده «طباعه» صورتنده قوللانیلیر:] دارالطباعه = مطبعه، باصمه خانه؛ دار الطباعة العامره = دولت علیه‌نك مطبعهٔ رسمیه‌سی.

طَباق { یا طاباق. (ت) سـ. [عر. «طبق» دن. — آخری حرکه‌لنجه «غ» ه تحول ایدر.] ١. آز درین ویایوان قاب: یمك، سفره، محلبی طباغی؛ چینی، باقیر، کومش طباق. ٢. برطباق طولوسی شیء: برطباق یمك، برطبق چیلك، برطبقی محلبی. ٣. لوقنطه‌ده مشتری‌یه ویریلان یمك مقداری: بولوقنطه‌ده عجبا طباغی قاچه؟ ٤. بر ویا ایکی یاپراقدن عبارت کاغد قطعه‌سی: بر طباق کاغد. [طبقه ده دینلیر.] || فنجان طباغی = قهوه وچای فنجانك آلتنده طوتلمغه مخصوص اینجه طباق.

طَباق { با: دباغ.

طِباق { سذ. عر. [مفاعله بابندن مصـ. ثانی] مطابقت، اویمه، اویغونلق. ز.

طَبان { طابانلی، طبانجه وساژه. با: طابان وساژه.

طَبایِع { سذ. جـ. عر. فد: طبیعت. با: طبیعت.

طَبخ { سذ. عر. ١. پیشیرمه، قاینـاتمه. یمك پیشیرمه: بو یمکك طبخی اصولنی بیلیورم؛ انك طبخی متنوعدر. ٢. صـ. علاج قاینـاتمه، آتشده تربیه اولنه‌جق علاجك حاضرلانمه‌سی. ٣. طوغله وکرمیت وچینی کبی شیئلرك مخصوص فورنلرنده پیشیرلمسی، یاقلمسی: بورسـلنك طبخی زوردر.

طِبخانه { سـ. فا. [عر. طب = حکیملك. فا. خانه = او] امور طبیه اداره خانه‌سی، فنون طبیه مکتبی.

طَبخی { صـ. عر. ث: طبخیه. پیشیرمکه منسوب و متعلق: عملیات طبخیه، مصارف طبخیه.

طَبخیّه { سذ. عر. برشیئك پیشیرلمسیچون فورن وساژه‌یه ویریلان اجرت، مصارف طبخیه: طبخیه‌سی و بریلیرسه اوفورنده پیشیریرلر.

طَبع { سذ. عر. ١. مهر وتمغا و ساژه باصمه. ٢. ید قدرت طرفندن باصلمش کبی اولان طبیعت، خلقت، سرشت، جبلت: طبع ممدوح، طبع مذموم. ٣. دوکمه حروفاتله ویا لیطوغرافیا و فوطوغرافیا وساژ اصوللرله کتاب وساژه باصمه. عمومیت اوزره طباعت ایشلرینك اجراسنه وبالخاصه دستکاه ویا ماکینه‌ده باصلمسنه دینلیر: برچوق کتب نافعه‌نك طبعنه همت اولنمدی؛ کتابك ترتیبنی آیری و طبعنی آیری بارارلق ایتدم؛ ترتیبی پك منتظم ایسه‌ده طبعنده قصور واردر؛ بوکتابك شو قاچنجی طبعیدر = قاچنجی طبعه‌سیدر. || بالطبع = طبیعتیله، طبیعی اوله‌رق، طبعاً: بودیواری دها بر هفته براقیرسه‌کز بالطبع ییقیله‌جقدر.

طَبعاً { حـ. عر. طبیعت اقتضاسنجه، طبیعتیله، طبیعی اوله‌رق، بالطبع، کندیلکندن: انسان چولغی چوجغنی دوشونمکه طبعاً مجبوردر.

طَبعخانه { سـ. فا. [عر. طبع = باصمه. فا. خانه = او]

کتاب وسائره طبع اولنان محل، باصمه‌خانه، مطبعه، دارالطباعه.

طَبعه { سـ. عر. [لغت مولده اوله‌رق مصدر بناء مره در.] برکره باصلمه، برکتاب وسائره‌نك بهر دفعه‌کی طبع وتمثیلی: شاهنامه‌نك طبعهٔ اولاسی.

طَبَق { سـ. عر. جـ: اطباق. ۱. یمك وسائره وضعنه مخصوص آزدرین ویابوانجه قاد.: چینی، کومش، باقر طبق. [بومعنا ایله بسبتون لسانمزك تصرفاتی حکمنه کچوب، حرف اخیری تحریك اولندقده (غ) ه دخی تحویل اولندیغندن، لسانمزده طباق یازلمسی مرجحدر. با: طباق] ۲. اینجه قات، یوفقه: برطبق کاغد = طبقه.

طِبق { سـ. عر. برشیئك اویغونی، چوق بکزری، موافقی، فرقسزی: مشقك طبقنی یازمغه غیرت ایتملی؛ بونك طبقنی بوله‌مازسه‌کز بکزرینی آراملی؛ طبق طبقنه اویور. == حـ. عینیله، تماميله، بسبتون مشابه واویغون اوله‌رق: طبق بونك کبی یازه بیلیرمیسکز؟ طبق امرکز اوزره حرکت ایتدم. [بودخی « عین » کلمه‌سی کبی «طبق» صورتنده زبانزد اولوب مثلا: طبق بویله یازدم، طبقیسی بولدم، دینلور.]

طَبَقات { سـ. جـ. عر. فد: طبقه. با: طبقه.

طَبَقچه { سـ. فا. کوچك طباق.

طَبَقه { سـ. عر. جـ: طبقات، طباق. ۱. صره، بربری اوستنه موضوع صره‌لرك بهری، قات، یوفقه: علم الارض قاعده‌سنجه کرهٔ ارضك قبوغی طبقه طبقه‌در: کوزك طبقه‌لری؛ طبقهٔ شبکیه، قزحیه، ملتحمه، منضمه = کوزك طبقات مختلفه‌سی؛ طبقات ارض، طبقات سماء. ۲. صنف، زمره، درجه: شعرا وادبا طبقاته منقسمه‌درلر: طبقات الشعرا = شاعر صنفلری، تراجم احوال شعرا؛ طبقات الفقهاء = فقهارك صنوف ودرجات اوزره منقسم تراجم احوالی.

طَبَقه { ودها طوغریسی تاباقه. سـ. [فر. Tabac = توتون] توتون ویا سیغاره قوطیسی.

طِبقی { صـ. [عر. « طبق » دن سمذ. ودها طوغریسی « طبق » دن غلط. با: طبق] عینی، تماميله بکزر واویار اولان: طبقیسنی یاپه‌مدم: طبقیسنی بولدم. == حـ. عینیله، تماميله: طبقی وجودینه کلدی؛ طبقی اولچیسی آلنمش کبی کلدی.

طَبل { سـ. عر. ۱. طاوول. ۲. تشـ. قولاقده سسی عکس ایتدیرن زار.

طَبلباز { سـ. فا. [عر. طبل = طاوول. فا. باختن = اوینامق] و:

طَبلزن { سـ. فا. [عر. طبل = طاوول. فا. زدن = اورمق] طاوول چالان آدم، طاوولجی.

طَبله { سـ. [عربیدن مأخوذ] ۱. تپسی صورتنده تخته ویا معدندن صفحه که صاتیجیلر صاتدقلری اوفاق تفك شیئلری اونك ایچنه قویوب باشلرنده ویا اللرنده کزدیررلر: سمیدجی، کستانه‌جی، محلبیجی طبله‌سی. ۲. برسفره یمکلرینی حاوی صحنلری وضع ایدوب بز وپوشیده ایله صاردقدن صکره باشده طاشیدقلری تخته‌دن دائروی سینی: یمك طبله‌سی. ۳. برطبله‌یه وضع وبردن نقل اولنان یمکلر مقداری: او آشجی کونده بش طبله یمك چیقاریور؛ سلاملقه صباح اقشام برر طبله یمك ویریلیور. ۴. منقل واوکا مشابه شیئلرك آلتنه وضع اولنان سینی کبی دائروی شیء: منقل طبله‌سی. ۵. چیغاره کولنی دوکمکه مخصوص کوچك طبق: چیغاره چبوق طبله‌سی. ۶. ترازی کوزی واوکا مشابه شیء: ترازی طبله‌سی. ۷. بعض شیئلرك اوستنده‌کی دوز یر، صفحه: دیرك طبله‌سی، چادیر طبله‌سی. ۸. یافته، قرص: شمس، قمر طبله‌سی؛ نشان طبله‌سی. ۹. یـ. مقررنك یان سطحی. ۱۰. فسك تپه‌سی: طبله‌لی فس = تپه‌سی ککیش.

طَبله { سـ. ۱. عسکرك بهرکونکی تعییناتلری مقدارینی مبین جدول. ۲. خسته‌خانه‌لرده خسته‌نك مرضنی وصورت تداویسی مشعر لوحه.

طَبله‌کار { سـ. فا. ۱. بیوك دائره‌لرده مطبخدن یمك طبله‌لرینی قالدیروب محللرینه نقل وبعد الاکل بوش قابلری اعاده ایدن خدمتجی: مطبخ طبله کارلری. ۲. مغازه‌لردن اوفاق تفك اشیا آلوب طبله ایله کزدیره‌رك صوقاقلرده صاتان صاتیجی.

طبله کارلق { س. طبله‌کار خدمتی و مشغولیتی.
با : طبله‌کار.

طبی { ص. عر. ث : طبیه. فن طبه منسوب و متعلق، طبه : تدبیر طبی؛ فنون طبیه: مکتب طبی؛ مکتب فنون طبیه.

طبیب { سذ. ص. عر. ث : طبیبه. ج : اطباء. [«طب» دن صش.] بدن انسانه عارض اولان امراضی ایی ایتمك و محافظهٔ صحت ایلمك علمنی بیلن و اجرا ایدن آدم، حکیم، فن طب عالمی : طبیب حاذق، طبیب ماهر؛ سر طبیب، سر اطباء = باش حکیم، حکیم باشی: طبیب سیار = کویدن کویه کزوب خسته‌لره باقان حکیم.

طبیعت { سش. عر. ج : طبایع. ۱. یارادیلیشده‌کی حال وکیفیت، خلقتك حال وخاصه‌سی، ماهیت کائنات، دهر : خالق طبیعت اولان حضرت الله: طبیعته برنظر حیرتله باقمق: اسرار طبیعتی آکلامغه چالیشمق. ۲. کائناتك نظام وقانون حکمت آمیزی : طبیعتك ایجاب و اقتضاسی. ۳. انسانك ویا حیوان و سائره‌نك طبیعت و خلقت مقتضاسندن اولان حال و خاصه‌سی، یارادیلیش، خلقت، جبلت، جوهر : انسانك طبیعتی ایی، کوتی اولمق: او استعداد بو آدمك، بو حیوانك طبیعتنده واردر. ۴. خوی، عادت : هر صباح صوغوق صو ایله باشنی ییقامغی طبیعت ایتمشدر؛ چابوق یورومك طبیعتیدر. ۵. مزاج، مراق، ذوق، ظرافت : او آدمده طبیعت یوقدر؛ بویله ایشلرده طبیعت لازم؛ حسن طبیعت = ذوق سلیم. || طبیعت ایتمك، ایدنمك = آلیشمق، عادت ایتمك. || طبیعت صاحبی، اهل طبیعت = طبیعتلی، ذوق سلیمه مالك. | طبیعتجه = حسن طبیعته وذوق سلیمه موافق. || طبیعتیله = کندیلکندن، بالطبع، ذاتاً. [عر. ترکیباتده «طبیعه» صورتنده بولنور :] ماوراء الطبیعه، مافوق الطبیعه = طبیعتك فوقنده وخارجنده یعنی غیرطبیعی اولان احوالدن بحث ایدن فلسفه، متافیسیقه [Métaphysique].

طبیعتسز { ص. مراق و ذوق سلیمی اولمیان آدم، طبیعتنده ظرافت اولمیان، کوزلی چرکیندن فرق وتمییز ایده‌مین.

طبیعتلی { ص. حسن طبیعت و ذوق سلیم صاحبی.

طبیعی { ص. عر. ث : طبیعیه. طبیعته منسوب ومتعلق، طبیعت اقتضاسندن اولان : امر طبیعی، احوال طبیعیه. || تاریخ طبیعی = نباتات وحیوانات ومعادن ایله علم الارضدن یعنی موالید ثلثه دن بحث ایدن فن : تاریخ طبیعی درسی، معلمی. || حکمت طبیعیه = اجسامك احوال عارضیه‌سندن بحث ایدن فن که کیمیا ایله توأم حکمنده‌در : حکمت طبیعیه درسی، کتابی.

طبیعیات { سش. ج. عر. فلسفه‌نك طبیعته متدائر شیلردن بحث ایدن قسمی، فیزیقا.

طبیعیون { سذ. ج. عر. علوم طبیعیه ایله، حکمت طبیعیه و تاریخ طبیعی و بونلره مماثل علوم‌له توغل ایدن علما وحکما. [مادیون ایله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر؛ مادیون منکردرلر، طبیعیون ایسه ایمان تام ایله مؤمن اوله بیلیرلر.] .

طبیه { سش. عر. [«مکتب فنون طبیه» دن مختصر] فن طب ایله اوکا متفرع فنون طبیعیه و سائره‌نك تدریسنه و طبیب یتیشدیرمکه مخصوص مکتب عالی؛ طبیهٔ عسکریه. طبیهٔ ملکیه؛ اعدادیهٔ طبیه، طبیه اعدادیه‌سی = طبیهٔ عسکریه‌یه شاکردان یتیشدیرمکه مخصوص اعدادیهٔ عسکریه. [بوکا مقابل طبیه‌نك کندیسنه «طبیه حربیه‌سی» دیمك خطادر.]

طبیه‌لی { س. مکتب فنون طبیه شاکردانندن، طلبه سندن.

طپ { (ت) طپر، طپش. مه. خفیف صورتده یورومه سسنی ودپرنمه‌یی تقلید وتصویر ایدر : طاوشان قارك اوزرنده طپ طپ، طپر طپر یورویوردی؛ چوجق کوچوجك آیاقلریله طپش طپش یورومکه باشلادی: یورکم طپ طپ ایدیور.

طپردامق { (ت) فل. ۱. طپر طپر ایده‌رك خفیف صورتده یورومك. ۲. اوینامق، اورمق، خفجان ایتمك : یورکی طپردایوردی.

طپردی { (ت) س. ۱. خفیف صورتده یورومه‌سسی: قارك اوزرنده آیاقلرینك طپر-

دیسی ایشیدیلیوردی. ۲. او-
پنامه، اورمه، خلجان : یورك
طپردیسی .

طپش { (ت) مه. با : طپ .

طپه { باطابه (ت) سـ . شیشه و سائره طیقادقلری منطار؛
طپه بورغوسی = شیشه طپه‌سی
چیقاره‌جق بورغو. || مج. طپه‌یی
آتمق = پاتلامق .

طِحال { سذ. عر. تشـ. طلاق.

طُحال { سذ. عر. ط. طلاق دینلان وبوعضوك شیشمه‌
سندن عبارت اولان مرض .

طَحن { سذ. عر. اوکوتمه : بغدایی طحن ایتمه .

طَحنیّه { سذ. عر. بغدای وسا- ئره‌یی اوکوتدیرمك
ایچون ویریلان اجرت .

طَحین { سذ. عر. ۱. اوکودلمش حبوبات، اون، دقیق .
۲. داری اونی، اوکودلمش
داری. ۳. شکرله تهیئه اولنوب
صوقاقلرده صاتیلان داری اونی:
طحین صاتیور. || طحین‌حلواسی=
داری اونیله یاپیلوب حاضر صا-
تیلان معروف طاتلی .

طَحینی { صـ. طحین یعنی داری اونی ویا طحین حلواسی
رنکنده اولان، کول رنکنده:
طحینی براو؛ طحینی بویالی. == سـ.
مذکور رنك : اونی خارجاً
طحینی‌یه بویادی .

طرابزان { سـ . (ت) قبضه و قالین پارمقلق: نردبان
طرابزانی. ||طرابزان باباسی = پار-
مقلقك کنارنده‌کی باشلی وقالین
پارمق که دیکرلرینی ده طوتار؛

ومج. اختیار اولدیغی حالده برشی‌ی
بیلین آدم .

طرابزون { سخ. مـ. قره‌دکیزك اك بیوك عثمانلی
اسکله‌سی. || طرابزون بزی = بو
شهرده یاپیلان بر نوع یرلی بز.
|| طرابزون خرماسی = بر نوع
کوچك میوه.

طرابُلس { سخ. مـ. ممالك عثما- نیه‌ده ایکی بیوك
اسکله وشهر : طرابلس غرب =
آفریقا ساحل شمالیسنده ولایت
مرکزی: طرابلس شام = ساحل
شامده بیروت ولایتنه ملحق لوا
مرکزی. || طرابلس حصیری =
طرابلس غربده یاپیلان ساز
حصیری . || طرابلس شالی =
طرابلس شامده یاپیلان اینجه
واکثریا صاریلی بیاضلی وکناری
پوسکوللی برنوع ایپك شال که
قوشاق کبی قوللانیلیر. بوکا
ساده‌جه « طرابلس » ده دینیر.

طراپزه { سـ. [یو. Τράπεζα] ماصه، یمك ماصه‌سی،
سفره.

طراپسال { سـ. اختاپود نوعندن دکیز بوجکی .

طَراتمق { (ت) فتـ. ۱. طرامغه سوق واجبار ویا مسا-
عده ایتمك، بالواسطه طرامق :
چوجقلری کیمه طراتیورسکز:
کندی صاچنی باشقه‌سنه طرا-
تیور؛ بوچوجق کلمه‌نی طرا-
تمیور. ۲. طاش ومرمری طراق
دینلان دیشلی یاصی قلمله قازدیر-
مق، دوزلتمك : شو طاشلری
طراتملی. ۳. حوض ویا دکیز
ونهر دیبنی طراق دینلان قازمه

شکلنده کورکله ویا بوایشی کورن
دوبه ایله آییقلاتمق : حوضی،
لیمانی طراتمق. || آرادوب طرا-
تمق = هر طرفنی قاریشدیره‌رق
تفتیش وتحری ایتدیرمك .

طَراتور { سـ. با : تراطور .

طرانه { سـ. آق دکیزده مستعمل نارین یاپیلی وقوتره
آرمه‌لی بر تکنه که ایجابنده
کوره یلکن وکورکله قوللا-
نیلیر.

طراخونیه { (ت) سـ. [ر. Τραχοῦρος]
بارسامدن اوفاق برجنس اوریجی
بالیق.

طَرّار { صـ. سذ. عر. [« طره » دن صمـ.] یان کسیجی،
طولاندیریجی .

طِراز { سذ. عر. [فا. « تراز » دن معرب] ۱. ایپك
وصرمه ایله ایشلمه، نقش، اثوابه
نقش ایله یاپیلان سوس . ۲.
زیب، زینت، رونق. ۳. اسلوب،
روش، طرز. ٤. هرکسك کو-
زینه چارپه‌جق کوزل برفکری
حاوی عبارهٔ مختصره ومعنیدار:
دولت علیهٔ عثمانیه‌نك آرمه‌سی
« المستند بتوفیقات الربّانیه مالك
الدولة العلیة العثمانیه » طرازیله
مجلدر. فر. Devise . == صـ.
فا. [طوغریسی : تراز . —
صتر. ده بولنور .] ۱. طونا-
دان، سوسلین، سوس‌ویرن :
بزم طراز = مجلس آرا. ۲. دوز-
لتن، نظامه‌قویان، یاپوب یاقیشد-
یران : شاعر بدیعه طراز: رسام
بدایع طراز. [بو لغتك لسانمزده

استعمالی ذاتاً مزه سز اولدیغی حالده، « حریری طراز » کبی تشبیه مقامنده استعمالی بسبتون عبثدر .]

طَراز { (ت) س. طرامقدن حاصل اولان پورروز .

طَرازلانمق { (ت) نل. (ایپک) تل تل پورروزلری چیقمق، پورتوکاری قالقمق.

طِرازنده { ص. فا. [اصلی : ترازنده] نقش ایدن، طوناتان، سوسلندیرن. ن. و لس.

طراغانی { ص. (ر. Τραγανός) سرت، قاتی، ینیرکن کوتور کوتور ایدن : طراغانی کراز، سمیت .

طَراق { (ت) س. ۱. صاج و صقال قیللرینی بربرلرندن آییقلایوب تمیزلمکه ودوزلتمکه رایان دیشلی آلتکه اکثریا چمشیر، بوینوز، کمیک، فیل دیشی، آبنوس وساژه‌دن یاپیلیر، مشط، شانه : صاج طراغی؛ صقال طراغی؛ سگرك طراق؛ صیق طراق. ۲. جولها دستکاهنده آرش ایپلیکلرینك کچیرلسنه مخصوص طراق شکلنده پك صیق تللی آلتکه متعدد اولوب جولها طرفندن آیاقله تحریك اولنور : بزی طراغه قومق. ۳. یوك و کتن آچوب آییقلامغه مخصوص آلتکه بربری ایچنه کچر تللی فورچه کبی ایکی یاصی تخته‌دن عبارتدر : یوك طراغی، کتن طراغی. ٤. طاشجیلرك طاشلری دوزلتمکه مخصوص اوفاق دیشلی چلیك قلمی : طاشجی طراغی؛ طراقله دوزلتمك. ٥. طوپراغی چکوب دوزلتمك ایچون اکلی ومتعدد قیصه دیشلی چاپه شکلنده تخته ویا دمیردن باغچوان آلتی، کلبری، طیرمیق : طوپراغی قازدقدن صکره طراقله دوزلتملی. ٦. صویك دیبنده‌کی چامورلری وساژ موادی آییقلامغه مخصوص ککیش قازمه شکلنده آلت. ۷. لیمان ونهر وساژه‌نك آلتنی تطهیره مخصوص ماکینه‌لی دوبه : لیمانی تطهیر ایچون بیوك برطراق لازم. ۸. قادینلرك صاچلرینی طوتدیرمق وبووسیله ایله‌ده سوس ایچون باشلرینه طاقدقلری طراق کبی زینت آلتی : باشنده الماسلی برطراق، باغه برطراق وار ایدی. ۹. بعض قوشلرك باشنده بولنان یاصی ویاپیازه شکلنده توك، تپه‌لك. ۱۰. ال وآیاق پارمقلرینك مربوط بولندقلری کمیکلر : آیاغنك طراغی یوکسکدر؛ النك طراغی ککیشدر. ۱۱. بالیغك نفس یرینه صو آلوب ویردیکی دلیکلری قپایان قولاق کبی قناد جقلر، صماخ : بالیق طراغی. ۱۲. استریدیه قبیلندن قبوغی دیش دیش برجنس دکیز بوجکی. || طراق اوتی = موریانه. || بیك طراقده بزی واردر = چوق ایشلره بردن تشبث ایتمشدر.

طراق { (ت) مه. معدنی شیئلرك چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر : طراق قپو قپاندی؛ طراق قیریلوب دوشدی.

طَراقجی { (ت) س. صاچ و صقال طرایه جق طراق یاپان وصاتان صنعتکر : طراقجیلر چارشیسی .

طَراقجیلق { (ت) س. طراقجی صنعت وتجارتی : طراقجیلقله کچینیور .

طَراقلاتمق { (ت) فتـ. ۱. باغچه طوپراقلرینی طراقله دوزلتدیرمك : شو کوچك تارله‌لری باغچوانه طراقلاتملی. ۲. حوض ونهر ولیمان وساژه‌نك دیبنی آییقلاتمق : شو لیمانی برینه طراقلاتمق اقتضا ایدر .

طَراقلامَق { (ت) فتـ. ۱. باغچه طوپراقلرینی طراقله دوزلتمك : شویوللری کوزلجه طراقلاملی . ۲. صویك آلتنی طراقله تطهیر ایتمك : لیمانی بر قاچ سنه ده برکره طراقلامق شرطدر .

طَراقلامه { (ت) س. طراقله تسویه ویا تطهیر .
= ص. ۱. طراقله یاپلمش، طراق ایشی . ۲. زمین بویا اوزرینه طاراق طاراق صورتنده کولکه یاپه‌رق اولنان نقشله منقش : طراقلامه بویانمشیدی .

طَراقلانمَق { (ت) لجـ. ۱. طراقله تسویه اولنمق : باغچه اویله طراقلانماز . ۲. تطهیر وتصفیه اولنمق : بو لیمان قاچ سنه‌دن بری طراقلانمدی .

طَراقلی { (ت) ص. ۱. باشنده یاپیازه شکلنده سرغوجی اولان : طراقلی قوش. ۲. دیش دیش نقشلی : طراقلی قماش . ۳. پارمقلرینك اوست طرفنده‌کی طراغی اکلی : طراقلی آیاق.

طَرامَق { (ت) فتـ. ۱. صاج وصقال وساڭرەیی طرافله آیروب تمیزلمك : باشنی، صقالنی، چوجغنی طرامق. ۲. یوكْ وكتنی طراق دیشلرن آلتله آچمق : شلتەنك یوكنی طرامق. ۳. طاشی دیشلی چلیك قلمله تسویه ایتمك : بو مرمری ایی طرامامشلر. ٤. هر طرفنی آچوب باقق، قاریشدیرمق : بتون اشیایی آرایوب طرادیلر. ٥. مج. سرقت، مقصدیله قاریشدیرمق : یان كسیجیلر بیچارەنك جیبنی طرامشلر. ٦. بح. طراق دوبەسیله دكیز دیبنی تمیزلیوب دریكلشدیرمك. || آرایوب طرامق = اطرافلیجه صوروب آكلامق، تحقیقات اجرا ایتمك. || مج. دمیرطرامق = كمی روزكار ویا آقندی‌یه تابع اولوب دمیری سوروكلەمك.

طَرامه { (ت) سـ. ۱. طرامق ایشی. با : طرامق. ۲. ر. طوپوغرافیاده خریطەلرك سواحلنی وطاغلرینی بر طرز مخصوصده ترسیم ایتمك اصولی : طرامه اوكرنمك: طرامه‌یی كوزل یاپمق. || طرامه خاویار = دیش دیش طزران بر جنس خاویار.

طرانپه { یا طرامبه. (ت) سـ. مبادله، برشیء ویروب اونك یرینه دیكر برشیء آلمه : قلیجی بر تفنكله طرانپه ایتدم.

طرانپه‌جی { یا طرامبه‌جی. سـ. مبادله ایتمكی سون، دائما اشیا مبادله ایدن آدم.

طَراندی { (ت) سـ. طرامقدن چیقان سوپوروندی، دوكیلن قیللر وساڭرە.

طرانق { وطربنق. (ت) مه. صایلان آقچه كبی معدنی برشیئك سسنی تصویر و تقلید ایدر، واكثریا پشین ونقداً ویریلن آقچه حقنده قوللانیلیر : طرانق پارەسنی صایدی.

طَرانمَق { (ت) فط. كندی كندینی، یعنی كندی باشنی ویا صقالنی طرامق : صباحلین دها طرانمامشیدم.

طَراوَت { سـ. عر. تروتازه اولمه، تازەلك : چمنك، چهرەنك طراوتی.

طَراوَتلی { صـ. تر، تازه : طراوتلی بر چمن؛ یوزی پك طراوتلیدر.

طَرائِق { سـ. جـ. عر. فد : طریقت. با : طریقت.

طَرَب { سـ. عر. سوینج، شنلك، فرح، سوینجدن كلن جوشقونلق وتپنمه : طربه كلمك؛ طرب ویرمك.

طَرَب‌انگیز { صـ. فا. [عر. طرب = سوینج. فا. انگیختن = قوپارمق] سوینجی موجب، سوینجدن جوش وخروشه كلمكی مؤدی : طرب انكیز بر هوا، بر مقام.

طرپان { (ت) سـ. [یو. Δρέ- πανον] ۱. اكین بیچمكه مخصوص صاپلی ومقوس اولەرق برآلت قاطعه، بیوك اوراق. ۲. جراح بورغوسی. || مج. طرپان آتمق = طرپانله بیچر كبی حرص وطمع وسرعتله ییوب بیتیرمك، سوپوروب یرمك؛ قیروب كچمك : دشمنه ایی بر طرپان آتمشلر.

طَرپان { یا تارپان. سـ. تاتارستاننك یبانی آتی.

طرپانجی { (ت) سـ. طرپانله اكین بیچن رنجبر.

طرپانلامَق { (ت) فتـ. طرپان قوللانمق، طرپانله بیچمك.

طرپانه { (ت) سـ. قویروغی طرپان كبی اكری و مهلك بر جنس واطوز بالیغی.

طَرپوش { (ت) سـ. [فا. «سرپوش» دن بعدالتعریب تركجه‌یه كچمشدر] باش كسوەسی، فس، طاقیه.

طرتل { یا طرطیل (ت) سـ. ۱. كلبك تخمندن چیقان و یاپراقلره یاپیشان اوزونجه قورتكه آچیلوب طوپلانیر و اكثری قیللی و نمه كبی قیصه آیاقلی اولور : اریكلره طرتل اوشمش. ۲. بو قورت شكلنده نقش صرمه‌سی. ۳. زنجیر كبی برشیئك بوینه ویا اطرافنه چیزیلن چیزگی : سكه طرطیلی. || طرتل كسمك = اطرافنی دیش دیش كسمك.

طَرح { سـ. عر. ۱. آتمه، قومه، براقمه، وضع : بنانك اساسنی طرح ایتدیلر. ۲. آتمه، توزیع، تقسیم، تعیین: ویركی طرح ایتمك، تكالیف امیرەنك طرحی. ۳. قورمه، ترتیب، تنظیم : بر قصر معلا، بوباغچه طرح ایلدی؛ برنظام، بر اصول طرح ایتدی. ٤. ر. آشاغی وارمه، تنزیل، حسابده اعمال اربعەنك ایكنجیسی : بشدن اوچ طرح ایتمك. || حاصل طرح = تنزیلدن قالان عدد : بشدن اوچ طرح ایدلنجه حاصل طرح ایكی قالیر.

طَرح اَفكَن { صـ. فا. [عر. طرح = نظام، ترتيب. فا. افكندن = آتمق] و:
طَرح اَنداز { صـ. فا. [عر. طرح = نظام، ترتيب. فا. انداختن = آتمق] وضع اساس ايدن، قوران، ترتيب ايدن، واضع، مؤسس: طرح افكن قصر معلای كائنات؛ طرح انداز چرخ كردون.

طُرخان { (ت) سـ. [اصلی: تورخان] مكلفاتدن معاف وممتاز برايادن بولنان اصيل وشريف آدم. مر.

طرخانديل { سـ. جزاير بحر سفيده مستعمل كورك و يلكنله متحرك سريع الحركه بر جنس كوچك كمی.

طَرخون { سذ. عر. [يو. Δρακόντιον] نبا. كوزل رايحه‌لی اولان كوكی مستعمل برجنس نبات، طيرخون، رعلول.

طَرد { سذ. عر. ١. قوغمه، سورمه، دفع، تبعيد، اخراج: اونی خدمتندن، اوندن طرد ايتدی. ٢. بر عسكرينك، بر ضابطك خدمت عسكريه‌دن اخراجيله رتبه‌سنك رفعی وقيدينك ترقينی جزاسی: طرد جزاسيله محكوم اولدی، طردينه قرار ويرلدی. || مأموريتدن طرد = حق. مأموريتده بولنان مأمورينك چيقارلملری ومعاشلرينك قطعی ومأموريتده بولنميانلرينك مدت محكوم بها ظرفنده معاشدن محروم اولملری جزاسی.

طَرديه { سذ. عر. د. بر مثنوی آره‌سنده بر مناسبتله ايراد اولنان غزل وسائره.

طَرز { سذ. عر. ١. شكل، صورت، بيچيم، قيليق: كوزل بر طرزه قومق؛ طرز حسن، طرزجديد، طرزمقبول. ٢. اسلوب، اصول، ادا، ترتيب: بوطرزده برشیء؛ طرز آخرله.

طَرطغان { (ت) سـ. با: طرطمان.

طَرطوره { (ت) سـ. چيقر. يقجی چرخی.

طَرطير { (ت) سـ. كيم. شراب وسائره شيشه‌لری داخلنه وديشلره ياپيشان ماده، فر. Tartre: حامض طرطير = Acide tartrique.

طرطيل { سـ. با: طرتل.

طَرَف { سذ. عر. ج: اطراف. ت: طرفين. ١. يان، جهت، جانب، جهات سته‌نك يعنی اوست وآلت، اوك وآرقه، صاغ وصول كبی جهتلرك بهری: اوك طرف، آرقه طرف، اوست طرف، آلت طرف، يان طرف، صاغ طرف، صول طرف. ٢. ير، مملكت، قطعه، بقعه، جهت: بعض طرفلرده ياغمور ياغدی؛ او طرفلرك ميوه‌سی كوزلدر. ٣. عند، نزد، يان، سوی: طرفكزه كوندردی، طرفكزدن كلدی، طرفمزه ارسالی. ٤. طرفدارلق، طرفكيرلك، تصاحب، حمايه: سز اونك طرفنی طوتيورسكز؛ او سزدن طرفه چيقيور. ٥. فرقه، آره‌لرنده مخالفت بولنان اقسامك بهری: اونلر ايكی طرف اولمشلر، بر قاچ طرفه آيرلمشلر. ٦. محاربه ومحاكمه ومرافعه‌ده ياخود كورش واويون كبی بر مسابقه‌ده بولنان ايكی مخالف شخص ويا هيئتك بهری، خصم، مخاصم: بر طرفك وكيلی كلدی او بر طرف دها وكيل كوندرمدی: طرفين حضور محكمه‌يه كلديلر؛ طرفينك مرخصلری صلحه قرار ويرديلر؛ طرفينك رضاسيله. || آلت طرف = مابعد: رومانك آلت طرفنی يارين اوقويه‌جقسكز. || اوست طرف = ١. ماقبل: بونك اوست طرفنی اوقودق. ٢. فضله، بقيه: اوست طرفنی صكره ويريرم. || او طرف = اوراسی؛ بوطرف = بوراسی. || برطرفدن = برجهتله. || بر طرف = آره‌دن چيقمش، مندفع: او مسئله بر طرف اولدی؛ اوراسی بر طرف، اونی بر طرف ايت = اوشويله طورسون، اونی شويله براق. || بی طرف = هيچ برجهته ميل وتصاحب كوسترمه. || طرف طرف = جهت جهت، هر يانده. || طرف طوتمق = طرفدارلق ايتمك. || هرطرف = هر بر، هر جهت، هر يان: هر طرفدن = هر يردن وياهركسدن. || هيچ بر طرفدن = هيچ بر يردن ويا هيچ كيمسه‌دن: هيچ برطرفدن معلومات بكلميورم. == ج: حوالی، جوانب، جوارلر: اطرافده ياغمور ياغدی. || اطراف اربعه = دورت جهت. || اطراف بدن = قوللرله اياقلر وباش، نفس بدندن آيريجه اولان اعضا.

طَرف { سذ. عر. ١: مفتوح الراء «طرف» دن مخفف. او.

لوب بعضاً شعرده قوللانيلير . مادۀ آنفه‌يه . با . ٢. باقيش، نظر، نكاه : امالۀ طرف. ٣. كوز اوجى، كوشۀ چشم. ز.

طَرَفدار { س. ص. فا. [عر. طرف = م. فا. داشتن = طوتمق] برينك طرفنى طوتان، ايكى مخالف ومخاصم شقدن برينى التزامله ديكرى عليهنده بولنان آدم .

طَرَفدارلق { س. و :

طَرَفدارى { س. فا. ايكى مباين شقدن برينى التزامله ديكرينك عليهنده بولنان آدمك حال وشانى، طرفكيرلك، غيرتكشلك .

طَرَفكير { س. ص. فا. جـ فا : طرفكيران . [عر. طرف = م. فا. كرفتن = طوتمق] طرف طوتان، طرفدار، غيرتكش .

طَرَفكيرلك { س. و :

طَرَفكيرى { س. فا. طرف طوتمه، طرف چكمه، طرفدارلق، غيرتكشلك.

طَرَفلى { ص. ١. يان وجهتى اولان: ايكى طرفلى = ايكى جهتى اولان: اوچ طرفلى = اوچ يانى اولان، اوچ جهته منسوب بولنان. ٢. طرفدارلرى وعونه وغيرتكشانى چوق اولان .

طُرفنده { يا طرفانده (ت) س. ص. [فا. « ترفنده » ايله عر. « طرفه » دن مأخوذ] موسمندن اول يتيشديريلان نادىده ميوه وسبزه : طرفنده چيلك : سنزه سنده اكثريا طرفنده بولنور. || صوك طرفنده = موسمندن صكره يتيشديريلان ميوه وسبزه . — ترفنده‌يه‌ده با .

طُرفنده‌جى { يا طرفانده‌جى . (ت) س. موسمز ميوه وسبزه يتيشديرن وصاتان آدم .

طَرْفه { مص. عر. كوز قپاغنك بركره آچيلوب قپانمسى: طرفة العينده = كوز يوموب آچنجه‌يه قدر، بر لحظه‌ده .

طُرْفه { مص. عر. ١. يكى ونادىده شئ. هديه‌لك نادر شئ، تحفه. ٢. غريب، عجيب، تحف شئ، كورلمه‌مش عجائب شئ . ٣. اسرائيليلرجه اكلى واستعمالى غير مشروع اولان شئ، اكانه مأذون اولمدقلرى يعنى قشر اولميان شئ. ٤. مج. تقربندن اجتناب اولنان شئ : بوده طرفه‌مى اولدى ؟

طَرَفَين { س. ت. عر. فد : طرف. با : طرف .

طِرق { مه. « طراق » دن مخففدر با : طراق .

طُرُق { س. جـ. عر. فد : طريق. با : طريق .

طرقاز { (ت) س. قپونك آرقه‌سنه سوريلن اودون ويا دمير سوركى : قپويه طرقازى سورمك .

طرقازلاتمق { فتـ. قپونك طرقازينى سورديرمك : قپويى طرقازلانديكزمى؟

طرقازلامق { فتـ. قپونك طرقازينى سورمك، سورمه‌لمك : قپويى طرقازلايوب ياتدم .

طرلا { يا طرله . س. با : تارله .

طرلامق { (ت) فل. و :

طرلدامق { (ت) فل. طرطر ايتمك ، كدى كبى طرناقلرله طرلدى ايتمك .

طرلدى { (ت) س. كدينك طرناقلريله يابديغى سس كبى طرطر ايتمه : كدينك طرلديسى ايشيديليوردى .

طرماشمق { (ت) فل. ايليشوب آصيله‌رق وطرناقلرله طوتيله‌رق يوقارى چيقمق: كدى ديركه طرماشدى ؛ او صارب طاغه نصل طرماشه بيلشلر !

طرماق { (ت) س. با : طرميق.

طرمالامق { (ت) فتـ. ١. طرناقله قازيمق، چيزمك، تخديش، تخريش ايتمك : كدى اللرمى طرمالادى . ٢. يرى طرميقله قازيوب قبارتمق ٣. راحتسز ايتمك، قيجيقلامق، تخديش وتهييج ايتمك : بوملاحظه ذهنمى طرمالايور .

طرمامق { (ت) فتـ. [تقـ : تيرمك] چنكل طاقوب چكمك .

طرمانمق { (ت) فل. طرناقلرى ايليشديروب طوتيله‌رق صارلمق، يوقارى چيقمق: كدى هر يره طرمانير .

طرميق { (ت) س. ١. كوچك چنكل، چنكل شكلنده ايليشه‌جك آلات . ٢. صپانله قارلمش طوپراغى اوفالتمغه مخصوص

متعدد دمیر چنکاللری حاوی
زراعت آلتی که حیوانله تارلەده
تحریك اولنور، طراق نوعی،
فر. Râteau . ٣. طرمیق ویا
طرناقله ییرتلان شیئك اثری :
طرمیق پارەسی، کدی طرمیغی.
٤. بحـ. زنجیری کسیلوب دکیزده
قالان دمیری وسائر شیئلری
آرایوب طوتمق اوزره درت
چنکاللی بر نوع دمیر : طرمیق
ایتمك = بو دمیرله طرایوب آرا-
مق.

طرمیقلامق { (ت) مت. چنکال کبی بر شیئله چیز-
مك ، ییرتمق ، طرمالامق ،
قازیمق .

طرناق { (ت) س. انسان و حیوانك ال و آیاغی پار-
مقلرینك اوجنده‌کی سرت وحسسز
کمیك، ظفر، ناخن : طرناقلری
کسمك: طرناغی اوزامش: قوش
طرناغی: کدی طرناغی. — آت
و صیغیر کبی حیواناتك آیاقلری
اوجنی احاطه ایدن بر ویا ایکی
پارچه مادەیەده اطلاق اولنور،
ظلف ، حافر : آتك طرناغنی
کسمك . || اتله طرناق = خصم
اقربا . || طرناق اوتی ، طرناق
بخوری = نبات . || طرناق
ایلیشدیرمك، طاقمق، چکیرمك =
یاپیشوب براقمامق ، ضبطنه
چالیشمق . || باشدن طرناغه ،
تپەدن طرناغه = سرایا . || طر-
ناق پیدەسی = اوستنده باصلمش
طرناق اثرلری بولنان بر جنس
پیده . || طرناق چکیجی = بحریه
انشا آتنده مستعمل بر جنس
چکیج . || بحـ. دمیر طرناغی =
لنکرك سیوری اوجی . || دوه
طرناغی = بر جنس نبات . ||
طرناغی دیبنده = پشـین، نقداً.
|| طرناق سوکمك = طاقت
براقمامق. || شیطان طرناغی =
طرناغك یاننـدن آیریلان دری
پارچەجکی. || طرناغی طاقمق =
پنچه‌یی ایلیشدیروب آیرلمامق.
|| قاطر طرناغی = بر جنس چیچك.
|| قورت، طوموز طرناغی=نبات
انواعی. || طرناق کسندیسی =
طرناقلری کسمکدن چیقان
قیرندی . || طرناق کوسکیسی =
بحریه انشا آتنده مستعمل
چلیکدن قالین وقیصه کوسکی .

طرناقلی { (ت) ص. طرناغی اولان : سیوری طر-
ناقلی حیوان ; چتال طرناقلی
حیوان .

طُرّه { سذ. عر. آلن صاچی ، ناصیهٔ دلبردن صارقان قیو-
رجق صاچ لولەسی، جمع. طُرَر.

طَرِیّ { ص. عر. ۋ: طریه. [«طراوة» دن مشـ.]
تروتازه، طراوتلی .

طِریاق { طریاقی. را : تریاق، تریاکی .

طَرَیان { سذ. عر. عارض وطاری اولمه : کوزلرینه عمی
طریانی .

طَریف { ص. عر. ۋ: طریفه. [«طرفه» دن مشـ.]
نادیده، ظریف. ۋ.

طَریق { سذ. سثـ. عر. جـ: طرق. ١. یول ، راه ،
سبیل، جاده : طریق عام طریق
سلطانی = عمومی جاده؛ اثنای
طریقده = یول اثناسنده. ٢.
مسلك، هرکسك کچمك ایچون
طوتدیغی یول، خدمت دولتده
سلوك ایتدیکی مسلك : طریق
علمیه. طریق قلمیه، طریق عسکریه.
٣. اوامر شرعیه‌یی ایفا ایتد-
کدن صکره قرب مولی یولنی
دخی بولمق اوزره اوراد واذ-
کار وفهم اسرار تصوف خصو-
صنده اهل حقیقتدن بر عارف
باللهك تعقیب اولنان یولی ،
طریقت : طریق مولوی، طریق
نقشبندی، طریق قادری؛ طرق
علیه مشایخ کرامی. ٤. واسطه،
سبب، وسیله : بو طریقله مقصده
خدمت ایدلمش اولور؛ بر لسان
اوکرنمك ایچون اسهل طریق
بودر. ٥. افعال وحرکاتده اتخاذ
اولنان یول ، مسلك : طریق
حق، طریق مستقیم. || بالطر-
یق الاولی، اولی بالطریق = دها
اعلی، نعم المطلوب. || قطع طریق
ایتمك = چابق مرامه نائل اولمق.
|| قطاع طریق = ابنای سبیله
مسلط اولوب صویان وکروا-
نلری اوران خیدودلر. || طرق
و معابر = امور نافعه‌نك یوللر
قسمی : طرق ومعابر ادارەسی.

طَریقَت { سذ. عر. [عر. جـ. «طرائق» ایسه ده
لسانمزده ینه «طرق» قوللا-
نیلیر. — ترکیبات عربیه ده
«طریقه» صورتنده قوللانیلیر.]
١. یول، مسلك، طریق، راه.
٢. اوراد و اذکار و تصوف
خصوصنده انتساب و تعقیب او-
لنان یول که مردان حقیقتدن
بر عارف باللهك مسلکیدر :

طريقت شاذليه؛ طريقت رفاعيه؛ اهل طريقتدن بر ذات؛ طريقت شريعتسز اولماز .

طَريقه { سة. عر. با : طريقت.

طرپل { (ت) صه. ١. چپلاق و ضعيف، ديترو : بك طرپل قالمش. ٢. مج. پاره‌سز : هايدى طرپل حريف. = مه. ديترمكى تقليد و تصوير ايدر : طرپل طرپل ديتريوردى .

طرپللامق { (ت) فل. ١. ضعيف وچپلاق اولوب ديتره‌مك. ٢. مج. پاره‌سز قالمق : اما طرپللامش.

طزلاق { طزلاتمق، طزمان. (د) با : دزلاق، دزلاتمق، دزمان وسائره.

طس { (ت) مه. قازك سسنى تقليد و تصوير ايدر. = حه. صوص، سكوت ايت : طس! = سه. سكوت، بهت، نفس آلميوب مبهوت قالمه : اورته‌لق طس اولدى؛ طس قالمق = هيچ جواب ويره‌مه‌مك.

طسقرمق { ياخود طيقسرمق. (ت) توسكورمك. دنذ غلط. با : توسكورمك .

طسلامق { (ت) فل. قاز و اوكا مشابه حيوان طس ديه سسلنمك .

طَسمه { (ت) سه. با : تسمه.

طش { (د) سه. صه. با : طيش.

طَشت { سه. فا. لگن : طشت زرين = آلتين لگن.

طشره { (ت) سه. [اصلى : تاشراق، تاشقارى] ١. بر شيئك طيش طرفى، خارج، بيرون. [بو معنا ايله طيش و طيشارى دها مستعملدر.] ٢. پايتختك غيرى، ولايات، ملحقات : طشره اهاليسى؛ طشره لسانى : طشره‌لرده چوق گزمش .

طشره‌لق { (ت) سه. ١. پايتختك غيرى اولان يرلر، ولايات، ملحقات : طشره‌لقده ياشامش؛ طشره‌لقلرده طولاشمش. ٢. يرى عاتى، صرعه، حوله .

طشره‌لى { (ت) صه. پايتختده طوغمه بيومه اوليان، ولايات وملحقات خلقندن اولان : طشره‌لى اولديغى شيوۀ لساننده بللیدر، طشره‌لى لسانى .

طَعام { سة. عر. ج : اطعمه. آش، يمك : طعام ايتمك، يمك يمك؛ طعام وقتى؛ اطعمۀ نفيسه؛ صباح، اقشام طعامى؛ بعد الطعام = يمكدن صكره؛ قبل الطعام = يمكدن اول؛ أثناى طعامده = يمك آره‌سنده .

طَعاميّه { سة. عر. بعض خانقاه و زاويه‌لرله سائر مؤسسات موقوفه‌ده فقرا ودرويشانه و ابناى سبيله طعام چيقارمق اوزره موقوف ومخصص اولان واردات : بو خانقاهك مكمل طعاميه‌سى واردر .

طَعم { سة. عر. ج : طعوم ١. يمه، اكل. ٢. طاد، ذوق، لذت : بو ميوه‌نك طعمى ناصلدر؟

طُعم { سة. عر. ١. يينتى، رزق، آزيق. ٢. چاشنى، لذت .

طُعمه { سة. عر. ١. يينتى، رزق، آزيق. ٢. لقمه : طاوشان آرسلانه بر طعمه اولور؛ طعمۀ اجل اولدى .

طَعن { سة. عر. سوگمه، ذم، قدح، نكوهش : بدخواهلرك طعن وتشنيعندن مكدر اولماملى .

طَعنه { سة. عر. سوگمه، ذم، مذمت : طعنه آتمق، طعنه زن اولمق = سوگمك، طعن ايتمك .

طُغاة { صه. سة. ج. عر. فد : طاغى. با : طاغى .

طَغار { طغارجق. با : طاغار، طاغارجق .

طُغرا { سه. [اصلى تركجه اولوب «توغرول» اولوب قنادلرى آچيق طرغانه دلالت ايدر كه وقتيله بوقوشك رسمندن عبارت بولنمش اولديغندن بو اسمله قبول اولنه‌رق عربى و و فارسى‌يه‌ده چكمشدر.] ١. نام عالئ حضرت پادشاهى‌يى حاوى بر علامت مخصوصه كه فرمان و برات و قوانين و نظامات و مسكوكات و هر نوع رسمى شيئلر اوزرينه ترسيم اولنور : طغراى غراى حضرت پادشاهى ايله موشح : طغراى همايونله مزين. ٢. مسكوكات عثمانيه‌نك طغراى غرا ايله مزين يوزى : يازى‌مى طغرامى اويونى. ٣. بركلده پاكت ياپلمش كاغد وسائره، طومار. ٤. بعض اويونلرده اورمق اوزره خلاط كبى اورلمش منديل وقوشاق وسائره .

طُغراكش { سه. فا. [طغرا = م. كشيدن = چكمك] طغراى همايونى چكمه‌ده ماهر

وبو وظیفه ایله موظف مأمور، نشانجی وکیلی .

طُغراکَشلِك { سـ . طغراکش منصب و مأموریتی .

طُغرالی { صـ . طغرای غرا ایله مزین : سکه‌نك طغرالی طرفی .

طُغرایی { سـذ . عر . طغرای همایونی رسم و تحریر ایتمکه الی آلیشیق وبو مأموریتله موظف اولان مأمور ، نشانجی .

طُغرول { (د) یاخود طوغرول . سـ . آق طرغان، چاقر طوغان . مر . [علم دخی اولور : طغرولبك، ارطغرول . — طغرا دخی بوندندر .]

طُغیان { سـذ . عر . ۱ . طاشمه ، طاشقینلق : طغیان میاه . ۲ . آزغینلق ، سرکشلك .

طَفره { سـذ . عر . ۱ . یوقاری‌یه صیچرامه ، آتلامه . ۲ . اوست پرده‌دن کورنمه ، بالا پروازلق . ۳ . طریق علمیده پایه آلمه ، ترفیع .

طَفره فُروش { صـ . فا . [عر . طفره = بالا پروازلق . فا . فروختن = صاتمق] بالا پروازلق صاتان ، اوست پرده‌دن آتوب طوتان .

طَفره فُروشلق { سـ . بالا پروازلق ، اوست پرده‌دن آتوب طوتمه .

طِفل { سـذ . عر . جـ : اطفال . کوچك چوجق ، صبی ، صبیه : اطفال ذکور ؛ اطفال اناث ؛ اطفاله مخصوص مکتب ، کتاب .

طَفلان { (ت) سـ . دفنه انواعندن باغچه‌لرده یتیشدیریلان برکوچك آغاج که چیچکلی وچیچکسز واکثریا یشیل یاپراقلی انواع مختلفه‌یی واردر . || طفلان صوبی = بو نباتك اجزاجیاقده مستعمل صویی . || فرنك طفلانی = طفلانك باشقه‌جه بر جنسی .

طِفلانه { صـ . فا . چوجقجه ، چوجغه لایق : بازیچهٔ طفلانه .

طُفوء { سـذ . عر . سوگنمه ، منطفی اولمه . ز .

طُفولَت { سـذ . عر . و :

طُفولِیَّت { سـذ . عر . چوجقلق ، کوچکلك ، صباوت : زمان طفولتمده ، طفولیتمده .

طُفَیلی { صـ . عر . [دعوتسزضیافتلره کیتمکله وطالقاؤقلق وکاسه‌لیسلکله شهرت بولمش اولان طفیل بن زلال الکوفی‌یه یعنی طفیل العرایسه منسوب] طالقاوق ، کاسه‌لیس .

طُفَیلِیّات { سـذ . جـ . عر . [« طفیلات » دن دها طوغریدر] تا . کندی باشلرینه بسلنمیوب باشقه‌لرینك کوکلرندن ویا قانلرندن تغذی ایدن نباتات وحیواناته اطلاق اولنور : طفیلیات نباتیه = بعض سورکونلر و اورلر ومنطارلر کبی ؛ طفیلیات حیوانیه = کمله و سائره کبی دیکر حیواناتك قانی امه‌رك یاشایان بوجکلر ، فر . Parasites ؛ طفیلیات مختفیه = Parasites intestins .

طُقسان { (دق) عد . طقوز دفعه اون ، عشراتك طقوزنجیسی ، تسعین ، ۹۰ : طقسان کشی ، طقسان سنه ، طقسان یاشنده ، طقوز یوز طقسان طقوز .

طُقسانَر { (دق) عد . هربرینه ویا هردفعه‌سنده طقسان : طقسانر غروش تقسیم ایتدیلر .

طُقسانلق { (دق) صـ . ۱ . طقسان یاشنده‌اولان : طقسانلق بر اختیار . ۲ . طقسان غروش وسائره قیمتنده : طقسانلق قماش . ۳ . طقسان اوقه و سائره آغرلغنده ، طقسان آرشین وسائره بوینده وسائره : طقسانلق اینك .

طُقسانلی { (دق) صـ . طقسان قسمدن مرکب .

طُقسانِنجی { (دق) عد . طقسان درجه‌سنده اولان ، سکسان طقوزنجیدن صکره کلن : طقسانجی سنه ؛ طقسانجی دفعه .

طُقورجین { (دق) ۱ . طقوزر یعنی اون سکز طاشله اوینانیلان دامه کبی معروف بر اویون که اوجلمه دخی دینلیر . ۲ . اونجیسی معشره آیریلوب طقوزر دمتدن ترتیب اولنمش اکین واوت یغینلری .

طُقوز { (دق) عد . آحادك اخیری اولوب سکزدن صکره واوندن اول اولان عدد ، تسعه ، نه ، ۹ : طقوزکنی ، طقوزکون ، طقوزکره : اون طقوز : یوز یکرمی‌طقوز : طقوز یوز : طقوز بیك ؛ طقوزده بر = بر تسع .

طُقوزَر { (دق) عد . هربرینه ویا هردفعه‌ده طقوز : طقو-

زر لیرا آلدیلر؛ واغونلره طقوزر کشی بیندیلر.

طُقوزلق { (دق) ص. ۱. طقوز یاشنده اولان: طقوزلق بر چوجق. ۲. طقوز غروش وساڭره قیمتنده اولان: طقوزلق قماش. ۳. طقوز قاریش، آرشین وساڭره بوینده ویا اوقه وساڭره آغرلغنده اولان: طقوزلق دیرك = طقوز قاریش بوینده؛ طقوزلق قوزی = طقوز اوقه آغرلغنده.

طُقوزلی { (دق) ص. ۱. طقوز قسمدن مرکب ویا طقوز بکك وساڭره‌یی حاوی. ۲. اسقامبیل کاغدینڭ طقوز بکلیسی: قوپه‌نڭ طقوزلیسی.

طُقوزنجی { (دق) عد. طقوز درجه‌سنده اولان، سکزنجیدن صکره کلن، تاسع: طقوزنجی کون؛ اون طقوزنجی = تاسع عشر؛ یوز طقوزنجی وساڭره.

طِلاء { سذ. عر. ۱. سوریله‌جك شیء. ۲. کومشدن معمول شیئلری یالدیزلامغه مخصوص مایع حالنده آلتین، آلتین یالدیز: طلا ایتمك = آلتینله یالدیزلامق. ۳. ط. آغران بر اوزرینه سوریلن علاج، سوریله‌جك یاغ ومرهم وساڭره.

طُلّاب { سذ. جـ. عر. فذ: طالب. با: طالب. [طلبه کبی.]

طَلاپیمق { (طلاپیمق. دا: طالاپیمق، طالاپیشیق)

طَلاز { طلاش. با: طالاز، طالاش.

طَلاق { سذ. عر. بوشامه، منکوحه‌یی براقمه، نکاحك فسخی، رفعی.

طَلاقت { سذ. عر. دیل آچیقلغی، سهولت وسربستلکله اقردی سویلیش، سلاست: طلاقت لسانی واردر، طلاقت لسانه مالکدر؛ طلاقتله سویلمك = اصلا دیلی رکاکت وعقده‌یه اوغرامامق.

طَلاکار { سذ. فا. [عر. طلا = آلتین یالدیز. فا. کار = ادات فاعلیت] یالدیزجی، آلتینله یالدیزلیان صنعتکر.

طَلاوت { سذ. عر. [طائك حرکات ثلثه‌سیله جائزدر] حسن، لطافت، شیرینلك، ظرافت.

طَلَب { سذ. عر. ۱. ایستمه، دیلمه، آرامه، جست‌وجو: حقنی طلب ایدیور؛ طلبی وقوعنده اعاده ایتمك اوزره عاریةً آلدم. ۲. آرزو، خواهش، میل، رغبت: اللهك رضاسنی طلب ایدیورم؛ دنیاده باشقه بر طلبم یوقدر. || عرض وطلب = تج. مبادلات تجاریه‌یی تشکیل ایدن وتقدیر فیئاته اساس اولان ایکی فعل: ویرمه آلمه، فر. Offre et demande

طَلَبکار { ص. فا. ۱. طلب ایدن، دیلین، آرایان، جست وجو ایدن: طلبکار رضای حق. ۲. آرزوکش، طالب، خواهشکر: اویله اسکی کتابلری طلبکارلرینه کوسترملی.

طَلَبه { سذ. جـ. عر. فذ: طالب. با: طالب.

طَلح { سذ. عر. نبا. صمغ آغاجی.

طِلِسم { سذ. عر. جـ: طلسمات، طلاسم. ۱. کویا بر دفینه وساڭره‌نڭ حفظی قوتنی حائز بر طاقم اشکال وترتیبات که مفتاحی بیلنمدکجه آچیلمسی ممکن اولمازمش: مصاللرده طلسملره چوق اهمیت ویریلوب مشکلجه کوریلن هر ایشی طلسمه حمل ایتمك اسکیلرك عادتی ایدی. ۲. مج. چاره، تدبیر، فوق‌العاده قوت وتأثیر: بونك طلسمی بولنه‌مدی، طلسمنی بولملی.

طِلِسملی { ص. طلسمی اولان، طلسمله یاپلمش، طلسمله طوررور اولان: اوراده طلسملی بر اسکی قله واردر.

طَلع { سذ. عر. نبا. چیچکلرك مایهٔ ذرتی حکمنده اولان صاری توز.

طَلعت { سذ. عر. ۱. یوز، وجه، روی، دیدار. ۲. حسن، جمال، نورانی ودلکشا چهره، روی دلارا: مشاهدهٔ طلعتی موجب انشراح قلوب اولدی.

طَلق { سذ. عر. [فا. «تلك» دن معرب] شفاف طاش صورتنده برمعدن که جام اعمالنه یارامقله برابر آتشه دخی طیاندیغندن وکاغد کبی ده مقاصله کسلدیکندن صوبه‌نڭ قپو ودلیکلرینه قونور وبویله ایشلرده چوق قوللانیلیر.

طُلوع { سذ. عر. جـ: طلوعات. ۱. طوغمه، بر کوکبك مشرقدن ظهوری: طلوع شمس، طلوع قمر، طلوع زهره. ۲. مج.

ظهور، حدوث، سنوح، صدور: اویله برفکر ذهنمه طلوع ایتدی: اویله بعض طلوعاته مظهر اولدی.

طُلوم { طلومبه. با: طولوم، طولومبه

طَلیعه { سذ. عر. ج: طلایع. ع. اوکدن کیدوب یولی کشف ایدن ودشمنك احوال ومواقعی حقنده معلومات آلان عسکر، پیشدار، ایلری قول؛ طلیعه طابوری.

طَم { یا طام. (ت) س. باقیر جلاسی، دوکمه باقیرك چرخدن چکیریلەرك جلا ایدلمسی؛ طم چرخی = بو جلایه مخصوص چرخ. || طم طاقیر قرمزی باقیر = زوكورتلكدن كنایه.

طَمار { طماغ وسائره. با: طامار وسائره.

طَمث { سذ. عر. ط. عادت کورمه، حیض.

طُمر { (د) س. با: طامار.

طُمطراق { سذ. عر. لفظی طنطنەلی ودبدبەلی اولان، تلفظده پك پارلاق کورینن: طمطراق الفاظه آلدانوب معنایه دقت ایتمینلر واردر.

طُمطُراقلی { ص. الفاظی طنطنەلی ودبدبەلی اولان، یالکز صورتا بلیغ وپارلاق کبی کورینن: طمطراقلی عبارەلره آلدانمق.

طَمَع { سذ. عر. طویمازلق، چوق آرزو ایتمه، حرص، آج کوزلیلك: طمع ایتمك = چوق حرص وآرزو ایله ایستمك، آج کوزلیلك کوسترمك. || شهرت وشان طمعی = حرص جاه.

طَمَعاً { ح. عر. حرص وطمعله، آج کوزلیلك سببیله: بیوکلکنه طمعاً او قاڭنی انتخاب ایتدیکم حالده چوروك چیقدی.

طَمعکار { ص. فا. ۱. حرص وطمع ایدن، آج کوزلی، طویمیاز: طمعکار آدم. ۲. مال ونقدی چوق سون، بخیل، حریص.

طَمعکارلق { س. ۱. آج کوزلیلك، حرص، طویمازلق. ۲. مال ونقدی چوق اسیرکەمه، بخل، خست.

طَمغا { طمغالامق وسائره. با: تمغا وسائره.

طَمله { طملامق وسائره. با: طامله وسائره.

طُمورجَق { طمورجقلانمق وسائره. با: طومورجق وسائره.

طن { (ت) مه. معدنی برشیئك خفیف لکن کسکین سسنی تقلید وتصویر ایدر: طن ایتمك؛ طن طن اوتمك.

طُنا { (د) س. با: طانه.

طِناب { سذ. عر. ج: اطناب. چادیر ایپی، چادیرك قازیقلره باغلانان ایپلرینك بهری.

طَنّاز { ص. عر. [« طنز » دن سمبـ.] هرکسله اکلنن، مستهزی.

طناز { (ت) س. با: طیناز.

طَنبور { سذ. عر. اوزون قوللی تام تللی وقارپوزلی بر جنس معروف چالغی: طنبور چالمق.

طَنبوره { (ت) س. طنبوردینلن تللی چالغینك دها مختصری یعنی دها آز تللی وپردەلیسی. — طنبوره کبی = پك طار وصیق قیافتدن کنایه اولور. || ایچم طنبوره کبی = غایت قارنم آج.

طَنبوره‌جی { (ت) س. طنبوره، دینلن چالغی‌یی چالان آدم.

طَنبوری { سذ. عر. طنبور دینلن چالغی‌یی چالمەده ماهر آدم.

طَنطَنه { سذ. عر. شعشعه، دبدبه، حشمت: کمال طنطنه ایله شهره داخل اولدی.

طَنطَنه‌لی { ص. شعشعەلی، دبدبەلی، حشمت وداراتله اولان، تکلفلی: طنطنەلی بر آلای ایله استقبال ایتدیلر.

طنغر { (ت) مه. ۱. صحن وتنجره کبی شیئلرك ایتدیکی کورلدیلی سسی تقلید وتصویر ایدر واکثریا مکرر ویا طنغر منغر صورتنده قوللانیلیر: باقیرلر رافدن طنغرمنغر یووارلاندی؛ بن بابامك بشیکنی طنغر منغر صاللار ایکن. ۲. نقداً وپشین آقچه صایلمسنی تصویر ایدر: پارەیی طنغرطنغر ویردی.

طنغرداتمق { (ت) فت. کورلدی ایله سس چیقارتمق، طنغردیسنی ایشیتدیرمك: جبده پارەیی طنغرداتمق قدر قبالق اولماز.

طنغردامق { (ت) فل. طنغردی ایتمك، معدنی

شیشلر کبی قوری وکورلدیلی بر سس چیقارمق : صندیغك ایچنده بر طاقم آلات وادوات طنغردا. یوب طوریوردی .

طنغردی { (ت) س. معدنی شیشلرك کورلدیسی کبی قوری وسسلی کورلدی : رافدن قابلر بیوك بر طنغردی ایله یو. وارلاندی .

طنغل { طنغلدامق، طنغلدی. با: طنغر و سائره .

طنغه‌داق { (ت) مه. و هله بیوك بر کورلدی ایله دوشمکی تصویر ایدر : طنغه. داق بر شیء دوشدی .

طنلامق { یا طینلامق. (ت) فل. طن ایتمك، طنین انداز اولمق، سس انعکاس ایدوب بر مدت دوام ایتمك : کنارینه اوردقجه بر خیلی وقت طنلادی .

طنماز { (ت) صه. اصلا سس چیقارماز، کورمه‌مزلکه وایشیتمه‌مزلکه کلن: طنمازملائکه = پك حلیم وسسسز آدم .

طنمق { یا طینمق. (ت) فل. سس چیقارمق، برشیء سو. یلمك : هیچ طنمدی؛ سن طنمیویر.

طنین { سنذ. عر. سسك برمدت دوام ایدوب ایشیدلمسی، طنلامه، چینلامه : چاکك طنینی بر قاچ دقیقه صکره قولاغمزه عکس ایدیوردی .

طنین انداز { ص. فا. [عر. طنین = چینلامه . فا. انداختن = آتمق] طنین برا. قان، طنلایان، چینلایان، : چنغرا. غك سسی اطرافه طنین انداز اولیوردی .

طوار { (د) س. با : طاوار .

طواشی { سنذ. عر. خادم آغا، حرم آغاسی .

طواف { سنذ. عر. ۱. اطرافنی طولاشمه. ۲. مناسك حجدن اولدیغی اوزره کعبهٔ شریفه‌نك اطرافنی طولاشمه : طواف ایتمك؛ طواف کعبهٔ شریفه .

طواق { (د) س. با : دوواق.

طوال { (د) س. دمیر جروفی.

طوامیر { سنذ. جـ. عر. فد : طومار. با : طومار.

طوان { (ت) س. با : طاوان.

طوائف { سنذ. جـ. عر. فد : طائفه. با : طائفه .

طوب { (د) مه. طو ایله باشلار بعض ترکیبه صفتلرك باشنه کلوب مبالغه وتأ. کید بیان ایدر : طوب طولو .

طوبره { س. با : طوربه .

طوبی { حد. عر. نه کوزل ! زهی ! نه اعلا !

طوبی { سنذ. عر. جنتده بر آغاج: شجرهٔ طوبی .

طوپ { (ت) س. ۱. طوپلا. نوب یووارلاق اولمش شیء. کره، کوی : چوجقلرك اویون اوینادقلری طوپ؛ او. زرنده ساکن بولندیغمز ارض بر طوپدر. ۲. قاتلانوب باغلا. نمش وبردنك یا دسته وباغ حالنه قونمش قماش وسائره : بر طوپ بز، چوخه، کاغد، شریت، غیطان. ۳. باروت وکله ایله طولدیریلوب آتیلان معروف بیوك سلاح : قلعه طوپی = برلیسی: صحرا طوپی = دوز یرل. ده تکرلکله و متعدد حیوانله نقل ایدیلان محاصره طوپی: طاغ طوپی = صارب یرلرده استر آرقه‌سنه بالتحمیل نقل اولنان خفیفی. ٤. طوپك آتلیسی، بوشا. نمسی و سسی : سلام طوپی، افطار، سحور طوپی؛ یانغین طوپی. || طوپ آتمق = ۱. طوپ بوشاتمق. ۲. مج. افلاس ایتمك : بو صره‌ده بر چوق صرافلر طوپ آتدی. || طوپی آتمق = وفات ایتمك : فلان ده طوپی آتدی. || طوپ آتیمی = ۱. طوپك برکره بوشانمسی. ۲. طوپك آتدیغی کله‌نك واردیغی منزل، طوپ منزلی. || طوپ آرابه‌سی = طوپك نقل اولنورکن حمل اولندیغی ایکی تکرلکلی آلچق آرابه. || طوپ آلتی = قلعه میدانی، بر قلعه طوپلرینك حواله‌سی آلتنده بولنان آلچق یر. || آلتین طوپ = قانمرلی زرین قدح (جیجك). || آلتین طوپی = پك کوزل کوچك چوجق . || طوپ انباری = اوچ کوکرته‌لی کمیلرك ایکنجی کوکرته سی . || طوپ اوتی = قوری صیقی . || طوپ اویونی = طوپ آتوب طو. تمقله اوینانیلان اویون که انواع کثیره‌سی واردر. || طوپ چکرک = آغر طوپله مجهز غانبوط سفینه. سنك بیوجکی. || طوپه طو. تمق = طوپله نشانی آلوب کله

آتمق ، طوپله دوگمك . || قار طوپی = ۱. قاری یووارلاته‌رق یاپدقلری بیوك یغین. ۲. بربرینه اوروب اوینامق ایچون الده صیقه‌رق یووارلاتدقلری قار . ۳. بر نوع چیچك . ٤. مج. بیاض طونبول چوجق. || طوپ كبی = بلا تردد ، همان . || طوپ یولنه كیتمك = هدر اولمق. = ص. ۱. یووارلاق، مدور، كروی : طوپ صلاته ، طوپ آقاسیه ، طوپ چهره . ۲. ییغلمش، طوپلانمش، مجموع: طوپ یكون: هپسنی طوپ ایده‌لم. ۳. بتون، جمله، هپ: طوپی كلدیلر؛ طوپنی كوردك . ٤. غیر منتظم صورتده طوپلانمش : انوابنی طور طوپ ایدوب بر كوشه‌یه آتدی. || طوپدن = جملةً ، بردن، مجموعاً، برلكده. || طوپ طوپوز = قیصه بویلی وطیقناز، طوپاچ آدم.

طوپاج { (ت) س. ۱. چوجقلرك قیرباجله دوندیردكلری مخروطی الشكل واوجنده سیوری بر چیوی بولنان تخته‌دن اویونجق ، فرلداق نوعی ، پرلانغج. ۲. قایق كورككنك قایغك ایچنده قالان قالین وطوپارلاق یری. = ص. قیصه وقالین اوله‌رق بیچیمسز : طوپاج آدم: طوپاج خیار .

طوپاج { یاخود طوپاز. (ت) س. { فر. Topaze } بر نوع صاری یاقوت، زبرجد.

طوپارلاق { (ت) ص. یووارلاق ، كله شكلنده اكی بویی بر : طوپارلاق آدم؛ طوس طوپارلاق بر چوجق. = س. طوپ آرابه‌سی مربوطاتندن اولان جبخانه صندیغی .

طوپارلامق { (ت) فتـ. ۱. جمع ایدوب یووارلامق، طوپ ایتمك : خوری طوپارلامق. ۲. طوپلایوب طاقیله كوتورمك، برابرنده آلوب كیتمك : دشمن عسكرینی طوپارلایوب كیتدی : پیلی پرتیسنی طوپارلایوب دفع اولدی .

طوپاز { (ت) س. با : طوپاج .

طوپاق { (ت) س. ۱. یووارلاق شیء، طوپ : بر طوپاق یاغ ۲. حیوان آیاغنك طوپوغی .

طوپال { (ت) ص. ۱. بر آیاغی سقط یعنی دیكرندن قیصه ویامعلول : آقساق، اعرج، لنك : طوپال آدم؛ طوپال آت . ۲. آیاقلری حكمنده اولان قاعده‌لرندن بری قیریق: طوپال صندالیه، ماصه . ۳. سقط ، معلول، قصورلی : كور طوپال.

طوپالاق { (ت) ص. یووارلاق ، مدور ، كله شكلنده : طوپالاق آدم. = س. یووارلاق پنبوق دنكی : بر طوپالاق پنبوق . || طوپالاق آغاجی = خولان دینلن آغاج جنسی. || طوپالاق كوكی = خولبجان نوعی .

طوپاللامق { (ت) فل. طوپال یورومك. اقسامق: طوپاللایه‌رق كیدیوردی :

طوپاللانمق { (ت) فل. طوپال اولمق ، بر آیاغی سقط اولمق : بو محاربه‌ده طوپاللاندم .

طوپاللق { (ت) س. بر آیاغك دیكرندن قیصه ویا سقط اولمسی، اقساقلق، عرج .

طوپچی { (ت) س. طوپی قوللانان عسكر : طوپچی عسكری؛ طوپچی سواریسی؛ سیار طوپچی ؛ قلعه طوپچیسی؛ طوپچی دائره‌سی، رئیسی .

طوپچیلق { (ت) س. طوپی قوللانان عسكرك وظیفه‌سی : طوپچیلق خدمتی صنوف سائره‌دن زوردر .

طوپخانه { (ت) س. ۱. عساكر منتظمه‌دن طوپچی صنفنك ادارهٔ مركزیه‌سی: طوپخانهٔ عامره [تأنیثی غلط مشهوردر]؛ طوپخانهٔ عامره مشیری = بودائرهٔ جلیله‌نك باشی . ۲. دولته عائد طوپ فابریقه‌سی: طوپخانهٔ عامره اعمالاتی .

طوپخانه‌لی { (ت) ص. طوپخانه‌یه یعنی عسكرك طوپچی صنفنه منسوب (ضابط وسائره) .

طوپراق { (ت) س. ۱. كرهٔ ارضك اوزرینی قاپلایان مادهٔ صلبه كه صو ایله قاریشدیغنده چامور اولور و قورودیغنده بر مقداری توز حالنه كچر، تراب، خاك : طوپراغی ایشلمك؛ قوری طوپراغك اوزرینه یاتمق؛ قره طوپراقلره كچمك؛ طاش طوپراق آلتنده یاتمق. ۲. یر ، ارض ، زمین ، مملكت : روم ایلی طوپراغی، آناطولی طوپراغی. ۳. اراضی جنسی، زرع اولنان یرك نوعی : بورانك طوپراغی پك منبتدر. ٤. یر،

اراضی، مستغلات : طوپراق
صاحبی؛ بوراده صاحبسز طو.
پراق یوقدر. || طوپراق باصدی =
بریره کیرن آدم ویا اشیادن آلنان
دخولیه رسمی، قدومیه. || بابا
طوپراغی = مسقط رأس، وطن
اصلی. || قره طوپراق = مزار.
|| قوری طوپراق = بر شیء دو.
شنمه مش یر : قوری طوپراقده
یاتمق. = ص. ۱. طوپراق و یا
چامور دن معمول : طوپراق
دستی؛ طوپراق تنجره. ۲. طو.
پراق قبیلندن ویا طوپراق رنکنده،
ترابی : طوپراق بویا. ۳. دوشمه.
سز، قالدیرمسز، قوری طوپرا.
قدن عبارت : طوپراق صوقاق؛
طوپراق اوطه.

طوپراقلامق { (ت) فتـ. (آتش وسا.
ئره یی) طوپراقله اورتمك. اوزر.
ینه طوپراق چکمك.

طوپلاتمق { (ت) فتـ. جمع ایتدیرمك، بریره
کتیرتمك، دیوشیرتمك : اوزوم
طوپلاتمق خواجه یه یاریی چو.
جقلری مکتبه طوپلاتملی.

طوپلاشمق { (ت) فشـ. بریره جمع اولمق، برلکده
اجتماع ایتمك. = فل. ۱. اشیا.
سنی طوپلایوب حاضرلانمق. ۲.
یاسری یومری اولمق.

طوپلامق { (ت) فتـ. ۱. بر. یره کتیروب طوپ
ایتمك، جمع ایتمك، دیوشیرمك :
قویونلری طوپلامق؛ شاکردانی
مکتبه طوپلامق. ۲. صارمق،
چکمك، قالدیرمق : حماچلری،
اتکاری طوپلامق. ۳. بریکد.
یرمك، ادخار ایتمك : بر چوق
پاره، بر بیوك ثروت، بر طاقم
اسکی کتابلر طوپلامش. ٤. قاتلا.
مق : شو بوغچه یی، یتاقلری
طوپلایك. ٥. جلب و دعوت
ایتمك، چیغرمق : بتون احباسنی
طوپلادی. ٦. کسوب دیوشیر.
مك، اقتطاف ایتمك : اوزوم،
کراز طوپلامق. || آقچه، پاره
طوپلامق = اعانه دفتری آچمق.
|| عسکر طوپلامق = عسکر
یازوب سلاح آلتنه آلمق.
|| عقلنی باشنه طوپلامق = اویا.
نمق، تنبه، انتباه ایتمك، غفلتدن
قورتلمق. || کندینی طوپلامق =
۱. ایپلشمك : ایجه کندینی
طوپلادی. ۲. عقلنی باشنه دیو.
شیرمك : کندینی طوپلایوب
باره سنی کیمك چالدیغنی درخاطر
ایتدی.

طوپلانلمق { (ت) فل. بریره کلمك، جمع اولمق،
اجتماع واقع اولمق : مکتبده ساعت
قاچده طوپلانیلیر؟ بوکون طو.
پلانلمیه جقدر.

طوپلانمق { (ت) فل. ۱. بر یره کلمك؛ تجمع،
اجتماع ایتمك : شاکردان
درسخانه یه طوپلاندی؛ بوکون
مجلس طوپلانه جقدر. ۲. بر.
یکمك، چوغالمق، تراکم ایتمك :
باشمه قان طوپلاندی؛ اعانه دن
بر خیلی آقچه طوپلاندی. ۳.
چکیلوب طارلاشمق، صیقیلا.
شمق : بو چوخه ییقاندقجه طو.
پلاندی. ٤. اتکلرینی چکرك
واثوابنی ایلیکلیه رك اویله اوتور.
مق : معلمك حضورنده طوپلانوب
اوتورمق شرطدر. ٥. ایشلرینی
تسویه ایدوب یولنه قومق،
ایشلرینی پریشانلقدن وطاغینقلقدن
قورتارمق : بر آز طوپلانه لم ده
بر اکلنجه یاپه لم. ٦. سمیرمك،
سمن پیدا ایتمك، ضعف وآر.
یقلقدن قورتلمق : اورانك هوا.
سی یارادی ایی طوپلانمش.
= فج. ۱. بر یره کتیرلمك، جمع
و تحشید ایدلمك : ردیفلر طو.
پلاندی. ۲. دیوشیرلمك، صار.
لمق، قاتلانمق : یاتاقلر، بوغچه،
چاشیر طوپلاندی.

طوپله { (ت) س. اوچ پارمقلی خرمان یابه سی.

طوپلی { یا طوپلو. ص. ۱. بر اوجنده بر باشی، بر
طوپی، بر یووارلاغی اولان :
طوپلی ایکنه، طوپلی چادیر.
۲. طوپلانمش، منتظم، طاغینق
وپریشان اولمیان : دیرلی طوپلی
قادین؛ طوپلی دائره. ۳. اتکلر.
ینی طوپلایوب اثوابنی ایلیکلیه رك
تربیه لی طوران، مؤدب : طو.
پلی چوجق، طوپلی طور. ٤.
سمیز، سمن کتیرمش، آریقلقدن
قورتلوب سمیرمش : کندیسنی
بودفعه طوپلی کوردم. = س.
طوپلی ایکنه، برشیء ایلیشدیر.
مکه مخصوص آرقه سی باشلی
ایکنه : بر طوپلیکز وارمیدر؟

طوپوز { (ت) س. [معربی : دبوس] اوجی طوقا.
قلی صوپه دن عبارت اسکی حرب
آلتی. || مجـ. قیصه وقالین آدم. ||
طوپوز آلتنده = کرهاً، قهراً،
جبراً.

طوپوق { (ت) س. ١. آیاغك بالدیره ربط اولندیغی یرده‌كی مفصلك تشكیل ایتدیكی یومری، كعب: آبدستده آیاقلری طوپوقلرینه دك ییقامق اقتضا ایدر؛ طوپوق كمیكی، سیكیری. ٢. چای آغزینك برآز آچیقنده قومدن بریكن سد: چای طوپوغی. ٣. مج. دیرك وسرنلرك اك آشاغیسی؛ او كورغه طوپوغی = كمی اومورغه‌سنك قیچ طرفده‌كی نهایتی. || طوپوق چاللق = (آت) یورركن طوپوقلرینی بر برینه چارپدیرمق. ||چامور طوپوقلره چیقمق = سوقاقلرده چوق چامور بولنمق.

طوت { (د) س. [تحریك اولندقده (ت) سی (د) اولور.] معروف میوه‌كه بیاض وسیاه‌وپنبه‌سی اولور وياپراغیله ایپك بوجكلرینی بسلرلر: عر. توت وفا. تود دیرلر: آق طوت، قره طوت؛ طوت شروبی. || طوت آغاجی = بو میوه‌یی ویرن شجر. || آهو طودی = قرمزی آغاج چیلكی. || دیكن طودی = بوكورتلن میوه‌سی.

طوتار { و طوتاریق. (ت) س. [«طوتمق» دن] ١. وقتلی وقتسز و خبرسز طوتان خسته‌لق، صرعه: طوتاری واردر. ٢. مج. فوق‌العاده عناد وحدت. [استانبولده اكثریا «طوتاریق» قوللانیلیر.]

طوتاراق { (ت) س. آتش طوتیشدیرمغه مخصوص قاو، چرا، كبریت وسائره، طوتیشدیروق.

طوتارپق { (ت) س. با: طوتار.

طوتاش { (ت) ص. ١. بتیشك، متصل، یاقین. ٢. صیق، طوق.

طوتام { (ت) س. ١. طوته‌جق یر، قولب، قبضه. ٢. برکره ده و بردن طوتیله‌جق مقدار: بر طوتام اوت، برطوتام طوز. ٣. بر آوج ایچی طولی اولان: برطوتام‌صقال. ٤. حال، طور، روش: خسته‌لغك‌طوتامی.

طوتامق { (ت) س. ١. طوتیلان اصول، مسلك، مشوار، ثبات، حال وطورده اطراد: او آدمك طوتامغی یوقدر. ٢. طوتیله‌جق قولب، صاپ.

طوتامقسز { (ت) ص. مسلكسز، دوامسز، ثباتسز، اطرادسز.

طوتاملامق { (ت) فت. آوجله طوته‌رق اولچمك، قاچ طوتام اولدیغنی اولچمك.

طوتدیرمق { (ت) فت. ١. اخذ وقبض ایتدیرمك، ال طوقندیرمق، مس ایتدیرمك: او كندی اشیاسنی كیمسه‌یه ال ایله طوتدیرماز. ٢. اخذ وتوقیف ودردست ایتدیرمك: خیدودلری طوتدیردیلر؛ لالاسنه قوش طوتدیرمش. = فل. باشلایوب دوام ایتمك، كسمه‌مك، اصرار ایتمك: ایسترم دیه طوتدیردی؛ بر اوكسورك طوتدیردی.

طوتساق { (ت) ص. [«طوتمق» دن] حربده اسیر طوتلمش، اسیر حرب.

طوتساقلق { (ت) س. حرب اسیرلكی، اسارت.

طوتشدیرمق { (ت) فت. ١. بربرینه طوتدیرمق: ال اله طوتشدیرمق. ٢. ایلیشدیرمك، بیتشدیرمك: بونك ایكی كنارینی طوتشدیرملی. ٣. غاوغا ایتدیرمك، منازعه ومضاربه‌یه سوق ایتمك: اونك مقصدی بزی طوتشدیروب اوزاقدن سیر ایتمكدر. ٤. آلولندیرمك، شعله‌لندیرمك، اشعال ایتمك: شو اودونلری طوتشدیرملی. ٥. صیقشدیرمق، اصولله‌جق ویرمك، الینه براقق: بر مجیدیه طوتشدیردی؛ الینه برقاچ غروش طوتشدیردی.

طوتشمق { (ت) فش. ١. بر برینی طوتمق، بربرینه ایلیشوب طوقنمق، تماس ایتمك: ال اله طوتشدیلر. ٢. غاوغا و منازعه ایتمك، مجادله و مضاربه ایلمك: اونلر عاقبت طوتشه‌جقلردر. = فل. ١. آلولنمك، پارلامق، اشتعال، التهاب ایتمك: آتش طوتشدی؛ اوجاق طوتشمش. ٢. باشلامق، كیریشمك، تشبث ایتمك: غاوغایه، یازی‌یه طوتشدی. = فت. ١. برلكده طوتمق، بر یره كتیرمك، تماس ایتدیرمك: ال طوتشمق. ٢. باغلامق، عقد ایتمك: یادس طوتشمق؛ بحث طوتشمق. ||اتكلر طوتشمق = چوق تلاش ایتمك، ناچار قالوب نه‌یاپه‌جغنی شاشیرمق.

طوتشمه { (ت) س. طوتشمق ایشی. با: طوتشمق.

طوتغون { (ت) صـ. با: طوتقون.

طوتُق { طوتقاق. با : طوتوق وساڭره.

طوتقال { (ت) سـ. [«طوتمق» دن] بعض موادعضويه زلالمندن چيقاريلان يابيشديريجى ماده؛ باليق طوتقالى = الماسيه اعمالنده قوللانيلان خاص و شفاف جنسى.

طوتقاللامق { (ت) فتـ طوتقالله يا پيشديرمق ، طوتقال سورمك.

طوتقاللى { (ت) صـ. طوتقال سورلمش، طوتقال ايله يابيشديرلمش.

طوتقون { (ت) صـ. ١ طوتلمش، مضبوط، مأخوذ. ٢. دوچار، كرفتار، دوشكون، مبتلا، دلداده : اوآدم بوعلته طوتقوندر؛ زواللى عادى بر آلفته يه طوتقوندر. ٣. اعضاء بدنى طوتلمش كبى سربست اولميان، بطئ الحركه، جست وچالاك ضدى: طوتقون آدم. ٤. سربست ايشلمين، سرعت وسهولتله سويليمين : ديلى، افاده سى طوتقون. ٥. فلج ونزوله دوچار، منزول، مفلوج : طوتقون براختيار. ٦. طوتلمش، مكسوف، مخسوف، منكسف، منخسف : طوتقون كونش، آى. ٧. طيقانمش، مسدود : طوتقون صو. يولى. == سـ. ١. دوچار و كرفتار اولمه، دوشكونلك، ابتلا: طوتقون ويرمك = كرفتار اولمق. ٢. طوتلمه، كسوف، خسوف : كونش، آى طوتقونى. ٣. طورغونلق، طيقانمه، انسداد : صو يولى طوتقونى.

طوتلمق { (ت) فل. لجـ. ١. اخذ وقبض اولنمق، كرفتار اولمق : كيك زور طوتلير. ٢. ال طوتقنلق، مس ايدلمك : كتاب اويله طوتلماز؛ ييلان ال ايله طوتلماز. ٣. اخذ وتوقيف اولنمق، دردست ايدلمك، ياقه يى الهويرمك : خيدود طوتلدى؛ بوقوش طوزاقله طوتلير. ٤. آليقونمق، توقيف وتأخير اولنمق : انسان يولدن طوتلماز. ٥. كرالانمق، عهد ومقاوله آلتنه آلنمق ، خدمته كيرمك: بواو طوتلدى مى؟ سزك طوته جغكز آشجى طوتلمش. ٦. طيقانمق، سد اولنمق، مسدود اولمق : بورى، صو يولى طوتلدى. ٧. فلج ونزولدن ويا صانجيدن ايشلمز ويا حركت ايتمز حاله كلمك : صاغ قولم طوتلدى؛ باجاقلرى بسبتون طوتلمش. ٨. قيصلمق، مخنوق اولمق، سسى چيقه مامق : سسم، بوغازم، ديلم طوتلدى. ٩. مكسف ويا منخسف اولمق : كونش، آى طوتلدى. ١٠. آلنمق، كوجنمك، منفعل اولمق : بن بوكا طوتيلرم. ١١. صايلمق، مقبول ومعتبر اولمق، داخل حساب اولمق : بوسوز طوتلماز : بواويون طوتيليرمى؟ ١٢. دعوى ومباحثه ده مغلوب اولمق، دعوايى غائب ايتمك : اونهايت طوتلدى: كندى اقراريله طوتلدى. ١٣. عاشق ومبتلا اولمق : قادينه طوتلمق ايى برشى دكلدر.

طوتلمه { (ت) سـ. طوتلمق ايشى. با : طوتلمق.

طوتمق { (ت) فتـ. ١. ال ايله قبض ايتمك، الده بولنديرمق : شو ايپى طوت. ٢. ياقه لامق، اخذ وتوقيف ايتمك، اله كچيرمك : برقوش طوتدم؛ خيدودلرى طوتديلر. ٣. ال طوقنديرمق، مس ايتمك : شو ماشه يى طوتما ياقار؛ بوكتابى آبدستسز طوتماملى. ٤. تحت ضبط و تصرفنده بولنديرمق، صاحب ومالكى اولمق : اوچفتلكى شمدى كيم طوتيور؟ ٥. تحت نكاحنده بولنديرمق، زوجى اولمق : اونك بيوك قيزينى فلان طوتيور. ٦. رعايت ايتمك، مرعى طوتمق : اوروج، پرهيز طوتمق. ٧. طوقنمق، باشه اورمق، سرسم ويا سرخوش ايتمك : سزى دكيز طوتيورمى ؟ بوشراب بنى چوق طوتيور. ٨. ضبط واشغال ايتمك، قاپلامق : بوقناپه چوق يرطوتيور؛ بردومان اورته لغى طوتدى. ٩. كرالامق، استيجار ايتمك : براو، برآت، برآرابه طوتمق. ١٠. قپامق، سد ايتمك : برقيا يووارلانوب يولى طوتدى. ١١. عد واعتبار ايتمك، نظريله باقمق: بونى برشرف طوتيور؛ كنديسنى فقير طوتيور. ١٢. فرض ايتمك: طوته لم كه كلدى؛ بوده اولدى طوتك. ١٣. باشلامق، شروع، بدأ ومباشرت ايتمك : ايشى بويله طوتمق. ١٤. صاقلامق، حفظ ايتمك : عقلنده طوتمق؛ كين طوتمق. ١٥. ضبط ايتمك، حقندن كلمك، حبس ايتمك، براقمامق : كنديني طوتمق؛ ديلني طوتمق؛

نفسنی طوتمق. ١٦. قوللانمق، استخدام، استعمال ایتمك: اوشاق، سودنینه، خواجه طوتمق: آت آرابه طوتمق. ١٧. احاطه، ضبط واستیلا ایتمك، قاپلامق: صیت وشهرتی عالمی طوتدی. ١٨. حساب ایتمك، صایمق: بونی قاچه طوتیورسکز؟ خدمتچیلرك ایشدکلری زیانلری معاشلرینه طوتانلر واردر. ١٩. قبول ایتمك، دیکلمك: سوز طوتمق: نصیحت طوتمق. ٢٠. ثبات ودوام ایتمك: سوزینی طوتمق. ٢١. انتساب وسلوك ایتمك، کیرمك: بریول، برایش، بر صنعت طوتمق. ٢٢. هدف اتخاذ ایتمك، اورمق: طوپه، تفنکه، طاشه طوتمق. ٢٣. مشغول ایتمك، اشغال ایتمك: لقردی یه طوتمق. ٢٤. عارض اولمق، یاقه لامق، مسلط اولمق: صیتمه طوتدی؛ کوکسم طوتدی؛ بی بنه صیزیلر طوتدی. ٢٥. ذهنه قومق، عقلادوشونمك، قورمق: نیت طوتمق، یادس طوتمق، بحث طوتمق. ٢٦. آچمق، قوللانمق: اورتو، یاشمق، شمسیه طوتمق. ٢٧. بروجه وصورتله باشلامق، بریولده بدأ ایتمك: ایشی اوزون، بیوك، چوق مصرفلی طوتمق. ٢٨. یاپمق، حاضرلامق، قورمق، بسلمك، یتیشدیرمك: خور، ایپك بوجکی، مایه، ترشی طوتمق. ٢٩. باغلامق، ویرمك، حاصل ایتمك: دانه، تخم، چیچك طوتمق. ٣٠. بورسه ده برمالك ویا اسهامك فیئاتنی محافظه ایتمك: قهوه دها دوشه جکدی اما بورسه ده طوتدیلر. = فل. ١. ایی حالده اولمق، قوللانلمق، وظیفه سنی ایفا ایتمك، صاغلام اولمق: الی آیاغی طوتیور؛ هیچ بریرم طوتمیور. ٢. آغرمغه باشلامق: باشم طوتدی. ٣. کوکلشمك، تمللشمك، کوك صالمق؛ تملی صاغلاملاشمق: دیکدیکمز آغاجلر طوتمدی: او کوپرینك دفعاتله اساسی وضع ازلندیغی حالده هیچ بردفعه طوتمدی. ٤. ایشلمك، چکمك، تأثیر ایتمك: بوبویا طوتماز: بوسرکه‌یله مهر ایی طوتار. ٥. اویمق، موافق کلمك، اویغون ومتناسب اولمق: بوفس طوتمدی؛ بو عباره اوست طرفنی طوتمیور. || آغز طوتمق = کوزه لك ایتمه مك. || آغزیله قوش طوتمق = محاله مقتدر اوله جق قدر اثر درایت کوسترمك. || ال اوستنده طوتمق = فوق العاده اکرام واعزاز ایتمك. || الی طوتمق = امساك ایتمك، ال اوزاتمامق. || اوزون طوتمق = لقردی یی اوزاتمق. || خور (خوار) طوتمق = بیراتمق، فنا قوللانمق. || خوش طوتمق = حسن معامله ایتمك. || سوز طوتمق = دیکلمك. || سوزینی طوتمق = سوزنده ثبات ایتمك. || شاهد طوتمق = برینی برایشده اشهاد ایتمك. || طاماری طوتمق = عناد ایتمك. || طرف طوتمق = برینه طرفدارلق ایتمك. || قفا طوتمق = طارغینلقله کبر وعظمت کوسترمك. || قولاق طوتمق = قولاق ویرمك، احاله سمع اعتبار ایتمك. || کوز طوتمق = کوزه ایی و شایان قبول کورنمك. || لقردی یه طوتمق = برینی لقردی ایله اشغال ایتمك. || یاقه سنی طوتمق = توقیف ایتمك. || یاقه سندن طوتمق = مؤاخذه ایتمك. || یر طوتمق = ١. ایشه یارامق. ٢. یر ضبط و اشغال ایتمك. || یرینی طوتمق = مقامنه قائم اولمق. || یوز طوتمق = ١. توجه ایتمك، بر ایشه طوغری طوغریلمق: ایلکه یوز طوتدی: ترقی یه یوز طوتدی. ٢. محجوب اولمامق، برینك یوزینه قارشی سویلیه بیلمك: سویلمکه یوزم طوتمیور. || یول طوتمق = بر یوله، بر مسلکه سالك اولوب کیتمك: اوده بو یولی طوتمش.

طوتمه ١ (ت) س. طوتمق ایشی. || ا: طوتمق.

طوتمامش (ت) صه. قوللانلمامش، غیر مستعمل، جدید: طوتمامش (طوتلمامش) یاشمق.

طوتمق (ت) فتـ. ١. کندی وجودی اوزرینه قومق، اورتمك، صارمق، باغلامق: یاشمق طوتمق: فوطه طوتمق. ٢. قوللانمق، استعمال ایتمك: اوستره طوتمق. ٣. کندی اوستنه طوتمق: سولوك طوتمق. = فل. طوتوب یاپیشمق، صارلمق، آصلمق، تمسك وتوسل ایتمك: پارمقلغه، نردبان طرابزانه، دیرکه طوتندی.

طوتمه ٢ (ت) س. طوتمق ایشی. || با: طوتمق.

طوتو { یا طوتی. (ت) ــ. ١. بحثه قونیلان شیء، اوکدول. ٢. رهن، ترهین اولنان شیء: طوتو ویرمك.

طوتوق { (ت) ص. ١. جست وچالاك اولمیان، بطیء، آغر: طوتوق آدم. ٢. نزول اصابت ایتمکله سربست حرکت ایده‌مین، مفلوج، منزول. ٣. محجوب، اوتانفاج. ٤. قیصیق، طوتلمش: طوتوق سس. ٥. طوتلمش، مسدود: طوتوق یول، بوری. = ــ. یوزه طوتنیلان شیء، یاشمق، حجاب.

طوتوقلق { (ت) ــ. ١. آغرلق، بطائت. ٢. منزولیت، مفلوجیت. ٣. اوتانفاجلق، محجوبیت. ٤. سس قیصیقلغی. ٥. طوتله، طیقانمه، مسدودیت.

طوتوم { (ت) ــ. ١. سماق. ٢. تق. قورلمش ترشی وسائره.

طوتوم { (ت) ــ. معامله، حرکت، طور.

طوته { ح. محسوب اوله‌رق: بورجه طوته شوقدر آقچه ویردی.

طوج { (ت) ــ. با: تونج.

طوداق { (د) ــ. ١. آغزك اوست وآلت کناری، شفه، لب: آلت طوداق، اوست طوداق؛ کراز، مرجان طوداق. ٢. مج. کنار، برشیئك آغزینك کناری، لب: دکیز طوداغی. || طوداغنی ایصیرمق = حیرتده قالمق. || طوداق بوکمك = اغلامسیمق. || طوداق چاتلامق = محزون و مکدر اولمق. || طوداق چوقوری = اوست طوداغك اولوغی. || دلبر طوداغی = خوردن یاپیلیر برنوع طاتلی. || طوداق صارقتمق = صوموروتمق. || طوداق طوداغه = لب برلب (اوپشمك). || طوداغندن قان طاملار = قرمزی کوزل طوداقلی. || کراز طوداق = بر دلبرك لعل رنك کوزل طوداغی. || طوداق یارلق = بردن‌بره بك قورقق.

طور { (ت) مه. «طو» ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه کلوب مبالغه وتأکید بیان ایدر: طورطوپ.

طور { (ت) ــ. آغ، اورکو. = ص. آغ واورکو صورتنده یاپلمش: طورطاقیه؛ طورقوشاق. || طورآغ = اوفاق کوزلی بالیق آغی. [بیوك کوزلیسنه «فانیه» دیرلر.] || طورکیسه = ایکی اوجی قپالی واورته‌سی یاریق اورمه کیسه.

طور { (د) حه. [«طورمق» فعلنك امر صیغه‌سیدر] بکله، یاواش: طور باقه‌لم.

طور { (ت) ص. کال بولمامش، عجمی، خام، طازی (کنج آدم یاخود حیوان).

طور { سنذ. عر. طاغ، جبل. ز. = سخذ. طور سینا دینلن مشهور طاغ که حضرت موسی (عم)ك وحیه نائل اولدقلری محلدر.

طَور { سنذ. عر. ج: اطوار. ١. صورت حرکت، حال، ادا، طرز: طوری هیچ خوشمه کیتمیور؛ اطوار مخصوصه‌سی واردر. ٢. تر. یاپمه وساخته حال وحرکت، عظمت، کوستریش: بو آدمك طوری هیچ چکیله‌مز؛ آرتق اونك‌ده اطواردن چکلمز.

طوراج { (د) ــ. [عر. «دراج» دن] بر جنس سوکلون. [عربیده چیل دیمکدر.]

طوراق { (د) ــ. [«طورمق» دن] ١. طوریله‌جق، طوریلان یر، مقام، مکان. ٢. مسکن، مأوی. ٣. دمیر یول قطاری ومنزل آت وآرابه‌سی وسائره‌نك طوردیغی یر، منزل، موقف، استاسیون. ٤. قرآن کریمك وقف یری وبو یرلرده مرکب ویا یالدیزله رسم اولنان اشارت. || طوراق اوتی = برجنس نبات. || طوراق یری = استراحت ومکث وآرام محلی.

طوراق { (ت) کومور یاقدقلری طوپراق کومبلتی وچقوری.

طوراقلامق { (د) فل. لقردی سویلرکن ترددله طوتوقلق کوسترمك، کسیك کسیك سویلمك: پك طوراقلایه‌رق سویلیوردی.

طورامان { (ت) ص. ایری وجاهل سرکش کنج، تربیه وظرافتدن بیبهره قبا کنج ایریسی.

طوران { (د) ص. ١. قیمیلدامیان، غیر متحرك، ثابت، ساکن. ٢. بولنان، موجود، کائن، قائم. || طوروب طوران = ظاهر وعیان، بدیدار.

|| معده‌ده طوران = هضم اولنماز، هضمی زور، ناکوار.

طوراتمق { طوراندیرمق و سا. ثره. با : طاورانمق وسائره.

طوربه { (ت) س. [اصلی «طوبره» اولسه‌ده آرتق اوالایی محافظه‌ده معنا یوقدر] ۱. قیلدن اولمیان کوچك چوال، بیوك کیسه : آربه. شکر، اون طوربه‌سی؛ دیلنجی طوربه‌سی. ۲. صو ویا غازی حاوی اوله‌رق بدنك بر طرفنده حاصل اولان صارقیق شیش واور : بوکرنده برطوربه پیدا اولمش. ۳. خصیه ظرفی : طوربه‌سی شیشمش.

طوربه‌لی { (ت) ص. طوربه‌سی اولان، طوربه طاشیان : طوربه‌لی دیلنجی.

طوربه‌لانمق { (ت) فل. طوربه کبی کوشیوب صارقمق.

طورپ { (ت) س. [اصلی تر. آجیرغه.] صلاته‌سی یاپیلان واشتها آچمق ایچون یمك آره‌سنه ین یاقیجی بر کوك که انواع کثیره‌سی اولور : طورپ صلاته‌سی، رنده‌سی. || اشك طورپی = یبانی جنسی؛ بایرطورپی = ایری واوزونجه بیاض جنسی؛ فرنك طورپی، کراز طورپی = طوزه باتیریله‌رق ینن قرمزی کوچك جنسی؛ کستانه طورپی = سیاه کوچك دانه‌لیسی. || باغ طورپی = قولزه. || یبان طورپی = نجل بری. || مج. طورپ کبی = پك صاغلام وقوی.

طورپید { یاخود طورپیدو. س. [انکل. Torpid, torpedo] بح. دشمن سفائننی دلوب غرق ایتمکه مخصوص بارونله مملو دکیزلغمی. || ثابت، تدافعی طورپیدو = بوغاز و لیمانلری سد ایتمکه مخصوص الکتریقلی دکیزلغمی. || سیار، تعرضی طورپیدو = بوغازلرده بولنان ومخصوص بو ایش ایچون یاپیلان سفائندن دشمن سفائنی اوزرینه آتیلانی که مصادمه طپه‌سیله مجهزدر. || طورپیدو بوط، طورپیدو غانبوط = سیار طورپیدولری انداخت ایتمکه مخصوص سفائن انواعی. || تحت البحر طورپیدو بوط = صویك آلتنده و کورینمکسزین سیر ایدوب دشمن سفائننه تقربله سیار طورپیدو آتان کمی. || یرلی، سیار، تحت البحر طورپیدو؛ طورپیدو قوفانی = بونی انداخت ایدر آلت؛ طورپیدو استنبوطی، سفینه‌سی = طورپیدویی سوق ایدن کوچك سفینه؛ طورپیدو فیلوسی = طورپیدو سفائنندن مرکب فیلو؛ طورپیدو کمی = طورپیدویی بطال ایتمکه مخصوص سفینه.

طورپیل { س. [فر. Torpille] بح. با : طورپید.

طورتی { (ت) س. بعض مایعاتك دیبنه طوران قویوشی، فا. درد، عر. ثفل، چوکه‌لك، چوکندی، بوصه : شراب، یاغ طورتیسی؛ طورتیسی قالمش : قهوه طورتیسی = تلوه؛ اوزوم طورتیسی = جبره.

طورتیلی { (ت) ص. چوکه‌لکی و بوصه‌سی اولان، براق اولمیان، تصفیه اولنمامش، بولانیق : طورتیلی شراب، یاغ.

طوردیرمق { (د) فتـ. ۱. قائم و مرکوز ایتمك، طورور حالده بولندیرمق، اقامه ایتمك : برنده، آیاقده طوردیرمق؛ مناره‌یی، قبه‌یی طوردیرمق. ۲. بکلتمك، توقیف ایتمك: اونی دها بر مدت برنده طوردیرملی. ۳. آیاقده طورمغه آلیشدیرمق : چوجغی طوردیرمق.

طورشمق { (د) فل. قارشی‌قارشی کلوب بر ایشه مباشرت ایتمك، مباحثه‌یه، جنکه کیریشمك.

طورشی { (ت) س. با : ترشی.

طورطوت { (ت) س. ضبط وربط، اطاعت، انقیاد.

طورغای { (ت) س. برنوع بیوك چایر قوشی، طویغار نوعی.

طورغو { یا طورغی. (ت) س. پك اوفاق سرچه قوشی نوعی.

طورغورمق { (د) فتـ. طوردیرمق. مر. با: طوردیرمق.

طورغون { (د) ص. ۱. طوران، قیملدانمیان، غیر متحرك، ساکن، راکد : طورغون صو، طورغون هوا. ۲. جست وچالاك اولمیان، بطیء، کوشك، آغر : پك طورغون آدمدر. ۳. یوریلوب ییقمش،

اوصانمش، فتور کتیرمش، یورغون. ٤. روحسز، حرکتسز : آلیش وریش پك طورغوندر.

طورغونلق { (د) س. ١. عدم حرکت، سکون، رکودت : هوانك طورغونلغی. ٢. کوشکلك، بطائت، آغرلق : او طورغونلقله خدمت کوره‌مز. ٣. بیقندی، اوصانج، فتور، یورغونلق : بر طورغونلغی وار در. ٤. روحسزلق، حرکتسزلك : تجارتك طورغونلغی. ٥. حیرت، وله، شاشقه قالمه : انسانه طورغونلق کلیر؛ اجرام سماویه‌نك عظمت وانتظام حرکتی عقلره طورغونلق کتیریر.

طورفنده { طورفنده‌لق و سائره. با : ترفنده وسائره.

طورفه { ص. با : طرفه.

طورلاق { (ت) ص. ١. کنج وخوواردە عجمی : طورلاق آدم. ٢. آلیشمامش، خرکله (آت) : هیچ یوقدن طورلاق یکدر.

طورلامق { (ت) فت. طوپلامق، دیوشیرمك، بوغچه‌لامق، پاکت یاپمق. ص.

طورلمق { (د) فل. ١. سوزلمك، چوکمك، طوروب طورتیسی دیبه چوکمك : صو طورلسون. ٢. مکث و قرار اولمق، توقف ایدلمك : بوراده بش اون کون طورلق اقتضا ایده‌جکدر.

طورلوق { (ت) س. ١. طوپراق کلبه. ٢. کومور یاقدقلری چقور، طورلاق.

طورمق { (د) فل. ١. اوینامامق، حرکت ایتمه‌مك، سکون، سکونتده بولنمق : یرنده طورمق؛ آیاقده طورمق. ٢. حرکتی کسمك توقف ایتمك : بزم اوکمزه کلنجه طوردی؛ آرابه، آت طوردی. ٣. بولنمق، قالمق، بر قرار اوزره اولمق، دوام ایتمك، موجود وباقی اولمق: سزك آشجی طوریورمی؟ اوکتابلر بنده طوریور؛ دنیا طوردقجه؛ آج طورمق. ٤. بکلمك، صبر ایتمك : طورك برآز؛ طوره‌میورم. ٥. حرکتسز قالمق، راکد اولمق: صو طوره‌طوره بوزیلیر. ٦. اوتورمق، اقامت ایتمك، ساکن و مقیم اولمق : شمدی نره ده طوریورسکز؟ ٧. شاشمق، بهت وحیرته طالمق، قالمق : بونی ایشیدنجه طوردی. ٨. راحت اوتورمق، تلاش و کورلدی ایتمه‌مك : هیچ طورمیور. ٩. ثبات، دوام ایتمك: سوزنده طورمق؛ بر حالده، بر قرارده طورمق. ١٠ کچمه‌مك، ایلریله‌مك، ایلیشوب قالمق : معده‌یه، بوغازه طورمق. ١١. ایشله‌مك، قالمق : ساعت، ماکینه طورمش. ١٢. دیکمك، کسلمك: یاغمور، روزکار طوردی. ١٣. مکث وآرام ایتمك : بوراده بر ایکی ساعت طوره‌لم. ١٤. دوشمك، قونمق : ماصه‌نك اوزرینه توز طورمش. ١٥. صیغهٔ عطفیه و یا صیغهٔ التزامیه‌دن صکره فعل اعانه اوله‌رق استمرار بیان ایدر : باقوب طورمق، باقه طورمق. || آقان صولر طورور = هیچ دیه‌جك یوق؛ بدیهی و مسلمدر. || اکری طورمق = عنف و مخالفت کوسترمك. || اوصلی طورمق = یارامازلق ایتمه‌مك. || ایچ طورمق = صبر ایتمك؛ ایچم طورمیور = صبر ایده‌میورم. || بوش طورمق = هیچ بر ایش کورمه‌مك. || تك طورمق = راحت طورمق، برکونا یارامازلقده بولنمامق : او تك طورماز. || حاضر طورمق (و غلطی : خاص طورمق) = سلامه طورمق و یا دیکر بر تعلیم ایچون حاضر بولنمق قوماندەسی. || دیل طورمق = سکوت ایتمك، سویله‌مك: اونك دیلی طورماز. || ع. دیوان طورمق = آیاق اوزره طوروب اللرینی آشاغی اوزاتمق قوماندەسی. || ذهن طورمق = وله و حیرت کلمك. || راحت طورمق = سکونت اوزره اولوب یارامازلق ایتمه‌مك؛ ع. تفنکنی یره طیایوب آیاق اوزره طورمق. || سلامه طورمق = مافوق کچرکن سلامنی آلمق اوزره آیاغه قالقوب بکلمه‌مك؛ ع. تفنکی ویا قلیجی یوزك اوکنده ایکی الیله طوتوب کچن مافوق سلاملامق قوماندەسی : سلامه طور! (وغلطی : سلام طور.) || شویله طورسون، بریانه طورسون = قطع نظر، صرف نظر، اوندن ماعدا. || طوغری طورمق = حسن حرکتده بولنمق، یارامازلق ایتمه‌مك. || قارشی

طورمق = مخالفت و سرکشلك ایتمك. || کوزه، دیزه طورمق = شکری بیلمین نعمت آدمی کور، طوپال ایتمك. || معده‌یه طورمق = هضم اولنه‌میوب ثقالت ویرمك.

طورمه { (د) س. طورمق ایشی. || با : طورمق.

طورناویده { (ت) س. [یتا.] ویده یعنی بورغولی چیویلری چویروب صیقیشدیرمغه وکوشتمکه مخصوص اوجی یاصی دمیر آلت.

طورنج { (ت) س. با : ترنج.

طورنو { (ت) س. [یتا.] ۱. یووارلاق شیئلری یونتوب ایشلمکه مخصوص دواره : طورنودن چکمك. ۲. چیقریقجیلق، خراطلق. ۳. باقرجی ودوکه‌جی چرخی، طم چرخی. ۴. بحـ. بر دیللی مقره. || طورنو دستکاهی = مصنوعات حدیدیه و خشبیه ایچون طورنو عملیاتنه مخصوص دستکاه.

طورنه { (ت) س. بالیقچیل و لکلك انواعندن بیوك بر قوش؛ تللی طورنه و سائر اجناسی واردر. || مصر طورنه‌سی = قره لکلك، بجع. || طورنه بالیغی = دکیز وکولده اولور بر جنس بالیق. || طورنه غاغاسی = برجنس چیچك. || طورنه قطاری = ۱. سوری ایله کزنلردن کنایه. ۲. بوز اوزرنده درت بش قیزاغك آرقه آرقه‌یه قونوب قایلمسی. || طورنه قیری = کول رنکنه چالار آت طونی. || طورنه کچیدی = بهار فرطونه‌سی. || طورنه کوزی = براق‌صاری. || طورنه‌یی کوزندن اورمق = مقبول بر شیئی لایقیله الده ایتمك. [استهزا طریقیله دخی قوللانیلیر.]

طورنه‌جی { (ت) س. یکیچری اوجاغنده طوغانجی کبی بر صنف عسکر.

طورو { (د) ص. با : طوری.

طورو { (د) ص. [اصلی : طوروق] براق، صاف، آچیق : طورو صو.

طوروق { (د) س. ۱. ذروه، تپه : طاغ طوروغی. ۲. اوج : توتون فیده‌سنك طوروغی. ۳. تپه‌مه طولغونلق، پك زیاده طولدیریلان شیئك تشکیل ایتدیکی تپه، کومه. = ص. ۱. تپه تشکیل ایده‌جك صورتده چوق طولمش، کومه‌لی. ۲. صاف، راکد. [با : طورو.]

طوروقسمق { (د) فل. طوروب ترددایتمك.

طوروقلامق { (د) فتـ. تپه‌مه وکومه‌مه صورتنده طولدیرمق، تپه وکومه تشکیل ایده‌جك قدر طولدیرمق : اولچکی طوروقلامق.

طوروقلامه { (د) س. تپه و کومه تشکیل ایده‌جك صورت ودرجه : اولچکلری هب طوروقلامه طولدیریورلردی.

طورولانمق { (د) فل. با : طورولمق.

طورولتمق { (د) فتـ. توری‌یی دیبه طوردیروب براق ایتمك، تصفیه ایلمك : شوصویی طورولتملی.

طورولمق { (د) فل. ۱. تور. یعنی دیبه طوروب صاف وبراق اولمق، سوزلمك : صو طورولدی. ۲. دیبه طورمق، چوکمك. ۳. مجـ. اوصلانمق، یارامازلق یکمك.

طورون { (ت) سـ. ۱. اولاد اولادی [کرك ارکك و کرك دیشی]، حفید، حفیده، نبیره، سبط : اوغلانك طورونیدر. [اسکی ترکجه ده اوغوش دخی دیرلر.] ۲. ایکی یاشنده دوه یاوریسی. [بونك اصلی : تورومدر.]

طوره { (ت) س. [اصلی : طغرا یاخود دره] ۱. اویون اوینامقده یعنی اورمقده مستعمل اورمه مندیل وقوشاق وسائره : طوره اویونی اوینامق؛ طوره ایله اورمق. ۲. کوسن و طاول و ترامپته کبی شیئلره اورمغه مخصوص ایپ ویا چوماق : طاول طوره‌سی. ۳. قامچی، اورمه قیرباج. ۴. دمت، باغ، پاکت : بر طوره ایپ. || طام طوره‌سی = صچاق کناری.

طوری { (د) ص. سیاه ایله قزیل آره‌سنده بر طونده بولنان (آت وسائره) که انواعی واردر : یاغیز طوری، کستانه طوریسی، آچیق طوری، خرما طوریسی.

طوریجق { (د) حه. کرچك چوجقلری طوردیرمقده قوللانیلیر تشویق تعبیریدر : طوریجق طوریجق! طوریجق یاپمق = صبی آیاقده طورمق.

طوریشن { یاخود طوروشن ویا طورشن. (د) تـ.

١. طورمق ایشی و صورتی ، وضعیت : بو یاپینك طوریشی پك كوزلدر . ٢. طرز، طور، حال، هیئت. || یان طوریشی = بر رسم و شكلك یاندن كورنیشی، فر. Profil دینلن وضعیت .

طوریق { (ت) س . پالامود بالیغنك بیوكجه‌سی.

طورینه { (ت) س . اورکینوز دینلن بالیق .

طوز { (ت) س . [غبار دیمك اولان « توز » دن تفریق ایچون « ط » ایله یازلمسی الزمدر.] ١. اساساً دکیز صویندن تبخرله استحصال اولنان و دکیزدن منقلب بعض قره‌لرده دخی معدن حالنده بولنان بیاض‌تراق برمادۀ صلبه که صوده اریر وکوزل بر لذت ویرمکله یمك ایچون لابددر. ملح، نمك : دکیز طوزی = دکیزدن چیقاریلانی؛ قیا طوزی = قره‌ده معدن حالنده چیقانی ؛ حاجی بکطاش طوزی = قیا طوزینك اعلاسی. ٢. مواد کیمویه‌دن بعض حمضیات وقلویاته‌ده لسان عوامده طوز نامی ویریلوب دیکر بر اسمه اضافتله بربرلرندن تفریق اولنور: زاج طوزی، قورشون طوزی، انکلیز طوزی. ٣. مج. طات، لذت : صحبتنك هیچ طادی طوزی یوقدر . || طوز اتمك = نعمت ، احسان ، نان و نمك . || طوز اتمك حقی = شکران ، منتدارلق . || طوز روحی = اصطلاح کیمویده حامض قلور ماء دینلن مایع که آشیندیریجی وسرت اولمغله معدنیاتی تمیزلیوب پارلاتمه‌ده قوللانیلیر. || مج. طوزی قوری = مستغنی .

طوزاق { (د) س . [اصلی «طوتمق»دن «طوتساق»] ١. قوش وسائر حیوان طوتمغه مخصوص آلت که حیوان بونك بر یرینه موضوع یمه آلدانوب طوتیلیر، فخ. دام : طوزاغه دوشمك؛ طوزاغه طوتلمق. ٢. پوصی، کمین : کندیسنه طوزاق قورمشلر. ٣. مج. حیله، خدعه، واسطۀ اغفال، دام تزویر : اویر طوزاقدر .

طوزجی { (ت) س . طوز صاتان آدم .

طوزسز { (ت) ص . ١. طوزی اولمیان ویا اکسیك اولان : طوزسز یمك . ٢. مج. لذتسز، طاتسز، بیمزه : طوزسز لقردیلر؛ طاتسز طوزسز شقا .

طوزلاتمق { (ت) فتـ . طوز اکدیرمك ، صاقلامق اوزره طوز اوردیرمق: شو بالیقلری کوزلجه طوزلاتملی‌ده صکره قوروتملی .

طوزلاق { (ت) س . با : طوزله.

طوزلامق { فتـ. صاقلامق اوزره طوز اورمق ویا طوزه باتیرمق ، تملیح ایتمك : باصدیرمه‌یی طوزلارلر. || طوزلابه‌یم‌ده قوقه = برینك برشی سویلدیکنی یوزینه برابر سویلمك ایچون استهزا تعبیر عامیانه‌سیدر.

طوزلامه { (ت) س . ١. طوز اورمه، طوزه یاتیرمه، تملیح . ٢. پیشمش اشکنبه کیسه‌سنك چوربه حالنده اولمیان قیبلامشی. == ص. طوزه یاتیرلمش، طوزلانمش : طوزلامه سبزه ، بالیق .

طوزلق { (ت) س . طوز قابی سفره‌ده طوز قومغه مخصوص بلور وسائره‌دن کوچك قاب، نمکدان . || چوبان طوزلغی، قادین طوزلغی = نبات نوعلری، آنبر باریس .

طوزلو { (ت) ص . با : طوزلی.

طوزله { (ت) س . دکیز قییسنده دکیز صوینی صیغ چقورلره چکوب تبخر ایتدیرمکله طوز استحصال ایتمکه مخصوص محل، مملحه .

طوزلی { یاخود طوزلو. (ت) ص . ١. طوزی اولان، ایچنه طوز قونمش : طوزلی یمك؛ طوزلی بوبرلی کباب. ٢. طوزی چوق اولان ، چوق طوز قونمش : بو پینیر طوزلی. ٣. طوز وسائر املاحی اولوب ایچمکه صالح اولمیان (صو) ، دکیز صویی واوکا مماثل صولر کبی آجی : طوزلی صو؛ بوقیونك صویی طوزلیدر. ٤. مج. بهالی ، غالی : بو مال بکا پك طوزلی اوتوردی = چوق بهالی کلدی. || طوزلی اوت = یبان نخودی. || طوزلی بلغم = برنوع اکزامه، قوبا .

طوزلیجه { (ت) ص. ١. طوزی زیاده‌جه ، چوقجه طوزلانمش . ٢. مج. بهالیجه ، اولدقجه بهالی .

طوس { (د ، ت) د. « طو » ایله باشلار بعض تو. صفتلردن اول کلوب تأکید و مبالغه بیان ایدر : طوس طوغری، طوس طوپارلاق .

طوس { (ت) قوج كبی باش و آلن یا بوینوزله اورمه: بوقوج طوس اوریور؛ چوجقلر طوس او رشیورلر : قوچلره طوس اورشدیرمق .

طوسباغه { (ت) ــ . قبلوباغه .

طوسقه { (ت) ــ . آرناؤدلق جنوبی آرناؤدلق اهالیسندن اولانی، جنوبی آرناؤد: طوسقه‌لر چالیشقان برقومدر .

طوسقه‌لق { (ت) سخ. ج. آرناؤدلغك طوسقه‌لر ساكن بولنان جنوبی قسمی كه شمالاً (اشقومبی) مجراسیله كغه‌لقدن آیریلیور .

طوسون { (ت) ــ . ١. طانه حالندن چیقوب ایكی یاشنی كچمش قره صیغیر آیغیری، كنج بوغا . ٢. مج. طیقنازجه و تندرست یكیت : ها! طوسونم كوره‌یم سنی .

طوشارمق { (ت) فل. كوكس كركین اولمق، ایلری چیقمق .

طوطی { ــ. فا. [تر. زبانزدی : دودو] آفریقا و هند و آمریقاده انواعی بولنان معروف قوش كه دیلی انسان دیلی كبی قالین اولمغله ایشیتدیكی حیواناتك سسنی تقلید ایدر و حتی تعلیمله لقردی دخی تلفظ ایده بیلیر، ببغا، پاپاغان : طوطی قوشی : طوطیٔ شكرخا = شكر چیكنین پاپاغان و مج. كوزل سویلر دلبر. || مج. طوطی قوشی = آكلامقسزین چوق سویلر كوزه . || طوطی نامه = بی اصل واساس، اویدیرمه سوزلر. [بوعنوانله معنون بر مثال كتابندن كنایه .]

طوطی { ــ . [زبانزدی : دودو] وقتیله قادین و خانم مقامنده قوللانیلیردی : اسما طوطی. الیوم اسكی طرز وقیافتده بولنان ارمنی اناثنه اطلاق اولنور.

طَوع { سذ.عر. ١. طاعت، اطاعت، مطیع ومنقاد اولمه، دیكلمه، سر فرو ایتمه . ٢. ٢. ایستیه‌رك بر شیٔ یاپمه، كندی آرزوسیله حركت، كره و جبر مقابلی : بالطوع والرضا.

طَوعاً { ح. عر. ایستیه‌رك. كندی رضاسیله ، اجبار ایدلمكسزین؛ طوعاً وكرهاً = ایستر ایستمز .

طوغ { (ت) ــ. [اصلی : توك] بـا : توغ .

طوغان { (د) ــ. [اصل « طوغمق » دن مشتق اولوب صوی واصیل دیمكدر.] قوش وسائره آولامق اوزره آلیشدیریلان تیزپنجه‌لی یرتیجی قوش، چاقر؛ آق طوغان، آلاطوغان، بوز طوغان ، چاقر طوغان ، صاری طوغان = انواعی . ||بوز طوغان = بر نوع آرمود .

طوغانجی { (د) ــ. ١. بربیوك دائره‌ده طوغانلری بسلیوب اداره و طوغانله آو ایشلرینه نظارت ایدن آدم؛ طوغانجی باشی. ٢. یكیچری اوجاغنده بر صنف عسكر .

طوغراتمق { (د) فتـ. كسدیروب پارچه‌لره آیرتمق ، پاره‌لاتمق : تخته‌یی، اتی، اتمكی طوغراتمق .

طوغرام { (د) ــ. كسمه، پاره‌لامه. كسلمه. پاره‌لانمه: باغرصاقلرم طوغرام طوغرام كسیلیور = طوغرانیر كبی شدتلی وجعله آغرییور .

طوغرامق { (د) فتـ. پارچه پارچه كسمك، پاره‌لامق : تخته، اتمك، ات، صوغان طوغرامق. || بول طوغرامق = مواعید كاذبه‌ده بولنمق، اغفال ایچون افراط ایتمك.

طوغرامه { (د) ــ. ١. پارچه پارچه كسمه، پاره‌لامه. ٢. قپو و پنجره وقنات و چرچوه كبی پاره‌لانمش كراسته‌دن یاپیلان ایش وبوایشه یارایان كراسته : طوغرامه ایشی، طوغرامه‌دن یاپلمش .

طوغرامه‌جی { (د) ــ. طوغرامه ایشلریله مشغول اولان صنعتكر، ابنیه‌نك تخته‌دن یاپیلان قپو و پنجره چرچوه و قناتی كبی ایشلرینی یاپان آدم كه دولكر ایشندن اینجه ومارانغوز ایشندن قبا ایشله اوغراشیر، نجار : بو طوغرامه‌جی ایشیدر .

طوغرامه‌جیلق { (د) ــ. طوغرامه‌جی ایشی وصنعتی، قپو وپنجره قنات و چرچوه‌سی كبی ایشلر یاپمق صنعتی : طوغرامه‌جیلق زحمتلی بر صنعتدر .

طوغرتمق { فتـ. ١. برقادینویا دیشینك طوغرمه‌سنی تسهیل ایتمك، طوغرمه‌ده یاردیم ایتمك، ابه‌لك ویا حكیملك ایتمك، تولید ایتدیرمك : فلان قادینی كیم طوغرتدی؛ خانكی ابه طوغرتدی؟ ٢. كبه براقوب

چوجق یاپدیرمق : برقوچ قرق اللی قویونی طوغرته بیلیر .

طوغرغان { یا طوغورغان (د) ص. چوق طوغوران (دیشی) : طوغرغان قادین، کدی .

طوغرمق { یا طوغورمق. (د) فتـ. دنیایه کتیرمك، تولید ایتمك : هرکسی والده‌سی برکره طوغورر؛ کدی سنه‌ده ایکی دفعه وهر دفعه‌سنده برقاچ یاوری طوغورور. || مج. طقوز طوغرمق = بیوك بر صبرسزلقله انتظارده بولنمق، تهالك کوسترمك، مراق ایتمك.

طوغرمه ١ { یا طوغورمه. (د) ســ. دنیایه کتیرمه، تولید : او قادینك بك قولای بر طوغرمه‌سی واردر .

طوغرو { (د) ص. ســ. با : طوغری .

طوغروم { (د) ســ. با : طوغرام .

طوغره ١ { (ت) ســ. با : طغرا .

طوغری { (د) ص. ١. اکری اولمیان، دوز، مستقیم، راست، بر اوجدن بر اوجه بر استقامت اوزره کیدن : طوغری یول، طوغری دیرك، طوغری دیوار. ٢. یالان اولمیان، کرچك، صحیح، محقق : طوغری سوز، طوغری حوادث. ٣. یالان سویلمز، طوغریلقدن آیرلماز، صادق، راستکو : طوغری آدم. ٤. استقامت اوزره حرکت ایدن، ناموسلی، مستقیم : طوغری برصنده کار. ٥. حیله سز، خلوصله حرکت ایدن، خالص : قلبی طوغری؛ طوغری یورکلی. ٦. خطاسز، پاکلیشسز، مصحح، صاغلام : طوغری حساب . = حـ. ١. استقامت اوزره، برجهت واستقامتده، صاپمه‌رق واکریلمه‌رك : بو یول طوغری اورایه چیقیور: طوغری یورومك، کیتمك . ٢. یالان اولمیه‌رق، کرچکدن، صحیحاً : طوغری سویله: طوغری خبر آله بیلدیکزمی؟ ٣. استقامتله، مستقیمانه، ناموسکارانه : طوغری ایش کوریور . ٤. حیله سز، خلوصله خالصانه : طوغری دوشونمك . ٥. پاکلیشسز، خطاسز، مصححاً: طوغری حساب کورمك. = ســ. طوغریلق، حقیقت، طوغری قول و فعل : طوغری‌یی سویلمك، طوغریدن آیرلمامق . = ظم. ١. سمت وجهت بیان ایده‌رك توجه و انعطافه دلالت ایدر : شرقه طوغری کیتدی؛ اوطرفه طوغری حرکت ایتدی. ٢. برمسه ودرجه بیانیله تقربه دلالت ایدر : اوتوز یاشلرینه طوغری. || طوغریدن، طوغریدن طوغری‌یه = بلا واسطه . || طوغریسی = الحق، بلاخلاف. || کون طوغریسی [صحیحی: کون طوغشی و یاکون طوغوسی] = ١. طلوع شمس، مشرق. ٢. شرقی جنوبی روزکاری . || طوغری یول = رشد، هدایت.

طوغریجه { (د) حـ. طوغریدن طوغری‌یه، طولاشمیه‌رق، بلا واسطه : بویولدن طوغریجه اورایه چیقارسکز؛ طوغریجه کندیسنه مراجعت ایتدم .

طوغریلامق { (د) فل. طوغری‌یی سویلمك، حقیقتی تسلیم و اعتراف ایتمك : هاه شمدی طوغریلادی.

طوغریلتمق { (د) فتـ. ١. (اکری شیئی) طوغری یاپمق، تقویم، تعدیل ایتمك : اکری باجاقلی طوغان چوجقلرك باجاقلرینی طوغریلتمق ممکندر. ٢. (یاکلیش شیئی) طوغری ایتمك، خطا و غلطی رفع، تصحیح ایلمك : شوعباره‌یی طوغریلتملی .

طوغریلق { (د) ســ. ١. دوزلك، استقامت، راستی : بو یولك، بو دیرکك طوغریلغی. ٢. کرچکلك، صحت، درستی : بو خبرك، بو سوزك طوغریلغی. ٣. یالان سویلمین آدمك حالی، صدق، راستکولق: بو آدمك طوغریلغی. ٤. ناموس، خلوص، استقامت : طوغریلقدن آیرلماملی. ٥. حیله سزلك، صفوت : قلبمك طوغریلغی. ٦. خطا فقدانی، پاکلیشسزلق، صحت : حسابك طوغریلغی.

طوغریلمق { (د) فل. ١. دوز و مستقیم اولمق : او چوجغك آیاغی طوغریلدی؛ بو یول شمدی طوغریلدی. ٢. قالقمق، قیام ایتمك، قالقوب قائم طورمق : آیاق اوزره طوغریلدی. ٣. بر یول آلمق، بر یره توجه ایتمك، بر استقامت آلمق: چارشی‌یه طوغریلدی؛ اوینه

طوغریلدی. ٤. دونمك، یوزینی چویرمك: قبله‌یه طوغریلدی. ٥. كرچك وصحیح اولمق، تحقق ایتمك: او حوادث دها تمامیله طوغریلدی.

طوغلغه { (ت) ـ. امغولجه‌دن. [زبانزدی: تاولغا] حربده باشه قونان زره، دمیر طاس، مغفر، خود.

طوغله { (ت) ـ. [لا. Tegula = یانمش، پیشمش. زبانزدی: توولا] فورنده پیشمش قرمزی وسرت كرپیچ: كرپیچ طوغله‌سی = عادی جنسی؛ دلیكلی طوغله = بوله‌لره مخصوص دلیكلی وخفیف طوغله؛ كوشه طوغله‌سی، برسه طوغله‌سی = دیوارك كوشه‌لرینه مخصوص كناری باصلمش ایی جنسی؛ آتش طوغله‌سی = آتشه طیانیر قوی جنسی؛ چینی طوغله = دوشه‌مه ایچون چینی تقلیدی یاپیلان ایی وبهالی طوغله. || طوغله قرمزیسی = قویو قرمزی. = ص. طوغله‌دن یاپلمش: طوغله دیوار، طوغله بنا.

طوغله‌جی { (ت) ـ. طوغله یاپان وصاتان آدم.

طوغلی { (ت) ص. با: توغلی.

طوغمق { (د) فل. ١. دنیایه كلمك، آنانك رحمندن چیقمق، تولد ایتمك: سز نه تاریخده طوغدیكز. ٢. مشرقدن چیقمق، كوك یوزنده كوزكمك، طلوع ایتمك: كونش، آی، زهره طوغدی. ٣. مج. ظهور وبروز ایتمك، حاصل اولوب میدانه كلمك: بو صنعت دهایكی طوغدی. ٤. سانح اولمق، بالبداهه سویلنمك: بو شعر بویله طوغدی. || اكسیك طوغمق = چوجق مدتی كلمدن طوغمق. || ایچه، قلبه، یوركه طوغمق = سانح اولمق، سنوح ایتمك. || طوغدیغنه پشیمان = تنبل.

طوغمه { (د) ـ. ١. دنیایه كلمه، تولد، ولادت: طوغمه‌سنك تاریخی مضبوط دكلدر. ٢. مشرقدن چیقوب كورنمه، طلوع؛ كونشك طوغمه‌سی = طلوع شمس. = ص. طوغمش، دنیایه كلمش، متولد، زاده. || آنادن طوغمه = ١. او حالده دنیایه كلمش، صكره‌دن اولمه دكل: آنادن طوغمه كور، صاغر. ٢. چیریل چپلاق، آنادن نصل طوغمش ایسه، اوستنده هیچ بر شی اولمقسزین: آنادن طوغمه بر حالده طوریور. || طوغمه بیومه = طوغمش بیومش، یرلی: طوغمه بیومه شهرلی‌یم.

طوغو { (د) ـ. ١. ولادت یری، مولد، وطن، مسقط رأس. ٢. طلوع یری، مطلع، مشرق، شرق: كون طوغوسی [وغلطی: كون طوغریسی] = شرق ویا شرق جنوبی روزكاری وجهتی.

طوغوش { یا طوغش. (د) ـ. ١. طوغمه، تولد، ولادت. ٢. ظهور، طلوغ: كون طوغوشی = كون طوغوسی. || طوغوشدن كور = آنادن طوغمه كور.

طوغوشلی { (د) ص. صوی، جنس، نجیب، نجابتلی.

طوغی { (د) ـ. با: طوغو.

طوف { سذ. عر. با: طواف.

طوفان { سذ. عر. [« طوف، طواف » دن] ١. اورته‌لغی قاپلایوب احاطه ایدن عمومی ویك شدتلی یاغمور و فرطونه: بر طوفان قوپدی. ٢. حضرت نوح (عم) زمانسنده كفر وضلالته صاپمش اولان بنی بشری قهر ایچون من طرف الله ظهور ایدن عمومی فرطونه كه بتون قرم نوح یرلرینی غرق ایدوب نوع بشری امحا ایتمش، ویالكز نبی مشار الیه ایله خاندانی و سائر مخلوقاتدن بر ر جفت سفینهٔ نوح ایچنده قورتلمشدر. ٣. از. كرهٔ ارضك اوائل تشكلاتنده یر یر و وقت وقت قبوغك یاتلامه‌سیله ویا صولر طاشمغله وقوع بولمش اولان خرابلقلرك بهری. || مج. طوفان نوح (عم) = ١. پك بیوك یاغمور وفرطونه: طوفان نوح اولدی. ٢. پك اسكی زمان: طوفان نوح (عم)، دن قالمه. || از. قبل الطوفان = كرهٔ ارضك تشكلات حاضره‌سندن اول بولنمش اولان: قبل الطوفان اولان حیوانات غریبه. فر. Antédeluvièn.

طوق { (ت) ص. [اصلی: « طویمق » دن « طوبوق »]؛ ١. اشتهاسی قالمامش، لزومی قدر یییوب ایچه‌رك حظنی آلمش، آج مقابلی، شبعان، سیر: طوقم،

نقارنم طوقدر. ۲. طولغون، صیق، قالین: طوق قماش. || طوق کوزلی = قناعتکار، حریص و طمعکار اولمیان.

طوق { (ت) س. [بلکه عر. «طوق» دن] بعض قوزی و کچیلرك کردانندن صارقان کوبه کبی ایکی دانه.

طَوق { سذ. عر. ج: اطواق. ۱. کردانلق، بوین زینتی: طوق زرین. ۲. حیوانانك بویننه طاقیلان حلقه، طاسمه. ۳. قوشلرینك کبی بوینده حلقه رسمنده چیزکی. ٤. طاقت، قدرت، اقتدار: طوق بشردن خارج. [بو معنا ایله لسانمزده نادراً قوللانیلیر.]

طوقات { طوقاتلامق. با: توقات، توقاتلامق.

طوقاج { (ت) س. جربیجی طوقاغی.

طوقجه { (ت) ص. قالینجه، طولغونجه: طوقجه قماش.

طوقُشدیرمَق { (د) فت. بربرینه طوقندیرمق، اورشدیرمق، چاربشدیرمق، مصادمه ایتدیرمك: یومورطه طوقشدیرمق، طوقشدیرمق.

طوقُشمَق { (د) فئذ. صیق اولوب بربرینه طوقنمق، اورشمق، چاربشمق.

طوقلق { (ت) س. [اصلی: طوقلق] ۱. طویمش آدمك حالی، آجلق مقابلی، شبع، سیری: طوقلقده آجلقك ماهیتی آکلاشیلهماز. ۲. طولغونلق، صیقلق، قالینلق: بو قماشك طوقلغی کافی‌می؟ || قارن طوقلغنه = یالکز ییوب ایچمه مقابلنده ومعاشسز (خدمت ایتمك).

طوقلی { (ت) ص. ۱. کردانده کوبه کبی صارقان دانه‌لری بولنان (قوزی ویا کچی). ۲. بر یاشنه کیرمش قویون.

طوقماق { (ت) س. ۱. آغاجدن اورمغه مخصوص قالین باشلی وصاپلی آلت، پك قالین تخته چکیج: طوقماقله اورمق، ازمك. ۲. قپو قنادینه آصیلی واونی چکمکه و قپویی چالمغه یارار دمیر حلقه یاخود چکیج کبی شیء: قپو طوقماغی. ۳. چماشیری صویك ایچنده اوروب تمیزلمکه مخصوص اوکی قالین وپاصی اودون، طوقماج: چماشیر طوقماغی، جربیجی طوقماغی. ٤. دیبك ایچنده اوروب ازمکه مخصوص قالین دسته. || طوقماق کبی = مج. اتلی جانلی، قوتلی چوجق.

طوقُناق { (د) س. ۱. ایشلمه، کچمه، تأثیر. ۲. اضرار، بوزمه. ۳. باشه اورمه، سرسمه.

طوقُناقلی { (د) ص. ۱. تأثیرلی، ایشلر، کچر: طوقناقلی صوغوق، طوقناقلی سوز. ۲. بوزان، مضر: طوقناقلی یمك. ۳. باشه‌اوران، سرتجه: طوقناقلی توتون، شراب.

طوقُندیرمَق { (د) فت. ۱. ایلیشدیرمك، لمس ومس ایتدیرمك، تماسه کتیرمك: شورایه الکزی طوقندیرك؛ شو ماصه‌یی دیوارلره طوقندیرمیه‌رق کوتوره بیلیرمیسکز؟ ۲. ال سوردیرمك، بوزدیرمق: اشیاکزه کیمسه‌یه طوقندیرمدم. ۳. اینجیتدیرمك، آزرده ایتدیرمك، صاتاشمغه براقمق: او زواللی آدمه چوجقلره طوقندیرمیك. ٤. سوزی طولاییسیله برینه ارجاع ایتمك، ایما ایتمك: سویلدیکنی بکا طوقندیرمق ایستدی.

طوقُنلمَق { (د) مج. ۱. مس ولمس وتماس ایدلمك، ایلیشلمك: بو کتابلره طوقنلماز. ۲. اینجیدلمك، صاتاشلمق، اضرار ایدلمك: بو فقیر آدمه طوقنلمسون.

طوقُنمَق { (د) فت. ۱. ال ایله ویا بدنك دیکر بر عضو ایله ایلیشمك، لمس، مس ایتمك، سورلمك، تماس ایتمك: صوغوق هواده مرمره طوقنمق فنادر؛ الم طوقنمقله صوغوقلغنی طویدم. ۲. ال سوروب بوزمق، خلل کتیرمك، دکیشدیروب افساد ایتمك، ایلیشمك: کیمسه بو کاغدلره طوقنمسون؛ بن او یمکه هیچ طوقنمدم؛ بوکا اصلا ال طوقنمامشدر. ۳. اینجیتمك، آزرده ایتمك، اضرار ایلمك، راحت براقمامق، صاتاشمق: بو چوجغه طوقنمایك؛ شو فقیره نیچون طوقنیورسکز؟ ٤. تأثیر ایتمك، ایشلمك، اثری کچمك: بکا اونك سوزی طوقنماز؛ سویلدیکی سوز بکا چوق طوقندی. ٥. سرخوشلق ویر

مك، چوق سرت كاوب سرسملك كتيرمك: بو توتون، بو شراب بكا طوقنور. ٦. حزن و كدر ويرمك، مراق آرتديرمق: بويله حزن انكيز شرقيلر بكا طوقنور؛ قوال سسی آدمه طوقنور. ٧. صحتجه ضرری موجب اولمق، اضرار ايتمك، يارامامق، راحتسزلق ويرمك: اكشی شيئلر بكا طوقنور؛ زيتون ياغی جلد خسته‌لغی اولانلره طوقنور؛ هر يمك چوغی طوقنور. ٨. راجع وعائد اولمق: خيری طوقنمازسه باری شری‌ده طوقنمسون؛ او ايشك بكا طوقنور جهتی يوقدر. ٩. تجاوز وتسلط ايتمك: عرضه، ناموسه طوقنماملی؛ او سوز حيثيتنه طوقندی. || صويه صابونه طوقونمامق = هيچ بر طرفه ضرری اولمامق.

طوقنمه { (د) س. طوقنمق ايشی. با: طوقنمق.

طوقنور { (د) ص. ١. طوقناقلی، مؤثر: طوقنور سس. ٢. مضر، يارامماز: طوقنور يمك.

طوقوتمق { (د) فت. نسج ايتديرمك: جولهايه بز طوقوتمق.

طوقورجين { (د) س. ١. بوغدای دمتلری يغينی، چيچ. ٢. كلين جهازی قفسی. ٣. بونجقله اويناتيلير بر اويون.

طوقوز { (ت) ص. طوق، صيق: طوقوز قماش.

طوقوز { (د) عد. با: طقوز.

طوقوش { (د) س. دكيش لفتنه اتباعاً قوللانيلير: دكيش طوقوش = مبادله، ترامپه: ممالك وحشيه‌ده پاره اولمديغندن اشيايی دكيش طوقوش ايدرلر.

طوقوشتمق { طوقوشديرمق. با: طوقشمق وسائره.

طوقومق { (د) فت. ١. ايپليكلرك بر طاقمنی دستگاهده آريش وبر طاقملرينی آرغاج ياپوب بز وقماش وسائره ياپمق، نسج ايتمك: بو بزی نره‌ده طوقورلر؛ چوخه، ايپكلی، حصير طوقوق. ٢. سيلكمك: آغاج طوقومق. || اينجه الهيوب صيق طوقومق = چوق تحقيق ايتمك، لزومسز يره چوق تحری ايتمك. || مكيك طوقومق = بر ايش ايچون چوق كيدوب كلمك: بو كون اقشامه قدر مكيك طوقودم.

طوقومه { (د) س. ١. طوقومق ايشی، نسج: طوقومه‌سی صيق بز. ٢. طوقونمش شیء، بويالی پنبوق ايپليكدن دستگاهده طوقنمش قاليچه بر منسوج كه باشليجه ياتاقلق ومندر اورتيسی و ياتاق باغی وسائره ياپيلير: يرلی طوقومه، فابريقه طوقومه‌سی. == ص. طوقومه‌دن ياپلمش: طوقومه چارشف.

طوقوناق { طوقوناقلی، طوقونمق. طوقونديرمق. با: طوقنمق وسائره.

طوقه { (ت) س. ١. تق. ربط ايده‌جك قوی باغ. ٢. آوج كبی طوپلی ير، دره ايچی. [طوقات كبی.] مر. ٣. كمر و قايش وسائره باغلامغه مخصوص ديللی وباشلی بيوك قوپچه: كمر طوقه‌سی، قولان طوقه‌سی، قليج قايشی طوقه‌سی. ٤. بح. قلوشديرمه: طوقه ايتمك = قاوشديروب باغلامق.

طوقه { (ت) س. [يتا. Tocca.] عشرت اثناسنده قدحلری طوقشديرمه: طوقه ايتمك. == حد. طوقه! = طوقشديره‌لم. [اصلی امر صيغه‌سی اولوب بو ايكنجی مقامده قوللانيلير.]

طوقه‌لی { (ت) ص. طوقه‌سی اولان، طوقه ايله باغلانان: طوقه‌لی كمر؛ كومش طوقه‌لی.

طوك { (د) س. ١. صوئوقدن تبلر ايدوب موقتاً صلب وجامد حالنه كچمش صو وسائر مايعات، بوز، يخ: طيشاريده طوك واردر؛ دستی طوك طوتمش؛ طوك چوزلمك = بوز اريمك. ٢. صو وسائر مايعاتك صوئوقدن تبلر ايتمسيله موقتاً صلب وجامد حالنه كچمسی، جمود [وغلطی: انجماد]، بوز باغلامه: طوك هواسيدر؛ هوالر طوك كيديور؛ هوا طوكه چكمك. || طوك ياغی = ماكنه‌لره سورلمكده وسائر بويله ايشلرده قوللانيلان ابج ياغی.

طوكجيمك { (د) فل. ١. كوكس قسوتله قاتيلاشمق. ٢. مكدر و مغموم اولمق. مر.

طوكديرمك { (د) فت. ١. صو وسائر

صوڭوتمقله منجمد وجامد حالنه
كچيرمك : بو برودت صولری،
نهری طوكديره‌جكدر؛ بو ياغی
اريتدكدن صكره طيشاری‌يه
قويوب طوكديرملی. ٢. مج.
چوق اوشوتمك، صوغوقده
براقمق : بزی طوكديره‌جكسكز.

طوكديرمه { (د) ـ. ١. بوز حالنه كچيرمه. ٢.
قالب ايچنده دوندیرلمكله بوز
حالنه كچيرلمش ليموناته و شربت
وسوت وسائره‌كه يازين سرينلك
ويرمك ايچون ينير : ليمونلی،
قيماقلی طوكديرمه. = ص. ١.
طوكديرلمش، بوز حالنه كچير-
لمش. ٢. طوكوب يكپاره اولمش:
طوكديرمه قاورمه: طوكديرمه
ديوار؛ طوكديرمه طاش = طبيعی
اوليان.

طوكديرمه‌جی { (د) ـ. بنه-
جك طوكديرمه ياپان وصاتان آدم.

طوكره { (د) ـ. [« طوكمق » دن] سيبر جهتنك
طوكمش باتاقلقلری حاوی چولی.
[آوروپا لسانلرنده بومعنا ايله
قوللانيلان Toundra لغتی بوندن
غلطدر.]

طوكره { ـ. باش قوناغی، كپك. مر.

طوكز { (د) ـ. وياخود :

طوكوز { ـ. [غلطی وزبانزدی: طوموز.] نق : طو-
نغوز. بك : طوموز.

طوكوزلان { (د) ـ. براشكی، اوصورغان بوجكی.

طوكوك { (د) ص. ١. طوكمش، بوز باغلامش، جامد
[غلطی : منجمد] : اللری طو-
كوق. ٢. اوستی طوكمش كبی،
طومانلی، بولوتلی، براق اولميان،
بوزلی : طوكوق جام. ٣. جلا-
سز (تخته، معدن وسائره) .
٤. مج. فرسز، روحسز: طوكوق
آدم؛ طوكوق افاده.

طوكوقلانمق { (د) فل. طو-
كوق اولمق ، فر و جلاسی وپارلاقلغی كيتمك.

طوكوقلق { (د) ـ. فرسزلك، جلاسزلق، صو-
نوقلق.

طول { (د) ص. ـ. قوجه‌سز قاری، ارمل، بيوه : طو-
للره اعانه طوپلامق؛ طول قاد-
ينلره معاش باغلامق ؛ طول
قالمق = قوجه‌سی اولمك: كلبن
طولی = غايت كنج اوله‌رق طول
قالمش خاتون. || طول عورت او-
تی = آراقيطون (نبات) .

طول { سد. عر. ١. اوزونلق ، بوی : بوعرصه‌نك طول
و عرضی؛ طولنی اولچمك؛ بش
آرشين طولی واردر. ٢. زمان
چوقلغی، اوزون مدت : طول
عمر = عمرچوقلغی؛ طول مدت =
چوق زمان. ٣. چوقلق. كثرت:
طول امل = طمع، بيتمز توكنمز
حرص وآرزو. ٤. ج. كرۀ
ارضك شرقدن غربه اولان
امتدادی ، عرض مقابلی : بر
موقعك طول و عرض درجاتنی
تعيين ايتمك؛ استانبولك طولی
نه در؟ طول شرقی = مبدأ اتخاذ
اولنان برنقطه‌دن اعتباراً ١٨٠
درجه‌يه قدر شرق جهتنده اولان
يرلرك طولی؛ طول غربی = نقطۀ
مذكوره‌دن ينه ١٨٠ درجه‌يه
قدر غرب جهتنده اولان يرلرك
طولی؛ مبدأ طول هر دولت
عندنده كندی پايتختی ايچنده بر
نقطه‌دن عبارت عد اولنمقله باعث
تشويش عظيم اولان بو اختلافك
رفعيله مشترك بر مبدأ طول
اتخاذی الزمدر؛ طول ساعتی =
قرونومتره.

طولاً { ح. عر. ١. بويجه، بوينه: او عرصه طولاً ٢٥ و
عرضاً ١٨ متره در. ٢. ج.
شرقدن غربه معتبر اولان طول
جهتيله : فلان شهر طولاً شو
وعرضاً شو درجه‌ده‌در.

طولاب { (د) ياخود دولاب. ـ. [ايكنجی املا-
سيله اصل فارسی اولوب
عربی‌يه دخی كچمكله « دواليب »
صورتنده جمعی كلير] ١. قو-
يودن صو چيقاروب باغچه‌لری
صولامغه مخصوص دونر ماكينه،
ساقيه، ناعوره : قويو طولابی،
بوستان طولابی، ساقز طولابی.
٢. هرنوع دونر چرخ، چيقريق.
٣. ديوارك ايچنه اويلمش ويا
آغرجه ياپلمش رافلی وقپاقلی اشيا
وضعنه مخصوص محل : طولابه
قومق؛ طولابده صاقلامق؛ چاما-
شير، ذخيره طولابی. ٤. سلا-
ملق ايله حرم آره‌سنده اشيا
آلوب ويرمكه مخصوص دونر
طولاب كه ويرن ايله آلان بر
بريني كوره‌مز، دونمه طولاب :
خدمتجی‌يی طولابه چاغروب يمكنی
ويرمك: آشجی طولابدن حرمه
يمكی ويردی. ٥. بدستان

ایچنده کی دکانلر: بدستانده بر طولابی وار. ٦. مج. ادارهٔ امور، تمشیتِ امور: تجارت طولابنی چویرمك: بو آدم طولابنك باشنده در: طولابی بوزلدی. ٧. حیله، خدعه، دسیسه: کندی طولابنی چویرمکدن بشقه برشیئه دوشونمیور؛ بوکا بر طولاب دوشونملی؛ طولاب قورمق = حیل ودسایس دوشونمك. ٨. برجنس کوچك میشه دیرکی: چفته طولاب، تك طولاب. ٩. قورلغله ویا قولی چویرلکله چالان چالغی قوطیسی. || طولاب چیویسی = اورته اکسر. || طولاب صوقاغی = بیلان قاوی.

طولابلی { (د) ص. طولابی اولان: طولابلی قوبو؛ طولابلی ساعت = چالغیلی چکمجه‌سی اولان ساعت.

طولاش { (د) س. ١. بربرینه طولانمه، کرفت: صارماش طولاش اولمق = صارماشوب کرفت اولمق. ٢. چپارز، طولاشیق. ٣. انکل، عوق، مانع. || طولاش اولمق = قویروق اولمق، برینه قاتلمق، انکل اولمق.

طولاشدیرلمق { (د) لج. ١. دوندیرلمك، دور ایدلمك، دائراً مادار کزدیرلمك: آلافرانغه سفره ده یمك طولاشدیریلوب هرکس طباغنه آلیر. ٢. طوغریدن طوغری‌یه کوتورلمیوب اوزاق اوزاق یوللردن کزدیرلمك: شهری سیر ایتسین دیه طولاشدیریله‌رق سوق اولندی. ٣. (سوز) مناسبتنی بولمق ایچون بحثدن بحثه نقل ایدیله‌رك طولاییسیله مقصده سوق اولنمق: سوز طولاشدیریله‌رق مقصده کلندی. ٤. چویرلمك، لف ایدلمك: آیاغنه بر ایپ طولاشدیرلدی. ٥. اطرافی چویرلمك، حصر واحاطه ایدلمك: بولندیغی موقع طولاشدیرلمشیدی || مج. آیاغه، باشه طولاشدیرلمق = احاله اولنمق، مسلط و باش بلاسی اوله‌رق ویرلمك: بو ایش‌ده بنم باشمه طولاشدیرلدی؛ بر بلادر آیاغمه طولاشدیرلدی.

طولاشدیرمق { (د) فت. ١. دوندیرمك، دور ایتدیرمك، دائراً مادار کزدیرمك: کندیسنه بتون باغلری طولاشدیردم؛ بنی ایکی ساعت چارشیده طولاشدیردی. ٢. طوغریدن کوتورمیوب صاپه یوللردن واوزاقلردن چویره‌رك سوق ایتمك: یاریم ساعتده کیدلمك ممکن ایکن قولاغوز اوله‌جق آدم بزی ایکی ساعت طولاشدیردی؛ بزی تا نره‌لره قدر طولاشدیردی. ٣. (سوزی) مقصده سوق ایچون مناسبتدن مناسبته دوشورمك: سوزینی طولاشدیره طولاشدیره مقصدینه کلدی. ٤. چویرمك، صارمق، لف ایتمك: آیاغنه برایپ طولاشدیردی. ٥. اطرافنی چویرمك، صارمق، حصر واحاطه ایتمك: دشمنك بولندیغی تپه‌یی عسکرله طولاشدیردی. || مج. آیاغه، باشه طولاشدیرمق = احاله ایتمك، مسلط ایتمك: بو ایشی، بو بلایی باشمه، آیاغمه طولاشدیردیلر.

طولاشلی { (د) ص. طولاشه، ربق واویلان، طوغری اولمیان، صاپه: طولاشلی یول.

طولاشمق { (د) فل. ١. دونمك، دور، جولان ایتمك، چپه چوره کزمك: صباحدن بری صوقاقلرده طولاشیورم؛ قیرلرده طولاشوب طوردق. ٢. کزمك، سیر، کشت وکذار، تفرج، سیاحت ایتمك: بر طولاشده کل؛ بر ایکی سنه آناطولیده طولاشدم؛ او آدم بحر محیط کبیرده چوق طولاشدی؛ کلك برآز طولاشه‌لم. ٣. یایلمق، منتشر اولمق، تداول ایتمك: اویله بر سوز طولاشیور. ٤. بربرینه کچمك، قاریشمق، کرفت اولمق: صاچلری طولاشمش: بو ایپلیکلر طولاشیرسه چوزلسی پك زور اولور. ٥. طوغریدن کیتمیوب طولاشیقلی اولمق، اوته‌یه بری‌یه صاپمغله اوزامق: بو یول چوق طولاشیور. ٦. دونوب دیکر بر طرفدن وارمق: آرقه‌دن طولاش؛ آرت قپودن طولاشدق. ٧. بوشنه کزمك، اوته‌ده بریده کزوب طورمق: ایشسز طولاشوب طوریور؛ بوراده نه طولاشیورسکز؟ طیشاریده چوق طولاشما ایشمز وار در. ٨. چویرلوب او بر طرفه کچمك: بوز برون طولاشدیغی

كبي ليمانه كيريلير . || آياق طولاشمق = طوغرى يوريه‌ميوب آياقلرى بربرينه قاريشمغله سرخوش كبي يوريمك . || آياغه طولاشمق = مانع وانكل اولمق، مسلط وبار اولمق : ١. آياغمه طولاشدى طوردى . ٢. ايباكه مقابل برفنا حركتك جزاسنى چكمك : نعمتك قدرينى بيلمدى آياغنه طولاشدى. || بر شيئك آردنده ، آرقه‌سنده طولاشمق = جست و جوسنده اولمق، پشنه دوشمك . || درت طولاشمق = اضطرابده بولنمق، او رايه بو رايه باش اورمق. || ديل طولاشمق = آچيق وفرقلى سويليه‌مه‌مك، سرخوش كبي سويلمك، لقردينك سياقنى سباقنى اداره ايده‌مه‌مك : مظنونك ديلى طولاشدى اقرار ايتدى. || ذهن طولاشمق = ذهن قاريشمق، شاشيرمق. == فت. ١. كزه‌رك تحرى وتفتيش ايتمك : بتون قيرلرى طولاشدق اوره‌جق بر قوش بيله بوله‌مدق. ٢. دوروطواف ايتمك : قپودان قوق يلكن كميسيله كرهٔ ارضى اوچ كره طولاشدى؛ استانلى بتون آفريقاى جنوبى‌يى طولاشدى . ٣. كزوب سير وتماشا ويا تفتيش ايتمك : معارف مدبرلرى على‌التوالى مكتبلرى طولاشمغله موظفدرلر؛ اداره مأمورلرى تحت اداره‌لرنده‌كى يرلرى طولاشمغله مكلفدرلر : شاكردانك ياتاق قوغوشلرينى آره صره طولاشملى .

طولاشمه { (د) س. طولاشمق ايشى . با : طولاشمق .

طولاشيق { (د) ص. ١. طوغرى كيتمين، طولاشان، صاپه : طولاشيق يول. ٢. قاريشيق، قاريشمش، بر برينه بچمش، كرفت اولمش : طولاشيق صاچ؛ طولاشيق ايپ. ٣. صاف و آچيق اولميان مشوش ، مغلق : طولاشيق لقردى؛ طولاشيق ايش؛ پك طولاشيق بر مسئله .

طولاشيقلق { (د) س. ١. طوغرى كيتميه‌رك دونوب طولاشان شيئك حالى اكريلك، اعوجاج : يولك، چاى ياتاغنك طولاشيقلغى. ٢. قاريشيقلق، بربرينه بچمه ، بورغاجلق، التوا، كرفتلك : ايپك، صاچك طولاشيقلغى. ٣. آچيقلق و صراحت فقدانى، تشويش، اغلاق : عباره‌نك ، افاده‌نك طولاشيقلغى .

طولاق { (د) س. آياغه توزلق يرينه طولادقلرى چوقه كنارى ويا اكسز شياق وعبا .

طولام { (د) س. ١. صاريلان بر شيئك بهر صارلمسى، صارغينك ويا مقره وسائره‌يه صاريلان ايپ وشريت وقوردله كبي شيئلرك بهر دوره‌سى : صارغى‌بى، صاريغى اون طولام طولادى. ٢. صاريلان برشيئك بر دفعه صارلمسنه كفايت ايده‌جك مقدارى : شو تلدن بكا اوچ طولام ويرك .

طولامباج { (د) س. با : طولانباج .

طولامق { (د) فت. ١. اطرافنه دونديروب چويرمك، صارمق : باشنه بر شال، بلنه بر قوشاق طولادى. ٢. مج. احاله ايتمك، آغر و مشكل بر ايشى برينه بار ومسلط ايتمك : بو ايشى بنم باشمه طولاديلر .

طولامه { (د) س. ١. جوخه‌دن انتارى كبي اوكى آچيق اوله‌رق قاوشديريلير و اوستنه قوشاق باغلانير اسكى بر لباس : تاتار طولامه‌سى. ٢. پارمغى احاطه ايدن بر نوع شيش، ات يارانك خفيفى، قورلاغان، طوموز بورنى .

طولامپق { (د) س. بر نوع آوجى طوزاغى، آغى.

طولان { (د) س. دسيسه، اغفال، طولاندرمه. [اكثريا يالان لفظنه اتباعاً قوللانيلير:] يالان طولان بر طاقم سوزلره قاپيلملى .

طولانباج { (د) ص. دونه‌دونه بوكلمش ، پك طولاشيق وقاريشيق، پيچاپيچ، پيچ اندرپيچ : طولانباج يول؛ او بنانك يوللرى پك طولانباجدر. == س. پك دونوب قاريشمغله كيريله‌جك وچيقيله‌جغى بولنه‌ميان يول، عاقول ، فر. Labyrinthe : مشهور مينوسك طولانباجى .

طولاندرمق { (د) فت. ١. چويرمك، احاطه ايتمك، اطرافنى آلمق. ٢. حيل ودسايسله آلداتوب صو.

يمق، آشيروب مغبون ايتمك : هركسى طولانديرمغله چكينيور؛ اوندن يوز ليرا طولانديرمش.

طولانديريجى { (د) ص. هركسى حيل و دسايسله اغفال ايدەرك صويمغى صنعت ايدينن ناموسسز، عيار، طرار، مزور.

طولانديريجيلق { (د) ـ. دسيسه و حيله، هركسى صويمق صنعت مكروهەسى، عيارلق، طرارلق: طولانديريجيلغى ارتكاب ايدنلرك قانوناً جزاسى واردر.

طولانمق { (د) فل. ۱. دونوب دور ايتمك، طواف ايتمك. ۲. تداول ايتمك، شيوع بولمق، متداول اولمق. ۳. بوكلمك، ايليشمك : آياغى طولاندى. = فتـ. صارمق : بر صارغى طولاندى.

طولانى { ص. ع. ت: طولانيه. [«طول» دن سمـ.] بويى اكندن زياده، بويلى، مستطيل: طولانى بر تارله، بر عرصه. = حـ. بوى اعتباريله بويجه، بوينه، طولاً : طولانى اولچمك: طولانى قومق.

طولانى { (د) ـ. طولاشوب قاريشمش شئ، طولانباج.

طولايى { (د) ـ. ۱. دور، چوره، حول، اطراف. ۲. خط مستدير، دائره. ۳. مناسبت، ملابسه. || طولاييسيله = ۱. ملابسه‌سيله، بالمناسبه. ۲. طوغريدن طوغرىيه اولميه‌رق، مناسبت دوشورەك : طولاييسيله بندن معلومات آلدى. || دن طولايى = ۱. سببندن، دن ناشى، دن اوتورى، اجلدن : وقوع بولمش بر جرمدن طولايى توقيف اولنمش: كنديسيله اولان الفتندن طولايى اوكاده صورمشلر؛ ظهور ايدن برايكى وقعه‌دن طولايى قرانتينه‌دن تميز پراتيقه ويرميورلر. ۲. دائر، متعلق، حقنده : سزدن طولايى بعض شيئلر صوردى. || فر طولايى = چيـه چوره، دائراً مادار : او زمانى فر طولايى كزدى.

طولديرتمق { (د) فتـ. برينه املا ايتديرمك، بالواسطه طولديرمق : شو دستيلرى كيمه طولديرته‌جقز ؟

طولديرلمق { (د) لجـ. ايچنه بر شئ قونوب بوشلغى دفع ايدلمك، طولى حالنه قونمق، املا ايدلمك : دستيلر طولديرلدى مى ؟ صباحدن برى صو قويولديغى حالده حوض طولديريله‌مدى.

طولديرمق { (د) فتـ. ۱. بوش شيئى طولى ايتمك، ايچنه شئ قومق، املا ايتمك : دستى‌يى صو ايله، صنديغى اشيا ايله طولديرمق. ۲. بر شيئى بر قابك ايچنه قومق : بو اشيايى صنديغه، . ذخيره‌يى انباره طولديرملى. ۳. اكسيك اولان شيئى تماملامق، ابلاغ ايتمك : ويرديككز آقچه‌يى يوز ليرايه طولديرك؛ دها حسابى طولديره‌مدق. ٤. اسلحۀ ناريه‌يه قورشون و مرمى قويوب آتلمغه حاضرلامق : تفنكى، طوپى طولديرمق. ٥. كسلمش حيوانك قارننه و قباق و ياپراق كبى بر سبزه‌يه پرنجله اوزوم فستيق و سائره قويوب پيشيرمك، طولمه ياپمق : قوزى، هندى، طوماتس طولديرمق. ٦. چقور بر يره طاش طوپراق و مولوز و سائره آتوب تسويه ايتمك : اوراسنى طولديره‌جغز. ۷. دكيزك ايچنه طاش و چنتولى مولوز و سائره آته‌رق قره‌يه چويرمك: ساحلك صيغلرينى طولديروب ريختيم ياپملى. ۸. ايچيله جك شيئى قدحه قويوب صونمق : بكا برصو، بر ليموناطه طولدير. مفعولى شراب اولورسه اكثريا محذوف اولور : طولدير ايچه‌يم. || چله طولديرمق = تام قرق كون خلوت و عبادت ورياضت ايتمك؛ و مجـ. جفا چكمك. || دفتر اعمالى طولديرمق = كنهكار اولمق. || چوقور طولديرمق = اولمك، دفن اولنمق. || طوننه طولديرمق = بر كيمسه طيشارى چيقمغه وقت بوله‌ميوب طوننه ايتمك، دفع طبيعى ايتمك.

طولش { (د) ـ. طولمق ايشى. || بالا : طولمق.

طولغون { (د) ص. ۱. طولمش، ايچى طولى، مالى، مشحون، مالامال، پر : طولغون حوض. ۲. قباريق، شيشكين : طولغون منددر. ۳. چوق يمكدن شيشمش، ممتلى : طولغون معده. ٤. تام، چوقجه، دكا ايمه : طه.

لغون بهاسیله. ٥. حدت وکین و انفعالی ایچنه بریکدیروب صاقلامش، مبطن: طولغون آدم. ٦. صوك درجه‌یه کلن: طولغون یورك = حزن وکدرك صوك درجه‌سنه کلن یورك: طولغون کوز = کوز یاشی دوکمك ایچون جزئی بر وسیله‌یه محتاج اولان محزون کوز. || اتنه طولغون = ملحمه، طیقناز.

طولغونلق { (د) س. ۱. طولمش شیئك حالی، مشحونیت، امتلا. ۲. غرض، کین، یورکده کیزلی طوتیلان حدت: برینه طولغونلغی اولمق. ۳. معده شیشکینلکی، امتلا. || قولاق طولغونلغی = چوق ایشیتمکدن استحصال اولنان معلومات.

طولغه { (ت) س. با: طاولغه.

طوللق { (د) س. قوجه‌سی اولمیان قادینك حالی: او قادینه طوللغنده کیم باقدی؟

طولمش { (د) ص. ۱. مملو، مشحون، پر: طولمش دستی، صندیق، آرابه. ۲. آرتق تحمل اولنه‌میه‌جق، طاشه‌جق درجه‌ده حدت و انفعال پیدا ایتمش، پر حدت، پر غضب. == س. اسکله‌ده طولنجه‌یه قدر نرخله یولجی آلوب طولنجه حرکت ایدن نوبت قایغی: طولمشه بینمك. || مج. طولمشه کلمك = مرتب سوزلره ایناتمق، اغفال ایدلمك.

طولمق { (د) فل. ۱. بوش قاب وساٸره ایچنه بر شیٸ قونوب بوشلقدن قورتلمق، مملو ومشحون اولمق: دستی، صندیق، حوض طولدی؛ صهریج دها طولمدی. ۲. بر قاب وظرف و ساٸره ایچنه کیرمك. کیروب اونی طولدیرمق: طبشاریده براغیلان قزانه صو طولمش؛ قارننه هوا طولمش: دیلنجیلر قپویی آچیق بولوب ایچری‌یه طولمشلر. ۳. شیشمك. قبارمق: معده‌م طولدی؛ بو منذر چوق طولمش. ٤. صبر ایده‌رك حدت وکینی قلبده صاقلامقله طاشه‌جق درجه‌یه کلمك: آرتق صبر ایده ایده طولمشیدم. ٥. تمام اولمق، اکمال اولنمق: حساب طولدی. ٦. بوش یری قالمامق، آرتق آله مامق: آرابه، واپور، طولدی. || قولاق طولمق = چوق ایشیتمکله اوکرنمك. || کوزلر طولمق = آغلایه‌جق اولمق، کوزه یاش کلمك. || یورك طولمق = چوق مکدر و منفعل اولمق.

طولمه { (د) س. ۱. طولمق ایشی، امتلا: حوضك بو قدر چابوق طولمه‌سی. ۲. ایچی پرنج و اوزوم وفستقله ویا قیمه و ساٸره ایله طولدیریلوب پیشیریلان کسلمش حیوان یاخود قباق و یاپراق کبی سبزه یمکی: قوزی، هندی، میدیه، قباق، پاطلیجان، لاخنه طولمه‌سی؛ یالانجی طولمه = زیتون یاغی وبرنج ایله یاپیلان یاپراق طولمه‌سی. ۳. بر شیٸك ایچنه طولدیریلان ماده: دیوار طولمه‌سی. == ص. ۱. طولدیرلمش، ایچنه پرنج وساٸره طولدیریلان: طولمه قوزی، طولمه طوماتس. ۲. طاش طوپراق و مولوز وساٸره ایله طولدیریلوب تسویه ایدلمش: طولمه باغچه، طولمه تپه. || مج. طولمه‌یی یوتمق = سویلنن مغفلانه سوزلره ایناتمق: بن بو طولمه‌یی یوتمام.

طولو { یاخود طولی. (د) ص. ۱. ایچنه شیٸلر قونوب ویا طوپلانوب بوش اولمیان، مملو، مالی، مشحون: طولو شیشه، صندیق، حوض. ۲. بر قاب و ساٸره ایچنه بریکوب طوپلانمش اولان: بو طولابده کتاب طولودر: کولده بالیق، بو طاغده آو قوشلری طولودر. ۳. چوق، کثرتلی، مباح: بو باغده طولو کراز واردر: نجده‌ده جنس قیصراقلر طولودر. ٤. ایچی بوش اولمیان، صوم. ٥. فشنك و باروتی قونوب آتلغه حاضرلانمش (اسلحهٔ ناریه): طولو تفنك. طوب. || طولو دیزکین = ارخای عنان ایده‌رك، سرعت تامه ایله (حیوانی قوشدیرمق): بر آتلی طولو دیزکین کلیوردی. == س. ۱. برقاب وساٸره‌یی طولدیران مقدار: آوج طولوسی، کاسه طولوسی. ۲. شراب وساٸره مملو بارداق، پیاله: بر طولو ایچمك. ۳. بزم عشرتده بولنانلرك بردن چویروب ایچدکاری بارداقلر، دور اقداح: بر طولو چویرمك. || آغز طولوسی = اهمیتسز، حکمسز بر چوق لاف: آغز طولوسی لاف خانفیسنه ایناتیرسك.

طولو { یا طولی. (د) س. یازین هوانك اورته طبقه‌لرنده‌كی برودتدن طوتوب ایری و یووارلاق بوز دانه‌لری صورتنده یاغان یاغمور كه بعضاً كتله‌لی و پك ایری دانه‌لی یاغوب كلی خساری موجب اولور، عر. برد، فا. تكرك: طولو یاغمق، دوشمك؛ یاغموردن قاچوب طولویه طوتلمق = خفیف بر صیقنتیدن قاچوب ده دها آغرینه دوچار اولمق.

طولتوس { (ت) س. طونوس دیدیكمز شیئك دها طوغری اسمیدر. با: طونوس.

طولوق { (د) س. دیكیشسز قاب یاپیلان بتون دری: بال، پكمز، صو طولوغی.

طولوم { (ت) س. ۱. حیوانك بتون چیقارلمش دریسندن عبارت قاب كه پكمز، بال، یاغ، سركه و یا صو كبی مایعات یاخود پنیر وسائره وضعنه مخصوص اولور: سركه طولومی؛ بر طولوم یاغ؛ طولوم پنیری. ۲. نفسله شیشیریلوب بر یاندن صیقلمقله بر اوجنه مربوط بولنان دودوك چالینان دری: غایده طولومی. ۳. ایكی تخته‌دن عبارت و بر طولوم تقلیدنده بولنان كورك قطعه‌سی: بر طولوم الما، سمور. || طولوم چیقارمق = حیوانك دریسنی بتون وسقطسز یعنی طولوم یاپیله بیله‌جك صورتده یوزمك. || طولومنی چیقارمق = یوزمك؛ و مج. حدینی بیله‌ برمك، تأدیب ایتمك. || شیشدن وشیشمكدن ده كنایه اولور: طولوم كبی شیشمك؛ طولومه دونمك.

طولومبه { یا طولومبه. (ت) س. [بتا. Tromba دن غلط] ۱. صویی بر طرفدن چكوب دیكر طرفدن ویرمكه مخصوص وتخلیهٔ هوا قاعده‌سیله ایشلر ماكینه كه انواعی واردر: قویو، یانغین طولومبه‌سی؛ فرنك طولومبه‌سی = صو چیقارمغه مخصوص معدنی طولومبه. ۲. دكیزدن صویی یوقاری‌یه چكوب بعده بوشادان برنوع قاصیرغه كه راست كلدیكی سفائن ایچون پك تهلكه‌لیدر؛ خرطوم، كردباد. ۳. جرا. بدنك ایچنده بریكن مایعاتی چكوب آلمه ویا مایع بر علاجی بدنك ایچنه ادخال ایتمكه مخصوص بیوك شرینغه. ٤. بر طولومبه‌یه مربوط اولوب اونی اداره ایدن باشی بوزوق ویا عسكر افرادی، طولومبه‌جیلر طاقمی: آق‌سرای طولومبه‌سی یكیبور؛ اسكدار طولومبه‌سی یتیشدی. || طولومبه طاتلیسی = فقیه‌كبی بر ماكینه‌دن صیقیلوب چیقاریلان بر جنس خمور طاتلیسی.

طولومبه‌جی { (ت) س. ۱. محله‌لرده وبعض دوائرده‌كی اسكی‌اصول یانغین‌طولومبه‌لرنی یانغین محلنه كوتوروب اوراده قوللانان آدم. [صورت مخصوصه ده تعلیم وتربیه ایدیلن وآلات وادواتی پك مكمل اولوب كندیلرندن پك‌چوق یارارلقلر كوریلن اطفائیه افرادی بونلردن بسبتون باشقه‌در.] ۲. اولرده‌كی صو طولومبه‌لرینی تعمیر ایدن صنعتكر. ۳. مج. چاپقین، خایلاز، تربیه‌سز، حال وحركت ومعامله‌سی پك قبا وتند آدم، خایطه.

طولومبه‌جیلق { (ت) س. ۱. یانغین طولومبه‌سنی اداره ایدوب حریق سوكندیرمك وصو طولومبه‌سی تعمیر ایتمك فعل و صنعتی: طولومبه‌جیلق تهلكه‌لی برایشدر. ۲. مج. تربیه‌سزلك، چاپقینلق، قبا وتند حركت ومعامله، خایطه‌لق.

طولون { (ت) س. ۱. شقاقك قولاق توزینه طوغری اولان محدبجه طرفی. ۲. طولو آی، بدر. مر.

طولی { (د) ص. س. با: طولو.

طولی { ص. عر. ا: طولیه. ۱. بوی و اوزونلغه منسوب و متعلق: [طولانی دها مستعملدر.] ۲. م. كرهٔ ارضك شرقدن غربه طوغری اولان مقیاسنه منسوب و متعلق: ممالكك درجات طولیه‌سنی تعیین ایتمك.

طولی { ص. ا: عر. ذ: اطول. با: اطول.

طوم { (ت) مه. یوری و یووارلاق شیء تصویر ایدوب شمدی یالكز استعمال اولنمدیغی حالده مركباتی چوقدر. مخفف: توم.

طوم { (د) مه. طاوْل وتومبك سسی كبی صدایی تقلید و تصویر ایدب اكثریا مكرر

قوللانيلير : طوم طوم طاؤل چالينيوردى. مخفى : دؤم.

طوماتس { يا طوماته. (د) س. [فر. Tomate] ايچى پك صولى و ميخوشجه او. لمغله كرك تازەسى وكرك شيشه. لرده حفظ اولنمش صوبى ويا ازمەسى وپستيلى بكه لذت وير. مك ايچون قوللانيلوب عادتا مطبخك حوائج ضروريەسى حكمنه كچمش اولان بر سبزه كه آمريقا. دن كله اولوب انواع كثيرەسى واردر : قرمزى طوماته، صالقيم طوماته؛ آجى طوماته = طوماتس صالچەسى؛ يشيل طوماته = بعض يمكلرده قوللانيلان خامى.

طوماتسلى { يا طوماتەلى. (د) ص. طوماتەنك صوبى ويا ازمەسى ايله تربيه اولنمش : طوماتسلى پلاو، چوربه.

طومار { سنه. عر. ج : طوامير. [بلكه ر. درى ديمك اولان Τόμαρ دن] ۱. وقتيله بوينه اوزون كسيلوب طى او. لنەرق اسطوانه صورتنه قو. نيلان يازلمش جيلان دريسى، نامه، كتاب، دفتر : طومار اعمال ۲. صاريلوب اسطوانى الشكل اولمش هرشى : كاغد، قماش طومارى. = ص. تر. اسطوانى الشكل، مستطيل و ايچى بوش : طومار دويت = ايچنه قلم قونەجق قوبورى اولان دويت. || طوب طومارى = كله سوركوسى.

طوماغه { (ت) س. طوغانك آياغنه اوردقلرى طو. بلى كوستك.

طوماغى { يا طوماغو. س. زكام، نوازل. مر.

طوماق { (ت) س. ۱. آغاجدن طوب. ۲. بر نوع قالين وآغر چيزمه. ۳. آت اوزرنده طاشيدقلرى قالين بر چوماق، آغاج كرز.

طومالان { (د) س. ۱. يرمنطارى، فر. Truffe. ديلن منطار. ۲. يومرى چيبان، طاعون چيبانى.

طومالتمق { (د) فت. بر جهتى كنبد كبى چيقەجق وضعيته قومق، تومسلتمك : بوكى آلتق ايچون آرقەسنى طوما. لتدى.

طومالمق { (د) فل. ۱. بر جهتى كنبد كبى چيقمق، تومسلمك : بو ديوار طومالمش. ۲. چوكمك، اكلمك، (حيوان) آرقەسنى بوكەرك اوتورمق : كوپك طومالدى.

طومالج { يا طومانج. (د) ص. اوركو چلنمش، چيقنتيسى اولان. [ارطغرل غاز. ينك وطائفەسنك ايلك مقرى اولان معروف بر طاغه علم اولمشدر.]

طومان { (ت) س. بول وقيصه ايچ طونى.

طومانج { ص. يا : طومالج.

طومب { (ت) مه. دوشن شيئك سسنى تقليد ودوشمكى تصوير ايدوب چوجق لساننده دوشمك معناسيلەده قوللانيلير : طومب يره دوشدى؛ طومب صويك ايچنه دوشدى؛ طومب ايتدى. [جومب كبى.]

طومبا { ياطومبه (ت) مه. ياتاغه آتيلوب راحتى بولمق وچوجق لساننده ياتمق معناسيله قوللانيلير : ساعت اوچه كلنجه هايدى طومبا: اويقوسى كلنجه طومبا ياتدى.

طومبادز { (ت) ص. شيشمان و بيچيمسز، قيصه وشيشمان : طومبادز بر آدم. عو.

طومباز { (ت) س. ۱. چايلرده ايشلر آلتى دوز و كوكرتەسز قايق. ۲. كوپرى آلتنه قونور ويا شماندره كبى قوللانيلير فوچى رسمنده كوچك دوبه: كوپرى، واپور طومبازى.

طومباق { (ت) س. [اصل محل اعمالى اولان هند لساننده اولوب آوروپا. جه ده بو اسمله معروفدر.] آلتينله قاريشيق ويا آلتين قا. پلامەلى باقير ويا تونج. = ص. بو خليطەدن معمول : طومباق لكن ابريق.

طومبالاق { (ت) ص. يووار. لاق، شيشمان، طومبول : طومبالاق بر چو. جق.

طومباله { (ت) س. ۱. حقه باز يووارلاغى. ۲. نو. مرولى حاوى كاغدلرله و زارله اوينانيلان قمار اويونى. فر. Loto.

طومباى { (ت) س. صوصيغيرى ديشيسى، ديشى مانده.

طومروجق { يا طمورجق. (ت) س. [اصلى: طومروقجق] آغاجلرك بهارده فلبز اولمق اوزره قيشين پيدا

ايتدكلري دوكمەلرك بهري، عر. برعوم.

طومروجقلانمق { يا طومور. جقلانمق.

(ت) فل. (آغاج) طومروجقلر پيدا ايتمك، فليزلنمك اوزره طومروجق ويرمك.

طومروق { (ت) س. ١. آغاجك فليز اولمق اوزره پيدا ايتديكي دوكمه، طومروجق. ٢. چيچك غنچەسي، دها آچلميوب دوكمه حالنده بولنان غنچه. ٣. قاليلاشمش آغاج ساق، كوتوك. ٤. حمام وفورنه يارار قالين اودون، كوتوك: طومروق يارمق. ٥. دستره ايله آيرلمق واياجابنده اويله قوللانلمق اوزره ايري بر مكعب صورتنده صاتيلان طاش وسائره: مالطه، مرمر، ميشه، جوز طومروغي. ٦. وقتيله مجرملرك آياقلري كچيريلوب باغلانمق اوزره ايكي دليكي اولان بر كوتوكدن عبارت عذاب واشكنجه آلتي. ٧. [بوندن تعميماً] حبسخانه، محبس، زندان: طومروغه آتمق؛ اورمق = حبس ايتمك. || طومروق آغاسي = وقتيله حبسخانه مديري.

طومروقلانمق { (ت) فل. (آغاج) طومروجق پيدا ايتمك، فليزلنمك اوزره دوكوملنمك: هوانك صيجاقلغندن آغاجلر كركي كبي طومروقلاندي.

طومشرمق { (ت) فت. قوش آغزينه يم ويرمك.

طومشمق { (ت) فش. (قوشلر) غاغالريله بيتلشمك، بربرينك بيتني آييقلامق: طاوقلر طومشوب طوربورلردي.

طومشوق { (ت) س. باباغان كبي قوشلرك كمرلي ويومري غاغاسي.

طوموز { (د) س. [اصلي: طوكز] بيساكيله و تند طبيعتيله معروف درت آياقلي بر حيوان كه يباني واهلي اولور، خنزير، خوك، كراز. حسن تعبيرله جانور دخي دينير. ياوريسنه چورپه ديرلر. — پيسلكدن و عناد و مرحمتسزلكدن ياخود زياده قوتدن كنايه اولەرق شتم و تحقير تعبيري‌ده اولور: نه طوموزدر! || طوموز آغر شاغي، اتكي، آيريغي = بر جنس كوك. || طوموز آياغي = ١. تفنك صيقيسني ويا شيشه طبيەسني چيقارمغه مخصوص بورغي. ٢. وقتيله دشمنك آياغنه باتمق اوزره يوله آتيلان دميردن سيوري اوجلي مثلث آياق اولطەسي. || طوموز آرابەسي = بر جنس زرهلي آرابه، سيار كوچك مترس. || طوموز الماسي = طومالان. || طوموز باشي = بر جنس صراجه. || طوموز باليغي = يونس باليغنك بيوكي. || طوموز بورني = قيللي ات ياران. || طوموزياغي = طوموزك دريسي آلتنده واتنك اوستنده قالين بر طبقه حالنده بولنان ياغ.

طوموزلق { (د) س. طوموز طبيعتي، عنادله مرحمتسزلك: ينه طوموزلغي طوتدي.

طون { (د) س. ١. تق. على الاطلاق روبه، ثوب، لباس، جامه: قره طون. ٢. بلدن آشاغي كييلان وباجاقلري اورتن لباس، شالوار، طومان، دزلك: آياغنده طوني يوق؛ ايچ طوني = تنك اوزرينه و پانتالون يا شالوارك آلتنده كييلن بر لباس كه چاشيردن معدوددر. ٣. آت توكنك رنكي: بو آتك طوني كوزل؛ طوري طوننده؛ آچيق طون. || طونسز = مج. هيچ بر شيء اولميان، پسپايه، شيلليق.

طوناتديرمق { (د) فت. ١. تزيين ايتديرمك، زينت ويرديرمك: باغچەسني باغچوانه كوزل طوناتديرمش. ٢. قنديللر و بايراقلرله تزيين ايتديروب شهرآيين ايتديرمك: چارشي‌يي بلديه طوناتديردي.

طوناتمق { (د) فت. [ثوب ولباس ديمك اولان «طون» دن اولوب اصل معناسي كيديرمك‌در.] ١. سوسلنديرمك، بزتمك، تزيين ايتمك: اوطەلريني كوزل طوناتمش؛ كليني كيديروب طوناتديلر. ٢. قنديللر و بايراقلرله ابنيه و شهري سوسلنديروب شهر آيين ياپمق: شهري، چارشي‌يي، سوقاقلري، واپورلري طوناتمق. ٣. مزين صورتده ترتيب ايتمك: ميوه طبلەسي طوناتمق. ٤. مج. سوكوب صايەرق تكدير ايتمك،

اطرافیله قباحتلرینی یوزینه اورەرق پایلامق. ٥. مج. کمینك آرمه و تکنەسندەکی نواقصی اکمال وتجهیز ایدوب سیر وسفره حاضرلامق: سفینەیی طوناتمق. == فل. شهرآیین اجرا ایتمك. قندیللر وبایراقلرله طوناتمق: واپورلر بوکون طوناتمشلر.

طوناتمه { (د) س. تزیین، سوسلندیرمه. با: طوناتمق.

طونادلمق { (د) فج. ١. تزیین ایدلمك، سوسلندیرلمك، زینتویرلمك: بو صالون کوزل طونادلمش. ٢. شهرآیین ایچون قندیللر آصیلوب بایراقلر آچلمق: فلانك قوناغی مکمل صورتده طونادلمش. ٣. طاقلری اکمال ایدلمك، تجهیز ایدلمك، یکی یاپیلان کمیلر دها طونادلمدی؛ آت کوزل طونادلدی.

طوناتمق { (د) فل. ١. سوسلنمك، بزنمك، زیب وزینت بولمق: کلین کوزل طونانمش. ٢. قندیللر آصەرق وبایراقلر کشاد ایدەرك اجرای شهر آیین ایتمك: بتون شهر طونانمش؛ ابنیهٔ رسمیه صورت مخصوصەده طونانه‌دی. ٣. (کمی) یلکن وسائره طاقیله مجهز اولنمق: یکی انشا اولنان سفائن دها طونانمه‌دی. ٤. (آت) مکمل طاقملرله حاضرلانمق: آت طونانەدی.

طونانمه { (د) [یاخود طونتما و غلطی: دونتما] س. ١. عمومه عائد بر مسرتك اعلانیچون شهرك قندیللر وبایراقلر وسائر شعشعەلی شیئلرله تزیینی وطوپ تفنك و فشنکلر انداختیله انواع لعبیاتك اجراسی شهر آیین، شنلك: طونانمه کیجەسی. ٢. سفن حربیه مجموعی: طونانمای همایون؛ آق دکیز، بصره کورفزی طونانمەسی؛ اینجه طونانمه = اوفاق کمیلر فیلوسی. [فا. زعم اولنەرق ترکیباتده اویله قوللانیلیور:] طوناتما (دونتما) ی همایون، طوناتما (دونتما) ی دولت علیه.

طونبای { (ت) س. با: طوموبای.

طونج { یاخود طوج. (ت) س. با: تونج.

طونغور { طونغوردی. با: طنغر، طنغردی.

طونلاته { (ت) س. [ایتا. (Tonnellata)] کمی حمولەسنك وعلی الاطلاق مایعات وذخیره وسائرەنك واحد قیاسیسی اولوب بیك کیلودن عبارتدر: قرق طونلاته حموله استیعاب ایدر بر کمی؛ صو شرکتی صویك طونلاتەسنی قاچه ویریور؟ [طونه دخی دینلیر.]

طونلاتەلق { (ت) ص. شوقدر طونلاته استیعاب ایدر: یکرمی طونلاتەلق برکمی؛ ایکی طونلاتەلق بر صو قزانی.

طونلق { (د) ص. طون ویا ایچ طونی اعمالنه یارار: طونلق بز. == س. وقتیله عسکره ویریلان اثواب پارەسی، البسه بدلی.

طوتوس { (ت) س. [طوغریسی: طولوس. یو. θόλος = قبه] هرطرفی مدور اولیوب ایکی دیوار اوزرینه اکلی صورتنده یاپلمش کارکیر سقف: بودرومك اوستنی طوتوس یاپمق، چویرمك: طوتوس اوستنده بنا یاپمق.

طونه { (ت) سخ. ه. [مجارجەدن] آلمانیای جنوبی ایله اسویچره حدودندن نبعانله قره دکیزه منصب اولان بیوك ایرماق که آوروپانك انهار عظیمەسندندر.

طوی { (ت) س. قازدن بیوك بر یبانی قوش که ایکی جنس اولوب، بیوکنه طویداری وکوچکنه طویلاق وعربستان طوبی دینیر. == ص. مج. عقلسز، ادراکسز، عجمی وخام: طوی آدم.

طوی { (ت) س. [اصلی: توگ] دوکون، سور، ولیمه، جمعیت، شنلك: طوی کونی. مس. [قوللاندیغمز «دوکون» لغتی اشبو «طوی کونی» ودها طوغریسی «توگ کونی» تعبیرندن مأخوذدر، زیرا او کون بایراق یرینه توکلرله خانەیی طوناتمق عادت ایدی.]

طَوِیَّت { ش. عر. قصد، نیت، مقصد، امل. ذ.

طویداری { (ت) س. [وغلطی: طوغداری] طوی دینان ایری قوشك بیوك جنسی.

طویُرلمق { (د) فج. ایشیتدیرلمك، استماع ایدلمك: بو خبر کیمسەیه طویرلامیلدر.

طوُیرلمق (د) فجـ. باشقه‌سی طرفندن قارنی طولدیریلوب آجلغی کیدیرلمك، اشباع ایدلمك : اوروج بین طرفندن قرق فقیر طویرلمق اقتضا ایدر.

طوُیرمق یا طویورمق. (د) فتـ. ١. ایشیتدیرمك، برینك ایشیتمه‌سنه مساعده ویا ایشیتمه‌سنی تسهیل ایتمك، اسماع ایتمك : سویلدیککزی طویرملیسکز؛ بونی کیمسه‌یه طویرمیك. ٢. آچمق، افشا، نشر ایتمك : بو سوزی طویرماملی.

طوُیرمق یا طویورمق. (د) فتـ. برینك قارنی طوق ایتمك، یدیروب اشتهاسنی کیدیرمك، اشباع ایتمك : آج طویرمق؛ قرق فقیر طویرمق. || قارن طویرمق = ١. یمك یمك، طویمق. ٢. بسلمك، نافع ومفید اولمق : بو ایش قارن طویرماز.

طویغار (ت) سـ. تارله قوشنك بر نوعی، چایر قوشی؛ تپه‌لی طویغار.

طویغان (ت) سـ. طوغان. با : طوغان.

طویغو (د) سـ. [« طویمق » دن] ١. ایشیتمه، طویمه، استماع : طویغوسی کوشك. ٢. ایشیتمکله استحصال اولنان معلومات، مسموعات، آکاهی : طویغوسی چوق. ٣. حس، حواس خمسه دن بری واسطه‌سیله خبر آلمه، طویمه : بو آدمده طویغو یوقدر؛ طویغوسی چوق آدم. [خالص و فصیح ترکجه بر لغت اولدیغی حالده، بزجه بونك یرینه «حس» لغت عربیه‌سنك مألوفیتی بغیر حق اعتباردن دوشمه‌سنی موجب اولمشدر.]

طویغوسز (د) صـ. ١. حسسز، طویماز، حس ایتمز، هیچ بر شیٔ قلبنه تأثیر ایتمز، تأثرسز. ٢. ادراکسز، معلوماتسز، خبرسز.

طویغوسزلق (د) سـ. ١. حسسزلك، طویمازلق، حس ایتمه‌یش، تأثرسزلك. ٢. ادراکسزلك، معلوماتسزلق.

طویغولی (د) صـ. ١. حسی زیاده، طویار، تأثرلی، متأثر. ٢. معلوماتلی، خبردار.

طَویل صـ. عر. ثـ : طویله [« طول » دن صشـ.] ١. اوزون، دراز : عمود طویل؛ طویل الید = اوزون اللی، مقتدر. ٢. چوق سورر، ممتد، مدید : عمر طویل. ٣. د. عروضده بر بحر مخصوص : بحر طویل.

طویلق (ت) سـ. تجمیلك، خاملق، تجربه سزلك، جهالت.

طویلمق (د) فجـ. ١. ایشیدلمك، مسموع اولمق، استماع ایدلمك : اورادن معلمك سسی طویلیر می؟ ٢. منتشر اولمق، انتشار ایتمك : اویله بر خبر طویلدی. ٣. میدانه چیقمق، کشف و افشا اولنمق، فاش اولمق : سزك صاقلادیغکز سر طویلدی. ٤. حس اولنمق : پیرمنك بدنك اوزرنده یوریدیکی طویلیر.

طویلمق (د) فجـ. ١. قارن طوق اولمق، قانمق، شبع، آجلق دفع ایدلمك : او قدر اکمکله طویلیرمی؟ ٢. مجـ. قناعت کلمك اکتفا اولنمق : بو منظره‌یه طویلماز؛ سزك صحبتکزه طویلیرمی؟

طَویله سشـ. عر. ١. بربری آرقه‌سنه باغلانمش برصره حیوان، حیوان قطاری : طویله خر. ٢. حیواناتك باغلاندیغی یر، آخور، طاوله. [با : طاوله.] ٣. چایره قویویریلان حیوانك آیاغنه باغلادقلری ایپ، طاوله ایپی.

طویماز (د) صـ. برشیئله قناعت ایتمز، طمعکار : نه طویماز آدمدر.

طویماز (د) صـ. ایشیتمز، آکلاماز. || اوردم طویماز = برشیئی چابوق آکلامیان، سوزه آلدیرمیان.

طویمازلق (د) سـ. بر شیئله قناعت ایتمیش، طمعکارلق.

طویمق (د) فتـ. ١. ایشیتمك، سمع حاسه سیله حس ایتمك، استماع ایتمك : فلانك کلدیکنی طویدیکزمی؟ قولاغم آغر در چوق باغرلدقجه طویمام. ٢. حواس خمسه‌دن بری واسطه‌سیله حس ایتمك، متحسس ومتأثر اولمق : تنمك اوزرنده بر شیٔ یوریدیکنی طویدم؛ نزله‌دن قوقو طویمیورم.

طویمق (د) فلـ. ١. طوقلق حاصل اولمق، قارن طوق اولمق، آجلق دفع اید

لمك، سیر وشبعان اولمق : طو. یدیكزمی؟ قارنم طویدی . ۲. قانمق، اكتفا ایتمك : صویه طویه‌میورم؛ آرتق اوده ثروته طویمدیسه؛ بو یاغمورلردن یرلر طویدی. || كوز طویمق = قناعت كلمك : حریص بر آدمدر نه‌قدر قزانسه ینه كوزی طویماز .

طویمه¹ { (د) ـ. ۱. ایشیتمه، استماع. ۲. خبر آلمه، استخبار. ۳. حس، متأثر اولمه.

طویمه¹ { (د) ـ. سیر اولمه، شبع، قانمه : طوپراغك صویه طویمه‌سی .

طویناق { (د) ـ. ۱. طویه‌جق آلت، لامسه . ۲. حیوان آیاغنك طرناغی .

طویوق { (د) ص. طوق لغتنك صورت اصلیه‌سیدر.

طویوم { (د) ـ. ۱. طویمه، قانمه، شبع. ۲. قناعت.

طویوملق { (د) ـ. ۱. بركره طویه‌جق مقدار : بر طویوملق ایتمك. ۲. طویمغه مدار اولان : بو پاره طویوملق دكل‌آ. ۳. یغما، غنیمت، چاپول.

طَهارَت { سش. عر. ۱. تمیزلك، پاكلك. ۲. دفع طبیعیدن صكره شرعاً اقتضا ایدن یقانمه : طهارت آلمق .

طَهور { ص. عر. [« طهارت » دن سمب.] پك تمیز و تمیزلیجی : شراب طهور .

طَی { سذ. عر. ۱. صارمه، بوكمه، دوروب بوكمه : طوماری طی ولف ایتمك. ۲. صاروب طوبلار كبی قطع ایتمه، كسمه : طی زمان، طی مكان ایتمك = زمان ومكانی آتلامق، برقوۀ خارقه ایله كچمك ،اون كونلك یره مثلا بردقیقه ده وارمق. ۳. چیقارمه، حذف ولغو ایتمه، قالدیرمه : عباره‌نك بر قاچ فقره‌سنی طی ایتملی .

طَیّار { ص. عر. [« طیران » دن سمب.] ۱. اوچان، اوچیجی، پرنده ۲. هوایه‌قالقان، غازه منقلب اولان : جسم طیار = آچیق براغیلنجه غازه منقلب اولوب نابدید اولان جسم. فر. Volatil . || جعفر طیار = معوته محاربه‌سنده ایكی قولی كسیله‌رك شهید اولان حضرت جعفر بن ابی طالب (رضه) در كه قو. للرینك قناده تبدیلیله جنتده اوچدیغی جانب نبویدن مشاهده و تبشیر بیورلمشیدی . || ریح طیار = كزن یعنی تبدیل مكان ایدن صیزیلر، سیكیر وجعلری. [لسان عوامده رثیه یعنی رو. ماتیسمه‌یه‌ده بو اسم ویریلیر.]

طَیاق { طیامق، طیانمق وسائره. با : طایاق وسائره .

طیب { سذ. عر. كوزل قوقو، كوزل قوقولی روح ویا یاغ وسائره، كوزل قوقوسیچون سوریلن شیء.

طَیِّب { ص. عر. ؤ : طیبه . [« طیب » دن صش.] ایی، خوش : قول طیب، كلمۀ طیبه .

طَیِّبات { سش. عر. فد : طیبه. با : طیبه.

طَیِّبه { سش. عر. ج : طیبات. ایی ایش، كوزل فعل وحر- كت، عمل صالح، فعل حسن، ثواب، حلال . = سخن. م. مدینۀ منوره.

طَیر { سذ. عر. ج : طیور. قوش، مرغ : طیر خوش الحان. طیور جنت؛ منطق الطیر = قوش دیلی .

طَیَران { سذ. عر. ۱. اوچمه، اوچش : قوشلر طیران ایدر. ۲. غازه تحول ایدوب هوایه قاریشمه : لقمان روحی آچیق شیشه‌ده قالنجه طیران ایدر.

طَیرِیون { سذ. ج. عر. تا. تاریخ طبیعینك قوشلر بحثی وعلیله توغل ایدن علما، فر. Ornithologistes . [جمعیت طبیۀ عثمانیه‌نك تنسیبی وجهله « طیور. یون » دیمك جائز دكلدر.]

طیش { (د) ـ. (اصلی : طاش، تاش، تیش) ایچ مقابلی، خارج، بیرون، برشیئك طیشاریسی : ایچی طیشنه بكزه‌مز؛ طیشی ایچندن كوزل؛ طیشندن اولچمك = طیشاریدن، خارجدن؛ ایچی طیشی بر. = ص. طیشا. ریده كی، خارجی، بیرونی : طیش قپو = باب خارجی؛ طیش دكیز = بحر محیط .

طیشاری { (د) ـ. [اصلی : طاشقاری] طیش طرف، خارج، بیرون، ایچری مقابلی، آچیق یر : طیشاریده اوتورمق؛ طیشاریدن كلمك؛ طیشاریسی ایچریسندن صیجاق؛ طیشاریلرده كزمك. = ح. ظم. خارجده، خارجاً : طیشاری

قالدی؛ طیشاری چیقدی .
|| طیشاری چیقمق = مج. دفع حاجت، دفع طبیعی ایتمک، آبدست بوزمق. || طیشاری کیتمک = ولایتدن برینه عزیمت ایتمک، سیاحت ایتمک.

طیشلی { (د) صه. طیشاریسی اولان، خارجی؛ ایچلی طیشلی = داخلاً وخارجاً منا . سبتلی، تکلیفسز، محرم.

طَیف { سنـ. عر. اویقوده و یا قراکلقده قورقودن کوزده تجسم ایدن خیال، غل. || م. طیف شمس = ضیانك انکسار قوتیله حل ایدلمسیله اجزاسنك آلنان رسمی.

طپق { (ت) مه. طاق مخفف اولوب خفیف و اینجه بر سسی تقلید وتصویر ایدر: طیق طیق پنجره‌یه اوردی .

طپقاج { (ت) سـ. ۱. شیشه و سائره آغزینی طیقامغه مخصوص بزدن وآغاجدن طپه. ۲. وقتیله اشکنجه آلاتندن اوله‌رق مجرملرك آغزلرینه طیقدقلری شیء.

طیقامَق { (ت) فتـ. ۱. برشیشه وسائره آغزینی بزدن طپه وسائره ایله باصه‌رق قپامق، طار بر منفذی بر شیئله قپایوب سد ایتمك: شو شیشه‌یی طیقاملی؛ صو یولنی، بوری یی طیقامشلر؛ شیش بوغازینی طیقادی. || آغزینی طیقامق =سکوته مجبور ایتمک، اسکات ایلمک. || لقردی یی آغزه طیقامق = سوزینی رد وجرح ایدیویرمك.

طیقانمق { (ت) فل. ۱. یول قپانوب سد اولنمق، مسدود اولمق، قپانوب ایشلمه‌مك: بوغازم طیقاندی؛ بوری چاموردن طیقانمش. ۲. نفس طوتلمق. کوکس طارلاشوب نفس آلماز اولمق. ۳. اشتها قپانوب یه‌مه‌مك: طاتلیدن طیقاندم.

طیقانیق { (ت) صه. طیقانمش، یولی قپانمش، مسدود، ایشلمز: بو شیشه‌نك آغزی طیقانیق؛ صو یولی، بوری طیقانیقدر.

طیقانیقلق { (ت) سـ. ۱. قپالیلق، مسدودیت: بوغازك، صو یولنك طیقانیقلغی. ۲. نفس طوتلمسی، کوکسك طارلاشمسیله نفس آلنه‌مامه .

طیقر { (ت) مه. ۱. قوری و اینجه بر سسی تصویر ایدر، و مکرر اوله‌رق بویله بر سس چیقاره‌جق صورتده قوریمش شیئلره وصف دخی اولور: بوزك اوزرنده طیقرطیقر یوریور دی؛ بورك قوریوب طیقر طیقر اولمشیدی. [طاقر مهمله سنك مخففی حکمنده‌در.] ۲. فیقر فیقر کبی سسله قاینامغی تصویر ایدر: تنجره طیقر طیقر قاینایوردی .

طیقرداتمَق { (ت) فتـ. طیقردی ایتدیرمك، طیقر طیقر ایده‌جك صورتده سسلندیرمك: شو باقرلری طیقرداتمایك.

طیقردامَق { (ت) فل. خفیف و قوری بر سسله کورلدی ایتمک: جیبنده پاره‌لر طیقردایوردی؛ طونمش ظوپراقلرك اوزرنده آیاقلری طیقردایوردی .

طیقردی { (ت) سـ. قوری و خفیف برسسله اولنان کورلدی: آیاق طیقردیسی؛ صحنلرك طیقردیسی؛ پاره‌نك طیقردیسی .

طیقسیرمَق { (ت) فل. قپالی آغزله خفیف صورتده آکصیرمق: آکصیروب طیقسیریور .

طیقسیریق { (ت) سـ. قپالی آغزله خفیف آکصیرمه.

طیقشدیرمَق { (ت) فتـ. ۱. باصه‌رق صوقمق. ۲. عجله ایله یمك: برآز یمك طیقشدیروب کیتدی .

طیقشمَق { (ت) فل. طار بر یره وباشقه‌لری آره‌سنه صوقلمق.

طیقلمَق { (ت) فل. صوقلمق، آره‌یه کیرمك.

طیقمَق { (ت) فتـ. ۱. زورله و ایته‌رك باصه‌رق صوقمق: شلته‌یه پنبوق طیقمق. ۲. طار ویا صیقندیلی بر یره صوقمق: حبسه طیقمق، دلیکه طیقمق. || مج. چاکه اوت طیقمق = برینی محو ایده‌جك صورتده ایشنی بوزمق.

طیقناز { (ت) صه. طوبلی و ملمجه: طیقناز آدم.

طیقنازلق { (ت) سـ. طوبلیلق، آز ملمملق.

طیغنمق { (ت) فت. عجله ایله و اهمیتسز صورتده بر شیء یمك: بر پارچه شیء طیقنوب كیتدی.

طیقه‌لی { (ت) ص. قپانمش، طیقا- نمش، مسدود: طیقه‌لی بوری.

طیقیز { (ت) ص. ١. زیاده طیقناز، پك قالین. ٢. پك صیقی وقاتی طولدیرلمش: طیقیز طوله.

طیلسان { سنه. عر. زاهدلرك صارقیتدقلری صاریق اوجی.

طین { سنه. عر. بالچیق، چامور، طوپراق.

طیناز { (ت) س. قیش ایچون حفظ اولنمق اوزره تپه صورتنده ییغیلان اوت، اوت ییغینی.

طینت { سنه. عر. خلقت، جبلت، فطرت، یاراد یلیش: طینتی فنا؛ طینتنده مركوز او- لان حال.

طینمق { (ت) فت. با: طنمق.

طیور { سنه. جه. عر. فد: طیر. با: طیر.

ظ

ظ { ظِ. س. [عر. ظاء. سث.] ترکجه الفبانك یکرمنجی حرفی اولوب، ترکجه‌ده مخرجی اولمـ. یغندن، یالکز عربیدن مأخوذ کلمانده بولنور. شیوۀ اصلیۀ عربیه‌سنی بز تلفظ ایده‌مه. جکمزدن (ز) کبی اوقورز. بو حرف اسکی عبرانی و سریانی الفبالرنده دخی منقود اولوب، (ثخذ ضظغ) حرفلری میاننده عربلر طرفندن علاوه اولنمشدر. ابجد حسابنده ۹۰۰ عددینه دلالت ایدر.

ظاء { سث. عر. ظ حرفنك اسم عربیسی اولوب، (ط) دن تفریق ایچون، نقطه‌لی اولدیغنه بناءً « ظاء معجمه » دخی دینلیر.

ظالِم { ص. عر. مؤ: ظالمه. جـ: ظالمین. ظلمه. [« ظلم » دن سف.] حقسزلق و ظلم ایدن، حقسز، غدار، قییجی، مرحمتسز، ستمکار: ظالم آدم؛ ظالم فلك.

ظالِمانه { ص. فا. ظلم واعتسافله اولنان، غدارانه، ستمکارانه: بر معاملۀ ظالمانه. == ح. فا. ظالمه یاقیشیر صورتده، ظلم وستم وغدرله: ظالمانه اورینور.

ظالِملك { س. ظلم، اعتساف، مرحمتسزلك، غدارلق.

ظاهِر { ص. عر. مؤ: ظاهره. [« ظهور » دن سف.] ۱. میدانده اولان، آچیق، آشکار: بو بر امر ظاهردر. ۲. بدیهی، مثبت، هویدا: دلیل ظاهر. ‖ ظاهر اولمق = ظهور ایتمك، میدانه چیقمق. == سذ. عر. بر شیئك میدانده وآچیقده اولان صورتی، خارج، باطن مقابلی، کورینور صورتی: بو آدمك باطننی الله بیلیر اما ظاهری پك ایی کورینور؛ ظاهرده صلحادن کورینور؛ باطنی ظاهرینه اویماز. == ح. تر. البته، شبهه‌سز = ظاهر یارین کله‌جکدر؛ اویله‌در ظاهر!

ظاهِراً { ح. عر. میدانده اولەرق، آشکاره، صورت ظاهره وخارجیه‌ده، کورینشده: ظاهراً دوست کورینورسه‌ده باطناً دشمندر.

ظاهِری { ص. عر. مؤ: ظاهریه. ظاهرده اولان، طیشدن کورینن، صوری: حال ظاهریسی، احوال ظاهریه‌سی. مقابلی: باطنی، باطنیه.

ظَرافَت { سث. عر. نازکلك، نازکانه طور و حال وافاده، تربیه‌لی معامله، لطافت؛ سوزنده، معامله‌سنده فوق العاده بر ظرافت واردر: انسان ظرافتنه حیران اولور.

ظَرافتلی { ص. نازکانه، نازکلکله اولنان، تربیه‌لی ولطافت آمیز: ظرافتلی سوز، معامله.

ظَرف { سذ. عر. جـ: ظروف. ۱. قاب، قلیف، محفظه: ساعت ظرفی. ۲. الی یاقمامق ایچون قهوه فنجانی ایچنه قونان کومش ویا سائر معدندن قاب: بر طاقم ظرف؛ ظرف فنجان طاقمی. ۳. بریره کوندریلن مکتوب وهر نوع اوراقك قونديغی ویاپیشدیریلوب مهرموميله مهرلنن کاغددن شکل مخصوصده قاب: مکتوبی ظرفه قودم؛ ظرفی قپادم؛ بر پاکت ظرف. ٤. د. زمان ویا مکان بیان ایدن کلمه؛ ظرف زمان، ظرف مکان: دون بوراده ایدم تعبیرنده « دون » کلمه‌سی ظرف زمان و « بوراده » ظرف مکاندر. ‖ ظرفنده = ایچنده

اثناسنده، داخلنده: بش كون ظرفنده؛ اوچ سنه ظرفنده.

ظُرَفاء { سنذ. جـ. عر. فد: ظريف. با: ظريف.

ظَرفيّت { سش. عر. بر كلمه‌نك ظرف اولمسى، ظرف زمان ويا ظرف مكان صورتيله قوللانلمسى: بوكلمه‌نك ظرفيتى حالنده صورت استعمالى.

ظُروف { سنذ. جـ. عر. فد: ظرف. با: ظرف.

ظَريف { ص. عر. ؤ: ظريفه. جـ: ظرفاء. [«ظرف» دن صش.] نازك، لطافتلى، خوش ادا: ظريف آدم، ظريف معامله. = جـ. تر. فد. كبى. سوبجى قادين. [بومعناده جمعى اولان «ظرفاء» قوللانيلير.]

ظَريفانه { ص. ح. فا. نازكانه، ظرافتله، حسن ادا وملايمتله: ظريفانه معامله ايديور.

ظَريفلك { سذ. ظرافت، نازكلك، حسن ادا، نازكانه معامله.

ظَفَر { سذ. عر. ١. مقصده دسترس اولمه، نائليت، موفقيت. ٢. دشمنى يكمه، غلبه، غالبيت، نصرت، فتح: جناب حق فتح وظفر احسان بيوردى؛ دشمن اوزرينه ظفر بولدى.

ظُفر { سذ. عر. جـ: اظفار. تث. طرناق.

ظَفَره { سش. عر. ط. كوز طبقه‌لرندن بريننك طرناق كبى قالينلاشوب سرتلمه‌سنى موجب علت، فر. Ptérigium.

ظُفرى { ص. عر. ؤ: ظفريه. طرناق قبيلندن ويا طيرناغه منسوب ومتعلق.

ظَفَرياب { ص. فا. [عر. ظفر = موفقيت. فا. يافتن = بولمق] ١. موفقيته نائل اولان، موفق، نائل: مرامنه ظفرياب اولدى. ٢. غالب، منصور: دشمنه قارشى ظفرياب اولدى.

ظِلّ { سذ. عر. جـ: ظلال، اظلال. ١. كولكه، سايه. ٢. مج. حمايه، تصاحب، سايه: ظل ظليل ولى نعمتيده. ٣. ر. بر قوسه تماس ايدن خط مستقيم، مماس. || ظل الله، ظل الله فى الارض = خليفهٔ مسلمين حضرتلرى.

ظِلال { سذ. جـ. عر. فد: ظل. با: ظل.

ظَلام { سذ. عر. ١. قرانلق، ظلمت: ظلام ليل. ٢. حقسزلق، ظلم، غدر، ستم. [بو ايكنجى معناده «ظ» نك كسرى ده جائزدر.]

ظِلف { سذ. عر. جـ: ظلوف. اظلاف. تا. صيغير وقويون كبى حيوانلرك چتال طيرناغى. [چتال اولميان آت طيرناغى كيبلرينه «حافر» دينير.]

ظُلم { سذ. عر. حقسزلق، غدر، ستم، جور، عدل مقابلى.

ظُلماً { ح. عر. ظلم ايله، حقسز اوله‌رق، جور وستمله، بغير حق، زورله.

ظُلُمات { سش. جـ. عر. فد: ظلمت. با: ظلمت.

ظُلمانى { ص. عر. ؤ: ظلمانيه. قرانلغه منسوب ومتعلق وقرانلق اولان، مظلم.

ظُلمَت { سش. عر. جـ: ظلمات. قرانلق، تيركى، تاريكى: ظلمت ليل. = جـ: كرهٔ ارضك آيلرجه كونش كورمن وقرانلقده قالير اقطار قطبيه‌سى: اسكندرك ظلماته كيتديكى مرويدر. || بحر ظلمات: بحر محيط آطلاسى يه وقتيله عربلرك ويردكلرى اسم.

ظَلوم { ص. عر. [«ظلم» دن صش.] زياده ظلم وحقسزلق ايدن، پك جفاكار، وغدار، مبالغه ايله ستمكار.

ظِلّى { ص. عر. ؤ: ظليه. كولكه‌يه منسوب ومتعلق.

ظَليل { ص. عر. ؤ: ظليله. [«ظل» دن صش.] پك كولكه‌لى، پك كثيف وسرين، سايه دار: ظل ظليل.

ظَمأ { وظماء. سذ. عر. زياده صوصامه، تشنكى، عطش شديد.

ظَنّ { سذ. عر. جـ: ظنون. ١. صانى، صانمه، يقيناً بيلمكسزين اغلب احتمال ايله حكم ايتمه، كمان: بوكون كله‌جكدر ظن ايدرم؛ ظنمه كوره بوكون كليرلر؛ ظن ايتمه كه بنم بو ايشده بر منفعتم واردر. ٢. شبهه، تردد، شك: بو ايشده ظن حاصل اولدى؛ وحدانيت حقنده ظنه تابع اولماملى؛ ظنونى ذهندن چيقارملى؛ فلاسفه‌نك اكثر مطالعاتى ظن وخيالدن عبارتدر. || حسن ظن = برآدم حقنده ايى بر فكر ومطالعه حاصل ايتمه، كنديسنى ايى بيلمه، توجه. || سوء ظن = برى حقنده كوتى برفكر ومطالعه پيدا ايتمه، كنديسنى كوتى ظن وفرض ايتمه: حقمده كى حسن ظننى سوءظنه

تحويل ايتديلر. || ظن غالب = علم يقينه قريب اولان ظن.

ظُنون { سذ. جـ. عر. فد : ظن. با : ظن.

ظَواهِر { سش. جـ. عر. [فد : « ظاهره » لسانمزده قوللانلماز.] بر شیٔ ويا شخصك ميدانده اولان وكورينور جهتلرى، صورت ظاهريه سى : بو آدمك ظواهرى پك ايى كو- رينور؛ ظواهر احوالنه باقيليرسه.

ظِهاره { سش. عر. با : زغاره.

ظَهر { سذ. عر. ١. آرقه ، صرت، اكين. ٢. كاغد وسائره‌نك آرقه طرفى، كريسى : جوابنى مكتوبك ظهرينه يازوب اعاده ايتدى. || قوة الظهر = آرقه‌دن امداده مهيا اولمق اوزره يدك بولنديريلان عسكر وسائره، كريدن كوكنيله‌جك قوت : دشمنك قوة الظهرى وار ايدى.

ظُهر { سذ. عر. كوندوزك اور- ته‌سى، زوال وقتى، اوكله: صلاة الظهر = اوكله نمازى؛ قبل الظهر = اوكله‌دن اول؛ بعد الظهر = اوكله‌دن صكره.

ظَهرى { ص. عر. ث : ظهريه. ١. آرقه‌يه منسوب و متعلق. ٢. امداده متعلق : قوهٔ ظهريه = قوة الظهر.

ظُهرى { ص. عر. ث : ظهريه. اوكله‌يه منسوب ومتعلق. [زوالى دها مستعملدر.]

ظَهريّه { سش. عر. بر مكتوب وسائر ورقه‌نك آرقه‌سنه يازيلان يازى، آرقه سنده‌كى شرح : ظهريه‌سى واردر؛ ظهريه- سنى اوقوديكزمى ؟

ظُهور { سذ. عر. ١. ميدانه چيقمه، ظاهر اولمه، چيقمه، كورينمه : كونش ظهور ايتدى؛ صوقاغك كوشه سندن ظهور ايديويردى. ٢. حاصل اولمه، وجوده كلمه ، تحدث، تكون : آرقه‌مده بر چيبان ظهورايتدى. ٣. كشف، ايجاد، بولنمه : آمريقانك ظهورى؛ توتونك ظهورى؛ تلغرافك ظهورى. ٤. مشهور بر آدمك ويا فوق العاده بر حالك ميدانه كلمسى : دين مبين اسلامك ظهورى؛ بحرمحيطده‌نورطنه‌لرك ظهورى. || نوظهور = يكى چيقمه، يكى ايجاد.

ظُهورات { سش. جـ. عر. مأ- مول ومنتظر دكل ايكن آكسزين وقوعه كلن احوال وبويله احوالك ايجاب ايتديرديكى مصارف : ظهوراته قارشى بر مقدار آقچه بولنديرمق شرطدر. || ظهوراته تابع اولمق = اولدن صورت اجراسى تعيين اولنميوب ظهور ايده‌جك احواله كوره اوله‌جق اولان : اورابه كيتديكدن صكره خط حركتمز ظهوراته تابع اوله‌جقدر؛ ظهورات واپورى = سياحت پروغرامى خارجنده وفوق العاده بر لزوم اوزرينه حركت ايتدير- يلن واپور.

ظُهورى { س. اورته اويوننده مضحك شخصى اجرا ايدن مقلد؛ ظهورى قولى = اورته اويونى طاقمى.

ظَهير { ص. عر. [« ظهر » دن صش.] آرقه چيقان، معين، مددكار، ياردمجى.

ع

ع { عين. س. [عربيده سش.] { تركجه الفبانك يكرمى برنجى
حرفى اولوب، بوغازدن اولان
مخرجى السنۀ ساميه‌يه مخصوص
اولمغله، لسانمزده يالكز عربيدن
مأخوذ كلمه‌لرده بولنور. الفبانك
ترتيب اصليسى اولان ابجد صره‌
سنده اون آلتنجى حرف اولوب،
شكل عبرانيسى ע وشكل سريا
نيسى ܥ دركه عربى ايله مشا
بهتلرى ظاهردر. شكل اصلى
قديمى بر دائره وحلقه‌دن عبا
رت اولمغله السنۀ ساميه‌ده كوز
ديمك اولان بو اسمله تسميه او
لنمشدر. لسان يونانيده بوشكل
اصلى بى (ο) محافظه ايتديكى
حالده، حركه برينه كچوب، ضمۀ
مبسوطۀ ثقيله كبى اوقونور. عربى
اولميان كلمه‌لرده استعماليله مثلا
عربه وعلكساندر يازلمسى غلط
فاحشدر. رقم كبى استعمالنده
٧٠ عددينه دلالت ايدر.

عابد { س. ص. عر. ؤ: عابده. ج: { عبده. [« عبادة » دن
سف.] طاپان، طابينان، عبادت
ايدن، اهل تقوى، زاهد: عابد
آدمدر: عابده بر قادين؛ عابدك
عبادتى؛ عبدۀ اوثان = بته طا
پانلر.

عابدانه { ص. ح. فا. عابد و زا { هده ياقيشير صورتده،
عابدجه: بر طور عابدانه ايله؛
عابدانه عمر سوريور.

عابر { ص. عر. ؤ: عابره. ج: { عابرين. [« عبور » دن
سف.] كچن، عبور ومرور ايدن:
مارين وعابرين = كلوب كچنلر.

عاتق { ص. عر. [« عتق » دن { سف.] ١. آزاد اولمش،
آزادلى، اعتاق اولنمش
(كوله). ؤ. ٢. اسكى، قديم.
[« عتيق » دها مستعملدر.]

عاج { سف. عر. ١. فيل ديشى. { ٢. باغه.

عاجز { ص. عر. ؤ: عاجزه. ج: { عجزه. [« عجز » دن سف.]
١. اقتدارسز، غير مقتدر،
ضعيف، كوشك، الندن ايش
كلمز: عاجز بر آدمدر؛ كندى
ايشنى كورمكدن عاجزدر. ٢.
شاشيرمش، نه ياپه‌جغنى بيلمز،
درمانسز: بن بو ايشده عاجز
قالدم؛ انسان جواب ويرمكدن
عاجز قالير. ٣. اذ. تواضع طر
يقيله متكلمدن كنايه اولور:
عاجزلرى، عاجز بنده‌لرى.
|| دار العجزه = كنديلرينى
بسلمكدن عاجز اولان بيچاره
و سقط فقرانك بيتوتت واعاشه‌
سنه مخصوص خيرات دائره.

عاجزانه { ص. ح. فا. ١. عجز { واقتدارسزلقله، حقيرا
نه: عاجزانه تقديمنه جرأت
قلندى؛ عاجزانه بر كتاب يازمغه
باشلادم. ٢. اذ. متكلمدن كنايه
اولور: طرف عاجزانه‌مه ارسال
بيوريلان تحريرات يد عاجزانه‌
مه واصل اولدى.

عاجزى { ص. فا. بو عاجزه عائد { ويا منسوب ومتعلق،
متكلمدن كنايه اوله‌رق محويت
وتواضع تعبيريدر: پدرعاجزى =
پدرم؛ سوى عاجزى يه = طرف
عاجزانه‌مه.

عاجل { ص. عر. ؤ: عاجله. { [« عجله » دن سف.] ١.
عجله‌لى، عجله‌جى، مستعجل:
تشبثات عاجله. ٢. شمديكى،
حاضر، مستقبل ومهلتلى اولميان،
پشين، آجل مقابلى، معجل:
امر عاجل، دواى عاجل، مهر
عاجل.

عاجلاً { ح. عر. عجله ايله، مستعجل { اوله‌رق، سريعاً، درحال:

مکتبك عاجلاً کشادی مطلوبدر.

عاد { سخذ. عر. یمن جهتنده سا. کن بولنمش برقوم قدیمدرکه هود (عم) ه ایمان کتیرمیوب کفر وشرکده اصرار ایتدکار. یچون طرف باریدن قهر او. لنمشدر.

عادَت { سذ. عر. جم: عادات. [ترکیبات عربیه‌ده: عاده] ۱. آلیشلمش شیء، الفت، هر وقت یاپیلان: صباح ارکن قالقمق عادتیدر: بیلدیککی کیمسه. یه کوسترممك عادتیدر. ۲. رسم، دأب، اصول، هر کس طرفندن رعایت اولنه‌کلن حال: بو مملکتك عادتی بودر؛ عادت بلده؛ عادت حسنه، عادت سیئه: عادة الله = حکم ازلیٔ ربانینك جاری اولدیغی طریق، نظام و اصول طبیعت. ۳. تر. قادینلرك آیده بر کره کوردکاری حیض، آی باشی: عادت اوستنده ایدی. || خارق عاده، خارق العاده = عادة اللهه مغایر اوله‌رق واقع اولان حال، معجزه وکرامت کبی عادة اللهك مافوقنده وقوع بولان حال. || علی العاده = عادت اولدیغی یعنی هر وقت وقوع بولدیغی کبی، عادتا، بیاغی. || فوق العاده = هر وقتکینك اوستنده وخارجنده اوله‌رق، صورت مخصوصه‌ده، آیریجه: فوق العاده حرمت ورعایت ایتدیلر؛ فوق العاده بر ضیافت ویردی.

عادَتا { ح. عر. [طوغریسی: عادةً] ۱. عادت اولدیغی اوزره، هر وقتکی کبی، علی العاده. ۲. بیاغی صورتده، عادی بر صورتله: عادتا بر یمك. ۳. دوزجه: بو عادتا سرقت.

عادِل { صه. عر. ۇ: عادله. [«عدل» دن سف.] عدالت صاحبی، اجرای عدل ایدن، احقاق حق ایدن: آمر عادل، حکومت عادله. || شاهد عادل = عدالت اوزره یعنی طوغری شاهد.

عادِلانه { صه. ح. فا. عدالت صاحبی برآدمه یاقیشیر صورتده: حکم عادلانه.

عاده { سذ. عر. خارق العاده، علی العاده، فوق العاده. با: عادت.

عادی { صه. عر. ۇ: عادیه. ۱. عادت اولان، معتاد، هر وقتکی، فوق العاده اولمیان: عادی کون؛ امور عادیه. ۲. بیاغی، آشاغی: عادی برآدمدر؛ پك عادی بر یمك یاپمشیدی. || محاکم عادیه = حقوق جزا. ئیه‌دن اولمیان: محاکم عادیه = جزا محاکمنك غیری، حقوق محکمه‌لری.

عادیلك { س. بیاغیلق، آشاغیلق: اونك عادیلکی قیافتندن بللیدر.

عار { سذ. عر. ۱. شین، نقیصه، عیب، اوتانه‌جق شیء: او ایش بنم ایچون عاردر. ۲. اوتانمه، محجوب اولمه، حیا، محجوبیت، شرم: بو آدمده هیچ عار ناموس یوقمیدر؟

عارِب { صه. عر. ۇ: عاربه. [«عرب» دن سف.] عرب جنسیتنه منسوب اولان: عرب عاربه = اساساً و خالص عرب جنسیتنه منسوب اولان عرب.

عارسز { صه. حیاسز، اوتانماز، یوزی پك.

عارسزجه { ح. اوتانمیه‌رق، او. تانمقسزین.

عارسزلامَق { فل. عارسزلق ایتمك، عارسز. جه حرکت ایتمك، رد اولنه‌رق قوغلدیغی حالده ینه اوتانمقسزین مراجعت ایتمك.

عارسزلق { س. حیاسزلق، او. تانمازلق، رد اولنه. رق قوغلدیغی حالده ینه اوتا. نمیوب مراجعت ایتمه: آرتق عارسزلق ایدیور.

عارِض { صه. عر. ۇ: عارضه. [«عرض» دن سف.] طبیعی وذاتی اولمیوب صکره. دن حاصل اولمش، ظهور ایدن، کلوب یاپیشان: کندیسنه برحال، برخسته‌لق عارض اولدی؛ بوسنه اکینلره بر بوجك عارض اولدی.

عارِض { سذ. عر. یاکاق: عارض آل.

عارِضه { سذ. عر. جم: عوارض. عارض اولان حالت، صکره‌دن کلوب تعلق ایدن نقیصه: بر عارضه‌یه اوغرادی؛ عوارض متنوعه‌یه دوچار او. لدی.

عارِضی { صه. عر. ۇ: عارضیه. ذاتی وخلقی اولمیوب صکره‌دن ظهور وتعلق ایدن: علم انسانده ذاتی دکل عارضی بر حالدر.

عارِف { صه. عر. ۇ: عارفه. [«عرفان» دن سف.] بیلن، بیلکی صاحبی، دانا،

آشنا، واقف : عارف. اسرار، هنر وفنده عارفدر؛ عارف بالله = حق تعالایی حقیله آكلامش؛ مرشد عارف = اسرار الهیه یه واقف اولان مرشد.

عارفانه { ص. ح. فا. عارف احوال و اسرار اولان مرد } دانایه یاقیشیر و سزاوار بر صورتده: بعض مقالات عارفانه سنی اوقودم: عارفانه اجرای وعظ ونصیحت ایدیور. [با : حریفانه]

عارلانمق { فل. اوتانمق، محجوب و شرمنده اولمق } : بو آدم عارلانمق بیلمزمی؟

عاری { ص. عر. ث : عاریه. [« عری » دن سف.] } ۱. چپلاق، برهنه. ۲. خالی، بوش، تهی، بری، مبرا: زینتدن، ریادن عاری.

عاریت { س. عر. اودونج، موقتاً و اعاده اولنمق } اوزره آلنان شیء : كتاب عاریت ویرلمز؛ عاریت آلنان آت انسانی یاری یولده یایا براقیر؛ عاریت آلمق = استعاره ایتمك، اودونج آلمق؛ عاریت ویرمك = اعاره ایتمك، اودونج ویرمك.

عاریةً { ح. عر. اودونج اوله‌رق، استعاره و یا } اعاره طریقیله : بو كتابی فلاندن عاریةً آلدم.

عاریتی { اكرتی دیدیكمز لغتك طوغریسی اولمق اوزره } ایجاد اولنمش غلط فاحش بر لغت اولوب ذاتاً « اكرتی » خالص وفصیح تركجه بر لغت اولدیغندن بو ایجاد غریبه حاجت یوقدر.

عازم { ص. عر. [« عزم » دن سف.] } ۱. قصد ونیت ایدن، قطعیاً قرار ویرن : عازم سفر اولدی. ۲. بر یره حركت ایدن، منهیء عزیمت اولان : عازم دار بقا اولدی.

عاشر { عد. عر. ث : عاشره. اونجی : باب عاشر؛ دفعهٔ } عاشره.

عاشراً { ح. عر. اونجی اوله‌رق، اونجی درجه‌ده } : عاشراً شونی یاپملی.

عاشق { ص. عر. ث : عاشقه. ج : عشاق، عاشقین. [« عشق » دن سف.] } ۱. برینه عشق وعلاقه ایدن، مبتلا، یانیق : قیس لیلایه عاشق ایدی؛ عاشق دیدار؛ عشاقه جور ایتمك؛ عاشق اولمق = تعشق ایتمك. ۲. جمال الهه علاقه ایتمش كبی مربوط اولان، شیدا. ۳. عو. ساز وطنبوره چالان قهوه شاعری. — عاشقان جمع فارسیسی‌ده قوللانیلیر.

عاشقانه { ص. ح. فا. عاشقلره یاقیشیر حال وصورتده: } عاشقانه شرقیلر؛ عاشقانه بر نعره آتدی؛ عاشقانه طور وحال.

عاشقلق { س. ۱. عاشقك حال وصفتی، عاشق اولمه، } عشقه ابتلا : عاشقلق انسانك راحتنی سلب ایدر بر حالدر. ۲. ساز وطنبوره چالان قهوه شاعرینك حال وصفتی.

عاشوراء { یاخود عشوراء. سش. عر. ۱. محرمك اونجی } كونی كه قبل الاسلام دخی رسمی بر كون ایدی. ۲. یوم مذكور ده پیشیریلوب طاتلیسی معتاد اولان معروف بر طاتلی كه دوكلمش بغدایله میوه وحبوباتك اكثرندن بر مقدار قاریشدیرلمغله یاپیلیر.

عاصف { ص. عر. ث : عاصفه. ج : عواصف. [« عصوف » دن سف.] } پك سرت، پك شدتلی، شدتله اسن : ریح عاصف، ریح عاصفه. [زیرا ریح عربیده مذكر ومؤنث اعتبار اولنور.]

عاصم { ص. عر. ث : عاصمه. [« عصمة » دن سف.] } عصمتلی، كناه وحرامدن متوقی، پرهیزكار، ناموسلی، عفیف.

عاصی { ص. س. عر. ث : عاصیه. ج : عصاة. [« عصیان » دن سف.] } ۱. اطاعتسز، سركش، باغی، باش قالدیران : عاصی اولدی. ۲. اوامر الهیه‌یی اجرا ایتمین، كنهكار : عاصیلر دوچار عقوبت اخرویه اولور. ۳. خیدود، شقی : عصاته قارشی سوق عسكر اولندی.

عاصیلق { س. ۱. اطاعتسزلق، سركشلك، بغی، طغیان. } ۲. كنهكارلق، اثم. ۳. خیدودلق، شقاوت.

عاطر { ص. عر. ث : عاطره. [« عطر » دن سف.] } كوزل قوقولی، رایحهٔ طیبه‌سی اولان : خاطر عاطرلرینی استفسار ایتمك.

عاطف { ص. عر. ث : عاطفه. [« عطف » دن سف.] } ۱. یوزینی چویرن، میل ایدن، مائل، متوجه. ۲. ۲. برینه توجهی ومیل ومحبتی اولان، لطف وتوجهله باقان. ۳. د.

ایکی کلمه و یا جمله‌یی ربط ایدن (کلمه) : حرف عاطف (حرف عطف)؛ واو عاطفه؛ حروف عاطفه .

عاطِفَت { سْ. عر. جـ : عواطف. توجه، میل، حسن ظن، مرحمت : عاطفت افزای صدور اولان ارادهٔ سنیه .

عاطِل { صـ. عر. ا : عاطله . [«عطل» دن سف.] ۱. ایشسز، ایشلمز، بوش طورور، معطل، بطال. ۲. تنبل، کسلان. ۳. ط. تأثیرسز، حکمسز .

عافِیَت { سْ. عر. امراض و عللدن سالم و بری اولمه، صحت، تندرستی : عافیتده اولمق؛ اعادهٔ عافیت ایتمك. ||عافیت اولسون، اوله = بر شیٔ ییوب ایچنلره ویا حمام و تراش کبی صحت بدنه تعلق ایدر برایشدن چیقانه ایراد اولنور دعاتعبیردر. [طیاق ییانه ده بعضاً استهزا طریقیله سویلنیر.]

عاقِبَت { سْ. عر. جـ : عواقب. ۱. صوك، آخر، پایان، نهایت، انجام : بوچاپقینك عاقبتی نه اوله جق؟ عاقبتنی دوشونمك. ۲. نتیجه : عاقبتی خیر در. = حـ. نهایت، آخرکار، بالآخره: عاقبت بنم دیدیکمك طوغریلغنی آکلادی؛ عاقبت بنم دیدیکمه کله جکسکز. ||عاقبة الامر= ایشك صوکنده، نهایة الامر.

عاقِبَت اَندیش { صـ. فا. [عر. عاقبت = صوك. فا. اندیشیدن = دوشونمك] هر ایشك صوکنی و نتیجه سنی اولدن دوشونن، دور اندیش.

عاقِبَت بین { صـ. فا. [عر. عاقبت = صوك. فا. دیدن = کورمك] هر ایشك صوکنی اولدن کورن، دوربین.

عاقِد { صـ. عر. ا : عاقدین. [«عقد» دن سف.] حقـ. برمقاوله و شرکت وسند وساٸره عقد و امضا ایدنلرك هر بری : عاقدلرك مراجعتی اوزرینه؛ عاقدین حاضر اولدیغی حالده.

عاقِر { صـ. عر. [«عقر» دن سف. — مذکر بله مؤنثی بردر] ۱. قیصیر، طوغورماز، عقیم. ۲. محصولات ویرمز، غیر منبت. || عاقرقرحا= عودالقرح دنی دیدکلری دوائی کوك.

عاقِل { صـ. عر. ا : عاقله. جـ : عقلاء. [«عقل» دن سف.] ۱. عقللی، اوصلی، هوشیار، خردمند : مرد عاقل؛ کار عاقل [وغلطی : کار عقل] = عقللی آدم ایشی : بو کار عاقل دکلدر. ۲. بالغ، سن رشده واصل : ایکی اوغلندن بری عاقل ودیکری صبیدر. [بعض محللرده قبیله رئیس و اختیارلرینه ده دینلیر.] = جـ. با : عقلا .

عاقِلانه { صـ. حـ. فا. عقللی آدمه یاقیشیر صورتده، عقل وادراکله، خردمندانه : عاقلانه حرکت؛ عاقلانه دوشونیور .

عاکِف { صـ. عر. [«عکف» دن سف.] عبادت ایتمك اوزره حرم شریفده یاخود دیکر بر محل مبارکده اختیار عزلتله قپانوب اوتوران. [«معتکف» دها مستعملدر.]

عال { صـ. عر. [«علو» دن سف. عالی کبی] یوکسك، بالا؛ عال العال = بالاتر، پك عالی، اعلا : مجلس عال العال. [یالکز بو تعبیرده مستعملدر. با : عالی.]

عالَم { سـ. عر. جـ : عالمین، عوالم. ۱. کائنات، مخلوقات، کافهٔ اجرام سماویه ومافیها، جهان : جناب حق عالمی یاراتمشدر؛ بتون عالمك خالق و صاحبیدر. ۲. برشمس ایله اوکا تابع اولان یعنی اونك اطرافنه دور ایدن سیاراتك تشکیل ایتدکلری دائره : عالم شمس؛ رب العالمین. ۳. دنیا، کرهٔ ارض : دور عالم؛ عالمك هر طرفی طولاشلدی. ٤. انسانلر، خلق : عالم بیلیر؛ عالم ایشیتدی. ۵. جمعیت، جماعت، آیریجه بر حال وصورت ابراز ایدن اجتماع ویا کیفیت : بر اکلنجه عالمی یاپدق؛ چوجقلق عالمی، مکتب عالمی باشقه برحالدر؛ عالم معنا = رؤیا حالی؛ عالم آب = عشرت جمعیتی؛ کندی عالمنده در = کندی حالنده؛ عالم ارواح، عالم ملکوت، عالم لاهوت، عالم غیب = عالم روحانی. || فخر عالم = خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز.

عالِم { صـ. عر. ا : عالمه. جـ : علماء. [«علم» دن سف.] بیلن، بیلکیلی، بیلکیج : عالم ذات؛ عالم هر فن. = جـ. ۱. علم ایله اشتغال ایدنلر، علوم متنوعه‌یه آشنا اولانلر : علماء فقه، علماء هیئت. ۲. طریق تدریس وقضایه منسوب اولوب زی وقیافت مخصوصه ده بولنانلر، طریق علمی منسوبینی : علمادن بر ذات.

عالَم آرا { صـ. فا. [عر. عالم = جهان. فا. آراستن =

طوناتمق] عالمی تزیین ایدن ، عالمك زینتی اولان .

عالَم‌اَفروز { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. افروختن = پارلاتمق] عالمی پارلاتان ، بتون عالمه نور صاچان .

عالِمانه { ص. ح. فا. عالمه یاقیشیر صورتده : عالمانه بر طورله .

عالَم‌پناه { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. پناه = ملجأ] جهانك ملجأ و معاذی : پادشاه عالمپناه .

عالَمتاب { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. تافتن = پارلامق] جهانی پارلادان : آفتاب عالمتاب .

عالَمسوز { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. سوختن = یاقمق] جهانی یاقان .

عالَمگیر { ص. فا. [عر. عالم = جهان . فا. کرفتن = طوتمق] ١. جهانی طوتان ، دنیایی ضبط ایدن ، فاتح عالم ، جهانگیر. ٢. بتون عالمه یاییلان ، دنیایی طولدیران : اونك صیت وشهرتی عالمگیر اولدی .

عالَمی { ص. عر. ث : عالمیه . جهانه منسوب ومتعلق ویا عائد اولان . = س. ج. فا : عالمیان = دنیا آدملری ، بتون کرهٔ ارض اهالیسی ، انسانلر : ولی نعمت عالمیان = بتون خلقك ولی نعمتی .

عالَمین { سند. ج. عر. فد : عالم . { با : عالم .

عالی { ص. عر. ث : عالیه . [« علو » دن سف.] ١. یوکسك ، یوجه ، رفیع ، بلند : بر بنای عالی ؛ بر قصر عالی . ٢. قدری یوکسك ، علو مرتبه صاحبی ، سامی ، بالا : جانب عالیلرینه ؛ مقامات عالیه ؛ فرمان عالی . || باب عالی . با : باب . || مکتب عالی ، مکاتب عالیه = اعدادیه دن صکره کیریلان مکتب که بر فن ویا مسلکه مخصوصدر : طبیه ، ملکیه ، حربیه ، بحریه ، حقوق مکتبلری ، هندسه خانه کبی .

عالی تَبار { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . تبار = صوی] بیوك بر نسل ونسبه منسوب اولان ، شریف ، نجیب .

عالی‌جاه { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . جاه = منصب] بیوك مسند و منصبده بولنان .

عالی جَناب { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . جناب = جانب] حیثیت ذاتیه‌سنی محافظه ایله خست ودنائتی وکوچکلکی ارتکاب ایتمیوب کرم وسخاوته مائل بولنان .

عالیجنابلق { س. سخاوت ، کرم ، علو شانله ایدیلن کرم .

عالیشان { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . شان = م] شان وشرفی رفیع و بلند اولان : نشان عالیشان ؛ وزیر عالیشان .

عالیقَدر { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . قدر = درجه ، مرتبه] قیمت و درجه‌سی یوکسك ، رفیع الدرجات : پدر عالیقدر .

عالی گُهَر { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . فا. گهر = طینت] طینت و جوهر ذاتیسی رفیع وبلند اولان .

عالی مَقام { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . مقام = یر] و :

عالی مَکان { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . مکان = یر] یری ورتبه ومقامی رفیع اولان .

عالی هِمّت { ص. فا. [عر. عالی = یوکسك . همت = م] علو همتی اولان ، همتی رفیع و بلند وچوق اولان .

عام { سند. عر. ج : اعوام . ییل ، سنه ، سال : اعوام وشهور توالی ایتدکجه .

عامّ { ص. عر. ث : عامه . ج : عوام . [« عموم » دن سف.] ١. عمومه یعنی هرکسه عائد ، عمومی ، جمله‌یه راجع : لطف عام ، نفیر عام ، طریق عام . ٢. خواصه مخصوص اولمیوب عموم ایچون اولمغله منتخب وکزیده اولمیان ، عادی ، بیاغی : خرج عام = هر کسك خرجی اوله بیله جك صورتده اوجوز وعادی . || د. اسم عام = مدلولی فرده معین و محدود اولمیوب جنسنه عائد اولان اسم : طاش ، صو ، آت کبی که اسم خاص وعلم دینلن بغداد ، طونه ، اسکندر کبی اسملردن فرقلیدر . || طریق عام = هرکسك حق مروری اولان صوقاق . || نفیر عام = علی العجله اهالیدن

طو یلا نیلان غیرمنتظم عسکر، باشی بوزوق. = سذ. عر. عموم، کافهٔ خلق، خاص مقابلی: معلوم خاص وعام. = سش. عر. عموم، بتون خلق، اهالی: عامه یه معلوم اولدی: عامه نك معلومیدر. = جه. بیاغی خلق، عادی آدملر، خواص مقابلی: عوامه مخصوص تعبیرات: عوامك آکلایه جغی شیء اولمیوب خواص ایچوندر.

عامر { ص. عر. ؤ: عامره. [«عمران» دن سف.] ۱. معمور، آبادان، خراب ضدی. ۲. مسکون، شـن، اهالیسی وشنلکی اولان، متروك وخالی اولمیان: بلاد عامره. ۳. کوزل ایشلنمش، اعمار اولنمش: اراضیٔ عامره. ٤. دولته عائد. رسمی، سلطنت سنیه یه منسوب ومتعلق: ترسانهٔ عامره، طو- بخانهٔ عامره، مطبخ عامره، اصطبل عامره. [بوکبی تعبیرات رسمیه ده موصوف مذکر ویا فارسی اولدیغی حالده صفتك مؤنث قوللانلمسی غلط مشهور اوله رق معتاد اولمشدر.]

عامل { ص. عر. ؤ: عامله. [«عمل» دن سف.] ۱. ایشلین، یاپان، فاعل: بونك عاملی فلاندر: عوامل کیمویه. ۲. تأثیر ایدن. مؤثر. ۳. برقاعده ویانصیحت وسائره یی موقع فعله قویوب اجرا ایدن، اونکله عمل یعنی اوکا کوره حرکت ایدن: علمیله عامل بر عالم؛ خلقه ایتدیکی وعظ و نصیحتله کندیسی دخی عاملدر.

عامل { سذ. عر. جه: عمال. عربلر زماننده اداره ا- موری، والی، متصرف: حضرت عمر (رضه) جانبندن بصره عاملی نصب بیورلمشیدی.

عامل { سذ. عر. جه: عوامل. د. [نحو عربیده] بر کلمه نك اعرابنی موجب اولان کلمه: عامل لفظی، عامل معنوی. [جمعی «عمله» اولان عامل مفرد اوله رق لساننزده مستعمل دکلدر. با: عمله.]

عامه { سش. عر. [«عموم» دن سف. ؤ.] عموم، خلق، عوام ناس: عامه یه معلوم اولدی.

عامی { ص. عر. ؤ: عامیه. عوامه عائد، خاصه مخصوص او- لمیوب عوامه خرجی اولان، عادی، بیاغی؛ لغت عامیه = لسان عربینك بین العوام مستعمل او- لان اعرابسز وغلط شیوه سی.

عانه { سش. عر. تش. قاصیق آلتی، اوت یری.

عائد { ص. عر. ؤ: عائده. [«عودة» دن سف.] ۱. دونن، رجوع وعودت ایدن. ﺫ. ۲. تعلق ایدن، مناسبت وتعلق اولان، راجع، دائر: بو وظیفه بکا عائد دکلدر؛ بونك نیك و بدی کندیسنه عائددر.

عائده { سش. عر. جه: عائدات، عوائد. برینه راجع و عائد اولان رسم و ویرکی یاخود ایراد: کندیسنك ونفدن عائداتی واردر؛ کندیسی عوائدینی منتظماً آلیور. [مفردی چوق قوللا- نلماز.]

عائق { ص. عر. ؤ: عائقه. [«عوق» دن سف.] آلیقویان، تأخیر ایدن. ﺫ.

عائقه { سش. عر. جه: عوائق. [«عوق» دن سف. ؤ.] آلیقومغه وتأخیره سبب اولان شیء، سبب مانع: بعض عوائقدن طولایی کری قالدی.

عائله { سش. عر. اداره واعاشه لری بر آدمه عائد اولان زوجه واولاد وابوین وسائر اشخاص مجموعی، فامیلیا، اهل بیت، خا- ندان، عیال: عائله سنی اعاشه ایچون کیجه کوندوز چالیشمغه مجبوردر؛ بیوك بر عائله یه، فقیر لکن ناموسلی بر عائله یه منسو- بدر.

عباء { سذ. عر. ۱. یوکدن معمول معروف قبا قماش. ۲. بوقماشدن معمول اوستلك روبه، خرقه. = ص. عبادن معمول: عبا پوتور؛ عبا ترلك. || آل عبا = اهل بیت جناب نبوی که جمله سنی مبارك عبا- لریله صارمش اولدقلرندن بو اسم قالمشدر.

عباپوش { ص. فا. [عر. عبا = م. فا. پوشیدن = کیمك] عبا کیین، عبادن خرقه کیین، درویش.

عباد { سذ. جه. عر. فد: عبد. با: عبد.

عبادت { سش. عر. جه: عبادات. ۱. قوللق، بندکی. ۲. طاپمه، طاپنمه، پرستش، نماز: جناب حقه عبادت ایتمك؛ آتشه، بته عبادت ایدنلر. ۳. طاعت، تقوی: کیجه کوندوز عبادتله مشغولدر.

عِبادَتخانه { س. فا. [عر. عبادت = پرستش. فا. خانه = او] جناب حقه ویا بر معبود باطله عبادت ایتمكه وطاپنمغه مخصوص بنا، معبد.

عِبادَتگاه { س. فا. [عر. عبادت = پرستش. فا. گاه = محل] عبادت یری، معبد، عبادتخانه.

عِبارَت { سث. عر. ۱. متشكل، مركب، بر شیئك عینی اولوب باشقه‌سی اولمیان: دوزینه اون ایكی شیئدن عبارتدر؛ ذكر وعبادت ذهن وقلبی جناب حقه ربط وحصر ایتمكدن عبارتدر. ۲. [شعرده نادراً] عبارە. با: عبارە. [عبارە ایله بر لغت اولدیغی حالده، لسانمزده محل استعمالی بسبتون باشقه اولوب صفت كبی قوللانیلیر.]

عِبارە { سث. عر. ج: عبارات. ۱. یازیلی بر افاده‌نك صورت تركیبی، صورت خارجیه ولفظیه‌سی، معنا ومفهومندن صرف نظرله یالكز الفاظی وتركیب لفظیسی: عبارەسی دوزكون؛ عبارەنك تزیینی؛ عبارەسی آچیق، مغلق؛ عبارە اوقومق، سوكمك. ۲. بر قاچ جمله ویا كلامدن عبارت تركیب، فقره = فلان كتابدن بر عبارە ایراد ایتدی. || بعبارتها = عبارەسیله، مآل ومفهومی آلمغله اولمیوب كندی عبارەسنك عینیله: فلان كتابدن بر فقره‌یی بعبارتها نقل ایتدی. [شعرده نادراً «عبارت» صورتنده قوللانیلیر.]

عَبّاسی { ص. عر. ذ: عباسیه. عم پاك جناب نبوی حضرت عباس (رضه) سلاله‌سنه منسوب ومتعلق: خلافت عباسیه؛ دور عباسی. = سذ. عر. ۱. سلالهٔ عباسیه منسوبینی: عباسیلرك دوری. ۲. شاه عباس صفوی یه منسوب بر ایران سكه‌سی.

عَبَث { سذ. عر. فائده‌سز ایش، اویونجاق قبیلندن بیهوده وبوش عمل، ما لا یعنی، صاچمه: عبثله اشتغال ایتمك؛ بوكا صرف ذهن ایتمك عبثدر.

عَبد { سذ. عر. ج: عباد. ۱. قول، كوله، بنده: عبد قدیم، عبد صادق، عبد مملوكلری. ۲. مخلوق، اللهك یاراتدیغی، انسان: عبدك وظیفه‌سی ربنه عبادت ایتمكدر؛ عبادك ایشلرینی كورمك؛ اضعف العباد. || عباد الله = اللهك قوللری، انسانلر، نوع بشر. || عباد الله! هركس آلسون دیه پك اوجوز صاتیلان شیء حقنده ایراد اولنور: یكرمی پاره‌یه عباد الله!

عَبَدە { سذ. ج. عر. فد: عابد. با: عابد.

عِبَر { ست. ج. عر. فد: عبرت. با: عبرت.

عِبرانی { سث. ص. عر. ذ: عبرانیه. بنی اسرائیل قومنه منسوب ومتعلق ویا بو قوم افرادندن اولان: عبرانیلرك جزیرة العربدن فلسطینه هجرت ایتمش اوله‌جقلرنده شبهه یوغیسه‌ده ابتدا عراقه كیدوب بعده فراتی كچه‌رك قدسه كیتدكلری‌چون «عبور» دن مشتق اوله‌رق عبرانی دینلمشلردر؛ لسان عبرانی؛ حروف عبرانیه.

عِبرانیجه { ص. عبرانیلره منسوب ومتعلق: عبرانیجه لسان، یازی. = ح. عبرانیلرك لساننده ویا طور واصوللرنده: عبرانیجه سویلمك، یازمق، اوقومق. = س. لسان عبرانی: عبرانیجه عربینك اسكی بر نوع شیوهٔ عامیانه‌سندن باشقه برشیء دكلدر.

عِبرَت { سث. عر. ج: عبر. بر شیئدن احتراز وتوقی ایتمك اوزره درس آلوب انتباهه سبب اوله‌جق وقعه وحال، بویله بر حال ووقعه‌دن درس آلمه، متنبه اولمه: قباحت ایدنلره جزا ویریلیركه باشقه‌لری عبرت آلسونلر؛ عبرت آله‌جق بر حالدر.

عِبرَت آمیز { ص. فا. [عر. عبرت = م. فا. آمیختن = قاریشدیرمق] عبرتله قاریشیق، عبرتی موجب: عبرت آمیز بر وقعه.

عِبرَتبخش { ص. فا. [عر. عبرت = م. فا. بخشیدن = باغشلامق] عبرت ویرن، عبرتی موجب.

عِبرَتنما { ص. فا. [عر. عبرت = م. فا. نمودن = كوسترمك] عبرت كوسترن، عبرتی موجب: بر جزای عبرتنما ایله مجازاة ایتمك.

عِبرَه { ح. عر. عبرت اولمق (اوزره)، بادیٔ عبرت وانتباه اولمق ایچون: عبرة للسا

ثرین کندیسنه جزای سزاسنی ویرملی.

عُبودِیَّت { سِ. عر. ۱. قو - للق، کوله‌لك، بندکی. ۲. منسوبیت، خلوص، اطاعت مفرطه : فلان ذاته عبودیتم واردر؛ عرض عبودیت ایتمك؛ کندیسنه عبودیتم پك اسکیدر. (مقام تواضع ومحویتده حقوق و معارفه‌یه بدل دخی قوللا - نیلیر.)

عُبور { سِ. عر. کچمه، آتلامه، بر صوبك اوته یاقه‌سنه کچمه : عبرانیلر حضرت ابراهیمك معیتنده بابلی ترکله فرات مجرا - سنی عبور ایتدکلرندن عبرانی تسمیه اولندیلر؛ مرور وعبورك تسهیلی ایچون یوللر وکوپریلر یاپارلر.

عبوس { ص. عر. [« عبوسة » دن ...] یوزی اکشی، چاتیق چهره‌لی، کم صورت : عبوس آدم. (چهره‌یه‌ده وصف اولور :) وجه عبوس؛ عبوس الوجه = یوزی اکشی، چاتیق چهره‌لی.

عُبوسَت { سِ. عر. یوز اکشیلکی، چهره چاتیقلغی، کولمز یوز : عبوست کوسترمك = یوز اکشیتمك.

عُبَید { سِ. عر. [« عبد » مصغری] کوچك قول کوله‌جك، حقیر ودکرسز عبد.

عُبَیدانه { ص. ح. فا. حقیر و دکرسز قوله یاقیشیر صورتده : معروضات عبیدانه‌م.

عَبیر { سِ. عر. عنبر. عطر. ۱.

عِتاب { سِ. عر. پایلامه، تکدیر، تعزیر، توبیخ، آزارلامه، ترسلمه : عتاب ایتمك؛ عتابه دو - چار اولمق.

عَتاق { یاخود عتق. سِ. عر. کوله و جاریه آزادی، آزاد ایتمه.

عَتَبه { سِ. عر. ج : عتبات. ۱. باصامق، قدمه، پایه. ۲. اشیك، آستان : عتبهٔ فلك‌مرتبهٔ جناب پادشاهی‌یه. ۳. اشیکی اوپیلن مقام عالی، زیارتکاه، مشهد مقدس : عتبات عالیه‌یی زیارت ایتمك. (عتبات باشلیجه نجف، کربلا، کاظمیه جهتلرنده کی مقامات مبارکه حقنده مستعملدر.)

عِترَت { سِ. عر. صوی، اقربا، اهل بیت، عشیرت : عترت جلیلهٔ جناب نبوی.

عِتق { سِ. عر. کوله و جاریه آزادی، آزاد ایتمه. (عتاق کبی.)

عُتَقاء { سِ. ج. عر. فد : عتیق. با : عتیق.

عَتَه { سِ. عر. [زبانزدی : عاتاه] بوناقمه، اختیارلقدن آ - لیقلاشمه، بوناقلق : عته کتیر - مك = معتوه اولمق؛ کندیسنه عته کلمش.

عَتیق { ص. عر. ۃ : عتیقه. ج : عتقاء. (« عتق » دن صف. — عربیده مذکریله مؤنثی بردر.) ۱. اسکی، قدیم، کهن، دیرین؛ بیت عتیق کعبهٔ شریفه؛ عهد عتیق = تورات. — صحابهٔ کرامك اك اسکیسی اولان ابو بکر صدیق (رضه) افندمزك لقبیدر. (« انت عتیق من النار » تبشیر نبویسنه مظهریتی وجه تلقیب اولمیده مرویدر.) ۲. آزادلی، آزاد اولمش (کوله). || آثارعتیقه = ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمه آثار مصنوعه : آثار عتیقه علمی؛ آثار عتیقه موزه‌سی.

عَثرَه { سِ. عر. ج : عثرات. سورچمه؛ یا کلمه، خطا.

عُثمانلی { یا عثمانی. ص. سِ. ۱. تابعیتیله مفتخر بولنمه - یغمز دولت علیهٔ عثمانیه‌نك بانیسی سلطان عثمان خان ابن ارطغرل حضرتلرینه نسبتله یاد اولونان غرب ترکلرینه وعمومیتله بودولتك تبعه‌سنه ویریلن اسمدر : عثمانلی ترکلر - ینك سویلدکلری لسانله چغتایجه آره‌سنده خیلی فرق واردر؛ عثمانلی لسانی، عثمانلی دولتی، عثمانلی عسکری؛ عثمانلیلرك اخلاقی. ۲. مج. جسارت وکرم وسخا وعلو جناب صاحبی : عثما - نلی آدمدر؛ تام عثمانلیدر. ۳. اسکیدن پاشالر معیتنده بولنان اتباع. ٤. طاوله اویوننك بر نوعی.

عُثمانلیجه { ص. عثمانلیلره منسوب وعائد : عثمانلیجه لسان، شرقی، قیافت. = ح. عثمانلیلره مخصوص طرز و اصولده ویا بونلرك لساننده : عثمانلیجه سو - یلمك، یاشامق، اوتورمق. = سِ. عثمانلی لسانی، غرب ترکجه‌سی: عثمانلیجه لطیف وقولای بر لسا - ندر.

عُثمانلیلق { سِ. ۱. عثمانلی قوم وجنسنه منسوبیت ویا دولت عثمانیه‌یه تابعیت، عثمانلی

اولمق حال وصفتی : عثمانلیلغنی
تذکره‌سیله اثبات ایتدی؛ عثما-
نلیلغی لساننده‌ن بللیدر. ۲. مج.
جسارت وسخاوت، علو جناب :
او آدمك عثمانلیلغی انکار اولنماز.

عثمانی { ص. عر. ؤ: عثمانیه. ۱. مؤسس دولت سلطان
عثمان خان غازی بن ارطغرل
حضرتلرینه منسوب ومتعلق :
خاندان عثمانی، دولت عثمانیه.
۲. دولت علیهٔ عثمانیه‌یه منسوب
ویا عائد اولان : تاریخ عثمانی؛
عساکر عثمانیه؛ ممالك عثمانیه.
۳. عثمانلی یعنی غرب ترکلری
قوم وجنسیتنه ولسان ترکیٔ
غربی‌یه منسوب ومتعلق : لسان
عثمانی؛ لغت عثمانیه؛ صرف
عثمانی. { ترکی وترکیه دیمك
دها طوغریدر. } || نشان
عثمانی = مؤسس دولت غازی
سلطان عثمان خان حضرتلرینك
نام عالیلرینه نسبتله جنتمکان
سلطان عبد العزیز خان طرفندن
ایجاد اولنمش بر نشاندرکه نشان
مجیدیدن بالاتر عد اولنوب
رتب مختلفه‌سی واردر.

عثمانیان { س. ج. فا. عثمانلیلر.

عجالت { سذ. عر. ۱. عجله ایله ودرحال یاپیلان ویا
بولنان شیٔ، ما حضر. ۲. حین
حاجتده مراجعت اولنوب درحال
دفع شبهه اولنمق اوزره الده و
جیبده طاشینان مختصر وقولای
ترتیبلی کتاب : عجالة الجراحین.
فر. Manuel .

عجالة { ح. عر. { عینك ضم و کسریله جائز اولدیغی حالده
بزجه غلط اوله‌رق عین مفتوحه
ایله زبانزددر. } عجله ایله، سر-
یعاً، همان. علی العجله، ماحضردن:
عجالة امری یازلدی: عجالة بر آز
شیٔ یدك.

عجائب { سذ. ج. عر. فد : عجیبه. با : عجیبه. ==
ص. تر. { مفرد کبی } عجیب،
غریب، تحف، شاشه‌جق : عجائب
ایش؛ عجائب آدم. == ح. تر.
غریب شیٔ! تحف : عجائب!
اویله‌می دیدی؟

عجب { سذ. عر. ج : اعجاب. شاشمه، شاشه‌قالمه. تعجب،
حیرت : عجبده قالدم. == ص.
{ مذکر ایله مؤنثی بر } عجیب،
غریب، شاشه‌جق، تحف: نه
عجب ایش! == ح. عجبا. آیا:
یارین بایرام می عجب؟ عو.

عُجب { سذ. عر. خود بینلك، مغرورلق، خودپسندلك،
کبر، غرور.

عجبا { ح. عر. آیا، شبهه وتردد بیان ایدر : بکله‌دکلری
مسافر کلدی می عجبا؟ عجبا
او ده کله‌جکمیدر؟

عجز { سذ. عر. اقتدارسزلق، بچاریکسزلك، ال ییتممه :
بن عجزمی معترفم؛ عجزمله برابر
خدمت هوسیله بو ایشه تشبث
ایتدم؛ اظهار عجز ایتمك = اقتدار-
سزلغنی اعتراف ودرمیان ایتمك.

عجز { سذ. عر. ج : اعجاز. ۱. تش. صاغری، انسان و
حیوانك کریسی، قیچی؛ عظم
العجز = قویروق صوقومی کمیکی.
۲. د. بیتك صوك کلمه‌سی.

عجزه { سذ. ج. عر. فد : عاجز. با : عاجزه.

عجل { سذ. عر. صیغیر یاوریسی، بوزاغی. ؤ.

عجلمعجائب { ص. اعر. « اعجب العجائب » دن
غلط ویا « عجل » تأکید ومبالغه
ایچون مهمله‌در. } پك عجیب،
پك غریب، چوق تحف وکولنج:
عجلمعجائب بر قیافت. عو.

عجله { سذ. عر. بر ایشی چابوق یاپمغه ویا چابوق بیتیرمکه
چالیشمه، صبرسزلق، ایوکنلك،
ایویدیلك، شتاب : عجله ایتمك؛
عجله ایله ایش کورمك. || عجله
ایله = چابوق، ایوکنلکله، صبر-
سزلقله، عجالة. || عجله‌یه کلمك =
طار وقته تصادف ایدوب عجله
ایله یاپلمق. || علی العجله = عجله
ایله، چابوق و صبرسزلقله.

عجلةً { ح. عر. عجله ایله، علی-العجله، صبرسزلقله و چا-
بوق یاپمق سعییله : عجلةً یازدم.

عجله‌جی { ص. عجله ایله ایش کورن، صبرسز، ایچی
طار، عجول : پك عجله‌جی آدمدر.

عجم { سذ. عر. ج : اعجام. ۱. عرب اولمیان اقوام وامملك
عمومنه اطلاق اولنور، عربك
غیری، فصیح عربی سویلمین آدم :
عرب وعجم: اعراب واعجام. ۲.
بالخاصه ایرانلی، ایران اهالیسندن
آدم. فارس خلقندن : بزم عجم طا-
نیدیغمز آدملرك چوغی ترکمانددر.
۳. مو. بر مقام مخصوص. ==
سخ. تر. ج. ایران، عجمستان :
عجمه کیتدی؛ عجم سیاحتنامه‌سی.
|| عجم کوملکی = ایش ایچون اثواب

اوزرینه کیلن اوزون و ککیش کوملك .

عَجَم { سذ. عر. حروفه نقطه قومه. [پك مستعمل اولمیوب آنجق افعال و تفعیل بابندن اسم مفعوللری مُعَجَم و معجَم و سائر مشتقاتی قوللانیلیور.]

عَجَمِستان { سخ. فا. م. ایران، لسان فارسی تکلم اولنان یرلر : عجمستانه سیاحت؛ عجمستانی طولاشمق.

عَجَمی { ص. عر. ث : عجمیه. ١. عربك غیری اولان اقوام وامدن برینه منسوب بولنان، عرب اولمیان، عربك غیری. ٢. ایرانی، ایرانلی، فرسی : او عربی بن عجمی. ٣. مج. ١. تجربه‌سز، مهارتسز، ملکه کسب ایتمه‌مش، مبتدی، شاکرد: عجمی اوغلانی = یکیچری شاکردی وملازمی. ٢. یبانجی: سز بورانك عجمیسی سکز غالبا. [ابتدا لسان خصوصنده قوللانیلوب عرب اولمامغله ایی عربی سویلیه‌مینلره دینلمش، وبعده تعمیم واطلاق اولنمشدر.]

عَجَمیلك { س. تجربه‌سزلك، معلوماتسزلق، مهارتسزلك، مبتدیلك، شاکردلك، یبانجیلق : اونك ده عجمیلکی نه وقته قدر سوره‌جك ؟

عَجن { سذ. عر. یوغورمه، خمور طوتمه، خمور ویا چامور ومعجون واوکا مشابه بر شیئی ال ایله ازوب قاریشدیرمه.

عَجوز { سث. عر. ج : عجائز. [لسانمزده غلط اوله‌رق « عجوزه » قوللانیلیر.] قوجه قاری، بد خوی و بد لقا اختیارقاری، سحاره ومکاره. || برد العجوز = قوجه قاری صوغوغی که مارت اواخرنده اولور.

عَجول { ص. عر. [« عجله » دن سم.] پك عجله ایدن، ایچی طار، صبرسز، ایوگن، ایویدی، شتابان.

عَجیب { ص. عر. ث : عجیبه. [« عجب » دن صش.] شاشه‌جق، غریب، تحف، موجب حیرت : امر عجیب، امور عجیبه؛ عجیب الهیئه = شکل و صورتی غریب؛ عجیب القیافه = قیافتی تحف.

عَجیبه { سث. عر. ج : عجائب. شاشه‌جق ایش، باعث حیرت وجالب تعجب شیء، غریبه : عجیبهٔ دوران. || عجائب سبعه [وطوغریسی : عجائب سبع] ازمنهٔ قدیمه‌ده یدی عددنده اولان مصنوعات جسیمه ومصنعه که آتنه وافسده بر معبدله آتنه‌نك بر صنمی وردوس لیماننده‌کی باقردن جسیم هیکل ایله اسکندریه فناری وسائره‌ایدی. || اعجب العجائب (غلطی : عجله‌جائب) = کافهٔ عجیبه‌لرك اك عجیبی. = جمعی ترکجه‌ده مفرد وصفت کبی دخی قوللانیلیر. با : عجائب.

عَجین { سذ. عر. ١. خمور، خمیر. ٢. یوغورلمش شیء، چامور وسائره. ٣. خمور کبی یوغورلمش وقاشیقله ینه‌جك علاج، معجون.

عَدّ { سذ. عر. ١. صایی، صایمه، شمار، تعداد، احصا : نواتی عد ایتمك محالدر؛ عد اولنه‌میه‌جق قدر چوقدر. ٢. مج. طوتمه، صایمه، اتخاذ ایتمه، اعتبار ایتمه: صایمه : تربیه‌سز آدمی انسان عد ایتمك جائز دکلدر؛ مارت نه قدر صوغوق اولسه ینه بهار عد اولنور.

عَدا { با : ماعدا.

عِداد { سذ. عر. صایی، حساب، شمار : او آدم صلحا عدادینه داخلدر = صلحادن معدوددر.

عَدالَت { سث. عر. احقاق حق، وهر کسك استحقاقنه تماميله رعایت، عدل، معدلت، داد، انصاف : اجرای عدالت ایتمك؛ عدالت موجب سعادتدر.

عَدالَتسِزلِك { س. حق وانصافه مغایر حرکت، عدل وداد فقدانی.

عَداوَت { سث. عر. ١. دشمنلك، خصومت : او آدمك بکا عداوتی واردر. ٢. کین، غرض، بغض : اظهار عداوت ایتمك.

عِدَّت { سث. عر. زوجندن آیریلان ویا زوجی وفات ایدن قادینك تکرار اولنمك ایچون بکلمکه مجبور اولدیغی مدت شرعیه: عدتنی اکمال ایتمه‌دن اولنه‌مز.

عَدَد { سذ. عر. ج : اعداد. ١. صایی، شمار، برمجموعك قاچ فرد دن مرکب اولدیغی : قویونلرینك عددینی کندیسی‌ده بیلمز. ٢. رقم، مقدار بیان ایدن کلمه ویا اشارت : اوچ، بش، یوز، ٧، ٢٠، ١٠١ عددی. ٣. دانه،

رأس، قطعه : بش عدد کتاب، اون‌عدد قویون، اوچ عدد کمی. || د. (حسابده) عدد تام = تقسیمده کسوری قالمیان ؛ عدد صحیح = کسوری اولمیان ؛ عدد اعشاری (وطوغریسی : عشری) هردفعه‌سنده اونه تقسیم اولنه‌رق علی‌التوالی بو تقسیمه دوام اولنان صایی‌که فرانسزلرك کیتدیکجه تعمیم ایتمکده اولان مقاییس واکیال واوزانی بو اصوله مستنددر ؛ عدد کسری = یارم واوچده بر وبشده اوچ کبی برعددك قرنتیسی حکمنده اولان رقم ؛ عدد مرکب = بر عدد صحیح ایله کسر عادی ویا کسر اعشاریدن مرکب اولان صایی ٤ ½ و١,٣,٨ کبی.

عَدَدی { ص. عر. ٹ : عددیه. ١. ر. عدده یعنی مقدار ویا رقمه منسوب ومتعلق. ٢. مق. یومورطه کبی صاییلان شیء.

عَدَسه { سث. عر. ج : عدسات. ١. مرجمك دانه‌سی. ٹ. ٢. م. مرجمك دانه‌سی کبی اورته‌سی قالین وکنارلری اینجه جام‌که کوزلك و دوربین و سائره‌ده قوللانیلیر، فر. Lentille .

عَدَسی { ص. عر. ٹ : عدسیه. م. مرجمك شکلنده اوله‌رق دوربین وکوزلك جامی کبی اورته‌سی طرفیندن محدب اولان: عدسی الشکل.

عَدل { سذ. عر. ١. احقاق حق، بیطرفانه حکم، حقانیت، عدالت، داد : دنیا عدل ایله قائمدر؛ عدل پادشاهی ؛ عدل الهی. ٢. مساوات، تساوی، سوی معامله : متعدد ازواجی اولان آدمك بونلر میاننده عدله رعایت ایتمسی شرطدر. ٣. مق. راهن ایله مرتهنك رهنی تودیع ایتدکلری کیمسه.

عَدلی { ص. عر. ٹ : عدلیه. ١. احقاق حقه وعدل وداده منسوب ومتعلق. ٢. محاکم ودعاوی ایشلرینه دائر ومتعلق : محاکم عدلیه؛ امور عدلیه.

عَدلیّه { سث. عر. ١. محاکمه ودعاوی ومحاکماته متعلق ایشلر دائره‌سی : عدلیه نظارتی، عدلیه ناظری؛ عدلیه‌یه مراجعت ایتمك. ٢. الیوم یکرمی غروش قدر ایدر براسکی آلتون.

عَدَم { سذ. عر. ١. یوقلق، وجود ضدی : اونك وجودیله عدمی بردر؛ دیار عدم، صحرای عدم. ٢. اولمامه، بولنمامه، فقدان : عدم اطاعت = اطاعتسزلق؛ عدم اقتدار = اقتدارسزلق؛ عدم اشتها = اشتهاسزلق. [بو معنا ایله یالکز مصدریت معناسنی محافظه ایدن مصادر عربیه‌یه داخل اولوب، مثلا : عدم علم، عدم تربیه، عدم ثروت دینلمز؛ بناءً علیه جمعیت طبیهٔ عثمانیه‌نك قبول ایتدیکی : عدم اجفان، عدم اصابع، عدم حاسه کبی تعبیرلر یرینه فقدان اجفان، فقدان اصابع الخ دینلسه ایدی دها طوغری اولوردی.]

عَدن { سذ. عر. جنت، بهشت، فردوس، اوجماغ : جنات عدن = جنت باغچه‌لری؛ عدن اعلا. [اصل معناسی مسکن دائمی اولوب، یمنده‌کی عدن شهرینك اسمی ده بوندن مأخوذدر. عبرانیجه دخی بومعنایه کلوب اوندن آوروپا لسانلرینه کچمشدر : Eden .]

عَدُوّ { سذ. عر. ج : اعداء. جمع الجمعی : اعادی. [لسانمزده واوی مخفف وحرف مد کبی اوقونوب : عدوك، عدوه دینیله‌جك یرده : عدونك، عدویه دینیر.] دشمن، خصم، یاو: عدو جان، عدوی جان = خصم جان؛ عدو قدیم، عدوی قدیم = اسکی دشمن؛ اعدای دین؛ تجاوز اعادی.

عُدوان { سذ. عر. ١. دشمنلك، خصومت، یاولق. ٢. ظلم، غدر، حقسزلق.

عُدول { سذ. عر. ١. صاپمه، یولدن چیقمه : طریق حقدن عدول ایتدی. ٢. کری دونمه، واز کچمه، نکول : سوزندن عدول ایتدی.

عُدول { سذ. ج. عر. فد : عادل. با : عادل. || مق. هیئت عدول = جنایاتده جرمك موجود اولوب اولمدیغنه واسباب مخففه بولنوب بولنمدیغنه وجداناً قرار ویرن وانتخاب ایله طرف حکومتدن آلنان کیمسه‌لر، فر. Jury .

عِدّه { سث. عر. با : عدت.

عَدید { ص. عر. ٹ : عدیده. («عدد» دن صشـ.) متعدد، چوق، کثیر : سنین عدیده‌دن بری؛ مکاتب عدیده‌نك شهادتنامه‌لرینی حاملدر.

عَدیل { ص. عر. ٹ : عدیله. («عدل» دن صشـ.) مساوی، نظیر، اش، اقران، همتا :

نظیر وعدیلی یوقدر؛ بی عدیل = امثالسز، بی نظیر.

عَدیم { ص. عر. ؤ: عدیمه. [«عدم» دن صش.] برشیئی اولمیان، مالك وصاحب اولمیان، محروم: عدیم الامکان = امکانسز، محال؛ عدیم الاقتدار = اقتدارسز.

عَذاب { سذ. عر. ١. جزا، مجازاة، جرم و قباحته قارشی قانونك تعیین ایتدیکی معامله. [عربیده اصل اولان بومعنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ٢. آخرتده کنهکارلره وشرك وکفر اصحابنه ویریله‌جك جزا واذیت: عذاب جهنم؛ عذاب قبر. ٣. اذیت، جور، عقوبت، اشکنجه: وحشیله مجرملره جرملرینی اعتراف ایتدیرمك ایچون چوق عذاب ایدرلردی. ٤. مج. پك بیوك صیقنتی، اذیت، الم شدید: وجملردن عذاب ایچنده‌یم؛ بو قدر صیجاق اوطه‌ده اوتورمق بنم ایچون برعذابدر؛ عذاب الیم؛ عذاب ویرمك؛ عذاب چکمك.

عِذار { سذ. عر. یاکاق، رخ، رخسار. || خلیع العذار = حیاسز، اوتانماز، عارسز، بی شرم. || کلعذار = کل یاکاقلی.

عَذب { ص. عر. ؤ: عذبه. طاتلی، شیرین، لذیذ، خوش، لطیف: ماء عذب؛ لسان عذب البیان.

عُذر { سذ. عر. ج: اعذار. ١. ایدیلن برقباحت وقصورك ضروری وغیر اختیاری اولدیغنی اثباتله عفوینی دیله‌که مدار اولمق اوزره درمیان اولنان بهانه وسبب: عذرم واردر؛ عذر شرعی؛ عذر مقبول؛ اعذار واهیه. ٢. بر قصور وقباحتك معذور طوتلمسیله عفوی: عذر دیله‌مك. ٣. مانع، انکل، عائق: عذرم وار ایدی؛ بعض اعذاردن طولایی. ٤. قصور، نقیصه، عیب، سقطلق: بو آرابه‌نك، بو قوناغك عذری واردر؛ برعذری اولمسه ایدی بوقدر اوجوز ویرلمز ایدی.

عَذراء { سذ. عر. ج: عذاری. بکر، قیز اوغلان قیز، دوشیزه. = سخ. ؤ: مشهور بر مصالده وامق اسمنده بر شخص موهومك معشوقه‌سی.

عُذرخواه { ص. فا. [عر. عذر = م. فا. خواستن = ایستمك] عذر دیله‌ین، عذر بیان ایده‌رك عفو ایستین.

عُذوبت { سذ. عر. طاتلیلق، شیرینلك، لذت، لطافت: عذوبت لسان، عذوبت افاده.

عَرّاده { سذ. عر. کوچك برنوع منجنیق که متحرك تکرلك اوزرینه موضوع بولنوردی.

عِراق { سخ. ذ. عر. م. بغداد و بصره جهتلرینك اسمیدر. بعده ایرانك بتون غرب شمالی قسمنه یعنی جبال خطه‌سنه ده بونام تعمیم اولندیغندن، اصل عراقه عراق عربی وبوکا عراق عجمی نامی ویرلمشدر. || مو. بر مقام مخصوص.

عِراقی { ص. سـ. عر. ؤ: عراقیه. ج: عراقیون. عراقه منسوب ومتعلق، عراق اهالیسندن، عراقلی.

عَرائِس { سذ. ج. عر. فد: عروس. با: عروس.

عَرائِض { سذ. ج. عر. فد: عریضه. با: عریضه.

عَرَب { سذ. ؤ. عر. [اسم جنس اولوب مفرد وجمعی بردر] من القدیم وطن اصلیسی ومنشئی آسیایه مربوط جزیرة العرب دینلن شبه جزیره اولوب ازمنهٔ مختلفه‌ده آسیانك شام وعراق وآفریقانك شرق وشمال جهتلرینه یایلمش اولان امت نجیبه وقدیمهٔ عربیه افرادندن بهری ویا هیئت عمومیه‌لری: قوم نجیب عرب؛ اولاد عرب؛ بن عربم؛ بر عرب کوردم؛ عرب آبده = اسکی و نسللری منقرض عاد وثمود کبی عرب اقوامی؛ عرب عاربه، عرب عربا = خالص ومن القدیم عرب اولان عربلر؛ عرب متعربه، عرب مستعربه = اساساً عرب اولمیوب بعده عربلره قاریشه‌رق عربلشمش اولانلر؛ جزیرة العرب = عربلرك وطن اصلیلری بولنان والآن هر طرفی فصیح اللسان عربلرله مسکون بولنان شبه جزیرهٔ واسعه، عربستان؛ لسان العرب = عرب امت نجیبه‌سنك من القدیم تکلم ایتدیکی لسان که السنهٔ عالمك اك مکملی والسنهٔ سامیه‌نك اصل واساسی ومصدریدر.

عَرَب ٢ { یاخود عراب. سـ. ص. زنجی، سیاه، سیاهی که مملکتمزه بلاد عربدن کلدکلرندن طولایی بو اسمله تسمیه‌لری عادت اولمشدر، و تفریق ایچون اصل عربلره «بیاض عرب» یاخود

« آق عرب » دینلکه مجبوریت الورمشدر : عرب کوله؛ عرب خلایق. || عرب صاچی = قارمه قاریشیق ومشوش شیء. || عرب داریسی : قره بوغدای دخی دینلن حبوبات نوعی، فر. Sarrazin.

عَرَباء { صش. عر. عرب عرباء = خالص وصافی عرب.

عُربان { سذ. ج. عر. [مفردی یوقدر] بادیه عربلری، خیمه نشین عربلر، عرب بدویلری : عربان چادیرلری؛ عربان ایچنه صوقلمق.

عَرَبجه { ص. عربلرك طرز و حالنه اویغون و بونلره منسوب ومتعلق : عربجه لسان؛ عربجه یاشایش؛ عربجه شرقی. = ح. عربلرك لساننده ویا حال وطرزلرنده : عربجه سویلمك؛ عربجه یاشامق. = س. لسان عربی : عربجه پك واسع بر لساندر؛ مصر عربجه سنك شام عربجه سندن خیلی فرق واردر. || مج. آكلاشلمیان، مجهول شیء : بو بنم ایچون عربجه در.

عَرَبده { سش. عر. غاوغا، نزاع، كورلدی : چارشیده بر عربده اولدی.

عَرَبده جو { ص. فا. [عر. عربده = غاوغا. فا. جستن = آرامق] غاوغا وكورلدی آرایان، غاوغا چیقارمغی سون، غاوغاجی.

عَرَبِستان { سخ. م. عرب مملكتی، عرب اهالی ایله مسكون یر، جزیرة العرب و یا علی الاطلاق بلاد عرب : عربستانده چوق طولاشدیغیچون كوزل عربجه سویلیور.

عَرَبه { س. تركجه اولدیغیچون عین ایله یازلمسی غلط فاحش اولوب، طوغریسی « آرابه » در. با : آرابه. مع هذا بو املاء فاحش ایله عربینك لغت عامیه سنه ده كچمشدر.

عَرَبی { ص. عر. ؤ : عربیه. عرب امت نجیبه سنه ویا لسانلرینه منسوب ومتعلق : لسان عربی؛ ادبیات عربیه. = سذ. عر. عرب لسانی، عربجه : عربی بیلیرمیسكز؟ عربی پك واسع و دوزكون بر لساندر. = ح. عرب لساننده، عربجه : عربی سویلمك؛ عربی قونیشمق.

عَرَبِیّات { سش. ج. عر. فد : عربیت. با : عربیت.

عَرَبِیَّت { سش. عر. ج : عربیات. ادبیات عربیه، لسان عربی یه متداثر علوم وكتب و مطالعات : عربیاتله اوغراشمق؛ عربیتده، عربیاتده ید طولی صاحبیدر.

عَرَج { سذ. عر. طوپاللق، آقساقلق. د.

عَرش { سذ. عر. ١. چارطاق، سایبان، چاتی، قبه. ٢. تخت، سریر، اریكه. [غربیده اصل اولان بو ایكی معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ٣. حق تعالی حضرتلرینك طقوزنجی قات كوكده تصور اولنان سریری كه تجلیكاه قدرت وعظمتندن كنایه در، عرش الرحمن، عرش اعلا. ٤. اسكی هیئت اصولنجه كافهٔ افلاكی محیط واجرام ونجومدن خالی ظن اولنان طقوزنجی واك اعلا فلك كه فلك الافلاك وفلك اعظم وفلك اطلس دخی دینلیردی.

عَرَصات { سش. ج. عر. [فد. « عرصه » باشقه معنایه كایر] قیامتده حشر و نشر اولنه جغمز میدان، محشر میدانی؛ عرصاتده حسنات و سیئاتمز موازنه اولنه جقدر.

عَرصه { سش. عر. ابنیه یاپیله جق بوش اراضی پارچه سی، ابنیه سی یقلمش ویا ابنیه یه تخصیص اولنمش یر : بیك آرشینلق بر عرصه : بنا پك كوزل اما عرصه سی طار.

عَرض { سذ. عر. ١. بر بیوك ذاتك اوكنه قومه، تقدیم، رفع، ابراز، صونمه : بر عرضحال یازوب مقام عائدینه عرض ایتملی. ٢. بیوك بر ذاته افاده ایتمه، آكلاتمه : وقوع حالی سزه عرض ایده یم؛ حالمی كندیسنه دفعاتله شفاهاً وتحریراً عرض ایتدم. ٣. بر ایش حقنده كی اوراق رسمیه نك عتبهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهی یه تقدیمی : ایشم عرضه كیتدی، عرضه ده در، عرضه دن چیقدی. || عرض اوطه سی = بر دائرهٔ رسمیه نك اك بیوك اوطه سی وصالونی كه آمر بولنان ذات اوراده حاللرینی عرض ایده جك اصحاب مصالحی قبول ایدر. || عرض تذكره سی = مقام صدارتدن بر ایش حقنده كی اوراقك عتبهٔ سنیه یه عرضنی مبین مابین همایون باش كتابتنه یازیلان تذكرهٔ مخصوصه || عرض حال. با : عرضحال. || عرض

خلوص، عرض عبوديت، عرض مودت، عرض مواخاة = سلام و تحيه تعبيرلريدر. || عرض محضر = بر ايش حقنده عموم اهالى ويا بر جماعت وطائفه طرفندن مهرلنه‌رك تقديم اولنان عرضحال مشترك. ||عرض وطلب = با : طلب.

عَرض { سذ. عر. ١. اڭ، كڭيشلك، طول مقابلى: عرضنى طولنى اولچمك. ٢. ﻫ. م. كرهٔ ارضك خط استوادن قطبينه طوغرى اولان مسافه‌سى وسماءك بوكا مقابل مسافه‌لرى: عرض شمالى = خط استوانك شمالنده كى؛ عرض جنوبى = خط استوانك جنوبنده كى.

عِرض { سذ. عر. ناموس، عفت، عصمت، پرده : اهل عرض = ناموسلى، عفيف؛ عرضه چكمك = فعل شنيع اجرا ايتمك؛ عرضنه طوقنمق = ناموسنه تجاوز وتعدى ايتمك؛ هتك عرض ايتمك = پردهٔ ناموسنى شق ايتمك.

عَرَض { سذ. عر. ج : اعراض. ١. ذاتى وفطرى اولميوب اكرتى و قابل انفكاك اولان حال وصفت، عارض اولان حال: صحت ومرض انسان ايچون بر عرضدر، اعراضدن معدوددر. ٢. مذ. بنفسه قائم اولميوب قيامى جوهره محتاج اولان : الوان عرضدر. ٣. حق. نقود وحيواناتدن ومكيلات وموزوناتدن باشقه اولان متاع وقماش كبى شئ. ج : عروض.

عَرضاً { ح. عر. ١. عرض جهتنجه، كڭيشلكجه : عرضاً اولچلى؛ عرضاً اوچ و طولاً بش آرشيندر. ٢. كرهٔ ارضك عرضنجه يعنى خط استوادن شمال ويا جنوبه طوغرى اولان مسافه‌جه : استانبولك عرضاً درجه‌سى نه‌در؟

عَرضِحال { سذ. فا. [عر. عرض = انها، بيان. حال = م] ١. بر ايش ضمننده برمقام ويا دائرهٔ رسميه‌يه اصحاب مصالحدن برينك ويرديكى استدعا، استدعا نامه : عرضحال ويرمك، تقديم ايتمك : كيفيتى با عرضحال دائرهٔ عائده‌سنه بيان ايتمك. ٢. [محجوبيت وظرافت طريقيله] تحريرات، تذكره، عريضه، مذكره : تقديم عرضحال ايتمك.

عَرضى { ص. عر. ؤ : عرضيه. اڭه وعرضه منسوب و متعلق : مسافهٔ عرضيه وطوليه‌سى.

عَرَضى { ص. عر. ؤ: عرضيه. ذاتى و جبلى اولميوب اكرتى وصكره حاصل اولمه، تحصيلى، انفكاكى ممكن : شيشمانلق عرضى بر حالدر.

عَرطَل { سذ. عر. تا. پك ايرى، پك بيوك، جنس و نوعنك ايجابندن چوق زياده بيوك، فر. Géant.

عَرطَلِيَّت { سث. عر. تا. پك ايريلك، جنس و نوعى ايجابندن چوق زياده ايرى اولمه، فر. Géantisme.

عَرعَر { سذ. عر. نبا. آردج، طاغ سرويسى، ارز.

عُرف { سذ. عر. ١. شرع و قانون ايله محدود ومعين اولميوب عادت بلده وايجاب وقت وحالك اقتضاسندن اولان حكم واجرا آت : بعض دفعه عرف ايله ايش كورمك مجبوريتنده بولنيلير؛ عرف بلده بودر. ٢. حرب زماننده و فوق العاده احوالده قوانين عاديه تعطيل و قوهٔ عموميه موقتاً ادارهٔ عسكريه‌يه توديع اولنه‌رق اجرا ايديلن حكم، ادارهٔ عرفيه. ٣. تر. وقتيله علمانك مقام رسميده كيدكلرى برنوع قاوق. [عطيه واحسان معناسيله اليوم لسانمزده قوللانيلماز.]

عُرفاً { ح. عر. عادت بلده و ايجاب وقت وحاله كوره: عرفاً شو جزا ايله مجازاة اولندى؛ عرفاً مملكتى اداره ايتديلر.

عُرَفاء { سذ. ص. ج. عر. فد : عريف. با : عريف.

عَرَفات { سخذ. ﺟ. مكهٔ مكرمه قربنده واقع اولوب حجاجك يوم عرفه ده توقف ايتدكلرى محلدركه مناسك حجدندر.

عِرفان { سذ. عر. ١. بيلمه، بيليش، آكلايش، وقوف، حقيقتنه واقف اولمه، كنهه وارمه، علم و ذكا ايله حاصل اولان كمال : اهل عرفاندن بر ذات؛ او ذاتك عرفانى مسلمدر. ٢. اسرار الوهيته وحقايقه وقوف، معرفة الله : علم و تقوى كافى دكلدر عرفان لازم.

بو لغت عبدك حقايق ربانيه‌يه وقوفى معناسنى تضمن ايتديكى ايچون، خالق حقنده اصلا قوللانيلماز: وعلم الهى دينلديكى حالده، عرفان الهى دينلمز.

عَرَفه { سث. عر. بايرامدن بر كون اول كى كون. [اصل قربان بايرامنك عرفه‌سنه يعنى

ذی الحجه‌نك طقوزنجی کوننه
مخصوصدرکه بوم مذکورده
حجاج عرفاته چیقار. بعده
بالتعمیم رمضان بایرامندن دخی
بر کون اول کی کونه اطلاق
اولنمشدر.) عرفه‌جیکی = مج. ١.
بایرامدن بر کون اول بایراملق
اثوابنی کیین (استهزا طریقیله
سویلنیر). ٢. چوق‌سوسلنوب
کزن.

عُرفی { ص. عر. ث: عرفیه. قوانین عادیه‌یه تابع اولیسوب
عادت بلده ویا ایجاب وقت‌وحاله
موافق اولان، فوق العاده
احوالده هیئت عسکریه‌یه احاله
اولنان ،وقت اداره‌یه متعلق:
قانون عرفی؛ اداره عرفیه؛
دیوان حرب عرفی؛ تکالیف
عرفیه = فوق العاده ویرکی.

عَرَق { سذ. عر. ١. تر: عرق جبین = آلن تری. ٢.
تر کبی ترشح ایده‌رك حاصل
اولان روح، میوه وسائره انوا.
عندن تقطیرله استحصال اولنان
اسپرطو، راقی. [«راقی» بو.
ندن غلطدر.]

عِرق { سذ. عر. ج: عروق. ١. کوك، اصل، بیخ: عرق
الذهب = آلتین کوکی (نبات).
٢. طامار، رك: عروقنده جو.
لان ایدن قان. ٣. نسل،
سلاله، ذریت، نسب: بعض
حیواناتك عرقی منقطع اولمشدر.
٤. جنس، نوع شعبه: نوع بشرك
عرق ابیضی، عرق اصفری.
٥. مج. حسیات، حواس: عروق
حمیت. || عرق النسا [نونك فتحیله
قالچه سیکیرینك اسمیدر،
نسوان معناسنه کلن نسا
دکلدر] = قالچه کیکندن او.
یلیغه قدر ممتد اولان سیکیر
ایله شعبه‌لرینك شدتلی وجعندن
عبارت چوق اضطراب ویرر
بر مرض، فر. Sciatique .

عَرَقچین { س. فا. [عر. عرق = تر. فا. چیدن = طو.
پلامق] تری ایچمکه مخصوص
اوله‌رق باش کسوتنك آلتنه
کییلن طاقیه.

عَرقوب { سذ. عر. تث. اوکچه و تری، آکریجه (سیکیر)،
فر. Tendon d'Achille . || مج.
یالانله آلداتمان، وعدنده خلف
ایدن.

عَرَقی { ص. عر. ث: عرقیه. ط. تره منسوب و متعلق؛
حماء عرقیه = داء العرق دینلن
صیتمه.

عَرَقیّه { سث. عر. تفتیکدن اینجه کلاه‌که درویشلر کییر.

عَرَك { سذ. عر. ط. اوغشدیر. مه، دلك.

عَرَمرَم { ص. عر. پك کثرتلی: لشکر عرمرم. [قوللا.
نلمش ایسه‌ده لسانمزده شایان
استعمال دکلدر.]

عُرنه { سث. عر. بیط. بیجلغان عاتی.

عَرو { سذ. عر. ط. صیتمه‌نك دیتردوب اوشوتمه‌سی.

عُروج { سذ. عر. یوقاری چیقمه، یوکسلمه، صعود، بینمه:
حضرت عیسی (عم) ك کوکه
عروجی.

عَروس { سث. عر. ج: عرائس. کلین، یکی اولنمش قادین
یاخود اولنمك اوزره سوسلنمش
قیز. [عربیده مذکر دخی اولوب
کوکیه اطلاق اولنور.] || زلف
عروس = هند باقلاسی. || طوغ
عروس = زنباق نوعی.

عَروسَك { س. فا. [اصل کلینجك دیمکدر] یشیل وپنبه
طالعه‌لی برنوع صدف‌که تزییناتده
قوللانیلیر.

عَروسَکلی { ص. آنفاً ذکر اولنان رنکلی
صدفله مزین: عروسکلی عود.

عَروض { سذ. عر. ذ. ١. شعرك اوزانندن بحث ایدن
علم‌که پك ساده و مختصر بر
بحثدن عبارت ایکن بزده مفا.
عیله تطبیق وبو مفاعیلده اجرا
اولنان تغییرات اوزون ومغلق
بر علم صورتنی آلمسنه سبب
اولمشدر: علم عروض؛ عروض
اوقومق. ٢. بر بیتك برنجی
مصراعنك صوك تفعله‌سی.

عُروق { سذ. ج. عر. فد: عرق. با: عرق.

عُروه { سث. عر. قوغه ودستی وسائره قولبی. || عروهٔ
وثقی، العروة الوثقی = کمال اطمئنانله
یاپیشیلوب استناد واستمداد اولنه.
بیلن شیء، حبل متین: عروهٔ
وثقای اسلامه توسل ایتمك.

عُری { سذ. عر. چپلاقلق، بر. هنکی. ذ.

عُریان { ص. عر. ث: عریانه. چپلاق، برهنه.

عُریانی { س. صویلمش کبی دریسی اینجه برنوع اریك: عر.
یانی اریکی.

عَریش { سذ. عر. چارطاق، صوندرمه، صالاش. ذ.

عَریض { ص. عر. ث: عریضه. [«عرض» دن صش.]

ککیش، واسع، اکلی. || عریض وعمیق = اکنه بوینه، دور ودراز، اطرافلیجه.

عَریضه { سث. عر. مادوندن ما. فوقه تقدیم اولنان مکتوب، بومصلحت عرضیچون یازیلان تحریرات ونامه: تقدیم عریضه‌ده قصورم چوقدر: عریضهٔ کثترانم.

عَریف { ص. عر. ث: عریفه. («عرفان» دن صش.) ۱. معروف، مشهور، متعارف، بنام: حاجی خلیفه دیمکله عریف اولان کاتب چلبی. ۲. عارف، صاحب عرفان. ۳. مکتب صبیان خواجه‌سی ویا قلفه‌سی. [صوك ایکی معنا ایله لسانمزده قوللا. نلماز اولمشدر.]

عِزّ { سذ. عر. عزت، شرف، قیمت، اعتبار، قدر عالی: عز وشرفله = وداع ایدنلره جواباً ایراد اولنور تحیه تعبیریدر: صاحب عز وکرم.

عَزَّ { فل. عر. [«عزة» دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب بعض تعبیراتده مستعملدر] عزیز اولسون، قدری عالی اولسون: جناب حق عز وجل؛ عز نصره.

عَزاء { سذ. عر. اولوم وقوعنده صبر وتحمل ایتمه. ن.

عَزائِم { سث. جج. عر. فد: عزیمه. با: عزیمه.

عَزَب { سذ. عر. ج: عزاب، اعزاب. ۱. اولنمه‌مش، بکار، ارکن، مجرد. [عربیده مذکر ومؤنثی مساوی صفت اولوب اولنمه‌مش انانه‌دخی اطلاق اولنور.] ۲. تر. سابقده بحریه تفنکچیسی: عزب قپوسی.

عِزَّت { سث. عر. ۱. قیمت، قدر، اعتبار. ۲. شرف، علو قدر ومرتبه: صاحب عزت. ۳. قدرت، قوت، جلال: رب عزت. ٤. حرمت، رعایت، اکرام: نره‌یه کیتسه اکرام وعزت کورور. || عزت نفس = انسانك کندی نفسنی خوار وذلیل ایتمیوب وقار وحیثیتنی محافظه یه اعتنا ایتمسی: اونك عزت نفسی واردر. || عزتله = وداع ایدوب کیدنلره ایراد اولنور تحیه تعبیریدر.

عِزَّتلَمَك { فت. حرمت واکرام وعزت ایتمك.

عِزَّتلَنمَك { لج. حرمت واکرام وعزت کورمك: صا. حب علم وعرفان نره‌یه کیتسه عزتلنیر.

عِزَّتلی { عزتلو. ص. قدر واعتبار وشرف صاحبی، قدر ومرتبه‌سی عالی اولان. || از. ملکیه‌ده رتبهٔ ثانیه ومتمایز ایله اصطبل عامره اصحابنه ومیر. الامراره وعسکریه‌ده میرالای وقائمقاملره ویریلن عنوان رسمیدر: عزتلو پاشا، بك، افندی.

عِزَّتمَند { ص. فا. عزت وشرف وعلوقدر صاحبی، معزز، مکرم.

عِزَّتیاب { ص. فا. [عر. عزت = حرمت. فا. یافتن = بولمق] شرف وحرمت بولان، اعزاز واکرامه نائل اولان.

عَزرائیل { سخ. ذ. عر. [عبرانیجه‌دن] ملائکهٔ مقر. بیندن قبض ارواحه مأمور او. لان ملك، ملك الموت.

عَزل { سذ. عر. بر مأموری مأ. موریتندن چیقارمه، اذن ویرمه: عزل ایتدیلر، عزل اولدی. = ترکجه‌ده معزول معنا. سیله صفت کبی‌ده قوللانیلیر: بکا بوکوندن اعتباراً عزلسك دیدیلر.

عُزلَت { سث. عر. برطرفه چکیلوب کندی کندینه تنها او. تورمه، انزوا: اختیار عزلت ایتمك؛ کوشهٔ عزلته چکلمك.

عُزلَتگاه { س. فا. [عر. عزلت = انزوا. فا. گاه = مکان] چکیلوب تنها اوتوریلان یر، محل انزوا: اوراسی بنم عز. لتکاهمدر.

عُزلَتگُزین { ص. فا. [عر. عز. لت = انزوا. فا. گزیدن = سچمك] عزلتی اختیار ایدوب برطرفه چکیلن: کو. زل بر کوییده عزلتکزین اولمشیدی.

عُزلَتنِشین { ص. فا. [عر. عزلت = انزوا. فا. نشستن = اوتورمق] کوشهٔ انزواده اوتو. ران، منزوی.

عَزم { سذ. عر. ۱. نیت قطعیه، قطعیاً قصد، تصمیم: بوسنه ایفای حج ایتمکه عزم ایتدم. ۲. قصد قطعی ایله یوله کیرمه، حرکت ایتمه، متوجه اولمه: عزم سفر ایتدی؛ شامه عزم ایلدی. || اولوالعزم = قوملرینی دین حقه دعوتله اوامر الهیه‌یی قبول ایتدیرمك خصوصنده عزم وثبات ایدن انبیاء عظامکه قول اصحه کوره حضرت نوح، حضرت ابراهیم، حضرت موسی وپیغمبرمز حضرت محمد (صلوات الله علیهم) در.

عَزْو { سد. عر. حمل، اسناد، نسبت، بر آدمه بر ایش ویا سوزی یاقیشدیرمه، او ایشکدر دیه حکم ایتمه: بکا سویلدیکم بر طاقم سوزلر عزو ایتمشلر.

عُزُوبَت { سد. عر. بکارلق، ارککلك، بجردلك.

عَزْوِیّات { سد. جـ. عر. برینه عزو واسناد وحمل اولنان شیلر، مفتریات: هپ بو سوزلر بنم حقمده عزویاتدن عبارتدر.

عَزیز { صد. عر. ت: عزیزه. [« عزة » دن صد.] ۱. قیمتدار، قیمتلی: عمر عزیز، نان عزیز، یار عزیزم، عزیز دوستم. ۲. حرمتلی، محترم، معزز، مکرم. ۳. عالیقدر، رفیع الدرجه: او ذات اوراده پك عزیزدر. ٤. قوت و قدرت وجلال صاحبی: عزیز الله؛ [اسماء حسنادندر:] عبد العزیز. = سد. عر. جـ: اعزه. ۱. ولی، صاحب کرامت صلحادن مبارك ذات: بو تربه‌ده بر عزیز یاتیور؛ اعزهٔ کرامدن بر ذات. ۲. ملل سائره عندنده ولی عد اولنه‌رق نامنه آیینلر اجرا اولنان ویوم مخصوصلری یورطی اتخاذ ایدیلن آدم، آیوس: روملرك بر چوق عزیزلری واردر؛ قتولیکلرك عزیزلری چوق اولوب پروتستانلر بونلری طانیمیورلر. || عزیز مصر = زمان قدیمده مصرده مالیه ناظرینه ویریلن عنوان اولوب حضرت یوسف (عم) ك قصه‌سنده مذکوردر.

عَزیمَت { سد. عر. [عربیده « عزم » ایله بعض معنالرده مترادف و « عزیمه » ایله عین لغت اولدیغی حالده، لسانمزده هر برینك معناسی ومحل استعمالی آیرلمشدر.] بر یره متوجهاً حرکت، یوله چیقمه: جانب حجازه عزیمت ایتدی: سفر حجه متهیئ عزیمت اولدم: عزیمتمز یارینه قرارلاشدی: قونیه‌یه قدر عزیمت وعودت ایچون دمیر یول بیلتی آلدم.

عَزیمه { سد. عر. جـ: عزائم. [لغت آنفه‌نك عینی اولدیغی حالده، لسانمزده اونك کبی مصدریت معناسیله قوللانیلیوب اسم کبی وباشقه معنی ایله قوللانیلیور.] جنلری ویا ییلانلری و سائر مضر شیلری مسلط اولدقلری آدمك یافه‌سنی براقمغه مجبور ایتمك ادعاسیله بونلری تخویف صورتیله یازیلان رقیه وطلسم ودعا وسائره، افسون: عزائم ایله کندیسنی ابی ایتمك ادعاسنده بولنیور.

عَساکِر { سد. جـ. عر. فد: عسکر. با: عسکر.

عَسجَد { سد. عر. آلتین، ذهب، زر، ذ.

عُسر { سد. عر. ۱. کوچلك، مشکلات، زور ایش، یسر مقابلی: هرعسرك عقیبنده بریسر واردر. ۲. زحمت، ضرورت، صیقندی، قیتلق.

عُسرَت { سد. عر. ۱. زور، کوچلك، زحمت. ۲. ضرورت، طارلق، صیقندی. || ط. احوال فیسیولوجیه‌دن برینك زحمتله ایفاسنی یاخود بحق ایفا اولنماسنی بیان ایچون اسمایه مضاف اوله‌رق اصطلاحات مرکبه تشکیل ایدر: عسرت بلع = یوتقینه‌مامه؛ عسرت بول = سیدیك زوری؛ عسرت تنفس = نفس طارلغی؛ عسرت حیض = قادینلرك منتظم عادت کورمه‌مسی: عسرت هضم = هضمسزلق وسائره.

عَسَس { سد. جـ. عر. [لسانمزده فد. کبی قوللانیلوب مفردی اولان « عاس » مستعمل دکلدر.] وقتیله کیجه نوبت کزن قول، کیجه بکجیسی. || عسس باشی = وقتیله پولیس مدیری.

عَسکَر { سد. عر. جـ: عساکر. ۱. دولت و مملکتك محافظه‌سیچون معاشله ویا قرعه ایله جمع اولنه‌رق مهیا بولندیریلان مسلح آدملر هیئتی، جری، قول، جند، جیش، لشکر، سپاه: عسکرطوپلامق، یازمق؛ سوق عسکر ایتمك = بر یره عسکر کوتورمك، حرب ایتمك اوزره عسکر یوریتمك؛ عسکر چکمك = دشمنی تنکیلاً اوزرینه عسکر یوللامق. ۲. عسکر هیئتنی ترکیب ایدن افرادك بهری: بر عسکر کلدی؛ باقسه‌ك آ عسکر! [بو معنا ایله صفت کبی دخی قوللانیلیر:] بن عسکر آدمم؛ او عسکراوغلی عسکردر. || اخذ عسکر = اسنانده بولنان افراد اهالینك عسکره آلنمسی اصول وترتیبی: اخذ عسکر قانوننامه‌سی. || عساکر بریه =

قره عسكری. || عساكر بحریه = دكیز عسكری، كیمیجی عسكر. || عساكر ردیفه = ردیف عسكری. با: ردیف. || عساكر نظامیه = نظام عسكری. با: نظام. || عساكر منتظمه = معلم ومنتظم عسكرلركه نظامیه و ردیف ومستحفظدن عبارتدر. || عساكر معاونه = عساكر منتظمه‌نك معاونتنده بولنمق اوزره موقتاً معاشله ویاكوكللی اوله‌رق طوپلانان باشی بوزوق عسكری. || سرعسكر = با: سرعسكر.

عَسكَرجه { ص. عسكره یاقیشیر صورتده اولان: عسكرجه یورویش؛ عسكرجه برافاده‌سی واردر. == ح. عسكره یاقیشیر طرز وصورتده: بن سزه عسكرجه سویلیه‌یم؛ عسكرجه یازملی.

عَسكَرلك { ا. عسكر صفت و وظیفه‌سی: بو كون عسكرلك بر جسارتدن عبارت اولمیوب عادتا بر فندر؛ عثمانلیلر عسكرلك ایچون یاراتلمش كبی بو سلكه پك الویریشلیدرلر.

عَسكَری { ص. غر. ث: عسكریه. عسكره منسوب و متعلق، عسكره عائد، جیشی: سلك عسكری؛ فن عسكری؛ امور عسكریه؛ دائرهٔ عسكریه = باب سرعسكری.

عَسكَری { سذ. عر. عسكره منسوب آدم، سلك عسكری‌یه داخل آدم، عسكر افراد ویا ضابطاننده آدم: بر عسكری كلدی؛ عسكریلرك امور خصوصیه‌لریچون محاكم ملكیه‌یه مراجعتی.

عَسَل { سذ. عر. بال، شهد، انكبین. || شمع عسل = بال مومی.

عَسیر { ص. عر. ث: عسیره. [«عسرة» دن صش.] زور، كوچ، مشكل، دشوار، آغر: بو بر امر عسیردر.

عِشاء { سذ. عر. ۱. اقشام وقتی، قراكلق باصدقدن صكره كی وقت. ۲. اقشام ویا یاتسی نمازی. ۳. اقشام یمكی. ن.

عَشّاب { سذ. عر. [«عشب» دن سم.] تا. نبات انواعنی جمع ایله نمونه‌لرینی قوروده‌رق هر بری اوزرینه تدقیقات فنیه اجرا ایدن عالم، فر. Herboriste.

عَشّار { سذ. عر. [«عشر» دن سم.] اعشار تحصیلداری ویا ملتزمی، اونده‌لقجی.

عَشاری { ص. عر. ث: عشاریه. تا. اون جزؤدن مركب ویا اون یاپراغی، دانه‌سی و سائره‌سی اولان: عشاری الاوراق، عشاری الشقوق، عشاری الفصوص، عشاری الوریقات وسائره.

عُشّاق { سذ. ص. ج. عر. فد: عاشق. با: عاشق.

عَشاوَت { سش. عر. ط. طاوق قره‌سی دینان كوز علتی، فر. Héméralopie.

عَشائِر { سش. ج. عر. فد: عشیرت. با: عشیرت.

عُشبه { سش. عر. نبا. اوت قبیلندن اولان نبات.

عُشبی { ص. عر. ث: عشبیه. نبا. اوت قبیلندن اولان، فر. Herbacé.

عُشر { سذ. عر. ج: اعشار. ۱. اونده بر، اون جزئده بر جزء: باغك بر عشرینی بلله‌دم. ۲. حد شرعی اوزره محصولاتك بیت الماله عائد اولان اونده بری، اونده‌لق: زیتونك عشرینی آلمق، ویرمك. == ج. با: اعشار، اعشاری.

عَشَر { عد. عر. [عربیده رانك ده فتحیله ایسه‌ده لسانمزده حرف اخیری ساكن اوقونور.] اون، ده. ن. || اثنا عشر = اون ایكی: ائمهٔ اثناعشر = اون ایكی امام. || واحد عشر = اون برنجی؛ ثانی عشر = اون ایكنجی الخ.

عِشرَت { سش. عر. مسكرات استعمالی، ایچكی، عیش ونوش: عشرت ایتمك = ایچكی ایچمك؛ عشرت وجودینی خراب ایتمشدر؛ عشرته مبتلادر. [عربیده اصل معناسی اكلنجه و جنبش در.]

عُشرجی { س. اعشار ملتزمی ویا تحصیلداری، عشار، اعشارجی.

عَشَره { سش. عر. اون كشی ویا اون شیء مجموعی، اونلق، اونلر: عشرهٔ مبشره = جانب نبویدن جنتله تبشیر ببوریلان صحابهٔ كرامدن اون ذات عالی قدر.

عِشرین { یا عشرون. عد. عر. یكرمی. ن.

عِشق { سذ. عر. [طوغریسی عینك كسریله‌در.] سوكی،

سودا، محبت، علاقه، ابتلا: قیس ایله لیلا بر برلرینه اولان عشقلریله داستان اولمشلردر؛ عشق حقیقی = مقصدسز اولان عشق روحانی ورحمانی؛ عشق مجازی = نفس وشهوت اساسی اوزرینه مبنی اولان محبت. || الله عشقنه = اللهی سورسه‌کز! ||عشق‌اولسون! = برشی نوش‌ایدنه ایراد اولنور. بعضاً «آفرین!» مناسبیله‌ده قوللانیلیر، وعکسی معنابی تضمن ایده‌رك استهزا طریقیله‌ده استعمال اولنور. || پیر عشقنه = قارشیلقسز، مکافاتسز، مجاناً: بز ایکی آی پیر عشقنه چالیشمش اولدق. عو. || عشقکزه، فلانك عشقنه = محبتکزه، فلانك محبتنه [عشرت صره‌سنده ایرادی معتاد تعبیر.]

عَشقباز { ص. فا. [عر. عشق = م. فا. باختن = اوینامق] یالاندن عاشقلق صاتان، عاشق کاذب.

عَشقبازلق { ـ. و:

عَشقبازی { ـ. فا. یالاندن عاشقلق صاتمه، عشق کاذب، برینه عاشق کورینوبده بو طریقله نائل مرام اولمغه چالیشمه.

عَشوراء { سذ. عر. با: عاشوراء.

عِشوه { سذ. عر. ادا، ناز، دلفریب طور، شیوه. [اصل‌عربیده کوز ایی کورمه‌مه دیمك اولوب، چشم مخمورله باقمقدن کنایه اوله‌رق فارسی‌یه و ترکجه‌ده بو معنایی آلمشدر.]

عِشوه‌کار { ص. فا. و:

عِشوه‌گَر { ص. فا. ناز و ادا ایدن، نازلی، شیوه کار.

عَشِیّ { سذ. عر. اقشام. ن.

عَشیر { سذ. عر. ۱. بر شیئك اون جزءده بری، عشر. ۲. قرآن کریمك اون جزءه تقسیمیله بوجزءلرك بهری، اجزاء شریفه‌نك هربری: عشیر اوقومق.

عَشیرَت { سذ. عر. ج: عشایر. [عر. ترکیباتده «عشیره» صورتنده بولنور.] بر اصلدن منشعب اولوب برلکده یاشایان وبرلکده قونوب کوچن بدویلر خلق، اویماق، قبیله: عرب، کرد، ترکمان عشیرتلری؛ عشایر آره‌سنده یاشامق؛ عشیرتله کزمك؛ عشیرت شیخی، بکی، آغاسی.

عَصا { سذ. عر. ۱. اوزون ال دکنکی، طیانه‌جق اوزون صوپه: عصاسی النده بر اختیار، بر شیخ کلدی. ۲. اکثریا باشی طوپوزلی ویا قانجه‌لی وکومش وآلتینله مزین اوله‌رق بعض ملت وطائفه‌لرده ریاست جسمانیه ویا روحانیه علامتی عد اولنان اوزون ورسمی دکنك: عصای ریاستی حامل اوله‌رق؛ پطریقلق عصاسی. ۳. صوپه، طیاق، ضرب: اونك تربیه‌سی آنجق عصا ایله اولور. ن. || عصای موسی = حضرت موسی (عم) یدلرنده ثعبانه تحول ایدن عصاکه فرعونه قارشی کوستردکاری معجزاتدندر.

عِصابه { سذ. عر. جرا. صارغی، باغ.

عُصاة { سذ. ص. ج. عر. فد: عاصی. با: عاصی. [صادك تشدیدیله غلطدر.]

عُصاره { سذ. عر. صیقیلان میوه وسائره‌نك چیقان صوبی، اوزوم، لیمون عصاره‌سی.

عَصافیر { سذ. ج. عر. فد: عصفور. با: عصفور.

عَصَب { سذ. عر. ج: اعصاب. سیکیر؛ اعصابه‌طوقنمق = حدت و صیقندی‌یی موجب اولمق. [جمعی دها مستعملدر.]

عَصَبه { سذ. عر. ج: عصبات، اعصاب. ۱. برنك‌سیکیر. با: عصب. ۲. پدر طرفندن اقربا اولانلر، ارکك طرفندن خصملر. ۳. خصم اقربا، قوم و قبیله. طرفکیران، عونه. ٤. ف. اوزاقدن اقرباکه میراثدن فرائضجه معین حصه‌لری اولیوب یاقین اقربا حصه‌لرینی آلدقدن صکره قالان قسمی بونلره توزیع اولنور.

عَصَبی { ص. عر. ث: عصبیه. [اعصابی دیمه ملی] سیکیرلری غالب وپك حساس اولوب جزئی سببله متأثر و منفعل اولان وحدته کلن: عصبی آدم؛ عصبی المزاج.

عَصَبیَّت { سذ. عر. ۱. کندی اقرباو تعلقاتنی و یا وطن ودین وملیتنی مدافعه و التزام ایتمك غیرتی، حمیت، غیرت: او آدمك‌عصبیتی واردر؛ عصبیت دینیه، عصبیت ملیه‌سی مسلمدر.

٢. عصبی المزاج اولمه، سیکیرلیلك.

عَصر { سذ. عر. ج: اعصار. ١. زمان، دور، عهد، هنکام: او عصرده؛ عصرمزده؛ قانونی سلطان سلیمان خان عصری؛ اعصار سالفه. [عصرك مدتی معین اولمیوب، بر تاریخك بهر یوز سنه‌سنه یعنی قرن ومائه‌یه عصر دینلمسی غلطدر.] ٢. ایکندی وقتی، ایکندی نمازی: صلاة عصر؛ قبل العصر.

عَصر { سذ. عر. صیقمه، صوینی آلمق ایچون بر میوه و سائره‌نك ازیلوب صیقلمسی، تعصیر.

عُصفور { سذ. عر. ج: عصافیر. سرچه قوشی. ز.

عِصمَت { سذ. عر. [عر. ترکیباتده: عصمه] ١. محرماتدن وارتکاب رذائلدن اجتناب وتوقی: اصحاب عصمتدن برذات؛ عصمت مجسمه. ٢. ناموس، عفت، پرده: بر قادینده اك زیاده و اك اول آرانیله جق شی عصمتیدر؛ عصمت پناه، عصمت مآب = ناموس وعفتك استنادکاهی حکمنده اولان، پك ناموسلی قادین. [انشا لساننده عالی مرتبه خاتونلره مخصوص اولوب سائرلرینه عفت وصفی ویریلیر.] ٣. بیکناهلق، معصوملق، معصومیت: اونك عصمتی محکمه‌جه تبین ایتدی.

عِصمتلی { یا عصمتلو. صه. عصمت وعفت وناموس وپرده صاحبه‌سی. [انشا اصطلاحنده درجات عالیه‌ده بولنان خاتونلره مخصوص عنوان اولوب دیکرلرینه عفتلو دینلیر:] عصمتلو خانم افندی. [خاندان سلطنته داخل اولان خواتین کرامه دولتلو عصمتلو القابی یازیلیر.]

عُصور { سذ. ج. عر. فد: عصر. با: عصر. [لسانمزده دیکر جمعی اولان «اعصار» دها مستعملدر.]

عِصیان { سذ. عر. ١. عاصی اولمه، بغی، طغیان، سرکشلك، اطاعتسزلك. ٢. اوامر الهیه‌یی اجرا ایتمه‌مه ویا نواهیدن اجتناب ایتمه‌مه، کناه، اثم: جناب حقدن عصیانمك عفونی دیلرم.

عَصیده { سذ. عر. اصل نشاسته ویاغ وشکرله پاپیلان وعصیده حلواسی دینلن بر نوع طاتلی اسمی اولوب، بزجه عربلرك بازینه دیدکلری وپرنج اونیله بامیه واتدن پاپیلان یمکه اطلاق اولنور.

عِضاده { (د) سذ. عر. ص. ارتفاع آلتلرینك درجاتی کوسترن متحرك قول، مسطره، ارتفاع کنیه‌سی.

عُضال { (د) سذ. عر. اطبانی تشخیص وتداویسندن عاجز براقان مرض مشکل.

عَضُد { (د) سذ. عر. ج: اعضاد. ١. قول، بازو. ٢. مج. استنادکاه، معین، ممد: عضدالدوله. || تشـ. عظم عضد = قول کمیکی. || جرا. خزع عضد = قولك کسلمسی.

عَضُدی { (د) صه. عر. ث: عضدیه. تشـ. قوله منسوب ومتعلق.

عَضَله { (د) سذ. عر. ج: عضلات. اعضانی تحریك ایدن سیکیرلی اتلر، بالیق اتی.

عَضَلی { (د) صه. عر. ث: عضلیه. تشـ. سیکیرلی اتلره، بالیق اتنه منسوب ومتعلق.

عُضو { (ز) سذ. عر. ج: اعضاء. ١. بدنی ترکیب ایدن اجزانك بهری: ال، آیاق، کوز، قولاق، جکر، معده کبی: عضو داخلی؛ عضو خارجی: اعضاء بدن. ٢. نبا. نباتلرك بعض قسملرینه دخی بو نام ویریلیر: عضو تذکیر، عضو تأنیث. = ج. با: اعضاء.

عُضوی { (ز) صه. عر. ث: عضویه. اعضاء بدنه منسوب ومتعلق، اعضاسی اولان، حیاته مالك اولوب جماداتدن اولمیان، حیوانی ویا نباتی اولان؛ کیمیای عضوی = حیوانات ونباتاته متعلق مواددن بحث ایدوب معادنه قاریشمیان کیمیافنی که کیمیای معدنی مقابلیدر.

عُضویَّت { (ز) سذ. عر. قا. بر جسمك عضوی یعنی اعضالی ونشو ونمالی اولمسی.

عَطاء { سذ. عر. ١. ویرمه، ویریش، دهش. ٢. با. غشلامه، ویرکی، عطیه، احسان: او ذاتك عطاسی چوقدر.

عَطّار { سذ. عر. [«عطر» دن سمه.] ١. کوزل قوقولی روحلر ویاغلر وسائره صاتان آدم، روایح طیبه تاجری، فر. Parfumeur. ٢. اجزاء طبیه وسائره صاتان آدم، فر. Droguiste. ٣. محله آره‌لرنده بعض بهاراتله ایکنه ایبلك وسائره

صاتان دکانجی. بومعنا ایله [زبا.
نزدی غلط اوله‌رق : آقطار.]

عُطارِد { سذ. عر. شمسك اطرا. فنده دونن سیاراتك
برنجیسی یعنی شمسه اك قریبی
اولوب اقشام غروبی متعاقب ویا
صباح طلوعدن اول دوربینسز
وفقط پك آز وقت کوریلور.
فا. تیر. اسکی یونان ولاتین اسا.
طیرنده آلههٔ کاذبه بیننده ساعی
وقولاغوزوتجارت ومکروخدعه
مربیسی صفتلریله معبودلر صره.
سنده اولوب طوبوقلری وباشلغی
قنادلی کوزل بر دلیقانلی صو.
رتنده تصویر اولنوردی. اسم
یونانیسی هرمس Ἑρμῆς او.
لوب، آسیا ومصر اقوام قدیمه.
سی نزدنده دخی عبادتی جاری
اولمغله، موجد علوم ومعارف
زعم اولنان (هرمس) مصالری
بوندن نشأت ایتمشدر.

عَطّارلق { س. عطریات یاخود اجزاء کیمیویه وصید.
لانیه ویا بهارات صاتان آدمك
ایشی وتجارتی : عطارلق ایدیور.
[اوچنجی معناسیله زبانزدی :
آقتارلق.]

عَطالَت { سذ. عر. ایشسزلك، بوش طورمه، بطال
ومسطل اولمه : انسانه عطالت
یاقیشماز. || ط. عطالت حواس =
طویمایش، طویغوسزلق، فر.
Dysesthésie.

عَطایاء { سذ. جر. عر. فد : عطیه. با : عطیه.

عِطر { سذ. عر. جر : عطور. ۱. کنوزل قوقولی یاغ
و روح و سائره که اثوابه و ال
ویوزه سوریلیر. [بومعناده اك
زیاده «عطریات» قوللانیلیر.] ۲.
ت. یاپراقلرینك کنارلری طر.
طیلی یشیل رنکده بر نبات که
کوزل قوقولی وبیاض چیچکلی
اولوب باغچه‌لرده بولنور وصوتوغه
طیانمدیغندن قیشین لیمونلغه آلنیر.
|| عطر شاهی = لسان عوامده
ادریشاهی دینن وصاریلوب
چیقه‌رق مور بر چیچك آچان نبات.

عِطرناك { ص. فا. کوزل قوقولی، رایحهٔ طیبه‌سی اولان،
کوزل قوقولی روح ویا یاغ
سورلمش : عطرناك اللریله؛ بهار.
ده چایرلردن کلن نسیم عطرناك.

عِطری { ص. عر. ث : عطریه. کوزل قوقویه منسوب
ومتعلق، کوزل قوقولی، رایحهٔ
طیبه‌یه متداثر : مواد عطریه.

عِطریّات { سذ. جر. عر. کوزل رایحه‌لی روحلر وباغلر
وسائر شیلر، مواد عطریه :
عطریات صاتیور ؛ جاپونیه
چیچکلرندن یاپیلان عطریات پك
مقبولدر؛ عطریات استعمالی سنت
سنیه‌در.

عَطسه { سذ. عر. آکصیرمه، آقصیرمه.

عَطش { سذ. عر. صوسزلق، صوصامه، تشنکی،
حرارت. [طانك فتحیله‌ده لغتدر.]

عَطشان { ص. عر. [«عطش»دن صفه.] صوسز، صو.
صایان، تشنه. ث.

عَطف { سذ. عر. ۱. اکمه، چویرمه، میل ایتدیرمه،
اماله، توجیه : عطف نظر ایتمك؛
اوطرفه عطف عنان ایتدی. ۲.
بوکلمه، برینك ایشی ویا سوزی
اولدیغنی ادعا ایتمه، حمل، اسناد:
کندی یاپدیغی ایشی، سویلدیکی
سوزی بکا عطف ایتمك ایستیور؛
اطبا صحت عمومیه‌نك بو حالنی
هوانك عدم اطرادینه عطف
ایدیورلر. ۳. د. برکلمه ویا جمله
نك ماقبلنده‌کی کلمه ویا جمله‌نك
حکمنه تابع اولمق شرطیله اوکا
ربطی : بواسمی، بوجمله‌یی خانکی
اسمه، خانکی جمله‌یه عطف ایده.
جکسز؟ [عطف اولنان اسم ویا
جمله‌یه «معطوف» ودیکرینه
«معطوف علیه» دینیر.] || حرف
عطف، حرف عاطف، حروف
عاطفه: عطفه آلت اولان حروف
ربطیه : و، دخی، یا، یاخود،
یوقسه کبی. || عطف بیان = ما.
قبلنی یعنی معطوف علیهنك مفهو.
منی ایضاح وتأکید ایچون عطف
اولنان تعبیر : مسئله‌یی ایضاح
وتشریح ایلدی. || عطف تفسیر =
همان بر معناده اولوب مجرد
تصدیق وتأکید ایچون «و»
حرفیله مترادفنه عطف اولنان
کلمه : اخذ وکرفت، حزن وکدر
کبی.

عَطفی { ص. عر. ث : عطفیه. د. کلمه وجمله‌لرك حروف عا.
طفه دینلن حرفلردن بری وا.
سطه‌سیله بربرینه ربط اولنملری
خصوصنه منسوب ومتعلق :
حروف عطفیه.

عَطوف { ص. عر. [«عطف»دن صیغه.] پك اسیر کیجی،
زیاده مرحمتلی و شفقتلی : رب
عطوف.

عَطوفت { سـ. لغت آنفه‌یه تاء مصدریت الحاقیله شفقت ومرحمت معناسیله بر کلمه تشکیل ایدوب، لسانمزك تصرفاتی صره‌سنه یکیرمش ایسه‌ده، عربیده بویله بر لغت مسموع اولمدیغندن، استعمالندن توقی اولنسه سزادر.

عَطوفتلی { یا عطوفتلو. صـ. اَ. آنف‌البیان عطوفت لغتندن متشکل اولوب، رتبهٔ بالا اصحابنه وصهریتـه نائل فریقان کرام ایله وقتیله دار. شورای عسکری رئیسنه القاب کبی قوللانیلیر. || دولتلو عطوفتلو = سرعسکره وشرف صهریته نائل مشیران ووزرایه القاب اولور.

عَطوفی { صـ. اسیرکیجی ویك مرحمتلی اولان ذاته وعطوفتلو القاب رسمیه‌سنی حائز اولان ذواته منسوب و متعلق معناسیله انشا لساننده قوللانیلیر تعبیردر: جانب عالیٔ عطوفیلرینه؛ ذات عالیٔ عطوفیلری.

عَطِیّه { سـ. عر. جـ: عطایا. ویرکی، بخشش، احسان: عطیهٔ سنیه؛ محرم عطیه‌سی.

عِظام { صـ. جـ. عر. فد: عظیم. بـا: عظیم. == سـ. جـ. عر. فد: عظم. بـا: عظم.

عَظائِم { سـ. جـ. عر. فد: عظیمه. بـا: عظیمه.

عَظم { سـ. عر. جـ: عظام. کمیك، استخوان.

عَظم { سـ. عر. و:

عَظَم { سـ. عر. و:

عِظَم { سـ. عر. بیوکلك، اولولق. [«عظمت» دها مستعملدر.]

عُظَماء { صـ. سـ. جـ. عر. فد: عظیم. بـا: عظیم.

عُظما { صـ. عر. بـا: عظمی.

عَظَمَت { سـ. عر. ۱. بیوکلك، اولولق: عظمت الهیه؛ قدرت الهیه‌نك عظمتی. [بومعنی ایله باشلیجه جناب خالق کون ومکان حقنده مستعمل اولوب، انسان حقنده قوللانلدقده آتیده‌کی ایکنجی معنایه کلیر:] ۲. کبر، نخوت، غرور، تعظم، خودفروشلق: بو آدمك‌ده عظمتی چکیله‌جك شیٔ دکلدر. ۳. دبدبه، طنطنه، شکوه، دارات: آلای کمال شکوه وعظمتله اجرا اولندی.

عَظَمَتلی { یا عظمتلو. صـ. ۱. بیوك، اولو، جلال صاحبی: ای عظمتلی اللهم. ۲. کبرلی، متکبر، مغرور، خودفروش: عظمتلی آدمدن کیمسه خوشلانماز. ۳. طنطنه‌لی، دبدبه‌لی، دارات وشکوه‌له اولان: عظمتلی بر آلایله.

عُظمی { ۱ صـ. عر. ذ. اعظم. بـا: اعظم. — صدارت عظمی = صدراعظم مقام معلاسی.

عَظیم { صـ. عر. ث: عظیمه. جـ: عظام. ۱. بیوك، اولو، کبیر، جسیم، بزرك: بر جبل عظیم؛ ابنیهٔ عظیمه. ۲. عالی، رفیع، درجه ومرتبه‌سی بیوك: والله العظیم؛ سلاطین عظام؛ وزرای عظام. ۳. اهمیتلی، مهم: امرعظیم؛ مسئلهٔ عظیمه؛ حرب عظیم. || عظیم الشان = شان ومرتبه‌سی بیوك: قرآن عظیم الشان.

عَظیمه { سـ. عر. جـ: عظائم. بیوك وفوق العاده ایش، مسئلهٔ مهمه: عظائم امورله مشغول اولمق.

عَفاریت { سـ. جـ. عر. فد: عفریت. بـا: عفریت.

عِفَّت { سـ. عر. ۱. ناموس، عرض، پرده: قادینك برنجی زینتی عفتدر؛ اهل عفتدن برقادین. ۲. ارتکابدن اجتناب، ارتکابه تنزل ایتمه‌یش، استقامت، ناموس: محکمه اعضالغنه انتخاب اولنه‌جق ذواتك عفتله متصف اوللری شرطدر؛ ارباب عفتدن بر ذات؛ عفت مجسمه دینلمکه شایان برذاتدر.

عِفَّتلی { یا عفتلو. صـ. ۱. ناموس و عفت صاحبه‌سی، اهل عفتدن، عفیفه، ناموسلی: عفتلی بر قادین. ۲. ارتکاب ایتمز، مستقیم، حرام یمز: عفتلی مأمورك قدری بیلنیر. ۳. اَ. قادینلره القاب اوله‌رق قوللانیلوب رتبهٔ عصمتلودن آشاغی عد اولنور: والدهٔ محترمهم عفتلو خانم افندی‌یه.

عِفریت { سـ. عر. جـ: عفاریت. ۱. جن طائفه‌سنك مضر وشریر وقورقونج برجنسی. ۲. مجـ. پك حدتلی ومتهور آدم: عفریت کسلدی. [عربیده مؤنثی اوله‌رق عفریته ده قوللانیلیر.]

عَفو { سـ. عر. ۱. برینك صوچندن کچمه، قباحتنه باقمامه: قصورینی عفو ایتدی؛ عفو ایله معامله ایتدی. —

تصحیح افکار ویا مخالفت کبی بر حرکته دلالت ایدن سوزدن اول ایراد اولنمق ظرافتدن معدوددر : عفو ایدرسکز، عفو بیوروروسکز برشیٔ سویلیه‌جکم؛ عفوکزه مغروراً شوایشی بویله یاپدم. ۲. معذور طوتمق، مجبور ایتمه‌مك، مستثنی طوتوب داخل ایتمه‌مك : یارین اکلنمکه کیدیله‌جکسه بنی عفوبیورمکزی رجا ایدرم . ۳. عزل ایتمك ، استعفاسنی قبول ایتمك :کندیسنی مأموریتندن عفو ایتدیلر. ٤. حق. بر مجرم حقنده‌کی حکم لا یتغیر حالنی آلدقدن صکره جزاینی یا کلیاً محو ویا تخفیف ایتمه. || عفو عمومی = برقباحت مشترکدن طولایی تحت توقیفده ویا محکومیتده بولنانلرك ویا بولنمسی لازم کلنلرك جملةً وبردن جزادن عفو اولنمسی : بعد الحرب عفو عمومی اعلان اولندی.

عُفُوّ { ص. عر. عفو ایدن، دائما
صوجدن کچوب عفو ایله معامله ایدن، مرحمتلی، آجیان.

عُفُونَت { سذ. عر. ۱. یاره
وچیبان اتلری چوریوب فنا قوقمه، چوریمه، التهاب: بو یاره عفونت پیدا ایتدی. ۲. کوتی قوقو، بد رایحه، چوریمکدن حاصل اولان قوقو : بو اوطه‌ده بر عفونت واردر. ۳. آغرلق : هوانك عفونتی.

عُفونَتلَندیرمك { فتد. ۱. یاره
ویا چیبانك اتلرینی چوروتمك ، التهاب پیدا ایتدیرمك : سز بویاره‌یی آچیق براقه‌رق عفونتلندیرمشکز. ۲. کوتی قوقوتمق، فنا برقوقو آلدیرمق : پنجره‌لری آچیه‌رق اوطه‌یی عفونتلندیرمشکز.

عُفونَتلَنمك { فل. ۱. اتلر چو-
ریوب قوقمق ، التهاب پیدا ایتمك : بو چیبان عفونتلنه‌جکدر. ۲. قوقمق، کوتی قوقو کلمك : بو اوطه عفونتلندی.

عُفونَتلی { ص. ۱. اتلری چوریوب
قوقان، التهابلی : عفونتلی یاره. ۲. کوتی قوقولی ، بد رایحه‌لی : عفونتلی یر. ۳. آغر: عفونتلی هوا.

عَفیف { ص. عر. ث : عفیفه.
[«عفة» دن صش.] ۱. ناموسلی ، عرضلی ، عرض وناموس وپرده‌سی اولان : عفیفه بر قادین . ۲. ارتکاب ایتمز، مستقیم، اصحاب ناموس واستقامتدن : عفیف بر مأمور.

عِقاب { سذ. عر. عقوبت عذاب،
جزاء، مجازاة. ذ.

عُقاب { سذ. عر. [عربیده سش.]
۱. قره قوش ، طاوشانجیل. ۲. ف. صور کواکبدن بری.

عَقار { سذ. عر. جم : عقارات.
ایراد کتیرر املاك وابنیه: مسکن اتخاذ اولنان ابنیه‌نك ویرکیسی باشقه‌در عقارك باشقه؛ کندیسنك برخیلی عقاراتی واردر.

عَقاقیر { سذ. ج. عر. [فد.
«عقار» لسانمزده مستعمل دکلدر.] طبابتده قوللانیلان کوکلر وسائره : عقاقیر طبیه.

عِقال { سذ. عر. آیاق کوستکی،
پا بند. ذ.

عَقائِد { سش. ج. عر. فد : عقیده.
با : عقیده.

عَقَب { سذ. عر. جم : اعقاب.
[زبانزدی قافك دخی فتحیله‌در] ۱. تش. اوکچه؛ عظم عقب = اوکچه کمیکی . ۲. مج. کری، آرقه : اونك عقبنده بن ده کیتدم ؛ عقبنجه اونلرده کلدیلر. ۳. بوزمانی تعقب ایدن زمان، بروقتك ایلریسی، آتیسی، مابعدی : یاغمور یاغدی عقبنده هوا آچلدی؛ نزاع ایتدیلر عقبنده باریشدیلر. = ج. اولاد واحفاد، ذریت، اخلاف : اونك اعقابی قالمدی ؛ اعقابی تشعب ایدوب الیوم موجوددر. || درعقب = چوق کچمه‌دن ، پك آز صکره، همان : بن اوه کیتدم درعقب آدم کلوب چاغردی.

عُقبا { سش. عر. [اصلی « عقبی »
اولوب «اعقب» اسم تفضیلنك مؤنثیدر .] آخرت، داربقا : دنیا وعقباده نائل اجر وثواب اولمق؛ عالم عقبایه ، دارعقبایه رحلت ایتمك.

عَقَبه { سش. عر. ۱. صرب وچیقلمسی
مشکل یوقیش. ۲. مخاطره‌لی کچید، طار وایکی طرفی یوصی محلی اولان بوغاز : کچیله‌جك برطاقم عقبه‌لر واردر. ۳. مج. مخاطره، تهلکه، خسته‌لغك ویا دیکر بر حالك اك مخاطره‌لی وقورقولو صره‌سی : بر عقبه آتلادی؛ شوعقبه‌یی ده کچرسه‌ك آرتق قورتلدق. == سخ. ذ. م. بحراحمرده سویشك شرق طرفنده بر الشامه طوغری ممتد طار بر کورفز.

عَقَبی { ص. عر. ۀ : عقبیه. تث. اوکچه یه متعلق : عظم عقبی = اوکچه کیکی.

عُقبی ١ { سث عر. با : عقبا.

عَقد { سذ. عر. ج : عقود. ١. باغلامه، ربط، بند. ٢. دوکوملمه، دوکوم یاپمه، حل مقابلی. ٣. ایکی کشی ویا ایکی طرف بیننده اوله جق بر ایشك طرفینك رضاسیله قرارلاشدیریلوب تحت التزام و تعهده آلنمسی : عقد مقاوله، عقد نکاح، عقد معاهده، عقد اتفاق. ٤. قورمه، ترتیب، تنظیم، تشکیل : عقد مجلس، عقد جمعیت؛ مجلس عقد ایتدیلر. ٥. [« عقد نکاح » دن مختصر] نکاح اجراسی، نکاح ایتمه، مناکحه رسم وجمعیتی : بوکون فلان اوده عقد واردر؛ دون عقد اجرا اولندی. || حل وعقد امور = ایشلرك رؤیتی واداره سی، رتق وفتق: حل وعقد امور اونك النده در.

عِقد { سذ. عر. ج : عقود. ١. کردانلق، بوغموق، قلاده: عقد کوهرین. ٢. دیزلمش جواهر وابنجی وسائره، دیزی، دیزلمش شیء : عقد ثریا.

عُقَد { سث. جـ. عر. فد : عقده. با : عقده.

عُقده { سث. عر. ج : عقد. ١. دوکوم، کره. ٢. مج. حلی مشکل ایش، زور مسئله، معما : بو عقده یی کیم حل ایده بیلیر؟ ٣. مج. انسانك چوق آرزو ایدوب ده نائل اوله مدیغی ایش که فکر وقلبنده بر دوکوم کبی قالیر : بوکا بر عقده اولدی؛ عقدهٔ درون. ٤. تث. سیکیرلرك طوپلانوب یوماق اولمسندن عبارت اولان بز ویومری : عقد لنفاویه. ٥. هـ. بر سیاره محرکنك دائرهٔ خسوف وکسوف سطحنی یعنی منطقهٔ بروجی قطع ایلدیکی ایکی نقطه که برینه «عقدهٔ رأس» ودیکرینه «عقدهٔ ذنب» دینیر : عقدهٔ مشتری، عقدهٔ مریخ. بو معنا ایله تثنیه صیغه سنده عقدتین دخی قوللانیلیر. ||عقدهٔ درون، عقدهٔ قلب = اوچنجی معنایه با. || عقدهٔ لسان= دیلده بر دوکوم وار ایمش کبی سربست سویلیه میوب ککمله.

عُقده کشا { ص. فا. [عر. عقده= مشکل. فا. کشادن= آچمق] مشکلاتی حل ایدن، مشکل کشا، حلال مشکلات.

عُقدی { ص. عر. ۀ : عقدیه. تث. « بیض » دن غلط اوله رق بزدیلن اورلره منسوب ومتعلق ویا بو بزلر قبیلندن اولان : عقدی الشکل = بز صورتنده اولان.

عُقر { سذ. عر. ١. قیصیرلق، طوغورماز قادین ویا دیشی حیوانك حالی. ٢. مج. نتیجه وثمره ویرمیش.

عَقرَب { سذ. عر. ج : عقارب. [عربیده مؤنثدر.] ١. قویروغی اوجنده زهرلی ایکنه سی بولنان حشراتدن معروف حیوان مضر که ایراث مضرتده ییلانك اشی صاییلیر : عقرب صوقدی؛ عقرب کبی صوقار. ٢. ساعتك ایکی ابره سندن قیصه سی که اون ایکی ساعتده بر دور ایدوب ساعتلری کوسترر. ٣. هـ. اون ایکی برجك بری که شمس تشرین اولده بوکا داخل اولور : برج عقرب. ٤. مج. عقرب کبی کیزلیدن اضرار ایدن آدم : نه عقربدر.

عَقل { سذ. عر. ج : عقول. ١. دوشونمه وآکلامه خاصه سی، انسانه مخصوص اولان و افرادده درجات مختلفه ده بولنان قوهٔ معنویه که روح کبی حلی مشکل بر معما وتمامیله فهم ماهیتی محال بر سردر، اوص، هوش، خرد، ذهن : انسانده کی مواهب الهیه نك اك بیوکی عقلدر؛ بو چوجقده چوق عقل واردر. ٢. آکلامه، فهم، ادراك، ذکا : اونك بویله شیلره عقلی ایرمز؛ بوکا عقل ایردیره مدم. ٣. دوشونمه، تفکر، ملاحظه، فکر : بونی عقل ایده مدم. ٤. قوهٔ حافظه، خاطر، حافظه : او وقعه الآن عقلمده در؛ عقلمده قالمدی؛ عقله کلیور؛ شمدی عقلمه کلدی. ٥. رأی، تدبیر، طریق تسویه : بکا بر عقل اوکرت؛ بو عقلی سزه کیم اوکرتدی؟ || عقل آلمق = قوهٔ مفکره استیعاب ایتمك : بونی عقلم آله میور. || عقل اوکرتمك = یول کوسترمك، نه یاپه جغنی کوسترمك. || عقل اوکرنمك = اوصلانمق، عبرت ویا نصیحت آلوب متنبه اولمق. || عقل اول = ١. خلقی وجبلی اولان عقل وذکا. ٢.

[فلسفهٔ قدیمه‌ده] جناب حق. ۳.
فوق العاده ذکا وفطنت. || عقل
ایتمك = دوشونمك، ملاحظه و
تفکر ایتمك. || عقل ایرمك،
عقل ایردیرمك = آکلایه بیلمك،
تفهم ایتمك : بوکا عقلم ایرمدی؛
بو ایشه عقل ایردیره‌مدم. || عقل
باشده اولمق = جمیت خاطر و
ذهن راحتلغی اولمق، بر کونه
تلاش و غائله‌یه دوچار اولمامق،
یاپدیغنی بیلمك : او وقت بنم عقلم
باشمده بوغیدی. || عقل باشه کلمك =
۱. آیلمق، کندینه کلمك : عقلی
باشنه کلنجه جمله‌مزه آشنالق
ایتدی. ۲. اوصلانمق، عقلسز-
جه افعال وحرکاتدن وازکچمك:
بو دلیقانلینك البته برکون عقلی
باشنه کله‌جك. || عقل باشدن
کیتمك = کندینی غائب ایتمك، شاشیر-
مق، بیهوش اولمق: بونی ایشیدنجه
عقلم باشمدن کیتدی. || عقل
بالغ = سن رشده واصل اولمش
آدمك عقلی. [« عاقل بالغ »
یاخود « عقلی بالغ » تعبیرلریله
التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.] || عقل
دیشی = یکرمی یاشلرنده چیقان
کنار آزی دیشی. || عقل قو-
طیسی = برآدمه دائما عقل او-
کردن وهر ایش ایچون کنده-
یسنه طانیشیلان آدم : اونك عقل
قوطیسی فلاندر. || عقل کل =
طبیعتك کائنهٔ امور وشمباتنده
آثاری مشهود اولان ذکا و
نظام عمومی وازلی.

عقلاء { صفد. جه عر. فد : عاقل. با : عاقل. == تر. فد.
عقل صاحبی، عقلی یکنمك
ایستین : عقلا آدم؛ عقلا تو-
نبلکی = بر شیئ یاپدیغی حالده
عقلیلق طاسلایان.

عقلاً { ح. عر. عقل اله، عقل اقتضاسنجه. عقلجه، عقله
تطبیق اولندقده. مقابلی : نقلاً :
مسکرات عقلاً ونقلاً انسانه
مضردر.

عقلالق { ا. عقل فروشلق، عقلادن کچینمه، عقلیلق
صاتمه.

عقلسز { ص. عقلی اولمیان، احمق، بدلا، طوغری دوشو-
نمین، عقلی ایرمز : پك عقلسز
آدم اولدیغنی کوستردی.

عقلسزلق { ا. عقل فقدانی، حماقت، بدلالق،
عقلسزجه حرکت : بن عقلسزلق
ایتدم.

عقللی { با عقللو. ص. ۱. عقلی اولان، عاقل، ذکی،
فطین: عقللی آدمدر. ۲. تد-
بیرلی، مدبر : کندیسی عقللی
طاوراندی.

عقلی { ص. عر. ؤ: عقلیه. عقله منسوب ومتعلق، عقل ایله
فهم وادراك اولنان ومجرد عقله
تطبیق ایدیلن، نقلی مقابلی :
علوم عقلیه = علوم طبیعیه و
ریاضیه کبی معقولات اساسی
اوزرینه مبنی اولان علملرکه فقه
وحدیث وتفسیر کبی نقل ورو-
ایته مؤسس اولان علوم نقلیه‌دن
فرق ایدیلیر.

عقلیات { سش. جه عر. عقل ایله کشف وتحقیق وصرف
معقولاتدن عبارت اولان مواد
وخصوصات: عقلیات ایله نقلیات
آره‌سنده هر وقت توافق بو-
لنماز؛ نقلیات و عقلیاتده ید
طولی صاحبی بر ذات.

عقم { سد. عر. قیصیرلق، ارکك ویا قادینك چوجغی اولما-
مسی.

عقوبت { سش. عر. جه : عقوبات. ۱. جزا، مجازات :
دوچار عقوبت اولدی. ۲. اذیت،
عذاب، اشکنجه : عقوبت ایچنده
ایدم.

عقوبتلی { ص. اذیتلی، عذابلی.

عقود { سد. جه عر. فد : عقد. با : عقد.

عقور { ص. عر. ایصیریر، صالار، آزغین = کلب عقور.
[قودوز معناسیله استعمالی
غلطدر.]

عقول { سد. جه. عر. فد : عقل. با : عقل.

عقیب { ص. عر. [« عقب » دن مشد] بر شیئك آردندن
کلن، آرقه‌سی صره کیدن، ولی
ایدن؛ عقیبنده = آرقه‌سی صره.

عقیده { سش. عر. جه : عقائد. اینانیلان شیئ، اعتقاد،
ایمان : عقیده‌سی صاغلام،
عقیده‌سی بوزوق. == جه. بر
دینك عبادات حقنده‌کی اوا-
مرندن صرف نظرله الوهیت
وسائره حقنده‌کی افکار ومطا-
لعاتندن بحث ایدن علم : علم
عقائد؛ عقائد اسلامیه؛ عقائد
کتابی. — « عقیده شکری »
تعبیری غلط اولوب طوغریسی
« آنقده شکری » در. با :
آنقده

عَقیق سنذ. عر. قیمتلیجه بر جنس طاش که مهر حککنده و سائر ایشلرده قوللانیلیر: عقیق یمانی = قرمزی رنکنده اولانک اعلا جنسی.

عَقیم صه. عر. ؤ: عقیمه. [«عقم» دن صش.] ۱. اولادی اولمیان، طوغورمیان (قادین)، طوغورتمیان (ارکك): بو آدم عقیم، بو قادین عقیمه‌در. [عربیده مؤنثی تاء تأنیثله و تاسز دخی اولور.] ۲. مج. نتیجه و ثمره‌سی اولمیان، غیر منتج، غیر مثمر: او ایش عقیم قالدی.

عَکّام سنذ. عر. ۱. دوه کراجیسی، دوه ایله اجرته مقابل اشیا طاشیان آدم. ۲. حجه صرهٔ همایون ایله برلکده کیدن خدمه‌که عزیمتدن اول استانبولده تونبلك وسائره ایله طولاشیرلر.

عَکس سنذ. عر. ۱. بر یره چارپمه، اورمه: دیواره عکس ایتدی. ۲. ضیا ویا صورتك بر یره اوروب کری دونمه‌سی ویا اوراده کورنمه‌سی: کونش دیواره عکس ایدیور؛ صورتی آینه‌یه عکس ایدیور. ۳. سسك بر یره اوروب کری دونمه‌سی، یانقولامه: طوپك صداسی طاغلره عکس ایتدی. ٤. ترس، ضد، خلاف، مغایر: یالان طوغریلغك عکسیدر؛ سز بنم دیدیکمك عکسنی التزام ایدیورسکز. || د. کلامك بر جزئنی جزء آخر اوزرینه تقدیم ایله عکس ایتمه: «کلام کبار، کبار کلامدر» کبی. || عکسنه = ترسنه، ضدینه، ترس وضد اوله‌رق. || بالعکس، بر عکس = بسبتون ضدی وخلافی اولمق اوزره.

عَکسی صه. [«عکس» دن سمنـ. ایسه‌ده پك ده عربی دکلدر.] ۱. ترس، ضد، مخالف، مغایر. ۲. اوغورسز، منحوس، ایی کیتمین: عکسی ایش. ۳. معند، بد خوی، کیمسه‌یه اویماز: پك عکسی آدمدر.

عَلاء سنذ. عر. یوکسکلك، مرتبهٔ عالیه، رفعت، شرف وشان: علم انسان ایچون باعث عز وعلادر.

عَلا فل. عر. [«علو» دن ماضی مفرد مذکر غائب] عالی و بلند مرتبه اولسون: حق جل و علا حضرتلری. [یالکز بویله دعا مقامنده تعبیرات عربیه‌ده مستعملدر.]

عِلاج سنذ. عر. [مفاعله بابندن مصدر ثانی اولوب اصل عربیده معالجه ایله مترادفدر] ۱. بر خسته‌یه باقمه، ادویه و معاملات لازمه ایله ایی ایتمکه چالیشمه، معالجه، مداواة: علاج ایتمك. [عربیده اصل اولان بو معنا ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. بر خسته‌یه ویا یاره‌لی‌یه ایچمك ویا سورمك ایچون ویریلن شیء، دوا، ترام: خسته‌لاندیغنده علاج آلماز؛ طبیب بر چوق علاجلر ویردی؛ بو خسته‌لغك علاجی بولنه‌مدی. [بو معنی لسانمزه مخصوصدر، عربیده دواء دینلیر.] ۳. مج. چاره، تدبیر، درمان، صورت تسویه: بو دردك، بو فنالغك علاجی یوقدر. || بی علاج = چاره‌سز، بیچاره، درمانسز: آج بی علاج قالدی. || لا علاج = چاره‌سز، ناچار: لا علاج قبول ایتملی.

عِلاج پَذیر صه. فا. [عر. علاج = مداواة. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] ۱. مداواة قبول ایدن، تداوی ایدیله‌بیلن، قابل تداوی. ۲. چاره‌سی بولنه‌بیلن.

عِلاجسز صه. ۱. علاج و دواسی اولمیان: بو علاجسز بر مرضدر. ۲. چاره‌سز، درمانسز: بو علاجسز بر دردر.

عِلاجلی صه. علاجی اولان، دوایی حاوی، ادویه ایله قاریشیق: علاجلی کاغد، پنبوق؛ علاجلی شراب.

عَلاقه سث. عر. جـ: علائق. ۱. ایلیشیك، مربوطیت، رابطه: بزم ایشك او مسئله ایله علاقه‌سی یوقدر؛ بو ایکی ماده آره‌سنده بر کونه علاقه وارمیدر؟ ۲. رابطهٔ قلبیه، کوکل باغلامه، عشق، تعشق، معاشقه، سودا، سوکی: بر قیزه علاقه‌سی وار ایدی؛ بر کوریشده کندیسنه علاقه ایتدی. ۳. مناسبت، ارتباط، تعلق: اونلرله بنم هیچ بر علاقه‌م یوقدر؛ قیزینی اونك اوغلنه ویره‌رك کندیسیله علاقه پیدا ایتدی. ٤. مالکیت، تصرف، حق مداخله، حصه: او چفتلکه، او معدنه سزك علاقه‌کز وارمیدر؟ || کیم. مناسبت، فر. Affinité. || ط. بر عضوك دردندن اونك مقابلی اولان دیکر بر عضوك دخی

متألم اولمسی، فر. Sympathie .
|| د. معنای مجازی استعمالی
ایچون دوشوریلن مناسبت.
= ج. روابط، انسانك ایلیشیكی
اولدیغی ایشلر، مناسبات: علا-
ئق دنیویه.

علاقه دار { ص. فا. [عر. علا- قه = ایلیشیك. - فا.
داشتن = طوتمق] علاقه‌سی و
ایلیشكی اولان، مناسبتلی، -صه-
دار. ذی‌مدخل: بوایشده بن‌ده
علاقه‌دارم؛ یكی یاپیلان فابریقه‌یه
سز علاقه‌دارمیسكز؟

علاقه‌لی { ص. ۱. مناسبت و ایلیشیكی اولان: اوده
بوایشده علاقه‌لیدر. ۲. عاشق،
دلداده: بر قیزه علاقه‌لیدر.

علاّم { ص. عر. [« علم » دن سمب.] چوق بیلن، هر
شیئی بیلن. [صفات اللهدن
اولوب، انسانه اطلاق اولنماز.
با: علامه.]

علامت { سث. عر. ج: علامات، علائم. ۱. نشان، اشا-
رت، بیلگیلك: مشترك سو-
یلرده هر كسك حیواناتی علا-
متلرندن بللی اولور: حدودده
علامت ركز ایدرلر؛ او مدالیه
مجرد اصحابنه بر علامت افتخار
اولمق ایچون ویریلیر؛ تا صبا-
وتنده علائم ذكا یوزنده نمایان
ایدی. ۲. اثر، ایز، اماره:
اوراك اردوگاه بولنمش اولد-
یغنه هیچ بر علامت كورمدك:
نینوی و بابل شهرلرینك عاقبت
علامتلری ظاهره چیقارلدی:
خرسزك خارجدن كیرمش او-
لدیغنی كوستریر بر چوق علا-
متلره دسترس اولدق؛ او
اختیارلقده دخی علامت حسن
وآن یوزنده نمایان ایدی. ۳.
رمز، اشارت: زیتون آغاجی
دالی اسكیدن بری علامت صلح
وسلم اتخاذ اولنه كلمشدر. || علا-
مت فارقه = بر شخص ویا شیئك
دیكرلرندن تفریقیچون وضع
اولنان اشارت مخصوصه: باش
چاوشلرك علامت فارقه‌سی وار-
در؛ رؤسانك دائما بر علامت
فارقه‌سی اولمق اقتضا ایدر؛ ط.
هر مرضك بر ویا بر قاچ علامت
فارقه‌سی واردر. || علامت فارقه
نظامنامه‌سی = معمولاتك تمیزی
وتقلیده میدان ویرلمامسی ایچون
صاحبنك آرزوسیله وضع وتسجیل
اولنان علامته مخصوص احكام
قانونیه. || ط. علامت مرض =
هر خسته‌لغك كندینه مخصوص
اولان حالی، فر. Phénomène.
|| علائم سما = الكم صاغمه تعبیر
تركیبندن غلط اولوب، هر
شیئی عربی ویا فارسی‌یه تطبیق
ایتمك مراقنده بولنان كتابمزك
ایجادیدر.

علاّمه { ص. سث. عر. هر علمه آشنا اولان، استاد
اعظم، فر. Savant و Érudit:
علامه ابو السعود افندی؛ علامهٔ
زمان جلال الدین سیوطی.

علانی { ص. عر. ث: علانیه. آچیقده اولان، آشكار،
ظاهر، میدانده اولان. [«علنی»
دها مستعملدر.]

علانیت { سث. عر. ۱. بر شیئك ظاهر ومیدانده او-
لمسی، گیزلی اولمیوب علنی اولمسی،
علنیلك: محكمه مذاكراتنك
علانیتی. ۲. هر شیئك حال
ظاهری وخارجیسی: علانیتی
پك اعلا اما ایچ یوزینی كیم بیلیر.

علاوه { سث. عر. ج: علاوات. ۱. قاتمه، آرتدیرمه،
ضم، ضمیمه: بو اوه ایكی اوطه
دها علاوه ایده‌جكم؛ بو باغك
آرقه‌دن علاوه‌سی واردر. ۲.
بر كتابه صكره‌دن كرك مؤلفی
وكرك باشقه‌سی طرفندن كرك
آیریجه اوله‌رق صوكنه وكرك
قسم قسم هر طرفنه ضم اولنان
بحثلر، ذیل: بولغت كتابنك
علاوه‌سی واردر: اك مشهور
تاریخ كتابلرینه علاوه‌لر یاز-
لمشدر. ۳. بر غزته‌نك چیقاردیغی
متن نسخه‌دن باشقه اوكا ضمیمهٔ
ویا آیریجه چیقاردیغی كوچك نسخه،
ورقه: غزته علاوه‌سی؛ بر علاوه
چیقمش. ٤. امضادن صكره
مكتوبك آلتنه یازیلان شیٔ.

علاوةً { ح. عر. آرتدیرمه طریقیله، آرتدیره‌رق،
ضمیمةً: سویلدكلرمه علاوةً شو-
نی ده سویلیه‌یم؛ كندیسنه ایتمش
اولدیغی ایلكلره علاوةً بو دفعه
دخی اولدقجه بر مبلغ ویرمشدر.

علاوه‌لی { ص. صكره‌دن ضم وعلاوه اولنمش قسمی
ویا یرلری اولان: علاوه‌لی لغت
عثمانیه؛ علاوه‌لی تاریخ، غزته.

علائق { سث. ج. عر. فد: علا- قه. با: علاقه.

علائم { سث. ج. عر. فد: علا- مت. با: علامت.

علبه { سث. عر. ج: علبات. با. بعض اثماری حاوی قابجقلره

ویریلن اسمدر، فر. Capsule.

عِلَّت { سذ. عر. ج : علل. ۱. خسته‌لق، مرض، داء، صاریرولق : علت مزمنه، علت افرنجیه، علل ساریه. [«مرض» له مترادفدر.] ۲. سقطلق، علیل آدمك حالی : علتی واردر. ۳. صرعه ووجود دیترمه‌سی وباش دونمه‌سی کبی بر آدمه مسلط اولوب آیرلیان وهر وقت راحتسز ایدن مرض : انسان قورقودن علت قزانیر، علت صاحبی اولور؛ اونده بر علت واردر. ٤. سبب، موجب، برشیئه باعث اولان حال : بونی ایجاب ایتدیرن علت نه‌در؟ ٥. مقصد، غایه، نیت : بو قدر یورغونلغك علتی نه در؟ علت غائیه = استحصالیچون چالیشیلان مقصد : تحصیلك علت غائیه‌سی تربیه‌در. ٦. د. [صرف عربیده] بر کلمه‌نك حروف اصلیه‌سی میاننده (ا.و.ی) حرفلرندن بری بولنمه‌سی. || حروف علت = مذکور (ا، و، ی) حرفلری.

عِلَّتلی { ص. ۱. بر علت ومرضه مبتلا، هر وقت تکرر ایدوب کندیسنی راحت براقماز بر مرض مزمنه دوچار : او زواللی علتلیدر. ۲. سقط، وجودنده برسقطلغی اولان. ۳. بر سبب استثناسی اولان، عذرلی.

عَلَف { سذ. عر. ۱. حیوانانك یدیکی اوت وصمان، کیاه. ۲. علی الاطلاق حیوان یمی.

عَلَق { سذ. عر. ۱. قان پختیسی، پختیلانمش قان پارچه‌سی. ۲. سولوك.

عَلَقی { ص. عر. ت : علقیه. ۱. پختی قبیلندن اولان، پختیمسی. ۲. ز‌ا. سولوك جنسندن: طائفهٔ علقیه = سولوك قبیلندن حیوانات.

عِلَل { سذ. جم. عر. فد : علت. با : علت.

عِلْم { سذ. عر. ج : علوم. ۱. بیلمه، بیلیش، بیلکی، دانش، معلومات، خبر، وقوف : جناب حقك علمی هرشیئه تعلق ایدر؛ بوکا علم یتیشمیور؛ بوایشه‌اونك علمی لاحق اولمدی، تعلق‌ایتمدی = معلوماتی اولمدی. ۲. بر نوع امور حقنده اولوب اوقومغله تحصیل‌اولنان معلومات ووقوف: علم صرف، علم عقائد، علم حکمت، علم هندسه، علوم طبیعیه، علوم ریاضیه؛ علم اوکرنمك، اوقومق؛ بوآدمك علمی واردر. ۳. نظریات : یالکز علم کافی دکل عمل ده‌ایستر؛ علم وعملی جمع ایتمك. || علم الارض = کرهٔ ارضك وقشری طبقاتنك احوالندن وصورت‌تشکلندن بحث ایدن فن، فر. Géologie. || علم الامراض = فنون طبیه‌نك امراضك انواعندن وهر برینك احوال وعلاماتندن بحث ایدنی، فر. Pathologie. || علم ثروت، علم اقتصاد = ثروت عمومیه وخصوصیه‌نك احوالندن وصورت استحصال واداره‌سندن بحث ایدن علم که حکمت عملیه‌دندر، فر. Économie politique. || علم اللسان = لسانلرك صورت تشکلندن والسنه بیننده‌کی مناسباتندن بحث ایدن علم جدید، فر. Linguistique. || علم المعادن = معدنلرك احوالندن وصورت استخراجندن بحث‌ایدن علم، فر. Minéralogie. — سائر اسماء مرکبه ایچون ترکیبك ایکنجی جزئنه باقلی. || اهل علم = علم صاحبلری، علما. || علم حال = عقائدك قواعد اساسیه وابتدائیه‌سیله نماز وآبدست وسائر معاملات دینیه‌یی چوجقلره اوکرتمکه مخصوص کتاب: علم حال اوقومق. || علم وخبر = ۱. بر دائرهٔ رسمیه‌یه تقدیم اولنمق اوزره بر آدمك احوالی حقنده منسوب بولندیغی محله ودائره وسائره‌دن ویریلن تصدیقنامه : محله‌دن، دائرهٔ بلدیه‌دن علم وخبر کتیرمك اقتضا ایدر. ۲. برمبلغ ویا اوراق وسائره‌نك تسلیم اولندیغنی مبین کوتورن آدمك یدینه ویریلن پوصله : اوراق تسلیم ایتدیکمه دائر اورادن علم وخبر آلدم.

عَلَم { سذ. عر. ج : اعلام. ۱. علامت، نشان، اشارت. ز. ۲. بایراق، سنجاق : رفع علم فتح وظفر. ۳. د. اسم خاص، جغرافیا وتاریخه متعلق بر شیء ویا شخصه مثلا بر مملکته، طاغه، نهره، آدمه مخصوص اولان اسم : اسکندر، عمر، استانبول، مریخ کبی؛ قاموس الاعلام = اسماء خاصه‌یه مخصوص لغت کتابی. ٤. مناره تپه‌سی، ماهچه : بوکیجه‌کی فرطونه‌دن مناره‌نك علمی دوشمش. ٥. صاریغك آلتین اولوق تلی.

عَلِمَ { فتـ. عر. [« علم » دن ماضى مفرد مذكر غائب] بيلير. علم الله = الله بيلير. قسم يرينه قوللانيلان بو تعبير عربى يه مخصوصدر. « عليم الله » صورتنده دخى يازيلوب، اوحالده « الله عليم » تقديرنده اولور.

عُلَماء { سنـ. جـ. عر. فد : عالم. [با : عالم.

عَلَمدار { سنـ. فا. [عر. علم = بايراق. فا. داشتن = طاشيمق] بايراغى ويا سنجاغى طاشيان، بايراقدار، سنجاقدار : علمدار مصطفى پاشا.

عَلَمدارلق { سـ. و :

عَلَمدارى { سـ. فا. بايراقدارلق، سنجاقدارلق: منصب علمدارى ؛ علمدارلق وظيفه‌سى.

عِلمى { صـ. عر. ذ: علميه. ١. علم ودانشه منسوب ومتعلق، علومه عائد : مسئلهٔ علميه. ٢. نظرى، صرف نظرياتدن عبارت اولان، عملى مقابلى : علمى وعملى اقتدارى واردر. ٣. طريق علمى يه ، علما صنفنه منسوب ومتعلق : قيافت علميه. || طريق علمى = وقتيله علمك همان كنديلرينه منحصر بولنديغى وتعلم وتعليم وفقه واحكام شرعيه ايله اوغراشان صنف كه مشيخت اسلاميه دائره‌سى منتسبيندن عبارتدر، علما طاقمى : طريق علميدن بر ذات ؛ طريق علمى رجالى.

عَلَمِيَّت { سنـ. عر. د. بر اسمك اسم خاص اولمسى، علم اولمق كيفيتى : بواسمك غير منصرف اولمسى علميتندن طولاييدر.

عِلمِيّه { سنـ. عر. طريق علمى منسوبينى، علوم ادبيه وفقه واحكام شرعيه ايله اوغراشان دائرهٔ مشيخت اسلاميه رجالى : علميه‌دن بر ذات ؛ علميه رجالى.

عَلَناً { حـ. عر. آچيقدن، آشكاره، ميدانده، كيزلمكسزين، صاقلامقسزين : علناً قمار اوينامق ؛ بن يابه‌ميه‌جغمى علناً سويلدم.

عَلَنى { صـ. عر. ذ: علنيه. آچيقدن وميدانده اولان، كيزلنميين، صاقلانميان، ميدانده يابيلان : او بنم علنى دشمنمدر؛ بوبكا قارشى بر غرض علنى، بر خصومت علنيه‌در؛ مناقصهٔ علنيه، مزايدهٔ علنيه = قپالى پوصله‌لرله اجرا اولنميوب آچيقدن اجرا اولنانى؛ محاكمهٔ علنيه = محكمه‌نك آچيق طوتلمسيله هر ايستين كيروب ديكله‌يبلمك شرطيله اجرا اولنان محاكمه. == حـ. آچيقدن، ميدانده، علناً : اوعلنى سويليور؛ مكتوبكزى علنى اوقودى.

عَلَنِيَّت { سنـ. عر. بر ايشك آچيقده وميدانده اولمسى : مذاكراتك علنيتنه قرار ويرلدى.

عَلو { سـ. غلط املا. طوغريسى : آلو. با : آلو. — علوكير، علوكش كبى تعبيرلر بسبتون غلطدر، زيرا آلو صرف تركجه بر لغتدر.

عُلُوّ { سنـ. عر. يوكسكلك، سمو، رفعت، بيوكلك : علومرتبه، علو درجه. || علو جناب = عالى جنابلق، سماحت، كرم. || علوشان = عالى شان اولمه، شان وشرف. || علو همت = عالى همت اولمه، همت وغيرت بيوكلكى.

عُلوان { سنـ. عر. تفاخر، اوكنمه: علوان صاتيور؛ بزه علوان ايتمك ايستيور. [عربيده « عنوان » ايله مترادف اولوب ، لسانمزده يالكز بوتعبيرده مستعملدر.]

عُلوفه { سنـ. عر. عسكر معاشى. [وقتيله مستعمل اولوب اليوم متروكدر. برنجى واصل معناسى حيوان يمى اولوب ، وقتيله سپاهيلره وسائر عسكريلره ويريلن معاش دخى اساساً حيوانلرى يمنه قارشى ويرلديكندن ، بو لغت اومعنايى دخى آلمشدر.]

عُلوفه‌جى { سـ. اسكى بر صنف عثمانلى سوارى عسكرى. غلط اوله‌رق « علوفه جيان » صورتنده جمعى ده قوللانيلردى.

عُلوفه‌لى { صـ. معاشلى، موظف، وظيفه‌خوار.

عُلوم { سنـ. جـ. عر. فد : علم. [با : علم.

عُلوى { صـ. عر. ذ : علويه. ١. عالى، بلند، رفيع : طبيعتى پك علويدر. ٢. سمايه ويا روحانيات ومعنوياته منسوب ومتعلق: عالم علوى؛ ارواح علويه. ٣. هـ. شمسدن بعدلرى كرهٔ ارضككندن زياده اولوب دور مرئيلرنده بتون قبهٔ سمايى طولاشير كبى كورينن سياره‌لره دينير، مريخ ومشترى كبى. ديكر-

لرينه يعنى زهره وعطارده سفلى دينير : سيارات علويه.

عَلَوى { صه. سه. عر. ﺁ : علويه . [«على» دن سمن.] ١. حضرت على بن ابى طالب (رضه) ايله فاطمة الزهرا بنت رسول الله (صلم) سلالهٔ طاهره سندن او . لان سادات وشرفايه وصف اولور. ٢. حضرت على (رضه) افندمزه انتساب و طرفكيرلك ايدوب سائر اصحاب كرامه صور ودرجات مختلفه‌ده ترجيح ايدنلره وطرق عليه‌يه تابع اولوب حضرت مشاراليهه انتسابله مفتخر بو . لنانلره وصف اولور : اونلر علويدر؛ علويلرك برحالى واردر.

عُلوِيّات { سه. ج. عر. علوى شيئلر، مواد سماويه وروحانيه : ذهنى دائما علوياتله مشغولدر.

عُلوِيَّت { سه. عر. ١. يوكسكلك، بلندلك، مرتبه ودرجه يوجه‌لكى. ٢. معنويت، روحانيت، سمائيلك : علويت افكار، علويت نيت.

عَلى { صه عر. ﺁ : عليه . جمـ : عليات. [«علو» دن صشـ.] يوكسك، بلند، رفيع. [باشلجه مؤنثى قوللانيلوب مذكرى برينه «عالى» استعمال اولنور.] اوامر عليه، جنات عليات. == سخـ ذ. داماد وعم زادهٔ جناب نبوى خليفهٔ رابع اميرالمؤمنين على بن ابى طالب (رضه) افندمز.

عَلى ١ { حجـ. عر. اوزره، اوست، فوق، بر. [آتيده‌كيلر كبى تركيبات عربيه‌ده بولنور :] على الاطلاق = عموميت اوزره، مطلقا، بلاتخصيص؛ على الانفراد = برر برر، آيرى آيرى؛ على اى حال = هرحالده، هرنصل اولسه؛ على التحقيق = كرچك اوله‌رق ، محقق صورتده؛ لاعلى التعيين = تعيين و تخصيص ايتمكسزين ، غير معين و مبهم صورتيله؛ على التفصيل = تفصيلاتله، تفصيلاً ؛ على التوالى = متمادياً، متوالياً؛ على حاله = كندى حالنده، اولديغى كبى ؛ على الخصوص = خصوصاً ، باخصوص؛ اعتراض على الحكم = محكمه‌نك حكم وقرارينه قارشى اعتراض؛ على الدوام = دائمى صورتده، متماديا؛ على الرأس والعين = باش اوستنه؛ على السويه = مساوات اوزره، متساوياً؛ على الصباح = اركندن؛ على طريق الهزل = اكلنجه طريقيله؛ على العاده = معتاد اوزره، عادتا؛ على العجله = عجله ايله، عجالةً ؛ على العموم = عموماً ، عموميت اوزره؛ على العميا = كوركورينه، بلاتحقيق؛ على الغفله = غفلت اوزره، غافلانه ؛ على الفور = درحال، بغتةً ، دفعةً ؛ على القاعده = قاعدةً ، قاعده‌سيله ؛ على قدر الطاقه = طاقتى يتديكى قدر؛ على قول = برروايتده ؛ على كلا التقديرين، ودها طوغريسى : على كلى التقديرين = هر ايكى تقديرده؛ على كل حال = هرحالده؛ على مراتبهم = رتبه ودرجه‌لرينه كوره، صره‌سيله؛ على ملأ الناس = آچيقده، هركسك انظارى اوكنده؛ على وفق المطلوب = مطلوب وجهله، بروفق مطلوب؛ على هذا = بونك اوزرينه .

عُليا { ويا عليى . صه. ﺁ. عر. ذ : اعلا. با : اعلا .

عَلَيكَ { على حرف جريله ضمير متصلك مفرد مذكر مخاطبى اولان «ك» دن مركب تركيب عربى اولوب سنك اوزركه ديمكدر : عليك السلام = سنك اوزركه سلام اولسون.

عَلَيكُم { على حرف جريله ضمير متصلك جمع مذكر مخاطبى اولان «كم» دن مركب تركيب عربى اولوب سزك اوزركزه ديمكدر : السلام عليكم = سزه سلام اولسون ؛ وعليكم السلام = سزه‌ده سلام اولسون.

عَليل { صه. عر. ﺁ : عليله. [«علة» دن صشـ.] ١. خسته ، مريض، صايرو، اوزكون. ٢. سقط، بدننك برعضوى قصورلى ويا نقصان : زواللى عليلدر چاليشه‌ميور. ٣. تر. كور، كوزلرى سقط، اعمى، نابينا : ايكى كوزدن عليل. ٤. كنديسنه مسلط اولوب راحت براقماز صرعه كبى برعلتى اولان، علتلى : عليل اولديغيچون عسكرلكدن معفو طوتلدى .

عَليم { صه عر. ﺁ : عليمه. [«علم» دن صشـ.] چوق بيلن، دانا، خبير، واقف.

عَلَيهِ { على حرف جريله ضمير متصلك مفرد مذكر غائبى اولان «ه» دن عبارت تركيب عربى اولوب، ١. اونك اوزرينه، اوكا معناسيله قوللانيلير : عليه السلام = اوكا سلام اولسون؛ رحمة الله عليه = اوكا اللهك رحمتى اولسون. عليه الرحمه = اوكا رحمت اولسون؛

٢. بنه اونك اوزرينه معناسيله بعض اسم مفعوللره الحاق اولنه‌رق برلكده برلفت مركبه تشكيل ايدر: مبنی عليه = اوزرينه بنا اولنان شیء، مبحوث عنه، موضوع بحث. ٣. اونك ضدينه واوكا قارشی معناسيله ينه بويله تركيباتده بولنور: مدعی عليه = كنديسنه قارشی دعوی اولنان. — مؤنثی: عليها، تثنيه سی: عليهما، جمعی: عليهم اولور.

عَلَيها { و:

عَلَيهِم { و:

عَلَيهِما { با: عليه.

عِلِّيِّين { سذ. جـ. عر. سمانك وجنتك اك عالی محلی كه ارواح صلحا اوراده قرار بوله‌جقدر. [مرفوعی اولان عليون صورتنده پك قوللانلماز.]

عَمّ { سذ. عر. جـ: اعمام. پدر قارنداشی، عمجه، عموجه: عم پاك جناب نبوی حضرت عباس؛ عم زاده = عمجه اوغلی، قيزی.

عم { انبيا وبعضاً اهل بيت جناب نبوی حقنده ايرادی معتاد اولان «عليه السلام» دعاسنك مختصراً يازيليشيدر.

عَمّا { سذ. عر. با: عمی.

عِماد { سذ. عر. جـ: اعمده. ديرك، ستون، عمود: عماد الدين = دينك ديركی؛ ذات العماد = ديركلی.

عِمارَت { سث. عر. جـ: عمارات، عماير. ١. معموريت، عمران، بر يری معمور وآبادان ايتمه: عمارت بلاد. ٢. فقرايه ومدرسه‌لر سكاننه اتمك وچوربه وساٸره پيشيروب ويرمكه مخصوص خيرات مؤسساتی: سلاطين عظام عمارتلری. || مجـ. عمارت چوربه سی = بادهوا شیء.

عِمارَتجی { سـ. عمارت دينلن بر خيرات خانه‌يی اداره ايدن آدم.

عُمّال { سذ. جـ. عر. فذ: عامل. || با: عامل.

عَمّامه { سث. عر. جـ: عمائم. صاريق، باشه صاريلان شیء.

عُمّان { سخذ. عر. جـ. جزيرة العربك جنوب شرقی كوشه‌سندن عبارت واسع بر خطه، وبونك ساحلندن هند سواحلنه وجنوبه طوغری ممتد اولان آچيق دكيز. == سذ. مجـ. بيوك دكيز، بحر محيط: عمانه طالدی.

عَمجه { ياخود عموجه. سـ. [عر. «عم» دن] پدر برادری: عمجه‌م، عمجه‌مك اوغلی، قيزی؛ اونكله عمجه اوغللری‌يز.

عَمد { سذ. عر. قصد، نيت، بيله‌رك وايستيه‌رك، تصور وتصميم ايده‌رك برشیء ياپمه: فعل جنائيده عمد مجازاتی تشديده سبب اولور؛ بو ايشده عمد يوقدر.

عَمداً { حـ. عر. قصداً، بيله‌رك وايستيه‌رك.

عُمده { سث. عر. ١. طيانه‌جق، اعتماد واتكا ايديله‌جك شیء، طياق، دستك، تكيه‌كاه، پناه. ٢. كوكنيله‌جك بر، مدار اميد واعتماد، معتمد عليه، استنادكاه: عمدهٔ آمالی بو ايدی.

عُمر { سذ. عر. ١. ياشايش، ياشامه، حيات، زندكانی: عمر سورمك؛ الله عمرلر ويرسين. ٢. مدت حيات، بر انسان ويا حيوانك ياشاديغی مدت: بتون عمرنده؛ عمری آلام واحزانله كچيردم. ٣. طاتلی ياشايش، بحق ياشامه: هواسی لطيف بر محلده غائله‌سز ياشامق عمردر. == صـ. تر. ١. غريب، تحف، كولنج: كندی سركذشتنی نقل ايتمسی پك عمردر. ٢. شن، شاطر، احوال غريبه صاحبی: حريف عمردر.

عُمَر { سخذ. ذ. خليفهٔ ثانی امير المؤمنين عمر بن الخطاب (رضه). == تـ. عمرين = ١. حضرت عمر ايله سلف عاليلری حضرت ابابكر صديق (رضهما). ٢. حضرت عمر فاروق ايله عدالت وديانتده بحق اونلرك ثانيسی ديمكه شايان اولان عمر بن عبدالعزيز (رضهما).

عُمران { سذ. عر. [غلط اوله‌رق عينك كسريله زباندددر] ١. معمورلق، معموريت، بر يرك تماميله مسكون وحقيله ايشلنمش اولمسی: عمران ممالك؛ برنجی وظيفهٔ عباد عمران بلاددر. ٢. مدنيت، ترقی، رفاه، سعادت حال: عمرانه نائل اولمق.

عُمرانی { صـ. عر. ذ: عمرانيه. معموريته منسوب ومتعلق: وسائط عمرانيه.

عَمرو { سخذ. ذ. [آخرنده‌كی «و» اوقونماز. مجرد «عمر»

اسمندن تفریق ایچون یازیلیر] «زید» اسمیله برابر فلان مقامنده مثال ایچون ایراد اولنور : زید وعمرو = اوتەکی بریکی؛ زیدایچون عمروه جزا اولنماز = بر آدمك قباحتیله دیکری جزالاندیرلماز.

عُمره { سْ. عر. حج موسمنك غیرنده کعبة اللهی ومکهٔ مکرمەنك سائر مواقع مبارکەسنی زیارت ایتمه : ادای عمرەیە موفق اولدی.

عَمّزاده { س. فا. [عر. عم = عمجه. فا. زادن = طوغمق] عمجه اوغلی، عمجه قیزی.

عُمق { سذ. عر. ۱. دریکلك، قیو ودکیز وخندق کبی بر شیئك سطحدن آشاغی‌یەایندیکی درجه. ۲. ر. [هندسەده] اجسامك ابعاد ثلثەسندن آشاغیدن یوقارییه طوغری اولان مسافەکه طول وعرضله برابر ابعاد ثلثەیی تشکیل ایدر.

عُمقاً { ح. عر. دریکلکجه، ابعاد ثلثەدن عمق جهتنجه : بو قویو عمقاً قاچ آرشیندر؟ بو جسم عرضاً وطولاً اوتەکندن دون ایسەده عمقاً اوندن ایلریدر.

عَمَل { سذ. عر. ج : اعمال. ۱. ایش، کار، فعل : عمل خیر؛ عمل کثیر = اوزون ایش. ۲. اجرا، تطبیق، بر قاعده ویا امر الهینك موقع فعل واجرایه وضعی : علمیله عمل ایدیور؛ ایجاب شرعیسنی بیلەرك عمل ایدیور. ۳. بر آدمك اوامر ومناهیٔ مذهبیەیە کوره ایتدیکی حرکت : اونك عملی ایدر؛ عملی بوزوقدر؛ روز محشرده هر کس عملنه کوره معامله کورەجکدر. ۴. اثر، محصول سعی، مصنوع : بو قلیج خانقی اوستەنك عملیدر؟ ۵. تأثیر، فعل و اجراسنی کوسترمه : ایچدیکم علاج عمل ایتمدی. ۶. تر. اسهال، لینت : عملی واردر؛ عملدن راحتسزدر؛ بو کیجه بش دفعه عمل ایتدی. ۷. د. [نحو عربیده] بر کلمه ویا عامل معنوینك دیکر بر کلمەنك اعرابنه ایراث ایتدیکی تغیر : حرف جر بر اسم اوزرینه عمل ایدوب اونی مجرور ایدر. ۸. ر. [حسابده] اعمال اربعه دینلن درت باشلی قاعدەنك بهری که جمع، طرح، ضرب، تقسیمدر. ۹. وقتیله عربلرجه عامل دینلن بر والی ویا متصرفك حکومتی وتحت ادارەسنده بولنان یر. || ط. عمل قیصری = وضع حملی قریب بر قادینك حیاتندن امید کسلدکده قارننی یاروب چوجغنی آلمق عملیاتی که مشهور قیصر بویله آلنمش اولمغله اسمنه اضافتله تسمیه اولنمشدر. || دستور العمل = اوکا تطبیق حرکت اولنان قاعدهٔ اساسیه؛ بر مأموره رهبر حرکات اولمق اوزره ویریلن امر وتعلیمات و سائره : یدنده دستور العمل اولەجق تعلیماتی واردر؛ مهندسلرجه دستور العمل اولەجق اساسلی بر کتابه احتیاج واردر.

عملمانده { ص. س. فا. [عر. عمل = ایش. فا. ماندن = قالمق] ایشدن قالمش، ایش کورەمز، بطال، معطل، اختیارلقدن ویا برسقطلقدن آرتق هیچ بر ایش کورەمز حاله کلمش آدم : عملمانده بر اختیار؛ عملماندەلره مخصوص خیراتخانه.

عَمَله { سذ. ج. عر. [فد. «عامل» لسانمزده بو معنا ایله قوللانلماز. ترکجەده مفرد کبی‌ده قوللانیلیر.] رنجبر، ایرغاد، کوندەلکله خدمات شاقەده بولنان آدم : عملەنك تأمین معیشتی دوشونیلەجك ایشدر؛ بر عمله بوللی؛ چفتلکنی عمله ایله، عملەیه ایشلتیور.

عَمَلی { ص. عر. ۃ : عملیه. صرف علمه ونظریاته متوقف اولمیوب عملیات واجرا آتله دخی یاپیلان، اجرا آتلی، تجربەلی : جراحلغك علمی جهتنی بیلمك کفایت ایتمز عملی جهتنده دخی کسب ممارسه ایتمك اقتضا ایدر؛ خستەخانەیه، اجزاخانەیه دوام ایتمکله صرف عملی جراحلق، اجزاجیلق اوکرنمشدر؛ عملی باغچوانلق؛ علمی و عملی چفتجیلك. || حکمت عملیه = وقتیله علم ثروت وعلم ادارهٔ ملك کبی عملیات واجرا آت ایچون لازم اولان علومك مجموعنه ویریلن اسمدر.

عَمَلیات { سْ. ج. عر. [فد. «عملیه» بو معنا ایله لسانمزده قوللانلماز] بر فن و علمك اجرا آت وتطبیقات جهتی : عملیات جراحیه، عملیات کیمیویه؛ عملیات کورلمدکجه کیمیادن هیچ بر شیٔ آکلاشلماز؛ مکاتب طبیه شاکردانتك اکمال تحصیل-

اجراتی ماهر معلملرك تحت نظا-
رتنده بيوك خسته خانه‌لرده
عمليات كورملرينه متوقفدر. —
لسانمزده فد. كبی ده قوللانيلير:
فلان جراح دونن پك بيوك بر
عمليات اجرا ايتدی.

عموجه { ت. با: عمجه.

عمود { سذ. عر. ج: اعمده. ۱. ديرك، ستون: معبدك
مرمر عمودلری. ۲. ر. (هندسه‌ده) شاقولنده اوله‌رق يو-
قاريدن آشاغی يه اينن وزاويهٔ
قائمه تشكيل ايدن خط. || تش.
عمود فقاری = فقره دينلن اكو
كميكلرينك مربوط بولندقلری
واكسه‌دن قويروق صوقومنه
قدر ممتد اولان زنجير كبی كميك،
بل كميكی، اكين.

عموداً { ح. عر. ر. (هندسه‌ده) يوقاريدن آشاغی دوز
وشاقولنده اوله‌رق: عموداً بر
خط ايندیرمك. مقابلی: افقاً.

عمودی { ص. عر. ث: عموديه. ر. ديرك كبی يوقاريدن
آشاغی يه دوز وشاقولنده
اولان: خط عمودی، سطح
عمودی. مقابلی: افقی.

عموم { سذ. عر. ۱. عام وعمومی اولمه، عمومیلك، عمو-
ميت، جمله‌يه عائد وشامل اولمه،
خصوص مقابلی: بو ايكی شیء
آره‌سنده عموم وخصوص نسبتی
واردر. ۲. بتون انسانلر، بتون
خلق، عامه، ناس: عموم ايچون
آچلمش مكتب؛ بو ايش عمومه
راجعدر. == تر. ص. كبی. هپ،
بتون، جمله: عموم عالم بيلير؛
عموم ايشلرمز بويله‌در؛ اونلرك
عمومی كلدی؛ عمومز كيده‌جكز.
|| بالعموم = بتون، هپ، بلا
استثنا، كافةً: بالعموم قادينلر
قيصقانجدر. || علی العموم =
عموميت اوزره، جملةً، كافةً:
علی العموم انسانلر بو قاعده‌يه
تابعدر.

عموماً { ح. عر. بتون، هپ، عموميت اوزره، علی
العموم: حيوانات عموماً اركككلی
ديشيلی يارادلمشدر.

عمومت { سذ. عر. عمجه‌لك، عمجه قرابتی. ذ.

عمومی { ص. عر. ث: عموميه. عمومه منسوب ومتعلق،
جمله‌يه عائد، جمله‌يه شامل: بر
طاقمه مخصوص اولميوب هركسه
عائد، خصوصی مقابلی: بو ايش
عموميدر؛ تاريخ عمومی = كافهٔ اقوام
واممدن بحث ايدن؛ تحريرات
عموميه = عين عباره ومآلده اولمق
اوزره اشخاص ويا دوائر عديده‌يه
بردن كوندريلان مكتوب؛ حرب
عمومی = دول معظمه‌نك جمله‌سی
بيننده وقوع بولان محاربه؛
مكاتب عموميه = عموم اهالی يه
عائد مكتبلر؛ كتبخانهٔ عمومی؛
قاعدهٔ عموميه.

عموميت { ت. (عربی اولميوب لسانمزك تصرفاتی
حكمنه كچمش غلطاتدندر.) عمو-
ميلك، بر شيئك جمله‌يه عائد و
شامل اولمسی، بر قسمه مخصوص
ومحدود اولمامسی: بو قاعده‌نك
عموميتی. || عموميتی اعتباريله =
مستثنی اولان اقسام نظر اعتباره
آلنميوب عموميته باقه‌رق: انكليز
قومی عموميتی اعتباريله ثباتلی
آدملردر. || عموميت اوزره =
كافةً، جملةً.

عمّه { سذ. عر. پدرك همشيره‌سی (كه لسانمزده بونك يرينه
سهواً خاله لغتی قوللانيورز،
حالبوكه خاله تيزه ديمكدر. اصل
تركجه‌سی: چيچه‌در. بو لغت
متروكه‌نك احياسی بويله ياكليش
بر لغت عربيه‌نك استعمالندن
البته خيرليدر.

عمی { ۱ (ياخود عمیٰ). سذ. عر. كورلك، كورمزلك، نا-
بينايی: كوزلرينه عمی طاری
اولدی.

عِمّيا { ح. عر. كور كورينه، دو- شونميه‌رك، كورميه‌رك،
ايستميه‌رك. — بو لغت عربيه
يرينه لسانمزده سهواً عين مفتو-
حه وميم ساكنه و ياء مخففه
ايله «علی العميا» تعبيری قو-
للانيلير. حالبوكه بو صورتله
«عميا» لغتی «اعمی» صفتنك
مؤنثی اولوب ديشی كور ديمكدر.

عَميق { ص. عر. ث: عميقه. [«عمق» دن صش.]
۱. دريك، قعری و ديبی پك
آشاغيده بولنان: بئر عميق =
دريك قويو. ۲. مج. اينجه‌دن
اينجه‌يه، پك زياده اعمال فكرله
ايديلان: افكار عميقه = دريك
دوشونجه؛ مطالعات عميقه، تد-
قيقات عميقه. || عريض وعميق =
اوزون او زادی يه، دور و
دراز.

عَميم { ص. عر. ث: عميمه. [«عموم» دن صش.]
عمومه عائد، عمومی، عام: عميم

الاحسان = احسانی عموزمه عائد.

عَن { حجـ. عر. دن، از. [بعض تعبیرات عربیه‌ده بولنور :] عن اصل = اصلندن؛ عن جهل = بیلیه‌رك؛ عن صمیم القلب = یو-رکك ایچندن، درون دلدن؛ عن الغیاب = غیاباً، حاضر او-لمقسزین، کورمکسزین ویا طا-نیمقسزین؛ عن قصد = قصدله، ایستیه‌رك؛ عن قریب = یاقینده؛ عن ید = الدن اله. || عنه. ۂ: عنها، ۃ: عنهما، جـ: عنهم = او-ندن، اونلردن : رضی الله عنه، عنها، عنهما، عنهم = الله اوندن، اونلردن راضی اولسون؛ عنا = بزدن؛ عنکم = سزدن : رضی الله عنا وعنکم : الله بزدن وسزدن خشنود اولسون. || عنها منها = شوندن بوندن، شو بو، اوته بری، شویله بویله ایده‌رك.

عَناء { سذ. عر. یورغونلق، زحمت، مشقت، تعب.

عُنّاب { سذ. عر. [ت. زبانزدی: خناب] قبوغی قرمزی وچکردکی پك سرت بر جنس کوچك میوه، چیکده؛ عناب رنك = عناب رنکنده، قیرمزی. [بیوکنه « جیلان » دینلیر.]

عُنّابیه { صش. عر. نبا. فصیله‌ء عنابیه = عناب آغاجی انواعندن اشجار.

عِناد { سذ. عر. مخالفتده اصرار، معندلك، اونکول : عناد ایتمك؛ بو ایش بویله اولملی ایدی اما کندیسی عناد ایتدی.

عِنادجی { ص. مخالفتده اصرار ایدن، معند : پك عنادجی آدمدر.

عِنادجیلق { س. عنادجی آدمك حالی، معندلك.

عِنادیه { س. فلـ. حقایق اشیایی انکار ایدنلر :

عَناصر { سذ. جـ. عر. فد : عنصر. با : عنصر.

عِناق { سذ. عر. [« عنق » دن مصـ. مفاعله] بوینه صا-رلمه، صارماشمه، قوجاقلامه، معانقه.

عِنان { سذ. عر. جـ : اعنه. ١. دیزکین؛ ارخای عنان ایتمك = دیزکینی کوشتمك، قو-یویرمك، حیوانی قوشدیرمق؛ عطف عنان، ارجاع عنان ایتمك = دیزکینی چویرمك، باشقه بر طرفه دوندیرمك، صاپدیرمق. ٢. مجـ. اداره، تمشیه : عنان اداره؛ عنان اختیار الندن کیتدی.

عَنانَت { سش. عر. طـ. معامله‌ء زوجیه‌یه عدم اقتدار، فر. Impuissance.

عِنایَت { سش. عر. جـ : عنایات. ١. دقت، سعی، همت، غیرت. ٢. کرم، احسان لطف، ایلك : لطف وعنایتکزه مرا-جعت ایدیورم؛ عنایات متوالیهٔ کرمکاریلرینه اغتراراً. || عنایت اوله = صدقه ویرلمین دیلنجیلری دفع ایچون مستعمل تعبیردرکه اللهدن سکا عنایت اولسون تقدیرنده‌در.

عِنایةً { حـ. عر. لطف وکرم طریقیله، لطفاً : عنایةً بورجامی قبول بیورك.

عِنایتکار { ص. فا. لطف و کرم ومعاونت ایدن، لطف وکرم صاحبی : عنا-یتکارم.

عِنایتکارانه { صـ. فا. لطفکارا-نه، مرحمتله : معاونت عنایتکارانه‌لری. = حـ. فا. لطف وکرمله : عنایتکارانه معامله ایدیور.

عِنایتلی { عنایتلو. ص. لطف وکرم صاحبی. — انشا اصطلاحنده دولتلو ایله برابر دار السعادة الشریفه آغاسنه عنوان رسمی اولور : دولتلو عنایتلو افندم حضرتلری.

عِنَب { سذ. عر. اوزوم، انکور. || مجـ. بنت عنب = شراب. || نبا. عنب الدب = آیی اوزومی. || عنب الذئب = ایت اوزومی.

عَنبَر { سذ. عر. ١. آطه بالیغنك معده‌سندن چیقاردیغی کوزل رایحه‌لی سیاه برماده‌که بحرهند سواحلنك بعض صیغ محللرنده بولنور : مسك وعنبر. ٢. کوزل قوقو، رایحهٔ طیبه : عنبر قوقویور. ٣. مجـ. زلف دلبردن کنایه اولور. || عنبر بالیغی = بالنه بالیغنه مشابه وقارنندن عنبر چیقان بر نوع بالیق، آطه بالیغی، فر. Cachalot. || عنبر چیچکی = حب المسك دینلن یووارلاق صاری رنکلی وپك قوقولی بر جنس چیچك که کو-چك بر آغاجك اوزرنده اولور. || مسك ایله عنبر! = پك اعلا، پك مناسب، مطلوبه موافق!

عَنبَربار { ص. فا. [عر. عنبر = م. فا. باریدن = یاغد-یرمق] عنبر یاغدیران، کوزل قوقو نشر ایدن : زلف عنبربار.

عَنبَربارِس { س. با : آنبرباریس.

عَنبَربوى { ص. فا. [عر. عنبر = م. فا. بوى = قوقو] عنبر قوقولى. == س. فا. هنددن كلن بر جنس رايحه‌لى اوزونجه وايرى دانه‌لى مقبول پرنج.

عَنبَرين { ص. فا. عنبردن عبارت، عنبر كبى قوقان : زلف عنبرين.

عَنبَريّه { س. عر. ١. ياپله چيچكى. ٢. كوزل قوقولى و يا عنبرلى اكسير. ٣. عياشينك راق يه ويردكلرى اسم اولوب كنديلرندن ماعدالرى نظرنده مسمى بالنقيض قبيلندندر.

عِنَبه { س. عر. ١. اوزوم دانه‌سى. ذ. ٢. ط. كوز حدقه‌سنده چيقان بر نوع سيويلجه.

عِنَبى { ص. عر. ذ: عنبيه. تا. تشـ. اوزوم دانه‌سى صورتنده اولان : عنبى الشكل.

عَنتَرى { س. عر. با : انتارى.

عِند { س. عر. قيت، يان، نزد، جانب : اونك عندنده كتابك هيچ بر قيمتى يوقدر؛ عند علماده قدرى بيوكدر. == ظم. [تركيبات عربيه‌ده] ١. قتنده، يانده، نزدنده، كوره، رأى و فكرنجه، ذهابنجه : عند الله حركتى مقبولدر؛ عند الناس مذمومدر؛ عند البعض؛ عند الكوفيين؛ عند البصريين. ٢. وقوعنده، حالنده، تقديرنده، لدى : عندالتحقيق؛ عندالوصول؛ عند الحاجه. == « ده » حرف الصاقيله ١. يانده، نزدنده : اونك عندنده بولنيور. ٢. كوره، فكرنجه : بنم عندمده

بونك هيچ قيمتى يوقدر. ٣. نسبةً، قياساً، كوره : فيلك عندنده آت كوچك بر حيواندر: كونشك عندنده كرهٔ ارض بر حبه‌در.

عَندَليب { س. عر. بلبل، هزار: فغان عندليب.

عِندى { ص. عر. كندى عندندن چيقمه، بر آدمك كندى قورديغى، كندى حكمى، كندى ايجادى : عندى بر طاقم شيئلر سويليوردى.

عِندِيّات { سـ. جـ. عر. بر نسك حقيقته موافق اولماميق اوزره كنديلكندن قورديغى، سويلديكى، حكم ايتديكى شيئلر.

عُنصُر { س. عر. جـ : عناصر. ١. اجسام مركبه‌يى تركيب ايدن اجسام بسيطه‌نك بهرى، اساس، مادهٔ اصليه، اصل : عناصر اربعه = قدمانك اجسام بسيطه زعم ايتدكلرى طوپراق، صو، آتش وهوا. ٢. بر عمومدن آيريلوب بر فرقه وهيئت تشكيل ايدن قسم : عنصر اسلام كه نوع بشرى تركيب ايدن هيئتلرك بريدر؛ عنصر عرب.

عَنعَنه { سـ. عر. ١. حديث شريف وسائر نقلياتك عن فلان عن فلان ديه‌رك اسناد دى، روايتك تسلسلى : هر حديث شريفى عنعنه‌سيله بيان ايديور. ٢. مجـ. برحوادثك نره‌دن كلوب كيملر طرفندن نقل اولنديغى اطرافيله آرايوب تحقيق ايتمه.

عُنف { س. عر. شدت، درشتلك، سرتلك، قبالق : عنف ايله معامله ايتمك، جواب ويرمك.

عُنفُوان { س. عر. كنجلك و كوزلكك ابتداسى و الك پارلاق وقتى، تازه‌لك، رونق: عنفوان جوانى، عنفوان شباب.

عُنُفى { ص. عر. ذ: عنفيه. شدتلى، شديد، سرت : معامله‌ عنفيه.

عُنُق { س. عر. جـ : اعناق. بوين، كردن؛ ضرب عنق = بوينى اورمه.

عَنقا { س. عر. قاف طاغنده طورديغى زعم اولنان موهوم جسيم بر قوش، سيمرغ. ‖ مجـ. اسمى اولوب جسمى اوليان شئ : وفادار دوست هرزمانده عنقا كبيدر. ‖ عو. عنقا بازركان = پك زنكين تاجر.

عُنقود { س. عر. جـ : عناقيد. صالقيم. ذ.

عَنك { « عن » حرف جريله ضمير متصلك مفرد مذكر مخاطبى اولان « ك » دن مركب تعبير عربى اولوب سنددن ديمكدر: رضى الله عنك. ذ: عنكما؛ جـ: عنكم.

عَنكَبوت { س. عر. جـ : عناكب. اورومجك؛ تار عنكبوت = اورومجك آغى. [فارسيده عنكبود يازارلر، لكن بونه عربى غلطيدر، زيرا فارسيده ع يوقدر.]

عُنوان { س. عر. ١. بر كتاب ورساله ياخود فصل و باب ومقاله‌نك اسمى، باشنده يازيلان يازى، سرلوحه : بو كتابك عنوانى نه‌در؟ او مقاله

نه عنوانله چیقدی. ۲. بر آدمه توجیه اولنان مکتوب وسائره‌نك باشنده اوذاتك حال وموقع ومأموریتی ورتبه والقابنی مبین اوله‌رق یازیلان یازی: بر ورقه آلدمسه‌ده عنوانی، القابی اولمدیغندن بکا عائد اولدیغنی کسدیره‌مدم. ||صاحب عنوان = رتبهٔ رفیعه صاحبی. || عنوان صاتمق = با: علوان.

عُنوانلی { ص. ۱. بر عنوانی اولان، معنوَن: فلان عنوانلی برکتاب، بر مقاله. ۲. [یاخود علوانلی] عنوان صاتان، متفاخر، متکبر.

عَنود { ص. عر. [«عناد» دن سمب.] عنادجی، معند، او نکوللی، مصر: بر شخص عنود.

عَنوه { سش. عر. زور، جبر، قوت.

عَنوَةً { ح. عر. زورله، جبراً.

عَنه { ذ: عنها، ت: عنهما، ج: عنهم. با: عن.

عَنید { ص. عر. [«عناد» دن صش.] عنادجی، عنود.

عَنیف { ص. عر. ذ: عنیفه. [«عنف» دن صش.] عنف وشدت صاحبی، سرت، خشین.

عِنّین { ص. عر. [«عنانة» دن صش.] ط معاملهٔ زوجیه‌یه غیر مقتدر، فر. Impuissant.

عَوّاء { سذ. عر. ﻫ. منازل قمردن بر جملهٔ کوکبیه، فر. Bootès.

عَوارِض { سش. ج. عر. فد: عارضه. با: عارضه. ||عوارض آقچه‌سی = وقتیله هر محله‌دن فوق العاده اوله‌رق آلنان تکالیف وویرکی. ||عوارض وقفی = غله‌سی بر بر ویا محله اهالیسنك ویاخود بر صنعت خلقنك احتیاجات معینه‌سنه صرف اولنمق ایچون تأسیس ایدیلن وقف. [یالکز قالدیرم تعمیری ایچون ایدیلن وقف کبی.]

عَواطِف { سش. ج. عر. فد: عاطفت. با: عاطفت.

عَواقِب { سش. ج. عر. فد: عاقبت. با: عاقبت.

عَوالِم { سذ. ج. عر. فد: عالم. با: عالم.

عَوام { سذ. ج. عر. فد: عامه. با: عامه. = فد. کبی. عموم، آحاد ناس، عادی خلق، آشاغی طاقم، آیاق طاقمی، خواص مقابلی: عوام ایچون یازلمش شیئلر.

عَوام پَسَندانه { ص. ح. فا. عادی خلقك بکنه‌جکی صورتده، خواصك خوشنه کیتمیه‌جك قدر قبا و عادی: بر طاقم نکات عوام پسندانه ایله.

عَوامِل { سذ. ج. عر. فد: عامل. با: عامل.

عَوائِد { سش. ج. عر. [فد. «عائده» لسانمزده بو معنا ایله قوللانلماز] ۱. عائدات، ایراد، کلیر: کندیسنك وقفدن بر آز عوائدی وار در. ۲. تخصیصات، معینات: کندیسنه اوته‌دن بری باغلانمش عوائدی واردر.

عَوائِق { سش. ج. عر. فد: عائقه. با: عائقه.

عَود { سذ. عر. کری دونمه، رجوع، رجعت. [«عودت» دها مستعملدر.]

عود { سذ. عر. ج: عیدان. ۱. آغاج، اودون، خشب. ز. ۲. هندن کلن بر جنس قیمتلی اودون که یاقلدقده بر رایحهٔ طیبه ویرمکله اوطه‌لرده مخصوص مجمرلرده یانار، اود آغاجی. با: اود. ۳. معروف بر جنس کیرشلی چالغی آلتی که فرانسزجه‌ده دخی «العود» تعبیر عربیسندن مأخوذ اوله‌رق Luth دینلیر، لاوطه: عود چالمق. || نبا. عود العطاس = آکصیریق اوتی؛ عود القرح = عاقر قرحا.

عَودَت { سش. عر. کری دونمه، رجوع، رجعت: حجاجك عودتی؛ دنیادن کیدن بر دها عودت ایتمز؛ عزیمت و عودت بیلتی.

عودی { ص. عر. عود دینلن چالغی‌یی چالمه‌ده ماهر: عودی فلان افندی. || نبا. عود شکلنده اولان: عودی الشکل، فر. Lyriforme.

عَورَت { سش. عر. ۱. بدن انسانك کورینمه‌سی وکوسترلمسی عیب صاییلان وحرام اولوب نمازده اورتلمسی شرط اولان یرلری: باجاغك عورت اولدیغنه دائر حدیث شریف واردر. ۲. تر. [عامیانه‌سی: آورات] قاری، مرئه، زن: ار و عورت. ۳. تر. قاری، زوجه: عورتی وفات ایتمشدر. [نو

صوك ایکی ودها طوغریسی بر معنا ایله لسان ادبیدن بحق دفع اولنوب تکلمدن دخی رفعی الزمدر.] || نبا. اولو عورت اوتی = یاپراقلری کوکیش، قالین وکسکین قوقولی بر اوت. || عورت بازاری = وقتیله جاریه بازاری. [الیوم استانبولده بر محله‌نك اسمیدر.]

عِوَض { سذ. عر. بر شیئه بدل اوله‌رق ویریلن ویا آلنان شیء، قارشیلق، بدل: ویردیکی آرابه‌یه عوض اوله‌رق بر آت آلدی؛ غرضسز عوضسز خدمت ایتدی = بر مقصدی اولمیه‌رق وقارشیلق ایستمکسزین. || بلا عوض = بر بدل ومنفعت مقابلنده دکل، حسبةً لله.

عِوَضاً { ح. عر. قارشیلق وبدل اوله‌رق: وبر دیککز کاغده عوضاً سزه بر قلم ویره‌یم.

عَوعَو { سذ. عر. ویا عوعوه. سذ. عر. ۱. کوپك خاولامه‌سی. ۲. مج. خذله شماته‌سی، هذیان.

عَوق { سذ. عر. آلیقومه، مانع اولمه، انکل اولمه، تأخیر: ایشمزی عوق وتأخیر ایتدی. [« تعویق » دها مستعملدر.]

عَون { سذ. عر. یاردیم. امداد، نصرت: عون خدا ایله = اللهك یاردیمیله؛ بعون الله، بعونه تعالی = حق تعالانك عون وعنایتیله.

عَوْن { سذ. عر. ج: اعوان. یاردیم ایدن آدم، یاردیمجی، امدادجی، مظاهر، ممد. [اك زیاده جمعی مستعملدر:]

اعوان واتباعیله برابر ایدی.

عَوَنه { یاردیمجیلر معناسیله اعوان برینه والك زیاده کوتیلکده برینه یارداق اولانلر حقنده قوللانیلیورسه‌ده، عربیده بویله بر لغت یوقدر.

عَهد { سذ. عر. ج: عهود. ۱. بر ایشی اوستنه آلوب سوز ویرمه، درعهده، تعهد: عهد ایتدم. ۲. جناب حقه قارشی اولنان تعهد، آند، قسم: عهدم اولسون. ۳. سوزلشمه، مقاوله، پیمان، میثاق، معاهده: عهد و پیمان؛ دولت علیه‌نك دول سائره ایله اولان عهود قدیمه‌سی؛ عهود منعقده‌یه رعایت ایتمك. ۴. من طرف الله بنی اسرائیله واقع اولان میثاق: عهد عتیق = تورات؛ عهد جدید = انجیل. ۵. زمان، دور، هنکام، عصر = عهد قدیمده؛ روماليلرك عهدنده؛ عهدشباب. ۶. برحکمدارك زمانی، دور حکومتی: سلطان اورخان غازی عهدنده؛ عهد سلطان سلیم خانیده. ۷. فرمان عالی، خط همایون.

عَهدلاشمَق { فش. معاهده ایتمك، سوزلشمك، عهد وپیمان ایتمك، بربرینه قارشی تعهد آلتنه کیرمك: کندیسیله بو ایش حقنده عهدلاشدق.

عَهدنامه { س. فا. معاهده کاغدی، بر معاهده‌نك شرائطنی حاوی اوله‌رق قله آلنوب طرفیندن امضا ایدیلن رسمی کاغد. || عهدنامهٔ همایون = خط همایون وفرمان پادشاهی.

عُهده { سذ. عر. ۱. سوز ویرمه، برایشی اوستنه آلمه، وعد، تعهد، تکفل: بو ایشی عهده‌سنه آلدی. ۲. وظیفه، بر آدمك یاپمغه مجبور اولدیغی ایش، دائرهٔ اقتدار ومداخله‌سی: بو ایش فلانك عهده‌سنده‌در؛ عسکرك ارزاقی مناقصه‌ده فلانك عهده‌سنده قالدی؛ عهده‌سنه فلان مأموریت توجیه، احاله، تفویض اولندی؛ عهدهٔ استیهالنه فلان مأموریت توجیه اولندی. ۳. بحق اجرا، آلتنده قالمامه، بجرمه: اوآدم بوایشك عهده‌سندن کله بیلیر. ۴. مسئولیت: العهدة علی الراوی = صحیح اولوب اولمامسی مسئولیتی نقل وروایت ایدنه عائددر.

عَهدی { ص. عر. ؤ: عهدیه. عهد ومیثاق ومعاهده‌یه منسوب ومتعلق: شرائط عهدیه.

عُهود { سذ. ج. عر. فد: عهد. با: عهد.

عِیادَت { سذ. عر. زیارت، خاطر صورمه، کیدوب کورمه، ویزیته: خسته‌یی عیادت ایتمك.

عِیاذ { سذ. عر. صیغنمه، التجا، پناه: عیاذاً، العیاذ بالله! = اللهه صیغندق، معاذالله.

عِیار { سذ. عر. [زبانزدی فتح ایله در] ۱. آلتین وکومشدن معمول شیئلرك صافلق وخالصلکی درجه‌سی: بوساعتك، قوردونك عیاری نه‌در؟ اون سکز عیارنده آلتیندر؛ کم عیار = درجهٔ خالصیتی ناقص؛ تام العیار = درجهٔ خالصیتی تام ونقصانسز. ۲. مسکوکاتك تام الوزن اولمسی: بولیرانك عیارینه

باقلی، عیاری تام میدر؟ تام العیار، ناقص العیار برسکه. ٣. ساعتك طوغری کیتمسی : بو ساعتك عیاری طوغری میدر؟ بر قاچ کوندن بری عیار ایتدم: ساعتی عیار ایتمك = طوغریلغی معلوم دیکر بر ساعته یاخود غروب شمس و سائره یه باقه رق ساعتی دوزلتمك، عیارینه کتیرمك. ٤. اوزان ومکاییل ومقاییسك تام وطوغری اولمسی : اصناف ترازیلرینك عیارلرینه باقیورلر. ٥. برحیوانك نعللرینی دنه یوب لزومنده صاغلاملاشدیرمه : بوحیوانی نعلبنده کوتوروب عیار ایتدیرملی. ٦. مج. درجه، مرتبه : بوعیارده آدم؛ عیارینی بولمق = درجهٔ مطلوبه سنه کلمك. || صاحب عیار = مسکوکاتك عیارینی یوقلامقله موظف ضربخانه مأموری.

عیّار { ص. عر. ث : عیاره. حیله کار، حیله باز، طولاندیریجی، مکار، دساس.

عیارجی { س. اصناف میزانلریله سائر آلات وزنی تفتیشله مکلف بلدیه مأموری.

عیّاش { ص. عر. [«عیش» دن سم. عربیده پك مستعمل دکلدر] دائما عیش وعشرت ایدن، چوق ایچن، عشرته مبتلا، بکری.

عیّاشلق { س. عشرته ابتلا، بکریلك.

عیال { سذ. ج. عر. [زبانزدی غلط اوله رق عینك فتحیله در. فد. «عیل» لسانمزده غیر مستعمل اولوب، عیال مفرد کبی قوللانیلیر.] ١. بر اوده ساکن اولوب اعاشه لری مشترکاً بر آدمه عائد اولان اشخاص مجموعی، عائله، فامیلیا : اهل وعیال ؛ کثیر العیال. ٢. قاری، زوجه : بوقادین کیمك عیالیدر ؟ عیالم کیفسزدر.

عیان { ص. عر. [«عین» دن. — زبانزدی عینك فتحیله در] کوزله کورینن، ظاهر، آشکار، بللی : خبر عیان کبی اوله ماز ؛ کونش کبی عیاندر. || عیان یازی = جلی یازی، ایری حرفلی. == ح. «کوزکوره» ظاهراً ، میدانده : عیان بیلیورم؛ عیان کوریورم.

عیب { سذ. عر. ج : عیوب. ١. عار، شین، اوتانه جق شیء : عیبدر؛ بونی عیب صایارلر. ٢. اوتانمغی موجب حال، قصور، نقصان، نقیصه : بو مالك هیچ بر عیبی یوقدر؛ آدمك عیبنی یوزینه اورمق. == ص. تر. باعث عار، اوتانمغی موجب، معیوب، مخل ادب، مستهجن : عیب ایش؛ عیب سوز.

عیبجو { ص. فا. [عر. عیب = م. فا. جستن = آرامق] هر کسك عیبنی آرایان، نقصاننی ولکه سنی میدانه چیقارمق ایستین، ذمام.

عیبسز { ص. نقیصه سز، لکه سز، عیبلانه جق هیچ بر حالی اولمیان : دنیاده عیبسز کیمسه یوقدر.

عیبگو { ص. فا. [عر. عیب = م. فا. کفتن = سویلمك] هر کسك عیب ونقیصه لرینی سویلاین، فصال.

عیبلامق { فق. بر آدمك بر حال وحرکتنی عیب صایمق، تعییب ایتمك : وقارینی محافظه ایتمین آدمی عیبلارلر؛ سزك اویله عادی اکلنجه یرلرینه کیتمه کزی چوق عیبلادیلر.

عیبلانمق { لج. تقبیح و تعییب اولنمق، عیب صایلمق : انسان کندی عائله سیچون چالیشمه سندن طولایی هیچ بر وقت عیبلانماز.

عید { سذ. عر. ج : اعیاد. بایرام : تبریك عید = بایرام تبریکی ؛ عیدکز سعید اولسون ؛ عیداضحی = قربان بایرامی، حاجیلر بایرامی؛ عیدفطر = رمضان بایرامی، شکر بایرامی.

عیدیه { سث. عر. بایرام هدیه سی و یا بخششی و یاخود قصیده سی.

عیسوی { ص. عر. ث : عیسویه. ١ . حضرت عیسی (عم) ه منسوب ومتعلق : دین عیسوی. ٢. خرستیانلق دیننده بولنان ویا بودینه منسوب : معبد عیسوی؛ معابد عیسویه. == سذ. عر. خرستیان، نصرانی : عیسویلرك اعتقادی، عبادتی.

عیسویت { سث. عر. خرستیانلق، خرستیان دینی.

عیش { سذ. عر. [زبانزدی عینك کسریله در.] ١. یاشایش، یاشامه، زندکانی. ٢. ییوب ایچمه ، ذوق و صفا : عیش وعشرت، عیش ونوش = جنبش، سفاهت.

عین { سذ. عر. ج : عیون، اعین، اعیان. [عربیده مؤنثدر.]

۱. کوز، چشم، دیده: نور عینم = کوزمك نوری؛ عین واحد = برکوزلی، برکوزی کور. ۲. بیکار، قاینـاق. ز. ۳. بر شخص ویا شیئك کندیسی، ذاتی، اصلی: بو آت، بو آرابه او وقت کوردیککزك عینیدر؛ بو ورقه‌نك عینی بکا ویرده صورتنی سن آل. ٤. بر شیئه چوق بکزین مثالی، طبق، صورت، تمامیله مشابه شخص ویا شیء: بوده اونك عینیدر؛ بونك عینی چیقـارملی. ٥. طبق، صرف، محض: عین کرامت؛ عین خطا. ٦. بر مملکتك معتبران واشرافی. [لسانمزده مفردی بو معنا ایله قوللانلمیوب اوچنجی جمعی مستعملدر:] اعیان مملکت. با: اعیان. ۷. شکلی اساساً کوزه بکزین (ع) حرفنك اسم مشترکی: عین مهمله که عین معجمه‌دن تفریق ایچـون بویله دینـلیر. ۸. مق. خانه وآت وتجره کبی معین ومشخص اولان شیء. || اصابت عین = کوز دکمه، نظر. || انسان العین = کوز ببکی، مردمك چشم. || بعینه = عینیـله، طبق، تاکندیسی ویا پك بکزری. || عین بتراء = عین باشی (همزه). || عین بقر = ایری جنس، اتلی و صولی بر اریك. || عین الثور = برج ثورده برنجم ثابت. || رأی العین = کوزله، کندی کوزیله: رأی العین کوردم = کندی کوزمله کوردم. || عین الشمس = بر جنس قیمتـلی طـاش. || عین صفا = آی چیچکی. || طرفة العینده = کوز آچوب یومنجه‌یه قدر، آن واحدده. || علی الرأس والعین = باش اوستنه، سمعاً وطاعةً. || د. عین الفعل = افعال ثلاثیهٔ عربیه‌نك ایکنجی حرف اصلیسی که مثال اتخاذ اولنـان «فعل» فعلنده «ع» در؛ معتل العین = عین الفعلی حرف علت اولان فعل؛ مهموز العین = عین الفعلی همزه اولان فعل. || قرة العین = کوز آیدینلغی، سوینج، افتخـار؛ قریر العین = کوزی آیدین، شـاد ومفتخر. || عین الهر = قیمتلیجه بر طاش. || عین الیقین = کورمش کبی، کمال وثوق واطمئنانله: بو ایشی عین الیقین بیلیرم. || عینیله = طبقیسی، بعینه، تمامیله.

عَیناً { ح. عر. ۱. برشیئك کندیسی و اصلی اوله‌رق. کندیسندن آلدیغم آقچه‌یی عیناً اعاده ایتدم؛ کتیردیکی مالك کمرکنی عیناً ویردی = بدل ونقد اولمیه‌رق مالك کندیسندن. ۲. طبق طبقنه، تمامیله، هیچ بر شیء دکیشدیرمکسزین: سویلدیکی سوزلری عیناً نقل ایتملی؛ قانونك او ماده‌سنی عیناً یازمش.

عَینی { ص. عر. ث: عینیه. ۱. ت. ط. کوزه منسوب ومتعلق: امراض عینیه؛ طبقات عینیه. ۲. تر. طبق، تمامیله کندیسی: بومال کوردیککزك عینیسیدر [عینیدر دیمك دها طوغریدر.]؛ عینی آته بینمش. ۳. نقد وبدل اولمیه‌رق کندیسندن اولان: اشیاء عینیه = تجارك کتیردکلری اموالدن کمرك حقی اوله‌رق آقچه مقامنده براقدقلری شیئلر. = ح. تر. طبق، فرقسز، چوق بکزر: بوده عینی اونك کبیدر.

عَینِیَّت { س. عر. بر شیء ویا شخصك عینی وتاکندیسی اولمسی: بومالك، بوآدمك عینیتی تبین ایتدی.

عَیواض { س. [عربیدن تحریف اولنمشدر] بر بیوك دائره وقوناقده خدمات عادیه‌ده وعلی الخصوص مطبخ وسفره‌یه متعلق آشاغی ایشلرده قوللانیلان خدمتجی.

عُیوب { سذ. ج. عر. فد: عیب. با: عیب.

عَیّوق { سذ. عر. ۱. هـ. مجره‌نك صاغنده وثریانك قربنده قرمزی رنکلی کوچك وپارلاق برنجم ثابت، کچی کوکبی. ۲. مج. سمانك پك یوکسك یری: سسی عیوقه چیقیوردی = پك زیاده باغریوردی.

عُیون { سذ. ج. عر. فد: عین. با: عین.

غ

غ { غين. سـ. [عر. سـ.] الفباء تركينك يكرمی ايكنجی حرفی. عربی و تركيـده مخرجی بردر. اصل السنهٔ ساميه الفبای قديمنده موجود اوليوب، قبطيلر ويونانيلر (ج) حرفنه بوتلفظی ويرمشلردی، واليوم مصريلر جيمی بويله تلفظ ايديورلر. عربلر هم (ج) هم‌ده (غ) مخرجنه محتاج اولدقلرندن، سريانيلردن اخـذ ايتـدكلری ابجد حروفنه «ثخذ ضظغ» حرفلری ميـاننده بونی دخی علاوه و (ع) اوزرينه بر نقطه وضعيله تشكيل ايتمشلردر. ابجد صره‌سنده آخر حروف اولمغله، رقم كبی استعمالنده ۱۰۰۰ عددينه علامتدر. اصل تركجه‌ده كاف فارسی ايله برابر برتمك حرف تشكيل ايتمك وبر حرفله يازلمق ايجاب ايدردی، كه بو حرف ثقيل هجالرده (غ) وخفيف هجالرده (گ) اوقونور: يازدينی، كالـديكی كبی. (ق) ايله كاف عربی دخی بويله‌در: يازدق، كلدك كبی. برنجيسنك آلمانجه g وايكنجيسنك k ايله تحريری فرض اولنسه مثلا: jazdygy, geldigi; jazdyk, geldik; aga, ege; kul, kül; gurulty, gürülti يازيلوب اوقونق پك طبيعی وقولای اولور.

غابِر { سذ. عر. [«غبور»دن سف.] د. [صرف عربيده] مضارع صيغه‌سی، حال، استقبال. ز. با : مضارع.

غابِن { ص. عر. ؤ: غابنه. [«غبن» دن سف.] آليش ويريشده آلدادان.

غابه { سث. عر. اورمان، قوری، وعلی‌الخصوص آرسلان ياتاغی اولانی: اسدالغابه فی معرفة‌الصحابه = ابن اثيرك تراجم احوال صحابه حقنده‌كی تأليف قيمتداری.

غابيه { سـ. [يتا.] مح. اوچ پارچه‌دن مركب كمی، ديركنك ايكنجی يعنی اورته‌ده‌كی قسمی. بو قسمه عائد هر بر طاقم دخی بو اسمه اضافتله ديكرلرندن تفريق اولنور: غابيه سرنی، چوبوغی، يلكنی وسائره.

غاجر { غاجردامق، غاجردی. با : غيجر وسائره.

غار { سذ. عر. اين، مغاره، كهف: غار شريف = فخر كائنات (صلعم) افندمزك كفار قريشك اذا وجفالرندن مكهٔ مكرمه‌يی تركه مجبور اولدقلرنده حضرت صديق اكبرله برابر اختفا بيوردقلری مغاره‌كه اليوم زيارتكاه‌در؛ يارغار = بومغاره‌ده رفيق صديقلری بولنان حضرت ابوبكر (رضه) افندمز.

غارَت { سث. عر. جـ : غارات. ۱. دشمن طوپراغنه يغما ايچون اولنان هجوم، ايلغار، آقين، چاپول. ۲. يغما، غنيمت : اوجهتده هر نه بولديلرسه غارت ايتديلر؛ بوكونكی اصول حرب غارته مساعده ايتمز.

غارديان { سـ. [فر. Gardien] قولجی، نوبتجی، محافظ : قرانتنه، حبسخانه غارديانی.

غارديانلق { سـ. قولجيلق، بكجيلك، نوبتجيلك : قرانتنه‌ده غارديانلق ايديور.

غاز { سـ. [فر. Gaz] م. ۱. صلب ومايع اوليوب هوا كبی خفيف و اوچيجی جسم، جسم طيار : بر مايعی چوق تسخين ايده‌رك غاز حالنه قومق. معرب عد ايده‌رك غازات صورتنده جمعی‌ده قوللانيورلر. ۲. معدن كومورينی ياقه‌رق حاصل اولان وبوريلرله شهرك هرطرفنه نشر

ایله اشعال اولندقده صوقاق وخانه‌لری تنویره یارایان آغر قوقولی برجسم طیار : غازله صوقاقلری تنویر ایتمك . معنای آتیدن تفریق ایچون هوا غازی دخی دینیر : هوا غازیله تحریك اولنور برچوق ماکینه‌لر ایجاد اولنمشدر. ۳. [غلط] یردن چیقان نفطه مشابه معدنی بر مایع که بعد التصفیه زیتون یاغی یرینه لامبه‌ده یانه‌رق تنویره یارار، پترول : غاز یاقمق ؛ غاز لامبه‌سی؛ غاز تنکه‌سی، صندیغی. ٤. پترول یانان لامبه، ایشیق، چراغ : شو غازی یاقینه کتیرك، بکا کوسترك.

غاز { ا. [فر. Gaze دن. اوده وقتیله محل نسج واعمالی اولان فلسطین ساحلنده‌کی غزه قصبه‌سی اسمندن] پك اینجه‌تول، دولبند، بورونجك : غازله صارمشلر؛ یوزینی غازله اورتمش.

غازوز { ا. [فر. Limonade gazeuse دن.] لیمون توزیله شکر وبعض حامضلر دن یاپیلان معلوم کوپوریجی شربت.

غازه { ا. فا. قزیللق دوزکونی. ذ.

غازی { سذ. ص. عر. [«غزاء» دن سف.] غزا ایدن، دشمنه قارشی حرب ایتمکه کیدن، برمملکتی فتح ایله ممالك اسلامیه دائره‌سنه ادخال ایدن عسکری وعلی‌الخصوص قوماندان وحکمدار، مجاهد، فاتح : غازی سلطان محمد خان ثانی؛ غازی اورنوس؛ خیرالدین غازی؛ غازی عثمان پاشا مرحوم؛ یا غازی یا شهید. = تر. آصمه‌یه مخصوص یازیلی آلتین. || غازیلر حلواسی = برنوع اون حلواسی.

غازیلك { ا. ذ. غازی صفت وعنوانی : فلان ذاته غازیلك عنوانی ویرلدی؛ غازیلکی فلان محاربه‌ده قزاندی.

غازیه { ا. صاری عنبر چیچکی آغاجی، میوز انواعندن برکوچك آغاج.

غاشیه { مث. عر. ۱. اورتی، زار، پرده. ذ. ۲. [تر. زبانزدی : خاشه] آت اکرینك اورتیسی‌که اکثریا صیرمه‌لی وشریتلی اولور.

غاصب { ص. عر. ذ: غاصبه. [«غصب» دن سف.] زورله قاپوب آلان، زوربا : ایشته بم چفتلکمك غاصبی بو آدمدر.

غاغا { یاخود غغا ویا غاغه. ا. طیورك طوداق ودیش خدمتنی کورن عضوی که آغزینك اوجی اولوب کمیك وبوینوز کبی سرت برماده‌در وبم طوپلامغه ومدافعه وغاوغا ایتملرینه‌ده یارار، منقار : قوش غاغاسی، اوردك غاغاسی. = ص. اکثر قوشلرك غاغاسی کبی کرلی، محدب، اورکوجلی، منقاری.

غاغالاشمق { فذ. (قوشلر) غاغالرله بربرینی قاقوب غاوغا ایتمك ویا اویناشمق.

غاغالامق { فذ. (قوش) غاغاسیله اورمق، قاققی. || مج. خروسلر غاغالامق = کیفسز و نشئه‌سز اولوب سرسم طورمق : سنی‌خروسلرمی غاغالادی؟

غافر { ص. عر. [«غفران» دن سف.] عفو ومرحمت ایدن: جناب الله غافرالذنوبدر. [غفار دها مستعملدر.]

غافل { ص. عر. ذ: غافله. [«غفلة» دن سف.] اوکندن یاپه‌جغنی وباشنه کله‌جکنی دوشونمیوب اهمال ایدن، غفلتده بولنان، غفلتلی، احتیاطسز، دقتسز، بیخبر : غافل بولندم؛ بنی غافل بولدی؛ شخص غافل؛ غافل طاوراتمق.

غافلانه { ص. ح. فا. غفلتله اولنان غفلتده بولنان آدمه یاقیشیر صورتده، دقتسزلکله، بیخبرانه : اهمال غافلانه ایله؛ غافلانه حرکت ایدیور.

غالب { ص. عر. ذ: غالبه. [«غلبه» دن سف.] ۱. یکن، اوستون، غلبه چالان : جاپونیه‌لیلر چینلیلره غالب کلدیلر؛ کوریشن پهلوانلردن خانفیسی غالب کلدی؟ اویونده غالب کلدی؛ فرقهٔ غالبه؛ دولت غالبه. ۲. دها قوی، دها مأمول : احتمال غالب، ظن غالب. = سذ. عر. حربده غلبه چالان طرف : غالب مغلوبه مصالحه شرائطنی تکلیف ایتمك حقنی حائزدر.

غالبا { ح. عر. الك قوی احتماله کوره، ظن غالبه نظراً، مأمول ایتدیکمه کوره : بوکون غالبا یاغمور یاغه‌جقدر؛ بو یاز غالبا صیفیه‌یه کیده‌میه‌جکز.

غالبانه { ص. ح. فا. غالب صفتیله، اوستون کلن آدمه یا.

قیشیر صورتده ، غلبه چالشیجه .
سنه : غالبانه برطرزله؛ غالبانه
حرکت ایدیور، سوز سویلیور.

غالبیّت { سٓ. عر. غالبلك، غالب
کلمه، یکمه. اوستونلك،
قزانمه، مغلوبیت مقابلی : غالبیت
بزم طرفده قالدی؛ بزغالبیته نا‌
ئل اولدق.

غالطه { سٓ. [ایتا Galetta دن] .
پکسماد ، فرونده زیاده
پشیریلوب قورودلمش اتمك .

غالوش { سٓ. با : قالوش.

غالون { سٓ. [فر.] ۱. بیوك صو
وسائره شیشه‌سی. ۲.
۲۷۷ بوس مکعبی استیعابنده
مایعات اولچیسی. ۳. بحـ اوچ
ویا درت کوکرته‌لی اسکی بر
نوع حرب کمیسی.

غالی { صٓ. عر. ؤ : غالیه . ۱.
[«غلاء» دن سف.] بهالی،
آغر قیمتلی : اورادہ مأکولات
پك غالیدر؛ امتعهٔ غالیه . ۲.
[«غلیان» دن سف.] قاینایان ،
جوش وخروش ایدن.

غالی { سٓ. بحـ. آلچاق وآلتی دوز
بر نوع کمی که وقتیله آق
دکیزده یلکن و کورکله قو‌
للانیلیردی.

غالیوت { سٓ. بحـ. باشی وقیچی بر
وآلتی دوز اسکی بر
نوع کمی.

غالیه { سٓ. فا. مسك و عنبردن
مرکب کوزل قوقولی سیاه
برمعجون که صاچه وقاشه سو‌
ریلور. — سیاه رنکدن دخی
کنایه اولور : غالیه قلم = غالیه
رنکلی، سیاه. || غالیه مسك =
ینه او معجون اولوب غلط او‌
له‌رق زبانزدی : قاله مس در.

غامبه { سٓ. بحـ. خلاطك طو‌
لاشیغی.

غامر { صٓ. عر. ؤ : غامره. [«غمر»
دن سف.] خراب ، غیر
معمور، عامر مقابلی : اراضئ
عامره وغامره.

غامض { صٓ. عر. ؤ : غامضه.
[« غموض » دن سف.]
آکلاشلماز، مبهم، مغلق : تعبیر
غامض، اسرار غامضه . ؤ.

غانبریق { سٓ. بحـ. بریق اصولنده
و طوبله مجهز سفینهٔ
حربیه .

غانبوط { سٓ. بحـ. کوچك قطعه‌
ده و آز صو چکر
لکن جسامتنه نسبةً آغر طو‌
پلرله مجهز سفینهٔ حربیه.

غانغرن { یاخود قانغرن. سٓ. صٓ.
[فر. Gangrène] جو‌
ریوب حیاتسز واولو حالنه کچن
وکسیلوب آیقلا تمادیغی حالده
کیتدکجه توسع ایدن عضو ویا
ات : آیاغی غانغرن اولدی .

غانغه { سٓ. زیلسز عرب دفی.

غائب { صٓ. عر . ؤ : غائبه .
[« غیب، غیاب » دن
سف.] ۱. حاضر اولمیان، کوز‌
دن نهان اولان، حاضر مقابلی :
بو ایشه قرار ویرلدیکی وقت بن
غائب ایدم ؛ غائب اولان آر‌
قداشلرك حقنی یمه‌ملی. ۲.
نره‌ده اولدیغی معلوم اولمیان،
بولنه‌میان، ضایع : قلمم غائب
اولدی؛ چاقیمی غائب ایتدم. ۳.
د..[صرفده] متکلم ومخاطبك
غیری اولان شخص، شخص ثالث :
« او » کلمه‌سی ضمیر غائبدر؛
« کلدی » ماضی صیغه‌سنك
مفرد غائبیدر. || غائب ایتمك =
ضایع ایتمك، بوله‌مامق. || کندی‌
نی غائب ایتمك = کندیندن کچمك،
عقلی باشندن کیتمك. || غائبده
اولمق = نره‌ده اولدیغی معلوم
اولمامق، میدانده اولمامق.

غائبانه { صٓ. حـ. فا. کورمیه‌رك
وکورنمیه‌رك، کیزلیدن،
آرقه‌دن، یوزه قارشی اولمیه‌رق،
شخصاً طانیمدیغی حالده : او آدمه
غائبانه محبتم واردر؛ سزی غائبانه
سوِنلردندر .

غایت { سٓ. عر. جـ : غایات .
[عربی ترکیبانده «غایه»
صورتنده‌ده قوللانیلیر. لسانمزده
ایسه اونك محل استعمالی برآز
فرقلیدر.] ۱. صوك، بیتیم،
نهایت، انجام : بو ایشك غایتی
بودر. ۲. نتیجه، مقصد، مرام :
بونك غایتی نه‌در؟ == حـ. تر.
چوق، زیاده، صوك درجه‌ده،
نهایت درجه‌ده : غایت بیوك؛
غایت کوزل. || غایتله، غایتده =
صوك درجه‌ده : غایتله بیوکسك
بر مناره؛ غایتده کوزل برباغچه.
|| بغایت = صوك درجه‌ده :
بغایت استفاده‌لی بر کتاب.
|| بی غایت، بی غایه، بی غایات =
صوکسز، پایانسز، پك چوق،
کثیر، حسابسز، حدسز : اونك
بی غایه حسن وجمالی؛ عنایات
بی غایات کرمکاریلری. || غایة
الغایه = اك صوك درجه‌ده، نهایة
النهایه : کوندمه غایة الغایه درت
درس اوقونه‌بیلیر .

غایتسز { ص. صوكسز، پایانسز، نهایتسز، پك چوق.

غایده { س. بلغارلرك چالدقلری معروف طلوملی دودوك : غایده چالمق.

غائط { سذ. عر. ط. انسان قاذوراتی، نجاست.

غائله { سث. عر. ج : غوائل. ۱. صیقندیلی ایش، باش آغریسی ویرن مشغولیت، بلا، حلی مشكل مسئله، اوغراشدیران ایش : بیوك باشك غائله‌سی چوق اولور؛ غائله‌دن قورتله میورم. ۲. حرب، محاربه، مسئله : غائلهٔ زائله‌ده = یكچن محاربه‌ده.

غایه { سث. عر. مقصد، بر ایش وتشبثك مبنی علیهی، واریله‌جق نتیجه. — با : غایت.

غائی { ص. عر. ث : غائیه. مقصد ونتیجه‌یه منسوب ومتعلق : علت غائیه = بر ایش وتشبثك مقصد و نتیجه‌سی، استحصالیچون چالیشیلان مرام : بو حركتك علت غائیه‌سی نه‌در؟

غب { د. عر. دن صكره، بعد، لدی : غب المواجهه = بعد المواجهه، لدی المواجهه. = سذ. عر. بر شیئك كون آشری اولمسی، ایكی كونده بر وقوع. ‖ ط. حماء غب = كون آشری طوتان صیتمه.

غباً { ح. عر. ۱. كون آشری، ایكی كونده بر. ۲. آره‌لقله، آره صره : غباً زیارت ایتمك. ز.

غبار { سذ. عر. توز، اینجه طوپراق.

غبارآلود { ص. فا. [عر. غبار = توز - فا. آلودن = بولاشمق] توزه بولاشمش.

غباوت { سث. عر. بدلالق، عقلسزلق، قالین قفالیلق.

غبراء { سث. عر. [اصل ص. اولوب توزلی دیمك اولان اغبر اسم تفضیلك مؤنثیدر.] یر، یر یوزی.

غبطه { سث. عر. دیكرینك حسن حالنی آرزو ایتمه، ایمرنمه : سزك بو حالكزه غبطه ایدیورم.

« غبطه » نك « حسد » دن فرقی واردر : حسدجی باشقه‌سنده‌كی نعمت وحسن حالك زوالنی، غبطه ایدن ایسه اونك زوالنی ایستمكسزین یالكز كندیسنده دخی اولمسنی آرزو ایدر. حسد ممنوع ومذموم، غبطه ایسه جائزدر.

غبطه‌آور { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. آوردن = كتیرمك] و :

غبطه‌افزا { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. افزاییدن = آرتدیرمق] ایمرندیرن، ایمرنمه‌كی موجب.

غبطه‌كش { ص. فا. [عر. غبطه = ایمرنمه - فا. كشیدن = چكمك] ایمرنن، غبطه چكن.

غبغب { سذ. عر. چكه آلتی، چفته كردان، تر. صققاق.

غبن { سذ. عر. آلیش ویریشده آلداتمه، ‖ ف. غبن فاحش = بر مالی امتعه‌ده یوزده بش، حیواناتده یوزده اون، عقارده یوزده یكرمی ودها زیاده‌یه آلوب آلداتمه : غبن فاحش دعواسی ایتمك.

غبی { ص. عر. ث : غبیه. ذهنی قالین، ذكاسی اولمیان، بدلا، احمق : غبی بر چوجق؛ شاكردانك ذكیسیله غبیسنی بر طوتاملی.

غثیان { سذ. عر. قوصمه، قی، استفراغ : غثیان ایتمك. [اصل عربیده معناسی بولانمه و بولاندی‌در.]

غجر { غجردامق، غجردی. با : غیجر وسائره.

غداء { غذادن غلطدر. با : غذا.

غدار { ص. عر. ث : غداره. [« غدر » دن مب.] ۱. غدر وستم ایدن، مرحمتسز، جفاكار. ۲. وفاسز، امنیتی سوء استعمال ایدن، خائن. [اصل عربیده بو ایكنجی معنایه موضوعدر.] ۳. تر. پك بهالی صاتان، صویجی (تاجر).

غدارانه { ص. ح. فا. ۱. مرحمتسزجه، ظلم وستمله، جفاكارانه. ۲. امنیتی سوء استعمال ایده‌رك، خائنانه.

غدارلق { س. ۱. مرحمتسزلك، ظلم وستم، جفاكاری. ۲. وفاسزلق، امنیتی سوء استعمال، خیانت. ۳. پك بهالی صاتانك حالی، صویجیلق.

غداره { س. آغر و ایكی طرفی كسكین بر نوع قلیچ.

غدالانمق { فل. [طوغریسی : غذالانمق] یمك، بسلنمك، تغذی ایتمك.

غدالی { ص. [طوغریسی : غذالی] بسلین، بسلیجی : غدالی یمكدر؛ خرما غدالی بر میوه‌در.

غدد { سث. ج. عر. فد : غده. با : غده.

غدر { سذ. عر. ۱. امنیتی سوء استعمال، وفاسزلق، خا-

ثلك، خيانت : بكا، امانتمه غدر ایتدی. [اصل عربيده معناسی بودر.] ٢. مرحمتسزلك، مرحمتسزجه معامله، ظلم، ستم، جور، جفا : كيمسه‌يه غدر ایتمه‌ملی. ٣. حقسزلق، ناحق يره اضرار : بكا غدر اولدی؛ كوندەلكی او درجه‌ده ايندیرمه‌سه‌ك رنجبرلره غدر اولور.

غُدُوّ { سذ. عر. و :

غُدوه { سث. عر. صباح، فجر ایله طلوع شمس آره‌سنده‌كی زمان. ذ.

غُدّه { سث. عر. جـ : غدد. تث. بوين وقاصيق كبی يرلرده بولنان وعر. « بيض » دن غلط اولەرق « بز » ديديكمز يومری.

غَدير { سذ. عر. كول، طوروغون صو.

غَديری { ص. عر. ذ : غديريه. تا. كوله منسوب و متعلق، كول كنارلرنده حاصل اولان ويا كولده ياشايان : نباتات غديريه؛ سمك غديری. فر. Lacustre

غِذاء { سذ. عر. جـ : اغذيه. [زبانزدی : غدا] ١. بسلين شیء، بسلنمك اوزره يننن و ايچيلن شیء، قوت : انسانك غذاسی؛ اغذيهٔ نافعه. ٢. بر آدمك يه‌سنی ويا ايچمه‌سنی عادت ايتديكی شیء : كونده بش چيغاره نم غذامدر.

غِذائی { ص عر. ذ : غذائيه. بسلمكه يارايان، بسلەيشه متعلق : مواد غذائيه.

غَرّاء { صث. عر. [« اغر » اسم تفضيلنك مؤنثی اولوب مذكری لسانمزده مستعمل دكلدر] پارلاق، منور، لامع، شعشعه‌لی : شريعت غرا؛ قصيدهٔ غرا؛ طغرای غرا. [بو اوچنجی مثالده تأنيثی غلط مشهوردر.]

غُراب { سذ. عر. قارغه، قوزغون. ‖ غراب البين = آلاجه قارغه؛ و مج. شخص مشئوم.

غراب ١ { س. مج. هند سواحلنده مستعمل بر نوع تجار سفينه‌سی.

غَرابت { سث. عر. ١. غريبلك، اجنبيلك، بر لغت و سائره‌نك بر لسان اجنبی‌يه منسوب ويا نادر وغير مستعمل اولمسی : قوللانديغی تعبيراتك غرابتی يازديغی شيئلرك لطافتنی امحا ايديور. ٢. غريبلك، تحفلق، عجائبلك : قيافتنك غرابتی انظار دقتی جلب ايتدی.

غُرابيه { س. [زبانزدی : قورابيه] اون و شكرله و سوت ياخود بادم وسائره ايله يابيلان يووارلاق ياخود مستطيل كوركجك : بادملی، سوتلی غرابيه. == ص. غرابيه كبی اوفاق و يووارلاق : غرابيه قارپوز؛ غرابيه ساعت.

غِرار { سذ. عر. و :

غِراره { سث. عر. قيلدن بيوك چوال. [خرار بوندن محرفدر.]

غرافيت ٢ { س. [يونانيدن مأخوذ فر. Graphite] قور-

شون قلمی يابيلان برنوع كومور معدنی.

غَرام { سذ. عر. درد عشق، فراق، هجران، اشتياق، فوق العاده محبت و حسرت : شكوای غرام ايتمیه‌جك عاشق يوقدر.

غرام ١ { س. [فر. Gramme] كيلو دينلن يكی اوقه‌نك بيكده بر قسمی، يكی درهم كه اسكی درهمك تقريباً بر ثلثيدر : بش غرام ثقلتنده.

غَرامَت { سث. عر. بورج، دين، مديونيت. ذ.

غُرّان { ص. فا. كوراين، كوموردين، حدت و شدتله باغران : شير غران.

غراندی { س. [يتا.] مج. كمينك اورته‌ده بولنان بيوك ديركی، باشدن ايكنجی ديرك. [برنجيسنه پرووه دينير.]

غَرائِب { سث. جـ. عر. فد : غريبه. با : غريبه.

غَرب { سذ. عر. ١. كونشك باتديغی جهت، افقك غروب شمس جهتی، باطی : شرقدن غربه طوغری اوزانيور؛ يولك غربنده، غرب طرفنده‌در؛ غرب شمالی = غرب ايله شمال آره‌سنده اولان جهت؛ غرب جنوبی = غرب ايله جنوب آره‌سنده‌كی طرف. ٢. بالنسبه كونشك باتديغی طرفده بولنان يرلر، مغرب : غربه سياحت ايتدی؛ غربدن كليور؛ غرب ممالكی؛ آفريقانك غربی. ٣. بزم يرلره نسبتله آوروپا ممالكی : غرب ادبياتی؛ غرب مدنيتی. ٤. آفريقا سواحل

شماليه سنك غرب طرفلری ودها طوغريسی مصردن باشقه بتون سواحل شماليه سی، بربر ممالكی : غرب اوجاقلری = وقتيله جزاير و تونس بكلكلری؛ طرابلس غرب = طرابلس شهری و ولايتی.

غَرباً { ح. عر. غرب جهتندن، باطی طرفندن : آناطولی غرباً آطه‌لر دكيزيله محدوددر؛ شهر غرباً طبيعی استحكام صورتنده بر قيا ايله محفوظدر.

غُرَباء { سنذ. ص. جم. عر. فد : غريب. با : غريب. || غرباء خسته‌خانه‌سی = كنديی باقديرمغه ثروتی مساعد اوليان فقرانك مجاناً باقيلوب تداوی اولندقلری خسته‌خانه.

غِربال { سنذ. عر. قالبور.

غِربالی { ص. عر. ؤ : غرباليه. تش. قالبور كبی اولان؛ غربالی الشكل = قالبور شكلنده.

غُربَت { سنذ. عر. ١. غريبلك، يبانجيلق. ٢. يبانجی برلره كيتمه، سياحت، اغتراب، وطنی خارجنده بولنمه : غربت ايتمك؛ غربت چكمك. ٣. يبانجی ير، وطن خارجی : غربتده ياشامق؛ غربتده كزمك.

غُربتجی { س. ص. غربتده، يبانجی يرلرده كزن ويا اقامت ايدن، وطنی خارجنده ياشايان، مغترب.

غُربَتزده { ص. فا. جم. فا : غربتزدگان. [عر. غربت = فراق مملكت. فا. زدن = اورمق] اغترابه دردينه دوچار، مملكتنك خارجنده بولنان.

غَربی { ص. عر. ؤ : غربيه. ١. كونشك باتديغی طرفه منسوب ومتعلق : طرف غربی؛ شمال غربی، جنوب غربی؛ هند غربی، آوروپای غربی؛ ممالك غربيه. ٢. بزه نسبتله غرب جهتنده بولنان آوروپايه منسوب ومتعلق : مدنيت غربيه؛ ادبيات غربيه.

غَربيّون { سنذ. جم. عر. ممالك غربيه اهاليسی، آوروپاليلر : غربيونك اصول معيشتی؛ هر حركتده غربيونی تقليده چاليشيور.

غرت { مه. بوغازك چيقارديغی اليم سسی و زياده سس چيقاره‌رق كسيلن برشيئی تقليد وتصوير ايدر : غرت يوتقندی؛ تنكه‌يی غرت غرت كسيويردی.

غرتلاق { س. آق جكرك بوغازه كلن بوريسی، بوغازده‌كی ايكی بوريدن تنفسه مخصوص اولانی، قصبه، قصبة الرئه : غرتلاغمه قاچدی؛ غرتلاغنه صارلدی؛ غرتلاغنی صيقدی؛ غرتلاق ورمی = سل القصبه.

غُرَر { سنذ. جم. عر. فد : غره. با : غره.

غَرس { سنذ. عر. آغاج ديكمه، فدان ديكمه : غرس اشجار؛ اورمان غرسی.

غَرَض { سنذ. عر. جم : اغراض. ١. مقصد، نيت، علت غائيه : بو ايشدن غرضی نه‌در؟ ٢. بدخواهانه وكيزلی قصد ونيت : بنم محبتم غرض وعوضدن عاريدر. ٣. كيزلی خصومت، سؤ نيت، كين، بدخواهلق : بكا غرضی واردر؛ بو چوجغه غرضك نه‌دندر؟ || اغراض نفسانيه = شخصی خصومتلر وسؤ نيتلر : اغراض نفسانيه‌سنه تابع اولان آدم قانون اخلاقه مغاير حركتده بولنور. | بی غرض = خالص، غرضسز، اغراض نفسانيه‌دن عاری، بر نيت ومنفعتدن بری.

غَرَضاً { ح. عر. غرض ونفسانيتله، كين وخصومته تابع اوله‌رق : بونی غرضاً ياپدی.

غَرَضسز { ص. كيزلی بر نيت و مقصددن وكين و خصومت كبی اغراض نفسانيه‌دن عاری، خالص، صافی : اونك محبتی، خدمتی غرضسزدر.

غَرَضكار { ص. فا. كيزلی خصومتی اولان، كيندار، بدخواه، اغراض نفسانيه‌سنه تابع : بك غرضكار آدمدر.

غَرَضكارانه { ص. ح. فا. غرضكارلقله، غرض ونفسانيتنه تابع اوله‌رق، كيندارانه، بدخواهانه : برطاقم اقوال غرضكارانه تفوه ايتدی؛ حقمده غرضكارانه رأی ويردی.

غَرَضكارلق { س. غرض ونفسانيته تبعيت، نفسانيت، بدخواهلق : او آدمك غرضكارلغی معلومدر.

غَرَضلی { ص. كين و نفسانيتله اولان، كيزلی ومضر برمقصده مبنی : غرضلی سوز؛ غرضلی باقيش.

غرغاش { س. چوالملرك طراق چكيردكلری تفه.

غرغر { مه. متمادی واوصاندیریجی وېزلدی ، نزاع ، غاوغا : بتون کونی غرغر ایله کچیریورلر.

غَرغَر { سـ. صوبی بوتوم بوتوم دوکن سوزکچلی شیشه ویا دستی، قمقمه.

غرغرشمق { فش. منازعه ایتمك، ویزلدی ایله غاوغا ایتمك : بتون کون غرغرشیورلر.

غَرغَره { سـ. [اکثر السنه بیننده مشترك لغت اولوب عر. بیده‌ده مستعملدر .] ۱. صوبی ویا دیکر بر مایعی بوغازده طو. توب باشی قالدیره‌رق نفس ویر. مکله ایدیلن خرلدی ، بوغاز چالقامه : غرغره ایتمك ؛ لیمون صوییله غرغره ایتمك بوغاز آغر. یسنه ایی کلیر. ۲. بوغاز چالقامق ایچون ویریلن مایع علاج : طبیب بر غرغره ویردی.

غُرفه { سـ. عر. جومبه، بالقون، چیقندیلی پنجره.

غَرق { سـ. عر. ۱. صویه باتمه. باتیرمه : طاشان صولر باغی غرق ایتدی ؛ باغ صـویه غرق اولدی؛ کمی دلینوب غرق اولدی. ۲. بوغمه، بوغلمه : بر کمی باتوب ایچنده‌کی یولجیلرك جمله‌سی غرق اولدی ؛ قپودانك اقتدارسزلغیله کمی‌یی غرق ایلدی. ۳. مج. کثرتله ویرمه ویا آلمه، مستغرق ایتمه ویا اولمه : مهتاب اورته‌لغی نوره غرق ایلدی ؛ مراجعت ایدنلرك جمله‌سی نعمت واحسانه غرق اولدیلر = مستغرق احسان اولدیلر.

غَرقاب { صـ. فا. [عر. غرق = بوغمه . فا. آب = صو] صویه باتمش، مغروق : غرقاب اولدی. لسـ.

غرلامق { غرلدامق، غرلدی. لا : غـورلامق و سائره.

غرلقاج { صـ. ویزلدیجی، ویزر. دیلی.

غرلی { صـ. ویزلدیلی، سـاکن وراحت طورمیان.

غُرَماء { سـذ. جـ. عر. فد : غریم. لا : غریم.

غُرَنده { صـ. فا. کورلین، حدت وشدتله باغران . غران کبی. ذ.

غُروب { سـذ. عر. ۱. (برجرم سماوی) غرب جهتنده افقك آلتنه کچوب کورنمز اولمه، باتمه، افول : کونش، آی، مریخ، ثریا غروب ایتـدی. ۲. مج. زوال بولمه ، زائل اولمه.

غُرور { سـذ. عر. ۱. بوش وبیهو. ده شیئه کوکنوب آلدانمه، نافله شیئلره اعتماد، مغرورلق، غفلت : نعمت دنیا انسانه باعث غرور اولمامیلدر؛ ثروت وسا. مانیله غرور کتیردی. ۲. کبر، نخوت، بیهوده وبوش شیئلرله تفخر : کبر و غرور انسانی احبابسز براقیر.

غُروش { سـ. [یاآلمانجه Groschen دن ویاخود لا. Grossi دن مأخوذدر] قرق پاره دن مرکب ولیرانك یوزده‌بری قیمتنده عثمانلی سکه‌سی که مسکوکات عثما. نیه‌نك واحد قیاسیسی حکمنده‌در. وقتیله باقر ومتالیك سکه‌سی او. لوب شمدی یالکز کومشدن بر کوچك وکوزل سکه‌در. اسکیدن قزیل وقره غروش اسمیله ریال وفلوری قیمتنـده بیوك سکلر دخی وار ایدی.

غُروشلق { صـ. شو قدر غروش قیمتنده اولان : اوچ غروشلق باصمه؛ قرق غروشلق قطیفه؛ یکرمی غروشلق کومش سکه. == سـ. بر غروش ایدن سکه : ضربخانه غروشلق ضرب ایدییور.

غرون { سـ. [فر. Gros-grain دن] ایی وقلین برجنس ایپك قماش.

غُرّه { سـذ. عر. جـ : غرر. ۱. پارلاقلق ، پارلامه، پارلا. یان شیء. ۲. فجرك ایلك ضیاء. سی. ۳. یکی باشلایان آی، بر کونلك هـلال : غرهٔ غرا. ٤. شهر عربینك برنجی کونی : سلخ مقـابلی، غرهٔ محرم. ٥. آتك آلننده بیاض لکه، صباح الخیر. ٦. ف. اسقاط ایدیلان جنین میته مقابل جانی اوزرینه لازم کلن دیت مال.

غِرّه { صـ. عر. بیهوده برشیئه آلدانوب تفخرایدن، مغرور ذ.

غَریب { صـ. عر. ذ : غریبه. [« غربة، غرابة » دن. مشـ.] ۱. یاباجی، یابانجی یرده بولنان، غربتده یاشایان : بن بو. راده غریبم. ۲. کیمسه‌سز، زواللی، بیچاره : شو غریبـه آجییك؛ غریبه بر قادیندر. ۳. آلیشیلان طرز وصورتده اولما. مغله تحف کورینن، عجیب، بالم باشقه : غریب ایش؛ غریب بر حیوان. ٤. مؤثر ومؤلم: شوقوش غریب غریب اوتیور. == سـذ. عر. جـ : غرباء. یباانجی وکیمسه‌سز

وفقیر آدم : غریبلرك امدادینه یتیشمك؛ غربایه اعانه ایتمك؛ غربا خسته‌خانه‌سی.

غَریبپَروَر { ص. فا. [عر. غریب = بیبانجی، بیکس. - فا. پروردن = بسلمك] کیمسه‌سز بیبانجیلرك امدادینه یتیشوب کندیلرینی حمایه ایدن.

غَریبسه‌مَك { فل. کندینی بر یرده یابه یالکز، حامیدن احبابدن محروم کوروب متأثر اولمق.

غَریبلِك { س. ۱. بیبانجیلق، کیمسه‌سزلك. ۲. بیچاره‌لك، زواللیلق : اوآدمك، اوقادینك غریبلکی حقیقةً آجینه‌جق حالده‌در.

غَریبنُواز { ص. فا. [عر. غریب = م. - فا. نواختن = اوخشامق] بیکس بیبانجیلری تلطیف وحمایه ایدن.

غَریبه { س. عر. ج : غرائب. ۱. ایشیدلمه‌مش حال ویا وقعه، نادیده وناشنیده شیء، کورلمدك وایشیدلمدك ایش : طشره غزته‌لری همان هرنسخه‌یه برغریبه درجنی وظیفه ظن ایدرلردی؛ بعض مورخلر غرائب نقلنی اثرلری‌چون جالب رغبت زعم ایدرلر؛ او آدمك غرائب احوالنی نقل ایده ایده بیتیره‌میورلردی. ۲. تحف حکایه، روایت عجیبه : بزه بر غریبه نقل ایتدی.

غَریزه { س. عر. طبیعی و خلقی حال وکیفیت، جبلت، طینت، خلقت.

غَریزی { ص. عر. ؤ : غریزیه. طبیعی، جبلی، خلقی : حرارت غریزیه = انسان وحیوانده تنفسدن حاصل اولان داخلی صیجاقلق.

غَریق { ص. عر. ؤ : غریقه. [«غرق» دن صش.] ۱. صوده بوغلمش، مغروق. ۲. کثرتله بر شیئه نائل اولان، مستغرق : غریق رحمت.

غَریم { ص. سذ. عر. ج : غرماء. [«غرم» دن صش.] آلەجقلی، دائن، مقرض؛ تقسیم غرماء = مدیون مالنك آلەجقلیلر بیننده تقسیمی.

غِریو { س. فا. باغرمه، چیغلدی، فریاد.

غَزاء { سذ. عر. دین اوغورینه اولنان حرب وقزانیلان غالبیت، دشمنان دینه غالب کلمه، غزوه، جهاد : غزا ایتمك؛ غزایه کیتمك؛ غزاء اکبر.

غُزاة { سذ. ج. عر. فد : غازی. با : غازی. [تشدیدله استعمالی غلطدر.]

غَزال { سذ. عر. کیك یاوریسی، کنج آهو. — محبوبه و دلبردن وچشم غزال ایری وکوزل کوزدن کنایه اولور.

غَزاله { سذ. عر. کیك یاوریسنك دیشیسی، دیشی کنج آهو.

غَزِتَه { س. [فر. Gazette] ورقهٔ حوادث، جریده؛ یومی غزته = روزنامه؛ هفته‌لق غزته؛ علوم، ادبیات، فن غزته‌سی = رسالهٔ موقوته؛ غزته‌یه درج ایتمك.

غَزِتَه‌جی { س. ۱. غزته نشر ایدن ویا یازان، غزته ناشری وصاحب امتیازی یاخود محرری : غزته‌جیلر لوجه‌سی؛ فلان اسکی بر غزته‌جیدر. ۲. غزته کزدیروب صاتان، موزع : بر غزته‌جی چیرسه بر غزته آلەلم.

غَزِتَه‌جیلك { س. ۱. غزته نشر ایتمك ویا یازمق مسلکی، غزته مدیریت ویا محررلکی : اوته‌دن بری غزته‌جیلك ایدیور، غزته‌جیلکله کچینیور. ۲. غزته‌صاتانك صنعت ومشغولیتی، موزعلك.

غَزِتَه‌خانه { س. غزته اداره خانه ومطبعه‌سی.

غَزَل { سذ. عر. ۱. محبوبه‌نك حسن وجمالنی مدح ایده‌رك کندیسنه طاقلمه، بو بولده شعر سویلیه‌رك محبوبه ایله اکلنمه. ۲. عشق ومحبت وعشرت حقنده بش اون بیتدن مرکب شعر : کوزل بر غزل سویلدی؛ غزلده شعراء ایرانك اك ماهری والك بیوك استادلری سعدیء شیرازیدر.

غَزَل { یاخود قزل. س. آغاجك اوزرنده قورویان یاپراق.

غَزَللَنمَك { فل. (آغاجك یاپراقلری) قورویوب دوشمك، صاراروب دوکلمك.

غَزَلیّات { سذ. ج. عر. غزل قبیلندن اشعار، عشق و محبت و عشرته دائر قطعه‌لر مجموعی : سعدینك غزلیاتی ناقابل تقلیددر؛ حافظ شیرازینك اشعاری غزلیاتدن عبارتدر.

غَزَوات { سذ. ج. عر. فد : غزوه. با : غزوه.

غَزوه { سذ. عر. ج : غزوات. غزا. با : غزاء. [بعض

قبائل عرب یکدیکری علیهنه وقوع بولان تجاوزلرینه دخی جاهلیة «غزوه» نامنی ویررلر.]

غَزَوی { ص. عر. ۆ : غزویه. غزایه منسوب ومتعلق. ذ.

غَزَوی { س. با: قازدی.

غَزیر { ص. عر. ۆ : غزیره. [«غزارة» دن صش.] بول، کثرتلی، وافر. [اک زیاده صو وسوت وسائره حقنده مستعملدر.]

غَسّال { سذ. عر. [«غسل» دن سمب.] اولو ییقایان آدم، مرده شو.

غَسّاللق { س. اولو ییقامق صنعتی: غسالّلق ایدیور.

غَسّاله { سث. عر. اولو ییقایان قاری.

غَسل { سذ. عر. ۱. ییقامه، صو ایله تطهیر : بدنی، اللری غسل ایتمك. ۲. میتك جنازه نمازی قلنمازدن وتکفین وتجهیز اولنمازدن اول تنشیر اوزرنده ییقانمه‌سی.

غُسل { سذ. عر. جنابتدن ویا حیض ولهوسه‌لق و سائره‌دن تطهیر ایچون بتون بدنی شرائط و آداب معینه ایله تطهیر ایتمك فعل شرعیسی: غسل ایتمك، غسل آبدستی آلمق.

غُسلخانه { س. فا. شرعاً ایجاب ایدن غسلك اجراسنه وعلی الاطلاق ییقانمغه مخصوص محل: بعض اوطه‌لرك غسلخانه‌لری واردر.

غِش { سذ. عر. آلداتمه، حیله، خدعه، حیله کارلق : او آدمك یورکنده غل وغش یوقدر. [اکثریا بو وجهله مرادفی اولان غل ایله برابر قوللانیلیر.]

غِشاء { سذ. عر. ۱. اورتی، زار، ظرف. ۲. تش. بعض عضولری احاطه ویا ستر ایدن اینجه زار.

غِشاوه { سث. عر. اورتی، پرده. ذ.

غِشائی { ص. عر. ۆ : غشائیه. زار قبیلندن اولان : مادهٔ غشائیه.

غَشی { سذ. عر. بایلمه، کندیندن کچمه : غشی اولدی؛ غشی کلدی.

غَصب { سذ. عر. ۱. زورله آلمه، قاپمه، ضبط : مالنی غصب ایتدی؛ غصب اموال. ۲. حق. صاحبنك اذنی اولمیه‌رق بر مالی جبراً وعلناً آلمه. ||عو. غصباً عنك (غلط : قاسپانك) = هر حالده وبحق، حین حاجتده زور ایله دخی : مالنی قاسپانك آلیرم.

غُصَص { سث. ج. عر. فد : غصه. با : غصه.

غُصن { سذ. عر. ج : غصون، اغصان. آغاج دالی، بوداق.

غُصون { سذ. ج. عر. فد : غصن. با : غصن.

غُصّه { سث. عر. ج : غصص. تاسه، کدر، قایغو، غم، حزن.

غُصَین { سذ. عر. [«غصن» مصغری] با. کوچك دال ویا بوداق : غصین مزهر.

غَضاریف { سذ. ج. عر. فد : غضروف. با : غضروف.

غَضَب { سذ. عر. اوکَکه (اوفکه)، حدت، قیزمه، قیزغینلق : غضب ایتمك؛ غضبه کلمك. || غضبه اوغرامق = بیوك بر آدمك حدتنه دوچار اولمق. || اللهك غضبی = آفت، مصیبت.

غَضبان { ص. عر. [«غضب» دن صش.] اوکَکه‌لی، قیزغین، حدید، غضبناك، غضبلی.

غَضَبلندیرمَق { فت. اوکَکه‌لندیرمك، قیزدیرمق، حدتلندیرمك.

غَضَبلنمَق { فل. اوکَکه‌لنمك، قیزمق، غضبه کلمك، حدت ایتمك.

غَضَبلی { ص. اوکَکه‌لی، قیزغین، غضوب، غضبناك.

غَضَبناك { ص. فا. غضبلی، اوکَکه‌لی، قیزغین، حدید.

غَضروف { سذ. عر. ج : غضاریف. تش. قیقرداق.

غَضروفی { ص. عر. ۆ : غضروفیه. تش. قیقرداق قبیلندن اولان : موادغضروفیه.

غَضَنفَر { سذ. عر. ۱. آرسلان، اسد، شیر. ۲. مج. شجیع وجسور آدم.

غَضَنفَرانه { ص. ح. فا. آرسلانه یاقیشیر صورتده، شیرانه، جسورانه، شجیعانه.

غَضوب { ص. عر. [«غضب» دن سمب] اوکَکه‌لی، قیزغین، حدتلی، شدتلی.

غِطاء { سذ. عر. ج : اغطیه. اورتی، اورته‌جك شیء، پرده.

غَطس { سنذ. عر. طالديرمه، باتيرمه: بكسيادى سو. ده غطس ايتمك.

غَفّار { ص. عر. [« غفران » دن مب. صفات اللهدندر.] چوق عفو ومرحمت ايدن، زياده. سيله يارليغايجى: جناب حق غفار ورحيمدر.

غَفَر { فت. عر. [« غفران » دن ماضى مفرد مذكر غائب اولوب، يالكز تركيب عربى آيده مستعملدر.] غفر الله له = جناب حق اوكا عفو ومرحمت ايتسين.

غُفران { سنذ. عر. عفو، مرحمت، رحمت: عليه الرحمة و الغفران. [يالكز جناب خلاق حقنده مستعمل اولوب، عبادك عفو ومرحمتنه اطلاق جائز دكلدر.]

غَفلَت { سش. عر. [تركيبات عربيه‌ده « غفله » صورتنده بولنور.] غافللك، بيخبرلك، طا. لغينلق، بوش بولنمه: غفلت ايتمك؛ غفلتده بولنمق؛ خواب غفلته طالمق. || على الغفله = غفلت اوزره، كنديده اولميه‌رق، طا. لغين اولديغى حالده، خبرسز، آكسزين.

غَفلَةً { ح. عر. غفلتله، طا. لغينلقله، كنديده اولميه. رق، آكسزين، خبرسز.

غَفور { ص. عر. [« غفران » دن مب.] زياده مغفرت و عفو ومرحمت ايدن: الله غفور ورحيمدر. [صفات اللهدن او. لوب، باشقه‌سى حقنده قوللانلماز.]

غَفير { ص. عر. [« غفر » دن مش.] احاطه ايدن، قاپلا. يان، عمومى: جم غفير = بيوك جماعت، غلبه‌لكلى كروه: بر جم غفير طوپلاندى؛ بر جم غفير ايله كيتدى. [يالكز بو تعبيرده مستعملدر.]

غِلّ { سنذ. عر. كيزلى خصومت، كين، غرض. [« غش » ايله برابر قوللانيلير:] قلبى غل و غشدن عاريدر.

غُلّ { سنذ. عر. جم: اغلال. بوين زنجيرى، حلقه‌سى، لاله: سلاسل واغلال. ن.

غل { ومخفف گ. د. اسكى تركجه. ده امر صيغه‌سنه الحاق اولنه‌رق مدلولنه تسريع و تأ. كيد معناسنى علاوه ايدردى: يازغل، يازماغل = يازيوير، ياز. مايويور؛ كچگل، كچمه‌گل = كچيور، كچميور كبى.

غَلاء { سنذ. عر. ١. بهالىلق، يوكسك فيات. ٢. قحط سببيله ذخايرك پك بهالى اولمسى: قحط وغلا وقوع بولدى؛ هند. ستانده قحط وغلا وار ايدى.

غُلات { صنذ. جم. عر. [فتـ. غالى بو معنا ايله قوللانلماز.] پك ايلرى يه واران جوشقون طاقمى: غلات شيعه. [تشديدله استعمالى غلطدر.]

غَلّات { سش. جم. عر. فد: غله. با: غله.

غَلاص { س. رومانيه‌نك بو اسمله مسمى اسكله سندن كلن و آوستريا اورمانلرندن چيقان كراسته‌كوتوكى كه درت بش سانتيمتره قالينلغنده اوله‌رق ياريلوب هربرندن بر قاچ تخته چيقار: اوچ چيبريلى، درت چيبريلى غلاص.

غِلاف { سنذ. عر. ئليف، قين، محفظه، ظرف.

غُلام { سنذ. عر. جم: غلمان. ١. اوغلان، اركك چوجق. ٢. كوله، بنده.

غَلبور { س. با: قلبور.

غَلَبه { سش. عر. ١. غالب كلمه، يكمه، اوستونلك، غالبيت: غلبه چالمق؛ غلبه‌يه نائل اولمق. ٢. دها چوق اولمه، اكثريت: بو قماشده قرمزى رنكى غلبه ايديور. ٣. مج. ضبط اولنه. ميه‌جق درجه‌ده آزغينلق: غلبهٔ شهوت؛ غلبهٔ حسد.

غَلَبه‌لِك { س. [زبانزدى: قلبا. لق] ١. ازدحام، كثرت، جم غفير: چوق غلبه‌لك وار ايدى؛ بو قدر غلبه‌لكى نه ايله طوپوره‌جقز؟ ٢. كورلدى، پاتيردى، شماتت: چوجقلر غلبه. لك ايتمسينلر. ٣. اتباع و حشم، معيتده بولنانلر: ياننده چوق غلبه‌لكى وارميدر؟ ٤. احمال و اثقال، اشيا، آغرلق ويرن شيئلر: غلبه‌لكى خانه‌كوندروب بز فلانه مسافر اولدق. == ص. ١. كثرتلى، ازدحاملى، چوقلق: بز خيلى غلبه‌لك ايدك. ٢. اهالى. ليسى چوق، پك مسكون: اورا. سى غلبه‌لكدر. || آغز غلبه. لكى = چوق سويليوب سوزه بوغمه: آغزى غلبه‌لك بر آدم. || غلبه‌لك ايتمك = لزومسز وفضله اولمق.

غلط { سـذ. عر. جـ : غلطات. یاڭلیش، یاڭلمه، خطا، سهو : غلط ایتمك؛ غلط سویلمك، یازمق؛ غلط فاحش = پك قبا یاكلیش؛ غلط مشهور = یاكلیش اولدیغی حالده اویلەجه استعمالی شیوع بولمش. || ط. غلط بصر، غلط حس، غلط رؤیت وسائره = بوحسلره عارض اولان نقصان.

غلطان { صـ. فا. [طوغریسی : غلتان] یووارلانان، تكرلنن.

غلظت { سش. عر. غلیظلك، قبالق.

غلغل { سـ. فا. و :

غلغله { سـ. فا. ١. كورلدی، جیغلدی، هرآغزدن سس چیقمغله حاصل اولان مشوش كورلدی : برغلغله قوپدی. ٢. آغزی طار بر قابدن بر مایع دوكیلیركن چیقاردیغی سس : صراحینك غلغله سی.

غلفه { سش. عر. تش. سنت دریسی.

غلمان { سذ. جـ. عر. فذ : غلام. بابا : غلام == [مفردسز اولەرق] خدمهٔ جنت.

غلمت { سش. عر. باهه فوق العاده میل وابتلا، فرط شهوت.

غلو { سـذ. عر. اوشوندی، آیاقلانمه، طغیان.

غلوانومتره { سـ. [فر. Galvanomètre] ط. الكتریق جریاننك قوت وشدتنی اولچمكه مخصوص آلت.

غلوانیسمه { یاغلوانه سـ. [فر. Galvanisme] الكتریق واسطه سیله و(غلوانی) نام ذاتك كشفی اولان براصول مخصوصه ایله بر معدنك اوزرینه باقیر، كومش، آلتین كبی دیكر بر معدن ریزه‌لرینی قوندیره‌رق قاپلامه‌سنی یاپیق علم وصنعتی كه الیوم صنایعده پك مستعملدر.

غلّه { سش. عر. جـ : غلات. ذخیره، محصول، واردات : غله انباری؛ غلهٔ وقف = وقفك محصول وفائده‌سی.

غلّه‌دان { سـ. فا. ذخیره انباری.

غلیان { سذ. عر. ١. قاینامه : صوغلیان ایتدی. ٢. مجـ. جوش، خروش، جوشمه : غلیانه كلدی. || ط. نقطهٔ غلیان = صوبك قاینامغه باشلادیغی درجهٔ حرارت كه سانتیغراد اصولنجه ١٠٠ درجه‌در.

غلیسرین { سـ. [فر. Glycérine] صـ. طاتلیمسی یومشادیجی برمایع.

غلیظ { صـ. عر. ث : غلیظه. [«غلظة» دن صش.] ١. قبا : غلیظ سوزلر. ٢. بی ادبانه : شتوم غلیظه. ٣. ط. صیق، كثیف.

غم { سذ. عر. جـ : غموم. تاسه، قایغو، كدر، درد، غصه، اندوه : غم چكمك، غم یمك (فا. غم‌خوردن تعبیرندن ترجمه) = كدر ایتمك. || دفع غم = مغموم كوكلی اكلندیرمه، تهوین حزن وكدر ایتمه. || غم دكل = كدر اولنماز، ضرری یوق.

غم‌آباد { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. آباد = بوللق] حزن وكدری بول، تاسه‌لی.

غم‌آلود { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. آلودن = بولاشمق] كدره بولاشمش، كدرلی، كدر ویرن، حزن آور.

غمّاز { صـ. عر. ث : غمازه. [«غمز» دن صمب.] ١. غیبتجی، نمام، هركسك عیبلرینی میدانه چیقارمغه چالیشان، منافق. ٢. جاسوس.

غمّازلق { سـ. ١. غیبتجیلك، منافقلق. ٢. جاسوسلق.

غمخوار { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. خوردن = یمك] كدر ایدن، مكدر، غصه چكن.

غمدیده { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. دیدن = كورمك] كدر كورمش، بر درد وكدره دوچار اولمش، مغموم، مكدر.

غمز { سـذ. عر. ١. كوزله اشارت، كوز قیپمه : بر غمز دلبرانه ایله. ٢. قوغولامه، سعایت، غمازلق، منافقلق : غمز دشمن.

غمزده { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. زدن = اورمق] كدر وحزنه دوچار، مغموم، مكدر.

غمزلامق { فتـ. غمز ایتمك، سعایت ومنافقلق ایلمك.

غمزه { سش. عر. ١. كوز قیپمه، كوزله اشارت. ٢. ناز وشیوهٔ دلبرانه ایله كیرپیك سوزه‌رك باقه : برغمزهٔ دلفریبله باقدی.

غمكسار { صـ. فا. [عر. غم = كدر. فا. كسار = دافع] غم وكدری دفع ایدوب تسلی ویرن، آرقداشلق ایدن : یارغمكسار. == سـ. آرقداش، رفیق، همدم : نه بر یارم نه بر غمكسارم واردر.

غمناك { ص. فا. كدرلى، مكدر، محزون، مغموم: كندى يى پك غمناك كوردم.

غُموم { سذ. جـ. عر. فد: غم. با: غم.

غَمين { ص. فا. غملى، كدرلى، مكدر، مغموم. ز.

غِنا { سذ. عر. ١. اكتفا، كفايت، لزومى مقدارينه مالك اولوب زياده ايستمه‌مه: طمعكار آدم غنا بيلمز؛ قناعت صاحبى غنا حاصل ايدنجه زياده‌سنى آرزو ايتمز. ٢. زنكينلك، مالدارلق، ثروت وسامان: ارباب غنادن. ٣. مج. تر. اوصانج، بيقمه: آرتق بو يمكدن غنا كلدى؛ بو آدمك هر وقت كنديندن بحث ايده‌رك سويلديكى سوزلر غنا ويردى.

غِناء { سذ. عر. ايرلامه، شرقى وتركى سويله، لحن، تغنى، خواننده‌لك.

غنّاج { ص. عر. [«غنج»دن سمب.] پك نازلى وشيوه‌كار.

غَنائِم { سذ. جـ. عر. فد: غنيمت. با: غنيمت.

غُنج { سذ. عر. شيوهٔ دلبرانه، ناز: غنج ودلال. عر.

غُنچه { سذ. فا. [تر. زبانزدى: قوتنجا. — اصل فارسيسى چيم فارسى ايله‌در.] آچلمامش كل ويا ديكر چيچك، كل ويا ديكر بر چيچك طومورجغى: النده بر غنچه، بر كل غنچه‌سى، قرانفيل غنچه‌سى وار ايدى. [يالكز غنچه دينلديكى وقت كلك كى آكلاشيلير.] — تشبيهات شاعرانه‌ده محبوبه‌نك آغزندن كنايه اولور.

غنچه كل = كلك بر نوعى كه آچلميوب طوپ طورور.

غُنچه دَهان { ص. فا. [غنچه = م. دهان = آغز] آغزى غنچه كبى كوچك وكوزل اولان: بر دختر غنچه دهان.

غُنچه لَب { ص. فا. [غنچه = م. لب = طوداق] طوداغى غنچه‌يه مشابه اولان: بر دلبر غنچه لب.

غَنَم { سذ. عر. جـ: اغنام. قويون. = جـ. با: اغنام. — عدد اغنام = قويونلرك سنوى رسملرينى آلمق ايچون تعدادى. [بونى «عادت اغنام» يازمق بيوك بر اثر غفلتدر.]

غُنوده { ص. فا. اويوقلامش، اويومش، اوقويه وارمش: غنودهٔ خاك غفران = مرحوم.

غُنّه { سذ. عر. بورندن تلفظ اولنان سس، بورندن چيقان صدا.

غَنى { ص. عر. ز: غنيه. جـ: اغنياء. ١. مالك اولديغى شيئله اكتفا ايدوب زياده ايستمين: انسانك كوكلى غنى اولملى. ٢. محتاج اولميان، مستغنى: جناب حق معيندن غنيدر. ٣. زنكين، ثروت وسامان صاحبى: غنى وفقير؛ اغنيادن بر ذات؛ اغنيايه مخصوص بهالى شيئلر. ٤. بول، كثرتلى، وافر: بو دائره‌ده يمك پك غنيدر؛ جناب حق غنى غنى رحمت ايليه.

غَنيمت { سذ. عر. جـ: غنائم. ١. حربده دشمندن ضبط اولنان مال: او محاربه‌دن غزاة مسلمينك اللرينه كچن غنيمت مالى حسابسز ايدى؛ خمس غنائم. ٢. مج. تصادفاً اله كچوب بر دها الده ايدلمسى مأمول اولميان نعمت ويا فرصت، نعمت غير مترقبه: ملاقاتكزى غنيمت صايارم؛ بو موسمده بو كوزل هوالرى غنيمت بيلملى. || بحـ. غنائم بحريه = محارب دولتك سنجاغنى حامل سفائندن اثناى حربده ضبط اولنان كميلر و حموله‌لرى؛ غنائم بحريه محكمه‌سى = اثناى حربده ضبط اولنان سفن واموال حقنده حقوق دوله توفيقاً اصدار حكم ايتمك اوزره تشكيل اولنان محكمهٔ موقته.

غَواشى { سذ. جـ. عر. فد: غاشيه. با: غاشيه.

غَوّاص { سذ. عر. [«غوص»دن سمب.] طالغيج، اينجى وسونكر وسائره بولمق ويا باتان شيئلرى چيقارمق ايچون دكيزك ديبنه اينن آدم.

غَوامِض { سذ. جـ. عر. [فد. «غامضه» چوق قوللانلماز] قولاى آكلاشلماز نكات، ميدانده اولميان كيزلى دقائق: فقهك غوامضنه واقف؛ غوامض علم هيئتى درك ايتمك.

غَوائِل { سذ. جـ. عر. فد: غائله. با: غائله.

غوبه { سذ. ساردليه جنسندن بر نوع باليق.

غَوث { سذ. عر. ياردم، غياث، مدد: غوث الواصلين = حقيقت ومعرفته واصل اولان عارفينك ياردمى يعنى مددكار و مكملرى.

غوجوق { سـ. (بلغارجه‌دن) یکپاره طولوم پو- ستندن یاپیلان قالین وقبا کورك که یولجیلر وبکجیلرله صوغوقلرده طورمق مجبوریتنده بولنانلر کییر.

غَور { سذ. عر. ۱. هرنوع چو- قورك اك درین محلی، دیب، قعر: غور بئر، غور بحر. ۲. مج. کنه، حقیقت: غور مسئله‌یه وارمق؛ دائما تتبعاتله اوغراشه‌رق او فنك غورینه واصل اولمشیدی.

غورجَته { سـ. (یتا.) بح. آنا دیرکلك ماتونه قوللری اوزرینه اومورغه‌یه آرقوری اوله‌رق وضع اولنان آغاجلرکه چناقلق بولنلرك اوزرینه او- تورور.

غورغور { سـ. قارن غورلامه- سی، باغرصاقلرك ویا ایچلرنده‌کی غاز ومایعك حر- کتندن حاصل اولان سس.

غورق { صـ. قولوچقه اولوب قبارمش وقیزمش طا- ؤق وهندی‌یه اطلاق اولنور: غورق طاؤق، هندی.

غورقلامَق { فل. (طاؤق و هندی) قباروب قیزمق، قودورمق.

غورلامَق { فل. (قارن) غور- غور ایتمك، تلقم ایلمك.

غورلدامَق { فل. (قارن) غو- رلدی ایتمك، باغر- صاقلرك غور غور صورتنده سسی ایشیدلمك.

غورلدی { سـ. قارنك غورغور ایتمسی، باغرصاقلرك حرکت ایدوب غورغور کبی بر سس چیقارمسی، قراقر امعاء.

غوریله { ویا غـوریلا. سـ. (فر. Gorille) بیوك نسناس اجناس اربعه‌سندن اك بیوك واك وحشی جنسی‌که آفریقای جنوبیده بولنور وتشریحجه اك زیاده انسانه مشابهتی واردر. دیکر جنسلری: شمپانزه، ژیبون واورانغ اوتانغ در.

غوشه { سـ. (آرناودجه بوغاز وکردان دیمکدر) ۱. بعض یرلرده انسانلرك کردانندە حاصل اولان بیوك اور: غو- شه‌سی واردر. ۲. حیوانك کردانی پوستندن یاپیلان کورك.

غَوص { سذ. عر. صویه طالمه، طالغیجلق. ژ.

غَوطه { سذ. عر. صویك ایچنه برکره طالوب چیقمه: دکیزه دوشوب بر ایکی غوطه یدکدن صکره چیقارلدی.

غَوغا { سـ. فا. (تر. زبانزده قاوغا. لسانمزده غاوغا دخی یا- زیلیر. — اصلی ترکجه اولوب، فارسی‌یه لسانمزدن کچمش اولدیغی مظنوندر.) ۱. کورلدی، پاتر- دی: کوپکلرك غوغاسی. ۲. حرب، محاربه، جنك، جدال: غوغایه کیتمك. ۳. طوتیشمه، منا- زعه، مضاربه، مشاجره: مباحثه دیرکن غوغایه چویردیلر؛ لقردی ایتدکلرینی ایشیدن غوغا ایدیور- لر ظن ایدر. ٤. طارغینلق، قونیشمامه، قطع الفت ومناسبت.

غَوغاجی { صـ. غوغا ایتمکی سون، هر وقت نزاع وکو- رلدی چیقاران، بکیمسز: پك غوغاجی آدمدر.

غَوغالی { صـ. غوغا ایتمش، طار- غین، قونیشماز: بن اونکله غوغالی یم.

غوغوق { سـ. مایس آینده بو سسی دفعاتله تکرار ایده‌رك اوتن کوکرجین بیو- کلکنده وتکبیر رنکنده معروف برقوش؛ غوغوقلی ساعت = تحته- دن بویله برقوشی اولوب چالدقچه اوتن ساعت، قوشلی ساعت. == مه. استهزا وتمسخر مقامنده قوللانیلیر.

غول { سذ. عر. تنهالرده وقرا- کلقده قورقودن انسانك کوزی اوکنده تجسم ایدن مخوف خیال: غول بیابانی.

غوَلت { سـ. بح. خفیف آرمه‌لی بر نوع کمی.

غومالاستیق { سـ. (فر.) لا ستیق ومشمع کبی مختلف شیئلر اعمالنه یارایان بر نوع صمغ.

غومالاقه { سـ. (یتا.) مهر مومی اعمالنه یارار بر جنس صمغ. فر. Gomme laque.

غومبه { سـ. بح. حصیر خلاط، لیف خلاط.

غومَنه { سـ. [یتا] بح. ۱. زنجیر استعمالی ایجادندن اول کمی دمیرینك باغلی اولدیغی خلاط. ۲. ۱۲۰ قولاچلق طول مقیاسی.

غونبوط { سـ. [انکا.] بح. طوپی حامل بیوك شالوپه.

غونق { سـ. بح. سیسلی هوالرده واپورلرده استعمال او-

لنور بر زبل كه اساساً چينليلرك ايجاديدر.

غَوى { صـ. عر. أ: غويه. [«غواية» دن صش.] يولى شاشيرمش، صابمش، كمراه، ضال.

غِياب { سذ. عر. حاضر اولمامه، كوز اوكنده بولنمامه: بنم غيابمده بوقراري ويرمشلر؛ غيابكزده خيلى ثنا كزده بولندى؛ بو آرالق سزك غيابكزى آرزو ايتمزدم. || عن غيابٍ، عن الغياب = كنديسى غائب اولديغى، حاضر وموجود اولمديغى حالده: سزى عن غيابٍ، عن الغياب سويورلر.

غِياباً { حـ. عر. حاضر وموجود يعنى كوز اوكنده اولمقسزين، غائب اولديغى حالده، غيابنده: سزه غياباً محبتى واردر. || حقـ. حضور محكمه يه كلوب مرافعه اولنمقسزين: غياباً عليهنده قرار ويرلمش: غياباً حكم اولنه رق اعلامى يابلمش.

غِيابى { صـ. عر. أ: غيابيه. حقـ. طرفيندن برى حضور محكمه يه جيتمديكى حالده اولنان معاملهٔ نظاميه يه منسوب ومتعلق: حكم غيابى.

غِياث { سذ. عر. ياردم، امداد، نصرت: غياث الدين = دينك نصرتى. || الغياث: مدد، امان!

غَيب { سذ. عر. ١. حاضر وكوز اوكنده اولمامه، حضور ضدى، غائبلك: او آدم غيبده در. ٢. بلليسز ومجهول شيئلر، كورنمز وبيلنمز احوال، سر وخفى اولان شيئلر: عالم غيب؛ غيبدن خبر ويرمك؛ عالم الغيب = كورنمز شيئلرى بيلن حق تعالى حضرتلرى. ٣. كوزله كورنمز اولان عالم روحانى، روحانيات: ايمان بالغيب: خزانهٔ غيب = نعم الهيه خزينهٔ معنويه سى. || لسان الغيب = حافظ شيرازينك لقبيدر. [قرب تلفظى ملابسه سيله «غائب ايتمك» يرينه استعمالندن توقى اولنمليدر.]

غِيبَت { سذ. عر. ١. برينك غائبنده عليهنده سوز سويلمه، چكيشديرمه، فصل ومذمت: كيمسه يى غيبت ايتمه ملى. [برينك غيابنده عليهنده سويلنن سوز نفس الامره موافق اولور ايسه غيبت، اولمازايسه افترا نامنى آلير.] ٢. ف. غائب اولمه، ميدانده بولنمامه: غيبت منقطعه.

غِيبَتجى { صـ. آرقه دن هر كسك عليهنده سوز سويلين، چكيشديرن، فصال، ذمام.

غَيبوبَت { سذ. عر. حاضر وكوز اوكنده اولمامه، ميدانده اولمايش، حاضر بولنميوب باشقه يرده اولمه: اثناى مذاكره ده اكثر اعضانك غيبوبتى؛ بنم غيبوبتمدن استفاده ايده رك بويله بر تكليفده بولنمشدر؛ معلمز بوسنه اوچ آى غيبوبت ايتدى: اونك غيبوبتنده معاونى تقرير درس ايديوردى.

غَيبى { صـ. عر. أ: غيبيه. عالم غيبه، روحانياته منسوب ومتعلق: اخبار غيبيه.

غيجر { ياخود غيجير ويا قيجير. مه. ديشلرك بربرلرينه صيق صيق سورلمسى كبى سرت وكسكين بر سسى تقليد وتصوير ايدر: ديشلرينى غيجر غيجر غيجرداتيوردى: يكى پوتينلرى غيجر غيجر ايديوردى: تخته لر غيجر غيجر اوتيوردى. || غيجر غيجر كيينمك = يكى قوندوره و لباس كيمك: غيجر غيجر كيينمش كيديوردى.

غيجز { سـ. اكثريا قادينلرك آغزده چيكنديكلرى ساقزه الاستيقيت ويرمك ايچون قونيلان لاستيق كبى بر ماده كه ديش بوداق آغاجنك ميوه سندن چيقار. || غيجرى بوكه = على العجله بر لقردى اويدروب سويليوورمه: غيجرى بوكه بر لاف.

غيجرداتمق { يا قيجرداتمق. فتـ. برشيئى غيجر غيجر اوتدرمك: ديشلرينى، پوتينلرى غيجرداتيوردى.

غيجردامق { يا قيجردامق. فلـ. غيجر غيجر اوتمك: ديشلرى حدتدن غيجردايوردى؛ پوتينلرك غيجردادينى هيچ سومم.

غيجردى { يا قيجردى. سـ. غيجر غيجر سس چيقارمه: ديشلرك، يكى پوتينلرك، تخته لرك غيجرديسى.

غيجى { سـ. و:

غيجيق { ياخود كيجيك. سـ. قا. شيئفله برابر يانمه، تخريش: بوغازمده بر غيجيق واردر؛ غيجيغى يومشاتمق.

غیجیقلامق { یاخود کیجیکلمك. فل. قاشینمغله برابر یانمق، تخرش ایتمك : بوغازم غیجیقلایور. == فت. ١. غدیقلامق. ٢. مج. شبهه وتردده دوشورمك : بو ایش بنم ذهنمی غیجیقلایور.

غیجیلامق { فل. ١. غیجیقلامق، کیجیکلمك، قاشینمغله برابر یانمق. ٢. دیشلرینی غیجرداته‌رق چیقیشمق، تهور ایتمك، برینك اوستنه یوریمك ایستمك.

غیجیمق { فل. کیجکمك. کیجشمك. ز.

غیدیق { س. ١. یومورطلایه‌جق طاؤغك باغرمه‌سی. ٢. غیجیق، پارمقله انسانك بعض طرفلرینه طوقنه‌رق غیراختیاری کولمه‌سنی وبرنوع سیکیر راحتسزلغنی کتیرمك فعلی. [بو ایکنجی معنا ایله صحیحی «غیجیق» در.]

غیدیقلامق { فل. (طاؤق) یومورطلایه‌جغی وقت باغرمق، غیدغیداق ایتمك. == فت. ١. برینك بعض یرلرینه پارمقله طوقنوب غیر اختیاری کولمه‌سنی وبرنوع سیکیر راحتسزلغنی موجب اولمق : چوجغی چوق غیدیقلامه باییلیر. [بونك صحیحی : غیجیقلامق در.] ٢. مج. تشویق وترغیب ایتمك : شیطان بنی غیدیقلایور.

غیدیقلانمق { فل. فج. [صحیحی : غیجیقلانمق.] بعض یرلرینه طوقنلدقده برسیکیر راحتسزلغی طویوب غیر اختیاری کولمك : آیاغنك آلتنه طوقنلدقده غیدیقلانمیه‌جق آدملر آزدر.

غیدیقلانمه { س. غیدیقلانمق فعلی، غیجیقلانمه : اونك غیدیقلانمه‌سی پك قولایدر.

غَیر { سذ. ص. عر. ج : اغیار. باشقه، اوزکه، دیکر، آخر، ماعدا : کوردیکمزك غیری برآدم؛ اونك غیری؛ بنی غیره محتاج براقمایك؛ اغیاره التفات ایدیور. [امثالی کبی بو دخی لسانمزده اکثریا غلط اوله‌رق صوکنده بر «ی» ایله قوللانیلیر :] بو غیری ایشدر؛ غیریسنی آرامیك؛ آره‌مزده آری غیری یوقدر. == د. عربی صفتلرك باشنه کیروب سلب ونفی معناسیله مرکب صفتلر تشکیل ایدر، فا. «نا» کبی : غیر جائز = جائز اولمیان، ناروا؛ غیر طبیعی = طبیعی اولمیان؛ غیر محدود = نامحدود، حدسز؛ غیر مقتدر = اقتدارسز، ناتوان؛ غیر مسلم = مسلمان اولمیان، اسلامك غیری بر دینده بولنان || بغیر، من غیر = سلب ونفی افاده ایدر، سز، بلا : بغیر حق = حقسز یره؛ من غیر حد = حدم اولمیه‌رق. || غیراز ... = دن ماعدا، خارجنده، محسوب اولمدیغی حالده : غیراز کذشته = فائضدن باشقه، فائضی محسوب اولمدیغی حالده. || وغیره، وغیر ذلك = وسائرلری، وقس علی هذا البواقی، الی آخره. || الی غیرالنهایه = صوکی کلمه‌مك اوزره بویله‌جه دوام وتوالی ایتمك. == جم. عر. رقیبلر : اغیاره وفا بزه جفا.

غَیرَت { سذ. عر. ١. قیصقانمه، قیصقانجلق : قورقارم غیرت بنی اولدورور. ٢. معزز ومقدس بر شیئه اغیارك تجاوز وتعرضنی کورمکدن حاصل اولان عدم تحمل حس وحال ممدوحی، حمیت : کندیسنده غیرت اسلامیه، غیرت دینیه، غیرت عثمانیه، غیرت وطنیه واردر؛ عائله‌سی حقنده غیرتی مسلمدر. ٣. فوق العاده سعی، همت، رخاوت مقابلی : بوایشی بوکون بیتیرمکه غیرت ایتملی؛ بو ایش سزك غیرتکزله اوله‌جقدر. ٤. صبر، تحمل، بر بلا وقوعنده مردانه طاورانمه : بویله بر حالده سز غیرت ایتملیسکز که سزك غیرتکز دیکرلرینه‌ده باعث تسلی اولسون؛ غیرتی الدن براقماملی. || غیرت ویرمك = جسارت ویرمك، تسلی ایتمك. || غیرتی کسیلمك : جسارتی غائب ایتمك. || برینك غیرتنی کوتمك = اوکا طرفدارلق ایتمك : دائما همشهریلرینك غیرتنی کودر. == حد. غیرت! = طاوران! سعی! همت!

غَیرَتسِز { ص. غیرت وحمیتی وسعی وهمتی اولمیان، حمیتسز وکوشك.

غَیرَتسِزلِك { س. حمیت و سعی وهمت فقدانی، حمیتسزلك، کوشکلك.

غَیرَتکَش { ص. فا. [عر. غیرت = م. فا. کشیدن = چکمك] ١. قیصقانج. ٢. حمیتلی. ٣. چالیشقان، همتلی. ٤. طر-

فـدار، طرفکیر : اونك غـیر. تکشلری واردر.

غَیرَتلَنمَك { فل. ۱. غیرته کلمك، سـعی وهمت ایتمك. ۲. قیصقانمق. ۳. حمیت کوسترمك.

غَیرَتلی { صـ. ۱. سـعی وهمت ایدن، یورلماز ویبقماز، چالیشقان. ۲. قیصـقانج. ۳. حمیتلی.

غَیرَتمَند { صـ. فا. غیرتلی.

غَیری { صـ. [عر. « غیر » دن غلط] باشـقه، دیکر، آخر : او غیری ایشدر. ==ـ. آیریلق، فرق : آره‌مزده آیری غیری یوقدر؛ افراد عائله آره‌سنده آیری غیری یی سومم. ==حـ. آرتق، هله : غیری بنده ده طاقت قالمدی.

غَیطان { ـ. یبنوق ویا ایکدن سیجیم، بوکه، اوتره‌نك قالبی : ایپك غیطان، یبنوق غیطان. ‖ غیطان یاقیسی = غیطان صورتنده طار واوزون یاقی، خزم.

غَیظ { سـذ. عر. طـارغینلق، حدت، غضب، قیزغینلق.

غَین { سـذ. عر. « غ » حرفنـك اسم مشترکیدر؛ غین منقوطه، غین معجمه = نقطه‌لی غ که « ع » حرفندن تفریق ایچون بویله دینلیر.

غُیوب { سـذ. جـ. عر. فد : غیب. با : غیب.

غَیور { صـ. عر. [« غیرة » دن سمعـ. اولوب تذکیر وتأنیثی بردر. شده ایله استعمالی غلطدر.] ۱. پك قیصـقانج، زوجه‌سنی وکندیسنه منسـوب هر شیئی زیاده قیصقانوب اغیارك تقرب وتجاوزینی اصلا چکه‌مین. ۲. پك حمیتـلی، صـوك درجه‌ده حمیت وغیرت صاحبی. ۳. پك چالیشـقان، زیاده سـعی وهمت ایدن : محرر غیور. [صوك ایکی معنا لسـانمزه مخصـوص اولوب برنجیسندن مأخوذدر. برنجیسی ایسه لسـانمزده قوللانلمامقده‌در.]

غَیورانه { صـ. حـ. فا. بیـوك بر سـعی وغـیرتله، فوق العـاده همت وحمیتله : مـدافعهٔ غیورانه‌سی؛ غیورانه طاوراندی.

ف

ف فه. س. [عر. فاه. سث.] الفبای ترکینك یکرمی او. چنجی حرفی اولوب، اصل صره. سی اولان ابجد ترتیبنده اون بدنجی حرفدر. رقم کبی استعما. لنده ۸۰ عددینه مساویدر. السنهٔ ثلثه‌ده تلفظی بردر. شکل عبرانیسی פ و شکل سریانیسی ܦ اولوب، بونلرك عربی ایله اولان مشابهت و عینیتلری ظا. هردر.

فَ حر. عر. ۱. ایمدی، بو حالده: کلیرسه فبها؛ بویله او. لورسه فنعم المطلوب. ۲. صکره، بعده: الاهم فالمهم = اهم اولان صکره مهم اولان؛ فالّا = اولمدیغی حالده. [یالکز بویله بعض تر. کیبات عربیه‌ده بولنور.]

فا س. [فر. Fa] مو. آلافرانقه سلسلهٔ اصوات موسیقیه‌دن بری، بر پرده.

فاء سث. عر. « ف » حرفنك اسم عربیسی اولوب، ایکی نقطه‌لی اولان و « قاف مثناة » دینلن « ق » دن تفریق ایچون « فاء موحده » یعنی بر نقطه‌لی « ف » دخی دینلیر. || د. [صرف عربیده] فاء الفعل = افعال عربیه حروف اصلیه‌سنك برنجیسی که مثال اولان « فعل » ده « ف » دن عبارتدر؛ دیکر ایکیسنه عین الفعل ولام الفعل دیرلر.

فابریقه س. [فر. Fabrique] ۱. بر نوع معمولات صناعیه‌نك اعمال واجرا او. لندیغی محل که ماکینه‌لری حاوی اولوب ایچنده بر چوق عمله چالیشدیریلیر، کارخانه، معمل: بز، کاغد، جام فابریقه‌سی. ۲. بالخاصه اون فابریقه‌سی، بخارله ایشلر دکرمن: فلان قصبه‌ده اوچ دکرمنله بر فابریقه وار. در. ۳. مج. غزته‌جیلك اصطلا. حانده اویدیرمه حوادثه دینیر: فلان غزته‌نك بوکون یازدیغی شو حوادث فابریقه. || مج. فابریقه ایشی = صورت مخصوصه‌ده اوسته الندن چیقمیوب فابریقه‌ده یاپلمش صره ایشی، عادی ایش.

فابریقه‌جی س. فابریقه صاحبی، بر فابریقه‌یی اداره ایدن آدم: کاغد فابریقه‌جیسی؛ فابریقه‌جیلرله مخابره ایتمك.

فات فل. عر. [« فوت » دن ماضی مفرد مذکر غائب اولوب اصل عربیده تاء مفتوحه ایله‌در. یالکز شو ترکیب عربیده بولنور:] تلافیٔ مافات = فوت اولان شیئی تلافی ایتمك. با: تلافی.

فاتح سذ. ص. عر. جم: فاتحین. [« فتح » دن سف.] بر مملکتی فتح وضبط ایدن: اکری فاتحی؛ فاتح بغداد. — پایتخت دولت عثمانیه اولان استانبولی فتح ایدن سلطان محمد خان ثانی حضرتلرینه لقب اولمشدر: حضرت فاتح؛ فاتح جامع شریفی.

فاتحه سث. عر. قرآن کریمك برنجی سورهٔ شریفه‌سی که کتاب الله اونکله فتح اولنور، و هر ایشك باشنده و اولولره جلب رحمت ایچون دعا مقامنده اوقونور. || مج. بدأ، ابتدا، مبا. شرت، قرار: بر ایشه فاتحه دیمك = قطعیاً قرار ویروب باشلا. مق. || فاتحه خوان = فاتحه او. قویان، بر ایشه قرار ویروب بدأ ومباشرت ایدن. || الفاتحه = فاتحه سورهٔ شریفه سنك قرائتی لزومنی آکلاتیر تعبیردر: کافهٔ شهدا ارواحیچون الفاتحه.

فاتوره[1] س. [ایتا.] ۱. نمونه، اورنك، قماش اورنکاری مجموعه.

سى : فاتوره‌سنى كوندردى. ٢. اشترا اولنان برمال ايچون فابريقه‌نك ويرديكى فيئات جدولى، قائمه : كمرك دائره‌سى فاتوره ايستر. — مال فاتوره = مانيفاتوره. دن غلط. با : مانيفاتوره.

فاجر { ص. عر. ث : فاجره. ج : فجره. [« فجور » دن سف.] فسق وفجور صاحبى، سفيه، زنا وعشرت كبى منهياتى مرتكب : بر شخص فاجر؛ بر ساحرهٔ فاجره؛ كفرهٔ فجره.

فاجع { ص. عر. ث : فاجعه. [« فجع » دن سف. — عربيده مؤنثى ده فاجع در.] آجيقلى، حزن وكدرى موجب. آجيندير : برحال فاجع، بر حكايهٔ فاجعه.

فاجعه { سث. عر. ١. آفت، مصيبت، آجيه‌جق حال و وقعه. ٢. تر. تياترو اويو. نلرندن مبنى عليهى آجيقلى و عبرت آميز بر حكايه‌دن عبارت اولانى فر. Drame : فاجعهٔ منثوره؛ فاجعهٔ منظومه. || فاجعه نويس = فاجعه دينلن آجيقلى تياترو كتابلرى يازان محرر : مشاهير فاجعه نويساندن برذات.

فاجعه‌لى { ص. آجيقلى، مؤثر و آغلاتير بر حكايه‌يى حاوى : فاجعه‌لى بر وقعه.

فاچونه ١ { س. [يتا.] بح. تماسدن محافظه ايچون خلاطى تل ايله ويا قطرانلى سجيم ايله صارمه : فاچونه ايتمك. || فاچو. نه ماچونه‌سى = بونى ياپمغه مخصوص آلت.

فاچه ١ { س. [يتا.] بح. سرنلرى عكسنه براصبه ايده‌رك يلكنلرى اولدقلرى كبى قپاتمغله كمى يى كرى‌يه حركت ايتديرمه.

فاحش { ص. عر. ث : فاحشه. [« فحش » دن سف. — عربيده تذكير وتأنيثى بردر.] ١. اخلاقه مغاير، ادب وتربيه‌يه منافى : قول فاحش : حركت فاحشه. ز. ٢. بتون يولسز، حد اعتدالى تجاوز ايدن، افراط درجه‌ده چركين ولايقسز : غلط فاحش : خطيئات فاحشه. ٣. مبالغه‌لى، بى انصافانه : فا. حش فيآت؛ غبن فاحش. با : غبن.

فاحشه { سث. عر. ج : فواحش. [« فحش » دن سف. ث.] ١. اخلاق وادبه مغاير فعل و حركت وعلى الخصوص زنا، رذالت : ارتكاب فواحش. [لسا. نمزده مفردى بو معنا ايله پك قوللانيلوب آتيده‌كى معنايى آلمشدر :] ٢. تر. زانيه، قحبه، روسپى : بر طاقم فاحشه‌لرك شهردن طردى اقتضا ايتدى.

فاخته { سث. عر. ج : فواخت. اوكيك دينلن قوش.

فاخر { ص. عر. ث : فاخره. [« فخر » دن سف.] ١. باعث فخر ومباهات اولان، قيمتدار، آغر، كوزل، پارلاق : لباس فاخر؛ خلعت فاخره؛ دائرهٔ فاخره. ٢. افتخار ايدن، مفتخر. ز.

فار { سذ. عر. صيچان، فاره. || سم الفار = صيچان اوتى.

فاراش { س. [عر. « فراشه » دن غلط] اوطه‌لرى سوپوردكلرنده سوپرنديلرى طوپلامغه مخصوص تخته ويا تنكه‌دن بر شكل مخصوصده قو. لبلى قوطى : سوپوركه فاراش كتيرده شو سوپرنديى طوپلا.

فارس { سذ. ص. عر. ج : فر. سان. [« فرس » دن سف.] ١. آتلى، سوارى : فر. سان عرب. ٢. بينيجى، بينمك علمنى ايى بيان، بينيجيلكده ماهر. ٣. مج. ماهر، مقتدر، بر فن وهنرده صانكه آت اويناتمغه اهل : فارس ميدان فصاحت.

فارس { سخ. م. [فا. « پارس » دن معرب] ايرانك جنو. بنده وبصره كورفزى ايله هرمز بوغازى سواحلنده بيوك بر خطه اولوب، اهميت موقعيه و لسانيه وتاريخيه‌سنه بناءً اسمى بتون ايرانه دخى تعميم واطلاق اولنمشدر : اقليم فارس؛ بحر فارس = بصره كورفزى.

فارسى { ص. عر. ث : فارسيه. فارس اقليمنه ويا بتون ايران مملكتنه و بو مملكتك لسان وقومنه منسوب ومتعلق : لسان فارسى؛ ادبيات فارسيه. == س. ايرانده سويلنيلن لسان كه عربيدن صكره السنهٔ ادبيهٔ اسلاميه‌نك اك مقدميدر : فارسى شعر ايچون يارادلمش طاتلى بر لساندر؛ فارسى پك قولايدر. == ح. ايران لساننده : فارسى سويلرميسكز؟ فارسى اوقويوب يازمغه مقتدر.

فارسيات { سث. ج. عر. ادبيات فارسيه، لسان فار. سينك قواعد ونكات واشعارى : فارسياتله اوغراشيور.

فارسیجه { ص. ح. [تعبیرستیم] فارسی لساننده : فا. رسیجه بربیت؛ فارسیجه قونیشمق. عو.

فارغ { ص. عر. ۆ : فارغه. [« فراغ » دن سف.] ۱. بوش، خالی، تهی : ذهنی، قلبی غوائلدن فارغدر. ۲. ایشنی بیتروب قورتلمش، آرتق ایشی کوجی ومشغولیتی قالمامش، آزاده، مستریح : ایشدن، یا. زیدن، تجارتدن فارغ اولدق. ۳. واز کچمش، ترك ایتمش، ال چکمش، آرتق اوغراشماز او. لمش : بن کتاب یازمقدن، شعر سویلمکدن فارغ اولدم. ٤. واحت، آسوده، غائله وکورلد. یدن رهایاب : فارغ البال = قلبی آسوده و مستریح. ٥. حق. عهده‌سنده‌کی اراضیء امیریه ویا مسقفات و مستغلات موقوفه‌نك تصرفنی آخره ترك ایدن.

فارفاره { ص. [عر. فرفار، فر. فره دن] خفیف‌مزا. جلی وثباتسز، آغر و شایان اعتماد اولمیان، تمکینسز.

فارفاره‌لق { س. خفیف مزاج، ثباتسزلق، تمکینسز. لك، اویناقلق.

فارق { ص. عر. ۆ : فارقه. [« فرق » دن سف.] ۱. آیران، فرق وتمیز ایدن : فارق نیك و بد. ۲. فرق اولمسنه سبب و آلت اولان : علامت فارقه.

فاروق { ص. عر. [« فرق » دن سمب.] حق باطلدن فرق ایتمه‌ده پك ماهر و مقتدر. [بو صفتله متصف اولان خلیفهٔ

ثانیٔ جناب نبوی حضرت عمر بن الخطاب (رضه) افندمزه لقب اولمشدر. معنای لغویسیله قوللانلمیوب اسم کبی استعمال اولنور :] جناب فاروق اعظم. || ط. تریاق فاروق = مشهور بر باد زهرعلاجی، فر. Alexiphar-maque.

فاروقانه { ص. ح. فا. حضرت عمر فاروق (رضه) افندمزه لایق ومناسب اوله. جق صورتده، کمال عدل وحقا. نیتله، عادلانه : عدالت فاروقانه؛ فاروقانه حکم ایدیور.

فاروقی { ص. عر. ۆ : فاروقیه. عمر فاروق (رضه) حضرتلرینه منسوب ومتعلق و مشار الیهك عدالتنه لائق : حکم فاروقی؛ عدالت فاروقیه.

فاره { س. عر. [عربیده اصل اسم « فار » اولوب آخر. نده‌کی « ه » توحید ایچوندر] کوچك صیچان، او صیچانی، فندق صیچانی. [لسانمزده بو وجهله حیوانمذکورك کوچکنه تخصیص اولنه‌رق بوکنه حصر اولنان صیچاندن تفریق او. لنمشدر.]

فاریل { س. بالیق آغلرینك آلت واوست طرفلرینه کریلن کچی قیلندن معمول ایپ.

فاریمق { فل. [عر. « فارغ » دن اولملی مظنوندر] ۱. فارغ اولمق، واز کچمك : کوکل فاریماز. ۲. فتور کتیر. مك، بیقمق، اوصانمق، بزمك.

فاریمق { فل. ضعف و فتوره دوچار اولمق.

فاس { سخ. م. [زبانزدی : فس] مغرب اقصانك ایکی مرکز. ندن بری اولوب، بزجه بتون مملکته تعمیم صورتیله دخی قوللانیلیر. — باش کسوه‌سی اولان معروف « فس » اساساً بوشهرده یاپلغله بو اسمله شهرت بولمشدر.

فاسته { س. [فر. Facette] تراش اولنمش الماسك متعدد وجوهندن بهری.

فاسد { ص. عر. ۆ : فاسده. ج : فسده. [« فساد » دن سف.] ۱. بوزوق، بوزلمش، صاغلام وطوغری اولمیان : فکر فاسد : اعتقادات فاسده. ۲. فسادجی، ایش بوزان، نفاق دوشورن، مفسد : فاسد آدم؛ فسده دن بر شخص. [جمعی یالکز بو ایکنجی معنا ایله و اکثریا اسم کبی قوللانیلیر.] || ط. فاسد البنیه = هر خسته‌لغه استعدادی اولان ضعیف و خسته‌مزاج، فر. Diathésique.

فاسق { ص. عر. ۆ : فاسقه. [« فسق » دن سف.] فسق وفجور صاحبی، منهیاته منهمك، فاجر، کنهکار : فاسق بر آدم.

فاش { ص. فا. میدانه چیقمش، شیوع بولمش، افشا او. لمش، مکشوف، منتشر : انسان کندیسنه امنیت اولنان سری فاش ایتمه‌ملیدر.

فاشر { و مخفی فشر. م.ه. بول آقچی تصویر و تقلید ایدوب مکرر قوللانیلیر : صولر فاشر فاشر آقیوردی.

فاصِل { صہ. عر. أ : فاصله. [« فصل » دن سف.] آیران، بولن، تفریق ایدن : خط فاصل = آیران چیزکی.

فاصِله { سئ. عر. ج : فواصل. ۱. آیران شیء، بولمه : ایکی دائره آره‌سنده تخته‌دن بر فاصله واردر. ۲. بر حالك تمادی ودوامنی کسن شیء، آره‌لق، آره، انقطاع : بر ساعت سورن نطقنه هیچ فاصله ویرمدی؛ فاصله‌سز اوچ کون یاغمور یاغدی؛ بلا فاصله = آره‌لقسز، آره‌لق ویرمکسزین. ۳. ه. [عروضده] فاصلهٔ صغری = اوچ متحرکله بر ساکندن مرکب تفعله؛ فاصلهٔ کبری = دورت متحرکله بر ساکندن مرکب تفعله. ۴. مو. کیریش وتللرك طولی.

فاصِله‌سِز { صہ. آره‌سی کسلمین، غیر منقطع : فاصله‌سز یاغمور؛ فاصله‌سز سلاله.

فاصِله‌لی { صہ. آره‌سی کسیلن، آره‌ده انقطاع ایدن: فاصله‌لی دمیر یول ایله سیاحتك زحمتلیدر: فاصله‌لی درسدن استفاده اولنماز.

فاصونه { سہ. [فر. Façonné دن] چیزیکلی یوکلی قماش. [فرانسزجه‌ده ایکیلسنه دخی دینیر.]

فاضِل { (ز) صہ. عر. أ : فاضله. ج : فضلاء. [« فضل » دن سف.] ۱. فضیلت صاحبی، حسن اخلاق وحسناتله متصف : فاضل آدم. ۲. علم وعرفانله امثالنه تفوق ایتمش، اهل کمالدن، علم وعمل صاحبی : فاضل شهیر؛ فضلای عصردن بر ذات.

فاطِر { صہ. عر. أ : فاطره. یارادیجی، خالق، آفریننده: فاطر السماوات والارض = یر و کوکلری یارادان (حضرت الله)؛ قدرت فاطره = جناب حقك خالقیت قوتی.

فاطِمی { صہ. سہ. عر. أ : فاطمیه. ج : فاطمیون. [« فاطمه » دن سمن.] حضرت فاطمة الزهرا (رضها) بنت رسول الله (صلعم) سلاله‌سندن اولمق ادعاسنده بولنان وابتدا مغربده وبعده مصرده حکومت سورن ملوکك طاقندقلری اسمدر : ملوك فاطمیه؛ حکومت فاطمیه؛ فاطمیونك حکومتلری؛ فاطمیلرك دوری.

فاعِل { صہ. عر. أ : فاعله. [« فعل » دن سف.] ۱. ایشلین، یاپان، عامل، صانع : عجبا بوایشك، بوجنایتك، بوجرمك فاعلی کیمدر؟ ۲. ط. مؤثر، تأثیر ایدن، کارکر : دوای فاعل. ۳. د. [نحو عربیده] بر فعلك بیان ایتدیکی حدثك ایشلیجیسنی کوسترن اسم که فعلدن صکره کلوب مرفوع اولور : « قرأ زید الکتاب » جمله‌سنده « زید » اسمی فاعلدر؛ نائب فاعل = اصل فعل متعدینك مفعولی اولوب فعل مجهول اولنجه فاعلك یرینه کچه‌رك مرفوع اولان اسم : « قریٔ الکتاب » جمله‌سنده « کتاب » اسمی نائب فاعلدر. || د. [صرفده] اسم فاعل = ایدن، کلن، سویلین کبی حدثك فاعلنه صفت اولان فرع فعل که عربیده ثلاثی مجرد بابلرنده « فاعل » وزننده اولور : ناصر، کاتب، خارج کبی. || فاعل مختار = ایشلدیکی ایشده اختیاری النده اولان، تابع اولمق مجبوریتنده اولمیان و جبر وکره تحتنده ایشلمین. || حقـ. فاعل مستقل = بر جرمی بالذات یاپان ویا حصولنه سبب مطلق اولان؛ فاعل مشترك = بر جرمك اجراسنده سبب مطلق اولوب دخل و اشتراکی اولان.

فاعِلیّت { سئ. عر. ۱. یاپان و ایشلین آدمك حالی، عاملیت. ۲. ط. مؤثرلك، تأثیر، کارکرلك : بو دوانك فاعلیتی مجربدر.

فاق { سہ. [عر. غ (= دوزاق) دن محرف] قوریلور طوزاق. || مجـ. فاقه باصمق = عدم دقت وغفلتله طوتناقلی بر سوز سویلمك، پوت قیرمق، بالطه‌یی طاشه اورمق.

فاقفون { سہ. [آلمانجه‌دن] کرمش تقلیدی اوله‌رق نیکل ایله قاریشیق بر معدن خلیطه‌سی.

فاقه { سئ. عر. فقر، احتیاج، ضرورت : فقر وفاقه.

فالك فالك { صہ. ۱. اختیارلقدن دیشلری دوکیلوب سوزی آکلاشلماز : فالك فالك بر اختیار. ۲. بویله سویلنیلن (سوز) : اونك فالك فالك لقردیسندن بن نه آکلارم. || فالك فالك بوجکی = طوکوزلان.

فاکِهه { سئ. عر. ج : فواکه. [اصل « فکاهة » دن سف.

اولوب سویندیرن وشنلندیرن
دیمکدر.) میوه، یمش، ثمره؛ فا.
کهة الشتاء = قیش میوه‌سی یعنی
آتش.

فال { سنذ. عر. (اصلی : فأل) ۱. اوغور، ایی طالع، بخت
نیك. ز. ۲. بخت وطالعی آکلا.
مق ایچون برطاقم وسائط غریبه.
یه مراجعت ایتمه، آتیلان بونجوق
وباقله‌یه، علی التصادف آچیلان
بر کتابك برسطرینه، قویونك
کورك کیکنه وسائر بویله شیئلره
باقوب بونلردن معنی استخراج
ایتمه : فال آچمق، آتمق؛ فاله
باقمق؛ فال خیر = ایی فال. ||
خجسته فال = مبارك طالعلی.
|| فال طاشی = فالجیلرك فاله باقمق
ایچون آتدقلری اوفاق چاقیل
طاشلریله بونجوقلر. || کوزلرینی
فال طاشی کبی آچمق = حیرتله
ویا حرص وطمعله باقمق.

فالج { سنذ. عر. («فلج» دن سف.) بدنك نصفنی طوتماز حاله
کتیروب بطال ایدن نزول.

فالجی { سه. فال آچان، فاله باقان: فالجی قاری.

فالجیلق { سه. فال آچمق ایشی، فاله باقانك مشغولیتی.

فالصو { سه. (یتا. Falso) ۱. مو. بر پرده‌نك ایفا ایدیله.
مه‌مسندن طولایی ایدیلان خطا.
۲. مج. عدم موفقیت ظاهر اولمه،
مرتب اولان بر شیئی اجرا
ایده‌مه‌مه : فالصو ایتدی.

فالیونوس { سه. (یو. -Φαλαι να) بالنه دینلن
ودکیزده یاشادیغی حالده بالیق
اولمیوب حیوانات ذات الثدیدن
اولان جسیم بر حیوان، قادر.
غه بالیغی، قیطس.

فالیه ۱ { سه. (یتا) آغزدن طولان اسکی اصول طوپلرك
آغزلق اوتی و یمله وضعنه
مخصوص دلیکی، چناقلق؛ فالیه
ایکنه‌سی، بورغوسی؛ فالیه‌یه
باصمق = طوپی طولدیررکن آتش
آلمامق ایچون فالیه‌سنه پارمغی
باصمق؛ فالیه یوکسوکی = پارمغك
حرارته طیانه مامسیله بو ایش
ایچون قوللانیلان یوکسوك؛
فالیه چیویله‌مك = دشمنه ترکی
ضروری طوپلری بطال ایتمك
ایچون فالیه‌لرینه چیوی طیقمق.
|| مج. کوزیکمه، ظهور، بروز:
فالیه ویرمك.

فام { سه. فا. رنك، لون : کلفام = کل رنکنده؛ مینا فام =
شیشه رنکنده؛ کبود فام =
کوك رنکنده، ازرق اللون.

فامّا { حر. عر. (فاء استیناف ایله اما دن مرکبدر) قالدی
که، کلنجه. ز.

فامیلیا { سه. (یتا) ۱. عائله، خاندان، دودمان : بیوك
برفامیلیایه منسوبدر؛ هوهنزولرن
فامیلیاسی. ۲. زوجه، قاری : بو
قادین کیمك فامیلیاسیدر؟ فاملیا.
سی خسته ایمش.

فانته ۱ { سه. طاغ اسکته‌سی دینلن کوك رنکنده بر اوفاق
قوش.

فانطازیه ۱ { سه. (ر. Φαντασία) ۱. یالاندن کوستریش،
واهی طنطنه ودبدبه : بو مجرد
فانطازیه ایچوندر؛ فانطازیه‌یی
سور بر آدمدر. (باشلیجه عربلر.
جه لغت عامیانه‌لرنده قوللانیلوب
لسانمزده اونلره تقلیداً وهزلیا.
تده مستعملدر :) فانطازیه قتیر
(کثیر) فلوس مافیش (مافیه
شیء) = کوستریشی چوق پاره‌سی
یوق. ۲. عربلرك وعلی الخصوص
مغاربه‌نك آت قوشدیروب
یاریش ایتمه‌لری : فانطازیه‌یه
چیقدیلر.

فانله { سه. (فر. Flanelle) ۱. تری ایچمك وصیجاق طو.
تمق ایچون تنك اوزرینه کیلن
یوکدن طار کوملك ویا طون :
فانله کیمك، فانله‌یی چیقارمق. ۲.
یتاغه یاییلان ویا یورغان کبی
اوسته آلنان یوکدن آوروپا
احرامی : فانله یایمق؛ فانله ایله
اورتمك. ۳. یوکدن اینجه و
یومشاق بر نوع قماش؛ آرشین
فانله‌سی : بوفانله‌نك متره‌سی قاچه؟
فانله‌دن مینتان یایمق. == صه. ۱.
آرشین فانله‌سی دینلن مذکور
قاشدن معمول : فانله مینتان؛
فانله خرقه. ۲. یوکدن فانله
طرزنده یعنی اینجه ویومشاق
اوله‌رق معمول بولنان : فانله
چوراب؛ فانله طون.

«یوك چوراب» ایله «فانله چوراب»
آره‌سنده فرق واردر. برنجیسی یرلی
وآز چوق قبا اوله‌رق اکرلمش یوکدن
معمول چورابه، وایکنجیسی ایسه
فابریقه ایشی اوله‌رق اینجه و یومشاق
اولاننه دلالت ایدر.

فانوس { سنذ. عر. جـ: فوانیس. (یو. Φανός) ۱. موم
وسائر ایشیغك روزکاردن سو.
کنمه‌مك ایچون جامله محاط
محفظه‌سی، فنار. ۲. لیمان آغز.
لرنده وتهلکه‌لی ساحللرده دکیز

ايچنده‌كی قيالر اوزرنده كيلره‌يانا. شماملرينی كوسترمك ايچون ركز اولنمش ديرك ويا قله تپه‌سنده يانان مختلف رنكده بيوك فنار: اسكندريه‌نك فانوسی عجائب سبعه‌دن معدود ايدی. ٣. كيم. م. بعض شيئلرك اوستنه قونمغه مخصوص يكپاره جامدن قپاق: بر قوشی بر فانوسك آلتنه قويوب اورانك هواسنی تخليه ايتمك.

فانی { ص. عر. ث: فانيه. [«فناء» دن سف.] ١. زوال و فنا بولان، باقی وسرمدی اولميان: عالم فانيدر. ٢. پك ضعيف، ناتوان: پير فانی.

فانيمق { فل. ضعيف و ناتوان اولمق، اختيارلقدن الی آياغی طوتماز بر حاله كلمك.

وفيق پاشا مرحوم بونی اساساً تركجه عد ايدوب، فاكيمق قيرلمق ديمك اولديغنی، و «فاك فاك» ايله بر اصلدن بولنديغنی درميان ايديورسه‌ده، «فانی» لغت عربيه‌سنك عربيده دخی بويله بر معناسی اولديغندن، لسانمزه عربيدن كچمش اولديغنده شبهه يوقدر.

فايحه { سش. عر. ج: فوايح. كوزل قوقو، عطريات. [اك زياده جمعی مستعملدر:] فوايح استعمالی بعضاً باش آغريسی ويرر.

فائده { سش. عر. ج: فوائد. [«فيد» دن سف. ث] ١. قازانج، كار، نفع، منفعت، تر: آصی: بو ايشدن بر فائده مأمول ايدرميسك؟ بو علاج بكا چوق فائده ايتدی؛ بونك هيچ فائده‌سی يوقدر. ٢. استفاده‌يی موجب بند وفقره. [بويله فقره‌لرك باشنه يازيلير.] ٣. ايشه يارامه، يارارلق، خير، اميد: اوندن فائده يوقدر؛ بندن فائده مأمول ايتميك. || فائده ايتمك = مفيد اولمق، فائده‌سی طوقنمق، يارامق: او تدبيرده فائده ايتمدی. || نه فائده، چه فائده = نه‌يه يارار، نافله، بيهوده: اوغلنك تحصيلی ايچون چوق فداكارلق ايتدی نه فائده‌كه، چه فائده‌كه اونده قابليت يوغيدی؛ چوق چاليشدی اما چه فائده.

«قازانج» و «كار» لفظلريله بونك آره‌سنده عموم خصوص فرقی اولوب، هر قازانج فائده ايسه‌ده، هر فائده قازانج دكلدر: مثلا بر علاجدن ويا بر كيمسه‌دن كوريلن فائده هيچ بر وقت قازانج اوله‌ماز. بونك ايچون اصل تر. مقابلی: «آصی» در.

فائده‌سز { ص. نفع وفائده‌سی اولميان، غير مفيد، غير نافع، آصيسز، بوش، بيهوده: فائده‌سز ايش؛ فائده‌سز سوز.

فائده‌سزلك { س. نفع وفائده‌سی طوقنمامه، منفعت فقدانی: او علاجك فائده‌سزلكنی تجربه ايتدم.

فائده‌لنمك { فط. منفعت كورمك، كار ايتمك، مستفيد اولمق، آصيلانمق: بو تجارتدن خيلی فائده‌لندم.

فائده‌لی { ص. نفع ومنفعتی اولان، فائده‌سی طوقنان، مفيد، آصيلی، كارلی، قازانجلی: فائده‌لی ايش؛ فائده‌لی كتاب.

فائده‌مند { ص. فا. فائده‌لی، مفيد، نافع، كارلی، قازانجلی، آصيلی.

فايراب { س. [انكا. Fire up] وابور آتشجيسنه آتشی زياده‌لشديرمك و ياقمق ايچون ويريلن قومانده. || مج. بر ايشی بردن بره سرعتله كوربكه باشلايان حقنده سويلنير: فايراب ايتدی = ايشه باشلادی.

فائز { ص. عر. [«فوز» دن سف.] فوز و ظفر بولان، نائل مرام، موفق. ف.

فائض { (ز) ص. عر. [«فيض» دن سف.] طاشان، طاشقين. ف. == س. تر. اقراض اولنان آقچه ايچون سنوی بر مقدار معينده اوله‌رق آلنان كار، ربح، نما، كذشته: فائضله آقچه اقراض، استقراض ايتمك؛ يوزده اوچ، يوزده طقوز، يوزده اون ايكی فائض؛ فائضه ياتيرمق = فائضله ايشلتمك، فائضله ويرمك؛ فائض مفرد، (ودها طوغريسی:) فائض بسيط = اقراض اولنان آقچه‌نك يالكز رأس المالندن آلنان نما؛ فائض مركب = بهر سنه ايشليوب تأديه اولنميان كذشته‌نك ده طورديغی سنه ايچون نماسی محسوب ايديله‌رك آلنان غير نظامی وحقسز فائض؛ فائض يوروتمك = فائضی محسوب ايتمك.

فايطون { س. [فر. Phaëton] كوروكلی آچيق آرابه: فايطونه بينمك، فايطونله كيتمك.

فائق { ص. عر. ث: فائقه. [«فوق» دن سف.] ١. اوستون، مرجح، ديكرلرندن ايلری: اقرانه فائق. ٢. اعلا، كزيده، فوق العاده: احترامات فائقه.

فبها { د. عر. [حرف استيناف: ف، حرف جر: ب، ضمير متصلك مفرد مؤنث غائبی: ها]

بك اعلا، نه كوزل، اوبله او - لسون: كنديسى كليرسه فبها كلديكى حالده ده ...

فِت { فتلمك وسائره. با: فيت و سائره.

فَتا { ياخود فتى. سذ. عر. جه: فتيان. ١. كنج، دليقانلى، يكيت: لا فتى الا على. ٢. فتوتلى، كرم وسخاوت صاحبى. ز.

فَتّاح { صه. عر. [«فتح» دن سمب.] آچان، آچيجى، كشاينده: فتاح ابواب امل اولان جناب حق.

فُتاده { ياخود افتاده. صه. فا. جه: فتادكان، افتادكان. ١. دوشمش، دوشكون. ٢. مبتلا، دوچار: فتادۀ عشق و علاقه؛ فتادكان هجرت.

فَتّان { صه. عر. ث: فتانه. [«فتنه» دن سمب.] ١. فتنه وفساد صاحبى، قاريشديريجى، قورناز. ٢. كوكل آلان، آدمى مفتون ايدن، سحر بازانه بر قوتله دو - چار عشق وعلاقه ايدن: بر دلبر فتان؛ بر محبوبۀ فتانه؛ چشم فتان.

فُتان { ياخود افتان. صه. فا. دو - شن، دوشه‌رك: فتان و خيزان = دوشه قالقه.

فَتاوا { ياخود فتاوى. سذ. جه. عر. فد: فتوى. با: فتوى.

فَتح { سذ. عر. جه: فتوح، وبونك جه: فتوحات. ١. آچمه، كشاد: فتح باب = قپويى آچمه. ٢. باشلامه، شروع، ابتدا، آغاز: فتح كلام = سوزه آغاز. ٣. ضبط، بر شهر و مملكتى دشمن اليندن آلمه وعلى الخصوص ممالك اسلاميه‌يه الحاق ايتمه: استانبولك فتحى، فتح بغداد، فتوح الشام؛ سلطان سليمان اولك فتوحاتى چوقدر. — كتب مغازى وسيرده يالكز فتح دينلدكده خاتم الانبيا (صلعم) افندمز جانبندن مكۀ مكرمه‌نك فتح بيورلمسى آكلا - شيلير: فتحدن صكره هجرت يوقدر بيورمشلردر. ٤. غالبيت، ظفر، نصرت: جناب حق عسا - كر مسلمينه فتح وظفر احسان بيورسون. ٥. د. بر حرفك اوستونله اوقونمسى و اوستون حركه سى (َ): كافك فتحيله «سن» ضميرى. فتحه دخى دينلير. || ابو الفتح = فاتح. استا - نبولى فتحه موفق اولان سلطان محمد خان ثانى حضرتلرينه لقب اولمشدر. || سورۀ فتح = انا فتحنا لك سورۀ شريفه‌سى. || ط. فتح ميت = كرك قتل جنايتك صورت وقوعنى وكرك سبب موت اولان مر - ضك نوع وجنسنى تفتيش وتحقيق ايچون ميتك تشريحى ويا مزار - دن اخراجيله معاينه‌سى، فر. Autopsie.

فتحنامه { سه. فا. [عر. فتح = ظفر - فا. نامه = رساله، مكتوب] ١. برمملكتك فتحى ويا بر غالبيته موفقيت عقيبنده نشر اولنان غالبيت فرمان همايونى. ٢. بر فتح وظفر حقنده يازيلان قصيده و منظومه، ظفرنامه.

فَتحه { سش. عر. جه: فتحات. ت. فتحتين. اوستون حركه‌سى: فتحه حركه‌لرك اك خفيفى صا - بيلير؛ فتحه‌يله شكر اغظى؛ فتحۀ خفيفه: ال، بل كبى؛ فتحۀ ثقيله: آل، بال كبى.

فَتحى { صه. عر. ث: فتحيه. فتح و ظفره منسوب و متعلق. = سش. عر. بر فتح وظفر حقنده يازيلان قصيده و منظومه.

فِتراك { سه. فا. اكرك آرقه - سنده كى مخصوص قايشلرله باغلانان اشيا، ترك.

فَترَت { سش. عر. [غلط اوله‌رق زبانزدى فانك كسريله - در.] ١. ايكى پيغمبر آره‌سنده كچن وقت. ٢. بر حكومت وسا - ئره نك منقطع اولديغى زمان: يلديرم سلطان بايزيد خان ايله چلبى سلطان محمد خان آره‌سنده كچن فترت زمانى.

فَتق { سذ. عر. ١. يارمه، يا - رلمه، چاتلامه: رتق وفتق امور = ادارۀ امور، حل وعقد مصالح. ٢. ط. قاصيق ياريغى، قاصيق زارينك يارلمسيله باغرصا - قلرك طوربه ايچنه طولمسندن عبارت سقطلق: فتق علتى. [بو معناده غلط اوله‌رق زبانزدى فانك كسريله‌در.] || فتق رحم، فتق مثانه = بو عضولرك آشاغى‌يه صارقمه‌سى.

فِتَن { سش. جه. عر. فد: فتنه. با: فتنه.

فِتنه { سش. عر. جه: فتن. ١. آز - ديرمه، باشدن چيقارمه. ز. ٢. قاريشيقلق، فساد، شورش. ٣. باعث فتنه وفساد اولان حسن ولطافت دلبر، آفت: فتنۀ زمان. ٤. آرا بوزان، قاريشديريجى، عيار آدم: فتنۀ جهان.

فِتنه آمیز { ص. فا. [عر. فتنه = فساد. فا. آمیختن = قاریشدیرمق] فساد قاریشدیران، فسادجی.

فِتنه انگیز { ص. فا. [عر. فتنه = فساد. فا. انگیختن = قوپارمق] فساد قوپاریجی، فسادی موجب.

فِتنه جو { ص. فا. [عر. فتنه = فساد. فا. جستن = آرامق] فساد آرایان، ایش قاریشدیرمغه وسیله آرایان.

فَتوا { یا فتوی. سذ. عر. ج : فتاوا، فتاوی. بر مسئله ودعوی حقنده ایجاب شرعیسی مبین اوله‌رق مفتی طرفندن اسم تصریح اولنمقسزین یعنی زید وعمرو صورتیله یازیلان فقره : فتوای شرعی: فتوی ویرمك. || فتوی امینی = باب مشیخت اسلامیه‌ده فتوی ایشلرینی کورن دائره‌نك رئیسی اولان ذات. || فتوی پناه = شیخ الاسلام. || دائرهٔ فتوی پناهی = مشیخت اسلامیه دائره‌سی.

فَتواخانه { سذ. باب مشیخت اسلامیه، مشیخت اسلامیه دائرهٔ جلیله‌سی.

فُتُوَّت { سذ. عر. ۱. کنجلك، دلیقانلیلق. ز. ۲. کرم، سخاوت، جومردلك. ۳. مردلك، یکیتلك، مروت.

فُتُوَّتلی { یا فتوتلو. ص. ۱. مرد، تنك وکرم و سخاوت صاحبی. ۲. اذ. ملکیه‌ده رابعه وخامسه رتبه‌لرنده بولنانلره و عسکریه‌ده ملازم ویوزباشیلره رسماً ویریلن عنوان و القابدر.

فُتُوَّتمند { ص. فا. فتوتلی، کرم وسخاوت ومردلك ایله متصف.

فُتوح { سذ. ج. عر. فد : فتح. || با : فتح — بونك جمعی اوله‌رق فتوحات دخی قوللانیلیر: زمانی فتوحاتله کچیرمشدر.

فُتوح { سذ. عر. لطف الهی، مرحمت الهیه، نعمت روحانیه : روح پر فتوح.

فُتور { سذ. عر. ۱. کوشکلك، غیرتسزلك، رخاوت : ایشه فتور کلدی. ۲. بیقمه، اوصانمه : یازی یازمقدن فتور کتیردم؛ دائما مطالعه‌دن آرتق آدمه فتور کلیر.

فَتوی { سذ. عر. با : فتوا.

فَتی { سذ. عر. با : فتا.

فِتیان { سذ. ج. عر. فد : فتی. || با : فتا.

فَتیل { سذ. عر. [لسانمزده زبانزدی فانك کسریله‌در.] ۱. قندیل و مومه قونیلان پاموقدن بوکلمش ایپ که امدیکی یاغله یانوب اورته‌لغی تنویر ایدر: قندیلك فتیلی بیتدی؛ بو موملرك فتیللری پك قالین. ۲. اك اول ایجاد اولنان تفنك وطوپلرك فالیه‌لرینه قونیلان غیطان که بر اوجی طوتیشدیریلوب آتش فالیه دلیکنه واصل اولنجه ایچلرنده‌کی باروت پارلایوب سلاح بوشانیردی : تفنك، طوب فتیلی. ۳. مرهمه باتیریلوب یاره‌یه کچیریلن اوزون تفتیك. ٤. قماشك آلتنه غیطان کبی بوکلمش بر شیء قونوب خارجدن قبارمه یول کبی کورینن دیکیش : فتیل یاپمق: فتیل چویرمك. || فتیلی آلمق = بردن بره حدت ایدوب پارلامق. || اداره فتیلی = کیجه یاتیلان اوطه‌ده پك آز یاغ استهلاك ایده‌رك جزئی ایشیق ویرن مختلف اصوللرده قندیل. || بورنندن فتیل فتیل کلمك = ایدیلن فنالغك نتایج سیئه‌سنی کورمك. || فتیل طاشی = جام کبی شفاف، کاغدکبی یومشاق وقولای کسیلیر وآتشده یانماز برمعدن که صوبه قپو وپنجره‌لرینه و بوکا مشابه شیلره قونیلیر، حجر فتیله، طاغ کتنی، فر. Amiante . || فتیل ویرمك = قیزدیرمق، آزدیرمق. || بحـ. فتیل تخته‌سی = کمینك ایچ قاپلامه‌سندن ایکی لومبار بیننه قاپلانان تخته‌لر.

فَتیله { سذ. عر. فتیل. با : فتیل.

فَجّ { سذ. عر. ایکی طاغ آره‌سنده‌کی دریك یول : من کل فج عمیق = هر طرفدن. [همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

فُجائه { سذ. عر. و :

فُجاءه { سذ. عر. ۱. آکسزین وبردن بره وقوع و ظهور. ۲. خسته‌لقسز و نزول کبی بردن بره واقع اولان اولوم.

فُجاءةً { ح. عر. بردن بره، آکسزین، خسته اولمقسزین نزول کبی بر حادثه ایله : فجاءةً وفات ایتدی.

فَجر { سذ. عر. ۱. صباحك پك ارکن وقتی؛ طلوع شمسدن

اول کی وقت، طاڭ وقتی. ۲. طلوع شمسدن اول سماده کوریلن قزیللق وآیدینلق. || فجر شمالی = غرائب فن هیئتدن اولەرق کرۂ ارضڭ ایکی قطبندە اوزون کیجەلردە پك عجیب و کوزل بر صورتدە ظهور ایدن رنکارنك واشکال مختلفەدە ضیا. || والفجر = قرآن کریمڭ بویلە بدأ ایدن سورۂ شریفەسی. || مج. کوزلری والفجر اوقویور = پك اویانیق و ذکیدر.

فَجَرە { سذ. ج. عر. فد : فاجر. || با : فاجر.

فُجور { سذ. عر. کناه، معصیت، سفاهت، فحشیات، زنا : فسق وفجورە طالمق. || فجور القرابه = شرعاً نکاح دوشمەین یاقین اقربا بیننده زنا جنایت مدهشەسی، فر. Inceste .

فَجیع { ص. عر. ؤ : فجیعه. آجیقلی، الیم، حزن آمیز، مؤثر، تأثیرلی : بر امر فجیع؛ وقعۂ فجیعه.

فُحش { سذ. عر. ادبه مخالفت، مغایر ادب وتربیه فعل وحرکت، سفاهت، زنا.

فُحشیّات { سذ. ج. عر. ادب وتربیه واخلاقه مغایر افعال وحرکات، سفاهت وزنایه متعلق حرکات معیوبه : ارتکاب فحشیات.

فَحل { سذ. عر. ج : فحول. ۱. آیغیر. ۲. زوج، قوجه. ۳. مج. ایلری کلن، باش، رئیس : فحول علمادن بر ذات.

فَحم { سذ. عر. ۱. کومور، اودون کوموری؛ فحم معدنی = معدن کوموری. ۲. کیم. اجسام بسیطەدن بر جسم که اك زیادە نباتاتدە بولنور. || حامض فحم = مولد الحموضه ایله فحمدن مرکب بر مادۂ کیمیویەکه تنفس اولندقدە سم قاتل اولوب انسان وحیوانی بوغار واشجاری بسلەمکه یارار، فر. Acide carbonique .

فَحواء { سذ. عر. معنی، مآل، مفهوم : کندی دوشن آغلاماز فحواسنجه.

فُحول { سذ. ج. عر. فد : فحل. || با : فحل.

فَحوی { سذ. عر. با : فحواء.

فَخ { سذ. عر. طوزاق، قپان. [کندیسی لساننزدە نادر الاستعمال ایسەدە غلطی اولان « فاق » ترکجەلشمشدر.]

فِخام { صد. ج. عر. فد : فخم. || با : فخم.

فَخامت { سذ. عر. اولولق، بیوکلك، عظمت، علو شان. || اد. مسند صدارت عظماده بولنان ذواتله خدیو مصر وخاندانان حکمداری منسوبینیله نیم مستقل حکومت و وامارت باشنده بولنانلره ویریلن عنوان رسمیدر : ذات فخامت پناهی = صدر اعظم.

فَخامتلو { ص. اد. صدر اعظمه وخدیو مصر ایله پرنسلره ویریلن عنوان والقاب رسمیدر : دولتلو فخامتلو ... پاشا حضرتلری؛ آلمانیه پرنسلرندن فخامتلو ... حضرتلری.

فَخذ { سذ. عر. باجاق، اویلق، فا. ران. ز.

فَخر { سذ. عر. اوکونیلەجك شیء، مدار افتخار، باعث مفخرت اولان ذات. کندیسنه نسبتی ویا کندیسیله مناسبتی اولانلرجه شرف عد اولنان ذات، مفخر، سبب افتخار : فخر العلماء، فخر عالم، فخر کائنات.

فَخری { ص. عر. ؤ : فخریه. مجرد طرفیندن بریجون باعث شرف وافتخار اولمق اوزره اجرتسز و اسماً ویریلن وقبول اولنان صفت وعنوان : او جمعیت علیەنك فخری رئیسی فلان ذاتدر؛ بن ده فخری اعضاسندن اولمغی آرزو ایدرم : یاور فخری = معیت شاهانەدە معاش مخصوصی اولمقسزین مجرد کندیسنجه مدار افتخار اولمق اوزره یاور تعیین بیورلمش ارکان وامرای عسکریەدن ویا ضابطاندن بری. == ح. معاشسز، اسماً و مجرد باعث افتخار اولمق اوزره : اعانه قومیسیونه ایکی سنه فخری خدمت ایتدم. || فخری اویمه = فخری نامنده مشهور بر اوستەنك ایجادی اولان اینجه و صنعتلی اویمه، فخری ایشی اویمه.

فَخریّه { سذ. عر. ج : فخریات. شاعرك اسکی عرب اصولی اوزره کندی اوصاف وفضائلنی وعلی الخصوص شجاعت وکرم وسخاوتیله فصاحتنی تعداد ومدح یولنده سویلدیکی قصیده : شعراء جاهلیەنك فخریەلری.

فَخم { صد. عر. ج : فخام. [« فخامة » دن صش. —

بونك یرینه غلط اوله‌رق «فخیم» قوللانیـورز.] بیـوك، اولو، عظمتلی، معظم، مکرم. [جمعی دها مستعملدر:] وکلاء فخام؛ وزراء فخام.

فَخور { ص. عر. [« فخر » دن سمه.] چـوق اوگنن، کندی اوصاف وفضائلیله تفاخر ایدن، متکبر، متعظم.

فَخورانه { ص. ح. فا. اوگنه‌رك، تفخرله، مفتخرانه: بر طاقم اطوار فخورانه ایله؛ فخورانه صالالانه‌رق کلدی.

فَخیم { ص. « فخامت » دن صش. اولمق اوزره قوللانیلیور. سه‌ده، مادهٔ مذکوره‌نك صفت مشبه‌سی « فخم » کلوب، عربیده « فخیم » لفظی اصلا مسموع دکلدر؛ بناءً علیه دولت فخیمه، دول فخیمـه تعبیرلری طوغری دکلدر.

فَداء { سند. عر. و:

فِداء { سند. عر. ۱. بر آدمـك قورتارلمسیچون ویریلن شیء، تخلیص بدلی. [بو معنـا ایله فدیه دها مستعملدر.] ۲. بر آدمك اوغورینـه ویریلن ویا استهلاك اولنان شیء، قربان: اونك اوغورینه جانم فدا اولسون؛ بو ایشك استحصالیچون خواب وراحتمی فـدا ایتدم؛ مادام که ایسته‌یورسکز سزه فدا اولسون.

فِداکار { ص. فا. بر منفعت عمومیه ودین ودولت اوغورنده منافع خصوصیه سنی فدا ایدن، حمیتلی وسخی: فداکار آدم.

فِداکارانه { ص. ح. فا. منـافع شخصیه سنی فـدا ایده‌رك، فداکارلقله، جانی فدا ایدرجه‌سنه: فـداکارانه چالیشـدی؛ مساعیٔ فداکارانه‌سیله.

فِداکارلق { س. منافع شخصیه‌یی اموری عمومیه وخیریه ویا احبا واقربا یولنه صرف ایتمه، فداکار آدمك حال وصفتی: اوآدم بو اوغورده چوق فداکارلق ایتدی؛ اونك فداکارلغی انکار اولنماز.

فِدان { س. ۱. آغاج و چیچـك تازه‌سی: آغاج، کل، قرانفیل فـدانی. ۲. دیکر یره دیکلمـك اوزره تخمدن یتیشمه اوله‌رق صیق یتیشمش اولدیغی یردن چیقارلمش تازه آغاج ویا چیچـك: فدان دیکمك؛ فدان یتیشدیرمك؛ فدان تارله‌سی. ۳. دوز و طوغری آغاج دالی، نهال: فدان کبی = سهی قد. ٤. آغاجـك کوکنـدن چیقـان سورکون.

فَدّان { سند. عر. ۱. تارله‌یی سورن برچفت اوکوز، صبانه قوشلمش اوکوز چفتی. ۲. اساساً بر چفت اوکوزله بر کونده سوریلن اراضی مقداری، ۳۳۳ مربع قضبه که هر قضبه دخی ٦ آرشین ایله بر ثلثدن عبارتدر، عرب ممالکنده مستعمل دونم نوعی.

فِدانلق { س. ۱. تخمدن فدان یتیشدیرمکه مخصوص تارله ویا باغچه، نهالستان: بوراسی کوزل بر فـدانلق اولور؛ باغ وباغچه‌سی اولان آدم بونك بر کوشه‌سنده بر کوچك فدانلق دخی یاپتیلیدر. ۲. یکی دیکلمش باغ.

فَدّانلق { ص. شو قدر فـدان وسعتنده: اوچ فدانلق بر تارله.

فِدائی { ص. س. منافع شخصیه‌سنی و جانی بیله اسیرکه‌مین، بر امر خیر اوغورنده هر فداکارلغی کوزه آلدیران، حمیتمند، سردن کچـدی.

فِدائیلك { س. بر امر خیر اوغورنده منافع شخصیه‌سنی و جانی بیله فدا ایدن آدمـك حالی، حمیت.

فِدیه { سش. عر. بر آدمك اسارتدن وکرفتار اولدیغی بر بلادن تخلیصیچون ویریلن آقچه وسائره: کندیسنی خیدودلرك الندن قورتارمق ایچون فدیه ویرملك اقتضا ایتدی؛ فدیهٔ نجات.

فَذلَکه { سش. عر. [حرف استیناف اولان «ف» ایله شو دیمك اولان «ذلك» اسم اشارتندن مرکب و متشکلدر.] ۱. خلاصه، نتیجه، اجمال، مختصر افاده: فذلکهٔ تاریخ. ۲. حقد. مقدما مستنطق قرارنامه‌سنه دینیردی. شمدی ضابطه‌نك تنظیم ایلدیکی تحقیقات اوراقنه دینیر.

فر { وفریل. مه. شـدت وعجله و خلجانله دونوب طولاشمغی تقلید وتصویر ایدر: فر فر طولاشمق؛ فر طولابی؛ فریل فریل دونمك.

فَر { س. فا. [تشدیدله ده قوللانیلیر.] پارلاقلق، ضیا، نور،

آیدینلق : فر و تاب؛ فر ویردی؛ کوزینك فری. ۲. زینت، سوس، رونق. ۳. طنطنه، دبدبه، شان وشوکت، جلادت : فر دولت.

فَرّ { سـنـ. عر. کری چکلمه، رجعت، فرار : کرّ و فر = حربده جملی رجعت ایدوب یکیدن هجوم ایتمه.

فُرات { سخـ م. آسیای عثمانینك اك بیوك ایرماغی که دیاربکر جوارندن نبعانله آناطولینك شرق طرفلرینه قدر کله‌رك بعده الجزیره‌یی طولاشدقدن صوکره عراق عربده (دجله) ایله برلشه‌رك (شط) ی بالتشکیل بصره کورفزینه دوکیلور.

فَراجه { سـ. [عر. « فرجیه » دن] ۱. قادینلرك صوقاقده یاشمقله برابر کییدکلری اوست لباسی که مختلف بیچیملرده اولوب اك معروفنك اتکارله‌بر بویده یاقه‌سی واردر : فراجه یاشمق کییمك. ۲. زی علماده بولنانلرك کییدکلری پك ککیش و واسع قوللری یاریق بر نوع بینش.

فَراجه‌لك { صـ. فراجه یاپمغه مخصوص ویا الویریشلی : فراجه‌لك قماش.

فَراجه‌لی { صـ. فراجه کیین، فراجه کییمش : فراجه‌لی یاشماقلی قادین: فراجه‌لی مدرس.

فَراخ { صـ فا. ۱. بول، ککیش، واسع : فراخ بر. ۲. شن، شاد، صیقندیده اولمیان، مسرور : قلبکی فراخ طوتملیسك. ۳. کوکلی شنلندیرن، دلکشا، مفرح : بوکوشك، بو اوطه پك فراخ؛ اولدقجه فراخ بر باغچه. ٤. چوق، کثیر، وافر، بول : فراخ فراخ یتیشیر.

فَراخلاندیرمَق { فتـ. ۱. آچمق، توسیع ایده‌رك دلکشا ایتمك : شو باغچه‌یی فراخلاندرکز. ۲. مسرور وشادان ایتمك : کوکلکزی فراخلاندیرملیسکز.

فَراخلانمَق { فطـ. ۱. آچلمق، توسع ایده‌رك دلکشا اولمق : بو اوطه فراخلاندی. ۲. مسرور وشادان اولمق : کوکلم فراخلاندی.

فَراخلق { سـ. ۱. آچیقلق، توسع، کشادکی : بو میدانده بر فراخلق واردر. ۲. سوینج، شادی، مسروریت، کشایش : آدمك قلبنه فراخلق ویرر.

فَراخی { سـ. [بلکه عر. باش تپه‌سی دیمك اولان « فرق » کلمه‌سنه یاء نسبت علاوه‌سیله « فرق » دن غلط] ۱. وقتیله نفرلرك فسلری اوزرینه دیکیلن دائروی صاری تپه‌لك. ۲. عسکری قانون چاوشلرینك بوینلرینه طاقدقلری « قانون » عباره‌سنی حاوی صاری لوحه.

فَرادیس { سنـ. ج. عر. فد : فردوس. با : فردوس.

فِرار { سنـ. عر. ۱. قاچمه، صاوشمه، اذنسز وکیزلیدن قاچمه : فرار ایتمك؛ عار فراری ارتکاب ایتمك. ۲. بر عسکری ویا دیکر مأمورك موقعنی ترکله کیزلیدن قورتلوب کیتمسی : عسکرلکده فرارك جزاسی آغردر.

فِراری { صـ. عر. ا : فراریه. فراره منسوب و متعلق. ا. = سـ. تر. فرار ایدن، قاچقین، قاچاق : عسکر فراریلری؛ فراریلری طوتدیلر.

فِراز { سـ. فا. یوقیش، چیقیش، اینیش دیمك اولان نشیب مقابلی : فراز ونشیب. = صـ. فا. یوکسلتن، یوقاری طوتان، رفع ایدن. [صتر. تشکیلاتنه‌کیرر:] سر فراز = باشنی یوکسلتن، باشی یوقاریده اولان، ممتاز.

فِرازَنده { صـ. فا. یوکسلتن، رفع ایدن. ا.

فِرازی { سـ. یوکسکلك؛ سر فرازی = ممتازیت.

فِراسَت { سنـ. عر. ۱. درحال آکلامه، سرعت انتقال، ذهن اویانیقلغی، فرط ادراك : فراستله آکلادی؛ طلبه‌ده فراست اولمازسه معلمك حسن تقریرندن ده بر ثمره حاصل اولماز. ۲. برآدمك چهره‌سندن واعضاسنك شکل وصورتندن طبیعت واخلاق واستعدادینی استخراج ایتمك کیفیت ومعرفتی: علم فراست. [اصل معناسی بو اولوب، اك مستعمل اولان برنجی معناسی مجازیدر. فانك فتحیله استعمالی غلط اولوب، اونك بر وجه آتی معناسی باشقه‌در:]

فَراسَت { سنـ. عر. [« فرس » دن] آت یتیشدیروب تربیه ایتمك وآته بینمك علم و هنری : علم فراست عربلرك اسکیدن بری مشغول اولدقلری

وآت یتیشدیرمکه صالح اولان
بو یرلی اهالیسنك محتاج بولند.
قلری بر علم نافعدر. [« فرو.
ست » و « فروسیت » دخی
دینلیر.]

فِراش { سذ. عر. ۱. دوشك، یاتاق؛ اسیر فراش = یاتاغه
یاتەجق، قالقەمیەجق قدر خستە.
۲. اوتورمق ایچون یره سریلن
شیء، یایغی. || فراش خط = نیور
یول چیزقلریله مولوز آلتنده
تسویه اولنمش دوز یتاق.

فَرّاش { سذ. عر. [« فرش »
دن سمب.] ۱. یاتاقلری
یاپان وکلیم ومقعد وساٸره‌یی
دوشه‌ین آدم، خدمتجی. ۲. سو.
پوریجی، اماکن مقدسه‌یی سوپو.
روب تمیزلمکه وبکلیوب محافظه
ایتمکه مأمور آدم.

فُراش { سـ. با : فاراش.

فَراشَت { سذ. عر. ۱. کعبهٔ
معظمه وروضهٔ مطهره
خدمه‌سی وسوپوریجیسی صفت
و خدمتی. ۲. با برات عالی
توجیه اولنور بر عنوان مفخرت
اولوب بونی حائز بولنانلر بر
وکیل تعیینیله بهر سنه امکنهٔ
مقدسه‌یه بر طاقم عائدات وقفیه
تقدیم ایدرلر : فراشت شریفه
براتی؛ فراشت جانطه‌لری.
|| فراشت شریفه وکیلی = ذات
حضرت پادشاهی‌یه مخصوص
فراشت شریفه وکالتنی ایفا ایدن
شرفادن بر ذات.

فَراعِنه { سذ. ج. عر. فد :
فرعون. با : فرعون.

فَراغ { سذ عر. ۱. واز کچمه،
ترك، چکیلوب براقمه :
ایشدن، مشغولیتدن فراغ
ایتمك. ۲. هیچ بر ایشله مشغول
اولمیوب، استراحت ایتمه : کنج
فراغ = استراحت کوشه‌سی. ۳.
آسوده‌لك، اسایش، راحت،
جمعیت : فراغ بال، فراغ خاطر.
٤. اد. اراضیٔ امیریه ومسقفات
و مستغلات موقوفه‌نك حق
تصرفنی اسکی صاحبنك یکی صا.
حبنه ترکله قطع تعلق ایلمسی
و بوکا دائر معاملهٔ رسمیه
وقلیه که دفتر خاقانی نظارتنجه
وطشره‌لرده نظارت مشار الیهانك
مأموری معرفتیله اجرا اولنور:
صاتیلان خانه‌نك، تارله‌نك فراغی
بو کون اجرا اولنه‌جقدر؛ هنوز
فراغ معامله‌سی اجرا اولنمدی.

فَراغَت { سذ. عر. ۱. واز کچمه،
ال چکمه، صرف نظر:
او ایشدن فراغت ایتدم. ۲.
عدم مشغولیت، استراحت : کو.
شهٔ فراغت. ۳. حق. اقامهٔ
دعوادن صوکره مدعینك دعوا.
سندن واز کچمسی.

فِراق { سذ. عر. [« فرق » دن
مفاعله بابندن مص. ثانی
اولوب، « مفارقة » ایله مترا.
دفدر] ۱. سویشن ایکی کشینك
بربرندن آیرلمسی، عاشقك معشو.
قه‌سندن آیری دوشمه‌سی، آیر.
یلق، هجران، فرقت : فراق یار؛
نار فراق. ۲. تر. حزن، محزو.
نیت، تأثر : کندیسنه بر فراق
کلدی.

فراق { سـ. [فر. Frac] آوروپا.
لیلرك مقام رسمیده
کییدکاری دوکمه‌لی سیاه بر
سترە که اوکدن اتکاری اولمیوب
یالکز آرقه‌دن واردر : فراق
کیمك ؛ رسمی بالولره فراقله
کیدیلیر.

فِراقلی { ص. تأثیرلی، مؤثر، حزن
ومغمومیتی موجب : بك
فراقلی بر حکایه، بر سس.

فراقلی { ص. فراق دینلن آلافرا.
نغه رسمی سترەیی لابس.

فِراقیه { سذ. عر. یارندن آیری
دوشمش عاشقك آلام
هجرانی مصور اوله‌رق سو.
یلدیکی منظومه.

فَراموش { سـ. فا. اونوتمه،
نسیان، خاطردن
چیقارمه : فراموش ایتمك =
اونوتمق.

فرانجله { سـ. [یتا. Frangiola
دن] مختلف اشکالده
واکثری کوچك یاخود اوزون
وطار خاص اتمك : بیره فرانجله.
سی = قرابیه کبی کوچکی؛ آی
فرانجله = هلال شکلنده یومشاغی.

فرانجله‌جی { سـ. فرانجله صاتان
آدم.

فرانسز { سـ. ص. ۱. آوروپانك
فرانسه دینلن مملکتی
اهالیسندن و بونلرك جنسیتنه
منسوب اولان آدم وساٸره :
فرانسزلر اسکی غال قومی افرا.
دیله لاتین افرادندن مرکب بر
قومدرلر؛ فرانسز مالی، فرانسز
لسانی، فرانسز آلتینی. ۲. فرانسز
آلتینی، فرانسه‌نك یکرمی فرانق
قیمتنده اولان آلتین سکه‌سی:
بونی برفرانسزه آلدم.

فرانسزجه { ص. فرانسزلرك
طرز و اصولنده
ویا فرانسز لساننده اولان :
فرانسزجه لسان، شرق، رقص.
== حـ. فرانسز لساننده ویا

طرز و اصولنده : فرانسزجه سويلمك، يازمق، آشنالق ايتمك. = س. فرانسزلسانى، لسان فرانسوى : فرانسزجه لاتين لسانلرندن ممدوددر.

فرانسوى { ص. عر. ز : فرانسويه. فرانسه‌يه يا فرانسزلره و ياخود فرانسز لسانه منسوب ومتعلق : لسان فرانسوى؛ قاموس فرانسوى: قواعد فرانسويه.

فرانسه { سخ. ص. [فر. France] آوروپا ممالك غربيه‌سندن بربيوك مملكتكه دول معظمه‌دن برينى تشكيل ايديور. قديمده (غاليا) واهاليسنه (كلت) ويا (غال، كل) دينيليردى.

فرانسه‌لى { ص. فرانسه اهاليسندن اولان، فرانسز.

فرانغه { آلافرانغه. ح. [ايتا.] آوروپا طرزنده : آلافرانغه‌ياشامق، كيينمك: آلافرانغه‌ساعت = زوالى ساعت.

فرانق { س. [فر. France] فرانسه مسكوكاتنك واحد قياسيسى اولان كومش بر سكه كه مجيديه چاريكندن آز كوچورك اولوب درت بچق غروشدن زياده‌جه دكر، ويوزسانتيم اعتبار اولنوب يكرميسى بر فرانسز ليراسى ايدر.

فرانقلق { ص. شوقدر فرانق قيمتنده اولان : بش فرانقلق بركتاب.

فراوان { ص. فا. چوق، بول، كثير، وافر، آشيرى : اشك فراوان دوكدى.

فرائد { سش. جـ. عر. فد : فريده. با : فريده.

فرائض { سش. جـ. عر. فد : فريضه. با : فريضه. || علم فرائض، ياخود مفرد كبى فرائض = شريعت غراء اسلاميه‌جه ميراثدن ووارثلرك‌بهرينه دوشن حصه‌لرك مقدار وكيفيتندن بحث ايدن علم : ابى فرائض بيلير. || اصحاب الفرائض = ميراثه داخل اولانلر، ورثه.

فربه { ص. فا. سميز، سمين، اتلى، ياغلى، ملحم : ابله فربه. ز.

فرتوت { ص. فا. بوناق، معتوه.

فرج { سذ. عر. قادينك وديشى حيوانك آلت تناسلى. [عربيده اركككك كينه‌ده‌ديرلر.]

فرج { سذ. عر. حزن وكدر ومأيوسيتدن صكره كلن سوينج و حسن حال، صيقنتى وشدت مقابلى. ز.

فرجام { س. فا. صوك، عاقبت، انجام. || بد فرجام، نافرجام= عاقبتى ايى اولميان، بدبخت، طالعسز، منحوس.

فرجه { سش. عر. ١. ياريق، شق، ٢. مج. كيره‌جك ير، مدخل. ٣. آچيقلق، فراحلق.

فرجه‌ياب { ص. فا. [عر. فرجه= كيره‌جك ير. فا. يافتن = بولمق] كيره‌جك ير، فرصت بولان : مجلسه فرجه‌ياب دخول اولدى.

فرچه { ياخود فورچه. س. اثواب وديش وسائره تميزلمكه ويا بويا وسائره سورمكه مخصوص قيلدن و يا صمان وحصير كبى شيئلر تللرندن ياپلمش آلت : اثواب، صاچ فرچه‌سى؛ ديش فرچه‌سى؛ بوياجى، بادانه‌جى فرچه‌سى؛ رسام فرچه‌سى؛ صمغ فرچه‌سى.

فرچه‌لاتمق { فتـ. فرچه ايله تميزلتمك : اثوابى فرچه‌لاتملى.

فرچه‌لامق { فتـ. فرچه‌ايله تميزلمك : اثوابى، ديشلرى فرچه‌لامق اقتضا ايدر.

فرچه‌لانمق { لجـ. فرچه ايله‌تميزلنمك : بو پالطو فرچه‌لانميور. = فط. كندى اثوابنى فرچه ايله تميزلمك : ساعتلرجه فرچه‌لانمق عادتيدر.

فرح { سذ. عر. سوينج، مسرويت، شادمانلق، انشراح، كوكل آچيقلغى : فرح بولمق = سوينمك، آچلمق؛ فرح ويرمك = سويندرمك، آچمق. [« فراخ » لغت فارسيه‌سيله التباس ايتديرمه‌ملى.]

فرح { ص. عر. [آنف البيان « فرح » دن صش.] سوينجلى، شاد، منشرح القلب. ز.

فرح‌آور { ص. فا. [عر. فرح= انشراح. فا. آوردن= كتيرمك] انشراح كتيرن، كشايش ويرن، مفرح.

فرح‌افزا { ص. فا. [عر. فرح= مسرويت. فا. افزاييدن = آرتديرمق] مسرويت وانشراح درونى آرتديران، مفرح.

فرحان { ص. عر. [« فرح » دن صش.] سوينجلى، شاد، مسرور، شادان. ز.

فرح‌بخش { ص. فا. [عر. فرح= انشراح. فا. بخشيدن=

باغشلامق] انشراح قلب ویرن، مفرح .

فَرَحلاندیرمَق { فتـ. سوینديرمك، کوکل آچق، اکلندیرمك : کندیسنی مکدر کوردم بر آز فرحلاندیرمق ایستدم .

فَرَحلانمَق { فلـ. سوینمك، کوکل آچلمق، انشراح درون کلمك : بویله یرلرده کزمکله انسان فرحلانیر.

فَرَحلق { سـ. کوکل آچلمه، انشراح درون .

فَرَحناك { صـ. فا. سوینجلی، شاد، شادان، مسرور، منشرح القلب. || مو. بر مقام مخصوص.

فَرُّخ { صـ. فا. و :

فَرخُنده { صـ. فا. مبارك، متیمن، اوغورلی، مسعود؛ فرخنده پای = آیاغی اوغورلی؛ فرخنده رأی = رأیی مبارك؛ فرخنده طالع، فرخنده فال = طالعی یاور، مسعود.

فَرد { سـذ. عر. جـ : افراد. ١. بر مجموعك هر بر تکی : فرد آفریده = شخص مخلوق؛ افراد ناس؛ افراد بشر؛ هرفرد = هرکس. ٢. چفت اولمیان عدد، تك عدد. ٣. برتك بیت، مفرد. = جـ. ١. اشخاص : افراد امت. ٢. عادی شخصلر، صره آدملری، عوام؛ افراد عسکریه = ضابط اولمیانلر، نفرات . = صـ. ١. تك، چفت اولمیان : عددفرد؛ رجب الفرد. ٢. اشی اولمیان، بی مثل، بی نظیر، فرید : جناب حق فرد وصمددر. || صـ. کیم. جزء فرد = برجسمی ترکیب ایدن ذراتك بهری، جزء لا یتجزی. || جوهر فرد = اسکی حکمانك ظننه کوره موجوداتك اساسی مقامنده اولوب ترتیبنه کلیاً خلل کلمکسزین تقسیم و تفریق قبول ایتمین جسم اصغر.

فَردا { سـ. فا. ١. یارین، یارینکی کون، ایرته، ایرتسی کون: فردایه، فردالره صالمق = یارینه براقمق، تأخیر ایتمك؛ فردای قیامت = قیامتك ایرته سی؛ فرداسی کون = ایرته سی کون. [بو مقامده استعمالی چرکیندر.] ٢. آتی، کله‌جك زمان، قیامت، محشر، آخرت : عیش ونوش ایله فردایی آکمامق ممکنمیدر؟

فِردَوس { سـ. فا. عر. جـ : فرادیس. ١. باغچه. ٢. جنت، اوجماق، بهشت. [آوروپا لسانلرنده‌کی Paradis واوکا مماثل لغتلرك مأخذی اولان Παράδεισος لغت یونانیه سی بوندن مستعاردر.]

فِردَوس آشیان { صـ. فا. [فردوس = جنت. آشیان = یووه] جنتمکان، جنتلك، مرحوم، مغفور : جنتمکان و فردوس آشیان سلطان عثمان خان حضرتلری .

فَرده { سـ. طوب، کوچك دنك : بر فرده اییك.

فَرز { سـ. فا. سطرنج اویوننده وزیر مقامنده اعتبار اولنان طاش .

فَرزانگی { سـ. فا. ١. علم، عرفان : ابراز فرزانگی ایتمك. ٢. ممتازیت، امثال واقراننه تفوق، مانند سز و بی همتا اولمه : علوم ریاضیه‌ده ادعای فرزانگی ایدیور .

فَرزانه { صـ. فا. ١. عالم، حکیم، دانا، علم و عرفانله متصف وممتاز : کندیسی فرزانهٔ دوراندر. ٢. امثال واقراننده فرقلی، ممتاز، یکانه، بی همتا : ادبیاتده فرزانه‌در .

فَرزَند { سـ. فا. جـ : فرزندان. ١. اوغل، ولد : فلانك فرزند ارجمندیدر. ٢. چوجق، صبی، طفل : بازیچهٔ فرزندان.

فَرزه { سـ. متقابله آچیلان دلیکلره جلا ویرمکه مخصوص مارانغوز آلتی.

فَرَس { سـذ. عر. جـ : افراس. آت، بیگیر (بارکیر) ، اسب : جنس فرسك اصلاحی. || فرس البحر = صوآیغیری، هیپوپوتام.

فُرس { سـ. اسم جنس اولوب ایرانه وایرانیلره مفرد و جمع صورتیله اطلاق اولنور، واك زیاده قبل الاسلام ایران وایرانیلره مخصوصدر : فرس ممالکی، فرس لسانی، فرس آیین ومذهبی، فرس قدیم.

فَرسا { صـ. فا. [« فرسودن » فعلندن سمعی. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] اسکیدن، بوزان، آشیندیران، اورسه‌لین، یوران، ییتیرن : طاقت فرسا = طاقت براقمیان؛ خرد فرسا = عقل براقمیان، حیرتده براقان.

فُرسان { سـذ. جـ. عر. فد : فارس. با : فارس.

فِرِستاده { صه فا جه : فرستا . دگان . ١. كوندر . لمش، مرسول، مرسل . ٢. ايلچى، مأمور مخصوص. نـ.

فَرسَخ { سه. عر. [فا. « فر . سنك » دن معرب] درت ساعتلك يعنى بش بيك مترهلك مسافه، تر. آغاج. اوچ ميل يرى : كونده بش فرسخ يول آليور: بورادن اون فرسخ اوزاقدر. || فرسخ فرسخ = يول يول، زياده، پك چوق : اقرا . تندن فرسخ فرسخ ايلريدر؛ بن نسخ خطنى سزدن فرسخ فرسخ ايى يازارم .

فَرسَنك { سه. فا. فرسخ. بالا : فرسخ.

فَرسوده { صه. فا. اسكيمش ، ييرانمش، بوروشمش، يوزلمش : البسهٔ فرسوده؛ فر. سوده قيافتله .

فُرسى { صه. عر. ٿ : فرسيه. ايران وايرانيلره وعلى الخصوص اسكى ايرانه منسوب ومتعلق : لسان فرسى: آثار فرسيه.

فُرسِيّات { سه. جه. عر. فارسى لسان وقواعد وادبيا. تى : فرسياتله چوق اشتغال ايتمشدر .

فَرش { سه. عر. ١. دوشه‌مه، يايمه، سرمه : ياتاق، كليم، سجاده، مقعد فرش ايتديلر. ٢. طوپراغى وعلى الاطلاق باصيله‌جق وكزيله‌جك يرى اورتمك اوزره بر شيئى دو . شتمه : قيونك اوكنه مرمر، چاقيل، مالطه فرش ايده‌جكم. [« تفريش » دها مستعملدر.] ٣. يايلان شئ، دوشه‌مه، كليم، خالى، يايغى. ٤. يريوزى، روى زمين، وجه الارض : عرش و فرش. ز.

فَرِشته { سه. فا. جه : فرشتكان. [فانك كسريله‌ده مروى ايسه‌ده بزجه زبانزدى فتح ايله. در] ١. ملك، ملائكه. ٢. مجـ. پك كوزل وملايم طبيعتلى. ٣. مجـ. معصوم، بيكناه. || فرشته خصات، فرشته سمات، فرشته سيرت، فرشته صفت = خوى و طبيعتجه ملك كبى اولان ذات.

فُرصَت { سه. عر. [بين العوام زبانزدى : فرصانت] مناسب و موافق وقت و حال، استفاده ايتمك صره‌سى، الدن قاچيرلميه‌جق فائده‌لى وقت وحال: بو بنم ايچون بر فرصتدر؛ بو فرصت هر وقت اله كچمز؛ فر. صتدن استفاده ايتمك، فرصت بكلمك، بولمق، ويرمك؛ فرصتى الدن قاچيرمق = فوت ايتمك .

فُرصَت جو { صه. فا. [عر. فرصت = م ـ فا. جستن = آرامق] فرصت آرايان، بكلين.

فُرصَت ياب { صه. فا. [عر. فرصت = م ـ فا. يافتن = بولمق] فرصت بولان، البنه فرصت كچن.

فَرض { سه. عر. ١. طوتمه، عد واعتبار ايتمه، بر دعوى ومسئله‌يى اونك اوزرينه بنا ايتمك اوزره بر شيئه صحيح و واقع و موجود نظريله باقمه ، تقدير : تقسيم اولنه‌جق بيك ليرامز وار فرض ايده‌لم؛ بوراده اون متره ارتفاعنده بر ستون فرض ايدك؛ فرض ايدك كه بن راضى اولدم؛ فرض محال = صحت و وقوعى ممكن اولميان برشيئك صحيح و واقع عد اولنمسى : فرض محال اوله‌رق كرهٔ ارض حر . كتدن طورسه. ٢. احكام دينيه. دن نص كريمله و دليل قطعى ايله مثبت اولوب اجراسى واجب اولانى، سنت مقابلى : صلات هر بر مسلم بالغ ايچون فرضدر؛ فرض عين = اداسى بلا استثنا كافهٔ مسلمينه لازم اولان فرض؛ فرض كفايه = اداسى يالكز شرائطنى حائز اولانلره لازم بولنان فرض. ٣. مجـ. فرض ايمش كبى اداسى الزم اولان شئ، واجب ، ضرورى، نا چار : بو ايشى كورمك بزه فرض اولدى؛ ابوينه خدمت ايتمك اولاد ايچون فرض عيندر؛ اوزرمه فرض دكلدر = وظيفه‌م دكلدر، نه‌وظيفه‌م ؟ || بالفرض = طوته‌لم، شويله‌جه تقدير ايده‌لم : بالفرض بن بوايشه رضا ويرسه‌م نه‌ياپمقلغمز اقتضا ايدر؛ بالفرض والتقدير = فرضا .

فَرَضا { حه. عر. فرض و تقدير صورتيله، بالفرض، طوته‌لم كه ، فرض ايدك ، فرض ايده‌لم كه : فرضا مساحه ايديله . جك بر عرصه‌مز اولسه.

فَرَضى { صه. عر. ٿ : فرضيه. فرض وتقدير اساسنه مبنى اولان، صحيح و واقع او . لميوب مفروض وتقديرى اولان: مطالعات فرضيه.

فَرَضِیّات { سن. جم. عر. صحیح وواقع اولمیوب فرض وتقدیر اوزرینه مبنی اولان شیلر : فرضیاتله اوغراشیور؛ فرضیات غیر ممکنه = تحقق محال اولان ملاحظات ومطالعات. فر. Utopies .

فَرط { سن. عر. حددن زیاده اولمه، مبالغه، وفرت، افراط، آشیری درجه : فرط محبت، فرط ذکاء، فرط تحسر. [همان دائما بو صورتله مضاف اولهرق قوللانیلیر.]

فِرط { سن. [عربیدن] طاغ بلی، بیلان.

فِرطونه ۱ { یاخود فورطنه. سن. شدتلی روزکارله دکیزك طالغهلانوب قاریشمهسی، صرصر، تند باد : شدتلی بر فرطونه اولدی؛ دکیزده فرطونه واردر: فرطونه یاتیشدی.

فرطونهلی ۱ { یاخود فورطنهلی. صه. فرطونهسی اولان، فرطونه ایله قاریشیق: فرطونهلی هوا؛ دکیز فرطونهلیدر.

فَرع { سن. عر. جم: فروع. ۱. دال، بوطاق : فروع اشجار. ۲. بر اصلدن آیریلان قوللرك بهری، شعبه، اصل وآنا مقابلی : آناطولی دمیریولی خط کبیرینك بر قاچ فرعی اولهجقدر: ابتدا خط اصلی یاپیلوب صوکره فروعه کیریشیلهجکدر: اصل و فرع، اصول وفروع. ۳. اساسلی اولمیوب ایکنجی درجهٔ اهمیتده اولان شیء، بر مادهنك اهمیتسز تفصیلاتی، تفرعات : علم فقهك اصول وفروعی. [بو معنا ایله اك زیاده جمعی قوللانیلوب اونك ده جمعی اولور :] فروعاتله اوغراشمق؛ فروعاته کیریشمیهلم ده اصل مسئلهیه باقهلم. || حق. فروع = اولاد و احفاد: اصول مقابلی.

فِرعَون { سن. عر. جم: فراعنه. ازمنهٔ قدیمهده یعنی کیخسروك مصری فتح و ایران ممالکنه الحاق ایتمهسندن اول خطهٔ مصریهده حکومت سورن قبط ملوکنك عنوان عمومیسی اولوب، بالخاصه حضرت موسی (عم) له اوغراشانك علی حکمنه کچمشدر. بوکا فرعون موسی، وحضرت یوسف (عم) زماننده بولنمش اولانهده فرعون یوسف دیرلر. || مج. پك مغرور ومتکبر وعنود آدم. || فرعون تپهلری = اهرام. || فرعون فارهسی، فر. Ichneumon دینلن کدی قدر کوچك بر چارپا.

فِرعَونی { صه. عر. ث: فرعونیه. فرعونه منسوب ومتعلق ویا شایسته اولان، کبر وغرور وکفر وعنادله یاپیلان.

فَرعی { صه. عر. ث: فرعیه. اصله عائد اولمیوب فروعات و شعباته متعلق اولان : مواد اصلیه وفرعیه.

فَرغانه ۱ { سنخ. ج. آسیای وسطیده ماوراء النهرك شرق جنوبی جهتنده بر بیوك خطه که مقدما خوقند خانلغنی تشکیل ایتدیکی حالده شمدی فرغانه اسم قدیمیله روسیهیه تابع ترکستانه الحاق اولنمشدر. || مج. رطوبتلی وچامورلی اراضی.

فِرِفته { یا فریفته. صه. فا. آلدانمش، اغفال اولنمش، مغفل، مغرور، مغبون : برطاقم واهی آلایشلره فرفته اولمامالی.

فِرفیر { سن. عر. [یو. πορφύρα] ارغوان، ارجوان. || کیم. حامض فرفیر = بر ترکیب کیمیوی. || ط. داء الفرفیر = قزیل علتی.

فِرفیری { صه. عر. پارلاق قزیل، ارغوانی : فرفیری چوقه.

فَرق { سن. عر. ۱. آیریلق، آیرمه : بو ایکی شیء آرهسنده فرق واردر. ۲. ایکی شیئدن بهرینك باشقه درلو اولمسی، مغایرت، مباینت، تفاوت، بکزهمهیش : مایمونك شبکدن فرقی واردر: فرق کلی = چوق تفاوت. ۳. آیرمه، سچمه، تفریق : او آدمك یازیسی سزك کندن هیچ فرق ایدهمیورم : بیك کشی آرهسنده اولسه بن اونی فرق ایدرم. ۴. ای کورمه، سچمه طانیمه، تشخص : قرا کلقده فرق ایدهمدم : شو یازی یی بورادن فرق ایده بیلیرمیسك؟ چوقدن کورمدیکم ایچون بردن بره فرق ایدهمدم. ۵. برشیئك دیکر بر شیئدن مقدار ویا قیمت وسائرهجه فضله ویا اکسیك اولدیغی مقدار : سزه بورجم اولان فرانسز لیراسی یرینه بر عثمانلی لیراسی ویررسهم فرقنی ویررمیسکز؟ آنمی سزك کی ایله مبادله ایدرم اما فرقنیده ایسترم؛ فرقی نهقدردر؟ ۶. آکلامه، فهم، کیزلی و دقیق بر شیئی درك ایتمه : کندیسنه کوستر-

دمسه‌ده فرق ایده‌مدی، فرقنه واره‌مدی. ۷. بر هیئت افرادندن بر طاقمنی دیکرلرندن یوقاری ویا آشاغی طوتمه، مساوی طوتمامه، آیری سچی : حکومت سنیه تبعه‌سی بیننده اصلا فرق قبول ایتمیوب جمله‌سنه بلافرق بر معامله ایدر. ‖ آقچه فرقی = ۱. مسکوکاتك قیمت حقیقیه‌سیله قیمت اعتباریه‌سنده‌کی تفاوت. ۲. بر آقچه‌یی دیکر بر جنس آقچه ایله تبدیلده آلنان صرافیه، فر. Agio. ‖ فرق ایتمك = آیرمق، سچمك. ‖ فرقنه وارمق = آکلایه بیلمك، اینجه وکیزلی برشیئی فهم ودرك ایتمك : کتابنك ییرتیلان یاپراغنی کوریغیه‌جك صورتده تعمیر ایتدمسه‌ده ینه فرقنه واردی. ‖ بلا فرق = ۱. تماميله بربرینه مشابه اوله‌رق : بلا فرق ایکیسی بردر. ۲. اصلا آیری سچی اولمقسزین، مساوات تامه ایله : عموم تبعه‌یه بلا فرق بر نظرله باقیلیور. ‖ فرق کلی = چوق مغایرت ومباینت : ایکیسی آره‌سنده فرق کلی واردر.

فَرَق { سذ. عر. باش تپه‌سی : عدالتی فرق عبودیتمز اوزرینه سایه انداز اولدقجه. [اصل عربیده باش صاچنك ویا صقالك ایکی بولوکه آیرلدیغی یره دیرلر.]

فِرَق { سش. جم. عر. فد : فرقه. با : فرقه.

فُرقان { سذ. عر. [« فرق » دن] حقی باطلدن تفریق ایدن و ایتدیرن قرآن کریم. ‖ یوم الفرقان = بدر غزاسی.

فُرقانی { صد. عر. ۆ : فرقانیه. قرآن کریمه منسوب و متعلق : آیات فرقانیه.

فُرقَت { سث. عر. [لسانمزده زبانزدی فانك کسریله‌در.] آیریلق، مفارقت، فراق، سودکلرندن اوزاق و آیری یاشایش : فرقت یار ایله نالان اولمق ؛ فرقت مملکت، فرقت احباب.

فُرقَت‌زَده { صد. فا. [زبانزدی فانك کسریله — عر. فرقت = آیریلق . فا. زدن = اورمق] آیریلق چکن، سودیکندن آیرلمش، دوچار هجران.

فرقَته { سد. [قاتالانجه. Fargata دن] اسکیدن اوچ دیرکلی هرنوع کمی‌یه دینیردی.

فِرقَتَین { سد. [عر. « فرقه » نك تثنیه‌سی اولوب مفرد کبی قوللانیلیر.] بح. قوروتدن بیوك وبطاریه‌سنده ۵۰ الی ۷۵ طوپی حاوی اخشاب سفائن حربیه‌دندر. [آوروپا لسانلرنده‌کی Frégate لغتی بو لغت عربیه‌دن مأخوذدر.]

فَرقَد { سذ. عر. ت : فرقدان. قطب شمالی‌یه قریب ودب اصغر جمله‌سنده ایکی پارلاق نجم ثابتدرکه موقعلری مناسبتیله چوق یر دکیشدیرمدکلرندن چولده سیر وسیاحت ایدنلره رهنما اولورلر. [اکثریا تثنیه صیغه‌سیله فرقدان قوللانیلیر.]

فَرقَدان { سذ. عر. ت. مادۂ آنفه‌یه با.

فرقسز { صد. ۱. مغایرت ومباینتی اولمیان، بربرینه چوق بکزر : نم یازیم سزك کندن فرقسزدر. ۲. آیریسز سچیسز، آیری سچیسی اولمیان، مساوی : بن اولادمك جمله‌سنی فرقسز طوتیوردم.

فرقسزلق { سد. ۱. فرق اولنمایش، چوق بکزه‌یش. ۲. آیری سچی اولمایش، تساوی.

فرقلی { صد. ۱. تفریق اولنور، آیریلیر، سچیلیر، چوق بکزه‌مز : آرابه آتلرکزك بری دیکرندن فرقلیدر؛ سز خدمتکارلرکزدن بعضلرینی دیکرلرندن فرقلی طوتیورسکز. ۲. دها ایی، ایلکه یوز طوتمش، اصلاح اولنمش : خسته‌مز بوکون دوندن فرقلیدر؛ چوقدن مملکتمدن چیقمشیدم بو دفعه‌کی عودتمده چوق فرقلی بولدم، مترقی.

فرقلیجه { صد. برآز دکیشمش، برآز ایلشمش : خسته‌یی بوکون فرقلیجه کوریورم.

فرقه { سث. عر. جم : فرق. ۱. بولوك، انسان کروهی، جماعت، طائفه : فرقۀ ناجیه، فرق ضاله. ۲. ع. یدی آلایدن مرکب هیئت عسکریه‌که اصولاً بر فریقك قوماندەسی آلتنده بولنور : بشنجی اردوی همایونك ایکنجی فرقه‌سی؛ اوراده بر فرقه عسکر بولندیریلیور؛ فرقه قوماندانی، مجلسی، رئیسی، کاتبی. ۳ بح. برلوا قوماندەسنده بولنان دونمانك برقسمی. [فرقه‌نك اقسامنه‌ده طاقم دینیر.] ‖ فرقۀ بحریه = فیلو.

فرلاتمق { یاذود فیرلاتمق. فت. ۱. شدتله و سس

چیقاره‌جق صورتده آتمق، اوچورمق: الندەکی یلپازه‌یی هوایه، دکیزه فرلاتدی. ۲. بر کنارینی قیرمق، صیچراتمق: طباغك کنارینی، مرمرك بر اوجنی فرلاتمشلر. ۳. فیاتنی آرتدیرمق، چیقارمق: آمریقانك ذخیره اخراجاتنی منع ایتمسی اونلری فرلاتدی.

فرلاق { ص. ۱. قیریق کنار، بر قابك قیرلمش، اوچمش کنارینك قیریق پارچه‌سی. ۲. چوجقلرك طوپاج اویونی. [بو ایکنجی معنا ایله پرلاق دخی دینیلیر.]

فرلامق { یاخود فیرلامق. فل. ۱. بردن بره اوچان قوش کبی « فیر » دیه سس چیقاره‌رق آتلق، صیچرامق: بردن فرلادی؛ فرلایوب قولندن طوتدی. ۲. برشیئك بر کناری قیریلوب صیچرامق: بو طباغك کناری فرلامش؛ مرمرك فرلایان یرلرینی دوزلتملی. ۳. فیاتی آرتمق، چیقمق، ترقی ایتمك: بو هفته ذخیره بردن بره فرلادی؛ بورسه‌ده اسهام فرلامش.

فرلایش { مص. بردن بره وسس چیقاره‌رق صیچرایش: بردن بر فرلایش فرلادی که.

فرلداق { فرلدامق وساٸره. با: فریلداق وساٸره.

فرما { ص. فا. [« فرمودن » فعلندن سمع. اولوب صبتر. تشکیلنه کیرر] بیوران، امر ایدن، آمر: حکم فرما = حکم بیوران، حکم ایدن.

فرماصون { س. [فر. -Franc Maçon] ۱. آوروپاده مشهور بر طریقه منسوب آدم که اساسلری سیاسی ویا مذهبی اولیوب صرف اصول معاشرته عاٸد اولدیغی حالده سر طوتیلیر. ۲. مج. دینسز، ملحد، منکر.

فرماصونلق { س. ۱. فرماصون طریقی. ۲. مج. دینسزلك، الحاد.

فرمان { س. فا. [عربی ظنیله « فرامین » صورتنده جمعی قوللانلق اثر غفلتدر.] ۱. بیوروق، امر: بوکا نه فرمان ایده جکسکز؟ امر و فرمان حضرت من له الامرکدر. ۲. تحریراً ویریلان امر پادشاهی، بر قرارك اجراسیچون شرفصادر اولوب طغرای غرا ایله موشح اوله‌رق اصول مخصوصه‌ده یازیلان امر پادشاهی، یرلیغ، برات، بیورلدی: فرمان عالی شرف صادر اولدی؛ امتیاز فرمانی؛ رتبه = نشان فرمانی؛ با فرمان عالی.

فرمانبر { ص. فا. [فرمان = بیوروق. بردن = آلمق. — « فرمانبردار » دیمه‌ملی، زیرا یا فرمانبر ویا فرماندار اولوب، ایکیسی برابر اوله‌ماز.] ویریلان امری آلوب اجرا ایدن، مطیع فرمان.

فرمانده { ص. فا. [فرمان = بیوروق. دادن = ویرمك] امر ویرن، آمر.

فرمانروا { ص. فا. امری یوروین، حکمی جاری: فلان یرلرده فرمانروا بولنان.

فرمانفرما { ص. فا. امر بیوران، حکم ایدن.

فرمانلی { ص. ۱. فرمان عالیٔ حضرت پادشاهی‌یی حامل وحاٸز اولان، فرمان عالی ایله منصوب: فرمانلی ضابط = بیکباشی واوندن یوقاری اولان؛ فرمانلی مأمور؛ فرمانلی امتیاز. ۲. تأدیب و تربیه و یا قهر و تنکیلی حقنده فرمان عالی صادر اولان: وقتیله دره‌بکلری فرمانلی اولمشیدی. ۳. مستحق مجازات شدیده اولان (جانی).

فرمایش { س. فا. بیورمه، امر ایتمه.

فرمنه { س. ۱. خرجله ایشلنمش طار و بو وارلاق یانلی یلك. ۲. خرجله ایشلنمش اصناف وساٸره طاقمنه مخصوص هرنوع البسه.

فرمنه‌جی { س. اصناف وساٸره‌یه مخصوص خرجله ایشلنمش اثوابی بیچوب دیکن ترزی.

فرموده { س. فا. امر، فرمان، اراده. [فارسیده اسم مفعول اولوب امر بیورلمش دیمك اولمغله، بزجه استعمالی غلط اولدیغندن ترکی اولادر.]

فرنك { س. فا [فر. France — معربی: افرنج] آوروپالی. || فرنك آربه‌سی = سودلاج وچوربا یاپیلان قبوقسز آربه، فر. Orge perlé. || فرنك اوزومی = شروبی یاپیلان اوفاق دانه‌لی معروف بر جنس میوه. || فرنك اینجیری = قاقتوس دینلن

نباتك برنوعی كه بر میوه ویرر. || فرنك پاطلجانی = وقتیله طوماتسه ویریلن اسم. || فرنك پاتی = فر. Reine Marguérite دینلن بر نوع بات، چیچك. || فرنك سجیمی = آوروپادن كان ابی بوكلمش بر سجیم. || فرنك كوملكی = قوله‌لی كوملك. [آوروپادن كلمه دها بر چوق شیئلره بو اسمه اضافتله حاصل اولمش مركب اسملر ویریلیور.]

فِرَنكجه { ص. فرنكلرك طرز واصولنده ویا لساننده اولان : فرنكجه قیافت، لسان، یازی، شرقی. = ح. فرنكلرك طرز واصول ویا لساننده : فرنكجه سویلمك، یازمق، اوینامق، كیینمك. = س. فرنك لسانی : فرنكجه‌یی اوكرنمش.

فِرَنكِستان { س. فا. فرنكلرك مملكتی فرنكلرله مسكون یر، آوروپا : فرنكستانه سیاحت ایتدی.

فِرَنكی { ص. فا. آوروپالیلره منسوب و متعلق ویا مخصوص : رقص فرنكی. = س. ١. علت افرنجیه دینلن ساری و مخرب علت كه بزه آوروپادن وآوروپایه ده آمریقادن كچمشدر: فرنكی‌یه طوتلق، فرنكیسی اولمق. ٢. غایت قوتلی اینجه ایپ. ٣. كایدك بر قسمی. || بح. فرنكی لوجه‌سی = دكیزدن فرطونه ایله ایچری‌یه كیرن ویا كمی یقانیر ایكن تراكم ایدن صویك چیقمسی ایچون بورده‌یه آچیلان دلیكلر: فرنكی لومبارلری = ینه بو مقصدله كشاد اولنان اوفاق لومبارلر، منفذ؛ فرنكی موریلەسی = فرنكی دلیكلرینی سد و بنده مخصوص طپه‌لر.

فِرَنكیلی { ص. فرنكی علتنه مبتلا. فرنكی‌یه طوتلمش، فرنكیسی اولان.

فُرو { ص. ظم. فا. آشاغی : سر فرو = باشی آشاغی؛ سرفرو ایتمك = باش اكمك، مطیع ومنقاد اولمق؛ فرو مانده = آشاغیده قالمش، كری قالمش، عاجز؛ فرو نهاده = تنزیل وطرح اولنمش : بشدن اوچ فرو نهاده اولنجه ایكی قالیر.

فَروح { ص. ع. شن، سوینجلی، شاد.

فُروخت { س. فا صاتمه، صاتیش، بیع : اونی فروخت ایتدی. [بالفروخت دیه‌ملی.]

فُروز { یاخود افروز. ص. فا. [« فروختن » یاخود « افروختن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكیلنه كیرر] پارلادان، تنویر ایدن : كیتی‌فروز = دنیایی پارلادان؛ دلفروز = كوكلی تنویر ایدن.

فُروزان { ص. فا. پارلاق، منور.

فُروزَنده { ص. فا. پارلادان، تنویر ایدن.

فُروسَت { سد. ع. و :

فُروسِیَّت { سد. ع. آت بینیشده یروب تربیه ایتمك و بینمك علمی. [فانك فتحیله فراست دخی دیرلر.]

فُروش { ص. فا. [« فروختن » فعلندن سمص.] صاتان، بیع ایدن : می فروش = شراب صاتان؛ خود فروش = انانیتلی (كندینی صاتان)؛ معلومات فروش = معلوماتلی كورنمك ایستین، معلومات صاتان.

فُروش { س. یابی صچاق و طاوانلرینه طوغرامه‌دن یاپیلان اویمه‌لی زینتلر : صچاق فروشلری.

فُروع { سذ. ج. ع. فذ : فرع. با : فرع. بونك جمعی اوله‌رق « فروعات » دخی قوللانیلیر.

فُروغ { س. فا. نور، ضیا. پرتو، شعله : فروغ آفتاب؛ فروغ جمال.

فُرومانده { ص. فا. [فرو = آشاغی. مانده = قالمش] كری قالمش، یوریلوب طورمش، عاجز، فتوركتیرمش.

فُرومایه { ص. فا. [فرو = آشاغی. مایه = اصل] اصل و نسبی آلچق، صویسز، بد اصل: فرو مایه آدم.

فُرون { فرونجی. با : فورون و ساتره.

فُرونهاده { ص. فا. [فرو = آشاغی. نهاده = قونمش] طرح وتنزیل اولنمش : اون بیك غروشدن فائضی اولان بیك بشیوزی فرو نهاده اولدقده سكز بیك بشیوز قالیر. [شایستهٔ استعمال دكلدر.]

فَروه { سذ. ع. كورك. پوستین: فروهٔ بیضا = بیاض كورك.

فَره { یاخود فریك. س. چیل و بیلدیرجین كبی قوشلرك یاوریسی.

فَرهَنك { س. فا. علم، هنر، معرفت، معلومات. — «فرهنك شعورى» نك بيانه كوره بودخى، عربيده «قاموس» لفظى كبى، لغت كتابى معناسنده كلمكله، فارسى لسانك بعض لغت كتابلرينه علم اولمشدر: فرهنك شعورى، فرهنك جهانكيرى.

فَرياد { س. فا. ١. فغان، آه و انين، واويلا: بر قادينك فرياد ايتديكنى ايشيتدم؛ برفرياد قوپدى. ٢. استمداد نعره‌سى، استغاثه، صيزلانمه: فريادينه يتيشن اولمدى؛ فريادە مجالى يوغيدى. ٣. شكايت، صيزلانمه: واپورك يولسزلغندن يولجيلر فرياد ايديورلر. == حد. الامان، الاالله: بر يرامازچوجق كه الندن فرياد! داد و فرياد!

فَريادجى { ص. س. اشتكا و استمداد ايدن، مشتكى، آغلاشان.

فَريادخوان { ص. فا. [فرياد = استمداد. خواندن = چاغرمق] مدد ايستين، استمداد ايدن.

فَريادرس { ص. فا. [فرياد = استمداد. رسيدن = يتيشمك] امداده يتيشن، مددجى.

فِريب { س. فا. آلداتمه، اغفال، حيله: كذب وفريب. == ص. آلداتان، مغفل. [صتر. تشكيلنه كيرر:] ابله فريب = احمق آلداتان: دلفريب = كوكلى آلداتان، جاذبه‌لى، شيوه كار.

فِريبنده { ص. فا. آلداتان، مغفل.

فَريد { ص. عر. ت: فريده. [«فرد» دن صش.] تك، يكتا، بيمثل و بيهمتا: فريد دهر، فريد عصر، فريد روزكار = زماننده يكتا اولان.

فَريده { س. ش. عر. ج: فرائد. امثالسز و نادر بولنور اينجى وسائره.

فَريضه { س. ش. عر. ج: فرائض. ١. شرعاً اجراسى واجب و مثبت معاملهٔ دينيه: نماز فريضه‌در. ٢. وارثلردن بهرينه شرعاً دوشن حصه. == ج. ١. علم فرائض. با: فرائض. ٢. مج. اجراسى واجب و شرط اولان وظيفه: بونى ايچون فريضه‌در؛ فريضهٔ ذمتمدر = بونك بورجيدر.

فِريفته { ص. فا. آلدانمش، اغفال اولنمش، مغرور: دنيانك نه‌سنه فريفته اولملى.

فَريق { سذ. عر. ت: فريقين. ج. فا. فريقان. ١. انسان كروهى، بيوك بولوك، طاقم، فرقه‌دن بيوك جماعت: جنتلكدن اولان فريقدن مى يوقسه جهنملك اولان فريقيندن مى [تثنيه صيغه‌سيله] در؟ ٢. تر. بر فرقه‌يه قومانده ايدن اركان عسكريه‌دن برى كه مشيردن صكره اك بيوك رتبهٔ عسكريه‌يى حائزدر: فريق پاشالر؛ فريقان كرام. || بحريه فريقى = آميرالك ايكنجيسى، ويس آميرال كه اسكيدن «قپودانه بك» دينيلردى. || فريق الماسى = اوزونجه ولذيذ برجنس الما.

فَريقلك { س. فريق رتبه‌سى: فلان پاشايه فريقلك توجيه بيورلدى.

فَريك { س. ١. آتشده قاورلوب يننن يشيل بغداى دانه‌لرى. ٢. با: فره. ٣. مج. كوچك، ضعيف.

فِرِيل { ياخود فر. مه. چابوق و بلا فاصله دونوب طولاشمغى تصوير وتقليد ايدر: فريل فريل دونيوردى.

فِرِيلداتمق { فت. ١. چابوق و سسله دونديرمك: صپانى فريلداتدى. ٢. مواعيد كاذبه ايله آلداتمق، طولاندير مق، اويالامق.

فِرِيلداق { س. ١. روزكارله دونر تكرلك شكلنده بر چوجق اويونجاغى. ٢. روزكارك كلديكى طرفك عكسنه چويريلوب توتمه‌سنه مانع اولمق ايچون اوجاغك ويا صوبه بوريسنك تپه‌سنه وضع اولنان دونر شابقه. ٣. اوطه‌لرك ايچنه تازه هوا ادخال ايتمك ايچون جاملره طاقيلان تنكه‌دن دونر پروانه فر. Girouette. ٤. مج. طولاب، حيله: فريلداق چويرمك = اعمال حيل ودسايس ايتمك، مهارتله موفق اولمق. || فريلداق دستگاهى = دميرجى آلاتندن برچرخ.

فِرِيلدانمق { فل. تلاشله دونوب طولاشمق.

فَزا { ص. فا. [«فزودن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلاتنده بولنور] آرتديران، تزييد ايدن: فرحفزا = شنلكى آرتديران؛ جانفزا = روحى آرتديررجه‌سنه انشراح درون ويرن.

فَزايِش { س. فا. آرتديرمه، تزييد.

فَزَع { سذ. عر. قورقوب اورکه. رك برینك حمایه وتصاحبنه قاچه، ابراز یأس ودهشت ایتمه، مصائبه قارشی صبر و متانت فقدانی.

فُزون { وافزون. ص. فا. زیاده، فضله. چوق : جناب‌حق عمرینی فزون (افزون) ایلیه.

فُزونی { (یا افزونی. س. فا. زیاده. لك، آرتمه، کثرت : جناب‌حق فزونیٔ عمر واجلال احسان بیورسون.

فَس { س. اساساً مغرب اقصانك (ا بین العوام فِس تعبیر اولنان) فاس شهرنده یاپیلان قرمزی برنوع باش کسوتی که بتون ممالك عثمانیه‌ده ودیکر بعض ممالك اسلامیه‌ده تعمم ایتمشدر : فس پوسکول : تونس فسی = اسکی طرزده بیوك و قالین جنسی؛ فس قالبی ؛ فس کیمك : باشنه فس قومق.

فَساد { سذ. عر. ج : فسادات. ۱. بوزوقلق، بوزوق شیئك حالی. چوروکلك، بولنسزلق : فساد معده = معده بوزوقلغی : فساد دماغ = بین بوزوقلغی؛ فساد اخلاق = اخلاق بوزوقلغی، بوزوق احلاق. ۲. قاریشیقلق، نفاق، شورش : فساد قاریشدیرمق : آره‌لرینه فساد دوشدی. || اهل فساد، ارباب‌فساد = فساد قاریشدیرانلر، اخلال اسایش ایدنلر. || کون وفساد = دنیاده موجوداتك وجود بولوب بعده‌بوزلمسی ومحواولمسی : عالم کون وفساد = بوحالی ابراز ایدن بودنیا.

فَساد آمیز { ص. فا. [عر. فساد = قاریشیقلق - فا. آمیختن = قاریشدیرمق] فساد دوشورن، قاریشدیران، نفاق ویرن : فساد آمیز بر طاقم سوزلرله.

فَساد انگیز { ص. فا. [عر. فساد = قاریشیقلق. فا. انکیختن = قوپارمق] فساد قوپاران، نفاق ومفسدتی موجب : فساد انکیز اغفالات.

فَسادجی { ص. س. فساد قاریشدیران، قاریشدیریجی، نفاقجی، منافق، ایش بوزان : فسادجی آدمدر.

فَسانه { وافسانه. س. فا. مصال، اساطیر، اصلسز وخارق عاده‌حکایه : طوطی نامه‌کی اسکی زماندن قالمه برطاقم فسانه‌لری شمدی اوقویانلر یوقدر.

فِستان { س. [آرناؤدجه‌دن] ۱. آرناؤدلرك کیدکاری وبلدن دیزه‌قدر اوزانان کنکیش وچوق قیرمه‌لی پانیسقه‌دن معمول بیاض برلباس : آرناؤد فستانی. ۲. آلافرانغه قیافتده قادینلرك کیدکاری مختلف بچیمده قیرمه‌لی وسوسلی انتاری : ایپك‌فستان. ۳. بحـ. دیرکلرك کوکرته اسقارچه‌لرینی یاغموردن محافظه ایچون اوزرینه قاپلانان مشمع؛ باجه فستانی = باجه‌لرك آلت نهایتنده‌کی عریض قسمی.

فِستانلق { ص. فستان یاپمغه یارایان، فستانه مخصوص : فستانلق قماش، باصمه. == س. برفستان یاپمغه کفایت ایده‌جك مقدار قماش : کندینه بوقماشدن برفستانلق آله‌جغم.

فِستانلی { ص. فستان‌کیین : یونانك اوزون تعبیر اولنور فستانلی بر صنف عسکری واردر.

فِستق { س. [فا «پسته»دن معرب اولان مضموم الفاء عر. «فُستق» دن] ۱. حلب جهتنده یتیشن بر جنس آغاج و بونك ویردیکی معروف میوه‌که قولای آچیلیر ایکی‌اینجه مصراعك ایچنده بادم جنسندن یشیلمتراق لذیذ برلبی واردر : شام فستغی. ۲. چام انواعندن چوق داللی بر آغاج و بونك ویردیکی میوه‌که مخروطی‌الشکل بربیوك قوزالاغك ایچنده سرت قبوقله محاط فندق اوزونلغنده اکن اینجه برلبی واردرکه قوش اوزومیله برابر پلاو وطوله کبی یمکلره قونور : چام فستغی؛ فستق آغاجی. || هند فستغی = آراقیطون دخی دینلن بهاراندن برماده. ||فستق کبی = تمیز واتی پك قاتی اولوب شیشمان و سولپوك اولمیان، بالیق اتلی.

فستق { مه. «فلان» لغتنه اتباعاً قوللانیلوب بعضاً بوکا دخی «فستکیز» مهمله‌سی اتباع اولنور : فلان فستق ؛ فلان فستق فستکیز دیه‌رك.

فستقلق { س. شام ویاخود چام فستغی آغاجلرندن عبارت قوریلق : اوراده بر فستقلق واردر.

فستقی { ص. شام فستغنك ایچی رنکنده اولان، آچیق یشیل : فستقی قماش، بویا. ||

فستق مقام = خرلدی. == سـ فستق رنکی، بویاسی: اوی فستق‌یه بویامق.

فَستَکیز { مه. فلان وفستق لغتلرینه اتباع اولنور: فلان فستکیز؛ فلان فستق فستکیز = شو بو، اونه بری.

فُسحَت { سٔ. عر. ککیشلک، آچیقلق، وسعت، ککیش وآچیق میدان.

فَسخ { سذ. عر. ١. بوزمه، قالدیرمه، حکمسز براقمه، لغو، ابطال: قانونك برماده‌سنی فسخ ایتمك؛ یکی نظام اسکیسنی فسخ ایتدی؛ براصول وعادتك فسخی. ٢. حقـ. بر محکمهٔ ابتدائیه‌نك ویردیکی قراری محکمهٔ استینافك ویا دیکر بر محکمهٔ بدایتك بوزمه‌سی.

فَسَده { سذ. جـ. عر. فر: فاسد. با: فاسد.

فُسُرده { یاخود افسرده. صـ فا. طوکمش، جامد: فسرده دل = یورکی طوکمش، حسسز.

فِسق { سذ عر. منهیاته ارتکاب ایتمه، کناه ایشلمه، سفاهته طالمه: فسق وفجور.

فِسقیّه { سٔ عر. ١. صوبی یوقاری‌یه آتوب مختلف اشکالده پوسکورتن حوض موصلوغی، فشقریق، فواره. ٢. صوآلوب فشقیرتمغه مخصوص ال آلتی.

فِسکَت { سـ. [تبا.] بحـ. قوماندە دودوکی، کیجی دودوکی.

فِسکه { سـ. ١. اورته پارمغی باش پارمغه صیقدقدن صکره شدتله براقمغله ترسیله اوریلان ضربه: فسکه اورمق. ٢. فسکه اورمقدن حاصل اولان بره وشیش، علی‌الاطلاق یارمق ودکنك وسائره ضربه‌سی اثری اولان طولانی قبارمه: یاکاغی فسکه فسکه اولمش، فسکه فسکه قبارمش. ٣. مذ. کور ایکی پارمغك بینه اووضعیتیله اوفاق طاش وسائره آتمه: فسکه طاشی. || فسکه طوقندیرمامق = توز قوندیرمامق، مدافعه وتصاحب ایتمك. || فسکه شمعدانی = کوچك ال شمعدانی.

فسلامَق { وفسله‌مك با: فصلامق.

فَسلَگَن { [بو. Βασιλικόν] عر. ریحان دینلن کوزل قوقولی اوتکه صاقسیلرده یتیشدیریلیر. || آق فسلکن، هند فسلکنی، بیبانی فسلکن، بر فسلکنی = بونك انواعی.

فُسوس { و:

فُسون { با: افسوس، افسون.

فَسیح { صـ. عر. ز: فسیحه. [«فسحة» دن صٔ.] ککیش، واسع، آچیق. ز.

فُسَیفِساء { سذ. عر. رنکارنك بونجوقلر ویا چاقیل طاشی وصرچه وسائره ایله طونادلمش سطح که فر. «موزاییق» دینلیر. [هر نه قدر لسانمزده استعمال اولنمامش ایسه‌ده، بویله برلفته اشد احتیاجمز اولدیغندن، قبولی الزمدر.]

فش { وفشر. مه. سورینن بر قماش واسکی ترلك یاخود خفیف صورتده آقان صوسسنی تقلید وتصویر ایده‌رك اکثریا مکرر قوللانیلیر: فش فش، فشر فشر یوریمك، سورنمك، آقمق.

فَشان { صـ. فا. با: افشان.

فشر { مه. با: فش.

فشرداتمق { فذ. بر شیئی فش فش وفشر فشر ایده‌جك صورتده اویناتمق: ترلكاری، اتکاربنی فشرداته‌رق یورویوردی.

فشرداماق { فل. حرکت ایدرکن فشر فشر ایتمك: ترلكاری فشردایوردی؛ صو چایرك اوزرنده فشردایه‌رق آقیوردی.

فشردی { سـ. قماش وترلك وصو کبی بر شیئك خفیف صورتده حرکت ایدرکن چیقاردیغی سس: ترلكك، صویك، اتکارك فشردیسی.

فشقرتمق { فذ. ١. صو ویادیکر بر مایعی تضییق ایده‌رك طار برمنفذدن شدتله صیچراتمق، فوران ایتدیرمك: بوفسقیه، بوطلومبه، شوشرینغه صوبی چوق یوقاری‌یه فشقرتیور. ٢. تخمی بردن بره وسرعتله انبات ایتمك: بویاغمور اکینلری فشقرته‌جقدر.

فشقرمق { فل. ١. صو ویا دیکر بر مایع برطرفدن تضییق اولنه‌رق بولدیغی طار بر منفذدن شدتله صیچرامق، فوران ایتمك: بوفسقیه‌دن

صو بش متره یوقاری یه قدر فشقریور. ۲. تخم بیوك برقوت وشدتله بیتدیب بردن بره بیومك: اکدیکمز تخملر برکوزل فشقرمش که.

فشقریق { س. تضییقله صویی آتوب فیرلادان آلت، فسقیه، فواره، شرینغه.

فشقه { س. بح. دمیرك طرناغنی قالدیرمق ایچون سفینه‌نك کنارینه مرکوز اکری دمیر آصق، متفوره؛ فشقه ایتمك = دمیرك طرناغنی قالدیرمق.

فشقی { س. تازه حیوان کوبره‌سی: باغ کوتوکاربنك کوکلرینه قاسمده فشقی آتمق چوق ایبدر.

فشقیاق { س. ۱. تازه کوبره‌نك آتلدیغی یر. ۲. اشکمبه.

فشقین { س. آغاجك کوکندن چیقان سورکون.

فشك { س. با: فشنك.

فشلدامق { فل. اییك قاشك خشردیسی کبی خشردی ایتمك، خشردامق: جانفس فستانی فشلدایوردی.

فشلدی { س. اییك قاشك کبی خشردی: اییك فستاننك فشلدیسنی ایشیتدم.

فشنامق { فل. اکشیوب قاینامق، امایه‌لانوب قبارمق، اختمار ایتمك.

فشنك { س. ۱. تفنك وطبانجه‌یه طولدیریلان باروت وقورشونی حاوی مهمه‌که وقتیله کاغده وشمدی معدن قوغانه صاریلی اولور. ۲. طونمالرده وشنلکارده آتلان اوزره باروت وسائر اجزا ایله یاپیلان مواد ناریه انواعی: آرایجی، کور، هوایی، چادر فشنك؛ چرخ فلك فشنکی؛ فشنك آتمق، یاقمق. ۳. فشنك شکلنده استیف اولمش وکاغده صارلمش آقچه و سائره. || بح. روکت فشنکی = قضا زده کمیلره امداد طلبیچون آتیلان فشنك. || مج. دلی فشنك = صاوروق وملاحظه‌سز آدم.

فشنکجی { س. فشنك یاپان و صاتان آدم.

فشنکخانه { س. فشنك یاپیلان ویا صاقلانان یر، فشنك فابریقه‌سی ومخزنی.

فشنکلك { س. فشنك طاشیمغه مخصوص محفظه که شمدیکی اصولده کوکسك او زرینه آرقوری باغلانوب هر بر فشنك ایچون پارمق شکلنده بر یری واردر، پالاسقه.

فشنه { س. با: وشنه.

فص { مه. یاواش وکیزلی لقردی ایتمکی تصویر وتقلید ایدر: فص فص برشی قونیشدیلر.

فصّ { سذ. عر. جـ: فصوص. ۱. یوزوك قاشی. ۲. بادم کبی میوه‌لرك ایچی، لب. ۳. کمیكك اوینات یری.

فصاحت { سذ. عر. بر لسانك طوغری وخطاسز وسهولت وسلاستله سویلنمسی ویا یازلمسی، سوزك یاکلیش ویبانجی یاخود نادرالاستعمال کلمه‌لردن سالم اولمسیله برابر ربطنك دخی قاعده‌یه مطابق اولمسی: فصاحت لسان؛ فصاحتله سویلمك.

فصاحت پرداز { صـ. فا. [عر. فصاحت = م. فا. پرداختن = ترتیب ایتمك] فصاحتله لقردی سویلین، فصیح اللسان.

فصّاد { سذ. عر. قان آلان جراح، قان آلیجی.

فصّال { صـ. عر. [« فصل » دن. سمب.] فصل وذم ایدن، غیبت ایلین، برینك عیوبی صایوب چکیشدیرن. [عربیده بالعکس برینی جائزه امیدیله مدح وثنا ایدن دیمکدر.]

فصال { سذ. عر. ۱. آیرمه. ۲. سوتدن کسمه. [فطم، فطامه کبی] ن.

فصحاء { صذ. جـ. عر. فذ: فصیح. با: فصیح.

فصد { سذ. عر. ط. قان آلمه: فصد شریان؛ فصد وریدی.

فصر { مه. توتونك یانمه‌سی کبی بر شیئك سسنی تصویر وتقلید ایدر: فصر فصر توتون ایچیوردی.

فصل { سذ. عر. جـ: فصول. ۱. آیرلمه، آیرلیق، وصل مقابلی. ۲. کسمه، قطع، حکم، حل: دعوایی فصل ایتدی؛ حل وفصل. ۳. برکتاب ویا بابك منقسم اولدیغی اقسامك هربری: کتابك ایکنجی فصلی. ٤. سنه‌نك منقسم اولدیغی درت موسمك هربری: فصل بهار. فصل صیف، فصل خریف، فصل شتا؛ فصول اربعه. ٥. تیاترو اویوننك منقسم اولدیغی اقسامك هربری که پرده‌نك تبدیلیله اوینانیلیر، فر. Acte. ٦. بردفعه‌ده

اجرا اولنان موسیقی : برفصل چالمق . ٧ . تر. چکیشدیرمه، غیبت، مذمت : فصل ایتمك . ٨. اعضای بدنك اویناق یری، مفصل. ت. || اصل وفصل = اصل واساس : بونك اصل و فصلی یوقدر = هیچ وقوعی یوقدر ، بتبتون بی‌اساسدر. || د. فصل الخطاب = خطبه ایله مبنی علیه آره‌سنده اولان « امابعد » تعبیری. || ر. فصل مشترك = ایکی سطحك بربرینه تماس ایتدکاری محل واوراده تشکیل ایتدکاری خط.

فصلاشمق { فش. محرمانه و یا. واش سویلشمك ، قولاق قولاغه لقردی ایتمك .

فصلداشمق { فش. برسوء مقصد له یاواش قونشمق.

فصلدامق { فل. سوء مقصد له کیزلی لقردی سو. یلمك، کیزلیدن القاآتده بولنمق: اوآدم قولاقلرینه بر شیئلر فصلدادی.

فصلدی { اس. یاواش سسله و اکثریا سوء مقصدله اولنان لقردی.

فصوص { سذ. ج. عر. فد : فص. با : فص.

فصول { سذ. ج. عر. فد : فصل. با : فصل.

فصولیه { یاخود فاصولیه. س. [ا اکثر شرق السنه‌سی بیننده مشترك اولوب اصل خانقی لسانك مالی اولدیغی کسدیریله‌مز. ه‌ده لا. Faseolus دن اولمسی اقوای احتمالاتدر.] معروف سبزه که تازه‌سی قبوغیله برابر وقورووسی دانه اوله‌رق ینوب مواد مغذیه‌دندر. باربونیه، چالی، عایشه قادین، بر فصولیه‌سی و سائر انواعی واردر.

فصیح { ص. عر. ت: فصیحه. ج : فصحاء. ١. فصاحتله سو. یلین، بر لسانی پك طوغری و قاعده‌یه مطابق وزوائد و نوادردن سالم اوله‌رق سویلین : عربلرده پك فصیح آدملر بولنور: خاتم الانبیاء (صلعم) افندمز فصحاء عربی الزام بیورمشلردر؛ فصیح‌اللسان آدم. ٢. فصاحتله یعنی طوغری وقاعده‌یه مطابق والفاظ غریبه وحشویاتدن سالم اوله‌رق سویلنیلن (سوز) : کلام فصیح. == ح. فصاحتله : عربی‌یی فصیح سویلیور.

فصیحانه { ص. ح. فا. فصاحتله، فصحایه مخصوص طرز واصولده : افادۀ فصیحانه؛ فصیحانه بیان ایتدی.

فصیله { سذ. عر. ١. طاقم، طائفه، زمره، برعائله تشکیل ایدن خلق. ت. ٢. نبا. آره‌لرنده مشابهتلری اولوب بر جنسه منسوب اولان نباتات اجناسنك مجموعی : فصیلۀ لوزیه، فصیلۀ عنبیه. فر. Famille. [بوتعبیر علم حیواناتده دخی قوللانیله‌بیلیرکن وحتی معنای لغویسنه باقیلیرسه حیواناته دها مناسب ایکن، هرنه سببه مبنی ایسه حیواناتده «زمره» لغتی اصطلاح اتخاذ اولنمشدر.]

فضاء { (ز) سذ. عر. ١. واسع اووه، کنکیش میدان. ٢. کائناتده اجرام سماویه آره‌لرنده ممتد اولان بوشلق، بعد مجرد: فضاء نامتناهی؛ فضا ایچنده جولان ایدن اجرام بیحساب.

فضاحت { (ز) سذ. عر. رذالت، رسوایلق ، عیب : فضاحت لسانیه = پك دناءتکارانه اطلاق لسان.

فضائح { (ز) سذ. ج. عر. فد : فضیحه. با : فضیحه.

فضائل { (ز) سذ. ج. عر. فد : فضیلت. با : فضیلت.

فضائی { (ز) ص. عر. ت: فضائیه. فضایه منسوب و متعلق.

فضل { (ز، د) سذ. عر. ج : افضال. ١. ذکر، مزیت ذاتیه. ٢. هنر، معرفت، کمال، اخلاق وعقیده طوغریلغیله برابر علم ودانش : اونك علم وفضلی، فضل وکمالی ظاهردر. ٣. کرم، عنایت، احسان. ٤. اوستلك، آرتقلق، رجحان ، برترلك : فضل و رجحان. || هـ. فضل الدائره = راصدك بولندیغی محلك نصف النهاریله شمسك مرکزندن مرور ایدن میل دائره‌سی بیننده قطبده حادث اولان زاویه ، ساعت زاویه‌سی.

فضلاء { (ز) سذ. ج. عر. فد : فاضل. با : فاضل.

فضلات { (ز) سذ. ج. عر. فد : فضله. با : فضله.

فضله { (ز) سذ. عر. ج : فضلات. ١. آرتق، زیاده، زائد : سزده بوندن فضله بر شیء وارمیدر؟ بنده‌کی اشیا بوندن فضله‌در. ٢. آرتان، قالان

مقدار، بقیه : بونك فضله‌سنی نه یاپه‌لم ؟ یمكك فضله‌لرینی طوپلایور. ٣. زائد و لزومسز شیٔ : بونك زیاده‌سی فضله‌در؛ بكا فضله كلیور. ٤. قاذورات. [بو معنا ایله لسانمزده یالكز جمعی واوده نادراً قوللانیلیر.] || بوندن فضله = بوندن باشقه، بوندن ماعدا. == ح. چوق، زیاده، لزومسز یره : فضله سویلیورسكز؛ فضله چالیشیور.

فُضول { (ز) سذ. عر. [اصل « فضل » ك جمعی اولوب مفرد كبی قوللانیلیر] ١. فضله ولزومسز شیٔ ویا سوز. ٢. حد وحق تجاوز، حقسز ونامشروع حركت تجاوزكارانه. || بو الفضول [اصلی : ابو الفضول] = فضله و لزومسز سوز سویلر وتجاوزكارانه حركتده بولنور (آدم). == ص. تر. [زبانزدی : فوْدول] خود بین وخود رأی ومتكبر، سركش، كبرلی، متعظم : فضول آدم؛ هم كل هم فضول.

فُضولاً { ح. عر. حقسز ونظامسز اوله‌رق، بلا اذن شرعی، تجاوزكارانه، غیرمشروع صورتده، زوربالقله : فضولاً تارلامی ضبط ایتدی.

فُضوللق { س. [زبانزدی : فوْدوللق] كبر، غرور، سركشلك، خود بینلك.

فُضولی { ص. عر. ١. حقسز وغیر مشروع، تجاوزی، تجاوزكارانه. ٢. وظیفه خارجنده وكندیسنه عائد اولمیان ایشلره قاریشان. == ح. حقسز اوله‌رق، بغیرحق، تجاوزكارانه : فضولی حقوقنه مداخله ایدیور.

فِضّه { (د) سث. عر. كومش، سیم.

فَضیح { (ز) ص. عر. ؤ: فضیحه. [« فضاحة » دن صث.] رذیل، رسوای، رذیلانه، قبیح، جركین، یولسز، نا روا : قول فضیح؛ اعمال فضیحه.

فَضیحه { (ز) سث. عر. ج : فضایح. ١. رذالت، رسوایلق، عیب. ٢. رذیلانه و ناروا قول و حركت : بویله بر فضیحه او آدمدن مأمول اولمازدی؛ اصحاب فضایحدن برآدم.

فَضیلت { (ز) سث. عر. ج. فضائل. ١. دكر، قدر، مزیت : بونده نه فضیلت وار آكلایه میورم. ٢. هنر، معرفت، علم، عرفان : اصحاب فضیلتدن برآدم؛ فضائلی مشهور بر ذات. ٣. حسن اخلاق، اخلاق حسنه، عفت وعصمت و ناموس : انسانك درجهٔ قدر و اعتباری فضیلتیله متناسبدر؛ فضائل اخلاق؛ فضائل اسلامیه.

فَضیلتلی { فضیلتلو. ص. معانیٔ ثلثه‌سیله فضیلت‌صاحبی. [بلا : فضیلت]. انشاده علمانك استانبول وحرمین پایه‌لرینی حائز اولانلرینه ویریلن عنوان والقاب رسمیه‌در : فضیلتلو ... افندی (حضرتلری).

فِطام { سذ. عر. ط. سوتدن، ممه‌دن كسمه. [فصال كبی.]

فَطانَت { سث. عر. ذهن آچیقلغی، آكلایش، زیركلك، سرعت انتقال : بو چوجقده چوق فطانت واردر. [فطنت كبی.]

فَطانَتلی { ص. ذهنی آچیق، آكلایشلی، زیرك، فطین.

فِطر { سذ. عر. اوروج آچمه، اوروج بوزمه. || زكات فطر = بلا : فطره. || عید فطر = رمضان بایرامی.

فِطرَت { سث. عر. ١. یارادیش، خلقت، آفرینش : فطرت عالم. ٢. یارادیلیش، خلق، طبیعت، سرشت، طینت، جبلت : هر كسك فطرتی باشقه‌در؛ علو جناب اونك فطرتنده واردر.

فِطره { سث. عر. [لغت آنفه‌نك عینی اولدیغی حالده بزجه محل استعمالی آیرلمشدر] رمضان بایرامنده ویریلن صدقهٔ شرعیه، زكات فطر.

فِطری { ص. عر. ؤ : فطریه. خلقتده، یارادیلیشده اولان، خلقی، طبیعی، جبلی : استعداد فطری؛ محاسن فطریه.

فِطنَت { سث. عر. ذهن آچیقلغی، اویانیقلق، آكلایش، زیركلك : اصحاب ذكا وفطنتدن. [فطانت كبی.]

فُطوغراف { فطوغرافیا. ١١ : فوٌطوغراف و سائره.

فَطیر { سذ. عر. مایه‌سز، خمورسز اتمك، اسرائیلیلرك ایام مخصوصه‌لرنده یدكلری خمورسز اتمك. ٢. مایه‌سز خموردن كسلمش شكر ایله یاپیلیر ساده برطاتلی.

فَطین { ص. عر. ؤ: فطینه. [« فطنت » دن صث.]

ذهنی آچیق، اویانیق، ذکی، زیرك: پك فطین بر چوجق.

فِعال { سذ. جـ. عر. فد: فعل. | با: فعل. [«افعال» کبی.]

فَعّال { صـ. عر. [«فعل» دن | سمب.] چوق ایشلین، چوق ایش کورن، هیچ طورمیوب دائما فعل و حرکتده بولنان: فعال آدمدر.

فِعل { سذ. عر. جـ: افعال. ١. | ایش، عمل، کار: فعل خیر، فعل شر؛ افعال حسنه. ٢. قوه‌ده قالمیوب میدانه چیقان. ایشلنن، وجود بولان شیء، سوزدن عبارت اولمیوب موجود و مجسم اولان ایش: بو نیتی فعله کتیرر. سه؛ فعلی قولنه مطابق؛ اقوال کافی دکلدر افعال لازم. ٣. د. [صرفده] حدث و زمانه دلالت ایدن کلمه که تقسیمات مختلفه ومتداخله‌سی واردر: فعل متعدی: یازدی، فعل لازم: کلدی، فعل معلوم: کوردی، فعل مجهول: کورلدی، فعل ماضی: کلدی، فعل مضارع: کلیر الخ؛ فاء الفعل = فعل عربینك برنجی حرف اصلیسی، عین الفعل = ایکنجیسی، لام الفعل = اوچنجیسی. || فعله کتیرمك، فعله اخراج ایلمك = اجرا ایتمك. || بالفعل = ایشله، ایشده اوله‌رق، صحیحدن، اصالةً، اعتباری ویا قوه‌ده یاخود وکالت صورتیله اولمیه‌رق: بالفعل عسکرلك ایتدم؛ بالفعل مأموریتده بولنان. || فعل شنیع = با: شنیع.

فِعلاً { حـ. عر. ایشله، حقیقتده، | اعتباری ویا سوزله اولمیه‌رق، وکالتله دکل، شخصاً، بالذات: فعلاً خدمت عسکریه‌ده بولندی؛ فعلاً فقرایه یاردیم ایدیور.

فَعَله { سذ. جـ. عر. فد: فاعل. | با. فاعل.

فِعلی { صـ. عر. ث: فعلیه. ١. فعلاً | و حقیقةً اجرا اولنان، قوه‌ده ویا سوزده قالمیان، اعتباری و فرضی اولمیوب حقیقی اولان: خدمت فعلیه، نتایج فعلیه. ٢. د. [صرفده] فعل دینلن نوع کلمه‌یه منسوب ومتعلق: تصریفات فعلیه.

فِعلِیّات { سث. جـ. عر. فعلاً و | حقیقةً اجرا اولنان شیئلر، وجوده کتیریلن ایشلر، قوه‌ده و سوزده قالان نیات و تصوراتدن ویا اعتباری وفرضی اموردن اولمیوب میدانده کورینن ایشلر: بن آدمك سوزلرینه قولاق آصمام فعلیاتنه باقارم؛ فعلیاتی کورلدی.

فِغان { سـ. فا. ایکلمه، ناله، فریاد: | بنم فغان وفریادم قومشولرمك راحتنی سلب ایتدی: بلبلك فغان عاشقانه‌سی. = حد. امان! فریاد! ایواه.

فَغفور { سـ. وقتیله چین ایمپراطورلرینه ویریلن اسمدر. [خاقان کبی. بعضلری‌ده برینی چین ودیکرینی خطا یعنی مغولستان ومانچوریه حکمدارلرینه تخصیص ایتمك ایستمشلردر.]

فَغفوری { سـ. چینده صانکه | ایمپراطورلرینه مخصوص اولمق اوزره یاپدقلری نفیس پورسلن، اسکی معدن چین طباغی.

فق { فقلامق. با: ویق، ویقلا- | مق.

فَقار { سذ. عر. [اسم جنس او- | لوب عربیده مفردی‌ة غلاوه‌سیله اولور. فانك کسریله «فقره» نك جمعی عد اولنمسی غلطدر.] اوکورغه کمیکلری. || ذوالفقار = اوکورغه کمیکلری صورتنده منویشی اولان مشهور بر قلیج که غزای بدرده اغتنام بیوریله‌رق جانب نبویدن حضرت علی (رضه) افندمزه احسان بیورلمشیدی.

فَقاری { صـ. عر. ث: فقاریه. | اوکورغه کمیکنه منسوب ومتعلق: عمود فقاری = اوکورغه کمیکلرینك تشکیل ایتدکلری زنجیر که بدنك بر دیرکی مقامنده اولوب اکسه‌نك منتهای اعلاسندن قویروق صوقومنه قدر اوزانیر.

فَقاهَت { سث. عر. علم فقهده | رسوخ ومعلومات، فقیهلك.

فَقاهَتلی { فقاهتلو. صـ. علم فقهده | رسوخ صاحبی. انشا لساننده مفتیلره ویریلن عنوان والقاب رسمیه‌در.

فَقد { سذ. عر. و:

فِقدان { سذ. عر. بولنمامه، اولما- | مه، عدم، عدم موجودیت، یوقلق، اکسیکلك: فقدان نقود، فقدان عقل؛ فقدانی حالنده قیمتی آکلاشیلیر.

فَقر { سذ. عر. یوقسوللق، فقیر- | لك، فقراللق، احتیاج، مال

وثروت فقدانى : فقر موجب شين وخجالت دكلدر الويرركه ناموس وتربيه ايله مترافق اولسون . || مج. نقصان، اكسيكلك : فقر الدم = قانسزلق، بدن انسانده قان نقصانى.

فقر ١١ { ص. . غليانده بولنان بر مايعك قاينامەسنى تصوير } وتقليد ايدەرك مكرر قوللانيلير : صو فقر فقر قايناـيوردى. ٢. كوز آلەجق صورتده پارل پارل پارلايان وتشعشع ايدن بر شيئى تصوير ايدر : بر طاقم جام پارچەلرى قومك ايچندە كونشدن فقر فقر پارلايوردى. ٣. هر برى بر طرفدن اويناـيوب قيميلدانان غلبەلقلى برشيئى تصوير ايدر : شكرك ايچندە قارينجەلر فقر فقر اوينايوردى.

فقراء { سذ. ص. جـ. عر. فد : فقير. با : فقير. } == تر. فد. عو. ١. يوقسول، فقير، محتاج: كنديسى پك فقرادر : فقرايه آجيملى. ٢. بيچاره، زواللى : نه يابسون فقرا آدم ! آجيدم فقرايه.

فقرالق { س. عو. يوقسوللق، فقر : } فقرالق عايب دكلدر.

فقردامق ١١ { فل . ١ . فقر فقر ايدەرك سسله قايناـ } مق : صو فقردادى. ٢. سرعتله وهر طرفدن اويناـمق : دكيز شدتله فقردامغه باشلادى؛ قارينجەلر هرطرفدن فقردايور. ٣. كوز آلەجق صورتده پارلدامق : جامكانك رنكارنك جاملرى كونشدن فقردامغه باشلادى.

فقره { سذ. عر. جـ : فقرات. ١. اوكورغـه كميكى. } ٢. بر مقاله ويازينك آيريجه بركلام ويا بحث تشكيل ايدن وماقبل ومابعدندن آيريلەبيلن پارچەسى : يازديغم شيئك بعض فقرەلرينى تصحيح ايتدم. ٣. نظام وقانون ويا قواعد علميه وفنيه كتابلرنده بند، ماده : برفقرۀ نظاميه: قانونده بوكا دائر برفقره واردر. ٤. كوچك حكايه، قصه : بر فقره نقل ايتدى؛ كنديسى پك تحف فقرەلر بيلير.

فقط { ح. عر. يالكز، آنجق : آوه كيتمك عادتم دكلدر } فقط بوكون مسافرلرمك خاطريچون كيتمكه مجبور اولدم؛ بونى فقط سزه سويليورم. == حر. آنجـق، اما، لكن، شو قدر واركه : بن چوق چاليشمايك ديدم فقط بسبتون درسى براقك ديمدم؛ اوآدم چوق اوقويور فقط استفادەلى كتابلر انتخاب ايتميور.

فقه { سذ . عر . مسائل شرعيۀ عمليه علمى : علم فقه : } فقه اوقومق: فقهده يد طولى صاحبى؛ فقه حنفى، فقه شافعى، فقه مالكى.

فقهاء { سذ. جـ. عر. فد : فقيه. با : فقيه. }

فقى { س. (عر. « فقيه » دن غلط) آناطوليده اوقو. } مش آدملره يعنى كوى امامى ومكتب صبيان معلمى كبى آدملره ديرلر : فقى يه طانيشملى؛ فقينك اوغلى. عو. [اوائل دور عثمانيانده علمايه فقيه نامى ويريليردى.]

فقى ١١ { يا فيق. مه. صيق لفتنه اتباعاً قوللانيلير : صيق } فقى كوريشورلر = پك صيق ومحرمانه.

فقير { ص. س. عر. ث : فقيره. جـ : فقراء [« فقر » دن } صش.] ١. يوقسول، زوكورت، مالسز، ثروتسز، پارەسز، فقرا، محتاج : غنى وفقير هركيم اولورسه؛ زنكين ايكن قمارده غائب ايدوب فقير دوشدى؛ فقرايه آجيملى. ٢. بيچاره، زواللى : نه يابسون فقير ! ٣. تواضع طريقيله متكلمدن كنايه اولەرق على الخصوص درويشان ميانندە قوللانيلير : فقير دون زيارتكزه كلدمسەده بولەمدم. == جـ. تركجەده مفرد يرينەده قوللانيلير. با : فقرا.

فقيرانه { ص. ح. فا. ١. فقيره يا فيقير صورتده : } فقيرانه بر اوم واردر؛ فقيرانه ياشامغى اختيار ايدوب وارداتنك قسم اعظمنى خيراته صرف ايديور. ٢. عاجزانه، كمال عجز وافتقارله [تواضع تعبيرى]: فقيرانه تقديمنه جرأت ايتدم.

فقيرخانه { س. فا. متكلمك اوى [تواضع تعبيرى] : } فقيرخانەيه تشريفكزى رجا ايدرم.

فقيه { سذ. عر. جـ : فقهاء. [«فقه» دن صش.] } علم فقه عالمى، علم فقه ايله توغل ايدن. [اوائل دور عثمانيده على الاطلاق علمايه بونام ويريليردى.]

فك { سذ. عر. ١. آيرمه، آچمه : فك شفه ايتمك = طوداق }

[آغز] آچق، لقردی سویلمك. ٢. چوزمه، حل : فك رابطه، فك علاقه، فك انكر. ٣. قیرمه، قوپارمه، قطع : فك مهر = مهرك قیرلمسیله مكتوبك فتحی. ٤. قورتارمه، تخلیص، اعتاق : فك رهن = رهندن چیقارمه: فك رقبه = كوله وجاریه اعتاق.

فَكّ { سنذ. عر. ج : افكاك. تت. چكه؛ فك اعلا = اوست چكه؛ فك اسفل = آلت چكه.

فِكار { ص. فا. یاره‌لی، مجروح : دلفكار = یوركی یاره‌لی، مجروح الفؤاد.

فِكر { سنذ. عر. ج : افكار. ١. دوشونمه، تفكر، ملاحظه، اندیشه : فكره طالدی؛ اعمال فكر ایتمك؛ دریك برطاقم افكار ذهننی مشغول ایدیوردی. ٢. رأی، برآدمك كندی فكرنجه قرارلاشدیروب تنسیب ایتدیكی یول : بو بابده سزك فكركز نه‌در؟ بن فكرمی بیان ایتدم؛ سزده كندی فكركزی سویلیكز. ٣. عقل، ذهن، خرد، هوش، ذكا : بو آدمده هیچ فكر یوقدر؛ افكار صاحبی آدمدر؛ فكری طوغری آدم. ٤. قوهٔ حافظه، خاطر : فكرمده قالمدی؛ شمدی فكرمه كلیور؛ بسبتون فكرمدن چیقمشیدی؛ بونی فكركزده طوتك. ٥. هروقت دوشونیلن شیء، منویٔ ضمیر : اونك عقلی فكری هب اویونده. ٦. نیت، مقصد، تصور : نه فكركز وار در؟ افكاركز نه در؟ || فكر ایتمك = عقل ایتمك، وقتنده دوشونمك، غفلت ایتمه‌مك : بونی ابی فكر ایتدیكز؛ اوبله ایجاب ایدردی اما فكر ایده‌مدم. = ج. تر. مفرد كبی. ١. ذهن، عقل : بوآدمده افكار واردر. ٢. مقصد، نیت : سزك افكاركز نه‌در؟ ٣. غائله، حزن، كدر، دوشونجه : اونك برافكاری وار ایدی، بر افكاره طالمشیدی؛ سز بوایشی چوق افكار ایتدیكز.

فِكراً { ح. عر. فكر ایله، دوشونه‌رك، ذهننده، ذهناً، یالكز دوشونمك طریقیله وسویلمكسزین : هركس فكراً بر رقم انتخاب ایتسین.

فِكرَت { سنذ. عر. دوشونمه، دوشونیلن شیء، تأمل، تفكر.

فِكرسِز { ص. فكر ورأیی اولمیان، عقلسز، غبی.

فِكرسِزلِك { س. فكر ورأی فقدانی، عقلسزلق، غباوت.

فِكرلی { ص. فكر ورأیی اولان، عقللی، عاقل، ذكی؛ جن فكرلی = پك ذكی وفطین.

فِكری { ص. عر. ؤ : فكریه. فكر وعقله منسوب ومتعلق، ذهن وتفكرله حاصل اولان : آثار فكریه، اشتغال فكری.

فِكَن { ص. فا. با : افكن.

فِكَنده { ص. فا. با : افكنده.

فَكّی { ص. عر. ؤ : فكیه. تت. چكه‌یه منسوب ومتعلق.

فَكیف { یاناصل معناسیله اسكی آثارده نادراً بولنور برتعبیر عربی اولوب الیوم قوللانلماز.

فَلاح { سنذ عر. ١. قورتولش، سلامت، نجات : ابوینه اطاعت ایتمین چوجق هیچ بر وقت فلاح بولماز. ٢. سعادت، بختیارلق : طریق مستقیم خارجنده انسان ایچون فلاح یوقدر؛ حی علی الفلاح = هایدیك سعادت وسلامته.

فَلّاح { سنذ. عر. ج : فلاحین. [« فلاحة » دن سمبا.] ١. اكینجی، چفتجی، حراث. ٢. بالخاصه خطهٔ مصریه چفتجی وكویلیسی : مصر اهالیسی فلاحین ایله عربادن مركبدر. ٣. عراب، زنجی.

فَلاحَت { سنذ. عر. اكینجیلك، چفتجیلك، زراعت، حراثت.

فَلاخَن { س. فا. طاش آتمغه مخصوص آلت، صاپان.

فلار ١ { س. اسكی بر جنس خفیف ترلك.

فلارز ١ ١ { س. كتن وسائره‌یی دوكوب نخمنی آیرمغه مخصوص طوقماق، كتن طوقماغی.

فَلاسِفه { سنذ. ج. عر. فد : فیلسوف. با : فیلسوف.

فَلاطون { فلاطونی. با : افلاطون، افلاطونی.

فُلاقه { س. با : فلقه.

فَلاكَت { س. [«فلك» دن مشتق عر. بركلمه كبی قوللانیلیورسه‌ده، عربی اولمیوب اویدورمه ویا كلیش برلغتدر.]

مصيبت، آفت، داهيه، بلاى عظيم: بو زيان اونك ايچون بر فلاكتدر.

فلاكتزده { ص. [غلط تعبير] آفتزده، مصيبته دوچار، مصاب.

فلاكتلى { ص. مصيبت وفلاكتى موجب، آفت آميز.

فلامور { س. با: اخلامور.

فلامه { س. [يتا. Flama] مزراق وسونكى اوجنه طاقيلان وكمى ديركنه چكيلن اينجه بايراق، تر. آلاو.

فُلان { سذ. عر و :

فلان { ك. [عربيدن مأخوذ] ١. اسمى ذكر اولنمق ايستنلين ويا هركيم اولورسه مقامنده تعميم صورتيله قصد اولنان شخص وشیء: فلان آدم كلدى، فلان فلان كيده‌جكدر ديه تصريح ايتملى. ٢. وسائره، وقس عليه البواقى كبى معنا ايله قوللانيلير: صنديق فلان كبى اشياكز وارمى ايدى؟ يازى يازه‌جغم فلان ديدى. || فلان فستيق، فلان فستكيز = شو بو، شويله بويله، دها نه‌لر.

فلانجه { ك. اسمى ذكر اولنمق ايستنلين ويامبين اولميان برشخص وياشيئه دلالت ايدوب «فلان» لفظندن دها تصريحلى كبى قوللانيلير: فلانجه آدم كلدى ديه خبر ويرملى؛ فلانجه يره كيده‌جكم ديدى.

فلاندره { س. [يتا. Flandra] فلامه‌نك اوزونى، بكلك كيلرك غراندى ديركنه چكيلن ديركك نصفى طولنده پارچه شالى ومزراق اوجنه طاقيلان اوزون واكسز بايراق. || فلاندره باليغى = دستره باليغنك برنوعى.

فلاندرى { س. قره بالديران (نبات).

فلانجى { ص. شو قدرنجى: فلانجى بابك فلانجى فصلنده ديه قيد ايتملى؛ فلانجى طابورك فلانجى بولوكى.

فلج { س. [عربيده سف. وزننده «فالج» قوللانيلير.] اينمه، طامله، نزول، على الخصوص بر قول ايله بر باجاغك اويناماسنى موجب اولانى، يارينجه: فلجه اوغرادى؛ فلج اصابت ايتدى.

فلجان { ياخود فيلجان. س. با: فنجان.

فلد مارشال { س. [آلمانجه: Feld-maréchal] آوروپا ايمپراطورلقلرنده مشيردن بيوك برر رتبهٔ عسكريه‌ده بولنان ذات، سردار.

فلذلك { [حرف ربط يرينى طوتار عر. تركيب اولوب، ايمدى معناسيله حرف استيناف اولان «ف» حرفيله ايچون ديمك اولان «ل» حرف جرندن وشو ديمك اولان «ذلك» اسم اشارتندن مركبدر.] ايمدى، شونك ايچون، بناءً عليه.

فلز { سذ. عر. ج: فلزات. معه. يردن چيقوب قال اولنامش معدن، كولچه: فلزات معدنيه.

فلس { سذ. عر. ج: فلوس. [لا. Obolus، يو. Ὀβολός] ١. باقير سكه، سكهٔ نحاسيه، اوفاق آقچه. ٢. ط. پول، پول پول دوشن قبوق. || فلس احمر = قرمزى آقچه، باقير آقچه، جزئى مبلغ: فلس احمره محتاج = بسبتون زوكورت وتهى دست. == ج. آقچه، نقد. [مقام هزلده قوللانيلير:] فلوس يوق.

فلسطين { سخ. م. قدس شريف مستقل متصرفلغيله نابلس ومعان سنجاقلرينك برر قسمندن عبارت خطهٔ قديمه‌كه ارض مقدسى حاوى ايدى.

فلسفه { سذ. عر. [يو. فيلسوف Φιλόσοφος دن معرب مص. فعلله] ١. علم حكمت، الهيات وطبيعيات ورياضيات واخلاق ومنطق وسائر شعباتى اولان علوم عاليه مجموعى: فلسفه ايله اوغراشمق؛ فلسفه‌ده يدطولى صاحبى. ٢. علوم عاليهٔ مذكوره‌دن يالكز الهيات ايله منطق وآداب واخلاق كبى فنون مثبته‌دن معدود اولميانلرندن عبارت شعبهٔ مخصوصه‌كه مكاتب عاليه‌ده آيريجه تعليم وتعلم اولنور: فلسفه معلمى؛ فلسفه درسى؛ دارالفنونك فلسفه شعبه‌سى.

فلسفى { ص. عر. ۃ: فلسفيه. فلسفه‌يه منسوب ومتعلق، فلسفه‌دن معدود، فلسفه‌جه: فكر فلسفى؛ افكار فلسفيه.

فلسفيات { سذ. ج. عر. فلسفه‌يه متعلق افكار ومطالعات، علوم فلسفيه، فيلسوفلرك افكار ومطالعاتى: فلسفياتله اوغراشيور؛ آلمانياده الآن

فلسفیاته چوق اهمیت ویریلیور.

فُلفُل { سذ. عر. قره بوبر دینلن هند واو جهتده‌کی جزایر } محصولاتندن واك مبذول بهارلاندن اولوب مطبخك حوایج ضروریه‌سی صره‌سنه کچمشدر. || دار فلفل = قره بوبره بکرر بهاراتدن اوزونجه برحبهٔ حاره. || فلفل شاهی (ودها طوغریسی: فلفل شاخی) = ینه بهاراتدن دیکر برحبهٔ حاره.

فَلَقه { سث. عر. [تر. زبانزدی: فالاقه] ۱. متهملری ومکتب } شاکردانی جزالاندیرمق ایچون وقتیله قوللانیلان آلت که آدمك آیاقلرینی صیقیشدیرمغه مخصوص اورته طرفنه حلقه‌واری ایپ کچیرلمش برصوپه ایله طبانلره اورمغه مخصوص بر دکنکدن عبارت ایدی: فلقه‌یه چکمك؛ فلقه دکنك کتیردی؛ فلقه‌یه یاتیرمق؛ فلقه اورمق. ۲. بعض مانیوله عملیاتی اجرا ایچون قوللانیلیر اوجی ایپله باغلی آغاج پارچه‌سی. ۳. بح. ایکی اوجی بر محله مربوط بر پارچه خلاط.

فَلَك { سذ. عر. ج: افلاك. ۱. کوك، سما، آسمان. ۲. } اسکیلرك اعتقادنجه هر برسیاره‌یه مخصوص برکوك طبقه‌سی که طقوز عددنده اولوب سکزنجیسی ثوابته مخصوص وطقوزنجیسی نجومدن خالی وجمله‌نی محیط زعم اولونوردی؛ نه فلك، افلاك تسعه = طقوز قات کوك؛ فلك اطلس، فلك اعظم، طقوزنجی فلك موهوم. ۳. مج. طالع، بخت، قدر: حکم فلك؛ فلکدن چکدیکم؛ فلك دوشکونی = بدبخت. || فلکك چنبرندن کچمش = هر شیئی کورمش کچیرمش. || چرخ فلك = یانار ایکن دونر بر فشنك.

فُلك { سذ. عر. [تر. زبانزدی: فولوقه] صندال، قایق، } تکنه.

فَلَك زَده { ص. فا. [عر. فلك = سما. فا. زدن = } اورمق] صانکه فلکك غدرینه اوغرامش، بدبخت، بد طالع، مصیبت دیده.

فِلکه { یاخود فلوقه. س. [عر. « فلك » دن] بح. کو. } کرته‌سز صندال که کورك ویلکنله سیر ایدر وبیوك کمیلرك متافوره‌لرینه قالدیریلیر.

فِلکی { س. ویده چوبرن آنا. ختار، طورنه‌ویده. }

فَلَکی { ص. عر. ث: فلکیه. ۱. فلکه منسوب ومتعلق: } احکام فلکیه. ۲. علم افلاك یعنی هیئت ونجومله توغل ایدن، هیئت شناس. ج: فلکیون.

فَلَکیّات { سث. ج. عر. علم هیئته واحوال سما } ویه‌یه متعلق معلومات: فلکیاتله اوغراشمق؛ فلکیاتدن باحث بر کتاب.

فَلَکیّون { سذ. ج. عر. علم هیئتله توغل ایدن } علما، ارباب هیئت: فلکیوندن برذات.

فِلَنك { مه. مکرر قوللانیله‌رق سرعت و دقتله هرطرفی } آراشدیروب تحری ایتمك مقامنده ایراد اولونور: هر طرفی فلنك فلنك آرادیلر.

فَلَمَنك { س. [آلمانجه: Fla-mand دن مأخوذ] سخ. } مج. بلچیقه ایله آلمانیه آره‌سنده وانکلتره‌نك قارشیسنده اوله‌رق (رین) ك مناصبنده بولنان بر کوچك مملکت وحکومت، هولانده: فلمنك پنیری = بو مملکتدن چیقان جنس. || فلمنك جدید = یکی هولانده، آوسترالیه. || فلمنك طاشی = فلمنکده ایشلنن عادی الماس. (اسم کبی یالکز فلمنك دخی دینلیر.)

فَلَمَنکجه { ص. فلمنکلیلرك لسانده ویا اونلرك } طرز واصولنده اولان: فلمنکجه لسان، فلمنکجه یازی. == ح. فلمنك لسانده ویا فلمنکلیلرك طرز واصولنه موافق: فلمنکجه سویلك، خوره تپمك. == س. فلمنك لسانی، فلمنکلیلرك سویله‌دکلری لسان: فلمنکجه‌یی اوکرندیکزمی؟ فلمنکجه آلمانجه‌یه مشابهدر.

فَلَمَنکلی { س. ص. فلمنك اهالیسندن آدم: کندیسی } فلمنکلیدر: فلمنکلیلرك مقدما دکیزده قوتلری بیوك ایدی.

فِلَنطه { س. [نکا.] قیصه آوجی تفنکی. }

فِلَنك { س. بح. ۱. قایقخانه و سفائن دستکاهی اوکنه } یاتیریلان اسطوانی الشکل آغاجلر که اوزرندن قایق ویا کمی یی حاصل قزاق قایار، وبو وجه ایله قولایجه قره‌یه چکیلیر ویا دکیزه ایندیریلیر.

فُلورجین { س. باشی بیوك و غاغاسی قالین اسپنوزه

بكزر بر جنس قوش.

فلوری { س. [یتا.] آلتین سکه، لیرا. مص.

فلورین { س. آوستریانك تقریباً اون غروشلق بر سکه‌سی که دولت مشار الیها مسکوکاتنك واحد قیاسیسی عد اولنور.

فلوریه { س. ١. یشیللی صاریلی وکوزل سسلی برجنس قوش. ٢. برنوع صاری چیچك.

فلوس { سذ. ج. عر. مذ: فلس. [با: فلس.] آقچه معناسیله مفرد کبی ده قوللانیلیر.]

فلوق { س. بح. سفائنده جیوادره‌نك اوزرینه کشیده اولنان مثلث الشكل يلكنلرك اسميدر.

فلوقه { س. [عر. «فلك»دن ایتالیانجه‌یه وایتالیانلردن بزه کچمشدر.] کوکرته‌سز صندال، کمی صندالی.

فلیز { س. آغاج و چیچك فدانی، تازه سورکونی: فیز سورمك؛ فیزلرینی آلمق. || فلیز قیران = مایس اواسطنده واقع اولان فرطونه که حسب الموسم باغ فیزلرینی قیرار. || آچیمه فلیزی = آچیق فستقی رنك.

فلیزلمك { فذ. باغك فیزلرینی آلمق، کسمك.

فلیزلنمك { فل. فلیز سورمك. یشیرمك.

فلیغران { س. [فر. Filigrane دن] بانقه قائمه‌لری کبی ایچنده یازی کورینن کاغد.

فلیق { س. تفنیكك بیاض و اعلا جنسی.

٦١

فلین { سذ. عر. نبا. منطار.

فم { سذ. عر. ج: افواه. آغز، دهان. ز: غنچه فم = غنچه آغزلی. || تش. فم معده = معده‌نك مدخلی. با: افواه.

فمی { ص. عر. ز: فمیه. تش. آغزه منسوب ومتعلق.

فن { سذ. عر. ج: فنون. ١. نوع، جنس، درلو. ٢. علوم ومعارفك هرشعبه ونوعی: فنون ریاضیه؛ بوده او علمك برفنیدر. ٣ عقل وتجربه و اثبات ایله وجوده کلن علم: فن طب، فن زراعت، فن کیمیا: ارباب فن، اهل فن = فن آشنا اولانلر. [علم اعم اولوب بونلرده‌ده اطلاق اولنور، حالبوکه فن مثلا صرف ونحو کبی علوم ادبیه‌یه و فقه و حدیث کبی علوم نقلیه‌یه اطلاق اولنماز.] ٤. مج. حیله، مکر، خدعه: اونك فننه آلدانمامالی. || فن آشنا = فنونه واقف، متفنن. || پر فن = حیله کار. مکار. || دار الفنون = کافهٔ علوم وفنونك تحصیلنه مخصوص شعباتی حاوی مکتب عالی ودها طوغریسی مکاتب عالیه مجموعی: دار الفنون مأذونی.

فناً { ح. عر. علم وفنه تطبیقاً، فن قاعده‌سنجه. فن واسطه‌سیله: بخارك قوتی فناً مثبتدر: کرهٔ ارضك حرکتی فناً اثبات اولنمشدر.

فناء { سذ. عر. ١. یوق اولمه، زوال. بقاسزلق، دوامسزلق، عدم: فنا بولمق = محو و زائل اولمق؛ دار فنا = دنیای فانی. ٢. صو. انسانك کندیندن و بتون ماسوادن چکوب دریای احدیته مستغرق اولمسی: فنا فی الله.

فنا { ص. [لغت آنفهٔ عربیه‌دن غلط] کوتی، بد، سیء، ردی: فنا آدم؛ فنا ایش؛ فنا هوا. == ح. کوتی: فنا ایتدیکز؛ فنا سویلیور؛ بوآت فنا یوریور. || فنامه کیتدی = کوجندم، منفعل اولدم.

فناپذیر { ص. فا. [عر. فنا = زوال. فا. پذیرفتن = قبول ایتمك] قابل زوال، زوال بولور، غیر باقی.

فنار { س. [یو. Φανάριον — تر. زبانزدی: فنر] ١ هر طرفی جامله محاط موم ویا لامبه محفظه‌سی: باغچه فناری؛ صوقاقلرده فنار یانمازسه هرکس کیجه فناره کزمك مجبوریتنده بولنور؛ خرسز فناری = قارشیده‌کینی کوستروب صاحبنی کوسترمیه‌جك صورتده یالکز اوکی جاملی فنار: خیال فنار = رسملی جاملری اولوب دیواره اورسملری عکس ایتدیرن فنار، فر. Lanterne magique؛ قاربوز فنار = کاغددن آچیلوب قپانیر یووارلاق نوعی: کاین فناری = رنکلی و سوسلیسی: مشمع فنار = مشمعدن معمول آچیلیر قپانیر فنار. ٢. سواحلك مخاطره‌لی بورنلرنده و سطح بحرده بولنان قیالر اوزرنده وسائر محللرده کیجه وقتی سفائنه تعیین موقعله تأمین سیر وسفر ایچون مرکوز دیرکلر و قله‌لر ایله دوبه‌لر اوزرنده ثابت و یا دونر شیمشکلی مشعل: فنارلر سیر

سفائنی تسهیل ایدن وسائطدندر؛ فنارلر اداره‌سی. ۳. ساعت چرخلرینی ایشلدیر ایکی اوجی میللی اوزون وطار آلت. ٤. مج. خلاطلك اوجنه یاپیلان جوز. لرك فضله قالان قوللرندن او. زرینه یاپیلان دوكوم. || فنار بالیغی = كوپك بالیغنك كوچكی. || فنار بوجكی = كوكه نوعی. || كووكی فناری = عر. الكاكنج دینلن نبات وچیچك.

فنالاشدیرمق { فتـ. كوتیلشدیرمك، بوزمق، بدتر ایتمك: آشجی یمكی بسبتون فنالاشدیردی.

فنالاشمق { فل. ۱. كوتیلشمك، كوتی اولمق، بدتر اولمق، بوزلمق: بو آشجینك یمكی چوق فنالاشدی. ۲. (خسته) آغرلاشمق، مرضی اشتداد ایتمك: دون ایجه ایدی بوكون فنالاشدی. ۳. آكسزین بر مرض و علته دوچار اولمق: چارشیده آلیش وریش ایدركن فنالاشدی اوینه كوتوردیلر.

فنالق { سـ. ۱. كوتیلك، رداءت، سوء، بدی: بومالك فنالغی بللیدر؛ بونده نه فنالق كوریورسكز؟ ۲. ضرر، زیان، غدر: بن كیمسه‌یه فنالق ایتمدم، كیمسه‌نك فنالغنی ایستمم؛ او آدم كیمسه‌نك فنالغنده دكلدر. ۳. خسته‌لق، كیفسزلك، نشئه‌سزلك: بوكون كندیمده بر فنالق طویوروم. ٤. بایلمه، بایلوب دوشمه ویا بایله‌جق اولمه: یازی یازاركن كندیسنه بردن بره بر فنالق كلدی.

فنجان { سـ. [زبانزدی: فلجان] كوچك چناق: قهوه، چای فنجانی: ظرف فنجان طاقمی. — بیوك ویا پك آچیق كوزدن كنایه اولور: كوزلری فنجان كبی: كوزلرینی فنجان كبی آچمش. || فنجان بوركی = مدور شكلده یاپیلان بر نوع اینجه بورك.

فنجانجی { سـ. فنجان واوكا مماثل شیئلر صاتان: فنجانجیلر.

فنجانلق { صـ. بر ویا شوقدر فنجان طولیسی ویا او قدر استیعاب ایدن: بر فنجانلق قهوه؛ درت فنجانلق بر جزوه: آلتی فنجانلق تبسی.

فَنْد { سـ. فا. یالان، حیله، مكر. ز.

فندق { سـ. [اصل فارسی اولوب عربیده‌ده مستعملدر، و اساساً Ποντικός = قره دكیزه منسوب معناسیله یونانیدر: چونكه قره دكیز سواحل جنوبیه‌سنده كثرتله حاصل اولور.] معروف میوه كه قاتی وسرت بر قابوق ایچنده یووارلاق ویا مستطیلجه بر ابی واردر و یبانی و بوستانیسی اولور. || فندق آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج كه پك بیوك اولماز. || فندق صیجانی [بلكه بوده روجه فاره دیمك اولان Ποντικός دن] = كوچك فاره. || فندق قیران = فندق و جوز و بادم كبی شیئلر قیرمغه مخصوص دمیردن قیصاج.

فُنْدُق { سنـ. عر. ۱. مادهٔ آنفه‌ده مذكور میوه. ۲. [یو. Πανδοχεῖον = عمومی قبول ایدن] خان، مسافرخانه. ۳. [« وندیك » دن معرب. — « بندق » دخی دیرلر.] عر. بستانه ابتدا اورادن كیدن تفنك. || فندق آلتینی = سلطان احمد ثالث حضرتلری زماننده ضرب اولنمش مقبول بر سكه؛ ومج. قیمتلی، مقبول شیء.

فندقجی { سـ. ۱. فندق صاتان آدم. ۲. مج. مواعد كاذبه ایله آلداته‌رق صویان یوصمه.

فندقجیلق { سـ. مواعد كاذبه ایله آلداته‌رق صویان یوصمه‌نك حالی.

فندقلق { سـ. فندق آغاجی اورمانی، فندق آغاجلریله مستور یر.

فندقی { فندق قبوغی رنكنده.

فندوق { وفندیق. با: فندق.

فَنَر { سـ. با: فنار.

فَنَك { سنـ. عر. مغربه مخصوص بر نوع بیاض صاقسار كه كوركی مقبولدر، تونس جلغاوه‌سی.

فِنَك { یا فینك سـ. شطارت، شنلك، آچیقلق: فنك آتوب كزمك.

فَنكَر { مه. چوجغك طورمقسزین آغلادیغنی تصویر وتقلید ایدرك مكرر قوللانیلیر: فنكر فنكر آغلایوردی.

فُنون { سنـ. جـ. عر. فن: فن. با: فن.

فَنّى { ص. عر. ث: فنيه. فن ديننلن علوم و صنايع شعباتنه منسوب ومتعلق: فنى و ادبى بر رساله‌ٔ موقوته؛ كتب فنيه؛ معلومات فنيه؛ تحريات فنيه.

فَنيكه { سخ. ج. السنهٔ شرقيه ده « كنعان » اسميله معروف خطهٔ قديمه كه شام قطعه‌سنك سواحلنده عكا، صيدا، بيروت و طرابلس جهتلرندن عبارت ايدى. فنيكه‌ليلر امم ساميه‌دن اولوب، صنايع و تجارت و كيجيلكده چوق ايلرلمش و بتون آق دكيز سواحلنده مهاجرلر پيدا ايلمشلر ايدى.

فَواحِش { سث. ج. عر. فد: فاحشه. با: فاحشه.

فُؤاد { سذ. عر. ج: افئده. قلب، يورك، كوكل، دل: مسرور الفؤاد = يوركى شن؛ مجروح الفؤاد = يوركى ياره‌لى.

فُؤادى { ص. عر. ث: فؤاديه. جان ويوركدن اولان، قلبى، صميمى: توجهات فؤاديه‌لرينك بقاسنى رجا ايدرم.

فَوّاره { سث. عر. [« فور » دن سمه. ث.] فسقيه.

فُواق { سذ. عر. ۱. اينچقريق. ۲. جان چكيشمه، احتضار.

فَواكِه { سث. ج. عر. فد: فاكهه. با: فاكهه.

فَوائِد { سث. ج. عر. فد: فائده. با: فائده.

فَوت { سذ. عر. ۱. قاچيرمه، الدن چيقارمه، غائب ايتمه: فرصتى فوت ايتدى. ۲. اولوم، موت، اولمه: فوت اولمق = اولمك.

فوته { س. فا. با: فوطه.

فَوج { سذ. عر. ج: افواج. بولوك، كروه، جماعت: فوج فوج، فوجا فوج = بولوك بولوك، آقين آقين.

فوچى { ياخود فيچى. س. ۱. شراب وسركه وسائره وضعنه مخصوص تخته‌دن چنبرلى واستوانى الشكل واورته‌سى دها شيشكين قاب، واريل: شراب، سركه فوچيسى؛ بر فوچى بيره؛ فوچى پينيرى = فوچيده حفظ اولنان صالاموره‌پينيرى. ۲. مج. شراب فوچيسى، بيره فوچيسى = چوق شراب ويابيره ايچن عياش. ۳. بح. كميلره تحميل اولنان حموله‌نك مساحهٔ حجميه‌سنى تعيين ايچون قوللانيلان بر مقياسدركه بش قدم مكعبنه و سكز فوچى حجمى بر طونه مساحهٔ حجميه‌سنه معادلدر. || فوچى ديبى = ميخانه كوشه‌سى.

فوچيجى { س. فوچى واوكا مشابه تخته‌دن شيئلر ياپان صنعتكر.

فودره { س. [يتا.] اثوابك بعض يرلرينه دوز وديك طورمق ايچون يوز ايله آستار آره‌سنده وضع اولنان سرت وقوله‌لى بز ويا قناواچه.

فودوله { س. عمارتدن ويريلن پيده‌ميسى برنوع اتمك.

فودوله‌جى { س. عمارت اتمكلرينى ياپان ويا كزديروب توزيع ايدن آدم.

فَور { سذ. عر. بر ايشه درحال وبردن بره هجوم وتشبث ايتمه؛ على الفور = همان، درحال، بلاافاده؛ ز. ن.

فورا { س. [يتا.] بح. ۱. آچ، آچيل، آچيغه قوماندەسى: فورا يلكن = يلكنى آچيك؛ فورا ايتمك = آچمق. ۲. بر ماكنه اقسامنك برى برندن آيرلمسى: بر صومونى فورا ايتمك = عكسنه چويرمك. — لسان عوامده: فورا قليچ، فورا آتش كبى تعبيرلرده قوللانيلير.

فَوران { سذ. عر. قاينايوب فيشقيرمه: يانار طاغك آغزندن آتشلر فوران ايدر؛ فسقيه‌دن بول صولر فوران ايتدى.

فورچه { س. با: فرچه.

فورس { [يتا.] بح. بكلك كمينك ايچنده بيوك بربحريه قوماندانى وسفن عاديه‌ده على العموم بيوك رتبه‌لى برآدم بولنديغنه علامت اولاق اوزره رتبه‌سنه كوره ديركه چكيلن سنجاق: فورس چكمك.

فورطُنه { س. با: فرطونه.

فوركَته { س. [يتا.] قاديلنرك صاچلرينى طوتمغه مخصوص ماشه كبى چتال تل ويا باغه.

فورمه { س. [فر. Forme] بح. ۱. بر ترتيبلك يعنى بردن باصيله‌جق صحيفه قالبلرينى صيقيشديرمغه مخصوص دمير چرچوه: صحيفه‌لرى فورمه‌يه قومق؛ فورمه‌يى صيقيشديرمق. ۲. بردن دستكاه ويا ماكينه‌يه قونوب باصيله‌جق صحيفه‌لر مجموعى: بو كتاب قاچ فورمه او.

لور؟ فورمه‌سنی قاچه باصار. سکز؟ بیوك، کوچك، سکزلك، اون آلتیلق، اوتوز ایکیلك فورمه. ٣. بحـ. قیزاقده انشا اولنان کمیلرك اطرافنه اوریلان دستکلرك باشلرینك آلتنه قونیلان قوشاق. ٤. دکیزده مجتمعاً حرکت ایدن طونانمانك فن حرب بحری اقتضاسنجه اخذ ایتدیکی مختلف تشکیلات. — غلط اوله‌رق «اونیفورمه» یرینه‌ده قوللانیلیر. با: اونیفورمه.

فوروز سـ. [ر. Φορά = دفعه، کره] بردفعه‌ده وبرآغ آتمه‌ده چیقاریلان بالیق مقداری: بر فورروز بالیق. || فوروز قایغی = طالیاندن بالیق چیقاران کوچك قایق.

فَوز سـذ. عر. ١. موفقیت، مظفریت، ظفر، غالبیت. ٢. قورتولش، نجات، سلامت.

فوسفور سـ. [یو. Φωσφό-ρος] کیم. کمیکلرده وسائر موادده بولنان قابل اشتعال بر ماده‌که کبریت وسائر مواد ناریه اعمالنه یارار؛ حامض فوسفور، حمض فوسفور وسائره.

فوصور مه. ابی یانان چبوقدن چیقان سسی تقلید و تصویر ایده‌رك مکرر قوللانیلیر: فوصور فوصور چبوق ایچیوردی.

فوطوغراف صـ. [یو. Φωτογράφος] ضیا واسطه‌سیله رسم آلمق فن وصنعتنی بیلوب اجرا ایدن آدم. || فوطوغراف رسمی = بوفنله آلنمش رسم. || فوطوغراف ماکینه‌سی = بوفنی اجرایه آلات اولان ماکینه وآیینه.

فوطوغرافخانه سـ. فوطوغراف محلی، فابریقه‌سی، کارخانه‌سی.

فوطوغرافلق سـ. فوطوغراف فن و صنعتی: فوطوغرافلق شمدی خرج عالم بر صنعت اولدی.

فوطوغرافیا سـ. فوطوغراف فن وصنعتی.

فوطه سـ. برایش ایشلرکن ویا حمامده وسائر احوالده بله باغلانان اپك پشتمال: اپك فوطه.

فوطه سـ. شراب اعمالنه مخصوص اوزون فوچی.

فوغه حد. [ایتا. Fuoco = آتش] طوپلره آتش ویرمك قوماندهسی. فوغه ایتمك = آتش ایتمك.

فَوق ظم. عر. اوست، دون مقابلی: افقك فوقنده؟ اقرانینك فوقنه چیقدی. || مافوق. ١. اوستده‌کی، دها یوقاری اولان، مادون مقابلی: انسان دائما مافوقنه باقوب مأیوس اولمامَلی مادوننه‌ده باقوب متسلی اولملیدر. ٢. آس: عسکرلکك برنجی شرطی مافوقنه اطاعتدر. || فوق الحد = حددن طیشاری. || فوق العاده = عادتدن خارج، آیریجه، صورت مخصوصه‌ده. || فوق الغایه = نهایت درجه‌ده. || فوق مایتصور = تصور اولنه بیله‌جك درجه‌نك اوستنده، پك زیاده. || فوق المأمول = امید اولنه بیلندن زیاده.

فَوقانی صـ. عر. ذ: فوقانیه. ١. اوستده اولان، اوستلك: فوقانی او = اوست قاتی اولان. ٢. د. اوستدن نقطه‌سی اولان (حرف): تاء فوقانیه.

فوقور فوقوردامق، فوقوردی. با: فقر، فقردامق، فقردی.

فول سـذ. عر. باقلا. ذ. [برجه یالکز مصرده حاصل اولان بر جنس کوچك دانه‌لی باقلایه دینیر.] || فول بهار = بیان آصمه‌سی انواعندن، برچیچك. || فول بحری = فول چیچکی. || کرید فولی = بیوك چیچکلی یاسمین.

فوّل سـ. طاوقلرك یومورطلامه‌سنه مخصوص محل‌که طاوقلری جلب ایچون ایچنه بر یومورطه براغیلیر. || مجـ. فول یوق یومورطه یوق = نزاع ایچون بر سبب معقول یوقدر.

فولاد سذ. عر. [فا. «پولاد» دن معرب] چلیك.

فولقون سـ. بحـ. اخشاب سفائنك اسقارموزلرینی طوتان دمیر قوشاق.

فوللق سـ. طاوقلرك یومورطلادقلری یووه ویا سبت‌که اکثریا داخلاً صمانله قاپلانمش اولور.

فوله سـ. قوم ساعتی.

فولیه سـ. ایتالیانك (پولیه) شهرندن اورانك فاتحی کدیك احمد پاشا طرفندن کتیرلمش صاری صوغان چیچکی. || فولیه بالیغی = واطوز نوعی.

فوند { س. آلمانیه ده ۱۲۳ و آوستریاده ۱۰۳ لبره‌یه معادل بر وزن كه علی العموم كوچك طوپلرك تعیین جسامتی ایچون مستعملدر.

فوندو { س. [یتا.] اسهام و سائر دیون خزینه‌دن ایراد: بورسه‌ده فوندولر یوكسلمكده‌در.

فوندوق { س. با: فندق.

فونده ۱ { س. چالیلق، چالی اورمانی: فونده طوپراغی = اورمانلرده سنه‌لرجه چوریمش قالمش یاپراقلردن متشكل طوپراق كه پك ایی كوبره‌در.

فونده ۲ { س. [یتا.] بح. دكیز دیبی. = حد. دمیر آتمق قومانده‌سی. ‖ فونده ایتمك = دمیر آتمق.

فونده‌لق ۱ { س. چالی چرپی ایله مستور یر، چالی اورمانی.

فونده‌لق ۲ { بح. دمیر آتمق ایچون اوجه چیقاریلوب حاضرلانان زنجیر.

فونوغراف { س. [یو. Φωνο- γράφος] سسی حفظ ایدوب قوریلنجه تكرار ایدر نو ایجاد بر ماكینه، بانكنویس.

فونیه ۱ { س. طوپی آتشله‌مك ایچون مستعمل متنوع قاپسول.

فویه ۱ { س. [یتا.] ۱. الماس طاشلری آلتنه قونیلان اینجه ورق یاپراغی. ۲. مج. ساخته‌لك. ‖ فویه‌سی میدانه چیقدی = ساخته‌لكی آكلاشلدی. ‖ فویه ویرمك = سر صاقلایه‌مامق، بللی ایتدیرمك.

فهرس { سذ. عر. [فا. « فهرست » دن معرب] و:

فهرست { س. فا. ۱. بر كتابك ابواب و فصولنك صحیفه رقملرینی مبین جدول كه كتابك باشنه و یا صوكنه قونور، فر. Table des matières . ۲. بر كتبخانه‌ده‌كی كتابلرك و یا بر مغازه‌ده بولنان اشیانك اسامیسنی حاوی دفتر، فر. Catalogue . ۳. اوتنطه و یا ضیافت تكارینك اسامیسنی حاوی پوصله، فر. Liste. ‖ فهرست اوطه‌سی = شورای دولت قرارلرینی قید و تسجیل ایدن قلم.

فهم { سذ. عر. آكلایش، ادراك، ذكاء: فهم ایتمك = آكلامق؛ فهم اولنمق = آكلاشلمق.

فهمی { ص. عر. ث: فهمیه. [« فهم » دن سمذ.] آكلایشه و ادراك و ذكایه متعلق آكلایشلی.

فهیم { ص. عر. ث. فهیمه. [« فهم » دن صش.] آكلایشلی، مدرك، ذكی، زیرك.

فی { حج. عر. ظرفیت بیان ایدر، ده، ایچنده، ایچره: فی الاصل = اصلنده؛ فی الجمله = خلاصهٔ كلام، نهایت؛ فی الحال = در حال، آنیده: فی الحقیقه = حقیقةً، صحیحا؛ فی زماننا هذا = بوكونكی كونده؛ فی سبیل الله = حق یولنه؛ فی مابعد = بوندن صكره، بعد ازین: فی نفس الامر = نفس الامرده، حقیقتده؛ فی الواقع = واقعا، حقیقةً؛ فی یومنا = كونمزده، زمانمزده. — تاریخ باشنده دخی قونمق عادت اولمشدر: فی ۱۸ محرم سنه ۱۳۱۸. — لكن بو مقامده كرك بو حرفك و كرك سنه لفظنك ذكری بسبتون فضله ولزومسز اولوب، ساده‌جه ۱۵ محرم ۱۳۱۸ یازمق مرجحدر.

فی { س. [اصل عربیده آنف البیان حرف جر اولوب، وقتیله غلط اوله‌رق بها بیان ایدن رقملردن اول یازلمسی عادت اولمش، و غلط اوستنه غلط اوله‌رق اسم اعتباریله فیآت صیغه‌سنده جمعی ده تشكیل اولنمشدر.] بها، قیمت، اسعار: فیء مقطوعیه؛ فیآت مقطوعه‌سی؛ فیء میری = دولتجه تعیین اولنان قیمت.

فیآت { س. بها و اسعار معناسیله غلط اوله‌رق قوللاندیغمز آنف البیان « فی » لفظنك جمعی اولوب، مفرد كبی دخی قوللانیلیر: بونك فیآتی نه‌در؟

فیّاض { ص. عر. [« فیض » دن سمب.] مبالغه ایله فیض و بركت ویرن، كریم: فیاض مطلق = جناب حق جل و علا.

فیت { س. ۱. فنالغه سوق و تشویق ایدوب دورتمه، اغوا، اغفال، افساد: فیت ویرمك. ۲. قارده غائب ایتدكدن صكره قازانمه، تساوی حاصل اولمه: فیت اولمق. ‖ بح. فیت طلومبه‌سی = ماكنه‌لرك حركتیله متحرك و قزغانه صو ویرمكه مخصوص طلومبه.

فیتلمك { یا فیتله‌مك. فت. فیت ویرمك، افساد ایتمك.

فیتلیجی { ص. فیت ویرن، افساد ایدن، سعایت ایدن.

فيده { سه. ياصديقده تخمدن يتشديريلوب تكرار ديكيلمك اوزره چيقاريلان سبزه فدانى : پراصه ، لاخنه، طوماتس فيده‌سى.

فيده‌لمك { فتـ. سبزه فدانى ديكمك .

فيروز { ص. فا. ١. طالعلى، بختلى، سعيد، مسعود : فيروز بخت. ٢. غالب، مظفر، منصور.

فيروزج { سنذ. عر. [فا. «پيروزه» دن معرب] با : فيروزه.

فيروزه { و پيروزه. سه فا. كوك رنكنده بر ذى قيمت طاش؛ فيروزه فام = زمرد رنكنده .

فيسيولوجيا { سه. [يو. Φυσιολογία] اعضاء خارجيه وداخليهٔ بدندن هر برينك وظائفندن بحث ايدن علم، فن منافع الاعضاء. [فرانسزجه‌يه تقليداً فيزيولوژى ديمه‌ملى.]

فيصل { سنذ. عر. قرار، حكم، فصل، حل : بو مسئله‌يه، بو دعوايه فيصل ويرمك .

فيصل پذير { ص. فا. [عر. فيصل = حل، قرار. فا. پذيرفتن = قبول ايتمك] حل وفصل قبول ايدن، قابل حكم وقرار، نهايت بولان.

فيض { سنذ. عر. ج : فيوض. [جمع الجمعى : فيوضات دخى باشليجه دردنجى معنا ايله قوللانيلير.] ١. بوللق، محصولات و سائره كثرتى : فيض و بركت. ٢. نعمت، احسان، كرم : فيض الهى. ٣. ايلرلمه، ترقى، كمال بولمه : تحصيل كمالات ايدن البته فيض بولور. ٤. سعادت معنويه : استجلاب فيوضات ربانيه ايتمك.

فيضان { سنذ. عر. طاشمه، چوق كلمه : فيضان مياه : نيلك فيضانى. || مج. فيضان اوراق = نباتاتك آزوب چوق ياپراق ويرمسى كه محصوله مانعدر .

فيض بخش { ص. فا. [عر. فيض = بركت. فا. بخشيدن = باغشلامق] بركت و نعمت و ترقى يه مؤدى : بر مسلك فيض بخش .

فيض رسان { ص. فا. [عر. فيض = بركت. فا. رسانيدن = يتيشديرمك] فيض و بركت وترقى كتيرن، يتيشدرن : باران فيض رسان.

فيقى { ص. صيقى صفتنه اتباعاً قوللانيلوب اونك مألنى تأكيد ايدر : فلان آدمله صيقى فيقى كوريشوردى.

فيك { سه. بيان بوكرلجه‌سى، آق بورجاق. || قره فيك = بونك بر نوعى .

فيل { سنذ. عر. [فا. «پيل» دن معرب] معروف جسيم حيوان كه هند وآفريقا كبى اقاليم حاره‌ده يبانى ومونس حالنده بولنور. || فيل ديشى = بوحيوانك سلاحى حكمنده اولان جسيم ديشلرى كه سرت و پارلاق اوله‌رق اعلا بر كميك اولمغله صنايعده مواد مختلفه اعمالنه يارار، عاج : فيل ديشى طراغى. || ط. داء الفيل = بالديرلرك فوق العاده شيشوب قالينلاشمه‌سنى موجب بر علت.

فيلادور { سه. [يتا.] مج. اينجه قطرانلى خلاط .

فيلاوطه { سه. [يتا. Flauto دن] آلات موسيقيه. بر نوع دودوك .

فيلت { سه. ١. مج. اسقاندبلده بويدن بويه هيچ بر تخلف اولميان صيغ صو، دوز صو. [عمقى اوچ قولاچدن اقل اولورسه صيغلق دينلير.] ٢. طب. ديزيلن مقاله وفقره‌لرك آره‌سنه قونيلان چيزكى .

فيلتو { سه. [يتا.] طانه‌نك بل كميكنك ايكى جهتنده‌كى ات وبوندن ياپيلان صالچه‌لى كولباصدى.

فيلدر { سه. مكرر قوللانيله‌رق سرعت وتلاشله دور و حركته دلالت ايدر : فيلدر فيلدر آرامق = صيقى صيقى آرامق؛ كوزلرى فيلدر فيلدر ايديور = كوزلرى دونوب طورويور .

فيلده قوز { سه. [فر. Fil d'Écosse دن] اسقوچيه ايبليكى ديمك اولوب اساساً مملكت مذكوره‌ده چيقان كتن كبى اينجه وخاص بر نوع ايبليك وبوندن اورمه‌شيئلر : فيلده قوز چوراب، فانله .

فيلسوف { سنذ. عر. ج : فلاسفه. [يو. Φιλόσοφος = محب الحكمه] فلسفه يعنى علم حكمتله توغل ايدن ، حكيم، حكمت آشنا : اسكى فيلسوفلر؛ فلاسفهٔ يونان. = ص. ١. حكيم، عاقل، دانا : فيلسوف آدم. ٢. قيدسز، لا ابالى ، امور

دنیویه‌یه اهمیت ویرمز، قلندر مشرب: اوفیلسوف آدمدر. ٣. اعتقادسز، دهری.

فیلسوفلق { س. ١. حکیملك، حکیم و دانا اولان آدمك حال وشانی. ٢. قیدسزلق، لا ابالیانه طور و حال، قلندرلك. ٣. اعتقادسزلق، دهریلك.

فیلو { س. [ایتا.] بح. برقاچ حرب سفینه‌سندن مرکب کوچك طونتما، طونتمانك بر قسم و بولوکی: آق دکیز فیلوسی. = حد. بح. جونته یلکنلرینك چکمسی ایچون قوماندە: فیلو ایتمك = روزکاری یلکنلرك یاقه‌سی استقامتنه آلوب ایشلەمك.

فیلوز { س. بالیقچیلرجه قباق ویا منطاردن آغ شماندره‌سی.

فیمابعد { ظرز. عر. [فی = حرف جر. ما = اسم موصول. بعد = ظرف زمان] بوندن صکره، بعد ازین.

فینو { صر. [ایتا. Fino] ١. اینجه، ظریف، اعلا، منتخب، کزیده: فینو چوخه، فس. ٢. پك کوچك: فینو کوپك. = س. اوطه‌لرده کزن و قوجاقده طاشینان کوچك و ظریف کوپك جنسی: بر فینوسی واردر؛ فینو کوپکی.

فُیوض { س. ذ. جج. عر. و بونك جمعی: فیوضات. فد: فیض. با: فیض.

فِئه { س. ث. عر. بولوك، طاقم، کروه، جماعت: برفئهٔ قلیله.

فیه { ترکیب عر. [فی = حرف جر. ه = ضمیر متصل مفرد مذکر غائب] اونده، اوکا دائر: منازع فیه = اوکا دائر منازعه اولنان، منازعه‌لی؛ مفعول فیه = ظرفیت بیان ایدن مفعول؛ ما نحن فیه = مبحوث‌عنهمز، مدار مباحثه‌مز. [مؤنثنده: فیها؛ تثنیه‌سنده: فیهما؛ جمعنده: فیهم اولور.]

ق

ق { قاف. س. [عربیده سث.] الفبای ترکینك یکرمی در-دنجی حرفی. الفبانك اُصل صره-سی اولان ابجد ترتیبنده اون طقوزنجی حرف اولوب، شکل عبرانیسی ק، و شکل سریا-نیسی ܩ در. رقم کبی استعما-لنده یوز عددینه معادلدر. اصل ترکجه شیوه سنده ق ایله ك بر حرف اولمق اقتضا ایدر، زیرا قالین هجالرده ق و اینجه-لرنده ك تلفظ اولنور: قالدق، کلدك؛ قالەرق، کلەرك کبی. حرکەلندیکنده اکثریا (غ) ە تحویل اولنور: آلمق، آلمغه: آق، آغارمق کبی. (خ) حرفیله مناسبتی وقرب مخرجی اولوب، اکثریا بری دیکرینك یرینه ایراد اولنور: آقشام، آخشام: قانغی، خانغی کبی.

قا { د. ترکیباتده استفهامه دلالت ایدر: قاچ، قانی، قانده، قانغی، قاچان.

قاآن { س. خاقان و خان اسملر-ینك صورت دیکری اولوب، اصل تاتار و مغول حکمدارلرینه مخصوص ایکن، چین ایمپراطورلرینه تخصیص او-لنمشدر.

قاب { د. ق ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب، تأکید ومبالغه بیان ایدر: قاب قره. [قوپ قورو، قیپ قر-مزی‌ده بونك اخواتی حکمنده-در.]

قاب { س. ۱. ظرف، غلاف، محفظه: ساعت قابی، بیچاق قابی، سموکلی بوجك قابی، مکتوب قابی. ۲. اورتی، یوز، پوشیده، لفافه: کورك قابی. ۳. قپاق، جلد: کتاب قابی. ٤. صو ویمك وسائره وضعنه مخصوص اوانی، اوعیه، چناق وسائره: مطبخ قابلری؛ یاغ ایچون قاب کتیر-دیکزمی؟ ٥. صحن، طباق، بر یمك وضع اولنان اناء: اوچ قاب یمك. ٦. چوال، طوربه، قوچی وهر نوع واسطهٔ حفظ و نقل: صمان ایچون، سرکه ایچون قابمز یوقدر. || قاب قاچاق = هر نوع اوانی و اوعیه. || آیاق قابی = آیاغه کییلن پاپوج، چیزمه، پوتین وسائره. || صاغ آیاق قابی دکلدر = نفاق ومفسد-تدن وحیله‌دن خالی دکلدر. || قابنه صیغمامق = صبرسزلق کوستر-مك، تلاش ایتمك.

قاب { سذ. عر. ۱. پاینك آتیلیر-کن ال ایله طوتیلان اور-ته‌سیله اوجلری آره‌سنده‌کی مسافه. ز. ۲. مسافه، بعد: قاب قوسین = ایکی یای اوزونلغی مسافه‌سی.

قابا { قابارمق وسائره. با: قبا وسائره.

قاباق { س. با: قباق.

قابجق { س. [« قاب » مصغری] ۱. چیچکك غنچه ایکن محفظه‌سی و آچلدقدن صکره آلتنده کاسه‌سی حکمنده اولان یشیل قسمی، قمع. ۲. حبوباتك ایچ دریسی.

قابران { ص. اوشنج، تنبل، کو-شك، بطیء. مر. = س. ۱. داللری کسلمش کوتوك آغاج. ۲. [روم ایلی لساننده] اولچك.

قابض { ص. عر. ۃ: قابضه. [« قبض » دن سف.] ۱. طوتان، آلان، اخذ وضبط ایدن؛ قابض ارواح = اولنلرك جانلرینی آلان عزرائیل. ۲. ط. قبضلق ویرن، انقباضی مو-

جب. ۳. تث. صیقان و چکن (سیکیر وعضله).

قابل { ص. عر. ا: قابله. [«قبول» دن سف.] ۱. آلان، قبول ایدن: قابل تربیه = تربیه آلان، تربیه قبول ایدر. ۲. مستعد، قابلیت واستعدادی اولان: قابل خطاب = کندیسنه خطاب اولنه بیلیر. ۳. ممکن، متصور: بو ایش قابل دکلدر. || قابل امکان = ممکن. == س. ط. کبه خاتونلرك چوجقلرینی آلمق فن وصنعتنی بیلن، ابه، ابه طبیب: فلان طبیب ماهر بر قابلدر؛ فلان قادین متقنه بر قابله‌در. == سخ. حضرت آدم (عم) اولادندن بری که برادری هابلك قاتلیدر.

قابلو { یا قبلو. س. [فر. Cablot که اوده عر. «حبل» دن] تحت البحر تلغراف خطی که غیر ناقل الکتریق وطیانیقلی شیئلرله صاریلارق بر خلاط صورتنده قعر دریایه دوشنیر.

قابلو { ص. با: قابلی.

قابلوباغه { س. [وغلطی: قابلو. مباغه] بری وبحری جنسی اولان وبحریسی پك بیوك اولوب اتی ینن معروف حیوان، که سرت برقابوقله مستوراولوب یالکز باشیله آیاقلرینی وقویروغنی چیقارمق ایچون دلیکلری واردر.

قابلوجه { س. ۱. بوغدای آره‌سنده بیتن یولافه مشابه حبوبات نوعی. ۲. با: قابلیجه.

قابلی { ص. ۱. محفظه‌سی، قابی، اورتیسی ویا یوزی اولان: قابلی کورك؛ قابلی کتاب. ۲. بولوطلی، مغموم: قابلی هوا.

قابلیّت { مص. عر. ۱. قبول ایده‌بیلیر اولمه، مستعداولمه. استعداد: او چوجغك تربیه‌یه قابلیتی یوقدر. ۲. اقتدار، لیاقت: کندیسنده قابلیت اولمینجه حامیسی نه یاپسون.

قابلیّتسز { ص. ۱. استعدادسز، غیر مستعد، قبول ایتمز: تحصیل وتربیه‌یه قابلیتسزدر. ۲. اقتدارسز، لیاقتسز، غیر مقتدر، نااهل.

قابلیّتسزلك { س. ۱. استعدادسزلق، عدم استعداد: او چوجغك تحصیل وتربیه‌یه قابلیتسزلکی آکلاشلدی. ۲. اقتدارسزلق، عدم اقتدار، عدم لیاقت: اوآدمك قابلیتسزلکی انکار اوله‌ماز.

قابورغه { س. ۱. کوکس کمیکلرینك بهری: ضعیفلکدن قابورغه‌لری چیقمش. ۲. بو کمیکلرك بل کمیکنه ارتباطیله ابراز ایتدکلری شکل وهیئت: قابورغه طولمه‌سی = قوزی قابورغه‌سنك پرنج وقوری اوزوم وفستقله طولمسی. ۳. کمی ویا قایغك حیوان قابورغه‌سنه مشابه اولان واومورغه اوزرینه قالدیریلان اکری آغاجلر.

قابوق { س. ۱. برشیئك اوستنی اورتن سرتجه اورتی، قشر: اتمك، میوه، آغاج، کستانه، فندیق قابوغی؛ چیبان قابوغی. ۲. بعض حیوانلرك دریدن باشقه محفظه‌لری: میدیه، استریدیه، بوجك قابوغی. || قابوق باغلامق = اوستنده قابوق پیدا ایتمك، قابوقلانمق. || بوجك قابوغی = ماوی‌یه چالار پارلاق برنوع یشیل رنك. || قابوق قاولامق = (جوز وسائره) قابوغنی طولدیرمق، ابی چوق اولمق.

قابوقسز { ص. قابوغی اولمیان.

قابوقلانمق { فل. (میوه وسائره) قابوق باغلامق، قابوق پیدا ایتمك.

قابوقلی { ص. قابوغی اولان، قابوقله مستور.

قابیناتو { س. [ایتا. Caminata دن غلط] اسپرتو ایله قهوه وسائره پیشیرمکه مخصوص طاقم.

قابینتو { س. [ایتا. Cabineto] و:

قابینه { س. [فر. Cabinet] بر دولتك هیئت وکلاسی: فرانسه قابینتوسی، قابینه‌سی دکیشدی؛ قابینه رئیسی = هیئت وکلا رئیسی، رئیس وکلا.

قاپاروز { س. با: قپاروز.

قاپاق { قاپامق وسائره. با: قپاق وسائره.

قاپان { ص. جبر وشدتله آلان، قاپیجی، غاصب، یغماکر. || اوشاق قاپان = اوفاق چوجقلری یاقه‌لایوب قالدیران بیوك کرکس. || دمیر قاپان = مقناطیس. || صامان قاپان = کهربا. || قاپان قاپانه = نهب وغارت صورتیله. == س. حاوی اولدیغی یمه طمعاً

بناشان حیواناتی طوتان طوزاق، دام : فاره، صاکسار، قوش قاپانی؛ قاپانه طوتلق، دوشمك. — با : قپان.

قاپچاق { س. ۱. قلعه محاصره‌سنده دیواره طاقیلان بیوك چنکل. ۲. طولومبه‌جی چنکلی.

قاپدیرمق { فت. آلدیرمق، زورله الندن آلنمسنه مانع اوله‌مامق، ضبط وغصب ایتدیرمك : چوجق النده‌کی چورکی کدی‌یه قاپدیردی: ساعتکه دقت ایت بریان کسیجی‌یه قاپدیرمیه‌سك. || مج. آقندی‌یه قاپدیرمق = جریانك شدتیله کمی‌یی اداره ایده‌میوب سوقه تابع اولمق.

قاپسول { س. (فر. Capsule) ۱. چاقاقلی تفنکدن صکره ایجاد اولنان اجزالی تفنك وطبانجه‌لری آتشله‌مك ایچون اجزایی حاوی اینجه تنکه‌دن اوفاق محفظه. ۲. پك آجی ولذتسز بعض علاجلری حاوی اوله‌رق یوتلق اوزره تهیئه اولنمش طوتقالدن یومشاق محفظه : هندیاغی قاپسولی.

قاپسوللی { ص. قاپسول دینلن اجزایی حاوی محفظه‌جق واسطه‌سیله آتش آلان : قاپسوللی تفنك، طبانجه.

قاپش { س. جبر و شدتله آلمه؛ غصب، یغما، نهب وغارت. = ح. قاپش قاپش = قاپان قاپانه، یغما ایده‌رك؛ قاپش قاپش بدبلره کال حرصله وبینلرنده قاپشه‌رق.

قاپشدیرمق { فت. زورله اخذ وغصب اولنمسنه مانع اوله‌مامق، مساعده ایتمك، یغما ونهب وغارت ایتدیرمك : اتی النده کوتوروركن کوپکلره قاپشدیردی.

قاپشمق { فشـ. هربری برطرفدن چکوب یغما ایتمك : بر سبت اوزومی ایکی دقیقه‌ده قاپشوب بردانه براقدیلر.

قاپلاتمق { فت. ۱. احاطه ایتدیرمك، اطرافنی قوشاتدوب اورته‌یه آلدیرمق : اوینی خارجاً تخته ایله قاپلاتدی. ۲. اورتدیرمك، اوستنه بر زار و سائره چکدیرمك: اوطه‌نك دیوارلرینه کاغد قاپلاته‌جغم. ۳. یوزه آستار ویا کورك یاخود کورکه یوز وبوکا مماثل شی‌ء چکیرتمك : بوجبه‌یه سمور کورك قاپلاتملی؛ بوکورکه کوزل بر یوز قاپلاتمق اقتضا ایدر؛ یورغانه چارشف قاپلاتمق.

قاپلامق { فت. ۱. هرطرفنی احاطه ایتمك، اورته‌یه آلمق : بر بولوط افقی قاپلادی. ۲. اورتمك، اوستنه زار چکمك : دیوارلری کاغدله قاپلادی. ۳. قاب چکیرمك، صارمق، لف ایتمك : جلدی بوزلمسون دیه کتابی کاغدله قاپلایور. ٤. بر شیئك سطح خارجیسنی قومق، خارجاً اورتمك : اخشاب اولری چیدنه تخته‌سیله قاپلارلر؛ بعض کمیلری ساجله قاپلارلر؛ رطوبت چکمه‌مك ایچون کارکیر دیوارلره تخته قاپلامق اقتضا ایدر. ٥. یوزه آستار ویا کورك یاخود کورکه یوز ویورغانه چارشف چکیرمك، بر شیئك اوزرینه دیکر بر شی‌ء دیکمك : بو کورکه نه رنکده یوز قاپلاملی؟ بوجبه‌یه اینجه بر کورك قاپلاملی؛ یورغانه چارشف قاپلادم. ٦. معدنی بر شیئك اوزرینه دها قیمتدار بر معدندن اینجه بر زار چکیرمك که الیوم غالوانیسمه واسطه‌سیله اولور : دمیر وتونجدن آلات وادوات مختلفه‌یه الیوم آلتین وکومش قاپلایه‌رق خالص آلتین وکومشدن فرقسز شیئلر یاپیورلر. ۷. هرطرفه انتشار وتعمم ایتمك : اونك صیت وشهرتی، کرم واحسانی عالمی قاپلادی. ۸. حاوی وشامل اولمق، احتوا واشتمال ایتمك : اونك حسن اخلاقی کافهٔ فضائلی قاپلامشدر.

قاپلامه { س. ۱. قاپلامق ایشی. || با : قاپلامق. ۲. بر شیئك سطح خارجیسنی تشکیل ایدن ماده، اوستنه چکیلن طبقه: بو اوك، بوکمینك قاپلامه‌سی نه در؟ قاپلامه تخته‌لری چیکدنه‌دن اولور؛ قریستوفل طاقلرینك اون اون بش سنه‌ده قاپلامه‌سی زائل اولوب ایچنده‌کی معدن میدانه چیقار. = ص. ۱. مستور، اورتیلی، ملفوف : چایکدن قاپلامه کمی؛ آلتین قاپلامه ساعت. ۲. هرطرفی احاطه ایدن، هرطرفه شامل اولان، عمومی : قاپلامه صیزی.

قاپلامه‌جی { س. مواد مختلفه‌یی آلتین وکومشدن برطبقه ایله اورتمك صنعتنی بیلن واجرا ایدن آدم.

قاپلانمق { فل. مج. ١. محاط و مستور و ملفوف اولمق : بو او تخته ایله قاپلانه‌جقدر. ٢. بر شیئك سطح خارجیسنه یاپیشدیرلمق، چكیرلمك : بو سفائنه زره قاپلانه‌جقدر. ٣. كوركه یوز ویا یوزه كورك ویا آستار یاخود یورغانه یوز ویا چارشف چكیرلمك : بو جبه‌یه سمور، بو كوركه ایپك بر یوز قاپلانیرسه كوزل اولور؛ بو یورغانلره دها چارشف قاپلانمدی، یازمه یوز قاپلانملیدر. ٤. دها قیمتلی بر معدندن برسطح وطبقه چكیرلمك : عجبا بو ساعته آلتین قاپلانه بیلیرمی؟

قاپلایش { س. قاپلامق ایشی و طرز و اصولی. با : قاپلامق.

قاپلایجی { س. ص. ١. قاپلایان، احاطه وستر ولف ایدن. ٢. قاپلامه‌جی.

قاپلمق { مج. زورله وجبراً آلنمق، غصب اولنمق : بو مال الكزدن قاپلیرسه نه یاپارسكز؟ == فل. برشیئه ویا برینك اساسسز سوزلرینه اعتماد وامنیت ایدوب آلدانمق، مجلوب ومغفل اولمق : برطولاندیریجی‌یه قاپله‌رق مالملكنی غائب ایتدی؛ اوجوزلغنه قاپله‌رق چوروك مال آلدی: سن اونك سوزینه قاپلمه.

قاپلمه { وقاپلیش. س. قاپلمق ایشی. با : قاپلمق.

قاپلو { ص. با : قاپلی.

قاپلوجه { س. با : قابلوجه و قاپلیجه.

قاپله { س. [ایتا. Capello = شاپقه] مج. كمی دیركی باشنده‌كی شاپقه، تكرلك.

قاپلیجه { س. اوستی حمام وابنیه یاپلمش صیجاق معدن صویی، اورتیلی قاینارجه، ایلیجه، بانیه : بروسه قاپلیجه‌لری. [آچیقنه ایلیجه وقاینارجه دیرلر.]

قاپماجه { س. با : قاپمه‌جه.

قاپمق { فتـ. ١. بردن بره اللی اوزادوب شدتله آلمق، چارپمق، قاورامق، آلوب كوتورمك : قورت بر قوزویی قاپوب كیتدی؛ یرده بر الماكورنجه همان قاپدی. ٢. زورله آلمق، جبراً اخذ، غصب، یغما. نهب ایتمك : پاره‌یی الندن قاپدی؛ كیسه‌ده بر شیئ كوردی‌می همان قاپمغه چالیشیر. ٣. اوزاقدن چكوب آلمق، جذب وجلب ایتمك، جزئی تماس و تقربله همان چكمك، یاقه‌لامق : خسته‌لق قاپمق : صیتمه‌یی قاپدی : خوی قاپمق؛ نم قاپمق. ٤. كلابیر بولوب همان یاقه‌لامق : كوزل براو قاپدی : اوراسنی قاپه بیلیرسه‌ك هیچ طورمه. ٥. ایصیرمق : اوكنه كلنی قاپمق. || بولوطدن نم قاپمق = وسوسه ایتمك. || طاقیه قاپمق = باشقه‌سنك حقنی آلمق. || كلاه قاپمق = بر قاریشیقلقدن ویا بر غلبه‌لقدن و یاخود دیكرلرینك كوردیكی ایشدن استفاده ایله كندی منفعتنی استحصال ایتمك.

قاپمه { س. قاپمق ایشی. با : قاپمق.

قاپمه‌جه { س. كوشه قاپماجه = جوجقلرك هر بری بر كوشه وموقع طوتوب بری بوشده قالمق و یرلرینی دكیشدیررکن هر بری بر كوشه طوتمغه چالیشوب مقتدر اوله‌میانی آچیقده قالمق اوزره اوینادقلری اویون.

قاپوت { س. [فر. Capote] عسكریلرك اوستلك اثوابی، یاغمورلغی.

قاپورطه { س. مج. سفینه داخلنی تنویر ایله هوالاندیرمق وكیروب چیقمغه مخصوص اسكله‌لری آچمق اوزره كوكرته‌لرینه كشاد اولنان آنبار آغزینی ستر ایچون اطرافی جاملی واوزری بشیك اورتوسی كبی قپاقلی ستره و دمیر سفائنده یالكز اسكله آغزلرینی ستر ایچون یاپیلان مضبوط و كروی قپو.

قاپوسقه { س. اللی لاخنه یعنی. [اصل ترجه‌ده لاخنه دیمكدر.]

قاپون { س. [ایتا.] مج. كمی دمیرینی قولایلقله آتمق ایچون اوزرینه طولاشدیریلان زنجیر پارچه‌سی.

قاپیجی { ص. ١. زورله آلان، غاصب، یغماكر. ٢. اوزاقدن جذب و جلب ایدن، جاذب : نم قاپیجی. || كوكل قاپیجی = دلبر، دلربا.

قات { س. ١. صره، طبقه، بر بری اوستنه موضوع صره‌لرك بهری، آشاغیدن یوقاری‌یه صره‌لره منقسم بر شیئك بهر صره‌سی : یدی قات كوك، یدی

قات یر؛ بر اوك برنجی، ایكنجی، بشنجی قاتی؛ بو بنانك بش قاتی واردر؛ دیواری بر قات طاش بر قات طوغله اولەرق یاپدیردم. ٢. بوكلش بر قماش وساٸرەنك بهر بوكومی: شو قماشی، كاغدی درت قات ایدك، برنجی قاتی قالدیرك؛ ایكی قاتلی ایپ. ٣. بوكه، قیرمه، قیریم: چوخەنك قات یری. ٤. بردن بوكیلوب قاتلانان اثواب وساٸره طاقیمی: بر قات اثواب؛ ایكی قات چماشیر. ٥. بر مقدارك دیكر مثلی، ضعف: ویردیكنك ایكی، بش قاتنی آلدی؛ بر قات دها چالیشدی = بر او قدر دها؛ بر قات یاغ ایكی قات صو قوملی. ٦. درجه، مقدار: قات قات = درجه درجه، درجات متعدده ایله؛ بیك قات = بیك كره، پك چوق: بو اوندن قات قات، بیك قات ایی اولدی. [قات اندر قات دیمه‌ملی.] || ایكی قات = ١. مضاعف: بوكون دونكدن ایكی قات صیجاقدر. ٢. بوكلش، قنبور: بیچاره اختیار ایكی قات اولمش، ایكی قات یوریوردی. || قرق قات = حیوانات مجترەنك معدەسی.

قات { س. ظیورك طاشلری هضم ایدن معدەلری، قونسه: طاوق قاتی.

قات { ص. ١. سرت، قتی، صلب. ٢. طوكمش، طوكوق. ٣. حیران، متحیر، حیرتندن طوكمش كبی طوران: قات قالدی = طوكه قالدی. || قات قاله = صوك، الك نهایت، آرتق اوتەسی اولمیان، قطعی، لایتغیر: قات قاله بیك غروشه ویره بیلیر.

قاتالپه { س. آمریقادن كله ایری یاپراقلی بر نوع آغاج.

قاتر { مه. قاز قوتور. با: قتر

قاتش { س. با: قاتمه.

قاتشدیرمق { فت. بربرینه قاریشدیرمق كیبه‌یی كوندوزه قاتشدیرمق؛ خلقی بربرینه قاتشدیردی؛ قوزیلری قویونلره قاتشدیرماملی.

قاتشمق { فش. بربرینه كیرمك، بربرینه قاریشمق: ایكی سوری قاتشدی؛ خلق بربرینه قاتشدی.

قاتق { قاتقلانمق. با: قاتیق وساٸره.

قاتل { ص. ع. ث: قاتله. [«قتل» دن سف.] اولدیرن، هلاك ایدن، مونی موجب اولان: سم قاتل. = سذ. ع. آدم اولدیرن جانی: قاتلرله زندانه آتلدی؛ قاتل جزایه دوچار اولدی.

قاتلاتمق { فت. قماش واثواب وساٸرەیی برینه قات قات ایتدیروب دوشیرتمك: بو قماشلری كیمه قاتلاتەجغز؛ شو اثوابی الی یاتیشیر برآدمه اصولله قاتلاتملی.

قاتلاشمق { فل. ناچار قبول ایدوب راضی اولمق.

قاتلامق { فت. ١. قماش وساٸرەیی قات قات بوكمك، بوكەرك صارمق، دیوشیرمك. قماشی، اثوابی، چماشیری قاتلامق؛ كاغدی ایكی‌یه قاتلامق. ٢. ایكی، قات ایتمك، تكرارلامق: چفتی ایكی اوچ كره قاتلامق = تارلایی ایكی، اوچ كره سورمك. ٣. خموری اینجه آچمق، یوفقه یاپمق.

قاتلامه { س. بوكمه، قات قات ایتمه، دیوشیرمه: قاتلامه یری = بوكوم یری، قیریم.

قاتلاندیرمق { فت. ١. قیوریم قیوریم وبوكلوم بوكلوم بوكمك. ٢. ناچار رضا ویروب قبول ایتمكه مجبور ایتمك، بالضروره ارضا ایتمك: خستەلق بیچارەیی اولادندن آیرلمغەده قاتلاندیردی.

قاتلانمق { فل. ١. قات قات اولمق، بوكلمك، اكلمك: بلی قاتلانمش؛ بو قماش ایی قاتلانمش. ٢. ناچار قبول ایتمك، خواه ناخواه رضا ویرمك: انسان اولادیچون هر شیٸه قاتلانیر. = فج. بوكلمك، اكلمك: معقوا قیرلمازدن قاتلانماز؛ ساج زور قاتلانیر.

قاتللك { س. بر آدمك قاتل اولمسی، آدم اولدیرمسی، قتل جنایتی: محكمه‌جه قاتللكی تبین ایتدی.

قاتلمق { فل. التحاق ایتمك، قاریشمق، منضم وملحق اولمق، بر جماعتك ایچنه كیرمك، برابر كیتمك: كاروانه قاتلدی. = فج. قاریشدیرلمق، قونمق، مزج ایدلمك: یاغه صو قاتلماز. — با: قاتیلق.

قاتلمه { س. و:

قاتلیش { س. قاریشمه، التحاق، انضمام: اونك بزه قاتلمه‌سی، قاتلیشی مناسبتسز ایدی.

قاتمر س. بر شيئك قات قات اولمسى، چوق ياپراقلى اولمسى : كلك، چيچكك. بوركك قاتمرى: لباسك قاتمرى. = ص. قات قات، چوق ياپراقلى. قاتمرلى : قاتمر چيچك. بورك، لباس.

قاتمرلى ص. قات قات، متعدد قاتلرى وچوق ياپراقلرى اولان : قاتمرلى كل، چيچك؛ قاتمرلى بورك؛ قاتمرلى فستان. || مج. ايكى قات، مضاعف، مبالغەلى : آرتق بو ياكايشك، ادبسزلكك قاتمرليسى اولدى.

قاتمق فت. ١. الحاق، علاوه، ضم ايتمك : اوده آدمى كاروانه قاتدى؛ قويونلرينى سورى يه قاتدى. ٢. آلت طرفنه، آرقەسندن كتيرمك، ترديف، ترفيق ايتمك : قافلەيه ضبطيه قاتمق. ٣. قاريشديرمق، مزج، خلط ايتمك، قومق : سركەيه صو قاتمق. ٤. قاريشديرمق، قارمه قاريش ايتمك، فساده دوشورمك : عالمى بر برينه قاتدى. ٥. اوكنه قويوب تعقيب ايتمك : دشمنى اوكنه قاتدى. || كيجەيى كوندوزه قاتمق = كيجەيى ده كوندوز عد واتخاذ ايدوب كيجه كوندوز چاليشمق.

قاتمه س. قاتمق ايشى. ٢ : قاتمق. = ص. قاتلمش، ضم وعلاوه والحاق اولنمش، ملحق، منضم : او صكرەدن قاتمەدر.

قاتوليك س. ص. با : قتوليك.

قاتى قاتيلق، قاتيلاق، قاتيلاشمق وسائره. با : قتى وسائره.

قاتيش س. ١. الحاق، علاوه، ضم. ٢. قاريشديرمه، مزج، خلط.

قاتيق س. اتمك ايله برابر يناياں شئ، اتمكه قاتيلان پينير و يمك و سائره : قاتيقسز اتمك يك آج اولمدقجه بوغازدن كچمز؛ قاتيق بهاسى = عملەيه و وقتيله عسكره قاتيق بدلى اولەرق ويريلن معين آقچه.

قاتيم س. قاتمه، قاتيش، قاريشديرمه، مزج. ضم و الحاق؛ قوچ قاتيمى = موقتاً آيرلمش اولان قوچلرك سورى يه قويويرلمسى، قويونلرك چفتلشديرلمسى وبونك موسمى؛ قوچ قاتيمى فرطونەسى = تشرين ثانى اوائلنده واقع فرطونه.

قاچ ك. ١. عدد حقندهسؤاله مخصوصدر : قاچ كشى؟ قاچ قويون ؟ قاچ كون؟ [مقدار سؤالنده ايسه « نەقدر » قوللانيلير : نه قدر صو؟ نەقدر ياغ؟ كبى.] ٢. سؤال انكارى صورتنده كثرت ومبالغەيه دلالت ايدر : قاچ كره سويلدم! قاچ آغاج ديكه جكز! يعنى چوق سويلدم، چوق آغاج ديكدك. || بر قاچ = بعض، بر مقدار، بر طاقم، غير معين ومع هذا متعدد بر عدده دلالت ايدر : بر قاچ كشى كلدى؛ بر قاچ كره كيتدم. || قاچه = نه مبلغ مقابلنده، نه فياتله : بونى قاچه ويريورسكز؟ قاچه آلديكز ؟ || قاچه آليرم = بنجه اهميتى مى اولور؟

قاچ س. [اصل « قاچق » فعلنك امر صيغەسى اولوب، تعبير آتيده مستعملدر :] قاچ كوچ = نا محرملك : بر اوده قاچ كوچ اولنامق ايچون يبانجى بولنماملى.

قاچاق ص. ١. قاچمش، فرارى: عسكرقاچاغى. ٢. قاچيرلمش، كومروك ويا رسم ويرمەمك ايچون كيزليدن ادخال و فروخت اولنان : قاچاق مال؛ قاچاق توتون.

قاچاق س. « قاب » لفتنه اتباع اولنور : قاب قاچاق = اوانى وادوات، چناق چوملك.

قاچاقلق س. ١. فرار، فراريلك : عسكردن قاچاقلغى خبر آلنوب توقيف اولندى. ٢. كومروكدن ويا رسمدن قاچيرلمش اولمه : بو توتونك قاچاقلغى بلليدر.

قاچان ياخود قچان. ك. ظر. ١. زماندن سؤاله مخصوص اولوب اليوم لسان ادبيدن مهجوردر ، نه وقت : قاچان كلدى؟ ٢. بر حدثك زمان وقوعنى تعيينه ياراپوب كذلك متروكدر، او وقت كه، نەوقت كه، وقتاكه : قاچان حجاج عودت ايتديلر.

قاچر ك. مشابه ومشترك اولان متعدد شيئلردن بهرينك عددينى سؤاله مخصوصدر، هر برى نه قدر : بو كويلرقاچر اوليدر؟ سزده طاوورلر قاچر بولوكدن مركبدر. || قاچرە، قاچردن = هربرى نه فياتله، نه قيمت مقابلنده : بو طاوقلرى قاچره آلديكز؟ بو حيوانلر سزه قاچردن مال اولدى.

قاچرتمق فت. ١. باشقەسى واسطەسيله فرار ايتد.

يرمك : محافظه‌سنه مأمور او.
لانلرك كوكلنى ايده‌رك كنديسنى
قاچرتديلر. ۲. كومروك و رسم
ويرمكسزين كچيرتمك، كيزليجه
ادخال ويا اخراج ايتديرمك :
رنجبرلرينه توتون قاچرتيور. ۳.
دقتسزلكله كچيرتمك، فوت ايتد.
يرمك : سز بنم ذهنمى مشغول
ايده‌رك آغزمدن بر سوز قا.
چرتديكز.

قاچرلمق { لج. ۱. فرار ايتدير.
لمك، ديكرى واسطه.
سيله فراره سوق اولنمق :
محبسده ايكن بعض همپالرى
طرفندن قاچرلدى. ۲. كومروك
ويا رسم ويرمه‌مك اوزره كيز.
ليدن كچيرلمك، قاچرمه ايدلمك :
كومروكدن مال قاچيرلامق ايچون
بر تدبير لازم. ۳. دقتسزلكله
قورتلوب فوت ايدلمك : فرصت
قاچرلدى.

قاچرمق { فت. ۱. فرار ايتدير.
مك : حبسخانه‌دن آدم
قاچرمق بيوك بر قباحتدر. ۲.
كومروك و رسم ويرمكسزين
كيزليجه مال كچيرمك، ادخال
ويا اخراج ايتمك : كومروكدن
مال قاچرمق؛ توتون قاچرمق.
۳. دقتسزلكله وغفلتله سويلمك :
بر سوز قاچردى. ٤. فوت
ايتمك : فرصتى قاچردق. ٥.
قاچمغه مجبور ايتمك : نهايت
كنديسنى قاچردق. ٦. نامحرم
طوتمق، كوسترمه‌مك، مستوره
كزديرمك : قاريسنى بندن قاچر.
يور؛ قيزينى اون ياشنده ايكن
قاچردى. || آلتنه قاچرمق =
اوستنه ايتمك. || اوجنى آلتنه
قاچرمق = افلاس ايتمك. || طادى
قاچرمق = طادسزلق ايتمك،
جان صيقمق. || عقلنى قاچرمق =
چلديرمق. || قيز قاچيرمق = بالاخره
ازدواج ايتمك اوزره بر قيزى
وليسنك خانه‌سندن آشيرمق
فعل مكروهى.

قاچرمه { س. كومروك ورسمى
ويرمكسزين كيزليجه
مال امرارى : قاچرمه‌نك جزاسى
واردر. = ص. كومروك و
رسم ويرمكسزين كچيريلن، قا.
چاق : قاچرمه مال : قاچرمه
توتون.

قاچرمه‌جى { س. مال قاچران،
قاچاقجى.

قاچرقوله { س. [ايتا.] آلافرانفه
صابلى يمك تنجره‌سى.

قاچش { س. قاچمق ايشى، فرار.

قاچشمق { فش. بردن طاغيلوب
هر برى بر طرفه
كيتمك، بردن طاغيلوب پريشان
اولمق.

قاچقين { ص. قاچمش، قاچاق،
فرارى، دشمنه قاچان.

قاچلق { ص. قاچ غروش وسائره
قيمتنده ويا قاچ آرشين
وسائره بوينده ياخود قاچ عدد.
دن مركب : قاچلق قماش،
قاچلق ديرك، قاچلق كاغد.

قاچلمق { لج. فرار اجرا اولنمق
ويا ممكن اولمق : اورا.
دن قاچله‌ماز : كوندوزين قاچليرمى؟

قاچلى { ص. قاچ جزءدن مركب
ويا قاچ عدد وبكك وسا.
ئره‌سى اولان : الكزده كى كاغد
قاچليدر؟

قاچمق { فل. ۱. فرار ايتمك،
كيزليدن كيتمك : حبسخا.
نه‌دن قاچدى؛ عسكرن بر قاچ نفر
قاچمش؛ فلانك كوله‌سى قاچدى.
۲. خبرسز صاوشوب كيتمك :
يانمده ايدى نه وقت قاچدى
كوره‌مدم. ۳. قوشوب سرعتله
كيتمك : كوپكلرك قورقوسندن
بر قاچيوردى كه. ٤. چكنمك،
اجتناب ايتمك، دريغ همت ايدوب
قاريشمق ايسته‌مك : بن خدمتدن
معاونتدن قاچمام لكن المدن
كلميور: مصرفدن قاچيور. ٥.
نامحرمه كورنمه‌مك، اورتنمك،
تستر ايتمك : قيزى بوسنه قاچمغه
باشلادى، بندن قاچيور. ٦.
زائل اولمق : كيفم قاچدى. ٧.
كيرمك، نفوذ ايتمك : قولاغمه
صو، پيره قاچدى. ٨. براز بر
طرفه كلمك : چرپى اپينى آل
صاغه قاچ. || آغزدن قاچمق =
دقتسزلكله سويلنمك : آغزمدن
بر سوز قاچدى. || سنجاغه قاچمق =
كمى طريق سيرندن صاغ طرفه
صالمق: اسكله‌يه قاچمق = صول
طرفه صالمق.

قاچمه { س. قاچمق ايشى. || :
قاچمق.

قاچنجى { ص. قاچ درجه‌ده بو.
لنان : بو آى سنه‌نك
قاچنجى آيدر؟ آيك قاچنجى
كونى كيده‌جكز؟

قاچنمق { فل. چكنمك، اجتناب
ايتمك. دريغ همت
ايتمك : او آدم بو يولده خدمتدن
قاچنماز.

قاچه‌مق { س. ۱. فرار ايدر
كبى طاورانمه : قاچه.
مق كوسترمك. ۲. ايشه كيتمه.
يش، تعطيل : او آره‌صره قاچه.

مق ایدیور. ٣. بهانه، وسیله، عذر: بر قاچه‌مق یولی بولمق. ٤. قاچه‌جق یر، ملجأ، ملاذ. ٥. مرعالرده حیوان ملجئی، کوچك آغیل. ٦. چوبانلرك یایدقلری خاشلانمش مصر او. نندن عبارت بر نوع ماماليغه.

قاچیرمق { با: قاچرمق.

قاچیش { قاچیشمق. با: قاچش وساڑه.

قاچیق { ص. ١. بریانه چارپلمش، چارپیق. ٢. عقلی باشندن قاچمش، دلیشمن، صاوروق: قاچیقدر سویلدیکنی بیلمز.

قاچیقلق { س. دلیلك، دلیشمنلك، صاوروقلق.

قادانه { س. [یتا. Catena] وقتیله کورکه وبریلن اسرانك آیاغنه اوریلان زنجیرلی حلقه، پرانغه. — با: قطانه.

قادر { ص. ع. [« قدرة » دن سف.] قدرت وقوت صاحبی، مقتدر: بن بو ایشه قادر دکلم؛ اوکا کیم قادر اوله‌بیلیر؟ جناب حق هرشیئه قادردر.

قادرغه { س. [یو. Κάτεργον] بح. اسکی بر نوع جنك کمیسی که اقتضاسنه کوره هم یلکن هم کورکله چکیلیر و هر کورکنی بوکا محکوم درت مجرمه چکدیررلردی؛ قادرغه لیمانی = وقتیله سفن حربیه‌نك لنکر انداز اولدیغی لیمان. || قادرغه بالیغی = بالینه و قیطس دینلن جسیم حیوان بحری.

قادری { ص. ع. ا: قادریه. طرق عالیه‌دن قطب العارفین عبدالقادر کیلانی حضرتلرینه منسوب بولنان طریقه منسوب ومتعلق: طریق قادری؛ طریقت قادریه. == س. طریقت مذکوره‌یه منسوب آدم: قادریلر، قادری درویشی، قادری درکاهی.

قادمه { س. ع. ع. ایلری قره غول، مقدمة الجیش.

قادین { س. [اصلی: امر ایتمك دیمك اولان « قادامق » دن « قادون »، معربی: خاتون] ١. کبار قاریسی، خانم، ستی، بانو: قادین افندی؛ بیوك قادین. ٢. پادشاهان عظام حضراتنك حرم محترملری: قادین افندی حضرتلری. ٣. اناث، نسا طائفه‌سی: قادینلره مخصوص صالون؛ قادینلرك یری آیریدر. ٤. خانمدن دون اوله‌رق تشریف عنوانی: کهیا (کتخدا) قادین، آشجی قادین، باجی قادین. || قادین بوتی = یومورطه‌یه بولانمش پرنجلی وقیمه‌لی بر جنس کوفته، کوکرجین بوتی. || قادین طوزلغی = بر جنس نبات، انبرباریس. || قادین‌قادینجق = تربیه‌لی طوبلی ومدیره قادین. || قادین کوبکی = برجنس خورلی طاتلی. || قادین ننه = بیوك والده ویا قاین والده؛ مج. سوز ویا حرکتی قادین ننه‌لر کبی رخاوتکارانه اولان آدم.

قادینجق { س. کوچك قادین. || قادین قادینجق. با: قادین.

قادینجه { ص. ح. قادینلر طرز و اصولنده: قادینجه قونیشیورلردی؛ قادینجه بعض ایشلری وار ایدی.

قادینلق { س. ١. قادین اولمق خصوصی: قادینلق نه زور ایشدر. ٢. بحق قادین اولمق خصوصی: کرکی کبی قادینلق نه‌در بیلمز.

قاذورات { س. ج. ع. [فد: « قاذوره » اسانمزده قوللانلماز] پیسلك، نجاست، فضلات.

قار { س. قیشین طوکمش حالنده یاغان واقالیم بارده‌ده طول مدت یرده بریکوب قالان یاغمور، ثلج، برف: قار یاغمق؛ قار طوتمق = یاغنجه اریمیوب یرده بریکمك؛ هوا قار یاپمق، قاره دونمك = قار یاغدیرمق. — فوق‌العاده بیاضدن کنایه اولور: قار کبی. || مج. قاردن آرسلان = قاردن یاپدقلری آرسلان هیکلی کبی وجودلی وکوستریشلی‌ده اقتدارسز آدم. || قارچیچکی = قارده آچلمش چیچك. || قار حلواسی = قار ایله قاریشیق پکمز. || قارطوپی = ١. قاری یووارلاته‌رق یاپدقلری بیوك یغین. ٢. اوریشوب اوینامق ایچون الده صیقه‌رق طوپ یاپدقلری بر آوج قار. ٣. بر جنس بیاض چیچك. ٤. مج. پك بیاض وسمیزجه شخص ویا چوجق. || قار قوشی = بر جنس قیرلانغیج. || قار قویوسی = یاز ایچون قار بریکدیروب صاقلادقلری مخزن. || قار یاغدی = اوستنه قار یاغمش کبی بیاض بکلکی (طاوق وساڑه).

قار { سذ. عر. كيم. قره ساقز، زفت.

قارا { قارارمق و سائره. با: قره، قرارمق وسائره.

قارابينه { س. با: قرابينه.

قارامندوله { س. برنوع بويالى پارلاق كنديرزى كه پوتين يوزى دخى اولور. = ص. بوبزدن معمول: قارامندوله پوتين.

قاربون { س. [لا. Carbon] كيم. اشجار ونباتاتده چوق بولنور برعنصر كه حامضى حيواناتى بوغار، فحم.

قاربون { س. [روسجه‌دن] رو. سيه‌نك تقريباً اون درت غروش قيمتنده بركومش سكه‌سى.

قارپوز { س. ١. قاوونه مشابه واو بيوكلكده اوله‌رق فقط دها مدور وايچى اكثريا قرمزى وپك صولى اولان معروف ميوه، بطيخ، هندوانه. قاوونله برابر ايكيسنه مشتركاً بوستان دخى ديرلر: قاوون قارپوز ديكمك، يتيشديرمك؛ ديب قارپوزى تخمانى؛ قرابيه قارپوزى پك كوچكى. ٢. قارپوز كبى مدور شئ: اكرك قارپوزى؛ لامبه قارپوزى = ايشيغى تعديل ايدن بوزلى جامدن كره. || ابوجهل قارپوزى = غايت آجى قارپوزمسى برميوه، حنظل. || آياغنك آلتنه قارپوز قبوغى قومق = قايديرمق، مكر وحيله ايله موقعندن دوشورمك.

قارپوزجى { س. قارپوز صاتان آدم.

قارت { ص. ١. تازه‌لكى كچمش، قتيلاشمش: قارت خيار، باميه. ٢. تازه‌لكى وكنجلك طراوتى زائل اولمش، بيوك، بچكين: كابين پك قارت كورينيور: قارت آدم.

قارت { ياخارت. مه. سرت برشيئى ايصيربركن ويا قبا قبا قاشنيركن ايشيديلان سسى تصوير وتقليد ايدر: اينه برخيار آلمش قارت قارت ايصيروب طوربودى؛ قارت قارت قاشيمق نه‌قدر عايب.

قارت { ياخود قارت ويزيت. س. [فر. Carte de visite = زيارت كاغدى] هركسك اسم وعنوان ومحل اقامتى يازيلى بولنان اينجه مقوى پارچه‌سى كه زيارتنه كيدوب بوله‌مديغى آدمك اوينه براغيلير، و بعض احوالده كنديسنه بدل اوله‌رق كونديريلير وسائر خصوصاتده قوللانيليلر. [زيارت كاغدى ديمك دها اييدر. عربلر طاقة الزياره ديورلر.]

قارتال { با: قرتال.

قارتالمق { فل. با: قارتلانمق.

قارتل { س. بح. فلكه‌لرده قوللانيلان اوفاق صو مانجانه‌سى.

قارتلاشمق { فل. و:

قارتلانمق { فل. ١. تازه‌لكى كچوب قارت وسرت اولمق: بوصلاته‌لقلر، بو باميه‌لر قارتلاشمش، قارتلانمش. [قارتالمق صورتى اسكيمشدر.] ٢. كنجلك طراوتى كچمك، بيومك، بچكين اولمق: اوقادين ياشلى دكلسه‌ده چابوق قارتلاشمش، قارتلانمش.

قارتلق { س. تازه‌لكى كچوب سرتلشمش اولان سبزه وميوه ياخود كنجلك حالى: بو صلاته‌لغك، باميه‌نك قارتلغى؛ كلينك برآز قارتلغى اولمسه كوزللكنه ديه‌جك يوقدر.

قارتوق { س. طوپراق طيرميغى، بيوك تارله طراغى، كوچك سوركو.

قارته { س. [ايتا.] با: قارت (قارت ويزيت).

قارته‌داق { يا خارته‌داق. مه. سرت برشئ ايصيرمغى تقليد وتصوير ايدر: الندەكى الماىى قارته‌داق ايصيردى.

قارجى { س. يازين قار صاتان آدم.

قارچ { س. ايرى برجنس منطار.

قارچغار { س. برموسيقى مقامى.

قارخانه { س. ياز ايچون قار صاقلايوب صاتدقلرى محل.

قارساق { ياخود قارصاق. س. تيلكى‌يه بكزر قارنى بياض برجنس حيوان كه پوستى كورك اولور، فر. Chien du Bengale؛ آفريقا قارساغى = فنك، طرابلس تيلكيسى، فر. Corsac.

قارش { س. ص. ح. قارشيق، مشوش: قارمه قارش، قارش مورش = پك مشوش.

[يالكز بو تعبيراتده مستعملدر.]

قارش { س. با : قاريش.

قارشان { ص. ١. اختلاط وامتزاج ايدن، مختلط، ممتزج ٢. مداخله ايدن، مداخله‌جى : سزك ايشكزه قارشان يوقدر؛ ايشمه قرشان اولمدى.

قارشديران { ص. ١. مزج و خلط ايدوب آلت اوست ايلين : بواشيابى، بوكتابلرى بويله قارشديران كيمدر. ٢. فساد ونفاق قويان، القا آتده بولنان : آرالرى ايى ايدى شمدى البته برقارشديران واردر. = س. ايكى نهرك برلشوب قارشدقلرى ير، قاوشاق، قويار، ف. Confluent.

قارشديرلمق { مج. ١. مزج، خلط ايدلمك، آلت اوست اولنمق : خرج آره صره قارشديرلمق اقتضا ايدر. ٢. تشويش وتحريك اولنمق، افساد ايدلمك : چوجقلر درسلريله مشغول اولوب راحت طورورلركن بر ياراماز چوجغك ايچلرينه كيرمسيله جمله‌سى قارشديرلدى.

قارشديرمق { فت. ١. مزج و خلط ايتمك، آلت اوست ايلمك : سوتله يومورطه‌يى قارشديرمق؛ صيوا خرجنى ايچه قارشديرملى. ٢. تشويش وتحريك ايتمك، افساد ايلمك : او فنا برآدمدر هركسى بربرينه قارشديرردى. ٣. نظام وترتيبنى بوزمق، قارمه قاريش ايتمك : بنم كتابلرمى كيمسه قارشديرماسون: بوكاغدلرى كيم قارشديردى؟ ٤. برندن بحث ايتمك، بر ايشه ويا سوزه صوقمق، ذى‌مدخل ايتمك : رجا ايدرم بنى قارشديرماسون؛ ايشك ايچنه او بيچاره‌يى‌ده قارشديرمشلر.

قارشديريجى { ص. فساد ونفاق قويان، اورته‌لغى بربرينه قاتان، مفسد، منافق.

قارشلمق { مج. مداخله اولنمق: اللهك ايشلرينه قارشلماز.

قارشمق { فل. ١. مزج وخلط اولنمق، آلت اوست اولمق، اختلاط وامتزاج ايتمك. برلشمك : ياغ ايله صو قارشماز: يومورطه ايله سوت قارشدى. ٢. قارمه قارش اولمق، نظام وترتيبى بوزلمق : بوكاغدلر پك قارشمش؛ صاچلرى قارشمش زور آيريله‌جقدر. ٣. بربرينه كيرمك فساد ونفاقه دوشمك. ٤. مداخله ايتمك، طرف آلمق، ايشك ايچنه صوقلمق : اوده كلوب قارشدى: بن هيچ قارشميوب اوزاقدن باقدم؛ بن قارشمام نه ايسترسه‌كز ياپك ٥. بولانمق : معدهم قارشدى. ٦. برلشمك، ايكى نهرك صويى براولمق، برى ديكرينه دوكلمك: يشيل ايرماق قزيل ايرماغه قارشير. ٧. باقمق، اداره ايتمك، اداره‌سى كنديسنه عائد اولمق اداره‌سندن مسئول اولمق : فراغ وانتقال ايشلرينه دفتر خاقانى نظارتى قارشير؛ وقوعات ضبطيه‌يه بلديه قارشماز: درامه سنجاغنه سلانيك ولايتى قارشير.

قارشمه { س. قارشمق ايشى. با : قارشمق.

قارشو { قارشولق، قارشولامق وسائره. با : قارشى وسائره.

قارشى { س. بر شيئك مقابلنده بولنان ير ويا شئ، مقابل، حذا، محاذى محل : اوك قارشيسى؛ طاغك قارشيسى؛ آتشك قارشيسنده؛ پنجره‌نك قارشيسنده. = ص. ١. بر شيئك يوزى وجهه‌سى مقابلنده بولنان: اوم ميدانه قارشيدر: قارشى ياقه؛ قارشى محله. ٢. برينك عليهنده بولنان، ضد، مخالف : بومعامله تربيه‌يه قارشيدر؛ انسانيته قارشى برحركتده بولندى. = ح. ظم. ١. مقابلنده، يوز وجهه حذاسنده : ميدانه قارشى اوتوريور؛ قارشى كچدى: قارشى چيقدى. ٢. خلافنده، عكسنه، ضدينه : كنديسى بكا قارشى چاليشيور : كندى منافعنه قارشى سويليور. || ظم. اوله‌رق اكثريا حروف الصاقله ويا مفعول اليه صورتنده قوللانيلير : قارشيده طورمق، قارشى‌يه چيقمق، قارشيدن كچمك: قارشيمه، قارشيكزه چيقدى. = ظز. طوغرى، تقريباً، صولرنده : اقشامه قارشى كلك : صباحه قارشى بر سرينلك چيقدى. || قارشى چيقمق = ١. استقبال ايتمك. ٢. مخالفت ايتمك، طيانمق. || قارشى طورمق، قومق، كلك = مخالفت ايتمك، عليهنده بولنمق. || قارشى قارشى‌يه = تماميله حذاسنده، مقابلنده، مواجهه‌سنده. [دقار-

شی بقارشی » دیه‌مه‌ملی.) || یوزه قارشی = مواجهه‌ده، روبرو، وجاهاً.

قارشیق { ص. ١. قارشمش، ممزوج، مخلوط، مختلط، مختلف شیلردن ویا نوعلردن مرکب : قارشیق اون؛ قارشیق چیچکلر؛ سوت ایله یومورطه قارشیق. ٢. خالص وصاف اولمیان، حیله ویا عادی جنسی قارشدیرلمش : قارشیق صو، یاغ. ٣. بربرینه کچمش، قارمه قارش، مشوش : قارشیق صاچ، ایپک، ایپلیک. ٤. ترتیبسز، انتظامسز، نظامسز : بو کاغدلر، بو کتابلر پك قارشیق. ٥. مشوش، مغلق، آکلاشلماز : قارشیق ایش؛ قارشیق یازی. ٦. جنلر ایله اختلاط ایتمش.

قارشیقلق { س. ١. عدم انتظام، نظامسزلق، ترتیبسزلك : بو اوده دائما بر قارشیقلق واردر. ٢. فساد، شورش، فتنه، اسایش ضدی : چینده ینه بر قارشیقلق ظهور ایتمش.

قارشیلاشدیرلمق { مج. ١. مقابله ایدلمك : بو کاغد مسوده‌سیله قارشیلاشدیرلدی‌می؟ ٢. موازنه ایدلمك : آله‌جغمله ویره‌جکم قارشیلاشدیرلسون که مطلوبم اولوب اولمدیغی آکلاشلسون.

قارشیلاشدیرمق { فتـ. ١. مقابله ایتمك : تبییض اولنان کاغدی مسوده‌سیله قارشیلاشدیرملی. ٢. موازنه ایتمك : وارداتله مصارفی قارشیلاشدیردیلر.

قارشیلاشمق { فتـ. ١. قارشی قارشی‌یه کلمك، یوز یوزه کلمك، روبرو اولمق، مواجهه اولنمق. ٢. بوی اولچشمك، مبارزه ایتمك. ٣. حسابی موازنه وتقابل ایتدیروب اودشمك : اونکله قارشیلاشدق.

قارشیلامق { فتـ. ١. قارشیسنه چیقمق، استقبال ایتمك : مسافرلری قارشیلامغه کیتدی؛ کندیسنی صوقاق قپوسندن قارشیلادی. ٢. قارشی وسرت جواب ویرمك، قارشی طورمق، دیك کلمك : انسان کندیسندن بیوکنی حقسز بیله اولسه اویله قارشیلامامالیدر. ٣. وقوع بوله‌جق بر سؤالی بر جواب ایله دفع ایتمك : بکا او سؤالی صوره‌جغنی بیلدیکمدن سویلدیکم جواب ایله قارشیلادم.

قارشیلق { س. ١. برمعامله‌یه مقابل واونك برینی طوتمق اوزره ایدیلان معامله، بدل، عوض، مقابله بالمثل، پاداش، مکافاة : انسان ایتدیکی ایلیکك البته قارشیلغنی کورمك ایستر؛ بنم سزه اولان خدمتلرمك قارشیلغی بومیدر؟ ٢. جواب، اعتراض، تعریض، رد : انسان حقلی‌ده اولسه بیوکنه قارشیلق ویرمه‌ملیدر. ٣. بر مصرفه تخصیص اولنمش ایراد وتأمینات فر. Crédit garantie : بو تعمیراتك قارشیلغی وارمیدر؟ قارشیلغی بولنمازدن هیچ بر مصرفه کیریشمه‌ملی.

قارشیلقلی { ص. ١. مقابلنده مثلی اولان، ایکی طرفدن مقابله ایدیلن : قارشیلقلی محبت؛ قارشیلقلی یاردیم. ٢. قارشی قارشی‌یه اولان، بری دیکرینك قارشیسنده اولمق اوزره ایکی جهتلی، ایکی طرفلی اولان : بو باغچه‌نك قارشیلقلی قپولری واردر؛ قارشیلقلی صالونلر، قناپه‌لر؛ متنیله ترجمه‌سی قارشیلقلی برکتاب. ٣. جوابلی : قارشیلقلی مکتوب.

قارصاق { س. با : قارساق.

قارصمق { فتـ. آلته اووروب یاترمق، چیکنمك. مر.

قارغشه { س. نزاع، فتنه، شورش.

قارغشه‌لق { س. فتنه، آشوب، فساد، غاوغا : برکونه قارغشه‌لق وقوعنه میدان ویرلمدی؛ قارغشه‌لغك اوکنی آلملی.

قارغه { س. طاوٌقدن کوچورك معروف برسیاه قوش که لاشه بر وتخملری یردن چیقارمغله زراعته مضردر، غراب، زاغ : آلاقارغه = بو قوشك سیاهله قورشونی رنکنده اولان بر جنسی، غراب البین. || اصلاق قارغه = مسکین قاری. || قارغه بورن = تل بوکدکلری برنوع قیصاج. || قارغه بوکن = هندن کلن بر مقیئ جوز. || قارغه درنکی = خنذله جمیق. || قارغه‌دلن = غایت یومشاق قابوقلی بادم. || قارغه دولکی = ابو جهل قاربوزی تخمی. || کستانه قارغه‌سی = قارغه‌نك اکله صالح برجنسی.

قارغه‌جق { سـ. كوچك قارغه. || قارغه‌جق بور-
غه‌جق = ١. الفباى عربينك اك نهايتنه بوش قالان برخانه‌يى طولديرمق ايچون قونيلان اويدبرمه برشكل. ٢. غايت فنا عجمى يازيسى.

قارغه‌بورينه { سـ. مجـ. اسقار. موزلرك سطح خارجيسنك و بوكا مماثل شيئلرك چاليمى.

قارغى { سـ. اوجى دميرلى خفيف كوندر، اوزون مزراق، رمح، نيزه: قارغى اوينامق، صانجمق.

قارغيش { سـ. لعنت، لعنتلمه، نفرين، بددعا، ايلنج.

قارغيلق { سـ. فشنك قامشلرينك مربوط بولندقلرى مشين قوشاق، فشنكلك.

قارغيمق { فتـ. لعنتلمك، لعنت و نفرين اوقومق. مر.

قارغين { سـ. برنوع بيوك رنده.

قارلق { سـ. صو وشربت وسا- ئره‌يى صوغوتمغه مخصوص اوله‌رق اورته‌سنده قار وضعنه مخصوص يرى اولان قابكه حصير- لى جامدن يا باقيردن ويا بللور وسائره‌دن اولور: قارلقده صو قالمامش.

قارلى { صـ. ١. قارى اولان، قا- رى حاوى، قارله مستور: قارلى طاغلر. ٢. قار ياغديرمغه مائل ومساعد: قارلى هوا.

قارماشديرمق { فتـ. ١. كيوه- لمك. ٢. چا- لقانمق، آلت اوست ايتمك.

قارماشمق { فل. چالقانمق، آلت اوست اولمق.

قارمق { فتـ. ١. صوقمق، كير- ديرمك، طالديرمق، باتيرمق: قاره‌بيره قاره‌يم. ٢. دوكمك، اراقه ايتمك. مر.

قارموق { سـ. بيوك قنجه.

قارمه { سـ. قارمه قارش، قارمه قارشيق = پك مشوش، زياده سيله بربرينه كچمش، نظامسز، ترتيبسز. [يالكز بو ايكى تعبيرده قوللانيلير.]

قارميق { سـ. چاى آغزنده با- ليقچى سدى.

قارن { سـ. ١. انسان وحيوانك بلدن باجاقلرك محل التصا- قنه قدر ممتد اولوب معده ايله باغرصاقلرى وبوبركلرله مثانه‌يى واناثده رحمى حاوى اولان جو- فى، بطن، شكم: قارنى شيش؛ قارن آغريمق: قارن آجيقمق؛ قارن طويمق. ٢. هرشيئك جو- فى، بوش محلى: كمينك قارنى؛ ايكى كمى قارن قارنه كلمك = يان يانه بيتشيك طورمق. ٣. رحم: بنى طقوز آى قارننده طاشيان والده‌م؛ برقارندن متولد برادر- لر. ٤. ايچ، باطن: هركسك قارننده‌كينى الله بيلير. ٥. بعض حرفلرك ايچى: جيمك قارنى. (ن وص كبيلرك كينه «كاسه» دينير.) || قارن آغريسى = ١. وجع بطن، صانجى. ٢. (عو. زبانزدى: قارنانسى) شتم وبد دعا تعبيرى اولوب سسلنن وچا- غروب باغران آدمه جواباً ايراد اولنور. || آچ قارننه = آچ ايكن، برشئ يمزدن. || قارنى بورننده = طقوز آيلق حامل، وضع حملى تقرب ايتمش (قادين). || قارنى كنكيش = متحمل، صبور. || جيم قارننده بر نقطه = جاهل، امى، نادان. || قارنى ياريق = ١. بوغا يتراغنك تخمى، بذر قطونا، فر. Psyllium. ٢. اورته‌دن يار- لمش وايچنه قيمه قونمش باطليجان يمكى.

«قارين» يازلمسى غلط فاحشدر؛ زيرا، قارنم وقارنى كبى تركيباتدن آكلا- شلديغى اوزره، اصل «ر» ساكن اولوب، مجرد اجتماع ساكنين دفعيچون، صاغر وآنجق طويلور بركسره ايله تحريك اولنور. بورن، آغز، فورن، آلن وامثالى‌ده بويله‌در.

قارنجه { سـ. با: قارينجه.

قارنداش { سـ. (برقارندن چيقمش، قارن شريكى. زبانزدى: قارداش. «قردش» ديمه‌دن ويازمه‌دن اجتناب ايتملى.) ١. بر باباآنا وياخودياالكز بربابا ويا آنا- دن متولد ذكور واناث بربرلرينه نسبتله، برادر، دادر، همشيره، اخ، اخت: قارنداشم؛ بز بش قارنداشز. ٢. اش، اقران، جفت: ايكى قارنداش، بش قارنداش = طاغ وسائره اسملرى. || آخرت قارنداشى = ابوينك اوغلنى، او- غللغه قبول ايتدكارى آدم. || اوز قارنداش = آنا بابا بر برادر ويا همشيره. || اوكى قارنداش = اوكى والده ويا بدرك اولادى. || بش قارنداش = مجـ. توقات.

|| بیوك قارنداش = آغابك، تق. اسی. || سوت قارینداش = برادر رضاعی. || قارنداش قانی = بر جنس نبات، دم اخوین، دم الثعبان، خون سیاوشان. || قان قارنداشی = غایت صمیمی دوست. || قیز قارنداش = قارنداشك دیشیسی، اخت، همشیره، خواهر. || کوچك قارنداش = تق. انی.

قارنداشجه { ص. قارنداشه یاقیشیر، برادرانه: قارنداشجه معامله، محبت. == ح. قارنداش کبی، برادرانه: سکا قارنداشجه سویلیه‌یم؛ کل قارنداشجه قونیشه‌لم. [قارنداشجه‌سنه دخی دینیر.]

قارنداشلامق { فل. فدان کوکدن فلیزلر سوروب آزمق.

قارنداشلق { س. ۱. قارنداشلر آره‌سنده‌کی قرابت ومناسبت، برادرلك، همشیره‌لك، اخوت: قارنداشلق اك یاقین قرابتدر. ۲. مج. محبت، دوستلق، مخالصت: کندیسیله اولان قارنداشلغمزه خلل کتیرمك ایستدیلر.

قارندی { س. مج. ۱. آنافور صولرینه قاریشان آقندینك حاصل ایتدیکی چورتی. ۲. برطاغ ویا سائر مانع حیلولتیله روزکارك کسلدیکی محلده‌کی سکون.

قارنلامق { فل. مج. (کمیلر) قارن قارنه کلمك، یان یانه کلوب تماس ایتمك: واپور ریختمه قارنلامشیدی.

قارنلی { ص. ۱. قارنی بیوك، قارنی شیش، شیشمان: قارنلی آدم، آت. ۲. ایچی ککیش، جوفی بول: قارنلی شیشه.

قارنمق { فل. ایکی یانه صاللانوب قارشمق.

قاروچه { س. [فر. Carosse دن] برنوع آرابه.

قاروره { سذ. عر. ۱. شیشه‌دن قاب، بول شیشه وعلی الخصوص عملیات کیمیویه‌ده استعمال اولنانی. ۲. خسته‌لرك ادرارینی حفظ ومعاینه‌یه مخصوص شیشه، اوردك.

قارومق { فت. با: قارمق.

قارون { سخ. بنی اسرائیلده کثرت مال وثروتله مشهور بر آدم. || مج. پك زنکین: قارون کسلدی؛ مال قارون اولسه توکنیر. || قارون اوتی = هندستاندن کلیر بر نبات، فر. Acore.

قاره { ص. با: قره.

قاری { س. ۱. زوجه، حلیله: فلانك قاریسی؛ قاری قوجه = زوجین؛ قاری قوجه غاوغاسی = زوجین آره‌سنده‌کی قیصقانجلق نزاعی؛ قاری قوجه اولمق = اولنمك؛ قاری قوجه آیرلمق = طلاق. ۲. انسانك دیشیسی، مرئه، زن، نسا طائفه‌سندن: قاریلر حمامی؛ چماشیرجی قاری؛ آشجی قاری. [حرمت مرام اولنمدقده قادین دینلیر.] || چهارشنبه قاریسی. ۱. اوماجی، سحرباز. ۲. مج. صاچلری دوکوك وبربرینه قاریشمش اوسق باشی انتظامسز قادین. || قاریلر حمامی = مج. غایت کورلتیلی یر. || قاری دوزنی = قادین خدعه‌سی. || قوجه قاری = یاشلی قاری، عجوز، پیره زن: قوجه‌قاری مصالی، علاجی. || قوجه قاری صوغوغی = برد عجوز.

اصل ترکی قدیمده «اختیار» معناسیله مقتدر. زوجین بربرینه اختیار دیمك هرلسانده معتاد اولدیغندن، بنه بومعناده اولان «قوجه» زوج معناسنی آلدیغی کبی، بولغت ده زوجه معناسنی آلوب، بعده علی الاطلاق مرئه و زن معناسیله قوللانلمشدر.

قاریٔ { ص. سذ. عر. ج: قارئین، قراء. [«قراءة» دن سف.] ۱. اوقویان، مطالعه ایدن، ارباب مطالعه: قارئین کرامه خطاباً بلیغ بر مقدمه یازمش. ۲. قرآن کریمی علم قرائت اصول وقاعده‌سنجه و تجویدله اوقومغی بیلن آدم: مشاهیر قراءدن برذات. [برنجی معناده برنجی، وایکنجی معناده ایکنجی جمعی قوللانیلیر.]

قاریش { س. آچیق الك باش پارمغی اوجندن سرچه پارمغی اوجنه قدر اولان مسافه که اولچی کبی قوللانیلیر، شبر: اوچ قاریش بر آرشین اعتبار اولنور. || برقاریش = قیصه‌لقدن کنایه: بر قاریش بویله. || قاریش قاریش = قاریشله اولچر کبی هرطرفی تفصیلاً: بن آناطولی‌یی قاریش قاریش بیلیرم، قاریش قاریش کزدم.

قاریش { قاریشمق، قاریشیق و سائره. با: قارش وسائره.

قاریشلامق { فت. قاریشله اولچمك. || آلن

قاریشلامق = ۱. تحسین وپسند ایتمك، آفرین اوقومق. ۲. میدان اوقومق: بونی یاپه بیله‌جك آدمك آلننی قاریشلارم.

قاریق { ص. قاره باقمقدن حاصل اولان کوز قارارديسی. = ص. قاره باقمقدن قارارمش، علتلی: قاریق کوز.

قاریلق { س. ۱. اناث صفت و کیفیتی: قاریلر ارککلرك هر ایشنی کوره‌مزلر قاریلق بعض خدمتلرك ایفاسنه مانعدر. ۲. زوجه‌لك، زوجه کیفیت و وظیفه‌سی: اون درت یاشنده بر قیز قوجه‌لق قاریلق نه‌در بیله‌مز.

قاریمق { فت. حیوانك قارنی بوقلایوب سمیزلکنه باقمق: قوزی‌یی قاریمق.

قارین { قارینداش، قارینلامق و سائره. با: قارن وسائره.

قارینجه ۱ { یا قرنجه. س. [کومیجی معناسیله «قارمق» دن] طوپراغك ایچنده جماعتله و محیر عقول بر اصول و نظامله یاشایان ویازین دانه‌لر طوپلایوب مشترك یووه‌لرنده ادخار ایدن کوچوجك و اینجه‌جك برسیاه بوجك، نمل، مور: آتلی، آق، قره، قزیل، قنادلی، قوم قارینجه = بو بوجکك انواعی. || مج. پك حقیر شخص؛ قارینجه قدرینجه. قارینجه‌نك حضرت سلیمانه بر چکرکه بوتی تقدیم ایتمسی ادبیات عتیقه‌ده تواضع و محویتك مدار تشبیهی اتخاذ اولنور. || کثرتدن دخی کنایه اولور: قارینجه کبی قاینایور؛ قارینجه یووه‌سی.

قارینجه ۲ { س. دمیرده دوکیلورکن ایچنده هوا قالمقدن ویا پاسدن حاصل اولان اینجه دلیکلر ویوللر که قارینجه طرفندن آچلمش کبی کورینور، پاس ینیکی: بوطوپده قارینجه پیدا اولمش.

قارینجه‌لانمق { فل. ۱. قارینجه پیدا ایتمك، قارینجه طولمق: رچللر کیلارده قارینجه‌لاندی. ۲. اویوشوب اوستنده قارینجه‌لر کزیور ویا ایکنه‌لر باتیور کبی کورنمك: آیاغم، الم قارینجه‌لانیور. ۳. پاسدن دلیك دشیك اولمق: طوپلر رطوبتدن قارینجه‌لانمش.

قارینجه‌لی { ص. ۱. قارینجه‌سی اولان، قارینجه طولمش: قارینجه‌لی رچل. ۲. پاسدن ویا فنا دوکلمکدن اینجه دلیکلری اولان: قارینجه‌لی طوب، دمیر.

قارینه ۱ { س. [یتا.] مج. کمی قبورغه‌لرینك تملی حکمنده اولان اوموروغه‌نك آلتنه مربوط اکرتی اوموروغه و عمومیتله تکنه‌نك تحت البحر قسمی: بو کمینك قارینه‌سی تمیزلنمکه محتاج. || قارینه ایتمك، قارینه‌یه باصمق = کمی‌یی قارینه‌سی میدانه چیقه‌جق صورتده او بر یانی اوزرینه یاتیرمق: کمی‌یی قارینه ایدوب آلتنی تطهیر وتعمیر ایتملی.

قاریوله { س. اوستنده یاتاق یاپیلوب یاتیلان دمیر ویا تخته کره‌وت، یاتاقلق، سریر: قاریوله قورمق؛ قاریوله‌ده یاتمق.

قاز { س. معروف بیوك صو قوشی که اوردکه مشابه اولوب اهلیسی و یبانیسی اولور، وز، بط: قاز بسلمك؛ قاز یومورطه‌سی؛ قاز بالازی = یاوریسی، تازه‌سی. || مج. احمق، ابله: قاز قفالی، قاز بینلی، قاز کبی. || قاز آیاغی = ۱. متعدد قوللی چنکل. ۲. صلاته‌لق براوت. ۳. مج. بر پارچه خلاطك ایکی جیماسی بره ربط اولنه‌رق اورته‌سندن دیکر بر خلاط ربطیله حاصل اولان آیاقلر. || قازك آیاغی آکلامق = کیزلی برحقیقتی کشف ایتمك. || قاز بوقی = صاری‌یه مائل آچیق یشیل رنك. || قاز قنادی = پهلوان اویونلرندن بری. || قازی قوز آکلامق = فهمسزلك ایتمك، یاکلیش آکلامق.

قازاق { س. با: قزاق.

قازان { س. با: قزغان.

قازانج { قازانمق وسائره. با: قزانج وسائره.

قازدیرمق { فت. ۱. قازمه و سائر آلتله یری اشدیرمك، آچدیرمق، حفر ایتدیرمك: باغچه‌یی کیمه قازدیره‌جقسکز؟ قویویی قاچه قازدیردیکز؟ ۲. چلیك قلم و سائره ایله تخته ومعدن وطاش وسائره اویدیرمق، حك ویا نقش ایتدیرمك: برمهر قازدیره‌جغم؛ قپونك کمری اوزرنده کی مرمره کندی اسمنی قازدیرمش.

قازلمق { لج. ١. اشلمك، آچلمق، حفر اولنمق : بو طوپراق زور قازلير؛ باغچه شمدی قازلماز؛ قویو درین قازلملی. ٢. اویلمق، حك و نقش ایدلمك : معدن مهر طاشندن قولای قازلیر؛ مزار طاشنه مدفونك اسمی وتاریخ وفاتی قازلملی.

قازمق { فت. ١. قازمه و سائر آلتله طوپراغی اشمك، آچمق، حفر ایتمك : باغچه‌یی قازدم؛ بر قویو قازه‌جغم؛ تارله‌نك اطرافنه خندق قازملی. ٢. چلیك قلم و سائره ایله اویمق، حك ونقش ایتمك : مهر قازمق؛ بر مرمر لوحه‌نك اوزرینه بر قطعهٔ تاریخیه قازملی.

قازمه { س. ١. طوپراغی اشمه، حفر : اونك قازمه‌سی پك سطحی. ٢. اویمه، حك : او حكاكك مهرقازمه‌سی پك ماهرانه‌در. = ص. حك ایله یاپلمش، محكوك : قازمه نقشلر، یازیلر.

قازمه { س. طوپراغی قازمغه مخصوص آلتلرك اك ساده‌سی و اك قدیمی اولوب صاب یكه‌جك دلیكی اولان دوز وكسكین بر دمیردن عبارتدر. آنجق دیكر طرفنك كولنك كبی سیوری، چاپه كبی چتال ویا بالطه كبی باشقه استقامتده یاصی اولدیغنه كوره متعدد انواعه تقسیم اولنور. قازمه‌كورك = طوپراق حفری آلتلری.

قازمیر { س. [فر. موجدینك اسمیله مسمادر.] یوكدن اركك اثوابلغی بر نوع قماش : فرانسز قازمیری، انكلیز قازمیری. = ص. بو قماشدن معمول : قازمیر پانتالون، جاكت.

قازیتمق { فت. ١. حك ایتدیرمك، كسكین بر آلتله آشیندیرمق ویا چقورلاتمق : شوكله‌یی قازیتملی؛ برمهر قازیته‌جغم. ٢. تراش ایتدیرمك : صقالی بربره قازیتمق.

قازیجی { س. ١. قازان، حفر ایدن، چقور آچان : مزار قازیجی. ٢. حك ونقش ایدن، اویان : مهرقازیجی، طاش قازیجی.

قازیش { س. قازمق و اویمق ایشی و طرزی. با : قازمق.

قازیق { س. ١. بر یره قاقلمق اوزره اوجی قازیلوب سیوریلمش اودون، وتد : قازیق قاقمق؛ قازیغه باغلامق. ٢. صویك ایچنده ویا بتاق وچوروك طوپراقده ابنیه تملنه استنادگاه اولمق اوزره صره ایله یره صوقیلان دیركلرك بهری : قازیق اوزرینه بنا ایتمك. ٣. وقتیله اعدام ایچون قوللانیلان شیش كه مجرمك قیچندن صوقوب باشندن چیقاریرلردی : قازیغه اورمق. ٤. مج. حیله، خدعه، دوباره، اضرار : قازیق ایتمك. ٥. قازیق كبی دیم دیك شیء، طوكمش شیء : قازیق كسلدی. || ه. دمیر قازیق = دب اصغرك اوجنده‌كی قطب نجم ثابتی كه كرهٔ ارضك قطبی قارشیسنده بولنمغله، دائما بر یرده كوزیكور. || صاغ قازیق = سند قوی، كوكنیله جك، اعتماد اولنه‌جق شیء. || قازیق قاقمق = یرلشوب قالمق. || ایپدن قازیقدن قورتلمش = جانی، مستحق اعدام. || قازیق كوك = قازیق كبی آشاغی كیدن نبات كوكی. || ح. قازیق باغی = بر نوع باغ.

قازیقچی { ص. حیله كار، دوباره‌جی، آلداته‌رق اضرار ایدن.

قازیقلامق { فت. قازیغه اورمق، قازیق جزاسیله اعدام ایتمك.

قازیمق { فت. ١. كسكین بر آلتله قاشیر كبی اولوب سطحده‌كی شیئی اویمق : شو تخته‌نك بویاسنی، شو كاغدك یازیسنی قازیمق اقتضا ایدر. ٢. زیاده و سرت قاشیمق : آرتق آرقه‌كی قازیوب طورما. ٣. یوزمك، یولمق، فنا تراش ایتمك : مشین یاپمق ایچون دزیلری ابتدا قازیرلر؛ سن شو صقالی قازیملیسك؛ كور بر اوستره ایله یوزمی قازیدی. ٤. اویمق، چقور یاپه‌رق نقش ایتمك ویا یازمق، حك ایتمك : مهر قازیمق صنعتنی چوق ایی بیلیر؛ چمشیر اوزرینه رسم قازیمق.

قازیمه { س. قازیمق ایشی. : قازیمق.

قازیندی { س. ١. بر شیئی قازیمقدن چیقان شیء، اینجه‌یونقه وتالاش : تخته، كاوساله قازیندیسی. ٢. یازینك قازلمش، حك وتصحیح اولنمش یری : تقدیم اولنه‌جق كاغدلرده قازیندی اولماملی. || قزغان قازیندیسی = قازانك دیبنه یاپیشوب

قازیغله چیقاریلان شیئلر : محلبینك قزغان قازیندیسی دها لذیذ اولور. || باغرصاق قازیندیسی = شدتلی اسهال. || تکنه قازیندیسی = ابوینینك اختیارلغنده طوغان صوك چوجق.

قازیندیلی { ص. قازلمش، محکوك یرلری اولان : قازیندیلی مکتوب کوندریلەمز تکرار یازملی.

قازینمق { فل. ١. طیرناقله دری یی قازیرجەسنه پك پك قاشیمق : قازینوب طوریور. ٢. کسمز اوستره ایله فنا و دری یی یوزرجەسنه تراش اولمق. ٣. مج. نه وار نه یوق ایسه آرایوب بولوب ویرمك.

قازینو { س. [یتا. Casino] آلافرانغه قهوەخانه. [اصل آوروپا لسانلرنده مداوملری آبونه بولنان خصوصی صحبتکاه یعنی بر نوع قلوب دیمکدر.]

قازینوجی { س. آلافرانغه بر قهوەخانه اداره ایدن آدم.

قاس { د. « ق » ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه کیروب مبالغه و تأکید بیان ایدر : قاس قتی. [قیس قیوراق و قوس قوجامان کبی.]

قاستانیوله { س. بح. دمیرك زنجیرینی ضبط ایتمك ایچون بر اوجی میل اوزرنده متحرك دیکری بر پلانغه ایله حرکت ایدر ماندال.

قاسم { ص. عر. [« قسمة » دن سف.] آیران، تقسیم ایدن. = سذ. عر. ١. ر. [حسابده] اعمال اربعەدن تقسیمده بر عددك قاچه تقسیم اولندیغنی کوسترن عددکه « مقسوم علیه » دخی دینلوب، دیکری « مقسوم » وچیقان نتیجەیه « حاصل قسمت » دینلیر. ٥|٢٠ (٤) حسابنده ٢٠ مقسوم، ٥ قاسم (مقسوم علیه) و ٤ حاصل قسمتدر. ٢. روز خضر ایله برابر سنەیی ایکی مساوی قسمه آیران کونکه تشرین ثانینك ٢٦ نجی کونی اولوب، قیشك مبدئی عد اولنور : قاسمده دیکیلەجك تخملر؛ قاسمدن صکره یاپیلەجق ایشلر. روز قاسم دخی دیرلر. — صوك بهار وکوز معناسیله دخی قوللانیلیر. || قاسم چیچکی = صوك بهارده آچان متنوع رنکلی چیچك، فر. Chrysanthème.

قاسی { ص. عر. ذ. : قاسیه. [« قسوة » دن سف.] قتی، سرت : قلب قاسی ذ.

قاش { س. [اصل ترکیسی قدیمده قارشی و اوك دیمکدر.] ١. انسانك کوزلری اوزرنده مقوس شکلده اوزانان قیصه قیللردن عبارت ایکی خط، حاجب، ابرو : چاتیق قاش = بیتشیك؛ کمان قاش = کوزل و مقوس بیچیملی؛ سمورقاش = پك قالین وطولغون؛ قلم قاش = اینجه وکوزل رسملی قاش؛ قاشی کمان = مقوس قاشلی. ٢. قاشه مشابه اولەرق کرلی و او وضعیتده اوزانان شیء : اکرك اوك، آرت قاشی = ایکی طرفنده‌کی یوکسکجه یرلری؛ قلیچ قاشی = بالجاق؛ طاغك قاشی = یورەسی، بیلان. || قاش آتمق = اشارت ایتمك. || قاش باصدی = چاتق، دلداده، عصابه؛ آغریسزباشه قاش باصدیء لزومسز تکلف. ||قاش چاتمق، قاش کوز ایتمك = عبوسلق ایتمك. ||قاش یاپەیم دیرکن کوز چیقارمق = ایش دوزلتمك نیتیله ایش بوزمق. || قاشله کوز آرەسنده = بر آنده، طرفة العینده. || کوزك اوزرنده قاشك وار دیمەمك = برینه غایة الغایه حسن معامله ایتمك، اینجیدەجك بر سوز بیله سویلەمك. || یوزوك قاشی = فص، نکین.

قاشاغی { یا قشاغی. س. ١. حیوانلری قاشیوب توزلرینی دوشورمکه مخصوص ساجدن دیشلی آلت : آت قاشاغیسی؛ آل قاشاغی‌یی کیر آخوره یاغیری اولان قوجنور. ٢. اختیارلرك آرقەلرینی کندیلری قاشیمق ایچون آغاجدن معمول اوزون صاپلی وبر اوجنده‌کی لوحەسی دیشلی بر آلت. || غوغا قاشاغیسی = غوغا بهانەسی.

قاشاغیلامق { فتـ. و :

قاشامق { فتـ. حیوانه قاشاغی سورمك، قاشاغی ایله تمیزلمك، تیمار ایتمك.

قاشان { س. آت و استر و اوکا مشابه حیوانلرك ایشەمسی، تبولی. || قاشان یریء منزل بیکیرلرینك یول اوزرنده

بر آز استراحت ایتدیرلدکلری محل.

قاشاندیرمق { فت. آنی طورد. روب ایشتمك ، تبول ایتدیرمك : اورادە حیوا. نلرمزی قاشاندیرەجق قدر بر قاچ دقیقه طوردق.

قاشانمق { فل. (حیوان) طورروب ایشەمك، تبول ایتمك : بو آت بوکون هیچ قاشانمدی.

قاشار { س. ص. باشلیجەادرنەجهتندە یاپیلان برنوع پینیرکە ایکی اوچ پارمق قالینلغندە تکرلك صورتندە یاپیلیر : قاشار پنیر ، قاشار پنیری.

قاشقاوال { س. [یتا.] ۱. یاواجە و قالین تکرلك صو. رتندە پنیر. [اصل ایتالیادە بومبارە طولدیریلان و آتك ارککلك آلتی دیمك اولان مدلو. لنە مشابهت پیدا ایدن باشقە بر جنس پنیرە دیرلر.] ۲. رولت دینلن قارە مخصوص فیرلداغك آلات متفرعەسندن بری.

قاشلامق { فت. یوزوك طاشنی حلقەیە طاقق، یوزو. کە طاش طاقق.

قاشلی { ص. بربولدە قاشی اولان: قرە قاشلی، سمور قاشلی. || درت قاشلی = بییقلری‌دە قاش کبی کورینەجك صورتدە یکی چیقمش دلیقانلی.

قاشمیر { س. [کشمیرە اوروپاجە ویریلن قاشمیر اسمندن مأخوذ] کشمیر شالی تقلیدی اولان بر جنس یوك منسوج.

قاشیق { س. ۱. مایع و یا دانەلر حالندە اولان ییەجکی قا. بدن آلوب آغزە کوتورمکە مخصوص اویولمش و قاشینمش آلت، معلقە : تحتە، باغە، معدن، کومش قاشیق ؛ چوربە قاشیغی = عادی سفرە قاشیغی ؛ خوشاف قاشیغی = آغزە صیغمیوب خو. شافی ایچمکە مخصوص بیوك و مدور جنسی ؛ طاتلی قاشیغی = طاتلی و رچل یمکە مخصوص کو. چورکی ؛ چای ، قهوە قاشیغی = فنجان طباغە قونان کوچوکی. ۲. بر قاشیق طولوسی ، بر قا. شیغك آلدیغی مقدار ؛ و مج. جزئی مقدار ، بر آز : برقاشیق چوربە ایچدم ؛ بر قاشیق صو. || قاشیق آتمق = چوق وکال حرصلە یمك. || آغزینك قاشیغی دکلدر = درجۀ اقتدارندن خا. رجدر. || قاشیق اوتی = برجنس نبات، فر. Cochléaria officinal. || بر قاشیق صودە بوغمق = زیادەسیلە خصومت کوسترمك. || قاشیق دشمنی = قادین، زوجە. || قاشیقلە ویروب صاپیلە کوز چیقارمق = ایتدیکی ایلکە قارشی منت قومق، باشە قاقمق ویا او ایلکی اونوتدیرەجق بر فنالق ایتمك.

قاشیقجی { س. چمشیر و بوینوز وکمیك وسائرەدن قاشیق اویان صنعتجی : قاشیقجیلر چارشیسی. || قاشیقجی آوردی = چوکوك یاکاقلی. || قاشیقجی الماسی = معروف بر طاش.

قاشیقجین { س. قاقابی قاشینە بکزر بر جنس اور. دك.

قاشیمق { فت. ۱. طرناقلە و یا دیکر سرت بر شیئلە بدنك قاشینان یرینی اوغمق ، تخریش ایتمك: باش قاشیمق. ۲. قازیمق ، آشیندیرمق ، اویمق : تختەنك یوزینی بر آز قاشیملی. || باش قاشیمغە وقت بولەمامق = بك مشغول اولمق. || بوین قا. شیمق = محجوب اولمق.

قاشیمە ۱ { س. قاشیمق ایشی. با: قاشیمق.

قاشیندیرمق { فت. قاشینمغی مو. جب اولمق: طو. قندیغی یری قاشیندیریر بر اوتدر.

قاشینمق { فل. ۱. قاشیمق احتیاجنی حس ایتمك، کیجیشمك : الم، باشم قاشینیور. ۲. طرناقلە ویا دیکر سرت بر شیئلە کندی بدننك کیجیشن یرینی اوغمق : اویوز اولمش کبی متصل قا. شینیور؛ محضا قاشینمق ایچون طرناقلرینی اوزاتمش. ۳. مج. غوغا ویا دیکر بر شیئە بهانە آرامق، کندی علیهندە اولان بر شیئە سببیت ویرمك : طیاق یمك ایچون قاشینیور.

قاشینمە ۱ { س. ۱. کیجیشمە، قاشینمق احتیاجنی حس ایتمە : ینە قاشینەمسی طوتدی. ۲. کندی بدننی قاشیمە : بو آدمك‌دە بو قدر قاشینەمسی غریبدر.

قاص { د. با : قاس.

قاصد { ص. عر. [« قصد » دن سف.] قصد و نیت ایدن ، عازم. = سذ. عر. مکتوب و خبر کوتورن آدم ، ساعی ، ییك.

قاصِر { ص. عر. أ: قاصره. [« قصور » دن سف.] ١. قيصه، كوتاه: قاصر اليد = الى قيصه، اقتدارسز. ٢. قصورلى، ناقص: فكر قاصرمجه.

قاصِرانه { ص. فا. عاجزانه، عاجزى: فكر قاصرانه. مجه: مطالعهٔ قاصرانه‌مه قالیرسه. [پك طوغرى تعبير اولميوب، يرينه « قاصر » قوللانمق مرجحدر.]

قاصرغه { س. چورندیلی روزكار، عاصف، كردباد.

قاصلمق { لج. ١. چكيلوب طارالمق، قيصلمق: اثواب قاصلدى. ٢. اكسلمك، نقصان قبول ايتمك: معاشى قاصلدى.

قاصمق { مت. ١. چكوب طارالتمق: شو اثوابى برآز قاصملى. ٢. اكسلتمك، نقصان كتيرمك: معاشى قاصديلر.

قاصناق { س. ١. قالبور ودف كبى شيئلرك تحته چنبرى. ٢. برطرز مخصوصده نقش ايشلمك ايچون كركف يرينه قماش كرمكه مخصوص تحته‌دن اكلى چنبر: قاصناغه كرمك. ٣. بو چنبرده ايشلنن قولاى بر طرزده نقش: قاصناق ايشلمك.

قاصندى { س. لباسك طارالمسيچون صكره‌دن اوريلان ديكيش: بو يلكك قاصنديسى واردر، قاصنديسى سوكلك. || قاصندى ديكيشى = قبا ديكيش.

قاصنمق { لج. طارلاشمق، (لباس) صكره طارلاشديرلمق.

قاصنى { س. بر نوع صمغ.

قاصه { س. [ايتا. Cassa] ١. صنديق، خزينه، بر دائره‌نك آقچه محلى واداره‌سى: صراف، تجار قاصه‌سى؛ حكومت قاصه‌سى. ٢. آقچه واوراق نقديه وسائره حفظنه مخصوص يانغيندن وهر تهلكه‌دن مصون دمير طولاب: قاصه‌سندن پاره چالينمش. ٣. بيوك مغازه‌لرده صاتيلان شيئلرك آقچه‌سى تسليم اولنديغى ماصه: پاره‌سنى قاصه‌يه ويره‌جكسكز. ٤. بعض اويونلرده آقچه‌يى طوتان ويا قمارى اداره ايدن شخص: قاصه كيمده‌در؟ قاصه‌يه بورجليدر. ٥. ى. برخلاطك اوجنده قازيغه كچه‌جك صورتده ياپيلان ايليك. || قاصه ايتمك = رانده يلكننك اوسقوطه‌سنى آچمق.

قاصه‌دار { س. صنديقكار، خزينه دار، قاصه‌يى طوتان آدم.

قاصيق { س. قارنك آلت طرفى، عانه: قاصيغم چاتلايه‌جق. || قاصيق اوتى = برجنس نبات. || قاصيق باغى = قاصيق چاتلاغى يعنى فتق طوتمغه مخصوص يايلى باغ. || قاصيق باغيجى = قاصيق باغى ياپان وفتقى باغلايان متخصص. || قاصيق بيتى = اته يايشان برجنس كوچوك كنه، قرق آياق. || قاصيق چاتلاغى، علتى = فتق.

قاصِم { ص. عر. أ: قاصمه. [« قصم » دن سف.] قا. كمريجى: حيوان قاصم؛ حيوانات قاصمه.

قاضى { (د) ص. عر. ج: قضاة. [«قضاء» دن سف.] ايفا واجرا ايدن، ادا ايدن: قاضى الحاجات = هركسك حاجتلرينى ادا ايدن حق تعالى حضرتلرى. == سذ. عر. حاكم الشرع، محكمهٔ شرعيه رئيسى، احكام شرع شريفه كوره هركسى محاكمه ايله حكم ايدن آدم: قاضى افندى. || قاضى القضاة = وقتيله دولتك اك بيوك قاضيسى، بتون قاضيلرك رئيسى وآمرى، شيخ الاسلام ويا قاضيعسكر مقامنده بولنان ذات.

قاضيعَسكَر { س. ١. وقتيله اردوى همايونله كزن واليوم دائرهٔ مشيخت اسلاميه‌ده بيوك ايكى موقعدن برينى اداره ايدن ذات: روم ايلى، آناطولى قاضيعسكرى = صدر روم، صدر آناطولى؛ بالفعل قاضيعسكر. ٢. بالفعل مسند مذكورى اداره ايتمكسزين او پايه‌يى احراز ايدن ذات، صدور پايه‌سنده بولنان علمادن ذات. || قاضيعسكر لقمه‌سى = برنوع سوتلى لقمه.

قاضيعَسكَرلِك { س. ١. باب والاى مشيختده‌كى ايكى بيوك مسند شرعيدن برى: روم ايلى، آناطولى قاضيعسكرلكى: روم ايلى قاضيعسكرلكنه فلان ذات تعيين بيورلمشدر. ٢. طريق علمينك اك بيوك پايه‌سى كه وزارت و مشيريت رتبه‌لرينه قريب اولوب صاحبنه سماحتلو القابى ويريلير.

قاضيعسكر عنوان و وظيفه‌سى دولت عثمانيه‌ده خداوندكار غازى حضرتلرى زماننده ايجاد اولنوب، او وقت قاضيعسكر قاضيلرك وبتون طريق علميه‌نك باشى وعباسيلرك قاضى القضاته معا

دل ایدی. بعده مشیخت اسلامیه مسندی احداث اولنمشدر.

قاضیلق { (د) س. ١. قاضی عنوان ووظیفه‌سی، قضاء : قاضیلق پك مسئولیتلی بر وظیفه‌در. ٢. بر قاضینك دائرهٔ حکم ونفوذی، بر قاضینك حکمی جاری اولدیغی یر، قضا : اوراسی بر قاضیلق یردر.

قاطبه { ش. ع. بتون، هپ، جمله : قاطبهٔ احوالده امر وفرمان حضرت من له الامرکدر.

قاطبةً { ح. ع. ١. جملةً، کافةً، علی العموم : اونلر قاطبةً بو ملاحظه‌ده درلر. ٢. اصلاً، هیچ : قطعاً وقاطبةً.

قاطر { [دها طوغریسی : قاتیر] س. ارکك اشکله قیصراغك چفتلشمه‌سندن طوغان حیوان که بالطبع قیصیر اولور، استر، بغل: قاطره بینمش. = ص. مج. قاطر کبی چفته‌لی، خائن، حیله‌کار، تربیه‌سز : نه قاطردر. || قاطر بونجوغی = اکثریا قاطرلره طاقیلان ماوی شیشه‌دن بونجوق، خرمهره || قاطرطرناغی = صاری چیچك آچار برجنس نبات، رتم. || قاطر قویروغی = سوکی دخی دینلن برجنس نبات. || قاطر یمنی = اکثریا چوجقلره کیدیریلیر آلتی قالین و طبانلری آغاج قبوغیله طولدیرلمش آیاق قابی. || قاطر بیلانی = برنوع انکرك.

قاطرجی { س. قاطرلری اولوب کرا ایله ایشلدن آدم، استر کراجیسی.

قاطع { ص. ع. ا : قاطعه. ج : قطاع. [«قطع» دن سف.] ١. کسن، قطع ایدن : آلت قاطعه. ٢. قیصه کسن، ختام ویرن، طوردیران : قاطع حما = صیتمه‌یی کسن. || ر. [هندسه‌ده] خط قاطع یاخود یالکز قاطع [سف.] بر دائره‌یی ایکی نقطه‌سندن کسه‌رك اوزانان خط مستقیم، فر. Sécante. || برهان قاطع = قطعی دلیل. = ج. قطاع طریق = قیرده بیوك جاده‌لری کسوب کان کچنی صویان خیدودلر.

قاعد { ص. ع. ا : قاعده. [«قعود» دن سف.] اوتوران، اوتورمش. ا.

قاعداً { ح. ع. اوتوره‌رق، اوتوردیغی یرده : قاعداً سلامی آلدی؛ نمازده قاعداً اوقونه‌جق دعالر.

قاعده { ش. ع. ج : قواعد. ١. بر شیئك اونك اوزرینه طوردیغی، آیاقلق : ستونك قاعده‌سی. ٢. اصول، نظام، یول : هر شیئك بر قاعده‌سی واردر؛ قاعده‌یه رعایت ایتملی. ٣. برعلم وفنك متضمن اولدیغی دستورلرك بهری : حسابده ضرب، تقسیم قاعده‌لری؛ صرفده جمع، اعراب قاعده‌لری؛ قاعدهٔ عمومیه. ٤. ر. [هندسه‌ده] مثلثك اوچ ضلعندن آشاغیده افقی وضعیتده بولنانی. = ج. باشلیجه صرف ونحو قاعده‌لری وبونلری حاوی کتاب : قواعد صرفیه، قواعد نحویه، قواعد عثمانیه (ترکیه).

قاعدةً { ح. ع. قاعده‌سنه توفیقاً، اصول و نظامنه تطبیقاً، اصولاً، نظاماً : قاعدةً بویله اولمق لازم کلیر.

قاغش { س. ١. ییقیلان برشیئك چیقاردیغی آجی سس. ٢. جبه وسائر دمیر اسلحه.

قاغشار { ص. مائل انهدام، مشرف خراب، چوکمش.

قاغشامق { فل. ١. سرت بر کورلدی ایله ییقلمق. ٢. مشرف خراب اولمق، چوق اسکیمك. ٣. چوق قوجایوب فرتوت اولمق، اختیارلامق.

قاغشتی { س. با : قیغشق.

قاغوق { س. با : قاوق.

قاف { س [ع. ش.] ١. «ق» حرفنك اسم مشترکی اولوب، ایکی نقطه‌لی اولدیغندن، «ف» دن تفریق ایچون، قاف مثناة دخی دینلیر. ٢. اخذ عسکر اصولنده اسنانده بولنانلرك چکدکلری قرعه‌لردن «قرعه» لفظنه اشارت اوله‌رق «ق» حرفنی حاوی قرعه‌که بونی چکن عسکر اولور وبوش چکن قالیر : قاف اولمق = قرعه اصابت ایدوب عسکره کیتمك.

قاف { سذ. ع. عنقا ونام دیکرله سیمرغ نام جسیم طیر موهومك محل اقامتی اولمق اوزره، مصالرده مذکور برطاغك اسمی اولوب، اسکی ایرانیلرك سیمرغك (البرز) طاغنده یاشادیغنه قائل بولندقلرینه، والبرزك قافقاس سلسلهٔ جبالنك برشعبه‌سی بولندیغنه، وقاف ایله قافقاس اسملری بیننده‌کی مشابهته باقیلیرسه، قاف طاغی قافقاس سلسلهٔ

جبالندن باشقه بر شیء اولمامق اقتضا ایدر. || مج. بورنی قاف طاغنده = متکبر.

قافله { سۀ. عر. ج : قوافل. ١. برلکده سیر وسفر ایدن آتلیلر طاقمی، کاروان : حجاج قافله‌سی. ٢. بر لوقوموتیفله تحریك اولنه‌رق بردن کیدن دمیر یول واغونلری، قطار : دمیر یول اداره‌سی فلان بر ایچون کونده ایکی قافله چیقاریر. ٣. طاقم طاقم کوندریلان اوراق واشیا وساڅره‌نك بهر طاقمی : اعانۀ عسکریه‌نك سکزنجی قافله‌سی دون یوله قوندی. ٤. صره ایله ترجمۀ حاللری یازیلان مشاهیر مجموعی : قافلۀ شعرا. || قافله سالار، سالار قافله = بر صنف آدملرك رئیسی، الك اوکلرنده بولنانی، سردارلری، سرخیل : قافله سالار ادبا.

قافیه { سۀ. عر. ج : قوافی. بیتلرك ویا مصراعلرك قاعدۀ مخصوصه‌سنه کوره صوك حرفلرینك توافقی : ازمنۀ قدیمه‌ده شعرا قافیه‌یه رعایت ایتمزلردی؛ قافیه‌اصولی عربلردن امم ساڅره‌یه‌ده کچمشدر؛ علم قوافی عروضه ملحق برعلم عد اولنور. || قافیه سنج، قافیه پرداز = قافیه اویدیران، شاعر، ناظم. [نثرده یعنی وزنسز اولورسه «سجع» دینلیر.]

قافیه‌جی { صۀ. قافیه اویدیران، شاعر، ناظم.

قافیه‌سز { صۀ. قافیه‌سی اولمیان، قافیه‌سی اویغونسز اولان، غیر مقفا (شعر).

قافیه‌سزلك { سۀ. قافیه نقصانی.

قافیه‌لی { صۀ. قافیه‌سی اولان، مقفا : قافیه‌لی شعر.

قاق { سۀ. قورو اولوب قاقردایان شیء، علی الخصوص میوه قوروسی : آرمود قاقی، طوت قاقی. [حالا آناطولیده مستعملدر.]

قاقاج { سۀ. مانده آتشدن دوکمه قبا باصدیرمه.

قاقان { صۀ. اوران. ۀا : قاقق. || آغاج قاقان = قاقاسیله آغاجلرك قبوغنی غاغالایان قوش انواعی.

قاقاو { سۀ. آمریقاده حاصل اولان قهوه‌یه مشابه مغذی برحبه‌که توز حالنده سوتله وساڅره‌ده اوله‌رق قهوه کبی ایچیلیر وچوقولاته اعمالنده‌ده یارار.

قاقر { مه. قوری شیلرك بربرلرینه تماسلرنده چیقاردقلری سسی تقلید وتصویر ایدر : قوری داللر قاقر قاقر ایدیوردی. — مکرر اوله‌رق صۀ. کبی‌ده قوللانیله‌رق پك قوری دیمکدر : بو دریلر قاقر قاقر اولمش.

قاقرجه { سۀ. اقطار شمالیه‌ده بولنور بیوك بر جنس طاغ صیچانی.

قاقرداتمق { فتۀ. قوری شیلری بربرلرینه تماس ایتدیره‌رك سس چیقارتمق : شو جوزلری قاقرداتمالی.

قاقرداق { صۀ. قاقر قاقر ایدن قوری وکورك (شیء) == سۀ. اریدیلن ایچ یاغنك قالان قوری وقاورلمش ماده‌سی که قابل ذوبان اولمیوب ینیر، قیقرداق : قاقرداق بورکی.

قاقردامق { فلۀ. (قوری شیلر) بربرلرینه تماس ایده‌رك قوری بر سس چیقارمق، قاقر قاقر ایتمك : بو جوزلر نه چوق قاقردایور.

قاقردی { سۀ. قوری شیلرك تماسندن ویا بر قوری تخته وساڅره‌نك قیرلمسندن چیقان سس وکورلدی : بوجوزلر، بو پروارلر نه‌قدر قاقردی ایدیور!

قاقشدیرمق { فتۀ. دورتوب ایته‌رك خربه‌لامق.

قاقشمق { فشۀ. بربرینی دورتوب ایته‌رك خربه‌لاشمق.

قاقلمق { لجۀ. ١. اوریله‌رق ادخال ایدلمك : بوطوبراغه قازیق قاقله‌ماز؛ بوقپویه برچیوی قاقلمش. ٢. (معدن اشیا) آره‌دن اوریله‌رق قبارتمه یاپلمق : بو قوطینك قپاغی فنا قاقلمش. ٣. تخته وساڅره‌یه آلتین وکومش تل وپوللری ویا باشلی جیویلر صوقیله‌رق تزیین ایدلمك : آبنوسه کومش وآلتین تللری قاقیله‌رق مصنع شیلر یاپیلیر.

قاقله { سۀ. ۀا : قاقوله.

قاقم { سذۀ. عر. ١. اقطار شمالیه‌ده بولنور صاغسار وکلینجکه مشابه بوز وسیاه قویروقلی بر حیوان که کورکی پك مقبولدر، تر. آس. ٢. بوحیوانك پوستندن یاپلمش کورك.

قاقمق { فتۀ. ١. اورمق، ایتمك، چالمق. ٢. اوره‌رق صو-

قنق، ادخال ایتمك : چیوی، قازیق قاقمق. ٣. معدن لوحه‌لرینك آرقه‌سنه میل ویا قالبله اوره‌رق یوزینی قبارتمق، قبارتمه چیچكلرله تزیین ایتمك : بو قوطیلری قاقمغله یاپارلر. ٤. تخته وساٸره‌دن شیئلره آلتین وكومش تل وچیویلرینی صوقوب یرلشدیره‌رك تاكاری ایشلر یاپمق : طربزونده و پرزرینده اسلحه وباستون كبی شیئلره كومشدن كوزل نقشلر قاقرلر. || باشه قاقمق = منت قومق، امتنان ایتمك : ابتدیكك بر ایلیكی باشمه قاقه‌جقسه‌ك هیچ ایتمه‌ملیدك. || قازیق قاقمق = باغلانمش كبی یرلشوب طورمق.

قاقمه { س. قاقمق ایشی. ٢' : قاقمق. == ص. ١. آرقه‌سندن میل ویا قالبله اوریله‌رق قبارتمه رسملرله تزیین اولنمش : قاقمه تپسی، ظرف. ٢. تخته وساٸره اوزرینه آلتین وكومش تل وچیویلری صوقیله‌رق تزیین اولنمش : آلتین قاقمه، كومش قاقمه باستون، سلاح.

قاقوله { س. هنددن كلیر بهاراتدن بر جنس حبه: كوچك قاقوله، صالقیم قاقوله = نوعلری.

قاقه { س. [چوجق لساننده] پیسلك، نجس : چوجغك قاقه‌سی وار، قاقه‌سنی ایده‌جك. == ص. كوتی، فنا : قاقه بیك = یارامازچوجق (مقابلی : جیجی.)

قاقه‌لاشمق { فل. كوتیلشمك، فنالاشمق. عو.

قاقیمق { فت. آزارلامق، پایلامق، تعزیر ایتمك.

قاك { س. ١. تكرلك، آرابه تكرلكی. ٢. مدور شیء، طبله. ٣. وقتیله مجرملرك بوغازینه كچیردكلری قالین طومروق.

قاكشتارمق { فت. چكوب قیصمق. مر.

قاكشتارمه { و یاخود قانتارمه. س. آزیلی آتلری ضبط ایتمك ایچون كم ایله برابر اوریلان و طوداقلرك اوجلرینی صیقان دمیر.

قاكرمق { فت. ١. دوندیروب چویرمك، طوپلامق. ٢. طوپلامق، قصمق، قوپارمق.

قاكلو { س. و :

قاكلی { س. [اصل تكرلكلی دیمكدر) ایكی تكرلكلی وتكرلكاری دینكله ثابت اوكوز آرابه‌سی كه شمدیكی املاسی «قاغنی» در. [بوغاز ایچنده‌كی قاكلیجه قریه‌سنك اسمی بوندندر.]

قال { سز. عر. [اصل عربیده «قول» دن فعل ماضی مفرد مذكر غائب اولوب «دیدی» دیمكدر.) سوز قول، سخن : قاله آلمغز = سوزینی ایتمكه دكمز. || قیل وقال = دیدی قودی، كفت وكو : بر طاقم قیل وقاله سببیت ویردی.

قال { س. معدن كوله‌لرینك اریدیلوب تصفیه اولنمسی: آلتینی، باقری قال ایتمك: قال عملیاتی.

قالاً { ح. عر. سوزله، سویلیه‌رك، شفاهاً. مقابلی : قلماً = تحریراً. با : قولاً.

قالاق { س. حیوانك بورن دلیكی، حیوانات منخری.

قالای { س. ١. معروف بیاض معدن كه باقر اوانینك اوزرینه سوریلور وتنكه وساٸره یاپیشدیرمغه یارار وباقرله قاریشدیریله‌رق پرنجی تشكیل ایدر، قصدیر، رصاص ابیض. ٢. باقر اوانی‌یه سوریلان بیاض طبقه : بو تنجره‌لر قالای ایستر، قالایه محتاجدر. ٣. مج. سطحی سوس، یالاندن زینت، یالكز كوستریشده اولان اساسسز فضاٸل و محسنات : او آدمده یالكز بر قالای واردر؛ اونك علم وفضلی برقالایدن عبارتدر. ٤. مج. تكدیر، تعزیر : قالای آتمق، باصمق = پایلامق تكدیر وتعزیر ایتمك.

قالایجی { س. ١. باقر ودمیر اوانی‌یه قالایدن بر سطح چكوب بیاضلاتان آدم، قالای سورن اصناف : بو باقرلری قالایجی‌یه كوتورملی. ٢. مج. سطحی واساسسز ایش یاپان آدم، ساخته‌كار.

قالایجیلق { س. ١. باقر و دمیر اوانی‌یه قالای سورن آدمك ایشی و صنعتی : قالایجیلقله كچینیور. ٢. مج. سطحی واساسسز ایش یاپانك حالی، ساخته‌كارلق.

قالایسز { ص. ١. قالایی چیقمش (باقر اوانی). ٢. مج. سطحی ویالاندن سوسی اولمیان، حال طبیعیسنده اولان.

قالایلاتمق { فت. (باقر اوانی و ساٸره‌یه) قالای سوردیرمك : شو باقرلری قالایلاتملی.

قالایلامق { فتـ. ۱. (باقر اوانی (وسائره‌یه) قلای سورمك، سطحلرینی قالایله اور-توب بیاضلاتمق: قالایجی بو باقرلری ایی قالایلامدی. ۲. سطحی واساسسز صورتده تزیین ایتمك. ۳. تکدیر وتعزیر ایتمك.

قالایلامه { سـ. قالایلامق ایشی. | ا: قالایلامق.

قالایلانمق { فجـ. اوستنه قالای سورلمك، قالای قبول ایتمك: دمیر قابلر دخی قالایلانیر.

قالایلی { صـ. ۱. قلای سو-رلمش: قالایلی تنجره. ۲. سطحی ویالاندن بر سوس وکوستریشی اولان، ساخته.

قالب { سـ. عر. جـ. قوالب. ۱. برشکل وهیئت مخصوصه‌ده دوکمه‌سی مرام اولنان شیئلره مخصوص ظرف: دوکمه‌جی قا-لبی: حروفات قالبلری. ۲. بر شکل وهیئت مخصوصه آلمه‌سی مطلوب اولان بعض ظرفلرك کچیرلمسنه مخصوص مظروف: فس قالبی؛ پوتین، چیزمه قالبی. ۳. علی الاطلاق شکل وصورت نمونه‌سی: اثواب قالبی، کمی قالبی. ۴. برقالبه دوکلمش. قالبدن چیقمش شیئ: بر قالب شکر، بر قالب صابون. ۵. قالبه دوکلمکسزین قالبدن چیقمش کبی بر شکل و صورت مخصوصه‌سی اولان شیئ. ۶. روحه نسبتله انسان ویا حیوا-نك بدنی، قسم مادیسی: قالبدن عبارت بر آدم = عقل و روحی یوق حکمنده اولوب صرف مادی وشکل وصورتدن عبارت اولان؛ قالب دکیشدیرمك، قالب دیکلندیرمك = اولمك، وفات ایتمك. ۷. مجـ. جانسز قالب کبی، غیر متحرك: قالب کبی خسته؛ حزیف انسان دکل، قالب؛ قوجه قالب، قالب کبی یاتمق. || قالب ایتمك = حیله ایتمك. || باصمه قالب = بر شیئی آکلا-مقسزین وبرکونه اثر عقل وذکا کوسترمکسزین نمونه‌سنه تطبیقله ویا بر یردن عیناً استنساخله وجوده کلن شیئ: اونك یازدیغی شیئ باصمه قالبدر. || باصمه قالبی = بویانه‌جق قلمکاری تولبندك ویا نقش ایدیله‌جك قماشك اوزرینه باصلمق اوزره مختلف اشکال وصورله اویلمش تخته. || قالبنی باصمق = مهر باصمق یرینه بتون قالبی باصمق‌که بلااحتراز شهادت ویا دعوی ایتمك مقامنده ایراد اولنور. || قالبی دیکلندیرمك = وفات ایتمك. || قالبدن قالبه، بیك قالبه کیرمك = تبدیل شکل وقیافت ایتمك. || برقالبه دوکمك = برصورت تسویه بولمق، بر چاره دوشونمك.

قالبجی { سـ. قالب یاپان ویا بر شیئی قالبه کچیرن: پو-تین قالبجیسی، فس قالبجیسی.

قالبره { سـ. (فر. Calibre) تفنکك مجوف قطری، چاپ.

قالبلاتمق { فتـ. قالبه کچیرتمك، قالبه کچیرته‌رك شکلنی دوزلتدیرمك: پوتینی، فسی قالبلاتمق.

قالبلامق { فتـ. قالبه کچیرمك، قا-لبه قویه‌رق شکلنی دوزلتمك ویا کنیشلتمك: شوفسی ایی قالبلامدی؛ چیزمه‌یی قو-ندره‌جی‌یه کوتورده قالبلاسون.

قالبلانمق { فجـ. قالبه کچیرلمك، قالبه قونیله‌رق شکلی دوزلمك: بوفس بر آیدن بری قالبلانمدی؛ بوپوتین برکره قا-لبلانسه آچیله‌جقدر.

قالبور { یا قلبور. سـ. (عر. «غر-بال» دن) حبوبات وسا-ئره ایچندن کچیروب توز طوپراق وصمان وسائره‌یی تفریقله تطهیر وتصفیه ایتمك اوزره تخته‌دن بر دائره‌یه کچیرلمش دلیکلی دریدن ویا مختلف درجه‌لرده صیق تل قفسدن عبارت آلت که الکك قباسی عد اولنه‌بیلیر. || قالبور اوستنه کلمك = منتخب وممتاز اولمق. || قالبور اوستنه کلنلر = ایلری کلنلر. || قالبور کمیکی = بورنده برکمیك، عظم غربالی.

قالبورجی { سـ. ۱. قالبور یا-پان وصاتان آدم. ۲. قالبور قوللانه‌رق بر شیئ قالبورلیان آدم.

قالبورلامق { فتـ. قالبوردن کچیروب تصفیه ایتمك، قالبور قوللانمق: شو بغدایی، شو کوموری قالبور-لادیکزمی؟

قالبورلانمق { فلـ. قالبوردن کچیرلمك، قالبور-له تصفیه اولنمق: بغدای بو قالبورله قالبورلانماز؛ بوکومور چوق توزلیدر قالبورلانمازدن قوللانیله‌ماز.

قالتابان { سـ. فا. ۱. پزونك، قو-رومساق. ت. ۲. نا-

موسسز ، یالانجی ، شقلبان ، شارلتان.

قالتابانلق { سـ. ١. یزونکلك ، قورومساقلق. ز. ٢. ناموسسزلق، یالانجیلق، شقلبانلق، شارلتانلق.

قالتاق { سـ. ١. اکر ، سرج ، زین : تاتار قالتاغی. ٢. اکرك تختەدن اولان قسمی، کراستەسی، قاپلانمامشی؛ قالتاق قاشی = اوکدن و آرقەدن اولان یوکسك یرلری. ٣. مج. ناموسسز ومبتذل قاری.

قالچاق { سـ. مر. و :

قالچە { سـ. باجاغك یوقاریسی ، اوستدن اویناق یری : قالچەم آغریور ؛ قالچە کیکی = مذکور اویناق یرندەکی چیقندیلی کیك.

قالچین { سـ. قالچەیە قدر چیقان اوزون چوراب، چیزمە آلتندە کیلن قالین چوراب ویا عبادن توزلق.

قالدیرتمق { فتـ. ١. یوقاری چیقارتمق : شو طولابی قالدیرتملی دە آلتنی تمیزلملی. ٢. یوکسلتدیرمك، دها یوکسك ایتدیرمك : شو دیواری دیوارجی‌یە بر آرشین دها قالدیرتملی. ٣. رفع و لغو ایتدیرمك : ازالە ایتدیرمك : کویلیلرك بو عادتنی قالدیرتملی. ٤. یوکلدوب نقل ایتدیرمك ویا نقل اولنمسنە مساعدە ایتمك : معشر کلەدن ذخیرەیی خرماندن قالدیرتمازلرسەدە باری صامانی قالدیرتەلم.

قالدیرلمق { لج. ١. یوقاری چیقارلمق : بو صندیق قالدیرلمیدرکە آلتی تمیزلنسین. ٢. یوکسلدلمك ، ترفیع ایدلمك : بو دیوار بر آرشین دها قالدیرلمیدر. ٣. رفع ولغو ایدلمك : اسکی عادتلر قالدیرلدی. ٤. یوکلدیلوب نقل ایدلمك : اوزوم کسلدیسەدە دها باغدن قالدیرلمدی.

قالدیرم { یاخود قالدیریم. سـ. ١. زمیندن قالدیریلوب یوکسلدیلەرك یاپلمش طاش دوشمەسی : مطبخك اوکنی قالدیرم یاپملی. ٢. بو وجهلە طاش دوشنمش صوقاق : شهرك قالدیرملری خیلی بوزلمشدی یکیدن یاپلدی ؛ بتون کون قالدیرملردە کزیور؛ یایا قالدیرمی. || قالدیرم اوستندە قالمق= مسکنسز، معیشتسز قالمق. || قالدیرم طاشی= قالدیرم دوشمەدە قوللانیلان طاش. || قالدیرم شاعری = عادی شاعر. || قالدیرم قارغەسی = صوقاق سوپورکەسی، سورتوك قاری. [بوکلەعن اصل ترکجە اولدیغی حالدە بعض روم مؤلفلری Καλός δρόμος یعنی ایی یول تعبیرندن آلنمش دیە کوسترمشلردر.]

قالدیرمجی { سـ. قالدیرم دوشمك صنعتنی بیلن و اجرا ایدن آدم : قالدیرمجیلر کتخداسی.

قالدیرمسز { صـ. طاشلە دوشنمەمش، طوپراق (صوقاق) : قصبە دها یکی اولدیغندن صوقاقلری قالدیرمسزدر.

قالدیرمق { فتـ. [اصلی : قالقدیرمق] ١. یوقاری چیقارمق، رفع ایتمك : الکزی قالدیرك ؛ باشمی قالدیروب باقدم. ٢. یوکسلتمك، ترفیع ایتمك : بو دیواری بر آرشین دها قالدیرملی ؛ بو بنانك طاوانلرینی بر ایکی قاریش دها قالدیرمق ایستدر. ٣. یوکلیوب نقل ایتمك، طاشیمق ، کوتورمك : دها ذخیرەیی خرماندن قالدیرمدق ؛ اشیایی بوکون قالدیرەجغز. ٤. رفع و لغو ایتمك، فسخ ایلمك : بن او عادتی قالدیردم ؛ آبلوقەیی قالدیردی. ٥. آیاقلاندیرمق ، افساد و تهییج ایتمك : بر طاقم خذلەیی قالدیرمغە چبالایوردی. ٦. (آو کوپکی) آوی اوچورمق و یا یووەسندن چیقارمق : بزم کوپك بوکون برکیك، بر ککلیك قالدیردی. ٧. کلیتلە صاتین آلمق : کندیلری چارشیدن برچوق قماشلر قالدیردیلر. ٨. یوکلنمك، تحمل ایدەبیلمك : بو کلەیی قالدیرە بیلیرمیسك ؟ دوە قاچ اوقە قالدیرە بیلیر. ٩. مساعد ومتحمل اولمق : بزم حالمز اوقدر بهالی اثوابی قالدیرەماز؛ بزم ایشمز اویلە قماشلر قالدیرماز ؛ بو یمك چوق طوز قالدیرماز. ١٠. ایی ایتمك، یاتاقدن قورتارمق : فلان طبیب کندیسنی بش کوندە یاتاقدن قالدیردی. ١١. قطع امید ایتمك، واز کچمك : سن بوکون کیتمکی قالدیر. || آتی درت نعل قالدیرمق = طولو دیزکین قوشدیرمق. || ال قالدیرمق = اورمق، اورمغە حاضرلانمق. || اللرینی قالدیرمق= دعا ایتمك. || اوموز قالدیرمق = تجاهل ایتمك. || باش قالدیرمق = عصیان ایتمك، سرکشلك کوسترمك. || پوستە قالدیرمق = پوستە

ترتیب ایدوب کوندرمك. || طباغی قالدیرمق = نوشمق = شتاب ایتمك. || یلکنلری قالدیرمق = یلکن آچوب کیتمك. || یورك قالدیرمق = کوکل بولاندیرمق.

قالدیرملی { صه. قالدیرم دوشنمش، طاشله تفریش اولنمش: بوتون صوقاقلر قالدیرملیدر.

قالَسقه { سه. [لهجه Koleskoدن] برجنس کوروکلی کوچك فایطون.

قالسیوم { سه. [لا. Calcium] کیم. کلس و کیرج قبیلندن بر جسم بسیط.

قالفه { یا قالفای. سه. با: قلفای.

قالغیمَق { فل. با: قالقیمق.

قالفات { یا قلفات. سه. [فر. Calfatage ویا عر. «جلفاط» دن] ۱. بحـ. کمی وقایقلرك تخته‌لرینك آره‌سنی استوبی و سائره ایله طیقایوب اوستنه زفت ومعجون وسائره سورمك عملیاتی: قایغی، کمی‌یی قالفات ایتمك. ۲. مجـ. ساخته سوس ویا تعمیر، دوزن: اوی قالفات ایتدك؛ بو اختیار قادین یوزینی قالفات ایدوب طوریور. || قالفات ایتمك = قالفاتلامق. || قالفات یری = تکنه‌لرك قالفاتلانمه‌سنه مخصوص محل.

قالفات { یا قلفات سه. وقتیله یکیچری آغاسنك کیدیکی قرمزی بر سرپوش.

قالفاتجی { سه. کمی وقایقلری قالفات ایدن آدم، تکنه‌لرك قالفاتی صنعتیله توغل وتعیش ایدن آدم.

قالفاتلاتمَق { فتـ. (کمی ویاقایغی) قالفات ایتدیرمك، قاپلامه تخته‌لرینك آره‌لرینی طیقایوب اوستنه زفت سوردیرمك: شو قایغی قالفاتلاتملی.

قالفاتلامَق { فتـ. (کمی وقایغی) قالفات ایتمك، تخته‌لرینك آره‌لرینی طیقایوب اوستنه زفت سورمك: کمی‌یی ایی قالفاتلامش. || مجـ. ساخته‌لندیرمك، دوزکون سورمك، بویا وسائره ایله قصورلری اورتمك: یوزینی قالفاتلامش.

قالفاتلانمَق { لجـ. قالفات ایدلمك، (کمی وقایغك) قاپلامه تخته‌لرینك آره‌لری طیقانوب اوستنه زفت سورلمك: قایق ایی قالفاتلانیرسه برقاچ سنه سورر. || مجـ. ساخته بر صورتله سوسلنمك، دوزکون ویا بویا سورمك: بوقادین کنج کوزیکمك زعمیله دوزکونله قالفاتلانمش.

قالفه { سه. با: قلفه.

قالقان { سه. اسکی محاربه‌لرده اوق و قلیجه قارشی اوکه طوتیلوب محافظه‌یه یارایان آلت تحافظ که انواعی اولوب معدندن ویا کرکدان و فیل دریسندن یاپیلیردی، ترس، مجنه، حجفه، سپر: قالقان قوللانمق. || قالقان اوتی = دوه اوتی نوعندن اوکسوروك اوتی. || قالقان بالیغی = معروف یاصی و بیوك بالیق که قلچیق یرینه بر طاقم ناصیرلی کمیکاری و بیاض اتی واردر.

قالقشمَق { فل. ادعا ایله بر ایشه کیرشمك، حد واقتدار فوقنده بر ایشه تصدی ایتمك، قیام ایلمك: کندیسی الآن هندسه درسی آلدیغی حالده بو فنه دائر کتاب یازمغه قالقشدی؛ بنم علیهمده دعوایه قالقشدی.

قالقمَق { فل. ۱. آیاق اوزره طورمق وضعیتنی آلمق، قیام ایتمك: معلم کیررکن بتون شاکردان قالقار؛ تعظیم ایچون آیاغه قالقمق. ۲. یاتمق وضعیتنی بوزمق، اوتورمق: یاتمقدن اوصانمدك‌می قالق آرتق؛ یاتمقده ایکن قالقوب اوطوردی. ۳. اویانمق، یاتاقدن چیقمق: صباح قاچده قالقیورسکز؟ ٤. یوکسلمك، یوقاری چیقمق: بو صالینجاغك برطرفی اینجه اوبرطرفی قالقار. ٥. قبارمق، شیشوب آیرلمق: بتون یوزمك دریسی قالقدی. ٦. عزیمت، حرکت ایتمك، یوله چیقمق: کاروان قالقدی؛ یارین بورادن ارکن قالقارسه‌ق اقشام واریرز؛ واپور قاچده قالقار؟ ۷. دیك طورمق، دیك وضعیتنی آلمق: تویلرم قالقدی؛ حیوان آرت آیاقلری اوزرینه قالقدی؛ یاغموردن یاتمش اولان اکینلر ینه قالقدی. ۸. یوق اولمق، لغو وفسخ اولنمق، آرتق بولنمامق ویا مرعی ومستعمل اولمامق: اونك وجودی قالقدی؛ او عادت شمدی قالقدی؛ قره کومروکی چوقدن قالقمشیدی. ۹. خسته‌لقدن قورتلوب یاتاغی ترك ایتمك: خسته کز دها قالقمدی‌می؟ بر هفته‌یه قدر قالقه‌جغنی اطبا

تأمين ايديورلر. ١٠. طغيان، غلو ايتمك: ايكيده برده قالقار. ١١. كسب شدت ايتمك، ظهور واشتداد ايتمك: روزكار، طالغه، فرطونه قالقدی. ١٢. طوغمق، طلوع ايتمك: شمدی كونش ناچده قالقار؟ صباحلين زهره‌نك قالقديغنی سير ايتدم. || آياغه قالقمق = ١. قيام ايتمك. ٢. غلو ايتمك. || دكيزه قالقمق = بحرآسفره عزيمت ايتمك. || دوشه قالقه = دوشوب قالقه‌رق، زحمتله يورويه‌رك. || قالقوب قالقوب اوتورمق = زياده حدت ايتمك، تهوره كلمك. || مراق قالقمق = مراقه طوقنمق، مراقلانمق: مراقم قالقدی.

قالقمه (ـــ. قالقمق ايشی. با: قالقمق.

قالقنمق (فل. كسب سعه ايتمك، قوت بولمق، ترفه ايتمك، حالی اييلشمك: او تاجر خيلی دوشمش ايكن قالقندی.

قالقيان (ياخود قالغيان. ـــ. قالقيان اوتی = قولغان دخی دينان بر جنس ديكن.

قالقيتمق (ياخود قالغيتمق. فتـ. صيچراتمق، فيرلاتمق، شاخلاتمق: سكردوب آتنی قالقيدان شهسوار. || چوبان قالقيدان = بر نبات، فر. Tribulus.

قالقيق (صـ. قالقمش، ديك، قائم، ياتيق مقابلی: قالقيق ياقه.

قالقيمق (ياخود قالغيمق. فل. صيچرامق، فيرلامق، خوپلامق، شاخه قالقمق: آت، باليق قالقيدی.

قالمار (ـــ. [ر. Καλαμάρι = ديويت] مركب باليغنك بيوك جنسی.

قلماق (ـــ. با: قلموق.

قالماقی (ـــ. بر جنس زره، پوللی جبه.

قالمق (فل. مضـ. قالور، قالير. ١. اولديغی يرده وحالده طورمق، بقا وقرار بولمق: بتون آرقداشلری كيتديكی حالده او قالدی؛ امتحان ويره‌ميوب صنفنده قالدی. ٢. تأخر ايتمك، كريلمك، كريده طورمق: بزم آدملر نره‌ده قالدی؟ او ياری يولده قالدی. ٣. طورمق، حركت ايتمه‌مك: بنم ساعتم قالمش؛ اونك آتی صرپ يوله كلنجه قالدی. ٤. آرتمق، فضله كلمك، باقی اولمق: بتون قويوندن يالكز ايكی اوقه ات قالدی؛ او قدر كاغددن بر طبقه قالمدی. ٥. مكث واقامت وبيتوتت ايتمك: بو كيجه نره‌ده قاله‌جقز؟ دون بزده قالديلر؛ كيجه‌ قالمغه كلمليسكز. ٦. سكونت بولمق، طورمق، ديكمك، راكد اولمق: روزكار، ياغمور، فرطونه قالدی. ٧. سورمك، دوام ايتمك: او بر چوق وقت اويله قالدی. ٨. ترك اولنمق، واز كچلمك، براغلمق: او ايش قالدی؛ اومكتبك كشادی شمديلك قالدی. ٩. بر حال پيدا ايتمك، بر حاله كيرمك: كوچك ياشده يتيم قالدی؛ جاهل قالدی؛ اوچ كون آج، اويقوسز قالدی. ١٠. ياپه‌مامق، نقصان حاصل ايتمك، محروم اولمق، نائل وموفق اوله‌مامق: يازيدن قالدق؛ اكلنجه‌دن قالدی؛ يولدن قالديكز. ١١. انتقال، توارث ايتمك: باباسندن كنديسنه برخيلی مال قالدی؛ اوكا عمجه‌سندن بر شیء قالمدی. ١٢. ياشامق، برحيات اولمق: اونلردن كيمسه قالمدی؛ غالبا بر اوغلی قالمشيدی. ١٣. حيران اولمق، وله وحيرت كتيرمك: بونی ايشيدنجه قالدی. ١٤. عائد وراجع اولمق: بونی ياپمق سزه‌می قالدی. ١٥. يورلمق، كيده‌مه‌مك = بو حيوان قالدی. || آز قالمق، ديكيش قالمق = تقرب ايتمك، وقوعنه بر شیء قالمامق: آز قالدی دوشيوردم؛ آز قالدی اونوديوردم؛ چانطه‌يی المدن دوشورمكه ديكيش قالدی. || اوست باش قالمامق = قيافت پك پژمرده اولمق. || اوزرنده قالمق = ذمتنده ترتب ايتمك. || ايشدن قالمق = بر مانع حيلولتيله ايشه كيده‌مه‌مك. || بكا قالسه = بنم رأيمجه، بكا كوره. || بيلديكندن قالمامق = اصرار ايتمك. الندن كلنی ياپمق. || حسرت قالمق = حسرت چكمك، محروم اولمق. || خاطر قالمق = كوجنمك، منفعل اولمق. || طوركه قالمق = حيرتده قالمق. || قاش قاتی قالمق = كبرمك، اولمك. || كوز قالمق = غبطه و حسد ايتمك. || يانده قالمق: جزاسز قورتلمق. || قالدی كه = كالنجه، كله‌لم. || نره‌ده قالدی = نه‌قدر اوزاق: سزكله اوقدر حقوقی وار ايكن سزك ايچون

بو ایشی یاپمازسه نره‌ده قالدی بزم ایچون یاپمق. || ... دن قالیر یری یوقدر = هیچ اوندن فرقی یوقدر: بو آدمك ده هیچ دیگرلریندن قالیر یری یوقدر. || قاله قاله = توکنه توکنه، کیده کیده بو قالدی: او بیوك عائله‌دن قله قاله بر اوفاق چوجق قالدی. || قات قوله = اك نهایت، صوك درجه‌ده: قات قاله محتاج اولورسه‌ق بونی قوللانه‌جغز.

قالمه { س. ۱. قالمق ایشی. ر: قالمق. ۲. یاته، بیتوتت: کیجه قالمه‌سنه کلمیسکز. == ص. ۱. آرتان، فضله، باقی: اقشام طعامندن قلمه هیچ بر شیئك یوقمیدر؟ ۲. بر زمانده ویا بر خلق طرفندن مستعمل اولوب استعمالی دوام وتمادی ایدن: بو عادت اسکی رومالیلردن قالمه‌در؛ وندیکلیلردن قالمه برقلعه؛ اسلافمزدن قالمه مراسم.

قالندی { س. ۱. آرتمش مقدار، بقیه. ۲. نشان، علامت، اثر.

قالنمق { مج. قالمه واقع و ممکن اولمق، اقامت و بیتوتت ویامکث وآرام ایدلمك: بوراده قاچ کون قالنه‌جقدر؟

قالوره { س. یامه‌لی پاپوچ وسائر مشین شیئلر.

قالوره خانه { س. اسکیجی دکانی، محلی.

قالوریفر { س. [یونانی الاصل فر. Calorifere] بعض بیوك دائره‌لرده تسخین اصولی که بر یرده زیاده آتش یاقیلوب اورادن حرارت کونك وبوریلرله اوطه‌لره تقسیم اولنمقدن عبارتدر.

قالوش { یاخود غالوش. س. [فر. Galoche] پوتینلری چاموردن محافظه ایچون اوستلرندن کییلان قوندوره. [فرانسزجه‌ده باشلیجه لاستیقلره دینلدیکی حالده لسانمزده یالکز قوندوره‌جی ایشی اولان دیکیشلیلرینه دینلیر.]

قالومه { س. [ایتا.] بح. دمیر اوزرنده بولنان کمیلرك زنجیرینك دکیزده بولنان قسمی؛ قالومه ویرمك = دمیرك زنجیرینی قویویرمك.

قاله { ح اکسیك اوله‌رق، اول: ساعت بشه چاریك قاله کلدی؛ بایرامه ایکی کون قاله کلدکز. مقابلی: کچه. || قاله قاله، قات قاله. با: قالمق.

قاله مسك { س. [اصلی: فا. غالیه مسك] مسك کدیسندن مأخوذ مسك.

قالی { قالیچه. با: خالی، خالیچه.

قالیش { س. قلمق ایشی، قالمه. با: قالمق.

قالیق { ص. ناقص، اکسیك، نا تمام: عبارەنك اوراسی قالیق کورینیور؛ قالیق فقره، جمله. == س. اکسیکلك، نقصان: بو عبارەنك قالیقلری چوق؛ قالیقلرینی دوزلتملی.

قالیقوت { س. اساً هندستانك قالیقوط شهرنده یاپیلان بر نوع بز وبونك آوروپاده یاپیلان تقلیدی.

قالین { ص. ۱. قطری ویا عمقی زیاده اولان (جسم)، یوغون، طوق، قبا، ضخم، کثیف، غلیظ: قالین آغاج، تخته، ایپ، قماش، دیوار. ۲. قویو، صولی اولمیان، قواملی: قالین یوغورت، پکمز. ۳. مج. تربیه اولمامش، قبا، غلیظ وتند: قالین آدم. ٤. ذکاسی اولمیان، غباوتلی: قالین ذهن قالین قفا، قالین قفالی.

قالینس { س. [ر.] دکیز منار. طیسنه بکزر لذیذ اتلی بر جنس دره قوشی.

قالینلاتمق { فتـ. و:

قالینلاشدیرمق { فتـ. قطر ویا عمقنی آرتدیرمق، دها قالین ایتمك: بو ایپی بر آز دها قالینلاتملی، قالینلاشدیرملی.

قالینلاشمق { فل. ۱. دها قالین اولمق: بو قاله‌لر ییقاندقجه قالینلاشدی. ۲. مج. ثروت وقوت قزانمق.

قالینلق { س. ۱. قطر ویا عمق زیاده‌لکی، کثافت، ضخامت، غلظت: بو ایپك، بو کارساله‌نك بو آغاجك قالینلغی. ۲. قبالق، عدم ذکا، حماقت: ذهن، قفا قالینلغی.

قالینوس { س. [ر.] لورکه مشابه بر جنس بالیق.

قالیون { س. [قاتالانجه Galeone دن] قدیمده سفائن حربیه‌نك بورده‌لرنده ایکی ویا اوچ صره طوپی حامل وآرمه‌لری قباسورته اوله‌رق متعدد مربع یلکنلر ایله مجهز برنجی صنفی.

قاليونجى { س. وقتيله قاليونلرده مستخدم افراد بحريه .

قاليه { س. [فا. « غاليه » دن غلط] با: قاله مسك.

قاما { و قما. س. با: قامه.

قاماشديرمق { فتـ. ١. اكشى شئ ديشلرى كمز وغيجيقلانير برحاله قومق: بر اريك يدم ديشلرمى قاماشديردى. ٢. ضيانك كثرتى كوزلرى كورمز ايتمك، اورمق: قار كوزلرى قاماشديردى؛ كوزلرى قاماشديره‌جق درجه‌ده پارلاق.

قاماشمق { فل. ١. (ديش) اكشى بر شئ ايصيرمقدن كمز واويوشق بر حاله كلمك: بر اريك يمكدن ديشلرم قاماشدى. ٢. (كوز) پارلاق برشيئه باقمقدن قراروب كورمز اولمق: قاره، كونشه باقمقدن كوزلرم قاماشدى.

قامبور { قامبورلق. با: قنبور وسائره.

قامبيال { س. [يتا.] تج. بوليچه سندى.

قامبيو { س. [يتا. Cambio = مبادله] تج. اسهام واوراق نقديه مبادله‌سى، بونلرك آليش ويريشيله اجرا اولنان معامله صرافيه: قامبيو سمسارى، قامبيو رائجى.

قامت { سش. عر. [عر. تركيبا. ده « قامه » صورتنده‌ده بولنور.] بوى، انسانك آياقده طورديغى حالده اوزونلغى وبدننك طولاً شكل و هيئتى: قامت بالا، قامت دلجو؛ قد و قامتى موزون: موزون القامه.

قامت { س. جماعتله نماز اثناسنده مؤذنك « قد قامت الصلاة » ديه‌رك اذان اوقومه‌سى كه فاتحهٔ صلاة حكمنده‌در: قامت كتيرمك = اذان اوقويوب قدقامت الصلاة ديمك. || مج. قامتى آرتديرمق = هركسك ايشيده‌بيله‌جكى صورتده اعلاء صوت ايتمك.

قامچى { س. بر دكنكك اوجنه باغلى و اورمغه ياخود حيوانلرى قورقودوب يوروتمكه مخصوص درى ومشين ويا ايپ وسائره‌دن اورمه شئ، قيرباج، سوط، تازيانه: قامچى ايله اورمق؛ قامچى چالمق؛ قامچى بى صاللامق، چاتيردامق؛ چاله قامچى = متصل قامچى چاله‌رق. || قامچى باشى: اوجنده قلابدانله بر ايكى صره‌بى بولنان سكرك برجنس بز ويا تولبند. || قامچى قليج = اكسز بر جنس قليج. || قامچى قوبروق = قيلسز قوبروق.

قامچيلامق { فتـ. ١. قامچى چالمق، قامچى ايله اورمق: حيوانلرينى قامچيلايوب طوريوردى. ٢. روزكار و يا ياغمور يوزه چارپمق: شدتله ياغان ياغمور يوزلرمزى قامچيلايوردى. ٣. مج. بر ايشى يوروتمك، قوغالامق، تعقيب و تسريع ايتمك.

قامروت { وياقاروت. س. [يتا. Camarotto دن] واپورده قامره‌ده بولنان يعنى موقعلى يولجيلره خدمت ايدن آدم.

قامره ١ { س. [يتا. Camera] ١. واپور اوطه‌سى: يان قامره = كوكرته‌نك ايكى يانندهكى قامره‌لرك بهرى؛ قپودان قامره‌سى: برنجى قامره. ٢. آوروپا دولتلرنده مجلس مبعوثان: ايتاليا قامره‌سنده: انكلتره‌نك لوردلر، عوام قامره‌سى.

قامره ٢ { س. [اصلى آكلاشيله‌مدى] يقين قامره‌سى = تارله‌ده دمت كومله‌يسى.

قامش { س. ١. صولى يرلرده بيتن ايچى بوش يومشاق ودوكوملى نباتكه انواع واجناس كثيره‌سى اولوب مختلف اوزونلق وقالينلقده اولور، ساز، ناى، نى، قصب: شكر قامشى = عصاره‌سى شكر اعمالنه يارايان قامش نوعى كه اقاليم حاره‌ده اولور. ٢. قامشه مشابه شئ و آلت تناسل ذكور. ٣. ماصوره: باروتلق قامشى. ٤. اصداف بحريه‌دن سولينه دينلن صدف. || قامش بايرامى = اسرائيليلرك قامشدن قلبه‌لره قپانه‌لرى عقيبنده‌كى بايراملرى. || بورن قامشى = بورنك غضروفى، قيقرداغى. || قامش حلواسى = بال آغده‌سندن يابيلان جنسى. || قامش طام = سازله اورتيلى قلبه. || قلم قامشى = يونتيله‌رق يازى يازمغه يارايان قامش جنسى كه بحر فارس سواحلنده اولور. || قامش قولاق =

قولاقلری دوزکون عرب آتی.
|| منقال قامشی = صره واری
بربرینه بتیشیك ودوزکون شیئلر.

قامشجق { سـ. قویوجی وساٸره اوجاغنك آلوینی بر
نقطه‌یه طوپلایوب پوفلکه
مخصوص ماسوره واکری بو.
ری، حلاج.

قامشلق { سـ. قامش بیتمش یر، قا. مش قوورولغی، نیستان.

قاملیا { سـ. (فر. Camellia) قا. لین یاپراقلی بر آغاجك
ویردیکی بیوك وصاریمسی سمیز
یاپراقلی چیچك که اوروپا خلقنجه
پك مقبولدر: قاملیا آغاجی،
چیچکی.

قامو { یاخود قمو. صـ. [اصلی: قاموق] هپ، بوتون،
جمیع، دوکلی: قامو عالم. مر.

قاموس { سـ. عر. ج: قوا. میس. [بلکه یو. Ὠκεανός دن] ١. دکیز، بحر،
یم، دریا. ز. ٢. لغت کتابی،
بر لسانك کافهٔ لغاتنی وشرح و
تفسیرلرینی حاوی کتاب. [اصل
فیروز آبادینك لسان عربینك
لغاتنی حاوی اولان مشهور
اثرینك اسمی اولوب، شهرتنه
بناءً، بالتعمیم علی الاطلاق لغت
کتابی معناسیله‌ده قوللانلمشدر،
فارسیده «فرهنك» کبی:]
قاموس عربی، قاموس ترکی، قا
موس فرانسوی، قاموس الا.
علام.

قامه { سـ. ١. دیواره وکراسته و ساٸره‌یه قاقیلان بیوجك تخته
چیوی، سیکل. ٢. تخته وساٸره
یاروب آچق ایچون اوجی سیو.
ری و آرقه‌سی قالین اکثریا
اوج کوشه‌لی تخته ویادمیر، طاقوز.
٣. ایکی طرفی کسکین واوجی
سیوری واکلی بیچاق، کوچك
خنجر، جنبیه: قامه چکمك؛ قا.
مه قامه‌یه کلمك = قامه ایله
اورشمق. ٤. بعض اویونلرده
یکیان آدمك یوزینه قونیلان
لکه وعلامت: قامه باصمق =
غلبه چالمق، یکمك. || بالطه قامه‌سی =
سیوری اوجلی طرفی. || طوپ
قامه‌سی = طوپلرك قویروقلرنده
قپاق ایشنی کورن بر آلت.

قامه‌مق { فت. اکسرك اوجنی بر. چین ایتمك. || مجـ.
اکسرنی قامه‌مق = لقردیسنی
آغزینه طیقمق.

قان { سـ. ١. انسان وحیوانلرك بدننده طامارلرك ایچنده
جولان ایدوب حیاتلرینی ادامه
ایدن قرمزی برمایع ماده، دم،
خون. ٢. مجـ. قتل، آدم اولدیرمك
جنایتی: فلان طاٸفه کچنلرده
قان اولمش. ٣. خصومت، مخاصمه،
دشمنلك: آره‌لرنده قان واردر.
٤. اوریلان آدمك انتقامی،
اخذ ثار: قان کودمك؛ قانی
طلب ایتمك. ٥. جنك، جدال،
غوغا، حرب: قان اولسون.
|| قان آرامق = قصاص ایستمك.
|| قان آغلامق = قانلی کوز یا.
شیله آغلامق، پك متأثر ودلخون
اولمق. || قان آقتمق = سفك دما
ایتمك. || قان آقمق = حرب وقتال
وقوع بولمق. || قان آلدیرمق =
صحته یارار زعمیله بر طاماردن
قان اخراج ایتدیرمك. || قان
آلمق = جراح ویا بربر بربنك طا.
مارندن قان چیقارمق، فصد
ایتمك: نزول اصابت ایدنلردن
قان آلمق اقتضا ایدر. || قان
آلیجی = قان آلان جراح ویا
بربر، فصاد. || قان ایتمك =
قتل ایقاع ایتمك. || قان ایستمك =
دیت طلب ایتمك. || ایکی الی قانده =
مفتری، اخلاقسز، مفسد. || قان
بهاسی = دیت. || قان ترلمك، قان
تره‌باتمق، قان ترایچنده قالمق =
چوق ترلمك. || قان چاناغی =
چوق قیزارمش کوزدن کنایه
در. || قان دوکمك = سفك دماء
ایتمك. || قان صولانمق = فقر.
دمه دوچار اولمق. || قانه صو.
صامق = سفك دمانی آرزو
ایتمك. || قانئه صوصامش =
کندی قتل واعدامنی ایجاب
ایتدیره‌جك حرکتده بولنان.
|| قانی صیجاق = سوکیلی، انسیتلی.
|| قان طاشی = قانی طوردیرمق.
خاصه‌سنی حاٸز زعم اولنان طا.
مارلی عقیق. || قان طوتمق =
قاتل جنایتك تأثیریله مبهوت او.
لوب شاشیرمق. || قان قاینامق =
١. جوش وخروشه کلمك. ٢.
برینی درونی سومك. || قرداش
قانی = برجنس نبات، چیچك. || قان
قورودان = ییروح الصنم وغلط
اوله‌رق عبدالسلام دینلن نبات.
|| قان قوصمق = چوق عذاب
وصیقندی چکمك. || قان کیتمك =
١. چوق قان آقمق. ٢. چوق
عذاب چکمك. || قانه کیرمك =
سبب موتی اولمق. || قان یوتمق =
اذیت چکمك. || یوزه قان کلمك =
بکزه رنك کلمك. || یورکندن،
ایچندن قان کیتمك = غایتله معذب
ومتألم اولمق.

قاناپه { یا قناپه. سه. [فر. Canapé] آرقه‌لی وایکی یانلی بتون سدیر، ایکی اوچ کشی اوتوره‌جق قدر اوزون قولتوق، سریر.

قاناتمق { فتـ. قان آقه‌جق صورتده جرح ایتمك، قان آقدیرمق: الی قاناندم: کیمسه‌نك بورنی قاناتمدی.

قاناره { سه. اتلری ینه‌جك حیوانلری کسوب یوزدکاری یر، سلخخانه. || مجـ. آیاغیله قاناره‌یه کیتمك = اولومی آرایوب بولمق؛ کندینی تهلکه‌یه آتمق.

قاناریه { سه. با : قناریه.

قانال { سه. با : قنال.

قانامق { فلـ. قانی آقمق، یاره‌لانوب قان چیقمق : بورنم قانادی. || کیمسه‌نك بورنی قانامقسزین = بلا حرب، بلا وقوعات.

قانامه { سه. قانامق ایشی. با : قنامق.

قانبل { سه. بوکلمش بل قنبوری. || قانبل اوتی = بر جنس نبات.

قانبور { قانبورلق. با : قنبور وسائره.

قانت { صـ. عر. آ : قانته. جـ : قانتین. [« قنوت » دن سفـ.] ١. مطیع، تابع، اطاعتلی. ٢. اوامر الهیه‌یه اطاعت ایدن، متقی. ز.

قانتارمق { فتـ. قانه قانه صو ایچرمك: صویه طویورمق. مر.

قانتارمه { سه. آزیلی آتلرك آغزلرینه اوریلان دمیر.

قانجه { سه. اوجی چنکاللی کرندر: قانجی، یاغین قانجه‌سی. || قانجه باش = قره دکیزك آناطولی ساحلنه مخصوص برنوع کمی که باشلیجه کراسته واودون کومور نقلنده قوللانیلیر. || مجـ. قانجه‌یی طاقق = یاپیشوب آیرلمامق، مسلط اولق.

قانجه‌لامق { فتـ. ١. قانجه‌یی آتوب طوتمق، طاقق. ٢. مجـ. مسلط اولق.

قانجغه { یا قانجوغه. سه. اکرك اوك قاشنك بغی ویا طوقه‌سی.

قانجیق { ویا قانجوق. صـ. ١. دیشی : قانجیق اشك، قاطر، کوپك. ٢. مجـ. خائن، جفته‌لی، حیله‌کار، دونك طبیعتلی آدم. == سه. ١. دیشی مرکب، اشك دیشیسی. ٢. دیشی کوپك، کوپك دیشیسی.

قانجیقلق { سه. خیانت، جفته‌لیلك، حیله‌کارلق، دونكلك : بن او قانجیقلغی قبول ایتمم.

قانچلار { سه. [یتا. Cancellier] برشهبندرخانه‌نك امور تحریریه و معاملاتنی اجرا ایدن مأمور، کاتب، مدیر : شهبندرخانه قانچلاری.

قانچلاریه { سه. [یتا. Cancelleria] معاملات رسمیه ایفاسی ایچون قونسلوسخانه‌لر نزدنده‌کی قلم : قونسلوس قانچلاریه‌سی.

قاندری { سه. سپت وحصیر اورمکه یارایان ایجه بر جنس ساز، سپتجی سوکودی.

قاندن { یا قندن. ظم. نره‌دن : قاندن کلیور ؟

قانده { یا قنده. ظم. [الیوم زبانزدی : خانده و غلط فاحش اوله‌رق هانده] نرده : قانده‌در دوستك ایلی؟ قانده ایسه کله‌جك = نرده ایسه، کلمه‌سی یاقیندر: قانده قالدی = نرده قالدی؟ نه قدر بعیددر؟

قاندیرلمق { مجـ. اقناع ایدلمك، ذهنی چویرلمك، ارضا اولنمق : قولای قاندیریلیر آدم دکلدر.

قاندیرمق { فتـ. ١. اقناع ایتمك، ذهنی چویرمك ارضا ایتمك : بزمله برلکده کلمکه قاندیرمغه چالیشدمسه‌ده قاندیره‌مدم. ٢. طویورمق، کفایت مقداری یدیرمك ویا ایچیرمك: بمکه صویه قاندیردم.

قاندیرمه { سه. اقناع. ذهن چویرمه، ارضا : اونك قاندیرمه‌سی پك غریبدر.

قاندیریجی { صـ. قاندیران، اقناع وارضا ایدن، مقنع: پك قاندیریجی آدمدر؛ برطاقم قاندیریجی سوزلرله.

قاندیریش { سه. قاندیرمه، اقناع، ارضا.

قانسه { سه. با : قونسه.

قانع { صـ. عر. آ : قانعه. [« قناعة» دن سفـ.] قناعت ایدن، نائل اولدیغی شیئی کافی بولوب زیاده‌یه طمع ایتمین : قسمت ازلیه‌سیله قانع اولان بختیاردر.

قانغال { ـــ. [تكرلك دیمك اولان قاڭ دن] ١. ایپ وتل وبوری کبی اوزون بر شیئڭ چوریلوب چورکانمکله آلدیغی دائروی شکل، حلقه، طوره : خلاط قانغال اولمش. ٢. بو وجهله چوریلمش شیئڭ هر بر چوریمی : بر قانغال قورشون بوری؛ بش قانغال تل. || قانغال ایتمك = حلقه حلقه دیوشیرمك. || قانغال دیكنی = دوەنڭ یدیكی برجنس نبات.

قانغاللامق { فت. حلقه حلقه وچورکلمه طوپلامق : خلاطی، تلی، قورشون بورییی قانغاللامق.

قانغاللانمق { فل. حلقه حلقه وچورکلمه اولەرق طوپلانمق : ییلان قانغاللانمشیدی.

قانغرن { ـــ. صـ. و :

قنغرینه { ـــ. صـ. با : غانغرن.

قانقمق { فت. طوغان و آتمجه کبی آوجی قوشی آوه آلشدیروب تربیه ایتمك.

قانقیمق { فل. ١. (قوش) پیسلەمك : چمقرمق. ٢. (قازلر) باغرشمق.

قانلامق { فت. قانلی ایتمك، قانله ملمع ایتمك، قانه بویامق: اللرینی، اوستنی، یوزینی قانلادی.

قانلانمق { فل. ١. قان سورلمك، قانله ملمع وملوث اولمق: اللری، اوستی باشی قانلانمش. ٢. یوزه قان کلمك، بکزه رنك کلمك : براز جانلانوب قانلاندی. ٣. قانلی قاتل اولمق، جانی اولمق : هر خباثتی ارتکاب ایتد-كدن صكره عاقبت قانلانوب پرانقەیه آتلدی.

قانلی { یا قانلو. صـ ١. قانه بولاشمش، قانه بویانمش : قانلی ال، قانلی اثواب. ٢. بدننده قانی چوق، قانی سائر اخلاطنه غالب، دموی : قانلی آدم اولدیغیچون نزولدن قورقیور. ٣. چوق پیشمیوب کسلنجه قان طاملایان : قانلی بر برزوله. ٤. قاتل، قتل نفوس ایدن، جانی : قانلی آدم؛ قانلی قاتل. || دلی قانلی. با : دلیقانلی. || صیجاق قانلی = قانی صیجاق، سویملی، مونس. || صوثوق قانلی = ١. قانی صوثوق، بارد، سویمسز. ٢. تلاشسز، متأنی، قیدسز.

قانمق { فل. ١. مقدار کفایەده یمك ویا ایچمك، طویمق: یمكه، صویه قاندی؛ قانجەیەقدر یدی، ایچدی؛ قانه قانه = طوینجەیەقدر، طویەجق صورتده، بول بول : قانه قانه صو ایچدی. ٢. قانع و راضی اولمق، قناعت کلمك، ذهنی یاتمق : قاندیرمق ایچون او قدر دلیللر ایراد ایتدم ینه قانمدی؛ نەسویلسەڭ نافله قانمیور.

قانمه { ـــ. ١. طویمه، قناعت، شبع. ٢. قانع اولمه، ذهن یاتمه، قناعت کلمه، رضا : اونڭ قانمەسی نەقدر زور.

قانون { سذ. عر. ج. قوانین. [یو. Κανών] ١. قاعده، قضیهٔ کلیه : قانون عمومی، قانون ریاضی. ٢. اصول، نظام، رسم، آیین : قانون قدیم؛ قانون طبیعت. ٣. دولتجه مرعی و دستورالعمل اولان نظامات مجموعی، نظامنامه : قانون دولت؛ قانونه تطبیق حرکت؛ قانون جزا؛ قانون تجارت؛ قوانین موجودەیه رعایت.

قانون { سذ. عر. [لغت آنفەنڭ عینیدر] حکیم فارابی طرفندن اختراعی مروی اولان بر نوع چالغی که برکوشەسی قیریق مستطیل صورتنده بر تختەیه کرلمش تللردن عبارت اولوب مضرابله چالنیر : قانون چالمق.

قانون { ـــ. [« قانون چاوشی » تعبیرندن مختصر اولسه کرکدر] عسکر یلرك خلاف نظام و تنبیهات حرکاتده بولنمالرینه دقت ایتمك و بولنانلری خبر ویرمك ویا توقیف ایتدیرمك وظیفەسیله موظف مأمور.

قانوناً { حـ. عر. قانون و نظامه توفیقاً، قانون و نظامله، نظاماً : قانوناً کندیسنه نەمعامله ایدلمك اقتضا ایدرسه اوکا راضی اوللیدر؛ قانوناً تأدیب وتربیەسی اقتضا ایدر؛ شرعاً وقانوناً.

قانونچه { ـــ. فا. کوچك قانون ونظام رسالەسی.

قانوننامه { ـــ. فا. برماده حقنده فقرات قانونیەیی جامع کتاب ویا رساله، نظامنامه : تجارت قانوننامەسی؛ قانوننامهٔ همایون.

قانونی { صـ. عر. ؤ: قانونیه. ١. نظام وقانونه منسوب ومتعلق، علم حقوقله مشتغل، قانون شناس : قانونی آدم. ٢. قانون و نظام وضع و تأسیس وترتیب و تنظیم ایدن، واضع

قانون : قانونی سلطان سلیمان
خان حضرتلری. ٣. قانون دینلن
چالغی یی ایی چالان. || طب قا.
نونی=جرح وقتل وتعادیٔ اخلاق
کبی جرم وجنایتلرك تشخیصی
اصول و قواعدینی مبین علم که
من جهة فن طبه ومن جهة حقوقه
مربوطدر.

قانونیّت { س. ع. برقرارك قانون ونظام حکمنه کچمسی :
بو لایحه‌نك قانونیتی ارادهٔ سنیه.
سنك شرف صدورینه منوطدر.

قانوبچه { س. [يتا.] ١. چوال و مندر یوزی وسائره
اعمالنه یارایان قالین و سکرك
کنوبر بزی. ٢. یوك ایپلکیله
نقش ایشلمکه مخصوص سکرك
وسطرنج طوقومه‌لی سرت وقو.
له‌لی بز : قانوبچه ایشلمك.

قانه { س. ع. کمینك نقلتنه کوره صویه باتان قسمنك درجاتنی
کوسترمکه مخصوص اوله‌رق باش
وقیچ بودوسلامه‌لری اوزرینه
موضوع رقملرکه قدم اعتباریله.
در.

قانی { یاخود قنی و خانی. ظم. [استانبولجه زبانزدی «هانه»
ایسه‌ده «ق» ایله «ه» آره.
سنده مناسبت اولمدیغندن، وذاتاً
«خ» دخی بوراجه «ه» کبی
تلفظ اولندیغندن، «خانی» یازمق
دها طوغریدر] ١. نره‌ده ؟
نره‌ده‌در : خانی سزك یازدیغکز
یازی ؟ خانی بونك علاوه‌سی ؟
٢. تنبیه واخطاره دلالت ایدر:
خانی کوزل یازیلی برکتاب یوقمی
ایدی ؟ خانی دون بر لقردی
ایتدی ایدك ؛ خانی بوکون برابر
کیده‌جکدك. — چوق دفعه
«یا» اداتی‌ده الحاق اولنور :
خانی‌یا برخرابه‌نك زیارتنه کیده.
جکدك ؛ خانی‌یا سزك قوشمه‌کز
بومی ؟

قانیقسه‌مق { فل. یاخود :

قانه‌قسیمه‌ق { فل. و :

قانیقمق { فل. ١. سفك دمابه‌مائل اولمق. ٢. برشیئه
تکررله آلیشمق : دوکمك کار
ایتمیور قانیقسه‌مش.

قاو { س. ١. آتش طوتیشدیرمق ویا چیقاره یاقق ایچون چاقمق
وسائره ایله طوتشدیریلان قوری
شیٔ، طوناروق : منطار قاوی،
بز قاوی. ٢. بعض آغاجلرده
اور کبی حاصل اولوب بر صو.
رت مخصوصه‌ده تربیه اولندقدن
صکره برر پارچه‌سی چاقماقله
طوتیشدیریلان پنبوق کبی قوری
ویومشاق بر ماده : چاقمقله قاو
طوتیشدیرمق. ٣. پارچه‌لره
آیرلمش وهر پارچه‌سنك اوجنه
کبریت اجزاسی سورلمش چابوق
طوتیشور قالنجه کاغد : قاو قو.
طیسی. || قاو کبی = قوری،
خفیف، چوروك : بواوك کرا.
سته‌سی قاو کبی اولمش.

قاواره { س. یللنمه، جارطه. عو.

قاواطه { یا قواطه. س. یکپاره آغاجدن اویلمش قاب،
تکنه. — یا : قواطه.

قاواق { یا قواق. س. دوز ویك یوکسك آغاج که اکثریا
صو کنارلرنده وصولاق یرلرده
اولور، شجر الحور : آقچه، قره،
سروی قاواق، آمریقا قواغی =
انواعی. || قاواق یللری باشده
اسمك = کندینی بیوك کورمك،
مغرور لانمق. || بالیق قاواغه
چیقارسه = محالدن کنایه. || قاواق
کبی بیومش = هیچ برشیٔ اوکرنمیه.
رك یالکز بوی بیومش.

قاواقلق { س. قاواق آغاجلرینی حاوی محل : اوراده
بر قاواقلق واردر.

قاوال { س. یا : قوال.

قاووت { س. قاورلمش اون انوا. عندن یمك که کوجبه
خلقك اك باشلی یمکیدر، سویق،
بازینه، عصیده. ع.

قاورامق { فت. ١. زور وشدتله طوتمق، قاپمق، یاقه.
لامق، بتوننی آوجك ایچنه
آلمق : پورتقالك برینی قاورادی.
٢. صارمق، اطرافنی آلمق،
احتوا، احاطه ایتمك : صبیزلر
وجودینی قاورادی؛ آتش محله‌یی
قاورادی. || ذهن قاورامق =
ذهن آلمق، آکلامق.

قاورایش { س. قاورامق ایشی. یا : قاورامق.

قاورتمق { فت. ١. طاوه‌ده قیزار. تدیرمق، اوسی
قیزاره‌جق صورتده پیشیرتمك :
جکری یاغده قاورتمق ؛ قهوه
قاورتمق. ٢. یاقق : کونش
چیچکلری قاورتدی.

قاورلمق { لج. ١. قیزارلمق، اوسی قیزاره‌جق
صورتده پیشیرلمك : یاغده
قاورلمش جکر؛ قاورلمش کستانه.

٢. يانمق، حرارتدن قورىمق : بو چیچکلر كونشدن قاورلمش. ٣. خسته‌لق چكوب بيوه‌مه‌مك.

قاورماج { س. قاورلمش قورى بوغداى. ا قاورلمش يشيل بوغدايه فريك و اوتومه ديرلر. ا

قاورمق { فت. ١. طاوه وسا. ئره‌ده آتشده اوستى قيزاره‌جق صورتده چويروب قاريشديرمق. ٢. ياقمق : الى قاوردم؛ كونشك حرارتى بو چیچکلری قاوردی.

قاورمه { س. ١. ياغده قاورلمش ات يمكى : پاتاتسلى، كستانه‌لى، صوغانلى قاورمه؛ قوش باشى قاورمه = كميكسزى. ٢. طاوه‌ده كندى ياغيله قاوريلوب بعده طوكديريله‌رك حفظ اولنمش ات : قربان اتلرينى قاورمه ياپوب برچوق وقت يرلر. = ص. طاوه‌ده قيزاردلمش، قاورلمش.

قاوروق { ص ١. قاورلمش، يانمش، كونشدن قورومش، هوا چالمش : قاوروق ياپراق؛ يوزى قاوروق. ٢. خسته‌لقله بيويه‌مه‌مش : قاوروق برچوجق.

قاوزامق { فل. [تق. قوزه ديمك اولان «قاوزه» دن] قبارمق، اوفورلمك، قبا. ريقلر پيدا ايتمك. مر.

قاوزه { س. سرت قابوق، قوف قاب : بوغدايك قاوزه. سى. || آق قاوزه = لسان ثوره مشابه برنبات، فر. Behen bleu
قره قاوزه = يبان‌هاوجى، فر. Panicant .

قاوشاق { س. ايكى نهرك برلشديكى، برچايك براير ماغه دوكلديكى ير، قاريشديران، قويار، ملتقى.

قاوشديرمق { فت. ١. برلشديرمك، يان يانه كتيرمك، تماس ايتديرمك، الصاق ايتمك : اتكلرى، اوكنى قاوشديرمق: اللرينى كوكسى اوزرينه قاوشديرمق. ٢. ملاقات ايتديرمك، بربره كتيروب كوريشديرمك، دفع هجران و فراق ايتديرمك : الله سزى سودكلركزه قاوشديرسون.

قاوشمق { فل. ١. برلشمك، بربره كلوب تماس ايتمك، اتصال والتصاق ايتمك : بو سترەنك اتكلرى قاوشميور؛ قپو قناتلرى بربرينه كوزلجه قاوشملى. ٢. كوريشمك، ملاقات ايتمك، ملاقى اولمق، فراق و هجرانك دفعيله وصاله نائل اولمق : سوديكنه قاوشمق؛ چواق چوجغنه قاوشه‌جقدر. ٣. ياره وسائره آغزى قپانمق، ايكى طرفنك دريسى برلشمك : ياره‌سى دها تماميله قاوشه‌مدى.

قاوق { س. [قوف ديمك اولان « قاو » دن مشتق اولمغله، « قاغوق » يازلمسى معناسزدر.] ١. ايچى بوش شئ، قوف محفظه، قاب : سيديك قاوغى = مثانه؛ اود قاوغى = اودلك. ٢. وقتيله باشه كييلن شئ، باش كسوه‌سى كه اكثريا پاموقلى و يوكسكجه اولوب اوزرينه صاريق صاريليردى : كاتب قاوغى، يكيچرى قاوغى. || مج. قاوق صاللامق : مداهنه كارانه تصديق ايتمك، برينك هر ديديكنى تصديق وتقدير ايده‌رك مداهنه ايتمك. || طال قاوق. با : طالقاوق. || قره قاوق = هندبا.

قاوقاز { س. طانه طبانى ديكنى.

قاوقاس { قاوقاسيه. با : قافقاس وسائره.

قاوقلق { س. وقتيله باشلیجه قاوقلرى قومغه مخصوص اولان آصمه راف.

قاولاق { ص. قبوغى قباروب دوشمش، قبوغى آيريلوب دوكلمش : قاولاق آغاج؛ قاس قاولاق = بسبتون صويلمش، چيلاق.

قاولامق { فل. قباروب پارچه پارچه دوكلمك، شيشوب اتندن آيريله‌رق دوشمك : يوزى قاولادى؛ ييلانك دريسى قاولار.

قاوليج { ص. قاصيغى شيش، فتقلى.

قاون { س. قباق كبى بره اوزانه‌رق حاصل اولان بيوك ميوه كه انواعى واردر. قاربوزله برابر بوستان دخى ديلير : قاون قاربوز ديكمك. || قاون ايچى = پنبه‌يه چالار قويو صارى رنك. || آغاج قاونى = كباد انوا. عندن غايت قالين قبوقلى رچل ياپيلان بر ميوه.

قاهر { ص. عر. ث: قاهره. [«قهر» دن سف.] ١. قهر ايدن، زور وجبر ايلين، محو ايدن : قوۀ قاهره، سطوت قاهره. ٢. اوستون كلن، غالب. ٣. دفع وازاله ايدن : قاهر السموم = پادزهر. || مصر قاهره وش : قاهره=

خطهٔ مصریه‌نك مركزی و خدیویتك مقری اولان شهر كه بزجه خطه‌نك اسمیله یعنی مصر دیمكله معروفدر .

قای { ــ. یاغمورلی هوا، مزلقه. مر.

قایا { یاخود قیا. ــ. [« قایمق » دن] ١. ایری وسرت طاش، صخر، صخره: آق قیا، قره‌قایا؛ قایا دویرمك . ٢. طاشلق و صرپ طاغ، طاشلق اوچوروم، یار: كندینی بر قایادن آشاغی آتدی . || قایا باشی = باشلیجه چوبانلرك و طاغلرده قایالرده كزنلرك سویلدكلری بر نوع تركی. || قایابالیغی = سیاهی وسنجابیسی اولور قمر در یاده كزر كوچك برنوع لذیذ بالیق. || قایا قورروغی = بر نوع نبات . || قایا قوشی = بر جنس قوش . || قایا ككیكی = ككیك نوعی . || قایا كلری = برجنس كرتنكله. || قایا لیفی = برجنس یوصون. == ص. مج. پك سرت، قتی = قایا كوكل.

قایاجق { ــ. كوچك قیا. || قایاجق آغاجی = طوب قونداغی و اوكا مشابه شیلر یاپیلان سرت برنوع قاین آغاجی.

قایار { ــ. حیوانك بوز اوزرنده یوریمكه مخصوص چنكللی نعلی .

قایاسه { یا قیاسه. ــ. اكر قولانك طوقه‌یه كچه‌جك قایشی، قانجوغه باغی .

قایاغان { یا قیاغان. ــ. یاپراقلی یعنی طبقه‌لره منقسم بر نوع طاش كه دوشمه ایچون و یازی طاشی یرینه قوللانیلیر، فر. Artoise .

قایان { ص. سرعتلی، شدتلی. == ــ. طاغدن سرعت وشدتله اینن سیلاب.

قایپاق { ص. ١. قایار، بر یرده طورماز، صیوشـق، سیوشیك. ٢. چاپلمش، آشیرلمش، مغصوب، منهوب . مر. || قایپاق بالیق = الده قایار لزوجتلی بر جنس كول بالیغی.

قایپاقجی { ــ. مال آشیران، غاصب، یغماكر. مر.

قایپامق { فل. و :

قایپیمق { فل. قایوب سیوشمك، صیبرلمق . مر.

قائد { ــ. ع. ج: قواد. قوماندان، سالار.

قایدیراق { ــ. اویون اوینادقلری یاصی و قایار طاش: قایدیراق اوینامق .

قایدیرلمق { مج. قایغـه سوق اولنمق، قایه‌رق ایندیرلمك: یكی یاپیلان كمی قازیق اوزرنده دكیزه قایدیرلدی.

قایدیرمق { فت. ١. قایمغه سوق ایتمك، قایه‌رق ایندیرمك: یكی یاپیلان كمی‌یی قازیغك اوزرنده قایدیره‌رق دكیزه ایندیردیلر. ٢. آیاغنك قایمه‌سنی موجب اولمق: صوقاغه آتدقلری قاربوز قبوقلری آدمی قایدیرر. || مج. آیاغنی قایدیرمق = موقعندن دوشورمك، باعث نكبتی اولمق .

قایدیرمه { ــ. قایدیرمق ایشی. || با: قایدیرمق.

قایر { ــ. نهرلرك سوردكلری قومدن تحصل ایدن موقت قوم آطه‌سی، چای آغزلرنده‌كی قوم سد، فر. Barre . [متروكیتی تجویز اولنمیه‌جق كوزل و الزم بر لغتدر.]

قیراق { ــ. ١. طوپرغی قایار و تحركلی خیرسز یر. ٢. بوز اوزرنده قایه‌جق یر.

قایرالمق { فل. (ایرماق) قوم ایندیرمك، قوم سدلری پیدا ایتمك: قایرالان ایرماقلرك دائما آییقلانمه‌سی اقتضا ایدر.

قایران { ــ. اورمان آره‌سنده واسعجه بوش یر، بیوك آلان.

قایرلمق { مج. ١. باقلمق، تصاحب و حمایه ایدلمك، غائله‌سی چكلمك: او زواللی آدم كیمسه طرفندن قایرلمدی. ٢. بر خدمت ومأموریته نصب اولنمق، استخدام ایدلمك: بو آدم برخدمته قایرلدی.

قایرمق { فت. [اصلی: قایغورمق] ١. باقمق، تصاحب وحمایه ایتمك، غائله‌سنی چكمك: بنی كیمسه قایرمیوركه. ٢. حسن اداره ایتمك، ایلری سورمك، دوندیرمك، دقت ایتمك: بو ایشی سز قایرمایسكز. مر. ٣. قوللانمق، خدمت ومنصبه نصب ایتمك، استخدام ایلمك: اونك مقصدی آدم قایرمق.

قایرجی { ص. باقان، غائله‌سنی چكن، حمایه وتصاحب ایدن، حامی.

قایساری { ك. نه‌طرفه، نه‌جهته، نره‌یه طوغری؟ مر.

قایسی { یا قایصی . س. اریك ایله شفتالی آره‌سنده برمیوه، زردالینك بیوکی و دها ایسی ، مشمش: شام قایسیسی = بومیوه‌نك الك اعلا جنسی : قایسی طاتلیسی ، خوشافی = بو میوه‌نك قوروسندن یاپیلان رچل وخوشاب. || قایسی آغاجی بومیوه‌یی ویرن آغاج.

قایش { س. [« قایمق » دن] ١. اصل بربرلرك اوستره بیله‌دکاری مجلا کاوساله دیلیمی . ٢. علی الاطلاق مشین وکاوساله وسائر دباغلانمش دریدن طار و اوزون پارچه‌که باغلامق وصیقمق کبی ایشلرده قوللانیلیر : قلیچ قایشی : اکر قایشی؛ اوموز قایشی = پالاسقه وسلاح ایچون طاقیلان حمایلی قایش . || قایش بالیغی = دستره بالیغنك بر نوعی . || قایش دبلی = خدله بیننده متفق علیه قبا ومستهجن لسان. || قایش قیران = صاپان قیران دخی دیلان براوت‌که کوکاری سرت و صاغلامدر، فر. Arrète-Boeuf . || قایش کبی = قوپارلماز اوزار شیء : قایش کبی بر ات.

قایش { س. قایمق ایشی وطرزی: بر قایش قایدم که. با: قایمق.

قایشجی { س. ص. ١. مختلف قایشلر یاپان وصاتان آدم. ٢. آلدادیجی، طولاندیریجی، حیله‌کار.

قایطاز { س. ١. خوتوز، قوتاز، قوش باشنده‌کی تپه‌لك. ٢. تاتارستان صیغیری. || قره قایطاز = طورمیوب اوته‌یه بری‌یه قوشان، هر طرفه سکیردوب صالدیران آدم.

قایغنه { س. چالقانوب یاغده پیشن یومورطه. فر. Omelette.

قایغو { س. ١. غم، کدر، غصه، تاسه. ٢. غائله اندیشه، دوشونجه : چوبانه یاغ قایغوسی کچی‌یه جان قایغوسی.

قایغورمق { فت غائله‌سنی چکمك. با : قایرمق.

قایغوسز { ص. دنیاده برشیئه کدر ایتمز، غائله چکمز، لاقید، لاابالی، فارغ البال : قایغوسز آدم.

قایغولی { ص. ١. مکدر، غمناك، محزون. ٢. حزن انکیز، فاجع، مؤلم.

قایغی { ص. قایدیرلمش، بر طرفه میل ایتمش، اکری. مر.

قایغیمق { فل. اگریلمك، اگلمك. مر.

قایق { س. [« قایمق » دن] صو. یك اوزرنده قایوب کیدن کوچك تکنه‌که انواعی ومختلف قطعه‌ده اجناسی اولوب کورکله ویا ساده یلکنله حرکت ایدر : پیاده قایق = پك خفیفی‌که طار و اوزون اولور ؛ ایکی ، اوچ چفته قایق؛ آتش قایغی؛ اودون قایغی = اودون طاشیان یوجکی؛ بازار قایغی = یدی چفته یوك قایغی ؛ بالیق قایغی = بالیقجیلره مخصوص قباسی .

قایقجی { س. قایق قوللانان، کورك چکرك قایغی یورودن ، کرا ایله ایشلدیکی بر قایغك صاحبی ویا معاشله بر دائره‌نك قایغنی قوللانان آدم : قایقجی اصنافی؛ قایقجیلر کتخداسی.

قایقجیلق { س. قایق قوللانمق صنعتی : قایقجیلق زور بر صنعتدر.

قایقخانه { س. قایغی چکوب باغلامغه ویا قیزاق اوزرینه آلمغه مخصوص طالغه‌دن محافظه‌لی محل : بو یالینك قایقخانه‌سی وارمیدر؟ بو اسکله‌نك کوزل بر قایقخانه‌سی واردر.

قائل { ص. عر. ٔ: قائله. [« قول » دن سف.] دین ، سویلین، بر سوزك صاحبی : بو سوزك ، بو بیتك قائلی کیمدر ؟ ٢. راوی، ناقل ، نقل و روایت ایدن : بو حوادثك قائلی بوملی. ٣. راضی، رضا ویرن : بنم دیدیکمه بر وجهله قائل اولمدی ؛ بن ایشك او صورتله تسویه‌سنه‌ده قائلم ؛ بن بر قارینجه‌نك ازلمسنه قائل اولمام.

قائم { ص.عر. ٔ: قائمه. [« قیام » دن سف.] ١. آیاقده‌طوران، قیامده بولنان : اوطه‌یه کیردیکمده کندیسی قائم ایدی ، کندیسنی قائم بولدم. ٢. طوران، موجود ، باقی : قاهره‌ده ابن طولونك جامعی الیوم قائمدر. ٣. برینك یرینی طوتان ، یرینه کچن : پدرم وفات ایتدکده اونك یرینه بن قائم اولدم. ٤. آشاغیدن یوقاری وضعیتده بولنان ، عمودی : خط قائم. ٥. نماز قیلان ، اکثر اوقاتنی نماز قیلمغله کچیرن : صلحادن بر ذات اولوب کوندوز صائم کیجه قائم ایدی . || ر. [هندسه‌ده]

زاویهٔ قائمه = ۹۰ درجه وسعتی اولان زاویه؛ مثلث قائم الزاویه = زاویه‌سی قائمه اولان مثلث. || قائم مقام. بڭا: قائممقام.

قائماً { ح. عر. ١. آیاقده اولدیغی حالده، آیاقده اوله‌رق: بزی قائماً قبول ایتدی؛ قائماً سلام ویردی. ٢. عمودی وضعیتده، عموداً: اساس خطنه قائماً بر خط ایندیردی. ٣. مبنی اولدیغی ویرنده طوردیغی، ییقلمامش وکچلمه‌مش اولدیغی حالده: بو خانه‌نك قائماً قیاآتی نه‌در؛ بو آغاجلرك قیمتی قائماً تقدیر اولنور.

قایماچ { ص. قویروغی یوقاری‌یه مائل (کوز)، چینلی کوزی صورتنده اولان: مغوللرك کوزلری قایماچدر.

قایماق { ا. ١. سودك اوستنده بریکن خلاصه‌سی، زبد: بر لوله قایماق، قایماق طاباغی. ٢. هر شیئك اڭ ایی و منتخب قسمی، زبده، خلاصه، کزیده. ٣. یاغموردن ویا بر صویك فیضانندن صکره طوپراغك اوزرنده طوران اوزلی وکوپوکلی اینجه چاموركه طوپراغك قوهٔ انباتیه‌سنی آرتدیرر: نیلك فیضانی بتون اراضئ مصریه اوزرینه قالین بر قایماق طبقه‌سی براقیر. || قایماق کبی = پك لذیذ وپك بیاض و یومشاق. || قایماق طاشی = پك بیاض مرمر. || مرمر قایماغی = تباشیر خلاصه‌سی. || قیماق یاغی = اعلا تره یاغی.

قایماقلانمق { فل. اوستنده قایماق باغلامق.

قایماقلی { ص. قایماقله یاپلمش؛ قایماغی حاوی: قایماقلی قطائف.

قایمق { فل. ١. پارلاق ومجلا بر شیئك اوزرینه سورتنه‌رك کیتمك ویا دوشمك، ذلق ایتمك: بوزك اوزرینه قایدی: بر قیا طاغك اوستندن قایه قایه آشاغی‌یه قدر ایندی. ٢. آیاق غیر ثابت بر شیئك اوزرینه باصوب غیر اختیاری وسرعتله سورتمك، سورچمك: آیاغم قایوب آز قالدی دوشیوردم؛ بو قالدیرمده آتك آیاغی قایار. ٣. بر طرفه میل ایتمك، اکریلمك، چارپلق. || کوز قایمق = شاشی اولمق. || دیل قایمق = یاکلمق، خطا ایتمك. == فتـ. قایدیرمق، مجلا بر شیئك اوزرینه سورتمك: قیزاق قایمق.

قائممقام { ا. [عر. قائم = طوران. مقام = محل] ١. برینك یرینه کچن، یرینی طوتان، وکیل، نائب: یرینه بر قائممقام براقوب کیتدی؛ والی قائممقامی = والی وکیلی؛ سرعسکر قائممقامی. ٢. بر قضا اداره ایدن ملکیه مأموری: قضا قائممقامی: قائممقام نصب اولندی. ٣. امراء عسکریه‌دن بیکباشی ایله میرالای آره‌سنده بر رتبهٔ مخصوصه‌یی حائز عسکری: آلایك قائممقامی.

قائممقاملق { ا. ١. وکالت، وکیللك: غیابنده فلان قائممقاملق ایدیور. ٢. بر قضانك اداره‌سیله مکلف ملکیه مأمورینك مأموریتی و حال وصفتی: بر قائممقاملغه نصب اولنمق آرزوسنده بولنیور؛ قائممقاملغی کندینه آز کوریور. ٣. بیکباشی ایله میرالایلق آره‌سنده‌کی رتبهٔ عسکریه: بش سنه قائممقاملق ایتدی: قدملی بیکباشیلردن اولدیغندن قائممقاملق بکلیور. ٤. بر ملکیه قائممقامنك اداره ایتدیکی مملکت، قضا: اوراسی بر قائممقاملقدن؛ بو آطه بر قائممقاملق یردر.

قائمه { ا. عر. ج: قوائم. ١. وثیقه اوزون کاغد اوزرینه یازیلان بر نوع امرنامه. ٢. خزینهٔ مالیه‌دن ویا بر بانقه‌دن قارشیلغی تأمین اولنه‌رق تداوله چیقاریلان کاغدکه آقچه مقامنده آلنوب ویریلیر. قائمهٔ نقدیه‌دخی دینلیر. ٣. فاتوره: بومالك قائمه‌سی نره‌ده؟ ٤. ر. زاویهٔ قائمه. بڭا: قائم. ٥. بحـ. اومورغه‌نك نهایتنه قائماً وضع اولنان بودوسلامه.

قاین { ا. آق کورکن: قاین آغاجی.

قاین { ا. زوجه ویا زوج برادری: احمدك قاینی = زوجه‌سنك برادری؛ فاطمه‌نك قاینی = زوجنك برادری. — دیکر اسملره التصاقله زوجین اقرباسنه اطلاق اولنور: قاین آتا، قاین پدر = زوج ویا زوجه‌نك پدری؛ قاین آنا، قاین والده = زوج ویازوجه‌نك والده‌سی؛ قاین برادر = قاین، زوج ویازوجه‌نك برادری.

قایناتدیرمق { فتـ. ١. بر شیئی دیکری واسطه‌سیله صوده خاشلاتمق، صوده پیشیرتمك: قهوه‌جی‌یه کوزل بر

قهوه قایناتدیرملی؛ شو مندیلك لكه‌سنی چیقارمق ایچون صابون صوینه قایناتدیرملی. ۲. برمایعی آتشده خاشلاتدیرمق: سودی میقروبلردن تجرید ایچون ایجه قایناتدیرمق اقتضا ایدر.

قایناتمق { فتـ. ۱. برمایعی آتشده خاشلامق، فقیر فقیر ایتدیرمك: سودی ایجه قایناتملی. ۲. برشیئی صوده پیشیرمك، قاینار صویك ایچنده بولندیرمق: شو آرپه‌یی قایناتدوب صوینی ایچملی؛ لكه‌سی چیقاریله‌جق چاشیری صابون صوینی ایچنده قایناتمق اقتضا ایدر. ۳. پاپیشدیرمق، یکپاره کبی ایتمك: ایکی پارچه معدنی برلکده قایناتملی.

قاینارجه (سـ. صیجاق معدن صویی (بانیه‌سی، اوستی آچیق صیجاق معدن صویی. == سخ. م. الیوم بلغارستانده کائن بر محلدرکه ۱۷۷٤ تاریخ میلادیسنده اوراده بر معاهده عقد اولنمش ایدی.

قایناشدیرمق { فتـ. ۱. برلشدیرمك، پاپیشدیرمق: شو ایکی پارچه معدنی قایناشدیرملی. ۲. اتحاد و اتفاق ایتدیرمك: بو صهریت او ایکی عائله‌یی قایناشدیردی.

قایناشمق { فشـ. ۱. برلشمك، آیریلمیه‌جق صورتده اتحاد و امتزاج ایتمك، یکپاره اولمق: کمیکلری قایناشوب مفصلی اوینامز اولمش. ۲. مجـ. صیقی فیقی مناسبت پیدا ایدوب اتحاد ایتمك: اونلر قایناشدیلر.

قایناق { سـ. ۱. ایکی شیئك یاپیشدقلری یر، کینت یری: بونك قایناغی نره‌ده؟ ۲. صرت اتلرینك بوت اتلرینه یاپیشدیغی یر، الیه = قایناقلری چیقیق.

قایناق { سـ. یردن قاینایوب چیقان صو بیكاری، اوفاق بیكار: اوراده برقایناق واردر.

قایناماق { فلـ. ۱. مایع برشی آتشده فقیرفقیر ایتمك، غلیان ایلمك، جوش و خروشه کلمك: بو صو قاینادی‌می؟ ۲. قاینار صویك ایچنده پیشمك: بو ات دها قایناممدی. ۳. شیشوب قبارمق، اکشیمك، تخمر ایتمك: شیره قایناماغه باشلادی؛ معده‌سی قاینایورمش. ٤. یردن شدتله نبعان ایتمك، فوران ایتمك: یردن صو قاینایور. ٥. کثرت اوزره بولنوب قاینایان صو کبی حرکت ایتمك: بو طولابده قارینجه‌لر قاینایور. ٦. برلشمك، یاپیشمق: قیریلان قول کمیکی قاینادی. ۷. کیزلیجه وال آلتندن ترتیب اولنمق: بوراده بر ایش قاینایور. ۸. راحت طورمامق، جوش وخروشده اولمق، دپرنمك: دکیز قاینایور؛ بو آدم قاینایوب طوریور. ۹. صویك ایچنده باتمق: قعر دریایه اینمك: اوقوجه کمی بش دقیقه‌ده قاینادی. ۱۰. محو اولمق = بزم پاره‌لر قاینادی کیتدی.

قاینامه { سـ. قایناماق ایشی، غلیان. (با: قایناماق. == صـ. قاینامش، قایناماغله تهیئه اولنمش: قاینامه ات.

قَب { مه. با: قاب وقیب.

قَبا { یاخود قابا. صـ. ۱. خفیف اولدیغی حالده حجمی بیوك: قبا دوشك، شلته؛ قبا دنك، یوك. ۲. شیش، تومسك: قبا ات. ۳. تربیه‌سز، سوزی ومعامله‌سی غلیظ، یونتلمامش، ظرافتی اولمیان: قبا آدم. ٤. عادی، ظریف ومصنع ویا اینجه ونازك اولمیان، بیاغی: قبا ایش، قبا دیکیش، قبا اتمك، ایشك قباسی. ٥. تربیه مغایر، تربیه‌سزجه: قبا سوز، قبا لسان. || قبا اتلر = صاغری بوتلری. || قبا صبا، قبا طاسلاق = قبا برصورتله، ایشك یالکز قباسی، اینجه تفرعاتنه کیریشمکسزین: قبا صبا، قبا طاسلاق شکلنی چیزمك. || قبا صقال = صقالی قباریق، بیوك. || قبا طایی = صورتا جسارت صاتان، جسور طاسلاغی. || قبا قوز = یالکز ظاهرده کوستریشلی. || قبا قولاق = حمای نکفی، فر. Oreillon.

قَباء { سـ. عر. اوستلك لباس، جبه، قفتان.

قَباحت { سـ. عر. ج: قباحات. ۱. چرکین فعل وحرکت، یاقیشیقسز معامله: بونی یاپدمسه، بونی سویلدمسه بر قباحت‌می ایتدم؟ بوده برقباحت‌می؟ ۲. خفیف جرم، قصور، مستلزم مجازات تکدیریه اولان جرم، جنحه: بو قباحتك جزا.

سی نه‌در؟ توقیفنی موجب اوله‌جق بر قباحتی می واردر؟ قباحتمی بیله‌یم ده جزامه راضی‌یم. || قباحت ایتمك = قصور ایتمك، یاكلمق : بن سزه طانیشمدیغمه قباحت ایتدم.

قَباحَتسز { ص. جرم وجنحه‌سی اولمیان، بیگناه، معصوم : اوآدم قباحتسزدر.

قَباحَتسزلق { یا قباحتسزلك. س. جرم وجنحه فقدانی، بیگناهلق، معصومیت : اونك قباحتسزلغی تبیّن ایتدی.

قَباحَتلی { ص. جرم وجنحه‌سی اولان، متهم : كندیسی قباحتلی اولدیغنی بیلیر ده سسنی چیقارمیور.

قَباحَتلیلق { یاقباحتلیلك. س. جرم وجنحه صاحبی اولمه، متهملك.

قَبارتمَق { فت. ١. بر شیئك ثقلتنی آرتدیرمقسزین حجمنی بیوتمك، سكرلاشدیرمك: دوشكی، یوكی، پنبوغی قبارتمق. ٢. كوشتمك، قاریشدیروب یوقاری قالدیرمق : طوپراغی قبارتمق. ٣. آرتدیرمق، تزیید ایتمك، (حسابی، یكونی) یوكسلتمك، یوقاری چیقارمق : سز صرفیاتی قبارتمشسكز: او بر یكی قلم ایراد واردات یكونی قبارتدی. ٤. یوكسلتمك، ترسندن قاقوب یوزنی چیقندیلی یاپمق : قوطینك قپاغنده اشارت ایتدیكم یازی‌یی قبارتملی. || قولاق قبارتمق = حیوان قولاقلرینی دیكوب دیكله‌مك : مج. انسان دقتله دیكله‌مك : بزم اوكا دائر قونیشدیغمزی آكلایجه قولاق قبارتمغه باشلادی. || قولتوقلرینی قبارتمق = تفخر ایتمك.

قَبارتمه { س. قبارتمق ایشی. یا : قبارتمق. == ص. ترسندن قاقه‌رق یاپلمش چیقندیلی (نقش ویازی وسائره) : توتون قوطیسی اوزرنده قبارتمه اوله‌رق كندی اسمنی یازدیرمش؛ بولنان اسكی برطاشك اوزرنده قبارتمه بعض یازیلر ورسملر وار ایدی.

قَبارجق { س. ١. صوبك یوزنده یاغمور طامله‌لرندن و سائره‌دن حاصل اولان هوا ایله مملو شیشجك، حباب. ٢. هوا ویا صو ایله طولی اوله‌رق بدنك اوزرنده حاصل اولان اوفاق سیویلجه : اللرنده برطاقم قبارجقلر چیقمش: قره‌قبارجق: دیل قبارجغی.

قَبارمَق { فل. ١. ثقلتی آرتمقسزین حجمی بیوملك، شیشمك : دوشك، شلته قباردی: شو یاصدیغك پنبوغنی آتدیرر. سه‌كز چوق قباره‌جقدر. ٢. یوكسلمك، یوقاری چیقمق، طاشمق : صو قابنه‌اینجه قباردی؛ طاغلرده قارلرك اریمه‌سندن نهرلر چوق قباردی. ٣. (حساب ومبلغ) چیقمق، چوغالمق : دفترمزده مصارف قسمی كیتدكجه قبارمقده‌در. ٤. (حیوان وعلی الخصوص اركك هندی وسائره) توكارینی اورپروب دیكمكله شیشمك : بابا هندی قبارمغه باشلادی. ٥. اكشیوب كوپوره‌رك یوقاری قالقمق، تخمر ایتمك : خمور، شیره قبارمغه باشلادی. ٦. طالغه‌لانمق، طالغه پیدا ایتمك، جوشمق : دكیز كیتدكجه قباریور. ٧. (چوخه وسائره‌نك) خاوی قالقوب یوزلمق : بوچوخه پك چابوق قبارير. ٨. تاولانمق، ایصلانوب یومشامق : وجودك كیری قبارمق. ٩. بولانمق، قاریشمق : صفرام قباردی. ١٠. تفاخر ایتمك، كبر وغرور كوسترمك، قورلمق : اوقباروب طورمسون بو ایشده مدخلی یوقدر. || قولتوق قبارمق = تفخر ایتمك.

قُباره { س. باشی محدب صاری ویا بیاض چیوی كه قاقلدیغی یرده پول كبی طوروب تزیینه یارار : پرنج، كومش، یالدیزلی قباره‌لرله مزین چكمجه.

قَباره‌لی { ص. قباره دینلن چیوی صورتنده پوللرله مزین : قباره‌لی صندیق.

قَباریق { ص. قبارمش، شیشمش، اوفورلمش : یاكاغدك برطرفی قباریق ایدی. == س. ١. قبارمش، شیشمش یر، هوا ویا صو ایله طولی اوفاق سیویلجه: وجودنده برطاقم قباریقلر پیدا اولدی. ٢. چوخه وسائره اوزرنده خاوك قالقمه‌سندن حاصل اولان چیقندیلی نقطه : بعض فصللرده یاغمور طامله‌لرندن قباریقلر اولور.

قَباق { س. [«قاب» دن مشتق اولوب، وجه تسمیه‌سی معروف برجنسنك صو وسائره قابی اولمسیدر.] قاون قارپوز

وخيار جنسندن اوله‌رق يره سورينن ايرى ياپراقلى بر نباتك ويرديكى ايرى ثمره‌دركه سبزه‌دن معدود اولوب مختلف يمكاره كيرر وانواع كثيره‌سى اولوب بعض نوعلرى خيلى بيوك اولور، عر. قثاء، فا. كدو : آرمود قباغى = آرمود بچيمنده يالكز سوس ايچون ديكيلير بر قباق؛ ساقز قباغى = تازه ينن اك كوچكى؛ آصمه قباغى = چارطاق اوزرينه آلنوب پك زياده اوزايانى كه ميخوشيجه اولوب ينه تازه ينير؛ بال قباغى = قورووسى ينير اوزونجه قرمزى قباق؛ مج. بر شئ بيلمز، احمق آدم؛ حلواجى قباغى = قيشين قورووسى ينن وحيواناته يديريلن پك ايرى و بووارلاق جنسى؛ صو قباغى = ايچى بوش واورته‌سى اينجه اولوب قورودلدقدن صكره صو وساره وضعنه يارايانى. || قباق باشده پاتلامق = برفعلك جزاسى كندى چكمك، زيانى كنديسنه راجع اولمق. || باروت قباغى = باروتلق، باروت محفظه‌سى. || قباق باغلامق = يوزمك ايچون قولتوقلرك آلتنه صو قباغى قويمق. || قباق طادى ويرمك = بيقديرمق، اوصاندرمق. == ص. ١. صاريشين، ماويش: قباق بر اوغلان. ٢. طاتسز، لذتسز : بر قاون كسدك قباق چيقدى. ٣. چپلاق، آچيق : يالين آياق باشى قباق.

قبالاشديرمق { فت. قبالق ويرمك، ظرافتسز وغليظ ايتمك : اودانتله اثوابى قبالاشديردى؛ ذاتا قبادر ايدى. يكى صوئوق شاقه‌لر كنديسنى برقات دها قبالاشديريور.

قبالاشمق { فل. قبا اولمق، ظرافتى غائب ايتمك: ثروت قزانمغله بر آز نازكلك ده استحصال ايده‌جكنه دها زياده قبالاشدى.

قبالق { س. ١. آغر اولمديغى حالده حجمى بيوك اولان شيئك حالى، آز ثقلته حجم بيوكلكى : بو شالته‌نك قبالغى انسانى راحتسز ايدر. ٢. ظرافت ونازككدن عارى طور ومعامله، تربيه‌سزلك، غليظ قول و فعل : بو آدمك قبالغى چكلمز.

قبالامق { فت. (عر. «قباله»دن) طوپدن صاتمق، بر شيئى تفرعات وملحقاتيله برابر كوتورى فروخت ايتمك.

قِباله { سث. عر. ابه‌لك علم وصنعتى: فن قباله‌ده ماهر بر طبيب.

قَباله { سث. عر. ١. التزام تمسكى. ٢. برشيئك تفرعاتيله برابر طوپدن وكوتورى صاتلمسى. ٣. موسويلرك كندى جماعتلرينه عائد اولمق اوزره اتكى بعض مستهلكاتدن ويردكارى رسوم.

قبّان { سذ. عر. ازبانزدى : قپان بيوك ترازى.

قبائح { سث. جم. عر. فد : قبيحه. با : قبيحه.

قبائل { سث. جم. عر. فد : قبيله. با : قبيله.

قُبح { سذ. عر. ١. چركينلك، زشتلك : وجهنك قبحى. ٢. چركين ايش، كوتى فعل وعمل.

قُبحيّات { سث. جم. عر. چركين وكوتى ايشلر، ناسزا افعال و حركات : چوجقلرى قبحياتدن منع وتنفير ايتملى؛ او آدم قبحياته مائلدر.

قَبر { سذ. عر. ج : قبور. مزار، مرقد، تر. سين : شيخ سعدينك قبرى شيرازده الى يومناهذا زيارتكاهدر؛ قبور مسلمينى چيكنمك جائز دكلدر.

قَبرِستان { سه. فا. مزارلرى حاوى محل، مزارلق، مقبره: قبرستانك اطرافنه ديوار چويرمك.

قِبريس { سخ. ه. آناطولى و شام ايله مصر سواحلى آره‌سنده معلوم بيوك آطه كه آسيا قطعه‌سى جزايرندن معدود در. || زاج قبريس = اصطلاح كيمويده كبريتيت توتيا دينلن ماده. || قبريس طاشى = يلانجى الماس. || قبريس طوقومه‌سى = يورغان وياصديغى يوزى ومقعد وساره طاقمى ياپيلان قالينجه بياض بز اوزرنه قره قلمله ايشلنمش بر نوع طيانيقلى يازمه‌كه وقتيله چوق قوللانيليردى.

قِبريسلى { س. ص. قبريس آطه‌سى اهاليسندن اولان.

قَبض { سذ. عر. ١. ال ايله طوتمه، اله آلمه، قاورامه. ٢. آلمه، اخذ، تسلم : مبلغ مذكورى اخذ و قبض ايتديكمى مبين اشبو سند اعطا قلندى؛ تحصيلاتك قبضنه مأموردر. ٣. بر آدمك روحى عزرائيل طرفندن آلنمه، فوت، وفات، ارتحال : فلان تاريخده قبض او-

لندی؛ روح بر فتوحی قبض
ایدلدی؛ عزرائیل قبض ارواحه
مأموردر. ٤. طوتغینلق، پکلك،
انقباض: قبضه اوغرادی. [بو
معنا ایله ترکجه‌ده ص. کبی دخی
قوللانیلوب اسمی «قبضلق»
صورتنده افاده اولنور:] قبض
اولدی.

قَبضه { سذ. عر. ١. پنجه، آوج:
اونك قبضهٔ تصرفنده‌در؛
قبضهٔ تقدیر کردکارده‌یز. ٢.
بر شیئك طوتیله‌جق یری:
قبضهٔ سیف. ٣. بر آوج طولو-
سی، بر طوتام: بر قبضه طو-
پراق.

قِبط { سذ. عر. مصر قدیم اهالیسی
اولان قوم که الیوم همان
کاملاً منقرض اولوب، ذاتاً کند-
یلری عربی الاصل اولدقلری
کبی، بعد الاسلام ینه عربلرله
اختلاط و امتزاج ایده‌رك عر-
بلشمشلردر. مع‌هذا خالص عرب
اولانلر کندیلرینی هم‌جنس عد
ایتمیوب فلاح نامیله آیریورلر.
[اسم جنسدر.]

قِبطی { ص. س. عر. ث: قبطیه.
١. قبط قومنه منسوب
ومتعلق: لسان قبطی، حروف
قبطیه. ٢. آوروپانك بعض
جهتلرینه مصردن کله‌رك کیتد-
کلرینه مبنی اصل هندن کله
اولان چنکانه‌لره ویریلن اسمدر:
جسارت عرض ایدرکن مرد
قبطی سرقتن سویلر. — جمعی
فارسی قاعده‌سنجه «قبطیان»
صورتنده ده قوللانیلیر: رئیس
قبطیان.

قِبطیجه { ص. چنکانه لساننده و
یا چنکانه‌لرك طرز و
طورینه موافق: قبطیجه لقردی،
قبطیجه یاشایش. = ح. چنکانه
لساننده و یا چنکانه‌لر طرز و
اصولنده: قبطیجه سویلمك؛
قبطیجه یاشامق.

قَبل { ظز. اوك، اوکده، ایلری،
ایلریده، اول، مقدم: قبل-
الطوفان = طوفاندن اول، طوفان
اولمازدن؛ قبل الظهر = اویله‌دن
اول؛ قبل الطعام = یمکدن اول؛
قبل هذا = بوندن اول. [بوکبی
تعبیرات عربیه‌ده بولنور.] || ما
قبل = کچن، کچمش، بر شیئدن
اول‌کی، مابعد مقابلی: هیچ بر
نظامك ماقبلنه شمولی یوقدر.

قِبَل { سذ. عر. طرف، جهت،
نزد: قبل شرع شریفدن.

قِبله { سذ. عر. ١. نمازده‌دونیلن
طرف، هرکس نماز قیلار-
کن یوزینی توجیه ایدوب اوکده
طوتدیغی جهت که اهل اسلام
ایچون کعبهٔ شریفه‌نك بولندیغی
جهتدر: یوزینی قبله‌یه چویردی؛
قبله‌یه طوغری دونمك. ٢. مج.
هرکسك توجه ومراجعت ایتد-
یکی محل: دربار همایونی قبلهٔ
ارباب حاجتدر. ٣. جنوب روز-
کاری: قبله اسیور. || اهل قبله=
غلط تعبیر اولوب طوغریسی
اهل حبره‌در. با: حبره.

قُبله { سذ. عر. اوپمه، بوسه. ث.

قِبله گاه { س. فا. [عر. قبله =
م. فا. گاه = محل] قبله
یری، قبله طرفی: قبله گاه اشرف
شیرین زباندر قاشلرك.

قِبله نامه { س. فا. [عر. قبله =
م. فا. نامه = یازیلی
شیٔ] قبله‌یی کوسترمکه مخصوص
پوصوله، قبله نما.

قِبله نُما { س. فا. [عر. قبله = م.
فا. نمودن = کوسترمك]
قبله‌یی کوسترن پوصوله.

قُبور { سذ. جم. عر. فد: قبر.
با: قبر.

قَبورغه { قبوق. با: قابورغه و
سائره.

قَبول { سذ. عر. ١. آلمه، ویر-
یلن بر شیئی اخذ ایتمه:
کوندردیککز هدیه‌یی قبول
ایتدم؛ هدیه‌کز قبولمدر. ٢.
زیارته کلن آدمی معاملهٔ لازمه
ایله ویا هر نصل اولورسه بر
صورتله ایچری‌یه آلمه، زیارته
مقابله ایتمه: بکا مساعده ایدك
شو مسافرلری قبول ایده‌یم؛
اوده مسافر قبول ایده‌جك
کیمسه یوقدر؛ بوکویده مسافر
قبول ایدن وارمیدر؟ کیتدیککز
یرده حسن قبوله مظهر اولدق؛
کندیسی صوؤق برصورتله قبول
ایتدی؛ پك راحتسز اولدیغم
ایچون زیارتمه کلن ذواتی قبول
ایده‌مدم. ٣. ارتکاب ایتمك،
کوتی بر ایشه تنزل ایلمك: بن
یالانی قبول ایتمم؛ اوآدم کندی
اونده اویله بر حال وقوعنی هیچ
بروقت قبول ایتمز؛ سزك علیهکزده
بولنمغی هیچ بر وجهله قبول ایتمم.
٤. راضی اولمه، رضا، موافقت:
بو صورت تسویه‌یی قبول ایتد-
یکزمی؟ ٥. آلوب قوللانمه،
اتخاذ واستعمال: ترکلرك قدیماً
کندی خطلری وار ایکن بعد

الاسلام حروف عربیه‌یی قبول ایتمشلردر؛ سوداننك جنوب جهتلری اهالیسی دین اسلامی یاقینلرده قبول ایتمشلردر. ٦. مجـ. تصرف ایچون ثانیا سویلنن سوزدرکه اونکله عقد تمام اولور. || حسن قبول = ممنونیتله تلقی، خوشلانه‌رق وآثار مسروریت کوسترهرك کمال اکرام وتعظیمله استقبال: هر کیتدیکمز یرده حسن قبول کوردك، حسن قبوله مظهر اولدق.

قبوللانمق { فـ. قبول اولنمق. = فتـ. ضبط، غصب ایتمك. [اصلی: قپاللانمق.]

قبه { سـ. عر. نصف کره شکلنده یاپلمش کارکیر سقف، کنبد: آیاصوفیه جامع شریفنك متعدد قبه‌لری اولوب آیری آیری ستونلر اوزرینه طیانمقلری حالده سلیمانیه بر تك قبه ایله مستوردر. || قبه آلتی = وقتیله حضور همایونده مجلس عالی انعقادینه و سائر مراسم عالیه‌یه مخصوص محل خاص. || حبه‌یی قبه ایتمك = اهمیتسز برشیئی بیوك کوسترمك.

قبه‌لی { صـ. ١. سقفی نصف کره شکلنده اولان: قبه‌لی جامع، قبه‌لی حمام؛ بو یوزوك طاشی‌یك قبه‌لی. ٢. قبه شکلنده اولان = قبه‌لی سقف.

قبیح { صـ. عر. ذ: قبیحه. [« قبح » دن صشـ.] ١. چرکین، زشت: وجه قبیح؛ قبیح الوجه = چرکین یوزلی؛ قبیح الشکل = هیئتی چرکین. ٢. یاقیشیقسز، ناسزا، مذموم، معیوب: فعل قبیح؛ تعبیرات قبیحه.

قبیحه { سـ. عر. ج: قبایح. چرکین وناسزا فعل وحرکت: ارتکاب قبایح.

قبیل { سـ. عر. جنس، نوع، صوی، درلو، صنف، مقوله: بو قبیل ایشلر؛ بوقبیلدن بر ایش.

قبیله { سـ. عر. ج: قبائل. بر صویدن توره‌مش و بر رئیسك تحت ریاستنده اوله‌رق برلکده یاشار جماعت، برلکده قونوب کوچر کوچبه خلق، عشیرت، اویماق: قبائل عرب؛ قبیله شیخی.

قپاتمق { فتـ. ١. باشقه‌سی واسطه‌سیله قپامق، بند ایتدیرمك: قپویی قپاتدم. ٢. سد ایتدیرمك، طیقاتمق: صو یولنی قپاتمشلر. ٣. کسدیرمك، سد وبند ایتدیرمك، ایشلمزحاله کتیرتمك: یولی کیمسه‌یه قپاتاملی. ٤. اورتدیرمك، اوستنه قودیرمق: حیوانه اکر، جول قپاتمق. ٥. تعطیل ایتدیرمك، ختام ویردیرمك: مجلسی، مداکراتی قپاتدی. ٦. سائرلرندن کسوب کندینه حصر ایتمك: بر آلفته‌یی قپاتمق = آیریجه بر یره چکه‌رك صنعت مکروهه‌سندن منع ایله کندینه حصر ایتمك، مانتونه اتخاذ ایتمك. ٧. مزایده ویا مناقصه‌ده باشقه‌لرینك مداخله‌سنی منع ایچون اعمال نفوذله اوجوزجه کندینه تأمین ایتمك. || مجـ. یلکن قپاتمق = اورصه ایدوب روزکاری باش طرفه آله‌رق عکسنه ایشلتمك.

قپاتمه { صـ. سـ. ١. قپادلمش، حصر و توقیف اولنمش. ٢. بر آدم طرفندن بر محل مخصوصه چکدیرلمش وسائر خلقله مناسباتی کسلمش فاحشه، مانتونه، مترس: اوفلانك قپاتمه‌سیدر؛ اولی ذکلدر لکن بر قپاتمه‌سی واردر. ٣. مزایده‌یه قونیوب کیزلیجه آلنمش، ال آلتندن برآدمه حصر اولنمش (اشیا).

قپاروز { سـ. [« قاپمق » لغت ترکیه‌سندن رومجه‌یه تقلیداً یاپلمش عامیانه بر لغت غریبه‌در.] حقسز یره و غصب و رشوت صورتیله قاپلمش مال، رشوت، ارتکاب، نامشروع فوائد: قپاروزی‌سور؛ قپاروزدن زنکین اولدی.

قپاروزجی { صـ. سـ. مرتکب، رشوتجی، چاقر پنچه.

قپاق { سـ. [« قپامق » دن] ١. هر نوع قابك اوستنی اورتمکه مخصوص مختلف شکل وصورتده صفحه کرك قابه مربوط وکرك آیری اولسون: صحن، تنجره، قوطی، جزوه، ابریق، صندیق قپاغی؛ قپاغی آچق، قالدیرمق. ٢. لغم وسائره اوستنی اورتمکه یارایه بیله‌جك صورتده اینجه و یاصی چیقارلمش طاش: صو یولنك اوستنه قپاق اورتمك. ٣. بعض اعضاء بدنی اورتمکه مخصوص زار و یا عضو: کوز قپاغی؛ اوست قپاق، آلت قپاق؛ دیز قپاغی. ٤. مجـ. هرطرفنده ایکی صره طوپی حاوی اسکی برنوع

سفينهٔ حربيه؛ قپاق سواريسى = بحريه ميرالايى. ‖ قپاغى آتمق = ١. عجله ايله قاچوب قورتلمق. ٢. التجا ايتمك، قاچوب صيغنمق. ‖ قپاق اورمق = صاقلامق، كيزله‌مك، اورت باص ايتمك. ‖ تجره يووارلانمش قپاغنى بولمش = ايكى آرقداش ويا قارى قوجه بربرينه اويغون. ‖ تجره‌ده پيشيروب قپاغنده يمك = فقيرانه ياشايشله قناعت ايتمك.

قَپاقسز { ص. قپاغى اولميان. آچيق، مكشوف: قپاقسز تجره.

قَپاقلى { ص. ١. قپاغى اولان: قپاقلى جزوه، كاسه. ٢. كيزلى، صاقلى، مستور، مخفى: بو كيزلى قپاقلى بر ايش دكلدر = ظاهرى و علنيدر. == س. ١. ناملوسنك قويروغنده بر نوع قپاغى اولان نو ايجاد بر جنس تفنك كه اليوم متروك حكمنه كچمشدر. ٢. طوپلرك مهمات آرابه‌سى كه ياغموردن محافظه ايچون محكم قپاقله اورتيلى اولمسى شرطدر.

قَپال { س. حصر، محصوريت.

قپالمق { فل. با: قپانمق.

قَپاللانمَق { فط. [زبانزدى: قپو. للانمق] كنديسنه حصر ايتمك، غصب ايتمك.

قَپالى { يا قپالو. ص. ١. آچيق اولميان، قپانمش، مسدود: قپالى قپو، پنجره، قپاق، كوز. ٢. قپوسى ويا قپاغى قپانمش، مغلوق: قپالى او، صنديق، قوطى. ٣. اورتيلى، اورتلمش، مستور: قپالى يوز؛ قپالى قادين. ٤. كچلمز، ايشلمز، مسدود، معطل: قپالى يول، قپالى چارشى. ٥. آچيق و براق اولميان، بولوطلى، بولانيق: قپالى هوا؛ بو كون كوك يوزى قپاليدر. ٦. آچيقدن بيان اولنميان، مغلق، مرموز، مبهم: اوراسنى قپالى كچدى؛ بو عباره پك قپالى؛ قپالى سوز. ‖ باشى قپالى = كيزلى. مكتوم. ‖ كوزى قپالى = تجربه‌سز، آلیشمامش، عجمى، معصوم.

قَپامَق { فت. ١. آچيق برشيئى، بر منفذى قپالى ايتمك، سد و بند ايلمك: قپويى، پنجره‌يى، دليكى قپامق. ٢. برشيئك قپوسنى ويا قپاغنى اورتوب قپالى حالنه قومق: اوى، دكانى، صنديغى، قوطى‌يى قپامق. ٣. اورتمك، ستر ايتمك، اوستنه پرده ويا اورتى چكمك: يوزينى قپامق. ٤. كسمك، سد ايتمك، كچلمز و ايشلنمز حاله قومق: او يولى قپامشلر؛ ييقيلان بر قيا جاده‌يى قپادى. ٥. بر يرك ايچنده قپالى طوتمق، چيقارمامق، حبس ايتمك: جانى‌يى محبسه قپامشلر؛ شو طاوقلرى قپامليسكز كه باغچه‌ده زيان ايتمسينلر. ٦. ايشلتمه‌مك، معطل ايتمك: او فابريقه‌يى قپاديلر؛ كنديسى بر لوقنطه آچمشيدى لكن بر آى كچمه‌دن قپادى. ٧. سوزنى ايتمه‌مك، بحثندن كچمك، مسكوت عنه براقمق: اوراسنى قپا؛ كوزل بر بحث آچمشيكن درعقب قپادى. ٨. طولديرمق، املا ايتمك، قويو و خندق كبى چقور بر شيئى يوق حكمنه قومق: او قويويى، او خندغى، تمل يرلرينى قپاديلر. ٩. آچيق بر حسابى طولديرمق، محسوب ايده‌رك تسويه ايتمك، ايليشيك براقمامق: او حسابى قپادق؛ آله‌جغنى ويره‌جكيله قپادى. ١٠. ادخار، احتكار ايتمك: ذخيره‌نك چيقه‌جغنى آكلايوب وقتيله كليتلى مقدار قپامش. ‖ كوز قپامق = ١. اويومق: بتون كيجه كوز قپايه‌مدم. ٢. كورمه‌مزلكه كلمك، اغماض ومسامحه ايتمك: بعضاً تجارتده كوز قپامق ضروريدر.

قَپامه { س. ١. قپامق ايشى. با: قپامق. ٢. قپو قپامه‌جه = طوپدن، بتون هيئت: مكتب قپامه‌سى = بتون مكتب خلقنك هيئتله سيره چيقمسى و بونك آلايى. ٣. تكميل اثواب طاقمى: قپامه چيقمق = ميعادنده اثواب ويرلمك؛ قپامه بها = ملبوسات بدلى. ٤. بول تازه صوغانله پيشمش ات يمكى انواعى: قوزى قپامه‌سى.

قَپامه‌جى { س. تكميل اثواب و چماشير و آياق قابى كبى ملبوسات طاقمى صاتان اصناف: بر قپامه‌جى‌يه يناشوب اوستنى باشنى دوزلتمك.

قَپان { س. [«قاپمق» دن] حيوان و قوش طوتمغه مخصوص آلت، طوزاق، دام: فاره، صاكسار، قوش قپانى؛ تل، دمير قپان؛ قپانه دوشمك. طوتلمق. — قاپان وقبان ماده‌لرينه‌ده با.

قپانجه { س. [فارسی زعم اولنه -
رق « چه » ادات فار -
سیه‌سیله تشکیل اولنمش غلط بر
لغتدر.] کوچك قوش قپانی.

قپامق { فل. لج. ١. آچیق شیء
قپالی اولمق، بند اولنمق،
مغلوق اولمق : قپو قپاندی؛ بو
پنجره قپانمیور. ٢. بر شیئك
قپـوسی یا قپاغی ویا دیکر بر
منفذ ومدخلی سد وبند اولنمق:
او، دکان، صندیق، قوطی
قپاندی. ٣. اورتلمك، اوستنه
اورتی و پرده چکلمك، ستر او-
لنمق، مستور اولمق : بو چچه
ایله دوشمه‌نك هرطرفی قپانمیور؛
اکرك اوستی خاشه ایله قپانیر.
٤. کسلمك، سد اولنمق، ایشلنز
و چکلمز حاله کلمك : یووارلنان
قیالردن یول قپانمش؛ آچیلان
لغملردن یوللر قپاندی. ٥. چیقما-
مق، ایچریده طورمق، احتباس
ایتمك : اونده قپانوب مطالعه‌ایله
مشغول اولیور. ٦. اورتنمك،
تستر ایتمك، ارککدن قاچق :
بو قیز اون ایکی یاشنه کلیور
آرتق قپانمليدر؛ بعض یرلرده
قیزلر اولنجه‌یه قدر قپانمازلر. ٧.
تعطیل اولنمق، ایشلمه‌مك، معطل
اولمق : او دکرمن، فابریقه،
لوقنطه قپاندی : چارشی قپاندی.
٨. بحثی اولنمامق، سکوتله پکیر-
لمك، مسکوت عنه قالمق : او
سوز، او بحث چابوق قپاندی.
٩. طولدیرلمق، املا ایدلمك،
قویو و خندق کبی برچقور یوق
حکمنه قونمق : او قـویو، او
خندق قپاندی. ١٠ حساب
کسلمك، قطع اولنمق، محسوب
اولوب ایلیشیك قالمامق : بنم
حسابم، بو سنه‌نك دفترلری
قپاندی. ١١. دیز چوکه‌رك ویا
یوز اوزره دوشه‌رك صارلمق :
آیاقلرینه، دیزلرینه قپاندی؛ یر-
لره قپاندی. ١٢. آتك اوك
آیاغی ســورچوب باشی اوزره
دوشمك : بو حیوان چوق قپانیر.
١٣. یاره التیام بولمق، هرطر-
فنك دریسی برلشوب اورتلمك :
قورشون یاره‌لری دها قپانمدی.
١٤. کوك یوزی بلوطله اورتیلوب
هوا قپالی ومغموم اولمق : آفا-
قك هر طرفی قپاندی. ١٥.
(کوز) مسدود اولمق، کور
اولوب کورمه‌مك : بیچاره‌نك بر
کوزی قپاندی. ١٦. (برعائله
وسلاله یا خاندان) منقرض او-
لمق، ذریت قالمامق : برمکیلر
سلاله‌سی تا اسکیدن قپانمش
ایدی : او مملکتده بر خاندان
وار ایدی اوده قپاندی. ١٧.
محاصره‌یه کیرمك، تحصن ایتمك:
آچیقده مقاومت ایده‌میه‌جکنی
آکلاینجه معیتنده‌کی عسکرله
قلعه‌یه قپاندی.

قپانمه { س. قپانمق ایشی. با :
قپامق.

قپانیجه { س. وقتیله رجال دو-
لته مخصوص اولان
ککبش ودور یك یاقه‌لی محتشم
کورك.

قپانیق { ص. ١. هر طرفی قپالی
ومسدود اولوب نظارتی
اولمیان : بو او یك قپانیقدر.
٢. بولوتلی، قپالی، مغموم : قپا-
نیق هوا. ٣. قراکلقجه، مظلم :
قپانیق رنك. ٤. هر کسله کو-
ریشمز، آیریجه بر حالده یاشار،
محجوب : پك قپانیق آدمدر.
٥. انشراحی اولمیان، مغموم،
مکدر. ٦. قپالی : قپانیق اشتها.

قپر { ظ. متمادی و غیر منقطع
قیملدانمغی تصویر وتقلید
ایدوب مکرر قوللانیلیر : قپر
قپر قیملدانمق؛ کوزلرنی قپر قپر
اوینانیوردی.

قپرداتمق { فت. خفیف صورتده
ومتمادیا تحریك ایتمك،
طورمیوب اوینامق : کوزلرکی
قپرداتوب طورما.

قپردامق { فل. و :

قپردانمق { فل. خفیف صورتده
ومتمادیا اوینامق : بر
فاره چکمجه‌نك ایچنده قپردایوب
طوریور.

قپردی { س. خفیف صورتده
ومتمادی قیملدانمه.

قپلامق { قپلانمق، قپلامه وسا-
ئره. با : قاپلامق و
سائره.

قپلان { س. اك زیاده هندستان
جنکلرنده وهندچینی ایله
جزائر متجاوره‌ده بولنان یك
وحشی و ییرتیجی بر حیوان که
کدی‌یه مشابه لکن جسیم او-
لوب قامشلقلرده یاشار واوستنه
قیرلادیغی انسان ویا حیوان
پنجه‌سندن قورتلاماز، نمر، پلنك.

قپمق { فت. کوزلری عجله ایله یو-
موب آچمق، اختلاج اجفان
ایتمك : کوز قپمق؛ کوز قپنجه‌یه
قدر = آن واحده.

قپمه { س. ١. کوز قپاقلرینی اوینا-
تمه، اختلاج اجفان : کوز
قپمه. ٢. کوزله اشارت، غمز،
غمزه.

قَپو { ياخود قاپو ويا قاپى. ـــ. ١. او وقوناق ودائره وهرنوع
بنانك كيريلوب چيقيله جق يرى،
باب، در : او، قوناق، سراى
قپوسى؛ قپودن ايچرى كيرمك،
قپودن طيشارى چيقمق؛ اوطه
قپوسى؛ صوقاق قپوسى = صو-
قاغه آچيلان طيش قپو. ٢.
دائرهٔ رسميه، اصحاب مصالحك
مراجعتگاهى اولوب بالطبع قپو-
سى بيوك اولان قوناق : پاشا
قپوسى = وقتيله صدارت دائره‌سى
حكمنده اولان باب‌عالى وطشره-
لرده‌حكومت قوناغى: شيخ‌الاسلام
قپوسى = دائرهٔ مشيخت اسلاميه؛
سرعسكرقپوسى = دائرهٔ عسكريه؛
آغا قپوسى = وقتيله يكيچرى
آغالغى دائره‌سى. ٣. مأموريت،
منصب، خدمت : قپو بولمق؛
قپودن اولمق. ٤. برخدمتجينك
خدمتنده بولنديغى خانه ويا قو-
ناق. ٥. هرحاجت ايچون مرا-
جعت اولنان بيوك قپو، دربار،
دركاه، باب، عتبه : بو قپودن
قوغيلورسه‌م خانقى قپويه كيده-
بيليرم. ٦. طاوله اويوننده
مختلف يرلردن ايكى طاش اوينا-
يوب ايكيسنى برخانه‌يه كتيرمك،
اورليه جق صورتده بربرى
اوستنه قومق : قپو ياپمق، قپو
قزانمق. ٧. مج. ايراد اولنه‌جق
برسوزه ويا ايديله‌جك برتكليف
ويا رجايه مقدمه اوله‌جق بهانه
ووسيله : ايده‌جكى تكليفه تمهيدين
قپو ياپيور. || قپو آچمق = ١.
باشلامق، بدأ ومباشرت ايتمك.
٢. تمهيدات و مقدمات ايراد
ايتمك. ٣. يول آچمق، مثال
اولمق، مثال ويرمك. || قپويى
بيوك آچمق = چوق مصارفه
كيرمك. || آچيق قپو = مسافر
قبول ايدر خانه، خاندان، مهما
ننواز؛ قپوسى آچيقدر. || آرابه
قپوسى = آرابه كيروب چيقه‌جق
صورتده بيوك قپو. || قپو آغاسى =
سراى همايونده آق آغالرك بيو-
كى. || قپو اوغلانى = بربطريقخا-
نه ويا سفارتخانه‌نك مصالح عاديه
ايچون دوائر رسميه‌يه كيدوب
كلمكه مأمور خدمه‌سى. || قپو-
دن باقمق = اوه قپانوب چيقه-
مامق : مارت قپودن باقديرر.
|| جمله قپوسى = ايچريده آيرى
آيرى اوطه‌لر ومساكن بولنان
بربيوك عمومى قپوسى : مدرسه-
نك جمله قپوسى. || قپوچوقدارى =
قپو كتخداسى معيتنده مأمور.
|| قپو خلق = وقتيله پاشالرك
معيت عسكريه‌سى. || دمير قپو =
١. ايكى طرفى قيالق طاغ او-
لان تهلكه‌لى بوغاز و دربند.
٢. نهرك ايچنده سيرسفائنه مانع
جسيم طاشلر، شلاله : طونه‌نك
دمير قپولرى. || قپو قپو طو-
لاشمق = هرطرفه مراجعت ايتمك.
|| قپو قولى = وقتيله دركاه معلا
عسكرى. || قپو كتخداسى = ولا-
يتلرك مركز سلطنت دوائرنجه
اولان ايشلرينى يوروتمكه مأ-
مور ذات. || قپو ياپمق = ١.
مقدمات تمهيد ايتمك. ٢. طاوله
اويونده ايكى طاشى بوش برخا-
نه‌يه جمع ايتمك. || قپو يولداشى =
برافنديك خدمتنده وبر قپوده
بولنان، خدمت آرقداشى.

قَپوجى { ـــ. بر بيوك ويا رسمى دائره‌نك قپوسنى بكلمكه
وآچوب قپامغه ومراجعت ايدنلر-
دن ايجاب ايدنلرى قبوله مأمور
خدمه، بواب، دربان : مكتب
قپوجيسى. || قپوجى باشى = ١.
ركاب همايون سربوابينى، دركاه
عالى حاجبى. ٢. اعتبارى اوله-
رق بررتبهٔ مخصوصه اتخاذ او-
لنان بوعنوانى حائز ذات : فلانه
ركاب همايون قپوجى باشيلغى
ويرلدى.

قَپوجيلق { ـــ. قپوجى خدمتى، بوابلق، دربانلق.

قَپودان { ـــ. [يتا. Capitano] ١. رئيس، باش، سر
كرده. ٢. كمى رئيسى، سوا-
ريسى : كمى قپودانى؛ برنجى قپو-
دان، ايكنجى قپودان. ٣.
سفن حربيه‌ده بحريه ضابطانندن
قول آغالرينه ويريلن عنواندر. —
عنوان كبى ده قوللانيلير : احمد
قپودان، محمد قپودان. || قپو-
دان دريا، قپودان پاشا = وقتيله
بحريه ناظرى. || طوپچى قپودانى =
سفن حربيه‌ده طوپچى معلمى
بولنان قول آغاسى.

قَپودانلق { ـــ. ١. باشاق، ريا-ست. ٢. كمى سوا-
ريلغى، رئيسلك : بوكميده كيم
قپودانلق ايديور؟

قَپودانه { ـــ. [يتا.] بح. وقتيله بحريه فريقندن بيوك
رتبه‌لى وقپودان پاشانك مادونده
بولنان ايكنجى صنف آميراله يعنى
ويس آميراله ويريلن عنواندر.
بونك مادوننده پطرونه وريالة

عنوانلریله ایکی صنف آمیرال دها وار ایدی.

قپورطه { س. بح. با : قاپورطه.

قپوسز { س. ١. قپوسی اولمیان: قپوسز او اولورمی؟ ٢. خدمتی اولمیان، قاپلمامش، آ. جیقده، مأموریتسز.

قپوسقه { س. با : قاپوسقه.

قپولاندیرمق { فتـ. آجیقده بولنان خدمه وساٸره‌یه قپو بولوب یرلشدیر. مك : قپوسزلری قپولاندیرمق ایچون برداٸره تشکل ایتمشیدی.

قپولانمق { فل. قپو بولوب خد. مته کیرمك، یرلشمك. قوللانلمق، قاپلمق.

قت { یاخود قیت. س. ١. یان، عند، نزد : اونك قتنده‌در؛ اونك کبرندن قتنه وارلماز. ٢. فکر وذهاب، مسلك، اعتقاد : بنم قتمده بو شیئك هیچ ذکری یوقدر = بنجه؛ اهل حقیقت قتنده الماسك برپارلاق طاشدن فرق یوقدر.

قت { مه. با : قتر.

قت { یاخود قیت. س. با : قط.

قتاقوللی { س. حیله وکوز با. غجیلغیله آشیرمه، کو. رلدی‌یه کتیروب اصولله نابدید ایتمه : بزم کتابی قتاقوللی ایتد. یلر. عو.

قتال { سذ. عر. («قتل» دن مفا. عله بابندن مصدر ثانی) ١. مقاتله، مضاربه، مشاجره، اورشمه : آره‌لرنده قتال وقوع بولدی. ٢. محاربه، مجادله، جنك، غوغا : حرب وقتال.

قتّال { صه. عر. («قتل» دن سمب.) پك اولدیریجی، زیاده قاتل: سم قتال. ز.

قتر { مه. اینجه وسرتجه یاخود کورك برسسی تصویر وتقلید ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر : قتر قتر کورك یمك؛ قتر قتر کولمك.

قتر { س. (عر. هتردن؟) پالان، اوپدیرمه سوز : قتر آتمق.

قترداتمق { فتـ. قتر قتر ایتدیر. مك، کورك برسس چیقارتمق : الینه برکورك آلوب قترداته‌رق ییوردی.

قتردامق { فل. قتر قتر دیه کو. رك برسس چیقار. مق.

قتردی { س. کورك سسی، قتر قتر ایتمه.

قتل { سذ. عر. اولدیرمه، هلاك ایتمه: فرصت بولوب دشمنی قتل ایتدی؛ قتل ایله اتهام او. لندی؛ قتل نفوس = آدم اولد. یرمه؟ قتل نفس = کندی کندینی اولدیرمه، انتحار؛ قتل عام = ضبط اولنان برمملکتك عموم اهالیسنی قلیجدن کچیرمه : چنکیز استیلا ایتدیکی یرلرك اکثرنده قتل عام امرینی ویرردی.

قتمر { قتمرلی وساٸره. با : قاتمر وساٸره.

قتولیك { با قاتولیق. س. ص. (یو. Καθολικός = عمومی) پاپانك ریاست روحانیه. سی آلتنده اولوب کندیسنه حضرت عیسی (عم) ك وکیلی نظریله باقان خرستیان : آوروپای غربینك قسم جنوبیسنده ساکن اولان اقوام عمومیت اوزره قتولیکدر؛ ارمنی قتولیکی، مارونی قتولیکی، سریانی قتولیکی؛ قتو. لیك کلیساسی، پاپاسی.

قتولیکجه { صه. حـ. قتولیك مذ. هبی و قتولیك مذ. هبنده بولنانلر اصول وطرزنده : قتولیکجه عبادت؛ قتولیکجه آیین تأهل؛ قتولیکجه واپتیز اولدی.

قتولیکلك { س. آنفاً بیان او. لنان قتولیك مذ. هبی : قتولیکلك روملقدن آز وپروتستانلقدن دها زیاده فرق واردر.

قتی { صه. ١. سرت، پك، خشین، درشت : قتی طاش؛ قتی طوپراق. ٢. قوری، یابس، خشك : قتی اتمك ، یومورطه، ات. ٣. شدتلی، شدید، قوی، محکم. ٤. مج. مرحمتسز، ترحم کلمز : قتی یورك. = حـ. ١. پك، زیاده، چوق : قتی یورلدی؛ قتی صوصادی. (اسکیشدر.) ٢. قوت وشدتله : قتی اوردی. ٣. سرتلکله، خشونتله، در. شتلکله : قتی قتی المه بر شی طوتقندی.

قتیق { س. (اصلی : قرتیق = قبوق ویا قبرقمق دیمك اولان «قرتمق» دن) کتن و وکندیر قبوغی که مندر وسا. ٸره طولدیرمغه وساٸره‌یه یارار: قتیق طولدیرمق.

قتیل { صه. عر. («قتل» دن صفـ. مشـ.) اولدرلمش، اولدیر. لمش، مقتول، کشته. (مقتول دها مستعملدر.)

قَتِيلاشديرمَق { فتـ. سرتلشديرمك ، درشت وخشين ايتمك: كونش طوپراغى قتيلاشديرر.

قَتِيلاشمَق { فل. سرتلشمك ، درشت وخشين اولمق: بو طوپراق پك قتيلاشدى؛ ايتمك طوردقجه قتيلاشير؛ خيدودلرك يوركى قتيلاشير.

قَتِيلانمَق { فل. سرتلشمك ، درشت وخشين اولمق: طوپراق كونشدن قتيلانير؛ ايتمك طوردقجه قتيلانير.

قَتِيلانمه { س. سرتلشمه، خشونت پيدا ايتمه، تخشن.

قَتِيلق { س. ۱. سرتلك، پكلك، صلابت، خشونت، درشتلك: طاشك قتيلغى. ۲. قوريلق، يبوست، خشكى: ايمكك، طوپراغك قتيلغى. ۳. شدت، متانت: بوز قتيلغى. ٤. مرحمتسزلك، عدم ترحم: يورك قتيلغى.

قَتِيلمَق { فل. ۱. قتيلاشمق، سرتلشمك، پكلشمك: بو طوپراق پك قتيلدى. ۲. قوپولاشمق، پختيلانمق، تحثر ايتمك: يوغورت، قان قتيلدى. ۳. قسوتلى و تأثرسز اولمق: بوز، يورك قتيلق. || كولمكدن قتيلق. با: قاتلمق.

قيجر { بجردامق، بجردى. با: قيجر وساره.

قيجق { يا قيجيق، قيجيقلامق و سائره. با: غيجيق وساره.

قچان { د. با: قاچان.

قَحبه { سث. عر. نا وسسز قارى، روسپى، فاحشه، زانيه. = ص. تر. روسپى طبيعتلى، روسپى كى وفاسز و ثباتسز، حيله كار: قحبه آدمدر. || قحبه اوغلى = مقصدينه نائل اولمق اوزره هر دنائتى قبول ايدن، آلچاقجه بجريكلى آدم: قحبه اوغلى حريف بونده يابدى.

قَحبه لِك { س. ۱. روسپيلق، فاحشه لك. ۲. مج. روسپى يه ياقيشير حال وطبيعت، وفاسزلق، ثباتسزلق، مكارلق، مكر وحيله: بن اويله قحبه لكى سومم؛ قحبه لكله بنى بو قدر وقت اويالانديردى.

قَحط { سذ. عر. ياغمور ندرتى، قوراقلق، قوراقلقدن محصولات يتيشمه مكله بونك نتيجه سى اولان آجلق، آجيق: قحط وغلا؛ قحط سنه سى. [لسانمزده مستعمل اولان « قط » و « قطلق » بوندن غلطدر. با: قط، قطلق.] || قحط سال = قوراقلق وقطلق سنه سى، قحط وغلا سنه سى.

قِحف { سذ. عر. تث. تقا كيكى، بينى احاطه ايدن كيك، جمجمه.

قَدّ { سذ. عر. بوى، قامت: قد بالا = يوكسك بوى: سهى قد = طوغرى بويلى؛ سرو قد = سروى بويلى؛ قد وقامتى موزون = بويى بوصى يرنده.

قُدّاس { سذ. عر. خرستيانلر عندنده Eucharistie دينلن آيين. قداس آلمق = -Commu nion قومونيون راسمه سنى اجرا ايتمك.

قَدائِف { س. با: قطائف.

قَدَح { سذ. عر. ج: اقداح. ۱. بارداق، كاسه، صو و شراب و سائره ايچمكه مخصوص هرنوع قاب، جام، پياله: برقدح صو، بر قدح شراب؛ ادارۀ اقداح ايتمك = عشرت ايلمك. ۲. راقى و قونياق كبى مسكرات ايچمكه مخصوص بللور وسائره دن كوچك بارداق: راقى قدحى؛ قدح طاقمى. [اصل لسانمزده بو ايكنجى معنا ايله قوللانيلوب لسان عوامه دخى دوشمشدر.] ۳. نبا. چيچكلرك كأسى. || زرين قدح = بر نوع چيچك.

قَدح { سذ. عر. ذم، طعن. [عربيده برآدمك نسل و ذريتنى وشجرۀ نسبنى تكذيب ايتمك معناسنه و سائر معانى يه كلوب بزم استعمالمز معناى مذكوردن غلطدر.]

قَدَحچه { س. فا. ۱. كوچك قدح، كوچك پيمانه. ۲. نبا. چيچك كأسى.

قَدر { سذ. عر. ۱. دكر، قيمت ذاتيه، مقدار: هركسك قدرنى آكلاملى؛ ارباب هنرك قدرى بيوكدر. ۲. اعتبار، حيثيت: كندى قدر واعتبارنى محافظه ايتمك. ۳. رتبه، پايه: عالى قدر = رتبه وپايه سى رفيع. ٤. مقدار، كميت، درجه: على قدر الامكان: امكان درجه سنده، ممكن اولديغى قدر؛ قاريمجه قدرنجه = قاريمجه مقدا

رينه كوره. || ليلهٔ قدر = رمضان شريفك يكرمى يدنجى كيجه‌سى كه قرآن كريمده مدحى و فضائلى مصرح بر ليلهٔ مباركه‌در.

قَدَر { سـ. عر. كافهٔ مخلوقاتك علم ازلىٔ الهيده مثبت اولان جريان احوالى صورتى: قدر تغيير اولنماز: قدرده وار ايسه اوله‌جق: قدرم بويله ايمش؛ قدر الهى؛ قدر ازلى.

قَدَر ۱ { د. [عر. مقدار ديمك اولان « قدر » دن] ۱. مقدار وكميت بيان ايدر: ايستد. يكى قدر = ايستديكى مقدار و درجه‌ده؛ يه‌جك قدر يمك: اوتوره‌جق قدر ير. ۲. تقريب وتخمين بيان ايدر: اونلر يكرمى قدر ايديلر؛ بيك قدر هرك لازم. ۳. انتها بيان ايدر: صباحه قدر = صباحه‌دك؛ نه وقته قدر = نه وقته‌دك؟ بر ايكى‌سنه‌يه قدر. || اسماء اشارتله و « نه » مبهمه‌سيله كنايات مركبه تشكيل ايدر: او قدر، بو قدر، شوقدر؛ نه قدر = قاچ، نه مقدارده. || شو قدركه، شوقدر واركه = شو فرقله كه.

قُدرَت { سـ. عر. ۱. قوت، طاقت، اقتدار: قدرتم يتيور؛ قدرتم يوقدر. ۲. حق تعالى حضرتلرينك هرشيئه قادر اولمسى، كائناتى قاپلامش اولان قوت ازليه‌سى: قدرت الهيه: يد قدرتدن چيقمش. ۳. صنع الهى، طبيعت، انسان الى قاريشمقسزين وجوده كلن شيئلرك منبع و مصدرى: قدرتدن انسان شكلنده بر طاش؛ قدرت حلواسى = بنى اسرائيله سمادن اينن من وآغاجلرده حاصل اولان بر ماده: قدرت حمامى = صيجاق معدن صوبى، بانيه، ايليجه، قاپلارجه: قدرت‌طوبى = كوك كورله‌سى، رعد. ٤. اقتدار مالى، ثروت، غنا، زنكينلك: اصحاب قدرتدن بر ذات. ٥. اهل ومقتدر اولمه: قدرت علميه، قدرت ادبيه.

قُدرَتسِز { صـ. اقتدارسز، غير مقتدر، ضعيف، عاجز.

قُدرَتسِزلِك { سـ. اقتدارسزلق، عدم اقتدار، قوتسزلك، ضعف، عجز.

قُدرَتلى { قدرتلو. صـ. مقتدر، صاحب اقتدار، كوجى يتر. — انشا لساننده سلاطين عظام حضراتنه ويريلن عنوانلر جمله‌سندندر.

قُدرَتياب { صـ. فا. [عر. قدرت = كوج. فا. يافتن = بولمق] قوت بولان، مقتدر اولان، كوجى يتن: بو ايشه قدرتياب اوله‌مدى.

قَدردان { صـ. فا. [عر. قدر = دكر. فا. دانستن = بيلمك] دكرلى آدملرك دكرينى بيلن وآكلايان، تقدير ايده‌ن. بيان: ارباب علم وهنره حرمت ورعايت ايدر بر وزير قدردان ايدى.

قَدردانلق { سـ. دكرلى آدملرى تقدير ايتمك خاصه‌سى: قدردانلق بيوك بر مزيتدر.

قَدردانى { سـ. فا. قدردانلق، دكرلى آدملرى تقدير ايتمه.

قَدرشِناس { صـ. فا. [عر. قدر = دكر. فا. شناختن = طانيمق] دكرلى آدملرى طانيه. بيان: پك قدرشناس برذاتدر.

قَدرشِناسلق { سـ. و:

قَدرشِناسى { سـ. فا. دكرلى آدملرى طانيمه، تقدير ايتمه، دكرلرينى آكلامه: قدرشناسلق بيوك ذواته الزم بر خصلتدر: ابراز مأثر قدرشناسى ايده‌رك.

قَدَرى { طريقت قدريه. با: قادرى.

قَدَرى { صـ. عر. ذ: قدريه. ۱. قدره منسوب ومتعلق. ۲. معتزله‌دن برفرقهٔ مخصوصه‌يه منسوب كه بونلر جبريه فرقه‌سنك عكسنى التزام ايدرلردى.

قَدريل { سـ. [فر. Quadrille] ايكيسى بر طرفدن و ايكيسى مقابل طرفدن اوله‌رق دردر كشى يعنى اركك قادين ايكيشر جفت ايله اوينانيلان آلافرانغه بر نوع رقص: قدريل اوينامق؛ ايى قدريل بيلير.

قُدس { سد. عر. عزيزلك، مقدسلك، مباركلك. || حظيرة القدس = جنت باغچه‌سى. || روح القدس = ۱. جبرائيل (عم). ۲. حضرت عيسى (عم) ه نفخ بيوريلان روح. == سخ. ذ. م. بر وقت ايليا دينيلان شهر مقدس كه فلسطين خطه‌سنك مركزى و بنى اسرائيلك مقرى

اولوب بیت مقدسی حاوی او-لمغله مقامات مقدسه‌دن معدود-در: قدس شریف.

قَدَّسَ { فت. عر. [«قدس» دن تفعیل بابندن ماضی مفرد مذکر غائب] معزز و مبارك ایتسین: قدس الله سره = الله سرینی معزز ایتسین. [اولیاء کرام حقنده ایراد اولنان بو تعبیره مخصوصدر.]

قُدِّسَ { فج. عر. [آنف البیان فعلك مجهولیدر] مبارك ومعزز اولسون: قدس سره = سری معزز اولسون. [اولیاء کرام حقنده ایراد اولنان بودعا تعبیرینه مخصوصدر.]

قُدسی { ص. عر. ث: قدسیه. [«قدس» دن منـ.] مقدس، معزز، جناب حقه و ملائکه‌یه وعالم لاهوته منسوب و متعلق: عالم قدسی = عالم لاهوت. || حدیث قدسی = جانب نبویدن سویلنمش وآنجق من طرف الله الهام اولنمش حدیث شریف: احادیث قدسیه محدثین طرفندن آیریجه جمع وتدوین اولنمشدر. = س. ج. فا. قدسیان = عالم لاهوت سکانی، ملائکه.

قُدسیّات { س. ج. عر. جناب حقه وملائکه کرام ایله عالم لاهوته منسوب ومتعلق ایشلر: قدسیاتله مشغول اولمق.

قُدسیّت { س. عر. مقدسلك، عزیزلك، معززلك: فخر کائنات (صلعم) افندمزك احوال قدسیت اشتمالی؛ حرمین شریفینه تقرب ایدیلنجه بر قد-سیت حس اولنور.

قَدَم { س. عر. ج: اقدام. ١. آیاق، پا: قدم باصمق، وضع قدم ایتمك = آیاق باصمق. ٢. آدیم، خطوه: قدم آتمق. ٣. یاردیم آرشینلق مسافه او-لچیسی: یکرمی قدم بویی واردر؛ انکلیز قدمی = متره ثلثی. ٤. مج. تر. اوغور، میمنت، یمن: قدم کتیرمك = اوغورلی اولمق؛ خوش کلدیکز قدم کتیردیکز. || قدم بوسی = آیاق اوپمه رسمی. || ثابت قدم = پایدار، دواملی. || خوش قدم = اوغورلی، قد-ملی. || قدم ران = آدیم آتان، یوروین، ایلریلین. || قدم رنجه = زحمت، تنزل: فقیر خانه‌یه قدم رنجه بیوریلورسه. || قدم کش = آیاغنی چکن، اجتناب ایدن، چکیلوب بر دها یاناشمیان: بزم عشرتدن قدم کش اولدی. || قدم نهاده = آیاق باصمش، کلمش.

قِدَم { س. عر. ١. اسکیلك، اسکی زماندن قالمش اولمه: بو شهرك قدمی. ٢. دیکرلرندن دها اسکی اولمه، زمانجه ایلری بولنمه، بر رتبه و مأموریت و سائره‌یه دیکرلرندن اول نائل اولمش بولنمه: ترفیع خصوصنده یالکز اهلیت و درایته باقلیوب قدمه‌ده رعایت اولنور؛ او آدمك قدمی واردر؛ قدمجه جمله‌مزدن ایلریدر. ٣. قدیم اولمه، ابتدا-سی اولمامه، قدیملك، ازلیلك: عالمك قدمنه قائل اوله‌جق هیچ بر عقل سلیم صاحبی یوقدر.

قُدُم { یاخود قودوم. س. معدن تونبلك.

قِدَماً { ح. عر. اسکیلکجه، قدمجه، اسکیلك وقدم اعتباریله: او آدم قدماً جمله‌دن زیاده تر-فیعه مستحقدر.

قُدَماء { س. ج. عر. فد: قدیم. || پا: قدیم.

قَدَمسز { ص. اوغورسز، میمنتسز، مشئوم.

قِدَمسز { ص. مأموریت وصنفنده اسکیمه مش، یکی، اسکیلکله ترفیعه حق قزانمامش: اقتدارجه استحقاق وار ایسه‌ده قدمسزدر.

قَدَمسزلك { س. اوغورسزلق، میمنتسزلك.

قِدَمسزلك { س. اسکیلکجه عدم استحقاق، صنف ومأموریتنده یکیلك: قدمسزلکی مانع ترفیعی اولدی.

قَدَملی { ص. اوغورلی، میمنتلی، مسعود، مبارك: دنیایه کلن چوجق اوغورلی قدملی اولسون.

قِدَملی { ص. صنف ومأموریتنده اسکیمش، قدم پیدا ایتمش، اسکیلکله ترفیعه حق قزانمش: آلایك الك قدملی ضابطی اودر.

قَدَمه { س. عر. باصامق، نردبان آیاغی، درجه: قدمه قدمه یوکسلمك؛ باغچه‌یی قدمه قدمه دوزلتمش.

قَدَمی { ص. عر. ث: قدمیه. ت. آیاغه منسوب ومتعلق.

قِدَمی { ص. عر. ث: قدمیه. اسکیلکه ورتبه ومأمو-ریتده مقدملکه منسوب ومتعلق: استحقاق قدمی.

قُدّوس { ص. عر. [«قدس» دن سمبـ. - صفات الهیه‌دندر.-

قافك فتحیده جائزدر.] پك عزیز ومبارك، پك مقدس: یا قدوس!

قُدوم { سذ. عر. كلمه، اوزاق بر محلدن واوزون بر يولدن كلوب يتيشمه. وصول، مواصلت، ورود: قدومكزه حرمةً؛ شرف قدوميله مشرف اولمق. با: قدم.

قُدومیّه { سش. عر. بربيوك ذاتك برسفردن عودت ومواصلتنده تقديمى معتاد اولان پيشكش: قدوميه تقديمى.

قِدوه { سش. عر. [قافك ضميله‌ده لغتدر.] اويله‌جق، اقتدا اولنه‌جق ذات، برصنف وكروهك اوكنده بولنان آدم: قدوة العارفين؛ قدوة العلماء.

قَدید { سذ. عر. ١. كونشده ويا دومانده قورودلمش ات، باصديرمه. ٢. اتلرى دوكلمش وكميكدن عبارت قالمش انسان ويا حيوان بدنى، اسكلت. [عربيده بومعنايه كلمز.] ٣. مج. پك قورى وضعيف آدم.

قَدیر { ص. عر. [«قدرة» دن صش.] قدرت صاحبى، هر شيئه مقتدر وتوانا اولان. [صفات اللهدن اولوب، باشقه‌سى حقنده قوللانلماز.]

قدیفه { س. با: قطيفه.

قَدیم { ص. عر. ث: قديمه. ج: قدماء. [«قدم» دن صش.] ١. اسكى، عتيق، ديرين: زمان قديم؛ تاريخ قديم؛ ازمنهٔ قديمه. ٢. ابتداسى اولميان، ازلى: جناب حق قديمدر؛ عالم قديم اولهماز: كلام قديم. ٣. حق. اولنى بيلير كيمسه‌اولميان. = سذ. عر. اسكى زمان، عهد عتيق: قديمدن برى، من القديم = اسكيدن. = ج. ١. اسكى آدملر، اسكى زمان آدملرى: قدمانك علم هيئت حقنده‌كى معلومات وفرضياتلرى پك مشوش ايدى: قدماء حكمادن. ٢. اسكيلر، قدملرى جهتيله يلرى كلنلر: قدماء رجال دولتدن؛ قدمادن بر ذات. ٣. تر. فد. كبى. ياشلى ووقارلى آدم، آغر باشلى واسكى طرز وقيافتده ثابت آدم: قدما قيافتى؛ قدما طرزى؛ قدماسى بر آدم.

قَدیماً { ح. عر. ١. اسكى زمانده: قديماً قره‌ده واسطهٔ سير وسياحت حيواندن عبارت ايدى. ٢. اسكيدن برى، من القديم = او اراضى قديماً چاير ايدى.

قَدیمی { ص. [عربى تقليدى ايسه‌ده، عربيده مستعمل اولميوب، لسانمزك تصرفات مخصوصه‌سى حكمنه كچمشدر.] اسكيدن موجوداولان، اسكيدن بولنان، دائمى: قديمى برينا؛ بزده قديمى بر باغچوان واردر. = ح. ظز. اسكيدن، من القديم، دائما: او قديمى بزده اوتوريور.

قر ١ { مه. بعض قوشلرك مقره كبى فاصله‌سز اوتمه‌لرينى تصوير وتقليد ايدوب مكرر قوللانيلير: بوتون كون قرقر اوتدى.

قُرا { سش. ج. عر. فد: قريه. با: قريه.

قُرّاء { سذ. ج. عر. فد: قارئ. با: قارئ.

قُرآن { سذ. عر. [«قراءة» دن] فخر كائنات (صلعم) افندمزه نازل اولان كتاب شريفكه كتب سماويه‌نك قدماً دردنجيسيدر، مصحف شريف، فرقان كريم؛ حافظ قرآن = قرآن كريمى ازبردن بيلن آدم.

قُرآنخوان { ص. فا. [عر. قرآن = م. فا. خواندن = اوقومق] قرآن كريم اوقويان، طفل، صبى.

قُرآنی { ص. عر. ث: قرانيه قرآن كريمه منسوب ومتعلق: آيات قرآنيه.

قَرابَت { سش. عر. [«قرب» دن] خصملق، اقربالق، صويجه وذريتجه انسانلر آره‌سنده‌كى ياقينلق: آره‌مزده قرابت واردر؛ قرابت صهريه = قيز آلوب ويرمكله استحصال اولنان مناسبت وياقينلق. [اصل تركجه‌سنه دسترس اوله‌مدق.]

قَرابین { سذ. ج. عر. فد: قربان. با: قربان.

قَرابینه ١ { س. [فر. Carabine] بولجه آغزلى قيصه بر اسكى توفنك، سوارى تفنكى.

قَرابینه‌لی { ص. قرابينه دينلن اسكى بر نوع قيصه وبولجه آغزلى تفنكله مسلح: قرابينه‌لى عسكر.

قُرابیه { ياخود قورابيه. با: غرابيه.

قَراجه ١ { ياقره‌جه. س. بيان كچيسى انواعندن بوينوزسز كوچك برجنس حيوان كه اتى لذيذ اولوب آوجيلرجه مقبولدر، وعل.

قَراجه ١ { س. قولك يوقاريسى؛ قراجه كميكى. ‖ قراجه باليغى = استاوريت ياوريسى.

قَراجی س. خیدود. مر.

قَرار { سنذ. عر. ١. طورمه، سکون، آرام : بر یرده قرار ایتمز، قرار بولماز = طورماز. ٢. ثبات دوام : اوآدم بر قرارده طورماز، قراری یوقدر. ٣. راحت، استراحت، آسایش: کوکلم بر درلو قرار بوله‌میور. ٤. دوام، استمرار، سورکلیلك : الآن او قرارده در؛ هپ بر قرارده کیدیور. ٥. برمذاکره ویا تأملك نتیجه‌سی اوله‌رق ویریلن حکم و صورت حل دعوی : مجلس قرار ویره‌مدی؛ محکمه قراری دها معلوم دکلدر؛ کندیسی دارالفنونه کیرمکه قرار ویردی. || بر قرار = بر دوام، دائم، هپ برحال وقرارده طوران. || بر قرارده = برحالده، بر درجه و وضعیتده. || بی قرار = راحت و حضوری اولمیان، بر حالده طورماز. || دوزخ قرار = جهنمده طوران، مکانی جهنم اولان. ||قرارکاه = ١.سکون و آرام ایدیله‌جك یر. ٢. ع. قرارکاه عمومی= فر. Quartier général دینلن محل که بر فرقه ویا اردونك ارکان حربنك بولندیغی مرکز. || قرارکیر = قراری ویرلمش، مقرر. { قرارداده دیمه‌ملی. } || معدلت قرار = عدالتك طوردیغی یر، عدالت مرکزی. || قرارلرنده = تقریباً، صولرنده : ساعت بش قرارلرنده.

قَرارتمق { فتـ. ١. سیاهلاتمق، سیاه ایتمك : مرکبله اللرینی قرارتدی. ٢. بولاندیرمق، صافیلکنی رفع وزائل ایتمك: بر بولوت چیقوب هوایی قرارتدی؛ کونشه باقفلغم کوزلری قرارتدی.

قَرارتی { س. با : قرالدی.

قَرارسز { صـ. ١. بر یرده طورماز، غیرثابت، اوبناق. ٢. ثباتسز، دوامسز، سورکسز، موقت. ٣. راحتسز، حضورسز. ٤. نتیجه‌سز، غیر مقرر، قراری ویرله‌مش، نه اوله‌جغی بللیسز. ٥. هیچ بر ایشه قرار ویرمز، مترددد. ٦. مج. بر جهتده ثبات ایتمیوب متمادیاً تبدل ایدن : قرارسز روزکار.

قَرارسزلق { س. ١. ثباتسزلق، دوامسزلق. ٢. راحتسزلق. ٣. برایشه قرار ویرله‌میش، غیر مقرر بر حالده طوریش.

قَرارلاشدیرلمق { مج. قراری ویرلمك، مقرر اولمق، تصمیم ایدلمك : امتحانلرك کله‌جك هفته اجراسی قرارلاشدیرلدی.

قَرارلاشدیرمق { فتـ. قرارینی ویرمك، مقرر ایتمك، تصمیم ایلمك : ایرتسی کون آوه کیتمکی قرارلاشدیردق.

قَرارلاشمق { فل. قرار بولمق، مقرر ومصمم اولمق : مراسم استقبالیه‌نك صورت اجراسی قرارلاشدی.

قَرارلامق { فتـ. قرار ویرمك، دوشونوب رأی ویرمك.

قَرارلی { صـ. ١. ثباتلی، یرلی، ثابت. ٢. قراری ویرلمش، مقرر، مصمم. ٣. حل وفصل اولنمش، نتیجه‌لندیرلمش.

قَرارمق { فل. ١. قره اولمق، سیاهلانمق، اسوداد ایتمك : دیوار دوماندن قراردی؛ کونشدن قرارمش. ٢. اوزاقدن سیاه کورنمك، بر قرارتی صورتنده کورلمك : شهرك اطرافی آغاجلرك کثرتندن اوزاقدن قراربوردی. ٣. بولانمق، براقلق وصافیلغی زائل اولمق، بولوتله اورتنمك : کوك قراردی. ٤. قراکلق اولمق : اورته‌لق قراردی، صولر قراردی = اقشام اولدی. ٥. اورته‌لغی سیاه وقراکلق کورمك، بولانوب کوره‌مه‌مك : کوزلرم قراردی.

قَراسی { س. استاوریته بکزر بر کوچك بالیق.

قُراضه { (ز) سنذ. عر. مقاصله کسیلن شیئدن چیقان پارچه‌لر، کسندی، قرقندی.

قَراط { سنذ. عر. با : قیراط.

قَراغول { س. با : قره‌قول.

قراغی { یا قیراغو. س. آیاز هوالرده طوکمش حالنده یاغان یاخود یاغوب یرده طوکان چی: بو کیجه قراغی یاغمش؛ یاغان قیراغی آغاجلری یاقدی.

قَراغی { یا قاراغی. س. اوجی اکری قاریشدیره‌جق دمیرچبوق.

قَراکلق { س. [اصلی: قره کولق. قراتلق یازماملی] ضیا و آیدینلغك عکسی، کوز کورمیه‌جك حال، ظلمت، تیرکی:

قراكلق باصدی ؛ كيجه قرا-كلغی : قراكلقده قالمق. == صـ. ضيادار اولميان، مظلم، تيره : قراكلق كيجه ؛ قراكلق براوطه‌يه كيردم : صوفه قراكلق ايدی.

قَراكو ﴿صـ. و :

قَراكولق ﴿ سـ. با : قراكلق.

قرال ﴿ سـ. [اسلاوجه‌دن] خرستيان حكمدار، ايمپراطور صفتنی حائز اولميان حكمدار : ايتاليا، صربيه، يونان قرالی ؛ انكلتره قرالی ؛ آوستريا ايمپراطوری و مجارستان قرالی. || قرال صويی = قرلونيه صويی دينان معطر صو.

قَرالدی ﴿ يا قرارتی. سـ. ١. قره-لق، سياهلق، سياه لكه : كوملكك تـوله يرنده بر قرالدی واردر. ٢. اوزاقـدن سياه كورينن شیء : شهر اولدیغی بللی دكاسه‌ده اوزاقده بر قرالدی كوزيكيور ؛ او قرالدی بر اورمان اولمليدر.

قراللق ﴿ سـ. ١. خرستيان حكمدار-لغی، حكمدارلق حال وصفتی : ايتاليا حكمداری قراللق عنوانی حائزدر ؛ صربيه ورومانيه پرنسلری قراللق عنوانی آلمشلردر. ٢. بر قرالك تحت حكومتنده بولنان مملكت، قراللق عنوانيله اداره اولنان دولت : انكلتره قراللغی ؛ روما‌نيا بركوچك قراللقدر.

قرالی ﴿ صـ. [اجنبی بر لفته عر. ياء نسبت الحاق اولنمغله تشكيل اولنمش غلط فاحش بر كلمه‌در.] قراله منسوب ومتعلق : صندالیٔ قرالی‌يه قعود ايتمشدر ؛ جانب قرالی‌يه بر تلغراف تقديم ايتمشلردی.

قراليّت ﴿ سـ. قراللق معناسيله بو غريب وغلط فاحش لغتی قوللانانلر واردر : ايتاليا قراليت صورتنده اداره اولنور.

قراليچه ﴿ سـ. [اسلاوجه‌دن] ١. قرال زوجه‌سی : ايتاليا قراليچه‌سی. ٢. قراللق صندالیه‌سنده بولنان قادين : فلنك قراليچه‌سی.

قَرامان ﴿ سـ. صـ. با : قره‌مان.

قَراموق ﴿ سـ. ١. بوغدای ايچنده بيتن بر اوت كه اوبی بوزار سياه بر حبه ويرر. ٢. مذكور اوتك حبه‌سی : بو بوغدايده چوق قراموق واردر.

قِران ﴿ سذ. عر. [«قرن» دن مفاعله بابندن مصدر ثانی] ١. ياقينلق، مقارنت. ⁂ ٢. هـ. ايكی سياره‌نك وعلی الخصوص زهره ايله مشتری كبی سعدينك بر برجده راست كلمه‌سی. || صاحب قران = بويله ايكی سياره‌نك بر برجده تصادفی اثناسنده دنيايه كلمش اولان مسعود وبختيار. [اعاظم حكمدارلاندن بعض ذواته لقب اولمشدر.]

قرانته ﴿ صـ. ١. قير، قير سرپمش، قيرله قاريشيق : قرانته بييق. ٢. بييغی قير وصقالسز : قرانته بر آدم.

قَرانتينه ﴿ سـ. [ايتا. Quarantina] ١. عال ساريه‌نك سرايتی اوكنی آلمق ايچون شبهه‌لی ويا بولاشيق يرلردن كلنلرك اختلاطدن ممنوع اوله‌رق بكلتديرلدكلری مدت كه اساساً قرق كون ايدی : قرانتينه بكلمك : قرانتينه‌يه كيرمك. ٢. كان سفائنك تميز ويا بولاشيق اولدقلرينی معاينه وتدقيقله بولاشيق اولانلرينه قرانتينه بكلتـديرن دائره : قرانتينه‌يه مراجعت ايتمك ؛ قرانتينه مأموری، طبيبی، غاردياني. || قرانتينه محلی = قرانتينه بكلتديريلن محل. || بحـ. قرانتينه فلامه‌سی = هنوز پراتيقه‌سنی معاينه ايتـديرمه‌مش كمينك چكديكی صاری فلامه كه خارجله اختلاط ايتمديكنه اشارتدر.

قَرانتينه خانه ﴿ سـ. ١. قرانتينه اداره خانه‌سی، دائره‌سی. ٢. قرانتينه محلی، تحفظخانه.

قَرانفيل ﴿ سـ. با : قرنفيل.

قَرانلق ﴿ سـ. صـ. با : قراكلق.

قَراوانه ﴿ سـ. ١. باقردن ياپوان بيوك نابی كه باشليجه عسكره مخصوصدر : هر اون نفره برقراوانه يمك ويريلير. ٢. اينجه وياصی الماس.

قَراواش ﴿ سـ. جاريه، خلايق. [اليوم بزجه متروك خالص تركجه بر لغت اولوب، قرناق دخی دينلير.]

قَراوُل ﴿ سـ. قره‌قول، قراغول. || با : قره قول.

وفيق پاشا مرحوم «قراول» صورتنی «قره‌قول» و «قراغول» املالر ينه

ترجيحله عر. « هراول » دن اشتقاقنى قبول ايديورسه‌ده، بو توجيه بعيد اولوب، اصلى يڭه تركجه سپاه عسكر يعنى كيجه عسكرى معناسيله « قره‌قول » اولمق احتماله دها قريبدر.

قراوله { س. [ايتا Caravellaدن] اسكى برنوع بيوك حرب سفينه‌سى.

قراويده { س. [ر. Καραβίδα] كوچك برجنس استا. قوز ويابڭكچ كه كوللرده بولنور.

قرائت { سذ. عر. اوقومه، عباره سوكه، مطالعه: قرائت ايتمك اوقومق؛ قرائت وكتابت = اوقويوب يازمه: قرائت كتابى = مبتديلره اوقومغى اوكرتمكه مخصوص سهل العباره كتاب. || علم قرائت = قرآن كريمك اصول وقاعده‌سنه توفيقاً اوقونمه‌سى علمى. بو علمى بيلنه قارى، وجمعنده قراء دينير.

قرائن { سث. ج. عر. فة: قرينه. با: قرينه.

قرب { سذ. عر. ياقينلق، ياقين بولنمه، بعد مقابلى: قرب مولى = جناب حقه تقرب. || قربنده = ياقيننده، يانده: چشمه‌نك قربنده بر آغاج واردر.

قرباج { س. ١. فيل وكركدان دريسندن ويا ديكر بر سرت دريدن معمول يكپاره قامچى. ٢. آرابه حيوانلرينه اورمغه مخصوص اوزون دكنكلى قامچى: قرباج چالمق = قرباجه‌له اورمق؛ چاله قرباج سوريوردى = قرباج چاله‌رق.

قرباجلامق { فة. ١. قرباجه‌له اورمق، قرباجله دوكمك: مجازاةً كنديسنى ميدانده قرباجلاديلر. ٢. قرباجى صالليه‌رق و چاتيردا‌ته‌رق حيوانلرى يورتمك: بوحيوانلرى قرباجلامازسه‌ك يوزيمزلر.

قرباجلانمق { فج. ١. قرباجه‌له اورلمق، قرباجله دوكلمك: آمريقاده چاليشمان كوله‌لر قيرباجلانيردى. ٢. قرباج چالنمق: اوبله قرباجلانماز سن قرباجلامق اصولنى بيلميورسك.

قربان { سذ. عر. ج: قرابين. فى سبيل الله كسيلن وجناب حقه وسيلهٔ تقرب عد اولنان قويون وسائر انى بنير حيوان، ذبيحه، اضحيه: قربان كسمك؛ ذبح قرابين. ٢. مج. بر اوغوره فدا اولمه، قربانك اوله‌يم؛ سزه قربان اولسون. || قربان بايرامى = عيد اضحى.

قربانلق { ص. قربان اولمق اوزره كسلمكه لايق ويامخصوص: قربانلق قويونلر. || مج. قربانلق قويون = حليم و سسسز آدم.

قربه { سذ. عر. ١. سقالرك صو طاشيدقلرى كاوساله دن مخصوص قابكه مستطيل و بر طرفى دها طار اولوب اوموزه طاقيله‌جق قايشى واردر. [اصل عربلرجه طلومدر.] ٢. تر. كوچك چوجقلرك قارنلرينك شيشمه‌سى: بوچوجق قربه اولمش.

قربه‌جى { س. قارنى شيشن چوجغه تداوى ايچون نفس ايدن آدم.

قربيت { س. [« قرب » مصدرينه لزومسزيره ادات مصدريت علاوه‌سيله تشكل ايتمش غلط بر لفظدر. عربيده مستعمل دكلدر.] ياقينلق، همجوار اولمه: او چفتلكك شهره قربيتى قيمتنى آرتديرر.

قرپديرمق { فة. ١. بر شيئك كوشه وكنارلرينى كسديرمك: شوكاغدك كنارلرى بك اوروسه‌لنمش بر آز قربديرملى. ٢. صاچ و صقاللى ويا ياپاغيسنى كسديرمك، قيصالتمق: يازك صيجاقلرنده قويونلرى قربديرمق الزمدر: صوثوق هوالرده چوجقلرك صاچنى قربديرماملى. ٣. مج. برمصرف ويا مخصصاتك بعض متفرق قسملرينى كسديروب تنقيح ايتديرمك.

قرپلمق { فج. ١. كوشه‌وكنارلرى كسلمك: بوكاغدك اطرافى قربليرسه‌دوزله‌جكدر. ٢. ياپاغى ويا صاچ وصقالى كسلمك: قويونلر خانى آيده قربلير؟ بوصوثوقده صاچ قربليرمى؟ ٣. مج. اوته‌سى بريسى كسيلوب تنقيح اولنمق: خيلى مقدار وار ايكن قربله‌قربله بر شئ قالمدى.

قرپمق { فة. ١. برشيئك كوشه وكنارلرينى كسوب آلمق: شوصوبه‌نك مشمعنى بر آز قربملى. ٢. حيوانك ياپاغيسنى ويا انسانك صاچ وصقالنى كسمك: قويونلرى، كچيلرى سنه‌ده بركره قربارلر؛ اوبربرصاچى، صقالنى ايى قرپماز. ٣. مج. برمصرف وتخصيصاتدن اوته برى بعض متفرق قسملر كسمك، تنقيح ايتمك: ابتدا تخصيصاتى طولغون ايدى لكن قربه‌قربه برشئ براقديلر. [كوز قرپمق تعبيرنده « قيپمق » دن غلطدر. با: قيپمق]

قرپمه { س. ١. قرپمق فعلی. با : قرپمق. ٢. صیغیرك دیل آلتی، قورباغه‌جق.

قرپندی { س. مقاصله کسیلن ویا قرپیلان شیئدن چیقان پارچه‌لر، بونك دوکندیسی : کاغد، صاچ قرپندیسی.

قرپیق { ص. قرپلمش، کسلمش : قرپیق قویون؛ قرپیق صاچلی؛ قرپیق صقال. [«کرپك» لغتنك اصلی «قرپیق» ایسه، «قیمق» فعلنك‌ده اصلی وفصیحی «قرپمق» اولمق اقتضا ایدر؛ لکن بو رای محتاج تدقیقدر.]

قرتال { یاخود قارتال. س. بیرتیجی بیوك بر جنس قوش، عقاب. || قرتال پنجه‌سی = دوکوملی برکوك. || قرتال توکی = بر نوع نبات. || قرتال طاشی = فر. Aétite دینلن طاش.

قرحه { سذ. عر. [ناجی مرحومك ضم قافله قید ایدوب مفتوحی غلط عد ایتمسی خطادر.] ط. یاره؛ قرحهٔ آکله = اطرافه یاییلوب کیتدکجه توسع ایدن یاره؛ قرحهٔ افرنجیه = فرنکی یاره‌سی؛ قرحهٔ ردیه = التیامی زور بر نوع کوتی یاره.

قرد { سذ. عر. مایمون. ذ.

قرداش { قرانداش س. با : قارنداش.

قرشی { قرشیلامق وسائره. با : قارشی وسائره.

قرشی { ص. س. عر. ذ : قرشیه. [«قریش» دن منسوب] قریش قبیله‌سنه منسوب، بو قبیله افرادندن اولان : او نبی قرشی.

قرص { سذ. عر. ١. هر نوع دائروی شیء، تکرر : قرص خورشید؛ قرص نان. ٢. ٢. اوطه‌نك هواسنی کوزل قوقوتمق ایچون آتشه قونیلوب یاقیلان پول شکلنده عود وسائره ترکیبی : قرص یاقمق.

قرصاق { س. با : قارصاق.

قرض { سذ. عر. اودونج، بورج: قرض آلمق = اودونج، بورج آلمق، استقراض؛ قرض ویرمك = اودونج، بورج ویرمك، اقراض. || قرض حسن = فائضسز بورج.

قرضاً { ح. عر. اودونج اوله‌رق، اودونج طریقیله : قرضاً آقچه آلدی، ویردی.

قرطاس { سذ. عر. ج : قراطیس [یو. Χάρτης] کاغد.

قرطاسی { ص. عر. ذ : قرطاسیه. کاغده منسوب و متعلق : مواد قرطاسیه = کاغد ومرکب وقلم کبی یازی‌یه متعلق شیئلر؛ مصارف قرطاسیه = بر قلم ویا دائرهٔ رسمیه‌نك کاغد وقلم وسائر لوازم تحریریه‌یه متعلق اولان مصارفی.

قرطاسیه { سذ. عر. بر قلم ویا دائرهٔ رسمیه‌ده کاغد وسائر لوازم تحریریه ایچون تخصیص وصرف اولنان آقچه : قلمزك، بزم مجلسك آیده اوچ یوز غروش قرطاسیه‌سی واردر.

قرعه { سذ. عر. ١. طالع دنه‌مك وراست کلن قزانمق یا غائب ایتمك اوزره آتیلان زار وچکیلن قپالی بوصله وسائره : قرعه آتمق؛ قرعه چکمك؛ ایچمزدن برینك کیتمسی شرطدر قرعه چکلم کیمه دوشرسه او کیتسین. ٢. اسنان عسکریه‌ده بولنانلرك یعنی یکرمی یاشنی طولدیران کنجلرك عسکر اولمق ایچون بر قاچ سنه صره ایله چکدکلری قپالی کاغد که ایچی بیاض اولورسه اوسنه قورتلور و «ق» حرفی یازیلی اولورسه عسکره آلنیر : قرعهٔ شرعیه؛ قرعه چکیلیور؛ بو سنه قرعه‌یه کیره‌جکدر؛ قرعه چکدی؛ قرعه‌سی دوشدی؛ قرعه اصابت ایتدی؛ قرعه نفراتی، افرادی = قرعه ایله آلنوب عسکر اولمغه سوق اولنان افراد.

قرعه‌جی { س. قرعه چکدیرن، قرعه چکدیرمکه مأمور ضابط وهیئت : قرعه‌جی، قرعه‌جیلر کلدی. عو.

قرغه { قرغی. با : قارغه، قارغی.

قرفیچه { س. با : قارفیچه.

قرق { عد. درت کره اون، اربعین، چهل : قرق کون؛ قرق کشی؛ قرق اوقه؛ قرق بش؛ یوز قرق. || مج. چوق : قرق کره سویلدم. || قرق آیاق = ١. ایکی طرفدن بك چوق آیاغی اولان اوفاق بر قورت که چیانك کوچکی و ضررسزیدر، چهلپا. ٢. باشلیجه قاصیقده اولوب متعدد آیاقلرینی تنه صوقمغله یاپیشان بر جنس

كوچك كنه كه چابق تكثر ايدر، قاصيق بيتی . || قرق انبار = ١. چوق شيئلری حاوی محل ويا محفظه : اونك چانطه سی، ذهنی قرق انبار. ٢. بح. سفينه نك مختلف حموله يی حاوی اولسی. || قرق انبار باليغی = بر جنس باليق، بيوك واطوز. || قرق باير، قرق باير باغرصاغی = حيوانات مجتره نك اوچنجی معده سی. || قرق بر كره = چوق : قرق بر كره ماشاء الله . || قرقده بر = قرق جزئده بر جزء. || قرق سؤال = چوق صورمه، اوزون اوزادی يه استجواب. || قرق كچيد = يولك اوستنده اولوب دفعاتله بر كنارندن ديكرينه آتلانمه سی اقتضا ايدن نهر، طولامباج ايرماق. || قرق كليد اوتی = بر جنس نبات. || قرق مرديون = ديك يوقش. || قرق ييل بر كون = اك صوكنده، عاقبت. || آرتق قرقنه كلش = عقللنه جق چاغيدر.

قرقر { عد. بهرينه ويا بهر دفعه قرق : جمله مز قرقر غروش آلدق : تخته لری قرقر قرقر آرابه لره يوكلتديلر.

قرقره { س. بيوك سرغوچلی بر جنس طرنه كه توكلری وقتيله طوغلغه يه وخوتوزه طاقيليردی.

قرقلامق { فل. قرق كونی طولديرمق : لخوسه قرقلامينجه طيشاری چيقماز؛ يكی طوغان چوجق قرقلادی می؟

قرقلر { س. جج. قرق عزيز، قرق مبارك آدم. || مج. قرقلره

قارشمق = غائب ونابود اولمق، ميدانده اولمامق.

قرقلق { ص. قرق ياشنده يا قرق غروش وسائره قيمتنده وياخود قرق سانتيمتره وسائره اولچيسنده اولان ويا قرق اوقه وسائره استيعاب ايدن : قرقلق بر آدم، بر قادين؛ قرقلق قطيفه؛ قرقلق تخته، ديرك؛ قرقلق قوچی.

قرقلی { ص. ١. قرق پارچه دن مركب اولان، قرق شيئی حاوی اولان. ٢. بر زمانده يعنی بری قرقلامه دن ديكری طوغان ايكی چوجغك بهری : بزم چوجق ايله قونشونك كی قرقليدرلر.

قرقمق { فت [«قريمق» دن فرق اولميوب خانفيسی صحيح وخانفيسی غلط اولديغی تدقيقه محتاجدر.] ١. كنارلرينی واوجلرينی كسمك : آغاج قرقمق. ٢. ياغيسنی ويا صاچ وصقالنی كسمك : قويونلری، چوجغی قرقمق.

قرقمه { س. خفيف شاب علتی.

قرقنجی { ص. قرق درجه سنده اولان، اوتوز طقوزنجيدن صكره كلان : قرقنجی كون. قرقنجی سنه؛ يوز قرقنجی.

قرقندی { س. ١. بر شيئك كنار واوجلرندن كسيلن شيئلر، قربندی : آغاج قرقنديسی. ٢. قرپيلان ياغی ويا صاچ وصقالدن دوشن ياغی ويا قيللر : قرقنديلری طوپلامق.

قرقی { س. قويون وسائر حيوانانك ياغيسنی قرقمه

مخصوص بيوك مقاص، صندی.

قرقيم { س. قويون وسائر حيواناتك ياغيسی قرپيلان موسم : قرقيمده ياغی بدلندن اوده مك اوزره بورج آلدی.

قرقيمجی { س. كل آغاجلرنده بولنان بر جنس بوجك، خانم بوجكی.

قرلانغج { س. ١. كردانی ويا كوكلری قرمزيمسی وقويروغی چاتال سياه بر قوش كه كوچه قوشلردن اولوب قيشين اقاليم حاره يه انتقال ايدر. انواعی واردر. ٢. بح. سفائن حربيهٔ قديمه دن خفيف وسريع السير يلكنلی تكنه لره دينيلردی. || قرلانغج اوتی = زرده چاو، زرده چوب. || قرلانغج باليغی = قنادلری اوزونجه واوستنك رنكی غايت كوزل قرمزيلی ولذيذ اتلی بر جنس باليق. || قرلانغج دونمی = تشرين اول اوائلی. || قرلانغج فرطونه سی = مارت اواخرنده واقع فرطونه.

قرمان { س. با : قرهمان.

قرمز { سذ. عر. كوچوجك بر جنس بوجكدن چيقان وكوزل قزيل رنك ويرن بر نوع بويا، لعل : قرمزله بويامق: قرمز قوبق، قاريشديرمق. || قرمز بوجكی = بو بويايی ويرن بوجك. || قرمز حيوانی = مذكور بوجكدن چيقان خالص قرمز. || قرمز معدنی = بونك تقليدی اولان بر نوع معدنی بويا، حمض آنتيمون. || ط. قرمز معجونی = فر. بوندن مأخوذ اوله رق -Al

kermès دينلن بر جنس معجون.

قرمزی { ص. قرمز رنكنده، قزيل، آل، احمر، سرخ : قرمزی فس؛ قرمزی چوخه؛ قيب قرمزی = قيب قزيل. [اصل قرمز رنكنه يعنى قزيلك يالكز بر نوعنه مخصوص ايكن، لسانمزده قزيل يرينه كچوب بو لفظى متروك حالنده براقشدر.] == س. قزيل رنك، قزيل بويا : قرمزی‌يه بويامق؛ قرمزيدن خوشلانمق.

قرمزيلق { س. قزيللق، قزيل رنك، حمرت، احمرار: بوغازك قرمزيلغى؛ اقشام اوستى بولوطلرك قرمزيلغى.

قرمزی بمتراق { ص. و :

قرمزيمسى { ص. قزيل رنكنه چالان، قزيلجه.

قرم طرطير { س. كيم. شراب طوريسندن چيقان بر مادهٔ كيمويه.

قرمق { قرملق، قردبرمق وسا. تر. با: قيرمق وساره.

قرن { سذ. عر. ج : قرون. ١. بوينوز. ٢. يوز سنه‌لك زمان، تاريخك هر يوز سنه‌سی : تاريخ هجرينك قرن اولى = ١ دن ١٠٠ سنه‌سنه‌دك اولان زمان؛ قرن خامس = ٤٠١ دن ٥٠٠ سنه‌سنه‌دك : اوننجی قرن هجری؛ قرن عاشر شعراسنك تراجم احوالى. [بونك يرينه عصر استعمالى غلطدر.] ٣. على الاطلاق زمان، دور، دهر، عهد، عصر : قرون سالفه‌ده = كچمش زمانلرده. == ج. قرون اولى = روما دولتنك ايكی‌يه انقسامى زماننه دك اولان ازمنهٔ قديمهٔ تاريخيه؛ قرون وسطى = تاريخ مذكوردن استانبولك سلطان محمد خان ثانى حضرتلرى جانبندن فتحى زماننه دك كچن ازمنهٔ تاريخيه؛ قرون اخيره = تاريخ مذكوردن صكره اولان ازمنهٔ اخيره. || قرناً بعد قرن = قرندن قرنه، دوردن دوره. == ت: قرنين = ايكی بوينوز؛ ذوالقرنين = ايكی بوينوزلى = جهانكير شهير اسكندر كبيرك عربلرجه لقبيدر.

قرن { س. با : قارن.

قرناء { سذ. ج. عر. فد: قرين. با : قرين. == تر. فد. حكمداران حضراتنك مقربيندن اولان ذات، مابينجى : ايكنجى، اوچنجى قرناء.

قرنابيت { س. [يا عر. « قنبيط » دن ياخود ر. Κράμβη دن] لاخنه‌يه بكزر عسير الهضم معروف بر جنس سبزه كه قرن بهار دخى دينلير.

قرناق { س. قارت جاريه، كچكينجه خلايق، قرواش، مولاده.

قرنالق { س. حكمداران حضراتنك مقربيندن اولانلرك حال وصفت ووظيفه‌سی، مابينجيلك.

قرناوال { س. [فر. Carnaval] خرستيانلرك بيوك پرهيز اتكسيمنده تبديل قيافت ايده‌رك اجرا ايتدكلرى شنلكلر.

قرنبهار { س. قرنابيت دينان سبزه.

قرنجه { س. با قارينجه.

قرنداش { قرنداشلق وساره. با: قارنداش وساره.

قرنصه { يا قرنسه. س. قوشلرك وعلى الخصوص طوغانك تولك وقتى، توك دكيشديردكلرى موسم.

قرنفيل { س. ١. هندستاندن كلن بهاراتدن معروف قوروقلى بر حبه : دوكلمش قرنفيل. ٢. قوقوسی بو بهاره بكزر معروف كوزل بر چيچك كه الوان وانواعى اولور : قرنفيل چيچكى. || بح. كميلرده كوكرته‌يه اوتورديلان بيوك صندالرى وآغر اشيايى ايچرى آلمق ايچون برووه ايله غراندى ديركلرى آره‌سنه كيريلن قالين خلاطلره معلق بلانغه ترتيباتى.

قروم { س. [يو. Χρῶμα = رنك] مع. صارى‌يه بويامغه يارايان سياه بر معدن : قروم معدنى.

قرون { سذ. ج. عر. فد: قرن. با : قرن.

قرونومتره { س. [Χρονο - μέτρον = مقياس الزمان] حرارت و برودت تأثيريله انتظام حركتنه خلل كلمين وسنه‌ده بر قوريلوب بر ثانيه بيله تخلف ايتمين دقيق و بيوك زوالى ساعت كه باشليجه بحريه‌ده طول تعيينى وساير عمليات رياضيه‌ده قوللانيلير. || جيب قرونومتره‌سى = بو اساس اوزرينه ياپلمش صاغلام ساعت كه زوالى ايشلمه‌سى شرطدر.

قُرَوی { ص. عر. ؛: قرویه. کویه منسوب و متعلق، کویلی، روستایی. ؛.

قره ۱ { یاخود قاره ویا قرا. ص. ۱. سیاه، اسود: قره بویا؛ قره آت = یاغز؛ قره طوپراق. [غریبدرکه بو کوزل لغت « آق » و « قزیل » ایله برابر استانبول ترکجه‌سندن و یکی لسان ادبیزدن آیاغنی چکوب یرینی « سیاه » لفظ فارسیسنه براقشدر. احیاءً استعمالی الزمدر.] ۲. مج. ماتملی، غملی، کدرلی، مشئوم، منحوس: قره کون؛ قره خبر؛ قره طالع. ۳. مج. معیوب، عارلی: قره یوز؛ یوزی قره. ٤. اسمر: قره احمد؛ قره اتمك. == ا. ۱. سیاهلق، سیاه بویا: قره‌یه بویامق؛ قره‌سی قره آق آق. ۲. سیاهی، زنجی، آفریقانك سیاه آدمی: قره‌لر مملکتی. == جـ. قره‌لر = یاس اثوابی، سیاه اثواب، ماتم: قره‌لر کیمك. || آلن قره‌سی = طالعسزلك، بخت سیاه. || قره ات = کیبك و طاوشان وسائره کبی آو اتی: || قره اوغلان = چنکانه. || قره ایکنه = برجنس اوفاق قاریجه. || قره‌باش = ۱. تأهل ایتمز مناستر کشیشی. ۲. سیاه صاریق صارار بر طریق درویشی. ۳. ایلك بهارده آچار کوزل قوقولی مور بر چیچك. || قره باصان (باصقان) = آغرلق، کابوس. || قره بوبر = هندستاندن کلن معروف بهارکه قرمزی بوبردن تفریق ایچون بویله توصیف اولنور. || قره بوغدای = بوغدای نوعی. || قره بویا = زاج یاغی. || قره بازی، قره پلین = بازی و پلین نوعلری. || قره جکر = معده‌نك صاغ طرفنده بولنان عضو داخلی، کبد. || قره جمله = حساب اعمال اربعه‌سندن جمع. || قره جهنم = پك اسمر ویوزی کولمز آدم. || قره چام = چام آغاجی انواعندن بری. || قره چالی = بر جنس دیکنلی چالی. || قره حما = مخاطره‌لی بر نوع تیفوس. || قره خبر = برینك وفاتی خبری. || قره دکیز = بحرسیاه، بنطس. || قره دیکن = بر جنس نبات. || قره ساقز = قولوفانیا، زفت. || قره سودا = مالخولیا، ملاخولیا. || قره سوکوت = سوکوت آغاجنك بر نوعی. || قره صو = باتاق صو. || قره‌صونقور = طوغانك سیاه بر جنسی. || قره طاوق = آولنان بر جنس قوش. || قره طبان = ۱. خراسان دمیری. ۲. بر نوع صیغیر خسته‌لغی. ۳. ایپك بوجکنك قراروب قیرلمسی علتی. || قره طوت = طوتك سیاه جنسی. || قره عرب = زنجی، سیاهی. || قره قارغه = بسبتون سیاه اولان قارغه. || قره قاش = قاشلری سیاه. || قره قلم = ۱. یالکز سیاه چیزکلری اولان عادی پورسلن. ۲. سیاه قورشون قلمیله یاپیلان رسم. || قره قوجه = آغرباش اختیار. || قره‌قورباغه = سیاهمسی برجنس قورباغه. || قره قیش = قیشك اورته‌سی و پك صوغوق موسمی. || آره‌ده قره کدی بچمك = بوزشمق: آره‌مزده قره کدی می بچدی؟ || قره‌لر مملکتی = سودان. || قره یازی = بخت سیاه. || قره یوزلی = بر عار و ناموسسزلغی اولان. || آق آق قره‌سی قره = بیاض چهره‌لی و سیاه کوزلی قاشلی، آبلاق. || آقله قره‌یی سچمك = چوق زحمت چکمك. || ایس قره‌سی = قوروم بویاسی. || کستانه قره‌سی = آچیق سیاه رنك. || یوز قره‌سی = ناموسسزلق، عار.

قره ۲ { ا. کرهٔ ارضك طوپراق اورتیلی قسمی، دکیزك غیری، یر، طوپراق: قره‌ده، قره‌دن = براً؛ قره‌ده ودکیزده = براً و بحراً؛ قره پوسته‌سی = براً کیدن پوسته؛ قره کومرکی = براً کلن اشیادن آلنان کومرك؛ قره واپوری = دمیر یول ماکینه‌سیله قطاری. || مج. باشدن قره ایتمك = کمی‌یی بسبتون باتمقدن قورتارمق ایچون باشدن قره‌یه آتمق. || قره‌یه دوشمك = کمی قره‌یه اوطورمق.

قُرّه { ا. عر. تازه‌لك؛ قرة العین = کوز آیدینلغی، سوینج. [یالکز بو تعبیرده قوللانیلیر.]

قره آغاج { ا. معروف بر جنس بیوك اورمان آغاجی که تخته‌سی اسمر و سرت اولوب جلایه کلیر، شجر البعوض.

قره باتاق { اوردکه بکزر سیاه بر جنس دکیز قوشی که صویك اوزرینه چیقوب باتمه‌سی پك سریع اولور.

قَرَه‌جَه صه. سياهجه. اسمر، سياهمسى. == سه. با: قراجه.

قَرَه قوش سه. بيرتيجى قوشلردن قارتالدن آز كوچورك بر جنس معروف قوش.

قَرَه قوشى صه. قره قوش اسمنده اسكى امرادن خود پسند بر آدمه ياقيشير: حكم قره قوشى = مرقوم قره قوشك حكمى كبى نظام وقانونه مغاير عندى حكم.

قَرَه قول يا قراغول. سه. [اصل تركجه‌ده قول عسكر معناسنه كلمكله سياه عسكر يعنى كيجه عسكرى ويا عسكرك سياه يعنى كيجه‌لك قولى وبولوكى ديمكدر.] ١. محافظهٔ اسايش ايچون كيجه كزن عسكر بولوكى. ٢. نوبتجى عسكر. ٣. اردونك محافظه‌سيچون مناسب نقطه‌لرده طورديريلان عسكر: استناد قره قولى؛ ايلرى قره قول؛ دور قره قولى: كوچك قره قول؛ نظام قره قولى. || بحـ. قره‌قول سفينه‌سى، فلوقه‌سى = دكزده محافظلق وظيفه‌سنى ايفا ايدن كمى ويا صندال.

قَرَه قولاق سه. ١. چاقاله بكزر بر جنس حيوان كه آرسلانك يديكنك آرتغيله بسلنمك ايچون بو حيوانك آرقه‌سى صره كزديكى زعم اولنور، سياهكوش. ٢. وقتيله صدر اعظمك خدمتنده بولنان بر مأمور.

قَرَه قوللخانه يا قراغولخانه. سه. محافظهٔ اسايشه مأمور عسكر ويا جاندارمه بولوكى اقامتنه مخصوص محل.

قَرَه قونجلوز سه. جادى، وامپير.

قَرَه كوز سه. ١. چنكانه. ٢. خيال دينان كولكه اويوننده كولديريجى شخص: قره كوزله حاجى اوحد محاوره‌لرى. ٣. مذكور خيال اويونى: قره كوز اويناپور. || قره كوز باليغى = پلامود باليغنك بيوك و باياغى جنسى.

قَرَه‌لامق فتـ. ١. سياهلاتمق، سياه ايتمك، تسويد: ديوارلرى كومورله قره‌لامشلر. ٢. يازى اوكرنمك ايچون مشق يازمق: ثلث، رقعه قره‌لايور.

قَرَه‌لامه سه. ١. سياهلاتمه، سياهه بويامه ويا كيرلتمه. ٢. يازى اوكرنمك ايچون تكرار تكرار يازيلان سطرلر، مشق: قرالامه يازيور.

قَرَه‌لق سه. سياهلق، سياه رنك.

قَرَه‌مان صه. ١. بك اسمر وسياهسى (آدم). ٢. بحـ. ايرى دمير كولچه‌سندن عبارت آغر واليوز. == سخـ. ١. سلجوقيلرك انقراضنده ظهور ايدن دره بكلرك الك قوتليلرندن برى اولوب اولاد و احفادى قونيه جهتلرنده خيلى وقت حكم سورمشدر. ٢. م. قره‌مان اوغللرينك حكم سورمش اولدقلرى بتون قونيه جهتنه وبعده بالخاصه بونك قسم جنوبيسنه ويريلان اسمدركه ايچ ايل ايله تكه آره‌سنده اولوب اليوم بر قضادن عبارتدر.

قَرَه‌مانلى سه. صه. على العموم قره‌مان ايلى اهاليسنه وبالخاصه اورالرك تركجه لساننه متكلم خرستيانلرينه ويريلن اسمدر.

قَرَه‌وَله سه. بحـ. سابقاً عثمانلى بحريه‌سنده غايت بيوك كميلره ويريلن اسمدر. اليوم نظامسز وقواعد بحريه‌يه رعايتسز كميلره دينير. قاره‌وله حالنده = يولسز، نظامسز بر حالده.

قَرَه هَليله سه. قوتلى مسهل اولان بر جنس نبات طبى.

قَرَه يَل سه. شمال ايله باطى كرته‌لرى آره‌سنده اسن روزكار وبونك كرته‌سى اولان جهت.

قَرِيب صه. عر. ث: قريبه. [« قرب » دن صشـ.] ١. مكان ويا زمانجه اوزاق اولميان، ياقين، نزديك: بروسه استانبوله قريبدر: بايرام قريبدر. ٢. نسل ونسب و ذريتجه ويا مناسباتجه انسانه ياقين بولنان، اقربا، قونشو، همجنس: انسان يالكز كنديني دوشونميوب قريبنى ده دوشونمليدر. == حـ. ياقين، تقريبى، همان: اوچ سنه‌يه قريبدركه بو ايشله اشتغال ايديورم؛ بش سنه‌يه قريب زمان كچدى. || عن قريب = ياقينده، چوق كچمزدن: او ايش عن قريب بيته‌جكدر.

قَرِيحه سشـ. عر. جـ: قرايح. ١. انسانده كنديلكندن حاصل اولان فكر وقصد ونيت،

فر. Initiative . ٢. بر دائرهٔ رسمیه‌دن عرض اولنمقسزین جانب عالیٔ حضرت پادشاهیدن ارادهٔ سنیه شرف صدوری : قریحهٔ سنیهٔ حضرت پادشاهیدن فلان ذاته میرالایلق رتبه‌سی توجیه بیورلدی؛ قریحه‌دن فلان مأ. موریته تعیین اولندی. ٣. فکر، ذهن، دوشونوب هیچدن بر شیٔ میدانه قویه بیلان قوهٔ مفکره : او شاعرده قریحه وار. در؛ وسعت قریحه‌سنه انسان حیران اولور؛ او بیچاره‌ده هیچ قریحه یوقدر.

قَریر { صـ. عر. ذ: قریره. [«قرة» دن مشـ.] سوینمش، شاد، مسرور: قریر العین = کوزی آیدین، ایی بر شیٔ کورمکله سوینن: اولاد واحفادکزك مروتنی کورمکله قریر العین اوله‌سکز.

قُرَیش { سخـ. ذ. عر. مکهٔ مکرمه‌ده فخر کائنات (صلعم) افندمزله مهاجریندن اولان اکثر صحابهٔ کرامك منسوب بولندقلری بیوك و بین العرب من القدیم معتبر بر قبیله که کعبهٔ شریفه‌نك محافظه وخدمتی ده بو قبیله‌یه عائد ایدی؛ صنادید قریش = قریش قبیله‌سنك رؤساسی. [نسبتنده « قرشی » دیلیر. با: قرشی.]

قریم { سخـ. م. قره دکیز ساحل شمالیسنده واقع تاتارلرله مسکون معروف بیوك شبه جزیره.

قریملی { سـ. صـ. و:

قریمی { سـ. صـ. عر. قریم شبه جزیره سی اهالیسندن اولان.

قَرین { صـ. سـ. عر. ذ: قرینه. جـ: قرناء. [« قرن » دن مشـ.] ١. یاقین، قریب. ٢. بر آدمله قرابت ومناسبتی اولان، خصم، قونشو، آرقداش، همدم، همجنس: بر آدمك حالی قریننددن صوریلیر. ٣. بر شیئه نائل ومظهر اولان، بر حال ایله متصف بولنان: قرین قبول = مقبول؛ قرین تقدیر = مظهر تقدیر؛ سعادت قرین = نائل سعادت. ٤. حکمداران حضراتنك خدمت خاصه‌سنده بولنان مقرب، مابینجی: قرین ثانی. [بومعنا ایله باشلیجه جمعی مستعمل اولوب مفردکبی ده قوللانیلیر:] قرناء حضرت شهریاریدن؛ سرقرنا = باش مابینجی.

قَرینجه { قرینجه‌لانمق وسائره. با: قارینجه وسائره.

قَرینه { سـ. عر. جـ: قرائن. مغلق و مبهم بر شیئك تعیینیله آکلاشلمه‌سنه سبب اولان حال، برمجهولك معلوم اولمسنه آلت اولان شیٔ، اماره، ایپ اوجی: خرسزك بورادن کچمش اولدیغنه بعض قرینه‌لر واردر؛ « کورك » لفظی ترکجه‌ده برقاچ درلو اوقونوب معانیٔ مختلفه‌یه کلدیکندن بونلرك خانغیسی مقصود اولدیغی قرینه ایله، ما قبل ومابعدی قرائنیله آکلایه بیلیرز؛ میدانه چیقاریلان خرابه‌نك معبد بولنمش اولدیغنه بعض قرائن واردر لکن نه زماندن قالمه اولدیغنی کوستریر هیچ بر قرینه‌یه دسترس اوله‌مدق؛ قرینه ایله اوقومق، آکلامق.

قَریه { سـ. عر. جـ: قرا. کوی، روستا: اهل قریه، اهالیٔ قریه = کویلیلر؛ قریهٔ مذکوره مختاری. [رانك کسری و یاء مشدده ایله استعمالی غلطدر.]

قَزّ { سـ. عر. خام ایپك؛ دود القز = ایپك بوجکی.

قز { سـ. با: قیز.

قزارمق { قزارتمق وسائره. با: قیزارمق وسائره.

قَزّاز { سـ. عر. [« قز » دن مشـ.] ایپکجی، ایپکی ایشلین آدم.

قَزاق { یا قازاق. سـ. [« قازمق » دن مشتق اولوب اصل تراشلی و صقالی تراش اولمش دیمکدر.] ١. عسکر، هرقومك عسکرلکه وآقین وچاپوله آیرلمش افرادی که صقالسز اولمق باشلی علامتلری ایدی: ترکمان، قیرغیز، تاتار، موسقوو قزاغی. ٢. روسیه‌ده آیریجه بر صنف تشکیل ایدن سپاهی‌یه مماثل سواری عسکری.

قزاق { سـ. با: قیزاق.

قزاموق { سـ. با: قیزاموق.

قَزان { قزانجی. با: قزغان وسائره.

قَزانج { سـ. ١. قزانیلان شیٔ، فائده، نفع، استفاده، کار: بنم ایچون بونده هیچ بر

قزانج یوقدر. ٢. چالیشمقله اله کچیریلن شیء. سعی وعمل مقابلی، کسب: ایشلر کساددر هیچ قزانجمز یوقدر؛ اصنافمزك قزانجی آنجق تعیش ایده‌جك درجه‌ده‌در؛ قزانج ایتمك = قزانمق.

قزانجلی { ص. کارلی، استفاده‌لی: تجارت قدر قزانجلی ایش یوقدر.

قزاندیرمق { فتـ. ١. کار ایتدیرمك. قزانمه‌سنی موجب اولمق: بوتجارت آدمه چوق قزاندیریر؛ کندیسنی خدمتنه آلوب چوق پاره قزاندیردی. ٢. استحصال واکتساب ایتدیرمك، آلدیرمق: اخیراً یازدیغی کتاب کندیسنه بیوك برشهرت قزاندیردی؛ آومراقی بکا روماتیزمه‌یی قزاندیردی.

قزانمق { فتـ. ١. کار ایتمك، استفاده ایلمك، فائده کورمك: سنه‌ده برقاچ یوز لیرا قزانیور؛ تجارتدن ایی قزاندی. ٢. ایدنمك، استحصال واکتساب ایلمك: نام، شهرت قزاندی؛ افندیسنك توجهنی قزاندی. ٣. اوغرامق، دوچار ومبتلا اولمق: آغر هوالی یرلرده طورمقله برقاچ علت قزاندی.

قزح { سذ. عر. بولوطلره موکل برملك. || قوس قزح = سهواً علانم سما دیدیکمز الکم صاغمه که ضیاء شمسك هواده‌کی رطوبت طامله‌جقلرندن کچرکن حل اولنمسیله رنکلرینی آیری آیری کوستریر واسع بر وبعضاً ایکی قوسدن عبارتدر.

قزحیه { سذ. عر. تشـ. کوز طبقه‌لرندن بری، فر. Iris.

قزغان { س. [زبانزدی: قازان] ١. کلیتلی یمك وسائره قایناتمغه مخصوص بیوك تنجره: چوربه، پلاو، عاشورا قزغانی؛ چاشیر قزغانی = چاشیر صوینك قاینادیغی قزغان. ٢. صو حفظنه ویا قاینامه‌سنه مخصوص معدندن بیوك قاب: واپورقزغانی = واپور ماکینه‌سنه استیم کتیره‌جك صویك قاینامه‌سنه مخصوص بیوك محفظه؛ حمام قزغانی. ٣. اسکی برنوع بطال طوب. — یکیچری اوجاغنده یمك قزغانی برطاقم مراسمله ودعا ایله قوریلوب قالدیرلدیغندن، مثلا قازغانك یرندن قالدیرلمسی طغیان معناسنی افاده ایدردی وسائر بویله تعبیرات وار ایدی. || قزغان دیبی = قازانك دیبنه یاپیشوب قازلمقله چیقاریلان قیزارمش ومقبول برنوع ایس قوقوسی آلمش اولان محلبی وسائره.

قزغانجی { س. ١. باقیردن قزغان ویا واپورقزغانی یاپان صنعتکر. ٢. قزغانی قوروب اداره ایدن مأمور.

قزل { ویا قزیل. ص. قرمزی، آل، احمر، سرخ: قزل بویا؛ قزل طوپراق؛ قزل یومورطه = پاسقالیه یومورطه‌سی. || قزل آطه‌لر = درسعادت جوارنده‌کی بیوك آطه وهکبه‌لی وسائر کوچك آطه‌لر. || قزیل آغاج = برجنس بیوك اورمان آغاجی. || قزل الما = وقتیله روما شهرینه ویریلن اسم. || قزل باش = ١. رافضی. ٢. شاه اسماعیلك برصنف عسکری، سرخ سر. || قزل درجهٔ حرارت = آتشه قونیلان دمیرك قرمزی اولمسیله تعین ایدن حرارت درجه‌سی. بونك دها یوکسکی بیاض درجهٔ حرارتدر. || قزیل دلی = زیردلی، بسبتون چیلغین. || قزیل سوکوت = سوکوت آغاجنك برجنسی. || قزیل شاب = آچیق افلاطونی رنك. || قزیل غروش = قدیمده اجنبی آلتین مسکوکاتنه ویریلن اسم. || قزیل یاپراق = قاصیق اوتی. == س. یاخود قزل خسته‌لق = چوجقلره عارض اولان قزاموغه مشابه واوندن تهلکه‌لی ساری بر خسته‌لق، اسقارلاتین.

لسانمزك بویله کوزل بر لغتی «آل» و «قره» لغتلریله برابر متروك براقوب‌ده، بو رنکك یالکز بر نوعنه مخصوص اولان وترکجه اولمیان «قرمزی» لغتنی قوللانمامز شایان تأسفدر.

قزل { س. قیلدن ایپ.

قزل { س. آغاج اوزرنده قورویان یاپراق.

قزلجق { س. طاغلرده وباغچه‌لرده حاصل اولان فندق قدر واوزونجه چکردکلی قرمزی ومیخوش میوه: قزلجق شربتی. || قزلجق آغاجی = بو میوه‌یی ویرن آغاج که خشبی پك سرت و طیانیقلی اولوب داللرندن دکنك یاپیلیر.

قزلجه { یا قزیلجه. ص. قرمزیمجه، قرمزیمسی. == س. برنوع دوزکون.

قزللق { یا قزیللاق. ـ. ١. قر.
مزیلاق، حمرت، سرخی:
یانغینڭ قزللغی = یانغینـدن عکس
ایدن قیزاردی. ٢. قزل خستە.
لق، اسقارلاتین دینلن قیزامو.
غە شبیە بر علت ساریە. || قز.
للق اوتی = اشك قولاغی.

قزللنمك { یا غزللنمك. فل. آغا.
جك یاپراقلری اوز.
رندە قورومق.

قزوی { ـ. ساز حصیرندن پرنج
و سائرە قابی، عادی
زنبیل: پرنج قزویسی؛ بر قزوی
پرنج؛ قزوی خرماسی.

قس { فـ. عر. [« قیاس » دن
امر حاضر مفرد مذکر اولوب
زیردەکی تعبیردە مستعملدر:]
وقس علیە البواقی، وقس علی
هذا الباقی = اوست طرفنی، قالان
قسمنی دە بوڭا قیاس ایت.

قسّام { سذ. عر. [« قسمة » دن
سمب.] بین الورثە ترکەیی
تقسیم و یتیملرڭ میراثنی حفظ و
ادارە ایدن مأمورشرعی، محکمۀ
شرعیە مأموری؛ قسام عسکری
دخی دینلیر؛ قسام دائرەسی =
قسمت عسکریە.

قساملق { ـ. قسام و قسام
عسکری دینلن و
ورثەنڭ حصەلرینی تقسیملە یتیم
اولادلرینڭ میراثنی حفظ وادارە
ایتمکلە موظف اولان مأمور
شرعینڭ حال وصفت ومأموریتی،
قسمت عسکریە: اوقاف همایون
محکمۀ تفتیشیەسی قساملغی.

قسامە { سذ. ف. مثلا قاتلی بولنمیان
مقتولڭ بولندیغی محل
اهالیسندن اللی کشینڭ محکمەدە
یمین ایتمەسی، برجماعتڭ تحلیفی.

قساوت { سذ. عر. ١. سرتلك،
صلابت، قاتیلق. ٢.
مرحمتسزلك. عدم تأثر: قساوت
قلب. ٣. کدر، غم، غصە، تاسە،
غائلە: چوجقلریچون قساوتدە.
در؛ اوغلنڭ قساوتنی چکیور؛
سز قساوت ایتمیڭ. قساوت
چکمیڭ. [لسانمزدە الڭ زیادە
عربیدە پك مستعمل اولمیان بو
اوچنجی معنا ایلە قوللانیلیر.]

قساوتلنمك { فل. تاسەلانمق،
کدر ایتمك، غا.
ئلەسنی چکمك: سز اونڭ ایچون
هیچ قساوتلنمیڭ.

قساوتلی { صـ. تاسەلی، مکدر،
مغموم، غائلەلی.

قسراق { ـ. با: قصراق.

قسط { ـ. ١. تقسیمدە ویا اولچی
وطارتیدە احقاق حق و
عدالت. ذ. ٢. حصە، پای،
نصیب. ٣. جستە جستە ویریلن
بر بورج وسائرەنڭ هر دفعەدە
ویریلن قسمی، تقسیط. || قسط
الیوم = برآیدن یالکز بر قاچ
کون خدمتی ویا غیبوبتی اولان
مأمورە آیلغی نسبتندە ویریلن
ویا دوام ایتمدیکی کونلر ایچون
کسیلن آقچە.

قسطاس { سذ. عر. بیوك ترا.
زی، قپان، میزان. ذ.

قسطنطینیە { سخ. ذ: عر. [بانیسی
اولان قسطنطینە
نسبتلە. یو. Κωνσταντινό-
πολις ترجمەسی] پایتخت دولت
عثمانیە اولان استانبول شهرینڭ
اسم اصلیسی.

قسطی { یا قیسقی. ـ. [ودها
طوغریسی « قیصمق » دن
قیصدی] پارچە پارچە کومش
ویا قویوم طاقی کە زنجیرلی و
قوبچەلی اولمغلە قیصلوب بنـد
اولور و کردانلق و کوستك
کبی قوللانیلیر.

قسم { سذ. عر. ج: اقسام. ١.
پارچەلرە آیرلمش برشیئڭ
هر پارچەسی، پارچە، بولوك،
جزء: محصولاتڭ برقسمنی شمدی
نقل ایدوب برقسمنی صوکرەیە
براقەجغز؛ قزانجمزی اقسامە
آیروب برقسمنی احتیاط صاقلا.
یەجغز. ٢. نوع، جنس، قبیل:
بوده اوقسمندندر: بو قسم آدملر؛
قادین، چوجق قسمی بویلەدر.

قَسَم { سذ. عر. یمین، آند، سو.
کند، حلف: قسم ایتمك؛
جناب حقڭ اسمنە قسم ایدرم؛
مع القسم بیان ایتدی.

قسماً { حـ. عر. بر پارچەسی، بر
بولوکی، بتونی اولمیەرق:
اوی قسماً بویاتدم = بر قسمنی.

قسمت { سذ. عر. ١. بولمە، پای
ایتمە، تقسیم، حصەلرە
آیرمە. ٢. نصیب، قدر، مقدر
اولان شیء: قسمتم بوقدر ایمش؛
قسمت ایسە: قسمتدە وار ایسە.
٣. ر. [حسابدە] اعمال اربعە.
دن تقسیم: خارج قسمت = تقسیم
عملنڭ نتیجەسی اولەرق چیقان
عدد کە مقسوم الیهك بهر عددینە
دوشن حصەیی کوستریر.
|| قسمت عسکریە = قساملق وظا.
ئفی. == حـ. قسمت ایسە، قدردە
وار ایسە، هلە باقەلم: بو تارلەیی
بوسنە اکە جکمیسکز؟ قسمت.

قَسوَت { سـ. عر. ١. قاتیلق، سرتلك، صلابت. ذ. ٢. مرحمتسزلك، عدم تأثر: قسوت قلب. ٣. صیقندی، ملال، حزن، غم، غصه: سروی آغاجلرینك صیقلغی انسانه قسوت ویرر؛ اویله برلرده آدمه قسوت باصار.

قَسوَت اَفزا { صـ. فا. [عر. قسوت = حزن. فا. افزاییدن = آرتدیرمق] حزن و ملالی آرتدیران، حزین، ایچ صیقان.

قَسوَت اَنگیز { صـ. فا. [عر. قسوت = حزن. فا. انگیختن = قوپارمق] حزن و ملالی موجب، حزین، ایچ صیقان.

قَسوَتلی { صـ. حزن وملالی موجب، حزین، صیقندیلی: اوراسی قسوتلی بر یردر.

قَسّیس { سذ. عر. کشیش، راهب، پسقپوس، خرستیانلرده رئیس روحانی.

قش { مه. طاوق و سائره‌یی اورکودوب قوغمغه مخصوص اولوب اکثریا مکرر قوللانیلیر. || مج. قش قش ایتمك = قوغمق، دفع ایتمك.

قَشاغی { قشاغیلامق. با: قاشاغی وسائره.

قَشانمق { قشاندیرمق. با: قاشانمق وسائره.

قشر { سذ. عر. ج: قشور. ١. قابوق، حبوبات ومیوه و سائره دریسی. ٢. بالخاصه قهوه قبوغی‌که یمنیلر بونی آیریجه خاشلایوب ایچرلر: قشر ایچمك. || ر. قشر ارض = کرۀ ارضك قبوغی عداولنان قسم خارجیسی‌که طبقات مختلفه‌یه منقسمدر.

قَشَر { سـ. با: قاشر.

قشری { صـ. عر. ذ: قشریه. تا. قابوغه منسوب و متعلق ویا قابوقلی اولان: طائفۀ قشریه.

قشقرتمق { فتـ. ١. اورکودوب قاچرمق: قارغه‌لری باقله تارله‌سندن قشقرتملی. ٢. اورکوتمك، قورقوتمق، تلاشه دوشورمك: بر طاقم یالان خبرلرله هرکسی قشقرتدی. ٣. هیجانه دوشورمك، تهییج ایتمك: کندی فرلداغنی دوندیرمك ایچون بر طاقم ساده دلانی قشقرتدی.

قشقرمق { فل. ١. اورکوب قاچمق: قوشلر قشقردی. ٢. تلاشه دوشمك، قورقوب اورکمك. ٣. هیجانه کلمك، تلاش وتهوره دوشمك.

قشلاق { قشله، قشلامق. با: قیشلاق وسائره.

قشمر { صـ. [عر. غشمردن؟] طاقیله‌رق اذیت ایدن، موذی، موزب (معذب): قشمر آدم.

بوکلمه‌یی عربلرك ترکلردن استعاره ایتدکلرینی ادعا ایدنلرده وارایسه‌ده، آهنکه موافق اولمدیغنه باقیلیرسه، اصل ترکجه اولدیغنه حکم اولنه‌ماز.

قشمرلك { سـ. موذیلك، موزبلك.

قُشور { سذ ج. عر. فد: قشر. با: قشر.

قص { مه. ١. کیزلی کولمکی تصویر و تقلید ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر: قص قص کولمك. ٢. کوپکلری بوغشمغه تشویقه یارار.

قص { د. قاف مکسوره ایله باشلایان بعض ترکجه صفتلره کیروب مبالغه وتأکید بیان ایدر: قص قیوراق باغلامق.

قَصّ { سذ. عر. تش. کوکس؛ عظم القص = کوکس تخته‌سی، کیکی.

قَصّاب { سذ. عر. ینه‌جك قویون و صیغیر و سائره اتلرینی کسوب صاتان آدم؛ قصاب دکانی = ات صاتیلان دکان. || قصاب مرهمی = بر نوع علاج، فر. Basilicon. || مج. قصاب سونکریله سیلنمش یوز = حیاسز.

قَصّابخانه { سـ. بیوك قصاب دکانی، قصابك ات صاتدیغی یر.

قَصّابلق { سـ. ١. قصاب صنعتی: قصابلقله خیلی پاره قزاندی. ٢. قویون و سائره کسوب یوزنه ویریلان اجرت، قصابلق حقی. ٣. مج. خونخوارلق، خونریزلك، سفك دماء.

قَصّابیّه { سذ. عر. قویون وسائره یوزوب کسمك ایچون قصابه ویریلان اجرت، قصابلق حقی.

قَصاتوره { سـ. نفرلرك بله ویالین اوله‌رق سونکی یرینه تفنکك نامیلیی اوجنه طاقدقلری دوز وقیصه قلیج.

قصاج { سـ. با: قیصاج.

قَصّار { سذ.عر. [« قصارة » دن سمب.] ١. لکه چیقاران، لکه‌جی. ٢. چربیجی، بیقاییجی.

قِصارَت { سذ. عر. ۱. لکه‌جیقارمق صنعتی، لکه‌جیلك. ۲. چربیجیلق.

قَصّارلق { سـ. ۱. لکه‌جیلك. ۲. چربیجیلق.

قُصاره { سذ. عر. ۱. خصوصی صورتده آیرلمش محفوظ محل، حجرهٔ مخصوصه، قابنتو. ۲. بج. کمینك باشنده وقیچنده کوکرته‌نك اوزرنده یعنی دها یوکسك یاپیلان یاریم کوکرته که آلتلرنده قامره‌لر بولنور. || اورته قصاره‌سی = کمینك کوکرته‌سنك وسطلرنده‌کی یوکسك کوکرته‌که آلتنده مطبخ وقامره‌لر بولنور. || قصاره اوستی = کوکرته‌نك یوکسك یری.

قِصاص { سذ. عر. ف. قاتلك قتلی وجارحك جرحی جزاء شرعیسی : مقتولك ورثه‌سی قصاص ایستیورلر؛ قاتلی قصاص ایتدیلر.

قِصاصاً { ح. عر. قصاص طریقیله، قاتل ویا جارح ایتدیکی جنایتك مثلیله جزالاندیریله‌رق: قصاصاً اعدام اولندی.

قَصائِد { سذ. جم. عر. فذ: قصیده. || با : قصیده.

قَصَب { سذ. عر. و :

قَصَبه { سذ. عر. جم : قصبات. قامش، ساز، نای، نی. || تش. قصبهٔ رئه = آق جکر بوریلری. || ط. التهاب قصبات = آق‌جکر بوریلرنده حاصل اولان قیزارمه واوکسوروك. فر. Bronchite.

قَصَبه { سذ. عر. کوچك شهر، چارشیسی وسوروی اولان بیوك کوی، اهالیسی بش اون بیك کشی راده‌لرنده معموره : چورلی، تیره، اینه کول قصبه‌سی.

قَصَبه‌لی { سـ. قصبه اهالیسندن اولان آدم : قصبه‌لیلر کویلیلرك ایشنی کوره‌مزلر.

قَصتار { سـ. (عر. «قصارت» دن غلط) پنبوق اپلکنك آغاردلمسی.

قَصتارلامَق { فت. (پنبوق اپلیکنی وساژه‌یی) آغارتمق.

قَصتارلی { ص. آغاردلمش (پنبوق اپلکی وساژه.)

قَصد { سذ. عر. ۱. قورمه، نیت، ترتیب، تصور : بر طاقم کتابلر آلمق قصدیله صحافلره کیتدم: قتل قصدیله تشهیر سلاح ایتدی. ۲. ایستیه‌رك وبالالتزام بر ایشه تشبث ایتمه، راست کله وظهوراته تابع اولمیوب بالالتزام اجرا اولنان ایشك حال وصورتی : بو جنایتده قصد یوقدر. [قصد ایله عمد آره‌سنده قانون جزاجه عموم و خصوص واردر. هر عمدده قصد وار ایسه‌ده هرقصدده عمد اوله‌ماز.] ۳. سوء نیت، بری علیهنده اولان تشبث، غرض : اونك بکا قصدی واردر. ٤. قتل وجرح واضراره تشبث : جانمه قصد ایتدی. || عن قصدٍ [زبانزدی غلط اوله‌رق : اك قصد] = ایستیه‌رك، بالالتزام، اولدن دوشونوب قرار ویره‌رك : اوفعلی عن قصد ایشلدیکی تبین ایتدی. || بلا قصدٍ، بغیر قصدٍ = قصد اولمقسزین، بالالتزام وایستیه‌رك دکل، خطاءً، تصادفاً : بلاقصد، بغیر قصد جرح ایتدیکی ادعا اولنیور.

قَصداً { ح. عر. نیت ومرام ایده‌رك. ایستیه‌رك، بالالتزام: قصداً جرح ایتدیکی آکلاشلدی.

قَصدی { ص. عر. ذ : قصدیه. نیتله اولنان، ایستیه‌رك وبالالتزام واقع اولان : فعل قصدی، افعال قصدیه.

قَصر { سذ. عر. ۱. قیصمه، قیصالتمه، قیصه کسمه : قصر اشجار. ۲. کسمه، اختصار، حصر، تحدید و تقلیل : طریقی قصر ایتمك. ۳. نقصان، اکسیکلك : قصر همت. ٤. د. عباره‌نك لزومندن زیاده اختصاری : افاده‌نك بو درجه‌ده قصری افهام مرامه مانعدر. ٥. [عروضده] تفعله‌نك صوك حرفك اسقاطی، مثلا فاعلاتن‌دن فاعلات قالمسی. || ط. قصرالبصر = اوزاقدن کوره‌مه‌مك علتی، کوته بینی فر. Myopie. || حقه قصرید = فراغت.

قَصر { سذ. عر. جم : قصور. کوشك، نزهتکاه اولان رفیع ومزین بنا.

قصر { ص. با : قیصیر.

قَصرغه { سـ. با : قاصرغه.

قَصَص { سذ. جم. عر. فذ : قصه. || با : قصه.

قَصعه { سذ. عر. [کاسه ایله بر مناسبتی اولسه کرکدر]

چناق، يمك قابى. ز. || قصعه ليس = كاسه ليش، طالقاوق. || ﻫ. قصعة المساكين، قصعة الصعاليك = شمال جهتنده برنجم ثابت، فر. Couronne boréale.

قصق { قصمق، قصاق و سائره. با : قيصيق وسائره.

قصقانج { قصقانمق وسائره. با : قيصقانج وسائره.

قصور { سذ. عر. ١. اكسيكلك، نقصان : بن چاليشمه‌ده قصور ايتمدم ، قصور براقدم. ٢. عيب، عذر، سقطلق : بو آتك، بنانك برقصورى اولمسه ايدى صاحبى الندن چيقارماز. دى. ٣. صوچ ، قباحت ، تقصيرات : بنم قصورم نه‌در؟ بر قصورمى ايتدم؟ ٤. اهمال، مسامحه، تكاسل، عدم تقيد، تدبيرسزلك : انسان وظيفه‌سنده قصور ايتمه‌ملى؛ اعتراف قصور ايتمك. ٥. آرتان قسم، فضله، بقيه : شوقدرينى بكا كوندرك قصورى سزك اولسون. ٦. صاتين آلنان شيئك قيمتندن فضله اوله‌رق ويريلن سكه‌دن كرى آلنمسى لازم كلن آقچه : ليرانك قصورينى ويرمديكز؛ بر مجيديه ويردم قصورينى بكليورم؛ ديلنجيدن قصور ايستمك قدر صوغوق شيئ اوله‌ماز.

قصور { سذ. عر. جـ. فد : قصر. با : قصر.

قصورسز { ص. ١. عيب ونقصانى اولميان، عذرسز، مكمل : قصورسز بركوشك، بر آتدر. ٢. اعاده اولنه‌جق بقيه‌سى اولميان (حساب).

قصورلى { ص. ١. برعيب ونقصانى اولان : قصورلى حيوانى آلوب نه ياپملى. ٢. بيتمه‌مش، ناتمام : قصورلى بر بنا. ٣. بقيه‌سى واعاده اولنه‌جق آقچه‌سى اولان : قصورلى حساب.

قصوى { يا قصوا. صذ. عر. ذ : اقصى. با : اقصى.

قصه { سذ. عر. جـ : قصص. ١. نقل اولنان صحيح ويا اويدرمه وقعه، حكايه، روايت : قصهٔ يوسف (عم)؛ فرهاد و شيرين قصهٔ مشهوره‌سى. ٢. وقعه، وقوعات، وقوع حال، سر كذشت : قصه‌يى كنديسنه آكلاتدم. || احسن القصص = بتون حكايه‌لرك بحق الك كوزلى اولان حضرت يوسف (عم) ك حكايه‌سى كه قرآن كريمده بو تعبيرله ياد بيورلمشدر. || قصه خوان = حكايه‌لر نقل وروايت ايدن. || قصه‌دن حصه = حكايه‌دن آلنه‌جق درس ونصيحت. || القصه = الحاصل، حاصل كلام.

قصه { ص. با : قيصه.

قصيده { سذ. عر. جـ : قصائد. اون بش بيتدن آشاغى اولمامق اوزره برقافيه اوزرنه واكثريا مدح اكابرحقنده سويلنيلن شعركه باشليجه عربلرده معتاددر : قصيده سويلمك؛ شعراء عربك قصائدى؛ قاوسيده الك ايى قصيده سويلين انورى وبزده نفعيدر. || قصيده پرداز، قصيده سرا، قصيده كو = قصيده يازان، تغنى ايدن، سويلين (شاعر).

قصير { ص. عر. ذ : قصيره. [« قصر » دن صفت.] قيصه، قيصه بويلى، بويسز، كوتاه؛ قصير القامه = بويى قيصه. || ط. قصير البصر = اوزاقدن كوره‌مين، فر. Myope. || قصير الرأس = باشى اوكدن آرقه‌يه طوغرى قيصه اولان (انسان عرق)، فر. Brachycéphale. || قصير العقل = عقلى قيصه، عقلى ايرمز.

قصيل { سذ. عر. [غلط. زبانزدى : خصيل] حيوانلره يديرلمك اوزره يشيل ايكن و بكى باشاق باغلاديغى وقت سوكيلان آربه وسائره اكينى : حيوانلره قصيل يديرمك چايره چيقارمقدن اييدر.

قضاء { (ز) سذ. عر. جـ : اقضيه. ١. هرخصوص حقنده جناب حقك حكم ازليسنك اجراسى، موقع اجرايه كلمه‌سى. [قضا ايله قدر آره‌سنده‌كى فرق كتب عقائده عائد اوزون بر بحثدر.] ٢. قاضينك حكمى، قاضيلق وظيفه‌سى : فلان افندى سلك قضايه سلوك ايتدى؛ يكرمى سنه قضاده بولندى. ٣. برقاضينك دائرهٔ حكم وقضاسى داخلنده اولان ير، قاضيلق. ٤. بوندن غلط اوله‌رق برقائممقامك دائرهٔ حكومتى، ناحيه‌دن صكره تقسيمات ملكيه‌نك الك كوچكى، قائممقاملق : هرسنجاق درت بش قضايه منقسمدر: قضا قائممقامى، مجلس اداره‌سى. [جمعنده نا. قضاها قوللانيلير : قضاهاى اربعه] ٥. قصدسز وخطاءً واقع

اولان قتل وجرح وسائر وقوعات، مخاطره، تهلكه، آكسز مصيبت، حادثهٔ مؤلمه : بر قضا اولدی، قضاوقوع بولدی؛ آزقالدی قضا اولیوردی؛ قضا صاوشدیرمق = وقوع بولان ویا وقوعی پك ملحوظ اولان بر مخاطره‌دن قورتلمق؛ قضایه اوغرامق = آكسزین وقصدسز واقع اولان بر مهلكه‌یه دوشمك؛ واپورده دمیر یولدن زیاده قضا ملحوظدر. ٦. ایفا، اجرا، ادا، ایشلمه، یاپمه : قضاء حاجت = دفع طبیعی. ٧. وقتنده ادا اولنمیان نماز واوروج كبی بر دینی بعده ایجاب شرعیسی وجهله ایفا ایتمه : خسته‌لغمده قیله‌مدیغم نمازلری قضا ایده‌جكم؛ شمدی اوروج طوته‌مازسه‌كز صكره قضاسی ممكندر. || اجل قضا = مقدر اولمغله برابر طبیعی اولمیوب برقضادن ایلری كلن اولوم. ضدی : اجل موعود. || از قضا = قضاءً، شاید، تصادفی اوله‌رق، مأمول و منتظر دكل ایكن : از قضا طبیبه محتاج اولورسه‌كز. [جالب ممنونیب خصوصاتده قوللانلاملیدر.]

قَضاءً { ح. عر. قصداً اولمیه‌رق، خطا ایله، آكسزین وقوع بولان بروقعهٔ مؤلمه اقتضاسندن اوله‌رق : قضاءً آیاغنی قیرمش؛ قضاءً دكیزه دوشدی.

قُضاة { سذ. ج. عر. فد : قاضی. با : قاضی. [ضاد مشدده ایله قرائتی غلطدر.] == سذ. فد. عر. بعض چوجقلرك طوغاركن باشلرینی ویوزلرینی اورتن زار، دوواق.

قَضارا { ح. فا. قصداً اولمیه‌رق، تصادفاً، از قضا، شاید: قضارا جراحه محتاج اولورسه‌كز.

قَضازَده { ص. فا. [عر. قضا = وقـوعات مؤلمهٔ غیر منتظره . فا. زدن = اصابت ایتمك] قضا اصابت ایتمش، قضایه اوغرامش، قضاءً سقطلانمش ویا تخریب اولنمش : كیمسی قضازده اولدی؛ ساحلده فرطونه‌دن قضازده اولان سفائنك انقاضی طورپوردی؛ بیچاره آدم قضازده اولمش.

قَضایا { سذ. ج. عر. فد : قضیه. با : قضیه.

قَضیب { سذ. عر. ١. اینجه‌ودوز بوداق، فدان. ٢. اركـكك آلت تناسلی.

قَضِیّه { سذ. عر. ج : قضایا. ١. ایش، خصوص، ماده، مسئله، دعوی : بومهم بر قضیه در؛ حلی مشكل بر قضیه. ٢. م. صدق وكذبنه حكم اولنه‌بیلن سوز : «انسان حیوان ناطقدر» سوزی بر قضیه‌در. ٣. ر. اثبات مدعا ایچون ایراد اولنان دعوی، فر. Lemme.

قَطّ { سذ. عر. قلمك اوجنی مقطعه اوزرینه قویوب كسمه. ز.

قط ١ { یاخـود قیط ویا قیت. ص. [عر. «قحط» دن غلط] آز بولنور، نادر، سـكرك، آز، نقصان : عقلی قط = عقلسز؛ آقچه‌سی قط = زوكورت؛ ایمانی قط = ایمانسز.

قطار ١ { سذ. عر. [زبانزدی قافك فتحیله‌در] ١. بربری آرقه‌سنده صره‌لانمش حیوانات دیزیسی، قافله : دوه قطاری. ٢. برلوقوموتیفك سوروكلدیكی دمیر یول واغونلری طاقمی : صباح، اقشام قطاری؛ یوك قطاری. [بونك یرینه فر. «ترن» لغتنی قوللانمق عین خطادر.]

قَطارلامَق { فت. حیـوانلری بر صره‌ده دیزوب قطار یاپمق.

قِطاع { سذ. عر. ١. كسمه، قطع. ز. ٢. ر. [هندسه‌ده] دائره‌نك ایكی قطریله بونلرك آره‌سنده‌كی قوسك تشكیل ایتدكلری مثلثكه دائره‌نك بر قسمیدر : قطاع دائره.

قُطّاع { سذ. ج. عر. فد : قاطع. با : قاطع. || قطاع طریق، قطاع الطریق = یول كسنلر، بیوك جاده‌لرده وقیرلرده خلقی صویان خیدودلر. [فد. «قاطع الطریق» لسانمزده قوللانلماز.]

قَطائِف { سذ. ج. عر. فد: قطیفه. با : قطیفه. == فد. كبی. [زبانزدی : قاداییف] شكر شربتیله پیشیریلوب طاتلی یاپلمق اوزره مختلف اشكالده دوكلمش خمور : تل قطائف = تل شعریه كبی اینجه دوكلمشی؛ اتمك قطائفی = یاصی دائره صورتنده اولوب بربری اوستنه ایكی عددی برلكده وقویو شربتله بیوك طباقده پیشیریله‌رك آره‌سنه قایماق دخی قونیلان جنسی؛ یاصی قطائف = اوفاق دائره شكلنده اولوب یومورطه ایله طاوه‌ده پیشیرلنی. || دكیز قطائفی = برنوع یوصون كه اوكسو-

روك ایچون خاشلانوب صوبی ایچیلیر، جکر اوتی.

قَطائِفجی { سـ. قطائف یاپان ویا کزدیروب صاتان آدم.

قُطب { سـ. عر. ج : قطاب. ۱. دونن برکره ویاتکر- لکك مرکزندن کچن شیش ویا قازیق که اونك اوزرینه دور اولنور. ۲. کرهٔ ارضك خط استوادن اك اوزاق اولان ایکی اوجـندن بهری که بو کره‌نك دوندیکی محور موهومك کچدیکی نقطه‌لردر : قطب شمالی، قطب جنوبی: قطبین=مذکور ایکی قطب؛ قطب حقیقی ؛ قطب مقناطیسی = بوصله ابره‌لرینك متوجه اولد- قلری نقطه که قطب حقیقیدن یکرمی اوچ درجه‌یه قدر تخلف ایدوب بوتخلف‌ده موقعه کوره دکیشیر. ۳. هـ. قطب شمالی حذاسنده ودب اصغرك اوجنده بولنان نجم ثابت که غیر متحرك کورینور، دمیر قازیق. ۴. مج. بر جماعت وطائفه‌نك مادی ویا معنوی رئیس و مقتداسی وهر دورده بر تك اوله‌رق بو. لندیغنه اعتقاد اولنان ولی‌الله : قطب‌العارفین؛ او ذات زمانینك قطبی ایدی.

قُطبی { صـ. عر. أ : قطبیه. کرهٔ ارضك ایکی قطبندن برینه منسوب ومتعلق وبوقطبلره قریب اولان : دائرهٔ قطبیه ؛ اقطار قطبیه.

قُطبیَّت { سـ. عر. [لغت مولدهٔ فنیه‌در] هـ. بوصله ابره- سنك قطبه طوغری دونمك خا- صه‌سی، فر. Polarité .

قُطر { سـ. عر. ج : اقطار. ۱. طرف، جانب، ناحیه، محل: اقطار شمالیه‌ده یاشایان حیوا. نات؛ اقطار قطبیه‌نك برودتی؛ اقطار بعیده‌یه سیاحت ایتمك. [بو معنا ایله باشلیجه جمعی مستعملدر.] ۲. ر. [هندسه‌ده] دائره‌نك مرکزندن کچمك شر. طیله محیطنك بر طرفندن دیکر طرفنه دك اوزانان خط مستقیم که دائره‌لرك واستوانی یا کروی شیئلرك اولچیسیدر : کرهٔ ار. ضك قطری؛ برمتره قطرنده بر آغاج. || نصف قطر = دائره‌نك مرکزندن محیطنك بر نقطه‌سنه دك اوزانان خط مستقیم.

قُطراً { حـ. عر. قطری اعتباریله، کروی ویا دائروی یاخود استوانی بر شیئك قطر ایله اولچلمسی قاعده‌سنه توفیقاً : آلد. یغمکز فدانلر قطراً ایکیشر سا. نتیمتره‌در.

قَطران { سـ. عر. چام آغاجندن ویا معدن کومورندن چیقاریلان قویو آغر قوقولی ولزوجتلی بر مایع که صنایعده وطبده قوللانیلیر: قطران صو. یی = قطراندن بالتصفیه چیقا. ریلان مایع طبی؛ قطران حبی؛ قطران روحی = فر. Créosote دینلن علاج.

قَطرانلاتمَق { فتـ. قطران سور. دیرمك : آرابه‌یی قطرانلاتمق.

قَطرانلامَق { فتـ. قطران سور. مك : یره صو. قیله‌جق قازیقلری چوریمه‌مك ایچون قطرانلاملی.

قَطرانلی { صـ. قطران سورلمش ویا قاریشدیرلمش : قطرانلی قازیق؛ قطرانلی صو.

قَطره { سـ. عر. ج : قطرات. طامله: قطره‌قطره= طامله طامله، طاملایه‌رق.

قَطع { سـ. عر. ۱. کسمه، بیچمه: آغاج قطع ایتمك ؛ ایپی بیچاقله، مقاصله قطع ایتدی. ۲. آیرمه، ارتباطی قالدیرمه : قطع مناسبت، قطع علاقه. ۳. یوق ایتمه، رفع، امحا : قطع امید، قطع مخابره. ۴. حل وفصل : دعوایی، مسئله‌یی قطع ایتمك. ۵. کچمه، (یول) آلمه، مرور بر. قطع طریق، قطع مسافه؛ بر کونلك یولی سکز ساعتده قطع ایتدك. ۶. ر. [هندسه‌ده] خطوط و سطوحك بربرینی کسوب کچمه‌سی [تقاطع دخی دیرلر]؛ قطع زائد = بر مخرو. طك محورینه موازی برمستوی ایله قطع ایدلمسندن حصوله کلن منحنی ؛ قطع مکافی = بر مخروطك مولدینه موازی بر مستوی ایله قطعندن حاصل اولان منحنی؛ قطع ناقص = بر مخروطك مولدینه موازی اولما. مق اوزره محورینه مائل بر مستوی‌ایله قطعندن تحدث ایدن منحنی. || قطع‌رحم= اقرباییی زیارت ایتمه‌مه، صلهٔ رحم ضدی. || قطع طریق=خیدودلق. || قطع مخابره= مناسباتی کسمه. || قطع مراتب = بربری آرقه‌سنده رتبه آلوب ترقی وتفیض ایتمه. || قطع مسا. فه = ایلرلیمه. || قطع نظر = بر.

طرف، شوبله طورسون : هیئتدن قطع نظر بر آز جغرافیا بیله اوقونمیور.

قطعاً { ح. عر. [جملهٔ منفیه‌ده] بسبتون، هیچ، اصلا : بن اونی قطعا کورمدم، اصلا وقطعا بیلمیورم.

قطعه { سث. عر. ج : قطعات. ۱. پارچه، جزء، بولوك، قسم : اراضی یی بش قطعه‌یه آیردق. ۲. مملکت، خطه، جهت، قطر : ایرانك بعض قطعه‌لرنده. ۳. کرهٔ ارضك منقسم اولدیغی بش بیوك برك بهری : آوروپا، آسیا، آفریقا قطعه‌لری؛ قطعات خمسه. ٤. عدد و پاره کبی مقداری بیان اولنان غیر ذی روح بعض شیئلر حقنده قوللانیلیر : بش قطعه کمی؛ اوچ قطعه تارله؛ ایکی قطعه تحریرات. ٥. عـ. بتون بر قول اردو ویا فرقه تشکیل ایتمین قوهٔ عسکریه : قطعهٔ عسکریه. ٦. د. اقلی ایکی بیتدن عبارت و برنجی مصراعی غیر مصرع شعر. ۷. ر. [هندسه‌ده] بر دائره‌نك بر قوسیله اونك وتری آره‌سنده‌کی قسمی : قطعهٔ دائره دخی دینلیر. ۸. تش. کسیك عضوك بدنده قالان پارچه‌سی.

قطعی { ص. عر. ؤ : قطعیه. ۱. کسدیرمه، شبهه و تردده محل براقمیان : جواب قطعی؛ قطعی سوز. ۲. مقرر، مصمم، رد و اعاده‌سی ممکن اولمیان : قرار قطعی؛ حکم قطعی.

قطعیاً { ح. عر. [لغت آنفه‌دن اوبدیریلوب عربیده مستعمل دکلدر.] کسدیرمه اوله‌رق، اصلا تردد وشبهه‌یه محل ویا رد واعاده‌سی ممکن اوله‌میه‌جق صورتده : قطعیاً جواب ویردی؛ قطعیاً قرار ویرلدی.

قطلاشمق { فل. [« تحطلاشمق » دن غلط] آز ونادر بولنور حاله کلمك، ندرت پیدا ایدوب بولنماز اولمق : ایی یازی یازان خطاطلر قطلاشدی.

قطلق { س. ۱. آز وسکرك بولنان شیئك حالی، آزلق، ندرت : ذخیره قطلغی؛ آدم قطلغی. ۲. قحط وغلا، قوراقلقدن و بونك نتیجه‌سی اوله‌رق محصولات یتیشمه مکدن ایلری کلن آجلق : هندستانده قطلق پك صیق وقوع بولور.

قطن { سذ. عر. پنبوق. ز.

قطنه { یاخود قطانا، قاتانه . س. [مجارجه‌دن] آغر سواری. || قطنه بیکیری = ایری بیکیرکه اکثریا آغر وقبا یوکه تخصیص اولنور.

قطنی { ص. عر. ؤ : قطنیه. ۱. پنبوقه متعلق، پنبوقدن معمول. ز. ۲. پنبوق قبیلندن، پنبوق کبی. == س. تر. ایکی بر نوع پنبوق وایپك منسوج.

قطیفه { سث. عر. ج : قطائف. [تر. زبانزدی : قادیفه] ایپك ویا پنبوق و یوکدن اوکرلی اینجه قماش. || قطیفه چیچکی = یاپراقلری اولکرلی چیچك انواعی. == ص. قطیفه‌دن معمول : قطیفه اثواب.

قعده { سث. عر. با : ذی القعده.

قعر { سذ. عر. دکیز و قویو و سائره‌نك دریك دیبی : قعر دریا.

قعقعه { سث. عر. سلاح و سائره چاتردیسی. ز.

قعود { سذ. عر. ۱. اوتورمه : قعود ایتمك = اوتورمق. ۲. نمازك اوتوره‌رق اجرا اولنان قسمی : قعود وقیام و رکوع؛ قعودده اوقونه‌جق دعا.

قغلجیم { س. با : قیغلجیم.

قفاء { سذ.عر. ۱. باشك وبوینك آرقه طرفی، انکسه. ۲. مج. آرقه، کری. ۳. تر. باش، رأس، سر : انسان، قویون قفاسی. ٤. تر. باش کمیکی، بینی احاطه ایدن کمیك، قحف، جمجمه : طوبراغك اچندن پك اسکی بر طاقم قفالر چیقدی. ٥. تر. مج. ذکا، فطنت، عقل، فراست : او آدمده قفا واردر: اونده کتاب یازه‌جق قفا یوقدر. ٦. تر. مج. حماقت، عقلسزلق : نا قفا! سنده بو قفا وار ایکن بر ایش کوره‌مزسك. || آت قفالی = احمق. || قفا آلمامق = ادراك ایده‌مه‌مك. || بوش قفالی = بی وقوف. || قفا طوتمق = سرتلك، دیکلمه‌مك، ایستمه‌مك. || هر قفادن بر سس چیقیور = هرکس باشقه بر رأیده بولنوب کیمسه کیمسه‌یی دیکلمیور.

قفادار { ص. س. فا. ج : قفاداران. برینه اقتفا و اقتدا ایدن، آرقه‌سی صره کیدن، تابع، پیرو، غیرتکش : او فلانك قفاداریدر؛ کندیسی کبی بر طاقم قفادارانی واردر. ۲. آرقداش،

رفیق، همدم، یارداق. [باشلیجه تقبیح وتحقیر مقامنده قوللانیلیر.]

قفادارلق { س. ١. اقندا، پیرولك، غیرتکشلك، یارداقلق: کندیسنه قفادارلق ایده‌جك بر طاقم سبکمغزان بولمش. ٢. آرقداشلق، همدملك، رفاقت.

قفتان { س. [اصل ترکجه اولوب، خفتان صورتنده فارسی‌یه ده نقل اولنمشدر.] اکثریا تلطیف مقامنده کیدیریلان اوستلك مزین لباس، خلعت: قفتان کیدیرمك. || قفتان آغاسی = سابقده کبرا دائره‌لرنده باش ایچ آغاسی. || قفتان بوجکی = خانم بوجکی دخی دینلان کوزل بر بوجکجك، فر. Bête à bon Dieu. || بیچلمش قفتان، اوستنه بیچلمش قفتان = پك لایق ومناسب، نام یاقیشدیغی کبی اولان: حکمت معلملکی سزه بیچلمش قفتاندر، اوستکزه بیچلمش قفتاندر. || قلیچ قفتان = سابقده بر قوماندانه ویریلن علامات امتیاز.

قفتانجی { س. بر بیوك دائره‌ده باش ایچ آغاسی که قفتانلره مأمور ایدی، قفتان آغاسی. || قفتانجی باشی = وقتیله کبرایه کیدیریلان خلعتلرك اعطاسنه نظارت ایدن مأمور.

قفر { سذ. عر. ١. چول، بیابان. ز. ٢. معدنی زفت. قفر الیهود دخی دینلیر.

قفس { س. فا. ١. تل ویا دمیر چبوقدن یاخود تخته پروازلردن معمول محفظه که رؤیته وهوانك ایشله‌سنه مانع اولمقسزین حصر وحبسه آلت اولور: قوش قفسی؛ بلبل قفسی؛ آرسلان قفسی؛ طاوق قفسی. ٢. اینجه تخته چیته‌لردن یاپیلوب حرم پنجره‌لرینه طاقیلان سپر که داخلدن خارجه باقمغه پك مانع اولمدیغی حالده خارجدن داخله باقلمغی منع ایدر: پنجره قفسی؛ پنجره‌لره قفس طاقمق. ٣. تخته بنانك قاپلامه تخته‌لریله صیوه‌سی دها کچیرلیوب یاخود چیقاریلوب یالکز دیرکلردن عبارت طاسلاغی: بو اوی قفس ایدوب اویله تعمیر ایتملی؛ یاپدیردیغی او هنوز قفس حالنده در. ٤. تکیه وجامع کبی یرلرده قادینلره مخصوص محل که قفسله آیرلمش اولور: قفسده چوق قادین وار. || قفس آردندن = طوغریدن طوغری‌یه میدانه چیقمقسزین، کیزلیدن. || حق اوران قفسی = غایت فنا یاپلمش خراب او. || قره قفس = سیاه بر کوك. || قفس کبی = غایت ضعیف وسکرك (قماش وسائره). || بح. محاربه قفسی = حرب اثناسنده دشمن مرمیاتندن تحافظ ایچون سفن حربیه‌نك قاپورطه‌لرینه وانبار آغزلرینه قپادیلان چلیك قفس.

قفسجی { س. پنجره قفسی یاپان طوغرامه‌جی.

قفسلی { ص. قفسی اولان: قفسلی پنجره.

قفسی { س. وقتیله اوزرینه قفس کبی آبانی صارلمش قاوق.

قفص { سذ. عر. فا. « قفس » ك معربیدر. با: قفس.

قفل { سذ. عر. ج: اقفال، قفول. کلید.

قفول { سذ. عر. سفردن عودت: قفول ایتمك.

ققنس { س. فا. یاخود:

ققنوس { س. فا. جسیم بر طیر موهوم که کویا قاغاسی بر چوق دلیکلی اولوب روزکار اسدکجه بونلردن بر طاقم الحان چیقاریرمش. حقنده بو قبیلدن برچوق خرافات منقولدر.

قلاب { ص. عر. [« قلب » دن مبا.] ١. چوق دکیشدیرن، قالبدن قالبه صوقان. ٢. قلب آقچه یاپان، ساخته‌کار.

قلاب { سذ. عر. ١. چنکل، قانجه. ز. با: قوللاب. ٢. اکرمه چرخی.

قلابدان { س. ١. قلاب دینلن اکرمه چرخیله صاریلان صرمه ویا تل ایله قاریشیق ایپك ویا پنبوق ایپلیك. ٢. باقردن یالدیزلی صرمه تقلیدی: قلابدان ایشله؛ قلابدان نقشی.

قلابدانلی { ص. تقلید و ساخته تللرله قاریشیق: شاملك. هندك قلابدانلی قماشلری؛ قلابدانلی پرده‌لك، دوشمه‌لك.

قلابه‌لق { س. ص. غلبه‌لك لغتنك زبانزدیدر. با: غلبه‌لك.

قلاده { سذ. عر. ج: قلائد. کردانلق.

قلاش { ص. عر. [سمب. وزننده معرب بر لغت عجمیه‌در]

باتاقجی، در بدر، ادبسز، حیله کار.

قلاص { س. با: غلاص.

قِلاع { سث. جم. عر. فد: قلعه. با: قلعه.

قِلاعه { سث. عر. یلکن، بادبان. ز.

قُلاغوز { س. با: قولاغوز.

قلاغی { س. با: قیلاغی.

قَلافات { قلافاتلامق. با: قالافات وسائره.

قَلافون { س. [یو. Κολοφω-νία] چام ساقزینك تصفیه اولنمشی، خالصی.

قَلامش { س. [یو. Κάλαμος = قامشکه بونك «قلم» له مناسبتی درکاردر] دکیز قییسنده واقع قامشلق، سازلق.

قَلاوُز { س. با: قولاغوز.

قلاوی { س. وقتیله وزرانك کیدکلری هرمی الشکل تللی صاریق.

قَلای { قلایجی، قلایلامق و اثره. با: قالای وساثره.

قَلائِد { سث. جم. عر. ف. قلاده. با: قلاده.

قَلائِل { س. جم. عر. فد: قلیل، قلیله. آز شیئلر، آز آدملر، مقدار قلیل.

قَلب { سذ. عر. جم: قلوب. ۱. یورك، مرکز حیات عد اولنان عضوکه کوکسك صول طرفنده مخروطی الشکل برپارچه اتدن عبارت اولوب قانی بتون بدنه نشر وینه جلب ایده‌رك دائمی حرکتده بولنور: قلبم چارپیور؛ قلبمده بر آغری طویورم. ۲. مرکز حسیات و انفعالات اولان کوکل، فؤاد، دل: قلبمده‌کی محبت؛ قلبنده کین وغرض طوتمق؛ قلب قیرمق = کوکل قیرمق، داکیر ایتمك؛ محبوب القلوب = هرکسك سودیکی، عمومك محبتنه مظهر. ۳. مج. هرشیئك اورته‌سی، مرکزی: اردونك قلبی = قلبکاهی؛ تا قلبنه اوردی. || هـ. قلب الاسد = برج اسدده برپارلاق نجم ثابت؛ قلب العقرب = عقرب برجنده برنجم ثابت.

قَلب { سذ. عر. ۱. دکیشدیرمه، تبدیل، تحویل، تغییر، دیکر برقالبه افراغ: اسکی حرم دائره‌سنی سلاملقه قلب ایتدی؛ رشدیه مکتبنی اعدادیه‌یه قلب ایتدیلر. ۲. د. برحرفك دیکر برحرفه تبدیلی: «عمّا» ترکیبی «عن ما» اولوب نونی میمه قلب وبعده ادغام اولنمشدر؛ مخرجلری قریب اولان حرفلر چوق دفعه بربرلرینه قلب اولنور. ۳. حروفك محلنی دکیشدیرمه وبرجمله آشاغیدن یوقاری اوقوندیغی حالده یوقاریدن آشاغی یه اوقونه‌جق صورتده اوله: داماد کبی.

قَلب { ص. [عر. لغت آنفه‌دن مأخوذ] ۱. ساخته، تقلید، رسمی وصحیح اولمیوب برساخته‌کار طرفندن تقلیداً وقیمتسز بر معدندن یاخود اکسیك اوله‌رق یاپلمش (سکه): قلب آقچه؛ بو لیرا، بو مجیدیه قلبدر. ۲. یالاندن جسارت صاتوب حقیقتده پك قورقاق و ایشه یارامازاولان: قلب آدمدر؛ پك قلب چیقدی. ۳. یالانجی، هرطور وحالی ساخته، کندیسنه کوکنیله‌مز: اویله قلب آدملرله ایش‌می کوریلور؟

قَلباً { ح. عر. جان وکوکلدن، یورکدن، از دل و جان، صمیمی اوله‌رق: کندیسنی قلباً سویورم؛ سزه قلباً محبتم واردر؛ تبریکده قصور ایتدمسه‌ده قلباً چوق سویندم.

قَلبَزَن { ص. فا. [عر. قلب = دکیشدیروب بوزمه. فا. زدن = اورمق. — تر. زبانزدی: قالبازان.] ۱. یالاندن تقلید آقچه یاپان، ساخته‌کار: قلبزنك جزاسی بیوکدر. ۲. یالانجی، هرحالی ساخته، کوکنلیه‌جك: او قلبزن برآدمدر.

قَلبَزَنلك { س. ۱. قلبزن ایشی، آقچه تقلیدی یاپمق جرمی، ساخته‌کارلق. ۲. یالانجیلق، ساخته‌لك.

قَلبگاه { س. فا. [عر. قلب = یورك. فا. گاه = محل] اردونك اورته‌سی، میمنه ایله میسره آره‌سنده‌کی مرکز فرقه‌سنك طوردیغی یر: اسکی حرب ترتیبنده قوماندان ومعیتی هیئتی قلبکاهده بولنوردی؛ دشمنك قلبکاهنه هجوم ایتدی.

قَلباق { س. [عر. «قلب» دن] ساخته طور وحال، ذکرسز وهیچ برایشه یارامازبوش آدمك حالی.

قلبور { قلبورلامق وساثره. با: قالبور وساثره.

قُلبه { سـ. [فا. «كلبه‌دن» دن] { با : قولبه.

قَلبى { صـ. عر. ۆ: قلبيه. ١. يوركه { وكوكله منسوب و متعلق، يوركدن، جان وكوكلدن اولان: بنم محبتم قلبيدر؛ برمحبت قلبيه ايله سويور؛ حسيات قلبيه. ٢. طـ. تـ. يوركه متعلق؛ يورك خسته‌لغنه مبتلا، يوركدن را. حتسز اولان : او آدم قلبيدر. فر. Cardiaque. || قلبى‌الشكل = يورك بچيمنده، يورك صورتنـده مخروطى.

قَلپاق { ياخود قالپاق. سـ. اصل { دربدن واوكا تقليداً چو. خـه‌دن صارقسز ودوز باش كسوتى : تاتار، چركس، بلغار، عجم قالپاغى؛ سوارى قالپاغى؛ پوست، سمور قالپـاق. || قره قلپـاق = سياه قلپاق كيه‌لرى وجـه تسميه‌لرى اولمش بر تركان طائفه‌سى‌كه اصل خيوه جهتلرنده بولنوب، برطاقلرى بايزيد و ار. ضروم جهتلرينه هجرت وتوطن ايتمشلردر.

قَلپاقجى { سـ. قلپاق ياپان وصا. { تان اصناف : قالپاجيلر چارشيسى؛ قلپاقجيلر باشى = استا. نبول چارشيسنك وقتيله قاپا. قجيلره مخصوص محلى.

قَلپاقلق { صـ. قلپاق اعمالنه يارا. { يان : قلپاقلق آسترا. خان (اژ درخان دريسى ويا تقليدى).

قَلپاقلى { صـ. باشنده قلپاق بو. { لنان، قلپاق كيين : بر قلپاقلى چركس، سوارى كلدى.

قِلّت { سـ. عر. ١. آزلق، آز { مقدارده بولنمـه : قلت عقل = عقل آزلغى، عقلسزلق؛ قلت اشتغال = آز مشغول اولمه. ٢. نادر اولمه، ندرت، قطلق : بو سنه ذخيره‌نك قلتى واردر؛ يازمه كتـابلرك كيتـدكجه قلتى حس اولنمقده‌در. || د. [صرف عربيده] جمع قلت = متعدد او. زانده جمعلرى اولان اسملرك بو جمعلرندن طقوزدن آشاغى عدده مخصوص اولانلرى. مقابلى : جمع كثرت. || طـ. قلت دم = قانسزلق، فقردم.

قَلتاق { سـ. با : قالتاق.

قَلتَبان { صـ. فا. پزونك، ديوث، { ناموسـسز، رذيل.

قلچ { ياخود قيلج. سـ. با : قليج.

قلجق { يا قلجيق. سـ. با : قيلجق.

قُلزُم { سعـ. ذ. مر. م. [يو. Κλύ-σμα = قپالى، محصور] بحر احمر ساحلنده وسويش قربنده اسكى برشهر. || بحر قلزم = قزيل دكيز، شاب دكيزى، بحر احمر.

قَلع { سد. عر. سـوكمه، چكوب { چيقارمه، اساسندن بيقوب آتمه، يرندن اوينـاتمه : رجالك همتى طاغلرى قلع ايدر.

قلعه { سـث. عر. جـ : قلاع. ١. { ايچنه عسكر قپانوب دشمنه مقاومت ايتمك اوزره قالين ومحكم ديوارلردن ياپلمش كنكيش وهر طرفدن سلاح آتمغه مساعد برجلرى وتعبيه‌لرى اولان بناى متين، حصن، حصار، اصل تر. قورغان، فا. دژ : قلعه‌يه قپانمق؛ قلعه‌دن طـوپ آتمـق؛ قلعه‌يى طوپه طوتمق، آلمق. ٢. عـ. بر طابور ويا بولوك عسكرك دشمنه اطراف اربعه‌دن مقاومت ايده. جك صورتده بربرلرينه آرقه. لرينى ويرمش درت صفدن عبا. رت برمربع تشكيل ايتمسى تعليم وحركتى : قلعه اولمق؛ قلعه نظا. مى. || ايچ قلعه = بر قلعه‌نك دا. خلنده واقع خاص ودهـا متين قلعه‌كه صوك درجه‌ده مقاومت محليدر، تر. ارك. || قلعهٔ سلطا. نيه = مرمره بوغازنده واقع چناق قلعه قصبه‌سى. || قلعه طو. پى = قلعه تعبيه‌لرينه قونمغه مخصوص بيوك طـوپ. || مجـ. قلعـه كبى = پك رفيع ومتين : قلعه كبى بر او ياپديردى.

قَلعه‌بَند { صـ. فا. [عر. قلعـه = { م. فا. بندن = باغلا. مق] برقلعه‌نك داخلنده سربست كزوب آنجـق طيشاريسنه چيقمامغه محكوم قباحتلى : مو. قتاً، مؤبداً قلعه‌بند اولمق جزا. سيله مجازات اولندى.

قَلعه‌بَندلك { سـ. قلعه‌بند جزا. { سى. با : قلعه‌بند.

قَلعه‌دار { سـ. فا. قلعه محافظى، { دزدار.

قَلفه { سـ. [عر. «خليفه» دن] { ١. معلمه معاونلك ايده‌رك آشاغى درسده بولنانلره تدريس ايدن آدم : مكتب قلفه سى. ٢. دوالكر وديوارجى اوستـه. سنك ايكنجيسى. ٣. [ايكنجى معنادن مأخوذ] ابنيه انشاسنى درعهـده ايدن معمار ويا باش اوسته : قلفه‌كز كيمدر؟ ابنيه‌يى خانفى قلفـه‌يه ياپديره‌جقسكز؟

بزده‌كی قلفه‌لرك چوغی فن معماریدن بیخبر دیوار جیلقـدن ویا دولکرلکدن یتیشمه‌در. ٤. بر قلمده قدملی کاتب. { بو مقامده الیوم جج. صیغه‌سیله « خلفا » قوللانیلوب باشلرینه‌ده سرخلفا دینیر. } ٥. برداٸره‌ده جاریه و خلایقلرك باشی. ٦. علی العموم خلایقلره ویریلان عنوان. || باش قلفه = برنجی یماق، سر خلیفه.

قَلَق { سـذ. عر. راحتسزلق، صیقندی، اضطراب.

قُلقاس { سذ. عر. فول قبطی دینلن بر جنس نبات که « قلقاسیه » تعبیر اولنان بر زمره‌نك اساسیدر، فر. Colocasia.

قَلقان { س. با: قالقان.

قَلَم { سـذ. عر. جج: اقلام. ١. قامش، قصب، یراعه، نای. ٢. معروف بر نوع سیاهیسی وسرت قامشك یازی یازمق اوزره بر صورت مخصوصه‌ده یونتیلوب آچلشی: قلم یونتمق، آچیق؛ قلمله یازی یازمق. ٣. علی الاطلاق یازی یازان آلت: دمیر قلم، توك قلم. ٤. معدن وطاش وتخته اوزرینه حك ایتمکه مخصوص چلیکدن اوجی کسکین آلت: معدنجی، طاشجی، حکاك قلمی؛ قلمله حك ایتمك. ٥. دولبند وساٸره اوزرینه بویا ایله نقش ایتمکه مخصوص اینجه فورچه ویا سیوری تخته چوبی: قلم ایشی؛ قلم کاری یمنی، یورغان یوزی. ٦. یازی نوعی، خط: کوزل قلمی واردر؛ اینجه قلم؛ قالین قلم. ٧. نقش، رسم: قره قلم = سیاه نقش. ٨. دواٸر رسمیه‌نك کتابت داٸره‌لری، کاتبلرك اجتماع ایدوب یازی یازدقلری اوطه: قلمه دوام ایتمك؛ مکتوبی، محاسبه قلمی؛ اقلام افندیلری؛ ضابطان اقلام. ٩. قلم بیچمنده کسلمش چوب و چبوق: آغاجك داللرینی قلم یاپمق، قلم کسمك. ١٠. آشیلانه‌جق آغاجك یاریلمش چاتلاغنه ادخال اولنمق اوزره مطلوب اولان آغاجك بر سنه‌لك بوداقلرندن آلنوب قلم کبی کسلمش اولان صاپ: اخلاط آغاجنه آرمود قلمی آشیلانیر؛ باغی آشیلامق ایچون کوزل قلملر بولملی؛ قلم آشیسی؛ آشی قلمی. ١١. چیچك علتنه قارشی آشیلانه‌جق چوجقلره سوریله‌جك جراحتك محفوظ اولدیغی زیوانه: چوجقلری آشیلامق ایچون تازه قلم بولملی. ١٢. دفتر ویا بوصله‌ده بر صره‌ده وبر رقله یازیلان شی: اون بش قلم اشیا آلدق. || قلم آچمق = یونتمق: کندیسی چوق کوزل قلم آچار. || آشی قلمی = ١. آغاجه آشیلانه‌جق بوداق پارچه‌سی. ٢. چوجقلره آشیلانه‌جق چیچك جراحتنی حاوی زیوانه. || قلم آشیسی = آغاج آشیسی انواعندن بری که قلم اورمغله اولور. || قلمه آلمق = یازمق، بر ماده‌یی تحریراً بیان ایتمك: کوزل قلمه آلمش. || اهل قلم، ارباب قلم = تحریراً افاده مرامنه مقتدر آدملر، محررین، منشئلر. || قلم ایشی = با: قلمکاری. || برقلمده = بردن، دفعةً: برقلمده بشیوز لیرا ویردی. || قلم بورکی = اینجه اوزون بر نوع بورك. || قلم پاره‌مقلی = اوزون و دوزکون پاره‌مقلی. || جف القلم = بر شیئه ملاحظه ایتمدن همان حکم ویرمك: بوآدمك اخلاقسزلغنه جف القلم حکم ایتمك طوغری دکلدر. || قلم چکمك = چیزمك، حذف ایتمك. || قلم قولاقلی = قولاقلری دیکیلی و دوزکون آت. || قلم کسکی = صاچك کنارینی کسمکه مخصوص صوٸوق کسکی. || قلمه کلمه‌مك = هیچ اهمیتی اولمامق، بروجه ایله جالب دقت اولمامق: او ایش قلمه کلمز.

قَلَماً { ح. عر. قلمله، یازی ایله، تحریراً: قلماً افاده ایتمك. { تحریراً دینلك دها ایدر. }

قَلَمبَك { س. [هند دکیزنده بر آطه‌نك اسمندن مأخوذ] ١. همنامی اولان جزیره‌دن کلن صاری کراسته‌لی بر جنس صندال آغاجی. ٢. صاری دانه‌لی بر جنس مصر بغدایی.

قَلَمتِراش { س. فا. [عر. قلم = م. فا. تراشیدن = یونتمق] قلم یونتمغه مخصوص چاقی که اوزون صاپلیدر وآچیلوب قپانماز.

قَلَمتِراشجی { س. قلم یونتمغه مخصوص اوزون صاپلی چاقیلر یاپوب صاتان صنعتکر: مقدما قلمتراشجیلرله کاغد مقاصی یاپان مقاصجیلر دخی خطاطلر کبی هنرورلرندن معدود اولوب الك اوسته‌لرینك تراجمی ضبط اولنوردی.

قلمدان { س. فا. قلم قويه‌جق قوبور، قلم محفظه‌سى.

قلمرو { س. فا. [عر. قلم = م. فا. رفتن = كيتمك] برحكمدار ويا حكومتك قلمى حكم سورديكى يعنى اداره‌سى تحتنده بولنان ير، اولكه: دولت عثمانيه‌نك قلمروى داخلنده.

قلمزده { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. زدن = اورمق] يازلمش، قلمه آلنمش، محرر: بالاده قلمزده بيان اولديغى اوزره.

قلمزن { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. زدن = اورمق] قلم چالان، يازان، تحرير ايدن.

قلمق { قلمق وساره. با: قيلق وساره.

قلمكار { س. فا. ١. دولبند اوزرينه اينجه فورچه ايله نقشلر يابوب يازمه يايان صنعتجى. ٢. اوطه ديوارلريله طاوانلرينى مختلف بويالرله نقش ايدن نقاش: بو طاوانلرى تزيين ايچون ماهر بر قلمكار لازم. ٣. كومش و آلتيندن وساير معادندن اوانى‌يه چليك قلمله نقشلر وچيچكلر يا يازيلر حك ايدن صنعتكار: بو قوطينك اوزرنده‌كى چيچكلر دوكمه اولميوب قلمكار ايشيدر.

قلمكارلق { س. قلمكار صنعتى

قلمكارى { ص. قلمكار الندن چيقمش، قلم ايشى، ال ايله نقش ويا حك اولنمش: قلمكارى يمنى، طاوان، قوطى.

قلمكش { ص. فا. [عر. قلم = م. فا. كشيدن = چكمك] ١. قلم چكن، يازان، يازيجى، كاتب. ٢. چيزن، حذف ايدن.

قلمون { س. با: بوقلمون.

قلمى { ص. عر. ن: قلميه. قلمه و يازى‌يه ياخود كتبه صنفنه منسوب ومتعلق: مراتب قلميه = ارباب قلمه يعنى كتبه‌يه مخصوص رتبه‌لر.

قلميه { س. عر. قلم وكتابت مصارفنه مقابل اولان رسم واجرت: بش غروش ده قلميه‌سى واردر.

قلندر { س. فا. ج: قلندران. ١. دنيادن ال چكوب سرسريانه كزن در بدر و لا ابالى درويش. ٢. علائق دنيويه‌دن مبرا وآلايشلره آلدانماز مرد حقيقت بين، فيلسوف.

قلندرانه { ص. ح. فا. قلندرلره ياقيشير بر صورتده، سرسريانه، لا ابالييانه، فيلسوفانه: عمر قلندرانه؛ قلندرانه ياشايور.

قلندرلك { س. قلندر طرز و حالى. سرسريلك، لا ابالبلك، فيلسوفلق.

قلنسوه { س. عر. تپه‌سى سيورى باش كسوى. كلاه. ن.

قلوب { س. ج. عر. مف: قلب. با: قلب.

قلوب { س. [نكل.] اكلنه‌رك وقت گچيرمك ومباحثه و مطالعه ايتمك اوزره آبونه‌لره مخصوص خصوصى قرائتخانه و جمعيت محلى.

قلوچقه { س. با: قولوچقه.

قلور { س. [يو. Χλωρός دن مأخوذ فر. Chlore] كيم. اجسام بسيطه‌دن غاز حالنده و مايعه تحول ايدر صاريمسى و آغر قوقولى بر ماده؛ حامض قلور وساره.

قلوروفورم { س. كيم. عمليات ولاديه وساره‌ده ابطال حس ايچون قوللانيلان مايع.

قلوى { و ج. قلويات. كيم. كول قبيلندن مواد. طوغريسى قافك كسريله و لام ساكنه ايله « قلى » در، كه فر. Alcali ده بوندن مأخوذدر.

قله { س. عر. [قوله يازماملى] ١. طاغ تپه‌سى، ذروه: قلهٔ جبل. ٢. يوكسك واكثريا دائروى بنا: يانغين قله‌سى؛ ساعت قله‌سى؛ بكجى قله‌سى. ٣. بعض اولرك اوستنده جهانما كبى يوكسك ونظارتلى جيقندى: او كوشكك اوزرنده كوزل بر قله واردر. ٤. بح. بعض زرهلى سفن حربيه‌نك كوكرته لرى اوزرنده ماكينه ايله دونر چليك قله كه ايچنده آغر طوپلر بولنور.

قليته { يا غالته. س. [يتا. Galletta] بكسماد يرينه قوللانيلان و سوت و ساره‌يه باتيريله‌رق يتن قورى ودائروى كوچك خمورسز اتمك، كورك. || قليته‌اونى = خاص اون.

قليته { س. [يتا.] بح. سابقده قليون رسمنده يوك كميسى.

قليچ { س. اسلحهٔ جارحه‌دن اك معروف سلاح كه اكريجه ويا دوز اولوب انواع كثيره‌سى واردر و قيننده اولديغى حالده قايشله بله طاقيلير، سيف، تيغ، شمشير: قليچ چكمك = سل سيف ايتمك؛ قليچ دميرى = ناملیسى، قينى = غلافى؛ بالچاغى = قبضه‌سى؛ قليچ آتمق، چالمق = قليچله

اورمق؛ قلیجه صارلمق = قلیجه طاورانمق؛ قلیج قلیجه کلمك = طرفیندن قلیج چکمك؛ قامچی قلیج = اکسز؛ صپان قلیجی = اکری؛ طال قلیج = سل سیف ایتمش. || قلیج اوتی = معروف بر جنس نبات طبی، قنطاریون، قنطارون. || قلیج بالیغی = بورنی مع کبی اوزون و کسکین بر جنس ایری بالیق. || بحـ. پروانه قلیجی = پروانه تختهلرینك باغلی اولدیغی نصف قطر. == صـ. مجـ. اکری، چاربق: قلیج باجاقلی.

قلیججی { سـ. قلیج یاپان وصاتان آدم.

قلیجخانه { سـ. عسکرك قلیجلریله اوکا مماثل سائر اسلحهنك یاپلدیغی محل.

قلیجلامه { حـ. ١. بر شیئك کسکین وطار طرفی یوقاری کلهجك صورتده، دیکنه، قلیجنه: تختهیی قلیجلامه قویمق. مقابلی: یالاسنه. ٢. غایطانله بوینه آصیلان قلیج کبی آرقوری وضعیتده، بریاندن او بر یانه.

قلیجلی { صـ. قلیجله مسلح، قلیج طاقنمش.

قلیف { سـ. [عر. « غلاف » دن] ١. غلاف، قاب، ظرف، محفظه، محافظهسی مطلوب بر شیئی ایچنه آلوب صارمغه مخصوص مختلف قاب: بیچاق قلیفی؛ کتاب قلیفی؛ چبوق قلیفی. ٢. ایچی طولدیریلان شیء، اوت و سائره ایله طولمق اوزره دیکلمش قاب: مندر، یاصدیق قلیفی. || منارهیی چالان قلیفنی حاضرلار = بر ایشه تشبث ایدن اسبابنی دوشونمشدر.

قلیفلی { صـ. قلیفی اولان، محفظهلی: قلیفلی کتاب.

قَلیل { صـ. عر. ث: قلیله. [« قلة » دن صمث.] آز، مقدار ویا عددی چوق اولمیان، کثیر ضدی، اندك، کم، نقصان: مال قلیل؛ عدد قلیل؛ زمان قلیل؛ مدت قلیله. — اضافت طریقیله ترکیباتده استعمالی دها زیادهدر: قلیل العقل = عقلی آز؛ قلیل الهمه = همتی قط. == جـ. قلائل. با: قلائل.

قَلیلاً { حـ. عر. آز اولهرق، آزلقله. ذ.

قَلیون { سـ. با: قالیون.

قلیه { سـ. یاغده قاورلدقدن صکره آتسز پیشمش سبزه: باطلیجان قلیهسی.

قَلیه { سذ. عر. کیم. دکیز اوتلرینك احراقیله کوللرندن چیقاریلان ملح؛ قلیه طوزی = سوده؛ قلیه طاشی = حمض سودیوم.

قَما { سـ. با: قامه.

قِمار { سذ. عر. [لسانمزده زبانزدی قافك ضمیلهدر] آقچه وسائره مقابلنده اوینانیلان اویون، میسر: قمار اوینامق؛ قمارده غائب ایتمك؛ قماره قویمق: ساعتنی قماره قویدی.

قُمارباز { صـ. فا. [عر. قمار = اویون. فا. باختن = اوینامق. — طوغریسی قافك کسرهسیلهدر.] قمار اوینایان، قمارجی: او قماربازك بریدر.

قُماربازلق { سـ. آقچه وسائره مقابلنده اویون اوینامق سیئهسی: قماربازلق انسانك خرابیتنی موجب بر فناقدر.

قُمارجی { سـ. آقچه وسائره مقابلنده اویون اوینایان، قمارباز: دنیاده سلامت بولمش هیچ بر قمارجی یوقدر.

قُمارجیلق { سـ. آقچه وسائره مقابلنده اویون اوینایانك حالی، قماربازلق: قمارجیلقدن فنا شیء یوقدر.

قُمارخانه { سـ. ایچنده قمار اوینانیلان بنا: اوراسی عادتا قمارخانهدر.

قَماره { قاروت. با: قامرهوسائره.

قُماری { صـ. عر. هندستانك جنوبنده قمار بورنی جوارلرنده چیقان اك نفیس عوده وصف اولور: عود قماری.

قُماش { سذ. عر. جـ: اقمشه. ١. ایپکدن ویا یوك وکتن و سائرهدن آغر منسوجات: آوروپا، شام، هند قماشی. [عربیده هر نوع منسوجاته اطلاق اولنور.] ٢. اثواب وسائرهنك معمول بولندقلری منسوج جنس ونوعی: بو اثوابك بیچیمی کوزل اما قماشی پك ایی دکلدر؛ سز قماشنه هیچ باقمایك. ٣. هر شیئك اصلی، مایهسی، طینتی = قماشی آشاغی آدم؛ اونك نه قماش اولدیغنی سز بیلمزسکز. || مجـ. هند قماشی = اله کچمز شیء، غنیمت.

قَماشمق { قماشدیرمق وسائره. با: قاماشمق وسائره.

قَمَر { سذ. عر. کرهٔ ارضك یکی اولان معلوم جرم سماوی:

آی، ماه : دور قمر؛ منازل قمر.

قَمَری { صە. عر. ؤ : قمریه . آیه منسوب و متعلق : دور قمری؛ سنهٔ قمریه = آی ایله حساب اولنان سنه؛ شهور قمریه = قمرك بر دورندن عبارت اولان آیلر. || د. حروف قمریه = عربیده کلمه‌نك باشنده حرف تعریفله برابر اولدقلری وقت حرف تعریفك لامی اوقونان حرفلرکه ا، ب، ج، ح، خ، ع، غ، ف، ق، ك، م، و، ه، ی حرفلریدر: الاسم، الباب، العین کبی. دیکرلرینه حروف شمسیه دینیر. بو ایکی اسم القمر والشمس لفظلرندن متحصلدر.

قُمری { سذ. عر. و :

قُمریه { سؤ. عر. کوکرجینه شبیه و او بیوکلکده اوله‌رق کردانده سیاه بر دائره‌سی بولنان معروف قوش که لسانمزده دخی قومری دینیلیر. با : قومری.

قَمَریّه { سؤ. عر. مهتابده اوتورلمق اوزره اوستی اورتیلی واطرافی آچیق چارطاق و یاکوچك کوشك : باغچه‌نك بر طرفنده کوزل بر قمریه یاپدیر. مش؛ قمریه‌ده قبول ایتدی.

قَمْع { سذ. عر. قهر وتنکیل و ضبط ایتمه. ذ.

قمقم { مه. با : قیم.

قُمْقُمه { سە. [عر. « قمقم » دن] هرطرفی بووارلاق دستی ومرکب شیشه‌سی وسائره. || مج. فتنه‌قمقمه‌سی = نمام ومفسد کیمسه.

قَمْل { سذ. عر. بیت، کمله. ذ.

قملانمق { قملدامق وسائره. با : قیملانمق وسائره.

قمو ١ { صە. با : قامو.

قُمیز { یاخود قومیز. سە. [اصلی قاف مکسوره ایله اولوب « قیمیز » ده یازیلیر.] اکشیمش قیصراق سودی که تاتارلرجه پك مقبول ومستعمل اولوب بوکون طبّاً دخی فائده‌سی آکلاشلمغله استعمالی تعمیم ایتمکده‌دور.

قَمیص { سذ. عر. ١. کوملك. ٢. نبا. تش. بعض زارلره اطلاق اولنور، فر. Tunique.

قنا ١ { یا قینا. سە. [عر. « حنا » دن غلط] جزیرة العربده حاصل اولان بر نوع نبات که قوریسنك توزی قادینلرك پارمق اوجلرینی واختیارلرك صاچ وصقاللرینی قرمیزی‌یه بر رنکده بویامه‌لرینه یارار : قنا قومق: قنا کیجه‌سی = کلین اوله‌جق قیزه قنا قودقلری کیجه که وقتیله دوکونك ایام معدوده‌سندن ایدی. الیوم پنجشنبه کیجه‌سی یاپیلان دوکون اکلنجه‌سی. || قناچیچکی = برجنس چیچك. || مج. قنالر یاقمق = اظهار مسرت ایتمك.

قناب ١ { یا قیناب. سە. [کنویر دیمك اولان عر. « قنب » دن] کنویردن قبا شیئلر دیکمکه ویا باغلامغه یارایان اینجه سچیم ویا قالین ایپلیك : قنابله دیکمك، باغلامق.

قناپه ١ { سە. با : قاناپه.

قنات { یا قانات. سە. [« ت » سی حرکه‌لنجه « د » اولور.] ١. علی العموم طیورك قوللری که اوك آیاقلری مقامنده اولوب اوچمق اوزره اوزون توکلی و آچیلیر قپانیر برجفت عضوه تحول ایتمشدر، جناح، پر : قوش قنادی؛ طاووق قنادی؛ قناتلرینی آچوب اوچمق. ٢. بالیغك آیاقدن مبدل اوله‌رق کورك کبی یوزمه آلتنه تحول ایتمش اولان عضولری: بعض بالیقلرك ایکیشر وبعضلرینك دردر قناتلری واردر. ٣. قپو و پنجره کبی شیئلرك آچیلوب قپانیر و اکثریا جفت اولان قپاقلری : بو قپونك قناتلری پك آغردر: پنجره‌نك بر قنادی آچلماز: پانجورك، چرچوه‌نك قناتلری. ٤. قارشی قارشی‌یه موضوع اوله‌رق بر جفت تشکیل ایدن منسوجاتدن بعض شیئلر : پرده، یلکن قناتلری. ٥. علی العموم قماش و منسوجاتك وعلی الخصوص طولاً ایکی‌یه قاتلانمش اولانلرینك یاریم اکی : ایکی، اوچ قنات کوملك، چارشف. ٦. کورك تخته‌سنك نصفی : او کورکك بر قنادینی صرف ایتدك بر قنادی طوریور. ٧. ابنیه‌نك ایکی جناحندن بهری : او اوك صاغ قنادی دها نظارتلیدر. ٨. قوش توك ویلکندن سوبورکه ویلپازه. ٩. یل دکرمنی یلکنلرینك بهری. ١٠. مج. حمایه، تصاحب، التزام، جناح : اونك قنادی آلتنده‌در، قنادی آلتنه صوقلدی. ١١. بورن دلیکلرینك خارجی جداری، پرده‌سی،

منخر: بورن قنادی. || ات قناتی = بر جنس بیوك یاراسه. || صاری قنات، قزیل قنات = ایکی جنس بالیق. || قول قنات = ۱. اعضاء بدن، جوارح: طوتار قولی قنادی یوقدر. ۲. استنادگاه، قوت وقدرت: قولی قنادی کسلدی.

قنات { سد. عر. [تاء تأنیث اولمغله طوغری املاسی «قناة» در.] ۱. بر آلتنده‌کی اورتیلی صو یولی، قپالی جدول. ۲. تش. بدنده بعض مجرالره دینیر.

قناتلانمق { فل. قنات پیدا ایتمك (کوچك قوشلرك) قنادی چیقمق، اوچه‌جق حاله کلمك: کوکرجین پالازلری دها قناتلانمدی؛ جکرکلر قناتلانجه چاره‌لری بولنماز.

قناتلی { ص. قنادی اولان، قناتلی بوجك؛ اوزون قناتلی؛ چفت قناتلی.

قناته ۱ { س. [ایتا.] ۱. مایعات وضعنه مخصوص قاب که اولجی کبی ده قوللانیلیر. ۲. بول آغزلی صو دستیسی.

قناد { س. با: قنات.

قنادیل { سد. جم. عر. فد: قندیل. با: قندیل.

قناره { س. با: قاناره.

قناریه ۱ { س. آوروپاجه بو اسمله معروف اولان جزائر خالداتدن کتیرلمش کوجك بر صاری قوشدرکه کوزل اوتوب هرهوایی چاغرمغه ده آلیشه بیلدیکی ایچون قفسده طوتیلور و یاوریسی ده یتیشدیریلیر: قناریه اوتمه‌سی؛ قناریه قفسی. || قناریه اوتی = بر جنس نبات. || قناریه چیچکی = بر جنس صاری چیچك. || قناریه صاریسی = آچیق صاری. || قناریه یمی = پك اوفاق دانه‌لی بر جنس حبوب، بربق.

قناریه‌لق { س. بح. بعض اسکی سفائنك قیچ طرفنده اوکی پارمقلقلی تاراچه. (باغچه‌لك ده دیرلردی.)

قناطر { سد. جم. عر. فد: قنطره. با: قنطره.

قناعت { سد. عر. ۱. بر شیئله راضی و خشنود اولوب زیاده ایستمه‌مه، اکتفا: بن بونکه قناعت ایدرم؛ جزئی بر شیئله قناعت ایدر آدمدر. ۲. طمعکارلغك ضدی، آز شیئله اکتفا: ارباب قناعتدندر؛ قناعت توکنمز بر خزینه‌در.

قناعتکار { ص. فا. قناعت صاحبی، آزله اکتفا ایدوب طمعکارلق ایتمین: ذاتاً کندیسی قناعتکار آدمدر.

قناعتکارانه { ص. ح. قناعت صاحبی اولانلره لایق و یاقیشیر حال و صورتده: بر طرز قناعتکارانه‌ده: قناعتکارانه بر عمر سوریور.

قناعتکارلق { س. قناعت صاحبی اولان آدمك حالی، طمعکارلغك ضدی: قناعتکارلق کبی صاحبنه راحت ایتدیرر خصلت یوقدر.

قناق ۱ { یاخود قیناق. پارمق مفصلی، پارمغك جیتلایان یری.

قناقنا ۱ { یاخود قینه قینه ویا قیناقینا. س. [فر. Qinquina] آمریقادن کلیر آجی بر آغاج قبوغی که صیتمه‌یه قارشی تأثیر فوق العاده‌سی معلوم اولان کینین (سولفاتو) بوندن چیقار، وقوت ایچون دخی شراب و سائره ایله استحضار اولنور: قناقنا شرابی.

قنال { س. [فر. Canal] طبیعی ویا صنعی صو جدولی: نهردن کویه بر قنال واردرکه سقی اراضی ایچون اقتضا ایدن صو اورادن آقار؛ باتاقلغك صوینی آقیتمق ایچون درینجه بر قنال آچمق اقتضا ایدر؛ سویش قنالی هند و اقصای شرق یولنی چوق قیصالتدی.

قنامسیق { ص. ۱. ذم و تقبیح ایدن، تنقیدجی، منقد. ۲. اکلنن، مستهزی، استهزاجی. مر.

قنامق ۱ { فت. ۱. ذم و تقبیح ایتمك، تنقید ایلمك. ۲. اکلنمك، استهزا ایتمك. مر.

قنامق { فت. ۱. ذم وتقبیح ایتمك. ۲. اغرا واغوا ایلمك. مر.

قنب { سد. عر. [قافك ضم و کسری جائزدر] کنویر، کندیر. ن.

قنبر { س. او آدمی، خانگی بنده. [حضرت علی (رضه) افندمزك بنده صادقی مشهور قنبرك اسمندن مأخوذدر.] || قنبرسز دوکون اولماز = هر یره کیرن و هر ایشده بولنانلر حقنده ایراد اولنور ضرب مثلدر.

قنبور { ص. ۱. آرقه‌سی چیقیق، آرقه‌سی تومسك، احدب: قنبور آدم؛ چوق یازی یازمقدن قنبور اولمش. ۲. بوکلمش،

اكري ، تومسك ، محدب : آر-قه‌سي قنبور. ٣. بر طرفي چيقمش، بل ويرمش ، ييقلمق اوزره اكر-يلمش: قنبور ديوار . = سـ. ١. قنبورلق ، حـدبه : قنبوري چيقمش. ٢. يومري، تومسك: اوراسنده برقنبوري وار ايدي.

قنبورلاشديرمق { فتـ. آرقه-سني بوكمك، قنبور ايتمك.

قنبورلاشمق { فـ. بلي بوكلمك ، آرقه‌سي چيقمق، قنبور اولمق ، تحادب ايتمك : بوتخته قنبورلاشدي.

قنبورلق { سـ. بل بوكلمش و آرقه چيقمش اولمه ، قنبور آدمك حالي ، حدبه : قنبورلق اختيارلقدن كليرسه‌ده چوق چالشمه‌نك‌ده مدخلي واردر .

قنبوط { سـ. [ر.] بودور بر جنس كنفال باليغي.

قنتارمق { قنتارمه. با: قانتارمق، قانتارمه.

قند { سذ. عر. نبات شكري.

قندري { با: قاندري.

قندز { سـ. عر. پوستندن كورك ياپيلان بر معروف حيوان. تركجه‌ده «قوندوز» ده يازيلير.

قنده { قندن. با: قانده وساٸره.

قنديل { سذ. عر. ج: قناديل. ١. زيتون ياغي ايچنه باتيرلمش بر فتيلك ياتمسيله ضيا ويرن تنوير آلتي انواع مختلفه-سي‌كه طاش ياغي و غازك ايجاديله استعمالي جامع و مناره‌لره طونتما تنويراتنه مخصوص كبي قالمشدر : قنديل ياقمق ؛ سونوك برقنديلك ضياسيله ديكيش ديكيوردي . ٢، سنبل كبي چيچكلرك چيچكي : بو سنبلك قنديلي نه قدر چوقا || قنديل آغاجي = برجنس آغاج. || اداره قنديلي = آز آيدينلق ويرمك اوزره كيجه اويوركن ياقيلان قنديل انواعي‌كه بعضيلري قيصه مومدن عبارتدر || قنديل اوچرمق = چوجقلر صابون كو-پوكندن بالون اوچرمق . || قنديل چوركي = ليالئ مباركه‌ده صورت مخصوصه‌ده ياپيلوب يني ياغلي چورك. || قنديل چيچكي = جوان پرچم نوعي. || شمانديره قنديلي = فتيلي طبيه پارچه‌لريني حاوي بر اوفاجق شمانديره ايله ياغك او-زرنده‌طوران قنديل نوعي. || مجـ كوك قنديل = مست لايعقل ، كوزي دومانلي سرخوش. || قنديل كيجه‌سي = منـاره‌لرده قنديل ياقان ليالئ مباركه‌نك بهري ، ولادت نبوي، رغائب، برات، معراج كيجه‌لري كبي .

قنديلجي { سـ. ٢. عمومي بر محل ويا داٸره‌ده و مثلا جامع وصوقاق وساٸره‌ده قند-يللري ياقمغه مأمور آدم. ٢. قنديل ياپوب صاتان آدم.

قنديللشمك { فشـ. ليالئ مبار-كه‌دن بر قنديل كيجه‌سني بربرينه تبريك ايتمك، بو مناسبتله تبريك ايدشمك.

قنديللك { سـ. قنديل قونان بر. = صـ. قنديل كوننه مخصـوص : بو اثوابي قنـديللك اولمق اوزره ياپديلر.

قنديللي { صـ. قنديللري اولان، قنديللرله تزيين وتنوير اولنمش. || قنديللي تمنا = الي‌يك آشاغي و مكرراً ايندیروب قا-لديره‌رق ايتدكلري تمنا. || قند-يللي چيچك = صالقيم صالقيم صار-قان چيچك .

قنص { سذ. عر. آو ، صيد ، شكار ، نخجير. ن.

قنطار { سذ. عر. [اصل عربيسي كسر قاف ايله‌در] ١. آغر شيئلري طارتمغه مخصوص وزن آلتي‌كه اوقه و درهم رقملر-ني حاوي برصابله اونك‌اوزرينه حركت ايده‌جك صورتده آصيلي بر طوپدن و طارتيله‌جق شيئي قالديره‌جق ايكي زنجيرلي چنكلدن عبارت اولوب بر يره آصيلي اولور و يا ايكي كشينك اوموز-لرينه قودقلري بر صيريغه طاقيلير؛ ال قنطاري = بونك كوچكي. ٢. باشابجه‌قرق‌درت اوقه‌دن عبارت اولان و محله كوره‌ده دكيشن آغرلق مقـداري : اون قنطار كيرج ؛ معدن كومورينك قنطاري قاچـه‌در. || يكي قنطـار = يكي اعشاري اوزانده يوز كيلوغرا-مدن عبارت ثقلت. || قنطار آغاسي = سابقده اوزانك تفتيشنه مأمور احتساب مأموري. || قنطاري بلنده = كوزي آچيق، آلدانمـاز آدم .

قنطارجي { سـ. آلتوب صاتيلان شيئلري طارتوب بوكا مخصـوص رسمي آلان بلديه مأموري.

قنطارجيلق { سـ. قنطارجي خد-مت و وظيفه‌سي.

قَنطارون { یاخود قنطاریون. سنذ. عر. [یو. Κανταύριον] طاغلرده و قیرلرده حاصل اولوب زیتون یاغی ایچنده شیشه‌ایله کونشده طوردیغی حالده بیچاق یاره‌لرینه ایی کان معروف برعلاج حاصل ایدن بر نوع صاری چیچك، قلیچ چیچکی، اشك قولاغی : قنطارون چیچکی؛ قنطارون یاغی.

قَنطاریون { سنذ. عر. با : قنطارون.

قَنطارِیّه { سنث. عر. قنطار رسمی، صاتیلوب آلناز شیئلری طارتان قنطارجینك آلدیغی رسم : قنطاریه متعهدی.

قَنطَره { سنث. عر. جمـ : قناطر. کوپری، کارکیرو کمرلی کوپری، جسر، پل. [جسردن فرقیچون « جسر » ماده‌سنه با.]

قَنغال { سـ. با : قانغال.

قَنغی { ک. [یاخود خانغی و غلط فاحشی : هانکی] ایکی ویا زیاده شیئلردن برینی تعیین خصوصنده مستعمل سؤال تعبیریدر : بو ایکی طاشدن قنغیسی دها طیانیقلیدر؟ طلبه‌کزدن قنغیسی دها مستعددر؟ اونك چوق قباحتلری واردر قنغیسنی سویلیه‌یم؟ قنغی آدم بوکا تحمل ایده‌بیلیر؟ قنغی دولت تبعه‌سندندر؟ || قنغی بری = سؤالی ابهام صورتنه قور : خطالریکزك قنغی برینی سویلیه‌یم؟

قُنفُذ { سنذ. عر. جمـ : قنافذ. تا. کرپی.

قَنقَسه { سنث. عر. تا. تسبیح بوجکی.

قُنوت { سنذ. عر. ۱. اطاعت، انقیاد. ۲. اوامر الهیه‌یه کمال تسلیمیتله اطاعت، طاعت، عبادت. ز.

قُنوط { سنذ. عر. امید کسمه، مأیوسیت، نومیدلك.

قَنی { ظم. با. قانی.

قُوا { سنث. جمـ. عر. فد : قوت. با : قوت. [اصل عربیده الف مقصوره ایله « قوی » اولوب، واو مشدده ایله قرائتی ایسه غلطدر.]

قَوابِل { سنث. جمـ. عر. فد : قابله. با : قابله.

قَوّاد { سنذ. عر. [« قیادة » دن سمب.] پزونك.

قُوّاد { سنذ. جمـ. عر. فد : قائد. با : قائد.

قَواره { سـ. با : قاواره.

قَوّاس { سنذ. عر. [« قوس » دن سمب.] اوقله مسلح عسکر. [اصل عربیده اوقجی یعنی اوق یاپان آدم دیمکدر.]

قَواسیه { یا قاواسیه. سـ. آجی آغاج.

قَواص { سـ. [عر. « قواس » دن مأخوذ] ۱. بیوك آمرلر خدمتنده چاوش، امر چاوشی. ۲. اصحاب مصالحی احضاره و اوامر لازمه‌یی تبلیغه مأمور محکمه خدمه‌سی، محضر، مباشر : قواص کلوب چاغردی. ۳. دول اجنبیه سفارتخانه‌لری مأمورلرینك معیتنده قیافت مخصوصه‌یی حامل محافظه مأموری‌که ازمنهٔ قدیمه‌دن قالمش بر شیئدر. ٤. بانقه کبی بعض دوائر غیررسمیه‌ده مستخدم مسلح محافظه مأموری.

قَواصلق { سـ. قواص صنعت و خدمتی.

قَواطه { سـ. آجیسی وسرتجه بر جنس طومانه‌که باشلیجه ترشیسی یاپیلیر.

قَواعِد { سنث. جمـ. عر. فد : قاعده. با : قاعده == تر. فد. کبی. صرف ونحو علمی وکتابی : قواعد عثمانیه.

قَواف { سـ. [عر. « خفاف » دن غلط] حاضر آیاق قابی صاتان اصناف. || قواف مالی = ایصمارلامه کبی دقتلی و ایی کراسته‌لی اولمیوب حاضر و اوجوز صاتلمق اوزره یاپیلان شیئلر کبی عادی وچوروك مال. || کاغد قوافی = مزور. || لاقردی قوافی = نمام، سخنچین، دیدی قودیجی.

قَوافخانه { سـ. حاضر آیاق قابی صاتیلان دکانلرك بولندیغی یر.

قَوافِل { سنث. جمـ. عر. فد : قافله. با : قافله.

قَوافلق { سـ. حاضر آیاق قابی صاتمق صنعت وتجارتی.

قَوافی { سنث. جمـ. عر. فد : قافیه. با : قافیه.

قَواق { سـ. با : قاواق.

قَوّال { صـ. علی الاطلاق ایچی بوش بوری کبی شیئلره اطلاق اولنور : قوال دودوك = چوبانلرك چالدقلری قالینجه سسلی بیوك دودوك؛

قوال تفنك = نامليسى ييوسز. == س. نامليسى ييوسز تفنك. || مج. اوستى قوال آلتى ششخانه = اوستى آلتنه بكزه‌مز مناسبتسز قيافت وسائره.

قوّال { ص. عر. [« قول » دن سم.] چوق سويلر، لافزن، گوزه.

قوالِب { سذ. ج. عر. فد: قالب. با: قالب.

قَواله { س. دكيز كنارنده صالاش وطام ياپلمش محل.

قَواليَر { س. [يتا. Cavaliere] اصل سوارى و آتلى ديمك اولوب قرون وسطاده آوروپاده خرستيانلق اوغورنده فداى جان ايتمش قهرمان كبى لكچينير بر صنف متعصب جنكاورلره اطلاق اولنوردى كه بونلرك برطاقملرى بعض محللرده روحانى وعسكرى برنوع اداره وحكومتده نائل اولمشلردى: ردوس، مالطه قواليرلرى.

قِوام { سذ. عر. ١. طورش، طورمه، قائم وكائن و موجود اولمه: بر ملكك قوامى آنجق سيف و قلم ايله اولور. ٢. مدار كون و وجود، تكيه كاه، پناه: قوام الدين. ٣. مايع بر شيئك قويولق درجه‌سى: بال، پكمز قوامنده. ٤. هر بر حالتك درجهٔ لازمه‌سى، تاو [اصلى: تاب]، چاغ: تام قوامنده‌در؛ قوامنى بولمق؛ قوامه كلمك.

قِواملانمق { فل. قوامه كلمك، قويولاشمق، قويولقده و ديكر بر حالده درجهٔ مناسبه‌يى بولمق: قواملانجه‌يه قدر قايناتملى.

قِواملي { ص. قوامنده اولان، لزومى درجه‌ده قويولق و سائره حالنده بولنان، تاونده اولان.

قُوان { ياخود قووان. با: قوغان.

قوانج { ص. كنديسنه گوگنن، اوگنن، تفاخر ايدن، مفتخر، متكبر.

قوانجه { ياخود قينجا. س. [يتا.] بح. آقتارمه، نقل: قوانجه ايتمك = آقتارمق.

قوانمق { فل. كنديسنه گوگنمك، اوگنمك، تفخر وتفاخر ايتمك، قولتوقلر قبارمق.

قَوانوز { س. ١. طوپراقدن آغزى كنكيش دستى كبى قاب، آوفاق كوپ: ياغ، ترشى قوانوزى. ٢. طوپراق ويا جينيدن آغزى كنكيش وبعضاً طار كوچوجك قاب: رچل، علاج، انفيه، پوماده قوانوزى؛ مركب قوانوزى.

قَوانين { سذ. ج. عر. فد: قانون. با: قانون.

قَوائم { سذ. ج. عر. فد: قائمه. با: قائمه.

قوب { د. « قو » ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كيروب مبالغه و تأكيد بيان ايدر: قوب قورى؛ [واو مبسوطه ايله:] قوب قولاى.

قوّب { د. قوب قولاى. مادهٔ آنفه‌يه با.

قوباء { سذ. عر. ط. طوزلى بلغم، فر. Dartre.

قوباد { ص. ١. قبا، بطال، حنطال. ٢. تلفظى وشيوه‌سى قبا: قسطمونى تركلرينك سويلدكلرى لسان قوباددر؛ قوباد برآدم.

قوبادلق { س. قبالق، بطاللق، حنطاللق: سويلدكلرى لسانك قوبادلغى.

قوبالت { س. [لا. Cobalt] كيم. معدنى بر جسم بسيط.

قوبائى { ص. عر. ن: قوبائيه. ط. طوزلى بلغمه منسوب و متعلق ويا بو علت قبيلندن اولان: اللرنده بعض بزور قوبائيه ظهور ايتدى.

قوبور { س. ١. اينجه بوش طار و اوزون استوانى قاب ويا ظرف كه بر طرفى قپالى ويا ايكى طرفى آچيق اولور: قلم قوبورى؛ اكر قوبورى = اكره مربوط پشتو قليفى؛ اوق قوبورى = تيركش. ٢. آبدستخانه دايكندن لغمه اينن عمودى موضوع كنكلر: قوبور طيقانمش؛ قوبوره دوكمك. == ص. پك طار اولان استوانى شيئلره وصف اولور: قوبور پانطالون.

قوپارتمق { فت. ١. كسديروب آيرتمق، چكديرمك ارتباط واتصالى ازاله ايتديرمك، سوكديرمك: ماكينه‌يه پارمغنى قوپارتدى؛ او خلالى كيمه قوپارتملى؛ حيوانه قولانى قوپارتمجقسكز. ٢. (ميوه و سائره) طوپلاتمق، دوشورتمك، اقتطاف ايتديرمك: باغجوان

کیسه‌یه اوزوم، کراز یاپراق. چیچك قوپارتماز.

قوپارلمق { مج. ١. کسدیرلمك، قطع ایتدیرلمك، چکیلوب آیرلمق، سوکلمك، قلع ایدلمك: بو ایپ ال ایله قوپارلماز؛ کوکلری قوپارله بیله‌جکمیدر؟ ٢. (یمش وسائره) کسلمك، طوپلانمق، دوشورلمك، اقتطاف ایدلمك: بو موسمده باغدن یاپراق، کل آغاجندن چیچك، اوزوم، الما، قوپارلماز.

قوپارمق { فت. ١. کسمك، قطع ایتمك: ایپی، زنجیری قوپارمق. ٢. چکوب آیرمق، اتصالی ازاله ایتمك، ارتباطنی کسمك: قوشك باشنی قوپاردی؛ چرخ پارمغمی قوپاردی؛ کوپك یاقه‌لادیغی ات پارچه‌سنی قوپاردی. ٣. چکوب چیقارمق، سوکمك، قلع ایتمك: فدانلری کوکلریله قوپارمق؛ قپو قنادینی یرندن قوپارمغه مقتدر. ٤. جبراً آلمق، بر شیئی صیقی طوتان آدمدن آلمغه موفق اولمق: اوندن پاره قوپارمق نه قدر زور! بن کندیسندن بش اون لیرا قوپاره‌جغمی مأمول ایدرم. ٥. کورلدیلی ویا قاریشیق بر حالی وجوده کتیرمك، ایقاع و اظهار ایتمك: قیامتی قوپاردی؛ ولوله‌یی قوپارمق؛ روزکار بر فرطونه، بر توز دومان قوپاردی. || مج. زنجیری قوپارمق = چیلدیرمق. = فل. صانجی ایتمك، صانجمق، وجعه دوچار اولمق: یورکی، قارنی قوپاریور.

قوپال { ص. طوباج، قونت، قیصه و بیچیمسز.

قوپال { س. [فر. Copal] جلا صمغی، برازیلیا راتنجی.

قوپچه ١ { س. دوکمه وابه‌لیك برینه تلدن ارککلی دیشیلی چنکل: توزلق قوپچه‌سی؛ بر جفت قوپچه.

قوپچه‌لاتمق { فت. قوپچه ایله ایلیکلتمك: شو چوجغك توزلغنی دادیسنه قوپچه‌لاتمایسکز.

قوپچه‌لامق { فت. قوپچه ایله ایلیکله‌مك: یلکی قوپچه‌لادی.

قوپچه‌لانمق { فل. مج. قوپچه ایله ایلیکلنمك: بو توزلق طار اولدیغیچون قوپچه‌لانمیور.

قوپچه‌لی { ص. قوپچه‌سی اولان، قوپچه ایله ایلیکلنن: قوپچه‌لی توزلق.

قوپر { س. [اجنبی لغت] ازماریده بنزیمنده یوز درهملك یاصی برجنس بالق.

قوپرمق { قوپرتمق. ١: قوپارمق وسائره.

قوپسه ١ { س. بح. قالفات طوقاغنك آغزینه کچیریلن دمیر چنبر.

قوپمق { فل. ١. قطع اولنمق، قیریلوب آیرلمق: ایپ قوپدی؛ فدانی چکرکن کوکی، بر دالی قوپدی. ٢. ارتباط واتصالی زائل اولمق، آیریلوب دوشمك: صچاغك فروشلری، ستره‌ملك بر دوکمه‌سی قوپدی؛ فسکزك بوسکولی قوپه‌جقدر. ٣. کورلدیلی ویا تهلکه‌لی برشیئ ظهور ایدیورمك، بردن بره چیقمق: قیامت قوپدی؛ بر ولوله‌در قوپدی؛ شدتلی بر روزکار، بر یاغمور قوپدی. ٤. زیاده آغریمق: یورك، کوبك قوپمق؛ باغرصاقلرم قوپیور. || اود قوپمق = چوق قورقمق، هیجان و دهشته دوچار اولمق. || کوکلدن قوپمق = اعطاسنه راضی اولمق، رضاسیله ویرمك: فقرایه اعانه طوپلایورلر هرکس کوکلندن نه قوپارسه ویریور.

قوپوز { س. [اصل معناسی قاون قارپوز و اوکا مشابه شیئلر اولوب مجازاً بزجه مستعمل معناسی کلیر] لاوطه نوعندن بر جنس چالغی، بربط.

قوپوزغه { س. قبوسقه دیدیکمز شیئك هیئت اصلیه‌سی اولوب، اصل ترکجه‌ده لاخنه دیمکدر.

قوپوزله { باقبوسله. س. برنوع ککیك.

قوپوق { ص. [«قوپمق» دن] قوپمش، کسلمش، کسیك، منقطع: برقولی قوپوقدر؛ ستره‌سنده قوپوق بر دوکمه‌سی وار ایدی.

قوپون { س. [فر Coupon] بیلت واسهام و سائره‌نك مقسطاً تأدیاته مخصوص کوچك پارچه‌لری ویا علی الاطلاق کسیله‌جك پارچه: اسهام قوپونی؛ واپور بیلتنك قوپونی.

قوپوی { س. قوشو زاغاری: روم ایلی قوپویی.

قوپه ١ { س. [فر. Coupe] ١. بللور بارداق، آلافرانقه

صو و سائره بارداغی : سفره‌ده صو قوپه‌لری آیری و اونلردن کوچورك اولان شراب قوپه‌لری آیری ایدی. ٢. بر بارداغك استیعاب ایتدیکی مقدار : بكا بر قوپه صو ویرك. ٣. اویون کاغدلرینك یورك بیچملی بنکلیسی: قوپه‌نك بشلیسی.

قوپه ١ { س. [فر. Coupé] اصل یاریم لاندو کبی کسمه آرابه دیمك ایسه‌ده ، علی الاطلاق قپالی و یالکز آرقه‌دن اوتوریله‌جق یری اولان آرابه‌لره دینیر.

قوپیه { س. [فر. Copie] ١. اصل اولان بر محررانك آلنان عینی ، صورت ، نسخه : قوپیه‌سنی صاقلامق ؛ بر قوپیه‌سنی لفاً کوندرمك. ٢. صورت چیقارمه ، استنساخ: قوپیه ایتمك. [لساننزك بو کلمهٔ اجنبیه‌یه افتقاری یوقدر.]

قوت { س. اقبال ، طالع ، بخت ، سعادت . [« موت » ایله مترادفدر.]

قوت { سذ. عر. ج : اقوات. یاشامق ایچون ینن شیء ، آزیق ، رزق ، غذا ، توشه ؛ قوت لایموت = آچلقدن اولمیه‌جك قدر رزق ، آنجق کفاف نفس ایده‌جك وطار طاربنه یچینه‌جك قدر ایراد.

قُوَّت { سث. عر. ج : قواء. [ترکیبات عربیه‌ده : قوه. — با : قوه.] ١. زور ، کوج ، طاقت ، قدرت : بو یوکی قالدیره‌جق قدر قوتم یوقدر ؛ یوکا قوتم یتمیور. ٢. بر حکومتك بری و بحری عسکری : قوهٔ بریه ، قوهٔ بحریه ؛ قوة الظهر = آرقه‌ده احتیاطاً بولندیریلان امداد عسکری و سائره. ٣. صحت ، صاغلاملق ، تندرستلك ، اعضاء بدنك و اعصاب و عضلاتك کوجلی اولمسی ، ضعف مقابلی : بنده هیچ قوت یوقدر ؛ قوت ایچون علاج آلیور. ٤. تأثیر ، نفوذ : اونك سویلدیکی سوزك قوتی واردر . ٥. ر. [جبرده] بر عددك صاغنده و بر آز دها یوقاریده یازیلان کوچوك رقم که او عددك قاچ کره کندی مثلیله ضرب اولنمسی اقتضا ایتدیکنی کوسترر : $٤^{٢}$ که دردك ایکی کره درتله ضربنه علامت اولوب ١٦ ایله مساویدر ؛ $٥^{٣}$ دخی بشك اوچ کره بشله ضربنه علامت اولوب ١٢٥ له مساویدر. ٦. مر. بر ماکینه‌نك تحریك و یا جر ایتدیکی اثقالك مقداری که مقدما بیکیر قوتیله وشمدی ایسه قوت درجات و آحادیله تعیین اولنور : یوز بیکیر قوتنده ، یوز درجه قوتده بر واپور ماکینه‌سی. ٧. خاصه ، حاسه : قوهٔ حافظه ، قوهٔ مدرکه. با : قوه. || قوتله = جبر و زور ایله ، پك : قوتله اورمق ، چکمك. || وار قوتیله = بتون قوت بدننی استعمال ایده‌رك ، اولانجه قوت و اقتدارینی طوپلایوب قوللانه‌رق : وار قوتیله چکدی ، ایتدی ؛ وار قوتیله چالیشدی : || قوت ویرمك = ١. تقویه ایتمك ، متانتنی آرتدیرمق : او جهتده‌کی عسکره دها زیاده قوت ویرمك اقتضا ایدر ؛ انکلتره دائما طونناسنه قوت ویرر . ٢. تأثیرینی آرتدیرمق ، دها زیاده تأثیر و نفوذی اوله‌جق صورتده ایلری‌یه سوروب کوزه چارپدیرمق : یازه‌جغکز لایحه‌ده اك زیاده فلان ماده‌یه قوت ویرملی .

قوتاس { س. و :

قوتان { س. با : قوطاس ، قوطان.

قوتر { س. یاخود :

قوتره ١ { س. [نکا.] مر. بر دیرکلی ورانده یلکنلی نارین یاپیلی وطولنه نسبتله عرضی زیاده‌جه اولان کوچك کمی که اکثریا مراقلیلری طرفندن کیف ایچون قوللانیلیر.

قُوَّتسِز { ص. ١. زورسز ، کوجی یتمین ، ضعیف ، کوشك. ٢. تأثیری آز ، غیر مؤثر : قوتسز علاج ، شراب .

قُوتسز { ص. اوغورسز ، یمنتسز ، منحوس.

قُوتسزلق { س. اوغورسزلق ، نحوست.

قُوَّتسِزلك { س. ١. کوشکلك ، ضعف : او درجه‌ده قوتسزلك ایی بسلنمه‌مکدن کلیر. ٢. تأثیرسزلك : بو شرابك قوتسزلکی.

قوتلانمق { فل. اوغورلی و میمنتلی اولمق.

قُوَّتلَندیرمَك { فت. ١. قوت ویرمك ، قوی ایتمك ، قوتنی آرتدیرمق ، تقویه ایتمك : حدودده‌کی نقطه‌لری قوتلندیرملی. ٢. دها مؤثر حاله قومق ، تأکید و تحکیم ایتمك :

لایحه‌نك اوراسنی ، او فقره‌سنی قوتلندیرمك اقتضا ایدر.

قوتلانمق { فل. ۱. قوی ومتین اولمق ، قوت پیدا ایتمك : بسلیجی شیئلر یکله انسان قوتلنیر. ۲. صاغلاملاشمق ، صحیحلاشمك : او روایت قوتلندی.

قوتلی { اوغورلی ، میمنتلی ، سعید ، مسعود ، مبارك.

قوتلی { ص. کوجلی ، زورلی ، قوی ، صاغلام ، توانا ، مقتدر : قوتلی آدم ، آت ، ماکینه.

قوتی { س. با : قوطی.

قوجاتمق { فتـ. ۱. اختیارلاتمق: غائله کندیسنی وقتسز قوجاتمشدر. ۲. مج. چوق یورمق ، چوق زحمت ویرمك : بو ایشلر بنی قوجاتدی.

قوجاق { س. ۱. آچیق قوللرله کوکس آره‌سی ، حضن ، آغوش : قوجاغنه آلدی ؛ قوجاغنده بیوتدی ؛ قوجاقده کزدیرمك. ۲. آچیق قوللرله کوکسك آره‌سنه صیغه‌بیلن ، بر دفعه‌ده صاریلوب قالدیریلان مقدار : برقوجاق اودون ، اوت وسائره. || قوجاقده ، قوجاقلرده کزمك = چوجق اولمق. || قوجاغنه دوشمك = التجا ایچون اك نهایت خصمك النه دوشمك. || قوجاق قوجاغه = بر برینه صارلمش.

قوجاقلاشمق { فشـ. قوجاق قوجاغه صارلمق ، بربرینی درآغوش ایتمك.

قوجاقلامق { فتـ. ۱. قوللرله کوکسك اوزرینه صارمق ، درآغوش ایتمك : چوجغی صیقی صیقی قوجاقلادی. ۲. مج. احاطه ایتمك ، شامل و جامع اولمق : بو اسم اوفصیله‌یه منسوب نباتاتك جمله‌سنی قوجاقلایور.

قوجالتمق { فتـ. اختیارلاتمق. قوجاتمق کبی. با : قوجاتمق.

قوجالمق { فل. اختیارلامق ، پیر اولمق : او مملکت‌خلقی چابق قوجالماز.

قوجامان { ص. با : قوجه‌مان.

قوجامق { فل. اختیارلامق، پیر اولمق. « قوجالمق » دن دهافصیحدر : کوکل قوجاماز.

قوجشمق { فشـ. بربرینه صارلمق ، بربرینی درآغوش ایتمك ، معانقه ایلمك.

قوجمق { فتـ. صارمق ، صارلمق ، درآغوش ، دربرایتمك ، باغره باصمق.

قوجندیرمق { فتـ. ۱. طامارینه باصمق ، تخدیش ایتمك. ۲. قاریشدیرمق ، قوشقولاندیرمق.

قوجنمق { فل. ۱. آلنمق ، خویلانمق ، اشکیل ایتمك. ۲. تلاش ایتمك ، قوشقونمق : آل قاشاغی‌یی کیرآخوره یاغری اولان قوجنیر.

قوجه { ص. ۱. بیوك ، عظیم جسیم : قوجه بنا ؛ قوجه طاغ ؛ قوس قوجه او. ۲. اختیار ، یاشلی ، پیر ، شیخ ، مسن : قوجه آدم ؛ قوجه اولمق. ۳. اسکی ، قدیم ، مشهور : قوجه مصطفی پاشا ؛ قوجه راغب پاشا. ٤. مقتدر ، مدبر ، بیوك ، عاقل : قوجه حریف! قوجه خیرالدین پاشا نه دکیز محاربه‌لری ایتدی! = س. ۱. اختیار آدم ، پیر ، شیخ : قره قوجه : قوجه ایلی. ۲. ار ، زوج ، خلیل ، شوهر : او قادینك قوجه‌سی صاغمیدر؟ || قوجه اوغلان = آیی. || قوجه باشی = برکوی اختیارلرینك برنجیسی ، مختار. || بحـ. قوجه رئیس = سفن تجاریه‌ده ایکنجی قپودان. || قوجه قاری = اختیار قادین ، پیره زن ، عجوز ؛ قوجه قاری صوغوغی = برد العجوز. || قاری قوجه = زوج وزوجه ، زوجین ؛ قاری قوجه غاوغاسی = قیصقانجلق غاوغاسی. || قره قوجه = آغارمامش اختیار ، صاچی صقالی سیاه مسن آدم. || قوجه‌یه وارمق = اولنمك ، اره کیتمك. || قوجه یمشی = عر. قطلب دینان چیلکه بکزر خفیف برجنس طاغ میوه‌سی که برنوعنه طاولغه دیرلر.

قوجه‌سر { ص. زوجی اولمیان ، طول یاخود اولنمه‌مش (قاری).

قوجه‌لاشمق { فل. وا : قوجه‌لامق.

قوجه‌لاق { س. بر نوع بیوك چایلاق.

قوجه‌لامق { فل. اختیارلامق ، اختیار اولمق. [قوجامق دها فصیحدر.]

قوجه‌لق { س. ۱. اختیارلق ، شیخوخت ، پیری. ۲. زوجلك : زوجیت.

قوجه‌لی { ص. زوجی اولان، ذو الزوج : قوجه‌لی قادین.

قوجه‌مان { یاخود قوجامان. ص. ایری، بیوك، جسیم، قوس قوجه : قوجه‌مان آدم، آغاج، طاش. [باشلیجه چوجق لساننده مستعمل اولوب « مینی مینی » مقابلیدر.]

قوچ { س. ١. قویون آیغیری، دامزلق ارکك قویون. ٢. ایی جنسندن ایری وبسلی ارکك قویون که مراقلیلری یاوری ایکن آلوب صورت مخصوصه‌ده بیودورلر. [استانبولجه باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر.] ٣. مج. شجیع وصلابتلی آدم، فحل : قوچ یکیت. || اتمکنه قوچ = مکرم، سخی، قپوسی آچیق. || قوچ باشی = وقتیله قلعه کیرلکده مستعمل برآلت || قوچ بوینوزی = ١. اکلیل الملك دینلن نباتك بر نوعی. ٢. طوپ قونداغنده خلاط طاقیله جق قوی چنکل. ٣. مج. خلاط باغلامق اوزره سرت آغاجدن ویا دمیر ویرنجدن ایکی طرفی قولاقلی بر پارچه که کوکرته‌نك مختلف محللرینه میخلانیر. || قوچ قاتیمی = قوچلرك برمدت آیرلدقدن صکره قویونلره صالیویرلمسی وبونك موسم مخصوصی که صوك بهارده اولور. || قوچ قاتیمی فرطونه‌سی = او موسمده واقع فرطونه.

قوچاچ { س. ١. قوچی. را : قوچی. ٢. آرابه‌جی، آت قوشمه‌سنی بیلن آدم.

قوچاق { ص. صلابتلی، شجیع، متین.

قوچان { س. ١. لاخنه ومارول کبی یاپراقلی بعض سبزه‌لرك کوکلرینه متصل سرت کوبکی: لاخنه کسلدکده قوچانك بر پارچه‌سی یرده و بر پارچه‌سی ایچنده قالیر. ٢. مصر بغدایی کبی بعض حبوبانده دانه‌لرك بیتشدیکی اوله قلری سرت و اسطوانی شیء : مصر قوچانی. ٣. بعض دفترلرك ایکی‌یه منقسم یاپراقلرندن مشتری ویا آبونه‌یه ویریلن اوست قسمی کسلدکدن صکره دفترده قالان آلت قسمی، فر. Souche : آبونه‌لرك اسملری قوچانلرده مقیددر؛ قوچان دفتری. = ص. قوچان کبی سرت، طوکمش، دیك : صوقوقدن اللری قوچان اولمش.

قوچقار { س. دوکوش ایچون تربیه اولنمش ایری قوچ.

قوچلانمق { فل. قوچ کبی قالقوب طاورانمق، یکیتلنمك، یورکلنمك، آزمق.

قوچی { س. [اصلی : « قوشمق » دن قوشی] ١. اوطه کبی هر طرفی پنجره‌لی اسکی بر نوع آرابه. ٢. حبوبات وضعنه مخصوص آلتی بوش یعنی یردن یوکسك انبار.

قوچیجی { س. قوچی دینلن آرابه نوعنك آرابه‌جیسی.

قودامان { ص. [عر. « قدما » دن غلط] ١. بیوك، ایری، بطال، حنطال. ٢. ایلری کلن، متنفذ، اعیاندن : محله قودامانلری.

قودس { س. ١. طاوق بری، کومس. ٢. مج. طار محل، محبس : قودسده‌در.

قودورتمق { فت. ١. قودوز علتنه اوغراتمق، قودورمه‌سنی موجب اولمق، داء الکلبه اوغراتمق : دیشیسندن چوق وقت مجبور قالمه‌سی کوپکی قودورتیر. ٢. مج. آزدیرمق، هیجان وتهوره کتیرمك : یوسوزلرله کندیسنی قودورتکز.

قودورمق { فل. ١. قودوز اولمق، داء الکلبه اوغرامق : بتون حیوانلردن زیاده کوپك قودورور. ٢. مج. آزمق، هیجان وتهوره کلمك : بونی ایشیدنجه بسبتون قودوردی.

قودورمه { س. قودورمق فعلی، قودوز اولمه، داء الکلبه اوغرامه : کوپکك قودورمه‌سی.

قودوز { ص. قودورمش، داء الکلبه اوغرامش : قودوز کوپك. = س. قودورمه، داء الکلب : قودوز علتی. || قودوز اوتی = حشیشة الکلب، فر. Asclépiade. || قودوز بوجکی = ازلمشی یاقی آچمغه یارایان بر بوجك، یانبولی قوردی، فر. Cantharia. [غلطی : قوندوز بوجکی.]

قودوش { س. پزونك، دیوث.

قودوق { س. اشك یاوریسنك کوچکی، کوچك صپا.

قودومان { ص. طارغین، غضوب، حدید، ظالم.

قور { ـــ. یانوب قیزارمش کومور ویا اودون، جره : قورك اوزرنده پیشیرمك؛ بو جنس اودون چوق قور دوکر؛ قور کبی آلتین.

قور { ـــ. اسکی ترکجه‌ده قوشاق وباغ معناسنه کلوب، او. چقور (اصلی : ایچقور)، دیز. قور، طابقور (طابور) بوندن مرکبدر.

قوراده { ص. قوروبوب ضعیفلامش ویا اسکیوب ییرانمش، ایشه یارامز، ییتمش: قوراده بیکیر، قلیج، او.

قوراق { ص. قوری، یاغمورسز، رطوبتسز، یابس : قوراق هوا؛ قوراق ییل؛ بوسنه هوا پك قوراق کیدیور. == ـــ. قوراقلق، یاغمورسزلق، یبوست : بوسنه قوراقدن قورقلیور.

قوراقلق { ـــ. ١. قوریلق، یاغمورسزلق، رطوبتسزلك، یبوست : بو قوراقلق بر مدت دها دوام ایدر ایسه اکینلر یانه‌جق. ٢. یاغمورسزلقدن ایلری کلن قحط وغلا، قطلق : هندستانده قوراقلق اولدیغی سویلنیور.

قورباغه { یاخود قوربغا. ـــ. حیوانات زاحفه‌دن معروف کوچك حیوان که اکثریا طاتلی صوده و باتاقلقلرده یاشار وصیجاق هوالرده هب بردن باغرشه‌رق خیلی کورلدی ایدرلر، عر. ضفدع، فا. غوك. || آغاج قورباغه‌سی، قره قورباغه = بو حیوانك انواعندن. || قورباغه اوتی = بر جنس نبات. || قورباغه بالیغی = طراخونیه نوعی. || قورباغه طاشی = بر جنس طاش. || قورباغه طولومبه = قویودن صو آلیر ویرر بر جنس فرنك طولومبه‌سی. || قویروقلی قورباغه = قورباغه یاوریسی که قویروقلی اولوب بیودکجه قویروغی محو اولور.

قورباغه‌جق { ـــ. ١. کوچك قورباغه، قورباغه یاوریسی. ٢. ط. التهاب ورید قبیلندن اوله‌رق دیل آلتنده حاصل اولان شیش. (بونك عربیسنه جمعیت طبیهٔ عثمانیه ترکجه‌دن ترجمه ایله صیغهٔ تصغیرله « ضفیدع » دیمش ایسه‌ده، عربلر تصغیرسز « ضفدع » دیرلر.) || پنجره قورباغه‌جغی = چرچوه‌یی طوتوب قالدیرمغه مخصوص دمیر ویا پرنجدن کومه یووه.

قورت { ـــ. (« ت » سی حرکه لنجه « د » اولور) ١. معروف ییرتیجی حیوان که کوپکه مشابه اولوب پك قوتلی اولمغله قویون وخرکله وسائر حیوانات اهلیه‌یه مسلط اولور و بونلره دهشت ویرر، عر. ذئب. فا. کرك. ٢. قورت پوستندن معمول کورك. || قورت آغزی = چکمجه و صندیق و سائره تخته‌لرینك برلشوب کوشه تشکیل ایتدکلری یرده بربرینه کچمك اوزره رسم مخصوصده یاپیلان طوغرامه. || قورت آیاغی = برجنس نبات، کبریت نباتی. || اسکی قورت = هر نوع حیل ودسایسه واقف قورناز وآلداتماز آدم. || قورت باغری (وطوغریسی قورت بهاری) = بیاض چیچك آچار بر کوچك آغاج، فاغیه. || قورت بوغان، خانق الذئب و بر نوعی خانق النمر دینلن نبات. || قورت پنجه‌سی، قورت طرناغی = قان اوتی نوعی، عرق انجبار. || قورت حلواسی = عر. بقلة الغزال دینلن نبات. || قورت قپانی = ١. قوردی طوتمق ایچون اوستی چالی، چربی ایله اورتیلی چقور. ٢. پهلوان اویونلرندن بری. || قورت قولاغی = برجنس نبات. || قورت کیدیشی = بر نوع لینك یورویشی. || قورت مصالی = برینی اویالاندیرمق ایچون نقل اولنان مصال : قورت مصالی اوقومق = مالایعنی ایله آلدادوب وقت قزانمق. || قورت منطاری = ایچی بوش بر نوع منطار.

قورت { ـــ. (« ت » سی حرکه لنجه « د » اولور) آیاقسز و سورینه‌رك حرکت ایدر کوچك حیوان که انواعی واردر، عر. دود، فا. کرم : آغاج، پینیر، ات، یر قوردی، ایپك قوردی. بعضا آیاقلی بوجکلره‌ده اطلاق اولنور. || قورت اشن = اکثر آتلرده اولان سریعه قان چیبانی. (قوزد اشن‌ده دینلیر.) || قورت اورمق = (کراسته) یشیللنوب منطارلانمق. || قورت ییکی = ١. تخته‌لرده‌کی قورت یووه‌سی یری. ٢. مج. بادیٔ شبهه بر حال : بو ایشده برقورت ییکی اولمسون. ٣. مج. عذر، عیب، قصور،

محذور. || قورت یمز آغاج = قناپاپه آغاجی. || ایچنده قورت یوق = بر ایشه هوسکار اولمیان، قوشوب چالیشمیان.

قورتاران { ص. تخلیص ایدن. || جان قورتاران = دکیزه دوشوب بوغلمق تهلکه‌سنده بولنانلری تخلیص ایدن آدم، تخلیصیه هیئتنه منسوب آدم. || جان قورتاران دمیری = تهلکه حالنده آتلمق اوزره کمیده بولنه بولان آغر لنکر. || جان قورتاران سمیدی = حین حاجتده طوتنوب بوغلمامق اوزره کمیلرده بولندیریلان منطارلی حلقه. || جان قورتاران صندالی، فلوقه‌سی = کمیلرده وتخلیصیه اداره‌لرنده یانلری منطارلی اوله‌رق باتماز بر صورتده انشا ایدلمش صندل.

قورتارلمق { لج. تخلیص ایدلمك : دکیزه دوشدیسه‌ده درحال قورتارلدی.

قورتارمق { فت. ۱. برینی محو وهلاك تهلکه‌سندن چیقارمق، سلامته چیقارمق، تخلیص ایتمك : دکیزه دوشنی قورتاردیلر؛ بر طبیب حاذق خسته‌یی قورتاردی؛ هرکس جانی قورتارمغه چالیشیوردی. ۲. ترهین وتودیع ایدلمش بر شیئی او قیدن آزاد ایتمك : اوِمی رهندن قورتارمق ایستریم؛ بورجمك بر مقدارینی ویروب برسندی قورتارملیم. ۳. جزادن ویا مسئولیتدن ابرا ایتمك، تبرئه ایتدیرمك : ماهر براووقات کندیسنی قورتاره بیلیر؛ بنم بر ایلیشیکم یوقدر کندیمی قولای قورتاریرم. ٤. صرف ایدیله‌جك بر آقچه‌یی صرف ایتمه‌مك یولنی بولمق، قزانمق : آره‌مزده پازارلغی کسوب او یوشه بیلیرسه‌ك دلاله ویره‌جکمز آقچه‌یی قورتارمش اولورز.

قورتلاندیرمق { فت. عفونتلاندیروب قورت طیردیرمق، قورت پیدا ایتدیرمك : هوانك صیجاقلغی اتی قورتلاندیریر؛ بو پینیری طوزسز براقوب قورتلاندیردیکز.

قورتلانمق { فل. ۱. عفونتلنوب قورت طوتمق، قورت پیدا ایتمك : ات، پینیر قورتلانمش. ۲. مج. قورتلری ییوب راحتسز ایدرمش کبی صبر وتأنی ایتمه‌مك، تلاش کوسترمك، صبرسزلق و تلاش ایتمك.

قورتلمق { فل. ۱. بر تهلکه ومخاطره‌دن ویا بر صقنددن چیقمق، خلاص و رها بولمق : اوچ کشی او خسته‌لغه طوتیلوب ایکیسی قورتلدی؛ کندیسی بر افترا ایله توقیف اولندیسه‌ده قورتلدی؛ براءتی تبین ایدوب حبسدن قورتلدی. ۲. نجات و سلامته چیقمق، فوز و فلاح بولمق : هله قورتلدق؛ قورتلدیغنه تشکر ایتملی. ۳. باغنی قوپاروب قاچمق : بر آت قورتلمش؛ زنجیردن قورتلمش کبی؛ محبوسلر حبسخانه‌دن قورتلمش. ٤. موضوع و مربوط اولدیغی یردن چیقمق، فیرلایوب آیرلمق : تخته‌نك بری قورتلمش. || الندن قورتلمق = اله کچمه‌مك ویا الدن کلمه‌مك : اونك الندن بر ایش قورتلماز = هرایش الندن کلیر؛ المدن قورتله‌مازسکز = البته المه کچرسکز. || ایپدن قازیقدن قورتلمش = سابقه‌لی جانی، ادبسز چاپقین.

قورتلمه { س. خلاص، رها، نجات، سلامت.

قورتلی { ص. قورت طوتمش : قورتلی ات، پینیر، یمش.

قورتلیجه { س. بر بلامودی وصارمساق اوتی دخی دینلن بر جنس نبات، حشیشهٔ بوقلمون؛ بیاض قورتلیجه. صیجاقلی قورتلیجه = بونك انواعی.

قورتلیش { س. ۱. خلاص، رها، نجات، سلامت : او خسته‌لقدن قورتلیش یوقدر. ۲. قاچمه، فرار، بوشانمه : حبسخانه‌دن قورتلیشی غریبدر؛ آتك چاییردن قورتلیشی. ۳. قاچمق وقورتلمق اسباب و وسائلی.

قورجه { س. ۱. قاشیمه، تخریش. ۲. قاریشدیرمه، آزدیرمه، تحریك. [یالکز پك قوللانلمیوب، ترکیبات و مشتقاتی مستعملدر.] || قورجه چیبانی = قاشیوب قاریشدیرمقدن آزان چیبان.

قورجه‌لاشدیرمق { فت. و :

قورجه‌لامق { فت. ۱. قاشیمق، تخریش ایتمك. ۲. اللمك، قاریشدیرمق، اوته‌سنه برسنه طوقونمق : اونی چوق قورجه‌لامیك : ۳. آزدیرمق، تحریك ایتمك : چیبانی قورجه‌لامق، قورجه‌لاشدیرمق

ایی دکلدر.

قورجی { س. وقتیله بللرینه بر دمیر کمر باغلایان زرهلی عسکر.

قورجی { یاقورچی س. ١. بکجی، حفظ وحراسته مأمور. ٢. یکیچری اوجاغنده بر صنف مخصوص، جبه‌جی، جبه‌لی.

قورد { س. با: قورت.

قورداشن { س. ١. اکثری آتلره عارض اولان سرته قان چیبانی. ٢. انسانده اتلرك فسق فسق قباروب قیزار. مه‌سندن عبارت خسته‌لق نوعی.

قورده‌له { س. [فر. غیطان دیمك اولان Cordelle دن غلط] بر ایکی ونهایت درت بش پارمق اکنده ایپك قماش که باشلیجه قادین اثوابنده فیونقو وسائرسوسه متعلق شیلره یارار. [نشان آصمقده قوللانیلان کبی قالینجه‌لرینه شریت و قوردون دیرلر.]

قوردون { س. [فر. Cordon] ١. ایپکدن آز چوق قالین غیطان وایپ: قنایه‌نك اطرافنه قوردون کچیرمك؛ چینغراق قوردونی. ٢. ساعت آصمغه مخصوص آلتین وسائره‌دن زنجیر: قوردونی چالمشلر. ٣. نشان آصمغه مخصوص اکلی وقالینجه قوردله: برنجی رتبه‌دن نشانلر آرقوری کچیریلن بیوك قوردون اوجنه طاقیلیر. ٤. بر صره تشکیل ایدن تخته ویا طاش چیقندیسی، چیقندیلی اویمه صره‌سی. ٥. بر محلك قرانتنه‌جه ویا کومروك وسائره‌جه محافظه‌سیچون تعیین اولنان وقولجیلرله محافظه اولنان خط: ازمیرده خسته‌لق ظهورنده ملحقاته سرایت ایتمه‌مك ایچون شهرك اطرافنه قوردون چکمشلر. دی؛ قوردون ایجابنه کوره توسیع ویا تضییق اولنور. ٦. بو خطك محافظه‌سیچون وضع اولنان قره‌قول سلسله‌سی. ٧. ع. مستعمل خلاطدن آیریلان قوللرك بهری.

قوردیرمق { فت. ١. پارچه‌لردن مرکب برشیئك پار. چه‌لرینی بر یره کتیره‌رك ویرلی یرینه قودیره‌رق آیاقده طور. دیرمق، هیئت مجموعه‌سنی تشکیل ایتدیرمك، رکز، تأسیس ایتدیر. مك: چادیر، چارداق، کوشك قوردیرمق. ٢. زنبرکله ایشلر بر ساعت ویا دیکر ماکینه‌نك زنبر. کنی صیقشدیروب ایشلیه‌جك حاله کتیرتمك: ساعتی، موسیقه‌یی قوردیرمق.

قورزه { س. (یتا.) ع. دکیزده بری برینه طاقلمش ایکی زنجیرك طولاشیغی. [چوق زنجیرلر اولورسه اسپارماچه دینیر.]

قورساق { س. [قالین حرکه‌لی «س» ی «ص» یاز. مغی قاعده اتخاذ ایدن اسلاف بونی نیچون «قورصاق» یاز. مقلرینه شاشیلیر] ١. قوشلرك برنجی معده‌سی، قاتی، طاشلق: قوش قورساغنده طاشلری‌ده هضم ایدر. ٢. حیوانات مجتره. نك برنجی کرشی، اوتلق. ٣. علی الاطلاق معده: قورساغنه حبه کیرمه‌مش، قورساغی بوش = آج. ٤. صو- جوق طولدیرمق ودودوك یاپمق کبی ایشلرده قو. للانیلیر اینجه باغرصاق قوریسی: دودوکك قورساغی پاتلادی. ٥. قورساق کبی اینجه دری: قورساق دف. || مج. قورساغم پاتلادی = چوق باغردم، سویلدم.

قورساقلی { ص. کردانده اوری اولان، اورلی، غو. شه‌لی، جدره صاحبی.

قورسه { س. [فر. Corset] قا. دینلرك کوکسلرینی دوز. کون طوتمق ایچون البسه‌نك آلتنده کیدکلری بالینه‌لی سرت ودیك یلك.

قورشاق { قورشانق. ب: قو. شاق، قوشانق.

قورشون { س. ١. آغرلغیله معروف یومشاق معدن، اسرب، رصاص اسود. ٢. تفنك وطبانجه ایله آتیلان مرمی‌که قورشوندن دوکیلور. = ص. قورشون معدنندن معمول: قورشون بوری؛ قور. شون تخته؛ قورشون تمغا. || قورشون آتمق = ١. سلاح بو. شاتمق: اورادن کچرکن خیدودلر بزه قورشون آتدیلر. ٢. مخاصمه‌ده بولنمق، دشمنلك ایتمك: بربرلرینه قورشون آتیورلر. ٣. نشانه اورمق: قورشون آتمغه چیقمشلر. ٤. مج. حرصله طلب ایتمك. || قورشون تاوه‌سی = قور. شون اریده‌جك کوچك دمیر تاوه. || قورشون چیقاره‌جق، سوکه‌جك = تفنك وطبانجه‌دن قورشونی چیقاره‌جق بورغو،

خروس آیاغی. || قورشون دوكمك = قورشون اریدوب خسته‌نك اوستنده صو ایله طولو بر كاسه‌یه دوكه‌رك كویا نظرك تأثیرینی بوزمق. || قورشونه دیزمك = عسكری اعدام جزاسنی اجرا ایتمك، بر طاقم عسكره قورشون آتدیره‌رق محكومی اولدیرمك. || قورشون سركه‌سی = اصطلاح كیمیاده حمض رصاص دینان بر ماده. || شیطانك قولاغنه قورشون = شایان غبطه بر حال ذكرنده «منافق قولاغنه كیتمسین» مقامنده مستعمل تعبیردر. || قورشون طوزی = بر ملح كیمیوی. || قورشون قلم = طیشاریسی تخته و ایچریسی غرافیت دینان معدن كوموربنه مشابه بر ماده‌نك تركیبندن عبارت قوری قلم كه كاغده سوریلنجه سیاه چیزكی براقه‌رق یازار. || بویالی قورشون قلم = بو قلمك سیاهدن باشقه رنكلرده یازانی. || قورشون كبی = پك آغر. || قورشون مرهمی = بر نوع جیوه‌لی مرهم.

قورشونجی { س. ص. ١. قورشون دوكن وصاتان آدم. ٢. خسته‌لره قورشون دوككك عملیات سحربازانه‌سنی اجرا ایدن قادین: قورشونجی قاری.

قورشونلامق { فت. ١. قورشونله قاپلامق، قورشونله اورتمك. ٢. قورشونله تمغالامق: كومروكده بعض امتعه‌یی قورشونلارلر.

قورشونلانمق { مج. ١. قورشونله قاپلانمق، اورتلمك. ٢. قورشونله تمغالانمق.

قورشونلی { ص. قورشونله اورتلمش: قورشونلی جامع، حمام.

قورشونی { ص. قورشون رنكنده، آچیق كول رنكنده، سنجابی.

قورصاق { س. با: قورساق.

قورصان { س. [یتا. Corsare] ١. دكیز خیدودی، دكیزلرده خیدودلق ایدوب تجار سفائننه مسلط اولان مسلح كمیجی. ٢. دكیز خیدودی كمیسی، دكیز خیدودلرینك بیندكلری كمی. ٣. حرب زماننده دشمن كمیلرینی چاپول ایتمكه دولت مخاصمه طرفندن مأذون اولمق اوزره چیقاریلان كمی. || قورصان یلكنی = لاتین یلكن.

قورصانلق { س. دكیز خیدودلغی: قورصانلق ایدیور.

قورغاز { ص. پك ضعیف وقوری.

قورغان { س. [«قورمق» دن] اصل تركجه‌ده حصار دیمكدر.

قورغو { س. قوروندی، وهم، شبهه. مر.

قورق { س. با: غورق.

قورقاق { ص. ١. چوق قورقان، خائف، ترسان، محترز. ٢. جسور اولمیان، جسارتسز، اودلك، جبان.

قورقاقلق { س. ١. قورقاق آدمك حالی، خوف، احتراز. ٢. جسارتسزلك، جبانت.

قورقتمق { فت. با: قورقوتمق.

قورقلمق { مج. قورقو واقع وحاصل اولمق: بو هوا ایله بر فرطونه‌دن قورقلور؛ بوراده امنیت بركمال اولدیغندن هیچ قورقلماز.

قورقمق { فل. ١. قورقویه تابع و دوچار اولمق، خوف ایتمك: كیجه‌وقتی یالكز طیشاری چیقمغه قورقار؛ چوق قورقان آدم محاربه‌یه كیتمه‌ملی. ٢. چكینمك، احتراز و اجتناب ایتمك، صاقینمق: اللهدن قورقملی؛ بن یتیمك مالنه ال سورمكدن قورقارم؛ قورقدیغمه اوغرادم. ٣. اوركمك، دهشت طویمق، توحش ایتمك: اوروجكدن قورقار آدملر واردر. ٤. جسارت ایده‌مه‌مك، تابع و مطیع اولمق: باباسندن، معلمندن چوق قورقیور. ٥. وهم و اندیشه ایتمك، خوشلانمیه‌جق بر ظنده بولنمق: قورقارم سز كیدرسه‌كز كری دونمیه‌جكسكز؛ قورقارم شو آینه یولده قیریله‌جقدر؛ قورقارم بنی سنی براقام. || قورقدیغنه اوغرامق = قورقدیغی مهلكه‌یه دوشمك. || باشندن قورقمق = مسؤلیتدن قورقمق.

قورقمه { س. قورقمق ایشی، خوف، اندیشه، وهم.

قورقو { س. ١. بر تهلكه و مخاطره‌نك احتمال وتقربندن

حاصل اولان تأثر، خوف، مخافه، بیم: فرطونه قورقوسندن واپوره بینمیور؛ کوبك صالماسه بیله انسان قورقوسندن یناشه‌ماز؛ جان قورقوسی، باش قورقوسی = اولوم قورقوسی. ٢. مخاطره‌لی وخوشه کیتمز احتمال: یاکلیش سویلمك قورقوسیله سکوتی اختیار ایدر؛ فنا رؤیالر کورمك قورقوسیله اویومق ایستمه‌دم. ٣. قورقاقلق، جبانت: سنده بو قورقو وار ایکن عسکرلك ایده‌مزسك. ٤. اورکه، دهشت: چوجغه قورقو ویرمشلر؛ قورقو ایلیکنه قدر کچمش.

قورقوت { س. با: قورقود.

قورقوتمق { یا قورقتمق. فت. ١. قورقمه‌سنی موجب اولمق، قورقو ویرمك، اخافه ایتمك: چوجقلری اوممجی ایله قورقوتمق کوچك یاشلرندن جبانته آلیشدیرمقدر. ٢. اوکدن بر جزا وعذاب کوستره‌رك خوفه دوشورمك، تخویف، تهدید ایتمك: چوجقلر باغی خراب ایتمه‌مك ایچون باغچوان کندیلرینی قورقوتمالیدر؛ سوء استعمالاته آلیشمش اولانلری شدیداً قورقوتملی. ٣. اورکودوب قاچیرمق: شو طاوقلری قورقوت.

قورقود { س. [اصل قورقوت اولوب «ت» سی تحریك اولندقده «د» اولور] ١. تلوه و بولاماج کبی قویو شیء، چوکندی. ٢. اون و یاغله یاپیلان طاتسز حلوی کبی بر نیمتکه باشلیجه دیشسز اختیارلره و اوفاق چوجقلره یدیریلیر: قورقوددن یاپان یوغورته اوفلر. == ص. قورقوبی موجب، قورقونج، مخوف. یاوز. مر. [بو معنا ایله ترکلرده علم اولور.]

قورقوسز { ص. ١. قورقوسی اولمیان، قورقماز، پرواسز: قورقوسز آدم. ٢. قورقلیه‌جق، خوف و اندیشه‌یه باعث اولمیان، مخاطره‌سز، تهلکه‌سز: قورقوسز یول؛ قورقوسز علاج.

قورقوسزلق { س. ١. خوف فقدانی، امنیت، سلامت. ٢. مخاطره وتهلکه فقدانی، تهلکه‌سزلك، صاغلاملق.

قورقولق { س. ١. قورقوتمغه مخصوص شیء: بوستان قورقولغی = قوشلری قورقودوب قاچیرمق ایچون بوستانلرده اودون و بزلردن آدم صورتنده یاپیلان شیء. ٢. دوشمك تهلکه‌سی اولان یرلرده دیوار و پارمقلق و سائره‌دن چکیلن کنار: کوپری، مناره، نردبان قورقولغی. ‖ مج. بوستان قورقولغی = یالکز کوستریشی اولوب الندن بر شیء کلمین آدم.

قورقولی { ص. ١. قورقویی موجب، قورقو ویرن، قورقودان، مخوف: قورقولی رؤیا؛ قورقولی حکایه‌لر. ٢. مخاطره‌لی، تهلکه‌لی، خطرناك: قورقولی یول.

قورقونج { ص. قورقو ویرن، قورقودان، مخوف، مدهش، مهیب: قورقونج آدم؛ قورقونج بر بوجك؛ پك قورقونج بر شکل و هیئت.

قورلاغان { س. طولامه نوعی، ایت یاران، طوموز بورنی.

قورلاق { س. قور یلور آلت، سلاح، طوزاق.

قورلتای { س. [«قورلق» دن] مجلس، شورا، انجمن، دیوان. مر.

قورلدامق { فل. با: غورلدامق.

قورلق { س. ١. ایجه طوتیشوب پارلاق کومور حالنه کچمش پارچه‌لردن عبارت آتش، قوردن عبارت پارلاق آتش. ٢. قور قومغه مخصوص قاب، منغال.

قورلمق { لج. فل. ١. رکز وتأسیس اولنمق: چادیر، چارطاق، بنا قورلدی. ٢. انعقاد و اجتماع ایتمك، طوپلانمق: مجلس، دیوان، محکمه، دوکون قورلدی. ٣. (ساعت ویا دیکر بر ماکینه) ایشلیه‌جك صورتده زنبرکی دیوشیرلمك: بوساعت قورلدیمی؟ قاچ ساعتده بر قوریلیر؟ ٤. عظمتلی و متکبرانه بر طرزله صدره کچوب اوتورمق: بوقاری یه کچوب قورلمق نه‌قدر عایبدر. ٥. تکبر وتفخر کوسترمك، اوکنمك: ایکی حرف اوکرندم دیه قورلماملی؛ قوریلوب عظمت صاتمق انسانه یاقیشماز.

قورلمه { س. و:

قورلیش { س. ١. قورلمق فعلی و طرزی. ٢. خودبینانه

طرز و طور، متکبرانه وضعیت، عظمت.

قورمق { فتـ. ١. پارچه‌لردن مر-کب بر شیئك پارچه-لرینی بر یره کتیروب رکز وتأ-سیس ایتمك، چاتمق: چادیر، چارطاق، کوشك قورمق. ٢. یرلشدیرمك، اقامه ایتمك، ترتیب ایلمك، حاضرلامق: اردو قور-مق؛ سفره قورمق؛ قزغانلری قورمشلر؛ طوزاق قورمشلر. ٣. عقد وتشکیل ایتمك، طوپلامق: مجلس، مشورت، دیوان قورمق. ٤. ساعت وسائر زنبرکلی ماکینه-نك زنبرکنی طوپلامق، کرمك: بوساعتی قوردیکزمی؟ ٥. اولمغه قومق، لوازمنی حاضرلایوب او-لمق اوزره اوتورتمق: ترشی، رچل قورمق. ٦. ذهنه قومق، لاینقطع دوشونمك، کندیجه قرار ویرمك. تخیل ایتمك: کند-یسی رئیس اولمغی قورمش؛ آرتق اوسیاحتی قورمش واز کچه‌مسی ممکن دکلدر. || باغداش قورمق = دیزلری قیروب بالدیر-لری خاچواری قویه‌رق اوتور-مق. == فل. چوق دوشونمك، دوشونه‌که طالمق: کندیسی قوردقجه قوردی.

قورمه { سـ. قورمق ایشی. با: قورمق.

قورناز { صـ. ١. حیله‌کار، مکار، دساس. ٢. آلدانماز، اویانیق، زیرك.

قورنازلق { سـ. ١. حیله کارلق، دساسلق. ٢. آلدا-نمازلق، اویانیقلق.

قورندی { سـ. اصلی اولمدیغی حالده ذهنده قور-یلان شیء، خلیا، خیال، وهم: او صرف سزك قورندیکزدر؛ خسته‌لغی قورندیدن عبارتدر.

قورندیلی { صـ. ذهننده اساسسز بر شیء قوروب اوکا فکرنجه وجود ویرن، وهم و خیاله تابع.

قورنو { سـ. [ایتا. Corno = بو-ینوز] ١. آو تفنکنه باروت قومغه مخصوص آغزی زنبرکلی قپاقله قپالی باروتلق. ٢ قالفاتجیلرك بلده طاشیدقلری بوینوزدن معمول یاغدانلق.

قورنه { سـ. [عر. «قرنه» دن] چشمه و حمام وسائره مو-صلوغی آلتنده صو دوکیلوب بریکمکه مخصوص طاشدن ویا دیکر شیدن حوضجق: چشمه، حمام قورنه‌سی؛ قورنه باشنده بیقانمق. || قورنه حقی = حمامده یر کراسی. || دوکونده سرنایه حمامده قورنه‌یه قوشمق = هر ایشه قاریشمق. || قورنه کاتبی = سلخخانه‌ده میری مأموری.

قورنیچ { سـ. [فر. Corniche] ١. پرده‌نك آصیلمه‌سنه مخصوص اوله‌رق پنجره‌نك اوستنه اکرتی طاقیلان اویمه‌لی تخته‌دن آوادانلق: پنجره قورنیچی، پرده قورنیچی. ٢. آصیله‌جق برلوحه و رسم وسائره اطرافنه چویریلن اویمه‌لی تخته‌دن چرچیوه: شو رسمه کوزل بر قورنیچ کچیرملی. ٣. ابنیه‌نك کرك طاشدن اولان دیوار وستون وسائر طرفلرنده وکرك تخته‌دن اولان طاوان وسائره‌سنده سوس ایچون بوینه اوزانان اویمه‌لی چیقندی: صچا-غك آلتنده، طاوانك کنارنده، ستونك باشنده ککیشجه بر قور-نیچ (قورنیزه) چکلسه فنا اولماز.

قورنیزه سـ. با: قورنیچ.

قورو { یاخود قوری. صـ. ١. یاش ضدی، رطوبتی چکلمش، یابس، خشك: قورو آغاج، قورو اوت، قورو چاموو. ٢. یاغمور یاغمیان، صوسز: قورو اووه، قورو اراضی. ٣. آریق، لاغر، اتسز: قوب قورو بر آدم. ٤. دوشنمه‌مش، چیلاق، آچیق: قورو تخته، قورو یر. ٥. ساده، قاتیقسز: قورو اتمك. ٦. موسمنك غیرنده یمك اوزره کونشده قورودلمش: قورو میوه، قورو بالیق، قورو اوزوم. ٧. مایع افرازاتی اولمیان: قورو اوکسوروك = بالغمسز. ٨. قار و یاغموری اولمیان: قورو هوا، قورو صوغوق. ٩. قورشونی اولمیان، قورشونسز: قورو صیقی. ١٠. بوش، تهی، اصلسز، نافله، تأثیرسز و سببسز: قورو سوز، قورو لاف، قورو کو-سترش، قورو پاتردی. ١١. خرجسز: قورو دیوار. || قورو باشنه = یالکز بیکس. || بحـ. قورو حوض = کمیلرك تعمیری وقاریناه‌لرینك تطهیری ایچون صو-قلدقلری حوض که کمی کیردکدن صکره صویی طلومبه ایله آلنوب کمی قیزاقده قالیر. || قوروده قالمق = جذر وقوعیله کمی اوتور-

مق. || قورودە = پردە، برشیئ دوشمەیکسزین. || مج. قورو دیرك = فرطونەلی هوادە یلکنسز اولەرق روزكارك سوقنه تابع اولمه. || طوزی قورو = ایشی صاغلام، شبهه کوتورور حالی اولمیان. || قورو قورویه = بوش بوشنه، بسبتون نافله. || قورو قهوه = پیشیرلەمش قاورلمش قهوه توزی. || قورو بجیك = اوبوز علق. || کل قوروسی = کل قوروسنك رنكی.

قتورو { با: قتوری.

قورو { س. [یابس دیمك اولان لغت ترکیه‌دنمی یوقسه یو. Κόρις, κόρυζα دنمی؟] یالکز قوللانلیوب تخته لفظنه اضافتله مستعملدر: تخته قوروسی = تخته کەلەسی، تخته بیتی دخی دینلن معروف پیس قوقولی ومزعج بوجك؛ بو اوك تخته قورولری چوقدر.

قورو { مه. قاری لفظنه اتباعاً لسان عوامده قوللانیلیر: قاریسی قوروسی.

قورو { س. ۱. میوه وسائره‌نك قوروداشی: طوت قوروسی، آرمود قوروسی، قیماق قوروسی. ۲. بك اوفاق تفك شیئ: بیج قوروسی.

قوروت { س. سوت قوروسی، طوروب قوبولاشمش سوت.

قوروەت { س. [فر. Corvette] مج. فرقتیندن کوچك حرب سفینه‌ی.

قوروتمق { فتـ. قورو حالنه قومق، رطوبتنی چکمك: کونش بر کونده یرلری قوروتدی؛ اوزوم قوروتمق؛ باتاقلق قوروتمق. || قانی قوروتمق = اذیت ویرمك، جفا ایتمك. || کوکنی قوروتمق = اساساً امحا، استیصال ایتمك، تخم براقمامق. || یانوب قوروتمق = قاصوب قاورمق، تخریب ایتمك.

قوروتمه { س. قوروتمق ایشی. با: قوروتق.

قتوروجی { س. با: قتوریجی.

قورودان { س. حیوانلرده مهلك بر علتکه بورنلرنده کمیك حاصل ایدر. || قان قورودانی = یبروح الصنم دینلن نبات.

قورودلمق { لج. ۱. قورو حالنه قونمق، رطوبتی کیدیرلمك: اوزوم قورودیلوب اوروپایه اخراج اولنور؛ بو چماشیر ایی قورودلمامش. ۲. صویی آقیدلمق: بتاقلقلر قورودیلرسه خیلی اراضی قابل زراعت حالنه کچر.

قوروق { س. ۱. اوزومك خامی، یشیلی، اکشیسی: قوروق شربتی؛ قوروقله تربیه اولنمش یمك. ۲. هر میوه‌نك خامی: خرما قوروغی؛ زیتون قوروغی. || قیا قوروغی = اکثریا دیوارلرده و طاملرده بیتن بر جنس نبات.

قتوروق { س. [«قوریمق»دن] حفظ اولنمش، آیرلمش یر، محفوظ وخصوصی محل. مر.

قورولامق { فتـ. یاش و ایصلاق بر شیئی سیلوب قورو ایتمك، سیلمك: حمامدن صکره صاچکزی ایجه قورولاملیسکز.

قورولانمق { فطـ. کندی بدننك ایصلاقلغنی کیدرمك، سیلنمك: بانیه‌دن چیقنجه ایجه قورولانمق شرطدر.

قورولق { س. ۱. قورو اولان شیئك حالی، رطوبت و ایصلاقلق فقدانی، یبوست: هوانك قورولغی. ۲. آریقلق، لاغرلق، ضعیفلك، هزال: او آدمك قورولغی.

قوروم { س. ۱. بنا، تأسیس، رکز، وضع: بو چادیرك، بو چارطاقك، بو کوشکك قورومی. ۲. یارادلیش، خلقت، آفرینش: دنیانك، کوکلرك قورومی؛ دنیا قورومندن بری = ابتدای خلقتدن اعتباراً. ۳. ترتیب، شکل، هیئت: او قورومده. ۴. طور متفاخرانه، نخوت، قورولیش: اونك قورومندن بچکلمز. ۵. چادیر و اردو وسائره‌نك محل رکز و تأسیسی، خیمه‌کاه، اردوکاه: قره قوروم = چنکیز خانك مرکزی و عطالتی زماننده قوندیغی محل اسمی.

قوروم { س. اوجاغه قونمش قالین ایس: اوجاق قورومی؛ قوروم رنکنده.

قورومساق { س. دیوث، بزونك، قلتبان. [اسکیشدر.]

قورومق { فل. ۱. یاشلغی و ایصلاقلغی زائل اولوب قورو و یابس اولمق: چامور قورودی؛ چماشیر ده

قورومدی. ۲. نبات کوکدن نم چکمیه‌رك حیات نباتیسی زائل اولمغله رطوبتی قالمیوب یابس اولمق: بو چنار قورودی؛ بوسنه قوراقلقدن چوق آغاجلر قورودی؛ آغاجك کوکنه قورت کیرنجه قورور. ۳. آ. ریقلانمق، ضعیف ولاغر اولمق: ابی بسلنمه مکدن بیچاره قورومش. ٤. اعضای بدندن بری فلجه اوغرایوب حرکتدن قالمق: الی، آیاغی قورودی. بومعنا ایله بد دعا وانکسار مقامنده دخی قوللانیلیر: الك، آیاغك، دیلك قوروسون! || قان قورومق = معذب اولمق. || کوك قورومق = نسل ونسبی قالمامق، اساساً وکلیاً محو وزائل اولمق. || مرکبی قورومدی = دها یك یاقینده‌در: آلدیغمز امرك دها مرکبی قورومدی.

قورومه‌لی { ص. کبرلی، عظمتلی، طور وحالی آغر.

قورومه { س. قورومق ایشی. || با: قورومق.

قوری { س. باقیلوب حفظ اولنمش اورمان: کوبك قوریسی: قوریدن کراسته کسمك.

قوریتمق { فتـ. ۱. بر بکجی و قوریجی‌یه حفظ و صیانت ایتدیرمك، بکلتمك. کوزتمك: مرعایی، اورمانی قوریتمق اقتضا ایدر. ۲. چیت ویاخندقله احاطه وتفریق ایتمك: طاغك بکا عائد اولان پارچه‌سنی قوریته‌جغم.

قوریجی { س. بکجی، محافظ، غاردیان، اورمان و سائره بکجیسی: کوی قوریجیلری.

قوریجیلق { س. قوریجی صفت و وظیفه‌سی.

قوریلق { س. ص. قوری حالنده یر، آغاجلری حاوی محل، کوچك قوری: اوراده بر قوریلق وار ایدی؛ اوراسی قوریلق بر یر ایدی.

قوریمق { فتـ. ۱. بکله‌مك، صاقلامق، حفظ وصیانت وحراست ایتمك: کوبك مرعاسنی و اورمانی قوریمق اقتضا ایدر. ۲. کفایت، وفا ایتمك، اداره، تقابل ایلمك: بو ایش مصرفنی قوریماز.

قوریمق { قوریتمق. || با: قورومق، قورونمق.

قوز { س. ۱. جوز: قوزحلواسی. [جوز عربی اولدیغندن اصل ترکجه‌سی قوزدر.] ۲. کاغد و سائره اویونلرنده آلیجی کاغد وسائره. [جوز اویونندن مأخوذدر.] || مج. قوز پایلاشمق، قوزی پای ایتمك = ۱. اوزلاشمق: بز قوزمزی پای ایدرز. ۲. قونله برحق الدە ایتمك: طورده بن او نکله قوزی پای ایدرم. || قوز قابوغنه کیرمك = دایك دلیك قاچوب صاقلانمق. || قوز قیرمق = خطا ایتمك؛ قیردیغی قوز بیکی کچدی = چوق خطالر ایتدی. || قوز آطه‌سی = جزایر بحر سفیددن قاشوت جزیره‌سی. = ص. طوپارلاق.

قوزاق { س. ۱. چام فستقی و قاین آغاجی کبی اشجارك تخملرینی حاوی طوب. ۲. علی‌الاطلاق یووارلاق شیء، طوپ: صو قوزاغی = صو قبارجغی.

قوزالاق { س. ۱. سروی آغاجنك میوه‌سی حکمنده اولان طوبجق. ۲. اقتضای طبیعیسندن کوچك وجلیز قالمش شیء: قوزالاق قارپوز، چوجق. || صو قوزالاغی = حباب. || مهر قوزالاغی = بال مومی اوزرینه باصلمش مهر بوزلماق ایچون اوزرینه یاپیشدیریلان فیل دیشندن قپاجق.

قوزغون { س. [اویغورجه‌ده «قوز» و «قوزاق» کولکه‌لك وقراکلق دیمکدر] یك ایری قره قارغه. || قوزغون آیاغی = خلال اوتی. || قوزغون اکمکی = اکراتی اوتی، اوفتری. || قوزغون دکیزی = بحر خزر. || قوزغون قلیجی = مداوات ایچون مستعمل بر نوع اوت.

قوزغونجق { س. جبسخانه قپوسنده‌کی دمیر پارمقللی پنجره.

قوزغونی { ص. یك سیاه، قویو سیاه: قوزغونی بر زنجی کوله.

قوزموغرافیا { س. [یو. Κοσμο-γραφία = عالمك تحریر وتوصیفی] اجرام سماویه‌نك احوالندن و صورت دور وحرکتلرندن وکرهٔ ارضك سماده‌کی موقعیله دور و حرکتندن بحث ایدن علم، علم هیئت. [«علم نجوم» دن فرقی واردر.]

قوزو { س. با: قوزی.

قوزه ١ { ـــ. ١. یووارلاق شیٔ، اوفاق طوپ ویا قاپسول شكلنده شیٔ: ایبك قوزه‌سی، پنبوق قوزه‌سی. ٢. بال مومی اوزرینه باصلمش مهر بوزلمامق ایچون اوزرینه وضع اولنان فیل دیشندن قپاغجق كه مهر قوزالاغی ده دینلیر.

قوزی ١ { یا قوزو. ١. قویون یاوریسی: اركك، دیشی قوزی؛ قوزی اتی. ٢. برمیوه‌یه بیتشیك كوچكی، پیچی: پورتقال قوزیسی. ٣. مج. پك حلیم و یومشاق شخص. بومعنا ایله تحبیب تعبیری دخی اولوب «قوزیم!» دینلیر. || قوزی پالامودی = پالامودك برجنسی. || قوزی چیبانی = ضررسز برنوع چیبان. || قوزی دریسی = كورك وقالپاق وسائره یاپیلان كوچك قوزی پوستی كه قیصه وقیوریجق تویلی اولور. || قوزی دیشی = چوجقلرده ایلك بیتمان ویدی یاشلرنده دكیشن دیش. || قوزی قولاغی = یاپراغی سبزه كبی قوللانیلان بر جنس نبات. || قوزی كستانه‌سی = كوچك دانه‌لی وچیك بنیر بر جنس كستانه. || قوزی كوبكی = صاری برجنس منطار. || قوزی باشی، جكری، صارمه‌سی، طولمه‌سی = قوزیدن یاپیلان یمك انواعی.

قوزیجق { ـــ. كوچك قویون یاوریسی. تحبیب تعبیری ده اولوب «قوزیجغم» دینیر.

قوزیلامق { فل. ١. قویون یاوریلامق. ٢. میوه یاننده كندی جنسندن بر كوچك دانه پیدا ایتمك. ٣. جدول چیزیكنك یاننده بر اینجه چیزیك ویا كولكه پیدا اولمق.

قوزیلی { صـ. ١. یاننده یاوریسی اولان (قویون). ٢. بیتشیكنده كندی جنسندن بركوچك دانه‌سی اولان (میوه). ٣. بر كوچك قپوسی اولان (قپو قنادی). ٤. یاننده بر اینجه چیزكیسی ویاكولكه‌سی اولان (جدول خطی).

قوس { د. «قو» ایله باشلار بعض تر. صفتلرك باشنه كیروب مبالغه و تأكید بیان ایدر: قوس قوجه او؛ قوس قوجه‌مان بر آدم.

قَوس { سذ. عر. ١. یای، كمان. ٢. ر. [هندسه‌ده] محیط دائره‌نك برقسمی. ٣. ﮪ. منطقة البروجده بروج اثنا عشردن بر برج كه شمس تشرین ثانیده بو برجه داخل اولور: برج قوس. || قوس قزح = الكم صاغمه.

قوستوم { ـــ. [فر. Costume] ١. كسوت، قیافت، زی. ٢. بر جشیت قماشدن تكمیل اثواب طاقمی، بر اورنك جاكتله پانتالون ویلك.

قوستوملك { صـ. بر جشیت تكمیل اثواب طاقمی یعنی بر اورنك جاكت پانتالون و یلك یاپمغه مخصوص ویا بوكا یاقیشیر (قماش): قوستوملك قازمیر.

قوسقوس { ـــ. پلاولق و چوربه‌لق اوفاق یووارلاق دانه‌لر صورتنده خمور: قوسقوس پلاوی؛ قوسقوس چوربه‌سی.

قوسقوغوق { ـــ. ١. غوغوق قوشنك بر جنسی. ٢. یبانی كوكرجینك ارككی.

قوسقون { ـــ. آتك اكرینه مربوط اولوب قویروغنك آلتندن كچیریلن قایش. || قوسقونی دوشوك = ١. قوسقون یری صاغریدن آشاغی آت كه مقبول دكلدر. ٢. مج. حال ادبارده اولان آدم. || قوسقونه قوت = قاچمق.

قوسقونسز ١ { صـ. ١. قوسقونی اولمیان (آت). ٢. مج. پریشان.

قَوسی { صـ. عر. ﺙ: قوسیه. یای شكل وصورتنده اولان؛ قوسی الشكل.

قوش { ـــ. ١. بلكلی و قنادلی اوله‌رق ایكی آیاق اوزره یورور وهواده اوچار حیوان صنفی، طیر، مرغ: ییرتیجی، آوجی قوش؛ آو قوشی. ٢. بالخاصه دیكر قوشلری وسائر بعض حیواناتی آولامغه آلیشدیر. یلان چاقر وآتمجه كبی قوش: قوش بكی. || آری قوشی، جنت قوشی، حق قوشی وسائره. تر. كیبلرینك برنجی جزئنه با. || قوش اتمكی = خطمی انواعندن نبات. || قوش اوزومی = غایت كوچك سیاه اوزوم. || قوش باشی = بیوجك پارچه‌لر صورتنده: قوش باشی كباب، قار. || قوش بورنی = ١. غاغا، منقار. ٢. بر جنس نبات. || قوش پالازی = ١. قوش یلوریسی. ٢. بوغازك مهلك بر نوع شیشی كه اخیراً

درمانی بولنمشدر. || قوش پنجه‌سی = قیناق. || قوش دیلی = ۱. متفق علیه و آکلاشلماز لسان. ۲. دیش بوداق نوعی [آغاج]. || مج. قوش سودی = بولنماز شیء، نایاب. || قوش علتی = آتلرك اوك طرفلرینه عارض اولان بر خسته‌لق. || قوش قنادی = ۱. قوش قنادندن سوبورکه و یا یلپازه. ۲. بر نوع بوغاز خسته‌لغی. || قوش قونماز = صوبی امیلیر معروف برسبزه. || قوش کرازی = کوچك دانه‌لی برجنس کراز. || قوش لوقومی = چوجقلر ایچون صوقاقلرده صاتیلان طاتلی ویومورطه‌لی برنوع یوفقه. || قوش یمی = کنویر تخمنك بر نوعی.

قوش { س. یاشلی آتك صاغریسنده توكی دوكیلوب آچیلان یری.

قوتش { س. جفت، چفته. [الیوم یالکز قوشی وقوشمق کبی مشتقاتی مستعملدر.]

قوشاتمق { فتـ. ۱. قوشاق باغلاتمق، بلنه کمر بند ایتدیرمك: چوجغی کیدیروب قوشاتدی. [اسکی قیافتده قوشاغك اهمیتی زیاده اولدیغندن اکثریا کیمك و کیمنك ماده‌سیله برابر ذکر اولنمق عادت اولمشدر.] ۲. بله باغلانان بر شیئی باغلاتمق، تقلید ایتدیرمك: قلیج قوشاتمق. ۳. اطرافنی آلمق، صارمق، محاصره ایتمك: قلعه‌یی قوشاتدی.

قوشاق { س. [اصلی: « قورشاق »] ۱. بلی صیقی طوتمق ایچون صاریلان اوزون وطار قماش، شال وسائره، کمر، نطاق، منطقه: قوشاق قوشانمق؛ یوك قوشاق، شال قوشاق. ۲. مج. کارکیر وباتورو دیوارك هر بر ایکی آرشین ارتفاعنده دیواری باغلایوب صاغلاملاشدیرمق ایچون چکیلن طوغله ویا کراسته صره‌سی وبوکا مماثل منطقه. ۳. مج. یلکنه قوت ویرمك ایچون دردنجی قات جادانك آلتنه بر یاقه‌دن دیکر یاقه‌یه قدر دیکیلن بز پارچه‌سی. || اورته قوشاق = وقتیله کبرانك غیر رسمی قیافتی. || قوشاق چوزمك = دفع حاجت ایتمك. شو.

قوشاقجی { س. قوشاق یاپان ویا صاتان آدم.

قوشاقلامق { فتـ. قوشاقله قوشانیر کبی باغلامق، صاغلاملاشدیرمق: بنایی دمیر لامه‌لرله قوشاقلاملی.

قوشاقلامه { س. ص. قوشاق صورت و وضعیتنده اولوب باغلامق و تقویه ایتمك ایچون چکیلن شیء: دیوارك ایچنه قوشاقلامه دمیر لامه‌لر قودیرملی.

قوشالدی { س. ایکی حیوانك بربرینه قوشلمسی ویا ایکی دومنك بر ایپله باغلانمسی.

قوشاندی { س. قوشانه جق شیء: کیندی قوشاندی = تکمیل البسه، اثواب تفرعاتی.

قوشانمق { فعط. قوشاق باغلامق، بلنه قوشاق، کمر، قلیج وسائره صارمق، تقلد ایتمك: قوشاق قوشانمق، قلیج قوشانمق. || مج. قوشاق قوشانمق = بر ایشه نامزد اولمق. || کیینوب قوشانمق = حاضرلانمق. || ایپدن قوشاق قوشانمق = فوق العاده فقر وضرورته دوچار اولمق.

قوشباز { س. ص. [تر. قوش ایله فا. باختن = (اوینامق) دن مرکب غلط تعبیر] اوفاق قوشلر یتیشدیروب تربیه ایدن آدم.

قوشبازلق { س. اوفاق قوشلر یتیشدیروب تربیه ایدن آدمك صنعت ومشغولیتی: قوشبازلقله مشغول اولیور.

قوشبجی { س. وقتیله کبرا دائره‌لرنده طوغان وآتمجه کبی آوجی قوشلری اداره‌یه مأمور آغا، طوغانجی؛ قوشبجی باشی.

قوشخانه { س. ۱. وقتیله بیوك قوناقلرده آوجی قوشلره مخصوص محل. ۲. باشلیجه قوش اتلرینی پیشیرمکه مخصوص یایوان کوچك تنجره، حلوا خانه‌نك کوچکی.

قوشدیرمق { فتـ. ۱. عجله ایله یوریتمك، ایودیرمك: حیوانی قوشدیروب ترایچنده براقمق. ۲. سرعتله کوندرمك، سریعاً ایصال ایتمك، اطاره ایلتمك: کندیسنه خبر قوشدیردم.

قوشدیرمق { فتـ. ۱. ضم واضافه ایتدیرمك، یاقیشدیرتمق، اسناد ایتدیرمك: دین اسلام خالقه اصلا شریك و معین قوشدیرماز. ۲. برلکده کوندرتمك، توفیق ایتدیرمك:

یوللر امین ایسه‌ده کندیسنه بر ایکی ژاندارمه سواریسی قو-شدیرملی. ۳. آرابه ویا صپان وساژه‌یه حیوان باغلاتمق : لاندویه درت آت قوشدیرمش؛ یکی اصول صپانه اوکوز برینه بر چفت آت قوشدیرمق دها ایيدر. ٤. آرابه‌یی حاضرلادوب حیوانلرینی باغلاتمق : قوپه‌یی می یوقسه فایطونی‌می قوشدیره-جقسکز؟ ٥. تنظیم و ترتیب ایتدیرمك : دوزدیروب قوشدیر-مق.

قوششمق { فش. هپ برلکده و بردن قوشمق، اوشمك، تکاپو ایتمك.

قوشقو { س. قوش کبی قورقوب اورکه، ارتعاش، تو-حش.

قوشقولانمق { فل. قوش کبی قورقوب اور-کمك، ارتعاش وتوحش ایتمك.

قوشلاق { س. آولانه‌جق قو-شلری چوق محل، قوش یری، صیدگاه.

قوشلق { س. قوشلره یم ویریلن وقت، صباح ایله اوکله آره‌سنده‌کی وقت، ضحی؛ قوشلق یمکی = اوکله‌دن اولجه ینن طعام، غدا.

قوشلق { س. ۱. بیوك قوش قفسی، قوشخانه. ۲. بلاولق تنجره.

قوشلمق { لج. ۱. عجله ایله یو-رینمك، ایوملك، شتاب ایدلمك : اوقدر قوشلماز: اویله‌می قوشلیر؟

قوشلمق { لج. ۱. ضم واضافه اولنمق، یاقیشدیرلمق، اسناد ایدلمك : خالقه شریك قو-شلماز. ۲. برلکده کوندرلمك، رفاقتنده بولندیرلمق : کندیسنه بر قاچ سواری قوشلدی. ۳. حیوان آرابه وصپان وساژه‌یه طاقلمق، باغلانمق : بوآت تك قوشلماز: هم چفت هم تك قو-شیله‌جق برحیوان ایستیور.

قوشمار { س. بر نوع قوش طو-زاغی.

قوشمق { فل. عجله ایله یورومك، ایومك، سرعت وشتابله کیتمك : قوشارسه‌کز یتیشه بیلیر-سکز؛ قوشه‌رق کلدم؛ قوشه قوشه نفسم کسلدی. ‖ آردندن قوشمق = تعقیب ایتمك، آرقه‌سنه دوشمك.

قوشمق { فتـ. ۱. ضم واضافه ایتمك، یاقیشدیرمق، اسناد ایتمك : خالقه شریك قو-شمق کفر و جهالتك الك بیو-کیدر. ۲. برابر کوندرمك، معیتنه ویرمك، ترفیق ایتمك : پوسته‌یه بر قاچ سواری قوشمق. ۳. حیوانی آرابه وصپان وسا-ژه‌یه طاقمق، باغلامق : لاندویه درت آت قوشملی؛ یاغز آتلری قوپه‌یه قوشه‌جغز : آوروپاده صپانه ایکی اوکوز برینه بر بیکیر قوشارلر. ٤. آرابه‌یی حاضرلامق، ترتیب وتهیئه ایتمك : عجبا آرابه‌جی خانمی آرابه‌یی قو-شدی؟ ٥. ترتیب وتنظیم ایتمك : دوزوب قوشمق.

قوشمه { س. ۱. قوشمق ایشی. ۲. با : قوشمق. ۲. رقص هواسی، قوشوق. ۳. بح. بر خلاط ویاآغاجی تقویه ویا ایجابنده تبدیل ایچون یدك بولندیریلان خلاط ویا آغاج.

قوشندی { س. [« قوشمق » دن] ۱. بر آدمك آرقه‌سی صره کیدنلر، توابع، عونه، طرفکیران، غیرتکشان. ۲. خباثت آرقداشلری، یار-داقلر، دیرندی.

قوشو { س. ۱. سرعتله یورو-یش، قوشش، ایومه، شتاب، هروله : بر قوشو قو-پارمق. ۲. یاریش : قوشو آتی = یاریش آتی؛ قوشو اوکدولی = یاریش مکافاتی؛ قوشو یولی = یاریش محلی. ۳. بر نوع رقص هواسی.

قوشوق { س. بر نوع رقص هوا-سی. [قوشو کبی.]

قوشوم { س. ۱. حیوانك آرابه‌یه طاقلمه‌سی، آرابه و اوکا بکزر تکرلکلی شیء چکمه‌سی: قوشوم آتی = آرابه آتی. ۲. آرابه و اوکا بکزر شیلره طا-قیلان حیوانك طاقیمی، راختی : آرابه ایله آتی اوجوزآلدیسه-ده قوشومی پهالی کلدی؛ کوزل بر قوشوم آلمش.

قوشون { س. قوشلمش، برلکده سوق ایدلمش خلق، عسکر.

قوشه‌لق { س. آزغین حیوانی آلیشدیرمق ایچون قپادقلری محل.

قوشی { س. ۱. سوری، طاقم، صره، صنف : آشاغی قوشی آدملر = اسافل. ۲. با : قوجی.

قوششیش { س. قوشمق فعل و طرزی.

قوص { صـ. قبارمش، قبا، قو. جه‌مان : قوص قوجه قيا.
[ماۀ البيان « قوس » كبي مهمله اولمسى ده ملحوظدر.]

قوصديرمق { فتـ. قى وغثيان ايتديرمك، يد. يكنى چيقارتمق : قوصديره‌جق بر علاج لازم.

قوصديريجى { صـ. قوصمغى مو. جب. قى وغثيان ايتديرن، مقي : قوصديريجى علاج.

قوصره { سثـ. عر. ١. خرما دا. لندن ويا اينجه داللردن سپتكه بزجه ايكى طرفى سيورى واورته‌سى شيشكينجه اولوب مستطيل اولور وميوه نقلنه يارار ؛ قوصره آرمودى. ٢. تر. انسان وحيوان قبورغه‌سى، اسكلت.

قوصه‌قوصلانمق { فل. شيشيمك، قبارمق، تفخر ايتمك.

قوصلمق { فجـ. ١. ينديكدن صكره آغزدن چيقارلمق، قى وغثيان ايدلمك : قوصلان شئ ميدانده براقلماز. ٢. قى وغثيان واقع اولمق : بويله راست كلن يره قوصليرمى ؟

قوصمق { فل. فتـ. يديكنى چيقار. مق، قى، غثيان، استفراغ ايتمك : يديكى باليغى قوصدى ؛ بوكدى چوق قوصيور. || قان قوصمق = ١. قان توكورمك . ٢. مجـ. چوق صيقندى وآجى ياخود زحت چكمك.

قوصموق { سـ. و :

قوصميق { سـ. و :

قوصندى { سـ. قوصلان شئ.

قوصوق { صـ. قوصلمش، قى ايد. لمش : قوصوق شئ. == سـ. قوصموق ، قوصلان شئ : كدى قوصوغى .

قوطاس { سـ. با : خوطوز .

قوطان { سـ. متعدد دميرلى بيوك پوللوق.

قوطره { سـ. قويونلرك مثلا ار. ككنى ديشيسنى وياورو. لرينى بالتفريق آيرى آيرى بولنديرمق ايچون ماندره بولوكى، پارمقلق وياچيتله آيرلمش كوچك ماندره.

قوطره { سـ. با : قوتره .

قوطى { سـ. ١. برشئ وضعنه مخصوص تخته ياتنكه ويا مقوا وسائره‌دن محفظه، كوچك چكمجه ، درج : مجوهرات، تو. تون، انفيه، حب، قهوه، شكر ، كبريت قوطيسى . ٢ . كيله‌نك سكزده برى اولان حبوبات وسائره اولچيسى وبوكا مخصوص اينجه تخته‌دن يووارلاق قاب : ايكى قوطى آربه . ٣ . مضبوط ومنتظم وكوچك شيئدن كنايه اولور: قوطى كبي او، اوطه ، ٤. مجـ. ايچى برشيئله مملو وكنند. يسى اونك محفظه‌سى ايمش كبي او حاله چوق متصف آدم : جلوه‌قوطيسى = پك جلوه‌كار آدم؛ فساد قوطيسى = پك مفسد آدم. || عقل قوطيسى = برينه عقل اوكردن ، يول كوسترن، مشاور. || قپالى قوطى = برچوق معلومات صاحبي اولان. || قوطينك قپاغنى آچديرمق = برينى سويليه‌جكى شيئلرى سويلمكه مجبور ايتمك.

قوغالامق { فتـ. [زبانزدى : قو. والامق] ١. آرقه. سنه‌دوشمك ، آرقه‌سنه كيدوب طوتمه چبالامق ، تعقيب ايتمك: خيدودلرى حدوده قدر قوغا. لاديلر ؛ زاغار آوى اينه قدر قوغالادى. ٢. برشيئك آرقه. سنه‌دوشمك، استحصالنه چاليشمق، آرامق : بر مأموريت قوغالا. يور. ٣. بكله‌مك، ترصد ايتمك: فرصت قوغالامق ؛ كنديسى بنم غيبوبتمى قوغالايور. ٤. برينك صاقلامق ايستديكى كيزلى بر شيئى خبر ويرمك ، غمزونماملق ايتمك، سعايت ايلمك : احبابنى قوغالامق ايى شئ دكلدر.

قوغان { سـ. [زبانزدى : قووان] ١. آرى يووه‌سى، آر. يلرك ايچنده بال ياپدقلرى يووه كه كنديلرى طرفندن برصورت ماهرانه‌ده ياپيلير : آرى قوغانى. ٢. يكى اصول فشنكلرك محفظه. سى حكمنده اولوب باروت وقور شونى حاوى اولان باقر وياتنكه زيوانه : فشنك قوغانى. || قوغان اوتى = يوكسوك اوتى. || قوغان چيچكى = آرى اوشن، اوغل اوتى نوعى. || مجـ. آرى قوغانى = غايت غلبه‌لك ير.

قوغان { صـ. [زبانزدى : قووان] آرقه‌سنه دوشن، تعقيب ايدن.|| يل قوغان= ١. روزكاره كوره‌دونن شئ كه‌روزكارك سمتنى

كوسترمك ايچون يوكسك يرلره وضع اولنور. ٢. اوجاغك ويا صوبه بوريسنك تپه‌سنه قونوب روزكارك تعقيب ايتديكی سمته طوغری دونه‌كله توتمكه مانع اولان باشلق. ٣. ساعتك ايكی ايكنه‌سندن دقيقه‌لری كوسترن اوزونی. [ديكرينه عقرب دينير.]

قوغانوز ﴿ س. با : قوانوز.

قوغديرمق ﴿ فت. [زبانزدی : قوودیرمق] طرد ايتديرمك ، سورديرمك : كندیسنی هر قپولاندیغی قپودن قوغدیردی ؛ اونی هر یردن قوغدیران طبیعتنك سرتلكیدر.

قوغلمق ﴿ مج. [زبانزدی : قوولمق] ١. یرندن چیقاریلوب دفع ایدلمك ، سورلمك : قیشك اورته‌سنده باغچوان قوغلیرمی ؟ ٢. قبول اولنمیوب رد اولنمق : كلن مسافر قوغلماز. ٣. آرقه‌سندن كیدلمك ، تعقیب اولنمق : آو ساعتلرجه قوغلدقدن صكره اورلدی.

قوغمق ﴿ فت. ١. یرندن چیقاروب دفع ایتمك ، سورمك ، طرد و تبعید ایتمك : بن سایسی قوغدم ؛ یك یاراماز چوجقلری مكتبدن قوغارلر. ٢. قبول ایتمه‌مك ، كری چویرمك ، رد ایتمك : انسان قپوسنه كلن مسافرلری قوغه‌ماز. ٣. آرقه‌سنه دوشمك ، تعقیب ایتمك : آوی قوغمق ؛ ایشك آردینی قوغمق. ٤. برینك صاقلامق ایستدیكی بر حالنی خبر ویرمك ، غمازلق ایتمك : احبابنی قوغمق نه قدر كوتیدر.

قوغمه ﴿ س. قوغمق ایشی. با : قوغمق.

قوغو ﴿ س. اصل یبانی اولوب تأنیس دخی اولنان بوینی اوزون و غاغاسی سیاه بر نوع قاز : قره قوغو ، صاریجه قوغو ، طونه قوغوسی ، باطاقلی قوغو = بو قوشك انواعی.

قوغوش ﴿ س. ١. كیریشلری یره دوشمش زمینله برابر اوطه : اوشاقلر قوغوشی. ٢. عمومی بر دائره‌نك بیوك صاله‌لرندن بهری : قشله قوغوشلری ؛ یتاق قوغوشی ؛ یمك قوغوشی. ٣. مكتب درسخانه‌سی ، درس اوقونان صاله ، صنف : مكتبك قوغوشلرینی قیشین تسخین ایدرلر. || قوغوش آغاجی ، بارطین قوغوشی = كیریش نوعی كراسته.

قوغوق ﴿ ص. ایچی بوش ، اویوق ، قوف ، اجوف ، مجوف : قوغوق آغاج ؛ قوغوق دیش. == س. بر شیئك بوش یری ، اویوق ، دلیك ، این : دیش قوغوغی = چوروك دیشك قوف یری ؛ آغاج قوغوغی ؛ قورت ، صیچان قوغوغی.

قوغه ﴿ س. [زبانزی : قووه] ١. قویودن صو چیقارمغه مخصوص قاب ، دلو : دمیر ، آغاج ، مشین قوغه ؛ قویو قوغه‌سی ؛ قوغه‌یی ایندیرمك ، طولدیرمق. ٢. باغچه صولامغه ویا صو طاشیمغه وسائر شیلر وضعنه مخصوص تنكه ویا چنقودن مختلف اشكالده قاب : صو قوغه‌سی ؛ سوپورندی قوغه‌سی. ٣. فرنك طولومبه‌لرینك پیستونته بیتشیك قپاق. ٤. مج. كلمهٔ تحقیریه.

قوغه‌لامق ﴿ فت. با : قوغالامق.

قوغه‌لق ﴿ س. ساز نوعندن بر جنس حصیر اوتی ، توكلی ساز.

قوغیجی ﴿ ص. [زبانزدی : قوویجی] نمام ، غماز ، منافق.

قوف ﴿ ص. ١. ایچی بوش ، قوغوق ، اجوف : قوف جوز ؛ قوف آغاج. ٢. مج. عقل وعلمی اولمیان ، جاهل ، احمق ، اجوف : یك قوف آدم.

قوفانا ﴿ س. لوفرك بیوك جنسی.

قوفلق ﴿ س. ١. ایچی بوش اولان شیئك حالی ، قوغوقلق : بو جوزك قوفلغی. ٢. مج. جهالت ، حماقت : بو قدر قوفلق اولورمی ؟

قوفه ﴿ س. دجله‌ده مستعمل یووارلاق بر نوع قایق كه خرما داللرندن اوریلوب اوزری زفتله طلا ایدیلیر.

قوق ﴿ س. [انكل.] غازخانه‌ده بر درجه‌یه قدر یانوب یاغی چیقدقدن صكره سوكندیریلوب محروقاتده قوللانیلان معدن كوموری كه یك خفیف ودومانی آز اولوب حرارتی زیاده‌در.

قوقا ﴿ س. نارجیل دینلن و هندستان جوزی دیدیكمز بیوك میوه‌یی ویرن آغاج كوكی كه تسبیح و سائر اعماله یارار صرت و پارلاق بر ماده‌در. == ص. بو كوكدن معمول : قوقا تسبیح.

قوقارجه ﴿ س. صكسار نوعندن بد رایحه‌لی بر جنس حیوان.

قوقُمَق { با: قوقوتمق.

قوقلاتمَق { فتـ. ۱. برینه برشیئك قوقوسنی طویورمق، قوقلامق اوزره ابراز وتقدیم ایتمك: آلدیغم لوانطه‌لری سزه قوقلاته‌یم. ۲. مجـ. آز مقدارده ویرمك، [جملهٔ منفیه‌ده] قوقوسنی بیله طویورمامق، اصلا ویرمه‌مك: قویونلرینك سودینی بزه قوقلاتمدی: کندیسنه هدیه اوله‌رق او قدر یمشلر کلدیده کیمسه‌یه قوقلاتمدی.

قوقلاشمَق { فشـ. ۱. بر برینی قوقلامق، بر برینك قوقوسنی آلمق: ایکی حیوان بر برە کلنجه قوقلاشیرلر. ۲. مجـ. بیلشمك، بر برینی طانیمق، معارفه پیدا ایتمك. ۳. سوشمك، صارپلوب اوپشمك.

قوقلامَق { فتـ. [اصلی: قوقو. لامق] بورنله نفس چکه‌رك برشیئك قوقوسنی آلمق، قوقوسنی طویمغه چالیشمق، بورنه کوتوروب قوقوسنی چکمك، استشمام ایتمك: کلی قوقلامق.

قوقله { سـ. [ر. Κούκλα] ۱. قیز چوجقلرك اویناد قلری بیك. ۲. صویتاریلرك پارمقلرك اوجنه طاقوب کندیلری آرقه‌سنده صاقلاندقلری پرده‌نك اوستنده اویناتدقلری تحف بیکلر: قوقله اویناتمق. ۳. مجـ. پك اوفاق تفك آدم. ٤. برینك الندە آلت کبی اوینایان آدم. ٥. غایت سوسلی، شیق. || کیرلی قوقله = پیس قادین.

قوقمش { صـ. کوتی قوقو پیدا ایتمش، متعفن، فاسخ، بوزوق: قوقمش ات، پینیر؛ قوقمش قاری.

قوقمَق { فلـ. [اصلی: قوقومق] ۱. قوقو ویرمك، رایحه نشر ایتمك: ایی قوقمق؛ کوتی قوقمق؛ بو کل نه‌چوق قوقیور؛ بو چیچك آغر قوقیور. ۲. تعفن ایتمك، بوزیلوب کوتی و آغر قوقو پیدا ایتمك، تفسخ ایتمك: بو ات قوقمش؛ آغزی قوقیور. ۳. اوکدن وقوعی حس اولنمق، تقرب ایتمك، قریب الوقوع اولمق: غوغا قوقیور؛ غوغا مسك کبی قوقمق = پك قریب الوقوع کورنمك.

قوقو { سـ. ۱. بورونله حس اولنان شیئکه ایی یاخود کوتی اولور، رائحه، نکهت، بوی: کوزل قوقو = رایحهٔ طیبه؛ فنا قوقو = عفونت؛ قوقو آلمق = استشمام ایتمك؛ قوقوسی کلمك = قوقمق؛ قوقوسی چیقمق = بروز وظهور ایتمك، میدانه چیقمق. ۲. اثواب و مندیل و سائره‌یه کوزل رایحه ویرمکه مخصوص صو و روح و سائره، عطریات: برچوق قوقولر آلمش.

قوقو { قوقوقوشی. با: غوغوق.

قوقوایه { سـ. [ر. بایقوش دیمکدر] پالامود نوعندن برجنس بالیق.

قوقوتمَق { فتـ. ۱. قوقو ویرمك، ایی ویا کوتی بر قوقو آلدیرمق: علاجلر اوطه‌یی قوقوتمش؛ چایر چیچکلری هوایی قوقوتیور. ۲. تعفن ایتدیرمك، بوزلمسنی موجب اولمق: بو اتی، بو پینیری قوقوتمشسکز. || مجـ. اسکله‌یی قوقوتمق = ازعاج ایتمك.

قوقوروز { سـ. [ر.] ۱. قوچانیله برابر مصر بوغدایی. ۲. مجـ. سیوری وچرکین قیلیقلی شیء.

قوقوروزلانمَق { فلـ. قوقوروز کبی دیکلمك، دیك کلمك.

قوقوز { صـ. زوکورت، پاره‌سز، مفلس. عو.

قوقوزلامَق { فلـ. زوکورت اولمق، پاره‌سز قالمق. عو.

قوقوزلق { سـ. زوکورتلك، پاره‌سزلق.

قوقوسز { صـ. قوقوسی اولمیان، برکونه رایحه نشر ایتمین.

قوقولته { سـ. [ر.] اکرتی و یا یاغموزلق وعبایه بیتشیك باشلق که یاغمور وروزکار اولدیغی وقت باشه کچیریلیر.

قوقولته‌لی { صـ. باشلغی اولان (یاغمورلق، عباوسائره).

قوقولی { صـ. ۱. ایی و یا کوتی برکونه قوقوسی اولان، قوقان، قوقو ویرن. ۲. کوزل قوقان، معطر، خوشبو: قوقولی کل.

قوقولیه { سـ. [ر. Κουκούλι] ایپك قوزه‌سی؛ قوقولیه موسمی = نیسان اوائلی؛ قوقولیه فرطونه‌سی = بوموسمده واقع فرطونه.

قوقولیه‌جی { سـ. فالجی چنکانه قاریسی.

قوقوماو { سـ. [ر. سسندن مأخوذ اسم] بایقوش جنسی.

قوقوته { س. روم قاریلرینه خانم و مادامه یرینه ویریلن تعظیم عنوانی.

قوقه { س. وقتیله یكیچری امرا سنك وافلاق پرنسلرینك كیندكلری طوغلغه رسمنده سرغوجلی باش كسوه‌سی. — با: قوقا.

قوقشمق { قوقشو. با: قوقشمق و سائره.

قوكور { ص. ١. بوز رنكنده، طوپراق رنكنده: قوكور آل = بوز ایله آل آره‌سنده، قومرال. [قومرال لفظی بوندن غلطدر.] ٢. مج. جسور، شجیع: قوكور آلب [علم].

قول { س. ١. اسیر، طوتساق، حربده صاغ طوتیلوب اسكی قاعده اوزره صاتیلان آدم. ٢. خدمت ایچون صاتین آلنمش آدم، كوله، عبد، بنده، چاكر: قوللری چوق بر زنكین. ٣. مخلوق، آفریده: تكری قولی = عبداله؛ الله قوللرینه دنیاده نیجه نعمتلر ویرمشدر. ٤. وقتیله باشلیجه اسرادن وكوله‌لردن تحریر وتشكیل اولنان عسكر افرادینك بهری، نفر: قپو قولی؛ قول كتخداسی. || قول اوغلی = كوله اولادندن متشكل بر صنف عسكر و یا عسكرلكه متعلق بعض خدماتله موظف بر صنف اهالی كه الیوم طرابلس غربده مثالی باقیدر. || قولكز، قوللری = تواضع ومحویت طریقیله متكلمدن كنایه اولور، بنده‌كز، بنده‌لری، عبد مملوكلری.

قول { س. ١. انسانك اوموز باشندن پارمقلری اوجنه دك اولان عضوی، ذراع، بازو: قوللرینی باغلادی؛ قوللرینی آچدی. ٢. آتك اوك آیاغی: آتك صاغ قولی آغرییور. ٣. لباسك قوله كلن، قولی صاران قسمی، یك، كم، آستین: بوسترەنك قوللری طار. ٤. كوملك یكنك اوجی مقامنده اكرتی قوله‌لی كتن بزی: یاقه قول. [یاقه‌لق وقوللق دخی دینیر.] ٥. آغاج دالی، غصن، شاخ: چنار آغاجی هر طرفه قول آتمش؛ قول قنات اوزاتمش. ٦. شعبه. بولوك، طرف، قسم: طونه منصبنه یاقین محلده برقاچ قوله آیریلیر؛ آلپ جبالی متعدد قوللره منقسمدر؛ آوجیلر اوچ قوله آیرلدی. ٧. ع. باردونك منقسم اولدیغی اقسامك بهری، جناح: صاغ قول = میمنه؛ صول قول = میسره؛ ایلری قول = مقدمه؛ كری قول = دمدار. ٨. محافظه و یا تفتیش ایچون آیریلوب كزدیریلن عسكر هیئتی: قول كزمك؛ قوله چیقمق. ٩. بر هیئتك منقسم بولندیغی شعبه وزمره‌لرك بهری: خلوتی طریقتك خالدی، سنبلی قولی. ١٠. اویونجی وسائره طاقمی: ظهوری قولی؛ قول اویونی. ١١. برشیء تپامق ویا بر شیشه طیانمق اوزره قول صورتنده اوزانان آغاج ودمیر وسائره: قپو قولی. ١٢. بعض آلات وادواتك صابی، طوتیله‌جق و یا چوریله‌جك جزئی: دیكیش ماكینه‌سنك قولی. ١٣. ك. بر خلاطك قالینلغنی تشكیل ایدن ایپلرك بهری: اوچ، درت قولدن مركب خلاط. || قول آتمق = تشعب و تفرع ایتمك. || (آت) قولنی آتمق = اوك كیكی چیقمق. || قوللرینی آچمق = قوجاقلامغه حاضرلانمق، كمال ممنونیتله تلقی وحسن قبول ایتمك. || قوله آلمق = جلب وتلطیف ایتمك. || قول آغاسی = طابورك بر قولنك ضابطی، بیكباشی معاونی؛ صاغ، صول قول آغاسی = مقدما ایكی والیوم بر رتبهٔ عسكریه صاحبی. || قول اوردو = بردولت عسكرینك منقسم اولدیغی قطعات عسكریه‌نك بهری كه اوردودن كوچكدر. || قول اورمق = بر آشاغی بریوقاری كزمك. || قول اوزاتمق = تشعب ایتمك. || قولی اوزون = مقتدر، حكمی كچر. || ك. قول باصدیرمق = ایكی خلاطی دیكیشكله اكله‌مك. || قول باغلامق = سربست براقامق، حركتنه مانع اولمق. || قول بورمق، بوكمك = غالب كلوب قهر ایتمك. || ترازی قولی = ترازینك طوتیلان و یا آصیلان یرندن اعتباراً ایكی طرفنك بهری. || قول چیقمق = برقضا وصدمه وقوعیله قول كیكی اوموزده ویا دیرسكده‌كی مفصلندن آیرلمق: قولی چیقمش، قولنی چیقارمش. || قوله چیقمق = امنیت عامه ایچون عسكرلرله كزمك. || قول چكمك = محررانه « صح » اشارتنی یازمق. || قول دمیری = ١. قپو طرقازی. ٢. بر نوع

قونداقجی آلتی. || صاغ قول = میمنه. || صول قول = میسره. [« قول یمین » و « قول یسار » کبی کولنج تعبیرلر استعمالندن اجتناب ایتملی.] || قره قول = ۱. کیجه کزن محافظه عسکری. ۲. شهرك مواقع مناسبه‌سنده امنیتی محافظه‌یه مأمور عسکر بولوکلرینك اقامتنه مخصوص بنا، قره‌قولخانه، مرکز. || قول قنات = جوارح، ال آیاق؛ قولی قنادی کسیك = حرکته غیر مقتدر. || قول قنات قالمامق = چوق یورلمق و یا طیاق یمك. || قول قنات قیرلمق = فتور کتیروب بر شیء یاپامامق. || قول کبی = قول قالینلغنده، بول صو. || قول کزمك = قوله چیقمق. || قول کسمك = قوت واقتدار و حرکته مجال براقامق. || کشف قولی = دشمن عسکرینك احوالنی تفتیشه واراضی‌یی معاینه‌یه مأمور بولوك. || قول نظامی = صف اعتبار یله اولمیوب اوکدن کری‌یه طوغری ممتد عسکر ترتیبی. || هجوم قولی = هجوم ایچون آیرلمش عسکر. || قولی یتیشیر = مقتدر. || قول یورمق = بذل مساعی ایتمك.

قَول { ع. ج: اقوال. ۱. سوز، لاقردی، سخن، کفتار: اونك قولیله حرکت ایدیور؛ فلانك قولنه کوره؛ حضرت علینك اقوال مبارکه‌سی. ۲. فعل مقابلی: فعلی قولنه مطابق؛ اقوالی افعالنه بکزه‌میور. ۳. سوز بر ایتمه، سوزلشمه، مقاوله، موافقت: بز اونکله قول ایتدك؛ قول وقرار ایتمشلر. || قول خود = کندی سوزی، کیمسه طرفندن تصدیق اولنمیان مدعی سوزی. || قول مجرد = اثبات اولنمیان سوز: او دعوا کندیسنك قول مجردنده قالدی.

قَولاً { ح. ع. سوزله، سوز اوله‌رق. مقابلی: فعلاً: کندیسی قولاً بر چوق شیئلر وعد ایدیورسه‌ده فعلاً بر شیء یوقدر.

قولا { وقوتولا. با: قوله وقوتله.

قولاپه { ت. آق ساقز دیکنی دخی دینلن بر جنس نبات.

قولاج { ت. انسان ایکی قولنی آچدیغی وقت برینك اوجندن دیکرینك اوجنه‌دك اولان مسافه اولچیسی که ایکی معمار آرشینی اعتبار اولنور، باع: بو قویونك سکز قولاج درینلکی واردر. || قولاج قولاج = بول بول، فراح فراح، فرسخ فرسخ.

قولاجلامَق { فت. قولاجله اولچمك، مساحه ایتمك. [اکثریا عمق حقنده مستعملدر:] بو قویویی قولاجلادیکزمی؟ = فل. سرعتله یوریمك. [بو معنا ایله استعمالی متروکدر.]

قولاچان { ت. چاپول و سرقت نیتیله کزوب طولاشمه: او طرفلره قولاچان ایتدیلر، قولاچانه چیقدیلر.

قولاغوز { ت. ۱. یول کوستَرن، دلیل، رهبر، رهنما: یولی بیلدیکمز ایچون قولاغوزسز کیده‌میز؛ انسان بیلدیکی شهری کزوب سیر ایتمك ایچون قولاغوزه محتاجدر. ۲. کلین وکوکیه و سائر آدملره بعض مراسم و احوالده اصول و عادتلری کوستروب اوکرتن آدم. ۳. دکیزده سواحلك و لیمان مدخللرینك احوالنی بیلیر آدم که سفائن قپودانلری بویله‌لرینه محتاج اولورلر: بحر احمرده قولاغوزسز کزیله‌مز؛ لیمانه کیرمك ایچون قولاغوز آلمق اقتضا ایدر. ۴. بعض حیوان زمره وقطارلرینك اوکنه دوشوب اونلری سوق ایدن حیوان: طاقله اوچان قوشلرك قولاغوزی واردر؛ بیلدیرجین قولاغوزی؛ دوه قطارینك قولاغوزی مرکبدر. ۵. بوغدای ومصر باشاغنك اوجی. ۶. مرانغوزلرك اوفاق بر بورغو ویا مثقبی که قالین بر ویده‌نك یکمه‌سنه یول آچار. ۷. جراحلرك اولوقلی بر جنس میلی که عملیاته یول آچار.

قولاغوزلامَق { فل. برینك تأهلنه توسط ایتمك، طرفین آره‌سنده واسطهٔ ائتلاف اولمق.

قولاغوزلق { ت. ۱. یول کوسترمه، رهبرلك، دلالت. ۲. بر تأهل ویا دیکر ائتلافك حصولنه توسط، میانجیلق: قولاغوزلق ایتمك.

قولاق { س. ۱. انسان و حیوانده ایشیتمکه مخصوص اولان ایکی عضو که باشك ایکی طرفنده بولنور، اذن، کوش: انسان قولاغی؛ آت قولاغی. ۲. ایشیتمه، سمع، سامعه: قولاغی آغر؛ قولاق ویرمك. ۳. دیکلمه، دقت. ٤. بر شیشه بر اوجندن مربوط پارچه، برشیئك بهاسنی ویا اسم و وزن وسائر احوالنی مبین اوله‌رق مربوطی بولنان کاغد ویا بز ومشمین پارچه‌سی ویا بر مکتوب وتلغرافنامه وسائره‌یه مرسل الیه طرفندن امضا و اعاده اولنمق اوزره مربوط علم وخبر کاغدی: بو وازولرك قولاغی دوشمش؛ قیمتی قولاغنده یازیلیدر؛ کوتور. دیککز تذکره‌نك قولاغنی امضا ایتدیردیکزمی؟ ۵. ایچی قیمه وسائره ایله طولمش یاصی خمور پارچه‌سی: قولاق چوربه‌سی. ۶. یتاغان وبیچاق کبی آلات جارحه قبضه‌سنك باشنده‌کی چتال چیقندی: سیوری، یاصی قولاقلی بیچاق. || قولاق آصمق = دقتله دیکله‌مك، سویلنیلن سوزی قبول ایتمك: کندیسنه سویلدم، نصیحت ویردم قولاق آصمدی؛ بنم سوزمه قولاق آصدی. || آغر قولاق = قولای ایشیتمز، صاغرجه. || اشك قولاغی = بر جنس نبات. || آیی قولاغی = بر شقایق. || الی قولاغنده = حاضر، مهیا. || قولاق اوتی = طام قوروغی. || قولاق اوغلدیسی = اصلی اولمقسزین قولاقده حاصل اولان اوغلدی وسس. || قولاق، کوز قولاق اولمق = متیقظ اولمق، دقتلی طاورانمق. || بالیق قولاغی = بالیغك قولاغنه بکزر عضوی که نفس یرینه صویی اورادن آلیر. طراق. || قولاق بوکمك = توصیه واخطار ایتمك، عقلنه کتیرمك. || قولاق توزی (طوغریسی: قولاق دوزی) = انسان قولاغنك آشاغیسنه صارقان یومشاق یری که کوپه تعلیق اولنان یردر، بناکوش. || جان قولاغیله دیکله‌مك = غایت دقتله دیکله‌مك. || چیقریقچی قولاغی = برنوع دمیر قلم. || قولاق چینلامق، قولاغی چینلاسون. بلا: چینلامق. || دکیز قولاغی = بر جنس نبات. || قولاغی دلیك = آکاه، زیرك. || دوه‌ده قولاق = نسبةً جزئی شیء، بیوك بر شیء یاننده پك کوچکی. || شیطانك قولاغنه قورشون = شیطان ایشیتمسین، نظر دکمسین. (شایان غبطه برحال ذکرنده سویلنیر تعبیردر.) || طاوشان قولاغی = بر اوت. || قولاق طوتمق = دیکله‌مك، دقت ایتمك. || قولاق طولدیرمق = اسماع ایتمك، اقناع و الزام ایلمك. || قولاق طولغونلغی = چوق ایشیتمکله استحصال اولنان معلومات. || قولاغنه قاچان = چابوق یورور قویروغی چتال برکوچك قره بوجك. || قولاق قبارتمق = رنك ویرمکسزین دقتله دیکله‌مك، کیزلیدن قولاق ویرمك، قولاق مسافری اولمق. || قبا قولاقی = برنوع خسته‌لق.

|| قره قولاق = پوستی کورك یاپیلان وآرسلانك آرتدیغنی یدیکی مصال قبیلندن متواتر اولان بر جنس وشاق، آناطولی وشاغی. || قلم قولاق = بعض آتلرك کسلمش قلم بیچیمنده کوچك وکوزل قولاقلری. || قوزی قولاغی = سبزه‌دن معدود میخوشجه بر جنس یاپراق. || قولاق قیقرداغی = قولاغك باشدن طیشاری اولان چیقندیسی، صدفة الاذن، یاپازه. || قولاغه قومق = اخطار، توصیه ایتمك: بو ایشی قولاغنه قومشلر. || کچی قولاغی = قوزی قولاغنك برنوعی، سبزه‌کبی قوللانیلان میخوشجه یاپراق. || کله قولاق = هیئت، قلیق، چالیم: کله قولاق یرنده = چالیمی کوزل، بیچیملی || قولاقده کوپه = دقتله ایشیده‌رك حفظ اولنان سوز: بو سوز قولاغکزده کوپه اولسون. || قولاغه کیرمك = دقتله دیکلنمك: اونك قولاغنه سوز کیرمز. || بر قولاقدن کیروب بر قولاقدن چیقمق = ایشیدوب دیکله‌مه‌مك. || قولاق کیریشده اولمق = ایشیتمك اوزره دقتلی اولمق، دائما متیقظ بولنمق. || قولاق مسافری اولمق = رنك ویرمکسزین سویلنیلن سوزلره قولاق ویروب ایشیتمك: برشیء سویلشیورلردی بن ده قولاق مسافری اولدم. || قولاق ویرمك = دیکله‌مك، احالهٔ سمع ایتمك. || یرك قولاغی وار = برشیء نه‌قدر کیزلی سویلنسه ینه طویلیر. || قولاق یومشاغی = ممه‌سی.

قولاق { ص. قولی سقط (دوه). [قولوق دخی دینیر.]

قولاقچین { س. [تر. قولاق ایله فا. چین دن مرکب غلط تعبیر] بعض طاقیه وکلاهلرك قولاقلری اورتمکه مخصوص ذیلی.

قولاقسز { ص. قولاغی کسیك (حیوان) .

قولاقلی { ص. قولاقلری و یا اوزون قولاقلری اولان: اوزون قولاقلی؛ کسیك قولاقلی؛ کوزل قولاقلی. = س. ١. اشك، مرکب، حمار، خر. ٢. یتاغان بیچاغنك بر نوعی.

قولاڭ { یاخود قولان. س. ١. اکلی اورمه قوشاق، یاصی ایپ. ٢. حیوانك اکر و سمرینی اوستنه ربط ایتمك اوزره بلنك آلتندن کچیریلهرك باغلانان اورمه ویاقایش باغ: اکرك قولاڭنی صیقمق، کوشتمك. ٣. صالنجاق ایپی. ٤. چادیر کنارینه دیکیلن اکلی و قالین شریت. || قولاڭ اورمق = صالنجاقده آیاق اوستی قارشیلقلی صاللانمق. || قولاڭ یری = آتك بلنك اورته‌سی.

قولای { ص. زحمتسز، زور و کوج اولمیان، سهل، یسیر، آسان: قولای ایش؛ قولای درس؛ اصول جدیده ایله اوقومق اوکرنمك پك قولایدر. || قولای کلسه = ایش باشنده بولنانلره تحیه ودعا تعبیریدر. = ح. قولایلقله، سهولتله، آسان اوله‌رق: بو اصول ایله چوجقلر پك قولای اوقومغه آلیشیرلر. = س. ١. قولایلق، سهولت، یسر: قولاینی بولمق؛ اونك قولایی واردر. ٢. چاره، تدبیر: برقولاینه باقمق.

قولایجه { ص. اولدقجه سهل و آسان، پك زحمتلی اولمیان. = ح. سهولتله: قولایجه اوکرندی.

قولایجه‌جق { ح. پك زیاده سهولتله: قولایجه‌جق اوکرنیلیر.

قولایلاتمق { فتـ. و:

قولایلاشدیرمق { فتـ. ١. سهل و آسان ایتمك، تسهیل ایلمك، مشکلاتنی رفع وازاله ایتمك: تحصیلی قولایلاتمق، قولایلاشدیرمق ایچون تدریسده یکی اصوللر ایجاد اولنمشدر. ٢. اکمالنه تقرب ایتمك، ختامه یاقلاشدیرمق: نقشی، یازی‌یی، کریزمه‌یی قولایلاتمشسکز.

قولایلاشمق { فل. ١. سهل و آسان اولمق: یکی اصول تدریسله تحصیل خیلی قولایلاشدی. ٢. ختامه یاقلاشمق، اکمالنه آز برشیء قالمق: یازدیغکز کتاب قولایلاشدی‌می؟ یاپی قولایلاشمش.

قولایلامق { فتـ. ١. تسهیل ایتمك. ٢. ختامه تقرب ایتدیرمك. = فل. ١. کسب سهولت ایتمك. ٢. قریب ختام اولمق.

قولایلاندیرمق { فتـ. قولایلاتمق، تسهیل ایتمك.

قولایلانمق { فل. ١. کسب سهولت ایتمك، آسان اولمق. ٢. ختامه تقرب ایتمك، بیتمکه یاقلاشمق: ایش قولایلاندی.

قولایلق { س. ١. زحمتسزلك، سهولت، یسر، آسانی: اصول جدیدده قولایلق واردر. ٢. چاره، تدبیر، واسطه: قولایلغنی بولملی؛ بر قولایلق دوشونملی. ٣. وقت وحال مساعده‌سی، ضرورت ضدی، آقچه‌جه سهولت: بوکونلرده قولایلغم یوقدر. || قولایلقله = ١. سهولتله، زحمتسزجه: یازی‌یی قولایلقله اوکرندی. ٢. وسائط وتسهیلات لازمه ایله: کتابلری کندینه مخصوص بر قولایلقله جلدلیور.

قولایسی { ص. قولایجه، زحمتسزجه.

قولب { س. ١. قابلرك طوتیله‌جق یری، حلقه‌سی، عروه: بارداق، قزغان، دستی، کوکوم قولبی. ٢. مج. وسیله، بهانه، سبب. || قولب طاقمق = بهانه درمیان ایتمك، وسیله آرامق. || یومورطه‌یه قولب طاقمق = هر شیئه بر بهانه آرامق، بیهوده وسیله‌لر قومق. || اوجنی قولبنی غائب ایتمك = نره‌دن طوته‌جغنی بیله‌مك، حسابی شاشیرمق. || قولبی قولاغی یوق = طوته‌جق یری یوق.

قولبلی { ص. طوته‌جق یری، حلقه‌سی اولان: قولبلی بارداق؛ قولبلی شمعدان.

قولبه { س. [فا. کلبه [illegible] اوده یو. Καλύβη دن.

که اورتمه دیمکدر] بکجی و باغچوان وچوبان کبی آدملرك بارینمسنه مخصوص چالی چرپیدن محافظه‌لی کوچك یر، اوفاق و فقیرانه کویلی اوی: بکجی قو. لبه‌سی؛ بالیقجیلرك قولبه‌لری.

قولتوق { ت. ۱. قولك کوکسك یانیله واوموز مفصلنك آلتنده تشکیل ایلدیکی زاویه، ابط، بغل: قولتوغنده برچیبان چیقمش. ۲. کنار، کوشه، تنها وقویتی یر: اوراسی بر قولتو. قدر. ۳. صوقاق کوشه‌لرنده دکان وسائره شعبه‌سی: قولتوق بقال؛ قولتوق میخانه. ٤. تلال واسکیجی دکانی. ٥. قول طیا. نه‌جق یرلری یعنی ایکی یاندن کنارلری اولان بیوك صندالیه، قولتوقلی صندالیه. ٦. مج. مدا. هنه، یوزه‌قارشی مدح: قولتوغی سور؛ قولتوغه‌کلیر. ۷. مج. تفاخر، اوکنمه. || قولتوق آلتنه آلمق = تحت حمایه‌یه آلمق. || قولتوق آلتی = قولتوغك ایچی، اویوغی. || قو. لتوق دکنکی = آیاق اوستنده طوریله‌مدیغی حالده قولتوغه قو. یوب طیانه‌جق اوزون وباشی ایکی طرفدن قیوریق دکنك، متکی. || بح. قولتوق خلاطی = کمی‌یی ریختیمه صیتمق ایچون باش و قیچ طرفندن وبریلن پالامار. || عس. قولتوق زاویه‌سی = استحکامك بر صورت مخصوصه. ده کوشه طابیه‌سی. || قولتوق رسمی = زفاف کونی کوکیك کلینك قولتوغنه کیروب قادینلرك اوزرته‌سندن کچه‌رك اوطه‌سنه چیقارمسی رسمی. || قولتوق قبارمق = برینك مدح ومداهنه. سندن تفاخر ایتمك. || قولتوغه کیرمك = برینی وبالخاصه کوکی کلینی قولتوغندن طوتوب یو. روتمك ویا بر یره چیقارمق. || قولتوق ویرمك = یوزینه قارشی مدح ایتمك، مداهنه ایلمك. || قولتوغه ویرمك = کلینی قولتوغنه کیرمك اوزره کوکیه تقدیم ایتمك.

قولتوقجی { ت. ۱. مستعمل شیئلر صاتان و ترکلردن اشیا آلان کیمسه. ۲. شعبه میخانه‌جیسی، بر میخانه شعبه‌سنی اداره ایدن آدم. == ص. یوزه قارشی مدح ایدن، مداهن.

قولتوقلامق { فت. ۱. قولتوغنه کیرمك، قولندن طوتمق. ۲. یوزه قارشی مدح ایتمك، مداهنه ایلمك.

قولتوقلی { ص. قول طیانه‌جق یری اولان: قولتوقلی صندالیه = ساده‌جه قولتوق دخی دینلن کنارلی بیوك صندالیه، کرسی.

قولجی { ت. ۱. بکجی، قاردیان، دیدبان: کومروك قو. لجیسی. ۲. خدمتجیلره قپوبولوب یرلشدیرن کهیا ارکك ویاقاری: قولجی‌یه خدمتجی اصمارلامق.

قولجیلق { ت. بکجیلك. قاردیانلق.

قولچاق { ت. بیلکه طاقیلان یو. کدن اورمه الدیون.

قولداش { ت. ص. آرقداش، معین، یارداق.

قولره { ت. [یو. Χολέρα که Χολή صفرادیمك اولان دن مشتقدر.] معروف برصا. لغین خسته‌لق که منبعی هندستانك کنك وادی و منصبیدر: قولره ظهور ایتمك؛ قولره‌یه طوتلمق؛ قولره میقروبی.

قولزه { ت. [آلمانجه Colza] یاغی چیقاریلان بر نوع یبانی لحنه تخمی، خلجم زیتی؛ قولزه یاغی.

قولغان { ت. برنوع چتالی دیکن، قالغیان اوتی.

قوللاب { ت. [عر. «قلاب» دن] ۱. عادی ایپلیکه ویا اوتره‌یه خالص ویا ساخته صرمه صارمغه مخصوص برنوع چرخ: قوللابدن چکمك؛ قوللابدن چکلمش. [ساخته صرمه‌یه ویریلن «قلابدان» اسمی بوندن غلطدر.] ۲. برجنس منتشه: قاپو قوللابی.

قوللامق { فت. ۱. آراشدیرمق، یوقلامق، سؤال و تفحص ایتمك: خاطرینی قوللامق. ۲. تصاحب وحمایه ایتمك، قایرمق: اونی فلان ذات قوللایور. ۳. بکله‌مك، انتظار وترصد ایتمك: فرصت، وقت قوللامق. [بزجه الیوم الك زیاده بو اوچنجی معنا ایله مستعملدر.]

قوللاندیرمق { فت. ۱. استعمال ایتدیرمك: قا. لایسز باقرلری آشجی‌یه قوللا. ندیرمالی. ۲. برایش ویامأمور. یتده استخدام ایتدیرمك، خدمتده بولندیرمق: معلومات تجاربه‌سی اولمیان آدملری مغازه ودکان خدمتلرنده قوللاندیرمازلر.

قوللانلمق {لج. ۱. استعمال اولنمق، تداوله اولمق: او قاشقلر شمدی قوللانلیور. ۲. بر خدمت ومأموریته تعیین اولنمق، ایشده بولندیرلمق، قایرلمق، استخدام اولنمق: دولت مأموریتلرنده بویله صادق ومقدم آدملر قوللانیلیر. ۳. ضبط و اداره اولنمق، ضبط آلتنده بولندیرلمق: قوللانیله میه‌جك صورتده سرتدر؛ آزغین آتك قوللانلمسی نه قدر مشکل. ٤. اسکدلمك، کیملك ویا دوشنملك: بو پوتین قوللانلشدر؛ اوکتاب هیچ قوللانلمامشدر.

قوللانمق {فت. ۱. ایشده بولندیرمق، ایشلتمك، استعمال ایتمك: بو آلتی خانمی ایشده قوللانیورسکز؟ یازی یازمه‌ده دمیر قلم قوللانیور. ۲. خدمت و مأموریته تعیین ایتمك، خدمتده بولندیرمق، قایرمق، استخدام ایتمك: بوباغچه‌ده قاچ باغچوان قوللانیورسکز؛ کندیسنی هیچ بر مأموریتده قوللانمق ایستمیور. ۳. کیمك، دوشتمك، اسکیتمك: بوچیزمه‌یی هیچ قوللانمدم؛ بوکچه‌یی پك آز قوللاندی. ٤. بر شیء یبوب ایچمکی ویا آلمغی عادت ایدنمك: توتون قوللانیور؛ انفیه قوللانیور؛ اکثریا معدن صویی قوللانیوردی. ٥. اداره وتصرف ایتمك، بولیله صرف واستهلاك ایلك: آلدیغی آقچه‌یی ایی قوللانمدی؛ قوللانمه‌سنی بیلسه آز ایراد دکلدر. ٦. ایشلتمك، چویرمك: آرابه قوللانه‌بیلیرمیسکز؟ او پك کوزل یلکن قوللانیر؛ آلیشمیان آدم قلیج قوللانه‌ماز. ۷. اتخاذ، اداره ایتمك، طوتمق: آغز قوللانمق = ادارهٔ لسان ایتمك؛ اویله برلسان قوللاندی؛ بن آدمنه کوره لسان قوللانیرم. ۸. مدارا ایتمك، ایجابنه کوره معامله ایلك: نه‌چاره کندیسنی قوللانملی. ۹. معاملهٔ زوجیه‌ده بولنمق، مترس یعنی دوست اتخاذ ایتمك: بر چوق وقت فلان آدم قوللانمشیدی. || بول قوللانمق = اسیرکه‌مه‌مك، اسراف ایتمك. || خورقوللانمق = مبتذل ایتمك، کوزتمه‌مك. || ادبه‌دبه قوللانمق = تحت‌القهر طوتمق، جبراً استخدام ایتمك.

قوللانمه {س. قوللانمق ایشی، استعمال، استخدام، اتخاذ. || ا: قوللانمق.

قوللانیش {س. ۱. قوللانمه، استعمال. ۲. سهولت، اویغونلق، راحتلق: بو اوك منظره‌سی کوزل ایسه‌ده قوللانیشی یوقدر.

قوللانیشلی {ص. و:

قوللانیقلی {ص. اویغون، ایی قوللانیلیر، استعمالی پك قولای، راحت: چوق قوللانیشلی، قوللانیقلی اودر؛ پك قوللانیشلی بریازیخانه یاپدیرمش.

قوللشمك {فنش. سوزلشمك، سوز باغلامق، مقاوله ایتمك: یارین آوه کیتمك اوزره کندیسیله قوللشدك.

قوللق {س. [آخرنده‌کی «لق» ادات مصدریه‌در.] ۱. قول حال وصفتی، عبودیت، بندکی، رقیت، مملوکیت. ۲. جناب حقه قارشی قوللق ومخلوقیت وظیفه‌سی، عبادت، طاعت: انسان خالقنه قارشی قوللغنی ایفا ایتملی.

قوللق {س. [آخرنده‌کی «لق» ادات ظرفیه‌در.] ۱. محافظهٔ امنیت وآسایشه مأمور عسکر بولوکنك محل اقامتی، مرکزی، قره‌قول، قره‌غول: هر محلده بر قوللق واردر. ۲. نوبتجی مسکنی، نقطه: هرکوشه ده بر قوللق وار ایدی.

قوللق {س. کوملك یکلرینك اوجلرینه طاقیلان اکرتی قوله‌لی قولچاق چیقی: یاقه‌لق قوللق.

قوللقجی {س. ۱. وقتیله قره غول ضابطی. ۲. یکیچری اوجاغنده برکوچوك ضابط.

قوللی {ص. قوللری یعنی یکلری اولان (لباس): قوللی فانله.

قولنامه {س. فا. [ع. قول = سوز. فا. نامه = محررات] برمقاوله و معاهده‌یی حاوی اوله‌رق یازلمش وامضالانمش کاغد. [مقاوله نامه دها مستعملدر.]

قولنج {سذ. عر. [یو. Κωλικός] ط. ۱. شدتلی باغرصاق آغریسی. ۲. وقتیله رثیه یعنی روماتیسمه و وجع مفاصل علتنده بونام ویریلیردی. || قولنج اوتی = برجنس نبات

طبی. || قولنج قیرمق = چوق اوغمق.

قولوچقه { س. ص. ١. یومورطه‌یه یاتمش یا پلیچ جیقارمش و یاخود یومورطه‌یه یاتمق اوزره قیزمش طاوق که غورق غورق ایدوب توکلرینی قبارته‌رق گزر: بو طاوق قولوچقه اولمش؛ اوچ قولوچقه‌مز واردر. ٢. مج. یرندن اوینامز، تنبل اوشنکن آدم. == س. قولوچقه‌لق، طاوغك قولوچقه اولمسی، قولوچقه‌لق حالی: طاوقلرمزك اوچی قولوچقه‌یه یاتدی = قولوچقه اولدی.

قولودیوم { س. [لا. -Collodi um] کیم. طبده و فوطوغرافلقده مستعمل بر مایع که سورلدیکی شیئك اوزرینه دری کبی بر طبقه تشکیل ایدر.

قولوزیدیه { س. [ر.] بر جنس کوچك اسقومری بالیغی، قولیوزك کوچکی.

قولوم { س. یابك قولی.

قولومبور { س. [ایتا.] بح. ١. آنا دیرکك قابله یاپندن دسته موره‌سنه قدر اولان قسمی. ٢. اسکی اخشاب سفائن حربیه‌نك باش و قیچ لومبارلرینه قونیلان اوزون بر جنس طوپ، فر. -Couleuv rine

قولون { س. بك کوچك اشك یاوروسی. [دها بیوکنه صیپا دینیر. — اصل ترکجه‌ده یبانی اشك دیمکدر.]

قولونلامق { فل. فت. (دیشی اشك) یاورولامق. [قیصراق حقنده‌ده بعضاً قوللانیلیر.]

قوله { یاخود قولا ص. [اصلی: خولا قوکه هلاکو دخی بوندن فارسی‌یه نقل اولنمشدر.] قیزل ایله بوز رنکلری آره‌سنده بر لون مخصوصده بولنان: قوله صاچلی آدم: قوله آت. == س. قوله آت، سمند.

قوله { س. [ایتا. Colla] ١. کاغد وساٸره‌یی یاپیشدیرمغه مخصوص قاینادلمش نشاسته‌دن عبارت معجون. نشاسته طوتقالی: قوله سورمك، قوله ایله یاپیشدیرمق. ٢. مرانغوزلرك تخته‌لری یاپیشدیرمق ایچون قوللاندقلری طوتقال. ٣. کوملك وساٸره‌یه سوروب اوستندن اوتولمکله دیك و پارلاق بر قوام ویرمکه مخصوص نشاسته‌دن معمول بیاض پارچه‌جکلر که صویه قاریشدیریلوب قوله‌لانه‌جق شیٔ ایچنه باتیریلیر: انکلیز قوله‌سی. ٤. قوله دینلن بو توزك کوملك وساٸره‌یه سورلمسی و دها طوغریسی کوملکك قوله مخلوطنه باتیریلوب اوتولنمه‌سی: کوملکلری قوله یاپمق اوتو قوله بیلیر بر خدمتجی قیز.

قوله { س. « قله » نك غلط املاسیدر. با: قله.

قوله‌لاتمق { فت. ١. کوملك وساٸره‌یی قوله ایتدیرمك: کوملکلری کیمه قوله‌لاتیورسکز؟ ٢. قوله ایله یاپیشدیرتمق: شو پنجره‌لری قوله‌لاتملی.

قوله‌لامق { فت. ١. کوملك وساٸره‌یی قوله‌یه باتیروب اوتولمك: بو خدمتجی کوملکلری پك کوزل قوله‌لایور. ٢. قوله ویا طوتقال ایله یاپیشدیرمق: شو کاغدی بر مقوا اوزرینه، قاپلامه‌یی تخته اوزرینه قوله‌لارلر.

قوله‌لانمق { مج. ١. قوله ایله یاپیشدیرلمق. ٢. قوله‌یه باتیریلوب اوتولنمك، قوله ایدلمك: بو کوملکلر ایی قوله‌لانمیور، زور قوله‌لانیور.

قوله‌لی { ص. ١. قوله‌یه باتیریلوب اوتولنمش: قوله‌لی کوملك. ٢. نشاسته قوله‌سیله ویا طوتقال ایله یاپیشدیرلمش: قوله‌لی طوغرامه.

قولی { ص. ع. ا: قولیه. سوزه منسوب ومتعلق: آثار قولیه وفعلیه.

قولیوز { س. [ر.] اسقومری‌یه بکزر و آندن دها بیوك بر بالق که کوچکنه قولوزیدیه دینیر.

قوم { س. ١. پك اوفاق و سرت دانه‌لر حالنده اولان طوپراق، رمل، ریك: دره قومی؛ دکیز قومی؛ ایری قوم = دانه‌لری بیوك؛ اینجه قوم = دانه‌لری کوچك. ٢. اینجه طوپراق، توز. ٣. یازی‌یی قورونمغه یارایان ریك. ٤. آرموده و ساٸر بعض میوه‌لرده دیشلره طوقونان سرت دانه‌جکلر. ٥. بعض منسوجاتده پك اوفاق و صیق بکلر. ٦. مثانه و بوبرکده و قره جکرده حاصل اولان اینجه طاشلر علتی: مثانه‌سنده، قره‌جکرنده قوم واردر؛ ادرارنده قوم کلیور.

٧. مج. كثرتدن و ازدحامدن كنايه اولور: قوم كبى قايناامق. || مج. قومده اويناامق = محروم اولمق. || قوم باليغى = سقنقور. || قوم ساعتى = ايكى طرفلى وآره‌لرى اينجه بر دليكله اختلاط ايدر جامدن بر كوچك قاب كه بر طرفنده‌كى اينجه قوم باش آشاغى چويرلدكده تام بر ساعتده اوبر طرفه آقمله زمانى اولچمكه آلت اتخاذ اولنور. || قوم كبى = غايت چوق. || قوم ميدانى = تعليم و جمناستيق يرى.

قَوم { سـ. عر. جـ: اقوام. ١. جماعت بشريه، بينلرنده مناسبت اولوب بر هيئت تشكيل ايدن انسانلر، كوچك امت ويا بر بيوك امتك برشعبه‌سى: كرد قومى؛ چركس قومى؛ تركمان قومى؛ اقوام عرب؛ قوم عاد؛ قوم ثمود؛ قوم و قبيله؛ آفريقاى جنوبى اقوام وحشيه‌سى. ٢. بر پيغمبرك بعث بيورلديغى جماعت: قوم نوح؛ قوم لوط.

قومار { قومارجى، قومار خانه. || با: قمار وسائره.

قومار { سـ. طاغ كالى و (رودودندرون) ديلان بر جنس آغاج كه كراسته‌سى قرمزى اولوب مقبولدر: قومار آغاجى.

قومالاق { سـ. با: غومالاغه.

قوماندار { قوماندارلق. || قوماندان وسائره.

قومانداريه { سـ. قبريس جزيره‌سنك مشهور بر جنس قيمتلى شرابى.

قوماندان { سـ. [فر. Commandant] برقطعهٔ عسكريه‌نك باش ضابطى، آمرى: اردو، فرقه، آلاى، طابور، بولوك قوماندانى: ژاندارمه قوماندانى؛ قوماندان پاشا: باش قوماندان؛ بحريه قوماندانى = بر فيلويه قوماندە ايدن اميرال. [فرانسزجه ده اولديغى كبى لسانمزده بيكباشى مناسبيله قوللانلماز.]

قوماندانلق { سـ. برقطعهٔ عسكريه‌نك باش ضابطلكى، آمرلكى: اردو، فرقه، آلاى، طابور، بولوك قوماندانلغى؛ باش قوماندانلق؛ اوچنجى اردوى همايون قوماندانلغنه.

قوماندانى { صـ. [« قوماندان » لفظ اجنبيسنه عربى ياء نسبت علاوه‌سيله متشكل غلط تعبيردر] قوماندانه منسوب و متعلق و يا عائد: جانب عالئ قوماندانى‌يه. == سـ. [ياء مصدريتله‌ينه غلط تعبير] قوماندانلق: ايفاى وظيفهٔ قوماندانى.

قوماندە { سـ. [فر. Commande] ١. عسكره ويريلن امر، عسكرى اداره ايتمه، قوماندانلق: بو عسكره، اردويه، فرقه‌يه، بولوكه كيم قوماندە ايديور؟ قوماندە‌يه مقتدر برضابط. ٢. امر، آمريت، حكم: بو اوده كيم قوماندە ايديور؟ بو دائره كيمك قوماندە‌سنده‌در؟

قومانيه { سـ. [ايتا.] بحـ. ١. كمى ذخيره‌سى، برسفينهٔ حربيه ايچنده بولونان خلقك اعاشه‌سيچون كمى‌يه طولديريلان ارزاق؛ قومانيه مأمورى. ٢. كمينك ارزاق وضعنه مخصوص محلى، كلارى. ٣. پياده قايقك قيچنده‌كى طولابجغز.

قومباره { سـ. ١. [« خمبره » دن غلط] با: خمبره. ٢. چوجقلرك پاره قويوب بريكديرمك ايچون آغزسز ويالكز پاره‌نك كيرمه‌سنه مساعد و چيقمه‌سنه مانع بر طار ياريغى اولان طوپراق وساره‌دن يوارلاق كوچك قاب كه صوكنده قيريلوب ايچنده‌كى آقچه آلنير.

قومباره‌جى { قومباره‌خانه. || خمبره‌جى، خمبره خانه.

قومپاس { سـ. ١. [فر. Compas] پركار، پركل. ٢. مج. اولچوب بيچمه، مساحه: قومپاس ايتمك. ٣. ترتيب، قورمه، تصميم. ٤. حيله، فساد، تزوير: قومپاس قورمق. ٥. [فر. Composteur دن] طبـ. مرتبلرك حروفى ديزوب سطر بوينده صره‌لامق اوزره الده طوتدقلرى دميردن آلت كه حروفاتى آلان ايچى ويده ايله آچيلوب قپانير. ٦. [نكا. Compasse دن] بحـ. پوصوله، كميلرك رهنماسى. || چاپ قومپاسى = چاپ قطرينى مساحه ايتمكه مخصوص اكرى اياقلى پركار.

قومپاسلى { صـ. ١. ترتيب و تصميم اولنمش، مصمم. ٢. فسادلى، تزويرلى: قومپاسلى ايش.

قومپانيه { سـ. [فر. Compagnie] ١. شركت: واپور، دمير يول قومپانيه‌سى؛ آنونيم قومپانيه = اسمسز شركت. ٢. مج. زمره، طاقم، جماعت: اونلر هپ بر قومپانيه‌در.

قوجی { س. ابنیه خرجی وساڭره ایچون قوم طاشیوب صاتان آدم.

قومدیه { س. [یو. Κωμῳδία دن مأخوذ فر. Co-médie دن] ١. كولدیرر تیاترو اویونی، مضحكه. ٢. مج. كولنج ایش، مسخره‌لق: ایشی قومدیه. [مضحكه واضحوكه لغتلری طو. رورکن استعمالنده احتیاج یوقدر.]

قومرال { ص. [اصلی: «قوكور آل». رنكنی آ. كدیردیكی «قوم» دن ویا «قو. مری» دن مشتق اولمسی ده محتملدر.] قویو صاری، آچیق كستانه رنكی: قومرال صاچلی، قومرال صقاللی.

قومری { س. [فا. قمری] كو. كرجیندن كوچورك بوز رنكنده وكردانده سیاه حلقه‌لی بر قوش كه یبانیسی و اهلیسی اولور واتی ینیر. اوفاق بر جنسنه یوسفجق دیرلر. || مج. آریه‌جی قومریسی كبی = محروم، مهجور. || قومری كوكسی = قویو بوز رنكی. || قزیل قو. مری = حق اوران قوشی. || یبانی قومری = اوكیك.

قومسال { س. قوملق یر، قومله مستور اولان دكیز كناری.

قومشو { قومشولق. بإ: قونشو وساڭره.

قومق { یاخود قویمق. فتـ. مضـ. قور، قویار. ١. یرلشدیر. مك، وضع ایتمك: شو بوغچه. یی مندرك اوزرینه قو؛ ذخیره‌یی نره‌یه قویپورسکز؟ بو کوبه صو قورلر؛ آته اکر قومق. ٢. براقمق، ترك ایتمك: كتابی الندن قومازه صكره‌یه قومق: دعوت ایتمكی كیمسه قومدی. ٣. مسا. عده ایتمك، براقمق، مساعده ایتمك، مانع اولمامق: قودیسین؛ مسافرلر كیتمك ایسترلرسه قو. مایك؛ قومدیلر كیده‌یم. ٤. آلمق، صوقمق، قبول ایتمك: مسافرلری نره‌یه قویه‌جقز؟ آتی آخوره قویك. ٥. طوتمق، بو. لندیرمق، براقمق: بنی آج قو. دیلر. ٦. آتمق، یوكلتمك، حمل ایتمك، ویرمك: هركسه بروظیفه قودی؛ بو حیوانه چوق یوك قومایك. ٧. نصب وتعیین ایتمك: اورایه بر نوبتجی قوملی؛ كند. یسنی عمله‌نك اوستنه مفتش قو. مشلر؛ بر ناحیه مدیرلكنه قو. دیلر. ٨. كیمك، اوستنه آلمق: یكی فس قومش؛ باشنه بر كلاه قومش: بو اثوابی بر دها قو. مایك. ٩. طوتمق، ایدنمك، حاصل وپیدا ایتمك: سوت قایماق قومش؛ بو طاش یوصون قو. مش؛ یاره قابوق قودی. ١٠. قبول ایتدیرمك، یرلشدیرمك، سوق ایتمك، چوجقلری مكتبه، اوستایه: صنعته قودی. ١١. برشیئی پیشمك ویا اولمق اوزره حاضرلامق: ترشی، شراب، سركه قودم؛ آشجی دها یمكی قومدی. ١٢. قورمق، دوزلتمك: سفره. یی قویجه بزه خبر ویرك؛ یمكی قودیكزسه كله‌لم. || آتش قو. مق = طوتشدیرمق، آتش ویر. مك: صمان قولبه‌لرینه آتش قودیلر. || آد قومق = تسمیه ایتمك: چوجغك آدینی قودیلرمی؟ || آرایه قومق = توسیط ایتمك، توسط ایتدیرمك: احبابدن برینی آرایه قوملی. || آصقیده قومق = تذبذب ایدوب بیتیرمه‌مك، تسییله سوروندیرمك. || الدن قومق = واز كچمك، ترك ایتمك، یاپمامق: سز همتی الدن قومایك. || اور. ته‌یه قومق = اظهار ایتمك، ابراز ایتمك، اثبات ایتمك. || مج. اوزرینه قومق = روزكار بر درجه كسب شدت ایتمك. || اوسته قومق = آرتدیرمق، تزیید ایتمك. || ایچری قومق = ایچری آلمق، صوقمق، قبول ایتمك: كیدن مسافرلری ایچری قومیورلر. || باش قومق = سردن كچمك، فدای جان ایتمك. || بحث قو. مق = اوكدول، یادس طوتشمق. || برطرفه، بر یانه قومق = آیر. مق، صاقلامق، حفظ ایتمك. || بز قومق = بز یاپمق اوزره ایپلیكاری دستگاهه كرمك. || بوش قومق = محروم وبینوا براقمق، نصیب ویرمه‌مك = او سزی ده بوش قوماز. || تمل قومق = تمل طوتمق، پایدار او. لمق. || حاله قومق = بر حاله كتیرمك، حالنی دكیشدیروب دیكر صورته تحویل ایتمك: باقلك معلولیتنی نه‌حاله قودی؛ یاغمورك كثرتی بزم باغچه‌یی كول حالنه قودی. || رهن قو. مق = ترهین ایتمك. || صكره‌یه قومق = تأخیر ایتمك. || منت قو. مق = امتنان ایتمك، باشه‌قاقمق.

|| میدانه قومق = وجوده کتیرمك، حاصل ایلك : واقعا چالیشیورسه‌ده میدانه بر شیء قومیور. || نشان قومق = اشارت ایتمك، اونوتمامق، خاطرلامق. || یانه قومق = انتقامنی آلمامق، جزاسنی ویرمه‌مك : یاپدقلرکی سنك یانکه قومایه‌جغم. || یولنه قومق = دوزلتمك، تسویه ایتمك. || یوله قومق = کوندرمك، ارسال واسبال ایتمك. || یولده قومق = یولده، یاری یولده براقمق. || قویوب کیتمك = اوکسز براقمق.

قومقومه { س. با : قمقمه.

قوملق { ص. قومدن عبارت، قوم حالنده : قوملق یر؛ قوملق اووه. == س. قوملق محل، قومسال.

قوملی { ص. ۱. قومی حاوی اولان، قومله یاپیلان : قوملی خرج. ۲. قوم کبی دانه‌لری اولان : قوملی آرمود. ۳. پك اوفاق وصیق بکگلی : قوملی قازمیر.

قومه { س. ۱. قومق ایشی. با : قومق. ۲. تق. اوطه‌لق، جاریه.

قومیته { س. [فر. Comité] ۱. بر بیوك مجلس و انجمنك بر خصوص مذاکره و تدقیقیچون آیرلمش شعبه‌سی، شعبهٔ مخصوصه. ۲. نیت فاسده ایله مرتب هیئت.

قومیسر { س. [فر. Commissaire] ۱. بر شرکت ویا ادارهٔ ممتازه نزدنده جانب دولتدن تعیین اولنمش مأمور مخصوص : بورسه قومیسری، رژی قومیسری. ۲. مأمور مخصوص، فوق العاده مأمور، مرخص : تشکل ایده‌جك قونفرانسه هر دولت طرفندن بر قومیسر کوندریله‌جکدر. ۳. پولیس ضابطی : پولیس قومیسری؛ باش قومیسر؛ ایکنجی قومیسر.

قومیسرلك { س. قومیسر صفت و مأموریتی. با : قومیسر.

قومیسیون { س. [فر. Commission] ۱. مجلس، شورا، موقت ویا دائمی انجمن: مالیه قومیسیونی ؛ معاهده قومیسیونی؛ انتخاب مأمورین قومیسیونی. ۲. بلدیه اداره‌سی : قومیسیون آرابه‌لری؛ قومیسیون چاوشلری. ۳. بر شهرك تجاریله فابریقه‌لر ویا دیکر محلده بولنان دها بیوك تجار آره‌سنده توسط ایدن آدمك ایشی وبو توسط ایچون آلدیغی اجرت، سپارش، سپارش حقی : فابریقه‌دن جلب ایده‌جککز مال ایچون یوزده ایکی قومیسیون ویره‌جکسکز.

قومیسیونجی { س. بر محلك تجاریله فابریقه‌لر ویا دیکر محلده بولنان دها بیوك تجار آره‌سنده توسط ومیانجیلق ایدن آدم، سپارشجی : فابریقه‌لردن قومیسیونجی واسطه‌سیله مال کتیرتمك.

قومیسیونجیلق { س. ۱. تجار ایله فابریقه‌لر ویا مختلف محللرده بولنان تجار آره‌سنده توسط و میانجیلق ایشی، سپارش : کندیسی قومیسیونجیلق ایدیور؛ قومیسیونجیلقدن خیلی آقچه قزانیور. ۲. قومیسیونجینك آلدیغی اجرت : بونك قومیسیونجیلغی یوزده ایکیدن عبارتدر.

قوناق { س. ۱. یولجیلقده کیجه قونه‌جق یر، منزل : یولجی‌یه قوناق ویرمك = یاته‌جق بر تدارك ایتمك. ۲. اثنای سفرده طورمه، مکث وقرار، اوتوراق، درنك : اوراده بر کون قوناق ایتدك. ۳. ایکی منزل آره‌سنده‌کی یول، مسافه، برکونلك یول، مرحله : بورادن ادرنه‌یه قاچ قوناقدر؟ او یولی اوچ قوناقده قطع ایتدك. ٤. اقامتکاه، منزل، مسکن : اوراده قوناق طوتدی. ٥. بیوك او، دائره : پاشا قوناغی؛ رجال، کبرا قوناقلری. ٦. دائرهٔ رسمیه، حکومت شعبه‌لرندن برینك بناسی : حکومت قوناغی. ۷. باشه قونان کپك : باشمده چوق قوناق پیدا اولور؛ باش قوناغنه قارشی علاج. || ع. قوناق محلی = عسکرك قوندیغی یر.

قوناقجی { س. ۱. اثنای سفرده ایلری کیدوب قوناق تدارك وتهیئه ایدن آدم. ۲. ع. سفربر عسکرك یول اثناسنده قونه‌جق محللری تدارك وانتخابله موظف ضابط.

قونت { ص. [فا. کند] سیوری وکسکین وایجه اولمیان، قالین، آغر، طیانیقلی : قونت بنا؛ قونت آدم = حدت ذهنی اولمیان،

قونت { ـــ. [فر. Comte] آوروپاده بر اصالت عنوان مخصوصی حائز آدم.

قونترول { ـــ. [فر. Contrôle] سوء استعمالاتك اوكنی آلمق ایچون بر معاملهٔ رسمیه یه قارشی واقع اولان تفتیش وتحقیق، مقابله، مراقبه.

قونتس { ویاخود :

قونتسه { ـــ. [فر. Comtesse] آوروپاجه قونت اصالت عنوانی حائز آدمك قاریسی ویا اولنمه‌مش قیزی.

قونتوش { ـــ. تاتار بكلرینك كیدكلری یوزی خرجلی طار قوللی اوستك لباس، قباپیچه‌نك بر نوعی.

قونج { ـــ. چوراب وچیزمه و پوتین كبی شیلرك یوقاریسی، بالدیره كلن قسمی.

قونجسز { ـــ. بالدیره كله‌جك قسمی اولمیان: قونجسز آیاق قابی.

قونجلی { ـــ. بر درلو قونجی اولان: اوزون قونجلی، قیصه قونجلی چوراب، پوتین و سائره.

قونجولوس { وقره قونجولوس. ـــ. اوماجی و غولیابانی كبی قورقوتمق ایچون ایجاد اولنمش مخوف شخص موهوم ویا آلو صورتنده مزارلردن چیقدیغی زعم اولنان اولو، وامپیر.

قونجه { ـــ. [فا. « غنچه » دن] باق: غنچه.

قونداق { ـــ. ١. صیقی باغلانمش طوپ شیء. ٢. اسكی طرزده صیم صیقی باغلانمش چوجق. ٣. چوجغی بوصورتله صاروب باغلامغه مخصوص بزلر طاقمی وعلی الخصوص بوغچه كبی باغلانانی: قونداق بزی، بزلری؛ قونداقده ایكن؛ قونداقدن چیقدی. ٤. توفنكك كریسنده‌كی قسمی كه آغاجدن وتونجه اولور. ٥. تكرلكسز طوپك آغاجدن اولان استنادكاهی. ٦. آتش قومق ویانغین ایتمك ایچون یاغلی پاچاوره‌لرله سائر طوتیشه‌جق شیلردن حاضرلانوب صارلمش شیء: قونداق قومق. ٧. قادینلرك یمنی یه صاره‌رق ساده باش باغلامه‌لری: باش قونداغی.

قونداقجی { ـــ. ١. تفنك قونداقلرینی یعنی آغاجدن اولان كری طرفلرینی یاپان صنعتجی. ٢. قونداق یعنی یاغلی پاچاوره قویه‌رق قصداً یانغین ایقاع ایدن جانی.

قونداقلامق { فت. ١. (چوجغی) قونداغه صارمق: چوجغنی سیقایوب قونداقلادی. ٢. (قادین باشنی) ساده یمنی ایله وصاچلرینی یمنینك ایچنه طوپلایه‌رق باغلامق.

قوندره { یاخود قوندوره. ـــ. اوكچه‌لی و آغرجه آیاق قابی، اسقارپینك قباسی.

قوندره‌جی { یا قوندوره‌جی. ـــ. قوندره و پوتین وسائر آلافرانغه آیاق قابی یاپان صنعتجی.

قوندره‌جیلق { یا قوندوره‌جیلق. ـــ. قوندوره‌جو- تین وسائر آلافرانغه آیاق قابی انواعی یاپمق صنعتی.

قوندوز { ـــ. [عر. « قندز » دن] تیون كبی بر حیوان كه كوركی اولور. || قوندوزبوجكی. غلط اولوب اصلی: قودوز بوجكی باق: قودوز. || قوندوز خایه‌سی = قوندوزك قویروغی آلتنده بر شیشدن چیقان مایع.

قوندوقتور { ـــ. [فر. Conducteur] ١. قولاغوز، مأمور، مدیر. ٢. تراموای وامنیبوس آرابه‌لرندن بهرینك مأموری، بیلت ویرمكه وآرابه‌یی یورودوب طوردیرمغه مأمور آدم.

قونده[١] { ـــ. بر نوع زهرلی اوروجك.

قوندیرمق { فت. ١. یولجی ومسافره قوناق یاپمق: بزی كویده بر اوه قوندیردیلر. ٢. یرلشدیرمك، یرطوتدیرمق، اوتورتمق: الماسی باشنه قوندیردی. || توز قوندیرمامق = بر آدم حقنده هیچ بر قباحت وفنالق قبول ایتمه‌مك، هرشیئدن تبرئه ایتمك: كندیسی سودیكی آدمه توز قوندیرماز.

قونسلوس { ـــ. [لا. Consulus] شهبندر؛ جنرال قونسلوس = باش شهبندر؛ ویس قونسلوس = شهبندر وكیلی.

قونسلوسخانه { ـــ. شهبندرخانه، شهبندر قوناغی، دائره‌سی.

قونسلوسلق { ـــ. شهبندرلك.

قونسول { ـــ. [فر. Console] آینه آلتنه قونیلان

چکمه‌جه‌لی طولاب ویازیاغی ماصه، آینه آلتی.

قونسولتو {سـ. [یتا. Consulto] بر خسته‌نك مرضنی تشخیص ایتمك وصورت تداویسنی قرارلاشدیرمق ایچون بر قاچ طبیبك بالاجتماع مشاوره ومذاکره‌لری، مشاورهٔ طبیه.

قونسولیده {سـ. فر. [Consolidé] اسهام اوراق.

قونسولیده‌جی {سـ. اسهام اوراقیله سائر تحویلات وسندات نقدیه‌نك بیع و شراسنی تجارت اتخاذ ایدن وبونلره برنوع قماراوینایان آدم.

قونسه {سـ. قوش قورصاغی، قانی.

قونشدیرمق {قد. مصاحبه ومکالمه ایتدیرمك، ایکی ویازیاده کشی‌یی بر ایش حقنده مکالمه و مذاکره ایتمك اوزره بریره کتیرمك، کوریشدیرمك: بن کندیلرینی قونشدیره‌جغم.

قونشلمق {فج. مصاحبه و مکالمه اولنمق، تعاطئ آرا و افکار اولنمق: اوایش حقنده شمدی قونشلماز؛ بو اقشام قونشیله‌جقدر.

قونشمق {فشـ. ۱. قونشو وجوار اولمق. ا. ۲. کوریشمك، اختلاط ایتمك، معارفه پیدا ایلمك، طانشمق: کندیسیله قونشیورم؛ هیچ قونشمدق. ۳. سویلشمك، مکالمه، مصاحبت ایتمك: اقشام ایکی اوچ ساعت قونشدق.

قونشمنتو {سـ.[یتا.] تج. برمالك کوندرلدیکنی مبین وابور ویا دمیر یول اداره‌سی طرفندن مرسل الیه‌یه کوندریلن ورقه، که اونی ابراز ایتمکله مالی آله بیلیر.

قونشمه {سـ. ۱. کوریشمه، اختلاط. ۲. مکالمه، مصاحبه، صحبت: قونشمه‌سی طاتلی بر آدم.

قونشو {یاخود قوکشو ویاقومشی. سـ. یاقین یرده اوطوران واقامت ایدن، جار، همسایه؛ قپو برقونشو = قپولری بیتشیك.

قونشولق {سـ. قونشو حالی، جوار، همسایکی: قونشولق حقی.

قونطراتو {سـ.[یتا. Contrato] مقاوله سندی، بر ملکك بر مدت معینه ایچون کرایه ویابر آلیش ویریشه طرفینجه قرار ویرلدیکنی مبین و جانب حکومتدن مصدق سندکه طرفین اونکله باغلی اولور.

قونطراتولی {سـ. جانب حکومتدن مصدق مقاوله‌نامه ایله باغلی، بویله بر سندله ایجار واستیجار اولنمش ویاآلنمش و ویرلمش: اودکان بر سنه ایچون قونطراتولیدر.

قونطره {یا قونتره. د. [فر. Contre] قارشی، مقابل، علیهده، ضد: او بکا قونطره کیدیور؛ او بوایشه قونطره بولنیور. — بعض اصطلاحات بحریه ترکیبانده بولنور: قونطره میجانه، قونطره بابا فینفو، قونطره اسقوطه و سائره. ترکیبلرینك ایکنجی جزئنه با.

قونطوره {سـ. با: قوندره.

قونغره {سـ. [فر. Congrès] برمسئلهٔ عمومیه‌یه قرار ویرمك اوزره دول معظمه مرخصلرندن مرکب وقراری قطعی فوق‌العاده اجتماع: برلین قونغره‌سی، و یانه قونغره‌سی. قراری بودرجه‌ده قطعی اولمیوب اخطاردن عبارت اولان اجتماعه «قونفرانس» دینیر.

قونفرانس {سـ. [فر. Confé-rance] برمسئلهٔ عمومیه حقنده مذاکرات اجراسیله قرارینی اخطار صورتنده تبلیغ ایتمك اوزره دول معظمه وکیللرندن و یا علاقه دارانك وکیللرندن مرکب مجلس: لاهی قونفرانسی، شمندوفرلر قونفرانسی. با: قونغره.

قونلمق {فج. اینلمك، منزل وقوناق اتخاذ اولنمق: آناطولیده مشترکاً کویه جائد اوطه‌لره قونیلیر.

قونمق {فج. ۱. وضع اولنمق، یرلشدیرلمك: یمك طباقلری اورایه قونماز؛ بوشیشه‌لر نره‌یه قونه‌جقدر؟ طولابه قونسون. ۲. براقلمق، ترك اولنمق.

قونمق {فل. ۱. اثنای سیر و سفرده اینمك، کیجه‌یی کچیرمك اوزره طورمق، بیتوتت ایتمك، منزل طوتمق، قوناق ایتمك: اورادن کچرکن اشرافدن برذاتك اوینه قوندق. ۲. مسکن اتخاذ ایتمك، موقتاً یرلشمك، خیمه قورمق: عشایر نره‌ده مرعی وصو بولورلرسه اورایه قونارلر؛ ارطغرل غازی سوکوت جهتنه قونمشیدی. ۳. قوشلر

اوچارکن ایتمك: قارغه‌لر باغچه‌یه قوندی؛ لکالکلر باتاقلق یرلره قونارلر. ٤. مسافر اولمق، مسافر کلمك: اونك قوناغنه هر اقشام بر قاچ کشی قونار؛ کلان کچن اورایه قونار. ٥. ایتمك، دوشمك: سوپورکه‌دن قالقان توز اوطه‌نك اشیاسی اوزرینه قونار؛ ماصه‌نك اوزرینه پرپارمق توز قونمش ایدی. ٦. باد هوا بولوب اله کچیرمك: ینه سفره‌یه قوندی. ‖ باد هوایه قونمق = قیاروز بولمق کاپیراله کچیرمك. ‖ حاضره قونمق = زحمتسزجه برشیئه مالك اولمق. ‖ قوش قونماز = معروف سبزه. با: قوش. ‖ قونوب کوچمك = کوجیه عمری کچیرمك، خیمه نشینلك ایتمك. ‖ میراثه قونمق = میراث یمك، ارثاً مال ایدنمك.

قونمه { ـ. قونمق ایشی. با: قونمق.

قونو { یاخود قونی. ـ. [«قوناق»دن مخفف] مسافر، ضیف، مهمان. مر. ‖ قونو قونشو = جیران، همسایکان. [اتباعاً قوللانیلیر:] قونو قونشویی دعوت ایتمك اقتضا ایدر؛ قونو قونشو آره‌سنده عیب اولور. ‖ انی قونی، اکی قونی = لایقیله، بیاغی، خیلیدن خیلی: اویاندیغم وقت انی قونی کوندوز اولمشیدی؛ بوکون انی قونی صوغوقدر.

قونوشمق { قونوشدیرمق و سائره. با: قونشمق و سائره.

قونوق { ـ. [«قونمق»دن] مسافر، ضیف، مهمان: [تزجه متروك ایسه‌ده، مستحق احیا و الزم لغات مخصوصه‌مزدندر، زیرا قوللاندیغمز «مسافر» کلمه‌سی عربیه‌ده یولجی و سیاح دیمك اولدیغندن، غلطدر.] تکری قونوغی = اللهك کوندردیکی مسافر، فی سبیل الله قبولی اقتضا ایدن مهمان.

قونوقلامق { فت. مسافرلکه قبول ایتمك، میزبانلق و مهماندارلق ایتمك، ضیافت چکمك.

قونوقلق { ـ. ١. مسافرلك، مهمانلق. ٢. ضیافت.

قونیاق { ـ. [اصل محل اعمالی اولان فرانسه‌نك بر قصبه‌سی اسمیله مسمادر.] شرابدن تقطیرله چیقاریلان بر نوع مسکر.

قووالامق { قوومق، قووان، قووه. با: قوغالامق و سائره.

قوّه { ـش. عر. ج: قوا. [«قوت» لغتنك عینی اولوب بعض ترکیبات عربیه‌ده قوت معناسیله قوللانلدقدن باشقه، لساننمزده آیریجه معانی آتیه ایله‌ده مستعملدر:] ١. فکر، نیت، تصور، هنوز اجرا اولنمیوب و فعله کلمیوب تصورده بولنان ایشك حالی: فلان یره‌قدر بردمیر یول تمدیدی قوه‌ده در؛ هنوز قوه‌دن فعله کلمدی؛ اویله بر شی قوه‌ده واردر. ٢. حقیقتده و فعلاً اولمیوب آنجق طبیعتده اولمغله امکان و احتمالی بولنان شیئك حالی: هر انسان بالقوه کاتب ایسه‌ده بعضلری بالفعل کاتب دکلدر. ٣. حاسه، حس، انسانك طبیعتنده موجود اولان خاصه و اقتدارلرك بهری: قوهٔ باصره = کورمك حسی؛ قوهٔ سامعه = ایشیتمك حسی؛ قوهٔ شامه = قوقلامق حسی؛ قوهٔ لامسه = طوتمغله طویمه حسی؛ قوهٔ مدرکه = آکلامق خاصه‌سی؛ قوهٔ حافظه = ذهنده طوتمق خاصه‌سی؛ قوهٔ ممیزه = تمییز و تفریق خاصه و اقتداری. ٤. بر دولتك عسکر وسائره‌جه اولان حال واقتداری: قوهٔ عسکریه؛ قوهٔ مالیه؛ قوهٔ بریه، قوهٔ بحریه؛ آوروپا دولتلرینك قوای بحریه‌سی؛ دول متفقه‌نك قوای متحده‌سی؛ قوهٔ عمومیه. ‖ بالقوه = تصورده و یا قابلیت طبیعیه‌ده اولان، بالفعل مقابلی: انسان بالقوه ضاحکدر. ‖ مر. قوهٔ الی المرکز [الی المرکزیه دیمه‌ملی] = بعض اجسامك اثنای دورده مرکزه تقرب استعدادی، فر. Force centripète؛ قوهٔ عن المرکز [عن المرکزیه دکل] = اثنای دورده مرکزدن تباعد استعدادی، فر. Force centrifuge

قوی { ـ. ١. کوچك کورفز، قره‌نك ایچنه کیرمش روزکاردن محافظه‌لی دکیز پارچه‌سی، طبیعی لیمان: قپودان کمی‌یی فرطونه‌یه قارشی بارینديرمق ایچون برقوی آرایوردی. ٢. دکیز قوینه مشابه اوله‌رق اطرافی محفوظ محل، کوشه، بوجاق: اووه

اوجهتده تپه‌لرك آره‌سنده بر قوى يايبور.

قَوِى { ص. عر. ث. قويه. [«قوة»دن صش.] ١. قوتلى، كوجلى، زورلى، متين، توانا: قوى آدم؛ قوى بنا؛ معدنلرك اك قويسى چليكدر. ٢. صاغلام، صحيح، امين، معتمد: احتمال قوى؛ استخبارات قويه؛ قوى سوز؛ وعد قوى؛ قوى البنيه = بنيه‌سى صاغلام. ٣. زنكين، وارلقلى. [عربيده ياء مشدده ايله اولوب، بزده حرف مذكور حرف مد صورتنده اوقونيور.]

قويار { س. بر چايك بر ايرماغه دوكلديكى محل، ايكى نهرك ملتقاسى، قاوشاق. مر.

قويتو { ص. ايچريلك، ايچدن ايچه اولان، برقوى تشكيل ايدن، محفوظ وقرا كلقجه: قويتو ير؛ قويتو براوطه. == س. بوحال وصفتده بولنان محل.

قويروق { س. ١. اكثر حيوانات اتدن يا اوزون قيللردن وياخود توكدن عبارت اوله‌رق قيچلرى اوزرندن اوزانان ذيل، ذنب، دم، دمبال: آت، صيغير، كدى، خروس، عقرب قويروغى. ٢. بر شيئك آرقه‌سنه قاتيلان شئ، ذيل، ضم، علاوه. [استخفاف طريقيله قوللانيلير:] بوابنيه‌نك، بوقافله‌نك برده قويروغى واردر. ٣. بر آدمك آرقه‌سنه طاقيلوب هيچ آيرلميان آدم: اوآدم كنديسنك قويروغيدر. [بوده استخفاف طريقيله استعمال اولونور.] ٤. بعض اثوابدن صارقوب آصيلان اوزون پارچه‌لر: بوفيستانك بيچمى ضررسز اما برطاقم مناسبتسز قويروقلرى واردر. ٥. صوك، اك كريده‌كى قسم: كاروانك، قطارك قويروغى؛ لوقوموتيفى بعضاً قطارك قويروغنه قورلر. ٦. كوزك خارجى يعنى قولاق جهتنده‌كى اوجى: كوزك قويروغيله باقيوردى. ٧. اسلحۀ ناريه‌نك كريده‌كى قسمى: قويروقدن طولدر طوپ. || آت قويروغى = آربق اوتى نوعى، بوغومليجه. || آرسلان قويروغى = فراسيون (نبات). || قويروق آلتى = طيورك اوغراديغى برخسته‌لق. || قويروق آجيسى = انتقام آرزوسى، انتقامى آلنمامش ماجرا، بكمش: اونك برقويروق آجيسى واردر. || قويروق اوزرى، اوستى = طاوقلره عارض اولان برنوع مهلك چيبان. || قويروغى اوموزلامق = قاچوب كيتمك. || ايت قويروغى = بل بوران (نبات). || قويروغه باصمق = سببيت ويرمك، كوجندرمك. || قويروغنى تاوه صاپنه چويرمك = زياده دوكمك، شدتلى تأديب ايتمك. || تيلكى قويروغى = بر نوع اوزوم. || قويروغى ديترتمك = اولمك. || قويروق صاللامق = تبصبص ايتمك، يلتكلنمك، تملق ايتمك. || قويروق صالان = يوند قوشى نوعى، پيغمبر قوشى. || قويروق صوقومى = انسانده عمود فقارينك منتهاسنده‌كى قويروق يرى. || صيغير، طوموز، قاطر قويروغى = نبات انواعى. || قامچى قويروق = توكى دوكلمش، قيلسز قويروق. || قويروق قپاغى = بعض حيوانلرك چيلاق وتوكسز قويروق محلى. || قويروغى قيصمق = قورقوب طوپلانمق ويا قاچمق. || قويروق قيصمق = اضطرابه اوغرامق، سس چيقارمامق. || قيل قويروق = ١. پك اينجه قويروقلى حيوان. ٢. مج. هيچ برشيئى اولميان، زوكورت. || قويروق ياغى = قره‌مان قويونلرينك ايرى قويروغى اريدلمسندن چيقان ياغ.

قويروقسز { ص. قويروغى اولميان، كودوك، ابتر.

قويروقلى { ص. قويروغى اولان، ذوالذنب، دمدار.

قويلمق { لج. ١. وضع والقا اولنمق. ٢. دوشمك، دوكلمك، منصب اولمق: يشيل ايرماق قزيل ايرماغه قويلير. ٣. اوزرينه دوشمك، چوق مشغول اولمق: بوآرالق يازى‌يه، پيانويه چوق قويلدى. ٤. هجوم وتعقيب ايتمك: سواريلرمز بيوك برغيرتله دشمنه قويلديلر.

قَوِيم { ص. عر. [«قيام، قوام» دن صش.] طوغرى، درست. ذ.

قويمق { قويدبرمق وسائره. با: قومق وسائره.

قوين { س. [بودخى بوين وبورن كبى قويون يازلمق ايجاب ايتمز] ١. البسه‌نك كوكسده قاوشمه‌سندن حاصل اولان قويتو بركه ايچنه منديل، ساعت، كيسه، كتاب كبى شيئلر قونور: قوينه

قودی؛ قوینندن چیقاردی. ۲. جیب، کیسه: هب مصارفنی قوینندن ایتدی. ۳. کوکس، صدر، سینه، قوجاق، آغوش: چوجغی قوینـنه آلوب آیری یتـاق یاپدیرمدی؛ او دائما والده‌سنك قوینـنده یاتار. || قوین ساعتی = قوینه وجیبه قونان، جیبده طاشینان کوچك ساعت. || قوین قوینه = بربرینك قوینـنده، برلکده: اونلر قوین قوینه یاتیورلر. || او بنم قوینمده‌در = بنم دیمکدر، بنده‌در.

«قوین» ایله «قوجاق» آره‌سنده فرق واردر: قوجاق اوتوران ویا آیاقده طوران، وقوین ایسه یاتان آدم حقنده قوللانیلیر. مثلا: «چوجغی قوجاغنه آلدی» دینلدیکی وقت آلان آدمك آیاقده ویا اوتورمقده، و «قوینـنه آلدی» دینلدیکنده یاتمقده اولدیغی آکلاشیلیر؛ قوین قوینه صاریلوب برابر یاتمش، قوجاق قوجاغه ایسه آیاقده ویا اوطورمقده ایکن صارلمش دیمکدر.

قویو { یاقوبی ویا قویون، قویین. ح. آشاغی طوغری، آشاغی‌یه دونمش وضعیتده: یوزی قویو (قویون، قوبی، قویین) = یوزی یره کله‌جك صورتده، یوزی آشاغی‌یه: یوزی قویو یاتدی = سجده وضعیتنده.

قویو { ص. ۱. مایع شیئك پك صولی اولمیانی، غلیظ، کثیف: قویو پکمز، مرکب، بویا؛ قویو قویو سوکدی. ۲. رنکك آچیق اولمیانی، بیاضه چالمیان: قویو قرمزی، قویو یشیل. ۳. مج. بولنیلان حالك پك خالص و دریکی: قـویو عرب، قویو کرد، ترکك قویوسی ماوراء النهرده‌در؛ قویو صوفی.

قویو { یاخود قیو. ـ. ۱. قازلمش دلیك، چـوقور، حفره: قویو قازمق؛ کیرج قویوسی؛ لغم قویوسی. ۲. صو طامارلرینی بولنجـه‌یه قـدر دریك قازیلوب صو ایله طولی طوران و قوغه یا طلومبه ایله صویی آلنان چوقور، بئر، چاه: صو قویوسی؛ بوستان قویوسی = بوکلیشی؛ قویو صویی = آجی صو. || مج. ایکنه ایله قویو قازمق = چوق زحمتلی و بطیء ایشه کیرشمك.

قویوجی { یا قویجی. ـ. قـویو قازیجی، قویو قازمغی صنعت اتخاذ ایدن آدم.

قویولاشدیرمق { فتـ. ۱. بر مایعی دها قویو وکثیف یاپمق: شوپکمزی بر آز دها قویولاشدیرملی. ۲. بر رنکی دها قـویو ایتمك، آچیقلغنی کیدیرمك: بونك یشیلنی قویولاشدیروب صاریسنی آچملی.

قویولاشمق { فل. ۱. مایع دها قالین وکثیف اولمق: پکمز، شربت قایناد‌قجـه قویولاشیر. ۲. رنك قرارمق، دهـا قویو اولمق: بو چـوجق بیودکجه صاچی دها قویولاشیور؛ بعض آغاجلر بیودکجه یاپراقلری قویولاشیر.

قویولق { ـ. ۱. مایعك قالینلغی، کثافت: بالك قویولغی پکمزك کنـدن زیاده‌در. ۲. رنکك قرارمغـه تقربی، آچیق اولمامسی: یشیلك قویولغی ایی ایسه‌ده قرمزیسی برآز دهـا قویولاشدیرملی.

قویوم { ـ. آلتین وکومشـدن معمول سوس مـوادی ویا اوانی.

قویومجی { ـ. آلتین وکومشدن اوانی وسوسه متعلق شیئلر یاپان صنعتکر؛ صیاغ، زرکر: قویومجی ایشی.

قویومجیلق { ـ. قویومجی صنعتی، آلتین وکومشدن اوانی وسوسلر یاپمق صنعتی، صیاغت، زرکرلك.

قویون { ـ. [اسکی ترکجه‌ده «قوی» دیرلر] حیوانات اهلیه‌نك اك نافعی اولان معروف حلیم ومدافعه‌سز حیوان که انسان بونك یوکندن وسودندن واتندن استفاده ایدوب باشلیجه مأکولات و ملبوساتی بوندندر، غنم، میش، طاوار. قویون اسم عمـومیسی اولوب ارککنه: قـوچ، دیشیسنه: ماریه، یاوریسنه: قـوزی، بر یاشنده‌کنه: طوقلو، ایکیسنده‌کنه: شیشك، اوچنده‌کینه: اوکج دیرلر. قیویرجیق، قره‌مان، اوده‌سا، اسپانیول، میخالیج قویونی = اجناسندندر. || مج. حلیم وبوانك آدمـدن کنایه اولور: قویون کبی آدم. || قویون اوتی = آغر اوتی، قوزی پتراغی. || بوینوزسز قویون = حلیم وعاجز آدم، مسکین. || قویون صارمشیغی = قره یازی‌یه مشابه بر نبات. || قورتله قویون بر یرده = امنیت وعدالتدن کنایه. || قویون قیران = قلیج اوتی، قنطارون. || قویون کوزی = پاپادیه نوعی. || قویون ویرکیسی = رسم اغنام. || هر

قويون كندى باجاغندن آصيليرـ
هركس كندى عملندن مسئولدر.
|| قويون ييلى = اسكى ترك تقو-
يمنده بر دورك سكزنجى سنه سى.

قتويون { س. با: قوين.

قتويرمق { فتـ. ١. آرتق طوتماق ، برا-
قمق، صاليويرمك، مانع اولمامق:
صويى قويويردى؛ كوپكى كوند-
زين باغلى طوتوب كيجه باغچه يه
قويويررلر. ٢. حبسدن ويا ديكر
بر محصوريتدن چيقارمق ، سر-
بست براقمق ، اطلاق ، تخليهٔ
سبيل ايتمك: اسيرلرى قويويرديلر؛
بر كيجه حبس ايدوب صباح قو-
يويردى. ٣. اذن ويرمك، كيتمكه
مساعده ايتمك ، براقمق : بن
كانجه يه قدر سن مسافرلرى
قويويرمه. ٤. طوتميوب وضبط
ايتميوب سربست براقمق، قو-
پارمق : برقهقهه قويويردى.

قتويه { س. آوجى قوشلرك قو-
صدقلرى فضلات.

قتويى { وقويى. با: قويو وقويو.

قتويبجى { س. ص. قويان، وضع
ايدن، واضع: ياساق
قويبجى = واضع قانون.

قهّار { ص. عر. [«قهر» دن مبـ.]
زياده سيله قهر وتدمير ايدن،
باتيران، محو ايدن، قوهٔ قاهره
صاحبى. — صفات اللهدن دخى
اولوب قدرت قاهرهٔ الهيه يى
مبيندر.

قهر { سذ. عر. ١. زورلامه ،
زورله بر ايش يابديرمه ،
جبر، اجبار. ذ. ٢. غالب كلوب
باتيرمه، محو وهلاك ايتمه، تدمير
و تنكيل : دشمنلرينى قهر ايتدى؛
كوتى آدملرى الله قهر ايدر.
٣. تر. بر محروميت و مغدو-
ريتدن طولايى كنديني ييه جك
صورتده كدر ايتمه، بويله بركدر
وانفعالدن متأثر اوله، كدر ايچنه
ايشلمه : سعينك مكافاتنى كورمد.
يكندن قهر ايتدى؛ قهرندن تلف
اولدى.

قهراً { حـ. عر. زورله ، جبراً ،
قوهٔ غالبه ايله : كنديسنى
او ايشده قهراً استخدام ايتدى.

قهرلانمق { فل. قهر ايتمك ،
چوق كدر وتأسف
ايتمك.

قهرمان { س. فا. يكيت، پهلوان،
بهادر، بطل : اسكى
زمان قهرمانلرى.

قهرمانانه { ص. حـ. فا. يكيتجه ،
يكيتلكله ، بهادرانه :
برطور قهرمانانه ايله؛ قهرمانانه
هجوم ايتدى.

قهرمانلق { س. يكيتلك ، بها-
درلك.

قهقره { سذ. عر. آرقه سنى چويرـ
ميه رك وحرب ايده رك
واقع اولان رجعت. [بونك يرينه
«رجعت قهقريه» استعمالى دها
شايعدر.]

قهقرى { ص. عر. ذ. قهقريه .
آرقه سنى چويرميه رك
و دائما حرب ايده رك دونمك
حركتنه منسوب ومتعلق: رجعت
قهقريه.

قهقهه { سذ. عر. ١. سسله وچوق
كولمه : قهقهه ايله كولدى،
قهقهه يى قويويردى. ٢. صار-
ماشيق كبى طيرمانير ومور وقيرـ
مزى چيچك آچار برنوع چيچك.
[تركجه لغت اعتباريله «قهقها»
دخى يازيليرـ.]

قهوه { سذ. عر. ١. عن اصل يمندن
چيقوب اليوم كليتاليسى آمر-
يقاده حاصل اولان بر حبه كه
قاورلوب دوكلدكدن صكره
صوده پيشيريلوب ايچيلير: يمن
قهوه سى؛ برازيليا قهوه سى؛ توز
قهوه؛ قورى قهوه : قاورلمش
قهوه . ٢. بو حبه نك قاورلمش
توزندن پيشيريلن شربت : قهوه
ايچمك؛ قهوه پيشيرمك؛ شكرلى
ساده ، آلافرانقه ، آلاتورقه
قهوه . ٣. قهوه ايچيلن عمومى
محل، قهوه خانه : محله قهوه سى؛
قهوه ده اوتورمق ؛ قهوه پيكه-
لرنده ياتمق. || قهوه آلتى = ١.
اساساً آچ قارننه قهوه ايچمه مك
ايچون قهوه دن اول يتن مختصر
يمك. ٢. يمك وقتنك غيرنده
و سفره خارجنده تپسى ايله چيقا-
ريلوب يتن شئ، مختصر وماحضردن
يمك : برپارچه قهوه آلتى ايدەلم؛
صباحلين بر آز قهوه آلتى يدم.
|| قهوه اوجاغى = بيوك دائره لرده
قهوه پيشيريلن اوطه ، قهوه جى
اوطه سى : افنديسنى صالونه آلد-
يلر اوده قهوه اوجاغنه كيردى .
|| قهوه پاره سى = بخشش : آرابه-
جى يه بر قهوه پاره سى وير.
|| قهوه تپسيسى، ابريغى، جزوه-
سى، فنجانلرى ، طاقمى = قهوه يه
مخصوص شيئلر. || قهوه رنكى =
بوز ايله قويو صارى آره سنده
بر لون مخصوص. || قورو قهوه =
قاورلوب دوكلمش قهوه، قهوه
توزى.

قهوه‌جی { س. ١. بر بیوك دائره ده قهوه پیشیروب قوناق خلقیله کلوب کیدنلره ویرمکله مکلف آغا: قهوه‌جی باشی. ٢. عمومی بر قهوه‌خانه طوتوب اداره ایدن آدم. || قورو قهوه‌جی = قاوریلوب دوکلش توز قهوه صاتان آدم.

قهوه‌جیلك { س. قهوه پیشیروب صاتان ویا عمومی بر قهوه‌خانه اداره ایدن آدمك صنعت ومشغولیتی: سیر یرلرنده قهوه‌جیلك ایدیور.

قهوه‌خانه { س. قهوه ایچیلان عمومی محل، قهوه: قهوه‌خانه حوادثی.

قیء { سذ. عر. (زبانزدی همزه‌سز ویاء مشدده ایله‌در) قوصمه، غثیان، استفراغ: قیء ایتمك = قوصمق، غثیان ایتمك.

قیا { س. با: قایا.

قیادت { سذ. عر. قائدلك، قوماندانلق، عسکره قوماندە ایتمه، قوماندە.

قیاس { سذ. عر. ١. بر شیئی دیکر بر شیئه بکزده‌رك ویا اوکا کوره طوته‌رق حکم ایتمه: قیرده‌کی یوللری شهرك صوقاقلرینه قیاس ایتمه‌ملی؛ بنم ایشم اونك ایشنه قیاس اولنماز. ٢. بکزتمه، تمثیل، مشابهت: بو آدمی باشقه‌سنه قیاس ایتمیك؛ بو کیمسه ایله قیاس قبول ایتمز. ٣. د. قاعدهٔ عمومیه‌یه توافق وتبعیت، سماع مقابلی: قیاس‌ایله تصریف اولنان افعال. ٤. مذ. کبری و صغری اوله‌رق ایکی قضیه ایله نتیجه‌دن مرکب دعوی. ٥. ف. آیت و حدیثله مثبت اولمیان ماده‌لرك آیت وحدیثه مستند اولان امثاللرینه تطبیق ایدلمسی: قیاس ایله حکم ایتمك. || بی قیاس = درجه‌سز، حددن زیاده. || خلاف قیاس = شاذ. || علی القیاس = قاعدةً. || علی غیر القیاس = قاعده‌یه مخالف وشاذ اوله‌رق. || قیاس نفس = کندینه بکزده‌رك حکم ایتمه، کندیندن اورنك آلمه.

قیاساً { ح. عر. ١. بکزدلدکده، لدی التطبیق، نسبةً: او ایشه قیاساً بو بر شیء دکلدر. ٢. بکزده‌رك، تشبیه وتطبیق ایله: برینی اوکرنیرسه‌کز دیکرلرینی ده اوکا قیاساً یاپارسکز. ٣. قاعده‌یه تطبیقاً: قیاساً تصریف اولنور. مقابلی: سماعاً.

قیاسه { س. با: قایاسه.

قیاسی { ص. عر. ذ: قیاسیه. ١. تطبیق وتمثیله اولنان: حکم قیاسی. ٢. قاعدهٔ عمومیه‌یه مطابق و تابع اولان: افعال قیاسیه؛ عامل قیاسی. مقابلی: سماعی.

قیاصره { سذ. ج. عر. مذ: قیصر. با: قیصر.

قیافت { سذ. عر. ١. قیلق، شکل خارجی، هیئت، صورت: انسانك اخلاقی قیافتندن بللیدر. ٢. بر آدمك کیدیکی اثوابك هیئت عمومیه‌سی، زی: درویش قیافتنده بر آدم؛ قیافتنی دکیشدیروب غریب بر قیافته کیرمش؛ تبدیل قیافت = طانیمیه‌جق برکسوه کیمك؛ قیلق قیافت یولنده: شکل خارجیسنه دیه‌جك یوق. ٣. انسانك سیما و اشکال خارجیه‌سندن اخلاق واحوال طبیعیه‌سنی استخراج ایتمك معرفتی: علم قیافت، فر. Physiognomonie.

قیافتسز { ص. شکل و صورتی ویا اثوابی یولنده اولمیان، قیافتی اویغونسز: کندیسی پك قیافتسزدر؛ بو دفعه اونی پك قیافتسز کوردم. — تکدیر ایچون دخی قوللانیلیر: هایدی شورادن قیافتسز حریف!

قیافتلی { ص. ١. شکل وصورتی ویا اثوابی اویغون و یولنده اولان: قیافتلی بر آدم ایدی. ٢. فلان زی وقیلقده بولنان: درویش قیافتلی بر آدم کلدی.

قیافتنامه { س. علم قیافتدن بحث ایدن کتاب.

قیاق { ص. («قییمق» دن) ١. اسیرکمین، قییان، غدار، مرحمتسز: پك قیاق آدم. ٢. شدتلی، شدید، جسور: قیاق قهرمان ایدی. ٣. آشیری، فوق العاده، مبالغه‌لی: قیاق کوزل؛ قیاق بهادر؛ قیاق زنکین. = ح. ١. پك، زیاده، رعنا: قیاق اوینایور، قوشیور. ٢. مرحمتسزجه، اسیرکه‌مکسزین: قیاق کیدیور.

قیاقلق { س. اسیرکه‌مه، مرحمتسزلك، غدارلق: اونك قیاقلغی امثالسزدر.

قیام { سذ. عر. ١. قالقمه، آیاغه قالقمه، آیاقده طورمه:

قیام ایتمك = قالقمق؛ قیامده اولمق = آیاقده بولنمق. ۲. برینه حرمت ورعایت مقصدیله آیاغه قالقمه: کمال تواضعندن هر کلنه قیام ایدر؛ مقام رسمیده قیام اولنماز. ۳. نمازك آیاقده اجرا اولنان قسمی: قیامده اوقونه‌جق دعا؛ قیام ورکوع وقعود. ٤. علی الاطلاق نماز، عبادت: ایشی کوندوز صیام کیجه قیام ایدی. ٥. بر ایشه قالقشمه، تشبث، مبادرت، ابتدار: هیئتنده‌کی آدملرك جمله‌سنی عزل وتبدیله قیام ایتدی. ٦. قارشی طورمه، آیاقلانمه. ۷. حشر، بعث بعد الموت، قیامت: یوم القیام = قیامت کونی، روز محشر. || مج. قیام فلامه‌سی = برلیماندن قالقه‌جق کمیلرك چکدکاری مربع الشکل بایراق که اطرافی ماوی واورته‌سی بیاض اولور.

قِیامَت { سث. عر. ۱. آخرزمانده بتون موتالرك قالقوب حشر ونشر اولمسی، عالمك بوزلمسی: قیامت کونی؛ قیامته قدر = الی آخر الدوران. ۲. مج. فوق العاده خرابیت، مصیبت، آفت: بو بنم ایچون بر قیامتدر. ۳. کورلدی، پاتیردی: قیامت قوبدی؛ قیامتی قوپاردی.

قیپ { یاخود قیب. د. قاف مکسوره ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کاوب مبالغه و تأکید بیان ایدر: قیپ قزیل؛ قیپ قرمزی.

قیپ { و قیپر. مه. متصل قیملدانمنی تصویر وتقلید ایدوب اکثریا مکرر قوللانیلیر: کوزلرینی قیپ قیپ قیپمق؛ قیپر قیپر قیملدانمق.

قیپر { قیپردامق، قیپردی وسائره. با: قپر وسائره.

قیت { قیتلق وسائره. با: قط وسائره.

قیجر { قیجردامق، قیجردی وسائره. با: غیجر وسائره.

قیجی { قیجیق، قیجیقلامق وسائره. با: غیجی وسائره.

قیجی { س. ینیرکن دیل یاقان شیء. || آجی قیجی = بر جنس نبات طبی.

قیچ { س. ۱. آرقه طرف، آرت، کری. ۲. حیوان کریسی، ورا. صاغری، مقعد. ۳. کمینك آرقه طرفی، کریسی، پوپه. ٤. اسلحهٔ ناریه‌نك قوبروغی، کریسی. ٥. حیوانك آرت آیاغیله اورمه‌سی، چفته: قیچ آتمق = چفته اورمق. || قیچ آتدیرمق = کچمك، تقدم ایتمك: تجربه ذکاوته قیچ آتدیرر. || باشسز قیچسز = بی سروبن.

قیچی { حد. کوپکی جلب ایچون مکرر قوللانیلیر، «اوش» مقابلی: قیچی قیچی، اوش اوش. ═. س. قیچی قیچی [چوجق لساننده] کوپك، کلب. [اوش اوش کبی.]

قیچین { ح. آرقه‌یه طوغری، کریسین کری: قایق قیچین قیچین یاناشدی؛ اتك اوپدكدن صکره آرقه‌سنی چویرمیوب قیچین قیچین دوندی؛ قیچین قیچین کلمك = سومسوك سومسوك، یواش یواش برینك یاننه صوقلمق.

قیح { سذ. عر. ط. ایریك؛ قیح مثانی = مثانه‌دن افراز اولنان ایریك؛ قیح کاذب = ایریکه بکزر بعض افرازات.

قَید { سذ. عر. ج: قیود. ۱. باغلامه، ربط، بند: طاوغی آیاغندن، قوچی بوینوزندن قید ایتمك. ۲. باغلایه‌جق شیء، باغ، بند، رابطه: آیاغنده‌کی قیدی قوپاردی؛ قیود قویه ایله مقید ایدی. ۳. یازیلان ویا ورود ایدن محررات رسمیه وتجاریه وسائره‌نك خلاصهٔ مآلیله تاریخ ونومره‌لرینك دفتر مخصوصنه کچیرلمسی: بو اوراقی قید ایتدیرك. ٤. بوصورتله دفتره کچیریلان خلاصه ونومره وتاریخ: او تذکره‌نك قیدی بولنه‌مدی؛ قیدینه مراجعت ایتملی؛ قیدینی چیقارملی؛ قیود عتیقه. ٥. تعمیم واطلاق مقابلی اوله‌رق بر شیئك تحدید وتعیینی، بر طاقم شرائط ایله مقید اولمسی: هیچ بر قید وشرط بیان ایتمه‌مش؛ کندیسی تضمینی بعض قیودله تعهد ایتمشدر؛ بلا قید وشرط = شرطسز وقیدسز اوله‌رق، علی الاطلاق؛ اونك تکفلی بر قیدله مقیددر. ٦. اهمیت ویرمه، وظیفه ایدنمه، امورسانمه، غائله: کندیسی دنیاده بر شیئی قید ایتمیور؛ شمدی اوغلنی بر مکتبه ادخال ایتمك قیدنده‌در؛ آدم! قید ایتمه. ۷. بر آدمك عسکرلکه یا بر خدمته ویاخود بر مکتب وسائره‌یه قبولیله اسمنك دفتر مخصوصنه کچیرلمسی: اوغلکزی مکتبه قید ایتدیردیکزمی؟

كنديسى عسكره قيد اولندى؛ دها قيدى اجرا اولنمدى. ٨. تعليقات، حواشى: قيدلى برصرف كتابى بولدم. ٩. برجمله ويا تركيبك اجزاسندن اوله‌رق مفهومى تحديد ايدن جزء: بر سوزى يازاركن قيدلرينى برلى برينه قويملى كه معناى مقصودك غيرى برمعنا آڭلاشلمسون. ١٠. مرانغوز ايشلرنده ايكى تخته‌يى بر برينه ربط ايدن تخته: بوچكمجه كوزل يابلمش اما يان قيدلرى صاغلام دكل. || بلاقيد، بى قيد = قائده‌سز، ايليشيكسز، برشيئه اهميت ويرمكسزين. || ترقين قيد = طرد، قوغمه. || قيد حيات = برحيات بولندقجه، حياتيله مشروط: قيد حياتله معاش باغلاديلر = ياشادقجه آلمق شرطيله. || قيد و شرط = بر كلام ويا مقاوله‌نك بعض جهتلرينى تحديد ايدن وبر شرطه مشروط قيلان سوز ويا فقره: بلا قيد وشرط.

قيدسز { ص. برشيئه اهميت ويرمز، برشيئى امور سانماز، اهمالجى، ايليشيكسز: پك قيدسز آدمدر.

قيدسزلق { ا. برشيئه اهميت ويرميش، اهمال، ايليشيكسزلك.

قيدبقلامق { قيدبقلامق. لا: غيدبقلامق و سائره.

قير { ا. ١. غيرمسكون ير، شهر وقريه خارجى، صحرا: قيره چيقمق؛ قيرلرده كزمك. ٢. ايشلنمه‌مش، خالى ير: قيرلرده بيتن اوتلر. || بوز قير = آوروپا لسانلرنده ستپ Steppe دينلن سبريانك واسع صحرالرى. || قير سردارى = خيدودلرى تعقيب و يوللرى تأمين ايتمك مقصديله تعيين اولنمش بر باشيبوزوق بولوكنك باشى.

قير { ص. كول رنكنه چالار بياض، كيرلى آق: قير آت، قير صقال. || آلا قير = قاريشيق رنكلى قير. || اوكيك قيرى = بوقوشك توكلرينه بكزر رنكده. || باقلا قيرى = قورشونى يه مائل قير. || بوز قير = بياضله بوز آره‌سنده، بوزه چالار قير. || قير جيل = بياض بكلكى قير. || دميرقيرى = سياهى زياده قير، دمير رنكنده. || صيچان قيرى = سنجابى يه چالار قير. || طورونه قيرى = طورونه رنكده قير. || قيرقيل = قير صقاللى. || كوك قير = ماوى يه چالار قير. == ا. ١. كوك رنكنه چالار بياض رنك، قير رنكى: صقالنه قير دوشمش، سرپمش؛ قيرى سياهندن زياده. ٢. قير طونلى آت: اونك بركوزل قيرى واردر؛ قيره بينمشيدى.

قيراج { ص. ١. قيرحالنده، ايشلنمه‌مش، اعمار اولنمامش، خالى وغير منبت: قيراج يرلر؛ قيراج طوپراق. ٢. برشئ حاصل ايتمز، عقيم (ير).

قيراط { سن. عر. [يونانيدن مأخوذ اولوب بوينوز ديمكدر] درت دانه كچى بوينوزى چكردكندن عبارت مجوهرات وسائره يه مخصوص بر وزن اولوب يكرمى دردى بر مثقال ايدر. [آوروپا لسانلرنده عربيدن آلنه‌رق Carat دينير.]

قيراغى { ويا قيراغو. ا. صوئوق و آياز هوالرده طوكمش حالنده ياغان وياخود ياغدقدن صكره طونان چيك ژاله: قيراغى ياغمش؛ بو قيراغى اكينلرى، باغلرى ياقدى.

قيراق { ص. با: قيراق.

قيران { ص. [« قيرمق » دن] محو وتلف ايدن، مهلك، مخرب: قويون قيران = قويونلرى اتلاف ايدن صالغين خسته‌لق؛ صاچ قيران = صاچى دوشورور علت، داء الثعلب.

قيرانته { ص. با: قرانته.

قيرچين { ا. حيوانانه دوشن صالغين خسته‌لق.

قيرچيل { ص. ١. بياضله قاريشيق قير رنكنده: قيرچيل برآت. ٢. قيصه، بربرينه كيركين سرت قيل: قيرچيل بربوستكى.

قيرديرمق { فتـ. ١. باشقه‌سى واسطه‌سيله قيرمق، كسر ايتديرمك: شو طاشلرى، جوزلرى قيرديرملى. ٢. اسقونطو ايتديرمك، مهلتله اودنه‌جك بر سند و پوليچه ومعاش صورتى وسائره‌نك بر مقدارندن واز كچه‌رك بقيه‌سنى پشين اودتمك: پوليچه‌يى يوزده اون اكسيكنه قيرديردم. ٣. تهلكه‌يه قويوب هلاكنه سبب اولمق: فن حربه مغاير بر موقع طوتمقله خيلى عسكر قيرديردى. ٤. ايندير. تمك، تنزيل ايتديرمك: اتمك فياتنى خيلى قيرديردى.

قیرغین { ص. ١. قیرلمش، آشاغیلامش، تنزل ایتمش، شدتی کچمش : قیرغین صو = پك صیجاق دکل، ایلیق. ٢. خاطری قیرلمش، خاطرمانده، طارغین : کندیسی بکا قیرغیندر. == س. حیواناته دوشن صالغین خسته‌لق : بالیق قیرغینی. (قیرجین کبی.)

قیرغینلق { س. ١. طارغینلق، خاطر قالمه : بو قیرغینلغك سببی نه در ؟ ٢. قیریقلق، وجوده عارض اولان کوشکلك.

قیرقز { س. ترك اقواممندن سیبریه‌نك غرب جهتنده وبحر خزرك شمالنده طولاشیر بیوك بر قوم : قیرقز قزاغی.

قیرلاغان { س. یومروجاق، طاعون اوری. || مج. قیرلاغان سوریسی = اشخاص مضره کروهی.

قیرلمق { فل. لز. ١. کسراولنمق، منکسر اولمق : جام، بارداق دوشوب قیرلدی. ٢. کلیته تلف اولمق، محو و هلاك اولمق: ایلك ظهور ایدن قولرادن چوق خلق قیرلدی؛ فیلیبینده آمریقالیلرك چوق عسکری قیرلدی. ٣. وجود قیریق اولمق، قیریقلق طویمق. ٤. طارلمق، کوجنمك، منفعل اولمق: بیلم نه سببدن بکا قیرلدی. ٥. شدتی کچمك، شدتی قلملمق : روزکار، فرطونه، صوغوق قیرلدی. ٦. ناز ایله صاللانوب بدنك بعض یرلرینی اویناتمق : قیرله‌رق یوریور؛ او قدر قیرلمق ده عیبدر. ٧. قاتلانمق، بوکلمك : بو کوملکك یاقه‌سی قیرلماز. || آیاق، ال قیرلمق = بددعادر : الی قیرلسون؛ آیاغی قیرلسون. || بل قیرلمق = بل بوکلمك، ضعف و فتور طاری اولمق، چوق یورلمق. || قول قنات قیرلمق = زبون اولمق. || کوله‌دن قیرلمق = قاتلمق. || چیت قیرلدم = پك نازلی و شیق قیافتلی.

قیرلمه { س. ١. قیرلمق ایشی. ١! : قیرلمق. ٢. ناز، نازلی یورویش، رفتار ناز.

قیرلی { س. چاوش قوشنك برنوع کوچکی : قیرلی قوشی.

قیرمق { فت. ١. سرت بر شیئی ضرب وصدمه ایله پارچه‌لره آیرمق، کسر و شکست ایتمك : طاشی، آیینه‌یی، جوزی، دکنکی قیرمق. ٢. طوغرامق، پاره‌لامق، قبا وایری اوکوتمك : ایمکی قیرمق؛ بولغوری قیرمق. ٣. باتیرمق، قهر وتدمیر ایتمك، مغلوب و اتلاف ایلك : دشمنك عسکرینی قیردی. ٤. ایندیرمك، تنزیل ایتمك : فیاتنی قیردی. ٥. مؤجل بر سند وپولیچه و صورت وسائره‌نك برمقدارینی تنزیل ایله اوست طرفنی پشین ویرمك، اسقونتو ایتمك : فلان صراف پولیچه، اسهام، معاش صورتی وسائره قیرار؛ یوزده یکرمی اکسیکنه قیرارلر. ٦. کوجندیرمك، خاطر یاپمامق : بو قدرجق شیء ایچون بنی قیرمایلك؛ بن سزی قیرمام. ٧. بوکمك، قاتلامق : شوکاغدی، شو بزلری قیروب طوپلایك. ٨. چوق حیوانات کسمك. ٩. کلیتلی آقچه قزانمق : آماده پاره قیردی. ١٠. برشیئك شدتنی کسمك، ایندیرمك : کونش صوغوغی قیردی؛ یاغمور فرطونه‌یی قیرار. ١١. تسکین ایتمك : عنادی قیرمق؛ قولنجی قیرمق. || بل قیرمق = چوق یورمق، فتور ویرمك. || بورون قیرمق = کبری تذلیل ایتمك. || پوت، قوز قیرمق = خطا ایتمك، لقردی قاچیرمق. || قیردیغی جوز بیکی کچدی = ایتدیکی مناسبتسزلکلر حدی آشدی.

قیرمه { س. ١. قیرمق ایشی. ١! : قیرمق. ٢. قماشی قاتلامقله یاپیلان اثواب سوسی : فیستانك قیرمه‌لری چوق اولور. ٣. قماش وسائره‌نك قاتلاندیغی وبوکلدیکی یرده پیدا ایتدیکی چیزکی : شالینك قیرمه‌لرینی بوزمق ممکن دکلدر. ٤. سیاقت دینلن برنوع یازی‌که وقتیله محاسبه‌ده مستعمل ایدی. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر :] قیرمه یازی. || نسخ، تعلیق قیرمه‌سی = شکسته دینلن سرعتلی یازی. || قیرمه طاش = [صفت کبی] شوسه‌لر ایچون قیرلمش اوفاق طاش.

قیرمه‌جی { س. مطبعه‌ده باصلمش فورمه‌لری قیروب قاتلایان ایشجی.

قیرمه‌لامق { فت. ١. اوفالتمق، طوغرامق. ٢. اثواب وسائره‌یه قیرمه‌لر یاپمق.

قیرمه‌لی { ص. قیرمه‌لری چوق : قیرمه‌لی فیستان.

قیرندی { س. ١. قیریلان برشیئك پارچه‌لری، قیرلمقدن چیقان اوفاق پارچه‌لر، اوفانتی، قرضه : ایمك قیرندیلری؛ جام

قیرندیلری. ۲. اوفاق تفك شیء، بقیهٔ جزئیه: اسکی ثروتنك آنجق قرندیلری قالمش.

قیرنمق { فل. نازوشیوه ایله حرام ایتمك، ناز ایله قیریله‌رق یوریمك.

قیریق { ص. ۱. قیرلمش، منکسر، شکسته: قیریق طاش، دکنك، دستی؛ قولنك قیریق یری. ۲. صوبی قاریشیق، خالص جنس اولمیان: قیریق تازی. = س. ۱. برعضوك قیرلمش یری: قولك قیریغنی باغلامق؛ طباغك قیریغنی یاپیشدیرمق. ۲. قیریلان شیئك پارچه‌لری: جام قیریغی. ۳. دوکیلوب اریجه پارچه‌لر حالنه قونمش شیء: آربه، بغدای قیریغی. || قیریق دوکوك = ۱. نامربوط، پریشان سوز. ۲. قیریلوب دوکیلندن اوته‌ده بریده قالمش جزئی شیلر: قیریق دوکوك طوپلایورز.

قیریقجی { س. قیریلان عضولری باغلایه‌رق ایی ایدن عملی جراح، چیقیقجی.

قیریقجیلق { س. قیریلان عضولری باغلامقله ایی ایتمك صنعت عملیه‌سی، چیقیقجیلق.

قیریقلق { س. ۱. قیریلان، قیریق اولان شیئك حالی. [اسم اوله‌رق «قیریق» دها مستعملدر.] ۲. صوثوق آلمه‌دن وسائر اسبابدن حاصل اولان نشئه‌سزلك وبتون بدنده وکمیکلرده حس اولنان آغری ویورغونلق، انحراف: وجودمده بر قیریقلق طویورم؛ بر قیریقلغم واردر.

قیریقمق { فت. با: قرقمق.

قیریم { س. ۱. کلیتله حیوانات اکسلمه‌سی: قویون، ایناك قریمی. ۲. خرستیانلرك پرهیز بوزمه‌لری: ات قیریمی. ۳. اثواب قیرمه‌سی.

قیز { یاخود قز. س. ۱. کنج واولنمه‌مش دیشی انسان، جاریه، دختر: بر قیز چیقدی؛ کویك قیزلری خوره تپیورلردی. ۲. دیشی اولاد، اولاد اناث، بنت، کریمه، دختر: ایکی اوغلی و بر قیزی واردر؛ قیزلرینی اولندیردی؛ قوجه‌ده بر قیزی واردر؛ قیزینك اوغللری. ۳. بکر، دوشیزه: ایکی سنه اول اولنمش ایسه‌ده الیوم قیز اولدیغی مرویدر؛ ایکی دفعه اولنوب بر دفعه‌سنده قیز دیکرنده ثیبه آلدی. = ص. دیشی، اناثدن: قیز چوجق = صبیه؛ قیز اوغلان = بکر؛ قیز قرنداش = همشیره، اخت؛ قیز اولاد = بنت، کریمه. || قیز آلمق = تزوج، ازدواج ایتمك: عشایر خلقی کندی عشیرتلرندن قیز آلمازلر؛ قیز آلوب ویرمك = صهریت، مصاهرت ایتمك. || قیزلر آغاسی = دارالسعادة الشریفه آغاسی. || قیز اوغلان = بکر، دوشیزه. [قیز اوغلان قیز دخی دینلیرسه‌ده، بو ترکیب غریب کورینور.] || خانم قیز = کنج و تربیه‌لی قیز، فر. Mademoizelle مادمازل عنواننك عدیلیدر. || خدمتجی قیز = بسلمه، یاناشمه قیز. || قز قوشی = آغاج قاقانك یشیل برنوعی. || قیزکبی = تربیه‌لی و محجوب آدم. || قیز کلیمی = عشائر قیزلرینك طوقودقلری برنوع مقبول کلیم. || قیز ممه‌سی = برنوع شفتالی و آغاج قاونی. || قیز و یرمك = اولندیرمك. || هکیم قیزلر = قتولیك راهبه‌لری.

قیزارتمق { فت. ۱. قرمزی ایتمك، قزیل رنکنی ویرمك: کونشك الماینی قیزارتدی. ۲. طاوه‌ده قرمزی اولنجه‌یه قدر قاورمق، یاغ ایچنده دوندیره‌رك پیشیرمك: ات، بالیق قیزارتمق. || یوز قیزارتمق = بر شیء ایستمك محجوبیتنی کوزه آلدیرمق.

قیزارتمه { س. طاوه ویا تنجره‌ده قیزاردلمش ات ویا بالیق یمکی: دوکون قیزارتمه‌سی = ات قیزارتمه‌سنك بر نوعی. = ص. طاوه‌ده قیزاردلمش: قیزارتمه بالیق.

قیزارمق { فل. ۱. قزیل، قرمزی اولمق، قرمزیلاشمق، احمرار ایتمك، سرخ اولمق: حوضده‌کی بالقلر، شو تارله‌ده‌کی چیچکلر نه کوزل قیزارمش! الماکونشی کوردکجه قیزارر. ۲. (میوه) اولمق، کال بولمق: قیزیلجقلر، اوزوملر، اریکلر قیزارمغه باشلادی. ۳. اوتانمق، محجوب وخجل اولمق، خجالتدن قان یوزه فیرلایوب چهره قیرمزی اولمق: اوسوزی سویلرکن قیزاردی. ٤. (ات وبالیق وسائره) طاوه ویا تنجره‌ده قیرمزی اولنجه‌یه قدر قاوریلوب پیشمك: بالیقلر قیزاردی؛ اتی قیزارنجه‌یه قدر قاورمه‌لی. || قیزاروب مورارمق، قیزاروب بو-

زارمق = محجوب اولمق، محجو. بیتندن رنکدن رنکه کیرمك.
|| کوز قیزارمق = آغلامق.
|| کومور قیزارمق = طوتیشمق، یانمق.

قیزاق { س. ۱. قار وبوزك اوزرینه قایمق اوزره تکرلکسز و آلچاق برنوع آرابه‌که اقطار شمالیه‌ده کوپکلره ومأنوس صیغینلره چکدیررلر: قیزاقله سیاحت ایتمك؛ قیزاغه بینمك. ۲. چوجقلرك قارلی وبوزلی اینیشلرده قایوب اکلنمك ایچون اوزرینه اوتوردقلری تخته پارچه‌سی: قیزاق قایمق. ۳. بحـ. اوزرنده کمی انشا ایدیلوب برابر دکیزه ایندیریلن دستکاه. ۴. قایغك دستکاهدن ویا قایقخانه‌دن دکیزه ایندیرلسیچون آغاج دوشنمش میللی یول اوزرنده قایدیریلان برنوع بشیك: قایغی قیزاغه آلمق، قیزاقله ایندیرمك. [اسکی ترکجه‌ده «غریلغاج» دینیردی.]

قیزاقلق { س. دوشمه تخته‌لرینك آلتنده‌کی قلبیجلامه کیریشلر.

قیزالاق { س. کلینجك چیچکی. مر.

قیزاموق { س. اکثریا چوجقلره عارض اولان و بر نوع حما ایله برابر بدنده قرمزیمسی برطاقم قباریقلر دوککدن عبارت اولان علت مستولیه که «قزیل»دن خفیفجه‌در، حصبه: قیزاموق چیقارمق، قیزاموغه طوتلمق.

قیزان { س. جسور ومسلح کنج کویلی، کوی قهرمانی: طاغ آوینه قیزان کوندرمك. || قاری قیزان = بتون خلق، عموم اهالی.

قیزدیرمق { فت. ۱. آتشده تسخین ایدوب قیزارتمق. ۲. حدتلندیرمك، اغضاب ایتمك، برینك قیزه‌جغی سوز سویلمك ویا ایش یاپمق: کندیسنی قیزدیرمق ایچون سویلدم؛ مخصوص اکلنمك ایچون برینی قیزدیروب باغرتمق. ۳. آزدیرمق، آزمه‌سنه سببیت ویرمك: قوجلری قیزدیرمق. ۴. حرارت ویرمك، قیزشمه‌سنی موجب اولمق: قرمزی بوبر طاوقلری قیزدیرر = یومورطلامق استعدادینی ویرر.

قیزشمق { فل. ۱. کسب شدت ایتمك، اشتداد ایلمك، آلولنمك، اشتعال ایلمك: غاوغا، مباحثه قیزشدی ۲. رواج بولمق، رواج وداد وستد آرتمق: بازار، آلیش ویریش قیزشدی. ۳. قیزغینلق و حرارت پیدا ایتمك، آزمق، چفتنی آرامق، کوسنمك: آیغر، قوچ، طاوقلر قیزشدی.

قیزغیرمق { فل. ۱. (بیلان) ایصلق چالمق. ۲. (طوغان) آوه اینرکن برصدای مخصوصله باغرمق. مر.

قیزغین { ص. ۱. چوق تسخین اولنمش، پك صیجاق: قیزغین دمیر؛ قیزغین صو. ۲. طارغین، کوجنمش، حدته کلمش: شمدی پك قیزغیندر لقردی سویلنمز. ۳. اشتداد ایتمش، آلولنمش، مشتعل: قیزغین غاوغا؛ قیزغین مباحثه. ۴. آزمش، آزغین، کوسنمش: قیزغین بوغا، آیغر، قیصراق.

قیزغینلق { س. ۱. چوق ایصینمش شیئك حالی، زیاده صیجاقلق: دمیرك قیزغینلغی. ۲. طارغینلق، کوجنمه حدت، غضب: شمدی قیزغینلغی واردر. ۳. آلولنمه، اشتداد، اشتعال: غاوغانك، مباحثه‌نك قیزغینلغی. ۴. آزغینلق، کوسنمه: بوغانك، آیغیرك، اینکك قیزغینلغی.

قیزل { یاخود قزیل ویاقیزیل. ص. ۱. قرمزی، آل، احمر، سرخ: قیزل الما؛ قیزل طوپراق؛ قیزیل بویا. [بوکوزل لغت مخصوصه طورورکن استانبولجه‌متروکیتیله بورنکك برنوعنه مخصوص اولان «قرمزی» لغتنك استعمالی شایان تأسفدر.] ۲. قرمزی اوله‌جق درجه‌ده ایصینمش، قیزغین: قیزل دمیر. ۳. اشقر: قیزل صقال. ۴. نوع وجنسنده پك مبالغه‌لی، آشیری درجه‌ده اولان: قیزل دلی. ۵. آلتین، آلتیندن، مذهب، زرین: قیزل الما، قیزل قویون. مر. || قیزل آطه‌لر = مرمره‌ده استانبول قربنده‌کی کوچك آطه‌لر. || قیزل آغاج = معروف برجنس اورمان آغاجی که کراسته‌سی قوللانیلیر. || قیزل باش = ۱. شاه اسماعیلك برصنف عسکری، سرخ سران. ۲. غلاة شیعه‌دن بر طائفه. || قیزل خسته‌لق = اسم اولموق. قیزل دینلن علت ساریه. || قیزل سوکوت = سوکوت آغاجنك برجنسی. || قیزل شاب = آچیق افلاطونی رنك. || قیزل

يابراق = آغر اوتى. || قيزل يمور.
طه = ياسقاليه يمورطه‌سى. == س.
قزاموغه. بكزر و اوندن شدتلى
برسارى خسته‌لقكه چوجقلره
عارض اولور و تنك اوزرنده
قرمزى قبارجقلر چيقارميوب
بتون وجودك قيزارمه‌سنى موجب
اولور، اسقارلاتين. [قيزل خسته‌
لق دخى دينلير.]

قيزلجق { س. زيتوندن اوفاراق اوله‌رق خام ايكن بياض
ويتيشديكنده قرمزى رنكنده
ميخوشجه و قابض بر ميوه‌كه
طاغلرده خدايى نابت اوله‌رق
چوق اولوب باغچه‌لرده دخى
يتيشديريلير: قيزلجق يمك؛ قيزلجق
شروبى، رچلى. || قيزلجق آغاجى =
بو ميوه‌يى ويرن آغاج كه اورته
بيوكلكنده اولوب خشبى پك
سرت اولمغله دكنك و سائره
ياپيلير. || قيزلجق صوپه‌سى =
طياق، تأديب.

قيزلجه { ص. قرمزيمسى، قر- مزى‌يه چالار. || قيزلجه
بوغداى = بر جنس يومشاق بو
غداى. || قيزلجه قيامت = ولوله.

قيزللق { س. ١. قرمزيلق، قرمزى رنك، حمرت؛ يانغين
قيزللغى = آلوينك انعكاسى. ٢.
قيزل خسته‌لق، قيزل، اسقارلا-
تين. ٣. بر نوع دوزكون. ||
قيزللق اوتى = اشك قولاغى.

قيسراق { س. با: قيصراق.

قيسى { س. با: قايسى.

قيش { س. ١. سنه‌نك فصول اربعه‌سنك اك صوغوغى كه
اقليمزده كانون اول ايله كانون ثانى
و شباطدن عبارتدر، شتا،
زمستان: قيش موسمى؛ قيش كونى؛
قيش صوغوغى؛ قيش آرمودى،
قاوونى = قيشه قدر طيانابيلنلرى.
٢. سنه‌نك ايكى يه تقسيمنده
روز قاسمدن روز خضره‌دك
آلتى آى سورن وهواسى صو-
غوق اولان نصفى: آلتى آى
قيش ياغمورلى صرتندن چيقار-
مدى؛ قيش تداركانى؛ قيش
ذخيره‌سى. ٣. صوغوق، صو-
غوق هوا، قار وياغمور وفرطو-
نه‌كبى موسم شتا علائمى، برد،
برودت، سرما: بو سنه چوق قيش
اولدى؛ كچن سنه قيش ياپمدى؛
اقاليم حاره‌ده قيش اولماز؛ قيشه
طيانه‌ماز. || قره قيش = قيشك
اورته‌سى و اك شدتلى وقتى،
زمهرير: قره قيشده يولجيلق
ايتمك نه قدر زور. || ياز قيش =
صيف وشتا، دائما: ياز قيش
بردرلو اثواب كيير. || قيش ياپمق =
هوا صوغوق اولمق: روسيه‌ده
چوق قيش ياپار. || قيش يمك =
قيشك صوغوغنه معروض اولمق.
== ص. صوغوق، بارد، سرد:
قيش هوا.

قيشلاتمق { فتـ. قيشى كچيرتمك: قويونلرى بو سنه
نره‌ده قيشلاته‌جقسكز؟

قيشلاق { ياخود قيشله. س. ١. وقتيله موسم شتاده
حربك تعطيلى معتاد اولمغله او
موسمده عسكر واردونك چكلد-
يكى محل: قاسمدن صوكره
اردوى همايون بلغراد قيشلاغنه
چكلمشيدى؛ شرق اردوسى
ارضروم قيشلاغنده بولنيوردى.
٢. قويون كبى حيوانات اهليه-
نك قيشين چكلدكلرى معتدل
هوالى وقار ياغماز بر وبوبله ير-
لرده‌كى مرعا، يايلاق (يايله)
مقابلى: قويونلركزى خانقى
قيشلاقده قيشلاتيورسكز؟ او
چفتلكك اصل ايرادى قيشلاقد-
ندر، كوزل قيشلاقلرى واردر؛
برقيشلاق استيجار ايتدم. ٣. با:
قيشله.

قيشلامق { لا. ١. قيش اولمق، قيش حكمنى اجرا
ايتمك، صوغوق اولمق: هوا
قيشلادى؛ كانون ثانيده ايدك ده
دها هيچ قيشلامامشيدى. ٢.
قيشى كچيرمك: بو سنه غالبا
كوشكده قيشلايه جغز؛ قويونلركز
نره‌ده قيشلايور؟ شرق اردو-
سى اكثريا ارضرومده و غرب
اردوسى بلغراده قيشلاردى.

قيشلق { ص. قيش موسمنه، صو- غوق موسمه مخصوص،
شتوى: قيشلق اثواب؛ قيشلق
او؛ قيشلق ذخيره. == س. قيشين
اقامت اولنان خانه، قيش مسكنى:
ياليسى واردر بر قيشلقده تدا-
رك ايدرسه مكمل اوله‌جقدر.

قيشين { ظز. قيش موسمنده، قيش ايكن، قيش وقتنده:
قيشين نره‌ده اوتوريورسكز؟
قيشين سياحت ايتمك پك زوردر.

قيص { مه. قاف مكسوره ايله باشلار بعض تركجه كلمه‌لرك
باشنه كيروب تأكيد ومبالغه بيان
ايدر: قيص قيوراق باغلامق.

قيصاج { س. ١. دميرجيلرك قيزغين دميرى طوتد-

قلری کلبتان وماشه کبی بیوك بر دمیر آلتلری. ٢. استاقوز کبی بعض حیوانلرك طوتوب صیقمغه وحتی کسمکه مخصوص عضولری: استاقوز قیصاجیله پارمغمی صیقوب قوپاره‌جق اولدی.

قیصاجلامق { فتـ. ١. بیوك دمیرجی کلبتانیله طوتوب صیقمق: دمیرجی قیزغین دمیری قیصاجلادی. ٢. زمان قدیمده بو معامله‌دن عبارت اولان اشکنجه‌یی اجرا ایتمك: اللرینی قیصاجلادیلر. ٣. استاقوز واوکا مشابه حیوان قیصاجیله طوتوب صیقمق: استاقوز فنا حالده المی قیصاجلادی.

قیصالتمق { فتـ. قیصه ایتمك، آزالتمق، تقصیر ایتمك، کسوب و قیروب قیصه یاپمق: دیرکی، اثوابی، صاچی، صقالی قیصالتمق؛ یولی قیصالتمق.

قیصالمق { فلـ. ١. قیصه اولمق، بوی آزالمق، قیصه کلمکه باشلامق، چکلمك، تقصر ایتمك: تخته‌نك اوجی کسیلیرسه قیصاله‌جقدر؛ بو اثواب چوق قیصالدی؛ فانله ییقاندقجه قیصالیر. ٢. مختصر ومجمل اولمق: شمدی عباره، افاده قیصالدی؛ دمیر یولندن طولایی آناطولینك یوللری قیصالدی؛ کونلر کیتدکجه قیصالیور.

قیصدیرمق { فتـ. ١. صیقان بر شیئه طوتدیروب صیقدیرمق: الی قپویه، ماکینه‌یه قیصدیردم. ٢. طار یره کتیروب طوتمق، اله کچیرمك، یاقه‌لامق: کندیسنی بر کوشه‌ده قیصدیردی.

قیصر { سنـ. عر. ج. قیاصره. [لا. Cæsar] اسکی روما و بیزانس ایمپراطوری: قیصر روم؛ اسکی قسطنطنیه قیاصره‌سی. [مشهور قیصرك اسمندن تعمیم اولنمشدر. الیوم آلمانیه ایمپراطورلرینه کندی لسانلرنده بو نام و یرلدیکی کبی، روسیه ایمپراطورلرینه ویریلن « چار » یاخود « قزار » اسمی‌ده بوندن تحریف اولنمشدر.]

قیصراق { سـ. بیکیر دیشیسی، کرك بینك و قوشی وکرك یوك بیکیرینك دیشیسی: کوزل بر قیصراغی واردر؛ جنس قیصراق؛ عرب قیصراغی.

قیصری { صـ. عر. أ: قیصریه. اسکی روم ایمپراطورلرینه ویا بالخاصه قیصر نام روما سردار ورئیسنه منسوب ومتعلق. || طـ. عملیات قیصریه = حیاتندن قطع امید اولنان کبه بر قادینك قارننك شقیله چوجغنك قورتارلمسی عملیاتی که مشهور قیصر دخی بویله بر عملیاتله دنیایه کلمشدر.

قیصریق { صـ. طوتوق، بجریکسز، مسکین، عاجز: قیصریق آدم.

قیصقاج { سـ. آچیلوب قپانیر اکرتی مردیون.

قیصقانج { سـ. کندی سودیکنه ویا عائله‌سنه باشقه‌سنك باقدیغنی و یناشدیغنی چکه‌مه‌مك خاصه‌سی وطبیعتی، غیرت، رقابت: سببسز یره قیصقانج ایی بر خصلت دکلدر. = صـ. ١. قیصقانان، کندی سودیکنه ویا عائله‌سنه باشقه‌سنك باقوب یاناشدیغنی چکه‌مین، غیرتلی، غیور: پك قیصقانج آدمدر. ٢. حسدایدن: بو چوجق نه قدر قیصقانج!

قیصقانجلق { سـ. سودیکنك ویا عائله‌سنك باشقه‌سیله قونیشدیغنی ویا مناسبتنی چکه‌مه‌مك خصلتی، غیرت، رقابت: قیصقانجلغندن نه یاپه‌جغنی بیله‌میوردی. ٢. حسد، غبطه.

قیصقاندیرمق { فتـ. قیصقانمه‌سنی موجب اولمق، غیرت و رقابته دوشورمك: چوجقلری قیصقاندیره‌جق آیری سچیدن احتراز ایتملی.

قیصقانلمق { فجـ. ١. غیرته کلنمك، رقابت اولنمق، چکیله‌مه‌مك: بوکا قیصقانلماز؛ بویله سببسز یره قیصقانلیرمی؟ ٢. اسیرکه‌نلمك، دریغ ایدلمك.

قیصقانمق { فتـ. فلـ. ١. سودیکنك باشقه‌سیله مناسبتنی چکه‌مه‌مك، غیرته کلمك، رقابتده بولنمق: قاریسنی چوق قیصقانیور؛ قاریسی کندیسنی خدمتجی قیزلردن قیصقانیور. ٢. چکه‌مه‌مك، حسد، غبطه، رشك ایتمك: چوجق کوچك قارداشنی قیصقانیور. ٣. اسیرکه‌مك، دریغ ایتمك: بن سزدن بر شی قیصقانمام.

قیصلمق { فلـ. فجـ. ١. طاره کتیرلمك، تضییق اولنمق، صیقیده قالمق: قویروغی قپویه قیصلدی؛ پارمغم ماکینه‌یه قیصلدی. ٢. طوتلمق، سربست ایشله‌مه‌مك، خرلدیلی اولمق: سسم، بوغازم قیصلدی؛ صوغوقدن، نزله‌دن،

راقیدن، چوق باغیرمەدن سسی قیصلمش.

قیصیم { یاخود قیصیم س. آوجه استیعاب ایدن مقدار، آوج، قبضه، طوتام.

قیصمق { فت. ١. صیقوب طوتمق، تضییق ایتمك، صیقشدیرمق : قپو پارمغمی قیصدی. ٢. آزالتمق، طارلاشدیرمق، کوچولتمك، حصر ایتمك : مصارفی برآز قیصملی. ٣. قییەمامق، اسیرکەمك، دریغ ایتمك : بویله برایش ایچون پارەیی قیصمام. ٤. (قولاقلری) ایندیرمك، یاتیرمق : قولاقلرینی قیصوب کیتدی. ٥. (قویروغی) باجاقلرك آرەسنه آلمق : قویروغنی قیصمش کیدیوردی.

قیصمه { س. قیصمق ایشی. با : قیصمق.

قیصه { ص. ١. بویی آز اولان، اوزون مقابلی، قصیر، کوتاه : قیصه آغاج؛ قیصه بوی؛ قیصه آدم. ٢. تفصیلاتی اولمیان، مختصر، موجز : قیصه مکتوب؛ قیصه رساله؛ قیصه سوز. || دیلی قیصه = آکلاتمقدن عاجز. || قیصه طوتمق = قیصه یاپمق، اوزون طوتمامق. || عقلی قیصه = قصیر العقل، عقلسز. || قیصه چکمك = بحثی چابوق قپامق. || قیصه کسمك = اختصار ایتمك، اوزاتمامق. = ح. مختصراً، علی طریق الایجاز : قیصه یازیور؛ قیصه سویله.

قیصەجق { ص. بك قصیر : قیصەجق بر جبه کیمش.

قیصەجه { ص. آز قیصه، چوق اوزون اولمیان : بویی قیصەجەدر. = ح. مختصراً، ایجاز طریقیله : قیصەجه آکلات.

قیصەلق { س. بویی آز اولان شیئك حالی، اوزونلق مقابلی، قصر : قیصەلقندن باشقه بر عذری یوقدر.

قیصیر { ص. ١. طوغورماز، چوجغی اولماز، عقیم : قیصیر آدم. قادین، قیصراق. ٢. محصولات ویرمز، غیر منبت : قیصیر تارله؛ قیصیر ییل.

قیصیرغانمق { فت. اسیرکەمك، دریغ ایتمك. مر.

قیصیرلق { س. ١. طوغورماز آدم ویا قادین یاخود حیوانك حالی، عقم. ٢. محصولاتسزلق، عدم انبات : بو اراضینك قیصیرلغی.

قیصیق { ص. ١. قیصلمش، صیقشمش، تضییق اولنمش. ٢. زورله وخرلدایەرق چیقان، سربست ایشلمین، خرلدیلی، بوغوق : قیصیق سس؛ قیصیق بوغاز. = س. اویلوغك قاتلانه یرلری : چوجغك قیصیقلری پیشمش.

قیصیقلق { س. ١. قیصلمش وصیقشمش شیئك حالی، تضییق. ٢. بوغوقلق، خرلدی : سسك، بوغازك قیصیقلغی.

قیصیقلی { ص. قیادن چرچر آقان : قیصیقلی صو، چشمه.

قیطس { سذ. عر. [یو. Κῆτος] ا. بالینه، قادیرغه بالیغی. || هـ. برجلهٔ کوکبیه فر. Cétus.

قیطسیه { ص. ذ. تا. طائفهٔ قیطسیه = قادیرغه بالیغی جنسندن اولان حیوانات زمرەسی، فر. Cétacés.

قیغ { س. ١. قویون ترسی. ٢. قوری کوبره. ٣. مج. قوری میوەنك بایاغیسی.

قیغردانمق { فل. اورومك، بك صیزلانمق، (کوپکلر) جیغیرشمق.

قیغرمق { فت. جیغیرمق. مر.

قیغز { س. پیس کبه پارچەسی، پیس پاچاوره.

قیغلامق { فل. (قویون) ترسلەمك.

قیغلجیم { س. آتشدن صیچرایان کوچك شراره : اوزرینه بر قیغلجیم صیچرامقله طوتشدی؛ بو کومور چوق قیغلجیم صاچیور.

قیغی { س. بك قورومش خرده شیء.

قیغیش { س. ایکی شیئلر تحریکندن حاصل اولان خشردی.

قیغیشدامق { فل. ١. ایکی شیئلر خشخش ایتمك. ٢. اسلحه بربرینه طوقنەرق شاقردی ایتمك.

قیغیشدی { س. ١. ایکی شیئلرك تحریك اولنەرق کندیلرینه مخصوص بر سس چیقارمەلری، خشخش. ٢. اسلحەنك بربرینه طوقندقده چیقاردقلری سس.

قیق { س. بك قورومش خرده شیء. (قیغی کبی.)

قیقرداق { س. ١. اکو کمیکلر. ینسك اوجندەکی کبی سرتجه ماده، یومشاق کمیك،

غضروف. ٢. كوزى تشكيل ايدن مادۀ شحميه، كوز كره‌سى، طوبجغى : كوز قيقرداغى؛ قيقرداغى طيشارى فيرلامش. ٣. قولاغك قسم خارجيسى كه قيقرداق دينلن سرتجه بر ماده‌دن عبارتدر، يلپازه‌سى، صدفة الاذن. ٤. ايچ ياغى اريدلدكده ارتيوب قزغانك ديبنده قالان قيزارمش ماده : قيقرداق بوركى.

قيل { س. ١. انسانك وبعض حيوانلرك وجودنده بيتن سرتجه وقالينجه توك، شعر، موى : صاچندن، صقالندن، بييغندن قيل قوپارمق؛ كوكسنده، قوللرنده چوق قيل واردر؛ كچى قيلى؛ آت قويروغنك، يله‌سنك قيللرى. ٢. كچى توكى، صوف: قيلدن چوال، چول. [قويونك كينه يوك وياپاغى، دوه وآت و ديكر حيوانانك اينجه و قيصه اولانينه توك دينير.] ٣. مج. پك آز مقدار، جزئى : دوشمه‌سنه قيل قالدى؛ قيل قدر يرندن اوينامش. || قيل باراق = اوزون توكلى بر جنس كوچك آت. || بورندن قيل آلديرمامق = اصلا مساعده ايتمه‌مك، ممانعت ايتمك. || قيل بورن = دكيزك اينجه اوزانمش پك اينجه بورن، طار قره پارچه‌سى. || قيل دوكمك = (حيوان) توكنى دكيشديرمك. || قيلى قرق يارمق = چوق تدقيق ايتمك. || قيل قويروق = برجنس اوردك، سونه. مج. زوكورد؛ قيليقسز. || قيل قيران = صاچ قيران علتى، داء الثعلب. || قيل ياقى = حيوان پاره‌سى دلوب چكيردكلرى قيطان نوعى. = ص. ١. كچى قيلندن ويا بوكا مماثل قيلدن معمول و منسوج : قيل چوال؛ قيل قوشاق. ٢. جزئى، پك قليل : قيل عيبى يوقدر.

قيل { س. عر. [اصل «قول» دن ماضئ مجهولك مفرد مذكر غائبى اولوب اسم كبى قوللانيلير] سوز، ديدى، كفت : قيل وقال، قال وقيل = ديدى قودى، كفت وكو.

قيلار { س. هلال اوى، قوزغون آياغى.

قيلاغوز { قيلاغوزلق وسائره. با : قولاغوزوسائره.

قيلاغى { با. قلاغى.

قيلاو { س. قويونلره عارض اولان مهلك بر خسته‌لق كه آغزلرندن كوپوك كله‌رك هلاكارينى موجب اولور.

قيلج { وقيلج. با: قلج.

قيلجق { يا قيلجيق. س. ١. باليقلردن اكثرينك عمود فقاريلرندن مختلف وضعيتلرله ايكى يانه آيريلان آزچوق اينجه و سيورى كميكلر، ايكنه كبى باليق كميكى: باليق قيلجغى؛ قيلجق بوغازده قالمق: طاتلى صوباليقلرينك قيلجغى زياده اولور. ٢. اكين باشاقلرينك بهر دانه‌سى اوجندن يوقارى‌يه اوزانوب سرت وديك بر پوسكول تشكيل ايدن اينجه وسيورى صمان پارچه‌لرينك بهرى : بوغداى، آرپه قيلجغى. ٣. پهلوان اويونلرندن برى.

قيلجقسز { ص. ١. قيلجق دينلن اينجه سيورى كميكلرى اولميان : قيلجقسز باليق. ٢. باشاغنك ايكنه كبى اينجه وسيورى شيئلرى اولميان : قيلجقسز آرپه = پيغمبر آرپه‌سى.

قيلديرمق { فت. ١. ايتديرمك، ياپديرمق. ص. ٢. ادا وايفا ايتديرمك : سن رشده بالغ اولان چوجقلره مربيلرى نماز قيلديرمليدر.

قيلق { س. با: قيليق

قيللانمق { فل. ١. قيل پيدا ايتمك، قيللرى كلمك: كوكس قيللانمش. ٢. بييغى صقالى كلمك، قارتلاشمق : سنى كوچكدر اما چابوق قيللاندى.

قيللى { يا قيللو. ص. قيللرى اولان قيل ايله مستور، متشعر: قوللرى، كوكسى قيللى؛ قيللى حيوان.

قيلمق { فت. ١. ايتمك، ايلمك، ياپمق : اشعار، تحرير قيلمق. [اليوم يالكز كتابت رسميه‌ده مستعملدر.] ٢. ادا وايفا ايتمك : نماز قيلمق؛ دها اوكله‌يى قيلدم؛ ايكنديى‌يى قيلدقدن صكره كيده‌جكم.

قيلمه { س. ١. ايتمه، ايلمه، ياپمه. ٢. ادا، ايفا، نمازى ادا ايتمه.

قيلنمق { مج. ١. ايدلمك، اولنمق: اشعار قيلندى؛ استدعا قيلندى. ٢. ادا وايفا اولنمق : نماز قيلندى‌مى؟ جمعه نمازى نره‌ده قيلنه‌جقدر؟

قيلج { س. با: قلج

قيلق { س. ١. صورت خارجيه، شكل، قيافت: شوقيليقده بر آدم؛ تحف بر قيليغى واردر؛ قيليق قيافت برنده. ٢. طرز، صورت: سند قيليغنده بر كاغد؛ اوقيليقده برشئ يابملى. ٣ رسم، تصوير: قيليق چكمك چيقارمق= رسم آلمق، تصوير وترسيم ايتمك. [آناطولينك بعض يرلرنده فوطوغرافيايه‌ده « قيليق» ديرلر.]

قيلقسز { ص. شكل و قيافتى اويغونسز، نا مطبوع، قيافتسز: پك قيلقسز بر آدم.

قيلقلى { ص. ١. فلان شكل و صورتنده اولان: سند قيليقلى بر كاغد. ٢. فلان زى وقيافتنده بولنان: باغچوان قيليقلى بر آدم.

قيم { مه. طورمه‌رق متصل قيملدانمغى تصوير وتقليد ايده‌رك مكرر قوللانيلير: قيم قيم قيملدانيور.

قِيَم { سش. جـ. عر. فد: قيمت. با: قيمت.

قَيِّم { سذ. عر. [«قيام» دن صش. — غلط فاحش اوله‌رق زبانزدى: قيوم.] جامع شريف خدمتجيسى.

قَيِم { س. دامه و سطرنج اويونلرنده طرفينك مساوى كلمسى.

قيمَت { سش. عر. جـ: قيم. [عر. تركيباتده « قيمه » صورتنده بولنور] ١. دكر، بها، ثمن، بدل: بونك قيمتى نه در؟ هرشيئك قيمتى اوزرنده مقيددر؛ قيمت تقدير ايتمك؛ قيمت اعتباريه = دولتجه قبول اولنان قيمت؛ قيمت حقيقيه = اصل دكر و بها؛ قيمت موضوعه = صاتيجيسى طرفندن وضع وتعيين اولنمش بها. ٢. اعتبار، عزت، مقبوليت: بنم عندمده بونك قيمتى بيوكدر. || ذى قيمت = قيمتلى، قيمتى چوق، بهالى: ذى قيمت طاشلر = مجوهرات.

قيمتدار { ص. فا. [عر. قيمت = دكر. فا. داشتن= مالك اولمق] بهالى، قيمتى بيوك، دكرلى: قيمتدار قماشلر.

قيمتدان { ص. فا. [عر. قيمت= دكر. فا. دانستن = بيلمك] قيمت بيلن، قدردان، تقديره مقتدر.

قيمتسز { ص. قدر و دكرى اولميان، اوجوز، غير مقبول، رواجسز: قيمتسز بر شيئدر.

قيمتسزلك { س. دكرسزلك، قدر وقيمت فقدانى، رواجسزلق.

قيمتشناس { ص. فا. [عر. قيمت= دكر. فا. شناختن= طانيمق] قدر وقيمت آكلايان، تقديره مقتدر، قيمتلى و قيمتسز شيئلرى فرق وتمييز ايده‌بيلن، قدردان، قدر شناس،.

قيمتلى { ص. قدر ودكرى اولان، ذى قيمت، بهالى، آغر: قيمتلى قماشلر؛ زمرد قيمتلى بر طاشدر.

قيمق { قيمه، قيلق و سائره. با: قييمق وسائره.

قَيمق { وقيماق. با: قايماق.

قيملانمق { فل ١. آياغه قالقمق اوزره طاورانمق، قالقار كبى بر حركت ايتمك. ٢. (قوش) اوچق اوزره حركت ايتمك.

قيملداتمق { فتـ. آز اويناتمق، تحريك ايتمك، حركتده بولندرمق: الني، آياغنى، پارمغنى قيملداتدى.

قيملدامق { فل. و :

قيملدانمق { فط. آز اوينامق، حركت ايتمك، حركتده بولنمق: ياتديغى يرده بر آز قيملدادى، قيملداندى؛ صويك ديبنده برطاقم قورتلر قيملدانوب طوريور. || يرندن قيملدانمق= قالقمق.

قيملدانمه { س. آز اوينامه، حركت.

قين { س. آلات قاطعه قلينى، غمد، نيام: قلج، بيچاق، يتاغان قينى؛ قلجى قينه قومق.

قَيناق { س. ييرتيجى وبيوك قوشلك كسكين پنجه‌سى. — با: قايناق.

قَينامق { قيناتمق و سائره. با: قايناتمق وسائره.

قيندراج { س. [اصلى: « قين‌تراش » كه اوده « قين » لغت تركيه‌سيله « تراش» لغت فارسيه‌سندن مركب غلط تعبيردر] اولوق و يو اويمغه مخصوص قونداقچى آلتى.

قينلامق { فتـ. قلجه قين يابمق.

قينمق { فتـ. ذم وهجو و تزييف ايتمك، لسانه ويرمك. [« قنامق » كبى.]

قينه قينه { س. با: قنا قنا.

قُيو { س. با: قويو.

قُيود { سذ. جم. عر. فذ: قيد.
با: قيد. [جمع الجمعى اولان
« قيودات » دخى مستعملدر.]

قيور { مه. طورمقسزين طولا.
نوب صارلمغى تقليد وتصوير
ايدوب مكرر قوللانيلير: قيور
قيور قيورلمق، قيورانمق.

قيوراق { ص. ١. طولانوب صا.
رلمش، قانغال اولمش:
ييلان قيص قيوراق اولمشيدى؛
قيص قيوراق باغلامق = هيچ
قيملدانه ميه جق حالده باغلامق.
٢. زياده قيورلمش، پورتوك،
بورشوق: قيوراق صاچ، ايپك،
بز. ٣. مج. ظريف، نازلى،
جلوه لى: پك قيوراق بر قيز.

قيورامَق { فل. زياده بوكيلوب
بورشمق، بوروشوب
طوپلانمق، قيورجق اولمق:
ايپليك قيوراپور؛ قيللرم قيورا.
يور.

قيورتمَق { فتـ. ١. اكرتوب بو.
كديرمك: شوابريشمى
بر آزدها قيورتملى. ٢. قاتلانمق،
بوكديرمك، قيرديرمق: يازيله.
جق ياپراقلرك بر كوشه سنى
قيورتملى. ٣. قماشك كنارينى
فتيل كبى بوكديروب ديكديرمك:
شو توالبندلرك كنارلرينى قيزلره
قيورتملى.

قيورجق { ص. دوز طورميوب
قيوريلان. بوريشوب
طوپلانان، بورشق، مجعد،
توده: قيورجق صاچ، صقال؛
قيورجق لاخنه، صلاطه:
قيورجق قويون. = س. ١.
قويونك توبى قيوريلان وقويرو.
غى اينجه و قيصه بر جنسى كه
باشليجه روم ايلى يه مخصوص او.
لوب اتى لذيذ ومقبولدر: روم.
ايلى قيورجغى؛ او قصاب قيور.
جقدن باشقه قويون كسميور.
٢. قيورجق قويونك اتى: قيور.
جغى قاچه ويريورلر؟

قيورلمَق { لج. فل. ١. اكريلوب
بوكلمك، چكيلوب طو.
پلانمق: ايپليك، قيل، صاچ
قيورلدى. ٢. چوركانمك، قانغال
اولمق، طوس طوپارلاق ديو
شيرلمك: ييلان، كوپك قيوريلوب
ياتمش. ٣. قاتلانمق، بوكلمك،
قيرلمق: بو كتابك ياپراقلرينك
كوشه لرى قيورلمش؛ بر ياپراغى
قيورلمشيدى. || قيوريله قالمق =
كبرمك.

قيورمَق { فتـ. ١. اكروب بوكمك
قيورجق حالنه قومق:
صاچنى، صقالنى قيورمق مراقيدر.
٢. قاتلامق، بوكمك قير.
مق: شو ياپراغك اوجنى قيورملى.
٣. قماشك كنارينى پارمق اوجيله
بوكوب اويله طورمق اوزره
ديكمك، بورەرك وفتيل ياپەرق
كنارينى قيرمق: شو منديلك
كنارلرينى قيورملى. ٤. مج. بجر.
مك، باشه چيقمق: او ايشى ده
قيوردى: بونى قيوره بيليرسه
عشق اولسون. = فل. اوينامق،
رقص ايتمك، ناز و جلوه ايله
قيرلمق: قيوره قيوره اوينادى.

قيورمه { س. ١. قيورمق ايشى
با: قيورمق. ٢.
قماش كنارينك فتيل كبى بوريله رك
ديكلمه سى.

قيورندى { س. قماشك كنارينى
فتيل كبى بوكه رك ديكمك
طرزى، بو يولده اولان ديكيش
وكنار باصمه: بو منديللرك قيو.
رنديسى قبا دوشمش. || چفته
قيورندى = بوديكيشك اويا كبى
ايشلنمشى.

قيوريم { س. بر شيئك اكريلوب
بوكيلان يرى، بوكلوم،
جعد: صاچك قيوريمى || قيوريم
قيوريم = ١. چوق قيورجق:
صاچى قيوريم قيوريم. ٢. صا.
نجيدن بوكيلوب طورمه: قيو.
ريم قيوريم قيورليوردى.

قُيوم { قيومجى. با: قويوم، قو.
يومجى.

قَيّوم { ص. سذ. عر. [«قيام» دن
سمب] ذاتيله قائم، ازلدن
ابده قدر قائم وموجود اولان
حق جل و علا حضرتلرى.
[« قيم » يرينه قيوم تلفظ عاميا.
نه سى غلط فاحشدر.]

قُيون { س. با: قويون.

قِيّه { س. اوقه ديديكمز معروف
وزنك اصل عربيسى اولمق
اوزره مستعمل ايسه ده، غلط
اولوب، عربئ فصيحى همزهٔ
مضمومه و قاف مشدده ايله
« اقه » در.

قيى { س. ١. كنار، اوج، ناحيه:
برقيى يه چكلمك؛ چايرك
قييلرنده. ٢. دكيز كنارى، سا.
حل، لب دريا: بوصله ايجادندن
اول كميلر قييلرى تعقيب ايدرلر.
دى؛ كمى قيى يه دوشدى؛ طائفه
انقاضنى قيى يه آتدى. [دكيز
قييسى دخى دينير.] || قييده
بوجاقده = كوشه ده كنارده،
اوته ده بريده. || قيى روزكارى،

قره روزكارى = كيجه وقتى اكثريا قره‌دن دكيزه اسن روزكار. || قپى صره = ساحل بوينجه، ساحلى تعقيب ايده‌رك.

قپيجى { ص. ۱. قپيان، اسيركه. مين، مرحمتسز، غدار: بك قپيجى آدمدر. ۲. توتون وسائره قپيان: توتون قپيجى. ۳. ساحلده باليق آوليان باليقجى. ٤. وقتيله ساحله دوشن وخزينهٔ دولته عائد اولان اشيا وانقاضى چيقارمغه وحفظه مأمور آدم.

قپيجيلق { س. ۱. غدارلق، مرحمتسزلك. ۲. توتون و سائره قپيان آدمك صنعتى، هوانجيلق. ۳. ساحلده اولنان باليقجيلق. ٤. وقتيله ساحله دوشن وخزينهٔ دولته عائد اولان اشيا وانقاضك اخراج و حفظى مأموريت و وظيفه‌سى.

قپيدرمق { فتـ. ۱. اينجه اينجه طوغرامق، بچاق ويا ساطورله اينجه ريزه‌لر حالنه قودرمق: توتون، ات قپيدرمق. ۲. نكاح وبها و سائره عقد ايتديرمك: امامى چاغروب نكاحنى قپيدردى.

قپيراق { ص. ياقين، قريب، قونشو، ايراق مقابلى: قپيراق ير.

قپيشمق { فش. اوبوشمق، اوبوشوب قرار ويرمك، مقاوله كسشمك.

قپيق { ص. اينجه اينجه طوغرانمش: قپيق ات، توتون.

قپيقلق { س. ۱. قپيلمش و اينجه طوغرانمش شيئك حالى. ۲. مجـ. قيريقلق، انحراف.

قپيلمق { لجـ. ۱. اينجه اينجه طوغرانمق: بوات قپيله جقدر. ۲. اسيركنمه‌مك، غدارلق ايدلمك: بوكوزل حيوانه قپيليرمى؟ ۳. قيرلمق، قويمق، طاقت قالمامق: ديزلرم قپيلدى. ٤. ازلمك، بايلمق، غشى كلمك: ايچم قپيلدى.

قپيم { س. ۱. اينجه طوغرامق فعلى وطرزى: توتون قپيمى؛ اينجه قپيم: قبا قپيم. ۲. بردفعه‌ده قپيلان مقدار: برقپيم توتون ۳. اوبوشقلق، قريقلق، كسالت: ديزلر قپيم قپيم قپيلمق.

قپيمق { فتـ. ۱. اينجه اينجه طوغرامق: ات قپيمق؛ توتون قپيمق. ۲. اتلاف، هدر ايتمك: جانمه قپيمه؛ بوكوزل حيوانه قپيه بيليرميسك؟ ۳. اسيركه‌مه‌مك، بذل وفدا ايتمك، آجيمه‌رق ويرمك: بر ليرا قپيوب شو كتابى آلملى: پاره‌يى قپه‌ميور. ٤. آجيمامق، غدر ايتمك: فلك بكا قپيدى؛ بيكناه آدمه نصل قپيه بيليرم. ٥. عقد ايتمك، قرارلاشديرمق: نكاح قپيمق.

|| قپيه مامق = اسيركه‌مك، آجيوب فدا ايده‌مه‌مك: پاره‌يى قپيه‌مدى.

قپيملى { ص. بر درلو طوغرانمش اولان: اينجه قپيملى توتون.

قپيمه { س. قپيلمش ات: كوفته‌لك قپيمه؛ قپيمه تخته‌سى = ات قپيدقلرى قالين تخته.

قپيمه‌لى { ص. قپيلمش اتله ياپلمش، قپيمه ايله طولديرلمش: قپيمه‌لى بورك.

قپيمق { س. بالطه ضرباتيله قيرلايان تخته و ياكيك پارچه‌سى، كوچك يونقه: ات، كميك قپيمقى.

قپيمقلى { ص. بالطه‌دن قيرلامش تخته و ياكميك يونقه‌جقلرينى حاوى: قپيمقلى ات.

قپيندى { س. ۱. قپيلمش شئ، قپيمق محصولى: ات قپينديسى. ۲. معده ازلمسى، بايلمه: معده‌مده برقپيندى واردر. ۳. قيرقلق، انحراف: وجودمده برقپيندى طويبورم.

قپينمق { فل. ۱. ازلمك، غشى ايله وجع ويرمك: معده‌م قپيندى. ۲. قيرلمق، قيريقلغه اوغرامق: بتون وجودم قپيندى.

قپيى { قپيجى وسائره. با: قپى، قپيجى وسائره.

ك

ك { كـف. س. [عر. كاف. سٹ.]
{ تركجه الفبانك يكرمى بشنجى
حرفى اولوب، اصل الفبانك صره.
سى اولان ابجد ترتيبنده اون
برنجى حرف اولمغله، رقم كبى
استعمالنده ٢٠ اعتبار اولنور.
شكل عبرانيسى כ و شكل سريا.
نيسى ܟ اولوب، ايكيسنك ده
صورت عربيه سيله و على الخصوص
ک ايله مشابهتلرى ظاهردر.
اصل عربيده اينجه «ق» كبى
يعنى «كاسه» و «كومور» كلمه‌لر.
نده‌كى كبى تلفظ اولنوب، لسا.
نمزده «كاف عربى» دينلن بو
تلفظ اصليدن باشقه اوچ درلو
تلفظى دها واردر: برينه «كاف
فارسى» دينيركه ايرانيلر طرفندن
علاوه اولنوب تركجه‌يه دخى
قبول اولنمشدر: «گلدى» و
«گيردى» لفظلرنده‌كى كبى؛ تر.
كجه‌يه مخصوص اولان ديكر ايكى
تلفظندن برى «ى» كبى اوقونور:
«اگر = سرج» و «سويلگه»
كبى، و «صاغر كاف» دينلن
دردنجيسى ايسه بزجه اليوم
«ن» كبى اوقونورسه‌ده، اصل
تلفظى ككزدن و «نگ» يه
قريبدر: «دڭيز، بڭا، اڭ» كبى.
برده «و» كبى تلفظ اولنور لك

واردركه اوده «گ» يازيلير:
گوگرجين كبى. بو وجهله لسانمز.
ده بو حرف حقيقتده درت ويا
بش حرف ايسه‌ده، مثاللرده كو.
ريلن اشارتلرى ياالكز بعض
لغت، وقرائت كتابلرينه مخصوص
اولوب، عادى كتابلرده تفريق
اولنميه‌رق، جمله‌سى بر درلو يازلد.
يغندن، آرايانلره سهولت بخش
اولمق اوزره بو كتابده اشا.
رتلرينى وضع ايتمكله برابر،
دردينى بر صره‌ده ايراد وبر بابه
جمع ايلدك. لسانمزك تلفظ مخصو.
صنه كوره وتصوير مخارج حكمتنه
موافق صورتده حروف آرانيله.
جق اولسه، كاف عربى ايله «ق»
بر، وكاف فارسى ايله «غ» ينه
بر حرفله يازيلوب «گ» ير.
ينه ده «ى» و «و» يازلمق
اقتضا ايده‌جكندن، ياالكز «ڭ»
يعنى صاغر كاف ايچون برحرف
مخصوصه احتياج واردر؛ زيرا
بونى «ن» ايله يازمق لسانك
اصل واشتقاقنى بوزمق ديمكدر.
— تركى الاصل كلمه‌لرك صو.
كنده بولنان ساكن كاف عربى
تحريك اولنجه كاف فارسى‌يه
ودها طوغريسى «گ» ه تحويل
اولنور: يمك، يمگه، يمگى،

يمگك؛ گومروك، گومروگه،
گومروگى.

كَ { حج. عر. كبى. [تشبيه وتمثيل
{ مناسيله بعض تعبيرات عربيه.
ده بولنوب حرف تعريفله‌ده تركب
ايدر:] كما كان = اولديغى كبى؛
كما هو حقه = حقيله، حق اولديغى
كبى؛ كذلك = ينه بويله، بويله‌جه؛
كالاول = اسكى كبى؛ كأن، كأنه =
كويا. بوتركيبلره با.

كَ { ض. عر. [عر. ضمير متصلك
{ مفرد مذكر مخاطبى اولوب
مؤنثى مكسور ايسه‌ده يلك
مستعمل دكلدر] سن، سنى،
سكا، ڭ: عليك = اوزركه، سنك
اوزركه.

ك { د. ماقبلى مفتوح اوله‌رق
{ فارسيده ادات تصغيردر:
مردمك = آدمجق، كوز ببكى.

ڭ { ض. تمليك بيان ايدن ضميرك
{ مفرد مخاطبى اولوب «سنك»
تقديرنده‌در: اوغلڭ = سنك اوغل؛
ايشڭ = سنك ايش. تصريفى:
ايشڭ، ايشڭك، ايشڭه، ايشڭى.
جمعى «ڭز» در. با: ڭز. —
افعال تركيه آخرنده دخى ادات
خطابدر: كلدڭ، كليرسه‌ڭ كبى.
[ماقبلى ساكن ايسه كسره ايله
تحريك اولنوب، بوكسره اسمك

تلفظنه کوره اینجه ویا قالین او.
قونور]

کابوس { سـذ. عر. اویقوده آغرلق باصمـه، قره باصقان .

کابین { سـ. فا. عقد اثناسندهزوج طرفنـدن زوجه‌یه تعهد اولنـان نکاح آقچه‌سی‌که مفا.
رقت تقدیرنده اعطاسنه مجبور.
در، مهر مؤجل.

کاتِب { سـذ. عر. جـ: کتبه، کتاب. [« کتابة » دن سف.] بر دائرهٔ رسمیـه‌ده ویا بر بیوك ذاتك معیتنده یازی یازمغله مکلف مأمور، یازیجی، ییتیکجی، دبیر: مجلس کاتبی؛ کتبهٔ اقلام.
|| باش کاتب = برنجی کاتب، برقلم ویا هیئت کاتبلرینـك رئیسی : مجلس باش کاتبی. || کاتب خصو.
صی = بر بیوك ذاتك خصـوصی وامور ذاتیه‌سنه متعلق محرراتنی یازان و صـفت رسمیه‌یی حائز اولمیان یازیجی، مهردار، دیوان افنـدیسی . || سر کاتب = باش کاتب. || سرکاتبی = محرمانه ومهم محررات یازان سـفارت کاتبی .
|| کاتب وحی = فخر کائنـات (صلعم) افندمزه وحی بیوریلان آیات قرآنیـه‌یی ضبط وتحریر ایدن صحابهٔ کرامـك بهری .
|| کاتب چلبی = عثمانلی مؤلفلرینك آبرویی اولان (حاجی خلیفه) دینمکله دخی شهیر « کشـف الظنون » و « جهانتما » صاحبنك لقبیدر. == صـ. ذ: کاتبـه. ۱.
یازان ، یازمق بیلن : مکتبلی ضابطلرك هر بری کاتبـدر؛ او کندیسی کاتبدر کاتبه احتیـاجی یوقدر. ۲. برماده‌یی قلمه آلمه‌سنی ایی بیلن ، منشی ، محرر ، راقم، نامق : ایی کاتبـدر؛ اونك کبی کاتب اوله‌ماز. || کاتب الحروف = الده اولان نامه و یاکتـابی یازان. [اصـل عربـده کاتب بر شیئی قلمه آلان منشی معنا.
سنه اولمیوب تبییض واستنساخ ایدن دیمکدر، که‌بوحالده ایی‌کاتب یازیسی کوزل اولانه دینلـوب ایی قلمه آلان آدمه ایسه‌منشی دیمك اقتضا ایدرسه‌ده، لسانمزده منشی معناسیله قوللانیلیور.]

کاتِبانه { صـ. فا. کوزل کتابتله، ایی قلمه آلنمش، اصول کتابت وانشایه موافق، منشیانه : کاتبانه افاده؛ بر طرز کاتبانه‌ده.
== حـ. کتابت وانشـا اصولنه توفیقاً : کاتبـانه یازیور؛ کاتبـانه افاده ایتدی .

کاتِبلك { سـ. ۱. یازیجی ومنشی صفت ووظیفه‌سی، یا.
زیجیلق، کتابت : نافعه‌ده کاتبلك ایدیور؛ کاتبلك انسانی یورار بر ایشدر. ۲. یازیجیلق مهـارتی، فن انشـا ، تحریراً افادهٔ مرام اقتداری : اونك کاتبلکی مشهور.
در؛ اویله کاتبلك کورمدم. || باش کاتبلك = سر کتابت.

کاتِم { صـ. عر. ذ: کاتمه. [« کتم » دن سف.] سویلمیوب سر طـوتان، سر صـاقلایان : کاتم الاسرار. [سمب. « کتوم » دها مستعملدر.]

کاخ { سـ. فا. کوشـك، طـاق، قصر. ذ.

کاد { سذ عر. صـ. کاد هندی = سـنط آغاجندن چیقـان قابض برماده، فر. Cachou .

کاذِب { صـ. عر. ذ: کاذبه. [« کذب » دن سف.]
۱. یالان سویلین، سوزی طو.
غری اولمیـان، یالانجی : او آدمك کاذب اولمسنی اصلا تصور ایتمزدم. ۲. طوغری وصحیح او.
لمیان، صـادق ضـدی، یالان، ساخته : قول کاذب؛ خبر کاذب.
|| شهرت کاذبه = برکونه اقتـدار وفضـیلتی اولمقسزین هرنصلسـه اشـتهار ایدن آدمك حقسز و اصـلسز شهرتی. || صبح کاذب = طلوع شمسـدن اول انعکاس ضیا ایله کـورینن جزئی آیدینلق ، صبح صادق ضدی.

کار { سـ. فا. ۱. ایش، عمـل، فعل، شـغل : کار عاقل = عقللی آدم ایشی؛ کسب وکار = کچنمك ایچون اتخاذ اولنان ایش، صنعت، تجـارت، مشـغولیت؛ کار قدیم = اسکی زمانده یاپلمش شیء. ۲. قزانج ، فائده ، نفـع ، منفعت، استفاده، تمتع : حیوانات آلیش ویریشـندن چـوق کار ایتـدی؛ بو ایشـدن سزك بر کارکز وارمیـدر؟ کار و ضرری کندیسـنه عائد اولمق شرطیـله.
۳. ایشلمـه، تأثیر : سـویلدیکم سـوزلر کندیسـنه اصـلا کار ایتمدی. ٤. حرب، جنك، غاوغا.
[لسـانمزده یالـکز « زار » لفظیـله برابر اولدیغی وقت بو معنایه کلیر : [اثنای کار وزار.
ده. ٥. ترکجه قاعده‌سنجـه بر اسمه مضـاف اولوب او اسمـك مدلولندن ویا او مدلول واسطه.
سیله معمول برشیء بیان ایدر: تل کاری = تل ایله ایشلنمش، تل

قاقه‌لی؛ قلم کاری = قلم ایشی، قلمله نقش اولنمش : قلم کاری یمنی. [بونلر مرکب بر کلمه اعتباریله تلکاری وقلمکاری‌ده یازیلیر.] || بی کار = ایشسز. || درکار = ظاهر، عیان. || سرکار = ایش باشی : سرکارده بولنانلر = ایش باشنده اولانلر. || نابکار = ایشه یاراماز، خیرسز، خیلاز. || کار وبار = ایش کوج.

کار { د. فا. اسملره الحاق اولنه‌رق عامل وفاعل وصاحب معناسنی افاده ایدر : صنعتکار = صنعت صاحبی، صانع؛ حیله کار = حیله یاپان، حیله جی؛ قناعتکار = قناعت صاحبی، قانع؛ طمعکار = طمع ایدن، حریص؛ خدمتکار = خدمتجی، خادم.

گار { د. فاعلیت ونسبت معناسیله بعض اسملره ملحق اولور : یادگار = خاطر نشان؛ خداوندگار = صاحب. [کاف عربی ایله اولان آنف البیان «کار» اداتندن فرق اولمدیغندن تفریقی سماعه متوقفدر.]

کارآزما { ص. فا. [کار = ایش. آزمودن = دنه‌مك] و :

کارآزموده { ص. فا. ایش دنه‌مش، ایش کورمش، مجرب، کورکیلی.

کارآشنا { ص. فا. [کار = ایش. آشنا = عارف] ایش بیلیر، اموره واقف، ایشدن آکلار.

کارآگاه { ص. فا. [کار = ایش. آگاه = واقف] ایش بیلیر، واقف امور، متیقظ.

کارآگاهی { س. فا. ایش بیلیر آدمك حالی، وقوف، معلومات، خبردارلق : ابراز مآثر درایت وکار آگاهی.

کاربان { وکاربانسرای. ل : کاروان، کاروانسرای.

کارپرداز { ص. فا. [کار = ایش. پرداختن = دوزمك، بجرمك] ایش بجرن، کارگذار [ایشگذار]. == س. ایران شهبندری : ازمیر کارپردازی.

کارخانه { س. فا. [تر. زبانزدی : کرخانه] ١. ایش یری، ایش ایشلنن محل، بر صنعتله مشغول عمله‌نك ایشلدیکی و ماکینه‌لرك قوریلوب ایشلتدیرلدیکی بنا، فابریقه : یوکدن منسوجات اعمالیچون واسع بر کارخانه تأسیس ایلدی. ٢. عو. سوت قایناديلوب صاتیلان ویوغورت وسائره یاپیلان محل مخصوص ویا دکان، سوتجی دکانی : سودی کارخانه دن آلمیوب ماندره‌دن یاخود بر اینك صاحبندن آلملی. ٣. فحشیات محلی، برطاقم فاحشه‌لرك بر ینك اداره‌سی تحتنده فعل مکروهلرینی اجرا ایتدکلری او.

کارخانه‌جی { س. ١. بر دار فحشیاتی اداره ایدن آدم ویا قاری. ٢. مج. ناموسسز، پزونك، دیوث.

کاردان { ص. فا. [کار = ایش. دانستن = بیلمك] ایش بیلیر، ایشدن آکلار، کارآگاه.

کاردانی { س. ایش بیلیر آدمك حالی، کارآگاهی.

کاردیده { ص. فا. [کار = ایش. دیدن = کورمك] ایش کورمش، مجرب، کار آزموده.

کارزار { س. جنك، حرب، غاوغا. [عطف ایله «کار وزار» صورتنده‌ده قوللانیلیر. بعضلری ده «زار» لفظنی ادات محل اعتبار ایدوب اصل معناسی جنك محلی یعنی میدان حرب اولدیغنی التزام ایتمشلردر.]

کارساز { ص. فا. [کار = ایش. ساختن = یاپمق] ایش یاپان، ایش بجرن، بجریکلی.

کارسازی { س. بجریکلیلك.

کارشناس { ص. فا. [کار = ایش. شناختن = طانیمق] ایش بیلیر، ایشدن آکلار.

کارفرما { ص. فا. [کار = ایش. فرمودن = بیورمق] ایش بیوران، آمر، حاکم.

کارگاه { س. فا. [کار = ایش. گاه = محل] ایش محلی، فابریقه.

کارگذار { ص. فا. [کار = ایش. گذاشتن = بجرمك] ایش بجرن، ایشك حقندن کلن، بجریکلی. [بونك یرینه غلط اوله‌رق «ایشکذار» دیرلر.]

کارگر { ص. فا. تأثیر ایدن، مؤثر : ویردیکم نصیحتلر کارگر اولمدی.

کارگیر { ص. [اصلی : فا. کارگل (= چامور ایشی) یاخود کاه‌گیر (= صمانله طوتلمش) اولدیغی مظنوندر. زبانزدی : «کاگیر» یاخود «کاوگیر»] طاش یاخود طوغله خرجیله یاپلمش، اخشابك

غیری : کارگیر بنا ، او، دکان. = س. بو صورتله یاپلمش صاغلام بنا : بر کارگیر یاپدیردی؛ فلان یرده‌کی صره واری کارگیرلر کیمڭکدر.

کارلی { ص. قزانجلی، فائده‌لی، استفاده‌لی، نافع، مفید، نفع و فائده‌یی موجب : کارلی تجارت، کارلی ایش؛ بو ایش دها کارلیدر.

کارنامه { س. فا. [طوغریسی کار نما = ایش کوسترن اولسه کرکدر.] اصناف قلفه. لرندن اوسته چیقوب کندی باشنه ایشلمك اوزره اجازت طلب ایدنلرك برای امتحان یاپوب تقدیم ایتدکاری ایش نمونه‌سی.

کاروان { کاروانسرای وساٸره. با : کروان وساٸره.

کاریز { س. [اصلی : کاه ریز. زبانزدی : کریز] یر آلتنده چرکاب یولی، لغم. [فارسیده یر آلتنده‌کی صو یولنه‌ده دیرلر.]

کأس { س‌ذ. ع. ج : کؤوس. ١. قدح، بارداق، پیاله، قوپه. ٢. شراب طولی پیاله، برباردق شراب. ٣. نبا. چیچکك و بعض حبه‌لرك آلت طرفنی احاطه ایدن یشیل قابجق، فر. Calice.

کاسب { ص. ع. ٔ : کاسبه. [« کسب » دن سف.] قزانان، معیشتنی قزانمق ایچون چالیشان، کسب وکار صاحبی، چالیشقان.

کاست { س. فا. اکسیکلك، نقصان : بی کم وکاست = اکسیکسز.

کاسته { ص. فا. اکسلمش، اکسیك. ذ.

کاسد { ص. ع. [« کساد » دن سف] رواجسز، سو - روسز، غیر رائج، کچمز، آرا - نماز، کسادلی.

کاسه { س. فا. ١. چینی و یا بللوردن طاس وچناق : چوربه، خوشاف کاسه‌سی. ٢. قاشیق واوکا مشابه شیئلرك چقوری : قاشیق کاسه‌سی. ٣. باش کمیکلرینك بینی احاطه ایدن یوقاریسی : قفا کاسه‌سی، کاسهٔ سر. ٤. س و ص کبی حرفلرك چقوری: سینك، صادك کاسه‌سی.

کاسه‌لیس { ص. فا. چناق یالا - یيجی، طالقاوق، طفیلی، حیثیتسز، مداهن، رذیل.

کاش { د. فا. [تر. زبانزدی : کش] فوق العاده آرزو ایله تحسر بیان ایدوب اکثریا « که » اداتیله برابر قوللانیلیر، نه اولوردی، اولسه‌ایدی : کاش که دنیایه کلمیه ایدم؛ کاش که کورمه‌مش اوله ایدم.

کاشانه { س. فا. ١. یووه، آشیان. ٢. خانه، مسکن، اقا - متکاه.

کاشف { ص. ع. ٔ : کاشفه. [« کشف » دن سف.] کشف ایدن، میدانه چیقاران، مجهول برشیئی میدانه چیقاران : کاشف اسرار؛ آمریقا قطعه‌سنك کاشفی. = س. وقتیله حکومت مصریه‌ده قائممقام ویا مدیرلره ویریلان اسمدر.

کاشفی { ص. بر جنس صاریق باغلامه، بر طرز مخصو - صده باغلانمش صاریق.

کاشکه { یاخود کاشکی وکاشك. د. با : کاش.

کاشی { س. اساساً ایرانك کاشان شهرنده یاپیلان برنوع صرلی ورنکلی چینی.

کاظم { ص. ع. ٔ : کاظمه. [« کظم » دن سف.] غضبی هضم ایدن، غضبه تابع اولمیان. ذ.

کاغد { س. [فارسیدن] ١. یازی یازمق وکتاب باصمق وبر شیٔ صارمق کبی ایشلرده مستعمل پنبوق و ساٸره‌دن معمول ورقه، قرطاس : یازی کاغدی؛ جیغاره کاغدی = جیغاره صارمغه مخصوص پك اینجه‌سی؛ ابرولی کاغد = اکثریا کتاب قابلرینك ایچنه قونان بر ایکی رنکلی کاغد؛ الك کاغدی = معاش سرکیلرینك مطبوع اولدیغی قالین وایی کاغد؛ پوسته کاغدی = اینجه یازی کاغدی؛ بقال کاغدی = بقاللرك اوته بری صاردقلری قبا کاغد؛ تکالی (تك آخارلی)، چفتالی (چفته آخارلی) کاغد = وقتیله ثلث یا - زانلرك اوزرینه قره‌لامه یازوب بوزدقلری رنکلی پارلاق کاغد؛ توکوروك کاغدی = اینجه جیغاره کاغدی؛ صمان کاغدی = رسمه مخصوص شفاف اینجه کاغد؛ دیوار کاغدی = اوطه دیوارلرینه قاپلانان بویالیسی. ٢. مکتوب، نامه، تحریرات، ورقه : کاغد یازمق؛ فلاندن بر کاغد آلدم؛ کندیسندن کاغد کلدی. ٣. او - یون وقمار اوینانه مخصوص

معروف كاغدلر : اويون كاغدى، اسقامبيل، قولچينه كاغدى : كاغد اويناماق. || كاغد اوزره قومق = ثبت وتحرير ايتمك، قلمه آلمق. || كاغد اوزرنده قالمق = اجراسز طورمق، اجرا اولنمامق. || بانقه كاغدى = پوليچه ويا بانقنوط. || كاغد حلواسى = كاغد كبى اينجه وياصى بر نوع طاتلى خوركه چوجقلر ايچون صوقاقلرده صاتارلر. || حلواجى كاغدى = اهميتسز ولزومسز اوراق. || كاغد قوافى = هركسك مصلحنه متعلق اوراقنى يورتمكى درعهده ايدن آدم؛ مزور. == صـ. كاغددن معمول: كاغد فنار.

كاغدجى { سـ. كاغد صاتان، كاغدتاجرى: كاغدجى دكانى.

كاغدخانه { سـ. كاغد فابريقه‌سى. [استانبول جوارنده وقتيله بويله بر فابريقه بولنمش مسيره.]

كاف { سـ. [عر. سـ. — تر. زبانزدى : كف] ك حرفنك اسمى؛ كاف عربى = « كانون » كلمه‌سنده‌كى كبى تلفظ اولنان ك كه عربيده مخرجى بوندن عبارت اولوب، فارسى وتركچه‌ده دخى بولنور؛ كاف فارسى = « گل » و « گيت » كلمه‌لرنده‌كى كبى تلفظ اولنان ك كه ابتدا ايرانيلر طرفندن علاوه اولنه‌رق تركچه‌يه دخى قبول اولنمشدر؛ صاغر كاف = « اڭ » و « دڭيز » كبى كلمه‌لرده‌كى كبى گگزدن تلفظ اولنور « ن » كبى اوقونان « ڭ » كه تركچه‌يه مخصوصدر.

كاف { صـ. فا. ياران، ياريجى، شق ايدن. [صتر. تشكيلنه كيرر :] سينه كاف = كوكس ياران. [« شكاف » دها مستعملدر.]

كافر { صـ. عر. جـ : كفار، كفره. [« كفر، كفران » دن سفـ.] ١. طانيمايان، بيلمين، كوردكى ايلكى اونودان، ايلك بيلمين، شاكر ضدى : كافر نعمت = نانكور. ٢. الوهيت و وحدانيته اينانميان، جناب حقه شريك قاتان ويا حق سبحانه و تعالى‌يه ياقيشماز افعال وصفات بشريه اسناد ايدن: او سوزى سويلين كافر اولور؛ كفار قريشك صحابه‌يه ايتدكلرى اذا؛ كفرهٔ هندك اعتقادات باطله‌سى. == سخ. آفريقاى جنوبينك ساحل شرقيسنده يعنى زنكبار و سفالة الذهبدن اميد برونه دك ساكن اولان اقوام زنجيه‌دن بر قومه ويريلن اسم اولوب، زنكبار عربلرى طرفندن معناى لغويسيله استعمال، و اوروپاليلر طرفندن Cafres صورتنده اسم خاص كبى تلقى اولنمشدر.

كافرانه { صـ. فا. كفاره ياقيشير حال وصورتده اولان: اعتقاد كافرانه. == حـ. كفره‌يه شايان بر حال و صورتده، كفر ايله : كافرانه اعتقاد، عبادت ايديور.

كافرستان { سـ. فا. كفار مملكتى. == سخ. جـ. ١. هندك شمال غربيسنده وكابلك قربنده طاغلق و غير مضبوط بر خطه. ٢. آفريقاى جنوبينك سواحل شرقيه‌سى، فر: Cafrerie.

كافرلك { سـ. كفر، شرك، الوهيت ووحدانيتى انكار.

كافل { صـ. عر. ث : كافله. [« كفالت » دن سفـ.] ١. بر ايشى درعهده ايدن، اوستنه آلان، متعهد : جناب حق عبادينك رزقنه كافلدر. ٢. كفيل، ضامن.

كافور { سـ. عر. ١. هندستان جهتلرنده دفنيه‌يه مشابه بر كوچك آغاجك صمغندن عبارت اولان پك بياض وكوزل سرت قوقولى بر مادهٔ طبيه، جامد بر ياغ؛ كافور روحى = بو ماده‌نك خلاصه‌سى. ٢. مج. پك بياض شيئدن كنايه‌در. || كافور اوتى = حشيشهٔ قيصوم. || شمع كافور = كافورله ياپلمش پك بياض ونفيس موم. || يشيل كافور = قره پلين نوعى.

كافورى { صـ. عر. ث : كافوريه. كافوره منسوب ومتعلق ويا كافورله تركيب اولنمش؛ شمع كافورى = مصفا وبراق موم.

كافورى { سـ. غلط اوله‌رق لسان عوامده كافور يرينه قوللانيلير.

كافوريه { سـ. كافور اوتى دخى دينلن بر جنس نبات، حشيشهٔ قيصوميه.

كافّه { سـ. عر. جمله، بتون، هپ، جميع، قاطبه، مجموع : كافهٔ عالم = بتون عالم؛ كافهٔ مخلوقات = جميع مخلوقات؛ اقربامزك كافه‌سى اوراده ايدى.

كافّةً { حـ. عر. جميعاً، جملةً، قاطبةً، بتون، هپ : شاكردان كافةً حاضر ايدى: كتابلرى كافةً مجلددر.

كافى {صـ. عر. ؤ: كافيه. [«كفايه» دن سفـ.] كفايت ايدن، الويرن، يتيشن، وافى: بكا يكرمى درت ساعتده يدى ساعت اويقو كافيدر؛ بو يمك اوچ كشى يه كافى ميدر؟ مقدار كافى = كفايت ايده جك مقدار؛ معلومات كافيه = الويره جك معلومات. == حد. الويرر، آرتق ايستمز، يتر، يتيشير: آرتق كافى!

كاك {سـ. عرب چوركى: شام كاكى.

كاكل {سـ. فا. صاچ، زلف، بوزك ايكى يانِنه صارقان صاچ. [اك زياده اسكى اصول اشعارده زلف دلبر معناسيله مستعملدر.]

كاكللى {صـ. بوزك ايكى طرفنه صارقار صاچلرى اولان، زلفدار. || مج. كاكللى بلا = ايچندن چيقلمه سى زور مشكلات وموانع.

كاكنج {سـ. ظ. نبا. كوكى فنارى دينلان بر جنس چيچك.

كالا {سـ. فا. ١. قماش، متاع، مفروشات وملبوساته متعلق نفيس، اشيا. ٢. مج. سرمايه، بضاعه: كالاى هنر؛ عرض كالاى عبوديت.

كالاول {حـ. عر. [ك = تشبيه ايچون حرف جر، ال = حرف تعريف، اول = برنجى، اسكى] اولكى كبى، كافى السابق، مقدمكى حالنده: خانه يى كالاول كنديسى تصرف ايتمك اوزره.

كالبد {سـ. فا. ١. قالب، هيئت: شكل. ٢. بدن، قفس.

كاله {سـ. فا. بك: كالا.

كام {سـ. فا. آرزو، مقصود، مطلوب، امنيه، مرام، دلخواه: نائل كام اولمق؛ كام آلمق = آرزوسنه نائل اولمق. || بكام = آرزوسنه نائل اولان.

كامبخش {صـ. فا. [كام = مطلوب = بخشيدن = باغشلامق] هركسك مطلوب ومرامنى حاصل ايدن، منعم، محسن.

كامران {صـ. فا. [كام = مرام = راندن = سورمك] مرام وآرزوسنه نائل اولان، بختيار، مسعود.

كامرانلق {سـ. و:

كامرانى {سـ. فا. نائل مرام اولانك حالى، بختيارلق، مسعوديت.

كامكار {صـ. فا. نائل مرام، بختيار، اقباللى.

كامل {صـ. عر. ؤ: كامله. [«كمال» دن سفـ.] ١. بتون، تام، نقصانسز، مكمل، قصورسز، تكميل اولمش: الف كامل تاريخنده = تام بيك تاريخنده. ٢. كمال بولمش، كماله ايرمش، سن كمالده اولان: كامل آدم. ٣. كنج اولميان، ياشنى آلمش، هوپه اولميوب تجربه كورمش، پيشكين: قيزينى كامل بر آدمه ويرمك ايستيور. ٤. كمالات صاحبى، علم وهنر وحسن اخلاق كسب ايتمش، فضل وهنر صاحبى: مرد كامل، انسان كامل. ٥. طب. قاتلانمامش بتون كاغد اوزرينه باصلمش (كتاب). ٦. د. [عروضده] تفعيله لرى «متفاعلن» دن عبارت بر بحر مخصوص: بحر كامل.

كاملا {حـ. عر. بتون وتام اوله رق، نقصانسز، هپ، تكميل، كافة، جملة: كتابلرى كاملا تجليد ايتديره جكدر؛ اوينى كاملا بوياتمش؛ خسته كاملا ايلشمش.

كامن {صـ. عر. ؤ: كامنه. [«كمون» دن سفـ.] كيزلى، صاقلى.

كامور {صـ. فا. نائل مرام، بختيار، اقباللى.

كامياب {صـ. فا. [كام = مرام. يافتن = بولمق] مرامنى بولان، آرزوسنه نائل اولان: كامياب اولدى.

كان {سـ. فا. ١. معدن يرى، معدن قويوسى، معدن طامارى، بر معدنك بولنديغى و چيقديغى محل. ٢. مج. منبع، مصدر، بر صفتك كثرتله بولنديغى ذات: كان مرحمت = پك مرحمتلى ذات؛ كان حلم وشرم = پك حليم ذات.

كان {فل. عر. [«كون» دن ماضى مفرد مذكر غائب اولوب بعض تعبيرات عربيه ده بولنور:] اولدى، اولور: ماشاءالله كان = اللهك ايستديكى اولور.

كأن {د. عر. كويا، صانكه، فرض ايدك كه، ايمش كبى: كأن لم يكن = صانكه يوغيمش، هيچ يوغيمش، هيچ اولمامش كبى [يالكز بويله تعبيرات عربيه ده بولنور.]

كأنّ {د. عر. كويا، صانكه، سوزده: كأنّ بن سزه خبر ويرمشم؛ كأن سزك سوزكزه اعتماد ايتمه مش. [كأنه دخى دينلير.]

كانون {سـ. ١. آتش اوجاغى، صوبه، منقال. ٢. مج.

برشيئك طوتيشوب ياندیغی محل : كانون غضب. ٣. سريانيجه‌نك توسطيله لاتينجه‌دن بزه منتقل اولان تقويم شمسيده موسم شتانك ايلك ايكی آيی كه برنجيسنه كانون اول وايكنجيسنه كانون ثانی دينوب ايكيسی‌ده اوتوز برر كوندر.

كأنّه { د. عر. كويا، صانكه، سوزده: كأنّه كنديسی هركسدن زياده بيليرمش.

گاو { س. فا. اوكوز، ثور.

گاوُر { س. ص. [فا. مجوسی و آتشپرست ديمك اولان «كبر» دن ويا عر. «كافر» دن] ١. وحدانيته اينانميان آدم، كافر، مشرك. ٢. غير مسلم، نصرانی. || گاوُر اولمق = دينندن دوشمك، كفر ايتمك. [عاميانه وقبا برتعبير اولديغندن استعمالی ترك اولنمشدر.]

گاوُرجه { ص. دينسز اولان كافر ومشركلرك طرز واصولنده ويا لساننده اولان: كاورجه اعتقاد، كتاب، يازی. = ح. كافر ومشركلرك طرز وحال ويا لساننده: كاوُرجه عبادت ايتمك، قونيشمق، يازمق.

گاوُرلق { س. ١. دينسزلك، كفر. ٢. دين اسلامك غيری دينله تدين. ٣. مج. مرحمتسزلك، غدارلق.

كاوكير { س. ص. بنا: كارگير.

كاوِی { ص. عر. ث: كاويه. [«كی» دن سف] ط. ياقان، ياقيجی، فر. Caustique

كاوِيَّت { سث. عر. ط. ياقيجيلق، فر. Causticité .

كاه { ياخود كه. س. فا. صمان، تبن. ن. || كاهكشان، كهكشان = صمان اوغريسی [صمان چكن]. || كاهربا، كهربا = صمان قپان.

گاه { ياخود گه. س. فا. زمان، وقت. ن. = ظز. فا. بعضاً، بعض دفعه، بعض وقت، كيمی وقت: گاه بولنور گاه بولنماز؛ گاه اولوركه... || گاه گاه، گه گه = وقت وقت، آره صره. || بی گاه = وقتسز. || ناگاه = آكسزين. || گاه وبی گاه = وقتلی وقتسز.

گاه { ياخود گه. د. فا. بعض كلمات فارسيه‌يه الحاق اولنه‌رق زمان ويا مكان بيان ايدر كلمات مركبه تشكيل ايدر: سيرگاه = سيريری؛ نمازگاه = نماز يری؛ سحرگاه = صباح وقتی.

كاهِن { سذ. عر. ج: كهنه. [«كهانة» دن سف.] اسكی اسرائيليلرده وساٸر بعض اديانده غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان رئيس روحانی.

كاهِنانه { ص. ح. فا. غيبدن خبر ويرن كاهن طور واصولنده.

كاهِنلك { س. غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان رئيس روحانينك حالی.

كاهِنه { سث. عر. اسكی اسرائيليلرده وساٸر بعض اديانده غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان قاری.

كاهی { س. قوری بوغاچه نوعندن اوچ كوشه‌لی چارشی بوركی.

گاهی { ظز. فا. [تر. زبانزدی كاف عربی ايله] بعض دفعه، بعضاً، آره صره.

گاهيجه { ظز. بعضاً، بعض كره.

كائِن { ص. عر. ث: كائنه. [«كون» دن سف.] بولنان، وار اولان، موجود: آق دكيزده كائن آطه‌لر؛ آيدين ولايتنده كائن تيره قصبه‌سی.

كائِنات { سث. ج. عر. موجودات، هرنه وار ايسه، مخلوقات، ارض وسما، عالم: خالق كائنات؛ كائناتی يارادان؛ كائناتده بونك مثلی يوقدر. || فخر كائنات = مفخر موجودات و سرور عالم اولان رسول كبريا محمد مصطفی صلی الله عليه وسلم.

كَباب { سذ. عر. ١. صوسز اوله‌رق آتشده شيشله ويا باشقه صورتله پيشمش ات: كباب پيشيرمك؛ كباب يمك؛ اورمان كبابی، تنجره كبابی، خروس كبابی، شيش كبابی، طاس كبابی وساٸره = ات يمكلرينك انواعی. ٢. آتشده قاورلمش ويا آلازلانمش هرنوع مأكول: مصر، كستانه، فندق كبابی. = ص. ١. آتشده پيشمش، قاورلمش، آلازلانمش: كباب ات، كستانه، مصر. ٢. مج. يانمش، يانيق، محروق، سوخته: يورکم كباب اولدی.

كَبابجی { س. شيشده ات پيشيروب ساده‌جه ويا پيده تريديله ويوغورتله تهيئه ايده‌رك دكاننه مراجعت ايدنلره صاتان ويديرن آدم.

كَبابجيلق { س. كبابجی صنعتی.

كَبابه { سٓ. عر. بهاراتدن قره بوبره مشابه بر حبه.

كَبابِيّه { سه. [شكل عربيسيله برا. بر عربی دكلدر.] لوله دبی توتون.

كُبّاد { سند. عر. آغاج قاوننه آكديرر بيوك بر نوع يومشاق ليمون، كيتره: كبّاد رچلی.

كِبار { صه. سند. جه. عر. فد: كبير: با: كبير. = صه. تر. فد. كبی. ١. بيوك، ظريف، جمعيت بشريه‌نك صنوف عاليه‌سنه منسوب، كريم وعالیجناب: كبار، نك كبار آدمدر. ٢. متكبر، متعظم.

كِبارانه { صه. حه. [فارسی‌یه تقليد‌در] بيوك آدملره ياقيشير حال وصورتده، ظريفانه: كبارانه‌ياشايش، سوز؛ كبارانه قبول ايديش.

كِبارجه { صه. حه. كبار يعنی بيوك و ظريف آدملره ياقيشير حال وصورتده: كبارجه ياشايش؛ كبارجه معامله ايديور.

كِبارلاشمَق { فل. ١. بيوكلر صره‌سنه كچمك، بيوك آدم اولمق: كنديسی كبارلاشدی آرتق بزمله قونيشمغه تنزل ايتمز. ٢. مجه. متكبر و متعظم اولمق، كبرلنمك: بو قدر كبارلاشمايك.

كِبارلق { سه. ١. بيوكلك، بيوك آدملرك حالی، ظرافت: او آدمك هر برطرز وحالنده بر كبارلق كورينور. ٢. كبر، عظمت، تكبر: شمدی بر كبارلق پيدا ايتدی.

كَبائِر { جه. عر. فد: كبيره. با كبيره.

كَبّاصدی { سه. ايكی قات طاليان آغی، چكمه.

گَبِّی { سه. تيبت جهتلرنده بولنور بر جنس نسناس.

كَبِد { سند. عر. جه: اكباد. قره جكر. ‖ ط. التهاب كبد، الم كبد، حصاة كبد، سرطان كبد وسائره = قره جكره عارض اولان امراض مختلفه.

كَبَدی { صه. عر. ذ: كبديه. تٓ. قره جكره منسوب و متعلق.

كِبر { سند. عر. ١. بيوكلك، بيوك اولمه. ٢. فضوللق، تكبر، تعظم: انسانه كبر ياقيشماز.

كِبَر { سند. عر. ياشليلق، ياشلی اولمه: كبر سنی حسبيله. [عربيده لغت آنفه‌دن فرقسز اوله‌رق بيوكلك ديمكدر.]

گَبر { سه. فا. آتشپرست، مجوسی، زردشتی. [«گاور» لفظنك بوندن غلط و ايرانيلردن مأخوذ اولديغی مظنوندر.]

كُبَراء { سند. جه. عر. فد. كبير. با: كبير.

گَبَرتمك { فت. ١. (بر حيوانی) اولديرمك، تلف ايتمك، كبرمه‌سنی موجب اولمق: سز بو حيوانلری كبرته‌جكسكز. ٢. مجه. چوق دوكمك، چوق اذيت ايتمك: اونك بكا ايتديكنه قارشی اله كچيرسه‌م كبرته‌جكم.

كِبرلی { صه. كبر و عظمتی اولان، فضول، متكبر، متعظم: كبرلی آدملردن خوشلانمام.

گَبَرمك { فل. ١. (حيوان) اولمك، تلف اولمق، مرد اولمق: آرابه آتلرينك بری گبردی؛ بو حيوان آجلقدن گبره‌جكدر. ٢. مجه. محو وتلف اولمق: كنديسنه باقيور بر كون گبروب كيده‌جكدر. [مقام شتم وتحقيرده مستعملدر.]

گَبره { سه. [يو. Κάππαρις] بر يبانی چالينك ترشيلق يمشی، قباره، فر. Capre.

گَبره { سه. آت تيماری كيسه‌سی كه چولدن اولور.

كُبرىٰ { صث. عر. ذ: اكبر. با: اكبر.

كِبرياء { سث. عر. ١. بيوكلك، عظمت، جلال. ٢. حق تعالی حضرتلری: حضور كبرياده.

كِبريت { سند. عر. كوكورت. ‖ كبريت احمر = ١. آلتين. ٢. كيمياء باطلده قوت فوق العاده‌يی حائز بر جسم موهوم. ٣. تر. آتش و موم وسائره طوتيشديرمق ايچون سرت بر شيئه سورلكله يانار معروف كوكورت تركيبلی اينجه چوب: كبريت ياقمق، طوتيشديرمق؛ كبريت قوطيسی. ‖ كيم. حامض كبريت، حمض كبريت وسائره = كوكورت تركيباتی.

كِبريتچی { سه. ١. كبريت قوطيلری و اوكا مماثل شيئلر صاتان آدم. ٢. مجه. خسيس، لئيم، پژمرده قيافتلی.

كِبريتی { صه. عر. ذ: كبريتيه. كيم. كوكورده منسوب و متعلق.

كِبريتی { صه. كوكورت رنكنده، آچيق صاری.

كبزه { ياخود كاوزه. سه. اوموز كوركی. صه.

كَبزه‌جى { س. كسلمش قويونلرك اوموز كوركلرينه باقه‌رق غيبدن خبر ويرمك ادعاسنده بولنان آدم.

كَبش { سذ. عر. قويونك اركككى، قوچ.

گَبش { ص. [عر. « كبش » دن غلط] ارباشى ، يكيت ، پهلوان : كبش اوغلى. = س. دمير طوقاق. مج. قالين قفالى.

كَبك { س. فا. ككليك. ز.

كَبوتَر { س. فا. گوگرجين ؛ كبوتر نامه بر = مكتوب كوتورمكه آليشيق كوكرجين.

كَبود { ص. فا. ماوى ، كوك رنكده.

كَبه { س. [ر. Κάππα] چوبانلرك وكويليلرك كيدكلرى ويره‌سردكلرى يوكدن قبا عبا : تندور كبه‌سى ، تر كبه‌سى = تكيلتى ؛ يانبولى كبه‌سى = توكلى نوعى.

گَبه { ص. قارننده جنين بولنان ، حامل : كبه قادين ؛ كبه قيصراق ؛ كبه‌ايتمك، كبه براقمق = القاح ايتمك ؛ كبه قالمق : التقاح.

گَبه‌لِك { س. قادين ويا ديشى حيوانك حامل اولمسى، حمل، حباله. || گبه‌لك ايلكى = صوك ، مشيمه.

گِبى { ياخود گيبى. د. ۱. تشبيه و تمثيل بيان ايدر : قار گبى بياض ؛ بوز گبى صوغوق ؛ طاش گبى قاتى ؛ كركى گبى ؛ آدم گبى. بو معنا ايله اسملرك مجردينه و ضمائرك مضاف اليهنه الحاق اولنور : آدم گبى، آت گبى، بنم گبى، بزم گبى، سنك گبى، سزك گبى، اونك گبى . مستثنا اوله‌رق جمع غائبده ضمير دخى مجرد حالنده قوللانيلير : اونلر گبى ، بونلر گبى. بعضاً ضمائرك دخى مجردينه الحاق اولنورسه‌ده، او تقديرده معنا و محل استعمالجه بر آز فرق اولوب، نوعاً ما ابهام بيان ايدر : بن گبى بر صادق دوست ؛ سن گبى بر ذكى آدم ؛ او گبى ايشلر = او مثللى، او طاقم. ۲. زمانجه زياده قربيت بيان ايدر. [بو معنا ايله فرع فعل اضافى‌يه ملحق اولور :] كلديكى گبى = كلديكى آنده ، كلير كلمز ؛ كورديكم گبى = كورديكم آنده ، كورور كورمز.

گِبيجه { ح. كويا اونك گبى. ز.

كَبير { ص. عر. ث : كبيره . ج : كبار، كبرا. ۱. بيوك، اولو، قوجه : جبل كبير ؛ دائرهٔ كبيره. [ماديا‌تده عظيم وجسيم دها مستعملدر.] ۲. ياشلى، مسن، بيوك : ولد كبيرى = بيوك اوغلى ؛ شيخ كبير = ياشلى اختيار . ۳. سن رشده واصل اولمش، ضباوتدن قورتلمش : بر كبير اوغلى وايكى كبيره قيزيله ديكر بر صغير اوغلى واردر . = ج. كبرا = بيوك آدملر، مسند عاليه‌ده بولنان رجال دولت = كبرا قوناقلرى . = ج. كبار = اصيل و شريف آدملر : كبار مجلسى : كبار قيافتى. با : كبار.

كَبيره { سث. عر. ج : كبائر. قتل و زنا گبى بيوك كناه ، صغيره مقابلى.

كَبيسه { صث. عر. [« كبس » دن صث.] سنهٔ كبيسه = بر كون فضله‌سى اولان سنه كه تقويم شمسيده درت سنه‌ده بر كلير. = سث. عر. ج : كبائس. بر كون فضله‌سى اولان سنه.

كَپازه { س. [فا. « كباده » دن غلط] تعليم ايچون قوللانيلير ياى. = ص. ۱. اعتبارسز، قيمتسز، مبتذل : اوجوزلانمه‌ده بربرلرينه رقابت ايده‌رك صنعتى كپازه ايتديلر. ۲. حرمت و رعايته غير مستحق ، حيثيتسز، رذيل : بك كپازه آدمدر.

كَپازه‌لَتمك { فت. ۱. قيمتسز و اعتبارسز ايتمك ، رذيل و رسواى ايتمك، حيثيتى كيدرمك : بويله حركتلرله كنديني كپازه‌لتدى . ۲. پك اوجوزلاته‌رق ويا بوزه‌رق قيمت واعتباردن دوشورمك : صنعتدن آكلاماز بر طاقم مطبعه‌جيلر فن طباعتى كپازه‌لتديلر .

كَپازه‌لِك { س. قيمتسزلك، اعتبارسزلق ، حقارت ، رذالت : اونك ايتديكى كپازه‌لكدر ؛ بن او كپازه‌لكى ياپمام.

كَپازه‌لَمك { فت. با : كپازه‌لتمك.

كَپازه‌لَنمك { فل. اعتبار وحيثيتنى غائب ايتمك، رذيل و رسواى ويا مبتذل اولمق.

كَپچه { س. [فا. كفچه‌دن] ۱. كوبوك آلمغه و يمك قاريشديرمغه مخصوص باقير ويا تخته‌دن دليكلى ويا دليكسز بيوك واوزون صاپلى قاشيق : كپچه ايله قاريشديرمق ؛ چوربه، يمك

كيجه‌سى. ٢. دوكمه‌جيلرك اريمش معدنى قزغاندن آلوب قالبه دو. كدكه مخصوص بيوك دمير قاشيقلرى. ٣. باليقجيلرك صابلى بر دائره‌يه يكچيرلمش آغلرى كه دكيزه طالديروب باليق طوتارلر: كيجه ايله باليق طوتمق. || مج. كيجه قوپروق = تپاروزجى.

كپز { س. دكيز كنارنده يرلى قيا.

كپك { س. ١. بوغداى وسائر حبوبلك اوكودلمش قبوقلرندن عبارت اولوب اون الندكده الكك اوستنده قالان قبا شئ كه حيوانلره يم اولور: اوندن كپكى آيرمق؛ آته طاوقلره كپك بويرمك. ٢. درينك قبوقلانوب دوشمه‌سندن ايلرى كلن باش قوناغى: باشمدن چوق كپك دوكيلور.

كپنك { س. ١. بوقاريدن آشاغى‌يه ايتمك ايچون اولان افقى مدخلرك قپاغى، اورتيسى: مخزن كپنكى؛ نردبان كپنكى. ٢. بر عادى قپو ويا آچيقلغك يوقاريدن آشاغى ايندريله‌رك ويا آكرتى طاقيله‌رق قپانلن قنادى: دكان كپنكى.

كپنك { س. توكلى بوغداى بوجكى.

كت { س. نشاسته. مر.

كتاب { سد. عر. ج: كتب. يازلمش ويا باصلمش مو بر قلك ايچنده ديكلمش كاغدلر مجموعى: كتاب اوقومق؛ كتاب يازمق: كتاب باصمق، چيقارمق. || كتاب الله = قرآن كريم. || ام الكتاب = قرآن كريمك اوامر ونواهى واحكامه متعلق اولان آيات كريمه‌سى. || اهل كتاب = كتب سماويه‌دن برر كتابه تابع اولان خرستيانلرله اسرائيليلر. || حافظ كتب = عمومى بر كتبخانه‌نك كتابلرينى حسن اداره و محافظه‌يه ومراجعت ايدن ارباب مطالعه‌يه بولوب ويرمكه مأمور آدم. || حساب كتاب = اوزون اوزادى‌يه محاسبه. || دار الكتب، خزانهٔ كتب = كتبخانه. || كتب سماويه = تورات وانجيل ايله زبور وفرقان كريم.

كتّاب { سد. ج. عر. فر: كاتب. || با: كاتب.

كتابت { سث. عر. ١. يازمه، يازى، يازمق صنعتى: قرائت وكتابت هركس ايچون لازمدر. ٢. تر. كاتبلك، انشا، برشيئ قلمه آلمق هنر واقتدارى: كتابت اوكرنمك؛ ايى كتابتى واردر: كتابت خواجه‌سى. ٣. كاتب وظيفه ومأموريتى، كاتبلك: مجلس اداره كتابتنده بولنيور؛ مجلس باش كتابتى = باشكاتبلكى.

كتابجى { س. ١. كتاب صاتان آدم، صحاف: كتابجيلرده آرادم فلان كتابى بوله‌مدم. [عربيده «كتبى» ديرلر.] ٢. بر ذاتك كتابلرينى اداره‌يه مأمور آدم: فلان ذات وقتيله رشيد پاشا مرحومك كتابجيسى ايدى؛ كتابجى باشى = سركتابئ حضرت شهريارى، ذات حضرت پادشاهينك كتابجيلرينك رئيسى.

كتابجيلق { س. ١. كتابصاتمق صنعت ومشغوليتى. ٢. بر ذاتك كتابلرينى اداره ايتمك مأموريتى.

كتابخانه { س. فا. كتاب وضع وحفظنه مخصوص اوطه ويا عمومه عائد بنا. [«كتبخانه» دها مستعملدر.]

كتابسز { ص. كتب سماويه‌دن هيچ برينه تابع اولميان وا ينانميان، مشرك، ملحد.

كتابه { سث. عر. [يوقاريده يكچن «كتابت» ايله بر كلمه اولديغى حالده، بزده محل استعمالى بتون آيرلمشدر.] ١. عمومى بر بنانك قپوسى اوزرنده ومزار طاشنده وسائر بويله شيلرده جلى خط ايله يازيلان وقازديريلان يازى: كتابه‌سى اوقونه‌جق قدر بوزلمش؛ كتابهٔ سنك مزار. ٢. طوپ قاليه‌سنك اطرافنده وبوكا مماثل يرلرده‌كى قبارتمه. ٣. بر كتابك باشنه يازيلان اسم وعنوانى.

كتابه‌لى { ص. كرفتلى اشكال وچيچكلرله منقوشاتى حاوى اولان: كتابه‌لى طاوان.

كتابى { ص. عر. ذ: كتابيه. ١. كتابه منسوب ومتعلق، بركتابده محرر اولان. ٢. كتب سماويه‌دن برينه تابع اولان. == س. تر. ١. بر بيوك ذاتك كتابلرينى اداره‌يه مأمور آدم، كتابجى: كتابئ حضرت شهريارى؛ سركتابى = كتابجى باشى. ٢. هند وشامك اسكى برجنس نقشلى قماشى: هند كتابيسى.

كتابيه { سث. عر. آغاجلرك ايچ قبوغى، كاغد يابدقلرى اوز.

كَتال { س. نشاسته‌لی و قوله‌لی پارلاق بز.

كَتّان { سذ. عر. [تر. زبانزدی: كتن] ١. معروف بر نبات زرعی كه كتان تخمی و بذر دينلان بر كوچك حبه ويرر و ليفلری ايپليك ياپيلوب طيانيقلی ومقبول منسوجات اعمالنه يارار: كتان تارله‌سی؛ كتان اكمك. ٢. مذكور نباتك صاپندن بعض عمليات‌ايله چيقاريلان ليف: كتان بزی؛ كتان ايپليكی. || كتان تخمی = مذكور نباتك حبه‌سی كه ياغی آلنير ودوكلشی طبده لاپه‌ايچون قوللانيلير، بذر. || كتان تخمی ياغی = بذر ياغی كه بوياجيلقده و سائر صنايعده مستعملدر. || كتان حلواسی = كتان ليفنه بكزر بر نوع حلوا. || طاغ كتانی = حجر فتيله. || كتان قوشی = بر جنس قوش. || هند كتانی = اسرار، حشيش. || يبانی كتان = كنوير، قنب. == ص. كتان ليفی ايپليكندن منسوج و معمول: كتان بز؛ كتان كوملك؛ كتان منديل، چوراب.

كَتانجِك { س. [زبانزدی: كتنجك] دكيز يوصوننك اينجه بر جنسی.

كَتانجی { س. كتن اعمال و استحضار ايدن ويا صاتان آدم.

كَتائِب { سذ. ج. عر. فد: كتيبه. || با: كتيبه.

كَتب { سذ. عر. يازمه، تحرير: كتب و تحرير ايتمك = يازمق.

كُتُب { سذ. ج. عر. فد: كتاب. || با: كتاب.

كُتُبخانه { س. فا. ١. كتابلرله مملو، كتابلر وضع وحفظ اولنان اوطه ياخود آيريجه بنا، خزانة الكتب: فلان ذاتك مكمل بر كتبخانه‌سی واردر؛ هر كون برقاچ ساعتنی كتبخانه‌سنده امرار ايدر. ٢. خيرات اوله‌رق عمومك مطالعه و مراجعتيچون تأسيس و مختلف كتابلر وقف و ايچنه وضع اولنمش بنا: نور عثمانی كتبخانه‌سی؛ راغب پاشا كتبخانه‌سی؛ كتبخانهٔ عمومی؛ كتبخانه‌لر مفتشی. ٣. تر. كتاب طولابی: جوزدن كوزل بر كتبخانه ياپديرمش. — كونمزده كتابجيلر جمله‌سی دكانلرينه كتبخانه نامنی ويره‌رك بو اسمی سؤ استعمال ايتمكده‌درلر.

كَتَبه { سذ. ج. عر. فد: كاتب. || با: كاتب.

كِتْبه { س. [عر. كتبه يعنی اونی يازدی تعبيرندن مأخوذدر] ١. لوحه وكتاب وسائره امضاسی كه نهايتده «كتبه الفقير فلان» ديه يازلمق عادت اولمشدر. ٢. خطاط اجازتی: كتبه آلدی.

كَتخُدا { س. فا. [اصلی: كد. خدا = او صاحبی. — تر زبانزدی: كهيا] بر دائره وقوناغك وياخود بر نوع امورك اداره‌سنه مأمور اولان معتمد آدم، امين، وكيل امور: اسكی وزرا كتخدالری؛ سلطان كتخداسی؛ كتخدا قادين؛ خزينه كتخداسی. || اصناف كتخداسی (كهياسی) = اصنافك رئيسی، مدير اموری. || قپو كتخداسی = بر واليلك ويا بر دائره‌نك بابعاليجه ايشلرينی يوروتمك و مخابراتی تسهيل وتسريع ايتمك وظيفه‌سيله موظف مأمور: بغداد قپو كتخداسی؛ بلغارستان قپو كتخداسی. || قول كتخداسی = وقتيله يكيچری آغاسنك وكيلی. || كوی كتخداسی = مختار، قوجه باشی. || مج. باشقه‌سنك ايشلرينه قاريشان؛ سنی كتخدا (كهيا) قومدم؛ سن نه‌م كتخدام (كهيام) دكلسك.

كَتخُدالق { س. [زبانزدی: كهيالق] كتخدا صفت و وظيفه‌سی: قپو كتخدالغی.

گَتِرمَك { كترمك. || با: كتيرمك وسائره.

كِتره { || با: تتره.

كَتف { سذ. عر. ج: اكتاف. [اصل عربيسی كافك كسريله ويا كافك فتحی وتانك فتح ويا كسريله‌در] ١. اوموز كوركی، كورك كميكی. ٢. اوموز. || ذوالاكتاف = اوموزلری كنكيش، ايران قديم حكمدارلرندن شاپور اسمنده كيلرندن برينك لقبيدر. || علم الاكتاف = قوپونك اوموز كوركلرنده‌كی اكلره باقه‌رق غيبدن خبر ويرمك ادعاسی.

كَتفِيّه { س. عر. [زبانزدی: كفيه] اوموزلری دخی اورتمك اوزره باشه صاريلان ايپكدن يوسكوللی اينجه اورتی: كتفيه باش و يوزی حرارت شمسدن محافظه ايدر.

كُتلَه { سذ. عر. ا. معدن و طاش و سائره‌دن ايری پارچه.

کَتْم { سف. عر. گیزله، صاقلامه، سر طوتمه، سویله‌یش وکوسترمه‌یش : کتم سر ؛ کتم اسنان = اسنان عسکریه‌ده بولنان افرادك غیرمقید اولسی.

کِتمان { سف. عر. سر صاقلار وکیمسه‌یه سر آچماز آدمك حالی، کتوملق : او آدمك کتمانی لزومندن زیاده‌در.

کِتمَك { فل. با : گیتمك.

کَتَن { س. با : کتان.

کَتورمَك { کتورتمك وسائره. با : گتیرمك وسائره.

کَتوم { ص. عر. [«کتم» دن سمب.] هر شیئی صاقلایان، کیمسه‌یه سر آچماز، بوش بوغاز ضدی : کندیسی کتوم آدمدر.

کَتوملق { س. کیمسه‌یه سر آچماز آدمك حالی، کتمان : او درجه‌ده کتوملقده فضله‌در.

کَتّه { س. ١. قاتمرلی چورك. ٢. برنج اونی خمورندن بر نوع چورك.

کَتیبه { سش. عر. ج : کتائب. عربیده یوزدن بیکه قدر سواریدن مرکب آلای و یا بولوکه دینلیرسه‌ده، لسانمزده علی الاطلاق عسکر معناسیله قوللانیلیر. [عربیده نامه، امرنامه، شهادتنامه کبی معنالری‌ده وار ایسه‌ده، بزجه مستعمل دکلدر.]

کَتیبه پَرور { ص. فا. [عر. فا. پروردن = بسلمك] عسکر بسلیوب یتیشدیرن، عسکره ایی باقان : شهنشاه کتیبه پرور.

گَتیرتمَك { باخود گتورتمك. فتـ. باشقه‌سی واسطه‌سیله جلب ایتمك، جلب ایتدیرمك : قومیسیونجی‌یه فابریقه‌دن اورنکلر کتیرتدم ؛ خارجدن فدان کتیرتوب دیکملی.

گَتیردلمَك { مج. باشقه‌سی واسطه سیله جلب ایدلمك، جلب ایتدیرلمك : فابریقه‌دن قومیسیونجی واسطه‌سیله اورنکلر کتیردله بیلیر ؛ اورادن فدان کتیردله‌مزسه‌ده تخم کتیردله بیلیر.

گَتیرلمَك { یا گتورلمك. مج. ١. جلب واحضار اولنمق، سوق وایصال ایدلمك : هنددن قماشلر کتیریله‌بیلیر ؛ شهره اوچ ساعتلق یردن صو کتیرلدی ؛ کندیسی حضور محکمه‌یه کتیرلدی. ٢. ایراد اولنمق، ذکر ایدلمك : قواعد کتابلرنده معروف و مشهور ادبانك آثارندن مثال کتیرلمك اقتضا ایدر. ٣. قونلمق، وضع اولنمق : فعله گتیرلمك = موقع فعله قونمق، اجرا اولنمق ؛ یوله گتیرلمك = نظامنه قونمق. ٤. پیدا وحاصل ایدلمك : مراق کتیرلمك. || بر یره گتیرلمك = جمع اولنمق، طوپلانمق. || خاطره، ذهنه، عقله گتیرلمك = تخطر ایدلمك. || دیله گتیرلمك = تشهیر و تذلیل اولنمق.

گَتیرمَك { یا گتورمك. فتـ. [اصلی : کلدیرمك] ١. اوزاق یردن یقینه سوق و نقل ایتمك، جلب واحضار، سوق وایصال ایتمك : یمکی کتیرك ؛ چشمه‌دن صو، چارشیدن قماش کتیردیلر : حجازدن خیلی هدیه‌لر کتیرمش. ٢. ایراد، نقل، ذکر ایتمك : هر قاعده‌یه برمثال کتیرمك : هرسوزده برحدیث شریف کتیرر ؛ اثبات مدعا ایچون مولانانك بر بیتنی، فلانك بر سوزینی کتیردی. ٣. قومق، وضع ایتمك، صوقمق : یوله کتیرمك : فعله، قوه‌دن فعله کتیرمك ؛ میدانه، وجوده کتیرمك. ٤. اویدیرمق، تطبیق ایتمك : قاشی دالی دالنه کتیرمك ؛ یازی‌یی سطری سطرینه کتیرمك : درزی شو پالطونك یاقه‌سنی ایی کتیرمه‌مش. ٥. قلب ایتمك، چویرمك، دوندیرمك : قوراقلق اکینلری بو حاله کتیردی : عربلر وقتیله بتون آفریقای وسطی وشرقی اهالیسنی اسلامه کتیرمشلردر. ٦. ایجاب ایتمك، وقوع و ظهورینه سبب اولمق، ویرمك : بو روزکار قار کتیرر ؛ بو هوا صیتمه کتیرر ؛ خام میوه خسته‌لق کتیرر ؛ بو علاج بکا بر سرسملك کتیردی. ٧. حاصل وپیدا ایتمك، اوغرامق، دوچار اولمق : ندامت، مراق، سودا کتیرمك. || ایمانه کتیرمك = ایناندیرمق : ومج. یوله قومق، اصلاح ایتمك. || بر یره کتیرمك = طوپلامق، جمع ایتمك، بریکدیرمك. || ایکی اوجنی بر یره کتیرمك = اداره ایتمك، وارداتی مصرفنه مساوی کتیره‌بیلمك. || حق کتیره = الله ویره، یوق. || خاطره، ذهنه، عقله کتیرمك =

درخاطر ايتمك، دوشونمك. || درت آياغنى بر يره كتيرمك = وار قوتنى ويرمك، الدن كلنى دريغ ايتمهمك. || دنيايه كتيرمك = طوغورمق. || ديله كتيرمك = تشهير ايتمك، عليهنده سوز سويلنمسنه سببيت ويرمك. || صوكنى كتيرهمهمك = نهايتده دوچار ادبار اولمق، وارينى غائب ايتمك. || اكرى كتيرمك = اعاده ايتمك. || كويش كتيرمك = (حيوانات مجتره) يدكلرينى تكرار آغزه كتيروب چيكنمك. || يرينه كتيرمك = اجرا، ايفا ايتمك.

كتيرمه { س. كتيرمك فعلى. با: كتيرمك.

كثافت { سش. عر. ١. صيقلق، طوقلق: قماشك كثافتى. ٢. قالينلق، يوغونلق، غلظت: آغاجك كثافتى. ٣. شفافلغك ضدى: كاغدك كثافتى؛ بلوطلرك كثافتى. ٤. قويولق: برمايعك كثافتى. ٥. مج. قبالق، جسمانيلك، عقل وذكا وحس قبالغى: بو آدمك عقلندهكى كثافت. ٦. م. برجسمك مركب بولنديغى اجزاء فرديهنك يعنى ذراتنك صيقلغى درجهسى، فر. Densité.

كثرت { سش. عر. ١. چوقلق، بوللق: كثرت مياه؛ كثرت محصولات. ٢. زيادهلك، وفرت، مبالغه: كثرت اشتغال؛ كثرت ذكا. ٣. صو. غلبهلك، وحدت مقابلى: كثرت ايچنده وحدت هركسه ميسر اولهماز. || كثرت اوزره، كثرتله = چوق، مبالغه ايله، پك، زياده || د. جمع كثرت = عربيده طقوزدن زياده عدد ايچون قوللانيلان جمع صيغهسى.

كثرتلى { ص. كثرت اوزره اولان، چوق، زياده: اوراده حشرات كثرتليدر.

كثير { ص. عر. ؤ: كثيره. [«كثرت»دن صش.] ١. چوق بولنان، بول: مال كثير؛ كثيرالمال = مالى چوق اولان. ٢. متعدد: كثير الاولاد = اولادى چوق ومتعدد اولان. ٣. صيق، چوق دفعه اولان: كثيرالوقوع = چوق و صيق وقوع بولان. || اصطلاحات فنيهده (Πολύ، poly) لفظ يونانيسنك ويالاتينجه Multi لفظنك ترجمهسيدر: كثير الازهار = polyanthe؛ كثير الاقطاب = multipolaire. وسائره.

كثيرا { سذ. عر. ص. كثيره صمغى.

كثيف { ص. عر. ؤ: كثيفه. [«كثافت»دن صش.] ١. صيق، طوق: كثيف قماش. ٢. قالين، يوغون، غليظ: كثيف آغاج. ٣. شفاف اولميان: جسم كثيف؛ پك كثيف بردومان. ٤. قويو: كثيف برمايع. ٥. قبا، جسمانى، ذكا وحسى آز اولان: پك كثيف بر آدمدر.

كج { ص. [اصلى. كيج] زماناً اكرى اولان، ايركن (اير) ضدى، وقتسز: كيج وقت، كيج كون؛ شمدى كج اولدى. = ظاز. زماناً كريده، وقتسز: كج كلدى؛ كج قالمق = كجيكمك. || ايركج = ايركن اولمازسه كج اولوب البته اولهجق، بر كون، نه وقت اولسه: ايركج هركس وفات ايدهجكدر. || ربم كجندن ويرسين = اجلى ممكن مرتبهده كجيكديروب طول عمر ويرسين.

كج { ص. فا. اكرى، چارپوق، منحنى، اعوج: كج كلاه = كلاهنى اكرى كيين؛ كج بين = اكرى باقان، غرضكار؛ كج انديش = اكرى دوشونن، بدخواه. [ياالكز بويله بعض تركيباتده نادراً قوللانيلير.]

كجيك { س. كجيك اوتى: بر جنس نبات.

كجيكديرمك { فق. كج براقمق، تأخير ايتمك، صكرهيه براقمق، تأجيل ايلمك: روزكار واپورى كجيكديردى؛ سوزه طوتوب بنى ايشمدن كجيكديردى؛ شو كتابى بكا ويركده كجيكديرميوب اعاده ايدهيم.

كجيكمك { فل. كج قالمق، كريده قالمق، وقتسز ورود ايتمك، تأخرايلمك: بوكون واپور كجيكدى؛ نيچون بو قدر كجيكديكز؟

كجيكمه { س. كج قالمه، تأخر.

كچر { ص. ١. تداول ايدن، متداول، رايج: كچر آقچه. ٢. رواجلى، صاتيلير، آرانيلير، مقبول: كچر مال.

كچرتمك { فق. ١. ديكرى توسطيله برينك كچمهسنى تسهيل ايتمك، امرار ايتديرمك: عسكرى

قابتجیلره نهرك اوته یاقه‌سنه
کچرتدی. ۲. تداول ایتدیرمك،
رواج بولدیرمق، آلیش ویریشده
قبول ایتدیرمك : اکسیك لیرایی
اوشاغنه ویروب کچرتمش. ۳.
فراغ ایتدیرمك : کوی امامی
واسطه‌سیله کوبلیلری نیتلرندن
کچرتدی. ٤. قاپلاتدیرمق،
اورتدیرمك، احاطه ایتدیرمك :
کورکه قاپ، لوحه‌یه چرچیوه،
کتابه قاب، یورغانه یوز کچرتمك
٥. صوقدیرمق، ادخال ایتدیر-
مك : دیش کچرتمك؛ حسابه
کچرتمك. ٦. مرور و عبور
ایتدیرمك : بتون کتابلری
کوزدن کچرتدی؛ اراضی‌ی
ایچندن کیمسه‌یی کچرتمز. ۷.
تجاوز ایتدیرمك : کندی مرعا-
سنه کیمسه‌نك حیوانلرینی کچرتمز.

گچرلمك { لج. ۱. امرار ایدلمك، اوته طرفه ایصال او-
لنمق: قابقله نهرك اوته سنه کچرلدی.
۲. آتلانمق، مندفع اولمق: بر
تهلکه، بیوك بر خسته‌لق کچرلدی.
۳. یوریدلمك، مرور و عبور
ایتدرلمك : عسکر شهرك ایچندن
کچرلدی؛ اساله اولنه‌جق صو
نره‌دن کچریله‌جکدر؟ ٤. ایی
ایدلمك، تداوی اولنمق، مندفع
اولمق : بنده‌کی باش آغریسی
بردرلو کچریله‌مدی. ٥. فراغ
ایتدیرلمك، ال چکدیرلمك: او
آدم بردرلو قاردن کچریله‌مدی؛
عشرتدن کچریلیرسه صحتی‌ده
دوزلیر. ٦. تداول ایتدیرلمك :
بو آقچه کچریله‌بیلیرمی؟ ۷. چو-
یرلمك، احاطه ایدلمك : بو لوحه‌لره
چرچیوه، بو کتابه قاب، یاصدیقلره
قیلیف کچرلملی. ۸. طاقلمق، قونمق،
صوقلمق : چرچیوه‌یه جام کچر-
لدی. ۹. قاپلانمق، یاپیشدیرلمق،
دیکلمك : کورکه قاپ، قابه کورك،
یورغانه یوز، چارشف کچرلمك.
|| اله کچرلمك = طوتلمق، دردست
ایدلمك. || حسابه کچرلمك = محسوب
ایدلمك. || دیش کچرلمك = اضرار
اولنمق : اوکا دیش کچریله‌مز.
|| قلیجدن کچرلمك = عموماً وصره
ایله قتل ایدلمك. || کوزدن
کچرلمك = سراپا و آنجق سطحی
صورتده مطالعه ویا تدقیق و
معاینه ایدلمك.

گچرمك { فت. ۱. مرور وعبور ایتدیرمك، امرار
ایتمك: عسکری چارشینك ایچندن
کچردیلر؛ طلبه‌سنی هر کون او-
کندن کچرر. ۲. آتلاتمق، اوبر
طرفه نقل ایتمك : قایقله نهردن
کچردی. ۳. نقل ایتمك، بر
دکیشدیرمك : قیشین چوجقلری
اوبراوطه‌یه کچیره‌جکز. ٤. تجاوز
ایتدیرمك : سوریکزی بزم مرعا-
یه کچیرمیك؛ حدودك اوته‌سنه
عسکر کچردی. ٥. طوردیرمق،
دفع وتسکین ایتمك، ایی ایتمك:
اوعلاج دیشمك آغریسنی کچردی.
٦. نفوذ ایتدیرمك، دیکلتمك:
سوزینی کچیره‌مدی. ۷. تداول
ایتدیرمك : او آقچه‌یی کچیرمش؛
بومالی آناطولیده کچیره‌بیلیرسکز.
۸. فراغ، صرف نظر ایتدیر-
مك : کندیسنی او فکردن کچر-
ملی؛ بن اونی اونیتدن، او
طبیعتدن کچردم. ۹. بر یاندن
صوقوب اوبریاندن چیقارمق:
ایکنه‌یه ایپلیك کچرمك؛ دوکمه‌یی
ایلیکه کچرمك. ۱۰. طاقمق، قونمق،
وضع والقا ایتمك : چرچیوه‌یه
جام کچرمك. ۱۱. قاپلامق،
یاپیشدیرمق، چویرمك، اورتمك:
لوحه‌یه چرچیوه، کتابه قاب،
یورغانه یوز، دیواره کاغد
کچرمك. ۱۲. سورمك، طلا
ایتمك : شوطاوانه برقات دها بویا
کچرملی؛ ورنیك لوستره کچرمك.
۱۳. صوقمق، ادخال ایتمك.
دیش کچرمك. || آلای کچرمك =
برینك لقردیسنی دیکلر کبی او-
لوب‌ده باشقه شیئه دوشونمك.
|| اله کچرمك = ۱. طوتمق،
دردست ایتمك. ۲ نادر و بولنمسی
مشکل بر شیئه دسترس اولمق.
|| حسابه کچرمك = محسوب ایتمك.
|| دیش کچرمك = اضرار ایده-
بیلمك : او بکا دیش کچره‌مز.
|| ذمته کچرمك = حفظ و اداره
سنه مأمور اولدیغی آقچه‌یی کندی
امورینه صرف ایتمك. || قلیجدن
کچرمك = قتل عام ایتمك. || قیروب
کچرمك = تخریب ایتمك. || کوزدن
کچرمك = سراپا و آنجق سطحیجه
معاینه ومطالعه ایتمك. || کوکس
کچرمك = ۱. ایچ چکمك تأوه ایتمك.
۲. بری حقنده انتقام بسلمك.
|| کومالکدن، یاقه‌دن کچرمك =
اوغللغه قبول ایتمك، تبنی ایتمك.

گچشدیرمك { فت. کچرمك، دفع وبرطرف ایتمك،
آتلاتمق : چوجقلر قزاموغی
قولای کچشدیردیلر؛ بوکون بر
قضا کچشدیردم. || سکوتله

كچشديرمك = جواب ويرمه‌مك.

كَچكين { ص. ١. كچمش، چوق اولمش، لزومندن زياده اولغون : كچكين ميوه. ٢. ياشلى، مسن : كچكين آدم. ٣. سبق ايتمش، كچمش، سابق، سالف. ٤. كسلدكدن صكره چوق وقت قالوب قوللانلمامغله قيزاروب لكه‌لر پيدا ايده‌رك بوزلمش (كراسته) : كچكين آغاج. [يانغين آغاج دخى دينلير.]

كَچلمز { ص. ١. مرور وعبورى غير ممكن: كچلمز يول، طاغ، دره. ٢. ترك اولنماز، فراغى محال، براقيله‌ماز : كچلمز برمال؛ كچلمز برعادت.

كَچِلمك { مج. ١. مرور وعبور اولنمق : چوق قار ياغديغيچون طاغ يولندن كچيله‌مز؛ چامووردن كچلمز. ٢. فراغت، صرف نظر اولنمق : الفت اولنان شيئدن قولاى كچلمز. ٣. قطع اولنمق: يولك يارسى، اك زور قسمى كچلدى.

كَچمز { ص. ١. رواجسز، اعتبارسز، سوروسز : بو مملكتده كچمز بر طاقم قاشلر كتيرمش. ٢. قلب : كچمز آقچه. ٣. ايى اولماز، ناقابل تداوى : بو كچمز برخسته‌لقدر. ٤. سرايت ايتمز، غيرسارى : كچمز خسته‌لق.

كَچمِش { ص. ١. مرور ايتمش، سابق، سالف، ماضى: كچمش زمان؛ كچمش كونلر. ٢. چوق اولمش، لزومندن زياده اولغون : كچمش ميوه. || كچمش اوله = خسته‌لره ويا بر قضا آتلاتانلره اولنان دعا وتبريك. = س. ماجرا، خصومتى موجب وقعه : اونك بر كچمشى واردر؛ او آدمله بر كچمشكز وارميدر؟ = ج. اسلاف، اوللر : كچمشلرك نامنى لكه‌لتمه‌ملى؛ كچمشلركزك جانيچون.

كَچمَك { لازم. ١. مرور وعبور ايتمك : دمين بورادن كچدى؛ اورايه كيتمك ايچون نره‌دن كچه‌جكز؟ ٢. بر دكيشديرمك، كيتمك، طاشينمق : قيشين لودوسه ناظر بر اوطه‌يه كچرم؛ يازين يالى يه كچرم. ٣. كيرمك، نفوذ ايتمك : آرينك ايكنه‌سى اتمه كچدى؛ صوغوق ايليكمه كچدى؛ آجيسى يوركمه كچدى. ٤. بيتمك، منقضى اولمق : قيش كچدى؛ كنجلك چابق كچر؛ وعده‌سى كچدى؛ محرم كچدى. ٥. براقمق، ترك ايتمك، صرف نظر ايلمك : بن حقمدن كچمم؛ بو طبيعتدن كچميه‌جكميسك؟ بن او نيتدن كچدم. ٦. عفو ايتمك : جناب حق عبادك كناهلرندن كچر. ٧. رواجى اولمق، رايج اولمق، تداولده بولنمق : بو آقچه شمدى كچمز؛ كچر آقچه ايله. ٨. سورلمك، سوروسى اولمق، آرانمق، مقبول ومعتبر اولمق : بو درلو باصمه‌لر آناطوليده چوق كچر؛ بو مال بوراده كچمز. ٩. نافذ ومعتبر اولمق، تأثير ايتمك، ديكلنمك، مقبول اولمق : اونك سوزى كچر؛ او آدمه بنم سوزم كچمز؛ اوراده اونك حكمى كچرمى؟ سزك نازكز كچر. ١٠. ايى اولمق، مندفع اولمق، صاوشمق : بوخسته‌لق كچر؛ باش آغريسى دها كچدى. ١١. سرايت ايتمك، بولاشمق : خسته‌لقلرك چوغى تماسله كچر؛ عجبا بكا بوخسته‌لق كيمدن كچدى؟ ١٢. آقمق، جريان ايتمك : طونه مجارستانك ايچندن كچر. ١٣. سبق ايتمك، وقوع بولمق : بحثى، ذكرى، سوزى كچدى. ١٤. قالقمق، فوت، زائل اولمق : اونك موده‌سى كچدى؛ بر ساعت صكره فرطونه كچمشيدى. ١٥. بر محل ومقام ويا مسند و منصبه اوتورمق، قعود ايتمك، نصب اولنمق : كوپريلى صدارته كچديكنده؛ كرسئ خطابته كچدى؛ سز كوشه‌يه، يوقارى يه كچك. ١٦. ايلريلمك، ايلرى كيتمك : اونلر كچمشيدى يتيشه‌مدك. ١٧. انتقال ايتمك : او قوناق اوكا عمجه‌سندن كچدى؛ ياليسى كيمه كچدى؟ = فت. ١. اوته‌سنه كيتمك، آرقه‌ده براقوب ايلريلمك، شق ايتمك : ساعت بشه وارمازدن كوتاهيه‌يى كچمشيدك؛ بتون صحراى كبيرى كچوب سودانه واصل اولديلر. ٢. كريده براقمق، سبقت، مسابقت، تقدم ايتمك : ياريشده فلانك آتى موجود آتلرك جمله‌سنى كچدى؛ بنم يورويشم خفيفدر هپكزى كچرم. ٣. بر فعل وهنرده ويا ترقى وتفيضده باشقه‌لرندن ايلرى اولمق، تقدم ايتمك : چاليشمق

سایه‌سنده بتون شریکلرینی کچدی؛ آمریقا برچوق صنعتلرده آوروپایی کچدی. ٤. تجاوز ایتمك، آشمق، آتلامق: حدودی کچدی. ٥. ایلریلمك، ایلریده اولمق: ساعت بشی کچیور؛ آلتی‌یی یکرمی دقیقه کچیور. ٦. صرف نظر ایتمك، باقامق: اوراسنی کچ. || اله کچمك = نصیب و میسر اولمق، قیمتلی بر شیء تصادفاً تصرف اولنمق: اسکی بر کتاب اله کچدی؛ بو آت اله کچمز. || ایش باشنه کچمك = ایشه مباشرت ایتمك. || ایش ایشدن کچمك = فرصت فوت اولمق. || ایلری کچمك = تقدم، تصدر ایتمك. || باشه کچمك = تصدر ایتمك. || بربرینه کچمك = تلاشه دوشمك. || تاوان باشه کچمك = چوق تلاش ایتمك، محجوب و مأیوس اولمق. || تیز (تز) کچمك = سویلیوب کچمك، اصرار ایتمه‌مك. || جان کچمك = اویقویه وارمق. || جاندن کچمك = ١. فداکارلق ایتمك. ٢. مأیوس اولمق. || چیکنیوب کچمك = یانندن کچوبده زیارت ایتمه‌مك. || کندیندن کچمك = ١. بایلمق، حسی غائب ایتمك، بیخود اولمق. ٢. طالمق، اویوقلامق. || کوکلدن کچمك = قلبده طوغمق. || واز کچمك = صرف نظر ایتمك. || ویز کچمك = قولاق آصمامق، دیکله‌مه‌مك. || یره، یرك دیبنه کچمك = چوق محجوب اولمق. || صوك پشیمانلق اله کچمز = خیر ایتمز. || کچمش اوله = ١. خسته‌یه اولنان دعا ویا بر قضا صاوانه اولنان تبریك. ٢. آرتق وقت قالمدی، صره‌سی کچدی. || کچ! قولاق آصمه، اهمیت ویرمه!

کچمه {س. کچمك ایشی. با: کچمك. = ص. ١. بر شیئك ایچنه ویا اوستنه طاقیلوب برلی اولمیان واوینایان، بیولی: کچمه چرچوه؛ کچمه قپاق؛ کچمه چکمجه. ٢. بربرینه کیره‌رك قپانان ویا اویده ایله طاقیلان، بوغمقلی: کچمه دوربین، چبوق.

کچن {ص. ١. مرور و عبور ایدن: بورادن کچن آدملر؛ کلن کچن، کلوب کچن = مارین و عابرین. ٢. اوزانان ویا آقان، جریان ایدن: اومك اوکندن کچن یول، جدول، دره. ٣. سبق ایدن، سابق، سالف: کچن سنه = بیلدر؛ کچن کون = اوته کون، بر قاچ کون اول؛ کچن آی. = س. مرور و سبق ایدن زمان و یا حال و وقعه: کچن اونودیلیر؛ کچن کچدی = مضی مامضی. = ج. کچنلرده = مقدما، اخیراً، بر قاچ کون اول.

کچندیرمك {فتـ. یاشاتمق، برینك یاشامق اسبابنی تدارك ایتمك، اعاشه، انفاق ایتمك: چولق چوجغنی کچندیرمك ایچون کیجه کوندوز چالیشمغه مجبوردر؛ بو ایش بنی کچندیریور.

کچنمك {فل. ١. نفقه‌سنی تدارك ایدوب یاشامق، تعیش ایتمك، اداره اولنمق: آلتنك تربله، سعینك ثمره‌سیله کچنیور. ٢. باشقه‌سیله برلکده ایی یاشامق، معاشرت، امتزاج ایتمك: ایکی ایلتی پك کوزل کچنیورلر؛ او خلوق بر آدمدر هر کسله کچنیور.

کچنمه {س. ١. امتزاج، معاشرت. ٢. دیرلك، تعیش، معیشت، کچنه‌جك اسباب: کچنمه‌سی وارمیدر؟

کچنه‌جك {س. اسباب معیشت، تعیشه مدار اوله‌جق شیء، کلیر، ایراد: او عائله‌نك کچنه‌جکی وارمیدر؟ انسان اولادینك کچنه‌جکنی تأمین ایتملیدر.

کچوزرمك {فتـ. با: کچیرمك.

کچوك {کچولمك وسائره با: کوچك وسائره.

کچه {یاخود کیچه. س. ١. نسج ایدلیه‌رك یالکز دوکلمکله یاپلمش قبا یوك عبا، دبلش یوك، لبد، نمد: کچه دوشه‌مك؛ کچه‌دن چادیر؛ آیاقلرینه کچه صارمش؛ قار کچه‌سی = اریمه‌مك ایچون قاری صاردقلری کچه نوعی که خالی کبی قوللانیلیر. ٢. علی الاطلاق اوطه دوشمه‌سی اوزرینه یاییله‌جق یوك منسوج: اوروپا کچه‌سی؛ یرلی کچه؛ اوطه‌لرك کچه‌لرینی دوشه‌مك، قالدیرمق. = ص. ١. کچه‌دن یعنی دوکلمش یوکدن معمول: کچه کلاه؛ کچه یاغمورلق. ٢. مجـ. اویوشوق، حسی غایب ایتمش، چوق چالیشمه‌دن و طاش طوپراق و سائره طوتمقدن خشر خشر اولمش: اللرم کچه اولدی. ٣. طرانمه

مش، بربرینه کچمش: صاچی کچه اولمش. || مج. قاربنه کچه‌سی = کیلرك قارینه‌سنه قاپلانان باقرك آلتنه وضع اولنان قبا کچه. || کچه کلاه ایتمك = رتبه‌سنی رفع ایله قیافتنی صویوب طرد ایتمك.

کچه { ح. کچدیکی حالده: ساعت بشی چاریك کچه. مقابلی قاله.

کچه‌جی { س. کچه دینلان دوکلمش یوکدن عبارت عبایی ویا اوطه خالی و کلیملرینی اعمال وفروخت ایدن آدم.

کچه‌لشدیرمك { فتـ. ۱. اویوشدیرمق، خشر خشر ایتمك: ایش اللری کچه‌لشدیرر. ۲. صاچی بربرینه کچیروب تللری بللی اولمیه‌جق صورتده کچه کبی یاپمق: آجی صو صاچی کچه‌لشدیرر.

کچه‌لشمك { فل. ۱. اویوشمق، خشر خشر اولمق: باغچه‌ده چالیشمه‌دن اللرم کچه‌لشدی. ۲. قاریشوب تللر بللی اولمیه‌جق صورتده کچه کبی اولمق: بوقیزك صاچی کچه‌لشمش.

کچی { س. معروف حیوان اهلی که اك زیاده سودیچون بسلنیر وتفتیك وکشمیر جنسلری کبی بعض جنسلرینك قیلی‌ده پك مقبولدر. انواعی واردر: مالطه، شام، مصر کچیسی؛ تفتیك کچی یاخود تفتیك کچیسی = آنقره جوارلرنده و آناطولینك اکثر طرفلرنده بولنان بر جنسی که قیلی ایپك کبی یومشاق ویارلاق اولوب کوزل قاشلر یاپیلیر. کچینك ارککنه تکه، یاوریسنه اوغلاق وبر یاشنده کینه چپیچ دیرلر. || کچی بوینوزی = خروب. || کچی صاغان = ابابیل نوعندن بر جنس قوش. || کچی صقالی = سداب کبی کوزل قوقولی بر اوت، لحیة التیس. || طاغ کچیسی عر. وعل دینلان برجنس حیوان وحشی. || کچی منطاری = یملك.

کچیجی { ص. ۱. کچن، یرلی اولمیان، موقت: او کچیجی برحالدر. ۲. کچن، بولاشان، ساری: جلد خسته‌لقلری کچیجیدر.

کچید { س. ۱. کچه‌جك یر، کچه‌جك یول، ممر. ۲. طاغ وسائر مواقعك کچیله‌جك یری، دربند، بوغاز: بوغا سلسله‌سنك اك مهم کچیدی کولنك بوغازیدر؛ طاغ کچیدی. ۳. نهرك توسع ایدوب صویی صیغلاشمقله کچیله‌بیلان یری: اوایرماقدن کچه‌بیلمك ایچون کچیدلرینی بیلمك اقتضا ایدر. ۴. کچیش، مرور، عبور: بونهر کچید ویرمز = قابل عبور دکلدر. ۵. مج. دکیزده سفائنك مرور وعبورینه مخصوص اولوب دمیر آتلمسی ممنوع اولان یر. || ع. کچید رسمی [رسم کچید دیمه‌ملی] = بر ویا برقاچ آلای عسکرك ویا بتون برقول اردونك برصورت رسمیه‌ده بر یردن ویا بر ذاتك اوکندن کچمه‌سی. || قرق کچید = بر چوق یرلرنده برکنارندن دیکر کنارینه کچلمك اقتضا ایدن یعنی طریقك دفعاتله قطع ایلدیکی نهر.

کچیرمك { کچیرتمك و سائره. باق: کچرمك وسائره

کچیم { س. ۱. برآرکده یاشایش، معاشرت، امتزاج: بویله‌لكله کچیم اولماز. ۲. رواج، رایج. ۳. بتون زره، جوشن.

کحال { سذ. عر. [«کحالة»دن سمبـ.] ۱. کوزلره سورمه سورن، سورمه‌جی. ۲. ط. کوز طبیبی، کحالت فننده ماهر طبیب متخصص، فر. Oculiste.

کحالت { سث. عر. ۱. کوزه سوردکاری سورمه‌لری یاپمق وقومق صنعتی، سورمه‌جیلك. ۲. ط. کوز طبیبلکی، کوزخسته‌لقلرینه باقمقدن عبارت طب شعبه‌سی: فن کحالتی تحصیل ایتمش بر متخصصدر.

کحاللق { س. کوزحکیملکی، کوز خسته‌لقلرینه مخصوص طبابت: کحاللق ایدیور.

کحل { سذ. عر. ۱. سوس ایچون کوز کنارینه سوریلمش بویا، سورمه. ۲. کوز علاجی، کوزه سوریله‌جك ویا طاملادیله‌جق هرنوع علاج، فر. Collyre.

کد { سذ. عر. چالیشمه، سعی، امك، چبالامه، زحمتلی ایش: کد یمین = ال امکی: کد یمینیله کچنیور.

گدا { س. ص. فا ج: گدایان. ۱. دیلنجی، سائل: گدایان باب لطف ومرحمتلری. ۲. یوقسول، فقیر: بن گدایه.

گداخته { ص. فا. اریمش، مذاب. ا.

گداز { ص. فا. [«گداختن»دن سمص. اولوب، صتر. تشکیلاتنده بولنور] ۱. اریدن،

اذابه ايدن. ٢. ياقان، سوزان داغداز = يورك ياقان. ٣. براقيان، امحا ايدن: طاقت گداز = طاقت براقيان، طاقت كتيزيله. مين.

گُداز { ـــ. فا. يانمه، سوزش : كمال سوز وگدازله يالواريوردى.

كَدَر { سذ. عر. ج : اكدار. تاسه، قايغو، غم، غصه، درد: كدرى اولمق، كدر چكمك؛ كدر ايتمك = تاسه‌لانمق، مغموم ومكدر اولمق؛ كدر ويرمك = تاسه‌لاندىرمق. [عربيده اصل اولان بولانيقلق معناسيله اسانمزده قوللانلماز.]

كَدَرلَنمك { فل. تاسه‌لانمق، مكدر و مغموم اولمق.

كَدَرلى { صـ. ١. تاسه‌لى، مكدر، مغموم: كنديسى پك كدرلى ايدى. ٢. كدر ويرن، مغموم و مكدر ايدن؛ حزن انكيز: كدرلى خبر.

گَدِشمك { فل. كيجشمك، قاشنمق: آوج، ياره كدشيور.

گَدِلمك { فل. ١. اويلق، گديك اولمق، چنتلمك، رخنه آچلمق. ٢. قاشينمق، كيجشمك.

گَدمان { ـــ. كولونكلى قازمه. مر.

گَدمك { فا. اويمق، چنتمك، كرتمك، ديش ديش ايتمك، گديك و رخنه‌دار ايلمك.

كَدورت { سذ. عر. ١. بولانيقلق: باعث كدورت خاطر اولدى. ٢. غم، غصه، مغموميت، محزونيت.

گَده { ـــ. فا. او، خانه. [ميكده وآتشكده كبى تركيبانده قوللانيلير.]

گَده لِيج { ـــ. بيولى بيوك اوق قوبورى.

كَدى { ـــ. باشايجه ايشى فاره آولامق اولان معروف حيوان بيتى، پسى، قط، هره، گربه: آنقره، وان كديسى؛ كدى ياوريسى. || كدى آياسى = كف الهره (نبات). || كدى اوتى = والريانه دينلن نبات طبى. || كدى بالغى = پسى باليغنك بيوك جنسى. || طاغ كديسى، يبانى كدى = كديدن بيوك وپك بيرتيجى بر حيوان كه كدينك وحشيت حالنده قالمش اولديغى آكلاشيليور. || مسك كديسى = كوزل قوقان بر جنس يبانى حيوان.

گِدى { صـ. ١. بزونك، قلتبان. ٢. معناى اصليسندن صرف نظرله جيقشمه وخفيف بر شتم وتكدير معناسيله قوللانيلير: سنى گدى بنى بيلمز!

گديك { ـــ. ١. چنتيك، ييقيق يرى، فرجه، رخنه: ديوار گديكى؛ طاغ گديكى. ٢. دوشوك ديش، ديشلرك ديزيسنده كى اكسيك. ٣. اكسيك، نقصان، قصور: اكسيك گديك تماملامق. ٤. بيوك دوائرده و على الخصوص سراى همايونده بر خدمت مخصوصه‌نك باشلغى وظيفه و امتيازى. ٥. اصنافه كندى باشلرينه اجراى صنعت ايتمك اوزره ويريلن رخصت و امتياز، پاتنته: اصناف گديكى. ٦. بعض ملك مسقفاتك جانب وقفه عائد رسمى: او دكانك گديكى واردر؛ گديكلر قلمى، كاتبى. || مج. تونس گديكى = كاپيرشى؛ وعلى الخصوص ثروتيجون ازدواج اولنان ياشلى زنكين قادين. = صـ. اوك ديشلرندن بر ايكيسى دوشوك اولان: گديك احمد پاشا.

گَديكلى { صـ. ١. چنتيكلى، ييقيق و دوشوك يرى اولان: گديكلى ديوار، قلعه، ديش. ٢. وقتيله بر بيوك دائره‌ده واليوم سراى همايونده باشلى بر خدمته مأمور اولوب او خدمته عائد وظيفه‌وامتيازى حائز بولنان، برصنف خدمه و بندكانه رياست ايدن: گديكلى آغالر. ٣. ملك اولديغى حالده جانب وقفه عائد بر حق اولان: گديكلى ملك؛ گديكلى دكان. ٤. بحـ. صنف حربدن معدود اولميوب مع هذا ترفيع ايده‌رك ضابط اولان طوبجى وسر دومن كبى اصناف بحريه كه اوچ صنفه منقسم اولوب جاكتلرينك صاغ قولنده كى علامت مخصوصه ايله تفريق اولنورلر: گديكلى بحريه ضابطانى.

كَذا { حـ. عر. [تشبيه بيان ايدن « ك » حرف جريله شو ديمك اولان « ذا » اسم اشارتندن مركب] بويله، شويله، شويله‌جه، ينه او طرز وصورتده، ايضا، دفعه: سز كيتمك ايستميورسكز بن ده كذا؛ اوالكى كون چوق ياغمور ياغدى دون

ده كذا. [كذلك وهكذا دخی قوللانیلیر.]

كَذّاب { صـ. عر. [« كذب » دن مبـ.] چوق یالان سویلر، یالانجی.

كَذاب { یا كزاب. سـ. [فا. « تیزآب » دن غلط] كلسی طاشلری اویوب آنیندیرمق قوتنی حائز اولهن ایطوغرافیاده وموصلاق وسائره طاشلرینی تمیزلمه‌ده قوللانیلان سرت برمایعکه اصطلاح کیمیاده حامض آزوت دینلیر. || مجـ. الده کذاب صویی = زیانکار.

گُذار { سـ. فا. [« گذاشتن » فعلندن سمص.] کچمه، کچیش: گشت وگذار = سیر وسیاحت. [« گذر » دها مستعملدر.] == صـ. ادا ایدن، ایفا ایلین، بجرن، اوده‌ین. [صتر. تشکیلاتنده بولنور :] دم گذار = وقت کچیرن، امرار ایام ایدن؛ جزیه گذار = ویرکی ویرن؛ کار گذار = ایش بجرن. [غلط اولەرق : « ایشگذار » ده دیرلر.] || مصلحتگذار = سفیر وکیلی، موقت سفیر.

گُذارَنده { صـ. فا. کچیرن، کچیریجی : گذارندۀ ایام = وقت کچیرن. ز.

گُذاف { سـ. فا. بوش لقردی، بیهوده سوز : لاف وگذاف.

کِذب { سنـ. عر. یالان، خلاف، دروغ : ارتکاب کذب ایتمك؛ سویلدیکی سوز کذب محضدر.

گُذَر { سـ. فا. کچمه، کچیش، مرور، عبور : گذر ایتمك. == صـ. فا. [صتر. تشکیلاتنده] ١. کچن، مرور ایدن. ٢. کچیلن، کچدیکی : رهگذر = یولك کچدیکی محل، ممر : رهگذری اوزرنده بولنان احباسنی زیارت ایتدی.

گُذَران { سـ. فا. کچمه، مرور، سبق : گذران ایدن محرم آینده = کچن. [اصل فارسیده کچیجی معناسیله صفت ایسه‌ده لسانمزده او صورتله پك قوللانلماز.]

گُذَرگاه { سـ. فا. کچیلن، کچیله جك یر، ممر، یول : آناطولی آنا دمیر یولنك گذرگاهنی تعیین ایتمك؛ اردونك گذرگاهی اوزرنده بولنان یرلر.

گُذَشت { سـ. فا. کچمه، کچیش، گذر. ز. == صـ. فا. [صتر. تشکیلاتنده] کچن : سرگذشت = باشه کلوب کچن حال و وقعه، برآدمك چکوب کچردیکی شیلرك نقلندن عبارت حکایه : سرگذشت تماق. فر. Aventures.

گُذَشته { صـ. فا. کچمش، کچن، سابق، سالف : سال گذشته = کچن سنه. == سـ. فا. فائض، نما : آلدیغی مبلغی گذشته‌سیله برابر ویردی.

کَذَلِك { حـ. عر. [تشبیه بیان ایدن « ك » حرف جریله شو دیمك اولان « ذلك » اسم اشارتندن مرکب] اویله‌جه، ینه اویله، ایضاً، هکذا، دفعه: او کتاب مجلده کوندریله جکدر بوده کذلك.

کَر { صـ. فا. صاغر، اصم. ز.

کَرّ { سنـ. عر. حربده برکره **کر** { چکلدکدن صکره بتکرار هجوم ایدیش : کر وفر = حرب ومبارزه‌یه هجوم ورجعتله تکرار هجوم حرکاتی.

گَر { حر. فا. « اگر » دن مخفف **گر** { اولوب ینه او معنا ایله یعنی ادات شرط اولەرق نادراً شعرده قوللانیلیر : گر دیلرسه‌ك بوله‌سك اوتدن نجات.

گَر { د. فا. فاعلیت یعنی « جی » **گر** { معناسیله اسماء فارسیه‌یه ملحق اولور : زرگر = آلتینی ایشلین، قویومجی؛ آهنگر = دمیرجی.

کِراء { سنـ. عر. ١. بر منزل ودکان وحیوان وسائره‌نك موقتاً قوللانلمق اوزره صاحبی طرفندن دیکرینه ویرلسی، اجرت، ایجار، استیجار : کرا ایله او، دکان، بیکیر، آرابه طوتمق؛ او او کراده‌در؛ بوکوشك کرایه ویریلیرمی؟ ٢. بوصورتله ویریلوب آلنان بر ملك وسائره ایچون صاحبنه ویریلن آقچه، بدل ایجار، اجاره : بو دکانك کراسی قاچ غروشدر؟ او کراسنی ویرەمه‌مش؛ کمی کراسی = ناولو؛ کرا بیکیری = اجرتله بینلن حیوان؛ دیش کراسی = بر بیوك ذاتك افطار ینه کیدن محتاجینه یمکدن صکره ویریلن عطیه. || آغزینی کرایه ویرمش = آغزینی آچوبده لقردی سویلمك ایستمینلر حقنده سویلنیر.

کُرّات { سنـ. جـ. عر. فد : کره. با : کره.

كُرات } سْ. جـ. عر. فـد : كره. با : كره.

كَراتا } صـ. [ر. Κερατᾶς = بوینوزلی] پزونك، قلتبان، دیوث. == سـ. [ر. Κεράτιον = بوینوزجق] قوندوره‌نك كیله‌سنی تسهیل ایدن بوینوز ویا معدن یاخود كیكدن آلت، چكچك.

كَراتالق } سـ. پزونكلك، دیوثلق، ناموسسزلق.

كِراجی } سـ. ١. كرا ایله بر او یا دائره واوطه‌طوتان آدم : او اوده كراجی واردر؛ كراجیسی یارین چیقه‌جقدر. ٢. كرا ایله بینك ویا یوك حیوانی ایشلدن آدم.

كِراجیلق } سـ. ١. كرا اولرنده اقامت : آرتق كراجیلقدن اوصاندم بر او یاپدیره‌جغم. ٢. اجرتله حیوان ایشلتمك مشغولیتی : اسكله‌دن شهره كراجیلق ایدیور؛ بر بیكیری اولسه كراجیلق ایده‌جكدر.

گِراخ } سـ. [فا. « گراغ » دن] آرشینك حقیقتده ثمنی اولان بهر ربینك نصفی یعنی ١٦ ده بری : بر آرشین اوچ گراخ.

كِرار } سْد. عر. تكرار، تكرر.

كَرّار } صـ. عر. [« كر » دن سمب.] حربده رجعتدن صكره تكرار ودفعاتله هجوم ایدن. [حضرت علی رضی الله عنه افندمزك لقب شریفیدر :] حیدر كرار.

كِراراً } حـ. عر. تكرار تكرار، تكرار علی التكرار، دفعاتله : كراراً سویلدم، یازدم.

كَراریس } سْ. جـ. عر. فد : كراسه. با : كراسه.

كِراز } سـ. یاخود :

كِراس } سـ. اكثر انواعی مایس ابتدالرنده یتیشن اقالیم معتدله و بارده‌یه مخصوص قرمزی ایله بیاض آره‌سنده مختلف قویولقده تك چكردكلی معروف كوزل ولذیذ میوه؛ طال باصدی كراز = پك كثرتلی واری جنسی؛ طراغانی كراز = سرت و كچ یتیشیر جنسی. ‖ قوش كرازی = اوفاق دانه‌لی یبانیسی، محلب. ‖ كراز آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج. ‖ كراز الماسی = غایتله كوچك الما. ‖ عربستان كرازی = بلاد عربه مخصوص بر آغاجك میوه‌سی. ‖ كراز طوداق = غایت قرمزی طوداق.

كَراسته } سـ. فا. [تر. زبا. نزدی : كرسته] ١. ابنیه‌ده قوللانیلان كسلمش آغاج انواعی، دیرك وتخته و سائره : كراسته‌دن بنا؛ كراسته‌سی صاغلام او. ٢. هرنوع معمولاتك اعمالنده قوللانیلان مواد : بو قوندوره‌جی اوسته ایسه‌ده ایی كراسته قوللانمیور.

كَراسته‌جی } یا كرسته‌جی. سـ. ابنیه ایچون كراسته صاتان تاجر.

كُرّاسه } سْ. عر. جـ : كراریس. ال ایله یازیلان كتابك سكز صحیفه‌دن عبارت اولان بهر جزئی : سریع القلم بر خطاط اولوب كونده متعدد كراسه‌لر یازاردی.

كَراك } سـ. كركدان دینلن جسیم حیوان كه بورنی اوزرنده بر وبر جنسنك ایكی بوینوزی واردر. مر.

كَرّاكه } سـ. اینجه صوفدن خفیف وطار اوستلك لباس كه وقتیله طریق علمی قیافتنده كییلیردی.

كِرالامق } فتـ. ١. كرایه ویرمك، ایجار ایتمك : یاپدیردیغكز دكانلری كرالادیكزمی؟ ٢. كرا ایله طوتمق، استیجار ایتمك : قیش ایچون بر او كرالایه‌جغم.

كِرالی } صـ. كرا ایله طوتلمش، كرایه ویرلمش : كرالی او، دكان.

كِرام } صـ. جـ. عر. فد : كریم. با : كریم.

كَرامَت } سْ. عر. جـ : كرامات. ١. كرم، لطف، احسان. ز. ٢. اعزاز، اكرام، حرمت. ز. ٣. اولیاء اللهدن صادر اولان خارق العاده حال : او ذاتك بر كرامتنی كورمشیدم؛ كرامات اولیا حقدر. ٤. مجـ. كرامته حمل اولنه‌جق درجه‌ده اصابت، رأی صائب : كرامت بیوردیكز؛ بو سوزكز عین كرامتدر.

گِران } صـ. فا. ١. آغر، ثقیل : بار گران = آغر یوك. ٢. بهالی، غالی، آغر : گران بها = آغر بهالی؛ گران مایه = مایه‌سی آغر و بهالی، ذی قیمت.

كَران } سـ. فا. كنار، اوج : بی كران = اوجسز، كنارسز.

گُران { یا كوران. ص. قویو آل طوننده (آت) . مر.

گِرانجان { ص. فا. [گران = آغر. جان = روح] آغر جانلی، ثقیل الروح.

كَراهَت { یاخود كراهه. سثْ. عر. و:

كَراهِیَت { سثْ. عر. ١. ایكره‌نمه : كراهتله، مع الكراهه. ٢. ایستمیه‌رك و مجبوریت تحتنده بر شیء یاپمه، جبر، اجبار. ٣. ف. جانب شرع شریفدن صراحةً و قطعیاً تحریم اولنمیوب مباح اولدیغی حالده حرامه قریبتی و احتمالی زیاده اولمغله اجتناب اولنمسی اقتضا ایدن شیئك حالی كه او شیئه ده مكروه دینیر.

گِرای { س. مغولجه ده مستحق و شایسته معناسنه اولوب آل چنكیزدن قریمده حكومت سورن خانلردن مینكلی كرای سلاله‌سنه عنوان اولمشیدی.

كَرَب { سند. عر. جـ : كروب. غم، كدر، غصه.

كِرباس { سند. عر. بز.

گُربه { س. فا. كدی. ز.

كَرپَدَن { س. [عر. « كابتان » دن] ١. چیوی و سائره سوكمكه مخصوص دمیر قیصاج. ٢. دیش چیقارمغه مخصوص كربدنه مشابه آلت : دیشجی كربدنی.

كِرپی { یا كیرپی. س. [اصلی : قریبق] معروف كوچك حیوان كه دیكنلرله مستور اولوب اكثریا طوس طوب اوله‌رق یاتار، قنفذ، خار پشت. || اوقلی كرپی = دیكنلری قم كبی اوزون اولوب بونلری مقام تدافعه‌ده آتان جنسی. || كرپی كبی = سرت و چوق توكلی آدم. || كرپی حلواسی = بر نوع قدرت حلواسی.

كِرپیج { س. پیشیرلمه‌مش طوغله، چیك طوغله. = ص. ١. عادی جنسدن : كرپیج طوغله. ٢. پك قوری و سرت : یرلر كرپیج كسلدی. ٣. كرپیجدن معمول : كرپیج دیوار.

كِرپیججی { س. چیك طوغله یاپان آدم.

كِرپیك { س. [اصلی : قریبق دن قربیق] كوز قپاقلرینك كنارلرنده كی صره قیللرك مجموعی و بهری، جفن، مژه، مژكان : اوزون كرپیكلری واردر؛ هر كرپیكندن بر طامله یاش طاملایوردی.

كِرپیك { س. بر نوع سیلان طاشی.

كَرتدیرمَك { فتـ. چنتدیرمك، (كرتك یاپدیرمق، خفیف كدیك وچنتك یاپدیرمق: چتله‌یی كرتدیرمك.

كَرتِلمَك { لجـ. چنتلمك، خفیف كدیك وچنتیك یاپلمق: سرت آغاج اولدیغندن زور كرتلیر.

كَرتمَك { فتـ. چنتمك ، خفیف كدیك وچنتیك یاپمق، كرمك، نشان یاپمق : چتله‌یی كرتمك.

كَرتمه { س. ١. كرتمك ایشی. یا : كرتمك. ٢. صویمقدن چیقان شیئلر، صویماندی : چام كرته‌سی.

كَرتَنكلر { یا كرتنكلر. س. [زبانزدی : كرتنكله] كلر دینلن درت آیاقلی حیوانات زاحفه‌نك اك مبذول جنسی كه آشاغی یوقاری برقاریش اوزونلغنده اولوب مضر دكلدر.

كَرتِنمَك { فط. چنتلمك، كدیك و نشان اولنمق : بو تخته‌نك كناری چوق كرتنمش.

كَرته { یا كرتی. س. [« كرتمك » دن] ١. چنتیك، چیزكی، اشارت، نشان : چتله‌نك، حیوان قولاغنك كرته‌سی. ٢. اویوق یول : صپان كرته‌سی. ٣. درجه، مرتبه، راده : ایش بو كرته‌یه كلدكدن صكره. ٤. درجهٔ مطلوبه، نصاب، قوام : كرته‌سنه دوشورمك؛ كرته‌سنی كچمك. || باروت كرته‌سی = اسلحهٔ ناریه نشانكاهی.

كَرته { س. [ایتا. Quarto = چاریك، ربع] مج. پوصوله‌نك منقسم اولدیغی و هر بری بر روزكار كوسترن اوتوز ایكی قسمك بهری كه ١١ درجه ایله ١٥ دقیقه مقدارنده بر زاویه‌دن عبارتدر، و هر بری دردہ منقسم اولوب، بونلره نصف كرته و ربع كرته دینیر. || مج. تام كرته‌سنده = تام زماننده، وقتنده.

كَرته ریز { س. [« ریز » لفظنك اصلی آكلاشیله‌مدی] مج. بر نقطه‌نك كمیدن باقلدقده پوصله كرته‌لرینه نظراً قالدیغی جهت. || كرته‌ریز آلمق = بر مو-

قصك جهتنى پوصوله كرته‌سى واسطه‌سيله تعيين ايتمك. || كرته ريز پوصوله‌سى = كرته‌ريز آلمغه مخصوص هدفه‌لى پوصوله. || كرته ريز نقاطى = كمينك موقع وجهتنى كرته ريز واسطه‌سيله تعيينه مدار اولان فنار قله‌سى ويا دوه‌سى وشمانديره كبى سا- حلده بولنان نقاط معلومه.

كَرتى { س. با: كرته.

كَرتيك { س. چنتيك، چيزيك، نشان چنتيله‌رك يا بيلان باش: دينكلرك باشى كرتيكلى اولور ايسه تكرلك چيقماز؛ چتله كرتيكى. || كلمه كرتيك = پاره اثرندن يارى يوسرى.

گُرجِستان { سخ. م. بلاد قافقا. سدن بر خطه كه كرجى دينلن بر قوم مخصوصله مسكوندر.

گُرجى { س. ص. بلاد قافقا. سدن كرجستان اها. ليسندن اولان قوم مخصوص افرادندن بولنان آدم.

گُرجيجه { ص. كرجيلرك طرز واصول ويا لساننده اولان: كرجيجه لسان، خوره. = ح. كرجيلر طرز واصول ولساننده: كرجيجه سويلمك، كيينمك. = س. كرجى لسانى: كرجيجه دخى چركسيجه كبى اصل ونسبى مجهول بر لساندر.

كِرَج { س. با: كيرج.

گَرچك { ص. ١. طوغرى، صحيح، راست، واقع، محقق: كرچك سوز؛ كرچك خبر. ٢. ساخته اولميان، حقيقى، خالص: كرچك آلتين؛ كرچك صيرمه؛ كرچك انسان. ٣. صادق، صديق، يالان سويلمز: كرچك آدم؛ كر- چك دوست؛ كرچكسكز. = ح. ١. كرچكدن. صحيحاً، حقيقةً: كر- چك سويليورم: كرچك كلدى مى؟ ٢. تمام، ايى خاطريمه كلدى: كرچك سزه بر شئ سويليه- جكدم؛ كرچك او ايش نصل اولدى؟ = س. طوغريلق، صحت، صدق، حقيقت: كرچكى سويلمك. || كرچكدن = ١. فى الواقع، فى الحقيقه، حقيقةً: كرچكدن اوله‌در. ٢. حقيقى، صحيح، ساخته اولميان: كرچكدن آلتين؛ كرچكدن انسان.

گَرچكجى { ص. صحيح وصادق، حقيقى، خالص، يا- لاندن وساخته اولميان: كر- چكجى الماس؛ كرچكجى دوست.

گَرچكلك { س. طوغريلق، صحت، حقيقت: بو سوزك كرچكلكنى تأمين ايده‌بيلير ميسكز؟

گَرچكلنمك { فل. طوغرى چيقمق، طوغر- يلغى، صحتى تبين ايتمك، صحيحلشمك، تحقق ايتمك: او خبر كرچكلندى.

گَرچه { حر. فا. هر نه قدر، ايسه ده: كرچه آغر بر شئ ايسه ده چاره‌سى اولمديغندن تحمل ايتملى. — اسكى شيوه‌ده وشعرده «كرچه كيم» و «كر- چه كه» صورتنده قوللانيلير: كرچه كيم شعر دكلدر او كلام.

گَرخانه { س. با: كارخانه.

كُرد { س. ذ. عر. ج: اكراد. عراق عرب ايله عراق عجم آره‌سنده و جزيره‌نك شرق وشمالنده يعنى حدود ايرانيه‌نك ايكى جهتنده ساكن معروف بر قوم افرادندن اولان آدم: كرد- لرك اصل ونسبى؛ كرد عشير- تلرى: كرد قاريسى.

گَرد { س. فا. توز، غبار.

گَرد { ص. فا. [«گرديدن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلاتنده بولنور] دونن، دور ايدن: تيزكرد = چابوق دونن، سريع الدوران.

گِرد { س. فا. ١. چوره، چيه چوره. ٢. دونمه. دوران. ز.

گُرد { ص. فا. يكيت، قهرمان، بطل. ز.

گِرداب { س. فا. ١. صو چورو. نديسى، كريوه، آيلانمه. ٢. مج. مخالف جهتلردن كلن ايكى آقندينك قاوشمه‌سندن ويا بر آقندينك طريق جريانده بر مانعه تصادفندن ياخود قعر بحرك بردن بره دريكلشمه‌سندن حاصل اولان چورندى. ٣. مج. مخاطره‌لى ير، مهلكه: بر كردابه دوشدم.

گِردار { س. فا. ١. ايش، فعل، عمل، شغل، كار. ٢. طرز، روش، عادت، خلق: شهريار فاروق كردار = حركتى ويا خلق وعادتى حضرت عمر (رضه)ك كينه مشابه اولان پادشاه؛ بدكردار = طرز وروشى وفعل عملى كوتى اولان: دشمن بدكردار.

گرداگرد { ح. فا. چپه چوره، فیر طولایی.

گردآلود { ص. فا. [گرد = توز. آلودن = بولاشمق] توزه بولانمش، توز طوپراق ایچنده اولان.

گردان { ص. فا. دونن، دور ایدن، دوار: سپهر گردان = فلك دوار. || روگردان= یوز چویرن، صرف نظر ایدن. || سرگردان= سرسری، مکانسز، پریشان.

گردان { س. [فا. « گردن » دن] ١. بوغازك طیشی، بوینك اوك طرفی، عنق: چفته گردان = سمیزلکدن ایکی قات گردان. ٢. علی العموم بوین: گردانی اگری؛ گردان قیرمق= ناز ایله بوین صاللامق؛ (آت) یورورکن بوینی صاللامق. || گردان قیران = بر جنس قوش.

گردانلق { س. قادینلرك گردانه طاقدقلری اینجی و آلتین و سائره دیزیلری، گردان سوسی، قلاده، طوق.

گردانیه { س. [غلط فاحش تعبیر] مو. برمقام مخصوص.

گردباد { س. فا. [گرد = دونم. باد = یل] بر محلده دونرك توز طوپراغی قالدیران و بعضاً ابنیه یی ییقوب آغاجلری سوکن شدتلی روزکار، قاصیرغه، صرصر، یل چورندیسی.

کردستان { سخ. م. ممالك عثمانیه ده حدود ایرانیه نك ایکی جهتندن وجزیره نك شرق وشمال طرفلرندن عبارت بر: کردستان طاغلری.

گردش { س. فا. دونمه، دور، دوران: گردش گردون = چرخ فلك دونمسی، دوری.

گردك { س. [وفیق پاشا مرحوم « گرمك » فعلندن مشتق عد ایدوب اساساً زار گریله رك آیرلدیغنی وجه تسمیه گوستریور. سعده، فارسیده ده مستعمل اولوب چادیر دیمك اولان « گرد » مصغری اولمسی احتماله دها قریبدر.] زفاف گیجه سی کاین ایله گوگیك قپاندقلری اوطه، حجله [غلطی: حجله گاه] : گردگه کیرمك = کوگی اولمق: گردك گیجه سی = زفاف گیجه سی.

کردگار { س. فا. فعال مطلق اولان خلاق کائنات: حضور کردگارده.

گردل { س. اوستی آلتی بر ککیشلکده قیصه آغاج قابکه باشلیجه قویون وصیغیر و سائره صاغمغه وآخورده صو وضعنه وسفائنده صو طاشیمغه قوللانیلیر: بر گردل طولوسی سوت، صو. || کردل جوزی = گمی کردللرینه قولب مقامنده گچیریلن خلالطك ایکی اوجنده بایبلان دوگوم. || حریق کردلی = کمیده کاوساله دن معمول خفیف کردل.

گردن { س. فا. بوین، عنق، رقبه: گردن اطاعت. || گردن بند = بوین باغی. || گردن داده= بوین اگمش، مطیع، تابع. || گردن فراز، گردن افراز = بوین یوکسلدن، سرکش، مغرور، متکبر.

گردون { ص. فا. دونن، دوار: چرخ گردون. = س. فلك، چرخ فلك، سما.

گردونه { س. فا. آرابه.

گرده { ص. فا. یاپلمش، ایدلمش، معمول؛ تألیف کرده = تألیف اولنمش: گلستان شیخ سعدینك تألیف کرده سیدر؛ سلیمانیه جامع شریفی معمار سنانك بنا کرده سیدر.

گرده { س. بك اینجه بر نوع پیده، عجم پیده سی: گرده کبابی= بویله پیده یه صاریلی اوله رق پیشن کباب نوعی.

گردیده { ص. فا. دونمش، طولاشمش. د.

گردیرمك { فت. ١. چکدیروب گرگین ایتدیرمك: شودوری بی، چارشفی گردیرملی. ٢. چکدیرمك، آصدیرمق، پرده کبی اوزاتمق: نردبان باشنه بر پرده گردیرملی.

گرز { س. فا. آغر طوپوز.

گرس { س. بیوك ودرین قواطه.

گرسته { س. با: کراسته.

گرسله { س. بزونك قلتبان. [ترکانلر بیننده مستعملدر.]

گرسنه { ص. فا. آج، جایع: گرسنه چشم = آج گوزلی.

کرسی { سد. عر. ج: کراسی. ١. اوتوریله جق یوکسکجه یر، جامعلرده واعظك و مدرسه لرده مدرسك اوتوردیغی یرکه برقاج باصامقله چیقیلیر. ٢. تخت، سریر، اریکه. ٣.

مقام، وظیفه: کرسیٔ تدریس، کرسیٔ خطابت. ٤. عرشك آلتنده بر طبقهٔ سما. ٥. مركز، مقر: کرسیٔ حکومت = پایتخت. ٦. قاعده، آیاقاق: بو دیرکك کرسیسی چوق متین؛ کرسی طاشی = دیوارك کوشه‌سنه قونیلان بیوجه طاش.

کُرسیلی { ص. متین واوتوراقلی: کرسیلی یازی.

کِرش { سیذ. عر. اشکنبه، حیوانات مجتره‌نك برنجی معده‌سی.

کِرِشمه { س. فا. ناز، عشوه، غمزه، کوز وقاش ایله اولنان اشارتلر، جلوه.

گِرِفت { س. فا. [«گرفتن» فعلندن سمص.] طوتمه، یاقه‌لامه: خیدودلری اخذ وگرفت ایتدیلر.

گِرِفت { ص. [لغت آنفهٔ فا. رسیه‌دن] بر برینه کچمش، قاریشیق: کرفت یازی. = س. مو. نای دینلن آلت موسیقینك بر نوعی.

گِرِفتار { ص. فا. ۱. طوتلمش، طوتساق، اسیر: دشمنك النه گرفتار اولدی. ۲. دوشکون، مبتلا، دوچار: گرفتار عشق وشور؛ گرفتار درد ومحنت؛ بر درده گرفتار اولدی.

گِرِفته { ص. فا. طوتلمش، طوتقون.

گَرَك { ص. ۱. لازم، مقتضی، یارار، اقتضالی: او بکا کرکدر؛ نه‌مه کرك؟ ۲. یاقیشیر، شایان، شایسته، لایق، مستحق: بو مأموریت سزه کرکدر؛ او آدم برانفه‌یه کرکدر؛ کرکی بودر = یاقیشیری؛ کرکی کبی = لایق وجهله. = س. لزوم، وجوب، حاجت، مالزم: کرك ایسه؛ کرکی بودر. = حر. [اصل «کرکمك» فعلنك مضارع مفرد غائبیدر] ایستر، خواه: کرك زنکین کرك فقیر اولسون؛ کرك سز کرك بز.

گُرك { س. فا. قورت، ذئب. ن.

کَرکَدَن { س. فا. [تر. زبانزدی: زرکردان] ۱. تر. کراك دینلن واوده بلکه فا. «کرك» دن مأخوذ اولان جسیم حیوان وحشی که بورنی اوزرنده بر وبر جنسنك ایکی بوینوزی واردر. ۲. کرکدنك بورننده‌کی بوینوزی که قلیج وسائره قبضه‌سی وفنجان ظرفی وسائره اولور: کرکدندن قبضه. = ص. کرکدن بوینوزندن معمول: کرکدن قبضه، ظرف.

کَرگَس { س. فا. آق بابا، نسر.

گَرگَف { س. [فا. «کارگاه» ویا «کارکف» دن] ۱. نقش ایشلنه‌جك قماشك کریلوب ایشلنمه‌سنه مخصوص آلت که درت آیاقلی وآچیلیر قپانیر درت پروازدن عبارتدر: کرکف قورمق؛ کرکفك اوکندن قالقمامق. ۲. نقش ایشی: کرکف ایشلیور؛ ایی کرکف بیلیور.

گَرَکلِك { س. یارارلق، لزوم، وجوب: اونك کرکلکی بودر.

گَرَکمَك { فل. [یالکز غائب صیغه‌لرندن تصریف اولنور] ۱. لزوم واقتضاسی اولمق، لازم ومقتضی اولمق: بویله اولمق کرکدر، کرکدی؛ نه درلو کرکسه اویله اولسون. ۲. یاقیشمق، لایق وسزاوار اولمق: بو ایش سزه کرکمز؛ نه‌مه کرك؟

کَرکَنَس { س. اوفاق وسیاه بربیرتیجی قوش که قناتلرینك آلتنده قرمزی وماوی توکلری واردر.

گَرگی { س. کره‌جك آلت: جولاها کرکیسی. || حمله کرکیسی = قایقك کورك چکیلیر کن آیاق طیانیلان تخته‌سی.

کَرَکی { س. بیوك بالطه.

گَرگین { ص. ۱. قورلمش، چکلمش، کرلمش: گرگین اپ؛ گرگین بز. ۲. مج. منقطع اوله‌جق درجه‌یه کلمش: آره‌لری، بینلرنده‌کی مناسبات پك گرگین. || مج. گرگین طورمق = تعنّد ایتمك، نوبرانلق ایلمك.

کَرکین { ص. آزمش، آزغین: کرکین حیوان مر. || کرکین بالیق = یومورطه دوکنی.

گَرگینلِك { س. ۱. قوریلوب چکلمش شیئك حالی، توتر: ایپك، بزك کرکینلکی. ۲. منقطع اولمق درجه‌سنه کلمش اولان مناسباتك حالی، بوزوقلق: آره‌لرینك کرکینلکی.

کَرکینمَك { فل. ۱. شدتله باصمق: خروس طاوغه کرکینمك. ۲. صیق صیق صارلمق: کرتنکلر آغاجه کرکینمك. = فت. آغر بالطه ایله

اوروب كوكندن كسمك. مر.

گَرِلْمك { فل. لـ. قوريلوب چكلمك. گرگين اولمق، نوتر ايتمك: ايپ، بز گرلدى.

گَرِلَه { سـ. قوريلوب چكلمه، تو. تر: تلك گرله‌سى زوردر. || بـ. گرله قوتى = بر خلاطك كرلمكله تعيين اولنان قوة تحمليه‌سى.

كَرَم { سنـ. عر. ١. اصالت و اصالتك شرائط و مقتضياتندن اولان عاليجنابلق، جومردلك : كرم صاحبى. ٢. لطف، مرحمت، احسان، عنايت: بو ايش لطف و كرمكزه قالمشدر؛ كرم بيورك= لطف، مساعده بيورك.

كَرْم { سنـ. عر. ج: كروم. باغ كوتوكى، چبوغى. [جمعى دها مستعملدر.]

گَرْم { صـ. فا. صيجاق، حار، سخين.

گَرْما { سـ. فا. صيجاق هوا، ياز، سرما مقابلى.

كُرَماء { سنـ. جـ. عر. فد: كريم. با: كريم.

گَرْمابه { سـ. فا. حمام، صيجاق. ز.

گَرْما گَرْم { صـ. فا. پك قيز. شمش: محبتلرينك گرماگرم اولديغى بر زمانده.

كِرْمان { سـ. ١. آغاجدن يوك اكرمه‌جك باشلى ايكى. ٢. حصار : آق كرمان، قره كرمان. مر.

كَرْمه { سـ. قره‌دن دكيزه اوزانان طاشلق بورن.

گرمشيك { سـ. يبانى قيزلجق.

گَرْمك { فتـ. ١. چكوب اوزاده‌رق قورمق : ايپى، تلى، ياىى گرمك. ٢. چكوب اوزاده‌رق آصمق: پرده، چارشف گرمك. || خاچه، چارميخه گرمك= صلب ايتمك. || كوكس گرمك = ١. كوكنمك، اوكنمك، بحق افتخار ايتمك: كوكسمى گره گره گزرم. ٢. قارشى طورمق، مقاومت ايتمك : دشمنه كوكس گرن افراد عسكريه.

كَرَمكار { صـ. فا. لطف و كرم صاحبى، جومرد، سخى.

كَرَمكارانه { صـ. حـ. فا. جومردلك ولطف و كرمله: بر معاونت كرمكارانه ايله؛ كرمكارانه معامله ايديور.

كَرَمكارى { صـ. فا. لطف وكرم صاحبنه منسوب و متعلق: ذات كرمكاريلرى؛ بر معامله كرمكارى ايله. == سـ. فا. جومردلك، سخاوت، لطف وكرم : ابراز مآثر كرمكارى ايتمك.

كَرَمگُسْتَر { صـ. فا. [عر. كرم= م. فا. گستردن= دوشه‌مك] لطف وكرم بذل ايدن، كرم صاحبى.

گَرْمى { سـ. فا. ١. صيجاقلق، حرارت. ز. ٢. غيرت، اقدام، فوق‌العاده سعى وهمت: حجاز دمير يولنه كمال گرمى ايله چاليشلمقده‌در. [«گرميت» ديمه‌ملى.]

كَرَميت { سـ. [يو. Κεραμίς, ίδος] ١. فرونده پيشوب قيزارلمش و سرتلشمش لوله‌جى چامورى : كرميت پارچه‌سى؛ كرميتدن كوچك هيكل. ٢. اولرك طاملرينى اورتمكه مخصوص بيشمش چاموردن معمول اويوق پارچه‌لركه بر صره‌سى اويوق طرفى يوقاريده و ديكر بر صره‌سى آشاغيده و اورته‌كيلرك آره‌لرينى اورته‌جك صورتده قونيله‌رق صويك ايچرى‌يه كچمه‌سنه مانع اولور؛ فرنك كرميتى بونك دوز و كنيشى كه كنارلرى بربرينه كچه‌جك ويا ياغمور صويك كچمه‌سنه ميدان ويرميه‌جك صورتده ياپلمشدر. ٣. طام، چاتى اوستى: كرميته چيقدى؛ كرميتك اوستنه آتدى.

كَرَميتجى { سـ. كرميت ياپان ويا صاتان آدم.

كَرَميتخانه { سـ. ١. كرميت و اوكا مماثل طوپراقدن شيئلر ياپيلان محل، كرميت فابريقه‌سى. ٢. كرميت صاتيلان ير.

كَرَميد { كرميدجى. با: كرميت وسائره.

گَرَن { سـ. قورونيجه چاتلايان باچيقلى غير منبت طوپراق.

كَرَنا { سـ. فا. و:

كَرُّنای { سـ. فا. وقتيله عسكره مخصوص برنوع بورى.

گَرِنمك { فل. قوللرى و سائر اعضاى بدنى چكوب اوزاده‌رق اسنه‌مك : كرنوب طورمه؛ صيتمه‌يه طوتلش كبى كرينور.

گَرَو { سـ. فا. رهن. ز.

گرو { ظ. ح. با: گیرو، گری.

کروان { س. [فا. «کاروان» دن] قافله و هیئتله کیدن یولجیلر طاقمی، قافله: حجاج کروانی. || کروان اونی = بلش اوتی، اساروت. || کروان باشی = بر کروانك رئیسی. || کروان قوشی = فا. کروانك دینلن بر جنس قوش. || کروان قیران، کروان کوکبی = صباحلین کورنمك اعتباریله زهره سیاره‌سی، چوبان کوکبی.

کروانجی { س. کروان باشی، بر کروانه ریاست ایدن آدم.

کروانسرای { س. بیوك جا. دەلرده کروا. نلرك قونمسنه مخصوص خیرات ابنیهٔ جسیمه.

کروبی { سند. عر. ج: کرو. بیون: ج. فا: کرو. بیان. بیوك‌ملك، ملکك مقرب: بزم کروبیان.

کروت { یا کرویت. س. [ر. Κρεβάτι] تخته‌دن اوتورمق ویا یاتمق ایچون یو. کسکجه واگرتی یر: مندر کرو. تی - سدیر؛ یاتاق کروتی = قار. یوله: کروتده یاتمق.

کروم { سد ج. عر. فد: کرم [= باغ کوتوکی]. با: کرم.

گروه { س. فا. جماعت، طاقم، بولوك، فوج: بر گروه آدملر یکیوردی؛ گروه گروه = بولوك بولوك، فوجا فوج.

کروی { ص. عر. ذ: کرویه. [«کره» دن سمن.] کره شکلنده، یوواروق، مدور.

کرویات { س. ج. عر. کره شکلی وبوشکله متعلق قواعد ومسائل هندسیه.

کرویز { س. معروف سبزه که یابراغی و آز چوق قالین اولان کوکی یمکه وترشی وسائره. یه کیدر، کرفس. || صو کرویزی، یبان کرویزی = انجدان، سلام اوتی. || طاغ کرویزی = ایمپرا. طوریا دینلن نبات جنسی.

کره { سند. عر. ۱. ایکرنمه. دیکسینمه، اکراه، استکراه، کراهت نفرت. ن. ۲. ایستمیه‌رك وجبر آلتنده بر ایش یاپمه، زورلامه، زورلانمه، زور، طوع مقابلی.

کره { سند. عر. ج: کرات. [«کرار» جمع دکلدر] دفعه، مره، کز: بر کره بیقامق؛ اوچ کره اورمق؛ یوز کره، بیك کره = دفعاتله، کثرتدن کنایه؛ بعض کره = بعض دفعه، احیاناً؛ چوق کره = دفعاتله، مکرراً؛ بو کره = بو دفعه. == ج. کراتله = دفعاتله، متعدد دفعه‌لر. || کرات جدولی = بردن اونه قدر رقملرك باشده واوکده‌کی خانه‌لره یازیلوب حذالرنده ایکیسنك حاصل ضربنی حاوی اولان و جمعاً یوز خانه‌یه منقسم بولنان جدول که مشهور فیثاغورسك ایجادیدر.

کره { سد. عر. ج: کرات. ۱. یوواروق شیء، جسم مدور، طوب. ۲. ر. [هندسهٔ مجسمه‌ده] سطحنك هر نقطه‌سی مرکزدن مساوی بعدده بولنان جسم؛ کره دیلیمی؛ قطعهٔ کره. || کرهٔ ارض = ۱. کره شکلنده اولان یر یمنی دنیا. ۲. دنیانك سطح خارجیسنی کوسترمك اوزره اوستی منقش ومحرر صنعی طوب، مجسم خریطه. || کرهٔ سما کوکك هیئتنی ونجوم و بروج و سائره‌نك مواقعنی کوسترن صنعی طوب.

گره { س. فا. دوکوم، عقده؛ گره گره = دوکوم دوکوم.

کرهاً { ح. عر. ۱. ایکرنه‌رك، دیکسنه‌رك، نفرت وکرا. هتله: بو ایشی کرها یاپدم. ۲. ایستمیه‌رك، آرزو ایله اولمیه‌رق، جبراً، اجبار تحتنده اوله‌رق: طوعاً وکرهاً = ایستر ایستمز.

گری { یاخود گیری و یاگیرو. س. ۱. آرت، آرقه، قیچ، خلف: اوك، کینك، کروانك کریسی. ۲. برشیئك صکره کلن قسمی، صوك، عقب: قیشك، صوڭوغك، آلنان خبرلرك کر. یسی. ۳. انسان وحیوانك آرقه. سنده‌کی عضو معروف، قیچ، قویروق، عجز، ورا: طاوغك کریسی. ٤. آلت طرف، مابعد: گریسی کله‌جکدر؛ کریسی یوندن ایبدر. ٥. دونش، عودت، آرقه‌یه طوغری حرکت: صلغدن کری؛ صولدن کری. == ص. ۱. آرقه‌ده بولنان، آرت، خلفی، پسین: بنانك، کینك کری طرفی، کروانك کری قسمی. ۲. صکره. کی، مؤخر، آلت: حکایه‌نك کری قسمی؛ یازك کری صیجا. قلری. ۳. آشاغی بولنان، دون: درسده آرقداشلرندن کریدر. ٤. وقت حقیقیدن آز کوسترن ایلری

مقابلى: سزك ساعت گريدر. = ظم. آرقەده، آرتده: گرى قالمق؛ گرى گرى كيديور. = ظز. صكره بعده، مؤخر: شمدن گرى. = د. تكرار، ينه: گرى كيتمك: گرى دونمك؛ گرى چويرمك؛ گرى ويرمك. = حه. آرقەيه طوغرى عودت امرينى متضمندر: گرى! ‖ حروف الصاقله برابر ظروف مكانيه و زمانيه تشكيل ايدر: گريدن، گريده، گرى‌يه. گريسنجه: گريده قالمق؛ گرى‌يه دونمك؛ گريدن يوريمك؛ گريسنجه كيتمك. ‖ گرى آلمق = استرداد ايتمك: مالم بكنلمزسه گرى آليرم؛ بو سوزى گرى آلك. ‖ گريسنى آلمق = قالان قسمى‌ده ياپوب بيترمك: او ايشك گريسنى آلدكزمى؟ ‖ آياقلرى گرى گرى گيتمك = كوكلسز و ايستميەرك كيتمك، مع الكراهه حركت ايتمك. ‖ گرى چويرمك = اعاده ايتمك، ارجاع ايلمك. ‖ گرى دونمك = عودت ايتمك. ‖ گرى طورمق = تشبث ايتمەمك، قارشيمامق، اجتناب ايتمك، چكلمك. ‖ گرى قالمق = ١. ديكرلرينه يتيشمەمك، آرقەده قالمق: آرقداشلرندن گرى قالدى؛ او كيسەدن گرى قاليور. ٢. تأخيراولنمق، تأخر ايتمك، موقتاً صرف نظر اولنوب اجرا اولنمامق: او ايش گرى قالدى. ٣. خالى اولمق، فارغ اولمق: چاليشمقدن گرى قاليور. ٤. بجيكمك: بو كون واپور گرى قالدى. ‖ گرى قومق = تأخير ايتمك، صكره‌يه براقمق. ‖ گرى كلمك = عودت ايتمك. ‖ گرى گيتمك = تدنى ايتمك. ‖ گرى ويرمك = رد، اعاده ايتمك.

گِريال { س. تركستان ايرماقلرنده بولنان برنوع تمساح.

گِريان { ص. فا. ١. آغلايان، باكى: گريان اولمق = آغلامق. ٢. آغلايەرق: گريان گريان كيديوردى = آغلايه آغلايه.

گِريبان { س. فا. ياقه، جيب: چاك گريبان = ياقەنك يرتلمسى، شق ايدلمسى؛ گريبان چاك = ياقەسى شق اولنمش، مأيوس ومكدر.

گِريخته { ص. فا. قاچمش، قاچقين، فرارى. ز.

گِريد { سخ. م. [يو. Κρήτη] آق دكيزك اك بيوك آطەلرندن بر جزيره در. عربلر «اقريطس» ديرلردى. ‖ گريد لالەسى = شقايق نوعى. ‖ گريد بلينى = بر جنس نبات.

گِريدلى { س. ص. گريد جزيرەسى اهاليسندن آدم.

گِريدى { ص. ١. گريد جزيرەسنه منسوب ومتعلق. ٢. گريد اهاليسندن اولان، گريدلى.

گِريز { س. فا. قاچه، فرار: جاى گريز = قاچەجق ير، مفر، ملجأ. = ص. قاچان، فرار ايدن، چكيلوب اجتناب ايدن [صتر. تشكيله كيرر:] مردمگريز = انسانلردن قاچان، كيمسه ايله الفت ايتمز، آدمجيل.

گَريز { س. [فا. «كاهريز» دن] پيسلك و چركف لغمى: گريز طيقانمش؛ گريزى آچشلر؛ گريز صويى.

گِريزان { ص. فا. ١. قاچان، قاچيجى: گريزان اولمق = قاچمق. ٢. قاچەرق.

گِريزگاه { س. فا. قاچەجق ير، مفر، ملجأ.

كِريزمه[1] { س. [يو. Κολλισμα] يكى آچيلان اراضينك يبانى كوكلر چيقارلمق اوزره دريلك قازلمسى: ايكى بل، اوچ بل گريزمه = ايكى ويا اوچ بل دريكلكنده؛ كريزمه ياپمق.

گريزَنده { ص. فا. قاچان، قاچيجى. ز.

كِريش { ياكيريش س. ١. كمان كبى بعض سازلره تل يرينه طاقيلان سيكير ويا باغرصاقدن صاب، وتر: كمانك كريشلرينى گرمك؛ كريش قويمق. ٢. يايى گرمكه يارايان لاستيقلى باغ، زه: يايك كريشنى چكمك. ٣. دوشەمه و طاوان تختەلرى ميخلانمق اوزره اوطەنك اكنجه قليجلامه قونيلان كراسته: بتون غلاصەدن كريشا نمش اولديغندن دوشمه هيچ اسميور. ‖ برينه كريش اولمق = طافلمق ايليشمك. ‖ قولاق كريشه اولمق = سويلنيلن شيئى قاچرميوب ايشيتمك و مقتضاسنجه عمل ايتمك اوزره دقتلى ومتنبه اولمق.

كِريشخانه { س. كريش ياپيلان كارخانه.

كِريشامَك { فت. (يايك) كريشنى چكمك، گرمك. زه

ایتمك : یاپنی کریشلدی.

کریشلمه { ص. قلیجنه وضع او. لنمش کراسته. = ص. کریش کبی قلیجنه وضع او. لنمش، قلیجلامه.

گریف { ص. [فا. «گرفت» دن غلط] با: گرفت.

کریم { ص. عر. ث: کریمه. ج: کرام. [«کرم» دن صش.] ١. اصالت ومجدوشرف صاحبی، لئیم مقابلی: بر ذات کریم؛ کریم السجایا؛ کریم الخصال. ٢. کرم وسخاوت صاحبی، جومرد، عنا. یت واحسان صاحبی: کریم اولان ذات و عدیلی دینی عد ایدر. ٣. بیوك، عالی، عز و شرف صاحبی، محترم، عزیز، معزز: قرآن کریم؛ آیت کریمه؛ فریقان کرام. [«اکرم» اسم تفضیلنك جمعی اولمق اوزره «اکارم» یرینه استعمالیله «یاورا کرم »ك جمعنده «یاوران کرام» دینلمسی غلطدر.] || الله کریم = الله کرم و احسان صاحبیدر؛ الله ویرر. یوقلغه قارشی تسلی تعبیریدر.

گریم { س. [«گرمك »دن] ١. حیوانك باجاقلرینی گروب آچه‌رق یوریمه‌سی. ٢. دستگاهك گرلسیله اوکه گلن مقدار.

کریمانه { ص. فا. ا. عز وشرف وکرم صاحبنه منسوب ویالایق وشایسته : جانب والای کریمانه‌لرینه؛ اشعار کریمانه‌لری.

گریملمك { فل. (حیوان) باجا. قلرینی گروب آچه. رق یوریمك.

کریمه { سش. عر. ١. آیت کریمه، آیت قرآنیه. ٢. قیز، دیشی اولاد، اولاد اناث: کریمه خانم: کریمه‌کزی نکاحلادیکزمی؟ [«کرم» دن مشتق اولوب تعظیم وتشریف معناسنی متضمن اولد. یغندن، بو دخی «مخدوم» کبی متکلم طرفندن کندی اولادی حقنده استعمال اولنمیه‌جق تعبیراتدندر.]

کریوه { سش. عر. ج: کریوات. [«کره» نك مصغریدر.] تش. کوچوجك طوب و یوریی سی، فر. Globule : کریوهٔ بیضا، کریوهٔ شحمیه.

گریوه { س. فا. ١. چیقماز صو. قاق، پك طولاشیق یول. ٢. مج. صعوبت، مشکلات، چاره. سز حال، گرداب : بر گریوه‌یه دوشدی.

کریه { ص. عر. ث: کریهه. [«کره» دن صش.] ایکرنج، پیس، مردار، منفور : کریه النفس = آغزی فنا قوقان؛ کریه المنظر = شکل وهیئتی چرکین ومستکره.

گریه { س. فا. آغلامه، بکاء، ناله : گریه و زاری ایده‌رك.

کریه { س. صاغدیج. مر.

کریهه { سش. عر. ج: کرایه. ١. ایکرنج ومنفور شی. ٢. محاربه، جنك. = ج. حربك شدائد ومهالکی.

گز { س. [اصلی فارسی اولوب معنای اصلیسی آرشین و اوق در] ١. اراضی مساحه. سنده مستعمل ایپ که دو کوملرله اقسامه منقسمدر. ٢. شاقول ایپی : گزه اورمق = شاقوله آلمق. ٣. اوقك کریشه کچن اویوق اوجی. ٤. خشبی اوق وآرشین کبی شیئلر اعمالنه یارایان ایلغین آغاجی : گز آغاجی؛ گز منی = بو آغاجده حاصل اولان بر نوع قدرت حلواسی. ٥. طوغری دال، فدان.

گز { س. کره، دفعه، مره: بر گز = برکره. [وفیق پاشا مرحوم فارسی اولدیغنی بیان ایدیورسه. ده، فارسی لغت کتابلرینك هیچ برنده بولنه‌مدیغندن، خالص ترکجه اولسه گرکدر.]

گز { یاخود گیز س. مج. کمینك قیچنده‌کی بایراق سرنی، کمینك قیچ دیرکنده یاتیق طو. ران میزانه سرنی؛ غراندی گزی؛ پرووه گزی.

کز { ض. ضمیر مخاطبك جمعی او. لوب سزك دیمکدر : ایشکز = سزك ایش؛ باباکز = سزك پدر. = د. فعللرك جمع مخاطبی تشکیل ایدر : سزسکز؛ کلیر. سکز؛ کلدیکز؛ کلکز. [«ك»ك حرکه سی بالطبع ما قبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اولور.]

گزار { گزاف و سائره. با : گذار وسائره.

کزاز { سذ. عر. ط. پك وجعلی برنوع سیکیر کرلمسی که آغر خسته‌لقلرده عارض اولور، فر. Tétanos .

کزبره { سش. عر. نبا. آصمه. جق؛ کزبرة البئر = تره؛ کزبرة الحمام = شاهتره؛ کزبرة القنات = بالدیری قره.

گزدیرمك { فت. ١. یوروتمك، طولاشدیرمق : آتی گزدیرمك. ٢. سیره گو.

تورمك، اكلندیرمك : شو چوجقلری براز كزدیرملی. ۳. هر طرفی كوستروب باقدیرمق : كراجی یه، مشتری یه اوی، باغی كزدیرمك. ٤. بر شیئی هر كسك اوكنه كوتوروب برشیئ طاغیتمق ویا طوپلامق : ییمكی كزدیرمك؛ دف كزدیرمك. ٥. یكچرمك، امرار ایتمك : اطرافه بر كوز كزدیردی؛ یازی اوزرینه قلم كزدیرمك؛ اثوابك اوستنه اوتو كزدیرمك. ٦. سریمك، طاغیتمق، اكمك، طاملاتمق : اوزرینه یاغ، شربت، شكر كزدیرملی.

گزر { ص. آیاقده بولنان، قالقوب طولاشان، یاتمیان : گزر خسته = یتاغه یاتمامش.

گز گین { ص. و :

گز گینجی { ص. چوق كزمش، چوق عالم كورمش، جهان دیده.

گزلك { س. اكری قلیجك آغزی. [وفیق پاشا مرحوم تركیده چاقی معناسنه كلدیكنی بیان ایدیورسه ده، لامك فتحیله فارسیده قلمتراش معناسیله مستعملدر. عجبا اصلی تركجه‌می فارسی‌می ؟]

گزلمك { یا كزله‌مك. فت. ۱. اولچمك، مساحه ایتمك. ۲. شاقوله آلمق، تسویه ایتمك. ۳. (اوق) یایك كریشنه طاقوب قورمق.

گزلمك { لج. ۱. بوروتمك، طولاشلمق، مشی و حركت اولنمق : چارك ایچنده كزلمز. ۲. سیر وتماشا ایدلمك، اكلنلمك : اوكله‌نك صیجاغنده كزیلیرمی؟ ۳. هر طرفی باقلمق، معاینه اولنمق : بو بنانك ایچی، اوطه‌لری كزله بیلیرمی؟ ایچنده كیمسه اولمدیغندن كزلمك ممكندر.

گزلی { كزلمك، كزلتمك. یا : كیزلی وساژه.

گزمك { فل. ۱. یوریمك، طولاشمق، دور وحركت ایتمك : باغچه‌ده كزیوردم؛ طامك اوزرنده قوشلر كزیور. ۲. سیر وتماشا وتفرج ایتمك، طولاشوب اكلنمك : چوجقلر كزمكه كیتدی؛ درسلرینی بیتیردكدن صكره ایكی ساعت كزمكه مساعده‌لری واردر. ۳. بولنمق، موجود اولمق : سز بورالرده‌می كزیورسكز؟ بنم شمسیه‌م اوراده نه كزیور؟ ٤. آیاقده اولمق، یاتمامق، خسته اولمامق : اییی وقت یاتدی شمدی كزیور؛ یتاقدن قالقمش كزیور. == فت. ۱. طولاشمق، سیر وسیاحت ایتمك، دور ایلمك : جزیرة العربك هرطرفنی كزمشدر؛ او دنیایی كزمشدر. ۲. هرطرفنی كوروب معاینه ایتمك، باقمق : كرالایه‌جغم، صاتین آله‌جغم اوی، باغی كزدم؛ هركه فابریقه‌سنی كزمكه كیدیورم. || آردینده، آرقه‌سنده، پیننده، پشنده كزمك = طالبی اولمق، الده ایتمكه، ایده‌نمكه چالیشمق. || ال اوستنده كزمك = معزز ومكرم اولمق. || اللرده كزمك = مقبول اولمق. || بوش كزمك = آواره اولمق، ایشسز طورمق. || دیللرده كزمك = شیوع بولمق، شایع اولمق. || قول كزمك = محافظه ایچون عسكر طولاشمق. || كزوب توزمق، سورتمك = خوارده‌لق ایتمك. || نه كزر؟ = نره‌ده؟ خانیا؟ یوق : بو كوچك یرده كتاب، كتابجی نه كزر؟ بزده اویله شیئلر نه كزر؟ || نره‌لرده كزیور = نره‌ده‌در، نه اولدی: بزم قلمتراش نره‌لرده كزیور؟

گزمه { س. ۱. كزمك ایشی. [یا : كزمك. ۲. تفرج، تماشا، سیر : كزمه‌یه كیتدی؛ كزمه‌دن كلیور. ۳. چارشی و ساژه بكجیسی، عسس.

گزند { س. فا. ضرر، زیان، خسار : ایصال گزند ایتمك = ضرره اوغراتمق، اضرار ایتمك.

گزندی { س. ۱. كزنمه، سیر، تفرج. ۲. كزیله‌جك یر، كزوب طولاشیله‌جق محل. ۳. اوطه‌لرك اوكنده كزه‌جك قدر طار صوفه، قوریدور.

گزنمك { فل. ۱. طولاشمق، كندی كندینه كزوب وقت كچیرمك : دكیز كنارنده كزنیوردم. ۲. دفع حاجت ایچون طیشاری چیقمق، صو دوكمكه كیتمك.

گزی { س. ایپك وایپلیكه قاریشیق خاره‌لی معروف برنوع قماش كه اكثرك برآرشین اولمسی وجه تسمیه‌سیدر : هند كزیسی؛ كزیدن انتاری. == ص. كزیدن معمول : كزی جبه.

گزيجى { ص. ١. گزن، سير ايدن، سيار. ٢. سير وسياحت ايدن، سياح.

گزيجى { س. گزى ياپان وصاتان آدم.

گزيجيلك { س. سير، سياحت: گزيجيلكى چوق سوردم.

گزيده { ص. فا. ايصيرلمش: مار گزيده = ييلان طرفندن ايصيرلمش، ييلانك ايصيرديغى. ز.

گزيده { ص. فا. سچلمش، منتخب، برشيئك اك ايى قسمى: آثار گزيده: ملوك سلجوقيه‌نك اك گزيده‌سى.

كزير { س. كوى مختارينك ياماغى حكمنده اولان كوى كتخداسى.

گزين { ص. فا. ١. سچن، انتخاب ايدن، سچوب اتخاذ ايدن، اختيار ايلين [صفت تشكيلنه كيرر:] وحدت گزين = اختيار وحدت ايدن؛ كوشه گزين فراغت = فراغت كوشه‌سنى انتخاب و اختيار ايدن. ٢. سچلمش، منتخب، مختار: چهار يار گزين رضهم.

كژدم { س. فا [اكرى قوبروقلى] عقرب. ز.

كس { س. فا. ج: كسان. كشى، كيمسه، كيمسنه. [مفردى لسانمزده يالكز قوللانلماز.] || هركس = هربر شخص، هركيم اولورسه: بونى هركس بيلير؛ هركسك آكلايه‌جغى بر لسانله. || بعض كسان = بعض آدملر، بعض خلق: بعض كسانك اعتقادينه كوره. || بى كس [بيكس] = كيمسه‌سز، يتيم، اقربا وتعلقاتى وحاميسى اولميان: بك بيكسدر؛ بيكسانه آجيملى. || ناكس = ١. انسانيتسز، نامرد، آلچاق. ٢. [زبانزدى: نكس] خسيس، بخيل، بنتى.

كس { ص. شاشقين، مبهوت، حيران. مر.

كساحت { سش. عر. ط. چوجقلره عارض اولان علت كه كيكلرينك اينجلوب يالكز باشلرينك قالينلاشمه‌سنى وضعف ودرمانسزلغى موجبدر، سيسقه‌لق، فر. Rachitisme.

كساد { سذ. عر. ١. سوروممزلك، رواجسزلق، صاتلمامه، چكمه‌مه: تجارتده كساد واردر. ٢. يوقسزلق، فقدان، ندرت، قطلق، قحط: ذخيره‌نك كسادى واردر: آقچه كسادى وار.

كسادلق { س. ١. سوروممزلك، رواجسزلق، كساد: اورته‌ده كسادلق واردر. ٢. سوروممزلك وقطلق وقتى: او سنه كسادلق ايدى.

كسار { ص. فا. بين، ايچن، استهلاك ايدن ويا رفع و ازاله ايدن: مى كسار [ميكسار] = شراب ايچن؛ غم كسار [غمكسار] = برينك كدرينى چكن، انيس، محب صادق: يار غمكسار. [يالكز بويله تركيباتده بولنور.]

كسافت { سش. عر. بولانيقلق، آچيق وبراق اولمامه: بو جسمك، بو مايعك كسافتى. ز.

كسالت { سش. عر. اوشنمه، تنبللك، رخاوت.

كسب { سذ. عر. ١. قزانمه، قزانج، اكتساب، استفاده: خيلى ثروت كسب ايتمشيدى؛ آيده برقاچ يوز ليرا كسبى واردر. ٢. ايدنمه، حاصل و پيدا ايتمه: كسب معلومات ايتمك؛ ياغمور آلتنده آو آرقه‌سنده كزمكدن شوملتى كسب ايتدم. ٣. معيشتى چيقارمق ايچون اولنان سعى ايله بوكا آلت اولان صنعت ومشغوليت: كسب وكار صاحبى؛ اصحاب كسب عندالله مقبولدرلر.

كسبت { س. كسوه‌دن غلط. با: كسوه.

كسبى { ص. عر. ز: كسبيه. قزانلمش، تحصيلى، عارضى، طبيعى وجبلى اولميان: هنر ومعرفت كسبيدر؛ اخلاقك انسانده جبلى مى كسبى مى اولديغى مسئله‌سى بين الحكما متنازع فيهدر.

كستاخ { ص. فا. عارسز، ادبسز، أدب ايتميوب بيپروا ميدانه آتيلان: بك كستاخ آدمدر.

كستاخانه { ص. ح. فا. عارسزجه، بى ادبانه، تأب ايتمكسزين، تربيه‌سزجه برجرأتله: كستاخانه حركت، معامله؛ كستاخانه سويلبور.

كستاخلق { س. عارسزلق، ادبسزلك، تربيه‌سزلك، بى ادبانه جرأت: بو آدمك كستاخلغى صوك درجه‌ده‌در.

كستانه { س. [يو. Κάστανον.] معروف ميوه كه اقاليم معتدله‌ده يتيشوب ديكنلى يشيل برطيش قبوق ايچنده ايكى دانه بولنور و بهرى آچيق سياه و

یومشاق بر قابوق ایچنده بر تك لبدن عبارتدر، عر. قصطله: آت کستانه‌سی = یمز ایری جنسی که آغاجی سوس ایچون باغچه‌لرده ویول کنارلرینه دیکیلر؛ قوزی کستانه‌سی = چیك دخی ییلیر بر جنس کوچك دانه‌لیسی؛ گول کستانه‌سی = صولاق یرلره مخصوص جنسی؛ کستانه کبابی = قابوقله برابر ویا قبوقسز اوله‌رق آتشده پیشمش کستانه. ‖ کستانه آغاجی = کستانه میوه‌سنی ویرن آغاج که خیلی بیوك اولور. ‖ کستانه رنکی = آچیق سیاه رنك. ‖ کستانه طوریسی = آتك آچیق سیاه طونی. ‖ کستانه طوربی = برجنس کوچك طورب. ‖ کستانه فشنکی = زیاده پاتردی ایدر برفشنك. ═ ص. کستانه رنکنده، آچیق سیاه: کستانه صاچ.

کَستانه‌جی { س. کستانه کبابی صاتان آدم.

کَستانه‌لِك { س. کستانه آغاجلرینی حاوی محل، کستانه آغاجی قوریلغی.

کُستَر { ص. فا. [«کستردن» فعلندن مص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] دوشه‌ین، بسط ایدن: مراحم کستر = مرحمتلی.

کَستَره { س. کتره.

کَستَل { یا قسطل. س. [ایتا. Castello] حصارجق. قصر.

کَسدیرِلَمك { مج. ١. قطع ایتد یرلمك: آغاجك قورومش داللری باغچوانه کسدیرلدی. ٢. قطعیاً حل وفصل اولنمق، قرار قطعی ویرلمك: او دعوی الآن کسدیرلدی. ٣. قطعیاً حکم اولنمق، قطعی بر فکر بیان ایدلمك: بو کلمه‌نك اصل ترکجه‌می یوقسه دیکر برلساندن مأخوذمی اولدیغی کسدیریله‌مدی.

کَسدیرمَك { فت. ١. قطع ایتدیرمك: شو آغاجلرك فضله داللرینی باغچوانه کسدیرملی. ٢. قیصالتمق، اختصار ایتدیرمك: یولی کسدیردم. ٣. واز کچیرمك، براقدیرمق: او آدمی قماردن کسدیرملی. ٤. قرار ویرمك، حکم ایتمك: بونك وجه تسمیه‌سنی کسدیره‌مدم. ٥. تخمین ایتمك: کندیمجه اویله کسدیردم. ٦. سوت وشکر وسائره‌یی اکشی ایله تحویل ایتمك. ٧. بوغازلاتمق، ذبح ایتدیرمك: بر قاچ قویون کسدیردی. ‖ اویقو کسدیرمك = اویقوسنی آلمق، بر آز اویویوب اویقویه اولان آرزویی دفع ایتمك. ‖ باشنی کسدیرمك = تعند، اصرار ایتمك. ‖ کوزه کسدیرمك = یاپه‌بیله‌جکنی آکلامق، کوکنمك: او خندغی آتلامغی کوزمه کسدیره‌مدم؛ اویازی‌یی یازه‌بیله‌جکمی کوزمه کسدیردم.

کَسدیرمه { س. کسدیرمك ایشی. با: کسدیرمك. ═ ص. ١. قطعی، ناقابل اعتراض و تغییر: کسدیرمه جواب؛ کسدیرمه سوز. ٢. تخمینی، مخمن: کسدیرمه بر مقدار. ٣. قیصه، مختصر، طولاشماز: کسدیرمه یول.

کَسَر { س. دوالکر و مرانغوز آلتی که قیصه بر صاپه چکیرلمش بر طرفی کسکین و دیکر طرفی چکیج کبی بر چلیکدن عبارتدر، تیشه. ‖ مج. نعلینجی کسری = کندینه طوغری یونتقدن کنایه اوله‌رق منفعتپرست، یالکز کندی منفعتنی دوشونور آدم.

کَسر { سذ. عر. ج: کسور. ١. قیرمه، پاره‌لامه: جامی کسرایتدی؛ قول کمیکنك کسری. ٢. بوزمه، خلل کتیرمه: نفوذنی کسر ایتدی؛ کسر ناموس. ٣. د. بر حرفك اسره ایله اوقونمه‌سی: سز ضمیری کسرسین ایله‌در. ٤. ر. [حسابده] بر عدد مجموعندن بر ویا برقاچ حصه‌یه دلالت ایدن مقدار که ایکی درلودر: برنجیسی کسر عادی که افقی بر چیزکی ایله آیرلمش ایکی رقله یازیلوب یوقاریده‌کی رقم حصه‌لرك عددینی و آشاغیده‌کی رقمده مجموعی کوستریر: ١/٢ ایکیده بر، نصف؛ ١/٣ اوچده بر، ثلث؛ ١/٤ درتده بر، ربع، چاریك؛ ٢/٣ اوچده ایکی، ثلثان؛ ٣/٤ درتده اوچ، اوچ ربع، اوچ چاریك. ایکنجیسی کسر اعشاری که بر مجموعك اون قسمه و بونك اقسامندن هر برینك ینه اون قسمه تقسیمیله بو وجهله تقسیمده دوام اولنه‌رق بو اقسامندن بر مقدار بیان ایدن رقم اولوب مقسومدن فاصله اینه آیریله‌رق یازیلیر، مثلا: ٣,٢٥,٧٢ کیلو یازلدقده اوچ کیلو (یکی اوقه) ایله یکرمی بش غرام (یکی درهم) ویتمش

ايكى سانتيغرام ديمكدر. [اوزان و مقاييس جديده بو قاعده اوزرينه مؤسس اولوب حسابجه پك سهولت بخشدر.]
٥. جرا. كيك قيرلمسى: كسر شعرى. كسر عرضى، كسر مزمارى وسائره. || ر. اختصار كسر = كسرى تركيب ايدن ايكى رقمك مشترك بر رقمه تقسيمى، مثلا ٥/٢٠ كسرينك بشه تقسيمله ١/٤ صورتنه تحويلى؛ قابل اختصار، غير قابل اختصار كسر. == جـ. بر بيوك مقدارك كوچك يعنى كسر ويا آحاد وعشراتله افاده اولنان كوچك قسمى كه چوق دفعه بيان اولنميوب «كسور» تعبيريله كچيريلير: بيك بشيوز كسور ليرا؛ يوز قرق كسور غروش؛ كسورى وارميدر؟ كسورى يازمايك؛ كسورسز رقم، حساب. || كسورات = اوفاقلق آقچه.

كَسره { سذ. عر. حركات ثلثهٔ عربيه‌دن اسره دينلن حركه كه حرفك آلتنه يازيلير؛ كسرهٔ خفيفه = تركجه‌ده «بز» و «كيم» كبى اينجه اوقونان اسره؛ كسرهٔ ثقيله = ينه تركجه‌ده «صره» و «ايليق» كبى قالين اوقونان اسره.

كَسرى { صـ. عر. ن: كسريه. ر. حسابده كسره منسوب ومتعلق: عدد كسرى؛ اعداد كسريه.

كِسرى ١ { سذ. عر. جـ: اكاسره. [فا. «خسرو»دن غلط] ايران قديم حكمدارى، ساسانيان سلاله‌سنه منسوب حكمدار.

كُسُسته { صـ. فا. گوشك، سو. ايوك. ن.

كَسِشمك { فشـ. ١. ايكى كشى بينلرنده قرار قطعى ويرمك، بينلرنده‌كى حسابى كسمك، بازارلغى قرارلشديرمق: اونكله كسشدك؛ بوكون بازارلق، حساب، سوز كسشه‌جكز. ٢. اوبونده طاش مبادله ايتمك، آلوب ويرمك.

كَسِشمه { سـ. ١. قرار قطعى، حساب و بازارلق قطعى. ٢. اوبونده طاش مبادله‌سى.

كَسَك { سـ. ١. بل و قازمه يا صپانك چيقارديغى بيوك طوپراق پارچه‌سى، كريچ، تزك. ٢. بر يره صره‌لانوب چمن بالچق اوزره اوستنده‌كى اوتله برابر كسيلوب چيقارلمش درت كوشه‌لى چاير پارچه‌سى.

كَسگَن { سـ. البسه‌يى كسن اوفاق بر جنس فاره.

كَسگى { سـ. ١. دال كسمكه مخصوص اوفاق بالطه، ال بالطه‌سى. ٢. صاچ و دمير كسمكه مخصوص دوز وياصى قلم.

كَسگين { صـ. ١. چوق كسر، بيلنمش، قاطع، صارم، تيز، بران: كسگين قليچ، بچاق، چاقى. ٢. دل، سيورى، حاد: كسگين ايكنه، ديكن. ٣. سرت، قوتلى، شديد، پك: كسگين روح، سركه، توتون. ٤. مؤثر، طوقنقلى: كسگين ديل، سوز، قلم. ٥. پروزسز: كسگين يازى. ٦. فعال، سريع، جست وچالاك: كسگين آدم. == سـ. بر آلتك كسر طرفى: قليجك كسگينى.

كَسگينلَشمَك { فل. ١. چوق كسر ويا دل اولمق، قاطع وياحاد اولمق، بيلنمك: بو چاقى، بو ايكنه كسگينلشدى. ٢. سرتلشمك، قوت پيدا ايتمك: سركه كسگينلشدى. ٣. فعال وجست وچالاك اولمق: او چوجق چوق كسگينلشدى.

كَسگينلِك { سـ. ١. چوق كسر و بيلنمش آلتك ويا اوجى پك سيورى و دل شيئك حالى: قليجك، چاقينك، ايكنه‌نك كسگينلكى. ٢. سرتلك، شدت: سركه‌نك كسگينلكى. ٣. تأثير، طوقنقليلق: ديلك، سوزك كسگينلكى. ٤. فعاللك، جستلك، چالاكلك: اوچوجغك كسگينلكى. ٥. بر آلت قاطعه‌نك كسر طرفى: قليجك كسگينلكى. ٦. قليجلامه وضعيت: تخته‌لرى كسگينلكنه قومق.

كَسگينلَتمَك { فل. كسگين اولمق. ا: كسگين وكسگينلشمك.

كَسَل { سذ. عر. گوشكلك، تنبللك، بطائت، رخاوت.

كَسِلمَك { لجـ. فل. ١. قطع اولنمق: بو تخته كسلدى؛ بو آغاج قولاى كسلمز. ٢. بيچلمك: اثوابى كسلدى. ٣. منقطع اولمق، طورمق، ديكلمك، دوام ايتمه‌مك: ياغمور كسلدى؛ مخصصاتى، تعيينى كسلدى. ٤. چكلمك، اجتناب ايتمك، آرتق يناشمامق: يمكدن، درسدن، اختلاطدن، ايشدن كسلدى. ٥. قطعياً قرارلاشمق، تقرر ايتمك: بازارلق كسلدى؛ كونى كسلدى. ٦. كسل و رخاوته دوچار اولمق،

قیریقلق طوییمق: اللرم، آیاقلرم، دیزلرم کسلدی. ٧. بوزلمق، اکشیمك، صوبی سائر موادندن آیرلمق: سوت کسلدی. ٨. بکزەمك، دونمك: اورتەلق دکیز کسلدی: صووقدن بوز کسلدم: حکمتدن دم اورەرق ابن سینا کسلدی. ٩. بوغازلانمق، ذبح اولنمق: بوقدر قویون کسلدی. || چوجق سوتدن، ممەدن کسلمك = آرتق ممه ویرلمەمك.

کَسِلمَه (س. کسلمك ایشی. با: کسلمك.

کَسمَز (ص. کسکین اولمیان، کور، قونت، کوند.

کَسمَك (فت. ١. بر آلت قاطعه ایله آیرمق، قطع ایتمك: تخته، آغاج، کاغد، بز کسمك. ٢. بیچمك: اثواب، ستره، فستان کسمك؛ کسوب دیکمك. ٣. طوردیرمق، دیکدیرمك، بچیرمك: روزکار یاغموری کسدی؛ آندیبیرین باش آغریسنی کسر. ٤. آرەلق ویرمك، فاصله ویرمك: لقردیسنی کسدی؛ سوزکزی کسمەیك. ٥. قرارلاشدیرمق، قرار ویرمك، حکم ایتمك، قطعیاً بیان ایتمك، تعیین ایلمك: کونی، مقدارینی کسمدی؛ دعوایی، مسئلەیی کسدی. ٦. قالدیرمق، رفع ایتمك، یوق ایلمك: امیدی کسدی؛ کندیسیله مخابرەیی، مناسباتی کسدی. ٧. بوغازلامق، ذبح ایتمك: بر قویون، بر هندی کسدی. ٨. قلیجله و دیکر آلت قاطعه ایله قتل ویا اعدام ایتمك: آدم کسمك. ٩. یونمق: قلم کسمك؛ طیرناق کسمك. ١٠. انەمك، ایکدیش ایتمك، اخصا ایلمك: آتی کسمك. ١١. پارەلامق: فارە اشیایی کسمك. ١٢. تعیین وتخصیص ایتمك: معاش، تعیین، مخصصات کسمك. ١٣. تنزیل ایتمك، تأدیه اولنەجق برمبلغك بر مقدارینی آلیقومق: آلەجغمدن کسمه: عملەنك یومیەسندن قرقر پارە کسمەلی. ١٤. طوتمق، چیقمق، مال اولمق: بو ایش نه کسدی، نه کسیور؟ ١٥. تقلید ایتمك، اکلنمك، مسخرەیه آلمق. || آردینی کسمك = ترك ایتمك، دوام ایتمەمك. || آقچه کسمك = ضرب سکه ایتمك. || آیاغنی کسمك = آرتق کیتمەمك، کیتمکدن واز کچمك. || النی کسمك = منع ایتمك. || امیدی کسمك = مأیوس اولمق. || اوکنی کسمك = اوکنه چیقوب ایلری کیتمەسنه مانع اولمق. || باش کسمك = سر فرو ایتمك. || باشنی کسمك = بوینی اورمق، ضرب عنق ایتمك. || بوین کسمك = اتباع ایتمك. || بها کسمك = تقدیر قیمت ایتمك. || حد کسمك = تعیین حدود ایتمك. || حساب کسمك = حسابی تمیزلیوب ایلیشیك براقمامق. || سسنی کسمك = سکوت ایتمك. || سوزی بال ایله کسمك = دیکری سویلرکده ایکن لقردی سویلمك. || عقل کسمك = آکلامق، فهم ایتمك، تخمین ایلمك: عقلم کسمیور؛ بویله عقلم کسیور. || قیصه کسمك = اوزاتمامق، مختصراً بیان ایتمك. || کوز کسمك = پایه بیله‌جکنی آکلایوب کوکنمك. || کسوب آتمق = قطعیاً وبداهة فصل وحکم ایتمك. || ممەدن، سوتدن کسمك = چوجغه آرتق ممه ویرمەمك، فطم.

کَسمَه (س. ١. کسمك ایشی. با: کسمك. ٢. راحت الحلقوم دینلان شکر. = ص. ١. کسلمش، مقطوع. ٢. قطعی، کوتوری: کسمه حساب؛ کسمه رسم. ٣. کسلمش کبی ویا کسیله بیلیر، یومشاق طاش ویا سرت کیل حالنده اولان: کسمه قیا؛ بورانك اراضیسی بتون کسمەدر. ٤. کسوب بکنمك شرطیله مشروط: قاوونی کسمه بازارلقله آلدم.

کَسمَه (س. تنك وسائره کسمکه مخصوص بیوك مقاص.

کَسمَه‌جه (ح. قاون و قاربوز کبی میوەلری کسوب بکنیرسه آلمق شرطیله: کسمەجه صاتیور؛ کسمەجه آلدم.

کَسمَه‌لِك (س. ١. طاش اوجاغی. ٢. آغاج کلیده.

کَسمیك (س. ١. باشاق صمانی، اینجه و قیریق صمان. ٢. خرمانده طوپراغه قاریشوب تکرار دوکیلن باشاق پارچەسی. || سوت کسمیکی = کسلمش سودك قویوسی.

کَسِندی (س. ١. کسیلن شیئدن چیقان پارچەلر، قرقندی، قربندی: طیرناق کسندیسی. ٢. تقلید، استهزا، هزل، مسخرەلق.

کَسِنمَك (فط. ١. کندینه البسه یاپدیرمق: بر قات

اثواب كسمش. ٢. اكلنمك، استهزا ايتمك.

كِسوَت { ياخود كسوه. سّ. عر. [زبانزدى : كسبت] ١. لباس، اثواب، روبه : باش كسوتى، كسوه‌سى. ٢. قيافت مخصوصه، بر صنف و سلكه مخصوص قيافت: درويش كسوتى: پهلوان كسوتى ؛ كسوت كيمك.

كُسور { سّ. ج. عر. فّ : كسر. با : كسر. [جمع الجمعى : كسورات دخى قوللا. نيلير.]

كُسوف { سّ. عر. كونش طوتلمه، كرهٔ قمرك آره‌يه كيرمسيله كونشك كلياً ويا قسماً اورتلمه‌سى؛ كسوف كلى، كسوف جزئى، كسوف دائره‌ى. [آيك طوتلمه‌سنه خسوف دينير.]

كَسه { سّ. با : كيسه.

كَسى { سّ. [« كسمك » دن] بزدن بيچلمش روبه، چاشير. مر. || كسى طاشى = چشمه ونهرده چاشيرى دوگه‌رك ييقامغه مخصوص ياصى طاش.

كَسى { ياخود كسكى. سّ. بر آتيم باروت مقدارى: بر كسى، بش كسى باروت. || باروتلق كسيسى = اولچيسى.

كَسيجى { ص. سّ. كسن، قطع ايدن، بيجن : يول كسيجى = قطاع طريق؛ اثواب كسيجى = بيچيجى. || يان كسيجى = ال چابوقلغيله هركسك جيبندن كيسه وساعت وسائر اشياسنى چارپان خرسز، طرار.

كَسيش { سّ. كسمه، قطع : بو بيچاغك كسيشى ايى دكلدر.

كَسيك { ص. ١. كسلمش، مقطوع: كسيك روبه، آغاج. ٢. سقطلانمش، سقط : كسيك قول، پارمق. ٣. بوروق، كسلمش : كسيك سوت. ٤. پك بورغون، يورغونلقدن قيرلمش كبى اولان : ديزلرم، قوللرم كسيكدر.

كَسيكلِك { سّ. ١. كسلمش شيئك حالى : آغاجك كسيكلكى. ٢. سقطلق : قولك كسيكلكى. ٣. بوزوقلق، كسلمش شيئك حالى : سودك كسيكلكى. ٤. يورغونلق، قيرقلق : ديزلرمك كسيكلكى.

كَسيم { سّ. ١. كسمه، كسيش، كسمك فعلى و طرزى، قطع: آغاجلرك كسيمى. ٢. برقمه، ترك، تعطيل، آره‌لق ويرمه: درسلرك كسيمى. ٣. بچيم، طرز، شكل. ٤. برشيئك بتوننه مقطوعاً وكوتورى اوله‌رق بيچيلن بها، التزام بدلى، مقاطعه : چفتلكى كسيمه ويرمك. || ات كسيمى = خرستيانلرجه پرهيز ابتداسى. || بح. صو كسيمى = كمينك صويك ايچنه باتان قسمنك درجه‌سنى كوسترمك ايچون قاپلامه‌سنك آشاغى جهتنده محرر رقملركه بودرجه كمينك ثقلتيله متناسب اولوب سفن حربيه‌ده ثابت و سفن تجاريه‌ده حموله‌نك ثقلتنه كوره متحولدر : بوكمينك صو كسيمى نه‌قدر در؟

كَسيمجى { سّ. التزامجى، ملتزم.

كَش { سّ. يوغورت پينيرى، ياغسز عادى پينير.

كَش { ص. احمق، عقلسز، قولاى آلدانير. عو.

كَش { ص. فا. ج : كشان. [« كشيدن » مصدرندن سمعى اولوب صتر. تشكيلنده بولنور] ١. چكن، چكيجى، تحمل ايدن، دوچار: جفاكش = جفا چكن؛ محنتكش = اذيت چكن. ٢. جذب و جلب ايدن، جاذب، جالب : دلكش = جالب قلوب. ٣. قالديران : سركش = باش قالديران، غيرمطيع. ٤. چكيلن : پيشكش = اوكه چكيلن، تقديم اولنان، هديه. ٥. چكوب اوزادان، ايشلين: سيمكش = صرمه ايشلين. [غلطى : صرمه‌كش.]

كِش { حه. سطرنج اويوننده برطاشى زورلامق تعبيريدر.

كُش { ص. فا. [« كشتن » مصدرندن سمعى. اولوب صتر. ده بولنور.] اولديرن، اولديريجى، قاتل : مردمكش = آدم اولديرن.

كُشا { ص. فا. [« كشادن » مصدرندن سمعى. اولوب صتر. ده بولنور.] ١. آچان، آچيجى : دهنكشا = آغزينى آچان. ٢. فراحلانديران: دلكشا = كوكلى فراحلانديران. ٣. فتح و ضبط ايدن: كشوركشا = مملكت فتح ايدن، فاتح بلاد.

كُشاد { سّ. فا. ١. آچمه، فتح: قپويى كشاد ايتدى. ٢. يكى ياپيلان ابنيهٔ عموميه‌نك ايلك دفعه اوله‌رق آچلمه‌سى،

موقع استعماله قونمه‌سی، افتتاح: دار الفنونك كشادی؛ طبیه مكتبنك تاریخ كشادی؛ خسته خانه‌نك رسم كشادی. ٣. پایك چكیلوب آتلمسی: پایه كشاد ویرمك. ٤. اویون طرزی: طاوله‌ده عثمانلی، فرنك كشادی.

كُشاده { ص. فا. ١. آچیق، مفتوح: اونك قپوسی دائما كشاده‌در. ٢. فراح، شن، مسرور: كشاده دل، كشاده خاطر = كوكلی فراح.

كَشّاف { ص. عر. [«كشف»دن مبالغه] ١. مبالغه ایله كشف ایدن، كیزلی بر شیئی میدانه چیقاران، كشفیاب صاحبی: آمریقا كشافی؛ كندیسی فنون وصنایعده كشافدر. ٢. اسراری ومعانیٔ مضمره‌یی حل وتفسیر ایدن: كشاف حقایق؛ كشاف اسرار طبیعت. [بو معنا ایله زمخشرینك مشهور تفسیرینه عنوان اولمشدر.] ٣. ع. عسكرك اوكندن كیدوب اراضی واحوالی كشف ومعاینه ایدن ضابط ویا هیئت عسكریه.

كَشاكَش { س. فا. ١. چكشمه، منازعه، مناقشه: بو ایش ایچون الآن بینلرنده كشاكشده‌درلر. ٢. تردد، اضطراب: بر كشاكشده بولنیور.

كَشان { ص. فا. چكن، چكه‌رك: كشان كشان كوتوردیلر.

كَشان { س. زنجیردن یولار و پایوند.

كُشایِش { س. فا. آچیقلق، فراحلق: قیزلرك كشایشی سورم؛ كشایش خاطر = ایچ آچیقلغی.

كَشت { س. فا. ایچمه، كزمه، سیر: كشت و كذار = ایچوب طولاشمه، سیر وسیاحت: بلاد عربده برخیلی وقت كشت وكذار ایتدی.

كُشته { ص. فا. ج: كشتگان. اولدیرلمش، مقتول. ن.

كَشتی { س. فا. كمی، سفینه. ن.

كَشتیبان { س. فا. كمیجی، كمی قپودانی، رئیس سفینه، ملاح.

كَشف { س. عر. ١. میدانه چیقارمه، آچمه: كشف درون. ٢. برسری حل وتفسیر ایتمه، سره واقف اولمه: اسرار درونی كشف ایتمك. ٣. مجهول بر شیٔ بولوب میدانه چیقارمه: آمریقانك كشفی؛ مریخ ایله مشتری آره‌لرنده بر چوق كوچك سیاره‌لر كشف اولنمشدر. ٤. بر حال ووقعه‌نك اطرافیله معاینه وتدقیقی: عدلیه‌جه كشف اولندی؛ كشفه كیدن مأمورلر. ٥. برسرك وكیزلی برحالك بر آدمه من طرف الله كوسترلمسی، الهام اولنمسی: او ذاته بر چوق حقایق كشف اولنمشیدی؛ اصحاب كشفدن بر ذات ایدی؛ رؤیاسنده كشف اولندی. ٦. یاپیله‌جق ابنیه و سائره‌نك اوكدن مصارف ومقادیرینك حساب وتخمین اولنمسی: یاپیله‌جق یولی، خسته خانه‌یی كشف ایتدیلر، كشفی اجرا اولندی؛ كشف اول = ایلك تخمین؛ كشف دفتری. ٧. ع. عسكر سوق اولنه‌جق یرلرك اولجه معاینه و تفتیشی: كشف قولی. || بح. كشف كمیسی = خفیف و سریع السیر حرب سفینه‌سی كه دونانمه رفاقتنده بولنوب كشف ومخابره خدماتنده قوللانیلیر. [اختراع وایجاددن فرقیچون «اختراع» ماده‌سنه باق.]

كَشفی { ص. عر. ؤ كشفیه. كشفه منسوب و متعلق: تحقیقات كشفیه.

كَشفِیّات { سش. ج. عر. بولوب میدانه چیقاریلان شیئلر: فنون وصنایعده اخیراً بر چوق كشفیات و اختراعاته موفق اولنمشدر؛ كشفیات نافعه.

كَشكَش { س. [عر. «كشك»دن] دوگلمش بوغدای ایله اتدن برجنس یمك.

كَشكول { س. فا. بعض هند دیلنجیلرینك وقلندرانك قوللرینه آصیلی طوتدقلری وهر كسك اوكنه اوزاتدقلری بیوك هندستان جوزی قبوغندن عبارت قاب كه دیلنده‌كاری شیئلری ایچنه قورلر. || كشكول فقرا = مختلف شیئلردن مركب بر نوع بوتلی طاتلی.

كِشمِش { س. فا. چكردكسز و پك كوچك دانه‌لی اوزوم كه قوروسی فستیقله برابر برنجه قاریشدیریله‌رق یمكده قوللانیلیر.

كَشمَكش { س. فا. ١. چكیشمه، منازعه، معارضه. ٢. قرارسزلق، تردد: او ایش كشمكشده قالدی.

كِشنِش { س. فا. قره كيمیون، كزبره، جلجان. [كوزل قوقولی بر تخمدر.]

كشنمك { فل. با: كیشنمك.

كُشود { وكشوده. با: كشاد و كشاده.

كِشوَر { س. فا. اقلیم، مملكت: كشور روم.

كِشوَركُشا { ص. فا. [كشور = مملكت. كشادن = فتح ایتمك] فاتح بلاد، جهانكیر.

كِشوَركُشایی { س. فا. فاتحلك، جهانكیرلك.

كِشی { یاخود كیشی. س. آدم، شخص: بر كشی؛ قاچ كشیدر؟ اركشی = اركك، آدم؛ خاتون كشی = قادین؛ هركشی = هركس. — وقتیله عادتا آدم و انسان معناسیله دخی قوللانیلوب مثلا: كشی ایلردن درس كوتیلردن عبرت آلمیدر دنیلیردی؛ الیوم بزجه یالكز كنایه اوله‌رق وشخص مقامنده قوللانیلیر.

كَشیده { ص. فا. چكلمش، دیزلمش، چكیلمش: كشیدهٔ سلك تحریر = یازلمش. || كشیده ایتمك = ١. (تلغراف) چكمك: برتلغراف كشیده ایتمش؛ فلان طرفندن كشیده اولنان تلغرافنامه. ٢. (ضیافت) ویرمك: مكمل برضیافت كشیده ایتدی؛ فلان ذاته حرمةً كشیده قلنان ضیافت رسمیه. == س. تر. طب. ١. بعض حرفلرك عقبنده دیزیلن چیزكی: «ساعت، بنا» كبی. ٢. كلمه‌لر آره‌سنده قوللانیلان بته اوبله افقی برچیزكی: — . [بوكا محلنه كوره «فاصله» و «رابطه» دیمك دها طوغریدر.]

كِشمیر { یاخشیر. س. هاووج. مر. || ایت كشیری = برجنس كوك.

كِشی زاده { ص. [تر. كشی ایله فا. زاده (= طوغمش) دن مركب غلط تعبیر] ١. اصیل نجیب. ٢. تربیه‌لی، چلبی.

كِشی زاده‌لك { س. ١. اصالت، نجابت. ٢. تربیه، چلبیلك.

كَشیش { س. فا. [«قسیس» بوندن معربدر.] مناستر راهبی، اولنمز راهب، تارك دنیا، قالویر، قره باش. || م. كشیش طاغی = بروسه شهرینك اوستنده‌كی جبل مرتفع كه آناطولینك الك یوكسك نقطه‌سیدر. اسم قدیمی اولیمپوس.

كَشیشخانه { س. كشیشلرك اقامتنه مخصوص انزوا محلی، مناستر، خرستیان صومعه‌سی.

كَشیشلَمه { س. مرمره دكزینه نسبتله كشیش طاغی جهتندن اسن جنوب شرقی روزكاری وجهتی. بونكله جنوب جهتی آره‌سنده كینه قبله كشیشلمه‌سی، وبونكله شرق جهتی آره‌سنده اولانه‌ده كون طوغشی كشیشلمه‌سی دینیر.

كَظم { سذ. عر. غضب وحدتی ضبط ایتمه. ز.

كَعب { سذ. عر. ١. طوپوق كمیكی، آیاغك طوپوق مفصلی. ٢. طوپوقدن چیقان معروف كمیك كه اویون آلتی اولور، آشیق كمیكی. ٣. اویون زاری. ٤. سكز كوشه‌لی وسكز یوزلی جسم. با: مكعب. || مج. كعبنده اولمق، كعبنه وارمق = برینك نظیر ومساویسی اولمق، پاینده اولمق: بن اونك كعبنده میم؟ = بن اونكله مساوی میم؟، اونكله مساوات دعواسی ایده بیلیرمی‌یم؟ كیمسه اونك كعبنه واره‌ماز = اوكا نظیر اوله‌ماز.

كَعبه { سث. عر. [مكعب الشكل اولمسی وجه تسمیه‌سیدر.] مكهٔ مكرمه‌ده‌كائن بنای مقدس كه حضرت ابراهیم واسماعیل (علیهما السلام) دن قالمه اولوب الیوم كافهٔ مسلمینك قبله‌كاهی و محل حجیدر: كعبهٔ شریفه، كعبهٔ مكرمه. == ت. كعبتین = كعبهٔ شریفه ایله مسجد اقصی.

كَف { س. فا. كوپوك. ز.

كَف { سذ. عر. ١. ال ایچی، ال آیه‌سی، راحه: كف الید. ٢. آوج، آوج طولوسی. ٣. آیاق دوزی، طبان: كف القدم. || نبا. كف الارنب = سنتیانه. || كف الاسد = آرتمیسا. || كف العروس = شیطان‌ترسی. || كف مریم = بش یاپراق. || كف النسر = آلتین اوتی. || كف الهره = كدی آیاغی.

كَفّ { سذ. عر. چكمه، صرف، منع، دفع، فراغت: كف ید ایتمك = ال چكمك، چكیلوب قاریشمامق.

كُفّار { سذ. ج. عر. فد: كافر. || با: كافر.

كَفّارَت { سذ. عر. [مصدر كبي حتى مخفف اوله‌رق قوللانيورسه‌ق‌ده، «كفار» اسم مبالغه‌سنك مؤنثى اولوب، اصل اورتيجى واحما ايديجى ديمكدر؛ وكفاره صورتنده قوللانلق اقتضا ايدردى.] بر مجبوريت تحتنده و يا خطاءً واقع اولان بر كناهى عفو ايتديرمك اميدله حد شرعيسى وجهله ويريلن صدقه و يا طوتيلان اوروج و سائره، كناهدن آريتمه: كفارت اقتضا ايدر؛ كفارتى قولايدر، ممكندر؛ كفارت يمين = اجرا اولنه‌ميان بر يمينه قارشى ايجاب ايدن حدشرعى كه صدقه و اوروج وكوله يا خلايق آزاد ايتمكدن عبارتدر.

كَفاف { سذ. عر. ياشايه‌جق قدر رزق، قوت لايموت؛ كفاف نفس = يالكز كندى حياتنى تأمين ايچون بر آدمه لازم اولان رزق ونفقه.

كَفال { س. [ر. Κέφαλος] باشى بيوجك مقبول بر جنس باليق كه باليق يمورطه‌سى ده بوندن چيقار: كفالك پلاكيسى اولور.

كَفالَت { سذ. عر. حق. برينك ويره‌جكى بر مبلغى ويا ايده‌جكى برايشى والحاصل بر تعهدى ايفا ايتمديكى تقديرده اونك برينه ايفا ايتمكى درعهده ايلمك معاملهٔ قانونيه‌سى، كفيل وضامن اولمه، ضمان: كنديسنه كيم كفالت ايده‌جكدر؟ بوايشى آنجق سزك كفالتكزله قبول ايدرم؛ اونك كفالتى قبول اولنمدى. || كفالت سندى = كفيل اولديغنى مبين اوله‌رق كفيلك ويرديكى سند. || كفالت بالنفس = نفسنه كفيل اولمه، يعنى بر آدمك شخصى طلب اولندقده بولوب ويرمك تعهدى. || كفالت بالمال = مالنه كفيل اولمه، يعنى اونك بورجلى اولديغى آقچه‌يى ويرمكى تعهد ايتمه. || كفالت متسلسله = ايكى ويا زياده كشينك مقابلةً ومتسلسلاً كفيل وضامن اولمسى.

كَفالَتنامه { س. فا. كفالت سندى.

كِفايَت { يا كفايه. سذ. عر. ١. يتيشمه، يتيشير مقدارده اولمه: بو قدر كفايت ايدر؛ كفايت مقدارى، درجهٔ كفايه = يتيشه‌جك مقدار و درجه. ٢. اقتدار، لياقت، اهليت، بر ايشه كافى اولوب باشقه‌سنه احتياج كوسترممه: او آدمك كفايتى واردر، كفايتى مسلمدر. — اكتفا وقناعت مناسبيله «كفايت ايتمك» ديمك پك طوغرى دكلدر، اكتفا ديملى.

گُفت { س. فا. [اصل فعل ماضى مفرد غائب اولوب ديدى وسويلدى ديمكدر.] سوز، لقردى؛ گفت وگو = ديدى قودى، قيل وقال؛ گفت وشنيد = مسموعات.

گُفتار { س. فا. سوز، لقردى؛ گفتاره كلمك = سوز سويلمك.

گُفته { ص. فا. سويلنمش، مقول. ‖ ز = س. موسيقى‌يه تطبيق اولنان برشرق و منظومه و تياترو اوپونى و سائره‌نك نظمى، موسيقيسندن صرف نظرله يالكز مبنى عليهنك ترتيبى، بسته مقابلى: فلان اوپرانك گفته‌سى ويقتور. هوغونك وبسته‌سى وردينكدر.

كَفچه { س. فا. با: كپچه.

كُفر { سذ. عر. ١. اللهه ايناغامه وشريك قوشمه ياخود ياقيشميه‌جق صفتلر اسناد ايتمه: كفر ايتمك؛ او سوز كفردر؛ الفاظ كفر. ٢. دينسزلك، ايمانسزلق، الحاد: بر آدمك كفرينه حكم ايتمك، كفرينه راضى اولمق. ٣. مشركلك، بتپرستلك، وحدانيته قائل اولميان اديان باطله: آسيا ايله آفريقانك برر بيوك قسملرى اليوم كفر ايچنده بولنيور. ٤. اكثريا الفاظ كفرى حاوى اولان شتوم غليظه، سب: كفر ايتمك؛ كفر آتمق؛ قيزديغى وقت قنطارله كفرى آتيور.

كَفر { سذ. عر. كوى، قريه. [بلاد عربده بعض معموره‌لرك وخراب مدن قديمه‌نك اساميسى تركيبنده بولنور.]

كُفران { سذ. عر. كوريلن ايليكى اونوتمه، بيلمه‌مه، نانكورلك؛ كفران نعمت = ولى نعمته قارشى نانكورلك.

كَفَرَه { سذ. جم. عر. فرد: كافر. [«كفار» كبى.] با: كافر.

كَفگير { س. فا. [كف = كوبوك. كرفتن = طوتمق — تر. زبانزدى: كوگير] ١. يمكك كوبوكنى آلمغه مخصوص دليكلى قاشيق و يا كپچه. [بو معنا ايله لساننزده كپچه قوللانيلير.] ٢.

پونج وساڑه ییقامغه مخصوص دلیکلی بیوك قاب، سوزگچ.

کَفَن سن. عر. [تر. زبانزدی: کفین] اولوبی صاردقلری بز: میتی کفنه صاروب تابوته قورلر. کفن صویجی = نباش.

کَفَنجی س. [زبانزدی: کفینجی] کفن وساڑ جنازه‌یه متعلق شیئلر صاتان آدم. = ص. مج. صویجی، طمعکار، غدار.

کَفَنلَمَك فت. [زبانزدی: کفینله‌مك] ١. اولوبی کفنه صارمق، تکفین ایتمك. ٢. طاوُق وهندی وساڑه‌یی بتون اوله‌رق یوفقه‌یه صاروب پیشیرمك.

کَفَنلی ص. [زبانزدی: کفینلی] ١. کفنه صارلمش. ٢. یوفقه‌یه صارلمش (طاوُق وساڑه).

کَفنه س. بیزله و بیوك ایکنه ایله ایشلینلرك آوجی بو آلتلردن اینجیتمه‌مك ایچون اله گچیردکلری دمیرلی قایش: موتاف کفنه‌سی.

کُفُوْ یاکفؤ. سن. ص. عر. ج: اکفاء. شریك. آرقداش، نظیر، اقران، مثل، همتا: جناب حقك کفوی یوقدر؛ او ذاتك علم وفضلده کفوی بولنماز.

کَفه س. آت تیمارنده قوللانیلان موینابدن کیسه، اینجه کبره. = سخ. ج. قریم شبه جزیره‌سنده برقصبه.

کَفّه سن. عر. ترازی کوزی، طبله‌سی.

کَفه‌لَمَك فت. ١. (آتی) کیسه ایله‌سیلمك، تیمار ایتمك. ٢. (آتك توکلرینی) پارلاتمق.

کَفیل ص. سن. عر. ج: کفلاء. [«کفالت» دن مشـ.] برینك بورجنی ویرمکی ویا بر تعهدینی ایفا ایتمکی درعهده ایدن، مدیونك امتناعی ویا عدم اقتداری تقدیرنده اونك یرینه بورجنی ادا ایتمکی تعهد ایدن آدم، ضامن: کفیل اولمق؛ کفیل ایستمك؛ کفیل ویرمك؛ کفیل آلمق؛ کفیله ربط ایتمك. ‖ کفیل بالمال، مالنه کفیل = برینك بورجنی ویرمکه کفالت ایدن. ‖ کفیل بالنفس، نفسنه کفیل = ایستنلدیکی وقت تسلیم ایتمك اوزره برینك شخصنه کفالت ایدن ‖ بربرینه کفیل = کفالت متسلسله ایله هر بری دیکرینه ضامن بولنان.

کَفین کفینلمك وساڑه. با: کفن وساڑه.

کَفِیه س. با: کتفیه.

کَك وکیك. ص. کنکیش، بول، واسع، پهن. مر. [اك اسکی صورتی «گی» اولدیغی مرویدر.]

گَگَج یاخود گگه. س. بو. جك وساڑه صوقمه‌سی، کیوه‌مله. [اصلی: گگه‌مله.] گگج آری = زهرلی بر جنس آری. ‖ گگج اوتی = بر جنس نبات، هراجیون. ‖ گگج قوشی = آتماجه‌نك بر جنسی، سکسك.

گَگَرَك س. قبورغه‌نك آلتی، اوکسزجه، ضلع کاذب. ‖ گگرك آلتی = بوگرك اوستی. ‖ گگرك باتمه = گگرکده طویلان صانجی.

گَگِرمَك فل. معده‌ده حاصل اولان غازی آغزدن چیقارمق.

گَگِرمه س. معده‌ده حاصل اولان غازك آغزدن چیقارلمسی اعتیاد کریهی.

کَکره ص. دیل بورار، ناخوش صورتده و آجیتراق اکشی، عفص.

کَکره‌سی یاککره‌سی. ص. آز دیل بوران، اکشیجه، بروشقو.

کَکره‌لِك س. دیل بورمه، ناخوش صورتده اکشیلك وسرتلك.

کَکره‌مَك فل. ١. ککره اولمق، دیل بوره‌جق صورتده اکشیمك. ٢. اکشیوب قبارمق، اختمار ایتمك.

گَگز س. [«ککیز» و «کیکیز» یازمقده معنا یوقدر.] بورن دلیکنك بوغازه واصل اولدیغی یر: گگزدن سویلمك = خم خم ایتمك، غنه‌لمك؛ گگزه قاچمق = ییوب ایچیلن شی بورن دلیکنه کیتمك.

کَکلیك س. طاوق کبی کوزل بر قوش که اتی پك لذیذ اولمغله دیشیسی قفس ایچنده صاقلانه‌رق و اوکنده آغ قوریله‌رق اوتمه‌سیله جلب ایتدیکی ارککلری طوتیلیر، حجل، کبك: ککلیك آوی؛ ککلیك اتی. انواعی واردر: قزیل، چیل ککلیك.

گَکه و ککه‌مه. ص. حرفلری دفعاتله تکرارلایه‌رق سربست سویلیه‌مین، لکنت

لسانی اولان : کـکه، کـکه‌مه بر چوجق.

کَـکه { س. اکری اوجلی دکنك، چوکان، صولجان، عکاذ. || باغچه کـکه‌سی = آغاج داللرینی آشاغی یه چکمکه مخصوص اوجی قانجه‌لی دکنك، کانبری.

گَـگه { س. با : گـگج.

کَـکه‌لِك { س. کـکه‌مه آدمك حالی، لـکنت لسان.

کَـکه‌لمَك { فل. حرفلری تکرار ایده‌رك سویلیه‌مه‌مك، کـکه کبی سویلمك : کوچك ایکن چوق کـکه‌لیوردی.

گَـگه‌لمَك { فد. ۱. (بوجك ویا حیوان) اورمق، صوقمق، ایصیرمق. ۲. غاغالامق : خروسلر گـگه‌لمش.

کَـکه‌مَك { فل. ۱. کـکه‌لمك، لـکنت لسانله سویلمك. ۲. شاشیرمق، نه سویلیه‌جکنی بیله‌مه‌مك : کـکه‌مکه باشلادی.

کَـکه‌مه { ص. با : کـکه.

کَـکیز { ص. اویصال، مقامتسز. [اصل ترکجه‌ده کبه اسکیسی وپچاوره دیمك اولوب اویصال آدم ذکرسز. لکنه مبنی بویله دینلمشدر.]

گَـگیز { س. با : کـگز.

گَـگیش { ص. [کنیش یازمالی. — اصلی گك] ۱. بول، واسع، پهن : کـگیش یول؛ کـگیش میدان؛ کـگیش بوری دلیك. ۲. اکلی، عریض : کـگیش قماش. ۳. مج. لاابالی، قیدسز : اونك مذهبی کـگیش. ٤. فراح، سهل، سهولتلی : اونك حالی گـگیشدر. || گـگیش کوکاللی = قیدسز، غمسز. == س. دمیرجی آلاتندن بر نوع رنده.

گَـگیشلَتمَك { فتـ. کـگیش ایتمك، بوللاتمق، توسیع ایتمك، آچمق : یولی، باغچه‌یی، قپویی گـگیشلتملی.

گَـگیشلِك { س. ۱. بوللق، وسعت : یولك، میدانك گـگیشلکی. ۲. اکْ، عرض : قماشك گـگیشلکی. ۳. وسعت حال، سهولت یسر.

گَـگیشلَمَك { فل. ۱. بوللانمق، اکلی اولمق، توسع ایلمك، کسب وسعت ایتمك : بو روبه اسکیدکجه کـگیشلدی؛ یوللر کـگیشلدی. ۲. وسعت حال پیدا ایتمك، کچنمه‌سی قولایلاشمق : حالی کـگیشلدی.

گَـگیشلنمَك { فل. بوللانمق، توسع ایتمك، اکلی اولمق : بو باغچه ایبی کـگیشلندی.

کَـکیك { س. معروف یاقیجی و قوقولی بر اوت که بعض یمکلره وضع اولنور ویاغی چیقاریلیر : کـکیك اوتی، کـکیك یاغی. || قیا کـکیکی = بر جنس یبانیسی.

کَل { ص. [اصلی فارسیدر] ۱. ساری و زور چکر بر خسته‌لق چیبانلرندن باشنك صاچی دوکلمش ویا بو خسته‌لغه دوچار اولان : کل چوجق؛ کل قیز؛ کل باش. ۲. بو خسته‌لغه مبتلا اولمقسزین باشنك قیللری دوکلمش اولان، طاس، اصلع : اختیارلقدن باشی بسبتون کل قالمش. ۳. مج. آغاجسز، چیپلاق : کل طاغ. || کل اوغلان = اوکسز و فقیر چوجق، کلخان بکی. == س. پیسلکدن ویا سرایتله باشه عارض اولوب بر دها بیتمه‌مك اوزره صاچنی دوشورن چیبانلی پیس خسته‌لق، سعفه : کلی چکدی؛ کلنی ایی ایتدیلر. || مج. کلی قیزمق = حدتلنمك، تهوره کلمك.

کُلّ { ك. عر. هپ، بتون، جمله، جمیع، هر : کل یوم = هر کون؛ من کل الوجوه = هروجهله؛ علی کل حالٍ = هرحالده. == سذ. عر. عموم، عمومیت، بر شیئك بتونی، عمومی : استاد کل = عمومك، هرکسك خواجه‌سی؛ عقل کل = عمومه شامل اولان عقل.

کِل { یاخود کیل. س. [فا. « گل » دن] باش ییقامغه وسائر بعض ایشلره یارار یشیلترك و لزوجتلی بر جنس طوپراق؛ کل ارمنی، کل مختوم = بونك بر جنسی.

گَل { فل. « کلمك » فعلنك امر حاضریدر. با : کلمك. || کل گیت، کل زمان گیت زمان = مرور زمانله، کیده‌رك. || گیت گل = اصحاب مطلوبدن برینك بوکون گیت یارین کل کبی مواعده و لیت لعل ایله اویالاندیرلمسی.

گُل { س. فا. معروف چیچك كه كوچك ودیكنلی بر آغاجده اولوب شكلنك وقوقوسنك كوزللكیله مشهور و بین الشعرا بلبلك دلدادهسی اولمقله متواتردر. پك چوق انواعی واردر: آل، پنبه، صاری، قاتمرلی كل؛ كل زیبا؛ كل صد برك؛ یبانی كل؛ حقه (ویا اوقه) كلی = طاتلیسی یاپیلان جنسی. || كل آغاجی = بو چیچكی ویرن كوچك آغاج. || كل بایرامی = موسویلرك بر بایرامی، Pentecôtes. || كل بشكر = برنوع كل رچلی. || كل خاتم (ختمی) = الاجه رنكلی اغاج ختمیسی. || كل صویی = كلدن چیقاریلان كوزل قوقولی صو، كلاب، ماء الورد. || كل باغی = كلدن چیقاریلان قوقولی یاغ.
— صتر. تشكیلاتنه دخی كیرر: كلرخ = كل یكاقلی؛ كلرو = كل یوزلی.

گِل { س. فا. چامور، بالچیق: با در كل = آیاغی چاموردە.

گِل { د. با: غل.

كِلا { كلی. ك. عر. [برنجیسی حالت رفعه وایكنجیسی حالت نصب وجره مخصوصدر.] هر ایکی: كلا الشقین = هر ایكی شق؛ علی كلی التقدیرین = هر ایكی تقدیردە. [یالكز بویله بعض تعبیراتده مستعملدر.]

كَلّا { د. عر. هیچ، اصلا، هیچ بر وقت، قطعاً: حاشا وكلا.

كَلاب { سذ. عر. ط. قودوز علتی، قودورمه، داء الكلب.

كِلاب { سذ. جم. عر. فد: كلب. با: كلب.

گُلاب { س. فا. [كل = م. آب = صو] كل صویی، كلدن چیقاریلان ماء معطر.

كُلّاب { سذ. عر. جرا. قانجه و چنكل كبی جراح آلتی؛ كلاب الجنین = قولای طوغمیان چوجغی طوتوب چكمكه مخصوص دمیردن آلت، لاوطه. [كلابه دخی دینیر.]

گُلابدان { س. فا. كل صویی شیشهسی كه آغزی طار اولوب صاللامقله كل صویی سرپلیر.

كُلّابی { سذ. عر. [چنكل دیمك اولان «كلاب» دن سمز. — غلط اولەرق زبانزدی: گوللابی] تیمارخانەده دلیلری ضبط واداره ایدن خدمه.

كَلاپیر { [مناسبتسز املا] با: كلپیر.

گُلاج { س. فا. شكر شربتی و قیماق وبادمله پیشیرلمك اوزره نشاستەدن پك اینجه و مدور یوفقه كه دمتله صاتیلیر و بونك طاتلیسی: بر دمت كلاج؛ قیماقلی، بادملی كلاج.

كِلار { یاخود كیلار. س. [فا. رسیدن. تر. زبانزدی: كیلر] ارزاق وذخیره وسائر مأكولات ومشروباته متعلق شیئلر وضعنه مخصوص مخزن ویا بیوك طولاب وانبار: مطبخ كلاری؛ كلار اوطهسی. || مج. چوق ارزاق اخراج ایدن مملكت: زمان قدیمده بنغازی جهتی جنوبی اوروپادن برقسمنك كلاری ایدی.

كِلارجی { س. كلارك حفظنه و مأكولات ومشروباته متعلق ارزاقك ادارەسنه مأمور آدم: كلارجی باشی = سرای همایونده كلار مأمورلرینك باشی، سركلاری.

كِلارجیلك { س. كلارجی خدمت ووظیفەسی.

كَلاز { س. یاخود:

كَلاس { س. كرتنكلر. مر.

كَلال { سذ. عر. یورغونلق، تعب، بیقندی، اوصانج، فتور: كلال كلمك = یورلوب بیقمق.

كَلام { سذ. عر. ١. سوز، لقردی: بر كلام سویلدی. ٢. د. بر قاچ جملەدن مركب وكندی باشنه بر مقصد افاده ایدر سوز وعباره، فقره: كلام جملەلردن مركبدر. ٣. نطق، سویلیش: حیوان كلامه مقتدر اولسه؛ دوه لسان حال ایله كلامه كلدی. ٤. لسان، لهجه: سریانیلرك كلامی. ٥. الوهیت ووحدانیتدن بحث ایدن وبونلری عقلاً ومنطق وحكمت قواعدیله اثبات ایدن علم، علم عقائد: علم كلام. عالمنه «متكلم» دیرلر. ٦. قرآن كریم: حافظ كلام. || كلام الله، كلام قدیم = قرآن كریم. || حاصل كلام، خلاصهٔ كلام، نتیجهٔ كلام = الحاصل. || كلام كبار = مثل حكمنه كچمش حكمت آمیز سوز، مشهور سوز. || ما لا كلام = سوز كوتورمز، دیەجك یوق. || میر كلام = فصا.

حت وطلاقتله سوز سويلمكه مقتدر، مجلس آرا.

كُلاه { ياكله. س. فا. ١. اسكى طرزده باش كسوتى كه اوزرينه صاريق صاريليردى، سرپوش، قلنسوه. ٢. بالخاصه درويشانك باش كسوتى كه اكثريا اوجى سيورى اولور: مولوى كلاهى؛ كلاه كيمك؛ خرقه كلاه = درويش قيافتى. ٣. كچه‌دن باشه قونه‌جق خفيف شئ: آرناؤد كلاهى؛ كيجه‌لك كلاه. ٤. بر شيئك اوزرنى اورتمكه مخصوص واوجى سيورى شئ: مناره كلاهى؛ ناركله كلاهى. ٥. مج. حيله، خدعه، طولاندرمه: بكا كلاه ايتدى. || كلاه طابيه = سيورى بر نوع طابيه. || كلاه قاپمق = برقاريشقلقدن بالاستفاده كندى منفعت شخصيه‌سنى اويدرمق. || كچه كلاه = مطرود، رتبه‌سى رفع اولنمش. [چونكه وقتيله رتبه ايله برابر اونك علامت فارقه‌سى اولان عمامه‌سى وقاوغى دخى آلنوب اك آلتده‌كى كچه كلاهله براغيليردى.] || كج كلاه = باش كسوتنى اكرى كيين، شوخ، نازنين.

كُلاهجى { س. كلاه ياپان و صاتان آدم. || مج. حيله كار، طولاندريجى.

كُلاهلى { ص. كلاه كيين، باشنده كلاه بولنان: كلاهلى بر درويش.

كَلب { سذ. عر. ج: كلاب. كوپك، ايت، سك، زاغار؛ كلب عقور = صالدرغان كوپك. || هـ. كلب اكبر، كلب اصغر = ايكى جمله كوكبيه كه برنجيسى كرهٔ سمانك نصف جنوبيسنده اولوب شعراء يمانيه اونك ايچنده در، و ديكرى نصف شماليده اولوب شعراء شاميه اونده بولنور. فر. برنجيسنه Grand Chien وايكنجيسنه Petit Chien و Canicule ديرلر. || ط. داء الكلب = قودوز علتى، كلاب.

گُلبانك { س. فا. ١. برجماعت طرفندن بر آغزدن و مقامله چاغريلان دعا و سرود وآهنك ويا تكبير وتهليل. ٢. وقتيله مكتبه يكى باشلايان چوجغك خانه‌سى قپوسنك اوكنده مكتب چوجقلرينك ايتدكلرى دعا.

كَلبتان { س. عر. و:

كَلبتين { س. عر. [اصل عربيده سذ. ت. اولوب ايكى ديشى كوپك ديمكدر. — تر. زبانزدى: كرپتن] چيوى و سائره طوتوب چكمكه وچيقارمغه مخصوص ومقاص كبى مربوط ايكى پارچه‌دن مركب دمير آلت، قيصاچ.

كَلبچه { س. دردست ايديلن اصحاب جرائمك قاچمامق ايچون بيلكلرينه طاقيلان چفته حلقه.

گُلبرك { س. فا. كل ياپراغى.

گَلبرو { ياگلبرى. س. بر شئ چكمكه مخصوص مختلف اشكالده آلت.

گُلبشكر { س. فا. بر نوع كل رچلى وطاتليسى.

كَلَبَك { س. ١. يازين باغچه‌لرده وچايرلرده اوچشان كوزل قنادلى بوجك كه اكثريا قورتدن مبدل اولور؛ مج. كلبك كبى = پك كوزل كيينمش كوچك قيز. ٢. قويونلرك جكرينه عارض اولان علت كه كلبك شكلنده پارچه‌لر حاصل ايدر: قويونلر كلبك اولمش؛ او سورى يه كلبك دوشدى. ٣. بعض آلتلرده بولنان اوسقرولى بر مندال. || كلبك اوتى = طاغ يونجه‌سى. || كلبك صارماشيغى = بر جنس نبات.

كَلَبَكلى { ص. كلبك دينلن جكر خسته‌لغنه اوغرامش (قويون).

گُلبُن { س. فا. كل آغاجى.

كُلبه { س. فا. [يو. Καλύβη دن] چالى چرپيدن يارينه‌جق بر، قولبه، فقيرانه مسكن: كلبهٔ احزانم.

كَلبى { ص. عر. ا: كلبيه. كوپكه منسوب ومتعلق ويا عائد. = سذ. عر. ج: كلبيون. دنيايه اصلا اهميت ويرمين و قلندرانه ياشايان برصنف حكماكه مشهور ديوجانس (ديوژن) ده دخى بو جمله‌دن ايدى: كلبيوندن برفيلسوف.

كَلپه { وياكليپه س. بيوك باغ هركى.

كَلپير { ياكلاپير. ص. زحمتسز و اجرتسز و ياپك اوجوز اله كچن: بو آتى، بو آرابه‌يى كلپير آلدم؛ يكرمى ليرايه بويله بر آت كلپيردر؛ اوكلپير ماله

آرابور. == ـــ. امكسز اولاد، اوكى اولاد: كندى اولادى اولميوب يالكز بر كاپيرى وار. در.

كلپيرجى { ص. باد هوايه ويا پك اوجوز مال آلمغه آليشمش، كلپير مال آرايان: اوكلپيرجى بر آدمدر بو فيأتده مال آلماز.

كِلته { سذ. ع. دمت، دسته. ز.

كُلته { ص. قيصه، بودور، بويسز. مر.

كُلچه { ـــ. ۱. يكپاره دوكلمش معدن: آلتين، كومش كلچه‌سى؛ كلچه حالنده بر اوقه آلتين؛ ايكى اوقه‌لق بر كلچه آلتين. ۲. دها اريدلوب تصفيه اولنمامش معدن: يردن چيقار. دقلرى كولچه‌لرى ايشلتمك ايچون شهره كوندريرلر.

گُلچهره { ص. فا. كل چهرولى، كوزل وتازه يوزلى.

كُلخان { ـــ. فا. حمام آتشلكى. || كلخان بكى = كيجه‌بى حمام آتشلكنك صيجاق اولان قسم خارجيسنده يچيرن سرسرى و ياراماز چوجق، صوقاق چابقينى.

كُلخانى { ص. فا. كيجه‌بى حمام كلخا. نلرنده يچيرن سرسرى، نابكار، خيلاز: كلخانى‌يه باق.

گُلدَسته { ـــ. فا. ۱. كل دمتى. ۲. مج. اشعار ويا ترا. جم احوال مجموعه‌سى: گلدستهٔ شعرا.

كَلَر { ـــ. ۱. يلان كبى وآنجق دها قالين ودرت آياقلى و مع هذا يوروركن يره سوربلير حيوانات انواعى كه اك معروفى كرتنكلر ديديكمز جنسيدر، ضب؛ كرتنكلر = چابوق يورور كوچك جنسى؛ يشيل كلر، بكلكلى كلر = زهرلى ايريجه جنسى؛ ايرى باشلى كلر، آلاجه كلر = ديكر جنسلرى. ۲. كلر دريسى كه ساعت محفظه‌سى وسائره اولور. || كلر باليغى = اختاپود نوعى. || صو كلرى = صوده ياشار جنسى || قوم كلرى = سقنقور. || قيا. كلرى = بوقلمونك بيوكى، حربا.

گُلرُخ { ص. فا. كل يكاقلى.

گُلرَنك { ص. فا. كل رنكنده. كوزل پنبه.

گُلرو { ياگلروى. ص. فا. كل يوزلى، كوزل.

گُلزار { ـــ. فا. كل آغاجلرى چوق محل، كللك، كل باغچه‌سى.

كِلس { سذ. ع. كيرج طاشى.

گُلستان { ـــ. فا. كل باغچه‌سى، كل آغاجلرى چوق باغچه. [فارسيده شيخ سعدئ شيرازينك مشهور بر تأليف اديسنك عنوانيدر.]

كِلسى { ص. ع. ز: كلسيه. ار. كيرج طاشى قيلندن اولان: حجر كلسى؛ اراضئ كلسيه.

كَلَشَن { ص. باشنده كل اثرلرى بولنان، كل باشلى، طا. سلاق.

گِلش { ـــ. ۱. كلمك ايشى، كلمه، ورود، اياب: او. نك بووقتده كلشى سببسزدكلدر. ۲. طرز، طور، صورت. || كلشى كوزل = راست كلمه، طبيعى حالنده، هر نصل بولند. يسه، دقت واهتمام اولنمقسزين: كلشى كوزل برقيافتده؛ صاچلر. ينى كلشى كوزل براقشيدى. [«كلشات» صورتنده جمعى واستعداد وروش معناسنده استعمالى كولجدر.]

گِلِشمَك { فل. ۱. يتيشمك، بيومك، بوى آتمق: بو آغاج، بواكين كوزل كلشدى. ۲. ايلشمك، سميرمك: سياحت كنديسنه يارامش خيلى كلشمش.

گُلشَن { ـــ. كل باغچه‌سى، كللك، كلزار. || كلشن سراى = كل باغچه‌سى ايچنده كوشك.

گُلعِذار { ص. فا. [فا. كل = م. ع. عذار = يكاق] كل يكاقلى، كوزل چهره‌لى.

گُلغُنچه { ـــ. فا. كل غنچه‌سى، هنوز آچلمامش كل.

گُلفام { ص. فا. [كل = م. فام = رنك] كل رنكنده او. لان، پنبه.

كُلفَت { سذ. ع. ۱. زحمت، مشقت، زحمتلى سعى و عمل، آغر وظيفه: فائده‌لى بر ايشدر لكن كلفتى چوقدر؛ او قدر كلفته كيم قاتلانير؟ ۲. لزو. مسز زحمت و مشقت، بيهوده يورغونلق، قولاى ياپيلمسى ممكن بر ايشك زحمتلى بر صورتده اجراسى: بويله شيئلرله اوغرا. شمق كلفتدر؛ بو كلفته نه لزوم واردر؟ ۳. كنديني زورلايه. رق زحمتله ايش كورمه، اوزنه. رك ياپيلان ايش، سلاست ضدى: اونك اشعارنده كلفت واردر؛

كلفتله سويلنيلان شعر بلليدر. ٤. رسمی معامله، اوزون اوزا. دی‌یه تشریفات، تكليفلی معامله: آره‌مزده اويله كلفته هيچ لزوم يوغيدی.

كُلْفَتْسِز { صـ. ۱. زحمتسز، مشقتسز، قولای: پك كلفتسز بر ايشدر. ۲. مراسم و معاملات رسميه‌دن عاری، ساده، تكليفسز: كلفتسز بر ضيافت ويردی. ۳. كنديبی زورلا. متسزين يابيلان، سليس، طبيعی: كلفتسز شعر.

كُلْفَتْسِزْجه { صـ. حـ. ۱. زحمتسز. جه، قولايجه‌جق: كلفتسزجه بر ثروته قوندی. ۲. تكليفسز و مراسمه رعايت او. لنمقسزين: سزدن كلفتسزجه بر ضيافت ايسترز.

كُلْفَتْلی { صـ. ۱. زحمتلی، مشقتلی، زور: پك كلفتلی ايشدر. ۲. معاملات رسميه ايله، برچوق مراسمله اجرا اولنان: بزده كلفتلی برضيافت ويردی؛ اوقدر كلفتلی استقباله نه حاجت؟ ۳. كنديبی زورلامقله يابيلان، طبيعی وسليس اولميان، زحمتله وجوده كان: كلفتلی اشعارده هيچ بر لذت يوقدر؛ ياكليش يازميورسه‌ده يازديغی شيئلر پك كلفتليدر؛ مصنع اكن كلفتلی بربيت.

كُلْفِشان { صـ. فا. [كل = م. فشاندن = صاچمق] كل صاچان، اطرافه كل طاغيدان.

كَلَك { صـ. ۱. كل پاره‌لری كبی پوللری ويابوش وچيلاق يرلری اولان: كلك دری؛ كلك مصر. ۲. قيلسز، چيلاق: كلك طولوم. ۳. ناتمام ويارمی يومری قالمش، پيچ: كلك يمش. ٤. قاون قاربوز، بوستان. [بو معناايله آناطوليده مستعملدر.]

كَلَك { سـ. نهرلرده و علی الخصوص دجله‌ده ايشلر برنوع صالكه اوفورلمش طولولر اوزرنده طورور: موصلدن بغداده كلك ايله كيتدك.

كِلك { سـ. فا. قلم، خامه، براعه: فلان منشينك اثر كلك بلاغتيدر.

كُلْكَشْت { سـ. فا. كل آغاجلريله مزين تفرج محلی: كلكشت مصلا.

كُلْكُون { صـ. فا. كل رنكنده، پنبه: يكاقلری كلكون اولمشيدی.

كُلّابی { ياكوللابی. سـ. با: كلابی.

كَلَلِك { سـ. كل علتنه مبتلا اوله، كل علتی، سعفه: اونك كللكی بلليدر.

كُلِلِك { سـ. كل يری، كل آغاجلرينی حاوی محل كلزار، كلستان.

كَلّه { سـ. با: كله.

كَلّی { صـ. كل علتنه مبتلا، كل: كلّی بر چوجق.

كُلّی { صـ. كل ايله مزين: كللی چيچكلی.

كَلَم { سـ. لاخنه، قابوسقه. [آناطوليده مستعملدر.]

كِلَم { سش. جـ. عر. فد: كلمه. با: كله.

كَلَمبِج { يا كلمبج. سـ. ايری باليق قيلجيغی، بيوك باليقلرك قيلجق مقامنده اولان كميكی.

كَلْمَك { فل. مصـ: كلير، كاور. ۱. بری‌يه حركت ايتمك، مجیء، ورود، اياب، آمد: پدرم دون كلدی؛ هر اقشام اوه‌كلير؛ چوجقلر شمدی مكتبدن كله‌جكدر. ۲. كری دونمك، عودت، رجوع ايتمك: كيدوب كلمه = عزيمت وعودت: كيتديكی يردن كلمز؛ كيت اما چابوق كل. ۳. كيرمك، حلول ايتمك، باشلامق، اولمق: ياز كلدی؛ رمضان كليور؛ تعطيل، امتحان كليور. ٤. يتيشمك، وصول، مواصلات ايتمك: وابور قاچده كلير: كروان يارين كلير. ٥. ظهور ايتمك، پيدا اولمق، تبادر ايلمك، حاصل اولمق: كنديسنه بر آليقلق كلدی؛ ايكی كونده بر صيتمه كلير؛ خاطرمه، عقلمه كلدی. ٦. طوقنمق، اصابت ايتمك، راست كلمك: باشنه برطاش كلدی؛ كنديسنه بر مصيبت كلمش؛ كلن چكيله‌جك. ۷. اويمق، اويغون وموافق اولمق، ياقيشمق: بو پالتو بكا كلمز؛ بو قيافت بنم ياشده بولنانلره كلمز؛ بو حساب ايشكزه كليرمی؟ ۸. تصادفاً اولمق، بولنمق، چيقمق، تصادف ايتمك: او چيزمه بكا طار، قيصه كلدی؛ يديكم يمك معده‌مه آغر كلدی؛ ياغان ياغمور مزروعاته چوق بی كلدی. ۹. كورينمك، ظن اولنمق: بو يول بكا پك اوزون كلدی؛ بو ميوه سزه آجی كلدی‌می؟ بكا اويله كليور كه = ظن ايديورم. ۱۰. چكمك، تحمل ايتمك، طيانمق: بو آت يوكه كلمز؛

بن چوق یورمکه کلم ؛ او آدم شاقه‌یه، لطیفه‌یه کلمز. ١١. انتاج اولنمق، نتیجه صورتیله حاصل اولمق، منجر اولمق : بوندن نه کلیر ؟ بوندن چوق شیء که بیلیر؛ بو حال نه‌دن کلیر. ١٢. مصاب و دوچار اولمق، اوغرامق : آمه کلمك ؛ آمه کله‌جکسکز. ١٣. ایراد اولمق، واردات و عائدات صورتنده حاصل اولمق : چفتلکدن، عقاردن، وقفدن کندیسنه سنه‌ده بر قاچ بیك غروش کلیر. ١٤. قبول ایتمك، موافقت ایلمك : عاقبت بنم سوزمه کله‌جکسکز؛ اوده بنم رأیمه کلدی. ١٥. قابل اولمق، اویمق: حسابه، قلمه، املایه، تعریفه کلمك = قابل حساب، قابل تحریر، قابل تعریف اولمق. ١٦. صدور ایتمك، صادر اولمق : بندن اویله ایش کلمز ؛ او آدمدن بویله بر ایش کله‌بیلیرمی ؟ ١٧. یالاندن کوسترمك و یا کورنمك : کورمزدن کلمك = کورمز کبی اولمق؛ بیلمزدن کلمك = بیلمز کبی اولمق، تجاهل ایتمك. || آرقه‌دن کلمك = تعقیب، اقتفا ایتمك. || آشاغی کلمك = ١. اینمك، نزول ایتمك. ٢. یېقلمق، دوشمك. || آغره کلمك = کوجه کیتمك، باعث انفعال اولمق. || الدن کلمك = قابل اجرا وممکن اولمق، دائرهٔ اقتدار داخلنده اولمق : بو ایش بنم الدن کلمز = بن اجراسنه مقتدر دکلم؛ الدن کلن = دائرهٔ اقتدار داخلنده اولان، قابل و ممکن اولان ؛ الدن کلنی دریغ ایتمه‌ملی، یاپملی؛ الدن نه کلیر ؟ = نه یاپیله بیلیر ؟ || اله کلمك = ١. اخذ وکرفت اولنمق، طوتلمق. ٢. تحت تصرفه کچمك، تصرف اولنمق، میسر اولمق : بویله بر مال قولای اله کلمز (کچمز). || املایه کلمك = اصلاح وافلاح اولنمق. || ایچری کلمك = کیرمك، دخول ایتمك. || ایچه کلمك = کوکله طوغمق، سنوح ایتمك. || ایشه کلمك = یارامق، قابل استعمال اولمق. || ایلری کلمك = استنتاج اولنمق، نتیجه چیقمق، نشأت ایتمك : بو حال نه‌دن ایلری کلیور؟ || ایلری کلن = اشراف واعیاندن اولان: قصبه‌نك ایلری کلنلری = اشراف واعیانی. || ایمانه کلمك = ١. اینانمق، اهتدا ایتمك. ٢. مج. عاقبت طوغری‌یی قبول ایتمك، قانمق. || باشه کلمك = ١. اوسته چیقمق، تصدر ایتمك. ٢. وقوع بولمق، طاری و مسلط اولمق : باشمه حال، بلا کلدی ؛ باشمه کلنی بیلسه‌کز ؛ باشمه نه‌لر کلدی. || باش طاشه کلمك = نادم وپشیمان اولمق. || برآره‌یه کلمك = طوپلانمق، بریکمك، اجتماع ایتمك. || بورندن کلمك = کوریلن ایلك اونی تعقیب ایدن برکدرله امحا اولنمق : دونکی اکلنجه اقشامکی وقوعاتله بورنمزدن کلدی. || آنامدن امدیکم سوت بورنمدن کلدی = چوق عذاب و اذیت چکدم. || کلوب چاتمق = حلول ایتمك. || چکی‌یه کلمك = یارامق، توافق ایتمك. || چیقه کلمك = بردن و آکسزین ظهور ایتمك. || حقندن کلمك = ١. بجره بیلمك. ٢. ضبط ایتمك، غلبه چالمق : بن اونك حقندن کله‌بیلیرم. || خوش کلمك، خوشه کلمك = بکنلمك، حظ ایدلمك : بکا بویر خوش کلدی : بوراسی چوق خوشمه کلدی (کیتدی). || خوش کلدیکز = کلنلره تحیه ودعا تعبیریدر. || دیك کلمك = قارشی طورمق، سرکشلك ایتمك، عناد جیلقله مخالفت ایتمك. || دیله، دیلده کلمك = کوتیلکله شهرت بولمق، بادیٔ قیل وقال اولمق : او سببدن طولاییی دیله کلدی. || راست کلمك = ١. تصادف ایتمك. ٢. میسر اولمق : ایشکز راست کلسین. || طولایه کلمك = اغفال اولنمق. || عهده‌سندن کلمك = اجرا ایده بیلمك، بجرمك. || قارشی کلمك = مخالفت ایتمك. || قاله کلمك = ذکر و بیانه شایان اولمق : او ایش قاله کلمز. || قلمه کلمك = تحریر اولنه بیلمك، شایان تحریر اولمق، اهمیتی اولمق. || کلوب کیتمك = موارده ایتمك، تردد ایلمك. || کندینه کلمك = آیلمق، افاقت بولمق، انتباه ایتمك. || لازم کلمك = ١. ایجاب واقتضا ایتمك : لازم کلیر که بویله اولسون. ٢. نشأت ایتمك، استنتاج واستنباط اولنمق: بویله اولورسه نه لازم کلیر ؟ || وجوده کلمك = تحصل ایتمك، پیدا اولمق، وجود بولمق. || یان کلمك = غائله‌سز اولمق، کیفنه باقمق. || یرینه کلمك = اجرا اولنمق، یرینی بولمق : ویردیککز امر یرینه کلمك ایچون. || یوله

گلمك = يولنه كيرمك، كسب نظام ايتمك. || افعال معاونه‌دن اوله‌رق صيغهٔ التزاميه‌دن صكره استمرار واسكيدن بری وقوع و حدوث بيان ايدر : اوله گلمش = اسكيدن اويله اولمش ؛ اوقونه گلن درسلر = اوته‌دن بری اوقونه‌سی معتاد اولان درسلر؛ يازيله گلن محررات = اوته‌دن بری يازلمسی معتاد اولان محررات. || مضارع منفينك مفرد غائبنه « دن » اداتی كيردكدن صكره تعاقب ايدن « گلمك » فعلی عربيده‌كی تفاعل بابی كبی يالاندن كوستريش بيان ايدر : كورمزدن گلمك = كورمز كبی اولمق، تعامی ايتمك؛ بيلمزدن گلمك = بيلمز كبی اولمق، تجاهل ايتمك. غلط اوله‌رق بين العوام مثلا « كورمه‌مزلكدن » و « بيلمه‌مزلكدن » گلمك صورتنده‌ده قوللانيلير.]

كَلِمه { سش. عر. جـ : كلمات، كلم. ۱. معنالی لفظ، افادهٔ مرام ايچون قوللانيلان سوزلرك بهری: صرفده كلمه اسم وفعل وحرف اوله‌رق اوچه آيريلير. ۲. سوز، لقردی، كلام : كلمهٔ طيبه = تطييب خاطر ايده‌جك كوزل سوز. || كلمه بكلمه = هر سوزی آيريجه وهيچ برينی آتلامقسزين (ترجمه ايتمك) ؛ كلمه بكلمه ترجمه = مآلاً ترجمه‌نك ضدی. || كلمة الله، كلمهٔ توحيد = ۱. «لا اله الا الله محمد رسول الله» كلام شريفی، دين حق: اعلای كلمة الله = دين حقك نشر و تعميمی. ۲. نفخ ربانی ايله حاصل اولان حضرت عيسی (عم). == جـ. موثوق الكلم = سوزينه اينانيلير، معتمد. || نافذ الكلم = سوزی كچر، نفوذلی.

گلمه { سـ. گلمك ايشی، ورود، مجیء. اياب. با : گلمك. == صـ. ۱. گلمش، وارد : يكی گلمه ؛ آوروپادن گلمه. ۲. يتيشمه، حاصل اولمه : اصنافدن گلمه؛ دوالگردن گلمه بر قلفه.

گلَن { يا گلان. صـ. ۱. كليجی، گلمش، آتی، وارد، واصل : دون بورايه كلن آدم. ۲. وقوع بولان، واقع : كلن چكيلير. || باشه گلن = عارض اولان. || گلن گيدن = ۱. مسافر، مهمان : اونك گلن گيدنی يوقدر. ۲. مارين و عابرين : قوناغی گلن گيدنه آچيقدر ؛ گلن گيدن اوغرار.

گُلنار { سـ. فا. نار چيچكی.

گلَنبه { سـ. قويون ياتاغی. [آناطوليده بر قصبه‌يه علم اولمشدر.]

گلِنجه { حـ. ۱. نقل كلام اولندقده، اما، ايمدی : سزك اورايه كيتمه‌كزه گلنجه : او بحثه گلنجه. ۲. صره‌سی كلدكده : هركسه كولر يوز كوسترير بكا گلنجه چهره‌سنی دكيشديرر : اگلنجه ايچون دائما حاضردر ايشه گلنجه خسته‌لغنی درميان ايدر.

كِلِنَدر { سـ. [يو. Κύλινδρος = اسطوانه، مردانه] اسكی بر شراب اولچيسی.

كِلِندرو { سـ. [ينه يو. Κύλιν-δρος دن] طبع ماكينه لرنده مركب آلوب ويرن اسطوانه، مردانه.

كُلُنك { سـ. با : كوزلونك.

گُلَنگبين { سـ. فا. [گل = م. انكبين = بال] بال ايله گل ياپراغندن مركب بر جنس طاتلی.

گلِنمَك { فجـ. گلمك واقع اولمق، ورود ايدلمك: بووقتده گلنيرمی ؟ اورايه برساعتده كيديلوب گلنير.

گلنور { سـ. با : گلير.

كَلّه { سـ. فا. ۱. باش، رأس، سر، قفا : خيدودك كله‌سنی آلديلر؛ كله‌سنه برشمار اوردی. ۲. باش كبی يووارلاقجه شیء : بر كله شكر، بر كله لاخنه ؛ كله پنيری، كله شكری. || كله قولاق برنده = مشكّل، مقاق.

كُلَهْ { سـ. فا. با : كلاه.

گلَه { حـ. [«گلمك» فعلندن صيغهٔ التزاميه‌نك مفرد غائبيدر] راست گله = تصادفی؛ تصادفاً. || گله گله، مرور زمانله، گيت گيده، تدريجاً. || طاوله اويوننده اورغون طاشی اولوب كلن زارده آچيق براولمامغله اوبر نوبتی بكلمك مجبوريتنده بولندقده قوللانيلير. || « كل ها » دن مخفف صورتيله‌ده قوللانيلير.

گلّه { سـ. [«كوله» يازمغه حاجت يوقدر] طوب برميسی كه وقتيله دميردن يووارلاق و شمدی اكثريا چليكدن اسطوانی واوجی سيوری اولور : كله آتمق؛ كله ياغديرمق.

كَلّه‌پوش { سـ. فا. باش كسوتی وعلی الخصوص باشك

تپه‌سنی اورتن و باشه یاپیشان یووارلاق و خفیف طاقیه که قاوغك آلتنده کییلیردی.

گله‌جك (ص. ۱. آتی، مستقبل، اوکده‌کی، ایلریده‌کی: گله‌جك سنه؛ گله‌جك یاز. ۲. گله‌سی انتظار اولنان: گله‌جك آدم؛ اوه گله‌جك گلینك ناصل چیقه‌جغی مجهول. = س. ۱. آتی، مستقبل، استقبال: گله‌جکی آنجق الله بیلیر. ۲. قضا، قدر، یازیلی اولان شیء: گله‌جك بوزلماز. ۳. گلمه، مجیء: گله‌جکی وار ایسه = اگر گله‌جکسه؛ گله‌جکی طوتارسه = گلمکه قالقیشیرسه. = جر. گله‌جکلر = اخلاف، اعقاب.

کُلّی (ص. عر. ؤ: کلیه. «کل»دن سمنز.) ۱. بتونه و عمومه عائد و یا منسوب و متعلق، عمومی، جزئی مقابلی: خسوف کلی، کسوف کلی: آی ویا کونشك کاملاً طوتلمسی؛ (مقابلی: خسوف جزئی، کسوف جزئی.) قاعدهٔ کلیه = استثناسی اولمیوب جمله‌یه عائد اولان قاعده، قاعدهٔ عمومیه. [«عمومی»دن فرق شودرکه: عمومی خصوصی‌یه، وبو ایسه جزئی‌یه مقابل قوللانیلیر.] ۲. چوق، کثیر، وافر: بونلرك آره‌سنده فرق کلی واردر؛ کلی کتابلر آلمش.

کِلّی (ص. عر. با: کلا.

کُلّیاً (ح. عر. ۱. بتون‌بتونه، بسبتون، کاملاً، تماملہ: کلیاً انکار ایدیور. ۲. [جملهٔ منفیه‌ده] هیچ، اصلا، قطعاً: کلیاً گورمدم؛ کلیاً خبرم یوقدر.

کُلّیّات (سث. جر. عر. [فد: «کلیه» بومقامده قوللانلماز.] ۱. برایشك تفرعاتندن صرف نظرله هیئت عمومیه‌سی، طوبدن اولان قسم وجهتی: او کلیات اموره مشغولدر تفرعاته کیریشه‌مز. ۲. برشاعر ویا مؤلفك کافهٔ تألیفاتی، مجموع آثاری وعلی الخصوص آثار ادبیه‌سی: کلیات سعدی، کلیات جامی؛ ابن سینانك کلیات آثاری.

کُلّیّت (سث. عر. [تعبیرات عربیه‌ده «کلیه» صورتنده ده‌قوللانیلیر] ۱. برشیئك عمومی اولمسی، بتونلك، شاملیت: خسوفك کلیتی = کلی اولمسی؛ بو قاعده‌نك کلیتی = عمومی اولمسی. ۲. کثرت، وفرت، طوبدن اولان شیئك حالی: بوسنه ذخیره کلیت اوزره اولدی؛ کلیتله قوبونلر گلدی؛ کلیتله اشیا آلدی. || بالکلیه = بتون بتونه.

کُلّیّتلی (ص. چوق، وافر، بول: آناطولیدن کلیتلی ذخیره چیقه‌بیلیر.

کِلید (س. فا. [یو. = Κλείς, δός; κλειδί = آناختار] ۱. آناختار، آچار، مفتاح. ۲. تر. هرکس طرفندن آچلماق اوزره قپو وصندیق وسائره‌یه طاقیلان دمیردن ماکینه‌لی برآلت که آناختارله آچیلوب قپانیر، قفل: کلید طاقمق، اورمق؛ کلید آلتنده طوتمق؛ اوراده‌هر شیء کلید آلتنده‌در؛ آصمه کلید = اکرتی کلید که حلقه‌لره طاقیلیر. کلید اوتی = دال ویاپراقلری چکلدکه چیقار بر جنس اوت. || مج. زنجیر کلیدی = ایکی بوی زنجیری بربرینه ربط ایدن حلقه. || بربرینه کلید = بر ویا برقاچ کشینك یکدیگریله ارتباطلری.

کِلیدجك (س. ۱. کوچك کلید، قفل صغیر. ۲. مج. قایق کورکنك یکیرلدیکی دلیکلی تخته.

کِلیدلَتمك (فتـ. [زبانزدی: کیتلتمك] کلید و آناختارله قپاندیرمق: آخورك قپوسنی سایسه کلیدلتملی.

کِلیدلَمك (یا کلیدله‌مك. فتـ. [زبانزدی: کیتله‌مك] ۱. کلیدو آناختارله قپامق: قپویی کلیدلیوب یاتمشیدم. ۲. بربرینه یکیرمك، باغلامق: پارمقلرینی کلیدلمش طورپوردی.

کِلیدلَنمك (مج. فل. [زبانزدی: کیتلنمك] کلید و آناختارله قپانمق: او اوده‌کلار کلیدلنمز؛ بو کلید بوزلمش کلیدلنمیور. ۲. بربرینه یکیرلمك ویا یکمك: پارمقلر کلیدلنمك؛ دیشلر کلیدلنمك = بربرینه یکمش کبی صیقیشوب طورمق که صوئوقدن ویا قورقودن اولور.

کِلیدلی (ص [زبانزدی: کیتلی] ۱. کلید وآناختارله قپانمش، قپالی: او اوطه‌کلار کلیدلیدر. ۲. بربرینه یکمش ویا یکمش کبی صیقشمش: پارمقلری دیشلری کلیدلی طورپوردی.

گلیر (یاگلور. س. ایراد، واردات: آیده بش اون لیرا گلیری واردر.

کِلیز (س. ساز، قامش. مر. || کلیز بالیغی = صازان بالیغنك برنوعی.

کِلیزمان { س. سازلق، قامشلق یر. مس.

کِلیس { س. بر نوع صوکاری. || کلیس بالیغی = یابین بالیغی دینان طاتلی صو بالیغنك بر نوعی.

کَلیسا { س. فا [یو. Εκκλησία — تر. زبانزدی: کلیسه] ١. خرستیانلرك عبادتکاهی، معبد نصاری، کنیسه. ٢. خرستیانلرك ریاست مذهبیه‌سی و مذاهب مختلفه‌لرینك بهری: شرق کلیساسی = اورتودوقس مذهبی و پطریقخانه ریاست روحانیه‌سی؛ غرب کلیساسی = قتولیك مذهبی وپاپانك ریاست روحانیه‌سی.

گلیشس { س. با: گلش.

کَلیم { ص. عر. [«کلام» دن مش.] کندیسنه سوز سویلنیلن، خطاب اولنان، مخاطب؛ ذ. || کلیم الله = حق تعالی حضرتلرینك خطاب عزتنه مظهر بیوریلان حضرت موسی (عم).

کِلیم { س. فا. ١. اوتوربله‌جق یره ویا یتاق آلتنه سریلن و درویشلرك اوموزلرینه طاشیدقلری اوفاق کچه وقالیچه، سجاده. ٢. توکسز اوطه کچه‌سی، خالینك اولکرسزی: آناطولی، شهر کوی کلیمی.

گلین { س. ١. اولنمکه حاضرلانمش قیز ویا یکی اولنمش قادین، عروس، عروسه: گلین آلمغه کیدیورلر: فلان قیز گلین اولدی. ٢. اوغل زوجه‌سی: فلانك کلینی؛ فلان قادین کلینیله ایی کچینیور، گلیننده ممنوندر؛ اوچ گلینی واردر. || مج. ارمنی کلینی = پك آغر حرکتلی. || کلین صاچی = افتیمون دینان بر جنس نبات. || گلین فناری = الککنج دینلن بر جنس نبات. || کلین قوشی = بر جنس بیوك طوبغار. || کلین هواسی = پك راکد هوا. || یوزی یازیلی گلین کبی قالمق = بوشنه انتظار ایتمك.

گلینجك { س. ١. کوچك کلین. ٢. صاکسارلوعندن پك کوچك و اینجه اوزونجه بر حیوانجق که صاریلی بیاضلی اولوب قورو دیوارلرك دلیکلرینه قاچار وطاوق یومورطه و پلیچلرینه مسلط اولور، ابن عرس. ٣. چایرلرده یتیشر بك قرمزی بر جنس چیچك که معالجه ایچون شروب و رچلنی یاپارلر، چول لاله‌سی، قیزالاق. || گلینجك بالیغی = بر جنس لذیذ بالیق. || گلینجك علتی = استسقاء عمومی.

گَلینلِك { ص. ١. کلینه لایق و مناسب یاخود مخصوص: گلینلك اثواب: گلینلك اوطه. ٢. گلین اولمق سننده بولنان، یتیشمش: گلینلك قیز.

کِلیوی { ص. عر. ا: کلیویه. ط. تش. بوکرکه منسوب و متعلق. || کلیوی الشکل = بوکرك شکل و صورتنده اولان.

کِلیه { ش. عر. ا: کلیتین. تش. بوگرك (بوبرك). || ط. التهاب الکلیه، ذات الکلیه = بوگرکلرك التهابلانمه‌سندن عبارت علت. || حصاة الکلیه = بوگرکده طاش حاصل اولمه.

کَم { ص. فا. ١. آز، ناقص، نقصان، اکسیك. ٢. کوتی، فنا، ردی: کم سوز.

کَم { ك. عر. قاچ، نه قدر. ذ.

گَم { س. آتك آغزینه اوریلان دمیردن آلت که باشنك اطرافنه دونن قایشلرله وبوکا مربوط دیزکینله قوللانیلوب حیوانی ضبط ایدر و ایستنیلان طرفه چویرر، لجام، لکام: حیوانه گم اورمق؛ حیوان گم آلمق = قبول ایتمك. || گمی آزی یه آلمق = سرکشلك ایتمك.

کِم { سذ. عر. ج: اکمام. نبا. چیچك کاسه‌سی، قابجغی.

کُم { سذ. عر. ج: اکمام. لباس قولی، یك، آستین.

کُم { ض. عر. [ضمیر متصلك جمع مخاطبیدر] سز، سزك، سزه سزی: سلام علیکم = سزك اوزریکزه سلام اولسون. [یالکز بویله بعض تعبیراتده بولنور.]

گُم { ص. فا. غائب، ضایع: گم شده = غائب اولمش: گم کرده = ضایع ایتمش.

کَم { مه. «کوم» مهمله‌سیله برلکده قوللانیلوب ترددله سویلنمکه و سویلدیکنی بیلمه‌مکه دلالت ایدر: کم کوم ایتدی بر جواب ویره‌مدی.

کَما { ح. عر. [کبی دیمك اولان «ك» حرف جریله «ما» اسم موصولندن مرکبدر] نته‌که، اولدیغی کبی: کما کان = اولدیغی کبی، اسکیسی کبی، بلا تغییر؛ کافی

السابق = اسكيسى كبى؛ كماينبغى = كركى كبى، لايق وجهله؛ كماهى حقهـا = حقيله. [يالكز بويله تعبيراتده قوللانيلير.]

كمال { سز. عر. جمـ: كمالات. ١. ايركينلك، پيشكينلك، اولمه: كمال بولمش، كماله ايرمش ميوه. ٢. نقصانسزلق، تاملق، مكمليت، كثرت: كمال اهتمامله؛ كمال مرحمتندن؛ كمال عظمتله. ٣. عمر بشرك پيشكينلك زمانى، كنجلكدن صكره و اختيارلقدن اول اولان حال كه اوتوز ايله اللى ياشلرى آره‌سنده‌در: سن كماله واصل اولمق؛ سن كمالده بولنان آدم. ٤. انسانك معلومات و حسن اخلاقجه نقصانسز ومكمل اولمسى، فضل وهنر، علم وفضل: ارباب كمالدن برذات؛ فضل وكمال صاحبى. [جمعى ده باشليجه بو معنا ايله مستعملدر:] كمالات بشريه؛ اكتساب كمالات ايتمك. ٥. تر. دكر، قدر، بها، قيمت: بونك كمالى نه‌در؟ كمالى بش پاره ايتمز.

كمالسز { صـ. دكرسز، قيمتسز، بوش، نافله.

كمان { سـ. فا. ١. ياى، قوس: تير و كمان = اوقله ياى. ٢. معروف كريشلى چالغى: كمان چالمق. ٣. يايه مشابه مختلف آلات و ادوات. = صـ. ياى كبى كوزل بيچيملى [قاشه وصف اولور:] كمان ابرو = ياى قاشلى، قاشى ياى كبى اولان.

گمان { سـ. فا. ١. صانمه، ظن، ايشكيل: وهم وگمان. ٢. شبهه، شك، ريب: بى گمان = شبهه‌سز.

كمانجى { سـ. كمان دينلن چالغى‌يى ياپان ويا چالان آدم.

كمانچه { سـ. فا. [تر. زبانزدى: كمنچه] كوچك كمان صورتنده بر نوع چالغى.

كمانكش { سـ. فا. ١. ياى قوللانوب اوق آتان آدم، قواس. ٢. كمان چالان چالغيجى.

كمانه { سـ. فا. ١. كمان وكمانچه يايى. ٢. مثقب يايى.

كمانى { سـ. فا. كمان چالان چالغيجى.

كمبضاعه { صـ. فا. [فا. كم = آز. عر. بضاعه = سرمايه] ١. سرمايه‌سى آز، سرمايه‌سز. ٢. مجـ. معلوماتى ناقص، چوق اوقومامش.

كمبها { صـ. فا. [كم = آز. بها = قيمت] قيمتى آز، قيمتسز.

كمپايه { صـ. فا. [كم = ناقص. پايه = رتبه] رتبه‌سى دون. قدر واعتبارى آز اولان.

كمتر { صـ. فا. [« كم » دن ستف.] دها دون، دها آشاغى بولنان، مادونده اولان، احقر: كمتر قولى. || [تواضع طريقيله متكلمدن كنايه اولور: كمترلرى.

كمترانه { صـ. فا. احقرانه، عاجزانه [متكلمدن كنايه اولور:] سوى كمترانه‌مه ارسال بيوريلان؛ نامهٔ كمترانه‌م. = حـ. حقيرانه، عاجزانه: كمترانه تقديمنه جرأت قلندى.

كمترى { صـ. فا. متكلمدن كنايه اولان عاجز و احقره منسوب، عاجزى، احقرى: اشعار كمترى؛ سوى كمترى‌يه.

كمترين { صـ. فا. [« كمتر » دن مبالغه صيغه‌سيدر] اك كوچك ويا آلچاق وحقير: بندهٔ كمترين؛ كمترين بندكان.

كمخا { سـ. فا. برنوع ايپك قماش.

كمخاجى { سـ. ايپك قماش طوقويان چولها.

كمر { سـ. فا. ١. قوشاق، منطقه. [لسانمزده برقاچ دفعه صاريلوب باغلانان قوشاغه كمر دينليوب بلى يالكز بركره صاران وطوقه ايله باغلانانه دينير:] صيرمه‌لى كمر: قايش كمر. ٢. قپو و پنجره كبى بر آچيقلغك اوستنده نصف دائره شكل معماريسى، طاق: قپو، پنجره، كوپرى، صو يولى كمرى؛ اوچ كمرلى كوپرى. || آلتين كمرى = ايچنه آلتين طولديريلوب بله صاريلان يولجى كمرى. || كمر بسته = بلنى باغلامش، خدمته حاضرلانمش، برينك خدمتنه حصر وجود ايتمش اولان. || كمر پاطليجانى = اوزون اينجه پاطليجان.

گمراه { صـ. فا. [كم = غائب. راه = يول] ١. يولنى غائب ايتمش، ضال. ٢. طوغرى يولدن صاپمش، ضلالتده قالمش.

گمراهلق { سـ. ضلالت، طوغرى يولى غائب ايتمش آدمك حالى.

گمراهى { سـ. فا. گمراهلق.

كمربند { سـ. فا. كمر باغى.

كمرتلك { سـ. و:

كمرجك { سـ. بورون وكوز وقولاق قيقرداغى.

كمردك { سـ. قويروغك كميكلى قسمى.

گمرُك { ت. با: كومروك.

كَمَرگاه { ت. فا. كمريرى، كمر باغلانان ير، بل.

كَمَرلك { ت. بعض صنعتكرلرك آلتلرينى و شربتجى وساليجيلرك برداق و فنجانلرينى قومق ايچون بله باغلادقلرى تخته‌دن نيم‌دائره‌شكلنده وكوزلره منقسم قوطى.

كَمَرلى { ص. ١. كمرى و يا كمرلى اولان: كمرلى پنجره، قپو، كوپرى؛ اون كمرلى بر كوپرى. ٢. كمر شكلنده، كمر كبى، مقوس: كمرلى بورن.

گمِرمك { فت. فاره كبى ديشله اويمق: كيكلرى گمروب طور يوردى؛ فاره تخته‌يى گمريوردى.

گمرَنمك { لج. ديشله اويولمق: بو تخته قولاى گمرنمز. = فل. ١. (آت) گمنى چيكنمك: بو آت گمرنيور. ٢. ديشلرى غيجيقلامق: گمرنوب طوريوردى.

كَمَره { ت. بج. كمى كوكرته‌سنك عرضاً وضع اولنان كيريشلرى. || كمره استقامتى = كمينك عرضاً استقامتى و او وضعيتده كورنيشى.

گُمرَه { ص. فا. با: گمراه.

گمِرِيجى { ص. ديشله سرت شيئلرى اويان: گمريجى حيوانلر = حيوانات قاضمه.

كِمسه { وكسنه. با: كيمسه.

گُمُش { يا كموش. با: كومش.

كَمعِيار { ص. فا. [فا. كم = اكسيك. عر. عيار = م] عيارى يعنى وزنى نقصان (سكه)، اكسيك آقچه.

گُمگَشته { ص. فا. [گم = غائب. كشته = اولمش] غائب اولمش، ضايع.

كَملِك { ت. فنالق، كوتيلك، اضرار، سؤ: كملكه قارشى ايلك ايتمك؛ كيمسه‌دن كملك كورمدى.

كَمايه { ص. فا. [كم = اكسيك. مايه = جوهر] اصلى وجوهرى دون، قيمتسز، حقير.

كَمنام { ص. فا. [كم = ناقص. نام = آد] آدى اوليان، شهرتسز، كيمسه‌نك بيلديكى، مجهول.

گُمنام { ص. فا. [گم = ضايع. نام = آد] آدى باتمش، اسمى اونودلمش، كيمسه‌نك خاطرلامديغى.

كَمَند { ت. ١. وقتيله دشمنى و آوده بعض حيوانانى طوتمق ايچون اوزاقدن آتيلان اوجى ايلمكلى ايپ كه بوينه بچدكدن صكره چكلمكله صيقيشيرردى. ٢. كيك وسائره يولارى. ٣. عر. زلف دلبر، جعد: كمند زلفنه كرفتار اولدى.

كَمنه { ت. عر. ط. قره صو دينلن كوز علتى.

كُمور { ت. با: كومور.

كَمّون { سذ. عر. بوندن غلط اوله‌رق لسانمزده كميون دينلن تخم؛ كمون برى: قره‌مان كميونى.

گمى { ت. صو اوزرنده سير وحركته مخصوص بيوك تكنه كه انواعى پك چوق اولوب هر برى براسم مخصوصله مسمادر، سفينه، كشتى، مركب: يلكن كيمسى = يلكنله وروزكار قوتيله حركت ايدن اصل كمى؛ چرخ، آتش كميسى = واپور دينلنى كه بخار قوتيله كيدر؛ تجار كميسى = اشيا وذخائر و سائره نقلنه مخصوص اولان؛ حرب كميسى = بحراً محاربه‌يه مخصوص دولت كيمسى، سفينهٔ حربيه؛ كمى ديركى، سرنى، يلكنى و سائره؛ كمى‌يه بينمك = ايچنه كيرمك؛ كمى قالقمق = حركت ايتمك؛ كمى باتمق = غرق اولمق. || كمى خواجه‌سى = كاتب، وكيلخرجى. || كمى يتاغى = ليمان، محافظه‌لى قوى.

كمياب { ص. فا. [كم = آز. يافتن = بولمق] آز و نادر بولنور، بولنماز، ناديده، نایاب.

كَمِيّت { سذ. عر. ج: كميات. [قاچ ديمك اولان «كم» دن. — عربى تركيباتده: كميه.] ١. مقدار، عدد: كميتى مجهول. ٢. د. [صرفده] بركلمه‌نك مفرد ويا تثنيه و جمع اولمسى، عددجه اولان فرق؛ بحسب الكميه = عدد ومقدار اعتباريله: بو اسم بحسب الكميه جمعدر.

كُمَيت { ص. سذ. عر. ١. قوبو طورى آت. ٢. قرمزى ويا سياه شراب. ن.

گَميجى { ت. ص. ١. كمى قوللانان آدم، كمى صاحبى، ملاح، قپودان، رئيس: كنديسى كميجيدر، پك ايى كميجيدر. ٢. بر كمينك خدمتنده بولنان آدم، طائفه: كميجيلرك كنديلرينه

مخصوص قيافتلرى، تعبيراتلرى واردر. ٣. حرب سفائنى خدمتنده وعساكر بحريه سلكنده بولنان آدم، بحريه‌لى: كميجى اونيفورمه‌سى؛ كميجى عسكر، نفر. || بح. كميجى نورى = فرطونه‌لى هواده كمى ديركلرينك اوجنده كورينن الكتريق ضياسى.

كميجيلك { ا. كمى قوللانمق فن وصنعتى، كميجى مسلكى، ملاحت: كميجيلك زور بر ايشدر؛ قرق سنه‌دن برى كميجيلك ايديورم؛ كميجيلكده مهارتى واردر.

كميك { ا. انسان و حيوانك اصل كراسته‌سنى ومدار قوامنى تشكيل ايدن بياض و سرت ماده‌كه بعض عضولرده بر تك پارچه‌دن و بعضلرنده اوفاق اوفاق پارچه‌لردن مركب اولوب مفاصل دينلن بوغوملرله و سيكيرلر و عضلاتله بربرلرينه مربوط اولدقلرى حالده اوينارلر، عظم، استخوان: قول كميكى؛ باش كميكى؛ ال، پارمق كميكلرى؛ كميكلرم آغريور؛ كميكى قالين، كميكى اينجه آدم؛ كميك قيرلمق، چيقمق. || صوغوق كميكه ايشلمك = چوق تأثير ايتمك. || بر كميك آتمق = كوپكه بر كميك آتار كبى جزئى برشئ ويرمك. || كميك كبى، كميك كسلمك = پك قورودن كنايه. || بردرى بر كميك = پك ضعيف وآريق. == ص. كميكدن معمول: كميك صاپ؛ كميك دوكمه.

كميكسز { ص. كميكى اولميان: كميكسز ات؛ وجودينك كميكسز يرى؛ كميكسز حيوانلر = حيوانات ناعمه.

كميكلى { ص. ١. كميكى اولان: كميكلى ات؛ كميكلى يرينه اورما. ٢. كميكى ايرى، كراسته‌سى قوى (آدم).

كمين { ص. عر. پوصو طوتمش، پوصوده طوران، صاقلانان، كيزلين. ف. == سذ. عر. پوصو: دشمن كمينده‌در.

كمين { ص. فا. با: كمينه.

كمينگاه { ا. فا. پوصو يرى، پوصوطوتيلان كيزلى ير.

كمينه { ص. فا. حقير، دون، عاجز: معروض بندهٔ كمينه‌لريدر.

كميون { يا كيمون. ا. [عر. «كمون» دن] ايكى قونيلان معروف تخم: كميون قوقوسى.

كميونلى { يا كيمونلى. ص. ايچنه كميون قونمش، كميون قاريشديرلمش: كميونلى كوفته.

كميونى { ص. كميون رنكنده، آچيق زيتونى.

كن { ف. عر. [«كون» دن امر حاضر مفرد مذكر] اول. يالكز شو تعبيرده مستعملدر: كن فيكون = جناب حقك اول بيورمسيله كائناتك اولمسى، خالقيت.

كن { ص. فا. [«كندن» فعلندن سمص. اولوب صتر. تشكيلنده بولنور] قوپاران، سوكن: كوهكن = طاغى قوپاران، ييقان.

كن { با: ايكن.

كنار { ا. فا. ١. قيى، چوره: بزك كنارى: باغچه‌نك چاپرك كنارى. ٢. ساحل، شاطى: دكيز، ايرماق كنارى؛ نهرك بر كناردندن اوبر كنارينه كچمك. ٣. اوج، كوشه، اوجرا ير: بر كناره چكلدى: كوشه ده كنارده. ٤. اطراف پروازى، چرچيوه، احاطه ايدن چيزكى و سائره: كتاب، رسم كنارلرى. ٥. كتاب ويا مكتوبك كنارينه يازيلان شئ، حاشيه، هامش: او كتابك استفاده‌لى كنارلرى واردر. ٦. قوجاقلامه، آغوش: بوس و كنار. || دركنار. با: دركنار. == ص. قييده بولنان، اوجرا: كنار ير.

كنارجى { ا. دكيز قييلرنده آولايان باليقجى.

كنارسز { ص. ١. اوجى اولميان، اوجسز، پايانسز، بيپايان: ساحهٔ سما كنارسزدر. ٢. اطرافنده پرواز و چرچيوه يا چيزكى و چيچك كبى بر شيئى اولميان: كنارسز خالى. ٣. هامش وحاشيه‌سى اولميان: كنارسز كتاب.

كنارلى { ص. ١. اطرافنده پرواز وچرچيوه كبى برشيئى اولان: كنارلى باصمه؛ يشيل كنارلى بوغچه. ٢. هامش و حاشيه‌سى اولان: كنارلى كتاب.

كناره { ا. فا. كنار، قيى.

كناس { سذ. عر. [«كنس» دن سمب.] سوپوريجى، سوپورنديجى، چوبجى. ف.

كُنام { س. فا. بيابانى حيوان اينى. ن.

كُنان { ص. فا. ايدن، ايديجى و يا ايدەرك: ناله كنان = فغان ايدەرك. ن.

گُناه { ياگنه. س. فا. آخرتجه مستلزم مجازاة اولان عمل، اثم، جرم: كناه ايتمك، كناه ايشلمك؛ الله كناهلرمزى عفو ايتسين؛ حيوانه اذيت ايتمه كناهدر. || كناهى بوينه = كناهى وار ايسه بكا عائد اولسون. || كناهه كيرمك = كناهكار اولمق. || كناهنه كيرمك = برينى بغير حق اتهام ويا حقنده سوء ظن ايتمك: كناهمه كيرمه. || بى كناه = كناهى اولميان، قباحتسز، معصوم.

گُناهسِز { ص. كناه وجرم و قباحتى اولميان، بى كناه، معصوم.

گُناهسِزلق { س. بيكناه و معصوم آدمك حالى، معصوميت.

گُناهكار { ياخود گنهكار. ص. ١. كناه ايشلين، آثم، قباحتلى. ٢. سفاهت بولنده بولنان (قارى).

گُناهكارلق { س. ١. گناه و اثم و قباحت ايشلين آدمك حالى. ٢. فحش، فاحشه‌لك.

گُناهلى { ص. كناهى اولان، اثم وقباحتى مستلزم بولنان.

كِنايه { س. عر. ج: كنايات. ١. طوغريدن طوغرى يه سويلنميوب طولاييسيله بر معنا افاده ايدن سوز: كنايه طريقيله سويلمك؛ شو تعبير فلان شيئدن كنايه‌در. ٢. طولاييسيله و طوغريدن اوليه‌رق سويلنلن طوقانقلى سوز: برطاقم كنايه‌لرله بكا طوقنمق ايستيوردى؛ او كنايه‌لر هپ بكا عائد ايدى. ٣. د. ضمير واسم اشارت و اسم موصول ايله مبهمات كبى بر معنايه مخصوص اولميوب هر كس وهرشئ حقنده ايراد اولنه بيلن كلمه‌كه كلمه‌نك ويا اسمك بر نوعيدر: كنايات بابى.

كِنايه‌لى { ص. طوغريدن اوليه‌رق طولاييسيله طوقنان، بو صورتله طوقنالى: بر طاقم كنايه‌لى سوزلرله تعريضه قالقيشدى.

كُنبَد { س. فا. ١. قبه، مدور سقف ويا طاوان: جامع، حمام، تربه كنبدى؛ بركنبدعالى. ٢. قبهٔ سما: كنبد مينا فام. ٣. مج. بيوك ومدور قاوق: باشنده بر قوجه كنبد وار ايدى.

كِنَت { كنتلمك و سائره. با: كينت وسائره.

گَنج { ص. س. ١. تازه، ياشلى اولميان، شاب، جوان: كنج آدم: كنج آت؛ كنجلرك عادتيدر. ٢. تازه، يكى، كوربه: كنج آغاج. || كنج ايريسى = ايرى بويلى دليقانلى.

گَنج { س. فا. خزينه، كنز، دفينه.

كُنج { س. فا. كوشه، بوجاق، زاويه: كنج قناعت = قناعت كوشه‌سى.

گَنجلَشمك { فل. كنج اولمق، كنجلك قوت و طراوتنى آلمق: يميروب بياغى كنجلشمشدر.

گَنجلِك { س. ١. تازه‌لك، جوانلق، شباب: دنياده كنجلك كبى نعمت يوقدر؛ كنجلك قوتى. ٢. كنجلك زمانى، عهد شباب: كنجلكم خاطرمه كلدى؛ كنجلك بر دها كلمز. || الله كنجلكنى باغشلاسون = كنجلكيله معمر ايلسين. || كنجلكه طويمق = كنجلك زمانني كچيرمك؛ كنجلكنه طويمدى = كنج ايكن وفات ايتدى.

گَنجِلمك { فل. كنجلشمك، كنجلك طراوتنى آلمق.

گَنجيده { ص. فا. صيغان، استيعاب ايديلن. ن.

گَنجينه { س. فا. خزينه، كنز، دفينه.

كُند { ص. فا. ١. قونت، قيصه و بيچيمسز. ٢. كيمز، كور.

كَند { وقند. س. قلعه، حصار، قصبه. (اليوم متروك اولوب، يالكز بعض شهر و قصبه‌لرك اساميسى تركيبنده بولنور:) تاشكند، سمرقند، خوقند. (فارسيده دخى مستعمل ايسه‌ده، اصلى تركجه‌در.)

گَندُم { س. فا. بوغداى، حنطه.

كَندو { ك. با: كندى.

كَنده { ص. فا. قوقمش، متعفن. ن.

كَندى { ك. اوز، ذات، نفس، خود، خويش: كندى كلدى؛ كندى دوشن آغلاماز.

اكثريا ضمائر شخصيه‌يه مضاف
اوله‌رق قوللانيليرر: كندم كور.
دم؛ كندیسی كلدی؛ كندیكز؛
كندك؛ كندی الیله آلدی.
|| كندی باشنه = ١. كند.
یلكندن كیمسه‌نك امر ومدا.
خله‌سی اولقسزین: كندی باشنه
بوایشه قرار ویردی. ٢. یالكز،
تك، كیمسه یاردیم ایتمكسزین:
بر باغچوان كندی باشنه او
قوجه باغچه‌یی اداره ایدیور.
|| كندی یی، كندینی بگنمك =
خود بین اولمق؛ كندینی، كند.
یسنی بگنمش = خود بین، خود
پسند. || كندی یی، كندینی
بیلمك = خبیر و عارف اولمق؛
كندینی بیلمز = بیخبر، غافل.
|| كندیندن كچمك = بایلمق، غشی
اولمق. || كندینه كلمك = آیلمق،
عقلی باشنه كلمك. || كندی
كندینه، كندی كندیمه،
كندی كندیكزه وسائره = ١.
كندی باشنه، كندیلكندن،
باشقه‌سنك مداخله‌سی اولقسزین،
خود بخود: او كندی كندینه
كلدی: بن كندی كندیمه بوله
بر ایشه قالقیشه‌مام. ٢. یالكز،
تك باشنه: او قوجه یوكی كندی
كندینه قالدیردی؛ او كتابی
كندی كندینه یازدی؛ كندی
كندیمه سویلدم = سویلاندم؛
كندی كندینه اوتوریوردی.
|| كندیندن = كیمسه طرفندن
امر واجبار كورمكسزین: كند.
یندن كلدی؛ بن بو ایشی كند.
یمدن یاپدم.

كندیر { س. كنویر صاپندن چیقاریلان لیف، قباجه
كتن: كندیر بزی.

كندیلك { س. ذات، نفس: (كندیلكندن = كندی
باشنه، كندبندن، رأی خودله؛
كندیلكمدن = كندی باشمه،
كندیمدن و سائره. [یالكز
بوتعبیرده مستعملدر.]

كنز { سذ. عر. ج: كنوز. [فا. « كنج » دن] خزینه،
دفینه.

كنز { س. [اسلاوجه: Kniaz] پرنس: قره‌طاغ كنزی.

كنعان { سخ. م شام سواحلندن عبارت اولان فنیكه
خطهٔ قدیمه‌سنك السنهٔ سامیه.
ده‌كی اسمی: ارض كنعان، فر.
Chanaan. || پیر كنعان =
حضرت یعقوب (عم).

كنف { سذ. عر. ج: اكناف. ١. طرف، ناحیه، جهت.
٢. مج. حمایه، تصاحب.

كنف { س. [عر. « كنیف » دن غلط] آیاق یولی،
آبدستخانه.

كنك { یاخود كونك. س. كر. میتدن صو یولنده
مستعمل اسطوانه.

كنكر { س. یبان انكیناری، اشك دیكنی.

كنكره { س. فا. قبه‌نك تپه‌سی، اك یوكسك یری.

كنوز { سذ. ج. عر. فد: كنز. با: كنز.

كنویر { س. ١. صاپندن كندیر دینان وكتندن قبا
اولان بر لیف چیقان بر نوع
نبات زرعی. ٢. بو نباتك تخمی
كه قوش یمی اولور.

كنه { س. حیواناتك اتنه یاپیشوب قانلرینی امن تخته قورسی
كبی بر كوچك بوجك، صاقرغه:
كوپك كنه‌سی. || كنه اوتی =
حب السلاطین دینلن بر جنس
نبات. || بوغدای كنه‌سی =
بوغدای بیتی. || كنه كوز = پك
كوچك كوزلی آدم.

گنه { ح. با: ینه.

كنه { سذ. عر. بر شیئك غایتی، نهایتی، اك دریك ویا اك
اوجه‌كی نقطه‌سی: كنهنه وار.
مق = تماميله واقف اولمق.

گنه { وكنهكار. با: كناه وسا. ئره.

كنیز { س. فا. جاریه، خلایق.

كنیزك { س. فا. كوچك جاریه.

كنیسا { س. با: كلیسا.

گنیش { گنیشلك وسائره. با: گكیش وسائره.

كنیف { سذ. عر. آیاق یولی، آبدستخانه، ممشا.

كنیه { سث. عر. ١. [عربلرده] « ابو » و « ابن » ویا
« ام » و « بنت » لفظلریله باشلا.
یان لقب: ابوحنیفه، ابن خلدون،
ام سلمه كبی. ٢. [بزجه] بر
عسكری ویا مأمورك اسمی و
پدرینك اسمی وخدمته تاریخ
دخولیله بعض اوصافنی مبین
قیدكه مثلث الشكل اوله‌رق بر
صورت مخصوصه‌ده یازلسی
عادت اولمشدر: كنیه‌سنه مرا.
جعت ایتمك؛ كنیه‌سنی چیقارمق؛
كنیه پوصله‌سی، دفتری.

گو { یاخود گوی. ص. فا. [« گفتن » فعلندن سمص. اولوب صتر. تشکیلنه کیرر] دیین، سویلین: راستگو = طوغری سویلین. || گفت وگو = دیدی قودی، قیل وقال.

گُوار { س. فا. هضم: خوشگوار = هضمی قولای.

کَواکِب { سذ. جم. عر. فد: کوکب. با: کوکب.

گَوان { س. بر جنس دیکنلی اوت، قوغان دیکنی. || گوان اوتی = قوغه‌لق، قوغان.

گُواه { س. ص. فا. شاهد، طانیق. ذ.

گُواهی { س. شاهدلك، شهادت، طانیقلق. ذ.

کوب { ك. [چغتایجه‌ده] هپ، بتون، جمله.

کوب { ص. فا. [« کوفتن » فعلندن سمص. اولوب، صتر. تشکیلنده بولنور] اوران، دوگن، ضرب ایدن: لکدکوب = تکمه اوران.

گوبره { س. اسکی فشقی، اراضی یه آتیلان حیوانات ترسی، زبل: بو طوپراق کوبره ایستر.

گوبره‌لمك { فت. کوبره آتمق، کوبره ایله بسلمك: تارله‌یی کوبره‌لمك.

گوبره‌لنمك { مج. کوبره ایله بسلنمك، کوبره ویرلمك: شو باغچه بوسنه کوبره‌لنمدی.

گوبره‌لی { ص. کوبره سی اولان، کوبره آتلمش: کوبره‌لی طوپراق.

گوبك { س. ١. انسانك واکثر حیواناتك قارنلرینك اورته‌سنده‌کی دلیکمسی شکل که رحمده جنین ایکن باغرصاق کبی بر رابطه ایله والده‌سنك جسمنه مربوط اولوب آناسنك قانی اورادن کندی بدننه دخول و جولان ایدر، سره، ناف: چوجغك گوبکنی کسمك؛ کوبکنده بر صانجی واردر. ٢. لاخنه ومارول کبی بعض سبزه و میوه‌لرك اورته‌سی، مرکزی: مارول، صلاته کوبك باغلامق؛ قاربوز گوبکی. ٣. مج. اورته، مرکز، قلبگاه: تا گوبکنده؛ شهرك گوبکنده؛ طاوان گوبکی؛ بچه، شال کوبکی. ٤. بطن، قرن، ذریت، نسل: بش کوبك احفادی. ٥. حیوانك کوبك جهتی پوستندن عبارت کورك، نافه. [بو معنا ایله صفت کبی‌ده قوللانیلیر:] کوبك کورك. || کوبك دوشمك = کوبك فتقنه اوغرامق. || کوبك سوکلمك = چوق زور کورمك. || کوبك طاشی = حمامك اورته‌سنده گوبکك اوزرینه یاتیلوب کندینی اوغدیرمغه مخصوص مرمر دوشه‌لی یوکسکجه محل. || قادین کوبکی = بر نوع خمور طاتلیسی.

گوبکلنمك { فل. لاخنه وصلاته کبی شیئلر کوبك باغلامق: لاخنه‌لر دها کوبکلنمدی.

گوبکلی { ص. کوبکی اولان، کوبك باغلامش: گوبکلی مارول.

گوبل { ص. [بلغه ر. Κοπέλι دن] باجاقسز چوجق.

گوبلز { س. کوچك وکنج زاغار.

کوپ { س. طوپراقدن بیوك و آغزی طار قاب، دستی وقوانوزك بیوکی: صو کوپی، ترشی کوپی. || آلتین کوپی = پك زنکین آدم. || کوپه بینمك = عفریت کبی حدتلنمك، پك غضب اولوب باغرمق.

کوپخانه { س. کوپلرك قوندیغی محل، مخزن.

کوپرمك { کوپرتمك. با: کوپورمك وسائره.

کوپری { یا کوپرو. س. ١. بر صویك اوزرندن اوته طرفه کچمك ایچون کراسته‌دن ویا کمرلی اوزرینه کارکیر یا دمیردن یول، جسر، قنطره، پل: کوپری قورمق؛ کوپریدن کچمك؛ اخشاب، کارکیر، طاش، دمیر کوپری؛ دوبه‌لر اوزرینه قورلمش کوپری. ٢. کوپری‌یه مشابه اوله‌رق ایکی اوجی مربوط و اورته‌سی معلق کمرلی شیء: آبولت کوپریسی: کلید کوپریسی؛ طوقه کوپریسی. || آصمه کوپری = ایکی جهتنده ایکی قله یاپیلوب اورته‌سی زنجیرله اورالره آصیلان کوپری. || سیار کوپری = اکرتی عسکر کوپریسی.

کوپریجك { س. اوموز اوجلرندن کوکسك یوقاریسنه کاوب کلیدلنان ایکی کمیك که کردانك آلتنده خارجدن‌ده بللی اولور، بویون جنبری، ترقوه، (قوشلرده) اوچرجاق.

كوپريجى { س. ١. كوپرى بايان اوسته. ٢. سفرده راست كلان صولرك اوزرينه كوپرى قورمغله مكلف عسكر.

كوپريجيلك { س. ١. كوپرى يايمق صنعتى. ٢. عسكرك سفراثناسنده راست كلان صولرك اوزرنده كوپرى قورمق وظيفه‌سى: كوپريجيلكه آيريلان افراد.

كوپشته { س. ١. كمينك كنارلرنده قورقولق مقامقنده اولان تخته سپر. ٢. پارمقلغك اوستنده‌كى افقى دوز وقالين تخته: نردبان، پارمقلق، طرابزان كوپشته‌سى.

كوپك { س. معروف حيوان اهلى كه انواع كثيره‌سى اولوب او وسورى محافظه‌سنه وآو آولامغه يارار وصاحبنه اولان صداقتيله و ذكاسيله مشهوردر، ايت، كلب، سك: آو كوپكى = زاغار؛ بكجى كوپك = اوده بكجيلك ايدنى؛ چوبان كوپكى = سورى‌يى محافظه ايدنى؛ صوقاق كوپكى = صاحبسز اوله‌رق صوقاقلرده تورەين و جنسنك ايباكارينى فوت ايتمش اولان صويسز جنسى؛ فينو كوپكى = اوك ايچنده بولنديريلان كوچك اجناسى؛ ديشى كوپك = قانجق؛ كوپك ياوريسى. || مج. پيس، ذليل، حقير [شتم وتحقير تعبيرى اولوب صفت كبى‌ده قوللانيلير:] كوپك بنى آلداتدى؛ كوپك حريف اوتانمه‌دن يانمه كليور. || كوپك آياسى = برجنس نبات، كف الكلب. || كوپك اوغلى [ز بانزدى : كوبوغلى] = ١. خائن، مهين، قحبه، آلچاقجه حيله كار: كوپك اوغلى ايتديكى خيانتى براقادى. ٢. يمان، قورناز، ايشكذار: چوق كوپك اوغلى. || كوپك اوغليلق [ز بانزدى : كوبوغليلق] = خيانت، اهانت، آلچاقجه حيل ودسايس: بنى اويله بر كوپك اوغليلغله آلداتدى كه هيچ خاطرمه كلمزدى. || كوپك باليغى = واطوز باليغنك بر نوعى، فر. Requin دينلان ييرتيجى باليق. || كوپك ديشى = آزى ديشلريله اوك ديشلر آره‌سنده بولنان سيورى درت ديش كه كوپكده وسائر ييرتيجى حيوانلرده زياده اوزون اولور. || كوپك كبى، كوپكلر كبى = آلچاقجه: كوپك كبى پشيمان اولمق؛ كوپك كبى يالوارمق. || كدى ايله كوپك = ضدان لا يجتمعان، دائما خرلاشوب غاوغا ايدنلر حقنده سويلنير. || كوپك ممه‌سى = قولتوق آلتنده چيقان بر جنس چيبان.

كوپكلك { س. آلچاقلق، ناهللك، خائنلك: اوكوپكلكى كيم قبول ايدر؟ بويله كوپكلك اولورمى؟

كوپكلمك { فل. يورغونلق و يا قورقو و پشيمانلقدن كوپك كبى صولومق ويا زبونلامق.

كوپورتمك { فتـ. كوبوك حاصل ايتديرمك، كوبوك چيقارمه‌سنى موجب اولمق: آجى صو صابونى كوپورتمز؛ شوبزى صابونله كوزلجه كوپورتملى؛ آتى قوشديروب كوپورتمش.

كوپورمك { فل. كوپوك حاصل ويبدا ايتمك: بو صابون كوپورميور؛ دكيز چوق كوپورمش؛ حيوان قوشمقدن كوپورمش. || آغز كوپورمك = چوق حدت ايتمك، قودورمق.

كوپوك { س. مايع شيئلرك چوق حركتدن ويا اوينامقدن حاصل ايتدكارى وصابون كبى بعض اجسامك اريدكارنده پيدا ايلدكارى بياض قبارمه كه ايچنه هوا قاريشمقدن ايلرى كلير، كف، رغوه: دكيز كوپوكى، صابون كوپوكى؛ آغزندن كوپوك كليور؛ آت قوشمه‌دن كوپوك ايچنده قالمشيدى. || دكيز كوپوكى = ١. لوله‌طاشى: دكيز كوپوكندن چيغاره‌لق. ٢. آچيق و ترشه‌يه چالار مائى رنك. ٣. آتلرده قزيل طون.

كوپه { س. ١. قادينلرك قولاغه آصدقلرى سوس، قرطه، كوشوار: برجفت كوپه؛ تك طاش پرلانته كوپه. ٢. بعض حيوانلرك بوينلرندن كوپه كبى صارقان اوزون برجفت لحم زائد: كچى يالوريسنك كوپه‌سى اولورسه چوق كوزل اولور. || مج. برجفت الماس كوپه = بربرينه تماميله مشابه ايكى شى. || كوپه چيچكى = كوپه كبى آشاغى‌يه صارقار بر جنس چيچك، فوقسيا. || قولاقده كوپه = اونوتلميه‌جق نصيحت، كوش دل ايله ديكلنيلان اخطار.

كوپه‌لى { ١. قولاغنده كوپه‌سى اولان: زمرد كوپه‌لى بر قيز؛ قولاقلرى كوپه‌لى. ٢. بويننده كوپه كبى صارقار برجفت لحم زائدى اولان: كوپه‌لى كچى.

كوت { ص. ١. سيوری و او. زون اولميان، قونت : كوت ايكنه، كوت پارمق. ٢. سيوری وحاد اولميان، منفرج: كوت كوشه = زاويهٔ منفرجه.

كوت { مه. اوروب دوكمكی ويا دريك دريك سس چيقار. مغی تصوير و تقليد ايدر : پات كوت اوريور، دوكيوردی ؛ كوت كوت قپو اوربوردی .

كوت { ت. ١. ديب، آلت : كو. تی قرمزی موم ؛ تنجره كوتی. ٢. كری، مقعد، دبر. ٣. مج. عو. جسارت، جرأت : كوتی وارايسه،طوتارسه. || آق كوت = برجنس اوردك وبرجنس قيرلانغيج. || طاوق كوتی = ايجی صو طولی بر نوع قبارجق، ثؤلول.

كوتاه { ياكوته. ص. فا. قيصه، قصير. || كوتاهبين، كو. تهبين = صوكی دوشونمز، تدبير. سز. || كوتاهدست = الی قيصه، اقتدارسز.

كوتر { كوتردی وسائره. با : كوتور وسائره.

كوتر { كوتری. با : كوتور و سائره.

كوتروم { يا كوتوروم . ص. اختيارلقدن ويا فلج وسائر بر عارضه‌دن طولايی آياغه قالقه‌ميان و يورويه‌مين، اوتراق، سقط . كوتروم بر اختيار؛ اوتوره اوتوره كوتروم اوله‌جق؛ كوس كوتروم = بسبتون كوتروم، هيچ يرندن قالقه‌ماز.

كوترومك { مص. آياغه قالقه. ميان و يوريه‌مين اختيار و يا مفلوجك حالی و سقطلغی : كوترومك پك آغر بر حالدر؛ كوترومكدن چوق قورقيوردی .

كوتك { ت. دكنك و صوپه ايله دوكمه، طياق، ضرب : كوتك ويرمك، چالمق = دوكمك؛ كوتك يمك = دوكلمك.

كوتلك { ت. اكر و پالانك آر. قه‌سنه قاپلانان مشين.

كوتلمك { فل. كوت كوت سس چيقارمق، كوت كوت اورلمق : قپو كوتليوردی.

كوتمك { فت. ١. اوكه قاتوب سورمك، سوق و تسريب ايتمك : دوه‌لرينی كوتيور. دی. ٢. اوتلاتمق، رعی ايتمك : چوبان قويونلرينی، سوريسنی كوتمكه مشغول ايدی. ٣. مج. صاقلامق، طوتمق، حفظ ايتمك : كين، غرض كوديور؛ باباسنك خونی كوتمك .

كوتو { ص. با : كوتی .

كوتور { مه. سرت و كورك بر شيئك سسنی تصوير و تقليد ايدر : كوتور كوتور اريك يبودی .

كوتورتمك { فت. ياقيندن او. زاغه سوق ونقل ايتديرمك : شو اشيايی يرينه كوتورتملی.

كوتورده‌مك { فل. كوت كوت سس چيقارمق، كوت كوت ايتمك، كوتلمك، كوتور كوتور ايتمك : خيار كوتورده‌يور.

كوتوردی { ت. ١. كوت كوت ايدوب سس چيقار. مه : قپونك كوتوردیسی. ٢. علی الاطلاق سس، شماته، كو. رلدی، ولوله : ديكيش ماكينه. سی ايیدر اما كوتوردیسی چكلمز؛ چوق پاتردی كوتردی اوليور.

كوتوردیلی { ص. كوتوردیسی اولان، پاترديلی، كورلدیلی، شماته‌لی : چوق كو. توردیلی بر ماكينه ؛ پاترديلی كوتوردیلی ايشدن خوشلانمام.

كوتورلمك { مج. ١. ياقيندن اوزاغه سوق و نقل ايدلمك : بو صنديق واپوره كوتوريله‌جكدر؛ اونك بورايه كتورلمسی قولای اما تكرار اورايه كوتورلمسی زوردر. ٢. قالديرلمق، تحمل اولنمق : بويوك بوقدر آغر لقردی كوتوريله‌مز. ٣. قوپاريلوب آلنمق : قولی بر كله ايله كوتورلدی؛ نهره دو. شوب كوتورلدی.

كوتورمك { فت. ١. ياقيندن اوزاغه سوق و نقل ايتمك، كتورمك مقابلی : اذن ويردبكمز اوشاق اشياسنی آلوب كوتوردی؛ اون دفعه اشياسنی كتوروب كوتوردی. ٢. قوپاروب آلمق، رفع وازاله ايتمك : كله بر قوالی كوتوردی؛ آتنی صو كوتوردی. ٣. قالديرمق، تحمل ايتمك، قابل ومتحمل اولمق : بو پرنج چوق صو كو. تورور؛ سرت آدمدر لقردی كوتورمز. ٤. آلمق، استيعاب ايتمك : بو قاب ايكی اوقه كوتو. ره‌مز. || صو كوتورمك = قابل تأويل اولمق .

گوتورمه { ص. کوتورمك ایشی. با: کوتورمك.

کوتوروم { ص. با: کوترم.

گوتوری { ص. طارتی ویا اولچی ایله اولمیه‌رق طوپدن و مقطوع اولان: کوتوری صاتیش: کوتوری بازارلق؛ کوتوری بها. = ح. طوپدن، مقطوعاً، طارتی و اولچی ایله اولمیه‌رق: بر آرابه کوموری کوتوری یوز غروشه آلدم؛ اونی کوتوری یاپدیردی. || مج. کوتوری بنا = عادی و دقتسز ایش.

کوتوك { س. ۱. آغاجك قالین اولان آشاغی قسمی، جذع: آغاجلرك داللری کسیلوب یالکز کوتوکلری قالمش؛ آغاجی کوتوك ایتمك = داللرینی کسمك. ۲. قالین اودون، طومروق: حمام کوتوکی. ۳. باغ آغاجی، هر سنه یکی فلیز و برن قالین قسمی: اون بیك کوتوکدن عبارت بر باغ. ٤. آنا دفتر، بیوك و اساسلی دفتر: کوتوکه کچیرمك؛ کوتوکده مقید. ٥. باشلی ایش ویا شخص: اصل کوتوك اودر؛ اوك کوتوکی. || اسکی کوتوك = تجربه‌دیده، دنیا کورمش. || کوتوك اولمق = کسلمك، شیشمك. || ایش کوتوکی = پابوججی کبی بعض اصنافك یکپاره کوتوکدن عبارت دستگاهلری. || جهنم کوتوکی = جهنملك، کنهکار. || کوتوك کبی، کور کوتوك = پك سرخوش، زیل زورنا.

کوتولشمك { کونولك وسائره. با: کوتیلشمك وسائره.

کوته { کوتهین وسائره. با: کوتاه.

کوتی { یا کوتو. ص. ایی اولمیان، فنا، ردی، بد: کوتی مال؛ کوتی آدم؛ کوتی ایش. { «فنا» کلمه‌سی نا بمحل قوللانلدیغندن «کوتی» لغتی متروك براقاملی }. = ح. کوتیلکله، کوتی صورتده: کوتی یازیور؛ کوتی سویلیور. = س. کوتیلك، فنالق: ایی کوتی = خیر وشر، نیك وبد؛ ایی‌یی کوتیدن فرق ایتمك.

کوتیلشدیرمك { فتـ. فنالاشدیرمق، فنا حاله کتیرمك، بوزمق: او ایشی کوتیلشدیردی.

کوتیلشمك { فل. کوتی اولمق، فنالاشمق، بوزلمق: او ایش کوتیلشدی؛ خسته یکیدن کوتیلشمش.

کوتیلك { س. فنالق، سوء، شر، مضرت: کیمسه‌یه کوتیلك ایتمز: کیمسه‌نك کوتیلکنی ایستمز.

کوتیلمك { فتـ. ذم و قدح و اتهام ایتمك، برینك فنالغنی سویلمك، نام و شهرتنی بوزمق، اضرار ایتمك: کندیسنی پك کوتیلدیلر.

کوتیلنمك { مجـ. اتهام اولنمق، بد نام اولمق، اضرار ایدلمك، بوزلمق.

گوتین { ح. آرقه‌یه طوغری، کریسین کری، رجعت قهقری ایله. { اکثریا مکرر قوللانیلیر: } کوتین کوتین دوندی.

کوثر { س‌ذ. عر. جنتده بر چشمه که حضرت علی (رضه) ساقیلکنی ایده‌جکدر.

گوج { س. ۱. قوت، طاقت، قدرت، تاب، توان، وسع، اقتدار: کوجم یتمیور؛ کوجی یتدیکی قدر. ۲. زور، جبر، شدت، عنف، قهر. ۳. زحمت، صعوبت، زورلق، مشکلات: کوجله یاپه بیلدی. ٤. الم، کدر، اضطراب، طارغینلق، انفعال: کوجه کیتدی؛ آدمك کوجنه کیدر. { بو معنا ایله اکثریا بویله «کیتمك» فعلیله قوللانیلیر. } ٥. ایش، کار، شغل، مشغولیت، غائله: ایش کوج یوق؛ اونك ایشی کوجی بودر. { بو معنا ایله اکثریا «ایش» مترادفیله برابر قوللانیلیر. } = ص. زور، زحمتلی، مشکل، صعب، متعسر، صارپ، چتین: کوج ایش؛ کوج درس؛ اظهاری‌ده کوج اضماری‌ده کوج. || کوج ایتمك = وار قوتنی صرف ایتمك. || کوج حال ایله، کوج بلا = چوق زحمتله، پك زور. || کوجه صارمق = زور ومشکل اولمق. || کوجنه قوشمق = تصعیب ایتمك، مشکلات چیقارمق. || کوجی یکمك = نفس اماره‌یه غلبه چالمق.

گوجسز { ص. ۱. قوتسز، ضعیف، کوشك، درمانسز. ۲. ایشسز، مشغو-

ليتسز : ايشسز كوجسز طوـ ديور.

كوجسزلك { س. ١. قوتسزـ لك، ضعف، كوشكلك، درمانسزلق. ٢. ايشسزلك، مشغوليتسزلك.

كوجسيمك { فت. مشكلات چيقارـ مق، تصعيب ايتمك.

كوجسينمك { فل. كوجلشمك، زور اولمق، كوـ جه صارمق، مشكل اولمق.

كوجلشديرمك { فت. زور و زحمتلي ايتمك، مشكلات چيقارمق : ايشي قوـ لايلاشديره‌جغنه كوجلشديريور.

كوجلشمك { فل. زور وزحمتلي اولمق، كوجه صارـ مق : بو درس كيتدكجه كوـ جلشيور.

كوجلك { س. ١. صعوبت، عسرت، زحمت، مشكل اولمه : اونك كوجلكي يوقدر. ٢. ضرورت، يوقلق، فقر : كوـ جلك چكمك.

كوجلنديرمك { فت. زور حاله قومق، تصعيب ايتمك : ترتيبسزلك قولاي ايشي ده كوجلنديرر.

كوجلنمك { فل. كوجلشمك، زور ومشكل اوـ لمق، كسب صعوبت ايتمك : ايش كوجلندي.

كوجله { ح. [كوج ايله] زحمتله، زور، طار طارينه، طاره طار، آنجق : كوجله وابوره يتيشدك؛ كوجله اداره اولنيور.

كوجله { س. قارغه بوكن، جوز مقيء.

كوجلي { ص. قوتلي، زورلي، قوي، توانا، زورآور: كوجلي قوتلي بر آدم.

كوجن { س. كركنسه بكزر آرقه‌سي يشيل و قارني بياض بر قوش.

كوجنديرمك { فت. طارلتمق، انفعالني موجب اولمق، خاطر قيرمق : كنديسني كوجنديرديكز؛ كيسه‌يي كوـ جنديرمه‌ملي.

كوجنلمك { مج. طارغينلق و انفعال واقع اولمق: بويله سيبسز كوجنليرمي؟ اوفاق چوجغه كوجنلك اولورمي؟

كوجنمك { فل. طارلمق، منفعل اولمق، خاطري قالمق: بكا كوجنمش؛ سزك بكا كوجنمككه حقكز يوقدر.

كوجنمه { س. طارلمه، طارغينلق، انفعال، اغبرار.

كوجنيك { ص. كوجنمش، طارغين، منفعل، مغبر.

كوجنيكلك { س. طارغينلق، انفعال، اغبرار : بر كوجنيكلك چيقماسون.

كوجو { س. ١. قره قيش، اوـ بعين. مر. ٢. بزطراغي آرقه‌سنده آغز آچان ايپليكدن طراق : كوجو دكنكي.

كوجوك { ص. قوتسز، ضعيف، كوشك. || كوجوك آي = شباط آيي.

كوجه { س. قابنادلمامش بورـ غول، دوكلمش بوغداي: كوجه تارخانه‌سي.

كوجين { ح. كوج ايله، اضطراـ ري.

كوچ { س. ١. رحلت، انتقال، هجرت : بر چوق قوش اجناسي موسمه كوره اقليمدن اقليمه كوچ ايدرلر. ٢. طاشينمه، نقل خانه : يازين يالي‌يه كوچ ايدر: اوتورديغم او صاتلديغيچون ديكر بر اوه كوچ ايده‌جكم. ٣. بر يردن خيمه‌لري قالديروب باشقه بر يره قونمه : اقوام بدويه دائما كوچ ايدرلر. ٤. قاچمه، صاقلانمه، اركككه كورينمه‌مه : قاچ كوچ = نا محرميت : بزم اوده قاچ كوچ يوقدر = نامحرم بوـ لنميور. ٥. او اشياسي، مفروـ شاتله مطبخ و سائره اوانيسي : بر كوچ كچيور عجبا كيمكدر؛ كوچ آرابه‌سي؛ كنديلري كيتدي كوچلري كريده قالدي. || كوچ اوبه. [وبوندن منحرف : كچابه، كچاوه] = دوه هودجي.

كوچبه { س. ص. بر يرده ساكن اولميوب چادرله قونار كوچر اولان قوم وآدم، بدوي: جزيرة العرب كوچبه‌لري؛ سيبريه كوچبه‌لري؛ كوچبه‌لرك اخلاق وعاداتي؛ كوچبه قوم، آدم.

كوچر { ص. نقل مكان ايدن، بر يرده طورماز، سيار : كوچر خانه: كوچر خسته خانه. || قونار كوچر = بدوي، خيمه نشين، كوچبه، يوروك : قونار كوچر اقوامدن.

كوچر { س. با : كوچن، كوـ چكن.

كوچرمك { فت. ١. نقل ايتديرـ مك، رحلت ايتديرـ مك، تبديل مكان ايتديرمك : بو صووق لكلكلري كوچره‌ جكدر. ٢. قاقوب صوقمق، باتيرـ مق : قازيغي يره كوچرمك.

٣. يوتمق، حرصلەنمك : حريف بر تپەیی بورکی کوجردی .

کوچَك { س. ١. کوچك شیء. (یاورو، کنج، جبوە. لك. ٢. دوە یاوروسی (کوشك دخی دینیلیر.) ٣. بی ادبانە بر طاقم وضعیتلرلە اوینایەرق رقص ایدن اوغلان : کوچك اوینامق؛ کوچك اویونی .

کوچُك { یاخود کوچوك. ص. ([اصل ترکجەسی « کیجیك » و « کیچی » اولوب فارسیدە مستعمل ایسەدە ترکجەدن مأخوذ اولمسی محتملدر. هر حالدە « بیوك » لفظنە تطبیقلە « کچوك » یازماملی] ١. جسم وحجمی ویا وسعت ومسافەسی آز اولان، صغیر، اوفاق، خرد : کوچك طاش: کوچك طاغ؛ کوچك کوی ؛ کوچك درە. ٢. اهمیتسز، دکرسز، حقیر : کوچك ایش: کوچك آدم. ٣. یاشی آز، کنج : کوچك قارنداش؛ کوچك اوغلم ؛ او بندن کوچکدر. || کوچك دوشمك = قارشیلقدە بولنەمیوب محجوب اولمق. || کوچك یاش = چوجقلق، صباوت: کوچك یاشندن بری بویلەدر. == س. ١. یاورو، بچە : دوەنك کوچکیدە یانندە ایدی: هر حیوانك کوچکی کوزلدر. ٢. چوجق، طفل، صبی : کوچکلر اوینامق ایچون بر میدان. ٣. کوچکلك، صباوت، طفولیت : کوچکدن بری درسە چالیشمشدر.

کوچُکلتمك { فتـ. کوچولتمك، (کوچك یاپمق، تصغیر ایتمك.

کوچُکلك { س. ١. کوچك (اولان شیئك حالی، اوفاقلق، صغر: بوطاشك، طاغك، تارلەنك کوچکلکی. ٢. چوجقلق، صغر سن، صباوت، طفولیت : کوچکلکندە پك یارامار ایدی. ٣. ناسزا فعل و حرکت، بادیٔ خجالت ومحجوبیت ایش، ذل، حقارت : بوسزك ایچون بر کوچکلکدر.

کوچُکلنمك { فتـ. تحقیر وتذلیل (ایتمك، کوچك نظربلە باقوب اهمیت ویرمەمك.

کوچَکلنمك { یاکوشکلمك. فتـ. ((دوە) یاوریلامق.

کوچُکلی { ص. کوچکلی بیو. (کلی = کوچك بیوك قاریشیق، بر بری اوستنە.

کوچگَن { یاکوچن. س. ١. (طاوشان یاوروسی. ٢. بککلی طاوشان. ٣. قبر صاتمساری : کوچگن کورکی. || بر کوچگنی = کوستبك.

کوچمك { فل. ١. رحلت، انتقال (ایتمك، کوچ ایتمك، مهاجرت ایلمك : دیار آخرە کوچدی. ٢. خیمەیی قالدیروب باشقە یرە قونمق : اقوام بدویە حیوانلرینە مرعی بولەبیلمك ایچون دائما قونوب کوچرلر. ٣. نقل خانە ایتمك، طاشینمق : یایلەیە، کوشکە کوچەجکز. ٤. ارتحال ایتمك، اولمك، وفات ایتمك : اودە کوچمش. ٥. ایچری یە ییقلمق، باتمق، چوکمك : قویو کوچدی.

کوچَن { س. با : کوچگن.

کوچِنمك { فل. اولمك، وفات، (ارتحال ایتمك.

کوچوجِك { ص. ١. پك کوچ. (چك : کوچوجك بر او. ٢. سویملی کوچك [تحبیب ایچون] : کوچوجك اوغلم.

کوچورَك { ص. آز ویا اولدقجە (کوچك، کوچکجە، آز دها کوچك : او بوندن کوچورکدر.

کوچوك { کوچوکلك. اا : کو. (چك وسائرە.

کوچولتمك { فتـ. ١. بر شیئی (اولدیغندن دها کوچك یاپمق، حجم ویا وسعتنی آزالتمق، تصغیر ایتمك : بوطاشی، تختەیی، اوطەیی بر آز کوچولتمك اقتضا ایدر. ٢. اهمیت ویرمەمك، اهمیتنی آزالتمق : او دائما ایشی کوچولتمکی سور بیوتمك ایستمز. ٣. یاشنی صاقلایوب کوچك کوسترمك : قیزینی پك کوچولتمك ایستیور.

کوچولمك { فل. ١. دها کو. (چك اولمق : ایی باقلمدیغندن آغاجلرك میوەلری کیتدکجە کوچولیور. ٢. یاشنی کیزلیوب کندینی کوچك کوسترمك : قادینلر دائما کوچولمك ایسترلر.

کودَری { س. کییك دریسندن (مشین .

کودَك { س. فا. چوجق، طفل، (صبی. ز.

کودَن { س. قالین باغرصاغك بر (قسمی، کور باغرصاق: کودن بومباری.

گوذوك ص. قويروقسز، تو. گسز، اكسيك، سقط، ناتمام: كودوك خروس؛ گوذوك قالمق = نتيجه‌سز قالمق.

گوديجی س. ص. ١. حيوانلری سوق وتسريب ايدن سوريجی. ٢. سوری‌يی رعی ايدن، راعی، چوبان.

كور ص. [فارسی ايله مشتر. كدر] ١. گوزی گورمز، اعمی، نابينا: كور آدم؛ بر كور ديلنجی؛ بر گوزندن، ايكی گو. زندن كور؛ آنادن طوغمه كور = ضرير. ٢. گورمز، سقط: گو. زی كور؛ بر گوزی كور اولدی؛ كور گوزلی. ٣. كسمز، كسكين اولميان، كند: كور چاقی. ٤. ضياسز، قرا كلق: كور قنديل، كور اوطه. ٥. چوزلمز، قاريشيق: كور دوگوم. ٦. تيقظسز، غافل، بيخبر. || كور ابه = بر نوع چوجق اويونی كه برينك گوزنی باغلايوب ديكر. لری اطرافنه طولاشمغله اوينا. نيلير. || كور اوغلی = حكايانی مشهور بر شقی؛ و تحكمندن كنايةً قاری، زوجه؛ بر كور اوغلی بر آيواض = كنديمله زوجه‌م، غلبه‌لنم يوقدر. || اولو. نك كوری = «كور اولور بادم گوزلی اولور» مثلندن مأخوذ اوله‌رق برينك سوزنی تزييف و استخفاف مقامنده قوللانيلير. || كور بوغاز = اوبوراق. || كور دوگوشی = كيمسه‌نك كيمسه‌دن خبری اولمقسزين علی الغفله او. لنان ايش: بر كور دوگوشيدر گيديور = كيمسه‌نك كيمسه‌دن خبری يوقدر. || كور صيچان = كوستبك. || كور قنديل = پك سرخوش. || كور قيا = دكيز ايچنده گورونمز طاش. || كور كورينه = علی الغفله. || كور گوزلی = نانكور، كافر نعمت. || كور يول = دمير يوللرده اوجی چيقماز يول.

گوڭر مه. بول برشيئك سرعت وكثرتله جريان وطغيانی ويا برشيئك گورلدی ايله ييقيلوب دوشمه‌سنی تصوير وتقليد ايدر: دره‌نك صويی گور ايدوب اووه‌يی باصدی؛ گوڭر گوڭر ايشليور؛ ديوار گوڭر ييقلدی. = س. گوڭرلدی، شماته، غاوغا: خار گوڭر اكسيك دكلدر.

گوڭر ص. ١. بول، وافر، مبذول، فراوان: گوڭر صاچ: گور صو. ٢. آچيق، يوكسك، طنين انداز: گوڭر سس. ٣. آچيق، قوتلی، موتلی: گوڭر طالع.

گور س. فا. ١. مزار، مرقد. ٢. يبان اشكی. ن.

گوِر ياگيور. س. تارله صولا. مغه مخصوص اينجه صو يولی، صويك يرده آچديغی اوفاق آرق.

گوربوز ص. ياشندن زياده گوستريشلی، سربلش، گنج ايريسی، وجودلی و زورلی: گوربوز بر دليقانلی.

كورپه ص. ١. تازه، قارتلا. شمامش، ترفنده، تر و تازه: كورپه خيار. ٢. پك گنج، تازه: كورپه قيز.

كورپه‌لك س. ١. تازه‌لك، ترفنده‌لك: بو صلا. ته‌لغك كورپه‌لكی. ٢. گنجلك، تازه‌لك: او قيزك كورپه‌لكی.

گوَرتمَك فت. زياده قوروتمق، گورك و قيتر قيتر ايتمك: اتمكی، چماشيری روز. كارده، گونشده، آتشك قار. شيسنده گورتمك.

كورتون س. بر نوع بيوك سمر.

گوڭرجی گوڭرجستان.]ا: گرجی، گرجستان.

گوردیرمَك فت. ١. ارائه ايتمك، گوستر. مك. ٢. باقديرمق، رؤيت و اجرا ايتديرمك: ايش، خدمت گورديرمك.

گورسيتمَك فت. گوسترمك. مر.

گوڭرَش س. [وغلطی: گوڭلش] پهلوانلرك و بعض حيوانلرك طوتشمه‌لری، دو. گشمه‌لری، بر برينی يكمكه چبا. لامه‌لری، مصارعه: پهلوانلرك، قوچلرك گورشی؛ گورش طو. تمق.

گوڭرَشجی س [غلطی: گوڭ. لشجی] گورش ايدن پهلوان، مصارع.

گوڭرَشديرمَك فت. [غلطی: گوڭلشدير. مك] گورش ايتديرمك، پهلوا. نلری ويا قوچ و خروس كبی حيوانلری طوتيشديرمق، مصا. رعه ايتديرمك: پهلوان، خروس گورشديرمك.

گوِرِشديرمَك فت. ١. ايكی و يا زياده آدمك بر برلرينی گورمه‌لرينه واسطه اولمق، ملاقات ايتدير.

مك، بر يره كلمه‌لرينه ياردیم ویا مساعده ايتمك : سزى حفظ ايده‌جككز بر آدمله كورشديره‌جكم؛ بو مكتبده شاكردانى خارجدن كيمسه ايله كورشديرمزلر. ٢. صحبت و مكالمه ويا مذاكره ايتديرمك : بن طرفينى كورشديره‌يم ده قرارلرينى سزه تبليغ ايدرم.

گورِشلمك { لج. ١. ملاقات ايدلمك، بر يره كلنمك : وقتسز كورشلمك اولماز صوكره كورشله بيلير. ٢. قونشلمق، صحبت ايدلمك، مكالمه ومذاكره اولنمق : بو ايش حققنده كنديلريله كورشلمك اقتضا ايدر؛ قهوه‌ده كورشلمك مناسبتسزدر.

گورَشلمك { لج. [زبانزدى : كولشلمك] كورش ايدلمك، مبارزه ومصارعه اولنمق : بوراده كورشلمز؛ بو صباحقده كورشليرمى ؟

گورِشمك { فش. ١. ايكى ويا زياده آدم بربرينى كورمك، بولشمق، ملاقات ايتمك: برادرمله چوقدن كورشمدم؛ قومشولرله هركون كوريشورز؛ كورشميه‌لى ناصلسكز = بربرمزى كورميه‌لى. ٢. قونشمق، صحبت ايتمك، محبت ايلمك : برساعت قدر كورشدك؛ اوته‌كى بريكى ايله كورشمكه صرف ايده‌جكم زمانى مطالعه‌يه حصر ايتسه‌م دها فائده‌لى اولور؛ اوزون اوزادى‌يه كورشدك. ٣. سويلشمك، مكالمه، مذاكره ايتمك : بو ايش ايچون كوريشمليز؛ كنديلريله كوريشوب بر قرار ويره‌لم. ٤. الفت، ائتلاف، اختلاط ايتمك : او كيمسه ايله كورشمز؛ كورشديكى آدملر محدود در. ٥. طانيشمق، بربرينى طانيمق، معارفه‌سى اولمق ويا معارفه پيدا ايتمك : فلان ذاتله كوريشيورميسكز؟ قونشيورز اما كورشميورز. || آلچاقدن كورشمك = مدارا ايتمك. || كورشمه‌مك = طارغين اولمق؛ مناسبات منقطع اولمق : بن اونكله كورشميورم.

گورَشمك { فش. [زبانزدى : كولشمك] كورش ايتمك، دوكشمك، بربرينى يره اورمغه چاليشمق: مصارعه ايتمك: پهلوانلر، قوچلر، خروسلر كورشيورلر.

گورشمه { س. ١. ملاقات. ٢. صحبت، محبت. ٣. مكالمه، مذاكره.

گورَشمه { س. [زبانزدى : كولشمه] كورش ايتمه، مصارعه، پهلوان اويونى.

كورشه { س. يرده يانان قارك اك اوستده‌كى طوكمش طبقه‌سى كه كونشدن اريدكدن صكره تكرار طوكمغله بوز حالنده‌در : كورشه هواسى.

كورفز { س. [يو. Κόλπος] بيوك قوى، خليج : سلانيك كورفزى؛ ونديك كورفزى.

كورك { س. ١. توكارى يومشاق وكوزل بعض حيوانلرك وعلى الخصوص تيلكى وصاكسار وكلينجك كيبيلرله اقطار شماليه حيوانجقلرينك صورت مخصوصه‌ده تهيئه اولنمش دريسى كه صيجاق طوتمق ايچون البسه‌نك ايچنه ويا سوس ايچون طيشنه قابلانير، فروه، پوست؛ حيوانك جنسنه ويرينه كوره انواع كثيره‌سى واردر : تيلكى، سمور، تيون كورك؛ قفا، نافه، پاچه كورك وسائره. ٢. كورك قابلى اوستلك لباس كه مختلف بيچيملرى اولوب وقتيله اونيفورمه كبى پايه ومسنده كوره كييلردى : كورك كيمك: كوركى چيقارمق.

كورَك { س. [« كوراك » يازمقده معنا يوقدر] ١. يرده بولنان طوپراق وقوم وكوبره وكول كبى شيئلرى كورمكه يعنى قازيه‌رق سورمكه مخصوص دميردن ويا تخته‌دن ياصى واوزون صاپلى برآلت كه صاپيله ايلرى‌يه ايتيله‌رك قوللانيلير : قازمه كوركى = قازمه ايله اونك قازديغى طوپراغى طوپلايوب آتمغه مخصوص دمير كورك؛ خرمان كوركى = حبوباتى صاورمغه مخصوص تخته كورك؛ اتمكجى، فورنجى كوركى = اتمكى فورنك ايچنه قويوب چيقارمغه مخصوص پك اوزون صاپلى تخته كورك. ٢. آتشدن قور وكول چيقارمغه مخصوص صاپيله برابر يكپاره كوچك دمير آلت : ماشه كوركى؛ آتش كوركى؛ مطبخ كوركى = دها بيوكى. ٣. قايق وصندال ووقتيله كوچك كميلرى دخى يوروتمكه مخصوص اوجى ياصى وصاپى يووارلاقجه قالين تخته آلت كه تكنه‌نك كنارينه چيوى ايله ايليشديريلوب هر برى ويا هر چفتى بر

قایقجی طرفندن قوللانیلیر : قایق کورکی ؛ قایقجی کورکی؛ کورك چکمك = کورك قوللانه‌رق قایق یوروتمك . ٤. وقتیله بکلك گمیلرده کورك چکمك خدمت زجریه‌سی که جنایتله متهم اولانلره و بریلیر برجزا ایدی والیوم پرانغه ایله مترادف کبیدر : کورکه محکوم؛ اون بش سنه مدتله کورك جزاسنه، کورکه وضعنه حکم اولندی. || آفندی‌یه کورك چکمك = نافله یورلمق || کورك کمیکی = اوموزك آرقه طرفنده‌کی مثلث الشکل یاصی کمیك، عظم الکتف.

گورَك { ص. («کیورك» یازمق معناسزدر) ١. قوری اولوب قیرلدقده ویا ایصیرلدقده قتر قتر ایدن، چابوق قیریلان، ازلمیوب واوزانمیوب قیریلان : گورك چورك، سمیت؛ گورك ات. ٢. گورك شیئلرك قیرلمسی سسنه بکزر برسس چیقاران : گورك برگولمه‌سی واردر. = ح. بوصورتله قیریله‌رق ویابویله برسس چیقاره‌رق : قوزی گورك گورك یاپراق ییوردی؛ گورك گورك گولیور. = س. قتر قتر ینن قوری سمیت ویا چورك، غلطه، پکسیماد : چای ایله برایکی گورك یدم.

گُورَك { س. گورنیش، گوستریش، منظره، صورت خارجیه: بوبنانك گورکی گوزل.

کوزکجی { س. کورك (فروه) یاپان والبسه‌یه قاپلایان : کورکجیلر اصنافی، چارشیسی.

کورَکجی { س. ١. برنوع کورك یاپان وصاتان آدم. ٢. برقایق یا صندالده کورك چکن قایقجی.

گورَکجی { س. گورك یعنی قوری چورك ویا پکسیماد یاپان وصاتان آدم.

کوزکلی { ص. ١. کورکی اولان، کورك قاپلانمش : کورکلی پالطو. ٢. کورك قاپلی برلباس کیین : کورکلی بر اختیار گوردم.

کورَکلی { ص. کورکی اولان: بر، ایکی، بش چفته کورکلی صندال.

گورَکلی { ص. منظره‌سی و خارجدن گوستریشی اولان: گورکلی بنا: گوزل گورکلی برکوشك.

گورگن { یاگورگان. ص. تق. ١. گورکلی، گوزل، گوستریشلی. ٢. خاندان خاقانی‌یه صهریتله منتسب اولان. [تیمورلنك خاندانـنه لقب اولمسی بو معنا ایله یعنی خاندان چنکیزی‌یه انتسابی مناسبتیله‌در.]

گورگن { س. خشبی سرت وطیانیقلی و جلا آلمغه مستعد و قاین آغاجنه مشابه بر اورمان آغاجی که انواعی واردر: آق، آلا، قره گورگن. = ص. گورگن آغاجندن معمول: گورگن پارمقلق: گورگن دیرك.

گورگی { یاگورگو. س. تجربه، دنه‌مه، آزمایش : گورگیسی چوق = تجربه‌سی چوق، کاردیده، کارآزموده.

گورگیسز { ص. تجربه‌سز، آلیشمامش، عجمی، طوی.

گورگیسزلك { س. تجربه‌سزلك، عجمیلك.

گورگیلی { ص. تجربه‌لی، مجرب، کار آزموده، کار آزما، ایش گورمش، ایش بیلیر.

گورل { یاگورول. س. گورلدی، شماته : خارق گورل. = مه. بوللق و شماته ایله آقان برشیئی تصویر و تقلید ایدر: گورل گورل صو آقق.

گورلتمك { فت. گورلدی ایتدیرمك، کور دیه بیوك سس چیقارتمق: یووارلانان قیا اورته‌لغی، طاغلری گورلتدی.

کورلتمك { فت. ١. کور ایتمك، قوهٔ باصره‌سنه خلل کتیرمك، گوزینی سقطلامق : بو دومان بزی کورلته‌جکدر؛ جاهل برمتطبب ویردیکی یاکلیش برعلاجله بیچاره‌یی بسبتون کورلتدی. ٢. کسکینلکنی گیدیرمك، کسمز حاله گتیرمك : مقوا کسه‌رك شوچاقی‌یی کورلتمشسکز؛ اوستره‌یی کورلتمیك. ٣. رواجنه خلل کتیرمك، سورومنی بوزمق، اعتبارسز ایتمك : آوروپا معمولاتنك اوجوزلغی صنایع محلیه‌یی کورلتدی.

گورلده‌مك { فل. ١. گورلدی ایتمك، بیوك برسس چیقارمق، پاتردی ایتمك : آرابه قالدیرم طاشلری اوزرینه یووارلانیرکن

كورلده‌يوردى. ۲. كوك كو-
رله‌سى سسنى چيقارمق، كو-
رلمك، هواده و بولوتلرده‌كى
الكتريقك پاتلامه‌سندن بيوك
ودهشتلى سس چيقمق، رعد
واقع اولمق: شدتله كوك كو-
رلده‌يوردى. ۳. بيوك بر كو-
رلدى ايله دوشمك ويا يووار-
لانمق: سقط ديوار كورلده‌دى.
٤. (حيوان) بيوك سسله
باغرمق، اولومق، بوكورمك:
آرسلانلر دهشتلى بر صورتله
كورلده‌يورلردى.

كورلدى { ا. ۱. كورلده‌مك شيئك سسى، بيوك
سس: اورماندن حيوانات
وحشيه‌نك كورلديسى ايشيد-
يليوردى؛ آرابه‌لرك، ييقيلان
ديوارك كورلديسى. ۲. مختلف
و قاريشيق سسلر، پاتردى،
شماته، ولوله: چوجقلر چوق
كورلدى ايديوردى؛ كورلدى
پاتردى ديكليه‌مم. ۳. كوك
كورله‌سى، رعد. ٤. قاريشيقلق،
غاوغا، نزاع: عمله بيننده بر
كورلدى اولمش؛ بر كورلدى
قوپدى.

كورلديجى { ص. چوق كورلدى وشماته ياپان، شما-
ته‌جى، هر ايشى كورلدى ايله
ياپان: پك كورلديجى بر آدمدر.

كورلديسز { ص. سسسز، پاتر- ديسز، شماته‌سز،
سكوت وسكونتله واقع اولان:
كورلديسز ايش؛ كورلديسز
پاتردیسز بر دوكون اولدى.
= ح. سسسزجه، سكوت و
سكونتله: كورلديسز چاليشيور.

كورلديسزجه { ص. ح. اولدقجه سسسز وشما-
ته‌سز: كورلديسزجه بر ضيافت؛
كورلديسزجه قونيشيورلردى.

كورلديلى { ص. ۱. بيوك سسلى، شماته‌لى:
پك كورلديلى بر باغرمه‌سى وار-
در. ۲. شماته و ولوله‌يى موجب
ويا شماته ايله اجرا اولنان:
ماكينه ديكيشى پك كورلديليدر؛
كورلديلى ايشدن، قونيشمه‌دن
خوشلانمام. ۳. غلبه‌لكلى،
ازدحاملى: خيلى كورلديلى بر
دوكون ايدى.

كورلك { ا. ۱. كوزى كورمز آدم ويا
حيوانك حالى، كوز سقطلغى،
عمى، نابينالك: اونك كورلكى
صكره‌دن پيدا اولدى؛ كور-
لكنى كيزلمك ايستيور. ۲. مج.
غافللك، غفلت، بصيرتسزلك.

كورلمك { يا كورله‌مك. فق. يا: كورلتمك.
|| بوغازى كورلمك = دفع جوع
ايتمك.

كورلمك { يا كورله‌مك. فل. ۱. كورلدى ايتمك،
شماته ايتمك: ديوار كورليوب
ييقلدى؛ طوب كورلدى. ۲.
(كوك) يلديرم چاقوب دهشتلى
سس چيقارمق، رعد اولمق:
شدتله ياغمور ياغوب كوك كور-
ليوردى. ۳. اولمك، وفات
ايتمك، نعللرى آتمق: اوده
كورلدى || طوب بولنه كورلمك =
ناحق يره تلف اولمق. || ياغماز-
سه‌ك ده كورله = برشى ياپمز
ايسه‌ك دخى اظهار غيرت ايله.

كورلمك { فل. ۱. رؤيت او- لنمق، مشاهده
ايدلمك: هوا بولوتلى اولديغيچون
خسوف كوريله‌مدى؛ اقشام
هلال كورلمش. ۲. اجرا و
رؤيت اولنمق، تسويه ايدلمك،
اداره اولنمق: بنم ايشم كورو-
لدى؛ بويله‌لكله ايش كورلمز؛
كوريله‌جك ايشلرمز واردر.

كورلمه { يا كورلتمه. ا. كور- لتمك ايشى. يا: كور-
لتمك. || كورله‌دن = ۱. على
العميا، بيلمه‌رك، بيلمكسزين.
۲. كورمكسزين، تخميناً.

كورلمه { ا. بيوك سس چيقار- مه، كورلدى. || كوك
كورله‌سى = يلديرم و شيمشك
سسى، رعد.

كورلمه { ا. ۱. مشاهده و رؤيت اولنمه: هلالك
كورله‌سى شرطدر. ۲. اجرا و
تسويه اولنمه، رؤيت اولنمه: او
ايشك كورله‌سى.

كورله { ا. يا: كله.

كورمز { ص. كورمين، نابينا، كور: كورمز، كوزى
كورمز براختيار. || كوز كور-
مز = قرا كلق، مظلم.

كورمزلك { ا. كورلك. كور- مه‌يش، عمى. ||
كورمزلكه (وغلطى: كورمه-
مزلكه) كلمك = بالالتزام كورمز
كبى اولمق تغافل، تساهل، اغماض
ايتمك.

گورمك { فت. ١. قوهٔ باصره استعماليله برشيئك
شكل وهيئت خارجيه‌سنى حس
ايتمك، رؤيت، مشاهده ايلمك :
يكى يا پيلان مكتبى گوردم؛
عمرنده دڭيز گورمه‌مش. ٢.
قوهٔ باصره‌يه مالك اولمق، بينا
اولمق : دڭنكله گزن شو اختيار
هيچ مى گورمه‌يور؟ براز گوريور-
مش؛ اونك گوزلرى گورمز،
بر گوزى آز گورور. ٣. آڭلا-
مق، درك وفهم ايتمك : گوردم
كه ايش فنا اوله‌جق؛ گوردك
كه فائده يوقدر. ٤. مطالعه
وملاحظه ايتمك، بولمق، محاكمه
ايلمك : بو اشيى ناصل گوريور-
سكز؟ او آدمى ناصل گورديڭز؟
بن بو هوايى ايى گورميورم؛
لايق، روا، مناسب گورمك.
٥. راست گلمك، تصادف ايتمك،
بولشمق، ملاقات ايتمك : اونى
دون گوردم، بريكنى يارين گو-
ره‌جكم؛ چوقدن كنديسنى گور-
مدم. ٦. زيارت ايتمك، زيارتنه
گيتمك : خسته‌لاندم ده كيمسه
گورمكه گلمدى؛ خسته‌يى گور-
مك انسانيت اقتضاسندندر.
٧. ادا و ايفا ايتمك، ياپمق،
تسويه ايلمك : ايش گورمك؛
خدمت گورمك؛ مصرف گور-
مك؛ حساب گورمك؛ بن كندى
ايشمى كنديم گورورم. ٨. اوغرا-
مق، دوچار و گرفتار اولمق،
چكمك : بو ايشدن چوق ضرر
گوردم؛ عمرنده صيتمه گورمه-
مش؛ چوق آجى گورمش؛ جزا
گورمك. ٩. نائل اولمق،
دسترس اولمق : كنديسندن
چوق ايلك گوردم؛ چوق انسا
نيتنى گوردم؛ سزدن نه گوردم؛
ثوابنى، مروتنى، مكافاتنى گو-
رورسكز. ١٠. دنه‌مك، تجربه
ايتمك، چكيرمك : ايش گورمش؛
گون گورمش؛ دنيانك گرم و
سردينى گورمش. ١١. گزمك،
بولنمق، ياشامق : چوق يرلر
گورمش؛ آوروپا گورمش؛
هندستانى گورمش؛ مكتب گور-
مك. ١٢. آلمق : تربيه گورمك؛
درس گورمك؛ بو اراضى هيچ
صو، گوبره، چاپه گورمه‌مش.
١٣. حاضرلامق، تهيئه ايتمك :
يولجيلق تداركاتنى گوريور.
١٤. دوشونمك، تدبير ايتمك،
بولمق : چاره‌سنى گور؛ كندى
حالنى گورسين. ١٥. چكيرمك :
بوسنه ياز، قيش گورمدك.
١٦. صيغهٔ التزاميه‌يه التحاق
ايدوب اشتغال ومداومتى بيان
ايدر : آله گورمك؛ يازه گور-
مك. || آز گورمك = آزدر
ديه بگنمه‌مك، استخفاف ايتمك.
|| چوق گورمك = استكثار
ايتمك، چكمه‌مك. || خوش گور-
مك = قيد ايتمه‌مك، مسامحه
ايتمك، ايليشيك ايتمه‌مك. || دوش،
رؤيا گورمك = عالم معناده گور-
مك. || عادت گورمك = حيض
گلمك، (قيز) بالغه اولمق.
|| گون گورمك = ١. آيدينلق
آلمق؛ گون گورمز = قراڭلق.
٢. جاه و دولته نائل اولمق :
گون گورمش = دولت دوشكونى.
|| گوره‌يم سنى! = تشويق و
ترغيب تعبيريدر، هايدى باقه‌لم،
اوتانديرمه بنى!

گورمك { يا گيورمك. فل. ١. قاوريلوب قيقر
اولمق، گورك اولمق، چوق
قورومق : بو ايمك گورمش.
٢. آيازده اوشومك : طيشا-
ريده گوردك. ٣. آتشده ويا
گونشده يانمق. || گوره‌يه قالمق =
گبرمك، تلف اولمق.

گورمك { يا گيورمك. فت. صوقمق، قارشديرمق.

گورمه { س. گورمك ايشى. ‖ ا : گورمك. = ص.
گورن ويا گورمش : صكره‌دن
گورمه = دون بر صنف وعائله‌يه
منسوب اولوب ده جاه وثروته
نائل اولمش.

گورمه‌جه { ص. ١. گورمك شرطيله مشروط :
گورمه‌جه آليش ويريش. ٢.
گوز تخمينيله، اولچوب طار-
تمقسزين، گوتورى : گورمه‌جه
بازاراق.

گورن { س. ١. دوم آغاجى، خرماء هندى. ٢. بو
آغاجك صمغى. حب مقدازرق،
مصر مومياسى.

گورنمز { ص. گورنمين، غير مرئى : گورنمز اولمق =
غائب اولمق، ميدانه چيقمامق.

گورنمك { فل. ١. رؤيت و مشاهده اولنمق،
مرئى و نمايان اولمق : گونش
گوندوزين نجوم ايسه گيجه
گورينور. ٢. گوزله گوريله-
بيلير حالده اولمق : هوا گورنمز.

٣. ظن اولنمق ، بكزه مك ، مظنون اولمق : بو قماش ایی گورینور، ایپك كبی گورینور؛ اقشام یاغمور یاغه جق كبی گورندی؛ اما بنه یاغمدی. ٤. ظهور ایتمك ، تجلی ایلمك : كیجه وقتی كندیسنه برجن گورندیكنی ادعا ایدیور. ٥. موجود و حاضر اولمق ، میدانده اولمق : كندیسی برقاج گوندن بری گورنمیور؛ گورنمیورسكز نه اولدیكز؟ ٦. چیقمق، صاقلانمامق، گوزیكمك: فلان قادین قاپیلرینه گورینور؛ اوكیمسه یه گورنمز. ٧. كندیسنی گوستره جك برشیء سویله مك ویا یاپمق. || گوزه گورنمك = نظره چارپمق، جالب نظر دقت اولمق.

گورنمك { یا گیورنمك. فل. چوق بكلمك بكلیه بكلیه صبری توكنمك.

گورنیش { ا. ١. گورنمك فعلی. با: گورنمك. ٢. گورینن شكل و صورت، صورت ظاهره، شكل خارجی: گورینشی گوزل. ٣. گوسترش، نمایش. ٤. وقتیله خانك حضورینه وصول ایله اثبات وجود ایدوب سرفرو ایدیش.

كوروك { ا. ١. آتشی هوالاندیرمغه مخصوص طولومبه اصولنده دری ومشین وتخته دن آلت: آتش، صوبه كوروكی؛ دمیرجی كوروكی = دمیرجیلرك قوللاندقلری بیوك نوعی. ٢. هوا ایله چالنیر بعض چالغیلره هوا ویرمكه مخصوص ال ویا آیاقله آچیلوب قپانیر مشین ویا كاغددن آلت: آرمونیق كوروكی. ٣. فایطونك كوروك صورتنده آچیلیر قپانیر اورتیسی. || بورن، گوكس كوروك كبی واروب گلمك = بورغونلقدن ویا حدتدن چوق صولومق. || لاف كوروك = لافزن، كوزه، چاك چاك. || یانغینه كوروكله گیتمك = نفاق و اختلافی تشدید ایتمكه چالیشمق.

كوروك { ص. غورق، قولوچقه: كوروك طاوق.

كوروكسیمك { فل. (طاوق) غورق اولمق، قیزمق، كوشنمك.

كوروكلمك { یا كوروكله مك. فت. ١. كوروكله اوفلمك، طوتشدیرمق: آتشی كوروكلمك. ٢. قیزشدیرمق، تشدید ایتمك: اصل محاسده یی كوكوروكلاین اودر.

كوروكلی { ص. ١. آچیلوب قپانه رق هوا ویرن آلتی اولان: كوروكلی چالغی. ٢. آچیلوب قپانیر اورتیسی اولان: كوروكلی فایطون.

گوروم { ا. گورمه، گوریش، رؤیت، مشاهده. || یوز گورومی = گوگیك كالینك یوزینی آچوب گوردیكنده ویرمه سی عادت اولان مجوهراته متعلق هدیه: یوز گورومی طاقمق.

گوروجه { ا. زوجه یه نسبتله قوجه نك همشیره سی: كاین گوروجه لریله ایی گچینیور.

گورولملك { ا. گوگیك كالینه طاقدیغی یوز گورومی هدیه سی.

كوره { ا. معدنجی اوجاغی، طوپراق اوجاق.

گوره { د. [«گورمك» فعلندن] نظراً، تطبیقاً، توفیقاً، عند، جهه، باقیلیرسه، قالیرسه، نسبةً، اعتباریله، اقتضاسنجه، موجبنجه: بیوكلكنه گوره = جسامتنه نظراً، جسامتی اعتباریله؛ بكا گوره = بنجه، بكا قالیرسه؛ هركس اقتدارینه گوره = اقتداری نسبتنده؛ ایشیتدیكمه گوره = مسموعاتمه نظراً؛ بر باقمیه گوره = برجهتجه؛ آلدیغی امره گوره حركت ایده جكدر = آلدیغی امر موجبنجه؛ زمانه یه گوره = زمانه انتضاسنجه؛ هركسه قابلیت ذهنیه سنه گوره سوزسویلملی = قابلیت ذهنیه سیله متناسب صورتده.

كوره مك { یا كوره له مك. فت. برده بولنان طوپراق وساره یی كوركله سوروب تمیزلمك: باغچه یی، آخوری كوره مك؛ طوپراغی، كوبره یی كوره مك.

گوره نك { ا. ١. انسانلرك بربرینه باقه رق یاپدقلری شیء، عادت، اصول، معتاد اولان رسم وآیین: گوره نكه تابع اولمق؛ دوگون مصارفی هپ گوره نك بلاسیدر. ٢. گورگی، تجربه، گورگی ایله كسب اولنان معلومات: گوره نكسز آدم.

گوریجی { ص. ١. گورن، باقان، ناظر. ٢. كالینك قیز آرایوب بولمغه گیدن قادین: گوریجیلر گلدی؛ قیز

بیودی گوربجیلره چیقیور؛ گو.
ریجی‌یه چیقمق = گوربجی کرمك.

گوریش { س. كورمه، رؤیت، نظر، نظره: برگو.
ریشده = برنظرده، یك نظرده،
نظرهٔ واحده‌ده.

گوز { س. ١. انسانده و حیوا.
ناتده كورمك آلتی، آلت
باصره، عین، چشم، دیده: گوز
آچمق؛ گوز قپامق؛ قره‌گوز؛
الاگوز؛ گوزك آق، قره‌سی؛
گوز ببکی. ٢. گورمه، رؤیت،
باصره: گوزی آچیق؛ گوزی
کسکین. ٣. منبع، بر صویك
یردن چیقدیغی محل، قایناق، عین:
صوگوزی. ٤. دلیك، چوقور:
بال كوجنك كوزلری؛ ایکنه
گوزی؛ گوزگوز = دلیکلی. ٥.
چکمجه: ماصه‌نك گوزنده‌در.
٦. تقسیم، بولوك: بش گوز
مغازه؛ او دکرمنك اوچ گوزی
واردر. ٧. ترازی کفه‌سی:
ترازی گوزی. ٨. کمر: کوپری
گوزی. ٩. نظر، چشم بد:
گوزه گلمك، گوز دگمك. ١٠.
نظر، اعتبار، مقبولیت: دنیا
گوزمده یوقدر؛ برشیٔ گوزینه
کیرمیور. ١١. توجه، محبت:
گوزه کیرمك؛ گوزدن دوشمك؛
گوزدن چیقمق. || گوز آتمق =
اشارت ایتمك. || آج گوز =
حرص، طمع، طویمازلق؛ آج
گوزلی = طمعکار، حریص.
|| گوز آچمق = ١. طوغمق،
دنیایه گلمك. ٢. راحتلانمق،
تنفس ایتمك: ایشدن گوز آچه.
مدم. ٣. دقت ایتمك، تیقظ
اوزره بولنمق: گوزکی آچ.
|| گوزلرینی آچمق = ١. حیران
اولمق، حیرتده قالمق. ٢. آلیشد.
یرمق، اویاندیرمق، ایقاظ ایتمك.
|| گوزلرینی درت آچمق = ١.
زیاده دقت ایتمك، تیقظ اوزره
بولنمق. ٢. حیرتده قالمق. || آچیق
گوز = اویانیق، متیقظ. || گو.
زی آچیق، گوزی آردنده = نائل
مرام اوله‌مامش، نائل مرام او.
لمازدن وفات ایتمش. || گوز
آچیقلغی = ذکا، اویانیقلق. || گوز
آغریسی = رمد. || ایلك گوز
آغریسی = ١. برنجی دفعه اوله.
رق چکیلان عشق و ابتلا. ٢.
ایلك اولاد. || گوز آقی = گو.
زك بیاض قسمی. || گوز آلمق =
گوزی قماشدیرمق. || گوزاوتی =
حشیشة العین (نبات). || اوکوز
گوزی = آرنیقه (نبات). || گوز
اوکی = حضور: گوز اوکنده =
حضورده. || گوز اوی = گو.
زك چوقوری، خانهٔ چشم.
|| گوز ایتمك = اشارت ایلمك ||
گوزایصیرمق = طانیرکبی اولمق.
|| ایکی گوز آره‌سنده = طرفة
العینده. || ایکی گوزی ایکی چشمه =
چوق آغلامقدن کنایه. || گوزه
باتمق = موجب حسد اولمق.
|| گوز باغی = سحر، افسون.
|| گوزباغیجی = سحار، افسونکر.
|| گوز ببکی = گوزك اصل کو.
رن مرکزی که ایچنده قارشی‌یه
کلن آدمك رسمی گورندکله
بویله تسمیه اولنمشدر، انسان
العین، مردمك چشم. || گوز
بلرتمك = حدتله باقوب تهدید
ایتمك. || گوز بونجوغی = نظره
قارشی طاقیلان ماوی بونجوق.
|| گوز بویامق = سحرکارانه بر
صورتله آلداتمق، اغفال ایتمك.
|| بیك گوز اوتی = محموده دینلن
بر جنس نبات. || پاتلاق گوز =
١. بوزیلوب طیشاری‌یه فیرلامش
گوز. ٢. طبیعی اوله‌رق طیشا.
ری‌یه فیرلامش چیقندیلی گوز.
|| کوزی پك = جسور، جری.
|| گوز پیکاری = گوزك بورن
جهتنده‌کی اوجی. || گوزده تو.
تمك = زیاده آرزو اولنمق،
حسرتکشی اولمق، ایمرنمك.
|| گوز چیقارمق = ١. کور
ایتمك، گوزینی سقطلامق. ٢.
اضرار ایتمك، بوزمق، خلل
کتیرمك. || گوزدن چیقمق =
آرتیق آرزو اولنمامق، بیقلمق،
صوغومق: او قدر هوسله یاپدیر.
دیغم او ایستدیکم کبی اولمدیغیچون
گوزمدن چیقدی. || گوزحبسی =
کیمسه ایله کورشمه‌مك اوزره بر
اوطه‌یه حبس وتوقیف. || گوز
حکیمی (هکیمی) = کحال.
|| خروس گوزی = برجنس پاپا.
دیه. || گوز داغی = ١. گوز
طاشی. ٢. تهدید، تخویف.
|| درت گوزله باقمق = صبرسز.
لقله بکلمك. || گوزینی درت
آچمق = پك متیقظانه طاورانمق.
|| گوز دگمك = نظر اصابت
ایتمك. || کوز دمیری = بحر.
کمینك باش طرفنده بولنان و
هروقت قوللانیلان بیوك دمیر.
|| گوزدن دوشمك = توجهی
غائب ایتمك، اعتبارسز او.

لمق. || كوز دونمك = حدت ويا
ديكر شدتلى بر حس تأثيريله
كنديني ضبط ايده‌ميه‌جك حاله
كلمك. || كوزده، كوزك اوكنده
اولمق، طورمق = خاطردن
چيقمامق، تماميله خاطرده اولمق:
او وقعه حالا كوزمده‌در، كو.
زمده طوريور. || كوز ديكمك =
١. دقتله باقمق. ٢. زياده آر.
زو ايتمك، هرنه صورتله اولورسه
اله كچيرمكه چاليشمق. || كوز
سوزمك = يان كوزله و دقتله
يوقاريدن آشاغى باقوب تفتيش
ايتمك. || كوزلر سوزلمك = مخمور
اولمق، اويقو باصمق. || صيغير
كوزى = بر جنس ايرى باباديه.
|| كوز طاشى = زاج، كبريتيت
نحاس. || طاوق كوزى = برجنس
كوچك باباديه. || كوزه طور.
مق = نانكورلك جزاسى اولمق.
|| كوز طويمق = قناعت كلمك.
|| كوزى طوق = قناعتكار،
حريص و طمعكار اولميان، اهل
قناعت. || قاش ياپه‌يم ديركن كوز
چيقارمق = ايلك نيتيله فنالق
ايتمك، بر ايشى دوزلتمك
مقصديله بوزمق. || كوز قالمق =
غبطه ايتمك، حسرتكشى اولمق.
|| قاباچ كوز = چينليلرككى كبى
قويروغى يوقارى‌يه مائل كوز.
|| كوز قپاغى = برى يوقاريدن
و ديكرى آشاغيدن قپانه‌رق
كوزى اورتن زارلر، جفن.
|| كوزى قپالى = تجربه‌سز، بيخبر.
|| قييق كوز = يارى قپالى كبى
طوران كوز. || كوز قرارمق =
١. كوزلر بولانوب كورمه‌مك.
٢. بايلمق. ٣. بيوك بر تأثيردن
ياپديغنى و سويلديكنى دوشونمز
اولمق. || كوز قرارى = تخمين،
تخميني وتقريبى وزن ويا اولچى.
|| كوزقره‌سى = ١. كوزك سياه
قسمى، حدقه. ٢. بر نوع كوز
خسته‌لغى. || قره كوز = كوزى
سياه. — با: قره كوز. || كوز
قورقق = بيلق. || كوز قومق =
آرزو وطمع ايتمك. || كوز قو.
لاق اولمق = دقتله باقمق وديكلمك،
وقوعاتى آكلامغه و خبر آلمغه
چاليشمق. || قويون كوزى =
عادى چاير باباديه‌سى. || كوز
قويروغى = كوزك قولاق
جهتنده‌كى اوجى. || كوزدن كچير.
مك = نظر تفتيش و معاينه‌دن
امرار ايتمك، سطحيجه وكاملاً
باقوب تفتيش ايتمك. || كوز
كزديرمك = نظر تفتيشدن كچير.
مك، سطحى تفتيش ويا مطالعه
ايتمك. || كوز كسمك، كوزه
كسديرمك = كوكمك، بجره
بيله‌جكنى درك ايتمك. || كوزى
كبى = پك قيمتلى، پك عزيز.
|| كوز كوره = علنى، ظاهرى،
كوزله كورديكى حالده: انسان
كوز كوره چوروك مالى آله‌ماز؛
كوز كوره تهلكه‌يه كيرمك.
|| كوزه كيرمك = بكنلمك، جالب
نظر تقدير وتوجه اولمق. || كوز
نورى = ١. كورمه، رؤيت،
باصره: كوز نورندن محروم
قالمق. ٢. كوزله اولنان سعى
وعمل، كوز ايشى: كوز نورى
دوكمك = يازى ونقش كبى كوز.
لرى زياده يوران ايش. ٣. پك
سوكيلى وعزيز شخص: كوزمك
نورى اولادم. || كوز ياشى =
آغلاركن كوزدن دوكيلن صو،
دمع، اشك. || يوز كوز = بيوك
كوچك آره‌لرنده اولان مناسبتسز
تكليفسزلك: آمر معيتيله يوز
كوز اولماليدر. || كوز يورمق =
چوق ويا بيهوده چاليشمق،
اوقومق، يازمق، ديكمك.
|| كوزلر يوللرده قالمق = برينى
چوق وكال آرزو ايله بكلمك.
|| كوز يومق = ١. كوزقپامق،
قيپمق. ٢. اويومق. ٣. مسامحه
ايتمك، كورمزلكه كلمك. || كوز
يمه‌مك = ١. (ينه‌جك برشيئك)
منظره‌سى كوتى اولمق. ٢. كو.
كنه‌مه‌مك، جرأت ايده‌مه‌مك.

كوز { س. صوك بهار، كهنه بهار، خريف، خزان: كوزمو.
سمى = ايلول ايله تشرين اول و
ثانى آيلرى ودها طوغريسى
ايلول رومينك ٩ ندن كانون اولك
٩ ينه دك اولان ايام.

كوز { س. ١. كيكك يومشاغى، قيقرداق. ٢. كچمش قور،
قور دوكنديلرينى حاوى صيجاقى
كول، آخكر. مر.

كوزتديرمك { فت. قورومق، حفظ و وقايه
وصيانت ايتديرمك: اورمانلرى
چوق كوزتديرمك اقتضا ايدر.

كوزتلمك { يا كوزتله‌مك. فت. و:

كوزتمك { فت. ١. قورومق، حفظ، وقايه، صيا.
نت ايتمك: بو چوبان قويونلرى
ايى كوزتيور. ٢. باقمق، نظا.
رت، اداره ايتمك: بو ايشلرى

كيم كوزتيور ؟ ٣. بسلمك، اعاشه، انفاق ايتمك : هركس عائله سنى كوزتمكه مجبوردر. ٤. بكلمك، انتظار، ترقب، ترصد ايتمك : فرصت كوزتيور. ٥. طوتمق، رعايت ايتمك، صاقلامق، مرعى بولندیرمق : مجارلر بعض عادات قديمه لرينى كوزتيورلر؛ هر مسلم اوامر شرعيه يى كوزتمكه مجبوردر. ٦. دقت ايتمك، دقتله باقمق : باشنى كوزت؛ چوجنى كوزت. == حد. كوزت اء صاقين! ايى باق! دقت!

كوزتمه { س. كوزتمك ايشى. با : كوزتمك.

كوزجى { س. ١. بكجى، ديده بان، نكهبان. ٢. نوبتجى، قره‌قول. ٣. جاسوس.

كوزجيلك { س. ١. بكجيلك. ٢. نوبتجيلك. ٣. جاسوسلق.

كوزدلمك { مج. ١. حفظ و وقايه وصيانت اولنمق : قويونلر كوزدلمزسه قورت ير. ٢. باقلمق، نظارت و اداره اولنمق : بو ايشلر كوزدلمك ايستر. ٣. بسلنمك، اعاشه و انفاق اولنمق : قادين چوجقلريله برابر توجه سندن كوزدلير. ٤. بكلنمك، انتظار و ترصد اولنمق : فرصت كوزه دلملى. ٥. طوتلمق، رعايت اولنمق، مرعى بولنمق : اسكى عادات مستحسنه كوزدلميدر.

كوزده { ص. س. [«كوز» اسميله «ده» حرف الصاقندن] توجه مظهر، نظرده بولنان.

كوزر { س. بيوك دليكلى دريدن قلبور، خرمان قلبورى.

كوزسز { ص. ١. كوزى اولميان : كوزسز قورت. ٢. كوزى كورمز، كور : ديلنز كوزسز بر سقط.

كوزسزلك { س. ١. كوز فقدانى. ٢. كورلك.

كوزكمك { فل. با : كوزيكمك.

كوزكو { س. با :

كوزكى { س. آينه، آيينه. [متروك ايسه ده، يرينه كچن آينه ترجمه اولمديغندن، احياسى آرزو اولنور]

كوزل { ص. ١. كوزه ايى كورينن، شكل وصورتى جالب تقدير و محبت اولان، حسن، جميل، مليح، خوب، زيبا: كوزل آدم، كوزل قيز، كوزل آت، كوزل او. ٢. ايى، خوش، طيب مرغوب، مستحسن : كوزل ايش، كوزل هوا، كوزل سوز، كوزل سس. ٣. عيبسز، قصورسز، صالح، صلاحادن : كوزل آدم. == س. محبوب، دلبر : كرديرسه فضولى كه كوزللرده وفا وار. == حر. ايى، اعلا، خوش : كوزل سويلدى؛ كوزل ايشلنمش؛ كوزل يازار. == [جواب مقامنده] پكى، اولور : كوزل : كوزل اما = پكى اما. || كوزل خاتون = برنوع قان قورودان اوتى. || صاقسى كوزلى = ناسور اوتى. || دنيا كوزلى = پك كوزل شخص.

كوزلجه { ص. آز ياخود خيلى كوزل : كوزلجه بر قيز؛ كوزلجه سسى واردر. == حر. ١. اولدقجه ايى : كوزلجه يازيور. ٢. دقتله ويا واشجه جق : بونى كوزلجه يقاملى؛ چوجغى كوزلجه طوتوب قالديرملى؛ كوزلجه آكلاتملى.

كوزلك { س. باقيلان اشيايى بيوده‌رك ياقين كوسترمكه مخصوص جام ويا شفاف طاشدن آلت كه كوزه طاقيلير، و بعضلرى توزدن و يا كثرت ضيادن وقايه ايچون قوللانيلير: كوزلك طاقمق، قوللانمق؛ ماوى كوزلك؛ تك كوزلك.

كوزلكجى { س. كوزلك ياپان وصاتان آدم.

كوزلكلى { ص. كوزلك طاقان، كوزنده كوزلك بولنان : تك كوزلكلى بر كنج.

كوزللشديرمك { فت. كوزل ايتمك، كوزللك قزانديرمق : ساده وكوزل قيافت انسانى كوزللشديرر؛ بو ياغمور هوايى، چايرلرى كوزللشديردى.

كوزللشمك { فل. كوزل اولمق، حسن وجمالى آرتمق، ايليشمك : او قيز بيودكجه كوزللشدى؛ هوا كوزللشدى؛ باغچه‌لر پك كوزللشمش.

كوزللك { س. ١. كوزل اولان شخص ويا شيئك حالى، حسن، جمال، بها : كوزللك قادين ايچون برنجى زينتدر؛ قيز كوزللكنه كوكنوب علم و

تربیه تحصیلندن کری قالمامیلدر. ٢. ایلك، طیب، خوشلق: بو کونکی هوانك کوزللکی؛ بو سسك کوزللکی. ٣. یاواشلق، طاتلیلق، حلم: کوزللکله قاندیردم؛ کوزللکله قالدیروب اوبر طرفه قوملی؛ کوزللکله سویلك. ٤. دوزکون، سوس. ٥. ایی حوادث، ایی خبرلر، ایلك صاغلق: نه وار نه یوق؟ — کوزللك.

گوزللنمك { فل. گوزل اولمق، کوزللك پیدا ایتمك، کوزللشمك: قیزلر اون بش یاشلرندن صکره کوزللنیر؛ باغچه شمدی کوزللندی.

گوزلمك { یا گوزله‌مك. فت. آرزو ایله بکلمك، انتظار ایتمك، ترقب و ترصد ایلك: اوغلنی کوزلیور؛ اقشامه قدر سزی کوزلدم.

گوزلمه { ـ. ١. بکلمه، انتظار، ترقب، ترصد. ٢. ایکی نوع خور که بری طاتلی دیکری بورکدر.

گوزلمه‌جی { ـ. گوزلمه خورینی یاپوب صاتان آدم: کوزلمه‌جی دکانی.

گوزلی { ص. ١. گوزی اولان: کوزلی حیوان؛ سیاه کوزلی، ماوی کوزلی آدم. ٢. تقسیماتی اولان، برقاج بولوکه بولنمش: ایکی کوزلی دکرمن؛ اوچ کوزلی مغازه، دائره؛ بش کوزلی انبار. ٣. دلیکاری اولان، دلیك دیشیك: کوزلی کوج؛ سکرك کوزلی قالبور؛ صیق کوزلی قفس. ‖ آج کوزلی = طمعکار، طویماز. ‖ طوق کوزلی = قناعتکار، قانع.

گوزمك { یا گوزه‌مك. فت. ١. اوررو اورر کبی بر طرز مخصوصده دیکمك. ٢. نقشی ایکله اورنمك، ایکی قات ایتمك.

گوزمه { یا گوزمه. ص. اوستندن بر قات ایکله اورتلمش، ایکی قات: کوزمه نقش.

گوزن { ـ. بر جنس آلاجه کییك.

گوزنك { یا گوزه‌نك. ـ. ص. ١. گوز گوز اویا: کوزه‌نك طاقیه. ٢. صیوامه نقش.

گوزنمك { لج. اوستندن ایکله بر قات دها کچیرلمك، ایکی قات اولمق: کوزنمش نقش.

گوزه { یا گیوزه. ص. آغزی گوشك، چوق و مناسبتلی مناسبتسز سویلین، سرصاقلاماز، بوش بوغاز: کوزه چوجق؛ کوزه قاری.

کوزه { ـ. فا. دستی. ز.

گوزه‌لك { یا گیوزه‌لك. ـ. چوق و مناسبتلی مناسبتسز سویله، آغزی کوشکلکی، بوش بوغازلق: کوزه‌لك ایتمك.

گوزیت { یا گیوزیت. ـ. طومزلان، بر اشکی.

گوزیکمك { فل. ١. گوزه چارپمق، گورنمك، ظاهر و مرئی اولمق: طاغك اتکنده‌کی کوی بورادن ایی کوزیکیور؛ دقتله باقلسه مناره‌سی کوزیکیور؛ تپه‌یه چیقدیغمزده شهر گوزیکدی. ٢. کندینی گوسترمك، چیقمق، قاچامق: او قیز الده بویدیکیچون بکا کوزیکور.

گوزین { ظز. گوز وقتنده، صوك بهار موسمنده، فصل حریفده: کوزین اکیله‌جك تخملر.

گوس { ح. آغر، طوغری، متانتله: کوس کوس یورومك.

کوس { یا کوس. مه. «کو» ایله باشلار بعض صفتلرك باشنه قونوب مبالغه و تأکید بیان ایدر: کوس کوتوك، کوس کوتروم.

کوس { ـ. فا. بك بیوك و غیر منقول طاوول: کوس چالینمق.

کوسبه { ـ. [فا. «کسبه» دن] ١. سیسام پوصه‌سی، کوفتون. ٢. علی الاطلاق یاغی صیزدیرلمش بذور پوصه‌سی.

کوست { ـ. طاوله‌ده بر اویون.

گوستبك { ـ. بر صیچانی، کور صیچان، نق. سپل. ‖ کوستبك علتی = صراجه‌نك بر نوعی.

گوسترتمك { فت. ١. بالواسطه گوسترمك، ارائه ایتدیرمك. ٢. گوسترلمسنه مساعده ایتمك: نظر قورقوسیله چوجغی کیمسه‌یه کوستر تمیور.

گوسترلمك { لج. ارائه ایدلمك: صورانه یول کوستریلیر؛ موزه‌ده‌کی آثار هرکسه گوسترلمك ایچوندر. ‖

پارمقله گوسترلمك = مشهور اولمق.

گوستَرمَك { فتـ. ۱. گورديرمك، اظهار، ابراز ايتمك: سزه بر كتاب گوسترهيم؛ آلديغى آنى بكا گوستردى. ۲. اوكرتمك، آكلاتمق، اعلام ايتمك: بكا يولى گوسترديلر؛ درس گوستريور؛ بيلمينلره طوغرى يى گوسترملى. ۳. چيقارمق، گوز يكديرمك، تقديم ايتمك، قاچيرمامق: اقرباسنه قيزلرينى گوستريور. ٤. يالاندن اظهار وابراز ايتمك: كنديني گوسترمك ايستيور. ٥. دلالت ايتمك، دليل اولمق: برطاقم ويرانهلر اوراده وقتيله برشهر بولنمش اولديغنى گوستريور؛ بو سوزى جهالتنى گوستريور. ٦. اثبات ايتمك، تسليم و تقدير ايتديرمك: بو سوزمك طوغرى يلغنى سزه گوسترهجكم؛ كنديسى علم و فضلنى، جسارتنى گوستردى. ۷. تعيين ايتمك: كنديسنه يرگوستردى؛ بكا ايش گوسترمديلر. ۸. قارشيسنده طوتمق: آتشه گوسترمك؛ آيدينلغه گوسترمك. ۹. صاقلامامق، ميدانه قومق: قادين باشنى گوسترمز. ۱۰. گوزللك ويا قيشيقلغنى ميدانه چيقارمق ويا آرتديرمق: قادينى قيافت گوسترير؛ آتى طاقم گوسترير؛ اخشاب ابنيهيى گوسترن بويادر. ۱۱. ويرمك، حاصل ايتمك، ايقاع ايلمك: الله گوسترمسين؛ قدر بكا عاقبت اونك خستهلغنى دهمى گوسترهجكدر؟ ۱۲. اولديغندن كنج گورنمك: اللى ياشندهواردر اما گوسترميور. [بو معنا ايله مفعولى دائما محذوف اولوب لازم كبى قوللانيلير.] ۱۳. ابراز ايتمك، صورت وعكسنى ارائه ايلمك: بو آينه ايى گوستريور؛ بودوربين ايى گوسترميور؛ باقهلم آينهٔ دوراز نهصورت گوسترير؟ || پارمقله گوسترمك = شهرتى اولمق: اونى پارمقله گوستريورلر.

كوستَره { سـ. ۱. مرانغوز آوادانلغندن اوزون بر نوع ييولى رنده. ۲. بياگى چرخى: كوسترهيه طوتمق = چرخه بيلهمك. ۳. دكرمن طاشى اعمالنه يارايان طاش جنسى، حجر غصباره.

كوستَره { ياخود كوشتره. با: اكستره.

گوستَريش { سـ. ۱. گوسترمك ايش وطور وصورتى، ارائه. ۲. صورت ظاهره، گورنيش، شكل و هيئت: بو بنانك گوستريشى گوزل؛ بو آتك گوستريشى يوقدر. ۳. يالاندن ابرازواظهار، نمايش، گوز بويامه: اونك كيسى بر گوستريشدن عبارتدر؛ بوخدمتجى يكى كلديكنده گوستريش ايچون ايى چاليشدى؛ بر گوستريش ياپدى. ٤. ياقيشيق، پارلاقلق، شان: كنديسى جسور آدمدر اما هيچ گوستريشى يوقدر؛ اونك گوستريشنه آلدانمامق قوفدر.

گوستَريشسِز { صـ. شكل وهيئت خارجيهسى اويغون اولميان، شانسز، قيايقسز، قيافتسز: حقيقتده جسور اولان آدملر گوستريشسز اولور؛ صاغلام بنا ايسهده گوستريشسزدر.

گوستَريشسِزلِك { سـ. شكل وهيئت اويغونسزلغى، قيايقسزلق، بيچيمسزلك. شانسزلق: گوستريشسزلكى رواجنى تنزيله سبب اوليور.

گوستَريشلى { صـ. شكل وهيئت خارجيهسى گوزل، قيايقلى: گوستريشلى آدم، آت، بنا.

كوستَك { سـ. ۱. قاچهسنى منع ايچون حيوانك ايكى ويا اوچ آياغنه اوريلان باغ: آت كوستكى؛ آته كوستك اورمق. ۲. سوس ايچون ساعته ويا ديكر اسباب زينته باغلانان و اوستهطاقيلان آلتين ويا كومشدن ياخود تقليد معدندن زنجير، قوردون: ساعت كوستكى؛ كوبه كوستكى؛ بوين كوستكى = بوينه كچيريلن اوزون زنجير. ۳. بحـ. حيوادره باستونلرى آلتندن بورددلره آلنان ثابت خلاط.

كوستَك { مهـ. ايستك كلمهسنه اتباعاً قوللانيلير: ايستك كوستك.

كوستَكلَمك { فتـ. (حيوانى) كوستكله باغلامق، كوستك اورمق.

كوستَكلى { صـ. ۱. كوستكله باغلانمش، كوستك اورلمش: كوستكلى، آياغى كوستكلى آت. ۲. كوستك طاقلمش، كوستك طاقمش: كوستكلى ساعت؛ كوستكلى آدم.

كوسج { ص. عر. [«كوسه»دن معرب] كوسه. با: كوسه.

كوسديرمك { فتـ. كوجنديرمك، طارلتمق، مغبر ايتمك.

كوسفند { ـ. فا. قويون، غنم. ذ.

كوسگو { ـ. با: كوسگى.

كوسگون { ص. ١. كوسمش، كوجنمش، طارغين، مغبر، خاطرمانده: بكا كوسگوندر؛ او بتون عالمه كوسگوندر. ٢. نكبته اوغرامش، منكوب: دولت كوسگونى؛ طالع كوسگونى. ٣. يرندن خوشلانميان، ايى كيتمين، بويومين: كوسگون آغاج.

كوسگونلك { ـ. كوجنمه، طارغيناق.

كوسگى { ـ. ١. براوجى يانوب سوگنمش، يارى يانمش اودون. ٢. طاش قيرمغه و ديوار دلمكه و بوكبى ايشلره يارايان براوجى سيورى آغر دمير صوپه: طاشجى، دميرجى كوسگيسى. ٣. اوجاقده اودونلرى طيامغه مخصوص قيصه آياقلى دمير چبوق، اولجر: اوجاق كوسگيسى.

كوسله { ـ. [فا. طانه ديمك اولان «كارساله»دن.] صيغير و بيكير كبى بيوك حيوان دريسندن معمول قالين سختيان كه آياق قابلرينك آلتنى و سائر شيئلر اوندن ياپارلر. || كوسله طاشى = بيلكى طاشى كبى قوللانيلان و مرمرى سيلوب پارلاتمغه يارايان بر جنس قوملى طاش. || كوسله پرداختى = مرمره بو طاشله و بريلان جلا. || كوسله كبى = پك سرت.

كوسم { ـ. با: كوسمن.

كوسمك { فل. ١. كوجنمك، طارلمق، منفعل و مغبر اولمق، خاطرمانده اولمق: بكا كوسمش؛ كوسمه سنك سببنى آكلامدم. ٢. نكبته اوغرامق، منكوب اولمق. ٣. يرندن خوشلانمامق، بويومه مك، ترقى ايتمه مك، گريده قالمق: بو آغاج كوسمش.

كوسمن { ـ. ١. اورشمغه آليشديرلمش ايرى قوچ وياتكه، كبش. ٢. سوريننك اوكنه دوشوب اونى سوق ايدن آليشيق قوچ، سورى قولاغوزى: قويونلر صوقاقلرده كوسمنسز يورومز. == ص. مج. جسور، سربست، جرأتلى (آدم).

كوسمه { ـ. كوجنمه، طارغيناق، انفعال، اغبرار. == ص. يرنى بكنمه مش، گرى قالوب بيويه مه مش: كوسمه آغاج.

كوسنيك { ص. اركگه طالب اولوب قيزمش (ديشى)، قيزغين، آزغين: كوسنيك قيصراق، قويون.

كوسنيمك { فل. (ديشى حيوان) اركگنه طالب اولوب قيزمق، آزمق: قيصراق، قويون كوسنيمك.

كوسو { ـ. كوجنيكلك، طارغيناق، انفعال، اغبرار، بوزيشمه.

كوسولى { ص. كوجنيك، طارغين، بوزشوق، منفعل، مغبر: اونكله كوسولى يز.

كوسه { ص. ـ. [اصلى فا. اولوب معربى: كوسج.] ١. صقال وبييغى اولميان وياسگرك اولان: كوسه آدم. ٢. سگرك: كوسه صقال؛ كوسه اورمان. || كوسه صقاللى = صقالى كوسه.

كوسه گن { ـ. بيوزه انواعندن بر آغاج.

كوسه لك { ـ. ١. صقالى سگرك آدمك حالى: اونك كوسه لگى طبيعى اولميوب صكره دن حاصل اولمشدر. ٢. سگركلك: صقالك، اورمانك كوسه لگى.

كوسيمك { فل. با: كوسنيمك.

گوش { ـ. فا. ١. قولاق، اذن: گوش جان = جان قولاغى. ٢. مج. ايشيتمه، سمع: گوش ايتمك = ايشيتمك، مسموع اولمق. ٣. ديكلمه، قولاق ويرمه، استماع: بندمى گوش ايتدى = نصيحتمى ديكلدى: گوش ايت كلامم = سوزمى ديكله. || گوش هوش = عقل قولاغى، دقت، دقتله ديكلمه.

گوش { ـ. با: گوبش.

گوشت { ـ. فا. ات، لحم. لـ.

گوشتره { ـ. با: كستره.

گوشتمك { يا گيوشتمك. فتـ. ١. گوشك ياپمق، گرگين برشيئى گوشك حالنه قومق، صاليويرمك، ارخا-

استرخا ایتمك : آتك دیزگینی، قوللرك باغنی، قوشاغی گوشتمك. ۲. شدت واقدام وگرمیسنی آزالتمق : ایشی گوشتمك.

گوشدلمك { مج. ۱. گرگینلكی آزالدلمق، ارخا واسترخا اولنمق : دیزگین، ایپ گوشدلمك. ۲. شدت واقدام وگرمی‌یه خلل گتیرلمك : ایش گوشدلدی.

گوشزد { ص. فا. [گوش = قولاق. زدن = اورمق] قولاغه ایلیشن، ایشیدیلن، مسموع. ز.

گوشش { س. چالیشمه، سعی. ز.

كوشك { س. ۱. یوكسك چارطاق كبی بنا، قله : یانغین كوشكی. ۲. مرتفع ونظارتلی تنزه اوطه‌سی، قله، جهاننما. ۳. باغ و باغچه ایچنده یازلق اقامتگاه، قصر : یازین كوشكنده اوتوریور؛ كوشك یالی‌یه مرجحدر. || كوشك بكجیسی = ۱. یازلق بركوشكده قیشبن اقامت ایدوب كوشكی بكلاین آدم. ۲. یانغین كوشكنده نوبت بكلیوب یانغینی خبر ویرن حریق مأموری.

كوشك { یاكوچك. س. دوه یاوریسی.

گوشك { ص. ۱. گرگین اولمیان، قوبویرلمش، سست : گوشك ایپ، گوشك دیزگین؛ گوشك یای؛ گوشك مندال. ۲. پك وسرت اولمیان، یومشاق، سولپوك : گوشك ات؛ گوشك قماش. ۳. قوت ومتانتی واقدام وغیرتی اولمیان، رخاوتلی، غیرتسز : گوشك آدم؛ گوشك آت. || آغزی گوشك = بوش بوغاز، گوزه. || گوشك آغز = بوش بوغازلق، گوزدلك.

گوشكلك { س. ۱. گرگین اولمیان شیئك حالی، رخاوت، سستلك : ایپك، یایك، مندالك گوشكلكی. ۲. صیقی ویك یا سرت اولمیان شیئك حالی، یومشاقلق، سولپوكلك : اتلرك، قماشك گوشكلكی. ۳. قوتسزلك، متانتسزلك، غیرتسزلك : اوآدمك گوشكلكی. || آغز گوشكلكی = بوش بوغازلق.

كوشكلمك { یاكوشكله‌مك. فق. (دوه) طوغورمق، یاوریلامق. [«كوچكلمك» دخی دینلیر.]

گوشلتمك { فق. ۱. گرگینلكنی گیدیرمك، قوبویرمك، صالیویرمك، گوشك ایتمك. ارخا ایلمك : دیزگینی، باغی، یایی گوشلتمك. ۲. صیقیلغنی، پكلكنی آزالتمق : كمری گوشلتمك. ۳. اقدام وگرمی‌یه خلل گتیرمك، رخاوت ویرمك : ایشی گوشلتدی.

گوشلمك { فل. ۱. گرگینلكی ازاله اولنمق، قوبویرلمك، صالیویرلمك، ارخا اولنمق : دیزگین، یای گوشلدی. ۲. صیقیلق و پكلكی آزالمق : قوشاق، ات گوشلدی، كلیدك یایی گوشلدی.

گوشمال { س. فا. ۱. قولاق بوكمه، تربیه، تأدیب. ۲. تللی چالغیلره ویریلن دوزن.

گوشمك { یاگوشه‌مك. فل. ۱. گرگینلكی بوزلمق، قوبویرلمك، صالیویرلمك، كسب رخاوت ایتمك : بوایپ گوشدی؛ یای گوشمش. ۲. صیقیلق و پكلكی غائب ایتمك، یومشامق، سولپیمك : اتلری پك گوشدی. ۳. قوتدن دوشمك، ضعیفلامق : بوآت چوق گوشدی. ٤. غیرت واقدام وگرمی‌یی غائب ایدوب فتور گتیرمك : اوآدم، اوایش پك گوشدی.

گوشنه { س. قره بورچاق.

گوشوار { س. فا. ۱. كوپه، قرط. ۲. مج. دقله دیكلنیلوب حفظ اولنسان پند ونصیحت.

گوشه { س. [فارسیدن] ۱. استقامتلری مختلف ایكی سطح ویاخطك تماسندن حاصل اولان بركه آچیقلغی مختلف درجه‌ده اولور، بوجاق، زاویه، گنیه؛ طوغری گوشه = درجهٔ وسعتی ۹۰ اولان زاویهٔ مستقیمه؛ سیوری گوشه = درجهٔ وسعتی اوندن آز اولان زاویهٔ حاده؛ آچیق گوشه = درجهٔ وسعتی ۹۰ درجه‌دن زیاده اولان زاویهٔ منفرجه؛ برگوشه‌یه چكلمك = انزوایه چكلمك : گوشه گوشه قاچیق، صاقلانمق = صیقی صیقی قاچوب گیزلنمك. ۲. اوطه‌نك اك یوقاری محلی، صدر : گوشه‌یه چیقمق : گوشه‌ده قورلمق. ۳. محل انزوا، زاویه، عزلتگاه : برگوشه‌یه چكلمك. ٤. اوج، كنار، منتها، اوجرا

بر : دنیانك بركوشه‌سنده؛ ممالك عثمانیه‌نك بعض كوشه‌لرنده. ۵. سیوری یر، اوج : باته‌جق كوشه‌لری واردر؛ كوشه‌لرینی یووارلاتمق. || آلتی كوشه، آلتی كوشه‌لی = مسدس. || اوج كوشه، اوج كوشه‌لی = مثلث. || كوشه باشی = صوقاغك دونه‌جك یری. || كوشه بوجاق = اوجرا یرلر، اوج وكنار : كوشه بوجاقده = اوته‌ده بریده. || جگر كوشه = پك سوكیلی شخص، سوكیلی اولاد. || درت كوشه، درت كوشه‌لی = مربع، رباعی‌الشكل. || سكز كوشه، سكز كوشه‌لی = مثمن‌الشكل. || كوشه طاشی = دیوارك كوشه‌سنه قونمغه مخصوص منتظم طاش. || كوشه صرافی = صوقاقده واكثریا صوقاق ویادكان كوشه‌لرنده چكمجه‌سی اولوب آقچه بوزان وكوچك معامله‌لرنده بولنان كوچك صراف. || كوشه مفتیسی = اوته كینك بریكینك دعواسنه قاریشان آووقاتمسی آدم، مزور.

كوشه‌بند { ص. زاویه تشكیل ایدن كراسته وسائره‌یی ربط ایتمكه مخصوص زاویه صورتنده دمیر لامه كه جیواده ایله ربط اولنور.

كوشه‌گیر { ص. فا. [كوشه = بوجاق. گرفتن = طوتمق] بركوشه طوتان، بر كوشه‌یه چكیلن، منزوی.

كوشه‌لك { س. رقاص.

كوشه‌لمه { ص. كوشه شكلنده، كوشه‌سی اولان : كوشه‌لمه برطاش؛ كوشه‌لمه كاغد. = ح. كوشه‌لی اوله‌رق، خطوط مستقیمه تقاطعیله : كوشه‌لمه كسمك، چیزمك.

كوشه‌لی { ص. كوشه‌لری اولان (جسم ویا شكل) : اوج كوشه‌لی = مثلث؛ درت كوشه‌لی = مربع؛ آلتی كوشه‌لی = مسدس؛ سكز كوشه‌لی = مثمن.

كوشه‌نشین { ص. فا. [كوشه = بوجاق. نشستن = اوتورمق] بركوشه‌ده اوتوران، بر كوشه‌یه چكلمش، منزوی.

كوف { س. مواد عضویه‌نك رطوبتلی یرده طورمقدن اوستلرنده حاصل اولان یشیلمسی و آغارمش پنبوق كبی پك اینجه بر توك صورتنده اولان مادهٔ سمیه : كوف طوتمق، باغلامق؛ كوف قوقمق. || لیمون كوفی = ماوی‌یه چالار یشیل رنك.

كوفت { س. فا. اورمه، دوكمه، ضرب. ز.

كوفتر { س. اوزوم شیره‌سندن یاپیلان قالین پستیل.

كوفتروس { س. [ر. Κοπτε-ρός = كسكین] قالفاتجی دمیری.

كوفتون { س. صیغیرلره یدیریلن سیسام وكتن پوصه‌سی، كوسبه‌سی.

كوفته { س. [فا. دوكلمش وقییلمش دیمكدر] قییلمش اتدن مختلف صورده یاپیلان اوفاق طوپلر ویا غرابیه‌لر حالنده یمك : یاغده پیشمش كوفته؛ اسقاره كوفته‌سی؛ كیمیونلی كوفته؛ بولغور كوفته‌سی.

كوفته‌خور { ص. [فا. كوفته یین] شارلاتان، طفره‌فروش. [اكثری طاقلق ایچون قوللانیلیر :] سنی كوفته خور سنی!

كوفكی { س. سونكر كبی شی؛ كوفكی طاشی = برجنس قباجه طاش كه عادی مزار طاشی اولور و اوجاق و سائره‌ده قوللانیلیر.

كوفلتمك { فت. كوف طوتدیرمق، رطوبتلی بر یرده براقوب كوف طوتمه‌سنه سبب اولمق : بویمشلری، چیزمه‌یی، پینیری كوفلتمش.

كوفلنمك { فل. ۱. كوف طوتمق، كوف باغلامق، بوزلمق : بو یمشلر، بو چیزمه كوفلنمش. ۲. مج. متروك قالوب اسكیمك : اونده كوفلنمش آلتینلر واردر.

كوفلی { ص. ۱. كوف طوتمش، رطوبتده قالوب بوزلمش : كوفلی یمش، پینیر، یمك. ۲. مج. متروك قالوب اسكیمش، چوقدن ال طوقنلمامش : سنده كوفلی آلتینلر واردر. ۳. موده‌سی گچمش، كهنه : برطاقم كوفلی ملاحظاتی واردر؛ پك كوفلی بر قیافت.

كوفه { س. [اصلی : كوفون] تازه داللردن یاپیلمش چتیه‌لردن ویاخود قامشدن اورلمش دریك ومختلف بویده قبا سپت : انكیجی، مناو، رنجبر، سوپورندی كوفه‌سی : بركوفه اوزوم، قوم، صمان.

كوفه‌جی { س. كوفه دینلن قبا و دریك سپتلری

يابان ويا بوبله بر كوفه ايله مواد
مختلفه طاشيان آدم .

كوفه لك {ص. كوفه يه قونمقه ، كوفه ايله طاشيمقه
مستحق، طوره ميه جق ويوروبه.
ميه جك درجه ده سرخوش :
ايچوب ايچوب كوفه لك اولمش.

كوفه لى {ص. آرقه سنده كوفه بولنان ، كوفه ايله نقل
اشيا ايدن : كوفه لى حمال.

كوفى {ص. عر. اليوم خراب اولان كوفه شهر عربيسنه
منسوب و متعلق؛ خط كوفى =
خط عربينك اك اسكيسى واصلى
اولان دوز وكوشه لى بر خط
متروك كه وقت سعادتده وبعده
نيجه زمان مستعمل ايدى. ==
سذ. عر. جـ. كوفيون اسكى
عرب نحويونك منقسم اولدقلرى
ايكى بيوك مذهبدن مركزى
كوفه ده بولنان مذهبه منسوب
اولان ادبا : كوفيون ايله بصريون
بر چوق مسائل نحويه ده اتفاق
ايده مه مشلردر: كوفيون عندنده.

كوك {س. ١. نباتاتك طوپراغك ايچنه سوردكلرى دال و
بوداقلر كه اونلر واسطه سيله طو.
پراقدن رطوبت وخشبك تكوننه
مدار اوله جق مواد كيميويه جذب
و مص ايدرلر، اصل ، جزر ،
بيخ : آغاج ، اوت ، چيچك كوكى؛
بو آغاجك كوكلرى پك دريك،
پك اوزوندر. ٢. بعض مواد
حيوانيه نك كوكه مشابه قسملرى :
ديش كوكى؛ سرطانك، شيربنجه نك
كوكلرينى چيقارملى؛ سيكيرك
كوكلرى. ٣. مجـ. تمل، اساس،
اصل، منشأ: بو ايشك كوكلرى
پك دريك ، پك صاغلامدر ؛
كوكنى بولمق ، چيقارمق ، قو.
روتمق. ٤. بر شيئك آشاغى
طرفى ، قاعده ، بن ، كوتوك :
اكنسه كوكى؛ آغاجك كوكنده
اوتورمق؛ ستونك كوكى. ٥. علاج
مقامنده بين العوام قوللانيلان
نباتات مختلفه كوكلرى كه اكثرى
يومرى، شكلنده ويا اوكا قريب
اشكالده بولنور: اوراده كوك
صاتار بر دكان واردر. ٦. آغاج
وسائر نبات عددى: قرق كوك
انجير؛ اون كوك قواق؛ برقاچ
كوك قرانفيل. || كوك آتمق ،
اوزاتمق صالمق = ١. كوكلشمك،
كوكلرى صاغلاملاشمق. ٢. دال
بوداق پيدا ايتمك، تشعب ايلمك.
|| آلتين كوكى = پكوان ، ايبقا.
قوآنه. || آيريق كوكى = آيريق
اوتى دينلن نباتك كوكلرى كه
مثانه عتلرينه قارشى وسائر
معالجاتده قوللانيلير. || كوك
طوتمق = كوكلشمك. || كوكندن
قوپارمق = استيصال ايتمك. كليا
محو ايتمك. || كوكنى قوروتمق =
اثر براقامق ، بردها حدوث و
ظهور ايده ميه جك صورتده محو
ايتمك: مرابحه جيلرك كوكنى قو.
روتملى. || ييلان كوكى = بر
جنس نبات.

كوك {س. سازك بوروله جق قو. لاغى. || كوك ايتمك =
قولاغنى بوره رق قورمق : سا.
زى كوك ايتدى.

كوك {س. يرك كوزله كوريله بيان افقلردن اعتباراً بو
قاريده قبه نك ايچى كبى كوريلن
شىء كه بوشلقدن يعنى فضاء نا
متناهيدن عبارت اولوب مجرد
آره ده بولنان هوانك تراكمندن
آچيق ماوى كورينور و بولوت
دينلن بخاراتدن خالى اولديغنده
كوندوز بن ضياء شمسله منور
وكيجه نجوم كثيره ايله مزين
بولنور ، سماء ، فلك ، آسمان ،
سپهر : كوكه باقمق؛ كوكه چيقمق؛
كوكدن دوشمك، اينمك ؛ ير
كوك = ارض وسما ؛ كوك يوزى =
سطح سما ، روى آسمان. [وقتيله
طبقاتدن مركب زعم اولند .
يغيچون چوق دفعه جمع صيغه سنده
قوللانيلير :] كوكلره چيقمق.
[هرلسانده اولديغى كبى جو هوا
معناسيله ده قوللانيلير:] كوكده كى
بولوتلر، كوكده اوچان قوشلر.
|| كوكده آراركن يرده بولمق =
اوزاقده ويا تكلفله آرانيلان
شيئى ياقينده وتولاى اله كچيرمك.
|| كوكه چيقمق = ١. پك يو.
كسلمك. ٢. چوق حدت وتهور
ايتمك. || كوكدن اينمك = خارق
العاده بر صورتله ظهور ايتمك ؛
كوكدن زنبيل ايله اينمك. || بر
كوك ديترهمك = ١. چوق كو.
رلدى اولمق. ٢. پك دهشتلى
بر كناه ايشلنمك. || كوكك دير.
كارى آلنمق = چوق ياغمور
ياغمق. || باش كوكه ايرمك =
چوق متفخر اولمق، زياده تفخر
ايتمك. || كوك كورله مك = رعد
واقع اولمق. || كوكدن نه ياغارده
ير قبول ايتمز = من طرف الله
كلنه انسان تحمله مجبوردر.

كوك {ص. اكورينيشى مناسبتيله مادۀ آنفه ده مذكور

كوك اسمندن آلنمه‌در] ماوی، مائی، ازرق، کبود، آچیق لاجورد: کوك گوز؛ کوك صو؛ کوك یمش= خام میوه؛ گوم گوك= بسبتون ماوی، قویو ماوی، ماس ماوی؛ بره‌لنمش. || گوك قندیل= زیل زورنا. پك سرخوش.

کَوکَب { سذ. عر. ج: کواکب. اجرام سماییه‌نك بهری، یلدیز، نجم، ستاره: کواکب ثابته؛ کواکب سیاره.

کَوکَبه { سث. عر. ١. وقتیله بیوك آدملرك رکابنده سنجاق کبی طوتیلان بر علامت که اوزون بر صیریغك اوجنه یرلشدیرلمش پارلاق بر کره‌دن عبارت ایدی. ٢. مج. آلای، دبدبه، طنطنه.

کَوکَبی { ص. عر. ف: کوکبیه. نجومه منسوب ومتعلق ویا نجم شکلنده اولان. [«نجمی» کبی.]

گوگَج { [زبانزی گووج] یمك پیشیرمکه مخصوص طوپراقدن تجره: گوگجده یمك پیشیرمك؛ گوگج پلاوی.

گَوَگج { یا گیوگج ص. قولاقلری دوشوك مسکین (حیوان): گوگج بیگیر، کچی.

گوگجه { ص. ماویمسی، ماویمتراق: گوگجه صو. || گوگجه آغاج= سوکوت آغاجی.

کوکجی { س. بین العوام معالجه کبی قوللانیلان مختلف کوکلر وقوری اوتلرله کرپی کبی بعض حیوانلرك قورودلمشلرینی و دریلرینی صاتان آدم: فلان شیئی کوکجیلرده بوله‌بیلیرسکز.

گوگچك { ص. کوزل، شیرین، لطیف، حسن، خوب.

ص.

گوگچیل { ص. بیاض بکلکلی ماوی، ماوی‌یه چالار چیل رنکنده.

گوگده { س. [زبانزدی: گووده] ١. وجود، بدن، جسد، جثه، جسم، تن: گوگده‌سی ایری. ٢. جوارح دینلن قول باجاق وباش کبی اعضادن ماعدا اوله‌رق بدنك بتون قسمی که قارن ایله کوکس و اوموزلردن عبارتدر: بعض آدملرك گوگده‌سی اوزون ده باجاقلری قیصه بعضیلرینك ایسه باجاقلری اوزون ده گوگده‌ی قیصه اولور. ٣. آغاجك دال وبوداقلرندن ماعدا اولان اصل ساق وکوتوکی: بو جوز آغاجنك گوگده‌سندن ککیش تخته‌لر چیقار. ٤. لباسك قوللرندن صرف نظرله اصل بدنه کان قسمی: بو لباسك گوگده‌سی یکیدر قوللرینی دکیشدیرملی. ٥. کسلمش حیوان اتنك بتونی: بر گوگده قویون. || گوگده‌یه آتمق، آتشدیرمق= یمك، اکل ایتمك.

گوگده‌لی { ص. وجودلی جثه‌لی، ایری، ضخیم الجثه.

کوکُرت { کوکرتلی. ١١: کوکرد وکوکورت.

گوگرَته { س. [زبانزدی وده‌ها طوغریسی: گوورته. یتا. Cuverta] مج. کمینك انبار ویا قاره‌لرینك اوستی، کزیلهجك یری که موقصز بیلت آلان یولجیلر اوراده اوتوررلر: گوگرته‌یه چیقمق؛ گوگرته‌ده اوتورمق.

گوگرته‌لی { ص. گوگرته‌سی اولان یعنی اوستی درشمه ایله مستور اولان (کمی).

گوگرجین { س. [زبانزدی: گووورجین] کوزللکیله واتنك لذتیله مشهور معروف قوش که یبانی واهلی اوله‌رق انواع کثیره‌سی واردر وبعضلری پك مزیندر، حمامه، کبوتر: بیاض، سیاه، پاچه‌لی، سرغوچلی، ترس توکلی گوگرجین؛ گوگرجین بسلمك. || گوگرجین اوتی= رعی الحمامه وبر جنسی مینه چیچکی دینلن نبات نوعی. || گوگرجین بودی= برنوع یورطه‌لی کوفته. || گوگرجین گردانی= یشیل ایله ماوی وبنبه آره‌سنده متموج رنك، بوجك قبوغی رنکنك دها کوزلی که باشلیجه جانفسده اولور. || مکتوب کوتورن گوگرجین= بو ایشه آلیشیق اولانی، کبوترنامه بر.

گوگرجینلك { س. ١. گوگرجینلرك یاتمه‌سنه وپومورطلایوب پالاز چیقارمه‌سنه مخصوص تخته‌دن خانه‌لره منقسم طولاب. ٢. پیاده قایغنك قیچنده اوته‌بری وضعنه مخصوص طولاب که کوچك بر قامره ویاآنبار صورتنده اولور. ٣. قلعه شکلنده مرتفع، استحکام.

کوکُرد { س. فا. معروف صاری ماده‌ٔ معدنیه که لسانمزده بولفظ فارسیدن مأخوذ اوله‌رق

« کوکورت » دینایر، کبریت با : کوکورت.

کوکره ص. آغزی کوپورمش، قیزغین، آزغین.

کوکره مك فل. آغز کوپورمك، آزمق، قیزمق، کوسنیمك.

گوکره مك فل. ۱. ماوی اولمق، گوك رنکنی آلمق. ۲. مورارمق، برهلنمك. ۳. یشیرمك، یشیل رنکنی آلمق، تازه‌لنمك.

گوکری س. ۱. یشیل محصول ویا میوه، یشیللك. ۲. سبزه، زارزاوات؛ گوکری رسمیِ سبزه ویرکیسی.

گوگز ص. [زبانزدی : گووز] قویو وآزموره چالار قرمزی : گوگز چوخه؛ گوگز رنك. = س. قویو وموره چالار قرمزی رنکی : گوگزی چوق سورم؛ گوگزدن خوشلانمام.

گوگس یا گوگوس. س. ۱. انسانك اوکدن کردانله بل آره‌سنده‌کی قسمی، صدر، سینه : گکیش، طار گوگس : گوگسم آغریور: گوگسنی طیادی؛ گوگسه نشان طاقمق. ۲. آتك وسائر حیواناتك کردانیله اوك آیاقلرینك یوقاریسی آره‌سنده‌کی اوك قسملری : آتك گوگسی گکیش اوللی. ۳. کمینك اوکی، جبهه‌سی. || گوگس، گوگسه اورمق = رد ودفع ایتمك، قارشیلامق، مقابله ایتمك. || گوگس تخته‌سی = گوگسك یوقاریسی، رأس الصدر. || گوگس چوقوری = کوکسك معده‌یه قریب اولان چقور یری. || طاؤق گوگسی = طاوغك کوکسی ایله یاپیلان بر نوع محالبی. || گوگس علتی = عال صدریه‌نك بهری، سل الرئه، ضیق نفس وسائره. || قومری کوکسی = بر رنك مخصوص. || کوکس کچرمك = ایچ چکمك، تأوه ایتمك. || گوگس کرمك = ۱. گوکنمك، طیانمق : دشمنه قارشی کوکس کردم؛ بوایشه گوگس کردی. ۲. تفخر ایتمك : کوکسمی گره گره سویلرم. || گوگس گوگسه = یاقیندن قارشی قارشی‌یه، یوز یوزه، روبرو : او غلبه‌لکده کندیسیله کوکس کوکسه کلدك: ایکی طرف عسکری کوکس کوکسه کلدیلر؛ کوکس کوکسه حرب ایتدیلر. || گوگس ویرمك = مقاومت ایتمك، طیانمق.

گوگسلك س. ۱. تعلیمده کوکسی محافظه‌یه مخصوص مشیندن پوسات. ۲. کوچك چوجقلرك اوستلرینی کیرلنمه‌مك ایچون بوینلرینه آصیلوب کوکسلرینی اورتن بزدن قیصه اوکلك : گوکسلك طاقمق؛ پیکه، مشمع گوگسلك. ۳. آتك گوکسنه کان راختی، سینه بند.

گوگسله مك فتـ. ۱. گوکسی طیامق گزکسی سپر ایده‌رك قارشیلامق. ۲. رد ودفع ایتمك، مقابله ایتمك.

گوکسلی ص. گوکسی گکیش: گوکسلی آدم، آت.

گوگل س. ۱. انسانك حسیات مرکزی، یورکك معنوی جهتی، قلب، دل، فؤاد: گوکلم ایستیور؛ گوکلمه تأثیر ایتدی؛ گوگل اختیارلاماز. ۲. مج. طویغو، حس، تأثیر : او آدمده گوگل یوقدر. ۳. محبت، شفقت، سوکی، مهر : گوگل ویرمك، باغلامق. ٤. عشق، علاقه، ابتلا : گوگل چکیور؛ گوگل بلاسی. ٥. ایستك، آرزو، هوس، میل، خواهش: اوقومغه گوکلی یوقدر؛ اوکتابده گوکلم قالدی؛ گوکل ایله، گوکلسز ایشلیور. ٦. رضا، موافقت : بردرلو گوکلی اوله‌مدی؛ بن اونك گوکلنی ایدرم. ۷. جسارت، جرأت، شجاعت. [بومعنا ایله یورك دها مستعملدر.] ۸. کبر، غرور، تعظم، تکبر : او آدمده هیچ گوگل یوقدر، پك گوکلسزدر. ۹. اخلاق، سیرت، طبیعت، حسیات : گوکلی گوزل آدم؛ اونك گوکلی کیمسه‌ده یوقدر. ۱۰. خاطر : گوکلنی آلمق، یاپمق؛ گوکل قیرمق. ۱۱. معده : گوکلم بولانیور؛ اویمکی گوکلم آلمدی. || گوکل آچلمق = انشراح، کشایش خاطر کلمك؛ گوکل آچیقلغی = انشراح، کشایش خاطر. || گوکل آلمق = خاطر یاپمق، ممنون ایتمك، تلطیف ایلمك. || گوکل اکنجه‌سی = دلارام، دلفریب. || گوگلی اولمق = راضی اولمق، رضا ویرمك، موافقت ایتمك. || گوکلنی ایتمك = قاندیرمق، ارضا ایتمك. || ایکی گوکل بر اولمق = سوشمك، معاشقه ایتمك. || گوکل بولاندیرمق = یورك بولاندیرمق، غثیان کتیر.

ملك. مج. شبهه‌یی دعوت ایتمك. || گوكل بولانتق = یورك بولانمق، معده بوزلمق، غثیان ایده‌جكی كلمك. مج. شبهه‌لنمك. || گوكل بوللغی = قناعت، گوز طوقلغی. || جان و گوكلدن = عن صمیم القلب، كمال آرزو ایله. || خاطر گوكل = التماس، برینی ممنون ایتمك ایچون عدالت و حقانیتدن آیرلمه. || گوكل خوش اولمق = ممنون و خشنود اولمق. || گوكل خوشلغی = ممنونیت، خشنودلق. || گوكلدن = قلباً، آرزو ایله، ایستیه‌رك. || گوكلدن قوپمق = بر صدقه و یا اعانه ایچون كندیلكندن ویرلمك: هر كس گوكلندن نه قوپارسه ویرر. || گوكل طارلغی = حزن، كدر، اضطراب. || گوكل قالمق، قیرلمق = خاطر قالمق، منفعل و منكسر اولمق. || گوكلی قره = بدخواه، بداندیش، یوركی فنا. || گوكل قیرمق = خاطر بوزمق، منفعل و منكسر ایتمك. || گوكلنجه = آرزوسنجه، ایستدیكی كبی: گوكلنجه كیتمك؛ ایشلر گوكلنجه كیدیور.

گوكلسز { ص. كبرسز، متواضع. = ح. ایستمیه‌رك، آرزوسز، كرهاً: گوكلسز ایشلیور؛ گوكلسز اوقونان درسدن هیچ بر استفاده اولنماز.

گوكلسزلك { ـ. ۱. كبرسزلك، گوكل آلچاقلغی. ۲. آرزوسزلق، كرهاً ایش كورمه.

گوكلشدیرمك { فت. ۱. كوك طوتدیرمق، كوك صالدیرمق. ۲. مج. یرلشدیرمك، تأسیس ایتمك: تمللشدیرمك.

گوكلشمك { فل. ۱. كوك طوتمق، كوك صالمق. ۲. یرلشمك، تأسس ایتمك، دائم اولمق: بو ایكسوروك بنده گوكلشدی.

گوكلك { ـ. ماویلك، ماوی رنك.

گوكللی { یا گوكللو. ص. ۱. كندی خواهش و آرزوسیله بر ایش كورن، مجبوری اولمیان. ۲. قرعه افرادندن اولمدیغی ویا قرعه‌سی اصابت ایتمدیكی حالده كندی آرزوسیله عسكر یازیلان: گوكللی عسكر. ۳. كبرلی، متعظم: قیز گوكلیدر. اونی قوجه‌لغه قبول ایتمز. = ـ. كندی ایستكیله و مجبور اولمدیغی حالده یازلمش عسكر: گوكللیلر چوق غیرت ایتدیلر؛ گوكللیلرك تعلیمنه مأمور اولمشیدی. || آلچاق گوكللی = كبرسز، متواضع.

گوكلمك { یا گوكله‌مك. فت. ۱. (مندر و شلته‌یی) دیكیشله ایخلامق، ایچنده‌كی اوت ویا یوك اوینامامق ایچون هر بر قاریش مسافه‌ده سجیم و سائره ایله بر صاغلام دیكیش اورمق. ۲. (تللی سازی) قورمق، كوك ایتمك. ۳. كرزمه ایدیلن قیراج یرك آغاج وچالی كوكلرینی چیقارمق. ٤. اینجه صاج اوركیلرینك هر اوچ دردینی بر یره صارمق، كوكله ایتمك.

گوكلنمك { فل. ۱. (آغاج) كوك طوتمق، كوك صالمق، گوكلشمك. ۲ یرلشمك، تملشمك، پایدار اولمق: كندیسی اوراده گوكلندی.

گوكلی { ص. كوكی اولان، كوك صالمش: گوكلی آغاج، فدان.

گوگم { ـ. ۱. خشبی سرت بر اوفاق آغاج. ۲. بو آغاجك ویردیكی اریكه مشابه ماوی میوه. با: گوگوم.

گوكن { ـ. ۱. نباتاتك فیده محلی، تخم اكیلوب فدان اولدقلری یر، فیده‌لك، فدانلق. ۲. مج. محل اصلی، وطن، منشأ. || گوكننده بیومك = وطنندن خارجه چیقمامق، دنیا كورمه‌مك، دنیادن بیخبر اولمق.

گوكنار { ـ. آق چام آغاجی.

گوگنده { ـ. مزین و ملبس چنكی.

گوگنلمك { مج. اعتماد و اطمئنان اولنمق: اوبله آدمه گوگنلمز؛ راست كلن آدمه گوگنلیرمی؟

گوگنمك { فل. [زبانزدی: گزونمك] ۱. طیانمق، اعتماد، استناد ایتمك، بر بنه ویا بر شیئه طیانوب راحتلانمق، مغرور اولمق، اغترار ایتمك: بن سزه گوگندم؛ شمسیه‌مه گوگنه‌رك او یاغمورده طیشاری چیقدم؛ المده‌كی صوپه‌یه گوگنه‌رك كوپكدن قاچمدم. ۲. كوز كسمك، گوزه كسدیرمك، بجره‌جكنی درك ایتمك، مغرور اولمق: سز او قدر گوگنمیكز.

گوگنمه { ـ. گوگنمك فعلی. با: گوگنمك.

گوگنیش { ـ. گوگنمك فعلی و طرزی.

كوكورت { ـ. [فا. « كوكرد » دن. « ت » « د » سى تحريك اولندقده « د » اولور.] معروف صارى مادهٔ معدنيه كه توز وپارچه حالنده اولوب طبده وصنايعده مستعملدر، كبريت ؛ كوكورت چيچكى = مصفاسى.

كوكورتلى { ص. كوكوردى حاوى، كوكورتله ياپلمش: كوكورتلى صو = كوكوردى حاوى معدن صويى ؛ بروسه‌نك كوكورتليسى.

كوكوس { كوكوسلك وسائره) با: كوكس وسائره.

كوكول { ـ. دايك ايك قوزه‌ى.

كوكوم { ـ. [زبانزدى: كوم] ١. صو طاشيمغه و آتشده ايصيتمغه مخصوص باقيردن بيوك و بر قوليلى آغزى طار قاب: بر كوكوم صو ؛ مطبخك كوكوملرينى طولدبرمق. ٢. او شكل و بيچمده كوچك، باقيردن كوكوم شكلنده ابريق: قهوه كوكومى؛ تعلبى كوكومى؛ آصمه كوكوم.

كوكومتول { ص. ماويجه، ماويمسى.

كوكون { ح. با: كوكين.

كوكه { ـ. [زبانزدى: كوزه] بوغلى قاشلره وكوركاره مساط اولوب بونلرى دلن كوچوجك بر بوجك: بو چوخه‌يى، كوركى كوكه ييمش. || آغاج كوكه‌سى = آغاجى دلن قورت جنسى. || كوكه اوتى = بر جنس نبات. || كوكه يميكى = كوكه‌دن قاشده پيدا اولان دليك.

كوكه { ـ. برجنس اسكى حرب گميسى.

كوكى { يا كوبكو، كويكى. ـ. ١. اولنمكده اولان ارككك، كاين مقابلى، عروس: كوكى اولمق؛ كاين كوكى؛ كوكى كاينك قولتوغنه كيردى. ٢. بر آدمك قيزينى ويا قيزى مقامنده اولان متعلقاتندن بر قيزى تزوج ايتمش اولان آدم، داماد، صهر: فلانك كوكيسى؛ او بنم كوكيمدر. || كوكى اوتى = برجنس نبات، مرزنجوش. || ايچ كوكى = قاريسنك اوينه كيدن داماد. || ايچ كوكيندز حالليجه = فنا حالده، مضطرب. || كوكى فنارى = كاكنج دينلن نبات.

كوكير { ـ. با: كه‌كير.

كوكيك { ـ. هندبا.

كوكيلك { ياكوبكولك. كويكيلك ـ. ١. كوكى حالى، اولنمكده اولان آدمك حالى. ٢. داماداق، صهريت.

كوكين { ح. كوكندن، تملندن، اساساً.

كول { ـ. بانان اودون وسائره‌دن قالان توز، رماد، خاكستر. || كول باصدى = با: كولباصدى. || كول رنكى = قورشونى و سنجابى رنك: كول رنكنده بر چوخه. || كول صويى = چاشير ييقامق ايچون كول ايله قايناتدقلرى صو. || كول كدييى = صوئوقدن چوق قورقان، آتش باشندن آيريلميان آدم، مسكين. = ص. ١. كول رنكنده، قورشونى، سنجابى: بكزى كول اولدى. ٢. يانمش، محروق: قوجه بنا ايكى ساعت ايچنده كول اولدى. ٣. خراب، مضمحل: او فامليا كول اولدى؛ قاردن كول اولدى.

كول { ـ. بيوك طورغون صو، بحيره: آبولونيه كولى، وان كولى، اشقودره كولى. || مج. صويى چوق ير، صو باصان ير: ياغموردن اورته‌لق كول اولمش، كول كسلدى. || آجى كول = صويى طوزلى كول. || كول آياغى = كول صوينك فضله‌سنى دكيزه ويا بر ايرماغه آقيدان چاى. || كول اوتى = صارى نيلوفر. || كول باشى = كول صوينك منبعى، پيكارى. || كول كستانه‌سى = آخله نوعى.

كولباصدى { ـ. آتشك اوزرنده استاره‌ده پيشمش ات پارچه‌سى و على الخصوص بل كيكى اوجنده‌كى ات: كولباصدى پيشيرمك؛ قويون، صيغير كولباصديسى. || صحن كولباصديسى = صحنده كندى ضويله پيشوب قيزارمش ات.

كولباصدلق { ص. كولباصدى‌يه يارار: كولباصدلق ات.

كولجر { ـ. بوغدايه عارض اولوب دانه‌سنى تغييرايدن وبتون اونى بوزان بر علت، دليجه.

كولجه { ـ. ١. اريدلوب تصفيه اولنمامش معدن، طو-

براقدن چیقدیغی حالده بولنان معدن: دمیر، آلتین کولچه‌سی. ۲. بیوك پارچه صورتنده دوکلمش معدن: بش اوقه‌لق بر کولچه آلتین. ۳. اثواب و سائره ده صیرمه وسائره ایله ایشلنن شمسه.

کولخان { کولخانی. با: کلخان وسائره.

کولدور { مه. بیوك سسله ایدیلن شماته و ولوله‌یی تقلید و تصویر ایدوب اکثریا اتباعاً قوللانیلیر: پالدیر کولدور ایچری‌یه کیردی.

کولدیرمك { فته. کولمه‌سنی موجب اولمق، کولمکه مجبور ایتمك، ایشیدنك ویا کورنك کولمه‌سنی جلب ایده‌جك بر سوز سویلمك ویا بر ایش یاپمق: اقشام بزی چوق کولدیردی. || کندینه کولدیرمك = کندینی مسخره ایتمك: کندینه عالمی کولدیریور.

کولر { ص. کولیجی، کولن، مسرور، خندان، شادان، آچیق، انشراحلی: کولر یوز. || یوزه کولر = منظره‌سی کشاده خاطر ویرن، انشراح درونی موجب: یوزه کولر بر رنك، برقماش. || یوزی کولر، کولر یوزلی = کشاده رو، بشوش.

کولش { کولشمك. با: کورش، کورشمك.

کولش { ـ. با: کوایش.

کولشمك { فشه. برالکده کولمك، بر برینی کولدیرمك، شاقه‌لاشمق، لطیفه‌لشمك.

کولك { ـ. قولبلی دریك کردل، یوغورت وبال وسائره قومغه مخصوص تخته‌دن قولبلی قاب.

کولك { ـ. کولك طائفه‌لانمسی، تلاطم، تموج.

کولك { یاخود کوله. ـ. صولاق یرلرده حاصل اولان تاتارجق کبی اوفاق سیوری سیکك.

کولکن { ـ. با: کورکن.

کولکه { ـ. ۱. برجسمك ضیایه مانع اولمسیله قراکلقجه براقدیغی یر که او جسمك شکل و صورتنی کوستریر، ظل، سایه: آغاج، او، آدم کولکه‌سی. ۲. رسمده کولکه‌یی تصویر ایدن آچیق سیاه بویا: چینلیلرك رسملری کولکه‌سزدر. ۳. حمایه، تصاحب، وقایه: اونك کولکه‌سی آلتنده در. || کولکه آلتی = سایه‌بان. || کولکه ایتمك، ویرمك = ضیایه مانع اولمق. || کولکه‌سندن قورقمق = پك قورقاق اولمق.

کولکه‌لك { ـ. کولکه آلتنده بولنان سرین محل.

کولکه‌لندیرمك { فته. ۱. کولکه ایتمك، کولکه آلتنده بولندیرمق: شو فیدانلری کولکه‌لندیرملی؛ او آغاج بزی نه کوزل کولکه‌لندیر یوردی. ۲. رسم ویا یازی‌یه کولکه مقامنده الکه یاپمق.

کولکه‌لنمك { فل. ۱. کولکه آلتنه کیرمك، کولکه الکده اوتورمق، تظلل ایتمك: برچنارك آلتنده کولکه‌لندك. ۲. (رسم ویازی) کولکه مقامنده الکه پیدا ایتمك.

کولکه‌لی { ص. ۱. کولکه‌سی اولان: کولکه‌لی باغچه؛ کنیش کولکه‌لی آغاج. ۲. کولکه مقامنده الکه‌لری اولان (رسم، یازی).

کوللمه { یا کولله‌مه. ـ. اوزومه عارض اولان بر خسته‌لق که دانه‌لرك قراروب منطار پیدا ایتمسندن عبارتدر: کوللمه اولمامق ایچون باغه کوکورت سرپلمك اقتضا ایدر. || آق کوللمه = آغاجلره عارض اولان خسته‌لق نوعی.

کوللنمك { فل. (صولر) بریکوب کول اولمق: اووه‌نك اورته‌سنده صولر کوللنمش.

کولله { ـ. با: کله.

کوللی { ص. کول ایله قاریشیق، کوللی حاوی: کوللی صو = چماشیرده قوللانیلان کول صویی.

کولمز { ص. عبوس، موزی: یوزی کولمز = عبوس الوجه.

کولمسه‌مك { فل. و:

کولمسیمك { فل. کولر کبی اولمق، آز کولمك، تبسم ایتمك.

کولمك { فل. ۱. انسانه مخصوص اولان بر حس ایله قاه قاه دیه‌رك سسله

ويا سسسز واكثريا آغزى آچەرق وديشلرى كوسترەرك برحركت مخصوصەدە بولنمق، ضحك، خندە ايتمك : بونى ايشيدنجە، كورنجە كولدى؛ بو آدم دائما كولر؛ چوق كولدك. ٢. سوينمك، اكلنمك، جنبش ايتمك : احبابجە كولوب اوينادق؛ كولدك اكلندك. ٣. استهزا ايتمك، بريلە اكلنمك، برينى مسخرەيە آلمق : بوسوزى هربردە سويلە سكا كولرلر؛ حالنە عالم كولر؛ هركس كولر او صحيح ظن ايدر. ٤. ممنون و مسرور اولمق، تسلى بولمق : او بيچارە يتيملر دە كولسين. || بركوز كولمك = كدرلە قاريشيق كولمك. || بيق آلتندن كولمك، صقالە كولمك = پك بللى ايتميەرك كيزليجە كولمك كە بعضا استهزا و بعضا تصديق مقامندە اولور. || قص قص كولمك = كولمكى ضبط ايدەميوب ايستميەرك كسيك برصورتلە كولمك. || قهقهە ايلە كولمك = يوكسك سسلە قاه قاه ديە كولمك. || كورك كورك كولمك = لطيف وآچيق برسسلە كولمك. || يوز كولمك = ممنون ومسرور اولمق، رفاهە نائل اولمق : بوياغموردن زراعك يوزى كولدى. || يوزە كولمك = مرائى ترويج ايچون دوستلق كوسترەرك مداهنە ايتمك : بن اونك يوزينە كولر بو ايشى ياپديرم؛ ينە برايشى واردركە يوزمە كولور.

گولمه { س. كولمك فعلى، ضحك، خندە : اونك برتحف كولمەسى واردر؛ سزك كولمەكزدن اشكيللندم. || كولمە آلمق = كولمك حس وآرزوسنە مقاومت ايدەمەمك، كولمكى طوتەمامق : بنى بركولمە آلدى.

گولُنج { ص. ١. كولەجك، كولنەجك، باعث خندە، شايان استهزا : كولنج برقيافت؛ اوقيافتلە كولنج اوليور؛ كولنج برحالى واردر. ٢. كولر، مسرور، متبسم، صريتقان : كولنج آدمدر.

گولِنمك { مج. ضحك و خندە اولنمق ويا استهزا اولنمق : بوكا كولنمز؛ اويلە كولنمز.

گولوك { س. يوك حيوانى. || تك كميكلى كولوك = قوتلى وصاغلام بيكير.

گولوم { س. كولمە، خندە، ضحك.

كولونك { ياكولنك ياخود كلنك. س. سيورى واوزون دميرلى طاشجى قازمەسى.

كوله { س. قول، چاكر، عبد، بندە، غلام : او فلانك آزاد اولمش كولەسيدر. || (مقام تواضعدە) كولەكز، كولەلرى = قولكز، بندەكز، بن. («كولە زادە» دييوب «بندەزادە» ديملى.)

گوله { س. با : كله.

گولەجَك { ص. شايان خندە، باعث ضحك، تحف، غريب : سزە كولەجك برشى سويليەيم؛ كولەجك برحالدر.

كولەلِك { س. قوللق، چاكرلك، عبوديت، بندكى.

كولەمَن { س. وقتيلە كولەلردن ترتيب وتشكيل اولنان برصنف عسكر، مملوك، مماليك: مصر كولەمنلرى؛ مماليك تركمان، مماليك چراكسە.

گوليجى { ص. كولن، خندە و استهزا ايدن، ضاحك.

گوليش { س. كولمك فعلى وطرز وصورتى : تحف بر كوليشى واردر؛ بو آدمك كوليشى ضدمە كيديور.

كوم { س. ١. كومە، يغين. ٢. كوچك آغيل.

گوم { مە. كوپ كبى طنين انداز برشيئك چيقارديغى سسى تصوير وتقليد ايدر : گوم گوم اوتيوردى، اوربوردى.

گوم { س. ١. كميكلرك آرەسندە بانقين ات. ٢. آغيل. (بومعنا ايلە آناطوليدە مستعملدر.) ٣. با : گوگوم.

گومبور { مە. طوپ سسى كبى بيوك وپك كورلديلى برسسى تقليد وتصوير ايدر، واكثريا مكرر قوللانيلير : طوپلر كومبور كومبور ايديوردى.

گومبوردەمك { فل. بيوك وطنين انداز بركورلدى ايتمك، كورلەمك : طوپلر كومبوردەيوردى.

گومبوردى { س. بيوك وطنين اندازسس، كورلدى، كورلەمە : طوپلرك كومبورديسى.

گومَج { س. آرى پتكى : گومج بالى = اريمەمش بال، شهد رواق. || ابە گومجى = با. ابە گومجى.

گومردنمك { یا گومزوردنمك. و :

گومردەمك { یا گومزوردە. مك: فل. آ
رسلان ودوە كبی بیوك حیوان
بیوك وقورقونج سسله باغرمق:
آرسلان، دوە گومردنیور،
گومردەیوردی.

گومردی { یا گومزوردی. س. آرسلان ودوە كبی
بیوك حیوانلرك ایری وقورقونج
سسله باغرمەلری : اورمانك
ایچندن برآرسلانك گومردیسی
ایشیدیلیوردی.

گومرن { یاخود گومزورن. س. ١. بیان صوغانی،
بیانی صوغان. ٢. سنبل هندی
صوغانی.

گومرك { یا گمرك. س. [ایتا. Commercio (تجا.
رت) دن غلط ر. Κομμέρκι
دن] ١. بر مملكتدن خارجه
كیدن ویا خارجدن برمملكته
كیرن مواد تجاریه واشیاء مختلفه
ایچون اسكله ویا حدود دە آلنان
رسم : گومرك آلمق ؛ گو.
مرك ویرمك؛ گومركی ویرلمش،
اودنمش مال. ٢. بورسمك اخذ
وادارەسی ایشلرینه باقان اداره :
گومرك مأموری، مدیری،
قولجیسی؛ گومرك اصول و
نظامنی بیلیر آدم. [«رسومات»
دها عمومی اولوب مسكرات
وطوز وایپك كبی حاصلات
رسملرینی ده جامعدر.] ٣.
گومرك مأمورلرینك ایش
گوردكلری محل، گمرك اداره
خانەسی : گومركه گیتمك؛ گو.
مركدن چكمك؛ اورادە مكمل
برگومرك یاپلدی. || قره گو.
مركی = حدود بربەدە ویا اسكی
اصول اوزرە اولكە داخلنده
اولان گمرك : قره گومركی لغو
اولندی. (قره گومرك دینه ملی.)

گومركجی { س. گومرك مأموری، مد.
یری : گومركجیلرك كندیلرینه
مخصوص قیافتلری واردر.

گومس { س. (یغین دیمك اولان «گومه» دن می یو.
قسه ر. Κουμάσι یا آرناؤدجه
«توماچ» دن می؟) ١. طا.
وقلرك گیجه یاتدقلری قپالی محل
مخصوص، طاوق آخوری،
قودس. ٢. اوفاق ومسكینانه
اقامتگاه، قوابه، ایزبه : برگو.
مسده اوتوریور؛ باشنی بر گومسه
صوقمق.

گومش { یا گوموش ویا گموش. س. [حفر
دیمك اولان «گومك» دن] ١.
معروف قیمتلی بیاض معدن كه
آلتوندن صكره اولوب اوانی
بتیه وقادین سوسلری وسائره
اعمالنه وسكه ضربنه یارار، فضه
سیم : كولچه گومش؛ ایشلنمش
گومش. ٢. گومشدن اوانی :
گومشلری قالدیردیكزمی :
اسكیدن قالمه چوق گومشلری
واردر. == ص. ١. گومشدن
معمول، سیمین : گومش شمعدان؛
گومش قاشیق چتال طاقمی. ٢.
گومش كبی بیاض : گومش
كردان؛ گومش قول. || گومش
بالغی = آترینه، چاموقه. || گو.
مش سروی = آیك صویه عكس
ایتمەسندن مشاهده اولنان
بیاض یول. || گومش صویی =
براق صو. || گومش گوز = آقچه
حریصی، پارەدن باشقه گوزینه
برشی گیرمین. || گومش یالدیز =
گومشدن بیاض یالدیز.

گومشلتمك { فت. گومش سور. دیرمك، گو.
مشله قاپلاتمق، یالدیزلاتمق ویا
طوناتمق : قاشیقلری، باستونی،
چیغارەلغی گومشلتملی.

گومشلمك { یا گومزشلەمك. فت. گومشله قاپلا.
مق یا یالدیزلامق ویاخود تزیین
ایتمك : شمعدانلری، قاشیقلری،
چكمجەیی، چیغارەلغی گومشلمك.

گومشلی { ص. گومشی اولان، گومشله مزین : گو.
مشلی چكمجه، چیغارەلق،
باستون.

گومك { س. ١. بیغندی كومه، طوب. ٢. عمومك قو.
ششوب باردیم ایتمسی، مظاهرت
عمومیه.

گومك { یا گیومك. فت. ١. دیش
انلریله ویا چوروك
دیشلەازە ازە قوپارمق : دیشسز
قوجه قاری بر پارچه ات آلمش
گویوردی. ٢. دیشلەیصیروب
قوپارمغه چبالامق : آت كنی
گویور. ٣. قویون وصیغیر كبی
حیوانات مجترە اولجه یدیكنی بر
سهولت مخصوصه ایله لقمه لقمه
آغزینه كتیروب تكرار چیكنمك،
گویش كتیرمك : قویون، اینك
گویور.

گوملدروك { س. ١. صیغیر.
لرك بوینلری

آلتندن چکوب بوینندروقلرینه صوقلمش اولان یاریم حلقه شکلنده مقوس آغاج. ٢. بونجوق وچنغراق طاسمه‌سی. ٣. حیوانك بویننده طاسمه کبی حلقه، خالق کردالق.

گوملدی { یا کومبلدی. س. ١. بوستان و اورمانده دالدن یاپیلان بکجی و آوجی قولبه‌سی. ٢. بوستان قورقولغی، اویوك.

گوملك { س. [اصلی دری دیمك اولان «گون» دن گونلك که دری اوزرینه وچیلاق تنه کییلیر.] ١. اثوابك آلتندن کییلوب بدنك یوقاری قسمنی اورتن و اکثریا دیزدن یوقاری قالوب بمضاده آیاغه قدر اوزانان بیاض ویومشاق بزدن چماشیر، قمیص، پیراهن: برطون بر کوملك = یالکز ستر عورت ایچون طون ایله کوملك کییوب اثوابدن عاری اولان؛ ایچ کوملکی = آلتدن کییلان؛ قوله‌لی کوملك، فرنك کوملکی = یاقه‌سی آلتنده کییلوب کوکسیله یاقه و قوللری کورینن وقوله‌ایله اوتیلی بولنانیکی ایجاد کوملك؛ عجم کوملکی = عمله‌نك اثوابلرینی محافظه ایچون اوستدن کییدکاری و اکثریا لاجورد آمریقاندن معمول بولنانایش کوملکی. ٢. زار، اورتی، غشا، قلیف، طبقه: جکر، یورك، بین کوملکی؛ آویزه، صندالیه کوملکی؛ آغاجدن برکوملك آلمق. ٣. بطن: ایکی کوملك جدی فلانجه‌در. || کوملك اسکیتمك = یاشامق. || مج. راند، کوملکی = رانده یلکنك اورتیسی، قلیفی. || کوملکندن چکیرمك = اولادلق ایتمك. || بیلان کوملکی = بیلانك دکیشدیردیکی دری.

گوملکجی { س. قوله‌لی کوملك یاپان و صاتان آدم = ص. کوملکجی قاری.

گوملکلك { ص. کوملك اعمالنه یارایان، بو ایشه مخصوص ویا لایق اولان: کوملکلك بز.

گوملمك { فل. ١. طوپراغك ویا دیکر برشیئك آلتنده قالمق، اورتلمك: بیچاره طاغده قالوب قارك ایچنده کوملدی؛ تخم قومه سرپیلوب کندیلکندن کوملیر. ٢. باتمق، چوقوره کیتمك، درینکلشمك: ضعیفلکدن کوزلری کوملمش. = فج. طوپراغه قونیلوب اورتلمك، دفن اولنمق: فلان کون وفات ایدوب ایرتسی کون کوملدی؛ موتانك کوملمسی شرطدر؛ آغاجك کوکلری کوملمزسه قورور.

گومك { فل. ١. یرك ایچنه ویا دیکر برشیئه صوقمق، باتیرمق، اورتمك: صوثوق یرلرده باغ کوتوکلرینی قیشین کومرلر؛ قازی کسوب قارك ایچنه کومدی؛ اوردك یومورطه‌لرینی کوبره‌یه کوممشیدی. ٢. (اولوبی) مزاره قویوب اورتمك، دفن ایتمك: فلانی نره‌یه کومدیلر؟ وفاتی کونی کومدیلر. ٣. یرك ایچنه صاقلامق، کیزلمك: اسکی زمانده زنکینلر آقچه‌لرینی کومرلردی.

گومه { س. کومك ایشی، دفن. = ص. کوملمش، صوقلمش، قاقلمش: کومه آلتین.

گومور { یا کموز. س. [«کوممك» دن] یاندقدن صکره یره کومله‌رك سوکنمش اودوندن عبارت سیاه برماده که تکرار یاقیلوب منقال ایچنده تسخین ایچون و مطبخده یمك پیشیرمك ایچون قوللانیلیر، فحم: قیشلق کوموری تدارك ایتمك؛ اودون کوموری آلمق؛ کومور یاقمق؛ کومور باشه اورمق؛ کومور قاپغی. || معدن، طاش کوموری = یرك ایچندن معدن حالنده چیقان سیاه ماده که پك زیاده حرارت ویرمکله واپور ولوقوموتیف وماکینه‌ده‌وصوبالرده دخی قوللانیلیر. = ص. سیاه، قپقره: کومور کوزلی؛ کومور صاچلی.

گومورجی { س. ١. کومور یاپوب صاتان آدم. ٢. مج. واپورلرده کوموری قزغانك اوکنه کتیرمکله مکلف افرادکه اونباشی رتبه سنده‌در. = ص سیاه، قره، سیاه اکلی: کومورجی طاوق، تیلکی.

گومورلك { س. اوده قوللانیله‌جق کومورك قونديغی محل، کومور انباری: بو اوك کومورلکی طار.

گوموش { س. با: کومش.

گومه { س. ١. بیغندی، بریکندی: برکومه بوغدای؛ اوتی کومه کومه بیغدیلر. ٢. تپه، کنبد، قله.

گومیجی { س. ص. ١. کومن، دفن ایدن. ٢. بیه‌جکارینی یرك ایچنه کومن بعض قوشلره دینیر.

گون { س. ١. کرهٔ ارض ایله سائر سیاراتك تابع اولدقلری نجم منیرکه سائر نجوم ثابته‌دن فرق آنجق بزه قریبق اولوب بومناسبتله بیوك کورینور وطلوعیله برابر ضیاسنك شدتندن سائر کافهٔ نجوم کورنمز اولور، شمس، آفتاب، مهر: گون‌طوغدی؛ گون باتدی؛ گون کبی آشکار= کالشمس‌عیان. ٢. ضیا، نور: گون گورمز = ضیا آلماز، قرانلق، مظلم. || گون باتیسی= ١. مغرب. ٢. غرب شمالی روزکاری، باتی [غلطی: باطی] || گون بالیغی = دکرمی و اتی لذتلی بر جنس بالیق. || گون دونمك = شمس خط استوایی کچمك ویا مدار سرطانه ومدار جدی‌یه قدر کیدوب کری دونمك: ماردك طقوزنده گون دونر. || گون دونمی = فصول اربعه‌نك باشلری: گون دونمی فرطونه‌سی. || گون طوتلق = کسوف اولمق. || گون طوغیسی و یا طوغوشی [و غلطی: گون طوغریسی]. ١. طلوع. ٢. شرق. ٣. شرق جنوبی روزکاری. || گون طوغمق = ١. شمس طلوع ایتمك. ٢. فرصت اله کچمك، میسر اولمق: کندیسنه گون طوغدی. || گون کچمك = حرارت شمس تأثیر ایتمك. || گون گورمز = ضیا آلماز، قرانلق. — [الیوم بزجه کونش دها مستعمل ایسه‌ده، اصل اسمی گون اولوب، ایراد اولنان تعبیراتده حالا مستعملدر.]

گون { س. ١. کرهٔ ارضك کندی محوری اوزرنده بر کره دونمه‌سندن عبارت یکرمی‌درت ساعتلك زمان، یوم، روز: آی اوتوز گوندر؛ اون گون کچدی؛ بش گون اول. ٢. یکرمی‌درت ساعتلك گونك آیدینلق اولان قسمی که مقدار وسطیسی اون ایکی ساعت اولوب یازین اوزار وقیشین قیصالیر، گوندوز، کیجه مقابلی، نهار، روز. [بو معنا ایله بزجه قوللانلماز اولمشدر.] ٣. زمان، عهد، دور، هنگام: سلطان محمودخان گوننده؛ فلان والینك گوننده او ولایتده امنیت برکمال ایدی. ٤. خوش کچیریلن زمان، اقبال، سعادت، راحت: بیچاره گون گورمدی؛ گون گورمش، گون کچیرمش آدم. ٥. یوم مخصوص، یوم رسمی، یورطی: یارین آلمانیا ایمپراطورینك گونی ایمش؛ دون اسرائیلیلرك گونی ایدی. ٦. وقت، زمان: بر گون زنکین‌ده اولور؛ اونك‌ده گونی وار: گون اولورکه چوق قزانیر. ٧. حال: ایی گون، کوتی گون. || گون آشری [یا آشوری. آشیری] = هر ایکی گونده بر، بر گون اولوب بر گون اولمامق اوزره: گون آشیری کلیور: گون آشیری درس اوقویور. || ایرتسی گون = بر گون صکره. || اولکی گون = دوندن اولکی گون، ایکی گون اول. || ایکی گونده بر = گون آشیری. || برگون، گونك برنده = بر وقت، بر زمان: برگون کله‌جك که...، برگون اولورکه... || بو گون = بولندیغمز گون، الیوم. || بو گونکی گونده = بو زمانده، زمانمزده، بولندیغمز زمانده. || اوبرگون = یارین‌دن صکره‌کی گون، ایکی گون صکره: یارین دکل اوبر گون. || گونلرده بر گون = گونك برنده. || بر گون اول = سرعت ممکنه ایله، ممکن اولدیغی قدر چابوق. || گوندن گونه = گیتدکجه. [گون‌بگون دیمه‌ملی.] || گونی گونه = عینی گون، آره‌ده گون کچیرمکسزین: ایشی گونی گونه گورمك= ایرتسی گونه براقمقسزین، بلا تأخیر. || کچن گون = برقاچ گون اول. || بو گونلرده = بو برقاچ گون ظرفنده. || گون بو گون = تام فرصت وقتیدر.

گون { س. دباغت اولنمش‌دری، هرنوع مشین و سختیان وسائره.

کَون { س‌ذ. ع. ١. اولمه، حدوث، وقوع. ٢. وار اولمه، وارلق، وجود، موجودیت: کون ومکان = عالم‌وجود، موجودات، کائنات: کون وفساد= عالم جسمانی، بر طرفدن وجوده کلوب بر طرفدن محو اولمقدن عبارت اولان دنیای فانی، طبیعت. == ت: کونین = ایکی عالم، عالم مادی ایله عالم معنوی، دنیا وآخرت؛ سیدالکونین = سید الثقلین، فخر کائنات (صلعم) افندمز.

کون { س. فا. مقعد، قیچ.

گون { س. [فارسیدن مأخوذ] ۱. رنك، لون : گل گون = کل رنکنده. ۲. درلو، نوع : دیگر گون = باشقه درلو. || گوناگون = ۱. درلو درلو، نوع نوع : اقمشهٔ کوناکون. ۲. رنك رنك، آلاجه : بوقلمون کبی کوناکون. || دیگر گون = ۱. باشقه درلو، مبدل، متغیر. ۲. بوزوق، پریشان : حالم دیگر گون اولدی.

گونا { یاخود گونه س. درلو، نوع : برگونا، برگونه = بردرلو، بروجهله ؛ [وجهلهٔ منفیه‌ده] هیچ برصورتله ؛ بوگونا، گونه = بو درلو، بویله.

گونان { س. یازین صویی قورو. یان گولجك، کوچك گول، طورغون صو.

گوندَر { س. ۱. اوجنه برشیٔ طاقیلان اوزون صوپه، صیریق : مزراق، بایراق، سنجاق کوندری ؛ ماثونه‌جی کوندری = ماثونه‌یی یوروتمك ایچون قیی‌یه ویا صویك دیبنه طیادقلری صیریق. ۲. چفت سوررکن اوکوزلری دورتدکاری اوجی ایکنه‌لی اوزون صوپه، اوکندیره. ۳. بح. کمیده سنجاق چکمك ایچون قیچ طرفنه مرکوز دیرك.

گوندَرتمَك { فت. ارسال واسبال ایتدیرمك.

گوندَرِلمَك { فج. ارسال، اسبال، بعث اولنمق : بومال اجنبی مملکتنه کوندریله‌جکدر ؛ بو کتاب بکا احبابك بری طرفندن کوندرلدی.

گوندَرمَك { فت. [اصل ترکجه‌ده کری دونمك و اکریلمك دیمك اولان «گونمك» فعلنك متعدیسیدر.] یوللامق، صالمق، ارسال، اسبال، بعث ایتمك : پدرمه برمکتوب، برهدیه گوندردم ؛ اوغللرینی مکتبه گوندریور ؛ خبر، سلام گوندرمك. || ایلری گوندرمك = سورمك، تقدم ایتدیرمك. || ایچری گوندرمك = صوقمق، ادخال ایتمك. || گری گوندرمك = رد واعاده ایتمك.

گوندَرمه { س. یوللامه، صالمه، ارسال، اسبال، بعث.

گوندَریش { س. کوندرمك فعلی وطرزی : کیجه وقتی خبر کوندریشی.

گوندوز { س. گونك آیدینلق اولان یعنی کونشله تنویر اولنان قسمی، کیجه مقابلی، نهار، روز : خط استوایه قریب یرلرده گوندوز ایله کیجه دائما مساوی کیبدر ؛ قطبلره تقرب ایدلدکجه یازین کوندوز وقیشین کیجه پك اوزایوب اوچ آی متمادیاً کوندوز ویا کیجه اولان یرلرده واردر. = ظز. گوندوز وقتی، گوندوزین، نهاراً : گوندوز چالیشوب کیجه استراحت ایتمك دها ایيدر. || گوندوز صفا = برجنس چیچك که گوندوزین آچیلوب کیجه قپانیر. || گوبه گوندوز = ایجه گوندوز اولدقدن صکره، بعدالفجر. || کیجه گوندوزین = گوندوزین وکیجه‌لین، لیل ونهار، شب وروز، دائما : گیجه گوندوز چالیشیر ؛ گیجه گوندوز یوریدك.

گوندوزلِك { ص. گوندوزه مخصوص : گوندوزلك قیافت ؛ گوندوزلك اثواب.

گوندوزلی { ص. گوندوزین واقع اولان. || گیجه‌لی گوندوزلی = کیجه کوندوز، دائمی صورتده : کیجه‌لی کوندوزلی چالیشه‌رق شو کتابی بیتیردم.

گوندوزین { ظز. گوندوزوقتی، نهاراً : گوندوزین اویومغی سومم ؛ صیجاق یرلرده گوندوزین یولجیلق اوله‌ماز.

گونده { س. ۱. آیاق باغی، کوستك. بوقاغی : طوغانك آیاغنده کونده وار ایدی. ۲. طوزاق، قپانجه : کونده‌یه دوشمك. ۳. پوصو، کمین : کونده‌دن آتمق = اغفال ایله یاکاش حرکت ایتدیرمك.

گونده‌لِك { س. ایشجیلرك برگونلك ایش ایچون آلدقلری اجرت، یومیه : بوراده رنجبرك گونده‌لکی قاچ غروشدر؟ اوسته گونده‌لکی ؛ گونده‌لکله چالیشیور.

گونده‌لِکجی { س. ص. گونده‌لکله یعنی یومیه ایله چالیشان آدم، رنجبر، عمله، ایرغات : کونده‌لکجی قوللانیور ؛ کونده‌لکجی آدمدر.

گونده‌لِکلی { ص. کونده‌لکله، یومیه ایله چالیشان : کونده‌لکلی رنجبر.

گونَش { س. [اصلی : گون، گونش، چ. قویاش] ۱. بولندیغمز کرهٔ ارض ایله سائر

سياراتك تابع اولدقلرى نجم كه بزه قريبى جهتيله پك بيوك كورينوب طالع اولدقده سائر نجوم كورنمز وكوندوز اولور، گون، شمس، آفتاب، مهر، خورشيد: كونش طوغمق، چيقمق = طلوع ايتمك؛ كونش باتمق = غروب ايتمك؛ كونش طوتلمق = منكسف اولمق. ۲. الماس وخرج و سائره‌دن كونش كبى اطرافى شعاعلى رسم و شكل و چيچك. ‖ آقشام كونشى = ترنجى قزيل رنك. ‖ كونش اورمق = چارپمق، بچمك = تأثير ايدوب خسته ايتمك. ‖ دكيز كونشى = دكيز ممه‌سى كبى برنوع نبات بحرى. ‖ كونشى بالچيقله صيوامق = ظاهر وعيان برشيى ستر واخفا وانكاره چاليشمق. ‖ كونش كبى = ۱. پارلاق، تابان، رونقلى. ۲. ظاهر، عيان، آشكار.

گونشلتمك { فت. كونشه كوستره‌رك وكونشه قارشى سره‌رك قوروتمق.

گونشلنمك { فل. لج. ۱. كونشه سريلوب قورومق. ۲. كونشك قارشيسنده اوتوروب ايصنمق.

گونك { س. با: كنك.

گونكوزلمك { يا كونكوزله‌مك. فل. اويقوباصمق، كوشمك، اويقودن سرسم اولمق، صيزمق.

گونكه { س. قالين طالاش، اينجه يونقه.

گونكى { ص. بركونه مخصوص اولان، بركون واقع اولان. [ياالكز قوللانلميوب، آتيده‌كيلر كبى تركيبانده مستعمل‌در:] بوكونكى، اوكونكى، كچن كونكى.

گونلك { ص. ۱. كونه مخصوص ويا لايق و متناسب وكافى اولان [بودخى ياالكز قوللانلميوب، آتيده‌كيلر كبى تركيبانده مستعمل‌در:] بر كونلك ايش؛ بش كونلك يول؛ بوكونلك بو قدر كافيدر. ۲. عمرى شو قدر كوندن عبارت اولان؛ شو قدر كون اسكيمش اولان، شو قدر كون اول ياپلمش و يا وجود بولمش اولان: قرق كونلك بر چوجق؛ اوج كونلك ات؛ اون اون بش كونلك بر مزار.

گونلك { س. رايحه‌سيچون ويا محلك عفونتنه غلبه ايتمك ايچون ياقيلان صمغ جنسى، بخور، كندر، لبان: كونلك ياقمق؛ كونلك قوقوسى.

گونلك { س. با: كوملك.

گونلمك { يا كونله‌مك. فل. كونى كچرمك، بركون قالمق، بركون طورمق.

گونمك { يا كوزومك. با: كوكنمك.

گونه { س. فا. با: كون.

گونى { يا كونو. س. قيصقانمه، حسد، غبطه، قيصقانج. مر.

گونيلمك { يا كونوله‌مك. فل. قيصقانمق، حسد و غبطه ايتمك. مر.

گونين { سد. ت. عر. فد: كون. با: كون.

گونيه { س. [يو. Γωνία = زاويه] كوشه اولچيسى، كوشه‌لرك قائم اولوب اولمديغنى آكلامغه و دوزلدوب طوغرولتمغه مخصوص دمير وياتخته‌دن مهندس و دوالكر و ديوارجى وسائره آلتى: كونيه طوتمق؛ كونيه‌سنه كتيرمك؛ شو كوشه كونيه‌سنده‌ميدر؟ ‖ شاقوللى كونيه = طوبوغرافيا آلتى.

گوژ { كوورجين، كوزومك، كووه و سائره. با: كوكه، و سائره.

كوه { س. فا. طاغ، جبل: كوه قاف = قاف طاغى.

گوهر { س. فا. ۱. الماس، جوهر، جواهر: دروكوهر. ۲. برشيئك اصلى و مايه‌سى، جوهر. ‖ كوهرريز = جواهر آقيدان، طاغيدان؛ و مج. كوزل سوزسويلين. ‖ كوهرنثار = جواهر سرپن؛ و مج. فصيح، نطوق.

گوهرچله { با: كمرچله.

كوهسار { س. فا. و:

كوهستان { س. فا. طاغلق ير.

كوهيلان { س. با: كحيلان.

كوى { س. متمكن انسانلرك اقامت ايتدكلرى اولرمجموعنك كوچكى كه قصبه‌دن فرق خانه‌لرينك آزلغيله برابر چارشى و بازارى اولمامسى و اهاليسنك اكثريا زراعتله مشغوليتلرى

جمتيله تارله و چاير و باغ وباغچه و آخور وآغيل كبى شيئلرله قاريشيق اولمسيدر، قريه ، رو. ستا ، رستاق : كوى خلقى ؛ كو. يده اوتورمق ؛ كوى امامى ؛ كوى مكتبلرى.

كوى { س. فا. طوپ ، يووارلاق شئ ، اويون طوپى ، كوى وچوكان = جريد اويونى.

گُوَى { س. با : گوكى ، گوبگى.

گوى { ص. فا. با : گو.

گويا { ح. [فارسيدن] ١. صا. نكه ، سوزده . [باشقه. سنك تصديق اولنمايان اساسسز سوزى نقل اولنوركن قوللا. نيلير :] گويا بو ايشى كنديسى گورمش ؛ گويا بن سزه خبر ويرمشم. ٢. ظن ايدرسك كه، ايمش كبى : فونوغرافدن سسنى ايشيدنجه گويا كنديسى حاضر ايمش كبى كليور ؛ رسمنى گورن گويا كنديسنك قارشيسنده ايمش كبى اولور. — اسكى طرز افاده ده بعضاً « كه » اداتيله برابر قوللانيلير : گويا كه هوايه اوچمش.

گويا { ص. فا. سويلين ، لقردى سويلر ، قائل ، متكلم : حضرت عيسى بشيكده گويا اولدى.

كويداش { س. ص. بر كوى اهاليسندن اولان، كويلى : او بنم كويداشمدر.

كويدركى { س. چوق ياناربر جنس چيبان، آتش چيبانى.

گويش { ياخود كيويش . س. ١. حيوانات مجترەنك يدكلرى شيئى بعده تكرار آغزه كتيروب يكيدن چيكنەملرى ، جره : دوه دخى اينك وقويون كبى گويش كتيرر. ٢. مج. اختيار لرك چگەسى غير اختيارى ديترمه. || آغز گويشى = ورد زبان.

گُوَبكى { يا گوبكو. با : گوكى.

كويلى { س. ص. ١. قريه اها. ليسندن اولان، سكان قرا : كويليلر شمدى اوراقله مشغولدرلر ؛ كويلى دائما قصبه. ليدن قبا اولور. ٢. ديكريله بر كويدن اولان : كنديسنك بر كويليسى كلمش. ٣. مج. قبا، نازك و ظريف اوليان ؛ خويرات || بزم كويلى ! مقام استهزاده « همشهرى ! » معناسيله مستعملدر.

كويليلك { س. ١. قريه اها ليسندن اولان آد. مك حالى ، قريەده ساكن اولمه : كويليلك مانع تحصيل دكلدر. ٢. مج. قبالق ، ظرافت فقدانى. ٣. وطنداشلق ، همشهريلك.

گويمك { يا گوكمك . فت . يانقى، آلازلانمق ، آتشده قرارمق. مر.

گويندرمك { فت. ١. ياقق ، آلازلاندير. مق. ٢. (ميوه و سائرەيى) اولديرمق، كاله ايرديرمك. مر.

گوينده { ص. فا. سويلين، قائل، متكلم.

گوينمك { فل. ١. يانمق، آلا. زلانمق ، آتشده قرارمق . ٢. (ميوه) اولمق، كاله ايرمك. مر.

گوينوك { س. ١. اوفاق سوت قابى. ٢. قيلدن يوغورت طوربەسى. ٣. آربه طوربەسى.

گوينوك { س. ١. يانمش شئ. ٢. قابنايان شيئك كوبوكى. ٣. مج. يانيق، كدر، يأس، سوز وگداز. ٤. تق. صيتمه، حما، نوبت. مر.

كَه { وكه. با : كاه وگاه.

كُه { وكهسار. با : كوه وكوهسار.

كِه { حر. ١. [فارسيه تقليدا قوللانيلوب اصل تورجمەسى « كيم » در] مصدريت معناسنى افاده ايدوب عربيده « ان » (مشددة مفتوحه) كبى بر جملەيى ديكر برفعلك مفعولى و سائرەسى حكمنه قور : بكاديدى كه يارين كله جكدر = يارين كله جكنى سويلدى ؛ كنديسنه تنبيه ايتدم كه كيمسەيه سويلمسين = كيمسەيه سويلەمسنى تنبيه ايتدم. ٢. غايه ونتيجه بيان ايدوب مابعدينك ماقبلنه مربوط ومتعلق اولديغنى گوسترير، تاكه، حتى : الملى براق كه يازى يازەيم ؛ قپودن چكل كه گچەيم ؛ سرمايەسى يوق كه تجارت ايتسين. ٣. سببيت بيان ايدر، زيرا، چونكه : آلدانماكه شاعر سوزى البته يالاندر. [بو معنا ايله استعمالى اسكيمشدر.] ٤. تفسير بيان ايدوب ماقبلنى مابعديله شرح وايضاح ايدر و اسم موصول مفهومنه تقرب ايدر : وقتاكه دولت عثمانيه تأسس ايتدى ؛ بروقتده كه بن جانمله اوغراشيوردم كنديسنه حرمت ايتمدم ديه گوجنمش. —

توقيت بيان ايدوب فعلك صيغهٔ
التزاميه سيله قوللانيلان : «انسان
كه عشقه دوچار اوله (عشقه
دوچار اولنجه) عقل و رأيى
الندن كيدر» كبى تعبيرلر پك عجمانه
وتركنلرك فارسىيه تابع شيوه‌سنه
مخصوص اولوب اليوم متروكدر.
[آتيده‌كى اسم موصولدن و
«كى» اداتندن تفريقى الزمدر.]
|| چون، بل، كاش، مادام اداتلريله
برلشه‌رك مركب اداتلر تشكيل
ايدر : چونكه، بلكه، كاشكه،
مادام كه كبى. مركبلرينه باق.
|| بعض كلمه‌لره ده الحاق اولنه‌رق
فعل اسنادينك تقديريله تعبيرلر
تشكيل ايدر : احتمال كه بوكون
كلسين = احتمالدر، محتملدركه ...؛
جائزكه = جائزدركه وساره.

كِه { ك. [فارسى يه تقليداً قو.
للانيلوب تركجه‌سى «كيم»
در.] اسم موصول كبى قوللا.
نيلوب آلتنده‌كى جملهٔ موصوله
ايله برابر صيغهٔ صله ويا اسم فاعل
واسم مفعول يرينى طوتار : بر
آدم كه نصيحت ديكله‌مز هيچ بر
وقت فلاح بولماز = نصيحت
ديكله‌مين آدم ؛ او آدم كه دون
اوينه كيتدك بوكون بزه كلمش =
دون اوينه كيتديكمز آدم ؛ بر
كون كه چوق چاليشمشيدم = چوق
چاليشمش اولديغم بر كون.

كِهانت { سذ. عر. اسكى عبرا.
نيلرده وسائر امم قديمه
ده بعض روحانيلرك ومخصوص
آدملرك وسائط مختلفه‌يه مراجعت
ادعاسيله غائبدن خبر ويرملرى :
اسلامده كهانت ممنوع و
حرامدر.

گُهَر { س. فا. باق : گوهر، جوهر.

كَهرُبا { س. فا. [كه = صمان.
ربودن قاپمق. — تر.
زبانزدى : كهربار، ودها غلطى :
كهلبار] بالطيق سواحلى جهتلرنده
وسائر بعض طرفلرده چيقان
قيمتليجه بلغمى برطاش كه جيغاره.
لق وچبوق اما ه‌سى وتسبيح و
سائره ياپيلير والكتريق قوتى
حائز اولوب قيل وسائره‌يى
اوزاقدن قاپار، قيل قپان؛ سياه
كهربا = بونك سياه جنسى. ==
ص. كهربادن معمول : كهربا
تسبيح. [بكى اصطلاحات فنيه‌ده
يونانجه بومعنايه كلن «الكتريق»
كلمه‌سنى ترجمه ايچون «كهربائى»
و «كهربائيت» كبى غلط فاحش
تعبيرلر ايجاد ايتمشلرسه‌ده،
الكتريق كلمه‌سنك استعمالى
مرجحدر.]

گُهَربار { ص. فا. [كهر = الماس.
باريدن » ياغدرمق]
جواهر ياغديران، پك نافع و
مفيد.

گُهَرپاره { س. فا. الماس پارچه.
سى.

گُهَرپاش { ص. فا. جواهر صا.
چان، سربن.

گُهَرچِله { س. كولجه حالنده
معروف بر مادهٔ معد.
نيه كه باروت اعمالنه يارايور.

كَهف { سذ. عر. ج : كهوف.
١. اين، مغاره، غار.
٢. مج. صيغينه‌جق ير، ملجأ،
ملاذ. ٣. ط. تش. مغاره كبى
اويوق يركه طبيعى ويابر مرضدن
حاصل اولور : كهف رئه = ورمدن
آق جكرده آچيلان اويوق. ||
اصحاب كهف = طول مدت بر
مغاره‌ده اويومش اولان مشهور
يدى كشى ايله بر كوپكلرى.

كَهكَشان { س. فا. [كه = صمان.
كشان = چكنلر]
كوكده‌كى صمان اوغريسى، مجره،
حاجيلر يولى.

كَهل { ص. عر. ث : كهله. كمالى
بولمش، سن كماله ايرمش
اولان، اوتوز ايله اللى ياشلرى
آره‌سنده بولنان، كامل (آدم).

كَهله { س. بيت : كهله طوتمق؛
باش كهله‌سى.

كَهله لنمك { فل. بيتلنمك، بيت
طوتمق.

كَهله لى { ص. كهله‌سى اولان،
بيتلى، بيت طوتمش.

كُهَن { ص. فا. ١. اسكى، قديم،
عتيق. ٢. اسكيمش، قو.
للانلمش، كهنه. ٣. ياشلى، مسن.
|| كهنسال = ياشلى، كچكين، مسن.

كُهنه { ص. فا. اسكى، اسكيمش،
قوللانلمش، زمانى ومو.
ده‌سى كچمش : پك كهنه مفروشاتى
واردر.

گَهواره { س. فا. بشيك، مهد.

كُهولَت { سذ. عر. سن كمال،
اوتوز ايله اللى آره‌لر.
نده اولان ياش : سن كهولتده
بر آدم.

كَهيا { س. [فا. «كتخدا» دن
غلط] باق : كتخدا.

كَهيالق { س. باق : كتخدالق.

كُهيلان { س. ص. جنس عرب
آتى : بر كهيلانى،

كهيلان برقيصراغى واردر.

كى { د. ظروف زمانيه ومكانيه‌يه و «ده» حرف الصاقنه و اسماء و ضمائرك مضاف اليهنه الحاق اولنه‌رق صفتلر تشكيل ايدر و موصوفك اوتركيب ويا تعبيرك مفهوميله متصف اولديغنى كوسترير : دونكى آدم؛ بوكونكى ايش؛ كچن سنه‌كى محصولات؛ ايچريكى = ايچرى بولنان؛ ايچريده‌كيلر = ايچريده بولنانلر؛ خانمى كتابى ايستيورسك بنده‌كنى مى؟ سزده‌كى غائب اولمش؛ سزك اوغلكز چاليشقاندر اما بنمكى پك تنبل؛ سزك آتكز احمدافنديك كندن ييوكدر. [بوكبى تعبيراتده براسمك تكرر ايتمه‌مسيچون اونك يرينى طوتار : سزك آتكز بنمكندن اييدر = بنم آتمدن. — مجرددن ماعدا احوالده آخرنده‌كى «ى» على القاعده «ن». تحول ايدر : بنمكى، بنمكنك، بنمكنه، بنمكنى. بناء عليه بنمكينى، بنمكينه يازمق پك طوغرى اوله‌ماز. [«كه» صورتنده تحريرندن بغايت اجتناب اولنملى.]

كَىّ { سذ. عر. [اصلى : كوى] ط. ياره‌يى ويا بدنك معلول بولنان بر يرينى قيزغين دميرله ياقمه اصولى‌كه عربلرده اسكيدن برى مرعى و مستعمل اولوب اليوم فناً فائده‌سى تبين ايتمكله طب جديدده دخى استعمالى تعمم ايتمكده‌در، ياقى. بو ايشده قوللانيلان دميره عربلر «كاويا» وكيه مخصوص بر آلتده ميمك كسريله «مكواة» ديرلر.

كِياسَت { سث. عر. اويانيقلق، زيركلك، ذكاء، فطانت : اصحاب كياستدن برذات.

كِيانوس { سـ. [يو. Κύανος = لاجورد] بورنكده برمادۀ كيمويه‌كه مركباتى كيميادە مستعملدر : حامض كيانوس و سائره.

كِياه { سـ فا. اوت. [اصلالزومى يوغيكن تعيين‌يوصله‌لرنده ارز و لحم و حطب كبى غرائبله برابر استعمالى اغربدر.]

گيت { حـ. [«كيتمك» فعلنك امر صيغه سيدر] گيت گيت. گيت گيده = مرورزمانله، كيتدكجه : برچوجق گيت گيت تربيه‌سز اوليور؛ گيت گيده تربيه‌سزلكى آرتيور. || كيت زمان كل زمان = برچوق وقت صكره، بعد بعد. [بونك حرفياً عربى‌يه ترجمه‌سيله : «تعال زمان رح زمان» كبى براعجوبۀ تعبيرك استعمالى پك كولنج اوليور.]

كيتلَمك { وكيتلى. با: كليدلمك، كليدلى.

گيتمَك { فل. ١. ياقيندن اوزاغه انتقال ايتمك، وارمق، ذهاب، رحلت ايلمك : اوه گيتدم؛ چارشى‌يه گيتدى؛ غربته گيده‌جكدر. ٢. بر يردن آيريلوب اوزاقلاشمق، حركت، عزيمت، رحلت ايتمك: كنديسى بورادن گيتدى؛ كلن مسافرلر دها گيتمديلر. ٣. قاچمق، براقوب آيرلمق : آشجيسى گيتمش ٤. يوق اولمق، غائب ونابديد اولمق: اوقدر ثروت نره‌يه گيتدى؛ اورانك بر وقتكى معمورتى گيتدى. ٥. صرف اولنمق، استهلاك ايدلمك: بوضيافته چوق پاره گيتدى؛ بو بنايه برقاچ بيك ليرا گيدر؛ آلديغى معاش تكميل اومصارفنه گيدر. ٦. كچمك، صاوشمق، دفع وزائل اولمق : بتون قيش بندن صيزيلر گيتمز. ٧. منجر ومنتهى اولمق، وارمق : بوچاى بويولنره‌يه گيدر؟ ٨. يورومك، مشى ايتمك : اوپك چابوق گيدر. ٩. كچمك، بيتمك، منقضى اولمق : اوزمانلر گيتدى؛ چوغى گيتدى آزى قالدى. ١٠. آيانى بولنه طاشمق، دفع طبيعى ايتمك، اسهالى اولمق؛ بوكيجه بش اون دفعه گيتمش. ١١. مجامعت ايتمك. ١٢. كوتورلمك، سوق اولنمق: جنازه‌سى گيديوردى؛ يارين جهاز گيده‌جكدر. || آره‌يه، آره‌لغه گيتمك = تلف اولمق. || اره گيتمك = قوجه‌يه وارمق، اولنمك. || اكرى گيتمك = شاشمق. || الدن گيتمك = فوت اولمق. || ايچ گيتمك = اسهاله اوغرامق. || ايچرى گيتمك = كيرمك. || ايلرى گيتمك = تقدم وترقى ايتمك. || ايلريسنه گيتمك = تجاوز ايتمك، چوق اولمق. || باناسى‌يه گيتمك = چيقميه‌جق بريول طوتمق، باتاقجيلق ايتمك. || ترس گيتمك = ايى گيتمه‌مك، طالع مساعد اولمامق. || جان كلوب گيتمك = آييلوب بايلمق. || حصير آلتنه گيتمك = باقلمامق، مندر آلتى اولمق. || خوشه گيتمك = حظ اولنمق، سولمك. || رنك گيتمك = صولمق. || صو.

قاغه کیتمك = طیشاری چیقمق. || صوینجه کیتمك = تماشاه ایتمك. || صویك آقندیسنه کیتمك = اویمق، موافقت ایتمك. || طات کیتمك = طاتسزلانمق. || طوپ یولنه کیتمك = بیهوده تلف اولمق، هدر اولمق. || طوغری کیتمك = حسن حرکتده بولنمق. || عقل کیتمك = مخطر ایتمك. || عقل باشدن کیتمك = زیاده تعجب وتلاش ایتمك، کمال تأسفله شاشه قالمق. || کری کیتمك = ١. عودت ایتمك. ٢. تدنی ایتمك. || کلوب کیتمك = مواردە، تردد ایتمك. || یاکلیش کیتمك = یولی شاشیرمق. || یایان کیتمك = یایان یورمك، راجلاً یول آلمق. || یول کیتمك = قطع طریق ایتمك. || یوله کیتمك = سیروسفروسیاحت ایتمك. || کیت کیت، کیت کیده = بآ: کیت.

کیتی { س. فا. دنیا، عالم، جهان. || کیتی آرا = دنیایی طونادان، زینت عالم اولان. || کیتی ستان = دنیایی ضبط ایدن، جهانکیر. || کیتی فروز = دنیایی پارلادان، رونق عالم. || کیتی نما = دنیایی کوسترن، جهاننما؛ جام کیتی نما = کویا جمشیدك بتون دنیایی کوستریر برجامی.

کیج { کیجکمك. بآ: کچ وسائره.

کیجشمك { فل. خفیف صورتده قاشینوب یانمق، آزغیجیقلانمق: الم، بوغازم کیجشیور.

کیجه { س. (زبانزدی: کجه. — وقتسز دیمك اولان «کچ، کیج »دن.) یکرمی درت ساعتلك کونك قرا کلق قسمی که اقلیمزده موسمه کوره اوزایوب قیصالیر، لیل، شب، اصل تر. تون، دون: کیجه کوندوزدن سرین اولور؛ جمعه کیجه‌سی پنجشنبه ایله جمعه کونلری آره‌سنده‌کی کیجه؛ کیجه‌یی بکلیور. || کیجه اولمق = قرا کلق باصمق. || آیك اون دردنجی کیجه‌سی = بدر. || کیجه باصقینی = شبیخون. || کیجه صفا = کیجه آچیلیر برجنس چیچك. || کیجه محبق = کیجه وقتی اولان احبا محبق، مسامره. || قنا کیجه‌سی = ١. وقتیله کلینه قنا سوردکلری کیجه. ٢. الیوم ختنانی اجرا ایدیلن چوجقلر ایچون ولیمه جمعیتلرنده ترتیب اولنان اکلنجه کیجه‌سی. || کیجه قوشی = ١. بوهوقوشی. ٢. مج. اویقو اویوماز آدم، کیجه‌یی اویانیق کچیرن آدم. || کیجه یاتیسی = کیجه یاتمق اوزره اولان مسافرلك: کیجه یاتیسنه بیورك. || کیجه یاریسی = نصف اللیل که هرموسمده نصف النهارك تماميله مقابلی یعنی کچن وکله جك نصف النهارلردن تام اون ایکیشر ساعت اوزاق اولان وقت اولوب آلافرانغه ساعت اون ایکی اولور. || کیجه یانیغی = یوز والده جیقان سیاه بریاره. == ظر. کیجه وقتی، کیجه لین: کیجه کالکز؛ کیجه چالیشیور؛ کیجه سرین اولور. || بو کیجه = ماضی ویا استقبالده اك یاقین کیجه: بو کیجه اوشودم؛ بو کیجه کیده جکم. || دون کیجه = دونکی کونك کیجه‌سی. || اولکی کیجه = دون کیجه‌دن اول اولان کیجه. || کیجه کوندوز = دائما، شب وروز، لیل ونهار. || هر کیجه = کیجه‌لرك جمله‌سنده. || کیجه یاریسی = کیجه‌نك اورته‌لرنده: کیجه یاریسی یاتدم؛ کیجه یاریسی کلدی.

کیجه‌لك { ص. کیجه‌یه مخصوص: کیجه‌لك قیافت. == س. کیجه کییلن انتاری، کیجه وقتی ویا کوندوزین دخی اوك ایچنده کییلن اثواب: کیجه‌لکنی کییمش؛ کیجه‌لکله صوقاغه چیقمق نه‌قدر چرکیندر.

کیجه‌لمك { فل. ١. بریرده کیجه قالمق، کیجه‌یی کچیرمك: اورمانده کیجه‌لدك؛ یاتاجق بر بوله‌میوب طیشاریده کیجه‌لدك. ٢. وقت کیجه اولمق، قرا کلق باصمق: کیجه‌لینجه یولی کوره‌مدیکمزدن طورمغه مجبور اولدق.

کیجه‌لی { ظر. کیجه‌لی کوندزلی: کیجه کوندوز: کیجه‌لی کوندوزلی چالیشه‌رق ایکی هفته‌ده بیتیردم.

کیجه‌لین { ظر. کیجه وقتی، لیلاً: کیجه‌لین یوله کیردك.

کیجی { وکیجیك. س. خفیف غیجیقلانمه، قاشینمغله برابر آز یانمه: بوغازمده بر کیجی، کیجیك واردر.

کیجیشمك { وکیجیکمك. فل. خفیف صورتده غیجیقلانمق، یانمغله برابر خفیف قاشینمق.

کیجیك { وکیجیکمك. بآ: کیجی وکیجیشمك.

كيچه { س. با: كچه.

كيچله { ويا كيكلا. س. [ر.] لو. فردن كوچورك بر باليق.

كَيد { س. ن. عر. حيله ، مكر ، خدعه ، دسيسه.

گيدِرمَك { فتـ. [كيتمك فعلنك مكرر متعديسى] كيتمه سنى ، بچه سنى موجب اولمق، صاوشديرمق، دفع و ازاله ايتمك: ذهندن غائله يى گيدره جك بر چاره.

گيدِشمَك { فش. بر برينه كيتمك، زيارتلشمك، مواردهِ ايتمك. = فل. غلط اوله رق گدشمك و گچيشمك برينه قوللانيليور. با: گشمك، گچيشمك.

گيدِلمَك { لمج. كيتمك واقع و يا ممكن اولمق: اورايه كوندوزين كيدلمز؛ ايكى ساعتده كيديله بيلير مى؟ آيه كيدلمك قابل اولسه.

گيدَن { ص. گيدر اولان، راحل، ذاهب، رونده؛ گيدن گن = مسافر، ضيف، مهمان.

گيده { حـ. [اصل «كيتمك» فعلنك صيغهٔ التزاميه سيدر] گيده گيده، كيت گيده = مرور زمانله تدريجاً، واره رق.

گيدى { س. با: گدى.

گيديجى { ص. گيدن گيدر و يا گيده جك اولان، بولجى: او زواللى خسته گيديجى يه بكزه يور.

گيديش { س. ١. كيتمه، ذهاب، رحلت، حركت، عزيمت: بويله آكسزين وخبرسز گيديشنك سببنى آكلايه ميورم. ٢. يورويش، يورومك طرزى، مشى، رفتار: بو گيديشله سز ايكى ساعتده اورايه واره مازسكز. ٣. طرز، حركت، روش: او آدمك گيديشنى بكنميورم؛ او بو گيديشله پك آز زمانده وارينى محو ايده جكدر. ٤. بر بيوك ذاتك اسب سوار اوله رق بر طرفه عزيمتى: گيديش مديرى = سراى همايونده تشريف شاهانه ايچون اجراى تهيئاته مأمور ذات.

كير { س. وجودك يبقانمامقدن ياغلانوب طوتديغى وچاشير واثوابه بلچن پيسلك، وسخ، چرك: حمامده كيسه سز كير چيقماز؛ گوملكنك كيرى؛ كير قبارمق؛ كير طوتمق.

كير { س. فا. آلت رجليت، ذكر.

گير { ص. فا. [«كرفتن» فعلندن سمعى. اولوب صفتر. تشكيلنده بولنور] ١. طوتان، قبض وضبط ايدن: شيرگير = آرسلانى طوتان؛ جهانگير = فاتح عالم. ٢. يايلان، انتشار ايدن، منتشر: عالمگير = دنيايه يايلان، هرطرفه منتشر. = س. حرب، غاوغا، جنك. [بو معنا ايله يالكز مترادفى اولان «دار» ايله برابر قوللانيلير:] اثناى گيرودارده.

كيربيچ { س. با: كربيچ.

كيربيك { س. با: كربيك.

كيرَج { س. احجار كلسيه دينلن بياض طاشلرك احراقيله حاصل اولان معروف بياض ماده كه قوم ويا خراسانله قاريشديريله رق كارگير ابنيه يى طوتديران خرجى تشكيل ايدر و صيوه و بادانه اعماله دخى يارار، جص. || كيرج اوجاغى، فورنى = كيرج ياقدقلرى محل مخصوص. || كيرج سودى = بادانه ايچون حاضرلانمش صولى كيرج مخلوطى. || سوگنمش كيرج = صويك ايچنده حل ايدلمش ويا توز حالنده اوله رق اوزرينه صو سرپيله رك آرتق صويه تماس ايدنجه قاينامق وياقمق خاصه سنى غائب ايتمش اولان؛ سوگنمه مش كيرج = اوجاغندن چيقديغى كبى قيزغين حالنده بولنانى. || كيرج صويى = طبده مستعمل خفيف صوبى. || كيرج طاشى = كيرج اعماله يارايان بياض طاش، حجر كلسى، كاس. || كيرج علتى = ايپك بوجكنه عارض اولان بر خسته لق. || كيرج قايماغى = قلورور دوشو دنيلن ماده. || كيرج كبى اولمق، كيرج كسلمك = (بكز) زياده صولوب صارارمق.

كيرَججى { س. كيرج يايان وصاتان آدم.

كيرَجلى { ص. كيرجله ياپلمش و يا صيوانمش ياخود بادانه اولمش: كيرجلى ديوار، بنا، خرج.

گيرديرمَك { فتـ. ١. ايچرى يه قومق، صوقمق، ادخال ايتمك.

گيرِشمَك { فل. ١. صوقلق، قاريشمق، بولاشمق، مداخله ايتمك: بن اويله ملوث ايشه گيرشه مم. ٢. باشلامق،

ابتدار، مبادرت، تشبث ایتمك : اركندن ایشه كیرشدی؛ بازارلغه كیرشدیلر .

كیرگین { ص. ۱. هر یره صو. قیلان، هركسله كو. ریشن ، صوقلغان : پك كیرگین آدمدر. ۲. منسوب ، منتسب، چاتقین ، ایچلی طیشلی : كندیسی اورایه كیرگیندر.

كیرگینلك { س. ۱. هر یره صو. قیلوب هركسله كو. ریشن آدمك حالی، صوقلغانلق : كیرگینلك ایی ایسه‌ده عارسزلق درجه‌سنه وارمامالی. ۲. منسو. بیت ، انتساب ، چاتقینلق.

كیرلتدیرمك { فت. كیرلی و پاسلی ایتدیرمك، تلویث ایتدیرمك : چوجقلری باغه كتو. روب اوزوم یدیرك اما اوستلرینی كیرلتدیرمیك.

كیرلتمك { فت. كیرلی ایتمك، تلویث ایلمك: بوكون كیدیككك كوملكی نه چابوق كیرلتدك ؛ اوطه. لرك قپولرینی كیرلتمشلر.

كیرلمك { یاكیرله‌مك. فت. كیرلی و مردار ایتمك، تلویث ایلمك : بو ماصه‌یی كیم كیرلدی ؟

كیرلمك { لج. كیرمك و دخول واقع و یا ممكن اولمق: بو قپودن كیریلیراوبرندن چیقلیر؛ اهرامك ایچنه كیریله بیلیرمی ؟

كیرلنمك { فل. كیرلی و ملوث اولمق ، كیر طوتمق، كندی اوست و باشنی كیرلمك : بو چوجق پك چابوق كیرلنیر ؛ بو كوملك پك كیرلنمش دكیشدیر. ملی.

كیرلی { ص. ۱. كیروپاسی اولان، كیرلنمش ، ملوث : وجو. دی ، آیاقلری پك كیرلی ایدی؛ كیرلی چاشیر. ۲. اوست وباشی تمیز اولمیان ، اثواب و چاشیری ملوث : كیرلی آدم. ۳. تمیز او. لمیان ، ییقانمامش ، بولاشیق ، كیرلی طباق ، بارداق ؛ كیرلی قابلر. ٤. محتاج غسل اولان == س. ییقانمق ایچون چیقارلمش چاشیر وساٸره : شو خاولی‌یی كیرلی‌یه آتك .

كیرمك { فل. ۱. ایچری وار. مق، صوقلمق، دخول، ولوج ایتمك ، داخل اولمق ، چیقمق مقابلی : اوه كیردی ، ییلان دلیكه كیردی. ۲. آره‌یه صیغیشمق ، قاریشمق : مجلسه غلبه‌لك كیردی ؛ بن اویله آدملرك ایچنه كیره‌مم . ۳. برسلك وصنفه قاتلمق ، سلوك ایتمك : عسكره طریقه ، مكتبه كیردی. ٤. صیغمق، استیعاب اولنمق : مزراق چواله كیرمز. ۵. یكمك ، سرا. یت ایتمك، سرایت ایدوب یایلمق، انتشار ایتمك : قویونلره كابك كیردی؛ دشمن عسكرینه خسته‌لق كیردی؛ اوه آتش كیردی؛ و مج: راحتسزلق كیرمك. ٦. قاریشمق، مداخله ایتمك : بن اویله ایشه كیره‌مم ؛ او مناقصه‌یه هیچ كیر. مدی. ۷. كلمك ، باشلامق ، حلول ایتمك : محرّم كیردی ؛ یاز كیریور. || آره‌یه كیرمك = توسط ایتمك، میانجیلق ایلمك. || اله كیرمك ۱. اله یكمك ، طوتلمق ، كرفتار اولمق. ۲. تصادف اولنمق. || ایشه كیرمك = یارامق ؛ ایشه كیرمز = یارامز. || بربرینه كیرمك = قارشمق زیر وزبر اولمق ، بیوك بر تلاشه دوشمك . || بر چواله كیرمك = براكده بولنمق، موانست ایتمك. || دكیزه كیرمك = دكیزبانیوسی ایتمك ، دكیزده استحمام ایلمك. || ذهنه كیرمك = آكلاشلمق ، درك اولنمق. || ذهننه كیرمك = ۱. آكلاشلمق، درك اولنمق. ۲. ایستدیكی برشیئی برینه یاپدیرمق . || رنكدن رنكه، بیك رنكه كیرمك = پك صیق تحول وتبدل و یا تبدیل فكر و مسلك ایتمك. || رؤیایه كیرمك = دوشده كورنمك : فلان ایش هیچ خاطرمده یوغیكن بوكیجه رؤیامه كیردی. || صویه كیرمك = طالمق ، غطس ایتمك . || قیافته كیرمك = برقیافت آلمق. || كناهه كیرمك = كنهكار اولمق. || كنا. هنه كیرمك = بری حقنده بغیر حق سوء ظن ایتمك ، ناحق یره عزو و اسناد ایلمك. || كوكی كیرمك = زفاف ایتمك ، اولنمك. || كیروب چیقان = كلوب كیدن، مواردە و تردد ایدن : بو اوه كیروب چیقانلرك حد و حسابی یوقدر. || بالطه كیرمه‌مش = هیچ انسان الی كورمه‌مش ، بربرینه قاریشمش (اورمان).

كیرمه { س. ۱. كیرمك فعلی ، دخول، ولوج. ۲. پنجره و قپو قناتنك اركككی دیشلی منتشه‌سی. ۳. برسطحك ایچری‌یه صوقلمش و كری‌یه چكلمش یری : دیوارك اوراده بركیرمه‌سی واردر. == ص. ایچری كیرن، كیرمش : كیرمه كوشه.

گيرمه‌لى { ص. ١. گيرلەجك يرلرى اولان: گيرمەلى چيقمەلى بر بنا = گيرلەجك چيقيلەجق يرلرى وقپولرى چوق يابى. ٢. ايچرى باتمش وكرى‌يە چكلمش يرلرى اولان: گيرمەلى چيقمەلى بر ديوار، بر قپاق. ٣. هم گيرر هم چيقار: گيرمەلى چيقمەلى بر رزه.

گيرندى { س. ١. بر شيئك ايچرى‌يە گيرمش يرى، چيقندى مقابلى: ديوارك اوراده بر بيوك گيرنديسى واردر؛ بو بنانك گيرنديلرى چيقنديلرى پك چوقدر. ٢. تصحيح ايچون سطرلر آره‌سنه علاوه اولنان كوچك سطر: يازى گيرنديسى. ٣. يوكه يكى گيرن درت ياشنده دوه.

گيرنديلى { ص. ايچرى‌يە گيرمش يرلرى اولان: پك گيرنديلى چيقنديلى بر بنا.

گيرو { ياگيرى. با: گرى.

گيرولمك { گيرولنمك. با: گر. يلك وسائره.

گيريش { س. با: گريش.

گيريش { س. ١. گيرمك فعلى وطرزى، دخول: اونك قپودن گيريشى انسانى قورقودور. ٢. گيريلەجك بر وجهت، مدخل: بنانك اك زياده گيريشنه دقت ايتملى، گيريشى گوستريشلى اولملى. ٣. شروع، مباشرت، ابتدار: سوزه، بحثه گيريشى. || گيريش چيقيش = بر نوع اوفاق چوجق اويونى.

گيريشلى { ص. گيرمه، كچمه، زوانه‌لى.

گيريك { س. قزيلجق. مر.

گيرين { س. آلاجه و سياه كوركى اولان برجنس كوچك صاغسار.

گيز { س. با: گز.

گيزلتمك { فت. و:

گيزلمك { ياگيزله‌مك. فت. صا. قلامق، ستر و اخفا، كتم ايتمك: باشك قيلسز يرلرينى فسيله گيزلر؛ مقصدينى گيزليور.

گيزلنمك { فل. فط. صاقلانمق، اختفا ايتمك: چاليلرك ايچنه گيزلندى.

گيزلى { ص. صاقلانمش، صاقلى، مستور، گورنمز، خفى، مكتوم، نهفته: گيزلى قپو، گيزلى سوز. = س. سر: اونك بر گيزليسى واردر. = ح. خفياً: بكا گيزلى سويلدى. || گيزلى قپاقلى = مستور، مكتوم: بو گيزلى قپاقلى برشئ دكلدر.

گيزليجه { ح. صاقلى اوله‌رق، خفياً، محرمانه: گيزليجه گورشدك؛ بكا گيزليجه سويلدى.

كيس { سن. عر. ١. جبده طاشنير وآقچه و سائره وضعنه مخصوص كوچك طوربه، كيسه. ٢. تش. بدنك بعض طرفلرنده بعض مايعلر طولو پلانان كيسه شكلنده اويوق.

گيسو { س. فا. اوزون صاچ، زلف، كاكل، صاچ اوركيسى.

گيسودار { ص فا. نجم گيسودار = قادين صاچى كبى كذكيش وسيرك قويروغى اولان نجم.

كيسه { س. فا. [تر. زبانزدى «كەسه»] ١. كوچك طوربه: شكر، اون كيسه‌سى. ٢. جبده طاشينان وآقچه وضعنه مخصوص كوچوجك طوربه، صره: پاره كيسه‌سى؛ كيسه‌سندن صرف ايديور. ٣. ديگر بعض شيئلرك قماش وسائره‌دن قليفى: ساعت، چاق، مهر كيسه‌سى. ٤. حمامده وجودك كيرينى چيقارمق ايچون قوللانيلان قيلدن سرت كيسه كه ايچنه اوغان آدم النى صوقار: كيسه سورمك، سوردرمك. ٥. مج. اقتدار مالى، مالكيت، ثروت: كيسه‌سندن صرف ايديور؛ كندى كيسه‌سندن ويردى؛ كيسه‌سنه الويرميور؛ كيسه‌يه كيرمك = فائده ويرمك، مفيد و نافع اولمق: بنم كيسه‌مه كيرميور. || كيسه آقچه = وقتيله بشيوز غروشدن عبارت مبلغ.

كيسه‌جك { س. كوچك كيسه.

كيسه‌دار { س. ١. بر بيوك ذاتك آقچه كيسه‌سنى طوتوب طرفندن ايجاب ايدن يرلره آقچه ويرن آدم، وكيلخرج. ٢. قلم ضابطنك يماغى كه اوراق كيسه‌سنى حفظ ايدر. ٣. حمال بلوكلرنده هركونكى قزانجى قبض وتحصيل ايدن آدم.

كيسه‌لمك { فت. [زبانزدى: «كەسه‌له‌مك»] حمامده كيسه سورمك، كيسه سوره‌رك وجودك كيرينى چيقارمق: بودلاك ابى كيسه‌ليور.

كيسه لنمك { فطـ. حامده كيسه سورينوب تميز. لنمك.

كيسى { سـ. با : كى.

كيش { سـ. فا. دين، مذهب. || بدكيش = دينسز، ملحد.

كيشردى { سـ. آتك باغرمه سى، كيشنمه سى.

كيشنمك { با كيشنه مك. فل. (آت وقيصراق) باغرمق، صهيل ايتمك : سزك آتكز چوق كيشنيور.

كيشنمه { با كيشنه مه. سـ. آت وقيصراغك باغرمه سى، صهيل.

كيشى { سـ. با : كشى.

كيف { سـ. [عربيده فاك فتحيله « ناصل » و « نيجه » ديمك اولوب تركجه سى اوندن مأخوذ در.] ١. مزاج، صحت : كيفكز ايميدر ؟ كيف صورمق. ٢. حظ، ممنونيت، خوشلانمه : كيفنه كيديور. ٣. انشراح، انبساط، صفا، آچيلوب مسرور اولمه : كيف ايتمك. ٤. نشئه، خفيف سرخوشلق : كيف يتيشدرمك؛ كيف ويرمك. ٥. آرزو، هوس، رأى خود سرانه : كيفنه كوره حركت ايتمك؛ كيفنجه كيتمك؛ كيفنه = ناصل ايسترسه. == صـ. آز سرخوش، نيم مست : انشام كنديسى كيف ايدى. || كيف اولمق = آزسرخوش اولمق. || كيف بوزلمق = نشئه قاچمق. || كيف چاتمق = نشئه دار اولمق، صفا ايتمك. || چاقر كيف طوغرى سويليه ميه جك وآكلايه ميه جق صورتده سرخوش. || كيفنجه كيتمك = هوس وآرزوسنه كوره حركت ايتمك. || كيف ويرمك = خفيف صورتده سرخوشلق ويرمك، نشئه كتيرمك. || كيف يتيشدرمك = ايچوب آز سرخوش اولمق، نشئه لنمك.

كيفسز { صـ. آزخسته، منحرف المزاج : كنديسى كيفسز در.

كيفسزلك { سـ. خفيف خسته لق، انحراف مزاج : كيفسزلكى نه در ؟

كيفسزلنمك { فل. خفيف صورتده خسته لانمق، منحرف المزاج اولمق : اقشام كيفسزلندى.

كيفلنمك { فل. ١. سوينمك، انشراح وانبساط كسب ايتمك، حظ ايلمك. ٢. خفيف صورتده سرخوش اولمق، نشئه لنمك.

كيفلى { صـ. نشئه لى، انبساطلى، منشرح القلب.

كيفما { ح. عر. هر ناصل : كيفما اتفق = هرناصل تصادف ايدرسه : كيفمايشاء = هرناصل ايسترسه.

كيفى { صـ. [عربى دكلسه ده او صورتله قوللانيلوب مؤنثى ده كيفيه اولور] هوس وآرزو ورأى خودده تابع اولان، هيچ برنظام وقانونه توفيق اولنميان : كيفى معامله؛ حكم كيفى.

كيفيت { سـ. عر. ١. برشيئك ناصل اولمسى جهتى؛ مثلا برمالك ايى ويا كوتى اولمسى، حال : بوايشك، بومالك كيفيتى. ٢. براسم ويا فعلك مذكر ويا مؤنث اولمسى : اسماء عربيه بحسب الكيفيه ايكى يه منقسمدر. ٣. بروقعه نك صورت وقوع وجريانى : كيفيتى بر تفصيل ضبط وتحرير ايلدى. ٤. ماده، خصوص، ايش، وقعه، ماجرا : كيفيتك تحقيق واشعارى.

كيك { سـ. حرب كميلرنده آشيرمه كوركلرله چكيلير اوزون وطار صندال كه سواريلرك ركوبنه مخصوصدر.

گيك { سـ. با : كييك.

گيك { صـ. تقـ. ككيش، واسع. || با : ككيش.

گيككيش { صـ. با : ككيش.

كيل { سذ. عر. جـ : اكيال. حبوبات اولچمكه مخصوص اولچى، اولچك، كيله. == جـ : على الاطلاق حبوبات اولچيلرى : اوزان واكيال.

كيلار { سـ. [فا. « كلار » دن. زبانزدى : كيلر.] با : كلار.

كيلوس { سذ. عر. [يو. Χυλός] دن. — كافك فتحيله غلطدر.] طـ. معده ده هضم اولنان اغذيه دن چيقان سوت كبى برماده نك اينجه طمارلر واسطه سيله بدنه يايلمسى : كيلوسدن اول صو ايچمه ملى؛ كيلوس واقع اولمق.

كيله { سذ. عر. اولچك : استانبول كيله سى : يكى كيله.

كيم { ك. ١. اشخاصدن استفهام ايچون قوللانيلير، خانفى

آدم : كيم كلدى؟ كيمك ماليدر؟ كيمى كورديكز؟ كيمه ويرديكز؟ كيملر كلدى؟ ٢. ابهام وتعميم صورتنده وهركيم معناسيله بته انحصاص حقنده قوللانيلير : كيم اول كليرسه آلير؛ كيمك اوغلى اولورسه اولسون؛ كيمى كورسه، كيمه راست كلسه بونى صورار. ٣. استفهام انكارى مقامنده قوللانيلير : كيم بيلير = كيمسه بيلمز؛ كيم كيده جك = كيمسه كيتمز؛ كيمك وظيفه سى = كيمسه نك وظيفه سى دكل؛ كيمه نه = كيمسه يه لازم دكل. || هركيم، كيم كه = هركس، تعميم بيان ايدر : هر كيم كليرسه، كيم كه كليرسه. [ايكنجى صورتى اسكيمشدر.] || ضمائر اضافيه يه مضاف اولدقده ١. تبعيض بيان ايدر : كيمى كلير، كيمى كلمز: كيمز ديكر، كيمز ديكمز. — بومعنا ايله اشيا حقنده دخى مستعمل اولوب. مثلا : بو طاشلرك كيمى بيوك كيمى كوچك دينلير. ٢. مالكيت معناسيله مقام انكارده «كيمسه» ديمكدر : بنم كيمم واردر = كيمسه م يوقدر؛ اونك كيمى قالدى = كيمسه‌سى قالمدى.

كيم { ك. اسم موصول اولوب اليوم بزجه تخفيفله وفارسى يه تقليداً «كه» قوللانيليور، وفرع فعل استعمالى ترجيح اولنيور : بر آدم كيم كندى ايشنى بيلمز = بر آدم كه كندى ايشنى بيلمز = كندى ايشنى بيلمين آدم: اويله بر خالق كيم آثار خلقتنى تعداددن عاجز = آثار خلقتنى تعداددن عاجز اولديغمز اويله برخالق.

كيم { حر. ادات مصدريت اولوب مابعدنده كى جمله يى براسم حكمنه قويه رق ماقبلنه مفعول وسائره يابار؛ فارسيده بته «كه» وعربيده مخفف ويامشدد «ان» مفتوحه ايله افاده اولنور، وبزجه اليوم فارسى يه تقليداً تخفيفله «كه» صورتنده قوللانيلير : بيلمكيل كيم بونك نتيجه سى ضررليدر. || بلكيم = بلكه. || تاكيم = تاكه. || نته كيم = ناصل كه، اولديغى كبى. || هرنه كيم = هرنه كه.

كيمسنه { ك. آتى البيان كيمسه ايله مترادف اولوب اليوم بزجه متروكدر : سن بلوغه واران كيمسنه كافهٔ تكليفات دينيه ايله مكلفدر.

كيمسه { ك. [كيم = كنايهٔ استفهاميه. ايسه. فعل اسنادى صيغهٔ شرطيه سى] مبهم شخص وذات، هركيم اولورسه، آدم، برى، [وجملهٔ منفيه ده] هيچ بر، هيچ برى، فا. كس، كسى : كيمسه كلدى مى؟ كيمسه كلمدى؛ اوقادينك كيمسه سى وارميدر؟ كيمسه سى، هيچ كيمسه‌سى يوقدر؛ بواوده كيمسه وارميدر؟ غالبا كيمسه يوقدر؛ كيمسه يى كورمدم، بوله مدم؛ بنى كيمسه ديكلمز؛ كيمسه سى يوق = بيكس.

كيمسه سز { ص. ياقين اقرباسى وحامى ومعينى اولميان بيكس : كيمسه سز برقادين؛ زواللى بك كيمسه سز قالدى.

كيمسه سزلك { س. كيمسه سى اولمامك حالى، بيكسلك : اونك كيمسه سزلكنه آجينير؛ كيمسه سزلكى تبيين ايتدى.

گيمك { گيمك وسائره. با : گييمك وسائره.

كيموس { سذ. عر. [يو. Χυμός دن. — كافك فتحيله غلطدر.] مأكولات ومشروباتك معده ده سيالات هضميه يه قاريشمسيله حاصل اولان مايع كه قانه قاريشير، وكيلوسدن صكره اولور.

كيمياء { سذ. عر. [يو. Χημεία دن] اجسامك تركيبات وتحولاتندن بحث ايدن فندر، كه بو قوتندن ياكيله رق ازمنهٔ ماضيه جهلاسى بو علمك هرشيئى آلتينه تحويل ايتمك قوتنه قائل اولمش، ويا بوادعا ايله ساده دلانى اغفال ايتمشلردى. بو وجهله فن كيمياء حقنده يانده آوروپاليلرك عربيدن استعارهٔ Alchimie ديدكلرى برعلم كاذب وباطل دخى ظهور ايتمشدى، نته كيم علم نجوم حقيقينك دخى يانده احكاملى برعلم نجوم كاذب بولنيوردى. || كيمياء معدنى، كيمياء غير عضوى = معدنياتك يعنى نشوونمادن محروم اجسام جامده نك احوالندن بحث ايدن كيميا. || كيمياء عضوى = نشوونما بولان نباتات وحيواناته متعلق اجسامك احوالندن بحث ايدن كيميا. || مج. صو. كيمياء سعادت = روحك علائق ماديه وسفليه دن

تطهیر و تصفیه‌سیله روحانیاته حصری.

کیمیاجی { س. و:

کیمیاگر { س. فا. ١. فن کیمیا ایله یعنی تحلیلات و ترکیبات کیمویه ایله اوغراشان عالم. فن کیمیا متخصصی. ٢. کویا هرشیئی آلتینه تحویل ایتمك سر و صنعتنی بیلك ادعاسنده بولونان رمال.

کیمیاگرلك { س. ١. فن کیمیا عالم و متخصصنك مشغولیتی: کیمیاگرلکده ید طولی صاحبیدر. ٢. هرشیئی آلتینه تحویل ایتمك ادعاسی، بوادعاده بولونان آدمك حالی.

کیمیوی { ص. عر. ؤ: کیمیویه. فن کیمیایه منسوب و متعلق: تحلیل کیمیوی، تحلیلات کیمیویه.

کین { س. فا. ١. کیزلی عداوت، غرض، بغض، قویروق آجیسی: کین باغلامق، طوتمق = پیدا ایتمك. ٢. انتقام، ثأر: کین آلمق.

گین { د. فا. اسمایه الحاق ایدوب مدلوللریله متصف معناسیله صفتلر تشکیل ایدر: غمگین = مغموم، کدرلی.

کینا { و کیناکینا. لا: قینه قینه.

کینت { س. ایکی صلب جسم ویا پارچه‌یی بربرینه ربط ایدن دمیر ویاتلدن رابطه که ایکی اوجی قیوریق اولوب مخصوص آچیلان دلیکلره ادخال ایله پرچم ایدیلیر ویا قورشون و معجونله صاغلام برلشدیریلیر: ریختیم طاشلرینی، حوضك کنارنده‌کی مرمرلری، قیریق طباغك پارچه‌لرینی کینت ایتمك؛ بوکینتسز یاپیشدیریله‌ماز.

کینتلتمك { فتـ. کینت ایتدیرمك، کینت ایله ربط ایتدیرمك: بوطباقلری کینتلتملی.

کینتله‌مك { فتـ. کینت ایتمك، کینت دینیلان دمیر و یا تل رابطه ایله باغلایوب یاپیشدیرمق.

کینتلنمك { لجـ. ١. کینت دینلان دمیر و یا تل رابطه ایله باغلانوب یاپیشدیریلمق: بو طاشلر کینتلنمزسه آچیلیر؛ قیریلان طباق کینتلنه‌بیلیر. ٢. مجـ. کینت اولمش کبی صیقی قپانمق: دیشلری کینتلندی.

کینتلی { ص. ١ کینت دینلن دمیر ویا تل رابطه ایله ربط اولنه‌رق یاپیشدیرلمش، کینت اولمش: کینتلی طاشلر؛ کینتلی طباق. ٢. مجـ. پك صیقی قپالی، کینتلنمش کبی آچلماز: دیشلری کینتلی.

کیندار { ص. فا. ١. کیزلی عداوت پیدا ایدن، بغض و نفسانیت بسلاین، غرضکار: پك کیندار آدمدر. ٢. حریص انتقام.

کینست { س. قوش غاغاسنك دیبنده‌کی قاتی قیللر.

کینه { س. فا. کیزلی عداوت، غرض، نفسانیت. («کین» کبی.)

کینه‌خواه { ص. فا. انتقام آلمق ایستین، اخذ ثار حریصی.

کینه‌ور { ص. فا. کیزلی عداوت بسلاین، غرضکار، کیندار.

گیو { گیومك، گیویش. با: گو، گو وساٸره.

کیوان { س. فا. زحل سیاره‌سی.

گیور { گیورك، گیوره‌مك، گیوره‌مك. با: گور، گورك وساٸره.

گیوشك { گیوشمك وساٸره. با: گوشك وساٸره.

کئول { سذ. عر. کیم. اسپرتو، روح. [آوروپالیلرك قوللاندقلری Alcool اسمی بوندن مأخوذدر.]

کئولی { ص. عر. ؤ: کئولیه. کیم. اسپرتو و روحه منسوب و متعلق و یا اسپرتو قبیلندن اولان: مواد کئولیه.

گیدیرمك { فتـ. ١. برینك بدنی انواب و چاماشیر و باش کسوه‌سی و آیاق قابی کبی شیلرله اورتمك، البسه‌سنی بدننه کچیرمك، اکسا ایتمك: شو چوجغی گیدیرك؛ کندیسنی گیدیروب قوشاتدم. ٢. انواب و چاماشیر و ساٸر ملبوسات ویرمك، الباس ایتمك: کندیسی هر بایرام برقاج یتیم و بیکس چوجق گیدیرمکی عادت ایتمشدر. ٣. گییمکه براقق، گییمه‌سنه مساعده ایتمك: بکا اوانوابی گیدیرمدی. || مجـ. گیدیروب قوشاتمق = صایوب طوناتمق، چوق شتم ایتمك.

گیگك { یاگیك. س. اکثریا اورمانلق طاغلرده یاشایان واجناس کثیره‌سی اولوب

اكثرينك بيوك ودالّلى بوداقلى بوينوزلرى بولنان بيوك وكوزل حيوان، ظبى، آهو. || آلا كيك = صيغين.

كيلمك { لج. بدنه كچيرلمك ، اكتسا اولنمق : بو قالين اثواب بوصيجاقده كييلز؛ آرتق شمدى اودرلو البسه كييلميور؛ بوجبه‌ده كييله‌جك حال قالمدى.

كييم { س. ١. كييله‌جك شيء، روبه، لباس، اثواب : عسكرك كييمى؛ كييم مصارفى كنديسنه عائد. ٢. بردن كييله‌جك البسه وسائره طاقمى : بركييم چاماشير، اثواب؛ بركييم نعل = برآتى نعلامغه كافى اولان درت نعل طاقمى. || كييم باشى = سابقده ايچ آغالرينك ضابطى. || كييم قوشام = البسهٔ فاخره، سوس.

كييمك { فتـ [اصلى كافك فتحيله « كيمك » در.] ١. (البسه وسائره‌يى) بدنه كچيرمك ، بدنك اوزرينه آلمق، اكتسا ايتمك : كوملك، فانله، جبه، قفتان، فس، پوتين كييمك؛ بواثوابى هركون كييمه. ٢. مج. اوزرينه آلمق، آلنمق.

كييملى { ص. كيمش. اثوابى مكمل، اوستى باشى دوزكون. || كييملى قوشاملى = اثواب فاخره ايله ملبس، قيافتى محتشم.

كييمه { س. كييمك فعلى اكتسا.

كيينَدى { س. كييله‌جك شيء، روبه، اثواب، چاماشير: كييندى‌يه متعلق بعض شيئلر آلدم.

كيينمك { فل. فط. چاماشير و اثواب وسائره‌يى اوستنه آلوب بدنى اورتمك، اكتسا، تلبس ايتمك : يكى يتاقدن قالقوب دها كييننه‌مشيدى؛ يتاقدن قالقسار قالقماز كيينيرم؛ شمدى قالق كيين‌ده چيقه‌لم.

ل

ل { لام. س. [عربیده ث.] { تركجه الفبانك یکرمی آلتنجی حرفی [كافلر بر حرف اعتبار اولندیغی حالده] اولوب، تركی الاصل كلمه‌لرده وتركجه‌لشمش اولان لغات عربیه وسائره‌ده خفیف هجالرده خفیف وثقیللرنده ثقیل تلفظ اولنور. لفظهٔ جلا.لدن باشقه عربی وفارسی كلمه‌لرده ایسه دائما خفیف اوقونور: آل، ال، بال، بل، حمال، شمال، زال. بو دخی « ر » كبی تركی الاصل كلمه‌لرك باشنده بولنماز، یعنی « ل » ایله باشلار تركجه لغت یوقدر. ابجد صره‌سنده اون ایكنجی حرف اولوب، رقم كبی استعمالنده ۳۰ اعتبار اولنور. شكل عبرانیسی ל و شكل سریانیسی ܠ اولوب، قبط ویونان الفبالرنده λ Λ ولاتین حروفنده L l شكللرینی آلمشدركه جمله‌سنك بر اولدیغی ظاهر در. تاریخده شوال شهر قرینه‌سنه اشارتدر.

ل { د. اصل فعل ایله ادوات { ملحقه‌سی آره‌سنه كیروب متعدی‌یی لازم ومعلومی مجهول ایدر، وماقبلی مكسور اوقونور: ویرمك، ویرلمك؛ قیرمق، قیرلمق؛ آچمق، آچلمق.

لِ { حج. عر. ایچون، سببندن، { دن طولایی: لهذا = بونك ایچون؛ لسببٍ = بر سببدن طولایی؛ لحكمةٍ = بر حكمته مبنی؛ لابٍ = بر پدردن، یالكز پدر طرفندن (قرنداش)؛ لله = الله ایچون؛ لاجل = دن طولایی، مقصدیله، ایچون: لاجل المحاكه = محاكه ایچون. [یالكز بویله بعض تركیبانده بولنور.] — له، لها وسائره. با: له.

لا { حذ. عر. نفی وانكار وتجرید { معناسیله اسما وافعاله داخل اولوب بعض تركیبات عربیه‌ده بولنور: لا اقل = اوندن آشاغی اولماز، اك آزدن؛ لا ادری = بیلمم [قائلی معلوم اولمیان اشعارك آخرینه وضع اولنور]؛ لا بأس = ضرر یوق؛ لاجرم = شبهه‌سز؛ لاشیء = بر شیء دكل، پك حقیر واهمیتسز ایش؛ لاعلاج = چاره‌سز؛ لاعلی التعیین = تعیین و تخصیص ایتمكسزین، هرنه وهر كیم اولورسه؛ لایعد ولایحصا = صاییه كلمز. || بلا. با: بلا.

لاأُبالی { صه. عر. [اصل عربیده { « لا » حرف نفییله « اُبالی » فعل مضارع نفس متكلم وحده‌سندن مركب اولوب « قید ایتمم » دیمكدر] ۱. هرخصوصده قید ایتمم دیه‌رك برشیئی وظیفه ایتمین، قیدسز، غائله‌سز. ۲. تكلیفسز، صایغیسز، چكنمز: لاابالی بر آدمدر؛ بن اوندله لاابالی‌یم. = ح. تكلیفسز، مراسمه رعایت ایتمكسزین: بن كندیسیله لاابالی كوریشیرم؛ اورایه لاابالی كیروب چیقیور.

لاأُبالیانه { ح. فا. ۱. قیدسزلقله، { بیقیدانه: لاابالیانه بر عمر سوریور. ۲. تكلیفسزلكله، تكلیفسزجه. مراسمسز: بن اوندله لاابالیانه كوریشورم: كندیسی اورایه لاابالیانه كیروب چیقیور.

لاأُبالیلك { س. ۱. قیدسزلق، { بیقیدانه معامله وحركت: بو درجه‌ده لاابالیلك‌ده اولماز. ۲. تكلیفسزلك، مراسمسز معامله: كور یشوركن آره‌لرنده بر بیوك لاابالیلك كورینور.

لاأَدری { و:

لاأَقل { با: لا.

لِأَبٍ { ح. عر. [ل = حرف جر. { اب = پدر] با: ل.

لاباده { س. سبزه کبی قوللانیلان میخوشیجه و طولانی بر یاپراق که یبانیسی و بوستانیسی اولور.

لابأس { ح. عر. با: لا.

لابُدّ { ص. عر. [لا = حرف نفی. بدّ = آیرلمه] ترکی ممکن اولمیان، لازم، الزم، ضروری: بوکون کیتمه‌مز لابددر؛ سزك حاضر بولنمه‌کز لابددر. == ح. عر. البته، چاره‌سز، بهمه حال: سز لابد کلمیسکز؛ بیکننده لابد میوه بولنه جقدر.

لابُد { س. [یالکه لغت آنفهٔ عربیه‌دن] ساز آناختاری.

لابِس { ص. عر. [« لبس » دن مشتق] کیین، کیمش: البسهٔ رسمیه‌سنی لابس اولدیغی حالده.

لِأَبَوَین { ح. عر. [ل = حرف جر. ابوین = اب تثنیه‌سی، بابا آنا] بابا و آنا طرفندن، هر ایکی جهتدن: لأبوین برادردر.

لاپ { مه. کوبکك دبل ایله بر شیء یالارکن چیقاردیغی سس و اوکا مشابه بر شیئك دوشرکن ویا چیقارکن ویردیکی سسی تقلید و بو حرکتی تصویر ایدر: کوپك صوینی لاپ لاپ ایچدی؛ ات چنکلدن لاپ یره دوشدی.

لاپ { س. [ل خفیف اوقونور] آرناوود قومنك آولونیه جهتنده ساکن بر شعبه‌سی که ذکا و شجاعتلریله وساده یاشایشلریله معروف اولوب، باشلیجه چوبانلقله یاشارلر و اخلاق قدیمه‌لرینی محافظه ایدوب بداههٔ شعر سویلمکده ذکور و اناثنك استعداد طبیعیلری واردر.

لاپچین { س. غایطانله باغلانیر قولاقلی مست: لاپچین قوندره کیمك.

لاپلاق { سخ ه. آرناوودلغك لاپلرله ساکن جهتی که چاملقك شمالنده و موزاکه‌نك جنوبنده اولوب آولونیه و ارکری ودلونیه جهتلرندن عبارتدر.

لاپه { س. ۱. پرنجدن صولیجه پلاو کبی معروف بر یمك. ۲. کتن تخمندن وسائر موادّدن لاپه قوامنده قاینادیلوب صیجاق اوله‌رق تولبند ایچنده بدنك شیش یرینه قونیلان علاج، ضماد: لاپه قومق. ۳. مج. متانتسز، سولیوك، کوشك، سمیزده قوتسز: لاپه، لاپه کبی برچوجق.

لاپه‌جی { ص. لاپه یمه‌سنی سون، تنبل وقورقاق راحتده بیومش، شهری.

لاپه‌جیلق { س. تنبللك، قورقاقلق، کوشکلك.

لاپینه { س. آللی زمردیلی کوزل و لذتسز بر جنس بالیق که اسقورپیته بکزر.

لات { سخ. عر. قبل الاسلام عربلرك عبادت ایتدکاری صنملرك بری اولوب (منات) ایله برابر اك مشهورلرندن ایدی.

لاته { با: لاطه.

لاتین { س. ص. ۱. ازمنهٔ قدیمه‌ده روما شهریله جوارلرنده ساکن بر کوچك قوم اولوب بعده دنیانك اکثر جهات معلومه‌سنی ضبط ایتمکله هر طرفه وعلی الخصوص ایتالیا و فرانسه و اسپانیه جهتلرینه یایلمشیدی: لاتینلرك تاریخی؛ لاتین قومی؛ لاتین لسانی؛ لاتین السنه‌سی = الیوم منقرض اولان لاتین لساننندن متولد اوروپا لسانلری که ایتالیانجه. فرانسزجه. اسپانیولجه، پورتکیزجه، رومانجه و سائره در؛ لاتین اقوامی = مذکور السنه ایله متکلم بولنان اقوام جدیده. ۲. شرقده قتولیك مذهبنده بولنانلره ویریلان اسمدر: اشقودره مالیسیاسنك لاتینلری. || لاتین چیچکی = فرنك تره‌سی. || لاتین یلکنی = اوچ کوشه‌لی یلکن.

لاتینجه { ص. اسکی رومالیلره و جنسیت و لسانلرینه منسوب ومتعلق: لاتینجه لسان؛ لاتینجه حروف، یازی. == ح. اسکی رومالیلرك لسان ویا طرز و اصولنده: لاتینجه سویلمك؛ لاتینجه یازمق، اوقومق == س. اسکی رومالیلرك سویلمش اولدقلری لسان: لاتینجه بوکون هیچ بریرده سویلنمیورسه‌ده اصطلاحات فنیه و ادبیات نقطهٔ نظرنجه پك اهمیتلی بر لساندر.

لاجَرَم { ح. عر. شبهه‌سز، البته، ناچار.

لِاَجلِ { ترکیب عر. [ل = حرف جر. اجل = سبب] ایچون، مقصدیله: لاجل التفرج = اکلنمك ایچون؛ لاجل التحصیل = تحصیل مقصدیله.

لاجورد { س. فا. ۱. قویو مائی رنكده بر قیمتلی طاش، فر. lapis-lazuli . ۲. بو طاشك رنكی، قویو مائی رنك: لاجورده بویامق؛ لاجوردی چوق سورم. = ص. [لاجوردی یرینه] قویو مائی رنكده: لاجورد چوخه، قماش.

لاجوردی { ص. لاجوردطاشی رنكنده، قویو مائی: لاجوردی چوخه.

لاچین { س. بیاضلی و قرمزی آیاقلی برجنس شاهین. [اصل صفت اولوب صارب و شدید دیمكدر.]

لاحق { ص. عر. ث: لاحقه. [«لحوق» دن سف.] ۱. یتیشوب اولاشان، آرقه‌دن كلوب برلشن: اونلردخی كروانه لاحق اولدیلر. ۲. ضم وعلاوه اولنان، كلمه و سائره‌نك آخرینه منضم اولان: اسمك آخرینه، اسمه بر «ی» لاحق اولمغله اسم منسوب اولور. ۳. شمدیكی، الآن بر منصب و مأموریتده بولنان، سابق مقابلی: والیٔ لاحق = شمدیكی والی؛ ناظر لاحق = شمدیكی ناظر.

لاحقه { سش. عر. ج: لواحق. بر لایحه ونظامنامه و سائره‌نك آخرینه علاوه اولنان شیٔ، علاوه، ضمیمه، ذیل: او نظامنامه‌نك برلاحقه‌سی واردر.

لاحم { ص. عر. ث. لاحمه. [«لحم» دن سف] تا. ات یین: حیوانات لاحمه. فر. Carni-vores.

لاحول { س. عر. «لاحول ولا قوة الا بالله العلی العظیم» دعاسی كه قوت وقدرت آنجق جناب حقده‌در معناسیله بر بلا وتهلكه ظهورنده و صبرك تو. كندیكنی اظهار مقامنده قوللانیلیر: لاحول اوقویه‌رق كیتدی.

لاخنه { س. با: لخنه.

لادقه { س. [اسلاوجه Vladica] وقتیله قره‌طاغ پرنسلكی عنوانی دخی حائز بولنان اورانك پسقپوسی.

لادن { س. كریده یتیشن برجنس چالینك صمغی كه صاچ و قاش بویامغه یارار سیاه بر معجون تشكیل ایدر.

لادنغه { س. و:

لادنگه { یاخود لادینگه. س. حمایل واری طاقیلان فشنكلك، كوز كوز پلاسقه.

لارپ { مه. و:

لارپه‌داق { مه. بردن و سرعت وشدتله برفعلك اجراسنی تصویر وتقلید ایدر: لارپ لارپه‌دق آلوب كوتوردی. عو.

لاز { س. قره دكیزك جنوب شرقی ساحلنده یعنی چوروك صو ایله طربزون آره‌لرنده ساكن اقوام قافقاسیه‌دن بر قومدر كه كمیجیلكده مهارتله و جرأت و شجاعتله مشهوردر: لازلرك اخلاقی؛ لاز شرقیسی. = ص. بو قومه منسوب، بو قومك افرادندن اولان: بر لاز قایقجی؛ كندیسی لازدر.

لازارتو { س. [ایتا.] قرانتنه محلی، بولاشیق اوله‌رق وارد اولانلرك قرانتینه بكلدكلری یر، تحفظخانه.

لازال { تركیب عر. [لا = حرف نفی. زال = «زوال» دن فعل ماضی مفرد مذكر غائب] زائل و اكسیك اولمسون، باقی و دائم اولسون معناسیله دعا تعبیریدر. مؤنثی «لازالت» دخی قوللانیلیر.

لازجه { ص. لاز لساننده ویا لازلرك طرزواصولنده اولان: لازجه شرقی، خوره. = ح. لاز لساننده ویا بونلرك طرزواصولنده: لازجه‌سویلمك؛ لازجه خوره تپمك. = س. لازلرك سویلدكلری لسان: لازجه قافقاس السنه‌سندن اولوب بلكه كرجیجه ایله مناسبتی واردر.

لازستان { سخ. م. ۱. لازلرك ساكن اولان مملكت كه قره دكیزك جنوب شرقی ساحلنده حدودك ایكی طرفنده واقعدر. ۲. اصل لازستانك بر قسمی كه طربزون ولایتنه ملحق بر سنجاق اولوب مركزی ریزه‌در.

لازق { ص. عر. ث: لازقه. [«لزوق» دن سف.] یاپیشان، یاپیشقان.

لازم { ص. عر. ث: لازمه. [«لزوم» دن سف.] لزوم واقتضا ایدن، لزوملی، اقتضالی، تركی جائز اولمیان: زیارتنه كیتمك لازمدر؛ سزك وجودكز لازمدر. ۲. وجودینه احتیاج حس اولنان، محتاج الیه. اكسیك اولایوب‌تدارکی اقتضا ایدن: بكا بر آرابه

لازم؛ بوقلمی ویره‌مم بکالازمدر. ۳. د. [صرفده] حدثی دیکرینه تجاوز ایتمین (فعل) . متعدی مقابلی : کلمك ، کیتمك کبی که مفعوله محتاج اولماز. || لازم غیر مفارق = ترکی ممکن اولمیان ، وجودی شرط اولان. || لازم کلمك = ۱. اقتضا و ایجاب ایتمك: ابتدا بزم کندیسنه کیتمه‌مز لازم کلیر؛ لازم کلیرسه باغچه‌سنك‌ده بر مقدار بنی صاته‌جقدر . ۲. نتیجه صورتنده ظهور ایتمك ، منجر و منبعث اولمق : آلدیغی امری اجرا ایتمزسه نه‌لازم کلیر؟ آمرینك امرینی دیکلمین مأمورك عزلی لازم کلیر. || لازم ملزوم = بربرینه مربوط و منوط اولان ایکی شیء، بری اولنجه دیکرینك ده اولمسی شرط اولان: حقه ایله قلم لازم ملزوم قبیلندندر. || نه‌مه ، نه‌که ، نه‌سنه ، نه‌مزه ، نه‌کزه ، نه‌لرینه‌لازم = نه‌وظیفه‌م، وظیفه‌ك الخ ، قاریشمغه نه لزوم وار : نه‌مه لازم بن قاریشمام؛ نه یاپارلرسه یاپسونلر نه‌کزه لازم؛ نه‌سنه لازم راحتنه باقسون.

لازِمه { سش. عر. ج: لوازم. ۱. اجراسی لازم و مقتضی اولان شیء، وجیبه ، وظیفه : لازمهٔ تبریکی ایفا ایتمك ؛ بویله یاپمق لازمهٔ انسانیتدر، لوازم انسانیتدندر. ۲. یاشامق ویکنمك ایچون ویا یولجیلق وساڑه ایچون اقتضا ایدن شیئلر ، تدارکات ، احتیاجات ، حوایج . [بو معنا ایله اك زیاده جمعی قوللانیلیر :] لوازم بیتیه ، لوازم سفریه ، لوا. زمنی اکمال ایدوب حاضر لاندی.
— با : لوازم.

لازه { س. بال تکنه‌سی و ساڑ کوچك تکنه.

لاستاریه { س. برنوع بیوك پازی، ابری قره لخنه.

لاستَه { س. [ایتا.] برکمینك آله بیله‌جکی حموله‌نك مقداری و وزنی ، درجهٔ استیعابی.

لاستیق { س. [فر. Elastique] ۱. قاؤچوق ویا غوما لاستیقدن معمول اولوب چکلدکده اوزایان ماده : لاستیقدن غیطان، شیریت ، بوری . ۲. چاموردن محافظه ایچون پوتینك اوزرینه کیلن قاؤچوقدن غالوش : قیشین لاستیق کییور. = ص. لاستیق شیریت ، بوری، غالوش.

لاستیقلی { ص. ۱. لاستیقدن معمول ویا اونك کبی اسنر و چکلدکجه اوزایوب ینه طوپلانان شیء : لاستیقلی غیطان، شیریت ۲. مج. هر ایستنیلن طرفه چکیله بیلیر، مختلف صورله تفسیر اولنه بیلیر : لاستیقلی سوز. [لاستیق ولاستیقیت کبی کولیچ تعبیرلری لسانمز قبول ایده‌مز.]

لاسِیّما { ح. عر. علی‌الخصوص ، هله ، بالخاصه ، جمله‌دن زیاده : بهارده یاغمور دائما فائده‌لیدر لاسیما نیسانده.

لاشقه { س. [ایتا.] ب. کمی خلاطنك کوشدیلوب بوشه براقلمسی.

لاشَكّ { ح. عر. [لا = حرف نفی . شك = شبهه] شبهه سز ، بلا شبهه ، البته.

لاشه { س. فا. [تر. ز بانزدی : لش] ۱. اولمش حیوان بدنی ، جیفه. ۲. مج. متعفن و مردارشیء، هیچ بر ایشه یارامیاز و ناقابل اصلاح شیء : او بر لاشه‌در. ۳. ب. باتان کمینك ساحلده قالان قیریق تکنه‌سی.

لاشیءٔ { با : لا.

لاصِق { ص. عر. ؤ: لاصقه. [« لصوق » دن سف.] یاپیشان ، یاپیشقان ، یاپیشیق.

لاطه { س. طار ویاصیجه اوزون چام کراسته .

لاطه { س. [باشلقلی مانتو دیمك اولان ایتا. قوقولاطه‌دن] یاقه‌سیله قوللری سترهٔ بچیمنده اوزون عبا جبه‌سی.

لاعِلاج ح. عر. و :

لاعَلَی التَّعیین { ح. عر. با: لا.

لاغ { د. با : لاق. = س. مکان، محل: لاغ و چاغ = زمان ومکان ، زمان و زمین. [یالکز بو تعبیرده مستعمل اولوب بوده بزجه متروکدر.]

لاغ { س. فا. شاقه ، لطیفه، هزل، مزاح.

لاغَب { س. با : لقب.

لاغَر { ص. فا. آریق ، ضعیف، اتسز : بر اسب لاغر.

لاغم { س. با : لغم.

لاف { س. فا. ۱. لقردی، سوز: برلاف سویلدی؛ برطاقم لافلر اولمش ؛ برلاف ایشیتدم. ۲. قونیشمه ، مکالمه ، صحبت :

لاف ایدیوردك؛ لاف صره سنده. ۳. بحث: اونك لافنی ایتمه؛ لافدن لافه. ٤. لزومسز و بیهوده سوز، بوش لقردی، صاچمه سوز: او لافدر بن قولاق آصمام؛ لاف وکزاف. ٥. آتوب طوتمه، تفاخر: لاف آتیور؛ اونك کبی صرف لافدن، قوری لافدن عبارتدر. || لاف آتمق = ۱. بیهوده سوزلر سویلمك. ۲. سوز آتمق، طولایسیله طوقنه‌جق بر سوز سویلمك: بکا لاف آتمق ایستدی. || لاف اورمق = تفاخر ایتمك، دم اورمق: جسارتدن لاف اوریور. || لاف ایتمك = ۱. قونیشمق. ۲. معارضه و مناقشه ایتمك. || لافنی ایتمك = بحث ایلمك، ذکر ایتمك.

لافزن { ص. فا. [تر. زبانزدی: لافازان] ۱. چوق سویلر، گزه، قوال. ۲. آتوب طوتان، تفاخر ایدن.

لافزنلك { س. [زبانزدی: لافازانلق] گوزه‌لك. ۲. تفاخر.

لاق { یاخود لاغ و یا لاخ. د. محل و مکان بیان ایدوب اسملرك آخرینه الحاق اولنور: قیشلاق = قیش محلی، قیشلایه‌جق یر؛ آولاق = آو یری؛ قوملاغ = قوملق یر. [فارسی‌یه دخی گچوب سنگلاخ (= طاشلق یر) کبی بعض کلمه‌لرده بولنور]

لاق { و مخففنده لك. د. بعض اسملره واصل فعله ملحق اولوب صفتلر تشکیل ایدر: پاتلاق، چاتلاق، جارلاق، طازلاق، ایشلك، گونلك (گوملك) کبی.

لاق { [فر. lac دن] باغچه‌لرده یاپیلان اوزونجه و طولاشیق حوض.

لاقوز { س. [ر.] کفال انواعندن ایریجه بر بالیق. [یاچوز دخی دینلیر.]

لاك { س. [هندجه‌دن] لاقه و غومالاقه دخی دینلن بر نوع صمغ که مهر مومی اعمالنه یارار، و نقاشلرجه لیقه اسمیله یالدیزك آلتنه سوریلور.

لاکرده { س. [ر.] آلتی پارمق بالیغنك طوزلانمشی.

لاکلام { ص. عر. [لا = حرف نفی. کلام = سوز] «ما» اسم موصولیله برابر قوللانیلیر: مالاکلام = سوز یوق، دیه‌جك یوق، ناقابل تعریض.

لاکن { حر. با: لکن.

لال { ص. فا. دیلسز، ابکم [انسانه ولسانه وصف اولور.]

لآل { سذ. جم. عر. فد: لؤلؤ. با: لؤلؤ.

لالا { س. فا. بر چوجغی گوزه‌دوب گزدیرمك خدمتیله موظف آدم: چوجق لالاسی.

لالالق { س. چوجغه باقمق خدمت و وظیفه‌سی، لالا صفتی: هر خدمتجی لالالق ایده‌من.

لالانغه س. یاخود:

لالنغه { س. طاوه‌ده یاغ ایچنده پیشمش یومورطه‌لی خمور یمکی که اوزرینه شربت و شکر دوکیلور، یاغی لقمه.

لاله { س. فا. زنبقیه فصیله‌سندن صوغاندن یتیشمه معروف بر چیچك، خزام. || اشك لاله‌سی = یبانیسی، سوسن. || اشك لاله‌سی کبی آچلمق = بی ادبانه یاییلوب گستاخلق ایتمك. || زعفره لاله‌سی = برنوع زعفران چیچکی. || گرید لاله‌سی = شقایق فصیله‌سندن بر چیچك، فوانیه.

لاله { س. ۱. وقتیله مجرملرك و مجانینك بوینینه اوریلان حلقه، غل (اغلال). ۲. اینجیر قویارمق ایچون اوجی درت چتال آچلمش دکنك. || بح. لاله زنجیری دومن یلپازه‌سنك گری طرفنده‌کی مایه‌لره طاقیلوب سنجاق و اسکله طرفنه آلنان زنجیرکه حین حاجتده دومن بونلرله اداره اولنور.

لاله‌رخ { ص. فا. لاله یکاقلی، یکاقلری لاله کبی پنبه اولان.

لاله‌زار { س. فا. لاله اکلمش یر، لاله باغچه‌سی.

لاله‌گون { ص. فا. [لاله = م. گون = رنك] لاله رنکنده، پنبه.

لآلی { سذ. جم. عر. فد: لؤلؤ. با: لؤلؤ.

لام { س. [عربیده سذ.] ل حرفنك اسم مشترکی. || لام الف = برشکل مخصوصده یازیلان «ل» ایله «ا» حرفلری: لا. || الف لام = عربیده حرف تعریف اولان «ال» اداتی. || لام جیم = [لایجوز تعبیرندن کنایه اوله‌رق] تعریض، بهانه، وسیله، دیه‌جك: لام جیم ایستمز بویله اوله‌جق. || لام الف چویرمك = مختصرجه طولاشوب کلمك.

لِأُمّ ترکیب عر. [ل = حرف جر. ام = والده] والده طرفندن، یالکز آنا جهتندن: اونك لأمّ برادریدر.

لامبه ١ سـ. طوغرامه‌ده و مرمر و معدن و سائره‌ده بر تخته ویا لوحه‌یه چیقه‌جق وکیره‌جك صورتده آچلمش بیو: لامبه آچمق.

لامبه ٢ یاخود لامپه. سـ [فر. Lampe] یکی اصولده آلافرانغه و باشلیجه غاز یعنی پترول یاقیلمغه مخصوص بیوك قندیل: لامبه یاقمق؛ آصمق، دیوار، ال لامبه‌سی؛ برجفت لامبه.

لامبه‌لی صـ کناری بربرینه قاوشه‌جق صورتده یوللی، بربرینه چیقه‌جق صورتده ارککلی دیشیلی حاضرلانمش: لامبه‌لی دوشمه، طاوان تخته‌لری؛ لامبه‌لی پرواز.

لامپاسه ١ سـ. ١. اوزون ویبرتا. جلی صیوانلی تك. ٢. مجـ. سرنی تقویه ایچون اوزرینه قاپلانان تریز. == صـ بول و بچیمسز، خنطل.

لامح صـ.عر. ز: لامحه. [« لمح » دن سفـ.] پارلایان، پارلاق، یلدرایان.

لامحاله ترکیب عر. [لا = حرف نفی. محاله = چاره. — میمك ضمیله غلطدر.] چاره‌سز، ایستر ایستمز، باشقه درلو اولماز: یارین لامحاله کیدیله‌جکدر.

لامس صـ. عر. ز: لامسه. [« لمس » دن سفـ.] ال ایله طوتان، طوقنان، تماس ایدن: قوهٔ لامسه، حاسهٔ لامسه = طوقنمغله و تماسله طویان حس، لمس.

لامسه سـ.ث. عر. [قوهٔ لامسه ویا حاسهٔ لامسه‌دن مخفف] طوقنمغله طویمق حسی، لمس خاصه‌سی: لامسه‌سی قوتلی.

لامع صـ.عر. ز: لامعه. [« لمعان » دن سفـ.] پارلایان، پارلدایان، پارلاق؛ لامع النور = نور نشر ایده‌رك پارلایان. [ناصواب ترکیب.]

لامکان صـ. عر. [لا = حرف نفی. مکان = یر] یرسز، محلسز، مکاندن منزه.

لامه سـ. [فر. Lame] اوزون ویاصی معدن صفحه‌سی، طار معدن تخته‌سی: دمیر لامه.

لامی صـ. عر. ز: لامیه. ١. لام حرفی شکل وصورتنده اولان. ٢. ل حرف جرینك معناسنی یعنی مالکیت مفهومنی متضمن اولان: اضافت لامیه که عربیده فرس زید (= فرس لزید) و ترکجه‌ده زیدك آتی کبی اولور. [مقابلی: اضافت منیه که عربیده خاتم فضة (= خاتم من فضة = کومش یوزوك) و ترکجه‌ده میشه آغاجی کبی اولور.] ٣. ل قافیه‌سیله مرتب: قصیدهٔ لامیه.

لامیّه سث. عر. ل قافیه‌سی اوزرینه مرتب قصیده: لامیة العرب، لامیة العجم.

لاندو سـ. [فر. Landeau] ایکی طرفندن آچیلیر قپانیر قوروکاری اولان و هر طرفندن ایکیشر کشی اوتوره بیلن بیوك آرابه.

لانده ١ سـ. [یتا.] بحـ. کمی آنا چارمیخلرینك بوغاطه‌لرینی بورده‌یه ربط ایدن دمیر قوللر.

لانغر ١ مه. لانغر لونغور = قبا و ایری سسلی کوبلی لقردیسنی تقلید و تصویر ایدر.

لانه سـ. فا. یووه.

لاوا یا لاواه. حـ. [یتا.] ١. بحـ. چکمه، یسا ایتمه: قایغی لاوا ایتمك = چکمك. ٢. مجـ. بر شیئی بردن یوتوب کوچرمك: تکمیلنی لاوه ایتدی.

لاواشه ١ سـ. یاصی کومش کولجه‌سی.

لاوانده ١ یا لاوانطه. سـ. [یتا. Lavanda] ١. اوفاق مور بر چیچك ویرن بر جنس اوت که باغچه‌لرده تارله ویول کنارلرینه دیکیلیر: لاوانده صویی. ٢. علی الاطلاق کوزل قوقولی صو: برشیشه لاوانده.

لاوطه سـ. [عر. « العود » دن مأخوذ فر. Luth دن] برنوع تللی چالغی: لاوطه چالمق.

لاوطه سـ. ١. کندیلکندن طوغه‌میان چوجقلری آنالرینك رحمندن آلمغه مخصوص قیصاچ کبی آلت: چوجغی لاوطه ایله آلدیلر. ٢. بو یله لاوطه ایله چوجق آلان طبیب، قابل: پك ماهر بر لاوطه‌در.

لاوطه‌جی سـ. لاوطه دینلن چالغی‌یی چالان آدم.

لاهوت سذ. عر. الوهیت، روحانیت، ربانیت؛ عالم لاهوت = روحانیلر عالمی، عالم معنوی.

لاهوتی { ص. عر. ث: لاهوتیه. الوهیت و عالم روحانیانه } منسوب و متعلق.

لاهوراکی { س. [لاهوری اسمنك روجه قاعده سنجه متشکل صورتیدر] هند لاهوریسنه تقلیداً یاپیلان یوکدزانجه برنوع قماش: ماوی لاهوراکی. = ص. لاهوراکی دیلن یوکلیدن معمول: لاهوراکی انتاری: خرقه.

لاهوری { س. اساساً هندك لاهور شهرنده یاپیلان } نفیس شالی قماش.

لایتجزّی { ص. عر. [لا = حرف نفی. یتجزی = «تجزی» دن فعل مضارع مفرد مذکر غائب] پاره‌لنماز، پارچه‌لنماز، بتون: جزء لایتجزی = آرتق تقسیمی ممکن اولمیان کوچك پارچه، اك صوك تقسیم پارچه‌سی اولان ذرهٔ صغیره.

لایتغیّر { ص. عر. [لا = حرف نفی. یتغیر = تغیردن فعل مضارع مفرد مذکر غائب] دکیشمز، تبدل ایتمز. دائمی صورتده برحالده بولنان: لایتغیر بر حالدر.

لائح { ص. عر. ث: لائحه. [«لوح» دن سف. لایح تحریری غلطدر.] ۱. پارلاق، پارلایان، پارلدایان. ۲. ظاهر، آشکار، میدانده اولان. ۳. خاطره کلن، خطور ایدن.

لایحصی { ص. عر. [لا = حرف نفی. یحصی = مضارع مجهول] صایلماز، تعداده کلمز، بیشمار، لایعد، پك چوق.

لائحه { سذ. عر. ج: لوائح. [لایحه صورتنده تحریری غلطدر] ۱. خاطره کلن ترتیب، تصور. ۲. دوشونیلان بر ترتیب و تصوری مبین اوله‌رق قلمه آلنان تقریر: برلائحه ترتیب و تقدیم ایتدی؛ لائحهٔ نظامیه، لائحهٔ قانونیه = هنوز قبول و تصدیق اولنمامش نظامنامه. نظام وقانون یرینه کچمك اوزره قلمه آلنمش تقریر.

لایزال { ص. عر. [لا = حرف نفی. یزال = فعل مضارع مفرد مذکر غائب] زائل اولماز، زوالسز، ابدی، سرمدی: خدای لایزال. [لم یزل کبی.]

لایطاق { ص. عر. [لا = حرف نفی یطاق = «طوق» دن مضارع مجهول] طاقت کتیرلمز، چکیلمز، تحمل اولنماز؛ مالایطاق = تحمل اولنماز درجه‌ده: تکلیف مالایطاق = ناقابل تحمل وقبول تکلیف.

لایعدّ { ص. عر. [لا = حرف نفی. یعد = «عدد» دن مضارع مجهول] صایلماز، صاییسز، بیشمار، پك چوق.

لایعقل { ص. عر. [لا = حرف نفی. یعقل = «عقل» دن مضارع. — قافك فتحیله غلطدر] عقلی باشنده اولمیان، یاپدیغنی بیلمز: مست لایعقل.

لایعنی { ص. عر. [لا = حرف نفی. یعنی = «معنی» دن مضارع] معناسز؛ مالایعنی = معناسز ومناسبتسز شیء. صاچه صاپان، عبث: مالایعنی ایله اوغراشمق.

لائق { ص. عر. ث: لائقه. [«لیاقة» دن سف. — لایق یازماملی] یاقیشان، یاقیشیق، مناسب، شایان، شایسته: بو سزه لائق دکلدر: کندیسی او مأموریته لائقدر. || لائق کورمك = تنسیب ایتمك. = س. سزا اولان فعل و حرکت، جزای سزا: الله لائقنی ویرسین.

لایموت { ص. عر. [لا = حرف نفی. یموت = «موت» دن فعل مضارع] اولمز، وفات ایتمز، سرمدی، ابدی: جناب حی لایموت.

لاین { یاخود لاین ولین. د. تشبیه و تمثیل بیانیله «جی» ودها طوغریسی «جه» اداتیله برابر اسملره لاحق اولور: آنجلاین، بونجلاین. شنجلین. با: جلاین.

لَب { س. فا. ۱. طوداق، شفه: غنچه‌لب = غنچه طوداقلی؛ شکرلب = طاتلی طوداقلی. ۲. کنار: لب دریا = دکیز کناری، ساحل. || لبالب لب‌ریز = آغز آغزه، طولی. || لب برلب = طوداق طوداغه، اوپشمه.

لُبّ { سذ. عر. ج: الباب. ۱. ایچ، مغز، بادم کبی میوه‌لرك ایچی. ۲. برشیئك ایچ طرفی، قشرندن یعنی قابوغندن ماعداسی، اوز: کرهٔ ارضك لبی. ۳. قلب، روح، عقل، معنی. [جمعی باشلیجه بو معنا ایله مستعملدر:] اولوالالباب = ارباب عقول، اهل ذکا وادراك.

لِباده { س. تکلی دیکیشلی پنبوقلی ویا عبا قیصه خرقه.

لِباس { سذ. عر. جـ : البسه . گیله‌جك شیء، روبه، ثوب، اثواب .

لَبالَب { صـ. فا طوداق طوداغه، آغز آغزه ، طولی ، مالامال .

لَبَب { سـ. سختیان شریتندن اورمه ساده آت باشلغی.

لِبره { سـ. [فر. Livre] فرانسه اوزان عتیقه‌سندن تقریباً یوز اللی درهم یعنی بشیوز غرام ثقلتی، رطل.

لَبس { سـذ. عر. ۱. گیمه. ذ. ۲. ایکی شیئی بر برندن فرق ایده‌مه‌مه . [التباس دها مستعملدر.]

لَبلاب { سذ. عر. نبا. صارماشیق.

لَبلابیّه { صـ. عر. نبا. فصیله‌ء لبلابیه = صارماشیق قبیلندن نباتات طاقمی.

لَبلَبی { سـ. قاورلمش نخود؛ لبلبی اونی = بونك اوكودلمشی.

لَبلَبیجی { سـ. لبلبی قاوران وكز. دیروب صاتان آدم؛ لبلبیجی دكانی.

لَبَن { سذ. عر. ۱. سوت، شیر. ۲. اكشی سوت. یوغورت.

لُبنان { سخ.م. جبل لبنان = سواحل شامده بیروت شهرینك اطرافندن عبارت طاغلق بر سنجاق كه باشلیجه مارونیلرله مسكون اولوب صورت مخصوصه ده اداره اولنور.

لُبنانی { صـ. عر. ذ: لبنانیه. جبل لبنان اهالیسندن اولان.

لَبَنی { صـ. عر. ذ: لبنیه. تا. سوده متعلق ویا سوت قبیلندن اولان || تش. اوعیهٔ لبنیه = سوت طامارلری.

لُبّی { صـ. عر. ذ: لبیه. نبا. اوزه منسوب ومتعلق.

لَبیب { صـ. عر. ذ: لبیبه. [«لب» دن صش.] عقللی، ذكی، فطین، عقل وذكا صاحبی. == سـذ. عر. جـ : الباء. عقللی آدم.

لَبَّیك { تركیب عر. [تر. زبانزدی: لبی] افندم، بیورك، نه امركز وار؟ امركزه منتظرم. [جواب وسؤال مقامنده مستعملدر.]

لِتره { سـ. [یو. Λίτρα دن اوده باكه عر. «رطل» دن یاخود عكسنه] تقریباً یوز اللی درهم ثقلتنده وزمان ومكانه كوره تخلف ایدر وزن واولچی. [فر. لبره كبی.]

لِپسقه { سـ. با: لبسقه .

لِثام { سذ. عر. یوز اورتیسی، نقاب.

لِثه { سذ عر. تش. دیش اتی.

لِجام { سذ. عر. [فا. «لگام» دن معرب] دیزگین، اویان.

لُجّه { سذ. عر ۱. انكین دكیز، صوبك چوق ودرینك محلی. ۲. غلبه‌لك، جم غفیر. ذ.

لَجَّر { سـ قیل الك. مر.

لِحاف { سذ. عر. ۱. یورغان. ۲. نبا. صارغی، زار، قبوق.

لِحاظ { سـذ. عر. [«لحاظه» صورتنده قوللانیورسه‌ق ده غلطدر.] كوز اوجیله باقه، برنظر آتمه.

لَحد { سـذ. عر. جـ: لحود. ۱. مزار، قبر، سین. ۲. تر. كارگیر یعنی كنارلری طاش ویا طوغله وخرجله دیوار واو-تی طونوس یاخود قپاق اولان مزار.

لَحظه { سذ. عر. ۱. بر باقیش؛ بر گوز آتمه. ۲. بر كره گوز قیپه. ۳. گوز قیپه‌جق قدر زمان، آن: برلحظه‌ده = گوز آچوب قیپنجه قدر، آن واحدده.

لَحلاح { سـذ. عر. نبا. آجی چیگدم.

لَحلاحیّه { صش. عر. نبا. فصیله‌ء لحلاحیه = آجی چیكدم قبیلندن نباتات طاقمی.

لَحم { سذ. عر. جـ: لحوم. ۱. ات، گوشت. ۲. میوه‌نك بنـ‌جك یری: شفتالی، اریك لحمی. || لحم زائد = بدنك برطرفنده مرض وعلت نتیجه‌سی اوله‌رق حاصل اولان فضله ات پارچه‌سی.

لَحن { سذ. عر. جـ: الحان. ۱. گوزل وقاعده‌لی سس، اوزگی ایرلامه، نغمه، آهنك: طیورك الحان لطیفه‌سی. ۲. بر مملكته ویا برآدمه مخصوص كوتی وقاعده‌سز تلفظ، فر. Accent. ۳. قرائتده سهو وخطا، قاعده‌یه مغایر قرائت: سسی گوزل ایسه‌ده لحنی چوقدر.

لُحود { سذ. جـ. عر. فد: لحد. با: لحد.

لُحوق { سذ. عر. اولاشمه معناسیله «لحاق» یرینه قوللانیلیورسه‌ده، غلطدر. عربیده لزوم معناسنه كلوب بزجه مستعمل دكلدر.

لُحوق سـ. با : لعوق.

لُحوم سـذ. جـ. عر. فد : لحم. با : لحم.

لِحیه سـث. عر. صـقال، ریش. ‖ لحیهٔ شریفه = فخر عالم (صلم) افندمزك مبارك صقالری قیرپندیسندن محفوظ قیل كه زیارت اولنـور. ‖ نبا. لحیة التیس = كچی صقالی.

لَخَنه یا لاخنه. سـ. [یو. λάχανον = سبزه] اوسـتی یشیل وایچی بیاض اولەرق قات قات صاربلی یاپراقلردن عبـارت معروف بیوك سبزه‌كه اتله پیشر وطولمـه‌سی وترشی و صـلاته‌سی یاپیلیر، قپوسقه. كلم، فا. كرنب. عر. ملفوف ، لخنـه طولمه‌سی، ترشیسی ؛ لخنه فیده‌سی، تخمی : باش‌لخنه = صیقیدیسی؛ چیچك‌، فرنك لخنه‌سی = جوز قدر كوچك جنسی كه برصاپده برچوق دانه اولور؛ قره‌لخنه = لاستریه.

لُخوصه سـ. ص. [یو. λεχώ, λεχούσα] یكی طوغورمش قادین ، طوغوروب دها یتـاقدن قالقمامش، نفساء : لخوصه‌یی كورمك؛ لخوصه قادین.

لُخوصه‌لق سـ. یكی طوغورمش و هنوز یتاقدن قالقمامش قادینك حالی، نفاس : قادین لخوصه‌لغنده كندینه‌چوق دقت ایتملیدر.

لَدغ سـذ. عر. ییلان وعقربك صوقمه‌سی. ذ.

لَدُن سذ . عر. [اصـل عربیده ظرف اولوب عنـد و نزد دیمكـدر] نزد الهی ، قرب سبحانی ؛ علم لدن = علم الهی ، اسرار سبحانیه، خفایاء اموره وقوف علمی كه جناب حقه مخصوص اولوب آنجق انبیاء عظامه الهام بیورلمشدر.

لَدُنی ص. عر. ث : لدنیـه. علم الهی‌یه واسرار سبحانیه‌یه منسوب و متعلق اولان : مواهب لدنیـه = اسرارالهیه خزانهٔ غیبندن فخرعالم افندمزه احسان بیوریلان معلومات.

لَدُنیات سـث. جـ. عر. ۱. علم لدن اسرار وحكمی. ۲. مجـ. برایشك كیزلی جهتلری، سرائر، خفایا : سزایشك لدنیاتنه واقف دكلسكز.

لَدی ظ. عر. [علی والی حرفلری كبی آخری مفتوح اوقونوب تركیبده‌یاسی اوقونماز. دالك كسری ویانك فتحیله اوقومق غلط فاحشدر.] عند، نزد، وقوعنـده ، اثناسـنده : لدی السـؤال = صـورلدقده؛ لدی التحقیق = تحقیـق اولنـدقده. عندالتحقیق؛ لدی‌الحاجه = احتیاج كورلدكده، عندالحاجه.

لَذّات سـث. جـ. عر فد : لذت. با : لذت.

لَذائِذ سـث. جـ عر. [فد. لذیذه مستعمل‌دكلدر] ۱. لذتلی شیئلر ، خوشه كیده‌جك طاتلی و لطیف شیئلر : لذائذه منهمك بر آدم. ۲. ذوقیات ، ذوق و اكلنجه‌یه متعلق نفسك خوشلانه‌جق شیئلر، هوسات نفسانیه: دنیانك لذائذینـه آلدانماملی؛ لذائذ دنیویه.

لَذَّت سـث. عر. جـ : لذات. ۱. آغزله طوییلان حس كه حواس خمسهٔ اساسیه‌دندر، ذوق، طعم، طات ، چاشنی : بومیوه‌نك ، بو یمكك لذتی ناصلدر ؟ غریب بر لذتی واردر ؛ آغزمده لذت قالمامشدر. ۲. طاتلیلق ، حلو ، شیرینلك : بو اوزومك چـوق لذتی واردر ؛ بعض میوه‌لر طوردقجـه لذتی آرتار ؛ لذتی حالا طماغمده‌در. ۳. خوشلانمه ، ذوق حظ : دنیانك ، گنجلكك لذتی طویمق؛ گزمه‌ده اكلنجه‌ده هیچ بر لذت بوله‌میورم. ‖ لذت آلمق ، لذت طـویمق ، لذتنی طاتمق = متلذذ اولمق ، ذوقیاب اولمق.

لَذَّتسِز ص. لذتی‌اولمیان طاتسز، حظ اولنمیه‌جق حالده اولان.

لَذَّتسِزلِك سـ. لذت فقدانی ، طاتسزلق.

لَذَّتلَندیرمَك فتـ. طاتلاندیرمق ، لذت ویرمك : بر آز وانیلـه علاوه‌سی محالبی‌یی لذتلندیرر.

لَذَّتلَنمَك فل. ۱. طاتلانمـق ، لذتلی اولمـق ، لذت كسب ایتمك. ۲. لذت طویمق، خوشلانمق، حظ ایتمك، طادانمق.

لَذَّتلی ص. ۱. آغزه ایی كلن ، طعمی كوزل : لذتلی یمش. ۲. طاتلی، حلو : لذتلی یمك. ۳. خوشـلانیله‌جق ، حظ اولنور : پك لذتلی بر عمر سـوریلور.

لِذٰلِك تركیب عر. [ل = حرف جر ، ایچون . ذلك = اسم

اشارت، شو] شونك ایچون، بونك ایچون، بو سببه مبنی، بوندن طولایی.

لَذیذ { ص. عر. ۞: لذیذه. [«لذة» دن مشتق] طعمی گوزل، لذتلی، طاتلی، خوشه گیدر، حظ اولنور: لذیذ میوه، اطعمهٔ لذیذه.

لَر، لَر { د. [اینجه هجالی کلمه‌لرده فتحهٔ خفیفه و قالین هجالیلرنده فتحهٔ ثقیله ایله اوقونور. چغتایجه‌ده دائما «لار» یازیلیر حالبوکه یالکز قالین هجالی کلمه‌لرده بویله یازلمق اقتضا ایدر. دی] ادات جمع اولوب اسملرله کنایه‌لرك و فعللرك غائب صیغه‌لرینه علاوه اولنور: دکیز، دکیزلر؛ آدم، آدملر: کیم، کیملر؛ یازدی، یازدیلر؛ گلیر، گلیرلر. «و» ایله ختام بولان ضمیر و اسم اشارتلرده بو اداتدن اول بر «ن» کیرر: بو، بونلر؛ شو، شونلر، او، اونلر [آنلر یازلمسی قاعده‌سزدر]. متکلم و مخاطبه کیرمزسه‌ده، بعضاً ضمیرلرك جمع متکلم و مخاطبنه علاوه اولنور: بزلر، سزلر کبی که بزم کبی و سزك کبی آدملر، بزم و سزك امثالمز دیمکدر. فعل اسنادینك جمع غائبنده بعضاً فعل حذف اولوب یالکز بو ادات قالیر: ایبلر = ایبدرلر؛ اونلر هپ ایبلرمی = ایی میدرلر؟ اسماء عدده ملحق اولدقده معروف اشخاصه دلالت ایدر: قرقلر، قرق عددنده اولان رجال الغیب؛ اون ایکیلر = ائمهٔ اثناعشر؛ حواریون؛ یدیلر = اصحاب کهف.

لَرجی { س. مسك کچیسی کبی بر جنس حیوان.

لَرزان { ص. فا. دیتره‌ین، دیترك، رعشه‌دار. || لرزان لرزان = دیتره‌یه‌رك، دیتره‌یه دیتره‌یه.

لَرزِش { س. فا. دیترمه، رعشه، ارتعاش.

لَرزه { س. فا. دیتره‌یش، رعشه: بتون بدنمه بر لرزه یایلدی؛ لرزه‌یه کرفتار اولدی.

لَرزه‌ناك { ص. فا. دیتره‌ین، دیتره‌مه‌یه دوچار، رعشه‌دار.

لَزکی { س. قافقاس اقوامندن بر قوم که کرجیلره مشابه اولوب داغستان جهتنده ساکندر.

لَزِم { با: مالزم.

لُزوج { سذ. عر. و:

لُزوجَت { سذ. عر. یاپیشقانلق، یاپیشمه، یاپیشوب اوزانان شیئك حالی: میوه‌لرك صوینده بر لزوجت واردر.

لُزوجَتلی { ص. یاپیشوب اوزایان، ییجیقی میجیق: بال لزوجتلی بر ماده‌در.

لَزوق { سذ. عر. ط. یاقی کبی بدنه یاپیشدیریلان علاج، فر. Emplâtre.

لُزوم { سذ. عر. ۱. لازم اولمه، ایشه یارامه: بو کاغدك بکا لزومی یوقدر = بنم ایشمه یاراماز؛ بو اشیایی طاشیمق ایچون اوچ آرابه‌یه لزوم واردر. ۲. حاجت، احتیاج، اقتضا: جهلا علمك لزومنی آکلایه‌ماز؛ دنیاده یشامق ایچون آقچه‌نك لزومی درکاردر. ۳. رعایت ایتمه، التزام: لزوم مالایلزم = اقتضاسز بر شیئك التزام اولنمسی، بیهوده یره فضله بر شیئه رعایت ایتمه. || لزومی اولمق = مقتضی اولمق، اقتضاسی کورلمك.

لُزومسز { ص. لازم اولمیان، اقتضا ایتمین، فضله، فائده‌سز، ایشه یاراماز: بو حقه لزومسزدر؛ بر چوق لزومسز کاغدلر بریکمش؛ لزومسزلرینی آیروب آتملی.

لُزومسزلق { س. لازم و مقتضی اولمامان یعنی فضله و فائده‌سز اولان شیئك حالی: بو کاغدلرك لزومسزلغی بنجه معلوم اولماز.

لُزوملی { ص. لازم، مقتضی، اقتضالی، ایشه‌یارار: بر طاقم لزوملی کاغدلری سوپرندیلکه آتمشلر.

لِسان { سذ. عر. ج السنه. ۱. آغزك ایچنده بولنان معروف آلت که انسانده تکلمه ده آلتدر، دیل، زبان. ۲. نوع بشردن بر قومك سویلدیکی لغت، لهجه: لسان ترکی، لسان عربی؛ السنهٔ تورانیه، السنهٔ آریانیه؛ کندیسی بر قاچ لسان سویلیور؛ لسان بیلیر = بر اجنبی لسانی بیلیر، کندی دیلندن باشقه دیللر بیلیر آدم. ۳. تکلم، سوز، نطق: بو آدمك لسانی یوقمی؟ لساننده الکنت واردر؛ فصیح اللسان = فصاحتله سویلر، سوزی فصیح. || لسان آشنا = دیل بیلیر، دیلماج. || لسان حال = بر شخص ویا شیئك حالندن و طوریشندن آکلاشیلان شی: یورلوب

قالمش اولان دوه لسان حال ايله يولك شدائدندن شكايت ايديوردی؛ صالونك ترتيبات وتزييناتی لسان حال ايله صاحبنك حسن طبيعتنی تعريف ايديوردی. || علم اللسان = السنهٔ مختلفه نك انقسامندن و صورت تشكل و تفرعلريله بينلرنده اولان مشابهت و مناسبت و اشتقاقلرندن بحث ايدن علم جديد، فر. Linguistique ؛ علم اللسان قواعدی؛ علم اللسان علماسی. || لسانه كلمك = ۱. ديله كلمك، نطق حاصل ايدوب سويلمك، كويا اولمق. ۲. عليهنده سوز سويلنمك، حقنده سوز سويلنمسنه سببيت ويرمك، مذموم اولمق. || نبا. ديله بكزر بعض ياپراقلره اطلاق اولنور: لسان الثور = اوكوز ياپراغی؛ لسان الحمل = سيكيرلی ياپراق؛ لسان الحيه، لسان الكلب و سائره.

لساناً { ح. عر. آغزدن، شفاهاً، تحريراً اولميه رق: لساناً سويلدم.

لسانی { ص. عر. ؤ: لسانيه. ۱. تش. ديله منسوب ومتعلق: لسانیٔ بلعومی؛ لسانی الشكل. ۲. لهجه ولغته منسوب ومتعلق: تدقيقات لسانيه؛ اشتقاقات لسانيه. == سذ. عر. ج: لسانيون. علم اللسان علماسی، فر. Linguistes.

لسوق { سذ. عر. ياپيشمه، ياپيشيقلق. [لصوق كبی.]

لسين { سذ. عر. [لساندن مصغر.] تش. نبا. كوچك ديل.

لش { س. [فا. «لاشه» دن] ۱. كبرمش حيوان بدنی، لاشه، جيفه. ۲. مج. پك فنا قوقان شیء: آياقلری لش.

لشكر { س. فا. عسكر، جيش، جند، سپاه، چری، اردو. || لشكر شكن = دشمن عسكرينی قيران، اردو بوزان. || لشكركش = عسكرچكن.

لشكرگاه { س. فا. اردوگاه، معسكر.

لشمق { يالاشمق. د. [قالين هجالی كلمه لرده] و :

لشمك { د. [اينجه هجالی كلمه لرده] اسملره وسائر كلمه لره ملحق اولوب مشاركت ويا صيرورت معناسيله فعللر تشكيل ايدر: پايلاشمق = مقاسمه ايتمك، پای ايدشمك؛ برلشمك = بر اولمق، بولشمق، قاريشمق؛ قبالاشمق = قبا اولمق؛ ايكيلشمك = ايكی اولمق.

لص { سذ. عر. ج: لصوص. خرسز، اوغری، سارق، خيدود، حرامی، دزد. [جمعی دها مستعملدر.]

لصق { سذ. عر. ط. ياقی؛ لصق مشمع = طيلون ياقيسی؛ لصق منفط = پهلوان ياقيسی.

لصقی { ص. عر. ؤ: لصقيه. ط ياقی يه منسوب ومتعلق.

لصوق { سذ. عر. ياپيشمه، ياپيشيقلق. [لسوق كبی.]

لطافت { سذ. عر. ۱. لطيفلك، خوشلق، يومشاقلق، ملايمت: لطافت طبعی واردر؛ لطافتله معامله ايتدی؛ بوكون هواده فوق العاده بر لطافت واردر. ۲. كوزللك، طبيعتك خوشلانه جغی حال وكيفيت: بوباغچه ده كی لطافت، بوچيچكلرك لطافتی.

لطائف { سش. ج. عر. فذ: لطيفه. نبا: لطيفه.

لطرون { س. نبا: نطرون.

لطف { سذ. عر. ج: الطاف. ۱. ايلك و يومشاقلقله معامله، ملايمت، نوازش، رفق: لطف ايله معامله ايتدی؛ لطف يوزندن، لطف نتيجه سی. ۲. كرم، احسان، ايلك: چوق لطفنی كوردم؛ لطف وكرمنك، الطاف وعناياتنك پايانی يوقدر. ۳. مساعده: لطف بيورك.

لطفاً { ح. عر. ۱. خوشلقله، يومشاقلقله، رفق وملايمتله ايلك يوزندن. ۲. كرم وعنايت ومساعده ايده رك: بر معلومات آليرسه كز لطفاً بكاده خبر ويرك؛ اورادن كچركن لطفاً بنده خانه يه اوغرايك.

لطيف { ص. عر. ؤ: لطيفه. [«لطف» دن صش.] ۱. يومشاق، ملائم، نازك، خوش: لطيف بر معامله. ۲. كوزل، خوشه كيده جك، شيرين: لطيف بر منظره؛ لطيف بر سس. ۳. جسمانی اولميان، روحانی: جسم لطيف = ملائكه كبی غير جسمانی ذات. ٤. اسماء حسنادن اولوب حق تعالی حضرتلرينه وصف اولور: يالطيف؛ عبداللطيف.

لطيفه { سش. عر. ج: لطائف. كولديره جك تحف وكوزل سوز وحكايه، شاقه، مزاح: لطيفه ايتمك = مخصوص كولك

ايچون سويلمك؛ لطيفه آكلاماز، لطيفه‌بيلز = لطيفه ايچون سو- يلنيلن سوزه آكلايان آدم؛ مرام لطيفه.

« لطيفه » ايله « هزل » آره‌سنده فرق واردر : لطيفه كوزل وظريف سوز اولوب له بر بر تربيه داخلنده‌در؛ هزل ايسه آزچوق آچيق وبى ادبانه اولور.

لطيفه‌جى { ص. لطيفه سويلمكى سوروبيلير شاقه‌جى.

لطيفه‌گو { ص. لطيفه سويلين.

لعاب { سذ. عر. صالیه.

لعب { سذ. عر. اويون، اكلنجه.

لعبت { سذ. عر. [لغت آنفه‌نك عينيدر] معهود خيال وقوقله اويونى.

لعبتباز { س. فا. [عر. لعبت = خيال، قوقله . فا. باختن = اويناتمق] خيال وقوقله اوينادان آدم، خيالجى، قوقله‌جى.

لعبه { سذ. ياخود :

لعبه { سذ. عر. ١. اويون، اويونجق. ٢. هركسك اكلنجه‌سى، اويونجغى.

لعبيات { سذ. ج. عر. [مولد برلفتدر ويا اسم تصغير اوله‌رق « لعيبات » دن غلطدر] اويونه متعلق اكلنجه‌لر، تياترو وجانباز وحقه‌باز وساره اويونلرى : انواع لعبيات اجرا اولنه‌جقدر.

لعل { سذ. عر. ١. ياقوت كبى معروف آل رنكلى بر ذى قيمت طاش. ٢. بك قرمزى و خاص برجنس مركب. ٣. عر. اب دلبر وشراب كبى قرمزى شيئلردن كنايه اولور.

لعلّ { د عر. شايد، باكه، مكر: ليت لعل = بهانه، بوكون ياربن ديه صاللامه : ليت ولعل ايله وقت كچيريور. [يالكز بوتعبيرده مستعملدر.]

لعن { سذ. عر. لعنتلمه، ايلنج، قارغيمه، بددعا : لعن ونفرين ايتمك.

لعن { فذ. عر. [« لعن » دن فعل ماضى مفرد مذكر غائب] لعنه‌الله، لعن الله عليه = الله عفو ورحمتندن محروم ايلسين. [يالكز بو بددعا تعبيرنده مستعملدر.]

لعنت { سذ. عر. [تركيبات عربيه‌ده لعنة ولعنه] جناب حقك عفوورحمتندن محروميت، نفرين، ايلنج، قارغيمه : لعنت اولسون! جانه لعنت اوقومق؛ لعنة الله عليه : عليه اللعنه. == ص. تر. عو. ملعون، لعين، مردود : نه لعنت حريفدر!

لعنتلمك { يا لعنتله‌مك. فتـ. لعنت اوقومق، تلعين ايتمك، اصل تركجه : ايلنمك، قارغيمق.

لعنتلمه { س. لعنت‌اوقومه، تلعين، ايلنج، قارغيمه. == ص. تلعين اولنمش، ملعون، لعين، مردود، منفور.

لعوق { سذ.عر. [غلط مشهورى « ل » ك ضميله] ط. يالانه‌جق معجون.

لعين { ص. عر. ث: لعينه. [« لعن » دن صش.] رحمت حقدن محروم، ملعون، مطرود، مردود: شيطان لعين.

لغات { سش. ج. عر. فد : لغت. [با : لغت.

لغت { سش. عر. ج : لغات. [اصلى : لغوة. — تركيبات عربيه‌ده : لغة ولغه] ١. لسان، برقوم وامتك سويلديكى لسان : لغت عرب، لغت فرس. ٢. بر لسانى تركيب ايدن كلمه‌لرك هربرى، كلمه، سوز، لغت غريبه، لغت مأنوسه؛ معناسنى آكلامديغم برلغت ايشيتدم؛ كنديسى چوق لغت بيلير. ٣. برلسانك كلمه‌لريله معنالرى واصل واشتقاقلرى علمى، فر. Lexicologie : علم لغتده يد طولى صاحبيدر؛ علماء لغت. ٤. برلسانك كلمه‌لرينى برترتيب مخصوصده حاوى اولوب معنالرينى بيان ايدن كتاب، علم لغتده يازلمش مرتب كتاب، قاموس : لغت عربيه. لغت فارسيه، عربيدن تركجه‌يه لغت كتابى. ٥. اصطلاح مقابلى، لسان فنى واديبنك غيرى اولان لسان عادى : بوكلمه لغتده شو و اصطلاح فقهاده بو معنايه كلير. || اهل لغت = علماء لغت، لغويون، فر. Lexicographes, lexicologues.

لغز { سذ. عر. ج : الغاز. فهمى وحلى مشكل اوله‌جق صورتده اوبديرلمش سوز، بيلمجه، ياكلتماج.

لغزان { ص. فا. قايان، سورچن. ز.

لغزش { س. فا. قايمه، سورچه.

لغزيده { ص. فا. قايمش، سورچش؛ لغزيده پاى = آياغى قايمش.

لغم { ياخود لاغيم. س. [بلكه، يو. Λάκκωμα دن] ١. بر

آلتنده اوسی اورتیلی خندق، صیچان یولی. ۲. قاذورات و چرکف صولرینك آقه‌سنه مخصوص اورتیلی یول، کریز : لغمی آچمق = آچوب تمیزلتمك؛ لغم طاشمق؛ لغم باجه‌سی = اوستدن آچیلیر قپانیر یری. ۳. اثنای حربده برطابیه‌یی آتمق ایچون باروتله طولدیریلوب آتش ویر. ملك اوزره آچلمش یر : لغم آچمق؛ لغمله آتمق؛ لغم خزینه‌سی = بملمه‌سی. || آنالغم = شهرك خصو. صی کریزلرینك منتهی اولدقلری بیوك کریز.

لغمجی { س. ۱. کریزلری آچوب تمیزلین عمله. ۲. وقتیله دشمن قلعه‌لرینی آتمق ایچون مستخدم عسکر.

لغو { سذ. عر. ۱. بوش وبیهوده سوز، صاچمه، عبث : لهو ولغو ایله اوغراشمق. ۲. سهو، خطا، یاکلمه، آتلامه. ذ. ۳. [مصدریت معناسیله] قالدیرمه، حکمسز براقمه، فسخ، ابطال : اوامورینی لغو ایتدیلر؛ مکتب پروغرامندن بعض درسلر لغو اولندی. || یمین لغو = سوز آ. ره‌سنده دیل آلیشمه‌سیله ونیتسز ایدیلن یمین که معتبر دکلدر.

لغوفت { س. [یو. = Λογοθέτης] نطق ایراد ایدن] روم بطریقخانه‌سنده غیر روحانی بر مأمورکه حکومتله بطریقلر آرا. سنده رؤیت مصالحه واسطه کبیدر.

لغوی { ص. عر. ذ : لغویه. [« لغة » دن منسوب] . ۱. لغته منسوب ومتعلق، علم لغته دائر : تألیف لغوی؛ تحقیقات لغویه. ۲. اصطلاح علمی وفنی اولمیوب عادی لسانه عائد اولان: بو کلمه‌نك معنای لغویسی. == سذ. عر. ج : لغویون. علم لغتله اشتغال ایدن عالم ویا بر لسانده لغت کتابی جمع وتألیف ایدن مصنف : مشاهیر لغویوندن جوهری؛ لغویونك تراجم احوالی.

لغویات { سذ. ج. عر. بیهوده وبوش سوزلر، صاچمه صاپان شیئلر : لغویاتله اوغراشمق.

لغه { سذ. عر. با : لغت.

لف { سذ. عر. ۱. صارمه، دوشیروب طوپلامه. ۲. بوغچه وظرف ایچنه صوقمه، مکتوبك ایچنه صاروب برابر یوللامه : حساب پوصله‌سنی کو. ندردیکی مکتوبه لف ایلدی؛ آلدیغی اوراق لف ایدوب کو. ندردی. || د. لف ونشر = بر قاچ اسمی ذکر ایدوب بعده هر برینه عائد صفت ویا فعللری دخی آیریجه صره‌لامه؛ لف ونشر مرتب = هرایکی طاقم کلمه‌لرك صره‌سی بر اولدیغی وقت؛ لف ونشر مشوش = ایکنجی طاقمك صره‌سی برنجیلرینك صره‌سی خلافنده اوله‌رق آشاغیدن یو. قاری‌یه صره‌لاندیغی وقت.

لفاً { ح. عر. صاردرق، صارلمش و ملفوف اولدیغی حالده : آلدیغم مکتوبی لفاً طرفکزه کوندریورم.

لفاح { سذ. عر. نبا. قان قورو. دان، یبروح الصنم، فر. Belladone.

لفافه { سذ. عر. ۱. جرا. صارغی. ۲. نبا. بعض چیچکلرك ظرفی.

لفظ { سذ. عر. ج : الفاظ. سوز، کلمه، معنالی ویا معناسز اوله‌رق آغزدن چیقان اصوات ترکیبی، معنا مقابلی اوله‌رق شفاهی ویا تحریری سوز : لفظی مراد = معناسندن صرف نظرله لفظی اعتباریله ذکر اولنان سوز؛ لفظدن عبارت = معناسز. || لفظ بلفظ = کلمه بکلمه، ما لا اولمیه‌رق : سویلدیکنی لفظ بلفظ نقل ایلدی؛ اورساله‌یی لفظ بلفظ ترجمه ایتدی. || الفاظ غلیظه = قباشتومدن عبارت سوزلر. || الفاظ کفر = دیندن دوشمکی موجب اولان سوزلر.

لفظاً { ح. عر. ما آلنه رعایت او. لنمیه‌رق یا الکز کلمه‌لرك صوت وصورت ظاهره‌سی اعتباریله : بو عباره لفظاً پك مطنطن ایسه‌ده معناجه برشیء دکلدر؛ لفظاً و معناً تاریخ بربیت : لفظاً ازبر ایتمك؛ لفظاً مرفوع، مقابلی : محلاً.

لفظه { سذ. عر. برتك سوز وکلمه : لفظهٔ جلال = « الله » اسم شریفی.

لفظی { ص. عر. ذ : لفظیه. لفظه یعنی کلمه‌نك صوت وصورت ظاهره‌سنه منسوب ومتعلق، لفظده اولان، لفظدن عبارت اولان : عامل لفظی = لفظدن عبارت اولان عامل، عامل معنو. ینك غیری؛ مؤنث لفظی = اسماء عربیه‌نك آخری (ة) ویاخود

الف مقصوره ویا ممدوده اولانی که مؤنث اولدیغی لفظندن بلیدر؛ اعراب لفظی = ظاهرده والفظده اولوب تقدیری ومحلی اولمیان اعراب؛ اسکی ادبامز یالکز تزیینات لفظیه یه اعتنا ایدرلردی.

لَفلافه { سـ‌ث. عر. نبا. قورت طرناغی دینان بر نوع انجبار.

لَفیف { سذ. عر. [« لف » دن صش.] د. [صرف عربیده] حروف اصلیه سندن ایکیسی حرف علت اولان فعل؛ لفیف مقرون = ایکی حرف علتی یان یانه اولان فعل؛ لفیف مفروق = ایکی حرف علتی آره سنده دیکر حرف بولنان فعل.

لِق { وایجه هجالرله لك. د. ١. صفتلره ملحق اولوب مصدریت معناسیله اسملر تشکیل ایدر: آق، آقلق؛ صارپ، صارپلق؛ ایی، ایيلك؛ یشیل، یشیللك؛ یارار، یارارلق؛ یگیت، یگیتلك. ٢. اسملره ملحق اولوب منسوب ومخصوص ولائق معناسیله صفتلر تشکیل ایدر: قیش، قیشلق؛ بایرام، بایراملق؛ جهنم، جهنملك؛ آخرت، آخرتلك. ٣. الیوم « لی » و « لو » یازیلان اداتك شکل اصلیسیدر: موتلق = موتلی؛ سعادتلك = سعادتلی. ٤. اسملره ملحق اولوب مکان بیانیله ینه اسملر تشکیل ایدر: طاش، طاشلق؛ آغاج، آغاجلق؛ اورمان، اورمانلق؛ چیچك، چیچکلك؛ باغچه، باغچه‌لك. ٥. اسماء اعداده ویا اونلرك تمییزینه ملحق اولوب قیمت واستیعاب معناسیله اسملر ویا صفتلر تشکیل ایدر: آلتیلق قماش = آلتی غروشلق؛ اونلق (سکه): یدیلك شیشه. یدی اوقه‌لق؛ بشلك (سکه).

لِقاء { سـذ. عر. ١. ملاقات، بولشمه. قاوشمه، راست کلمه: لقاءالله = قیامت کونی. ٢. یوز، چهره، سیما، وجه: مه لقا = آی یوزلی؛ بدلقا = چرکین چهره‌لی؛ دیولقا = عفریت چهره‌لی.

لَقَب { سـذ. عر. ج: القاب. [تر. زبانزدی: لاغب] برآدمك اسم اصلیسندن باشقه همناملرندن تفریق اولنمق ایچون بعده بالمناسبه تعین ایدن دیکر اسمی که اونکله شهرتی اولور: زنبیللی لقبیله ملقب شیخ الاسلام علی افندی؛ تریاکی لقبیله معروف حسن پاشا؛ یکیت لقبیله آکلیر. == ج. اصحاب رتبه‌دن برذاته یازیلان مکتوبك باشنده وظرفی اوزرنده ویا اسمی ذکر اولندقده رتبه‌سنه کوره یازیلان صفت، عنوان، رفعتلو، عزتلو، سعادتلو کبی: القاب یازملی‌می؟ لایحه‌سنك باشنده القاب یازمامش.

لَقَح { سـذ. عر. نبا. خرما و انجیر کبی بعض میوه آغاجلرینك ارککندن دیشیسنه یتیشدیرلمسی شرط اولان آتی.

لَقردی { یا لاقردی. سـ. ١. سوز، کلمه، لفظ: هیچ ایشیتمدیکم ترکجه برلقردی ایدی. ٢. کلام، مکالمه، قونیشمه، صحبت: لقردی ایدیوردی؛ بتون کیجه لقردی ایدوب بنی اویوتمدیلر. ٣. قرار، بازارلق، مذاکره: یارین لقردیسنی ایده‌جکز؛ بز کندیسیله لقردی ایتدك. ٤. منازعه، نزاع، مخالفت: کچن کون آره‌لرنده لقردی ایتمشلر. ٥. اعتراض، تعریض: لقردی اولمسون دیه چکنیور. ٦. بوش سوز، لاف وکذاف: اولقردیدر. ‖ لقردی اولماز = سوز آکلاماز. ‖ لقردیسی اولماز = قاله آلنمغه دکمز. ‖ بوش لقردی = بیهوده سوز. ‖ لقردی بیترمك = قرار ویرمك. ‖ لقردی طاشیمق = دیدی قودیجیلق ایتمك. ‖ لقردی طوربه‌یه کیرمز = ساده سوزله ایش اولماز ‖ لقردی قاریشدیرمق = فساد ونفاق قومق.

لَقردیجی { صـ. چوق لقردی سویلین، سکونی اولمیوب دائما لقردی بولان: لقردیجی برچوجق؛ قوجه‌قاریلر چوق لقردیجی اولور.

لَقلَق { سذ. عر. ١. اکلك دینلن معروف بیوك قوش. ٢. بوقوشك غاغاسنی بربرینه اوره‌رق چیقاردیغی سس: لکلکك عمری لقلقله کچر. ٣. بوش لقردی، کوزه‌لك، بلافاصله سویلنیلن صاچمه صاپان سوزلر.

لَقلَقه { سـث. عر. ١. لکلکك غاغاسیله چیقاردیغی سس. ٢. مج. معناسز وچوق سوزلر، ترهات، هذیان.

لَقلَقیّات { سـ. [عربی‌یه تقلیداً اویدیرمه بر سوزدر] بوش لقردیلر، هذیان، صاچمه صاپان سوزلر، ترهات.

لُقمان { سخذ. عر. اصلی ومحل وزمان ظهوری مجهول برحکیم وطبیب، عربیده «امثال

لقمان » نامیله موجود بر طاقم کوچك حکایه‌لرك ده کیمی بونك وکیمی عثمانلی دیگر بر لقمانك اولدیغنی ادعا ایدرلرسه‌ده، بو حکایه‌لرك یونان حکماسندن (اسوپیوس) ك حکایه‌لرندن مترجم اولدیغی ظاهردر. || لقمان روحی = اثیر واثیر کبریتی دینان اوچیجی بر اسپرتو که طبده پك مستعملدر.

لُقمه { سش. عر. (زبانزدی: اوقما) ١. بردفعه‌ده یوتیلان ییه‌جك: بمكه اوتوروب ایلك لقمه‌سنی یوتمقده ایكن: اری اری لقمه‌لر یووارلایوردی. ٢. پارچه، قطعه، آزمقدار: شو دیلنجی‌یه بر لقمه اتمك ویرك: پیشیرندیکی طاتلیدن کیمسه‌یه بر لقمه ویرمدی. ٣. صولی خمورك قاینار یاغ ویا زیتون یاغی ایچنده قاشیقله دوکلسیله ایچی بوش و یووارلاق شکلده پیشن خمورکه اوزرینه شربت دوکیله‌رك ییلیر، وهر بری بر لقمه اوله بیله‌جك مقدارده‌در. اکثری اولولرك روحیچون طاغیلیر: لقمه دوکمك. ٤. برنوع پنبوقلی لوکون معجونی. || سرای لقمه‌سی = طاتلیسی ایچنده هرجنس سرت لقمه. || لقمه لقمه ایتمك = پارچه‌لامق. || لقمه‌کوز = کوز قپاقلری ایری وطیشاری فیرلامش آدم.

لُقمه‌جی { سـ. لقمه دوکوب صاتان آدم.

لُقوم { یا لوقوم. سـ. ١. برنوع طاتلی غرابیه. ٢. راحت حلقوم دخی دینلن شکر. || حاجی لقومی = شربتله پنیرتوری وشکرسز لوقوم. || قوش لقومی = صوقاقلرده چوجقلر ایچون صاتیلان یوموزطه‌لی و طاتلی بر نوع اینجه خمور.

لُقومجی { سـ. لقوم یاپان وصاتان آدم.

لَقیط { سذ. عر. صوقاغه آتیلوب بولنمش یکی مولود، صوقاقده بولنمش چوجق.

لِك { د. با: لق.

لَك { سـ. فا. یوزبیك عددی.

لُك { سـ. با: لوك.

لِگام سـ. فا. کم، دیزگین، لجام.

لَگد { سـ. فا. تپمه، چفته. || لگدزن = تپمه اوران، چفته‌لی. || لگدکوب = حیوانلرك آیاقلری آلتنده ازیلن، باصیلان.

لَگلك { سـ. (فارسیدن مأخوذ اولوب، آنجق فارسیده برنجی کافی ده کاف عربیدر) معروف اوزون غاغالی واوزون آیاقلی قوش که باتاقلق اولان یرلره قونار وقیشین اقالیم حاره‌یه کوچر، لقلق: لکلك فورطنه‌سی = ماردك اواخرنده واقع فرطونه.

لَگن { سـ. قارك ایچنه باتمامق ایچون آیاغه طاقیلان اورکولی ایوبك نوعی.

لَگن { سـ. (فارسیدن مأخوذ اولوب جزئی تحریفله اکثر السنه‌ده مستعملدر) ایچنده ویا اوستنده ال ییقانان وبعض مایعات دوکلسنده وسائر بویله ایشلرده قوللانیلان معدن ویا چینیدن اشکال مختلفه‌ده قاب، طشت: ال‌لگنی، چاشیرلگنی، زارزاوات‌لگنی، بولاشیق‌لگنی؛ لگن ابریق = ال ویوز ییقامه طاقمی.

لٰكِن { حر. عر. بری دیگرینك شرطی مقامنده اولان ایکی جمله آره‌سنده قوللانیلیر، اما، فقط، آنجق، شوقدروار که، شو شرطله که: بن کلیرم لکن کیجه قالمام؛ سزی اوینامقدن منع ایتمم لکن ابتدا درسکزی یاپملیسکز.

لُکنت { سش. عر. سویلده کوجلك، دیلده عقده، باتقلق وکگمه‌لك کبی تکلمده نقصان: لساننده لکنت واردر.

لَکنده { سـ. قبا دیکیش. || ساعت لکنده‌سی = زنجیرك صارلدیغی سیلندر.

لَکه { سـ. ١. برسطحك اوزرنده برمایع طاملامه‌سندن ویا برمادۀ ملونه تماسندن حاصل اولان بكك، طامله اثری، بكك صورتنده ویا بر پارچه یره مخصوص پیسلك: بوقاشده بر لکه واردر؛ اثوابی لکه ایچنده ایدی. ٢. طبیعی اوله‌رق ویا بر عارضه‌دن طولایی حاصل اولان بكك، نشان: کوزنده بر لکه واردر، بر لکه پیدا اولدی؛ یوزنده‌کی لکه‌لر طبیعیدر. ٣. نقیصه، عیب، شائبه، شهرت و اعتباره خلل کتیره‌جك حال و حرکت: او آدمك هیچ لکه‌سی یوقدر؛ یالکز طمعکارلغی بر لکه‌در. || لکه ایتمك = برشی طاملادوب پیسلتمك. لکه‌لی ایتمك: چوجق یکی اثوابی لکه ایتمش. || لکه کتیرمك = نقیصه کتیرمك، لکه‌

دار ایلمك : تأملسز برحرکت بر قادینك ناموسنه لکه کتیره بیلیر.

لکه‌جی { ء. اثواب لکه‌لرینی چیقاروب تمیزلمك صنعتیله کچینن آدم، قصار.

لکه‌دار { ص. [فارسی‌یه تقلیداً تشکیل اولنمش غلط تعبیردر] لکه‌لنمش، عیبلی، نقیصه‌لی، معیوب، ناموس وشهرتنه خلل کلمش : توابعنك حرکاتی او آدمی لکه‌دار ایتدی ؛ عمرنده هیچ لکه‌دار اولمامش بر آدمدر.

لکه‌سز { ص. ١. پیسلك وطامله اثری وبکلکی اولمیان : لکه‌سز اثواب، قماش. ٢. ناموس وشهرتنه نقیصه کتیره‌جك برکونه حال وحرکتی اولمیان، عفیف، مستقیم : لکه‌سز آدم.

لکه لنمك { فت. و :

لکه‌لمك { یا لکه‌له‌مك. فت. ١. لکه‌لی ایتمك، لکه‌بیدا ایتدیرمك : یکی اثوابی کیدر کیمز لکه‌لدی، لکه‌لندی. ٢. شهرت وناموسنه خلل کتیرمك : کندیسی مستقیم آدمدر اما مغازه سنده‌کی آدملری کندیسنی لکه‌لدیلر، لکه‌لتدیلر.

لکه‌لنمك { فل. ١. لکه پیدا ایتمك، پیسلنمك : بو قماش صودن لکه‌لنیر. ٢. شهرت وناموسنه خلل کلمك، عفت و استقامتنی شبهه‌یه دوشورمك : کندیسی او ایشده لکه‌لندی؛ هیچ لکه‌لنمه‌مش بر آدمدر.

لکه‌لی { ص. ١. اوستنه برشی طاملاوب باشقه دلکه‌ده بکـلکار پیدا ایتمش اولان، پیس، تلویث اولنمش : لکه‌لی اثواب، قماش. ٢. طبیعی ویا عارضی بکلکلری اولان : لکه‌لی یوز، کوز. ٣. نابجا افعال وحرکاتله ناموس وشهرتی بوزلمش اولان، لکه‌دار : لکه‌لی آدم؛ او ایشده لکه‌لی چیقدی.

لله { ترکیب عر. [ل حرف جریله لفظهٔ جلالدن مرکب] الله ایچون، اللهه : رضاءً لله = الله رضاسیچون : الحمدلله = اللهه شکر : المنة‌لله = منت اللهه مخصوصدر ؛ الحکم‌لله = حکم اللهه کدر. [لله ایچون دیمه‌ملی.]

لمح { سذ. عر. و :

لمحه { سش. عر. ج : لمحات. ١. بر باقمه، برکوز آتیش. ٢. پارلامه، پارلدی، یلدرامه. ‖ لمحة البصرده = برکوز آتنجه‌یه قدر، طرفة العینده.

لمس { سذ. عر. ١. طوقنمه، ال ایله طوتمه : برجسمك سرت ویا یومشاق وصیجاق یاخود صوغوق اولدیغی لمس ایله حس اولنور. ٢. حواس خمسهٔ اساسیه‌دن تماسله درك اولنانی، قوهٔ لامسه.

لمسی { ص. عر. ث : لمسیه. طوقنمه منسوب ومتعلق، قوهٔ لامسه‌یه عائد : حس لمسی.

لمع { سذ. عر. و :

لمعان { سذ. عر. پارلامه، پارلدامه، یلدرامه : شیمشکك لمعانی ؛ جاملر انعکاس شمسدن لمعان ایدیوردی.

لمعه { سش. عر. پارلدی. ‖ لمعه پاش = نشر اشعه ایدن، پارلدایان.

لمق { یاخود لامق. د. [قالین هجالی کلمه‌لرده] و :

لمك { یاخود له‌مك. د. [اینجه هجالی کلمه‌لرده] اسملره ودیکر بعض کلمه‌لره التحاق ایدوب : ١. ایتمك، ایلمك واستعمال وتطبیق ایتمك معناسیله افعال متعدیه تشکیل ایدر : طاشلمق، طاشلامق = طاشله اورمق ؛ اللمك، الله‌مك = ال ایله طوتمق ؛ پاکلامق = پاك ایتمك ؛ تمیزلمك = تمیز ایتمك، تطهیر ایلمك ؛ دیرلامق = دیردیر ایتمك ؛ بوفلمك = بوف دیه اوفلیوب سوکندیرمك. ٢. حیلولت وصیرورت وامرار یعنی کیرمك واولمق وکچیرمك معناسیله افعال لازمه تشکیل ایدر : قیشلامق = قیش اولمق : هوا قیشلادی ؛ قیشی کچیرمك : کیجه‌لمك = کیجه‌یی کچیرمك ؛ صباحلامق : صباح اولمق ؛ صباحه یتیشمك. — متعدیسی لتمق (لاتمق) و لتمك و مجهول و مطاوعی لنمق (لانمق) ولنمك اولور.

لم یزل { ص. عر. [لم = حرف نفی. یزل = « زوال »دن مضا. مجزوم] زائل اولماز، باقی، دائمی، سرمدی. — [صفات اللهه‌ندر :] خدای لم یزل = زوالدن منزه اولان جناب حی لایموت. [لایزال کبی.]

لندها { ص. پك بیوك و عجیب جثه‌لی، پك ایری، قوجه‌مان، دیوکبی : لندها برقاری.

لنفاء { سذ. عر. [یو. Λύμφα دن] ط. بدنك ایچنده

اوردهٔ مخصوصه‌سنده جولان ایدن براق برمایع.

لَنفَوی { ص. عر. ث: لنفویه. ط. اخلاط اربعه‌سندن لنفاسنی غالب اولان که قانسز وضعیف اولور: لنفوی المزاج.

لَنك { ص. فا. طوپال، اقساق، اعرج: تیمورلنك.

لَنگر { س. فا. گمی دمیری: فلك لنگر ایتمك = دمیری قالدیروب کیتمك. || لنکرانداز = دمیر آتمش؛ گمی لنکر انداز اولدی.

لَنگر { س. بانیردن یا بوان و کنارلری آلچق صحن وبا تپسی: برلنکر پلاو.

لَنمق { یاخود لانمق ولنمك. با: لمق.

لو { د. با: لی.

لَو { حر. عر. حرف شرط اولوب لسانمزده یالکز «و» ایله برابر قوللانیلیر: ولو = اولسه‌ده، حتی، بیله: ولو برکره؛ ولو قارنداشی اولسون.

لِواء { سذ. عر. ج: الویه. ١. سنجاق، رایت: لواء ظفر. ٢. برولایتك منقسم اولدیغی اقسامك بهری که برقاچ قضادن مرکبدر، سنجاق، متصرفلق: مجلس لوا؛ محاسبهٔ لوا. [وقتیله برسنجاق سپاهی عسکری دائره‌سی بولنمسی وجه تسمیه‌سیدر.] ٣. ایکی آلایدن مرکب هیئت عسکریه؛ میرلوا = بو هیئتك قوماندانی که پاشا عنوانی حائز اولان رتب عسکریه‌نك اك کوچکیدر. اختصارله لوا دخی دینیلیر: لوا پاشا؛ لوا اولدی.

لَوا { س. [ایتا.] بحـ. چکمه، یسا ایتمه: لوا ایتمك.

لَواحِق { سش. ج. عر. فد: لاحقه. با: لاحقه.

لَوازِم { سش. ج. عر. فد: لازمه. جمع الجمعی: لوازمات. با: لازمه. || ع. عسکرك ارزاق وملبوسات وسائر مالزمه‌لرینی تدارك ایدن دائره: لوازم رئیسی؛ لوازم مأموری؛ اردوی همایون لوازم ریاستی.

لِواطه { سش. عر. [قوم لوط منا. سبتیله بو اسمدن مشتق] لوطیلك فعل مکروهی.

لِوالق { ص. برسنجاق اوله‌جق وسعتده اولان: برلوالق یردر. = ص. میرلوالق، میرلوا رتبه‌سی: فلان میرالایه لوالق ویرلدی.

لَوّام { ص. عر. ث: لوامه. [«لوم» دن سمبـ.] ذم وفصل و سرزنش ایدن. || نفس لوامه = برفنالغی ایتدکدن صکره حاصل اولان وجدان راحتسزلغی که نفسك اوچ نوعندن بری اولوب، دیکر ایکیسنه نفس اماره ونفس مطمئنه دینیر. با: اماره، مطمئن.

لَوامِع { سش. ج. عر. [فد. لامعه قوللانلماز] پارلامه‌لر، انوار.

لَوائح { سش. ج. عر. فد: لایحه. با: لایحه.

لَوائم { سش. ج. عر. [فد. لائمه قوللانلماز] ذم و تقبیح اولنه‌جق ایشلر.

لُوب { ص. ١. ایری ومدور. ٢. بردن یوتیله‌جق حال وصورتده اولان: لوب یومورطه، حاضر لوب = قبوغیله برابر صوده پیشمش. ٣. یومشاق وقالین: لوب ات = تکمیل یوتدن عبارت. || لوب انجیر = برجنس یومشاق انجیر.

لوب { لوپ. مه. ایری ویومشاق پارچه‌دوشمه‌سنی ویا بردن یوتله‌سنی تقلید وتصویر ایدر: لوب لوب دوشمك؛ لوب لوب یوتمق.

لوبوط { س. قیصه وقالین صوبه.

لوپ { با: لوب.

لوپور { مه. ایری پارچه‌نك بردن وسرعت وحرصله یوتلدیغنی تصویر ایدر: برسپت انجیری لوپور لوپور یوتدی.

لوپه‌داق { مه. ١. یومشاق و قالین برشیئك دوشدیکنی ودوشرکن چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر: ات لوپه‌داق یره دوشدی. ٢. سرعت وعجله وحرصله یوتمی تصویر ایدر: لوبه‌داق یوتدی.

لَوث { سذ. عر. پیسلك، مردارلق، کیر، چرك: مملکتی اشقیانك لوث وجودندن تطهیر ایتمك.

لوجه { س. [ایتا. Loggia] ١. کوچك بولمه، حجره، کوچك قامره. ٢. تیاتروده بر قاچ سیرجی استیعاب ایدر حجره: لوجه طوتمق؛ مخصوص لوجه‌سی واردر. ٣. [غلطی لوتجه] اصنافك کندی کتخدالرینك ریاستی تحتنده ایشلرینه متعلق مذاکره ایتمك اوزره طوپلاند.

قلری محل : قیومجیلر ، صرافلر لوجه‌سی. ٤. فرانق ماسونلرك محل اجتماعی.

لوچه { س. [یتا.] بر. کمینك باشنك ایکی طرفنده دمیر زنجیر بنك بگمه‌سنه مخصوص دلیکلر.

لَوح { سذ. عر. ج : الواح. ١. تخته. ٢. دوز واوزرینه یازی ورسم وسائره یازیله بیلیر سطح. || مج. لوح خاطر = حافظه. || لوح محفوظ = مقدرات الهیه‌نك محرر بولندیغی لوح معنوی : لوح وقلم.

لَوحَشَ الله { ترکیب عر. [لا او حشه الله تعبیرندن مختصر که الله اونی تبعید ایتمسین دیمکدر] ماشاءالله وبارك الله کبی تحسین تعبیریدر : لوحش الله! زهی قصر دلارا !

لَوحه { سذ. عر. ١. یازی یی حاوی دیواره آصیله‌جق کاغد : دیوارلری کوزل لوحه‌لرله تزیین ایتمشیدی. ٢. برصحیفه‌نك اوستنده‌کی قالین یازی: سرلوحه: برصحیفه ویا ستونك یاخود بر مقاله‌نك باشنه قونیلان عنوان.

لودره { س. لیتره، لیبره، رطل.

لودوس { س. [یو. Νότος = جنوب] ١. جنوب روزکاری : لودوس اسمك ؛ بو کون هوا لودوسدر؛ باتی لودوسی = جنوب غربی روزکاری: قبله لودوسی = جنوب شرقی روزکاری. ٢. جنوب جهتی : لودوسه ناظر؛ لودوس طرفنده. ٣. جنوب روزکاری، هواسی، لودوس اسدیکی کون : لودوسده انسانه برکوشکلك کلیر: لودوسده بالیق یمز. ٤. لودوس روزکاری فرطونه‌سی : لودوسه طوتلدق؛ بولودوسده قایغه بینلمز. || مج. لودوس پویراز = تلون، ثباتسزلق. || لودوس پویراز مقاطعه‌سی = سرسریلك.

لودوسلامق { فل. لودوس یعنی جنوب روزکاری اسمك، لودوسه دونمك : هوا لودوسلادی.

لودوساق { ص. جنوب جهتنه ناظر، جنوب روزکارینه معروض : اوراسی لودوساقدر.

لوده { س. اوزرینه طوبراق اورتلمش صمان وطوز و سائره یغینی.

لور { س. برنوع بیاض ویومشاق تازه پینیر : لور پینیری.

لور { س. کرد قومنك ایرانك لورستان ایالتنده ساکن بر شعبه‌سی.

لورطه { س. آیاق قابی قالبنك چابی : باش لورطه = بیوکی؛ اورته لورطه = وسطیسی؛ آشاغی لورطه = کوچکی.

لَورَك { س. [یو. Λάβραξ] اتی پك لذیذ معروف بر جنس ایری بالیق.

لوری { س. [غلطی : نوری] قرمزی پاپاغان.

لوز { سذ. عر. بادم.

لَوزه { سذ. عر. تث. بادمجك. تثنیه صیغه‌سنده لوزتان دخی قوللانیلیر.

لوستاریه { س. [یتا.] کوچك اوقنطه.

لوستروق { س. [یتا.] قوندوره جلاسی: پوتینی لوسترو ایتمك.

لوستروجی { س. پوتین جلا ایدن آدم.

لوش { ص. ١. قرا کلقجه، چوق آیدینلق اولمیان : لوش اوطه. ٢. تنبل، بطیء. کوشك: لوش آدم.

لوط { سخذ. انبیاء عظامدن بر ذات؛ قوم لوط = نبی مشار الیهك دین حقه وطریق فلاحه دعوتلری ایچون بعث بیورلدیغی قوم که خلاف طبیعت فحشیاته منهمك اولمغله من طرف الله قهر وتدمیر ایدلمشدر. || بحرلوط = فلسطینك شرق جهتنده اردن نهرینك منصب اولدیغی بیوك وصویی آجی برکول.

لوطی { ص. عر. قوم لوطك ارتکاب ایتدکاری خباثتی اجرا ایدر دنی الطبع.

لوغ { س. چامور صیوه‌لی طاملره سورتدکاری طاش سیلندر.

لوغاریتمه { س. [یو. Λογάριθμος] ر. برترتیب مخصوصده حسابات جدولی.

لوفر { س. [یو. Λουφάρι] معروف بر جنس لذیذ بالیق.

لوقانده { س. با : لوقطه.

لوقره { س. برجنس سرچه.

لوقمه { س. با : لقمه.

لوقنطه { س. [یتا.] ١. اجرتله یمك یه‌جك یر، آلا.

فرانقه آشجی دکانی : یمکی لوقنطه‌ده یر. ۲. یبانجیلرك و یولجیلرك یاتوب قالقمه‌سنه ویمك یه‌لرینه مخصوص عمومی خانه ودائره، مسافرخانه، هوتل : برتمیز لوقنطه‌یه قوندق.

لوقوم { س. با : لقوم.

لوقه { ص. چاپاچول، بول پاچه، شهری بدلاسی.

لوك { ص. بطال، آغر، بطیء : لوك آدم. == ح. آغرلق وبطائتله، قباقلقله : لوك اوتورمق.

لوك { س. اصل اسمی لاك اولان بر نوع هند صمغی که بویاجیلقده وسائر ایشلرده قوللانیلیر، لیقه. — صفت کبی دخی قوللانیلوب لوك بویا دینلیر.

لوگر { س. چیزمه اوجنك شکلی وقالبی.

لوکون { س. کیرج وزیتون یاغیله دوکیله‌رك یاپیلان بر جنس معجون که چشمه وموصلوقلرده وصو بوریلرینك دلیکلرینی طیقامه‌ده قوللانیلیر.

لؤلؤ { سذ. عر. ج : لآل. لآلی. اینجی، در.

لولولو { س. برایشی یاپمق ایستمین وآلدادلمغه کلین آدمك سویلدیکی واهی سوزلر : بن لولولو یه کلم ؟ بکاده‌می لولولو؟ عو.

لوله { س. ۱. حلقه کبی دورلمش شیء، توده : صاچ لوله‌سی؛ قایناق لوله‌سی. ۲. چبوغك اوجنه طاقیلوب توتونله طولدیریلان پیشمش طوپراقدن وسائره‌دن کوچك قاب. ۳. بوری، ماصوره. ۴ ماء جاری اه لــبــ. که درت ماصوره‌دن عبارتدر. ٥ کاغد کلاهی. || لوله طاشی = بر جنس بیاض و یومشاق طاش.

لوله‌جی { س. چامووردن چبوق لوله‌سی واوکا مماثل شیئلر یاپان صنعتکر. || لوله‌جی چاموری = لوله‌جیلرك قوللاندقلری اوزلی وسوزلمش قزیل بالچیق.

لولی { س. فا. ج : لولیان. کوزل چنکی، رقص ایدن چنکانه قیزی.

لوم { سذ. عر. ۱. ذم، تقبیح، فصل. ۲. پایلاه، عتاب، سرزنش : لوم ایتمك؛ لوم لائم = ذمامتك ذمی.

لومبار { س. [یتا.] ج. حرب سفینه‌سنك طوپك آغزی اوکنده‌کی دلیکی.

لومبوز { س. ج. واپور قاره‌لرینه آیدینلق وبرمکه مخصوص مدور پنجره که قالین جام ومتین قپاقله قپالی اولور.

لون { سذ. عر. ج : الوان. ۱. رنك، بکز، بویا. ۲. نوع، درلو، چشید : الوان قاشلر.

لونجه { س. عو. لوجه‌دن غلط. با : لوجه.

لوند { س. [یتا. Levantino = شرق، شرق اهالیسندن] وقتیله وندیکلیلرك معاشله قوللاندقلری خفیف عسکر. == ص. جست وچالاك، سریع الحرکه، خفیف طور وحرکتلی ویاقیشیقلی قیافتلی. || شهلوند = باش لوند. ج. ابریجه یاپیلی کوزل.

لوند { س. [یتا. Levante = قالدیران] ج. لومبار قپاغنی قالدیرمغه مخصوص زنجیر وپلانغه.

لوندانه { ص. ح. جست وچالاك طرزنده، خفت وسرعت حرکتله، یاقیشیقلی و خفیف بر روشله : لوندانه یورویش؛ لوندانه یورویور؛ برطور لوندانه ایله.

لوندلك { س. جست و چالاك طرز وحرکتی، خفیف ویاقیشیقلی حرکت وطور وقیا. فت : لوندلك صاتمق ایستیور.

له { حج. با : ایله.

لَهُ { ترکیب عر. [ل = حرف جر. ه = ضمیر متصل مفرد مذکر] ۱. اونك ایچون، اوکا : مغفورله = عفو وغفران اولنمش. ۲. برینك منفعتنه وایلکی ایچون اولنان حرکت، علیه ضدی : کیمسه‌نك له وعلیهنده سوز سویلمز؛ اونك لهنده شهادت ایده‌جك چوق آدملر واردر اما علیهنده کیمسه شهادت ایتمیور؛ اوبنم لهمده ایدی. [عوام زبانزدنده لهو تلفظ اولنوب لهوسنده دینیر.] || د. [نحو عربیده] مفعول له = سبب وعلت یعنی ایچون معناسنی بیان ایدن مفعول منصوب : ضربته تأدیباً کبی. — مؤنثی لها، تثنیه‌سی : لهما، جمعی : لهم، اولوب بعضا بونلر دخی قوللانیلیر : مغفورلها.

لِه { جغ. پولونیه مملکتی واهالیسی، لیسنك جنسیتی : له دیاری، له لسانی. — مملکته لهستان دخی دینیر.

لَهَب { سذ. عر. آلو. ذ || ابو لهب = فخر کائنات (صلعم) افندمزك عمی اولدیغی حالده اك

زیاده علیهنده بولنوب دشمنلك ایدن خبیث .

لَهجه { سه. عر. ١. سویلنیلان لسان. لغت، وعلی الخصوص برلسانك شعبه‌لرندن بهری، فر. Dialecte : لهجهٔ عثمانیه : لهجهٔ جغتائیه. ٢. لغت کتابی: وفیق پاشانك لهجهٔ عثمانیسی. ٣. تر. بکزر، چهره. سیما : لهجه‌سی بوزوق.

لَهجه { صه. لهلیلرك لساننده ویا طرز واصولنده اولان : لهجه لسان؛ لهجه خوره. == سه. لهلیلرك لساننده : لهجه‌سویلمك، یازمق. == سه. لهلیلرك لسانی : لهجه اسلاو السنه‌سندندر.

لِهذا { ح. عر. [ل = حرف جر، ایچون. هذا: اسم اشارت. بو] بونك ایچون.

لَهلی { سه. صه. لهستان اهالیسندن وله جنسیتی منسوبیندن آدم : برلهلی کلدی.

لَهُم { ترکیب عر. با : له.

لَهِم { لهلمك وساڑه. با : لهیم وساڑه.

لَهو { سذ. عر. اویون، اکلنجه، فائده‌سز ولزومسز ایش : لهو ولعب.

لَهیب { سذ. عر. ١. آلو. ٢. آتشك صیجاقلغی، حرارت.

لَهیم { سه. [عر. « لحم » دن] معدنلری یاپیشدیرمغه یارایان قالای وساڑه.

لَهیملتمك { فتـ. (معدنی برشیئی) قالای وساڑه ایله یاپیشدیرتمق.

لَهیملمك { یالهیملمك. فتـ. معدنی شیئلری قالای وساڑه ایله یاپیشدیرمق.

لَهیملنمك { لجـ. [معدنی برشیئ] قالای وساڑه ایله یاپیشدیرلمق.

لَهیملی { صه. قالای وساڑه ایله یاپیشدیرلمش (معدنی شیئ).

لی { یاخود لو. د. اسملره لاحق اولوب، ١. صاحبلك ومالکیت معناسیله صفتلر تشکیل ایدر : دولتلی = دولت صاحبی؛ پاره‌لی = آقچه‌یه مالك. ٢. مقارنت و شمول والتزام بیان ایدر : معنالی = معناسی اولان؛ صولی = صوبی چوق اولان؛ یاغلی = یاغله یاپلمش. ٣. اتصاف و موصوفیت بیان ایدر : عقللی = عاقل؛ صبرلی = صبور؛ زحمتلی = زور : کبرلی = متکبر. ٤. منسوبیت بیان ایدر: استانبوللی = استانبول اهالیسندن اولان؛ ایرانلی = ایرانی؛ فرانسه‌لی = فرانسز. ٥. مصدریت اسمنه التحاق ایده‌رك صیغهٔ التزامیه‌یی تشکیل ایدر، وبو حالده « مه » ادات مصدریتنك « ه » سی حذف اولنور : کلملی (کله‌لی)؛ یازملی (یازمه‌لی)؛ کیتملیم، کیتملیسك، کیتملیدر، کیتملییز، کیتملیسکز، کیتملیدرلر. ٦. صیغهٔ غائبه‌یه التحاق ایدوب صیغهٔ ابتدائیه‌یی تشکیل ایدر : کله‌لی = کلدیکی کوندن بری؛ یازه‌لی = یازدیغی وقتدن بری؛ کله‌دم کله‌لی = کلدیکم آندن اعتباراً، کلدیکم وقتدن شمدی‌یه قدر: کله‌لیدن بری = کلدیکی زماندن شمدی‌یه قدر. — رسمی عنوانلرده اسکی املاسیله « لو » یازلمق عادت اولمشدر : رفعتلو، سعادتلو، دولتلو. — اینجه هجالردن صکره « ی » ویا « و » ی اینجه. وقالین هجالر عقبینده قالین اوقونور.

لِیاقت { سذ. عر. [عربی تعبیرلرده « لیاقه » صورتنده ده قوللانیلیر.] ١. لایق وشایان وسزاوار اولمه، یارارلق، استحقاق، شایستکی : اوآدمك بوایشه، بوایشك سزه لیاقتی واردر؛ هرایشده لیاقت آراملی. ٢. اهلیت، اقتدار، رویت : ارباب لیاقتدن؛ اونك اقتدار ولیاقتی مسلمدر.

لِیاقتلی { صه. اهل، مستحق.

لَیال { سذ. جـ. عر. و :

لَیالی { سذ. جـ. عر. فد : لیل. با : لیل.

لِئام { صذ. جـ. عر. فد : لئیم. با : لئیم.

لیپاری { سه. [ر.] اسقومری‌یه بکزر وآنجق قارنی بکدکی برجنس بالق.

لیپسقه { سه. صه. اساساً لیپسقه (یعنی لایپسیغ) شهرندن کلان برنوع ایپکه مشابه صاری وکوزل صاچه اطلاق اولنور : لیپسقه صاچلی؛ لیپسقه‌لرینی طاراقله ایکی‌یه بولمش.

لیپسوس { سه. [ر.] استوریت بالغنك برجنس کوچکی.

لَیتَ { د. عر. اولسه ایدی، کاشکه. ذ. || لیت لعل =

باقەلم وبوكون يارين كبى سوزلرلە اويالاندیرمە، تعلل، سورنجمەدە براقمە: ليت لعل ايلە وقت كچيرييور.

ليتوغرافيا { ياخود ليطوغرافيه سـ [يو. -Λιθογρα φία] ١. طاش باصمەسى، مخصوص مركبلە يازلمش يريازى ورسم وسائرەنك ينە بوكا مخصوص كلسى بر طاشە كچيرلمسيلە طاشك اوزرينە مركبلى بر مردانە كچيرلدكدە يالكز يازيلرك اوزرينە مركب براقسى و اوستنە كاغد قونوب ماكينەنك آلتندە صيقيشديرلمسيلە طبع وتمثيلك حاصل اولمسندن عبارت طباعت اصولى: ليتوغرافيانك كشفى؛ ليتوغرافيادە مهارتى واردر. ٢. ليتوغرافيا مطبعەسى، طاش باصمەخانەسى: فلانك ليتوغرافياسندە باصلمشدر. — بردن مختلف رنكلرلە باصمق اصول جديدەسنە «خروموليتوغرافيا»، و فوطوغرافلە آلنان رسمك طاشە كچيريلوب ليتوغرافيا اصولنجە تكثير نسخى صنعتنەدە «فوطوليتوغرافيا» دينير.

ليتوغرافياجى { سـ. طاش باصمەسى صنعتنى بيان واجرا ايدن ويا برطاش باصمەخانەسنى ادارە ايدن آدم.

لَيث { سند. عر. آرسلان، اسد، شير. ذ.

ليثارغوس { سـ. [يو. Λιθαργία] طب. خستەلق ايجابى اولان برنوع آغر اويقو، نوم مستغرق.

ليرا { ياخود ليره. سـ. [يتا. Lira] آشاغى يوقارى يوز غروش ويكرمى فرانق قيمتندە آلتين سكە: عثمانلى ليراسى، فرانسز، انكليز ليراسى.

ليرالق { صـ. برقاچ ليرا قيمتندە اولان: يوز ليرالق بر آرابە؛ بو آت قاچ ليرالقدر؟

ليس { صـ. فا. [«ليسيدن» فعلندن سمە. اولوب بعض صترلردە بولنور] يالايان، يالاييجى: كاسە ليس = چناق يالايان، طالقاوق.

ليف { سند. عر. ج: اليـاف. ١. خرما آغاجى قبوغندن وبوكا مشابە نباتى شيئلردن چيقان ايپليك ايپليك شى: ليفدن اورلمش زنبيل؛ حمام ليفى = حمامدە لكنك ايچندە صابونى كوپورتمكە مخصوص ليف بوسكولى؛ ليف خلاطى؛ ليف كبى = پك سرت و خشر خشر: صاچلرى ليف كبى اولمش. ٢. تشـ. نبا. انجە ايپليكلر صورتندە مادە، فر Fibre.

ليفى { صـ. عر. ذ: ليفيە. تشـ. نبا. ايپليك ايپليك شكل وصورتندە اولان: مادۀ ليفيە.

ليقاطورە { سـ. [يتا Ligatura = رابطە] بحـ. صالاماسترەدن معمول سجيم وباغ.

ليقودينوز { سـ. [ر.] سيورى بورونلى و بودور كفالدن يعنى بالاترينە وقانبوت باليقلرندن ايسدە قوروتمغلە يابدقلرى باليق باصديرمەسى.

ليقە { سـ. عر. ١. ايس مركبى حقەلرينە قونيلان خام ايپك: حقەيە ليقە قومق، ليقەسنى دكيشديرمك. ٢. تر. بويايجى و يالديزجيلرك آستار مقامندە قوللاندقلرى و هندن چيقان برنوع صمغ، لاك، لوك.

ليك { حر. فا. لكن، اما، آنجق. عر.

لَيل { سند. عر. ج: ليال، ليالى. كيجە، شب: ليل ونهار = كيجە كوندوز؛ تساوى ليل ونهار = كيجە ايلە كوندوزك مساوى اولمسى كە ماردك ٩ ندە يعنى نوروز كونى و ايلولك ٩ ندە اولور. || نصف الليل = كيجەياريسى كە آلافرانقە ساعت اون ايكى اولور.

لَيلاً { ظز. عر. كيجەوقتى، كيجەلين: هوانك صيجاقلغندن ليلاً سياحت ايدرلردى.

لَيلاق { سـ. صالقيم شكلندە ومور وبياض رنكلردە معروف برچيچك وبونى ويرن آغاج.

لَيلَك { سـ. با: لكلك.

ليلە { سند. عر. برگك كيجە: ليلۀ مباركە؛ ليلۀ قدر؛ ليلۀ معراج؛ ليلۀ رغائب.

لَيلى { صـ. عر. ذ: ليليە. ١. كيجەيە منسوب ومتعلق، كيجە وقتى واقع اولان: اجتماع ليلى؛ مصاحبت ليليە. ٢. كيجە قالينان، ايچندە ياتيلان: ليلى مكتب = شاكردانى كيجە ايچندە ياتان مكتب. ٣. كيجەدخى قالان: ليلى شاكردان = كيجە دخى مكتبدە ياتان طلبە.

ليمان { سـ. [يو. Λιμήν] كميلرك باريندقلرى و روزكاردن

امین اوله‌رق بوشانوب طرلد. قلری محفوظ طبیعی ویا صنعی قوی مرسی، مینا: لیمانه کیرمك؛ لیمانده یاتمق. || لیمان رئیسی = لیمان ایشلرینی اداره ایدن ولیمانه کیروب چیقان سفائندن رسم آلان بحریه ضابطی. || لیمان اوطه‌سی = لیمان رئیسنك اداره خانه‌سی. == ص. یاتیق، ساکن، دوز: دکیز، هوا سوت لیمان ایدی.

لیمانلامق { فل. ۱. لیمانه کیرمك، لیمانده طورمق: کمی برقویك ایچنه لیمانلادی؛ بش کون ازمیرده لیمانلادق. ۲. کسب سکونت ایتمك، یاتیشمق: هوا، دکیز لیمانلادی.

لیمانلق { س. ۱. لیمان کبی یر، امین و محفوظ قوی: اوراده بر لیمانلق واردر. ۲. سکون، سکونت: اورته‌لق لیمانلق. == ص. ۱. لیمان اتخاذ اولنه‌بیلیر، محفوظ: لیمانلق بر قوی؛ دکیزك اوراسی لیمانلقدر. ۲. ساکن، سکونتلی، طالغه‌سز: هوا، دکیز لیمانلق ایدی.

لیمبه { س. بر نوع یوك قایغی، اشلیب.

لیمون { س. [یو. Λειμώνιον] پورتقاله مشابه صاری و اکشی معروف میوه که یمکلره قونور ولیموناطه اسمیله شروبی یاپیلیر: لیمون صیقمق. || لیمون آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج. || طاتلی لیمون = اکشی اولمیان جنسی. || لیمون کبی = پك صاری.

لیموناطه { س. صو وشکرله قاریشیق لیمون عصاره سندن عبارت شربت.

لیموناطه‌جی { س. لیموناطه دینلن لیمون شربتی یاپان وصاتان آدم.

لیمونلق { س. قیشین لیمون و پورتقال آغاجلرینی واوکا مشابه اشجار وچیچکلری بارینه‌دیرمغه مخصوص صوبه‌سز جامکان: بوباغچه‌یه بر لیمونلق لازم.

لیمونلی { ص. لیمونله تربیه اولنمش، لیمون وضعیله اکشیدلمش.

لیمونی { ص. لیمون رنکنده، آچیق وآز یشیله چالار صاری: لیمونی رنك. == س. بورنك: لیمونی کوزل بررنکدر.

لیمه { س. فا. اوزون پارچه، اوزون دیلیم: لیمه لیمه کسمك.

لین { ص. ع. ؤ: لینه. [«لین»دن صش.] یومشاق، ملایم، نرم. || لین الجانب = کوریشلمسی قولای، کبرسز، قانی صیجاق. || د. [صرف عربیده] حروف لینه = ا، و، ی حرفلری.

لینت { س. ع. یومشاقلق، ملایمت، انقباض ضدی، اسهال: لینتی اولمق؛ لینته اوغرامق.

لینك { س. آتك قورت کیدیشیله یورویشی.

لیوار { س. [یتا. Vivaio دن مأخوذ ر. Βιβάρι دن] دیری بالیق حفظ ایتدکلری دکیزدن مفرز قپالی حوض ویا دلیکلی انبار وسپت.

لئیم { ص. ع. ؤ: لئیمه. ج: لئام. [«لوم»دن صش.] ۱. لومه شایان، آلچاق، دنی، ذلیل. ۲. کریم مقابلی، ناکس، خسیس.

م { میم. س. [عر. سش.] ترکجه الفبانك یکرمی یدنجی حرف اولوب، حروف سامیه‌نك اصل صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده اون اوچنجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ٤٠ عددینه مساویدر. شکل عبرانیسی מ و شکل سریانیسی ܡ اولوب. بونلرك بر طرفدن عربی (م) له ودیکر طرفدن یونانی ولاتینجه M ایله مشابهتلری ظاهردر. تاریخلرده محرم شهر عربیسنه علامتدر. « معلوم » کلمه‌سی یرینه دخی قوللانلمغله، جلب دقت ایچون اشارت اولنمسی مرام اولنان اسملرکده بالاسنه یازیلیر. کتاب وساڭره نهایتنده « تم » یعنی « بیتدی » مقامنده قوللانیلیر. ترکجه‌ده کلمه‌لرك ایلك حرفی یرینه قونیله‌رق اتباعاً مستعمل مهملات تشکیل ایدر: تارله مارله، دوه موه. ایش میش، ساعت ماعت کبی.

م { ض. ضمیر اضافینك مفرد متکلمی اولوب مجزوم اوقونور، وماقبلی ساکن ایسه، کسره ایله متحرك اولور، که بو کسره‌ده ماقبلندکی هجایه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور: بابام = بنم پدرم؛ طیم؛ تیزه‌م: ایشم؛ باشم؛ برادرلرم: قارنداشلرم. جمعی « مز » در.

م { فل. ایمك فعل اسنادیسنك مضارع صیغه‌سنك نفس متکلم وحده‌سیدر که بودخی ساکن اولوب، ماقبلی‌ده ساکن اولورسه هجایه کوره کسرهٔ خفیفه ویا ثقیله ایله متحرك اولور. سزی ایستین بنم؛ بن ترکم؛ بن باباکم. ماقبلی متحرك یعنی حرف املا اولورسه، بریاء مکسوره توسط ایدوب « یم » اولور: زه‌ده‌یم؟ بوراده‌یم؛ بن بدلا می یم؟ — کلیرم، کله‌جکم، کلمشم، کلدم (اصلی: کلدیم) کبی صیغه‌لرده‌کی « م » دخی بودر. — منفیسی « دکل » لفظیله اولور: بن دکلم؛ بن اوقدر جاهل دکلم.

مَ { و نَ یاخود مه و ما. د. فعلك مادهٔ اصلیه‌سیله ادوات ملحقه‌سی آره‌سنه کیروب منفیسنی تشکیل ایدر: کلدی، کلمدی، (کلمه‌دی): یازدی، یازمدی (یازمادی)؛ یازه‌جق، یازمیه‌جق (یازمایه‌جق)؛ کل، کلمه: کلك، کلمه‌یك؛ آلمق، آلمامق. مضارعده حرف مضارعتله برابر « مز، ماز » ومتکلمده « مم، مام، میز، مایز » اولور: کلمز، کلمزلر، کلمزسك، کلمزسکز، کلمم، کلمیز؛ یازماز، یازمازلر، یازمازسك، یازمازسکز، یازمام، یازمایز.

ما { د. مادهٔ آنفه‌یه باق.

ما { حه. اشته. نا، آل. ز.

ما { اسم موصول عر. اشیایه مخصوص اولوب اوشیء که معناسیله وبعض ترکیبات عربیه‌ده بولنور: ماقبل = اوسته‌دکی؛ مابعد = آلتده‌کی؛ مادام = اولدقجه، بولندقجه؛ ماشاءالله = اللهك ایستدیکی؛ مابین = آره‌ده‌کی؛ ماجرا = جریان ایدن؛ ماحصل = حاصل اولان؛ ماصدق = مطابق؛ مانحن فیه = بحثنی ایتدیکمز؛ ماحضر = حاضر نه وار ایسه؛ مابه الافتخار = کندیسیله افتخار اولنان.

ماء { سذ. عر. ج: میاه. صو، آب: ماء جاری = آقار صو؛ ماء لذیذ = طاتلی صو؛ تداوی بالماء = صو ایله علاج ایتمه. || کیم. Hydro تعبیر یونانیسنی ترجمه ایدر: حامض ماء = Hydracide؛ حامض

. کبریت ماء = Acide hydro-sulfurique .

مَآب { سد. عر. [« اياب » دن سه.] ۱. عودت ورجوع اولنه‌جق محل، کری دونیله‌جك یر. ۲. صیغینه‌جق محل، ملجأ، معاذ : شوکت مآب = شوکت و واحتشامك ملجئی، شوکتپناه، شوکتلی.

مَآثِر { سد. جه. عر. فد : مأثر. با : مأثر.

مَآخِذ { سد. جه. عر. فد : مأخذ با : مأخذ.

مَآل { سد. عر. معنی، مفهوم : مآل بیت؛ خلاصهٔ مآل.

مَآلاً { ح. عر. مفهوم جهتیله، لفظاً وحرفیاً اولیه‌رق، معنی ومفهوم اعتباریله : درسی مآلاً تقریر ایتمك؛ بعض اشعار عربیه‌یی مآلاً ترجمه ایتدی.

مآلسز { ص مفهوم و معناسی اولمیان، معناسز : مآلسز بربیت.

مابَاقی { سد. [ماتقا برینه غلط تعبیر در] قالان، بقیه، قصور.

مابلاق { سد. [عر. « مبلغ » دن غلط] اجزاجی و معجونجی قاشیغی، دوز قاشیق.

مابهِ‌الافتِخار { ترکیب عر. کند. یسیله اوکنیلان، افتخار اولنان، سرمایهٔ افتخار : ملت اسلامیه‌نك مابه‌الافتخاریدر.

مابَین { سد. عر. ۱. آره‌ده کی شیء، آره‌لق، آره : بن اونلرك مابیننه کیرمم؛ مابینلرنده برطاقم سوزلر جریان ایتمش. ۲. حرم ایله سلاملق آره‌سنده‌کی دائره ویا اوطه‌که هم حرم هم سلاملق طرفندن قوللانیلیر : مابین اوطه‌سی. ۳. سرای همایونك وکلا و سائر ذواتك مراجعت ومقربینك اقامت ایتدکلری دائرهٔ مخصوصه‌سی : مابین همایون.

مابَینجی { سد. مقربین حضرت پادشاهینك بهری، قرین. قرنا: باش مابینجی = سرقرنا. ایکنجی مابینجی = قرین ثانی.

مابَینجیلك { سد. قرنالق، قرنا خدمت ووظیفه‌سی: مابینجیلك شرفنه نائل اولدی.

مابه { سد. مج. ۱. اوجی حلقه‌لی جیواطه. ۲. کمی داخلی تنویره مخصوص زیتون یاغیله یاقیلان سپرلی فنار.

مات { سد. شطرنج اویوننده مغلوبیت : مات اولمق = یکلمك، مغلوب اولمق؛ مات ایتمك = یکمك، مغلوب ایتمك. || مج. مات قالمق = حیران ومبهوت اولمق.

ماتقاب { سد. منقب اسم عربیسنك تر. ز بانزدیدر. با : منقب.

ماتَقَدَّم { سد. عر. [ما = اسم موصول. تقدم = فعل ماضی] تقدم ایدن شیء، کچن شیء، کچمش زمان، اوائل.

ماتَم { سد. عر. جه : مآتم. [اصلی : مأتم] ۱. براولو ایچ ین آغلاشوب سیاهه کیینمه وذوق وا کلنجه‌دن اجتناب، یاس، عزا : ماتم طوتمق. ۲. محرمك ایلك اون کوننده امام حسین (رضه) افندمزك شهادتنی واهل بیت نبوینك مصائبی ایچون یاس طوتوب مرثیه‌لر اوقومه رسمی که یوم عاشورا ایله ختام بولور : ماتم ایتمك.

ماتَمزَده { ص. فا. [عر. ماتم = یاس. فا. زدن = اورمق] یاسه طوتلمش، یاسلی، مصیبته دوچار.

ماتَمکَده { سد. فا. یاس اوی، برینك وفاتیله ماتم طوتیلان خانه.

ماتَملی { ص. یاسلی، یاسی اولان.

ماتیس { ص. [ر. Μέθυσος] سرخوش، صیزمش. عو.

مِأتَین { عد. ت. عر. [فد : مائه] ایکیوز : مأتین والف تاریخنده = بیك ایکیوزده.

ماتیه { سد. [عر. ماده دن ؟] ایریك طولی وآزمش یاره، اوکلاز یاره : سیویلجه‌یی ماتیه ایتمك = آزدیرمق.

ماثال { سد. [عر. « مثل » دن] با : مصال.

مَأثَرَه { سد. عر. جه : مآثر. اسلافدن اخلافه یادکار قالان بیوك وشانلی ایش، باعث افتخار فعل وحرکت : اجدادمزك مآثریله افتخار ایدرز. [جمعی دها مستعملدر.]

ماجِد { ص. عر. ث : ماجده. [« مجد » دن سف.] مجد و شرف صاحبی، شانلی : والد ماجد حضرت شهریاری.

ماجَرا { سد. عر. [ما = اسم موصول. جرا = « جریان » دن فعل ماضی] جریان ایدن شیء، وقوع بولان حال، وقعه : بنم ماجرادن خبرم یوغیدی؛ ماجرایی اولدیغی کبی نقل ایتدی؛ بینلرنده برماجرا واردر.

مأجوج { سخ. يأجوج ايله برابر آخر زمانده خرابلقلر ايده جك ايكى قومك اسملرى كه بونلرك علامتى پك قصيرالقامه اولملريدر.

مأجور { ص. عر. [« اجر » دن سمف.] ايتديكى خدمت ويا ايلكك اجر ومكافاتنى كورن، اجر ومكافاته نائل : ثواب ايدن البته مأجور اولور.

ماچونه { س. [نكا. Machine = ماكينه] بحـ. بيوك ثقلتلرى قالديرمغه مخصوص بخارله ايشلر بيوك بوجرغاد.

ماچين { سخ. عوام لساننده چين اسمنه اتباعاً قوللانيلير : چين ماچين.

ماحصل { س. عر. [ما = اسم موصول. حصل = « حصول » دن فعل ماضى] حاصل اولان، حصوله كلن، نتيجه.

ماحضر { س. عر. [ما = اسم موصول. حضر = « حضور » دن فعل ماضى] حاضر اولان، حاضر هرنه بولنديسه : ماحضر دن برآز يمك كتيرديلر.

ماحى { ص. عر. ذ : ماحيه. [« محو » دن سف] محو ونابود ايدن، يوق ايلين.

ماخات { س. [عر. « مخط » دن غلط] با : مخط.

مأخذ { سذ. عر. [« اخذ » دن سم] ١. برشيئك آلنديغى ير، محل اصلى، منبع. ٢. برمؤلفك بركتاب يازمق ايچون مراجعت ايدوب ايچلرندن معلومات آلديغى كتابلرك هرى : اوكتابى يازمقده چوق امك صرف ايتديسه ده مأخذلرى نقصان ايدى؛ خالص تركجه كلهلر ايچون مأخذ بولمق پك زوردر.

ماخلق الله { س. عر. [ما = اسم موصول. خلق = « خلق » دن فعل ماضى. الله = لفظهٔ جلال] جناب حقك هر ياراتديغى، بتون مخلوقات، جم غفير: بازار يرينه ماخلق الله طوپلانمشلردى.

مأخوذ { ص. عر. ذ : مأخوذه. [« اخذ » دن سمف] ١. آلنمش، اخذ وقبول اولنمش، مقبوض: شوقدرغروش مأخوذم اولدى. ٢. اخذ واستعاره اولنمش، منقول : برطاقم بيتلرى سعدينك بوستانندن مأخوذدر؛ بيان ايتديكى افكار ومطالعاتك چوغى غرب آثارندن مأخوذدر. = سذ. عر. جم : مأخوذات. آلنان مبلغ، دفترده آلنمش آقچه نك يازلديغى قسم، مقبوض: مأخوذاتى نقصان يازمش؛ مأخوذات خانه سنه حيله قاريشدرمش.

ماخور { س. [فا. « ميخوار » دن غلط] مو. بر مقام مخصوصك اسمى.

مادام { تركيب عر. [ما = اسم موصول. دام = « دوام » دن فعل ماضى] ١. دائم وباقى اولدقجه : مادام الحياة = صاغ اولدقجه، عمرى اولدقجه. ٢. [ميم ساكنه ايله] چونكه : مادام كورمك ايستيورسكز كلك كورك. بومعنا ايله بعضاً « كه » اداتنى ده آلير : مادام كه بويله ايستيورسكز بويله اولسون.

مادام { ياخود مادامه. س. [فر. Madame] ١. فرنك خانمى، اولنمش فرنك قادينى : بر مادام كلدى. ٢. زوجه : فلان موسيو مادامه سيله برابر كلدى.

ماداپولام { س. [اصلى : ماداپولام] اساساً بو اسمله مسمى هند شهرندن چيقان بز و بونك اوروپاده ياپيلان تقليدى، پاتيسقه.

مأدبه { سذ. عر. جم : مآدب. ضيافت، دعوت، دوكون. ذ.

مادح { ص. عر. ذ : مادحه. [« مدح » دن سف.] مدح وثنا ايدن : مادح جناب نبوى حسان بن ثابت حضرتلرى.

مادر { س. فا. آنا، والده، ام : پدر و مادرى. ‖ مادر بخطا = حرام زاده، ولدزنا.

مادرانه { ص. فا. آنايه ياقيشير، والده يه منسوب ومتعلق وسزاوار اولان : شفقت مادرانه. = ح. والده يه ياقيشير ووالده لكه مخصوص برطرز وصورتده : كنديسنى مادرانه درآغوش ايتدى؛ او قادين كنديسنه مادرانه باقيشدر.

مادرزاد { ص. فا. آنادن طوغمه، طبيعى، خلقى، جبلى : كرم وسخاوت كنديسنده برخصلت مادرزاددر؛ لسان مادرزاد = آنادن اوكرنيلن لسان، آنا لسانى.

مادرى { ص. فا. والده يه منسوب ومتعلق : مهرمادرى.

مادون { س. عر. [ما = اسم موصول. دون = آلت] ١. آلت طرف، برشيئك آشاغيسنده بولنان جهت : بيك عددى

ما ونده؛ بومقدارك مادوننده اولماملی. ٢. امر آلتنده بولنان، دیکرینك امر وحکمی آلتنده اولان، مافوق مقابلی: برآمر دائما مادوننی قایرمغه واونلرله یوزكوز اولمامغه چالیشملیدر؛ مافوقیله یکنمیورسه‌ده مادونیله پك ایی یکنییور.

ماده { سث. عر. ج: مواد. ١. مایه، جوهر، برشیئك متشکل بولندیغی جسم، کراسته، عنصر: بونك ماده‌سی نه‌در؟ مادهٔ اصلیه‌سی بللی دکلدر. ٢. ال ایله طوتیلور وکوزله کوریلور شیء، جسم: آغرلق یره طوقونلغه ایچنده برماده بولندیغی حس اولنور؛ طبیعت مواد اجنبیه‌یی بدندن طیشاری آتمغه مائلدر. ٣. ایش، خصوص، کیفیت: بوبیوك برماده دکلدر؛ بعض موادك مذاکره‌سی؛ برقاچ لیرالق برماده در. ٤. قانون و نظام بند وفقره‌سی؛ قانون جزانك فلانجی ماده‌سی حکمنجه؛ مادهٔ قانونیه. ٥. لغت کتابنك برکلمه‌دن بحث ایدن فقره‌سی: مادهٔ آتیه‌ده بیان اولنان کلمه. ٦. ایرین، جراحت: بوچیبانك ایچنده چوق ماده واردر. ٧. آلت ذکور.

ماده { سـ. فا. دیشی حیوان. ذ.

مادةً { حـ. عر. ١. ماده وجسم اوله‌رق، معاً مقابلی: بو اوندن مادةً دها بیوك، دها آغردر. ٢. ایشله، سوزله‌دکل، فعلاً: بن سویلدیکمی مادةً اثبات ایدرم.

مادّی { صـ. عر. ؤ: مادیه. ١. روحانی ومعنوی اولمیان، جسمانی: بومادی برشیئدر؛ مادی ومعنوی استفاده. ٢. سوزدن عبارت واعتباری اولمیوب حقیقی وفعلی اولان: بن مادی تمتع کوستریورم. = سذ. عر. ج: مادیون. روحانیاته اینانمیوب یالکز جسمانی ومادی شیئلره اینانان، ملحد فر. Matérialiste: مذهب مادیون؛ الحاد.

مادّیّات { سث. ج. عر. مادی وجسمانی شیئلر، کوزله کورینور وال ایله طوتیلور شیئلر: معنویات وروحانیات مقابلی: یالکز مادیاتله اوغراشیور.

مادّیون { سذ. ج. عر. فد: مادی. با: مادی.

ماذریون { سذ. عر. نبا. طول آبدال اوتی.

مأذون { صـ. عر. ؤ: مأذونه. [«اذن» دن سمفـ.] ١. اذن ویرلمش، اذن آلمش، اذنلی، رخصتلی، اذن ورخصت ایله کیتمش اولان: کندیسی بو کون مأذوندر. ٢. درس ویا مشق ویرمکه یاخود برایش وصنعت اجراسنه اذن واجازت آلمش اولان: علوم عربیه‌ده، خطاطلقده مأذوندر، علم حقوق مأذونلرندن.

مأذونیّت { سث. عر. اذنلیك، اذن، رخصت، مرخصیت: موکلی نامنه مقاوله‌نامه امضاسنه مأذونیتی واردر؛ ایجاب حاله کوره حرکت ایتمکه مأذونیت نامه‌سی واردر؛ کندیسنه مأذونیت کامله ویرلمشدر.

مار { سـ. فا. ییلان، حیه.

مارّ { صـ. عر. ؤ: مارّه. [«مرور» دن سف.] کچن، کچمش، کذشته: مارالبیان = بیانی کچمش؛ مارالذکر = ذکری سبق ایتمش. = سذ. عر. ج: مارین. کچن، مرور وعبور ایدن: مارین و عابرین = کلوب کچنلر، کلان کیدن.

مار { صـ. فا. تارومار. با: تار مار.

مارانغوز { سـ. [ایتا. Marangone.] طولاب وماصه ویازیخانه کبی اینجه تخته ایشلری یاپان صنعتکر، نجار: مارانغوز ایشی. || مارانغوز بالیغی = بر جنس بالیق.

مارانغوزلق { مارانغوز صنعتی: مارانغوزلق ظریف برصنعتدر.

ماربوچ { سـ. [بلکه فا. مار. بوش = ییلان کسوه‌سی] و:

ماربیچ { سـ. [فا. مار = ییلان. پیچیدن = طولاشمق] حلزونی تلدن معمول واینجه مشینله مستور وآچیلوب طوپلانیر اوزون بوری که نارکیله‌یه طاقیلیر وتوتنکی دومانی اونك ایچندن چکه‌رك ایچنك آغزینه کیدر: نارکیله ماربیچی.

ماربیچجی { سـ. نارکیله ماربیچی یاپان وصاتان آدم: ماربیچجیلر چارشیسی.

مارت { سـ. [لاتینجه‌دن. اصل حرب الهی زعم اولنان مریخك اسمندن مأخوذدر — آخرنده‌کی «ت» تحریك اولنلجه «د» اولور] سنهٔ شمسیهٔ رومیه‌نك

اصلی برنجی وبعده کانون اولدن بدأ اولنمغله اوچنجی آیی، آذار : مارت قپودن باقدبرر قازمه کورك یاقدیرر؛ مارت هواسی = قرارسز، متلون.

مارتولوز { ـ. [ر. Ἀρματωλός = مسلح] ١. مسلح آدم، محافظ، قیر سرداری. ٢. وقتیله طونه قورصانی.

مارتی { ـ. کوکرجیندن بیوجك معروف دکیز قوشی.

مارتیقه { ـ. بحـ. قره‌دکیز سواحلنده قوللانیلان باشی ایچری‌یه طوغری قیورلمش ایکی دیرکلی برجنس کمی.

مارج { مه. مکرر قوللانیله‌رق سسله یوغمغی تصویر و تقلید ایدر : مارج مارج یوتدی.

مارد { صـ. عر. تمرد و عناد صاحبی، عنادجی.

مارده { ـ. ١. بازارلغی کسلمش بر مال ایچون فضله ایستنیلن آقچه، اکرامیه. ٢. کری‌یه قالمش ویا چیتارلمش بوزوق وآشاغی مال.

مارس { ـ. ١. تاوله‌ده وسائر اویونلرده طرفیندن بری چیقدیغی حالده دیکرینك هیچ بر صایی قازانه مامسی : مارس اولدی. ٢. هیچ برشی سویلیه‌میوب قالمه : حریف مارس اولدی.

مارسپت { ـ. [نکا.] بحـ. اوزرینه باصوب یلکنی باغلامق ایچون سرنلرك جونده‌سندن حمایلیسنه باغلانمش خلاط.

مارستان { سذ. عر. [فا. « بیمارستان » دن غلط] خسته‌خانه.

مارصمه { یا بارسامه. ـ. نانه قوقوسنه مشابه قوقوسی اولان واوتك کبی یمکلره قونیلان بیوجك یاپراقلی براوت که برله برابر اولوب کیتدکجه توسع ایدر.

مارصوان { و مرزیغون. ـ. [فا « مرزبان » دن غلط] ١. حدود محافظی. ٢. غایت ایی اشك.

مارصیق { ـ. ایی یانمازدن سوکندیرلمش و یاقلدیغی وقت چوق دومان وقوقو ویروب باشه اوران کومور : منقالده مارصیق اولمامسنه دقت ایتملی.

مارقه { ـ. [ایتا. Marca] ١. علامت، اشارت، نشان، علامت مخصوصه : مارقه‌سی واردر؛ مارقه‌قومق. ٢. اموال تجاریه‌نك اوزرینه کومروکده طانیمق ایچون اسم ولقبه بدل وضع اولنان حرفلر ویا اشارت مخصوصه : ج مارقه‌لی بردنك.

مارقه‌لامق { فتـ. مارقه وضع ایتمك، نشان قومق.

مارقه‌لی { صـ. مارقه‌سی اولان، علامت فارقه‌سی اولان، نشانلی.

مارن { صـ عر. [مرانه. « مرانه » دن سفـ.] مـ. چکیچله دوکیله‌رك آچلمغه مستعد اولان : آلتین برجسم ماندر. فر. Malléable.

مارنل { ـ. [ایتا. Marinaio] ١. کمیجی، بحریه نفری. ٢. یلکن کمیسی ایشلرنده ماهر آدم، ملاح. ٣. بحریه نفری قیافتی، یاقه‌سی آچیق ودوریك چوجق وقادین اثوابی طاقمی : مارنل کیمش.

مارول { ـ. [ر. Μαροῦλι] صلاته یابیلان و چیك دخی ینن معروف یاپراقلی نبات، بیوك برنوع صلاته، خس : کوبکلی مارول. || آجی مارول = یبانی قره هندبا، کوکیك، فر. chicorée. || اشك مارولی = شجرة الدم. || مارول سودی = مارولدن استخراج اولنان بیاض ماده که طبده وصنایعده مستعملدر.

مارولجق { ـ. قارچیچکی، آق چوبله.

ماروله { صـ. بودالا، آلیق. عو.

مارپول { صـ. حیله‌کار، قورناز.

مارپوللق { ـ. حیله‌کارلق، قورنازلق.

ماریه { ـ. [روجه‌دن] ١. دیشی قویون : ماریه اتی؛ ماریه کسمك یساغدر. ٢. علی‌الاطلاق دیشی حیوان : کچی ماریه‌سی. ٣. دیشی قویون اتی: بوقصاب بزه بوتون قیش ماریه یدیردی. ٤. بالیق قاپشلرنده وطالیانلرده طائفه‌یه ویریلن قاریشیق اوفاق بالیق. — بومعنا ایله صفت کبی‌ده قوللانیلوب : ماریه بالیق‌دینیر. || ماریه‌آغی = کوچك کوزلی قانیه.

مازاق { ـ. قیرلانغیچ بالیغنك اوفاق نوعی.

مازریون { ـ. نبا. با : ماذریون.

مازغال { یا مزغل. ـ. قلعه دیوارلرنده واسکی دره‌بکلری

خانه‌ری دیوارلرنده ایچ طرفی کنکیش و طیش طرفی تفنك نامنیسی صیغه‌جق قدر طاردلیك که ایچریده بولنان اورادن هر طرفه نشان آلوب اوره‌بیلدیکی حالده اورلماق تهلکه‌سندن امین اولور.

مازغاللی { ص. مازغال دینلن وایچریدن طیشاری‌یه قورشون آتوب طیشاریدن قورشون کلمه‌سنه پك مساعد اولمیان طار دلیکلری اولان: مازغاللی دیوار؛ اسکی‌دره‌بکلری خانه‌لرینك دیوار وحویلیلری مازغاللیدر.

مازو { س. یاخود:

مازی { س. برنوع آق‌میشه‌نك بوجك صوقمه‌سندن حاصل اولان برجنس اوری که دباغتده وصاچ بویامه‌ده وسائر ایشلرده قوللانیلیر، عفص. || مازی آغاجی = مازی‌یه بکزر برکوچك توزالاق ویرر چامه مشابه و منتظم یاپراقلی برکوچك آغاج که انواعی واردر، واکثریا باغچه‌لرده چیت کبی صره واری ویا طوب طوب دیکیلیر.

ماس { مه. مبالغه معناسیله «ما» ایله باشلایان بعض ترکجه صفتلرك باشنه کیرر: ماس‌ماوی.

ماساریقه { س. [یو.] تش. باغرصاقلری یرلی یرینه طوتان ایچ یاغی زاری.

ماسبق { س. عر. [ما = اسم موصول. سبق «سبق» دن فعل ماضی مفرد مذکر غائب] سبق ایدن، کچن، کچمش: ماسبق اونوتمق.

ماستکی { س. [یو. Μαστίχη]، (معربی مصطکی) با. شلیجه ساقز آطه‌سنده حاصل اولان برکوچك آغاجك ویردیکی برنوع صمغ که چیکنه‌نیلیر وراقی‌یه قونیر وسائر ایشلرده قوللانیلیر، ساقز. با: ماستیقه.

ماستله { س. با: مصتله.

ماستوری { س. بح. کمینك اك آکیش یری.

ماستی { س. کوچك کوپك. || ماستی باجاق = باجاقلری پك قیصه بویسز وبیچیمسز آدم. || ماستی چیچکی = ربیعه دینلن برنوع چیچك.

ماستیقه { س. [روجه‌دن] ۱. ساقز دینلن صمغ. ۲. بوصمغله تربیه اولنمش راقی: ماستیقه ایچمك.

ماسوا { س. عر. ۱. برشیئدن غیری اولان اشیانك جمله‌سی، ماعدا. ۲. [«ماسوا الله» دن مختصر] حق جل وعلا حضرتلرینك غیری اولان کافهٔ موجودات: ماسوادن کچمك.

ماسوره { س. [وغلطی: مصره] ۱. قیصه وانیجه قامش قلم. ۲. چیقریقده ایپلك صاریلوب مکیکه طاقیلان قلم که مکیکك ایچنده دونه‌رك ایپلیکی براقیر. ۳. چشمه زوانه‌سی. ۴. ماء جاری اولچیسنده لوله‌نك ربعی که درت چوالدیز اعتبار اولنور: برماسوره صویی واردر.

ماسه { س. با: ماصه.

ماش { س. برنوع بوگرلجه.

ماشاءالله { ترکیب عر. الله‌ك ایستدیکی، جناب حق هرنه ایسترسه. [تکمیل تعبیر: ماشاءالله کان = الله‌ك ایستدیکی اولور.] ۱. تقدیر وتحسینله برابر نظردن وقایه ایچون قوللانیلیر: ماشاءالله نه تربیه‌لی چوجق! ماشاءالله نه کوزل بنا! ۲. حضور ورؤیتی تعجب وممنونیتی موجب برشخص ویاشیئ کورلدکده سویلنیلیر: ماشاءالله بیورك! ماشاءالله! سز بوراده‌میسکز؟ ماشاءالله چابرلی یشیللنمش! == س. تر. اکثریا کوچك چوجقلره طاقدقلری یاصی وانیجه یورك رسمنده آلتین که «ماشاءالله» عباره‌سنی حاویدر.

ماشرابه { س. با: مشربه.

ماشطه { س. عر. با: مشاطه.

ماشوره { س. با: ماسوره.

ماشه { س. ۱. آتش طوتمغه ویا آتشدن برشیئ چیقارمغه مخصوص دمیر ویا پرنجدن چتال آلت: مطبخ، صوبه، منقال ماشه‌سی. ۲. ماشه شکلنده مختلف آلتلر: ساعت ماشه‌سی. || ماشه‌نك اوجیله طوتمق = ایرنمك، پیس شیئدن احتراز ایتمك.

ماشه‌لی { ص. ماشه‌یه بکزر بر آلتی اولان: ماشه‌لی ساعت؛ ماشه‌لی تفنك = اسکی بر نوع فتیللی تفنك. || الی ماشه‌لی = ادبسز، قاوغاجی.

ماشی ص. عر. ؤ: ماشیه. [« مشی » دن سف.] یوروین، آیاقله یورور: حیوان ماشی؛ حیوانات ماشیه. — با: مواشی.

ماشِیاً ح. عر. یورویه‌رك، یایان کیده‌رك: ماشیاً کیتدك.

ماصَدَق س. عر. [ما = حرف موصول. صدق = « صدق » دن فعل ماضی] موافق، مطابق، اویغون: فلان سوزه، فلان ضرب‌مثله ماصدق اوله‌رق.

ماصه س. [لا. Mensa] ۱. یمك یمكه مخصوص بانقو، الافرانغه سفره، ترابزه: ماصه باشنه کچدی؛ یمك ایچون بر ماصه ایصمارلادم. ۲. تج. مفلس تاجر مالی، آله‌جقلیلر بیننده تقسیم اولنه‌جق مال.

ماضی ص. عر. ؤ: ماضیه. [« مضی » دن سف.] کچن، کچمش، کذشته: زمان ماضیده؛ ازمنهٔ ماضیه. = سذ. عر. ۱. کچمش زمان، زمان سابق، زمان سالف: ماضی دائما لطیف کورینور؛ ماضی‌یی اونوتمق، آ. کچمامق. ۲. د. کچمش زمانده جریان ایدن برحدثی افاده ایدن فعل صیغه‌سی: فعل ماضی؛ ماضیٔ شهودی = صرف ترکیده: کلدی ویازدی کبی صیغه؛ ماضیٔ نقلی = کلمش و یازمش کبی صیغه؛ نقل ماضی الی الاستقبال = کلمش اوله‌جنم صیغه‌سی؛ نقل استقبال الی الماضی: کله‌جك اولدم صیغه‌سی.

ماطه س. [یتا. یاخود ر. μάτι = کوز] قایق

یدکنلك اوجنده اونی طوپلامغه مخصوص مقره.

ماعَدا س. عر. [ما = اسم موصول. عدا = « عدوان » دن فعل ماضی] کچن، تجاوز ایدن، باشقه، غیری. فضله: بوندن ماعدا؛ ماعداسی هپ بویله‌در: الده‌کی کتابدن ماعدا کتابلرمك جمله‌سی مجلددر.

ماعونه یا ماعونه. س. [عر. « معون » دن] با: معونه.

ماغ س. باشیله قنات وقویروق اوجلری بر رنکده اولان کوکرجین.

ماغون یاخود ماعون. س. با: ماهون.

مافات س. عر. [ما = اسم موصول. فات = « فوت » دن فعل ماضی] فوت اولان، الدن چیقان، غائب ایدیلن شیٔ: تلافیٔ مافات = فوت اولان شیئه بدل باشقه برشیٔ قازانمه.

مافَر س. [عر. « محفر » دن غلط] ۱. چیقریقجیلرده اکری ارضه. ۲. بو آلتله اویلمش اکری یيو.

مافَوق س. عر. [ما = اسم موصول. فوق = اوست] ۱. اوستده بولنان شیٔ، اوست طرف، برشیئك اوستی: اوطاغك اوچ بيك مترهلك ارتفاعه قدر اولان یرلرینی کزدم مافوقنی بیلمیورم. ۲. اوستده بولنان آدم، آمر، ضابط، زبردست، مادون ضدی: مادونکه سوز کچیرمك ایسترسه‌ك مافوقکه اطاعت ایت. ۳. جاه وپایه ویا ثروتجه اوستده بولنان، دها ایلری اولان آدم: انسان مافوقنه یاقوب مأیوس اوله‌جغنه برآزده مادوننه باقرب متسلی اولملیدر. ۴. برمقدارك یوقاریسی، اوستی فضله: یکرمی اوتوز لیرا ویره بیلیرم مافوقنه اقتدارم یتمیور. ۵. اوست یوقاری، زیاده، فضله. فوق [که بوحالده مازاد عد اولنمق اقتضا ایدر.] اونك مافوقنده نشانجی یوقدر: قرق یاشنه قدر اولان آدملر خدمت عسکریه ایله مقوظف اولوب بونك مافوقنده اولانلر آنجق مستحفظلق خدمتنی ایفا ایده‌بیلیرلر.

مافه س. [عر. « محفه » دن غلط] با: محفه.

مافه یاخود مابه. س. [یتا.] بح. اوجی حلقه‌لی جیواطه ویاچیوی.

مافی البال س. عر. [ما = اسم موصول. فی = حرف جر. ال: حرف تعریف. بال = قلب] و:

مافی الضَّمیر س. عر. [ما = اسم موصول. فی = حرف جر. ال = حرف تعریف. ضمیر = یوركك ایچی] قلبده‌کی شیٔ، قلباً نیت وآرزو اولنان شیٔ: هرکسك مافی الضمیرینی الله بیلیر.

مافیش ح. [عر. مافیه شیٔ تعبیرندن غلط] یوقدر، قالمدی، حق کتیره: فلوس مافیش. عو. = س. ایچنده بر شیٔ یوقمش کبی پك خفیف برجنس یومورطه‌لی خمور طاتلیسی.

ماق د. ترکجه اسملره ملحق اولوب زمان ومکان ویا آلت

بیان ایدر : آزماق، پاشماق، یاشماق، قاچەماق، باصەماق .

ماقَبل { سـ. عر. [ما = اسم موصول - قبل = اوك، اوست] اوکدەکی ، اوستدەکی، کچمش ، مابعد ضدی : ماقبلی مابعدینە اویمیور ؛ ترکجەدە اداتلر ماقبللرینە کورە خفیف ویا ثقیل اوقونور.

ماکان { سـ. عر. [ما = اسم موصول - کان = « کون » دن فعل ماضی، ایدی] اسکیدن اولدیغی صورت، اسکی طرز وهیئت : کماکان = اولدیغی کبی، هیئت اصلیەسندە؛ علی ماکان = کذا. [یالکز بویلە بعض تعبیراتدە مستعملدر.]

ماکِر { صـ. عر. ذ : ماکرە. [« مکر » دن سف.] مکر وحیلە ایدن، حیلەکار.

مأکِل { سذ. عر. جـ. مآکل. [کافك فتحیلە غلطدر، زیرا اوتقدیردە انبار وذخیرە جلب اولنان محل دیمکدر.] ١. ینەجك شیء، ذخیرە، رزق : مأکلنی تدارك ایتمك . ذ. ٢. مدار استفادە، ایراد : کندیسی اومأموریتی وظیفە دکل مأکل اتخاذ ایتمشدر.

مأکول { سذ. عر. جـ : مأکولات. [« اکل » دن سمف.] ینەجك شیء، ینیدی : مأکولات ومشروباتك نظافتنە رعایت ایتمك.

ماکِیان { سـ. فا. طاوق، دجاجە. لسـ.

ماکینە { سـ [یتا. Macchina كە Μηχανή اودە یو. دن] ١. چرخلە ویا دیکر بر اصول وترتیبلە وکرك بخار و صو ویا زنبرك وسائرە ایلە کرك الله تحریك اولنەرق ایش کورن آلات : ساعت، واپور ماکینەسی ؛ زراعت ماکینەلری . ٢. جراثقال فنی ، فن میخانیکی ، ماکینە فنی.

مال { سذ. عر. جـ : اموال. ١. تصرف اولنان قیمتلی ولزوملی شیء، تحت تصرفدە بولنان اقچە واشیا وحیوانات وایراد وسائرە، وار، وارلق، ثروت : چوق مالی واردر؛ مالنك حسابنی کندیدە بیلمزدی؛ اموال کثیرە قازانمشیدی. ٢. نقد، آقچە، واردات : مال میری مال مأموری. ٣. تجار اشیاسی، امتعە : تجار مالی. ٤. مجـ. فنا شیء ویا شخص: بیلیرم نەمالدر؛ بودە بر مالمی؟ || مال ایتمك ، ایدنمك = اهمیت ویرمك، وظیفە ایدنمك : اوهیچ مال ایتمیور. || مال بولمشە، مال بولمش مغربی یە دونمك = کمال حرصلە بر مالە قونوب ممنون اولمق. || بیت المال = وقتیلە خزینۀ دولت، الیوم محاکم شرعیەیە مربوط و وارثلری حاضر اولمیان ترکە واوکا مماثل اموالی حفظە مأمور دائرە : بیت المال مدیری. || رأس المال = فائضە ویرلمش آقچەنك کندیسی ، فائضدن صرف نظرلە اصل ویریلن آقچە. || مال صامت = جانسز مال؛ مال ناطق = جانلی مال. || مال صاحبی = مالك، متصرف. || مال صندیغی = واردات دولت صندیغی، وزنە. || مال قلمی = وزنەیە مربوط محاسبە قلمی. || اموال منقولە = نقل اولنەبیلیر ماللر؛ اموال غیر منقولە = املاك وعقار واراضی کبی نقلی ممکن اولمیان ماللر. || مال مدیری = برقضانك امور مالیەسنە مأمور آدم. سنجاغك کینە محاسبەجی، وولایتك کینە دفتردار دینیر. || مال میری ، اموال امیریە = خزینۀ دولتە عائد آقچە وسائرە. || مالی مالینە = اصل دکریلە، تجارتسز، تمتعسز (صاتمق).

مال { صـ. فا. [« مالیدن » فعلندن سمف. اولوب صفت تشکیلاتندە بولنور] سورن، سوریلن : رومال = یوزسورن؛ پایمال = آیاق آلتندە سوریلن، چیکنن، ازیلن.

مالاق { سـ. ماندە یاوریسی، بوزاغیسی.

مالاکَلام { صـ. عر. [ما = اسم موصول - لا = حرف نفی - کلام = سوز] سوز کوتورمز، دیەجك یوق، پك زیادە و مکمل : جهد مالاکلام ایلدی.

مالامال { صـ. فا. طولی، طوب طولی، مملو، لبالب، مشحون.

مالانهایە { صـ. عر. [ما = اسم موصول. لا = حرف نفی - نهایە = صوك] صوکسز، پایانسز.

مالایَعنی { سـ. عر. [ما = اسم موصول. لا = حرف نفی - یعنی = « عنی » دن مضارع، دلالت وافادە ایتمك] معناسز وفائدەسز سوز ویاایش، بیهودە شیء، عبث : مالایعنی ایلە اوغراشمامالی.

مالايي { ياخود ملايي س. ص. آسيا ايله آوستراليه آره سنده‌كي جزاير كبيره و صغيره اهاليسندن اولان قوم وبوقومه منسوب و متعلق : مالاييلر عموميتله مسلمدرلر؛ مالايي لساني حروف عربيه ايله يازيليور.

مالپرست { ص. فا. [عر. مال = ثروت . فا. پرستن = طاپنمق] مال وثروته طاپنيرجه‌سنه ربط قلب ايدن حريص وخسيس.

مالخوليا { سذ. عر [يو. Μελαγχολία] ١. قره سودا، مراق. ٢. [فا. خوليادن غلط] قورندى : برطاقم مالخوليالره طالمش.

مالدار { ص. فا. ثروت صاحبي، زنكين : مالدار برتاجر.

مالدارلق { س. زنكينلك.

مالزم { ياخود مالزمه. س. عر. [ما = اسم موصول لزم «لزوم» دن فعل ماضي. — «ز» نك فتحيله غلطدر. — ايكنجي املاسي ياكليش ايسه‌ده كلام تركيده ضروريدر.] لازم اولان شئ، حوايج : مالزمه‌يي تدارك ايتمك؛ عسكرك مالزمه‌سني حاضرلامق.

مالسور { يا ماليسور. س. [آر. ناؤدجه = طاغلى] آرناؤدلقده بعض طاغ اهاليسى واونلره ملحق بعض اووه‌ليلر : اشقودره، دبره، ياقوه مالسورلرى.

مالش { س. فا. سورمه، سوريش، اوغمه. لس.

مالطه { سذ. م. آق دكيزك وسطلرنده اولان معروف كوچك اكن معمور وتجارتكاه آطه : مالطه قواليرلرى؛ مالطه كچيسى = قولاقلرى و ممه‌لرى اوزون چوق سوت ويرر جنسى؛ مالطه طاشى = كسرله يونتيلير معروف برجنس يومشاق طاش؛ مالطه كاى، موشموله‌سى = بو چيچك وميوه‌نك برجنسى. = س. ذكر اولنان مالطه طاشى : پنجره‌لرك كنارلرينى مالطه‌دن ياپديردى.

مالطيز { س. ص. مالطه جزيره‌سى اهاليسندن اولان، مالطه‌لى : كنديسى مالطيزدر؛ بر مالطيز كلدى.

مالطيزجه { ص. مالطه اهاليسى طرز واصولنده ويا مالطه آطه‌سنده سويلنيلن غلط عربى لسانده اولان : مالطيزجه لسان، كتاب. = ح. مالطه لسان ويا اصولنده : مالطيزجه سويلمك؛ مالطيزجه اوينامق. = س. مالطه‌ليلرك سويلدكلرى لسان : مالطيزجه قربنده اولان تونس وطرابلس عربجه‌سندن زياده شام عربجه‌سنه بكزر.

مالقوچ { س. ١. سابقده آقينجيلر اوجاغنك سركرده‌سى. ٢. مشهور بر اسكى خاندان. ‖ مالقوچ اوغلى [وغلط زبانزدى : مارقاج اوغلى] = دساس، قورناز.

مالِك { ص. عر. ث : مالكه. [«ملك» دن سف.] ١. اصى، صاحب، افندى : بركوله‌نك مالكى؛ كتابك، ملكك مالكى؛ مالك يوم الدين = قيامت كوننك صاحبي اولان حق تعالى حضرتلرى. ٢. متصرف، ذواليد، تصرف واداره ايدن : كنديني مالك دكلدر؛ بن دها اوچفتلكه مالك اوله‌مدم. — بوكلمه ايله فرانسزجه Avoir فعلنى ترجمه ايتمك عادت اولمغله، بومناسبتله پك سوء استعمال ايديله‌رك مثلا: اوچ اولاده مالكدر، بن بربدره مالكم، بر ايى طبيبه مالك اوله‌مدق كبي نابمحل تعبيرانده قوللانيليور.

مالَك { سخذ. عر. جهنمك محافظه‌سنه مأمور ملك.

مالكانه { س. فا. برمأمور وضابط و امكداره ملك كبي تصرف ايتمك اوزره ويريلن اراضى و چفتلك و سائر ايراد : فلان اراضى، فلان كولك صيد ماهيسى فلان ذاته مالكانه ويرلدى؛ كوزل بر مالكانه‌يه نائل اولدى.

مالكيّت { سث. عر. ١. مالك و صاحب اولمه، تصرف : اونك اواراضى‌يه مالكيتى بركونه اوراق و سنداته مستند دكلدر؛ بواورمانه مالكيت ادعاسنده‌در. ٢. حق تصرف: حق تملك.

مالوزيا { س. منكشه چيچكى.

مألوف { ص. عر. ث : مألوفه. [«الفت» دن سمف.] آليشمش، آليشيق، الفت وانسيت ايتمش : صيجاق هوايله مألوفدر؛ عشرتله مألوف اولانلرك بوابتلادن چكيرلسى پك زوردر.

مالہ { ﻫ. [فارسیدن] خرج آ. لوب سورمکه مخصوص تخته صاپلی یاصیجه دمیردن صیواجی ودیوارجی آلتی، سورگو.

مالەلامق { فت. ماله سورمك، ماله ایله جلا ایتمك.

مالی { ﻫ. مالی طاشی = قایقلرده لنگر یرینه قوللانیلان ایبه باغلی طاش.

مالی { ص. عر. ؤ : مالیه. ۱. مال و ثروته منسوب و متعلق : اقتدار مالیسی یوقدر؛ احوال مالیەسی پك بوزوقدر. ۲. واردات و مصارف دولت اصول ادارەسنه متعلق : فن مالی؛ اصول مالیه؛ امور مالیه. || سنهٔ مالیه = اساساً معاملات مالیه ایچون قبول اولنان وما. رتدن بدأ ایدن سنهٔ شمسیه که ابتدای قبولنده تاریخ هجریٔ قمری ایله قوللانیلوب، اووقتدن بری تاریخ قمریدن ایکی سنه تخلف ایدەرك گری قالمشدر، وبوفرق کیتدکجه تزاید ایتمکدەدر. بناء علیه، هجرت نبویەدن بری سنهٔ شمسیه ایله حساب اولنەرق اساساً تصحیحی، و ذاتاً یاکلیش اولان رومی آیلرەده اعتبار اولنمیەرق، هیئته موافق وطو. غری برتاریخ شمسی‌یه تحویلی الزمدر.

مالیّه { سذ. عر. دولتك واردات ومصارفی ادارەسی وبو ادارەیه باقان نظارت : مالیه نظارتی، ناظری، مجلسی، اقلامی، کتبەسی؛ مالیەده برایشم واردر.

ماما { ﻫ. [چوجق لسانندە] آنا، والده، ننه : ماما خاتون. ۲. یمك، ییەجك : کل چوجغم سکا ماما ویرەیم.

مامَضا { یاخود مامضی. ﻫ. عر. [ما = اسم موصول. مضا = فعل ماضی، کچدی] کچن شیء، کچمش شیء : مامضایی اونوتملی. || مضا مامضا = کچن کچدی، اولان اولدی، کچمشی اونودەلم : مضا مامضا شمدی باریشەلم.

مامَلك { ﻫ. عر. [ما = اسم موصول. ملك = «ملك»دن فعل ماضی] برینك مالك اولدیغی شیء، تصرف اولنان مال، برینك تحت تصرفنده بولنان مال و ملك، هرنه‌ی وارایسه : ماملکنی بوبوله صرف ایتدی؛ بوتون ماملکی الندن چیقدی.

مَأمَن { سذ. عر. [« امن » دن ﻫ.] امنیت اولنەجق محل، صاغلام یر، ملجأ : اوراسی مأمندر.

مَأمور { ص. عر. ؤ : مأمورە. [« امر » دن سمف.] ۱. برامر آلان، برایشه تعیین اولنان، مکلف : حیوانات مبایعه سنه مأمور اولدی؛ بوایشه بن مأ. مورم؛ سزی آلوب کوتورمکه مأمورم. ۲. برینه امر وحواله اولنمش، اجراسی امر تحتنده بو. لنان : امور مأمورەسی؛ خدمت مأمورەسنی بحق ایفا ایتدی. == سذ. عر. ج : مأمورین. دولت خدمتنده بولنان آدم، برآمرك تحت امرنده ایش کور. مکله موظف معاشلی آدم : دولت مأموری؛ ادارە، کو. مروك، اوقاف مأموری؛ مأ. مورین ملکیه؛ هرمأمور آمرینك امرینی ایفایه مجبوردر؛ مأمورین معاشاتی.

مأموراً { ح. عر. مأمور اولە. رق، مأموریتله. اجرا. سیله مکلف بولنیلان برامرله : مأموراً آناطولی‌یه کیتدن؛ مأموراً فلان یرده بولنان.

مأموریّت { سذ عر. ۱. برآدمه امر وحواله اولنان دولت ایشی، برینك رؤیت و اجراسیله مکلف بولندیغی ایش: مأموریتله آناطولی‌یه کیتدی؛ بورایه کلن ذاتك عجبا مأموریتی نەدر؟ مأموریت مخصوصه ایله کوندرلدی. ۲. معاشله کوردیر. یلن دولت ایشی، خدمت، وظیفه، منصب، جاه : برمأموریته تعیین اولدی؛ قائمقاملق اهمیتلی بر مأموریتدر: کندیسی بر مأمو. ریت بولەمدی. || مأموریت مخصوصه = صورت مخصوصەده برآدمه امر وحواله اولنان ایش: مأموریت مخصوصه ایله آلمانیایه کوندرلدی. || مأموریت فوق. العاده = صورت مخصوصەده احاله اولنان اهمیتلی وموقت وظیفه. || علاوهٔ مأموریت = برینه حائز اولدیغی مأموریته علاوةً احاله اولنان ایکنجی مأ. موریت.

مأموریّتسز { ص. مأموریت و منصبی اولمیان، معزول، ایشسز : برسنەدن بری مأموریتسزدر؛ مأموریتسز قالدی. == ح. منصبی اولمقسزین : مأموریتسز یاشایەماز.

مَأمول { ص. عر. ؤ : مأموله. [« امل » دن سمفـ.] ١. اومیلان، امل وامیداولنان : بوچوجغك ذكاسنه نظراً ايى تحصيل ايتمسى مأمولدر؛ امتحانده برنجى چيقمه‌سنى مأمول ايدرم؛ بوهوا ايله ياغمور ياغمه‌سى مأمول اولنه‌ماز. ٢. ممكن، محتمل، قابل : بوكون كله‌لرى مأمولدر. = ـــ. اميد : مأمولم كبى چيقمدى؛ مأمولك خلافى || فوق المأمول = اميد وانتظار اولناندن زياده.

مَأمون { ص. عر. ؤ : مأمونه. [« امن » دن سمفـ.] امين، صاغلام، قورقوسز. ؤ.

مان { وابنجه هجالرله من. ـــ. آدم، بشر، انسان جنسى، صوى : قوجه‌مان، چراقمان، تركمن، كوله‌من. [ياالكز بويله تركيبانده مستعملدر.]

مانتو { ياخود مانطو. ـــ. [فر. Manteau] اوستلك نوب كه اكثر يا قولسز اولور، آلافرانغه خرمانى انواعى.

مانتى { ياخود مانطى. ـــ. قيمه‌لى بوغته يمكى.

مانتى { ـــ. [يتا.] بحـ. بيوك بر جنس مقره.

مانتيليه { ـــ. [يتا.] بحـ. كمى سرنلرينى ديركاره آصيلى طوتان زنجير.

مانتين { ـــ. [فر.] جانفسدن قالين برجنس ايپك قماش.

مانجانه { ـــ. [يتا.] بحـ. ١. كميلرده بيوك ومنقول صو انبارى. ٢. كمينك بوانبارك طوردیغى محلى؛ مانجانه ديركى = اساسى اومحلده اولان ديرك.

مانجه { ـــ. [يتا.] بيه‌جك، يينتى، طعام؛ كدى مانجه‌سى = جكر وطلاق وسائره پارچه‌لرى. عو.

ماندار { ـــ. بحـ. مانتى ديشان مقره‌نك كوچكى.

ماندارن { ـــ. [پورتكيزجه‌دن] چين وزراسنه آوروپاجه ويريلن اسم.

ماندال { ـــ. [عر. « مندل » دن] قپو وپنجره قناديني قپامغه مخصوص دونر تختبه ويا دمير دوكه : ماندالى چويرمك. || قرق قپونك ماندالى = هر يره كيرن وهرايشه قاريشان آدم، سورتوك.

ماندالامق { فتـ. ماندالى چويرمك، ماندالله قپامق : قپويى ماندالادم.

ماندالينه { ياماندلينه. ـــ. [چين وزراسنه ويريلن « ماندارن » اسمندن مأخوذ] اساساً چين جهتلرندن كلمه معروف برجنس كوچك وقوقولى پورتقال كه قبوغى آيرى طوروب قولاى صويبلير؛ طرابلس ماندالينه‌سى؛ ماندالينه آغاجى.

ماندره ١ { سمـ. [يو. Μάνδρα] اوستى اورتيلى كوچك آغيل. || مجـ. ماندره كوبكى = آزغين وبدخوى آدم.

ماندوز { ـــ. بحـ. مقره طاقمى.

ماندولين { ـــ. [فر. Mandoline] برجنس تللى ساز.

مانده ١ { ـــ. صو صيغيرى، جا. موس، كاوميش : مانده سودى، يغوردى، قايماغى. || مجـ. ايرى وقبا جثه‌لى شخص.

مانده { ص. فا. [« ماندن » فعلندن سمفـ.] قالمش؛ پس‌مانده = كرى قالمش، كريلمش؛ عمل‌مانده = ايشدن قالمش، كوتوروم.

مانَسقه { ـــ. بحـ. ايكى طرفى ايكيشر ديللى مقره‌دن طونادلمش بيوك پالانقه.

مانطار { ياخود منطار. ـــ. [ر. Μανιτάρι. يو. Ἀμανίτης] ١. طبيعى بردن چيقان ويا قرانلق ورطوبتلى يرده يتيشديريلن وطوزله‌طاوه‌ده پيشمش واتليسى يننن معروف مأكول نبات، كمئه. انواعى چوقدر : آق، قزيل مانطار؛ قوزى كوبكى مانطار؛ كچى مانطارى = ايجى توزله طولى بر كوچك طوبجك كه چايرلرده اولور. ٢. برجنس ميشه آغاجى قبوغندن چيقان يومشاق بر ماده‌كه شيشه وفوچى وسائره طبيه‌سى يابيلير وباتمامق ايچون باليق آغينك كوشه‌لرينه وبوكبى شيئلره طاقيلير. ٣. على الاطلاق طبيه : مانطارينى آتدى. || مانطار آتمق = يلان سويلمك. || مانطاركبى = ١. ايلك معناسندن كنايةً بك چابق يتيشن شئ. ٢. ايكنجى معناسندن كنايةً چوروك شئ. || مانطار ميشه‌سى = قبوغى مانطاركبى قوللانيلان ميشه نوعى.

مانطارلى { ص. ١. مانطارله يابلمش : مانطارلى ات؛ مانطارلى قيزارتمه. ٢. مانطار ميشه‌سندن چيقان مانطارى اولان : مانطارلى بوتين؛ مانطارلى آغ. ٣. طبيه‌سى اولان،

مانطاردن ویا علی‌الاطلاق‌طبیه‌سی اولان، طبیه ایله‌طیقانمش : «مطارلی شیشه، فوچی.

مانطه { س. آق منکشه.

مانطی { س. با : مانتی.

مانع { ص. عر. ث : مانعه. [«منع» دن سف.] منع ایدن، براقیان، انکل اولان، برایشك اجرا اولنمامسنه سبب اولان : دون سزه کله‌جکدم آکن کیفسزلکم مانع اولدی؛ اونك کله‌سنه کبری مانع اولیور؛ چوجقلر آوه کیتمك ایستدیلرسه‌ده بن‌مانع اولدم؛ بورادن‌دکیزك کورنمه‌سنه شودیوار مانع اولیور. == سذ. عر. انکل، برایشك عدم اجراسنه سبب اولان شئ، عذر، معذرت : بن‌کله‌مم مانعم واردر؛ مانعی واردر آبدست آله‌میور؛ برمانعکز وارایسه سویلیك.

مانعه { سذ. عر. ج : موانع. ١. منع ایدن شئ، انکل، عذر، معذرت : موانعی بیان ایتمی. ٢. مشکلات، عوائق. [بو معنا ایله باشلیجه جمعی مستعملدر :] برچوق موانعه تصادف ایتدم؛ اوموانعی بر طرف ایتمدکجه بو ایش حاصل اوله‌ماز.

مانغال { یا منغال. س. [عر. «منقل» دن] اوطه ایجنده تسخین ایچون ویامطبخده برشئ پیشیرمك وقاینانمق ایچون یانمش کومور وضعنه وایچنده کومور یاقمغه مخصوص‌باقیر یاخود پرنج‌ویاصاجدن قاب : پرنج، باقیر، صاج مانغال؛ مانغال قومق، یاقق؛ مانغالده پیشیرمك؛ مانغال باشنده اوتورمق؛ مانغال طابله‌سی، قپاغی، ایجی.

مانغانز { س. [فر. Manganèse] کیم. اجسام بسیطه‌دن برجنس معدن.

مانغیر { یا مانقر. س. ١. اسکی برجنس کوچك باقر سکه که درددی بر آقچه ایدردی، فلس، فلوس. ٢. چوجق اویونجغی قبیلندن تخته‌دن یالدیزلی پول. ٣. نارکیله لوله‌سنه قونمق اوزره کومور توزندن قرص. ٤. علی‌الاطلاق آقچه، پاره : مانغیر یوق؛ بش اون مانغیر ایچون آبرو دوکه‌مم.

مانقال { س. با : مانغال.

مانقاله { س. اویوق اویوق بر نوع اویون تخته‌سی.

مانقر { س. با : مانغیر.

مانقفا { ص. [اسکی ترکجه‌ده «مان» و «مانق» ایری وقوجه‌مان دیمکدر] ١. قوجه قفالی، غبی، آلیق، سرسم : مانقفا آدم. ٢. شدتلی ومزمن صقاغی‌یه اوغرامش (بیکیر) : بوآت مانقفا اولمش. ٣. ایری، بطال : مانقفا قاربوز. || مانقفا بالیغی = کیخلا بالیغنك بر جنسی.

مانقفالق { س. ١. آلیقلق، سرسملك، غباوت. ٢. بیکیرده شدتلی ومزمن صقاغی.

مانقه { س. ١. حلقه، دائره. ٢. حلقه‌واری طوپلانوب اوتورمش آدملر هیئتی : کمیجیلرك قراوانه باشنه مانقه اولملری؛ مانقه اولمق = طوپلانوب اوچن اوتورمق. عمو.

ماننَد { س. ص. فا. [تر. زبانزدی: «منند»] بکزر، شبیه، نظیر، مثل، اش : اونك ماننَدی‌یوقدر؛ ماننَدینی‌بولمق زوردر؛ بی‌ماننَد = امثالسز.

ماننَده { ص. فا. بکزین، مشابه، مماثل. ز.

مانَوره { س. [فر. Manœuvre = ال ایشی] ١. کیدوب کله‌رك اجرا اولنان حرکات : دمیر یول قطاری، ماکینه‌سی موقف اوکنده مانوره یاپیور = آرابه براقوب آله‌رق کیدوب کلیور. ٢. عس. بیوك تعلیم، تعلیم وتجربه ایچون حرب تقلیدی اوله‌رق اجرا اولنان حرکات : هر قول اردو سنه‌ده برکره مرکزنده مانوره یاپار. ٣. مج. حیله، دسیسه، دولاب.

مأنوس { ص. عر. ث : مأنوسه. [«انس» دن سمف.] ١. آلیشلمش، الفت وانسیت اولنمش : توتون مأنوسم دکلدر؛ انسان مأنوسندن قولای‌کچه‌مز. ٢ آلیشمش، آلیشیق، مألوف، وحشیلکدن کچوب تأنیس اولنمش : حیوانات مأنوسه؛ مأنوس برفیل.

مأنوسیّت { سذ. عر. ١. آلیشمه، الفت، انسیت، عادت : مکیفانه مأنوسیت کوتی شیدر. ٢. وحشیلکدن کچوب انسانه آلیشیق اوله : بعض حیوانلرك مأنوسیتی ممکن اولماز.

مانی { س. تأوهه متعلق اصواتدن عبارت الحان که اکثریا

بر شرق و یا تقسیمك ابتداسنده تغنی اولنور .

مانیا { سند. عر. [یو. Μανία] ط. مراق، جنت، پك زیاده ابتلا : مانیاء وطن = شدتلی وطن آرزوسندن حاصل مرض.

مانیفاتوره { س. [فر. Manufacture] منسوجات وسائره یه متعلق فابریقه معمولاتی : مانیفاتوره مغازه سی.

مانیفاتوره‌جی { س. مانیفاتوره قبیلندن منسوجات وسائر فابریقه معمولاتی صاتان تاجر.

مانیفاتوره‌جیلق { س. منسوجات وسائره یه متعلق فابریقه معمولاتی صاتان تاجرك تجارتی : مانیفاتوره‌جیلق ایدیور .

مانیفستو { س. [ایتا .] بج . فابریقه‌دن تجاره کوندریلن امتعه‌نك جنس ومقدار وقیمتلرینی مبین ورقه‌که کومرکجه معتبر اولور : مانیفستویی ابراز ایتمك؛ مانیفستو موجبنجه. || مانیفستو مأموری = تجارك بو ورقه‌لرینه باقق وظیفه‌سیله موظف کومروك مأموری.

مانیقه { س. [ر. Μανίκι = یك] بج . سفائنده انبارلره وماکینه وآتش یرلرینه هوا ویرمکه مخصوص بزدن باجه.

مانیوله { س. [ایتا. Manivella] اتصال محر یکیجون بر اوجی قربنده استنادکاهی اولوب اوزون اولان دیکر اوجی تحریك اولنان قول.

ماو { س. کدینك سسی : کدی ماو ایتدی.

مأوا { یا مأوی. سند. عر. یورت، مسکن، محل، مقام : اورمانلر اکثریا آرسلان مأواسی اولور .

ماوج { س. بج. کمی یی یکیدن قلفات ایتمك ایچون اسکی اوستوپیه‌یی چیقارمغه مخصوص آلت ، قلفاتجی دمیری .

ماوراء { س. عر. [ما = اسم موصول . وراء = آرقه ، کری] برشیئك آرقه‌سنده ، اوته‌سنده، کریسنده بولنان ، اوته : ماوراء النهر = ایرماغك اوته‌سی (جیحونك اوته‌سنده اولان صغد خطه‌سی) ؛ ماوراء الطبیعه = طبیعتك اوته‌سنده و اوستنده بولنان شیء غیر طبیعی حال ؛ ماوراء قافقاس = قافقاس سلسله جبالنك اوته‌سنده‌کی بلاد.

ماوقع { س. عر. [ما = اسم موصول . وقع = « وقوع » دن فعل ماضی، دوشدی] دوشن، واقع اولان، سرکذشت . (.

ماولامق { فل . (کدی) ماو ایتمك. باغرمق.

ماؤنه { س. [عر. « معون » دن] با : معونه.

مأوی { سند. عر. با : مأوا.

ماوی { یاخود مائی. ص. عر. (: ماویه. مائیه. [«ماء» دن سمز] با : مائی.

ماوی { ص. [عر. لغت آنغه‌دن] صو رنکنده ، کوك ، ازرق، کبود : آچیق ماوی؛ قویو ماوی؛ مار ماوی؛ بونجوق ماویسی = پارلاق ماوی؛ مینه ماویسی = هوائی؛ چیویت ماویسی = لاجورد. [اصل ترجمه‌سی اولان « کوك » لغتی ترجیح اولنملیدر.]

ماویش { ص. آچیق ماوی کوزلی بیاض و صاریشین (شخص) .

ماویلك { س. ماوی اولمه، ماوی رنك : اوته‌کی قماشك ماویلکی دها قویو، دها کوزلدر.

ماوی یبترك { ص. و :

ماویمسی { ص. ماوی‌یه چالار .

ماه { ونادراً مه. س. فا. آی، قمر: مهر و ماه = کونش و آی ؛ مه‌نو = یکی آی ؛ ماه رو = آی یوزلی؛ مه‌پاره = آی پارچه‌سی.

ماه { س. فا. سال قمریده قمرك بر دوریله حساب اولنان زمان که سنه‌نك اون ایکیده بریدر، آی، شهر : ماه محرم؛ ماه رمضان. شهور شمسیه‌یه دینلمه‌سی اقتضا ایدرکن مثلا : ماه نیسان دخی دینلیر. ماه بماه = آیدن آیه؛ بهر ماه = هر آی.

ماه { س. قناعت، کفایت، اکتفا: آچ کوزلی‌یه بر فورن اتمك ماه کلمز .

ماهتاب { یاخود مهتاب . س. فا. [ماه، مه = آی . تاب = نور] ١. آی آیدینلغی : ماهتابده کزمك؛ بو کیجه کوزل مهتاب وارایدی. ٢. یاندیغی وقت اطرافنه آی آیدینلغنه مشابه و اکثریا صاری یا ماوی ویا پنبه برایشیق نشر ایدن فشنك ویا کبریت : ماهتاب یاقق؛ ماهتاب کبریتی. ٣. مج. استهزا، اکلنجه، ذوقلنمه:

برینی ماهتابه آلمق ، ماهتاب ایتمك = بریله آلای ایتمك اکلنمك. ماهتابه چیقمق = ماهتابده دکزده ذوق ایتمك. تك کورکله ماهتابه چیقمق = بریله استهزا ایتمك.

ماهچه { س. فا. مناره وقبه وسنجاق وسائره تپه‌سنه قونیلان هلال رسمی : مناره‌نك ماهچه‌سی دوشمش.

ماهِر { ص. عر. ؤ : ماهره. جـ : مهرة. [«مهارت» دن سف.] الندن کلیر. بجریکلی، استاد، اوسته، مهارتلی، حاذق : بك ماهر جراح؛ صنعتنده بك ماهر در؛ مهرۀ اطبادن برذات.

ماهِرانه { حـ. فا مهارتله، اوسته. لقله : ماهرانه‌اجرای عملیات ایتدی.

ماهِرلِك { س. مهارت، اوسته‌لق.

ماهرو { یا مهرو. ص فا. [ماه، مه = آی رو = یوز] آی یوزلی، کوزل، دلبر.

ماهموز { س. [عر. مهمز یامهماز دن] ١. حیوانی دورتمك ایچون چیزمه‌نك اوکچه‌سی آرقه‌سنه طاقیلان چلیکدن سیوری دیشلی چرخ. ٢. خروس وسائر بعض قوشلرك آیاقلری آرقه‌سنده معلقده طوران پارمق. ٣. بحـ. زرهلی کیلرك باش طرفنده وصو خطندن برقاچ قدم آشاغیدن ایلری‌یه طوغری چیقـ ن اومورغه دیرسکی. ‖ چاودار ماهموزی = دلیجه، کوپلجر.

ماهموزلامَق { فتـ. (آته) ماهموزله اورمق.

ماهُوَ { ترکیب عر. [ما = اسم موصول. هو = ضمیر منفصل مفرد مذکر غائب، او] اوکه : ماهوالحق = حق اولان : ماهوالحق بودر. ‖ کماهو = اولدیغی کبی : کماهو حقها = حقیله، بحق.

ماهون { یاخود ماغون ، ماؤن. س. آمریقادن کان قویو رنکلی وکوزل جلا آلیر برجنس قیمتلی آغاج : ماهوندن برطولاب، ماهون قابلامه‌سی. ‗ ص. بو آغاجدن معمول : ماهون طولاب، قاریوله.

ماهونیا { س. صاری چیچکلی بر نوع باغچه آغاجی.

ماهی { س. فا. بالیق، سمك؛ صید ماهی بالیق آوی : صید ماهی رسمی.

ماهی { س. [فارسیدن بالیق صرتنه مشابهتی مناسبتیله] ١. چاتینك مختلف الاستقامه ایکی سطحی آره‌سنده ممتد اولان صرت؛ ماهی کره‌میدی = بو صرته مخصوص طار و اویوق فرنك کره‌میدی. ٢. بوصرتی تشکیل ایتمك اوزره بوینه ممتد کراسته : چاتینك ماهیسی قیرلمش.

ماهِیَ { ترکیب عر. مؤنث اوله‌رق «ماهو» یرینه بعضاً قوللانیلیر. با : ماهو.

ماهیانه { س. فا. [غلطی : ماهیه] آی اعتباریله ویریلن اجرت، آیلق.

ماهِیَّت { سث. عر. برشیئك نه‌دن عبارت اولدیغی، اصل، حقیقت، کنه : بونك ماهیتی نه‌در؟ ماهیتنی آکلایه‌مدم.

ماهیّه { س. [فا. «ماه» اسمنه عربی یاء نسبت الحاقیله تأنیثدن متولد غلط فاحش بر تعبیردر] ١. آیلق، شهریه، معاش. ٢. مناره‌لر آره‌سنه ایپله قندیللر آصه‌رق تشکیل ایتدکلری یازی ویا شکل.

مایاسیل { یا مایه‌سیل. س. وجودده برطاقم مایعلر افراز ایدر چاتلاقلر، باصور وسائره : مایاسیل اولمق. ‖ مایاسیل اوتی = باصوره دوا زعم اولنان برجنس نبات.

مِائَتَین { عد. عر. [«مائه» تثنیه‌سی] ایکیوز : مأتین والف تاریخنده = بیك ایکیوزده.

مایخوش { ص. فا. طاتلی ایله اکشی آره‌سنده، اکشی‌یه مائل لذیذ طاتلی : مایخوش برشربت، برمیوه.

مایخوشلق { س. اکشی‌یه مائل طاتلی اولان شیئك حال ولذتی : بوشربتده، بومیوه‌ده‌کی مایخوشلق.

مائِده { سث. عر. ١. اوزرنده یمکلر بولنان سفره، قورلمش تراپزه. ٢. یمك، طعام، ضیافت : فلانك شرفنه برمائده چکدی، ویردی.

مایِس { س. [لا. Maius] سنۀ شمسیۀ رومیه‌نك اساساً اوچنجی وصکره‌کی اعتباره کوره بشنجی آیی، ایار : مایس آینده؛ مایسك اون بشنده. ‖ مایس چیچکی = برنوع چایر چیچکی.

ماپس { س. [لغت آنفه ایله مناسبتی اولاسه کرکدر] اینك وقویونك تازه کوبره‌سی. ‖ مایس بوجکی = تازه کوبره‌ده یاشار برجنس بوجك

مایستره ١ { سـ. [بتا.] بحـ. ١. غرب شمالیدن اسن خفیف وسرین روزکار = مایستره اسیور. ٢. کمینك غراندی دیرکنك اك آلتده‌کی سرنی وبوکا مربوط یلکن : مایستره سرنی، یلکنی.

مایع { صـ. عر. ؤ : مایعه. [«میع» دن سفـ.] صوکبی آقان، صو حالنده بولنان، صیویق، صلب مقابلی : جسم مایع؛ معادن مختلف درجهٔ حرارتده مایع حالنه کچرلر. = سذ. عر. جـ : مایعات. صوکبی آقان جسم، جسم مایع : حکمت طبیعیه‌نك مایعات بحثی.

مایعیت { سذ. عر. [لغت مولده] مـ. برجسمك مایع حالنده یعنی صوکبی آقار حالده اولمق خاصه‌سی : جیوه‌نك مایعیتی.

مائل { صـ. عر. ؤ : مائله. [«میل» دن سفـ.] ١. برطرفه طوغری اکلمش، اکری، منحنی : مائل دیوار، آغاج. ٢. برشیئه استعداد وقابلیتی اولان : اکاجه‌یه، عشرته، صنعته مائلدر. ٣. هوسکار، آرزومند، طالب، دوشکون، مبتلا : برکوزله مائل اولدی. ٤. بکزر، چالار، آکدیرر، یاقین : پنبه‌یه مائل صاری؛ آزبجق ماوی‌یه مائلدر. ٥ ر. [هندسه‌ده] عمودی ایله افقی آره‌سنده بروضعیتده اولان، منحرف : خط مائل؛ سطح مائل.

مائلیت { سذ. عر. برطرفه اکلمش اولان شیئك حال و وضعیتی، انحراف، انحنا : بو خطك، بوسطحك مائلیتی.

مایمون { یا میمون. سـ. انسانه بکزر و آنجق آیاقلری دخی ال بچیمنده و نسبة باجاقلری قیصه واللری زیاده اوزون وکاه حیوان کبی درت آیاق اوزرینه وکاه انسان کبی قائماً یورور حیوان که انساندن صکره حیوانانك اك ذکیسیدر، قرد، بوزینه. انواع واجناسی پك چوق اولوب، عمومنه درت اللی حیوانات نامی ویریلیر. نسناس دینلن درت جنسی انسان بوینده وپك ذکیدر. || مجـ. پك چرکین وتحف آدم. [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر :] بونه مایمون حقه‌باز ! || مایمون اشتهالی = ثباتسز، هرکون بر دیکر هوسده بولنوب هیچ برنده قرار بولمیان. || ترس مایمون = قلیج نامليسی.

مایمونجق { سـ. هرکلیدی آچار چلنکیر وخرسز آلتی. ختاری که اکری بردمیردن عبارتدر : کلیدی مایمونجقله آچدق.

مایمونجی { سـ. مایمون کزدیروب اویناتان چنکانه.

ماینا { سـ. [ینا.] ١. بحـ. یلکنلرك ایندیرلمسی، تپانمسی، فوره ضدی : یلکنی ماینا ایتمك. ٢. مجـ. براقمه، ترك، تعطیل : جنك ماینا اولدی. || ماینا علامتی = بایراق ایندیرمه، ویره ایتمه.

مأیوس { صـ. عر. [«یأس» دن سفـ.] یأس کتیرمش، امیدی کسمش، امیدسز، نومید : مأیوس اولدم؛ بنی مأیوس ایتدی.

مأیوسانه { صـ. حـ. فا. امیدسزجه، امیدسزلکله، نومیدانه : مأیوسانه برطرزله؛ مأیوسانه بر باقیش؛ مأیوسانه کری دوندی.

مأیوسیت { سذ. عر. یأس، امیدسزلك، هرامیدی کسیلوب براملی قالمامش اولان آدمك حالی : کندیسنه مأیوسیت کلدی؛ مأیوسیته دوچار اولدی؛ مأیوسیت انسانی هر شیئه مجبور ایدر.

مایوق { سـ. ١. آچیلمامش چیچك، غنچه. مر. ٢. غنچه ظرفی، قابوغی.

مایه { سـ. فا. ١. برشیئك معمول ومتشکل بولندیغی ماده، جوهر، عنصر : بونك مایه‌سی طوپراقدن عبارتدر؛ بدمایه. ٢. بر ایش کورمك ایچون وجودی لازم اولان شیء، سرمایه، بضاعه : مایه‌سی یوق نه‌ایله یاپسون. ٣. ثروت، مال. ٤. تحصیل، علم، معلومات مکتسبه : مایه‌سز بر شیء یازیله‌ماز. || سرمایه. با : سرمایه. || فرومایه. با : فرومایه.

مایه ١ { سـ. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن] بعض شیئلره قوام ویاتخمر ویرمك ایچون قونیلان ماده : خمور، اتمك مایه‌سی؛ یغورت، پنیر مایه‌سی.

مایه ١ { سـ. [فارسیدن] سوریلرده دامزاق دیشی حیوان، قیصراق وقویون وسائره.

مائه { عـد. عر. جـ : مآت. ؤ : مائتین. [تلفظی : مئه] یوز، صد. = سذ. عر. یوز سنه‌لك زمان، قرن : هجرت نبویه‌نك مائهٔ اولاسنده، مائهٔ رابعه‌سنده. = جـ. رقملرك صاغدن اعتباراً اوچنجی خانه‌سنده یازیلانلری : آحاد، عشرات، مآت، الوف؛ مآت خانه‌سی.

مایه‌خوش { صـ. با : مایخوش.

مایه‌دار { صـ. فا. سرمایه‌لی. بضاعه‌یه مالك.

مایه‌سز { صـ. مایه‌سی وخموری اولمیان، خمورسز : مایه‌سز اتمك.

مایه‌سیل { سـ. با : مایاسیل.

مایه‌لانمق { فتـ. ١. مایه وخمور قومق، مایه ایله اکشیتمك ویا قوامه کتیرمك : خموری، یغوردی مایه‌لانمق. ٢. مجـ. اسکیتمك، بریکدیروب بکلتمك، آرتدیرمق : اوپاره‌لری مایه‌لاتیور.

مایه‌لاندیرمق { فتـ. ١ مایه و خمور قومق، تخمیر ایتمك : سودی مایه‌لاندیرمق. ٢. مجـ. آرتدیرمق، بریکدیرمك : آلدیغی معاشلری مایه‌لاندیریور.

مایه‌لانمق { فلـ. ١. مایه وخموره اکشیمك، تخمر ایتمك : خمور، سوت مایه‌لانمق. ٢. مجـ. بریکوب چوغالمق، تراکم ایتمك : کندیسنده مایه‌لانمش مال واردر.

مایه‌لق { صـ. ١. مایه‌یه وتخمیره یارایان : مایه‌لق خمور، یغورت. ٢. دامزلق : مایه‌لق قیصراق.

مایه‌لی { صـ. مایه‌سی اولان تخمر ایتمش : مایه‌لی خمور.

مائی { یاخود ماوی. صـ. عر. ؤ : مائیه. [« ماء » دن سمنـ.] ١. صویه منسوب و متعلق : حیوانات مائیه = صوده یاشایان حیوانلر؛ نبات مائی. ٢. صو رنکنده، ماوی، کوك : مائی جانفس.

مُباح { صـ. عر. [« اباحه » دن سمفـ.] دیانةً امر ونهی آلتنده اولمیوب حلال وحرام ویا مکروه اولمیان، اجرا وعدم اجراسی مساوی اولان : آت اتی مباحدر؛ خرستیانلقده شراب مباحدر.

مَباحِث { سنذ. جـ. عر. فد : مبحث. با : مبحث.

مُباحِث { صـ. سنذ. عر. [« بحث » دن سفـ. مفاعله] مباحثه ایدن، دیکر بریله بحثه کیریشن.

مُباحَثه { سثـ. عر. جـ : مباحثات. [« بحث » دن مصـ. مفاعله] ١. برایش حقنده ایکی کشی آره‌سنده اولنان سوز، طرفیندن بهری دیکرینك سوزینی چوروتمکه وکندی فکرینی اثباته چالیشه‌رق اولنان دعوی : بر مسئلهٔ علمیه حقنده مباحثه‌یه کیریشدك؛ مباحثه چوق دفعه منازعه‌یه منجر اولور. ٢. دعوی ومخالفت صورتیله اولمیه‌رق بر ماده حقنده سوزلشمه، هرکس فکرینی و بیلدیکنی بیان ایتمك اوزره واقع اولان مکالمه ومصاحبه : علمه دائر مباحثه ایدیورایدك؛ مباحثه‌مز پك اوزون سوردی، کیجه یاریسنه قدر اوتوردق.

مُباحلق { سـ. شرعاً امر ویا نهی اولنمیوب مخیر براغیلان شیئلرك حالی، اباحه.

مَبادا { ترکیب فا. اولمایه، صاقین، زنهار. د.

مُبادَرَت { سثـ. عر. [« بدور » دن مصـ. مفاعله] سرعت وغیرتله باشلامه شتاب، مسارعت، ابتدار : تقدیم جوابنامه‌یه مبادرت قلندی.

مُبادَله { سثـ. عر. [« بدل » دن مصـ. مفاعله] ایکی کشی بیننده بر شیئك دیکر برشیئله دکیشدیرلمسی، دکیش طوقوش، ترامپه : بن قویه‌می سزك فایطونله مبادله ایتمکه راضی‌یم؛ آقچه بر واسطهٔ مبادله‌در.

مَبادی { سنذ. جـ. عر. فد : مبدأ. با : مبدأ.

مُبارِز { سنذ. صـ. عر. [« بروز » دن سفـ. مفاعله] دیکر بریله باش باشه غوغایه طوتیشان، ادعا ایله جداله کیریشن، دوولویاپان : مبارزلر قارشی قارشی کلدیلر.

مُبارَزه { سثـ. عر. [« بروز » دن مصـ. مفاعله] ١. اسکی اصول اوزره طرفین مخاصمیندن برر کشی میدانه چیقوب آره‌لرنده غوغا ایتمه‌لری : حضرت علی (رضه) اك جسور دشمنلره قارشی مبارزه‌یه چیقارلردی. ٢. بر تحقیره قارشی ویا ناموسه تعلق ایدر برسوزدن طولایی تحقیره دوچار اولانك دعوتیله ایکی کشی آره‌سنده واقع اولان غوغا. دوولو : مبارزه اوروپاده بوکون ممنوع ایسه‌ده کیزلیجه ینه اجرا اولنیور.

مُبارَك { صـ. عر. ؤ : مبارکه. [« برکة » دن سمفـ. مفاعله] ١. برکتلی، فیض وبرکت و بوللغی اولان : نیل مبارك؛ قویون مبارك برحیواندر؛ اشبو سنهٔ مبارکه‌ده. ٢. عزیز، حرمتلی، شایان حرمت وتقدیس، مقدس : ایام مبارکه: لیالیٔ

مبارکه؛ مبارك برذاتدر؛ مبارك اللرینی قالدیروب دعا ایتدی. ٣. اوغورلی، خیرلی، مسعود، متیمن، قوتلی، قدملی: یکی طوغان چوجق، یاپدیردیغکز او، کیدیککز اثواب مبارك اولسون. [بومعنا ایله زبانزددی: مبارکی]. ٤. استهزا طریقیله شایان لوم وتعریض اشخاص واشیا حقنده قوللانیلیر: اومبارك آدم‌ده طورمیوب یمك‌یور؛ آمبارك برکره صورسه‌ڭ آ! بومبارك چفتلکك ضررندن باشقه بر خیرینی کورمدك.

مُبارَکی { ص. [لغت آنغهٔ عربیه‌دن غلط] با: مبارك.

مُباشِر { سف. عر. [« بشر » دن سف. مفاعله] ١. وقتیله حکومتك برامرینی عائد اولدیغی آدملره تبلیغ ایله اجرا ایدن ویا بر مالك تحصیلنه مأمور اولان آدم: مباشر کوندرلدی؛ او ینه مباشر کلدی. ٢. حاکمك امرینی تبلیغه مأمور آدم ٣. مج. برطور آمرانه ایله حکم ایدن، مسلط اولان آدم: باشمه مباشر دیکلدی.

مُباشَرَت { سث. عر. [« بشر » دن مص. مفاعله] ١. کیریشمه، طوتیشمه، باشلامه، بدأ، ابتدار: اوکتابك تحریرینه بوکون مباشرت ایده‌جکم. ٢. جماع، مجامعت.

مُباعَدە { سث. عر. [« بعد » دن مص. مفاعله] بربرندن اوزاقلاشمه.

مُبالات { سث. عر. [اصلی: مبالوة. « بلو » دن مص. مفاعله] دقت، اعتنا، تقید. || عدم مبالات = دقتسزلك، قیدسزلق.

مَبالِغ { سذ. جـ. عر. فد: مبلغ. با: مبلغ.

مُبالَغه { سث. عر. [« بلوغ » دن مص. مفاعله] ١. بر ایشده پك ایلری‌یه وارمه، قصور براقمامه، مکمل وقصورسز ایتمه: اکرامده مبالغه ایلدی. ٢. بیوتمه، اعظام، افراط، کوچك برایشی پك بیوك کوسترمه: اونك جسارتی مدحده مبالغه ایتدی؛ بوتعریفده مبالغه واردر؛ مبالغهٔ عجمانه: کندیسی مبالغه‌لی سویور. || مبالغه ایله = پك چوق، پك زیاده: کندیسی مبالغه ایله خسیس، جومرد در. || د. اسم مبالغه، مبالغه ایله اسم فاعل = عربیده جبار، صبور، علامه کبی وزنلرده اولوب مبالغه‌بیان ایدن اسم فاعل صیغه‌سی؛ ترکجه‌ده « پك » ویا « اڭ » اداتلریله ینه مبالغه افاده ایدن صفت مرکبه: پك بیوك، اڭ بیوکی.

مُبالَغه‌جی { ص. هرشیئی مبالغه واعظام ایتمکی سون: شرق ادبا وشعراسی مدح وتعریفده پك مبالغه‌جیدرلر.

مُبالَغه‌لی { ص. مبالغه ایدیلن، مبالغه‌سی اولان، اولدیغندن زیاده کوستریلن، اعظام ایدیلن: مبالغه‌لی سوز؛ برطاقم مبالغه‌لی مدحلر.

مَبانی { سذ. جـ. عر. [مفردی بوقدر.] ١. یاپیلر، ابنیه: مبانئ جسیمه. ٢. تمل، اساس، قواعد اساسیه: مبانئ هندسه.

مُباهات { سث. عر. [« بها » دن مص. مفاعله] اوکنمه، افتخار، تفخر: اولادك تربیه‌سی بحق ابوینك سرمایهٔ مباهاتیدر.

مُباهی { ص. عر. [« بها » دن سف. مفاعله] اوکنن، افتخار وتفخر ایدن.

مُبایَعه { سث. عر. جـ: مبایعات. [« بیع » دن مص. مفاعله] صاتین آلمه، اشترا: برآرابه مبایعه ایتدم؛ بعض مبایعاتله مشغول ایدم. [اصل « بیع » صاتمق دیمك اولوب، مفاعله بابی‌ده مشارکت بیان ایتدیکیچون، معنای حقیقیسی: صاتوب آلمه، آلیش ویریش، اخذ واعطایه متعلق مقوله‌دندر.]

مُبایَعه‌جی { س. بورسه‌ده برینك حسابنه هوا آلان.

مُبایِن { ص. عر. ؤ: مباینه. [« بین » دن سف. مفاعله] ١. باشقه درلو اولان، دیکرلرندن آیری وغیری اولان، مخالف. ٢. دیکرینك ضدی وعکسی اولان: بوسوزکز دمین سویلدیککزه بوسبتون مباین‌در.

مُبایَنَت { سث. عر. [« بین » دن مص. مفاعله] ١. آیریلق، غیریلق، خلاف، مخالفت، اختلاف: مباینت افکار. ٢. ایکی شیئك بربرینك ضدی وعکسی اولمسی، ضدیت: بوایکی سوز آره‌سنده مباینت واردر.

مُبتَدا { سذ. عر. [« بدأ » دن سمف. افتعال] ١. باشلانغیج، باش. ٢. د. [نحو عربیده] جملهٔ اسمیه‌نك ایکی رکننده بری که جمله‌نك باشنده اولور: « الله اکبر » جمله‌سنده لفظهٔ جلال مبتدا واکبر خبردر. « مسندالیه » اعم اولوب، اسم کان واسم ان

وسائره‌یی ده شاملدر .

مُبتَدی { ص عر . [« بدأ » دن سف. افتعال] علم تحصیلنه ویا برایش وصنعته یکی باشلایان، عجمی : مبتدیلره مخصوص قرائت کتابی؛ مبتدی ایشی.

مُبتَذَل { ص عر. ث: مبتذله. [«بذل» دن سف. افتعال] ١. خور قوللانیلان، اعتبارسز، خوار، حقیر، کپازه. ٢. پك بول واو. جوز : بوسنه یمش پك مبتذل.

مُبتَغا { سذ. عر. آرزو وطلب اولنان شیء. ذ.

مُبتَلا { ص. عر. [« بلا » دن سف. افتعال] ١. دوشکون، گرفتار، دوچار : بردرده مبتلا اولدی؛ عشرته مبتلا. ٢. عاشق، افتاده : اوقادینك مبتلاسیدر؛ برچنگی‌یه مبتلادر.

مُبتَنی { ص. عر. ث: مبتنیه. [«بنا» دن سف افتعال]. ١. بنا اولنمش، قورلمش، مؤسس : بر قیانك اوزرینه مبتنی قلعه. ٢. مج. مستند : دعواسی نه اوزرینه مبتنیدر؟

مُبتَهِج { ص عر. [«بهجة» دن سف. افتعال.] ممنون، مسرور. ذ.

مُبَجَّل { ص. عر. ث: مبجله. [«بجول» دن سمف. تفعیل] اولولانمش، تکریم و تعظیم اولنمش، مکرم، معزز.

مَبحَث { سذ. عر. ج : مباحث. [« بحث » دن سم.] ١. بر بحثه دائر مقاله ویا فصل وباب، بر مسئلهٔ علمیه‌یه ویا بر حقیقته متعلق مقاله : مبحث تکوین، مبحث طوفان : مباحث علمیه، مباحث تاریخیه. ٢. اصطلا. حات فنیهٔ جدیده‌ده باشلیجه او. رویا السنه‌سنده مستعمل بو. Logie تعبیرینی ترجمه ایدر : مبحث الاثمار = Carpologie؛ مبحث الازهار = Anthologie و سائره.

مَبحوثٌ عَنهُ { سذ. ص. عر. ث: مبحوث عنها. [«بحث» دن سمف. اولوب «عنه» سز قوللانلماز] بحث اولنان شیء، سالف الذکر، مذکور : مسئلهٔ مبحوث عنها؟

مَبدَأ { سذ. عر. ج : مبادی. [« بدأ » دن مص. میمی ویا سم. وسز.] باشلامه، باشلا. نغیچ، بدأ، آغاز، باش، ابتدای ظهور : مبدأ عالم؛ مبدأ خلقت؛ مبدأ اسلام.

مُبدِع { ص. عر. ث: مبدعه. [«بدعة» دن سف. افعال] ١. ایجاد واختراع ایدن، موجد. ٢. امور دینیه‌ده بدعته تابع او. لان، اهل بدعت.

مُبَدَّل { ص. عر. ث: مبدله. [«بدل» دن سمف. تفعیل] دکیشد. یرلمش، تبدیل وتغییر اولنمش، بر قالبدن دیکر قالب وصورته چکمش : کابکلرك چوغی قورتدن مبدلدر.

مَبذول { ص. عر. ث: مبذوله. [«بذل» دن سمف.] ١. بول صرف اولنان، اسیرگنمین : لطفنی بتون عالمه مبذول ایلدی. ٢. بول، کثرت اوزره بولنان، اوجوز : بوسنه اوزوم پك مبذولدر؛ آناطولیده محصولات مبذولدر.

مَبذولیَّت { سذ. عر. ١. بوللق، چوقلق، کثرت : میوه‌نك مبذولیتی. ٢. بول ویرمه، اسیرگه‌مه، احسان عام : لطف واحساننك مبذولیتی.

مُبَرّا { ص. عر. [«براء» دن سمف. تفعیل] تبرئه اولنمش، بری، مستثنی، عاری، منزه : جناب حق اوصاف بشریه‌دن مبرادر؛ بو آدم مرحمتدن مبرادر.

مَبَرّات { سذ. ج. عر. [فد. «مبره» بزجه غیر مستعملدر.] ثواب ایچون تأسیس اولنمش خیرات : فلان شهرك خیرات ومبراتی چوقدر.

مِبرَد { سذ. عر. اگه. || جرا. مبرد حصاة: مثانه طاشلرینی اوفالدوب دوشورن آلت.

مُبَرِّد { ص. عر. [«برد» دن سف. تفعیل] صوغودان، سرینلد. یرن، == سذ. عر. قاراق.

مُبرَم { ص. عر. محکم، صاغلام، ضروری الوقوع، ردودفعی محال : قضاء مبرم؛ بلاء مبرم.

مَبرور { ص. عر. ث: مبروره. [«بر» دن سمف] مقبول، خیرلی، ممدوح : خدمات مبروره‌سی.

مُبَرهَن { ص. عر. ث: مبرهنه. [« برهان » دن سمف. دحرج] برهان و دلیل ایله اثبات اولنمش، مثبت، ثابت : ارضك کرویتی خسوفده کرهٔ قمر اوزرنده کورینن کولکه‌سیله دخی مبرهندر.

مَبسوط { ص عر. ث: مبسوطه. [«بسط» دن سمف] ١. آچلمش، یایلمش، سرلمش، دو.

شنمش ، آچیق : خوان نعمق مبسوطدر. ٢. برتفصیل بیان اولنان، مفصل. || ضمهٔ مبسوطه = ترکجه آچیق اوقونان ضمه که قول و یول کبی ثقیله‌سی و کوز و سوز کبی خفیفه‌سی اولور. مقابلی ضمهٔ مقبوضه.

مُبَشِّر { ص. ع. [«بشارت» دن سف. تفعیل] تبشیر ایدن، مژده ویرن، ایی برخبر ویرمکله سویندیرن.

مُبَشَّر { ص. ع. ؤ : مبشره. [«بشارت» دن سمف تفعیل] تبشیر اولنمش، مژده ویرلمش، برایی خبرله شاد ومسرور ایدلمش اولان : عفو ایله مبشر ؛ عشرهٔ مبشره = صحابهٔ کرامدن اون ذات که جانب نبویدن جنتله تبشیر بیورلمشدر.

مُبَصِّر { سف. ع. [« بصر »دن سف.تفعیل] ١. کوزدیجی، بکلیجی ، باقیجی . ٢. مکتبلرده شاکردانك افعال وحرکاتی تفتیشله حسن حاللرینه نظارت ایدن مأموره ویریلان اسمدر : مکتب اعدادی مبصرلرندن. ٣. کمرکلرده ارایجی کانبلکیله موظف مأمور.

مُبَصِّرلق { ــ. مکاتبده ورسوماتده مبصر خدمت ومأموریتی : دارالفنون مبصرلغنه تعیین اولندی.

مِبْضَع { سف. ع. ج : مباضع. [« بضع »دن اسم آلت] جراح نیشتری. مبزغ ومشرط کبی.

مُبْطِل { ص. ع. ؤ : مبطله . [« بطل »دن سف. افعال] فسخ و ابطال ولغو ایدن ، قالدیران.

مُبْطَل { ص. ع. ؤ : مبطله . [« بطل »دن سمف. افعال] فسخ و ابطال ولغو اولنان ، مفسوخ، ملغا.

مُبَعِّد { ص. ع. ؤ : مبعده . [«بعد»دن سف. تفعیل] اوزاقلاشدیران، تبعید ایدن.

مَبْعوث { ص. ع. ؤ : مبعوثه . ١. کوندرلمش ، کوندریلن ، مرسول ، فرستاده : خلقی دین‌حقه دعوت ایچون من طرف الله مبعوث اولان انبیاء عظام ؛ هرنبی بر قومه و حضرت محمد (صلعم) ایسه عموم نوع بشره مبعوثدر . ٢. بعد الموت دیریلدلمش اولان. == سف. ع. ج. فا : مبعوثان. فر. Chambre des députés دینلن مجلس اعضاسندن بهری.

مَبْعوثلق { ــ. بومجلس اعضالغنه انتخاب اولنانلرك حال وصفتی.

مَبْغوض { ص. ع. [« بغض »دن سمف.] بغض اولنان، بغض وکینه دوچار ومظهر .

مِبْلَع { سف. ع. [« بلع »دن اسم آلت. — غلطی : مابلاق.] ص. حبلری یاپمغه مخصوص دوز وآچیق برجنس قاشیق.

مَبْلَغ { سف. ع. ج : مبالغ. آقچه مقداری : کوندریلان مبلغ واصل اولدی؛ بریکن آقچه ایی بر مبلغ اولمش.

مُبَلِّغ { ص. ع. ؤ : مبلغه . [«بلاغ»دن سف. تفعیل] تبلیغ ایدن، بر امر ویا خبری محلنه یتیشدیرن. == سف. ع. بیوك جامعلرده صوك جماعته امامك و مؤذنك سوزلرینی تکرار ایده‌رك یتیشدیرن آدم.

مَبْلول { ص. ع. ؤ : مبلوله . [«بل»دن سمف.] ایصلانمش، ایصلاق، نملی، یاش.

مَبانی { بولنق بعضلر، « مبانی » جمعنك مفردی اولمق اوزره، بنا معناسیله، و بعضلر بنا محلی وتمل معناسیله لسانمزده قوللانمشلرسه‌ده، « عربیده » « مبانی » مفردسز جمع اولوب، «مبنی» صورتنده بر کلمه دخی هیچ بر لغت کتابنده مقید دکلدر.

مَبْنی { ص. ع. ؤ : مبنیه. [«بنی» دن سمف.] ١. بنا اولنمش، یاپلمش، قورلمش : جسیم بر قیانك اوستنده مبنی بر قلعه. ٢. مج. برشیئه طیانان، مستند: علم الارض و علم‌البشر طبقات ارضیه‌ده بولنان آثار اوزرینه مبنیدر . ٣. د. [نحو عربیده] بلا مانع لفظی اعراب قبول ایتمیوب سماع اوزره دائما بر حرکه ایله ویا ساکن اوله‌رق قوللانیلان (اسم) : سیبویه، من، هو، هی کبی : فتح اوزرینه، کسر اوزرینه مبنی؛ مبنی علی الفتح، مبنی علی الکسر . || مبنی علی الحکایه = معروف ومشهور برحکایه ووقعه‌یه بناءً سویلنیلن سوزکه آکلاشلمسی اوحکایه‌نك بیلنمسنه متوقفدر: بوکلام مبنی

على الحكايه در. = ح. بناءٌ»دن طولاني»دن ناشي : كيفسز اولديغنه مبني بو كون كله مدى ؛ بو كون كليشي ياغمور ياغديغنه مبنيدر.

مُبهَم { صـ. عر. ؤ: مبهمه . [«بهم»دن سمفـ. افعال] غير معين، غير محدود، حصر و تعيين اولنميان، هرطرفه چكيله بيلن: مبهم سوز.

مُبهَمات { سٔ. جـ. عر. د. [صرف تركيده] كناياتك مبهم و غير معين بر معنايه دلالت ايدنلري: نه كيم، قاچ، فلان كي.

مَبهوت { صـ. عر. ؤ: مبهوته . [«بهت» دن سمفـ.] سرسم، متحير، حيران: مبهوت اولدي، قالدي.

مَبهور { صـ. عر. ؤ: مبهوره . [«بهر»دن سمفـ.] نفس طارلغنه مبتلا، صولوغان.

مَبيت { سذ. عر. [«بيت»دن سمـ] ياتيله جق، بيتوتت ايديله جك ير.

مَبيض { سذ. عر. [«بيض»دن سمـ.] ديشيلرك رحمنده جنينه اساس اولان يومورطه. جقلرك بولنديغي محل، اوغلدروق.

مُبيِّض { سذ. عر. [«بياض»دن سفـ. تفعيل] مسوده لري بياضه چكن، تبييض ايدن كاتب، مستنسخ.

مُبيِّضلك { سـ. مسوده لري بياضه چكن يعني تبييض ايدن كاتبك ايشي، مستنسخلك: مبيضلك ايديور.

مُبين { صـ. عر. ؤ: مبينه. [«بين، بيان»دن سفـ. افعال] ١. خير وشر وحق وباطلي فرق وفصل ايدن: قرآن مبين. ٢. واضح، عيان، آشكار: دين مبين.

مُبيِّن { صـ. عر. ؤ: مبينه. [«بيان»دن سفـ. تفعيل] بيان ايدن، ظاهر وعيان ايلين، ظاهراً بيلديرن: شايان اعتماد اولديغني مبين بعض اوراق ابراز ايلدي.

مُبيَّن { صـ. عر. ؤ: مبينه. [«بيان»دن سمفـ. تفعيل] آشكار بيان وايضاح اولنان.

مُتابَعت { سٔ. عر. [«تبع»دن مصـ. مفاعله] بر ينه اويوب پيرو اولمه، تابع اولمه، آرقه سي صره كيتمه: جماعت امامه متابعت ايدر.

مُتأَثِّر { صـ. عر. ؤ: متأثره . [«اثر»دن سفـ. تفعل] طوقنلمش، برحال وحسك ايچنه ايشلمه سيله متغير اولان، محزون، مكدر: باشقه سنك آجيسيله متأثر اولمق؛ او وقعه دن چوق متأثر اولدي؛ كيجه وقتي قوالك حزين سسني ايشيدوب ده متأثر اولمامق ممكن دكلدر.

مُتأَخِّر { صـ. عر. ؤ: متأخره . جـ: متأخرين. [«اخر» دن سفـ. تفعل] صكره كلن، صكره يه قالان، صكره كي، متقدم مقابلي: زمان متأخر؛ قرون متأخره؛ متأخرين حكما.

مُتأَدِّب { صـ. عر. ؤ: متأدبه. [«ادب»دن سفـ تفعل] تأدب ايدن، ادب اوكرنن، تربيه اولنان.

مُتأَذِّي { صـ. عر. ؤ: متأذيه . [«اذا»دن سفـ. تفعل] اذيت ايچنده بولنان، اذيت چكن، اينجين، صيقيلان: او آدملك لقرديسندن متأذي اولدم.

مُتارَكه { سٔ. عر. [«ترك»دن مصـ. مفاعله] محاربه نك رضاي طرفينله موقتاً تعطيلي: طرفين مخاصمين متاركه ابتديلر؛ متاركه اثناسنده.

مُتأَسِّف { صـ. عر. ؤ: متأسفه. [«اسف»دن سفـ. تفعل] اسف وكدر ايدن، محزون، مكدر: بو خبردن چوق متأسف اولدي.

مَتاع { سذ. عر. جـ: امتعه. ١. صاتيله جق مال و على الخصوص قماش و سائر قيمتلي اشيا، تجار مالي: آوروپا متعه سي. ٢. مجـ. سرمايه، بضاعه: متاع وصلي اوجوز صاتيور.

مَتاعِب { سٔ. جـ. عر. [فـد. متعبه اسانمزده مستعمل دكلدر] يورغونلقلر، زحمتلر، مشقتلر: متاعب سفره تحمل ايتمك.

مَتافوره { سـ. [ر. Μεταφορά] ب. كمينك بوردهسنه عموداً ويامائلاً موضوع ديكمه؛ فلوقه متافوره سي = فلوقه يي آصمغه مخصوص ديكمه لر: فلوقه يي متافوره يه آلمق.

مُتأَلِّم { صـ. عر. ؤ: متألمه. [«الم»دن سفـ. تفعل] ١. الم وكدره مصاب، مكمدر، محزون، غمناك: كنديسني پك متألم كوردم. ٢. آجيان، آغريان، خسته: عضو متألم.

متاليك { سـ. [ر. Μεταλικὸν] ١. آز كومشله قاريشيق

باقر آقچه، سکۀ مغشوشه. ٢. الیوم اون‌پاره‌یه کچن اسکی یکرمیلك سکۀ مغشوشه: برمتالیکه، بش متالیکه صاتیور.

مُتَأمِّل { صـ. عر. ث: متأمله. [«امل» دن سف. تفعل] تأمل ایدن، دوشونن، متفکر، طالغین.

مَتانَت { سـ. عر. طیانه، متین وقوی اولمه، صاغلاملق، ثبات وغیرت: انسانده متانت اولمدقجه هیچ بر ایشه موفق اوله‌ماز.

مُتَأنّی { صـ. عر. [«انی» دن سف. تفعل] آغر طاورانان، دوشونه‌رك متبصرانه حرکت ایدن، عجله ایتمین: نه عجول اولملی نه‌ده زیاده متأنی.

مُتَأنّیانه { صـ. حـ. فا. آغرلقله، عجله‌سز، بك دوشونه‌رك، متبصرانه: متأنیانه حرکت ایدیور.

مُتَأهِّل { صـ. عر. ث: متأهله. [«اهل» دن سف. تفعل] اولنمش، اولی: متأهل آدم.

مُتَبادِر { صـ. عر. ث: متبادره. [«بدور» دن سف. تفاعل] ظهور و بروز ایدن: متبادر خاطر = خاطره کلن، تخطر اولنان.

مُتَبادِل { صـ. عر. ث: متبادله. [«بدل» دن سف. تفاعل] ١. بربرینك یرینه کچه‌بیلن، نوبتله دکیشن. ث. ٢. ر. [هندسه‌ده] قارشیلقلی: زاویتان متبادلتان = قارشیلقلی ایکی زاویه.

مُتَباعِد { صـ. عر. ث: متباعده. [«بعد» دن سف. تفاعل] بر بربرندن اوزاق بولنان، اوزاقلاشان: منازل متباعده.

مُتَباقی { صـ. عر. ث: متباقیه. [«بقاء» دن سف. تفاعل] کری قالان، آرتان: مقدار متباقی.

مُتَباکی { صـ. عر. ث: متباکیه. [«بکاء» دن سف. تفاعل] آغلار کبی اولان، یالاندن آغلایان.

مُتَبایِن { صـ. عر. ث: متباینه. [«بین» دن سف. تفاعل] ١. بربرینه ضد اولان، بربرینك عکسی اولان، متضاد. ٢. ر. [حسابده] مشترك مقسوم علیهلری اولمایان (رقملر).

مُتَبَحِّر { صـ. عر. ج: متبحرین. [«بحر» دن سف. تفعل] علم وفضلده دریا کبی واسع وعمیق اولان، علمك کنه و قعرینه واران: متبحرین علمادن.

مُتَبَدِّل { صـ. عر. ث: متبدله. [«بدل» دن سف. تفعل] تبدل ایتمش، دکیشمش، متغیر، دیکر کون.

مُتَبَرِّك { صـ. عر. ث: متبرکه. [«برکة» دن سف. تفعل] کندیسیله تبرك وتیمن اولنان، مبارك: شیخ عطارك انفاس متبرکه‌سی.

مُتَبَسِّم { صـ. عر. ث: متبسمه. [«بسم» دن سف. تفعل] کولومسین، تبسم ایدن، کولر: متبسم برچهره ایله.

مُتَبَسِّمانه { صـ. حـ. فا. کولومسیه‌رك، تبسمله: متبسمانه بر یوزله: متبسمانه باقدی.

مُتَبَصْبِص { صـ. عر. ث: متبصبصه. [«بصبصا» دن سف. تفعلل] یالتاقلانان، کوپك کبی تبصبص ایدن: متبصبص بر آدمدر.

مُتَبَصْبِصانه { صـ. حـ. فا. یالتاقلانه‌رق، یالتاقلانمقله واقع اولان، تبصبصله: برطور متبصبصانه ایله؛ متبصبصانه یانینه واردی.

مُتَبَصِّر { صـ. عر. ث: متبصره. [«بصر» دن سف. تفعل] دقتله باقان، اییجه ملاحظه و تأمل ایدن، دور اندیش.

مُتَبَصِّرانه { صـ. حـ. فا. دقتله باقه‌رق، ملاحظه و تأمل ایله، دور اندیشانه: برسمی متبصرانه ایله؛ متبصرانه طاورانمق.

مُتَبَلِّر { صـ. عر. ث: متبلره. [«بلور» دن سف. تفعل. ــ لغت مولده.] ح. بلور شکل و صورتنده طوکمش اولان، تبلر ایتمش.

مَتْبوع { صـ. عر. ث: متبوعه. [«تبع» دن سمف.] ١. کندیسنه تبعیت اولنان، تابع مقابلی: متبوع مفخمم = تبعه‌سندن بولندیغم حکمدار: دولت متبوعه‌سی. ٢. و. کندیسنه دیکر برکلمه اتباع اولنان (کلمه)، موصوف، معطوف علیه وسائره: تابع متبوعك اعرابنی آلیر.

مَتْبوعیَّت { سـ. عر. کندیسنه تبعیت اولنان ذاتك حالی: تابعیت ومتبوعیت مناسبتی.

مُتَبَیِّن { صـ. عر. ث: متبینه. [«بیان» دن سف. تفعل-

تبین لازم اولدیغندن اسم مفعول صورتنده یانك فتحیله قوللانلما ـ ملیدر .) تبین ایتمش ، میدانه چیقمش، اثبات اولنمش، ظاهر، بدیهی.

مُتَتابِع { ص. عر. ؤ: متتابعه. [«تبع»دن سف. تفاعل] بربری آردنجه کلن ، بربرینی تعاقب ایدن ، متعاقب : وقایع متتابعه؛ متتابع الورود، متتابع الظهور = آردنجه ورود ویا ظهور ایدن.

مُتَتابِعاً { ح. عر. بربری آردنجه، بربرینی متعاقب اوله‌رق: متتابعاً ظهور ایدن احوال .

مُتَتَبِّع { ص. عر. ؤ: متتبعه . [«تبع» دن سف. تفعل] تتبع ایدن، آرقه‌سنه دوشوب آراشدیران : کتب حدیث متتبعلرندن.

مُتَتَوِّج { ص. عر. ؤ: متتوجه . [«تاج»دن سف. تفعل] ۱. تاج کیمش، تاجلی. ۲. نبا. تاج صورتنده ظرفی اولان (چیچك).

مُتَجاسِر { ص. عر. ؤ: متجاسره. [« جسارة »دن سف. تفاعل] تجاسر وجرأت ایدن، بر ایشه پرواسز کیریشن : مخالف قانون حرکته متجاسر اولانلر .

مُتَجانِس { ص. عر. ؤ: متجانسه. [«جنس»دن سف. تفاعل] برجنسدن اولان، همجنس: حیوانات متجانسه؛ متجانس الشکل.

مُتَجاوِر { ص. عر. ؤ: متجاوره. [«جوار»دن سف. تفاعل] جوارده بولنان، قوکشو، همجوار : نواحیء متجاوره.|| ر. زوایای متجاوره = یان یانه بولنان زاویه‌لر ، زوایای متبادله ضدی.

مُتَجاوِز { ص. عر. ؤ: متجاوزه. [«جواز»دن سف. تفاعل] ۱. کچن، آشان : حدینی متجاوز . ۲. تجاوز و تعرض ایلین، صارقنتیلق ایدن : طرفین عسکرندن خانغیسی متجاوزدر؟ ۳. کچن، آشان، زیاده، فضله : بش بیکی متجاوز. (بش بیکدن متجاوز دیمه‌ملی.)

مُتَجاهِل { ص. عر. [«جهل»دن سف. تفاعل] تجاهل ایدن، بیلمزلکدن کلن، یالاندن بیلمزکبی اولان. ؤ.

مُتَجاهِلانه { ص. ح. فا. بیلمزلکه کله‌رك، تجاهل ایده‌رك: متجاهلانه جواب ویردی؛ برجواب متجاهلانه ایله.

مُتَجَبِّر { ص. عر. ؤ: متجبره. [«جبر»دن سف. تفعل] جبروتی طاقینان، جبر وزورله حرکت ایدن، جبارلق کوسترن.

مُتَجَبِّرانه { ص. ح. فا. جبروتله، حرکت خودسرانه‌ایله، زورله: متجبرانه‌حرکت ایدردی.

مُتَجَدِّد { ص. عر. ؤ: متجدده. [«جد»دن سف. تفعل] یکیلنن، یکیدن باشلایان ویایکی حالنه کیرن : قوهٔ متجدده.

مُتَجَزّی { ص. عر. ؤ: متجزیه. [« جزء »دن سف. تفعل] اجزایه انقسام ایدن، پاره‌لنان .

مُتَجَسِّد { ص. عر. ؤ: متجسده. [«جسد»دن سف. تفعل] وجود پیدا ایدن، جسم وجسد حالنه کچن : جسم متجسد.

مُتَجَسِّس { ص. عر. ؤ: متجسسه. [«جس»دن سف. تفعل] یوقلایان، کیزلی شیلردن خبر آلمغه چالیشان، آراشدیران، تفتیش ایدن .

مُتَجَسِّسانه { ص. ح. فا. تجسسله، یوقلایوب آراشدیره‌رق ، احوال خفیه‌یی تفتیش ایده‌رك: دائما متجسسانه حرکت ایدیور؛ برنظر متجسسانه ایله باقیوردی.

مُتَجَسِّم { ص. عر. ؤ: متجسمه. [«جسم»دن سف. تفعل] وجود پیدا ایده‌رك مجسم کورینن ، تجسم ایدن : بر ملك متجسم.

مُتَجَمِّد { ص. عر. ؤ: متجمده. [«جمد»دن سف. تفعل] ؤا. قیوراق ، قیورجق : متجعد الاشعار = قیورجق صاچلی.

مُتَجَلّی { ص. عر. ؤ: متجلیه . [«جلاء»دن سف. تفعل] ۱. میدانه چیقان ، کورینن، ظاهر، عیان. ۲. پارلاق، روشن، رخشان .

مُتَجَمِّع { ص. عر. ؤ: متجمعه . [«جمع»دن سف. تفعل] طوپلانمش بریکمش ، بیغلمش، مجتمع.

مُتَجَمِّل { ص. عر. ؤ: متجمله. [«جمال»دن سف. تفعل] بزنمش، طونانمش، سوسلنمش.

مُتَجَنِّن { ص. عر. ؤ: متجننه . [«جن»دن سف. تفعل] تجنن ایتمش .

مُتَجَهِّز { ص. عر. ؤ: متجهزه. [«جهاز»دن سف. تفعل]

طاقم وترتيباتى تدارك واكمال ايدلمش، طونانمش، مجهز.

مُتَحابّ { صـ. عر. ذ: متحابه. [«حب»دن سف. تفاعل] سويشن، حسن مناسباتده بولنان، بربرينه دوست اولان: دول متحابه.

مُتَحارِب { صـ. عر. ذ: متحاربه. ذ: متحاربين. [«حرب» دن سف. تفاعل] بينلرنده جنك و حرب ايدنلرك بهرى: دول متحاربه؛ طرفين متحاربين.

مُتَحاشى { صـ. عر. ذ: متحاشيه. [«حشى»دن سف. تفاعل] چكينن، صاقينان، اجتناب ايدن.

مُتَحَتِّم { صـ. عر. ذ: متحتمه. [«حتم»دن سف. تفعل] واجب، الزم، ضرورى: متحتم الايفا.

مُتَحَتِّر { صـ. عر. ذ: متحتره. [«حتر» دن سف. تفعل] ط. يفتيلانمش.

مُتَحَجِّر { صـ. عر. ذ: متحجره. [«حجر»دن سف. تفعل] طاش حالنه كچمش، طاش اولمش: حيوانات متحجره.

مُتَّحِد { صـ. عر. ذ: متحده. [«وحدة»دن سف. افتعال] برلشمش، برلك اولان، متفق: اونلرك جملهسى متحد ايدى؛ متحد الفكر = برفكرده بولنان، همفكر؛ متحد المآل = بر مآلده اولان؛ جماهير متحده.

مُتَّحِداً { ح. عر. برلكده، برابر اوله رق، بردن: متحداً حركت ايتديلر.

مُتَحَدِّث { صـ. عر. ذ: متحدثه [«حدوث»دن سف. تفعل] ظهور ايدن، وقوعه كلن، يوقدن وار اولان، ميدانه كلن: وقايع متحدثه.

مُتَحَرِّك { صـ. عر. ذ: متحركه. [«حركة»دن سف. تفعل] ١. قيملدانان، اويناپان، دور و حركت ايدن: بخارله متحرك ماكينه. ٢. حركهسى اولان، ساكن ومجزوم اولميان، حركهلى (حرف): فتح ايله متحرك. || غير متحرك = اويناماز، ثابت.

مُتَحَسِّر { صـ. عر. ذ: متحسره. [«حسرة»دن سف. تفعل] حسرت چكن، حسرتده قالان، مرامنه نائل اولهميان، محروم.

مُتَحَسِّس { صـ. عر. [«حس» دن سف. تفعل] بو لفتى حسى زياده و پك طويغولى معناسيله قوللانيورسهكده، عربيده ديكليوب خبر آلان وخبرلره قولاق آصان معناسنه كلوب ديكر معناسى اولمديغندن، بزم استعماللز ياكليشدر.

مُتَحَشِّد { صـ. عر. ذ: متحشده. [«حشد»دن سف. تفعل] برلكده بر حركتده بولنمق ويا بربرلرينه ياردم ايتمك ايچون قوششوب طوپلانان، تجمع ايدن: حدود اوزرنده متحشد اولان عسكر.

مُتَحَصِّل { صـ. عر. ذ: متحصله. [«حصول»دن سف. تفعل] حاصل اولان، حصوله كلن، وجود بولان: ياغمورلرك كثرتندن متحصل باتاقلقلر.

مُتَحَصِّن { صـ. عر. ذ: متحصنه. [«حصن» دن سف. تفعل] قلعهيه قپانمش، تحصن ايتمش.

مُتَحَقِّق { صـ. عر. ذ: متحققه. [«حق»دن سف. تفعل] طوغريلغى ميدانه چيقان، كرچكلكى اثبات اولنان، تحقق ايدن، محقق.

مُتَحَكِّم { صـ. عر. ذ: متحكمه. [«حكم»دن سف. تفعل] حاكملك طاقينان، حاكم و آمر كسيلان، بغير حق حكم سورن.

مُتَحَلِّل { صـ. عر. ذ: متحلله. [«حل»دن سف. تفعل] ١. اريمش، مذاب. ٢. چوزلمش، سوكلمش. ٣. اجزاء مركبهسى بربرندن آيريلوب كيمياجه حل اولنمش اولان: اجسام متحلله.

مُتَحَلِّم { صـ. عر. ذ: متحلمه. [«حلم»دن سف. تفعل] ياالاندن حلم و يومشاقلق كوسترن، جعلى حليملك اظهار ايدن. [تاريخ طبيعى اصطلاحنده ممه كبى يومرولمش معناسيله قوللانلمش ايسهده، عربيده اويله معناسى اولمديغندن، ياكليشدر.]

مُتَحَلّى { صـ. عر. ذ: متحليه. [«حلى»دن سف. تفعل] طونانمش، سوسلنمش، تزيين اولنمش.

مُتَحَمِّل { صـ. عر. ذ: متحمله. [«حمل»دن سف. تفعل] تحمل ايدن، چكن، يوكلنهبيلن، طيانهبيلن: بو ديرك او قدر ثقلق متحمل دكلدر؛ اوضعيفلكله بيوك بر عملياته متحمل اوله ماز؛ مصائبه قارشى متحمل. || فز. متحمل صو خطى = كيننك صوك درجهده كى حوله ايله چكديكى صو درجهسى.

مُتَحَوِّل { صـ. عر. ث: متحوله. [«حول»دن سف. تفعل]
١. دکیشمش، باشقه بر حال پیدا ایتمش، متغیر، دیکرکون: چهره‌سی متحـول اولدی؛ سر- که‌یه متحول بر شراب. ٢. چابق دکیشن، برحالده‌قالمیان، متلون: هوا بك متحولدر.

مُتَحَيِّر { صـ. عر. ث: متحیره. [«حیرة»دن سف. تفعل]
شاشمش، شاشیرمش، حیرته دوچار، نه‌یاپه‌جغنی بیلمز. || خمسهٔ متحیره = اسکیلرجه معلوم اولان بش سیاره.

مُتَحَيِّز { صـ. عر. ث: متحیزه. جـ: متحیزین. جـ. فا. متحیزان. [«حوز»دن سف. تفعل]
برموقع مخصوص وممتنا طوتان، حیثیت واعتبار صاحبی، اهمیتلی، صاحب نفوذ: متحیزین علمادن؛ متحیزان مملکت.

مُتَخاشِي { صـ. قورقوب چکینن معناسیله قوللانیور. سه‌قده، «حشیه» ماده‌سی تفا- عل بابنـدن کلدیکندن، طو- غریسی «متخشی»در.

مُتَخاصِم { صـ. عر. ث: متخاصمه. ژ: متخاصمین. [«خصو- مة»دن سف. تفـاعل] ١. قار- شیالی خصومت و دشمنلك ایدن: طرفین متخاصمین. ٢. قارشیلقلی دعوی ایدن، محاکه ومرافعه‌ده بولنانلرك بهری.

مُتَخالِف { صـ. عر. ث: متخالفه. [«خلف»دن سـف. تفاعل] بربرینك خلافنده بو- لنان، بربرینه اویمیان: متخالف الجنس. || جر. متخالف المرکز= مرکزلری براولمیان.

مُتَّخَذ { صـ. عر. ث: متخذه. [«اخذ»دن سف. افتعال.
— اتخاذ متعدی اولدیغیچون سف. صورتنده «خ»ك کسریله استعمالی غلطدر.] اتخاذاولنان، قبـول ایدیلان، مرعی اولان، قوللانیلان: اصول متخذه، تدابیر متخذه.

مُتَخَشِّع { صـ. عر. [«خشـوع» دن سف. تفعل] کنـد- ینی آلچاق طوتان، تواضع‌ایدن.

مُتَخَشِّي { صـ. عر. [«حشیه» دن سف. تفعل. — غلطی: متخاشی] قورقوب چکینن، اجتناب ایدن.

مُتَخَصِّص { صـ. عر. ث: متخصصه. جـ: متخصصین. [«خصوص» دن سف. تفعل] ١. برشیئه مخصوص اولان، آیریجه برایشده قوللانیلان. ٢. بر فن وصنعتك یالکز بر شعبه‌سیله اوغراشان، ارباب اختصاصدن اولان: متخصصین اطبادن. [مصدری باشلیجه افتعال بابنده «اختصاص»، وصفی تفعل‌بابندن «متخصص» استعمال اولنیور.]

مُتَخَضِّع { صـ. عر. [«خضوع» دن سف تفعل] آلچاق کوکلی، متواضع. ژ.

مُتَخَلِّص { صـ. عر. ث: متخلصه. [«خلـوص» دن سـف. تفعـل] ١. قورتلمش، خلاص بولمش. ژ. ٢. بر مخلصی اولان، شعرده قوللانیلان برمخلصی او- لان: سـعدی مخلصیله متخلص شاعر.

مُتَخَلِّق { صـ. عر. ث: متخلقه. [«خلق»دن سف. تفعل] طبیعتلنمش، برخوی ایله متصف: اخلاق حمیده ایله متخلق.

مُتَخَيِّل { صـ. عر. ث: متخیله. [«خیال»دن سف. تفعل] قـورندی قوران، خیالاتله مشغول؛ قوهٔ متخیله = قورندی وخیالات حاسه‌سی.

مُتَداخِل { صـ. عر. ث: متداخله. [«دخول» دن سف. تفاعل] بربرینه کچمش، بربرینه کیرمش، دیکری‌ده ایشلمش ایکن هنوز تأدیه اولنمامش (معاش وسائره): متداخل معاش؛ معاشات متداخله.

مُتَدارِك { صـ. عر. ث: متدارکه. [«درك»دن سف. تفاعل] ١. یتیشوب اولاشان. ژ. ٢. د. متفاعلن وزنی: بحر متدارك.

مُتَداوِل { صـ. عر. ث: متداوله. [«دول»دن سف. تفاعل] تداول ایدن، کچن، قوللانیلان، آلنوب ویریلان، رایج: مسکو- کات متداوله.

مُتَداوِي { صـ. عر. ث: متداویه. [«دواء»دن سـف. تفا- عل] کندی کندینه دوا وعلاج یاپان.

مُتَدائِر { صـ. دائر ومتعلق معنا- سیله قوللانیورسه‌قده، عربیده «دور» ماده‌سی تفاعل بابنـدن کلدیکندن، طوغری دکلدر.

مُتَدَنِّي { صـ. عر. ث: متدنیه. [«دنو» دن سف. تفعـل] کریلین، کری کیدن، آشاغیلا- یان، مترقی مقابلی. [اصل عربیده تدنی تقرب دیمکدر.]

مُتَدَيِّن { صـ. عر. ؤ: متدينه. [«دين» دن سف. تفعل] دين ايله متصف، ديننده ثابت، ديندار: متدين بر ذاتدر؛ اورانك اهاليسى دين اسلامله متديندر.

مُتَذَبْذِب { صـ. عر. ؤ: متذبذبه. [«ذبذبه» دن سف. تفعلل] قرارسز، متردد، مشوش.

مُتَذَلِّل { صـ. عر. ؤ: متذلله. [«ذلة» دن سف. تفعل] آلچاقلانان، تنزل ايدن، ذلته قاپلانان.

مُتَرادِف { صـ. عر. ؤ: مترادفه. [«ردف» دن سف تفاعل] برمعنايه كلن، معناسى بر اولان، هممعنا: الفاظ مترادفه؛ مترادف لفظلر بيننده پك آز چوق فرق واردر.

مُتَراكِب { صـ. عر. ؤ: متراكبه. [«ركوب» دن سف. تفاعل] كرهميت كبى بربرى اوستنه بينمش اولان.

مُتَراكِم { صـ. عر. ؤ: متراكمه. [«ركم» دن سف. تفاعل] بريكمش، ييغلمش، طوپلانمش: سنهٔ ماضيه‌دن متراكم حاصلات؛ نقود متراكمه.

مُتَرَتِّب { صـ. عر. ؤ: مترتبه. [«رتب» دن سف. تفعل] ١. صره‌لانمش، صره و ترتيبه كيرمش. ؤ. ٢. عائد و متعلق اولان، دوشن: عهده‌مه مترتب وظائف. ٣. ايجاب واقتضا ايدن، نتيجه صورتنده حاصل اولان: اهمالدن مترتب نقائص.

مُتَرْجِم { صـ. عر. ؤ: مترجمه. [«ترجمه» دن سف. دحرج] برلسانده يازلمش برشيئى ديكر لسانه چويرن، ترجمه ايدن. [آغزدن سويلنيلان سوزلرى ترجمه ايدنه «ترجمان» ديرلر.]

مُتَرْجَم { صـ. عر. ؤ: مترجمه. [«ترجمه» دن سمف.] بر لساندن ديكر برلسانه چويرلمش، ترجمه اولنمش: فرانسزجه‌دن مترجم بر كتاب؛ كتب مترجمه.

مُتَرَجّى { صـ. عر. [«رجا» دن سف. تفعل] ١. اميد وامل ايدن، اومان. ٢. آرزو ونياز ايدن، يالواران.

مُتَرَحِّم { صـ. عر. ؤ: مترحمه. [«رحم» دن سف. تفعل] آجييان، مرحمت ايدن، ترحم ايلين.

مُتَرَدِّد { صـ. عر. ؤ: متردده. [«رد» دن سف. تفعل] ١. كيدوب كلن دوام ايدن. ٢. قرار ويره‌مين قرارسز.

مَتَرِس { سذ. عر. [فا. قورقما ديمك اولان «مترس» دن معرب] حرب ايدن عسكرى دشمن مرمياتندن محافظه‌يه مخصوص طوپراق سپر، مونث طابيه.

مُتَرَسِّب { صـ. عر. ؤ: مترسبه. [«رسوب» دن سف. تفعل] ديبه چوكن، طورولان.

مُتَرَشِّح { صـ. عر. ؤ: مترشحه. [«رشح» دن سف. تفعل] تركبى صيزان، ترلين.

مُتَرَصِّد { صـ. عر. ؤ: مترصده. [«رصد» دن سف. تفعل] كوزه‌دن، بكله‌ين، قوللايان: مترصد فرصت اولمق.

مُتَرَفِّه { صـ. عر. ؤ: مترفهه. [«رفه» دن سف. تفعل] بوللق واسايشده ياشايان: مترفه الحال.

مُتَرَقِّب { صـ. عر. ؤ: مترقبه. [«رقوب» دن سف. تفعل] كوزه‌دن، بكله‌ين، قوللايان: بدرينك ورودينه مترقب ايدى.

مُتَرَقَّب { صـ. عر. ؤ: مترقبه. [«رقوب» ن سمف. تفعل] كوزه‌ديلن، بكلنيلن، قوللانيلان، اميد و انتظار اولنان، مأمول. || غير مترقب = بكلنامين، غير مأمول: نعمت غير مترقبه.

مُتَرَقِّى { صـ. عر. ؤ: مترقيه. [«رقى» دن سف. تفعل] ايلريلمش، يوقارى چيقمش، يوكسلمش، طريق تمدنده ايلرى بولنان: اقوام مترقيه.

مُتَرَكِّب { صـ. عر. ؤ: متركبه. [«ركوب» دن سف. تفعل] برلشمش، ايكى ويا زياده جـزؤك برلشمه‌سندن حاصل اولان، مركب.

مُتَرَنِّم { صـ. عر. ؤ: مترنمه. [«رنيم» دن سف. تفعل] ترنم ايدن، كوزل سسله وياواشجه ايرلايان.

مَترو { يا متره سـ. [بتا. Metro ويا فر. Mètre دن] مقايس اعشاريه‌نك يعنى يكى مقياسلرك واحد قياسيسى كه بر بچق اندازه‌يه معادلدر، يكى آرشين. اونده برينه دسيمتره، يوزده برينه سانتيمتره، بيكده برينه ميليمتره، بيك متره‌دن عبارت مساحه‌ياولچيسنه ده كيلومتره ديرلر.

مَتْرُوك { صـ. عر. ؤ: متروكه. [«ترك» دن سمف.] برا.

غلمش، واز کچلمش، قوللانلماز، غیر مستعمل، بطال: او اصول شمدی متروکدر؛ مسند دینلن حمیری خطی خطوط متروکه‌دندر.

مَتروکات { سش. جـ. عر. بر متوفانك قالان اشیا و اموالی، مخلفات: متروکاتی ورثه‌سنه عائددر.

مَتروکه { سش. عر. براغلمش قاری، زوجهٔ مطلقه: متروکه‌سنه معاش ویریور.

مَتروکیّت { سش. عر. ۱. براغلمش و قوللانلماز شیئك حالی: او عادتك متروکیتی. ۲. بر ایشدن چکیلوب توغل ایتمین آدمك حالی: متروکیت انسانه الك ایی اوکرندیکی شیئی ده اونوتدیرر.

مَتره { سـ. با: مترو.

مِتره‌پولیت { سـ. [یو. Μητρο-πολίτης] پسقوپوس، دسپوط، بر مملکتك خرستیان رئیس روحانیسی.

مِتره‌پولیتلك { سـ. متره‌پولیت صفت و عنوان ووظیفه‌سی: ادرنه متره‌پولیتلکی. = ص. امور روحانیه‌سی بر متره‌پولیت معرفتیله اداره اولنان، برمتره‌پولیتك تحت ادارهٔ روحانیه‌سنده بولنان: اوراسی بر متره‌پولیتلکدر.

مُتَزاحِم { ص. عر. ا: متزاحمه. [«زحام»دن سف. تفاعل] بربرینی ایته‌رك وبربری اوستنه چیقه‌رق بریکن، غلبه‌لك و ازدحامله طوپلانان.

مُتَزائِد { ص. عر. ا: متزائده. [«زیاده»دن سف. تفاعل] آرتان، چوغالان، تزاید ایدن: ثروتی کوندن کونه متزاید اولدی.

مُتَزَلزِل { ص. عر. ا: متزلزله. [«زلزله»دن سف تدحرج] صارصلان، اوینایان، صاللانان، ثابت اولمیان، زینلدایان.

مُتَزَوِّج { ص. عر. ا: متزوجه. [«زوج»دن سف. تفعل] اولی، متأهل، ذوالزوج. ذات الزوج: متزوج برآدم، متزوجه برقادین.

مُتَزَوِّد { ص. عر. ا: متزوده. [«زاد»دن سف. تفعل] یول ایچون زاد و ذخیره‌سنی تدارك ایتمش اولان.

مُتَساوی { ص. عر. ا. متساویه. [«سوء»دن سف. تفاعل] بربرینه اش ومساوی اولان، بربری قدر، یکسان: متساوی الاضلاع = ضلعلری بر ومساوی اولان؛ متساوی الزوایا = زاویه‌لری بر اولان.

مُتَسَتِّر { ص. عر. ا: متستره. [«ستر»دن سف. تفعل] کیزلنن، صاقلانان. اورتنن: متستر برقادین؛ نساء متستره.

مُتَّسِع { ص. عر. ا: متسعه. [«وسع»دن سف افتعال] کڭیشلنمش، توسع ایتمش، بوللاشمش.

مُتَسَلسِل { ص. عر. ا: متسلسله. [«سلسله» دن سف. تدحرج] زنجیر کبی بربرینه باغلی اولان، آره‌سی کسلمکسزین بربرینی تعقیب ایدن: مشیردن نفره قدر متسلسل برصره امرا وضابطان واردر؛ جبال متسلسله = زنجیر کبی بربرینه مربوطاً اوزانان طاغلر.

مُتَسَلسِلاً { ح. عر. زنجیر کبی بربرینه مربوط اوله‌رق، صره ایله بربرینی تعقیب ایده‌رك: طاغلر اکثریا متسلسلاً ممتد اولور؛ اودرکاهده عرفادن برصره مشایخ متسلسلاً پوست‌نشین اولمشلردر.

مُتَسَلِّط { ص. عر. ا: متسلطه. [«سلط»دن سف. تفعل] تسلط ایدن، مسلط اولان، زوربا.

مُتَسَلِّم { ص. عر. [«سلم»دن سف. تفعل] تسلم اولنان شیئی اخذ وقبول ایدن. = سذ. عر. بر اداره مأموری طرفندن ویرکی ورسومك قبضنه مأمور آدم، تحصیل مأموری، محصل.

مُتَسَلّی { ص. عر. ا: متسلیه. [«سلوان»دن سف. تفعل] تسلی بولان، بر زیان و آجی‌یه قارشی برفائده وسرور کوروب آجیی اونودور کبی اولان: یتیشمش براوغلنی غائب ایدوب اونك براقدیغی چوجقلرله متسلی اولیور.

مُتَّسِم { ص. عر. ا: متسمه. [«وسم»دن سف. افتعال] نشانلی، برنشانی وعلامت مخصوصه‌سی اولان.

مُتَشابِه { ص. عر. ا: متشابهه. [«شبه»دن سف، تفاعل] ۱. بربرینه بکزر، مماثل: اشکال متشابهه؛ متشابه الاوراق. ۲. معنای ظاهریسی مقصود اولمیوب دیکر بر مقصده مثال ایراد اولنان: آیات متشابهه.

مُتَشابِهات { سش. جـ. عر. آیات متشابهه، قرآن کر.

بمك معنای ظاهرلری مقصود اولمیوب مثال كبی ایراد اولنان آیات كریمه‌سی.

مُتَشاعِر { صه. عر. [«شعر» دن سف. تفاعل] شاعرلكی طاقینان، شاعرلك صاتمق ایستین، ساخته شاعر.

مُتَشاكِل { صه. عر. ؤ: متشاكله. [«شكل» دن سف. تفاعل] شكلی بر اولان، شكل و صورتجه مشابه اولانلرك بهری ‖ د. [عروضده] بحر متشاكل = بروزن مخصوص.

مُتَشَبِّث { صه. عر. ؤ: متشبثه. [«شبث» دن سف. تفعل] تشبث ایدن، یاپیشان، كیریشن.

مُتَشَبِّك { صه. عر. ؤ: متشبكه. [«شبك» دن سف. تفعل] آغ كبی بربرینه كچن ؤ.

مُتَشَبِّه { صه. عر. ؤ: متشبهه. [شبه» دن سف. تفعل] بكزه‌ین، نظیر.

مُتَشَتِّت { صه. عر. ؤ: متشتته. [«شتات» دن سف. تفعل] طاغنیق، پریشان، پراكنده.

مُتَشَرِّع { صه. عر. [«شرع» دن سف. تفعل — لغت مولده.] شریعتله توغل ایدن، فقه وشریعتده ید طولی صاحبی.

مُتَشَعِّب { صه. عر. ؤ: متشعبه. [«شعب» دن سف. تفعل] داللره وقوللره آیرلمش، تشعب ایتمش، چتال، داللی بوداقلی.

مُتَشَعِّر { صه. عر. ؤ: متشعره. [«شعر» دن سف. تفعل] قیللی.

مُتَشَكِّر { صه. عر. ؤ: متشكره. [«شكر» دن سف. تفعل] كوردیكی ایلیكی بیلن، برایلكه قارشی شكر وتحمدت ایدن: سزه قارشی، سزدن چوق متشكرم.

مُتَشَكِّل { صه. عر. ؤ: متشكله. [«شكل» دن سف تفعل] ١. برشكل و صورت مخصوصه آلمش اولان، برشكل وهیئته كیرمش اولان: جنین رحم ما. درده قاچنجی آیده متشكل اولور؟ ٢. حصول بولەرق ویا تركب ایدەرك وجوده كلن، مركب، عبارت: طاش وطوپرا. قدن متشكل بر تپه: یدی اعضادن متشكل مجلس.

مُتَشَكِّی { صه. عر. ؤ: متشكیه. [«شكوی» دن سف. تفعل] شكایت ایدن، خشنودسزلغی درمیان ایدەرك احقاق حق طلب ایدن ویا آغلاشان، مشتكی، دادخواه: آمرندن متشكیدر: صحتندن، هر حالندن متشكی بر آدم.

مُتَشَمِّر { صه. عر. [«شمر» دن سف تفعل] صیفانمش، حاضرلانمش. ؤ.

مُتَشَوِّش { صه. عر. ؤ: متشوشه. [«تشوش» دن سف.] قاریشیق، قارمه قاریش، آكلاشلماز، حلی مشكل. [مشوش دها مستعملدر.]

مُتَشَوِّق { صه. عر. ؤ: متشوقه. [«شوق» دن سف. تفعل] چوق شوق وآرزوسی اولان. مشتاق، آرزوكش.

مُتَشَیِّع { صه. عر. ؤ: متشیعه. [«شیع» دن سف. تفعل] شیعی مذهبنه كیرمش، شیعی اولمش اولان.

مُتَصادِف { صه. [عربیده یوقدر] تصادف ایدن، راست كلن.

مُتَصادِم { صه. عر. ؤ: متصادمه. [«صدمه» دن سف. تفاعل] چارپشان، طوقوشان، بربرینه اوران.

مُتَصَدِّر { صه. عر. [«صدر» دن سف. تفعل] باشه كچوب اوتوران، باشده قوریلان، تصدر ایدن.

مُتَصَدِّی { صه. عر. [«صدو» دن سف. تفعل] بر ایشه كیریشن، تشبث ومباشرت ایدن.

مُتَصَرِّف { صه. عر. ؤ: متصرفه. [«صرف» دن سف. تفعل] ١. برایشی ایستدیكی كبی اداره واستعمال ایدن: كندی مالنه متصرف دكلدر. ٢. مالك، صاحب: بوملكك متصرفی؟ موروث چفتلكه متصرف اولدی. == س. تر. بر ولایتك منقسم اولدیغی سنجاقلرك برینی اداره ایدن ملكیه مأموری، سنجاق بكی: متصرف لوا: سنجاق متصرفی.

مُتَصَرِّفلِق { س. ١. والینك مادوننده و قائممقا. مك مافوقنده اولان اداره مأمورینك مأموریت وصفتی: بر متصرفلغه تعیین اولندی؛ متصرفلق مهم بر مأموریتدر. ٢. بر متصرفك تحت اداره. سنده اولان مملكت، ولایتك برنجی تقسیماتندن بهری، سنجاق: سیروز متصرفلغی؛ مستقل متصرفلق = برولایته ملحق اولمیوب طوغریدن طوغرییه

داخلیه نظارتنه تابع سنجاق.

مُتَّصِف {صـ. عر. ٱ: متصفه. [«وصف» دن سف. افتعال] برحال وصفتله وصفلنمش اولان، کندیسنده برحال وصفت موجود اولان: کرم وسخاوتله متصف بر آدم؛ او آدم سوء اخلاقله متصفدر.

مُتَّصِل {صـ. عر. ٱ: متصله. [«وصل» دن سف. افتعال] ١. بیتشیك، دیکر بر شیئه اولاشمش، آره‌لق براقیه‌جق صورتده یانین: خانه متصل بر او؛ بنم باغم اونك تارلاسنه متصلدر. ٢. آره ویرمین، آره‌لقسز، بلا فاصله دوام‌ایدن: متصل یاغمور؛ متصل آغلامه. ‖ د. حروف متصله = آلتدن دیکرحرفلره یاپیشه بیلن حرفلر: ب، ج، س کبی. مقابلی حروف منفصله: ا، د، وکبی. == ح. ت. آره‌سز، آره‌لق ویرمکسزین، بلافاصله، لاینقطع، متصلاً: متصل یاغمور یاغیوردی؛ متصل سویلیور.

مُتَصَلِّب {صـ. عر. ٱ: متصلبه. [«صلب» دن سف. تفعل] ١. سرتلشمش، قاتیلاشمش: جسم متصلب. ٢. مج. صلابتی اولان، متین: برصوفیٔ متصلب.

مُتَصَوِّر {صـ. عر. ٱ: متصوره. [«صورة» دن سف. تفعل] ١. ذهنده وجود بولدیرلمش اولان، ذهناً ترتیب وتصویر ایدلمش اولان. ٢. قوه‌ده ونیتده اولان، موقع فعله‌وضعی قرارلاشدیرلمش اولان، مصمم، مرتب: دمیر یول آنا خطندن اورایه برقول تمدیدی متصور. در. ٣. ذهنه کله‌بیلیر، ممکن، قابل: او آدمدن بویله بر ایش ظهوری اصلا مأمول ومتصور دکلیدی.

مُتَصَوِّف {صـ. سف. عر. ٱ: متصوفه. ج. متصوفین. [«صوف» دن و دها طوغریسی یو. Σοφία یعنی «حکمت» دن سف. تفعل] تصوف دینك باطنی واسراری حاوی حکمت الهیه‌یه منسوب وبو علم واسرار بونه‌واقف اولان، صوفی: برعارف متصوف؛ متصوفیندن برذات.

مُتَصَوِّفه {سف. عر. [«طائفهٔ متصوفه» دن مختصر] متصوفین کروهی، صوفیون: متصوفه‌دن برذات.

مُتَضادّ {صـ. عر. ٱ: متضاده. [«ضد» دن سف. تفاعل] بربرینه ضد اولان، بربرینك عکسی و خلافی اولان: مواد متضاده.

مُتَضاعِف {صـ. عر. ٱ: متضاعفه. [مکسور «ضعف» دن سف. تفاعل] ایکی ویابرقاچ قات اولان. قات قات آرتان: واردات متضاعفه. [«مضاعف» دها مستعملدر.]

مُتَضَرِّر {صـ. عر. ٱ: متضرره. [«ضرر» دن سف. تفعل] ضرر کورمش، زیانه اوغرامش اولان: بوایشدن بن پك متضرر اولدم.

مُتَضَرِّع {صـ. عر. ٱ: متضرعه. [«ضراعة» دن سف. تفعل] آلچاله‌رق یالواران، تذلل ایله رجا ایدن.

مُتَضَمِّن {صـ. عر. ٱ: متضمنه. [«ضمن» دن سف. تفعل] ایچنه آلان، حاوی، شامل: بو تعبیر اومعنایی‌ده متضمندر.

مُتَطابِق {صـ. عر. ٱ: متطابقه. [«طبق» دن سف. تفاعل] بربرینه‌اویان، اویغون، مطابق: اوراق متطابقه.

مُتَطَبِّب {صـ. عر. ٱ: متطببه. [«طب» دن سف. تفعل] زورله ویا یالاندن کندینی اطبا صره‌سنه قویان، یالاندن‌طبیب، تحصیلسز ساخته طبیب، شارلتان: طبیبی متطببدن فرق‌ایتملی.

مُتَظَلِّل {صـ. عر. ٱ: متظلله. [«ظل» دن سف. تفعل] کولکه‌ده بولنان، کولکه‌لی: ایکی طرفدن آغاجلرله متظلل بر جاده.

مُتَظَلِّم {صـ. عر. ٱ: متظلمه. [«ظلم» دن سف. تفعل] کندیسنه اولنان ظلم و حقسزسزلقدن شکایت ایدن، تظلم حال ایدن، مشتکی، دادخواه.

مُتَعارِف {صـ. عر. ٱ: متعارفه. [«عرف» دن سف. تفاعل] ١. بربربنی طانیان، طانیشان. ٱ. ٢. معروف، بیلنیر: فلان لقبله متعارف.

مُتَعاقِب {صـ. عر. ٱ: متعاقبه. [«عقب» دن سف تفاعل] ١. بربرینك آرقه‌سندن کلن، نوبتله بربرینی تعاقب ایدن. ٢. آردندن کلن، تعقیب ایدن، آرقه‌سی صره ظاهر اولان: مشتری‌یی متعاقب زحل طلوع

ایتدی؛ بربرینی متعاقب برچوق ظهوراتمز اولدی.

مُتَعاقِباً ﴿ ح. عر. آردی صره، آرقه‌سی صره، آرقه‌سندن: شدتلی بریاغمور یاغوب متعاقباً صیجاق برکونش چیقمغله اورته‌لق قورودی.

مُتَعاقِد ﴿ ص. عر. ت: متعاقدین. [«عقد»دن سف. تفاعل] آره‌لرنده عهد ومیثاق باغلایانلرك بهری: طرفین متعاقدین.

مُتَعال ﴿ ص. عر. [«علو»دن سف. تفاعل] یوکسك، عالی، بلند: خدای متعال؛ رب متعال. [صفات اللهدندر.]

مُتَعاهِد ﴿ ص. عر. ت: متعاهدین. [«عهد»دن سف. تفاعل] بینلرنده عهد و پیمان و معاهده ایدنلرك بهری: طرفین متعاهدین.

مُتَعَبِّد ﴿ ص. عر. ث: متعبده. [«عبادة» دن سف. تفعل] جناب حقه قوللق وعبادت ایدن.

مُتْعَبَه ﴿ س‍ش. عر. ج: متاعب. یورغونلق، زحمت، صیقندی: متاعب سفریه.

مُتَعَجِّب ﴿ ص. عر. ث: متعجبه. [«عجب»دن سف. تفعل] تعجب ایدن، شاشه قالان، بر ایشی عجیب کوروب حیرتده قالان.

مُتَعَجِّبانه ﴿ ح. فا. تعجب ایده‌رك، شاشه قاله‌رق، حیرتله: متعجبانه یوزمه باقدی.

مُتَعَدِّد ﴿ ص. عر. ث: متعدده. [«عدد»دن سف. تفعل] برقاچ دانه اولان، بردن زیاده اولان، چوق، برقاچ: برمعلمك متعدد طلبه‌سی اولور.

مُتَعَدّی ﴿ ص. عر. ث: متعدیه. [«عدواز»دن سف. تفعل] ۱. تجاوز ایدن، متجاوز. ز. ۲. د. حدثنك اثری فاعلدن مفعول دینان بردیکر اسمه کچن، لازم مقابلی: فعل متعدی، افعال متعدیه.

مُتَعَذِّر ﴿ ص. عر. ث: متعذره. [«عذر»دن سف. تفعل] ۱. عذری اولان، عذرلی، معذور. ز. ۲. کوج، زور، حصولی قولای اولمیان: بو بر امر متعذردر.

مُتَعَرِّب ﴿ ص. عر. ث: متعربه. [«عرب»دن سف تفعل] عربلشمش، عن اصل عرب اولمیوب بعده بوجنسیته کیرمش: عرب متعربه. ضدی: عرب عاربه، عرب بائده.

مُتَعَرِّض ﴿ ص.عر. ث: متعرضه. [«عرض» دن سف. تفعل] تعرض و تجاوز ایدن، دیکرینك حقوقنه ویا حدودینه کچن.

مُتَعَسِّر ﴿ ص. عر. ث: متعسره. [«عسر»دن سف. تفعل] کوج، زور، زحمتلی، چتین.

مُتَعَصِّب ﴿ ص. عر. ث: متعصبه. ج: متعصبین. [«عصب»دن سف. تفعل] ۱. کندی طرفی التزامده مبالغه ایدن، افراطله طرفدار. ۲. کندی دین ومذهبنی و اصول وعادات قدیمه‌بی التزامده افراط ایتمکله برابر سائر ادیان اصحابنه خصومت کوسترن و هیچ بر ترقی قبول ایتمین: دیندار اولوب متعصب اولماملی.

مُتَعَصِّبانه ﴿ ص. ح. فا. تعصبله، متعصبجه‌سنه: متعصبانه برحرکت.

مُتَعَظِّم ﴿ ص. عر. ث: متعظمه. [«عظمة»دن سف. تفعل] بیوکلك صاتان، کبرلی، عظمتلی.

مُتَعَفِّن ﴿ ص. عر. ث: متعفنه. [«عفونة»دن سف. تفعل] قوقمش، تعفن ایتمش، بوزیلوب فنا قوقان، چوروك.

مُتَعَلِّق ﴿ ص. عر. ث: متعلقه. [«علاقه‌دن» سف. تفعل] ۱. آصیلی، مربوط، باغلی، مناسبتلی، منسوب: او آدم فلان ذاته متعلقدر. ۲. عائد، راجع، دائر: بوایش بکا متعلق دکلدر؛ طبابته متعلق بر بحث. ۳. د. بر فعلك معناسنی ایضاح ایدن اسم وسائره: بومفعول، بوظرف خانغی فعله متعلقدر؟

مُتَعَلِّقات ﴿ س‍ش. ج. عر. ۱. اقربا، تعلقات، منسوبین: فلانك متعلقاتندن بر آدم ۲. د. برجمله‌نك مآلنی اتمام و ایضاح ایدن کلمه‌لر: متعلقات فعل.

مُتَعَلِّم ﴿ ص. س. عر. ث: متعلمه. ج: متعلمین. [«علم»دن سف. تفعل] علم اوکرنن، اوقویان، درس آلان، شاکرد، تلمیذ.

مُتَعَمِّد ﴿ ص. عر. ث: متعمده. [«عمد»دن سف. تفعل] بر ایشی قصداً و نیت ایده‌رك ایشلین: قاتل متعمد. ‖ غیرمتعمد= قصداً یاپمایان.

مُتَعَوِّج ﴿ ص. عر. ث: متعوجه. [«عوج»دن صف. تفعل] اکریلمش، چارپیق.

مُتعه { سش. عر. برمبلغ معين مقابلنده عقد اولنان موقت نكاح‌كه شيعيلرجه مشروع عد اولنور.

مُتَعَهِّد { صه. عر. ث: متعهده. [«عهد» دن سف. تفعل] بر ایشی اوزرینه آلان، درعهده ایدن: بونك اجراسنه بن متعهدم. = سذ. عر. عسكره ويا بردائرهٔ رسميه‌يه لازم‌اولان ارزاق و لوازم و سائره‌نك تدارك و اعطاسنى شرائط معينه ايله و بالمناقصه عهده‌سنه آلان آدم، تعهدجى، قونتراتجى: ات متعهدى.

مُتَعَيِّن { صه. عر. ث: متعينه. [«عين»دن سف. تفعل] ۱. تعيين ايتمش، تعيين‌وتخصيص اولنمش، معين، مقرر. ۲. اعيان واشرافدن اولان، معتبر.

مُتَغَلِّب { صه. عر. ث: متغلبه. [«غلبه»دن سف. تفعل] زورله وغلبه چالمغله برحق الده ايدين. زوربا، غاصب.

مُتَغَلِّبانه { صه. ح. فا. زورله، غلبه چالمغله، زوربالقله.

مُتَغَلِّبه { سش. عر. [«طائفهٔ متغلبه» دن مختصر اوله‌رق جمع مقامنده قوللانيلير] حقسز و مجرد قوت و غلبه ايله حكمه دسترس اولانلر، زوربا كروهى، دره‌بكارى: متغلبه‌دن برآدم.

مُتَغَيِّر { صه. عر. ث: متغيره. [«غير»دن سف. تفعل] ۱. دكيشمش، باشقه‌لاشمش: ديكر كون: اوقدر اعمارات جديده واردركه شهر بسبتون متغير اولدی. ۲. بوزلمش، بوزوق، خللپذير: بكزی، چهره‌سی متغير اولدی؛ بوات متغيراولمش.

مُتَفاوِت { صه. عر. ث: متفاوته. [«فوت»دن سف. تفاعل] فرقلی، آره‌لرنده فرق بولنان، مقدار و جنسلری مختلف: اسنان متفاوته.

مُتَفَحِّص { صه. عر. [«فحص»دن سف. تفعل] آراشديران، صوروب تحقيق ايدن، يوقلايان، هر شيئى آكلامغى مراق ايدن.

مُتَفَحِّصانه { صه. ح. فا. آراشديروب يوقلايه‌رق ويا يوقلامغله اولنان، هر شيئى آكلامغى مراق ايده‌رك: متفحصانه هر طرفه باقيوردی.

مُتَفَخِّر { صه. عر. ث: متفخره. [«فخر»دن سف. تفعل] تفخر ايدن، كندينده اولان بر مزيته كوكنه‌رك قوريلان: مال وثروتله متفخر اولمامل.

مُتَفَرِّج { صه. عر. [«فرج» دن سف. تفعل] تفرج ايدن، دفع غم ايچون كزين، كزوب اكلنمكه كيدن. ذ.

مُتَفَرِّد { صه. عر. ث: متفرده. [«فرد»دن سف. تفعل] ۱. چكيلوب يالكز قالمش، تك وتنها. [منفرد دها مستعملدر.] ۲. باش قالديران، تابعيتدن چيقوب كندی باشنه اداره اولنان، تفرد ايدن.

مُتَفَرِّس { صه. عر. ث: متفرسه. [«فراسة» دن سف. تفعل] آكلايان. فهم وادراك ايدن.

مُتَفَرِّع { صه. عر. ث: متفرعه. [«فرع»دن سف. تفعل] ۱. داللانان، دال بوداق پيدا ايدن متشعب، منشعب، براصل واساسدن آيريلان: اوچ قوله متفرع بر دمير يول خطى. ۲. براساسدن آيرلمش وبر ماده‌يه متعلق اولان: اوراق متفرعه.

مُتَفَرِّق { صه. عر. ث: متفرقه. [«فرق»دن سف. تفعل] آيرلمش، طاغلمش، پراكنده، پريشان، مجتمع وطوب اولميوب اوته‌ده بريده بولنان: متفرق بولوكلر، مواد متفرقه.

مُتَفَرِّقه { سش. عر. [«مبالغ متفرقه» ويا «مصارف متفرقه» دن مختصر] جنس ونوعلری اولدن تعيين اولنه‌ميان مختلف مصارف وبويله مصارفه قارشى ويريلن مبالغ: معاشندن باشقه يوز غروش متفرقه‌سى واردر. || متفرقه پوليسى = مراكزدن برينه تعيين اولنميوب متنوع ايشلر كورن پوليس.

مُتَّفِق { صه. عر. ث: متفقه. [«وفق»دن سف. افتعال] ۱. اويشمش، برلك، برلشمش، بربله اتفاق ايتمش، معاهده ايله باغلى: متفقى مدافعه‌يه مجبوردر؛ دول متفقه. ۲. همفكر، همرأى، اويغون، موافق: بوخصوصده ايكيمز متفقز. || متفق الرأى = بر رأيده بولنان، همرأى. || متفق عليه = حقنده اتفاق اولنمش، براكده قرارلاشديرلمش، هركسك انضمام رأييله مقرر. || متفق القول = سوزلری بر اولانلرك بهری.

مُتَفَقِّد { صه. عر. [«فقد»دن سف. تفعل] آراشديروب صوران.

مُتَفَقِّه { صە. عر. [«فقه»دن سف. تفعـل] علم فقهی اوکرنمش اولان، علم فقه ایله توغل ایدن.

مُتَفَکِّر { صە. عر. ث: متفکره. [«فکر»دن سف. تفعل] دوشونن، دوشونجه‌سی اولان، طالمش، طالغين.

مُتَفَنِّن { صە. عر. ث: متفننه. [«فن»دن سف. تفعل] فنون مختلفه‌یه آشنا، فنون اوقوب اوکرنمش: متفنن آدم. [عربیده فن نوع و درلو دیمك اولدیغندن، اصل معناسی «بر قاچ درلو اولان» ویا «درلو شیئلر دوشونن» در.]

مُتَفَوِّق { صە. عر. ث: متفوقه. [«فوق»دن سف. تفعل] اوست کلن، اوستون، دیکرلرینی کچن، فائق. ث.

مُتَقابِل { صە. عر. ث: متقابله. [«قبل»دن سف. تفاعل] قارشیلقلی، قارشی قارشی‌یه اولان، بری دیکرینك قارشیسنده بولنان. || ه. زوایای متقابله = بری دیکرینك قارشیسنده بولنان زاویه‌لر.

مُتَقارِب { صە. عر. ث: متقاربه. [«قرب»دن سف تفاعل] یاقین، بربرینه قریب اولان شیئلرك بهری. ث. || د. [عروضده] بحر متقارب = هر مصراعده درت دفعه «فعولن» تکررندن عبارت وزن. || ه. خطوط متقاربه = بر نقطه‌یه طوغری تمدید اولنان خطلر، فر. Convergent. || ه. اشعهٔ متقاربه = بر نقطه‌یه اجتماع ایدن شعاعلر. ضدی: متباعد.

مُتَقاطِع { صە. عر. ث: متقاطعه [«قطع»دن سف. تفاعل] بربرینی کسن، بربرینك اوستندن کچن، آغ و سطرنج صورتنده طولاً و عرضاً اوزانوب چاپرازلاشان: خطوط متقاطعه.

مُتَقاعِد { صە. سذ. عر. ج: متقاعدين. [«قعود»دن سف. تفاعل] خدمته مقتدر اولمدیغی حالده خدمات سابقه‌سنه مکافاةً معاش آلوب اوتوران آدم: متقاعد اولدی؛ متقاعدين معاشاتی.

مُتَقَبِّض { صە. عر. ث: متقبضه. [«قبض»دن سف. تفعل] طوپلانان، بوروشان، چکیلن.

مُتَقَدِّم { صە. عر. ث: متقدمه. [«قدوم»دن سف. تفعل] ١. اوکده بولنان، ایلری کچن، باشده‌کی، مقدم، مرجح: بو ایش دیکرلرینه متقدمدر. ٢. کچمش، اسکی، اسکیمش، قدیم: امم متقدمه؛ ازمنهٔ متقدمه. ٣. تقدیم اولنان، برینك اوکنه وحضورینه کوتوریلن: فلان آدم یدیله متقدم هدایای عاجزانه. == سذ. عر. ج: متقدمين. اسکی آدم، قدمادن آدم: متقدمين عندنده. ضدی: متأخر، متأخرين.

مُتَقَرِّب { صە. عر. ث: متقربه. ج: متقربين. [«قرب» دن سف. تفعل] یاقلاشان، یاقلاشمغه چالیشان، جناب حقه ویا بر بیوك ذاته یاقلاشمغه سعی ایدن.

مُتَقَرِّح { صە. عر. ث: مت [«قرح»دن سف. ط. ١. یاره‌لی، چیبانل جراحتلی، یاره وچیبان اولان.

مُتَقَلِّد { صە. عر. ث: مت [«قلاده»دن سف. ١. بوینه طاقان، کرد طاقینان: ٢. قوشانان باغلایان: متقلد سیف. اوستنه آلان، درعهده طاقینان: متقلد امارت.

مُتَیَقِّن { صە. عر. [«یقن»د افتعال] یقیناً ب شبهه‌سز بردرلو اولمسنه اولان، مطمئن، عین ا بیلن.

مُتَقَوِّس { صە. عر. ث: مت [«قوس»دن س یای کبی اکری، اکر بوکلمش، مقوس.

مُتَّقی { صە. عر. ث: متقیه. [دن سف. افتعال] حرامدن صاقینان، م منهیاته یاناشمیان، پرهیزکا تقوی.

مُتَقَیِّح { صە. عر. ث: مت [«قیح»دن سف. ط. ایرینلی، جراحت باغ

مُتَّکا { سذ. عر. [«وکاء» آلت. افتعال] طیا آلت، قولتوق دکنکی.

مُتَکاثِر { صە. عر. ث: مت [«کثرة»دن سف. کثرتلی، چوق، چوغالمش [عروضده] بحر متکاثر = مخصوص.

مُتَکاثِف { صە. عر. ث: م [«کثافة» د

تفاعل] صيقلاشمش، قويولاشمش، كثافت پيدا ايتمش: جسم متكاثف.

مُتَكاسِل { ص. ع. ث: متكاسله. [«كسل»دن سف. تفاعل] اوشنن، تنبل، گوشك.

مُتَكَبِّر { ص. ع. ث: متكبره. [«كبر»دن سف. تفعل] كبرلی، عظمتلی، اولولق صاتان، فضول.

مُتَكَبِّرانه { ص. ح. فا. كبر و عظمتله: متكبرانه جواب ويردی.

مُتَكَفِّل { ص. ع. ث: متكفله. [«كفالة»دن سف تفعل] تكفل ايدن، كفيل اولان، كفالتله تأمين ودرعهده ايدن: او آدم ایچون، بو ايش ایچون بن سزه متكفلم.

مُتَكَلِّم { ص. ع. ث: متكلمه. [«كلام»دن سف. تفعل] ١. سويلين، لقردی ايدن، ناطق، گويا: لسان عربله متكلمدر. ٢. د. [صرفده] افعال و كنايانك اوچ شخصندن بری كه السنهٔ سائرهده برنجی شخص عد اولنور و مخاطب و غائبه مقابلدر. بن، بز، كايدم، كيدرز كبی. تركجهده مفرد و جمعی واردر؛ عربيده مفردينه «نفس متكلم وحده» وجمع ايله تثنيه‌يه مشترك اولان صيغه‌سنه «نفس متكلم مع الغير» دينير. ٣. نطق ايراد ايدن، وعظ و خطبه ايلين، خطيب. = سذ. ع. ج: متكلمين. علم كلام يعنی عقائد اسلاميه مسائل عاليه ودقيقه‌سی علمنه واقف ومنسوب اولان: بر فقيه ايله بر متكلم بيننده واقع مباحثه؛ متكلمين قولنجه. ‖ نفس متكلم = ايكنجی معنايه باق.

مُتَكَوِّن { ص. ع. ث: متكونه. [«كون»دن سف. تفعل] تكون ايدن، حاصل اولان، وجوده گلن تدريجا وجودپيدا ايدن، متشكل: كرهٔ ارضك هر طبقه‌سی اعصار كثيره ترسباتندن متكوندر.

مُتَّكی { ص. ع. ث: متكيه. [«وكاء»دن سف. افتعال] طيانان، طيانمش.

مُتَلاحِق { ص. ع. ث: متلاحقه. [«لحوق»دن سف. تفاعل] بر بری آرقه‌سندن گلن، بربرينه التحاق ايدن، بربری آردنجه يتيشوب برلشن: عساكر متلاحقه.

مُتَلاشی { ص. ع. [«لاشیء»دن سف. تفاعل] بو لغت عربيده محو ونابود اولان معناسنی افاده ايتديكی حالده، لسانمزده تلاش ايدن يعنی بر ايشه لزومندن زياده اهميت ويروب ده اظهار خوف وتدبيرده عجله ايدن معناسيله قوللانيورز. بو ايكی معنا آره‌سنده اصلا مناسبت اولمديغندن، غالبا تركجه «تلاش» باشقه وعربی «تلاشی» باشقه اولوب، مجرد مشابهت لفظيه‌سندن طولايی «متلاشی» لغتی تلاش ايدن معناسيله قوللانيلیور.

مُتَلاشِيانه { ص. ح. تلاشله. [لغت آنفه گبی بو دخی غلط ونابجا قوللانيليور.]

مُتَلاطِم { ص. ع. ث: متلاطمه. [«لطم»دن سف. تفاعل] بر بربرينه چارپان، چارپيشان، چالقه‌لنان، چرپنديلی، طالغه‌لی: بحر متلاطم.

مُتَلافی { ص. ع. ث: متلافيه. [«لفاء» دن سف. تفاعل] فوت ايتديكی بر شيئه مقابل ديگر برشیء قزانان، تلافیٔ مافات ايدن. ز.

مُتَلاقی { ص. ع. ث: متلاقيه. [«لقی»دن سف تفاعل] قاوشمش، اولاشمش.

مُتَلَبِّس { ص. ع. ث: متلبسه. [«لباس»دن سف. تفعل] كيينمش. [«لابس» دها مستعملدر.]

مُتَلَذِّذ { ص. ع. ث: متلذذه. [«لذة»دن سف. تفعل] بر شيئك طادينی طويان، لذت آلان، خوشلانان، حظ ايدن: اوبويله شيئلردن متلذذ اولور.

مُتَلَطِّف { ص. ع. ث: متلطفه. [«لطف» دن سف. تفعل] لطف و ملايمت و نازكانه معامله ايدن.

مُتْلِف { ص. ع. ث: متلفه. [«تلف» دن سف. افعال] اتلاف واسراف ايدن، مهلك.

مُتَلَفِّظ { ص. ع. ث: متلفظه. [«لفظ» دن سف. تفعل] بر سوزی آغزندن چيقاران، تلفظ وتفوه ايدن. ز.

مُتَلَقِّب { ص. ع. ث: ملقبه. [«لقب»دن سف. تفعل] لقبلانمش، لقبلی، برلقبی اولان: باربروس لقبيله متلقب خير الدين پاشا.

مُتَلَقّی { ص. ع. ث: متلقيه. [«لقی» دن سف. تفعل]

آلان، تلقی ایدن، قبول ایلاین. ذ.

مُتَلَوِّث { ص. عر. ذ: متلوثه. [«لوث»دن سف. تفعل] پیس، کیرلی، مردار، ملوث. ذ.

مُتَلَوِّن { ص. عر. ذ: متلونه. [«لون»دن سف. تفعل] ۱. رنکلی، بویالی. ۲. بر قاچ رنکلی، آلاجه، رنکارنك. ۳. رأی و فکرنده ثابت اولمیان، پك چابق رأی دکیشدیرن، دونك: متلون آدم.

مُتَلَهِّب { ص. عر. ذ: متلهبه. [«لهب»دن سف. تفعل] آلولنمش، آلو چیقاران.

مُتَلَهِّف { ص. عر. ذ: متلهفه. [«لهف»دن سف. تفعل] محزون ومکدر، یانوب یاقیله‌رق، سوز و کداز ایدن، حسرت کش.

مُتِمّ { ص. عر. ذ: متمه. [«تمام» دن سف. افعال] بیتیرن، اتمام واکمال ایدن، بر شیئك تماملانمه‌سنه یارایان، متمم: قسم متم، اسباب متمه.

مُتَماثِل { ص. عر. ذ: متماثله. [«مثل»دن سف. تفاعل] بربرینه بکزر، مشابه، بربرینك مانندی اولان: بو دخی اوکا متماثلدر؛ متماثل الشکل = شکل و صورتی بکزر: متماثل اللون = رنکی بکزر.

مُتَمادی { ص. عر. ذ: متمادیه. [« مدی » دن سف. تفاعل] اوزانان، سورن، سورکلی، دواملی، آراسز، دائمی صورتده وقوع بولوب کیدن: عمر و دولتی متمادی اولسون؛ متمادی الوقوع.

مُتَمادِیاً { ح. عر. آراسز، سورکلی و دواملی اوله‌رق، بلا فاصله: اوچ کون متمادیاً یاغمور یاغدی؛ برخطیب قالقوب ایکی ساعت متمادیا لقردی سویلدی.

مُتَمارِض { ص. عر. ذ: متمارضه. [«مرض»دن سف. تفاعل] یالاندن خسته اولان، خسته‌لکی طاسلایان، تمارض ایدن.

مُتَمایِل { ص. عر. ذ: متمایله. [«میل»دن سف. تفاعل] برطرفه اکلمش، بر جهته میل ایدن.

مُتَمَتِّع { ص. عر. ذ: متمتعه. [«متوع»دن سف. تفعل] قزانان، کار ایدن، فائده‌لنن، تمتع ایدن.

مُتَمَثِّل { ص. عر. ذ: متمثله. [«مثل»دن سف. تفعل] ۱. کندینی بکزه‌دن، برینك شکل و صورتنه کیرن. ۲. بر صورت جسمانیه‌ده کورینن، تجسم ایدن.

مُتَمَدِّن { ص. عر. ذ: متمدنه. [«مدن»دن سف. تفعل] حضریت ومدنیته نائل اولان، مدنیت حالنده یاشایان، ترقی وتمدن ایتمش اولان: متمدن آدم؛ اقوام متمدنه.

مُتَمَرِّد { ص. عر. ذ: متمرده. [«مرادة»دن سف. تفعل] برسوء حرکت یولنده دوام و اصرار ایدن، عنادجی.

مُتَمَرِّدانه { ص. ح. فا. بغی و عصیانده اصرار و عنادله: متمردانه مقاومت ایتدی.

مُتَمَسِّك { ص. عر. ذ: متمسکه. [« مساکة » دن سف. تفعل] ۱. صیقی صیقی طوتان، یاپیشان: عروهٔ وثقاء اسلامه متمسك. ۲. برشیئی دلیل وسند اتخاذ ایدن، استناد ایلاین.

مُتَمَکِّن { ص. عر. ذ: متمکنه. [«مکانة»دن سف. تفعل] بولفظك عربیده معنای اصلیسی: قادر، مقتدر ومتصرف، ذوالید ایکن، بز «کون» ماده‌سندن اسم مکان اولان «مکان»دن مشتق ظن ایده‌رك: ساکن و مقیم معناسیله قوللانیورز، که یاکلیش ولزومسز بر استعمالدر.

مُتَمَلِّق { ص. عر. ذ: متملقه. [« ملق » دن سف. تفعل] تملق ایدن، آلچاقجه‌سنه یالتاقلانان، متبصبص، مداهن.

مُتَمِّم { ص. عر ذ: متممه. [«تمام» دن سف. تفعیل] بیتیرن، اتمام واکمال ایدن: مواد متممه. ‖ ص. [هندسه ده] زاویهٔ متممه = بر قوس ویا زاویه ۱۸۰ درجه‌یه وارمق ایچون علاوه‌سی اقتضا ایدن قوس ویا زاویه.

مُتَمَنّی { ص.عر. ذ: متمنیه. [«منیه» دن سف. تفعل] دیله‌ین، ابتین، آرزو ایدن. ذ.

مُتَمَنّیٰ { یاخود متمنا. ص. عر. [« منیه » دن سف. تفعل] دیلن، آرزو اولناز، ایستنیان، مطلوب: یارین بزه اوغرامه‌کز متمنادر.

مُتَمَوِّج { ص. عر. ذ: متموجه. [« موج» دن سف. تفعل] ۱. طالغه‌لنان، طالغه‌لی: بحر

متموج. ٢. طـالفه شکلنی ابراز
ایدن، طالفه صورتنده حرکت
ایدن : لواء متموج .

مُتَمَوِّل { صـ. عر. ث : متموله .
{ [« مال » دن سف تفعل]
مالدار، زنکین، مال و ثروت
صاحبی : متمول بر آدم .

مُتَمَهِّد { صـ. عر. ث : متمهده.
{ [« مهد » دن سف تفعل]
یایلمش، سرلمش، بسط ایدلمش.

مُتَمَهْدی { صـ. عر. [« مهدی »
{ اسمندن سف. تدحرج]
مهدیلك ادعاسنده بولنان .

مَتْن { سذ. عر. ج : متون. کتابك
{ اصـل عبارەسی، شرح
و حواشیسندن صرف نظرله
مؤلفك سوزی اولان عباره :
متنی نسخ وشرحی تعلیق خطیله
یازیلیدر .

مُتَناسِب { صـ. عر. ث : متناسبه.
{ [« نسبة » دن سف. تفاعل]
١. بر برینـك مقدار وجنس و
حالنه اویغون وموافق اولان ،
بر برینی طوتان : آتلر آرابه
ایله متناسب دکلدر؛ باغچه کوشکله
متناسب اولمیلدر. ٢. ر [حسابده]
آره‌لرنده منتظم بر نسبت بولنان :
تقسیم متناسب؛ مقادیر متناسبه؛
مبسوطاً متناسب = بری دیکرینك
مقدارینه کوره بیوین؛ معکوساً
متناسب = بری بیودکجه دیکری
کوچولن (رقلر) . || متناسب
الاعضا = یوز وبدننك اعضاسی
بر برینه اویغون اوله‌جق صورتده
بولنان : متناسب الاعضا بر قادین.

مُتَناظِر { صـ. عر. ث : متناظره.
{ [« نظر » دن سف .
تفاعل] بر برینـه باقان، بر بری
قارشیسنده بولنـان : زوایای
متناظره .

مُتَنافِر { صـ. عر. ث : متنافره .
{ [« نفرة » دن سف. تفاعل]
بر بریندن نفرت واستکراه ایدن،
بر برینی سومین، بر برینه اویمیان،
ضد .

مُتَناقِص { صـ. عر. ث : متناقصه.
{ [« نقصان » دن سف.
تفاعل] آزالان ، کیتدکجه
آزالوب کوچولن .

مُتَناقِض { صـ. عر. ث : متناقضه
{ [« نقض » دن سف.
تفاعل] بر برینه مخالف ومباین
اولان، بر برینی چوریدن، متباین:
اقوال متناقضه .

مُتَناوِب { صـ. عر. ث : متناوبه.
{ [« نوبة » دن سف .
تفاعل] نوبتله تکرر ایدەرك
دوام ایدن. || ر. [حسابده]
کسر اعشاری متناوب .

مُتَناهی { صـ. عر. ث : متناهیه.
{ [« نهایة » دن سف.
تفاعل] بیتن، نهایته واران ،
ختـام بولان، صوکه ایرن . ||
نامتناهی [ودها طوغریسی : غیر
متناهی] = بیتمز، توکنمز، صو-
کسز، کنارسز، پایانسز : فضـاء
نامتناهی . اسم کبی ده قوللا-
نیلیر: انسانك حوصله‌سی نامتنا-
هی بی احاطه ایده‌مز.

مُتَنَبِّه { صـ. عر. ث : متنبهه .
{ [« نبه » دن سف. تفعـل]
اویانیـق، اویانان ، براخطار و
نصیحت ویا وقعه دن درس
آلوب عقلنی باشنه طوپلایان،
پند ویا عبرت آلان : بو قدر
مصیبتلر چکدیکی حالده متنبه
اولمـدی ؛ بن اونك حالنی کورنجه
مکله متنبه اولدم .

مُتَنَبّی { صـ. عر. ث : متنبیه.
{ [« نبأ ، نبوة » دن سف.
تفعـل] نبوت دعواسنی ایدن،
پیغمبرلك طاسلایان . [اعاظم
شعراء عربدن برذاتك لقبیدر.]

مُتَنَزِّل { صـ. عر. ث : متنزله .
{ [« نزول » دن سف. تفعل]
تنزل ایدن ، آلچالان ، کندی
حال وشانته یاقیشمیه‌جق برایشی
ارتکاب ایدن .

مُتَنَزِّه { صـ. عر. ث : متنزهـه .
{ [« نزه » دن سف. تفعـل] ١.
تنزه وتفرج ایدن، کزوب اکلنن.
٢. بری سالم، عاری، منزه.

مُتَنَصِّر { صـ. عر. ث : متنصره.
{ [« نصرانی » دن سف تفعل]
خرستیان اولان ، خرستیانلغی
قبول ایدن، تنصر ایلین .

مُتَنَعِّم { صـ. عر. ث : متنعمه .
{ [« نعمة » دن سف تفعل] ناز
ونعمتله ورفاه حال ایله یاشایان،
نازلی آلیشمش.

مُتَنَفِّذ { صـ. نفوذ صاحبی وسو-
{ زی کچر معناسیله قوللا-
نیلیورسه‌ده ، « نفوذ » ماده‌سی
تفعل بابندن کلمدیکندن، عربی
دکلدر .

مُتَنَفِّر { صـ. عر. ث : متنفره.
{ [« نفرة » دن سف. تفعـل]
تنفر ایدن ، نفرت ایلین ،
چکینوب اجتناب وتباعد ایدن :
اوایشدن متنفردر .

مُتَنَفِّس { صـ. عر. ث : متنفسه.
{ [« نفس » دن سف. تفعل]

تنفس ایدن، صولوق آلان.

مُتَنَكِّر { ص. عر. ۱: متنکره. [«نکره»دن سف. تفعل] بالالتزام طانیله‌جق حال وقیافته کیرن، یالاندن براسم طاقینوب کیم اولدیغنی بللی ایتدیرمین، تبدیل، بتا. اینقونیتو.

مُتَنَكِّراً { حـ. عر. تبدیل اوله‌رق، کندینی بللی ایتدیرمکسزین، براسم کاذبله. [قرال خاندانلرینه وبرمملکتك صنف عالی سیاسی وملکیسنه منسوب اولان ذواتك تشریفات رسمیه اجراسنه میدان براقماق ایچون بالالتزام دیکر براسم آلوب کزملری حقنده مستعملدر. In cognito]

مُتَنَوِّع { ص. عر. ۱: متنوعه. [«نوع» دن سف. تفعل] بر نوع‌دن اولمیان، درلو درلو، چشید چشید، کوناکون، مختلف: متنوع قاشلر. متنوع چیچکلر.

مُتَوَاتِر { ص. عر. ۱: متواتره. [«وتر» دن سف. تفاعل] خلق بیننده سویلنیلان، آغزدن آغزه یاییلان، شیوع بولان، تواتر ایدن: اویله بر حوادث متواتر اولدی؛ حوادث متواتره.

مُتَوَارِث { ص. عر. ۱: متوارثه. [«وراثة»دن سف. تفاعل] میراث قالان، ارثاً کچن، بابادن اولاده قاله‌رق تسلسل ایدن: اموال متوارثه.

مُتَوَارِد { ص. عر. ۱: متوارده. [«ورود»دن سف. تفاعل] وارد یعنی کلن معناسیله قوللانیلورسه‌ده، یاکلیش اولوب، عربیده بربرینه یاقلاشان وبرلکده تصادف ایدن دیمکدر.

مُتَوَارِی { ص. عر. ۱: متواریه. [«وری»دن سف. تفاعل] برشیئك آرقه‌سنه ویا آلتنه چکوب صاقلانان، صاقلی، کیزلی، نهان: زیرزمینه متواری اولدی.

مُتَوَازِی { ص. عر. ۱: متوازیه. ت: متوازیین. [«وزی» دن سف. تفاعل] ر. [هندسه‌ده] اصلا برلشمه‌مك اوزره بربرینه قارشی مساوی بعد و مسافه‌ده اوزانوب کیدن: خطین متوازیین؛ خطوط متوازیه؛ متوازی الاضلاع = ضلعلری متوازی؛ متوازی السطوح = سطحلری متوازی.

مُتَوَازِیاً { حـ. عر. اصلا برلشمکسزین بربرینه قارشی بر بعد ومسافه‌ده امتداد ایدوب کیده‌رك: بو ایکی یول متوازیاً شهره قدر ممتد اولیور.

مُتَوَاضِع { ص. عر. ۱: متواضعه. [«وضع» دن سف. تفاعل] کندینی آشاغی طوتان، آلچاق کوکلی، کبرسز.

مُتَوَافِق { ص. عر. ۱: متوافقه. [«وفق»دن سف تفاعل] ۱. بربرینه اویغون و موافق اولان. ۲. ر. [هندسه‌ده] بری دیکرینك اوستنه قونیله‌جق اولسه اصلا تخلف ایتمکسزین اویان: زاویتان متوافقتان.

مُتَوَالِی { ص. عر. ۱: متوالیه. [«ولی»دن سف. تفاعل] بربرینی ولی ایدن، آره‌لق ویرمکسزین دوام ایدن، آرتسز آره‌سز، بردوزی اولان: کوردیکم الطاف متوالیه؛ متوالی الظهور = بلا فاصله ظهور ایدن.

مُتَوَالِیاً { حـ. عر. بربرینی ولی ایده‌رك، آره‌لق ویرمکسزین، بلافاصله، بردوزی‌یه: برهفته متوالیاً یاغمور یاغدی.

مُتَوَجِّه { ص. عر. ۱: متوجهه. [«وجه»دن سف. تفعل] ۱. یوزطوتان، بر یره طوغری حرکت وعزیمته تصدی ایدن، یوله چیقان: قونیه‌یه متوجه اولدی. ۲. برینه توجهی یعنی نظر وحسن ظن ومحبتی اولان: او ذات بکا متوجه کورینیور. [بو ایکنجی معنا عربیده یوقدر.]

مُتَوَجِّهاً { حـ. عر. یوز طوته‌رق، قصد ونیت ایده‌رك: بروسه‌یه متوجهاً حرکت ایتدی.

مُتَوَحِّش { ص. عر. ۱: متوحشه. [«وحش» دن سف. تفعل] اورکش، قورقمش، وحشته دوچار: یبانی حیوانلر انسانی کورنجه متوحش اولورلر.

مُتَوَرِّع { ص. عر. ۱: متورعه. [«ورع»دن سف تفعل] ورع وتقوی صاحبی، متقی، پرهیزکار.

مُتَوَرِّم { ص. عر. ۱: متورمه. [«ورم»دن سف. تفعل] ۱. ط. شیش، قباریق. ۲ عول الرئه دینیلن علت مهلکه‌یه دوچار، ورم اولمش.

مُتَوَسِّط { ص. عر. ۱: متوسطه. [«وسط»دن سف. تفعل] ۱. آره‌یه کیرن، توسط ایدن، میانجی. ۲. اورته حالده اولان، اورته‌ده کلن، ایکیسی اورته‌سی، وسطی.

مُتَوَسِّل { ص. عر. [«وسیله» دن سف تفعل] بروسیله

اتخاذیله تقربه چالیشان . ذ.

مُتَوَسِّلاً { حـ عر. وسیله اتخاذ ایدەرك، استناد ایدە. رك: متوسلاً الی عنایة الله تعالی.

مُتَوَطِّن { ص. عر. ذ: متوطنه. [«وطن»دن سف. تفعل] بریری وطن اتخاذ ایدن، یر لشن، یرلشمش: بغداد ده متو. طن اولدی .

مُتَوَغِّل { ص. عر. [«وغول» دن سف. تفعل] برایشك ویا علم وفنك پك ایلریسنه وغور وکنهنه واران: ادبیاتده متو. غل بر آدم . [اسانمزده سهواً مشغول معناسیله و «ایله» ادا. تیله قوللانیلوب، مثلا : ادبیاتله متوغل دینیلیور .]

مُتَوَفّا { ویا متوفی. ص. عر. ذ: متوفاة. [«وفاة»دن سف. تفعل] اولو ، مرحوم ، وفات ایتمش: متوفانك اقرباسنه تسلیت ویرمك .

مُتَوَقِّف { ص. عر. ذ: متوقفه. [« وقوف »دن سف. تفعل] ١. طوران، توقف ایدن، ایلری‌یه وارمیوب بریرده قا لان. ٢. برشیئه باغلی، منوط، وابسته : تحصیل علم سعی و اقدامه متوقفدر. ٣. ایلریلەمیوب برحالده طوران (مرض ویا مریض) : خسته ، خسته‌لق شمدیلك متوقف برحالده‌در .

مُتَوَقّی { ص. عر. ذ: متوقیه . [« وقایه »دن سف. تفعل] صاقینان ، کندینی کوزەدن ، احتراز واجتناب ایلین.

مُتَوَکِّل { ص. عر. ذ: متوکله . [«وکل» دن سف. تفعل] هرایشی ارادۀ الهیه‌یه حواله ایدوب اللهدن کلنه راضی اولان، اللهه توکل ایدن : انسان بر آزده متوکل اولملی .

مُتَوَلِّد { ص. عر. ذ: متولده . [«ولادت»دن سف. تفعل] ١. طوغان، تولد ایدن، دنیایه کلن: صاغلام ابویندن متولد چوجق. ٢. مج. نشئت ایتمش ، حاصل اولمش، منبعث : اهمال ومسامحه‌دن متولد برخطادر.

مُتَوَلّی { ا. ص. ذ: متولیه. [«ولی» دن سف. تفعل] بر وقفك ادارەسنه مأمور واوقاف همایون نظارتنك انضمام رأی ومساعده. سیله صرفیاته مأذون آدم که اکثریا اولاد واقفدن اولور ، تولیت صاحبی: بووقفك متولیسی کیمدر؟ اوقادین پدری وقفنك متولیه‌سیدر.

مُتَوَهِّم { ص. عر. ذ: متوهمه . [«وهم» دن سف. تفعل] وهمه تابع اولان ، وهملی ، وهام.

مُتَهالِك { ص. عر. ذ: متهالکه . [«هلاك »دن سف. تفا. عل] کندینی تهلکه‌یه آته‌جق درجه‌ده آرزو وتلاشله برایشه قوشان، تهالکه برایشه کیریشن.

مُتَهَزِّز { ص. عر. ذ: متهززه. [« هز »دن سف. تفعل] دیترەین، زینغردایان .

مُتَّهَم { ص. عر. ذ: متهمه. [«وهم» دن سمف. افتعال. — اتهام فعلی متعدی اولدیغندن، تهمتلی معناسیله هانك کسریله اسم فاعل صورتنده استعمالی غلطدر.] ١. تهمتلی، حقنده شبهه اولنان کندیسنه برجرم وقباحت اسناد اولنان : متهم توقیف اولنوب استنطاقه آلندی. ٢. قباحتلی، برجرم فاعلی : متهم اولمیان قور. قماز .

مُتَهَوِّر { ص. عر. ذ: متهوره . [«هور»دن سف. تفعل] حدت و غضبه تابع اوله‌رق نتیجه‌یی دوشونمکسزین صالدیران، کوزی دومانلی، جوشقون.

مُتَهَوِّرانه { ص. ح. فا. کمال تهورله، حدت وغضبه تابع او. لوب نتیجه‌سنی دوشونمکسزین صالدیره‌رق، جوشقونلقله .

مُتَهَیِّج { ص. عر. ذ: متهیجه. [«هیجان»دن سف تفعل] هیجانه کلمش، جوشقون، صاو. روق .

مُتَهَیِّئ { ص. عر. ذ: متهیئه . [«هیأة» دن سف. تفعل] حاضرلانمش ، حاضر ، آماده ، نیت ایدوب تدارکاتی کورمش: متهیئ عزیمت = حرکته حاضر. لانمش .

مُتَیَسِّر { ص. عر. ذ: متیسره . [«یسر»دن سف. تفعل] قولایلاشمش ، قولای اجرا او. لنور، اجراسی سهل وآسان : جناب حق هرایشکزی متیسر ایلیه .

مُتَیَقِّظ { ص. عر. ذ: متیقظه. [«یقظ»دن سف. تفعل] ١. اویانیق ، اویانمش، بیدار. ٢. کوزی آچیق، غفلتده‌اولمیان، بصیرتلی: محاربه‌نك برنجی شرطی دشمنك احوالنه واقف ومتیقظ اولمقدر .

مُتَیَقِّظانه { صـ. حـ. فا. اویا. نیقلقله ، غفلتده اولمیه‌رق، بصیرتله : متیقظانه طاورانملی؛ تفتیشات متیقظانه.

مُتَیَمِّن { صـ. عر. ؤ: متیمنه . [« یمن » دن سفـ. تفعل. — فعل لازم اولدیغیچون ، سمفـ. صورتنده ایکنجی میمك فتحیله غلطدر.] مبارك، قوتلی، برکتلی ، قدملی : جناب حق تأهلکزی متیمن ایلیه.

مَتین { صـ. عر. ؤ: متینه . [« متا. نه »دن صشـ.] ۱. طیانیقلی، صاغلام، قوی: متین بنا؛ متین قماش. ۲. مجـ. سوزندن دونمز، ثباتلی ، فکر و مسلکندن او. ینامان: متین آدم. ۳. طوغری، شایان‌اعتماد، قابل استناد، محکم : رأی متین.

مُثاب { صـ.عر. ؤ: مثابه. [« ثواب » دن سمفـ] ثواب قزانان ، ایتدیکی‌ایلکه قارشی من‌طرف الله اجر ومکافاته نائل اولان: فقرایه یاردیم ایدن البته مثاب اولور.

مُثابَرَت { یا مثابره . سذ. عر. [« ثبر »دن مصـ. مفاعله] دواملی اشتغال، اقدام، مدا. ومت . ؤ.

مَثابه { سذ. عر. درجه، منزله : لاشئ مثابه‌سنده.

مِثال { سذ. عر. جـ: امثله . ۱. اورنك ، نمونه ، عمومی بر شیئك ویا بر قاعده‌نك آکلا. شلمه‌سیچون ایراد اولنان‌اورنك : هر قاعده‌یه بر مثال کتیرملی؛ حسن اخلاقده مثال اوله‌جق بر آدمدر. ۲. شبیه، نظیر، بکزر: ملك مثالی: دریا مثال . ۳. رؤیا، دوش : عالم مثال = عالم معنی. ٤. د . اصرف عربیده ا حروف‌اصلیهٔ ثلثه‌سندن برنجیسی «و» یاخود« ی » اولان فعل : مثال واوی: مثال یائی. = جـ. افعال عربیه‌نك یالکز ثلاثئ مجرددن صورت تصریفنی کو. ستربر مثاللری حاوی رساله‌که‌اك اول اوقوتدیریلیر : امثله اوقو. یور ؛ امثلهٔ مختلفه = صیغ مختلفه‌نك یالکز مفرد غائبلرینی حاوی جدول ، نصر ، ینصر ، نصراً کبی ؛ امثلهٔ مطرده = بهر صیغه‌نك مفرد، تثنیه ، جمع ، غائب، مخاطب ، متکلم ومذکر، مؤنث اعتباریله صور مختلفه‌سنی حاوی جدوللر . [«مثل» وجمی اولان « امثال» لفظلرینی بونکله تشویش ایتمه‌ملی.]

مَثانه { سذ. عر. سیدیك قاوغی . ‖ طـ. التهاب مثانه. ذات المثانه = فر. Cystite وساره.

مَثانی { سذ. جـ. عر. قرآن کر. یمك مجموعنه ویا مفصل سوره‌لرینه و یا سورهٔ فاتحه‌یه وبریلن اسمدر. ‖ سبع المثانی = سورهٔ فاتحه‌یی ترکیب ایدن‌یدی آیت کریمه.

مُثبَت { صـ. عر. ؤ: مثبته . [«ثبوت»دن سمفـ. افعال] ۱. دلیل وبرهانله کوسترلمش، صحت وحقیقتی ثبوت بولمش، اثبات اولنمش، صاغلام، محقق: وقعه‌نك او صورتله جریانی مثبتدر؛ تاریخله مثبتدر. ۲. د. منفی اولمیان ، حدثك وقوعنی بیان ایدن : کلمك فعل مثبت و کلمه‌مك فعل منفیدر. ۳. مـ. الکتریقك ایکی جنسندن بری‌که منفی دینلن دیکریله تماسه کلنجه یانلار.

مِثقال { سذ. عر. بر بچق در. هملك اسکی بروزن‌که بو کون یالکز ذی قیمت طاشلر وساره وزننده قوللانیلیر . ‖ مثقال ایله = پك آز مقدارده: محبت قنطارایله آلیش وریش مثقال ایله.

مِثقَب { سذ. عر. [« ثقب » دن اسم آلت. تر. زبانزدی : ماتقاب.] تخته ومعدن وساره‌یه دلیك آچمغه مخصوص یای که اوجنه ایستنیلن بیوکلکده‌بور. غو طاقیلیر . ‖ جرا. اعضاء مختلفه‌یی دلمکه مخصوص آلات مختلفه : مثقب الرأس ، مثقب الرحم وساره.

مَثقوب { صـ. عر. ؤ: مثقوبه. [« ثقب » دن سمفـ] دلنمش، دلیکلی. ؤ.

مِثل { سذ. عر. جـ. امثال ۱. بکزر، شبه، نظیر، مانند، اش : بونك دنیاده مثلی بولنماز؛ مثلنی یاپمق. ۲. مقدار ، حجم : اوبونك ایکی مثلیدر ؛ بونك بر مثلی دها لازم. = جـ. قانون و نظامده مصرح اولمیان شیئك تجویزینه مدار اولمق اوزره سبق ایتمش حال : بونك هیچ امثالی یوقدر؛ امثالنه توفیقاً.

مَثَل { سذ. عر. جـ: امثال . ۱. مثال، بر قاعدهٔ عمومیه‌یه نمونه اولمق اوزره ایراد اولنان

سوز. ۲. معنای ظاهریسی قصد اولنیوب ضمناً وکنایةً دیکر بر شیئه دلالت ایتمك اوزره ایراد اولنان سوز: برمثل سویلدی؛ مشهور برمثل واردر. ۳. آداب واخلاق ونصایحه متعلق کوچك حکایه: امثال لقمان؛ امثال حکما. [«مصال» بوندن غلطدر] ||ضرب مثل، جه. ضروب امثال = آتالر سوزی.

مَثَلاً {ح. عر. مثال مقامنده، فرضا، سوزکلیشی: کوچك برحیوان مثلا بر کدی، بریسی کلیرسه مثلا سز کاسه‌کز.

مُثَلَّث {صه. عر. ا: مثلثه. [«ثلثه» دن سمف. تفعیل] ۱. اوچلی، اوچ قات، اوچ شیئدن عبارت، اوچ قسمدن مرکب: اتفاق مثلث = اوچ دولت بینندهکی اتفاق. ۲. اوچ کوشه‌لی، اوچ ضلع ایله محاط: شکل مثلث. == سذ عر. ۱. ر. [هندسه‌ده] اوچ کوشه‌لی و اوچ ضلع ایله محاط شکل: مثلث قائم الزاویه؛ مثلث منفرج الزاویه؛ مثلث متساوی الاضلاع؛ مثلث متساوی الساقین و سائره. ۲. اوچ کره قاینادیلوب قویولاشمش و بهارات وشکرله قاریشیق مشروب.

مُثَلَّثات {سذ. جه. عر. ر. اشکال مثلثه قواعدندن وبونلر واسطه‌سیله مساحه اصولندن بحث ایدن هندسه: مثلثات مستویه = سطحی مثلثات مجسّمی، فر. Trigonométrie plane؛ مثلثات کرویه = برکره‌نك اقسامندن اولان مثلثات مجسّمی، فر. Trigonométrie sphérique.

مِثْلِلو {یا مثللی. صه. بکزر: شبیه، نظیر، مانند، کبی، قبیلندن: بومثللو آدملر = بوکبی، بوقبیل، بوکا مانند آدملر.

مُثْمِر {صه. عر. ا: مثمره. [«ثمر» دن سف. افعال] ۱. یمش ویرن، میوه‌دار: مثمر آغاجلر؛ اشجار مثمره. ۲. محصول ویرن، محصولدار. ۳. فائده‌لی، نافع، کارلی: عملیات مثمره؛ مساعئ مثمره. ٤. نتیجه ویرن، مؤثر، کارکر: بنم نصیحتلرم، سوزم مثمر اولمدی.

مُثَمَّن {صه. عر. ا: مثمنه. [«ثمان» دن سمف. تفعیل] ۱. سکز قات. سکزلی، سکزلك، سکز جزئدن مرکب. ۲. ر. سکز ضلعلی، سکز کوشه‌لی: شکل مثمن.

مُثَنّاة {صث. عر. ذ: مثنی. با: مثنی.

مَثْنَوی {سذ. عر. [«ثنان» دن] هر ایکی مصراعی بر قافیه‌ده اولان شعرکه اکثریا اوزونجه منظومه صورتنده اولور، منظومه: یوسف زلیخا حقنده کوزل برمثنویسی واردر. — مولانا جلال الدین رومی حضرتلرینك بو صورتده مرتب کتاب مشهورینه‌ده علم اولمشدر: مثنوئ شریف؛ شارح مثنوی.

مَثْنَوِیّات {سث. جه. عر. مثنوی قبیلندن اشعار، منظومات: دیواننده باشقه بر خیلی مثنویاتی‌ده واردر.

مُثَنّیٰ {صه. عر. ا: مثناة. [«ثناء» دن سمف. تفعیل] ۱. ایکی قاتلی: ایکی جزئدن مرکب، ایکیلی، ایکیلك. ۲. تثنیه صیغه‌سنده، ایکی شخص ویاشیئه دلالت ایدن (کلمه). ۳. ایکی نقطه‌لی (حرف): تاء مثناة. [مؤنثی «مثنیة» دن مبدل اولدیغیچون «مثنات» صورتنده یازلمامالیدر.]

مَثُوبه {سث. عر. جه: مثوبات. بر عمل خیره مقابل من طرف الله ویریلن اجر ومکافات، ثواب.

مُثول {سذ. عر. برذاتك حضورنده آیاقده طورمه: حضور شاهانه‌ده مثول شرفنه نائل اولدی.

مَثیل {صه. عر. بکزر، شبیه، نظیر. ذ.

مُجاب {صه. عر. [«جواب» دن سمف. افعال] قبول جوابنه نائل اولان، طلب و آرزوسی قبول اولنان: مجاب الدعوه. [مستجاب دها مستعملدر.]

مُجادَله {سث. عر. [«جدل» دن مص. مفاعله] آتشمه، طوتشمه، منازعه، جدال، نزاع، غوغا: بینلرنده مجادله ایدیورلردی؛ بر مجادله اولمش.

مُجاذَبه {سث. عر. [«جذب» دن مص. مفاعله] بربرینی جذب ایتمه.

مُجار {سذ. صه. [مجارجه‌دن] ۱. اقوام تورانیه‌دن اولوب قرون وسطاده آوروپایه مهاجرتله اسکی پانونیا جهتلرینی استیلا وبردولت تشکیل ایتمش اولان معروف قومك افرادندن

ویا بو قومه منسوب و متعلق اولان: کندیسی مجاردر؛ مجارلرك اصل ونسلی؛ مجار قرالی؛ مجار آلتینی. [وقتیله ر. [illegible] دن غلط اوله‌رق «انکروس» دینلوب اسکی عثمانلی تواریخنده بوصورتله مقیددر.] ۲. مجارلرك ساکن اولدقلری یر، مجارستان: مجار سفری.

مُجارجه { ص. مجارقومنه منسوب و متعلق: مجارجه لسان، بزی، خوره. = ح. مجارلرك طرز و اصول ویا لسانده: مجارجه سویلیور، یازیور، چالغی چالیور. = س. مجارلرك سویلدکلری لسان: مجارجه السنهٔ تورانیه‌دن برلساندر: مجارجه‌نك ترکجه ایله مشابهتی واردر.

مُجارِستان { سف. م. مجارلرك ساکن اولدقلری مملکت که طونه‌نك ایکی جهتنده واقع اولوب آوستریا امپراطورلغیله متحد بر قراللق تشکیل ایدیور.

مُجارلی { س. ص. مجار قومی افرادندن و مجارستان اهالیسندن اولان: کندیسی مجارلیدر؛ بر مجارلی کلدی.

مَجاری { سذ. جـ. عر. فد: مجرا. با: مجرا.

مَجاز { سذ. عر. [«جواز»دن] معنای حقیقیسیله قوللانلیوب مناسبت ومشابهتی اولان دیکر بر معنایه استعارةً قوللانیلان سوز، حقیقت مقابلی: فلان محرر چوق مجاز استعمال ایدیور؛ بوسوزده مجاز واردر.

مُجاز { ص. عر. [«جواز»دن سمف. افعال] ۱. اجازت آلمش، مأذون. ۲. جائز، حلال، مشروع، غیر ممنوع.

مَجازاً { ح. عر. مجاز و استعاره طریقیله، معنای حقیقیسیله اولمیه‌رق: آرسلان مجازا جسور معناسیله قوللانیلیر.

مُجازاة { سذ. عر. [«جزاء»دن مص. مفاعله] بر جرم و قباحته قارشی جزا ویرمه. قانون اقتضاسنجه ایجاب ایدن معامله: قباحتلینك مجازاتی اخذ انتقام ایچون اولیوب امثاله عبرت اولمق ایچوندر. [اصل عربیده قارشیلق دیمك اولوب مکافاة یرینه‌ده مستعملدر.]

مَجازی { ص. عر. ذ: مجازیه. مجاز واستعاره‌یه منسوب و متعلق، مجازطریقیله قوللانیلان: معنای مجازی.

مَجال { سذ. عر. [«جولان»دن سمف. — اصل معناسی دونیله‌جك یر] ۱. وسع. اقتدار، قوت: هیچ مجالی یوقدر؛ بنده مجال قالمدی. ۲. امکان، فرصت: دشمنه مجال ویرمه‌ملی.

مَجالِس { سذ. جـ. عر. فد: مجلس. با: مجلس.

مُجالَسَت { یا مجالسه. سذ. عر. [«جلوس»دن مص. مفاعله] برلکده اوتورمه، همنشینلك.

مَجالسِز { ص. قوتسز، اقتدارسز، درمانسز، غیر مقتدر: مجالسز قالدی.

مَجامِع { سذ. جـ. عر. فد: مجمع. با: مجمع.

مُجامَعَت { یا مجامعه. سذ. عر. [«جمع»دن مص. مفاعله] جماع، معاملهٔ زوجیه.

مَجامیع { سذ. ذ. جـ. عر. فد: مجموع مجموعه. با: مجموع، مجموعه.

مَجّان { ص. عر. اجرتسز، بادهوا، مفت.

مَجّاناً { ح. عر. اجرتسز اوله‌رق، بادهوایه، جابه، بلاش: اشعارینی باصدیروب احبابه مجاناً ویریور: خسته‌خانه‌نك علاجلری مجاناً ویریلیور.

مُجانَبَت { سذ. عر. [«جنب»دن مص. مفاعله] بر طرفه چکلمه، اوزاقلاشمه، صاقینمه، احتراز: فنا آدملردن مجانبت ایتملی.

مُجانِس { ص. عر. ذ: مجانسه. [«جنس»دن سف. مفاعله] بر جنسدن اولان، همجنس. [متجانس دها مستعملدر.]

مُجانَست { یا مجانسه. سذ. عر. [«جنس»دن مص. مفاعله] بر جنسدن اولمه، همجنسلك.

مُجانه { س. [ایتا. ا. ك.] با: مانجانه.

مَجانیق { سذ. جـ. عر. فد: منجنیق. با: منجنیق.

مَجانین { سذ. جـ. عر. فد: مجنون. با: مجنون.

مُجاوَبه { سذ. عر. [«جواب»دن مص. مفاعله] بربرینه جواب‌ویرمه، آتشمه، سوزله ویا مخابره ایله معارضه.

مُجاوِر { ص. عر. ذ: مجاوره. [«جوار»دن سف. مفاعله] ۱. قوکشو، همجوار. ۲. بر بیوك معبد و یا تربه‌نك یاننده اختیار عزلتله عبادت ایدن،

معتكف : كعبهٔ شريفه مجاورلری؛ حضرت يحيانك تربه‌سنده مجاور ايدی .

مُجاوَرَت { يا مجاوره. سذ. عر. [« جوار » دن مصـ. مفاعله] ١. قوكشولق، همجوارلق . ٢. بر بيوك معبد ويا تربه‌نك يانـنده اختيار عزلت و عبادت ايتمه، اعتكاف.

مُجاهِد { صـ. سذ. عر. ج: مجاهدين. [«جهد» دن سف. مفاعله] ١. سعی وغيرت ايدن، تمايلات نفسانيه‌يه قارشی كنديني ضبط ايده‌رك اعمال صالحه‌يه چاليشان : بر عابد مجاهد. ٢. جهاد ايدن، دين اوغورنـه و اعلای كلمـة الله ايچون حرب ايدن : مجاهدين اسلام .

مُجاهَده { سذ. عر. [« جهد » دن مصـ. مفاعله] ١. سعی وغيرت، نفسه غلبه ايچون اولنان اهتمام : انسان مجاهده ايله درجات عاليـه‌يه واصـل اولور. ٢. فی سبيل الله اولنان محاربه، اعلای كلمة الله ايچون حرب ايتمه، جهاد، غزا. [بومعنـا ايله جهـاد دهـا مستعملدر.]

مُجبِر { صـ. عر. ث: مجبره. [«جبر» دن سف. افعال] اجبار ايدن، زورلايان ، ارادهٔ جزئيـه برا.قمسزين زورله برايش ياپديران ويا برشيئه سوق ايدن : سبب مجبر؛ قوهٔ مجبره .

مَجبور { صـ. عر. ث: مجبوره. [« جبر »دن سمف.] زور كورمش، زور ايله برايشه سوق اولنان، مضطر، ناچار: بو ايشی كورمكه مجبوردر؛ بوله ياپمغه مجبـورم ؛ بنی كيتمكه مجبـور ايتديلر .

مَجبوراً { حـ. عر. مجبوراوله‌رق، مجبوريت تحتنده: زور.له : كيتمك ايستمزدم اما مجبوراً كيده‌جكم .

مَجبوريَت { سذ. عر. مجبور اولمه، مجبورلق ، زور : يا.لاز سويلمكه نه مجبوريتی‌واردر؛ اويله سـويلمسی مجـبوريت تحتنده‌در .

مَجبول { صـ. عر. ث: مجـبوله . [«جبلـة»دن سمف.] يارا.دلمش، مخلوق، سرشته، آفريده، خلق و طبيعتنده بر حال وصفت بولنان. متخلق: حلم وحيـا ايله مجبولدر .

مُجتَبی { صـ. عر. [«جبی»دن سمف. افتعال] سچلمش ، انتخاب واختيار اولنمش، مختار، ممتاز. ذ.

مُجتَرّ { صـ. عر. ث: مجتره. [«جر» دن سف. افتعـال] گويش كتيرن : حيـوان مجتر ؛ حيوا.نات مجتره .

مُجتَمِع { صـ. عر. ث: مجتمعـه . [«جمع»دن سف. افتعـال] طوپلانمش، طوپلی، بربره‌كلمش، برلشمش: اموال مجتمعه ؛ ممالك مجتمعه .

مُجتَمِعاً { حـ. عر. طوپدن، طو.پلانمش اولدقلری حالده، هپ بردن ، جماعتـله : مجتمعاً كيتديلر .

مُجتَنِب { صـ. عر. ث: مجتنبـه. [« جانب » دن سف. افتعال] چكينن، اوزاقلاشان، بر طرفه چكيلوب قاريشـميان، احـتراز ايدن : پك مجتنب بر آدمدر.

مُجتَهِد { صـ. سذ. عر. ج: مجتهدين. [«جهد»دن سف. افتعال] آيات كريمه واحاديث شريفه‌دن احكام استخراجنه مقتدر اولان متبحر، امام : مجتهدين كرام. [شيعيلرجـه باب اجتهاد دائما آچيق اولديغنـدن اونلر علما وفقهالرينـه‌ده بونامی ويررلر.]

مَجد { سذ. عر. بيوكلك، شان، شرف، جلالت.

مُجِدّ { صـ. عر. [«جد»دن سف. افعال] جد وغيرت وسعی ايدن، الندن كلديكی مرتبـه‌ده چاليشان .

مُجَدِّد { صـ. عر. [«جد»دن سف. تفعيل] يكيلدن ، يكی حالنه قويان يكی برشكل واصوله قويان ، يكيدن قوت و حيـات ويرن : سلطان محمود خان ثانی بحق مجـدد دولتـدر.

مُجَدَّد { صـ. عر. ث: مجـدده . [«جد» دن سمف. تفعيل] يكی، تازه، هنوز قوللانلمامش: مجدد برقات اثواب، بر خانه .

مُجَدَّداً { حـ. عر. يكی اوله‌رق، يكی اولـمق اوزره، باشدن، تعمير صورتيـله اولميه.رق : اوكوشكی يعقوب مجدداً ياپديلر .

مَجذوب { صـ.عر. ث: مجذوبه. [«جذب» دن سمف.] ١. جـذب و جلب اولنمش، بر طرفه چكلمش، مجلوب. ٢. جذبه صـاحبی، عشق الهی‌يه مظهر، شيدا، آشفته . ٣. ديوانه ، آبدال .

مَجذوم { صـ. عر. ث: مجذومه. [« جذام » دن سمف.]

مسكين عائته دوچار.

مَجرا { سذ. عر. ج : مجارى. [« جريان »دن سم.] ١. صويك آقديغى يتاق، صويولى: طونه مجراسى؛ مجراى نيل. ٢. مج. بر ايشك طريق حصولى ويا بر حوادثك واسطهٔ انتشارى : ايش مجراى طبيعيسندن چيقدى؛ بوحوادث خانفى مجرادن كلدى؟ ٣. تش. بدنك ايچنده اخلاطك جريان ايتديكى يول : مجراى دم؛ مجراى بول؛ مجراى دمع.

مُجَرَّب { صف. عر. ذ: مجربه. [« تجربه »دن سمف.] دكنمش، تجربه اولنمش : بويله اولديغى مجربدر؛ امور مجربه دندر.

مُجَرَّبات { سش. ج. عر. تجربه اولنمش ايشلر، كورگى : اوآدمك علمى يوغيسه ده تجربانى چوقدر.

مُجَرَّد { صف. عر. ذ: مجرده. [«جرد»دن سمف. تفعيل] ١. چبلاق، يالين، آچيق، اثواب وقليف وقينندن چيقمش : سيوف مجرده. ٢. يالكز، تك، منفرد : مجرد برطاش. ٣. ديكر برشيئله قاريشيق ويا برابر اولميان، صاف، خالص : ماء مجرد. ٤. اولنمهمش، قاريسى اولميان، بكار: آخر عمرينه دك مجرد قالدى. ٥. جسمانى اولميوب معنوى و اعتبارى اولان شئ : مواد مجرده. ج : مجردات. ٦. د. [صرف عربيده] حروف زائدهسى اولميان (فعل) : ثلاثئ مجرد؛ رباعئ مجرد. مقابلى: مزيدفيه. == ح. تر. يالكز، آنجق، صرف : بن مجرد بو ايش ايچون كلدم. || ر. ه. بعد مجرد = غير محدود مسافه. || كسر مجرد = كسر عادى. || پايهٔ مجرد = طريق علميده مأموريتسز اعتبارى رتبه : ازمير پايهٔ مجردى.

مِجرَد { سذ. عر. ديشلرك پاسنى آييقلايوب تميزلمكه مخصوص ديشجى آلتى، فر. Rugine.

مُجَرَّدات { سش. ج عر. جسمانى اولميوب روحانى و معنوى اولان شيئلر.

مُجَرَّدلك { س. اولنمهمش آدمك حالى، بكارلق : مجردلكده اوليلك كبى محسنات ومشكلاتى واردر.

مُجرِم { صف. عر. ذ: مجرمه. [«جرم» دن سف. افعال] جرم وقباحت ايشلين، قباحتلى : مجرم اولديغى سوزندن بلليدر. == سذ. عر. ج : مجرمين. بر جرم وقباحت ايشلمش آدم، صوچلى : مجرمينه مخصوص حبسخانه.

مَجروح { صف. عر. ذ: مجروحه. [« جرح » دن سمف] ١. يارهلانمش، يارهلى، كرك حرب وغوغاده وكرك قضاءً بدننك بر طرفى ياره اولمش : حربده مجروح اولدى؛ اوقضاده بش كشى مقتول واون ايكيسى مجروح اولدى. ٢. رد وابطال اولنمش ياخود حد ذاتنده باطل وغير مقبول : بوسوز، بودعوى مجروحدر. == سذ. عر. ج : مجروحين. يارهلى آدم : مجروحينك نقلنه مخصوص آرابه.

مَجرور { صف. عر. ذ: مجروره [«جر» دن سمف.] ١. چكلمش، سوروكلنمش. ذ. ٢. د. [نحو عربيده] اعرابك احوال ثلثهسندن جر حالنده اولان : اسم مجرور؛ حرف جرله ويا اضافتله مجرور. == ج : مجرورات = مجرور معمولر.

مَجرىٰ { سذ. عر. بك : مجرا.

مَجزوم { صف. عر. ذ: مجزومه. [« جزم » دن سمف.] ١. كسلمش، قطعيا قرارى وبرلمش، معلوم ومحقق : بوبرامر مجزومدر. ٢. د. [نحو عربيده] جزم حالنده بولنان (مضارع) كه مفردده آخرى ساكن وفعل ناقصده محذوف وتثنيه وجمعده نونى ساقط اولور : مضارع مجزوم.

مُجَسَّم { صف. عر. ذ: مجسمه. [« جسم » دن سمف. تفعيل] ١. جسمى اولان، وجودلى، كوكدهلى : يابديرهجغى ابنيهنك مقوادن مجسم صورتنى يابدى. ٢. مج. صانكه بر حال معنوى جسم پيدا ايدوب تجسم و تماثل ايتمكله حاصل اولمش، او حال معنوينك تجسم ايتمشى حكمنده اولان : اوآدم فضيلت مجسمهدر، ناموس مجسمدر. ٣. ر. [هندسهده] ابعاد ثلثهسى يعنى طول وعرض وارتفاعى اولان : شكل مجسم؛ زاويهٔ مجسمه. مقابلى : مسطح. || هندسهٔ مجسمه = بوعلمك اشكال مجسمهدن بحث ايدن قسمى.

مُجَوَّف { صـ. هندسه‌ده غلط اوله‌رق «مجوف» يرينه قوللانيليور با: مجوف. == سـ. طوپك بوش اولان اسطوانی الشكل ايچی كه طوپلرك بيوكلكی چاپ دينلن بونك قطريله تعيين اولنور.

مُجَفِّف { صـ. عر. ۀ: مجففه. [«جف» دن سف. تفعيل] ط. قورودان، قورودیجی.

مُجَلَّا { صـ. عر. [«جلاء» دن سمف. تفعيل] جلا ايدلمش، پارلادلمش، پارلاق، لوسترولی: آيينۀ مجلا.

مُجَلِّد { سذ. عر. [«جلد» دن سف. تفعيل] كتابلری ديكوب كنارلرينی دوزلده‌رك قاب گچيرن صنعتكار: بوكتابلری مجلده كوندرملی؛ مجلد دكانی.

مُجَلَّد { صـ. عر. ۀ: مجلده. [«جلد» دن سمف. تفعيل] ديكيلوب قاب گچيرلمش، تجليد ايدلمش (كتاب): بتون كتابلری مجلددر. == سذ. عر. جـ: مجلدات. كتابك برلكده ديكلمش وبرحجم تشكيل ايدن قسمی ويا بتونی، جلد: آثاری مجلدات عديده‌دن عبارتدر.

مُجَلِّدلك { سـ. كتابلری ديكوب قاب گچيرمك صنعتی: مجلدلكده مهارتی واردر.

مَجْلِس { سذ عر. جـ: مجالس. [«جلوس» دن سم.] ۱. قونشمق ويا بر ايش مذاكره ايتمك ايچون بر آرايه كلش آدملر هيئتی، جمعيت، انجمن: مجلس قورمق؛ مجلسه چيقمق، گيتمك. ۲. برنوع امور دولتك تذكريچون بر رئيسك تحت رياستنده معين اعضادن مركب اوله‌رق تشكيل اولنمش هيئت رسميه، شوری: مجلس خاص وكلا؛ مجلس كبير معارف؛ مجلس ماليه؛ مجلس اداره؛ مجلس مبعوثان؛ مجالس عاليه.

مَجْلِس آرا { صـ. فا. كوزل سوزلريله مجلسی شلنديرن، ميركلام.

مَجْلوب { صـ. عر. ۀ: مجلوبه. [«جلب» دن سمف.] ۱. جلب اولنمش، آخر يردن كتيرلمش: اموال مجلوبه. ۲. طرفدارلغی قزانلمش، برطرفه ميل ايتديرلمش: كنديسی او طرفه مجلوبدر.

مَجَلّه { سذ. عر. جـ: مجلات. ۱. كتاب، مجموعه، رساله: ادبياته متعلق كوزل برمجله‌در. ۲. كتب فقهيه‌نك معاملات قسمندن جمع و تدوين اولنمش قواعد مختصره كه اليوم بعض مكاتب رسميه‌ده تدريس اولنور: مجله درسی، معلمی.

مَجْمَر { سذ. عر. [«جمر» دن سم.] توتسی ياقيلان قاب، بخوردان.

مَجْمَع { سذ. عر. جـ: مجامع. [«جمع» دن سم.] ۱. طوپلانيلان ير، محل اجتماع، بر طاقم اشخاص ويا اشيانك بريكديكی ير: مجمع ادبا؛ مجمع اشرار. ۲. قاوشيلان ير، محل التصاق، ملتقا: مجمع بحرين.

مُجْمَل { صـ. عر. ۀ: مجمله. [«جمله» دن سمف. افعال] قيصه و آز سوزله افاده اولنمش، خلاصه ايدلمش، مختصر، موجز: تاريخ مجمل؛ پك مجمل يازلمش.

مُجْمَلاً { حـ. عر. قيصه اوله‌رق، آز سوزله، مختصراً، خلاصةً: وقوع حالی مجملاً افاده ايتدی.

مَجْموع { صـ. عر. ۀ: مجموعه. [«جمع» دن سمف.] طوپلانمش، بريكمش، ييغلمش: نقود مجموعه؛ افراد مجموعه. == سذ. عر. جـ: مجاميع. ۱. طوپلانمش شیء، طوپ، يغين: مجموع حاصلات؛ مجموع نقود. ۲. ر. [حسابده] خلاصۀ جمع، قره‌جله: بو اون بش قلم رقملرك مجموعی نه در؟ == ك. هب، بتون، جميع، كافه، جمله: مجموع اهالی؛ كتابلرك مجموعی؛ اونلرك مجموعی بويله‌در.

مَجْموعاً { حـ. عر. ۱. طوپدن، بردن، جما: مجموعاً كلديلر. ۲. هب، بتون، جملةً، كافةً، جميعاً: قوراقلقدن محصولات مجموعاً ياندی.

مَجْموعه { سذ. عر. جـ: مجاميع. ۱. (طوپلانيلوب بريكديرلمش وتنظيم و ترتيب ايدلمش شيئلر هيئتی: اونك كوزل بر مجموعۀ نباتاتی واردر. فر. Colection. ۲. اشعار و سائر آثار منتخبه جمع وقيديله حاصل اولمش رساله، بوكبی آثار منتخبه‌نك قيدينه مخصوص جزدان: جيبنده بر مجموعه‌سی واردر خوشنه كيده‌جك بر سوز ايشيتديكی قيد ايدر. ۳. علوم وفنون و ادبياته متعلق مباحثی جامع اوله‌رق نشر اولنان رسالۀ موقوته.

مَجنون { صـ. عر. ذ: مجنونه. [« جن »دن سمف.] ١. اجنی طوتمش، چیلفین، دلی، دیوانه. ٢. مج. فنا حالده عشق وعلاقه‌یه دوچار، شیدا. == سذ. عر. جـ: مجانین. چیلدیرمش آدم، دلی: دار المجانین. == سخذ. لیلا اسمنده بر قیزه عشق وعلاقه‌سیله بین العرب افسانه حکمنه کچمش قیس اسمنده بر شخص موهوم، بر افسانهٔ مشهورك قهرمانی.

مَجنونانه { صـ. حـ. فا. ١. دلیجه، دیوانه‌لره یاقیشیر صورتده: اطوار مجنونانه‌سیله. ٢. لیلانك عاشق اولان مجنون طوریله: مجنونانه عاشق اولمش.

مَجنونلق { سـ. دلیلك، چیلفینلق، جنت.

مَجنونیّت { سذ. عر. مجنونلق، دلیلك، جنت.

مُجَوَّزه { سـ. وقتیله کیبان بر جنس آلای قاوغی.

مَجوس { سذ. عر. [فا. « مغ » دن، أخود یو. -Μάγος دن. — اسم جنس] اسکی ایرانیلرك تابع اولدقلری زردشت دینیله متدین خلق: طائفهٔ مجوس؛ مجوس دینی.

مَجوسی { صـ. سـ. عر. ذ: مجوسیه. دین مجوسه تابع، زردشتی، آتشپرست ویا بونلره منسوب ومتعلق: نوشیروان مجوسی ایدی؛ مجوسیلرك آیینی؛ عادات مجوسیه.

مَجوسیّت { سذ. عر. مجوسیلك، دین مجوس، آتشپرستلك، زردشتیلك.

مُجَوَّف { صـ. عر. ذ: مجوفه. [« جوف »دن سمف. تفعیل. — غلط اوله‌رق « مجف » دخی قوللانیلیور] ایچی بوش، اویوق، قوغوق.

مُجَوهَر { صـ. عر. ذ: مجوهره. [« جوهر »دن سمف.] ١. الماسله طونانمش، الماسلی، مرصع: مجوهر ساعت، قوطی. ٢. د. یالکز نقطه‌لی حرفلری ابجدله حساب اولندقده تاریخ چیقاز (بیت ویا عباره). کوهرین: مجوهر تاریخ.

مُجَوهَرات { سذ. جـ. عر. الماس وسائر ذی قیمت طاشلرله مزین طاقلر: اوقادینك مجوهراتی چوقدر؛ مجوهراتك قیمتی دوشوکدر.

مُجَهَّز { صـ. عر. ذ: مجهزه. [« جهاز »دن سمف. تفعیل] ١. حاضرلانمش، تدارکات و مالزمه‌سی اکمال اولنه‌رق تهیئه اولنمش: حرب ایچون مجهز بر سریه؛ مجهز بر کابین. ٢. یلکن وخلاط ودمیر کبی لوازمی اکمال اولنمش، طونانمش (کمی): مجهز بر سفینه، بر فیلو.

مُجَهِّز { صـ. عر. [« جهاز »دن سف. تفعیل] لوازم و تدارکاتی تهیئه واستحضار ایدن، بو وظیفه ایله موظف.

مَجهود { سذ. عر. [سمف. اوله‌رق صـ. کبی لسانمزده مستعمل دکلدر.] جهد، سعی، الدن کلن، مقدرت: بذل مجهود ایتدی.

مَجهول { صـ. عر. ذ: مجهوله. [« جهل »دن سمف.] ١. بیلنمین، نامعلوم، غیر معروف، کشف اولنمامش: نه اولدیغی مجهولدر؛ ازمنهٔ قدیمه‌ده کرهٔ ارضك قسم اعظمی مجهول ایدی؛ آفریقانك اقطار مجهوله‌سی. ٢. د. [صرفده] فاعلی ذکر اولنمیوب مفعولی نائب فاعل نامیله یرینه قائم اولان فعل که معلوم مقابلی اولوب باشلیجه افعال متعدیه‌دن کلیر: مکتوب یازلدی، قپو آچلدی کبی؛ ترکجه‌ده افعال لازمه‌نك ده برنوع مجهولی واردر: کیدلمك، کالنمك کبی که فاعلدن مستغنیدر. || مجهول الاحوال = حال و شانی نامعلوم، کیمك نه‌سی اولدیغی و اخلاق واطواری بیلنمین: مجهول الاحوال بر آدم. == سذ. عر. ر. [جبرده] معلوم اولان دیکر عددلرك نسبتندن استخراج اولنان عدد مجهول.

مَجهولیّت { سذ. عر. بیلنمه‌مه، بیلنمیش، بیلنمین شیء ویا شخصك حالی: ایکی طرفلرك مجهولیتی کندیلرینی ساحل بوینجه کیتمکه مجبور ایتدی؛ شهرت وشان طالبی اولمیوب مجهولیت ایچنده یاشامغی ترجیح ایدر؛ نوع بشرك اوائل ظهوری مجهولیتده قالمشدر.

مَجیء { سذ. عر. [مصـ. میمی] کلمه، کلیش، ورود، ایاب، آمد. ذ.

مُجیب { صـ. عر. [« جواب »دن سف. افعال] اجابت ایدن، کندیسندن اولنان طلب وسؤالی قبول ایدوب اجرا ایدن. ذ.

مَجید { صـ. عر. [« مجد » دن صشـ.] مجدوشرف وشان صاحبی. صفات اللهدندر: رب مجید؛ عبدالمجید. — والد ماجد حضرت پادشاهی جنتمکان سلطان عبدالمجید خان حضرتلرینك نام عالیلرینه منسوب اولان مجیدیه آلتیننـه وکومش مجیدیه‌یه‌ده لسان عوامده بعضاً مجید نامی ویریلوب اسم کبی قوللانیلیر. با: مجیدیه.

مَجیدی { صـ. عر. ئ: مجیدیه. جنتمکان سلطان عبد. المجید خان حضرتلرینك ایجاد کرده‌سی: نشان مجیدی.

مَجیدیه { سث. عر. عهد سلطان عبدالمجید خانی آثا. رندن اولان مسکوکات جدیدهٔ عثمانیه‌دن یکرمی غروشلق بیو. جك کومش سکه: سیم مجیدیه، بیاض مجیدیه. || مجیدیه آلتینی، آلتین مجیدیه = مسکوکات منذ. کوره‌دن یوز غروشلق آلتین سکه، عثمانلی لیراسی. || مجیدیه چاریکی = کومش مجیدیه‌نك دردده بری اولان بش غرو. شلق کومش سکه.

مَیج { سـ. اکسز و دوز قلیج، یاصیجه شیش: میج ایله مبا. رزه ایتدیلر. || تعلیم میجی = تعلیمه مخصوص اوجی دوکمه‌لی میج.

مُحابا { سـ. فا. [عر. «محاباة» دن «ة» نك اسقاطیله و دائما «بی» ادات فارسیه‌سیله معنای آتی ایله قوللانیلیر:] بی محابا = پرواسزجه، بلا احتراز، قید ایتمکسزین.

مُحادَثه { سث. عر. [« حدث » دن مصـ. مفاعله] قوکشمه، بربرینه قصه وحکایه سویلمه، سوزلشمه، مکالمه. ن.

مُحاذی { صـ. عر. ئ: محاذیه. [« حذی » دن سف. مفاعله] بربرینك قارشیسنده وبر حذاده بولنان، فر. Para-lèle.

مَحاذیر { سـذ. جـ. عر. فد: محذور. با: محـذور.

مُحارِب { صـ. عر. ئ: محاربه. ئ: محـاربین، محاربتین. [«حرب» دن سف. مفاعله] ١. بریله غوغا وجنك ایدن، مخاصم: محـارب دولتلر، دول محاربه؛ طرفین محـاربین؛ دولتین محاربتین. ٢. حرب وجنك اتمکده ماهر، اصـول حربه آشنا وجسور، جنکاور: اورانك اهالیسی محـارب آدملردر.

مُحارَبه { سث. عر. جـ: محـاربات. [« حرب » دن مصـ. مفاعله] ١. ایکی ویا زیاده دولت ویا طرف بیننده وقوع بولان حرب، جنك: فرانسـه پروسیه محـاربه‌سی؛ آوروپاجه برمحاربه ظهوری محتمل دکلدر: محاربات بحریه. ٢. بردفعه‌ده اولنان جنك، سورکلی مصادمه: سـدان محـاربه‌سی؛ فلان کون بیوك برمحاربه اولمش.

مُحارَسه { سث. عر. [«حراسة» دن مصـ. مفاعله] محـافظه، وقایه، قورومـه. ن.

مُحاسِب { صـ. عر. [« حساب » دن سف. مفـاعله] محاسبه فننده معلومات ومهارتی اولان، حساب واصول دفتری علملرنده یدطولی صاحبی: محاسب آدمدر؛ ابی بر محاسبه احتیاج واردر.

مُحاسِبلِك { سـ. اصول محاسبه‌ده معلومات ومهارت صاحبی اولانك حالی: اونك محاسبلکی مشهوردر.

مُحاسَبه { سث. عر. جـ: محاسبات. [« حساب » دن مصـ. مفاعله] ١. حسابلاشمه، صایشمه، حساب کورمه: سزکله برمحاسبه‌مز واردر: کندیسیله قطع محاسبه ایتدك = معلق حسابمز قالمدی. ٢. علم حساب واصول دفتری‌یه استناداً واردات و صرفیات ومقبوضات ومدفوعات دفترلرینك تنظیمیله منتظم حساب ودفتر طوتمق اصولی: محاسبه‌ده مهارتی واردر؛ محاسبه‌دن خبرم یوقـدر. ٣. بر دائرهٔ رسمیه‌نك حسابات شعبه‌سی، واردات و مصارفك حساب اولندیغی شعبه ویا قلم: محاسبهٔ ولایت؛ محاسبه قلمی؛ محاسبه ممیزی؛ محاسبه کتبه‌سی. || دور محاسبه = سلفك خلفه حساب ویروب دفاتر وسندات ومبالغ موجوده‌یی تسلیم ایلمسی. || دائرهٔ محاسبات = دائرهٔ عسکریه‌نك محاسبه شعبه‌لری. || دیوان محاسبات = کافهٔ دوائر دولتك بهر سنه حسابلرینی رؤیت وتدقیقـله و مأمورلرینی مسئول طوتمغله مکلف دائرهٔ مخصوصه.

مُحاسَبه جی { سـ. ١. بر نظارت ویا دیکر دائرهٔ رسمیه‌نك محاسباتنه وامور حسا.

بیه‌سنه ریاست‌ایدن ذات: مالیه، معارف، رسومات محاسبه‌جیسی. [«مثلا محاسبه‌جئ مالیه» دیمکدن صاقینملی.] ۲. بر سنجاغك امور مالیه‌سنه مأمور آدم: صاروخان، کوتاهیه محاسبه‌جیسی. [ولایتك کینه دفتردار وقضا‌نك کینه مال مدیری دینیر.]

مُحاسَبه‌جیلِك { س. بر نظارت ویا دائرۀ رسمیه‌نك ویاخود بر سنجاغك محاسبه ایشلرینه وامور مالیه‌سنه ریاست ایدن ذاتك مأموریت ووظیفه‌سی: داخلیه، عدلیه، پوسته وتلغراف، آماسیه محاسبه‌جیلکی.

مَحاسِن { س‌ذ. ج ع. فد: حسن. با: حسن.

مُحاصِر { ص. س‌ذ. ع. ج: محاصرین. [«حصر»دن سف. مفاعله] بر قلعه ویا دیکر موقع حربی قوشادوب موارده‌لرینی وارزاق ومهمات یوللرینی کسن، محاصره ایدن: محاصرلر باتاقلق بر یرده بولنمغله صیتمه‌یه طیانه‌مدقلرندن محاصره‌یی رفع ایتمکه مجبور اولدیلر.

مُحاصَره { س‌ش. ع. ج: محاصرات. [«حصر»دن مص. مفاعله] بر قلعه ویا دیکر موقع حربك دشمن طرفندن عسکرله قوشادیلوب طرق مواردی‌سنك قطعی، قوشاتمه، قپاتمه: قلعه‌یی، شهری محاصره ایتدی؛ محاصره‌ده قالدی. || رفع محاصره = بر موقعك محاصره‌سندن واز کچوب چکلمه: دشمن رفع محاصره‌یه مجبور اولدی. || محاصره طوپی = بر موقعی محاصره ایتمه‌ده قوللانیلان جسیم صحرا طوپی.

مَحاضِر { س‌ذ. ج. ع. فد: محضر (عرض محضر). با: محضر.

مُحاضَره { س‌ش. ع. ج: محاضرات. [«حضور»دن مص. مفاعله] ادبیات وتاریخه متعلق فقرات وحکایات و لطائف ایرادی، مواد مذکوره‌یه متعلق مصاحبه. = ج علوم و فنون وتاریخ و ادبیاته متعلق خاطرده طوتیلان وبالمناسبه ایراد اولنان معلومات: او آدمك محاضراتی چوقدر.

مُحاط { ص. ع. ا: محاطه. [«حوط»دن سمف. افعال] ۱. چویرلمش، اطرافی آلنمش، قوشادلمش: دیوارله محاط بر باغچه. ۲. برشیئك ایچنده بولنان، مظروف، مشمول. || محاط علم = معلوم: محاط علم عالیلری بیورلدیغی اوزره.

مُحافِظ { س‌ذ. ص. ع. [«حفظ»دن سف. مفاعله] ۱. محافظه ایدن، وقایه وصیانت ایدن، بکجی. ۲. مستحکم بر موقعك حفظ واداره‌سنه مأمور ضابط: قلعه محافظی = دیزدار.

مُحافِظلِق { س. مستحکم بر موقعك اداره وقوماندە‌سی، محافظ صفت و وظیفه‌سی: قلعه محافظلغی.

مُحافَظه { س‌ش. ع. [«حفظ»دن مص. مفاعله] ۱. صاقلامه، قایرمه، قورومه، وقایه، صیانت: الله محافظه ایتسین؛ اورمانلری محافظه ایتمك اقتضا ایدر؛ اوراسنی محافظه آلتنه آلدیلر. ۲. مرعی طوتمه، ترك ایتمه‌مه: بو اصولی محافظه ایتملی.

مَحافِل { س‌ذ. ج. ع. فد: محفل. با: محفل.

مَحاق { س‌ذ. ع. آیك صوك کیجه‌سی که قمر بسبتون کورنمز اولور.

مَحاکِم { س‌ش. ج. ع. فد: محکمه. با: محکمه.

مُحاکَمه { س‌ش. ع. ج: محاکمات. [«حکم»دن مص. مفاعله] ۱. دعوا ایچون مدعی ایله مدعی علیهك محکمه‌یه مراجعتلری، حضور حکامده مرافعه اولنمه‌لری: یارین محاکمه اوله‌جقز؛ بزم محاکمه‌مز کله‌جك هفته‌یه قالدی. ۲. طرفینی دیکلیوب حکم ایتمه، فصل دعوی ایچون طرفینك افاده‌لرینی و شاهد و دلیللرینی استماع ایله حکم ایتمه: او ایشده ذی مدخل اولانلری یارین محاکمه ایده‌جکلر؛ اونی محاکمه‌یه چکدیلر، تحت محاکمه‌یه آلدیلر. ۳. مج. برایشی ذهناً ایجه تحقیق و تدقیق ایدوب بر قرار ویرمه: انسان هر ایشیتدیکنی محاکمه ایتمکسزین قبول وتصدیق ایتمه‌ملیدر؛ ایشی کندیجه محاکمه ایتمه‌دن رأی ویره‌مم؛ قبل المحاکمه = ایشی ایجه تدقیق و ذهناً محاکمه ایتمزدن. = ج. دعاوی، محاکمه‌یه متعلق ایشلر: باب سرعسکرینك محاکمات دائره‌سی = عسکریلری وظائف

عسكريه‌لرندن طولايى محاكمه ايدن ديوان حربلرك تابع اولدقلرى دائره؛ محاكمات رئيسى = بودائره‌نك باشى .

مَحالّ { سد. جـ. عر. فد: محل با : محل .

مُحال { ص. عر. [« حول » دن سمف.] ممكن اولميان، غير قابل، امكانسز، مستحيل: اختيارلر ايچون‌سن شبابك عودتى محالدر؛ خيال محال . == سد. عر. جـ: محـالات . ممكن اولمـيان شئ: محالى آرزو ايتمك عبثدر؛ محالاتله اوغراشمامالى .

مُحالَفه { سش. عر. [« حلف »دن مص. مفاعله] بربرينه قارشى يمين ايتمه، آندلاشمه، يمين ايله عهدلاشمه. ز.

مَحاله { سش. عر. [ميمك ضميله غلطـدر] چاره، تدبير، حيله. ز. || لامحـاله = چاره‌سز، ضرورى.

مَحامِد { سش. جـ. عر. فـد: محمدت. با: محمدت.

مَحامِل { سـد. جـ عر. فـد: محمل. با: محمل .

مُحاوَره { سش. عر. جـ: محاورات. [«حور» دن مص. مفاعله] قونيشمه، مكالمه، مصاحبه: محاورهٔ عليه .

مُحِبّ { ص. عر. ث: محبه [«حب» دن سف. افعال] سون، سويشن، محبتلى، محبتى اولان: محب اهـل بيت؛ محب فقرا؛ زوجنه محبه برقادين. == سد. عر. جـ: محبين وفا. محبان. ١. دوست، يار: محب صادق. ٢. درويش اولمقسزين طرق عليه‌دن برينه انتسـابى و طريقـه ياخود اهـل بيت نبوى‌يه محبتى اولان آدم: ماه محرمده درويشـان ومحبان ماتم ايدر .

مُحِبّانه { ص. حـ. فا. ١. دوستانه. دوستلره ياقيشـير صورتده: اخطارات محبانه؛ بن سزه محبانه سـويليورم . ٢. طرق عليه‌دن برينه انتسـابى واهـل بيت نبوى‌يه محبتى اولان محبانه ياقيشير حالده: درويشانه ومحبانه ماتم ايتديلر .

مَحَبَّت { سش. عر. [مصدر ميمى اولوب ميمك ضميله غلطدر] ١. سومه، سـوكى، سويشمه: بينمزده محـبت واردر؛ محبتمز اسكيدر. ٢. دوستلق، خلوص، صـدق: محبت اهـل بيت. ٣. عشق، علاقه: عشـق ومحبت. ٤. دوسـتانه صحبت، قونيشمه: اوتوروب محـبت ايديوردق؛ محبت آره‌سنده .

مَحَبَّتنامه { سـ. فا. دوسـتانه مكتوب، صـدق و محبتى مبين‌نامه: محبتنـامه‌كزى آلدم. [انشا اصطلاحنده بيوكدن كوچكه خطاب اولنور.]

مَحْبَس { سد. عر. [« حبس » دن سم] حبسخانه، آدم حبسنه مخصوص بنـا، زندان. [بومعنى ايله «محبوس» ديمه‌ملى.]

مَحبوب { ص. عر. ث: محـبوبه. [« حب » دن سمف.] سويلين، سـوكيلى، معشـوق: محبوب خدا = رسول الله (صلعم) افندمز؛ مجنونك محبوبه‌سى ليلا.

مَحبوس { سد. صـ. عر. جـ: محبوسين. [« حبس » دن سمف.] حبس اولنمش، موقوف، توقيف اولنمش: محبوسين تعـيينى .

مَحبوسخانه { سـ. فا. با: حبسخانه، محبس .

مَحبوسيّت { سش. عر. محبوسلق، محبوس بولنان آدمك حالى ومحبوس طورديغى مدت: محبوسيتى ايكى سنه سوردى.

مُحتاج { ص. عر. جـ: محتـاجين. [« حوج ، حاجة » دن سمف. افتعال] ١. بر شيئه‌احتياج ولزومى اولان، برحاجتى اولوبده دفعنـه مقتـدر اولـه‌ميان، مفتقر: اتمكه، صويه، نصيحته محتاجدر. ٢. اقتضاسى اولان: بواو تعميره محتاجدر. ٣. فقير، يوقسـول، حاجتمند: محتـاجينه اعانه ايتـمك. ٤. برندن ايسلك كورمك اميـدنده بولنمقـله ويا اعانه‌سنى كورمكله كنديسنه سرفرو ايتمكه مجبور اولان: بن سكا محتاج دكلم؛ نه ياپسون اوكا محتاجدر .

مُحتاجلق { سـ محتاج اولان آدمك حالى ، احتياج : كيمسه‌يه محتاجانم يوقدر .

مُحتاجيّت { سـش. عر. محتاجـلق، احتياج .

مُحتال { ص.عر. ث: محتاله.[«حيل» دن سف. افتعال] حيله‌كار، دساس، دوباره‌جى .

مُحتَجِب { ص. عر. ث: محتجبـه . [« حجـاب » دن سف. افتعـال] اورتيـلى، اورتنمش، مستور. ز.

مُحتَرِز { ص. عر. ث: محترزه. [« حرز » دن سف] صا.

قینان، چکینن. اجتناب واحتراز ایدن: بن بویله افترالردن پك محترزم.

مُحتَرِق { صـ. عر. ؤ: محترقه. [«حرق» دن سف. افتعال] یانمش: یکچن کونکی یانغینده اوچ او محترق اولدی.

مُحتَرَم { صـ. عر. ؤ: محترمه. [«حرمة» دن سمف. افتعال] حرمتلی، معزز، مکرم، شایان تعظیم وتکریم: بر پیر محترم؛ والدهٔ محترمهم.

مُحتَسِب { سذ. عر. [«حساب» دن سف. افتعال] ۱. وقتیله احتساب مأموری، شهره ادخال اولنوب صاتیلان مواددن رسم آلان مأمور، احتسابجی. ۲. عباسیلر زمانلرنده شهرك ضبط وربطنه واوزان واکیالك تام اولمسنه و الحاصل بلدیه وپولیس وظائفنه باقان مأمور، شحنه.

مُحتَشِم { صـ. عر. ؤ: محتشمه. [«حشمة» دن سمف افتعال] اتباع وحشمتك کثرتیله هرکسك حرمتنی جلب ایدن، هیبتلی: بر وزیر محتشم.

مُحتَضِر { صـ. عر. ؤ: محتضره. [«حضور» دن سف. افتعال] احتضار حالنده بولنان، حالت نزعده اولان، جان چکیشن.

مُحتَکِر { صـ. سذ. عر. [«حکر» دن سف. افتعال] ذخایر وسائر احتیاجات ضروریه‌یی اوجوز آلوب بریکدیردکدن صکره بهالرینی آرتدیره‌رق صاتان انصافسز: محتکر قانوناً مجازاة اولنور.

مُحتَلِج { صـ. عر. ؤ: محتلجه. [«حلجان» دن سف. افتعال] ط. احتلاجه اوغرامش، بلا اختیار دیتره‌مك علتنه دوچار (آدم ویا عضو).

مُحتَمَل { صـ. عر. ؤ: محتمله. [«حمل» دن سمف. افتعال] اولمق احتمالی اولان، ممکن، قابل، مأمول، مظنون: بوکون کله‌لری محتملدر.

مُحتَمَلات { سث. جـ. عر. ممکن و مأمول و مظنون شیئلر: او ایشك بویله اولمسی محتملاتدندر.

مُحتَوی { صـ. عر. ؤ: محتویه. [«حوایه» دن سف. افتعال] بریره جمع ایدن، جامع، شامل، حاوی: مباحث متنوعه‌یی محتوی بر رساله.

مُحتَوِیات { سث. جـ. عر. [بولفظ واوك کسریله سف. صورتنده قوللانیورسه‌ده سمف. معناسنی ویردیکمزدن طوغریسی واوك فتحیله اولسه‌کرکدر] ۱. یازلمش بر شیئك حاوی اولدیغی مباحث و مواد، مندرجات: او کتابك، مکتوبك محتویاتی نه‌دن عبارتدر. ۲. برقاب و ظرفك ایچنده بولنان شیئلر: بو صندیغك محتویاتی نه‌در.

مَحجوب { صـ. عر. ؤ: محجوبه. [«حجاب» دن سمف.] ۱. اورتیلی، مستور، پرده‌لی. [معنای اصلیٔ عربیسی اولان بو معنی ایله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. اوتانان، اوتانمش، خجل، شرمنده: او حالده کوردیکم ایچون محجوب اولدی؛ زیارتکزه کله‌مدیکم ایچون سزدن چوق محجوبم. ۳. اوتانمق طبیعتی اولان، اوتانغاج، اوتانغان: کندیسی محجوب آدمدر.

مَحجوبِیَّت { سث. عر. ۱. اورتیلی ومستور اولاز شیئك حالی. ؤ. ۲. اوتانمه عارلانمه، شرم: فقر بادیٔ محجوبیتدکلدر. ۳. اوتانمق طبیعتی، اوتانغاجلق: محجوبیت چوق دفعه مانع ترقی اولور.

مَحجوز { صـ. عر. ؤ: محجوزه. [«حجز» دن سمف.] حق. حجز اولنمش، دائن طرفندن مطلوبنه قارشیلق اولمق اوزره محکمه معرفتیله رهن حکمنه قونمش (مدیون مالی): اونك چفتلکی، اوی محجوزدر.

مُحَدَّب { صـ. عر. ؤ: محدبه. [«حدب» دن سمف. تفعیل] ۱. قنبور، تومسکلی. ۲. ر. (هندسه‌ده) کره‌نك برقسمی کبی اورته‌سی تومسکلی ومدور اولان، مقعر مقابلی، فر. Convexe.

مُحدَث { صـ. عر. ؤ: محدثه. [«حدث» دن سمف. افعال] ۱. صکره‌دن وجوده کلمش، قدیم اولمیان، مخلوق: عالم محدثدر. ۲. مج. یکی، نوظهور، اسکیدن اولمیان: بو محدث برعادتدر.

مُحَدِّث { سذ. عر. جـ: محدثین. [«حدیث» دن سف تفعیل] احادیث شریفهٔ نبویه نقل و روایت ایدن وعلم حدیثله توغل

واشتغال ایدن ذات : محدثیندن برذات .

مُحَدِّد { صـ. عر. ث : محدده . [« حد » دن سف. تفعیل] تحدید وتعیین ایدن، بر شیئه حدود وسینور قویان. ز.

محدود { صـ. عر. ث : محدوده. [« حد » دن سمف.] ١. اطرافی احاطه اولنمش ، محاط، چویرلمش : آطه‌نك هر طرفی دکیزله محدوددر. ٢. سینورلی، سینور وحدودی اولان، حدودی تعیین اولنمش : مملکت مذکوره ایکی طرفدن دکیزله و دیکر ایکی طرفدن فلان ممالکتله محدوددر . ٣. مج. پك ایلری‌یه وارمیان، چوق شیئلر احاطه ایده‌مین، ناقص : اونك عقلی، معلوماتی، اقتداری محدوددر.

مُحَذِّر { صـ. عر. ث : محذره . [« حذر » دن سف. تفعیل] صاقیندیران، اخطار ایدن. ز.

مَحذور { سـذ. عر. جـ : محذورات، محاذیر. [« حذر » دن سمف] صاقینه‌جق شیء. قورقه‌جق شیء، مانع : بو ایشده هیچ برمحذور یوقدر : سزجه بر کونه محذور وارمیدر؟ هرنوع محذوراتدن سالمدر.

مَحذوف { صـ. عر. ث : محذوفه. [« حذف » دن سمف] حذف اولنمش ، یرندن قالدیرلمش ، سیلنمش (حرف وسائره) : بوکلمه‌ده الف محذوفدر.

مِحراب { سذ. عر. ١. مسجد وجامع ودیکر معبدك ویا عمارتك قبله جهتنده‌کی جبهه‌سنك ایچ طرفنده یاپیلان اویوق که امام اونك اوکنده نماز قیلار . ٢. مج. اقتدا اولنه‌جق یر. ٣. عر. محبوبه‌نك قاشلری .

مُحَرِّر { صـ. عر. ث : محرره. [« حر » دن سف. تفعیل] ١. یازان، کاتب ، مستنسخ. ز. ٢. قلمه آلان ، تحریراً یعنی یازی ایله افاده و افهام ایدن، منشی : کندیسی پك ماهر محرردر؛ محرره بر قیز. == سذ. عر. جـ : محررین. ١. اوراق حوادثه یازی یازان آدم ، غزته منشیسی : او غزته‌نك ایی محررلری واردر؛ باش محرر = برغزته محررلرینك باشی که دیکرلرینك یازدقلرینی ده تصحیح و امور تحریریه‌یه نظارت ایدر. ٢. بر رسالهٔ ادبیه‌نك وقریحه‌دن یازیلان براثرك مؤلفی : بو کتابك محرری کیمدر ؟ محرری فلان دیه قابنده مذکوردر ؛ محررینك حقوقنی محافظه ایتملی.

مُحَرَّر { صـ. عر. ث : محرره . [« حر » دن سمف. تفعیل] یازلمش ، یازیلی ، مکتوب ، مسطور : سرخ ایله محرر بر یازی؛ بر کتابك کنارنده محرر بر بیت کوردم .

مُحَرَّرات { سذ. جـ عر. [فقط محرره بو معنی ایله مستعمل دکلدر.] یازلمش شیئلر، مکاتیب، اوراق : چکمجه‌نك ایچنده بر طاقم محررات بولدم؛ محررات رسمیه .

مُحَرِّص { صـ. عر. ث : محرصه. [« حرص » دن سف. تفعیل] حرصلاندیران ، حرص وطمعی آرتدیران ، تحریك و تشویق ایدن. ز.

مُحَرَّف { صـ. عر. ث : محرفه . [« حرف » دن سمف. تفعیل] تحریف اولنمش ، عباره‌سی دکیشدیرلمش و یا معنای حقیقیسندن باشقه معنی ویرمکله تغییر اولنمش : موجود کتب عتیقه‌نك محرف اولمسی مظنوندر.

مُحرِق { صـ. عر. ث : محرقه. [« حرق » دن سف. افعال] ١. یاقان، یاقیجی، سوزان : جسم محرق، مادهٔ محرقه. ٢. مج. پك زیاده آجیندیران ، جکر سوز، سوزشلی : پك محرق بر وقعه آکلاندی.

مَحرَك { سذ. عر. [« حرکة » دن سمـ. ـ لغت مولده اولوب میمك کسریله غلطدر. ـ مترادفی اولان « مدار » مرجحدر.] ١. هـ. بر سیاره‌نك حرکت دوریهٔ سنویه‌سنی اجرا ایتدیکی دائرهٔ موهومه، بودورنده کچدیکی یر، مدار : زهره‌نك محرکی. ٢. ع. مرمینك مبدأدن هدفه قدر قطع ایتدیکی مسافه‌ده چیزدیکی قوس، مرمی یولی .

مُحَرِّك { صـ. عر. ث : محرکه. [« حرکة » دن سف. تفعیل] ١. اوینادان، حرکته کتیرن ، چویرن : بو ماکینه‌نك محرکی نه‌در؟ ٢. مج. تحریك وتشویق ایدن، آیاقلاندیران، اغوا ایدن : اونلرك بر محرکی واردر .

مَحرَم { سذ. عر. جـ : محارم. [« حرام » دن مصـ. میمی] حرام، شرعاً تجویز اولنمیان شیء : محارمدن یوق ایتملی. [بومعنا

ايله باشليجه جمعى مستعملدر.]

= ص. عر. [« ذو محرم » دن مختصر] ۱. ازدواجى شرعاً حرام وغير جائز اولان، ياقين اقربادن اولمغله كنديسندن قاچلميان، حرمه كيروب چيقان: كنديسى محرمدر حرمه كيره بيلير. ۲. مج. تكليفسز، برينك اسرارينه واحوال خصوصيه سنه واقف، ايچلى طيشلى: محرم اسرار. ۳. كيزلى، سر، هركسه آچلماز وسويلنمز: اوسوزى، او ايشى پك محرم طوتيورلر. || نامحرم = شرعاً نكاح دوشمكله كنديسندن قاچيلان، حرمه كيره مين: ايچمزده نامحرم وار. در قادينلر چيقه ماز.

مُحَرَّم { ص. عر. ؤ: محرمه. [« حرام » دن سمف. تفعيل] تحريم ايدلمش، حرام حكمنه قونمش. ؤ. = سذ. عر. سنهٔ قمريهٔ عربيه نك برنجى آيى: ماه محرم؛ محرم الحرام. [جاهليتده بوآيده حرب و ضرب ممنوع اولمسى وجه تسميه سيدر.]

مُحَرَّمات { سش. جج. عر. شرعاً حرام و ممنوع اولان شيئلر: محرماندن اجتناب ايتملى.

مَحْرَمانه { ص. ح. فا. كيزليجه، افشا ايتمه مك شرطيله، افشا اولنميه جغنه اعتماد ايده رك: افادهٔ محرمانه؛ سزه محرمانه سويليورم؛ محرمانه كوريشديلر.

مَحْرَمِيَّت { سش. عر. ۱. شرعاً نكاح دوشميه مكله كنديسندن قاچلميان آدمك حالى، حرمه كيره بيلمه: كنديسى محرميتدن بالاستفاده وقتلى وقتسز يانه كيده بيليردى. ۲. تكليفسزلك، واقف اسرار اولمه: كنديسنى دائرهٔ محرميته آلمشيدى. ۳. سر صاقلاوب هركسه آچلميان برشيئك حالى: او سوزك، او ايشك محرميتى چوق سورمدى.

مُحَرَّمِيّه { سش. عر. [لغت مولده] تقويم عربيه وبين الاسلام سنه باشى اولان محرمك برنجى كونى تبرك وتيمن مقصديله اهدا وتعاطيسى معتاد اولان آقچه؛ ييل باشى بخششى: سزدن محرميه ايسترم.

مَحْرُوس { ص. عر. ؤ: محروسه [« حراسة » دن سمف.] محافظه اولنان، كوزه ديلن، بكلنيان، محفوظ، امنيت واسايشى تأمين اولنمش: ممالك محروسهٔ شاهانه. || محروسة المسالك = يوللرى محافظه لى و امين: ممالك محروسة المسالك عثمانيه.

مَحْرُوسه { سش. عر. [« بلدهٔ محروسه » دن مختصر] بيوك شهر، مدينهٔ عظيمه: محروسهٔ قسطنطينيه. محروسهٔ بروسه.

مَحْرُوق { ص. عر. ؤ: محروقه. [« حرق » دن سمف.] ۱. يانمش، طوتيشوب كول اولمش. (محترق دها مستعملدر.) ۲. يانيق، يانغين، سوخته: محروق الفؤاد = قلبى يانيق.

مَحْرُوقات { سش. جج. عر. [فقد. محروقه بومعنى ايله مستعمل دكلدر.] ايصينمق و يمك وسائره پيشيرمك ايچون ياقيلان مواد، آتش ياقمغه يارايان شيئلر، اودون كومور و سائره: بوقيش محروقات بهاليدر؛ ارضرومده محروقات پك قيتدر.

مَحْرُوم { ص. عر. ؤ: محرومه. [« حرمان » دن سمف.] ۱. نصيبسز، حصه سى وپايى اولميان، بينوا، بيبهره: ثروتدن، تربيه دن محروم بر آدم. ۲. طلب و آرزو ايتديكنى استحصال ايده مين، الى بوش قالان: اونى ده محروم براقيك؛ قپوسندن بر سائلك محروم دونديكنى ايستمزدى. || دده محروم = پدرى جدندن اول وفات ايتمكله جدينك ميراثنه قونه ميان تورون.

مَحْرُومِيَّت { سش. عر. نصيبسزلك، بينواليق، حرمان: تربيه دن محروميت فقردن اشددر؛ اوكيمسه نك محروميتنه راضى دكيلدى.

مَحْزُون { ص. عر. ؤ: محزونه. [« حزن » دن سمف.] تاسه لى، قايغولى، مكدر، مغموم، دردناك، حزين، نائل مرام اولمامقدن متأسف: كنديسنى چوق محزون كوردم؛ محزون محزون دونوب كيتدى؛ شو يتيمى محزون ايتميك.

مَحْزُونانه { ص. ح. فا. تاسه وقايغو ايله، غم و كدرله: بر طرز محزونانه ايله؛ محزونانه يوزمه باقدى.

مَحْزُونِيَّت { سش. عر. تاسه، قايغو، كدر، غم، درد، حزن: بو قدر محزونيته سبب يوقدر؛ يوزنده بر محزونيت اثرلرى كورينوردى.

مُحسِن { صـ. عر. ز: محسنه. [« حسن »دن سف. افعال] ایيلك ایدن، احسان ایدن، کرم صاحبی.

مُحسِّنات { سذ. جـ. عر. [فـد. محسنه بو معنی ایله مستعمل دکلدر] ١. کوزل ایشلر، کوزل خویلر، اعمال حسنه، مساوی مقابلی: اوآدمك محسناتی چوقدر. ٢. سبب ترجیح وامتیاز اولان حال، فضائل، رجحان، فضل: بو ماکینه‌نك چوق محسناتی واردر؛ بو اصولك محسناتی آكلایه‌میورم.

مَحسوب { صـ. عر. ز: محسوبه. [« حساب »دن سمف.] صاییلمش، حساب اولنمش، حسابه کچیرلمش، داخل حساب: امرکزله ویردیکم آقچه‌یی آله‌جغکزه محسوب ایتدم؛ بو مبلغ اومیانده محسوب دکلدر: مبالغ محسوبه.

مَحسوباً { حـ. عر. صایه رق، صایلق اوزره، حسابه کچیرلرك: معاشکزه محسوباً شو قدر غروش ویردم؛ بورجکزه محسوباً بكا برقاچ غروش ویرك.

مَحسود { صـ. عر. ز: محسوده. [« حسد »دن سمف.] حسد اولنان، هرکسك حسد ایتدیکی، هرکسك حسدینی جلب ایده‌جك حالده اولان: محسود اقران اولدی.

مَحسوس { صـ. عر. ز: محسوسه. [« حس »دن سمف.] حس اولنان، طویلان، حواس خمسه‌دن بریله درك اولنان.

مُحَشّا { یا محشی. صـ. عر. [« حشی »دن سمف. تفعیل] تحشیه اولنمش، درکنارلی، متننك بعض تعبیراتی صحیفه‌نك کنارنده ویا آلتنده اینجه یازی‌ایله شرح وایضاح اولنمش: محشا برکتاب.

مَحشَر { سذ. عر. [« حشر »دن سم. سز] ١. امواتك حشر ونشر اولنه‌جغی محل و زمان، عرصات میدانی، قیامت: روز محشر؛ محشرده هرکس اعمالندن مسئول اوله‌جقدر. ٢. مج. پك غلبه‌لكلی کروه، ازدحام: دوکون‌اوی محشراولمش، محشره دونمش.

مُحَشّی { صـ. سذ. عر. [« حشی »دن سف. تفعیل] حاشیه یازان، برکتابك صحیفه‌لری کنارنده ویا آلتنده بعض کلمه وتعبیراتی شرح وایضاح یولنده نوطه‌لر یازان: کافیه محشیسی: محشیء تفسیر بیضاوی.

مُحَصِّل { صـ. عر. [« حصول »دن سف. تفعیل] حاصل ایدن، حصوله کتیرن. = سذ. عر. اموال امیریه‌یی تحصیله مأمور آدم، تحصیلدار.

مَحصود { صـ. عر. ز: محصوده. [« حصاد »دن سمف.] بیچلمش (اکین). ز.

مَحصور { صـ. عر. ز: محصوره. [« حصر »دن سمف.] ١. محاصره اولنمش، قوشادلمش، محاصره آلتنده بولنان: او قلعه‌ده اوچ آی محصور قالدیلر؛ شهر محصور ایدی. ٢. حصر اولنمش. احاطه وتحدید اولنمش، منحصر، محدود: اقتدار ونفوذی کندی کوینه محصوردر.

مَحصول { صـ. عر. ز: محصوله. [« حصول »دن سمف.] حاصل اولان، وجوده کلن، حصول بولان. = سذ. عر. جـ. محصولات. ١. طوپراقدن یتیشدیریلان حبوبات و ثمرات: بوسنه‌نك محصولاتنده فیض وبرکت واردر؛ بغدای، آرپه، اوزوم، توتون محصولی. ٢. حیوانات اهلیه‌دن اولنان تمتع، سوت و یاغ و یپاغی کبی: طاغلق یرلرك حیوانات محصولی زیاده اولور. ٣. صنایعدن حاصل اولان مواد مختلفه: فابریقه محصولی؛ انکلتره‌نك باشلیجه ثروتی محصولات صناعیه‌در. ٤. برقلم ویا دائره‌دن برزمان معینده یازیلان اوراق: هر کونك محصولی اقشام طوربه‌یه قونور. ٥ خلاصهٔ مآل: محصول بیت. || محصولات کیمویه = کیمیا واسطه‌سیله وجوده کلن وفن کیمیایه متعلق اولان مواد مختلفه.

مَحصولدار { صـ. فا. محصولاتی اولان، چوق حاصلات ویرن، منبت، برکتلی: اوراسی محصولدار یردر.

مَحصولسز { صـ. محصولی وحاصلات و ثمره‌سی اولمیان، غیر منبت، فائده‌سز، غیر مثمر.

مَحصوللی { صـ. حاصلاتی اولان، محصولدار، مثمر.

مَحض { صـ. عر. ز: محضه. صرف، خاص، خالص، ساده، صاف: حکمت

محض، حکمت محضه. اسم کبی موصوفنه مضاف صورتنده‌ده قوللانیلیر: محض حکمت؛ محض کرامت.

مَحضاً {ح. عر. آنجق، یالکز، ساده، تك، مجرد: محضا سزی کورمك ایچون کلدم؛ محضا کندی اکلنجه‌سیچون یازیور.

مَحضَر {سذ. عر. [«حضور»دن] ١. حضور یری، بربیوك ذاتك اوکی، پیشکاه: محضر عتابه چیقمق. ٢. حاضر اولمه، حضور، کورینمه، کوستریش: حسن المحضر، نیك محضر = حضوری و کورینیشی کوزل، کوزل کوستریشلی. ٣. برچوق آدم طرفندن مشترکاً امضا اولنه‌رق برمقام عالی‌یه تقدیم اولنان استدعانامه. [عرض محضر دخی دینلیر.] || برینی محضر ایتمك = علیهنده شکایتی حاوی محضر تقدیم ایتمك.

مُحضِر {سذ. عر. [«حضور»دن سف. افعال] علاقه‌دار اولانلری حضور محکمه‌یه کوتورمك. یعنی جلبه مأمور محکمه خدمه‌سی، مباشر: محکمه‌دن محضر کلدی؛ محکمهٔ شرعیه محضری.

مَحَطّ {سذ. عر. یول اثناسنده اینه‌جك محل، منزل، قوناق. ذ.

مَحظور {ص. عر. ذ: محظوره. [«حظر»دن سمف.] تقربی ممنوع، یاننه وارلمه‌سی غیرجائز، حرام. [«محذور» له التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.]

مَحظورات {سذ. جمـ. عر. مفر. ممنوع و حرام شیئلر: ضرورات محظوراتی اباحه ایدر.

مَحظوظ {ص. عر. ذ: محظوظه. [«حظ»دن سمف.] حظ ایدن، خوشلانان، ممنون، مسرور، خشنود: بو خبردن چوق محظوظ اولدم.

مَحظوظیّت {سذ. عر. ممنونیت، مسروریت، خشنودلق: تقدیم ایتدیککز کتاب باعث محظوظیت اولدی.

مُحفَظه {سذ. عر. [«حفظ»دن لغت مولده] ١. بوزلمامسی قصد اولنان برشیئك وضع وحفظنه مخصوص قوطی‌که اکثریا قطیفه ویا مشینله قابلی اولور: مجوهرات، ساعت، یوزوك محفظه‌سی. ٢. تش. نبا. بعض بذور وسائره‌نك قلبفی.

مُحفَظه‌جی {سذ. اوستی مشین ویا قطیفه ایله واپجی آطلاس ویا سائره ایله قابلی مجوهرات وسائره قوطیلری یاپان صنعتجی: محفظه جیلر چارشیسی.

مُحفَظه‌لی {ص. محفظه‌سی یعنی حفظنه مخصوص قوطی ویا قلبفی اولان: محفظه‌لی ساعت، قاشیق چتال طاقمی.

مَحفِل {سذ. عر. جمـ: محافل. [«حفول»دن سمـ.] ١. طوپلانیله‌جق یر، محل اجتماع. ٢. جمع اولمش هیئت، مجلس، جمعیت، انجمن: محافل سیاسیه؛ شهرك محافل عالیه‌سی. ٣. جامع شریف داخلنده حکمداره مخصوص محل، مقصوره.

مَحفوظ {ص. عر. ذ: محفوظه. [«حفظ»دن سمف.] ١. صاقلانمش، بریره قونوب تأمین و ادامه ایدلمش: او اوراق طاقیله محفوظدر؛ پدرمك اشیاسی یادکار اولوق اوزره بنده محفوظدر. ٢. حفظ و وقایه اولنان، کوزه‌دیلن: بواورمانلر محفوظ اوله‌ایدی چوق استفاده اولنوردی. ٣. بریره کوندریلیرکن عسکروژاندارمه ترفیق ایدیله‌رك سربست اولمیان، تحت الحفظ کوندریلن: بولده برابر کلدك‌ده کندیسی محفوظ اولدیغیچون کوریشه‌مدك. ٤. ذهنده طوران، ازبر ایدلمش، ازبر اوکرنلمش، اونودلمیان: قصیدهٔ برده کاملاً محفوظمدر. || لوح محفوظ = مقدرات الهیه‌نك محرر بولندیغی لوح معنوی.

مَحفوظاً {ح. عر. عسکر ویا ژندارمه‌یه ترفیق اولنه‌رق، محافظه تحتنده، تحت الحفظ اوله‌رق: متهمی محفوظاً مرکزه کوندردیلر.

مِحَفّه {سذ. عر. [زبانزدی میم مفتوحه و حاء ساکنه وفاء مخففه ایله‌در.] دوه‌نك اوستنه قونیلان برنوع اوتوریله‌جق سپت، کجاوه، هودج.

مُحِقّ {ص. عر. ذ: محقه. [«حق»دن سف. افعال] ١. احقاق حق ایدن، حق ویرن، حق تسلیم ایدن، طوغریدن آیرلمیان، عادل، حقانیتلی: پك محق ذاتدر؛ حاکم محق اولملیدر. ٢. حقه مقارن اولان، حقلی، طوغری: خانمی طرفی محق کوروروسه

اوكا ميل ايدر؛ اقوال محقره.

مُحَقَّر { صه. عر. ذ: محقره. [«حقارت» دن سمف. تفعيل] تحقير اولنمش، حقارته دوچار، آلچالمش، ذليل، دنى، خوار: پك محقر آدم؛ ثروت اهل حقيقت عندنده محقردر.

مُحَقَّق { صه. عر. ذ: محققه. [«حق» دن سمف. تفعيل] تحقيق اولنمش، طوغريلغى وكرچكلكى آكلاشلمش، طوغرى، كرچك، صحيح، مثبت: او خبر محققدر. == حه. تر. شبهه‌سز، ترددسز، مطلق: يارين محقق كيده‌جكز.

مُحَقِّق { صه. عر. جه: محققين. [«حق» دن سف. تفعيل] بر وقعه وحالك صحيح اولوب اولمديغنى آراشديران، طوغريسنى آرايان، حقيقتى ميدانه چيقاران، تحقيق وتدقيق ايدن: مورخ محقق؛ محققيندن بر ذات.

مُحَقِّقانه { صه. حه. فا. اهل تحقيقه ياقيشير صورتده: تحريرات محققانه؛ محققانه يازمق.

مَحَكّ { سذ. عر. [تر. زبانزدى: مهنك] ١. كوموش وآلتينك عيارينه باقمغه مخصوص برجنس طاش كه مذكور معدنلرى اوستنه سورمكله عيارلرى آكلاشيلير. ٢. مج. بر شيئك جنسنى ودكرينى كوسترن شئ، معيار: عشرت طبيعت بشرك محكيدر.

مُحْكَم { صه. عر. ذ: محكمه. [«حكم» دن سمف. افعال] صاغلام، متين، قوى، استوار: محكم بنا؛ پك محكم برماكينه. == حه. تر. صاغلام، صيقى صيقى: محكم باغلاملى؛ آغزينى محكم قپادم.

مُحْكَمات { سش. جه. عر. [فقد. محكمه اسانمزده مستعمل دكلدر.] حكمى متضمن آيات كريمه كه قرآن كريمده بونلره زياده اهميت ويريلوب «ام الكتاب» تسميه بيورلمشدر. مقابلى متشابهات كه مثال مقامنده ايراد بيوريلوب تأويله ده كلير.

مَحْكَمه { سش. عر. جه: محاكم. [«حكم» دن سم] ارباب دعاوينك محاكمه‌لريله حقوق وجنحه وجنايته متعلق دعوالرك فصلنه ومتهملرك مجازاتيله احقاق حق واجراى عدالت ايتمكه مخصوص دائره وهيئت رسميه كه بزده وقتيله برقاضينك تحت اداره‌سنده بولنوردى واليوم بر رئيس ايله متعدد اعضا ومأمورين وكتبه‌دن مركبدر: محكمهٔ شرعيه = شرعاً فصل دعوى ايدن محكمه كه قاضى ونائبك تحت اداره‌سنده‌در؛ محاكم عدليه، محاكم نظاميه = نظامات جديده ايله فصل دعوى ايدن يكى اصول محكمه‌لر؛ محكمهٔ حقوق؛ محكمهٔ جنايت؛ محكمهٔ تجارت؛ محكمهٔ بدايت؛ محكمهٔ استيناف؛ محكمهٔ تميز.

مَحْكوك { صه. عر. ذ: محكوكه. [«حك» دن سمف] ١. چليك قلمله سرت برسطحك اوزرينه قازينمش، چوقور ويا قبارتمه صورتنده رسم وتحرير اولنمش: مرمر اوزرينه محكوك رسم، يازى؛ قوطينك اوزرنده اسمى محكوك ايدى. ٢. يازلدقدن صكره چاقى وقلمتراشله قازينمش، حذف اولنمش: دفترده محكوك رقملر ويازيلر بولنمق مخالف قاعده‌در. == سه. تر. قازينمش شئ، قازينمش ير، قازينده‌ى، حك: دفترده محكوك اولميه‌جقدر.

مَحْكوكات { سش. جه. عر. قازينمش رسملر ويازيلر، حك صنعتيله يعنى حكاكلقله ياپلمش شيئلر، حكاكلق ايشلرى: بابل خرابه‌لرنده ياالكز برطاقم طوغله وكرپيچلر چيقوب محكوكاته متعلق چوق آثار بولنمامشدر.

مَحْكوم { صه. عر. ذ: محكومه. [«حكم» دن سمف.] ١. حكم آلتنده بولنان، تابع: كنديسى افنديسنه محكومدر؛ ملت محكومه؛ قوم محكوم. ٢. برمحكمه‌نك حكمنى كيمش، محكمه طرفندن عليهنده حكم اولنمش: حبس ايله، اعدامله، جزاء نقدى ايله محكومدر. ٣. مج. اطبا طرفندن تشفيه‌سندن اميد كسيلن: بتاغه ياتمامش ايسه‌ده محكومدر. ‖ حقه. محكوم به = حكم وقرارى ويرلمش، حكم كيمش؛ محكوم عليه = عليهنه حكم اولنمش، دعوايى غائب ايتمش ويا مجازاتى تعيين اولنمش؛ محكوم له = لهنه حكم اولنمش، دعوايى قزانمش اولان.

مَحْكى { صه. عر. ذ: محكيه. [«حكاية» دن سمف. اصلى = محكوى] حكايه اولنان، نقل وروايت اولنمش، مروى، منقول: اسكندرك ظلماته كيتديكى محكى ايسه‌ده صحيح دكلدر.

مَحَلّ { سـذ. عر. ج: محـال. [«حلول» دن سم.] بر، مكان، مقام، جاى: بو محلده؛ محال بعيده ده؛ محلى دكلدر = مناسب يرى دكلدر؛ هر سوزى محلنه صرف ايتملى. || نابمحل مناسب يرنده اولميان، نابجا.

مَحَلّسِز { صـ. ۱. يرى اولميان، يرسز. ۲. مناسب برنده اولميان، نابجا، نابمحل.

مُحَلِّل { صـ. عر. ث: محلله. [«حل» دن سف. تفعيل] ۱. تحليل ايدن، بر جسم مركبى بالكيميا حل ايدوب اجزاء مركبه‌سنه تحويل ايلين وحلنه سبب ووا سطه اولان. ۲. حرام بر شيئى حلال ايدن. [بومعنا ايله اوچ طلاقله تطليق ايدلمش بر قادينى زوج اولى تكرار آله بيلمك ايچون مواضعةً نكاح ايدوب درعقب تطليق ايدن آدمه‌ده اطلاق اولنور.]

مَحلوج { صـ. عر. [«حلج» دن سمف.] آتلمش (پنبوق).

مَحلوق { صـ. عر. [«حلق» دن سمف.] تراش اولمش، صقالى تراش.

مَحلول { صـ. عر. ث: محلوله. [«حل» دن سمف.] ۱. چوزلمش، طاغلمش، حل اولنمش. ۲. طوغريدن وارثى اولمديغى حالده وفات ايدن آدمك وقفه ويامیری‌یه عائد (ميراثى): محلول او، عرصه، باغ.

مَحلولات { سش. ج. عر. طوغريدن وارثى اولمديغى حالده وفات ايدنلرك اوقافه عائد ميراثلرى: محلولات دائره‌سى = بوقبيلدن املاكه باقان دائره؛ محلولات مديرى.

مَحلوليّت { سش. عر. طوغريدن وارثى اولمديغى حالده وفات ايدن آدمك اوقاف ويا ميرى‌يه عائد اولان املاكنك حالى: بو اوك محلوليتى بنجه مجهولدر.

مَحَلّه { سش. عر. ج: محلات. بر شهر وقصبه‌نك منقسم اولديغى پارچه‌لرك هر بری كه متعدد خانه‌لردن مركب اولوب اكثريا بر جامع وامامى واردر: محله امامى، مختارى، مكتبى. || محله قاريسى = تربيه‌سز وادبسزقارى. || محله چوجقلرى = صوقاقلرده كزن تربيه‌سز چوجقلر.

مَحَلّه‌لى { صـ. سـ. ۱. محله اهاليسندن اولان: محله‌ليلردن بر قاچ كشى كلمشيدى. ۲. بر محله اهاليسندن اولان: محله‌ليمدر.

مَحَلّى { صـ. عر. ث: محليه. برمحله مخصوص، يرلى، بريرك مالى ويا محصولى اولان: نبات محلى؛ حكومت محليه؛ محصولات محليه.

مُحَلّى { صـ. عر. [«حلى» دن سمف.] زينتلى، طونانمش، مزين، سوسلى.

مَحْمَدَت { سش. عر. ج: محامد. ۱. شكر وثنايه لايق ومستحق حال وحركت: محامد حضرت پادشاهى‌يى ذكر وبيان ايديورلردى. ۲. شكر، شكران، تشكر: ايفاى وظيفهٔ شكران ومحمدت ايتمك. [بوايكنجى معنا ايله اصل عربيده ايكنجى ميمك كسريله‌در.]

مُحَمَّدى { صـ. عر. ث: محمديه. ۱. ذات پاك جناب نبوى‌يه منسوب ومتعلق: دين محمدى، شريعت محمديه؛ ۲. دين اسلامده بولنان، دين اسلامه مخصوص: امم محمديه، اذان محمدى.

مَحْمِل { سذ. عر. ج: محامل. [تر. زبانزدى ميم ثانينك فتحيله] ۱. ايكى كشينك اوتوره‌سنه مخصوص اوله‌رق دوه‌نك اوستنه قونيلان برنوع سپت. ۲. جانب خلفا وامرادن حرمين محترمينه هرسنه موسم حجده قافله ايله كوندريلن هدايا طاقمى: درسعادت محملى؛ مصر محملى؛ محمل شريف.

مَحْمود { صـ. عر. ث: محموده. [«حمد» دن سمف.] مدح وثنا اولنمش واولنمغه شايان ومستحق: اخلاق محموده؛ محمود الخصال = اخلاق ممدوحه صاحبى.

مَحْموده { سش. عر. نبا. بيك كوز اوتى، سقمونيا.

مَحْموديّه { سش. عر. جنتمكان سلطان محمود خان ثانى زماننده ضرب اولنمش تقريباً يكرمى بش غروشلق اينجه وياصى برآلتين سكه.

مَحْمول { صـ. عر. ث: محموله. ۱. يوكلنمش، برحيوانك اوزرينه قونمش. ۲. حمل واسناد اولنان، برشيئه ويريلن: بوحرارت ياغمورسزلغه محمولدر. = سذ. عر. مذ. موضوع دينلن مسند اليه اسناد اولنان خصوصه دلالت ايدن لفظكه اجزاء قضيه‌دندر، مسند، خبر.

مجموم ص. عر. ﺁ: مجمومه. [«حم» دن سمف.] ط. صيتمه‌لى، صيتمه‌يه طوتلمش.

مَحْمى ص. عر. ﺁ: محميه [«حماية» دن سمف. اصلى: محموى] حمايه ومدافعه اولنان، برينك تحت حمايه‌سنده بولنان: اوفلان ذاتك محميسيدر.

مَحْمِيَّه سش. عر. [«مدينهٔ محميه»دن مختصر] بيوك شهر، محروسه: محميهٔ قسطنطينيه.

مِحَن سش. جم. عر. فد: محنت. با: محنت.

مِحْنَت سش. عر. ج: محن. ١. زحمت، اذيت، رنج: بو يولده چوق محنت چكدك. ٢. درد، الم، كدر، غم: محنت دل. ٣. مصيبت، بلا، آفت: محنته اوغرامق.

مِحْنَتْزَدَه ص. فا. [عر. محنت = درد وبلا. فا. زدن = اورمق] آفت وبلايه اوغرامش، دوچار مصيبت.

مِحْنَتْكَدَه س. فا. [عر. محنت = كدر. فا. كده = او] ايچنده غم وكدر چكيلان، مغموم ياشانيلان خانه، بيت الحزن.

مِحْنَتْكَش ص. فا. ج: محنتكشان. [عر. محنت = اذيت. فا. كشيدن چكمك] اذيت چكن، غم وكدرله امرار عمر ايدن.

مَحْو سذ. عر. [متعدى و لازم معناسيله قوللانيلير.] ١. يوق ايتمه، اورته‌دن قالديرمه، ازاله، نابود ايتمه: محاربات نيجه معموره‌لرى محو ايتمشدر. ٢. باتيرمه، خراب ومضمحل ايتمه: بنى محو ايتدى؛ خانمانمك محو. ينه يوريدى. ٣. يوق اولمه، اورته‌دن قالقمه، زائل و نابود اولمه: اوقدر ثروت آز زمانده محو اولدى. ٤. باتمه، خراب ومضمحل اولمه: اسكى دره‌بك خاندانلرى كاملاً محو اولدى. [عاكف پاشا مرحومك «محو خاك ره شاهنشه كونينم بن» بيتى كبى محللرده يالنز محو و فدا اولمق معناسنى افاده ايدوب، بوقسه زعم اولنديغى كبى شيفته وعاشق معناسنه كلمز.] ‖ محو واثبات = برشيئك بعض يرلرينى رفع و تبديل وبعضلرينى ابقا صورتيله تعمير و تجديدى: مجهول برشاعرك ديوانى محو واثبات ايده‌رك كندى نامنه نشر ايتمشدر.

مِحْوَر سذ. عر. ج: محاور. ١. دونن چرخ و تكرلك كبى شيئلر اورته‌سندن كچن اوق كه اونك اوزرينه دونيليرلر، پرتو. ٢. م. كرهٔ ارضك ايكى قطبى آره‌سنده اوزانوب مركزندن كچمه‌سى فرض اولنان خط موهوم: محور ارض، محور عالم. ٣. ر. تش. نبا. محوره مشابه خط وميل وسائره. ‖ ع. محور حركات = حركات عسكريه اجرا اولنان محلك مركزى.

مُحَوَّل ص. عر. ﺁ: محوله. [«حول» دن سمف. تفعيل] ١. تغيير و تحويل اولنمش، مبدل: صوفه‌دن محول صالون. ٢. احاله و سپارش اولنمش، يوكلدلمش، تحميل اولنمش: بو ايش سزه محولدر؛ امور محوله‌نك عهده‌سندن كلمك.

مُحَوَّلات سش. جم. عر. خزينهٔ دولتك بورجى اولوب تأديه‌سى بر ولايت ويا ديكر دائره‌نك مالنه احاله ايتديكى مبالغ، حوالات.

مَحْوِيَّت س. [عربى قاعده‌سنجه محودن تشكيل اولنمش بر لغت اولوب عربى دكلدر] كنديني هيچه صايمه، كنديسنه اهميت ويرميش، زياده تواضع: مقتدر آدمدر اما چوق محويت كوستريير.

مُحَيِّر ص. عر. ﺁ: محيره. [«حيرة» دن سف. تفعيل] حيرتده براقان، شاشيردان، موجب حيرت: محير عقول = عقللرى حيران ايدن.

مُحيط ص. عر. ﺁ: محيطه. [«حوط» دن سف. افعال] ١. احاطه ايدن، برشيئك اطرافنى آلان، دائراً مادار چويرن: اوك اطرافنى محيط برديوار. ٢. مج. دائرهٔ علم واقتدارى ايچنده بولنديران، شامل، حاوى، جامع: اونك علمى كافهٔ حقايقى محيطدر. ‖ م. بحر محيط = كرهٔ ارضك قره‌لرينى هرطرفدن احاطه ايدن بيوك دكز، اوقيانوس: بحر محيط كبير؛ بحر محيط آطلاسى؛ بحر محيط هندى. = سذ. عر. ١. ر. محيط يا محيط دائره = بر دائره تشكيل ايدن خط منحنى كه ايكى اوجى برلشوب حلقه شكلنى ابراز ايدر. ٢. نبا. تش. ظرف، قليف.

مُحْيِي ص. عر. [«حياة» دن سف. افعال] احيا ايدن، ديرلدن، جانلانديران، تازه حيات بخش

ایدن : محيي الدين؛ محيي اموات.

مُخ { سذ. عر. تث. ایلیك، مغز؛ مخ شوکی = مردار ایلیکی.

مُخابِر { ص. س. عر. ث : مخابره. [«خبر» دن سف. مفاعله] بریله خبرلشن، هروقت مکتوب تعاطی ایدن، مراسله ومکاتبه‌ده بولنان، مکاتب : غزته، تجار مخابری.

مُخابَره { سث. عر. جم : مخابرات. [«خبر» دن مص. مفاعله] خبرلشمه، مکتوبلشمه، مکاتبه : کندیسیله هرهفته مخابره ایدیورز، تجارك مخابره‌سی منتظمدر.

مُخاتَله { سث. عر. [«ختل» دن مص. مفاعله] آلداتمه، طولاندیرمه ز.

مُخادَعه { سث. عر. [«خدع» دن مص. مفاعله] حیله‌کارلق، دوباره.

مُخادَنَت { سث عر. [«خدن» دن مص. مفاعله] دوستلق، مخالصت، مصادقت.

مَخادیم { سذ. جم. عر. فد : مخدوم. با : مخدوم.

مَخارِج { سذ. جم. عر فد : مخرج. با : مخرج.

مَخازِن { سذ. جم. عر. فد : مخزن. با : مخزن.

مُخاصِم { ص. س. عر. ث : مخاصمه. ت : مخاصمین، مخاصمتین. [«خصومة» دن سف. مفاعله] ١. بینلرنده عداوت ودشمنلك بولنان ایکی کشی ویا طرفك بهری : طرفین مخاصمین، دولتین مخاصمتین؛ مخاصمین بیننده متارکه‌یه قرار ویرلدی. ٢. بینلرنده دعوی ایدن ایکی کشی ویا طرفك بهری : مخاصملر حضور محکمه‌یه چیقدی.

مُخاصَمه { سث. عر. جم : مخاصمات. [«خصومة» دن مص. مفاعله] ١. ایکی کشی ویا طرف آره‌سنده جریان ایدن خصومت، عداوت، منازعه، دشمنلك؛ اعلان مخاصمات = قطع مناسبات، اعلان حرب. ٢. ایکی کشی ویا طرف آره‌سنده اولنان دعوی، مخالفت، اوغراشمه.

مَخاض { سذ. عر. ط. طوغورمه آغریسی.

مُخاط { سذ. عر. ط. سوموك واوکا بکزر لزوجتلی مایع.

مُخاطِب { ص. عر. ث : مخاطبه. [«خطاب» دن سف. مفاعله] برینه سوز سویلین، توجیه کلام ایدن. ز.

مُخاطَب { ص. عر. ث : مخاطبه. [«خطبه» دن سمف. مفاعله] کندیسنه سوز سویلنیلن، توجیه کلام اولنان : کندیسی مخاطب اوله‌جق آدم دکلدر. = سذ. عر. د. [صرفده کنایات وافعالده کندیسنه سوز توجیه اولنان آدمه مخصوص صیغه‌که ایکنجی شخصعد اولنور؛ مفرد مخاطب : سن، کیدرسك، کیتدك، کیت کبی؛ جمع مخاطب : سز، کیدرسکز، کیتدیکز، کیدك کبی.

مُخاطَبه { سث. عر. جم : مخاطبات. [«خطبه» دن مص. مفاعله] بربرینه خطاب ایتمه، بربرینه سوز سویلمه، بربرینه توجیه کلام، مکالمه، قونیشمه.

مُخاطَره { سث. عر. جم : مخاطرات. [«خطر» دن مص. مفاعله] ضرر وزیان ویا جان قورقوسی، تهلکه : بوایشده مخاطره واردر؛ بیله بیله مخاطره‌یه کیرمه‌ملی. ‖ تج. شرکت مخاطره = کار وضرر مشترك اولمق شرطیله مشروط شرکت.

مُخاطَره‌لی { ص. قورقولی، تهلکه‌لی : مخاطره‌لی یول؛ مخاطره‌لی ایش.

مُخاطی { ص عر. ث : مخاطیه. ط. سوموك قبیلندن، لزوجتلی مایع حالنده : جریان مخاطی.

مَخافه { سث. عر. [«خوف» دن] قورقو : مخافة الله = اللهدن قورقمه.

مَخالِب { سذ. جم. عر. فد : مخلب. با : مخلب.

مُخالَصَت { یا مخالصه. سث. عر. جم : مخالصات. [«خلوص» دن مص. مفاعله] بربرینه قارشی صدق وخلوصله معامله، خلوص قلبله اولان دوستلق، صمیمی محبت، مصافات : بینمزده مخالصت قدیمه واردر؛ کندیسنه عرض مخالصات ایدرم.

مُخالَطه { سث عر. [«خلط» دن مص. مفاعله] قاریشوب کوروشمه، اختلاط : کوتی آدملرله مخالطه ایتمه‌ملی.

مُخالِف { ص. عر. ث : مخالفه. [«خلف» دن سف. مفاعله] ١. اویماز، قارشی، ضد، عکس، بکزه‌مز : بو ایکی رنك بربرینه مخالفدر. ٢. برینك علیهنده بولنان، موافقت ایتمین، ضد : کندیسی دائما بکا مخالف کلیر.

مُخالَفَت { سث. عر. [«خلف» دن مص. مفاعله] ١. اویمامه، باشقه درلو اولمه، مغایرت. مباینت :

بر يره كله جك رنكلر آره سنده مخالفت اولماملیدر؛ بربرينه ياقين اشجارك مخالفتي چوق دفعه مانع نشو ونما اولور. ٢. ضديت، دشمنلك، خصومت: او آدم بكا دائما مخالفت ايدر.

مُخْبِر { ص. سذ. عر. [«خبر» دن سف. افعال] خبر ويرن، بر حال وكيفيتي اخبار ايدن، برغزته يه ويا بر دائرهٔ حكومته بر ايشدن خبر ويرن آدم؛ مخبر صادق = خبر ويردكلري شيلردن مسئول اولمامق ايچون اسملريني كتم ايدنلرك آلدقلري عنوان.

مُخْتار { ص. عر. ؤ: مختاره. [«خير» دن سمف. افتعال] ١. سچلمش، اختيار وانتخاب اولنمش، ممتاز، كزيده. [بو معنى ايله فخر كائنات (صلعم) افندمزه وصف اولور:] احمد مختار. ٢. ارادهٔ جزئيه سي، كندي النده اولان، ايستديكي كبي حركت ايده بيلن، جبر وتحكم آلتنده بولنميان: فاعل مختار. ٣. اداره سي كنديدنده اولان، ممتاز، امتيازلي: ادارهٔ مختاره. == س. بر كوي ويا محله اهاليسي طرفندن امامله برابر كوي ومحله يه عائد ايشلره باقق وويركي يي طوپلايوب حكومت صنديغنه تسليم ايتمك اوزره انتخاب وتعيين اولنان آدم: كوي، محله مختاري؛ مختار اول، مختار ثاني.

مُخْتارلق { س. كوي ويا محله مختاري صفت ووظيفه سي.

مُخْتاريّت { سذ. عر. [لغت مولده] ادارهٔ جزئيه سي النده اولانك حالي. || مختاريت اداره = آيريجه وبعض امتيازاتله اداره اولنان ايالتك حالي.

مُخْتَرِع { ص. عر. [«خرع» دن سف. افتعال] ١. ايجاد ايدن، بولان، ميدانه قويان، موجد: ديكيش ماكينه سنك مخترعي. ٢. مج. برينه اصلي اولميان شيلر اسناد ايدن، مفتري.

مُخْتَرَع { ص. س. عر. ؤ: مخترعه. ج: مخترعات. [«خرع» دن سمف. افتعال] ايجاد اولنمش، ايجاد اولنان شئ: كشفيات ومخترعات.

مُخْتَزِن { ص. عر. ؤ: مختزنه. [«خزن» دن سف. افتعال] بريكديروب خزينه يه قويان، درانبار ايدن: مختزن اموال. ؤ.

مُخْتَزَن { ص. عر. ؤ: مختزنه. [«خزن» دن سمف. افتعال] بريكديريلوب خزينه يه قونمش، درانبار ايدلمش، مدخر: اموال مختزنه؛ نقود مختزنه.

مُخْتَصّ { ص. عر. ؤ: مختصه. [«خصوص» دن سمف. افتعال] برشيئه ويا شخصه اختصاص ايتمش، خاص، مخصوص، خصوصي: بو خسته خانه امراض خارجيه يه مبتلا اولانلره مختصدر. == سذ. عر. ج: مختصين. صورت خصوصيه ده منسوب، منتصب، منقطع، برينه انتساب واختصاصي اولان.

مُخْتَصَر { ص. عر. ؤ: مختصره. [«خصر» دن سمف. افتعال] ١. قيصه كسلمش، قيصالمش، مفصل اولميان، مجمل: مختصر بر نطق ايراد ايتدي؛ مختصر بر رساله يازدي؛ بو تاريخك برده مختصري واردر. ٢. پك مطنطن اولميان، تكلفسز، كورلديسز، آز مصرفله وغلبه لكسز: مختصر بر دوكون ياپدي.

مُخْتَصَراً { ح. عر. قيصه اوله رق، تفصيلاتسز: مختصرا افادهٔ مرام ايتدي.

مُخْتَفي { ص. عر. ؤ: مختفيه. [«خفي» دن سف. افتعال] اختفا ايدن، كيزلنن، صاقلانان، كيزلنمش، صاقلي: برقاچ كون مختفي طوردي.

مُخْتَلّ { ص. عر. ؤ: مختله. [«خلل» دن سف. افتعال] بوزوق، بوزلمش، قاريشمش، نظام وترتيبنه خلل كلمش، خلل پذير: اداره سي مختل برخانه.

مُخْتَلِس { ص. عر. [«خلس» دن سف. افتعال] چالوب چارپان، سرقت ايدن، اموال ميري يي ذمتنه چيرن.

مُخْتَلِط { ص. عر. ؤ: مختلطه. [«خلط» دن سف. افتعال] قاريشيق، مختلف اجزا ويا افراد دن مركب: مختلط قوميسيون؛ هيئت مختلطه = دول مختلفه مأمور ويا مرخصلرندن مركب هيئت. || ر. [هندسه ده] سطح مختلط = مختلف شكل ووضعيتلري اولان سطح، فر. Surface mixte. || تش. عضلهٔ مختلطه = بوينك آرقه سنده كي عضله.

مُخْتَلِف { ص. عر. ؤ: مختلفه. [«خلف» دن سف. افتعال] ١. بردرلو اولميان، درلو درلو اولان، متنوع: مختلف ايشلر؛ مختلف اللون = رنكلري درلو درلو؛ الوان مختلفه = متنوع

رنكلر. ٢. بر فكر و رأيده اولميان، فكر و رأيى باشقه اولان، مخالف: كنديسى بو ايشده مختلف ايدى؛ مختلف الرأى اعضانك مذاكراتى.

مُخْتَلَفٌ فيه { ص. ع. ث: مختلف فيها. [« خلف » دن سمف. افتعال] حقنده اختلاف آرا بولنان، اوبوشيله ميان، اربابى طرفندن متفقاً قبول اولنميان، متفق فيه اولميان: اسكندر ذوالقرنين ايله ظلماته كيدن ذوالقرنينك شخص واحد اولمسى مختلف فيهدر؛ مسئلهٔ مختلف فيها.

مُخْتَمِر { ص. ع. [« خمر » دن سمف. افتعال] مايه‌لنوب واكشيوب قبارمش معناسيله مخمر ومتخمر يرينه قوللانيلير ايسه ده، عربيده معناسى بسبتون باشقه‌در.

مُخْتَنِق { ص. ع. ث: مختنقه. [« خنق » دن سف. افتعال] بوغلمش، بوغوق، مخنوق.

مَخْتُوم { ص. ع. ث: مختومه. [« ختم » دن سمف.] مهرلنمش، مهرلى. [مهمور غلط فاحشى يرينه دائما بولفت قوللانلمليدر.]

مَخْتُون { ص. ع. [« ختان » دن سمف.] ختان اولمش، سنتلى.

مُخَدِّر { ص. ع. ث: مخدره. [« خدر » دن سف. تفعيل] ط. او بوشدبريجى، حسى ابطال ايدن، فر. Narcotique. == سذ. ج. اويوشديريجى علاجلر: مخدرات قوللانمق.

مُخَدَّره { ص. سث. ع. ج: مخدرات. [« خدر » دن سمف. تفعيل] اهل پرده وعفيف قادين: مخدرات اسلاميه.

مُخَدِّش { ص. ع. ث: مخدشه. [« خدوش » دن سمف. تفعيل] ط. تخديش ايدن، غيجيقلايان، شدتلانديرن.

مَخْدُوم { ص. ع. ث: مخدومه. [« خدمة » دن سمف.] خدمت اولنان، خادمه نسبتله افندى وخانم. ذ. == سذ. ع. ج: مخاديم. بربيوك ذاتك اوغلى، ولى نعمت زاده: مخدوم جناب فتواپناهى؛ مخاديم كرام. [تعظيم ايچون مخاطبه اولادندن بحث ايدركن: مخدومبك، كريمه خانم ديرله بيليرسه ده، متكلمك كندى اولادى حقنده مخدومم وكريمه‌م ديمه‌سى كولنج اوله جقندن، بوصورتله استعمالندن اجتناب اولنمليدر.]

مُخْرِب { ص. ع. ث: مخربه. [« خراب » دن سف. افعال] و:

مُخَرِّب { ص. ع. ث: مخربه. [« خراب » دن سف. تفعيل] تخريب ايدن، ييقوب ويران ايدن، محو وپريشان ايلين: مخرب بلاد؛ چنكيزك عساكر مخربه‌سى.

مَخْرَج { سذ. ع. ج: مخارج. [« خروج » دن سمـ.] ١. چيقيله‌جق ير، چيقه‌جق قپو ويادليك: بخار ايچون بر مخرج براقازسه‌كز قاب پاتلار. ٢. اصوات و حروفك آغزدن چيقدقلرى محل: عينك مخرجى بوغاز، بانك ايسه طوداقدر. ٣. تلفظ، صوتك آغزدن صورت خروجى: ميم ايله نونك مخرجلرى قريبدر؛ قرب مخرج مناسبتيله ايكى حرفك ادغامى. ٤. برسلك مخصوصه آدم يتيشديرمكه مخصوص مكتب ودائره: مخرج اقلام = قلمله كاتب يتيشديرن مكتب (وقتيله بو اسمده برمكتب وارايدى)؛ مكتب فنون حربيه ضابط مخرجيدر. ٥. داخلده چيقاريلان محصولات وامتعه‌نك صرفى ايچون خارجده بولنان محل. ٦. طريق علميه‌ده بيوك برپايه‌يه وسيلهٔ ارتقا عد اولنان كوچك پايه: مخرج مولويتى. [حسابده‌كى محصول عملك اسمى ميمك ضميله‌در.]

مُخْرَج { سذ. ع. ج: مخارج. [« خروج » دن سمف. افعال] ١. چيقارلمش، چيقمش، يتيشمش: تجارت مكتبندن مخرج؛ مكتوبى صدارت اوطه‌سندن مخرج. ٢. ص. [حسابده] اعمال اربعه‌دن برينك محصول عملى، حاصل جمع، حاصل ضرب، حاصل تقسيم.

مِخْرَز { سذ. ع. ج: مخارز. بيز دينلان قوندرهجى و سراج آلتى.

مِخْرَزى { ص. ع. ث: مخرزيه. نبا. بيز شكلنده، ديكن كبى سيورى.

مُخَرِّش { ص. ع. ث: مخرشه. [« خرش » دن سف تفعيل] ط. تخريش ايدن، آزديران.

مَخْرُوط { سذ. ع. ر. [هندسه‌ده] آلتى دائروى واوستى سيورى شكر كله‌سى كبى شكل

مجسم: مخروط تام؛ مخروط ناقص؛ مخروط منعکس.

مخروطی { ص. ع. ؤ: مخروطیه. ر. مخروط شکلنده اولان، شکر کله‌سی شکلنده بولنان: مخروطی بر جسم؛ مخروطی الشکل.

مخروطیات { سش. ج. ع. هندسه‌نك مخروط شکللرینه متعلق قواعد ومسائلدن بحث ایدن قسمی.

مخروطیت { سش. ع. مخروط شکلنده اوله: بو تپه‌نك مخروطیتی.

مخزن { سذ. ع. ج: مخازن. [«خزن» دن سمف.] ١. اموال واشیا وضعنه مخصوص قپالی محل، کیلار، انبار. ٢. تر. یرآلتی، بودروم: ایچیله‌جك شیئلر صوتوق طورمق ایچون مخزنه قونیلیدر. [فر. Magasin وبزجه اوندن غلط اوله‌رق مغازی تلفظ اولنان لغت بولغت عربیه‌دن مأخوذدر.]

مخصص { ص. ع. ؤ: مخصصه. [«خصوص» دن سمف. تفعیل] تخصیص وتعیین ایدلمش، آیرلمش، برینه مخصوص: مالیه‌دن مخصص معاشی واردر؛ مطبخدن مخصص طبله‌سی واردر.

مخصصات { سش. ج. ع. ١. بر ذاته تخصیص و تعیین اولنمش معاش و معینات وسائره، تخصیصات: مخصصاتنی مقتن آلیور. ٢. دوائر دولتدن بهرینه بودجه اقتضاسنجه آیریلان مبالغ: معارف مخصصاتی؛ بحریه مخصصاتی.

مخصوص { ص. ع. ؤ: مخصوصه. [«خصوص» دن سمف.] ١. باشقه‌سنده بولنمیان، یالکز برینه عائد اولان، منحصر: بو درلو یازی یازمق اوکا مخصوصدر؛ بو تنباکی شیرازه مخصوصدر؛ اونك بر عادت مخصوصه‌سی واردر، کندینه مخصوص بر عادتی واردر. ٢. برینه حصر وتخصیص اولنمش، اونك ایچون آیرلمش، خصوصی: اوآت افندی‌یه مخصوصدر؛ بو اوطه مسافرلرك یاتمه‌سنه مخصوصدر. ٣. لایق، شایان، سزاوار: اویونجق چوجقلره مخصوصدر؛ انفیه‌چکمك اختیارلره مخصوصدر. ٤. آیری، مستقل، خاص: بو خسته‌لق ایچون مخصوص طبیب واردر؛ بوعملیات ایچون مخصوص آلتلر واردر. = ح. تر. ١. آیریجه، بالخاصه، مستقلاً، صورت خصوصیه‌ده، مجرد، بالالتزام: بن مخصوص سزی کورمکه کلدم؛ مخصوص اکلنمکه چیقمش؛ کندیلرینه مخصوص سلام ایدرم. ٢. ایستیه‌رك، طبیعی ومجبوری اولمیه‌رق: اوینارکن طوپی مخصوص دوشوردی؛ اوکاغدی مخصوص اویناتمدم. ٣. یالاندن، صحیح اولمدیغی حالده، جدی اولمیه‌رق، مجرد اکلنمك ایچون: بن مخصوص اویله سویلدم؛ مخصوص بیلمز کبی اولدم.

مخصوصاً { ح. ع. صورت مخصوصه‌ده، آیریجه، بالالتزام: بو لوحه‌یی مخصوصاً سزك ایچون یازدم؛ اوطه‌لرك پنجره‌لرینی مخصوصاً آز یاپدیردم.

مخصوصیت { سش. ع. مخصوص اوله، مخصوص اولان شیئك حالی.

مخطر { ص. ع. ؤ: مخطره. [«خطور» دن سف. افعال] خاطره کتیرن، درخاطر ایتدیرن، اخطار ایلین.

مخطره { سش. ع. ج: مخطرات. ١. برایشی خاطره کتیرتمك مقصدیله واخطار کیفیتی نیتیله تقدیم اولنان مذکره: کندیسی برمخطره تقدیم ایلدی؛ بنمکی برمخطره‌در ایسترسه قبول ایدر ایستمزسه ایتمز. ٢. خاطره کلن بر شیئی اونوتمامق ایچون یازیلان پوصله: برمخطره یازوب جیبمه قویدم؛ مخطره دفتری، جزدانی.

مخطط { ص. ع. ؤ: مخططه. [«خط» دن سمف. تفعیل] ١. چیزیکلی، چیزیلی. ٢. یولی.

مخطوط { ص. ع. ؤ: مخطوطه. [«خط» دن سمف.] یازلمش، چیزلمش. ز.

مخطی { ص. ع. ؤ: مخطیه. [«خطاء» دن سف. افعال] خطا وکناه ایدن، کنهکار.

مخفف { ص. ع. ؤ: مخففه. [«خفة» دن سف. تفعیل] ١. خفیفلندیرن، آغرلغی کیدیرن. ٢. حق. جزایی تخفیفه سبب اولان: اسباب مخففه.

مخفف { ص. ع. ؤ: مخففه. [«خفة» دن سمف. تفعیل] ١. خفیفلندیرلمش، تخفیف اولنمش. ٢. قولای تلفظ اولنه‌جق صورتده اختصار اولنمش

(کله ، ازمیه ازتکمیددن مخففدر.

مَخفوض { ص. ع. ث: مخفوضه. [« خفض »دن سمف.] د. (نحو عربیده) مجرور.

مَخفی { ص. ع. ث: مخفیه. [« خفی » دن سمف. اصلی: مخفوی] گیزلی، صاقلی: مخفی بربر؛ مخفی ایش. = ح. تر. گیزلی، گیزلیده، گیزلیجه: بکا مخفی سویلدی؛ اونکله مخفی قونوشدق.

مخفیجه { ح. گیزلی، گیزلیجه، کیمسه گورمیه‌جك وخبر آلمیه‌جق صورتده: مخفیجه قونیشدق، اکلندك.

مُخِل { ص. ع. ث: مخله. [« خلل » دن سف. افعال] بوزان، طوقنان، خلل ویرن: مخل ناموس = ناموسه طوقنان؛ مخل اسایش = اسایشی بوزان.

مُخَلّا { یا مخلی. ص. ع. [« خلاء »دن سمف. تفعیل] بوشادلمش، تخلیه اولنمش.

مِخلاب { سذ. ع. ج: مخالیب. و:

مِخلَب { سذ. ع. ج: مخالب. ۱. تا. ییرتیجی قوش پنجه‌سی وطیرناقلری، چیناق. ۲. نبا. صارماشیق اوتلرك صارماشان اینجه فلیزلری.

مُخَلَّد { ص. ع. ث: مخلده. [« خلد » دن سمف. تفعیل] دائم، باقی، ابدی. ذ.

مَخلَص { سذ. ع. [« خلوص »دن سم.] ۱. قورتله‌جق بر، ملجأ، مأمن. ذ. ۲. د. [فارسی وترکجه اشعارده] شاعرك شعرده اتخاذ ایتدیکی اسم که غزلك نهایتنده ذکری عادت اولمشدر: قانونی سلطان سلیمان خانك مخلصی (محبی) در. ۳. هرکسك اسمنه علاوةً ضم اولنان ایکنجی اسم که بر صفتدن عبارتدر: اسمی عثمان مخلصی نوری‌در.

مُخلِص { ص. ع. ث: مخلصه. [« خلوص » دن سف. افعال] دوستلغی ویا اعتقاد وعبادتی خالص وصمیمی اولان: محب مخلص؛ عابد مخلص. = س. محب صادق: مخلصلری، مخلصکز = انشا لساننده بن معناسیله مافوقدن مادونه خطاب اولنور.

مُخَلِّص { ص. ع. ث: مخلصه. [« خلاص »دن سف. تفعیل] قورتاران، تخلیص ایدن، قورتاریجی.

مُخلِصانه { ص. ح. فا. خلوصله، صادقانه: سزی مخلصانه سورم؛ اونك نمازی مخلصانه‌در.

مُخَلَّف { ص. ع. ث: مخلفه. [« خلف »دن سمف. تفعیل] گریده قالان، گری‌یه براغیلان، اولن بر آدمك براقدیغی: نقود مخلفه‌سی.

مُخَلَّفات { سذ. ج. ع. اولن بر آدمك براقدیغی شیلر، ترکه: مخلفاتی قسمت عسکریه معرفتیله تحریر اولندی.

مُخَلَّفه { سذ. ع. اولن بر آدمك طول قالان قاریسی.

مَخلوط { ص. ع. ث: مخلوطه. [« خلط » دن سمف.] قاریشیق، دیکر شیئله قاریشمش، ساده وخالص اولمیان: مخلوط ذخیره؛ مخلوط یاغ.

مَخلوق { ص. ع. ث: مخلوقه. [« خلق »دن سمف.] یارادلمش، خلق اولمش، آفریده: عالم مخلوقدر. = سذ. ع. ج: مخلوقات. یارادلمش شیء، حیوان، انسان: بو ناصل مخلوقدر؟ مخلوقاتك انواع واجناسی چوقدر.

مُخَلّی { ص. ع. ث: مخلیه. [« خلاء »دن سف. تفعیل] بوشالدان، تخلیه ایدن. || م. مخلیة الهواء = بر قابك ایچندن هوایی بوشالتمغه مخصوص ماکینه.

مُخَلّی { ص. ع. یا: مخلا.

مُخَمَّر { ص. ع. ث: مخمره. [« خمر »دن سمف. تفعیل] مایه‌لانمش، اکشیوب قبارمش. [غلط اولان «مختمر» یرینه بولنفق قوللانملی.]

مُخَمَّس { ص. ع. ث: مخمسه. [« خمس » دن سمف. تفعیل] بشلی، بش قاتلی. = سذ. ع. ۱. ر. بش کوشه‌لی، بش ضلعلی شکل. ۲. د. بش مصراعلی قطعه که چوق دفعه ایکیسی دیکر بر شاعرك اولوب اوچی ضم اولنمشدر.

مُخَمِّن { ص. ع. ث: مخمنه. [« خمن »دن سف. تفعیل] ظن وتقریبله بر مقدار ویا بها تعیین ایدن، تخمینجی. = سذ. ع. ۱. امتعه‌یه بها بیچن گومروك مأموری. ۲. ترهین اولنه‌جق مجوهرات وسائر ذی قیمت اشیانك قیمتنی تخمین وتقدیر ایدن مأمور، استیماتور. ۳. رسم ویرکی‌یه ربط اولنه‌جق املاکك

اطرافنه دونركن چيزديكي دائره، محرك، فر. Orbite : مدار زحل. ٤. م. خط استوانك ايكي جهتنده اولان ايكي دائرهٔ موهومه كه شمس اونلرك حذاسنه قدر واروب كرى دونر فر. Tropique : مدار سرطان = خط استوانك شمالنده كى دائره كه برج سرطانه مصادفدر؛ مدار جدى = خط استوانك جنوبنده واقع اولانى كه برج جديه مصادفدر. بروج سائره بونلرك آره‌سنده ممتد اولور.

مُدارا { س. فا. [عر. « مداراة » دن] كين و خصومتى كيزليوب ظاهرده دوستلق كوسترمه، حسن معامله، يوزه كولمه: دوستلره تلطف دشمنلره مدارا.

مُداراة { سش. عر. [« درى » دن مص. مفاعله] با: مدارا.

مَدارِج { سذ. جم. عر. فد: مدرج. با: مدرج.

مَدارِس { سش. جم. عر. فد: مدرسه. با: مدرسه.

مُدارَسه { سش. عر. [« درس » دن مص. مفاعله] بر. برينه درس ويرمه، درس آلوب ويرمه؛ اصول مدارسه شاكردانك بربرلرينه درس ويرمه اصولى، فر. Enseignement mutuel.

مُدافِع { ص. عر. ث: مدافعه. [« دفع » دن سف. مفاعله] مدافعه ايدن، تدافعى حركتده بولنان، كنديني محافظه ايچون هجوم واقعه قارشى طوران، طيانان.

مُدافعه { سش. عر. [« دفع » دن مص. مفاعله] ١. كنديني وديكر برينى محافظه ايچون هجوم واقعه قارشى طورمه، طيانمه: كنديني، متفقنى ايى مدافعه ايتدى؛ مدافعه ايچون كافى قوتمز واردر. ٢. برينى التزام ايدوب عليهنده سويلنيلان سوزلره جواب ويرمه، صاحب چيقمه: اقرباسندن اولديغيچون كنديسنى مدافعه ايتدى.

مُدام { ص. عر. ث: مدامه. [« دوام » دن سف. افعال] دائمى، باقى، سوركلى، غير منقطع، متصل: ذوق مدام؛ شرب مدام. == سذ. عر. عم. شراب، مى، صهبا، باده.

مُدانى { ص. عر. [« دنو » دن سف. مفاعله] ياقين، قريب، شبيه، نظير: بى مدانى = بينظير، امثالسز.

مُداواة { سش. عر. [« دواء » دن مص. مفاعله] خسته‌يه باقوب علاج ويرمه، طبيبك بر خسته حقنده قوللانديغى معالجات وتدابير: فلان طبيبك مداواتى بكا پك ايى كلدى.

مُداوَله { سش. عر. جم: مداولات. [« دول » دن مص. مفاعله] چويرمه، دور ايتديرمه، ويروب آلمه، دكيشديرمه، تعاطى: مداولهٔ افكار.

مُداوِم { ص. عر. ث: مداومه. [« دوام » دن سف. مفاعله] مداومت ايدن، بر ايشه آره‌لقسز چاليشان، بر يره دائمى صورتده كيدوب كلن، دوام‌لى: مداوم بر مأموردر؛ اقتدارى محدود ايسه‌ده ايشنه مداومدر.

مُداوَمَت { سش. عر. [« دوام » دن مص. مفاعله] بر ايشه آره‌لقسز چاليشمه، بر يره دائمى صورتده كيدوب كلمه، دوام، اقدام: قلمه كيرديسه‌ده مداومت ايتمديكيچون چيقارديلر؛ او قوجه كتابى آنجق مداومت سايه‌سنده بيتيره‌بيلدى.

مُداهِن { ص. عر. ث: مداهنه. [« دهن » دن سف. مفاعله] منفعت شخصيه‌سيچون برينى يوزينه قارشى مدح ايدن، طالقاوق، قولتوق ويرن.

مُداهَنه { سش. عر. [« دهن » دن مص. مفاعله] منفعت شخصيه ايچون برينى يوزينه قارشى مدح ايتمه، قولتوق ويرمه، طالقاوقلق.

مُداهَنه‌جى { ص. منفعت شخصيه‌سيچون برينى يوزينه قارشى مدح ايدن، مداهن، قولتوق ويرن، طالقاوق.

مُداهَنه‌لى { ص. يوزه قارشى مدحى وقولتوق ويرمكى متضمن اولان: مداهنه‌لى سوز، معامله.

مَدايِح { سذ. جم. عر. [فد. مديح لسانمزده مستعمل دكلدر] مدح وثنايه سزا افعال وحركات: اوذاتك مدايحنى ذكر ايديورلردى. [مدحك جمعى معناسيله قوللانلماملیدر.]

مَدايِن { سش. جم. عر. فد: مدينه. با: مدينه [مدن كبى.]

تقریباً قیمتنی تعیین ایدن مأمور: تحریر املاك مخمنی.

مُخَمِّنلِك { سه. مخمن وظیفه ومأموریتی: بر مخمنلکه تعیین اولندی؛ او آدم مخمنلك ایده‌مز.

مَخْمور { صه. عر. ؤ: مخموره. [«خمر» دن سمف.] ۱. سرخوشلقدن ویا اویقودن سرسم، سرخوشلقدن صکره کلن خماره دوچار. ۲. سرخوش کوزی کبی سوزه‌رك باقان (کوز)، مستانه: چشم مخمور = چشم مستانه. == حه. تر. سرخوش کبی، مستانه: مخمور مخمور باقیوردی.

مخمورلق { سه. سرخوشلق ویا اویقوسرسملکی، خمار: اقشام چوق ایچدیکیچون صباح مخمورلغنی آچه‌میوردی. || مخمورلق بوزمق = مخمورلغی کیدیرمك ایچون صباحین برقدح ایچمك.

مُخَنَّث { صه. عر. [«خنث» دن سمف. تفعیل. — تر. زبانزدی: مخنات.] قورقاق، آلچاق، نامرد.

مُخَنَّثلِك { سه [زبانزدی: مخناتلق] قورقاقلق، آلچاقلق، نامردلك.

مُخَنِّق { صه. عر. ؤ: مخنقه. [«حنق» دن سف. تفعیل] بوغان، بوغیجی، بوغالدان. [خانق کبی.]

مَخْنوق { صه. عر. ؤ: مخنوقه. [«خنق» دن سمف.] بوغلمش، بوغالمش، بوغوق.

مخنوقاً { حه. عر. بوغلمش ویا بوغالمش اولدیغی حالده: مخنوقاً وفات ایتدی.

مَخُوف { صه. عر. ؤ: مخوفه. [«خوف» دن سمف.] ۱. قورقولی، قورقیلیر، تهلکه‌لی. ۲. قورقونج، قورقوده‌جق شکل وصورتده اولان، دهشت‌انکیز: مخوف برحیوان.

مُخَیِّر { صه. عر. [«خیر» دن سمف. تفعیل] ۱. ایستدیکنی سچمکده ویابرشیئی قبول ایدوب ایتمه‌مکده سربست ومختار: ایکیه آیروب ایستدیکنی آلمغه کندیسنی مخیر براقدم؛ بن سکاطوغریسنی سویلدم قبول ایدوب ایتمه‌مکه مخیرسکز. ۲. [تر. زبانزدی: موخایار] بکلنلدیکی حالده اعاده اولنمق شرطیله صاتیلان: بن بونی مخیر آلدم کری کوندره‌بیلیرز؛ او آدم مخیر [مخیرله] مال صاتماز.

مُخَیِّل { صه عر. ؤ. مخیله. [«خیال» ن سمف. تفعیل] خیالات قبیلندن ظن ووهم اولنان.

مُخَیَّلات { سه. جه. عر. خیالات قبیلندن توهم و تصور اولنان شیلر: مخیلاته تابع اولمامل.

مَدّ { سه. عر. ۱. اوزاتمه، اوزانمه: مد ید = ال اوزاتمه. ۲. یایمه، دوشه‌مه: مد بساط. ۳. برحرفی وعلی الخصوص الفی چکمه، اوزاتمه، سسنی اوزاده‌رق اوقومه. ۴. همزه‌دن صکره الف کلدیکنده بوکا بدل همزه‌نك اوزرینه یازیلان (آ) اشارتی. ۵. شمس ایله قمرك تأثیرجاذبه‌سیله بحرمحیط صولرینك قباروب قره‌یه اوزانمه‌سی، که جزرمقابلیدر: مد وجزر؛ مدکلی = قمرك اجتماع و استقبالی زمانلرنده واقع اولان مد: مدجزئی = تربیع زمانلرنده واقع اولانی. ۶. نواب شرعیه نك مأموریت مدتنی تمدیداتمه. || مد نظر = کوز کوره بیلدیکی قدر آچیقلق، کوز آلیمی، کوز ایریمی. || ط. مد بصر = یاقیندن اپی کوره‌میوب اوزاقدن کورمك حالی که باشلیجه اختیارلرده اولور. فر. Presbytie مقابلی: قصر بصر.

مَدّاح { صه. عر. [«مدح» دن سمب.] مبالغه ایله مدح وثنا ایدن: اوسزك مداحکزدر. == سه. تر. خلقی اکلندیرمك ایچون تحف حکایه‌لر نقل ایدن ومقلدلك یاپان آدم: مداحه کیتمك؛ مداح دیکله‌مك.

مَدّاحلق { سه. خلقی اکلندیرمك ایچون تحف حکایه‌لر نقل ایله مقلدلك یاپان آدمك حال وصفتی: مداحلق ایدیور.

مَداخِل { سه. جه. عر. فد: مدخل. با: مدخل.

مُداخَله { سه. عر. جه: مداخلات. [«دخول» دن مص. مفاعله.] ۱. قاریشمه، صوقله، ال صوقمه: بن بویله ایشلره مداخله ایتمم؛ او کندی ایشنه مداخله ایتدیرمز؛ مداخلات اجنبیه‌نك اوکنی کسمك. ۲. آرایه کیرمه، توسط، میانجیلق: قومشولری مداخله ایتمکه مجبور اولدیلر.

مِداد { سه. عر. یازی مرکبی. ؤ.

مَدار { سه. عر. [«دور» دن سه.] ۱. دونن برشیئك مرکزنده استناد ایتدیکی یر، اطرافنه دونیلان نقطه. ۲. مجـ. نقطهٔ استناد، سبب، وسیله، واسطه: مدار کلام؛ مدار تعیش. ۳. ۵. برسیاره‌نك شمسك

سمـ.] ١. درس اوقوتديريلان محـل مخصوص، مكتب، دار. التعليم : مدرسهٔ طبيه؛ مدرسهٔ حديث. ٢. علوم آليه ودينيه‌يى اوقويان طلبهٔ علومك بيتوتت و مطالعه‌سنه مخصوص وقف حجره. لرى محتوى بنا : فاتح مدرسه. لرى. [اليوم بزجه باشليجه بو ايكنجى معنا ايله مستعمل اولوب، برنجى معنا ايله بونك يرينه غلط اوله‌رق « مكتب » لغتنى قوللا. نيورز؛ حالبوكه عربيده مكتب يازيخانه ويازى اوطه‌سى ديمك اولوب، يالكز صبيان مكتبلرينه ده اطلاق اولنور.]

مَدرَسه‌نِشين { ص. فا. [عر. مدرسه = م. فا. نشستن = اوتورمق] مدر. سه‌ده اوتوران، مدرسه‌ده ياتوب قالقان : مدرسه نشين طلبهٔ علومدندر.

مُدرِك { ص. عر. ا : مدركه. [« درك » دن سف. افعال] ١. يتيشن، ايرن، واصل اولان : زمان سعادتى مدرك اولان ذوات. ٢. ادراك وقتنه كلن، كال بولان : مدرك ميوه. ٣. بلوغه ايرمش، يتيشمش، بالغ، رشيد. ٤. ذهنى ايرن، فهم وادراك ايدن، آكلايان : بورا. سنى مدرك اوليه‌جق قدر كوچك دكلدر. || قوهٔ مدركه = آكلامق وفهم وادراك ايتمك خاصه‌سى.

مُدَّعا { يا مدعى. سـ. عر. [« دعوى » دن سمف. افتعال] ١. دعوا اولنان شئ، سبب دعوى اولان ماده (مدعينك مطلوبى. ٢. ادعا اولنان شئ، حقسز واصلى اولمقسزين درميان اولنان كيفيت وصلاحيت : او آدمك مدعاسى پك بيوكدر. || مدعى عليه [عينك كسريله سف. صورتنده استعمالى غلط فا. حشدر.] = عليهنده دعوى اولنان، خصمى طرفندن عليهنده اقامهٔ دعوى اولنه‌رق محكمه‌يه دعوت اولنان آدم.

مَدعُو { ص. سـ. عر. ا : مدعوه. ج : مدعوين. [« دعوة » دن سمف.] ١. دعوت اولنمش، چيغرلمش، جلب اولنمش : سركيه، تشكل ايده‌جك جمعيت علميه‌يه مدعودر. ٢. ضيافته چيغرلمش، ضيافتده حاضر بولنان، دعوتلى : ويريلان ضيافته مدعو دكيدم؛ مدعوينه حرمةً ضيافت دائره‌سى تنوير اولنمشيدى.

مُدَّعى { سـ. ص. عر. ا : مدعيه. [« دعوى » دن سف. افتعال] ١. دعوى ايدن آدم، دعواجى : مدعينك استدعاسى اوزرينه مدعى عليه محكمه‌يه دعوت اولندى. ٢. ادعا ايدن، ناحق يره بر شئ طلب ايدن ويا اساسسز بر حق وصلاحيت دعواسنده بولنان : سعدينك بر مدعى ايله جدالى؛ كنديسى عالم دكل مجرد مدعيدر. || مدعئ عمومى = حكومت نامنه دعوى ايدن، عدالت وحقوق عموميه‌يى محافظه مقصديله حضور محكمه‌ده متهملرى تعقيب ايدن عدليه مأمورى. || مدعئ عمومى معاونى = بو مأمورك كوچكى.

مُدَّعى ١ { ومدعى عليه. با : مدعا.

مُدَّعيات { سش. ج. عر. [سمف. اولوب، عينك كسريله سف. صورتنده استعمالى غلطدر.] ادعالر، ناحق يره دعوى اولنان شيئلر، اساسسز واصلسز فضائل، حقسز مطالب : بو آدمك نه چوق مدعياتى واردر.

مُدغَم { ص. عر. ا : مدغمه. [« دغم » دن سمف. افعال] د. [صرف عربيده] ادغام اولنمش، برجنسدن اولان ايكى حرفدن ديكرينه قلب اولنان برى : « مدد » دن « مدّ » اولمق كبى. ديكرينه مدغم فيه دينير. مدغم حرفه بدل مدغم فيه بر شده ويريلير.

مِدفَع { سـ. عر. ج : مدافع. [« دفع » دن اسم آلت] ١. ايتمكه مخصوص آلت. ٢. [لفت مولده اوله‌رق] طوپ.

مَدفَن { سـ. عر. ج : مدافن. [« دفن » دن سمـ.] اولولرى كومدكارى محل، خصوصى مزارلق، مزار : مدفن مخصوصنه دفن اولندى.

مَدفوع { ص. عر. ا : مدفوعه. [« دفع » دن سمف.] ١. دفع اولنمش، اوته‌يه ايتلمش. ٢. ويرلمش، اعطا اولنمش، صنديقدن چيقارلمش : مبالغ مدفوعه.

مَدفوعات { سش. ج. عر. ١. ويريلن مبالغ، صنديقدن چيقان نقود، صرفيات، مقبوضات مقابلى : مقبوضات ومدفوعاتى قارشيلاشديرملى. ٢. دفترك صنديقدن چيقان آقچه‌نك

= سنخ. فد. ج. عراق عربده
اكاسرهٔ ايرانك پايتختى اولان
طيسفون شهر قديمنك اسم
عربيسى.

مُدبِر { ص. عر. ؤ: مدبره. [« دبور » دن سف. افعال]
ادباره دوچار، طالعسز، دو.
شكون.

مُدَبِّر { ص. عر. ؤ: مدبره. [« دبور » دن سف. تفعيل]
هر ايشك آرقه‌سنى و عاقبتنى
دوشونوب اوكدن چاره آرا.
يان، ايشك هرجهتنى ايى ملاحظه
ايدن، تدبيرجى، دور انديش،
چاره‌ساز: مدبر امور حكومت؛
مدبره بر قادين.

مُدَبِّرانه { ص. ح. فا. دور انديشانه، ايشك صو.
كنى دوشونه‌رك، كمال تدبيرله:
مدبرانه حركتده بولندى.

مُدبِرلك { س. اقبالسزلق، بختسز. لق، دوشكونلك.

مُدَبِّرلك { س. دور انديشلك، چاره‌بيلرلك، تدبير.

مُدَّت { سث. عر. ١. بر شيئك اوزانوب سورديكى زمان،
زمان مسافه‌سى: بش آى
مدتنده؛ مدت عمرمده. ٢.
زمان، وقت، هنكام: بر مدت
كچدى. ٣. وقت معين، زمان
مخصوص: بوسنه‌دك دها مدتى
كلمدى: اونك مدتى دها بيتمدى.

مَدح { سذ. عر. برينك اييلكنى سويله‌مه، اوكمه، ثنا، ذم
مقابلى: كنديسنى مدح ايديور.
لردى؛ اونك مدحنى ايشيتدم.

مِدحَت { سث. عر. اوكمه، ثنا، مدح.

مُدَّخَر { ص. عر. ؤ: مدخره. [« ذخر » دن سمـ. افتعال]
بريكديرلمش، طوپلانيلوب
درانبار ايدلمش: اونك مدخر
ارزاقى واردر.

مَدخَل { سذ. عر. [« دخول » دن سمـ. ومصـ. ميمى]
١. كيره‌جك ير، قپو، آغز:
مغازه‌نك مدخلى پك طار ايدى.
٢. كيريله‌جك جهت، كيرتى:
اوك مدخلى كوزل اولميدر.
٣. باشلانغيج، مبدأ، بر علم و
فندن اك اول اوقونه‌جق مختصر
رساله: مدخل هندسه. ٤.
قاريشمه پارمق، دخل مداخله:
عجبا اونك بوايشده مدخلى وار.
ميدر؟ || ذى مدخل = برايشه
قاريشمش اولان، مشترك، بار
مغى اولان: اوده ذى مدخلدر.

مَدخول { ص. عر. [« دخل » دن سمف.] تعييب اولنه.
جق برقصورى اولان، معيوب،
مذموم. || مدخول بها = كند.
يسيله كردكه كيرلمش، معامله
زوجيه‌سى اجرا اولنمش: جاريهٔ
مدخول بها. || غير مدخول
بها = تقرب اولنمامش، معاملهٔ
زوجيه‌سى اجرا اولنمامش:
منكوحهٔ غير مدخول بها.

مَدَد { سذ. عر. ياردیم، عون، (امداد: اللهدن مدد
ايسترم = ند. ايواه، امان،
حيف، يازيق: مدد يا ربى!
مدد الله! يامدد الله! مددبوده
المدن كيتدى!

مَدَدخواه { ص. فا. [عر. مدد = ياردیم. فا. خواستن = ايستمك] ياردیم ايستين،
استغاثه ايدن.

مَدَدرَس { ص. فا. [عر. مدد = ياردیم. فا. رسيدن = يتيشمك] ياردیمه يتيشن،
ياردیمجى، معين.

مَدَدكار { ص. فا. ياردیمجى، معين.

مُدِرّ { ص. عر. ؤ: مدره. [« در » دن سف. افعال.
— مستعمل اولان « مدرر »
غلطدر.] ط. سوت وقان و
سيديك وسائر سيالاتى بول
آقيدان (علاج وسائره).

مَدرَج { سذ. عر. [« دروج » دن سمـ.] و:

مَدرَجه { سث. عر. ج: مدارج. [« دروج » دن سمـ.]
١. باصمقلى يول، نردبان. ٢.
طار يول، طاغ يولى. ؤ.

مُدَرِّس { سذ. عر. ج: مدرسين. [« درس » دن
سف. تفعيل] ١. درس ويرن
آدم، معلم، خواجه. ٢. درس
عام خواجه‌سى، جوامع شريفه‌ده
مدرسه نشين طلبهٔ علومه علوم
آليه ودينيه‌يى اوقودان علمادن
ذات: مدرس وظيفه‌سى. ٣.
طريق علميك برپايهٔ مخصوصنى
حائز ذات: مدرسين كرامدن.

مُدَرِّسلك { س. ١. معلملك، خواجه‌لق. ٢.
جوامع شريفه‌ده مدرسه نشين
طلبهٔ علومه علوم آليه ودينيه‌يى
اوكره‌دن درس عام خواجه.
لكى. ٣. طريق علميك برپايهٔ
مخصوصى: فلان ذاته مدرسلك
پايه‌سى توجيه بيورلدى.

مَدرَسه { سث. عر. ج: مدا. رس. [« درس » دن

قیدینه مخصوص قسم ویاخانه‌سی: بونی مدفوعانه قید ایتملی.

مَدفُون {صه. عر. ذ: مدفونه. [«دفن» ڭ اسم مف] كومولمش، دفن اولنمش، دفين، طوپراغك ایچنه قونوب اورتلمش: آثار عتیقه‌نك چوغی طوپراغك ایچنده مدفون بولنور؛ حضرت مولانا قونیه‌ده مدفوندر.

مُدَقِّق {صه. عر. ذ: مدققه. [«دقة» دن سف. تفعیل] تدقیق ایدن، اینجه‌دن اینجه‌یه آرایان، هر ایشیتدیکنی کور کورینه قبول ایتمیوب اطرافیله تحقیق ایده‌رك طوغریسنی میدانه چیقاران: پك مدقق آدمدر؛ ابن خلدون کبی بر مورخ مدقق. = سذ. عر. ج: مدققین. هر مسئله‌یی تحقیق وتدقیق ایدن ذات، ارباب تحقیقدن آدم، محقق: مدققین علمادن.

مُدَقِّقانه {صه. ح. فا. تدقیق ایده‌رك، اینجه دن اینجه‌یه آراشدیره‌رق: تجربات مدققانه اجرا ایتمك؛ بو مسئله‌یی پك مدققانه یازمشدر.

مُدَلّ {صه. عر. [«دلالة» دن سمف. تفعیل] دلیل ایله اثبات اولنمش معناسیله بعض لغت کتابلرمزده مقید ایسه ده، عربیده شیاریق چوجغه اطلاق اولنوب، باشقه معناسی اولمدیغندن، غلط فاحشدر.

مِدِلّی {یاخود «مدللو. سذ. م. جزایر بحر سفیددن (لسبوس) آطه‌سی و بونك مرکزی اولان (میتیلینی) قصبه‌سی. [اصل قصبه‌نك اسمندن مأخوذ اولوب بتون آطه‌یه ده اطلاق اولنمشدر.] = سه. باشلیجه بو جزیره‌ده یتیشن بر جنس کوچك آت که چوجقلر ایچون قوللانیلیر: مدللی‌یه بینمك.

مَدلول {صه. عر. ذ: مدلوله. [«دلالة» دن سمف.] دلالت اولنان، کوستریلن، بر کلمه ویا اشارتدن آکلاشیلان، منفهم: معانیٔ مدلوله. = سذ. عر. ج: مدلولات. معنی، مآل، مفهوم، فحوا: بو کلمه‌نك مدلولی نه‌در؟ بو بیتك مدلولنی آکلایه‌مدم.

مُدُن {سذ. ج. عر. فد: مدینه. با. مدینه.

مَدَنی {صه. عر. ذ: مدنیه. [«مدینه» دن سمنـ] ١. قصبه‌لی، شهری، برشهر وقصبه اهالیسندن بولنان. ٢. حضری، حضریتده یاشایان، بدوی ویا وحشی اولمیوب فنون وصنایعك ثمراتندن استفاده ایدن، متمدن، مترقی: مدنی برآدم؛ اقوام مدنیه. ٣. بر شهر وقصبه اهالیسنه وعلی العموم اولاد مملکته عائد و متعلق اولان: حقوق مدنیه؛ وظائف مدنیه. فر. Civil, politique. ٤. مدینهٔ منوره اهالیسندن ویا مدینهٔ منوره‌یه منسوب ومتعلق: بر شاعر مدنی؛ آیات مدنیه = مدینهٔ منوره‌یه هجرت بیورلدقدن صکره نازل اولانلر.

مَدَنِیَّت {سذ. عر. علوم وفنون و صنایع و تجارتك ثمراتندن بحق استفاده ایله حسن حالده و رفاه واسایشده یاشایش، حضریت، ترقی: مدنیته نائل اولان امم؛ اسکی زمان مدنیتلری؛ آوروپا مدنیتی.

مُدَوَّر {صه. عر. ذ: مدوره. [«دور» دن سمف. تفعیل] ١. یووارلاق، طوپ و کره شکلنده: برجسم مدور. ٢. دائره وحلقه شکلنده ویا دائره‌نك ایچی کبی یووارلاق، دکرمی، تکرلك کبی مدور بر سطح، بر حوض.

مُدَوِّر {صه. عر. ذ: مدوره. [«دور» دن سف. تفعیل] دوندیرن، چویرن. ن.

مُدَوَّن {صه. عر. ذ: مدونه. [«دیوان» دن سمف. تفعیل] دیوان صورتنه قونمش، جمع و تدوین ایدلمش، بر یره کتیریلوب برنظام وترتیب مخصوصه قونمش: مدون اشعاری واردر؛ آثار مدونه.

مُدَوَّنات {سذ. ج. عر. تدوین اولنمش آثار، صره‌لانمش و جمع و تلفیق ایدلمش تألیفات: او کتبخانه‌ده برخیلی قیمتدار مدونات واردر.

مُدّه {سذ. عر. با: مدت.

مُدهِش {صه. عر. ذ: مدهشه. [«دهشة» دن سف. افعال] اورکودن، قورقودان، دهشت ویرن، مدهوش ایدن، دهشت انکیز: پك مدهش بر جانوار کوردم؛ مدهش بر خبر.

مَدهوش {صه. عر. ذ: مدهوشه. [«دهشة» دن سمف.] دهشته دوچار، اورکوب قورقمش، واله و حیران: بو حالی کورنجه مدهوش اولدم.

١ **مَدی** { سذ. عر. اوزانمه سورمه، ایرمه، امتداد: مدی البصر = کوز ایریمی، کوز ایره‌بیله‌جکی قدر؛ مدی الدهور = دهرلر امتدادنجه، الی غیر النهایه [بوکبی ترکیبلرده قوللانیلیر. علی حرف جری کبی ترکیبده دالك فتحیله اوقونه‌رق «ی» اوقونماز.]

مَدید { صه. عر. ٔ: مدیده. [«مد» دن صش.] اوزون، چوق سورن: مدت مدیده = پك چوق زمان، طول مدت.

مُدیر { صه. عر. ٔ: مدیره. [«دور» دن سف. افعال] ١. اداره ایدن، چویرن، باقان: مدیر امور. ٢. اداره بیلیر، اداره‌یه مقتدر، بر ایشه بحق نظارت ایده‌بیلن: مدیر آدمدر؛ پك مدبره بر قادین. == سذ. عر. ج. فا: مدیران. ١. اداره مأموری، بر دائرۀ رسمیه ویا تجاریه‌نك اداره وتمشیت امورینه منصوب مأمور: واپور شرکتنك مدیری؛ فابریقه مدیری؛ اوراق مدیری = اوراق قلم و دائره‌سنك باشی. ٢. تقسیمات ملکیه‌نك اك کوچك اولان بر ناحیه‌نك اك بیوك ملکیه مأموری: ناحیه مدیری. ٣. بر حکومت تابعه و ممتازه‌ده ناظر وظیفه‌سنی ایفا ایدن آدم: داخلیه، معارف، مالیه مدیری؛ هیئت مدیران. ٤. خطۀ مصریه‌ده اك بیوك تقسیمات ملکیه‌دن اولان بر مدیریتك باشی: شرقیه مدیری. || مال مدیری = بر قضا امور مالیه‌سنی اداره‌یه مأمور آدم که سنجاغك محاسبه‌جیسیله ولایتك دفتردارینه معادلدر.

مُدیرلك { سه. مدیر صفت و وظیفه‌سی: ناحیه مدیرلکی، شرکت مدیرلکی، داخلیه مدیرلکی.

مُدیریت { سث. عر. ١. مدیر صفت و وظیفه‌سی، مدیرلك. ٢. بر مدیرك تحت اداره ونظارتنده بولنان دائره ویا مملکت: فابریقه مدیریتی؛ خطۀ مصریه متعدد مدیریته منقسمدر؛ فلان قضایه تابع بر مدیریت.

مَدینه { سث. عر. ج: مدن، مدائن. قصبه. شهر. بلده: مدینۀ اسکدار. == سخذ. م. [«مدینة النبی» دن مختصر] حجازده روضۀ مطهره‌نك بولندیغی شهر مقدس، یثرب: مدینۀ منوره.

مَدیون { صه. عر. ٔ: مدیونه. [«دین» دن سمف.] دینی اولان، بورجلی، ویره‌جکلی، دائن مقابلی: دائن مدیون علیهنده اقامۀ دعوی ایتمشدر.

مِدیه { سه. با: میدیه.

مُذاب { صه. عر. ٔ: مذابه. [«ذوب» دن سمف. افعال] اذابه اولنمش، اریدلمش: معدن مذاب؛ معادن مذابه.

مَذابح { سذ. ج. عر. فد: مذبح. با: مذبح.

مَذاق { سذ. عر. ١. [«ذوق» دن مصه. میمی] ذوق، لذت، طاتمه، لذت طویمه: مختل المذاق = طادی بوزوق، طات طویماز. ٢. [«ذوق» دن سه] لذت طویولان محل، گکز، طاماق: حلو المذاق = طاماغی طاتلی، طادی طاماغنده قالمش؛ مر المذاق = طاماغی آجی، آجیلغی طاماغنده قالمش.

مُذاکره { سث. عر. ج: مذاکرات. [«ذکر» دن مصه. مفاعله] ١. بر ایش حقنده سویلشمه، تعاطی افکار ایتمه، بر قرار ویرمك اوزره بر یره کلنوب تعاطی افکار ایتمه، تذکر: بو ایشی یارین مذاکره ایده‌جکز؛ بتون کون مذاکره ایدوب بر قرار ویره‌مدیلر؛ قونفرانسك مذاکراتی هفته‌لرجه سوردی. ٢. بر مجلس ویا محکمه هیئتنك قرار ویرمزدن اول کیفیتی تنها ومحرمانه موقع تذکره قویمه‌سی: هیئت محکمه مذاکره‌یه چکلدی؛ مجلسك مذاکره‌سی واردر، کیمسه ایچری‌یه کیره‌مز. ٣. شاکردانك درسی کندی بینلرنده مطالعه ایدوب هر برینك بیلدیکنی سویلمه‌سی: بزم مکتبده کونده ایکی ساعت مذاکره‌یه مخصوصدر؛ مذاکره قوغوشی.

مُذاکره‌جی { سه. ١. بر قلمده یازیلان محرراتی اوقویوب سهو وخطادن سالم اوله‌لرینی تأمین ایدن کاتب: قلمك مذاکره‌جیسی. ٢. مکتبده شاکردانه درسی تکرار تقریر ایده‌رك بیلدکلرینی کوسترن قلفه ویا ممتاز شاکرد: صنفمزك مذاکره‌جیسیدر.

مُذال { سه. [عر. «ذیل» دن] اوزون اتك، قویروق، اثوابك سوروکلنیر یری.

مَذاهِب { سـ‌ذ. جـ. عر. فد: مذهب. با: مذهب.

مَذبَح { سـ‌ذ. عر. جـ: مذابح. [« ذبح » دن سمف.] ۱. قصابلرك اتلرینی صاتدقلری حیوانلرك بوغازلاندیغی محل، سلخانه. ۲. قربان کسیلان محل، ادیان قدیمه معبدلرینك قربان کسمکه مخصوص یرلری، فر. Autel.

مُذَبذِب { صـ. عر. ؤ: مذبذبه. [« ذبذبه » دن سف. دحرج] و:

مُذَبذَب { صـ. عر. ؤ: مذبذبه. [« ذبذبه » دن سمف. دحرج] برشیئه قرار ویره‌میین، متردد، الندن ایش کلمز، میزمیز.

مَذبوح { صـ. عر. ؤ: مذبوحه. [« ذبح » دن سمف.] ۱. بوغازلانمش، اتی یمك اوزره کسلمش: حیوانات مذبوحه. ۲. قربان ایدلمش: بزجه مذبوح حضرت اسماعیل ویهودیلرجه حضرت اسحق (عم) در.

مُذَکَّر { صـ. سـ. عر. [« ذکر » دن سمف. تفعیل] ۱. حقیقی ویالفظی و اعتباری اولەرق ار. ککه دلالت ایدن (اسم)، مؤنث مقابلی: عربیده قمر مذکر و شمس مؤنثدر. ۲. صفت و ضمیر و فعلك اسم مذکره مخصوص صیغه‌سی: مفرد مذکر، جمع مذکر؛ اسم مبالغه‌نك بعضاً مذکرله مؤنثی بر اولور.

مُذَکِّره { سـ‌ذ. عر. [« ذکر » دن سمف. ؤ. تفعیل. — عربیده بزم قوللاندیغمز معنا ایله مستعمل اولمیوب، اولسه اولسه کافك کسریله مخطره معناسنه لغت مولده اوله. بیلیر.] برایش حقنده مافوقه و مرجع عائدینه تقدیم اولنان کاغد، کوچك تقریر، تذکره، کوچك لایحه: لازم اولان آلات و ادواتك مبایعه‌سیچون برمذکره ویردم.

مَذکور { صـ. عر. ؤ: مذکوره. [« ذکر » دن سمف.] ذکر اولنمش، ذکری و بحثی کچمش، دیدیکمز، دیدیککز: کتاب مذکور: کیفیت مذکوره: مواد مذکوره. [انشا لسانده وکتابت رسمیه‌یه مخصوص اولوب، ادبیاتده استعمالی پك چرکیندر.]

مَذَلَّت { سـ‌ذ. عر. آلچاقلق، اعتبارسزلق، خوارلق، حقارت: نفسنی مذلته قویمق.

مَذَمَّت { سـ‌ذ. عر. ۱. یرمه، قدمه، ذم، تقبیح: مذمت افعال مقدوحه‌دندر. ۲. شایان ذم وتقبیح ایش، فعل مذموم.

مَذموم { صـ. عر. ؤ: مذمومه. [« ذم » دن سمف.] ۱. ذم وتقبیح اولنمش، مقدوح: افعال مذمومه. ۲. غیر مقبول، مکروه، معیوب.

مُذنِب { صـ. عر. ؤ: مذنبه. [« ذنب » دن سف. افعال] کناهکار، مجرم، آثم، صوچلی.

مَذهَب { سـ‌ذ. عر. جـ: مذاهب. [« ذهاب » دن سمف.] ۱. کیدیلن ویوریین یر، یول، طریق. ؤ. ۲. علم و فلسفه‌ده اتخاذ اولنان طریق، مسلك: مذهب آرسطو مذهب کوفیون. ۳. دین: مذهب اسلام؛ خرستیان مذهبی؛ مذاهب اوطه‌‌سی، مدیری. ٤. بردینك شعبه‌لرندن بیری: مذهب حنفی: مذهب شافعی؛ مذاهب اربعه؛ پروتستان مذهبی.

مُذَهَّب { صـ. عر. ؤ: مذهبه. [« ذهب » دن سمف. تفعیل] آلتین صویی ویا یالدیز ایله تزیین اولنمش، یالدیزلانمش، یالدیزلی: مذهب اوانی؛ مذهب کتاب.

مُذَهِّب { سـ‌ذ. عر. [« ذهب » دن سف.] کتابلرك سطر وکلمه‌لری آره‌سنه و طوراق یرلرینه آلتین ورق یاپیشدیره‌رق تزیین ایدن صنعتکار، کتاب یالدیزجیسی.

مُذَهِّبلك { سـ. کتابلری یالدیزلامق صنعتی، کتاب یالدیزجیلغی.

مُذَیَّل { صـ. عر. ؤ: مذیله. [« ذیل » دن سمف. تفعیل] ۱. ذیل و علاوه‌سی اولان، علاوه‌لی، ضمیمه‌لی. ۲. قویروق وقولاق کبی اکلمه بر پارچه‌سی اولان. ۳. آلتنه جوابی یازیلوب اعاده اولنان (تذکره).

مُذَیَّلاً { حـ. عر. آلتنه ذیلا جوابی یازیله‌رق: تذکره‌کزی مذیلاً اعاده ایدیورم.

مُذَیَّلات { سـ‌ذ. جـ. عر. ضم و علاوه اولنان شیئلر، ضمائم، علاوات، لواحق.

مُرّ { صـ. عر. آجی. تلخ: الحق مر = طوغری آجیدر. == سـ‌ذ. عر. برنوع یمن صمغی: مرصافی.

مُرّ { مه. کدینك سسی کبی یاواش ومزعج برسسی تصویر

وتقليد ايدر واكثريا مكرر قوللا. نيلير : مرمر ايتمك = مرلداتمق.

مَرْء { سنذ. عر. آدم، كشي، اركك. ذ.

مِرآت { سث. عر. جـ : مرايا. آيينه، آينه، گوزگو.

مُرابحه { سث. عر. « ربح » دن مصـ مفاعله. — عربيده مجرد كار وتمتع معناسنه كلير] حد نظاميدن فضله وانصافدن خارج آلنان فائض : مرابحه قانوناً ممنوعدر.

مُرابحه‌جی { سـ. فاحش فائضله آقچه اقراض ايدوب خلق صويان انصافسز صراف : زراعت بانقه‌لری زراعی مرابحه‌جيلرك يد غدرندن قورتارمق مقصديله مؤسسدن.

مُرابحه‌جيلق { سـ. فاحش فائضله خلقی صويمق فعل مكروهی : تسهيلاتلی بانقه‌لرك فقدانی مرابحه‌جيلغه ميدان ويرر.

مُرابِط { سذ. عر. جـ : مرابطين. [« ربط » دن سف. مفاعله] عبادته مواظبت وحصر اوقات ايدن زاهد. [مغربده درويشان ومشايخه ويريلن عنواندر.] == جـ. مرابطين = مغربده حكومت سورمش مشهور بر دولت حكمدارانك لقبيدر.

مَرّات { سث. جـ. عر. فد : مره. با : مره.

مَراتِب { سث. جـ. عر. فد : مرتبه با : مرتبه.

مَراثی { سث. جـ. عر. فد : مرثيه. با : مرثيه.

مُراجَعت { سث عر. [« رجوع » دن مصـ. مفاعله] ١. كری دونمه، رجوع وعودت ايتمه : اسكی فكرينه مراجعت ايتدی. ٢. باش اورمه، طا. نيشمه، استمداد ايتمه : بر صيقنديسی اولديغی وقت بنه بكا مراجعت ايدر. ٣. بر شخص ويا هيئتك رأی وتوسطندن ويا بر كتابك مندرجاتندن استفاده نيتيله عزم ونيت ايتمه : مفتی‌يه، دعوی وكيلنه، محكمه‌يه مراجعت ايتدم؛ بونك حقيقتنی آكلامق ايچون كتب فقهيه‌يه مراجعت ايتمك اقتضا ايدر. ٤. برشخص ويا شيئی آرامغه كيتمه : دكانسنده بوله‌مازسه‌ك اوينه مراجعت ايت؛ فلان طبيبی كورمك ايستينلر فلان صوقاغك فلان نومرولی خانه‌سنه مراجعت ايتمليدرلر؛ « س » حرفنده بولنميان لغتلر ايچون « ص » حرفنه مراجعت اولنمليدر. [عربيده همان يالكز ايلك معناسيله مستعملدر.]

مَراحِل { سث. جـ. عر. فد : مرحله. با : مرحله.

مَراحِم { سث. جـ. عر. فد : مرحمت. با : مرحمت.

مُراد { سذ. عر. [« رود » دن سمف. افعال] ١. ارادت اولنان شیء، ايستك، خواهش، مطلب. دلخواه، كام. ٢. مقصد، مرام، افاده وافهامی نيت اولنان شیء : بوسوزدن مرادك نه‌در؟ لفظی مراد = معناسندن صرف نظرله يالكز لفظيچون ايراد اولنان لغت.

مُرادِف { صـ. عر. ث : مرادفه. [« ردف » دن سف. مفاعله] با : مترادف.

مِرار { سث. جـ. عر. فد : مره. با : مره.

مِراراً { ظز. عر. دفعاتله، بالدفعات، مكرراً : مراراً سويلدم ديكلمدی.

مَرارَت { سث. عر. آجيلق، تلخی : زهرك مرارتی.

مَراره { سث. عر. اودكيسه‌سی، زهره.

مُراسَله { سث. عر. جـ : مراسلات. [« رسل » دن مصـ مفاعله] ١. مكتوبلشمه، مكتوب تعاطيسی، مكاتبه، مخابره. ٢. وقتيله قضاتك نواب تعيينيچون يازدقلری رسمی مكتوب.

مَراسِم { سذ. جـ. عر. [مفردی اولميوب برجه بعض معانيده « رسم » ك جمعی كبی قوللانيلير. با : رسم.] رسمی معامله‌لر، اجراسی معتاد آيينلر : تشريفات مراسمی؛ مراسمه چوق رعايت ايديور.

مَراصِد { سذ. جـ. عر. فد : مرصد. با : مرصد.

مُراعات { سث. عر. [« رعاية » دن مصـ. مفاعله] باقمه، كوزتمه، صايمه، صايغی، رعايت : مراعات خاطر = خاطره رعايت.

مُرافعه { سث. عر. [« رفع » دن مصـ. مفاعله] ١. فصل دعوی ايچون محكمه‌يه مراجعت، خصمی حضور محكمه‌يه جلب ودعوت ايتديرمه. ٢. حضور محكمه‌ده يوزلشوب محاكمه اولمه : يارين مرافعه اوله‌جغز.

مُرافِق { صـ. عر. ث : مرافقه. [« رفق » دن سف. مفاعله] يولداشلق و آرقداشلق

ایدن، برشیئله برلکده بولنان: کومش طوپراقده اکثریا قور. شونله مرافق بولنور.

مُرافَقَت { سڤ. عر. [« رفق » دن مصـ. مفاعـله] آرقداشلق، یولداشلق، همرا. هلق، برلکده بولنمه: بو یولجیلقده بکا کیم مرافقت ایده. جکدر؟

مَراق { سـ. [بلکه عر. « مرق » دن که قارنك اڭ نازك و رقیق یری دیمکدر] ۱. قره. سودا، طالغینلق و دوشونمکله ظهور ایدن خفیف جنت: مراق کتیرمك = بو علته مبتلا اولمق. ۲. بر شیئی آکلامق و اوکرنمك آرزو و غائله‌سی، فر. Curiosité: بو ماکینه‌نك ناصل ایشلدیکنی اوکرنمکی مراق ایتـدم. ۳. آرزو، هوس، بر شیئك اوزرینه چوق دوشمه، ابتلا: حیوانه، آرابه‌یه، ولوسپید. له کزمکه مراق واردر. ٤. و سوسه، تلاش، شبهه‌اوزرینه قو. رقه: بوچوجغك خسته لغنی چوق مراق ایدیورم؛ بوچیبان مراقمی موجب اولیور؛ مراق ایتمیك؛ مراق اوله‌جق برشیء دکلدر. ٥. برشیئه دقت ایدوب اهمیت ویره‌رك اڭ ایسنی آرامق وهر درلوسنی بکنمه‌مك حالی: اونك یمکه، توتونه، اوبونه چوق مراق واردر. ٦. یکمش برآجی‌یی درخاطر ایتمه‌دن حاصل اولان کدر ویأس وفتور، حزن: بر جنازه کچدیکنی کوروب مراق قالقـدی؛ بوسس، بو منظره مراقـه طوقنور؛ قوال سسی مراقمی آرتدیرر. || مراق صار. مق = هـوس وآرزو ایتمـك، مبتـلاسی اولمق. || مراقه طو. قنمق، مراق قالقمق = یکمش بر آجی‌یی درخاطر ایتمه‌دن محزون ومتأثر اولمق.

مُراقَبه { سڤ. عر. [« رقوب »دن مصـ. مفاعله] ۱. باقوب کوزتمـه، امعـان نظر ایتمـه. ۲. صو. بحر وحدانیته طالوب عالم لاهوته نظرایتمه، استغراق: باشنی جیب مراقبه‌یه چکمشیدی.

مَراقِد { سـذ. جـ. عر. فد: مرقد. با: مرقد.

مَراقسز { صـ. قیدسز، فتورسز، برشیء ایچون تلاش و وسوسه ایتمین: نه مراقسز آدمدر.

مَراقسزلق { سـ. قیدسزلق، فتورسزلق.

مَراقلانمق { فل. ۱. وسوسه وتلاش ایتمك، شبهه ایدوب قورقمق: اوغلنك خسته. لغیچون مراقلاندی. ۲. مراق قالقمق، مراقه طوقنمق، متأثر اولمق: جنازه کورنجه مراقلانیر.

مَراقلی { صـ. ۱. وسوسه وتلاش ایدن، شبهه ایدوب قور. قان: مراقلی بر قادینـدر. ۲. هرشیئی اوکرنوب بیلمك قیدنده بولنان: اوقدر مراقلی اولماملی. ۳. دوشکون، مبتلا، بر شیئك ایسنی آرایان: یمکه مراقلیـدر. ٤. چابوق متأثر اولان: مراقلی قادین.

مَراکِب { سـذ. جـ. عر. فد: مرکب. با: مرکب.

مَراکِز { سـذ. جـ. عر. فد: مرکز. با: مرکز.

مُراکِش { سخـ. م. مغرب اقصانك ایکی پایتختنـدن بری اولان شهر. دیکری (فاس) در.

مَرال { سـ. کییك و صیغین کبی حیوانات دیشیسی. مر.

مَرام { سڤ. عر. [«روم»دن مصـ. میمی] ۱. آرزو، طلب، مطلوب، ایستك: البته بر مرام ایچون کلمشدر. ۲. قصد، مقصد، نیت: بوسوزدن مرامك نه‌در؟ بو آدمك مرامنی آکلایه‌مدم؛ مرام اکلنمك.

مَرامَت { سـ. [عر. «مرمت»دن] موقتاً وسطحیجه تعمیر: اثوابی، یاپی‌یی مرامت ایتمك.

مَرامَتجی { سـ. بوزوق شیئلری سطحیجه و موقتاً تعمیر ایدن آدم.

مَرامَتلَتمك { فتـ. سطحیجه وموقتاً تعمیر ایتدیرمك: حستمندن پوتینی ایکی اوچ دفعه مرامتلتمزدن آتماز.

مَرامَتلَمك { یا مرامتله‌مك. فتـ. سطحیجه و موقتا تعمیر ایتمك: شـو نردبانی برآز مرامتلملی.

مَرامَتلَنمك { فل. سطحیجه و موقتاًتعمیراولنمق: آرتق بونك مرامتلنه‌جك یری قالمدی.

مَرانَت { سڤ. عر. م. برمعـدن و سـائره‌نك چکیجـله دوکلدیکی حالده یاپلمق خاصه‌سی: آلتینك، باقرك درجهٔ مراتی.

مُرانغوز { سـ. با: مارانغوز.

مُراوَدَه { سڈ. عر. [«رود» دن مصـ. مفاعله] آرزو، طلب، میل، سومه. ز.

مَراهِم { سـڈ. جـ. عر. فد: مرهم. با: مرهم.

مَرایا { سڈ. جـ. عر. فد: مرآت. با: مرآت.

مُرایات { سڈ. عر. [«رؤیة» دن مصـ. مفاعله] کوستریش، ریا. ز.

مُرائی { صـ. عر. ؤ: مرائیه. [«رؤیة»دن سف. مفاعله] کوستریش ایچون بر عمل صالحده بولنان، ایکی یوزلی، ریاکار، سالوس: مصلیٔ مرائی تارك صلاتدن بتردر.

مُرائیانه { صـ. حـ. فا. مرائیجه، ریا ایله، ریاکارانه: برطاقم اطوار مرائیانه‌ده بولندی: مرائیانه نمازه طوردی.

مُرائیلك { سـ. کوستریش ایچون برعمل صالحده بولنان آدمك حالی، ریا، ریاکارلق.

مُربّا { یا مربی. سڈ. عر. [«ربو» دن سمف. تفعیل] شکر شربتی ایچنده قایناديلوب صورت مخصوصه‌ده تربیه اولنه‌رق حفظ اولنان میوه انواعی، رچل: آیوا مرباسی.

مُربَّع { صـ. عر. ؤ: مربعه. [«ربع» دن سمف. تفعیل] ۱. درتلی، درت شیئدن مرکب. ۲. درت کوشه‌لی. ۳. ر. کندی مثلیله ضرب اولنمش (رقم، عدد) ٤. طولاً وعرضاً یعنی تربیعاً اولچلمش، تربیعی: اون مربع کیلومتره وسعتنده برتارله. [مثلا «اون کیلومتره مربعی» دیمه‌ملی، زیرا اون کیلومترەنك مربعی یوز مربع کیلومتره ایدر، فر. Dix kil. carés ایله le carré de dix kil. کبی.] = سـڈ. عر. ر. ۱. درت کوشه‌لی ودرت ضلعلی شکل: مربع مستطیل: مربع معین: مربع منحرف. ۲. برعددك کندی مثلیله ضربندن حاصل اولان مقدار: سکز عددینك مربعی نه‌در؟ ۳. مسا. فه‌نك طولاً وعرضاً اولچلمه‌سی: برعرصه‌نك بویی اون واکی بش متره اولورسه مربعی نه ایدر؟ [ا. مح. مربع یالکز = سرن یالکنی.]

مَربُوط { صـ. عر. ؤ: مربوطه. [«ربط»دن سمف] ۱. ربط اولنمش، باغلانمش، باغلی: بر یرینه مربوط بش حیوان. ۲. اولاشمش، متصل، بیتشیك: سلاملق حرم دائره‌سنه مربوطدر. ۳. ایلیشدیرلمش، بایشدیرلمش، ضم وعلاوه اولنمش: پوصله‌سی مکتوبه مربوطدر. ٤. وجودی دیکر برشیئك وجودینه باغلی اولان، متوقف، منوط، وابسته: اونك کلمه‌سی پدرینك مساعده‌سنه مربوطدر. ٥. تماميله تابع، برینه تبعیت ایدن: او هرخصوصده بزه مربوطدر. ٦. عائد، داخل، تابع، منسوب: اورمان دخی چفتلکه مربوطدر.

مَربوطاً { حـ. عر. بر اوجندن دیکلمش ویا ایلیشدیرلمش اولدیغی حالده یاخود بلا ربط ضم وعلاوه و براکده (ارسال اولنان): اوراق متفرعه‌سی ده مربوطاً تقدیم اولنیور.

مَربوطات { سڈ. جـ. عر. ۱. بر شیئه عائد وتابع اولان شیئلر، لواحق، ضمائم: مرعی دخی چفتلکك مربوطاتندندر. ۲. بر ورقه‌یه ربط اولنه‌رق براکده کوندریلان اوراق: تحریراتکزی مربوطاتیله برابر آلدم.

مَربوطیّت { سڈ عر. ۱. بیتشیکلك، اتصال، ارتباط: سلاملغك حرم دائره‌سنه اصلا مربوطیتی یوقدر. ۲. عائدیت، منسوبیت: اورمانك چفتلکه مربوطیتی محققدر. ۳. تابعیت، ملحق اولمه: بنغازی سنجاغنك طرابلس غرب ولایتندن مربوطیتی کسلدی.

مُرَبّی { سـ. صـ. عر. ؤ: مربیه. [«ربو»دن سڈ. تفعیل] بر ویا برقاچ چوجغك تعلیم وتربیه‌سی عهده‌سنه احاله ایدلمش اولان ارکك ویا قادین، تربیه‌جی، خصوصی معلم ومعلمه: مربیه‌لر ومربیلر النده بیومش آدم. فر. Instituteur, trice.

مَرت { صـ. سـ. ایری و چرکین شیٔ، قورقونج اوله‌جق صورتده عظیم الجثه ومناسبتسز: مرت برآیی: بونه مرت شیٔ ایمش: براق شو مرتی.

مُرَتِّب { صـ. عر. ؤ: مرتبه. [«رتب»دن سف. تفعیل] ترتیب ایدن، صره‌یه قویان، قوران، حاضرلایان: بو ضیافتك، اویونك، جمعیتك مرتبی کیمدر؟ = سـڈ. عر. [الفت مولده] حروفات مطبعه‌سنده دوکمه حروفی برر برر آلوب ماکینه‌یه قونیله‌جق صحیفه‌لری ترتیب

ایدن ایشجی : مطبعه مرتبلری؛ باش مرتب .

مُرَتَّب { ص. عر. ۆ: مرتبه . [«رتب»دن سمف. تفعیل] ۱. ترتیب اولنمش، صره‌لانمش، صره‌یه قونمش: مرتب عسکری واردر . ۲. قورلمش، ایجاد اولنمش، یالاندن ترتیب اولنمش : بومحضا بنی اضرار ایچون مرتب برایشدر . ۳. تعیین و تخصیص اولنمش، مخصوص : مرتب معاش وتعییناتی واردر .

مُرَتَّبات { سش. جم. عر. ۱. معینات، تخصیصات، تخصیص و ترتیب اولنمش مقنن معاش وتعیینات : خزینه‌دن مرتباتی واردر؛ مطبعهٔ عامره‌نك مرتباتی معارف نظارتنه عائددر . ۲. بحـ. سفن حربیه‌نك ضابطان وافراد موجوده‌سی، موجودی.

مُرَتِّبلك { سش. حروفات باصمه‌خانه‌سنده دوکمه حروفی صره‌لایوب ماکینه‌یه قونه‌جق صحیفه‌لری ترتیب ایتمك صنعتی : مطبعه‌ده مرتبلك ایدیور .

مَرْتَبه { سش. عر. جم. : مراتب . ۱. باصامق ، درجه : مرتبه مرتبه چیقیلر. ۲. رتبه، پایه، منزلت، درجهٔ اعتلا : بو مرتبه‌یه واصل اولدی ؛ مراتب عالیه‌یه نائل اولدی. ۳. مقدار، قدر، درجه : بو مرتبه‌ده صبر وتحمل هرکسه میسر اوله‌ماز. || سلسلهٔ مراتب = رتبه‌یه کوره مادوندن مافوقه صره‌سیله انها اولنمه : سلسلهٔ مراتبه رعایت ایتمك. || علی مراتبهم = رتبه‌لرینه کوره رتبه صره‌سیله .

مُرْتَجِل { صـ. عر. [«رجل»دن سمف. افتعال] ارتجالاً وبر بدیهه شعر سویلین ویا جواب ویرن ، حاضر جواب : شاعر مرتجل .

مُرْتَجی { صـ. عر. [«رجا»دن سمف. افتعال] امید وار، املی اولان ، آرزو کش. ۆ.

مُرْتَدّ { صـ. عر. ۆ: مرتده . [«رد»دن سف. افتعال] ارتداد ایدن ، دین اسلامی ترکله اسکی دینه ویا برآخردینه تابع اولان.

مُرْتَزِقه { سش. عر . [«رزق»دن سف. ۆ. افتعال. — «طائفهٔ مرتزقه»دن مختصر] وقتیله علوفه خوار طاقیملرینه ویریلان اسمدر .

مُرْتَسِم { صـ. عر. [«رسم»دن سمف. افتعال] مرسوم و مصور معناسیله بعض لغت کتابلرنده مقید ایسه‌ده، عربیده ارتسامك معانیسی بسبتون باشقه وبزجه غیر مستعملدر .

مُرْتَشِح { صـ. بو دخی سوزلمش معناسیله قوللانلمش ایسه‌ده، «رشح» ماده‌سی افتعال بابندن کلمدیکندن ، طوغریسی «مترشح» در.

مُرْتَشی { صـ. عر. [«رشوة»دن سف. افتعال] رشوت قبول ایدن ، رشوت مقابلنده ایش کورن .

مُرْتَضا { صـ. عر. با : مرتضی .

مُرْتَضَوی { صـ. عر. ۆ: مرتضوه. یه. حضرت علی المرتضی (رضه) افندمزه منسوب ومتعلق : اخلاق مرتضویه .

مُرْتَضی { صـ. عر. [«رضاء»دن سمف. افتعال] بکنلمش، منتخب، پسندیده. [امیر المؤمنین علی بن ابی طالب (رضه) افندمزك لقب شریفیدر.]

مَرْتَع { سش. عر. اوتلاق ، مرعی. ۆ.

مُرْتَعِد { صـ. عر. ۆ: مرتعده. [«رعد»دن سف افتعال] اورکوب دیتره‌ین ، مضطرب.

مُرْتَعِش { صـ. عر. ۆ: مرتعشه. [«رعش»دن سف. افتعال] دیتره‌ین ، دیتره‌مکه دوچار ، رعشه‌دار.

مُرْتَفِع { صـ. عر. ۆ: مرتفعه. [«رفع»دن سف. افتعال] یوکسلمش، یوکسك، یوجه. بلند : محل مرتفع؛ جبال مرتفعه.

مَرْتَك { سـ. درت کوشه‌لی کراسته آغاجی؛ الی مرتك ظن ایتمك = جاهل وامی اولمق .

مُرْتَك { سـ. [فا. «مرده‌سنك»دن غلط] با : مرده‌سنك.

مُرْتَكِب { صـ. عر. ۆ: مرتکبه. [«رکوب»دن افتعال] ۱. حرام وکونی ویاقیشماز بر فعلی قبول واجرا ایدن، اویله برفعله تنزل ایدن : یالانی مرتکب اولمق؛ مرتکب جرم وجنایت. ۲. رشوت آلان ، رشوت مقابلنده ایش کورن : مقتدر ایسه‌ده چه فائده که مرتکبدر .

مَرْثِیه { سش. عر. جم : مراثی . [یاء مشدده ایله غلطدر.] اولمش بر آدمك اوصاف جمیله‌سنی تعداد له وفاتندن

طولایی تأسفی متضمن اوله‌رق تنظیم اولنان نظم ویا بوبابده ایراد اولنان نطق، صاغو : فلان شاعرك مرثیه‌لری چوق کوزلدر؛ شهداء کربلا حقنده مراثیسی واردر .

مَرثیه‌خوان { ص. س. فا. ۱. مرثیه اوقویان، بر اولونك جنازه ویا مزاری اوزرنده مرثیه سویلین، صاغوجی. ۲. محرم آینده تکیه‌لرده وسائر محال مناسبه‌ده شهداء کربلا حقنده مرثیه‌لر اوقویان آدم .

مَرج { ص. فا. («هرج» لفظنه اتباعاً قوللانیلیر.) هرج مرج، هرج و مرج = قارمه قاریش، قارمه قاریشیق، آلت اوست ، زیر وزبر : اورته‌لق هرج ومرج اولدی .

مرج { سذ. عر. جـ : مروج. فا. («مرغ» دن معرب) چایر .

مرجان { سذ. عر. دکیزدن چیقان و قعر دریاده کوکلی اولدیغی حالده آغاج کبی نشو ونمایه وحیوان کبی حسه مالك اولان معروف قرمزی ماده،که سوسه متعلق شیئلر اعمالنه یارار : مرجان تسبیحی؛ مرجان صیادلری. == ص. تر. ۱. مرجاندن معمول : مرجان کردانلق. ۲. مجـ. پك قرمزی : مرجان طوداقلی. || مرجان بالیغی = قرمزی رنکلی بر جنس لذیذ بالیق . || مرجان قیالری = کوچك حیوانات بحریه انقاض ومستحاثه‌لرینك تراکمندن بالتشکل آطه صورتنده صویك اوزرینه چیقان اراضی ، فر. Terrains madréporiques .

مُرَجَّب { ص. عر. («رجوب» دن سمف. تفعیل) مکرم، محترم، مبجل : رجب مرجب. [هر ایمه سجیع بر صفت لابد اولمق زعمنده بولنان اصول قدیمه کاتبلری طرفندن بوتعبیرده قوللانیلیر لزومسز برلفتدر.]

مُرَجَّح { ص. عر. أ : مرجحه. («رجحان» دن سمف. تفعیل) دیکربرندن زیاده بکنیلوب تقدیم اولنان، ترجیح اولنان، رجحانلی ، ایلری ، مقدم : یولجیلقده آرابه آته مرجحدر، آتدن مرجحدر؛ بن عربی‌یی فارسیدن مرجح طوتارم .

مَرجِع { سذ. عر. جـ : مراجع. («رجوع» دن سمـ.) ۱. دونیله‌جك یر، کری کلنه‌جك محل، معاد. أ. ۲. مراجعت اولنه‌جق یر، هرکسك ایشنی کوردیرمك ومشکلنی حل ایتدیرمك ایچون باش اوره‌جغی محل ویا شخص: خانه‌سی ارباب حاجتك مرجعی اولمشیدی؛ کندیسی مرجع هوسکاران علم و هنر ایدی. ۳. براداره ویا مأمورك تابع اولدیغی نظارت و دائرهٔ رسمیه : ولاتك مرجعی داخلیه نظارتیدر؛ مرجع رسمیسنه یازدی .

مُرجُمك { س. حبوباتك معروف اوفاق و یاصیجه مدور دانه‌لی جنسی‌که چوربه و پلاوی اولور ، عدس. || مجـ. مرجمکی فورنه ویرمك = اویوشمق ، بالاتفاق برایشه قرار ویرمك.

مَرجَنگوش { س. [فا. مرزنکوش ومعربی مرزنجوش دن غلط] فسلکن نوعی ، کوکی اوتی.

مَرجو { ص. عر. [«رجاء» دن سمف.] ۱. اومیلان، امید اولنان، مأمول. ۲. یالواره‌رق ایستنیلن، نیاز اولنان : شو ایشی یاپمه‌کز مرجودر.

مَرحَبا { ح. عر. سلام وبروب اوتوران آدمه حاضرون طرفندن توجیه اولنور التفات تعبیری اولوب، اصل عربیده «ککیشلنك» و «راحت اوتورك» معناسیله «خوش کلدیکز» مقامنده قوللانیلیر. شعرده دخی مستعمل اولوب ممدوحه خطاب اولنور : مرحبا ای سیدالکونین محبوب خدا! مرحبا ای شهر رمضان!

مَرحَبالاشمق { فش. بربرینه مرحبا دیوب التفات ایتمك.

مَرحَله { سث. عر. جـ : مراحل. («رحلة» دن سمـ.) ۱. قوناق ، منزل . ۲. برکونلك یول ، ایکی قوناق آره‌سی : بورادن آنقره‌یه قاچ مرحله‌در ؟

مَرحَمَت { سث. عر. [«رحم» دن مصـ. میمی] آجیمه ، آجیر خاطر، رحم: فقرایه مرحمت ایتمك؛ ربم سندن مرحمت!

مَرحَمَتسِز { ص. آجیمیان، رحمی اولمیان، قاتی یورکلی.

مَرحَمَتسِزلك { س. آجیمامه، قاتی یورکلیك.

مَرحمتلی { ص. آجیان، آجیر غانان، رحم و شفقتی چوق: مرحمتلی آدمدر.

مَرحوم { ص. عر. ؤ: مرحومه. [« رحم » دن سمف.] ١. رحمت الهیه‌یه مظهر اولان، من‌طرف الله عفو و مرحمتله مبشر: امت مرحومه = امت محمد (صلعم)، ملت اسلامیه. ٢. رحمت حقه واصل اولان، رحمتلی، متوفی: مرحوم پدرم؛ رشید پاشا مرحوم. [اسمه تقدیم و تأخیری جائزدر.] == س. قریباً وفات ایتمش آدم: مرحومك ترکه‌سنی یازمغه کلدیلر؛ مرحومه‌نك بر وصیتی واردر.

مُرَخَّص { ص. عر. ؤ: مرخصه. [« رخصة » دن سمف. تفعیل] ١. اذنلی، رخصتلی، مأذون. ٢. کوندرن دولت ویا هیئت نامنه ایستدیکی صورتده رأی ویرمکه مأذون اولمق شرطیله دیکر بردولت ویاهیئت نزدینه کوندریلان وکیل: سفیر مرخص، وکیل مرخص، هیئت مرخصه. بو معنا ایله اسم کبی دخی قوللانیلیر: قونفره‌ده انکلتره مرخصی.

مُرَخَّصلق { س. مناسب کوردیکی صورتده رأی و قرار ویرمکه مأذون وکیل ویا سفیرك حال وصفتی: مرخصلقله ویانه‌یه کوندرلمشیدی.

مُرَخَّصه { س. [« هیئت مرخصه » دن مختصر و غلط] ارمنی پسقپوسی: وان مرخصه‌سی.

مُرَخَّصیت { سش. عر. مرخصلق، وکیل مرخص ویا سفیر مرخص صفت ووظیفه‌سی: مرخصیتله برلینه کیتمشیدی.

مُرَخَّم { ص. عر. ؤ: مرخمه. [« رخم » دن سمف. تفعیل] آخرندن بر ویا بر قاچ حرفك حذفیله تخفیف ایدلمش (کلمه).

مَرد { س. فا. جـ: مردان. ١. آدم، انسان: مرد غریب. ٢. ار، ارکك، رجل: مرد وزن. || مرد خدا = ولی، واصل، عارف بالله آدم. == ص. فا. ١. یکیت. جسور: مرد آدم. ٢. حمیتلی، انسانیتلی، مروتلی: مرد اولان سوزنده طورور. || نامرد = قورقاق، آلچاق، مخنث.

مُرد { ص. فا. اولمش، کبرمش: مرد اولدی. [حیوانات حقنده قوللانیلیر.]

مُردار { ص. فا پیس، ناپاك، ملوث: مردار ایش؛ مردار آدم. || مردار آغاجی = قورت بهاری انواعندن بر آغاج.

مُردارلامق { فن. پیسلتمك، تلویث ایتمك. == فل. نامناسب محلده پیسله‌مك، دفع حاجت ایتمك.

مُردارلق { س. پیسلك، لوث.

مَردانگی { س. فا. یکیتلك، جسارت، یاراراق: ابراز مردانکی ایتدی.

مَردانه { ص. فا. ١. اره، ارککه مخصوص ویا لایق. ٢. جسورانه، بهادرانه: بر هجوم مردانه ایله. ٣. انسانیتلی، حمیتلی: بر طور مردانه ایله. == ح. ارککجه، جسور وحمیتلی بر آدمه یاقیشیر صورتده: مردانه ثبات، حرب، تحمل ایتدی.

مَردانه { س. ١. مطبعه دستکاهنده دیزلمش صحیفه‌لره مرکب ویرمکه مخصوص طوتقال ویا مشیندن اسطوانه، کیلیندرو. ٢. ارکك آشچیلرك یوفقه آچدقلری قالین و قیصه اوقلاغی. ٣. تارلەنك ایشلنمش طوپراغنی باصدیرمغه مخصوص آغیرجه اسطوانه‌که حیوانلره چکدیریلوب یووارلادیلیر.

مَردلك { س. ١. ارلك، ارککلك، رجلیت. ٢. جسارت، شجاعت، بهادرلق. ٣. حمیت، انسانیت، فتوت.

مَردُم { س. فا. جـ: مردمان. انسان، آدم، بشر؛ مردم آزار = انسانلری اینجیدن، خلقه اذیت ویرن.

مُردُم { س. با: مردوم.

مَردُمخوار { ص. فا. [مردم = انسان. خوردن = یمك] انسان ییجی، انسان اتی ییین، آکل البشر.

مَردُمَك { س. فا. کوچك آدم، ببك. || مردمك چشم = کوز ببکی، انسان العین.

مَردود { ص. عر. ؤ: مردوده. [« رد » دن سمف.] ١. رد ودفع اولنمش، قوغلمش: مردود بر اوغلی واردر. ٢. چوریدلمش، جرح اولنمش: بو دعوی مردوددر. ٣. من‌طرف الله طرد ورحمت حقندن تحریم اولنمش، ملعون، لعین، رجیم.

مُردوم { س. رچلی بابیلان کوچك دانه‌لی سیاه بر جنس اربك: مردوم اریکی.

مَردُوَن { یا مردوان. با: نردبان.

مُرده { ص. س. فا. ج: مردگان. اولو، اولمش، اولمش آدم، میت، متوفی.

مُرده‌سَنك { س. فا. [تر. غلطی: مرتك] قورشوندن چیقان معلوم ماده، حامض اسرب، فر. Litharge.

مُرده‌شوی { س. فا. اولو ییقا. یان، غسال.

مَردی { س. فا. ۱. ارلك، ارککلك. ۲. جسارت، شجاعت. ۳. حمیت، انسانیت، مروت.

مَرز { س. فا. ۱. یر، زمین، ارض. ۲. سینور، حد، حدود. ‖ مرز وبوم = مملکت، وطن.

مَرزبان { س. فا. حدود محافظی.

مَرزَنجوش { س. ذ. ع. [فا. «مرزنکوش» دن] و:

مَرزَنگوش { س. فا. بر نوع فسلکن، کوکی اوتی.

مَرزوق { ص. ع. ذ: مرزوقه. [«رزق» دن سمف.] رزق ویرلمش، ارزاق تدارك وتهیئه اولنمش.

مَرسا { یاخود مرسی. سذ. ع. ج: مراسی. [«رسو» دن سم.] کمینك دمیر آتدیغی محل، لیمان: مرسای استانبول.

مِرساة { سث. ع. [«رسو» دن اسم آلت] کمی دمیری، لنکر. ذ.

مُرسَل { ص. ع. ذ: مرسله. [«رسل» دن سمف. افعال] کوندرلمش، یوللانمش، فرستاده. ‖ مرسل الیه = کندیسنه برشیء کوندریلن، نامنه ارسال اولنان: بو مکتوبك مرسل الیهی بولنه‌مدی. = سذ. ع. ج: مرسلین. پیغمبر، نبی، یولاواج: سید الانبیاء و المرسلین.

مُرسِل { ص. ع. ذ: مرسله. [«رسل» دن سف. افعال] کوندرن، یوللایان، بر مکتوب ویا امانتی کوندرن: مرسل الیهی بولنه‌میان مکتوب مرسلنه اعاده اولنور.

مُرسَلات { سث. ع. کوندریلن شیئلر، پوسته ایله ارسال اولنان مکاتیب وامانات.

مُرَسَّم { ص. ع. ذ: مرسمه. [«رسم» دن سمف. تفعیل] ۱. یازلمش، چیزلمش، اشارت اولنمش. ۲. رسملر و چیچکارله طونادلمش، رسملی، مصور.

مَرسوم { ص. ع. ذ: مرسومه. [«رسم» دن سمف.] ۱. یازلمش، چیزلمش، اشارت اولنمش، علامتلی. ۲. ذکری کچمش، ذکر اولنان، مذکور، مرقوم: بازرکان مرسوم. ۳. رسم و عادت حکمنه کچمش، معتاد. = سذ. ع. ج: مراسیم. اراده، فرمان، یرلیغ، بیورلدی. [بو معنا ایله الیوم استعمالی متروکدر.]

مَرسیٰ { سذ. ع. با: مرسا.

مَرسین { س. یاپراقلرنی قیشین دوکمز اشجاردن کوزل قوقولی بر آغاج، آس؛ قره. مرسین، یبان مرسینی = بو آغاجك انواعندن. ‖ مرسین بالیغی = برجنس بالیق. ‖ قازاق مرسینی بر نوع بالیق باصدیرمه‌سی.

مُرشِد { ص. سذ. ع. [«رشد» دن سف. افعال] ۱. طوغری یولی کوسترن، قولاغوز، رهبر. ۲. مریدانه طریقتی اوکردوب تصوف اصولنده حقایق و اسراری کوسترن شیخ طریقت: بر مرشد کامله مرید اولمدقجه انسان حقایق احواله واقف اوله‌ماز. ۳. مج. غفلتدن او یاندیران، ایقاظ ایدن: بو خصوصده سز بنم مرشدم اولدیکز.

مِرصاد { سذ. ع. ج: مراصید. [«رصد» دن اسم آلت] کواکب وسمایه باقمغه مخصوص آلت، رصد.

مَرصَد { سذ. ع. ج: مراصد. [«رصد» دن سم.] ۱. کوزدوب بکلمکه مخصوص محل. ذ. ۲. کواکبه و سمایه باقمغه واحوال جویه‌یی معاینه‌یه مخصوص آلات وادواتك وضع واستعمالنه مخصوص مرتفع بنا، رصدخانه.

مُرَصَّص { ص. ع. ذ: مرصصه. [«رص» دن سمف. تفعیل] قلای ویا قورشونله لحیملنمش ویا قاپلانمش، ترصیص اولنمش.

مُرَصَّع { ص. عر. ۋ: مرصعه. [«رصع» دن سمف. تفعیل]
١. ذی قیمت طاشلرله طونانمش، جواهرله مزین: مرصع نشان عالیٔ عثمانی. ٢. د. ایکی مصرع ویا فقرەسی لفظ بلفظ موزون ومقفی دوشن (کلام، بیت).

مَرَض { سذ. عر. ج: امراض. ١. خستەلق، داء، علت: امراض داخلیه؛ امراض خارجیه؛ امراض جلدیه؛ امراض افرنجیه؛ مرض مستولی. ٢. تر. درد، بلا، تحملی مشکل حال: بوایش بکا مرض اولدی.

مَرضا { یا مرضی. سذ. ج. عر. فد: مریض. با: مریض.

مَرضاة { سث. عر. [«رضاء» دن مصـ. میمی] رضا، خشنودلق: ابتغاء لمرضاة الله تعالی = الله رضاسیچون. [همان یالکز بوتعبیرده مستعملدر.]

مُرضِعه { سث. عر. [«رضاع» دن سف. افعال. — عربیده «مرضع» صورتندەده مستعمل ایسەده، لسانمزده بو صورتده استعمالی عبثدر.] ١. چوجق امزیرن، سوت ویرن، ممەده چوجغی اولان قادین، امزیکلی خاتون. ٢. اجرت مقابلندە باشقەسنك چوجغنه مه ویرن قادین، سوت آنا، سوت ننه.

مَرضی { سذ. عر. [«رضاء» دن سمف.] رضا، خشنودلق، بریسنك راضی اولدیغی ایش: مرضیٔ عالی‌یه موافق حرکات.

مَرَضی { ص. عر. ۋ: مرضیه. [«مرض» دن سمن.] ط. خستەلغه منسوب ومتعلق، علتدن منبعث: حال مرضی؛ نتائج مرضیه. فر. Pathologique. == سذ. عر. ج: مرضیون. علم الامراضله توغل ایدن طبیب، فر. Pathologiste.

مُرطوال { سـ. صاچه صاپان سوز، مالایعنی، هذیان. لاف وکذاف: مرطوال اوقومق = اویدرمه سوز سویلیوب آلداتمق.

مُرطوالجی { سـ. صـ. ممناسز ومناسبتسز صاچه صاپان اویدرمه سوزلر سویلاین آدم.

مَرطوب { ص. عر. ۋ: مرطوبه. [«رطب» دن سمف.] نملی، یاش، رطوبتلی.

مَرعا { یاخود مرعی. سذ. عر. [«رعی» دن سم.] حیوانات اهلیەنك اوتلادیغی یر، اوتلاق، چراکاه.

مَرعالق { صـ. مرعالردن عبارت ویا مرعالری چوق اولان: اوراسی مرعالقدر؛ مرعالق طاغلر.

مَرعوب { ص. عر. ۋ: مرعوبه. [«رعب» دن سمف.] اورکش، رعب ودهشته کرفتار.

مَرعون { ص. عر. ۋ: مرعونه. [«رعن» دن سمف.] حرارت شمسك بینه تأثیریله بایلوب دوشن. [لسانمزده مستعمل دکلسەده، لازمدر.]

مَرعی { ص. عر. ۋ: مرعیه. [«رعایة» دن سمف. — اصلی: مرعوی] ١. حرمت ورعایت اولنان، صایلان: مرعی الخاطر = خاطری صاییلیر، خاطرلی. ٢. کوزەدیلن، حفظ ورعایت اولنان، مقبول ومعتبر، متداول، حکمی جاری، معطل ومفسوخ اولمیان: الیوم مرعی اولان نظام؛ اصول مرعیه؛ اصطلاحات مرعیه.

مَرعی { سذ عر. با: مرعا.

مَرغ { سـ. فا. چایر. ۋ.

مُرغ { سـ. فا. ج: مرغان. قوش، طیر. || مرغ سحر (= صباح قوشی) = بلبل.

مُرغاب { سـ. فا. ١. صو قوشی. ٢. اوردك. ۋ.

مُرغباز { سـ. فا. [مرغ = قوش — باختن = اوینامق] دو. کشدیرمك ایچون ویا آوه آلیشدیرمق ایچون قوش انواعنی بسلیوب تربیه ایدن آدم. [غلطی: قوشباز.]

مَرغزار { سـ. فا. چایرلق یر، چایرلری چوق محل.

مَرغوب { ص. عر. ۋ: مرغوبه. [«رغبة» دن سمف.] ١. رغبت و آرزو اولنان، ایستنیلن، سویلن. ٢. عمومك رغبتنه مظهر، هرکس طرفندن رغبت اولنەجق صورتده کوزل، مقبول، پسندیده: امتعهٔ مرغوبه؛ بو مال اوراجه پك مرغوبدر.

مِرفَق { سذ. عر. ج: مرافق. دیرسك. ۋ.

مَرفوع { ص. عر. ۋ: مرفوعه. [«رفع» دن سمف.] ١. قالدیرلمش، یوکسلدلمش. ٢. قالدیرلمش، فسخ ولغو اولنمش، مفسوخ ٣. د. [نحو عربیده] رفع حالنده بولنان (اسم ویا

فعل مضارع) : اسم مرفوع : مضارع مرفوع. == سه عر. ج : مرفوعات. حالت رفعده قوللانیلان معمول : افعال ناقصه. نك مرفوعنه اسم وافعال تامه نك كينه فاعل دينير ؛ مبتدا ايله خبر مرفوعاتدندر.

مُرَفَّه { صه عر. ۋ : مرفهه. [« رفود » دن سمف. تفعيل] بكينه جكی وهربر احتياجی اكمال اولنمش، سعۀ حاله نائل اولمش، ترفيه اولنمش.

مُرَفَّهاً { حه عر. رفاهيتله، كافۀ لوازم واحتياجاتی مكمل اولديغی حالده، بروجهله صيقندی چكمكسزين : كنديسنك مرفهاً مملكتنه ارسالی امر اولندی: وقتيله بكينه جكنی تأمين ايدوب شمدی مرفهاً ياشايور.

مِرقات { سذ. عر. [« رق » دن اسم آلت. — اصلی : مرقاة] باصامق، درجه، نردبان. ۋ.

مَرقَد { سذ. عر. ج : مراقد. [« رقود » دن سم.] ١. ياته جق ير، ياتاق. ۋ. ٢. مزار، قبر.

مُرَقَّع { صه. عر. ۋ : مرقعه. [« رقعة » دن سمف. تفعيل] يامه يامه اوستنه ديكلمش، يامه لی : دلق مرقع = مرائيلرك علامت زهد وتقوی عد ايتدكاری يامه لی خرقه.

مُرَقَّعه { سذ. عر. ج : مرقعات. بربری اوزرينه ياپيشديريلوب مقوی كبی اولمش كاغدك اوزرينه يازلمش حسن خط نمونه سی، خطاط مشقنامه سی: فلان خطاطك برخيلی مرقعاتی موجوددر.

مُرَقَّق { صه عر. ۋ : مرققه. [« رقة » دن سمف. تفعيل] اينجلمش، اينجه، رقيق، دقيق : فتحۀ مرققه = اينجه اوستون.

مُرَقَّم { صه عر. ۋ : مرقمه. [« رقم » دن سمف. تفعيل] ١. ترقيم اولنمش، يازلمش، يازيلی، محرر. ٢. عدده دلالت ايدر بر رقمله اشارت اولنمش، نومروسی وضع اولنمش، نومرولی : كتبخانه ده ٢٥٠ رقيله مرقم بركتاب واردر.

مِرقَم { سذ. عر. م. پوصوله نك ابره سی.

مَرقوم { صه عر. ۋ : مرقومه. ج : مرقومون. ت : مرقومان. [« رقم » دن سمف] اسمی يوقاريده محرر، رقمزده، مذكور، مزبور، مسفور : اشيای مرقومه؛ مرقوم آشجی؛ نفر مرقوم: مرقومدن باشقه كيمسه بوله مدق. [انشا لساننده يس پايه اشخاص واشيا حقنده مستعمل اولوب، لسان ادبيده استعمالی پك صوۋقدر.]

مَرك { سه. فا. [« مردن » فعلندن ياكيلوب ميمی مضموم اوقومامالی.] اولوم، وفات، ارتحال. ۋ.

مَركَب { سذ. عر. ج : مراكب. [« ركوب » دن سم] ١. نقل ايچون بينيله جك شیء، حيوان وآرابه وسائره كبی. ٢. بالخاصه كمی، سفينه : مراكب بحريه. ٣. تر. اشك، حمار، خر : مركبه بينمك ؛ بياض مركبلر مشهوردر. [لسانمزده باشليجه برنجی معنای عربيسندن مأخوذ اولان بو معنا ايله مستعملدر.]

مُرَكَّب { صه. عر. ۋ : مركبه. [« ركوب » دن سمف. تفعيل] ايكی ويا زياده شيئك قاريشمه سندن حاصل اولان، متعدد عنصر ويا جزئدن متكون، ساده ودوز اولميان : جسم مركب؛ اسماء مركبه؛ بوخرج كيرج وقومدن مركبدر. || جهل مركب = كنديسنی عالم ظن ايدن آدمك جهالتی. || فائض مركب = فائضه ده فائض يورتمكدن عبارت مرابحه جی فائضی.

مُرَكَّب { سه. [لغت آنفۀ عربيه دن مأخوذ] يازی يازمغه مخصوص بويا تركيبی، مداد : سياه، قرمزی، يشيل مركب. || مركب باليغی = سوبيه انواعندن ايچنده سياه بر ماع بولنان و بونی ايستدیكی وقت قوبويرمكله اطرافنده كی صولری قرارده رق كنديسنی قورتاران بر جنس باليق كه يني ير. || مركب يالامش = يازوب اوقومش، جاهل دكل.

مُرَكَّبات { سذ. عر. ١. برقاچ جزء ويا عنصردن تركيب وتشكيل اولنمش مواد : مركبات كيمويه. ٢. ايكی ويا زياده كلمه نك برلشمه سندن حصوله كلمش لفظلر : مركبات بحثی.

مَركَبجی { سه. بينك ويوك مركبلری كراجيسی، اشكجی.

مُرَكَّبجی { سه. يازی يازمغه مخصوص بويا وعلی الخصوص بذر ايسندن عثمانلی يازی مركبی ياپان وصاتان آدم : مركبجی دكانی.

سزك سوزكزی مصدق بر فقره سویلیه‌یم؛ هویتی مصدق بر علم وخبر كتیردی.

مصر { سخنه. عر. ۱. آفریقانك شمال شرقی كوشه‌سنده واقع ومناصب نیلی حاوی مملكت مشهوره، خطهٔ مصریه. ۲. تخصیص صورتیله خطهٔ مذكوره‌نك مركزی اولان قاهره شهر شهیرنده‌ده دینیر؛ مصر القاهره‌ده دیرلر. = سذ. عر. ج: امصار [ایكنجی معناسندن تعمیماً] بیوك شهر، معموره: || مصر بغدادی = ۱. معروف صاری وبیوجك دانه‌لی حبوبات نوعی. ۲. مصر دینلن حبوباتك آتشده پاتلادلمش دانه‌لری. || مصر طاوغی = هندی. || مصر فتیلی = طوپلری آتشلمه‌ده مستعمل اوتدن اورلمش بر نوع خلاط.

مصر { س. معروف صاری و بیوجك یاصی دانه لی حبوبات نوعی [مادهٔ آتیه‌یه با.] : مصر اتمكی؛ مصر قوچانی؛ تازه مصر.

مُصِر { ص. عر. ذ: مصره. [« صر » دن سف. افعال] اصرار ایدن، آیاق باصوب واز كچمین، برسوز ویا طلبده معاندانه ثبات ایدن: فكرنده مصر بر آدم.

مصراع { سذ. عر. ج: مصاریع. [الفنز اوله‌رق « مصرع » املاسی غلطدر.] ۱. قپونك ایكی قنادندن بهری. ۲. استریدیه كبی حیوانات بحریه‌نك ایكی قبوغندن بهری. ۳. د. بر بیتی تركیب ایدن ایكی قسمك هر بری: ایكی مصراع بر بیت یاپار.

مُصرانه { ص. ح. فا. اصرار ایده‌رك، آیاق باصه‌رق: مصرانه سویلیور؛ مصرانه طلب.

مُصَرَّح { ص. عر. ذ: مصرحه. [« صراحة » دن سمف. تفعیل] تصریح ایدلمش، صراحتلی، آچیقدن ومفصلاً بیان اولنمش، ایضاح اولنمش، شبهه براقمیه‌جق صورتده عیان وظاهر: بو بابده ایجاب ایدن معامله قانونده مصرحدر.

مُصَرَّحاً { ح. عر. آچیق وظاهر اوله‌رق، صراحتله، شبهه براقمیه‌جق صورتده: شرائط مقاوله‌یی مصرحاً یازملی.

مَصرَف { سذ. عر. ج: مصارف [« صرف » دن ظ.] چیقدن چیقان آقچه، مبایعات واحتیاجاته قارشی ویریلن مبلغ، خرج: بیوك شهرلرده چوق مصرف اولور؛ اوقوناغك مصرفی چوقدر؛ بوقدر مصارفه طیانه‌میه‌جغز؛ مصارف ضروریه؛ مصارف زائده؛ یول مصرفی. || مصرف كورمك = مصارفك حسابی كورمك. || مصرف ناظری = دائرهٔ عسكریه‌ده محاسبات رئیسی.

مصرلی { س. ص. مصر اهالیسندن اولان، مصری: اسكی مصرلیلر.

مَصروع { ص. عر. ذ: مصروعه. [« صرع » دن سمف.] صرعه‌یه طوتلمش، صرعه‌لی.

مَصروف { ص. عر. ذ: مصروفه. [« صرف » دن سمف.] ۱. صرف اولنمش، خرج ایدلمش، بوزلمش: مبالغ مصروفه‌نك حسابنی ویرمك. ۲. صرف واستعمال اولنان، قوللانیلان، بذل ایدیلان: همّات علیه‌لرینك مصروف بیورلمسی. ۳. دیكر جهته چویرلمش، دفع و طرد اولنمش. = س. تر. بین العوام غلط اوله‌رق مصرف یرینه قوللانیلیر.

مَصره { س. با: ماسوره.

مِصری { ص. عر. ذ: مصریه. خطهٔ مصریه‌یه منسوب ومتعلق. = سذ. عر. ج: مصریون مصر اهالیسندن آدم: اسكی مصریونك آثاری.

مَصطَبه { سذ. عر. قپونك ایكی طرفنده اوتورمغه مخصوص سد، پیكه.

مُصطَفا { ص. عر. با: مصطفی.

مُصطَفَوی { ص عر ذ: مصطفویه. فخر كائنات محمد مصطفی (صلعم) افندمزه مخصوص ویا منسوب و متعلق: اخلاق مصطفویه؛ احادیث مصطفویه.

مُصطَفی { ص. عر. [« صفوة » دن سمف. افتعال] سچلمش، مختار، منتخب، بركزیده. — فخر عالم (صلعم) افندمزك صفات مباركه‌سندن اولوب لسانمزده معناء لغویسیله پك استعمال اولنمیور.

مَصطَكی { س. با: ماستیقه.

مُصطَلَح { ص. عر. ذ: مصطلحه. [« صلح » دن سمف. افتعال]

۱. اصطلاح قبیلندن اولان، معناء لغویسیله قوللانلمیوب بر علم وفن اربابی بیننده متفق علیه برمعناء محدثله استعمال اولنان: الفاظ مصطلحه. ۲. تر. لغات غریبه واصطلاحات علمیه ایله مملو اولوب هر کس طرفندن آکلاشلمیان: بك مصطلح بر مکتوب یازمش؛ بن اوقدر مصطلح سوزدن برشی آکلایه‌مام.

مِصْعَد { سذ. عر. [«صعود»دن اسم آلت. — لغت مولده] کیم. مایعاتی بخار حالنه کچیروب سربتمکه مخصوص آلت، فر. Sublimatoire.

مُصَعَّد { ص. عر. ذ: مصعده. [«صعود»دن سمف. تفعیل. لغت مولده] کیم. مصعد دینلن آلت مخصوصه ایله بخار حالنه قونیلان، فر. Sublimé.

مُصَغَّر { ص. عر. ذ: مصغره. [«صغر»دن سمف. تفعیل] اسم تصغیر صورتنه قونمش، جك وجق معناسنی افاده ایدن: اسم مصغر. = سذ. عر. بو صیغه‌ده اولان اسم، تصغیر صیغه‌سی: بو اسمك مصغری ناصل اولور؟

مَصَفّ { سذ. عر. جـ: مصاف. [«صف»دن سمـ.] صره صره دیزیلان محل، حرب صفلرینك دیزلدیکی میدان حرب.

مُصَفّا { یا مصفی. ص. عر. ذ: مصفاة. [«صفوة»دن سمف. تفعیل] تصفیه اولنمش، مواد اجنبیه‌سی آیریلوب خالص وصافی حالنده قالمش اولان: ماء مصفا؛ مصفا شکر.

مِصْفاة { سذ. عر. [«صفوة»دن اسم آلت] تصفیه‌یه مخصوص آلت، سوزکچ.

مُصَفّی { ص. عر. ذ: مصفیه. [«صفوة»دن سف. تفعیل] تصفیه ایدن ویا تصفیه‌یه یارایان.

مُصَفّیٰ { ص. عر. با: مصفا.

مِصْقال { سـ [بلکه «موسیقار»دن غلط] بر صره قامش قملرندن عبارت دودوك. || مج. مصقال قامشی = صیق صردلانمش شی.

مِصْقَل { سذ. عر. و:

مِصْقَله { سذ. عر. [«صقل»دن اسم آلت] قویومجی وسائره‌نك معدنی پارلاتمق ایچون قوللاندقلری آلت، صیقل دمیری، مهره طاشی، جلا آلتی.

مَصْل { سذ. عر. ط. قان وسودك ایچنده طبیعی اوله‌رق بولنان صو، فر. Serum, sérosité.

مُصَلّا { یا مصلی. سذ. عر. ۱. نماز قیلمغه مخصوص آچیق یر، نمازکاه. ۲. جامع شریف جوارنده جنازه نمازی قیلمغه مخصوص محل. || مصلا طاشی، سنك مصلا = نمازی قیلنیرکن جنازه‌نك وضع اولندیغی یوکسکجه طاش.

مَصْلاق { سـ. ۱. دائما آقار صو بوریسی. ۲. اوچ بش لوله صوبی حاوی کوچك حوض که اکثریا صو یوللری اوزرنده اولور: اوراده بر مصلاق واردر. ۳. حیوانلری صووارمغه مخصوص طاشدن بیوك یالاق.

مُصْلِح { ص. عر. ذ: مصلحه. [«صلح»دن سف. افعال] ۱. اصلاح ایدن. ۲. ایاشدیرن، صلح ومسالمتی اعاده وتقریر ایلین.

مَصْلَحَت { سذ. عر. جـ: مصالح. [«صلح»دن مصـ. میمی. — عر. تعبیراتده «مصلحه» صورتنده ده قوللانیلیر.] ۱. صلح وآسایش ومسالمت یولی، ایصلاح طریقی: بویله مصلحت کوردیلر؛ مصلحت حسن نتیجه‌یه وارمقدر. ۲. ایش، خصوص، ماده، کیفیت: اوراده برمصلحت ایچون کیتدی؛ مصالح بیتیه. ۳. اهمیتلی ایش، مسئله: بوده بر مصلحت می؟ اماده مصلحت بایدیکز. || اصحاب مصالح = کندی ایشلری ایچون حکومته مراجعت ایدنلر، حکومتجه ایشی اولانلر.

مَصْلَحَتگُذار { ص. فا. ایش کورن، ایش بیلیر، تسویه مصالحه مقتدر. = سـ. فا. ۱. ایلچی وکیلی، موقتاً سفارت ایشلرینی کورن مأمور. ۲. ایلچی، مرخص اولمیان سفیر: دانیمارقه مصلحتکذاری.

مَصْلَحَتگُذارلق { سـ. ۱. ایلچی وکیللکی، موقتاً ایلچیلك. ۲. کوچك ایلچی صفت ومأموریتی، کوچك سفارت: بروکسل مصلحتکذارلغی.

مَصْلَحَتلی { سـ. ص. حکومتجه ایشی اولان: یالکز مصلحتلیلری ایچری‌یه قویبورلر.

مُرَكَّبلِك { سـ. یازی یازمـق ایچون مرکب قومغه مخصوص قاب که ایچنـه قلم یا تیریلیر، حقه، دیویت .

مُرَكَّبلَمك { فتـ. مرکب سورمك، مرکبله قرارتمق : یازارکن کاغدك کنارلرینی مرکبله.

مُرَكَّبلی { صـ. مرکب سـورلمش، مرکب طاملامش : اللری، اثوابی بتون مرکبلی.

مَرکَز { سنـ. عر. جـ. مراکز. [« رکز » دن سمـ.] ۱. باغلی اولدیغی حالده دونه‌رك بر دائره تشکیل ایدن شیئك مربوط بولندیغی ستون ویا میلك رکز اولنـدیغی یعنی صاپلاندیغی محل. ۲. دائره ویا کره‌نك تام اورته‌سـنده کائن نقطه که محیط دائره‌نك ویا سطح کره‌نك هرنقطه‌سندن مساوی بعد ومسافه‌ده بولنور : مرکز دائره؛ مرکز ارض. ۳. علی الاطلاق اورته، وسط : شهرك مرکزی. ٤. بر حکمدار ویا والی و حاکم و سائره‌نك محل اقامتی ومقری که حکمی اورادن اطرافه یاییلیر : مرکز سلطنت؛ مرکز خلافت عظما؛ مرکز ولایت؛ ناحیه مرکزی؛ اردو مرکزی. ٥. شعبات وملحقاتی بولنان بر دائره‌نك عمومی اداره‌خانه‌سی، مراجعتکاهی : بوواپور قومپانیه سـنك ، سیغورطه شرکتنك مرکزی نره‌ده‌در؟ دخان رژیسنك هر ولایتده بر مرکزی واردر. ٦. برقصبه‌نك ویا شهرك برمحله وسمتنك امور انضباطیه‌سی مرجعی اولان قره‌غولخانه ویا ضابطه دائره‌سی : کیجه کزن قول شبهه‌لی داعی سرسریلری مرکزه کوتورور؛ مرکزه مراجعت ایتمك اقتضا ایتـدی. ۷. تر. یول ، حال ، صورت : سزك رأیکز، تحقیقاتکز نه‌مرکزده‌در؟ اونك‌ده افاده‌سی بومرکزده ایدی. ‖ جبرا. مرکز ثقلت = برجسمك آغرلغنك وسطی نقطه‌سی‌که زمینه قائماً بولنورسه جسمك هرطرفنی طوتوب طوره - بیلیر. ‖ م. مرکز اشعۀ منعکسه = مقعر و پارلاق برجسمه انعکاس ایدوب دونن شعاعلرك هواده برلشدکلری نقطه‌که زیاده حرارت پیـدا ایدوب محرق اولور. ‖ تباعـد عن المرکز = مرکزدن خارجه میل، فر. Force cen-trifuge؛ تقرب الی المرکز = خارجـدن مرکزه میل، فر. Force centripète.

مَرکَزلَندیرمَك { فتـ. مرکزه طـوپلامق ، ملحقات وشعباتك مرکز اداره‌یه اولان ارتباطنی آرتدیروب مأذونیتلری دائره‌سنی تحدید ایتمك : ایشلری بسبتون مرکزلندیر. مشلردر .

مَرکَزلَنمك { فلـ. مرکزه طو-پلانمق ، ملحقات و شعباتك دائرۀ مأذونیتی پك محدود اولمق .

مَرکَزی { صـ. عر. ؤ : مرکزیه . مرکزه منسوب ومتعلق مرکزده واقع : دائرۀ مرکزیه .

مَرکَزیَّت { سشـ. عر. [لغت مو-لده] ۱. نقطه‌نك مرکزده بولنمسی، مرکز اولمه‌سی. ۲. براداره شعبات و ملحقاتنك دائرۀ مأذونیتی پك محدود اولمسیله هر ایش ایچون مرکزه مراجعتـه مجبور اولملری، کافۀ امورك مرکزلندیرلمه‌سی اصولی .

مَرکوب { سـ. عر. مستوجدیك اوزرینه کیلن صاغری مشیندن معمول قوندیره.

مَرکوز { صـ. عر. ؤ : مرکوزه . [« رکز » دن سمفـ] ۱. دیکلمش ، صاپلانمش ، رکز اولنمش : صوقاغك ایکی طرفنده مرکوز غاز دیرکلری ؛ اشجـار مرکوزه. ۲. مجـ. طبیعی وجبلی اوله‌رق واقع وموجود : طبیعتنده مرکوز اولان شجاعت ، کرم ، حلم.

مَرلانوس { سـ. [بتـا . Mer-lango] مورینـه انواعندن برجنس بالیق.

مرلدامق { فلـ. و :

مرلدانمق { فلـ ۱. مرمر ایتمك، یاواش وکندی کندینه سویلنمـك : بر چوجق کندی کندینه اوینـایه‌رق مرلدانوب ، مرلدایوب طوربوردی . ۲. خشنود اولمدیغی حالده آچیقدن بر شیء سـویلیوب‌ده کندی کندینه سویلنمك، خوردانمق : آرقه‌داشلری ممنون اولوب تشکر ایتدکلری حالده کندیسی مرلدا-نه‌رق کیتـدی ؛ آرتق سن‌ده مرلدایوب طورما .

مرلدی { سـ. ۱. مرمر ایدوب یاواش سویلمه : صباحلین طیشاریدن بر مرلدی ایشیتدم. ۲. خشنودسزلقله کندی کندینه سویلمه، خوردانمه : برآز مرلدی ایتدیسه‌ده نهایت راضی اولدی.

مَرلَنگِج { سـ. برجنس جیتلنبیك آغاجی و میوه‌سی.

مُرماخور { یا مرماهور. سـ. یاربوز نوعندن بر اوت، قوجه یاربوز.

مَرَمَّت { سـ. ع. [تر. زبازدی: مرامت] با: مرامت.

مَرمَر { سـ. [یو. Μάρμαρον دن مـأخوذ اولوب عربیده‌ده مستعملدر.] ١. بیاض ورنكلیسی و خاره‌لیسی بولنان معروف نفیس طاش، رخام، خارا: مرمردن ستون، هیكل. ٢. بیاض وانیجه بر جنس بز: برطوب مرمر؛ مرمر شاهی = بوبزك برجنس مخصوصی. || صو مرمری = آلچی. || مرمركیرجی = مرمر طاشندن معمول نفیس وبك بیاض كیرج كه صیوه‌نك اوست طبقه‌سی تشكیله یارار. = صـ. تر. مرمردن معمول: مرمر ستون؛ مرمر نردبان.

مَرمَرلِك { سـ. مرمر دوشه‌لی نردبان آلتی و قپو ایچی: سفره‌یی مرمرلكده قورمشلردی.

مَرمَره { سخ. م. ١. استانبولك غرب جنوبیسنده واقع برآطه اولوب مرمر اوجاقلری بولنمق مناسبتیله بویله تسمیه اولنمشدر. ٢. بوآطه‌نك بولندیغی دكیزكه شرقاً استانبول بوغازندن قره دكیزله وغرباً قلعهٔ سلطانیه بوغازندن آق دكیزله اختلاط ایدوب بو ایكی بوغاز آره‌سنده وروم‌ایلی ایله آناطولی بیننده ممتد اولور.

مَرموز { صـ. ع. ؤ: مرموزه. [«رمز» دن سمف.] آچیقدن بیان اولنمیوب رمز واشارتله افهام اولنان، ایما ایدیلن: معانیٔ مرموزه.

مَرموزات { سـ. جـ. ع. رمز واشارتله افهام وایما اولنان شیئلر: اسكی مصریلرك هیروغلیف تعبیر اولنان خطلری بر طاقم مرموزاتدن عبارت ایدی.

مَرمی { سـ. ع. جـ: مرمیات. [«رمی» دن سمف اصلی: مرموی] ع. اسلحهٔ ناریه ایله آتیلان دانه، قورشـون وكله وسائره: مرمینك هواده چیز. دیكی قوس؛ دشمنك مرمیاتی واصل اوله‌میوردی.

مَروارید { سـ. فا. اینجی، در، لؤلؤ.

مُرُوَّت { سـ. ع. [«مره» دن سمص] ١. مردلك، یكیتلك. ٢. مرد ومحق انسان اولانه یاقیشیر خصلت وفضیلت، انسانیت: ابراز آثار مروت. ٣. تر. برآدمك وعلی‌الخصوص اولادك یتیشوب تأهل ایتمك واولاد باباسی اولمق كبی مسرتلره نائل اولسی و ابوینك بوندن حاصل اولان بختیارلغی: اولاد. دكزك غائله‌سنی چكیورسكز لكن انشاءالله مروتلرینی كو. رورسكز؛ شمدی تورونلركزی مكتبه باشلاتیورسكز نه مروت! || بی مروت = انسانیتسز، لئیم.

مُرُوَّتسِز { صـ. انسانیتسز، بی مروت، لئیم.

مُرُوَّتسِزلِك { سـ. انسانیتسزلك.

مُرُوَّتلی { صـ. انسانیتلی، مروتمند، كریم.

مُرُوَّتمَند { صـ. فا. مروتلی، انسانیتلی، كریم.

مُروج { سـ. جـ. ع. فد: مرج. با: مرج.

مُرَوِّج { صـ. ع. ؤ: مروجه. [«رواج» دن سف. تفعیل] ١. یكیرن، رواج قزاندیران. ٢. مجـ. یورودن نفوذ قزاندیران، اعتبار ویرن، تقویه و انفاذ ایلین: او دائما سزك مروج افكاركزدر = افكاركزی التزام وتقویه ایدر.

مِروَحه { سـ. ع. [«ریح» دن اسم آلت] یلپازه.

مُرور { سـ. ع. ١. كچمه، بر محلك برطرفندن كیروب او برطرفندن چیقمه، كذر: كاروان بورادن مرور ایدر؛ اكلنس اراضی ایچندن مرور وعبور ممنوعدر. ٢. كچمه، كیتمه، منقضی اولمه: مرور ایدن آی = كچن آی؛ بو سندك وعده‌سی مرور ایتدی؛ مرور زمانله = وقت كچدكچه، كیت كیده: انسان مرور زمانله هرشیئه آلیشیر. || مرور تذكره‌سی = یول تذ. كره‌سی، حدوددن ودربندلردن سربست [illegible] اوزره اثنای سیاحتده حكومتدن آلنان تذ. كره. || عمـ. مرور زمان = آره‌دن برمدت معینهٔ قانونیه كچمه‌سی كه دعوانك مسموع او. لماسنی موجبدر.

مُرور { یا مورور سـ. معروف بر جنس كوچك آغاج كه وبردیكی دانه دانه بیاض چیچكلر قوریدیلوب خاشلاما نمقله نزله ایچون و ماین اوله‌رق صوبی

ايچيلير : مرور آغاجی ؛ مرور چیچکی.

مُرورِیَّه { سذ. عر. ۱. مرور تذکرەسی ، یول تذکرەسی . ۲. بر یردن یچیلیرکن اشخاص واشیان آلنان رسم، بکمه حق : غلطه ایله استانبول آرەسندەکی کوپریده مروریه آلنیر؛ اخراج اولنان قویونلردن کمرکده مروریه رسمی آلیرلر.

مَروی { ص. عر. ۱: مرویه. [«روایة» دن سمف.] نقل وروایت اولنان، منقول : فلان ایشك شویله اولدیغی ویا اولەجغی

مَرَّه { سذ عر. ج : مرات. کرە، دفعه ، کنز : مرة بعد اخری = بربرینی متعاقب بر قاچ دفعه؛ مراتله = دفعاتله، مکرراً.

مَرهَم { سذ. عر. ج : مراهم. ۱. یارەلره وآغران یرلره سورلمك اوزره ویریلان یاغلی ویاری طوکمش قوامنده علاج: یارەیه مرهم سورمك؛ مرهم قوللانمق. ۲. مج. آجی وشدتی یکیروب یومشادەجق شیء ، بادیء تسلی اولەجق سبب : مرهم دل.

مَرهوب { ص. عر. ۱: مرهوبه. [«رهب» دن سمف.] قورقودان، قورقوبی موجب ، مدهش، مخوف. ۱. [ظن اولندیغی کبی قورقش وقورقودلمش معناسنه کلمز.]

مَرهون { ص. عر. ۱: مرهونه. [«رهن» دن سمف.] ۱. رهنه قونمش، ترهین اولنمش : او مجوهرات، اونك چفتلکی مرهوندر. ۲. مج. دوچار، اسیر، یاغلی : مرهون فراش.

مَرّیخ { سذ. عر. شمسك اطرافندەکی سیاراتك بشنجیسی اولوب، قان کبی قرمزی کورنەکله اسم قدیمه حرب الهی اتخاذ ایتمشلردی؛ فا. بهرام.

مَرید { ص. عر. [«مرادة» دن صش.] عصیان و سرکشلکده عناد واصرار ایدن.

مُرید { سذ. عر. ج. فا : مریدان. [«رود» دن سف. افعال] طریقده برشیخ ومرشده انتساب ایدەرك کندیسندن اصول ومراسم طریقی وحقایق تصوفی اوکرنن آدم، شاکرد، تلمیذ : کندیسی بر مرد عارف اولمغله پك چوق مریدانی واردر.

مُریدانه { ص. ح. فا. مریده یاقیشیر حال وصورتده : اطاعت مریدانه؛ کندیسی مریدانه حرکت ایدیور.

مَریض { ص. عر. ۱: مریضه. [«مرض» دن صش.] خسته، علیل، کیفسز : انسان مریض اولمازدن صحتنه باقلیدر. = سذ. عر. ج : مرضا ، خسته آدم : مریضلره مخصوص آرابه.

مَریَم { سخذ. حضرت عیسی (ع) ی تولید ایدن خیرالنساء : حضرت مریم؛ عیسی بن مریم. || مریم آنا = خرستیانلق نقطهٔ نظرندن حضرت مریم ومشارالیها ایله طفل حالنده حضرت عیسانك رسمی که خرستیانلر اولرنده دائمی صورتده اوکنه قندیل یاقارلر : اوطەسنك بر کوشەسنده بر مریم آنا وار ایدی. ینا. Madonna. || مریم یاسنکی = طبده مستعمل برجنس آغاج.

مَرَیَمیه { سذ. عر. نبا. آطه چایی.

مَرئی { ص. عر. ۱: مرئیه. [«رؤیت» دن سمف.] کوزله کورینن، قابل رؤیت؛ کوزله مرئی اولمیەجق قدر کوچك حیوانلر واردر. || غیرمرئی = کوزله کورینمەمز : حیوانات غیر مرئیه.

مَرئیات { سذ. ج. عر. کوزله کورینور شیئلر.

مز { ك. [میمك کسرەسی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور] ضمیر اضافینك جمع متکلمی اولوب مفردی (م) در ، بزم : پدرمز، بابامز، برادرمزه، قارداشمزك. — اسم مصدر ده الحاق اولنور : اوقومەمز، بلاەمەمز اقتضا ایدر.

مز { ومز. مضارعك غائب ومخاطب صیغەلرنده ادات نفی ایله ادات مضارعندن مرکبدر: کلمز، کلمزلر، کلمزسك، کلمزسکز ؛ یازماز، یازمازلر، یازمازسك ، یازمازسکز. — اسکی شیوەده بعضاً متکلم صیغەلرنده دخی قوللانیلوب مثلا : کلمزم، کلمزز؛ یازمازم، یازمازز دینلیر.

مِزاج { سذ. عر. ج : امزجه. [«مزج» دن] ۱. بدن انسانده اخلاطك برنسبت اوزره قاریشمەسندن متولد ظن اولنان حال واستعداد طبیعی : مزاج دموی، مزاج لنفوی، مزاج

صفروی؛ امزجۀ بشریه؛ دموی المزاج. ٢. خوی، طبیعت: حدید المزاج. ٣. صحت، بدنك صحت و عات نقطۀ نظرندن بولنديغى حال: مزاج عاليكز ناصلدر؛ تصحیح مزاج، نامزاج = كيفسز، خسته. ٤. فكر، روش: مزاجه خدمت ايدر بر آدمدر.

مزاجسز { ص. كيفسز، نامزاج.

مزاجسزلق { ا. كيفسزلك، نامزاجلق.

مزاجگیر { ص. فا. مزاجه وكيفه موافق، كيفه خدمت ايدر.

مزاجگیرلك { ا. مزاج وكيفه كوره سوز سويلاين وحركت ايدن آدمك حالى.

مزاجلى { ص. بردرلو مزاج وخلق وطبيعتى اولان. حديد مزاجلى؛ چوجق مزاجلى آدم.

مزاح { سذ. عر. [بونى ميمك اكثريله قوللانيورسه‌قده اوصورتى مفاعله بابندن مصدر ثانى اولوب مشاركت بيان ايدر.] شاقه، لطيفه، اكلنجه: طبيعتى مزاحه مائلدر.

مزاحم { زحمتلر معناسيله افتلر. مزده محرر ايسه‌ده، عربيده بويله برلغت يوقدر.

مزاحمه { سذ. عر. [«زحم» دن مص. مفاعله] بربرينى ايتوب صيقشديررق هجوم ايتمه، تزاحم، ازدحام.

مزات { ا. [عر. «مزايده» دن غلط] بر مال و ملكك دلال واسطه‌سيله اك زياده ويرنه ويرلمك اوزره صاتيشه چيقارلمسى: اشياسنى مزاده چيقارديلر؛ اوچفتلك مزادده‌در؛ بوآينه‌يى مزاددن آلدم؛ خراج مزاد = بو صورتله مال صاتانان دلاللرك نداسى؛ مزاد مالى = مزاددن آلنمش كبى صوقاقلرده سپتلر ايچنده صاتيلان اوفاق تفك اوجوز مال.

مزار { سذ. عر. [«زيارة» دن سم.] ١. زيارت محلى. عزيز بر ذاتك زيارت اولنان قبرى. ٢. ت. عادتا قبر، سين، لحد؛ مزار طاشى = مزارك اوزرينه ديكيلن يازيلى طاش. || مزار قاچقينى = قديد حالنده بولنان پك لاغر آدم.

مزارجى { ا. مزار قازان آدم.

مزارجيلق { ا. مزار قازان آدمك صنعتى.

مزارستان { ا. فا. دفن موتى ايچون مزار قازيلان ير، مزارلرى حاوى محل، مزارلق، مقبره: ديوارله محاط بر مزارستان.

مزارع { سذ. جـ. عر. فد: مزرعه. با: مزرعه.

مزارلق { ا. مزارلرى حاوى محل، مزارستان، مقبره.

مزامير { سذ. جـ. عر. فد: مزماز ومزمور. با: مزمار، مزمور.

مزايا { سذ. جـ. عر. فد: مزيت. با: مزيت.

مزايده { سذ. عر. [«زيادة» دن مص. مفاعله] بر مال وملكك اك زياده ويرنه ويرلمك اوزره دلال اليله صاتلمه‌سى، واردات دولتدن برقسمنك اك زياده ويرنه احاله اولنمق اوزره اعلانى: مالنى مزايده‌يه قويديلر؛ اعشار مزايده‌سى. مقابلى: مناقصه.

مزبله { سذ. عر. [«زبل» دن سم.] سوپرونديلك، سوپرو. نديلك. [مزبلهلك ديمه‌ملى.]

مزبور { ص. عر. ا: مزبوره. [«زبر» دن سم‌مف.] ذكرى گچمش، اسمى يوقاريده يازلمش، مذكور، سالف الذكر، مرقوم: شخص مزبور؛ مبالغ مزبوره.

مزج { سذ. عر. قاريشديرمه، قاتمه: ايكى جنس تخمى مزج ايتمك.

مزخرف { ص. عر. ا: مزخرفه. [«زخرف» دن سم‌مف] يالانجى يالديزلى وپارلاق ساخته بويالرله ملون ومزين.

مزخرفات { سذ. جـ. عر. ١. پارلاق و ساخته بويالر وسوسلر: عباره‌يى مزخرفانه بوغمش. ٢. ت. پيسلك، مرداراق، سوپروندى.

مزد { ا. فا. اجرت، قارشيلق. مكافاة. ز.

مزداد { ص. عر. ا: مزداده. [«زيادة» دن سم. افتعال] آرتمش، چوغالمش، زياده‌لشمش: الله مزداد ايليه.

مزدحم { ص. عر. ا: مزدحمه. [«زحم» دن سف. افتعال] غلبه‌لكلى، بربريكوب صيقيشمش، پك صيق بيغلمش: بر جماعت مزدحمه. ز.

مزراق { سذ. عر. جـ: مزاريق. اوزون صاپلى واوجى سيورى دميرلى معروف حرب آلتى، قارغى، نيزه.

مزراقلی { صـ. مزراقله مسلح (عسكر)، قارغیلی، نیزه دار : مزراقلی سواری آلایی.

مزرعه { سذ. عر. جـ : مزارع. [« زرع » دن سم. — عربیده رانك حركات ثلثه‌سیله لغتدر.] تارله.

مزركش { صـ. عر. ۋ : مزركشه. [فا. « زركش » دن معرب] صرمه ایله ایشلنمش، صرمه‌لی.

مزروع { صـ. عر. ۋ : مزروعه. [« زرع » دن سمف.] اكلمش، چفت سوریلوب تخم صاچلمش : مزروع یرلر؛ اراضیٔ مزروعه.

مزروعات { سذ. جـ. عر. اكیلوب بیتمش تخملر، اكینلر : بو سنه مزروعات پك ایيدر؛ بو یاغمور مزروعاتی احیا ایتدی.

مزعج { صـ. عر. ۋ : مزعجه. [« زعج »دن سف. افعال] اوصاندیران، راحتسز ایدن، راحتسزلغی موجب : پك مزعج بر سس؛ بر طاقم ابرامات مزعجه‌ده بولندی.

مزق { سذ. عر. ییرتمه، یارمه، شق وچاك ایتمه. ۋ.

مزكا { یا مزكی. صـ عر. [« زكوة » دن سمف. تفعیل] ۱. صاف و خالص حالنه قونمش. ۋ. ۲. تزكیه اولنمش، حال و شانی صوریلوب حسن حالی تحقیق اولنمش (شاهد ویا جنازه). ۳. زكاتی ویرلمش (مال) : مال مزكا.

مزكی { صـ. عر. ۋ : مزكیه. [« زكوة »دن سف. تفعیل] ۱. تزكیه ایدن، صاف وخالص حالنه قویان. ۲. جنازه‌نك باشنده متوفانك حال وشانی جماعتدن صوروب تزكیه ایدن. ۳. شاهدلرك احوالنی تحقیق ایدوب شهادتلری قبول اولنه بیله‌جك حالده بولندقلرینی اثبات ایدن.

مزلقه { سذ. عر. [« زلق »دن سم.] ۱. آیاق قایه‌جق یر. ۲. مجـ. سهو وخطایه دوشمكی موجب ایش وحال. ۋ.

مزمار { سذ. عر. جـ : مزامیر. ۱. دودوك، قوال، نای. ۲. زبور سوره‌لرینك بهری : مزامیر داود (عم). ۳. تشـ. بوغازده‌كی نفس یولی، خنجره.

مزمز { یا میزمیز. صـ. ایش بجره‌مز وبرشیئی قطعیاً افاده ایده‌مز، عاجز، مسكین، بجریكسز : پك مزمز بر آدمدر.

مزمزلق { سـ. بجریكسزلك، مسكینلك، عجز : بو آدمك مزمزلغی انسانی صیقار.

مزمن { صـ. عر. ۋ : مزمنه. [« زمان »دن سف. افعال] ط. اسكیمش، اوستندن زمان یچمش، اسكیمكله یرلشمش (خسته‌لق) : مرض مزمن؛ امراض مزمنه. فر. Chronique.

مزمور { سذ. عر. جـ : مزامیر. ۱. قوال ایله تغنی اولنان نغمه والحان. ۲. حضرت داود (عم)ك تغنی ایلدیكی زبور سوره‌لرینك بهری : مزامیر داود (عم). با : مزمار.

مزوا { یا مزوی. صـ. عر. ۋ : مزواة. [« زاویه »دن سمف. تفعیل] كوشه‌لی، كوشه وزاویه حال و صورتنده اولان. = سـ. كوشه، زاویه : اوطه‌نك بر مزواسی واردر.

مزور { صـ. عر. ۋ : مزوره. [« زور »دن سف. تفعیل] یالانجی، ساخته‌كار، یالاندن سند و سائره اویدیران، طولاندیریجی، تزویراتله طولاب چویرن، تزویراتجی : مزور بر آدمدر.

مزورانه { صـ. حـ. فا. یالانجیلقله، طولاندیریجیلقله، تزویراتله : برطاقم افعالات مزورانه ایله.

مزورلك { سـ. یالانجیلق، ساخته‌كارلق، طولاندیریجیلق.

مزه { سـ. فا. ۱. لذت، ذوق، طات. ۲. عشرت آره‌سنده ییلن چرز : مزه طباغی، تبسیی، طاقمی. ۳. مجـ. اكلنجه، استهزا. || بی‌مزه = طاتسز، لذتسز.

مزه‌لنمك { فل. اكلنمك، استهزا ایتمك.

مزیت { سذ. عر. جـ : مزایا. بر شخص ویا شیئك امثالندن ایلری اولمه‌سنی موجب خاصه، فضیلت، رجحان، فضل، اوستونلك : بو آدمك، بوماكینه‌نك مزیتی نه‌در؟ بونده نه مزیت واردر ؟ ادبیاتك مزایاسنه واقف دكلدر.

مزیت { سـ. اتی لذیذ بر جنس بالیق.

مِزيتره ١ { سـ. [ر.] اور پنيرينك تازه‌سى .

مَزيد { سذ. عر. [« زيادة » دن مصـ. ميمى] آرتمه، چوغالمه.

= صـ. عر. ذ : مزيده . [« زياده » دن سمف. اصلى : مزيود] آرتمش، بيومش، چوغالمش. || د. [صرف عربيده] مزيد فيه = حروف اصليه‌سى اوزرينه حرف آرتمغله بناسى دكيشديرلمش (فعل) : ثلاثىٔ مزيد فيه ؛ رباعىٔ مزيد فيه. مقابلى : مجرد.

مُزيل { صـ. عر. ذ : مزيله . [« زوال » دن سف. افعال] ازاله ايدن، يوق ايلين. ذ.

مُزَيَّن { صـ. عر. ذ : مزينه . [« زينة » دن سمف. تفعيل] بزنمش، سوسلنمش، طونانمش، زينتلى : مزين بر او، برباغچه.

مُژده { سـ. فا. ١. مسروريتى موجب خبر، بشارت، ايى خبر : بونم ايچون بر مژده‌در ! سزه مژده ! ايستديككز اولدى. ٢. ايى بر خبر كتيرنه ويريلن بخشش : ويرديكم خبر ايچون مژده ايسترم .

مُژده‌جى { سـ. ايى برخبر ومثلا بكلنيلن برذاتك قدومى خبرينى ويرن، بشير : اوكدن مژده‌جى كوندردى .

مُژده‌رَس { صـ سـ. فا. و :

مُژده‌رسان { صـ. سـ. فا. ايى بر خبر تبليغ ايدن، بشارت ويرن، بشير، مژده‌جى.

مُژده‌لِك { سـ. [زبانزدى : موشتلق] بر ايى خبر كتيرن آدمه ويريلان بخشش .

مُژگان { سـ. جـ. فا. [فد. مژه دن زياده مستعملدر] كربيك، اجفان.

مُژه { سـ. فا. جـ : مژگان. كربيك، جفن .

مَسّ { سذ. عر. ١. طوقنمه، دكمه، تماس، لمس : بدننه اوكك الى مس ايتمه‌مشدر. ٢. واقع اوله، وقوع بولمه : حاجت مس ايتمك = احتياج واقع اولمق.

مَساء { سذ. عر. آقشام : صبح ومساء = صباح آقشام.

مُسابَقت { سذ. عر. و :

مُسابَقه { سذ. عر. [« سبق » دن مصـ. مفاعله] بربرينى كچمكه وبربرندن ايلرى اولمغه چاليشمه، ياريش، رقابت : اهالى اعانه ويرمه‌ده مسابقه‌ده قالقيشديلر ؛ بونلرنده مسابقه وقوع بولدى .

مَساجِد { سذ. جـ. عر. فد : مسجد. با : مسجد.

مَسّاح { سذ. عر. [« ساحة » دن سمبـ.] اراضى اولچن مهندس .

مِساحَه { يا مساحت. سذ. عر. [ميمك فتحيله غلطدر] ١. اراضينك علم هندسه ايله اولچلمه‌سى، عرصه وتارله وخانه وسائره‌يى بالهندسه اولچمه : عرصه‌يى مساحه ايدوب درت بولوكه تقسيم ايتديلر. ٢. اراضى وسائره‌نك اولچلمه‌سى فنى : هندسه‌نك بوندن بحث ايدن قسمى : فن مساحه بك لزوملى برفندر. ٣. برعرصه وسائره‌نك اولچيسى، مقدارى ؛ مساحهٔ سطحيه = بر جسمك سطحنك مقدار وسعتى : فلان ولايتك مساحهٔ سطحيه‌سى شوقدر مربع كيلومتره‌در. || مساحه زنجيرى = اراضى‌يى اولچمه‌ده مستعمل يوز قدم طولنده مقياسلى زنجير .

مَسارّ { سذ. جـ. عر. فد : مسرت. با : مسرت. [لسانمزده اكثريا مفرد كبى و مسرت معناسيله قوللانيليور.]

مُسارَعَت { سذ. عر. [« سرعة » دن مصـ. مفاعله] اصل معناى عربيسى قوشمه ياريشى اولديغى حالده، لسانمزده مطلقا سرعت وسرعتله تشبث وابتدار معناسيله قوللانيليور : تقديم جوابنامه‌يه مسارعت قلندى.

مَساطِر { سذ. جـ. عر. فد : مسطر. با : مسطر.

مُساعِد { صـ. عر. ذ : مساعده. [« سعود » دن سف. مفاعله] ١. يارديم ايدن، معاونتده بولنان : مجلس اعضاسندن برى بكا مساعد بولندى. ٢. مساعده ايدن، برشيئى ممكن وقابل حالنه قويان : اقتدار ماليسى آرابه قوللانمه‌سنه مساعدكلدر ؛ صحتم مساعد اوله ايدى آوه چيقه‌جقدم. || نامساعد، غير مساعد = برايشى ناقابل ويا مشكل حاله قويان : بو اراضى كوزل برباغچه ياپمغه نامساعد، غيرمساعددر.

مُساعَده { سذ. عر. [« سعود » دن مصـ. مفاعله] ١. يارديم، معاونت : كنديسنه زمان مساعده ايتدى. ٢. اذن،

مأذونيت، مانع اولميوب سربست براقمه : مساعده ايدرسه‌كز كزمكه كيده‌جكز؛ بن مساعده كزله كيديورم؛ وقت مساعده ايتميور.

مَساعى { سـ. ج. عر. [فد. مسعى ومسعاة لسانمزده مستعمل دكلدر.] چاليشمه‌لر، سعيلر، جهدلر، چباله‌لر : ابراز مساعى ايتدى؛ مساعىٔ طاقت‌فرساسنك ثمره‌سيدر.

مَساغ { سـ. عر. [«سوغ» دن مصـ. ميمى] جواز، اباحه، عدم ممنوعيت، مساعده : بو ايشده مساغ شرعى واردر، يوقدر.

مُساغ { صـ. عر. [«سوغ» دن سمف. افعال] تجويز اولنمش، غيرممنوع، مباح : بو ايش شرعاً مساغدر. [بونك لغت آنفه كبى ميمك فتحيله استعمالى غلطدر.]

مُسافِر { صـ. سـ. عر. جـ : مسافرين. [«سفر» دن سف. مفاعله] ۱. سفر وسياحت ايلين، يولجى، سياح : بر وبحرده بولنان مسافرين اسلام ايچون دعا ايتمك. [عربيده اصل اولان بو معنا ايله لسانمزده نادرالاستعمال اولوب، بالمناسبه معانىٔ آتيه‌يى آلمشدر :] ۲. اثناى راهده برينك اوينه قونان، قونوق، ضيف، مهمان : آناطولى كويلرينك مسافر قبولنه مخصوص مشترك اوطه‌لرى واردر؛ مسافر قبول ايدرميسكز؟ ۳. زيارت ايچون ويا قونقمق ايچون برينك اوينه كيدن، او آدملردن اولميوب خارجدن وموقتاً كلمش آدم : اوطه‌ده مسافر واردر؛ بن مسافر دكلم اوآدمى‌يم؛ مسافر يتاغى. ۴. كوزه عارض اولان لكه : كوزنده مسافر پيدا اولدى. || مسافر اولمق = قونقمق، مهمان اولمق : اوچ كون بزه مسافر اولدى.

مُسافَرَت { سـ. عر. [«سفر»دن مصـ. مفاعله] ۱. يولجيلق، سياحت. [عربيده اصل اولان بو معنا ايله لسانمزده نادرالاستعمالدر.] ۲. مسافرلك، مهمانلق : اوچ كون مسافرتده قالدق.

مُسافِرخانه { سـ. فا. ۱. يولجيلرك قونمه‌سنه مخصوص بنا، آلافرانغه منتظم واسباب استراحتى مكمل خان، هوتل، لوقنطه : آوروپاده مسافرخانه‌لرك انواعى واردر. ۲. مهمان قبول واقامتنه مخصوص دائره.

مُسافِرلك { سـ. ۱. قونوقلق، مهمانلق، باشقه‌سنك ونه قونان يولجى و يبانجينك حالى : مسافرلك بر كيجه ايكى كيجه اولور. ۲. زيارته كيديش، زيارت، ويزيته : مسافرلكه كيتديلر؛ كيجه مسافرلكنى هيچ سومم.

مَسافه { سـ. عر. جـ : مسافات. ايكى محل آره‌سنده‌كى اوزاقلق، بعد : بروسه ايله قونيه آره‌سنده‌كى مسافه نه قدردر؛ آره‌مزده خيلى مسافه وار ايدى. || قطع مسافه ايتمك = يول آلوب ياقلاشمق، تقرب ايتمك.

مَساكِن { سـ. ج. عر. فد : مسكن. با : مسكن.

مَساكين { سـ. ج. عر. فد : مسكين. با : مسكين.

مَسالِك { سـ. ج. عر. فد : مسلك. با : مسلك.

مُسالَمَت { سـ. عر. [«سلم» دن مصـ. مفاعله] ايكى كشى ويا طرف آره‌سنده‌كى صلح وباريشيقلق : قونشولريله صلح و مسالمت اوزره ياشايور.

مَسائِله { سـ. عر. با : مسئله.

مَسامّ { سـ. ج. عر. جمع الجمع : مسامات. فد. مسمه. با : مسمه.

مَسامّات { سـ. ج. عر. با : مسمه.

مُسامَحه { سـ. عر. [«سماحة» دن مصـ. مفاعله] ۱. كورمزلكه كلمه، آلديرمامه، بر قباحتلى‌يه قارشى شدت كوسترميوب كچيورمه : قوماندان معيتنك سوء حركاتنه نظر مسامحه ايله باقمامليدر. ۲. اهمال، تكاسل، عدم دقت : بوضرر اونك تجارتده‌كى اثر مسامحه‌سيدر.

مُسامَحه‌جى { صـ. ۱. كورمزلكه كلن، آلديرميان، قباحتلى‌يه قارشى شدت كوسترميوب ملايمتله معامله ايدن. ۲. اهمالجى، كوشك، دقتسز، ايشه اهميت ويرمين : پك مسامحه‌جى بر آدمدر.

مُسامَحه‌كار { صـ. فا. مسامحه‌جى، آلديرميان، اهمالجى، متكاسل.

مُسامَحه‌كارانه { صـ. حـ. فا. مسامحه واهمال ايله، آلديرميه‌رق : معامله

مسامحه‌کارانه؛ حقنده مسامحه‌کارانه معامله ایتدی .

مُسامَره { سذ. عر. ج : مسا. مرات . [« سمر » دن مص. مفاعله] کیجه طوپلانوب قونیشمه، کیجه صحبت ومذاکره‌سی.

مَسامِع { سذ. ج. عر. فذ : مسمع. با : مسمع .

مَسامیر { سذ. ج. عر. فذ : مسمار. با : مسمار .

مَسانِد { سذ. ج. عر. فذ : مسند. با : مسند .

مُساواة { سذ. عر. [« سوی » دن مص. مفاعله . — مفرد اولدیغیچون اوزون «ت» ایله یازلاملیدر.] برحال و درجه‌ده اولمه ، برابرلك، فرقسزلق، بریننك دیکرندن امتیازی و باشقه‌لرینه تفوق اولمامه : شاکردان بیننده مساواة تامه بولنملی .

مُساوی { ص. عر. ذ : مساویه. [« سوی » دن سف. مفاعله] دیکریله بر حال و درجه‌ده اولان، برابر ، همتا ، فرقسز : بو ایکی خانه قیمتجه ، وسعتجه ، ارتفاعجه مساویدر . = سذ. عر. ر. ایکی رقم ویا مقدارك مساوی اولدیغنه دلالت ایدن (=) اشارتی : ٩ — ٣ = ٦ طقوز ناقص اوچ مساوی آلتی.

مَساوی { سذ. ج. عر. [فذ. « مسائة » لسانمزده بك مستعمل دکلدر.] کوتیلکلر، کوتی حاللر ، فناقلر، سیئات ، محسنات مقابلی : اونك مساویسی قابل تعداد دکلدر .

مُساهَله { سذ. عر. [« سهل » دن مص. مفاعله] هرایشده قولایلق ویومشاقلق کوستروب صیقی وشدت کوسترممه. ذ.

مُسایَفه { سذ. عر. [« سیف » دن مص. مفاعله] قلیجله اورشمه ، بربرینه قارشی قلیج چکمه. ذ.

مَسائِل { سذ. ج. عر. فذ : مسئله. با : مسئله .

مِسبار { سذ. عر. ج : مسابیر. [« سبر » دن اسم آلت] جراحلرك یاره‌لری یوقلامغه مخصوص جراح میلی، سونده .

مُسَبَّب { ص. عر. ذ : مسببه . [« سبب » دن سف. تفعیل] ١. سبب ووسیله اولان، ایجاب ایتدیرن : هپ بومشکلاتك مسببی اوآدمدر. ٢. قوران ، وجوده کتیرن، ایجاد ایدن ، ترتیب و تشکیل ایلین : بوا کانجه‌نك مسببی کیمدر. || مسبب حقیقی ، مسبب الاسباب = حق تعالی حضرتلری .

مُسَبَّب { ص. عر. ذ : مسببه. [« سبب » دن سمف. تفعیل] سببیت ویریلوب وجوده کتیرلمش اولان. ذ.

مُسَبَّع { ص. عر. ذ : مسبعه . [« سبع » دن سمف. تفعیل] ١. یدی جزئدن مرکب ویایدی شیئی حاوی ، یدیلی . ٢. یدی قات ، یدی ایله ضرب اولنمش. ٣. ر. یدی ضلع و زاویه‌سی اولان ، یدی کوشه‌لی : شکل مسبع. = سذ. عر. ١. ر. یدی کوشه‌لی شکل : بر مسبع چیزدی. ٢. د. یدی مصراعدن مرکب قطعه .

مَسبوق { ص. عر. ذ : مسبوقه . [« سبق » دن سمف.] ١. کچلمش، باشقه‌لری ایلریلیوب کچمکله کریده قالمش ، آرقه‌ده براغلمش . ٢. اوکنده بولنان ، اوندن اول کچمش : مسبوق الامثال = مثللری کچمش، امثالی تقدم ایتمش. [بومعنا ایله یالکز مسبوق دخی قوللانیلیر.] || غیر مسبوق = مثلی کچمه‌مش، کورلمه‌مش، نوظهور .

مَسبوك { ص. عر. ذ : مسبوکه. [« سبك » دن سمف.] قالبه دوکلش : معادن مسبوکه .

مَست { ص. فا. ج : مستان . سرخوش ، سکران ، اسروك ، کیف . || بدمست = کورلدی ایدن سرخوش، بولاشیق سرخوش . || سرمست = سرخوشلقدن باشی آغرلاشمش .

مَست { س. [فا. « مس » دن] مسح قبول ایدر یومشاق آیاق قابی که اوستنه قوندره ویا پاپوچ کییلیر، یکپاره لاپچین. سرحدلی مست = یاندن قوپچه‌لیسی . || دوه مستی = دوه‌نك آیاغنك دریسی .

مُستَأجِر { ص. س. عر. ذ : مستأجره. [« اجر » دن سف. استفعال] بر شیئی کرا ایله طوتان ، بر اوده کرا ایله اوتوران ، کراجی : بو اوك مستأجری کیمدر ؟

مُستَأجِراً { ح. عر. کراجی اولەرق ، کرا ایله : فلان اوده مستأجراً اقامت ایدن .

مُستَأذِن { ص. عر. [« اذن » دن سف. استفعال] اذن و

مساعده ایستین، طانیشوب رخصت طلب ایدن. ن.

مُسْتَأْمِن { ص. عر. أ: مستأمنه. [« امن » دن سف. استعمال] استیمان ایدن، جانی قورتارمق شرطیله تسلیم اولان.

مُسْتَأْمَن { ص. عر. أ: مستأمنه. [« امن » دن سمف. استعمال] ١. کندیسنه امان ویرلمش اولان. ٢. بر دولت اجنبیه‌نك اولکه‌سنده اقامت ایدن. [بو ایکنجی معنا ایله الیوم استعمال اولنمیور.]

مَسْتان { ص. [فا. « مستانه » دن] صاورروق.

مُسْتَأْنِس { ص. عر. أ: مستأنسه. [« انس » دن سف استعمال] وحشیلکی گیدوب الیشمش اولان، استیناس ایتمش، الیشدیرلمش: حیوانات مستأنسه.

مُسْتَأْنِف { ص. ح. عر. أ: مستأنفه [« انف » دن سف استعمال] حقـ. بدایة کورلمش بر دعوانك حکمنه راضی اولمیوب استینافاً کورلمه‌سنی استدعا ایله محکمهٔ استینافه مراجعت ایدن آدم.

مُسْتَأْنَفٌ عَلَیْه { ص. ح. عر. أ: مستأنف علیها. حقـ. علیهنه استیناف دعوی اولنان، خصمی محکمهٔ استینافه مراجعت ایدن.

مَسْتانه { ص. ح. فا. سرخوشه لایق بر صورتده، سرخوشجه‌سنه: بر روش مستانه ایله؛ مستانه نعره آتیوردی || چشم مستانه = مخمور کوز.

مُسْتَبان { ص. عر. [« بیان » دن سمف. استعمال] ظاهر، عیان، میدانده اولان، واضح، شبهه براقیه جق صورتده آکلاشیلان: مواد معروضه‌دن مستبان اولدیغی اوزره.

مُسْتَبْدَل { ص. عر. أ: مستبدله [« بدل » دن سمف. استعمال] دکیشدیرلمش: افراد مستبدله.

مُسْتَبْعَد { ص. عر. أ: مستبعده [« بعد » دن سمف. استعمال] احتمال ویرلمین، بعید کورلن.

مُسْتَتِر { ص. عر. أ: مستتره. [« ستر » دن سف. استعمال] اورتبلی، کیزلی، صاقلی. || د. [نحو عربیده] ضمیر مستتر = افعالك مقدم براسمه راجع فاعلی اولمق اوزره فرض اولنان ضمیر.

مُسْتَثْقَل { ص. عر. أ: مستثقله. [« ثقلة » دن سمف. استعمال] آغر وصوتوق کوریلوب برودتله قبول اولنمان، استثقال ایدیلن.

مُسْتَثْنا { یا مستثنی. ص. عر. أ: مستثناة. [« ثنی » دن سمف. استعمال] ١. قاعده‌دن خارج، سائرلرندن فرقلی، عمومه بکزه‌مین: بعض کلمه‌لر بو قاعده‌دن مستثنادر؛ او مستثنا برحالدر؛ هرکون درس اوقونور یالکز جمعه کونی مستثنادر. ٢. ممتاز، امثالندن اوستون، فوق العاده: او مستثنادر؛ اونی مستثنا طوتیورم.

مُسْتَجاب { ص. عر. أ: مستجابه. [« جواب » دن سمف استعمال] قبول جوابنی آلان، مطلوبی قبول واجابت ایدیلن: مستجاب الدعوه = دعاسی عندالله مسموع اولان.

مُسْتَجْلِب { ص. عر. أ: مستجلبه. [« جلب » دن سف. استعمال] کندینه طوغری چکن، استجلاب ایدن، جاب وجذب ایلین. ن.

مُسْتَجْمِع { ص. عر. أ: مستجمعه. [« جمع » دن سف. استعمال] طوپلانان، جمع ایدن، جامع، حاوی، شامل: طرف مستجمع الشرف.

مُسْتَحاث { ص. عر. أ: مستحاثه. [« حوث » دن سمف. استعمال] طوپراغك آلتنده قالوب صاقلانمش. [اصطلاح فنیده پك اسکی زمانلردن بری طوپراق آلتنده قالوب تحجر ایتمش مواد حیوانیه ونباتیه‌یه اطلاق اولنور.]

مُسْتَحاثه { سث. عر. ج: مستحاثات. [لغت مولده] اد. پك اسکی زماندن بر آلتنده قالوب تحجر ایتمش حیوانات ویانبات: مستحاثات تحریسیله مشغولدر؛ مستحاثات موزه‌سی فر. Fossile.

مُسْتَحَب { ص. عر. أ: مستحبه. [« حب » دن سمف. استعمال] ١. سویلن، بکنیلن، مقبول، مرغوب. ٢. ف. فرض وواجبك غیری اوله‌رق ثوابلی عمل.

مُسْتَحْجَر { ص. عر. أ: مستحجره. [« حجر » دن سمف. استعمال] سرتلشوب طاشه دونمش، طاش اولمش، طاش حالنه کچمش. [تفعل بابندن «متحجر» دها مستعمل ایسه‌ده، طوغری دکلدر.]

مُسْتَحْسَن { ص. عر. ث: مستحسنه. [« حسن » دن سمف. استفعال] هركسك كوزل بولوب بكنديكى، مقبول، پسنديده، كوزل: عادات مستحسنهٔ مليه‌نك محافظه‌سى.

مُسْتَحِصِل { ص. حصوله كتيرن وحاصل ايدن معنا‌سيله قوللانيلورسه‌ده، حصول ماده‌سى استفعال بابندن كلمديكندن، طوغرى دكلدر. تفعيل بابندن « محصل » ديمك اقتضا ايدر.

مُسْتَحْصَل { ص. سـ. ج: مستحصلات. حصوله كلمش و يا كتيرلمش شى٠ معناسيله مستعمل ايسه‌ده، بو دخى لغت آنفه كى غلط واساسزدر. تفعل بابندن «متحصل» ديمك لازمدر.

مُسْتَحْضِر { ص. عر. ث: مستحضره. [«حضرر» دن سف. استفعال] ١. حضوره كتيرن جلب ايدن، حاضر. وموجود حالنه قويان. ٢. حاضر ومهيا ايدن، حاضرلايان، تهيئه ايلين. [ايكنجى معناسى يك‌ده عربى دكلدر.]

مُسْتَحْضَر { ص.عر.ث: مستحضره. [«حضور» دن سمف. استفعال] ١. حضوره كتيرلمش، جلب ايدلمش، كتيريلوب حاضر وموجود اولان. ٢. حاضرلانمش، تهيئه‌اولنمش. ٣. ذهننده حفظ‌اولنان، خاطرلانان، محفوظ.

مُسْتَحْضَرات { ش. ج. عر. [فد. مستحضره بوصورتله اسم كبى يك قوللانلماز] خاطرده طوتيلوب مايجابنده صرف اولنان معلومات وتاريخ و ادبياته متعلق فقرات واشعار وسائره : او ذاتك مستحضراتى چوقدر؛ مستحضرات ادبيه. || مستحضرات‌طبيه = حين حاجتده قوللانلمق اوزره ياپيلوب مسدود قابلرده صاتيلير علاج. فر. Spécialité .

مُسْتَحْفَظ { ص.عر. ث: مستحفظه. [« حفظ » دن سمف. استفعال] ١. محافظ كبى حفظ وحراست ايدن معناسيله قوللانيلورسه‌ده، عربيده معناسى فرقليدر. ٢. ع. نظاميه‌ورديف خدمتندن صكره يعنى قرق‌ياشنى كچكين اولانلرك بولندقلرى واصل وظيفه‌لرى حرب اثناسنده صنوف سائره سوق اولندقده مملكتى حفظ وحراست ايتمكدن عبارت اولان صنف مخصوصه منسوب و متعلق : عساكر مستحفظه؛ خدمت مستحفظه. = سـ. تر. ذكر اولنان اوچنجى صنف عسكرى‌يه داخل عسكر: مستحفظلرك سلاح آلتنه آلنمسى؛ مستحفظ تذكره‌سنى آلدى.

مُسْتَحْفَظلق { سـ. ع. نظاميه ورديفدن صكره قرق ياشنى كچكين] آدملرك داخل اولدقلرى صنف عسكرى: مستحفظلغى اكمال ايتدكدن صكره آرتق وظيفهٔ عسكريه قالماز.

مُسْتَحَق { ص. عر. ث: مستحقه. [« حق » دن سمف. استفعال] حق قزانمش، حقلى، استحقاق اولان، لايق، شايان: او آدم مستحق مكافاتدر؛ جرايه مستحق بر آدم. = سـ. تر. حق ايديلن شى٠، بر آدمك لايق وسزا اولديغى اجر و مكافاة ويا جزا: الله مستحقنى ويرسين. [اكثريا جزا وعقوبت حقنده قوللانيلير:] هاى الله بو خرسزك مستحقنى ويرسين.

مُسْتَحْقَر { ص. عر. ث: مستحقره. [« حقارة » دن سمف. استفعال] حقارت نظريله باقيلان، حقير، ذليل، خوار، اعتبارسز: دينسز دائما مستحقردر.

مُسْتَحْكَم { ص.عر. ث: مستحكمه. [« حكم » دن سمف. استفعال] ١. محكم، متين، قوى، صاغلام: مستحكم بر بنا؛ ابنيهٔ مستحكمه. ٢. ع. قلعه وبند ومترس كبى دشمنه قارشى محافظه‌يه مخصوص شيئلرله احاطه وتقويه وتأمين ايدلمش، استحكاملى، استحكاماتى اولان: مستحكم بر موقع، بر شهر، بر ليمان.

مُسْتَحِيل { ص. عر. ث: مستحيله. [« حول » دن سف. استفعال] ممكن وقابل اولميان، محال، ناقابل: بو ايشك بويله اولمسى مستحيلدر؛ امور مستحيله دندر.

مُسْتَخْبَر { ص. عر. ث: مستخبره. [« خبر » دن سمف. استفعال] خبر آلنمش، ايشيدلمش، طويلمش: فلانك بو كون كله‌جكى مستخبردر.

مُسْتَخْدَم { ص.عر. ث: مستخدمه. [« خدمة » دن سمف. استفعال] خدمتده‌بولنان، قوللانيلان: فلان‌ايشده مستخدمدر.

مُسْتَخْرَج { ص عر. ث: مستخرجه. [«خروج» دن سمف.

استعمال] بر شیئدن چیقارلمش، آلنمش: فلان کتابدن مستخرج برقاچ فقره.

مُسْتَدام { ص. ع. ۆ: مستدامه. [« دوام » دن سمف. استعمال] دواملی، دائم، باقی، مدام: اقبالی مستدام اولسون.

مُسْتَدعا { یاخود مستدعی. ص. ع. [« دعوی » دن سمف. استعمال] ١. طلب و رجا اولنان، مرجو، متمنا: بو ایشی یاپمه‌کز مستدعادر. ٢. استدعا اولنان، عرضحال تقدیمیله طلب اولنان: اسعاف مستدعاسی. == سند. ع. ج: مستدعیات. عرضحال تقدیمیله طلب اولنان شیئلر، مطلوبات: مستدعیاتی نظر اعتباره آلندی؛ مستدعاسی واهیدر.

مُسْتَدعی { ص. س. ع. ۆ. مستدعیه. [« دعوی » دن سف. استعمال] بر دائرهٔ رسمیه‌یه عرضحال تقدیمیله برشیء طلب ودعوی ایدن آدم: مستدعینك جانبنه لزوم کورلدی.

مُسْتَدعیٰ { ص. س. ع. و:

مُسْتَدعَیات { سند. ج. ع. با: مستدعا.

مُسْتَدعیٰ عَلَیْه { یا مستدعا علیه. ص. س. ع. ۆ: مستدعی علیها. [اسم فاعل صیغه‌سیله استعمالی غلطدر] علیهنده بردائرهٔ رسمیه‌یه عرضحال تقدیم اولنان، کندیسندن دعوی وشکایت اولنان.

مُسْتَدَلّ { ص. ع. ۆ: مستدله. [« دلالة » دن سمف. استعمال — مستدال دیمه‌لی.] استدلال اولنان، بر دلیل وبرهان ایله اثبات اولنان، دلیل یرینی طوتان برقرینه وامارهٔ‌دن آکلاشیلان: یاقینلرده یاغمور یاغمش اولدیغی هوانك سرینلکیله مستدلدر.

مُسْتَدیر { ص. ع. ۆ: مستدیره. [« دور » دن سف. استعمال] دائره رسمنده اولان، دونوب طولاشان: خط مستدیر.

مُسْتَدیم { ص. ع. ۆ: مستدیمه. [« دوام » دن سف. استعمال] دواملی، سورکلی، دائم، باقی.

مُسْتَرجا { یا مسترجی. ص. ع. [« رجاء » دن سمف. استعمال] ١. امیدوامل اولنان، اومیلان، مأمول. ۆ. ٢. رجا ونیازاولنان، یالواریلان. مرجو، متمنا: بوایشی یاپمه‌کز مسترجادر.

مُسْتَرحَم { ص. ع. [« رحم » دن سمف. استفعال] استرحام اولنان. حقنده برینك مرحمتی طلب اولنان، مرجو، متمنا: معروضاتنك نظر اعتنایه آلنمسی مسترحمدر.

مُسْتَرخی { ص. ع. ۆ: مسترخیه. [« رخاء » دن سف. استفعال] صولیوك، صالق، صارقیق، کوشك.

مُسْتَرَق { ص. ع. ۆ: مسترقه. [« سرقة » دن سمف. افتعال] چالینمش، مسروق. ۆ. || ایام مسترقه، خمسهٔ مسترقه = سنهٔ شمسیهٔ جلالیه‌نك اتمامیچون علاوه اولنان بش کون.

مُسْتَریح { ص. ع. ۆ: مستریحه. [« راحة » دن سف. استفعال] راحتلانان، راحت ایدن. غائله‌دن قورتیلوب کوکلی راحت اولان: او جهتدن سز مستریح اولکز.

مُسْتَزاد { ص. ع. ۆ: مستزاده. [« زیادة » دن سمف. استفعال] ١. آرتمش زیاده‌لشمش. ٢. د. هر مصراعنه اونکله مقفا برتفعله علاوه اولنان شعر: غزل مستزاد. [بومعنا ایله اسم کبی‌ده قوللانیلیر:] کوزل بر مستزادی واردر.

مُسْتَسقی { ص. ع. ۆ: مستسقیه. [« سقی » دن سف. استفعال] ط. استسقا علتنه دوچار، قارننه صو طولمش.

مُسْتَشار { ص. ع. ۆ: مستشاره. [« مشورة » دن سمف. استفعال] کندیسیله استشاره اولنان. طانیشیلان، اینال. == سند. ع. ناظر وسفیر وسائره معاونی: داخلیه، خارجیه مستشاری؛ والی مستشاری.

مُسْتَشارلق { س. مستشار ومعاون صفت وظیفه‌سی: داخلیه مستشارلغنه نصب اولندی.

مُسْتَشفی { ص. ع. ۆ: مستشفیه. [« شفاء » دن سف. استفعال] شفا طلب ایدن، دوچار اولدیغی بر علتنه دوا آرایان، کندینه باقدیران.

مُسْتَصحَب { ص. ع. [« صحبة » دن سمف. استفعال] برینك یاننه ورفاقتنه آلنمش، ترفیق ایدلمش اولان.

مُسْتَصْحِب { صه. عر. [«صحبة» دن سف. استفعال] برینی یانـه آلان، رفاقتنده بولندیریلان، برابر کوتورن.

مُسْتَصْحَباً { حـ. عر. یاننده ورفاقتنده آلدیغی حالده، برابرکده آله‌رق.

مُسْتَضِئ { صه. عر. ۃ: مستضیئه. [«ضیاء» دن سف. استفعال] ضیا آلان، تنویر اولنان: آی کونشدن مستضیدر.

مُسْتَطاب { صه. عر. ۃ: مستطابه. [«طیب» دن سف. استفعال] ایی، کوزل، مقبول، اعلا: کتاب مستطاب.

مُسْتَطِیل { صه عر ۃ مستطیله. [«طول» دن سف. استفعال] اوزونجه، طولانی: شکل مستطیل. || تا. مستطیل الرأس = باشی اوکدن آرقه‌یه طوغری اوزانان (انسان جنسی)، فر. Dolichocéphale؛ مستطیل الفك = آلت چکه‌سی ایلری‌یه طوغری اوزانان (انسان جنسی) فر. Prognathe. == سذ. عر. ر ایکی ضلعی اوزون ودیکر ایکیسی قیصه مربع شکل: برمستطیل چیزمك؛ مستطیل شکلنده برعرصه.

مُسْتَظِلّ { صه. عر. ۃ: مستظله. [«ظل» دن سف. استفعال] ۱. کولکه‌لنن، کولکه آلتنه کیرمش، سایه‌لنمش. ۲. برینك حمایه‌سی آلتنه کیرمش، برینه صیغنمش، محمی.

مُسْتَعار { صه. عر. ۃ: مستعاره. [«عارية» دن سف. استفعال] عاریت آلنمش، اکرتی، موقتاً قوللانلق ایچون آلنمش، کندی مالی اولمیان؛ نام مستعار = کندی اسمی بللی ایتدیرمه‌مك ایسته‌ین بر آدمك قوللاندیغی ساخته اسم: ژورژ ساند نام مستعاریله بونجه آثار یازان محررۀ شهیره: حیات مستعار = اکرتی وموقت اولان حیات دنیا.

مُسْتَعان { صه عر. ۃ: مستعانه. [«عون» دن سف. استفعال] کندیسندن عون وامداد طلب اولنان، یاردیمی استرحام اولنان. [صفات اللهدندر:] رب مستعان.

مُسْتَعْجِل { صه. عر. ۃ: مستعجله. [«عجله» دن سف. استفعال] چابق یاپلمه‌سی مطلوب اولان، استعجال اولنان، صقیشدیریلان، عجله‌لی: بو ایش مستعجلدر؛ مستعجل بر مکتوب.

مُسْتَعْجَلاً { حـ. عر. عجله ایله، چابوق اوله‌رق، ایشی تعجیل ایده‌رك: برمکتوب یازوب مستعجلاً کوندردی.

مُسْتَعِدّ { صه. عر. ۃ: مستعده. [«عدة» دن سف. استفعال] ۱. بر شیئه حاضر. لایق کبی قابلیتی اولان، استعداد صاحبی: ضعیف آدم هر خسته‌لغه مستعددر؛ مقلد اولدیغیچون آلتورلغه چوق مستعددر. ۲. تربیه آلمغه استعداد وقابلیتی اولان، ذکی، اویانیق: پك مستعد برچوجقدر؛ شاکردانك اك مستعدلرندن.

مُسْتَعْرِب { صه. عر. ۃ: مستعربه. [«عرب» دن سف. استفعال] عربلاشمش، عن اصل عرب دکل ایکن زمانله بو جنسیته داخل اولمش: عرب مستعربه.

مُسْتَعْمِر { صه. عر. ۃ: مستعمره. [«عمران» دن سف. استفعال] بریره مهاجرین سوق واسکانیله اوراسنی معمور وآباد ایدن، فر. Colonisateur. [پك قوللانیلورسه‌ده اشد لزومی واردر.]

مُسْتَعْمَر { صه. عر. ۃ: مستعمره. [«عمران» دن سف. استفعال] مهاجرین سوق‌واسکانیله اعمار ایدلمش: آفریقانك سواحل مستعمره‌سی.

مُسْتَعْمَره { سذ. عر. ج: مستعمرات. مهاجرین سوق واسکانیله معمور وآباد حالنه قونمش مملکت: آلمانیه آفریقای جنوبینك ساحل غربیسنده بر مستعمره ایدنمشدر؛ انکلتره‌نك جزائر بحر محیطده‌کی مستعمراتی؛ مستعمرات نظارتی، ناظری. [بو لغت مقدما قوللانیلان اصلسز «مستملکه، مستملکات» لغتنه مرجحدر.]

مُسْتَعْمَل { صه. عر. ۃ: مستعمله. [«عمل» دن سف. استفعال] ۱. استعمال اولنان، قوللانیلان: بو تعبیر الیوم مستعملدر؛ او قیافت آرتق مستعمل دکلدر. ۲. قوللانلمش، اسکی، مجدد اولمیان: مستعمل

اثواب صاتیور؛ بوبوتین مستعمل کبی کورینیور .

مُسْتَعین { ص. عر. أ : مستعینه. [« عون » دن سف . استفعال] یاردیم ایستین، استعانه واستمداد ایدن .

مُسْتَعیناً { ح. عر. برینك یاردیمنه مراجعت ایده‌رك ، امداد واعانه‌سنی طلب ایده‌رك : مستعیناً بالله تعالی ایشه کیرشدم .

مُسْتَغرِب { ص. عر. أ : مستغربه . [« غرابة » دن سف. استفعال] تعجب واستغراب ایدن ، شاشه قالان . ز.

مُسْتَغرَب { ص. عر. أ : مستغربه . [« غرابة » دن سمف. استفعال] تعجب اولنان ، تعجبی موجب ، باعث استغراب، غریب ، عجیب ، اینانیله‌جق : بك مستغرب برایش .

مُسْتَغرَق { ص. عر. أ : مستغرقه. [« غرق » دن سمف. استفعال] طالمش ، طالدیرلمش، باتمش : بحر حیرته مستغرقه ؛ مستغرق دیون؛ مستغرق احسان.

مُسْتَغفِر { ص. عر. أ : مستغفره. [« غفران » دن سف . استفعال] ایتدیکی کناهلرك عفوینی جناب حقدن طلب ایدن، توبه و استغفار ایلین : عاقبت تائب و مستغفر اولدی .

مُسْتَغَلّات { سذ. جـ. عر. [« غله » دن سف. استفعال] حبوبات و ذخیره‌یه متعلق ایراد ویرن مال موقوف، ابنیه دیمك اولان مسقفات مقابلی : مستغلات و مسقفات .

مُسْتَغنی { ص. عر. أ : مستغنیه . [« غنی » دن سف . استفعال] ۱. احتیاجی اولمیان، غیر محتاج : کوزل یوز دوزکوندن مستغنیدر . ۲. مالك اولدیغی شیئله قناعت ایدوب کیمسه‌یه عرض احتیاج ایتمین ، طوق کوزلی : بك مستغنی آدمدر . ۳. جواب تحریری لزومندن بری اولان : آلدیغی مکتوبك اوزرینه مستغنی اشارتنی چکدی .

مُسْتَغیث { ص. عر. أ : مستغیثه. [« غیاث » دن سف. استفعال] استغاثه ایدن، یاردیم ومعاونت ایستین، مستعین. ز.

مُسْتَفاد { ص. عر. أ : مستفاده. [« فید » دن سمف. استفعال] ۱. قزانلمش ، کار ایدلمش . ز. ۲. آکلاشلمش ، فهم و درك اولنمش، منفهم : مآلندن مستفاد اولدیغنه کوره .

مُسْتَفتی { ص. عر. [« فتوی » دن سف. استفعال] استفتا ایدن ، بر مفتی‌یه مراجعتله بر دعوی و مسئله حقنده فتوا ایستین ویا رأیی طلب ایدن .

مُسْتَفرِغ { ص. عر. أ : مستفرغه . [« فراغ » دن سف. استفعال] ط. استفراغ ایتدیرن ، غثیانی موجب ، قوصدیران (علاج) .

مُسْتَفسِر { ص.عر. أ : مستفسره. [« فسر » دن سف. استفعال] برشیئك ایضاح و تفصیلنی طلب ایدن، صورشدیروب تحقیق ایدن . ز.

مُسْتَفهِم { ص. عر. أ : مستفهمه. [« فهم » دن سف. استفعال] آکلامق ایستین، صوران ، سؤال ایدن : علامت مستفهمه؛ ادات مستفهمه .

مُسْتَفهَم { ص. عر. أ : مستفهمه. [« فهم » دن سمف. استفعال] آکلاشیلان ، فهم اولنان ، منفهم : متن کتابدن مستفهم اولدیغنه کوره .

مُسْتَفید { ص. عر. أ : مستفیده. [« فید » دن سف. استفعال] فائده کورن، فائده‌لنن، قزانان، استفاده ایلین : اورونك هواسندن، اوذاتك صحبتندن، اوکتابدن چوق مستفید اولدم .

مُسْتَفیض { ص.عر. أ : مستفیضه. [« فیض » دن سف. استفعال] فیض قزانان ، تفیض ایدن : سایه‌کرده مستفیض اولور . ز.

مُسْتَقبِل { ص. عر. أ : مستقبله. [« قبل » دن سمف . استفعال] کله‌جك، اوکده بولنان، ایلریده‌کی : زمان مستقبل؛ احوال مستقبله. = سذ. عر. جـ : مستقبلات . ۱. کله‌جك زمان واحوال، استقبال : مستقبلدن خبر ویرمك ادعاسنده بولنیور؛ مستقبلی الله‌دن باشقه کیمسه بیلمز؛ مستقبلاتله اوغراشیور. ۲. د. فعلك کله‌جك زمانه مخصوص صیغه‌سی، استقبال .

مُسْتَقِرّ { ص. عر. أ : مستقره. [«قرار» دن سف. استفعالی] یرلشمش، قرار بولمش، ثابت .

مُسْتَقَرّ { سذ. عر. [«قرار» دن سمف.] یرلشیلن واستقرار اولنان محل ، طوریلان یر ، قرارکاه .

مُسْتَقرِض { ص.عر. أ : مستقرضه. [« قرض » دن سف.

استعمال) استقراض ایدن، بورج آلان.

مُسْتَقْرَض (ص. عر. ا: مستقرضه. («قرض» دن سمف. استعمال) استقراض اولنمش، بورج آلنمش: مبالغ مستقرض؛ مبالغ مستقرضه. = سذ. عر. ج: مستقرضات. استقراض اولنمش آقچه. مبالغ مستقرضه: مستقرضات دفتری.

مُسْتَقْطِب (سذ. عر. («قطب» دن سف. استفعال. — لغت مولده) م. شعاعلرك بعض شفاف سطحلردن کچرکن آلدقلری صوری تعیین ایتمکه مخصوص آلت، مقیاس استقطاب.

مُسْتَقِلّ (ص. عر. ا: مستقله. («قلة» دن سف. استفعال) ١. کندی باشنه، باشلی باشنه، بر یره مربوط وتابع اولمیان: ابتدا بر شعبه ایکن شمدی مستقل بر اداره، بر شرکت اولدی؛ ایتالیانك اورته‌سنده بولنان مارینو نایه‌سی مستقل بر حکومت تشکیل ایدیور. ٢. آیریجه، کندی کندینه: آره‌ده‌کی قپو قپانیرسه بو دائره مستقل بر او اولور. = ح. تر. مجرد، محضا، آنجق: بونی مستقل بنی اضرار ایچون یاپیور.

مُسْتَقِلّاً (ح. عر. ١. کندی باشنه اوله‌رق، بر یره تابع و مربوط اولمقسزین: او سنجاق مستقلاً اداره اولنور. ٢. محضا، مجرد، آنجق، بالخاصه: مستقلاً سزی کورمکه کلدم.

مُسْتَقِیم (ص. عر. ا: مستقیمه. («قیام» دن سف. استفعال) ١. طوغری، دوز، راست: خط مستقیم. ٢. مج. عفتلی، عفیف، ناموسلی، حیله وارتکابی اولمیان: مستقیم مأمورلر نائل مکافات اولور.

مُسْتَکْرَه (ص. عر. ا: مستکرهه. («کراهة» دن سمف. استفعال) ایرنج، استکراه اولنان، مکروه، منفور: پك مستکره آدم، محل.

مُسْتَلْزِم (ص. عر. ا: مستلزمه. («لزوم» دن سف. استفعال) بر نتیجهٔ طبیعیه و ضروریه صورتیله ایجاب ایدن، باعث، منتج، مؤدی: تنبلکی جاهل قالمه‌سنی مستلزم اولدی؛ بو حرکت مستلزم مسئولیت اولور.

مُسْتَمِدّ (ص. عر. ا: مستمده. («مدد» دن سف. استفعال) استمداد ایدن، یاردیم ومعاونت طلب ایلین. ا.

مُسْتَمِرّ (ص. عر. ا: مستمره. («مرور» دن سف. استفعال) ١. سورکلی، دواملی، دائمی، غیر منقطع: سیاحت مستمره. ٢. محکم، ثابت: مقاومت مستمره.

مُسْتَمِرّاً (ح. عر. سورکلی و دواملی اوله‌رق، بر دوزیه، دائمی صورتده، لاینقطع: مستمراً اووروج طوتمق.

مُسْتَمِع (ص. عر. ا: مستمعه. («سمع» دن سف. استفعال) دیکلین، دیکلیجی، قولاق ویروب استماع ایدن. = سذ. عر. ج: مستمعین. ١. بر خطیب و واعظ ویا مدرسك اوکنده طوروب سوزلرینی دیکلینلرك بهری، سامع: مستمعین کمال سکونله دیکلیورلردی. ٢. بر مکتبده امتحان ویرمکه مجبور ومکتبك حقوق ووظائفنه حصه‌دار اولمقسزین یالکز درسلری دیکلمك شرطیله بولنان شاکرد: مستمع صفتیله مکتبه دوام ایدیور؛ بعض مکتبلره مستمعین قبول اولنور.

مُسْتَمْلَك (وجمی مستملکات صا. تین آلنمش ملك و مستعمرات معنالریله قوللانیلیور. سه‌ده، عربیده «ملك» ماده‌سی استفعال بابندن کلدیکندن، بو دخی «استملاك» کبی غلط و اساسسزدر. با: مستعمره.

مُسْتَمَنْد (ص. فا. محزون، مکدر، بیچاره، دردمند، زواللی.

مُسْتَمَنْدانه (ص. ح. فا. محزونانه، دردمندانه: نیاز مستمندانم: مستمندانه یالواردی.

مُسْتَنْبَط (ص. عر. ا: مستنبطه. («نبط» دن سمف. استفعال) ضمناً آکلاشیلان، استدلال واستنباط اولنان. ا.

مُسْتَنَد (ص. عر. ا: مستنده. («سند» دن سمف. افتعال) ١. بر شیئه طیانان، بر شیئك اوزرینه قورلمش، مبتنی: قلعه بر قیایه مستنددر. ٢. مج. بر دلیل وسندی اولان، اثباتنه یارایه‌جق بر سببه مبنی اولان: بو سوزکز نه‌یه مستنددر؟ دعواسی بو قضیه‌یه مستنددر.

مُسْتَنَداً (ح. عر. طیانه‌رق، کوکنه‌رك، استناداً:

الندہ بولنان بعض اوراقه مستنداً دعوایه قیام ایتدی .

مُسْتَنْسِخ { ص.عر.ئ: مستنسخه. [« نسخ » دن سف. استفعال] یازلمش برشیئك صورتنی چیقاران، بیاض ایدن، مبیض، قوپیه‌جی. = سـذ. عر. ج: مستنسخین. ۱. طباعت ایجادندن اول کتاب صورتلرینی چیقاروب صاتمقله کچینن آدم : مستنسخ سهوی . ۲. یازلمش بر شیئك متعدد نسخه‌لرینی چیقارمغه مخصوص نو ایجاد ماکینه که انواعی واردر.

مُسْتَنْطِق { سـذ. عر. ج: مستنطقین. [« نطق » دن سف. استفعال . — لغت مولده] عمر. اتهام ومحاکمه‌دن اول مظنونی سؤاله چکوب اسناد ایدیلان جرم وقباحتك حقیقتنی میدانه چیقارمغه مأمور اولان حاکم .

مُسْتَنْطِقْلِق { سـذ. عمر. مستنطق مأموریتی و صفت ووظیفه‌سی .

مُسْتَوْجِب { ص.عر.ئ: مستوجبه. [«وجوب» دن سف. استفعال] لایق، مستحق. کندی حقنده ایجاب ایتدیرن، جالب : مستوجب عتاب؛ مستوجب مجازات .

مُسْتَوْدِع { ص.عر.ئ: مستودعه. [« ودع » دن سمف. استفعال] بر امانت براقان ، بر شیئی برینه تودیع ایدن .

مُسْتَوْدَع { ص.عر.ئ: مستودعه. [« ودع » دن سمف. استفعال] امانت براغلمش، تودیع ایدلمش : مواد مستودعه .

مَسْتُور { ص. عر. ئ : مستوره . [« ستر » دن سمف .] اورتولی، قپالی، کیزلی، پرده‌لی، خفی : بو بر امر مستوردر. = ئ. ۱. یاشماق ویا پچه طوتنان، آچیق کزمین (قادین) . ۲. پرده‌لی، ناموسلی : مستوره قادین .

مُسْتَوْفِی { ص. عر. ئ: مستوفیه. [« وفاء » دن سف . استفعال] کافی، وافی، یتیشیر، تام. مکمل: مستوفی معاشله بر مأموریته نصب اولندی .

مُسْتَوْلِی { ص. عر. ئ: مستولیه. [« ولی » دن سف . استفعال] ۱. ضبط و استیلا ایدن. صاحب ومتصرف اولان، تحت تصرفنه آلان : چنکیز خان بتون آسیای وسطایه مستولی اولمشیدی. ۲. یاییلان یاییلوب هرطرفی احاطه ایدن : او مملکتده آره صره چکرکه مستولی اولور؛ علت مستولیه = وبا وقولره کبی بر یره کیرنجه یاییلان مرض، صالغین خسته‌لق.

مُسْتَوِی { ص عر. ئ: مستویه. [« سوی » دن سف. افتعال] ۱. دوز، هرطرفی بر، هموار : سطح مستوی. ۲. د. مذکریله مؤنثی بر اولان ویا هم مذکر هم مؤنث اولان (اسم ویا صفت).

مُسْتَهْجَن { ص.عر. ئ: مستهجنه. [« هجنة » دن سمف. استفعال] معیوب، بی ادبانه : مستهجن سوزلر ؛ حرکات مستهجنه .

مُسْتَهْزِی { ص. عر. ئ: مستهزیه. [« هزأ » دن سف. استفعال] استهزا ایدن، بریله اکلنن، هرکسله اکلنمك طبیعتنده اولان : پك مستهزی آدمدر .

مُسْتَهْزِیانه { ص. ح. فا. استهزا ایله ، اکلنه‌رك : مستهزیانه برتبسمله؛ او سوزی مستهزیانه سویلدی .

مُسْتَهْلِك { ص.عر. ئ: مستهلکه. [« هلاك » دن سف. استفعال] صرف واستهلاك ایدن، یيوب ایچه‌رك بیتیرن. ئ. ما. کندی احتیاجی ایچون بر شیئی صاتون آلان .

مُسْتَهْلَك { ص. عر. ئ: مستهلکه. [« هلاك » دن سمف . استفعال] صرف واستهلاك اولنان. یئوب ایچیله‌رك بیتیریلن.

مَسْجِد { سذ. عر. ج: مساجد. [«سجود» دن سم.] ۱. معبد مسلمین، عبادتگاه مؤمنین، جامع شریف : مسجد نبی (صلعم)؛ مسجد جامع = جمعه وبایرام نمازی قیلنان بیوك معبد. [بوندن اختصاراً الیوم بومعناده یالکز « جامع » لفظی قوللانیلیر.] ۲. کوچك معبد، جمعه وبایرام نمازی قیلنمیان مناره‌سز جامع. ‖ مسجد اقصی = قدس شریفده‌کی مشهور بیت مقدس معبد عظیمی . ‖ مسجد حرام = مکهٔ مکرمه‌ده‌کی کعبهٔ شریفه .

مُسَجَّع { ص. عر. ئ : مسجعه . [«سجع» دن سمف. تفعیل] جمله‌لرینك اواخری قافیه‌لی اولان (کلام منثور) : مسجع برمقدمه؛ مسجع عباره یازمق الیوم مقبول دکلدر.

مُسَجَّل { ص. عر. ئ : مسجله. [«سجل» دن سمف. تفعیل] سجله کچیرلمش ، محکمه دفترینه قید اولنمش، مقید.

مَسجون { ص. عر. ؤ: مسجونه. [«سجن» دن سمف] حبسخانه يه قونمش، زندانه قپانمش، محبوس.

مَسح { سذ. عر. ١. ال سورمه، ال ايله صيفامه، ال ايله ياغ وسائره سورمه. ٢. ف. آبدست صره‌سنده ايصلاق الى باشك بر بولوكنه سورمك فعلى: باشك بر بولوكنى مسح ايتمك.

مُسَحَّر { ص. عر. ؤ: مسحره. [«سحر» دن سمف. تفعيل] و:

مَسحور { ص. عر. ؤ: مسحوره. [«سحر» دن سمف.] سحر ايدلمش، بوگويه اوغرامش، بوگو ايله آلدانمش.

مَسحوق { ص. عر. ؤ: مسحوقه. [«سحق» دن سمف.] دوگلمش، ازلمش، توز حالنه قونمش.

مَسخ { سذ. عر. شكلنى كيشد. يروب چركين وبد بر شكل وقالبه صوقمه: جناب حق اونلرى مايمون صورتنه مسخ ايتدى.

مُسَخَّر { ص. عر. ؤ: مسخره. [«سخر» دن سمف. تفعيل] ضبط وتسخير اولنمش، قوهٔ جبريه ايله اله كچيرلمش، فتح اولنمش: بتون اوجهتلرى مسخر ايلدى.

مُسخَره { سش. عر. ذوقلنمه، استهزا، اكلنمه: مسخره‌يه آلمق. = ص. عر. ١. كولنج، كولنه‌جك، رذيل، رسواى: مسخرهٔ عالم. ٢. هركسى كولديرمك ايچون حيثيت واعتبارينى پايمال ايدوب كپازه اولان: مسخره بر آدم. ٣. تحفاقلر يايان: نه مسخره چوجقدر بو!

مُسخَره‌لانمق { فل. ١. مسخره. لق ايتمك، رذيلانه طالقاوقلق ايتمك. ٢. كولنج اولمق. ٣. تحفاقلر ياپمق.

مُسخَره‌لق { سه. ١. رذيلانه طالقاوقلق، هركسى كولديرمك ايچون كندى حيثيت واعتبارينى پايمال ايتمه: مسخره‌لق ايدوب عالمى كولديرر. ٢. معيوب ورذيلانه فعل وحركت، رذالت: سزك ايتديككز مسخره. لقدر! ٣. تحفلق: بو چوجق نه مسخره‌لقلر ياپيور.

مُسَخِّن { ص. عر. ؤ: مسخنه. [«سخن» دن سف. تفعيل] تسخين ايدن، ايصيدان، ايصيديجى. ؤ.

مُسَدِّد { ص. عر. ؤ: مسدده. ١. [«سداد» دن سف. تفعيل] طوغريلتان، طوغرى يوله سوق ايدن. ٢. [«سد» دن سف. تفعيل] ط. طيقايان، سد وبند ايدن. ط. طيقانمش، سد وبند اولنمش، مسدود.

مُسَدَّس { ص. عر. ؤ: مسدسه. [«سدس» دن سمف. تفعيل] ١. آلتى قسمدن عبارت، آلتى جزءدن مركب، آلتى يه منقسم، آلتيلق، آلتيلى. ٢. ر. آلتى ضلع وكوشه‌سى اولان: شكل مسدس. = سذ. عر. ١. ر. آلتى ضلع وزاويه‌سى اولان شكل: برمسدس چيزمك. ٢. د. آلتى مصراعدن مركب قطعه.

مَسدود { ص. عر. ؤ: مسدوده. [«سد» دن سمف.] سد اولنمش، سد چكيلوب قپانمش، قپالى، طيقانمش، طيقالى: مسدود يول، قپو.

مَسَرَّت { سش. عر. [«سرور» دن مص. ميمى] ١. سوينج، شادمانى: اعلان مسرت ايتمك. ٢. سوينجى متضمن رسم وآيين، شنلك، دوكون، سور: اجراى مسرت. ‖ مسرت بخش = سوينديرن.

مُسرِع { ص. عر. ؤ: مسرعه. [«سرعة» دن سف. افعال] تسريع ايدن، عجله ايتديرن. ؤ.

مُسرِف { ص. عر. ؤ: مسرفه. [«سرف» دن سف. افعال] اسراف ايدن، بيهوده يره مالنى صرف وامحا ايدن: پك مسرف آدم.

مُسرِفانه { ص. ح. فا. اسرافله، مسرفلكله، مسرفجه. سنه، بيهوده يره مالى صرف واستهلاك ايده‌رك: بر طاقم صرفيات مسرفانه؛ مالنى مسرفانه يدى.

مُسرِفلك { سه. بيهوده يره مالنى صرف وامحا ايدن آدمك حالى، اسراف: مسرفلك خسيسلكدن بتر برخصلتدر.

مَسرود { ص. عر. ؤ: مسروده. [«سرد» دن سمف.] سرد وبيان اولنمش، مذكور، مسطور: مواد مسروده.

مَسرور { ص. عر. ؤ: مسروره. [«سرور» دن سمف.] ١. سوينمش، شن، شاد، شادمان: بوخبردن چوق مسرور اولدى. ٢. نائل مرام، بكام: انشاءالله سزده مسرور اولورسكز.

مَسروریّت { سٔ. عر. ۱. سوینج، سرور، شادمانی . ۲. نائل مرام اولمه، کامیابلق : بوکونلرده پدرینكده مسروریتی مقرردر .

مَسروق { ص. عر. ا : مسروقه. [« سرقة » دن سمف.] چالینمش، آشیرلمش، سرقت اولنمش : مال مسروق؛ حیوانات مسروقه .

مسستره { س. اوجی سیوری دمیرلی قیصه او. گندره، بیزلنگیج.

مُسطّح { ص. عر. ا : مسطحه. [« سطح » دن سمف. تفعیل] ر. دوز بریوز اوزرنده ترسیم اولنمش، طول وعرضی اولوب عمق وارتفاعی اولمیان، سطحی: شکل مسطح: کرهٔ مسطحه؛ هندسهٔ مسطحه = اشکال مسطحه. دن بحث ایدنی، هندسهٔ مجسمه‌نك غیری .

مسطَر { سذ. عر. ج : مساطر. [« سطر »دن اسم آلت] سطرلرك طوغری کیتمسیچون کاغدی چیزمکه مخصوص آلت كه اینجه بر مقوا اوزرینه تمدید اولنمش ایپلیکلردن عبارت اولوب کاغدك آلتنه وضع ایله اوستندن ال ایله باصلدیغنده کاغد منتظم صورتده چیزیلیر . [جدول تخته‌سنه بك دنیلیور . طاشچی جدولنه مسطر دینلیر .]

مِسطَره { سٔ. عر. [« سطر » دن] ر. زاویه‌لرك درجاتنی اولچمکه مخصوص هندسه آلاتی، زاویه جدولی، عضاده، فر. Alidade [عر. العضاده دن مأخوذ.]

مسطور { ص. عر. ا : مسطوره. [« سطر » دن سمف.] چیزلمش، یازلمش، محرر : تفصیلاتی تاریخ کتابلرنده مسطوردر .

مَسعَدَت { سٔ. عر. [« سعد » دن مص. میمی] سعادت، قوتلیلق، بختیارلق : زمان مسعدت نشان .

مَسعود { ص. عر. ا : مسعوده. [« سعد » دن سمف.] سعادتلی، قوتلی، بختیار : دائما مسعوددر؛ مسعود الحال .

مَسعودیّت { سٔ عر. بختیارلق، قوتلیلق، سعادت حال : برحال مسعودیتده یاشا. یورلر .

مَسفور { ص. عر. ا : مسفوره. [« سفر » دن سمف.] یازلمش، ذکری کچمش، مذ. کور، مرقوم، مزبور. [انشاء قدیم لساننده تعظیمی مطلوب اولمیان اشخاص حقنده قوللا. نیلوب، « مرقوم » دن دون اعتبار اولنوردی .]

مُسقا { س. با : موصاقه .

مُسقَره { ص. با : ماسقاره .

مَسقَط { سذ. عر. [« سقوط » دن سم.] دوشیلان یر، برشیئك دوشدیکی محل . ا. || مسقط رأس = تولد ایدیلن، دنیایه کلینن یر، وطن : سعدینك مسقط رأسی شیرازدر .

مُسقِط { ص. عر. ا : مسقطه. [« سقوط » دن سف. انفعال] ط. چوجق دوشورمکه یارایان ویا سبب اولان (علاج وسائره) .

مُسقّفات { سٔ. ج. عر. [« سقف »دن سمف. تفعیل] وقفك ابنیه و عقاردن عبارت اولان ایرادی : مسقفات ومستغلات .

مسقو { یا موسقو. س. ص. [روسیه‌نك اسکی پایتختی اولان موسقو شهری اسمندن] روسیه‌لی، روس : مسقو چایی؛ مسقو بزی .

مسقوجه { یا موسقوجه. ص. روسجه، روسلرك طرز و اصولنده ویا لساننده اولان : مسقوجه خوره؛ مسقوجه کتاب، یازی. = ح. روسلرك طرز واصول ویا لساننده : مسقوجه سویلك، یازمق. = س. روس لسانی: مسقوجه اسلاو لسانلرندندر .

مُسقولی { یا موسقولی. س. ص. روسیه اهالیسندن، روسیه‌لی، روس .

مِسك { سذ. عر. [فا. « مشك » دن معرب] بر جنس جیلانك کوبکندن چیقان کوزل قوقولی بر ماده که اك مشهور عطریاتدندر. || مسك صابونی = کوزل قوقولی صابون. || غالیه مسك، قاله‌مسك = مسك یاغی. ||مسك فاره‌سی، پچیسی، کدیسی = کوزل رایحه نشر ایدر حیوان جنسلری . || مسك نباتی = برده حاصل اولان نوعی. || مج. مسك کبی = پك تمیز وکوزل قوقو. لی. || غاوغامسك کبی قوقمق = غاوغا ظهورایده‌جکی آکلاشلمق. ||مسك ایله عنبر = تمام مطلوبه موافق .

|| مسك ييلانى = كوزل بر رايحه نشر ايدن ييلان .

مِسكَت { سـ. [« مسك » دن] كوزل قوقولى ميوه : مسكت اوزومى، الماسى، ليمونى .

مِسكَت { سـ. [فر. Mousquet] كـكليش چاپلى اسكى برجنس تفنك؛ مسكت دانه‌سى.

مُسكِت { صـ. عر. ؤ : مسكته . [« سكوت » دن سفـ. افعـال] صوصديران ، سكوته مجبور ايدن، حبط والزام ايلين، اعتراضه مجـال براقميان : بر جواب مسكت ويردى .

مُسكِر { صـ. عر. ؤ : مسكره . [« سكر » دن سفـ. افعال] سرخوش ايدن ، سرخوشلغى موجب ، سرخوشلق ويرن : شيره اسكيرسه مسكر اولور .

مُسكِرات { سـ. جـ. عر. مسـ. خوشلق ويرن شيئلر، مكيفات : مسكرات رسمى ؛ مسكراتك هر نوعى حرامدر .

مَسكَن { سـ. عر. جـ : مساكن . [« سكون » دن سمـ.] اوتوريلان ير ، اقامت اولنـان محل، اقامتكاه، مأوى : مسكنى بر ويرانه ايدى؛ انسان مسكننى تميز طوتملى .

مُسَكِّن { صـ. عر. ؤ : مسكنه . [« سكون » دن سفـ. تفعيل] ط . آغرى و سائره‌نى طورديران ، تسكين ايدن ، راحتلانديران ، اويوشـديران : دواء مسكن؛ ادويۀ مسكنه .

مَسكَنَت { سـ. عر. ١. مسكينلك، فقيرلك ، بيچاره‌لك : مسكنتده ياشايانلر . ٢. بجريكسزلك ، عاجزلك ، عجز : سن بو مسكنتله هيچ بر ايش كوره‌مزسك .

مَسكوب { صـ. عر. ؤ : مسكوبه . [« سكوب » دن سمفـ.] قالبه دوكلمش، دوكمه .

مَسكوك { صـ. عر. ؤ : مسكوكه . [« سك » دن سمفـ.] ضرب اولنمش، تمغاسى اورلمش، آقچه حالنه قونمش : ذهب مسكوك؛ معادن مسكوكه .

مَسكوكات { سـ. جـ. عر. ضرب اولنمش آقچه‌لر ، آقچه انواعى : مسكوكات عتيقه؛ مسكوكات عثمانيه .

مَسكون { صـ. عر. ؤ : مسكونه . [« سكون » دن سمفـ.] ١. ايچنـده اقامت اولنـان : مسكون برخانه؛ براو مسكون اولمازسه چابوق خراب اولور . ٢. اهاليسى اولان، سكانى بولنان : آوسترالياننك باشليجه شرق جنوبى قسمى مسكوندر؛ آفريقانك قسم اعظمى زنجيلرله مسكوندر || غير مسكون = ايچنده اقامت اولنميان وياهاليسى اولميان، خالى ، ايصسز : غير مسكون بر او ، بر آطه . || ربع مسكون = اسكيلرجه معلوم و مكشوف بولنان كرۀ ارضك دردده بريكه ديكر اوچ ربعى خالى وناقابل اسكان زعم اولنمغله بو تعبيرله تسميه اولنوردى : بونك ربع مسكونده مثلى يوقدر.

مِسكى { صـ. عر. مسك كبى سياه ويا مسك قوقولى . || مسكى الختام = « ختامه مسك » تعبيرندن مأخوذ اوله‌رق كوزللكله ختام بولان مقامنده مستعملدر .

مِسكين { سـ. صـ. عر. ؤ : مسكينه . جـ: مسـاكين. [« مسكنة » دن صشـ.] ١. فقـير ، بيچاره ، ضرورته دوچار. ٢. بجريكسز، عاجز، برشيئه الندن كلمز، ميمنق. ٣. تر. جـذام علتنه مبتلا ، مجذوم. || مسكين علتى = جذام دينلن علت ساريۀ مدهشه .

مِسكين { صـ. فا. با : مشكين .

مِسكينانه { صـ. حـ. فا. مسكينجه، مسكينلكله، فقيرانه وعاجزانه ، كمال عجز و درماندكى ايله : مسكينانه حركت ايديور.

مِسكينخانه { سـ. فا. مسكين علتنه دوچار اولانلره مخصوص دائره، دار المجذومين.

مِسكينلك { سـ. ١. فقيرلك ، فقر، ضرورت. ٢. بجريكسزلك، عجز، بيچاره‌لك. ٣. مسكين علتى، جذام.

مِسكينلنمك { فل. فقير و بيچاره ويا عاجز ودرمانده اولمق، عجزه دوچار اولمق : اختيارلايوب مسكينلنمش .

مُسَلَّح { صـ. عر. ؤ : مسلحه . [« سلاح » دن سمفـ. تفعيل] سـلاحلانمش ، سلاحلى : مسلح آدم .

مُسَلَّحاً { حـ عر. سلاحلى اوله‌رق ، سلاح بدست اوله‌رق : مسلحاً هجوم ايتديلر .

مُسَلسَل { صـ عر. ؤ : مسلسله . [« سلسله » دن سمفـ. دحرج] زنجير كبى بربرينه باغلى اولان ، غير منقطع بر صره

تشكيل ايدن، برسلسله صورتنده اولان : ذريت مسلسله؛ جبال مسلسله. عبارهٔ مسلسله = ارالرى كسلميوب بربرينه ادوات ربط ايله مربوط اولان فقرهٔ طويله.

مُسَلسَلاً { ح. عر. زنجير كبى بربرينه باغلى اولەرق، بربرينك عقبنده : اونك اجدادى اوراده مسلسلاً متصرفلق ايتمشلردى.

مُسَلَّط { ص. عر. ث : مسلطه. [«سلاطة» دن سمف تفعيل] اوزرينه دوشوب راحت براقميان، حاكم مطلق كسلموب قهر آلتنده طوتان، ايكيده برده ظهور ايله ازعاج ايدن : اوممكلته چكركه مسلط اولمش؛ چفتلكه برطاقم خيدودلر مسلط اولدى؛ نم باشمه مسلط اولما.

مَسلَك { سذ. عر. ج : مسالك. [«سلوك» دن سم.] ١. يول، طريق، راه : ارباب استقامتك مسلكنه سلوك ايتمك. ٢. كيديش، رفتار، طرز، اصول، ترتيب : بو مسلكده دوام ايدرسه صوكى ايى چيقماز. ٣. هر آدمك دنياده ياشامق وكچينمك ايچون طوتديغى ايش، تابع اولديغى صنف، سلك : عسكرلك، ديپلوماتلق مسلكى. ٤. هركسك كنديجه اتخاذ ايتديكى خط حركت، وجدان وناموس طريقكه اوندن انحراف اصحاب ناموس ايچون محالدر : مسلك صاحبى برآدمدر؛ او آدمده هيچ مسلك يوقدر؛ هر كسك كنديسنه مخصوص برمسلكى واردر.

مَسلَكسِز { ص. وجدان و اخلاق و ناموسجه تابع اولەجق بر طريقى اوليميان، ايجابنه كوره تبديل طور وحركت ايدوب كنديسنه مخصوص بر طريق و اصولى اولميان : كنديسى مسلكسز برآدمدر.

مَسلَكسِزلِك { س. كنديسنه مخصوص مسلكى و وجدان و ناموسجه تابع اولەجق طريقى اوليميان متلون آدمك حالى : مسلكسزلكى ذاتاً معلومدر.

مَسلَكلى { ص. مسلك صاحبى، وجدان وناموسجه تابع اولديغى طريق مخصوصى اولان.

مُسلِم { ص. س. عر. ث : مسلمه. ج : مسلمين. جث : مسلمات. [«سلم» دن سف. افعال] دين اسلامه تابع اولان، مسلمان، مؤمن : بونك بيلنمهسى هرمسلم ايچون شرطدر؛ مسلمه برخاتون؛ كافهٔ مسلمين ومسلمات ايچون دعا ايتملى.

مُسَلِّم { سذ. عر. مقدما مدبر وقائممقام كبى الك كوچك ملكيه مأمورلرينه ويريلن اسمدر.

مُسَلَّم { ص. عر. ث : مسلمه. [«سلم» دن سمف. تفعيل] تسليم اولنمش، كيمسه طرفندن انكار ويا اعتراض اولنەميان، مقرر، متفق عليه، غير منكر، مثبت : اونك علم وفضلى مسلمدر؛ بو جملەجه مسلم برقضيەدر. == س. تر. سابقده عسكر سوقنده بالطەجيلق و آرابەجيلق ايتمك شرطيله ويركيدن معاف كويلى.

مُسَلَّمات { سث. ج. عر. عموميجه تسليم اولنوب غير قابل انكار قضايا، بديهى ايشلر.

مُسلِمان { ص. س. فا. [عر. «مسلم» دن] ١. دين اسلامله متدين، مسلم، اهل اسلامدن آدم. ٢. مج. طوغرى، مستقيم، غل و غشى يوق : مسلمان آدم؛ مسلمان سوزى. ٣. ديندار، متدين، متقى : مسلمان آدمدر.

مُسلِمانجه { ص. ح. ١. اهل اسلام طرزواصول ويا لسان وخطنده : مسلمانجه نماز؛ مسلمانجه قونيشيور؛ مسلمانجه يازدى. ٢. طوغرى، صدق واستقامتله : مسلمانجه سوز، حركت؛ بن مسلمانجه سويلرم، مسلمانجه ايش كوروروم. == س. اهل اسلام لسان ويا خطى : مسلمانجه صاغدن صوله يازيلير.

مُسلِمانلق { س. ١. دين اسلام، عقائد اسلاميه : مسلمانلغنى ايى بيلير؛ اونك مسلمانلغى ده مشكوك. ٢. طوغريلق، استقامت، صدق : سزك ايتديككز مسلمانلق مى ؟ ٣. دينـدارلق، تقوى.

مَسلوب { ص. عر. ث : مسلوبه. [«سلب» دن سمف.] صويلمش، آلنمش، مفقود، ازاله اولنمش : مسلوب الراحه = راحتى يوق، راحتى منسلب اولمش.

مَسلول { ص. عر. ث : مسلوله. [«سل» دن سمف.] ١. قيندن چيقارلمش، صيبرلمش : سيف مسلول. ٢. ط. سل الرئه يعنى ورم علتنه مبتلا، ورم اولمش.

مُسَمّا { يا مسمى. ص. عر. ث : مسماة. [«اسم، سمو» دن

سمف. تفعیل] بر اسمی اولان، تسمیه اولنان، بنام : احمد اسمیله مسما بر آدم . || اسمیله مسما = کندیسنه یاراشیر و احوالنه موافق بر اسمله تسمیه اولنان. || مسما بالنقیض = حال وشاننك عکسنه دلالت ایدن بر اسمی اولان، ارباب شردن برینك خیری تسمیه اولنمسی کبی .

مِسمار { سذ. عر. ج : مسا. میر. اکسر، چیوی، مخ.

مِسماری { ص. عر. ۃ : مسما. ریه. اکسر وچیوی رسمنده اولان : خط مسماری = اسکی ایران وآثور خطی که مختلف وضعیتده متعدد چیوی رسملرندن عبارت ایدی ، فر. Cunéiforme.

مُسَمَّط { ص. عر. ۃ : مسمطه. [« سمط » دن سمف. تفعیل] د. بیتلری اکثریت اوزره قافیه‌لی درت جزءدن متشکل نظم : قصیدۀ مسمطه.

مِسمَع { سذ. عر. ج : مسامع. [« سمع » دن اسم آلت] ۱. قولاق. ۃ. ۲. ط. خسته‌لرك جکر وقلبنی دیکلمکه مخصوص بوری .

مُسمِن { ص. عر. ۃ : مسمنه. [« سمن » دن سف. افعال] ۱. سمیز. سمین. ۃ. ۲. سمیرتن، سمیزلك ویرن (علاج ویا غذا).

مَسموع { ص. عر. ۃ : مسموعه. [« سمع » دن سمف] ۱. ایشیدلمش ، طویلمش ، خبر آلنمش : اولیه بر شیء مسموعم اولدی. ۲. دیکلنیلیر ، دیکلنمکه مستحق ، شایان استماع : بو دعوی هیچ بر محکمه‌ده مسموع اوله‌ماز . ۳. دیکلنیلن ، قبول اولنان : سویلدمسه‌ده سوزم مسموع اولمدی .

مسموعات { سذ. ج. عر. ایشیدیلن خبرلر ، متواتر اولان حوادث : مسموعاته کوره کندیسی کلیه‌جکدر ؛ هر مسموعاتی بلا تحقیق یازمامل‌ی .

مَسموم { ص. عر. ۃ : مسمومه. [« سم » دن سمف.] زهرلنمش، آغولی .

مَسموماً { ح. عر. زهرلنمش اولدیغی حالده : ییلان صوقدیغندن مسموماً وفات ایتدی.

مُسَمَّه { سذ. عر. ج : مسام. جمع الجمعی : مسامات. [لسانمزده اك زیاده جمع الجمعی مستعملدر .] دریده‌کی اوفاق دلیکلرکه تر اورادن چیقار و بدن تنفس ایدر .

مُسِن { ص. عر. ۃ : مسنه . [« سن » دن سف. افعال] یاشلی ، کچکین ، قوجامش ، اختیار .

مَسنَد { سذ. عر. ج : مساند. [« سنود » دن سم.] بیوك منصب، مقام : مسند صدارت عظمی؛ مسند مشیخت اسلامیه؛ مساند عالیه. || مسندآرا = بر مسنده زیب وزینت ویرن، او مسنده بولنان. || مسندنشین = بر مسند ومقامده بولنان .

مُسنَد { سذ. عر. [« سنود » دن سمف. افعال] د. منـ. بر جملۀ اسمیه ویا قضیۀ منطقیه‌نك اسناد اولنان جزئی که نحوده خبر ومنطقده محمول دخی دینلیر : (الله قدیمدر) قضیه‌سنده قدیم مسنددر. || مسندالیه = قضیه ویا جمله‌نك دیکر جزئی که مسند اوکا اسناد وحمل اولنور : یوقاریکی قضیه‌ده لفظۀ جلال مسند الیهدر. نحوده مبتدا دینلیر.

مُسنَد { سذ. عر. حمیریلر زماننده یمنده مستعمل بولنمش برخط مخصوص که صاغدن صوله حروف مقطعه ایله یازیلوب، حرفلرك حروف عبرانیه ایله برآز مناسبتلری وار ایدی .

مُسَنَّم { ص. عر. ۃ : مسنمه. ر. ۱. او چاتیسی شکلنده اولان. ۲. قبارتمه اوله‌رق محکوك . قبارتمه : مسنم اعلا ، مسنم اوسط، مسنم ادنی.

مَسنون { ص. عر. ۃ : مسنونه. [« سنة » دن سمف.] ۱. عادت اولمش، معتاد. ۲. سنت شریفه اقتضاسندن اولان : نکاح رسم مسنونی .

مِسواك { سذ. عر. [« سوك » دن اسم آلت] ۱. دیش اوغه‌جق ، تمیزلیه‌جك آلت ، دیش فورچه‌سی. ۲. بالخاصه عربلرجه بو ایشده مستعمل خشب پاره‌که اوجی لیفلنمش برشجر مخصوص چبوغندن عبارتدر. || مسواك آغاجی = اینجه داللری بو درلو مسواکلر یاپمغه یارایان برجنس عربستان آغاجی.

مُسَوِّد { سذ. ص. عر. [« سواد » دن سف. تفعیل] باشقه‌سی طرفندن بیاضه چکلمك اوزره مسوده یازان ، بر ماده‌یی قلمه آلان کاتب ، منشی : او قلمده اوچ مسودله بش مبیض واردر.

مُسَوِّدلك { س. مسوده یازان وبرماده‌یی قلمه آلان

كاتبك حال وصفت ووظيفه‌سی : برمدت مبيضلك ايتدكدن صكره مسودلكه آليشدی .

مُسَوَّده { ا. عر. جـ : مسودات. [«سواد»دن سمف. ث. — افعلال بابندن سين ساكنه وواو مخففه ايله استعمالی غلطدر.] تبييض اولنمق اوزره يازيلوب تصحيح اولنمش كاغدكه تبييضدن صكره حفظ اولنور : مسوده. سنه تاريخ آتملی ؛ مسودانی جلدليوب حفظ ايدرلر ؛ مسوده كاغدی = تسويده مخصوص عادی كاغد .

مُسَوَّده‌لك { ص. مسوده يازمغه وتسويده يارار : مسوده‌لك كاغد .

مُسهِل { ص. عر. ث : مسهله. [«سهل»دن سف. افعال] سورمه‌يی موجب، عمل ايتديرن، اسهال ويرن، لينت كتيرن : سنامكی مسهلدر. = ا. عر. اسهال و لينتی موجب علاج : مسهل آلدی .

مُسَيَّب { ص. عر. ث : مسيبه. [«سيب»دن سمف. تفعيل] قيدسز، مبالاتسز، ايشنه دقت واهتمام ايتمز، اهمالجی : پك مسيب آدمدر.

مُسَيَّبانه { ص. حـ. فا. قيدسزجه، مبالاتسزلقله .

مُسَيَّبلك { ا. قيدسزلق، عدم مبالات، اهمالجيلك : بوقدرده مسيبلك اولورمی ؟

مَسيح { ص. عر. اوزرينه ياغ سورلمش معناسيله حضرت عيسی (عم) ه لقب اولمشدر : عيسای مسيح، عيسی المسيح .

مَسيحا { ا. عر. بودخی مسيح كبی حضرت عيسی (عم)ك لقبيدر. || مسيحادم، مسيحانفس = حضرت عيسی (عم) كبی نفسنده اولولره جان ويره‌جك قوت بولنان، نفسی تأثيرلی.

مَسيحی { ص. عر. ث : مسيحيه. حضرت عيسای مسيح (عم)ه منسوب ومتعلق .

مَسيخ { ص. عر. ث : مسيخه. [«مسخ» دن صش.] ١. مسخ اولنمش، بر حيوان شكل وصورتنه كيرمش (انسان) ث. ٢. تا. غريب شكل وصورتده دنيايه كلمش (انسان ويا حيوان)، غلط طبيعت، فر. Monstre .

مَسيخی { ص. عر. ث : مسيخيه. تا. غريب شكل وصورتده دنيايه كلمش انسان ويا حيوانه متعلق ، غلط طبيعت قبيلندن اولان .

مَسيره { ا. عر. [« سير » دن سم.] سير يری، كزيله‌جك محل، تفرجكاه : بو شهرك مسيره‌لری چوقدر . [سيركاه معناسنه اولوب، « مسيره‌كاه » دينه‌ملی .]

مَسيل { ا. عر. [« سيلان » دن سم.] آقه‌جق‌ير، يتاق. ث.

مُسيل { ص. عر. ث : مسيله . [« سيلان »دن سف افعال] ط. آقيدان، اساله‌ايدن : مسيل لبن، مسيل لعاب وسائره .

مَسْئَله { ا. عر. جـ : مسائل. [« سؤال »دن مص ميمی] ١. سؤال اولنوب جوابی طلب اولنان شیٔ : علم حالدن ، تاريخدن امتحان ايچون بر قاچ مسئله ترتيب ايتدی. ٢. بر علم وفنه‌دائر حلی مطلوب قضيه : مسئلهٔ جبريه؛ مسائل فقهيه. ٣. اهميتلی وحلی مشكل ماده وكيفيت : مسائل سياسيه ؛ بونی‌ده برمسئله ياپمايك؛ مسئله اوله‌جق ايش دكلدر. ٤. بين الدول ظهور وچوق دفعه حربی انتاج ايدن اختلاف : شيلی ايله بوليويه آره‌سنده تحدث ايدن مسئله صلحاً حل اولنه‌ميوب حربی منتج اولدی ؛ مسائل معلقه . ٥. حرب، محاربه : مسئلهٔ زائله .

مَسْئول { ص. عر. ث : مسئوله. [« سؤال » دن سمف] ١. صوريلان، سؤال اولنان : مواد مسئوله‌يه جواب ويرملی. ٢. ايستنيلان، طلب اولنان : اسعاف مسئولی. ٣. فعل وحركتندن رسماً جواب ويرمكه مجبور وواقع اوله‌جق قصورك جزاسی كنديسنه عائد اولان : هركس وظيفه‌سندن مسئولدر؛ برغزته‌نك مدير مسئولی. ٤. برينك تحت ضمان وكفالتنده بولنان : اوآدم بندن مسئولدر. || مسئول بالمال = نقداً مسئول و متكفل اولان. || مسئول بالنفس = شخصاً مسئول ومتكفل اولان .

مَسْئوليَّت { ا. عر. بر آدمك عهده‌سنه محول ايشدن طولايی رسماً صورلمسی وايجابنده نقداً ويا جسماً جزا چكمه‌سی : بونك مسئوليتی كيمه عائددر ؟ بوندن بكا بركونه مسئوليت كلمز؛ بن المدن كلديكی مرتبه‌ده چاليشيرم اما اوستمه مسئوليت آلمام .

مِش { د. [میمك كسرەسی ماقبلنه گوره خفیف ویا ثقیل او. قونور.] اصل فعله ملحق اولوب ماضئ نقلی‌یی تشکیل ایدر : گلمش، یازمش کبی. — گلیرمش، گلشمش، گله‌جکمش کبی روایت صیغه‌لرندەکی «مش» ایسه فعل اسنادینك ماضئ نقلیسی اولان «ایمش» دن مخففدر.

مش { مە. «یاش» لفظیله برابر قوللانیلوب لیت لعل معناسنی وهب روایت صیغه‌لری قوللانوب حکملی برشئ سویلەمین آدمك حالنی افادەوتصویر ایدر : مش‌یاش دیەرك قطعی برجواب ویرمدی.

مُشاباق { یا موشابق. ص. [عر. «مشبك» دن غلط] ۱. قفس شکلندە اویمەلی (گومش اوانی). ۲. ایکلە ایشلنمش قفسلی (نقش).

مُشابِه { ص. عر. ث : مشابهه. [«شبه» دن سف. مفاعله] بکزر، مماثل، نظیر، شبیه، آرەلرندە مشابهت بولنان ایکی شخص ویاشیئك هری : بربرینه پك مشابه ایکی او ؛ بوکا مشابه برآت ایسترم.

مُشابَهَت { یا مشابهه. سذ. عر. [«شبه» دن مص. مفاعله] بکزەمه، ایکی شئ آرەسندەکی بکزەیش : بوایکی آدم، بواولر آرەسندە نەقدر مشابهت واردر.

مشاتلق { س. [«مشهد» دن غلط] غیر مسلم مزارلغی : یهودی، ارمنی مشاتلغی.

مُشاتَمَه { سذ. عر. ج : مشاتمات. [«شتم» دن مص مفاعله] ایکی کشینك بربرینه سوگمەسی، سوگشمه، آتشمه : مشاتمه مشاجرەیه منجر اولدی؛ برطاقم مشاتمات غلیظه.

مُشاجَرَه { سذ. عر. [«شجر» دن مص. مفاعله] دوگشمه، مضاربه، غوغا : معارضه‌لری مشاجرەیه مبدل اولوب بربرلرینك باشنی یارمشلر.

مُشار { ص. عر. [«شور» دن سمف. افعال] اشارت اولنان، اشارتله گوستریلن : مشار بالبنان = پارمقله گوستریلن، مشهور.

مُشارٌ اِلَیه { ص. عر. ث : مشارالیها. ت : مشارالیهما. ج : مشارالیهم. ۱. کندیسنه اشارت اولنان، اشارتله گوستریلن. ۲. اك. ذکری سبق ایدن، بالادە محرر، مذکور. [انشا لساننده بیوك رتبەیی حائز ذوات حقنده مستعمل اولوب، مومی الیه دها دون رتبەدە بولنانلر، مرقوم‌دە بوس بوتون رتبەسز اولانلر حقنده قوللانیلیر :] پاشای مشارالیه؛ خانم مشارالیها : مشار ومومی الیهم = مختلف رتبەلردە بولنانلر حقنده.

مَشارِق { سذ. ج. عر. فد : مشرق. با : مشرق.

مُشارِك { ص. سـ. عر. ث : مشارکه. ت : مشارکین. ج. مشارکین. [«شرکة» دن سف. مفاعله] ۱. مشارکت ایدن، برایشدە دیگریله برابر بولنان، قاریشان، ذی مدخل ز. ۲. برشرکت واورتاقلغه داخل اولانلرك هری، برشرکت وقومپانیه اعضاسنك هری، اورتاق : بن اوایشدە مشارکم؛ مشارکینك اجتماعی؛ تمتع مشارکین بیننده تقسیم اولنور.

مُشارَکَت { یا مشارکه. سذ. عر. [«شرکة» دن مص. مفاعله] ۱. برایشدە باشقەلریله برلکدە بولنمه : کندیسی اورادە بولنمش ایسەدە مشارکت ایتمدیکی تبین ایتدی؛ بو ایشدە اونك‌دە مشارکتی آکلاشیلیور. ۲. اورتاقلق، برشرکت وقومپانیه وسائرە اعضاسندن بولنمه : فلان معدنك اخراجنده سزك مشارکتکز وارمیدر؟ ۳. د. [صرفده] حدثك ایکی ویا زیادە شخص بیننده وقوعنی گوسترمکه مخصوص فعل بناییکه ترکجەدە «لش» و «لاش» اداتیله وعربیده مفاعله وتفاعل بابلریله افادە اولنور : سوزلشمك؛ پایلاشمق؛ مکالمه: تعاون کبی. || بالمشارکه = ۱. برلکدە، اورتاقلاشه. ۲. متقابلا.

مَشّاطه { سذ. عر. [«مشط» دن سمب.] کابینی طاریوب صاچنی دوزلتمکه واسباب زینتنی طاقوب سوسلندیرمکه مخصوص قادین.

مُشاع { ص. عر. [«شیوع» دن سمف. افعال] ۱. اشاعه اولنمش، شیوع بولمش، یایلمش. ز. ۲. حصەداران بیننده مشترك قوللانیلوب تقسیم اولنمیان، بر محل اهالیسنه مشترکا عائد : مشاع مرعا، بالطەلق.

مُشاعَره { سذ. عر. [«شعر» دن مص. مفاعله] شعر سويلشمه، شعر ايله بربرينه جواب ويرمه ويا شعر سويلهده ياريشه كيريشمه : اسكى شاعرلر مشاعرهيى چوق سورلردى.

مَشاعِل { سذ. جع. عر. فد : مشعل. با : مشعل.

مَشاغِل { سذ. جع. عر. فد : مشغله. با : مشغله.

مُشافَهه { سذ. عر. [«شفه» دن مص. مفاعله] آغزدن قونيشمه، آغز آغزه سويلشمه.

مَشاقّ { سذ جع عر فد : مشقت. با : مشقت.

مَشامّ { سذ. عر. [«شم» دن سم.] قوقو آلهجق محل، بورنك ايچى ويوقاريسى. كمكز : كوزل قوقولرله تعطير مشام ايتمك.

مُشاوِر { صه عر. ذ : مشاوره. [«مشورة» دن سف. مفاعله] كنديسنه طانيشيلان، عقل كوسترن : مشاور خاص. = سذ. عر. بربيوك مأمورك امور مأمورهسنده كنديسنه طانيشمق اوزره معيتنه تعيين اولنان مأمور، معاون، مستشار: خارجيه نظارتى حقوق مشاورى.

مُشاوَره { سذ عر. جع : مشاورات. [«مشورة» دن مص مفاعله] ١. ايكى ويا زياده شخص بيننده اولنان مشورت طانيشمه، بربرندن رأى طلب ايدهرك اولنان مذاكره : بوتون كون مشاوره ايتديلر. ٢. برخستهيه باقمق ايچون برقاچ طبيبك بريره كلوب تشخيص مرض و تعيين مداواة حقنده مذاكره ايتمهلرى، قونسولتو : اطبا بالمشاوره شوكا قرار ويرديلر.

مَشاهِد { سذ. جع. عر. فد : مشهد. با : مشهد.

مُشاهَد { صه. عر. ذ : مشاهده. [«شهود» دن سمف. مفاعله] كوزله كوريلان، مشاهده اولنان : مشاهد اولان حسن خدمتنه بناءً.

مُشاهِد { صه. عر. ذ : مشاهده. [«شهود» دن سف. مفاعله] كوزله كورن، مشاهده ايدن.

مُشاهَده { سذ. عر. جع : مشاهدات. [«شهود» دن مص. مفاعله] ١. كوزله كورمه، عياناً رؤيت ايتمه : عسكرمزك جسارتنى مشاهده ايدنلر حيران اولديلر. ٢. صو. عالم لاهوتى رؤيت، مراقبه : اهل حقيقتك مشاهدهسى. = جع. كوريلن شيلر، مشهودات : بتم مشاهداتم بويولدهدر.

مَشاهير { صه. سذ. جع عر. فد : مشهور. با : مشهور.

مَشايِخ { سذ. جع. عر. فد : شيخ. با : شيخ.

مُشَبَّع { صه. عر. ذ : مشبعه. [«شبع» دن سمف. تفعيل] ١. طويمش، طوق، سير. ذ. ٢. كيم. بر مادهدن اريمش حالنده طوتهبيلهجكى مقدارى آلوب زياده اريدهمين (مايع)، فر. Saturé : صويه يوزده بش نسبتنده حامض بور قونيلورسه مشبع حالنه كلير. [مشبوع كبى.]

مُشَبَّك { صه. عر. ذ : مشبكه. [«شبك» دن سمف. تفعيل] آغ وقفس كبى اورلمش اولان.

مَشْبوع { صه. عر. ذ : مشبوعه. [«شبع» دن سمف.] ١. طويمش، طوق، سير. ٢. كيم. با : مشبع.

مُشَبَّه { صه. عر. ذ : مشبهه. [«شبه» دن سمف. تفعيل] بكزهديلن، تشبيه اولنان. ‖ مشبه به = كنديسنه تشبيه اولنان : جسور آدمى آرسلانه تشبيه ايتديكمزده جسور مشبه وآرسلان مشبهبهدر. ‖ د. [صرف عربيهده] صفت مشبهه = افعال لازمهدن اوزان مختلفهده وباشليجه فعيل وزننده كلن صفت. ‖ حروف مشبهه بالفعل = (انّ، انْ، كأنّ، لكن، ليت، لعل) حروف عربيهسى كه اسم وخبر آلوب فعل معناسنى ده متضمندرلر.

مُشْت { سه. فا. ١. يومروق. ٢. آوج. لپ.

مَشْتا { سذ. عر. [«شتا» دن سم.] ١. قيشلاق، قيشين اقامت اولنان محل، قيشلق اردوكاه : مشتاى بلغراد : ٢. قيشلاق مرعا، قيشله، قيشلاق.

مُشْتاق { صه. عر. ذ : مشتاقه. جع : مشتاقين. [«شوق» دن سف. افتعال] اوزلين، آرزو ايدن، كورهجكى كاش اولان، جان آتان : اولادينه، مملكتنه مشتاقدر. [«مشتق» ايله التباس ايتديرلهمليدر.]

مُشْتاقانه { صه. ح. فا. كمال اشتياق وآرزو ايله، جان آتهرق : برتهالك مشتاقانه ايله؛ اوغلنه مشتاقانه صارلدى.

مُشْتَبِك { صه. عر. ذ : مشتبكه. [«شبك» دن سف.

افتعال] آغ ونفس كبی بر برینه یکچوب اورلمش .

مُشْتَبِه { ص. عر. ٔ : مشتبهه. [«شبه»دن سف. افتعال] شبهه‌لی، حقنده اشتباه اولنان ، مشکوك . ذ .

مُشْتَدّ { ص. عر. ٔ : مشتده. [«شدة»دن سف افتعال] شدتلنن، اشتداد ایدن ، دها زیاده شدت کسب ایدن، آزان : هوانك دکیشمه‌سیله خسته‌لغی مشتد اولدی .

مُشْتَرِك { ص. عر. ٔ : مشترکه. [«شركة» دن سف. افتعال] برابشه اشتراك ایدن، باشقه‌لریله برابر برایشده بولنان اورتاق، ذی مدخل. ذ. (عربجه‌ده آبونه معناسیله‌ده قوللانیلیر.)

مُشْتَرَك { ص. عر. ٔ : مشترکه. [«شركة» دن سمف. افتعال] ایکی ویا زیاده شخص ویا هیئت طرفندن قوللانیلان ، آره‌ده بولنان، اورتاقلاشه قوللانیلان : قوبو ایکی اوآره‌سنده مشترکدر ؛ قومشو ایله مشترك برباغچه‌مز واردر: مشترك ماله کیمسه باقماز. ‖ ر. فصل مشترك = ایکی سطحك تماس ایتدکاری خط. ‖ قاسم مشترك ، مخرج مشترك = ایکی عددی کسورسز تقسیم ایده‌بیلین رقم : قاسم مشترك اصغر ؛ قاسم مشترك اعظم .

مُشْتَرَكاً { ح. عر. اورتاقلاشه، برلکده : بر آرابه آلوب مشتركاً قوللانه‌جغز .

مُشْتَرِی { سذ. عر. [«شری» دن سف. افتعال] ۱. صاتین آلان ، بر شیء صاتین آلمق ایچون مراجعت ایدن آدم : مشتری‌یه کوره قیأت ایستر. ۲. برتاجرله ویا دیکر اصنافدن برآدمله هروقت معامله ایدن آدم : اوبنم مشتریمدر؛ ایی اوسته‌در اما مشتریلری یوقدر. ۳. طالب، خواهشکر : بومالك شمدی مشتریسی یوقدر. ٤. کونشك اطرافنه دونن سیاره‌لرك اك بیوکی اولوب سیارات کبیره‌نك بشنجیسیدر. وسماده پك پارلاق بر نجم صورتنده کوزیکور .

مُشْتَزَن { س. ص. فا. [«مشت = یومروق . زدن = اورمق] یومروقله کورش ایدن ، یومروق کورشنده ماهر پهلوان، فر. Boxeur .

مُشْتَزَنلِك { س. یومروق کورشی، فر. Boxe.

مُشْتَعِل { ص. عر. ٔ : مشتعله. [«شعل»دن سف. افتعال] یانمش، طوتیشمش، آتش آلمش، آلولنمش.

مُشْتَغِل { ص. عر. ٔ : مشتغله. [«شغل»دن سف افتعال.] بر ایشله اوغراشان، مشغول. اشتغال ایدن : بوآرالق برکتاب یازمغله مشتغلدر. [«مشغول» دها مستعملدر.]

مُشْتَفِی { ص. عر. ٔ : مشتفیه. [«شفاء»دن سف. افتعال] شفا بولان ، خسته‌لقدن ایی اولان . ذ.

مُشْتَقّ { ص. عر. ٔ : مشتقه. [«شق»دن سمف. افتعال] دیکر برکلمه‌دن چیقمش، اوندن آیریلوب تحصل ایتمش ، دیکر برلفظدن اشتقاق مثبت اولان : قیشلاق قیشدن مشتقدر؛ الفاظ اصلیه ایله الفاظ مشتقه. ‖ مشتق منه = دیکر برکلمه‌نك چیقدیغی کلمهٔ اصلیه : استغفارك مشتق منهی غفراندر .

مُشْتَقّات { سذ. ج. عر. اصول حکمنده اولان دیکر کلمه‌لردن آیرلمش فروعدن معدود کلمه‌لر : عربی لغت کتابلرنده اصل ماده حروف هجا صره‌سیله ترتیب اولنوب مشتقاتی زیرنده بیان اولنور .

مُشْتَكا { یا مشتكی. سذ. عر. [«شکوی» دن سمف. افتعال] ۱. شکایت اولنان، بادیٔ شکایت اولان ماده : اونك مشتکاسی نه‌دن عبارتدر؟ ۲. شکایت؛ شکوی : والی الله المشتکی.

مُشْتَكی { ص.عر. ٔ : مشتکیه. [«شکوی» دن سف. افتعال] شکایت ایدن، شکایتجی.

مُشْتَمِل { ص. عر. ٔ : مشتمله. [«شمول»دن سف. افتعال] اشتمال واحتوا ایدن، صاران، قاورایان، شامل، حاوی، جامع : بر چوق اراضی‌یی مشتمل بر چفتلك .

مُشْتَمَل { ص. عر. ٔ : مشتمله. [«شمول»دن سمف. افتعال] برشیئك ایچنده بولنان، برشیئك جامع وحاوی اولدیغی .

مُشْتَمَلات { سذ. جم. عر. [سف. صورتنده میمك کسریله استعمالی غلطدر.] برشیئك جامع وشامل اولدیغی شیئلر، برشیئك ملحقات و فروعی : چفتلکك

مشتملاتی چوقدر؛ مرعا دخی چفتلكك مشتملاتندندر.

مُشْتَها { يا مشتهی. صه. عر. [«شهوة»دن سمف. افتعال] آرزو اولنان، اشتهایی موجب.

مُشْتَهِر { صه. عر. ث: مشتهره. [«شهرة»دن سف. افتعال] شهرت بولان، مشهور، آدلی صانلی: علم وفضيله مشتهر بر آدم.

مُشْتَهی { صه. عر. ث: مشتهيه. [«شهوة»دن سف. افتعال] اشتهاسی اولان، آرزو ایدن، خواهشلی.

مُشْتَهَيات { سذ. جه. عر. [سف. صورتنده هانك كسربله استعمالی غلطدر.] آرزو اولنان شيئلر، اشتهایی موجب مواد، لذتلی شيئلر.

مُشَجَّر { صه. عر. ث: مشجره. [«شجر»دن سمف. تفعيل] آغاج كبی داللی، بوداقلی، متفرع، مسلسل.

مَشْحون { صه. عر. ث: مشحونه. [«شحن»دن سمف.] طولی، مملو، پر، مالامال: ذخيره ايله مشحون بر كمی.

مُشَخَّص { صه. عر. ث: مشخصه. [«شخص»دن سمف. تفعيل] ١. شخص حال وصورتنه كيرمش، تجسم وتمثل ايتمش. ٢. شخصی تعيين اولنمش، كيم اولديغی طانلمش. ٣. تفريق وتمييز اولنمش، ممتاز، متعين. ٤. ط. نوع وجنسی آكلاشلمش، تشخيص وتعيين اولنمش (مرض).

مُشَخِّص { صه. عر. ث: مشخصه. [«شخص»دن سف. تفعيل] ١. تفريق وتعيين ايدن. ٢. ط. تشخيص امراض ايدن، تشخيص امراضده ماهر: فلان طبيب ايی مشخصدر.

مُشَدَّد { صه. عر. ث: مشدده. [«شدة»دن سمف. تفعيل] ١. تشديد وتقويه اولنمش، قوت ويرلمش، قوتلی، محكم: بر بناء مشدد. ٢. شدت كسب ايتمش، آرتمش: مرضی مشدد اولدی. ٣. د. برنجيسی ساكن وايكنجيسی متحرك اولەرق بر جنسدن ايكی حرف كبی اوقونان وبوكا علامت اولەرق شده (ّ) اشارتنی حامل اولان (حرف): راء مشدده ايله «بر» لفظی. ضدی: مخفف.

مُشَدِّد { صه. عر. ث: مشدده. [«شدة»دن سف. تفعيل] ١. تشديد وتقويه ايدن، قوت ويرن. ٢. شدتنی آرتديران، آزديران، آزديريجی. ‖ اسباب مشدده = حق. مجرم حقنده بر جزانك تشديدينی موجب احوال

مَشْدود { صه. عر. ث: مشدوده. [«شد»دن سمف.] قوی باغلانمش، محكم بوكلمش.

مَشْرَب { سذ. عر. جه: مشارب. [«شرب»دن مصه. ميمی] ١. طبيعت، جبلت، طينت. ٢. عادت، خوی، خلق. ٣. صورت حركت، كيديش، روش، مسلك: آچيق مشربلی؛ درويش مشربنده؛ رند مشرب.

مِشْرَبه { سذ. عر. [«شرب»دن اسم آلت. — تر. زبانزدی: ماشرابه] صو ايچمكه مخصوص قاب كه باشلیجه تنكه ويا باقيردن معمول وقولبلی اولور: مشربه ايله صو ايچيور؛ بر مشربه صو.

مُشَرَّح { صه. عر. ث: مشرحه. [«شرح»دن سمف. تفعيل] تشريح اولنمش، تشريحخانەده آچلمش (انسان ويا حيوان).

مُشَرِّح { سذ. عر. جه: مشرحين. [«شرح»دن سف. تفعيل] تشريح ياپان طبيب، لاجل المعاينه آچيلان اجسادی اصول ونظامنده كسن تشريح عالمی، فر. Anatomiste.

مِشْرَط { سذ. عر. [«شرط»دن اسم آلت] جرا. جراح نيشتری.

مُشْرِف { صه. عر. [«شرف»دن سف. افعال] ١. اطرافه ناظر وحوالە اولان. ز. ٢. بر حاله تقرب ايتمش، برحال كسب ايتمكه ياقلاشمش اولان، يوز طوتمش: مشرف خراب = خرابه يوز طوتمش.

مُشَرَّف { صه. عر. ث: مشرفه. [«شرف»دن سمف. تفعيل] شرفلنمش، شرفلی، شرف وعزته نائل: قدومكزله، تشريفكزله مشرف اولدق.

مَشْرِق { سذ. عر. جه: مشارق. [«شرق»دن سمه.] كونشك طوغديغی ير ويا طرف، كون طوغيسی.

مَشْرِقی { صه. عر. ث: مشرقيه. شرقه منسوب ومتعلق. [«شرقی» دها مستعملدر.]

مُشْرِك { صه. سذ. عر. ث: مشركه. جه: مشركين. [«شرك»دن سف. افعال] خالقه شريك قوشان، تعدد آلهەيه قائل، كافر.

مَشْروب { سذ. عر. جه: مشروبات. ايچيله جك شیء،

شروب و سائره : مأكولات ومشروبات .

مَشروح { ص. عر. ؤ : مشروحه. [«شرح»دن سمف.] ١. شرح اولنمش، آچلمش، تفصيلاتلی، زور آكلاشيلير يرلری ايضاح ايدلمش : عبارهٔ مشروحه. ٢. بر تفصيل بيان اولنان، بوقاريده مفصلا ذكر وتعريف اولنان : مادهٔ مشروحه؛ مسئلهٔ مشروحه .

مَشروحات { سذ. جـ. عر. بر مادهنك ايضاح وتفصيليچون يازيلان شيئلر، ايضاحات تفصيلات : كتيبه‌سی بالاسنده بعض مشروحات واردر .

مَشروط { ص. عر. ؤ: مشروطه. [« شرط » دن سمف.] شرطلی، بر شرط ايله باغلی، وجودی ديگر بر شيئك ويا بر حالك وجودينه متوقف اولان : بن كلمكلكم سزك خبر ويرمه‌كزه مشروطدر .

مَشروطه { صذ. عر. [« شرط » دن سمف. — ناصلسه مؤنث اوله‌رق قوللانلمه‌سی عادت اولمشدر.] صاحب قديمی طرفندن صاتلماق شرطيله ورثه‌سنه ترك اولنمش خانه وساره : او يالی مشروطه‌در .

مَشروع { ص. عر. ؤ : مشروعه. [«شرع»دن سمف.] شريعتك مساعده ايتديكی، شرعاً جائز اولان، شريعته مطابق : قارداش اولادی بيننده مناكحه مشروعدر . || غير مشروع ، نامشروع = شرعا جائز اوليان، شريعتك منع ايتديكی .

مُشَعبِذ { سذ. ص. عر. [«شعبذه» دن سف. دحرج] حقه‌باز، حقه‌بازلق ايدن، شعبده باز .

مَشعَر { سذ. عر. جـ : مشاعر. ١. مناسك حجدن هر برينك اجراسنه مخصوص محل. ٢. حاسه، حواس خمسه‌نك بهری . ن.

مُشعِر { ص. عر. ؤ : مشعره. [«شعور»دن سف. افعال] اشعار ايدن، بيلديرن، خبر ويرن : اورادن عزيمت ايتديكنی مشعر بر تلغراف آلدم . [لسانمزده بووجهله تحريراً اخبار حقنده قوللانيلير.]

مُشَعشَع { ص. عر. ؤ : مشعشعه. [« شعشعه » دن سمف. دحرج] ١. پارلايان، پارلدايان : آلتيندن مشعشع بر كره. ٢. شعشعه‌لی، دبدبه‌لی، طنطنه‌لی، صونطورلی : مشعشع بردوكون، بر استقبال .

مَشعَل { سذ. عر. جـ : مشاعل. و :

مَشعَله { سذ. عر. جـ : مشاعل. [« شعل » دن سم] ١. تنويره مخصوص آلت، قنديل، لامبه. ٢. آچيق برلری گيجه تنوير ايچون مستعمل آلت كه يره ديكلمش دمير برديركك اوجنده واقع قفسك ايچنده چيرا ويا ياغلی پاچاوره ياقلمقله حاصل اولور. [لسانمزده ايكنجی صورتی وايكنجی معنا ايله دها مستعملدر.]

مَشغَله { سذ. عر. جـ : مشاغل. [«شغل» دن مص. ميمی] ايش، كوج، مشغوليت، اوغراشيلان ايش : بو بر مشغلهٔ عظيمه‌در ؛ كثرت مشاغلدن كله‌مدم. [جمعی دها مستعملدر.]

مَشغول { ص. عر. ؤ : مشغوله. [«شغل»دن سمف.] ١. بر ايشله اوغراشان، ايشده بولنان، ايش كورمكده اولان : سز كلديككزده بن مشغول ايدم؛ كنديسنی يازی يازمقله مشغول بولدم. ٢. طالغين، دريك بر تفكره طالمش : سزی پك مشغول كوريورم؛ ذهنم مشغول ايدی سويلديكنی آكلايه‌مدم. || مشغول ايتمك = سوزله ذهنی اشغال ايدوب ايش كورمه‌سنه مانع اولمق : بر افادهم واردر اما قورقارم كه سزی مشغول ايدرم .

مَشغوليَّت { ص. [« مشغول » اسم مفعولنه ادات مصدريت علاوه‌سيله تشكيل اولنمش بر لغت اولوب عربيده مستعمل دكلدر] مشغول اولمه، ايشده بولنمه، اشتغال : مشغوليتم چوقدر .

مَشفَر { سذ. عر. جـ : مشافر. تا. بعض حيوانلرك صارقيق طوداغی .

مُشفِق { ص. عر. ؤ : مشفقه. [«شفقة»دن سف. افعال] ١. مرحمتلی، آجيان. ٢. سون، محبتلی، ابوينك اولاده اولان محبتی كبی قلبی برمحبتله سون : پدر مشفق؛ والدهٔ مشفقه.

مُشفِقانه { ص. ح. فا. ١. مرحمتله، آجيه‌رق. ٢. محبت وشفقتله، ابوينك اولادينه اولان محبتی كبی قلبی بر سويشله : نظر

مشفقانه؛ مشفقانه یوزمه باقدی.

مَشق { سذ. عر. ١. یازی اورنکی، عینی یازمغه چالیشمق ایچون حسن خط معلمی طرفندن یازیلوب شاکردانه ویریلن یازی: مشق آلمق؛ مشق ویرمك. [اصل عربیده الی یازی‌یه آلیشدیرمق ایچون قره‌لامه یازمق دیمکدر.] ٢. موسیقیده وسائر تعلیملرده آلیشمق ایچون اولنان سعی: پیانو، کمان مشق ایدیور؛ سسی کوزل ایسه‌ده برآز مشق ایتمکه محتاجدر.

مَشَقّت { سذ. عر. ج: مشاق. [«شق»دن مصـ. میمی] ١. کوجلك، صیقندی، زحمت، صعوبت، اذیت: بو ایشده چوق مشقت چکدم؛ مشاق سفریه. ٢. زحمتلی ایش، خدمت شاقه.

مُشك { سذ. فا. مسك. || مشکبو = مسك قوقولی.

مُشکِل { صه. عر. ث: مشکله. [«شکل»دن سف. افعال] زور، کوج، چتین: مشکل ایش؛ مشکل حال. = سذ. عر. ج: مشکلات. حل وفصلی زور ایش، انکل، مانعه: بر مشکلم وارکه حل ایتدیره‌یم؛ برطاقم مشکلات ظهور ایتدی.

مُشَکَّل { صه. عر. ث: مشکله. [«شکل»دن سمف. تفعیل] شکل و قیافتی یرنده، یالکز قیلیغی مکمل اولان: مشکل بر آدم. [مقام استهزا واستخفافده مستعملدر.]

مُشکِلپسند { صه. فا. [عر. مشکل = کوج. فا. پسندیدن = بکنمك] زور بکنیر، برشیء بکنمز، هرشیئه بر بهانه بولان: اویله مشکلپسند بر آدمه ایش بکندیرمك نه قدر کوج.

مُشکِلپَسَندانه { صه. ح. فا. بر شیء بکنمین آدمه مخصوص ولائق صورتده: برنظر مشکلپسندانه ایله باقدی؛ پك مشکلپسندانه حرکت ایدیور.

مُشکِلکُشا { صه. فا. [عر. مشکل = کوج. فا. کشادن = آچمق] مشکل مسئله‌لری حل وفصل ایدن، حلال مشکلات: مشکلکشای هر سبق = هر درسك یعنی هر خصوصك مشکلاتنی حل ایدن.

مُشکِلَشمَك { فل. و:

مُشکِلَنمَك { فل. کوج ومشکل اولمق: دنیاده یاشامق مشکلاشدی؛ بو مسئله بوسبوتون مشکلندی.

مَشکور { صه. عر. ث: مشکوره. [«شکر»دن سمف.] شکری ایفا اولنان، تشکره مستحق، باعث شکران، تشکر اولنه‌جق: خدمات مشکوره‌سی ناقابل انکاردر.

مَشکوك { صه. عر. ث: مشکوکه. [«شك»دن سمف.] حقنده شك و شبهه اولنان، شبهه‌لی: اونك کله‌جکی مشکوکدر.

مُشکین { صه. فا. مسکلی، مسك قوقولی، مسك رنکنده: زلف مشکین.

مَشلَح { سذ. عر. آلتی اوستی بر وقول برینه یوقاریکی ایکی اوجنده یاریقلری اولان برنوع اوستلك لباس که باشلیجه عربلره مخصوص اولوب یلدیرمه برینه قادینلر طرفندن دخی قوللانیلیر.

مُشَمَّس { صه. عر. ث: مشمسه. [«شمس»دن سمف. تفعیل] کونشه کوسترلمش، کونش کورمش.

مِشمِش { سذ. عر. قایصی، زردالو.

مُشَمَّع { صه. عر. ث: مشمعه. [«شمع»دن سمف. تفعیل. — تر. زبانزدی: موشامبه.] اوستی بال مومی ویا قاوچوق کبی بر شیئله قاپلانه‌رق صو بچمیه‌جك حاله قونمش. = سذ. عر. ١. بال مومی ویا قاوچوقله قاپلانمش بز ویا دیکر منسوج: مشمعه صاریلی نسخه. ٢. قاوچوقله یاپیلوب صو بچمز یاغمورلق: یاغمور یاغه‌جغندن مشمع کیملی. || ط. مشمع طبی = جبان وسائره اوزرینه یاپیشدیریلان صاری مشمع، یاقی.

مَشمول { صه. عر. ث: مشموله. ج: مشمولات. [«شمول»دن سمف.] برشیئك ایچنده بولنان، بر شیئك حاوی اولدیغی: بو صندیغك مشمولاتی نه‌دن عبارتدر.

مِشوار { سذ. عر. طور، حال، روش: او آدمك مشواری خوشمه کیتمیور.

مَشوَرَت { یا مشوره. سذ. عر. طانیشمه، سویلشمه.

مُشَوَّش { صه. عر. ث: مشوشه. [«شواش»دن سمف. تفعیل] قاریشیق، قارمه قاریش،

غیرمنتظم، آکلاشلماز، مشکوک : مشوش بر ایش ؛ مشوش بر سوز؛ مشوش برحالده کوردم .

مُشَوِّق { ص. ع. ث : مشوقه . [« شوق » دن سف. تفعیل] شوق و غیرته کتیرن ، آرزوسنی آرتدیران ، ترغیب وتحریص ایدن ، محرك : اونلر چوق اعانه ویررلر اما برمشوق لازم؛ اوبوقدر ایلری کیتمزدی اکن مطلق بر مشوق واردر .

مُشَوَّك { ص. ع. ث : مشوکه . [« شوك » دن سمف. تفعیل] نبا. نا. دیکنلی ویا دیکن شکلنده سیوری .

مَشه { س. با : میشه .

مَشْهَد { سذ. ع. ج : مشاهد . [« شهادت » دن سم.] برآدمك شهید اولدیغی ویا بر شهیدك مدفون بولندیغی محل : مشهد حسین (رضه). || (مشهد علی رضا وبالاختصار (مشهد) = طوس جوارنده بیوك برشهرکه امام مشارالیهك تربه‌سی اطرافنده تحصل ایدوب الیوم خراسانك مرکزیدر .

مَشْهود { ص. ع. ث : مشهوده. [« شهود » دن سمف.] کوزله کوریلن، مشاهده ومعاینه اولنان : مشهود اولان اقدام وغیرتنه مکافاة؛ مشهود دیدهٔ افتخارمز اولان مکارم .

مَشْهور { ص. ع. ث : مشهوره. [« شهرة » دن سمف.] صیت وشهرت قزانمش، یایلمش، هرکسك بیلدیکی و طانیدیغی، آدلی صانلی، شهیر، بنام : مشهور آدم؛ اونك تألیفاتی مشهوردر ؛ وقایع مشهوره. || غلط مشهور = یاکلیش اولدیغی حالده خلق بیننده مستعمل اولان لغت ویا تعبیر . == س. ع. ج : مشاهیر. شهرتلی آدم، اسمی هر کسجه معلوم اولان ذات : مشاهیر شعرادن؛ مشاهیر نساء .

مَشْی { سذ. ع. یوریمه، رفتار : مشی وحرکته اقتداری یوقدر . || ع. مشی عسکری یاخود مشیهٔ عسکریه [وغلطی: مشیت عسکریه] = عسکرجه یورویش، عسکر یورویشی .

مَشیب { سذ. ع. صاچ آغارمه‌سی ، اختیارلق . ث .

مَشیَّت { سث. ع. [طوغریسی : مشیئت] ایسته‌مه، ایستك، آرزو ، خواهش : مشیت الهیه = ارادة الله. — اصطلاح عسکریده « مشی »دن مصدر بناء نوع اولان « مشیه » یرینه یاکلیش قوللانیله‌رق « مشی عسکری » یا « مشیهٔ عسکریه » صورتنده تصحیحی الزمدر .

مَشْیَخَت { سث. ع. [عربی لغت کتابلرنده بولنه‌مدی] شیخلك : فلان تکیه‌نك مشیختی منحلدر . || مشیخت اسلامیه = شیخ الاسلام مسندی .

مُشَیَّد { ص. ع. ث : مشیده . [« شید »دن سمف. تفعیل] یوکسلك و متین یاپلمش ، رفع وتحکیم اولنمش (بنا) : بر بناء مشید؛ بر قلعهٔ مشیده .

مُشَیِّد { ص. ع. ث : مشیده . [« شید» دن سف. تفعیل] یوکسلدوب محکم ومتین ایدن، صاغلام صورتده بنا وتأسیس ایلین : مشید ارکان دولت .

مُشیر { ص. ع. ث : مشیره . [« شور» دن سف. افعال] امر واشارت ایدن. ث. == سذ. ع. ج. فا : مشیران. سلك عسکریده وزارتله معادل اولان اك بیوك رتبه‌یی حائز ذات : مشیران عظام؛ اردو مشیری ؛ طوپخانه مشیری .

مُشیرلك { س. و :

مُشیریَّت { سث.ع. [لغت مولده] ١. سلك عسکریده اك بیوك رتبه، مشیر رتبه‌سی : فلان ذاته مشیرلك ، مشیریت ویرلدی . ٢. بر مشیرك تحت اداره‌سنده بولنان مقام ودائره : طوپخانه مشیریتی؛اردو مشیرلکی.

مِشْیَل { مه. برحیوان ویا انسانك ویاورو ویا چوجغك دریك دریك اوبوبوب خیزلیجه نفس آلمه‌سنی تقلید و تصویر ایدر ومکرر قوللانیلیر : مشیل مشیل اوبوبوردی .

مَشیمه { سث. ع. ث. صوك، دول یتاغی .

مَشین { س. سپیلنمش قویون و سائره دریسی ، دباغت اولنمش دریلرك اك عادیسی ، سختیان : قرمزی، یشیل مشین؛ مشین قابلی کتاب . == ص. مشیندن معمول : مشین قاب؛ مشین خرج .

مَشینلی { ص. مشین دینلن سپیلی دری ایله قاپلانمش ویا طونانمش اولان: مشینلی صندیق.

مَشْئوم { ص. ع. ث : مشئومه. [« شؤم » دن سمف.]

شآمتلى، نحوستلى، اوغورسز : اوكون فرانسزلر ايچون پك مشئوم بركون ايدى.

مَصّ { سـذ. عر. اممه، امەرك چكمه : بر بوش طولوم حوضك ايچنده براغيليرسه صو مص ايدر.

مُصاب { ص. عر. ث: مصابه. جـ: مصابين. [«صوب» دن سف. افعال] اوزرينه دوشمش، اصابت ايتمش، دوشكون، دوچار، كرفتار، اوغرامش، اوغراق، بر آفته طوتلمش: حريقه، قولره‌يه مصاب اولانلر؛ حركت ارض مصابينى.

مُصابَره { سذ. عر. [«صبر» دن مص. مفاعله] صبر ايتمه، قاتلانمه. ز.

مَصابيح { سـذ. جـ. عر. فد: مصباح. با: مصباح.

مُصاحِب { ص. س. عر. ث: مصاحبه. [«صحبة» دن سف. مفاعله] ١. بريله مصاحبه ايدن، قونيشان، آرقداش. ٢. بر بيوك ذاتك معيتنده بولنوب كنديسنى محاضرات ومصاحبات ايله ولطائف و خوش آينده كلمات ايله اكلنديرن آدم. ٣. سلاطين عظام حضراتنك خدمت خاصه‌لرنده بولنانلرك بهرى.

مُصاحَبَت { ياخود مصاحبه. سذ. عر. [«صحبة» دن مص. مفاعله] ايكى ويا زياده كشى بيننده قونيشمه، صحبت ايتمه: اقشاملرى برلشوب مصاحبت ايدردك.

مُصاحِبلك { سـ. مصاحب صفت و وظيفه‌سى. با: مصاحب.

مَصاحِف { سـذ. جـ. عر. فد: مصحف. با: مصحف.

مُصاد { سـ. [عر. «مشحذ» دن غلط] بيچاق بيله‌مكه مخصوص دميردن آلت: قصاب، آشچى مصادى.

مَصادِر { سـذ. جـ. عر. فد: مصدر. با: مصدر.

مُصادَره { سذ. عر. جـ: مصادرات. [«صدور» دن مص. مفاعله] ١. قباحتلى بر آدمك عرفاً اموال واملاكنك ضبطيكه وقتيله مرعى بر اصول ايدى: اسكيدن بعض كره اموال مصادره اولنوردى. ٢. ممنوع برشيئك رسماً ضبطى: قچاق توتون مصادره اولنور.

مُصادِف { ص. عر. ث: مصادفه. [«صدوف» دن سف. مفاعله] ١. راست كله بر اكده بولنان، راست كلن: دون يولده فلان ذاته مصادف اولدم. ٢. تقويمجه مشهور بروقعه‌نك زمان وقوعنه مطابق اولان (كون): جلوس همايونه مصادف اولان اغستوسك اون طقوزنجى كونى. [متصادف ديه‌ملى.]

مُصادَفَت { يا مصادفه. سذ. عر. [«صدوف» دن مص. مفاعله] راست كله بر اكده بولنمه، راست كلمه.

مُصادَقَت { يا مصادقه. سذ. عر. [«صدق» دن مص. مفاعله] ايكى كشى بيننده‌كى صدق و خلوص، صادقانه معامله: بيننزده‌كى قاعدهٔ مصادقته رعاية؛ حسب المصادقه.

مُصادَمه { سذ. عر. جـ: مصادمات. [«صدم» دن مص. مفاعله] ١. چارپيشمه، طوقوشمه، چاتمه، بربرينه چارپوب اورشمه: ايكى كمى آره‌سنده مصادمه وقوع بولدى. ٢. مخاصم ايكى عسكر بولوكلرى بربرينه راست كلمكله آره‌لرنده وقوع بولان كوچك محاربه، چارپيشمه: ايلرى قره‌قوللر بيننده برمصادمه وقوع بولمش.

مُصارَعه { سذ. عر. [«صرع» دن مص. مفاعله] كورشمه، پهلوانلق.

مَصارِف { سـذ. جـ. عر. جمع الجمعى: مصارفات. فد. مصرف. با: مصرف.

مَصاعِب { سذ. جـ. عر. [«صعوبة» دن. — فد. يوقدر.] كوچلكلر، زور ايشلر، مشكلات.

مَصافّ { سـذ. جـ. عر. فد: مصف. با: مصف.

مُصافاة { سذ. عر. [«صفوة» دن مص. مفاعله] صميمى و خالص محبت: بيننزده‌كى ود ومصافاة.

مُصافَحه { سذ. عر. [«صفح» دن مص. مفاعله] ال اله طوتيشمه، تحيه وعرض محبت مقامنده بربرينه ال اوزاتمه.

مُصال { سـ. [عر. «مثل» دن غلط] ١. چوجقلره سويلنيلان حكايه: مصال سويليوردى؛ چوق مصال بيليردى. ٢. اينانلميه‌جق حكايه، جن وپرى حكايه‌سى: مصال كتابى. ٣. مجـ. صاچمه صاپان سوز، واهى شى: ديدكلرى كزك هپسى مصالدر؛

بنم مصال دیكمكه ونتم بوقدر.

مَصالِح { سش. ج. عر. فد : مصلحت. با : مصلحت.

مُصالَحه { سش. عر. [«صلح» دن مص. مفاعله] ١. با. ریشمه، باریشیق، اوزلاشمه : دولتین مخاصمین مصالحه ایتدیلر؛ عقد مصالحه اولندی. ٢. صلح، اسایش، مسالمت : مصالحهٔ عمومیه.

مُصاهَرَت { سش. عر. [«صهر» دن مص. مفاعله] تأهلدن طولایی حاصل اولان قرابت، داماد وكلینك یكدیكری اقرباسیله اولان قرابتلری، قرابت صهریه : او ایكی عائله آراسنده مصاهرت واردر.

مَصائِب { سش. ج. عر. فد : مصیبت. با : مصیبت.

مِصباح { سذ. عر. ج : مصابیح. ایشیق، چراغ، تنویره مخصوص آلت، مشعل.

مَصبوغ { ص. عر. ث : مصبوغه. [«صبغ» دن سمف.] بویانمش، بویالی.

مَصتَله { یا ماستله. س. اوستی آچیق فوچی، بیوك كردل : بانیه، چاشیر مصتله‌سی.

مُصَحَّح { ص. عر. ث : مصححه. [«صحة» دن سمف. تفعیل] تصحیح اولنمش، سهو وخطاسی قالدیرلمش، یاكلشسز : مصحح بر كتاب.

مُصَحِّح { سذ. ص. عر. ج : مصححین. [«صحة» دن سف. تفعیل] طبع اولنان كتابلرك سهو وخطالرینی دوزلتن آدم : بو مطبعه‌یه بر مصحح لازم.

مُصَحِّحلِك { س. برمطبعه‌ده طبع اولنان كتابلرك ترتیب سهولرینی تصحیح واصلاح ایدن مأمورك وظیفه وصنعتی : فلان مطبعه‌ده مصححلك ایدیور.

مُصحَف { سذ. عر. ج : مصاحف. [«صحف» دن سمف. افعال] ١. صحیفه‌لردن مركب یازلمش شیء، كتاب. ز. ٢. قرآن كریم : مصحف شریف : فلان كتبخانه‌ده‌كی مصاحف شریفه.

مَصحوب { ص. عر. ث : مصحوبه. [«صحبة» دن سمف] برابر آلنمش، برلكده كوتوریلن، ترفیق اولنان.

مَصحوباً { ح عر. برلكده اولدیغی حالده، رفاقت ومعیتده اوله‌رق : آوروپایه كیدن مرخصه مصحوباً كیتدی. ز.

مِصداق { سذ. عر. [«صدق» دن] بر شیئك طوغریلغنی اثباته یارایان شیء. مشهور بر سوزك حقیقته موافق اولدیغنی كوستر حال و وقعه : فلان ضرب مثل مصداقنجه.

مَصدَر { سذ. عر. ج : مصادر. [«صدور» دن سم] ١. بر شیئك صدور و نبعان ایتدیكی محل، منبع، مبدأ : بتون بو احوالك مصدری اودر؛ مصدر فضل وعرفان. ٢. د. [صرفده] افعالك مشتق منهی اولان اسم كه حدثه دلالت ایدوب زمانه دلالت ایتمز : كلمك، كیتمك، یازمق كبی. || مصدر میمی = عربیده باشنده «م» حرفی بولنان مصدر : مدخل. محمدة كبی : مصدر بناء مره = حدثك بردفعه وقوعنی بیان ایدن وفاء الفعلی مفتوح اولوب آخرنده تاء توحید بولنان مصدر عربی : دفعة كبی؛ مصدر بناء نوع = حدثك بر درلو وقوعنی بیان ایدوب مصدر بناء مره‌دن فرق فاء الفعلك مكسور اولمه‌سندن عبارت اولان مصدر عربی : مشیة كبی.

مَصدَری { ص. عر. ث : مصدریه. مصدر معناسنه متعلق یعنی حدث بیان ایدن : معناء مصدری؛ ادات مصدریه.

مَصدَرِیَّت { سش. عر. مصدرك افاده ایتدیكی حدث معناسی : «لك» ادات مصدریتدر.

مَصدَرِیه { س. [عر. «مسطاریه» دن غلط. مسطار = یكی شراب] وقتیله مسكراتدن وسائر بعض اموالدن آریجه آلنان رسم، زجریه.

مَصدَرِیه‌جی { س. مصدریه. [و طوغریسی مسطاریه] دینلن رسمی تحصیل ایدن مأمور، زجریه كوسروجیسی.

مُصَدَّق { ص. عر. ث : مصدقه. [«صدق» دن سمف. تفعیل] كرچكلدیرلمش، تصدیق وتأكید اولنمش، صحیح وشایان اعتبار اولدیغی بر دائرهٔ رسمیه طرفندن تحریراً بیان اولنان : مقاولات محرری طرفندن مصدق بر مقاوله.

مُصَدِّق { ص. عر. ث : مصدقه. [«صدق» دن سف. تفعیل] بر سوزك یاخود بر كیفیتك ویا یازلمش برشیئك طوغری وصحیح اولدیغنی اثبات وتأكید ایدن :

سزك سوزكزی (مصدق بر فقره سویلیه‌یم؛ هویتنی مصدق بر علم وخبر كتیردی.

مصر { سخت. عر. ١. آفریقانك شمال شرق كوشه‌سنده واقع ومناصب نیلی حاوی مملكت مشهوره، خطهٔ مصریه. ٢. تخصیص صورتیله خطهٔ مذكوره‌نك مركزی اولان قاهره شهر شهیرنه‌ده دینیر؛ مصر القاهره‌ده دیرلر. = سذ. عر. ج: امصار [ایكنجی معناسندن تعمیماً] بیوك شهر، معموره: || مصر بغدایی = ١. معروف صاری وبیوجك دانه‌لی حبوبات نوعی. ٢. مصر دینلن حبوباتك آتشده پاتلادلمش دانه‌لری. || مصر طاوغی = هندی. || مصر فتیلی = طوپلری آتشلمه‌ده مستعمل اوتدن اورلمش بر نوع خلاط.

مصر { س. معروف صاری و بیوجك یاصی دانه لی حبوبات نوعی [مادهٔ آتنه‌یه با.]: مصر اتمكی؛ مصر قوچانی؛ تازه مصر.

مُصِرّ { ص. عر. ا: مصره. [«صر» دن سف. افعال] اصرار ایدن، آیاق باصوب واز كچمین، برسوز ویا طلبده معاندانه ثبات ایدن: فكرنده مصر بر آدم.

مصراع { سذ. عر. ج: مصاریع. [الفسز اوله‌رق «مصرع» املاسی غلطدر.] ١. قپونك ایكی قنادندن بهری. ٢. استریدیه كبی حیوانات بحریه‌نك ایكی قبوغندن بهری. ٣. د. بر بیتی تركیب ایدن ایكی قسمك هر بری: ایكی مصراع بر بیت یاپار.

مُصِرّانه { ص. ح. فا. اصرار ایده‌رك، آیاق باصمقله: مصرانه سویلیور؛ مصرانه طلب.

مُصَرَّح { ص. عر. ا: مصرحه. [«صراحة» دن سمف. تفعیل] تصریح ایدلمش، صراحتلی، آچیقدن ومفصلاً بیان اولنمش، ایضاح اولنمش، شبهه براقمیه‌جق صورتده عیان وظاهر: بوبابده ایجاب ایدن معامله قانونده مصرحدر.

مُصَرَّحاً { ح. عر. آچیق وظاهر اوله‌رق، صراحتله، شبهه براقمیه‌جق صورتده: شرائط مقاوله‌یی مصرحاً یازملی.

مَصْرِف { سذ. عر. ج: مصارف [«صرف» دن ز] جیبدن چیقان آقچه. مبایعات واحتیاجاته قارشی ویریلان مبلغ، خرج: بیوك شهرلرده چوق مصرف اولور؛ اوقوناغك مصرفی چوقدر؛ بوقدر مصارفه طیانه‌میه‌جغز؛ مصارف ضروریه؛ مصارف زائده؛ یول مصرفی. || مصرف كورمك = مصارفك حسابنی كورمك. || مصرف ناظری = دائرهٔ عسكریه‌ده محاسبات رئیسی.

مصرلی { س. ص. مصر اهالیسندن اولان، مصری: اسكی مصرلیلر.

مَصْروع { ص. عر. ا: مصروعه. [«صرع» دن سمف.] صرعه‌یه طوتلمش، صرعه‌لی.

مَصْروف { ص. عر. ا: مصروفه. [«صرف» دن سمف] ١. صرف اولنمش، خرج ایدلمش، بوزلمش: مبالغ مصروفه‌نك حسابنی ویرمك. ٢. صرف واستعمال اولنان، قوللانیلان، بذل ایدیلان: همات علیه‌لرینك مصروف بیورلمسی. ٣. دیگر جهته چویرلمش، دفع و طرد اولنمش. = س. تر. بین العوام غلط اوله‌رق مصرف یرینه قوللانیلیر.

مَصره { س. با: ماسوره.

مصری { ص. عر. ا: مصریه. خطهٔ مصریه‌یه منسوب ومتعلق. = سذ. عر. ج: مصریون مصر اهالیسندن آدم: اسكی مصریونك آثاری.

مَصْطَبه { سذ. عر. قپونك ایكی طرفنده اوتورمغه مخصوص سد، پیكه.

مُصْطَفا { ص. عر. با: مصطفی.

مُصْطَفَوی { ص. عر. ا: مصطفویه. فخر كائنات محمد مصطفی (صلعم) افندمزه مخصوص ویا منسوب و متعلق: اخلاق مصطفویه؛ احادیث مصطفویه.

مُصْطَفی { ص. عر. [«صفوة» دن سمف. افتعال] سچلمش، مختار، منتخب، بركزیده. — فخر عالم (صلعم) افندمزك صفات مباركه‌سندن اولوب لسانمزده معناء لغویسیله پك استعمال اولنمیور.

مَصْطَكی { س. با: ماستیقه.

مُصْطَلَح { ص. عر. ا: مصطلحه. [«صلح» دن سمف. افتعال]

١. اصطلاح قبيلندن اولان، معناء لغويسيله قوللانلميوب بر علم وفن اربابى بيننده متفق عليه برمعناء محدثله استعمال اولنان: الفاظ مصطلحه. ٢. تر. لغات غريبه واصطلاحات علميه ايله مملو اولوب هر كس طرفندن آكلاشلميان: بك مصطلح بر مكتوب يازمش؛ بن اوقدر مصطلح سوزدن برشى آكلايه مام.

مِصعَد { سذ. عر. [«صعود»دن اسم آلت. — لغت مولده] كيم. مايعاتى بخار حالنه كچيروب صربتمكه مخصوص آلت، فر. Sublimatoire.

مُصَعَّد { ص. عر. ث: مصعده. [«صعود»دن سمف. تفعيل. لغت مولده] كيم. مصعد دينلن آلت مخصوصه ايله بخار حالنه قونيلان، فر. Sublimé.

مُصَغَّر { ص. عر. ث: مصغره. [«صغر»دن سمف. تفعيل] اسم تصغير صورتنه قونمش، جك وجق معناسنى افاده ايدن: اسم مصغر. == سذ. عر. بو صيغه‌ده اولان اسم، تصغير صيغه‌سى: بو اسمك مصغرى ناصل اولور؟

مَصَفّ { سذ. عر. جه: مصاف. [«صف»دن سمم.] صره صره ديزيلان محل، حرب صفلرينك ديزلديكى ميدان حرب.

مُصَفّا { يا مصفى. ص. عر. ث: مصفاة. [«صفوة»دن سمف. تفعيل] تصفيه اولنمش، مواد اجنبيه‌سى آيريلوب خالص وصافى حالنده قالمش اولان: ماء مصفا؛ مصفا شكر.

مِصفاة { سذ. عر. [«صفوة»دن اسم آلت] تصفيه‌يه مخصوص آلت، سوزكج.

مُصَفّى { ص. عر. ث: مصفيه. [«صفوة»دن سف. تفعيل] تصفيه ايدن ويا تصفيه‌يه يارايان.

مُصَفّى { ص. عر. با: مصفا.

مصقال { سه [بلكه «موسيقار»دن غلط] بر صره قامش قلملرندن عبارت دودوك. || مج. مصقال قامشى = صيق صيردلانمش شى.

مِصقَل { سذ. عر. و:

مِصقَله { سذ. عر. [«صقل»دن اسم آلت] قويومجى وسائره‌نك معدنى پارلاتمق ايچون قوللاندقلرى آلت، صيقل دميرى، مهره طاشى، جلا آلتى.

مَصل { سذ. عر. ط. قان وسودك ايچنده طبيعى اوله‌رق بولنان صو، فر. Serum, serosité.

مُصَلّا { يا مصلى. سذ. عر. ١. نماز قيلمغه مخصوص آچيق ير، نمازگاه. ٢. جامع شريف جوارنده جنازه نمازى قيلمغه مخصوص محل. || مصلا طاشى، سنك مصلا = نمازى قيلنيركن جنازه‌نك وضع اولنديغى يوكسكجه طاش.

مصلاق { سه. ١. دائما آقار صو بوريسى. ٢. اوچ بش لوله صوبى حاوى كوچك حوضكه اكثريا صو يوللرى اوزرنده اولور: اوراده بر مصلاق واردر. ٣. حيوانلرى صووارمغه مخصوص طاشدن بيوك يالاق.

مُصلِح { ص. عر. ث: مصلحه. [«صلح»دن سف. افعال] ١. اصلاح ايدن. ٢. ايباشديرن، صلح ومسالمتى اعاده وتقرير ايليين.

مَصلَحَت { سذ. عر. جه: مصالح. [«صلح»دن مص. ميمى. — عر. تعبيراتده «مصلحه» صورتنده ده قوللانيلير.] ١. صلح وآسايش ومسالمت يولى، اييلك طريقى: بويله مصلحت كورديلر؛ مصلحت حسن نتيجه‌يه وارمقدر. ٢. ايش، خصوص، ماده، كيفيت: اورايه بر مصلحت ايچون كيتدى؛ مصالح بيتيه. ٣. اهميتلى ايش، مسئله: بوده بر مصلحت مى؟ اماده مصلحت بايديكز. || اصحاب مصالح = كندى ايشلرى ايچون حكومته مراجعت ايدنلر، حكومتجه ايشى اولانلر.

مَصلَحَتگُذار { ص. فا. ايش كورن، ايش بيلير، تسويهٔ مصالحه مقتدر. == سه. فا. ١. ايلچى وكيلى، موقتاً سفارت ايشلرينى كورن مأمور. ٢. ايلچى، مرخص اوليان سفير: دانيمارقه مصلحتگذارى.

مَصلَحَتگُذارلق { سه. ١. ايلچى وكيللكى، موقتاً ايلچيلك. ٢. كوچك ايلچى صفت ومأموريتى، كوچك سفارت: بروكسل مصلحتگذارلغى.

مَصلَحَتلى { ص. ص. حكومتجه ايشى اولان: يالكز مصلحتليلرى ايچرى‌يه قويورلر.

مَصلوب { ص. عر. ا: مصلوبه. جـ: مصلوبين [«صلب» دن سمف] صلب اولنمش، آصلمش، آصمقله اعدام اولنمش ويا آصيله. رق اولمش، بردار.

مُصَلّى { ص. عر. ا: مصليه. [«صلوة» دن سف تفعيل] نماز قيلان، بش وقت نمازيني قيلان: بو آدمی مؤمن موحد ومصلی می بيليرسکز؟

مُصَلّى۲ { سذ. عر. با: مصلا.

مَصلى { ص. عر. ا: مصليه. ط. قانده موجود اولان واليوم بعض مداواتلر ايچون استخراج اولنان صويه منسوب ومتعلق، فر. Séreux

مُصَمَّم { ص. عر. ا: مصممه. [«صم» دن سمف. تفعيل] تصميم اولنمش، قطعياً قراری ويرلمش، قطعياً مقرر، مجزوم: يارين واليلك عزيتی مصممدر.

مُصَنَّع { ص. عر. ا: مصنعه. [«صنع» دن سمف. تفعيل] صنعتله ياپلمش، ماهرانه اعمال اولنمش، فن و صنعته موافق صورتده ياپلمش، استاد ايشی: مصنع برجامع شريف، برچشمه، برکوپری؛ آثار مصنعه.

مُصَنِّف { س. ص. عر. ا: مصنفه. جـ مصنفين. [«صنف» دن سف. تفعيل] کتاب تأليف و تحرير و جمع و تلفيق ايدن: کنديسی بر چوق کتابلرك مصنفيدر؛ مصنفه بر قادين؛ مصنفيندن بر ذات.

مُصَنَّف { ص. عر. ا. مصنفه. [«صنف» دن سمف. تفعيل] صرديه قونمش، تأليف و تحرير اولنمش، جمع و تلفيق اولنمش: اوچنجی قرن هجريده مصنف بر کتاب.

مُصَنَّفات { سذ. جـ. عر. جمع وتحرير اولنمش کتابلر، تأليفات، آثار قلميه: کنديسنك مصنفاتی بر کتبخانه طولديره‌جق مقدارده‌در؛ مصنفات مشهوره.

مَصنوع { ص. عر. ا: مصنوعه. [«صنع» دن سمف.] ۱. صنعتله ياپلمش، صنعت محصولی، معمول: لوندره‌ده مصنوع بر ماکينه. ۲. اصلی و طبيعی اولميان، ساخته، صنعی، ايجاد واختراع اولنمش، ياپمه، دوزمه: بوخبر مصنوعدر.

مَصنوعات { سذ. جـ. عر. ۱. صنعت محصولاتی، صنعتله ياپلمش شيئلر، معمولات، آثار صنعيه: انکلتره‌نك دمير مصنوعاتی چوقدر؛ استانبولك اسکی صدف مصنوعاتی مشهوردر. ۲. ايجاد واختراع اولنمش شيئلر، ياپمه ودوزمه حوادث تصنيعات: بونلر هپ اونك مصنوعاتيدر.

مُصَوَّر { ص. عر. ا: مصوره. [«صورة» دن سمف. تفعيل] ۱. تصوير اولنمش، رسملی، و تصويرلرله مزين، رسملی: مصور غزته؛ مصور مجموعهٔ موقوته؛ ال ايله يازلمش مصور برشاهنامه. ۲. ذهننده صورت بولمش، تصور اولنمش، دوشونلمش.

مُصَوِّر { ص. س. عر. ا: مصوره. جـ: مصورين [«صورة» دن سف. تفعيل] رسم وتصوير ياپان رسام، تصويرجی.

مَصوغ { ص. عر. ا: مصوغه. [«صوغ» دن سمف.] قالبه دوکلمش، دوکمه. ا.

مَصون { ص. عر. ا: مصونه. [«صون» دن سمف.] صيانت ومحافظه آلتنده اولان، محفوظ، امين، صاغلام، سالم: بويول قطاع طريقدن مصوندر؛ بوراده روزکاردن مصون اوله بيليرسکز؛ هرکسك اقامتکاهی مصوندر.

مَصونيّت { سذ. عر. [لفت «ولده» محفوظلق، صاغلاملق، امنيت: اوراده مصونيت تامه‌ده بوله‌بيليرسکز.

مُصيب { ص. عر. ا: مصيبه. [«صواب» دن سف. افعال] اصابت ايدن، ياکلميان، طوغری هدفنه ويا مقصدينه واران: رأی مصيب؛ ديديکڭز پك مصيبدر؛ اقوال مصيبه.

مُصيبت { سذ. عر. جـ: مصائب. [طوغريسی: مصيبه] بلای ناکهانی، آفت داهيه: بونيم ايچون برمصيبتدر؛ انسانك عقل وجسارتی مصائبده آکلاشيلير. = ص. تر [زبانزدی:] مؤسوبت] منحوس، لئيم، مردار، ملوث، ناپاك. نه مصيبت قاری: نه مصيبت مرکب، هريره بولاشدی.

مُصيبتلی { ص. مصيبت وآفته مقارن، آفت انکيز، شآمتلی، منحوس: پدرينك وفاتی کنديسی ايچون مصيبتلی برکون ايدی.

مَصير { سذ. عر. [«صيرورة» دن مصـ. ميمی وياسم] عربيده

معانیسی بوسبوتون باشقه اولدیغی حالده کتابتمزده مجرد سجع ایچون توصیفی مبین فا. وصف ترکیبی تشکیلنده قوللانیلیر: سریرشوکت مصیر.

مُصَیقَل { صه « صیقل » دن ملحقات دحرج نك بیطر بابندن سمف. [اولەرق لسانمزده اکه وەصقله ایله جلالانمش و مجلا معناسیله قوللانیلیورسەده، عربیده بویله بر لغت اولمیوب، « مصقول » قوللانیلیر.

مَضا { (د) فل. عر. [کچدی معناسیله فعل ماضی اولوب، یالکز آتیدەکی تعبیر عربیده مستعملدر:] مضا مامضا = کچن کچدی، اولان اولدی، کچمشی اونوتملی.

مَضابِط { (ز) سش. جه عر. فد: مضبطه. با: مضبطه.

مُضادّ { (ز) صه. عر. ث: مضاده. [«ضد» دن سف مفاعله] قارشی بولنان، مخالف، برشیئك ضدینه وعکسنه تأثیرایدن. — اصطلاحات طبیەده Anti لفظ یونانیسنی ترجمەده قوللانیلیر: مضادالتهاب، مضاد رثیه، مضاد نزله وسائره کبی.

مُضارَبه { ( ) سش عر. جه: مضاربات. [«ضرب» دن مصه. مفاعله] ۱. دوکشمه اورشمه: مباحثه مضاربەیه منجر اولدی. ۲. تجه. برطرفدن سرمایه ودیکر طرفدن سعی وامك قونمق اوزره عقد اولنان شرکت: شرکت مضاربه.

مُضارِع { (ز) سذ. عر. د. حال واستقباله دلالت ایدر فعل صیغەسی . کیدر، کلیر، یازار؛ وعربیده یکتب، یکرم، یستغفر کبی.

مُضارَعَت { سش. عر. مضارع صیغەسنك حالی: حروف مضارعت: صرف عربیده مضارع صیغەسنك تشکلی ایچون حروف اصلیەنك باشنه کیرن (ی، ت، ا، ن) حرفلری .

مُضاعَف { (ز) صه. عر. ث: مضاعفه. [«ضعف» دن سمف مفاعله] ۱. ایکی قات، قات قات: ویردیکمك مضاعفنی قراندم. ۲. د. [صرف عربیده] عین الفعل ایله لازم الفعلی برجنسدن اولان ، فعل مضاعف. || ما. اصول مضاعفه = دفتر طوتمەنك یکی بر اصولی که وارداتله مصارفك قارشی قارشیه قیدی اساسنه مبنیدر. فر. Partie double .

مُضاف { (ز) صه. عر. ث: مضافه. [« ضیف » دن سمف انفعال] ۱. اضافه اولنمش، طاقلمش، قاتلمش، ضم وعلاوه اولنمش، ملحق: او ناحیه فلان قضایه مضافدر. ۲. د. دیکر بر اسمه داخل ومربوط اسم که دیکرینه ده مضاف الیه دینیر. ترکجەده مضاف مضاف الیهدن صکره عربی وفارسیده اول کلیر: الاهك قولی، عبدالله، بندهٔ خدا کبی.

مُضافات { سش جه. عر. ملحقات، منسوجات، لواحق، ضمائم: او ناحیه فلان قضانك مضافاتندندر.

مُضافٌ اِلَیه { سذ. عر. با: مضاف.

مُضامین { سذ. جه. عر. فد: مضمون با: مضمون.

مُضایَقه { (ز) سش عر. [«ضیق» دن مصه. مفاعله] ۱. طاراق، صیقندی، کرچلك، مشکلات. ۲. یوزانی، زوکورتلك، کچنمەدەطراق وصیقندی: ناز ونعمتله آلیشوب ده صکره مضایقه چکمك پك مشکلدر. ۳. پاره‌سزلق، آقچه قیتلغی.

مَضبَطه { (ز) سش. عر. جه مضابط. [«ضبط» دن] برمجلس ویا هیئتك نتیجهٔ مذاکراتنی متضمن اولەرق بر مقامه تقدیم اولنمق اوزره قلمه آلنان وبوتون هیئت طرفندن امضا وتختیم اولنان قرارنامه: مجلس وکلا مضبطەسی؛ شورای دولت مضبطەسی؛ مضابط متقدمەنك مسودانی.

مَضبوط { (ز) صه. عر. ث: مضبوطه. [«ضبط» دن سمف.] ۱. ضبط واستیلا اولنمش، اله کچیرلمش: بلاد مضبوطه. ۲. قید وتحریر اولنمش، دفتره کچیرلمش، مقید: صرف اولنان آقچه مفرداتیله مضبوطدر. ۳. خاطرده محفوظ، درخاطرایدیلن: اووقت سویلدیکی سوزلر تمامیله مضبوطمدر. ۴. طاغنیق اولمیان، طوپلی: مضبوط براو، بر دائره. ۵. محافظه‌لی، روزکار وياغمور کچمیەجك صورتده اولان: بو اوك پنجرەلری مضبوط دکلدر؛ قیش ایچون مضبوط بر اوطه

لازم. ٦. معین، مقرر، مثبت: آمریقای جنوبی حکومتلرینك اکثر حدودی مضبوط دکلدر.

مُضجِر { (د) صه. عر. ث: مضجره. [«ضجرة»دن سف. افعال] صیقندیده بولنان، صیقلمش، حزن واله دوچار. ن.

مُضحِك { (د) صه. عر. ث: مضحکه. [«ضحك»دن سف. افعال] کولدیرن، کولدیریجی، باعث خنده: شخص مضحك؛ مضحك سوزلر.

مُضحِکه { سث. عر. جـ: مضحکات. [لغت مولده] کولدیرمکه مخصوص اکلنجه‌لی تیاترو اویونی، قومدیه: کوزل بر مضحکه اوینا. ندی؛ مولیرك مضحکاتی مشهوردر.

مُضحِکه‌جی { س. کولدیریجی تیاترو اویونلری اجرا ایدن ویا یازان آدم، قومدیه‌جی.

مُضِرّ { (ز) صه. عر. ث: مضره. [«ضرر»دن سف. افعال] اضرار ایدن، ضرری طوقنان، زیان ایدیرن، ضررلی، طوقنان: مضر آدم؛ مضر یمك.

مِضراب { (ز) سذ. عر. [«ضرب»دن اسم آلت] بعض تللی چالغیلرك تللرینه اورمغه مخصوص کمیك ویا بوینوز و سائره‌دن یاصیجه ویومشاق چوپ، تازیانه، تار. زنه.

مَضَرّت { (ز) سث. عر. جـ: مضرات. [«ضرر»دن مصـ. میمی] طوقنمه، ضرر، زیان، نفع وفائده مقابلی: بو موسمده یاغمورك اکینلره مضرتی واردر؛ او آدمك بکا مضرتی طوقندی؛ ایراث مضرت ایتمك = ضرر ویرمك.

مَضَرّتلی { (ز) صه. ضررلی، مضر، طوقناقلی.

مَضروب { (د) صه. عر. ث: مضروبه. [«ضرب»دن سف.] ١. ضرب اولنان، دوکیان، اوریلان: ضارب ایله مضروبی توقیف ایتدیلر. ٢. باصلمش، تمغالانمش، دوکلمش: استانبولده مضروب اسکی بر سکه. ٣. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن ضرب عملنده قوللانیلان ایکی عددك برنجیسی. دیکرینه مضروب فیه دینیر.

مُضطَرّ { (ز) صه. عر. ث: مضطره. [«ضرورة»دن سف. افتعال] اجبار اولنان، مجبور، ناچار: انسان بعض دفعه ایستمدیکنی یاپمغه مضطر اولور: مضطر قالنجه نه یاپسون.

مُضطَرِب { (ز) صه. عر. ث: مضطربه. [«ضرب»دن سف. افتعال] صیقندی و اضطراب ایچنده بولنان، راحتسز، چیرپینوب طوران: وجدن پك مضطربدر.

مَضغ { (ز) سذ. عر. ط. چیکنمه، آغزده چیکنیش.

مُضِلّ { (د) صه. عر. ث: مضله. [«ضلالة»دن سف. افعال] اضلال ایدن، طوغری یولدن صاپیتان، اغوا ایدن، آزدیران، باشدن چیقاران: برطاقم القاآت مضله.

مُضمَحِلّ { (ز) صه. عر. ث: مضمحله. [سف. اقشعرار] محو وپریشان اولان، اثر براقیه‌جق صورتده محو ونابود اولان: اسکی دره‌بکی خاندانلری مضمحل اولدیلر.

مُضمَر { (ز) صه. عر. ث: مضمره. [«ضمار»دن سف. افعال] ١. کیزلی، صاقلی، اورتبلی، آچیقده اولمیان: بو تجارته باشلامق کندیسی ایچون مضمر ایدی. ٢. ر. ذهنده اولوب و ذهناً آکلاشیلوب مذکور اولمیان: بو فعلك فاعلی مضمردر.

مَضمَضه { (ز) سث. عر. ١. ف. آبدستده آغزه صو آلمه، آغز چالقامه: مضمضه ایتمك. ٢. ط. آغزده چالقانمق اوزره ویریلان مایع علاج.

مَضموم { (ز) صه. عر. ث: مضمومه. [«ضم»دن سف.] ضمه ایله اوقونان، ضمه حرکه‌لی، اوتوریلی: حرف مضموم؛ کاف مضمومه.

مَضمون { (ز) سذ. عر. جـ: مضامین. [«ضمن»دن سف.] ١. معنا، مآل، مفهوم: بو بیتك مضمونی پك واسعدر. ٢. نکته‌لی وجناسلی کوزل سوز، مضمونی مهارتلی کلام: بر مضمون صرف ایتدی.

مَضی { فل. عر. با: مضا.

مُضیء { (ز) صه. عر. ث: مضیئه. [«ضیاء»دن سف. افعال] ایشیق ویرن، ضیادار، پارلاق، پارلایان، منیر.

مُضیق { (ز) صه. عر. ث: مضیقه. [«ضیق»دن سف. افعال] صیقان، طارلاشدیران، صیقیجی. [اسم مکان معناسی مقصود ایسه میمك فتحیله در: مضیق اضطراب.]

مَضيق { (ز) سذ. عر. [« ضيق » دن سم] طاربر، صيقندیلی محل، تنگنا .

مُطابِق { صه. عر. ذ: مطابقه. [« طبق » دن سف. مفاعله] ١. بربرينه اويان، اويغون، موافق: بدنه مطابق برروبه؛ حالمزه مطابق براو؛ مطابق كلمك = اويمق. ٢. د. [نحوده] تذكير وتأنيث وعدد وساڭره‌جه بربرينه بكزر واويغون اولانم: صفت موصوفه مطابق اولور.

مُطابَقَت { سذ. عر. [« طبق » دن مصه. مفاعله — عربی تعبيراتده مطابقه صورتنده ده قوللانيلير.] ١. اويغونلق، موافقت، بربرينی طوتار حالده اولمه: انسانك حاليله قيافتی آره‌سنده مطابقت اولمليدر. ٢. د. [نحوده] فعل ايله فاعل وياصفت ايله موصوف وساڭره آره‌سنده تذكير وتأنيث وعدد وساڭره‌جه اويغونلق: صفت ايله موصوف آره‌سنده مطابقت شرطدر.

مُطاع { صه. عر. ذ: مطاعه. [« طوع » دن سمف افعال] اطاعت اولنان، باشقه‌لرينك كنديسنه مطيع اولدقلری، متبوع: جهان مطاع = عالم تحت اطاعتنده بولنان، عالمه حكمی كچن.

مُطاف { صه. عر. [« طواف » دن سمظ. افعال] اطرافنه دونيلن، طواف اولنان. ذ.

مَطالِب { سذ. ج. عر. فد: مطلب. با: مطلب.

مُطالَبه { سذ. عر. ج: مطالبات. [« طلب » دن مصه. مفاعله] حقنی ايستمه، دعوی، ادعا: اونك برطاقم مطالباتی واردر؛ بعض مطالبانده بولنيور.

مَطالِع { سذ. ج. عر. فد: مطلع. با: مطلع.

مُطالَعه { سذ عر. ج: مطالعات. [« طلوع » دن مصه. مفاعله] ١. برايشی ايجه واطرافيله دوشونمه: بوايشی ايجه مطالعه ايدكز. ٢. برايش حقنده تعميق فكر ايله حاصل اولان رأی و ملاحظه: بنم بوخصوصده برمطالعه‌م واردر. ٣. اوقومه. آكلامق شرطيله اوقويش: بوكتابی مطالعه ايتديكزمی؟ او آدمك مطالعه‌سی چوقدر؛ وقتنی مطالعه ايله كچيريور.

مَطامِح { سذ. ج. عر. فد: مطمح. با: مطمح.

مُطاوِع { صه. عر. ذ: مطاوعه. [« طوع » دن سف. مفاعله] ١. اطاعت ايدن، مطيع. ذ. ٢. د. حدثك فاعلنه رجوعنی ويا فاعلده وقوعنی افاده ايدن (فعل): فعل مطاوع: افعال مطاوعه: قيرلمق، ييقلمق، انكسار، اجتماع كبی.

مُطاوَعَت { يامطاوعه. سذ. عر. [« طوع » دن مصه. مفاعله] ١. مطيع وتابع اولمه، باش اكمه، سرفرو ايتمه: او كيمسه‌يه مطاوعت ايتمز. ٢. د. حدثك فاعلنه رجوعنی ويا فاعلده وقوعنی بيان ايدن افعالك بناسی: انفعال بابنك بناسی مطاوعت ايچوندر؛ تركجه‌ده اصل فعله الحاق اولنان « ن » مطاوعت بيان ايدر.

مُطاوَلَه { سذ عر. ج: مطاولات. [« طول » دن مصه. مفاعله] وعده‌بی اوزاتمه، بوكون يارين ايله اويالاندرمه، سورونجه‌مده براقمه.

مَطايا { سذ. ج. عر. فد: مطيه. با: مطيه.

مُطايَبه { سذ. عر. ج: مطايبات. [« طيب » دن مصه. مفاعله] شاقه‌لاشمه، قارشيلقلی لطيفه سويلشمه، ملاطفه.

مَطبَخ { سذ عر. [« طبخ » دن سم. — تر. زبانزدی: موتپاق] يمك پيشيريلن محل، آش‌اوی، آشچيلق: مطبخ عامره [تأنيثی غلط مشهوردر] = سرای همايون مطبخی.

مَطبَعه { سذ. عر. ج: مطابع. [« طبع » دن سم. — تأنيثی مناسبتسزاولوب، طوغريسی مطبع ودار الطباعه‌در.] كتاب وساڭره باصيمله مخصوص محل، باصمه‌خانه: حروفات مطبعه‌سی؛ ليطوغرافيا، طاش مطبعه‌سی؛ مطبعهٔ عامره = رسمی باصمه‌خانه، دار الطباعة العامره.

مَطبَعه‌جی { سه. برمطبعه اداره ايدوب كتاب وساڭره باصمقله كچينن آدم، باصمه‌خانه صاحبی.

مَطبَعه‌جيلق { سه. برمطبعه اداره ايدوب كتاب و ساڭره باصمقله كچينمك صنعتی.

مُطبِق { صه. عر. ذ: مطبقه. [« طبق » دن سف. افعال] ط. عمومی ودائمی، غيرمنقطع:

جنون مطبق؛ حماء مطبقه.

مَطبوخ { صه. عر. ز: مطبوخه. [«طبخ»دن سمف] ۱. پیشیرلمش (یمك) اطعمهٔ مطبوخه. ۲. صه. قاینادلمش، خاشلانمش (علاج).

مَطبوع { صه. عر. ز: مطبوعه. [«طبع»دن سمف] ۱. طبیعتده مرکوز، طبیعی. ز. ۲. طبیعته موافق، مقبول، پسندیده: مطبوع بر هیئتمده. ۳. طبع اولنمش، باصلمش، باصمه: مطبوع کتابلرك ال یازیسی قدر قیمتی یوقدر: کتب مطبوعه.

مَطبوعات { سند. جه. عر. ۱. طبع اولنمش شیئلر، مطبعه محصولاتی. ۲. اوراق حوادث و مجامیع موقوته: مطبوعات محلیه؛ مطبوعات اجنبیه؛ مطبوعات اداره‌سی. قلمی. فر. Presse.

مَطحون { صه. عر. ز: مطحونه. [«طحن» دن سمف.] او. کودلمش، طحن اولنمش: حبوبات مطحونه.

مَطَر { سند. عر. جه: امطار. یاغمور، باران. ز.

مُطَرّا { یا مطری. صه. عر. [«طراوة»دن سمف. تفعیل] تر و تازه.

مُطراباز { یا مادراباز. سه. افا. مطراق باز = دکنکله اوینایان] حیوانات وسائر شیئلری اوجوز آلوب بهالی صاتان آدم: مطراباز الندن مال آلنماز: مطراباز قاییغی = ایغریبه‌لردن و آغیلردن بالیق طوپلایوب صاتان بالیقجی قاییغی. == صه. مج. ۱. حیله‌کار. ۲. بهاجی، بهالی صاتان.

مُطرابازلق { سه. ۱. حیوانات وسائره‌یی اوجوز آلوب بهالی صاتان آدمك صنعتی وحال وصفتی: مطرابازلق ایدیور. ۲. مج. حیله کارلق. ۳. بهاجیلك، بهالی صاتان آدمك حالی.

مَطراق { سه. [عر. «مطرق»دن غلط] ۱. دکنك، صوپه. ۲. تعلیمجی شیشی.

مَطراقجی { سه. دوکه‌لی شیشله تعلیم اوکره‌تن آدم، تعلیمجی.

مَطران { سند. عر. [لغت معربه] پسقپوس، دسپوط.

مُطرِب { سند. عر. [«طرب»دن سف. افعال] چالغیجی، سازنده.

مُطَّرِد { صه. عر. ز: مطرده. [«طرد»دن سمف. افتعال] اطراد اوزره کیدن، صره‌لی، منتظم، بردوزی‌یه اولان؛ امثلهٔ مطرده = افعال عربیه‌نك بهر صیغه‌سنك غائب، مخاطب، متکلم و مفرد، تثنیه، جمع و مذکر، مؤنث اعتباریله صورتنی حاوی جدول. مقابلی: امثلهٔ مختلفه.

مُطَّرِداً { حه. عر. برصره وترتیب اوزره، بر دوزی‌یه، کمال انتظامله، اطراد اوزره: کرهٔ ارض مطرداً دوران ایدر.

مُطَرَّز { صه. عر. ز: مطرزه. [«طراز»دن سمف. تفعیل] ایشله‌لی، یشلمه کنارلی، مزین.

مِطرَق { سند. عر. و:

مِطرَقه { سند. عر. جه: مطارق. [«طرق» دن اسم آلت] ۱. دکنك، چوب صوپه. ۲. جنك صوپه‌سی، طوقماق. ۳. چکیج. ز.

مَطروح { صه. عر. ز: مطروحه. [«طرح»دن سمف.] ۱. آتلمش، افکنده. ۲. طرح اولنمش، تعیین و تکلیف ایدلمش (ویرکی). ۳. تملی آتلمش، قورلمش (بنا).

مَطرود { صه. عر. ز: مطروده. [«طرد»دن سمف.] قوغلمش، طرد ودفع اولنمش: مکتبدن، عسکرلکدن مطرود بر آدم.

مَطروش { صه. [«تراش» کلمه‌سنك عربی زعم اولنمسیله سمف. صورتنده غلط فاحش برلغت عامیانه‌در] صقالی تراش، صقالسز.

مَطره { سه. [عر. «مطهره»دن غلط] ۱. مشیندن ویا تنکه‌دن اگر قاشنه ویا ارقه‌یه آصیلیر صوقابی. ۲. اوزون بوغازلی کیمیاکر شیشه‌سی.

مَطره‌باز { سه. با: مطراباز.

مَطره‌جی { سه. کاروانلرده صو طاشیوب هرکسه طاغیدان آدم، قافله سقاسی.

مَطعون { صه. عر. ز: مطعونه. ۱. [«طعن» دن سمف] یاره‌لی، مجروح. ز. ۲. [«طاعون» دن سمف.] طاعونه طوتلمش ویا طاعوندن اولمش.

مَطقب { یامنقاب. سه. با: منقب.

مُطَلّا { یامطلی. صه. عر. [«طلاء» دن سمف. تفعیل] یالدیزلانمش، یالدیزلی.

مَطْلَب { سذ. عر. ج. مطالب . [« طلب »دن مص. میمی] ۱. ایستك ، ایستنیلان شیٔ ، مطلوب ، مقصد ، مدعا : سزك مطلبکز نه‌در؛ بو آدمك بیتمز مطالبی واردر. ۲. طلب اولنه‌جق اهمیتلی قاعده ، مسئله ، قضیه. [بو ایکنجی معناایله کتابلرك بعض شایان دقت یرلرنده کناره قید اولنور.]

مُطَلْسَم { صـ. عر. ث : مطلسمه . [« طلسم » دن سمف. دحرج] طلسملی ، طلسم و بوکو ایله یاپلمش : مطلسم بر دفینه .

مَطْلَع { سذ. عر. ج : مطالع . [« طلوع » دن سم. مص. میمی] ۱. کونشك ویا بر دیکر کوکبك طوغمه‌سی ، طلوع . ۲. شمس و کواکبك طوغدقلری محل. ۳. د. [عروضده] بر قصیده ویا غزلك ایلك بیتی . || ﻫ. مطالع استوائیه = کواکب مختلفه‌نك محل طلوعلرینك خط استوادن بعد ومسافه‌لری در. جاتی‌که ازیاجده مقیددر.

مُطَّلِع { صـ. عر. ث : مطلعه . [«طلوع »دن سف. افتعال] برایشه اطلاعی اولان، خبردار، معلوماتلی : حقیقت حاله مطلع اولمه‌مدم .

مُطْلَق { صـ. عر. ث : مطلقه . [«طلاق»دن سمف. افعال] ۱. قیدسز، شرطسز ، عمومیت اوزره، سربست، آزاده : مطلق العنان = باشی بوش ، غیرمقید ؛ وکیل مطلق = هرایستدیکنی یاپمقده مختار وبرکونه شروط وقیودله غیرمقید وکیل. ۲. عادتااولان، علی العاده، محض، مجرد صرف: خلقتك حکمت مطلقه‌سی. == حـ. ت. بهمه حال، بلا قید وشرط، البته : بوکون مطلق کلملیدر؛ مطلق اقشامه یتیشدیرملی. || د. [صرف عربیده] جحد مطلق = « لم » حرفیله مضارع مجزومدن مرکب صیغه که ماضیٔ منفی معناسنی افاده ایدر .

مُطْلَقاً { حـ. عر. ۱. بلا قید وشرط، عمومیت اوزره: بن او سوزی مطلقا سویلدم . ۲. بهمه‌حال، البته : بونی مطلقاً بویله یاپملیسکز .

مُطَلَّقه { سث. عر. ج : مطلقات. [« طلاق » دن سمف. تفعیل] تطلیق اولنمش زوجه، براقیلان قاری : مطلقه‌سندن براوغلی واردر .

مَطْلوب { صـ. عر. ث : مطلوبه . [« طلب » دن سمف.] ۱. ایستنیلن، آرانیلان، طلب و آرزو اولنان : ثروت هرکسك مطلوبیدر. ۲. اقراض وادانه اولنمش ، آله‌جق : مبالغ مطلوبه‌سی بر خیلی مقداره بالغ اولور. == سذ. عر. ج : مطالیب، مطلوبات. ۱. ایستنیلن شیٔ، برآدمك ایستدیکی، مقصد، آرزو : سزك مطلوبکز نه در؟ مطلوبی قبول اولنمدی ، اونك مطلوباتی چوقدر . ۲. اقراض اولنمش مبلغ ، آله‌جق : مطلوباتنی اله کچیره‌میور . || بروجه مطلوب، مطلوب وجه‌ایله = آرزو اولندیغی یولده، ایستنلدیکی کبی .

مَطْمَح { سذ . عر. [« طمح »دن سم.] مطمح نظر = کوز دیکیلن شیٔ : او منصب اونك اسکیدن مطمح نظریدر .

مُطْمَئِنّ { صـ. عر. ث : مطمئنه . [« طمأن » دن سف. اقشعرار] اطمئنان حاصل ایتمش، ذهنی بر شیئه یاتیروب راحتلانمش ، شك وشبهه‌سی قالمیوب تیقن پیدا ایتمش، قانمش : ارباب فن فناً اثبات ایتدکلری شیئلرك حقیقتنه مطمئندرلر؛ سزه بونی یاپان او آدم اولدیغنه مطمئن میسکز ؟

مُطَنْطَن { صـ. عر. ث : مطنطنه. [« طنطنه » دن سمف. دحرج] طنطنه‌لی ، دبدبه‌لی، حشمت ودارات ایله اولان : مطنطن بر آلای؛ مطنطن بر رسم قبول . [اصل عربیده طنین انداز وسسلی کورلدیلی دیمکدر .]

مُطَوَّل { صـ. عر. ث : مطوله . [«طول»دن سمف. تفعیل] ۱. اوزادلمش ، اوزون . ۲. تفصیل ایدلمش، مفصل .

مَطْوی { صـ. عر. ث : مطویه . [« طی » دن سمف.] ۱. قیورلمش، بوکلمش ، قیوریله‌رق طوپلانمش : مطوی برطومار. ۲. بر شیئك ایچنه صارلمش ، دوشیرلمش ، صاریلی : مشمعه مطوی برنسخه .

مَطْوِیاً { حـ. عر. صاریلی اولدیغی حالده ، بر شیئك ایچنه صاره‌رق : ایستدیککز اوراق مطویا تقدیم ایدیورم .

مُطَهَّر { صـ. عر. ث : مطهره . [« طهارة » دن سمف. تفعیل] ۱. پاکلانمش، تمیزلنمش،

پاك وتميز اولان : نماز قيله‌جق آدمك اوستى باشى مطهر اولمليدر. ٢. پاك، مبارك. مقدس: روضهٔ مطهره = تربهٔ شريفهٔ سيدالانبياء .

مِطهَره { سذ. عر. [« طهارة » دن اسم آلت] با : مطره .

مُطَيَّب { صه. عر. ذ : مطيبه . [« طيب » دن سمف تفعيل] ١. كوزل قوقولر سورمش . ز. ٢. خاطرى تطييب اولنمش، خاطرى خوش ايديلوب ممنون اولان: مطيب الخاطر = كذا .

مُطيع { صه. عر. ذ : مطيعه . [« طاعة » دن سف. افعال.] ١. اطاعت ايدن ، باش اكن، ديكلين، سرفرو ايدن : انسان نفسنه مطيع اولماليدر. ٢. تابع، برينك حكمى آلتنده بولنان، منقاد : قريم تاتارخانلرى دولت عثمانيه‌يه مطيع ايديلر . ٣. سركشلك ايتميوب اسايشده ياشايان : اورانك آدملرى پك مطيع اولور؛ اهالئ مطيعه‌نك تأمين استراحتى .

مَطِيّه { سذ. عر. جه : مطايا . بينك حيوانى. ز.

مَظالِم { سذ. جه عر. [مفد مظلمه لسانمزده مستعمل كلدر.] حقسزلقلر، باعث شكايت احوال وحركات .

مَظاهِر { سذ. جه. عر. مفد : مظهر. با : مظهر .

مُظاهِر { صه. عر. [« ظهر » دن مصد. مفاعله] برينك آرقه‌سنى طوتان، ياردیم ايدن .

مُظاهَرت { سذ. عر. [« ظهر » دن مصد. مفاعله] آرقه، ياردیم، معاونت .

مَظروف { صه. عر. ذ : مظروفه . [« ظرف » دن سمف] ١. ظرف ايچنده بولنان، قابلى، قليفلى . ٢. ملفوف، بر تحريرانك ظرفى ايچنه موضوع : اوراق مظروفه .

مَظروفاً { ح. عر. تحريرات ظرفى ايچنه قونمش اوله‌رق، يعنى حالده، مظروف اوله‌رق، ملفوفاً : اوراق متفرعه‌سى مظروفاً كوندرلدى .

مُظَفَّر { صه. عر. ذ : مظفره . [« ظفر » دن سمف. تفعيل] ١. فتح وظفره نائل ، غالب : هر محاربه‌ده مظفر اولدى ؛ عساكر مظفره. ٢. نائل ، موفق، دسترس .

مُظَفَّراً { ح. عر. فتح وظفره نائل اوله‌رق ، غالب وموفق اوله‌رق : اوچ دفعه سفر ايدوب هرسفرندن مظفراً عودت ايتدى .

مُظَلَّل { صه. عر. ذ : مظلله . [« ظل » دن سمف. تفعيل] كولكه‌لى، كولكه‌لنمش، كولكه آلتنده بولنان : طريق مظلل .

مُظلِم { صه عر. ذ : مظلمه. [« ظلمة » دن سف. افعال. — سمف. صورتنده لامك فتحيله استعمالى غلطدر .] ١. قرا كلق ، تيره : پك مظلم بر كيجه، بر محل. ٢. مجهول، شبهه‌لى، قرا كلق. ٣. قره، منحوس .

مَظلوم { صه. عر. ذ : مظلومه. [« ظلم » دن سمف.] ١. ظلم كورمش، ظلم وغدره دوچار اولمش. ٢. تر. سسسز، حليم، ساكن : پك مظلوم برچوجقدر.

مَظلومانه { صه. ح. فا. ١. ظلم كورمش آدمه لايق بر صورتله : مجروح مظلومانه شكايت ايديوردى. ٢. سسسزجه، كمال حلم وسكونتله : پك مظلومانه بر طورى واردر .

مَظلوملق { سه. ١. ستم وغدر كورمش آدمك حالى. ٢. سسسزلك، حلم، سكون : اوچوجقده برمظلوملق كورينور .

مَظلوميَّت { سذ. عر. ١. ظلم وغدره دوچار اولانك حالى : مظلوميتنى درميان ايديوردى. ٢. سسسزلك، حلم، سكون .

مَظنون { صه عر. ذ : مظنونه. [« ظن » دن سمف.] ١. ظن وشبهه اولنان : بو كون كلمه‌سى مظنوندر. ٢. حقنده شبهه اولنه‌بيلير، شبهه‌لى. ٣. برجرمى ارتكاب ايتديكنه دائر دلائله دسترس اولمق اوزره محاكمه واتهامدن اول تحت استنطاقه آلنان : اودخى مظنونلردندر. [بو معنا ايله اسم كبى ده قوللانيليير :] مظنونى تحت استنطاقه آلديلر .

مَظِنَّه { سذ. عر. [« ظن » دن. — ظانك فتحيله غلطدر.] ١. حقنده ظن وشبهه اولنان ، شبهه‌لى، شبهه كوتورور : مظنهٔ سؤ = كنديسندن برفنالق ظهورى منتظر اولان آدم؛ مظنهٔ خير = كنديسندن يالكز ايلك مأمول اولان آدم. ٢. ولياكى مظنون

اولان ذات : مظنهٔ کرامدن بر ذات. [لسانمزه مخصوص اولان بو ایکنجی معنا ایله جمع کبی قوللانیلیورسه‌ده عربیده مفرددر.]

مَظهَر { سذ. عر. جـ : مظاهر. [«ظهور» دن سم] ١. برشیئك ظهور وبروز ایتدیکی محل و یا شخص، محل تجلی : مظهر انوار الهیه. ٢. نائل، مشرف : مظهر التفات؛ مظهر توجهات.

مَظهَریّت { سذ. عر. نائلیت، مشرف اولمه، الده ایتمه : توفیقات سبحانیه‌یه مظهریتکزی تمنی ایدرم؛ بو سعادته مظهریت هرکسه میسر اوله‌ماز.

مَعَ { حج. عر. ایله، ایله برابر : مع کمر ادرمید قضاسی. [بو کبی ترکجه تعبیراتده یالکز لسان رسمیده قوللانیلوب، باشلیجه تعبیرات عربیه‌ده مستعملدر :] مع هذا، مع ذلك = بونکله برابر؛ مع زیادة = زیاده‌سیله ؛ مع الکراهه = زورله، ایستمیه‌رك؛ مع الممنونیه = کمال ممنونیتله؛ مع مافیه = بوحال ایله برابر، بویله ایکن. || معه = اونکله برابر؛ مفعول معه = [نحو عربیده] «ایله برابر» معناسنی افاده ایدراسم منصوب که «و» حالیه ایله برابر بولنور : جئت وزیداً کبی.

مَعاً { حـ. عر. برابر، برلکده : ایکیسی معاً کیتدیلر.

مَعا { یا معی. سذ. عر. جـ : امعاء. باغرصاق.

مَعابِد { سذ. جـ. عر. فد : معبد. با : معبد.

مَعابِر { سذ. جـ. عر. فد : معبر. با : معبر.

مُعاتِب { صـ. عر. ث : معاتبه. [«عتاب» دن سف مفاعله] عتاب ایدن، چیقیشان، تکدیر ایلین.

مُعاتَب { صـ. عر. ث : معاتبه. [«عتاب» دن سمف مفاعله] عتابه دوچار اولان، تکدیر ایدیلن.

مُعاتَبه { سذ. عر. [«عتاب» دن مصـ. مفاعله] عتاب ایتمه، برینك قباحتنی یوزینه اوروب اوندن طولایی تکدیر ایتمه، چیقیشمه.

مَعاجین { سذ. جـ. عر. فد : معجون. با : معجون.

مَعاد { سذ. عر. [«عودة» دن سم.] ١. عودت ایدیلن محل، دونوب کیده‌جك یر : مبدأ ومعاد = کلینن وکیدیله‌جك یر. ٢. آخرت. ٣. [مصـ. میمی] دونش، کری کیدیش، عودت. || یوم المعاد = قیامت کونی.

مُعاداة { سذ. عر. [«عدوان» دن مصـ مفاعله] قارشیلقلی دشمنلك، مخاصمه، ضدیت.

مُعادِل { صـ. عر. ث : معادله. [«عدل» دن سف مفاعله] برابر، مساوی، یکسان، وزن وحجم و یا قیمتجه بر اولان : انسانیته خدمت اللهه عبادته معادلدر؛ بو ایکی شکل، بو ایکی عرصه، بو ایکی عدد بربرینه معادلدر. || بی معادل = امثالسز، بینظیر.

مُعادَله { سذ. عر. جـ : معادلات. [«عدل» دن مصـ مفاعله] ١. ایکی شیئ آره‌سنده حجم ومقدار و یا قیمتجه برابرلك، مساوات. موازنه. ٢. ر. [جبرده] بینلرنده مناسبت و مساوات بولنان قارشیلقلی ایکی کمیتدن عبارت هیئت :

٣ + ٤ = ١٠ — ٣ کبی.

مَعادِن { سذ. جـ. عر. فد : معدن. با : معدن.

مَعاذ { سذ. عر. ١. [«عوذ، عیاذ» دن سم] صیغینه‌جق یر، ملجأ، پناه : ملجأ و معاذی یوقدر. ٢. [مصـ. میمی] صیغینمه، التجا، پناه، عیاذ. || معاذالله = اللهه صیغینرق : العیاذ بالله، الله صاقلاسون.

مُعاذَره { سذ. عر. [«عذر» دن مصـ. مفاعله] عذر دیله، معذرتنی درمیان ایده‌رك عفو ایستمه. ز.

مَعاذیر { یا معاذر. سذ. جـ. عر. فد : معذرت. با : معذرت.

مَعارِج { سذ. جـ. عر. فد : معراج. با : معراج.

مُعارِض { صـ. عر. ث : معارضه. [«عرض» دن سف. مفاعله] قارشی کلن، معارضه ومخالفت ایدن : اوآدم بکا دائما معارض بولنور.

مُعارَضه { سذ. عر. جـ : معارضات. [«عرض» دن مصـ. مفاعله] ١. بربرینه قارشی کلمه، مخالفت. ٢. غوغا، نزاع : بینلرنده معارضه اکسیك دکلدر؛ میراث تقسیمنده معارضه‌یه کیریشدیلر.

مَعارِف { سذ. جـ. عر. فد : معرفت. با : معرفت.

مُعارَفه { سٛ. عر. [«عرفان»دن مصـ. مفاعله] بیلشمه، طانیشمه، بیلدکلك، الفت، بربرینی بیلوب طانیمه : او ذاتله معارفه‌م یوقدر؛ کندیسیله معارفه پیدا ایتدك .

مَعارِك { سٛ. جـ. عر. فد: معرکه. با: معرکه .

مُعارَکه { سٛ. عر. [«عرك»دن مصـ. مفاعله] غوغا، اورشمه، محاربه، جنك . ف.

مَعاش { سذ. عر. جـ: معاشات. [«عیش»دن مصـ. میمی] ۱. یاشایش، دیریلك، حیات زندکانی. ف. ۲. یچینه‌جك شیء، مدار حیات، مدار تعیش. ۳. تر. آیلق، مأموریت وخدمته مقابل ماه بماه آلنان اجرت : معاش باغلامق = آیلق تخصیص ایتمك؛ معاشنی کسمك؛ معاش ویرمك؛ معاشات متداخله .

مُعاشِر { سذ. جـ. عر. فد: معشر. با: معشر .

مُعاشِر { صـ. عر. ث: معاشره. [«عشر»دن سف. مفاعله] خلق ایله برلکده یاشایوب کچینن .

مُعاشَرت { سٛ. عر. [«عشر»دن مصـ. مفاعله] خلق ایله برلکده یاشایوب خوش کچینمه؛ حسن معاشرت. || اصول معاشرت. فن معاشرت = خلق ایله ایدیله‌جك معاملات علمی، فر. Sociologie .

مَعاشسِز { صـ. آیلغی اولمیان : قلمده معاشسز برقاج ملازم واردر. == حـ. معاش آلمقسزین، مخصص معاشی اولمدیغی حالده : بر سنه معاشسز خدمت ایتدی .

مُعاشَقه { سٛ. عر. [«عشق»دن مصـ. مفاعله] بربرینه عاشق اولمه، قارشیلقلی عشق وعلاقه، سوشمه، بربرینه اعلان عشق ومحبت ایتمه .

مَعاشلی { صـ. آیلقلی، مخصص معاشی اولان : معاشلی مأمور، خدمتجی .

مُعاصِر { صـ. عر. ث: معاصره [«عصر»دن سف. مفاعله] باشقه‌سیله بر عصرده یعنی بر عهد وزمانده یاشایان ویاخود یاشامش اولان : سعدیٔ شیرازی عبدالقادر کیلانی ایله معاصر ایدی. == سذ. عر. جـ: معاصرین. ۱. برعصرده یاشامش اولان آدملر : او یالکز کندی معاصرلرینك تراجم احوالنی یازمش. ۲. عصر حاضرده بر حیات اولان آدملر : تراجم احوال معاصرین .

مُعاصَرت { سٛ. عر. [«عصر»دن مصـ. مفاعله] باشقه‌لریله بر عصرده یاشامه ویا یاشامش اولمه .

مَعاصی { سٛ. جـ. عر. فد: معصیت. با: معصیت .

مُعاف { صـ. عر. [«عفو»دن سف. — طوغریسی : معفو یاخود مفاعله بابندن معافی] ۱. عفو اولنمش، کچلمش : قباحتی اونك نزدنده معافدر. ۲. بری، مستثنی، ممتاز : ویرکیدن، خدمت عسکریه‌دن معاف.

مُعافیَت { سٛ. عر. [لغت مولده] ۱. عفو ایدلمش اولمه. ۲. استثنا، امتیاز : ویرکیدن معافیت .

مُعالَجه { سٛ. عر. جـ. معالجات. [«علاج»دن مصـ. مفاعله] علاج قوللانمه، بر مرض واله قارشی علاج وتدبیر ایتمه، مداواة : بو چیبانه هیچ معالجه ایتمدیکزمی؟ او طبیبك معالجه‌سی بکا ایی کلدی.

مَعالی { سٛ. جـ. عر. [فد. معلاة لسانمزده قوللانلماز] ۱. بیوکلکلر، شرف ومکرمتلر، مکارم : سایهٔ معالیوایه‌لرنده . ۲. عالی فکرلر، عقل بشرك زور یتیشه‌بیله‌جکی افکار عالیه ومسائل دقیقه : ادراك معالی.

مُعامَله { سٛ. عر. جـ: معاملات. [«عمل»دن مصـ مفاعله] ۱. خلقه قارشی اولان فعل وحرکت، بر یولده حرکتده بولنمه، قوللانمه، طوتمه : بکا بر چوجغه ایدیله‌جك معامله‌یی ایدیور؛ حسن معامله، رفق ایله معامله؛ سوٴ معامله، بد معامله، معاملهٔ بارده؛ معامله بیلمز برآدم. ۲. بر مصلحت ویا بر ورقهٔ رسمیه حقنده دوائر حکومتجه اجرا اولنه‌جق مراسم، حواله وقید وسائره : عرضحالکزك دها معامله‌سی بیتمدی؛ اوراقك معامله‌سنی الدن یاپدیردم. ۳. آلیش ویریش، مناسبت تجاریه، ایش : فلان تاجرك او فابریقه ایله معامله‌سی واردر: سز خانغی صرافله معامله ایدیورسکز؟ ۴. آقچه واوراق نقدیه وتحویلات وسائره‌دن استفاده ایشی، فائض ومرابحه کبی امور صرافیه :

معامله‌دن خیلی قزانیور.

مُعامَله‌جی { س. ١. امور صرافیه ایله مشغول آدم. ٢. یوکسک فائضله آقچه اقراض ایدن آدم، مرابحه‌جی: زراعی معامله‌جیلرک ید غدرندن قورتارمق ایچون زراعت بانقه‌لری تأسیس اولنمشدر.

مُعامَله‌جیلك { س. ١. صرافلق، امور صرافیه. ٢. فائضجیلك، مرابحه‌جیلق: معامله‌جیلك ایدیور.

مُعانِد { ص. عر. ذ: معانده. [«عنود» دن سف. مفاعله] عنادجی، مخالفتده مصر، کیسه‌یه اویماز و دیدیکندن دونمز: معاند بر آدمدر. [تفعیل بابندن نونك تشدیدیله «معند» دیمه‌ملی.]

مُعانَده { مص. عر. [«عنود» دن مص. مفاعله] عناد، عنادجیلق، مخالفتده اصرار. [«عناد» دها مستعملدر.]

مُعانَقه { مص. عر. [«عنق» دن مص. مفاعله] بربرینك بوینینه صارلمه، صارماشمه، قوجاقلاشمه.

مَعانی { سذ. ج. عر. فذ: معنی. با: معنا. = فذ. معانی ویا علم معانی: نحوك مسائل دقیقه‌سندن بحث ایدن بر علم مخصوص که عربیده اکثریا بیان وبدیع ایله برلکده تدریس اولنور. السنهٔ سائره‌ده نحودن معدود اولوب قواعدی کتب نحویه‌ده مندرجدر.

مُعاوَدَت { با: معاوده. مص. عر. [«عودة» دن مص. مفاعله] ١. کری دونمه، دونش، عودت، رجوع: اسکی محله، اولکی فکرینه معاودت ایتدی. ٢. عادت ایدنمه، معتادی اولمه. [بو ایکنجی معنا ایله لساننمزده پك قوللانلماز.]

مُعاوَضه { مص. عر. [«عوض» دن مص. مفاعله] دکیشه طوقوش، ترامپه، مبادله.

مُعاوَضَةً { ح. عر. ترامپه صورتیله، مبادلةً.

مُعاوِن { ص. عر. ذ: معاونه. [«عون» دن سف. مفاعله] یاردیمجی، معاونت و یاردیم ایدن. || افعال معاونه = اولمق وایتمك کبی صیغ مرکبه ترکیبنه کیرن فعللر. || عساکر معاونه = عساکر منتظمه‌یه یاردیم ایتمك اوزره اثنای حربده جمع وسوق اولنان باشیبوزوق عسکرلر. = س. تر. بر مأموره ایفای وظیفه‌ده یاردیم وغیابنده وکالت ایتمك اوزره تعیین اولنمش مأمور، مستشار، مشاور، ایکنجی: والی، مدیر، دفتردار معاونی. || شورای دولت معاونلری = دائرهٔ مذکوره‌ده اعضا نامزدی اولان ملازملرك مادوننده‌کی مأمورلرکه کتابت خدمتنی ایفا ایدرلر.

مُعاوَنَت { مص. عر. [«عون» دن مص. مفاعله] یاردیم، یاردیم ایتمه، یاردیمجیلق: بریسی معاونت ایتمزسه یالکز بو ایشی یاپه‌مام.

مُعاهِد { ص. عر. ذ: معاهده. ج: معاهدین، معاهدتین. [«عهد» دن سف. مفاعله] بینلرنده عهد ومیثاق ایدنلرك بهری: طرفین معاهدین؛ دولتین معاهدتین.

مُعاهَده { مص. عر. ج: معاهدات. [«عهد» دن مص مفاعله] ایکی دولت آره‌سنده عقد اولنان عهد و پیمان و میثاق: پارس معاهده‌سی؛ تجارت معاهده‌لری؛ معاهدات عتیقه.

مُعاهَده‌لی { ص. معاهده ایله باغلی؛ معاهده ایله مقرر.

مُعاهَده‌نامه { س. فا. دها طوغریسی: عهدنامه. با: عهدنامه.

مَعایِب { سذ. عر. ج. [فذ. «معاب» لساننمزده مستعمل دکلدر] عیب شیئلر، عیبلانه‌جق افعال و حرکات، لکه، قصور: معایبنی ذکر ایتمك، میدانه قومق.

مُعایَده { مص. عر. ج: معایدات. [«عید» دن مص. مفاعله] ١. بایراملاشمه، بربرینه بایرامی تبریك ایتمه: احبابله معایده ایده‌مدم. ٢. بایرام کونی مراتب عالیه اصحابینك حضور شوکت نشور حضرت پادشاهی‌یه چیقوب وظیفهٔ تبریکی ایفا ایلمه‌لری رسم مخصوصی: معایده آلایی.

مُعاینه { مص. عر. ج: معاینات. [«عین» دن مص مفاعله] ١. کوزدن کچیروب تفتیش وتحقیق ایتمه: باصیله‌جق کتابلر بر انجمن طرفندن معاینه اولنور؛ ادخال اولنان ادویه‌نك معاینه‌سی. ٢. طب. برآدمك اطبا طرفندن نظر تفتیشدن کچیرلمکله علتی اولوب اولمدیغنك تحقیق وعلتنك

تشخیصی : عسکره آلنه‌جق افرادك قبل القید اطبا طرفندن معاینه‌سی شرطدر؛ معاینهٔ طبیه. || معاینه مأموری = کومرککدن کچن اشیایی آچوب باقمغه مأمور آدم.

مُعاینه‌جی { س. کومرککده ویا دیکر بردائرهٔ رسمیه‌ده معاینه‌یه مأمور آدم.

مُعاینه‌خانه { س. فا. بر ویا بر قاچ طبیب طرفندن خسته‌لره باقمق ایچون آچیلان اداره‌خانه.

مَعانی { ص. عر. ا : معانیه. تش. ط. باغرصاقلره منسوب ومتعلق.

مَعبَد { سذ. عر. ج : معابد. [«عبادة»دن سم] عبادت ایده‌جك یر، هرخانگی دینده اولورسه اولسون عبادت محلی، عبادته مخصوص بنا : معبد مسلمین= جامع شریف؛ معابد قدیمه خرابه‌لری.

مَعبَر { سذ. عر. ج : معابر. [«عبور»دن سم.] کچیله‌جك محل، کچید، دربند.

مُعبِّر { سذ. عر. ج : معبرین. [«عبارة»دن سف. تفعیل] رؤیا تعبیر ایدن آدم، کوریلن رؤیالردن معنا چیقاران آدم : معبر رؤیاسنی ایی تعبیر ایتدی.

مَعبود { سذ. عر. [«عبادة» دن سمف.] ١. عبادت اولنان وعبادته مستحق اولان حق جل وعلا حضرتلری : یا معبود. ٢. ادیان باطله اصحابنك عبادت ایتدکلری صنم وبت یاخود نجم وشمس وقمر وسائره : اسکی یونانیلرك هر خصوص ایچون آیری معبودلری وار ایدی؛ کونش اکثر اقوام قدیمه‌نك معبودی ایدی.

مَعبوده { سذ. عر. [«عبادة»دن سمف] مؤنث اعتباریله کندیسنه عبادت اولنان پری وصنم وسائره : اسکی یونانیلرجه زهره سیاره‌سی عشق معبوده‌سی زعم اولونوردی.

مُعتاد { ص. عر. ا : معتاده. [«عود»دن سمف. افتعال] اعتیاد ایدلمش، آلیشلمش، عادت اولنمش : صباح ارکن قالقمق معتادمدر؛ یمکده صو ایچمك معتادی دکلدر. = سذ. عر. عادت، آلیشیلان شیء : او معتادندن واز کچمز.

مُعتَبَر { ص. عر. ا : معتبره. [«عبور»دن سمف. افتعال] ١. اعتبارلی، خاطری صاییلیر، حرمتلی، محترم : معتبر بر ذات؛ کندیسی مملکتنجه پك معتبردر. ٢. سوزی وامضاسی کچر، سوزینه وناموسنه امنیت واعتماد اولنور : معتبر تجار؛ کندیسی بوراجه معتبردر. ٣. کچر، صاییلیر، قوللانیلیر، مقبول، حکمی اولان : بو سوز معتبر دکلدر؛ قسم لغو شرعاً معتبر دکلدر؛ بودرلو قماشلر شمدی معتبردر. = سذ. عر. ج. فا : معتبران. اعتبارلی ونفوذلی آدم، ایلری کلن، اعیان ومتنفذاندن آدم : معتبران مملکتدن؛ معتبران تجاردن؛ اورانك معتبرانندن بری. [بو صورتله باشلیجه جمعی قوللانیلیر.]

مُعتَدِل { ص. عر. ا : معتدله. [«عدل»دن سف. افتعال] ١. نه پك زیاده نه پك آز اولوب اورته حالده بولنان، اعتدال اوزره اولان : معتدل هوا. ٢. یاواش، ملائم، سرت اولمیان، افراطلی، پك ایلری‌یه وارمش اولمیان : معتدل طبیعتلی بر آدم؛ افکار معتدله اصحابندن.

مُعتَدِلانه { ص. ح. فا. اعتدال اوزره، اورته حالده : معتدلانه حرکت؛ معتدلانه یاشایور.

مُعتَذِر { ص. عر. ا : معتذره. [«عذر»دن سف. افتعال] عذر درمیان ایدن، اعتذار ایلین. ا.

مُعتَرِض { ص. عر. ا : معترضه. [«عرض»دن سف. افتعال] قارشی کلن، اعتراض ایدن، موانع ومشکلات چیقاران، باشقه‌لرینك قول ورأینه بهانه بولوب مخالفت ایدن : کندیسی دائما معترض بولنیور؛ بر معترض ظهور ایدرسه اسکات ایده‌بیلملی. || د. جملهٔ معترضه = کلامك سبکیله مناسبتی اولمیوب بالمناسبه ویا عباره‌نك بربرینی ایضاح ایچون کلام آره‌سنه ادخال اولنان واکثریا قوسین ایچنه آلنان جمله.

مُعتَرِضه { سذ. عر. [لغت مولده] طب. اکثریا جملهٔ معترضه‌یی آره‌یه آلان قوسین اشارتی : ( ).

مُعتَرِف { ص. عر. ا : معترفه. [«عرفان» دن سف. افتعال] کندی قصور وقباحتنی بیلوب سویلین، اقرار واعتراف

ایدوب کیزلمین، مقر: بن عجزمی معترفم.

مُعْتَزِل { ص. عر. ث: معتزله. («عزل» دن سف. افتعال) جماعتدن آیریلوب برطرفه چکیلن.

مُعْتَزِله { سث عر. («جماعة معتزلة» دن مخفف) اهل سنت جماعتندن آیریلان واصل بن عطا نام کیمسه‌یه تابع بر جماعت.

مُعْتَسِف { ص. عر. ث: معتسفه. («عسف» دن سف. افتعال) طوغری یولدن وطریق عدل وانصافدن آیریلوب حقسزلق ایدن، ستمکار. ظ.

مُعْتَق { ص. عر. ث: معتقه. («عتاق» دن سمف. افعال) آزاد ایدلمش، آزادلی: عبد معتق؛ جاریهٔ معتقه.

مُعْتَقِد { ص. عر. ث: معتقده. («عقد» دن سف افتعال) ١. اینانان، برشیئه اعتقادی اولان: تناسخه معتقد بر فرقه. ٢. اعتقاد صاحبی، عقیده‌سی طوغری و صاغلام، دیندار: معتقد بر ذاتدر.

مُعْتَقَدات { سث. جـ. عر. [فد. لسانمزده پك مستعمل دکلدر] اینانیلان شیئلر، عقیده: هندولرك معتقداتی پك غریبدر.

مُعْتَكِف { ص. عر. ث: معتکفه. («عکف» دن سف. افتعال) برمعبد ویا تربه‌نك یاننده اختیار عزلتله عبادته حصر اوقات ایدن: ایکی سنه حرم شریفده معتکف قالدی.

مُعْتَلّ { ص. عر. ث: معتله. («علة» دن سف. افتعال) ١. علت صاحبی، عاللی، علیل، خسته ویا سقط. ظ. ٢. د. (صرف عربیده) حروف اصلیه‌سی ایچنده حرف علت (یعنی ا، و، ی) بولنان: فعل معتل؛ افعال معتله؛ معتل الفاء = فاء الفعلی یعنی ایلك حرف اصلیه‌سی حرف علت اولان؛ معتل العین = عین الفعلی یعنی حروف اصلیه‌سنك ایکنجیسی حرف علت اولان؛ معتل اللام = لام الفعلی یعنی حروف اصلیه‌سنك اوچنجیسی حرف علت اولان.

مُعْتَمَد { ص عر. ث: معتمده. («عمد» دن سمف. افتعال) ١. اوزرینه طیانیلان، گوگنیلن: او آدم بنم معتمدمدر. ٢. شایان اعتماد، کندیسنه گوگنیله بیلیر، صاغلام، امین، اینانیلیر: کندیسی معتمد آدمدر.

مُعْتَمِر { ص. عر. ث: معتمره. («عمره» دن سف افتعال) موسم حجك غیرنده کعبهٔ شریفه‌یی زیارت ایدن، ایفای عمره ایلین.

مُعْتَنا { یا معتنی ص عر. («عنی» دن سمف. افتعال) دقت واهتمامه شایان، موهم، اهمیتلی: پك معتنا بر ایشدر.

مُعْتُوق { ص. عر. ث: معتوقه. («عتاق» دن سمف.) آزاد اولنمش، آزادلی. («معتق» کبی.)

مَعْتُوه { ص. عر. ث: معتوهه. («عته» دن سمف.) عته کتیرمش، بوناماش، بوناق: معتوه بر اختیار؛ معتوهه بر قادین.

مَعْتُوهلق { سـ. بوناقلق، عته.

مُعْجِب ١ { ص. عر. ث: معجبه. («عجب» دن سف افعال) و:

مُعَجِّب { ص. عر. ث: معجبه. («عجب» دن سف. تفعیل) تعجبی موجب، باعث حیرت، شاشیله‌جق: امر معجب؛ امر معجبه.

مُعْجِز { ص. عر. ث: معجزه. («عجز» دن سف. افعال) باشقه‌لرینی امثال و مسابقتدن عاجز براقان، کیمسه‌نك یاپه‌میه‌جغی حال وصورتده اولان. || معجز ادا، معجز بیان = هرکسی امثال ومسابقتدن عاجز براقه‌جق طرز وحالده اولان، اعجازکارانه.

مُعَجِّز { ص. عر. ث: معجزه. («عجز» دن سف. تفعیل) تعجیز ایدن، قارشیسنده‌کینی عاجز براقه‌جق درجه‌ده صیقان، صیقیجی، بیقدیریجی، اوصاندیریجی، یاپیشقان، صیویشیق: پك معجز برآدم؛ بو قاری‌ده نه معجزدر. (عربیده لغت آنفه ایله مترادف ایسه‌ده لسانمزده صورت استعمالاری بروجه مشروح آیرلمشدر.)

مُعَجِّزلك { سـ. معجز آدمك حالی، تعجیز، صیقمه، بیقدیرمه، اوصاندیرمه، صیویشیقلق: بو آدمك‌ده معجزلکی چکلمز.

مُعْجِزه { سث. عر. جـ: معجزات. («عجز» دن سف. ث افعال) پیغمبران عظام طرفندن صادر اولان خارق العاده احوال که خلقی عجز وتعجبده براقوب ایمانه کلمه‌لرینی موجب اولور: حضرت صالحك کوستردیکی معجزه؛ معجزات باهرهٔ جناب نبوی. [امین طرف الله ظاهر اولاننه «آیت»، واولیاء عظام طرفندن

صادر اولانىنه «كرامت» دينير.]

مُعَجَّل { صه. عر. ذ: معجله. [«عجله»دن سمف. تفعيل] مهلتسز، پيشين، بروجه پيشين تأديه ويا ايفا ايديله‌جك اولان. مقابلى: مؤجل. || مهر معجل = بروجه پيشين ويريلان مهر، آغرلق، جهاز بدلى.

مُعَجَّله { سذ. عر. املاك اميريه و وقفيه‌دن معلوم اولان معاملات ايچون پيشين آلنان بدل.

مُعْجَم { صه. عر. ذ: معجمه. [«عجم» دن سمف. افعال] ١. نقطه‌لى (حرف): جيم معجمه. ٢. حروف هجا ترتيبيله مرتب (لغت وساڑه): معجم البلدان. [بو ايكنجى معنا ايله بزجه مستعمل اولميوب، يالكز بويله بعض كتب عنوانلرنده كوريلور.]

مَعْجُون { سذ. عر. جه: معاجين. [«عجن» دن سمف.] ١. خمور قوامنده شئ. ٢. او قوامده علاج: برمعجون ترتيب ايتدى. ٣. چوجقلر ايچون صوقاقده صاتدقلرى بر نوع لزوجتلى ويا پيشقان طاتلى. ٤. ترياكيلرك يوتدقلرى برنوع آفيون تركيبى. ٥. ابنيه وساڑه‌ده ياغلى بويادن اول ياريق وادليكارى قپامق ايچون سوريلان قويو بر تركيب: بوياجى معجونى. ٦. چرچيوه جاملرينك كنارلرينه سوريلان سولوكنلى خمور: جامجى معجونى.

مَعْجُونجى { سه. ١. صوقاقلرده چوجقلر ايچون معجون دينلن طاتليدن صاتان آدم. ٢. بر نوع معجون ترتيب ايدوب صاتان آدم.

مَعْجُونلامَق { فته. معجون سور- مك، معجونله طيقامق: تخته‌لرك آره‌لرينى معجونلاملى؛ بو جاملرى ايى معجونلامامشلر.

مَعْجُونلى { صه. معجون سورلمش، معجونله طيقانمش.

مُعِدّ { صه عر. ذ: معده. [«عد»دن سف. افعال] حاضرلايان، تهيئه ايدن. ذ.

مُعَدِّل { صه. عر. ذ: معدله. [«عدل»دن سف. تفعيل] تعديل ايدن، مساوى وبرابر قيلان. ذ. || هـ. معدل النهار = تساوئ ليل ونهار موسمنده كونشك كچديكى دائره‌كه كرهٔ ارضى ايكى مساوى قسمه آييرير، خط استوا.

مَعْدَلَت { سذ. عر. [«عدل» دن مصه. ميمى] عدل، عدالت، حقانيت، ظلم وجور ضدى: اجراى معدلت ايتمك؛ معدلت سنيه‌يه موافق حركت؛ باب معدلت = عدالت قپوسى، اصحاب مراجعته مقتضاى عدالتى ايفا ايدن محل.

مَعْدَن { سذ. عر. جه: معادن. [عربيده طوغريسى دالك كسريله‌در.] ١. طوپراغك ايچندن چيقان واريديلوب دوكلمكله يا ايصيديلوب دوكمكله مختلف اشكاله كيروب آلات وادوات مختلفه اعمالنه يارايان اجسام متنوعه‌نك بهرى: دمير، باقير، قلاى، قورشون، كومش، آلتين الخ معروف معدنلردندر؛ معادنك كشفندن اول انسانلر چوق زحمتلى برعمر سوررلردى. ٢. كيم. نشوونماسى اولميان جسم، جوهر. ٣. برمعدنك ويا برنوع طاش وطوپراق وساڑه‌نك بولنديغى وچيقديغى محل، معدن فلزاتنى حاوى ير، اوجاق، كان: اورال طاغلرنده كومش و آلتين معدنلرى واردر؛ مرمر، آلچى، كومور معدنى؛ اوراده اسكيدن ايشلنمش بر معدن واردر. ٤. آلتين وكومشك غيرى اولان معدن بسيط ويا مركب: كومش دكل معدندر. ٥. معدن ياخود اسكى معدن: خاص بورسان وفغفورى معمولاتى: چين، صاقسونيه معدنلرى؛ اونده چوق اسكى معدنلر واردر. ٦. مج. بر خصلت و فضيلتك منبع ومصدرى حكمنده اولان ذات، اوخصلت وفضيلتله متصف آدم، كان: اول معدن حلم وحيا؛ ذاتى معدن علم وحكمت ايدى. ٢. كنديسنده چوق دكرلى شئ بولنان، دفينه، خزينه: حريف معدن؛ بوكتبخانه دكل معدن. = صه. تر. ١. معدندن معمول: معدن طباق. ٢. كومش وآلتينك غيرى اوله‌رق بسيط ويا مركب بر معدندن يابلمش: معدن مداليه. || كيم. شبه معدن = معادنك خاصه‌لرينى جامع اولمقسزين كيمياجه معادنه ملحق بعض اجسام بسيطه، فر. Métaloïde. || علم المعادن = معدنلرك انواع واجناس واحوالندن بحث ايدن علم كه علم الارضله وكيميا ايله

مناسبتی واردر فر. Minéra-logie. || اعمال المعادن = معدنلرك ایشلەدلمسی علم و صنعتی، فر. Métalurgie. || معدن صویی = ایچندە طبیعی اولەرق منحل بر معدن بولنان صو. || معدن کوموری = پك اسکی زمانلردن طوپراغك آلتندە قالوب یانار بر یاغلی طاش حالنە کچمش اولان اشجارونباتات وبوتون اورمانلردن عبارت سیاه مادۀ معلومە کە تسخین ایچون قوللانیلیر.

مَعَدَنجی { س. یردن معدن چیقاران، بر معدن اوجاغنی ایشلەین ویا بو ایشلردە استخدام اولنان آدم.

مَعَدَنجیلك { س. یردن معدن چیقاران ویر معدن اوجاغنی ایشلەین یاخود معدن ایشلرندە استخدام اولنان آدمك صنعتی وحال وصفتی: معدنجیلك زور بر صنعتدر.

مَعَدَنی { ص. عر. ث: معدنیە. ۱ معدنە منسوب، ومتعلق ویا معدندن معمول: جسم معدنی؛ مواد معدنیە. ۲. علم المعادنە منسوب ومتعلق: کتب معدنیە؛ معلومات معدنیە. == س. عر. ج: معدنیون = علم المعادنلە اشتغال ایدن آدم، علم المعادن عالمی: معدنیونك قولیجە.

مَعَدَنیّات { ش. ج. عر. معدنە متعلق ویا معدن قبیلندن شیئلر، نشوونماسی اولمیان اجسام، جمادات.

مَعدود { ص. عر. ث: معدودە. [«عد»دن سمف] ۱. صایلمش، صاییلی، صاییسی معلوم، شمردە: مسکوکات معدودە.

۲. محدود، معین. منحصر: تجارتك فائدەلری معدود دکلدر.

۳. برجنس عدادینە داخل بر درلو عد واعتبار اولنان: آنتیمون معادندن معدوددر. || نامعدود اودها طوغریسی: غیر معدود) صاییسز، صایلماز، حسابسز، لایعد، چوق.

مَعدودات { ش. ج. عر. مف. یومورطە کبی صانی ایلە آلنوب صاتیلان شیئلر.

مَعدوم { ص. عر. ث: معدومە. [«عدم» دن سمف] یوق اولان موجود اولمیان: معدوم برشیئی طلب ایتمك عبثدر. — تاریخ طبیعی اصطلاحات جدیدە. سندە ‰ ادات یونانیەسنی ترجمەدە قوللانلمشدر: معدوم الاثمار = acarpe، معدوم الرأس = acé-phale کبی.

مَعدومیّت { ش. عر. الفت مولدە) یوقلق، یوق اولە: عنقانك معدومیتی. — ینە تاریخ طبیعی اصطلاحاتندە معدومیت معناسیلە برابر ‰ ادات یونانیەسنی ترجمەیە یارار: معدومیة الرأس = acephalie کبی.

مِعَدَوی { ص عر. ث: معدویە. ۱ معدەیە منسوب و متعلق: وجع معدوی: امراض معدویە. ۲. معدە ایچون فائدەلی.

مِعدە { ش. عر. انساندە وحیوانلردە ا آکولانی هضم ایدوب باغرصاقلرە دوکن عضو داخلی کە کوکس ایلە قارن آرەسندە واقعدر، قورصاق. || ط. التهاب معدە، الم معدە، توسع معدە وسائرە = معدەیە عارض امراض مختلفە.

مُعَذَّب { ص. عر. ث: معذبە. [«عذاب»دن سمف. تفعیل] عذاب ایچندە بولنان، اذیت چکن، چوق صیقندی کورن: بوزوق یولدە آرابە ایچندە انسان معذب اولور. [عربیدە اولدیغی کبی مجازات کورمش معناسیلە لسانمزدە قوللانلماز]

مُعَذِّب { ص. عر. ث: معذبە. [«عذاب»دن سف. تفعیل] ۱. عذاب واذیت ویرن. ف. ۲. برینی برصورتلە راحتسز ایتمکی سون ایلیشن، موزب.

مَعذِرت { ش. عر. ج: معاذر. [«عذر»دن مص. میمی. — ذالك فتحیلە استعمالی غلطدر] ۱. بر قصور وقباحتك وقوعنە سببیت ویرن حال غیر اختیاری، عذر: معذرتی واردر؛ بیان معذرت ایتدی. ۲. عذر دیلەمە، اسباب مجبرە درمیان ایدەرك عفو ایستمە، اعتذار: معذرتە لزوم یوقدر.

معذور { ص. عر. ث: معذورە. [«عذر»دن سمف] عذری اولان، برقصور وقباحت ایقاعنە سبب مجبری اولان، وظیفەسنی ایفا ایتمەسنە بر مانع شرعیی اولان، عذری قبول اولنان: زیارتکزە کلمك ایستیوردی اما معذوردر: اونی معذور طوتکز؛ بن سزی معذور کوریورم.

مَعذوریّت { ش. عر. معذور اولانك حالی. عذر: درمیان ایتدیکی معذوریت مقبول دکلدر.

مُعَرّا { یا معری. ص. عر. [«عری»دن سمف تفعیل] ۱. چپلاق، صویلمش ۲. عاری، خالی،

تهی، بوش، مبرا : علم وتربیه‌دن معرا بر آدم .

مِعراج { سذ. عر. ج. معاریج . [« عروج »دن سم.] ١. چیقیله جق، یوکسله جك یر، نردبان. ز. ٢. کوکه چیقمه، عروج : معراج النبی = نبی ذی شان (صلعم)افندمزك سمایه‌عروجلری؛ لیلهٔ معراج = معراج النبی کیجه‌سی .

مِعراجنامه { س. فا. معراج نبی (صلعم) حقنده یازلمش قصیده ومنظومه .

مُعرَب { ص. عر. ز : معربه . [«عرب»دن سمف. افعال] لسان عربیٔ فصیحك خاصه‌سی اولان اعرابی قبول ایدن ، آخری اعراب فائده‌سنجه تحول ایدن (کلمه) ، مبنی مقابلی : اسم معرب .

مُعرِب { سذ. عر. [« عرب »دن سف. افعال] مشهور بر کتابك اعرابنی بیان ایدن کتاب : معرب قرآن .

مُعَرَّب { ص. عر. ز : معربه . [«عرب»دن سمف. تفعیل] عربلشمش ، تعریب اولنمش ، عن اصل عربی دکل ایکن بعده بو حالی پیدا ایتمش اولان : فارسیدن معرب بر لغت . [انسانلرحقنده متعرب ومستعرب قوللانیلیر .]

مَعرِض { سذ. عر. [« عرض » دن سم. — رانك فتحیله غلطدر] بر شیئك کوروندیکی وظهور ایتدیکی یاخود عرض وانها اولندیغی محل ، مقام : معرض عتابده = عتاب مقامنده؛ معرض تشکرده = مقام تشکر. ده، تشکر مقصدیله .

مُعَرَّف { ص. عر. ز : معرفه . [« عرفان » دن سمف. تفعیل] ١. بیلدك، بللی، معلوم، معروف. ز. ٢. د. [نحو عربیده] حرف تعریفی اولان ، معین ومحدود برشیئه دلالت ایدن، منکر مقابلی : موصوف معرف اولورسه صفتنك‌ده معرف اوله‌سی اقتضا ایدر .

مُعَرِّف { ص. عر. ز : معرفه . [« عرفان » دن سف. تفعیل] تعریف وتحدید وتعیین ایدن : اوصاف واحوال اولیایی معرف بر کتاب .

مَعرِفت { سذ. عر. ج : معارف. [« عرفان » دن مص. میمی] ١. بیلمه ، علم ، دانش . ٢. هنر ، مهارت ، استادلق، صنعت : برمعرفتدر هرکسك یاپه‌جغی ایش دکلدر . ٣. تر. عو. هنر وصنعتله یاپلمش بر اصول وترتیب : بو ماکینه‌نك، بو آلتك بر معرفتی واردر. ٤. غریب اوضاع وحرکات، تحفلق : برطاقم معرفتلر یاپیوردی . ٥. واسطه ، توسط : ایستدیککز کتابلر امانتجی معرفتیله کوندر. یلیور. == ج. علوم وفنون، تحصیل ایله اکتساب اولنان معلومات : تحصیل معارف؛ نشر معارف . || معارف عمومیه، وساده‌جه معارف = علوم وفنونك نشر وتعمیم وترقیسنه و مکاتب وسائر مؤسسات علمیه‌یه نظارت ایدن دائرهٔ رسمیه : معارف نظارتی ، مجلسی ؛ مجلس کبیر معارف .

مَعرِفتلی { ص. ١. هنر و معرفت صاحبی، هنرور : چوق معرفتلی آدمدر . ٢. هنر ومعرفتله یاپلمش، هنرلی،مصنع : پك معرفتلی بر ماکینه ایجاد ایتدی .

مَعرِفه { سذ. ص. عر. [«معرفت» ایله برلغت اولدیغی حالده لسانمزده استعمالی آیرلمشدر.] د. [نحو عربیده] حرف تعریفله ویادیکر صورتله مدلولی تعیین وتخصیص اولنمش اسمه اطلاق اولنور. مقابلی نکره .

مُعَرِّق { ص. عر. ز : معرقه . [« عرق »دن سف. تفعیل] ط. ترلدن ، ترکتیرن (علاج وسائره) .

مَعرَکه { سذ. عر. ج : معارك . [«عرك»دن سم.] میدان حرب، جنك موقعی .

مَعروض { ص. عر. ز : معروضه [« عرض »دن سمف.] ١. برشیئك قارشیسنده بولنان، برشیئه قارشی سپر وحائل اولمیان : بواو کونشه معروضدر ؛ روز. کاره معروض ؛ عمومك انظار استهزاسنه معروض برآقتور. ٢. سرلمش، سرکی حالنده، انظار تماشا اوکنه موضوع : او اشیا اوچ آی سرکیده معروض قالدی . ٣. بر بیوك ذاتك حضورینه چیقاریلان، عرض وتقدیم قلنان : هدایاء معروضه ؛ اوراق معرو. ضه. ٤. بربیوك ذات ویا مقام وهیئته عرض و انها و افاده اولنان : تفصیلات معروضه ؛

فلان طرفندن معروض كيفيت .
٥. يوقاريده عرض و بيان اولنان، مذكور، سالف العرض : احوال معروضه‌دن طولايى . || اڭ. معروض چاكرانه‌مدر، معروض بندكانه‌مدر، معروض داعيانه‌مدر، معروض چاكر. كينه‌لريدركه = عرضحاللرك ومقام صدارتده بولنان ويا بولنمش اولان ذواته تقديم قلنان محررات رسميه‌نك و غير رسمى اوله‌رق كوچكدن بيوكه تقديم قلنان عريضه‌لرك باشنه يازلمسى معتاد تعبيرلر . || المعروض = بو دخى اقران بيننده قوللانيلير .

مَعروضات { سذ. جـ. عر. [فد. معروضه بو مقامده قوللانلماز] ١. بر بيوك ذات ويا مقامه عرض وانها اولنان مواد : معروضاتمك نظر اعتنايه آلنمسنى رجا ايدرم. ٢. بر مقام عالى‌يه وبالخاصه عتبهٔ سنيهٔ جناب ملوكانه‌يه تقديم اولنان اوراق و محررات : هر كونكى معرو. ضاتك بر خلاصه دفترى تنظيم ايديلير .

مَعروف { صـ. عر. ث : معروفه. [«عرفان» دن سمف.] ١. بيلنن، معلوم : كرهٔ ارضك اسكيدن معروف جهتلرى . ٢. شهرتلى، مشهور، متعارف، هر كسك بيلديكى : كنديسى معروف آدمدر. ٣. شرعك امر ايتديكى، شرعاً مقبول ومستحسن اولان : امر بالمعروف نهى عن المنكر = اوامر ونواهئ شرعيه‌نك خلقه تبليغى .

مُعَرّى { صـ. عر. ا : معرا .

مُعِزّ { صـ. عر. ث : معزه. [«عزة» دن سمف. افعال] اكرام واعزاز ايدن، عزيزلنديرن : معز الدوله . ذ .

مَعَز { سذ. عر. كچى؛ معزبرى = بيانى كچى .

مُعَزَّز { صـ. عر. ث : معززه. [«عزة» دن سمف. تفعيل] ١. عزت و شرف صاحبى، عزيز، مكرم. ٢. اكرام واعزاز اولنان، حرمت و تعظيمله قبول اولنان : اوتورديغى مدتجه پك معزز ايدى. ٣. قيمتلى، قيمتدار، عزيز: مملكتمز معززدر.

مُعَزَّزاً { حـ. عر. اعزاز واكرامله: معززاً قبول ايتديلر .

مَعزول { صـ. سذ. عر. جـ : معزولين. [«عزل» دن سمف] منصب و مأموريتندن چيقارلمش، عزل اولنمش، مأموريتسز قالمش : اوچ سنه معزول قالدى : معزولين معاشاتى .

مَعزولاً { حـ. عر. معزول اوله‌رق، عزل اولنديغى حالده، مأموريتندن چيقاريله‌رق: معزولاً عودت ايتدى .

مَعزوليّت { سذ. عر. معزول اولانك حال وصفتى، معزوللق : معزوليت معاشى ؛ معزوليتى چوق سورمدى .

مَعسَرَت { سذ. عر. [«عسر» دن مصـ. ميمى] كوجلك، زورلق، چيارزلق .

مُعَسكَر { سذ. عر. [«عسكره» دن سمـ. دحرج] اوردوكاه، حرب زماننده اوردونك مركز اتخاذ ايتديكى محل .

مُعَسَّل { صـ. عر. بال ايله تربيه اولنمش، باللى : ماء معسل .

مِعشار { سذ. عر. اونده بر عشر.

مَعشَر { سذ. عر. جـ : معاشر. [«عشرة» سمـ.] برلكده ياشار انسانلر جماعتى، كروه، جمعيت .

مُعَشَّر { صـ. عر. ث : معشره. [«عشر» دن سمف. تفعيل] اون جزئدن مركب ويا اون قسمه منقسم، اونلى، اونلق . = سذ. عر. ر. اون ضلعى وزاويه‌سى اولان شكل .

مُعَشِّر { سذ. عر. [«عشر» دن سمف.] تعشير مأمورى، محصولاتك عشرينى آلان، اونده‌لقجى .

مَعشوق { صـ. عر. ث : معشوقه. [«عشق» دن سمف.] عشق وعلاقه ايله سويلن، سوكيلى، علاقه كرده .

مَعشوقيّت { سذ. عر. معشوقلق، عشق وعلاقه ايله سويلان شخصك حالى .

مَعصوم { صـ. عر. ث : معصومه. [«عصمة» دن سمف.] كناهدن برى، صوچسز، بيكناه : اونك معصوم اولديغنى وجدانم تصديق ايديور. = سذ. عر. كناه و قباحتدن برى اولان كوچك چوجق : او معصومه اورمايك كناهدر .

مَعصوملق { ـ. و :

مَعصوميّت { سذ. عر. كناه وقباحتدن برى اولمه : معصوميتى تبين ايتدى .

مَعصِيَت { سڧ. عر. جـ : معاصى. [«عصى»دن مص. ميمى] كناه، اثم : معصيتدن احتراز ايدرم. [عصيان معناسيله لسانمزده قوللانلماز.]

مُعضِلات { سڧ. جـ. عر. [«عضل» دن افعال. — تفعيل بابندن سمف. صورتنده عينك وضاد مشددهنك فتحيله غلطدر. — مفردى لسانمزده مستعمل دكلدر.] بيوك وآغر ايشلر، مشكل مسئلهلر، امور مهمه : معضلات امورله مشغولدر.

مُعَطَّر { ص. عر. ؤ : معطره. [«عطر»دن سمف. تفعيل] تعطير اولنمش، كوزل قوقولى، كوزل قوقو قاريشمش.

مُعَطَّل { ص. عر. ؤ : معطله. [«عطل»دن سمف. تفعيل] ١. براغلمش، متروك، قوللانلماز، بطال : معطل بر دكرمن، بر ماكينه. ٢. ايشسز، بوش : معطل طورماملى.

مَعطوف { ص. عر. ؤ : معطوفه. [«عطف» دن سمف.] ١. اكلمش، مائل، بر طرفه طوغرى دونمش. ٢. عزو واسناد اولنان، ويريلن، راجع و عائد اولان : اونك كلمهسى كبرينه معطوفدر؛ بولقردى قائلنه معطوف اولمق لازم كلير. [بو معنا عربيده يوقدر.] ٣. د. بر حرف عطف واسطهسيله ديكر كلمهيه مربوط (كلمه) كه، ديكرينهده «معطوف عليه» ديرلر.

مُعطى { ص. عر. ؤ : معطيه. [«عطا» دن سڧ. افعال] ويرن، اعطا ايدن. ز.

مُعظَم { سڧ. عر. بر شيئك اك بيوك قسمى، باشليجه جهتى.

مُعَظَّم { ص. عر. ؤ : معظمه. [«عظم»دن سمف تفعيل] ١. بيوك، ايرى، جسيم : بربناء معظم. ٢. تعظيملى، مكرم، مبجل : دستور معظم. ٣. آغر، اهميتلى : امور معظمه.

مُعَظَّمات { سڧ. جـ. عر. بيوك وآغر ايشلر، امور مهمه : معظمات اموره اوغراشمق.

مَعفُو { ص. عر. ؤ : معفوه. [«عفو» دن سمف.] عفو اولنمش، عفو و صفحه مظهر : كوچكلرك قباحتلرى بيوكلرك عندنده معفودر.

مَعقود { ص. عر. ؤ : معقوده. [«عقد» دن سمف.] باغلى، باغلانمش، دوكوملنمش، عقدهلى.

مَعقول { ص. عر. ؤ : معقوله. [«عقل» دن سمف.] ١. عقله موافق، عقله قريب، عقلك قبول ايتديكى : ديديككز شى معقول دكلدر. ٢. عقل ايله بيلنير، عقلا اثبات اولنان، عقلى، منقول مقابلى : علوم معقوله و منقوله. ٣. اولدقجه عقللى، سوزى عقله مقارن : معقول بر آدمدر.

مَعقولات { سڧ. جـ. عر. عقل ايله بيلنير و نقله مستند اولميان مسائل و علوم ومباحث : معقولاتده يد طولى صاحبى اولوب منقولاتله توغلى يوقدر.

مَعقوليَّت { سڧ. عر. عقله قريب و عقل ايله منفهم اولان شيئك حالى : بو مادهنك معقوليتى ظاهردر.

مَعكوس { ص. عر. ؤ : معكوسه. [«عكس» دن سمف.] ١. ترسنه دونمش، باش آشاغى چويرلمش : مخروط معكوس. ٢. ديكر برشيئك ضدى وعكسى اولان، ترس : بو ايش اونك بتون معكوسيدر. ٣. بر يره اوروب كرى دونن ويا صورتى كورينن، انعكاس ايدن : آينهده معكوس صورتى؛ جامدن معكوس ضيا. ٤. مجـ. ترس، ايى كيتمين، شآمتلى : بو ايش پك معكوس كيتدى.

مُعَلّا { ياخود معلى. ص. عر. [«علو» دن سمف. تفعيل] ١. يوكسك، يوجه، مرتفع، بلند : بر قصر معلا. ٢. قدر ورتبهسى عالى، عالى مرتبه، بلند پايه : مقام معلاى صدارت عظمى.

مُعَلَّق { ص. عر. ؤ : معلقه. [«علاقة» دن سمف. تفعيل] ١. آصلمش، تعليق اولنمش، آصيلى : ديواره معلق برلوحه. ٢. بريره استناد ايتمكسزين هواده ويا بوشده طوران : اجرام سماويه معلق طوريور. ٣. هنوز قرارى ويرلميوب ويا حل اولنميوب اويله طوران (ايش، مسئله) : مسائل معلقه. = سڧ. تر. بوشلق، خلا، فضا : معلقده طورمق ممكن ميدر.

مُعَلَّقه { سڧ. عر. جـ. معلقات. [«قصيدهٔ معلقه» دن مختصر] زمان جاهليتده مشهور آثار اولان كعبهٔ شريفهيه

آصلمق شرفنه مظهر اولان قصیده : امرء القیسك معلقه‌سی؛ معلقات سبع = بو شرفی احراز ایتمش اولان یدی قصیدهٔ مشهوره.

مُعَلَّل { ص. عر. مؤ: معلله. [«علة»دن سمف. تفعیل] علتلی، سببلی. ذ.

مُعَلِّم { سذ. عر. ج: معلمین. [«علم» دن سف. تفعیل] ١. برشیٔ اوکره‌دن، تعلیم ایدن. تعلیمجی: عسکر معلمی. ٢. درس ویرن، علم اوقودان، مدرس، خواجه: مکتب معلمی؛ معلمین معاشاتی. || دار المعلمین = معلم یتیشدیرمکه مخصوص مکتب.

مُعَلَّم { ص. عر. مؤ معلمه [«علم»دن سمف. تفعیل] تعلیم اولنمش، تعلیم اوکرنمش، تعلیملی: معلم عسکر.

مُعَلِّملك { س. معلم صفت ووظیفه‌سی، خواجه‌لق: فلان مکتبده معلملك ایدیور.

مُعَلِّمه { سذ. عر. ج: معلمات. درس ویرن قادین، قادین خواجه: رشدیهٔ اناث معلمه‌سی. || دارالمعلمات = معلمه یتیشدیرمکه مخصوص مکتب.

مُعلِن { ص. عر. مؤ: معلنه. [«علن» دن سف. افعال] اعلان ایدن، بیلدیرن.

مَعلول { ص. عر. مؤ: معلوله. [«علة» دن سمف. — عربیه‌ده مستعمل ایسه‌ده، فعلی لازم اولدیغندن، علیل دیمك دها طوغریدر، آنجق بین‌العوام علیل کورمه‌سیله قوللانیلیور.] بر علتی اولان، علت صاحبی، خسته، سقط، کوتوروم: معلول بر آدم.

مَعلولیّت { سذ. عر. علتلی اولمه، خسته‌لق، سقطلق، کوتوروملك: معلولیتی تبین ایدنلر عسکرلکدن مستثنادر.

مَعلوم { ص. عر. مؤ: معلومه. [«علم»دن سمف.] ١. بیلنن، بیلنمش، اوکرنلمش: اونك حالی بزجه معلومدر؛ معلومکز اولسون؛ کرهٔ ارضك اسکیدن معلوم اولان جهتلری. ٢. د. فعل متعدینك ایکی صورتندن بری که فاعلی اعتباریله‌در، فعل معلوم، بناء معلوم: یازمق، بیلمك کبی. دیکر صورتنه مجهول دیرلر: یازلمق، بیلنمك کبی. = ح بللی، اوبله، شبهه‌سز. [جوابده قوللانیلیر.]

مَعلومات { سذ. ج. عر. ١. بیلنن شیئلر، اوکرنلمش حقیقتلر، علوم مکتسبه: او آدمك چوق معلوماتی واردر؛ معلومات واسعه صاحبی. ٢. بیلیش، خبر، وقوف: بو بابده معلوماتم یوقدر؛ فلانه‌ده معلومات ویرکز.

مَعلوماتلی { ص. علم وهنر صاحبی، اهل وقوفدن، چوق شیئلر بیلیر: کندیسی معلوماتلی آدمدر.

مَعلومیّت { سذ. عر. بیلنن و اوکرنلمش اولان شیئك حال و صفتی، معلوم اولمه: آمریقانك اسکیدن معلومیتی فکرنده بولنانلر.

مُعَلّیٰ { ص. عر. با: معلا.

مُعَمّا { یا معمی. سذ. عر. [«عمی»دن سمف. تفعیل] ١. معناسی کیزلی وکوچ آکلاشیلیر سوز ویا شکل وسائره، بیلمجه، یاکلاج. [اصطلاح ادبیه‌ده لفزدن فرق اولوب باشلیجه بر اسمه دلالت ایدن سوز ویا مصراع وبیته اطلاق اولنور.] ٢. مج. آکلاشیلماز، سر، مغلق، حلی مشکل، مشوش شیٔ: او برمعمادر.

مِعمار { سذ. ص. عر. [«عمران»دن] ابنیه انشاسنه ریاست و نظارت ایدن وترتیب وتقسیمنی یاپان مهندس، قالفه: معمارسنان.

مِعمارلق { س. معمار فن وصنعت ومشغولیتی، فن معماری: معمارلقده مهارتی واردر.

مِعماری { ص. عر. مؤ: معماریه. معمارلغه منسوب و متعلق: ذراع معماری؛ معلومات معماریه. || فن معماری = معمارلق علم وفنی. || اصول معماریه = معمارلغك صور مختلفه‌سی، فر. Style.

مِعماریه { سذ. عر. معمارلق حقی، بر بنا انشاسیچون معماره ویریلان حق.

مُعَمَّر { ص. عر. مؤ: معمره. [«عمر» دن سمف. تفعیل] یاشایان، برحیات اولان: چوق وقت معمر اولدی؛ الله سزی معمر ایلیه.

مَعمور { ص. عر. مؤ: معموره. [«عمران» دن سمف.] ١. خراب اولمیان، آبادان: معمور برخانه. محله، شهر. ٢. ایشلنمش، زرع اولنمش، معطل اولمیان:

اراضیٔ معموره. ٣. اهالیسی اولان، ایصلی، مسکون: بلاد معموره؛ اوروپانک هر طرفی معموردر. || درت باشی معمور = مکمل.

معموره { سٍ. عر. ١. مسکون و کوزل ایشلنمش } مملکت: آفریقانک ساحل غربیسنده برمعموره واردر. ٢. شهر، قصبه، بلده: معمورهٔ موصل.

معموریّت { سٍ. عر. مسکون وکوزل ایشلنمش محلک } حالی، عمران: معموریت بلاد؛ وقتیله عراقک معموریتی فوق‌العاده ایدی.

معمول { ص. عر. ث: معموله. [«عمل» دن سمف] ١. } یاپلمش، ایشلنمش: بوکدن معمول قماش؛ مرمردن معمول هیکل. ٢. د. [نحو عربیده] بر عاملک تأثیریله بر درلو اعراب قبول ایتمش اولان (کلمه)، عامل مقابلی: بزید تعبیرنده (ب) عامل و (زید) معمولدر. = سٍ. عر. ج: معمولات. ١. بر صنعتک ویا بر فابریقه‌نک وجوده کتیردیکی ایش، محصول: شام معمولاتی؛ فابریقه معمولاتی. ٢. د. بر عاملک تأثیریله برکونه اعراب قبول ایتمش کلمه‌لر: معمولات بابی.

معمّی { سذ. عر. با: معما.

معنا { یا معنی سذ. عر. ج: معانی. [«عنی» دن مص. میمی] } ١. مدلول، مفهوم، بر کلمه ویا کلامک افاده ایتدیکی شیٔ: بوکلمه‌نک، بوبیتک معناسنی آکلایه‌مدم؛ معنای حقیقی؛ معنای مجازی. ٢. ایچ، باطن، لب، روح، صورت و قالبک غیری، غیر جسمانی حال. ٣. رؤیا، دوش: عالم معناده کوردی. ٤. مج. سبب معقول: بونی بویله یاپمه‌ده معنا یوقدر؛ بو وقتده قالقوب کیتمه‌ده نه معنا واردر؟ = ج. با: معانی.

معناً { یاخود معنیً. ح. عر. ١. مفهوم و مدلول جهتیله، } معناجه، مآل اعتباریله: لفظاً اوقدر دکلسه‌ده معناً پک کوزل بر بیت. ٢. طولاییسیله، ضمناً، طوغریدن وآچیقدن اولمیه‌رق: معناً بزه طوقنمق ایستدی.

معناسز { ص. ١. مآل ومدلولی اولمیان، هیچ بر شیئه } دلالت ایتمین: معناسز بر لفظ. ٢. سبب معقولی اولمیان، سببسز، مناسبتسز: بو زیارتی معناسز کوریورم.

معنالی { ص. ١. مآل و مدلولی اولان: معنالی لفظ. } ٢. مدلولی کوزل ودریک اولان: معنالی بیت. ٣. ضمناً بر شیئه دلالت ایدن، بر رمز واشارتی متضمن: معنالی سوز؛ معنالی بر باقیش.

معنبر { ص. عر. ث: معنبره. [«عنبر» دن سمف. دحرج] } عنبر سورلمش، عنبر قاریشدیرلمش، عنبر قوقولی، کوزل قوقولی.

معنِد { ص. معاند یرینه قوللانیلیورسه‌ده، بوماده تفعیل } بابندن کلمدیکندن، غلطدر. با: معاند.

معنون { ص. عر. ث: معنونه. [«عنوان» دن سمف. } جعور] عنوانلی، بر عنوانی اولان: فلان عنوانله معنون برمقاله، بر رساله.

معنوی { ص. عر. ث: معنویه. [«معنی» دن سمن.] ١. } معنا ومدلوله منسوب ومتعلق: نکات معنویه؛ تزیینات لفظیه ومعنویه. ٢. صوری وظاهری اولمیان، باطن وروحه منسوب ومتعلق، باطنی، روحانی، غیر جسمانی، غیر مادی: مادی ومعنوی استفاده؛ اعزهٔ کرامک امداد معنویسی؛ اجر معنوی؛ ولد معنوی = برکیمسه‌نک تحت تربیه‌سنده بولنوب کندیسنه اولاد معامله‌سی ایدیلان، جان اولادی.

معنی { سذ. عر. با: معنا.

معنیدار { ص. فا. معنالی، مفهوم و مآلی کوزل، } مضمونلی معناسی اهمیتلی: معنیدار بر سوز.

معوّج { ص. عر. ث: معوجه. [«عوج» دن سمف. تفعیل] } اکریلمش، اکری، کمرلی، بوکلمش. || سطح معوج = انکبه‌لی سطح.

معوذتین { سٍ. ت. عر. [فذ. معوذه لسانمزده پک } مستعمل دکلدر.] «قل اعوذ برب الناس» ایله «قل اعوذ برب الفلق» سورهٔ شریفه‌لری.

معونت { سٍ. عر. [«عون» دن مص. میمی] ١. یاردیم، } امداد، عون. ٢. رزق، آزیق، قوت، لوازم: سفر معونتی. ٣. جق. مصارف.

مَعونه { سث. عر. [تر. زبانزدی: ماعونه] یاکنله و کورکله تحریك اولنور کوکرته‌سز آغر وبیوجك قایق که باشلیجه اسکله‌دن کمیلره وواپورلره یوك وکومور نقلنده مستعملدر. [اصل عربیده ارزاق نقلنه مخصوص کمی دیمکدر.]

مَعهود { صـ. عر. ۋ: معهوده. [« عهد » دن سمف] ۱. ایکی شخص بیننده معلوم ومعروف: وقعهٔ معهوده. ۲. [مقام تحقیر واستخفافده] بیلدیکك سنککی، آشنا: معهود قایقجی ینه کلدی.

مِعیار { سذ. عر. [« عیار » دن اسم آلت] وزن و قیمت و صافیلك درجهٔ مطلوبه‌سنی کوستر مقیاس، عیار مقیاسی: عثمانلی لیراسنك معیاری؛ اسپر. تو معیاری؛ هر شیئ معیارنده اوللی.

مُعَیَّب { صـ. عر. ۋ: معیبه. [« عیب » دن سمف تفعیل] تعییب اولنمش، عیبلی، معیوب، مستهجن.

مُعَیَّبات { سث. جـ. عر. تعییب اولنان شیئلر، عیب و مستهجن ایشلر: معیباتدن توق ایتملی.

مَعِیَّت { سث. عر. [« مع » حرف جرینه ادات مصدریت علاوه‌سیله] ۱. برابرلك، برلك، آرقداشلق، رفاقت: فلانك معیتنده کلدی = برابرنده، فلانله برلکده. ۲. یان، عند، نزد: اوچ سنه اونك معیتنده بولندی. ۳. بر آمرك تحت امرنده بولنمه، مربوطیت: والی معیتنده؛ سفارتك معیت واپوری. ٤. بر آمرك تحت امرنده ورفاقتنده بولنان هیئت: معیتیله برابر کلدی؛ معیتی چوق ایدی: معیتنی پك ایی قوللانیور. || معیت مأموری = کندی باشنه حرکت ایتمیوب بر آمره تابع اولان مأمور.

مُعید { سذ. عر. [« عود » دن سمف افعال] طلبه‌یه درسی اعاده ایدن مدرس معاونی.

مَعیشَت { سث عر. جـ: معایش. [« عیش » دن مصـ. میمی] ۱. یاشایش، یاشامه، تعیش، عمر، زندکی: کوزل بر معیشت سوردی. ۲. یاشامق ایچون اقتضا ایدن اسباب: معیشتی طاردر. ۳. کوچك رتب علمیه‌ده بولنانلرك مخصصاتی.

مُعین { صـ. عر. ۋ: معینه. [« عون » دن سمف. افعال] ۱. یاردیمجی، یاردیم و معاونت ایدن. ۲. معاون، رفیق، یاماق.

مُعَین { سذ. عر. ر. [هندسه‌ده] درت ضلعی مساوی ومتوازی وزاویه‌لرینك ایکیسی منفرجه ودیکر ایکیسی حاده اولان شکل، باقلاوه رسمی. || شبه معین = یالکز ایکی ضلعی مساوی ومتوازی و زاویه‌لری غیر قائمه اولان شکل.

مُعَیَّن { صـ. عر. ۋ: معینه. [« عین » دن سمف. تفعیل] ۱. تعیین و تخصیص اولنمش، مخصص: اونك معین معاشی واردر. ۲. تحدید اولنمش، محدود: هر کسك وظیفه‌سی معیندر.

مُعَیَّنات { سث. جـ. عر. بر مأمور و سائره‌یه جانب حکومتدن ویریلن ارزاق و لوازم، تعیینات: کندیسنك معیناتی واردر.

مَعیوب { صـ. عر. ۋ: معیوبه. [« عیب » دن سمف.] ۱. عیبلانان، تعییب اولنان. ۲. بر عذر ونقصانی اولان.

مَعیوبات { سث. جـ. عر. عیب شیئلر، عیبلانه‌جق قصور و نقصانلر: هر کسك معیوباتنی یوزینه اورماملی.

مُغ { سـ. فا جـ: مغان. مجوسی، زردشتی، آتشپرست. || عمـ. پیرمغان = میخانه‌جی ومجـ. مرشد، پیر طریقت || مغ بچه = مجوسی چوجغی و میخانه‌جی چراغی، دلبر چوجق.

مَغارِب { سذ. جـ. عر. فد: مغرب. با: مغرب.

مَغاربه { سذ. جـ. عر. فد: مغربی. با: مغربی.

مَغاره { سث. عر. جـ. مغایر. یر آلتنده‌کی اویوق، این، غار، کهف.

مَغازه { سـ. [عر. « مخزن » دن غلط اولان فر. Magasin دن] ۱. بیوك دکان: بر مغازه آچدی. ۲. امتعه واشیاء تجاریه وسائره وضعنه مخصوص مخزن: طوز مغازه‌سی.

مَغازه‌جی { سـ. برمغازه‌نك اداره‌سنه مأمور ویا مغازه طوتان آدم، کومرکده اشیاء تجاریه‌نك وضع اولندیغی مخزنك بکجیسی.

مَغازى { سذ. ج. ع. [فد. « مغزى » لسانمزده مستعمل اولمیوب ، جمعی ده عربیده اولدیغی کبی غزاحکایه‌لری معناسیله قوللانلماز.] غزالر، غزوات : ابوالفتوح والمغازی = فتوحات وغزالری چوق اولان ذات .

مَغاك { ش. فا. چوقور، حفره .

مُغالَبه { سش. ع. [« غلبة » دن مص. مفاعله] بربرینه غلبه چالمغه چالیشمه، مسابقت ایچون اوغراشمه. ق.

مُغالَطه { سش ع. ج : مغالطات. [«غلط»دن مص. مفاعله] خصمی یاکلتمق مقصدیله واقع اولان معارضه ، حقه و ادلهٔ صحیحه‌یه مستند اولمیان مباحثه .

مَغائِر { سش. ج. ع. فد : مغاره. با : مغاره.

مُغائِر { ص. ع. ق : مغائره. [« غیر » دن سف. مفاعله] باشقه درلو، فرقلی، اویماز، اویغون اولمیان، غیر موافق، ضد، مخالف : حقیقته مغائر سوز؛ عدل وانصافه مغائر حال وحرکت؛ مغائر نظام.

مُغایَرَت { سش. ع. [« غیر » دن مص. مفاعله] باشقه درلو اولمه، اویماه، اویغون اولمایش، فرقلیلق،عدم موافقت، مخالفت : بوایکی شیٔ آره‌سنده‌کی مغایرت ظاهردر.

مُغَبَّر { ص. ع. ق : مغبره. [«غبار»دن سمف. افعلال] ١. توزلی، توزله مستور. ق. ٢. مج. کوجنمش، خاطری قالمش، منفعل، خاطرمانده : کندیسی بکا مغبردر. || مغبر الخاطر = خاطری قالمش.

مَغبوط { ص. ع. ق : مغبوطه. [« غبطة » دن سمف.] کندیسنه غبطه اولنان، محسود، حالنه ایمرنیلن : مغبوط اقران.

مَغبون { ص. ع. ق : مغبونه. [«غبن»دن سمف.] آلیش ویریشده آلدانمش، غبنه اوغرامش .

مُغبَچه { س. فا. با : مغ.

مُغتَنِم { ص. ع. ق : مغتنمه. [«غنیمة » دن سف. افتعال] اغتنام ایدن، بر شیئه غنیمت نظریله باقوب اوندن استفاده ایدن.

مَغداقوس { یاخود مایدانوس س. [ر. Μακεδονῆσι.] — « معده‌نواز » فرض اولنمسی عبثدر.] لذت ویرمك ایچون آز مقدارده یمکه قونان معروف سبزه.

مَغدور { ص. ع. ق : مغدوره. [« غدر » دن سمف.] ١. غدره و حقسزلغه اوغرامش، کندیسنه حقسزلق اولمش. ٢. ضرر وزیانه اوغرامش، محتاج : اوآدم مغدوردر.

مَغدوریَّت { سش. ع. [لغت مولده] مغدور اولان آدمك حالی، کندیسنه حقسزلق ایدلمش ویا ضرر وزیانه اوغرامش اولانك حالی، محتاجلق : مغدوریتنه مرحمةً.

مُغَذّی { ص. ع. ق : مغذیه. [«غذاء»دن سف. تفعیل.] — دال مهمله ایله مغدی غلطدر.] بسلین، بسلیجی : بوغدای برنجدن دها مغذیدر؛ اطعمهٔ مغذیه.

مَغرِب { سذ. ع. ج : مغارب. [«غرب» دن سم. سز.] ١. کونشك باتدیغی بر وجهت، باتی، غرب : مغرب جهتندن؛ مغربه طوغری. ٢. کونشك باتدیغی وقت، اقشام : صلات المغرب. = سخف. غرب جهتنده‌کی ممالك، آفریقانك مصردن باشقه سواحل شمالیه‌سیله اندلس وسائر او جهتلر : مغرب خلقی؛ مغرب یازیسی. || مغرب اقصی = فاس ومراکش خطه‌سی.

مَغرِبی { سذ. ص. ع. ج : مغاربه. مغرب اهالیسندن آدم، فاس و مراکش خلقندن : مغربیلرك اخلاقی؛ مغاربه‌نك احوالی. || خط مغربی = ممالك بربریه‌ده استعمال اولنان خط عربی‌که کوفی‌یه مشابهتی واردر. || مال بولمش مغربی‌یه دونمك = اهمیتسز و دکرسز بر شیئی اله کچیروب کمال حرص وممنونیتله همان یاپه‌لامق .

مَغرَس { سذ. ع. [«غرس» دن سم.] فدان باغچه‌سی، فدانلق . ق.

مَغرور { ص. ع. ق : مغروره. [«غرور» دن سمف.] ١. برشیئه کوکنن، بر شیئه استناد ایدوب دیکر وسیله و تدبیر آرامیان : سزك لطف ومرحمتکزه مغرور اوله‌رق. ٢. کوکنلیه‌جك بر شیئه کوکنه‌رك آلدانان : ثروته مغرور اولمامالی. ٣.

تفخر ایدن، متفخر، متکبر، متعظم: پك مغرور آدمدر.

مَغروراً { ح. عر. ١. کوکنه‌رك، اعتماد واستناد ایده‌رك: لطف ومرحمتکزه مغروراً بو ایشه تشبث ایتدم. ٢. آلدانه‌رق، آلدانوب واهی بر شیئه استناد واعتماد ایده‌رك: ثروتنه مغروراً پرواسز سویلر.

مَغرورانه { ص. ح. فا. ١. آلدانوب کوکنلیه‌جك بر شیئه کوکنه‌رك، واهی بر شیئه استناد ایده‌رك. ٢. غرور وکبر وعظمتله: مغرورانه حرکت: مغرورانه سویلیور.

مَغرورلانمق { فل. بر شیئه کوکنه‌رك کبر وغرور ایتمك، تفخر ایتمك: جسارتیله مغرورلانیور: دنیا مالیله مغرورلانماملی.

مَغرورلق { س. و:

مَغروریّت { سذ. عر. ١. بر شیئه کوکنوب آلدانمه. ٢. تفخر، کبر، عظمت.

مَغروس { ص. عر. ث: مغروسه. [«غرس» دن سمف.] دیکلمش، غرس اولنمش: اشجار مغروسه.

مَغروق { ص. عر. ث: مغروقه. جج: مغروقین. [«غرق» دن سمف.] صووده بوغلمش، صویه باتوب بوغلمش، غرق اولمش، غریق: شخص مغروق؛ افراد مغروقه؛ مغروقینك عددی.

مَغز { س. فا. ١. بین، دماغ. ٢. ایلیك، مخ. ٣. ایچ، لب، اوز. ٤. عقل. || بی مغز = بینسز، عقلسز. || سبکمغز = خفیف بینلی، خفیف العقل؛ نتایج اموری دوشونمین. جج: سبکمغزان.

مِغزَل { سذ. عر. [«غزل» دن اسم آلت] ایپلك اکره‌جك آلت، ایکی، ایك.

مِغزَلی { ص. عر. ث: مغزلیه. ایکی شکلنده: مغزلی الشکل.

مَغسَل { سذ. عر. [«غسل» دن سم] اولولری ییقادقلری محل.

مِغسَل { سذ. عر. [«غسل» دن اسم آلت] ط. بر شیء ییقامغه وبانیو ایتمکه مخصوص آلت وقاب: مغسل العین.

مَغشوش { ص. عر. ث: مغشوشه. [«غش» دن سمف.] خالص وصافی اولمایان، قاریشیق، مخلوط، حیله‌لی. || سکهٔ مغشوشه = آز کومش قاریشدیرلمش باقر آقچه، متالیك وساره.

مُغضِب { ص. عر. ث: مغضبه. [«غضب» دن سف. افعال] قیزدیران، حدتلاندیرن، غضبه کتیرن. ف.

مَغضوبٌ عَلَیه { ص. عر. ث: مغضوب علیها. جج: مغضوب علیهم. برینك غضبنه اوغرامش، کندیسنه غضب اولنان، غضب الهی‌یه دوچار. اغضبلی وغضبناك معناسیله یالکز «مغضوب» استعمالی غلطدر!

مِغطَس { سذ. عر. جج: مغاطس. [«غطس» دن اسم آلت] ط. بعض عضولرك بانیو ایدلمه‌سنه مخصوص قاب: مغطس العین.

مِغفَر { سذ. عر. حرب زماننده باشه کییلن دمیر طاس، طوغولغه‌نك کوچکی.

مَغفِرَت { سذ. عر. [«غفران» دن مصـ. میمی] جناب حقك عبادك کناهلرینی عفو بیورمه‌سی، یارلغمه، رحمت: جناب حقدن استدعای مغفرت ایتمك.

مِغفَری { ص. عر. ث: مغفریه. نبا. طوغولغه شکلنده اولان: مغفری الشکل.

مُغفِل { ص. عر. ث: مغفله. [«غفول» دن سف. افعال] اغفال ایدن، آلداتوب غفلتده براقان.

مُغفَل { ص. عر. ث: مغفله. [«غفول» دن سمف. افعال] اغفال اولنمش، آلدادیلوب غفلتده براغلمش.

مَغفور { ص. عر. ث: مغفوره. [«غفران» دن سمف. — مغفورله دها فصیحدر] مغفرت الهیه‌یه نائل اولان ویا نائل اولمه‌سی آرزو ودعا اولنان، مرحوم: خواجهٔ مغفور؛ مرحوم ومغفورله.

مَغفورٌ لَه { ص. عر. ث: مغفور لها. با: مغفور.

مُغُل { مغلجه. مغلستان. با: مغول وساره.

مَغلَطه { سذ. عر. [«غلط» دن] محضا خصمی یاکلتوب شاشیرتمق ایچون ایراد اولنان واهی مسئله، بوش لقردی: مغلطه‌دن عبارت برطاقم سوزلر.

مُغلَق { ص. عر. ث: مغلقه. [«غلق» دن سمف. افعال] ١. قپالی، کلیدلی. ف. ٢. مج.

آكلاشلماز، ربط وتركيبى قا- ريشيق ويا لغات غريبه‌يى حاوى اولمغله زور آكلاشيلان، آچيق و واضح اولميان، قپالى: مغلق افاده؛ متنى پك مغلقدر؛ چوق مغلق يازيور.

مُغْلِم ص. لوطى واصطلاح طبيده شهوتى غالب وقيزغين معنا- لريله قوللانيليورسه‌ده، عربيده بولغت اولميوب، يالكز ايكنجى معنا ايله «مغليم» لغتى مستعملدر.

مَغْلوب ص. عر. ث: مغلوبه. [«غلبه»دن سمف.] ۱. يكلمش، كنديسنه غلبه چالينمش، محاربه ويا مباحثه‌ده غالب ايدن: محاربه‌يه باشلانديغنده كيمك غالب كيمك مغلوب اوله‌جغى بللى او- لمماز. ۲. برينك قهر وجبرى آلتنده بولنان مقاومت ايده‌مين، زبون: انسان نفسنه مغلوب اولماملىدر.

مَغْلوبيَّت سش. عر. ۱. يكيلمه، مغلوب اولمه، مغلوب اولانك حالى، غالبيت ضدى: جالب انتباه اولان مغلوبيت موجب غرور اولان غالبيتدن اييدر. ۲. برقوتك حكم وجبرى تحتنده بولنمه، زبونلق: شيطان لعينه مغلوبيت ايى شئ دكلدر.

مَغْلوق ص. عر. ث: مغلوقه. [«غلق»دن سمف.] قپالى، كليدلى. ق.

مِغْليم ص. عر. ط. شهوتى غالب، مرض قبيلندن اوله‌رق شدتلى شهوته مبتلا. [جمعيت طبيه‌نك قبول ايتديكى «مغلم» معناسز اولمغله اونك يرينه بونك قائم اولمه‌سى اقتضا ايدر.]

مَغْموم ص. عر. ث: مغمومه. [«غم»دن سمف.] ۱. غملى، مكدر، تاسه‌لى، محزون، حزين: كنديسنى پك مغموم كوردم. ۲. قپالى، بولوطلى: مغموم بر هوا.

مَغْموميَّت سش. عر. ۱. مكدر ومحزون اولمه. ۲. هوانك قپالى وبولوطلى اولمسى.

مَغْنِزيا س. [فر. Magnésie] معروف بر معدن.

مَغْنِزيوم كيم. [لا. Magnesium.] بر جسم بسيط معدنى.

مَغْنوليا س. [فر. Magnolia] قالين ياپراقلى و ايرى چيچكلى معروف بر آغاج كه سوس ايچون باغچه‌لرده يتيشديريلير.

مُغْنى ص. عر. ث: مغنيه. [«غنا»دن سف. افعال] غنا ويرن، باشقه شيئه احتياج براقميان: معلومات مغنيه.

مُغَنّى ص. س. عر. ث: مغنيه. [«غنا»دن سف تفعيل] شرقى سويلين، شرقيجى، خواننده.

مُغول س. ص. چينك شمالنده‌كى واسع چوللرده جولان ايدر كوچبه بر قوم افرادندن آدم: مغوللرك اخلاقى: مغول لسانى.

مُغولجه ص. مغول قومنه مخصوص ويا منسوب و متعلق ياخود مغول لساننده اولان: مغولجه سوز، ياشايش، يازى. = ح. مغول لساننده ويا مغوللرك طرز واصولنه كوره: مغولجه سويلمك، يازمق، ياشا- مق. = س. مغول لسانى: مغولجه السنهٔ تورانيه‌دندر.

مُغولِستان سخ. م. مغول قومنك مسكنى و جولانكاهى اولان مملكت واسعه كه چينك قسم شماليسنى تشكيل ايديور. وقتيله (خطا) دخى ديرلردى.

مُغَيَّبات سش جم عر. [«غيب»دن سمف. تفعيل. — مفردى لسانمزده قوللانلماز] كيزلى وكوريلمز شيئلر، لدنيات.

مُغيث ص. عر. ث: مغيثه. [«غياث»دن سف. افعال] ياردمه يتيشن، ياردمجى، معين. ق.

مُغَيَّر ص عر. ث: مغيره. [«غير»دن سمف. تفعيل] دكيشديرلمش، تغيير وتبديل ايدلمش. [«متغير» دها مستعملدر.]

مُغَيلان س. فا. چولده يتيشير بر جنس ديكنلى چالى، دوه ديكنى.

مَفاتيح سذ. جم. عر. فد: مفتاح. با: مفتاح.

مَفاخِر سش. جم. عر. فد: مفخرت. با: مفخرت.

مُفاخِر ص. عر. ث: مفاخره. [«فخر»دن سف. مفاعله] مفاخرت ايدن، اقرانسنه تفوق ايتمكه چاليشه‌رق تفخر ايدن.

مُفاخَرَت سش عر. [«فخر» دن مص. مفاعله] كندى فضائلى صايه‌رق اقرانسنه تفوق ايتمكه چاليشمه، باشقه‌لرينه قارشى تفخر ايتمه.

مُفاد سذ. عر. [«فيد»دن سمف. افعال. — ميمك فتحيله استعمالى غلطدر] افاده وافهام اولنان شئ، مآل، مفهوم:

تذکره‌نك مفادی معلومم اولدی.

مَفارِق { سـذ. ج. عر. فد: مفرق. با: مفرق.

مُفارِق { صه. عر. ا: مفـارقه. [«فرق»دن سف. مفاعله] برندن آیریلان، مفارقت ایدن، آیرلمش. || غیر مفارق = آیرلماز، آیرلمه‌سی ممکن دکل: لازم غیر مفارق = ترکی ممکن اولمیه‌جق صورتده لازم، دیکر برشیئدن آیریلوب ترك اولنمه‌سی محال.

مُفارَقت { سذ. عر. [«فرق»دن مص. مفاعله] ۱. آیرلمه، برندن اوزاقلاشمه، جدا اولمه، فراق، آیریلق: اهل وعیالندن مفارقت ایتمش؛ مفارقت احباب. ۲. بر یری ترك ایدوب کیتمه، اغتراب، انفکاك: تجارت ایچون مملکتمدن مفارقت ایده‌لی ایجه اولیور؛ اورادن مفارقتمده. ۳. زوجین بیننده آیرلمه، طلاق: اولندیکنك سنه‌سنده مفارقت وقوع بولمش.

مَفاز { سذ. عر. و:

مَفازه { سذ. عر. ج: مفـاوز. [«فوز» دن سم.] ۱. صیغینوب قورتله‌جق یر، ملجأ، مأمن. ۲. [ضـدی] هلاك اوله‌جق یر، تهلکه‌لی محل. ۳. چول، بیابان. ز.

مَفاسِد { سذ. ج. عر. فد: مفسدت. با: مفسدت.

مَفاصِل { سـذ. ج. عر. مد: مفصل. با: مفصل.

مُفاض { صه. عر. ا: مفاضه. [«فیض»دن سمف. افعال] فیض وبرکتلی، بول، مبذول. ز.

مُفت { صه. حه. فا. بدلسز، بادهوا، مجاناً، بلش. ز.

مِفتاح { سـذ. عر. ج: مفاتیح. [«فتح»دن اسم آلت] ۱. آناختـار، آچار. ۲. شفره حلیچون مراجعت اولنه‌جق جدول. ۳. بر لسان تعلیمنه مخصـوص تمرینلرك طوغریلغنی آکلامق ایچـون ترتیب اولنمش کتاب که شاکردانك کندیلکارندن ایده جکاری ترجمه‌لری حاوی اولور: اولندورف تمرینلرینك مفتاحی.

مُفَتِّت { صه. عر. [«فت»دن سف. تفعیل] ط. جرا. قیران، ازن اوفالداز (آلت ویا علاج): مفتت الحصات = مثانه‌نك ایچنده تکون ایدن طاشلری قیروب عملیاتسز چیقه‌بیله‌جك پارچه‌لره آیران جراح آلتی.

مُفَتِّح { صه. عر. ا: مفتحه. [«فتح»دن سف. تفعیل] ۱. آچان، آچیجی. ز. ۲. ط. طیقانمش بر یری آچان (علاج وسائره). ۳. تر. تفتیح (تفتیك) و کـکرمه کتیرن.

مُفتَخِر { صه. عر. ا: مفتخره. [«فخر»دن سف. افتعال] ۱. اوکنن، افتخار ایدن، برشیئی مدار افتخار عد ایدوب اونکله سوینن و قولتوقلری قبـاران: هرقوم اسلافنك مآثریله مفتخردر؛ ذکی و تربیه‌لی اولاد باباسی اولمغله انسان مفتخر اولور. ۲. شـانلی، شرفلی، باعث فخر وشرف. ۳. وظیفه‌دار اولمقسزین مجرد جالب فخر و شرف اولمق اوزره بر هیئته اسماً داخل اولان، فخری: هیئتك اعضاء مفتخره‌سی = فخری اعضاسی.

مُفتَرِس { صه. عر. ا: مفترسه. [«فرس»دن سف. افتعال] یاننه‌لادیغی دیکر حیـوانلری بیرتوب پارچه‌لایه‌رق یین، ییر. تیجی: حیوانات مفترسه.

مُفتَری { صه. عر. ا: مفتریه. [«فری»دن سف. افتعال] باشقه‌سنه اصلی اولمیان برتهمت وقباحت اسناد ایدن، افتراجی، بهتانجی.

مُفتَرَیات { سذ. ج. عر. [سمف. اولوب رانك کسریله سف کبی استعمالی غلطدر. — مفردی لسانمزده قوللانلماز] برینه یالاندن اسناد اولنان تهمتلر، افترالر، بهتانلر، تصنیع اولنمش اتهاملر.

مُفَتِّش { سـذ. عر. [«فتش» دن سف. تفعیل] بر شیئی اطرافیله آرایوب احوالنی تحقیق ایدن آدم، برصنف مأمورینك ویا بردائرۀ رسمیه‌نك بحق ایفای وظیفه ایدوب ایتمدکارینی تحقیقه مأمور: عدلیه، مالیـه مفتشی؛ مفتش حکام = مقـدما حاکم و نائبلرك احوالنی تفتیش ایچـون بهر ولایت مرکزنده بولنـان بیوك مأمور شرعی.

مُفَتِّشلِك { سـه. مفتش صفت و وظیفـه‌سی، تفتیش مأمورتی: عدلیـه، مالیـه مفتشلکی.

مُفتَقِر { صه. عر. ا: مفتقره. [«فقر» دن سف. افتعال] ۱. فقره مبتلا، فقیر، زوکورت. ۲. محتـاج، بر شیئه احتیـاجی

اولان : لسانمز فرانسز لغات واصطلاحاتنه مفتقر دکلدر .

مَفتوح { ص. عر. ث : مفتوحه . [« فتح » دن سمف.] ١. آچلمش، آچیق، کشاده : دکانلر کیجه یاریسنه قدر مفتوحدر . ٢. ضبط وفتح اولنمش : بلاد مفتوحه‌نك خراجی. ٣. فتحه حرکه‌لی، اوستونلی : همزهٔ مفتوحه ایله « ات » کلمه‌سی .

مَفتوق { ص. عر. ث : مفتوقه . [« فتق » دن سمف.] قاصیغی چیقمش، فتق علتنه مبتلا.

مَفتول { ص. عر. ث : مفتوله . [« فتل » دن سمف] بوکلمش، اکرلمش، فتیل اولمش.

مَفتون { ص. عر. ث : مفتونه . [« فتنه » دن سمف.] ١. سحره اوغرامش کبی کندینه مالك اوله‌میه‌جق درجه‌ده اوروغون، مبتلا، کرفتار عشق : فلانك مفتونیدر. ٢. حیران، متحیر، برشیئی پك زیاده بکنمکدن واله وحیران اولان ، شاشه قالمش : او بنایه مفتون اولدم.

مَفتونیّت { سش. عر. ١. سحره اوغرامش کبی کندینه مالك اوله‌میه‌جق درجه‌ده اوروغونلق، ابتلا. ٢. حیرت، شاشه قالمه، برشیئی پك زیاده بکنمه : او آدمك علوم وفنونه مفتونیتی معلومدر .

مُفتی { سذ. عر. [« فتوی » دن. سف. افعال] مسائل شرعیه‌ده واقع اولان اسئله‌یه جواباً اسم تصریح ایتمکسزین یعنی زید وعمرو اسملریله ایجاب شرعی‌یی بیلدیرمك وبر محلك جماعت مسلمه‌سی امور مذهبیه‌سنه ریاست ایتمك وظیفهٔ رسمیه‌سیله موظف فقیه. ‖مفتی الانام = شیخ. الاسلام، ذات عالیٔ فتوی‌پناهی .

مُفتیلك { س. مفتی حال و صفتی و وظیفه‌سی : بش سنه حلب مفتیلکنده بولندی .

مُفَحَّم { ص. عر. کوموره تحویل اولنمش وکومور حالنی آلمش معناسیله اصطلاح کیمیویده قوللانلمش ایسه‌ده ، عربیده بونك معانیسی بوسبوتون باشقه اولوب ، او معناده « مفحوم » قوللانیلیر.

مَفحوم { ص. عر. ث : مفحومه . [« فحم» دن سمف] کیم. کومور حالنه کچمش، کومور اولمش : مواد مفحومه .

مَفخَر { سذ. عر. [« فخر» دن. — عربی لغت کتابلرنده بولنه‌مدی . بلکه مفخره‌دن مخففدر.] سبب افتخار، باعث فخر، موجب مفخرت : مفخر علما؛ مفخر کائنات = فخر عالم (صلعم) افندمز .

مَفخَرَت { سش. عر. ج : مفاخر. [« فخر» دن مص. میمی] اوکنمه، قولتوقلر قباره‌مه، فخر، افتخار : ایی آدملر منسوب اولدقلری قومك باعث مفخرتیدر.

مُفَخَّم { ص. عر. ث : مفخمه . [« فخامة» دن سمف. تفعیل] حرمت وتعظیمه نائل ، مکرم ، معظم، مبجل : مشیر مفخم؛ دول مفخمه؛ متبوع مفخممز.

مَفَرّ { سذ. عر. [« فرار » دن سم.] قاچه‌جق یر، قاچه‌ماق. ‖ این المفر = قاچه‌جق یر یوقمی؟ زیاده قورقو و دهشتی مصور تعبیردر .

مُفَرِّح { ص. عر. ث : مفرحه . [« فرح» دن سف. تفعیل] ١. فرحلق ویرن، کوکله کشایش ایراث ایدن، آچیق، کشایشلی، اکلنجه‌لی : مفرح بر موقع، بر باغچه، بر اوطه. ٢. ط. صیقندی‌یی دفع ایدوب فرحلق ویرز (علاج)، فر. Cordial .

مُفرَد { ص. عر. ث : مفرده . [« فرد» دن سمف. افعال] ١. تك، یالکز، متعدد اولمیوب بردن عبارت اولان. ٢. مرکب اولمیان، بسیط. ٣. د. [صرفده] یالکز برشیئی ویا شخصه دلالت ایدن ویا بره مخصوص اولان کلمه، تثنیه وجمع مقابلی : مفرد مذکر؛ مفرد مؤنث؛ مفرد غائب. ٤. برتك بیت. [ایکی صوك معناسیله اسم کبی‌ده قوللانیلیر.]

مُفرِد { ص. عر. ث : مفرده. [« فرد» دن سف. افعال] ف. بر جسمی سیلان الکتریق یکمیه‌جك صورتده تحدید ایدوب اختلاطنی کسن، فر. Isolateur.

مُفرَدات { سش. ج. عر. [مفردی لسانمزده قوللانلماز.] ١. بسیط وغیر مرکب شیئلر. ٢. طوبدن معلوم اولان شیئلرك تفصیلاتی، برر برر ذکر اولنمشلری : صاتین آلدیغم شیئلر ایکی‌یوز غروش ایتدی مفردات دفترینی‌ده تقدیم ایدیورم؛ آلنان شیئلری مفرداتیله قید ایتملی . ٣. تك تك وآیری آیری بیتلر،

٤. برعباره‌یی ترکیب ایدن کلماتك هربری ٥. هربری کندی باشنه بر دوا اولان وادویهٔ بسیطه‌دن معدود اولان نباتات طبیه وبونلردن باحث کتاب : مفردات طب؛ ابن بیطارك مشهور مفرداتی.

مُفْرَز { ص. عر. ؤ : مفرزه. [«فرز»دن سمف. افعال] طوبدن آیریلوب برطرفه قونمش، بولنمش : قوناقدن مفرز بر دائره؛ باغچه‌دن مفرز برعرصه؛ آلایدن مفرز برطابور.

مُفْرَزه { سذ. عر. اردودن آیرلمش برقول عسکرکه برقاچ آلایدن مرکب اولور، قطعهٔ عسکریه : طرابلس غرب مفرزه‌سی؛ مفرزه قوماندانی.

مُفْرِط { ص. عر. ؤ : مفرطه. [«فرط»دن سف. افعال] افراط درجه‌سنده اولان، حد اعتدالدن زیاده اولان، مبالغه‌لی، افراطلی : برغیرت مفرطه ایله چالیشیور.

مَفْرَغ { سذ. عر. [«فراغ»دن سم.] ط. دوکیله‌جك محل ویول، مجرا : مفرغ صفرا.

مُفْرِغ { ص. عر. ؤ : مفرغه. [«فراغ»دن سف. افعال] ط. دوکن، افراغ ایدن : مفرغ صفرا.

مَفْرَق { سذ. عر. ج : مفارق. [«فرق»دن سم.] باش تپه‌سی، صاچلرك ایکی طرفه بولندیغی یرکه باشك اورته‌سیدر : حمایه‌سی مفارق عبودیتمزه سایه انداز اولدقجه.

مُفَرِّق { ص. عر. ؤ : مفرقه. [«فرق»دن سف. تفعیل] آیران، تفریق ایدن. ن.

مَفْروز { ص. عر. ؤ : مفروزه. [«فرز»دن سمف.] بر طوبدن آیرلمش، بولنمش. [مفرز کبی.]

مَفْروش { ص. عر. ؤ : مفروشه. [«فرش»دن سمف.] دوشنمش، دوشه‌لی : مفروش اوطه؛ چاقیل ایله مفروش محل.

مَفْروشات { سذ. ج. عر. دوشمه، او دوشنه‌جك یاپایان شیئلر، اثاث بیتیه : بر بنایه صرف اولنان آقچه‌نك نصفی مقداری مفروشاتنه کیدر؛ صالون مفروشاتی.

مَفْروشه { سذ. اوطه‌لق معناسیله قوللانیلیور سه ده عربی دکلدر.

مَفْروض { ص. عر. ؤ : مفروضه. [«فرض»دن سمف.] فرض قبیلندن اولان، واجب، لابد، اجراسی الزم : ادعیهٔ مفروضه.

مَفْروق { ص. عر. ؤ : مفروقه. [«فرق»دن سمف.] آیرلمش، آیری، آرایه باشقه برشیء کیرمش، مقرون مقابلی. || د. [صرف عربیده] لفیف مفروق = حروف اصلیه‌سندن ایکیسی حرف علت اولوب آنجق آره‌لرنده حرف صحیح بولنان، مقابلی : لفیف مقرون.

مُفْسِد { ص. عر. ؤ : مفسده. [«فساد»دن سف. افعال] ١. بوزان، فنالاشدیران : مفسد معده = معده‌یی بوزان. ٢. فساد القا ایدن، نفاق قویان.

مَفْسَدَت { سذ. عر. ؤ : مفاسد. [«فساد»دن مصـ. میمی.] ١. بوزوقلق، فنالق. ٢. قاریشدیرمه، القاآت، اغوا، آزدیرمه، منافقلق، فساد : شیطان لعین برآن مفسدتدن خالی اولماز.

مُفَسِّر { ص. عر. ؤ : مفسره. [«فسر»دن سف. تفعیل] قپالی ومختصر برشیئی ایضاح وتفصیل ایدوب مآل ومقصدینی آچیغه چیقاران : عبارات مفسره؛ بوکلامی مفسر برطاقم تفصیلات. = سذ. عر. ج : مفسرین. قرآن عظیم الشانك متن مبارکنی شرح وایضاح ایدن عالم، علم تفسیر عالم ومؤلفی، شارح قرآن : مفسرك رأیی؛ مفسرین کرامدن فخر رازی حضرتلری.

مُفَسَّر { ص. عر. ؤ : مفسره. [«فسر»دن سمف. تفعیل] شرح وایضاح وتفصیل ایدلمش، مشروح : هر بیتی آلتنده سرخ ایله مفسردر؛ عبارات مفسره.

مَفْسوخ { ص. عر. ؤ : مفسوخه. [«فسخ»دن سمف.] فسخ ولغو اولنمش، حکمسز براغلمش، مؤخراً برقرار ویا نظامله حکمی ابطال اولنمش : قانونك اومادهسی مفسوخدر؛ قرآن کریمك نزولیله توراتك احکامی مفسوخ اولمشدر؛ آیت مفسوخه.

مَفْسوخیّت { سذ. عر. مفسوخ و ملغا اولمه، حکمسزلك : قرآن کریمك نزو- لندن صکره توراتك مفسوخیتی برجه مثبتدر؛ اومادهٔ قانونیه‌نك مفسوخیتی معلومدر.

مِفصَد { سذ. عر. [« فصد » دن اسم آلت] جرا. قان آلهده مستعمل جراح نیشتری وزنبركی .

مَفصِل { سذ. عر. جـ : مفاصل. [« فصل » دن سم. — صادك فتحیله غلطدر.] تش. بدنك اویناق یری، بوغماق. || ط. رثیهٔ مفاصل = اویناق یرلرینه عارض اولان روماتیسمه.

مُفَصَّل { صـ. عر. ؤ : مفصله. [« فصل » دن سمف. تفعیل] اوزون اوزادی‌یه آكلادیلان، تفصیلاتی، تفصیلاتلی، موجز و مختصر اولمیان : مفصل بر مكتوب، بر كتاب؛ تعریفات مفصله.

مُفَصَّلاً { حـ. عر. اوزون اوزادی‌یه، تفصیلات ویره‌رك، سوزی اوزاده‌رق : بكا ماجرایی مفصلاً آكلاتدی؛ بو علمك قواعدینی مفصلاً یازمشلردر.

مَفصِلی { صـ. عر. ؤ : مفصلیه. ط. تش. ١. اویناق یرینه منسوب ومتعلق : رثیهٔ مفصلیه. ٢. تا. اویناق یرلری اولان : حیوانات مفصلیه.

مَفطور { صـ. عر. ؤ : مفطوره. [« فطرة » دن سمف.] ١. یارادلمش، مخلوق، آفریده، سرشته. ٢. یارادلیشده اولان، خلقی، طبیعی، جبلی : مكارم مفطوره.

مَفطوم { صـ. عر. ؤ : مفطومه. [« فطم » دن سمف.] ط. ممه‌دن كسلمش، سوتدن كسلمش (چوجق).

مَفعول { صـ. عر. ؤ : مفعوله. [« فعل » دن سمف.] یاپلمش، قیلنمش، ایشلنمش. = سذ. عر. جـ : مفاعیل. د افعال متعدیه‌ده حدثك تأثیرینی قبول ایدن شخص و یا شیئه دلالت ایدن اسم : « چوجق بارداغی قیردی » جمله‌سنده چوجق فاعل وبارداق مفعولدركه مفعول به دخی دینلیر؛ بوكا « مفعول صریح » دخی دینلوب بر حرف جرله افاده اولنانه‌ده « مفعول غیر صریح » دیرلركه معناسنه كوره مفعول الیه، مفعول به، مفعول معه، مفعول فیه، مفعول له، مفعول منه دخی تعبیر اولنور. || اسم مفعول = فعل مجهولدن كان صفت مشتقه : یازیلان، یازلمش كبی. عربیده مكتوب، مخرج، مسلم، مستعمل كبی وزنلرده اولور. || مفعول الیه = نحو عربیده « الی » حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریحه وصرف تركیده « ه » یاخود « یه » الحاقیله تشكیل اولنان احوال اسمدن برینه دیرلر : اوه كیتدم، طیشاری‌یه چیقدم، آته بیندم، آرابه‌یه كیردم كبی. || مفعول به = نحو عربیده مفعول صریحه ویا « ب » حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریحه و صرف تركیده مفعول صریح مقامنده قوللانیلان و « ی » یاخود « یی » الحاقیله تشكیل اولنان احوال اسمدن برینه دینیر : كتابی اوقودم، یازی‌یی یازدم كبی.

مَفقَرَت { سذ. عر. [« فقر » دن مصـ. میمی] فقیرلك، زوكورتلك، ضرورت واحتیاج.

مَفقود { صـ. عر. ؤ : مفقوده. [« فقد » دن سمف.] ١. اولمیان. غیرموجود. معدوم : آقچه مفقوددر؛ وسائط مفقود اولنجه علم تحصیل اولنه‌ماز. ٢. حق. حیات ومماتی بیلنمین شخص غائب.

مُفَكِّر { صـ. عر. ؤ : مفكره. [« فكر » دن سف. تفعیل] دوشونن، اعمال فكر ایدن، تفكر ایلین. || قوهٔ مفكره = انسانك دوشونمه خاصه‌سی.

مَفكوك { صـ. عر. ؤ : مفكوكه. [« فك » دن سمف.] آیرلمش، سوكلمش، چیقارلمش، فك اولنمش.

مُفلِح { صـ. عر. ؤ : مفلحه. جـ : مفلحون. [« فلاح » دن سف. افعال] فلاح وسلامت بولان، سلامته چیقان، افلاح اولان.

مُفلِس { صـ. عر. ؤ : مفلسه. [« فلس » دن سف. افعال] ١. پاره‌سز، زوكورت : بیچاره بك مفلسدر. ٢. تجارتده ویا امور صرافیه‌ده زیان ایدوب حسابی قاپیرمغله موجود اموالی حكومت معرفتیله صاتیله‌رق آله‌جقلیلره ویرلك اوزره بو حالده بولندیغنی اعلان ایدن : تاجر مفلس؛ مفلس مالی.

مَفلوج { صـ. عر. ؤ : مفلوجه. [« فلج » دن سمف.] فلج علتنه مبتلا، نزول اصابت ایتمش : مفلوج بر اختیار؛ صول قولی مفلوجدر.

مُفنی { صـ. عر. ؤ : مفنیه. [« فناء » دن سف. افعال] یوق ایدن، محو ایلین، افنا ایدن. ؤ.

مفوَّض { ص. ع. أ: مفوضه. [«تفويض» دن سمف.] احاله اولنمش، برينك عهده‌سنه حل اولنمش، محول: بو ايشك رؤيتى عهده‌كزه مفوضدر.

مفهوم { ص. ع. أ: مفهومه. [«فهم»دن سمف] آكلا. شيلان، آكلاشلمش، درك او. لنمش: مقصدكز مفهوم اولدى. = سذ. ع. ج: مفاهيم. معنا، مآل، بركلام ويا عباره‌نك مدلولى: متنى ازبرلمكه حاجت بوقدر مفهومنى ضبط ايتملى.

مُفيد { ص. ع. أ: مفيده. [«فيد»دن سف. افعال] ١. افاده ايدن، مرامى كوزل آكلا. دان، معنالى، معنيدار: يازديغى شئ مختصر لكن مفيددر. ٢. فائده‌يى موجب، فائده‌لى، نافع: برآز كزمك صحته مفيددر. ٣. مطالعه‌سندن استفاده اولنان، معلوماتى حاوى: مالايعنى ايله وقت كچيرميوب كتب مفيده مطالعه ايتملى.

مَقابِر { سذ. ج. ع. فد: مقبره. با: مقبره.

مُقابِل { ص. ع. أ: مقابله. [«قبل»دن سف. مفاعله] ١. قارشى‌قارشى‌يه كان، برشيئك قارشيسنده بولنان: اوم جامع شريفه مقابلدر. ٢. بر شيئه قارشى ياپيلان، بدل وعوض مقامنده اولان، معادل: بو مبلغ قليل سزك زحمتكزه مقابل دكلدر. || ر. زاويهٔ مقابله = ديكر بر زاويه‌نك قارشيسنده بولنان زاويه. = سذ. ع. قارشيلق، بدل، عوض: بوقدر زحمت مقابلنده نه ويرسه بكنديرسكز؟ = ح. قارشى، بدل وعوضنده: بوقدر زحمته مقابل بر تشكر بيله ايتمدى.

مُقابَله { سذ. ع. [«قبل»دن مص. مفاعله] ١. قارشى‌قارشى‌يه بولنمه، قارشيلق، قارشيلامه: بنانك ايكى جناحى آره‌سنده مقابله اولمليدر؛ برى ديكرينك مقابله‌سنده‌در. [مقابلنده‌ده دينير.] ٢. قارشى‌كلمه، قارشيلق ويرمه، قارشى طورمه، مثليله معامله: بكا پك آغر سوزلر سويلدى اما بن مقابله ايتمدم؛ بكا اوقدر اكراملر ايتدى بن مقابله‌ده بولنه‌مدم. ٣. ايكى شيئى مثلا مسوده ايله بياضنى يان يانه قويه‌رق ويا اوقويه‌رق مطابقتنه باقمه، تطبيق ايتمه، قارشيلاشديرمه: يازديغكزى مقابله ايدملم. ٤. قارشى‌قارشى‌يه اولنان ذكر وسماع: بو كون تكيه‌ده مقابله واردر. ٥. جوامع شريفه‌ده حافظلرله مصحف شريفى آچيق طوتانلرك قارشيلقلى وجهراً قرآن كريم اوقومه‌لرى: مقابله اوقومق. || مقابله بالمثل = باشقه‌سندن كوريلن معامله‌نك مثلنى ايتمه. [مقابلهٔ بالمثل ديمه‌ملى.] || جبر ومقابله = علوم رياضيه‌دن علم جبرك عربلرجه اصل اسمى اولوب معادله معناسيله مستعمل ايدى.

مُقابَله‌جى { س. برقلمده تبييض او. لنان محرراتى مسوده. لريله قارشيلاشديرمغه مأمور كاتب.

مَقابيح { سذ. ج. ع. [فذ. مقبوح] بوبله اسم كبى قوللانلماز.] چركين شيئلر، عيبلانه‌جق حاللر.

مَقاتِل { سذ. ج. ع. فد: مقتل. با: مقتل.

مُقاتَله { سذ. ع. [«قتل»دن مص. مفاعله] ١. بربرينى اولديرمه، اورشمه. ٢. محاربه، قتال، غوغا: برمقاتله وقوع بولمش.

مَقادير { سذ. ج. ع. فد: مقدار. با: مقدار.

مُقارِب { ص. ع. أ: مقاربه. [«قرب»دن سف. مفاعله] بربرينه ياقين وقريب اولان.

مُقارَبَت { سذ. ع. [«قرب»دن مص. مفاعله] بربرينه ياقين اولمه، ياقلاشمه، ياقينلق، اقربالق.

مُقارِن { ص. ع. أ: مقارنه. [«قرن»دن سف. مفاعله] بيتشيك، اولاشمش، بر يره كلمش، ملاق: مقارن صحت = صحيح.

مُقارَنَت { سذ. ع. [«قرن»دن مص. مفاعله] بيتشيكلك، اولاشمه، بر يره كلمه، تلاق: بعض وقايعك مقارنتى.

مقارنه { يا ماقرنه. س. [ايتا. Macaroni] خموردن دوكلمش قالين رشته‌كه صور مختلفه‌ده اولوب پلاوكبى پيشيريلير؛ دودوك مقارنه‌سى = اوروپادن كلن ايچى بوش مقارنه.

مقارنه‌جى { س. ص. مقارنه ياپان ويا مقارنه‌يى چوق يين آدم. [بعضاً ايتاليانلره لقب اولور.]

مُقاسَمه { سذ. ع. [«قسم» دن مص. مفاعله] پايلاشمه، بولشمه، آره‌ده تقسيم ايتمه: غنائمى بينلرنده مقاسمه ايتديلر.

مقاص { س. [عر. « مقص » دن] ۱. كاغد وبز وصاج كبى يومشاق شيئلرى كسمكه مخصوص اورته‌دن مربوط ايكى پارچه‌دن عبارت معروف آلت، صينيدى، كاغد مقاصى، موم مقاصى. ۲. مقاص شكلنده چاتيلمش آغاج وسائره: چاتى مقاصى. ۳. ايكى‌يه بولنن شئ، چتال، چتاللامه: كمر مقاصى؛ دمير يول مقاصى. ۴. آصمه اولميان آرابه‌نك يايى: آرابه‌نك مقاصى قيرلدى. ۵. بح. كمى ديركى كبى آغير شيئلرى قالديرمغه مخصوص متحرك ايكى بيوك سرن كه ايستنيلن يره ركز اولنور. || مقاص بندى: برنوع پهلوان حيله‌سى. == ص. چفته، چتال: مقاص كله = بر زنجيرك ايكى اوجنده بولنان چفته كله.

مقاصد { سذ. ج. عر. فذ: مقصد. با: مقصد.

مقاصدار { س. [فا. مقصدار يا مقراضدار] ترزى قلفه‌سى، بيوك ترزى دكانلرنده اثوابى بيچن اوسته.

مقاط { س. [عر. « مقعد » دن غلط] ۱. اوطه مندرينك اوزرينه يايلان قماش، مندر يوزى: چوقه مقاط؛ صچاقلى مقاط. ۲. كرى، قيچ، دبر.

مقاطع { سذ. ج. عر. فذ: مقطع. با: مقطع.

مقاطعه { سذ. عر. [«قطع» دن مص. مفاعله] ۱. اراضينك كسيمه ويرلمسى، معين بر كرا مقابلنده تمليكى. ۲. اراضئ مزروعه حالنده وقف ايديلوب بعده عرصه‌يه ويا باغ وباغچه‌يه تحويل اولنان بر ايچون اعشاره مقابل مقطوعاً ويريلن اجاره: اوبرك مقاطعه‌سى نه قدردر.

مقاطعه‌لى { ص. تارله حالنده وقف ايدلمش ايكن بعده عرصه ويا باغ وباغچه‌يه تحويل اولنمغله اعشاره بدل جانب وقفه مقطوع بر اجاره ويرمك شرطيله ملك حكمنه كچمش (ير): مقاطعه‌لى باغ، كوشك.

مقال { سذ. عر. [« قول » دن مص. ميمى] سويلمه، سويليش، سوز، كلام: هرمحل ايچون بر مقال واردر.

مقاله { سذ. عر. ج: مقالات. [«قول» دن] برماده حقنده سويلنيان ويا يازيلان شئ، سوز، نطق، بند، بحث، مبحث: حفظ الصحه حقنده اوزون بر مقاله يازدى؛ اوراق حوادثده نشر اولنان مقالاتيله شهرت بولمشدر.

مقام { سذ. عر. [«قيام» دن سم.] ۱. طوريلان ير، طوراق، مكان، محل: اورامى سزك مقامكزدر؛ سز مقامكزه كچك. ۲. منصب، مسند، بيوك مأموريت: مقام صدارت عظمى؛ مقام سرعسكرى؛ مقامه خطاباً يازلمش برتذكره. ۳. بر ولينك ويا ديكر بر بيوك ذاتك مدفون بولنديغى ويا مدفون اولمديغى حالده نامنه بنا اولنمش تربه، زيارت محلى: جبل قاسيونده بر چوق ذواتك تربه ومقاملرى واردر. ۴. موسيقى وشرقى طرزى، آهنك، هوا: مقامله اوقومق؛ بو مقامده بر تركى؛ مقامنى اويديره‌مدم. [بومعنا ايله اصل عربيسى « مقامه » در.] || قائم مقام با: قائممقام.

مقامات { سذ. ج. عر. اصل «مقامه» نك جمعى ايسه ده، لسانمزده «مقام» ك جمعى كبى‌ده قوللانيلير: مقامات عاليه‌يه مراجعت ايتمك؛ مقامات مباركه؛ موسيقى مقاماتى: مقامات حريرى. با: مقام، مقامه.

مقاملى { ص. آهنكلى، موزون: مقاملى بر سسله؛ كوزل مقاملى برشرقى.

مقامه { سذ. عر. ج: مقامات. [«قيام» دن سم. ذ.] ۱. مجلس، مجمع، جمعيت. ذ. ۲. بر مجلس وجمعيتده ايراد اولنان نطق. ذ. ۳. نطق صورتنده وهربرى آيريجه بر بحثه متعلق مقاله‌لرك بهرى: حريرينك سكزنجى مقامه‌سى؛ مقامات حريرى؛ مقامات ميدانى. [بو اسمله عربيده بو قبيلدن برچوق كتابلر واردركه صاحبلرينك اسملرينه اضافتله تفريق اولنور.] ۴. منتسبين تصوفك بربرينى متعاقب قطع ايتدكلرى مراتبك بهرى: صاحب مقامات = طريق تصوف وحقيقتده مراتب عاليه‌يه واصل اولان.

مقاوله { سذ. عر. ج: مقاولات. [«قول» دن مص. مفاعله] ۱. سوزلشمه، سوز ايدشمه. ۲. بر ايش حقنده ايكى طرف بيننده ويريلن قرار، هر ايكى طرفك شرائطنى حاوى اوله‌رق تنظيم اولنان سند: شركت مقاوله‌سى؛

مقاوله‌سز ایشه کیریشه‌مم . || عد. مقاولات محرری = اشخاص بیننده واقع اولان مقاوله‌لری ووصیتنامه ووکالتنامه کبی اوراق قید وتصدیق ایتمك وظیفه‌سیله موظف مأمور، نوتر .

مُقاوَله‌لی { ص. مقاوله ایله باغلی، مقاوله تحتنده بولنان، سندلی : مقاوله‌لی ایش: کندیسیله مقاوله‌لی یز .

مُقاوَله‌نامه { س. فا. برمقاوله‌یی حاوی ورقه، مقاوله سندی : مقاوله‌نامه‌سنی ابراز ایتدی .

مُقاوِم { ص. عر. ا : مقاومه. [«قیام»دن سف. مفاعله] مقاومت ایدن، قارشی طوران، طیانان . ا.

مُقاوَمَت { مص. عر. [«قیام»دن مص. مفاعله] قارشی طورمه، طیانمه، رام وزبون اولمامه : برطابور عسکرله بر آلایه قارشی مقاومت ایتدی؛ بنم وجودم اورا هواسنك سرتلکنه مقاومت ایده‌مز ؛ بو تخته‌پرده روزکارك شدتنه مقاومت ایده‌بیلیرمی ؟

مُقایَسه { مص. عر. ج : مقایسات. [«قیاس»دن مص. مفاعله] ١. اولچمه، اولچی : مقایسهٔ رطوبت. ٢. بر شیئی دیکر بر شیئه تطبیق ایده‌رك مقدار وقوتنی تقدیر ایتمه، دیکر بر شیئه نسبتله برشیئی تقدیر ایله، قیاس : سز هرکسی کندیکزله مقایسه ایتمیك : بو ایش هیچ بر ایشله مقایسه اولنه‌ماز . ٣. دیکر برشیئه بکزه‌ده‌رك حکم ایتمه، قیاس ونسبتله قرار ویرمه : سنهٔ آتیه وارداتی سنین ماضیه وارداتیله مقایسه اولنور.

مَقْبَر { سذ. عر. و :

مَقْبَره { سذ. عر. ج : مقابر. [«قبر» دن سم.] مزارلق، مزارستان .

مِقْبَضه { سذ. عر. ج : مقابض. [«قبض» دن اسم آلت] ١. طوتاماق، قبضه . ا. ٢. جرا. طوتوب صیقمغه مخصوص آلت؛ مقبضة الحصات = مثانه‌ده حاصل اولان طاشلری طوتمغه مخصوص جراح آلتی .

مُقْبِل { ص. عر. ا : مقبله . [«قبل» دن سف. افعال] اقباللی، قوتلی، مسعود، بختیار.

مَقْبوض { ص. عر. ا : مقبوضه. [«قبض» دن سمف.] آلنمش، آلنان، مأخوذ : شو قدر غروش مقبوضم اولمشدر؛ مبالغ مقبوضه. —— سذ. عر. ج : مقبوضات . آلنان ویا آلنمش مبلغ : مقبوضات دفتری؛ مقبوض علم وخبری، سندی = آلنان آقچه وسائره‌نك آلندیغنی مبین ویریلان ورقه ویا سند . [لسان عوامده علم وخبر ویا سند لفظنك حذفیله یالکز مقبوض دخی دینلیر .]

مَقْبول { ص. عر. ا : مقبوله . [«قبول» دن سمف.] ١. آلنان، قبول اولنان : نه ویره‌سه‌کز مقبولمدر. ٢. قبول و تسلیم اولنان، رد وانکار اولنمیان : بوسوز مقبول دکلدر. ٣. عموم طرفندن قبول اولنان، قبول عامه‌یه مظهر، معتبر، متداول، کچر : بو قاشلر شمدی پك مقبولدر. ٤. خوشه کیدر، بکنیلیر، پسندیده : مقبول ایش. || مقبوله کچمك = بکنیلوب خوشه کیتمك : کوندردیکی هدیه چوق مقبوله کچدی .

مُقْتَبِس { ص. عر. ا : مقتبسه. [«قبس»دن سف. افتعال] برینك علم وعرفانندن ویا پند ونصیحتندن استفاده ایدن . [اصل عربیده معنای لغویسی آتش یاقمق ایچون بریندن آتش آلان دیمکدر .]

مُقْتَبَس { ص. عر. ا : مقتبسه. [«قبس»دن سمف. افتعال] بر یردن اخذ واستعاره اولنان، استفاده اولنان : آیات کریمه‌دن مقتبس مواعظ: بوحوادث دیکر برغزته‌دن مقتبسدر .

مُقْتَدا { یا مقتدی . ص. عر. [«قدو»دن سمف. افتعال] ١. اویولان، کندیسنه اقتدا وامتثال اولنان، نمونهٔ امتثال اتخاذ ایدیلان : مقتدای ادبا. ٢. اوکده بولنان، هرکسك تابع اولدیغی، امام، پیشوا، رئیس : مقتدای اهل عرفان. [«مقتدابه» دخی دینلیر .]

مُقْتَدِر { ص. عر. ا : مقتدره . [«قدرة»دن سف. افتعال] ١. کوجلی، قوتلی، قوت واقتدار صاحبی : مقتدر آدمدر. ٢. بر ایشی یاپه‌بیلن، بجره‌بیلن : بن اوقوتمغه مقتدر اوله‌مدم .

مُقْتَدی { ص. عر. ا : مقتدیه. [«قدو»دن سف. افتعال] اویان، تابع اولان، امتثال ایدن.

مُقتَرِب { صه. عر. ٱ : مقتربه . [«قرب» دن سف. افتعال]
یاقلاشان، تقرب ایدن . ز.

مُقتَضا { یا مقتضی . سذ . صه . عر. [«قضاء» دن سمف. افتعال] ١. اقتضا ایدن، لازم کلن ، ایجاب ایدن ، ایجاب نتیجه‌سی : قانونك فلانجی ماده‌سی مقتضاسنجه؛ امر عالینك مقتضاسنی ایفا ایتمك؛ بر مقتضای قدر. ٢. قانون ویا فرمان اقتضاسنه کوره یازیلان درکنار .

مُقتَضی { صه. عر. ٱ : مقتضیه . [«قضا»دن سف. افتعال]
اقتضا ایدن، لازم کلن، ایجاب ایلین، لازم، واجب، لزوملی : بو ایشك بویله اولمسی مقتضیدر؛ بوده مواد مقتضیه‌دندر.

مُقتَضیٰ { سذ. عر. ٱ : مقتضا .

مُقتَضَیات { سذ . جه . عر . [ضادك کسریله استعمالی غلطدر] ١. اقتضا ایدن ولازم کلن شیئلر. لازم ایشلر : یولجیلغك مقتضیاتنی حاضرلامق. ٢. نتایج، ایجاب کرده ایشلر : مقتضیات علم وتربیه‌دندر .

مُقتَفی { صه . عر . ٱ : مقتفیه . [« قفا » دن سف. افتعال]
برینك آردی صره کیدن ، اقتفا وامتثال ایلین .

مَقتَل { سذ. عر. [«قتل»دن سم.] برینك قتل اولندیغی یر، محل قتل، مشهد.

مَقتول { صه.عر. ٱ: مقتوله. [«قتل» دن سمف.] اولدیرلمش ، قتل اولنمش، کشته. == سذ. عر. جه: مقتولین. اولدیرلمش آدملر، افراد مقتوله : مجروحین ومقتولینك مقداری .

مِقدار { سذ. عر. جه : مقادیر. ١. قدر، کمیت: حوضده‌کی صوبك ، دکانده‌کی اشیانك ، صندیقده‌کی آقچه‌نك مقداری. ٢. جزء، قسم، پارچه، قطعه. بولوك : عرصه‌نك بر مقدارینی آیردی ؛ آله‌جغنك بر خیلی مقدارینی آلدی؛ بر مقدار عسکر کوندرلدی . ٣. قدر ، قیمت ، درجهٔ اعتبار : انسان هرکسك مقدارینی آکلاملی ؛ بن اوکا مقدارینی آکلاتیرم. ٤. ط. بردن ویریله‌جك علاجك مناسب کمیتی، فر. Dose. ٥. کم. کمیت نسبیه، فر. Proportion. || برمقدار = برآز، بر پارچه : بر مقدار صو ویرك.

مُقَدَّر { صه. عر. ٱ : مقدره . [«قدر»دن سمف. تفعیل]
١. تعیین وتقدیر اولنمش ، مقداری معین. ٢. قدر الهی مقتضاسندن اولان، من طرف الله تقدیر اولنمش : انسان سعی ایتملیده مطلوبی مقدر ایسه حاصل اولور. ٣. د. مذکور اولمیوب سیاق کلامدن منفهم اولان : سؤال مقدره جوابدر؛ فاعلی مقدردر. == سذ . عر. قدر، قضا حکم ازلی.

مُقَدَّرات { سذ. جه. عر. من طرف الله تقدیر اولنمش ایشلر، امور مقدره، قدر ازلیٔ ربانینك ایجاباتی : مقدرات الهیه .

مَقدَرَت { سذ. عر. [«قدرة»دن مصه. میمی] زور، کوج، قدرت، اقتدار، قوت : اوکا مقدرتم یتیشمیور .

مُقَدَّس { صه. عر. ٱ : مقدسه . [«قدس»دن سمف. تفعیل]
تقدیس اولنمش، پاك، عوائب ونواقصدن مبرا، مبارك : اماکن مقدسه؛ بیت مقدس = قدس شریفده‌کی معبد قدیم انبیا، مسجد اقصا.

مَقدَم { سذ. عر. [«قدوم» دن مصه. میمی] کله، وصول، قدوم، عودت، مواصلت: مقدم حجاج؛ مقدم بهار.

مُقدِم { صه. عر. ٱ : مقدمه . [«قدم» دن سف. افعال]
اقدام صاحبی، بر ایشه دوام وثبات وسعی وغیرت ایدن : پك مقدم بر ذاتدر .

مُقَدَّم { صه. عر. ٱ : مقدمه . [«قدم» دن سمف. تفعیل]
١. اوکده بولنان، ایلریده اولان، اوکدن کیدن. ٢. اسکی، زمانجه ایلریده بولنان، مؤخر مقابلی: اسکندرك زمانی حضرت عیسانك ولادتندن چوق مقدمدر. ٣. قدر وقیمت واهمیتی زیاده اولان ، مرتبه‌سی دها عالی ویا لزومی دها زیاده، اقدم، الزم، مرجح : ایش اکلنجه‌دن مقدمدر. [بو اوچ معنا ایله لسانمزده مقایسه معناسنی متضمن اوله‌رق اکثریا اسم تفضیل کبی قوللانیلیر.] ٤. ایکی قسمدن مرکب اولان هر شیئك برنجی قسمی. ٥. منـ. ایکی قضیه‌دن مرکب قیاسك برنجی قضیه‌سی. دیکرینه تالی دیرلر. ٦. ع. ردیف عسکرینك منقسم اولدیغی ایکی

صنفندن برنجیسی : ابتدا صنف مقدم وبعده صنف تالی سلاح آلتنه آلنیر ؛ ردیف مقدم طابوری .

مُقَدِّم { صه. عر. [« قدم » دن سف. تفعیل] تقدیم ایدن ، بر بیوك ذاتك حضورینه كوتوروب ورن : مقدم عریضه .

مُقَدَّما { ظلز. عر. بوندن اول ، اقدمجه : بولغت مقدما قوللانیلیردی .

مُقَدِّمه { سئ. عر. جه : مقدمات. ١. مقصده كیریشمزدن اول ایراد اولنان و مقصدك افادەسنه مدار واساس اتخاذ اولنان سوز : ابتدا بر مقدمه یاپدی؛ برطاقم مقدمات ایرادینه باشلادی. ٢. بركتابك اصل مبنی علیهنه كیریشمزدن اول سبب تألیفی وسائر افاداتی متضمن اولەرق یازیلان بحث ومقاله ، دیباجه، مدخل : مقدمة الكتاب؛ مقدمهٔ ابن خلدون . ٣. ع. اوردونك ایلریده بولنان قسمی، مقدمة الجیش .

مَقدوح { صه. عر. ٱ : مقدوحه. [«قدح»دن سمف.] غیر مقبول، مذموم، معیوب .

مَقدور { صه. عر. ٱ : مقدوره. [«قدر» دن سمف.] قدر اقتضاسندن اولان، من طرف الله تقدیر اولنان . == سذ. عر. جه : مقادیر. ١. قدر. ٢. برآدمك قدرتی یتدیكی درجه ومقدار ، الدن كلن : صرف مقدور ایتمك.

مَقَرّ { سذ. عر. [«قرار»دن سمه.] ١. قرار ایدیلان محل ، طوریلان یر ، قرارگاه ، محل سكون . ٢. اوتوریلان یر ، اقامتگاه ، مسكن : او اورمان حیوانات وحشیه مقریدر؛ یازلق وقیشلق مقری آیریدر . ٣. مركز كرسی، پایتخت : فرانسەنك مقر حكومتی پارسدر؛ سمرقند تیمورلنكك مقری ایدی؛ مقر سلطنت؛ مقر حكومت .

مُقِرّ { صه. عر. ٱ: مقره. [«قرار» دن سف. افعال] اقرار واعتراف ایدن ، طوغریسنی سویلیوب قباحت ویا عیبنی كیزله‌مین، انكار ایتمین : كندیسی جرمنی، عجزینی مقردر .

مِقراض { سذ.عر. [«قرض»دن اسم آلت] مقاص.

مُقَرَّب { صه. عر. ٱ : مقربه. [«قرب»دن سمف. تفعیل] یاقلاشدیرلمش، یاقین : ملك مقرب = جناب حقه تقربله ممتاز ومشرف اولان ملك. == سذ. عر. جه. مقربین. بر حكمدارك خدمت خاصەسنده اولوب هر وقت حضورینه چیقه بیلن ذات، قرین، قرنا : مقربین حضرت پادشاهیدن.

مُقَرِّب { صه. عر. ٱ : مقربه. [«قرب»دن سف. تفعیل] یاقلاشدیران، تقرب ایتدیرن .

مُقَرَّر { صه. عر. ٱ : مقرره . [«قرار» دن سمف. تفعیل] ١. قرارلشدیرلمش ، قراری ویرلمش، مصمم : بوكون عزیمتمز مقرردر. ٢. ثابت، مسلم، شبهه‌سز : جاهلك سوزنده خطا ایتمسی مقرردر. ٣. تقریر وافاده اولنمش : مواد مقرره .

مُقَرِّر { صه. عر. [«قرار»دن سف. تفعیل] تقریر وافاده ایدن، برماده‌یی اطرافیله ایضاح ایده‌رك آكلاتان حضور همایون درس شریفی مقرری = حضور همایونده علمای كرام طرفندن اجرا اولنان مدارسەده مقررلك ایدن ذات؛ مقابلی : مخاطب. == سذ. عر. درسی طلبه‌یه تكرار ایدەرك تقریر ایدن مدرس معاونی.

مَقرَمه ١ { سه. [عر. میمك كسریله «مقرمه» دن مأخوذ] ١. سفره‌یه مخصوص ایشله‌لی دستمال، اسكی طرزده بیچته، ال بزی. ٢. بعض كویلی قادینلرك باشلرینه ساردقلری نقشلی یشمال.

مُقَرنَس { صه. عر. نردبان كبی درجه‌لری و برجلری حاوی قبه شكلنده اولان : فلك مقرنس .

مَقروض { صه. عر. ٱ : مقروضه. [« قرض » دن سمف.] اودونج ویرلمش . ٱ:

مَقرون { صه. عر. ٱ : مقرونه . [« قرن » دن سمف .] اولاشمش، قاوشمش، بیتشیك، قریب ، یاقین ، قرین : مقرون مساعده = مساعده‌یه مظهر ؛ مقرون صحت = صحته قریب ، صحیح. || د. [صرف عربیده] لفیف مقرون = حروف اصلیه. سندن یان یانه بولنان ایكیسی حروف علتدن اولان (فعل) .

مَقرونیَّت { سئ. عر. قاوشوق وبیتشیك اوله ، یا. قینلق، قرب : بو حوادثك صحته مقرونیتی حالنده .

مَقره ١ { سه. [بالكه عر. «بكره»دن] ١. تخته ویا دمیردن مكیك شكلنده بریووەنك ایچنده میل اوزرنده دونر زیوانه كه

اوستندن چكيلن ايپك حركتنى
تسهيل ايتمكله جر اثقالده قوللا-
نيلير : قويو مقره‌سى؛ بر ديللى،
ايكى ديللى مقره. ٢. تخته‌دن
ايكى اوجى چيقنديلى اوفاق
زيوانه‌كه اوزرينه ايپليك وصرمه
وسائره صاريلير : ايپليك مقره-
سى؛ بر مقره بياض تيره. || مج.
مقره كبى = كوزه، آغزى طور-
ماز. || مقره‌لرى قويويرمك =
كولمكى ضبط ايده‌ميوب قهقهه‌يى
قوپارمق.

مُقَسَّط { ص. ع. ث : مقسطه. [«قسط»دن سمف. تفعيل]
تقسيطلى، هر برى بر وقت
مرورنده و وعده‌سى حلولنده
تأديه اولنمق اوزره برقاچ قسمه
منقسم، تقسيطلى : تأديات مقسطه.

مُقَسَّطاً { ح. ع. هر برى وعده‌سى حلولنده تأديه اولنمق
شرطيله پارچه پارچه اوله‌رق :
ملتزملر اعشار بدلاتنى مقسطاً
خزينه‌يه ويررلر.

مَقسِم { سذ. ع. ١. برشيئك شعوب واقسامه آيرلديغى
محل. ٢. صويك تقسيم يرى،
مصلاق، صاواق.

مُقَسَّم { ص. ع. ث : مقسمه. [«قسم» دن سمف. تفعيل]
آيرلمش، بولنمش، اقسامه تقسيم
اولنمش.

مُقَسِّم { ص. ع. ث : مقسمه. [«قسم» دن سف. تفعيل]
آيران، بولن، تقسيم ايدن. ن.

مَقسوم { ص. ع. ث : مقسومه. [«قسم» دن سمف.]
آيرلمش، بولنمش، تقسيم اولنمش.
= سذ. ع. ر. [حسابده]
تقسيم عملنده تقسيم اولنان عدد؛
مقسوم عليه = مقسومك قاچه
تقسيم اولنه‌جغنى كوسترن عدد.

مِقَصّ { سذ. ع. مقاص، مقراض.

مَقصَد { سذ. ع. ج : مقاصد. [«قصد»دن مص. ميمى]
قصد اولنان شىء، مرام، نيت :
مقصدكز نه‌در؟ مقصدينى افاده‌يه
مقتدر دكلدر؛ بو سوزدن
مقصد شودر.

مَقصود { ص. ع. ث : مقصوده. [«قصد» دن سمف.]
قصد ونيت اولنان، مرام
ايديلن : مراتب مقصوده. =
سذ. ع. ج : مقاصيد. مقصد،
نيت، مرام : جمله‌نك مقصودى
بر اما روايت مختلف.

مَقصور { ص. ع. ث : مقصوره. [«قصر» دن سمف.] ١.
قصر وحصر اولنمش، محدود،
منحصر. ٢. د. اوزون اولميان،
مدسز اوقونان : الف مقصوره =
قيصه اوقونان الف كه اكثريا
(ى) صورتنده يازيلير، دعوى
وشكوى كبى. مقابلى : ممدود.

مَقصوره { سذ. ع. جامع شريف داخلنده حكمداره
مخصوص اولمق اوزره بولنمش
محل.

مُقَطَّر { ص. ع. ث : مقطره. [«قطر» دن سمف. تفعيل]
تقطير اولنمش، انبيقدن چكلمش :
ماء مقطر = انبيقدن چكلمش
صو.

مَقطَع { سذ. ع. ج : مقاطع. [«قطع» دن سم.] ١.
كسيلن ويا برشيئك كسلديكى ير.
ن. ٢. بنا وكمى وماكينه كبى بر
جسمك داخلنى كوسترمك ايچون
اورته‌سندن كسلمش فرض اولنمسيله
اوحالده ترسيم اولنان رسمى
وشكلى : مقطع طولانى؛ مقطع
عرضى. ٣. د. شعرك طوراق
يرلرى : شعرى اوقوركن مقاطعى
بللى ايتمه‌لى. ٤. غزلك صوك
بيتى، مطلع مقابلى.

مِقطَع { سذ. ع. [«قطع» دن اسم آلت] ١. كسه‌جك
آلت. ن. ٢. تر. اوزرنده قلم
كسدكلرى كيكدن ويا فيل
ديشندن ياصيجه آلت. [لسانمزده
بو ايكنجى معنا ايله استعمالى
غلط اولوب، طوغريسى «مقطه»
در.] با : مقطه.

مُقَطَّع { ص. ع. ث : مقطعه. [«قطع» دن سمف. تفعيل]
كسلمش، كسيك. آيرى؛ حروف
مقطعه = آيرى آيرى يازيلان
وبربرلرينه بيتشديرلمين حرفلر :
خط عبرانى و اوروپا خطوطى
حروف مقطعه ايله يازيليور.

مُقَطَّعات { سذ. ع. ج. ١. كسيك شيئلر، ناتمام پارچه‌لر.
٢. هر برى بر كلمه‌يه دلالت
ايدن حرفلر و ناتمام تركيبلر :
الخ. اشارتى كبى كه الى آخره
تعبيرندن كسلمشدر. ٣. ناتمام
شعر پارچه‌لرى، مختلف غزل
وقصيده‌لردن آلنمش بيتلر.

مَقطوع { ص. ع. ث : مقطوعه. [«قطع» دن سمف.] ١.
كسلمش، كسيك. ٢. بهاسى كسلمش،
بازارلق قبول ايتمز : اومغازه‌ده
مقطوع فيئاتله مال صاتارلر.
٣. وزن واولچى ايله صاتلميان،
كوتورى : بونى مقطوع آلدم.

مَقطوعاً { ح. ع. كوتورى اوله‌رق، طوپدن :

كتيرديكی مالك بوتوننی مقطوعاً آلدم.

مِقَطّه { سذ. عر. [« قط » دن اسم آلت] وزرنده قلم كسمكه مخصوص كيك و يا فيل ديشی پارچه‌سی كه لسانمزده سهواً مقطع يازيليور.

مَقعَد { سذ. عر. [« قعود » دن سمه.] ١. اوتوريله‌جق يرز. ٢. اوتوراق يری، كری، قيچ، دبر. با: مقاعد.

مُقَعَّر { صه. عر. ؤ: مقعره. [« قعر » دن سمف. تفعيل] م. اورته‌سی چوقور اولان، كنارلرندن باشلايه‌رق مركزه طوغری تدريجاً چوقورلنان، محدب مقابلی، فر. Concave؛ مقعر محدب = بر طرفی مقعر وديكر طرفی محدب اولان، فر. Con-cavo-convexo؛ مقعر مضاعف = ايكی طرفی مقعر اولان، فر. Concavo-concave.

مُقَفّا { يا مقفی صه عر. [« قفو » دن سمف. تفعيل] قافيه‌لی، صوكلری بربرلرينه موافق: كلام مقفا؛ شعر موزون ومقفا سوزدن عبارتدر.

مُقَلِّب { صه. عر. ؤ: مقلبه. [« قلب » دن سف. تفعيل] قلب وتحويل ايدن، باشقه قالبه صوقان. ز.

مُقَلِّد { صه. عر. ؤ: مقلده. [« قلد » دن سف تفعيل] ١. تقليد ايدن، بر شيئك عيننی ياپمغه چاليشان: فلان شاعر نفعينك مقلديدر. ٢. برينك اطوار غريبه‌سنك عيننی ياپه‌رق ويا اونك كبی سويليه‌رك مسخره‌لق ايدن وبونمليله هركسی اكلنديرن، آكسالايان: اومقلد برآدمدر.

مُقَلِّدانه { صه. ح. فا. مقلدلكله، تقليد ايده‌رك، مقلده ياقيشير صورتده: بر طور مقلدانه ايله؛ مقلدانه لازكی سويلمكه باشلادی.

مُقَلِّدلك { سه. مقلد آدمك حالی وفعلی، تقليد، تقليدجيلك، آكسالامه: مقلدلك اوآدمده يتمشدر؛ قسطمونيلی مقلدلكنی چوق ايی ياپيور.

مُقَلَّق { صه. اتر. « قيليق » دن اويدورلمش عاميانه بر لغتدر] قيليق قيافتی يرنده، كله قولاق يرنده، يالكز قيليغی اولوب باشقه بر فضلتی اولميان، مشكل: مقلق برآدم.

مَقلوب { صه. عر. ؤ: مقلوبه. [« قلب » دن سمف.] ١. ترسنه چويرلمش، آلتی اوستنه ويا بجی طيشنه دوندرلمش. ٢. دكيشديرلمش، باشقه بر حاله قونمش: اسكی بر صهرنجدن مقلوب حوض؛ (ن) دن مقلوب (م). ٣. حرفلری آشاغيدن يوقاری‌يه اوقوندينی حالده ينه بر جيقان كلمه ويا تركيب: دام علی العماد كبی.

مَقلوع { صه. عر. ؤ: مقلوعه. [« قلع » دن سمف] قلع اولنمش، چكيلوب چيقارلمش، سوكلمش، قوپارلمش. ز.

مُقمِر { صه. عر. ؤ: مقمره. [« قمر » دن سف. افعال] آی آيدينلغيله منور، مهتابلی: ليلهٔ مقمره.

مِقناطيس { سذ. عر. [يو. Μαγνήτης] ١. دميری جلب ايتمك خاصه‌سنی حائز جوهر، آهنربا. ٢. م. دميری جلب ايتمك قوتنی كه مركزی قطب شمالی‌يه قريب بر نقطهٔ معلومه اولمغله پوصله دينان آلتك ابره‌سی اوجنی او طرفه چكه‌رك سمتلری تعيينه يارار، سيالهٔ برقيه؛ سمت مقناطيس؛ مبحث مقناطيس؛ ميزان مقناطيس.

مقناطيسلاندرمق { فتـ. مقناطيسك تأثيرنی كچيرمك، مقناطيسله متأثر ايتديرمك.

مقناطيسلانمق { فل. مقناطيسك تأثيری آلتنده بولنمق، مقناطيسدن متأثر اولمق: بوتون بدنم مقناطيسلاندی.

مقناطيسی { صه. عر. ؤ: مقناطيسيه. م مقناطيسه يعنی سيالهٔ برقيه‌يه منسوب ومتعلق: جريان مقناطيسی؛ سيالهٔ مقناطيسيه.

مقناطيسيت { سذ. عر. م. مقناطيس قوت وخاصه‌سی. فر. Magnétisme؛ مقناطيسيت بشريه؛ مقناطيسيت حيوانيه؛ مقناطيسيت بالضيا.

مُقَنطَر { صه. عر. ؤ: مقنطره. [« قنطره » دن سمف. دحرج] كمرلی، كمر شكل وصورتنده.

مُقَنطَره { سذ. عر. ج: مقنطرات. ١. هـ. كونشك كولكه‌سيله ساعتلری كوستر معروف آلات، بسيطهٔ شمسيه. ٢. افقه موازی اوله‌رق سماده تصور اولنان دوائر مفروضه، فر. Al-micantarat [عربيدن مأخوذ].

مُقْنِع { صِ. عر. ث : مقنعه. [«قناعة» دن سف. افعال] قناعت حاصل ایتدیرن، قناعت بخش، قاندیران، اقناع واسکات ایدن : جواب مقنع؛ ادلهٔ مقنعه.

مُقَنَّن { صِ. عر. ث : مقننه. [«قانون» دن سمف. تفعیل] وقوع ویا اجراسی منتظم صورتده معین اولان، شاشمیان، وقت ومقداری معین: مرتب، مطرد : چالیشمه‌سی ییمکی هرشیئی مقنندر؛ اونك توتونی کونده بش چیغاره اولمق اوزره مقنندر.

مُقَوّا { یا مقوی. صِ عر. [«قوة» دن سمف. تفعیل] تقویت ویرلمش، صاغلاملاشدیرلمش. ث. = سذ. عر. وقتیله برقاچ طبقه کاغدك اوسته یاپیشدیرلمسیله حاصل اولان والیوم صورت مخصوصه‌ده دوکیلان قالین کاغد : مقوادن توطی. = صِ. تر. مقوادن معمول : مقوا قاب.

مُقَوَّس { صِ. عر. ث : مقوسه. [«قوس» دن سمف تفعیل] یای کبی اکری، بوکلمش کمرلی : خط مقوس.

مَقُول { صِ. عر. ث : مقوله. [«قول» دن سمف] سویلنمش، دینلمش، کفته. = سذ. عر. سویلنیلان شیء، سوز، قول. ‖ د. مقول قول = دیمك وسویلمك کبی بر مصدردن مشتق فعلك مفعولی حکمنده اولان جمله ویا کلام : مقول قول ترکجه‌ده فعلدن اول وعربیده صکره کلیر.

مَقُوله { سذ. عر. جنس، نوع، درلو، چشید، قبیل : بومقوله شیلر؛ اومقوله آدملر.

مُقَوّی { صِ. عر. ث : مقویه. [«قوة» دن سف. تفعیل] ١. قوت ویرن، قوتلندیرن، صاغلاملاشدیراز. ٢. ط. قوت ایچون ویریلان (علاج) : ادویهٔ مقویه.

مُقَوّٰی { با : مقوا.

مَقْهُور { صِ. عر. ث : مقهوره. [«قهر» دن سمف.] ١. برینك قهر و جبرینه زبون اولان، مغلوب، محکوم : بارباروس خیرالدین پاشا بوتون اوجهتلری مقهور ایلدی. ٢. محو وهلاك اولان، مضمحل. ٣. قهر وغضب الهی‌یه اوغرامش : قوم عاد مقهور اولدی.

مِقْیاس { سذ. عر. ج : مقاییس. [«قیاس» دن اسم آلت] ١. اولچی آلتی، اولچمکه مخصوص آلت، پارمق وآرشین وفرسخ کبی مسافه اولچیسی : اوزان واکیال ومقاییسك تنظیمی. ٢. نسبت، درجه : بو مقیاسده برشیء ایسترم؛ طبق بونك کبیدر لکن مقیاسی دها بیوکدر. ٣. خریطه‌نك تصویر ایتدیکی یرك وسعتنه اولان نسبتی، فر. Echelle : یوز بیکده برمقیاسنده بر خریطه؛ مقیاسی دها بیوك اولسه ایدی کوزل بر خریطه اولەجقدی. — اصطلاحات جدیدهٔ فنیه‌ده فرانسزجه‌نك یونانجه‌دن مأخوذ mètre ترکیبنی ترجمه ایدر : مقیاس اختمار، مقیاس الکتریق، مقیاس الحراره، مقیاس الرطوبه، مقیاس الهوا وسائره.

مُقَیَّد { صِ. عر. ث : مقیده. [«قید» دن سمف تفعیل] ١. باغلی، باغلانمش : مربوط ومقید. ٢. آیاغنده زنجیر ویرانغه بولنان، پرانغه بند : زندانك ایچنده مقید ایدی. ٣ قیود وشروطله باغلی، على الاطلاق اولمیوب تخصیص وحصر ایدلمش، مشروط : ویریلان امتیاز مملکته نافع قیودله مقید ایدی. ٤. بر ایشه اهمیت ویروب اقدام و دقت ایدن، تقیداتده بولنان : سزده مقید اولكده بو یول ایی یاپلسون. ٥ دفتره کچمش، قید اولنمش، صورت ویا خلاصه‌سی یاخود اسمی دفترده یازیلی : بومسوده‌لر، بو تحریرات مقیدمیدر؟ سنك اسمك اوراده مقیددر؛ چوجغم فلان مکتبده مقیددر.

مُقَیِّد { سذ. عر. [«قید» دن سف تفعیل] برقلمده اوراق یاخود یازیلان افرادك اسامیسنی دفتره کچیرمکه مأمور کاتب، قید مأموری : بوقلمده بر مقید لازم؛ نفوس مقیدی.

مُقَیِّدلك { تر. مقید صفت و مأموریت ووظیفه‌سی : مقیدلك ایدیور؛ نفوس مقیدلکی.

مَقِیس { صِ. عر. ث : مقیسه. [«قیاس» دن سمف اصلی مقیوس. میمك ضمیله غلطدر.] قیاس ایدیله بیلیر، قیاس قبول ایدر، بکزه‌دیله بیلیر : بو ایش باشقه ایشلره مقیس دکلدر.

مُقِیم { صِ. عر. ث : مقیمه. [«قیام» دن سف. افعال] اوتوران، اقامت ایدن، آرامساز، دائمی صورتده ویا موقتاً ساکن :

بروسه‌ده مقیم فلان ؛ شرف
مقیم = شرفله اقامت ایدن معناسیله
مستعمل قاعده‌سز بر ترکیبدر .

مُقَیِّء { صه. عر. ذ: مقیئه. [«قیء»
دن سف. تفعیل] ط. قو.
صه‌دیران، قی ایتدیرن : دواء
مقیء . [اسم کبی ده قوللانیلیر :]
بر مقیء ویردی .

مُکابَره { سش. عر. ج: مکابرات.
[«کبر»دن مص. مفاعله]
مناظره‌ده قاعده‌یه مغایر اوله‌رق
مجرد آغز غلبه‌لکیله خصمی
الزامه چالیشمه .

مَکاتِب { سذ. ج. عر. فد:
مکتب. بإ: مکتب.

مُکاتِب { سذ. صه. عر. [«کتب»
دن سف. مفاعله] بربریله
مکتوبلاشن ، هر وقت یازان ،
مخابره‌ده بولنان آدم : اوراده
بر مکاتبم واردر .

مُکاتَبه { سش. عر. ج: مکاتبات.
[«کتب»دن مص. مفاعله]
بربرینه یازمه ، مکتوبلاشمه ،
مخابره : پدرمله منتظم مکاتبه‌مز
واردر؛ شریکمله مکاتبه‌یی کسدم.

مَکاتیب { سذ. ج. عر. فد:
مکتوب. بإ: مکتوب.

مَکّار { صه. عر. ذ: مکاره.
[«مکر» دن صیغهٔ مبا.] پك
حیله‌کار، دساس، دوباره‌جی،
عیار : مکار آدم: مکاره برقاری.

مَکارِم { سش. ج. عر. فد:
مکرمت بإ: مکرمت

مَکاره { سه. و :

مَکاری { سه. [عر. «مکاری»دن
غلط] ١. اشیا ولوازم
نقلیچون کرا ایله طوتیلان
حیوانات : اوراده مکاره (مکا
ری) بولنماز. ٢. کرا حیوانلرینه
یوکلدلمش اشیا ولوازم : مکاره‌مز
آرقه‌ده قالمشدی .

مُکاری { سذ. عر. [«کراء»دن
سف. مفاعله] کرا ایله
حیوان ایشلدن آدم، قاطرجی.
[لسانمزده میمك فتحیله قوللانیلیر.
مادهٔ آتفه‌یه بإ.]

مَکاریجی { یاخود مکاره‌جی. سه.
١. اشیا و لوازم
نقلیچون کرا ایله حیوان ایشلدن
آدم، قاطرجی. ٢. نقل اولنان
اشیا ولوازم عسکریه‌نك نقل
وحفظنه مأمور نفر.

مَکاسِب { سذ. ج. عر. فد:
مکسب. بإ: مکسب.

مُکاشَفه { سش. عر. ج: مکاشفات.
[«کشف» دن مص.
مفاعله] صو. اهل حقیقته اسرار
سبحانیه‌نك کشف اولوب ظاهراً
کورنمسی ونور رحمانی‌یی مشا-
هده‌لری : ارباب مکاشفه‌دن بر
ذات: مکاشفه ایله اوکرنمشیدی.

مُکافات { یا مکافاة . سش. عر.
[«کفایة» دن مص.
مفاعله] برخدمت وایلکه قارشی
ایدیلن ایلك، ایلکله قارشیلامه،
اجر : ایتدیکی خدمتك مکافاتی
کوردی : نائل مکافاة اولدی :
ایتدیکم ایلکك مکافاتی بومیدر؟
[عربیده «مجازات» ایله مترادف
اولدیغی حالده لسانمزده مجازات
بونك ضدی اوله‌رق قوللانیلیر:]
خدمت ایدنلره مکافات وقباحت
ایدنلره مجازات اولنور .

مُکافی { صه. عر. ذ: مکافیه.
[«کفایة»دن سف. مفاعله]
مساوی، برابر. ذ. || ص.
[هندسه‌ده] قطع مکافی. بإ:
قطع.

مُکالَمه { سش. عر. ج: مکالمات.
[«کلام»دن مص. مفاعله]
١. سویلشمه، ایکی کشی آره‌سنده
اولنان سوز. ٢. بر لسان
تحصیلیچون ایکی لسان اوزره
ترتیب اولنمش مکالمه صورتنده
تعبیرلر: مکالمهٔ فارسیه؛ فرانسز-
جه مکالمه . ٣. عقد مصالحه
ومعاهده ایچون ایکی دولت
مرخصلری بیننده اولنان مذا-
کره : فلان ذات مکالمه‌یه مأمور
اولدی .

مُکالَمه‌نامه { سه.فا لغت تحصیلیچون
وبر لسان اجنبیده
لقردی ایتمکه آلیشمق ایچون
ایکی لسان اوزرینه مکالمه صو-
رتنده ترتیب اولنمش کتاب :
کمال پاشا مرحومك فارسی وترکجه
بر مکالمه‌نامه‌سی واردر .

مَکان { سذ. عر. ج: امکنه،
اماکن. [«کون»دن سم]
١. یر، محل، جای : زمان ومکان
اعتباریله . ٢. طوریلان یر،
وتوریلان محل، مقام، اقامتگاه :
اونك مکانی یوقدر؛ جناب حق
مکاندن منزهدر ؛ اماکن
عسکریه = عسکره مخصوص ابنیه.
|| بی مکان = محلسز، سرسری ،
معین اقامتگاهی اولمیان . ||
لامکان = مکاندن منزه .

مَکاناً { ح. عر. محل ویر اعتباریله :
مکاناً وزماناً بعید.

مَکانَت { سش. عر. ١. نفوذ ،
اقتدار، قوت: مکانت
صاحبی برآدم . ٢. وقار، آغر
باشلیلق، ثبات، متانت : بوایشده

چوق مكانت كوستردى . [بو ايكنجى معنا عربيده اولميوب، لسانمزده برنجى معنادن آلنمشدر. عربيده‌كى كبى محل ودرجه معنالريله بزجه قوللانلماز .]

مَكائِد { سذ. جـ. عر. فد : مكيده. با : مكيده .

مَكائيل { سذ. جـ. عر. فد : مكيال. با : مكيال .

مُكِبّ { صـ. عر. [«كب»دن سف. افعال] برشيئك اوزرينه چوق دوشن ، باشنى اكوب مشغول اولان . ز.

مَكتَب { سذ. عر. جـ : مكاتب. [«كتب»دن سم.] اطفال وشبانك تحصيل علم ايچون دوام ايتدكلرى بنا ودائره، دارالتعليم، دارالتدريس، مدرسه. دبستان : مكتب ابتدائى؛ صبيان مكتبى؛ محله مكتبى؛ قيز مكتبى، مكتب اناث؛ رشديه، اعداديه مكتبى؛ مكاتب عاليه؛ مكاتب خصوصيه؛ مكاتب عسكريه؛ مكتب (فنون) حربيه؛ مكتب (فنون) طبيه؛ مكتب (فنون) بحريه؛ مكتب صنايع؛ حقوق، زراعت تجارت مكتبى؛ ليلى، نهارى مكتب؛ مكتب خواجه‌سى ؛ مكتب آرقداشى. ‖ مكتب كورمش = تحصيل علم ايتمش، عالم وتربيه‌لى؛ مكتب كورمه‌مش = جاهل ، تربيه‌سز. [عربيده اصل معناسى يازيخانه اولوب، باشليجه يازى اوكرنلديكيچون، صبيان مكتبنه دخى اطلاق اولنورسه‌ده، سائر مكانبه مدرسه دينلير. لسانمزده مكتب ومدرسه‌نك مدلول ومحل استعماللرى دكيشمشدر .]

مَكتَبلى { سـ. صـ. ۱. ليلى بر مكتبده تحصيل علم ايتمكده بولنان كنج، شاكرد، طالب : مكتبليلردن ياريم بيات آلنير. ۲. مكاتب اعداديه وعاليهٔ عسكريه‌ده تحصيلده بولنان شاكرد : شمدى بر مكتبلى كچدى. ۳. بر مكتبده تحصيل علم ايتمش، بر مكتبدن نشأت ايتمش اولان : مكتبلى قائممقام؛ مكتبلى ضابط؛ مكتبليلر آلايليلردن مقدمدر.

مُكتَسِب { صـ.عر. ۆ : مكتسبه. [«كسب» دن سف. افتعال] قزانان، اكتساب ايدن : مكتسب مال؛ مكتسب علم وتربيه .

مُكتَسَب { صـ عر. ۆ : مكتسبه. [«كسب» دن سمف. افتعال] قزانيلان، قزانلمش، اله كچيريلن ويا كچيرلمش : مال مكتسب؛ معلومات مكتسبه .

مُكتَفى { صـ. عر. ۆ : مكتفيه . [«كفاية»دن سف. افتعال] قناعت ايدن ، اكتفا ايلين : اوقدرله مكتفى اولدى .

مَكتوب { صـ. عر. ۆ : مكتوبه. [«كتب» دن سمف.] يازلمش، يازيلى، نوشته، محرر .

مَكتوب { سذ. عر. جـ : مكاتيب. كرك ايش وكرك عرض محبت وتبريك ويا تعزيه وسائره ضمننده برآدمدن بر آدمه يازيلوب كونديريلن كاغد، بيتيك ، نامه ، رساله ، ورقه ، نميقه : مكتوب يازدم كوندردم؛ مكتوب آله‌مدم؛ توزيع مكاتيب؛ مكتوب سامى = مقام صدارت عظمادن يازيلان امرنامه، امر سامى .

مَكتوبجى { سـ. بر نظارت ويا ديكردائرهٔ رسميه‌نك ويا بر ولايتك امور تحريريه‌سنى اداره ايتمكله موظف بيوك مأمور، مكتوبى : صدارت، داخليه ، رسومات مكتوبجيسى؛ بغداد، خداوندكار مكتوبجيسى.

مَكتوبجيلق { سـ. مكتوبجى مأموريت وصفت ووظيفه‌سى : ماليه مكتوبجيلغى؛ حلب ولايتى مكتوبجيلغى .

مَكتوبلاشمَق { فش . بربرينه مكتوب يازمق، مكاتبه، مراسله، مخابره ايتمك : طشرده بولنان پدرمله دائما مكتوبلاشيورز .

مَكتوبى { سذ. عر. مكتوبجى، بر نظارت ويا ديكر دائرهٔ رسميه‌نك ياخود برولايتك امور تحريريه‌سنى اداره‌يه مأمور بيوك مأمور : مكتوبئ صدارت عظمى ؛ مكتوبئ ولايت . ‖ مكتوبى قلمى = بردائرهٔ رسميه‌نك تحريرات ومخابره ايشلرينه متعلق قلمى كه مكتوبجينك تحت اداره‌سنده اولور : خارجيه مكتوبى قلمى خلفاسندن .

مَكتوم { صـ. عر. ۆ : مكتومه . [«كتم» دن سمف.] ۱. كتم اولنان، سر صاقلانان ، افشا اولنميان : سر مكتوم. ۲. كيزلنن ، قاچيريلان ، حكومته قيد وتحرير ايتديرلمين : اسنان مكتومه = قرعه‌دن قاچيرلمق ايچون نفوس دفترينه قيد ايتديرلمه‌مش افراد اهالى؛ املاك

مكتومه = تحرير ايتديرلەمش املاك ؛ واردات مكتومه = تحصيل اولنوب دە قيد اولنمامش واردات دولت .

مَكتومات { سـ. جـ. عر. كيزلەديلوب قيد وتحرير اولنمامش وحكومتدن قاچيرلمش افراد ويا املاك وواردات : بر چوق مكتومات بولوب ميدانه اخراج ايلدى .

مَكث { سـ. عر. طورمه ، توقف، سكون، آرام : بش كون اوراده مكث ايلدى.

مُكثِّف { صـ. عر. ث : مكثفه . [« كثافة » دن سـف. تفعيل] ط. قويولاشديران ، كثيف حالنه قويان .

مُكحَّل { صـ. عر. ث : مكحله . [« كحل » دن سـف تفعيل] كحل سورلمش، سورمەلى .

مُكدَّر { صـ. عر. ث : مكدره . [« كدر » دن سـف. تفعيل] ١. بولاندبراش، بولانيق. ٢. كدرلى ، مغموم ، محزون : بو ايشدن چوق مكدر اولدى.

مُكدِّر { صـ. عر. ث : مكدره . [« كدر » دن سـف تفعيل] ١. بولانديران. ٢. حزن وكدر ويرن، محزون ايدن .

مُكذِّب { صـ. عر. ث : مكذبه . [« كذب » دن سـف. تفعيل] يالانجى چيقاران، برينك يالاننى ميدانه قويان ، بر خبرك يالان ويا بر آدمك يالانجى اولديغنى كوستروب اعلان ايدن، تكذيب ايلين: اوحوادثى مكذب بر اعلان رسمى .

مَكر { مە . تكر لفتنه اتباعاً قوللانيلوب بووارلانمق تصوير ايدر : تكر مكر بووارلاندى .

مَكر { سـ. عر. حيله، خدعه، دوباره : دشمنك مكرندن امين اولق ايچون .

مَگر { د. فا. ١. استثنا بيان ايدر، آنجق، الا، شو قدركه : بو ايش قولاى اولەماز مگر سز همت ايدرسەكز. ٢. غفلتدن صكره آكلاشيلان برشىء حقنده قوللانيلير، حالبوكه : بن طبيب آرامغه كيتدم مگر او ايلشوب طيشارى چيقمش . — برنجى معنا ايله مگركه وايكنجى معنا ايله مگرسه صورتنده دخى قوللانيلير : يارب مطلق كليرم مگركه خسته اولەيم [دائما فعل التزامى ويا بونك حكمنده بر امر ويا نهى غائب ايله قوللانيلير]؛ بن اونى صباح بكليوردم مگرسه او آقشامدن كلمش. [بو حالده دائما صيغۀ روايت ايله استعمال اولنور .]

مُكرِّر { صـ. عر. ث : مكرره . [« كر » دن سـف. تفعيل] ١. تكرار ايدن. ٢. حقـ. ايكى ويازيادە كرە جرم ايشلين، سابقەلى.

مُكرَّر { صـ. عر. ث : مكرره . [« كر » دن سـف. تفعيل] تكرار اولنمش، بر دها اولمش، بربرى اوستنه ايكى ويا زيادە دفعه وقوع بولمش : قباحت مكرره صاحبى؛ تقطير مكرر ؛ قند مكرر = برقاچ كره قينادلمش نبات شكرى.

مُكرَّراً { حـ. عر. تكرار اولەرق، بردها. تكرار على التكرار : مكرراً سويلدم .

مُكرِم { صـ. عر. ث : مكرمه . [« كرم » دن سـف. افعال] اكرامجى ، مسافره اكرام و حرمت ايدن ، آغرلايان ، مهماننواز : چوق مكرم آدمدر.

مُكرَّم { صـ. عر. ث : مكرمه . [« كرم » دن سـف. تفعيل] محترم ، معزز، حرمت وتعظيمه نائل : دستور مكرم ؛ مكۀ مكرمه .

مُكرَّماً { حـ. عر . كمال حرمت وتعظيمله، اكرام واعزاز ايدەرك : مكرماً تشييع ايتديلر.

مَكرَمَت { سـ. عر. جـ : مكارم. [« كرم » دن مصدر ميمى] ١. كرم، سخا، جود : مكرمت صاحبى برآدم. ٢. حرمت، عزت.

مَكرَمَتلى { يا مكرمتلو. صـ. ١. كريم، سخى، جومرد، جواد . ٢. حرمتلى ، معزز ، مكرم. — انشا لساننده مدرس پايەسنده اولان علمايه ويريلن عنواندر .

مَكروه { صـ. عر. ث : مكروهه . [« كره » دن سـف.] ١. ايگرنج ، كراهتلى، كريه، منفور : مكروه بر ير ، بر ايش. ٢. ف. شرعاً حرام اولميوب آنجق ضرورت اولمديغى حالده استعمالى تقديراولنميان : آت اتى مكروهدر.

مَكروهات { سـ. جـ. عر. ١. ايگرنج شيئلر. ٢. شرعاً استعمالى ممنوع اولميوب آنجق مستحسن اولميان شيئلر : مكروهات اكلنسه نه مجبوريت واردر ؟

مَكروهِیَّت { سٓ. عر. ایكرنجلك، منفوریت.

مَگَس { سه. فا. سیكك، ذباب.

مَكسَب { سٓ. عر. جمع: مكاسب. [«كسب» دن مصدر میمی] ١. قزانج، كسب، كار. ٢. كسب معیشت ایتمكه واسطه وآلت اولان ایش: بونم مكسبمدر.

مُكَسَّر { صه. عر. مؤ: مكسره. [«كسر» دن سمف. تفعیل] قیریق، قیرلمش، منكسر، شكسته. || د. [صرف عربیده] جمع مكسر = قاعده تحتنده اولمیه‌رق ومفردینك حروف وحركاتی مختلف صورده تغییر اولنمش جمع. مقابلی: جمع سالم.

مَكسوب { صه. عر. مؤ: مكسوبه. [«كسب» دن سمف] قزانلمش، كسب اولنمش: اموال مكسوبه.

مَكسور { صه. عر. مؤ: مكسوره. [«كسر» دن سمف] ١. قیرلمش قیریق، شكسته منكسر. ٢. كسره حركه‌سیله متحرك، اسره‌لی: جیم مكسوره؛ مكسور العین = عین‌الفعلی اسره‌لی (فعل عربی).

مَكشوف { صه. عر. مؤ: مكشوفه. [«كشف» دن سمف.] ١. آچلمش، آچیق، غیرمستور، میدانده اولان: اجدادمز اكثریا كوكسلرینی مكشوف طوتارلردی؛ مكشوف الرأس = باشی آچیق. ٢. آچیق، ظاهر، عیان، آشكار. ٣. كشف اولنمش، بولنوب معلوم اولمش، وقتیله مجهول ایكن بعده بولنمش: الیوم مكشوف اولان سیارات صغیره؛ بوكون كرهٔ ارضك هر طرفی مكشوفدر. ٤. عسكرجه كوریلوب احوالی معلوم اولمش اولان: اراضئ مكشوفه‌ده حرب ایتمه‌نك فائده‌سی واردر. || غیر مكشوف = كشف اولنمامش، مجهول: آمریقاده غیر مكشوف بر قالمامشدر.

مُكَعَّب { صه. عر. مؤ: مكعبه. [«كعب» دن سمف تفعیل] ر. ١. كعب یعنی زار شكلنده اوله‌رق مساوی آلتی وجهی اولان وطول وعرض وارتفاعی بر بولنان: جسم مكعب؛ مكعب بر طاش، بر بنا. ٢. طول وعرض وارتفاعی اولان: بر مكعب متره؛ بوقزان ایكی مكعب متره صو آلیر. ٣. ایكی دفعه كندی مثلیله ضرب ایدلمش اولان، بر عددك ایكی دفعه كندی مثلیله ضربندن حاصل اولان (عدد): ٣ عددینك مربعی ٩ ومكعبی ٢٧ در؛ جذر مكعب = ٢٧ یه نسبتله ٣ عددی.

مَكفولٌ بِه { صه. عر. مؤ: مكفول بها. [«كفالت» دن سمف.] حق. كفالتله تعهد اولنان (شیء ویا كیمسه).

مَكفولٌ عَنْه { صه. عر. مؤ: مكفول عنها. [«كفالت» دن سمف.] حق. كفالت اولنان، كفیلی بولنان (كیمسه)

مَكفولٌ لَه { صه. عر. مؤ: مكفول لها. [«كفالت» دن سمف] كفالت اولنان، كفیلی بولنان.

مُكَلَّف { صه. عر. مؤ: مكلفه. [«كلفة» دن سمف. تفعیل] ١. بر وظیفه اجراسنه ویا بر رسم وویركی اعطاسنه مجبور اولان: بالغ اولان آدم كافهٔ وظائف دینیه ایله مكلفدر؛ اهالئ مكلفه = ویركی اعطاسیله مكلف اولان اهالی؛ صبیان نماز واوروجله مكلف دكلدر. ٢. تر. تكلفاتی چوق، مكمل صورتده وكلفتلی یاپلمش، طنطنه‌لی، دبدبه‌لی، احتشاملی: مكلف بر قوناق، بر سفره.

مُكَلَّل { صه. عر. مؤ: مكلله. [«اكلیل» دن سمف. تفعیل] تاجلی، باشنده تاج بولنان، تاجله مزین.

مُكَمَّل { صه. عر. مؤ: مكمله. [«كمال» دن سمف. تفعیل] كماله ایردیرلمش، كامل بولمش، تكمیل اولنمش، قصورسز، تام: مكمل بر بنا، بر باغچه؛ مكمل آدم؛ معلومات مكمله صاحبی.

مَكمَن { سٓ. عر. [«كمن» دن سمه.] پوصی یری، پوصی طوتیلان محل، كمین.

مَكمون { صه. عر. مؤ: مكمونه. [«كمن» دن سمف.] صاقلی، مخفی.

مِكنَت { سٓ. عر. قوت، قدرت، اقتدار.

مَكنوز { صه. عر. مؤ: مكنوزه. [«كنز» دن سمف.] خزینه‌یه قونمش، درخزینه ایدلمش: نقود مكنوزه.

مَكنون { صه. عر. مؤ: مكنونه. [«كنون» دن سمف.] كیزلی، صاقلی، محفوظ، دقتله حفظ وصیانت اولنان: درمكنون.

مُكَنّى { یا مكنا. صه. عر. [«كنیه» دن سمف تفعیل]

بركنيه ايله تكنيه ايدلمش ،
كنيه‌لى : ابو الحسن كنيه‌سيله
مكنى.

مُكَوِّن { ص. عر. ث : مكونه . [«كون» دن سمـ تفعيل] ط. ياپان، حاصل ايدن، حصوله كتيرن : مكون اليـاف؛ مكون لحم.

مُكَوَّن { ص. عر. ث : مكونه . [«كون» دن سمـ تفعيل] ياپلمش، حاصل اولمش، حصوله كتيرلمش، وجود بولمش.

مُكَوَّنات { سذ. جـ. عر. حصوله كلمش ووجود بولمش شيئلر، موجودات، مخلوقات.

مَكه { س. برنوع پوتراق ديكن.

مَكّه { سخنـ. عر. حجاز خطهٔ مباركه‌سنك مركزى وكعبهٔ شريفه‌نك بولنديغى شهر مبارك كه فخر عالم (صلعم) افندمزك دخى مسقط رأسلرى وقبلهٔ مسلميندر : مكهٔ مكرمه. || مكه پايه‌سى = رتب علميه‌نك برى. || مكه پلسنكى = معروف برشجر طبى.

مَكّى { ص. عر. ث : مكيه. ١. مكهٔ مكرمه‌يه منسوب ومتعلق : سناء مكى. ٢. مكهٔ مكرمه اهاليسندن اولان ، مكه‌لى.

مِكيال { سذ. عر. جـ : مكاييل. [«كيل» دن اسم آلت] اولچك نوعندن حبوبات اولچيسى.

مَكيده { سذ. عر. جـ : مكايد. حيله، خدعه، دوباره.

مُكَيِّفات { سذ. جـ. عر. [لفت مولده] كيف ويرن شيئلر، سرخوشلق كتيرن وتريا-
كيلك قبيلندن اولان شيئلر : توتون و انفيه وآفيون دخى مسكرات كبى مكيفاتدندر.

مَكيك { س. جولهالرك ايپلكى صاروب آتدقلرى آلت كه مقره كبى اولوب اورته‌سنده‌كى متحرك ميله ايپليك صاريلير. || مكيك كبى = بر يرده طورماز، متحرك. || مج. مكيك طوقومق = بريرده طورميوب كيدوب كلمك : اقشامه قدر مكيك طوقودى.

مَكين { ص. عر [«مكان، مكانة» دن صمـ.] ١. اوتوران، يرلشمش، متمكن : مكانك شرفى مكين اعتباريله‌در. ٢. نفوذ واقتدار ووقار صاحبى. ز.

مَلَأ { ياخود ملا. سذ. عر. ١. طولى اولمه، طوليلق، خلاء مقابلى. ٢. غلبه‌لك، جماعت، جمعيت، اجتماع || على ملأ الناس = خلق نظرنده، انظار عامه اوكنده.

مُلّا { ياخود منلا. س. [عر. «مولانا» دن] ١. مولويت صاحبى، بيوك قاضى : مكه،مصر ملاسى. ٢. مولويت پايه‌سنده بولنان ذات. ٣. بيوك عالم، خواجه : ملا جامى = مولانا جامى؛ منلاى روم = مولانا جلال الدين رومى. ٤. علوم دينيه وآليه طالبى، طلبهٔ علومدن اولان : كل باقه‌لم ملا، منلا. || ملا بك = رجال علميه اصيل زادكانه اطلاق اولنور.

مَلّان { ص. عر. [«ملأ» دن صشـ.] طولى، مملو، پر، مشحون.

مُلابَسه { يا ملابست. سذ. عر. [«لبس» دن مصـ. مفاعله] ١. بكزه‌ين ايكى شيئك يكديكرندن فرق اولنه‌ميوب تشويش اولنمسى، التباس. ٢. مناسبت ، وجه، تقريب : بو ملابسه ايله؛ قرابت ملابسه‌سيله.

مَلّاح { سذ. عر. جـ : ملاحين. [«ملح» دن سمبـ] كميجى، بحرى، كمى ايله دكيزلرده سياحت ايدن وكميجيلك علمنى بيلن آدم.

مَلاحَت { سذ. عر. [«ملح» دن] كوزللك ، شيرينلك، حسن، صباحت : ملاحت وجه.

مِلاحَت { يا ملاحه. سذ. عر. كميجيلك ، بحريلك، سير سفائن فنى : اسكى فنيكه‌ليلر ملاحتده پك ايلرى وارمشلردى.

مَلاحِده { سذ. جـ. عر. فد : ملحد. با : ملحد.

مُلاحَظه { سذ. عر. جـ : ملاحظات. [«لحظ» دن مصـ. مفاعله] ١. دقتله باقمه. ز. ٢. ايچه‌ده دوشونمه، صرف ذهن ايده‌رك هر جهتى دوشونمه، مطالعه، تأمل : بو ايشى ايى ملاحظه ايتديكزمى؟ ايشى ملاحظه ايتمزدن بيان فكر ايتمه‌ملى. || ملاحظه‌سيله = فكريله، فكرينه بناءً، دوشونه‌رك : ياغمور ياغار ملاحظه‌سيله مشمعى كيدم.

مُلاحَظه‌سز { ص. بابه‌جغنى ويا سويليه‌جكنى اطرافيله دوشونمين، تأملسز، كوته‌بين.

مُلاحَظه‌سزلق { ا. تأملسزلك، كوته‌بينلك، تدبيرسزلك.

مَلاذ { سذ. عر. [«لوذ» دن سمـ.] بارينه‌جق و صيغينه‌جق محل، تدافعه صالح متين ومستحكم موقع، ملجأ، پناه : اشقيا صرب

بریری ملاذ اتخاذ ایتمشلردی .

مُلازِم { صە. عر. ذ : ملازمە. [«لزوم»دن سف. مفاعلە] بر یرە ویا برشخصە یاپیشوب آیرلمیان . ذ. = سذ. عر. ١. بر صنف و هیئتە داخل اولمق مقصدیلە معاشسز دوام وخدمت ایدن : فلان قلمدە ملازمدر؛ ملازم صفتیلە رسومات امانتنە کیردی؛ شورای دولت ملازمی = اعضا نامزدی. ٢. ع. ضابطانک اک کوچک رتبەسنی حائز اولان عسکری کە چاوشك فوقندە ویوز باشینك مادوننده اولوب اول وثانی عنوانلریلە ایکی یە منقسمدر : مکتب حربیەدن ملازم ثانی چیقوب بعدە ملازم اول اولورلر.

مُلازَمت { سذ. عر. [«لزوم»دن مصـ. مفاعلە] ١. بر شیء ویا شخصە آیرلماز صورتدە التحاق ایتمە. ٢. دوام، مداومت، بر ایشە صاریلوب اونکلە اشتغال ایتمە : ایکی سنەدن بری برکتابك استنساخنە ملازمت ایدیور. ٣. بر مأموریتە کچمك اوزرە بر دائرەیە معاشسز دوام وخدمت ایتمە : فلان قلم. کومروکە ملازمت ایدیور ؛ اوچ سنە ملازمتدن صکرە مأموریتە کچدی .

مُلازِملك { سذ. ١. مأموریتە کچمك مقصدیلە معاشسز اولەرق بردائرەیە دوام ایتمە : کومروکە ، فلان قلمە ملازملك ایدیور . ٢. رتب عسکریەنك اك کوچکی اولان ملازم رتبەسی : بش سنە ملازملك ایتدی.

مُلاصِق { صە. عر. ذ : ملاصقە. [«لصوق» دن سف. مفاعلە] بیتشیك، یاپیشیق، یان یانە بولنان، متصل : دری اتە ملاصقدر.

مُلاطَفە { سذ. عر. [«لطف»دن مصـ. مفاعلە] ١. لطف ایلە معاملە، تلطیف. ٢. لطیفە سویلشمە ، شقلاشمە : ملاطفە طریقیلە برشیء سویلدی .

مَلاعِب { سذ. جـ. عر. فد : ملعبە. با : ملعبە.

مُلاعَبە { سذ. عر. جـ : ملاعبات. [«لعب»دن مصـ مفاعلە] اویناشمە .

مَلاعین { سذ . جـ . عر . فد : ملعون. با : ملعون .

مُلاغمە { سذ. دانەلری اوستندە بولنان یعنی خرماندە دوکلەمش آرپە صاپلری : حیوانە ملاغمە یدیرمك .

مُلاقات { سذ. عر. [«لقاء» دن مصـ . مفاعلە . — طوغریسی : ملاقاة .] بولشمە ، برلشمە، کوریشمە : ایکی ایمپراطور فلان یردە ملاقات ایدەجکلردی؛ آرەلرندە ملاقات وقوع بولەجقدر.

مُلاقی { صە. عر . ذ : ملاقیە . [«لقاء» دن صف. مفاعلە] بولشان ، قاوشان ، کوریشن : پدرینە ملاقی اولدی .

مَلال { سذ عر. و:

مَلالَت { سذ. عر . اوصانج ، اوصانمە، بیقمە، بیقندی، صیقلمە : بوسوزلر، بوشرقی انسانە ملال کتیرر .

مَلامَت { سذ. عر. [«لوم» دن مصـ . میمی] چیقشمە ، آزارلامە، سرزنش .

مُلامَسە { سذ. عر. [«لمس»دن مصـ. مفاعلە] بربرینە طوقنمە، تماس ایتمە .

مَلامی { سذ . صە. عر. جـ : ملامیون. [«ملامة»دن سمذ.] حکماء کابیون مسلکنە قریب بر مسلك قلندرانە اتخاذ ایدن طریقلردن برینە تابع آدم : کندیسی ملامیدر ؛ . ملامیوندن بر آدم .

مَلاهی { سذ. جـ. عر. [فد. «ملهی» لسانمزدە قوللانلماز] اویونلر، اکلنجەلر، چالغی وجنبشلر، لهو ولعب : ملاهی یە طالمق؛ آلات ملاهی = سازلر .

مَلائِك { سذ. جـ. عر. و :

مَلائِکە { سذ. جـ.عر. فد. ملك. با : ملك. [ایکنجیسی لسانمزدە مفردکبی دە قوللانیلیر.]

مُلائِم { صە. عر. ذ : ملائمە . [«لائم»دن سف. مفاعلە] ١. اویغون ، موافق ، اویار : عقلە ملائمدر . ٢. یاواش ، یومشاق، حلیم : پك ملائم آدمدر؛ ملائم طبیعتلی . ٣. انقباضی اولمیان، غیرمنقبض : دائما ملائم اولمغە دقت ایتملی .

مُلائِمَت { سذ. عر. [«لائم»دن مصـ. مفاعلە] ١. اویغونلق، موافقت. ٢. یومشاقلق، یاواشلق، حلم : او آدمك ملایمتی فوق العادەدر . ٣. انقباض فقدانی ، طبیعتك لینتە مائل اولمەسی : ملایمت ویرەجك بر علاج آلملی .

مَلْبَس { سذ. عر. جـ : ملابس. [«لبس» دن] کییلەجك

شیٔ، کیه‌جك، روبه، اثواب، جامه : ملبس ومأکل .

مُلَبَّس { ص. عر. ث: ملبسه. [«لبس»دن سمف. تفعیل] ١. کیلمش. ٢. التباسلی، فرقسز، مشوش. ث.

مَلبوس { ص. عر. ث: ملبوسه. [«لبس»دن سمف] ١. کییلمش، قوللانلمش (اثواب). ٢. کییلمش، اثواب کیمش.

مَلبوسات { سش. جم. عر. کییله‌جك شیئلر. کییندی، اثواب، البسه : ملبوسات و مأکولات .

مِلَّت { سش. عر. جم: ملل. ١. دین، مذهب، کیش: ملت ابراهیم؛ دین و ملت ایکیسی بردر. ٢. بر دین و مذهبده بولنان جماعت: ملت اسلام؛ ملل مختلفه رؤساسی. [لساننزده بو لغت سهواً امت، وامت لغتی ملت یرینه قوللانیلوب، مثلا «ملل اسلامیه» و «ترك ملتی» وبالعکس «امت اسلامیه» دینلر واردر؛ حالبوکه طوغریسی «ملت اسلامیه» و «امم اسلامیه» و «ترك امتی» دیمکدر؛ زیرا ملت اسلامیه بر، وامم اسلامیه یعنی دین اسلامه تابع اقوام ایسه چوقدر. تصحیحاً استعمالی الزمدر.]

مُلتَبِس { ص. عر. ث: ملتبسه. [«لبس»دن سف. افتعال] التباسلی، دیکر بر شیئدن فرق اولنه‌ماز، مشتبه، مشکوك.

مُلتَجا { سذ. عر. [«لجأ»دن سم.] التجا اولنان یر، ملجأ، پناه.

مُلتَجی { ص. سذ. عر. ث: ملتجیه. [«لجأ»دن سف. افتعال] التجا ایدن، بر یره ویا بر آدمه قاچوب حمایه طلب ایدن: ملتجیلرك اعاده‌سی مصالحه شرائطندن ایدی.

مُلتَحِق { ص. عر. ث: ملتحقه. [«لحوق»دن سف. افتعال] التحاق ایتمش، الحاق اولنمش، قاتلمش، ضم وعلاوه اولنمش.

مُلتَزِم { ص. عر. ث: ملتزمه. [«لزوم»دن سف. افتعال] التزام ایدن، بر شیٔ ویا شخصی لازم عد ایدوب طرفدارلق کوسترن. = سذ عر. جم: ملتزمین. بر محلك بر صنف رسوم وواردات‌نی کوتوری اوله‌رق و بالمزایده عهده‌سنه آلوب کار و ضرری کندیسنه عائد اولمق اوزره متفق علیه اولان بدلی مقسطاً خزینهٔ دولته ویرن آدم، التزامجی: اعشار ملتزمی؛ معدن کومورینك، فلان کول صید ماهیسنك ملتزمی.

مُلتَزَم { ص. عر. ث: ملتزمه. [«لزوم»دن سمف. افتعال] التزام اولنان، لازم وواجب عد اولنه‌رق ترویج ایدیلن: سزك حاضر بولنمه‌کز ملتزمدر؛ بنجه بو ایش ملتزمدر.

مُلتَزِملك { س. واردات دولتدن بر قسمنی کوتوری اوله‌رق عهده‌سنه آلان آدمك حال وصفتی: ملتزملك ایدیور.

مُلتَصِق { ص. عر. ث: ملتصقه. [«لصوق»دن سف. افتعال] ١. بیتشیك، یاپیشیق. ٢. التصاق ایتمش، بربرینه ربط اولنمش: دمیر یولك خطوط ملتصقه‌سی.

مُلتَفِت { ص. عر. ث: ملتفته. [«لفت»دن سف. افتعال] ١. التفات ایدن، یوزینی چویروب باقان، تطییب خاطر ایده‌رك معامله ایلین، التفاتجی: چوق ملتفت آدمدر. ٢. نظر اعتباره آلان، اهمیت ویرن: بنم اخطاراتمه ملتفت اولمدی.

مُلتَقا { یا ملتقی. سذ. عر. [«لقاء»دن سم. افتعال] ایکی شیئك وعلی الخصوص ایکی دکیز ویا نهرك برلشوب بربرینه قاوشدقلری محل، مجمع قاوشاق: ملتقا البحرین.

مُلتَقِط { ص. عر. ث: ملتقطه. [«لقط»دن سف. افتعال] یرده بولنان شیئی قالدیروب آلان.

مُلتَقی { ص. عر. ث: ملتقیه. [«لقاء»دن سف. افتعال] التقا ایدن، قاوشان، بولشان، برلشن: فرات قرنه‌ده دجله‌یه ملتقی اولور.

مَلتَم { س. معتن صورتده هرکون بر جهتدن اسن قره‌روزکاری: بحر سفید آطه‌لرنده بوتون یاز ملتم روزکارلری اکسیك اولماز. [دکیزدن اسنه ایمبات دینیر]

مُلتَمَس { ص. عر. ث: ملتمسه. [«لمس»دن سمف. افتعال] التماس اولنان، بری طرفندن حمایه اولنه‌رق تسریر و ترقیسی رجا اولنان: او آدم ملتمسدر؛ اوفلانك ملتمسیدر.

مُلتَمِس { صه. عر. ۱ : ملتمسه. [«لمس»دن سف. افتعال] التماس ورجا ایدن، برینك لهنده توسط ایدوب ایشنك ترویجنی طلب ایدن.

مُلتَوی { صه. عر. ۱ : ملتویه. [«لوی»دن سف. افتعال] اکلمش، بوکلمش، صارلمش.

مُلتَهِب { صه. عر. ۱ : ملتهبه. [«لهب»دن سف. افتعال] ۱. آلولنمش، طوتیشمش. ۲. ط. شیشوب قیزارمش، التهاب پیدا ایتمش.

مُلتَهِف { صه. عر. ۱ : ملتهفه. [«لهف»دن سف افتعال] ۱. آلولنمش، طوتیشمش. ۲. پك زیاده مکدر ومتحسر، یانوب یاقاران.

مُلتَئِم { صه. عر. ۱ : ملتئمه. [«لائم»دن سف. افتعال] ط. اوکیلان، التیام پذیر، ایلشن، قپانان (یاره).

مَلجَأ { سذ. عر. [«لجأ»دن سم.] صیغینه‌جق یر، التجا اولنان محل، پناه، ملاذ.

مِلح { سذ. عر. ج.: املاح. ۱. طوز، نمك. ۲. کیم. برحامضله اساس دینلان بر مادهٔ معدنیه‌نك بالکیمیا امتزاجندن حاصل اولان طوزه مشابه ماده‌که لسان عوامده دخی اکثریا طوز دینلیر.

مُلحِد { صه. سه. عر. ۱ : ملحده. ج : ملاحده، ملحدین. [«لحد»دن سف. افعال] الوهیته وارکان دینه اینانمیان، دینسز، ایمانسز، منکر، طریق الحاده صاپمش آدم.

مُلحَق { صه. عر. ۱ : ملحقه. [«لحوق»دن سمف. افعال] ۱. صکره‌دن طاقلمش، قاتلمش، ضم وعلاوه اولنمش: باغچه‌یه ملحق بر پارچه یر. ۲. تابع، عائد: او ناحیه فلان قضایه ملحقدر. ۳. د. [صرف عربیده] ثلاثی الاصل اولدیغی حالده رباعی بابلرندن برینه توفیقاً تصریف اولنان (فعل): ملحق دحرج؛ ملحق احرنجم.

مُلحَقات { سذ. ج. عر. ۱. ضمیمه‌لر، علاوه‌لر، ضمائم. ۲. بر مرکزه مربوط وتابع یرلر: قونیه ولایتنك ملحقاتی چوقدر؛ اورانك کومرو کی فلان مدیریت ملحقاتندندر. ۳. ثلاثی الاصل اولدقلری حالده رباعی بابلرندن برینه توفیقاً تصریف اولنان افعال عربیه بابلری: ملحقات دحرج، ملحقات تدحرج، ملحقات احرنجم.

مُلَحَّم { صه. بدننك اتی چوق وشیشمان معناسیله قوللانیلورسه‌ده عربیده بویله بر لغت موجود اولمیوب، «لحم» ماده‌سی اصلا تفعیل بابندن کلمدیکندن، یاکلیشدر. بومقامده عربیده «لحیم» استعمال اولنور.

مَلحَمه { سذ. عر. [«لحم»دن سم] چوق تلفاتی موجب بیوك محاربه: قوصووه ملحمهٔ کبراسی.

مَلحوظ { صه. عر. ۱ : ملحوظه. [«لحظ»دن سمف.] ملاحظه وتفکر اولنان، خاطره کلن، محتمل: بوکون کلمه‌سی ملحوظدر؛ بوهوا ایله قاریاغمق‌ده ملحوظدر.

مَلحوظات { سذ. ج. عر. خاطره کلن شیئلر، محتمل وممکن مواد.

مَلَخ { سه. فا. چکرکه، جراد: پای ملخ = چکرکه آیاغی (بوتی) که قاریجه طرفندن حضور سلیمانه تقدیم اولندیغی مشهوردر.

مُلَخَّص { صه. عر. ۱ : ملخصه. [«لخص»دن سمف. تفعیل] اك ایی قسمی واهمیتلی نقطه‌لری آلنوب لزومسز طرفی چیقارلمغله خلاصه وزبده ایدلمش اولان، تلخیص اولنمش: ملخص براثردر؛ اومضبطه‌نك ملخصی بودر.

مُلَز { صه. سه. [عر. «ملس»دن] ۱. مختلف ایکی جنسدن مثلا بیاض ایله زنجیدن متولد: ملز آدم؛ ملز قوم؛ آمریقانك ملزلری چوقدر. ۲. جنسی خالص اولمیوب قاریشیق اولان: انکلیز آتلری عرب جنسیله یرلی جنسدن ملزدر؛ بوکوپك خالص ترنو اولمیوب ملزدر. ۳. حبوبات وسائره مخلوطی، آرپه و داری ایله قاریشیق بوغدای: ملزك کیله‌سی قاچه‌در؟

مُلزَم { صه. عر. ۱ : ملزمه. [«لزوم»دن سمف. افعال] مباحثه‌ده الزام واسکات اولنان، مغلوب وسکوته مجبور اولان: نهایت کندیسی ملزم اولدی.

مَلزوم { صه. عر. ۱ : ملزومه. [«لزوم»دن سمف.] بر شیئدن ایلری کلن، بر شیئك ایجاب کرده‌سی اولان، دیکر

بر شیئك بولنمسیله اونكده بولنمه‌سی اقتضا ایدن، برشیئك نتیجه‌سی ویا رفیق غیر مفارقی اولان : حقه‌ایله قلم لازم‌ملزوم قیلنلندر.

مَلَس { سـ. صـ. بلی‌چوقور اولان عیبلی آت.

مَلَس { سذ. عر. ضیا ایله قرا كلق قاریشیق، آلاجه‌قرا كلق. [لسانمزده بو معنا ایله مستعمل اولمیوب، غلط اوله‌رق « ملز » صورتنده باشقه معنالرله قوللانیلیر. با : ملز.]

مَلَش { سـ. جفته قوزیلی‌قویون‌كه چوق مه‌لر.

مُلَطِّف { سـ. صـ. ذ : ملطفه. جـ : ملطفات. [« لطف » دن سف. تفعیل] ط. یومشادیجی، اخلاطی تلیین ایدن.

مَلعَبه { سث. عر. جـ : ملاعب. [« لعب » دن] اویون، اویونجق : ملعبهٔ صبیان = چوجق اویونجغی.

مِلعَقه { سث. عر. [« لعق » دن اسم آلت] قاشیق. ذ.

مَلعَنت { سث. عر. جـ : ملاعن. [«لعن» دن مص. میمی] لعنتیه، لعنته مستحق فعل وحركت : اجرای ملعنتدن خالی قالمامش ایسه ده نهایت تأدیب ایدلمشدر. || ملعنت‌پیشه = ایشی كوجی ملعنتدن عبارت اولان.

مَلعَنتكارانه { صـ. حـ. فا. لعنتلیه مستحق اوله‌جق صورتده : بر طاقم دسائس ملعنتكارانه ایله؛ نبی ملعنتكارانه افعال ایتدی.

مَلعون { صـ. عر. ذ : ملعونه. [«لعن» دن سمف.] لعنته دوچار اولان، لعن ونفرینه مظهر، رحمت حقدن مطرود ومحروم : «ملعون شیطان؛ ملعون حریف. = سذ. عر. جـ : ملاعین. ملعنتكارانه حركاتده بولنان آدم : بر طاقم ملاعینك افتراسیدر.

مُلغیٰ { یاملغا. صـ. عر. «لغو» دن [سمف. افعال] الغا وفسخ ایدلمش : ملغی دیوان احكام عدلیه. || د. ملغی عن‌العمل = عمل ایتمز معموله تأثیری اولماز (عامل).

مَلفوظ { صـ. عر. ذ : ملفوظه. [« لفظ » دن سمف.] سویلنمش، سویلنیلن، تلفظ وتفوه اولنان. || غیر ملفوظ = تلفظ اولنمیان : الف، هاء غیر ملفوظه = بر كلمه‌ده بولنوب‌ده اوقونمیان بو حرفلر.

مَلفوظات { سث. جـ. عر. برینك سویلدیكی سوزلر، اقوال، كفتار : ملفوظات جنید بغدادی.

مَلفوف { صـ. عر. ذ : ملفوفه. [« لف » دن سمف.] صارلمش، دیوشیرلمش، برظرف ویا مكتوبك ایچنه وضع‌اولنمش : ملفوف پوصله؛ اوراق ملفوفه.

مَلفوفاً { حـ. عر. تذكره ویا تحریراته صاریلی‌وظرفك ایچنده اوله‌رق، لفاً : اوراق متفرعه‌سی ملفوفاً ارسال اولنیور.

مَلفوفات { سث. جـ. عر. برتذكره ویا تحریراته صاریلی اوراق : تحریراتك ملفوفاتی‌چوق اولدیغندن ظرفی بیوجك‌اولملیدر.

مِلقاط { یاخود ملقط. سذ. عر. [« لقط » دن اسم آلت] جرا. جراحلره مخصوص جیمبز وماشه كبی آلت فر. Ontolabe؛ ملقط جنین؛ ملقط حصات.

مُلَقَّب { صـ. عر. ذ : ملقبه. [«لقب» دن سمف. تفعیل] لقبلانمش، لقبلی، تلقیب اولنمش : باربا روس لقبیله ملقب خیرالدین پاشا.

مِلك { سذ. عر. و :

مُلك { سذ. عر. جـ : املاك. ١. تصرف اولنان‌شیء، اراضی وعقار كبی ایرادویرن غیرمنقول مال: ملكی‌بوقدر؛ برچوق‌املاكه متصرفدر؛ ملك میری، املاك امیریه = خزینهٔ‌دولته عائد اراضی؛ املاك همایون، املاك شاهانه = خزینهٔ خاصه‌یه عائد اراضی. ٢. وقف اولمیوب صاحبنك ملك صریحی اولان اراضی وعقار : بودكان، بواو، بو باغ وقف‌میدر بوقسه ملك‌می؟ ٣. بر دولت وحكمدارك تحت امر وتابعیتنده بولنان مملكت، كشور، قلمرو : احیاء ملك ودولت.

مَلَك { سذ. عر. جـ : ملائك، ملائكه. نزد الهیده بولنان روحانیونك بهری، فرشته : ملك‌مقرب؛ جن‌میدر ملك‌میدر؟ || مجـ. پك كوزل ویا پك حلیم ومعصوم آدم : اوملكدر؛ ملك كبی؛ ملك خصلت = ملك خویلی؛ ملك‌سیما = ملك چهره‌لی. || ملك الموت = عزرائیل. — جمی لسانمزده بعضاً مفرد كبی قوللانیلیر : طیفماز ملائكه = پك حلیم آدم.

مَلِك { سد. ع. ج: ملوك. حكمدار.

مِلْكانه { ص. ح. فا. حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه. [ملوكانه دها مستعملدر.]

مِلْكدار { س. فا. ملك صاحبی، حكمدار.

مِلْكداری { ص. فا. حكمداره منسوب ومتعلق، شاهانه: جانب عالیٔ ملكداری‌يه. = س. فا. حاكميت، حكومت: حقوق ملكداری.

مَلَكوت { سد. ع. ١. حكمدارلق، سلطنت، پادشاهلق. ذ. ٢. ملائكه وارواح عالمی، عالم غيب، عالم باطن: سير ملكوت؛ ملكوت السماء.

مَلَكوتی { ص. ع. ذ: ملكوتيه. ملائكه وارواح عالمنه يعنی عالم غيبه منسوب ومتعلق.

مَلَكه { سث. ع. تجربه وتكرارله وكثرت اشتغال ايله استحصال اولنان اقتدار، ممارسه، مهارت، استادلق: جراحلقده ملكه كسب ايتمشدر؛ اجرای صنعت ايچون يالكز معلومات كفايت ايتمز ملكه‌ده لازم.

مَلِكه { سث. ع. قادين حكمدار ويا حكمدار زوجه‌سی، قراليچه: فلنك ملكه‌سی؛ ملكهٔ چين.

مُلْكی { ص. ع. ذ: ملكيه. ١. حكمدارلغه وبر حكمدارك تحت امرنده بولنان ملكه منسوب ومتعلق. ٢. ادارهٔ مملكت اصولنه منسوب ومتعلق، اداره فننه دائر: نظامات ملكيه؛ ادارهٔ ملكيه؛ مكتب فنون ملكيه. ٣. عسكری وعلمينك غيری: مأمورين ملكيه؛ مراتب ملكيه.

مَلَكی { ص. ع. ذ: ملكيه. ملائكه‌يه منسوب ومتعلق ويا شايسته ولائق اولان: ملكی الخصال؛ اخلاق ملكيه.

مِلْكيت { ص. ع. شام وجزيره جهتلرنده بولنان برخرستيان مذهب مخصوصی واو مذهبه تابع آدم.

مِلْكيّت { سث. ع. صرف ملك اولان يعنی وقف وميری اولميان اراضی وعقارك حال وصفتی: بواوك، بو باغك ملكيتی مثبتدر.

مُلْكيّه { سث. ع. دولتك ادارهٔ مملكت وظائف مختلفه‌سيله موظف صنف وهيئتی، عسكری وعلمی صنفلرينك غيری اولان صنوف مأمورين: ملكيه مأمورينی؛ ملكيه اونيفورمه‌سی؛ ملكيه تقاعد صنديغی.

مِلَل { سث. ج. ع. فد: ملت. با: ملت.

مُلَمَّع { ص. ع. ذ: ملمعه. [«لمع» دن سمف. تفعيل] ١. آلاجه، رنكارنك، الوان مختلفه ايله ملون. ذ. ٢. د. هر مصراعی ديكر بر لسانده اولان (بيت) وبويله بيتلردن مركب (شعر). ٣. تر. [غلط اوله رق] صيوانمش، صيوامه، بولاشمش، آلوده، ملوث: اوستم باشم ملمع چامور.

مَلَوان { سد. ت. ع. [زمان ديمك اولان فد. «ملا» لسانمزده قوللانلماز.] كوندوز ايله كيجه، تون وكون: ما اختلف، يا ما تعاقب الملوان = كيجه ايله كوندوز تعاقب ايتدكجه.

مُلَوَّث { ص. ع. ذ: ملوثه. [«لوث» دن سمف. تفعيل] ١. تلويث اولنمش، پيس، مردار، بولاشيق: اوراسی ملوثدر؛ اوستی باشی ملوث. ٢. ترتيبسز، غير منتظم، قارمه قاريش: ملوث بر بقال؛ ملوث برافلاس ايشی.

مُلَوَّثلك { س. ١. پيسلك، مردارلق، بولاشيقلق. ٢. قاريشيقلق، عدم انتظام: بو بقالك. بو افلاس ايشنك ملوثلكی.

مُلوخيا { سد. ع. [يو. Mo-λόχη] با. ١. خطمی، كل خاتم. ٢. بوندن غلط اوله‌رق ملخيه دينلن سبزه.

مُلوك { سد. ج. ع. فد: ملك. با: ملك.

مُلوكانه { ص. ح. فا. حكمداره منسوب ومتعلق، سلطانی، شاهانه: عتبهٔ سنيهٔ ملوكانه‌يه.

مَلول { ص. ع. ذ: ملوله. [«ملال» دن سمب.] اوصانمش، اوصانج كتيرمش، بيقمش، بزمش: ملول بر آدم.

مُلَوَّن { ص. ع. ذ: ملونه. [«لون» دن سمف. تفعيل] ١. رنكلی، رنكارنك، كوناكون: ملون جام. ٢. بويانمش،

بويالى : لاجوردله ملون .

مُلَوَّن { ص . عر . ذ : ملونه . [« لون » دن سف. تفعيل]
رنك ويرن ، تلوين ايدن : ملون دم . [يالكز اصطلاحات فنيه‌ده بولنور .]

مَلْهَم { س . [عر . « مرهم » دن غلط] يا : مرهم .

مُلْهَم { ص . عر . ذ : ملهمه . [« لهم » دن سمف. افعال]
الهام اولنمش ، من طرف الله ذهن وقلبه القا اولنان ، الهامات الهيه‌يه مظهر : پادشاهلر ملهمدر .

مَلَه‌مَك { فل. (قويون و قوزى وكچى) مه ايتمك، باغرمق : قويونلر طاتلى طاتلى مله‌ميورلردى .

مَلَه‌مه { س. قويون و قوزى كبى حيوانلرك مه ديه باغرمه‌سى : واديك ايچندن قويونلرك مله‌مه‌سى ايشيديليوردى .

مِلَه‌مه { يا مليه . ص . بچريكسز ، چپاچول .

مِلّى { ص. عر. ذ : مليه. [« ملة » دن سمذ.] ١. دين و ملته منسوب ومتعلق : آداب مليه‌مز. ٢. [غلط اوله‌رق] بر قوم و جنسيته منسوب ومتعلق: مجارلرك ملى قيافتلرى .

مِلِّيت { سذ. عر. [لغت مولده] ١. دين، مذهب، ملت : هركس مليتنى محافظه ايتمليدر. ٢. [غلط] جنسيت ، قوميت : ژاپونياليلرك مليتلرى .

مَليح { ص . عر . ذ : مليحه . [«ملح» دن صش.] كوزل، شيرين، صبيح : وجه مليح ؛ بر جاريهٔ مليحه .

مَليسا { س. [يو. Μελισσοϐότανον = آرى اونى]
اوغل اوتى انواعندن بوكسك ساقلى بر نبات كه روحى بايغينلغه قارشى تأثير ايليدر .

مُلَيِّن { ص. عر. ذ : ملينه . [« لينة » دن سف. تفعيل]
ط. يومشادان ، يومشاديجى ، لينت ويرن .

مَمات { سذ. عر. [« موت » دن مص. ميمى] اولوم، وفات، مرك : حيات ومماتى؛ بعدالممات= اولدكدن صكره .

مَماتى { ص. عر. ذ : مماتيه. اولومه منسوب ومتعلق .

مُماثِل { ص . عر . ذ : مماثله . [« مثل » دن سف. مفاعله]
بكزه‌ين، مشابه ، مانند ، كبى ، قبيلندن اولان : بوكا مماثل ايشلر ؛ دكان خان و بوكا مماثل ابنيه .

مُماثَلَت { يا مماثله . سذ. عر. [« مثل » دن مص. مفاعله] بكزه‌يش ، مشابهت. ذ.

مُمارَسَت { سذ. عر. و :

مُمارَسه { سذ عر. ج : ممارسات. [«مرس» دن مص. مفاعله] تكرار وكثرت اشتغال قوتيله كسب اولنان مهارت ، آليشيقلق ، ال آليشيقلغى : جراحلقده ممارسه‌سى واردر .

مُماس { ص. س. عر. ذ : مماسه . [« مس » دن سف. مفاعله. اصلى : مماسس] ١. تماس ايدن ، طوقنان ، ايليشن . ٢. ر. [هندسه‌ده] بر دائره ويا زاويه‌نك قوسنه خارجاً طوقنوب كچن و اونى قطع ايتمين خط مستقيم. || مماس نشانكاهى = طوپك قويروغنده هر ايكى طرفده‌كى نشان يرى .

مُماشاة { سذ. عر. [« مشى » دن مص. مفاعله] ١. ر. لكده يوريمه ، يولداشلق . ٢. مج. يالاندن اويمه ، برينك فكرينه اشتراك ايتمش كبى ساخته موافقت ، خوش كچنمك ايچون بويولده حركت ايتمك : كوتى آدملره مماشاة كوسترمه‌ملى .

مُماطَله { سذ. عر. [« مطل » دن مص. مفاعله] اوزاتمه ، بوكون يارين ديه‌رك وعده‌يى تأخير ايتمه . ذ.

مَمالِك { سذ. ج. عر. فد : مملكت. يا : مملكت .

مَمالِيغه { يا ماماليغه . س. [رو. مانجه‌دن] قايناز صوده خاشلانمش واوزرينه بر آز ياغ كزديريلير مصر بوغدايى اونندن ياپلمش عمله يمكى كه اصل رومانيه‌ده قوللانيلير .

مَماليك { سذ . ج . عر . فد : مملوك . يا : مملوك .

مُمانَعَت { يا ممانعه . سذ . عر . [« منع » دن مص. مفاعله] مانع اوله، قارشى طورمه، مخالفت ، عدم موافقت ، راضى اولمامه .

مُمتاز { ص . عر . ذ : ممتازه . [« ميز »دن سمف . افتعال]
١. ديكرلرندن آيرلمش،امثالندن فرقلى طوتيلان ، اقرانه فائق، كزيده : اوسائرلرندن ممتازدر ؛ ممتاز امثال واقران؛ ممتاز صنفى. ٢. امتيازلى ، صورت مخصو.

صه‌ده اداره اولنان ، كندينه مخصوص بر اداره ويا معامله‌يه نائل و مظهر : ايالت ممتازه ؛ فنلانديا ادارهٔ ممتازه‌سى .

مُمتازيّت { سث. عر. [لغت مولده] ممتازلق ، امتياز ، ادارهٔ مخصوصه : ممتازيت اداره.

مُمتَثِل { ص. عر. ث : ممتثله . [« مثل » دن سف. افتعال] امتثال ايدن، آلديغى امره توفيق حركت ايليين. ذ.

مُمتَحِن { ص. عر. [« محنة » دن سف. افتعال] دكه‌ين ، امتحان وتجربه ايدن . ذ.

مُمتَحَن { ص. عر. [« محنة » دن سمف. افتعال] دكه‌نن ، امتحان وتجربه اولنان. ذ.

مُمتَدّ { ص. عر. ث : ممتده . [« مد » دن سف. افتعال] اوزايان ، امتداد ايدن ، زمان ويا مكانجه چوق سورن ، سوركلى، دواملى، متمادى : آرتق صبحاقلر دها چوق وقت ممتد اولماز ؛ بوجاده بغداده قدر ممتد اولور .

مُمتَزِج { ص. عر. ث : ممتزجه . [«مزج»دن سف. افتعال] ١. قاريشديريلير ، قابل مزج وتركيب . ٢. بر برينه تماميله اويغون اولان، هيچ منافرت ومناسبتسزلك كورلمين : بورسمك رنكلرى ممتزجدر . ٣. تماميله قپانان، آره‌لق براقميان، امتزاجلى ، اويغون : بو چرچيوه‌لر ، بوقپو ممتزج دكلدر. ٤. هركسله ايى كچينير، رفقاسيله امتزاج وآميزش ايدن : ممتزج آدمدر . [صوك ايكى معناده « امتزاجلى » دها مستعملدر .]

مُمتَلى { ص. عر. ث : ممتليه . [« ملا » دن سف. افتعال] ١. طولى، طولغون ، طولمش . ٢. معده طولغونلغنه اوغرامش.

مُمتَنِع { ص. عر. ث : ممتنعه . [«منع»دن سف. افتعال] ١. امتناع ايدن، راضى اولميان. ذ. ٢. ناقابل، امكان وقابليتى اولميان : ممتنع الحصول = حاصل اولمه‌سى ممكن وآسان اولميان .

مُمَثِّل { ص. عر. ث: ممثله. [«مثل» دن سف. تفعيل] ١. تمثيل ايدن، بكزه‌دن . ٢. كتاب وساره طبع وتمثيل ايدن. ٣. ط. اغذيه‌يى قان واته تحويل ايدن، فر. Assimilateur .

مُمِدّ { ص.عر. ث: ممده. [«مدد»دن سف.] ياردیم وامداد ايدن، ياردیمجى، امدادجى .

مَمدوح { ص. عر. ث: ممدوحه. [«مدح» دن سمف.] ١. اوكلمش ، مدح وثنا اولنمش ، برينك مدح وثنا ايتديكى : سعد ابن زنكى شيخ سعدينك ممدوحيدر. ٢. مدح وستايشه شايان ، مقبول ، مستحسن : اخلاق ممدوحه؛ ممدوح الخصال .

مَمدود { ص. عر. ث: ممدوده. [« مد » دن سمف.] اوزاديلان، سسى اوزاده‌رق اوقونان، مدلى : الف ممدوده .

مَمَرّ { سذ. عر. [«مرور»دن سم.] كچه‌جك ير ، يول ، معبر : ممر ناس = هركسك كچديكى يول.

مَمزوج { ص. عر. ث : ممزوجه . [«مزج» دن سمف.] قاريشمش، قاريشيق، مزج اولمش.

مُمسِك { ص. عر. ث: ممسكه . [«مسك» دن سف.] چوق امساك ايدن ، خسيس ، بخيل ، الى صيق .

مَمسوخ { ص. عر. ث: ممسوخه. [«مسخ»دن سمف.] مسخ اولنمش، چركين برحيوان شكل وصورتنه صوقلمش .

مَمِش { ت. صيفير يليمى ، صيفيرك آغزندن آقان لزوجتلى ساليه .

مَمشا { يا ممشى. سذ. عر. [«مشى» دن سم. — غلط فاحشى : ممشاخانه.] آياق يولى ، خلا ، كنف ، آبدستخانه .

مُمضا { يا ممضى. ص. عر. [«مضى» دن سمف. افعال] امضا اولنمش، برينك امضاسنى حاوى، امضالى : ايكى امضا ايله ممضا بر استدعانامه .

مُمضى { ص. عر. ث: ممضيه . [«مضى»دن سف. افعال] امضا ايدن ، يازلمش بر شيئك آلتنه كندى اسمنى يازان ، واضع امضا، صاحب امضا : بو سندك ممضيسى كيمدر ؟

مُمكِن { ص. عر. ث: ممكنه . [«مكانة»دن سف. افعال] امكانى اولان ، دائرهٔ امكانده بولنان ، اوله‌بيلن ، اولاغان ، محال اولميان : آوروپاى شماليده اوزوم حصولى ممكن دكلدر ؛ ممكن الحصول = حاصل اولمسى ممتنع اولميان؛ ممكن مرتبه‌ده = ممكن اولديغى قدر، درجهٔ امكانده. || ط. ممكن الشفا = ايى اوله‌بيلير .

ممكنات { سش. جم. عر. اوله بیلیر شیئلر، دائرهٔ امكان } داخلنده اولان ایشلر.

ممكنسز { ص. امكانسز یرینه وغیر ممكن معناسیله } مستعمل غلط تعبیردر.

مملّ { ص. عر. أ: مملّه. [«ملال»دن سف. افعال] اوصاندیران، } بیقدیران، بیقندی ویرن، ملال ایراث ایدن. ن.

مملحه { سش. عر. [«ملح» دن سم — لامك كسریله غلطدر.] } طوز چیقان یر، طوزله.

مملكت { سش. عر. جم: ممالك. ١. برحكمدارك تحت } تابعیتنده بولنان یر، اولكه: سیام حاكمنك مملكتی خیلی طارلاشمشدر. ٢. بر دائره‌یه تابع ویا برقومله مسكون والحاصل بر جهت توحیدی اولان یر، خطه، دیار: آناطولی، عراق، خراسان مملكتی؛ ممالك عثمانیه؛ ممالك محروسهٔ شاهانه؛ ممالك اسلامیه. ٣. تر. شهر، قصبه، بلده: بروسه بیوجك بر مملكتدر؛ استانبول كبی مفرح مملكت اولماز. ٤. تر. برآدمك طوغوب بیودیكی محل ودیار: باغچوان مملكتنه كیتدی؛ مملكتدن مكتوب آلدم.

مملكتلی { ص. تر. ١. بر محلك سكاننددن بولنان، } یرلی، اهالیدن آدم، بیبانجی اولمیان: مملكتلیلر بر مكتب یاپدیرمق ایستیورلر. ٢. برمملكت اهالیسندن اولان، همشهری، بریرلی: باغچوان مملكتلیلرینی كورمكه كیتمش؛ بر مملكتلیسی كلمش.

مملو { ص. عر. [«ملأ» دن سمف.] طولی، طولمش، پر، مشحون: } اشیا ایله مملو برصندیق؛ ارزاقله مملو بركمی.

مملوح { ص. عر. أ: مملوحه. [«ملح» دن سمف.] طوز } لانمش، طوزلی. ن.

مملوك { ص. عر. أ: مملوكه. [«ملك»دن سمف.] تصرف } اولنان، برینك ملك ومالی اولان. ن. = سذ. عر. جم: ممالیك. كوله، قول، اسیر، عبد، بنده.

مملوكانه { ص. ح. فا. قول وكوله‌یه منسوب ومتعلق ویا } شایسته، بندكانه، چاكرانه: معروضات مملوكانه‌م. [انشا لساننده پك بیوك ذواته خطاباً متكلمدن كنایه اوله‌رق قوللا. نیلیر.]

مملوكیّت { سش. عر. [لغت مولده] كوله‌لك، قوللق، } بندكی: وظائف مملوكیتی ایفا ایتمك.

ممنوع { ص. عر. أ: ممنوعه. [«منع» دن سمف] منع } اولنمش، اجراسنه ویا اكل وشربنه مساعده اولنمیان، یاساغ، منهی: مسكرات استعمالی شرعاً ممنوعدر؛ عرب جنسی قیصراقلرك اخراجی ممنوعدر.

ممنوعات { سش. جم. عر. شرعاً ودیانةً یاخود حكومتجه } منع ویا یاساغ اولمش شیئلر، منهیات: ممنوعاتدن اجتناب ایتملی.

ممنوعیّت { سش. عر. [لغت مولده] ممنوع اولمه، ممنوع } اولان شیئك حال وصفتی: یكی محصولات یتیشدیكندن روسیه دولتی ذخیره اخراجنك ممنوعیتنی قالدیردی.

ممنون { ص. عر. أ: ممنونه. [«من»دن سمف.] ١. منت } آلتنده بولنان، منتدار. ٢. خشنود، راضی: بن سزی ممنون ایدرم؛ اوحاله نه‌ویرسه‌كز ممنون اولماز. ٣. تر. سوینمش، سوینجلی، مسرور، محظوظ، شاد: كندیسنی چوق ممنون كوردم.

ممنوناً { ح. عر. ١. منتدار اوله‌رق. ٢. خشنود وراضی } اوله‌رق. ٣. تر. مسرور وشادان اوله‌رق، كمال ممنونیتله: ممنوناً عودت ایتدی؛ ممنوناً قبول ایتدی.

ممنونیّت { سش. عر. [لغت مولده] ١. منت آلتنده بولنمه، } منتدارلق. ٢. خشنودلق، راضی اولمه. ٣. سوینج، شادی، محظوظیت: سویلدیككز سوز ممنونیتی موجب اولدی.

ممه { س. ١. انسانك وذات الثدی دینان حیوانلرك دیشیسنده } یاوری‌یی امزیرمكه مخصوص تومسكلی چفته عضوكه انسانك كوكسنده وسائر حیوانلرك آرت آیاقلری آره‌سنده اولور، ثدی، پستان: ممه باشی، تپه‌سی؛ ممه سونكری. ٢. ممه‌یه ویا ممه‌نك تپه‌سنه مشابه تومسك، باشلی ویا طوبجه شیٔ: امزیك ممه‌سی؛

توفنك ممه‌سی = قاپسول. ‖ ممه امك = (چوجق ویا یاوری) سوت امك، امزیكده اولمق. ‖ ممه‌دن كسمك = چوجغی سوت امه‌مكه آلیشدیرمق. ‖ ممه ویرمك = امزیرمك. ممه‌دن سوت امدیرمك. ‖ ممه اوزومی = پارمق اوزومنك بر نوعی. ‖ قولاق ممه‌سی = قولاق توزی. ‖ قیز ممه‌سی = آغاج قاوونه بكزر بر نوع شفتالی. ‖ كوپك ممه‌سی = قولتوق آلتنده چیقان برجنس چیبان.

مَمه‌لِك { ـــ. حیوانات یاره‌لی ممه‌لرینی محافظه ایچون ویا یاوریسی امه‌مك ایچون طاقیلان محفظه.

مَمه‌لی { صـ. ممه‌سی اولان: ممه‌لی حیوان = ذوات الثدیدن حیوان. ‖ ممه‌لی قیزلجق، مور. دوم اریكی = ممه كبی تپه‌سی اولان.

مُمَهِّد { صـ. عر. ۆ: ممهده. [«مهد»دن سف. تفعیل] ۱. یاپان، بسط وتمهید ایدن. ز. ۲. تنظیم وتسویه ایلین: ممهد اركان دولت.

مُمَهَّد { صـ. عر. ۆ: ممهده. [«مهد»دن سمف. تفعیل] ۱. یاپلمش، بسط وتمهید اولنمش. ز. ۲. تنظیم وتسویه اولنمش.

مُمهور { صـ. فارسی «مهر» كعربی ظنیله سمف. صیغه‌سنده غلط بر تعبیر اولوب استعمالی عبثدر. بومقامده «مختوم» دیملی.

مُمیت { صـ عر ۆ: ممیته. [«موت» دن سف. افعال] باعث موت اولان. مهلك.

مُمَیِّز { صـ. عر. ۆ: ممیزه. [«میز»دن سف. تفعیل] تفریق وتمییز ایدن، ایی‌یی كوتیدن وطوغری‌یی اكریدن فرق ایدن: قوهٔ ممیزه = اولوجهله فرق وتمییز ایتمك خاصه‌سی. ═ سذ. عر. ۱. بر قلمده مسودلرك یازدقلرینی تصحیح ایدن كاتب: فلان قلمده ممیزدر. ۲. شاكردانك امتحاننده حاضر بولنوب معلمله برابر سؤاللر ترتیب وایراد ایدن ذات: امتحانده حساب ممیزی.

مُمَیِّزلِك { ـــ. قلم ویا امتحان ممیزی حال وصفتی: فلان قلم ممیزلكنه نصب اولندی؛ امتحانزده جغرافیا ممیزلكنه فلان ذات انتخاب اولنمشیدی.

مِن { حج. عر. ۱. دن دن‌بری: من اوله الی آخره = ابتدا. سندن نهایتنه دك؛ من الازل = ازلدن، ازلدن بری؛ یوماً من الایام كونلردن بر كون؛ من بعد = بوندن صكره، اوندن صكره. ۲. دن طولایی سببیله، جه: من جهةٍ = بر جهتدن، بر جهتجه؛ من كل الوجوه = هروجهله. ‖ من غیر حدٍ = حدم اولمیه‌رق؛ من غیر رسم = رسمی اولمیه‌رق، غیر رسمی صورتده. ‖ عنها منها = شوندن بوندن، شو بو. ‖ مفعول منه = عربیده من حرف جریله افاده اولنان مفعول غیر صریح.

مَنّ { سذ. عر. ۱. انعام. احسان، ایلك ایتمه. ۲. ایدیلن بر ایلككی باشه قاقه، منت.

مَنّ { سذ. عر. ۱. تیه صحراسنده بنی اسرائیله من طرف الله نازل اولان قدرت حلواسی. ۲. بعض آغاجلرده حاصل اولان لزوجتلی بر ماده. ۳. كیمیا اصطلاحنده دیكر اسملره اضافتله بعض مواد كیمیویه اطلاق اولنور.

مَنّ { سذ. عر. باتمان.

مَنابِر { سذ. جـ. عر. فد: منبر. با: منبر.

مَنابِع { سذ. جـ. عر. فد: منبع. با: منبع.

مُناجاه { سذ. عر. [«نجو»دن مصـ. مفاعله] ۱. اللهه دعا ونیاز ایتمه. ۲. جناب حقه خطاباً دعا ونیازی متضمن شعر: پك بلیغ بر مناجاتی واردر.

مُنادا { یا منادی. سذ. عر. [«نداء»دن سمف. مفاعله] كرك حرف ندا ایله وكرك حرف نداسز اسمك چاغرلمه مخصوص حالی: تركجه‌ده منادانك مجرددن فرق یوقدر؛ فارسیده «خدایا» منادادر.

مُنادَمَت { سذ. عر. [«ندم»دن مصـ. مفاعله] مصاحبلك وندیملك ایتمه.

مُنادی { سذ. عر. [«نداء»دن سف. مفاعله] دلال، باغره‌رق بر شیئی اعلان ایدن آدم: بدستانده منادی.

مُنادٰی { سذ عر. با: منادا.

مَنار { سذ. عر. [«نور»دن سم] فنار قله‌سی، كمیلره یول كوسترمك ایچون یاقیلان فنارك قله‌سی.

مَناره { سٔ. عر. [« نور » دن / سم. — تر. زبانزدی میمك كسریله‌در .] ۱. جوامع شریفه‌نك مؤذنك اذان اوقومه‌سنه مخصوص یوكسك وبر یا متعدد شرفه‌لی قله‌سی. ۲. با : منار .

مُنازِع { صه. عر. ۃ : منازعه. [« نزع »دن سف. مفاعله] نزاع و غوغا ایدن ، غوغاجی ، آغزله غوغایه كیریشن ، مخالفت ایدن .

مُنازَعٌ فیه { صه. عر. ۃ : منا. زع فیها . حقنده اختلاف ومنازعه اولنان متفق علیه اولمیان، دعوالی، غوغالی : بوعرصه، بومسئله منازع‌فیه‌در؛ مادهٔ منازع فیها .

مُنازَعه { سٔ. عر. جه : منازعات. [« نزع »دن مصه. مفاعله] آغز غوغاسی، نزاع ، مخالفت : آره‌لرنده برمنازعه وقوع بولمش؛ كارك تقسیمنده منازعه ایتمشلر.

مُنازَعه‌جی { صه. آغزله غوغا ایتمكی سون، دائما مخالفت و نزاع ایدن ، نزاعجی، غوغاجی. .

مُنازَعه‌لی { صه. حقنده منازعه وغوغا اولنان ، منا. زع فیه، غوغالی : منازعه‌لی بر تارله .

مَنازِل { سذ. جه. عر. فد : منزل. با : منزل .

مُناسِب { صه. عر. ۃ : مناسبه. [« نسبة » دن سف مفا. عله] ۱. برنسبت اوزره بولنان، مناسبتلی، اویغون، موافق : بو او بم حال واحتیاجه مناسبدر؛ بدنه مناسب اثواب. ۲. یاقیشیر، یاراشیق، لایق، شایان، شا. یسته : دوشوندیككز پك منا. سبدر؛ كندیسی بوایشی مناسب كورمیور .

مُناسَبَت { سٔ. عر. جه : منا. سبات [« نسبة » مصه. مفاعله] ۱. ایكی شیٔ آره‌سنده‌كی نسبت ، اویغونلق ، موافقت : حالیله قیافتی آره‌سنده مناسبت یوقدر . ۲. یاقیشمه ، لیاقت ، شایستگی : مناسبت آلماز . ۳. علاقه ، قرابت ، ارتباط ، منسوبیت : كندیسیله بر آز مناسبتمز واردر؛ او آدمك بزه مناسبتی واردر . ۴. تقریب ، وسیله : بر مناسبتله كندیسنه ایشی آچدم؛ مناسبت دوشرسه سویلرم. || نه مناسبت؟ = اویله شیٔ می اولور؟ بونك امكانی وارمی؟ == جه. ایكی شخص و یا هیئت آره‌سنده‌كی معاملات وروابط : اونكله مناسباتمز پك ایی دكلدر؛ دولتین بیننده‌كی حسن مناسبات؛ بزاونكله قطع مناسبات ایتدك .

مُناسَبَتسِز { صه. ۱. مناسبتی اولمیان، غیرمناسب، اویغونسز ، نابمحل : بو ایش مناسبتسز اولدی. ۲. یاقیشیقسز، یاراشماز : مناسبتسز بر قیافت . ۳. سویلیه‌جكنه ویاپه‌جغنه منا. سب وقت وحال دوشونمین، هر قول و فعلی نابمحل اولان : پك مناسبتسز آدمدر. == حه. مناسبت دوشمكسزین، بی‌وسیله: بن اورایه مناسبتسز كیده‌مم .

مُناسَبَتسِزلِك { سه. ۱. اویغو. نسز ونا مناسب فعل و حركت : كندیسی بر مناسبتسزلك ایتدی . ۲. یاقیشیقسزلق : بو قیافتك منا. سبتسزلكی ظاهردر . ۳. هر قول وفعلی نابمحل اولان آدمك حالی : شریكنك مناسبتسزلكنه نه دیرسكز ؟

مُناسَبَتلی { صه. ۱. اویغون، موا. فق، مناسب : بوایش پك مناسبتلی اولدی . ۲. یا. قیشیر ، یاراشیر : مناسبتلی بر قیافت. == حه. مناسبتلی منا. سبتسز = مناسبت اولسون اولمسون ، كرك محلنده وكرك نابمحل اولسون : كندیسی اورایه مناسبتلی مناسبتسز كیدر .

مَناسْتِر { سه. [ر. Μοναστήρι] تارك دنیا راهب ویا راهبه‌لرك محل مخصوصی ، دیر ، صومعه . == سخ. م. روم‌ایلنده ولایت واوچنجی‌اردو مركزی اولان شهر.

مَناسِك { سذ. جه. عر. [فد. « منسك » اسانمزده قوللانلماز.] حج شریف وزیارت بیت الحرام صره‌سنده اجراسی معتاد اولان مراسم : مناسك الحج .

مَناسِم { سذ. جه. عر. [فد. « منسم » اسانمزده قوللا. نلمیور] یوللر، طرق . ۃ.

مَناص { سذ. عر. صیغینه‌جق یر، ملاذ . ۃ.

مَناصِب { سذ. جه. عر. فد : منصب. با : منصب .

مُناصَفه { سٔ. عر. [« نصف » دن مصه. مفاعله] مسا.

وى ایکی قسمه بولمه ، یاری یاری‌یه پایلاشمه .

مُناصَفَةً ح. عر. یاری یاری‌یه : شو بر کوفه اوزومی مناصفةً آله‌لم .

مَناطِق سش. عر. فد : منطقه. با : منطقه .

مَناظِر سش. جـ. عر. فد : منظره. با : منظره .

مُناظَره سش. عر. جـ : مناظرات . [« نظر » دن مصـ . مفاعله] قاعده و اصول داخلنده مباحثه : مناظره‌یه کیریشدیلر. || فن مناظره ، علم مناظره ، اصول مناظره = منطقك اصول و آداب مباحثه‌دن بحث ایدن قسمی .

مَناظِم سذ. جـ عر. افد «منظم» اسانتزده قوللانلمیور .] دیزیلر ، صیره‌لر .

مَناعَت سش. عر. صرب ومتین و ضبطی مشکل برك حالی، صرپلق، چتینلك، متانت : اوقلعه‌نك ، اوموقعك مناعتی .

مُنافاة سش. عر . [« نفی » دن مصـ مفاعله] منافی وبربرینه ضد اولمه ، مخالفت ، مغایرت ، اویمامه .

مَنافِذ سذ. جـ. عر. فد : منفذ. با : منفذ .

مُنافَرَت سش. عر. جـ : منافرات . [« نفرة » دن مصـ. مفاعله] بربرندن نفرت ایتمه، سوییشممه : ایکی شریك آره‌سنده منافرت واردر .

مُنافَسه سش. عر. [« نفس » دن مصـ. مفاعله] بربرینه قارشی نفسانیت کوستروب حسد ورقابت ایتمه .

مَنافِع سش. جـ. عر. فد : منفعت . با : منفعت .

مُنافِق صـ. سذ. عر. جـ : منافقین. [« نفاق » دن سف. مفاعله] ١. نفاق القا ایدن ، ایکی یوزلیلك ایدن . ٢. وقت سعادتده یالاندن اظهار اسلام ایدوب خفیاً کفرده ثابت بولنانلرك بهری .

مُنافقلق سـ. مرائیلکله نفاق القا ایدن آدمك حالی .

مُنافی صـ. عر. ث : منافیه . [« نفی » دن سف. مفاعله] مغایر، مخالف، اویماز، توافق ایتمز، ضد، ناقابل تألیف : بویله صرفیات فکر تجارته منافیدر .

مَناقِب سش. جـ. عر. فد : منقبه. با : منقبه .

مُناقَشه سش. عر. جـ : مناقشات. [« نقش » دن مصـ. مفاعله] آتشمه، چکیشمه، منازعه ، مجادله : زوج وزوجه آره‌سنده برمناقشه وقوع بولدی ؛ [بعض آثار جدیدهٔ فنیه‌ده مناقشه تدقیق ومباحثه معناسنده قوللانلقده در .]

مُناقَصه سش. عر. جـ : مناقصات. [« نقصان » دن مصـ . مفاعله . — عربیده اولمیوب حسب‌الایجاب تشکیل اولنمش برلغتدر.] آلنه‌جق ویا یاپدیریله‌جق بر شیئك الك آز بدله راضی اولانه احاله اولنمق اوزره مسابقه قونمه‌سی : عسکرك اتی، البسه‌سی، جوامع شریفه‌نك حصیرلری مناقصه‌یه قوندی .

مُناکَحه سش. عر. جـ : مناکحات. [« نکاح » دن مصـ. مفاعله] نکاح قییشمه، عقد نکاح . == جـ. شرع شریفك نکاحه متعلق مباحثی : مناکحاتی ایی بلله‌مش .

مَنال سذ. عر. [« نول » دن مصـ. میمی . سـ.] نائل اولنان شیء، ید تصرفه کچیریلن شیء : مال و منال .

مَنام سذ. عر. [« نوم » دن مصـ. میمی] ١. اویقو ، نوم ، خواب. ٢. رؤیا، دوش .

مَنّان صـ. سذ. عر. [« من » دن سمبـ] مبالغه ایله منت واحسان ایدن حق تعالی حضرتلری : حضرت منانك لطف واحسانی .

مناو یاماناو. سـ. تازه یمش صاتان دکانجی : مناو دکانی؛ مناودن یمش آلمق .

مُناوَبه سش. عر. [« نوبة » دن مصـ. مفاعله] نوبتله ایش کورمه ، نوبتلشمه : مناوبه ایله بکلرز ؛ رمضانده آرقداشلر مناوبه ایله قلمه کیدرلر .

مُناوَبَةً ح. عر. نوبتله ، صره ایله : ایکی کشی‌یه برآت دوشوب مناوبةً بینرلردی .

مُناوَله سش. عر . [« نول » دن مصـ. مفاعله] ال اوزادوب برشیء ویرمه، صونمه. ...

مَناهِج سذ. جـ. عر. فد : منهاج، منهج. با : منهاج.

مَناهی سذ. جـ. عر. [فد. بوقدر] نهی وتحریم اولنمش شیئلر،

او امر مقابلی : اوامر ومناهیٔ شرعیه .

منایاء { سث. جـ. عر. فد : منیه. | با : منیه .

مَنْبِت { سذ. عر. جـ : منابت. (« نبات » دن سم.) بر شیئك بیتدیكی یر ، اكیلوب بیتشدیكی محل : منبت ازهار مختلفه .

مُنْبِت { صـ. عر. ؤ : منبته. (« نبات » دن سف. افعال) اكیلن شیئی كوزل بیتشدیرن، هرشیئك بیتمه‌سنه مساعد ، قوهٔ انباتیه‌سی یرنده ، محصولدار : منبت یر؛ اراضیٔ منبته. || غیر منبت = قوهٔ انباتیه‌سی كوشك ، محصولات ویرمز (یر) .

مِنْبَر { سذ عر. جـ : منابر. (زبانزدی : میمك فتحیله‌در.) جامع شریفك ایچنده خطیبك چیقوب خطبه اوقومه‌سنه مخصوص نردبانلی كرسی .

مُنْبَسِط { صـ. عر. ؤ : منبسطه. (« بسط » دن سف. انفعال) ١. آچلمش ، یایلمش ، آچیق : منبسط یر. ٢. آچیق، فرح ، فرحناك ، منشرح : قلبی منبسط؛ منبسط الخاطر .

مَنْبَع { سذ. عر. جـ : منابع. (« نبعان » دن سم.) ١. بر صویك یردن چیقدیغی محل ، قایناق، بیكار : طونه‌نك منبعی؛ منابع نیل . ٢. مجـ. بر حوادث ویا خصوص وكیفیتك چیقدیغی یر، محل ظهور، مبدأ، مصدر : بو روایتك منبعنی بوله‌مدم ؛ او ذات منبع لطف وكرمدر؛ منابع موثوقه‌دن آلنان معلوماته كوره.

مُنْبَعِث { صـ. عر. ؤ : منبعثه. (« بعث » دن سف. انفعال) ١. كوندرلمش، مبعوث. مرسل. ز. ٢. بر باعث و سببك انتاج وایجاب ایتدیكی ، ایلری كلمش ، منجر ، ایجاب كرده : اونك تنبلككندن منبعث بر قصور .

مُنْبَغی { صـ. عر. ؤ : منبغیه. (« بغیه » دن سف. انفعال) ایجاب واقتضا ایدن ، یاقیشان ، لایق، سزاوار .

مُنَبِّه { صـ. عر. ؤ : منبهه. (« نبه » دن سف. تفعیل) ١. اویاندیران ، اویقودن قالدیران ، ایقاظ ایدن ، بیدار ایلین . ٢. غفلتی دفع ایدوب دقتی جلب ایتدیرن : اخطارات منبهه. ٣. ط. اویقویی قاچیروب تحریك ایدن ، اویوشقلغی دفع ایلین : قهوه منبهدر . = سـ. ١. بعض ساعتلرك آدمی ایستدیلن وقتده اویاندرمغه مخصوص چالغیسی وبونی چالدیران ایكنه : بو ساعتك منبهی واردر ؛ منبهلی ساعت. ٢. بو ماكینه‌یی حاوی ساعت: منبهی طقوزده اویاندیرمق اوزره قوردم .

مِنَّت { سث. عر. جـ : منن . ١. احسان ، انعام ، لطف وكرم : جانمه منت = جانمه بر لطف واحسان عد ایدوب مع‌الممنونیه قبول ایدرم. ٢. ایدیلان برایلككی باشه قاقمه : بن شریكمك منتنی آرتق چكمم . ٣. شكر، حمد، سپاس : اللهه منت اولسون. ٤. كوریلن برایلكه قارشی دائما اظهار احتیاجله عرض شكران ومحجوبیت ایتمه، بار آلتنده قالمه . || بی منت = ایتدیكی ایلیكی باشه قاقماز، كریم : ولی نعمت بیمنتمز.

مِنْتان { سـ. (بلكه فا. « نیمتن » دن كه یلریم بدن دیمكدر) قوللی یلككه باصمه وسائره‌دن یاپیلوب اسكی قیافتده كوملكك اوستنه كییلیر : پاموقلی، چوخه منتان .

مُنْتِج { صـ. عر. ؤ : منتجه. (« نتاج » دن سف. افعال) تولیدایدن، ایجاب وانتاج ایلین، بركونه نتیجه ویرن ، موجب ، مؤدی، باعث : بوكیجه‌اویقوسز قالمقلغم باش آغریسنی منتج اولدی.

مُنْتَحِر { سذ. عر. جـ : منتحرین. (« نحر » دن سف. افتعال) انتحار ایدن، كندینی اولدیرن .

مُنْتَحِل { سذ. عر. جـ : منتحلین. (« نحل » دن سف.) بر بشقه‌سنك آثار ادبیه‌سنه صاحب چیقان، اثر چالان .

مُنْتَخَب { صـ. عر. ؤ : منتخبه. (« نخب » دن سف. افتعال) ١. سچلمش، برطوبدن انتخاب واختیار اولنمش، اك ایی اولمق اوزره آیرلمش، اوروندەلنمش : منتخب كتابلر ؛ ندیمك اشعار منتخبه‌سی . ٢. طشره‌ده مجالس اداره‌یه تعیین اولنان اعضا. ٣. سچلمش كبی امثالندن فرقلی، ممتاز ، مستثنا : مدعوینك جمله‌سی منتخب آدملر ایدی ؛ كتبخانه‌سی هب منتخب كتابلرله مملودر .

مُنْتَخِب { سذ. عر. جـ : منتخبین. (« نخب » دن سف. افتعال) انتخاب ایدن .

مُنْتَخَبات { سُ. جـ. عر. سچلمش اثرلر ویا فقره‌لر، بر مؤلفك ویا برخصوصده مختلف مؤلفینك آثارندن سچلمش فصللر و یا فقره‌لر مجموعی: نابینك منتخباتی، منتخبات آثاری؛ منتخبات عربیه؛ منتخبات ادبیه.

مِنَّتْدار { ص. فا. برندن کوردیکی ایلیکه قارشی محجوب ومتشکر بولنان، منت آلتنده قالمش: بوایلیککزدن طولایی سزه عمرم اولدقجه منتدار اوله‌جغم؛ بنی منتدار بیوردیکز.

مِنَّتْدارلق { س. برایلیکه قارشی محجوب و منتدار اولمه.

مُنْتَسِب { ص. عر. ؤ: منتسبه. جـ: منتسبین. [«نسبة» دن سف. افتعال] انتساب ایتمش، مختص، تعلق وارتباطی اولان: کندیسی ادبیاته منتسبدر؛ منتسبین هیئتدن بر ذات.

مُنْتَسِق { ص. عر. ؤ: منتسقه. [« نسق » دن سف. افتعال] برنسق اوزره اولان، برصره‌یه دیزلمش، منتظم.

مَنْتَشا { س. [زبانزدی: منتشه. — منتشا خطه‌سندنمی چیقمه‌دربوقسه دیکر برلفتدنمی محرفدر؟] قپو و پنجره قنادی و صندیق و سائره قپاغی کبی آچیلیر قپانیر شیئلری ربط ایتمکه مخصوص معدن که برمیل اوزرینه حرکت ایدر مربوط ایکی پارچه‌دن عبارتدر: قپو منتشاسی؛ پرنج، نیکل منتشا.

= سخ. م. آیدین ولایتنك قسم جنوبیسی یعنی آناطولی شبه جزیره‌سنك غرب جنوبی کوشه‌سنی تشکیل ایدن برخطه‌که مرکزی منله اولمق اوزره بر سنجاق صورتنده اداره اولنور.

مُنْتَشِر { ص. عر. ؤ: منتشره. [«نشر» دن سف. افتعال] ۱. یایلمش، آچلمش، طاغینق: جراد منتشره = هر طرفه یایلمش چکرکه‌لر. ۲. طویلمش، شیوع بولمش، شایع: خبر منتشر؛ حوادث منتشره. ۳. طبع ونشر اولنمش: آثار منتشره؛ منتشر کتابلر. || غیرمنتشر = هنوز طبع ونشر اولنمامش: برخیلی آثار غیر منتشره‌سی‌ده واردر.

مُنْتَصِب { ص. عر. ؤ: منتصبه. [« نصب » دن سف. افتعال] دیرك کبی دیکلمش، نصب واقامه اولنمش.

مُنْتَصِف { ص. عر. ؤ: منتصفه. [« نصف » دن سف. افتعال] یاریلامش، یاری‌یه وارمش. = سذ. عر. یاری، نصف، وسط: منتصف رمضان.

مُنْتَظِر { ص. عر. ؤ: منتظره. [«نظر» دن سف. افتعال] بکلین، کوزه‌دن، انتظار ایدن، مترقب: ورودکزه منتظردر.

مُنْتَظَر { ص. عر. ؤ: منتظره. [«نظر» دن سمف. افتعال] بکلنیلن، کوزه‌دیلن، مأمول، ورود و یا حصولنه انتظار اولنان: ورودی منتظردر.

مُنْتَظِراً { حـ. عر. بکلیه‌رك، کوزه‌ده‌رك، بکلر اولدیغی حالده: یازدیغی کاغدك قورومه‌سنه منتظراً بر چیغاره یاپدی.

مُنْتَظِم { ص. عر. ؤ: منتظمه. [«نظام» دن سف. افتعال. — بناسی لازم اولدیغندن سمف. صورتنده ظاء مفتوحه ایله غلطدر] ۱. صره‌لانمش، صره‌یه قونمش، بر دوزی‌یه اولان: منتظم آغاجلر. ۲. نظامنده اولان، ترتیبلی، مرتب: پك منتظم بر اداره؛ مکتبك درسلری پك منتظمدر. || عساکر منتظمه = اصول جدیده اوزره معلم عسکر، عساکر نظامیه وردیف وسائره. || غیرمنتظم = نظامسز، ترتیبسز؛ عساکر غیرمنتظمه = باشیبوزوق عسکری.

مُنْتَفِ { ص. عر. ؤ: منتفه. [«نتف» دن سف. افعال] ط. قیل دوکن، قیللرك دوشمه‌سنی موجب اولان: دواء منتف.

مُنْتَفِخ { ص.عر. ؤ: منتفخه. [«نفخ» دن سف. افتعال] شیشمش، شیشکین، هوا ایله طولمش، اوفورلمش.

مُنْتَفِع { ص. عر. ؤ: منتفعه. [«نفع» دن سف افتعال] انتفاع ایدن، نفع وفائده کورن، کار ایلین، مستفید، قزانان: بو تجارتدن ایی منتفع اولدی.

مُنْتَفی { ص. عر. ؤ: منتفیه. [«نفی» دن سف. افتعال] نابدید، زائل اولان.

مُنْتَقِل { ص.عر. ؤ: منتقله. [«نقل» دن سف. افتعال] ۱. انتقال

ایدن، بچن، قالان، میراث قالمش، موروث : پدرندن منتقل املاك؛ ابوینندن منتقل بر مرض. ٢. وفات ایدن، متوفی.

مُنْتَقِم { صه. عر. ث : منتقمه. [«نقم» دن سف. افتعال] اخذثار ایدن.

مُنْتِن { صه. عر. ث : منتنه. [«نتانة» دن سف. افعال] پیس قوقان، قوقمش، متعفن، بوزوق : میاه منتنه. || بحر منتن = آزاق دکیزی.

مُنْتَها { یا منتهی. سف. عر. [«نهی، نهایة» دن سم. افتعال] ١. برشیئك واره‌بیلدیکی اك اوزاق محل، صوك درجه : منتهای ثروت. ٢. صوك، نهایت، عاقبت، غایت، اوج : منتهای شرق؛ مملکتك منتهای حدودی. || سدرة المنتها. بأ : سدره.

مُنْتَهِب { صه. عر. ث : منتهبه. [«نهب» دن سف. افتعال] نهب وغارت ایدن، یغما ایلین، چاپول ایدن.

مُنْتَهِز { صه. عر. ث : منتهزه. [«نهز» دن سف. افتعال] وقت و فرصتی قاچرمیان.

مُنْتَهی { صه. عر. ث : منتهیه. [«نهایة» دن سف. افتعال] ١. بریره واروب اوته‌یه کچه‌مین، صوك درجه‌یی بولان، حد اقصایه یتیشن، ختام بولان : چینك سدی یکین جوارنده بدأ ایدوب مغولستانه منتهی اولور؛ قره‌صو فراته منتهی اولور. ٢. بیتن، ختام‌پذیر، نهایت بولان : بوکون درسمز منتهی اولدی. ٣. اك کریده، نهایتده اولان، صوك، اخیر : منتهی صنف. ٤. برشیئی اکمال ایدن، طوتدیغی سلکی تکمیل ایلین : منتهی شاکردلردن؛ علوم عالیه‌ده منتهیدر.

مُنْتَهی ١ { سف. عر. بأ : منتها.

مُنْثَنی { صه. عر. ث : منثنیه. [«ثنی» دن سف. انفعال] اکری، طوغری اولمیان، بوکلمش. || ر. [هندسه‌ده] خط منثنی = مستقیم اولمیان خط، اکری چیزکی.

مَنْثور { صه. عر. ث : منثوره. [«نثر» دن سمف.] ١. نثر اولنمش، صاچلمش، طاغلمش، سرپلمش : درر منثوره. ٢. منظوم اولمیان، نثر ایله یعنی غیر موزون کلامله افاده اولنان : کلام منثور؛ آثار منثوره.

مُنْجَذِب { صه. عر. ث : منجذبه. [«جذب» دن سف. انفعال] بری‌یه چکیلن، جذب و جلب اولنان : سیارات شمسه منجذبدر؛ مواد منجذبه.

مُنْجَر { صه. عر. ث : منجره. [«جر» دن سمف انفعال] ١. بر طرفه چکیلوب سوروکانن، سوریلن، قایوب بر طرفه کیدن : بر لوقوموتیفله برچوق واغونلر منجر اولور. ن. ٢. واروب نهایت بولان، بر حاله منتهی و منقلب اولان : کثرت عشرت عاقبت بر مرض مزمنه منجر اولور.

مُنْجَلی { صه. عر. ث : منجلیه. [«جلاء» دن سف. انفعال] ١. پارلایان، پارلاق، درخشان : سیف منجلی. ٢. ظاهره چیقوب عیان کورینن، آشکار، روشن، بدیدار : اهل دله انوار سبحانیه منجلی اولور؛ اسرار خلقت کندیلرینه منجلی اولدی.

مُنَجِّم { سف. عر. ج : منجمین. [«نجم» دن سف. تفعیل] ١. علم نجومی یعنی کواکبك احوال وحرکاتی فنني ایی بیلن وبوفنله توغل ایدوب رصد قوللانان آدم، فر. Astronome؛ منجم‌باشی = رسمی تقویم ترتیبنه وسائر علم نجومه متعلق ایشلره مأمور علم نجوم اصحابندن بر ذات. ٢. نجومك مواقع واحوالندن احکام چیقارمق زعم باطلنده بولنان رمال، فر. Astrologue.

مُنْجَمِد { صه. عر. ث : منجمده. [«جود» دن سف. انفعال] طوکمش، طوکوق، بوز حالنده اولان : ماء منجمد؛ میاه منجمده؛ بحر منجمد شمالی و جنوبی = قطبلرده‌کی طوکوق دکیزلر.

مُنَجِّملك { س. منجم صفت ومسلکی؛ باش منجملك.

مَنْجَنیق { سف. عر. ج : مجانیق. [یو. Μηχανικη = ماکینه] ١. طوپك ایجادندن اول قلعه دوکمك اوزره آغر طاشلر آتمغه مخصوص ماکینه. ٢. صو طولابی. ٣. تر. ایپکجی چیقریغی.

مُنَجّى { ص. عر. ث: منجيه. [« نجاة » دن سف. تفعيل] قورتاريجى، تخليص ايدن. ن.

مُنْجِى { ص. عر. ث: منجيه. [«نجاة» دن سف. افعال.] قورتاران. ن.

منجيق { س. كدى كبى حيواناتك پنچه‌سى، طيرناقلى پنچه.

منجيق { يا ميجيق. مه. ياغ وچامور كبى لزوجتلى بر شيئك قاريشديريلوب يوغورلمسنى تصوير و تقليد ايدوب مكرر قوللانيلير: بر تنجره ياغى اوكنه قويوب اللريله منجيق منجيق قاريشديريوردى. = صفت كبى ده قوللانيلير: اللرى منجيق منجيق؛ صوقاقلر چاموردن منجيق منجيق اولمش.

منجيقلامق { يا ميجيقلامق. فتـ. لزوجتلى بر شيئى قاريشديروب يوغورمق، زياده الله‌يوب ازمك: شو ياغى منجيقلامايك؛ آرابه‌لر صوقاغك چامورلرينى منجيقلامشلر.

مُنْحَدِب { ص. عر. ث: منحدبه. [«حدب»دن سف. انفعال] قنبورلانمش، اكرى، كبرلى. ن.

مُنْحَدِر { ص. عر. ث: منحدره. [«حدر»دن سف. انفعال] اينيشلى، مائل، شيو.

مُنْحَرِف { ص. عر. ث: منحرفه. [«حرف»دن سف. انفعال] ١. انحراف ايدن، صاپان، بر طرفه ميل ايدوب طوغرى كيتمين، صاپه، چاربيق. ٢. دكيشمش، متغير. ٣. صحتده اولميان، غير سالم: مزاجى منحرف، منحرف المزاج = نامزاج، كيفسز. ٤. ر. [هندسه‌ده] ايكى ضلعى موازى و ديكر ايكيسى غير موازى اولان مربع: شكل منحرف؛ شبه منحرف = بتون ضلعلرى غير موازى اولان مربع.

مُنْحَصِر { ص. عر. ث: منحصره. [« حصر » دن سف. انفعال] ١. هرطرفى قوشادلمش، محدود: منحصر بر محل. ٢. يالكز برشىء ويا شخصه مخصوص اولوب اونك خارجنه شمولى اولميان: معلوماتى مسلكنه منحصردر.

مُنْحَصِراً { ح. عر. مخصوص ومعين اوله‌رق، خارجه شمولى اولمامق اوزره بر شيئه مختص اوله‌رق: بوكون ارباب اختصاص منحصراً كندى شعبه‌لريله توغل ايدرلر؛ منحصراً اقرباسنى دعوت ايتمش.

مُنْحَطّ { ص. عر. ث: منحطه. [«حط» دن سف. انفعال] انحطاط ايدن، انحطاطده بولنان، موقعى آشاغى اولان، آلچاق: منحط ير؛ اراضىء منحطه.

مُنْحَلّ { ص. عر. ث: منحله. [«حل» دن سمف. انفعال] ١. حل اولنمش، چوزلمش: عقدهٔ منحله. ٢. حل اولنمش، مشكلى رفع و ازاله اولنه‌رق فصل ايدلمش اولان: مسائل منحله؛ منحل لغز، معما. ٣. آچيق، مأمورى بولنميان، هنوز كيمسه‌نك نصب اولنماسيله آچيق قالمش اولان: فلان مأموريت منحلدر؛ منحل بر يوقدر.

مُنْحَنى { ص. عر. ث: منحنيه. [« حنو » دن سف. انفعال] اكرى، قنبورلى، كبرلى، مقوس: خط منحنى؛ سطح منحنى.

مَنْحوس { ص. عر. ث: منحوسه. [« نحس » دن سمف.] شآمتلى، يومسز.

مَنْخَر { سد. عر. ج: مناخر. [« نخر » دن اسم آلت] بورن دليكى.

مُنْخَسِف { ص. عر. ث: منخسفه. [« خسوف » دن سمف. انفعال] ١. كرهٔ ارضك كواكبسنه كيرمكله كاملاً ويا قسماً ضياء شمسدن محروم قالوب قرارمش اولان (كرهٔ قمر): آى ساعت بشده كاملاً منخسف اولدى. [كونش حقنده منكسف دينيلير.] ٢. دها مكمل بر مثلك يانده بولنمغله سونوك بر حالده قالوب جلب انظار دقت ايتمين: او عصرده فلان شاعرك وجودى ديكر شعرايى منخسف ايتمشدر.

مُنْخَنِق { ص. عر. ث: منخنقه. [« خنق » دن سف. انفعال] بوغلمش، بوغوق.

مَنْد { د. فا. اسملرك آخرينه الحاق اولنه‌رق اونلرك مدلوليله متصف صفتلر تشكيل ايدر، تر. «لى» وفا. «ناك» كبى: دردمند = دردلى: خردمند = عقللى؛ سودمند = فائده‌لى.

مُندار { ص. [«مردار»دن غلط.] با: مردار.

مُندال { س. با: ماندال.

مَنْدَب { سذ. عر. [« ندب » دن مصـ. ميمى] ولوله ايله آغلامه. == باب المندب = بحر احمرك منتهای جنوبنده واقع بوغازكه تهلكه‌سى سببيله بويله تسميه اولنمشدر.

مَنْدُبور { صـ. خيرسز، خيلاز، عاجز، يارماز.

مِنْدَر { س. اوطه كره‌وتلرى اوزرينه وساٸر محللره دوشنن اوت ويا قبا يوكله طولاش‌سرت شلته : اوطه مندرى؛ مندره چكمك، اوتورمق؛ اركان مندرى = كره‌وتك يانى باشنه يره سريلوب اوزرينه راحت اوتوريلان مندر؛ قاربوله مندرى = قاربوله‌يه شلته‌لرك آلتنده‌يايبلان اوت مندر : كوشه مندرى = كوشه‌له مندر ؛ آرابه ، قايق مندرى = آرابه‌وقايقده اوزرينه اوتوريلان كوچك مندر. || مندره چكمك = سديره چكوب قورلمق.

مُنْدَرِج { صـ. عر. ا : مندرجه. [« درج » دن سف. انفعال] درج وادخال اولنمش، بر شيئك ايچنده بولنان، صيقشديرلمش : فلان غزته‌ده مندرج برمقاله؛ بوكتابك مواد مندرجه‌سى. [عربيده پك بو معنايه كليور.]

مُنْدَرِجات { سش. ج. عر. بر كتاب و غزته وساٸره‌نك ايچنده بولنان بحثلر، مبنى عليه، مواد مبحوث عنها : بو كتابك مندرجاتى نه‌دن‌عبارتدر؛ بوغزته‌نك مندرجاتنده جدى بر شى كورمدم.

مُنْدَرِس { صـ. عر. ا : مندرسه. [« دروس » دن سف. انفعال] اثرى قالمامش : اوقاف مندرسه؛ وقفلرى مندرس مكتبلر.

مَنْدَرَك { س. م. صنعى ليمان.

مُنْدَفِع { صـ. عر. ا : مندفعه. [« دفع » دن سف. انفعال] چكمش، صاولمش : خسته‌لق، حرب، غاٸله مندفع اولدى؛ مسٸله‌ٴ مندفعه.

مُنْدَفِعات { سش. ج. عر. [لغت مولده] ياره‌لردن چيقان جراحت وساٸره.

مُنْدَمِج { صـ. عر. ا : مندمجه. [« دموج » دن سف. انفعال] برشيئك ايچنه صوقلمش ويا صارلمش، درج و ادخال اولنمش : بو تعبيرده مندمج نكات.

مَنْدُوب { صـ. عر. ا : مندوبه. [« ندب » دن سمف] ف. اوامر ومناهيدن اولميوب آنجق ايشلنمه‌سى مقبول و مستحسن اولان.

مَنْديل { س. [عربى اولوب آنجق عربيده خاولى وبيچته ديمكدر.] ١. بورن‌وبوز وال سيلمكه مخصوص اوله‌رق جيده طاشينان پنبوق ياكتن ويا ايپكدن درت كوشه‌لى منسوج : ال، بورن منديلى؛ ايپك منديل. ٢. الده طاشينه‌جق شيئلر وضعنه مخصوص بوغچه كبى و آنجق آستارسز بويالى دستمال : بر منديل الما؛ منديله صاريلى بركتاب.

مُنْذِر { صـ. عر. ا : منذره. [« نذر » دن سف. افعال] طوغرى يوله سوق‌ايتمك ايچون افادات مقنعه بيان ايده‌رك تهديد ايدن : بشير ومنذر.

مَنْذور { صـ. عر. ا : منذوره. [« نذر » دن سمف.] نذر اولنمش، بر مبارك يره تقديمى وعد اولنمش، آداق.

مُنْزَجِر { صـ. عر. ا : منزجره. [« زجر » دن سف. انفعال] منع ونهى اولنمش. [عربيده بويله بر كلمه يوقدر.]

مَنْزِل { سذ. عر. ج : منازل. [« نزول » دن سمـ.] ١. اثناى سير وسياحتده كيجه‌نزول اولنان ير، قوناق. ٢. ايكى قوناق آره‌سى، برقوناق يول، مرحله. ٣. اقامت اولنان ير، مسكن، اقامتكاه، خانه : صاتيلق وقف برمنزل. ٤. پوسته‌تاتارى بيكيرلرينك بولنديغى محل، تاتار قوناغى، پوسته : منزل‌بيكيرى؛ منزل ايله كيتدى. ٥. مرمياتك قطع ايتديكى مسافه، آتيم : طوپ‌منزلى؛ تفنك‌منزلى. ٦. هـ. كرهٴ قمرك اطراف ارضده دورنده اوغراديغى يعنى حذالرنده بولنديغى جمل كوكبه‌نك بهرى : منازل قمر. || سر منزل = قصد ونيت اولنان صوك محل. || ع. منزل يورويشى = سرعتلى عسكر يورويشى.

مُنَزَّل { صـ. عر. ا : منزله. [« نزول » دن سمف. افعال] ايندرلمش، كوكدن ايتمش : كتب منزله.

مَنزِلجی { سه. منزلی بیکیرلریله کیدن تاتار، پوسته‌جی .

مَنزِلخانه { سه. فا. تاتار بیکیرلرینك طوردیرلدیغی محل، پوسته‌قوناغی : منزلخانه‌دن بربیکیر آلدی .

مَنزِلَه { یامنزلت سذ. عر. [« نزول » دن سمـ.] درجه ، مرتبه ، پایه .

مَنزوع { صه. عر. ء : منزوعه . [« نزع » دن سمف.] نزع اولنمش، قوپارلمش، رفع وازاله اولنمش .

مَنزول { صه. عر. ء : منزوله . [« نزول » دن سمف.] نزول اصابت ایتمش ، نزوله اوغرامش ، طامله ایتمش ، کوتوروم :

مُنزَوی { صه. عر. ء : منزویه . [« زوی » دن سف. انفعال] انزوا ایتمش . == سذ. عر. انزوا ایتمش یعنی کوشهٔ وحدته چکیلوب کیمسه ایله کوروشمین عابد ومتقی : برمنزوی کوردم .

مُنَزَّه { صه. عر. ء : منزهه . [« نزاهة » .ن سمف. تفعیل] بری، سالم، برصفتله اصلامتصف ویابرشیئه محتاج اولمیان : جناب حق مکاندن منزهدر .

مُنسَجِل { صه. عر. ء : منسجله. [« سجل » دن سف. انفعال] سجله یعنی محکمه دفترینه قید اولنمش، سجله یچمش .

مُنسَدّ { صه. عر. ء : منسده . [« سد » دن سف. انفعال] انسداد ایتمش، طیقانمش، طیقالی، قپالی .

مُنسَلِب { صه. عر. ء : منسلبه. [« سلب » دن سف. انفعال] سلب اولنمش ، راحتم منسلب اولدی .

مُنسَلِخ { صه. عر. ء : منسلخه. [«سلخ»دن سف انفعال] ١. صویلمش، یوزلمش ، دریسی چیقارلمش. ٢. صوك کوننه یتیشمش (شهر عربی) .

مُنسَلِك { صه. عر. ء : منسلکه. [« سلك » دن سف. انفعال] بر یوله کیروب اونی تعقیب ایدن ، بر طریقه سالك وبر سلکه داخل اولان .

مَنسوب { صه. عر. ء : منسوبه. [« نسبة » دن سمف.] برشخص ویا شیئه نسبت و تعلق اولان ، متعلق . || د. اسم منسوب = نسبت بیان ایدن صفت که ترکجه‌ده اکثریا « لی » و عربی و فارسیده « ی » اداتیله‌اولور : بغدادلی، بغدادی کبی .

مَنسوبات { سذ. جه. عر. بر تعلقات، متعلقات : چفتلکك منسوباتندن بر قاچ حیوان .

مَنسوبِیَّت { سذ عر. منسوب ومتعلق‌اولمه،نسبت، تعلق ، انتساب .

مَنسوج { صه. عر. ء : منسوجه. [« نسج » دن سمف.] طوقونمش، نسج اولنمش .

مَنسوجات { سذ. جه. عر. نسج اولنمش شیئلر ، طوقومنله‌وجوده کلن معمولات، طوقومه‌لر : وقتیله منسوجاتك چوغی هندستاندن کلیردی .

مَنسوخ { صه. عر. ء : منسوخه. [« نسخ » دن سمف.] نسخ اولنمش، حکمسز براغلمش، لغو وابطال ایدلمش.

مَنسی { صه. عر. ء : منسیه . [« نسیان » دن سمف.] اونودلمش ، فراموش اولمش ، خاطردن چیقمش. || نسیاًمنسیاً = بوس بوتون اونودیلوب کأنلم یکن حکمنه یچمش .

مَنِش { سه. فا. خوی ، خلق ، طبیعت : خرمنش = صر. کب خویلی .

مَنشَأ { سذ. عر. [« نشئة » دن سمـ] ١. نشأت اولنان یر ، محل ظهور و صدور ، اصل ، اساس : بو ایشك منشئی مجهولدر. ٢. یتیشیلن سلك ، تحصیل اولنان مکتب وساره . || منشأ کتاب = باب سرعسکری مأمورین‌ملکیه‌سنه منشأ اولمق اوزره مؤسس بر مکتب .

مُنشَآت { سذ.جه.عر.[«نشئة»دن سمف. افعال. — فد. مستعمل دکلدر.] قلمه آلنمش شیئلر، برمنشینك یازدیغی شیئلر، فن‌انشایه متعلق آثار، مکتوبلر، محررات : تألیفاتی یوغیسه‌ده اکثر منشآتی جمع وتدوین اولنمشدر؛ فرانسزجه‌ده مادام سوینیه‌نك منشآتی مشهوردر.

مِنشار { سذ. عر. [« نشر » دن اسم آلت] دستره، بیچقی.

مِنشاری { صه. عر. ث : منشاریه. دستره کبی دیش دیش اولان. [اصطلاحات فنیه‌ده مستعملدر.]

مُنشَرِح { صه. عر. ث : منشرحه. [« شرح » دن سف. انفعال] آچیق، فرحلی، اکلنن، صیقلمیان: منشرح، منشرح القلب برآدم؛ خاطری، قلبی منشرح اولمق.

مُنشَعِب { صه. عر. ث : منشعبه. [« شعب » دن سف. انفعال] قوللره آیرلمش، داللانمش، چتال، شعوب وفروعه منقسم: اسکی شهرده دمیریول خطی ایکی‌یه منشعب اولور؛ سلجوقیلرك نسلی چوق منشعب اولدی.

مُنشَقّ { صه. عر. ث : منشقه. [«شق» دن سف. انفعال] یارلمش، یارمه، شق اولمش: برحجر سمائی آشاغی‌یه دوشرکن ایکی‌یه منشق اولمشدی.

مَنشور { صه. عر. ث : منشوره. [«نشر» دن سمف.] نشر واشاعه اولنمش، یایلمش، شایع. [منتشر دها مستعملدر.] == سذ. عر. ج : مناشیر. ۱. جانب جلیل حضرت پادشاهیدن احسان بیوریلان وزارت ومشیریت رتبه‌سنك فرمان همایونی. ۲. ر. [هندسه‌ده] مدوره شبیه اولوب‌ده اوستی سطوح صغیره‌دن عبارت اولان شکل مجسم: منشور قائم؛ منشور مائل؛ منشور متوازی الاضلاع؛ منشور منتظم؛ منشور ناقص وسائره.

مُنشی { صه. سذ. عر. [«نشئة»دن سف. افعال] بر ماده‌یی نثراً ومکملاً قلمه آلمغه مقتدر آدم، اهل انشادن آدم، کاتب: ماهر، مشهور منشی.

مَنصِب { سذ. عر. ج : مناصب. [« نصب » دن سم. — بین العوام زبانزدی : منصوب.] ۱. نصب وتعیین اولنه‌جق محل، بیوك مأموریت، مقام، مسند: مناصب عالیه. ۲. بر ایرماغك دکیزه ویا بر چایك ایرماغه دوکلدیکی یر، آغز، قاوشاق: سقاریه‌نك، مندرسك منصبی؛ مناصب نیل.

مُنصَبّ { صه. عر. ث : منصبه. [«صب»دن سمف. انفعال] دوکیلن، انصباب ایدن، دکیزه ویا بر ایرماغه قاوشان: طونه قره دکیزه منصب اولور.

مَنصِبدار { سه. فا. بر منصب ومسندده بولنان آدم.

مُنصَرِح { صه. عر. ث : منصرحه. [« صراحة » دن سف. انفعال] صراحتلی، آچیق، ظاهر، عیان.

مُنصَرِف { صه. عر. ث : منصرفه. [« صرف » دن سف. انفعال] ۱. چکیلوب کیدن. ۲. ر. [صرف عربیده] تنوین وکسره قبول ایدن (اسم). || غیر منصرف = تنوین وکسره قبول ایتمین: اسم تفضیل غیر منصرفدر.

مُنصِف { صه. عر. ث : منصفه. [«نصفة»دن سف. افعال] ۱. انصاف ایدن، صاحب انصاف، انصافلی، عدل وحقانیتدن آیرلمیان: منصف آدمدر. ۲. تر. کوتیلکده درجهٔ اعتدالی کچمیوب افراط ایتمین: منصف بر خرسز.

مُنصِفانه { صه. ح. فا. ۱. عدل وانصاف وحقانیتله: پك منصفانه حرکت ایدیور؛ بر طرز منصفانه‌ده. ۲. درجهٔ اعتدالی کچمه‌رك، پك ایلری‌یه وارمیه‌رق: برآز منصفانه اوریور.

مَنصوب { صه. عر. ث : منصوبه. [«نصب»دن سمف.] ۱. دیکلمش، قونمش، موضوع. ۲. نصب وتعیین اولنمش، مأموریتده بولنان، معزول مقابلی: منصوب و معزول مأمورین. ۳. ر. [نحو عربیده] اعرابك احوال ثلثه‌سندن نصب حالنده بولنان: اسم منصوب.

مَنصوبات { سش. ج. عر. ر. [نحو عربیده] حالت نصبده اولان معمولات: منصوب قوللانیلان اسماء: منصوبات فصلی.

مَنصور { صه. عر. ث : منصوره. [« نصرة » دن سمف.] جناب حقك عون وعنایتیله غالب ومظفر اولان، فتح ونصرته نائل: هر محاربه‌ده منصور اولدی.

مَنصوریَّت { سش. عر. [لغت مولده] جناب حقك عونیله غالب و مظفر اولمه

غالبیت ، مظفریت ، موفقیت : اعلان منصوریت ایتمك .

مَنصوص { صه. عر. ؤ: منصوصه. [« نص » دن سمف.] نص کریم ایله ثابت اولان ، قرآن کریمده صراحةً بیان بیوریلان ، حقنده آیت کریمه نازل اولان : شرابك تحریمی منصوصدر.

مَنَصّه { سث. عر. [«نص» دن سم.] ١. کلینك کوکیه ایلك دفعه کورندیکی وقت طوردیغی یوکسکجه محل . ٢. مج. محل ظهور، محل تجلی : منصه آرای ظهور اولدی .

مُنضِج { صه. عر. ؤ: منضجه. [«نضج» دن سف. افعال] ط. ١. (یاره وچیبانی) جرا- حتلاندیران ، ایرینلندیرن ، اولدیران . ٢. اغذیه‌یی معده‌ده هضم ایتدیرن، هضمه مدار .

مُنضَمّ { صه. عر. ؤ: منضمه. [«ضم»دن سمف. انفعال] صکره‌دن قاتیلان ، ضم وعلاوه اولنان، اوسته کلن، انضمام ایدن: راحتسزلغمه برده باش آغریسی منضم اولدی؛ مبالغ منضمه .

منطار { سه. ایا : مانطار .

مُنطَبِخ { صه. عر. ؤ: منطبخه. [«طبخ»دن سمف. انفعال] طبخ اولنمش، پیشمش، مطبوخ. ؤ.

مُنطَبِع { صه. عر. ؤ: منطبعه. [«طبع»دن سف. انفعال] ١. طبیعتده مرکوز ، جبلی . ٢. باصلمش، تمغالانمش، مطبوع. ؤ. ٣. طبعه ملائم ، مطبوع ،

مُنطَبِق { صه. عر. ؤ: منطبقه. [« طبق » دن سف. انفعال] ١. اویغون، موافق، تمامیله بربرینه اویان . ٢. ر. [هندسه‌ده] بربری اوزرینه قونلسه تمامیله اویغون کلن وبری دیکرندن فضله ویا اکسیك کلمین ایکی خط ویا شکلك بهری.

مُنطَفی { صه. عر. ؤ: منطفیه. [« طفوء » دن سف. انفعال] سوکنمش ، سونوك ، باصدیرلمش .

منطِق { سذ. عر. [« نطق » دن مصـ. میمی] ١. سوز ، کلام ، نطق ، سخن : منطق الطیر = قوش سوزی ، قوش دیلی. ٢. معقول سوز سویلمك اصول و قواعدندن بحث ایدن علم مخصوص که فلسفه‌دن معدوددر .

مِنطَق { سذ. عر. و :

مِنطَقه { سث. عر. جـ: مناطق . ١. قوشاق ، کمر. ٢. ه. کرهٔ ارضك عرض جهتنجه اولان صره‌لرینك بهری : منطقهٔ حاره ، منطقهٔ معتدله ، منطقهٔ بارده. || منطقة البروج = سماده بروج اثنا عشرك صره‌لی اولدقلری دائره . || بح. منطقهٔ سکونت = بحرمحیطده خطاستوا قربنده روزکاردن خالی اولان منطقه .

منطقی { صه. عر. ؤ: منطقیه. ١. علم منطقه منسوب و متعلق : قیاس منطقی؛ قضیهٔ منطقیه . ٢. مج. قواعد منطقه موافق، معقول : منطقی سوز، = سذ. عر. جـ: منطقیون . علم منطق علماسندن، علم منطقله متوغل عالم : مشاهیر منطقیو- ندن .

مُنطَلِق { صه. عر. ؤ: منطلقه. [« طلاق » دن سف. انفعال] براغلمش ، سربست قالمش ، قورتولمش ، صالیویر- لمش، آزاد .

مَنطوق { صه. عر. ؤ: منطوقه . [« نطق » دن سمف.] سویلنمش، دینلمش، کفته. = سذ. عر. ١. سوز، کلام، نطق. ٢. مفهوم، مآل : ارادهٔ سنیه- نك منطوق جلیلنه توفیقاً .

مُنطَوی { صه. عر. ؤ: منطویه. [« طی » دن سف. انفعال] دیوشیرلمش ، طوپلا- نمش ، لف اولنمش .

مَنظَر { سذ. عر. [« نظر » دن سم.] کورینیر، کورینش، صورت ، هیئت ، لقا : کریه المنظر = کورینشی چرکین، بدلقا.

مِنظَر { سذ. عر. [« نظر » دن اسم آلت] ط. بدن انسا- نك ایچنه باقه‌جق آلت ، فر. Spéculum : منظر اذن .

مَنظَره { سث. عر. جـ: مناظر . [« نظر » دن سم] ١. باقیلوب سیر اولنان محل و مو- قع، کوزك احاطه ایتدیکی موا- قعك کورینشی وصورت وهیئتی : بشو قیرلر نه کوزل بر منظره تشکیل ایدیور؛ بو اوك کوزل منظره‌سی واردر . ٢. بویله بر موقعی ویا برطاقم مواقعك هیئت عمومیه‌سنی تصویر ایدن رسم ، ف. Paysage . = جـ. [هندسه

ورسمده] اجسام ومواد مختلفه‌نك بولندقلری مواقعك قرب وبعدینه ووضعیتنه كوره ابراز ایلدكاری صور مختلفه : رسمده الك زیاده مناظره دقت ایتمك اقتضا ایدر؛ فن مناظر. فر. Perspective .

مَنظور { ص. عر. ٱ : منظوره. [« نظر »دن سمف] ١. باقیلان ، نظر اولنان : منظور عالیلری بیورلمق اوزره تقدیم قلندی. ٢. نظرده بولنان ، بر توجهه مظهر اولان .

مَنظوم { ص. عر. ٱ : منظومه. [« نظام، نظم »دن سمف.] ١. نظامنه قونمش ، ترتیب وتنظیم اولنمش، منتظم، صره‌سنه كیرمش . ز. ٢. شعراً افاده اولنان، وزنلی وقافیه‌لی منثورك ضدی : كلام منظوم.

مَنظومه { سث. عر. ج : منظومات. ١. صره، دیزی، طاقم. ٢. موزون حكایه ، داستان، مثنوی : شاعر یحیی بكك برقاچ منظومه‌سی واردر. ٣. م. الكتریق حاصل ایتمك ایچون مرتب الواح طاقیمی.

منع { سذ. عر. براقامه، صاومه، طوردیرمه، جایدیرمه ، یاساغ ایتمه : شاكردانی توتوندن منع ایتملی ؛ قاری قطعیاً منع ایتدی . || بحـ. منع مصادمه = سفائنك مصادمانه میدان ویرمه‌مك ایچون بین‌الدول متخذ اصول : منع مصادمه نظامنامه‌سی .

مُنعَدِل { ص. عر. ٱ : منعدله . [« عدول » دن سف. انفعال] طوغری یولدن صاپمش، عدول ایتمش اولان. ز .

مُنعَدِم { ص. عر. ٱ : منعدمه . [« عدم »دن سف. انفعال] یوق اولان ، موجود اولمیان ، معدوم، اولان .

مُنعَزِل { ص. عر. ٱ : منعزله . [« عزل »دن سف. انفعال] ١. آیراش بر طرفه چكیلن . ٢. عزل اولمش، معزول، مأموریتسز .

مُنعَطِف { ص. عر. ٱ : منعطفه . [« عطف » دن سف. انفعال] صاپان، برطرفه طوغری دونن ، انعطاف ایدن : نظر تقدیری منعطف اولدی .

مُنعَقِد { ص. عر. ٱ : منعقده . [« عقد »دن سف انفعال] ١. باغلانمش ، باغلی ، دوكولنمش. ز. ٢. ایكی طرف بیننده رسماً قبول اولنمش ، معامله رسمیه‌سی اجرا اولنه‌رق تقرر ایتمش ویا طرفیندن امضا ایدلمش : نكاح، معاهده ، مصالحه منعقد اولدی. ٣. تشكل ایدن ، تشكیل اولنمش، قوریلان، اجتماع ایدن : مجلس ، قومیسیون ، قونفرانس منعقد اولدی .

مُنعَكِس { ص. عر. ٱ : منعكسه. [« عكس » دن سف. انفعال] ١. ترسنه دونمش ، چویرلمش، معكوس . ٢. بر یره چارپوب كری دونن ، عكس ایدن ، انعكاس ایلین : صدا دیواردن منعكس اولور . ٣. پارلاق بر شیئه اوروب اورادن ضیاسی ویا رسم وشكلی كان ویا كورینن : سطح قمردن منعكس اولان ضیاء شمس ؛ صورتی آینه‌یه ، صویه منعكس اولیوردی .

مُنعِم { ص. عر. ٱ : منعمه . [« نعمة » دن سف. افعال] ١. نعمت ویرن، هركسه یدیروب ایچیرن، انعام واحسان صاحبی، مكرم ، اكرامجی : پك منعم آدمدر . ٢. ولی نعمت .

مُنعِمانه { ص. ح. فا. ولی نعمته ویا اكرام واحسان صاحبنه مخصوص ویا منسوب و متعلق ، ولی نعمته یاقیشه‌جق صورتده : جانب عالیء منعمانه‌لرینه .

مَنغَل { س. با : مانغال .

مَنغر { س. با : مانغیر .

مَنفا { یا منفی. سذ. عر. [« نفی » دن سمـ] نفی محلی .

مُنفَتِح { ص. عر. ٱ : منفتحه . [« فتح »دن سف. انفعال] آچلمش، آچیق، مفتوح، كشاده. ز .

مَنفَذ { سذ. عر. [« نفوذ » دن سمـ] برشیئك نفوذ ایده‌جك یری، دلیك ، آغز : هوا ایچون بر منفذ براقلی ؛ هیچ بر طرفنده منفذی اولمامالی .

مُنفَرِج { ص. عر. ٱ : منفرجه. [« فرجه » دن سف. انفعال] آره‌سی آچیق، ككیش، ایكی یانی بربرندن اوزاق؛ زاویهٔ منفرجه = ٩٠ درجه‌دن زیاده آچیق كوشه ، زاویهٔ حاده مقابلی .

مُنفَرِد { ص. عر. ٱ : منفرده . [« فرد »دن سف. انفعال]

١. یالکز، تك، تنها، بر بردن التصاق و اختلاطی اولمیان، کندی باشنه، آیری : منفرد برتبه، برکوشك؛ منفرد برحالده یاشایور . ٢. ﻫ. الکتریکلندیرلمك اوزره اختلاطی کسلمش، فر. Isolé .

مُنفَرِداً { ح. عر. ١. یالکز . وتك وتنها اوله‌رق، کندی کندینه : بانچوان برکلبه‌یه چکلمش منفرداً یاشایور. ٢. آیری آیری، برر برر، مجتمعاً مقابلی : مملکتك اعیانی منفرداً زیارتنه کلدیلر .

مَنفَس { س. نفس آله‌جق بر وآچیقلق معناسیله قوللانلمش ایسه‌ده، عربیده یالکز تفعل بابندن بومعنایه کلدیککندن غلطدر. منفذ دیملی .

مُنفَسِخ { ص. عر. ا : منفسخه. [« فسخ » دن سف. انفعال] فسخ و لغو اولنمش، مفسوخ، ملغا : قانونك منفسخ ماده‌لری .

مُنفَصِل { ص. عر. ا : منفصله . [« فصل » دن سف. انفعال] ١. آیرلمش، آیری، بیتشیك اولمیان، متصل ضدی. ٢. یرندن آیرلمش، مأموریتندن چیقمش، معزول : فلان قائممقاملقدن منفصل . || د. حروف منفصله = آلتدن بیتشمین حرفلر، حروف متصله‌نك غیری اولان (ا، د، ذ، ر، ز، و) حرفلری . || ضمیر منفصل = [صرف عربیده] دیکر کلمه‌یه بیتشیك اولمیان ضمیر، ضمیر متصلك غیری : هو، انت، انا کبی .

مَنفَعَت { س. عر. ج : منافع. [« نفع » دن مص. میمی] فائده، نفع، استفاده. کار، سود، تر. آصی (آسیغ) : بو علاجدن چوق منفعت کوردم؛ بنم بونده بر منفعتم یوقدر؛ منفعت شخصیه؛ منافع عمومیه . || منافع صندیغی = زراعت باغچه‌لرینك تأسیسندن اول جزئی فائضله اهالی‌یه اقچه اقراضنه مخصوص بلدیه‌یه مربوط صندیق. || منفعت بخش = نافع، مفید، استفاده‌لی .

مَنفَعَتسز { ص. فائده‌سز، کارسز، غیر مفید .

مَنفَعَتلی { ص. فائده‌لی، کارلی. مفید، نافع، استفاده‌لی : چوق منفعتلی بر ایش، بر علاجدر .

مُنفَعِل { ص. عر. [« فعل » دن سف. انفعال] ایچنه ایشلمش، آلنمش، متأثر، کوجنمش، خاطر مانده مغبر : او سوزدن منفعل اولدی .

مُنفِق { ص. عر. ا : منفقه . [« نفقه » دن سف. افعال] انفاق ایدن، نفقه ویرن، بسلین : منفق فقرا .

مُنفَكّ { ص. عر. ا : منفکه . [« فك » دن سف. انفعال] آیرلمش، چیقمش، سوکلمش، قومش، انفکاك ایتمش : بعض یرلرك دریسی قولای منفك اولماز؛ دکانك مهرینی منفك بولدم. || غیر منفك = آیرلماز، بیتشیك .

مَنفور { ص. عر. ا : منفوره . [« نفرة » دن سمف.] کندیسندن نفرت اولنان، نفرت اولنه‌جق، سولمین، کندیسندن قاچیلان، ایکرنج : بوایش منفورمدر؛ شیطان منفور بر شخصدر .

مُنفَهِم { ص. عر. ا : منفهمه . [«فهم» دن سف. انفعال] آکلاشیلان، فهم ودرك اولنان : مکتوبندن منفهم اولدیغنه کوره .

مَنفی { ص. عر. ا : منفیه . [« نفی » دن سمف.] ١. نفی اولنمش، مملکتدن سورلمش، اجلا اولنمش، سورکون : جانی ابدیاً منفی قالدی. ٢. د. حدثك عدم وقوعنی بیان ایدن، مثبت مقابلی : کلدی ماضیٔ منفی وکلدی ماضیٔ مثبتدر . ٣. ﻫ. الکتریقك ایکی قوتندن بری که مثبت مقابلیدر . || قطب منفی = مقناطیسك منفی الکتریقنی حاوی اولان اوجی .

مَنفیٰ { سد. عر. با : منفا .

مَنفِیّاً { ح. عر. سورکون اوله‌رق، نفی صورتیله : منفیاً قایه‌نه کوندرلدی .

مُنَقّا { یا منقی. ص. عر. [« نقایة » دن سمف. تفعیل] تمیزلنمش، تطهیر وتصفیه اولنمش، پاك .

مُنقاد { ص. عر. ا : منقاده . [« قود » دن سمف. انفعال] انقیاد ایدن، مطیع، تابع، رام .

مِنقار { سد. عر. غاغا، قوش غاغاسی .

مِنقاری { ص. عر. ا : منقاریه. غاغا شکلنده؛ منقاری الشکل .

منقاله { ص. [عر. « من قال »دن غلط] سوزی یکر، متنفذ، اعیان و اشرافدن: منقاله آدم.

مُنقَبِض { ص. عر. ا: منقبضه. [« قبض » دن سف. انفعال] ۱. طوپلانمش، چکلمش، بوزلمش. ۲. صیقلمش، صیقنده‌یلی، انقباض درونه اوغرامش. ۳. بکلکی اولان، انقباضه دوچار. [بکلك ویریجی معناسیله قوللانلمالی.]

مِنقَب { سذ. عر. [«نقب»دن اسم آلت] دلمکه مخصوص بر نوع جراح آلتی.

مَنقَبه { ویا منقبت. سذ. عر. ج: مناقب. بر ذاتك فضل ومزیتنه دلالت ایدن فقره وبوندن بحث ایدن مقاله ورساله مدحیه: منقبهٔ جناب رسالتپناهی: مناقب جهاریار.

مُنقَّح { ص. عر. ا: منقحه. [« نقح » دن سمف. تفعیل] ۱. صویلمش، آییقلانمش، تمیزلنمش. ۲. الك ایی قسمی سچلمش، منتخب، کزیده. ۳. اداره مقصدیله فضله‌سی کسلمش (مصرف). [آوروپا لسانلرنده تقویم معناسیله مستعمل وعربیدن مأخوذ اولدیغی ظاهر اولان Almanach لغتنك « المنقح » دن غلط اولدیغی مظنون ایسه‌ده، بو تعبیرك عربلرجه او معنا ایله مستعمل بولنمش اولدیغی بیلنمه‌یکندن، بوبابده احتیاط لازم.]

مُنقَرِض { ص. عر. ا: منقرضه. [« قرض » دن سف. انفعال] توکنوب بیتمش، آرقه‌سی وذریتی کسلمش، سوکنمش: امریقا یرلیلری منقرض اولمق اوزره‌در؛ ماموت دینلن فیلك عرقی منقرض اولمشدر.

مُنقَسِم { ص. عر. ا: منقسمه. [« قسمة » دن سف. انفعال] آیرلمش، بولنمش، تقسیم اولنمش: ایکی‌یه منقسم اولدی.

مُنَقَّش { ص. عر. ا: منقشه. [«نقش»دن سمف تفعیل] نقشلی، تصویرلی، رسملی.

مُنقَضی { ص. عر. ا: منقضیه. [« قضاء » دن سف. انفعال] بیتمش، توکنمش، آردی کسلمش، ختام بولمش: امتیازك، سندك مدتی منقضی اولدی.

مُنَقَّط { ص. عر. ا: منقطه. [«نقطه»دن سمف تفعیل] نقطه قونمش، نقطه‌لی، منقوط.

مُنقَطِع { ص. عر. ا: منقطعه. [« قطع » دن سف. انفعال] ۱. کسلمش، کسیك، آره‌سی کسیلن، آره‌لق ویرن، آره‌لقلی، فاصله‌لی: یاغمور بر مدت منقطع اولدی. ۲. آرقه‌سی کلین، ختام بولان: سلاله‌سی جنکیز جیننده منقطعدر. ۳. آیرلمش، کسلمش، ارتباط و اختلاطی قالمامش: او بزدن بوسبوتون منقطع اولدی. ٤. هرکسدن کسیلوب یالکز بر ذاته انتساب واختصاص ایدن: فلان ذاته منقطع ایدی. [الیوم بو معناده قوللانلماز.] || غیر منقطع = فاصله‌سز، متصل، سورکلی.

مِنقَع { سذ. عر. [«نقع» دن اسم آلت] ص. بعض ادویه‌یی خاشلامغه مخصوص قاب، فر. Infusoir.

مَنقَل { سذ. عر. [« نقل » دن سم.] مانغال.

مُنقَلِب { ص. عر. ا: منقلبه. [«قلب»دن سف. انفعال] قلب اولنمش، دیکر بر شکل وصورته کیرمش، دکیشمش، مبدل: بر قاچ آغاج دیکلمکله اوتارله باغچه‌یه منقلب اولدی.

مِنقَله { سذ. عر. [«نقل»دن اسم آلت] ر. [هندسه‌ده] زاویه رسم ایتمك واولچمك ایچون مستعمل نصف دائره صورتنده درجه‌لی آلت.

مَنقوش { ص. عر. ا: منقوشه. [« نقش » دن سمف.] نقش و تصویر اولنمش، ترسیم ایدلمش، مختلف بویالرله بویانمش: طاوانلری منقوش ایدی.

مَنقوط { ص. عر. ا: منقوطه. [« نقطه » دن سمف.] نقطه‌لی، نقطه‌سی اولان، معجمه: ظاء منقوطه. مقابلی: مهمل، مهمله.

مَنقوع { ص. عر. ا: منقوعه. [« نقع » دن سمف] ص. خاشلانمش == سذ عر. خاشلانمش نبات صویی: چای منقوعی.

مَنقول { ص. عر. ا: منقوله. [« نقل » دن سمف.] ۱. بریردن بریره طاشینمش، نقل اولنمش: دیکیلی طاش دیدیکمز مسله مصردن منقولدر. ۲. آغزدن آغزه روایت اولنه‌رق کلمش اولان، نقل وروایتله بیانی: معقول ایله منقولی مزج ایتملی. ۳. بر معنادن دیکر بینه نقل ایدلمش: منقول شرعی، منقول عرفی.

مَنقولات { سذ. ج. عر. نقل ایله بیانی و نقل

وروايته مستند اولان معلومات، حديث وتفسير كبي علوم شريفه، معقولات مقابلی : منقولات ايله توغل ايدن علما.

مُنَقّى { ص. عر. ث : منقيه. [« نقاية » دن سف. تفعيل] تميزلين، تطهير وتصفيه ايدن.

مَنگج { س. بيوك بوك مكيکی.

مُنكِر { ص. عر. ث : منكره. ج : منكرين. [« نكر » دن سف. افعال] ١. اقرار واعتراف ايتمين، انكار ايدن : اوقباحت كنديسنه اسناد اولنيور. سه‌ده كنديسی منكردر. ٢. قبول وتصديق ايتمين، تكذيب ايلين، اينانميان، ايمانسز، ملحد : اوآدم آخرتی منكردر؛ منكر وحدانيت. == سذ. عر. قبر سؤاللرينی ايدن ايكی ملكدن بری. ديكری : نكير.

مُنكَر { ص. عر. [« نكر » دن سمف. افعال] ١. قبول وتصديق اولنميان، رد اولنان. ٢. قبوله شايسته اولميان، غير مقبول، مردود، مكروه. ٣. شرعاً تجويز اولنميان، معروف مقابلی : امر بالمعروف نهی عن المنكر. || غيرمنكر = ناقابل انكار، مسلم : امر غيرمنكردر.

مُنَكَّر { ص. عر. ث : منكره. [« نكر » دن سمف. تفعيل] د. [نحو عربيده] تنكير حالنده اولان، غيرمعين ومبهم بر شيئه دلالت ايدن، معرف مقابلی.

مُنكَرات { سذ. عر. شرعاً منهی وغير جائز شيئلر : منكراتدن پك مجتنبدر.

مُنكَسِر { ص. عر. ث : منكسره. [« كسر » دن سف. انفعال] ١. قيرلمش، قيريق، پارەلانمش : آينه منكسر اولدی. ٢. مج. قيرغين، كوجنمش، محزون، مكدر : قلبی منكسر اولدی؛ منكسر القلب. ٣. ر. م. استقامتی منحرف (خط، شعاع وسائره) : خط منكسر؛ اشعهٔ شمس هوايه ويا صويه كيرديكنده منكسر اولور.

مُنكَسِف { ص. عر. ث : منكسفه. [« كسوف » ـن سف. انفعال] كسوفه اوغرامش، طوتلمش، كرهٔ قمرك آره‌يه كيرمسيله قسماً ويا كاملاً كورنمز اولمش (كونش) [آی حقنده منخسف ديلير].

مُنكَشِف { ص. عر. ث : منكشفه. [« كشف » دن سف. انفعال] ١. ميدانه چيقمش، ظاهراً كورينن، آچيق، غير مستور. ٢. كشف ولنمش، مجهول ايكن بولنوب معلوم اولمش، مكشوف.

مَنَكشه { س. [فا. بنفشه‌دن] معروف كوزل رايحه‌لی كوچك چيچك كه يرده بيتر بو. وارلالجه ياپراقلی برنباتده اولوب اكثريا مور رنكده اولور؛ ايت، جزاير، مصر منكشه‌سی؛ قاتمرلی، هرجائی منكشه = بو چيچكك انواعی؛ منكشه شروبی؛ منكشه موری = منكشه رنكنده مور. == ص. منكشه رنكنده، مور.

مَنگل { س. اينجيك بيلزيكی، خلخال.

مَنگَنه { س. [يتا. Machina دن] ١. صيقيشديره‌جق ويا باصه‌جق آلت انواعی : قماش منگنه‌سی = سيلندير؛ اوزوم، زيتون منگنه‌سی = معصره؛ دميرجی، مرانغوز منگنه‌سی. ٢. زنبركلی ويا چرخلی آلت انواعی : ديشچی، حجامت منگنه‌سی.

مَنكوب { ص. عر. ث : منكوبه. [« نكبة » دن سمف.] ١. نكبته دوچار، بدبخت، طالعسز، دوشكون. ٢. اعتباردن دوشمش، انظار توجهی غائب ايتمش.

مَنكوبيّت { سث. عر. [لغت مولده] منكوب اولان آدمك حالی، نكبت، دوشكونلك.

مَنكوحه { سث. ص. عر. [« نكاح » دن سمف.] نكاحلی، زوجه، حليله، رفيقه.

مَنكوس { ص. عر. ث : منكوسه. [« نكس » دن سمف.] ترسنه دونمش، باش آشاغی، معكوس.

مَنگوش { س. فا. كوپه.

مُنلا { س. با : ملا.

مِنَن { سث. جم عر. فد : منت. با : منت.

مَنَند { س. با : مانند.

مِنوال { سذ. عر. صورت، طرز، وجه، طريق : بر منوال محرر؛ هپ بر منوال اوزره.

مُنَوَّر { ص. عر. ث : منوره. [«نور» دن سمف. تفعيل] پارلادلمش، تنوير اولنمش، ضيادار، روشن، درخشان: كونش اورته‌لغى منور ايلدى؛ مدينۀ منوره.

مَنوط { ص. عر. ث : منوطه. [«نوط، نياط» دن سمف.] آصيلى، معلق، متوقف، وجودى ديكر برشيئك وجودينه باغلى: چوجقلرك تحصيل وتربيه‌سى بر ايى معلمك بولنمسنه منوطدر.

مُنَوِّم { ص. عر. ث : منومه. [«نوم» دن سف. تفعيل] ط. اويودان، اويقو ويرن، اويقو كتيرن (دوا وسائره).

مَنوى { سف. عر. [«نية» دن سمف.] مقصد، مرام، نيت اولنان شئ: منوئ ضميرى.

مَنَوى { ص. عر. ث : منويه. منى يه منسوب ومتعلق: حوينات منويه.

مَنَويش { س. ۱. ترمنتى آغاجى تخمى. ۲. قليچه‌ده و كزى كبى بعض قاشلرده كوريلن طالغه وتموج: بوقليچك قاشك كوزل بر منويشى واردر. [بو ايكنجى معناايله اصلى «مويش» در.]

مَنَويشلنمك { فل. طالغه‌لانمق، طالغه‌لى اولمق.

مَنَويشلى { ص. [اصلى: مويشلى] طالغه‌لى، متموج: منويشلى كزى، قليچ.

مِنْهُ { «من» حرف جريله «ه» ضمير غائبندن مركب تعبير عربى اولوب «اوندن» معناسيله بعض تركيبات عربيه‌ده بولنور: مفعول منه = من حرف جريله افاده اولنان مفعول غير صريح.

— كذا وايضا معناسيله دخى بربرينى متعاقب يازيلان تاريخ رقمى برينه قونور. بر كتابك هامشنه قيد اولنان معلومات متممه‌نك نهايتنه قونيلوركه نوط اشارتى ديمكدر.

مِنْها { كذلك «من» حرف جريله «ها» ضمير غائبندن مركب تعبير عربى اولوب «عنها» ايله برابر قوللانيلير: عنها منها = شوندن بوندن، شو بو. — حسابده دخى طرح وتنزيل علامتيدر واختصاراً ـــا صو. رتنده يازيلير.

مِنهاج { سف. عر. ج : مناهج. [«نهج» دن] ۱. بيوك وايشلك يول، جاده. ۲. مج. سلك، مسلك، طريق: منهاج هدايت.

مُنهَبِط { ص. عر. ث : منهبطه. [«هبوط»دن سف. انفعال] يوقاريدن آشاغى‌يه اينمش، دوشمش، هبوط ايتمش.

مَنهَج { سف. عر. ج : مناهج. [«نهج» دن سم] با: منهاج.

مُنهَدِم { ص. عر. ث : منهدمه. [«هدم»دن سف. انفعال] هدم اولمش، ييقلمش، خراب اولمش: اك متين بنالر مرور زمانله منهدم اولور.

مُنهَزِم { ص. عر. ث : منهزمه. [«هزيمة»دن سف. انفعال] هزيمته اوغرامش، بوزلمش، بوزغونلق ويرمش، مغلوب: ايكى محاربدن البته برى منهزم اوله‌جقدر.

مُنهَزِماً { ح. عر. هزيمته اوغرا. يه‌رق، مغلوباً، بوزيله رق، بوزغونلق ويره‌رك: دشمن عسكرى منهزماً رجوع ايتدى.

مُنهَضِم { ص. عر. ث : منهضمه. [«هضم»دن سف. انفعال] هضم اولنان، سيڭن.

مُنهَمِك { ص. عر. ث : منهمكه. [«همك»دن سف. انفعال] بر ايشك اوستنه چوق دوشن، بر ايشله چوق توغل ايدن، انهماكله چاليشان: درسنه پك منهمك بر شاكرد.

مَنهوب { ص. عر. ث : منهوبه. [«نهب»دن سمف.] نهب وغارت ايدلمش اولان: اموال منهوبه.

مَنهى { ص. عر. ث : منهيه. [«نهى» دن سمف] نهى وياساغ ايدلمش، شرعاً ممنوع: عشرت منهيدر.

مَنهيات { سمف. ج. عر. نهى وياساغ ايدلمش شيئلر، شرعاً ممنوع احوال: منهياتدن اجتناب ايتملى.

مَنى { سف. عر. اركك انسان وحيوانلرك تخمى، نطفه.

مَنى { س. فا. بنلك، انانيت.

مُنيب { ص. عر. ث : منيبه. [«نوب» دن سف. افعال] معصيتى ترك ايدوب حقه رجوع ايدن، انابه ايلين. ق.

مُنير { ص. عر. ث : منيره. [«نور» دن سف. افعال] نور. لانديران، ضيا ويرن، پارلاق، شعشعه‌دار: شمس منير.

مَنيع { ص. عر. ث : منيعه. [«منع» دن صش.] صرب ومتانتلى، طيانيقلى، ضبطى مشكل: بر موقع منيع، برقلعۀ منيعه.

مُنيف { ص. عر. ث : منيفه. [«نوف» دن سف. افعال]

بوکسك ، عالی ، بلند : ارادهٔ سنیه‌نك مفاد منیفی .

مو { یاخود موی. سـ. فا. قیل، صاچ ، صاچ تلی : موی سفید، موی سیاه. || سرمو = قیل باشی ، پك جزئی : سرمو انحراف ایتمز. || موبمو = تل‌تل، برر برر ، کمال دقتله.

مَوات { سذ. جـ. عر. [«موت» دن] ١. جانسز شیئلر، جمادات. ٢. ایشلنمه‌مش وصاحبسز اراضی، اراضیٔ خالیه : اراضیٔ موات.

مَواثیق { سـذ. جـ. عر. فد : میثاق. با : میثاق.

مَوّاج { صـ. عر. ؤ : مواجـه . [« موج » دن سمب.] پك طالغه‌لی، چوق متموج : بحر مواج.

مَواجِب { سذ. جـ. عر. [مفردی یوقـدر] معـاش ، تخصیصات.

مُواجَهه { سش. عر. [«وجه» دن مصـ. مفـاعله] ١. یوزلشمه، یوز یوزه کلمه، روبرو اوله : حضور محکمه‌ده مواجهه اولنـدیلر. ٢. قارشی، مقابل، حضور : عمومك مواجهه‌سنده.

مُواجَهةً { حـ. عر. یوز یوزه اوله‌رق ، روبرو : مواجهةً سویلدی.

مُواخاة { سش. عر. [«اخوة» دن مصـ. مفـاعله] ١. قرنداشلق ، برادرلك ، بربرینی قرنداش اتخاذ ایتمه. ٢. دوستلق، مخالصت، مصادقت.

مُؤاخِذ { صـ. عر. [« اخذ » دن سـفـ. مفـاعله] ١. چکیشدیرن. ٢. تعریض وانتقاد ایدن.

مُؤاخَذه { سش. عر. جـ : مؤاخذات. [«اخذ» دن مصـ. مفاعله] ١. چکیشـدیرمه ، چیقیشمه ، عتاب : کندیسنی شدیداً مؤاخذه ایتـدی. ٢. تعریض، برشخص ویا اثرك نقایصنی درمیان ایده‌رك اعتراض ایتمه، انتقاد.

مَوادّ { سش. جـ. عر. فد : ماده. با : ماده.

مَوارِد { سـذ. جـ. عر. فد : مورد. با : مورد.

مُوارَده { سش. عر. جـ : مواردات. [«ورود» دن مصـ. مفاعله] ١. کیدوب کلمه، اختلاط : طریق مواردهٔی تأمین ایتمك. ٢. د. ایکی شاعرك تصادفاً وبربرندن خبرلری اولمقسزین عینیله بر بیت سویلمه‌لری : ایکی شاعر بیننده بر بیتده موارده واقع اولمشدر. = جـ. برمملکتدن دیکرینـه نقل اولنان و ورود ایدن اشیا و اشخـاص ، فر. Provenances.

مَوارِیث { سـذ. جـ. عر. فد : میراث. با : میراث.

مُوازاة { سش. عر. [«وزی» دن مصـ. مفـاعله] موازی و قارشیلقلی اوله ، توازی : بو ایکی خط آره‌سـنده موازاة واردر.

مُوازِن { صـ. عر. ؤ : موازنه. [«وزن» دن سفـ. مفاعله] ١. آغرلقده بر ومساوی اولان. ٢. موازنه‌لی، هم آهنك.

مُوازَنه { سش. عر. [« وزن » دن مصـ. مفـاعله] ١. ایکی شیئك آغرلقجه بر ومساوی اولمسی. ٢. قارشیلقلی ایکی شیئك وزنجه واحوال سائره‌جه بر کلمسیله حاصل اولان اویغونلق، دنك اولمه : موازنهٔ دولیه. ٣. برجسمك مرکز ثقلنی قائم کلمکله طوره بیلمه‌سی : پنجره‌دن اوزانیر‌کن موازنه‌یی غائب ایدوب دوشدی. ٤. واردات ومصارفك برکلمه‌سی : بودجه موازنه‌سی؛ اداره‌یی موازنه‌یه قومق. ٥. مقایسه، قیاس : اسکی ثروتکزله شمدیکی ثروتکزی موازنه ایدرسه‌کز نه‌قدر ترقی ایتدیککزی آکلارسکز.

مُوازَنه‌لی { صـ. ١. اویغـون ، دنك. ٢. موازنه‌سی برنده.

مُوازی { صـ. عر. ؤ : موازیه. [«وزی» دن سفـ. مفاعله] بری دیکرینك قارشیسنده اوله‌رق بربرلرینه تقرب ویا تبعد ایتمکسزین اوزانان : خط موازی؛ خطوط موازیه.

مَوازین { سـذ. جـ. عر. فد : میزان. با : میزان.

مُواسات { سش. عر. ١. تسلی، تسلیت، غمکسارلق ٢. تر. خدمت دولتده ایکن وفات ایدنلرك ایتام وارامله معاش باغلامه.

مَواسِم { سـذ. جـ. عر. فد : موسم. با : موسم.

مَواشی { سش. جـ. عر. [فد. ماشیه بومحلده مستعمل دکلدر] بیوك حیوانلرله سوت واتلریچون بسلنن حیوانات : بدویلرك باشلیجه ثروتی مواشیدن عبارتدر.

مُواصَلَت { سش. عر. [«وصول» دن مصـ. مفاعلَه] یتیشمه، واصل اوله، وصول :

ساعت بشده بورایه مواصلت ایتدیلر؛ دمیر یول قطارینك مواصلتی . [بو معنا عربیده اولمیوب لسانمزه مخصوصدر. با : مواصله.]

مُواصَله { سْ. عر. [«وصول»دن مص. مفاعله. — لغت آنقه ایله بر اولدیغی حالده ، لسانمزده محل استعمالی آیرلمشدر،] بربرینه واصل اولمه . اولاشمه، قاوشمه، وصال : بوایکی نشانلی آره‌سنده مواصله میسر اوله‌مدی.

مَواضِع { سـنـ . جـ . عر . فد : موضع . با : موضع .

مُواضَعه { سْ. عر. [«وضع»دن مص. مفاعله] ۱. ایکی کشی بینلرنده بالاتفاق یالاندن بر معامله‌ده بولنمه‌لری . ۲. حق. ایکی کشینك بر مقصد تحتنده اصلی اولمیه‌رق بر تصرفی بالاخره اظهار ایتمکی آرلرنده لساناً قرارلشدیردقدن صوکره او تصرفی علناً اظهار ایتملری : موضعه سندی = بویله بر مقصدله بالاتفاق تحریر وامضا اولنمش یالاندن سند .

مُواضَعَةً { حـ . عر . مواضعه طریقیله ، بینلرنده بالاتفاق یالاندن بر معامله ایله : مواضعةً برسند امضا ایتمشلر .

مَواطِن { سـنـ . جـ . عر . فد : موطن . با : موطن .

مُواظِب { صـ . عر . ا : مواظبه . [« وظوب » دن سفـ. مفاعله] برایشه دوام و اقدامله چالیشان، برایشله بر دوزی‌یه اوغراشان : تحصیل علمه مواظب.

مُواظَبت { سْ. عر. [« ظوب » دن مص. مفاعله] بر ایشـه علی الدوام چالیشمه ، بر ایشـله بر دوزی‌یه اوغراشمه ، مداومت ، اقدام : تمادیٔ عمر وعافیت پادشاهی دعاسنه مواظبت وجیبهٔ ذمتدر .

مَواعِد { سْـنـ. جـ عر. فد : موعد. با : موعد .

مَواعِظ { سـنـ. جـ . عر . فد : موعظه . با : موعظه .

مَواعید { سـنـ . جـ . عر . فد : موعود . با : موعود .

مُوافِق { صـ . عر . ا : موافقه . [« وفق » دن سفـ . مفاعله] ۱. اویغون ، اویار ، مخالف وضد اولمیان : یار موافق . ۲. مطـابق ، متناسب ، مناسب : حاله، احتیاجه، طبعمه موافق برایش. || موافق کلمك = اویمق .

مُوافَقت { سْ. عر. [« وفق » دن مص. مفاعله] ۱. اویمه، اویغون کلمه ، اویغونلق ، توافق : آره‌لرنده هیچ موافقت یوقدر . ۲. مطابق و مناسب اولمه ، مطابقت ، مناسبت ، هم آهنك اولمه : چالغی آلاتی بیننده موافقت شرطدر . ۳ راضی اولمه ، رضـا ویرمه ، مسـاعده : خانی صاتمغه قرار ویردك اما حصه‌دارانك بری موافقت ایتمیور . ٤. اوزلاشمه : بینلرنده موافقت حاصل اولدی.

مَواقِت { سـنـ . جـ عر . فد : موقت . با : موقت .

مَواقِع { سـنـ . جـ . عر . فد : موقع . با : موقع .

مَواقِف { سـنـ . جـ . عر . فد : موقف . با : موقف .

مَواقیت { سـنـ . جـ . عر . فد : میقات . با : میقات .

مَواکِب { سـنـ . جـ . عر . فد : موکب . با : موکب .

مُوالاة { سْ. عر. [« ولی » دن مص. مفاعله] دوستلق، دوستانه معامله. قارشیلقلی محبت وحمایه و معاونت : بینمزده‌کی موالاة صمیمه .

مَوالِد { سـنـ . جـ . عر فد : مولد، میلاد . با : مولد، میلاد .

مَوالی { سـنـ . جـ . عر . فد : مولا. با : مولا .

مَوالید { سـنـ . جـ . عر . فد : مولود . با : مولود . || موالید ثلثه = حیوانات و نباتات ومعدنیاتدن عبارت اولان اجسام طبیعیه وبونلردن بحث ایدن تاریخ طبیعی فنی .

مُوانَسَت { سْ. عر. [«انس»دن مص . مفاعله] ۱. الفت، انسیت، بربرینه آلیشوب برلکده یاشامه. ۲. مأنوسیت، انساندن قاچمایش، وحشی حیوانك انسانه آلیشمه‌سی : بعض حیوانلر کسب موانسته مستعددر.

مَوانِع { سـنـ . جـ . عر . فد : مانع . با : مانع .

مَواهِب { سـنـ . جـ . عر . فد : موهبه . با . موهبه .

مَوائِد { سـنـ . جـ . عر . فد : مائده . با : مائده .

موبد { یاخود موبذ . سـ . فا . زردشت دیننده پیشوا ورئیس روحانی؛ موبد موبدان = دین مذکورك باش پیشواسی .

مُؤَبَّد { صـ . عر . ا : مؤبده . [«ابد»دن سمف. تفعیل] ۱. ابدیه‌قدر سورن، صوکسز، ابدی : جنتده بر عمر مؤبدله نعم مؤبدیه‌یه نائل اوله‌جغز . ۲. عمرك

صوکنه دك دوام ایده‌جك او
لان ، الی آخر العمر سوره‌جك
اولان : مؤبد کورك .

مؤبداً { ح عر. ١. ابده قدر ، الی غیر النهایه ، صوکسز
وپایانسز اوله‌رق : اعمال صا‌
لحه اصحابی مؤبداً بختیار اولورلر.
٢. عمری اولدقجه ، الی آخر
العمر : مؤبداً کورکه قوندی .

موت { سـ. اوغور ، قوت ، بخت ، طالع ، سعد .

موت { سذ. عر. اولوم ، وفات . مرك .

موتا { یا موتی. سذ. جـ. عر. فد : میت . با : میت .

موتاف { سـ. افا «مویتاب» دن] ١. بچی قیلندن طو.
قونمش ویا اورلمش شیء. آت طا
قمنك قیلدن اولانلری ، چول
وپاپند وسائره . ٢. قیلدن چول
وسائره طوقویان ویاصاتان آدم :
موتاف اصنافی .

مؤتلف { صـ. عر. ٔ : مؤتلفه . [«الفة» دن سف. افتعال]
١. الفت وانسیت پیدا ایتمش ،
مألوف ، مأنوس . ٢. موافق ،
اویغون ، مختلف مقابلی .

موتلی { یا موتلو. صـ. اوغورلی ، قوتلی ، مسعود ، سعید ،
بختیار : نه موتلی آدمدر .

مؤتمن { صـ. عر. ٔ : مؤتمنه . [«امن» دن سمف. افتعال]
امنیت اولنان ، امنیتلی ، امین ،
معتمد .

موته { سـ. کوککی بهارده قیزا ریر بر جنس سیاه قوش ،
بقره قوشی .

موتی { سذ. جـ. عر. با : موتا .

موتی { صـ. عر. ٔ : موتیه . او. لومه منسوب ومتعلق .

مؤثر { صـ. عر. ٔ : مؤثره . [«اثر» دن سف. تفعیل]
١. تأثیر ایدن ، اثر براقان . ٢.
ایشلایین ، حکمنی اجرا ایدن :
پك مؤثر بر علاجدر . ٣. ایچه
ایشلین ، چوق طوپیلان ، زیاده
حس اولنان ، تأثیرلی : بوکون
مؤثر بر صوغوق واردر . ٤.
انسانك قلب وذهننده برطوتان ،
باعث انتباه اولان : نصیحتلرم
اولادمه مؤثر اولمدی . ٥. تأثری
موجب ، حزن وکدر ویرن ، طو.
قنان : پك مؤثر بر سسی واردر ؛
مؤثر بر مرثیه اوقودی . ٦.
اثر صاحبی ، فاعل ، عامل ، صانع :
اثردن مؤثره انتقال اولنور .

موثوق { صـ. عر. ٔ : موثوقه . [«وثوق» دن سمف.]
١. اینانیلیر ، اعتماد وامنیت او.
لنور ، امین ، مؤتمن ، معتمد :
موثوق آدم : موثوق الکلام =
سوزینه اینانیلیر . ٢. صاغلام ،
صحیح : موثوق سوز ، خبر :
روایت موثوقه .

موثوقاً { ح عر. اینانیله‌جق واعتماد وامنیت اولنه‌جق
صورتده : موثوقاً روایت ،
استخبار اولندیغنه کوره .

موثوقیت { سذ. عر. ١. امین ومعتمد اولان آدمك
حالی : او آدمك موثوقیتی بنجه
معلومدر . ٢. صاغلاملق ، صحت :
بوخبرك موثوقیتنده شبهه یوقدر .

موج { سذ. عر. جـ : امواج . طالغه . ‖ موج زن = طا.
لغه‌لی ، متموج .

موجِب { صـ. عر. ٔ : موجبه . [«وجوب» دن سف.
افعال] ١. ایجاب ایدن ، سبب
وباعث اولان ، مؤدی : موجب
شکایت بر حال یوقدر ؛ موجب
اندیشه برایشدر ؛ اسباب موجبه =
برحالی ایجاب ایدن سببلر ، بر
اعلام ویا مضبطه‌ده ویریلن حکم
وقرارك مبنی بولندیغی اسباب .
٢. منـ. مثبت ، سالب مقابلی : قضیهٔ
موجبه . == سـذ. عر. سبب ،
وسیله : بوقدر کلفته نه موجب وار ؟
بلا موجب = سببسز و وسیله‌سز
اوله‌رق .

موجَب { سذ. عر. [«وجوب» دن سمف. افعال] ١.
برکلام و یا امرك ایجاب ایتدیکی
شیء ، نتیجه ، مآل مقتضا : حدیث
شریف موجبنجه ؛ ارادهٔ سنیه
امرنامهٔ سامی موجبنجه ؛ بر مو.
جب فرمان عالی . ٢. بیوك بر
مأمورك کندیسنه تقدیم اولنان
اوراقك محتویاتنی تصدیق ایچون
ایتدیکی اشارت . ٣. بر اراده
ویا فرمانك مآل و مقتضاسنی
ایضاح یوللی یازیلان تحریرات .

موجِد { سذ. صـ. عر. ٔ : مو. جده . [«وجود» دن
سف. افعال] ١. یکی بر شیء ایجاد
واختراع ایدن آدم : تلغرافك
موجدی . ٢. کندیلکندن
افکار و معانی ایجاد و اختراعنه
مقتدر : موجد برشاعردر .

موجدلك { سـ. ١. یکی بر شیء ایجاد واختراع ایدن
آدمك حالی : موجدلك شرفی
اوکا عائددر . ٢. کندیلکندن
افکار ومعانی ایجاد ایتمك اقتدا.

ری : او شاعرك موجدلکی فوق‌العاده‌در .

مؤجِر { ص. عر. ا: مؤجره . [« اجر » دن سف. افعال] کرا ایله ویرن، کرالایان ، ایجار ایدن : برمالكك مؤجر و مستأ. جری .

مُوجَز { ص. عر. ا: موجزه . [« وجوز » دن سف. افعال] قیصه ، مختصر ، ایجاز طریقیله‌افاده اولنمش ویایازلمش، مجمل : موجز بر رساله، بر افاده .

مَوجزن { ص. فا. [عر. موج = طالغه . فا زدن = اور. مق] طالغه‌لی، متموج .

مُوجِع { ص. عر. ا: موجعه . [«وجع»دن سف. افعال] آغردان ، آجیدان ، وجعلی : آلام موجعه .

مؤجَّل { ص. عر. ا: مؤجله . [«اجل»دن سف. تفعیل] مستقبلده ایفا اولنمق اوزره وقتی‌معین، مهلتلی، پشین‌اولمیان، معجل مقابلی : مهر مؤجل = مفارقت وقوعنده زوجه‌یه ویر. ملك اوزره عقد نکاح اثناسنده تعیین اولنان مبلغ .

مَوجود { ص. عر. ا: موجوده. [« وجود » دن سف.] ١. وار اولان، بولنان ، مفقود اولمیان : موجود مال ؛ نقود موجوده . ٢. حاضر اولان ، غائب اولمیان ، حاضر بولنان : بن مجلسه کیردیکم وقت سزده اوراده موجود ایدیکز . == سذ. عر. بر هیئتی ترکیب ایدن افرادك مجموعی : طابورلرك موجودی حال حضربده آلتیوزی تجاوز ایتمز : مکتبك موجودی ایکیوزه بالغ اولیور .

مَوجودات { سذ. جج. عر. وار اولان کافهٔ اشیا، مخلوقات، کائنات : مفخر الموجودات = فخر کائنات افندمز .

موجور { س. ١. یانمش دمیر جرونی . ٢. معدن ویا اغاج کوموری سوپورندیسی، قیرنتی. ٣. هرشیئك ایشه یاراماز قسمی، بوجوری .

مُوَجَّه { ص. عر. ا: موجهه . [« وجه »دن سف. تفعیل] هرکسك توجه ایتدیکی، مقبول، معتبر، مناسب موافق .

موچك { س. صپان دمیرینی تمیزله‌مکه و چامورینی دوشورمکه مخصوص اوجی کسکین دمیرلی دکنك .

موچو { یاخود میچو ١. [اسپا. «نیولچه»دن] کیلرده سرنلره چیقمق اوزره بولندیریلان چوجق ، کوچك طائفه . ٢. [فا. «میچه»دن غلط] میخانه‌جی چراغی .

مُوَحَّد { ص. عر ا: موحده . [« وحدة » دن سف. تفعیل] ١. بر وتك حالنه قونمش، توحید اولنمش . ٢. برنقطه‌لی : باء موحده .

مُوَحِّد { ص. سذ. عر. ا: موحده . ج : موحدین . [«وحدة»دن سف تفعیل] اللهك برلکنه ایننان، اهل توحیددن اولان : مؤمن موحد؛ عندالموحدین. == جج. مغربده‌حکومت سورمش برسلاله .

مُوَحِّش { ص. عر. ا : موحشه. [« وحشة » دن سف. تفعیل] توحیش ایدن ، وحشت کتیرن، انسانك اصسز برمحلده حس ایتدیکی قورقویی موجب، وحشت انکیز : چوللر پك موحشدر .

موحش { ص. عر. ا: موحشه. [« وحشة » دن سف. افعال] قورقو ودهشتی موجب، وحشت‌انکیز.

مُؤَخَّر { ص. عر. ا : مؤخره . [«اخر»دن سف. تفعیل] کریده بولنان ، صکره واقع اولان،صکره‌یه وکری‌یه قالمش، مقدم مقابلی ، صکره‌کی : او حربك تاریخندن مؤخردر؛ مقدم خبرك مؤخر مبتداسی .

مُؤَخَّراً { ظر. عر. ١. صکره. [دن ، بعده : کیدوب مؤخراً ینه کلدی . ٢. یاقین وقتده، اولجه، اخیراً : کندیسنی مؤخراً کوردم .

موخنات { ص. [عر. « مخنث » دن غلط] با : مخنث.

مُؤَدّا { یا مؤدی . سذ. عر. [« اداء » دن سف. تفعیل] معنا، مآل، مفهوم : فلان ضرب مثل مؤداسنجه ؛ عباره‌سی پك دوزکون دکلسه‌ده مؤداسی پك ایی دوشونلمش .

مُؤَدَّب { ص. س. عر. ا: مؤدبه. [«ادب»دن سف. تفعیل] علم وادب اوکردن، تربیه‌ایدن، تربیه‌جی، برچوجغك هم تحصیلنه هم تربیه‌سنه مأمور خصوصی معلم : مؤدب شاکردینه یالکز سوزله تربیه ویرمیوب افعا.

ليله‌ده نمونۀ امتثال اولمليدر .

مُؤَدَّب ص. عر. ٱ : مؤدبه . [«ادب» دن سمف. تفعيل] علم وادب اوكرنمش، تربيه اولمش، اديب، تربيه‌لى. ز .

مَوَدَّت سث. عر. [« ود » دن مصـ . ميمى . — ميمك ضميله غلطدر.] سومه، سوكى، محبت، حب ، مخادنت : بيننزده كى مودت صميميه .

مَوَدَّتلى يا مودتلو. صـ. محبتلى، محب. [انشا لسانده دون رتبه‌ده بولنانلره ويريلن عنواندر .]

مُودِع ص. عر. ٱ : مودعه . [«ودع» دن سف. افعال] امانت و وديعه براقان. ز.

مودَل س. [فر. Modèle] نمونه، اورنك، مشق .

مَودوع ص. عر. ٱ : مودوعه. [« ودع » دن سمف.] امانت براغلمش، توديع اولنمش : عهده‌سنه مودوع وظيفه .

موده س. [فر. Mode] مرعى و متداول اولان طرز وبيچيم : شيقلر يكى موده‌يه رغبت ايدرلر . == ص. موده‌يه موافق وتابع اولان : بوقماش، بوبيچيم شمدى پك موده‌در؛ يكى موده بر فيستان .

مُؤَدّى ص. عر. ٱ : مؤديه . [«اداء»دن سف. تفعيل] ايجاب ايدن ، موجب، باعث، مسبب : بوقوقو باش آغريسنى مؤدى اولور .

مُؤَدّى با : مؤدا .

مُؤَذِّن سذ. عر. [« اذان » دن سف. تفعيل] نماز وقتنى اعلان ايچون مناره شرفه‌سنده ويا سائر محلده اذان اوقومغله موظف آدم : كوزل سسلى برمؤذن .

مُؤَذِّنلك س. مؤذن وظيفه‌سى، اذان ويرمه : فلان جامعده مؤذنلك ايديور .

موذى ص. عر. ٱ : موذيه . [« اذاء » دن سف. افعال — تفعيل بابندن « مؤذى » ديه‌ملى زيرا بو ماده عربيده اصلا اوبابدن كلمز.] ١. اذيت ويرن ، اينجيدن، جفاكار : پك موذى آدمدر . ٢. راحت براقميان، راحتسز ايدن، مضر : حيوانات موذيه. ٣. تر يوزى كولمز، صورتنى آصمش، عبوس . [تركجه‌ده بومعنا متروكدر .]

موذيات سث. ج. عر. اذيت ويرن و راحتسز ايدن شيئلر وحيوانجقلر : قيشلك صوئوغنه بدل يازك ده بر چوق موذياتى واردر .

مور س. فا. قارينجه، نمل : مور ضعيف .

مور ص. ١. ماوى ايله كوكز آره‌سنده معروف بررنكده اولان، منكشه رنكنده : مور قطيفه . ٢. صوئوقدن يابره لنمكدن وياخود شدتلى بر يأس وفتور تأثيريله بورنكه كيرمش اولان ، مورارمش : بونى ايشيدنجه موس مور اولدى . == س. ذكر اولنان رنك : مورى هيچ سومم؛ موره بويامق .

مورارتمق فق. ١. مور رنكنه صوقمق ، موره بويامق : مركبله اللرينى مورارتمش. ٢. قرارتمق، مظلم حالنه قومق : شوبولوطلر هوايى مورارتدى. ٣. برەلەمك : طياقدن بوتون بدنى مورارتمش .

مورارمق فل. ١. مور رنكنه كيرمك، موراولمق : موردوم اريكى كال بولنجه موراريز . ٢. قرارمق ، مظلم اولمق : هوا موراردى . ٣. برەلنمك : طياقدن بوتون بدنى مورارمش. ٤. مج. حزن و الم ومأيوسيتدن بكز قرارمق : بونى ايشيدنجه قراروب موراردى .

مورانه ص. ح. فا. قارينجه وارى، قارينجه‌يه ياقيشير صورتده ، عاجزانه ، ناچيزانه : مورانه برخدمتده‌بولنمق اوزره؛ برتقدمۀ مورانه .

مورث ص. عر. ٱ : مورثه . [«وراثه» دن سف] ١. كتيرن، ويرن، قزانديران، ايجاب وايراث ايدن : مورث حزن بر خبر؛ مورث خسار . ٢. ورثه‌يه ميراث براقان .

مورچه س. فا. ١. قارينجه‌جق. ٢. دمير قارينجه‌سى ، قارينجه‌لانمه .

مُوَرِّخ سذ. عر. ج : مورخين. [«ارخ»دن سف. تفعيل . — اصلى عربيسى : مؤرخ.] ١. تاريخ يازان آدم، علم تاريخه متعلق كتاب و تأليف صاحبى : ابن خلدون الك محقق مورخلردندر ؛ ابوالمورخين = يونان قديم مورخلرندن مشهور هرودوت . ٢. بر وقعه‌يه دائر

نظماً وحروف ابجد حسابیله تاریخ سویلین .

مُوَرَّخ { ص. ع. ذ : مورخه [«ارخ» دن سمف. تفعیل. — اصل عربیسی : مؤرخ .] تاریخی آتلمش، سنه وآی وکونی یازلمش، تاریخلی : ٢٠ جماذی الآخره ١٣١٩ تاریخیله مورخ برمکتوب: غیرمورخ = تاریخسز، تاریخی یازلمامش .

مُوَرَّخاً { ح. ع. برتاریخله مورخ اوله‌رق ، سنه و شهر وکونی مقید اولدیغی حالده : ٣ محرم ١٣١٩ تاریخیله مورخاً برمکتوب آلدم .

مَورِد { سذ. ع. ج : موارد. [«ورود» دن سم.] ورود ایده‌جك محل ، یول ، طریق ، واسطه. || مورد شهادتنامه‌سی = برمتاعك واصل اولدیغی یردن کلن شهادتنامه .

موردوم { یاخود مردوم. س. مور ویشیل رنکنده کوچك برجنس اریك که باشلیجه خوشافی و رچلی یاپیلیر : موردوم اریکی.

مورش { یا موریش. ص. ق. ربش صفتنه اتباع اولنور : قاریش موریش = قارمه قاریشیق ، پریشان ، بربرینه کچمش : سرخوشك صقالی بیینی قاریش موریش اولمش.

مورلق { س. مور رنکی ، مور رنکنده اوله : چیبانك اطرافنده بر مورلق واردر ؛ بره‌نك مورلغی کچمش.

مورمتراق { ص. و :

مورمسی { ص. مور رنکنه چالار، مور رنکنه شبیه.

مَوروث { ص. ع. ذ : موروثه. [«وراثة» دن سمف.] ١. میراث قالمش، وراثت طریقیله کچمش : مال موروث؛ پدرندن موروث برچوق املاکی واردر. ٢. ابویندن سرایت ایتمش ، میراث کبی قالمش : فرنکی علتی ابویندن موروث قالان امراضدندر.

مَورود { ص. ع. ذ : موروده. [«ورود» دن سمف. — فعل لازم اولدیغندن «وارد» دیمك دها طوغریدر.] ورود ایتمش ، کلمش ، وارد ، واصل : مکاتیب موروده؛ فلاندن مورود تذکره ، هدیه . = ١. برپوسته‌خانه‌یه کلن مکاتیب واشیا قسمی : عجبا او مکتوب موروده ایچنده میدر .

مَورودات { سذ. ج. ع. ورود ایتمش مکتوبلر و سائر شیئلر : پوسته موروداتی.

موره‌وی { ص. ع. موره‌لی .

موره { سخ. م. ١. یونانك شبه جزیره حالنده اولان قسم جنوبیسی، پلوپونس. ٢. علی الاطلاق یونان.

موره‌لی { س. ص. موره شبه جزیره‌سی ویا علی الاطلاق یونان اهالیسندن اولان .

مورینه { س. [ایتا.] شمال دکزلرنده صید اولنان و قره‌جکرندن معروف بالیق یاغی چیقان بر جنس بیوك بالیق .

موز { سذ. ع. اقالیم حاره‌ده حاصل اولور معروف اوزونجه میوه . || موز آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج که خرمایه مشابهدر.

موزِب { ص. [ع. «معذب» دن غلط] اکلنمك ایچون اذیت ویرن ، اذیت ویره‌رك طاقیلان .

موزبلك { س. اکلنمك ایچون اذیت ویرن و اذیت ویره‌رك طاقیلان آدمك حالی : موزبلك ایتمه.

مُوَزِّع { ص. ع. [«وزع» دن سف. تفعیل] طاغیدان ، توزیع وتقسیم ایدن. = سذ. ع. ١. پوسته مکتوبلرینی اصحابنه وغزته‌لری آبونه‌لرینه تقسیم ایدن آدم. ٢. صوقاقلرده غزته صاتان آدم .

مُوَزِّعلك { س. پوسته ویا غزته موزعی خدمتی : موزعلك ایدیور؛ غزته موزعلکی.

مَوزون { ص. ع. ذ : موزونه. [«وزن» دن سمف.] ١. طارتلمش، وزن اولنمش. ٢. وزنه مطابق، وزن اتخاذ اولنان برمثاله کوره تصریف اولنان : ایکنجی بابك وزنی و موزونی. ٣. وزنی یرنده ، هجالرینك عدد وترتیبی منتظم اولان ، وزنلی : کلام موزون. ٤. یا. قیشیقلی ، دوزکون : قامت موزون.

موزه { س. فا. چیزمه.

موزه { س. [فر. Musée] آثار عتیقه ومصنعه‌نك وضع وتشهیرینه مخصوص بنا. [موزه‌خانه دیمکه حاجت یوقدر.]

موزیقه { س. [فر. Musique] موسیقی، چالغی طاقمی : عسکر موزیقه‌سی .

موس { مه. «مو» هجاسیله باشلار بعض ترکجه

صنعتلرك باشنه كيروب مبالغه بيان ايدر : «وس مؤر .

مؤستره { س. [يتا.] ١. اورنك، نمونه . ٢ . بردكانك جامكانسه نمونه وجالب رغبت اولمق اوزره برصورت منتظمه‌ده قونمش اشيا .

مؤسِّس { ص. سذ. عر. ج : مؤسسين. «اساس» دن سف. تفعيل } ١ . تأسيس ايدن ، تمل آتان ، يابى ياپان ، بانى : بو بنانك مؤسسى كيمدر؟ ٢. قوران، وجوده كتيرن : مؤسس دولت ؛ بو اصولك مؤسسى .

مؤسَّس { ص عر. ث : مؤسسه. «اساس» دن سمف. تفعيل } قورلمش ، بنا اولنمش ، تملى آتلمش : اساس قوى اوزرينه مؤسس بر بنا؛ بو دعوى نه اوزرينه مؤسسدر .

مؤسَّسات { سث. ج عر. تأسيس اولنمش ابنيه ، دوائر : مؤسسات خيريه ؛ مؤسسات علميه .

مؤسَّسه { سث. عر. مؤسساندن برى : بر مؤسسهٔ خيريه‌در .

مؤسسات كبى تعبيرلر اوته‌دن برى يالكز جمع صورتنده قوللانيلوب، مفردلرى مستعمل دكل ايكن، اخيراً السنهٔ اجنبيه ترجمه‌سنده مفردلرينك ده استعمالنه احتياج كوريلوب، مثلا Monument ويا institution كلمه‌لرينك ترجمه‌سنده مؤسسه دينلكه باشلانمشدر . مع‌هذا غريب كورينيور .

مؤسِّع { ص. عر. ث : موسعه . «وسع»دن سف. تفعيل } ككيشلدن، توسيع ايدن (دوا وسائره) .

مؤسِّف { ص. عر. ث: مؤسفه. «اسف» دن سف. تفعيل } اسف ايتديرن ، كدر ويرن ، حزن آور : بعض احوال مؤسفه.

موسقه { س. [عر. «نسخه» دن غلط] با : نسخه .

موسقى { با : موسيقى .

مَوسِم { سذ. عر. ج : مواسم. «وسم»دن سز. } ١. بر شيئك معين وقتى، زمان مخصوص : اوزوم موسمى؛ حج موسمى. ٢. سنه‌نك درت فصلندن بهرى : موسم بهار؛ مواسم اربعه. ٣. ياز ايله قيش آره‌سنده اولان وقت، ايلك وصوك بهار : موسم اثوابى. ‖ موسم روزكارى = بر موسم مخصوصده مقتن اسن روزكار، ملتم . ‖ نابموسم = موسمنده اولميان ، هنوز زمانى كلمه‌مش ، وقتسز، نابمحل .

مَوسِملك { ص. ياز ايله قيش آره‌سنده اولان ايلك وصوك بهاره مخصوص : موسملك اثواب، قماش .

مُوَسوِس { ص. عر. ث: موسوسه. «وسوسه» دن سف. دحرج } وسوسه‌جى، نابمحل وهم وقوروننى‌يه تابع .

مَوسوم { ص. عر. ث : موسومه. «وسم» دن سمف. } اشارتلى، علامتلى، مارقه‌لى .

موسَوى { ص. س. عر. ث : موسويه. «موسى»دن سمذ } ١. حضرت موسى (عم)ك شريعتنه تابع ،يهودى، اسرائيلى : جماعت موسويه؛ موسويلرك عاداتى . ٢. امام موسى كاظم (رضه)ك نسلنه منسوب : سادات موسويه‌دن .

موسيقار { س. فا. ١. كويا قافاسنده بر چوق دليكلر بولنمغله روزكار اسدكجه مختلف صدالر چيقاران بر طير موهوم. ٢. برصره دودوكلردن مركب چالغى، مصقال .

وسيقى { يا موسقى . سذ. عر. [ابو. Μουσική] ١. الحان ونغماتك اصول و قواعدندن بحث ايدن علم : علم موسيقى. ٢. آلات موسيقيه، چالغى طاقمى، موزيقه .

موسيقى { ص. عر. ث : موسيقيه. علم موسيقى‌يه وچالغى‌يه منسوب و متعلق : آلات موسيقيه .

موسيو { س.ص. [فر. Monsieur] افندى، آغا، بك. [على العموم اجنبيلره‌ويريلن عنواندر].

موش { س. فا. فاره، صيچان .

موشاباق { ص. [عر «مشبك»دن غلط] قفسلى ، قفس وآغ شكلنده (نقش ويا تلكارى ايشلمه‌لى كومش) .

موشامبه { س. [عر. «مشمع»دن غلط] با : مشمع .

موشتو { و موشتولق . س. [«مژده» و «مژده‌لك» دن غلط] با : مژده، مژده‌لك.

موشته { س. [فا. « مشت » دن غلط] ١. يومروق. ٢. ديكيجيلرك ديكدكارى شيئك ايچنه چكيردكلرى ممدن طوب. ‖ موشته تعليمى = مشتزنلك.

مُوَشَّح { ص. عر. ث : موشحه . «وشاح» دن سمف. تفعيل }

١. سوسلنمش، سوسلی، مزین کینوب قوشانمش . ٢. د. مصراعلرینك برنجی حرفلری بر کلمه تشکیل ایدن (شعر) .

موشّر { س. [بلکه عر. «منشار» دن] مرانغوز وچیتریقجی کبی اصنافه مخصوص اکری دستره.

موشکاف { ص. فا. [مو = قیل. شکاف = یارجی] قیلی یارار کبی پك اینجه تدقیقات اجرا ایدن، مدقق، محقق .

موشکافانه { ص. ح فا. مدققانه.

موشموله { س. [نبا.] معروف بر میوه که متعدد سرت چکردکلری اولوب صوك بهارده اولور . اصل ترکجه بیانیسنه دونکل و بوستانیسنه ازگیل وایری بر جنسنه بش بیبق دیرلر. || مج. بورشوق وعبوس شیئدن کنایه اولور : موشموله صورتلی .

موشور { سذ. عر. ج : مواشیر. [زبانزدی میلك ضمیله] با : منشور.

موصاقه { س. [عر. «مسقا» دن] قاورلمش قیمه ایله پیشمش سبزه علی الخصوص پاطلیجان یمکی .

موصتره { س. ١. آولانه جق قوشلری جلب ایچون آوجی طرفندن کوستریلان قوش ویا قوش تقلیدی . ٢. با : موستره.

موصل { سذ. عر. [«وصول» دن سم] قاوشنه جق یر ، قاوشاق. [موصل شهرینك اصل اسمی بودر.]

موصل { ص. عر. ث : موصله . [«وصول» دن سف. افعال] ییتیشدیریجی، ایصال ایدن. ذ. || موصلهٔ سلیمانیه = سلیمانیه مدرسه‌لرینه واسطهٔ ارتقا اولان بر رتبهٔ علمیه؛ موصلهٔ صحن = کذا.

موصلق { س. صوبی ایستنلدیکی وقت آقیدوب ایستنلدیکی وقت قپامق اوزره چشمه وسائره‌یه طاقیلان بورمه .

موصندره { س. اوطه‌نك قپو طرفنده‌کی یوزنی ضبط ایدن بیوك طولاب که ایچنه یتاق و سائره قونور؛ چنکانه اونده موصندره آرامق = اولمیه جق یرده برشیئ طلب ایتمك.

موصوف { ص.عر. ث: موصوفه. [«وصف» دن سمف.] برصفتی حائز اولان، متصف : کرم وسخاوتله ، اوصاف جمیله ایله موصوف . == سذ. عر. د. برصفت ونعتی اولان اسم، منعوت : صفت ایله موصوف آره‌سنده مطابقت لازم.

موصول { ص.عر. ث: موصوله. [«وصول» دن سمف.] برلشمش، قاوشمش. || د. اسم موصول = اوشیئ که ویا اوآدم که معناسنی افاده ایدن ما ، من ، الذی کبی کنایه .

موصی { ص. سذ. عر. [«وصایة» دن سف.] وصیت ایدن، بروصیت براقان آدم .

موصی به { سذ . عر . وصیت اولنان شیئ .

موصی له { سذ. عر. کندیسنه برشیئ وصیت اولنان آدم .

موضّح { ص. عر. ث : موضحه . [«وضوح» دن سمف. تفعیل] ایضاح اولنمش، آشکاره بیان اولنمش، آچیقدن ومفصلاً افاده ایدلمش.

موضحاً { ح. عر. ایضاحلی اوله‌رق، آچیقدن، آشکاره .

موضع { سذ. عر. ج : مواضع. [«وضع» دن سم.] یر، محل، مکان، جای : بوموضعده؛ مواضع مختلفه‌ده .

موضعی { ص. عر. ث: موضعیه. برمحله مخصوص اولان، عمومی اولمیان : موضعی بروجع.

موضوع { ص. عر. ث: موضوعه. [«وضع» دن سمف.] ١. قونلمش، وضع اولنمش، نهاده : رافك اوزرینه موضوع اشیا. ٢. وضع و تأسیس اولنمش، اتخاذ اولنمش، متخذ، مرعی : نظام موضوع؛ اصول موضوعه. ٣. صحیح اولمیان ، اویدیرمه ، دوزمه : حدیث موضوع. == سذ . عر. ١. برعلمك مقصود عنهی ، اعراض ذاتیه‌سی. ٢. منط. قضیهٔ منطقیه‌نك اساسی حکمنده اولان اسم، محمول، مسند الیه . || موضوع بحث = مبحوث عنه ، مبنی علیه ، بحث اولنان ماده .

موضوعات { سذ. ج. عر. مبحوث عنه اولان مواد، مبانی : موضوعات العلوم.

موطن { سذ. عر. ج : مواطن. [«وطن» دن سم.] وطن، یر، محل، مکان، اقامتگاه .

موظّف { ص. عر. ث : موظفه . [«وظف» دن سمف. تفعیل] ١. بر وظیفه و خدمتله مکلف اولان ، وظیفه‌دار : بن

سزه خدمتله موظفم. ٢. مخصص معاش وتعييناتى اولان، معاشلى، وظيفه‌خوار. || عساكر موظفه = منتظم عسكر.

مَوعِد { سذ. عر. ج : مواعد. ١. [« وعد » دن مصـ. ميمى] سوز ويرمه، وعد، وعده : بر طاقم مواعد كاذبه ايله بنى آلداتدى. ٢. [« وعد » دن سز.] سوز ويريلن وقت، مهلت، ميعاد : بوسندك دها موعدى كلدى. || موعد تلاق، موعد ملاقات = كوريشيلوب قونيشلمق اوزره مقرر ومعين محل فر. Rendez-vous.

مَوعِظه { سذ. عر. ج : مواعظ. [« وعظ » دن مصـ. ميمى] وعظ، نصيحت، اوكوت، پند : مواعظ مؤثره.

مَوعود { صـ. عر. ؤ : موعوده. [« وعد » دن سمف.] ١. وعد اولنمش، سوز ويرلمش : ترفيعى كنديسنه قلمجه موعوددر؛ موعود اولان لطفكزه منتظرم. ٢. وعده‌لى، معين، مقدر : اجل موعود = موت طبيعى.

مُوَفَّق { صـ. عر. ؤ : موفقه. [« وفق » دن سمف. تفعيل] ١. توفيق الهى‌يه مظهر اولان، ايشى راست كلن : تجارتجه پك اوقدر اقتدارى يوغيسه ده موفق آدمدر. ٢. ظفرياب، دسترس، نائل، بجره‌بيلن، بوله‌بيلن، مقتدر : بوكتابى بيتيرمكه موفق اولسه‌م؛ او قدر آرادم موفق اوله‌مدم.

مُوَفِّق { صـ. عر. [« وفق » دن سف. تفعيل] موفق ايدن، توفيق صاحبى. [« صفات اللهدندر.]

مُوَفَّقيّت { سذ. عر. ج : موفقيات. ١. توفيقات سبحانيه‌يه مظهريت، من طرف الله موفق اولمه. ٢. مظهريت، نائليت، مظفر ودسترس اولمه : موفقيتكز ايچون دعا ايدرم.

مَوفور { صـ. عر. ؤ : موفوره. [« وفور » دن سمف.] چوق، بول، كثير، وافر : نعم موفوره.

مَوقِت { سذ. عر. ج : مواقت. [« وقت » دن سز.] اولدن تعيين اولنمش وقت، وعده، مهل.

مُوَقَّت { صـ. عر. ؤ : موقته. [« وقت » دن سمف. تفعيل] بر وقت معينه مخصوص اولان، دائمى اولميان، آز وقت سوروب كچن، سوركسز : نعم دنيويه موقت ونعم اخرويه دائميدر.

مُوَقِّت { سذ. عر. [« وقت » دن سف. تفعيل] ١. وقتى وعلى الخصوص نماز وقتلرينى تعيين ايدن آدم، موقتخانه مأمورى. ٢. وقت وساعت ودقيقه‌لرى تماميله تعيين ايدن عيارلى ساعت، وقت معيارى، قرونومتره.

مُوَقَّتاً { حـ. عر. آز بر زمان ايچون، شمديلك : باغچوانمز صله‌دن كلنجه‌يه قدر موقتاً بر باغچوان طوتدق؛ آفيون روحى موقتاً صانجيى طوردبردى. [تاء اصليه اولوب تاء تأنيث اولمديغندن، « موقة » صورتنده يازلمه‌سى خطادر.]

مُوَقِّتخانه { سذ. فا. اكثر بيوك جوامع شريفه‌يه مربوط اوطه كه ايچنده متعدد عيارلى ساعتلر وارتفاع آلوب بونلرى عيار ايتمكه مأمور اولان موقت بولنور.

مُوَقَّر { صـ. عر. ؤ : موقره. [« وقار » دن سمف. تفعيل] آغرلانمش، تعظيم و تكريم ايدلمش اولان. ؤ.

مُوقِظ { صـ. عر. ؤ : موقظه. [« يقظه » دن سف. افعال] ١. اويانديران، ايقاظ ايدن. ٢. مج. غفلتدن قورتاران. ٣. طـ. تحريك و تنبيه ايدن : دواء موقظ.

مَوقِع { سذ. عر. ج : مواقع. [« وقوع » دن سمـ.] ١. ير، محل، موضع، جاى : بو موقعده؛ بوسوز موقعنده‌در. ٢. برشيئك وقوعه كلديكى وبولنديغى ياخود لزوم كوستردیکی محل : موقع حرب؛ پوسته موقعى؛ موقع اجرا. ٣. واپور ودميريول وتياترو كبى عمومى بر محلده ويريلن اجرته كوره صنفى دكيشن ير : برنجى، ايكنجى، اوچنجى موقع. ٤. واپور وسائر وسائط نقليه‌ده فضله اجرت ويرنلره مخصوص ممتاز محل : موقع قماره‌سى؛ موقع بيلتى؛ موقعده اوتورمق. ٥. عسكر اقامتكاهى : موقع قوماندانى؛ مواقع مستحكمه.

مُوَقَّع { صـ. عر. ؤ : موقعه. [« وقوع » دن سمف. تفعيل] طغراى همايونله موشح.

مَوقِعلى { صـ. برنجى موقعى يعنى فضله اجرت ويرنلره

مخصوص ممتاز محلی اولان ویا کندیسی بونلره مخصوص اولان : موقعلی ترامووای؛ موقعلی قاره، واغون .

مَوقِف { سذ. عر. جـ : مواقف. [« وقوف » دن سم.] طوره‌جق یر، طوراق، دمیریول قطارینك یولجی و یوك آلوب ویرمك اوزره طوردیغی محل، استاسیون .

موقله { سـ. قیمه‌لی قایغانه .

مَوقوت { صـ. عر. ؤ : موقوته. [« وقت » دن سمف.] وقتی معین اولان . ‖ رسالهٔ موقوته = معین وقتلرده مثلا هفته‌ده ویا آیده بر نشر اولنان مجموعه، فر. Périodique .

مَوقوف { صـ. عر. ؤ : موقوفه، [« وقف » دن سمف.] ١. طوردیرلمش ، آلیقونمش : فصل دعوی اولنجه‌یه قدر آقچه محکمه‌ده موقوفدر . ٢. طوتلمش، توقیف اولنمش ، ظن اوزرینه موقتاً حبس اولنمش : اون بش کون موقوف قالدی. ٣. وقف ایدلمش، وقف اولمق اوزره ترك وتبرع اولنمش، اوقافه عائد : اراضیٔ موقوفه . ٤. منوط،متوقف : انکلیزجه‌نك طوغری سویلنمسی بر انکلیزدن تحصیلنه موقوفدر . == سذ. عر. جـ : موقوفین . توقیف اولنمش آدم ، محبوس : موقوفینك استنطاقی .

مَوقوفات { سش. جـ. عر. ١. توقیف اولنمش وموقتاً آلیقونمش. نقود واموال. ٢. وقف ایدلمش اموال واملاك. ٣. وارداتدن آرتوب خزینه‌یه مال ایدیلان مبالغ .

مَوقوفِیَّت { سش. عر. [لغت مو. لده] ١. موقوف و محبوس اولمه ، محبوسیت ، حبس : موقوفیتی کونندن اعتباراً. ٢. وقف اولمه : بو اراضینك موقوفیتی . ٣. منوط ومتوقف اولمه .

مَوکِب { سذ. عر. جـ : مواکب . بر بیوك ذاتك یاننده یاواش یورویه‌رك کیدن پیاده ویا آتلیلرك هیئت مجموعه‌سی، آلای : موکب حج شریف .

مُؤَکَّد { صـ. عر. ؤ : مؤکده . [« اکد » دن سمف. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیرلمش ، قوت واستحکام ویرلمش صاغلام: متین. ٢. تکرار ایدلمش، بر دها امر وتنبیه ویا اخطار ایدلمش : اوامر مؤکده؛ اخطارات مؤکده.

مُؤَکِّد { صـ. عر. ؤ : مؤکده . [« اکد » دن سف. تفعیل] ١. صاغلاملاشدیران ، تحکیم و تصدیق ایدن : سزك دیدیککزی مؤکد بر فقره نقل ایده‌یم. ٢. تکرار ایدن، بردها امر و تنبیه ویا اخطار ایدن : اشعار سابقی مؤکد بر امرنامه یازلدی .

مُوَکَّل { صـ. سـ. عر. ؤ : موکله. [« وکالة » دن سمف.] توکیل اولنمش ، بری طرفندن وکیل نصب ایدلمش : فلان طرفندن موکل بر آدم کلدی .

مُوَکِّل { صـ. سـ. عر. ؤ : موکله . [« وکالة » دن سف. تفعیل] وکیل تعیین ایدن ، بر دعوی وکیلنك نامنه دعوی ایتدیکی صاحب مصلحت : موکلی نامنه براستدعانامه ویردی .

مُوَکَّلٌ بِه { صـ. عر. ؤ : موکل بها. مق. رؤیتی بر وکیله احاله ایدلمش اولان، بر وکیله احاله وتفویض ایدیلان .

مَوکول { صـ. عر. ؤ : موکوله . [« وکالة » دن سمف.] بر وکیله تودیع و احاله و امنیت اولنان : اموال موکوله .

مَوکولٌ اِلَیه { صـ. عر. ؤ : موکول الیها. مق. بر ایشه وکیل تعیین اولنان، وکالت ایتمك اوزره کندیسنه بر ایش احاله وتفویض اولنان .

مَولا { یا مولی. سذ. عر. جـ : موالی. ١. صاحب، مالك ، افندی، ولی نعمت. ٢. آزادلی، آزاد اولمش کوله . [بوایکی معنا ایله لساننزده نادر قوللانیلیر.] ٣. حق جل و علا حضرتلری : مولا حقیچون. ٤. ولی، برایشه قاریشمغه حقی اولان آدم . — با : ملا ومنلا .

مولاده { سـ. یاشلی و عجمی خلایق .

مَولانا { سذ. عر. [« مولا » ایله « نا » ضمیر متکلمندن مرکب اولوب لفظاً افندمز دیمکدر .] ١. بعض بیوك علما و مشایخه ویریلان عنواندر : مولانا جلال الدین رومی؛ مولانا جامی . ٢. خطابده یاهو مقامنده قوللانیلیر : شوکتابی آلیویر مولانا. با : ملا، منلا .

مَوْلِد { سند. عر. ج : موالد . [«ولادة»دن مص. سز. سمة] ١. طوغمه ، ولادت . ٢. بر ذاتك طوغديغى زمان ، ولادت : مولد نبى (صلعم). ٣. فخر كائنات (صلعم) افندمزك ولادت شريفه‌لرى منقبه‌سى . [بو ايكى معنا ايله زبانزدى : مولود .] ٤. طوغيلان ير، محل ولادت ، مسقط رأس .

مُوَلِّد { سند عر. [«ولادة»دن سنف. تفعيل] ١. طوغوردان، ابه طبيب، قابل. ٢. كيم. تا. حاصل ايدن، حصوله كتيرن : مولد البخار؛ مولد الحراره؛ مولد الحموضه؛ مولد الماء وسائره .

مُوَلَّد { ص. عر. ؤ : مولده. [«ولادة»دن سمف. تفعيل] ١. طوغمش ، طوغورلمش ، طوغمه. ٢. ايكى جنسك برلشمه‌سندن وجوده كلمش، ملز. [فر. Mulâtre بوندن غلطدر .] ٣. اصلنده واساساً يوغيكن صكره‌دن حاصل اولمش : لغت مولده.

مُوَلَّدات { سش. ج. عر. طوغمقله وجوده كلمش آدملر وياحيوانات، بروقت معينده ويا برسنه‌ده طوغان افراد : بو سنه‌نك مولداتى نه‌يه بالغ اوليور؛ آمريقا اهاليسى يالكز مهاجرتدن دكل مولداتدن دخى آرتيور .

مُوَلِّده { سش. عر. ابه قادين ، قابله .

مُؤَلَّف { ص. عر. ؤ : مؤلفه . [« الفة » دن سمف. تفعيل] ١. بر يره كتيرلمش ، برلشدرلمش. ٢. تأليف وتصنيف اولنمش، جمع وتحرير ايدلمش : كتب مؤلفه: ايكنجى قرن هجريده مؤلف بر كتاب .

مُؤَلِّف { سند. ص. عر. ؤ : مؤلفه . ج : مؤلفين . [« لفة » دن سنف. تفعيل] كتاب جمع وتأليف ويا تحرير ايدن ، مصنف، محرر : مؤلف كتاب؛ حقوق مؤلفين ؛ الك مشهور مؤلفه‌لردن . || المؤلفه = كتابك مؤلفى طرفندن سويلنمش اولان اشعارك باشنده ذكرى معتاد بر تعبيردر كه شعرك مأخوذ ومستعار اولمديغنه دلالت ايدر .

مُؤَلَّفات { سش. ج. عر. تأليف وتصنيف اولنمش كتابلر، مصنفات، آثار : ابن سينانك هر علمده مؤلفاتى واردر.

مُؤَلِّم { ص. عر. ؤ : مؤلمه. [«الم» دن سنف. تفعيل] ١. الم ووجع ويرن ، آجيدان ، آغرتان : ضرب مؤلم. ٢. الم وكدر ويرن ، حزن آور ، حزين : بدرينك وفاتى پك مؤلم بر خبر ايدى .

مَوْلُود { ص. عر. ؤ : مولوده. [« ولادة » دن سمف.] طوغمش، زاده. == سند. عر. ١. ج : مولودات . بر مدت معينه ظرفنده ومثلا بر سنه‌ده طوغان افرادبشريه. با : مولدات. ٢. ج. مواليد. با : مواليد .

مولوز { س. يابيدن آرتان و ويرانه‌لردن چيقان اوفاق طاشلر : يوله مولوز دوكمك.

مولوزلق { س. مولوز دوكلمش ير، مولوز دوشنمش يول .

مَوْلَوِى { ص. س. عر. ؤ : مولويه. [«مولى»دن سمن.] مولانا جلال الدين رومى حضرتلرينه منسوب وطريقت عليه‌لرينه تابع اولان : طريق مولوى؛ طريقت مولويه ؛ مولوى درويشى ، تكيه‌سى .

مَوْلَوِيَّت { سش. عر. [لغت مولده] بيوك قاضى يعنى ملا پايه ووظيفه‌سى ودائرهٔ قضاسى ، ملالق : فلان ذات مولويت آلدى؛ اوراسى بر مولويتدر .

مَوْلَوِيخانه { س. فا. طريقت مولويه‌يه منسوب دركاه، مولوى تكيه‌سى : غلطه مولويخانه‌سى .

مَوْلَوِيلك { س. مولوى اولمه ، طريقت مولويه‌يه انتساب .

موله { س. [بتا] ١. استراحت، يورغونلق آلمه، نفس آلمه : حمال آغر بريوك آلمش اولديغندن اوچ دفعه موله ايتدى ؛ موله طاشى = حماللرك يورغونلق آلمق ايچون يوكلرينى طيادقلرى طاشكه صوقاقلرده جابجا بولنور. ٢. بح. قوبويرمه، براقه، كوشتمه : ايى، خلاطى، كوركى موله !

مَوْلَى { سند. عر. با : مولا .

مُوَلِّى { سند. عر. [«ولى» دن سمف. تفعيل] جانب شرع شريفدن برايش تحقيق ورؤيتنه مأمور .

موم { س. فا. بال مومى، شمع. || بال مومى = بال اريدلدكده آيريلان ماده كه ايصيدلدقده يومشار : بال مومندن برهيكل.

|| مهر مومی = بال مومیله لاق
و سائره‌دن مرکب قیرمزی ویا
دیکر رنکده سرتچه بر ماده‌که
اریدیلوب اوستنه مهر باصیلیر :
مهر مومیله مهرلنمش بر ظرف .
= ص. تر. ۱. بال مومی کبی
یومشاق. ۲. موافقت ایدن
راضی اولان : کندیسنه برقاچ پاره
ویررسه‌کز مومدر .

موم { س. [آنند البیان لغت فارسیه‌دن] تنویر ایچون
بر شمعدانه دیکیله‌رك یاقیلان
و ایچی فتیللی اوله‌رق اریمش
ایچ یاغنـدن ویا بال مومندن
یاپیلان معروف شیء ، شمع :
موم یاقمق ، مومی سوکندیرمك .
|| اسپارماجت مومی = یاغی تصفیه
اولنمش تمیز موم . || موم کبی =
پك طوغری ویا دیم دیك . ||
مومله آرامق = پك خواهشلی
طالبی اولمق .

مومجی { س. ۱. موم یاپان وصاتان آدم . ۲. وقتیـله
فتیللی توفنكله مسلح نفر .

موملامق { ف. ۱. بال مومی سورمك ، بال‌مومنه
باتیرمق. ۲. برپارچه بال مومی
یاپیشدیره‌رق اشارت ایتمك .

مؤمن { س. ص. عر. ا : مؤمنه . جمع : مؤمنین . جمع :
مؤمنات. [« امن » دن سف. افعال]
وحدانیته و محمد مصطفی (صلعم)
افندمزك نبوتنه و سائر ارکان
دین اسلامه ایمانی، ایمان صا
حبی، مسلم : مؤمن موحد ؛
مؤمنه بر قادین ؛ کافهٔ مؤمنین
و مؤمنات ایچون دعا ایتمك .
|| امیر المؤمنین = خلیفهٔ اسلام
حضرتلری .

مومیا { سف. عر. ۱. اسکی مصریلرك تحنیط ایدوب چو
رومیه‌جك بر حاله قودقلری
جنازه : اهرامدن چیقان مو
میالر. ۲. کویا ایچامه‌سی و بدنه
سورلمسی هر دردی ایی ایدر
بر دواء موهوم . ۳. مجـ. پك
ضعیف و صـارارمش ، قدید :
مومیا اولمش .

مومی الیه { ص. عر. ا : مومی الیها. ت : مومی الیهما.
ج : مومی الیهم. [« مومی » مادن
سمف. - الی = حرف جر. - ه = ضمیر
غائب] ایما و اشارت اولنان ،
ذکری کچن ، مذکور : مأمور
مومی الیه : مأمورین مومی
الیهم ؛ مومی الیهمانك افاداتی ؛
خاتون مومی الیها. [انشالسانده
عنوانده حضرتلری قوللانیلمیان
اصحاب رتبه‌ایله علی‌العموم ارباب
حیثیت حقنده مستعمل اولوب ،
« مشارالیه » دن دون اعتبار
اولنـور .]

مومیان { ص. فا. [مو = قیـل . میان = بل] قیل بللی ،
اینجه بللی .

مؤنت { سف. عر. ۱. یاشایه‌جق قدر رزق قوت‌لایموت :
تدارك مؤنتدن عاجز. ۲. مجـ.
مصارف .

مؤنث { ص. عر. ا : مؤنثه . [« انث » دن سمف. تفعیل]
د. حقیقی ویا اعتباری و لفظی
اوله‌رق دیشی اولان ویادیشی‌یه
اطلاق و تطبیق اولنان (کلمه) :
اسم مؤنث ؛ فعل ماضی مفرد
مؤنث ؛ جمع مؤنث سالم = عربیده
(ات) اداتیله تشکیل اولنان
جمع : مسلمات کبی ؛ مؤنث حقیقی =
مدلولی صحیحدن دیشی اولان
اسم ؛ مؤنث لفظی = لفظاً آخر
نده « ة » ویا دیکر بر علامت
تأنیث بولنان اسم عربی ؛ مؤنث
سماعی = بلا سبب لسان عربیده
مؤنث اعتبار اولنان اسم :
شمس ، ید ، نفس کبی .

مونس { ص. عر. ا : مونسه . [« انس » دن سف.
افعال] ۱. الفت وانسیت ایدن ،
هرکسله کوریشن ، قانی صیجاق :
پك مونس آدمدر. ۲. انساندن
قاچمیان ، آلیشیق ، مألوف :
حیـوان مونس ؛ حیـوانات
مونسه .

مؤوَّل { ص. عر. ا : مؤوله . [« اول » دن سمف. تفعیل]
معنای ظاهریسندن باشقه بر
معنا ایله تفسیر ایدیلن : مؤول
افاداتده بولندی ؛ اقرار مؤول .

مؤوِّل { ص. عر. برکلامه معنای ظاهریسندن باشقه معنا
ویره‌رك تأویل وتفسیر ایدن .

موهبه { سف. عر. ج : مواهب. ویرکی ، عطیه ، احسان :
موهبهٔ الهیه ؛ مواهب لدنیه .

موهن { ص. عر. ا : موهنه . [« وهن » دن سف. افعال]
ط. ضعیفلاددیران ، لاغرلق ویرن .

موهوب { ص. عر. ا : موهوبه. [« وهب » دن سمف]
ویرلمش ، عطیه واحسان ایدلمش
اولان ؛ مجـ. بلا عوض تملیك
اولنمش مال .

موهوب له { ص. عر. ا : موهوب لها ، کندیسنه مال
هبه اولنان .

موهوم { ص. عر. ا : موهومه. [« وهم » دن سمف.] اصلی
اولمقسزین وهم و خیالده وجود
بولان : عنقا برطیر موهومدر .

موهومات { سش. جه. عر. وهم وخيال قبيلندن شيئلر، اصلسز اوله‌رق ذهنده وجود بولان شيئلر، خيالات.

موى { س. فا. با: مو.

مويتاب { س. فا. و:

مويتاف { س. فا. [موى = قيل . تافتن = طوقومق] با: موتاف.

مؤيَّد { ص. عر. ذ: مؤيده. [« ايد » دن سمف. تفعيل] ١. قوت ومتانت ويرلمش، تقويه وتأكيد ايدلمش، قوى، صاغلام: قول مؤيد. ٢. امداد واعانه‌يه مظهر اولان، امداد كورن: مؤيدمن‌الله = عون‌الهى‌يه مظهر.

مؤيِّد { ص. عر. ذ: مؤيده. [« ايد » دن سف] ١. قوت ومتانت ورن، تأكيد و تقويه ايدن: اولكى امرى مؤيد بر ايكنجى امرنامه دخى كلدى. ٢. امداد واعانه ايدن، ممد.

مويلش { ومويشلى، مويشلنمك. با: منويش، منويشلى وسائره.

مويلى { يا مويلو. س. طوب‌قوابى. || مويلى قپاغى = قونداقده وآرابه‌ده طوبى قولبلرندن طوتان چنبر. || مويلى يتاغى = طوپك قونداغه بيندكى يرده قولبنه مخصوص چوقور اويوق.

مويمول { يا بويمول. س. تربيه قبول ايتمز خيرسز طوغان.

مويه { س. فا. سسله آغلامه، نوحه. || مويه‌زن = سسله آغلايان، نوحه گر.

موين { ص. فا. و.

موينه { ص. فا. قيلدن معمول.

مه { د. با: م.

مَهْ { س. فا. با: ماه.

مِه { ص. فا. بيوك، اولو، ايرى. كه مقابلى: كه ومه = بيوك كوجك. ز.

مَهابَت { سش. عر. [« هيبة » دن مصـ. ميمى] شان واجلال و هيبت صاحبى برذاتى كورمكدن حاصل اولان احتراز وحرمت وتعظيم حسى: پادشاهك مهابتى؛ مهابت حكومت.

مَهابتلى { ص كورينيشى احتراز وحرمت وتعظيم حسى ورن، هيبتلى، مهيب، شانلى.

مَهابِل { سذ. جه. عر. فذ: مهبل. با: مهبل.

مُهاجاة { سش. عر. [« هجو » دن مصـ. مفاعله] بربرينى هجو ايتمه، ايكى شاعر بيننده هجو ايله واقع اولان مشاعره: اسكى شاعرلر مهاجاتى چوق سورلردى.

مُهاجِر { س. ص. عر. ذ: مهاجره. جه: مهاجرين. [« هجرة » دن سف. مفاعله] ١. عائله‌جه يرلشمك اوزره ديار آخره كيدن آدم؛ دوبريجه، قريم بوسنه مهاجرلرى: مهاجرين؛ امريقاده كى اوروپا مهاجرينى. ٢. فخر كائنات (صلعم) افندمزله برلكده ويا متعاقباً مكهٔ مكرمه‌يى تركله مدينهٔ منوره‌يه كوچ ايدن صحابهٔ كرام: مهاجرين وانصار.

مهاجَرَت { سش. عر. [« هجرة » دن مصـ. مفاعله] عائله‌جه يرلشمك اوزره ديار آخره انتقال، كوچ: نوغايلرك مهاجرتى؛ حبش مهاجرتى.

مُهاجَمه { سش. عر. جه: مهاجمات. [« هجوم » دن مصـ. مفاعله] هرطرفدن وبردن هجوم ايتمه، اوششمه.

مِهاد { سذ. عر. دوشك يتاق ذ.

مُهادَنَت { سش. عر. [« هدن » دن مصـ. مفاعله] باريشمه، مصالحه، آشتى.

مَهار { س. فا. بولار. لـ.

مَهارَت { سش. عر. بر ايش كورمه‌ده‌كى اوسته‌لق، بجريكليك، الدن ايش كلمه، معرفت، هنر، حذاقت، ملكه: جراحلقده مهارتى واردر؛ بو ايشى بيوك بر مهارتله يابدى.

مَهارتسِز { ص. اوسته‌لغى اولميان، بجريكسز.

مَهارتسِزلِك { س. بجريكسزلك، عدم مهارت، الدن كلمه‌يش: بو ايشده مهارتسزلكنى كوستردى.

مَهارتلى { ص. ١. بجريكلى، اوسته، ماهر، حاذق: مهارتلى آدم. ٢. اوسته‌لقله يابلمش، اوسته‌لقلى، هنرلى: مهارتلى ايش.

مَهارى { ص. عر. با : مهرى .

مَهالِك { سش. جـ. عر. فد : مهلكه. با : مهلكه .

مَهامّ { سش. جـ. عر. فد : مهمه. با : مهمه .

مُهايَئه { سش. عر. ف. تقسيمى ممكن اولميان بر شيئى بالمناوبه تصرف .

مَهبِط { سذ. عر. [«هبوط» دن سمـ.] دوشه جك يرِ، محل هبوط، اينيان محل : مهبط آدم.

مَهبِل { سذ. عر. جـ : مهابل. تـ. ١. رحم يولى. رحمك آغزندن خارجه قدر اولان مسافه. ٢. رحم، دول يتاغى. || ط. التهاب مهبل؛ التهاب عشاء مهبل = محل مذكورك شيشمه سى.

مَهبِلى { ص. عر. ؤ : مهبليه . ط. تـ. رحم يولنه متعلق .

مَهبوت { ص. عر. ؤ : مهبوته. [«هبت» دن سمف.] قورقودن شاشيرمش، دوچار خوف وحيرت. ؤ.

مَهپاره { سـ. فا. آى پارچه سى، يك كوزل شخص .

مَهتاب { سـ. فا. با : ماهتاب .

مَهتابيه { سـ. [غلط فاحش تعبير] آى آيدينلغنده اوتورمغه مخصوص اوستى آچيق قريه.

مُهتَدى { ص. سـ. عر. ؤ : مهتديه. [«هدايه» دن سمف. افتعال] اهتدا ايتمش، هدايت بولمش، دين اسلامى قبول ايتمش: مهتدى برانكليز؛ انكلتره ده كى مهتديلر.

مِهتَر { ص. فا. دها بيوك، اعظم، اكبر .

مَهتَر { سـ. [لغت آتنهٔ فارسيه دن] ١. وقتيله باب عالى چاوش ويا قواصى. ٢. رتبه ونشان ويا مأموريت آلانلرك اولرينه مژده كتورنلر، چابلاق : مهترلر مژده يه كيتديلر. ٣. وقتيله وزير قپوسنده چالينان نوبت چالغيسى طاقمى .

مَهترخانه { سـ. ١. وقتيله وزير قپوسنده چالينان نوبت چالغيسنك محل مخصوصى. ٢. [بلكه «مهتران خيمه» دن غلط] وزير قپوسنده چالينان نوبت چالغيسى طاقمى. ٣. جبه خانهٔ عمومى بناسى .

مَهجور { ص. عر. ؤ : مهجوره. [«هجر» دن سمف.] ١. اوزاقلاشمش، اوزاقده قالمش، آيرى دوشمش : اولادندن مهجور قالدى. ٢. براغلمش، متروك، اونودلمش، غيرمستعمل: مهجور برلغت .

مَهجوريَّت { سش. عر. ١. اوزاقلق، آيريلق . ٢. براغيلوب اونودلمه متروكيت.

مَهچه { سـ. فا. منارهنك بالاسنه و سنجاق و سائره اوجنه طاقيلان كوچك هلال شكلى، علم .

مَهد { سذ. عر. بشيك، كهواره. || مهد علياى سلطنت = والده سلطان .

مَهدوم { ص. عر. ؤ : مهدومه. [« هدم » دن سمف.] ييقلمش، هدم اولنمش .

مَهدى { ص. عر. ؤ : مهديه . [«هدى» دن سمف.] طوغرى يوله سالك اولان، طريق مستقيمده بولنان، هدايته مظهر. = سخذ. ائمهٔ اثنا عشرك اون ايكنجيسى .

مُهَذَّب { ص. عر. ؤ : مهذبه. [«هذب» دن سمف. تفعيل] دوزلدلمش، يولنه قونمش، تربيه اولنمش : اخلاق مهذبه صاحبى.

مُهَذِّب { ص. عر. ؤ. مهذبه. [«هذب» دن سف. تفعيل] دوزلدن، يولنه قويان، تربيه وتصفيه ايدن : مهذب اخلاق .

مَهر { سذ. عر. جـ : مهور. [«ميم» ك كسريله غلطدر.] اثناى مناكحه ده زوج طرفندن زوجه يه تعيين اولنان آقچه كه ايكى نوع اولوب «مهر معجل» پشين ويريلان آغرلقدن و «مهر مؤجل» مفارقت ويا وفات وقوعنده ويرلمسى اقتضا ايدن مبلغدن عبارتدر، نكاحلق، قالين، كابين .

مِهر { سـ. فا. كونش، كون، شمس، آفتاب، خورشيد : مهر منير .

مِهر { سـ. فا. سوكى، سويش، محبت، حب : مهر مادرانه.

مُهر { سـ. فا. ١. برآدمك ويا برداڭره و ادارهنك اسمى محكوك بولنان معدن وياطاشدن تمغا كه امضا يرينه مكاتيب وسنداتك زيرينه و مكتوب ظرفنى ياخود بر قپو وقپاق و سائره يى ياپيشديران مومك اوزرينه باصيلير، خاتم : مهر باصمق، وضع مهر ايتمك . ٢. اشبو خاتمك كاغده ويا مهر مومنه

باصلمش شكلى ويازيسى : مهرينى اوقويه‌مدم ؛ مهرينى يالادى . || فك مهر = مهر مومى ويا قورشونله مهرلنمش بر شيشه‌نك مهرى بوزوب آچمه . || مهر سليمان = حضرت سليمان (عم) ك مهرنده محكوك بولنمش اولديغى مروى اولان كرفتلى ايكى مثلث شكلى . || مهر مومى = مكتوب ظرفى و سائر شيشلر اوزرينه اريديلوب اوستنه مهر باصلمغه مخصوص وبال موميله بعض رچينه‌لردن معمول قرمزى ويا ديكر رنكده معروف ماده چبوقى : بكا بر مهر مومى ويرك .

مِهربان { ص. فا. محبتلى، شفقتلى، محب، دوست، سون : مادر مهربان.

مِهربانى { س. فا. محبت، شفقت، دوستلق .

مُهربَند { ص. فا. مهرلنمش ، مهرله قپانمش، مختوم.

مُهردار { س. فا. ١. بر بيوك ذاتك ويا بر دائرۀ رسميه‌نك مهرينى طوتوب اوراقى مهرلمك وظيفه‌سيله موظف كاتب : صدارت عظمى مهردارى. ٢. كاتب خصوصى : والى پاشانك مهردارى .

مُهردارلق { س. ١. بر بيوك ذاتك ويا بر دائرۀ رسميه‌نك مهرينى طوتوب اوراقى مهرلمك وظيفه‌سى ، مهردار صفت ومأموريتى : مقام سرعسكرى مهردارلغى . ٢. كتابت خصوصيه، خصوصى كاتبلك : بعض وزرايه مهردار.

لق ايتمشيدى .

مُهرلَتمك { فت. مهر باصديرمق، وضع مهر ايتديرمك، تختيم ايتديرمك : مضبطه‌يى اعضايه مهرلتملى .

مُهرلَمك { يا مهرله‌مك. فت. مهر باصمق ، وضع مهر ايتمك، تختيم ايلمك : سندى مهرلديكزمى ؟ بو ظرفى مهرلملى ؛ انبارى مهرلديلر . [« تمهير » ديمه‌ملى .]

مُهرلَنمك { فحه. زيرينه ويا اوستنه مهر باصلمق ، تختيم اولنمق : بومكتوبلر مهرلندى مى؟ بوظرفلر مهرلنه‌جكدر .

مُهرلى { ص. ١. زيرينه مهر باصلمش، مختوم : مهرلى بر سند. ٢. اوستى قپاديلوب مهر باصلمش ، مختوم : مهرلى ظرف؛ مهرلى مغازه .

مَهرو { يا ماهرو وياخود مهروى. ص. فا. ج : مهرويان . [مه = آى . رو = يوز] آى يوزلى، يوزى آى كبى پارلاق، كوزل، دلبر .

مَهَره { سد. ج. عر. فد : ماهر. با : ماهر .

مُهره { س. فا. ١. هرنوع يووارلاق شئ، طوپجق. ٢. جامدن بونجوق. ٣. دكيز بوجكى قبوغى. ٤. كاغده جلا ويرمكده مستعمل بيوك دكيز بوجكى قبوغى ويا بلوردن طوب. || خرمهره = قاطير بونجوغى .

مَهره { سخذ. م. جزيرة العربك ساحل جنوبيسنده عمان ايله حضرموت آره‌سنده بر خطه كه « مهرى » و « مهارى »

دينان سريع الحركه هجين دوه‌لريله مشهوردر .

مُهره‌لمك { فت. (كاغدى) مهره ايله جلا ايتمك، جلالامق .

مُهره‌لنمك { فحه. (كاغد) مهره ايله جلالانمق .

مُهره‌لى { ص. مهره ايله جلالانمش، جلالى (كاغد).

مَهرى { يا مهارى. ص. عر. جزيرة العربك مهره خطه‌سنده چيقان سريع الحركه هجين دوه‌لرينه اطلاق اولنور .

مَهزول { ص. عر. ث : مهزوله. [« هزل » دن سمف.] آريق، لاغر، ضعيف .

مَهَل { سد. عر. و :

مُهلَت { س. عر. وقت ويرمه، بر وقت ايچون مساعده ايتمه ، بر ايشى بر وقت معينه قدر تأخير ايتمه : بورجك تأديه‌سيچون ايكى آى مهل ، مهلت ويردى .

مَهلِقا { ص. فا. [فا. مه = آى . عر. لقا = چهره] آى چهره‌لى، كوزل، دلبر .

مُهلِك { ص. عر. ث : مهلكه. [« هلاك » دن سف. افعال] هلاك ايدن ، موجب هلاك ، مهلك برخسته‌لق؛ علت مهلكه.

مَهلِكه { سث. عر. ج : مهالك. [« هلاك » دن سم.] محو وهلاك اوله‌جق محل، تهلكه‌لى ير، مخاطره‌لى محل ويا ايش : مهالكدن اجتناب ايتملى .

مَهله { س. اوموز باشندن چيقان كولباصديلق ات،

مُهِمّ { ص. عر. ذ: مهمه. «هم» دن سف. افعال] ١. دوشوندیرن، غائله‌یی موجب، آغر، اهمیتلی: مهم ایش؛ مهم مسئله؛ امور مهمه. ٢. اقتضالی، مقتضی، لازم، واجب: بو ایش نم ایچون پك مهمدر.

مَهما { د. عر. اولدیغی قدر: مهما امکن = ممکن اولدیغی قدر، ممکن مرتبه‌ده. [لساننزده همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.]

مُهِمّات { سث. ج. عر. فد: مهمه. با: مهمه.

مِهماز { سذ. عر. با: مهموز.

مِهمان { یا میهمان. س. فا. اوه کلوب قونان آدم، قونوق، ضیف، مسافر: بزه مهمان اولدی؛ مهمان خاص.

مِهمانپرور { ص. فا. [مهمان = مسافر. پروردن = بسلمك] مسافرلری حسن قبول ایدوب اکرام ایدن، قپوسی مسافرلره آچیق اولان: عربان پك مهمانپرور اولورلر.

مِهمانپرورانه { ص. ح. فا. مسافرلری حسن قبول ایدوب حقلرنده اکرام ایده‌رك ویا بویله یاپان آدمه لایق صورتده: بزی مهمانپرورانه قبول ایتدی؛ بر معامله‌ء مهمانپرورانه ایله قارشیلادی.

مِهمانپرورلك { س. و:

مِهمانپروری { س. فا. مسافرلری حسن قبول ایتمه، مسافرلره اکرام ایدن آدمك حالی.

مِهماندار { س. ص. فا. ١. مسافر قبول ایدن، بر مسافرك قوندیغی اوك صاحبی: مهماندارمز بزه چوق اکرام ایتدی. ٢. کندیسنه بر مسافر ویرلمش ویا بر مسافر معیتنه مأمور تعیین ایدلمش آدم: کندیسی پرنسك مهمانداری ایدی.

مِهماندارلق { س. و:

مِهمانداری { س. فا. ١. اونده مسافر بولنان وبر مسافر قبول ایتمش اولان آدمك حالی: بزه بش کون مهماندارلق ایتدی: شرائط مهمانداری‌یی بحق ایفا ایتدی. ٢. بر رسمی مسافرك معیتنه مأمور اولمه: فلان پرنسه مهماندارلق ایتمشیدی.

مِهمانسَرای { س. فا. مسافرلر قوندیریلان دائره، مسافرخانه.

مِهمانلق { س. قونوقلق، مسافرلك: مهمانلغی بر هفته سوردی.

مِهمان‌نَواز { ص. فا. [مهمان = مسافر. نواختن = اوخشامق] مسافرلره حسن معامله والتفات واکرام ایدن، مسافرسون.

مِهمان‌نَوازلق { س. و:

مِهمان‌نَوازی { س. فا. مسافرلری حسن قبول ایدوب کندیلرینه اکرام والتفات ایتمه، مهمانپرورلك.

مُهمَل { ص. عر. ذ: مهمله. «همل» دن سمف. افعال] ١. براغلمش، ترك اولنمش، متروك، اهمال اولنمش، باقلمامش: بو باغ پك مهمل بر حالده‌در. ٢. نقطه‌سز (حرف)، معجم مقابلی: حاء مهمله. ٣. معناسز، برشیئه دلالت ایتمز: لفظ مهمل.

مُهمِل { ص. عر. ذ: مهمله. «همل» دن سف. افعال] اهمال ایدن، باقمیان، اهمیت ویرمین، اهمالجی.

مُهمَلات { سث. ج. عر. معناسز الفاظ: انکلیزجه تقلیدی اولمق اوزره بر طاقم مهملات سویلیوردی.

مَهموز { ص. عر. ذ: مهموزه. [«همزه» دن سمف.] د. [صرف عربیده] همزه‌لی، حروف اصلیه‌سندن بری همزه اولان: مهموز الفاء = ایلك حرف اصلیسی همزه اولان: امر کبی؛ مهموز العین = ایکنجی حرف اصلیسی همزه اولان: سئل کبی؛ مهموز اللام = صوك حرف اصلیسی همزه اولان: برء کبی.

مِهموز { مهموزلامق وسائره. با: ماهموز وسائره.

مُهِمّه { سث. عر. ج: مهمات. [«هم» دن سف. ذ. افعال] غائله‌لی ومشغولیتی موجب ایش، آغر واهمیتلی ایش. ‖ مهمه قلمی = دائرهٔ صدارت عظماده ارادات سنیه ایله مابین همایونه تقدیم قلنان معروضاته مخصوص قلم. = ج. ١. اقتضالی شیئلر، لوازم، تدارکات: مهمات قلمیه = لوازم قرطاسیه. ٢. حرب ایچون لازم اولان فشنك وباروت وکله وقورشون کبی

شیئلر، جبخانه : مهمات حربیه؛ مهمات سفریه؛ مهمات آرابه‌سی.

مَهمیز { س. فا. ماهموز. با : ماهموز.

مُهَنْدِس { سذ. عر. ج : مهندسین. [« هندسه » دن سف. دحرج] هندسه فنی ایی بیلوب اجرا ایدن آدم، علم هندسه‌یه توفیقاً مساحه وسائر عملیات اجرا ایلاین آدم : یول مهندسی؛ ابنیه مهندسی؛ معادن مهندسی.

مُهَنْدِسخانه { س. [«هندسه‌خانه» دن غلط تعبیر سقیمدر] ١. مهندس یتیشدیرمکه مخصوص مکتب. ٢. مکاتب عسکریه‌دن مهندسخانۀ بری همایون : طوبجی مکتبی.

مَهَنك { س. [عر. « محك » دن غلط] ١. آلتین وکومشك عیارینی آکلامغه مخصوص طاش : مهنك طاشی. ٢. مج. معیار، میزان، برشی ویا شخصك قدرینی تقدیره واسطه اولان شی : مهنکه اورمق.

مَهَنکجی { ص. اشخاص و اشیایی محکه اورورمش کبی تقدیر وانتقاد ایدن، آدم صرافی.

مَهَنکیر { س. [فا. «پهنکیر» دن غلط] با : پهنکیر.

مَهوَش { ص. فا. ج : مهوشان. یوزی آی کبی اولان، کوزل، دلبر.

مُهَیّاء { ص. عر. [« هیئة » دن سمف تفعیل] حاضرلانمش، تدارك وتهیئه اولنمش، تدارکاتی کورلمش : یولجیلغه مهیادر؛ حرکته مهیا بولنمق.

مُهیب { ص. عر. ؤ : مهیبه. [« هیبة » دن سمف.] ١. قورقولور، مخاطره‌لی، تهلکه‌لی : طریق مهیب. ٢. هیبتلی.

مُهَیِّج { ص. عر. ؤ : مهیجه. [« هیجان » دن سف. تفعیل] هیجانی موجب، محرك : اثنای حربده مهیج شعرلر اوقورلردی.

مُهین { ص. عر. ؤ : مهینه. [«هون» دن سف. افعال] ١. تحقیر وتذلیل واستخفاف ایدن. ٢. حقیر، ذلیل، آلچاق، خوار. [خائن معناسیله استعمالی غلطدر.]

مُهَیِّئ { ص. عر. ؤ : مهیئه. [«هیئة» دن سف. تفعیل] ١. حاضرلایان، تهیئه ایدن. ٢. ط. استعداد وقابلیت ویرن، برخسته‌لغه استعداد قزاندیران.

می { د. [کسره‌سی ماقبلنه کوره خفیف ویا ثقیل اوقونور. جغتایجه ده « مو » یازیلیر.] استفهام اداتی اولوب ادواتدن باشقه کلمه‌نك کافۀ اقسامنه الحاق اولنور : بومسافرمی؟ کلدی‌می؟ کله‌جکلرمی؟ بن‌می؟ بویله‌می؟ شمدی‌می؟ دکلمی؟ یوقمی؟ — فرع فعل ایله فعل اسنادیدن مرکب اولان صیغه‌لرده ترکیبك برنجی قسمنه الحاق اولنه‌رق آره‌یه کیرر : کلیرمی‌سك (کلیرمیسك)؟ کیدیورمی‌یز (کیدیورمییز)؟ کله‌جك‌می ایدی (کله‌جکمیدی)؟ کلمش‌می‌سکز (کلمشمیسکز)؟ — مرکب اولمیان صیغه‌لرده بویله اولماز، وادات جمعی ده آیره‌ماز : کلدی‌می؟ کلدیکزمی؟. کور. دکمی؟ کلیرلرمی؟ کله‌جکلرمی؟ کلمشلرمی؟ کبی.

مَی { س. فا. شراب، خمر، باده. ‖ می آشام، می خوار = شراب ایچن، عشرت ایدن، بکری. ‖ می پرست = شرابی چوق سون. ‖ می فروش = شراب صاتان، شرابجی. ‖ می کون = شراب رنکنده.

مِئات { سذ. ج. عر. فد : مئه، مائه. با : مائه.

مَیادین { سذ. ج. عر. فد : میدان. با : میدان.

میال { مه. خیال کلمه‌سنه اتباعاً قوللانیلیر : خیال میال برشی کوردم.

مَیّال { ص. عر. ؤ : میاله. [«میل» دن سمب] زیاده میل ایدن، پك مائل، پك ایستکلی ومستعد : بوچوجق اویونه میالدر.

مَیامِن { سذ. ج. عر. فد : میمنت. با : میمنت.

مَیامین { ص. ج. عر. فد : میمون. با : میمون.

مِیان { س. فا. [تر. زبانزدی میمك فتحیله‌در] ١. بل، حصر : میانندن خبر صوررسه‌ك اقلیم ملاحتده. ٢. اورته، وسط : میان راه = یولك اورته‌سی. ٣. آره، آره‌لق، مابین : میانمزده جایکیر اولان ود ومصافاة. ‖ میان بسته = بل باغلامش، حاضر، مهیا. ‖ مومیان = قیل بللی، اینجه بللی. ٤. مو. شرقی وبسته‌لرك اوچنجی مصراعلری [فتح میم ایله زبانزددر.]

میان { س. بویان دینلن نبات : میان آغاجی = شجرالسوس.

|| میان بالی، کوکی = بویان بالی، بویان کوکی .

میانجی { ص. آره‌یه کیرن، ایکی کشینك آره‌لرینی بو. لان، توسط ایدن .

میانجیلق { س. آره‌یه کیرمه ، توسط .

میانه { س. فا. [تر. زبانزدی میمك فتحیله‌در] ١. اورته، وسط. ٢. آره، مابین : میانه. مزده؛ بومیانه‌ده = بو آره‌ده . ٣. حلوا کبی بعض مطبوخاتك قوامی : میانه‌سی دها کلدی .

میاو { و میاولامق . با : ماو ، ماولامق .

میاه { سذ. ج. عر. فد : ماء. با : ماء . || میاه حاره = بر دن صیجاق نبعان ایدن صولر. || خط اجتماع میاه = صولری بربره طوپلایان اراضینك حدو. دی ، فر . Thalweg . || خط تقسیم میاه = صولری مختلف جهتلره آقان اراضی‌یی آیران صرتلر ، فر . Ligne de partage .

میت { ص. عر. ث : میته . [«موت»دن صش. اصلی : مویت.] اولو، اولمش، مرده. = سذ. عر. ج : موتی، اموات . ١. اولمش آدم، اولو. ٢. اولمش آدمك بدنی ، جنازه . [اصل جنازه تجهیز و تکفین اولنوب تابوتله کوتوریلن نعش، و میت ایسه هنوز تجهیز و تکفین او. لنمازدن یتاقده سرلمش اولان اولودر .] ٣. مج. پك ضعیف و صاب صاری آدم : میت متحرك . || ط. تشریح میت ، کشف میت = اولومنك اسبابی حقنده شبهه اولنان اولونك کسیلوب معاینه اولنمه‌سی .

میتین { عد. عر. ت : ایکیوز : مئتین والف تاریخنده. ن.

میثاق { سذ. عر. ج : مواثیق. [«وثوق»دن] عهد پیمان، سوزلشمه ، آندلاشمه : طرفین محاربین عهد ومیثاق ایتدیلر .

میجانه { س. با : مانجانه .

میجو { س. با : موجو .

میخ { س. فا. چیوی ، اکسر. || اچار میخ = چارمیق، وقتیله اعدام آلاتندن اولان خاچ آغاجی، صلیب : چارمیخه کر. ملك. || خط میخ = اسکی آثو. ریلر وایرانیلرجه مستعمل بولنمش بر خط که هر حرفی مختلف وضعیتده بر و یا متعدد چیوی رسمندن عبارت ایدی ، خط مسماری فر . Ecriture cunéiforme .

میخانه { س. فا. [می = شراب . خانه = او] شراب صا. تیلان وایچنده شراب و سائر مسکرات ایچیلان دکان ، خمار ، میکده .

میخانه‌جی { س. بر میخانه اداره ایدن آدم، شرابجی؛ میخانه‌جی چراغی .

میخلادیز { س. [« مقناطیس »دن غلط لغت عامیانه] با : مقناطیس .

میخلامق { فتـ. [زبانزدی : مو. خلامق] ١. چیوی واکسر قاقمق ، چیوی ویا اکسرله یاپیشدیرمق، چیویلمك : شو ایکی تخته‌یی میخلاملی . ٢. کوکله دیکیشله دیکمك ، کوکله یاپمق : شو مندری میخلاملی .

میخلانمق { فل. مجـ. [زبانزدی : موخلانمق] ١. (چیوی واکسر و سائره) قاقلمق : بو چیوی بو سرت تخته‌یه میخلانه. ماز. ٢. چیوی واکسرله ربط اولنمق : بو تخته بودیرکك اوز. رینه میخلانه‌جقدر. ٣. مج. بریره دیکیلوب قالمق، چوق اوتورمق : بقال دکاننده میخلاندی طوردی.

میخلی { ص. [زبانزدی : موخلی] چیوی و اکسرله میخلا. نمش : بوتخته میخلیدر چیقماز .

میخوش { ص. با : مایخوش .

میدان { سذ. عر. ج : میادین. [فارسیدن معرب] ١. شهر و قصبه داخلنده ابنیه‌دن خالی آچیق و کنیش دوز یر : شهرك اورته‌سنده بیوك برمیدان واردر. ٢. علی الاطلاق آچیق ودوز یر، آچیقلق، ساحه، قیر : پارس شهری واسع بر میدانده واقعدر؛ برطرفی تپه‌لرله‌وبرطرفی میدانلرله محاطدر. ٣. برایشك وقوع واجراسنه مخصوص محل : میدان حرب ، میدان محاربه ؛ تعلیم میدانی؛ نشان میدانی. ٤. ظاهر، آشکاره : میدانه چیقدی؛ حقیقت میدانده‌در . ٥. آره ، وقت، فرصت : هنرلرینی کوستر. مکه میدان ویرلمدی ؛ اقشامه قدر میدانمز واردر . ٦. اور. ته‌لق : میدانده برسبب یوقدر. ٧. بکتاشی تکیه‌لرینك سماعخا.

نه‌سى. || آت میدانى = قوشى محلى. || ميدانه آتلمق = كندينى ميدانه قويوب مقابله‌يه حاضرلنمق. || ميدان اوقومق = مبارزه‌يه دعوت ايتمك، غوغايى ايجاب ايده‌جك معامله‌ده بولنمق. || ميدانه چيقمق = كورنمك، صاقلانماق، تظاهر ايتمك. ظاهر وعلنى اولمق. || ميدانه چيقارمق = ١. كشف ايتمك، بولوب آچيغه چيقارمق: نيجه حقيقتلر ميدانه چيقاردى. ٢. كوسترمك، اظهار ايتمك، صاقلامقدن واز كچمك: عاقبت مالى ميدانه چيقاردى. || ميدان سوپوركه‌سى = آولى‌يى وسائر اوخارجى يرلرى سوپورمكه مخصوص صاپلى چالى سوپوركه‌سى. || ميدان طاشى = بكتاشى تكيه‌سنك سماعخانه‌سنده چراغلرك وضعنه مخصوص بر طاش. || ميدانه قومق، كتيرمك = وجود ويرمك، حاصل ايلمك: بيوك براثر ميدانه كتيردى. || ميدان ويرمك = مهل وفرصت ويرمك، وقت ويرمك = برشئ سويلمكه، برايش كورمكه ميدان ويرمدى كه.

مَيدانلق { س. آچيق بر، آچيقلق، ميدانمسى بر: اومك اوكنده بر ميدانلق واردر.

ميديه { يا مديه. س. [ر. Μύδι ج: Μύδια] اصداف بحريه‌دن و حيوانات ناعمه‌دن معروف بر كوچك حيوان كه اتى لذيذ اولوب طوله‌سى و طاوه‌سى ياپيلير: ميديه طوله‌سى؛ ميديه اينجيسى = بوصدفك ايچنده بولنان قيمتسز وعادى اينجى.

مير { س. فا. ج: ميران. [عر. «امير»دن] ١. آمر، رئيس، باش. ٢. بك: ميرم = بكم: || مير آخور، ميرآلاى، ميرلوا، ميرميران و سائره. مركبلرينه با. || مير كلام = نطوق، فصيح، بليغ، كوزل لقردى سويلر، مجلس آرا.

ميرآخور { س. فا. [تر. زبانزدى: امير خور] خاص آخورك باشى، اصطبل عامره مديرى: ميرآخور اول، مير آخور ثانى.

ميرآلاى { س. بر آلاى عسكرك قوماندانى و بو قوماندانلغه مخصوص رتبهٔ عسكريه‌يى حائز امرادن ذات كه قائممقام ايله ميرلوا آره‌سنده اولوب بك عنوانى و عزتلو لقبنى حائزدر: پياده، سوارى، طوپجى، اركان حربيه ميرآلايى؛ [ژاندارمه‌نك كينه آلاى بكى ديرلر.] || بحريه ميرآلايى = برنجى صنف زرهلى سواريسى.

ميرآلايلق { س. مير آلاى رتبه‌سى، آلاى قوماندانلغى: ميرآلايلغه ترفيع اولندى؛ اونك ميرآلايلغى خيلى اسكيدر؛ پياده، سوارى، طوپجى، بحريه مير آلايلغى.

ميراث { سذ. عر. ج: مواريث. [«وراثة، ارث» دن مصـ. ميمى] وفات ايدن بر خصمدن قالان مال وملك: ميراث يمك، ميراثه قونمق. || ميراث يدى = ميراثه قونان آدم؛ ومج. بك مسرف و اداره‌سز آدم.

ميرزا { س. ص. فا. [«اميرزاده»دن مختصر. — مرزا صورتنده تحريرى غلطدر.] ايرانده ووقتيله سلالهٔ تيموريه‌ده بر عنوان اولوب اسمدن صكره استعمالنده اورا شهزاده‌لرينه و اسمدن اول ذكر اولندقده بعض اصحاب رتبه‌يه اطلاق اولنور: سام ميرزا؛ ميرزا محسن خان.

ميرِلوا { س. ايكى آلايدن عبارت اولان بر لوا عسكرك قوماندانى وبو قوماندانلغه مخصوص رتبه‌يى حائز اركان عسكريه‌دن ذات كه پاشا عنوانى حائز اولانلرك اوچنجى صنفيدر. اختصاراً لوا دخى دينلير: لوا پاشا؛ لوا اولدى. || بحريه ميرلواسى = قونتر آميرال.

ميرِلوالق { س. واختصاراً لوالق. ايكى آلاى عسكردن مركب برلوايه قوماندهٔ ايدن اركان عسكريه‌دن ميرلوا رتبه‌سى و قوماندانلغى: فلان تاريخده ميرلوالغه ترفيع اولندى؛ اون سنه ميرلوالق ايتدى.

ميرميران { س. فا. [بكلر بكى ديمك ايسه ده بكلر بكى رتبه‌سى باشقه‌در] رتب ملكيه‌دن پاشا عنوانى حائز رتبه‌لرك ايكنجيسى حائز اولان ذات كه ميرالامرا ايله روم ايلى بكلربكى آره‌سنده‌در. ميرلوايه ورتبهٔ اولى صنف ثانيسنه معادل عد اولنور.

ميرميرانلق { س. مير ميران رتبه‌سى، پاشالق

عنوانى جائز رتب ملكیه‌نك ایكنجیسی : فلان ذاته میرمیرانلق توجیه بیورلدی .

میری { ص. فا. حكومته وخزینهٔ دولته عائد، بكلك : مال میری؛ میری چفتلك، اراضی . [مؤنثنده «میریه» دییوب، «امیریه» دیملی . با : امیری .]
= س. فا. خزینهٔ دولت : بو اراضی میری‌یه عائددر؛ بو چفتلكی میریدن آلدم .

میزاب { س. فا. ۱. اولوق، ناودان . ۲. اولوقلی زیوانه، بیو .

میزان { سذ. عر. ج : موازین. [«وزن» دن اسم آلت] ۱. وزن آلتی، ترازی : میزانه چكمك. ۲. طارتی، وزن، مناسب آغرلق : میزانده اولمق . ۳. مج. عقل، ادراك، محاكمهٔ ذهنیه : میزانه كلمك، صیغمق . ٤. مقیاس، عیار : ترەنك قطع ایتدیكی یول سرعتنك میزانیدر . ٥. روز محشرده حسنات وسیئاتدن اعمالمزك وزنهٔ مخصوصی، معنوی ترازی : یوم المیزان = روز محشر. ٦. ه منطقة البروجك یدنجی برجی كه سنبله ایله عقرب برجلری آره‌سنده اولوب شمس بو برجه ایلول رومینك طقوزنده یعنی صوك بهارك ابتداسنده كیرر : برج میزان. ۷. ر. [حسابده] اعمال اربعه‌دن برینك طوغری اولوب اولمدیغنی امتحان واثبات ایچون اجرا اولنان معاملهٔ حسابیه، موازنه. || م. كیم. بعض شیئلرك قوت ودرجه‌سنی كوسترمكه یارایان آلات مختلفه‌نك اسملری تركیبنه كیرر : میزان الحراره = ترمومتره؛ میزان الرطوبه = ایغرومتره؛ میزان الهوا = بارومتره، آئرومتره؛ میزان الاملاح؛ میزان الحامضات وسائره .

میزبان { س. فا. مسافر قبول ایدن آدم، قوناق صاحبی .

مَیسِر { سذ. عر. اویون، قمار، پیانقو. ز.

مُیَسَّر { ص. عر. ث : میسره . [«یسر» دن سمف. تفعیل] قولایی بولنوب اجرا اولنان، قولای كلن، آسان، قولایقله حاصل اولان، راست كلن : بو كتابك اكمالی میسر اولدی؛ الله هر ایشكزی میسر ایلیه .

مَیسَره { سث. عر. [«یسار» دن] اوردونك صول قولی، صول جناح، میمنه مقابلی .

میش { س. فا. قویون. ز.

میشه { س. [زبانزدی : مه‌شه] معروف بر آغاج كه خشبی سرت وطیانیقلی وقوری پارلاق وسوركلی اولور. انواعی چوقدر : آق، قره، قزیل میشه؛ منطار، پلاموط، مازی میشه‌سی؛ چالی میشه = پرنار؛ عربستان میشه‌سی = یشیل میشه؛ پرمیشه‌سی = میشه جك دینلن براوت || مج. میشه اودونی = قالین قفالی .

میشه‌جك { س. [مه‌شه جك.] شفویه فصیله‌سندن براوت، بلوط ارض، پرمیشه‌سی، قورتلوجه .

میشه‌لك { س. [مه‌شه‌لك] میشه آغاجلرینی حاوی اورمان وقوری : اوراده بر میشه‌لك واردر .

میشین { س. فا. [«میش» دن = قویون دریسی] با : مشین .

میعاد { سذ. عر. [«وعد» دن سز.] ۱. وعد اولنان زمان، برشیئك اجراسی ایچون سوز ویریلن ویا تعیین اولنان كون ویاوقت : میعادنده كلدی. ۲. عسكره وداخلی مكتب شاكردانته وامثالنه یكی اثواب ویرلدیكی زمان : البسه میعادی دها كلمدی . ۳. بویله‌لرینه ویریلن اثواب وسائره‌نك سوردیكی مدت : ستره پانتالون میعادی بر وقاپوت میعادی ایكی سنه‌در. ٤. قیامت، محشر : یوم میعاد .

مَیعه { سث. عر. ط. قره كونلك؛ میعهٔ سائله، میعهٔ یابسه = بومادەنك ایكی نوعی .

میغ { س. فا. ۱. بولوط، ابر، سحاب. ۲. سیس، دومان. ز.

میغره { س. بیلان بالیغنك بیوك بر نوعی .

میقات { سذ. عر. ج : مواقیت. [«وقت» دن سز.] ۱. تعیین وتخصیص اولنمش وقت، وقت ومحل معین. ۲. حجاجك احرامه كیردكلری محل.

مَیكَده { س. فا. [می = شراب. «كد، كده = او] میخانه، شراب صاتیلان وایچیلان دكان.

مَیكُسار { ص. س. فا. براكده شراب ایچن، عشرت

آرقداشی، همبزم عیش ونوش .

میگون { ص. فا. [می = شراب . گون = رنك] شراب رنکنده، قیرمزی، پنبه ، لعل رنك .

میل { سذ. عر. ج : امیال. ١. ایکنه کبی اینجه واوزون آلت ، ایکنه، ابره . ٢. کوزه سورمه سورمکه مخصوص کیکدن ویا فیل دیشندن دوزخلال . ٣. یاره‌یی سونده ایتمکه و ایچنه فتیل صوقمغه مخصوص اوجی قونت اینجه دمیر آلت : میل صوقمق، میل ایله یوقلامق. ٤. سیوری چلیك قلم : میل ایله قازمق. ٥. سیوری و منفرد طاغ ویا تپه . ٦. رکز اولنمش ستون ویا سیوری طاش، دیکیلی طاش ، نشان طاشی . ٧. بر چرخ و یا کره‌نك اونك اوزرنده دوندیکی شیش، محور: دکرمن میلی. ٨. یولك بهرایکی بیك بشیوز آرشین مسافه‌سنده دیکیلن سیوری طاش ویاآغاج که‌مسافه‌یی اولچمکه یارار. ٩. بو علامتلرك بهرایکیسی آره‌سنده‌کی مسافه که بعده دکیزده دخی استعمال اولنوب طولی هر مملکته کوره تخلف ایتمشدر : میل بری ؛ میل بحری؛ عثمانلی، انکلیز میلی ؛ میل جغرافی = جغرافیاده مستعملی؛ میل اعشاری = کیلومتره. || کوزینه میل چکمك = کوزینی کور ایتمك .

مَیل { سذ. عر. ١. اکله ، طوغری طورمیوب برطرفه اکلمش اولمه، میلان : بو دیوار [illegible] اتمش ؛ بو دیوارك میلی بللیدر. ٢. ایکی طرفدن برینی زیاده التزام ایتمه، طرفدارلق : حکامك حقلی و مظلومه میلی غیر اختیاریدر. ٣. محبت ، رغبت ، آرزو : بو چوجغك ادبیاته چوق میلی واردر؛ چوجغی برمسلکه سوق ایتمزدن اول میل طبیعیسنه باقملی. ٤. تعشق، ابتلا : قلبی زلف خوبانه میل ایده‌لی. ٥. ه. بر کوکبك دائرۀ معدل‌دن بعدی ؛ میل کلی = سیاره‌نك اثنای دورنده دائرۀ مذکوره‌دن اك زیاده تباعدی : مریخك میل کلیسی قاچ درجه‌در؟

میلاد { سذ. عر. [«ولادة»دن سز.] ١. برذاتك طوغدیغی زمان ویا کون، مولد. ٢. بالخاصه حضرت عیسی (عم) ك طوغدیغی سنه . قبل المیلاد = مولد عیسی (عم) دن مقدم؛ بعد المیلاد = نبی مشار الیهك مولدندن مؤخر.

میلادی { ص. عر. ث: میلادیه مولد عیسی (عم) سنه‌سی اعتباریله اولان : تاریخ میلادی؛ سنۀ میلادیه.

مَیَلان { سذ. عر. ١. اکله ، طوغری طورمیوب بر طرفه اکلمش اولمه : بودیوارك، بو ستونك میلانی. ٢. بر طرفه زیاده میل و محبت کوسترمه ، او طرفی التزام ایتمه : کندیسی بزه میلان کوستردی .

مَیلیات { سذ. ج. عر. [لغت مولده] برطرفه اولان طمع. و غیر اختیاری میل و آرزو حسیانی : میلیات نفسانیه.

میلیار { عد. [فر. Milliard] بیك میلیون ، بیك کره بیك بیك، برمیلیون کره بیك : بر، بش میلیار فرانق.

میلیون { عد. [فر. Million] بیك بیك ، بیك کره بیك : بر، اوچ میلیون لیرا.

میم { س. [عربیده سذ.] ١. «م» حرفنك اسم مشترکی . ٢. علامت ، اشارت : دفتره میم قویمق .

میمَلَمك { با میمله‌مك. فت. برینك حسن سلوك صاحبی اولمدیغنی اشارت ایتمك : ضابطه بوحربی برقپو قار یشدیرر ایکن یاقه‌لادیغی ایچون آرتق میملدی.

میمَلَنمك { فجـ. حسن سلوك صاحبی اولمدیغی اشارت اولنمق : او شاکرد مکتبه‌دوام ایتمدیکی ایچون میملندی.

میملی { ص. حسن سلوك صاحبی اولمدیغی اشارت ایدلمش اولان .

مَیمَنَت { سذ. عر. ج : میامن. [«یمن» دن مص. میمی] اوغور، بختیارلق، یمن، سعد، سعادت ، قوتلیلق، موتلیلق ، برکت : بو ایشده میمنت واردر؛ چفتجیلك میمنتلی برشیدر .

مَیمَنَتسِز { ص. اوغورسز ، برکتسز، نامبارك، مشئوم .

مَیمَنَتسِزلك { س. اوغورسزلق، برکتسزلك ، شآمت .

مَيمَنَتلى ص. اوغورلى، بركتلى، قوتلى، موتلى، مسعود، مبارك، متيمن: ميمنتلى اولسون؛ ميمنتلى بر خانه.

مَيمَنه سش. عر. [«يمن» دن] اوردونك صاغ قولى، صاغ جناح، ميسره مقابلى.

مَيمون ص. عر. ؤ: ميمونه. [«يمن» دن سمف.] اوغورلى، بركتلى، مسعود، بختيار، قوتلى، موتلى.

ميمون ميمونجق. با: مايمون وسائره.

ميمى ص. عر. ؤ: ميميه. ميم حرفنه منسوب ومتعلق ويا بو حرفى حاوى اولان؛ مصدر ميمى = عربيده باشنده زائد «م» بولنان مصدر: مدخل، ميمنت كبى.

ميميني ص. مزمز، مسكين: دكاننى بركره تميزله‌مز، پك ميمينى بر حريف.

مينا سذ. عر. ليمان، مرسا، اسكله، بندر.

مينا س. فا. ١. شيشه، جام، بللور، صرچه. ٢. با: مينه. || مينافام = جام رنكنده، ماوى، لاجورد: قبهٔ مينافام = سما، آسمان.

ميناقوب س. قيا باليغنك اوفاق جنسى.

مينو س. فا. جنت، اوجماق، بهشت، فردوس. لـ.

مينه س. [فا. «مينا» دن] ١. معادن اوزرينه اوريلان رنكلى جام طبقه‌سى: قوطى، ظرف مينه‌سى. ٢. ساعتك رقملرى حاوى اولان واوزرنده عقرب ويلقوان حركت ايدن يوزى كه بياض ويا رنكلى واكثريا مينه‌لى اولور: بياض مينه‌لى ساعت؛ بو ساعتك مينه‌سنى دكيشديرملى. ٣. مج. پك اينجه وپارلاق نقش. || مينه چيچكى = ١. كوزل ومتنوع رنكلى كوچك وبردن چوق قالقماز بر جنس چيچك. ٢. ربعيه نوعندن ديكر بر چيچك كه ايلك بهارده آچار.

مينه‌جى س. معادن اوزرينه بلوردن كوزل نقشلر ايشلين ومينه ياپان صنعتكار.

مينه‌كار س. [طوغريسى: مينا‌كار] مينه ياپان ومعدنك اوزرينى نقش ايدن صنعتكار، مينه‌جى.

مينه‌كارى ص. [طوغريسى: ميناكارى] مينه ايشى، مينه قبيلندن: اوزرينى مينه‌كارى ايشلمش؛ مينه‌كارى رسم.

مينه‌لتمك فتـ. مينه ياپديرمق، مينه‌كارى نقش ايتديرمك: شوقوطى‌يى مينه‌لتملى.

مينه‌لمك يا مينه‌له‌مك. فتـ. مينه ياپمق، مينه‌كارى نقش ايتمك: قوطى‌يى مينه‌لدى.

مينه‌لنمك فجـ. مينه‌كارى نقش اولنمق: آلتين كوزل مينه‌لنير.

مينه‌لى ص. مينه‌سى اولان، معدن اوزرينه بللورله ايشلنمش، مينه‌كارى نقش اولنمش: مينه‌لى ساعت قوطى.

مينى مينى ص. [چوجق لساننده] كوچك، اوفاق، قو. جامان ضدى: مينى مينى ببك.

ميوه س. فا. يمش، ثمر، فاكهه؛ ميوهٔ خشك، قورى ميوه = قورى يمش.

ميوه‌جى س. يمش صاتان آدم، ماناو.

ميوه‌خوش س. [«ميوهٔ خشك» دن غلط] قورى يمش؛ ميوه خوش كومروكى.

ميوه‌دار ص. فا. يمش ويرن، مثمر، بارآور.

ميوه‌لك س. سفره‌ده يمش وضعنه مخصوص قاب، يمش طباغى.

مئه عد. عر. با: مائه.

ميهمان س. فا. با: مهمان.

ن

ن { نون. س. [عربیده سث.] ترکجه الفبانك یکرمی سکزنجی حرفی اولوب، شکل عبرانیسی נ وشکل سریانیسی ܢ در. یونانیده N,ν ولاتینجه‌ده N,n شکلنی آلمشدر. حروف سامیه‌نك اصل صره‌سی اولان ابجد ترتیبنده اون دردنجی حرف اولمغله رقم کبی استعمالنده ۵۰ ایله مساویدر. تاریخده رمضان شهر عربیسنه اشارتدر.

ن { د. ترکجه‌ده اصل فعله ملحق اولوب مطاوعت وبعضاً مجهول بناسنی تشکیل ایدر: ییقانمق، آلنمق، آرانمق، کالنمك کبی.

نَ { د. فا. فعله داخل اولور ادات نفی اولوب لسانمزده نادر بعض ترکیبات فارسیه‌ده بولنور: خدا نکرده = الله ایتمسین.

نا { حه. آل، ایشته، باق: نا بربالق دها!

نا { د. فا. ادات سلب اولوب صفتلرك باشنه کیرمکله منفی معناسنی افاده ایدر. زیرده مثاللری کوریلور:

نااُستُوار { صه. فا. صاغلام اولمیان، متانتسز.

نااُمید { صه. فا. امیدسز، امیدی قالمامش، مأیوس، نومید.

نااَهل { صه. فا. اهل اولمیان، اهلیتسز.

ناب { سذ. عر. ج: انیاب. ۱. کوپك دیشی، کوز دیشی. ۲. ییرتیجی حیوانلرك پك اوزون و سیوری اولان درت یان دیشلری.

ناب { صه. فا. خالص، صاف، براق: شراب ناب؛ آب ناب.

نابِت { صه. عر. ؤ: نابته. [«نبات» دن سف] بیتن، یردن چیقوب نشو ونما بولان.

نابجا { صه. فا. برنده اولمیان، محلسز، نابمحل، نامناسب.

نابدید { صه. فا. کوزکز اولان، غیرمرئی، غائب میدانده اولمیان: بردن بره نابدید اولدی.

نابکار { صه. فا. ایشه یارامز، بوش. ۲. خیلاز، یاراماز.

نابود { صه. فا. غیر موجود، معدوم، یوق اولان، بولنماز، نایاب.

نابینا { صه. فا. کوزی کورمز، اعمی، ضریر.

ناپاك { صه. فا. پاك وتمیز اولمیان، پیس، مردار.

ناپایدار { صه. فا. ثباتسز، قرارسز، بقاسز، فانی.

ناپُخته { صه. فا. ۱. پیشمه‌مش، خام چیك. ۲. تجربه‌سز، عجمی، طوی.

ناپسند { صه. فا. و:

ناپسندیده { صه. فا. بکنلمز، غیر مقبول.

ناپیدا { صه. فا. ظاهر و عیان اولمیان، بللیسز.

ناتراش { صه. فا. و:

ناتراشیده { صه. فا. یونتلمامش، تربیه کورمه‌مش، خام، قبا.

ناتمام { صه. فا. بیتمه‌مش، یاریم قالمش، نقصان: ناتمام بر خانه.

ناتُوان { صه. فا. ضعیف، قوتسز، زبون.

ناجاق { یا نجاق. س. آرقه‌سی طوقاقلی بیوك بالطه.

ناجسبان { صه. فا. غیرلایق، نامناسب، یاراشماز.

ناجِنس { صه. فا. ۱. جنسی بوزوق، جنس اولمیان،

صویسز. ٢. همجنس اولمیان، جنسی مخالف: صحبت ناجنس.

ناجی { ص. عر. ٔ: ناجیه. [«نجاة» دن سف.] ١. قورتلمش، سلامت بولمش. ٢. نار جهنمدن آزاده اولان، جنتلك: فرقهٔ ناجیه.

ناچار { ص. فا. ١. چارهسی اولمیان، چارهسز، مجبور، مضطر: ناچار قالدی. ٢. بیچاره، زواللی. || چار ناچار ایستر ایستمز، بهمه حال.

ناچیز { ص. فا. لاشیء، هیچ حکمنده اولان: ناچیز بر هدیه.

ناچیزانه { ص. ح. فا. لاشیء حکمنده اولهرق، حقیرانه، عاجزانه: هدیهٔ ناچیزانهم؛ ناچیزانه تقدیم قلندی.

ناحق { ص. فا. حقسز، حق وانصافه مغایر. = ح. فا. و ناحق یره = بغیرحق، حقسز اولهرق.

ناحیه { سذ. عر. ج: نواحی. ١. یان، طرف، کنار، بولوك: صدرك ناحیهٔ علیاسی. ٢. جوار، حولی: بو نواحیده. ٣. کوچك یر، بقعه. ٤. بعض بیوك قضالرك بر مدیر واسطهسیله اداره اولنور بولوکی و یا هرقضانك منقسم بولندیغی کوچك دوائرك بهری: ناحیه مدیری؛ نواحی نظامنامهسی.

ناخدا { ص. فا. الله ایناتمیان، منکر الوهیت، ملحد. = س. فا. [بلکه اصلی: ناو خدا] قپودان، رئیس سفینه، کمی سواریسی.

ناخداترس { ص. فا. اللهدن قورقماز.

ناخشنود { ص. فا. خشنود وراضی اولمیان.

ناخلف { ص. فا. ابوینه و یا اجدادینه بکزهمز خیرسز (اولاد).

ناخن { س. فا. طیرناق، ظفر. ٔ.

ناخواه { ح. فا. ایستمیهرك، کرهاً، زوراکی؛ خواه ناخواه = ایستر ایستمز، طوعاً وکرهاً.

ناخوش { ص. فا. ابی و مقبول اولمیان، خوشه کیتمین، بد، کریه.

ناخوشگوار { ص. فا. ١. هضم اولنماز، هضمی زور. ٢. لذتسز.

نادان { ص. فا. ١. بیلمز، جاهل. ٢. حدینی بیلمز، قبا، نوپراز، تربیهسز.

نادانلق { س. و:

نادانی { س. فا. ١. بیلمزلك، جهالت. ٢. حدینی بیلمزلك، قبالق، نوپرازلق.

نادر { ص. عر. ٔ: نادره. [«ندرة» دن سف.] آز بولنور، بولنماز، ندرتلی، سکرك؛ نادر الوجود = پك آز بولنان.

نادرات { سذ. ج. عر. آز و سکرك بولنور شیلر: او بیوکلکده اینجی نادراتدندر.

نادرست { ص. فا. طوغری اولمیان، اکری، یاکلیش، حقسز.

نادره { سذ. عر. ج: نوادر. غریب فقره، تحف حکایه: برنادره سویلدی؛ چوق نوادر بیلیر.

نادرهدان { ص. فا. غریب حکایهلر وتحف فقرهلر بیلن.

نادرهسنج { ص. فا. غریب فقره و ظریف نکتهلر قوللانان، ظریف.

نادرهگو { ص. فا. غریب فقرهلر ونکتهلر سویلین.

نادم { ص. عر. ٔ: نادمه. [«ندامة» دن سف.] ندامت کتیرن، پشیمان: کندیسی ایتدیکندن نادم اولدی.

نادی { ص. س. عر. ٔ: نادیه. [«نداء» دن سف.] باغران، چاغران، جارجی. ٔ.

نادیده { ص. فا. ١. کورلهمش، کورلمدك، امثالسز مثلی نامسبوق. ٢. پك سکرك وقیمتلی: نادیده بر الماس.

نار { سذ. عر. [عربیده مؤنثدر] ١. اوت، آتش: احراق بالنار = آتشده یاقه. ٢ جهنم: اهل نار. ٣. آتش کبی یاقیجی شیء، درد، الم: نار عشق، نار فرقت. || برینك نارینه یانمق = سببندن زیان وکدره اوغرامق.

نار { س. فا. معروف میوهکه طاتلی ویا مایخوش برصویی حاوی اوفاق چکردکلی قرمزی دانهلری حاویدر، رمان؛ نار آغاجی، چیچکی.

ناراست { ص. فا. طوغری اولمیان، اکری.

نارجل { سذ. عر. [فا. «نارکل» دن معرب] هندستان جوزی دینان واورالرده حاصل اولان بیوك بر میوهکه ایچی کستانه کبی بیاض و سوت کبی

برمايى حاوى اولور، قوقه؛ شجر نارجل = قوقه آغاجى.

ناردَنك { س. فا. ناردن واريك والما وقزيلجق كبى بعض ميوه‌لردن چيقاريلان اكشى پكمز.

ناردين { س. فا. سنبل رومى دينلن چيچك.

نارَسيده { ص. فا ١. يتيشممه‌مش، ايريممه‌مش، كمال بولمامش. ٢. هنوز بالغ اولمامش: طفل نارسيده.

نارَفته { ص. فا. يچلممه‌مش، كيمسه‌نك يچمديكى: ره نارفته.

نارق { س. با: نرخ.

نارگل { س. فا. با: نارجل.

نارگِله { س. فا. تنباكى ايچمكه مخصوص طاقم كه برشيشه ايله بونك آغزينه طاقيلان و لوله‌يى حاوى اولان برباشدن وبونك برياننده‌كى انبوبه‌يه طاقيلان ماربچدن عبارتدر واساساً هندستان جوزى قبوغندن ياپلديغيچون بوميوه‌نك اسم فارسيسى اولان «نارگل»دن مشتق براسمله تسميه اولنمشدر: ناركله ايچمك؛ ناركله باشى. || مج. ناركله صويى = پك لذتسز مشروب.

نارَنج { س. فا. تورونج، پورتقال.

نارنجى { ص. عر. ث: نارنجيه. نورونجى، تورونج رنكنده.

ناروا { ص. فا. لايق اولميان، نامناسب، ياقيشماز، غير جائز.

نارى { ص. عر. ث: ناريه. ١. آتشه منسوب و متعلق. ٢. يانار، طوتيشور، پاتلار: اسلحهٔ ناريه؛ اجزاء ناريه.

نارين { ص. اينجه، ظريف، نازك، قبا اولميان: كوزل بر قايق اماپك نارين؛ نارين آدم، بنا. — اسكى تركجه‌ده ايچ واوته ديمكدر: نارين قلعه = ايچ حصار؛ طاغدن نارين = طاغك اوته سنده. ماوراء جبلده.

نارينلك { س. اينجه‌لك، ظرافت، نازكلك.

ناز { س. فا. ١. كنديني بكنديرمك مقصديله ايديلن جعلى حركت، شيوه، عشوه، جلوه: چوق ناز عاشق اوصاندير. ٢. برشيئه بكنمه‌يش، استغنا، آرزو ولنان شيئى صورت مخصوصه‌ده قبول ايتميوب يالوارمغه مجبوريت ويرمه: بر آز ناز ايتمزدن آلمق ايستيور. ٣. كثرت نعمت ورفاهدن ايلرى كلن شمارقلق: ناز و نعمتله بيومش؛ ابوبنك بر تك اولادى اولديغندن اونلره نازى كچر؛ بن اونك نازينى چكه‌مم.

نازِك { ص. فا. ١. اينجه، نارين، رقيق: نازك شيئدراوبله آتلنمه كلمز. ٢. كوزل، لطيف، ظريف، قبا اولميان: نازك بدن = جسمى كوزل وظريف. ٣. تربيه‌لى، سوزى و معامله‌سى باتماز، هركسه التفات وظرافتله لقردى ومعامله ايدن: پك نازك آدمدر؛ نازك ادا = طور وحالى نازك.

نازِكانه { ص. ح فا. نازكلكله، ظرافت ولطف و نوازشله: نازكانه معامله؛ نازكانه قبول ايتدى.

نازِكلك { س. ١. اينجه‌لك، رقت، دقت، نارينلك. ٢. كوزللك، لطافت، ظرافت، قباالق ضدى. ٣. لطف و ملايمتله معامله، ظرافتله التفات. [«نازك» لغتنك اسم فاعل وزننده اولمسيله عربى زعم اولنه‌رق مصدريت معناسيله قوللانيلان «نزاكت» لغتى غلط فاحش اولوب قوللانلماملیدر.]

نازِل { ص. عر. ث: نازله. [«نزول» دن سف] اينن، نزول ايدن: سمادن نازل اولدى.

نازلانمق { فل. ١. ناز و عشوه ايتمك، جلوه ايلمك. ٢. آرزو اولنان شيئى صورت مخصوصه‌ده قبول ايتمه‌مك، ايستمز كبى اولوب يالوارمغه احتياج براقمق: آله‌جق اما نازلانيور. ٣. سون آدملره قارشى مشكلپسندلك ايدوب شيمارمق: آناسنه باباسنه نازلانيور.

نازلى { ص. ١. جلوه‌لى، عشوه‌كار، شيوه‌كار. ٢. ناز ونعمتله آليشوب شيمارمش اولان، شيماريق: نازلى آليشمش.

نازَنين { ص. فا. ١. جلوه‌لى، نازلى، عشوه‌كار. ٢. پك قيمتلى اولوب ناز و نعمتله آليشديرلمش، شيماريق: نازنينم. ٣. [مقام استخفافده] معروف، آشنا، معهود: او ناز نينمده صاللانه صاللانه كلمش. || طريق. نازنين = بكتاشى طريقى.

ناس { سـذ. جـ. عر. [انسانك جمعی ویا اسم جمعـدر] انسانلر، خلق، عموم، ایل، عالم : بين الناس، على ملأ الناس = خلق آره‌سنده، عمومك انظاری اوكنده، علناً .

ناساز { صـ. فا. اویغونسز، اویماز، غیر موافق، مخالف .

ناسازكار { صـ. فا. موافقت ایتمز، ناموافق، مخالف .

ناسخ { صـ. عر. ٱ : ناسخه . [« نسخ » دن سف.] ١. نسخ ولغو ایدن، ابطال ایلین : آيات ناسخه ایله آيات منسوخه . ٢. كتاب استنساخ ایدن، بركتابك برنسخه‌سنی آلان، مستنسخ .

ناسزا { صـ. فا. لايق وسزاوار اولمیان، نامناسب : ناسزا سوز، حركت .

ناسفته { صـ. فا. دلنمه‌مش، دلیكمز، غیر مثقوب : در ناسفته .

ناسنجیده { صـ. فا. ١. طارتلمامش، وزن اولنمامش، غیر موزون. ٢. ايی دوشونلمه‌مش، تقدیر اولنمامش : كلام ناسنجیده .

ناسوت { سـذ. عر. انسانلق، انسانیت، انسانلر و انسانلره متعلق شیئلر : عالم ناسوت = انسانلر عالمی، عالم ظاهری. مقابلی : لاهوت.

ناسور { سـذ. عر. ط. مقعدك خارجندن ایچ طرفنه دك آچیلان اینجه دلیك، فیستوله. — با : ناصیر .

ناشاد { صـ. فا. مسرور اولمیان، محزون، مكدر : دل ناشاد .

ناشایسته { صـ. فا. یاقیشیقسز، یاقیشماز، غیر لايق .

ناشر { صـ. سذ. عر. [« نشر » دن سف.] ١. طاغیدان، سرپن، صاچان . ٢. كتاب طبع ونشر ایلین، بركتابك مصارف طبعیه‌سنی ویروب كندی حسابنه موقع انتشاره قویان آدم : بو كتابك محرری باشقه وناشری باشقه‌در . [« صاحب » مؤلف معناسنه ده كلدیكندن، بومقامده یالكز ناشر قوللانلسه مناسب اولوردی .]

ناشسته { صـ. فا. ییقانمامش .

ناشكفته { صـ. فا. آچلمامش : غنچهٔ ناشكفته .

ناشكيب { صـ. فا. و :

ناشكيبا { صـ. فا. صبرسز، صبر وتحملی قالمامش .

ناشناس { صـ. فا. بیلین، طانیمیان : نعمت ناشناس = ایلك بیلمز، كافر نعمت .

ناشنیده { صـ. فا. ایشیدلمه‌مش، طویلمامش، وقوعی یوق، امثالسز، غیر مسبوق : حكايهٔ ناشنیده .

ناشی { صـ. عر. [« نشئه » دن سف.] نشأت ایدن، ایلری كلن : تنبللكدن ناشی بر حالدر . == حـ. تر. طولابی، سببیله : یاغمور. دن ناشی كله‌مدم ؛ بوندن ناشی بكا كوجنمیكز.

ناصب { صـ. عر. ٱ : ناصبه. جـ : نواصب . [« نصب » دن سف.] ١. دیكن، نصب وركز ایدن . ٢. نصب وتعیین ایلین . ٣. د. [نحو عربیده] معمولنی منصوب ایدن : حرف ناصب، حروف ناصبه، نواصب .

ناصح { صـ. عر. ٱ : ناصحه . [« نصح » دن سف.] اوكوت ویرن، پند ونصیحت ایدن .

ناصر { صـ. عر. ٱ : ناصره . [« نصر » دن سف.] یاردیم ایدن، یاردیمجی، معین .

ناصل { یا نصل. صـ. حـ. [« نه اصل » دن محرف] كیفیتدن استفهامه یارار، نیجه، نه كبی، نه درلو، نه جنس : ناصلسكز؟ پدركز ناصل اولدی؟ بو ناصل ایش؟ ناصل ایده‌جكز؟ || ناصلسه (ناصل ایسه)، هر ناصلسه = سببی تفصیلاتنه حاجت یوقدر، هرنه سببه مبنی ایسه .

ناصواب { صـ. فا. طوغری اولمیان، غیر صائب، یاكلیش، حقسز .

ناصور { سـ. یاخود :

ناصیر { سـ. الده وآیاقده چوق ایشلمه‌دن وقوندره اور. مقدن حاصل اولان سرت دو. كوم : الم، آیاغم ناصیر اولدی . || ناصیر اوینامق = ناصیرلی ال ویا آیاغی چوق ایشلتمكله ناصیر اطرافنده‌كی اتلری زده‌لیوب التهاب پیدا اولمق . || ناصیر اوتی = صافنی كوزلی .

ناصیرلانمق { فل. ناصیر پیدا ایتمك، ناصیرلی اولمق : باغچه‌ده چالیشمقدن اللرم ناصیرلاندی .

ناصیرلی { صـ. ناصیر پیدا ایتمش، چوق ایشلمه‌دن دریسی سرتلشوب دوكوملر حاصل ایتمش :

ایشدن اللری ناصیرلی ایدی .

ناصیه { سذ. عر. ج : نواصی . آلن ، جبین ، جبهه ، پیشانی : ذکاسی ناصیه‌سندن بللیدر. ‖ ناصیهٔ حال = چهره‌نك کوستریشی : ناصیهٔ حالندن خیرخواه اولدیغی آکلاشیلیور .

ناطر { یا ناطور سذ . عر. [«نطارة»دن سف.] ۱. باغ وباغچه بکجیسی، باغجی، باغچوان. ۲. تر. حمام خدمه‌سنك باشی .

ناطق { صه. عر. ۃ : ناطقه . [« نطق » دن سف.] ۱. سویلین، لاقردی ایدن، نطقه کلن . ۲ . اعمال فکره ایدوب دوشونن، ذکایه مالك : حیوان ناطق . ۳. بر افاده‌یی حاوی ومتضمن : بشیوز غروش آله‌جغم اولدیغی ناطق بر سند. ‖ غیر ناطق = سوز سویلمز ودوشونمز : حیوانات غیر ناطقه.

ناطقه { سذ. عر. ۱. قوهٔ ناطقه. دوشونوب سویلمك خاصه‌سی : انسان ناطقه ایله سائر حیواناتدن تفریق اولنمشدر. ۲. فصاحت وبلاغتله سویلمك قوتی، نطوقلق، طلاقت لسان : دعوی وکیلی اوله‌جق آدمك ناطقه‌سی اولمق شرطدر .

ناطقه‌پرداز { صه. فا. و :

ناطقه‌پیرا { صه. فا. فصاحت وبلاغتله نطق ایرادینه مقتدر، طلاقت لسان صاحبی، ناطقه‌لی، نطوق .

ناطقه‌لی { صه. قوهٔ ناطقه‌سی زیاده اولان ، فصاحت و بلاغت وطلاقت لسانله سویلین : ناطقه‌لی آدمدر .

ناطور { سذ. عر. با : ناطر .

ناظر { صه. عر. ۃ : ناظره. [«نظر، نظارة»دن سف.] ۱. باقان، نظر ایدن : جناب حق هریرده حاضر وناظردر . ۲. نظارت ایدن، اداره ایلین، باقان : ناظر امور . ۳. یوزی ویا جبهه‌سی برطرفه دونمش اولان، متوجه، نظارتی اولان : دکیزه ناظر بر اوطه. = سذ. عر. ج : نظار. ۱. بر ایشك اداره وتمشیه‌سنه باقان ذات ، بر ایشده مستخدم کافهٔ مأمورین وخدمه‌یه ریاست ایلین باش مأمور : رسومات ناظری؛ رزی ناظری؛ چفتلك ناظری؛ مکاتب عسکریه ناظری؛ محاسبات عمومیه ناظری . ۲. وکلاء دولتدن بهری‌که شعبات امور دولتدن برینه موکلدر : داخلیه، خارجیه، معارف، مالیه ناظری : هیئت نظار = هیئت وکلا .

ناظم { صه. عر. ۃ : ناظمه. [«نظم» دن سف] ۱. ترتیب ایدن، نظامه قویان، تنظیم ایلین . ۲. بر حکایه وسائره‌یی سلك نظمه چکن ، موزون و مقفا حالنده افاده ایدن، منظومه صاحبی : بومنظومه‌نك بومثنوینك ناظمی کیمدر ؟

ناعم { صه.عر. ۃ : ناعمه [«نعم»دن سف.] تا. یومشاق، کمیکسز : حیوانات ناعمه = کمیکی اولمیان حیوانلر .

ناعوره { سذ. عر. ج : نواعیر . صو طولابی . ذ.

ناف { سذ. فا. کوبك، سره . ذ.

نافذ { صه. عر. ۃ : نافذه. [«نفوذ» دن سف] ۱. دلوب کچن. ۲. ایچری‌یه کچن، ایشلین . ۳. تأثیر ایدن ، دیکلنیلن ، حکمی اولان، نفوذلی : سوزی نافذ؛ نافذ الکلام = سوزی کچن ، دیکلنیلن .

نافرجام { صه فا. اصلسز، اساسسز..

نافع { صه.عر. ۃ : نافعه. [«نفع»دن سف.] فائده‌لی ، منفعتلی ، یارار، کارلی : بویله صحته نافعدر؛ پك نافع بر ایش. ‖ امور نافعه = یوللر، لیمانلر، ریحتملر، نهر وکوللرك آچلمه‌سی کبی فائده‌سی عمومه عائد ایشلر. با : نافعه .

نافعه { سذ. عر. [« امور نافعه » دن مختصر] طرق ومعابر وسائر منافع عمومیه‌یه متعلق ایشلره باقان دائرهٔ دولت‌که وکلادن برذاتك تحت نظارتنده‌در : نظارت نافعه ؛ نافعه ناظری ، دائره‌سی .

نافله { سذ. عر. ج : نوافل . مجبوریت تحتنده اولمیه‌رق قیلنان نماز وسائره : نافله نمازی. = صه. تر. فائده‌سز ، بوش ، بیهوده ، واهی : نافله زحمت ؛ نافله مصرف. = حه. تر. بوشنه بلا فائده، بیهوده : نافله یورلدم؛ نافله کاشمز .

نافه { سه. فا. ۱. تیاکی وسائر حیوانلرك کوبك جهتندن چیقان کورك. ۲. برجنس آهونك کوبکنده اولوب مسکی حاوی

اولان کیسه‌سی. ٣. مج. زلف محبوبان.

نافی { ص. عر. ث: نافیه. [«نفی» دن سف.] د. نفی وسلب ایدن: ادات نافیه؛ لاء نافیه.

ناقابل { ص. فا. ١. قابل وممکن اولمیان، محال: اوناقابل بر ایشدر؛ ناقابل تعریف = تعریفی محال. ٢. قابلیت واستعدادی اولمیان، قبول ایتمز، غیر مستعد: ناقابل تربیه؛ ناقابل تمییز.

ناقص { ص. عر. ث: ناقصه. [«نقصان» دن سف.] ١. اکسیك، قصورلی، تام ومکمل اولمیان، نقصان، ناتمام: بو ایش ناقص اولدی؛ ناقص بر کتاب؛ ناقص العیار؛ ناقص العقل. ٢. عیب وقصوری اولان قصورلی، معیوب: بر چوجغی ناقص طوغمشیدی. ٣. د. [صرف عربیده] لام الفعلی یعنی صوك حرف اصلیسی حروف علتدن اولان: فعل ناقص. ٤. ر. [حسابده] طرح وتنزیل اشارتی (—): طقوزناقص اوج مساوی آلتی (٩ — ٣ = ٦). || [هندسه‌ده] قطع ناقص، هرم ناقص. با: قطع، هرم.

ناقل { ص. عر. ث: ناقله. ج: نقله. ج. فا: ناقلان. [«نقل» دن سف.] ١. طاشیان، بر یردن بر یره کوتورن: ناقل ارزاق. ٢. نقل وروایت ایدن، ایشیتدیکی اخبار وحوادثی باشقه‌لرینه یتیشدیرن، راوی: ناقلان اخبار؛ بوحوادثك ناقلی کیمدر؟ ٣. م. حرارت والکتریق کبی قوتلرك کندیسنه سرایتله اوتیه یچمه‌سنه مساعد اولان: دمیر ناقل حرارتدر؛ جام ناقل الکتریق دکلدر. || غیرناقل = بوحاله مساعد اولمیان: رچینه‌لر غیرناقل الکتریقدر.

ناقلیت { سئ. عر. [لغت مولده] م. الکتریق وحرارت کبی قوتلرك سرایت ایدوب یچمه‌سنه مساعد اولمه: معادنك ناقلیتی؛ جامك عدم ناقلیتی.

ناقوس { سئ. عر. ١. کلیسا چاکی. ٢. کیم. عملیات کیمیویه‌ده مستعمل چاك شکلنده جامدن قپاق.

ناقه { سئ. عر. دیشی دوه، آروانه. ذ.

ناقه { ص. عر. ث: ناقهه. [«نقاهة» دن سف.] ط. خسته‌لقدن یکی قورتلوب هنوز ضعیف و آریق اولان، افاقت بولمقده اولان.

ناك { د. فا. بعض اسملره الحاق اولنه‌رق مدلوللریله متصف معناسیله صفتلر تشکیل ایدر: دردناك = دردلی؛ غمناك = مغموم؛ حشمناك = غضبلی؛ نمناك = نملی.

ناکام { ص. فا. نائل کام اولمیان، محروم، بیبهره.

ناگاه { یا ناگه. ص. ح. فا. ١. وقتسز، مناسب وقتده اولمیان. ٢. آکسز، آکسزین. || گاه وناگاه = وقتلی وقتسز.

ناکس { ص. فا. ١. انسانیتسز، بیمروت، لئیم، دنی، آلچاق. ٢. [ز. زبانزدی: نه‌کس] خسیس، بخیل، جمری.

ناکسلك { سئ. [زبانزدی: نه‌کسلك] خست، بخل، جمریلك.

ناگوار { ص. فا. ١. اکل وشربه غیر صالح. ٢. هضمی زور، آغر.

ناگه { ص. ح. فا. با: ناگاه.

ناگهان { ص. فا. آکسز، غیر منتظر، غیر مترقب. = ح. آکسزین.

ناگهانی { ص. فا. آکسز، آکسزین واقع اولان.

نال { نالبند، نالین، نالینجی. با: نعل وسائره.

نالان { ص. فا. ایکلین، ناله وفغان ایدن: نالان وکریان.

نالایق { ص. فا. لایق وسزاوار اولمیان، ناشایسته.

نالش { سئ. ایکلمه، ایکلدی، ناله، فغان: نالش بلبل.

ناله { سئ. فا. ایکلمه، ایکلدی، فغان: ناله سحر. || ناله‌زنان، ناله‌کنان = ایکلیه‌رك.

نام { سئ. فا. ١. آد، اسم: بهلول نامنده بر آدم. ٢. شهرت، شان، صیت: نام آلدی؛ نام قزاندی؛ نام ویردی. ٣. توجیه، آدرس: بنم ناممه بر مکتوب کلدی؛ سند، پولیچه سزك نامکزه کوندرلمش. ٤. وکالت: بن سزك نامکزه اعادهٔ زیارت ایتدم: اوراق اونك نامنه کاتبی امضا ایدر. || بنام = ١. مسمی: رستم نامیله بنام بر قهرمان. ٢. مشهور: شجاعتده بنام بر آدم؛ مشهور وبنام. || بدنام = کوتیلکله شهرت بولمش، رسوای. || کمنام. با: کمنام. || نیك نام = ایلکده مشهور، خیرله یاد اولنور. || نامنده = مسمی، آدلی:

اینجیلی چاوش نامنده برندیم. || نامنه = اسماً، اعتباری اوله‌رق. || نامی وار = اسمی وار جسمی یوق. || نام ونشان = اثر : نام ونشانی قالمدی، بولنمدی. = ص. (وصف ترکیبیده) اسملی، مسمی : پرویز نام شخص = پرویز اسمیله مسمی. (بومقامده جمعنده «نامان» قوللانیلیورسه‌ده، طوغری دکلدر.)

نام آوَر { ص. فا. مشهور، نامدار.

نامُبارَك { ص. فا. مبارك وبرکتلی اولمیان، مشئوم.

نامُتَصَوَّر { ص. فا. غیر متصور، تصور اولنه‌ماز، خاطر وخیاله کلمز.

نامُتَناهی { ص. فا. حد وپایانی اولمیان، صوکسز، نهایتسز، کناری یوق. = س. کناری ونهایتی اولمیان ساحهٔ سما و زمان و دهر : انسان نامتناهی قارشیسنده واله وحیران اولور. || ر. (جبرده) بردوزی‌یه کیدوب بیتمین حسابه علامت اولان ∞ اشارتی.

نامَحدود { ص. فا. ١. حد و سینوری اولمیان، غیر محدود. ٢. پك واسع، صوکسز، پایانسز، کنارسز.

نامَحرَم { ص. فا. شرعاً محرم اولمیان، حرمه کیرمین : نامحرم واردر قادینلر باشلرینی اورتسین.

نامَحرَملك { س. و :

نامَحرَمیَّت { س. فا. شرعاً محرم اولمیان و حرمه کیره‌مین ارککك حالی : نامحرملك، نامحرمیت کندیسنی صیق صیق زیارت ایتمسنه مانع اولیور.

نامدار { ص. فا. جـ : نامداران. مشهور، ناملی، بنام.

نامدارلق { س. و :

نامداری { س. فا. شهرت. مشهور اولمه.

نامَرد { ص. فا. ١. انسانیتسز، بیمروت، لئیم، دنی‌الطبع. ٢. قورقاق، جبان، آلچاق، مخنث.

نامَردانه { ص. ح. فا. ١. انسانیتسزلکله، لئیمانه. ٢. قورقاقلقله، آلچاقجه‌سنه : نامردانه حرکت ایتدی.

نامَردلك { س. و :

نامَردی { س. فا. ١. انسانیتسزلك، مروتسزلك. ٢. قورقاقلق، جبانت.

نامَرضی { ص. فا. رضایه مغایر غیر مقبول.

نامَرغوب { ص. فا. رغبته شایان اولمیان، غیر مقبول، بکنلمز.

نامِزاج { ص فا. مزاجسز. منحرف المزاج، کیفسز، خسته، مریض.

نامِزاجلق { س. کیفسزلك، خسته‌لق، مرض.

نامزَد { ص. س. فا. ١. نشانلی، برقیزله تأهلی متصور : اوقیزك نامزدی واردر. ٢. بر مأموریته ویا اعضالق وسائره‌یه تعیین وانتخابی متصور اولان : او مأموریته نامزددر؛ بلدیه ریاستی نامزدلرندن.

نامزَدلك { س. ١. نشانلیلق، یاوقلیلق. ٢. بر مأموریت ویا اعضالق و ریاسته تعیین ویا انتخابی متصور اولمه: اسکی بر قائممقام اولوب متصرفلغه نامزدلکی چوق کورلمز.

نامُستَحَق { ص. فا. ١. استحقاق اولمیان : حق نامستحق عاجزانه‌مده. ٢. استحقاق اولنمامش، استحقاق قزانلمامش، حق ایدلمه‌مش : بر ثروت نامستحقه نائل اولدی.

نامَسعود { ص. فا. مسعود و مبارك اولمیان، مشئوم.

نامَسموع { ص. فا. استماعه شایان اولمیان، غیر مسموع، نامقبول.

نامَطبوع { ص. فا. ١. طبعه موافق اولمیان، ناخوش. ٢. طبع و نشر اولنمامش : برخیلی آثاری نامطبوعدر.

نامَعدود { ص. فا. صایلماز، چوق، بیشمار.

نامَعروف { ص. فا. بیلنمین، بیلنمز، مجهول.

نامَعقول { ص. فا. عقله ملائم اولمیان، عقله مخالف.

نامَعلوم { ص. فا. معلوم اولمیان، بیلنمه‌ین، مجهول.

نامَقبول { ص. فا. مقبول اولمیان، قبول اولنماز، مقبوله کچمز.

نامَکور { نامکورلك لا : نانکور، نانکورلك.

نامُلائِم { ص. فا. ١. ملائم اولمیان، اویماز، اویغونسز. ٢. سرت، چتین.

ناملى { یا ناملو. ص. اسمی طویلمش، مشهور شهیر، صیت وشهرتی اولان.

ناملى { یا ناملو. س. تفنك و قلیج دمیری [ایی جنسلرینك تمغالی واوزرینه ماملك اسمی محکوك اولمه‌سی وجه تسمیه‌سیدر.]

نامُناسِب { ص. فا. مناسب اولمیان، مناسبتسز، اویغونسز.

نامُوافِق { ص. فا. موافق واویغون اولمیان، اویماز.

نامَوَر { ص. فا. آدلی، مشهور، شهیر.

نامَوزون { ص. فا. ١. آهنکسز، نسبتسز. ٢. وزنی اولمیان، وزنی بوزوق (شعر).

ناموس { سذ. عر. ج: نوامیس. [یو. Νόμος دن] ١. قانون، نظام. ز. ٢. عرض، ادب، پاکدامنلك، عصمت: ناموسنی محافظه ایتمك؛ انسان دنیاده ناموس ایچون یاشار. ٣. عفت، استقامت: ناموسی اولان یالان سویلمز. ٤. ملك مقرب؛ ناموس اکبر = جبرائیل (عم).

ناموسسز { ص. ١. عرض وادبی اولمیان، ناپاکدامن: ناموسسز بر قاری. ٢. عفت واستقامتی اولمیان: ناموسسز بر آدمك سوزینه کوکنیله‌مز.

ناموسسزلق { س. . عرضسزلك، عرض وادب فقدانی. ٢. استقامتسزلك.

ناموسکار { ص. فا. ١. ناموسلی، عرض وادبله متصف. ٢. طوغری، مستقیم.

ناموسکارانه { ص ح. فا. عرض وادب و استقامتله: ناموسکارانه حرکت ایتدی.

ناموسلى { ص. ١. ناموس وعرض و ادبی اولان: ناموسلی قادینلر. ٢. طوغری، مستقیم، حیثیت واعتبار صاحبی: ناموسلی آدمدر.

نامه { س. فا. ١. ایکی شخص بیننده تعاطی اولنان مکتوب، بیتیك، رساله: بر نامه یازدی. ٢. عشق ومحبته دائر سویشنلر بیننده تعاطی اولنان مکتوب: نامه یازمغه مخصوص سوسلی کاغد. || نامهٔ همایون = طرف شاهانه‌دن بر حکمداره یازیلان خط همایون. || دیکر اسملره الحاق ایدوب او اسمك مدلولنه دائر کتاب ورساله ویا ورقه معناسنی بیان ایدر: امرنامه، بیاننامه، تعریفنامه، تعلیمنامه، تلغرافنامه، سالنامه، شاهنامه، شهادتنامه، صلحنامه، عهدنامه، محبتنامه وسائره. مرکباتنه باق.

نامه‌بَر { ص. فا. مکتوب کتورن: کبوترنامه‌بر = مکتوب کوتورمکه آلیشیق کوکرجین.

نامِهرَبان { ص. فا. محبتسز، شفقتسز، سومز.

نامه‌رَس { س. ص. فا. برحکمداردن دیکر برحکمداره نامه کوتورمکه مأمور اولان.

نامى { ص. عر. ز: نامیه. [«نمو» دن سف] نشوونما بولان، یردن بیتن.

نامِیه { سث. عر. قوهٔ نامیه، یردن بیتمك و نشوونما بولمق خاصه‌سی.

نان { س. فا. اتمك، خبز. || نان عزیز = لسان رسمیده اتمك معناسیله مستعمل تعبیردر. || نان و نعمت = ولی نعمتدن کوریلن ایلیك، احسان: بو دولتك نان ونعمتیله بسلنمشزدر. || نان ونمك = طوز اتمك حق.

نانپاره { س. فا. ١. اتمك پارچه‌سی: نان پاره‌یه محتاجدر. ٢. مج. تعیشه مدار اولان خدمت ومأموریت.

نانکور { ص. فا. [تر. زبانزدی: نامکور] طوز اتمك حق بیلمز، کافر نعمت.

نانکورلك { س. [زبانزدی: نامکورلك] طوز اتمك حقی بیلمزلك، کفران نعمت.

نانه { س. [عر. «نعنع» دن] بکه قونیلان معروف کوزل قوقولی نبات. || نانه روحی، صوبی = بو نباتدن چیقاریلان خلاصه وصو. || نانه شکری = نانه روحی قاریشدیرلمش بول شکلنده شکر پارچه‌لری. || مج. نانه مثلا = بك قیصه بویلی وتریاکی قیافتلی آدم.

ناوچاغان { س. بوری چیچکی، پاطلیجان چیچکی.

ناودان { س. فا. اولوق، میزاب.

ناوك { س. فا. اوق، تیر، سهم؛ ناوك مژکان = اوق کبی اولان کیرپیك. عر. || ناوك انداز = اوق آتان، تیرانداز.

ناولون { س. [یو. Ναῦλον دن] کمی کراسی، کمی وواپور

ره اشيا ويولجيلر ايچون ويريلن اجرت . [عربيده بنه يونانيدن مأخوذ نول دخی دينلير .]

ناوى { سـ. [يتا .] كمى، قايق تكنه .

ناهِب { صـ. عر. ث : ناهبه . [« نهب » دن سف.] نهب وغارت ايدن .

ناهِق { صـ. عر. ث : ناهقه . [«نهق»دن سف.] اكربجى، مركب سسلى : حيوان ناهق .

ناهمتا { صـ. فا. مساوى و برابر اولميان .

ناهموار { صـ. فا. ١. دوزومستوى اولميان . ٢. اويميان ، غير موافق، اويغونسز .

ناهيد { سـ. فا. ١. زهره سيارەسى ٢. مجـ. بلوغه ايرمش كنج قيز .

نای { ياخودنی . سـ. فا . ١. قامش، ساز. ٢. اساساً قامشدن ياپيلان معروف اوزون دودوك نوعى : نای چالمق .

ناياب { صـ. فا. ١. بولنماز، معدوم، مفقود . ٢. مثلى بولنماز، نادر .

نائِب { صـ. سـ. عر. ث : نائبه . جـ : نواب . [« نوب » دن سف.] ١. وكيل ، قائم مقام . ٢. قاضى وكيلى، بر قضايى آربه‌لق صورتيله درعهده ايتمش اولان ذاته وكالة محلنده قاضيلق ايدن مأمور شرعى : نائب قضا . ٣. على الاطلاق قاضى، حاكم الشرع : ولايت نائبى . ٤. نوبتله كلن : حماى نائبه = نوبتلى صيتمه . || د. [نحو عربيده] نائب فاعل= فعل مجهولك موضوعى . == جـ. نواب = [هندستانده] حكمدارلك وكيللرى حكمنده اولان ايالت والى وحاكملرى . [مفرد كبى قوللانيلير :] نواب بهادر خان .

نائِره { سـ. عر. آتش ، آلو ، شعله : نائرۀ حرب .

نايزن { يا نيزن. سـ. فا. نى چالان، على الخصوص مولويخانه‌ده نى چالان درويش : نايزن‌دده .

نائِل { صـ. عر. [« نيل »دن سف.] دسترس وموفق اولان ، مظفر : كار ايدرك مرامنه نائل اولدى ؛ نائل مرام .

نائليّت { سـ. عر. [«لغت مولده»] دسترس ومظفر اولمه : مرامنه نائليتى مأمول ايديور .

نائِم { صـ. عر. ث : نائمه. [«نوم» دن سف] اويقوده اولان، اويويان .

نَبَأ { سـ. عر. جـ : انباء . خبر، پيغام . ذ .

نَبات { سـ. عر. جـ : نباتات . اوت وآغاج وچيچك قبيلندن اوله‌رق يردن بيتن شیٔ ، جانلى اولمقسزين نشو ونما بولان شیٔ. || نبات شكرى = اوت انواعيله تصفيه اوله‌رق طوكديرلمش شكر، قند. == جـ. علم نباتات = تاريخ طبيعينك نباتات انواع و تقسيماتندن بحث ايدن قسمى . || نباتات باغچه‌سى = نباتلرك انواعى يتيشديروب سير ايتديرمكه مخصوص نمونه‌لك باغچه‌كه اكثريا حيوانات مختلفه‌يى ده حاوى اولور .

نَباتى { صـ. عر. ث : نباتيه . نباته ملسوب ومتعلق، نبات قبيلندن اولان : مواد نباتيه؛ حيوان نباتى . == سذ. عر. جـ : نباتيون. علم نباتاتله اوغراشان عالم : مشاهير نباتيوندن .

نَبت { سذ. عر. بيتمه ، حاصل اولمه، يردن چيقمه .

نُبذه { سذ. عر. آز مقدار، جزئى شیٔ .

نَبَرد { سـ. فا. جنك، حرب، غوغا. || نبرد آزما = حرب آزما، محاربه‌يه آليشيق، چوق محاربه‌لر كورمش .

نَبض { سذ. عر. [تر. زبانزدى : نامبز] آتان واوران طمار وعلى الخصوص بيلك طمارى : نبضنه باقمق ؛ نبضى صايمق ؛ نبضى آتيور .

نَبضان { سذ . عر . طـ. طمار اورمه، نبض آتمه؛ نبضان غير منتظم .

نَبضى { صـ. عر. ث : نبضيه . طـ. طمارك آتمه‌سنه منسوب ومتعلق .

نَبط { سذ. عر. جزيرة العربك شمال جهتلرنده ساكن بولنمش سريانى شعوبندن برقوم .

نَبطى { صـ. عر. ث : نبطيه . نبط قومنه منسوب ومتعلق : فلاحت نبطيه = بوقومك اصول زراعتندن بحث ايدر ولسانلرندن مترجم اسكى بركتاب.

نُبعان { سذ. عر. صويك يردن چيقمه‌سى، قاينامه، فيشقرمه : نيلك نبعان ايتديكى يرلر .

نَبَق { سـ. يبان كرازى .

نُبوّت { سذ. عر. پيغمبرلك : اعلان نبوت بيورديلر .

نَبَوى { صـ. عر. ث : نبويه . پيغمبره منسوب ومتعلق :

حضور جناب نبوی‌یه؛ حدیث نبوی؛ سیر نبویه.

نَبی { سذ. عر. ج: انبیاء. [«نبأ»دن مشـ] جناب حق طرفندن وحی اولنان حقایقی خلقه تبلیغله دین حقه دعوت ایدن ذات، پیغمبر، رسول، یولاواج: نبی الله؛ نبی ذیشان؛ انبیاء عظام.

«رسول» دن فرق شودرکه: رسول صاحب کتاب اولان پیغمبره، «نبی» ایسه صاحب کتاب اولمیانه دخی دینیر.

نَبیذ { سذ. عر. خرمادن وقوری اوزومدن چیقاریلان برنوع مشروب.

نَبیره { ونبیره. سـ. فا. تورون، حفید. ز

نَبیل { صه عر. ا: نبیله. [«نبل»دن مشـ.] فضل وذکا صاحبی، کوزل خویلی، عاقل وتربیه‌لی.

نِتاج { سذ. عر. یاوری طوغورمه. یاوریلامه.

نَتائج { سڤ. ج. عر. فد: نتیجه. با: نتیجه.

نَتف { سذ. عر. ط. قیل یولمه.

نِته { یاخود نیته. د. که ویا کیم اداتیله برابر قوللانیله‌رق تشبیه وتمثیل بیان ایدر، ناصل که، اولدیغی کبی: بعض دفعه اوبله اولور نته که (کیم) بگن کون اولدی = بگن کون اولدیغی کبی.

نَته { سـ. [یتا] ک. یرلشدیرمه، باغلامه، تسویه: نته‌ایتمك.

نَتیجه { سڤ. عر. ج: نتائج. ١. سبق ایدن احوالك ایجاب ایتدکاری حال، ایجاب کرده: عشرتك نتیجه‌سی موتدر. ٢. خلاصه، زبده، ماحصل: نتیجهٔ کلام. ٣. ثمره، حاصل: او ایشدن بر نتیجه چیقمدی؛ او قدر یورغونلق بر نتیجه ویرمدی. ٤. صوك، عاقبت، نهایت: نتیجه‌سنده بنه بن متضرر اولدم. ٥. مذ. قیاسك ایکی قضیه‌سندن چیقان خلاصه. || نتیجه‌بخش = نتیجه ویرن، نتیجه‌سی کوریلن. || نتیجه‌پذیر = نتیجه‌لنن، مقصده مقارن اوله‌رق ختام بولان. || نتیجهٔ کلام = الحاصل.

نَتیجه‌سِز { صه. نتیجه‌لنمین، صوکی کلمین، مقصده وارمه‌میان: او ایش نتیجه‌سز قالدی.

نَتیجه‌لَنمك { فل. نتیجه بولمق، صوکه ومقصده وارمق، نتیجه‌پذیر اولمق: ایش نتیجه‌لندی.

نِثار { سذ. عر. ١. صاچمه، سرپمه، طاغیتمه: امریقا زنکینلری برچوق آلتینی نثار ایدرلر. ٢. دوکونده ویا بر آلایده صاچیلان آقچه وسائره. || [فارسی وصف ترکیبلرده] صاچان، صاچیجی: زر نثار = آلتین صاچان.

نَثر { سذ. عر. ١. صاچمه، سرپمه. ٢. موزون اولمیان سوز، نظم مقابلی، کلام منثور: نثر ونظمده ماهر بر منشی.

نَثراً { حـ. عر. غیر موزون سوز ایله، کلام منثور ایله، نثر یازه‌رق: انسان هرحالده نثراً مقصدینی دها طبیعی افاده ایدر.

نَجابَت { سڤ. عر. صویلیلق، ایی بر صویه منسوبیت، اصالت، زادکانلق.

نَجابَتلی { یا نجابتلو. صه: اصالت ونجابتی اولان، صویی پاك. القاب رسمیه‌ده دولتلو ایله برابر شهزادکان حضراتنه عنوان اولور.

نَجات { سڤ. عر. قورتلمه، خلاص، سلامت، رها: نجات صدقه‌ده‌در؛ نجات بولمق.

نَجّار { صه عر. [«نجر»دن سمـ.] طوغرامه‌جی، دولکر، مارانغوز.

نَجاسَت { سڤ. عر. پیسلك، مردارلق، ترس: بدن واثوابی نجاستدن تطهیر شرائط صلاتدندر.

نَجاشی { سذ. عر. حبش حکمدارلرینه اوته‌دن بری ویریلن عنواندر.

نَجائِب { سذ. ج. عر. [فد: نجیب] نجیب واصیل وشریف وکریم اشخاص واشیاء: نجائب القرآن = قرآن کریمك سورهٔ اخلاص وسورهٔ انعام وآیت کرسی کبی اك منتخبلری.

نُجَبا { سذ. ج. عر. فد: نجیب. با: نجیب.

نَجد { سخذ. عر. جزیرة العربك وسطلرنده اولان بر خطهٔ واسعه‌سی که مرتفع اولمغله اولدجه مسکون ومعموردر.

نَجدَت { سڤ. عر. یکیتلك، بهادرلق، شجاعت.

نَجَس { سذ. عر. پیسلك، مردارلق.

نَجِس { صه. عر. پیس، مردار، ناپاك.

نَجَف { سخذ. کوفه جوارنده بر شهر اولوب حضرت علی المرتضی (رضه)ك تربهٔ شریفه‌لرینی حاوی اولمغله زیارتکاهدر: نجف اشرف. == سـ. اوجوارده

چيقمان بر جنس بللور : نجف دانى .

نَجل { سذ. عر. جـ : انجال. ١. اوغل، ولد، فرزند. ٢. ذريت، سلاله .

نَجم { سذ. عر. جـ : نجوم، انجم. كوكب، ستاره، اختر؛ نجم ثابت؛ نجم سيار؛ نجم ثاقب. = جـ. نجوم. با : نجوم. || انجم‌سپاه = نجوم كبى حسابسز عسكرى اولان .

نَجمى { صـ. عر. ث : نجميه. كوكبه منسوب ومتعلق .

نُجوم { سذ جـ. عر. فد : نجم. با : نجم. || علم نجوم = ١. كواكبك احوال وحركاتندن بحث ايدن علم حقيقى، فر. Astronomie. ٢. كواكبك مواقع و حركاتندن انسانلره متعلق احكام چيقارمق علم كاذبى وادعاى باطلى، فر. Astrologie. || اهل نجوم = علم نجوم حقيقى ويا كاذب علماسى .

نُجومى { صـ. عر. ث : نجوميه. علم نجوم صحيح ويا كاذبه منسوب ومتعلق .

نجه { ونجى. با : نه‌جه، نه‌جى .

نَجيب { صـ. عر. ث : نجيبه. جـ : نجباء. صويلى، اصيل .

نُحات { سذ. جـ. عر. [فد. ناحى غير مستعملدر.] علم نحو علماسى، نحويون : طبقات النحات.

نُحاس { سذ. عر. ١. باقير. ٢. باقير آقچه.

نُحاسى { صـ. عر. ث : نحاسيه. باقيره منسوب ومتعلق ويا باقيردن معمول : اوانىٔ نحاسيه؛ مسكوكات نحاسيه .

نَحافَت { سذ. عر. آريقلق، لاغرلق، ضعيفلك .

نَحت { سذ. عر. اويمه، يونمه. ن.

نَحر { سذ. عر. بوغازلامه، كسمه، ذبح ايتمه.

نِحرير { سذ. صـ. عر. جـ : نحارير. حاذق وماهر وتجربه‌لى عالم.

نَحس { سذ. عر. جـ : نحوس. ١. اوغورسزلق، شآمت، سعد مقابلى. ٢. اوغورسز ومشئوم ومنحوس شىٔ.

نَحل { سذ. عر. [اسم جنس] آرى، زنبور.

نِحَل { سذ. عر. جـ. فد : نحله. با : نحله.

نَحله { سذ. عر. برتك آرى.

نِحله { سذ. عر. جـ : نحل. دين شعبه‌سى، مذهب : ملل ونحل.

نَحو { سذ. عر. كلمه‌لرك ربطيله كلام تشكيلندن و ربط كلامده آلدقلرى اعرابدن بحث ايدن علم كه صرفدن صكره اوقونور. عربلر عندنده اعم اولوب صرفى دخى احاطه ايدر : نحو عربى؛ نحو تركى.

نُحوسَت { سذ. عر. اوغورسزلق، شآمت .

نُحوستلى { صـ. اوغورسز، شآمتلى، منحوس .

نُحول { سذ. عر. ط. پك زياده آريقلق ولاغرلق .

نَحوى { صـ. عر. ث : نحويه. علم نحوه منسوب ومتعلق : اصطلاح نحوى؛ قواعد نحويه. = سذ. عر. جـ : نحويون، نحات. علم نحو ايله توغل ايدن عالم : مشاهير نحويوندن سيبويه.

نَحيف { صـ. عر. ث : نحيفه. [«نحافة» دن صش.] آريق، لاغر، ضعيف : پك نحيف بر آدم.

نُخاع { سذ. عر. مردار ايليك، مخ : نخاع شوكى.

نُخبه { سذ. عر. جـ : نخب. هرشيئك منتخب وكزيده‌سى : نخبهٔ آمالى .

نَخجير { سذ. فا. ١. آو حيوانى و على الخصوص يبان كچيسى. ٢. آو، صيد. ن.

نُخره { سذ. عر. ط. كميك نسجنك چوريمسى .

نُخُست { صـ. فا. و :

نُخُستين { صـ. فا. ايلك برنجى، اولكى .

نَخل { سذ. عر. [عربيده اسم جنس] ١. خرما آغاجى. ٢. تر. بال مومندن معمول آغاج تقليدى كه بالآخره كلين اوطه‌سنه قونمق اوزره كلينك اوكنده كثيرلير و مصنوع ميوه‌لر وشكوفه‌لر ايله وآلتين ويا كموش ورقلر ايله تزيين اولنور ايدى .

نَخلبَند { سذ. فا. ١. آغاج بودايوب تنظيم ايدن آدم. ٢. تر. بال مومندن آغاج تقليدى ياپوب تزيين ايدن آدم.

نَخلِستان { سذ. فا. خرمالق، خرما باغچه‌سى ويا اورمانى .

نخله ｛ سذ. عر. برتك خرما آغاجى.

نخليه ｛ ص. ذ. عر. نبا. فصيله؛ نخليه = خرما آغاجى نوعندن اشجار.

نخوت ｛ سذ. عر. كبر، غرور، خودبينلك، تفخر.

نخود ｛ س. فا. قورومى يننر معروف حبه‌كه سبزه كبى قوللانيلير وقاورلمشنه لبلبى دينير: نخود بخنيسى؛ نخود طوبى = نخود ازمه‌سندن طوب. || نخود ياقيسى = نخود قدر بر دانه ايله ايشلديلان دريك واوفاق ياقى.

نخودلى ｛ ص. نخودله پيشمش ات يمكى.

ندا ｛ سذ. عر. چاغرمه، سسلنمه، سس وبرمه. || د. حرف ندا = چاغرمغه مخصوص حرف: يا، اى كبى.

نداس ｛ س. با: نطس.

ندامت ｛ سذ. عر. نادم وپشيمان اولمه. پشيمانلق، ايلديم.

ندبه ｛ سذ. عر. ياره يرى، ايى اولمش ياره‌نك قالمش نشانى.

ندبه ｛ سذ. عر. اولونك اوصافنى صايه‌رق آغلاشمه، صاغو.

ندرت ｛ سذ. عر. نادر اولمه، سكركلك، آز بولونور شيئك حالى: الماس وزمرد كبى احجارك قيمتى آنجق ندرتلرندندر؛ ندرت اوزره بولونور.

ندماء ｛ سذ. جـ. عر. فد: نديم. با: نديم.

ندن ｛ يا نه‌دن. با: نه.

نديم ｛ ص. سذ. عر. جـ: ندماء. ١. همبزم، همصحبت. ٢. بر بيوك ذاتى كوزل سوزلر ولطيف فقره‌لرله اكلنديرن آدم: نديم خاص. ٣. كوزل سوز و لطيف فقره‌لر بيلوب اكلنديرمكه مقتدر اولان: نديم بر ذاتدر.

نديملك ｛ س. كوزل سوز ولطيف فقره‌لرله اكلنديرن آدمك حالى.

نذر ｛ سذ. عر. جـ: نذور. آدامه: فلان مقامه بر قربان نذر ايتدم.

نذور ｛ سذ. جـ. عر. فد: نذر. با: نذر.

نذير ｛ ص. عر. («نذر»دن صش.) خلقى طريق مستقيمه سوق ايچون انذار ايله تحذير ايدن، بشيرك مقابلى: پيغمبرمز بشير ونذيردر.

نر ｛ ص. فا. اركك: شير نر = اركك آرسلان.

نرجيس ｛ سذ. عر. [فا. «نركس» دن معرب] با: نركس.

نرخ ｛ سذ. عر. احتياجات ضروريه‌دن اولان ات واتمك كبى شيئلره جانب حكومتدن تعيين اولنان بها: اته، اتمكه نرخ قوديلر.

نرد ｛ سذ. عر. طاوله دينيلن اويون. ذ.

نردبان ｛ س. فا. [تر. زبانزدى: مردوون] يوقارى‌يه و خصوصاً ابنيه‌نك فوقانى قاتلرينه چيقمق ايچون قوللانيلان با. صامقلى يول، سلم، باصقيج: طاش، تخته نردبان؛ چفته نردبان؛ اكرتى نردبان = ايستنيلن يره قونانى؛ آصمه نردبان = قيصقاج: ايپ نردبان = اورچون، اوزگچ.

نردن ｛ نرده. اصلى: نره‌دن، نره‌ده. با: نره.

نركس ｛ س. فا. ١. صارى چيچكلى يشيل كوبكلى معروف برجنس كوزل چيچك. ٢. مج. دلبر كوزى.

نرم ｛ ص. فا. يومشاق، لطيف، ملائم. || نرم دل = يوركى يومشاق، مرحمتلى.

نره ｛ س. ظم. «نه» دن مشتق اولوب محل ومكان استفهامنده قوللانيلير: بو نره‌نك ماليدر = خانغى محلك؟ نره‌لرى كزديكز = خانغى يرلرى؟ نره‌سنه باقسه‌ك = خانغى يرينه؛ نره‌كز آغرييور = خانغى يركز؟ نره‌دن كلوب نره‌يه كيديورسكز؟ || ده حرفيله برابر استفهام انكارى مقامنده ونه قدر اوزاق ياخود مفقود معناسيله قوللانيلير: بوندن صكره كوزل هوالر نره‌ده؟ شرفك او اسكى قاشلرى شمدى نره‌ده؟ نره‌ده او نره‌ده بن؟

نره‌لى ｛ ص. خانغى يرلى: سز نره‌ليسكز؟ شاعر نابى نره‌لى ايدى؟

نزار ｛ ص. فا. آريق، ضعيف، لاغر، زبون: زار ونزار.

نزاع ｛ سذ. عر. («نزع»دن مصـ مفاعله) چكيشمه، غوغا، منازعه، طوتيشمه، اختلاف: آره‌لرنده نزاع وقوع بولمش.

نزاعجى { ص. غوغاجى ، دائما منازعه ومخالفت ايدن.

نزاعلى { ص. حقنده نزاع وقوع بولان، منازع فيه : نزاعلى برتارله .

نزاكت { س. إفا. «نازك» صفتنك عربى زعم اولنمسيله مصدر عربى صورتنده تشكيل اولنمش غلط فاحش بر لغتدر.] ١. نازكلك ، لطافت : بدننك نزاكتى. ٢. ظريفلك، ظرافت، قبالق ضدى : نزاكتله سويلمى. ٣. تربيه ، ادب . ٤. اهميت ، دقت و اعتنايه محتاجيت : بو مسئلهنك نزاكتى واردر؛ اورانك نزاكتى معلوم .

نزاكتلى { نزاكتلو. ص. نازككى وظرافتى اولان. [انشا لساننده قادينلر وقيزلر حقنده مستعمل عنواندر.]

نزاهت { سذ. عر. پاكلك ، تميزلك .

نزد { ظم. فا. ١. يان، عند ، قرب : فلانك نزدندهدر ؛ نزد عاليلرنده ؛ فلان دولت نزدندهكى سفير. ٢. كوره، نظرنده، فكرنجه : نزد حكماده اومسئله حل ايدلمشدر ؛ بنم نزدمده معلومدر .

نزديك { ظم. فا. ياقين، قريب. ن.

نزع { سذ. عر. ١. چكوب قوپارمه، رفع : او حق بندن نزع ايدهمزسكز. ٢. جان چكيشمه ، احتضار : حالت نزعدهدر .

نزف { سذ. عر. ط. قان كيتمه، قانامه : نزف الانف = بورن قانامه. فر. Hémoragie.

نزفى { ص. عر. ن: نزفيه . ط. قانامغه وقان كيتمهسنه منسوب ومتعلق .

نزله { سذ. عر. ج : نوازل. ١. بورنك آقهسنى موجب اولان مرض، ايمه، ذكام. ٢. ط: بدنك هر خانغى عضوندن اولورسه جراحت ويا ديكر بر مادۀ مخاطيه آقمه : نزلۀ صدر؛ نزلۀ مثانه؛ نزلۀ مستوليه = غريپ دينلن شدتلى نزله. == لسانمزده جمعى دهمفردكبى قوللانيلير: نوازلم واردر؛ نوازله اوغرادم.

نزلى { ص. عر. ن: نزليه. ط. نزلهيه منسوب ومتعلق .

نزول { سذ. عر. ١. آشاغى يه اينمه : خيلى قار نزول ايتدى؛ كوكدن نزول ايتمش كبى. ٢. يولجيلق اثناسنده بر قوناغه قونمه : اقشام خانك برينه نزول ايتديلر. ٣. كويا اخلاطك اينمهسندن واقع اولان علتكه بعضاً موتى وبعضاً برطرفك طوتلمهسنى موجب اولور، اينمه، طامله، فلج: كنديسنه نزول اصابت ايتمش . || نزول ويا نزل امينى = وقتيله بريره قونان عسكرك لوازمنى احضاره مأمور اولان آدم .

نزهت { سذ. عر. اكلنمه، انشراح، تفرج، كشايش. || نزهت افزا = اكلنجهلى، انشراحى موجب.

نزهتگاه { س. فا. اكلنجه محلى، تفرجگاه.

نزيه { ص. عر. ن: نزيهه. [«نزهة» دن مشت.] پاك، تميز، برى .

نژاد { س. فا. صوى، نسل، نسب : پاكنژاد = صويلى، اصيل.

نسا { سذ. عر. ت. قالچه كميكندن آياقلرك اوجنه قدر اوزانان سيكير . || ط. عرق النسا = بو سيكيرك وجعندن عبارت مزعج برعلت .

نساء { سذ.ج. عر. [نسوه ونسوان كبى اسم جمع اولوب مفردى يوقدر.] قادينلر، اناث : طائفۀ نسا .

نساب { سذ. عر. ج : نسابين: [«نسب» دن سمب.] علم انسابله توغل ايدن مورخ ، مشاهيرك وقبائل عربك نسبلرينى ضبط وتحرير ايدن آدم.

نساج { سذ.عر. [«نسج»دن سمب.] طوقويجى، چولها .

نساجت { سذ. عر. طوقويجيلق، طوقومق صنعتى ، چولهالق .

نسب { سذ. عر. ج : انساب. صوى، اجداد سلسلهسى : بتون انسانلرك نسبى حضرت نوحه چيقار .

نسباً { ح. عر. نسب جهتنجه ، صويجه .

نسبت { سذ. عر. ١. تعلق ، منسوبيت، مربوطيت، ارتباط : كنديسنك او خاندانه نسبتى واردر. ٢. قياس، مقايسه، ايكى شيئك بربرينه كوره اولان حال ومقدارى : بنم حالم سزك حالكزه نسبت اولنماز ، نسبت قبول ايتمز. ٣. ر. ايكى عدد ويا شكل آرهسندهكى مناسبت وقياس : نسبت عدديه؛ نسبت هندسيه . ٤. تر. رغماً، برينه قارشى عنادينه ياپيلان ايش وكوستريلن حال : بكا نسبت ايتمك ايستيور . ==

ح. تر. رغماً : بو ایشی بكا نسبت یاپیور. — عر تعبیراتده «نسبه» صورتنده‌ده قوللانیلیر : بالنسبه = نسبتله. نسبةً .

نِسبَةً { ح. عر. نسبتله، قیاس ومقایسه اولنه‌رق، بالنسبه : بو او اوته‌كینه نسبةً بیوكدر .

نِسبَتجی { ص. باشقه‌سنه رغماً بر شیء یاپان : چوق نسبتجی آدمدر .

نَسَبی { ص. عر. ث : نسبیه. («نسب» دن سمند.) نسل و نسبه منسوب ومتعلق : شرافت نسبیه .

نِسبی { ص عر. ث : نسبیه. («نسبة» دن سمند.) نسبتله واقع اولان، قیاس ومقایسه ایله اولان : رسوم نسبیه = مقطوع اولمیوب قیمت اوزرینه تخالف ایدن .

نَسْتَرَن { س. فا. و :

نَسْتَرین { س. فا. یبانی كل و آغستوس كلی دینلن چیچك .

نَسج { سذ. عر. ١ طوقومه. طوقویش : بر نسج ایتمك . ٢. تـ. بدنده‌كی ات وزار ودری كبی شیئلری تركیب ایدن لیفلرك صورت تركبی : نسج حجروی .

نَسخ { سذ. عر. ١. فسخ ولغو ایتمه، حكمسز براقمه : قرآن كریم توراتك احكامنی نسخ ایتمشدر. ٢. بر كتابك صورتنی آلمه، برنسخه‌سنی چیقارمه، قوبیه ایتمه، استنساخ. ٣. باشلیجه كتاب استنساخنده مستعمل ویا قوت مستعصمینك ایجاد كرده‌سی اولان یازی نوعی كه الیوم طباعتده دخی باشلیجه او نوعی مستعملدر: نسخ یازمق؛ خط نسخ. ٤. بشقه شكله قومه. صورت وقالب دكیشدیرمه.

نُسَخ { سذ. ج. عر. فد : نسخه. با : نسخه .

نُسختین { سذ. ت. عر. فد : نسخه. با : نسخه .

نُسخه { سذ. عر. ج : نسخ. ت : نسختین. ١. یازیلی بر شیئدن چیقاریلان صورت، بر كتابك یازلمش صورتلرینك هربری : حجك برنسخه‌سنی آلدم؛ او كتابك فلان كتبخانه‌ده دخی برنسخه‌سی واردر؛ مقاوله‌نامه‌یی نسختین اوله‌رق امضا ایتدیلر. ٢. طلسم كبی برمرض وآفتدن محافظه ایچون یازیلان واوسته آصیلان یاخود صوبی ایچلن ویا توتسیلن دعا (تر زبانزدی : موسقه) : نسخه یازمق؛ نسخه آلمق. ٣. (ینه زبانزدی موسقه) بو دعالرك اكثریا قاتلاندقلری كبی اوچ كوشه‌لی شیء. — متنك بركله ویا فقره‌سی بعض نسخه‌لرده باشـقه درلو اولدیغی وقت او درلوسی‌ده حاشیه مقامنده یازلوب ویا طبع اولنوب زیرینه «نسخه» یازلمق عادتدر. || تكمیل نسخ ایتمك = مدرسه‌لرده تدریسی معتاد اولان علومی اكمال ایتمك .

نَسخی { ص. عر. خط نسخی = نسخ دخی دینلن معروف خط كه كتب استنساخنده الك زیاده مستعملدر .

نَسر { سذ. عر. كركس دینلن ییرتیجی قوش. || فـ نسر طائر و نسر واقع = ایكی جمله كوكبه .

نَسرین { س. فا. با : نسترین .

نَسطوری { ص. سـ. عر. ث : نسطوریه اسكیسر. یانی راهبلرندن نسطور اسمنده برینك وضع ایتدیكی خرستیان مذهبنه تابع اولانلره اطلاق اولنوركه الیوم موصل طرفلرنده بولنیورلر .

نَسَق { سذ. عر. طرز، اسلوب، ترتیب : بر نسق اوزره، نسق واحدده .

نَسل { سـذ. عر. صوی، سلاله، ذریت، نسب : نسلی معلوم؛ كیمك نسلندندر؟

نَسناس { سذ. عر. بیوك برجنس مایمون كه غوریله و شمپانزه واورانغ اوتانغ وشبون اسملریله درت نوعه منقسمدر .

نَسنه { سـ. ١. شیء : بر نسنه، بعض نسنه‌لر. ٢. (جمله منفیه‌ده) برشی، هیچ برشی : نسنه بوله‌مدم. (اسكیمشدر.)

نِسوان { سذ. ج. عر. (اسم جمع اولوب مفردی یوقدر) قادینلر، اناث، طائفهٔ نسا : نسوان حمامی .

نَسیْ { سذ. عر. و :

نِسیان { سـذ. عر. اونوتمه، اونودش، فراموش. || نسیاً منسیاً = بوسبوتون اونوتمه.

نَسیب { ص. عر. ث : نسیبه. («نسب» دن صش.) نسب صاحبی، صویلی، علی الخصوص بابا طرفندن اصیل .

نَسیجه { سذ. عر. ج : نسائج. («نسج» دن صش.) ١. طوقونمش شیء، طوقومه. ٢. تـ. با. طوقونمش كبی مختلف

وضعیتده الیافدن مرکب زار ویاپراق وساٸره ، فر. Tissu. [«نسج» یرینه بونك استعمالی دها مناسبدر.]

نَسیم { سذ. عر. خفیف ولطیف روزکار : نسیم صبا = باد صبا.

نَسیمی { صد. عر. ؤ : نسیمیه. خفیف ولطیف روزکاره منسوب ومتعلق. || هوای نسیمی = تنفسه صالح هوا.

نَشا { سذ. عر. نشاسته، حبوبات ونباتاتده بولنان مادۀ خالصه اوز.

نَشأت { یا نشئت. سذ. عر. ١. حاصل اولمه. وجوده کلمه یتیشمه : مکتبدن نشأت ایدن ضابطان ؛ ابن سینا ماوراء النهرده نشأت ایتمشدر. ٢. ایلری کلمه ، منبعث اولمه : بو کنایه‌لر نه‌دن نشأت ایدیور. [با : نشئه.]

نشادِر { یاخود نشادور. سذ. عر. آمونیاق طوزی دینلن طوزلی ویاقیجی بیاض بر ماده. || نشادر روحی = آمونیاق دینلن کسکین بر روحکه ادرارده بولونور.

نِشادِری { سد. عر. ؤ : نشادریه. کیم. نشادر روحنه یعنی آمونیاقه منسوب ومتعلق.

نِشاسته { سد. فا. [تر. زبانزدی : نشسته] بغدای وساٸر حبوبات اونك خلاصه‌سی که حبوبات مذکوره‌نك صووده چوریدلدکدن صکره ازلمسیله وسوت کبی چیقان مایعك قوریدیلوب ازلمسیله حاصل اولوب طاتلی وساٸره اعمالنده قوللانیلیر وقوله نامیله کوملك و ساٸره قوله‌لامغه یارار.

نَشاط { سذ. عر. سوینج شن وشاد اولمه، کیف : نشاطه کلدی.

نَشاطسز { صد. نشئه‌سی یرنده اولمیان ، نشئه‌سز ، محزون، مکدر، کیفی اولمیان : کندیسنی نشاطسز کوردم.

نَشاطسزلق { سد. نشئه‌سزلك، محزونیت.

نَشاطلی { صد. نشئه‌لی کیفلی ، شاد، خرم : اوکون پك نشاطلی ایدی.

نِشان { سد. فا. ١. علامت، اثر : نام ونشانی پایداردر: نشان براقدی. ٢. علامت فارقه ، بللی اولمق ایچون ایدیلن اشارت، تمغا وساٸره : نشان قومق؛ بنم قویونلرمك نشانی واردر. ٣. یاره اثری ، ایی اولمش یاره‌نك بللی اولان یری : قلیج یاره‌سنك یوزنده نشانی قالدی. ٤. اوق ویا قورشون وکله ایله اوراسی مطلوب اولان نقطه، هدف : نشانه آتمق؛ نشان دیکمك. ٥. هدفه اورمق اوزره سلاحك کوزه کرتوریلوب طوغرلمه‌سی : نشان آلمق؛ نشان آتمق. ٦. سلاحك اوزرنده نشان آلمغه مخصوص و اکثریا متحرك ودرجه‌لی آلت : بوتفنكك نشانی طوغری دکلدر. ٧. بر قیزه نامزد اولان ارککك بوکا علامت اولمق اوزره ویردیکی یوزوك وساٸره : قیزك پارمغنده نشانی وار ایدی؛ قوجه‌سنك نشانی یادکار صاقلایوردی. ٨. نامزدلك : نکاحی اولیوب یالکز نشانی وار ایدی. ٩. بروقعه‌یه علامت اولمق اوزره دیکیلن طاش : نشان طاشی. ١٠. طغرای همایون، فرمان وبراتلره چکیلن اشارت: نشان قلمی. ١١. رجال ومأمورین و اهالیدن اصحاب لیاقته طرف دولتدن ویریلن وکوکسه طاقیلان علامت مخصوصه‌که هر دولتده انواعی وهر برینك درجاتی واردر : نشان عثمانی نشان مجیدی؛ امتیاز نشان ذیشانی؛ شفقت نشانی: نشان آلمق؛ نشان طاقمق. || نشان ویرمك = علامتی کوریلوب بللی اولمق.

نِشان { صد. فا. [وصف ترکیبیده] ١. طوران ، یرلشن ، دیکیلن، قالان : خاطر نشان = خاطرده قالان. ٢. دیکن ، نصب ووضع ایدن. ٣. کوسترن، اثر وعلامت حکمنده اولان : فرمان عدالت نشان.

نِشانجی { سد. صد. ١. نشان آتمه‌ده ماهر، هدفه اورمه‌ده مهارتی اولان : چوق ایی نشانجیدر. ٢. نشان قلمك رٸیسی، طغراکش، توقیعی.

نِشانجیلق { سد. ١. نشانه آتمه‌ده مهارت، هدفه اورمق مهارتی : اونك نشانجیلغی مشهوردر. ٢. نشان قلمك ریاستی، طغرا کشلك : اوچ سنه نشانجیلق ایتدی.

نِشانده { صد. فا. طورمش، طور. دیرلمش، دیکلمش، نصب اولنمش.

نِشانگاه { س. فا. ١. هدف یری، هدف اتخاذ اولنان محل. ٢. سلاحك نشان آلمغه مخصوص یری: بو تفنگك نشانگاهی پك طوغری.

نِشانگیر { س. فا. چیزکی چیزمکه مخصوص مارانغوز آلتی.

نِشانلامَق { فتـ. ١. نشان قومق، اشارت ایتمك، بر علامت فارقه وضع ایتمك: بن بکندیکم اشیایی نشانلادم؛ هر کس کندی قویونلرینی نشانلار. ٢. نشانه آتمق، هدفه اورمق: کوزل نشانلایور. ٣. تأهلی قرارلاشدیروب نامزد ایتمك: قیزینی نشانلامش.

نِشانلانمَق { فل. مجـ. ١. برنشان وعلامت فارقه ایله اشارت اولنمق. ٢. تأهل ایچون نامزد اولمق: فلان قیز، فلان دلیقانلی نشانلاندی.

نِشانلی { صـ. ١. برنشانی وعلامت فارقه‌سی اولان: اونك قویونلری نشانلیدر. ٢. تأهل ایتمك اوزره نامزد، نشانلانمش: او قیز نشانلیدر؛ قیزك نشانلیسی بوراده دکلدر.

نِشانه { س. فا. اثر، علامت، اماره: نشانهٔ صدق ومخالصت.

نَشتَر { س. [فا. «نیشتر»دن غلط] قان آلمغه وچیبان وسائره یارمغه مخصوص جراح بیچاغی: نشتر اورمق.

نَشر { سـ. عر. ١. طاغیتمه، یایمه: بو چیچك بر رائحهٔ طیبه نشر ایدیور. ٢. هرکسه طویورمه، اشاعه: حوادث نشر ایتمك. ٣. اوراق حوادث وسائر مطبوعاته درج ایتمه ویا ایتدیرمه: بعض مقالات نافعه‌یه نشر ایتدی؛ بو حوادثی اك اول نشر ایدن فلان غزته‌در. ٤. برکتاب وغزته وسائره طبع ایدوب انظار عامه‌یه قومه: بر چوق کتب مفیده نشر ایتدی؛ مطبعهٔ عامره طرفندن نشر اولنان کتابلر: کندیسی برغزته نشر ایدیور. ٥. عمومیتیشدیرمه، تعمیم، عمومی حالنه قویمه: نشر معارف؛ نشر علوم. ٦. یوم قیامتده بتون انسانلرك دیرلمسی: حشر ونشر. با: حشر. || د. لف ونشر. با: لف.

نَشریّات { سـ. جـ. عر. ١. هر کسه طویوریلان شیئلر، اشاعه اولنان خبرلر: برطاقم نشریات کاذبه‌ده بولنمش. ٢. اوراق حوادث وسائر مطبوعاتك یازدقلری شیئلر: اونك نشریاتی دائما طوغریدر. ٣. طبع ایتدیریلوب نظرکاه عمومی‌یه وضع اولنان آثار: نشریات نافعه‌سیله شهرت بولمشدر. ٤. یالان واویدیرمه خبرلر، اراجیف: بر طاقم نشریاتده بولنمش.

نِشَست { س. فا. اوتورمه. ن. == صـ. فا. [اوصف ترکیبده] اوتوران، جالس، مقیم. [«نشین» دها مستعملدر.]

نِشَسته { صـ. فا. جـ: نشستگان. اوتورمش، اوتوران، جالس. ن

نِشَسته { س. با: نشاسته.

نَشف { سـ. عر. صوبی چکوب جذب وبلع ایتمه.

نَشق { سـ. عر. بورنه چکمه، بورنله جذب ایتمه.

نَشو { سـ. عر. [طوغریسی: نشیء یاخود نشوءدر] نبات وحیوانك بیومه‌سی، بیومه، بوی آتمه: اکینلر، آغاجلر، قوزیلر، چوجقلر نشو ونما بولورلر. [باشلیجه مترادفی اولان «نما» ایله برابر قوللانیلیر.]

نَشور { صـ. عر. [«نشر»دن مب.] مبالغه ایله نشر ایدن، چوق طاغیدان: حضور لوامع نشور. [بویله عربی کلمه‌لردن مرکب فارسی وصف ترکیبلرده قوللانیلیر.]

نُشور { سـ. عر. نشر؛ یوم النشور = حشر ونشر کونی.

نَشوه { سـ. عر. با: نشئه.

نِشیب { س. فا. اینیش، یوقاریدن آشاغی‌یه این یر، مائل: فراز ونشیب = یوقیش اینیش. [شو، شیو لغتی بوندن غلط اولسه کرکدر.]

نَشیده { سـ. عر. جـ: نشائد. ضرب مثل حکمنه کچمش مشهور بیت ویا مصراع.

نِشیمَن { س. فا. مجلس، محفل، مجمع، جمعیتگاه.

نِشیمَنگاه { س. فا. محل اجتماع، جمعیتگاه.

نِشین { صـ. فا. [«نشستن» فعلنك اصلی اولوب وصف ترکیبده بولنور.] اوتوران، اوتورمش، جالس: پوست نشین = تکیه پوستنده اوتوران؛ تخت نشین = جالس سریر حکومت؛ مسـ

نشین = بر مسندده اوتوران؛ صدرنشین = باشده اوتوران ویا مقام صدارتده بولنان؛ کوشه نشین = منزوی.

نَشئه { سف. عر. ١. یکیدن پیدا اولوب وجود بولمه: نشئهٔ ثانیه، نشئهٔ اخری = محشرده‌کی یکی دیرلمه‌مز. ٢. کیف، سوینج، نشاط، خاطر کشایشی: اوکون نشئه‌سی وار ایدی؛ نشئه‌م بوزلدی؛ برآز نشئه‌سی کلدی. ٣. خفیف سرخوشلق، کیف اولمه: آرپه صویی نشئه کتیریر، نشئه ویرر. [بو صوک ایکی معناسیله طوغریسی: «نشوه» در.]

نَشئه‌سِز { ص. کیفی یرنده اولمیان، محزون، نشاطسز: بو اقشام سزی نشئه‌سز کوریورم.

نَشئه‌سِزلِك { س. نشاطسزلق، کیف بوزوقلغی، محزونیت: بوکون بر نشئه‌سزلکم واردر.

نَشئه‌لَندیرمَك { فت. ١. شنلندیرمك، نشاط ویرمك: مجلسی نشئه‌لندیرمك ایچون بر طاقم محفللر یاپدی. ٢. خفیف صورتده سرخوشلق کتیرمك، کیف ویرمك: خرما صویی آدمی نشئه‌لندیرر.

نَشئه‌لَنمَك { فل. ١. شنلنمك، نشاطه کلمك: انسان سودیکی احبابی کورنجه نشئه‌لنیر. ٢. خفیف صورتده سرخوش اولمق، کیف اولمق: بر ایکی قدح ایچوب نشئه‌لنمشیدی.

نَشئه‌لی { ص. ١: شن، نشاطلی: بوکون پك نشئه‌لیسکز. ٢. خفیف صورتده سرخوش، کیف: اوده برآز نشئه‌لی بولندی.

نَصّ { سف. عر. ج: نصوص. ١. صراحت، حکم صریح: نص قانونی ایله حکم ایدلمش. ٢. قرآن کریمده ویا بر حدیث صحیحده بر ایش حقنده اولان صراحت وبو صراحتی حاوی کلام: حقنده نص کریم واردر؛ نص قاطع؛ نص ایله ثابت.

نِصاب { سف. عر. ١. اصل، اساس. ٢. قوام، درجهٔ مطلوبه: هرشیٔ نصابنده کرکدر. ٣. ف. بر مالك زکات ویرمك ایچون بالغ اولمسی اقتضا ایدن مقدار. || فارسی قاعده‌سنجه وصف ترکیبی‌یه داخل اولور: کتاب حکمت نصاب = اصل واساسی حکمت اولان کتاب.

نُصّار { سف. ج. عر. فد: ناصر. با: ناصر.

نَصارا { یا نصاری. سف. ج. عر. فد: نصرانی. با: نصرانی.

نَصائح { سف. ج. عر. فد: نصیحت. با: نصیحت.

نَصب { سف. عر. ١. دیکمه، صاپلامه، رکز: نصب لوا. نصب علم. ٢. قومه، وضع، القا: نصب عیون طمع ایتمك. ٣. برمأموریت وخدمته قومه، تعیین، قایرمه: بر قائممقاملغه نصب ایتدیلر. ٤. بر رتبه‌آلمه، بر رتبه‌یه چیقمه، ترفیع: سلك عسکری‌یه دخولی فلان ویوز باشی [یوز باشیلغه] نصبی فلان تاریخده‌در. ٥. د. [نحو عربیده] اسمك اعراب دینلن احوال ثلثه‌سندن بری: حالت نصب؛ نصبی فتحه ایله، الفله، یا ایله اولور.

نُصح { سف. عر. اوکوت، نصیحت، پند: اوقدر نصح وپند ایتدم.

نَصر { سف. عر. ١. یاردیم، امداد، عون. ٢. ظفر، مظفریت، غالبیت، نصرت.

نُصَراء { سف. ج. عر. فد: نصیر. با: نصیر.

نَصرانی { س. ص. عر. ؤ: نصرانیه. ج: نصارا. [حضرت عیسانك مولدی اولان «ناصره»دن.] دین عیسایه تابع، عیسوی. خرستیان: نصرانیلرك اعتقاداتی؛ معابد نصارا؛ اقوام نصرانیه.

نَصرانِیَّت { سف. عر. عیسویت، خرستیانلق.

نُصرَت { سف. عر. ١. یاردیم، عون وعلی الخصوص عون الٰهی. ٢. ظفر، مظفریت، غلبه.

نَصری { ص. عر. ؤ: نصریه. عون الٰهی وفتح وظفره منسوب ومتعلق.

نِصف { سف. عر. ت: نصفین. یاریم، یاری، بچوق، نیم: نصفنی آلوب نصفنی براقدی؛ وکیله نصف معاش ویریلیر. || نصف قطر = دائره‌نك مرکزندن محیطنه قدر ممتد اولان خط مستقیم. || نصف کره = کرهٔ ارضك ایکی‌یه بولنمش فرضیله هربرینی آیریجه مصور بولنان خریطهٔ مسطحه. || نصف‌اللیل = کیجه یاریسی؛ نصف‌النهار = کوندوزك اورته‌سی،

ظهر . || دائرهٔ نصف النهار = کرهٔ ارضی طولاً قطع ایدن مفروض خطوطك بهری : پارسدن کچن دائرهٔ نصف‌النهار مبدأ طول اتخاذ اولنمشدر .

نَصَفَت { سۨ. عر. [نوننك کسریله غلطدر.] انصاف، عدل حقانیت : اجرای نصفت وعدالت.

نِصفِیَّت { سۨ. عر. [لغت مولده] یاریمتق، یاری یاری‌یه بولمه، بولشمه، مناصفه : قزانجی نصفیت اوزره تقسیم ایتدیلر .

نِصفِیه { سۨ. عر . یاریم نای : کوزل نصفیه چالیور .

نَصل { سذ. عر. ج : نصول . مزراق تمرنی ، مزراغك اوجنده‌کی سیوری وکسکین دمیر.

نُصل { ح. با : ناصل .

نَصوح { ص. عر. [« نصح » دن سمب. اولوب مذکریله مؤنثی بردر.] خالص، صادق، عزم قوی ایله اجرا اولنان، قطعی : توبهٔ نصوح = بوزلمه‌سی محال توبه. [نصیحتجی معناسیله لسانمزده قوللانلماز.]

نُصوص { سذ. ج. عر. فد : نص. با : نص.

نُصول { سذ. ج. عر. فد : نصل. با : نصل.

نَصیب { سذ. عر. ١. حصه، پای : هرکس کندی نصیبنی آلیر. ٢. برآدمك نائل ودسترس اولدیغی شیء، بهره : بیچاره‌نك علم وتربیه‌دن نصیبی یوقدر. ٣. تقدیر الهی ایله معین اولان شیء، قسمت، قدر : هر کسك نصیبی نه ایسه اوندن نه اکسیك نه زیاده قزانه‌بیلیر. ٤. مبسر : اوکتابی اله کچیرمك بکا نصیب اوله‌مدی؛ نصیب اولورسه اوکتابی آله‌جغم .

نَصیحَت { سۨ. عر. ج : نصایح . اوکوت ، نصح ، پند ، موعظه : شوچوجغه برآز نصیحت وبرك ، نصیحت ایدك ؛ نصایح مؤثره . || نصیحت پذیر = نصح وپند قبول ایدن .

نَصیحَتجی { ص. نصح وپند ایدن، ناصح.

نَصیر { ص. عر. ج: نصرا. [« نصر » دن صش.] یاردیمجی، معین، امدادجی .

نُصَیری { ص. س. عر. ذ: نصیریه. باشلیجه انطاکیه جهتنده بولنان وبر مذهب واعتقاد مخصوصه تابع اولان بر جماعت افرادی .

نَضِج { سذ. عر. اولمه ، یتیشمه ، کمال بولمه، اولغونلق . ذ.

نَضرَت { سۨ. عر. تازه‌لك، طراوت . ذ.

نُطاس { س. با : نطس .

نِطاق { سذ. عر. ١. قوشاق، کمر. ٢. فوته، پشتمال .

نَطرون { سذ. عر. ١. کهرجله. ٢. بوراق، طوزلیجه بر مادهٔ کیمیویه .

نَطَس { یا نطاس ، نداس . س. تاره‌بی تمیزلیوب اوتلرینی قوروتمق ایچون اوکدن‌سوروب حاضرلامه : تاره‌بی قاسمده نطس ایدوب بهارده اکملی .

نَطع { سذ. عر. یمکرك وضعیچون ویا دیکر بر ایش ایچون یره سریلن حصیر ویا مشین سفره . [فر. Natte بوندن مأخوذدر.]

نُطفه { سۨ. عر. بل صوبی، منی، انسان وحیوان تخمی .

نُطق { سذ. عر. ١. سوز، لاقردی، کلام، کفتار. ٢. سویلیش، سویلمك قوت وخاصه‌سی : انسان نطق ایله سائر حیواناتدن تمییز اولنور؛ نطقه کلدی = قوهٔ ناطقه کسب ایتدی؛ نطقی طوتلدی. ٣. تر. بر جمعیته خطاباً ایراد اولنان سوز، خطبه : المانیا ایمپراطورینك نطقی .

نَطوق { ص. عر. [« نطق » دن سمب.] ١. قولایلقله نطق ایراد ایدن ، خطبه‌ده قوتلی ، خطیب ماهر، متکلم. ٢. فصاحت و بلاغتله لاقردی سویلین ، سخنپرداز، چکه‌لی : نطوق آدم .

نُظّار { سذ. ج. عر. فد : ناظر. با : ناظر.

نَظارَت { سۨ. عر. [«نظر» دن] ١. باقمه، بافیش، اطرافی کورمه، سیر، مدنظر : بو اوك بوتپه‌نك کوزل نظارتی واردر؛ برتخته‌پرده چکوب اوك نظارتنی کسدی . ٢. کوزتمه، تفتیش، یوقلامه ، معاینه : شو عمله‌یه نظارت ایده‌جك برآدم لازم. ٣. اداره، ریاست : بو ایشه‌کیم نظارت ایدیور؟ بو ایش اونك نظارتی تحتنده‌در. ٤. دوائر اساسیهٔ دولتدن بهری، وکلاء دولتدن برذاتك تحت اداره‌سنده اولان دائره : داخلیه، خارجیه، مالیه ، معارف نظارتی. ٥. رسومات وسائر بعض اداره‌لرك بیوك تقسیماتندن بهری : ازمیر

رسومات نظارتی؛ بغداد رژی، دیون عمومیه نظارتی.

نَظّاره { سـذ. عر. [اسم جمع] سیرجیلر، تماشاکران.

نَظافَت { سذ. عر. تمیزلك، پاکلك: نظافته چوق دقت ایتملی.

نِظام { سذ. عر. ۱. دیزی، صره. ۲. اصول، ترتیب، قاعده، دوزن: ایشی نظـامه قومق؛ ایشلره نظام ویرمك. ۳. احتیاجات زمانیه‌یه کوره اتخاذاولنان قانون: نظـامه توفیقـاً حرکت ایتمك. ۴. یکی اصـول اوزره مرتب ومنتظم عسکر، عساکر موظفه: نظام عسکری، اوجاغی. ۵. عسـاکر منتظمه‌نك اصـل برنجی صنفی، نظامیه صنفی: ایکی طابورنظام و اوج طابور ردیف عسکری وار ایدی. ۶. بر ایشه نظام وترتیب ویرن آدم، وزیر، دستور: نظام‌الملك؛ نظام‌العالم. || نظام جدید، نظام عسکری = عساکرمنتظمه. عساکر موظفه. || نظام ویرمك، نظامه قومق = ترتیب وتنظیم ایتمك.

نَظّام { سذ. صـ. عر. [«نظام»دن سمبـ.] نظام ویرن، نظامه قویان، ترتیب وتنظیم ایدن: نظام امور الجمهور.

نِظاماً { حـ. عر. احتیاجات زمانیه‌یه کوره ترتیب واتخاذ اولنـان قانونه توفیقـاً: شرعاً ونظاماً جائز دکلدر؛ او ایش نظاماً رؤیت اولنه‌جقدر.

نِظامات { سذ. جـ. عر. احتیاجات زمانیه‌یه کوره ترتیب واتخاذ اولنان قوانین: نظامات جدیده؛ نظامات دولت؛ نظامات موضوعه.

نِظامسز { صـ. ۱. ترتیبسز، قاعده‌سز، غیر منتظم: پك نظامسز اودر. ۲. قانون ونظامه منـافی، مغایر قانون: نظـامسز ایش؛ نظامسز حرکت.

نِظامسزلق { سـ. ۱. ترتیبسزلك، قاعده‌سزلك، عدم انتظام: بو اوده برنظامسزلقدر کیدیور. ۲. قانون ونظامه مغایر حرکت: نظامسزلقده بولنانلره جزا ویردیلر.

نِظاملی { صـ. ۱. ترتیبلی، منتظم. ۲. قانون ونظامه موافق.

نِظامنامه { سـ. فا. برماده حقنده ترتیب واتخاذ اولنان نظامی حاوی رساله: ژاندارمه نظامنامه‌سی؛ شرکتك نظامنامه‌سی. || نظامنـامهٔ داخلی = بر اداره‌نك ویا شرکتك صـورت تشـکیلیله وظائفی حقنده تنظیم اولنمش نظام واصول‌که خارجه حکمی اولماز. فر. Statut.

نِظامی { صـ. عر. مؤ: نظامیه. ۱. نظام وترتیبه متعلق، نظامنده اولان، ترتیبلی، مرتب، منتظم. ۲. قانون ونظامه متعلق، نظامات دولتـه مطابق، نظـام وقانون اقتضاسـندن اولان: ایجـاب نظامی؛ محکمهٔ نظامیـه؛ فقرهٔ نظامیه؛ لایحـهٔ نظـامیه = نظامنامه اولمق اوزره قلمه آلنوب هنوز تصـدیق و موقع اجرایه وضع اولنماش لایحه. || عساکر نظامیه = عساکر منتظمه‌نك اصل موظف صنفی، نظام عسـکری، ردیف ومستحفظ مقابلی.

نِظامیّه { سذ. عر. [«ادارهٔ نظامیه»دن مختصر] عساکر منتظمه اداره‌سی، دائرهٔ عسکریه: نظامیه خزینه‌سی؛ نظامیه تخصیصاتی.

نَظائِر { سذ. جـ. عر. فد: نظیره. با: نظیره.

نَظَر { سذ. عر. جـ: انظار. ۱. باقمه، باقیش، کوز آتمه: او طرفه نظر ایتدی، برنظر آتدی. ۲. تأمل، ملاحظه، دوشونمه: بوجهتی نظره آلدیکزمی؟ اونی‌ده نظردن دور طوتمـایك. ۳. التفات، توجه: نظرده اولمق؛ نظردن دوشمك. ۴. کوزدکمه، اصابت عین: چوجغی ایچون نظردن چوق قورقیور؛ نظردکمسین. ۵. اعتبار، بر درلو قبول ایتمه: بر شیئه نه نظرله باقارسـه‌ك اویله اولور؛ بکا کوچـك نظریله باقیورسکز. ۶. عند، نزد: کتاب اونك نظرنده الك لزومسز بر شیئدر؛ ثروت نظرمده هیچدر. || نظر اعتباره آلمق = اعتبـار ایتمك، اهمیت ویرمك: سز بنم دیدکلرمی نظر اعتباره آلمدیکز. || امعان نظر ایتمك = دقتله باقمق، اهمیت ویرمك. || نظر انداز = کوز آتوب باقان. || حسن نظر = توجـه. || نظر ربا = جلب نظر ایدن || صرف نظر = برطرف، شـویله طورسون: شروبدن صرف نظر صوبیله بوله‌مدق. || صرف نظر ایتمك = واز کچمك، نکول ایتمـك: بن او ایشـدن صرف نظر ایتدم. || نظرگاه = باقیلان ویا باقیله‌جق یر. || انظار عمومیه = عمومك کوزی.

نَظَراً { ح. عر. ١. كوره، با. قیلیرسه: دیدیكنه نظراً. ٢. نسبةً، نسبتله، قیاساً: سنڭه نظراً.

نَظَری { ص. عر. ذ: نظریه. ١. باقیشه منسوب ومتعلق. ٢. صرف علمی، فن وقاعده‌یه متعلق، تجربه واجرایه مقارن اولمیان، عملی مقابلی: معلومات نظریه‌سی وار ایسه‌ده عملی ملكه‌سی یوقدر؛ هرفنی نظری وعملی صورتده اوكرنملی؛ تدقیقات نظریه.

نَظَریّات { سش. ج. عر. [فد. «نظریه» دخی قوللانلمغه باشلامش ایسه‌ده، اوته‌دن بری یالكز جمعی مستعملدر.] صرف علمی وفنی معلومات: هر فنڭ نظریاتیله عملیاتی برابر اوللیدر.

نَظَریّه { سش. عر. با: نظریات.

نَظْم { سذ. عر. ١. صره، ترتیب. ذ. ٢. موزون ومقفا كلام، نثر مقابلی: انسانلر نثردن اول نظمه رغبت ایتمشلردر.

«نظم» ایله «شعر» آره‌سنده فرق واردر: نظم موزون ومقفا سوزدر، حتی صرف ونحوه دائر مباحث كبی فكر شاعرانه‌دن بوس بوتون بیكانه مواد دخی، موزون ومقفا اولنجه، نظام دینیلیر؛ حالبوكه شعرده وزن وقافیه‌دن زیاده افكار شاعرانه وخیالات شعریه اعتبار اولنور.

نَظْماً { ح. عر. نظم ایله، منظوم اوله‌رق: نظماً افادهٔ مرام ایتمك.

نَظیر { ص. س. عر. ذ: نظیره. [«نظر» دن صش.] بكزر، مشابه، مثل، مانند: بی نظیر = مثلسز، امثالسز، بیمانند. =

سذ. عر. ه. [«نظیرالسمت» دن مختصر] سمانڭ سمت الرأس دینلن تپه‌سنڭ تام قارشیسی كه كرهٔ ارضڭ آلتنده اولور. فر. Nadir [عربیدن مأخوذ].

نَظیره { سش. عر. ج: نظائر. ١. برشیئه بكزه‌مك اوزره یاپیلان شیء، اورنك، مثل، قارشیلق. ٢. د. بر شاعرڭ بر شعرینی تقلیداً سویلنیلن شعر: مشاهیر شعرانڭ بعض مشهور غزللرینه چوق نظیره‌لر یاپلمشدر.

نَظیف { ص. عر. ذ: نظیفه. [«نظافة» دن صش.] تمیز، پاك، نظافتلی.

نُعاس { سذ. عر. اویوقلامه، ایمیزغانمه، پینكلمه.

نِعال { سذ. ج. عر. فد: نعل. با: نعل.

نَعامه { سش. عر. ج: نعامات. دوه قوشی.

نَعْت { سذ. عر. ج: نعوت. ١. وصف، مدح وثنا ایله برابر تعریف وتوصیف. ذ. ٢. اوصاف ومدائح جناب رسالتپناهی‌یی متضمن قصیده: نعت شریف. ٣. د. بر اسمی توصیف ایدن صفت: نعت ایله منعوت آره‌سنده مطابقت شرطدر.

نَعْتخوان { س. فا. جمعه كونلری بعض سلاطین جامعلرنده وتكیه‌لرده كوزل سسله نعت شریف اوقویان آدم.

نَعْره { سش. عر. باغرمه، چاغرمه، هایقیرمه، سرخوش باغرمه‌سی: نعره آتمق، اورمق.

نَعْش { سذ. عر. ایچنده اولو بولنان تابوت، تكفین وتجهیز اولنوب تابوته قونمش اولو، جنازه: نعش مغفرت‌نقشی احتفالات لازمه ایله قالدیرلدی. || ه. بنات نعش = دب اكبری تركیب ایدن كواكب.

نَعْل { سذ. عر. ج: نعال. ١. آیاق قابی: صف نعال = آیاق قابلرینڭ براقلدیغی یر، اوتوریله‌جق محللرڭ الڭ آشاغیسی. [مفردی لسانمزده بو معنا ایله پك قوللانلماز.] ٢. آت واوكا مماثل حیواناتڭ آیاغنه میخلانان دمیر، طاقاو: آته نعل اورمق. || درت نعل = طولو دیزكین، آله‌بیلدیكنه: درت نعل كیدر، یوردی. || نعللری آتمق، دیكمك = اولمك. عو. || نعلنه میخنه اورمق = نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مك. || نعل دوكن = طاشلقلی، چاقللی (یول).

نَعلبَر { س. فا. [تر. زبانزدی: نالبور] نعل وچیوی واوكا مماثل شیئلر یاپان صنعتكر ویا صاتان آدم.

نَعلبَند { س. فا. [عر. نعل = م. فا. بستن = باغلامق، طاقمق. — تر. زبانزدی: نالباند.] آتلره واوكا مماثل حیوانانه نعل طاقان صنعتكر، طاقاوجی.

نَعلبَندلك { س. [زبانزدی: نالباندلق] حیوانلره نعل طاقان وبعض حیوان خسته‌لقلرینه باقان آدمڭ صنعتی، طاقاوجیلق، بیطارلق.

نَعلچه { س. فا. [تر. زبانزدی: نالچا] قبا قوندره وچیزمه‌لرڭ آلتنه زیاده طیانمق ایچون

میخلانان دمیر : چیزمه‌یه نعلچه طاقمق .

نَعلَلاتمَق { فتـ. نعل طاقدیرمق : شو حیوانلری نعللاتملی .

نَعلَلامَق { فتـ. نعل طاقمق ، نعل گچیرمك : بیکیری نعللامق .

نَعلَلانمَق { فجـ. نعل طاقلمق : بو حیوان نه وقت نعللاندی .

نَعلی { صـ. عر. ٿ : نعلیه. آت نعلی شکلنده اولان.

نَعلَین { سذ. تـ. عر. برجفت آیاق قابی، برجفت صندال. = فد. تر. (زبانزدی : نالین) حمامده وآیاق یولنده و سائر صولی محللرده کییلان تخته‌دن یوکسکجه وطاسمه‌لی آیاق قابی : نعلین کیمك.

نَعلَینجی { سـ (زبانزدی : نالینجی) تخته دن یوکسکجه طاسمه‌لی آیاق قابی یاپان وصاتان آدم . || مجـ. نعلینجی کسری = هپ کندی منفعتنی دوشونن آدم .

نَعَم { د. عر. اوت، بلی، های های : لا ونعم برشی سویلمدی. (لسانمزده همان یالکز بو تعبیرده مستعملدر.)

نِعَم { سذ. جـ. عر. فد : نعمت. با : نعمت .

نِعْمَ { د. عر. نه کوزل، نه اعلا. زهی : نعم الوسیله = نه کوزل وسیله: نعم التصادف = نه کوزل تصادف : نعم المطلوب = تام آرادیغمز.

نَعماء { سذ. عر. نعمت رفاه حال. (علی الخصوص نعمت معنویه مقامنده مستعملدر.)

نُعمان { سذ. عر. نعمان بری = کلینجك چیچکی : نعمان چیچکی = شقائق نعمانیه .

نُعمانیّه { صذ. عر. شقائق نعمانیه = نعمان چیچکی. با : شقائق.

نِعمَت { سذ. عر. جـ : نعم. ١. ایبلك، احسان، عطیه : بکا اولان نعمتنی انکار ایدمم. ٢. ایی یاشامق ایچون لازم اولان شیئلر، ثروت، رفاه : چوق نعمته نائل اولدی . ٣. اللهك نعمتی اولان یه‌جك وایچه‌جکه متعلق شیئلر وعلی الخصوص اتمك : نعمته حرمت لازمدر. || ولی نعمت = انعام واحسان صاحبی ، بر آدمی گچیندیرن، معیشتنی ویرن، افندی : اونم ولی نعمتمدر .

نَعنَع { یا نعناع. سذ. عر. نانه دیدیکمز نبات. با : نانه .

نُعوت { سذ. جـ. عر. فد : نعت. با : نعت .

نَعوذُ بِاللّٰه { الله صغنندق معناسیله مستعمل ترکیب عربی.

نَعیم { سذ. عر. ١. نعمت، رفاه، بوللق وبختیارلقله یاشایش ٢. جنتك برقسمی. || دارالنعیم = جنت .

نَغمه { سذ. عر. جـ : نغمات. ازکی، آواز، مقام، آهنك، لحن. || نغمه‌پرداز، نغمه‌زن، نغمه‌ساز، نغمه‌کش = برآهنك اجرا ایدن، خواننده، سازنده .

نِفاس { سذ. عر. طـ. لخوصه‌لق، یکی طوغورمش قادینك حالی .

نَفاسَت { سذ. عر. نفیس اولان شیئك حالی، پك مقبول وقیمتدار اوله : او سجاده‌نك نفاستی فوق العاده ایدی .

نِفاسی { صـ. عر. ٿ : نفاسیه . طـ. لخوصه‌لغه منسوب و متعلق : حماء نفاسی.

نِفاق { سذ. عر. ١. ظاهراً مسلمانلق کوستروبده کافر اوله ، منافق حالی : اهل نفاق. ٢. منافقلق، غمازلق : نفاق قومق. ٣. بوزشوقلق : آره‌لرینه نفاق دوشدی .

نَفائِس { سذ. جـ. عر. (فد. « نفیسه » لسانمزده بو مقامده قوللانلماز.) مقبول و قیمتدار شیئلر : هندك نفائس معمولاتندن.

نَفت { سـ. فا. (« نفط » بونك معربیدر.) یردن چیقان وچام کبی بعض آغاجلردن چیقاریلان مشتعل بر یاغ که بویاجیلقده وسائر صنایعده قوللانیلیر : نفت یاغی؛ نفت سورمك؛ نفت قوبوسی.

نَفتی { صـ. نفت یاغی رنکنده یعنی قویو یشیل ایله قهوه رنکاری آره‌سنده بر رنك مخصوصده اولان .

نَفح { سذ. عر. ١. اوفورمه . ٢. اسمه. ٣. قوقو ویرمه، رایحه‌سی نشر اولنمه .

نَفحه { سذ. عر. جـ : نفحات. ١. بر اوفورمه. ٢. بر اسمه. ٣. یاییلان کوزل قوقو، رایحهٔ منتشرهٔ طیبه. || صو. نفحات الانس = ارباب کشفه بعضاً عالم لاهوتدن کلان رایحهٔ محرمیت.

نَفخ { سذ. عر. ١. اوفلمه، شیشرمه. ٢. بر بوری وسائره‌یه اوفلمه، چالمه : نفخ صور = حضرت اسرافیلك یوم

قیامتده صوره اوفلەمسی .

نَفخه سڤ. عر. ١. اوفورمه : نفخۀ صور. ٢. ط. شیشمه، شیشکینلك .

نَفَر سڤ. عر. (اصل جمعی اولان « انفار » لسانمزده مستعمل اولمیوب، «نفرات» قوللانیلیور.) ١. بر تك آدم، کیمسه، کمسنه، شخص، فرد، کس : اهالیدن بر نفر کلدی . ٢. انسانلرك تعدادنده اسماء اعداددن صکره قوللانیلیر، حیواناتده رأس واشیاده عدد وپاره وقطعه اولدیغی کبی : اوچ نفر عمله. ٣. ضابط اولمیان عسکر، عادی عسکر : هر اون نفر باشنه بر اونباشی واردر؛ نفرات عسکریه. || دومن نفری = مکتبده صنفك الك کریسنده بولنان شاکرد .

نَفرت سڤ. عر. ١. اورکوب قاچمه، توحش. ز. ٢. تیکسینمه، اکراه، استکراه، تنفر : بن فنا آدملردن، بویله حیله‌لی ایشلردن نفرت ایدرم؛ بویمکدن بکا نفرت کلدی.

نَفرین سه. فا. لعنت، بد دعا، تبرا : نفرین اوقومق .

نَفَریّه سه. چاوش اوزومنك بیتمسنه یاقین. طوپلانیلان کوچك صالقیملری که اوچر دردر دانه‌لی اولور .

نَفس سڤ. عر. ج : نفوس، انفس. ١. روح. جان. حیات. ز. ٢. حیات حیوانی، انسانده‌کی حیوانیت، شهوته وییوب ایچمك کبی احتیاجات مادیه‌یه اولان میل طبیعی : نفسنه مغلوب اولمق؛ نفس اماره = انسانی کوتیلکه سوق ایدن شهوت؛ نفس لوامه = کوتیلکی ایشلدکدن صکره وخامتنی ابرازله لوم وتقبیح ایده‌رك معذب ایدن حال، وجدان راحتسزلغی: نفس مطمئنه = ایلکی کوتیلکدن فرق وتمییز ایده‌رك آدمه وظیفۀ انسانیتی طانیتدیران قوت: نفس ناطقه = روح انسانی. ٣. شخص، ذات، کندی : هرکس کندی نفسنی دوشونیر ایکن فخر عالم افندمز هرکسه شفاعت ایده‌جکدر. ٤. اصل، جوهر، عین، مایه : نفس الامر. ٥. برشیئك ملحقاتندن صرف نظرله اصل کندیسی، مرکزی : نفس بغداده ساکن. ٦. منی نطفه، بل صویی : بالیق نفسی = اسپرماچت . || بالنفس، بنفسه = بالذات. || فی نفس الامر، نفس الامرده = حد ذاتنده. || کفیل بالنفس، نفسنه کفیل = برآدمك ایستنلدیکی وقت شخصنی تسلیم ایتمك اوزره کفیل اولان آدم. کفیل بالمال مقابلی. || د. (صرف عربیده) نفس متکلم = السنۀ سائره‌ده برنجی شخص عد اولنان وافعال وضمائرك سویلین آدمه عائد اولان حالی : نفس متکلم وحده = بونك مفردی : نفس متکلم مع الغیر = بونك تثنیه وجمعه مخصوص اولان صیغه‌سی. || نفسی نفسنه = هرکس کندینی دوشونه‌رك، کیمسه‌نك کیمسه‌یه خیری اولمامه. || نفسی ییمك = مجاهده ایله نفس وشهوته غالب کلمك. ـــ ج. افراد، اشخاص، افراد اهالی : نفوس مقیدی، قلمی: تحریر نفوس .

نَفَس سڤ. عر. ج : انفاس. ١. جکره آلنوب ویریلن هوا، صولوق، دم : نفس آلمق = صولومق. ٢. برصولوق آله‌جق قدر وقت، آن، دم، لحظه : جناب حق برنفسده عالمی یوق ایده‌بیلیر. ٣. ت. اوقویوب اوفلمه، اوفوروکجیلك : نفس ایتدی . ٤. اوفوروکجیلکك تأثیری : او آدمك نفسی واردر، نفسی مشهوردر. || نفس آلمق = ١. صولومق. ٢. یورغونلغی چیقارمق، استراحت ایتمك : براق بر پارچه نفس آله‌لم. || نفس آلدیرمق = ١. استراحت ایتدیرمك. ٢. وقت براقمق، آره‌لی ویرمك : هیچ نفس آلدیرمدی. || تك نفس، ودها طوغریسی تنك نفس ویا طیق نفس = حیوانلره عارض اولان نفس طارلغی. || نفس توکتمك = بیهوده یره چوق سویلمك، سویلیوب ده دیکلنامه‌مك. || صوك نفس = جان ویرمه وقتی، حالت نزع : صوك نفسنده توبه ایتمش. || نفس طارلغی = صولومه‌ده زحمت چکدیرن علت، ضیق صدر. || نفس طوتلمق = نفس آله‌مامق.

نَفساء سڤ. عر. لوخوصه، یکی طوغورمش قادین.

نَفسانی صه. عر. ز : نفسانیه. ١. نفس اماره‌یه وشهوت وسائر میلیات حیوانیه‌یه منسوب ومتعلق : میل نفسانی : حسیات نفسانیه. ٢. کین وغرضه متعلق ویا بوندن متولد : حرص نفسانی: مقاصد نفسانیه.

نَفسانِيَّت { سڤ. عر. [لغت مولده] كين، غرض، كيزلى عداوت: قومشومزك بكا نفسانيتى واردر.

نَفسانِيَّتجى { ص. كين و غرض كودن، كيندار، غرضكار: بزم قومشوپك نفسا. نيتجى آدمدر.

نَفسانِيَّتلى { ص. كين وغرضله اولنان، غرضكارانه: نفسانيتلى سوز.

نَفَسلِك { سـ. هوا آلمق ايچون قوليه وانبار و سائره اوستنده آچيلمش دليك.

نَفَسلَنمَك { فل. ١. صولومق، صولوق آلمق. ٢. مج. بر تهلكه‌دن قورتولوب راحتلانمق.

نَفسى { ص. عر. ث: نفسيه. ١. شخص و ذاته منسوب ومتعلق. ٢. با: نفسانى.

نَفط { سذ. عر. نفت. وا: نفت. || نفط نباتى = چام نفتى.

نَفع { سذ. عر. آصى، فائده، منفعت، سود: نفع خزينه = خزينۀ دولتك فائده واستفاده سى.

نَفَقه { سڤ. عر. ١. تعيش ايچون لازم اولان آقچه، احتياجات ضروريه مصرفى: چولوق چوجوغنك نفقه‌سندن كسوب بورجنى ويردى. ٢. يتيملره ويا تطليق اولنمش بر قادينه وسائر اشخاصه تعيشلرى ايچون جانب شرع شريفدن تخصيص اولنان وويرديريلن آقچه: يتيملره نفقه باغلاديلر.

نُفوذ { سذ. عر. ١. ايچه كچمه، ايشلمه: مادى كيرجله ياپلمش ديواردن صو نفوذ ايدر. ٢. بر آدمك سوزى ديكلنلمه، سوزى كچر اولمه: نفوذى واردر، اصحاب نفوذدندر.

نُفوذلى { ص. سوزى كچر، مرعى الخاطر: اوراجه اولدقجه نفوذلى وخاطرلى بر آدمدر.

نُفوس { سڤ. جـ. عر. فد: نفس. | با: نفس.

نَفى { سذ. عر. ١. اجلا: نفى ابد، نفى موقت. ٢. د. سلب، انكار، افعال وسائر كلمه‌لرك حدثك عدم وقوعنى بيان ايدن حاللرى: ادات نفى = «كلمه‌مك» ده كى «مه» كبى ادات. || حقو. نفى ملك = بركمسه برمالى اخركيمسه نك اولديغنى اقرار ايتمه.

نَفير { سذ. عر. ١. جماعت: نفير عام = دشمنله حرب ايچون عموم خلقدن تشكيل اولنان عسكر. ٢. اساساً عسكر جمعيچون چالنان بيوك بورى كه باشيجه بيوك بر بوينوزدن عبارتدر. || يوم نفير = حجاجك منادن مكه‌يه روان اولدقلرى كون.

نَفيس { ص. عر. ث: نفيسه. [«نفاسة» دن صڤ.] پك مقبول وقيمتدار ونادیده: آناطوليده نفيس خاليلر ياپيلير. || صنايع نفيسه = رسم وهيكلتراشلق وموسيقى كبى هنردن معدود نازك و ظريف صنعتلر، فر. : Beaux arts صنايع نفيسه مكتبى، نمونه خانه سى.

نِقاب { سذ. عر. يوز اورتيسى، پيچه، ياشمق، لثام، حجاب.

نِقابَت { سڤ. عر. نقيبلك، وكالت، رياست: نقابت اشراف = شرفانك نسل ونسبنى وشجره‌سنى ايى بيلوب ايشلرينه رياست ونزد حكومتده وكالت ايدن نقيب الاشرافك حال وصفت و وظيفه سى.

نَقّاد { ص. سذ. عر. [«نقد» دن صڤ.] ١. آقچه‌نك صاغلامنى قالبندن تفريق وتمييز ايدن. ٢. برشيئك ايسنى فناسندن تمييز ايدن. ٣. مج. آثار ادبيه وعلميه نك كمال ونقصانى آراشديره‌رق محاكمه ايدن، انتقاد ايلين: نقاد منصف اولمليدر.

نَقّارخانه { سـ. فا. چالغى طاقمى ومحلى، مهترخانه.

نَقّاره { سـ. فا. [زبانزدى: «ناغاره».] طاول كبى اسكى برنوع چالغى. || چفته نقاره = چفته دومبه لك.

نَقّاش { سذ. عر. [«نقش» دن صڤ.] ياغلى ويا صولى بويا ايله ابنيه‌نك ديوار وطاوان وسائره‌سنى بويايوب نقشلر وچيچكلر ياپان صنعتكر: نقاش ايشى. || نقاش ازل = حق تعالى حضرتلرى.

نَقّاشلق { سـ. ابنيه بويايان نقاش صنعتى.

نِقاط { سڤ. جـ. عر. فد: نقطه. | با: نقطه. [نقط كبى.]

نَقاهَت { سڤ. عر. ط. خسته‌لقدن يكى قالقوب ضعيف ولاغر اولمق وتماميله كسب عافيت ايتمه‌مش اولمق حالى: حال نقاهتده‌در.

نَقائِص { سڤ. جـ. عر. فد: نقيصه. با: نقيصه.

نَقائِض { سڤ. جـ. عر. فد: نقيضه. با: نقيضه.

نَقب { سذ. عر. دلمه، دليك ويا لغم آچمه.

نُقَباء { سذ. جـ. عر. فد: نقيب. | با: نقيب.

نَقبزَن { سـ. فا. دليك وياخود لغم آچان ايشجى.

نَقد { سـ. عر. جـ: نقود. ١. آقچه، سكه، مسكوكات. ٢. آقچه‌دن عبارت اولان مال وثروت: بر خيلى املاكم وار ايسه‌ده نقدم يوقدر؛ تجارتله اشتغال ايچون بوتون اموال واملاككنى نقده تحويل ايتدى. ٣. پشين آقچه. || نقد جان = پك قيمتدار شئ.

نَقداً { ح. عر. ١. آقچه اوله‌رق، آقچه حالنده: مطلوبمك نصفنى نقداً ونصفنى ذخيره آلدم. ٢. پشين، الدن: بدلنك بر مقدارينى نقداً ويروب قصوريچون سند ويردى.

نَقدُر { ياخود نه قدر. با: نه.

نَقدى { ص. عر. ژ: نقديه. آقچه‌يه ويا پشين آقچه‌يه منسوب ومتعلق.

نَقدينه { سـ. فا. [عر. «نقد»دن] ١. حاضر وپشين آقچه. ٢. قيمتلى مال: نقدينهٔ حيات.

نَقر { سـ. عر. اويمه، حك وتراش ايتمه، مرمر وسائره‌يى اويه‌رق هيكل كبى شيئلر ياپمه، هيكلتراشلق، سنكتراشلق: فن نقر = فر. Sculpture.

نَقَرات { سـ. جـ. عر. شرقى بندلرينك آخرنده تكرر ايدن بيت ويا مصراعلر.

نِقرِس { سـ. عر. طـ. ال وآياق پارمقلرينه عارض اولان وجع وشيش، فر. Goutte.

نُقره { سـ. عر. كولچه حالنده كومش: نقرهٔ خام = ايشلنمه‌مش كومش كولچه‌سى.

نَقش { سـ. عر. جـ: نقوش. ١. رسم، تصوير، صورت: نقوش متنوعه ايله مصور. ٢. ابنيه ديوار وطاوانلرينه ياغلى ويا صولى بويا ايله ياپيلان رسملر وچيچكلر وبونلرك ياپيلمه‌سى: ديوارلرى نقش ايتمك. ٣. صيرمه ويا ايپكله ايشلمه: قيزلره نقش اوكرتمك؛ اوسته‌سى نقش ايشليور. مو. برقطعه‌دن عبارت شرقى.

نَقشبَند { سـ. فا. نقش ياپان، نقاش، رسام، مصور.

نَقشبَندى { ص. عر. ژ: نقشبنديه. بهاء الدين نقشبند حضرتلرينه منسوب طريقته داخل ويا منسوب ومتعلق: طريق نقشبندى؛ طريقت نقشبنديه.

نَقص { سـ. عر. و:

نُقصان { سـ. عر. ١. اكسلمه، اكسيكلك، آزلمه، آزلق: نقص دم؛ نقصان ثروت. ٢. يوقلق، فقدان. [نقصانى ونقصانيت غلطدر.] = ص. تر. ناقص، اكسيك قصورلى: نقصان ايش، آدم.

نُقصانلق { سـ. ١. اكسيكلك، ناتماميت: اواوك هيچ برنقصانلغى يوقدر. ٢. قصور، عيب، عذر: بومالك برنقصانلغى وارميدر؟

نَقض { سـ. عر. بوزمه، چوزمه، قيرمه، خلل ويرمه، بر عقدك كأن لم يكن حكمنه قونمه‌سى: نقض عهد؛ نقض يمين. || حقـ. محاكم ابتدائيه ويا استينافيه‌دن ويريلن قرارك محكمهٔ تميزجه بوزلمسى.

نُقض { سـ. عر. جـ: انقاض. [اسانمزده يالكز جمعى مستعملدر.] با: انقاض.

نُقَط { سـ. جـ. عر. فد: نقطه. با: نقطه. [نقاط كبى.]

نُقطه { سـ. عر. جـ: نقط، نقاط. تـ: نقطتين. ١. بنك، لكه: لاجورد زمين اوزرينه بياض نقطه‌لرى واردر. ٢. بعض حرفلرك اوستنده ويا آلتنده اولوب حرفك شكلندن جزء عد اولنان بنك: فلان حرفك بر، ايكى، اوچ نقطه‌سى واردر. ٣. كلامك بيتديكنه اشارت اولان بنك، طوراق. ٤. موقع، محل: عسكر بر نقطه‌يه جمع اولملى؛ اوبرك بعض نقطه‌لرى؛ بونقطه‌يه دقت ايتملى؛ او نقطه‌يه كلدك طوردق. ٥. ر. طول وعرض وارتفاعى اولميان جزء صغير ويا مفروض‌كه بونك برجهته طوغرى اوزانمه‌سندن خط وخطك ديكر جهته طوغرى آچلمه‌سندن سطح وسطحك ده يوكسلمه‌سندن جسم تشكل ايدر؛ نقطهٔ استناد، نقطهٔ تحول، نقطهٔ تماس. ٦. طـ. كوزه عارض اولان لكه، مسافر. ٧. عـ. برنفردن عبارت منفرد قره‌قول، نوبتجى: اورايه برنقطه ديكملى. ٨. جهت، سمت: نقاط اربعه = جهات اساسيه، شمال وجنوب وشرق وغرب. || بى نقط = نقطه‌سز حرفدن مركب (عباره). || عـ. نقطهٔ انجماد = ماء مقطرك طوكديغى درجهٔ حرارتكه سانتيغراد ميزاننده صفر عد اولنور؛ نقطهٔ غليان = صويك

بخاره منقلب اولديغى درجهٔ حرارت كه ميزان مذكورده يوز درجه عد اولنور. || نقطهٔ نظر = هدف نظر ودقت اولان شى ويا ير.

نُقطه‌سز { ص. نقطه‌سى اولميان (حرف).

نُقطه‌لامَق { فت. ١. نقطه قومق، نقطه‌لى ايتمك : «خارج» ك خاسنى نقطه‌لايكز. ٢. اشارت ايتمك : اوراسنى نقطه‌لامش.

نُقطه‌لى { ص. نقطه‌سى اولان، منقوط (حرف).

نَقل { سذ. عر. ١. بر يردن بر يره كوتورمه، ديكر محله كچيرمه، طاشيمه : ذخيره‌يى خرماندن انباره نقل ايتمك؛ خسته‌لرى خسته‌خانه‌يه نقل ايتديلر. ٢. تبديل منزل ومكان ايتمه، طاشينمه، كوچ : بو ياز يالى‌يه نقل ايده‌جكميسكز؟ برقاچ كونه قدر نقل ايده‌جكز. ٣. يازى ورسم وسائره صورتنى چيقارمه، عينى آلمه، قالديرمه : حك اولنه‌جق رسمى، يازى‌يى ابتدا چشيرك اوزرينه نقل ايدرلر. ٤. حكايه، روايت : تحف بروقعه، برسرگذشت نقل ايتدى؛ سزه هندده كورديكم احوالى نقل ايده‌يم. ٥. آغزدن آغزه ويا كتابلر واسطه‌سيله واصل اولوب بيلنن وعقل ايله بولنمه‌سى ممكن اولميان شئ : امور دينيه‌ده يالكز عقل ايله حركت اولنماز نقله‌ده رعايت اولنور. ٦. برلساندن ديكر بر لسانه چويرمه، ترجمه : فرانسزجه‌دن لسانمزه نقل اولنمش بر چوق كتابلر واردر؛ اسكى يونانيلرك اكثر آثار فنيه‌سى عربى‌يه نقل اولنمشدر. || نقل خانه = اقامتكاه دكيشديرمه، كوچ. || نقل مكان = ير دكيشديرمه.

نَقلاً { ح. عر. ١. روايت وحكايه ايده‌رك : سياحيندن نقلاً بزه بعض شيئلر سويلدى. ٢. نقل وروايتله، ايشيده‌رك، عقلاً واثبات صورتيله اولميه‌رق : امور دينيه‌نك چوغى نقلاً بيلنير؛ مسكرات عقلاً ونقلاً حرامدر.

نَقَله { سذ. ج. عر. فد : ناقل. با : ناقل.

نَقلى { ص. عر. ث : نقليه. ١. طاشيمه متعلق : مصارف نقليه؛ وسائط نقليه. ٢. نقل وروايتله اوكرنيلن، عقلى مقابلى : علوم نقليه.

نَقلِيّات { سذ. ج. عر. ١. طاشيمه وكوچ ايشلرى، ارزاق ومهمات نقلى ايشلرى : نقلياتده قوللانيلان حيوانلر. ٢. نقل وروايتله بيلنن شيئلر، علوم نقليه : نقلياتده يد طولى صاحبيدر.

نَقلِيّه { سذ. عر. ١. اشيا ومهمات نقلى ايشى. ٢. اشيا و ارزاق و مهمات نقليچون ويريلان اجرت : نقليه‌سى چوغه بالغ اولور. ٣. ج. ارزاق ومهمات وعسكر طاشيمه مخصوص ترسانه كيمى.

نَقمَت { سذ. عر. عقوبت، مجازات، اخذثار : كفرانِ نعمت جالب نقمتدر.

نُقود { سذ. ج. عر. فد : نقد. با : نقد.

نُقوش { سذ. ج. عر. فد : نقش. با : نقش.

نَقِىّ { ص. عر. ث : نقيه. [«نقى»دن مش. — عربيده ياء مشدده ايله.] تميز، پاك.

نَقيب { سذ. عر. ج : نقباء. [«نقابة»دن مش.] ١. بر قوم و قبيله‌نك رئيس ويا وكيلى وشجرهٔ انسابلرينك عالمى؛ نقيب الاشراف = شرفانك امور وخصوصاتنه نظارته دولتجه مأمور اولان ذات. ٢. بر تكيه‌ده سماع و مقابله‌ده شيخه معاونت و وكالت ايدن قدملى درويش ويا دده.

نَقير { سذ. عر. پك جزئى واهميتسز شئ. مترادفى : قطمير. || نقير وقطمير = جمله، هب برابر، طاقيله، تفرعاتيله.

نَقيص { ص. عر. ث : نقيصه. [«نقصان»دن مش.] اكسيك، ناتمام، ناقص.

نَقيصه { سذ. عر. ج : نقايص. اكسيكلك، قصور، عيب.

نَقيض { ص. عر. ث : نقيضه. [«نقض»دن مش.] مخالف، مباين، ضد : مسمى بالنقيض = اسمى حال وشاننه مباين اولان.

نَقيضه { سذ. عر. ج : نقايض. مباين ومخالف شئ، ضد اولان ايش.

نَقيعيه { ص. ث. عر [؟] حيوانات نقيعيه : آنجق خرده‌بين ايله كوربله بيلن حيوانجقلر، حوينات.

نَقیه { صه. عر. ث: نقهه. [«نقاهت» دن صش.] ط حال نقاهتده بولنان، خستەلقدن یکی قالقوب هنوز ضعیف ولاغر اولان.

نِکات { سش. جم. عر. فد: نکته. با: نکته. [نونك ضمیله غلطدر.]

نِکاح { سذ. عر. ۱. اولنمەنك رسم شرعیسی، محکمهٔ شرعیەدن ویا اورادن مأذون امام طرفنـدن طرفینك ویا وکیللرینه شاهدلرینـك افادەلری دیکلنیلوب قید اولنمق معاملەسی: نکاح قییمق؛ عقد نکاح ایتمك؛ نکاحی قییلدی؛ نکاح واردر؛ قارداش اولادینه نکاح دوشر = نکاح جائزدر؛ او قادین فلانك نکاحندەدر = نکاحلیسیدر. ۲. عقد نکاح اثناسنده تعیین اولنان کابین‌که زوجك زوجەیه بورجی اولور، مهر مؤجل: نکاحنی ویروب بوشادی. || نکاح ایتمك = ۱. اولنمك، تزوج ایلمك. ۲. اولندیرمك، تزویج ایتمك.

نِکاحسز { صه. نکاحی قییلمامش، غیر مشروع صورتده تزوج اولنمش.

نِکاحلی { صه. نکاحی قییلمش، بر زوج ویا زوجەیه نکاح شرعی ایله باغلی، نکاحی عقد اولنمش: نکاحلی قاریسی، قوجەسی؛ دها اولنمدی اما نکاحلیدر.

نِگار { سه. فا. ۱. رسم، تصویر، صورت. ۲. مج. تصویر کبی کوزل محبوبه. = صه. فا. [وصف ترکیبیده] رسم اولنمش، مرسم، مصـور: خاطرنکار = خاطرده رسم اولنمش کبی یرلشن.

نِگارخانه { سه. فا. و:

نِگارِستان { سه. فا. ۱. رسم وتصویرلر وهیکللرله طولی محل، رسم وهیکل نمونەخانەسی. ۲. بتلر وصنملرله مملو عبدهٔ اوثان معبدی، بتخانه. ۳. مج. محبوبەلری چوق محل، مجمع خوبان.

نِگارِش { سه. فا. رسم وتصویر یاپمه. ز.

نِگارَنده { صه. فا. رسم وتصویر یاپان، رسام، تصویرجی.

نِگارین { سه. فا. تصویر کبی کوزل محبوبه، دلبر.

نِگاشته { صه. فا. رسم وتصویر اولنمش.

نَکال { سـذ. عر. ۱. مجازات شدیده ۲. عبرت.

نِگاه { یاخـود نگه. سه. فا. باقیش، باقمه، نظر: نگاه مستانه؛ برنگاه شفقتله باقدی؛ عطف نکاه ایتمك = نظر آتمق.

نِگاهبان { صه. فا. با: نگهبان.

نِگاهدار { صه. فا. با: نگهدار.

نَکبَت { سذ. عر. ۱. طالعسزلك، بدبختلق، اقبالسزلك: اولجه زنکین ایدی، تجـارتده ضرر ایدرك دوچار نکبت اولدی. ۲. دوشکونلك، فلاکت.

نَکبَتزَده { صه. فا. جم: نکبتزدگان. [عر. نکبت = دوشکونلك. فا. زدن = اورمق] فلاکته دوچار.

نُکته { سش. عر. جم: نکات. ۱. ضمنـاً آکلاشیلان اینجـه ودقیق معنا، بر سـوز وعبـارەدن استخراج ورمز واشارتله افهام اولنان شیء: بو سـوزده بر نکته واردر؛ بو شعرك نکاتنی آکلامق قولای دکلدر. ۲. ایی دوشـونلمش دقیق معنالی وظریف سـوز، مضمون: برنکته صرف ایتدی. || نکته پرداز، نکته کو = نکتەلر صرف ایدن وسویلاین. || نکتەدان، نکتەشناس = سـوزك نکتەلرنی آکلایان، معـانیٔ دقیقهٔ مضمرەیی فهمه مقتدر.

نُکتەلی { صه. نکتەلری اولان، معانیٔ دقیقه ورموزات مضمرەیی حاوی (سوز).

نِگران { صه. فا. باقان ناظر. ز.

نَکرِه { سش. عر. ۱. د. [نحو عربیده] اسمك معرف ومدلولی معیـن اولمامسی، مبهم وغیرمعین اولمه، معرفه مقابلی: نکره صلەسی. ۲. تر. غریب وتحف فقره، غریبه. = صه. عر. ۱. مدلولی مبهم وغیرمعین اولان، معرفه مقـابلی: بو اسم نکرەمیـدر معرفەمی؟ ۲. تر. تحف سوزلی وغریب فقرەلر سویلاین، نکتەکو: پك نکره آدمدر.

نَکره‌کو { صه. فا. تحف سوزلر وغریب فقرەلر ونکتەلر سویلاین، نکتەکو.

نُکس { سـذ. عر. ط. خسته لنك کری دونمەسی، اوستەلمه: صیتمەسی نکس ایتدی.

نَکس { ونکسلك. با: ناکس، ناکسلك.

نِگَنده { س. فا. [تر. زبانزدی : لكنده] ۱. قبا بر نوع دیكیش، اوبولقامه قباسی. ۲. استوانه، سیلندر : ساعت نكنده (لكنده)سی = زنجیرك صارلدیغی سیلندر.

نِگَنده‌لمك { فتد. اوبولقامه قبا. سیله دیكمك.

نِگو { ص. فا. با : نیك.

نُكول { سذ. عر. واز كچمه، دونمه، جایمه : سوزندن نكول ایتدی.

نِگون { ص. فا. ۱. باش آشاغی، ترسنه دونمش : سر. نگون = باش آشاغی. ۲. ترس، عكسی، منحوس : بخت نگون؛ نگون بخت = طالعسز.

نِگوهِش { س. فا. ذم، قدح، چكیشدیرمه.

نِگه { س. فا. با : نگاه.

نِگَهبان { س. ص. فا. باقان ومحافظه ایدن، محافظ، بكجی.

نَكهَت { سذ. عر. قوقو، رایحه، بوی، هرشیئك كندینه مخصوص قوقوسی.

نِگَهدار { س. ص. فا. حفظ وحمایه ایدن، حافظ، حامی.

نَكیر { سذ. عر. قبرده اولولری استجواب ایدن ایكی ملكدن برینك اسمی اولوب دیكرینه منكر دیرلر.

نِگین { س. فا. ۱. یوزوك. ۲. مهر، خاتم.

نَم { س. فا. ۱. خفیف صورتده ایصلاقلق، آز یاشلق : بو چاشیرده برآز نم واردر؛ اوتی ایله نمی آلملی. ۲. هواده ویا بر بنانك ایچنده ودیوارلرنده اولان یاشلق، رطوبت : هواده، بو اوطه‌ده چوق نم واردر. ۳. كیجه یاغوب اورته‌لغه قونان اینجه‌جك طامله‌لر، چیك، ندی، شبنم، ژاله : كیجه نم یاغار. || نم قاپمق = خفیف صورتده ایصلانمق، نم طوتمق. || مج. بولوطدن نم قاپمق = جزئی شیئدن متأثر اولمق ویا آلنمق.

نَماء { سذ. عر. ۱. آرتمه، چوغالمه. ۲. بویومه، اوزانمه، نبات ویا حیوانك بویومه‌سی، نمو : بك چابوق نشوونما بولدی. ۳. فائض، ربح : اموال ایتامی یاتیروب نماسنی یتیملره ویررلر.

نُما { ص. فا. [وصف تركیبیده بولنور.] كوسترن، ارائه ایدن، بیلدیرن : جهانما = با : جهانما؛ رهنما = یول كوسترن؛ قبله‌نما = قبله‌یی كوسترن پوصله؛ رونما = یوز كوسترن، ظاهر اولان.

نَمادار { ص. فا. ۱. آرتان، بویوین، نشو ونما بولان. ۲. فائده‌لی، ربح ویرن.

نَماز { س. فا. بش وقتده اداسی اهل اسلام ایچون فرض اولان اركان معلومه‌لی عبادت، صلات. نماز قیلمق؛ صباح، اوكله، اقشام نمازی. || بی‌نماز = نماز قیلمیان، تارك صلات. || نماز بزی = قادینلرك نماز قیلاركن باشلرینه اورتدكاری بز. || نماز بوزان = اكراتی اوتی فصیله.

سندن بر نبات.

نمازگاه { س. فا. نماز قیلمغه مخصوص میدان كه قبله جهتنده محراب یرینه بر دیكیلی طاشی اولور، اوستی آچیق مسجد.

نَمّام { ص. عر. ۱: نمامه. [«نم»دن سمبر] قوغیجی، منافق.

نُمای { ص. فا. با : نما.

نُمایان { ص. فا. كورینور، ظاهر، عیان، آشكار.

نُمایش { س. فا. ۱. كوستریش، كورینیش، صورت ظاهره. ۲. یالاندن كوستریش، كوز بویامه.

نُمایشكار { ص. فا. كوستریشلی.

نُمایشكارانه { ص. ح. فا. كوستریشله ویا كوستریش ایچون یاپیلان، كوستریشلی، كوستریشله : بر طاقم حركات نمایشكارانه.

نُمایشلی { ص. كوستریشلی.

نَمائم { سذ. ج. عر. فد : نمیمه. با : نمیمه.

نَمچه { یاخود نمسه. س. [اسلاوجه دیلسز دیمكدر] ۱. آلمان، آلمانیه‌لی، آوستریالی : نمچه لسانی. ۲. آلمانیه، آوستریا : نمچه ایمپراطورلغی؛ نمچه ممالكی. || نمچه آربه‌سی = ایچ قبوغی چیقارلمش وتمیزلنمش بیاض آربه كه عاشورا و سوتلاجی اولور.

نَمچه‌جه { یاخود نمسه‌جه. ص. آلمان ویا آوستریالی طرز وصول ویا لساننده اولان، آلمانجه : نمچه‌جه قیافت،

لسان، مکتب. = ح. آلمان ویا آوستریالی طرز واصول ویا لسانندە، آلمانجە : نمچەجە خورە نمك، سویلمك، یازمق. = س. آلمان لسانی ، آلمانجە : نمچەجە زور بر لساندر؛ ایکی سنەدە نمچەجەیی اوکرندی .

نَمچەلی { یا نمسەلی. ص. س. آلمانیە ویا آوستریا اهالیسندن اولان : نمچەلیلرك اخلاق و عاداتی .

نَمَد { س. فا. کچە، کبە؛ نمد پارە = کچە ویا کبە پارچەسی؛ نمد پوش = کچە ویا کبە کیین.

نَمدار { ص. فا. نملی، رطوبتلی، یاش، رطیب، نمناك.

نِمر { سذ. عر. قپلان، پلنك . ز.

نَمرود { سخ. زمان قدیمدە بابلدە اجرای حکومت ایتدیکی مروی برحکمدار قدیم کە حضرت ابراهیم (عم) ی آتشە القا، ومشهور بابل قلەسنی انشا ایتدیرمشیدی. مصردە فرعون نامی اولدیغی کبی بو اسمك دخی بوتون بابل حکمدارلرینە اطلاق اولنور بر عنوان اولدیغی دە مظنوندر. = ص. مج. یوزی کولمز قاتی یورکلی و عنادجی : نمرود بر آدم .

نَمرودلق { س. نمرودانە عبوسلق وقاتی یورکلیلك، تمرد.

نَمَط { سذ. عر. اصول، طرز، روش ، طریق : هپ بر نمط اوزرە. [فا. « نمد » دن معرب اولەرق کچە معناسیلە لسانمزدە قوللانلماز.]

نَمَك { س. فا. طوز، ملح : نان ونمك = طوز اتمك حقی . || نمك بحرام = نانکور ، کافر نعمت، طوزاتمك حقی بیلمز .

نَمَکدان { س. فا. طوزلق، طوز قونیلان قاب .

نَمل { سذ. عر. قارینجە، مور. ز.

نَمَلَتمك { فت. نملی ایتمك ، خفیف صورتدە ایصلاتمق ، ترطیب ایتمك .

نَمَلَنمك { فل. فط. نملی اولمق، نم قاپمق ، خفیف صورتدە ایصلانمق .

نَملی { ص. خفیف صورتدە یاش وایصلاق، رطوبتلی، رطیب، نمناك .

نَمناك { ص. فا. نملی، خفیف صورتدە یاش و ایصلاق ، رطوبتلی، رطیب .

نَمْنَمَین { سذ. آ. عر. فرانسزجە کیمە دینلن « » اشارتی، طرناق .

نُمو { سذ. عر. نبات وحیوانك بویومەسی ، بیتمە ، یتیشمە ، اوزانمە، نماء، نشو .

نُمود { ص. فا. [وصف ترکیبیدە بولنور] ۱. کوسترن ، ارائە ایدن، ابراز ایلین : جنود ظفرنمود. ۲. کورینن، بکزەین، مشابە .

نُمون { ص. فا. [وصف ترکیبیدە بولنور] کوسترن، ارائە ایدن : رهنمون = یول کوسترن، رهنما .

نُمونە { س. فا. برکلك آکلاشلمسی ایچون کوستریلن جزء ، اورنك، مثال، موسترە .

نُمونەخانە { س. فا. برجنس شیئلرك اورنکلری وضع و تشهیر اولنمغە مخصوص محل : معادن، نباتات نمونەخانەسی؛ تجارت نمونەخانەسی = برمملکت معمولات متنوعەسنك کوسترلدیکی مشهر .

نُمونەلك { ص. اورنکە یارار، اورنکلك : نمونەلك بوغدای .

نَمیقە { سش. عر. مکتوب، نامە، شقە : تحریر نمیقەیە ابتدار قلندی .

نَمیمە { سش. عر. ج : نمائم. نماملق، قوغیجیلق .

نَمیمەکار { ص. فا. قوغیجی، نمام، غماز .

نَنَک { س. فا. عیب ، عار، بد. ناملق، شین .

نِنّی { یا نیني. حد. چوجقلری اویوتمق ایچون ترنم اولنان سوزلرك آخرلرینە تکرار اولنور : اویوسون اوغلم نني ! = س. چوجقلری اویوتمق ایچون ترنم اولنان منظوم ویا منثور سوز : نني سویلمك : چالغی نم ایچون نني یرینە چوب اویودم.

نِنە { یاخود نینە. س. آنا، آنە، والدە، مادر، ام : ننەسنك قوجاغندن آیرلمامش . || خانم ننە، قادین ننە = ۱. بیوك والدە. ۲. قاین والدە . || سوت ننە = سوت آنا، مرضیە .

نَو { ص. فا. ۱. یکی، جدید، مجدد. ۲. اخیراً ظهور ایتمش، یکی، حادث، محدث : نوایجاد = یکی ایجاد ؛ نوبهار = ایلك یاز ؛ نورسیدە = یکی یتیشمش؛ نوزاد = یکی طوغمش ؛ نوظهور = یکی چیقمە . ۳ . تازە ، کوربە :

نوجوان = دلیقانلی؛ نونهال = تازه فدان. || نوبنو = یکیدن یکی یه.

نوا { سه. فا. ١. آواز، مقام، آهنك، نغمه، لحن: مرغ خوش نوا = کوزل سسلی قوش. ٢. مو. برمقام مخصوص ایله بر پرده‌نك اسمی. ٣. لوازم. قوت، ثروت، سامان. ٤. نصیب بهره: بی نوا = محروم، بی‌بهره.

نُوّاب { سذ. جم. عر. فد: نائب. با: نائب.

نَواحی { سذ. جم. عر. فد: ناحیه. با: ناحیه.

نواخته { صه. فا. اوخشانمش. ز.

نَوادِر { سذ. جم. عر. فد: نادره. با: نادره.

نَواز { صه. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبده بولنور. — نونك ضمیله غلطدر.] اوخشایان، تلطیف و تطییب ایدن، خوشلاندیران: دلنواز: غریب‌نواز، مهماننواز.

نَوازِش { سه. فا. اوخشامه، تلطیف، تطییب.

نَوازِشکار { صه. فا. اوخشایان، تلطیف وتطییب ایدن.

نَوازِشکارانه { صه. حه. فا. اوخشایرق و تلطیف وتطییبله: نوازشکارانه معامله.

نَوازِل { سذ. جم. عر. [فد. «نازله» لساننمزده مستعمل دکلدر.] حادثه‌لر، وقوعات، مصائب، آفات. ز. = تر. فد زکام، نزله: نوازله اوغرادم؛ نوازل اولدم. ابو معنا «نزله»نك جمعی زعم اولنمقدن تولد ایتمشدر. ا.

نوازلق { سه. و:

نَوازی { سه. فا. اوخشامه، تلطیف، تطییب: دلنوازلق، دلنوازی. [بویله وصف ترکیبلرده بولنور.]

نَواصِب { سذ. جم. عر. [فد: ناصبه] د. [نحو عربیده] داخل اولدقلری اسمی ویا فعل مضارعی منصوب ایدن حرفلر.

نَواصی { سذ. جم. عر. فد: ناصیه. با: ناصیه.

نَوافِل { سذ. جم. عر. فد: نافله. با: نافله.

نَواقِص { سذ. جم. عر. [فد. «ناقصه» بو مقامده قوللانلمدیغندن، لساننمزده «نقیصه»نك جمعی کبی و «نقایص» برینه مستعملدر.] نقیصه‌لر، نقصانلر، برشیئك تام ومکمل اولمسیچون علاوه‌سی اقتضا ایدن شیئلر: اوبنانك برخیلی نواقصی واردر؛ اکمال نواقص.

نَواقیس { سذ. جم. عر. فد: ناقوس. با: ناقوس.

نَوال { سذ. عر. و:

نَواله { سذ. عر. ١. ویرکی، عطیه، احسان، کرم: دریا نوال = لطف واحسانی بحر بی‌پایان حکمنده اولان. ٢. بهره، نصیب، حصه: بوان نعمتندن نواله‌چین اولدی. ٣. مأکولات و مشروبات: دون نواله‌مزی دوزوب سیره کیتدك.

نَوامیس { سذ. جم. عر. فد: ناموس. با: ناموس.

نَواهی { سذ. جم. عر. [فد. «ناهیه» لساننمزده قوللانلماز.] نهی ومنع اولنان شیئلر، یساغ اولان ایشلر، شرعاً ممنوع اولان حاللر، مناهی: شرع شریفك اوامر ونواهیسی.

نَوائِب { سذ. جم. عر. فد: نائبه. با: نائبه. [نائبات کبی.]

نَوائی { صه. فا. مقام وآهنکه ویا بهره ونصیبه منسوب و متعلق. — ترك شاعرلرینك اك بیوکی اولان مشهور علیشیرك مخلصیدر.

نَوباره { سه. فا. و:

نَوباوه { سه. فا. ترفنده میوه. عر.

نَوبَت { سذ. عر. ١. صره: شمدی نوبت بزه کلدی. ٢. کره، دفعه، سفر: بو نوبت بویله اولسون؛ او ایشی بر نوبتده کورملی. ٣. مناوبه وصره ایله کوریلن برایشدن هرکسك عهده‌سنه اصابت ایدن قسم: ضبط کتبه‌سی ضبطه نوبتله کیررلر؛ بوکون بنم نوبتمدر. ٤. قره‌قول ونقطه خدمتیکه افراد عسکریه‌یه مناوبه ایله کوردیریلیر: نوبت بکلمك؛ نوبتده اولمق؛ نوبته کیرمك. ٥. بیوك ذواتك قپوسنده معین وقتلرده چالینان موزیقه: قپوسنده نوبت چالینیور. ٦. صیتمه وساثر خسته‌لغك مقنن صورتده ایکی ویا اوچ کونده برکره عارض اولمه‌سی: بنم صیتمه‌م، باش آغریم نوبته بیندی. ٧. صیتمه: اقشاملری نوبت کلیور. || نوبتله = صره ایله، مناوبةً.

نَوبَتجی { سه. صه. ١. نوبت بکلاین، نوبتده بولنان: بن بوکون نوبتجی‌یم؛ نوبتجی نفر؛

قپوسنده نوبتجی واردر. ٢. برمحل عمومیده عمله وخدمه‌یه ویا آرابه‌جیلر کبی اصنافه نظارت ایدن وبونلری نوبته قویان آدم. || نوبتجی ضابطی = اماکین ومواقع عسکریه‌ده و سفائن حربیه‌ده نوبتله ضبط وربطه نظارت ایدن ضابط. || بحر. نوبتجی کمی = دونمانك امور خارجیه‌سنی تسویه‌یه مأمور کمی که مخصوص فلامه‌سندن تفریق اولنور.

نَوبَتجیلك { ـ. نوبتجی خدمتی، نوبت بکلاین آدمك حال و وظیفه‌سی: کندیسی نوبتجیلکدن معافدر.

نَوبَتخانه { ـ. فا. نوبت چالاز موسیقی طاقمنك محلی، مهترخانه.

نَوبَر { ـ. فا. ١. ترفانده میوه. نوباوه. ٢. تمه‌لری یکی کورنمکه باشلایان قیز.

نوبه { سخ. م. نفس مصر ایله حبش آره‌سنده واقع اولوب الیوم خطهٔ مصریه‌یه تابع اولان خطه.

نوبی { ص. عر. ث: نوبیه. نوبه خطه‌سنه منسوب ومتعلق ویا مملکت مذکوره اهالیسندن اولان.

نوپران { ص. درشت طورلی وعنود، نازك وخاطرشناس اولمیان: پك نوپران آدمدر.

نوپرانلق { ـ. طبیعت درشتلکی، عنوداق، نازك و خاطرشناس اولمیان آدمك حالی.

[بوایکی کلمه الیوم استانبولده بای عربی ایله تلفظ اولنور.]

نوتهٔ { ـ. با: نوطه.

نَوجُوان { ـ. فا. تازه، کنج آدم، دلیقانلی.

نوح { سخ. انبیاء عظامدن معروف ذات که کندیلرینی تکذیب ایدن قومنك قهریچون طوفان واقع اولوب یالکز نبی مشارالیه ایله عائله‌سی برکیده قورتلمشیدی؛ سفینهٔ نوح = هرجنس انسانلر مجمعی؛ عمر نوح = پك اوزون عمر: نوح نبیدن، نوح کوننذن قالمه = پك قدیم.

نَوحه { سذ. عر. اولویه سسله آغلامه، صاغو.

نَوحه‌گر { ص. فا. اولویه سسله آغلایان، صاغوجی.

نور { سذ. عر. ج: انوار، نیران. ت: نورین. ١. آیدینلق، ایشیق، ضیا، روشنایی: کونشك نوری اطرافی قاپلادی. ٢. پارلاقلق، شعشعه، شرف وشان: نور ایمان؛ دین اسلام نشر انوار حقیقت ایتمکه باشلایتجه. || نور افشان، نور پاش = اطرافه آیدینلق ویرن، اورته‌لغی نور ایچنده براقان. || نوربخش = پارلاتان. || نورچشم، نوردیده، نور عین = پك سوکیلی وباعث افتخار شخص. || نور طوبی، نور طامله‌سی = پك کوزل چوجق. || نور ایچنده یاتسون = رحمة الله علیه. || نورعلی نور = اودها ایی، دها اعلی. || کوز نوری = او. قویوب یازمقله و یا دیکیشله کوریلن ایش: کوز نوری دوکمك. = ت. شمس وقمر. || ذی‌النورین = ایکی نورك صاحبی. — بربرینی متعاقب بنات جناب نبویدن ایکیسنی تزوج ایتدیکی مناسبتله حضرت عثمان بن عفان (رضه) ه لقب اولمشدر. = ص. تر. پارلاق، روشن.

نَوَّرَ { فتـ. عر. [تفعیل بابندن فعل ماضی مفرد مذکر غائب اولوب بعض دعا تعبیرلرنده بولنور] منور ایلسین، روشن ایتسین: نور الله قبره = الله مزارینی منور ایلسین؛ نور الله قلوبهم = الله یورکلرینی روشن ایلسین.

نورانی { ص. عر. ث: نورانیه. ١. نورلی، ضیادار، منور. ٢. منظره‌سی شایان حرمت و شانلی، مبارك کورینیشلی: نورانی بر اختیار.

نورانیت { سذ. عر. [لغت مولده] نورلی وشایان حرمت اولان آدمك حالی: یوزنده بر نورانیت واردر.

نَوَرد { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] کزن، طولاشان، طی ایدن: رهنورد = یول آلان؛ صحرانورد = بیابانده طی مراحل ایدن.

نَورَس { ص. فا. یکی یتیشن، یکی بیتن.

نَورَسته { ص. فا. یکی بیتمش، یکی حاصل اولمش.

نَورَسیده { ص. فا. یکی یتیشمش، یکی کمال بولمش.

نَوروز { ـ. فا. [اصل معناسی: یکی کون] اسکی ایران

تقویمنده وتقویم جلالیده سنه باشی وایلك بهار مبدئی اولان کون که مارت رومینك طقوزینه مصادفدر؛ نوروز سلطانی = سلطان جلال الدین ملکشاهك تقویمنده‌کی نوروز.

نوروزیّه { س. [فا. «نوروز»دن عربی قاعده‌سنجه تشکیل اولنمش ـیّه صیغه‌سنده غلط تعبیردر.] نوروز کونی اطبا واجزاجیلر طرفندن یاپیلوب طاغیلان وکویا بر مقدار تناولی کافهٔ آلام واسقامه دوا زعم اولنان برنوع معجون.

نوره { س. اوستی طوپراق اورتیلی صمانلق.

نورین { سذ. ت. عر. فد: نور. با: نور.

نوزاد { ص. فا. یکی طوغمش. = س. فا. یکی طوغمش چوجق.

نوزمین { ص. فا. یکی بر زمینده یعنی یکی طرز واسلوبده اولان: نوزمین برشعر سویلمش.

نوش { س. فا. ۱. طاتلی، بال. ۲. ایچکی، عشرت. || عیش ونوش = ذوق وصفا، جنبش. || نوشانوش = ایچدکجه ایچه‌رك، ایچه ایچه. = ص. فا. طاتلی: لب نوش.

نوش { ص. فا [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] ایچن، ایچیجی: باده نوش = شراب ایچن.

نوشاخ { س. فا. ۱. یکی دال. ۲. یکی بیتمش کیبك بوینوزی.

نُوِشت { ص. فا. [وصف ترکیبده بولنور] یازیلی، یازلمش: سرنوشت = آلن یازیسی، قدر.

نوشادُر { س. با: نشادر.

نُوِشته { ص. فا. یازلمش، محرر، مکتوب.

نوشکُفته { ص. فا. یکی آچلمش (چیچك).

نوشین { ص. فا طاتلی، حلو.

نوطه { س. [فر. Note] ۱. موسیقی خط مخصوصی: نوطه اوکرنمك؛ نوطه ایله چالغی چالمق. ۲. خط مخصوصیله یازلمش برآهنك: یکی بر نوطه چیقمش.

نوع { سذ. عر. ج: انواع. ۱. درلو، چشید: بو نوع حیوان، قماش، مال؛ قماشك انواعی. ۲. تا. جنسك منقسم اولدیغی طاقملرك بهری، صنف: جنس فرسك انواعی واردر. ۳. جنس: نوع بشر || نوع نوع = درلو درلو، چشیدچشید. || بنی نوع = همجنس، ابنای جنس: انسان بنی نوعنه معاونت ایتملیدر.

نوعاً { ح. عر. نوعجه، جنسجه نوعی اعتباریله. || نوعاًما = بردرلو، بر صورتله، بر وجهله، برباقیمه کوره، بر درجه‌یه قدر، بعض مرتبه‌ده: بو نوعاًما بکا قارشی اعلان خصومتدر.

نوعی { ص. عر. ؤ: نوعیه. نوعه منسوب و متعلق.

نوغای { س. عن اصل مغول اولوب ترکلشمش برقوم که روسیه‌نك شرق جنوبی جهتلرنده بولنور.

نوك { س. فا. سیوری اوج. ؤ.

نول { سذ. عر. [یو. Ναῦλον دن] ناولون. با: ناولون.

نوم { سذ. عر. ۱. اویقو، خواب. ۲. رؤیا.

نومرو { یا نومره [ایتا. Nu-mero] عدد، مارقه یرینه بر شیئه تفریق ایچون یازیلان رقم: نومرو قومق؛ نومروسنه باقق.

نومرولی { یا نومره‌لی. ص. بررقله مرقم، رقمله اشارت اولنمش: ۲۵ نومرولی خانه.

نومی { ص. عر. ؤ: نومیه. اویقویه منسوب ومتعلق.

نومید { ص. فا [«ناامید» دن] امیدسز، برشیئه اومیان، مأیوس.

نومیدانه { ص. ح. فا. امیدسز. جه‌سنه، مأیوسانه.

نومیدی { س. فا. امیدسزلك، مأیوسیت.

نون { س. [عر. سش.] «ن» حرفنك اسم مشترکی.

نون { سذ. عر. بیوك بالیق. || ذوالنون = حضرت یونس (عم). || ذوالنون مصری = مشاهیر اولیاء اللهدن برذات.

نونهال { س. فا. تازه فدان.

نوهَوَس { ص. فا. ج: نوهوسان. ۱. برایشه یکی هوس و آرزو حاصل ایدن، ایلك دفعه اوله‌رق بر ایشه تشبث ایتمکله فوق‌العاده هوس کوسترن: نوهوسان ادبدن برکنج. ۲. هرکون یکی بر هوس پیدا

ايدوب بر ايشده ثبات ايتمين ، مايمون اشتهالى : يكى دكانجى نوهوس بر آدمدر كنديسندن ايش بكله‌مه‌ملى .

نَوهَوَسلِك { ا. ١. برايشه يكى تشبث ايدوب چوق هوس و آرزو كوسترمه. ٢. هر كون يكى برهوسه دوشوب برايشده ثبات ايتمه‌يش، مايمون اشتهاليلق .

نَويد { ا. فا. (نونك ضميله غلطدر) ايى خبر، مژده، بشارت : نويد فتوح .

نُويس { ص. فا. (اصل فعل اولوب وصف تركيبيده بولنور) يازان، يازيجى، كاتب : خوشنويس = ايى‌يازان، خطاط، حسن خط صاحبى؛ وقعه‌نويس= رسمى مورخ. — اصطلاحات فنيه تركيباتنده graphe لفظ يونانيسنى ترجمه ايده‌بيلير : دور نويس = تلغراف .

نه { ك. (اصلى : نى. — تركيباتده «ه» سزده يازارلر) ١. شيئدن و بعضاً شخصدن سؤال ايتمكه مخصوصدر : سز كيمسكز والكزده‌كى نه در؟ نه ايستيور- سكز؟ بونه آدمدر. ٢. تعجب وكثرت بيان ايدر : نه كوزل! نه‌صوئوق! نه‌ياغمور! بونه‌هوا! — يالكز اوله‌رق ادات تعجب كبى‌ده قوللانيلير : نه ! ٣. سؤال بيان ايتمكسزين ابهام وتعميم يعنى هرنه معناسيله اسم موصول ويا ادات شرط كبى‌ده قوللانيلير : نه بولديسه آلدى ؛ نه‌ايشيتسه ايناتير ؛ نه ايسترسه يابسون . ٤ . ضماير اضافيه‌يه داخل اولوب « خانكى شئ » معناسنى افاده‌ايدر : نه‌م ، نه‌ڭ، نه‌ڭ ، نه‌كز ، نه‌سى ، نه‌لرى : نه‌مى كوردى ؟ نه‌ڭز اكسيك؟ نه‌ڭ وار ؟ نه‌كزه كوزديكمش؟ نه‌سنه طوقنلمش ؟ == جم. باشليجه نه‌قدر شيئلر معناسيله مستعملدر : نه‌لر سويليوردى ؛ عقل بشر نه‌لر كشف و ايجاد ايديور ؛ دهانه‌لر نه‌لر ! || نه امورم ، نه‌امورك الخ = نه‌مه ، نه‌كه لازم ؛ نه وظيفه‌م ، نه وظيفه‌ڭ . || نه او = نه در ؟ نه اوليور ؟ || نه‌اولورسه = هرنه اولسه. || نه اولورسه اولسون = هرچه‌بادا باد. || نه‌اوله (نوله) = بر شئ دكلدر ، بيوك برشئ‌مى ؟ نه‌اولور . || نه‌ايچون (نيچون) = نه سببدن ، نه‌سببه مبنى، نه مقصدله ؟ || نه ايسه = تفصيلاته حاجت يوقدر ، نه او- لورسه‌اولسون. || نه‌جه = نه لسا- نده ، خانكى لسانله : تركجه سو- يليورسه نه‌جه سويليور . || نه جى = ١ . خانكى صنعت صاحبى ، خانكى صنعتله مشغول : بو آدم قوندره‌جى‌ميدر نه جيدر ؟ ٢. خانكى مناسبتى حائز : سن‌بوراده نه‌جيسك؟ || نه حاجت = احتياج يوقدر ، لزوم ايتمز . || نه حال = كيفيت ، ناصللق : نه حالده‌در ؟ نه‌حاله كلدى؟ نه‌حال‌پيدا ايتدى؟ || نه‌خبر = بر معلومات وارمى ، بر شئ بيليرميسكز ؟ || نه‌در = نه‌وار ، نه اوليور ؟ || نه‌درلو = ناصل : بو نه‌درلو ايشدر ؟ نه درلو يابديكز؟ || نه‌دن (ندن) = نه‌سببدن ؛ نه‌دن‌طولايى ، نه‌دن يانه؟ || نه‌ديمك ١. معناسى نه‌در؟ ٢. او ناصل سوز ، اويله شئ‌مى اولور؟ || نه‌ديمك‌اولسون = اويله شئ اولماز. || نه‌زمان ، نه‌وقت = خانكى وقت وزمانده ؟ || نه‌طاك = شبهه‌سز. || نه عجب = عجبا ، آيا. || نه‌قدر(نقدر) = ١. مقدار و كميتدن سؤال ايدر : نه‌قدركاغد ايستيورسك ؟ بو بارداق نه قدر صو آلير ؟ ٢. چوق ، نه‌چوق: نه‌قدرصو ايچيورسكز! بوهوايى نه‌قدرسورم. ٣. هرنه‌مقدارده ، هرنه‌قدر : سزنه‌قدرچاليشسه‌كز اوكا يتيشه‌مزسكز. || هرنه‌قدر = ايله برابر ، اولديغى حالده : هرنه قدر اوقومامش ايسه‌ده سوزى صحبتى برنده‌در؛ هرنه‌قدراحتياج وار ايسه‌ده اوندن برشئ ايستميه . جكم . || نه‌كرك ، نه‌لازم : نه‌مه كرك، نه‌مه‌لازم = بكاعائد دكلدر، بن قارشمام ؛ نه‌كه ، نه‌كزه ، نه سنه كرك، لازم . || نه‌مناسبت = هيچ ، اصلا ، اويله شئ اولماز . || نه وار = نه در ، نه اوليور ؟ || نه وار نه يوق = نه حوادث ؟ || نه‌يه = ١. نه‌ايچون، نه‌مقصدله: نه‌يه كلديكز ؟ ٢. نه سببدن : دون نه‌يه كلديكز ؟

نه { حر. ايكى شيئدن هربرينى رد و انكار اداتيدر ، هيچ برى : نه‌بن كيده‌بيلم نه‌سز؛ نه‌بونى‌ايسترم نه اونى ؛ نه‌كلير نه‌كيدر ؛ نه بو كون نه يارين .

نِه { ص. فا. (« نهادن » فعلندن اصل فعل اولوب وصف تركيبيده بولنور) قويان ، وضع ايدن : قدم نه = آياق قويان ، باصان. ا.

نُه { عد. فا. طقوز: نه‌فلك = طقوز فلك؛ نه‌طاق = طقوزقبه (فلك).

نِهاد { س. فا. طبيعت، طينت، خلقت، خوى؛ بد نهاد = كوتى طبيعتلى.

نِهاده { ص. فا. قومش، وضع ايتمش: قدم نهاده = آياق قومش (باصمش). || فرو نهاده = حسابده تنزيل اولنان، مطروح: بشدن اوچ فرو نهاده اولنجه ايكى قالير.

نَهار { سذ. عر. كوندوز: ليل ونهار = كيجه كوندوز؛ نصف‌نهار = كوندوزك اورته‌سى، وقت ظهر || ه. معدل النهار = خطا ستوا.

نَهاراً { ح. ظز عر. كوندوزين.

نَهارى { ص. عر. ث: نهاريه. كوندوزه منسوب و متعلق؛ نهارى مكتب = يالكز كوندوزين درس ايچون دوام اولنوب كيجه ياتلميان مكتب، ليلى مقابلى.

نِهال { س. فا. فدان؛ نونهال = تازه فدان.

نِهالِستان { س. فا. فدانلق: فدان يتيشديريلن باغچه.

نِهالى { س. فا. اساساً فدان دالر. ندن ياپيلان و سفره‌ده يمك صحنلرى آلتنه قونيلان دائروى شىء كه صيرمه‌لى مشيندن وسائر شيئدن‌ده اولور.

نِهان { ص. فا. ١. كيزلى، صاقلى، مخفى، مستور: راز نهان. ٢. حاضر و موجود اولميان، غائب: كوزدن نهاندر. = س. فا. سر، راز.

نِهاوَند { سخ. فا. م. ايرانك غرب جهتنده بر خطه. = س. فا. مو. دوكاه ايله حجاز كرديسى آره‌سنده بر مقام مخصوص.

نِهايَت { ياخود نهايه. سث. عر. ج: نهايات. ١. صوك، بيتيم، اوج، غايت، انجام: بو محاسبه‌مزك نهايتى نه اوله‌جق؟ ٢. صوك درجه: اوقدر يارا. مازلق ايتدى كه صبرم نهايته واردى. || الى النهايه = صوك درجه‌يه قدر. || الى غيرالنهايه = بيتمه‌مك اوزره دائمى صورتده، مؤبداً. || نهاية الامر = عاقبت. || نهايت بولمق = بيتمك، توكنمك. || بى‌نهايه = بيتمز، توكنمز، صوكسز، پايانسز. || نهاية النهايه = الك صوك درجه‌ده.

نِهايَتسِز { ص. صوكسز، پايانسز، بيتمز، توكنمز، بى‌نهايه.

نَهب { سذ. عر. يغما، غارت، چاپول: اموالنى نهب وغارت ايتديلر.

نَهج { سذ. عر. طرز، منوال، وجه، طريق، يول. — نهج البلاغه = حضرت على (رضه)‌ك خطبه‌لرينى حاوى كتابك عنوانى.

نه‌جى { با: نه.

نَهر { سذ. عر. ج: انهار. ت: نهرين. آقار صو، چاى، ايرماق: طونه نهرى؛ انهار صغيره؛ ماوراء النهر = نهرك يعنى جيحونك اوته‌سنده‌كى يرلر؛ مابين النهرين = ايكى ايرماق (باشليجه فراته دجله) آره‌سى.

نَهراً { ح. عر. چاى طريقيله، ايرماقدن: موصلدن بغداده نهراً كيديلير.

نَهرى { ص. عر. ث: نهريه. چاى و ايرماغه منسوب و متعلق: طريق نهرى؛ سياحت نهريه: ادارهٔ نهريه = نهرده ايشلين واپورلر اداره‌سى.

نُهُفت { ص. فا. كيزلى. ف. = س. فا. مو. بر مقام مخصوص.

نُهُفته { ص. فا. كيزلى، صاقلى، مخفى: راز نهفته.

نُهُم { ص. فا. طقوزنجى.

نَهمه { سث. عر. ط. بعض خسته‌لره عارض اولان اوبورلق.

نِهَنگ { س. فا. تمساح.

نَهْى { سذ. عر. ١. منع ويساغ ايتمه، امر مقابلى، بر ايشى ياپمامقى امر وتنبيه ايتمه: شرع شريف فنا شيئلرى نهى ايدر؛ امرونهيه اطاعت ايتملى. ٢. د. [صرفده] امر صيغه‌سنك منفيسى؛ نهى حاضر: ياپمه، ايتمه؛ نهى غائب: ياپمسون، ايتمسين كبى.

نُهى { سث. عر. عقل، ذكا، ادراك، فطانت: اولوالنهى = اصحاب عقل وادراك.

نَهِيق { سذ. عر. اشك آكيرمه‌سى.

نى { شرق تركجه‌سنده «نه» كنا. يه‌سنك املاسى اولوب بزجه دخى «نيجه» و «نيتـه» كبى تركيباتده محافظه اولنمشدر.

نَى { ياخود ناى. س. فا. ١. ساز، قامش. ٢. معروف چالغى آلتى كه اوزون بر دودوك صو. رتنده اولوب اساساً قامشدن

معمول ایدی : نی چالمق .

نَیْ { ص. عر. چیك، پیشمه‌مش .

نِیابَت { سش. عر. ١. وكیللك ، وكالت. ٢. قاضی‌وكالتی، قاضیلق، نائبلك : نیابت شرعیه: قضا نیابتی .

نِیّات { سش. جـ. عر. فد : نیت. با : نیت .

نِیاز { س. فا. ١. یالوارمه، رجا، استرحام : بوایشی‌كورمكزی رجا و نیاز ایدیور. ٢. دعا : دست نیازی بارگاه كبریایه رفع ایلدی . ٣. بعض طرق علیه درویشانك طریقتجه مافوقلرینه ایتدكلری رسم انقیاد و تحیه : كندیلرینه عرض نیاز ایدرم . ٤. احتیاج، محتاجلق : بی نیاز = احتیاجسز، مستغنی .

نِیازكار { ص. فا. ١. رجا ونیاز ایدن ، یالواران . ٢. محتاج، مستمند .

نِیازكارانه { ص. حـ. فا. ١. رجا و نیاز ایده‌رك، یالواره‌رق : التماس نیازكارانه. ٢. احتیاجله، مستمندانه .

نِیازمَند { ص. فا. ١. یالواران ، رجا ونیاز ایدن. ٢. محتاج، مستمند .

نِیازمَندانه { ص. حـ. فا. ١. یالواره‌رق ، رجا واسترحامله. ٢. احتیاجله، محتاجیتله، مستمندانه .

نِیام { صذ. جـ. عر. فد : نائم. با : نائم .

نِیام { س. فا. قین. قلیچ قینی .

نِیَّت { سش. عر. جـ : نیات . ١. قورمه، قصد، عزم، مرام، مقصد : یارین آوه كیتمكه نیت ایتـدم ؛ سزه كیتمكه نیتم وار ایدی؛ بن آوه كیتمك نیتندن واز كچدم؛ اونك نیتی باشقه. ٢. ف. نماز قیلمق ویا اوروج طوتمق اوزره عزم ایدوب بوكا مخصوص تعبیری تلفظ ایتمه : نیتسز اورروج مقبول دكلدر .

نِیَّتلی { ص. اوروج طوتمق اوزره نیت ایتمش اولان : بو كون نیتلی‌یم .

نیته { و نیته كیم. با : نته .

نیجه { ك. نه‌قدر، نه‌چوق : نیجه متفنن آدملر اوروپاده نانپاره‌یه محتاجدر؛ نیجه كتابلر تألیف اولنمشدر؛ دها نیجه نیجه مراتبه نائلیتكزی تمنی ایدرم. = حـ. ناصل، نه درلو ، نه صورتله : سزك ایشكز نیجه اولدی ؟ (بو ایكنجی معنا ایله بزجه متروك حكمنه كچمكده‌در .)

نیچون { یا نیچین . حـ . (اصلی : نه ایچون) ١. سببیت بیان ایدر، نه‌در، نه سببدن : دون نیچون كلمدیكز ؛ نیچون جواب ویرمیورسك ؟ ٢. علت غائیه بیـان ایدر ، نه‌یه ، نه مقصدله : نیچون كیدیورسكز؟ بومكتوبی نیچون یازیورسكز ؟

نَیِّر { ص. عر. ذ : نیره. (« نور » دن صش) نورلی، پارلاق، ضیادار، منیر. = سذ. عر. جسم منور ، نور مجسم : نیر اعظم = كونش، شمس == ت : نیرین = شمس وقمر، آیله كونش .

نیران { سذ. (عر. سش.) جـ. عر. فد : نار. با : نار. = فد. جهنم، نار، دوزخ ، طامو. (تركجه‌ده «نور»ك جمعی اوله‌رق «نورلر» معناسیله قوللانلیور.)

نیرنج { سذ. عر. جـ : نیرنجات. (فا. «نیرنك» دن معرب) طلسم ، طلسمات، طلسمه متعلق ایشلر .

نیرنگ { س. فا. ١. حیله، خدعه، دسیسه، مكر. ٢. سحر، طلسم، افسـون .

نیرو { س. فا. زور، قوت ذ .

نیرومَند { ص.فا. زورلی، قوتلی، قوی .

نَیِّرَین { سذ. ت. عر. فد : نیر. با : نیر .

نَیزار { س. فا. قامشلق ، سازلق ، نیستان .

نَیزَن { یا نایزن. س. فا. نی دینلن سـازی چالان آدم : نیزن دده .

نیزه { س. فا. غارغی ، مزراق ، سونكی، حربه .

نیزه‌دار { ص. س. فا. غارغی ایله مسلح ، مزراقلی.

نیسان { س. (سریانیجه‌دن) تقویم رومینك مارتدن اعتباراً ایكنجی شهر شمسیسی : نیسان آینده ؛ ابر نیسان = نیسان بولوطی، بركت وجود وكرمدن كنایه .

نَیِستان { س.فا. قامشلق، سازلق، نیزار .

نیستی { س. فا. یوقلق ، عـدم ، فقدان : هستی و نیستی = وارلق ویوقلق .

نیش { س. فا. آری و عقرب كبی بوجكلرك صوقدقلری ایكنه، دیكن .

نیشتَر { س. فا. [تر. زبانزدی : نشتر] جراحلرك قان آلمغه و حیوان و سائره یارمغه مخصوص کسکین آلتی : نیشتر اورمق = نیشترله کسمك، نیشتر قوللانمق .

نَیشکَر { س. فا. [نی = قامش . شکر = م] شکر قامشی؛ قصب السکر.

نیك { ص. ح. فا. ایی، خوش، طیب . == س. فا. ج : نیکان . ایی آدم، صالح، صلحا. || نیك اختر، نیك بخت = بختیار، طالعلی . || نیك خصلت، نیك خو = ایی طبیعتلی. || نیك‌خواه = هرکسك ایلکنی سون ، ایلکنده بولنان، خیرخواه. || نیك فال = طالعلی. || نیك‌فرجام = صوکی ایی. || نیك منظر = کورینیشی کوزل. || نیك نام = ایلکله اسمی چیقمش ، اسمی خیرله یاد اولنور .

نیکفقور { س. [ر.] برنوع سیاه انجیر .

نیکَل { س. [فر. Nickel] کومش کبی بیاض و پارلاق وآنجق مبذول واوجوز بر معدن‌که اخیراً کشف اولنوب چوق مستعملدر. == ص. نیکلدن معمول : نیکل قاشیق .

نیکو { یاخود نکو. ص. فا. ایی، خوش، طیب، جید . || نیکوکار = ایی ایش ایشلین ، اییلك ایدن .

نَیل { سذ. عر. نائل اولمه، مراده ایرمه .

نیل { سذ. عر. چیویت؛ نیلگون = چیویت رنکنده، ماوی ، لاجورد .

نیل { سخ. م. آفریقانك اك بیوك انهارندن اولوب خطهٔ مصریه‌یی اروا واحیا ایدر : نیل مبارك؛ منابع نیل .

نیلوفَر { س. فا. [تر. غلطی : اولوفر ویا لوفر.] بیاض وصاری و ماوی چیچك آچار بر جنس صونباتی، چادیر چیچکی. == سخ. م. بروسه اوکندن آقان بر چای .

نیم { س. فا. یاریم، نصف : نیم روز = نصف النهار، ظهر، زوال؛ نیم نگاه = یاریم باقیش، کوز اوجیله باقیش؛ نیم تن = با : منتان . == ص. یاری . [وصف ترکیبلرده :] نیم‌بسمل = یاری بوغازلانمش؛ نیم پخته = یاری پیشمش؛ نیم مرده = یاری اولو؛ نیم مست = یاری‌سرخوش، کیف .

نیمتَن { س. با : منتان .

نیمه { س. فا. یاریم، نصف : دونیمه = نصفین، ایکی‌یه بولنمش .

نینوا { نینوی، نینوه. سخ. م. اسکی آثوریلرك مرکزی اولان شهر شهیرکه خرابه‌لری موصلك قارشیسنده واقعدر .

نَیه { یا نه‌یه. با : نه .

و

و { واو. س. [عر. سث.] ترکجه
{ الفبانك يكرمى طقوزنجى حرفى
اولوب، اصل حروف ساميه
صره‌سى اولان ابجد ترتيبنده
آلتنجى حرف اولمغله، رقم كبى
استعمالنده ٦ عددينه معادلدر.
شكل عبرانيسى ו وشكل سر.
يانيسى ० در. ايكى درلو اوقونمه.
سى اولوب، كاه عادى حرف
وكاه حرف مد ويا حرف املا
ناميله حركه كبى قوللانيلير. برنجى
حالنده مخرج عربيسيله مخرج
تركيسى آره‌سنده خيلى فرق
اولوب، عربيسى طوداقلرك
طوپلانمسيله چيقان وانكليزجه
w يى آكديران ساده برصدادن،
وتركيسى ايسه اوست ديشلرك
آلت طوداغه طوقنمه‌سيله حاصل
اولور برتلفظ شفويدنز عبارتدر، كه
لسانمزده مستعمل عربى كلمه‌لرده
دخى بو تلفظى محافظه ايدر:
علو، فوق، آو، سومك، يبو
كبى. ايكنجى حالنده ايسه عربيده
ضمه‌يى تقويه ايدوب ثقيل
وممدود ou كبى اوقونور: عود،
موجب كبى. فارسيده دخى
اكثريا بو تلفظى محافظه ايدر،
و بعضاً مبسوط اوله‌رق o كبى
اوقونور: خوب، خوش، گوش،
گون كبى. تركجه‌ده ايسه حرف
املا صفتيله درت تلفظى واردركه
جمله‌سى‌ده مقصور اولوب ممدود
اوقونماز: برنجيسى مقبوض ثقيل
(قپالى قالين) كه عربيده‌كى كبى
اولوب اشارتسز يازلمه‌سى اقتضا
ايدر: بو، شو، بولمق، اوجوز
كبى؛ ايكنجيسى مقبوض خفيف
(قپالى اينجه) كه بونك خفيفى
يعنى فرانسزجه u وآلمانجه ü
كبى اولوب، بوكتابده اوستنده
برنقطه ايله اشارت اولنمشدر:
دوشمك، گوزلك، اوزوم كبى؛
اوچنجيسى مبسوط ثقيل (آچيق
قالين) كه آوروپا لسانلرنده‌كى
o كبى اوقونوب اوستنده بر مد
اشارتى وضميه تفريق اولنمشدر:
يول، بوزمق، قومق كبى؛
دردنجيسى‌ده مبسوط خفيف
(آچيق اينجه) كه آلمانجه ö كبى
اوقونوب اوزرينه ايكى نقطه
وضميه اشارت اولنمشدر: سوز،
گوز، گورمك، اولمك كبى.
بعض فارسى كلمه‌لرده (خ) حرفندن
صكره (ا) و (ى) ايله برابر
واو ايله الف ويا واو ايله يا
آره‌سنده برتك صدا چيقارير:
خواجه، خيرخواه، خويشاوند
كبى.

وَ { حر. عر. دخى، ده، هم،
{ ايله: عشرت وقمارك سيئه‌سى؛
باقمكز وبكنيرسه‌كز آلمكز.
|| ولو = اولسه‌ده، حتى، بيله:
بويمكى يمم ولوآج قالسه‌م.

بوحرف عربى لسانمزده تركلمده پك
نادر قوللانيلوب، لسان ادبيده دخى
اكثريا صوڭ استعمال اولنه‌رق، پك
صوئوق وغير طبيعى برزنك آليور.
بناءًعليه استعمالنده احتياطلى طاورا-
نوب، مثلا برنجى مثالده «عشرتله
قمارك سيئه‌سى» وايكنجيسنده «با-
قمكزده بكنيرسه‌كز آلمكز» ديمك دها
طبيعى وسليمدر.

وَ { د. عر. ادات قسمدر، ايچون،
{ حقيچون: والله = الله ايچون،
الله حقيچون.

و { حر. فا. [حركه كبى يعنى ضمۀ
{ مقبوضۀ ثقيله صورتنده او-
قونور] و، دخى، هم، ايله:
روز وشب = كوندوز ايله كيجه،
كيجه كوندوز؛ صبر وتحمل ايتمك؛
اخذ وگرفت ايتمك. [عطف
تفسيرلرده اكثريا بوقوللانيلير.]

وا { د. فا. گرى، آرقه‌ده:
{ وامانده = گريده قالمش؛ وا
پسين = اك گريده‌كى، اك
صكره‌كى.

وا { حد. واه، ایواه : واحسرتا ! وا اسفا !

وابسته { صـ. فا. بر شیئك آرقه‌سنده باغلی، منوط، متوقف: رأی عالیکزه وابسته‌در.

واپور { سـ. [فر. Bateau à vapeur (= بوغولی کمی) دن غلط] بوغوقوتیله ایشلر چرخلی کمی، آتش کمیسی: واپوره بینمك: واپورله سیاحت ایتمك؛ واپور اسکله‌سی؛ پوسته، تنزه واپوری: واپور ماکینه‌سی، چرخی. || قره واپوری = دمیر یول، لوقوموتیف.

واثِق { صـ. عر. ث : واثقه. [«وثوق»دن سف.] وثوق واعتماد ایدن : واثق بالله = اللهه اعتماد ایدن.

واجِب { صـ. عر. ث : واجبه. [« وجوب » دن سف.] ۱. ترکی جائز ویا ممکن اولمیان، الزم، مقتضی، لابد : تحصیل علمه موفق اولمق ایچون قوللای بر اصول اتخاذی واجبدر؛ ابوینه حرمت واجبدر. ۲. فـ. شرعاً ایفاسی الزم اولان، فرض متابه‌سنده اولان. || واجب الادا = ایفاسی الزم. || واجب الوجود = وجودی لابد اولان جناب خلاق عالم.

واجِبه { سذ. عر. ج : واجبات. وجوب درجه‌سنده لازم و مقتضی اولان شیء، وجیبه، ضروری ایش : واجبهٔ ذمتمدر.

واح { سذ. عر. ج : واحات. چول اورته‌سنده صویی و یشیللکی حاوی یر، بیابان اورته‌سنده شنلك محل، فر. Oasis [که بولفظ عربی وقبطیدن یونانجه توسطیله مأخوذدر.]

واحِد { صـ. عر. ث : واحده. [«وحدة» دن سف.] بر، تك، یكتا، منفرد : جناب حق واحد وقدیمدر. == سذ. عر. واحد قیاسی = اولچی وتعداد ووزن وسكه‌ده مقیاس اتخاذ اولنوب اونكله حساب اولنان شیء : اصول اعشاریه‌ده اولچیده متره، وزنده کیلو، سكه‌ده فرانق واحد قیاسیدر.

واحِداً { حـ. عر. تك اوله‌رق، یالکز باشنه، منفرداً. || واحداً بعد واحدٍ = برر برر.

وادی { سذ. عر. ج : اودیه. ۱. ایكی طاغ آره‌سنده‌كی اوزون چوقور، دره : یول اوزون بر وادی‌یی تعقیب ایدیور. ۲. بر نهرك آقدیغی یر، یاتاق، مجرا : وادیٔ نیل؛ طونه وادیسی. ۳. مج. طرز، منوال، زمین : بو وادیده برشیء یازمق.

وار { صـ. موجود، واقع، حاصل، بولنان، کائن، یوق مقابلی : وار اولمق = موجود وکائن اولمق؛ وار اولك، وار اولسون؛ واردر، وار ایدی، وار ایکن، وار ایسه: وار ایتمك = وجوده کتیرمك یاراتمق؛ وارقوتی صرف ایتمك، بازویه ویرمك = موجود قوتی. == سـ. موجود اولان شیء، مال، ثروت، مالملك : وارینی صرف ایتدی؛ وارم توكندی؛ واری یوغی = مال ومنالی. == معنای فعل کبی : موجوددر، بولنیور، یوق مقابلی : بو اوده آدم واری؟ اومالدن بزده وار (در) : آدم وارکه کونده ایكی اوقه ایتمك یر: اوراده هرشیء وار. || وار یمز = بخیل.

وار { د. فا. ۱. صاحبلك ومالکیت واتصاف بیان ایدر : امیدوار = امیدلی، امیدی اولان. ۲. تشبیه وتمثیل بیان ایدر : بلبل وار = بلبل کبی. با : واری.

وارِث { سـ. صـ. عر. ث : وارثه. ج : ورثه. [«وراثت»دن سف.] اولان برآدمك قرابت ویا وصایت طریقیله مال وملكنه قونان، میراث یین : وارثی کیمدر؟ متروكاتی بین الورثه تقسیم اولندی؛ علما ورثهٔ انبیادر.

وارِد { صـ. عر. ث : وارده. [« ورود » دن سف] ۱. ورود ایدن، کلن، واصل اولان : وارد اولان برخبره کوره؛ اوراق وارده. ۲. برشیء حقنده صادر اولان، تطبیق اولنان : بوبابده بر چوق احادیث شریفه وارد اولمشدر. || وارد خاطر = خاطره کلن، سانح.

وارِدات { سذ. ج. عر. [فقـ. « وارده » بو معنا ایله مستعمل دکلدر.] ۱. برآدم ویاعائله‌نك املاك وعقار ونقوددن آلدیغی حاصلات وکرا وفائض کبی ایرادینك مجموعی که مصارفنك قارشیلغی اولور : وارداتی اداره‌سنه کافیدر؛ واردات صاحبی. ۲. بر دولتك ویرکی وسائره‌دن سنوی آلدیغی مبالغ که بودجه‌سنك ایراد قسمنی تشکیل ایدر؛ واردات دولت؛ تحصیل واردات؛ تزیید واردات. ۳. خاطره کلن شیئلر، سانحات : واردات ذهنیه. [بومعناده قلیل الاستعمالدر.]

وارِده { سٔ. عر. جـ : واردات . ذهنه كان فكر و ملا- خظه ، سانحه .

وارده { حه . [يتا . Guarda] باق ! دقت ايت ! صا- ول ! دستور : وارده يولدن ! || وارده طوپى = ليمانه دخولی منع ايچون غروب شمسده آتيلان طوپ. || وارده قوسته = سواحلی محافظه‌يه مخصوص آفر كمی ؛ و مج شيشمانجه و شانلی آدم ويا قادين. = سه. نوبت : وارده‌ده كيم واردر ؟

وارده‌جی { سه. وارده باغرمغه مأمور بكجی .

وارديان { سه. با : غارديان .

وارديرمق { فتـ. يتيشديرمك ، ايصال ايتمك، ابلاغ ايتمك : ايشی او درجه‌يه واردير- مامل‌ی ؛ مصارفی اورالره قدر وارديرمش .

وارساقی { سه. ۱. وارساق دينلن تاتار قبيله‌سنه مخصوص بر جنس اكلی بتاغان . ۲. ينه اونلره مخصوص بر نوع قيا باشی هوا .

وارستگی { سه. فا. قورتلمه ، آزاده‌لك . ق.

وارسته { صه. فا. قورتلمش ، آزاده : غائله‌دن وا- رسته .

وارش { سه. ۱. وارمه ، كيتمه ، يتيشمه، وصول : بو قدر چابوق وارش . ۲. سرعت انتقال ، فطانت : چوق وارشی واردر . || وارش كلش = كيدوب كله ، الفت ، ائتلاف .

|| وارشكه كليشم = مقابله .

وارشلی { صه. سرعت انتقال صاحبی ، فطين : بك وارشلی آدمدر .

وارشمق { فش . كيدوب كلمك ، كورشمك ، الفت ايتمك.

وارلق { سه. ۱. وار اولمه ، مو- جوديت . ۲. زنكينلك، ثروت : اونك وارلغی ضررسزدر.

وارلمق { لجـ. ۱. كيدلمك ، وصول بولنمق : بوكون شهره واريله‌ماز . ۲. ظفرياب اولنمق ، انتقال اولنمق : اونك كنهنه ، حقيقتنه وارلمق مشكلدر .

وارمق { فل. [چغتايجه : بارمق] ۱ . كيتمك ، يتيشمك ، وصول بولمق : عجبا شهره وار- ديلرمی ؟ يارين ساعت ايكيده واريرز . ۲ . بالغ اولمق : بو مصرف يوز ليرايه واردی. ۳. منجر ، منتهی اولمق ، نتيجه‌لنمك : بو ايش نه‌يه واره‌جق ؛ او آدمك حالی نره‌يه واره‌جق؟ ٤. يناشمق، تقرب ايتمك ، مراجعت ايلمك : يانته، اتكنه واردی. ٥. انتقال ايتمك ، آكلامق ، فهم ايتمك : فرقنه، كنهنه، حقيقتنه واردی. ٦. طالمق ، كنديني ويرمك : اويقويه ، ذوقه واردی . ۷. قييمق، جرئت ايتمك، آجيمامق، چكينمه‌مك : او سوزی سويله‌مكه ناصل آغزی واريور؟ اوقدر كوچك چوجغه اورمغه آدمك الی وارماز. || آشاغی وارمق = طرح و تنزيل ايتمك . || اره وارمق = قوجه‌يه وارمق، (قيز) اولنمك . || ال وارمامق = كوكل ايسته‌مه‌مك. || اوستنه وارمق = ۱. زورلامق، ابرام والحاح ايتمك. ۲ . بردن بره كليويرمك . || ايی وارمق = ۱. سرعت انتقال ايله درك ايتمك . ۲. رغماً بر ايش يابمق : ايی واردم‌ده سويلدم . || فرقنه وارمق = آكلامق . || فنايه وارمق = نتيجه‌سی وخيم اولمق. || قوجه‌يه وارمق = (قيز) اولنمك. || وار! هايدی، كيت : وار ! بيلديككی ياپ . || وارسون = براق، قو : وارسون ديسين . || واره‌رق، واره واره = كيت كيده . || واره كله . با : واره كله .

وارمه { سه. وارمق ايشی . با : وارمق .

واروش { سه. [مجارجه‌دن] بر شهر وقصبه‌نك قلعه خارجنده بولنان قسمی كه اكثريا خرستيان محله‌لرينی حاويدر .

وارون { صه. فا. ترس، معكوس، منحوس .

واره { د. فا. با : وار، واری.

واره كله { سه. برخط اوزرنده كيدوب كله‌رك اجرای حركت ايدن : بو رنده ماكنه‌سنك واره كله‌سی بك منتظم . || واره كله خلاطی = صندال وقايغی كيدن ساحله وساحلدن كمی‌يه ويا برنهرده بر قييدن اوبرقيی‌يه چكمكه مخصوص خلاط .

واره كله‌لی { صه. برخط او- زرنده حركت ايتمك اوزره يابلمش : واره كله‌لی تخليصيه سبتلری .

واری { د. [فا. «وار»دن] بكزر، مشابه، طرز وبچيمنده :

خاچواری؛ آوروپا واری؛ صیره واری = بردوزی‌یه، برصیره‌لی؛ چابقین واری = چابقین کبی.

وارِیَّت { س. [وار اسم ترکیسندن عربی قاعده‌سنجه تشکیل اولنمش غلط تعبیردر] زنکینلك، ثروت، مال، وارلق.

وارِیَّتلی { ص. [غلط تعبیردر] زنکین، مالدار، صاحب ثروت.

واریش { وواریشلی. با: وارش.

واریل { س. [فر. Baril] ١. مستطیل شکلنده فوچی: صو، شراب واریلی. ٢. بر واریل طولوسی، بر واریلك استیعاب ایتدیکی مقدار: بر واریل شراب. = ص. واریل شکلنده: واریل چانطه، دوکه.

واریلجی { س. واریل و فوچی یاپان صنعتکار.

واریتوس { س. [ر.] آغر طاشیجی طوقاغی؛ اوتوز قرق اوقه‌لق بیوك دمیرچکیچ.

واز { د. [فارسیدن: کری، تکرار.] فراغت، ترك: واز کچمك واز کلمك = فراغت ایتمك، نکول ایلمك: بن او آلش ویرشدن واز کچدم. [یالکز بوایکی فعل ایله قوللانیلیر.]

وازو { س. [ایتا. Vaso] سوس ایچون صالونه وضع اولنان نفیس ففوری ویا صاقسونیه کوبی وصاقسیسی: چین، جاپون وازوسی؛ کوزل برجفت وازو.

واژگون { ص. فا. و:

واژگونه { ص. فا. ترس، معکوس، منحوس.

واسِط { ص. عر. ث: واسطه. [«وسط» دن سف.] اورته‌ده بولنان، ایکیسی اورته‌سی، متوسط. ذ. = سخ. م. عراق عربك اسكی برمدینهٔ اسلامیه‌سی.

واسِطه { سث. عر. ج: وسائط. ١. ایکی شیء آره‌سنده آلت ارتباط واختلاط اولان شیء: واسطهٔ مخابره، واسطهٔ اختلاط. ٢. آره‌یه کیرن، ایکی شخص ویا طرفك آره‌لرینی بولان آدم، میانجی: کندیسی مصالحه‌لرینه واسطه اولدی؛ فابریقه ایله کوریشمه‌مزه واسطه اوله‌جق برآدم لازم. ٣. معرفت، قاریشمه، ال: بو ایش آنجق سزك واسطه‌کزله اوله‌بیلیر؛ امانجبی واسطه‌سیله کوندردم. ٤. آلات، آلت کبی قوللانیلان شیء: اوطه‌لری غاز واسطه‌سیله تنویر ایدیورلر؛ بو تجارتی ایتمك ایچون لازم اولان وسائط مفقوددر. ٥. نسب سلسله‌سنك هربر درجه‌سی، آبا واجدادك بهری: اونك نسبی سکز واسطه ایله فلان ذاته واصل اولور. ||بالواسطه = طوغریدن اولمیه‌رق، برینك آره‌یه کیرمه‌سیله، برینی آره‌یه قویه‌رق: تکالیف بالواسطه = کومرك وباج کبی صورتلرله آلنان ویرکی. رسم. || بلا واسطه = واسطه‌سز، طوغریدن طوغری‌یه؛ تکالیف بلاواسطه = طوغریدن طوغری‌یه آلنان ویرکی.

واسِع { ص. عر. ث: واسعه. [«وسعة» دن سف.] کنکیش، اکلی، بول؛ ارض الله واسعه = اللهك یری کنکیشدر.

واشاق { س. ١. کدی جنسندن پوستی کورك یاپیلیر بر حیوان، قره‌قولاغك بیوکی. ٢. بو حیوانك پوستندن یاپلمش کورك.

واصِف { ص. عر. ث: واصفه. [«وصف» دن سف.] وصف وتوصیف ایدن، برینك اوصافنی ذکر وبیان ایدن. ذ.

واصِل { ص. عر. ث: واصله. ج: واصلین. [«وصول» دن سف] ١. یتیشن، اولاشان، وصول بولان: اقشام واصل اولورز. ٢. قاوشان، سودیکنه ملاقی اولان. ٣. معرفة الله نائل اولان: واصلیندن برذات.

واضِح { ص. عر. ث: واضحه. [«وضوح» دن سف.] آچیق، آشکار، قپالی اولمیوب آچیقدن بیان اولنان و شبهه براقمیان: واضح سوز؛ عبارهٔ واضحه.

واضِحات { سث. ج. عر. آچیق و آشکار شیئلر، بدیهیات.

واضِع { ص. عر. ث: واضعه. [«وضع» دن سف.] ١. قویان، وضع ایدن: واضع امضاء = امضا قویان، صاحب امضا. ٢. وضع و تأسیس ایدن: واضع قانون = بر قانونك موجد و مؤسسی.

واطوز { س. اتی تمز قالقانه مشابه بر جنس بالیق که بر نوعنه‌ده طرپانه دیرلر.

واعِظ { ص. عر. [«وعظ» دن سف] پند ونصیحت ایدن. = سذ. عر. ج: واعظین. جامع شریفده جماعته قرآن کریمدن

وكتب حديثدن مواعظ ونصايح وامور دينيه‌يه متعلق مسائل آكلادان عالم : واعظی ذیکامك.

واعظلق { س. جوامع شريفه‌ده وعظ ايدن ذاتك صفت و وظيفه‌سی : واعظلق هركسك خرجی دكلدر.

واغون { س. [انكل.] دمير يول آرابه‌سی : يكرمی وا‌. غوندن عبارت بر قطار؛ يتاقلی واغون.

وافتيز { س. ياخود :

وافتيس { س. [ر. Βάπτισις] خرستيانلرك دينلرينه دخول علامتی و خرستيانلق شرطی عد ايتدكلری رسم كه اورتودوقسلرجه صويه كيرمكدن وقتوليكلرجه اوزرينه صو سر- پمكدن عبارتدر، تعميد.

وافد { ص. سذ. عر. ج : وافدين. [«وفد» دن سف.] بر جماعت طرفندن وكالةً بريره كوندريلن آدم. [باشليجه قبائل عرب طرفندن مبعوثاً نزد جناب نبوی‌يه كلوب دين اسلامی قبول ايدنلر حقنده مستعملدر.]

وافر { ص. عر. ث : وافره. [«وفرة» دن سف.] چوق، كثير، بسيار، فراوان، بول : پدرندن مال وافر، اموال وافره بولدی. || د. بحر وافر = عروضده بر شعر وزنی.

وافی { ص. عر. ث : وافيه. [«وفاء» دن سف] ١. وفا وكفايت ايدن، تام، الويرير : بو قدری بكا كافی وافيدر. ٢. سوزنده طوران، عهده وفا ايدن.

واقع { ص. عر. ث : واقعه. [«وقوع» دن سف.] ١. وقوع بولان، دوشن، تصادفاً بر حال وصورتده بولنان : بعضاً واقع اولور؛ بونك واقع اولديغی واردر؛ بكا واقع اولمشدر. ٢. اولاغان، كائن، موجود: انسانلرك او درلو يشايشی اليوم آفريقای جنوبيده وآوستراليه‌ده واقعدر. ٣. تصادفاً بولنان : جاده او. زرنده واقع كويلر. ٤. كچن، جريان ايدن : بن واقع اولان حالی نقل ايده‌يم. == سذ. عر. ١. وقوع بولان حال، واقعه، وقعه. ٢. حقيقت حال. || فی‌الواقع = واقعا، حقيقةً.

واقعا { ح. عر. حقيقةً، فی‌الواقع، صحيحاً : واقعا اويله‌اولدی؛ واقعا بن او سوزی سويلدم اما او معنا ايله سويلمدم.

واقعه { سذ. عر. ج : وقايع. ١. وقوع بولان حال، جريان ايدن ماده، ماجرا : بن او واقعه‌يی كوزمله كوردم. ٢. رؤيا، دوش : واقعه‌مده كوردم. [بك عربی اولميان بو ايكنجی معنا ايله جمعی قوللانلماز.]

واقف { ص. عر. ث : واقفه. [«وقف، وقوف» دن سف.] ١. طوران، آياقده طوران. ٢. عرفاتده وقفه‌ده طوران. ٣. بر ايشه وقوف ومعلوماتی اولان، آكاه، خبردار، مطلع : بن بو ايشه واقف دكليدم. ٤. كوزی آچيق، خبير، معلوماتلی : واقف آدمدر. ٥. بر مال و ملكی وقف ايدن، صاحب وقف : بو خيراتك واقفی كيمدر؟ شرط واقف بويله‌در؛ اولاد واقفندر.

واقی { ص. عر. ث : واقيه. [«وقاية» دن سف.] ١. صاقلايان، وقايه ومحافظه ايدن. ٢. ط. بر مرضك ظهورندن اول وظهورينه مانع اولمق ايچون آلنان (علاج) ويا اتخاذ اولنان (تدبير). فر. Prophylactique.

واكته { س. [ايتا.] اينجه بر نوع مشين.

والا { ص. فا. يوكسك، يوجه، عالی، بلند : مجلس والا؛ والاشان = شانی عالی؛ والاجاه؛ والاقدر.

وَاِلّا { تركيب عربی. او = دخی. ان = اكر. لا = دكل] اولمديغی حالده، اولمازسه؛ والا فلا = بويله اولمازسه اولماز.

وَالحاصل { تركيب عر. [و= دخی - ال = حرف تعريف - حاصل = حصول بولان] حاصلی، حاصل كلام، القصه، نتيجه، خلاصه.

والد { سذ. عر. ت : والدين. [«ولادة» دن سف.] طو. غورتان، آتا، بابا، پدر، اب : والد ماجد حضرت شهرياری. == ت. آتا بابا، پدرومادر : والدينه حرمت ايتمك.

وَالدّعا { تركيب عر. باقی دعامعنا. سيله بعضاً مكتوبك نهايتنده يازيلير.

والده { سذ. عر. آنا، مادر، ام : والده‌سنه مكتوب يازدی؛ والده خانم ناصلدر؟ || اوكی والده = اوكی آنا، پدر زوجه‌سی. || قاين والده = قاين آنا. || والده سلطان = پادشاه ذيشان والده‌سی حضرتلری.

والِدَین { سـذ. ت. عر. فد : والد. با : والد .

وَالسَّلام { ترکیب عر. ١ . باق سلام معناسیله مکتوبك صوکنه یازیلیر. ٢. آرتق بیتدی. ایشته بو قدر ، سوزی قیصه کسمك تعبیری : بن کلیه جکم والسلام .

وَاللهِ { واو قسمله لفظۀ جلالدن مرکب ترکیب عر. الله ایچون، الله حقیچون : والله العظیم ؛ والله بالله .

والِه { صـ. عر. ذ. والهه. [«وله» دن سف. — لامك فتحیله وهاء سکته ایله استعمالی غلطدر.] وله و حیرته طالان ، حیران ، شاشه قالمش : واله وحیران اولدم .

والی { سـذ. عر. ج : ولاة . [« ولایة »دن سف.] بر ولایتك اداره‌سنه وضبط و ربطنه مأمور آدم ، بر دولتك اك بیوك تقسیمات ملکیه‌سندن برقسمك اك بیوك مأموری ودولتك اوراجه وکیلی بولنان ذات : والیء ولایت؛ والی پاشا؛ سلانیك والیسی .

والیلك { سـ. والی صفت ووظیفه و مأموریتی : والیلك ایتمشدر ؛ بر والیلکه نصبی مقرردر .

وام { سـ. فا. بورج، دین. ذ.

وامانده { صـ. فا. کری قالمش ، کریده اولان .

وامپیر { سـ. [فر. Vampire] ١. کویا اولدکدن صکره جن کبی مزاردن چیقوب خلقه مضرت ایصال ایدن و دهشت ویرن خیال موهوم ، جادی ، قره قونجلوس . ٢. آمریقایه مخصوص برنوع بیوك یراسه .

وامِق { صـ. عر. ذ : وامقه . [«ومق»دن سف.] عاشق، سودالی، علاقه‌لی . == سخند. وامق وعذرا = مشهور برحکایه‌نك عاشقیله معشوقه‌سی .

واو { سـ. [عر. سش.] «و» حرفنك اسم مشترکی. || واو عاطفه حروف عطفدن (و) اداتی . || واوقسم = یمین ایچون قوللانیلان (و) ادات عربیه‌سی : والله کبی .

واوی { صـ. عر. ذ : واویه. (و) حرفنه منسوب ومتعلق ویابو حرفی حاوی اولان : مثال واوی ، اجوف واوی ، ناقص واوی = عر. افعال معتله‌دن برنجی یاایکنجی و یا اوچنجی حرف اصلیسی (و) اولان فعل. مقابلی : یائی .

واوَیلا { حد. عر. ایواه، حیف، یازیق ، دریغ ، دریغا ؛ == سـ. تر. چیغلق ، یایغره ، فریاد : واویلا ایتمك ، واویلایی قوپارمق .

واه { حد. عر. فا. آی! یازیق! وای! || واه واه = آجیرم، یازیق. || ایواه = واه یازیق ، یازیقلر اولسون . == سـ. تر. کدر ، تأسف ، فریاد ، فغان : اولادی وفات ایتدیکندن زواللی آدم عمرینی آه ایله واه ایله کچیردی .

واهِب { صـ. عر. ذ : واهبه . [« وهب » دن سف.] باغشلایان، باغشلایجی .

واهِم { صـ. عر. ذ : واهمه . [«وهم»دن سف.] قوران، وهم ایدن ، وهم وخیاله تابع اولان؛ قوۀ واهمه = انسانك وهم ایتمك خاصه‌سی .

واهِمه { سش. عر. [«قوۀ واهمه» دن مختصر] قورندی قورمق خاصه‌سی .

واهِن { صـ. عر. ذ : واهنه . [«وهن»دن سف.] آریق، لاغر، ضعیف، زبون .

واهی { صـ. عر. ذ : واهیه . [«وهی»دن سف.] بوش، معناسز ، فائده‌سز، اساسسز ، اهمیتسز : برطاقم واهی سوزلر سویلدی؛ واهی ایشلرله اوغراشیور . [عربیده اشیا حقنده ییرتیق و یا ییقیق و اشخاص حقنده بدلا دیمك اولوب، بزجه مستعمل معناسی بوندن مأخوذدر .]

وای { حد. فا. ١. تأسف بیان ایدر، ایواه، یازیق : وای خرسزك حالنه! وای آیاغم! ٢. تر. تعجب واستغراب بیان‌ایدر، آی : وای! سزمیسکز ؟ وای بکم! وای افندم !

وایه { سـ. فا. نصیب، بهره. — فا. وصف ترکیبلرده بر شیئدن نصیب وبهره‌سی اولان معناسیله کتابت رسمیه‌ده وانشا لسانده چوق مستعملدر : سایۀ معارف وایۀ حضرت پادشاهیده . || بی‌وایه = محروم، بیبهره .

وایه‌دار { صـ. فا. و :

وایه‌مند { صه. فا. نصیبی اولان، بهره‌دار، بهره‌مند.

وَباء { سذ. عر. ١. یومروجق، طاعون: وبا سرومی. ٢. علی‌الاطلاق علت مستولیه.

وَبال { سذ. عر. برفعل وحرکتك آخرنتیجه اولان مسئولیتی وعاقبت وخیمه‌سی، کناه: بوایشك وبالی واردر؛ وبالی وار ایسه بوینمه؛ وباله کیرمك ایستمم.

وَبالّی { صه. آخرنتیجه مسئولیتی ووخیم عاقبتی اولان: بن اوبله وبالّی ایشه کیریشه‌مم.

وَبالی { صه. ١. یومروجقلی، وبا علتی بولاشمش، بولاشیق: وبالی یر. ٢. امراض مستولیه‌یه سببیت ویره‌جك حالده اولان: وبالی هوا.

وَبائی { صه. عر. ث: وبائیه. یومروجق علتنه ویا علی الاطلاق امراض مستولیه‌یه منسوب ومتعلق: علائم وبائیه.

وَتَد { سذ. عر. ج: اوتاد. ١. قازیق، چادروسائره قازیغی. ٢. د. [عروضده] مصراعك اوچ حرفدن مرکب جزئی که‌بوحرفلردن ایکیسی متحرك واوچنجیسی ساکن اولورسه «وتدمجموع»، وساکنی‌ایکی متحرکنك آره‌سنده بولنورسه «وتدمفروق» دینلیر. ٣. تش. اکسه کمیکی، عظم الوتد. ٤. ر. [هندسه‌ده] اوبر اوجی زاویه تشکیل ایدن نصف دائره. ٥. بر موقعی مساحه ایتمك ایچون نقاط لازمه‌یه دیکیلن رنکلی بایراق‌کوندری.

وَتَر { سذ. عر. ج: اوتار. ١. یای چله‌سی، کیریش. ٢. ساز کیریشی، تللی. ٣. ر. [هندسه‌ده] برقوسك ایکی‌اوجنی ربط ایدن خط مستقیم. ٤. تش. عضلاتك قالین سیکیری که تحریکه یارار.

وِتر { سذ. عر. تك ومنفرداولان شیء: صلاة وتر = یاتسو نمازندن صوکره قیلنان اوچ رکعت نماز.

وَتیره { سذ. عر. ج: وتائر. ١. طاریول، کچی یولی. ژ. ٢. اسلوب، طریق، نسق. ٣. بورنك ایکی دلیکنی آیران زار.

وِثاق { سذ. عر. ١. باغ، رابطه. ٢. عهدلاشمه میثاق، پیمان، معاهده: عقد وثاق ایتدیلر.

وَثائق { سذ. ج. عر. فد: وثیقه. با: وثیقه.

وُثقی { صه. عر. [«وثوق» دن «اوثق» اسم تفضیلنك مؤنثی اولوب مذکری لسانمزده پك مستعمل دکلدر.] پك صاغلام ومتین اولان: عروهٔ وثقی.

وَثَن { سذ. عر. ج: اوثان. کفره‌نك عبادت ایتدکلری بت وصنم؛ عبدهٔ اوثان = بت پرستلر.

وَثَنی { صه. عر. ث: وثنیه. اوثانه یعنی بت و صنملره عبادت ایدن آدم، بت‌پرست.

وُثوق { سذ. عر. صاغلام صورتده اینانمه، کوکنمه، اعتماد: کسب وثوق ایتمك؛ کمال وثوقله امنیت ایتمك.

وَثیقه { سذ. عر. ج: وثائق. وثوق واعتماد اولنه‌جق شیء، صاغلام دلیل، سند، حجت.

وَجازَت { سذ. عر. کلامك مختصر وموجز اولمه‌سی، اختصار.

وِجاه { سذ. عر. [«وجه» دن مصه. ثانی. مفاعله] یوز یوزه کلمه، یوزلشمه، مواجهه.

وِجاهاً { ح. عر. یوزیوزه، یوزبنه قارشی، مواجهةً. غیاباً مقابلی: وجاهاً محاکمه اولدیلر؛ وجاهاً سویلدی.

وَجاهَت { سذ. عر. ١. کوزللك، کوزل یوز. ٢. اعتبار، حیثیت، منزلت، شان وشرف.

وَجاهَتلی { صه. ١. کوزل یوزلی، کوزل، یاقیشیقلی. ٢. اعتبار وحیثیت صاحبی.

وِجاهی { صه. عر. ث: وجاهیه. مقه. یوز یوزه اولان، بالمواجهه اجرا اولنان، غیاباً اولمیان، طرفینك حضور ومواجهه‌سیله واقع اولان: محاکمهٔ وجاهیه.

وَجائب { سذ. ج. عر. فد: وجیبه. با: وجیبه.

وَجد { سذ. عر. [واوك فتح وکسری جائزدر.] کندینی غائب ایده‌جك درجه‌ده عشق الهی‌یه طالمه، استغراق: وجد وحال صاحبی.

وِجدان { سذ. عر. ١. بولمه، برشیئی برحالده کورمه. ٢. قلبله حس ایتمه، طویغو. ٣. وجد وحال، استغراق. ٤. انسانك قلبنده اولان برحس خفی که ایبلك ایتمکدن متلذذ وکوتیلك ایتمکدن معذب اولور و ایی‌بی کوتیدن فرق و تمییز ایدر: بونی وجدانم قبول

ايتميور . [بودردنجی معنا بكی اولوب، ايكنجی معنادن اخذ. وفر. Conscience يرينه قبول اولنمشدر .]

وِجداناً { ح. عر. ١. وجدوحال و استغراقله . ٢. وجدانجه ، قلبده‌كی قوهٔ حس وتمييزله : وجداناً معذب اوليور.

وِجدانسز { ص. قلبنده حس وتمييز خاصه‌سی اولميان ، طويغوسز، انصافسز : بزم بقال پك وجدانسز آدمدر .

وِجدانسزلق { س. وجدان نقصانی، حسسزلك، طويغو. سزلق، انصافسزلق .

وِجدانلی { ص. قلبنده‌كی حس وتمييز خاصه‌سی قوتلی اولان، طويغولی ، انصافلی : وجدانلی آدمدر .

وِجدانی { ص. عر. ث. : وجدانيه. ١. وجدوحال واستغراقه منسوب و متعلق : كشفيات وجدانيه. ٢. وجدان ديديكمز قلبی حس و تمييزه منسوب ، يورك طويغوسنه متعلق.

وَجَع { س. عر. ج : اوجاع. آغری ، صيزی ، آجی : وجع بطن؛ وجع مفاصل ؛ اوجاع شديده .

وَجَعلی { ص. آغری وصيزی ويرن: بك وجعلی بر چيباندر .

وَجنه { س. عر. ت. يناق يو. مروسی ، الماجق .

وُجوب { س. عر. واجب والزم اولمه، ضروری اولمه: نماز قيلمق ايچون آبدستك وجوبی معلومدر؛ درجهٔ وجوبده = ترکی جائز ويا ممكن اولميه‌جق درجه‌ده.

وُجود { س. عر. ١. بولنمه ، وار اولمه، وارلق: اونك وجوديله عدمی بردر. ٢. [معناء اولدن مأخوذ اوله‌رق] جسم ، بدن ، جسد : بوتون وجودم آغرييور. || وجود بولمق ، وجوده كلمك = وار اولمق، حاصل اولمق ، تكون ايتمك . || وجوده كتيرمك = وار ايتمك ، حاصل ايلمك ، ميدانه قومق . || وجود ويرمك = ١. اصلسز برشيئه وجود فرض ايتمك. ٢. اهميت ويرمك، بر شیء ظن ايتمك : بزم مميزده كنديته وجود ويرمك ايستيور .

وُجودسز { ص. ١ . وجودی اولميان، يوق اولان، معدوم. ٢. اوفاق تفك ، جليز.

وُجودلی { ص. جثه‌لی، ايری يابيلی.

وُجوه { س. ج. عر. فد : وجه. با : وجه .

وَجه { س. عر. ج : وجوه ، اوجه . ١. يوز ، چهره ، صورت : وجهی كوره‌مدم ؛ وجهی اورتيلی ايدی . ٢. اوست، سطح ، يوز : وجه الارض = بر يوزی . ٣. اوك ، آن ، جبهه: بنانك وجهی جاده‌يه ناظردر . ٤. اسلوب ، طرز ، طريق، صو. رت : بو وجه ايله ؛ وجه آخرله ٥. سبب ، وسيله ، جهت ، منا. سبت : وجه تسميه ؛ وجه قرابت؛ وجه تحرير حروف. ٦. واسطه: وجه معاش. ٧. ر. [هندسه‌ده] بر جسمك بهر سطحی . || بروجه مشروح ، بروجه محرر = ذكر اولنان صورتله . || بروجه پشين = پشين اوله‌رق ، نقداً. || بر وجهله ، هيچ بر وجهله = هيچ بر صورتله . || بو وجهله = بويله . || من وجه = بر جهتجه . || نه وجهله = نه صورتله ، ناصل. = ج وجوه . ١. ر. سطوح: ذوستة الوجوه = يدی سطحلی. [سداسی الوجوه ديمك دها طو. غريدر .] ٢. معتبران ، اعيان، ايلری كلنلر ، متنفذان : وجوه مملكتدن؛ وجوهدن بر ذات . || وجهاً من الوجوه = هيچ برصورتله. || من كل الوجوه ، بالوجوه = هر جهتله. || ه. وجوه قمر = آيك بر شهر ظرفنده كوستردیكی مختلف صورتلر .

وَجهاً { ح. عر. بر وجهله ، بر صورتله ، بر جهتدن . || وجهاً من الوجوه = هيچ بروجهله.

وَجهه { س. عر. يوز ، جهت ، يان .

وَجهی { ص. عر. ث: وجهيه . تش . يوزه منسوب و متعلق .

وَجيبه { س. عر. ج : وجائب . الزم و واجب اولان شیء، بورج حكمنده اولان وظيفه ، ايفاسی مجبوری ايش : وجيبهٔ ذمتدر ؛ وجائب عبوديتندر.

وَجيز { ص. عر. ث: وجيزه . [«وجا. زة » دن صش.] موجز، مختصر ، قيصه .

وَجيه { ص. عر. ث: وجيهه. [«وجا. هة » دن صش.] ١. كوزل، لطيف . ٢. مناسب ، لايق ، سزا : توجيه وجيه = حسن تعبير، حسن تفسير .

وَحام { سـذ. عر. [واوك فتح وكسرى جائزدر.] ط. آش برمه، كبه قادينك اشتهاسى.

وَحدانى { صـ. عر. ٔ: وحدانيه. حق تعالانك برلكنه و بر اولان حق تعالايه منسوب و متعلق ويا عائد اولان.

وَحدانيّت { سذ. عر. حق تعالانك برلكى و وارلغى: وحدانيته اينانمق؛ وحدانيت حقيچون.

وَحدَت { سذ. عر. ۱. برلك، بروتك اوله: فارسيده «ى» بعضاً وحدت ايچون اولور. ۲. يالكزلق، انزوا، عزلت، خلوت. ۳. صو. قرب الهى، وصلت، كثرت مقابلى.

وَحش { صـ. سذ. عر. جـ: وحوش. يبانى، غير مونس، اهلى اولميان: حمار وحش = يبان اشكى.

وَحشَت { سذ. عر. ۱. يبانيلك، وحشيلك: انسانلر برزمانلر وحشتده ياشامشلردر. ۲. ايصسز، تنهالق، يالكزلق: وحشتك ويرديكى دهشت. ۳. تنها وايصسز برلرده طوبيلان قورقو ودهشت: چولك وحشتى. ٤. اوركه، قورقه، دهشت: وحشت آميز، وحشت انكيز = قورقونج، مدهش.

وَحشى { صـ. عر. ٔ: وحشيه. [لغت مولده اولوب، اصل عربيسى مذكر و مؤنث ايچون «وحش» در.] ۱. يبانى، مألوف ومأنوس اولميان: وحشى حيوان؛ وحشى كدى. ۲. وحشى حيوان كبى ياشايان، حضريت و بدويتدن اول كى حال ابتدائيده بولنان: وحشى آدملر؛ اقوام وحشيه. ۳. انسانلردن قاچار، اوركك: او چوجق پك وحشيدر. = حـ. تر. وحشيلكله: يوزمه وحشى وحشى باقدى.

وَحشِيانه { صـ. حـ. فا. ۱. وحشيلكله، يبانيجه: وحشيانه يير. تدى. ۲. اوركوب قاچه‌رق: وحشيانه قاچدى.

وَحشِيّت { سـ. [ذاتاً عربى اولميان «وحشى» صفتندن اويدبرلمش بر لغتدر.] ۱. وحشيلك يبانيلق. ۲. اوركلك.

وَحشيجه { صـ. حـ. وحشيلكله، يبانيجه: وحشيجه هجوم؛ وحشيجه چكيلوب كيتدى.

وَحشيلِك { سـ. يبانيلك، وحشت: قبيلانك وحشيلكى فوق العاده‌در.

وَحَل { سذ. عر. باتاق ير، باتاق، قلق، چامور.

وُحوش { سذ. جـ. عر. فد: وحش. با: وحش.

وَحى { سذ. عر. بر فكر ويا امرك من طرف الله بر پيغمبره الهام اولنمسى: پيغمبرمز افندمزه قرق ياشلرنده وحى كلمش، نازل اولمشدر؛ اوامر الهيه انبيايه وحى ايله بيلديرلمشدر. [اولياية اولورسه الهام دينلير.] || امين الوحى = من طرف الله انبيايه وحى كتيرمكه مأمور اولان حضرت جبرائيل (عم).

وَحيد { صـ. عر. ٔ: وحيده. [«وحدة» دن صش.] ۱. يالكز، تك، منفرد، يكتا. ۲. مثل و نظيرى اولميان، امثالسز، بينظير، فريد، يكانه: وحيد عصر.

وَخامَت { سذ. عر. ۱. هضم كوجلكى، زور هضم ايديلن شيئك حالى. ٔ. مـ. آغرلق، نتيجه‌سى آغر و تهلكه‌لى اولان شيئك حالى، تهلكه، مخاطره: هوانك وخامتى او. رانك وخامت هواسى واردر؛ بوفابريقه ايله ايش يابمق وخامتنى دوشوندم.

وَخامتلى { صـ. ۱. هضمى زور، هضم اولنماز، آغر. ۲. تهلكه‌لى، مخاطره‌لى، نتيجه‌سى فنا، وخيم: وخامتلى هوا؛ وخامتلى ايش.

وَخيم { صـ. عر. ٔ: وخيمه. [«وخامة» دن صش.] ۱. هضمى كوج، هضم اولنماز، آغر [بو معنا ايله لسانمزده پك قوللانلماز.] ۲. نتيجه‌سى تهلكه‌لى، مخاطره‌لى: اورانك هواسى وخيمدر؛ وخيم بر ايش.

وِدّ { سذ. عر. [واوك حركات ثلثه‌سيله جائزدر.] و:

وَداد { سذ. عر. [ينه واوك حركات ثلثه‌سيله.] سومه، سوكى، محبت، حب، دوستلق: روابط حب و وداد؛ ميانه‌مزده‌كى ود و مصادقت.

وَداع { سذ. عر. [اكثريا واوك كسريله مستعمل اولوب، اوحالده‌ده مفاعله بابندن مصدر ثانى اولور.] ايكى كشينك بر برينه الله اصمارلادق وخدايه امانت اولكز ديوب آيرلمه.

لرى ، اسنلشمه ، مفارقت ، آیریلق : وداع ایتمك ؛ رسم وداعی ایفا ایتمك ؛ وداعه كیتمك. || الوداع = اللهه ایصمارلادم ؛ سلامت قال .

وداعلاشمق { فش. بربرینه الوداع دیوب آیرلمق ، مفارقت ایتمك، رسم وداعی اجرا ایتمك : وداعلاشمغه كیدیورم .

وداعنامه { س. فا. ١. وداع ومفارقت مراسمنی حاوی اولەرق عزیمت ایدەجك آدمك یازدیغی نامه. ٢. بشقه بر یره تعیین اولنان سفیرك اولكی یرك حكومتنه تقدیم ایتدیكی عزیمت امری .

ودایع { سش. ج. عر. فد : ودیعه . با : ودیعه .

ودره { س. (آرناۋدجەدن) سوت كردلی ، قویون وسائر حیواناتی صاغمغه مخصوص آغزی آچیق وككیش كردل.

ودله { یا ویدله. س. [ایتا. Vitello = طانه] طانه دریسندن معمول سختیانكه پوتین وچیزمه وسائره یاپیلیر. == ص.مذكور سختیاندن معمول : ودلەپوتین.

ودود { ص. عر. [«ود» دن سم.] پك زیاده محبتلی ، پك مشفق. [صفات اللهدندر.]

ودیعه { سش. عر. ج : ودایع. [« وداع » دن صش.] حفظ ایچون امانت براغیلان شیء، امانت. || ودیعةالله = حق تعالانك امانتی حكمنده اولان رعیه .

ور { د. فا. ایسمك آخرینه الحاق اولنەرق اونك مدلولیله متصف وصاحب معناسیله صفتلر تشكیل ایدر : سخنور = سوز صاحبی؛ كینەور = كینداڕ؛ جانور = جانلی، حیوان؛ هنرور = هنرلی، هنرمند .

وراء { سذ. عر. ١. آرقه ، كری، ظهر : وراء جبل. ٢. قبح، كری، دبر. || ماوراء = برشیئك آرقەسنده واوتەسنده بولنان شیء : ماوراء نهر = جیحون مجراسنك اوتەسنده اولان یرلر ، بخارا و سمرقند جهتلری ؛ ماوراء الطبیعه = فلسفەده طبیعتك فوقنده وخارجنده اولان حال .

وراتیقه { س. بر جنس چیچك، ویرانه باباده سی . || قزیل وراتیقه = مسك اوتی.

وراثت { سش. عر. [تر. زبانزدی و اوك فتحیلەدر .] وارث اولمه ، بر آدمك وفاتنده مال متروكنه صاحب اولمقحق، میراثجیلق : او ملك وراثت طریقیله فلانه انتقال ایتدی .

ورثه { سذ. ج. عر. فد : وارث . با : وارث .

ورد { سذ. عر. كل . || ماء الورد = كل صویی، كلاب.

ورد { سذ. عر. ج : اوراد . معین وقتلرده قرائتی وظیفهٔ معنویه صورتیله اعتیاد اولنان اسماء حسنی ویاآیات كریمەوادعیه وسائره : اورادشریفه اوقومق. || ورد زبان = هر وقت ایراد و تكرار اولنان تمنیات : ورد زبان مخالصتم اولان ادعیهٔ خیریەلری. || دیلنه ورد ایتمك = دائما تكرار ایدوب سویلمك .

وردی { ص. عر. ؤ : وردیه . كله منسوب و متعلق || نبا. فصیلهٔ وردیه = كل نوعندن اولان نباتات .

ورزش { س. فا. ایشلمه، اعمال، چالیشمه، سعی .

ورطه { سش. عر. [واوك ضمیله غلطدر.] ١. ادچوروم. ٢. تهلكه، مهلكه ، مخاطره : بر ورطەیه دوشدی .

ورع { سذ. عر. حرامدن اجتناب، منهیاتدن توقی ، تقوی، زهد : ورع وتقواسیله مشهور؛ اهل ورع .

ورق { سذ. عر. ج : اوراق . ١. آغاج واوت یاپراغی: سقوط اوراق = یاپراق‌دوكومی؛ اوراق زهریه = چیچكی تركیب ایدن رنكلی یاپراقلر . ٢. كاغد ویاكتاب یاپراغی ، ایكی صحیفەدن عبارت یاپراق : اوراقی آچلامش بر كتاب. ٣. یازلمش كاغد ، مكتوب ، تذكره ، تحریرات : اوراق رسمیه؛ اوراق متفرعەسی لفاً كوندرلیور ؛ اوراق‌اوطەسی، قلمی = بر دائرهٔ رسمیەنك مورود و مرسل كافهٔ محرراتنك قید وحفظنه مخصوص دائره ؛ اوراق مدیری = بو دائرەنك باش مأموری ؛ ورق مهرووفا = وفادارلقدن كنایه . ٤. اكثریا بر یاپراقدن عبارت اولان مطبوع غزته و سائره : اوراق حوادث. ٥. تر. یالدیزلانمەسی مرام اولنان شیئه یاپیشدیرلمق اوزره پك یوقفه دوكلمش آلتین صفحەسی ویا تقلیدی ، یالدیزلامه كاغدی :

ورق یاپیشدیرمق؛ ورقله یالدیزلامق.

وَرَقپاره { سه. فا. ١. کاغد پار. چه‌سی. ٢. اهمیتسز وناچیز پوصله ویاتذکره: تقدیم ورقپارۀ عاجزی‌یه ابتدار قلندی.

وَرَقجی { سه. آلتین و یا یالدیز یاپراقلرینی یاپیشدیران ویا یاپان آدم، یالدیزجی.

وَرَقلاتمق { فتـ. آلتین ویایالدیز یاپراغیله یالدیزلاتمق.

وَرَقلامق { فتـ. آلتین ویایالدیز یاپراغیله یالدیزلامق.

وَرَقلی { صه. آلتین و یا یالدیز یاپراغیله یالدیزلانمش، یالدیزلی.

وَرَقه { سثـ. عر. ١. برتك یاپراق ٢. کاغد، مکتوب، نامه. پوصله، تذکره: ورقۀ عاجزانه‌مك جوابنه منتظرم. ٣. بر غزته‌یه درج اولنمق اوزره قارئلرندن برینك کوندردیکی تذکره: عیناً ورقه. || ورقۀ صحیحه = سند ویااستدعاوسائره‌یه مخصوص تمغالی کاغدکه مقدما پول یاپیشدیرلمش عادی کاغد یرینه مستعمل ایدی.

وَرَقی { صه عر. ذ: ورقیه. نبا. تا. یاپراغه منسوب ومتعلق ویامشابه؛ ورق الشکل.

وَرَك { سذ. عر. تشـ. قالچه کمیکی.

ورلامق { فل. و:

ورلدامق { یاخود ویرلامق، ویرلدامق. فل. باش آغریسی ویروب اوصاند. یره‌جق صورتده سویلنمك، تکرار تکرار سویلیوب طور. مق: ایکی ساعت ورلادی، ورلدادی.

ورلدانمق { فل. کندی کندینه سویلنوب طورمق، باش آغریسی ویره‌جك صورتده سویلنمك: بودیلنجی‌یه نه ویرسه‌ك ینه ورلدانمقسزین کیتمز.

ورلدی { یا ویرلدی. سه. باش آغریسی ویره‌جك صو. رتده سویلنمه، معجزانه صیزلدی: بودیلنجینك‌ده ورلدیسی چکلمز.

وَرَم { سذ. عر. جه: اورام. ١. طـ. شیش، شیشمه. ٢. عو. آق جکرده و بعضاً بدنك سائر جهتلرنده عارض اولان معروف مرض مهلك که لسان فنده «سل» و «سل الرئه» دینلیر: ورم علتی؛ ورمه اوغرا. مق؛ غیرتلاق ورمی. == صه. تر. سل الرئه مرض مهلکنه مبتلا، مسلول: ورم اولدی؛ ورم برقیزك حسیاتی.

وُرود { سذ. عر. وارمه، کلمه، وصول، یتیشمه، وارد اولمه: برمکتوب ورودایتدی؛ پوسته‌نك وقتنده ورودی.

ورور { یا ویر ویر. سه. باش آغریسی ویره‌جك صو. رتده‌سویلنمه، معجزانه صیزلدی، ورلدی: ور ور ایدوب‌طورمه.

وَرونیقه { سه. [لغت اجنبیه] چیبان اوتی.

وَرَی { یا وری. سذ. عر. خلق، عالم، مخلوقات، کائنات: خیرالوری = فخر کائنات (صلعم) افندمز.

وَرید { سذ. عر. جه: اورده. طامار. || حبل الورید = اکسه‌ده‌کی ایکی قالین سیکیرك بیری.

وُرَید { سذ. عر. تشـ. کوچك طامار. اینجه طامار.

وَریدی { صه. عر. ذ: وریدیه. تشـ. طاماره منسوب ومتعلق.

وُرَیقه { سثـ. عر. جه: وریقات. نبا. کوچك یاپراق، یاپراجق.

وز { یا ویز. مه. اوچان حشراتك قنادلریله ایتدکلری سسی تقلید وتصویر ایدر: آریلر وز وز اوچیشیوردی. || وز کچمك = چابوق کچوب قولاق آصمامق، اهمیت ویرمه‌مك: سویلدمسه. ده وز کچدی.

وَزارَت { سثـ. عر. وزیرلك، وزیر رتبه‌سی: فلان ذاته وزارت ویرلدی، رتبۀ وزارت توجیه بیورلدی. || وزارت عظمی = صدارت عظمی.

وَزان { صه. فا. اسن، هبوب ایدن: باد صبا وزان اولدی. [مصدرکبی قوللانوب وزان ایتدی دیمك خطادر.]

وِزر { سذ. عر. ١. یوك، آغر. لق، بار. ٢. صوچ، کناه.

وزر { یا ویزیر. مه. بر ایشك سرعت و سهولتله اولمه‌سنی تقلید و تصویر ایدر، هایدی هایدی: بو ایشی وزر وزر یاپار؛ وزر وزر کچر.

وُزَراء { سذ. جه. عر. فد: وزیر. با: وزیر.

وِزلامق { یا ویزلامق. و:

وزلدامق { یا ویزلدامق. فل. ۱. اوچشان حشرات کبی اینجه بر سسله کورلدی ایتمك: سیوری سیکلر وزلایوب، وزلدایوب طوریوردی. ۲. یاواش بر سسله لکن بلا فاصله شکایت ایتمك، صیزلانوب طورمق: آرتق سنده وزلدایوب طورمه.

وزلدانمق { یا ویزلدانمق. فل. صیزلانمق، متصل شکایت ایدوب طورمق: آرتق چوق وزلدانمه.

وزلدی { یا وزلدی. س. ۱. اوچشان حشراتك ایتدکلری اینجه سس: آریلرك وزلدیسی. ۲. غیرمنقطع ومعجز شکایت، صیزلدی: آرتق وزلدی الویرر؛ باق بر وزلدی چیقماسون.

وَزن { سذ. عر. ج: اوزان. ۱. طارتی، طارتمه: وزن ایتمك = طارتمق. ۲. آغرلق، ثقلت: بو طاشك وزنی نه‌در؟ ۳. شعر ونظمك معین ثقیل وخفیف هجالردن مرکب وبو هجالرك صره‌سی بحرینه کوره منتظم اولمه: بو بیتك وزنی دوشوك؛ شعرك وزنی بولمق؛ اوزان شعر.

وَزنه { سث. عر. ۱. طارتی آلتی میزان، ترازو. ۲. آقچه طارتیلان محل، صندیق، خزینه: وزنه‌یه تسلیم ایتمك؛ مالیه وزنه‌سی. ۳. باروت محفظه‌سی، باروتلق. ٤. اسلحهٔ ناریه‌نك باروت قونیلان محلی، خزینه.

وَزنه‌جی { س. ترازی وساٸره یاپان اوسته: وزنه‌جیلر چارشیسی.

وَزنه‌دار { س. فا. بر داٸرهٔ رسمیه‌نك صندیغی اداره‌یه مأمور آدم، صندیق امینی: مالیه، نظامیه وزنه‌داری.

وَزنه‌دارلق { س. وزنه‌دار مأموریت ووظیفه‌سی، صندیق امانتی: عدلیه وزنه‌دارلغنه نصب اولندی.

وَزیر { سذ. عر. ج: وزراء. [«وزر» دن صش.] ۱. حکمدارك وکیلی اولوب امور دولته باقان ذات. صدراعظم: بزرجمهر نوشیروانك وزیری ایدی. ۲. کرك بر نظارت ووکالت ویا ولایتده اولسون وکرك معزول اولسون وزارت رتبه‌سنی حاٸز ذات: وزراء عظام؛ وزراء دولت؛ شیخ الوزراء = وزیرلرك اك مسن وقدملیسی.

وَزیرانه { ص. ح. فا. وزیره یاقیشیر صورتده، وزرایه شایسته بر طرزده.

وَزیرلك { س. وزیر رتبه وصفتی، وزارت.

وَزیری { ص عر. ٔ: وزیریه. ۱. وزیره منسوب ومتعلق ویاشایان اولان. ۲. مستطیل حجمده (کتاب).

وَساده { سث عر. ج: وساید طیانوب راحت ایده‌جك یاصدیق وشلته کبی شیٔ: وساده‌نشین استراحت.

وَساطَت { سث. عر. آره‌یه کیرمه، واسطه اولمه، میانجیلق: احبابدن بر ذاتك وساطتیله خبر ویردم؛ سزك وساطتکزله اوذاتله معارفه پیدا ایتمك ایسترم.

وَساٸِط { سث. ج. عر. فد: واسطه. با: واسطه.

وَساٸِل { سث ج. عر. فد: وسیله؛ با: وسیله.

وَسَخ ۱. سذ عر ج: اوساخ. کیر پاس چرك، پیسلك، مردارلق.

وَسَط { سذ. عر. ج: اواسط. ۱ اورته ایکی جهتدن مساوی مسافه‌ده اولان محل میان: وسط طریق؛ یولك وسطنی بولدق. ۲. آره، مرکز، ایچ کوبك: وسط دار؛ آولینك وسطنده. ۳. بل. میان. حصر: پشتمالی وسطنه باغلادی. ٤. ایکیسی اورته‌سی اولان شیٔ، وسطی حال، اورته‌لامه.

وَسطی { ص. عر. ٔ: وسطیه. ۱. اورته‌ده بولنان، آره‌ده اولان، ایچ: آسیای وسطی؛ آفریقای وسطی؛ وسطی آمریقا. ۲. ایکیسی اورته‌سی، اورته حالده: خسته‌مز نه بك ایی نه بك کوتی وسطی بر حالده‌در.

وُسطی { صث عر. ذ: اوسط. با: اوسط. [«آسیای وسطی» دیمه‌ملی. مادهٔ آنفه‌یه با.] ‖ صلات وسطی = ایکندی نمازی.

وُسع { سذ. عر. قدرت. اقتدار، بر ایشی یاپه بیلمك قوتی: وسعم یتدیکی قدر؛ وسعنجه چالیشدی.

وُسعَت { سث. عر. ۱. کنیشلك، بوللق: میدانك. اووه‌نك وسعتی. ۲. اقتدار مالی، احوالی

مالیه مساعده‌سی، سعهٔ حال : اویله ایشلره کیریشمکه بو آره‌لق وسعتم یوقدر. ٣. خالی میدان، فرصت.

وُسعتلی { صه. ١. ککیش، بول : پك وسعتلی بر اوده. ٢. مساعده‌لی. مساعد: وسعتلی زمان، حال.

وَسمه { سئ. عر. ١. علامت فارقه اولمق اوزره حیوانه باصیلان تمغا. ٢. راستیق، قاشه چکیلن بویا.

وَسواس { سئد. عر. شیطان، ابلیس.

وَسوَسه { سئ عر. شبهه وتردد، ایچ راحت ایتمه‌مه، قورنتی.

وَسیع { صه. عر. ؤ : وسیعه. [«وسعة» دن صش.] ککیش، بول، وسعتلی، واسع.

وَسیله { سئ. عر. ج : وسائل. ١. واسطه، طریق : وسیلهٔ تقرب؛ وسیلهٔ عبودیت. ٢. سبب، بهانه : آلیش ویرش ایچون بر وسیله لازم؛ بو ایشی وسیله اتخاذ ایدوب کندیسنه برمکتوب یازدم. ٣. فرصت : بروسه‌ده بر ایشم دوشدی بو وسیله ایله اوراسنی‌ده کورمش اولدم. || بی وسیله، بلا وسیله = اورته‌ده برسبب وبهانه اولمدیغی حالده. || نعم الوسیله = فرصتدن استفاده. == ج. اسباب، وسائط : وسائل تحصیل مفقوددر.

وَسیله‌جو { صه. فا. سبب وبهانه آرایان.

وَسیم { صه. عر. ؤ : وسیمه. [«وسم»دن صش.] کوزل دلبر. ؤ.

وَش { د فا. اسملره الحاق اولنه‌رق شبیه ونظیر معناسیله صفتلر تشکیل ایدر : ماهوش = آی کبی.

وَشَق { سه. فا. با : واشاق.

وَشم { سئد. عر. ج : وشام، وشوم. ایکنه ایله وبر سیاه توزله بدنك اوزرینه ترسیم اولنان اشکال، فر. Tatouage.

وِشناب { سه. فا وشنه شروبی، شربتی.

وِشنه { سه. فا. مایخوشجه وقویو رنکلی بر جنس کرازکه شروب و رچلی یاپیلیر؛ وشنه تریدی. || وشنه آغاجی = بومیوه‌یی ویرن آغاج. || وشنه چوروکی = پك قویو ومورہ چالار قرمزی رنك وبو رنکده اولان.

وَصّاف { صه. عر. [«وصف»دن سمب] وصف وتعریف ایدن، اوصافنی ذکر وبیان ایده‌رك آکلادان ویا مدح ایدن.

وِصال { سئد. عر. [«وصل» دن مصه ثانی مفاعله] سودیکنه قاوشمه، وصلت، فراق مقابلی : وصال یار.

وَصایا { سئد. ج. عر فد : وصیت. با : وصیت.

وَصایت { سئ. عر. ١. وصیت. ٢. وصیلك. ٣. امر، تنبیه، توصیه.

وَصف { سئد. عر. ج : اوصاف ١. برشخص ویا شیئك حائز اولدیغی حال وصفت : فلان آدمك، فلان شیئك وصفی. ٢. برشخص ویا شیئك احوال و خصائصنی ذکر ایده‌رك تعریف ایتمه : فلان آدمی وصف ایدیوردی؛ بریمکك وصفی. ٣. مدح، ثنا : سزك وصفکزی ایدیورلردی. ٤. کلمه‌نك اقسامندن صفت. || وصف ترکیبی = فارسیده ایکی کلمه‌دن مرکب صفت : دلبر، سبکمغز کبی.

وَصفی { صه. عر. ؤ : وصفیه. حال وکیفیت وصفته ویا ذکر وبیان وتعریفه منسوب ومتعلق.

وَصل { سئد. عر. ١. اولاشمه، برلشمه، بیتشیکلك. فصل مقابلی. ٢. سودیکنه قاوشمه، وصال، وصلت : وصل یار. ٣. د. عربیده کلمه‌نك باشنده اولان همزه‌نك و ازآن جمله حرف تعریف همزه‌سنك اوقونمامسیله داخل اولدیغی کلمه‌نك ماقبلیله بیتشیك کبی اوقونمه‌سی : همزهٔ وصل. ٤. همزهٔ وصلك اوزرینه حرکه کبی یازیلان (صله) اشارتی: (ٓ). || د. [عروضده] حرف وصل = شعرده رویی تعقیب ایدن حرف.

وُصلت { سئ. عر. عاشقك معشوقه‌سنه قاوشمه‌سی، وصال وصل، فرقت مقابلی.

وُصول { سئد. عر. وارمه. ایرشمه، یتیشمه، واصلت: بو قشام وصولی مأمولدر؛ وصول بولمق = واصل اولمق؛ بورایه وصولمدن بری.

وَصی { سئد. عر. ج : اوصیاء. [«وصایة»دن صش] ١. برمتوفانك وصیتنی اجرایه مأمور آدم، برمتوفانك وصیتله تسویهٔ امورینه توکیل ایتدیکی آدم. ٢. ایتامك اموال موروثه‌سنی

اداره وكندیلرینی انفاق ایدن آدم.

وَصِیَّت { سث. عر. جـ: وصایا. بر متوفانك اولمزدن اول بعد الموت اجراسنی مرام ایلدیكی شیئلر حقنده ویردیكی امر وسپارش: فلان یره دفن اولنمه سنی وصیت ایتدی؛ مالنك صورت تقسیمنی وصیت ایتمشیدی؛ متوفانك بر وصیتی واردر. == جـ. نصایح، اخطارات تنبیهات: او خصوصده وكیانه وصایای اكیده اجرا، تبلیغ المدی.

وَصِیَّتنامه { سث. فا. بر آدمك وصیتنی حاوی مصدق ورقه.

وَضع { سذ. عر. جـ: اوضاع. ۱. قومه، براقمه آتمه نشان وضع ایتمك، اورته یه بر طاش وضع ایتدی. ۲. تعیین وتخصیص ایتمه: هركلمه برمعنایه وضع اولنمشدر. ۳. ایجاد وتأسیس ایتمه: بر قانون، بر نظام، بر اصول وضع ایتمك. ٤. طرح وتكلیف ایتمه: ویركی، رسم وضع ایتمك. ٥. كلمه لرك صورت وضع وتخصیص ودلالتندن بحث ایدن علم. ٦. [مصدریت معناسنی متضمن اولمقسزین] طورش، حركت، طرز، بچیم: بو آدمك وضعی هیچ خوشمه كیتمیور. [جمعی یالكز بو معنا ایله مستعملدر:] اوضاع غریبه سی واردر. || وضع اساس = تمل آتمه. || وضع حمل = طوغورمه، تولید. || وضع ید = ال قومه، صاحب چیقوب تصرف ایتمه.

وُضِعَ { فل. عر. وضع اولندی معناسیله شو تعبیر عربیده قوللانیلیر: ما وضع له = تعیین وتخصیص اولندیغی شیء: بو مبلغی ماوضع لهنه صرف ایتدم؛ بو لفتك اصل ماوضع لمی بودر.

وَضعاً { ح. عر. ابتداكی وضع وتعیینی اعتباریله، معنای اصلیء لغویسی جهتیله: بو لغت وضعاً شو دیمك ایسه ده شو مقامده استعمال اولنور.

وَضعی { صد. عر. ۃ: وضعیه. وضعه منسوب ومتعلق.

وَضعیَّت { سث. عر. الفت مولده. طورش شكل وهیئت، طور: بو آدمك، بو بنانك، بو محلك وضعیتی بك خوشمه كیدیور. وضعیت جغرافیه.

وُضوء { سذ. عر. آبدست.

وُضوح { سذ. عر. آچیق وعیان اولمه. شرح وایضاحه محتاج اولمیه جق صورتده آچیق اولمه: عباره ده وضوح شرطدر.

وَضیع { صد. عر. ۃ: وضیعه. [«وضع» دن صشـ.] آلچاق، دنی، عادی، بیاغی.

وَطَن { سذ. عر. جـ: اوطان. بر آدمك طوغوب بیودیكی ویا یاشادیغی مملكت.

وَطَنداش { سذ. صد. بر مملكت اهالیسندن اولان، همشهری، مملكتلی.

وَطَنداشلق { سذ. همشهریلك، مملكتلیلك.

وَطَنی { صد. عر. ۃ: وطنیه. وطنه منسوب ومتعلق ویا عائد.

وَطواط { سذ. عر. ۱. یراسه، شبپره. ۲. قیرلانغیج.

وَطی { سذ. عر. ۱. چیكنمه، باصمه. ۲. جماع.

وَظائِف { سث. جـ. عر. مفـ: وظیفه. با: وظیفه.

وَظیفه { سث. عر. جـ: وظائف. ۱. برآدمك ایفاسنه مجبور اولدیغی ایش، برآدمك عهده سنه محول ایش: او بنم وظیفه مدر؛ صداقت وظیفهٔ عبودیتدر؛ هركس وظیفه سنی طانیملیدر. ۲. تقید اولنیان واهمیت ویریلن ایش: هیچ وظیفه ایتمیور؛ وظیفه سنده دكلدر. نه وظیفه = نه مه لازم. ۳. بر ایش مقابلنده معین ومخصص اجرت، معاش، علوفه: وقفدن وظیفه سی واردر. ٤. تعیین، معینات نفقه. || وظیفه خور = رزقنی آلان. || وظیفه دار = معاشلی، علوفه لی.

وَظیفه سِز { صد. بر شیئی وظیفه ایتمین، قیدسز.

وَظیفه سِزلك { سذ. عدم تقید، قیدسزلق.

وِعاء { سذ. عر. جـ: اوعیه. ۱. قاب، محفظه. ۲. تشـ. بدنده اخلاط ومایعات حفظنه ویا جولاننه مخصوص كیسه وبوری وسائره.

وَعد { سذ. عر. جـ: وعود. ۱. سوز ویرمه، اوسته آلمه، عهد، تعهد: بركون كله جكنی وعد ایتدی؛ وعدنده طورمق. ۲. بر شیء ویره جكنی پشیندن سویلمه: بكا بر كتاب وعد ایتدیكزدی.

وَعده { سذ. عر. ١. بر ایش ایچون اوکدن تعیین اولنان مدت، وقت معین: اونك وعده‌سی کلدی؛ بوسندك وعده‌سی کچمش. ٢. بر ایشی تأخیر ایچون تعیین اولنان زمان، مهلت: ایکی آی وعده ویردی. ٣. اجل. || وعده ایله = مؤجلاً.

وَعظ { سذ. عر. ١. پند، نصح، نصیحت، تشویق وتهدیدله اییلکه سوق: اهالی‌یه اجرای وعظ ونصیحت ایتمك. ٢. واعظك جامع شریفده امور دینیه‌یه ونصایحه متعلق آیات قرآنیه واحادیث نبویه‌دن مقتبس اوله‌رق سویلدیکی سوزلر: وعظ دیکلمکه کیتدم؛ او ذاتك وعظی پك مؤثردر.

وَعید { سذ. عر. اییلکه سوق وتحریص وکوتیلکدن تنفیر وتبعید ایچون عذابی ذکر وتعرضله تهدید ایتمه: وعدووعید ایله قاندیرمق.

وَغا { سذ. عر. کورلدی، پاتیردی، غوغا: میدان حرب ووغا.

وَغَیره { ترکیب عر. ز: وغیرها. ز: وغیرهما، ج: وغیرهم. وسائره، وقس علیه. البواقی، الی آخره.

وَفاء { سذ. عر. ١. سوزده طورمه، تعهدی وبابورجی ایفا وادا ایتمه، اوده‌مه: عهده وفا. ٢. محبتده صداقت ودوام وثبات؛ بی وفا = وفاسز. ٣. یتیشمه، کفایت، کافی وافی اولمه: خواجه‌مك عمری وفا ایتمدی. بیع بالوفاء = حقق. بر مالی آخرده ثمنی رد ایتدکده کیرو ویرمك اوزره صاتمه.

وَفات { سذ. عر. ج: وفیات. [طوغریسی: وفاة] اولوم، فوت، موت، مرك: وفات ایتمك = اولمك؛ وفاتی کونی دفن اولندی.

وَفادار { صه. فا. دوستلقده ثابت وصادق اولان، دوستلغی اونوتمیان: محب وفادارم.

وَفادارلق { سه. و:

وَفاداری { سه. فا. دوستلقده ثبات ودوام، وفا: اوآدمك وفادارلغی انکار اولنه‌ماز؛ رسم وفاداری بومیدر؟

وَفاسز { صه. دوستلقده ویا وعد وتعهدنده طورمیان: ارقداشنك بوقدر وفاسز اولدیغنی بیلمزدم.

وَفاسزلق { سه. دوستلقده ووعد وتعهدده طورمامه: زوجه‌سنك وفاسزلغنی بو دفعه دکدی.

وَفاشعار { صه. فا. وفادار، وفا ایله متخلق.

وِفاق { سذ. عر. ١. اویغونلق، همفکر وهمرأی اولمه: ایکی دولت آره‌سنده وفاق بر قراردر. ٢. باریش، صلح، مسالمت: اعادهٔ صلح ووفاق.

وَفد { سذ. عر. ج: وفود. ١. ورود، وصول. ز. ٢. برلکده کلوب قونان جماعت. ٣. برذات ویا جماعت طرفندن کوندریلان هیئت وعلی الخصوص قبول اسلام ایچون نزد جناب نبوی‌یه ورود ایدن قبائل عرب وکیللری، هیئت مبعوثه. || فارسی قاعده‌سنجه وصف ترکیبده همان «نزد» لفظنه سجیع اولمق ایچون قوللانیلیور: نزد معالی وفد.

وَفرَت { سذ. عر. بوللق، چوقلق، کثرت: وفرت نعمت؛ بو سنه‌کی یاغمورلرك وفرتی. || وفرتله = پك چوق وبول اوله‌رق، مبالغه ایله: وفرتله سخاوتی واردر.

وَفق { سذ. عر. ١. اویمه اویغون کلمه، اویغونلق. ٢. دعا یازیلی اشکالی حاوی نسخه. || بر وفق = کوره، موافق اوله‌رق: بروفق دلخواه.

وُفود { سذ. عر. کلمه، ورود، وصول.

وُفود { سذ. ج: عر. فد: وفد. با: رفد.

وُفور { سذ. عر. بوللق، چوقلق، کثرت، وفرت.

وَفی { صه. عر. وفادار، دوستلقده ثابت وصادق.

وَفیق { صه. عر. [« وفق » دن مشـ.] اویغون، موافق، همفکر. ز.

وِقاحت { سذ. عر. کستاخلق، عارسزلق، اوتانمازلق.

وَقار { سذ. عر. آغرلق، حیثیتی محافظه، تمکین، وقع: کبر نه‌قدر مذموم ایسه وقار اوقدر لازمدر. || ساخته وقار = یالاندن ونابمحل وقار صاتان، متعظم.

وَقارسز { صه. تمکینسز، حیثیتی محافظه ایده‌مین.

وَقارسزلق { سه. وقار فقدانی، تمکینسزلك.

وَقارلی { صه. وقاری اولان، آغر، تمکینلی، وقور.

وَقايِع { سٙ. جٙ. عر. فد: واقعه. با: واقعه.

وِقايه { سٙ. عر. ١. قايرمه، محافظه، حفظ وصيانت: حيوانى صوغوقدن وقايه ايتملى. ٢. حمايه، صاحب چيقمه. ٣. ط. ظهورى ملحوظ اولان برمرضك اوكنى آلمه: قينه‌قينه صيتمه‌دن وقايه ايدر.

وَقت { سٙ. عر. جٙ: اوقات. ١. زمان، هنكام: شمديكى وقتده؛ وقت نه‌قدر. ٢. ساعت، كونك مختلف ساعتلرى: كچ وقت؛ صباح، اقشام، اوكله، كيجه وقتى؛ عجبا وقت ناصل؟ ٣. موسم: اوراق وقتى؛ آغاج ديكمه وقتى. ٤. مناسب زمان: شمدى اونك وقتى دكلدر؛ تام وقتنده كلدى. ٥. خالى زمان، مساعده، ال دكمه: شمدى وقتم يوقدر؛ وقتم اولورسه، وقت بولورسه‌م ياپارم. ٦. سعهٔ حال، وسعت معيشت: اونك وقتى ايبدر؛ وقتلر پك طاردر. ٧. زمان، دهر: وقت هر شيئى ياپديرر. ٨. فرصت، مهلت: وقت ويرمدى؛ دوشونمكه وقت براقمدى. ٩. دور، عصر، زمان حاضر: علامهٔ وقت. ١٠. معين زمان، وعده، اجل: وقتى كلنجه ويريرم؛ وقت وساعت. ١١. فرع فعل اضافى‌يه ملحق اولوب زمانه دلالت ايدر بر صيغهٔ مركبه تشكيل ايدر: كورديكم وقت؛ كله‌جكى وقت. || او وقت = اوزمان. || بووقت = شمدى. || نه وقت = نه زمان، نه‌چان. || هروقت = هرزمان، دائما. || وقتنده = ١. مناسب زمانده. ٢. موسمنده. || بر وقت = ١. كچمش وغير معين بر زمانده: بن ده بر وقت اويله بر چفتلك آلمشيدم. ٢. كچمش زمانده، وقتيله، فوت اولمش برزمانده: آمريقايه زوكورت كيدروب زنكين دونمك بر وقت ايدى. || وقتيله = ١. زماننده: بوچيچكى وقتيله ديكمه‌مشسكز. ٢. اسكى زمانده، كچمش زمانده: وقتيله اويله بر تشبث ايتمشيدم؛ وقتيله بزده فارسى‌دها چوق اوقونوردى. || وقت وقت = كاه كاه، نوبت نوبت. || وقت وحال = سعهٔ حال، وسعت معيشت. || وقت حضر = صلح زمانى، حال حضرى. || وقت سفر = حرب زمانى، سفر برلك حالى. || وقت زوالى، وقت غروبى = زوالدن ويا كونشك غروبندن بدأ اولنديغنه كوره حساب اولنان وقت كه برنجيسنه آلافرانغه و ايكنجيسنه آلاتورقه دخى دينلير، زوالى ساعت، غروبى ساعت. || وقت حقيقى، وقت نجومى، وقت وسطى = هيئت ونجومده يا ظاهرى كورينيشه كوره ويا ايكيسى اورته‌سى اوله‌رق حساب اولنان وقت. || هيچ بر وقت = اصلا. ابدى. || وقتلر، وقت شريفلر خير اولسون = صباح واقشامك غيرنده سويلنير تحيه تعبيريدر.

وَقتاً { حٙ. عر. وقت وزمانجه، زماناً. ذ. || وقتاً من الاوقات = زمانك برنده، كونلرده بر كون.

وَقتا كه { ظرٙ. فا. او وقت كه، نه زمان كه، اولديغى وقت، نه‌چان. (عجمانه بر تعبير اولوب، شيوهٔ لسانمزه اويمديغندن، شايان اعتبار دكلدر.)

وَقتسز { صٙ. ١. وقت مناسبنده اولميان، نابهنگام: وقتسز تشبث. ٢. موسمنده اولميان، موسمندن اول ويا صكره حاصل اولان، نابموسم: وقتسز ميوه. = ظرٙ. ١. كچ، كچ وقتده: سز وقتسز كلديكز؛ شمدى وقتسز در كيدبله‌مز. ٢. موسمك خارجنده، نابموسم اوله‌رق: وقتلى وقتسز = مناسب و نامناسب زمانده، هر وقت: او بزه وقتلى وقتسز كلير.

وَقتلى { صٙ. مناسب وقت وزمانده ويا موسم مخصوصنده اولان. || وقتلى وقتسز. نٙا. وقتسز.

وَقس على هذا { تركيب عر. با: قس.

وَقع { سٙ. عر. محافظهٔ حيثيت، وقار، تمكين، آغرلق.

وَقعه { سٙ. عر. ١. وقوع بولان حال، كچن ماجرا، حادثه، وقوعات، ظهوره كلمش حال. ٢. حرب، جنك، مسئله. (عربيده بر كره دوشش ديمك اولوب، پك بو معناره كلمديكندن، واقعه ويا وقيعه‌دن غلط اولسه كركدر.) || وقعه نويس = زماننده ظهور ايدن وقايعى يازمغه مأمور رسمى دولت مورخى.

وَقف { سٙ. عر. ١. طوريش، طورمه، حركتدن قالمه، توقف. ذ. ٢. هر كلام و بحثك

ويا ايت كريمه‌نك بيتديكي يرده اثنای قرائتده لزومی مقدار طوروب كسمه، طوراق : او. قوركن وقف يرلريني بللي ايتدير. ملی ؛ علامت وقف = طوراق اشارتی . ٣. عربيده طوراق محلنده كلمه‌نك اعرابسز وآخری ساكن اوقونمه‌سی : تاء تأنيث حالت وقفده (ه) اوقونور . ٤. بر مال وملكي صاتلمامق شرطيله بر فعل خيره تخصيص و تبرع ايتمه : او آدم اويني ، املاكني، مالنك بر قسمني وقف ايتدی . ٥. تماميله و بوس بتون حصر و تخصيص ايتمه : وجودمی خد. متكزه وقف ايتدم .

وَقف { سذ . عر . ج : اوقاف . صاحبي طرفندن شرع شريف معرفتيله بر فعل خيره وخيرات و حسناته تخصيص او. لنمش ملك ومال : وقفی حسن اداره ايتمك ؛ وقفنه طوقونلمامشدر ؛ بو جامع شريفك اوقافی چوقدر. = صه . تر . خيراته وقف ايدلمش، صاتلمامق شرطيله بر فعل خيره تخصيص وترك اولنمش . موقوف: وقف اراضی ؛ وقف دكان ؛ بو او وقفدر . = ج . ١. املاك و اراضئ موقوفه : مدرسه‌لرك اوقافی واردر ؛ اوقاف همايون = سلاطين عظامك ترك وتخصيص بيوردقلری املاك و اراضئ موقوفه : اوقاف همايون نظارتی. ٢. اوقاف همايوني اداره ومتو. ليلرينك تحت اداره‌سنده بولنان اوقاف خصوصيه‌یه نظارت ايدن دائره‌كه وكلاء دولتدن بر ذاته محولدر : بو ايش اوقافه عائددر؛ اوقافده بر ايشم واردر .

وَقفنامه { سه . فا . بر ذاتك وقف ايتديكي اموالك صورت صرف و اداره‌سنی مبين وامضا. سيله ممضا وجانب شرعدن مصدق اوله‌رق براقديغی ورقه وبارساله، وقفيه .

وَقفه { سذ . عر . . طوراق ، طوراق‌يری . ٢. مناسك حجدن بری‌كه حجاجك توقف ايتمسيله اجرا اولنور .

وَقفی { صه . عر . ذ : وقفيه . وقفه منسوب و متعلق ويا عائد اولان ، موقوف : اراضئ وقفيه.

وَقفيه { سذ . عر . بر وقفك شرا. ئطنی وصورت اداره‌سنی مبين اوله‌رق وقف طرفندن براغلمش ورقهٔ مصدقه ، وقفنامه.

وَقواق { سذ . عر . كوبابيوه‌لری انسان شكلنده اولان و خطاستوايه قريب اقاليم بعيده‌ده بتيشن موهوم بر آغاج كه بعض اسكی عرب سياحيني طرفندن روايت اولنمشدر : شجر وقواق نارجل دينلن هندستان جوزی ويا انمك آغاجی كبی بر شيئدن غلط اولسه كركدر .

وَقواق { و دها طوغريسی : واق واق مه . اوردكك باغر. مه‌سنی تقليد و تصوير ايدوب ، اصلا آجيمقسزين و اهميت وير. مكسزين « واه واه واه » ديه يالاندن كوستريلن تأسفدن ده كنايه اولور .

وَقود { سذ . عر . يانه‌جق شيئلر، آتش يافقه ياريان او. دون كومور كبی شيئلر، محروقات، فر . Combustible . ذ .

وُقود { سذ . عر . يانمه طوتشمه، يانوب آتش اولمه .

وَقور { صه . عر . [« وقار » دن مب .] آغر ، وقارلی ، تمكينلی : پك وقور بر آدمدر.

وَقورانه { صه . ح . فا . آغرلق وتمكينله : وقورانه حركت ؛ وقورانه باقدی .

وُقوع { سذ . عر . ١. دوشمه ، سقوط . ذ . ٢. تصادف ايتمه ، اصابت ايلمه ، ناكاه كاوب چاتمه : بكا وقوع بولدی = واقع اولدی ؛ بونك وقوعی واردر . ٣. كچمه ، حادث اولمه ، حدوث ، ظهور ، حصول : چارشيده بر عربده وقوع بولمش ؛ آره‌لرنده بر معارضه وقوع بولمش ؛ ايلك محاربه‌نك وقوعی فلان كون اولدی . || وقوع حال = بر حادثه. نك صورت ظهور و جريانی : بن وقوع حالی بيلديردم . || كثير الوقوع = چوق وصيق واقع وحادث اولان . || نادرالوقوع = سكرك تصادف اولنان . || عديم الوقوع = هيچ واقع اولميان ، وقوعی اولميان .

وُقوعات { سذ . ج . عر . ١. واقع و حادث اولان حاللر كچن ماجرالر : ترانسوال وقو. عاتی غزته‌لر يازيورلر . ٢. غوغا وعربده وضرب وقتل وجرح كبی حاللر : وقوعات ضبطيه ؛ بركونه وقوعاته ميدان براقدی . — لسانمزده هر ايكی معنا ايله مفرد كبی ده قوللانيلير : هنده بر قولرا وقوعات اولمش .

وُقوف { سذ . عر . ١ طورمه، طوريش ، حركتدن

قالمه، توقف. ٢. بر حالده بولنمه، ترقی ویا تدنی ایتمیوب بر حالده قالمه : خسته‌لنی وقوف حالنده‌در. [بو ایکی معنا ایله لسانمزده «توقف» دها مستعملدر.] ٣. واقف و مطلع اولمه، آکلامه، خبردار اولمه، اطلاع : بو ایشه وقوفم یوقدر : کسب وقوف ایتمك . || اهل وقوف، ارباب وقوف = بر ایش حقنده مکمل معلوماتی اولانلر .

وُقوفسز { ص. معلوماتسز، بیخبر : پك وقوفسز آدمدر .

وَقیعه { سش. ع. ج. وقایع . واقعه، وقعه .

وُقیه { سش. ع. درتیوز درهملك وزن، اوقه .

وَكالت { سش. ع. ١. باشقه‌سنك ایشنی کورمکه مأمور اولمه، وکیللك ٢. حق. بر کیمسه‌ایشنی باشقه‌سنه تفویض و اوایشده اونی کندی برینه اقامه ایتمه: وکالتی مقاولات محرری طرفندن مصدق . ٣. برینك برینه قائم اولمه، قائم‌مقاملق : مأذون بولنان مأموره معاونی وکالت ایدیور ؛ ریاست وکالتی. ٤. وکلالق، نظارت : باش وکالت = باش وکیللك، رئیس وکلانك صفت و وظیفه‌سی. ٥. صدارت عظمی، صدر اعظملق : ذات سامی جناب وکالتپناهی . || وکالت دوریه = باشقه‌سنه دور یعنی بر دیکرینی توکیل ایتمکه مأذون اولان وکیلك وکیللکی . || دعوی وکالتی = حضور محکمه‌ده بالوکاله دعوی ایدن آدمك صفت و وظیفه‌سی، آووقاتلق . || وکالت مطلقه = بر قید و شرطله مقید و مشروط اولمیان وکیللك .

وَكالتپناه { س. فا. پادشاهك وکیل مطلقی اولان صدراعظم .

وَكالتپناهی { ص. فا. پادشاهك وکیل مطلقی اولان صدراعظمه ویامقام صدارت عظمایه منسوب و متعلق و عائد اولان : باامر وکالتپناهی ؛ حضور عالی وکالتپناهیلرینه .

وَكالتنامه { س. فا. برینك وکیل تعیین اولندیغنه دائر موکلی طرفندن ویریلان سند : مقاولات محرری طرفندن مصدق وکالتنامه‌سنی ابراز ایتدی .

وَكالةً { ح. ع. ١. وکالت طریقیله، وکیل اوله‌رق، باشقه‌سنك نامنه : فلاندن وکالةً دعوی ایدیور : کندی طرفندن اصالةً وفلان طرفندن وکالةً تبریك ایتدم . ٢. برینك برینه قائم مقام اوله‌رق : وکالةً متصرفلق ایدیور .

وُكَلاء { س. ج. ع. فد : وکیل . با : وکیل .

وُكلالق { س. وکلاء دولتدن اولمق صفت وحالی.

وَكیل { س. ع. ج : وکلاء . [«وکاله» دن صش.] ١. باشقه‌سنك ایشنی کورمکه مأمور آدم : محکمه‌یه بالذات کلمیوب بر وکیل کوندردی ؛ کندیسی کویده اوتوریورسه‌ده شهرده ایشلرینی کورور بروکیلی واردر. ٢. برینك نامنه سوز سویلاین ویا حرکت ایدن : سزی تبریکه بدرمدن وکیلم ؛ کاین کوکی وکیللری . ٣. اصل مأموری حاضر اولمیان بر مأموریتی موقتاً اداره ایدن آدم، قائمقام : ناظر وکیلی؛ رئیس وکیلی. ٤. برمأمورك ایکنجیسی، معاونی ویاکوچکی وبررتبه دون بولنانی : یوز باشی وکیلی؛ شهبندر وکیلی؛ قونسلوس وکیلی. ٥. وکلاء دولتدن اولان ذات، ناظر. [بو معنا ایله لسانمزده اکثریا جمعی مفرد کبی‌ده قوللانیلیر.] || باش وکیل = رئیس وکلا، رئیس نظار. || وکیل خرج [وکیلخرج] = بر قوناقده مصرف کورمکه مأمور معتبر مستخدم، کتخدا. || دعوی وکیلی محاکمده اصحاب مصالحه اجرت مقابلنده وکالت ایتمکی وظیفه ایدینن حقوق شناس آدم، آووقات. || وکیل مسخر = محکمه‌یه احضار اولنه‌میان مدعی علیهه محکمه طرفندن تعیین اولنان وکیل . || وکیل مطلق = حق. وکالتی بر قید و شرطله مقید و مشروط اولمیان وکیل ؛ وکیل مقید = وکالتی بر قید ایله مقید اولان . = ج. حکمداره وکالت ایدن ناظرلر، نظار، وزراء : هیئت وکلا؛ مجلس خاص وکلا. [بو معنا ایله لسانمزده مفرد کبی‌ده قوللانیلیر :] وکلا آرابه‌سی .

وَكیللك { س. وکیل صفت و وظیفه‌سی، وکالت . || باش وکیللك = رئیس وکلا صفتی، باش وکالت . || دعوی

وكيللكى = وكالت دعوى ، آوو
قاتلق .

وَلاء { سنـ. عر. افنديسنك آزاد ايتديكى كوله و جاريه ايله
اولان مناسبتى واونلرك اوزرينه
اولان حق. [.

وِلاء { سنـ. عر. [« ولى »دن مصـ. ثانى مفاعله] ياقينلق،
احبابلق، دوستلق، موالات. ز.

وُلات { و طوغريسى : ولاة . سنـ. جـ. عر. فد : والى
الامك تشديديله غلطدر .]

وِلاد { سنـ. عر. ط. طوغورمه. وضع حمل .

وِلادت { سنـ. عر. [واوك فتحيله غلطدر .] طوغمه، طو
غش، دنيايه كلمه : تاريخ ولادتى
معلوم دكلدر: يوم ولادت = بر
ذاتك طوغديغى كونه مصادف
اولان كون . مولد . || ولادت
همايون = ذات حضرت پادشا
هينك دنيايه كلديكى روز فيروزه
مصادف يوم مخصوص رسمى .

وِلادقه { يا ولاديقه . سـ. با : لادقه .

وَلايت { سنـ. عر. [بونده ولغت آتيـه‌ده و اوك فتح و
كسرى جائز ومساوى ايسـه‌ده،
لسانمزده مفتوحى بو معنايه
و مكسورى معناء آتى‌يه حصر
اولنمشدر.] ولياك، اولياء اللهدن
اولان ذاتك حال و صفتى :
لقمانك نبوت و ولايتى مختلف
فيهدر ؛ مرتبهٔ ولايتـه واصل
اولان ذوات. || شاه ولايت =
حضرت علي المرتضى (رضه) .

وِلايت { سنـ. عر. جـ : ولايات. [واوك حركه سيچون
مادهٔ آتفيه با.] ۱. واليلك
بر دولتـك اك بيوك تقسيماتندن
بريك اداره‌سنه مأمور ذاتك
صفت رسميه‌سى و وظيفه‌سى :
قدملى متصرف اولديغيچون ولايته
ترفيعى بكليور : مقام ولايت.
۲ بر واليلك تحت اداره‌سنده
بولنان مملكت كه بر دولتك اك
بيوك تقسيماتندندر . ايالت :
خداوندكار. آيدين ولايتى : آنا
طولى ولاياتى. ۳. تر. مملكت.
خطه، بقعه. ديار : خراسان.
بنكاله ولايتى. ٤. عو. وطن ،
مملكت : ولايتدن مكتوب
آلمش: ولايته كيده‌جك .

وِلايتلى { صـ. سـ. بر مملكت اهالى. ايسندن اولان .
مملكتلى، همشهرى : بر ولايتليسى
كلمش .

وَلْتَه { يا وولته. با : اولته .

وَلَد { سنـ. عر. جـ : اولاد. ۱. چوجق . ز. ۲. اوغل .
ابن، پسر : واسيل ولدقوسطه ؛
[باشليجه افراد غير مسلمه حقنده
ابن مقامنده مستعملدر.] ولد
صلبى = اوز اوغلى . ۳. تر.
عو. [« ولد زنا »دن مختصر]
پيچ. هين اوغلى، فتنه‌كار، آفا
جان . || ام ولد = افنديسندن
اولادى اولان نكاحسز جاريه.
|| بلا ولد = اولاد براقمقسزين :
بلا ولد وفات ايتدى . || ولد
زنا = پيچ، حرام زاده . || ولد
معنوى = ۱. آخرت اولادى ،
آخرتلك . ۲. شيخنه نسبتله مريد.
== [لسانمزده اكثريا جمعى
مفرد كبى قوللانيلير . با :
اولاد .]

وَلَانسه { ياولنجه . سـ. اروم ايلى لسانلرنده مشترك اولوب
اصلى اولانجه اولسه كركدر.]
روم ايلنده ياپيلان قالين برنوع
فانله كه اينجه‌لرى اورتى و يتاق
چارشفى و قبالرى آت اورتيسى
كبى قوللانيلير .

وَلَو { حر. عر. [واو عاطفه ايله « لو » حرف شرطندن
مركبدر.] اولسه‌ده، حتى بيله :
بن او يـه‌كى آلوب يـدم ولو
يمش اولسـه‌م نه اولور : ولو
مجبوريت تحتنده اولسون بوايشى
ياپمام . || ولو سلم = تسليم وقبول
اولنسه‌ده . اويله اولديغى حالده
بيله.

وُلوج { سنـ. عر. ايرمه. صوقلمه، دخول. خروج مقابلى.
ز.

وُلوع { سنـ. عر. حرص وابتلا. دوشكونلك. ز.

وَلوَله { سنـ. عر. شماته. كورلدى. پاتردى : بر ولوله قوپدى.
|| ولوله انداز = كورلدى پاتردى
ايدن .

وَلَه { سنـ. عر. شاشقينلق، شاشه قالمه، حيرت : صنعت ومهـ
نيدتك او آثارنى كورنجه آدمه
وله كلير .

وَلَه { تركيب عر. بودخى او نكدر معناسيله برشاعرك غزللرى
وياقطعه‌لرى آره‌سنده « ايضاً »
كبى و بعضاً او نكله برابر يازيلير :
وله ايضاً .

وَلهان { صـ. عر. [« وله » دن صفـ.] شاشه قالمش ،
حيرته دوچار، متحير .

وَلْى { سذ. عر. بربرى آرقه‌سندن كلمه ويا ظهور ووقوع بولمه، تعاقب، توالى : دوكونلر بربرينى ولى ايتدى . [عربيده عادتا ياقينلق ديمكدر .]

وَلِى { سذ. صـ. عر. ث : وليه. ج : اولياء. [« ولى » دن صش. اصلى ياء مشدده ايله اولوب تركيبات عربيه‌ده اويله قوللانيلير.] ١. صاحب : ولى الامر = امر صاحبى ، آمر؛ ولى نعمت = نعمت صاحبى، منعم. ٢. برچوجق ويا قادينك كرك ابويندن وياقين اقرباسندن و كرك وصيسى اولسون ايشلرينه قاريشان وحالندن مسئول اولان آدم : مكتبه كيتمين شاكرد معذرتنى مبين وليسى طرفندن برعلم وخبر كتورمكه مجبوردر. ٣. حق تعالايه واصل و قربيت الهيه‌يه نائل اولان ذات، عزيز : لقمان حقنده كيمى نبى وكيمى ولى ديمشدر؛ ولى الله : اولياءالله. || اولياءامور = ايش باشنده بولنان ذوات .

وُلى { سـ. باليق قايقلرينك آغ طولامه‌لرى ، وولى : ولى چويرملك .

وَلِىُّ الله { سذ. عر. ج : اولياء الله جناب حقه قربيت قزانمش اولان ذات : اولياء اللهدن بر ذات .

وَليد { سذ. عر. چوجق ، اوغلان. ر.

وُليق { سـ. وقتيله دكيز خرسزلرينه مخصوص بولنمش اولان بيوك يلكنلى برنوع قايق.

وَليك { حر. فا. و :

وَلِيكِن { حر . فا. لكن ، اما ، فقط . عر.

وَليمه { سذ. عر. ١. دوكون ضيافتى. ٢. اولنمه رسمى ، دوكون : وليمه جمعيتى.

وَلِيّه { سذ. عر. ج : وليات . اولياءاللهدن معدود قادين .

وَنَديك { سخ. م. ايتاليانك ساحل شرقيسى شمالنده واقع مشهور بندر و وقتيله اوراده مؤسس و بيوك برقوة بحريه‌يه مالك حكومت. == سـ. بوحكومته مخصوص آلتين سكه كه وقتيله بك متداول ايدى . || ونديك كورفزى = آدرياتيق دكيزى .

وَنَديكلى { سـ. صـ. ونديك شهرى اهاليسندن وياحكومتى تبعه‌سندن اولان : وندكليلر بر چوق سواحل و جزايره مالك ايديلر .

وُنوس { يا وونوس. سـ. ا. قومرى ياوريسى .

وورمَق { با : اورمق .

ووقلطه { سـ. با : اوقلطه .

وَه { حد. فا. با : واه .

وَهّاب { صـ. عر. [« وهب » دن سمب.] مبالغه ايله هبه واحسان ايدن، زياده باغشلايجى. [صفات اللهدندر :] عبدالوهاب = صاحب احسان اولان اللهك قولى .

وَهّابى { صـ. سـ. عر. ث : وهابيه. ج : وهابيون. عبدالوهاب اسمنده برى طرفندن نجد جهتلرنده ايجاد و نشر اولنان مذهب مخصوصه تابع آدم وبو مذهبه منسوب و متعلق : وهابيلرك اعتقادى ؛ عقائد وهابيه.

وَهّاج { صـ. عر. [« وهج » دن سمب.] زياده يانوب پك پارلايان : سراج وهاج .

وَهّام { صـ. عر. [« وهم » دن سمب.] وهمه زياده تابع ، پك قورندبلى .

وَهّاملق { سـ. وهمه تابع اولمه ، قورندى.

وَهب { سذ. عر. ويركى ، باغشلامه، عطيه، احسان، هبه.

وَهبى { صـ. عر. ث : وهبيه . اللهك هبه واحسانى نتيجه‌سى اولان ، الله ويركيسى ، خداداد : اونك تربيه‌سى كسبى دكل وهبيدر .

وَهله { سذ. عر. دقيقه ، آن ، لحظه : وهله اولاده = ايلك ابتدا ، بردن بره .

وَهلَةً { حـ. عر. بردن بره، ابتدا : بونى ايشيدنجه وهلةً باشقه شئ ظن ايتدم .

وَهم { سذ. عر. ج : اوهام. ١. اساسسز و باطل فكر ، ياكليش ذهاب . ٢. شبهه ، قورندى ، تردد . ٣. نابمحل قورقه .

وَهمناك { صـ. فا. وهمه تابع ، وهمى غالب ، قورندبلى ، متوهم .

وَهمى { صـ. عر. ث : وهميه . حقيقتده موجود اولمديغى حالده فرض وتصور اولنان ، مفروض ، موهوم : خطوهمى.

وَهمِيّات { سذ. ج. عر. حقيقتده موجوداولميوب تصور اولنان شيئلر، موهومات.

وَهن { سد. ع. ضعف، کو. شکالك، قوتسزلك.

وَی { حد. واو عاطفه ایله «ای» حرف نداسندن مرکب اولوب، ایکیسنك معنالرینی محافظه ایتدیکی حالده باشلیجه شعرده مستعملدر.

ویجیق { وویجیقلامق. با: منجیق، منجیقلامق.

ویده ۱ { سد. [ایتا. Vite] ۱. بورغولی چیوی؛ ویده آناختاری = ویده چویرەجك اوجی یاصیجه وکسکین آلت. ۲. بر دلیکك ایچندەکی بورغو، قولاغوز: بونك ویدەسی بوزوق.

ویدەلامق { فت. ویده ایله میخلامق.

ویدەلی { ص. ویده ایله ایلیشدیرلمش.

ویران ۱ { ص. فا. ۱. ییقیق، خراب، غیر معمور: ویران برخانه، برکوی. ۲. مج. محزون، مکدر، تسلیسز: کوکلی ویران ایتدی.

ویرانلق { سد. خراب و ایصسز محل.

ویرانه ۱ { سد. فا. ۱. ییقلمش بنا آثاری، خرابه: اورادە بر طاقم ویرانەلر واردر. ۲. ییقلمغه یوز طوتمش بنا، اسکی خانه: بر ویرانەدە اوتوریور.

ویرانەلك { سد. خرابەلری چوق محل، خرابەزار: ویرانەلکلردە آثار عتیقه آرایور.

ویردیرمك { فت. [زبانزدی: وردیرمك] ۱. بالواسطه ویرمك، اعطا وتسلیم ایتدیرمك: وکیلخرجی چاغروب پارەیی ویردیردی. ۲. ویرمکه براقمق، ویرمەسنه مساعده ایتمك: چوجق مدللیسنی ویرمکه راضی اولدی اما باباسی ویردیرمدی. ۳. صاتدیرمق، صاتمەسنه مساعده ایتمك: او مالی بر لیرایه ویرەجکدی آما اورتاغی ویرویرمدی.

ویرکو { یا ویرکی. سد. [زبانزدی: ورکی] ۱. ویریش، عطیه، داد، دهش، احسان: ویرکیسی چوقدر. ۲. خزینهٔ دولته ویریلن جزیه، رسم، تکلیف: ویرکی بقایاسی؛ دولته ویرکی ویریور. || الله ویرکیسی = داد حق. || ویرکی اماتتی = تحریر املاك و املاکدن آلنان رسم امورینه باقان دائرهٔ دولت: ویرکی امینی = وقتیله بو دائرەنك باشی.

ویرکولی { یا ویرکیلی. ص. عطیه و احسانی بول، محسن: ویرکیلی آدمدر.

ویرکی { ویرکیلی. با: ویرکو، ویرکولی.

ویرلمك { مج. [زبانزدی: ورلمك] ۱. اعطا وتسلیم اولنمق: اونك پارەسی دها ویرلمدی. ۲. صاتلمق: بو مال بر لیرایه ویریلیرمی؟ ۳. عطف واسناد اولنمق، تنسیب وتوجیه اولنمق: بویله ماهرانه بر ایش او آدمه، اونك قیافتنه ویرلمز.

ویرمك { فت. [زبانزدی: ورمك] ۱. اعطا ایتمك: باکتی بکا ویرك؛ پارەیی کیمه ویردیکز؟ ۲. هبه و احسان ایتمك، با. غشلامق: فقرایه ویرر؛ او کیمسەیه بر شی ویرمز. ۳. اودەمك، تأدیه ایتمك: آلدیغکز اشیانك پارەسنی ویردیکزمی؟ بورجنی ویرمك ایستمیور. ۴. اقراض ایتمك: بکا اون لیرا ویرکز ایکی آی صکره ویررم. ۵. تسلیم ایتمك: عاقبت دشمن قلعەیی ویردی. ۶. توجیه وتنسیب، عطف و اسناد ایتمك: بویله بر حرکتی سزه ویرەمم. ۷. چیقارمق، نشر ایتمك: ایصلانمجه فنا بر قوقو ویریور. ۸. حاصل ایتمك، حصوله کتیرمك، مثمر اولمق، ایرادی اولمق: بو تارله سنەدە نه ویریور؟ بانقەیه یاتیریلان آقچه نه قدر فائض ویرر؟ بو آغاج آرتق ویرمیور. ۹. حمل، تأویل، تفسیر ایتمك: بو سوزینی نەیه ویریورسکز؟ بکا اولان طارغینلغنه ویریورم. || افعال معاونەدن اولەرق بر (ی) الحاق اولنان اصل فعلدن صکره سرعت و اکمال بیان ایدر: آلیویرمك، کیدیویرمك، یازیویرمك. که همان آلوب کچمك وسائره دیمکدر. || آتش ویرمك = القای حریق ایتمك، یاقمق: اورمانه آتش ویردی. || آتشه ویرمك = یاقمق، احراق ایتمك. || آد ویرمك = ۱. تسمیه ایتمك. ۲. آدینی خبر ویرمك. || آره ویرمك = فاصله ویرمك، کسمك؛ آره ویرمکسزین = بلا فاصله. || آرقه ویرمك = طیانمق. || آرقه آرقەیه ویرمك = بربرینه طیانمق، تعاون ومظاهرت ایتمك. || ال ویرمك. با: الویرمك. || الی ویرمك = الی اوزادوب مصافحه

ایتمك . || اله ویرمك = خبر ویروب تسلیم ایتمك ، سرینی میدانه چیقاروب متضرر ویا محجوب ایتمك : سزه سویلیه‌یم اما بنی اله ویرمیك . || الله ویرسین = ۱. جناب حق ویرسین ۲. حصولی اوزو اولنور. || امان ویرمك = ۱. عفو ایتمك. ۲. مهلت ویرمك ، مساعده ایتمك. || اودونج ویرمك = اقراض ایتمك. || اوسته ویرمك = ۱. مبادله اولنان برشیء ایچون فضله برشیء ویرمك : آرابه‌لری ترامپه ایتمك ایچون اوسته برقوشوم ویردم. ۲. فائده بکلر ایکن متضرر اولمق : پاره‌می آلمدقدن باشقه غائب ایتدیکم شمسیه‌یی ده اوسته ویرمش اولدق. || باش ویرمك = ۱. عمرینی فدا ایتمك ، باش قومق. ۲. اوج کوسترمك ، ظهور ایتمك . ۳. باشاقلانمق ، باش باغلامق . || باش باشه ویرمك = مشاوره ایتمك . || برکت ویرسین = الله بوللق ویرسین؛ برکت ویرسین که = ایی‌که ، الله‌ه شکر اولسون که . || بل ویرمك = اکلمك ، اوکه طوغری قنبورلاشمق ، بلی چیقمق : بو دیوار بل ویرمش. || بوی ویرمك = اوزامق . || بوین ویرمك = اطاعت ، سرفرو ایتمك . || پای ویرمك ، پاینی ویرمك = پایلامق ، چیقشمق ، سوکمك؛ آناسنه باباسنه پای ویرمش = آرسلان آغزی دخی دینلن بر جنس چیچك . || پی ویرمك = صاتین آلدیغنی تأمین ایچون برشیئك قیمتندن برمقداری اعطا ایله ینه صاتانده براقمق . || تأمینات ویرمك = صاغلاملاشدیرمق ایچون بر قارشیلق کوسترمك . || جان ویرمك = ۱. اولمك ، تسلیم روح ایتمك. ۲. پك زیاده آرزو ایتمك. || جانی ویرمك = فدای جان ایتمك . || حق ویرمك = حقلی بولمق. || خبر ویرمك = خبردار ایتمك ، بیلدیرمك ، معلومات ویرمك . || رنك ویرمك = بللی ایتمك. || زحمت ویرمك = یورمق. || سس ویرمك = ۱. چاغرمق، سسلنمك . ۲. جواب ویرمك. || سلام ویرمك = آشنالق ایتمك. || سند ویرمك = تکفل وتعهد ایتمك. || سوز ویرمك = وعد وتعهد ایتمك. || فلان شیء سوینی ویرمك = اوکا بکزتمك ، اونك کبی طاتمق : حریف کند. ینه تجار سوسی ویردی. || شان ویرمك = شهرت قزانمق . || قاچامق ویرمك = ۱. فرار ایتمك. ۲. وظیفه باشنه کیتمه‌مك . || قولاق ویرمك = دیکله‌مك . || معنا ویرمك = ۱. ترجمه ایتمك، کلمه بکلمه باشقه برلسانه چویره‌رك اوقومق. ۲. تأویل ایتمك، باشقه برمقصده حمل ایتمك : بنم سوزمه ، بورایه کلیشمه معنا ویرمش .

ویرو { ص . ح . [زبانزدی : وه‌ردو] برکوشه‌دن بر کوشه‌یه کلمش ویا بوکلمش : ویرو بریز؛ ویرو قاتلامق، کسمك.

ویره { س . [زبانزدی : وه‌ره] تسلیم ، بر قلعه وموقعك تسلیمی : قلعه‌یی ویره ایله آلدیلر؛ ویره بایراغی.

ویره ۱ { ح. [یتا] ۱. بردوزی‌یه، کسمکسزین، آره‌سز، بلا فاصله : ویره سویلیور؛ ویره چویر یوردی . ۲. بح. ماچونه وسائره ماکینه‌سنك چویرلسی قوماندسی .

ویره‌جك { س. [زبانزدی : وه‌ره‌جك] بورج، دین، آله‌جق مقابلی : آره‌مزده آله‌جق ویره‌جك قالمدی .

ویره‌سی { س. [زبانزدی : وه‌ره‌سی] بدلی ایلریده تأدیه اولنمق اوزره اولنان آلیش ویریش ، پشین مقابلی : ویره‌سی‌یه آلمق ، صاتمق ؛ ویره طوبلامق ، ویره‌سی آرقه‌سنه کزمك = ویره‌سی آلیش ویریشدن اولان مطلوباتی ایستمك.

ویریش { س. [زبانزدی : وه‌ریش] ۱. ویرمه، اعطا . ۲. باغشلامه ، ویرکی، بخشش، عطیه، احسان. ۳. صاتیش ، فروخت . ٤. پایلامه، چیقیشمه، تعزیر. || آلیش ویریش = ۱. اخذ واعطا، معامله . ۲. مج. مناسبت .

ویریشدیرمك { فت. [زبانزدی : وه‌ریشدیرمك] چیقیشمق ، سوکمك .

ویریم { س. [زبانزدی : وه‌ریم] محصول، ثمره : بوآغاجك بوتارله‌نك ویریمی چوقدر.

ویریملی { ص. [زبانزدی : وه‌ریملی] محصولدار، مثمر: ویریملی آغاج، باغ .

ویز { ویزلدی، ویزلامق . با : وز وساٸره .

ویزه { سـ . [فر. Viser] برمأمور طرفندن کورلمه‌سی شرط اولان تذکره کبی اوراقك بر طرفنه اولنان «کورلمشدر» اشارتی : تذکره‌یی ویزه ایتمك .

ویزیته { سـ . [یتا.] ۱. زیارت، عیادت : فلانه بر ویزیته ویردم، بر ویزیته بورجم وار ایدی . [اعادهٔ ویزیته دیمه‌ملی.] ۲. طبیبك برخسته‌یی زیارتی : طبیب اوچ ویزیته ایتدی؛ بو طبیبك ویزیته‌سی چوقدر. ۳. طبیب اجرتی : او طبیبك ویزیته‌سی قاچ غروشدر ؟

ویشنه { سـ . با : وشنه .

ویغله { سـ . [یتا.] دالیانلرده دیکیلن دیرکك باشنده‌کی ترصد موقعی، چناقلق .

ویق { مه. بوغیلان آدم ویا حیوانك چیقاردیغی سسی تقلید وتصویر ایدر : ویق ویق ایتمك . ‖ ویق دیمه‌مك = هیچ سسنی چیقارمامق . ‖ ویق دیدیرمه‌مك = میدان ویرمه‌مك.

ویقلامق { فل. بر بیوك مشقت آلتنده ازلمك .

ویل { سد. عر. یازیق. حیف، دریغ: ویل اوصنعتکاره‌که! = حد. حیف! یازیق !

وینچ { سـ . [نکا.] بحـ. کمیلرده آغر یوکلری وفلوقه و ساٸره‌یی قالدیروب ایندیرمکه مخصوص اوله‌رق استیم ایله ایشلر ماکینه : آنلری وینچ ایله واپوره آلیرلر .

وینوق { سـ . [بلغارجه‌دن . — تلفظی: ووینوق] وقتیله دولت عثمانیه خدمت عسکریه‌سنده بولنمش بلغار افرادی.

ویووده { یا وویووده . سـ . [اسلاوجه‌دن] وقتیله بعض محللرك اداره وضبط وربطنه مأمور آدملره دینیلیردی : غلطه ویووده‌سی؛ افلاق، بغدان ویووده‌سی .

ویووده‌لق { یا وویووده‌لق. سـ. بر ویووده‌نك تحت اداره‌سنده اولان یر : افلاق ویووده‌لغی .

ویا { سـ . [یتا . Via] دومنی اورته‌یه آله‌رق کمی‌یی بولندیغی استقامتده یورتمه ، طوغری سیر .

ه

ه ﴿ هه، هاء. س. [عر. سش.] تركجه الفبانك اوتوزنجی حرفی اولوب، خفیف بر تلفظی واردر. اصل حروف سامیه صره‌سنده بشنجی حرف اولمغله، رقم كبی استعمالنده ٥ عددینه معادلدر. شكل عبرانیسی ה وشكل سریانیسی ܗ اولوب، یونانیده E,ε ولاتینجه‌ده E,e شكللریله حركه یرینه كچمشدر. خطمزده دخی اسماء عربیه‌نك آخرنده وحالت وقفده (ة) دن مبدل اوله‌رق وفارسی وتركجه كلمه‌لرك ده آخرنده «هاء سكته» و «هاء رسمیه» اسمیله فتحه كبی اوقونه‌رق حرف املا عد اولنور. تركجه‌ده كلمه‌نك اصلیله ادات ملحقه‌سی آره‌سنه دخی كیروب مثلا: كله‌جك، یازدرق یازیلیر. لكن اصل كلمه‌نك آره‌سنده وهله مابعدی ساكن اولان بر هجانك ایچنده استعمالیله مثلا: كوزه وسن یرینه «كه‌وزه» و «سه‌ز» یازلمسی عبثدر. تركی الاصل كلمه‌لرده حرف املا كبی استعمالنده قالین هجا ایله «ا» كبی اوقونورسه‌ده «ا» صورتنده یازلمه‌سی خطادر: آله‌جق، یازه‌رق كبی.

هِ ﴿ ض. عر. ت: ها. ت: هما ج: هم. [كسره ویادن صكره مكسور وسائر حاللرده مضموم اوقونورسه‌ده لسانمزده مستعمل تركیبات عربیه‌ده اكثریا ساكن اوقونور.] او، اونك، اوكا: رحمة الله علیه؛ رحمه الله؛ له الحمد؛ منازع فیها؛ مشار الیهما؛ مومی الیهم.

ها ﴿ حه. ١. تنبیه واخطار بیان ایدر: ها! بر دها یاپمه؛ ها! بن اویله شیء ایستمم؛ صاقین كیتمه ها! ٢. تشویق وتعجیل ایچون: ها! یورویك؛ ها! باقه‌لم: ها! بره ٣. سؤال ایچون: كلدی ها؟ اویله ها؟ ٤. صوكره‌دن خاطره كلن شیء حقنده قوللانیلیر: ها! سزه برشیء سویلیه‌جكدم؛ ها! صحیح اویله ایدی. ٥. اشارت بیان ایدر، ایشته، نا: ها! سزك آرادیغكز آدم؛ ها! بودر. ٦. تعجب واستغراب بیان ایدر: ها! نه كوزل شیء، نه بیوك آغاج. ٧. تصدیق ایچون، اوت: كلیرمیسك؟ ـ ها. ‖ ها دینجه = هایدیك دینجه، لزوم كوریلنجه: ها دینجه حربده عسكر حاضر اولملی.

ها ﴿ ض. عر. ت. ذ: ه. با: ه.

ها ﴿ د. فا. غیر ذی روح اشیایه دلالت ایدن اسماء فارسیه‌یه الحاق اولنه‌رق جمعلرینی تشكیل ایدركه بودرلو جمعلر لسانمزده پك نادر قوللانیلیر: قضاهای اربعه.

هاء ﴿ سش. «ه» حرفنك اسم عربیسی؛ هاء سكته، هاء رسمیه = كلمه‌نك آخرنده اولوب فتحه‌یی تقویه ایدن «ه» حرفی: فاطمه، بنده كبی.

هابِط ﴿ ص. عر. ت: هابطه. [«هبوط»دن سف.] آشاغی این، دوشن، هبوط ایدن. ‖ تدریج هابط = د. برشیء تعریف ایدر ایكن اوصافدن یوقاریدن باشلایوب آشاغی‌یه اینمك: عالم، كاتب، خوشكو بر آدم. [عكسنه تدریج صاعد دینیر.]

هابِل ﴿ سخ. حضرت آدمك اوغللرندن بری.

هاتِف ﴿ ص. عر. [«هتف» دن سف.] باغران سسلنن. = سذ. عر. غائبدن ایشیدیلن

سس . [بو حالده «ماتقدن بر صدا کلدی» تعبیری طوغری اولەمازسەدە، باشلیجە بو صورتلە قوللانیلیور .]

هاج { س. با : خاج .

هادِم { ص. عر. ث : هادمه . [(«هدم» دن سف.] ییقان، هدم وتخریب ایدن . || هادم اللذات : اولوم، موت.

هادی { ص. عر. ث : هادیه . [(«هدی» دن سف .] طوغری یولی کوسترن، هدایت ویرن .

هارِب { ص. عر. ث : هاربه . [(«هرب» دن سف] قاچان، فرار ایدن.

هاروت { س. عر. ۱. ماروت دینلن ملکك رفیقی ۲. مج. سحر آفرین .

هارِن { ص. [عر. «حرون» دن غلط.] کمدن آکلاماز وطوغری کیتمز خوییسز (آت).

هارِین { ص. [«آرین» دن غلط که اوده آریق وآرغین کبی «آرمق» فعل ترکیسندن مشتقدر .] یورغون، ضعیف زبون .

هارینلامق { فل . ۱. یورلوب زبون اولمق . ۲. (آت) خوییسزلانوب طوغری کیتمەمك وکمدن آکلامامق .

هاضِم { ص. عر. ث. هاضمه . [(«هضم» دن سف.] سیندیرن، هضم ایتدیرن : بو صو بك هاضمدر ؛ هاضم بر علاج ایچملی.

هاضِمه { سث. عر. معدەنك یدیلن شیئلری هضم ایتمك قوت وخاصه‌سی .

هالِك { ص. عر. ث : هالکه . [(«هلاك» دن سف.] هلاك اولان ویا اولەبیلن، فانی، بقاسز .

هاله { سث. عر. آیك اطرافنده بعضاً کورینن نور دائره‌سی، آی آغیلی .

هامبار { س. [فا. «انبار» دن غلط.] با : انبار .

هامیا { س. ص [فا «همپا» دن غلط.] فنالقده آرقداش و یاردیمجی، یارداق، قفادار. [ایلکده استعمال اولنماز.]

هامِش { سث. عر. کتابك کنارینه یازلان شرح وایضاح عبارەسی درکنار، حاشیه ۲. مکتوب امضا اولندقدن صکره آلتنه علاوه اولنان یازی، فر. Poste-scriptum .

هاموت { س. [ناسی تحریك اولندقده «د» اولور] قوشومك بوین حلقه‌سی.

هامون { س. فا. کنیش اووه، قیر، صحرا، دشت.

هامّه { سث. عر. ج هوام. حیوانات زاحفه وبوجك کبی قورقونج واکثریا مضر حیوان. [تاریخ طبیعی اصطلاحنده فر. Insecte دینلن حیوانات جنسنه تخصیص اولنمشدر.]

هامه { سث. عر. باش تپه‌سی : هامه پیرای تعظیم اولان امرنامه‌لری = واصل اولوب تعظیماً باشك اوزرینه قونان مکتوب.

هانده { هانی. با : قانده، قانی.

هانکی { ك. قنغی ویاخانغی لفظنك املای جدیدیدر. با : قنغی، خانغی.

هاوت { س. دوه سمری، دوه‌نك اورکوجنه اوریلان کوچك سمر.

هاوُج { س. [فا «هویج» دن] سبزه‌دن معدود اولان معروف قرمزیلی صاریلی او. زونجه کوك : هاوج باصدیسی، ترشیسی. [اصل ترکجه‌سی : کشیردر.]

هاوروز { س. [فا «آبریز» دن غلط] صو دوکولەجك قاب. لازملك، اوتوراق [باشلیجه طوپراقدن یوکسك وصیرلی نوعنه دینیر.]

هاوره { س. یهودی معبدی، سیناغوی، سیناوون. || مج. پك کورلدیلی یر.

هاولامق { فل. (کوپك) باغرمق، هاوهاو ایتمك.

هاولامه { س. کوپکك باغرمه‌سی، عوعوه.

هاوُن { س. فا. ۱. برشئ دوکوب اوفلتمغه مخصوص تخته یا معدن ویا طاشدن قاب : هاونده دوکمك . ۲. توتون قییمغه مخصوص آلت که آغزینه مربوط ساطوری واردر . ۳. خمبره واوبوس آتمغه مخصوص قیصه طوپ . || هاون الی = هاونك دسته‌سی. ||هاونده صو دوکمك = عبثله اشتغال ایتمك .

هاوهاو { س. ۱. کوپکك هاولامه‌سی، عوعو. ۲. [چوجق لساننده] کوپك، اوش اوش.

هاویه { سث. عر. جهنم . ز.

هاه { حه. تمام ، ایشته : هاه ! بنم آزادیم بودر . — با : خواه .

های { حه. تأسف وتکدیر بیان ایدوب اکثریا شتم وبددعا تعبیرلری باشنده قوللانیلیر : های بدلا ! های الله بوسارقك جزاسنی ویرسین. || های های = ١. اوبله‌یا، شبهه‌سز، البته : های های‌بزده کلیرز. ٢. فراح فراح، ویزر ویزر، قوللای قوللای : بو یولده ایکی آرابه یان یانه های های کچر . || های هوی = کو. رالدی ، پاردی ، تأملسز حرکت: های هوی ایله کنجلکنی کچیردی، مالنی یدی . || هایدن کان هویه کیدر = طوغریلقله قزانیلمیان مال تلف اولور .

هائِب { ص. عر. ؤ: هائبه. («هیبة» دن سف.) قورقاق .

هایدالامَق { فتـ. های هوی ایله (حیوانلری) یورو. تمك ، یورتمکه چبالامق .

هایداماق { سـ. آقینجی، چاپولجی، یغماکر، خیدود. م.

هایدامَق { فل. ١. سوروب آتمین ایتمك ، های هـوی صدالریله هجوم ایتمك .

هایدوت { یا خیدود. سـ. [غلط فاحشی: حیدود وجمی حیادید. — تر. « هایدامق » دن ویا مجازجه « هایدوق »دن] طاغ خرسزی ، قاطع طریق ، شقی .

هایدوتلق { سـ. طاغ خرسزلغی، قطاع طریق فعل مکروهی، شقاوت .

هایدی { حه. [«های» ایله «دی» دن مرکب] ١. امر و تنبیه و تشویق و تعجیل ایچون قوللانیلیر : هایدی کیده‌لم ؛ ها. یدی ایش باشنه . — جمع خطاب اولندقده « هایدیك » دینلیر : هایدیك چوجقلر؛ هایدیك ایمدی! ٢. پکی، اولسون : هایدی اونی قبول ایده‌لم ؛ هایدی سزك دید. یککز اولسون. || هایدی هایدی = فراح فراح ، قوللای قوللای ، ویزر ویزر : او یوز اوقه قالدیرر هـله سکسـان اوقه‌یی هایدی هایدی .

هایطه { سـ. [دهـا طوغریسی : هایدا هایتا] ١. ها. یدوت ، عاصی ، شقی. ٢. سرکش و خیلاز آدم .

هایقرتمَق { فتـ. باغرتمق ، های هوی دیه باغرمغه سوق ایتمك ویا سببیت ویرمك: شو چوجغی حایقرتمایك .

هایقرمَق { فل. باغرمق ، های هوی دیه‌رك سس چیقارمق ، کورلدی ایتمك : بو حریف نه هایقریور .

هائِل { ص. عر. ؤ: هائله. («هول» دن سف.) قورقونج ، هو. لناك : بر صدای هائل .

هایلامَق { فتـ. های هوی دیه‌رك کورلدی ایله سورمك: حیوانلری هایلادیلر . || هایلا. ماق = اهمیت ویرمه‌مك ، مهمسه. مه‌مك .

هایلاز { ص. [غلطی : خیلاز] های هوی ایله عمرینی کچیرن ایشسز وسرسری (آدم)، خیرسز ، تنبل : بو چـوجق پك هایلاز اولدی هایلاز آلیشدی .

هایلازلق { سـ. ایشسزلك، تنبللك، خیرسزلق، سرسریلك.

هائِله { سـ. عر. ایکی تعبیر] نتیجه. سی هولناك وفاجع منظوم تیاترو رساله‌سی ؛ فر. - Tragédie .

هایمانه { سـ. باشی‌بوش حیوانلری هایلایوب صالیویردکلری چایرلق یر. || مجـ. هایمانه‌مانده‌سی = ایری و تنبل آدم . || هایمانه اووه‌سی = آنقره ولایتنده بر قضا تشکیل ایدن واسع بر اووه ؛ حیمانه .

هَباء { سـ. عر. ١. اینجه توز ؛ هباء منثور = هوایه قالقمش اینجه توز. ٢. اسراف، تلف : هبا اولدی؛ هبایه کیتدی . ٣. بوش ، بیهوده ، نافله : بو قدر چالیشمه‌مز هبایه کیتدی .

هُبوب { سـ. عر. اسمه : هبوب ریح = روزکار اسمه .

هُبوط { سـ. عر. آشاغی یه اینمه، دوشمه ؛ هبوط آدم = حضرت آدم (عم) ك کوکدن یره اینمه‌سی .

هِبه { سـ. عر. باغشلامه، بخش، عطیه، احسان : بومالی بکا صاغلغنده هبه ایتمشیدی .

هَپ { ك. ١. بوتون، جمیع، جمله، کافه : هپ ایشلری بیتردك؛ هپ عالم بیلیر؛ اونلر هپ بویله‌در؛ هپمز ، هپکز. ٢. هر وقت ، دائما : اوهپ بویله یاپیور؛ هپ بمله اوغراشـیور . || آخری ساکن اولدیغی حالده ضمیر غائب الحاق اولندقده (ی) اوله‌جغنه (سی) اولور : هپسی کیتدی ؛ هپسنی کوردك؛ هپسندن زیاده = جمله‌دن اوستون، علی الخصوص، لاسیما .

هَتك { سنذ. عر. ييرتمه، يارمه؛ هتك عرض = پردهٔ نا. موسى ييرتمه، عرضه طوقنمه .

هَته پَته { مه. لاقرديده شا. شيروب تردد ايتمه .

هَجاء { سنذ. عر. [تر. زبانزدى : هجه] ١. بر حركه ايله وبر. دن اوقونان بر ويا زياده حرف تركيبى : بر، ايكى، اوچ هجادن مركب كلمه. ٢. حروف وحركاتى برر برر سويليه‌رك اوقومه : هجا ايله اوقومق = هجاله‌مك. || حروف هجا = الفبايى تركيب ايدن حرفلركه اونلرله خط يازيلير .

هِجاء { سنذ. عر. با : هجو.

هَجالَمك { فذ. [زبانزدى : هجه. له‌مك] هجالرى يعنى حروف وحركاتى برر برر سويليه‌رك اوقومق : هجاليه‌رك اوقويور .

هجالى { صه. [زبانزى : هجه‌لى] شو قدر هجاسى اولان: بر، ايكى، اوچ هجالى كلمه .

هَجر { سنذ. عر. [هانك كسريله غلطدر] ١. آيريلق، فراق. ٢. ط. صايقلامه، هذيان .

هِجران { سنذ. عر. ١. آيريلق، فراق. ٢. اونودلماز آجى تأثير، طوقنمه : اوسوز بكا هجران اولدى؛ يوركده هجران واردر .

هِجرَت { سنذ. عر. ١. كندى مملكتنى تركله باشقه بر يره كيتمه، كوچمه، تبديل مملكت : چركسلرك چوغى ممالك عثمانيه‌يه هجرت ايتديلر. ٢. فخر عالم (صلعم) افندمزك مكهٔ مكرمه‌دن مدينهٔ منوره‌يه نقل وطن بيورمه‌لرى كه تاريخ اسلامك مبدئيدر : هجرت نبويه؛ هجرتدن مقدم؛ هجرتدن مؤخر .

هِجرى { صه. عر. أ : هجريه. هجرته منسوب ومتعلق : تاريخ هجرى = هجرت سنهٔ نبويه سنه‌سندن اعتبار اولنان تاريخ اسلام؛ سنهٔ هجريه .

هُجنَت { سنذ. عر. قصور، عيب [كلام و لسان حقنده قوللانيلير.]

هَجو { سنذ. عر. [هانك كسريله غلطدر] شعراً و هزل طريقيله ذم : هجو ايتمك .

هُجود { سنذ. عر. و :

هُجوع { سنذ. عر. آز اويومه، اويقوسزلق ، اويانيق طورمه .

هُجوم { سنذ. عر. ١. صالديرمه، اوستنه يوريمه ، بردن قوشمه، اوشمه، صولت : كوپك اوزرمزه هجوم ايتدى؛ آريلر بزه هجوم ايتديلر. ٢. ع. حرب ايده‌رك دشمنك اوزرينه صالديرمه ، باصمه : قلعه‌دن هجومله چيقديلر؛ سواريلرك پياده اوزرينه هجومى. ٣. ط. بدنك بر محلنه قان وسائر اخلاطك بريكمه‌سى : هجوم دم : هجوم اخلاط .

هَجوى { صه. عر. أ : هجويه. هجو ديلنلن ذمه دائر شعره منسوب و متعلق : آثار هجويه .

هِجويه { سنذ. عر. جه : هجويات. هجوى متضمن شعر.

هَجه { هجه‌لمك. با : هجا، هجالمك .

هَجين { سنذ. عر. ١. عرب جنسيله ديكر بر جنسدن طوغمش ملز آت. ٢. قوشوده قوللانيلان پك يوروك بر جنس دوه مهارى دوه‌سى .

هُدا { يا هدى. سنذ. عر. ١. طوغرى يول، راه راست. ٢. دين حق ، دين اسلام : والسلام على من اتبع الهدى = سلام دين حقه تابع اولانلره اولسون .

هُدام { سنذ. عر. ط. دكيز طوتمه .

هَدايا { سنذ. جه. عر. فذ : هديه. با : هديه .

هِدايَت { سنذ. عر. ١. طوغرى يولى آرامه، طوغرى يوله كيرمه . ٢. من طرف الله برينك قلبنه الهام اولنان طريق حق آرامق آرزوسى : كنديسنه هدايت كلدى ؛ هدايت ربانيه. ٣. دين حق، دين اسلام .

هُدب { سنذ. عر. جه : اهداب. كيرپيك. مژكان. ز.

هَدر { سنذ. عر. ١. قانك انتقامسز وقصاصسز دوكلمه‌سى، بر قتلك انتقام و قصاصسز قالمه‌سى. ٢. بوش يره صرف اولنمه، تلف وهبا اولمه. ٣. برينك قتلنى قانوناً مباح ايدوب قاتلى مؤاخذه ايتمه‌مه : اشقيانك قانى هدر اولندى .

هَدَف { سنذ. عر. ١. نشان ، نشانكاه، آماج : هدفه اورمق، اصابت ايتمك. ٢. مج. قصد و مرام اولنان نقطه : هدف مقصودى .

هَدم { سد. عر. ییقمه، برساپی دوشورمه، تخریب: مشرف خراب اولان ابنیه‌یی حکومت هدم ایتدیرر.

هُدهُد { سد. عر. چاوش قوشی.

هُدیٰ { سد. عر. ا : هدا.

هَدیّه { سد. عر. ج: هدایا. ١. آرمغان، پیشکش: هدیهٔ بهیه؛ هدایای گرانبها. ٢. مصحف شریف بدلی. [آقچه ایله آلنوب صاتلماسی حقنده بر حدیث شریف مروی اولمغله بدلی هدیه ایله تأویل اولنور. — سائر کتب حقنده استعمالی نامحملدر.]

هَدیّةً { ح عر. آرمغان صورتیله، پیشکش اوله‌رق.

هَدیه‌لك { ص. هدیه اوله‌رق تقدیمه شایان، پك نفیس: هدیه‌لك ماللر.

هذا { ش بو. شو. [بعض تعبیرات عربیه‌ده مستعملدر:] لهذا = بونك ایچون؛ مع هذا = بونكله برابر؛ فی یومناهذا = بوكونكی كونده؛ الی یومناهذا = بوكونه قدر.

هَذَیان { سد. عر. ١. صایقلامه. ٢. صاچمه، هرزه، یاوه، خلط: هذیان ایتمك. سویلمك.

هَر { ك. فا. استغراق بیان ایدر، برر برر اوله‌رق جمله، هپ، بهر، كل: هركشی: هر خانه. || هر بار = هر دفعه. دائما. || هر بر = كل واحد، بهر: هر بری برطرفه چكر. || هر تلدن چالار = هر ایشدن آكلار، چوق ایشلر بیلیر. || هر چند = هرنه قدر || هرچه بادا باد = نه‌اولورسه اولسون || هردم = هر آن، دائما. || هردم بهار، هردم تازه = بر جنس چیچك. || هركس = هر برآدم، بوتون خلق. || هر كون = كل یوم. || هر كونلك = اوده كییلان ثیاب (البسه). || هركیم = كیم‌اولورسه. || هرناصل = هرنه‌درلو. || هر ناصلسه = ناصل‌اولدیسه اولدی، اوزاتمیه‌لم. || هرنه = هرشی: هرنه‌اولورسه؛ هرنه ایسترسه‌ك. || هرنه ایسه = ناصلسه. تفصیلاته حاجت یوقدر. || هر نه‌دن ایسه = هرخانكی سببه مبنی‌ایسه، سببی لازم دكل. || هرزه‌ده = هربر یرده. || هرنه قدر [هر قدر] = نه‌قدر اولسه، كرچه. || هرنه‌وقت = نه‌زمان اولسه، هربردمه. || هروقت = دائما. || هریاندن = هرطرفدن. || هر یرده = هرمحلده.

هِراس { س. فا. قورقو قورقه. اوركمه: خوف و هراس.

هِراسان { ص. فا. قورقاق، اوركك؛ هراسان هراسان = قورقه قورقه، اوركه‌رك.

هِرام { سد. ج. عر. فد: هرم. [با: هرم. [اهرام كبی.]

هرایینه { ح. فا. البته، بهمه حال.

هَرَب { سد. عر. قاچمه، فرار. ز.

هَرج { سد. عر. قاریشیقلق، كورلدی، نظامسزلق. || هرج ومرج [ص كبی] قارمه قاریش، انتظامسز آلت اوست.

هَرجایی { ص فا. هریرده‌بولنور. محل مخصوصی اولمیان، سرسری، دربدر. || هر جایی بنفشه = برجنس منكشه.

هَرزه { س. فا. بوش لاقردی، صاچمه، هذیان. || هرزه گو = صاچمه صاپان لاقردیلر سویلین، هذیان ایدن. || هرزه وكیل = وظیفه‌سی خارجنده هر ایشه قاریشان مناسبتسز آدم.

هَرَك { س. باغك دالرینی و فدانلری و فاصولیه كبی شیئلری باغلامق اوزره یره دیكیلن كوچك دستك: هرك دیكمك؛ هركه آلمق، باغلامق.

هِرَك { یا هیرك. س. قرهمان ایله قیویرجیقدن ملز یاصیجه قویروقلی قویون جنسی.

هَرگاه { ظز. فا. هر وقت، دائما.

هَرگله { س. با: خرگله.

هَرَم { سد. عر. زیاده‌اختیارلق، چوق قوجامش آدمك حالی وضعفی، ضعف پیری.

هَرَم { سد. عر. ج: هرام، اهرام. ١. مصرده زمان قدیمدن قالمش مشهور مخروطی جسیم ابنیه‌نك بهری. ٢. ر [هندسه‌ده] مخروطی شكل: هرم ناقص = بر طرفی اكسیك مخروط.

هَرِم { ص. عر. پك اختیار و ضعیف (آدم). ز.

هُرمُز { ياخود هرمزد. س. فا. اسكى ايرانيلرك عبادت ايتدكلرى ايكى معبوددن خير الهى زعم ايتدكلرى قوت .

هُرمُزد { س. فا. ١. مادۀ آنفه يه | با : ٢. هرمزد بوغازى جوارلرنده چيقان آق اينجى .

هَرَمى { ص. عر. ا : هرميه. ر. (هندسه‌ده) مصراهرامى شكلنده اولان، مخروطلى : هرمى الشكل .

هِرّه { سش. عر. ديشى كدى . ز .

هَزء { سذ. عر. هزل، اكلنجه، جدى اوليان سوز. ز .

هَزار { عد . فا . ج : هزاران . بيك ، الف ؛ هزاربار = بيك كره ؛ صد هزار = يوزبيك. || هزارفن = ١. چوق صنعتلر اجراسنه مقتدر. ٢. = ج. بيكلر، بيكلرجه .

هَزار { س. فا. بلبل، عندليب .

هَزاران { س. با : حيزران .

هَزاران { س. (فا. « هزاررنك » دن) ياپراقلرى دره اوتنه بكزر مختلف رنكلى بر جنس چيچك .

هُزال { سذ. عر. ط. آريقلق ، لاغرلق، ضعيفلك .

هُزام { س. موسيقيده بر مقام مخصوص .

هِزَبر { س. فا. آرسلان ، شير. || مج. جسور آدم دلاور .

هَزَج { سذ. عر. عروض بحرلرندن برى : بحر هزج. || مو. بسته‌لرده مستعمل براصول.

هَزل { سذ. عر. ١. لطيفه ، شاقه ، لطيفه طريقيله سويلنيلن سوز ، مزاح : هزله مائلدر. ٢. لطيفه طريقيله سويلنن حكايه ويا شعر. || هزل آميز = مزاحله قاريشيق. || هزل كو = شاقه‌جى .

لطيفه قبالى وظريفانه، هزل ايسه اكثريا آچيق وآزچوق بى‌ادبانه اولور.

هَزليّات { سش. ج. عر. هزل ومزاحه متعلق اشعار وحكايات ويا سوزلر : هزلياتى چوق سور .

هَزيمت { سش. عر. (عر. تر. كيانده « هزيمه » ده اولور.) بوزغونلق، صيندرغى، مغلوبيت : دشمن عسكرى هزيمته اوغرادى ؛ بيوك بر هزيمتله كرى دوندى .

هَستى { س. فا. وارلق، وجود، موجوديت . ز .

هَش { ص. عر. كيم. كورك ، قولاى قيريلير .

هَشاشت { سش. عر. كيم. كوركلك .

هَشت { عد. فا. سكز، ثمان ؛ هشت بهشت = سكز جنت، جنتك سكز قاتى .

هَشتاد { عد فا. سكسان . ز .

هَشتُم { ص. فا. و :

هَشتُمين { ص. فا. سكزنجى ، ثامن : باب هشتم = سكزنجى باب ؛ سپهر هشتمين = سكزنجى (قات) كوك .

هُشيار { ص. فا. با : هوشيار .

هَضم { سذ. عر. ١. سيندريمه، معده‌ده اريتمه : يديكنى هضم ايده‌ميور؛ هضمى قولاى؛ هضمى‌زور. ٢. مج. تحمل ايتمه، يوتمه ، جواب ويرمه‌مه : پدرمدن اوقدر سوزلر ايشيتدم هپسنى هضم ايتدم .

هَضمى { ص. عر. ا : هضميه. ط. هضمه منسوب ومتعلق .

هَضوم { ص. عر. (« هضم » دن سمبـ.) ١. چوق هضم ايدن ، هضمى قوتلى. ٢. مج. چوق تحمل ايدن، ايچى كنيش.

هطمان { ياآتامان. س. (لهجه‌دن) سابقده‌قزاق عسكرينك سركرده‌سى .

هَفت { عد. فا. يدى، سبعه : هفت اقليم = اقاليم سبعه؛ هفت آسمان = يدى (قات) كوك .

هَفتاد { عد. فا. يتمش : هفتاد ساله = يتمشلك ، يتمش ياشنده.

هَفتُم { ص. فا. و :

هَفتُمين { ص. فا. يدنجى، سابع : باب هفتم = يدنجى باب ؛ سپهر هفتمين = يدنجى (قات) كوك .

هَفته { س. فا. (تر. زبانزدى : هافتا) زمان تقسيماتندن يدى كونلك مدت، يديدن عبارت اولان كونلرك بر دورى، اسبوع : بوهفته ؛ كچن هفته ؛ كله‌جك هفته؛ هرهفته؛ هفته‌ده بر؛ هفته‌لرجه. || هفته باشى = هفته‌نك صوك كونى، جمعه ايرتسى .

هَفته‌لق { ص. (هفته‌لك يازمه‌ده معنايوقدر.) هرهفته وهفته‌ده‌بر واقع اولان : هفته‌لق

غزته = هفته‌ده بر چیقان . == سـ. هفته عتباریله ویریلن اجرت ویا آیلغه محسوباً بهر هفته ویریلن آقچه : بو مرتبك هفته لغی نه‌قدردر؟ بو کون هفته‌لق ویردیکمز کوندر: مغازه هفته لغی کسدی .

هفته‌لقلی { صه. هفته‌لق اجرتله ایشـلین : هفته‌لقلی رنجبر .

هفوه { سذ. عر. جـ : هفوات ١. سورچمه آیاق قایمه ٢. مجـ. یاکلمه. خطا . ل.

هکّام { سـ. اعر. « عکام » دن غلط.) با : عکام .

هکبه { سـ. اشیا قومغه مخصوص و حیوانك اکر قاشینه کچیریله‌جك صورتده ایکی طرفلی مشین ویا قیـل و سـائره دن کوچك خرج، چفته طوربه .

هکبه‌لی { صه. اوموزنده هکبه‌سی اولان. || هکبه‌لی آطه = استانبول قربنده‌کی بك آطه‌لرینك ایکنجیسی، خالکی .

هکذا { حه. عر. ١. بویله‌جه ، بو صورتله . ٢. ینـه اویله، کذلك : بن اویونی سومم سزده هکذا. (وغیره، الی آخره وقس علی هذا البواقی کبی بر معنا ایله یعنی فر. etc. مقامنده استعمالی غلط فاحشدر.)

هکیم { سـ. [« حکیم » دن غلط التزامی] طبیب : کندینی هکیمه کوسترمك: کوز هکیمی : دیش هکیمی : قاملیا هکیمی . (طبیب دیمك و یاخود حکیم یازمق دها موافقدر.)

هکیملك { سـ. ١. هکیم صفت ووظیفه‌سی، طبابت : هکیملك ایدیور، هکیملکی ییدر. ٢. فن طب : هکیملك اوکرنیور.

هلاك { سذ. عر. ١. اولمه کبرمه ، فوت ، مرد : بر چوق حیوانلر هلاك اولدی . ٢. صرف، تلف محو برباد : او قـدر ثروت هـلاك اولوب کیتدی. ٣. جوق یورمه بیوك یورغونلق زبون دوشمه : بویول بزی هـلاك ایتـدی ؛ چوجق آغلایه آغلایه هلاك اولدی.

هلال { سذ. عر. یکی آی بر ایکی کونلك آی || حه. محبوبه‌نك یکی آی رسمنده قاشی؛ هلال ابرو = قاشی یکی آیه مشابه. || هلال احمر = اوروپالیلرك صلیب احمری برینه دولت اسـلامیه‌ده میدان حربده مجروح حینی قالدیروب باقمق وظیفهٔ انسانیتکارانه‌سیله موظف هیئتکه قرمزی بر هلال شکلی علامت فارقه‌سیدر .

هِلال { سـ. [عر. « خلال» دن] ١. دیش وقولاق قاریشدیره‌جق چوب که تخته‌دن وبوینوزدن و کمیـك وفیل دیشـندن یا باغه‌دن اولوب برطرفی سیوری و برطرفی کوجك قاشیق شکلنده اولور. ٢. اطفالك هجالدکاری حرفلری کوسترمك ایچون کتابك آره‌سنه قودقلری ایره .

هِلالی { صه. عر. ٤: هلالیه یکی ی شکلنده اولان .

هِلالیّه { سذ. عر. یا یونانیدن مأخوذ اوله‌رق خلیدونیا دخی دینلن نبات، قرلانقجی اوتی.

هُلام { سذ. عر. کیمیا الماسیه کبی طوکش ماده که باشلیجه اتدن چیقار، فر. Gélatine .

هَلاهِل { صه. عر. پك مؤثر اولدیریجی زهر هلاهل= سم قاتل. == سذ. عر. سم مؤثر.

هلمه‌لنمك { ل. فل قاینار ایکن هلمیه پیدا ایتمك، قویو لاشمق .

هلو { سـ. ا فا. آلو (= اریك)دن غلط] قیز ممه‌سی دینلن شفتالینك بر نوعی .

هله { حه. ١. خصوصـیله علی الخصوص ، لاسیما : هله بن اولدن بو ایشی بکنمدم هله سزه او سـوز هیچ دوشمزدی ٢ عاقبت ، نهایت : هله کلدی ؛ هله بو ایشی‌ده بیتیردم ٣. قالدی‌که، کله‌لم : هله بزم آشجینك ایشنه عقل ایردیره‌مدم ٤ هیچ اولمازسه ، باری، بو قدر اولسون : هـله سن شونی یاز؛ هله اوقویه‌لم بر کره. == حه. ١. تحذیر وتعزیر بیان ایدر : هله باق! ٢. اخافه وتهدید بیان ایدر، باقه‌لم : هله کل ! هله الکی‌سور ! ٣. مکرر اوله‌رق دی ایمدی ، دی باقه‌یم، طوغریسنی سویله معناسنی افاده ایدر: هله هله نه‌مقصدله کلدیکز؟ هله هله ناصل اولدی ؟

هَلیله { سـ. فا. (تر. زبانزی : خلیله) تخملری طبده مستعمل بر نبات‌که انواعی واردر: قره هلیله : صاری هلیله .

هلیمه { سذ. عر. بوغدای و پرنج کبی بعض حبوباتك قاینامه‌سیله حاصل اولان قویو ولزوجتلی صو . (زبانزدی : هلمه .)

هَم { حر. (فارسیدن) ١. ایکی ویا زیاده شیئك و علی الخصوص اضدادك براکده بولندیغنه دلالتله برابر عطف بیان ایدوب

اكثريا مكرر قوللانيلير : هم سزي هم بني ايستيور : هم بيلمز هم سويلمك ايستيور . ٢ . [ياالكز قوللانيله‌رق] برده ، ذاتاً ، شو راسى‌ده واركه : هم بن سزه سويلدى ايدم ؛ هم بكا قباحت بوله‌مازسكز ؛ هم نه‌لزومى وار . || هم‌ده [همده] = برده : هم‌ده سز بو ايشى درعهده ايتديكز . || هم . . . هم . . . = برنجى معنا ايله قوللانيلير : هم بيليور هم‌ده سويلمك ايستيور . || هم دخى = ودخى ، بوندن باشقه . [اسكيمشدر .]

هَم { د . فا . فارسى وياعربى‌اسملرك باشنه كاوب تر . « داش » اداتى كبى مشاركت و رفاقت بيان ايدر صفتلر تشكيل ايدر : همبزم = بر مجلسده اوتوران : همرأى = بر فكر و رأيده بولنان ؛ همپا = آياقداش ؛ همراه = يولداش . [مادهٔ آنفه‌ده‌كى «هم»دن تفريق ايچون مابعديله بيتشيك يازلميدر .]

هَمّ { سـ . عر . ج : هموم . ١ . غائله ، مشكل ايش . ٢ . ناسه ، قايغو ، غم ، كدر ، حزن .

هِمّ { ض . ج . ذ . عر . فد : ه با : ه .

هِمّا { ض . ت . عر . فد : ه . با : ه .

هُما { يا هماى . سـ . جزاير بحر محيطده بولنان برقوش ، جنت قوشى ، عو . دولت‌قوشى || مج . سعادت ، قوتلولق ، نائليت . || همايرواز = يوكسكلرده اوچان ؛ و مج . عالى همت . [اسكى يونانيلرك فنيكس Phénix ديدكلرى قوشه‌ده شرقده « هما » دينليور .]

هَمال { سـ . فا . قرين شريك اورتاق . || بى‌همال قرين وشريكى اولميان ، مانندسز ، بى‌نظير .

هُمام { ص . سـ . ذ . عر . ج : همام . [« هم » دن مش .] همت صاحبى ، بلند همت ، بر ايشه جهد و غيرت ايدن آدم .

هِمام { سـ . ص . ج . عر . فد : همام . با : همام .

هَمان { ظر . ح . فا . [تر . زبانزدى : همن] ١ . آنيده ، درحال ، درعقب ، چابوجاجق : همان حاضرلايوب كتيردى ؛ همان صوينوب ياتدى . ٢ . آز اول : سركلديككزده‌بن‌همان قالقمشيدم : همان يتشيدم . ٣ . دائما ، متماديا ، بلا فاصله ، بر دوزى‌يه ، آره‌سز : همان سويلر : همان يوريور . ٤ . تقريباً ، صانكه ، كبى : همان‌قالمدى = پك آز قالدى ، صانكه قالمدى ؛ همان‌بوقدر = بوق‌كبيدر ؛ ايكيسى همان بردر . ٥ . آز قالدى : همان دوشيوردم . ٦ . يالكز ، آنجق ، تك : همان بر اوستى واردر : همان شو ايشى واردر .

هَمانا { ح . فا . صانكه . ذ .

هَماندم { ظر . فا . و :

هَمانگاه { ظر . فا اوآنده ، درحال ، درعقب . ذ .

هُماى { سـ . فا با : هما .

هُمايون { ص . فا . ١ . قوتلى ، سعادتلى ، خجسته ، مبارك : طالع همايون : نامهٔ همايون . ٢ . صاحب دولت وسلطنت اولان پادشاه ذيشانه حضرتلرينه منسوب و متعلق ، شاهانه ، ملوكانه ، سلطانى : سراى همايون = سراى‌پادشاهى ؛ اندرون همايون = اسكى سراى ، وقتيله حرم خاص : آمدىٔ ديوان همايون = باب‌عالينك مابين همايونله اولان مخابراتنه مخصوص قلم ؛ ديوان همايون قلمى = باب عاليده معاهده‌لرك ، فرمانلرك ، براتلرك قيد و ضبطنه مأمور دائره خط همايون = اساساً خطدست همايون و على الاطلاق جانب حضرت پادشاهيدن صادر اولوب رسماً وعلناً اوقونان فرمان عالى : كلخانه خط همايونى : باب عاليده خط همايون اوقوندى : اردوى همايون ؛ دونتماى همايون . || موبرمقام .

هَمبَزم { ص . فا مجلس عشرت آرقداشى ، رفيق ، نديم .

همپا { سـ . فا . آياقداش ، رفيق .

همپايه { ص . فا . بر پايه و رتبه‌ده بولنانلرك بهرى ، اقران .

هِمّت { سـ . ث . عر . ج . همم . جمع الجمعى : همات . ١ . قصد ، نيت ، ذهن وقلبله اولنان تصدى : انسان همتله پك بيوك ايشلره موفق اولور ؛ عالى همت ، بلند همت = بيوك وعالى ايشلره تصدى ايدن . ٢ . جهد ، سعى ، غيرت : يوللرك توسيع و تسويه‌سنه همت ايتدى : بو مكتب آنجق اونك همتيله وجوده كلدى ؛ همم عليه‌لرينك بيدريغ بيورلمسى . ٣ . لطف معاملهٔ لطفكارانه : همت

بیورك : همتكزله . ٤ . توجه معنوی ، امداد روحانی : پیرك ، شیخك همتی اوستمزدن اكسیك اولمسون . [بو صوك ایكی معنا عربیده یوقدر . — عربی تركیباتده « همه » صورتنده ده قوللا . نیلیر .]

همتا { ص . فا . دنك ، مساوی ، بكزر ، شبیه ، نظیر . || بی همتا = بی مثل ، بی نظیر .

همج { سذ . عر . ١ . قویون وسائر حیوانلرك كوزلرینه وآغز . لرینه یاپیشوب ازعاج ایدن كوچك برجنس سیكك . ٢ . مج . شاشقین آدم ، چواپه .

همجنس { ص . فا . ١ . بر جنسدن اولان ، جنسی براولان : همجنس حیوانلر . ٢ . برجنسیت و قومیته منسوب اولان ، بر قوم افرادندن بولنان .

همجنسلك { س . ١ : بر جنسدن اولمه : او ایكی حیوان بربرینه بكزه‌یورسه‌ده آره‌لرنده همجنسلك یوقدر . ٢ . بر قوم و جنسیته منسوبیت ، بر قوم افرادندن اولمه : كندیسیله همجنسلكدن باشقه بر مناسبتمز یوقدر .

همجوار { ص . فا . ١ . بر جوارده بولنان قوكشو كند . یسیله همجواراز . ٢ . جوارلری تماس ایدن ، همحدود : همجوار دولتلر ، قضالر .

همجوارلق { س . ١ . قوكشو . لق . ٢ . همحدود اولمه : بخارا ایله خیوه خانلری همجوارلقلری مناسبتیله ...

همحال { ص . فا . برحالده بولنان ، حاللری مشابه و یا بر اولان : بزم ارقداشله همحالز .

همحدود { ص . فا . سینورلری بر اولان ، مملكتلری ملاصق بولنان : فرانسه ایتالیا واسپانیه ایله همحدود در ؛ همحدود دولتلر ، ایالتلر .

همخانه { ص . فا . بر اوده اوتو . رانلرك بهری : كند . یسیله بر سنه همخانه بولندق .

همخوی { ص . فا . برخلق وطبیعتده بولنان .

همدرد { ص . فا . عین‌درد وكدره دوچار اولانلرك بهری : انسان همدردیله حاللاشه بیلیر .

همدست { ص . فا . برلكده چا . لیشان ، آرقداش : همدست وفاق ایدیلر .

همدل { ص . فا . قلب و فكرلری بر اولانلرك بهری ، بر مقصد وآرزوده بولنانلرك بهری : همدل و همزبان ایدیلر .

همدم { ص . س . فا . برلكده یاشا . یان ، رفیق ، آرقداش ، ندیم .

همدیگر { ك . هرایكینك دیكری : او ایكی اورتاق همدیكر . یله ایی كچینیورلر .

همراز { ص . فا . سرداش ، محرم اسرار .

همراه { یا همره . ص . س . فا . یولداش ، یول آرقداشی .

همرأی { ص . فا . برفكر ورأیده بولنان ، همفكر ، متفق الرأی : بن اونكله دائما همرأی ایدم .

همرتبه { ص . فا . بر رتبه‌ده بولنان ، رتبه‌لری بر اولانلرك بهری ، اقران .

همركاب { ص . فا . آتلری یان‌یانه یوروین ، برلكده ینوب كیدن .

همرنك { ص . فا . بر رنكده بولنان ، رنكلری بر .

همره { ص . فا . با : همراه .

همزانو { ص . فا . دیز دیزه اوتو . ران ، آرقداش .

همزبان { ص . فا . ١ . بر لسان قوللانان ، سوزلری بر اولانلرك بهری : جمله‌سی همدل وهمزبان ایدیلر . ٢ . عین لسانله متكلم اولانلرك بهری : چركسلر بر قاچ طائفه‌یه منقسم ایسه‌ده جمله‌سی همزباندر .

همزه { سذ . عر . ١ . حرف مد ویا حرف املا كبی اوقو . نیوب یعنی فتحه‌یی تقویه‌یه مخصوص اولمیوب كندی كندینه متحرك ویا ساكن اوقونان « ا » حرفی كه عربیده اصلا الف دینلمز واكثریا حركه‌سنه كوره اوستنده ویا آلتنده (ء) اشارتی ده بولنور : أجر ، إسم ، مبدأ كبی . ٢ . (ء) شكلنده یازیلان حرف كه لسانمزده « همزه الف » دخی دینلیر . || اد . (صرف عربیده) همزهٔ وصل . با : وصل : همزهٔ قطع = همزهٔ وصلك غیری اولان همزه .

همساز { ص . فا . اویان ، اویغون ، موافق .

همسال { ص . فا . یاشیت ، همسن .

همسایه { ص . س . فا . قوكشو ، جار .

همسبق { ص. س. فا. درس شریکی، درس آرقداشی، بر درس اوقویانلرك بهری.

همسر { س. فا. ۱. رفیق، آرقداش. ۲. یکدیکرینه نسبتله زوجینك بهری، رفیق، رفیقه: همسر عزیز.

همسفره { س. فا. بر سفره‌ده یمك ییه‌نلرك بهری، سفره آرقداشی.

همسن { ص. فا. یاشده برابر، یاشیت. همسال.

همشهری { س. فا. بر شهر اهالیسندن اولان، مملکتلی: بر همشهری کلمش.

همشهریلك { س. بر مملکت اهالیسندن اولانلر بیننده‌کی مناسبت مملکتلیلك.

همشیره { س. فا. قیز قارنداش، خواهر، اخت.

همشیره زاده { س. فا. قیز قارنداش اوغلی ویا قیزی، همشیره‌دن یکن: بنم همشیره‌زاده‌مدر.

همصحبت { ص. فا. برلکده صحبت ایدن. کوریشن، قونوشان: دائما ایی آدملرله همصحبت اولملی.

همعصر { ص. فا برعصروزمانده یاشایان ویا یاشامش اولان، معاصر: همعصری اولان شعرانك تراجم احوالنی یازمشدر.

همعنان { ص. فا. دیزکینلری برابر اولان یعنی برلکده حیوان یوربدنلرك بهری، آت باشی برابر، همرکاب.

همکیش { ص. دینداش، مذهبداش.

همم { سش. جم. عر. فد: همت. یا: همت (اسامزده جمع الجمع اوله‌رق «همما ت» دخی قوللانیلیر.)

همذهب { ص. س. فا. برمذهبده بولنان، مذهبداش.

همشرب { ص. فا. بر مشربده بولنان، طبیعتی و طرز معیشتی بردرلو اولان.

هممعنا { یا هممعنی. ص. فا. بر معنا بیان ایدن، معناجه مشترك، مترادف.

همنام { ص. فا. اسملری بر اولانلرك بهری، آداش، سمی.

همنشین { ص. فا برابر اوتوران، جلیس.

همنفس { ص. فا. مصاحب، همدم، آرقداش.

هموار { ص. فا. ۱. دوز، مستوی. ۲. اویغون، موافق.

همواره { ظز. فا. دائما، هر زمان.

هموم { سذ. جم. عر. فد: هم. یا: هم.

همه { ك. فا هب، بوتون. ز.

همیان { س. فا. کیسه، طوربه، جانطه. ز.

همیجك { ص. س. کویدن شهره یکی کلوب برشیئ بیلمز قبا وشاشقین آدم: بوس بوتون همیجك برآدم.

همیشه { ظز. فا. دائما، هرزمان، هروقت.

همیل { سذ. عر. نبا. صاری صارماشیق دخی دینان بر نبات.

هند { سخ. م. («سند» لفظیله بر اولوب اساساً بر بیوك ایرماغك اسمیدر.) آسیا قطعه‌سنك جنوبه طوغری ممتد اوچ بیوك شبه جزیره‌نك اورته‌ده بولنان اك بیوکنی تشکیل ایدن واسع برمملکتدر. || هندچینی = مذکور اوچ شبه جزیره‌نك اك شرقیسی‌که هند ایله چین آره‌سنده واقع اولوب برمان وسیام وآنام وسائر خطه‌لری حاویدر. || هند غربی = ابتدای کشفنده هند اولدیغی زعم اولنان آمریقا. || هند طاوغی = آمریقادن کلمش اولان معروف طیر اهلی. هندی. || هندقماشی = مج. پك قیمتلی وبولنماز شیئ. (اکثریا استهزا طریقیله قوللانیلیر.) || هند کتانیسی = بوللی هند قماشی.

هندبا { سذ. عر. سبزه وصلاته کبی قوللانیلان معروف میخوشجه یاپراق، کوکیك: آق، قره هندبا = نوعلری.

هندستان { یا هندوستان. سخ. م. هند ممالکی. || هندستان جوزی = ۱. بهاراتدن معروف سرت دانه‌که معده‌یی قیزدیرمق وصانجی‌یی طوردیرمق ایچون ینیر. جوز بو. ۲. قبوغی سرت وایچی کستانه کبی بیاض ومغذی پورتقالدن بیوجك برمیوه، نارجیل، قوقه.

هندسه { سش. عر. (فا. «اندازه» دن معرب) علوم ریاضیه‌دن اوله‌رق اجسامك اشکالندن و مسافه‌لرك اولچلمسیله هرنوع ابنیه وسائره‌نك صورت

ترتيب وتأسيسندن بحث ايدن علم؛ هندسهٔ مسطحه = يالكز سطوح اوزرينه اولان اشكال ومساحه‌لردن بحث ايدنى؛ هندسهٔ مجسمه = طول وعرضدن باشقه ارتفاعى دخى اولان اجسامدن باحث اولانى؛ هندسهٔ حليه = مسائلك حلندن بحث ايدنى ؛ هندسهٔ رسميه = ترسيم وتصوير. دن باحث اولانى .

هَنْدَسه‌خانه { س. فا ١. هندسه مكتبى، علوم ريا. ضيه دار التعليمى . ٢. نافعه وبلديه كبى بردائره‌نك مهندسلره مخصوص شعبه‌سى ، مهندس دائره‌سى .

هَنْدَسه‌سِز { ص. علم هندسه قواعدينه موافق ومطابق اولميان ، فنه مغاير صورتده ياپلمش : هندسه‌سز بر ا.

هَنْدَسه‌لى { ص. علم هندسه‌يه تطبيقاً ياپلمش، هند- سه قواعدينه موافق.

هَنْدَسى { ص. عر. ث: هندسيه. هندسه علمنه منسوب ومتعلق : مسائل هندسيه؛ اشكال هندسيه .

هَنْدَك { س. [عر. «خندق»دن غلط] نا : خندق. — اصل تركجه‌ى : اوْر .

هِنْدو { س. فا. ١. هندك مشرك اهاليسندن آدم، براهما ويا بودا دينده هندلى. ٢. هند اهاليسى كبى بك اسمر آدم . ٣. مج. عر. بك، خال .

هِنْدى { ص. س. ث: هنديه. ١. هنده منسوب ومتعلق: سيف هندى؛ ممالك هنديه. ٢. هند اهاليسندن اولان، هندلى، هندو . ٣. بوكون مستعمل هند لسانلرينك اك معروف ومنتشرى، هندوستانى ، اردو لسانى . || تمر هندى = لسان عوامده «دمير هندى» دينلن وسرينلتك اوزره قوللانيلان مخفوش ميوه وبونى ويرن آغاج كه حشبى بك سرت اولوب قلمتراش صاپى وساژه اولور . || سنبل هندى = بر جنس چيچك .

هِنْدى { س. ابتداى كشفنده هند اولديغى زعم ايدلمش اولان آمريقادن كله معروف بيوك طير اهلى، هند طاوغى؛ بابا هندى، هندى باباسى = ياشى كچمش بيوك هندى اركككى .

هُنَر { س. ١. بيله ، بيليش ، معرفت ، معلومات : اوده برهنردر. ٢. اوسته‌لق، حذاقت، مهارت : بونى ياپمق ايچون هنر ايستر؛ بو ايشده چوق هنر واردر . ٣. علم، فن، بيلگى : تحصيل علم وهنر. ٤. اينجه صنعت، صنايع نفيسه : اصحاب هنر .

هُنَرسِز { ص. ١. علم ومعرفت وحذاقت ومهارتى اولميان : هنرسز آدم . ٢. صنعت ومهارتله ياپلمامش، صنعتسز : هنرسز بر ياپيدر .

هُنَرلى { ص. ١. علم ومعرفتى ويا حذاقت ومهارتى اولان : هنرلى آدمدر. ٢. صنعت ومهارتله ياپلمش ، مصنع : پك هنرلى برماكينه .

هُنَرمَند { ص. فا. ج: هنرمندان. و :

هُنَرْوَر { ص. فا. ج: هنروران. هنر ومعرفت ومهارت وحذاقت صاحبى : هنرمند ، هنرور برآدمدر؛ هنرمندان عصردن، هنروران زماندن بر ذات .

هِنْطو { س. (مجارجه‌دن) قوچى نوعندن، ياپلى آرابه ، قاروچه .

هَنْگام { س. فا. و :

هَنگامه { س. فا. ١. زمان، وقت، اثنا، صره : هنگام شباب؛ هنگام بهار. ٢. جميت ، مجمع : هنگامهٔ ذوق وصفا .

هَنگامه { س. فا. ١. غوغا، معركه. ٢. شماته ، كورلدى .

هُنود { سذ. ج. عر. فذ: هندى (هندلى). با : هندى .

هَنوز { ح. فا. (تر. زبانزدى: هنوز.) ١. يكى، آنجق، همان : بن كيتديكمده هنوز او. يقودن قالقمشيدى؛ هنوز يتشمش بر او . ٢. (جملهٔ منفيه‌ده) دها، حالا، الآن : دمين صورديردم هنوز كله‌مشيدى .

هَنىء { ص. عر. ث: هنيئه. («هنأ» دن مشـ.) صحته يارار ، هضمى قولاى .

هَنيئاً { ح. عر. عافيت اوله؛ صحت وعافيت اولسون.

هُوَ { ض. عر. ث: هى. ت: هما. ج: هم . (ضمير منفصلك مفرد مذكر غائبى اولوب لسانمزده

«هووه» تلفظیله بعض ترکیبات
عربیه‌ده بولنور] او ، اول :
کما هو حقه = حق اولدیغی کبی،
حقیله ؛ هوسی هوسنه [تلفظی :
هووه‌سی هووه‌سنه] = طبق
طبقنه ، تمامیله مطابق وموافق
اوله‌رق .

هو { س . [آنف البیان ضمیر عربیدن مأخوذ اولوب آنجق واوی
حرف مد یعنی ضمهٔ ثقیلهٔ مقبوضه
صورتنده اوقونور .] مطلوب
کائنات اولان وجود مطلق ،
حق جل و علا حضرتلری : لا
اله الا هو . — ذکر و مقابله‌ده
درویشانك لفظهٔ جلال مقامنده
قوللاندقلری تعبیردر . || یاهو =
ای الله ، ربم ! [با : یاهو] .

هو { حد . [بنه عر . ضمیر منفصل غائبك مفرد مذکرندن
مأخوذ] بانسه‌ك آ ، بکا باق ،
ای ، هی : هو ! نره‌ده‌سك ؟ هو
چکمك = هو اسم جلالنی بربری
ارقه‌سی صره تکرار ایتمك وبرشیئه
اقدام اثناسنده بو اسمی تکرار
ایله کلبانك چکمك . هو کشان =
وقتیله یکیچری اورته‌لرنده بو.
لنان طریق بکتاشی درویشانی
|| یاهو = ١. بانسه‌ك آ : یاهو !
نره‌ده‌سك ؟ ٢. آجانم : یاهو !
بو آدمك هیچ عقلی یوقدر ؛ ایته
یاهو ! || یا من هو = یاهو نداسنه
جواب مقامنده درویشان
اصطلاحنده قوللانیلیر .

هَواء { سد . عر . ج : اهویه . [تر . زبانزدی : هاوا] ١ . کرهٔ
ارضی محدود بر ارتفاعه قدر
احاطه ایدن خفیف غاز طبقه‌سی :
هوایه قالقمق : هواده اوچمق ،
طورمق . ٢. بو طبقه‌یی تشکیل
ایدن خفیف غازکه حرکتنده
یل و ریح نامیله جسمیت وقوتی
آکلاشیلیر : انسان هوا ایله
یاشار : تمیز هوا تنفس ایتمك :
هوا باشلیجه مولدالحموضه ایله
آز تدن وآز مقدارده حامض
فحمدن مرکبدر . ٣. جو هوانك
حال وکیفیتی : بوکون هوا کوزل :
یاغمورلی ، قارلی ، سیسلی ، صو.
ئوق ، صیجاق هوا : هوا ایی
اولورسه یارین کیدرز : بو نه
هوا ! ٤. بربرك احوال صحیه‌سی ،
انسانك صحتنه یارایوب یارامامق
اعتباریله هوای نسیمینك حال
وکیفیتی : خفیف ، آغر ، صیتمه‌لی .
صاغلام هوا : اورانك هواسی
بکا کلمدی ، هواسیله امتزاج ایتمدم ؛
او هوالرده ضعیف آدم یاشا.
یه‌ماز . ٥. تر . شرقی و چالغی
مقامی ، موسیقی آهنکی : کوزل
بر هوا چالدیلر : آلافرانغه هوالر.
[لسانمزه مخصوص اولان بو معنا
ایله « اهویه » جمع عربیسی قو.
للانمق خطادر .] ٦. بر بنانك
اوستنه چیقمق یعنی فوقانی بر
قات دها یاپدیرمق حقی : دکان نم
ایسه‌ده هواسی باشقه‌سنکدر .
٧. خفیف روزکار ، ایام ،
هوانك حرکت وتموجی : بوکون
هیچ هوا یوقدر . ٨. بوش ،
بیهوده ، نافله ؛ هبا : بزم سعیمز
هوایه کیتدی . ٩. چالغینك مختلف
صدالر چیقاران درجاتنك بهری ،
پرده . ١٠. اسلحهٔ ناریه نشانینك
مسافه‌یه کوره تخلف ایدن درجه.
سی . ١١. طباعت حروفاتنك
یوقاری ویا آشاغی کلمك اوزره
مختلف یوکسکلکده محکوك او.
له‌سی ، دوکمه حروفات درجه‌سی .
|| آب وهوا [« صو و هوا »] =
بر یرك احوال صحیه‌سی : آب
وهواسی کوزل بر یر : اورانك
آب وهواسیله امتزاج ایده‌مدی .
|| آچیق هوا = ١. بولوطسز
هوا . ٢. ابنیه خارجی . || هوا
آلمق = ١. تنفس ایتمك ، تمیز
هوا تنفس ایلمك : شو پنجره‌یی
آچك هوا آله‌لم . ٢. کزمك ،
تفرج ایتمك ، آچیق هواده طولا.
شوب کسب انشراح ایتمك : چیقوب
بر آز هوا آله‌لم . ٣. هوادار
اولمق ، روزکارلره معروض و
هوانك تجدیدینه مساعد حال
و وضعیتده بولنمق : او کوشك
ایی هوا آلیور : بو اوطه هیچ
هوا آلماز . || بادهوا [« هوا بلی .
تر . زبانزدی : بداوا .] بدلسز ،
مجاناً : و مج . پك اوجوز : بونی
سزه بادهوا ویررم : شونی باد
هوا آلمشسکز . || جو هوا =
ارضی احاطه ایدن هوا طبقه‌سی
فر . Atmosphère : علم جو
هوا و اختصاراً علم الجو =
هوانك احوال وعلائمندن و مثلا
یاغمور و قار و رعد و شیمشك
و یلدیرم کبی حاللردن بحث ایدن
علم مخصوص فر . Météorologie .
سنبلی هوا = کونشسز یاغمورسز
قپالیجه وفقط لطیف هوا . مارت
هواسی = متبدل ، غیر ثابت ،
بر قرار دکل . || هوا خوش =
ناصل اولسه اولور : بنجه هوا

خوش = وظیفه ایتمم. || هرکس برهوا چالیور = هرکس عقلنه کانی سویلیور: بر فابریقه‌که هرکس برهوا چالیور. ||هوادن= باد هوا.

هَوا { یا هوی. سد. عر. ج: اهواء. [مادهٔ آنفه‌ده‌کی لفتله التباس ایتدیرلمه‌ملیدر.] ١. آرزو، میل، هوس. ٢. عشق، علاقه. ٣. حظوظات نفسانیه، سفاهت: نفس وهوایه تابع آدم؛ هوا وهوسی یولنده وارینی صرف ایتدی. [بومعنا ایله اکثریا «نفس» ویا «هوس» مترادفیله برابر قوللانیلیر.] ٤. اوگنمه، تفخر.

هَواپَرست { صه. فا. [عر. هوا: هوس. فا. پرستن= طاپنمق] هوا و هوسه تابع، میلیات نفسانیه‌یه دوشکون، سفیه.

هَوادار { صه. فا. [عر. هوا = هوای نسیمی. فا. داشتن= مالك اولمق] ایی هوا آلان، هواسی قولای تجدد ایدر، حرکات هوائیه‌یه معروض: هوادار بر یر، بر کوشك، بر اوطه.

هَوادار { صه. فا. [عر. هوا = هوس. فا. داشتن=مالك اولمق.] ١. هوسلی، عاشق، دلداده: او قادینك هوادارلرندن ایدی. ٢. طرفدار، طرفگیر، قفادار.

هَوادارلق { سه. ١. ایی هوا آلان محل و یا بنانك حالی: بو محلك، بو اوك هوادارلی. ٢. عاشقلق، ابتلا: اونك فلان قادینه هوادارلغی معلومدر. ٣. طرفدارلق، طرفگیرلك، قفادارلق: کوتی آدمه هوادارلق ایدن ایی آدم اوله‌ماز.

هَواسِز { صه. ١. ایی هوا آلماز: هواسز برمحل، بر اوطه. ٢. مختلف درجه وپرده‌لری اولمیان: هواسز نشان، چالغی، حروفات.

هُوال { سه. قونده‌ره قالبنك یوقاریسنی گکیشلتمك ایچون قونیلان طاقوز.

هَوالاندیرمَق { فتـ. ١. هوا آلدیرمق. هواسنی تجدید ایتمك: شو اوطه‌یی هوالاندیرملی؛ هر صباح پنجره‌لری آچوب قوغوشلری هوالاندیررلر. ٢. جو هوایه قالدیرمق، اوچرمق: اوچورتمه‌یی هوالاندیردی.

هَوالانمَق { فل. ١. هوا آلمق، هواسی تجدد ایتمك: بو اوطه بوکون هوالانمدی. ٢. هوایه قالقمق، اوچمق، هواده تموج ایتمك: اوچورتمه، قوش هوالاندی؛ سنجاق کمینك دیرکنده هوالانیوردی.

هَوالی { صه ١. ایی هوا آلان، هوادار: بك هوالی بر محل، بر اودر. ٢. بر درلو هواسی اولان: کوزل، صیجاق، صوئوق هوالی یر. ٣. درجه وپرده‌سی اولان: هوالی نشان، چالغی، حروفات.

هَوامّ { سد. ج. عر. فد: هامه. با: هامه.

هَوان { سد. عر. خوارلق، حقارت، ذلت. ذ.

هَوائی { صه. عر. ؤ: هوائیه. ١. هوایه منسوب ومتعلق: علائم هوائیه؛ حیوانات هوائیه. ٢. هوا رنکنده، آچیق کوك: هوائی آطلاس؛ هوائی ماوی = آچیق ماوی. || هوائی فشنك= هواده پاتلایان دونما فشنکی نوعی.

هَوائی { صه. عر. ١. هوا وهوسنه تابع، نفس وشهوتنه دوشکون، خفیف مزاجلی؛ هوائی مشرب = خفیف. ٢. بوش، بیهوده، باطل: هوائی شیئلرله اوغراشمه. هوائی سوز= شورادن بورادن اساسسز اقردی ایتمه.

هَوائیلك { سه. هوا وهوسه تابعیت، سفاهت، خفت مزاج.

هوپ { مه. بردن وسرعت وخفتله قالقوب صیچرامغی تقلید وتصویر ایدر: هوپ قالقدی؛ هوپ برندن فیرلادی. == حه. بردن و سرعت و خفتله قالقوب صیچرامغه تشویق ایچون قوللانیلیر: هوپ! قالقك؛ دی‌هوپ!

هوپپا { صه. هوپ دیه هر شیئه کیریشن تأملسز وخفیف مزاجلی، چوجق مزاجلی، دلیشمن: هوپپا بر آدم؛ پك هوپپا آلیشمش.

هوپپالا { مه. ١. بردن بره آتلامغی تصویر و تقلید ایدر: پنجره‌دن هوپپالا آشاغی‌یه آتلدی. ٢. طامدن دوشر کبی مناسبتسز بر سوز سویلین حقنده مستهزیانه قوللانیلیر: هوپپاله! هوپپاله بکم! ٣. کوچك چوجقلری صیچرادوب او یالار ویا اویودور ایکن سویلنیر: هوپپاله اوغلم! اویوسون چوجغم هوپپاله!

هوپلاتمق { فل. صیچراتمق ، او. یناتمق : چوجغی هوپلاتیوردی .

هوپلامق { فل. ١. خفتله وردن بره صیچرامق، آتلمق: چوجق کبی هوپلایوردی ٢. بردن بره اویناتمق، خلجانه کلمك: یورکم هوپلادی .

هودج { سند. عر. ج: هوادج. قادینلر بینمك اوزره دوه‌نك صرتنه قودقلری کوچك محفل .

هودوك { ص. کوبلی، قبا، نازکانه معامله بیلمز، عجمی وغبی: طشره‌دن کلدیکنده پك هودوك ایدی .

هورکوج { س. با: اورکوج .

هورله { س. بورچاق جنسندن حبوبات نوعی .

هوس { سند. عر. ١. آرزو، ایستك، میل: درسه هیچ هوسی یوقدر: اویله شیئلره هوس ایتمه‌ملی؛ ال یازیسی کتابلره چوق هوسم واردر. ٢. کاوب کچن آرزو، نوظهور وموقت میل: اونك کیسی چوجقجه برهوسدن عبارتدر. ٣. ذوق، اکلنجه، خوارده‌لق: هوا و هوسه تابع. || نو هوس = مایمون اشتهالی .

هوسکار { ص. فا. میل وآرزوبی اولان، هوس ایدن: رسمه هوسکاردر .

هوسکارلق { س. میل وآرزوسی اولانك حالی: علمه هوسکارلغی واردر .

هوسلی { ص. میل و آرزوسی اولان، آرزوکش: تحصیله چوق هوسلی بر چوجقدر .

هوسناك { ص. فا. میل وآرزوسی اولان، هوسلی، هوسکار، آرزوکش .

هوش { س. [فا. «غوش» دن] برنوع آقچه آغاج .

هوش { س. فا. عقل، شعور، خرد: کوش هوش = عقل قولاغی || بی هوش = ١. عقلسز، احمق. ٢. کندیندن کچمش، بایغین .

هوشمند { ص. فا. عقللی، عاقل، خردمند .

هوشمندی { س. عقللیلق، عاقللك .

هوشیار { یاخود هشیار. ص. فا. عقللی، عاقل .

هوشیاری { س. عقللیلق، عاقللك .

هول { سند. عر ج: اهوال. قورقو، قورقه، اورکه، دهشت: جانی هولیله = جان قورقوسیله. || ابوالهول: مصرده فراعنه‌دن قالمه انسان قفالی جسیم آرسلان هیکلی. فر. Sphinx .

هولانده { سخ. م. اوروپای غربیده‌کی فلمنك مملکت و دولتی؛ هولانده پنیری، سنبلی = بو مملکته مخصوص نوعلری .

هولانده‌لی { س. ص. فلمنك اهالیسندن آدم، فلمنکلی .

هولناك { ص. فا. قورقونج، دهشتلی .

هولو { س. [فا. «آلو» دن] بر جنس شفتالی .

هون { سند. عر. ١. خفیفلك، اهمیتسزلك ٢. قولایلق .

هونك { یا آونك. س. آصیلوب محافظه اولنمق اوزره بر صابه کچیرلمش میوه باغی: برهونك اوکز، اوزوم، الما، انجیر؛ هونك‌اوزومی = آصیلوب قیش ایچون محافظه اولنمش اوزوم .

هونکور { ص. [اصلی: اق. انکور] سسله هیچقره هیچقره: هونکور هونکور آغلامق .

هونکوردمك { فل. هونکورهونکور آغلامق. سسله وبرنوع عصبی خلجانله آغلامق .

هونه { س. ارکك کیبك وصیغیرین وامثالی .

هونی { س. با: خونی .

هوو { س. آو قوشیله اولنان صید؛ هوو آغاسی = قوشجی باشی .

هوولامق { فل. فرلایوب آتلمق، پرتاو ایتمك .

هوی { س. فا باغروب چاغرمه، شماته، نعره: های وهوی = جنبش کورلدیسی .

هوی { سند. عر. با: هوا .

هویت { سند. عر. [لغت مولده] ١. ماهیت، حقیقت. [ماهیت اعم اولوب هویت ایسه باشلیجه شخص ماهیتیدر. ٢. حقه. بر آدمك آرانیلان ویا اولدق ادعاسنده بولندیغی شخص اولمه‌سی: هویتنی اثبات ایده‌مدی؛ طوتیلان

آدمك هویتی دها تحقق ایتمدی .

هُوَیدا { ص. فا. بللی، آشکار، ظاهر، عیان : بوایشك بویله اولدیغی هویدادر .

هُوَیضه { سٕ. عر. [« هیضه » دن مصغر.] ط. قولره یه مشابه ساری اسهال ، کوچك قولره، فر. Cholérine .

هه { س. «ه» حرفنك تر. اسمیدر. با : ها .

هه { د. ١. سؤال ایچون : هه؟ نه دیرسك؟ ٢. تصدیق اداتی، اوت : یارین کل دیدم هه دیدی. با : هاء ، ای .

هَی { حد. ١. اشتکا و تحسرله برابر ندایه مخصوصدر : هی فلك! هی کنجلك کونلری! هی نه کتابلر ایدی ! ٢. تنبیه واخطار بیان ایدر : هی ! بکا باق؛ هی! چوجقلر . || بههی ، بهی = صبرسزلقله تعزیر بیان ایدر، آ، ایا، هیا : بههی آدم؛ بههی جاهل ! || هی گیدی = تقدیر وتعجب وتحسر بیان ایدر: هی کیدی مال! هی کیدی کراز هی.|| هی مدد = ایواه، یازیق! || هی هی = های هوی . == س. سویلنج ومانی نعرهسی : کوکی هی هیلرله کونوردیلر .

هِیَ { ض. ث. عر. ذ : هو. « : هو. || کاهی = اولدیغی کبی .

هَیأت { یا هیئت. سٕ. عر. ج : هیات. ١. شکل، صورت ، کورنیش : بو بنانك، باغچهنك، حیوانك هیأتی چوق خوشمه کیدیور . ٢. طوریش وضع، وضعیت : بوصالونی باشقه بر هیأته قوملی . ٣. قیافت : علما، اصناف هیأتنده بر آدم. ٤. حال کیفیت : هیأت اصلیه سنه ارجاع ایتمك؛ هیأت حاضره سیله قبول ایتمك . ٥. بر طوپ تشکیل ایدن افراد و اشخاصك مجموعی : هیئت مجلس، هیئت وکلا . ٦. احوال سماویهدن واجرام سماویهنك صورت دور وحرکتیله کرهٔ ارضك بر سیاره اولمق اعتباریله اولان احوالندن بحث ایدن فن : علم هیأت؛ هیأت بیلمك ، اوقومق ؛ اهل هیأت = بوفنك علماسی. || هیأت اصلیه = اك اولکی شکل وصورت. || هیأت ظاهره = میدانده کوریلن حال وصورت. || هیأتله = هپ بردن، مجتمعاً : بر دائرهجه هیأتله معایدهیه کیتمك . || هیأت مجموعه = برشیئك طوبدن اولان حال و صورتی ، تفرعات و یا افراد واجزاسندن صرف نظرله بوتوننك ابراز ایتدیکی حال ومنظره : بوباغچهنك هر طرفی کوزل دوزلمش ایسهده هیأت مجموعهسنده بر لطافت یوقدر. || هیأتیله = اولدیغی کبی بلا تبدیل وتغییر .

هَیاکِل { سٕ. جـ. عر. فد : هیکل. با : هیکل .

هَیامولّه { حد. [اصلی : ایام اوله، یاخود : هی یا مولی] اساساً طنفهلرك کمی دمیرینی آلیرکن ویا کورك چکرکن وبالتقلید آغر بر شیء چکن هر صنف عملهنك بر آغزدن سویلدکلری بر تعبیردر . || هیامولّه ایله = زورله ، پك چوق مشقتله : مکتبك صنفلرینی هیامولّه ایله آتلادی .

هَیبَت { سٕ. عر. ١. قورقو وحرمت حسنی اویاندیرهجق حال وهیأت، مهابت : آرسلانك هیبتی چوقدر. ٢. مهابتلی برذاتك رؤیتندن حاصل اولان قورقو وحرمت وتعظیم حسی : هیبتندن دیلی طوتلدی .

هَیبَتلی { ص. کورنلره قورقو و حرمت حسنی القا ایدهجك صورتده عظمت وشانی اولان .

هَیَجان { سٕ. عر. درونی تلاش وحرکت، جوشمه ، جوشقونلق : بر سوزدن هیجانه کلدی .

هیچ { ص. فا. معدوم ، مفقود ، یوق اولان ویا یوق دینلهجك قدر آز اولان : اوده کاتبم دیورسهده بنم نظرمده هیچدر. == س. فا یوقلق، عدم : هیچدن کلمه: هیچه صایمق؛ هیچدن ایبدر. == ح. بوس بوتون ، اصلا ، قطعا : اوهیچ بیلمز؛ هیچ قزانمدی؛ هیچ کورمدم. || هیچ اولمازسه، هیچ دکلسه = اقلی، لااقل، باری. || هیچ بر = افراد واجزانك برر بررانکاری : هیچ برایش کورهمدم ؛ هیچ برتاجرك تشبث ایدهجکی ایش دکلدر ؛ اوماللرك هیچ بری ایشه یاراماز . || هیچ بر زمان ، هیچ بر وقت = اصلا ، ابداً : اونی هیچ بر وقت قبول ایتمم ؛ سزك دیدیککز هیچ بر زمان اولمیهجقدر . || هیچ بر شیء = اصلا و قطعاً : هیچ بر شیء سویلمدی ؛ هیچ بر شیء

ويرمدى . || هيچ كيمسه = هيچ بر آدم : هيچ كيمسه كلمدى؛ هيچ كيمسه‌يى ايجيتمه‌ملى . || هيچدن = ١. اصل ونسلى مجهول، صكره‌دن كورمه : هيچدن بر آدم . ٢. زحمتسز قزانلمش : هيچدن برپاره‌در؛ هيچدن بر اوه مالك اولدى . || هيچه صايمق = صايمامق ، اهميت ويرمه‌مك . — سؤالده « هيچ كورمديكزمى؟ » كبى جملهٔ منفيه‌يه تقليداً جملهٔ مثبته ده دخى قوللانيلوب « وقتك برنده » و « قضارا ، تصادفاً » كبى بر معنا افاده ايدر : او آدمى هيچ كورديكزمى ؟ هيچ آوه كيتديككز وارميدر ؟

هيچقرمق { يا ايچقرمق . فل . بوغاز طيقانه‌رق و دريكدن ايچ چكه‌رك آغلامق : هيچقروب طوربوردى؛ هيچقره هيچقره آغلادى .

هيچقرمه { س . بوغاز طيقانه‌جق صورتده و دريكدن ايچ چكه‌رك آغلامه : هيچقرمه‌سى ايشيديليوردى .

هيچقريق { س . ١. آغلاركن بوغاز طيقانيرمش كبى كوكسدن كلوب زورچيقان اضطرابلى سس : هيچقريقله آغلامق . ٢. عجله يمك ويا سويلمك كبى بعض احوالده معده‌دن كلن وبعضاً خيلى دوام ايدن بر نوع غير اختيارى ككرمه ، فواق : هيچقريق طوتدى .

هيزم { س . فا . اودون ، حطب . ر .

هيش { حد . هو ! ياهو ! عو .

هَيضه { سث . عر . ط قوله‌دينلن صالغين خسته‌لق .

هَيكل { سذ . عر . ج : هياكل . ١. جسيم بنا و على الخصوص معبد . بتخانه . ٢. تر . طاشدن ويا طونج و سائره‌دن انسان وياحيوان صورتى ، صنم ، فر . Statue . [لسانمزده عربى اولميان بو ايكنجى معنا ايله مستعملدر .]

هَيكلتراش { س . فا . مرمردن انسان و حيوان رسمى حك ايدن هنرور ، فر . Sculpteur .

هَيكلتراشلق { س . و :

هَيكلتراشى { س . فا . مرمردن انسان و حيوان رسمى حك . ايتمك صنعتى ، فر . Sculpture : هيكلتراشلق صنايع نفيسه‌دندر . [نقرديمك دها منا سبدر .]

هين { س . [عر . « هين » (زمان) دن غلط .] هين اوغلى = زمانه آدمى ، چوجنى ، ولدزنا ، جن فكرلى .

هَيولاء { يا هيولى . سذ . عر . [يو . ὕλη دن كه ماده ديمكدر .] حكماء قديمه نظرنجه كافهٔ موجوداتك اصلى اولان بر ماده ويا صورت ابتدائيه . || مج . مجسم عد اولنميه‌جق قدر ضعيف ويا اهميتسز شخص وياشئ .

هَيولائى { ص . عر . ث : هيولائيه . كافهٔ اجسامك اصلى و مادهٔ ابتدائيه‌سى ظن اولنان بر ماده و يا صورت ابتدائيه‌يه منسوب ومتعلق .

هَيهات { حد . عر . فوت اولمش برشيئه تحسر بيان ايدر ، دريغ ! يازيق ! هانيا ! نره‌ده : هيهات ! كنجلك كونلرى كچدى !

هَيأت { سث . عر . با : هيئات . [عر . تركيبانده « هيئه » صورتنده‌ده قوللانيلير .]

ى

ى {به. سه. [عر. یاء. سث] ترکجه الفبانك اوتوز برنجی وصوك حرفیدر. ترتیب اصلی اولان ابجد صره‌سنده اونجی حرف اولمغله، رقم کبی استعمالنده ١ عددینه معادلدر. شکل عبرانیسی ٫ وشکل سریانیسی ܝ اولوب، یونانی و لاتین الفبالرنده I صورتنی آلمشدرکه جمله‌نك منشأ بهتلری ظاهردر. بعضاً حرف صورتنده [یاز، یر، یوق، پی، های کبی] و بعضاً حرکه کبی تلفظ اولنور؛ عربیده بوایکنجی تقدیرده حرف مد دینلوب کسره‌یی تقویه وتمدید ایدر: ادیب، بری کبی، وبعضاً کلمه‌نك آخرنده «الف مقصوره» نامیله «ا» کبی اوقونورکه بو قبیلدن اولان کلمه‌لر لساننمزده اکثریا «ا» له یازیلیر: دعوی، مولی کبی. فارسی کلمه‌لرده دخی ممدود اوقونور: پیر، این کبی. ترکجه‌ده ایسه عادتا اسره یرینی طوتوب تمدید اولنماز وانجه هجالی کلمه‌لرده اینجه یعنی کسرهٔ خفیفه، وقالین هجالی کلمه‌لرده قالین یعنی کسرهٔ ثقیله اوقونور: کیم، ایپ، چیل، قیل، قیش، قالین کبی. کسرهٔ ثقیله ماقبلنه کوره بعضاً ضمهٔ مقبوضهٔ ثقیله وکسرهٔ خفیفه دخی ضمهٔ مقبوضهٔ خفیفه تلفظنه تقرب ایدر: قوزی (قوزو)، بوری (بورو)، اوافین (اوافوز)؛ بیلیر (بیلور)، کلیر (کلور) کبی. اساساً مکسور اولان برچوق کلمات ترکیه الیوم بزجه مفتوح قوللانلدیغی حالده حالا «ی» ایله یازلمقدن قورتله‌میور: ایل، ایلچی، ایرمك، ایرکن، ایتمك کبی. دیکر بعض کلمه‌لرده‌ده اساساً همزه اولان ایلك حرف «ی»یه قلب اولمشدر: بیل، بیلان کبی اصللری ایل وایلاندر.

یا {د. ١. تصدیق بیان ایدوب جوابده قوللانیلیر، اوت، بلی، نعم: سز بزمله کله‌جکمیسکز؟ — یا. ٢. تأکید وتقویه ایچون اولوب یا برنجیسی کبی جوابده ویا تأکید اولنان سوزك آخرنده و بعضاً مکرر اوله‌رق قوللانیلیر: بونی سزمی یازدیکز؟ — یا؛ اویله ایسه بوسزك حقکزدر — یایا؛ بمدر یا؛ آلیرم یا. ٣. نقل کلام خصوصنده و «کلنجه، کله‌لم» معناسیله قوللانیلیر: یا سز نه یاپه‌جقسکز؟ ٤. پکی اما، ایی اما، شوقدر وارکه: یا کلمك ایستمزسه؛ یا خبر آلیرسه. ٥. صیغهٔ شرطیه‌دن صکره «آ» یرینه تأکید وتعجیل بیان ایدر: کلسه یا؛ یازسه‌لر یا.

یا {حه. تعجب واستغراب بیان ایدر، اویله‌می: یا! بزی صورمیورسکز ها! یا! بزی اوقدر سورمشسك!

یا {حر. [فارسیدن مأخوذ] تردید بیان ایدر، یاخود: واپورله یا شمندوفرله کیدرز. مکرر دخی قوللانیلیر: بن یا کلیرم یا کلمم؛ یا آرابه ایله یا آتله کیتملی؛ یا بن یا سن. برنجیسی «یا» و ایکنجیسی «یاخود» دخی اولور: بر ایشه یا باشلاما یاخود بیتیرمکی کوزکه آل.

یا {حد. عر. ١. ای، هی: یا الله! یا ربی! یا رسول الله! ٢. استمداد واستغاثه وتأسف بیان ایدر: یا مدد الله!

یاء {سث. عر. «ی» حرفنك اسم عربیسیدر، یه. نقطه‌لری آلتنده وایکی اولمق اعتباریله

ایضاحاً «یاء تحتانیه» و «یاء مثناة» دخی دینلیر .

یاب { ص. فا. [اصل فعل اولوب وصف ترکیبیده بولنور] ١. بولان، نائل، دسترس: فرصتیاب = فرصت بولان؛ کامیاب = نائل مرام. ٢. بولنان. اله کچن: کمیاب = آز بولنان؛ نایاب = بولنماز .

یاب { ح. یاواش، آهسته، سسسز، آزر آزر: یاب یاب یوریك.

یابا { یابالامق. با: یابه، یابه‌لامق.

یابان { یابانی، یابانجی وسائره. با: بیان وسائره.

یابس { ص. عر. أ: یابسه. [«یبس»دن سف.] قوری، نم وباش یاخود تازه اولمیان: یابس اوت؛ اثمار یابسه؛ یابس هوا = رطوبتسز؛ رطب ویابس = تازه وقوری، هردرلودن.

یابه { س. قوری اوت وصمانی طوپلایوب آتمغه وخرمان صاورمغه مخصوص اوچ پارمقلی چتال شکلنده تخته‌دن کورك .

یابه‌لامق { فت. صمان ویا اوتی یابه دینلن آلتله قالدیروب آتمق ویا صاورمق .

یاپ { ویاپه. مه. یالکز صفتندن اول کلوب اونك معناسنی تأکید ایدر: یاپ یالکز. یاپه یالکز = بوس بوتون یالکز ومنفرد.

یاپاغی { س. با: یپاغی.

یاپالاق { یاپیالاق س. بووار. لاقجه بیوك برنوع بوهو قوشی.

یاپدیرمق { فت. ١. دیکری واسطه‌سیله یاپمق، اهل وارباینی چالیشدیره‌رق وجوده کتیرمك اعمال ایتدیرمك: بر او یاپدیردی؛ بو اثوابی کیمه یاپدیردیکز؟ ٢. برینك بر ایش یاپمه‌سنه مانع اولمامق، یاپمغه سربست ومختار براقمق: چوجقلره اوبله شیئ یاپدیرمامالی؛ یاپدیرانی اولورسه اونلر یاپارلر .

یاپراق { یا بپراق س. ١. آغاج وسائر نباتاتك آز چوق یاصی وجنسنه کوره مختلف الشکل جزئی که اکثریا قیشین دوکیلوب بهارده ینه تجدد ایدر، ورق، برك: چنار، آصمه، اسپاناق یاپراغی؛ یشیل، قوری یاپراق؛ یاپراغی دوکر، دوکمز آغاج. ٢. کاغد وکتاب ومکتوب کبی شیئلرك برقاتی که ایکی صحیفه‌یی حاویدر، ورق: کتابك یاپراقلرینی چویرمك. صایمق؛ ایکی یاپراقدن عبارت کاغد. ٣. قات قات اولان شیئلرك بهر قاتی، طبقه: طاش، مرمر یاپراغی؛ تخته یاپراغی = بر کوتوکدن بیچیلن تخته‌لرك بهری: بو غلاصدن بر یاپراق آلملی. ٤. برقاچ اکی قاتشدن دیکلمش شیئك بهر اکی: یاصکن یاپراغی؛ اوچ یاپراقدن یاپلمش فیستان. ٥. بالخاصه آصمه وباغ یاپراغی: یاپراق طولمه‌سی؛ یاپراق قاورمق؛ تازه یاپراق. || یاپراق آشیسی = آغاجلره اوریلان برنوع آشی که برپارچه قبوقله چیقاریلمش بر یاپراق کوکنك آشلانه‌جق آغاجك قبوغی آلتنه ادخالیله اولور. || بیك یاپراق = برنبات فر. Achillée. || یاپراق دوکومی = آغاجلرك یاپراقلری دوکلدیکی موسم، صوك بهار. || سیکیرلی یاپراق = یاره‌یه مرهم قومقده مستعمل سمیزجه بر یاپراق که صولاق یرلرده اولور. == ص. یاپراق حالنده ویا یاپراقدن مرکب: یاپراق توتون = قیپلامشی؛ یاپراق خالی = بر قاچ یاپراقدن عبارت دیکیشلی عادی خالی. || یاپراق یاپراق = طبقه طبقه، قات قات .

یاپراقلانمق { فل. یاپراق پیدا ایتمك، یاپراقله اورتنمك: آغاجلر یاپراقلاندی؛ اسپاناق دها یاپراقلانمدی .

یاپراقلی { ص. ١. یاپراقلرله مستور، یاپراغی اولان، یاپراغی چوق: زیتون آغاجی یاز قیش یاپراقلیدر؛ یاپراقلی اسپاناق. ٢. طبقه‌لره منقسم، قات قات: یاپراقلی طاش؛ یاپراقلی دمیر = بو صورتله قات قات اولان معیوب وغیرمقبول دمیر .

یاپرغان { س. چیچك یاپراغی، چیچکلرك اطرافنی تشکیل ایدن یاپراقجقلرك بهری، وریقهٔ تویجیه .

یاپش { س. جعلی وساخته طور وحرکت: او یاپشلره ده یاپیلیرم .

یاپشدیرمق { فت. باشقه‌سی واسطه‌سیله یاپشدیرمق. الصاق ایتدیرمك: شو قوطینك قپاغنی تنکه‌جی‌یه یاپشدیرملی: شو کتابك آرقه‌سنه برکاغد یاپشدیرملی.

یاپشدیرلَمق { فج. الصاق ایدلمك . بودیوارلره کاغد یاپشدیرلیرسه کوزل اولور.

یاپشدیرمَق { فتـ. ١. بر شیئی دیکر بر شیئك اوزرینه قویوب قوله و سائره ایله ثابت قیلمق، الصاق ایلمك : دیواره کاغد، کاغده بال مومی یاپشدیرمق؛ کتابك قابنه بز، مشین یاپشدیرملی. ٢. طوقندیرمق، لمس وتماس ایتدیرمك : اللی دیواره یاپشدیردی . ٣. تطبیق ایتمك، براشدیرمك، آتمق، ویرمك، بیتشدیریویرمك : بر طوقات یاپشدیردی؛ همان جوابی یاپشدیردی ٤. دیواره اعلان وضع ایتمك : محکمه‌نك قپوسنه فلانجه‌نك املاکنه دائر بر اعلان رسمی یاپشدیرمشلر .

یاپشدیرمه { سـ. ١. یاپشدیریلان شیئ، یاپشدیرلمش شیئ: اوستنده بر یاپشدیرمه‌سی واردر. ٢. کلینك یوزینه یاپشدیردقلری یونقه الماس و سائره : یاپشدیرمه‌لرك آرتق موده‌سی وزمانی کچدی.

یاپشقان { صـ. (اصلی : یاپشغان) ١. طوقندیغی شیئه یاپشان، لزوجتلی : یاپشقان چامور. ٢. آیریلوب کیتمز، معجز : پك یاپشقان آدمدر. || یاپشقان اوتی = یاپراقلری سورندیکی یره یاپیشیر برجنس نبات . || دکیز یاپشقانی = برقاچ نوع اصداف بحریه.

یاپشمَق { فل. ١. طوقندیغی شیئه ایلیشوب آیرلمامق، التصاق ایتمك : کتابك یاپراقلری بر برینه یاپشمش؛ چامور پوتینمه یاپشدی . ٢. طوقنمق، لمس وتماس ایتمك : الم دیواره یاپشنجه برودتنی حس ایتدم. ٣. کیریشمك، مباشرت و تصدی ایتمك : ایشه یاپشدم. ٤. آیریلیوب تصدیع وتعجیز ایتمك، چوق اوتورمق : او برکره یاپشدی‌می کیتمز؛ معجزده یاپشدی . ٥ قویوبرمه‌مك اوزره طوتمق، توسل وتمسك ایتمك : اتکنه یاپشدی .

یاپشمه { سـ. یاپشمق ایشی، التصاق. = صـ. یاپشمش، یاپشدیرلمش (شیئ) .

یاپشیق { صـ. ١. یاپشمش، متصل، ملتصق : دری اته یاپشیقدر . ٢. طوقنان، تماس ایدن، بیتشیك : فانله تنه یاپشیق طورملی؛ قولاقلری یاپشیق.

یاپقین { صـ. ١. زنکین، حالی خوش، سعهٔ حالی اولان. ٢. سرخوش .

یاپلمَق { فجـ. ١. ایشلنمك، اعمال اولنمق، معمول اولمق : بو ایش بویله یاپلماز. ٢. بنا، تأسیس، انشا اولنمق : بو او نه وقت یاپلدی؟ بوکوپری، بو یول ابی یاپلمامشدر. ٣. معمور وزنکین اولمق، سعهٔ حال کسب ایتمك. ٤. سرخوش اولمق. (صوك ایکی معناده استعمال اولنمغه باشلامشدر .)

یاپلمه { سـ. ١. ایشلنمه، اعمال اولنمه : بو ماصه‌نك یاپلمه‌سی قولایدر. ٢. بنا و تأسیس ویا انشا اولنمه : بو اوك، یولك یاپلمه‌سی وقته محتاجدر .

یاپلیش { سـ. ١. یاپلمق طرزی، صورت اعمال : بو طولابك یاپلیشی پك ماهرانه‌در. ٢. صورت بنا وتأسیس، طرز انشا : بوقله‌نك یاپلیشی پك لطیفدر.

یاپمَق { فتـ. ١. قیلمق، ایشلمك، اعمال ایتمك : بو رسمی کیم یاپدی؟ برقلیچ، بر اثواب یاپدی. ٢. وجوده کتیرمك، ایجاد وتألیف ایتمك، تصنیع ایتمك :کوزل بر ماکینه، بر کتاب یاپدی. ٣. بنا، تأسیس، انشا ایتمك : بو اوی کیم یاپیور؟ کوزل بر یول یاپدی. ٤. ایتمك، ایلمك، بر ایشله مشغول اولمق، بر فعل و حرکتده بولنمق : نه یاپیورسکز؟ دون فلان یرده نه یاپیوردیکز؟ اورایه نه یاپمغه کیدیوردیکز؟ یاپمه چوجغم! یاپمه‌یك ایتمه‌یك دیدمسه‌ده دیکلمه‌دیلر. ٥. دوزلتمك، تعمیر وتسویه ایتمك : اوبولی یاپدیلر. ٦. حاضرلامق، دوزوب قوشمق : آنی یاپدیکزمی؟ اوطه‌می، یتاغمی یاپدیلر. ٧. تجارتده دوزمك ویا ادخار ایتمك : یوك، ایپك، ذخیره یاپیور. ٨. ایش کورمك، بجرمك، موفق اولمق : یاپه‌مدی. ٩. اضرار ایتمك : سن بکا نه یاپه بیلیرسك. ١٠. بری حقنده بر معامله‌ده بولنمق : اونك بکا یاپدیغنی بیلیرمیسکز؟ بن یاپه‌مام. || او یاپمق = اوجاق او یاندیرمق . || ایش یاپمق = ١. امور ایتمك، اهمیت ویرمك. ٢. (مقام استهزاده) ایش بوزمق : آماده ایش یاپدیکز ! || بازار یاپمق = بازارلق ایتمك،

بدلی قرارلاشدیرمق اوزره منازعه‌یه کیریشمک. || درس یاپمق = درسی مطالعه ایدوب حاضرلامق. || دوزمه یاپمق = حیله ایتمک. || قپو یاپمق = ١. طاوله اویوننده آچیق بر پولی دیکر پول ایله اورتمک. ٢. اوکدن فکری حاضرلامق اوزره بر طاقم مقدمات ایراد ایتمک. || کوکل یاپمق = تطییب خاطر ایتمک، کوکل آلمق. || کیف یاپمق = کیف چاتمق، بتیشدیرمک. || کیفنی یاپمق = مماشات ایتمک. || بوره‌سنی یاپمق = حقندن کلمک، تأدیب ایتمک.

یاپمه { س. یاپمق ایشی. ق: یاپمق. = ص. ١. دوزمه، ساخته، جعلی، یالاندن: یاپمه برظرافتله؛ اونک کوستردیکی محبت یاپمه‌در. ٢. صنعی، طبیعی وخلقی اولمیان: بو قوش یاپمه‌در.

یاپنجاق { س. ١. آچیقده قیشلا بان آتلره اورتدکاری اوزون توپلی کبه. ٢. آت جوشنی، کبستوان، چوقالک کوچکی.

یاپنجاق { س. اناسا مرمره‌نک بو اسمله مسما بر قریه. سندن چیقمش برنوع اوزوم: یاپنجاق اوزومی؛ روم ایلی یاپنجاغی.

یاپنمق { فط فل. ١. کندی ایچون یاپمق ویا یاپدیرمق: بر قات اثواب یاپنمق. ٢. حاضرلانمق، اوزنمک: قوش یاوریسی اوچمغه یاپنیور. ٣. کسب سمه ایتمک، یکنمه‌سی قولایلاشمق. ٤. جعلی وساخته طور وحرکتده بولنمق.

یاپنیش { س. ساخته وجعلی طور وحرکت، یاپیش.

یاپوق { س. ١. کلینک یوزینه یاپشدیردقلری یوفقه الماس. ٢. سابقده سپاهی تزییناتی.

یاپه { مه. با: یاپ.

یاپی { س. ١. بنا: بو اوک یاپیسی صاغلامدر؛ یاپی ایله اوغراشمق. ٢. دردست تأسیس اولان بنا: یاپی‌یه کیتدی، یاپیده‌در. ٣. بدنک شکل وصورتی، بنیه: ایری، نارین یاپی. || یاپی طاشی = ١. بناده قوللانیلان طاش. ٢. مج. بربرک ارکان وعناصرندن اولان.

یاپیجی { ص. س. ١. یاپان، عامل، صانع. ٢. بنا یاپان، بناء، معمار، قلفه.

یاپیق { س. ١. آتی یاغموردن محافظه ایچون اورتدکاری بیوجک بالامه. ٢. وقتیله یکیچریلرک کیدکاری قابوت.

یاپیلی { ص. بردرلو بنیه‌سی اولان: ایری یاپیلی = جثه‌لی، قوی البنیه؛ نارین یاپیلی = نحیف البنیه؛ خفیف یاپیلی = ضعیف؛ قوت یاپیلی = کوجلی قوتلی.

یات { س. قالقان وزره کبی تحفظ سلاحی، یوسات: یات یاراغ = مهمات حربیه.

یات { ص. [اکثریا دال ایله قوللانیلورسه‌ده، اصلی تا ایله اولوب، تحریک اولندقده دال اولور.] ٢. یبانجی، غریب، بیکانه، اغیار. ٢. خصم، دشمن، معارض، خلافکیر.

یات { س. [انکل. Iacht] چته‌دن بیوک تنزه واپوری.

یاتاق { یاتاغان. با: یتاق، یتاغان.

یاترمق { فتد. ١. یاتمه سوق ویا اجبار ایتمک، یتاغه قومق، اویوتمق: چوجغی یاتیردیکزمی؟ ٢. یتاق تدارک ایتمک، یاته‌جق یر حاضرلامق: بو قدر مسافری نره‌ده یاتیره‌جغز؟ ٣. بریانه اکمک، یره دوشورمک: روزکار، یاغمورا کینلری یاتردی. ٤. یره آتمق، ییقمق دوشورمک: فلقه‌یه یاتردیلر. ٥. (آقچه‌یی) فائضله ایشلمک ویا امانت اولمق اوزره بریره تسلیم ایتمک: پاره‌سنی بانقه‌یه یاتردی.

یاتسو { با یاتسی. س. یاتمه وقتی؛ یاتسی نمازی = بش وقت نمازک بری که کیجه یاتیله‌جق وقت قیلنیر.

یاتسوین { یا یاتسیین. ظز. یاتسی وقتی یاتسیین کلدی.

یاتسی { ص. یاتیق، باصیق یاصی، دوز. — با: یاتسو.

یاتشدیرمق { فتد. ١. تسکین ایتمک، سکونت قزاندیرمق: یاغمور روزکاری یاتشدیردی. ٢. دوزلتمک، تسویه ایتمک: او ایشی یاتشدیردم. ٣. راضی ایتمک، ارضا و اماله ایتمک: کندیسنی صلحه یاتشدیردیلر.

یاتشمق { فل. ١. کسب سکونت ایتمک، تسکین اولنمق، راکد اولمق، شدتی کچمک: دکیز، فرطونه، صانجی یاتشدی. ٢. کورلدی وقاریشیقلق مندفع اولمق، راحتلانمق.

ياتغين { ص. ١. بر يانه مائل ، اكرى . ٢. چوق ياتمش. ٣. چوروك : ياتغين مال.

ياتقى { ياتقو. س. ياتوب باصلمقدن پيدا اولان قيرمه، قيريم : قماش ياتقيسى .

ياتلمق { مج. ١. اويومق اوزره اوزانلمق، يتاغه كيرلمك ، اويونمق : شمديدن ياتلماز . ٢. بيتوتت ايدلمك : بوراده ياتليرمى؟

ياتمق { فل. ١. يره اوزانمق ، اويوركن يتاقده آلنان وضعيتى آلمق : بوتون كون ياتمق ايى دكلدر قالقوب كزملى. ٢. اويقويه وارمق ، اويومق اوزره يتاغه كيرمك : شمدى ياتديلر؛ سز قاچده ياتارسكز ؟ ٣. اكمك سرلمك ، دوشمك ، باصلمق: اكينلر ياتدى . ٤. مطاوعت ايتمك ، رام اولمق . ٥. راضى اولمق رضا ويرمك : دشمن صلحه ياتدى. ٦. كيجه‌يى كچيرمك ، بيتوتت ايتمك ، قونمق : بو كيجه نرده ياته‌جغز؟ ٧. خسته‌لانمق ، خسته اولمق : ايكى آى ياتدم. ٨. (كمى) دمير آتمق ، لنكر انداز اولمق : اسكله اوكنده ياتان كميلر . ٩. قرار بولمق ، مطمئن اولمق : بوكا ذهنم ، عقلم ياتدى . ١٠. اولو اولمق ، مزارده بولنمق ، مدفون اولمق : بو تربه‌ده كيم ياتيور ؟ ١١. محبوس اولمق ، حبسخانه‌ده قالمق : آلتى آى ياتدى . ١٢. صيغهٔ عطفيه‌دن صكره مداومت و استمرار بيان ايدر : دوشونوب ياتمق. || اوستنه ياتمق = غصب ايتمك، قبوللانمق . || حاجى ياتماز = ناصل آتلسه قائماودوشن بر اويونجق. || ياتوب قالقمق = اقامت ايتمك . || يوله ياتمق = ١. تنبز حيوان يوريلوب راحت يوريمكه باشلامق . ٢. ادعاسندن واز كچوب اويوشمق، سويلنن سوزى قبول ايتمك.

ياتمه { س. ياتمق ايشى . با : ياتمق .

ياتوغان س. و :

ياتوق { س. قانون كبى قوجاغه ياتريلان سازلره دينير. مر.

ياتى { س. ياتمه ، اويومق اوزره يتاغه كيرمه، كيجه‌يى كچيرمه، بيتوتت ؛ كيجه ياتيسى = كيجه ياتمه‌سى : كيجه ياتيسنه بيورك = كيجه ياتمق اوزره .

ياتيق { ص. ١. ياتيرلمش اكلمش. ٢. چويرلمش، دوربك = س. ياصى صوقابى .

ياتيم { س. ياتمش واكلمش شيئك حالى. يره سرلمش اولمه .

ياتيملى { ص. ياتمش، يره سرلمش، باصلمش، مستوى .

يأجوج { سذ. عر. [عبرانيجه. دن] مأجوج ايله برابر قصير القامه برقوم؛ سديأجوج ومأجوج. با : سد .

ياخود { حر. فا. [« يا » حرف ترديدله « خود » كلمه‌سندن مركب] ترديد و تخيير بيان ايدر، يا : بوكون ياخود يارين كلكز؛ يا بوكون كيدرز ياخود يارين . «و» عاطفه ايله برابر دخى قوللانيلير : بكا خبر يوللارسكز و ياخود بن آدم كوندروب صورارم .

ياد { ص. با : يات .

ياد { س. فا. ١. آكمه ، خاطره كتيرمه : يادايت ايام شبابى كه. ٢، لاقرديسنى ايتمه ، ذكر : هبسنى صايدى ده اونى ياد ايتمدى .

يادداشت { س. فا. خاطرده قاله‌جق شئ، بركذار، خاطره .

يادس { س. [فا. « باداست » ويا « يادداشت » دن غلط] هر كيم آلدادبرسه ديكرندن بر اوكدول آلمق اوزره طونيلان بحث كه طاوغك اوچورجاق كميكنى چكوب قيره‌رق طوتيلير : يادس طوتشمق ؛ يادس كميكى = مذكور اوچورجاق كميكى. == حد. بو بحثده ديكرينى آلدادبركن قوللانيلير.

يادكار { س. فا. ١. بر شخص ويا حالى خاطره كتيرمكه يارايان شئ ، بركذار : بو سزه بندن يادكار اولسون؛ بو كتاب پدرمدن يادكاردر . ٢. مج. تر. ادبسز آدم ، معهود .

يادرغامق { فل. ١. يبانجى نظرله باقمق، اجنبى عد ايتمك. ٢. (چوجق) طانيمديغى آدمدن قورقوب آغلامق : بو چوجق بنى يادرغايور .

يادلى { ياتود ياتلو. ص. ١. يبانجى، مجهول ، نامعلوم. ٢. دشمن، خصم ، مخالف. ٣. اوغورسز، مشئوم .

يار { س. ١. يارلمش ير ، اوچوروم، جار. ٢. ورطه، كر-

داب ، جای هلاك . || یاردن آتمق . = پرنده‌دن آتلاتمق، بلایه دوشورمك، قضایه اوغراتمق. || یاردن اوچق = آلدانوب بلایه دوشمك . || یار بیقندیسی = بر دوستك بوزندن متضرر اوله (ترکجه یار ایله فارسی یاردن متشکل نکته.)

یار { س. دلال باغرتمه ، اعلان ، جار. مر.

یار { س. آغز صوبی ، آغزده طوپلانان صو، لعاب. (آغانه صالیار دینیر.)

یار { س. فا. ج : یاران ١. دوست، محب : یار و فادار؛ یار وفاشعار؛ یار جان = محب صادق؛ بزم یاران. ٢. محبوب، محبوبه، معشوق ، معشوقه ، سوکیلی : یاردن آیرلق؛ فراق یار. ٣. بیلدك ، آشنا : یار واغیار نظرنده. ٤. یاردیمجی ، معین، مددکار : اللهدن باشقه یارم یوقدر. || جهاریار = صحابهٔ کرامدن خلفاء راشدین حضراتی. || یارغار = فخر کائنات (صلعم) افندمزه مغاره‌ده رفاقت ایدن حضرت ابا بکر صدیق (رضه). مج. محب صادق.

یارا { س. فا. قوت، قدرت، زور، کوج : یارای سخن = سوز سویلمك قدرتی.

یاراتمق { فتـ. ١. یوقدن وار ایتمك، خلق ایتمك : الله یری وکوکی یاراتدی. ٢. ابداع ایتمك ، بر صورت بدیعه‌ده بولوب میدانه قومق : معانی‌یی یاراتیور .

یاراتمه { س. یارادیش ، خلق، آفرینش . = ص. یارادلمش، مخلوق، آفریده : اللهك یاراتمه‌سیدر .

یارادان { ص. س. یوقدن وار ایدن، خلق ایلین ، خالق ، خلاق، باری، آفریننده : عالمی، انسانی یارادن؛ یارادان حقیچون؛ یارادانه قربان اوله‌یم .

یارادلمق { فجـ. یوقدن وار ایدلمك، خلق اولنمق : هر شیء الله طرفندن یارادلمشدر .

یارادلیش { س. ١. خلق خلقت، آفرینش : عالمك یارادلیشی. ٢. جبلت، طبیعت ، فطرت : اونك یارادلیشی اویله. ٣. بنیه ، مزاج : یارادلیشی ضعیف .

یارادیجی { س. ص. یارادان ، خالق، خلاق .

یارار { ص. ١. ایشه کلیر، نافع ، مفید ، لازم : یارار بر شیء دکلدر ؛ یارار صو . ٢. جسور ، یکیت ، دلاور . ٣. اهلیتلی، مقتدر، قابل .

یارارلق { س. ١. ایشه یارامه ، نافع و مفید و لازم اولمه. ٢. جسارت، یکیتلك : بو محاربه‌ده چوق یارارلغی کوردی. ٣. اهلیت ، قابلیت ، اقتدار : اونك یارارلغی معلومدر .

یاراشدیرمق { فتـ. ١. اویدیرمق، تطبیق و توفیق ایتمك ، یاقیشدیرمق : اثوابی اوستنه یاراشدیرمش. ٢. بزه‌مك ، تزیین ایتمك ، زیب وزینت ویرمك : صالونی نه کوزل یاراشدیرمش . ٣. اصلسز بر شیئی انسانی ایناندیره‌جق صورتده اسناد ایتمك .

یاراشمق { فل. ١. یاقیشمق ، اویمق ، ایی کلمك ، مطابق و موافق کلمك : یشیل کندیسنه یاراشیور؛ او قیافت نه کوزل یاراشمش ؛ کوزله هر شیء یاراشیر. ٢. مناسب اولمق. اویغون کلمك : او ایش سزه یاراشماز .

یاراشمه { س. یاقیشمه ، اویمه ، موافق ومناسب کلمه .

یاراشیق { س. یاقیشمه ، اویمه ، اویغونلق، مناسبت : یاراشیق آلماز .

یاراشیقسز { ص. یاقیشماز ، اویغونسز ، مناسبتسز : یاراشیقسز ایش، قیافت .

یاراشیقلی { ص. یاقیشیر ، ایی کیدر، اویغون، مناسب .

یاراق { یاخود یراغ. س. ١. سلاح ، آلت حرب . ٢. معونه، لوازم ، مهمات. ٣. عو. آلت رجلیت. || طال یاراق = ١. سل سیف ایتمش. ٢. حاضر هر شیئه بلا ملاحظه آتیلان. || یات یاراق = اسلحه و مهمات .

یاراقلامق { فتـ. حرب ایچون تجهیز ایتمك .

یاراقلانمق { فل. ١. اسلحه و مهمات تدارك

ایتمك . ۲. حاضرلانمق ، تدارکات کورمك .

یاراماز { یا یرامز. ص. ۱. ایشه کلمز، خیرسز، فائده‌سز ۲. کوتی، شریر، مضر، خبیث. ۳. زوربا،شق. ٤. کورلدیجی، پاتردیجی ، راحت طورماز : یاراماز چوجق .

یارامازلق { یا یرامزلق. س. ۱. ایشه کلمه‌مه، خیرسزلق . ۲. کوتیلك ، شر ، مضرت، خباثت. ۳. زوربالق، شقاوت. ٤. کورلدی، پاتردی چوجق شمانه‌سی : یارامازلق ایدن چوجغی کیمسه سومز .

یارامق { فل. ۱. ایشه کلمك ، ایش کوره بیلمك ، قوللانیله بیلیر حالده اولمق : بو بکا یاراماز. ۲. فائده‌لی ونافع اولمق، کندیسندن استفاده اولنمق : اوآدم بزه چوق یارادی . ۳. اویغون و موافق کلمك ، صحته نافع اولمق : بورانك هواسی بکا یارادی؛ بو یمك، بوصو بکا یارامیور. ٤. لایق و شایسته اولمق ، کرکمك : اوکا ایسـلك یاراماز .

یاران { ص. شـق ایدن . ‖ا : یارمق . ‖ ات یاران = طولامه دینلن چیبانك برنوعی.

یارانمق { فل. ۱. برینك ایشنه یارایه‌جق وبرینه فائده‌لی ونافع اوله‌جق حرکتده بولنمق: نه یاپدمسه بزم قومشویه یارانه‌مدم. ۲. یالاندن برینك خوشـنه کیده‌جـك حرکتده بولنمق : کندیسنه یارانمق ایچون یاپیور .

یارانه { ص. ح. فا. دوستانه ، محبانه .

یارانیش { س. ۱. ایشـه کلمه ، فائده‌لی ونافع اولمه. ۲. برینك خوشـنه کیده‌جك ساخته بر حرکتده بولنمه .

یاربّ { ترکیب عر. ای ربم ، ای مولام ، اللهم، آمان یاربی . [تشدیدسز دخی قوللانیلیر .]

یارپوز { س. ککیکه بکزر براوت، حبق ؛ صو یارپوزی ، قرنفل یارپوزی ، قوجه یارپوزی = بونك انواعی .

یارداق { یاخود یرداخ. س. ۱. معاون، رفیق. یماق : حقه‌باز یارداغی. ۲. کوتیلکده شریك، قفادار .

یارده { س. [نکا.] انکلیز آرشبنی که ۳۰ پارمق و ۹۵ سانتیمتره‌در .

یاردیرمق { فتـ. ۱. اورته‌دن کسدیرمك،بولدیرمك : شو تخته‌یی اورته‌دن یاردیرملی . ۲. کسـدیرمك، پاره‌لاتمق : اودون یاردیرمق. ۳. زیاده یاره‌لاتمق : باشنی یاردیردی .

یاردیم { یاخود یاردم . س. ۱. معاونت ، امداد ، مظاهرت : کیمسه‌دن یاردیم کورمدم. ۲ . مساعده : هـوا یاردیم ایتمدی. ‖ یاردیم ایستمك = استمداد ایتمـك. ‖ ال یاردیمی = فعلاً معاونت ایتمه . ‖ دیل یاردیمی: نصایح. ‖ یاردیمه یتیشمك = امداده کیتمك .

یاردیمجی { س. ص. ۱. یاردیم ومعاونت ایدن آدم، رفیق، معاون : بوایشـده هیچ یاردیمجیم یوغیدی . ۲. معین، مددکار : یاردیمجیك الله اولسون. ۳. امداده یتیشن، امدادجی : اوبزم یاردیمجیمزدر. ٤. ایشه براز یاردیم ایتمك اوزره آزجه اجرتله طوتیلان رنجبر.

یارش { س. با : یاریش .

یارشمق { فش. بریله تفاضل و تقدم دعواسنی ایتمك، مسابقته کیرشمك .

یارغوچاق { س. ال دکرمنی. مر.

یارغه { س. بیوك پلاج . مر.

یارغیجی { س. فصل‌دعوی ایدن آدم ، حاکم . مر.

یارغیلامق { فتـ. فصـل دعوی ایتمك، حکم ایتمك. مر .

یارلق { س. ۱. دوستلق، محبت، مصادقت. ۲. عاشقلق، معشوقلق .

یارلمق { فج. ۱. اورته‌دن کسیلوب آیرلمق : تختـه ، قارپوز یارلدی . ۲. پاره‌لانمق، پارچه پارچه کسلمك : اودون یارلدی می؟ ۳ زیاده یاره‌لانمق ، آچلمق : باشی یارلدی.

یارلمه { س. اورته‌دن کسیلوب آیرلمه یا پاره‌لانمه ویا زیاده یاره‌لانمه، آچلمه .

یارم { س. با : یاریم.

یارمق { فتـ. ۱. اورته‌دن کسمك ، بولمك : تخته‌یی یارملی . ۲. پارچه پارچه کسمك ، پاره‌لامق : اودون یارمق . ۳. کسوب آچمق : قارنی یاردیلر . ٤. زیاده یاره‌لامق، دریك یاره آچمق : باشنی یاردی . ٥. اورته‌سندن کچمك، شق ایتمك : گمی دکیزی یاره‌رق کچدی؛ غلبه‌لغی یاروب کلدی . || باش یارمق = ۱. درشت معامله ایتمك . ۲. بجریکسزلکله برباد ایتمك || قیلی قرق یارمق = تدقیق و تحقیق ایتمك .

یارمه { سـ. یارمق ایشی . ۲. یارمق. == صـ ۱. یارلمش یاخود یاریله‌بیلیر اورته‌دن آچیلیر : یارمه شفتالی؛ یارمه اودون. ۲. دکرمنده هردانه‌سی برقاچ پارچه‌یه آیریله‌جق صورتده اوکودلمش : آرپه باقلا، بورچاق یارمه‌سی. [بومعنا یله اسمده اولور.]

یارمه‌لامق { فتـ. بوینه کسمك ، بیچمك .

یاره { سـ. [«یارمق» دن بلکه اصلی یاریق] ۱. سلاحله آچلمش جرحه، جریحه، ریش : قلیج یاره‌سی؛ قورشون یاره‌سی. ۲. هرنه صورتله اولورسه بدنده آچلمش جرحه : فرنکی یاره‌سی؛ قوللری یاره ایچنده: یاره یری، اثری، نشانی . ۳. غیرذی‌روح شیئلرده کسیك یر : آغاجده بالطه، قوندره‌ده بیچاق، اثوابده مقاص یاره‌سی . ٤. مجـ. آجی، حزن شدید: یورك یاره‌سی.

یاره‌لامق { فتـ. [یاره‌لمك یازمق عبثدر] سلاح وسائره ایله یاره آچمق، جریحه‌دار ایتمك : الی یاره‌لادم؛ محاربه‌ده کندیسنی یاره‌لامشلر .

یاره‌لانمق { فعـ. سلاح وسائره ایله ویا سرمی اصابتیله بدنك بر طرفنده یاره آچلمق ، مجروح اولمق : الم یاره‌لاندی؛ حربده آیاغمدن یاره‌لاندم؛ آتی یاره‌لانمش .

یاره‌لی { یاخود یاره‌لو. صـ. ۱. سلاحله ویا سرمی اصابتیله بدننك بر طرفنده یاره آچلمش اولان، مجروح : یاره‌لی نفرلری قالدیردیلر؛ آیاغم یاره‌لیدر. ۲. هرنه صورتله اولورسه یاره‌سی بولنان : یاره‌لی طوداقلرله اوپمك ایستدی. ۳. مجـ. محزون ، مکدر ، کدردیده : یورکی یاره‌لی = مجروح الفؤاد، دلریش .

یاری { سـ. نصف ، نیم : اتمکك یاریسنی کس؛ یولك یاریسی؛ کیجه‌یاریسی = نصف‌اللیل. == حـ. یاریم اوله‌رق ، وسطی صورتده، اورتالامه تمام اولمق ایچون دها اوقدر ایستدیکی حالده : یاری پیشمش؛ یاری ترکجه یاری عربجه قونیشیور: یاری کیجه؛ یاری یولده؛ یاری یرده. || یاری یاری‌یه = نصفیت اوزره، مناصفة . || یاری بچوق = آز بر شیء. اکسیك ویا ناتمام اوله‌رق .

یاری { سـ. فا. ۱. دوستلق، محبت، صداقت. ۲. امداد، معاونت مددرسلك.

یاریجی { سـ. صـ. یاران، کسوب پاره‌لایان ویا آچان : اودون یاریجی .

یاریش { سـ. ۱. یارمق ایشی ، یارمه : بو آدمك اودون یاریشی تحف . ۲. مسابقت ، اوکدولی قزانمق ایچون بر ایشده بربرینی کچمکه چالیشمه : آت یاریشی = قوشی؛ قایق یاریشی . || مجـ. چکه یاریشی = بیهوده یره چوق سویلیش، کوزه‌لك || عو. سدیك یاریشی = بیهوده واهمیتسز ایشلرده سن بن دعوالریله اوغراشمه .

یاریق { سـ. یاریلوب آچلمش یر، چاتلاق، فرجه، رخنه : یوزنده بریاریق واردر؛ قاصیق یاریغی = فتق. == صـ. یارلمش : قاصیغی یاریق . || قارنی یاریق = طولاً اورته‌دن یاریلوب قیمه ایله طولدیرلمش پاطلجان یمکی .

یاریلامق { فتـ. یاریسنه وارمق، یاریسنی بیترمك : ایشی، یولی یاریلادق .

یاریم { صـ. ۱. برك یاریسی ، نصف ، نیم : یاریم اوقه؛ یاریم لیرا؛ یاریم اتمك : یاریم ساعت. ۲. مجـ. اکسیك، ناقص، ناتمام : یاریم آدم؛ بر معلمز واردر اوده یاریم . || یاریم پاپوش = سورتوك . || عـ. یاریم صاغ، یاریم صول = تعلیمده بر زاویهٔ قائمه تشکیل ایده‌جك درجه‌ده دونمك قوماندهسی. || یاریم یامالاق = عجله ایله وناتمام اوله‌رق .

یاریجه { سـ. باشك یاریسنك آغرمه‌سی، شقیقه.

یاریملامق { فتـ. بر ایشك یاریسنی یاپمق، قولایلامق.

یارین { ظرف. کله‌جك کون، بو کوندن صکره‌کی کون، فردا، غداً : یارین کل؛ یارین کیده‌جکم. ‖ یارین دکل اوبر کون = یاریندن صکره‌کی کون، ایکی کون صوکره، پس فردا. ‖ بوکون یارین = صاللامه، تأخیر، تعویق. = ص. بو کوندن صکره‌کی کون، یارینکی کون : یارینی اونوتما؛ یاریندن صوکره.

یارینده { ص. ظرف. ایرته، فردا. سی، موضوع بحث اولان کوندن صوکره‌کی کون : یارینده‌سی کندیسی کلدی = ایرته‌سی کون.

یارینکی { ص. یارین اوله‌جق، یارینه مخصوص : او یارینکی ایشدر؛ یارینکی ضیافتده کیملر مدعو اوله‌جق؟

یاز { ا. [اصلی : «یایمق» فعلندن مشتق «یای» در.] سنه‌نك صیجاق موسمی که اوچ ودیکر بر تقسیمده آلتی آیدر، صیف، تابستان : یازاولدی؛ یاز کلدی؛ یاز قیش. ‖ ایلك یاز = بهار، ربیع.

یازدیرمق { فتد. ۱. بری واسطه‌سیله یازمق، یازمغی امر، یازمغه مساعده ایتمك، تحریر ایتدیرمك : بونی بر کاتبه یازدیر؛ عرضحالی کیمه یازدیردی؟ درس اثناسنده شاکردانه یازی یازدیرمازلر. ۲. بر ایشك رسماً عرض وانها اولنمه‌سنه توسط ایتمك : اونك ترفیعنی یازدیره‌جکدر. ‖ سویلیوب یازدیرمق = املا ایتمك، فر. Dicter.

یازشمق { فتش. بر برینه یازمق، مکاتبه، مخابره ایتمك : کندیسیله آره صره یازشیورز.

یازلاتمق { فتد. یازی کچیرتمك، یازین اقامت ایتدیرمك : بو سنه قویونلری نره‌ده یازلاته‌جقسکز؟

یازلامق { فل. یازی کچیرمك، یازین بر یرده اقامت ایتمك : بو سنه استانبولده یازلایه‌جغز؛ حیوانات اصحابی یایلالرده یازلارلر.

یازلق { ص. یازه مخصوص، صیجاق هوالره الویریشلی : یازلق اثواب، کوشك، مرعا. = ا. ۱. یازین اقامت ایتمکه مخصوص مسکن، کوشك ویا یالی : استانبولده قیشلغی وار ایسه‌ده یازلغی یوقدر. ۲. یاز موسمنه مخصوص کرا : بو کوشکك یازلغی قاچدر؟ یازلغی قیشلغی بردن ویریلیر.

یازلمق { فمج. ۱. تحریر اولنمق : مکتوب یازلدی؛ امری دها یازلمدی؛ یازیلان بوزلماز. ۲. بر سلك و خدمته قبول اولنوب اسمی قید اولنمق : عسکر یازلدی؛ فلان مکتبه یازلدی. ۳. [فاعلی مبهم اوله‌رق] یازمق ممکن اولمق : اویله یازلماز؛ صوڭوقدن یازیله‌میور؛ کیجه بو قدر یازیلیر.

یازلی { ح. یازین، یاز موسمنده. یالکز شو تعبیرده مستعملدر : یازلی قیشلی = یاز قیش : کندیسی یازلی قیشلی قوناغنده اوتوریور.

یازلیش { ا. ۱. یازلمق طرز و اسلوبی : بویله یازلیش اولماز. ۲. صورت تحریر، املا : بو کلمه‌نك یازلیشی ناصلدر؟

یازمق { فتد. ۱. یایمق، دوشه‌مك، آچمق، بسط ایتمك. [اصل اولان بو معنا ایله بزجه استعمال اولنمیوب، بیتمك یرینه معانیٔ آتیه ایله قوللانیلیر :] ۲. قلم و مرکبله کاغد اوزرینه ویا دیکر بر آلتله هر سطحك اوزرینه حروف رسم ویا حك ایده‌رك اوقونه‌جق برشی چیزمك، کتب وتحریر ایتمك : یازی یازمق؛ مکتوب یازمق؛ دمیر قلمله مرمر اوزرینه یازمق. اصل ترجمه‌سی : بیتمك. ۳. تألیف و تصنیف ایتمك : کتاب یازمق؛ چوق کتابلر یازمشدر. ٤. محررلك ایتمك : او فلان غزته‌ده یازیور. ٥. یازی مشق ایتمك : وقتنی اوقویوب یازمقله کچیریور. ٦. بر سلك وخدمته قبول ایدوب اسمنی دفتره قید ایتمك : کندیسنی فلان مکتبه یازدیلر. ۷. مکتوبله بیلدیرمك و یا تحریراً عرض و انها ایتمك، اشعار ایتمك : بن کندیسنه سزك کیده‌جککزی یازدم؛ دائره‌سندن ترفیعنی یازمشلر. ۸. مکتوب کوندرمك، مخابره ایتمك : کندیسنه دون یازدم؛ اورادن سزه یازارم؛ بکا چوقدن یازمدی. ۹. اسکی شیوه‌ده صیغهٔ التزامیه‌دن صوکره فعل اعانه کبی قوللانیله‌رق قربیت یعنی «آز قالدی» معناسنی بیان ایدر : دوشه‌یازدی = آز قالدی دوشیوردی. ‖ یازوب چیزمك =

اوزون اوزادی‌یه یازی وحسابله اوغراشمق .

یازمه { س. ۱. یازمق ایشی . با : یازمق . ۲. برنوع یوز شیشمه‌سی‌که دفعی ایچون بعض رقیه‌خوانلره یوز یازدیلیر. = ص. ۱. یازلمش، یازیلی، ال ایله یازلمش، باصمه مقابلی : یازمه کتاب. ۲. ال ایله نقش اولنمش، قلمکاری : یازمه یمنی، یورغان یوزی .

یازمه‌جی { س. ال ایله یمنی ویورغان یوزی کبی شیلر نقش ایدن وقلمکاری ایشلر یاپان آدم .

یازمه‌جیلق { س. یازمه وقلمکاری شیلر یاپان اصنافك صنعتی .

یازو { یازوخانه وساره . با : یازی وساره .

یازی { س. ۱. یازیلان شی، خط : یازی بیلیر ؛ ترکجه، فرنکجه یازی ؛ چین یازیسی . ۲. مشق ، حسن خط : یازی اوکرنیور ؛ یازی‌یه چالیشیور . ۳. یازمق ایشی، یازمه : بوکون چوق یازی یازدم . ٤. خط نوعی : ثلث ، رقعه ، تعلیق یازیسی. || آلن یازیسی = قدر، مقدر . || ال یازیسی = ال ایله یازلمش خط و یا کتاب ، خط دست : بوکتاب مطبوع دکل ال یازیسیدر. || یازی طاشی = اوزرینه ینه طاشدن قلمله یازی یازیلان معروف سیاه طاش که تخته‌دن برچرچیوه ایچنده‌اولور. || قره یازی = بخت سیاه ، طالعسزلك . || یوز یازیسی = کوبلرده کلینك یوزینه سوردکلری بویالر ویاپیشدیردقلری تللر وپوللر .

یازی { س. [یایمق دیمك اولان « یازمق » دن] اووه ، دوز یر . صر.

یازیجی { س. ۱. یازی یازان آدم ، کاتب . [وقتیله یکیچری اوجاغنك خزینه‌دارینه یازیجی ومحاسبه جیسنه باش یازیجی دینیردی .] ۲. تجار و صراف وساره کاتبی ، غیر رسمی بر اداره‌ده کاتبلك ایدن آدم . [الیوم باشلیجه بومعنا ایله قوللانیلیور.] || کوشه‌باشی یازیجیسی = آچیقده اجرتله عرضحال ومکتوب وساره یازان آدم ، عرضحالجی. || یوز یازیجی، یازیجی قادین = کلینلرك یوزینی بویایوب کویا سوسلندیرن قادین، مشاطه .

یازیجیلق { س. یازیجی ایشی و وظیفه وصفتی. با : یازیجی .

یازیخانه { س. ۱. یازی ایله مشغول آدمك یازی یازمغه مخصوص اوطه‌سی : یازیخانه‌سی کوزل طوناتمش . ۲. دعوی وکیلی کبی آدملرك عمومك مراجعتیچون آچدقلری دائره و یا اوطه : مکمل بر یازیخانه آچمش. ۳. یازی یازمغه مخصوص ماصه که اکثریا آرقه‌سی چکمه‌جه‌لی و یا رافلی وطولابلی اولور : کوزل بر یازیخانه یاپدیردم .

یازیش { س. یازمق فعلی و طرز وصورتی : بو ناصل یازیش ؟ اونك اوقوناقلی بر یازیشی واردر .

یازیق { ص. بوشنه صرف اولنان، بیهوده یره کیدن ، اتلاف و اسراف ایدیلن، هدر : اوقدر قماش یازیق اولدی . = س. ۱. ضرر، زیان، غدر ، مغدوریت: بکا چوق یازیق اولدی . ۲. آجینه‌جق و عیبلانه‌جق شی، یاقیشمیه‌جق حال: یازیق سکا : یازیق سنك قیافتکه ؛ یازیقلر اولسون سزه! = حد. ایواه ! حیف! وا حیفا ! وا حسرتا ! دریغ ! دریغا : یازیق یازیق! آه یازیق! بکا نه یازیق! یازیق شوچوجغه!

یازیلی { ص. ۱. یازلمش ، یازیسی اولان ، یازی‌یی حاوی: قپونك اوستنده یازیلی بر طاش واردر. ۲. یازلمش، ثبت وتحریر اولنمش ، محرر : کله‌جکی مکتوبك ایچنده یازیلیدر . ۳. دفتره کچیرلمش ، قید اولنمش، مقید : سزده یازیلیسکز . ٤. مقدر : محاربه‌ده اوله‌جکم یازیلی ایسه اولورم .

یازین { ظر. یاز وقتی ، موصف صیفده : یازین یالیده اوتوریور ؛ یازین آوه کیدرز.

یاس { س. اولن بر آدم ایچون ذوق و اکلنجه‌دن اجتناب ایتمك و قره‌لر کیمك کبی رعایت اولنان حال ، ماتم : یاس طوتمق؛ یاسی واردر .

یأس { سذ. عر. امیدسزلك ، نومیدی ، مأیوسیت : یأس کتیرمك = مأیوس اولمق ؛ کمال یأس و نومیدی ایله .

یاسا { یاخود یسا . س. و :

یاساق { یاخود یساغ . س. ۱. نظام ، قانون ، تنظیمات.

۲. منع، نهی، زجر، ممنوعیت: کیجه فنارسز کزمکی یاساق ایتمشلردی. == ص. ممنوع قانون ونظامله منع اولنمش: عسکر قیشله‌سنه دخول یاساق ایدی. || یاساق صاوان = موقت شیء.

یاساقجی { یاخود یساقجی. س. ۱. وقتیله بر رسمی آدمک اوکندن چکوب حرکتک تقربنی ومیری اوززنده طور. مه‌سنی یاساق ایدن آدم، یاور. ۲. سفیر وقونسلوس وساٸره محافظی، قواس.

یاساقجیلق { س. یاساقجی صفت وخدمتی: بر قو. نسلوسک یاننده یاساقجیلق ایدیور.

یاسلی { ص. بر خصمک اولومندن طولایی ماتم طوتان، ماتم علامتی اوله‌رق سیاهه کیینمش و ذوق و اکلنجه‌دن مجتنب: کندیسی یاسلیدر؛ یاسلی بر قادین.

یاسم { س. فا. و:

یاسمن { س. فا. و:

یاسمین { س. فا. کوزل قوقولی بیاض وکوچک چیچکلر آچان صارماشیق قبیله‌دن بر آغاج که چوق اوزانیر و خشبی پک لاستیقلیدر: یاسمین آغاجی، چیچکی باغی. == ص. تر. یاسمین آغاجندن معمول: یاسمین چبوق.

یاش { ص. ۱. ایصلاق، نملی، صولی. قورومامش. رطیب: طوپراق یاشدر؛ یاش چاماشیر؛ یاش اللرکله طوتما. ۲. تازه، یشیل، تر، کورپه، رطیب، قورودلمش اولمیان: یاش میوه؛ یاش سبزه. == س. ۱. ایصلاقلق، نم، رطوبت. ۲. آغلارکن ویا دیکر سببدن کوزدن آقان صو، دمع، اشک، سرشک: یاشنی طورماز آقار؛ یاشلرینی ضبط ایده‌مدی. || کوز یاشی = دموع، اشک؛ کوز یاشی دوکمک = آغلامق.

یاش { س. [لغت آنفه‌دن مأخوذ اولوب اصل حداثت وتازه‌لک دیمکدر.] عمرک مقدار و درجه‌سی، سن، سال: یاشکز نه‌در؟ یاشنی صوران یوق؛ اوچ، بش، اللی یاشنده؛ کنج یاشنده = حدیث السن، کنج ایکن؛ بش یاشنی طولدیردی = بیتردی؛ آلتی یاشنه باصدی = کیردی. || یاشنی آلمش، یاشنی باشنی آلمش = مسن، سن کماله واصل. || یاش باصمق قوجامق، اختیارلامق. || یاشنده = بر یاشنده، بر ییللق.

یاشا { فل. [یاشامق فعلندن امر حاضر اولوب دعا مقامنده قوللانیلیر] یاشاسون. معمر اولسون: پادشاهم چوق یاشا، بیک یاشا.

یاشاتمق { فتـ. ۱. یاشامه‌سنه باردیم ویا مساعده ایتمک: هندک هواسی انسانی چوق یاشاتیور؛ بو خسته‌لق آدمی یاشاتماز. ۲. کچیندیرمک، اعاشه ایتمک: چولق چوجقنی یاشاتمق ایچون اوسنده ده چالیشمه مجبوردر.

یاشارمق { فل. ۱. ایصلانمق، نم ورطوبت پیدا ایتمک، تازه‌لنمک: بو داللر یکیدن یاشاردی. [مخفف اوله‌رق «یشرمک» ده قوللانیلیر.] ۲. کوز یاشیله طولمق، یاش دوکمک: نم‌سوزلرمی دیکلرکن کوزلری یاشاردی.

یاشامق { فل. ۱. صاغ اولمق، عمر سورمک، معمر اولمق: بیوک پدری حالا یاشایور. ۲. بر درلو عمر سورمک، کچنمک، تعیش ایتمک: کندیسی ایی یاشایور.

یاشامه { س. ۱. صاغ و برحیات اولمه، معمر اولمه. ۲. کچنمه، تعیش.

یاشانلمق { مجـ. و:

یاشانمق { مجـ. [فاعلی مبهم اوله‌رق] ۱. صاغ و برحیات بولنمق، یاشامق ممکن اولمق: اوهواده یاشانماز. ۲. کچنمک ممکن اولمق، تعیش اولنمق: اوقدر قزانجله کوزل یاشانیر.

یاشایش { س. ۱. عمر طرز و اسلوبی: یاشایشی پک منتظمدر. ۲. کچنمک طرزی، اسلوب معیشت: فقر وضرورتله یاشایش البته مشکلدر.

یاشداش { ص. بر یاشده اولان، یاشیت، همسال، همسن: تیزه‌مک اوغلیله یاشداشز.

یاشلق { س. ۱. ایصلاقلق، نم، رطوبت: بو یرده، بو چماشیرده بر یاشلق واردر. ۲. یاغمورلی ورطوبتلی هوا: بو یاشلق دوام ایدرسه ایی دکلدر.

یاشلی { ص. یاشنی آلمش، مسن: کندیسی یاشلی آدمدر،

چوق یاشلیدر . ‖ یاشلی باشلی = یاشنی باشنی آلمش ، سن کماله واصل ، کامل .

یاشمق { یاخود یشماق . ـ . ١ . مخدرات اسلامیه‌نك صوقاقده فراجه کیدکلری وقت یوزلرینه طوتندقلری اینجه بیاض تولبنددن اورتوکه بری یوقاریدن وبری آشاغیدن کله‌رك کوزلرك اوکنده بر آره‌لق براقان ایکی پارچه‌دن عبارتدر : یاشمق طوتمق ، باغلامق . ٢ . علی‌الاطلاق اورتو ، پرده : اوجاق یاشمغی .

یاشمقلامق { فتـ . یاشمقله یوزینی اورتمك : قیزلرینی یاشمقلامشلر .

یاشمقلانمق { فلـ یاشمق طوتمق ، یاشمقله کندی یوزینی اورتمك ، طیشاری چیقمق ایچون یاشمغه بورونمك : خانملر یاشماقلاندیلر .

یاشمقلی { ا یا یاشماقلی . صـ . ١ یاشمق طوتمش یاشمغه بورونمش : فراجه‌لی یاشمقلی برقادین . ٢ . یاشمق صورتنده توبلری اولان : یاشمقلی کوگرجین .

یاشیت { صـ . ـ . برباشده اولان همسال ، همسن یاشداش : عقل و تربیه‌جه یاشیتلری میاننده امثالی یوقدر .

یاصدامق { فتـ . طیامق : شونی دیواره یاصدایکز .

یاصدانغاج { ـ . طیانه‌جق شیء ، یاصدیق وسائره ، متکا .

یاصدانمق { فلـ . طیانمق ، اوزانوب طیانمق ، اتکا ایتمك : بر طاشك اوزرینه یاصداندی .

یاصدیغاج { ـ . اوزرنده یوفقه آچیدقلری دوز و یاصی تخته ، خمور تخته‌سی .

یاصدیق { ـ . ١ . اوزرینه طیانیلان شیء که پنبوق یا یوك ویا اوت وسائره ایله مملو و اکثریا مستطیلجه بر کیسه‌دن عبارتدر ، وساده ، بالین : مندر یاصدیغی ؛ باش ، یوز یاصدیغی = یتاغك یومشاق یاصدیغی ؛ کوشه ، آرابه ، قایق یاصدیغی ؛ یاصدیق یوزی = یوز یاصدیغنه کچیریلان اورتو . ٢ . فدان وفیده یتیشدیرمك اوزره اینجه طوپراقله کوبره‌دن حاضرلانمش مرتفعجه یر : یاصدیق یاپمق ؛ یاصدیقده یتیشدیرمك . ٣ . بییق چوق و اوزون کورینمك ایچون صقاللدن تراشسز براغیلوب بییغه الحاق اولنان قسم ، بییق یاصدیغی .

یاصدیم { صـ . یاصی وباصیق بورنلی ، پات بورن ، پاتقه .

یاصمق { ا فتـ . [اصلی : یاتسامق] ١ . دوزلتمك ، تسویه ایتمك ، دوز و مستوی حالنه قومق . ٢ . (کرکین شیئی) کوشتمك : اوق آتوب یایی یاصمق [غلطی آصمق] .

یاصمیق { ـ . مرجك . مر .

یاصی { صـ . آچیق و باصیق ، مستوی ، باصیلوب ازلمش کبی ارتفاعسز : یاصی طاش ؛ یام یاصی = بوس بوتون ازلمش کبی ؛ یاصی بالیق = قالقان و پسی کبیلری .

یاصیلاشمق { فلـ . و :

یاصیلانمق { فلـ . یاصیلوب ازلمش کبی آچلمق .

یاصیلتمق { فتـ . یاصوب ازه‌رك آچمق ، یاصی حالنه قومق : بو قوندوره‌یی کیم یاصیلتدی ؟

یاصیلق { ـ . یاصیقلق ، ازیلوب آچلمش شیئك حالی : بر تخته‌نك یاصیلغی .

یاصیلمق { فلـ . یاصیلوب آچلمق ، ازلمش کبی گکیشله‌مك .

یاغ { ـ . ١ . بعض میوه و حبه‌لردن چیقاریلان لزوجتلی و یانار ماده ، روغن : زیتون ، بادم ، بذر ، سیسام یاغی . ٢ . سوتدن چیقاریلان یومشاق ماده‌که یمکه قونور وبرنجیسندن تفریق ایچون اکثریا « ساده » و « صاغ » صفتلریله توصیف اولنور ، سمن : ساده یاغ ؛ صاغ یاغ : اینك ، کچی ، قویون یاغی : طربزون ، حلب ، روم ایلی یاغی . ٣ . اتك ایچنده بولنان بیاض و اریر ماده ، شحم : ایچ یاغی : قویروق یاغی ؛ طوموز یاغی . ٤ . بعض چیچکلردن وبهاراتدن چیقاریلان قوقولی ویاغلی مایع : کل یاسمن قاقوله ، دارچین یاغی . ٥ . معدن کبی یردن چیقان قابل اشتعال بعض مایعلر : نفت یاغی ؛ زاج یاغی ؛ طاش یاغی = پترول ، غاز . ٦ . کیر ، چرك ، لوث : فسنده بر پارمق یاغ وار ایدی . ‖ ایچ یاغی = باغرصاقلری اورتن یاغ چنبری . ‖ بالیق یاغی = نوروج جهتلرنده بیوك برجنس بالیقدن چیقان یاغ که سمیرمك ایچون ایچیلیر . ‖ یاغ بالیغی = برنوع

یابین بالیغی . || تره یاغی = طوزلانمش ویا طوزلانمامش تازه سوت یاغی || چرویش یاغی = اریدلمش ایچ یاغی. || زاج یاغی. بشنجی معنایه با. || زیتون یاغی. برنجی معنایه با. || سـاده، صاغ یاغ. ایکنجی معنایه با. || طاش یاغی. بشنجی معنایه با. || طوموز یاغی = بوحیوانڭ دریسی آلتنده قالین بر طبقه تشکیل ایدن صابون کبی یاغ که اوروپاده ساده یاغ یرینه ویا اونکله مخلوط اوله‌رق قوللانیلیر. || طون یاغی = غایت ملوث ایچ یاغی که ماکینه‌لری یاغلامقده قوللانیلیر. || کل یاغی، مسك یاغی. دردنجی معنایه با. || موم یاغی = موم یاپدقلری اریدلمش شحم. || هند یاغی = هندده بر حبه‌دن چیقاریلوب مسهل کبی قوللانیلان معروف مایع. || مج. اتمکنه یاغ سورمك = ایستمیه‌رك خصمڭ مقصدینه خدمت ایتمك. || یاغ بال = اعلا، مطلوبه موافق، یاغ بال اولسون = عافیتلر اولسون. || یاغیله بالیله = لذتیله، تماميله موجب استفاده صورتده. || یورکڭ یاغی اریمك = چوق اوزلمك، اندیشه ایتمك. || یورك یاغ باغلامق = ١. برنوع قلب خسته‌لغنه اوغرامق. ٢. ممنون اولمق، فراحلانمق. || کندی یاغیله قاورلمق = اولانله قناعت ایدوب خارجه محتاج اولمامق.

یاغجی { س. ساده یاغ یاپان وصاتان آدم. مج. متملق، مشوق مداح. || زیتون یاغجی = زیتون یاغی یاپان وصاتان آدم. || مسك یاغجی = عطریات صاتان، عطار.

یاغخانه { س. برنوع یاغ یاپیلان وصاتیلان محل، یاغ کارخانه‌سی ویادکانی.

یاغدیرمق { فتـ. ١. یاغمغه موجب اولمق، یاغمغه براقمق، امطار ایتمك: بولوطلر طولاشیورسه‌ده روزکار یاغموری یاغدیرمیور؛ روم ایلی روزکاری قار یاغدیرر. ٢. مج. کثرتله آتمق، دوکمك، سرپمك: بو محرر اثرلر یاغدیریور؛ دشمن آتش یاغدیردی؛ قورشونلری اوستمزه یاغدیردی.

یاغر { س. ١. آتڭ اوموزلری آره‌سنده‌کی یاغلی یری. ٢. اکرك اوره‌سندن حیوانڭ یاغرنده آچیلان یاره، جیداو.

یاغز { ص. تویی پارلاق سیاه (آت): یاغز برجفت آت؛ قره یاغز = بوس بوتون سیاه؛ طوری یاغز = پك قویو طوری.

یاغلاتمق { فتـ. ١. ساده یاغ سوردیرمك: تپسی‌یی، چوركڭ اوستنی یاغلاتملی. ٢. زیتون یاغی سوردیرمك، زیتون یاغیله سیلدیرمك: تفنکی یاغلاتدم. ٣. کیرلتمك، تلویث ایتمك: فسنی یاغلاتمش.

یاغلامق { فتـ ١. ساده یاغ سورمك: تپسی‌یی یاغلادیکزمی؟ ٢. ایی ایشلمك ویا پاسلانمامق ایچون زیتون ویا طون یاغی سورمك ویا بویله بر یاغله سیلمك، تدهین ایتمك: تفنکی، ماکینه‌یی یاغلادی. || یاغلایوب باللامق = تملقه‌یوب یوالامق، مدح ایده‌رك تعریف وتوصیف ایتمك.

یاغلانمق { فتـ. ١. زیتون یاغی ویا دیکر بر یاغ سورنمك: پهلوانلر یاغلاندیلر. ٢. کیرلنمك، ملوث اولمق: بو روبه‌نڭ یاقه‌سی پك یاغلانمش. ٣. مستفید اولمق.

یاغلاوی { س. پك بیوك یاغ تاوه‌سی.

یاغلق { س. ١. یاغلی اللری وطوداقلری سیلمکه مخصوص بز که سفره‌ده هرکسڭ اوکنه قونور، ال بزی، پچته. ٢. مندیل، چوره.

یاغلی { یاخود یاغلو. ص. ١. یاغ ایله یاپلمش ویاخود یاغی چوق: یاغلی سمیت، بورك. ٢. زیتون یاغی سورلمش: یاغلی ماکینه. ٣. سمیز، سمین: یاغلی قوزی، بالیق؛ یاغلی ات. ٤. کیرلی، پاسلی، ملوث، مردار: یاغلی کوملك؛ اوستی باشی یاغلی. ٥. مج. زنکین، چوق پاره ویرر: یاغلی مشتری.

یاغمجور { س. اتمك ایله یاغ و طعین وبکمزدن یاپیلان برنوع رنجبر یمکی.

یاغمسی { ص. یاغلی کبی، یاغلی‌یه بکزر، یاغ قوقولی: یاغمسی قوقو، فر. Rance.

یاغمق { فل. ١. جو هوادن یره یاغمور وقار کبی شی دوشمك: یاغمور، قار، طولی، چیسك، قیراغی یاغمش. ٢. مج. کثرتله ورود ایتمك: بوکون کاغدلر یاغیور.

یاغمور { یاخود یغمور. س. جو هوادن یره دوشن صو،

مطر، باران، رحمت: یاغمور یاغمـق؛ یاغمـوره طوتلمق.

یاغمورلامق { فل. یاغمورلی واق، یاغموره دونمك: هوا یاغمورلایه‌جق کبی کورینیور.

یاغمورلق { یاخود یغمورلق. س. یاغمورلی هواده کیلن اوستلك لباس، قاپوت، مشمع.

یاغمورلی { یاخود یغمورلی. ص. یاغمور یاغدیغی: یاغمورلی هوا؛ یاغمورلی برکون، برکیجه ایدی.

یاغیر { یاغیز. با: یاغر، یاغز.

یافته { ص. فا. ١. بولنمش، بولنان. ٢. بولمش، نائل اولمش: شرف یافته = شرف بولمش، مشرف.

یافته { س. [لغت آنفهٔ فارسیه‌دن مأخوذ] ١. قوطی وشیشه اوزرینه یاپشدیریلان یازیلی کاغد: بونك یافته‌سی دوشمش. ٢. بعضاً حکومتك کوکسلرینه آصیلان اعلاننامه.

یاقارمق { یاخود یقارمق. فل. یالوارمق. سوز وکداز له رجا ونیاز ایتمك: یالواروب یاقاردم.

یاقاموز { س. (ر.) کیجه دکیزده بالیقلرك ویا کورکلرك حرکتندن کورینن شعله که فوسفوردن تکون ایدر.

یاقدیرمق { فتـ. بالواسطه یاقمق، احراق ایتدیرمك، یاقمغه براقمق، احراقنه مساعده ایتمك: آشجی‌یه چوق اودون یاقدیرمایك؛ اخذ انتقام ایچون اوینی یاقدیرمش.

یاقشدیرمق { فتـ. ١. یاقشه‌جق حاله قومق، یاراشدیرمق، موافق و اویغون حاله کتیرمك: کییدیکی شیئی بدننه یاقشدیرر. ٢. تنسیب ایتمك، مناسب کورمك: بوسوزی بو درلو حرکتی سزه یاقشدیره‌مدم.

یاقشمق { فل. ١. ایی کیتمك، یاراشمق، کوزل طورمق، اویغون کلمك: بو اثواب سزه یاقشدی؛ اسمره آچیق رنك یاقشماز. ٢. مناسب وموافق اولمق، اویمق: اوبله برلره کیتمك. بویله سوزلر سویلمك سزه یاقشیرمی؛ اونکله اوغراشمق بکا یاقشماز.

یاقشی { ص. با: یخشی.

یاقشیق { س. ١. یاراشمه، ایی کیتمه، اویغونلق. ٢. مناسبت، تنسیب: بو ایشك یاقشیغی یوقدر. ٣. کوزللك، حسن وجمال ولطافت. || یاقشیق آلمق = مناسب اولمق: یاقشیق آلمیور = اویمیور، مناسبدکلدر. || یاقشیق آلدیرمق = تنسیب ایتمك.

یاقشیقسز { ص. ١. اویماز، کلمز، یاراشماز: یاقشیقسز برقیافت. ٢. نامناسب، مناسبت آلماز: پك یاقشیقسز برایش اولدی. ٣. چرکین، قبیح: یاقشیقسز آدم.

یاقشیقسزلق { س. ١. اویمازلق، اویغونسزلق، یاراشماملق: بو قیافتك یاقشیقسزلغی. ٢. مناسبتسزلك، عدم مناسبت: معامله‌کزك یاقشیقسزلغی. ٣. چرکینلك، قبح.

یاقشیقلی { ص. ١. اویار، یاقشیر، یاراشیر: یاقشیقلی قیافت. ٢. مناسب، مناسبتلی. ٣. کوزل، حسن وجمال صاحبی، شانلی: یاقیشقلی آدم؛ یاقشیقلی قادین.

یاقلاشدیرمق { فتـ. ١. یاقین کتیرمك، یناشدیرمق، تقریب ایتمك: شو صندالیه‌یی دیواره یاقلاشدیریك. ٢. بکزتمك: بابه‌جغکزی خرقه‌یی پالتویه یاقلاشدیرملیسکز.

یاقلاشمق { فل. ١. یاقین کلمك، یناشمق، تقرب ایتمك: آتشه یاقلاشك؛ رمضان یاقلاشدی. ٢. بکزه‌مك: بو قماش جانفسه یاقلاشیور.

یاقلمق { فجـ. طوتشدیرلمق، احراق اولنمق: موملر یاقلدی؛ بر ساعتده اوقدر اودون یاقیلیرمی؟ = فل. حبجال ایتمك: یانوب یاقلدی.

یاقمق { فتـ. ١. آتشه ویرمك، احراق ایتمك: باراقه‌لری یاقدیلر؛ بوقیش چوق اودون یاقدق. ٢. طوتیشدیرمق، آلولندیرمق، اشعال ایتمك: براز آتش یاقه‌لم؛ صوبه‌یی یاقه‌لمی؟ موملری یاقك؛ بوآقشام قندیل یاقه‌جقمیسکز؟ ٣. چوق ایصیتمق، چوق صیجاق اولمق: بوکون کونش یاقیور. ٤. آجیتمق، بوبر کبی کسکین برآجی ایله متأثر ایتمك: خردل دیلمی یاقدی؛ بوعلاج چوق یاقیور. ٥. مجـ. آتش عشقله سوزان

ایتمك : او قیز بیچاره‌یی یاقدی . ٦. مج. پك متضرر ایتمك : حریف برچوروك مالی صاته‌رق بنی یاقدی . || باشنی نارد یاقمق = بلایه دوشورمك. || باشه حصیر یاقمق = اظهار یأس ایتمك. || عبایی یاقمق = علاقه وتعشق ایتمك .

یاقمه { س. یاقمق ایشی. با : یاقمق.

یاقوت { سن. عر. ج : یواقیت . ذی قیمت احجاردن پك مقبول اولان معروف طاش؛ یاقوت احمر ، یاقوت رمانی، قزیل یاقوت = بوطاشك اك معروف و مقبولی اولان قرمزیسی : یاقوت اصفر = طوپاج ؛ یاقوت کبود = صفیر . || مج. یاقوت روان ، یاقوت مذاب = شراب .

یاقه { یاخود یقا. س. ١. لباس بوینی، لباسك بوین کچه‌جك وبوینی اورته‌جك یری، جیب، کریبان : کوملك یاقه‌سی؛ صیرمه‌لی یاقه ؛ یاقه‌سی کیرلی . ٢. کنار ، ساحل : دکیز یاقه‌سی؛ روم ایلی، آناطولی یاقه‌سنده . ٣. سطح مائل : یاقه توتونی . || یلقه‌دن آتمق = دفع ایتمك، قورتلمق. || یاقه‌سی آچلمدق = مجدد، بکر، قوللانلمامش، درناسفته. || یاقه‌یی اله ویرمك = طوتلمق، قاچه‌مامق، اله کچمك . || یاقه ایصیرمق = تعجب واستعاذه ایتمك. || ایکی یاقه‌سی بر یره کلمز = سفیه، ایشنی بیلمز ، مسرف . || یاقه پاچه = سوروکلیه‌رك. || چال یاقه ایتمك = شدتله طوتمق، اخذ وتوقیف ایتمك، یاقه‌لامق. || یاقه‌دن کچیرمك = اوغللغه قبول ایتمك ، تبنی ایتمك . || یاقه سیلكمك = نفرت ایتمك ، اوصانمق . || یاقه‌دن طوتمق = یاقه‌لامق، اخذ وکرفت ایتمك . || یاقه‌یی قورتارمق = قورتلمق ، صیبرلمق . || یاقه ییرتیق = بوینی اطرافنده ترس برصره تویلری اولوب اوغورسز عد اولنان آت.

یاقه‌لامق { فت ١. یاقه‌سندن طوتمق ، اخذ و کرفت ایتمك. توقیف ایتمك، اله کچیرمك : خرسزلرك برینی یاقه‌لامشلر . ٢. بولمق، دسترس اولمق، راست کلمك : کندیسنی سوقاقده یاقه‌لادم: کوزل بر کتاب یاقه‌لادم . ٣. مسئول طوتمق، برندن ایستمك : بن سنی یاقه‌لارم .

یاقه‌لانمق { فج. طوتلمق دردست واخذ وکرفت اولنمق : خرسز یاقه‌لاندی .

یاقه‌لق { ص. یاقه‌یه مخصوص ، یاقه‌یه کان : یاقه‌لق کورك . = س. ١. قوله‌لی کوملکك اکرتی یاقه‌سی : یاقه‌لق طاقمق . ٢. فراجه یاقه‌سی و زغاره کبی دوریك اوزون یاقه .

یاقی { س. دری‌یی قبارتوب صو آقیتمق ویا یاره ایدوب ایشلتمك ایچون بدنك بر یرینه یاپیشدیریلان یاقیجی شی : پهلوان، انکلیز نخود یاقیسی؛ یاقی آچمق، یاپیشدیرمق. || یاقی اوتی = قانددری، فر. Cantharides .

یاقیجی { ص. ١. یاقان ، احراق ایدن : آتش یاقیجیدر. ٢. آجیدان : بوبر ، ایصیرغان یاقیجی برشیدر. ٣. پك زیاده الم وکدری موجب ، سوزان ، محرق .

یاقین { ص. [« یقین » یازماملی وعر. «یقین» ایله التباس ایتدیرمه‌ملی] ١. اوزاق اولمیان، قریب ، نزدیك : یاقین یر ؛ مکتب اومزه یاقیندر. ٢. قرابتی زیاده اولان : یاقین اقربا؛ والده‌سی طرفندن بزه پك یاقیندر. ٣ چوق بکزین تقرب ایدن : صاری‌یه یاقین بر رنك. ٤. واصل وبالغ اولمه‌سنه آز بر شی قالمش اولان ، قریب : سنی اللی‌یه یاقیندر؛ اوتاجرك ثروتی بر ملیونه یاقیندر. ٥. وقوعی قریب اولان، زمانا تقرب ایتمش اولان، قریب الوقوع : اقشام یاقیندر؛ مأموریته عزیمتمز یاقیندر . || = ح. قریب محلده، اوزاق اولمیه‌رق : یاقین اوتوریور ؛ یاقین کل . || یاقینده = ١. قریب محلده : سسنه باقیلیرسه یاقینده یلدیرم دوشمشدر . ٢ آزوقت صوکره، چوق کچمزدن، قریبا، عن قریب : یاقینده کله‌جکدر . ٣. آزوقت اول، چوق اولمدی : کندیسی صله‌ن یاقینده کلدی. || یاقینلرده = ١. قریب محللرك برنده ، جوارده : یاقینلرده یاغمور یاغمش اولمیدرکه هوا سرینلندی . ٢. بو کونلرده ، کچمش ویا کله‌جك قریب برزمانده: یاقینلرده دوکونی اوله‌جق ؛ یاقینلرده کلدی ایدی. || یاقیندن = قریب محلدن : یاقیندن باقمق، کورمك. || یاقینه کلمك ، کیتمك = یاقلاشمق، تقرب ایتمك .

یاقینلاشدیرمق { فتـ. یاقلاشدیرمق، تقریب ایتمك .

یاقینلاشمق { فل. یاقلاشمق ، تقرب ایتمك .

یاقینلق { ــ. ١. قریب اولمه ، قرب، قربیت : بو اوك چارشی‌یه یاقینلغی . ٢. صبق قرابت : آره‌مزده یاقینلق واردر .

یاك { یاکه، یاکاشمق وساٸره . یا : یان وساٸره .

یاکاز { یاخود یکاز ، یناز . صـ. داٸما شکایت ایدوب بر شیئدن ممنون اولمیان ، تیتیز بدخوی : یاکاز چوجق ، خسته .

یاکازلانمق { فل. برشیئه بکنمیوب متصل شکایت ایتمك، تیتیزلك و خرجینلق ایتمك : بو چوجق چوق یاکازلانیر .

یاکازلق { ــ. داٸما شکایت ایدوب بر شیئدن ممنون اولمیان آدمك حالی ، تیتیزلك ، بدخویلق : خسته‌نك یاکازلغی باقانلری اوصاندیرر .

یاکسی { صـ. حـ. اکری ، چاربوق ، یانپوری .

یاکسیلامق { فل. و :

یاکسیمق { فل. ١. یان یورمك ، چاربوق یورمك . ٢. تقلید ایتمك ، مقلدلك یاپمق . مر .

یاکشاق { صـ. طاتسز صورتده کوزه ، آغزی یابوان .

یاکشاقلق { ــ. طاتسزجه کوزه‌لك .

یاکشالمق { فل. و :

یاکشامق { فل. طاتسزجه کوزه‌لك ایتمك ، طاتسزلانمق .

یاکلتماج { ــ. سرعتله سویلنیر کن یاکلمامق مشکل اولان تعبیرکه بیلمیجه کی اویون مقامنده سویلنمه‌سی تکلیف اولنور ، تکرله ، شاشیرتمه .

یاکلتمق { فتـ. خطا وغلط ایتدیرمك ، تغلیط ایتمك ، شاشیرتمق : مخصوص بنی یاکلتمق ایچون بر طاقم قاریشیق سوآللر ایراد ایتدی .

یاکلماز { صـ. خطا ایتمز ، لایخطی : یاکلماز بر الله .

یاکلمق { فل. ١. سهو و خطا ایتمك ، غلط ایلمك : یالکز بر جوابده یاکلدم . ٢. بر خطا وقباحتده بولنمق ، ایستمیه‌رك بر قباحت ایتمك : بو دفعه یاکلدم .

یاکلش { ــ. سهو ، خطا ، غلط : یاکلش ایتدم ؛ بو نسخه‌نك یاکلشی چوقدر : کندیسنك بر یاکلشنی طوتدم . = صـ. ١. طوغری اولمیان ، غلط : یاکلش سوز ، تعبیر ؛ یاکلش فکر . ٢. ذکی ، فطین ، احترازی موجب : یاکلش آدم ؛ یاکلش باقیشلی . = حـ. طوغری اولمیه‌رق ، سهو و خطا ایله : یاکلش سویلدی ؛ بکا یاکلش آکلاتدیلر .

یاکلشلق { ــ. سهو و خطا ایتمه ، غلط ایتمه ، خطالی سوز ویا فعل وحرکت : بز بر یاکلشلق ایتدك ؛ بو عباره‌ده بر یاکلشلق واردر .

یال { ــ. نقـ. ١. دوز ، مستوی . ٢. پارلاق ، شعله‌دار . ٣. چپلاق ، آچیق . [الیوم یالکز مشتقاتی مستعملدر .]

یال { ــ. فا. ١. بوین و کردانك کوکی ، قالین جهتی . ٢. مجـ. قوت ، زور ، کوج . ز. ‖ یال وبال = تناسب اعضا .

یالاب { مصـ. پارل کبی پارلامغی تصویر و تقلید ایدر و اکثریا مکرر قوللانیلیر : صولی یالاب یالاب آقیوردی .

یالابیق { ــ. ١. آلوك اوینایوب پارلامه‌سی . ٢. پارلامه ، پارلدی . = صـ. پارلایان ، پارلدایان ، درخشان : یالابیق رنك . مر .

یالابیمق { فل. پارلامق ، پارلدامق . مر .

یالاتمق { فتـ. ١. دیل ایله سیلدیرمك . ٢. یاقین سورته‌رك یکمك : آلو صچاغی یالاتدی . ٢. بشقه‌سنی‌ده برپارچه مستفید ایتمك .

یالاق { ــ. حیوانلرك صو وساٸره ایچدکلری قاب ، تکنه : کوپکك یالاغی ؛ چشمه یالاغی = حیوانلرك صو ایچدکلری تکنه .

یالامق { فتـ. ١. دوزلر کبی سورتمك . ٢. دیل ایله سیلمك : آوجنی یالادی ؛ بو مرکب طامله‌سنی یالاملی . ٣. تماس ایده‌رك یکمك : آلو قومشونك تخته قابلامه‌سنی یالامغه باشلادی . ‖ بال طوتان پارمغنی یالار = موجب منفعت بر ایشده بولنان اوندن مستفید اولور .

|| نوکوردیکنی یالامق = سوزنی کری آلمق. وعددن نکول ایتمک. || چناق یالامق=کاسه‌لیسلک ایتمک. || آوجنی یالامق = النه برشی کیرمه‌مک. || آیی طبانی یالامق = اربعینه کیرمک.

یالامه { س. ۱. یالامق ایشی. ۱/ : یالامق. ۲. یوزده چیقان برچبان. ۳. آشیمه.

یالان { یاخود یلان. س. [اصلی: یالغان] اصلسز سوز ویا ایش، کرچک ضدی، کذب، دروغ: یالان‌سویلمک؛ یالانی ارتکاب ایتمک؛ یالان طولان= کذب وتزویر. == ص. ۱. کرچک وطوغری اولمیان، کاذب، ساخته، اصلسز، اساسسز: یالان دنیا. ۲. یالان سویلین، یالانجی، کذاب: ایستمیه‌رك یالانجیقدم. || یالاندن = ۱. صحیح وطوغری اولمیه‌رق، صورت مخصوصه‌ده، بالالتزام، جعلی: یالاندن اویله سویلدم؛ یالاندن طوپالایور. ۲. اساسلی وجدی اولمیه‌رق، صورتا، سطحیجه، موقت: یالاندن بر او یابدی؛ یالاندن سوپوردی؛ یالاندن آدم. || یالانی طوتمق = تکذیب ایتمک. || یالان یا کلیش = طوغری و مکمل اولمیه‌رق، کذب و خطا ایله قاریشیق: یالان یا کلیش برشی یازمش. || یالان یره = یالاندن، کذب اوزرینه: یالان یره یمین ایتدم.

یالانجی { ص. ۱. یالان سویلین، کذاب: یالانجی آدم؛ یالانجینک اوی یانمش کیمسه اینانمامش. ۲. صحیح وطوغری اولمیان، ساخته، کاذب، جعلی، تقلید: یالانجی دنیا؛ یالانجی الماس. || یالانجی طولمه = اتسز و زیتون یاغلی لاخنه ویاپاپراق طولمه‌سی.

یالانجیلق { س. یالان سویلین آدمك حال وصفتی یالان سویله، کذابلق: یالانجیلق قدر کوتی خوی یوقدر؛ یالانجیلغی قبول ایتدم.

یالانمق { فل. ۱. دیل ایله کندی آغزینی و طوداقلرینی یالامق: طاتلی بر شی یمش یالانوب طوربوردی. ۲. برپارچه استفاده ایتمك.

یالاواج { یاخود یلاواج. س. [طوغریسی: یولاواج] . برخبر تبلیغ ایتمك‌اوزره کوندرلمش آدم، ساوه‌جی، خبررس. ۲. پیغمبر، رسول، نبی. مر.

یالاییجی { ص. ۱. دیل ایله سیلن یالایان. ۲. سورته‌رك اوستندن یچن. ۳. مج. سوپوروب کوتورن: یالاییجی آتش، فر. Rasant.

یالپوق { یاخود یالپیق. ص. یایوان، یایلوب آچلمش: یالپوق صو. مر.

یالپه { س. بح. ۱. کمینك عرضاً و یاندن صاللانمه‌سی: بو واپور چوق یالپه ایدیور؛ بو کمینك یالپه‌سی چوقدر. ۲. یالکن کیمسنك روزکاره قارشی کیده‌بیلمك ایچون بر صاغه وبر صوله میل ایله طولاشه‌رق کیتمه‌سی: یالپه اورمق.

یالتاق { ص. متبصبص، مداهن، طالقاوق.

یالتاقلانمق { فل. تبصبص ایتمك، تملق ایلمك، طالقاوقلق ایتمك.

یالتاقلق { س. تبصبص، تملق، طالقاوقلق.

یالچین { ص. دوز، قایار، بك دیك: یالچین قیا.

یالدراق { یاخود یلدراق. ص. پارلاق، پارلدایان، مشعشع.

یالدیز { س. ۱. مواد مختلفه‌یه آلتین و یا کومش رنك وجلاسی ویرمك ایچون اوزرلرینه سوریلن ویا یاپیشدیریلان آلتین وکومش صویی ویاانجه طبقه‌سی‌وبونلرك تقلیدی، طلا: تخته‌یه یالدیز سورمك؛ طاوانی یالدیزله تزیین ایتمك. ۲. مج. یالاندن ایش، اوستون کور ایشله، کوز بویامه، قلایلامه: اونك تحصیلی بر یالدیزدن عبارت. || یالدیز آلتینی = یالدیز اعمالنه یارایان خالص آلتین.

یالدیزجی { س. ۱. مواد مختلفه‌یه یالدیز سورمك صنعتی اجرا ایدن آدم. ۲. اوستون کور ایش یاپان.

یالدیزجیلق { س. ۱. موادمختلفه‌یه یالدیز سورمك صنعتی. ۲. اوستون کور ایش یاپمق.

یالدیزلاتمق { فت. یالدیز سوردیرمك ویا قاپلاتمق، یالدیزله‌تزیین ایتدیرمك: بوآیینه‌نك چرچیوه‌سنی یالدیزلاتملی؛ طاوانلری کوزل یالدیزلاتمش.

یالدیزلامق { فت. ۱. یالدیز سورمك، یالدیزله

قایلامق ، آلتین ویا کومش رنك وجلاسنی ویرمك، تذهیب ایتمك : یالدیزجی بو آینه‌یی ایی یالدیزلامامش . ۲. یالاندن تزیین ایتمك ،کوز بویامق . قلایلامق .

یالدیزلی { ص. اوزرینه یالدیز سورولمش ، یالدیزله تزیین اولنمش ، مذهب ، زر. اندود .

یالقی { ـــ. قانی دینان ایکی تکر. لکلی آرابه‌نك تکرلکی .

یالکز { یاخود یالکیز. ص. ۱. کیمسه‌سز ، تك ، تنها ، منفرد : یالکز ایدم ؛ یالکز قالدم؛ کندیسنی یالکز بولدم. ۲. آرقداشسز، کندی باشنه : سز یالکز بونی قالدیره‌بیلیر. میسکز؟ ۳. ساده، مجرد : بو طوله‌ده یالکز برنج واردر ؛ اوطه‌ده یالکز سز اکسیك ایدی. یکز = ح. آنجق ، فقط ، مجرد : بن یالکز خسته اولد. یغم وقت ایشه کیتمم .

یالکزجه { ص ح. تنهاجه : یالکزجه اوتوریور. دی .

یالکزلق { ـــ. ۱. تنهالق ، وحدت، عزلت : او یالکزلقدن خوشلانیور؛ قیش کیجه‌لری یالکزلق چکلمز. ۲. آرقداشسزلق ، تکلك ، انفراد : بر آرقداشم اوله ایدی دها ایی تحصیل ایدردم اما یالکزلق وار. ۳. معیتسزلك : یالکزلغی ـ بیله عسکره آلنمدی .

یالکزلی { ص. یانقه‌جق یالکز برابرکی اولوب عسکر ویرمکدن معفو اولان (خانه . حائله) .

یالمارمق { فتـ. یالابوب سومور. مك، چکوب بوق . صر .

یالمان { ـــ. ۱. صارپ وسیوری یر : طاغ یالمانی. ۲. اسلحهٔ جارحه‌نك ایکی طرفی کسکین وسیوری اوجی : قلیج یالمانی .

یالوارشمق { فل. کمال تضرع وتذلل ایله یالوار. مق .

یالوارمق { فل. مستمندانه رجا و نیاز ایتمك ،کمال تملقله رجا ایتمك : بوایش ایچون کندیسنه چوق یالواردم؛ یالوا. ره یالواره بیك رجا ایله .

یالواریجی { ص. رجاجی . نیاز مند .

یالی { ـــ. [« یالامق » فعلندن مشتق اولوب صویك یالا. دیغی یر دیمکدر: آنجق لسان یونانیده دخی Λίαλός لفظی بو معنایه کلدیکندن ، و حالبوکه هیچ بری دیکرندن مأخوذ اولمدیغندن، بوده غرائب تصا. دفاتدندر] ۱. دکیز ویا ایرماق کناری، قیی، ساحل، لب دریا : یالی‌یه ایتمك ؛ یالی بویتجه کیتمك. ۲. دکیز ویا ایرماق کنارندکی بازاق خانه، ساحل صیفیه‌سی، ساحلخانه : بوغاز ایچنده کوزل یالیلر واردر .

یالیت { حد. کاشکه ، نه اولور. دی ! ز || یالیت شعری : کاشکه بیله ایدم ، آکلایه بیله ایدم؛ برشی آکلایه‌میورم .

یالیم { ـــ. ۱. کسن آلتلرك و اسلحهٔ جارحه‌نك کسکین طرفی : قلیجك یالیمی . ۲. مج. صوی ، جنس ، جوهر ، مایه : یالیمی آلچاق = فرومایه .

یالیك { ـــ. ۱. اویناپان آلو ، شعله، لهب. ۲. پارلاقلق، تشعشع. ۳. شیمشك ، چاقین ، بارقه .

یالیکلامق { فل. پارلامق ، تشعشع و تلألؤ ایتمك .

یالین { یاخود یالیك. ص. ۱. تك، ساده : یالین قات = بر قات . ۲. چیلاق ، آچیق ، عریان، برهنه : یالین آیاق . — یا : یالیك .

یالینجق { ص. ح. و :

یالینجه { ص. ح. ۱. بوس بوتون تك وتنها. ۲. بوس بو. تون چیلاق .

یالینغاج { یاخود یلنگج ص. قواق کبی قابوغی صو. یلور (آغاج) .

یام { مه. «یا» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب تأکید بیان ایدر : یام یاصی .

یاماتمق { فتـ. یامه یاپیشدیرتمق ، بر پارچه یاپیشدیره‌رق ویا دیکدیره‌رك تعمیر ایتدیر. مك : اسکی چاشیریی یاماتمق ایچون برینی آرایور .

یاماج { ـــ. طاغه یامانمش ویا. پیشدیرلمش کبی بایر یر: طاغ یاماجی .

یاماق { یاخود یماق. ـــ. معاون ، یاردیمجی ایکنجی رفیق، قلفه، یارداق : آشجی یاماغی. || یاماق ترلیکی سیوری بورنلی عبا ترلك .

یامامَق { یاخود یامه‌مق؛ فتـ. ۱. یاصی برپارچه یاپیشدیرمق، یامه قویه‌رق تعمیر ایتمك: خرقه‌سنی یامامش. ۲. یاپیشدیرمق، آتمق: برسله یامادی.

یامان { یاخود یمان. ۱. کوتی، فنا، فاسد، ردیء. مر. ۲. شدید، یاکلیش، یاوز: یامان آدمدر؛ ۳. ایی دکل: حالی یاماندر.

یاماندیرمَق { فتـ. یاپیشدیرمق، التصاق ایتدیرمك: اوپارچه‌یی اورایه یاماندیردی.

یامانمَق { فجـ. یامه قونمق، یامه یاپیشدیرلمق، یامه ایله تعمیر اولنمق: آرتق بوکوملك یامانماز یامانه‌جق حالی قالمامش. == فل. یناشمق، انتساب پیدا ایتمك.

یامجی { سـ. اترکیء قدیمده «یام» منزل دیمکدر) ۱. سوریجی، منزلجی. ۲. سوریجی باغمورلغی. ۳. بعض آلاترقه اکرلرك اوزرینه قونیلان یوك اورتی.

یامری { صـ. یومری صفتیله برلکده قوللانیلیر: یامری یومری = انکبه‌للك، غیر مستوی، یومرلری و چوقورلری اولان: یامری یومری برکره.

یامه { سـ. ۱. بردلیکی ویا ییرتیغی بریری قپایوب تعمیر ایتمکه مخصوص پارچه، رقعه: یامه اورمق. ۲. بعض آدملرك یوزنده واقع لکه: یناغنده یامه‌سی واردر.

یامه‌جی { سـ. ۱. اثواب وقوندره وسائره‌یه یامه اوران، اسکیجی، تعمیرجی، ۲ پك خسیس وجری آدم.

یامه‌لاق { صـ. یامه‌لی، یامه اورلمش، اکای. || یاریم یامه‌لاق = ناتمام، نقصاز، قصورلی، همال ایله یاریم براغلمش.

یامه‌لامَق { فتـ. یامه‌اورمق، یامه یاپیشدیره‌رق تعمیر ایتمك.

یامه‌لانمَق { فطـ. کندی اثوابنه یامه اورمق.

یامه‌لی { صـ ۱. یامه‌سی اولان، یامه اورلمش، یامه‌ربطیله تعمیر اولنمش: یامه‌لی خرقه. ۲. یوزنده‌بیوجك برلکه‌سی اولان، یوزی لکه‌لی.

یامیام { سـ. (آفریقای وسطیده نیلك منابعی قربنده ساکن بولنان برقومك اسمندن مأخوذدر.) آدم‌اتی ییین، مردمخوار.

یان { یاخود یاك. سـ. ۱. اوك وآرقه و اوست وآلتندن غیری اولان طرف. کنار، جناح: صاغ یان؛ صول یان؛ یاندن. ۲. طرف، جهت، سمت: او یانده‌در؛ نه‌یاندن کلیور؟ ۳. قرب، جوار یاقینلق: یانده‌در؛ یاننه کیتدی. ٤. عند، نزد، قت: بنم یانمده اونك هیچ قیمتی یوقدر؛ پدرمك‌یاننده خدمت ایدیور؛ کیمك یاننده بویودی؟ ٥. بدنك بر طرفی: بر یانی هیچ طوتمیور == صـ. یاندن، طوغربدن طوغری‌یه اولمیان، اکری: یان باقیش. == حـ بر طرفه، بریانه اکری: یان باقمق. || یان باقمق = نظر عداوتله باقمق. || یان چیزمك = اصوللەجق صیویشمق. || یان کسیجی = جیبلردن کیسه وساعت کبی شیئلر چالان خرسز، طرار. || یان کلمك = چکیلوب راحت ایتمك. || یاننه قالمق = ایتدیکی بولسزلغك جزاسنی کورمه‌مك، جزاسزقالمق. || یان یان = اکری اکری، نظر عداوتله: یان یان باقیوردی. || یاندن یانه، اوجدن اوجه. || بر یاندن بر یانه = بر طرفدن اوبرطرفه: دیواری بر یاندن بر یانه دلدی. || یان یانه = بیتشیك، متصل: یان یانه اوتوردیلر؛ اولرمز یان یانه در. || یانی باشنده = پك قربنده، اتصالنده: مکتب اوینك یانی باشنده‌در. || یانی‌قره (اصلی: یانیق قره) = برنوع چیبان، جمره.

یاناژ { صـ. با: یاکاز.

یاناشمَق { یاناشدیرمق وسائره. با: یناشمق وسائره.

یاناق { یاخود یاکاق. با: یناق.

یانپوری { صـ چارپوق، اکری بوکری. ینکیج کبی (آدم).

یانجق { سـ. آت زرهی، چوقال، برکتوان.

یاندیرمَق { فتـ. طوتیشدیرمق، یاقمق، اشعال وایقاد ایتمك: قندیلی یاندیرمق.

یاندیق { سـ. ۱. بیاضجه دیکن، جاورز. ۲. دوه‌دیکنك بیوك جنسی.

یانِع { صـ عر. أ: یانعه، اولمش، کماله ایرمش، اولغون (میوه).

یانغابوج { صـ پك اکری بوکری وچارپوق (آدم).

یانغین { ص. ١. یانمش، یانیق، محترق. ٢. عاشق، آتش عشق ایله سوزان، محروق. ٣. متغرر اولمش. = س. امکنه واشیایه دوشن آتش، بونلرك طوتیشمه‌سی حریق: بوگیجه فلان یرده یانغین وار ایدی؛ یانغین قله‌سی = یانغینی کوروب خبر ویرمك اوزره اشارت چکمکه مخصوص یوکسك قله؛ یانغین طوپی = یانغینی خبر ویرمك ایچون آتیلان طوپ.

یانقو { س. یاخود:

یانقی { س. سسك بر یره چاربوب کری دونمه‌سی، عکس صدا، انعکاس صدا، فر. Écho.

یانقیلامق { یاخود یانقلامق. فل. سسی کری چویروب عکس ایتدیرمك، عکس صدا ایتدیرمك: طاغلر یانقیلایوردی.

یانگج { س. با: ینکج.

یانلمق { فجـ. تأسف وتلهف اولنمق: بوکا یانلیر. — با: یاکلمق.

یانمق { فل. ١. طوتیشمق، پارلامق، آلولنمك، التهاب واشتعال ایتمك: آتش یاندی؛ صوبه دها یانمدی. ٢. احتراق ایتمکده اولمق، سوزان اولمق: اوطه‌ده صوبه یانیوردی؟ چیقارمم یانمیوز؛ مردیون باشنده بر لامبه یانیوردی. ٣. آتشده طوتیشوب کول اولمق، محترق اولمق، طعمهٔ نار اولمق: کاغد منقله دوشوب یاندی؛ بر کونده ایکی چکی اودون یاندی اوقوناق اوج کره یاندی یاپلدی. ٤. قابل اشتعال اولمق، طوتیشور حالده اولمق، سهولتله اشتعال ایتمك: بواودون یانارمی؟ حجرفتیله یانماز. ٥. آتشده لزومندن زیاده قالمق، چوق پیشوب یانمش کبی اولمق: یمك، کولباصدی یاندی ٦. مجـ. چوق الم وکدر ویا عشق وهجران چکمك، محروق ودلسوخته اولمق ٧. ضرر وزیان کورمك، درس آلمق: آودن یاندم. ٨. حسجال ایتمك: یانوب یاقیلمق. ٩. قزانان صابی بی‌چوب اویونی غائب ایتمك: بن یاندم. ١٠. تأسف ایتمك، آجیمق: شو چوجغك حالنه یانیورم. || اسماسی = یانمق = اراده الدن کیتمك. || بریرك الندن یانمق = غدر واضرارینه اوغرامق. || باشنده آتش یانمق = غائله و اضطرابده بولنمق. || بریرك نارینه یانمق = سببندن متضرر اولمق. || جان یانمق = درس وعبرت آله‌جق صورتده متضرر اولمق: آدجغزك وکیلخرجدن جانی یانمش اورتاقلق ایستمیور. یانوب یاقیله‌رق = کمال سوزشله: دوستنك وفاتنی یانوب یاقیله‌رق حکایه ایتدی. || یانه‌یانه. یورك آجیسیله.

یانمه { س. یانمق ایشی. با: یانمق.

یانو { س. لعنت، بد دعا، ایلنج، نفرین. مر.

یانه { یاخود یاکه ویا ینا. یکا. حـ. دن یانه = جهتجه، دائر متعلق، کلنجه، جه: بیه‌جکدن یانه صیقندیمز یوغیدی؛ تربیه‌دن یانه ناصلدر؟ یازیدن یانه پك کریدر. || یانه یانه. با: یانمق.

یانی { س. قره‌یانی (اصلی: یانیق) = طاعون چیبانی، یومروجق. || یانی باشنده. با: یان.

یانیق { س. ١. یانمش شیء: یانیق قوقوسی. ٢. یانمق اثری، بدنك یانمش یرینك نشانی: یوزنده بر یانیق واردر؛ النك یانیغی. = ص. ١. یانمش، محروق. ٢. مجـ. عشق وکدر آتشیله سوزان، شوریده: یانیق آدم. ٣. جلیز، سیسقه: یانیق چوجق. || یانیق قره. با: یانی.

یانین { حـ. یاندن، قیجین، متردانه: یانین یانین کیدیوردی.

یاو { یاخود یاوه، یاوی، یاغی. ص. ١. غائب، ضایع. ٢. مجهول، نامعروف. ٣. یبانجی، یاد، اغیار، غریب. ٤. دشمن، عاصی. || یاوه حیوان = صاحبسز، کیمك اولدیغی مجهول، ضاله. = س. ضیاع، فقدان، یوقلق مر.

یاواش ص. با: یواش.

یاوان { ص. ١. یاغسز، یاغی پك آز: یاوان ات، چوربه. ٢. لذتسز، طاتسز، بی‌مزه: پك یاوان سوز.

یاور { ص. فا. یاردیمجی، معین، امدادجی: جناب حق یاورکز اولسون = س. فا. جـ. یاوران. قوماندانك معیت ورفا.

قتنده اولوب قوماندەیه متعلق اوامری تبلیغه مأمور بولنان ضابط که علامت فارقه اولمق اوزره صاغ قولنده قوردونی اولور : سرعسکر یاوری؛ مقام یاوری. || یاور حرب = آنفاً ذکر اولنان وظیفه ایله موظف یاور. || یاور اکرم = مشیران عظامدن ذات حضرت پادشاهی یاوری عنوانی حائز بولنان ذات. (جمعنده «یاوران کرام» دیمکدن ایسه «یاوران اکرم» دیمك دها ایيدر، زیرا کرام «اکرم»ك جمعی اولمیوب «کریم»ك جمعیدر، «یاوران اکارم» دیمك‌ده غیر مأنوس در.) || یاور فخری = وظیفه‌سی ومخصصاتی اولمقسزین مجرد سبب افتخار اولمق اوزره ذات حضرت پادشاهی یاوری عنوانی حائز اولان امرا و ضابطانه دینیر. || سریاور = یاوران رئیسی : سریاور حضرت پادشاهی؛ مقام سرعسکری سر یاوری.

یاورلك ا. یاور صفت ووظیفه‌سی : کندیسی یاورلك ایتمشدر؛ اونك یاورلکی وارمیدر؟

یاورو ا. با : یاوری.

یاوری ا. فا. یاردیمجیلق، امداد، معاونت : یاوری طالعه.

یاوری یاخود یاورو. ا. هر نوع حیوانك کوچکی، بچه : قویون، قیصراق، تیلکی، ییلان یاوریسی. انسان حقنده‌ده مستعملدر : یاوریسی یانته آلمش ؛ کل یاوریم : هی یاوریم هی! || یاوری آغزی = قوزی و طانه آغزی کبی طاتلی آچیق پنبه رنك. || قپو یاوریسی = خان و جامع قپوسی کبی بیوك قپونك اورته‌سنده‌کی کوچك قپوکه اکثریا یالکز او آچیلیر.

یاوریجق و یاوریجغز یاخود یاوروجق یاوروجغز. ا. کوچك یاوری. مقام تحبیبده انسان حقنده‌ده مستعملدر : کل یاوریجغم : ایکی یاوریجغزم واردر.

یاوریلاتمق یاخود یاورولاتمق. (حیوانی) طوغورتمق : آطه طاوشانلرینی بسلیوب یاوریلاتملی.

یاوریلامق یاخود یاورولامق. فتـ. (حیوان حقنده) طوغورمق، یاوری یاپمق : مندرك اوزرینه کدی یاوریلامش؛ بوقوش هرسنه بوراده یاوریلایور.

یاوز ص. ۱. شدتلی، شدید، پك سرت وتند، یمان. ۲. (ضدیتله) پك ایی، اعلا، فوق‌العاده یمان، قیباق : بطش وشدتنه بناءً سلطان سلیم خان اوله لقب اولمشدر.

یاوزلق ا. ۱. سرتلك، شدت قیباقلق یمانلق. ۲. (ضدیتله) ایيلك اعلالق، فوق العاده‌لك، قیباقلق.

یاوسی ا. ایکنه‌لی بر جنس چکرکه.

یاوشاق ا. هنوز سرکه‌دن چیقمش بیت، کهله یاوریسی، کوچکی.

یاوشان ص. دیکنلی دیکنلری اولان، باتار. || یاوشان اوتی = وورونیقه دینلن نبات.

یاوق یاخود یاغوق. ا. (قریب بیان ایدن «یاق» دن مشتق) نشان، نشانلامه، نامزدلك : بوقیزك، بودلیقانلینك یاوغی وارمیدر؟

یاوقلامق فتـ. نشانلامق، نامزد ایتمك : قیزینی، اوغلنی یاوقلادی.

یاوقلانمق فل. نشانلانمق، نامزد اولمق : او قیز، اوآدم پك کوچك یاشده یاوقلانمشدر.

یاوقلی ص. اولنمك اوزره نشانلانمش، نشانلی. نامزد : اوقیز، اودلیقانلی ایکی سنه‌دن بری یاوقلیدر؛ یاوقلیسی عسکره کیتدی : یاوقلیسی زنکین بر قیزدر.

یاوه ۱ ص. با : یاو.

یاوه ا. فا. بوش لاقردی، عبث سوز، صاچمه صاپان، هذیان.

یاوه‌گو ص. فا. جـ : یاوه‌گویان. صاچمه صاپان سویلین، هذیان ایدن.

یاهو حد. عر. ۱. ای الله! اللهم! یاهو و یامن هو = ذکر. ۲. ای‌سن، باقسه‌ك آ، بکا باق : یاهو! بورایه کل. ۳. آدم! آدملر! آ جانم : ایتمك یاهو! یواش یوریه‌لم یاهو!

یاهی حد ای! هی! به هی! سوینج مقامنده مستعملدر نه‌شرقیلر، یاهی.

یای { ﺱ. ۱. اوق آتمغه مخصوص معروف اكری و اسكی سلاح كه باروتك ایجادندن اول پك مستعمل ایدی، قوس، كمان: یایی قورمق، كیریشله مك = توتیر ایلمك، زه ایتمك؛ یای قبضه سی = طوتیله جق یری اولان اورته سی؛ یای قولی = ایكی قاشندن بهری. ۲. اسکی آلت: آرابه یایی. ۳. یای برجی = برج قوس كه كونش تموز آینده بوكا داخل اولوز. == ص. یای كبی كرلی، مقوس: یای قاشلی = كمان ابرو.

یای { ﺱ. تق. یاز موسمی، صیف. (اورته سی اولان تموزده شمسك «یای» برجنده بولنمسی سببیله بویله تسمیه اولنمشدر؛ ویاخود بوموسمده سوریلرك یایله لرده یایلمسی و هر شیئك ده صیجاقدن آچلمسی مناسبتیله «یایمق» فعلندن مشتقدر.)

یایا { ﺱ. ص. (اصلی: یایاق) و :

یایان { ﺱ. ص. ۱. آیاقله یورویوب حیوانسز كیدن، پیاده، راجل، ماشی: یایا، یایان یولجی: یایلر كریده قالدی؛ یایان قالمق = آتسز قالمق. ۲. محروم، بیبهره، بی نصیب: كندیسی معارفجه پك یایاندر. || یایا چریسی = یكیچری اوجاغنك پیاده صنفی. == ح. یوریه رك، حیوانسز، ماشیاً: یایا كیتمك؛ یایان یوریمك.

یایانلق { ﺱ. آتسزلق، پیاده لك، یایا اولمق وكیتمك حالی: اوزون سفرده یایانلق چكلمز.

یایدیرمق { فتـ. سردیرمك، دوشتمك. فرش ایتدیرمك: شورایه بر یایغی یایدیرك.

یایغره { ﺱ. ۱. یوكسك سسله باغرمه كورلدی، ولوله، غریو: یایغره یی باصمق = چوق باغرمق؛ یایغره قوپمق = بربیوك كورلدی ایشیدلمك. ۲. جزئی بر آجی و وجع اوزرینه اولنان تلاش و كورلدی: بر اوفاق چیبان ایچون بوقدر یایغره.

یایغره جی { ص. ۱. سابقی سببسز چوق باغروب واویلا ایدن، ولوله یی قوپاران: پك یایغره جی برچوجقدر. ۲. جزئی بر آجی به طیانه میوب زیاده تلاش وكورلدی ایدن: براوفاق چیبان چیقارمش اما كندیسی یایغره جیدر.

یایغی { ﺱ. یره یایلان وسریلان شی، قوری تخته ویا طاشه باصلمامق ایچون ویا اورته لق تمیز قالمق ایچون اكرتی اوله رق دوشنن بز وكلیم وسائره: حمام یایغیسی؛ یتاق یایغیسی؛ سفره نك آلتنه بر یایغی آچلی.

یایق { یاخود یاییق. ص. آچیق، یایوان، مبسوط: یایق قاب، كول. == ﺱ. یاغ چیقارمق ایچون ایچنده سوت ویا یوغورت دوكدكلری قاب كه یوكسك وطار بر فوچیدن عبارت اولوب آلتی آغزندن كنكیشدر، ممخضه: یایقدن یكی چیقمش تره یاغی: یایق طوقاغی.

یایقامق { فتـ. با: بیقامق.

یایلا { یاخود یایله و:

یایلاق { ﺱ. [تركی قدیمده یاز دیمك اولان «یای» دن] ۱. یازین چیقیلوب اقامت اولنان یوكسك و سرین یر، طاغلرك اوستنده كی یازلق اقامتگاه: آناطولیده اكثر قصبه لیلر یازین یایلالره، یایلاقلره چیقارلر. ۲. یازلق مرعا، یازین سوریلرك یایلدقلری مرعالق طاغ اوستلری: حیوانلری خانقی آیده یایلایه چیقاریرلر؟ شمدی سوریلر یایله ده در. || یایلا یوزی = طاغلردن اینه دیریلان و صنعی اولمیان بوز. || یایلا چیچكی = عنبر چیچكی.

یایلاقیه { ﺱ. [یایلاق اسم تركیسندن عربی قاعده سنجه یاپلمش غلط فاحش تعبیردر.] یازلق مرعا كراسی، میری یه عائد یایلالر ایچون سوری صاحبلرندن آلنان رسم.

یایلامق { فل. ۱. یازی یایلاده كچیرمك، یایلاده بولنمق: ارطغرل بك عشیرتیله طومانیچ طاغلرنده یایلاردی. ۲. یایلاده اوتلامق، یایلایه چیقارلمش اولمق: سوریلری ساحلده قیشلایوب بالقانلرده یایلارلر.

یایلمق { فل. فجـ. ۱. آچلمق، كنكیشله مك، یسومك، توسع ایتمك، منبسط اولمق: بونك آغزی چوق یایلدی؛ صیجاقدن هرشی یایلیر: یاغ اسكیسی چابوق یایلیر. ۲. طاغلمق، صاچلمق، منتشر اولمق: بورسه انشاسنه دائر بر حوادث یایلدی. ۳. اوستنده كی اشیا واثواب واسلحه وسائره یی طاغیدوب اوزانمق،

دوکیلوب صاچیلق : خیدودلر بر چایرده یایلمشلردی . ٤. (سوری) مرعاده متفرق اولەرق اوتلامق : قویونلر بر بایرده یایلدیلر ٥. سرایت ایتمك، محدود ومنحصر قالەمیوب تعمم ایتمك : اسکی زمانلرده تحفظ قاعدەسنه رعایت ایدلمدیکندن ظهور ایدن امراض چابوق یایلیردی. ٦. سرلمك، دوشنمك : بورایه برکلیم یایلملیدر . ٧. اوریلوب ویا یایلوب دوشمك، سرلمك : طاغ کبی آدم بردن یایلدی .

یایلمه { س. یایلق ایشی . با : یایلق .

یایلی { ص ١. یای ، اوقله تیر وکمانله مسلح کماندار : یایلی عسکر . ٢. اسنر ویا آچیلیر قپانیر برآلتی اولان : یایلی آرابه.

یایلیم { ص یایلیم آتش = بر صف طرفندن بردن واقع اولان سلاح انداختی .

یایمق { فت ١. آچمق ، اوزاتمق ، بیوتمك، توسیع وتمدید ایتمك : حرارت هر شیئی یایار. ٢. طاغیتمق، صاچمق، سرپمك، پریشان ایتمك : اشیاسنی هرطرفه یایمش؛ بوکاغدلری بویله یایمایك . ٣. نشر واشاعه ایتمك، هرکسه طویورمق، تعمیم ایتمك : برسوز یایمشلر؛ بو خبری کیم یایدی؟ بولاشیق بردن کان بر یولجی خستەلغی یایمش. ٤. سرمك، دوشەمك آچمق، فرش ایتمك : شورایه بر یایغی، برکلیم یایملی. ٥. (حیواناتی) مرعاده طاغیدوب منفرق حالده اوتلاتمق : قویونلرینی بربایرده یایمش. ٦. اولو ویا بایغین یاخود خسته دوشورمك ، سرمك : صیتمه بوتون اوشاقلری یایدی.

یایمه { س. ١. یایمق ایشی. با : یایمق. ٢. صاتیلق اوفاق تفك شیئلرك سرلمەسی : خردوات یایمەسی .

یایمەجی { س. آچیق محللرده و وصوقاق کنارلرنده اوفاق تفك شیئلر و خردوات سروب صاتان آدم، خردوات سرکیجیسی. = ص طوپلی اولمیان، طاغنیق، پریشان حال .

یاپن { س. بیوجك وکوشك اتلی برجنس طاتلی صو بالیغی : یاپن بالیغی .

یایوان { ص ١. آچیق، گکیش. بول، یایلمش، منبسط : یایوان قاب. ٢. طوپلی اولمیان، غیرمضبوط، طاغنیق، پریشان. || آغزی یایوان = سر صافلاماز ، آغزی کوشك، بوش بوغاز، گرزه.

یایوانلق { س. ١. آچیقلق ، انبساط. ٢ کوشکلك، عدم تقید. ٣. طاغنیقلق، پریشانلق.

یائی { ص. عر. ث : یائیه . د. (اصرف عربیده) «ی» حرفنه منسوب ومتعلق ویا بو حرفی حاوی اولان : مثال یائی = برنجی حرف اصلیسی «ی» اولان فعل؛ اجوف یائی = ایکنجی حرف اصلیسی «ی» اولان فعل؛ ناقص یائی = اوچنجی حرف اصلیسی «ی» اولانی .

یباب { ص. فا. ییقیق، بوزوق، خراب ، ویران ، تباه ؛ خراب ویباب اولدی .

یبان { س. فا. ١. ایصسز وغیر معمور یر، بر، بریه. ٢. معمورەنك خارجی ، قیر : || اضافتده حیوانات حقنده وحشی ونباتات حقنده خدایی نابت معناسنی افاده ایدر، که هر ایکی تقدیرده یبانی دخی دینلیر : یبان آدمی = یبانی، وحشی، آدم ؛ یبان اشکی = حمار وحش، کور؛ یبان طوموزی قویونی ، کچیسی ، کدیسی = بو حیوانلرك اهلی اولمیان وحشی جنسلری؛ یبان آصمەسی، انجیری، تره اوتی، توربی، صارمساغی، صوغانی، مرسینی، موروری، هاوجی یونجەسی وسائره = بو نباتلرك یبانی وتربیه اولنمامش خدایی نابت جنسلری. || یبانك آدمی = ومناسبتسز آدم . || یبانه آتمق = اعتبار ایتمەمك، صایمامق : بو سوزی یبانه آتمایك. || یبانه سویلمك = عبث سویلمك. خلط ایتمك . || سوزم یبانه = حاشا حضوردن، سوزم اوکا . || بر ویبان = چول ، بیابان، بریه .

یبانتراق { س. طوراق اوتنك برنوعی .

یبانجی { س. ص. ١. یرلی اولمیان، غریب، اجنبی، بیکانه : بو مملکت اهالیسی یبانجیلرله الفت ایتمزلر. ٢. مألوف وآشنا اولمیان، مناسبتی اولمیان، تکلیفلی، یاد : بوذات یبانجی دکلدر؛ بن یبانجی می یم ؟

یبانجیلق { س. ۱. یرلی اولمیانك حالی، غریبلك، بیكانه‌لك: بورا خلقنك احوالنه واقف اولمقلغمه یبانجیلغم مانعدر. ۲. الفت و انسیت فقدانی، تكلف: بن بو اوه یبانجی كبی كلیورم یبانجیلغی قبول ایتمم.

یبانلق { ص. ۱. یبان یره وغیر معمور محللره منسوب ومتعلق ویا بویله یره مخصوص: یبانلق آغاج، حیوان. ۲. مسافرلكه مخصوص، مسافرلكده كیيله‌جك: یبانلق اثواب. = س. ایصسز و غیر معمور یر: یبانلقلرده كزیوردی.

یبانه { با: یبان.

یبانی { ص. ۱. بر ویبانه وایصسز غیرمعمور یرلره مخصوص: یبانی چیچك؛ یبانی یمشلر. ۲. وحشی، غیرمأنوس، ییرتیجی: یبانی كدی؛ یبانی كچی؛ یبانی آدم = وحشی حالنده بولنان، بوس بوتون تربیه‌سز.

یبانیلك { س. وحشیلك، عدم مأنوسیت، ییرتیجیلق: آوسترالیا اهالیٔ اصلیه‌سی یبانیلك حالنده یاشارلردی؛ قپلانك یبانیلكی پك زیاده‌در.

یبروح { س. عر. نبا. یبروح الصنم [و غلطی: عبد السلام] = بر نوع طاغ طورپی، قان قورودان، لفاح بری.

یبوست { س. عر. قورولق، نمسزلك، رطوبت فقدانی، خشكی: یبوست هوا.

یپ { د. یاء مفتوحه ایله باشلایان بعض تر. صفتلره كیروب تأكید و مبالغه بیان ایدر: یپ یكی = بوس بوتون جدید.

یپاغی { یاخود یاپاغی. و:

یپاق { یاخود یاپاق. قویونك قیشین سورن یوكی قباویو. مشاق یوك: ممالك عثمانیه‌دن ایی یپاغی، یپاق چیقار.

یپاقجی { س. قویون یوكی صانان آدم، یوك تجارتی.

یپاقلی { ص. یپاق یعنی یوكله مستور، یپاق ویرن: یپاقلی حیوان = قویون مقابلی: قیللی = كچی.

یپراق { یپراقلنمق و سائره. با. یاپراق وسائره.

یپرمك { فل. قوشمق، سرعت و تلاشله كیتمك، شتاب و عجله ایتمك. مر.

یتاغان { یاخود یاتاغان. س. [بلده‌كی سلاحلقده یاتاركی وضعیتده طوره‌سی وجه تسمیه‌سیدر.] اسلحهٔ جارحه‌دن پك اوزون بیچاق. -- صفت كبی ده قوللانیلوب: یتاغان بیچاق دینیر.

یتاق { یاخود یاتاق. [« یاتمق » دن] ۱. اویومق ایچون یاپیلان دوشكله بره یاپیلان شلته ویا شلته‌لرله اوسته آلنان یورغان و فانله كبی اورتودن و یوزیاصدیغندن عبارتدر، فراش، بستر: یتاق طاقمی؛ بنم یتاغمی یاپلدی؛ مسافر یتاقلری. ۲. اوزرنده یتاق یاپیلان كره‌وت، قاریوله، سریر: دمیر، تخته یتاق. ۳. مكان، مبیت، ملجأ، محل مخصوص: اوراسی آرسلان یتاغیدر؛ آو یتاغی. ٤. خرسزلری خفیا قبول و اشیاء مسروقه‌لرینی حفظ ایدن آدم: خرسزلرك، خیدودلرك یتاغی. ٥. نهرك آقدیغی دره وخندق: مندرسك یتاغی. ٦. بو ایرماق هر وقت یتاق دكیشدیرر؛ اسكی یتاغنی ترك ایتمشدر. ‖ یتاق اوطه‌سی = ۱. یتاق طاقملرینك قوندیغی كوچك اوطه، یتاق طاقملرینه مخصوص صندیق اوطه‌سی. ۲. یاتیلان اوطه، بر ویا زیاده قاریوله قورلمش اوطه: یتاق اوطه‌لری لدوسه‌٠ قارشی بولنملیدر. ‖ تجار یتاغی = تجارتكاه (شهر). ‖ دول یتاغی = رحم. ‖ كمی یتاغی = لنكرگاه، لیمانق.

یتاقلق { س. ۱. اوزرنده یتاق یاپیلان كره‌وت، قاریوله، سریر. ۲. یتاق یاپمغه وقاریوله وضعنه مخصوص كوچك حجره، اوطه‌نك یتاق ایچون آیرلمش قسمی. = ص. بر مقدار یتاق استیعاب ایدن: یوز یتاقلق خسته‌خانه؛ یكرمی یتاقلق قغوش.

یتاقلی { ص. ۱. یتاغی اولان: یتاقلی اوطه. ۲. یتاغی یعنی مجراسی دریك اولان: یتاقلی ایرماق.

یتالاق { ص. دائما اسیر فراش.

یتامی { سذ. ج. عر. فد.: یتیم. با. یتیم. [ایتام كبی.]

یتدیرمك { فتد. یته‌جك حال و مقداره كتیرمك، كفایت ایتدیرمك.

یتر { ص. یتیشن، كافی، وافی: بوتون قیشه یتر اودونمز یوقدر. = ح. الویرر، كافی،

زیاده لازم دکل : یتر سویله ، آرتق یتر .

یَتِشدیرمَك { فتـ. ١. یتیشه جك حاله کتیرمك ، ایصال ایتمك ، وصول ایتدیرمك: قوغه یی صویه یتیشدیرملی . ٢. قاوشدیرمق : الله چواقی چوجغکزه یتیشدیرسین . ٣. وقت وزماننده بولندیرمق ، وقتنده ایصال ایتمك : قایقجی بزی ابی یتیشدیردی؛ ترزی اثوابمی بایرامه یتشدیره مدی . ٤. بر زمانه قدر یاشاتمق، واردیرمق ، درك ایتدیرمك : جناب حق بزی کله جك رمضانه ده یتیشدیرسین. ٥. حاضر بولندیرمق ، تدارك و استحضار ایتمك : بزه بر آز صو، بر آز یمك یتیشدیره بیلیر میسکز؟ ٦. صوکره دن کوندروب قاتدیرمق : آرقه دن بزه برقاچ سواری یتیشدیردی . ٧. طویورمق ، اسماع واخبار ایتمك، تبلیغ ایتمك: نم سویلدیکمی خواجه یه یتیشدیرمشلر . ٨. غرسله و تولدانله وجوده کتیرمك ، بسله مك : بر چفتلك آچوب آغاجلر ، آتلر یتیشدیریور؛ عربان الیوم کوزل آتلر یتشدیریورلر؛ کندیسی متصل اولاد یتیشدیریور . ٩. تربیه ایدوب میدانه کتیرمك ، تربیه ایتمك : حربیه مکتبی دولته ضابط یتیشدیرر؛ او ذات بر چوق طلبه یتیشدیرمشدر . || سوز یتیشدیرمك = جوابه مقتدر اولمق ، مقابله ایتمك : اوکا سوز یتیشدیرمك نه قدر مشکل . || لاقردی یتیشدیرمك = دیدی قودی ایتمك ، غمازلق ایلمك . == فل. (حیوان) آرت آیاغیله اوك آیاغنی اوروب یاره لامق : بو آت یتیشدیریور.

یَتِشمِش { صـ. ١. بویومش، بالغ، ایش کوره بیله جك ویا اولنه جك سنه واصل : یتیشمش اوغللری یتیشمش بر قیزی واردر . ٢. اولغون ، کمال بولمش: یتیشمش میوه .

یَتِشمَك { فل. ١. اولاشمق ، ایرمك واصل اولمق : باشی طاوانه یتشیر؛ بو قوغه صویه یتیشمیور. ٢. ورمق، درك ایتمك ، بر زمانه دك یاشامق : بو بهاره ده یتشدك . ٣ وقتنده بولنمق ، وقتیله واصل اولمق : نمازه یتشدم؛ وابوره یتشه مدك. ٤. وقت بولمق، یاپه بیلمك : بوقدر ایشه یتشه مم ٥ حاضر ومهیا اولمق، بر وقته دك یاپیله بیلمك : بو ایش اقشامه یتشه مز. ٦. وجوده کلمك، نشو ونما بولمق ، حاصل اولمق : بو مملکتده چوق میوه ، ذخیره، آت، قویون یتشیور. ٧. تربیه اولوب میدانه کلمك، نشأت ایتمك: مکاتب حربیه دن متفنن ضابطلر یتشیر . ٨. کفایت ایتمك ، کافی اولمق، یتمك : بو یمك هیچ بزه یتشمز . ٩. صوکره دن کیدوب ویا بر ایشه باشلایوب اول کیتمش ویا باشلامش اولانلره قاتلمق : آرقه دن بزه یتشدی؛ سز ایشه بازی یه باشلایك بن سزه یتشیرم. ١٠ بیومك، ایش کوره بیله جك سنه کلمك : شمدی اوغللری یتشدی کندیسی راحت ایدیور . ١١. (میوه) اولمق ، کاله ایرمك : دها اوزوملر یتشمدی. ١٢. بر زمانده یاشامش اولمق، بر زمانی ویا بر ذاتی کورمش اولمق : بن بیوك پدرمه یتشه مدم؛ وقت سعادته یتشنلر .

یَتِشمه { مصـ. یتشمك ایشی. لا : یتشمك. == صـ. ١. حاصل اولمه، وجوده کلمش، متحصل: چکردکدن یتشمه آغاج . ٢. تربیه اولمش ، نشأت ایتمش : کاتبلکدن یتشمه بر آدم؛ مکتبدن یتشمه مأمور .

یَتمِش { عد. ١. یدی دفعه اون، سبعین، هفتاد : یتمش کشی؛ یتمش سنه ؛ یتمش بر؛ یتمش بش؛ یوز یتمش. ٢. یتمش یاشی ، سن سبعین : یتمشی کچکین ، یتمشه قریب بر آدم.

یَتمِشَر { عد. هر برینه ویا هردفعه سنده یتمش : اورتاقلر یتمشر لیرا ویردیلر؛ طوغله لری یتمشر آرابه لره یوکلتدیلر. || یتمشردن، یتمشر یتمشر = هردفعه سنده یتمش .

یَتمِشلِك { صـ. ١. یتمش غروش وسائره قیمتنده یاخود یتمش اوقه وسائره ثقلتنده ویا یتمش جزءدن مرکب اولان . ٢. یتمش یاشنده : یتمشلك بر اختیار. == سـ. یتمش پاره وسائره مقداری : بوکا بر یتمشلك ویره یم می ؟

یَتمِشلی { صـ. یتمش جزءدن مرکب ویا یتمش شیئی حاوی اولان .

یَتمِشِنجی { صـ. یتمش درجه سنده اولان ، آلتمش طقوزنجیدن صوکره کلن:

یتمشنجی سنه؛ یتمشنجی دفعه؛ یوز یتمشنجی وسائره .

یتمك { فل. ١. کافی و وافی اولمق، الویرمك ؛ بو بکا یتر؛ بو قدرسی و غیرت یتمزمی ؟ ٢. ایرمك، واصل اولمق : الم اورایه یتمز؛ درجهٔ علیایه یتدی. ٣. بولمق ، دکمك ، بالغ اولمق : عمری طقسانه یتدی . || جانه یتمك = جانه طاق ایتمك. || کوج یتمك = اقتدار اولمق ، مقتدر اولمق : اوکا بنم کوجم یتمز .

یتیم { س. ص. عر. ٱ : یتیمه. جـ : ایتام، یتامی . [« یتم » دن مش.] ١. باباسی ویا باباسی وآناسی اولمش چوجق، اوکسز : یتیم برچوجق؛ یتیمه برقیز؛ شو یتیمه یازیق ؛ ایتام مجلسی = باب مشیختده اموال ایتامك اداره وادارهسنه نظارت ایدن مجلس. ٢. یکتا، تك ، فرید ، نادر ، نایاب : دریتیم .

یتیملك { ـ. باباسی ویا باباسی و آناسی اولمیان چوجغك حالی .

یتیمه { مش. عر. نادر و نایاب ایجی، دریتیم : یتیمة الدهر.

یتحمل { فل . [افتعال بابندن مضارع اولوب لسانمزده حال کبی قوللانیلیر .] اولهبیلیر ، محتملدر، بلکه .

یخ { ـ. فا. بوز ، جمد . ذ. || یخ پاره = بوز پارچهسی .

یخشی { ص. [اصلی: یاقشی] یاقشیق آلان، ایی، کوزل، یمان مقابلی : یخشی یکیت. [سکیمشدر.]

یخشیلق { ـ. ایلك، کوزللك .

یخنی { ـ. [فارسیدن] قاورلمش صوغان و سائره ایله پیشمش ات یمکی : پاپاس، دوکون، طاوق یخنیسی؛ صوغانلی صارمساقلی، نخودلی، مقدانوسلی یخنی .

ید { مش. عر. ت. یدین. جـ: ایدی، ایادی. [ترکجهده چوق دفعه مذکر کبی قوللانیلیر.] ١. ال، دست. ٢. مجـ. زور، کوج، قوت، قدرت. ٣. امداد، یاردیم. ٤. واسطه ، معرفت : فلانك یدیله ویردم. || یداً بید، عن ید = الدن اله، طوغریدن ، معامله ایچون طولاشیمهرق. || ید بیضا : حضرت موسی (عم)ك معجزهسی اولهرق بیاض بر ال کوسترمهسی . || یدتصرفنه ، ید ضبطنه کچیرمك = تصرف ، ضبط ایتمك . || ید طولی = معلومات تامه ، وسعت معلومات ، اطلاع تام : فقهده ید طولی صاحبی . || ید واحد = انحصار . || ذی الید = متصرف ، بر مالی اله کچیروب تصرف ایتمکده اولان .

یدا { یاخود یده ـ. یشم دینیلان طمارلی یشیل طاش که اسکی ترکلر اوندن صنملرینی یاپارلر واستمطار ایچون صویه آتارلر ایدی .

یدك { ـ. ١. حیوان چکهجك ایپ ، یولار صاپی . ٢. آقندی‌یه قارشی ساحلدن قایق وکمی چکمکه مخصوص ایپ : قایغی یدکه ویرمك . ٣. یولاردن چکیلهرك کوتوریلن بوش آت : سایس بریدك کوتوریوردی . ٤. لزومی حالنده قوللانلمق ایچون برشیئك فضلهسی بولندیریلان اشیا . [بو معنا ایله صفت کبی ده قوللانیلیر :] یدك بر آناختارم واردر؛ ساعتك یدك جامی || یدك خزینهسی = صو خزینهسی طولدیغنده فضلهسی دوکلك اوزره یدك بولندیریلان ایکنجی خزینه. || یدك صو = ماء جاری، قائمهسی. || یاغ یدکی = بیوك یاغ طولومی .

یدکجی { ـ. ١. یدك بر آت کوتورن سایس . ٢. آقندی‌یه قارشی ایپله قایق چکن آدم.

یدکلك { ص. حین حاجتده قوللانلمق اوزره یدك بولندیریلان : یدکلك بر چفت چیزمه آلمیسکز .

یدکلی { ص. حین حاجتده یرینی طوتهجق بریدکی اولان : یدکلی ساعت جامی .

یدمك { فت. ١. (حیوانی) یولارندن طوتوب کوتورمك ، چکمك : بر آته بینمشیدی دیکرینی یانندن یدیوردی. ٢. (قایغی) آقندی‌یه قارشی ساحلدن رسنله چکمك : قایغی یدمدکجه یوقاری چیقارمق ممکن دکلدر .

یدنجی { ص. یدی درجهسنده اولان، آلتنجیدن صوکره کلن، سابع، هفتم : هفتهنك یدنجی کونی؛ یدنجی آی ؛ یدنجیسی؛ اون یدنجی ؛ یوز یدنجی .

يَدى { عد. آحاددن آلتى ايله سكز آره‌سنده‌كى عدد، سبعه، هفت: يدى كون؛ يدى قات كوك؛ اون يدى. || يدى ويرن = سنه‌ده برقاچ دفعه ميوه وياچيچك ويرن آصمه وكل وساڭره.

يَدى { ص. («يمك» فعلندن ماضى) ميراث يدى = ميراثه قونمش؛ و مج. مسرف، حسابنى بيلمز.

يَديرمَك { يا ييديرمك. فتـ ١. يمكه سوق ياخود اجبار ويامساعده ايتمك: مسا. فرلره يمك يديرديكزمى؟ حيوانلره نه يديريورسكز؟ آلديغى بيات باليغى كنديسنه يديرملى؛ چوجقلر ايتدكارى كورلدى ايله بزه راحت يمك يديرمديلر. ٢. محتاجينه يمك ويرمك، اطعام ايتمك: خسيس دكلدر چوق يديريور. ٣. يوتدرمق: سيندرمك: ياغى اونه يديرمك. ٤. صرف واستهلاك ايتمك. غائب ايتديرمك: قماشك فضله‌سنى ديكيشه يديرملى. ٥. پاره ويرمك: پاره يديردى. ٦. هضم و تحمل ايتديرمك: نفسنه يديرمك = قبول ايتمك، راضى اولمق.

يَديرمه { يا ييديرمه. ـ. ياغ و كيرجله كنديردن يايلمش برنوع معجون كه لوكون كبى صوبوريلرينى ياپيشديرمغه يارار.

يَديشَر { عد. هر برينه ويا هر دفعه‌سنده يدى: اوزناقلره يديشر ليرا دوشدى؛ ديركارى يديشر آرابه‌لره قوديلر.

يَديكير { ـ دب اكبرى تشكيل ايدن يدى كوكب، بنات نعش.

يَديلك { ص. ١. يدى غروش و ليرا وساڭره قيمتنده اولان: يديلك قماش: ٢. يدى قاريش ويا آرشين و ساڭره بوينده اولان: يديلك ديرك. ٣. يدى اوقه وساڭره ثقلتنده اولان يديلك قوزى. = ـ. ١. يدى غروش وساڭره قيمتنده سكۀ حقيقيه ويا مفروضه: بوكا بر يديلك ويره‌بيلمى؟ ٢. دوكونك يدنجى كونى كيتملك اوزره كوكى طرفندن كلينه ايديريلان قيمتلى اثواب: كوزل بر يديلك ياپديردى.

يَديلى { ص يدى جزءدن مركب ويايدى بنكى و ساڭره‌سى اولان: يديلى اسقامبيل كاغدى. = ـ. يدى بنكلى اسقامبيل كاغدى: قوپه‌نك يديليسى.

يَر { ياخود يير. ـ. ١. ارض، زمين، كوك مقابلى: جناب حق يرى كوكى ياراتدى؛ يركوك ديترر. ٢. اوزرنده ساكن اولديغمز سياره، كرۀ ارض: يركونشك اطرافنده دوزر. ٣. كرۀ ارض سطحنده قره قسمنك يوزى، طوپراق، ثرا، زمين: يره باصمق؛ يره اوتورمق؛ يرله برابر. ٤. ايشلنه‌جك ويا اوزرنده ياپى ياپيله‌جق سطح ارض پارچه‌سى، اراضى، عرصه: اونك يرى چوقدر؛ مملكتنده‌كى يرلرى اعمار ايده‌جكدر؛ باباسندن كنديسنه چوق ير قالدى؛ اوى خراب اولدى يرينى ده صاتدى؛ او پاره ايله بر آلدم. ٥. محل، موضع، مكان، اقامتكاه، مقام، جاى: اونك يرى يوقدر؛ يركز نره‌ده در؟ ٦. مملكت، مسقط رأس، مرزبوم، منشأ: بم يرم رومايليدر؛ جنس آتلرك اصل يرى جزيرة العربدر. ٧. منصب، مسند، محل مأموريت، مقام: تعيين اولنديسه‌ده دها يرينه كيتمدى. ٨. اوتوريله‌جق محل، اجرتله طوتيلان محل: كمى به اركنجه كيدوب بر طوتملى؛ تياتروده بر قالمدى؛ اوطه‌ده بر بولمدى. ٩. اثر نشان، كچمش برشيئك قالان علامتى: پاره يرى؛ ديكيش يرى؛ حك اولنان يازينك يرى. ١٠. وسعت، كنكيشلك، صيغه‌جق محل: اوطه‌ده ير قالمدى؛ مسا. تبجيلرك كوفه‌لرندن يايا قالديرمنده يكه‌جك ير قالمامش؛ مسا. فردن چكنم اما يرم يوقدر. ١١ طوپراق، خاك، تراب: اوقدر اوتاندم كه يره كچدم؛ كوستبك يرى اويوب دليك آچمش. بر ير آچيليرسه تعيين ايديله‌جك ١٢. بر ايشه مخصوص محل: بازار يرى = بازار قوريلان ير؛ اكلنجه يرى = تنزهكاه؛ يازى يرى: ايش يرى. || يره آتمق = اهميت ويرميوب براقمق، بيبانه آتمق. || آچيق ير = منحل مأموريت. || آرقه يره كلمك = ١. آرقه اوستى دوشمك. ٢. مج. يكلمك مغلوب اولمق. [على الخصوص كورشده]. ايرآلتى = ١. طوپراغك ايچنده وسطح ارضك آلتنده اولان اوريتيلى

محل یاخود یول وسائره ، زیر
زمین، تحت الارض، بودروم ،
تونل . اوراده ازمنهٔ قدیمه‌دن
قالمه بریر آلتی واردر؛ یرآلتی
صوقاق. || یر الماسی سبزه کبی
قوللانیلان شکلاً یاتاتزه بکزر بر
کوك.|| یره اوتورمق = صندا.
لیه ومندر وسائره‌نك غیری او.
له‌رق قوری یره ویا یکه‌نك او.
زرینه‌اوتورمق، آشاغی اوتور.
مق. || یره اورمق= ۱. مغلوب
ایتمك، دوشورمك . ۲. آلدا.
دوب صویمق ، طولاندیرمق .
|| کندینی یردن یره اورمق =
شدتلی وجع ویا مأیوسیتدن
تپینوب طورمق . || یر ایتمك= ۱.
اثر وعلامت براقمق: یاغمور طامله.
لری فسك وزرینه یر ایتدی. ۲.
تأثیر ایتمك، مؤثر اولمق ، یکمك.
|| یرایدنمك = اراضی ویا عرصه
صاتین آلمق ویا هرنه صورتله
اولورسه تدارك وتصرف ایتمك.
|| یرینی ایصیتمق = بریرده طور.
مق، ثبات ایتمك. || یره باتمق =
۱. طوپراغك ایچنه صوقمق ،
کومك. ۲. نام ونشانی قالمامق.
|| یرباغی صاغی = صراد دینلن
نبات. || یره باقار = مرائی ،
سینسی. || بریره کلمك= طوپلانمق.
|| یر بکنمك = اوتوره‌جق محل
انتخاب واختیار ایتمك. || یربولمق=
۱. اوتوره‌جق محله دسترس
اولمق: اوطه‌ده بیر بوله‌مدم . ۲.
منصب ومأموریته نائل اولمق:
بریر بولدی بوشده دکل.|| یرینی
بولمق = اجرا اولنمق : امرکز
یرینی بولسون دیه بونی یاپدم.

|| یر بلیدی = بر جنس نبات .
|| یرچامی = فونده نوعندن بر
چالی. || یرده = آشاغیده. سطح
ارضك ویا دوشمه‌نك اوزرنده:
یرده‌کی چوپلری طوپلادی .
||یردن کوکه = پك بیوك فرق، پك
زیاده. || یردن یره = برمحلدن
برمحله، صیق صیق محل دکیشد.
یره‌رك : یردن یره کزیور .
||کوکده آرارکن یرده بولمق=
اوزاقلرده وکلفتله آرارکن یا.
قینده وقولایلقله بولمق . || بر
یرده طورمق = محل دکیشمه.
مك، چوق طولاشمامق : اویر
یرده طورماز . || بر یرده
(جملهٔ منفیه‌ده) = هیچ برمحلده :
بریرده بوله‌مازسکز. || یرنده =
۱. محل مخصوص ومناسبنده،
مناسب ، اویغون ، لایق : بو
سوز یرنده‌در ؛ یرنده سو.
یلنمش برسوزدر . ۲. مناسب
وقت وحالده، مناسبت دوشد.
کده : یرنده اویله‌ده دینلیر .
|| یره دوشمك = سقوط ایتمك،
اینمك ، هبوط ایلمك . || راحت
یر= خفیف مأموریت وخدمت
|| یر ساقزی = قار ، نطرون .
|| یرینی سومك= بر نباته دیکلد.
یکی یر یارامغله چابوق بیومك.
|| یر صارمشیغی = یره سو.
ریلور بر جنس صارمشیق .
|| یرصیچانی = کوستبك. || یر
طوتمق = ۱. چوق محل ضبط
ایتمك، ایشه یارامیوب غلبه‌لق
ایتمك : بو آغاجلر بوراده بیهوده
یرطوتیور. ۲. ایشه یارامق ،
برشیء یرینه یکمك : لزومسز

ظن ایتدك اما یرطوتدی || یر.
ینی طوتمق = برشیء ویا شخص
یرینه یکمك ، اونك ایشنی
کورمك : هیچ کیمسه آنا
یرینی طوته‌ماز: بزم یازیخانه
سفره یرینی طوتدی . || یر
فستغی = آمریقان فستغی.|| یر.
ده قالمق = پایمال اولمق. || قره
یر= مزار، قبر.|| یرینه قومق= عد
واعتبار ایتمك: دایه‌سنی مربی یرینه
قومش؛ بنی آدم یرینه قومدی.
|| یره یکمك = چوق محجوب
ومأیوس اولمق. || بر یره یکمك
بر مأموریته نصب اولنمق .
|| یرینه یکمك = یرینی طوتمق ،
برشیء کبی قوللانلمق :
ویردیککز پاره اعدا یرینه
یکدی. || یرینه کلمك = ۱. اسکی
حالنه دونمك، بوزلمش ایکن دو.
زلمك : بکزی یرینه کلدی ؛
نه‌قدر ییقاندیسه یرینه کله‌مدی.
۲. ایلشمك، کسب برء وعافیت
ایتمك، اعادهٔ صحت ایلمك : صیتمه.
دن دها یرینه کله‌مدی.|| یره
یاتمق = ۱. یراوزرنده اوزانمق
۲. دوشمك ییقلمق : فرطونه.
دن سرویلر یره یاتمش. || یری
وار = یرنده، بجا ، لایق، منا.
سبت آلیر : اویله سویلسه یری
وار.|| باش اوستنده یری وار=
پك مقبول و معتبر و محترمدر،
برسروچشم، علی الرأس والعین.
|| یریورت = مسکن، اقامتکاه.
|| یری یوردی بللورسز= سر.
سری، دربدر .

یراتمق { براد یجی و سائره. با:
یاراتمق وسائره .

یرار { یرارلق ، یرامق. با : یارار وساٸره.

یراسه { س. قناتلری اللری ایله آیاقلری آره‌سنه اوزا. نیر بر زاردن عبارت اوچار ومه‌لی بر حیواندرکه کوزلری ضیاء شمسه تحمل ایده‌مدیکندن یالکز کیجه طولاشیر ، خفاش ، شبپره . انواعی چوقدر .

یراشمق { یراشیق وساٸره. با : یاراشمق وساٸره.

یراعه { س. عر. قامش قلم ، خامه ، یراعه جنبان ، یرا. عه‌زن = قلم اویناداں ، یازان .

یراغ { س. فا. [تر. « یاراق »دن مأخوذ] با : یاراق .

پراق { ص. اتسز و لاغر (آت). مر.

پرامق { فل. (آت) آریقلانمق ، اتسز ولاغر اولمق. مر.

پراندیرمق { فتـ. (آتی) قوشو ایچون بالالتزام آریقلاندیرمق ، ضعیفلاتمق .

یربوع { سذ. عر. جـ : یرابیع . چول صیچانی ، جربفا.

پرتدیرمق { یا پیرتدیرمق . فتـ. ١. بز وکاغد کبی بر شیئی شق و تمزیق ایتدیر. مك ویا ایتمکه براقمق : چو. جقلری چالیلقه صوقوب اثوابلرینی پرتدیرمش ؛ شوکاغدی چوجقلره پرتدیرما ؛ کتابی پرتمق ایستد. یسه‌ده پرتدیرمدم . ٢. چیز. دیرمك طیرمالاتمق : کندیلرینی طوتشدیروب یوزلرینی پرتدیر. مش .

پرتشمق { فتـ. بربرینك اوست و باشنی یاروب شق ایتمك ویا بربرینك یوزینی طیرما. لایوب طوتشمق ، مجادله ومضا. ربه ایتمك : غاوغا ایدوب کدی کبی پرتشمشلر .

پرتلاز { ص. پردهٔ ادبی پرتیق ، عارسز ، کستاخ ، ادبسز ، پرواسز .

پرتلاق { ص. پرتلمش و مشقوق کبی آچیق : پرتلاق کوز .

پرتلمق { فل. لجـ. ١. یاریلوب پاره. لانمق ، شـق ایدلمك ، چاك چاك اولمق : پانتالونی بر چالی‌یه ایلیشوب پرتلدی ؛ چا. شیری بوتون پرتلش. ٢. اسکیوب پاره‌لانمق : اثوابی ، چاشیری پرتلش . ٣. حیـوانك یانلری بالالتزام یاریلوب ممموزدن قور. قارحاله کتیرلمکله برتمکه آلیشمق : بو طای دها پرتلامشدر . ٤. مجـ. محجوبیتی رفع اولوب آچلمق ، پرواسز اولمق : دها پرتلامش بر چوجقدر .

پرتلمه { س. پرتلمق ایشی . با : پرتلمق .

پرتماج { س. اثواب و چاشیرك پرتلمش کبی آچیق یری : انتاری پرتماجی = ایکی یانه کلن آچیق یری ؛ شلوار پرتماجی = ارقه‌دن اوچقور اورته‌سنه کلن یری .

پرتمق { فتـ. ١. بز وکاغد کبی شیئی چکوب پاره‌لامق ، یار. مق ، شق و مزق ایتمك ، چاك ایلمك : اثوابی ، سندی ، کتابی پرتدی . ٢. یارمق ، خنـدق یاپمق ، خرق ایتمك : تارله‌یی پرتمق . ٣. طیرمالایوب یاره ایتمك : کدی چوجغك یوزینی پرتمش ؛ دیکنلر اللرمزی پرتدی. ٤ . حیوانك مهمـوزه کله‌جك یانی یاره‌لیوب پورتمکه آلیشدیر. مق : بو طایی پرتملی . ٥. مجـ. محجوبیتنی رفع ایدوب آچمق ، پرواسز ایتمك : بو محجوب بر چوجق ایدی کورشدیکی آدملر کندیسنی پرتمشلر . || سند پرتمق = ١. اوده‌یوب حکمسز براقمق . ٢. ناطق اولدیغی مبلغك طلبندن واز کچمکله پرتوب آتمق .

پرتمه { س. پرتمق ایشی. با : پرتمق. = ص. پرتمقله یاپلمش ، پرتلمش .

پرتنمق { فل. بوغازینی پرتارجه‌سنه باغرمق ، اوستنی پاره . لارجه‌سنه تلاش ایتمك ، تپنمك .

پرتیجی { ص. اتلرینی یبوب بسلنمك ایچون ساٸر حیوانلری دیش وطرناقلریله پرتان ، درنده ، مفترس : پرتیجی حیوان ؛ پرتیجی قوش .

پرتیق { ص. ١. پرتلمش ، یارلمش ، دریده ، چاك : پانتالونی ، یاقه‌سی پرتیق . ٢. اسکیوب پاره‌لنمش ، پاره پاره : اثوابی پرتیق ؛ پرتیق قیافتلی ؛ پرتیق پرتیق چاشیر . ٣. آلیشدیرلمش (آت). ٤. جری ، عارسز ، اونانماز ، صیبریق . مجـ. پردهٔ عصمتی پرتلمش ، آلفته .

یرحمك الله { ترکیب عر. الله سکا مرحمت ایتسین . [دعا تعبیری .]

یرقان { سذ. عر. ١. ط. صاریلق دینان معروف علت . ٢. نبا. اکینلره عارض اولان صاری علتی ، صاری اورمه .

یرلشدیرلمك { لجـ. ١. یرینه قونمق ، محلنه وضع اولنمق : بیوك طاش دیوا.

رك كوشه‌سنه يرلشديرلدى .
٢. يرلى يرينه قونمق ، ترتيب و تنظيم اولنمق : شوچماشير، شو طولاب ايى يرلشديرله‌مشدر . ٣. مأموريت ويا خدمته نصب اولنمق : دها بر يره يرلشديريله‌مدى . ٤. اسكان و توطين ايدلمك : مهاجرلر يرلشديرلدى.

يَرلَشديرمَك { فتـ. ١. يرينه قومق، محل مناسبنه وضع ايتمك : كره‌ميتلرى طامك اوزرينه يرلشديرديلر. ٢. يرلى يرينه قومق ، صره‌لامق ، ترتيب وتنظيم ايتمك : شوچاشيرى ، صنديغى ، طولابى كيم يرلشديره‌جكدر . ٣. اسكان ايتديرمك ، اقامت ايده‌جك ير تخصيص ايتمك ، توطين ايتمك : كلن مهاجرلرى مناسب يرلره يرلشديرديلر . ٤. برمأموريت و خدمته نصب وتعيين ايتمك ، قابرمق : اوغلكزى بريره يرلشديرديكزمى ؟ ٥. مجـ. مناسبتلى جواب ويرمك ، برسوزى تام مناسب محلنده سويلمك : او سوزى ، او جوابى پك كوزل يرلشديرديكز .

يَرلَشمَك { فلـ. ١. برطوتمق ، ير بولوب اوتورمق: شورايه يرلشك . ٢. يرنده ثابت اولمق ، تقرر ايتمك ، يرندن اوينامامق : اناطوليه‌ده يرلشديكز آرتق ؛ بوطاش شوراده يرلشمش . ٣. دائمى صورتده اقامت ايتمك ، توطن ايتمك ، اقامتكاه ايدنمك : صوكره كان مهاجرلر آنقره جهتنده يرلشديلر. ٤. اشياسنى يرلى يرينه قويوب نظام و ترتيبه كيرمك : كوشكه طاشندق اما دها يرلشه‌مدك .

يِرلَمق { فلـ. آزيارلمق ، چاتلامق، آره‌لق اولمق : چيبان يرلدى .

يَرلى { يا يرلو . صـ. سـ. ١. بر برك اهاليسندن اولان ، اهل بلده : يرليلر بورانك هواسـندن ممنوندرلر . ٢. ثابت ، اوساماز ، غير منقول : او طولاب يرليدر . || يرلى يرنده ، يرلى‌يرينه = هرشئ ويا هركس يرنده‌اوله‌رق،ترتيب وانتظامله : اشيانى يرلى يرينه قوملى ؛ مكتبده‌شاكرداز يرلى‌يرنده‌در.

يُرليغ { سـ [اصلى « يارليغ » تركجه اوله‌رق دلال واسطه‌سيله چاغريلان شئ‌ديمك اولوب فارسى وعربى‌يه‌ده كچمشدر.] فرمان ، اراده ، بيـورلدى : يرليغ بليغ .

يرليغامق { فتـ. رحم ، رحمت ، عفو ، غفران ايتمك. مر .

يرمَق { فتـ. آز يارمق ، خفيف صورتده چاتلاتمق : چيبانى يرمق .

يَرمَك { فتـ. [اصلى ييرمك. — زبانزدى : ارمك] ١. بكنمه‌مك ، خوشـلانمامق ، تيكسـينمك، نفرت و استكراه ايتمك . ٢. ذم و قدح ايتمك . || آش يرمك = كبه قادين يمك بكنه‌ميوب مناسبتسز شيئلر آرزو ايتمك .

يِرنمَك { فلـ. [اصلى ، ييرنمك . — زبانزدى : ايرنمك ، ايكرنمك] ١. تيكسينمك ، نفرت واستكراه ايتمك ، اكراه كلمك. با : ايكرنمك .

يَرِنمك { فط. تأسف، تلهف ايتمك، پشيمان اولمق.

يَزدان { سـ. فا. [اسكى زردشتيلرده] خير الهى . ٢. [اصطلاح اسلامده] حق تعالى حضرتلرى .

يَزدانى { صـ فا. الهى ، خدايى .

يَزيدى { صـ. سـ. عر. ؛ : يزيديه. موصـل جهتنده منتشر برمذهب باطل ومخصوصه تابع آدم وبو مذهبه منسوب ومتعلق .

يس { سـ. عر. [تلفظى : ياسين] « ى س » حرفلريله باشلايان سورهٔ شريفه : بر يس [ياسين] شريف اوقومق .

يَسا { سـ. با : ياساق ، يساغ .

يَسار { سنـ. عر. ١. وارلق ، ثروت، رفاه، سعهٔ حال: ثروت ويسار صاحبى . ٢. صول طرف ، صـول قول ، صول ، چپ : يمين ويسار = صاغ صول، چپ و راست .

يَساغ { سـ. فا. [تر . « ياساق » دن] ١. نظام ، قانون. ٢. منع ، ممنوعيت .

يُساق { يساقجى . با : ياساق ، ياساقجى.

يُساوُل { سـ. وقتيله يولك محافظه‌سنه‌مأمور آلاى چاوشى، يول خصكيسى .

يَستَهله‌مَك { فلـ. يسله‌مك ، دفع طبيعى ايتمك . عو.

يُسر { سذ. عر. قولايلق، راحت، سهولت . عسر ضدی . [يسار يعنی ثروت معناسيله لساننمزده پك قوللانلماز .]

يُسری { ـ . بر جنس سياه آغاج كوكی : يسريدن تسبيح . = ص . بو كوكدن معمول : يسری تسبيح .

يَسير { ص . عر . ؤ : يسيره . [« يسر » دن صش .] ١ . قولای ، آسان ، سهل . ٢ . جزئی ، آز مقدارده .

يشا { يشامق . با : ياشا ، ياشامق .

يَشب { سذ. عر . يشم ، يده ويدا دخی دينلن يشيل طاش .

يَشرتمك { فتـ . يشيل رنك پيدا ايتديرمك ويا يشللكی دها پارلاق كوسترمك : بو ياغمور اورته‌لغی يشرتدی .

يَشرمك { فل . ١ . يشيل اولمق ، يشيل رنك پيدا ايتمك ويا يشيل پارلايوب ظاهر اولمق : چايرلر نه كوزل يشردی . ٢ . (نباتات) سورمك ، ياپراقلانمق : آغاجلر يشرمك .

يَشم { سذ. عر . يشب دخی دينلن سرت وقيمتلی يشيل طاش ، يدا ، يده . فر . Jaspe .

يَشيل { ص . [اصلی : « ياش » دن « ياشيل » .] ١ . صاری ايله ماويدن مركب اوله‌رق اكثر نباتاتده كورينلن معروف رنكده ، اخضر ، سبز : يشيل چوخه ؛ يشيل صاريق . ٢ . تازه ، خام : يشيل الما ؛ محصولی يشيل يمك . || يشيل باش = باشی يشيل بر جنس اركك اوردك . || يشيل باغه = باغه‌نك بر جنسی . || يشيل ياپراق = ناچيز هديه . = ـ . يشيل رنك ، خضرت : بونك يشيلی دها كوزل .

يَشيللك { ـ . ١ . يشيل رنك : بونك يشيللكی ايی دكل . ٢ . تازه اوتلر وياپراقلرله مستور ير ، چاير ، باغچه وساٸره : اوراده بر يشيللك وار ايدی . ٣ . سبزه ، سبزوات : يشيللك يمه‌لی . ٤ . تازه اوت ويا حصيل : حيوانلره يشيللك يديريورميسكز ؟

يَشيللنديرمك { فتـ . ١ . يشيل رنكنی ويرمك : بو تخته‌لری يشيللنديرمشسكز . ٢ . تازه‌لنديرمك : صو ويره‌رك باغچه‌يی ، چايری يشيللنديردی .

يَشيللنمك { فل . ١ . يشيل اولمق ، يشرمك : چايرلر يشيللندی . ٢ . تازه‌لنمك ، كسب طراوت ايتمك : اورته‌لق ، باغچه يشيللندی ٣ بر كوزله باقمغله فراحلانمق ، كوزلرينی وكوكانی اكلنديرمك .

يَشيللی { ص . يشيل رنكی ويا بكك وچيزكيلری ياخود چيچكلری اولان : يشيللی قرمزيلی بر صنديق .

يُصدایمق { يصديق ، يعنی و ساٸره . با : ياصدایمق وساٸره .

يَعقوبی { ص . ـ . عر . ؤ : يعقوبيه . بر خرستيان مذهبنه تابع ويابو مذهبه منسوب ومتعلق اولان .

يَعنی { د . [عربيده « عنا » دن فعل مضارع مفرد مذكر غاٸب اولوب لساننمزده حرف تفسير كبی قوللانيلير .] بوندن مقصد ، ديمك . ديمك ايستيوروز كه : جنس فرس يعنی آت صويی ؛ كلامم يعنی كلمك اقتدارم يوقدر .

يَغما { ـ . فا . زورله مال قاپمه ، چاپول ، نهب ، غارت : مالنی يغما ايتديلر ؛ بوكونكی اصول حربده يغمايه مساعده اولنماز . || يغما يوق = حقسز برشی طلب ايدنه مستهزيانه وعاميانه جواب مقامنده قوللانيلير : بوقلمكزی بن آله‌جغم ـ يغما يوق ؛ يغما يوق قزارده يه .

يَغماجی { ـ . ص . باشقه‌لرينك مالنی يغما ايدن ، چاپولجی ، يغماكر : چنكيزك عسكری برآلای يغماجيدن عبارت ايدی .

يَغماجيلق { ـ . چاپولجيلق ، يغماكرلك .

يَغماكَر { ـ . ص . فا . يغماجی ، چاپولجی .

يَغماكَرلك { ـ . چاپولجيلق ، يغماجيلق .

يغمَق { يغديرمق وساٸره . با : ياغمق وييغمق .

يَغمور { ـ . با : ياغمور .

يغمورجه { ـ . بر نوع كوچك كيك .

يغين { ـ . با : ييغين .

يَقا { يقالامق ، يقالق وساٸره . با : ياقه وساٸره .

يَقارمق { فل . با : ياقارمق .

يَقظان { ص . عر . [« يقظه » دن صش .] اويانيق ، بيدار . ا .

يَقظه { سذ . عر . اويانيقلق ، بيدارلق . ا .

یقلاشمق { یقلاشدیرمق وساٸره. با: یاقلاشمق وساٸره.

یقمق { یقدیرمق وساٸره. با: یاقمق ویقمق.

یقین { یقینلاشمق وساٸره. با: یاقین وساٸره.

یَقین { سنذ. عر. شك وشبهه‌دن عاری اوله‌رق بیلمه. قانمش اولمه، اطمئنان؛ علم الیقین = بو صورتله اولان بیلیش ومعلومات: حق الیقین = طوغریلغنه اصلا شبهه اولنمیان حال. [قریب معناسنه کلن « یاقین » ترجمه اولوب بو لغت عربیه ایله اصلا مناسبتی یوقدر.]

یقیناً { ح. عر. اصلا شك وشبهه‌یه محل اولمیه‌جق صورت ودرجه‌ده بیله‌رك. کمال اطمئنانله: یقیناً بیلیرم‌که.

یَقینی { ص. عر. ؤ: یقینیه. شبهه وترددده محل براقمیه‌جق صورتده اولان علم واطمئنانه منسوب و متعلق: معلومات یقینیه.

یَقینیّات { ش. ج. عر. علم الیقین ایله بیلنن شیئلر: معلومات یقینیه.

یَگ { ص. دها ایی، مرجح، شایان ترجیح: قورقولی رؤیا کورمکدن ایسه اویانیق طورمق یگدر. [بزجه اسکیمش ایسه‌ده بوس بوتون اونودلماشدر.]

یڭ { س. اثواب وجامشیر قولی، آستین، کم: بول، اوزون یڭ؛ یڭ قپاغی؛ یڭلری صیغامق.

یَك { عد. فا. ١. بر، واحد. ٢. تك، منفرد. ٣. برلك، متحد. [اکثریا ترکیبات فارسیه‌ده بولنورکه‌زیرده ذکراولنه جقدر. — تحریك اولندقده کافی کاف فارسی اولور.] || یکدن = بردن، بردن بره، دفعةً: یکدن زنکین اولدی.

یَکا { ح. با: یانه.

یکاز { یکازلق، یکازلانمق. با: یاباز وساٸره.

یَگان { عد. فا. [مکرر قوللانیلیر:] یگان یگان = برر برر، آیری آیری.

یَگانه { ص. فا. تك، منفرد، مجرد، یکتا: یگانه مقصدی تحصیل علم ایتمکدر.

یَکایَك { عد. فا. برر برر.

یکپاره { ص. فا. بر پارچه‌دن عبارت، بوتون، پارچه‌سز: یکپاره مرمردن هیکل.

یکتا { ص. فا. ١. تك، یالکز، منفرد: یکتا آرزوم بودر. ٢. مثل و نظیری اولمیان، بیهمتا: دریکتا.

یکجِهت { ص. فا. متفق الرأی، موافق: جمله حاضرین یکدل ویکجهت آمین خوان اولدیلر.

یکچَشم { ص. فا. بر کوزلی، بر کوزدن کور، اعور.

یکدَست { ص. فا. ال برلکیله چالیشانلرك بهری.

یکدِل { ص. فا. قلبلری بر، بر آرزوده بولنانلرك بهری، متحد القلب.

یکدیگر { ك. فا. بربرینه، بربرینی.

یگرَك { ص. دها ایی، دها مرجح: بو اوندن یگرکدر.

یگرمنجی { ص. یگرمی درجه‌سنده اولان: آیك یگرمنجی کونی.

یگرمی { عد. [اصلی: « ایکی »دن « ایگرمه ».] ایکی دفعه اون، عشرین، بیست: یگرمی پاره؛ یگرمی کون؛ یگرمی یاشنده؛ یگرمیسنی بیتردی.

یگرمیشر { عد. بهرینه ویا بهر دفعه‌سنده یگرمی: دیلنجیلره یگرمیشر پاره ویردی.

یگرمیلك { ص. ١. یگرمی پاره یا غروش و ساٸره قیمتنده اولان: یگرمیلك قماش. ٢. یگرمی اوقه وساٸره آغرلغنده ویا یگرمی آرشین وساٸره بوینده: یگرمیلك قویون؛ یگرمیلك دیرك. ٣. یگرمی یاشنده: یگرمیلك برآدم. = س. یگرمی پاره سکه‌سی: بوکا بر یگرمیلك ویره‌یم.

یگرمیلی { ص. یگرمی جزءدن مرکب ویا یگرمی بکك وساٸره‌سی اولان.

یکرَنگ { ص. فا. بر رنکده، رنکی بر، آلاجه اولمیان: یکرنك بر قماش.

یکروزه { ص. فا. ١. برکون سورن، برکونلك. ٢. مج. بك موقت، سورکسز: عمر یکروزه.

یکزبان { ص. فا. ١. بر لسان سویلین، برلسانله متکلم: اورانك اهالیسی یکزباندر. ٢. بر لسان قوللانان، سوزلری

بر، متفق الكلم : اونلر هب يكدل ويكزباندر .

يكساله { ص. فا. بر ياشنده : بر طفل يكساله .

يكسان { ص. فا. ١. دوز، مستوى، برابر : خاك ايله يكسان. ٢. بر، مساوى .

يكسر { ص. فا. ١. باشدن باشه، هب، جمله، بوتون. ٢. برلكده، هب برابر.

يكشاق { يكشامق. دا : ياكشاق وسائره.

يكقلم { ص. ح. فا. بر قلمده، بردن : مطلوباتنى يكقلم آلدى .

يكلش { يكلشلق. با : ياكليش وسائره .

يكلمك { فجـ. ١. مغلوب اولمق، انهزامه اوغرامق، بوزلمق : دشمن يكلدى . ٢. اويونده غائب ايتمك : طاوله‌ده كيم يكلدى ؟

يكلنج { ص. ضعيف، قوتسز، مسكين، دائما مغلوب.

يكلى { ص. قوللرى ويا بر درلو قوللرى اولان : يكلى مينتان؛ اوزون يكلى خرقه .

يكمك { فتـ. ١. غالب كلمك، مغلوب ايتمك، انهزامه اوغراتمق. ٢. اويونده قزانمق : دامه‌ده سزى يكزم .

يكن { س. قارداش اولادى، برادرزاده، همشيره‌زاده : او آدم فلانك يكنيدر؛ اوقيز بنم يكنمدر .

يكنى { ص. خفيف، سبك، آغر ضدى. مر.

يكنيلك { س. خفيفلك، خفت، آغرلق ضدى. مر.

يكون { س. [عربيده «كوز»دن مضارع اولوب «اولور» ديمكدر.] ١. اعمال اربعه‌دن جمعك حاصلى، حاصل جمع، قره جله : بو رقملرك يكونى نه ايدى؟ ٢. هب، بوتون، جمله. تكميل : بونك يكونى بر ايكى يوزغروشاق ايشدر . || جمعاً يكون = ديكر يكونلرك يكونى، اولجه آيرى آيرى جمع ايدلمش رقملرك مجموع عموميسى . || يكون چكمك = نفس آلمدن لاينقطع بر چوق لاف ايدوب ارالقده طورمق ويا لافى بيتيرمك.

يكه { ص. ١. ايرى جثه‌لى. ٢. اوستون، غالب . مر.

يكه { س. مجـ. دومنى حركت ايتديرمك ايچون باشنه طاقيلان قول.

يكه { ص. ح. فا. يالكز، تك؛ يكه‌تاز = يالكز اوله‌رق قوشوب هجوم ايدن، مبارز بهادر؛ يكه‌سوار = آتليلقده بيهمتا، يكيت آتلى .

يكى { ص. ١. قوللانلامش، جديد، مجدد، نو : يكى اثواب، او، سلاح . ٢. ظهور وحصولندن برى چوق وقت كچمه‌مش، حادث، نوظهور : يكى دنيا؛ يكى خبر؛ يكى موده. ٣. عجمى، دها تجربه پيدا ايتمه‌مش : يكى خدمتجى؛ او يكيدر دها. == ح. ١. جديد اوله‌رق، مجدداً : بو اثوابى يكى يابديكز؛ بو او يكى يابلدى. ٢. آز اول، اخيراً : او يكى كلدى؛ اوكتابى يكى اوقودم . || يكى باشدن = تكرار ابتدادن. || يكى چيقمه = نوظهور، موده : يكى چيقمه برشميه. || يكيدن = تكرار، باشدن باشلايه‌رق : بو كتابى يكيدن اوقويه‌جغم . || يكيدن يكى = كيتدكجه دها يكيسى : يكيدن يكى شيئلر ايجاد اولنيور .

يكيت { س. ١. يتيشمش كنج، دليقانلى. ٢. تام وبحق آدم، مرد، فتى . == ص. بوركلى، شجيع. جسور، بهادر، دلير، دلاور : چوق يكيت آدمدر . || بابا يكيت = جسور وكوسه‌تريشلى كنج. || يكيت باشى = اصناف لونجه‌لرنده اجرا مأمورى . || غريب يكيت = غريب وبيچاره آدم، كيمسه‌سز .

يكيتلك { س. جسارت، شجاعت، بسالت، دلاورلك : يكيتلك حرب ميداننده آكلاشيلير.

يكيتلنديرمك { فتـ. يكيت ايتمك، جسارتلنديرمك، تشجيع ايتمك .

يكيتلنمك { فل. يكيت اولمق، جسارتلنمك، جرأت كلمك .

يكيجه { ص. آز ويا اولدجه يكى، مجدد، جديد.

يكيچرى { س. عسكر جديد معناسيله سلطان اورخان غازى طرفندن ترتيب وتنظيم اولنمش دولت عثمانيه‌نك بر صنف عسكرى ايدى : يكيچرى آغاسى = بوعسكرك باش قوماندانى؛ يكيچرى اوجاغى . || يكيچرى = مجـ. زوربا، زور ايله برشيئى ياپمق ايستين .

يكيچريلك { س. ۱. يكيچرى عسكرلكى ، بو عسكرك صنفى وخدمت ووظيفه‌سى : يكيچريلك ايتمشيدى. ۲. يكيچريلره مخصوص طرز و حركت .

يكيلتمك { فت. يكى ايتديرمك، يكيدن ياپديرمق ، تجديد ايتديرمك : بونى بوزارسه‌ك سكا يكيلتيرم .

يكيلك { س. ۱. قوللانلمامش اولان شيئك حالى ، جديدلك، مجددلك : آرتق بونك يكيلكى قالمامش ؛ يكيلكنده چوق كوزل ايدى . ۲. يكى چيقمش اولان شيئك حالى، حادثلك، نوظهورلق : بو قاشك بوقدر بهالى اولمسى مجرد يكيلكندن طولاييدر . ۳. عجميلك، تجربه‌سزلك، بر ايشه يكى كيرمش اولانك حالى : يكيلك واردر اسكيدكجه اوكرنه‌جكدر .

يكيلمك { يا يكيله‌مك . فت. ۱. يكى حالنه قومق ، تجديد ايتمك : شوكجه‌يى يكيلدم. ۲. تعمير وترميم ايدوب يكى كبى ياپمق : بونى عادتا يكيلمش. ۳. يكيدن وبتكرار ياپمق، يكيدن ذكر ايدوب تازه‌لمك : اوايشى بر دها يكيليك؛ او سوزلرى يكيلمكه حاجت يوقدر.

يكيلنمك { مج. فل. ۱. يكى حالنه قونمق، تجديد ايدلمك : او قوناق يكيلندى . ۲. اساساً تعمير وترميم اولنمق : اسكى بر معبد ايسه‌ده دفعاتله يكيلنمشدر. ۳. تكرار ايدلمك، ياد وتذكار ايديله‌رك تازه‌لنمك : اويله حاللر ، بويله سوزلر يكيلنمه‌مليدر .

يل { س. ۱. حركتده بولنان هوا، روزكار، ريح ، باد : يل اسيور؛ پويراز، لودوس يلى . (بزجه متروك حالنه كلمكده ايسه‌ده يرينى ضبط ايدن «روزكار» لفظى زمان ديمك اولوب بوسبوتون مناسبتسز اولديغى شويله طورسون لسانمزك آهنكنه‌ده مغاير اولديغندن «يل» كبى كوزل برلفظى اونوتمامغه جهد ايتمليز.) ۲. يل كبى حركت ايدن آغرى، وجع، صيزى، ريح طيار، روماتيزمه والم اعصاب كبى علت : كنديسنده يل واردر؛ يلدن مضطربدر . ۳. قارنده حاصل اولان غاز : قارننده يل واردر؛ بويمك يل ياپار. || يل آردنجه كيدن = برجنس مارتى قوشى . || يل توفنكى = هوا تضييقيله بوشانان توفنك . || يل دكرمنى = يلكن پارچه‌لرندن عبارت هواده طورور بر چرخ واسطه‌سيله روزكارك تحريك ايتديكى دكرمن. || يل قوغان . با: يلقوغان . || قره يل = شمال غربى كرته‌سندن اسن روزكار . || يله ويرمك = ۱. صاورمق . ۲. تلف ايتمك . || يل بيه‌رك = عجله ايله، على جناح الاستعجال. || برنده يللر اسمك = نام ونشانى قالمامق، محو ونابود اولمق. || يل بوتان = ۱. آتلره عارض اولان برعلت. ۲. چوبان آلدادان قوشنك بيوكى، خطاف .

يل { س. ص فا. ج: يلان. بهادر، پهلوان ، قهرمان : يلان جنك و وغا.

يلاب { يلابيق، يلابيمق . با : يالاب وسائره .

يلان { س. با : يالان ويلان.

يلپازه { س. صيجاق هواده هركس يوزينك اطرافنده‌كى هوايى تحريك ايده‌رك صوتوتمق ايچون صاللاديغى آلت كه كاغد يا قماش و يا حصيردن اولور، مروحه : يلپازه صاللامق ، قوللانمق ؛ ال يلپازه‌سى. || بح. سفينه‌نك باش بودوسله‌سنك ايكى طرفنه قونيلان اغاچلر. || اوجاق يلپازه‌سى = آتشى پارلاتمق ايچون قوللانيلانى كه اكثريا طاوق توينده اولور. == ص. يلپازه شكلنده : يلپازه نردبان، يلپازه قوبروق .

يلپازه‌لمك { فت. ۱. يلپازه ايله هوا ويرمك، ترويح ايتمك . ۲. مج. كوروكله‌مك ، تحريك وتشديد ايتمك .

يلپازه‌لنمك { فط. يلپازه ايله كنديسنه هوا ويرمك ، يلپازه قوللانمق .

يلپيك { س. صولوغان علتنك پك شدتليسى ، شديد ضيق نفس .

يلتاق { يلتاقلانمق . با : يالتاق وسائره .

يلتك { ص. هوايه تابع ، روزكار نه‌طرفدن اسرسه اوطرفه دونن ، ثباتسز ، دونك .

يلتنمك { فل. طالب ومائل اولمق، بر شيئه اوزنمك ، تقليده

چالیشمق : محرراكه یلتنیور .

یلدا { ص. فا. شب یلدا : سنه‌نك اك اوزون كیجه‌سی كه كانون اول رومینك طقوزنجی كیجه‌سیدر .

یلدراق { ص. پار پار پارلایان ، شعشعه‌پاش . = س. ١. شیمشك، بارقه. ٢. شبچراغ دینلن قیمتلی طاش . ٣. شعرای یمانی نجمی .

یلدرامق { فل. ١. پار پار و یا آره‌لق آره‌لق پارلامق ، تشعشع ، تلألؤ ایتمك . ٢. شیمشك چاقمق .

یلدرایجی { ص. ١. پار پار ویا آره‌لق آره‌لق پارلایان، شعشعه‌پاش ، درخشان . ٢. شیمشك چاقان .

یلدرغان { ص. با : یلدراق ،

یلدرمق { فل. با : یلدرامق .

یلدرمك { فتـ. تلاشله قوشدیرمق ، اوچورمق ؛ صالیویرمك، صالدیرمق.

یلدرمه { س. قادینلرك قیرلرده سربست گزنمك ایچون فراجه یرینه كییدكلری خفیف اوست لباسی كه باش اورتیسیله كییلیر .

یلدریم { یا یلدیرم س. یاغمور وفرطونه اثناسنده بلوطلرده‌كی الكتریقك پاتلایوب بر یره اصابت ایتمه‌سی، صاعقه . [اساساً بر اولدیغی حالده اصابت ایدنه یلدریم، ایتمینه ویا پك اوزاقده واقع اولانه شیمشك صداسنه‌ده كوك كورله‌مه‌سی دینیر .] = ص. یلدریم كبی سرعت وشدتله هجوم ایدن . [بو معنا ایله یلدریم سلطان بایزید خان حضرتلرینه لقب اولمشدر .]

یلدیز { یاخود ییلدز. س. نجم، كوكب، ستاره ، اختر .

یلك { س. ١. قوش قنادینك بیوك توكی : قازك یلكندن قلم یاپیلیر. ٢. قوش توكی شكلنده اوله‌رق ایكی طرفلی توك : اوق یلكی .

یلك { س. هوا آله‌جق صورتده قولسز واكثریا اوكی آچیق مینتان : ایچ یلكی؛ پانتالون یلك؛ یلك جبی .

یلك { س. بریبلاق دوه یاوریسی.

یلكلمك { یا یلكله‌مك. فتـ. اوقك قویروغنه توك طاقمق : اوق یلكلمك .

یلكن { س. كمینك روزكاره معروض اوله‌رق اوقوتله تحریكنه مدار اولان بزی كه دیركلره مربوط سرنلره كریلیر، شراع، بادبان. انواع واقسامی چوقدر : رانده، میزانه. فورا، پاپافنغو ، مایستره ، غراندی ، تربنكت. لاتین وسائره یلكنی. || یلكن آچمق = یلكنلری آچوب حركت وعزیمت ایتمك ، بادبان كشا اولمق . || یلكنی ایندیرمك = یواشلامق ، كسب سكونت ایتمك . || یلكنلری صویه ایندیرمك = تسلیم اولمق، ادعادن واز كچمك . || یلكن بزی = یلكن یاپمغه مخصوص وباشقه ایشلرده‌ده قوللانیلان قالین بز . || یلكن كیمی = یلكنله حركت ایدن سفینه . || مجـ. یلكن كورك = عجله ، عجله ایله حركت || عقله یلكن ایتمك = خاطرینه كلنی یاپمق .

یلكنجی { س. ١. كمینك یلكن ایشلرنده مستخدم افراد وطائفه . ٢. كمی یلكنی دیكوب حاضرلایان اصناف .

یلكنلامك { یا یلكنله‌مك. فل. یلكنلری آچوب عزیمت ایتمك . بادبانكشای عزیمت اولمق.

یلكنلی { ص. ١. یلكنله قوللانیلان، یلكن واسطه‌سیله حركت ایدن، یلكن اوزرنده : یلكنلی كمی = یلكن كیمیسی .

یللنمك { فل. قارنده‌كی غازلرك كریدن چیقمه‌سنه یول ویرمك .

یللوز { س. هوا و هوسه تابع خفیف مزاجلی وآچیق مشربلی قاری .

یلله‌مك { فتـ. اوفله‌مك، كوروكله‌مك. یلپازه‌لمك .

یللی { ص. ١. روزكارلی، روزكاری چوق : یللی كون، هوا . ٢. صیزیلری اولان، روماتیزمه واوكا مماثل خسته‌لغه مبتلا .

یلمق { یلدیرمق و سائره . با : ییلمق وسائره .

یلمك { فل. قوشمق، تلاش وعجله ایله یوریمك .

یلمه { س. بیرتماجلی زره ، یكپاره اولمیان چوقال .

یلمنگچ { س. قواق كبی قیوغی چاتلایوب صویولور آغاج .

يَلوه { ـ. چوللق وبلقاجه دينلن قوش .

يَله { ـ. [اصلی : يلك . — فار- سی «يال» ايله مناسبتی وار- ميدر، يوقسه بونك «يل» دن مشتق اولمسيله فارسيسی بوندن می مأخوذدر ؟] حيوانك اكسه- سنده‌كی سرت قيللر : آت ، صرتلان يله‌سی .

يَله‌لی { يالەلو . ص. اكسه‌سنده سرت واوزونجه قيللری اولان : يله‌لی آت ، صرتلان ، قورت .

يَليم { ـ. قوشمه ، قوشش ، سر- عتلی حركت . || يليم ييه‌رك = عجله ايله ، علی جناح الاستعجال . — يا : يلیم .

يَم { د. مفتوح «ی» ايله باشلار بعض تركجه صفتلرك باشنه كلوب مبالغه وتأكيد بيان ايدر : يم يشيل . [«يام» مخففيدر : يام ياصی كبی .]

يَم { ـ. [«يمك . يمك» دن] ١. ييه‌جك شیء ، قوت ، بردفعه- ده يين مقدار . ٢. حيوانه ويريلن آربه واوت ياصمانی ، حيوان تعيينی : بو حيوانلره يم ويرلدیمی ؟ بعض سواحلده كوچك باليقلری وباليقلرك باشلريله ايچلر- ينی حيوانانه يم ياپارلر . ٣. قوش وحيوانی جلب ايچون طوزاق ويا قپانه قونيلان ييه‌جك شیء : يمله طوزاق يمی و مج . بر يینی اغفال ايچون تهيئه اولان وسائط . ٤. توفنك فاليه‌سنه قونيلان باروت ، آغز اوتی . || يم قومق ، دوكمك = آولانه‌جق حيوان يا قوش و باليغی اطماع ايچون ييه‌جك شیء قوللانمق ؛ و مج . تسويلاتله آلدا- تەرق جلب ايتمك . || يم كسديرمك = حيوان يمی يمك . || قوش يمی = قوشلره يديريلان تخم ، اوزونجه وصاری اوفاق دانه‌لر . || باليق يمی = اولطه‌يه طاقيلان اوفاق باليق پارچه‌سی .

يَم { سد. عر. ج : يموم . دكيز ، بحر ، دريا .

يَماج { ـ. يا : ياماج .

يَماق { ـ. يا : ياماق .

يَمامَق { يماشمق ، يمانمق . يا : ياما- مق ، ياماشمق وسائره .

يَمان { ص. يا : يامان .

يَمانی { ص. عر. ؤ : يمانيه . جز- يرة العربده‌كی يمن خطه سنه منسوب ومتعلق : خطهٔ يمانيه ؛ حجر يمانی = بر نوع عقيق || ط. دوديمانی = يمنه مخصوص اولوب بدنك اتلری ايچنده حا- صل اولان پك اينجه برقورت .

يَمش { يايمش . ـ. آغاجلرده وسا- ئر بعض نباتاتده تخمی حاوی اوله‌رق حاصل اولان لذتلی دانه ، ميوه ، فاكهه ، ثمر : تازه ، قوری يمش ؛ آناطولينك يمشی چوقدر . || يمش آغاجی = يمش ويرن آغاج ، اشجار مثمره ، درخت ميوه‌دار . || قوجه‌يمشی = طاغلرده اولور معروف يووار- لاق قرمزی ميوه ، نابولفه ، قطلب . || يمش ويرمك = مثمر اولمق .

يَمشجی { ـ. يمش صاتان اصناف ، مناو ؛ قوری يمشجی = قوروبدلمش ميوه‌لر وجوز فندق بادم كبی شيئلر صاتان اصناف .

يَمشلك { ـ. يمش ويرر آغاجلری حاوی باغچه ، اشجار مثمره باغچه‌سی . ٢. ميوه‌لر آصوب حفظ ايتمكه مخصوص محل . ٣. سفره‌ده ميوه قومغه مخصوص قاب ، ميوه طباغی : كوزل بر جفت يمشلك .

يَمشلی { ص. ميوه‌سی اولان ، ميوه ويرن ، مثمر ، ميوه- دار : يمشلی باغچه ، آغاج .

يَمك { ياخود يمك . فتـ . فل . ١. تعيش وتلذذ ايتمك ايچون آغزده چيكنيوب ، يوتمق اكل ، تناول ايتمك : اتمك ، ات ، يمك ، شكر ، ميوه يمك . ٢. يمك يمك ، طعام ايتمك : سز يديكزمی ؟ اونلر چوق اركن يرلر ؛ اوچ كوندن بری يمدی = برشیء يمدی . ٣. كميرمك ، آشيندرمق ، اويمق : قوغه‌نك ابی قويونك بيلزيك طاشنی يمش . ٤. آلوب كوتورمك ، ييقمق ، اكسيلتمك : دكيز سواحلی يمش ؛ چای بتون تارله‌يی يدی . ٥. صرف و استهلاك ايتمك ، بوزمق ، اسراف ايلمك ؛ واريني قارده يدی . ٦. برتجاوز يا عتاب ويا زجر وجزا- يه اوغرامق : برطوقات يدی ؛ طياق ييه‌جكدر . ٧. طوتلمق ، دوچار اولمق : ابی برياغمور يدك ؛ غالبا صيتمه‌يی ييه‌جكم . ٨. خرج ايتمك ، قوللانمق ، مستفيد و متلذذ اولمق : ثروتی وار اما يمز ؛ اوابی بر ايچر . ٩. ايصير- مق ، صالمق ، طوقنمق ، اضرار ايتمك : بوبوجك يرمی ؟ قوللر- يني ييره‌لر ، سيوری سيككر

یمش. ١٠. آلمق، قبول ایتمك : حرام یمك. || باشنی یمك = اولومنی موجب اولمق : حیله کارلغی بزم بقالك باشنی ییه‌جکدر || باشك اتنی یمك = ابرام و الحاحله تکرارله‌یه‌رق ازعاج ایتمك : شو دیلنجی‌یه اون پاره ویرك زیرا باشمك اتنی یدی. || ییوب ایچمك = اکل و شرب، عیش وعشرت ایتمك، امرار ایام ایلمك: اونکله چوق ییوب ایچمك. || طاوُق آیاغی یمك = غیق میق ایدوب اغزنده‌کنی سویلمك لقردی طوته‌مامق صاقلایه‌مامق || غم یمك = مکدر اولمق. || کندی کندینی یمك = کدرله هلاك اولمق، قهرایتمك || میراث یمك = میراثه قونمق || میراث یدی = ١. میراثه قونمش آدم. ٢. بول بول وتأملسز صرف ایدن، مسرف.

یَمَك { یا ییمك س. ١. انسانك اوقات معینه‌ده یدیکی شیٔ طعام : اوکله، اقشام، سحور یمکی؛ دها یمك یمدك؛ یمك نه وقت چیقار؟ ٢. انسانلر طرفندن یمك اوزره پیشیرلمش شیٔ. سفره‌یه قونیلان ییندی : اونك یمکی مکملدر؛ بو آشجی یمکی بوزدی؛ بویله یمك‌می اولور؟ ٣ دعوتلیلره ومسافرلره تقدیم واکرام اولنان ییندی ضیافت : کندیلرینه بریمك ویرمکلکمز ایجاب ایدیور؛ بزی یمکه دعوت ایتدی. ٤. بر وقتده سفره‌یه قونیلان ییندیلرك بهری که هر بری آیری پیشوب آیریجه بر قابه قونور : یمکلر صوغودی؛ بو اقشام نه یمکمز واردر؟ آشجی بو یمکی ایی پیشیرر؛ بر یمك تعریف ایتدی.

یَمَکسِز { ص. ١. بر شیٔ یمه‌مش اولان، آج : بو کون یمکسزم؛ اقشامه قدر یمکسز قالدم. ٢. طعامسز، ضیافتسز : یالکز چای ایچمك اوزره یمکسز دعوت. = ح. ١. یمدیکی حالده، یمکسزین، بلا طعام : انسان یمکسز یاشایه‌ماز. ٢. یمك ویرلمکسزین، طعامسز : نکاح رسمنی یمکسز قییدیلر؛ یمکسز اکلنلمز: یمکسز سیره کیدلمز.

یَمَکسِزین | ح. یمدیکی حالده بلا طعام : بر شیٔ یمکسزین اقشامه قدر چالیشدم

یَمَکلِك | ص. یمکه مخصوص، یمکه قونه‌جق ویا یارایه‌جق : یمکلك بوغدای. = س. یمك ایچون ویریلان آقچه طعامیه : آرابه‌جی‌یه یمك ویرمیوب معاشندن باشقه یمکلك ویرر.

یَمَکلَمَك { یا یمکله‌مك. فت. ١. یمك ویرمك، یدیرمك، اطعام ایتمك : فقرانی یمکلمك. ٢. ضیافت چکمك، یمکه دعوت ایتمك.

یَمَکلی { ص. ١. طعامله برابر، ضیافتله مترافق : یمکلی دعوت، دوکون، اکلنجه. ٢. شوقدر یمکدن مرکب : اون یمکلی برضیافت.

یَمِلِك { ص. حیوانانه یم اولمغه الویریشلی ومناسب اولان تخملی و دانه‌لی : یملك اوت. = س. حیوانانه ویریلان اوت و سائره‌نك دوکلدیکی محل که مرتفعجه برتکنه صورتنده‌در : بو آخورك یملکی بوزوق.

یَملَه { یا یمله‌مه س. ١. آوی ویا بالیغی جلب ایچون طوزاغه یاطوزاق یولنه دوکیلان ویا اولطه‌یه طاقیلان یم وییه‌جك : طوزاغك، اولطه‌نك یمله‌سی وارمیدر؟ ٢. تفنك ویا لغمه آتش ویرمك ایچون فالیه و آغزه قونیلان باروت، آغز اوتی. ٣. مج. برینی اغفال ایدوب طولاندیرمق ایچون کوستریلن ساحته منفعت.

یُمن | سذ. عر. اوغور. قوت، موت، برکت بختیارلق، سعد میمنت، فال خیر : قدومکز یمنی.

یَمَن | سخذ. عر. م. جزیرة العربك غرب جنوبی کوشه‌سنی واك منبت و کوزل جهتنی تشکیل ایدن خطهٔ معروفه : یمن ولایتی؛ یمن تهوه‌سی. [نسبتی یمنی و یمانی واولور]

یَمَنی { ص. عر. ث : یمنیه. با : یمانی.

یَمَنی { س. ١. اساساً یمنده یاپیلان ویا هندده یاپیلوب یمن طریقیله کلن قلمکاری شیٔ، قالبله باصیلوب الایله بویانمش تولبندکه مندیل کبی قوللانیلیر ویاقادینلر طرفندن باشه باغلانیردی، یازمه صاری، یشیل یمنی؛ باشنه یمنی باغلامش. ٢. قیصه کنارلی قرمزی ویا دیکر رنکده قبا پابوج که حالا عوام کییور : یمنی کییمك. || یمنی باصقیجیسی تر قلمکاری یمنی یاپان اصناف، یازمه‌جی.

یَمَنیجی { س. یمنی دینلن آر کنارلی قبا پاپوچلری یاپان پاپوچیجی.

یُمورطلاتمَق { یایومورطلاتمق. فتە. طاوق ویا دیکر بر دیشی قوشە یمورطە یاپدیرمق، یمورطلامەسنی موجب اولمق ویا تسهیل ایتمك: قرمزی بوبرکبی قیزدیریجی شیئلر طاوقلری یمورطلاتیر.

یُمورطلامَق { یایومورطلامق. فتە. فل. (قوش وبوجك وامثالی حیوانلر) یمورطە یاپمق: طاوقلر یمورطلامیور: کوکرجین هر دفعەسندە ایکی یمورطە یمورطلار. || مج. جواهر یمورطلامق = مناسبتسز سوز سویلمك. هذیان ایتمك. || یمورطە یمورطلامق = مج. اصلسز برشی سویلمك.

یُمورطە { یایومورطە. س. طیور وهوام وسائر بعض حیواناتك بالآخرە ایچندن پلیچ ویاوری چیقمق اوزرە طوغوردقلری دانەکە ایچندە تخم ایلە اونی بسلیەجك مادە بولنور، بیض: یمورطە صاریسی، آقی. || بالیق یمورطەسی = کفال بالیغندن چیقوب صورت مخصوصەدە حفظ اولنان معروف مادە، بطارخ. || یمورطە پاطلیجانی = یمورطەیە مشابە دانەلر ویرن بیاض برنوع پاطلیجان کە یمیوب باغچە، سوسی اولەرق یتشدیریلیر. || قرمزی یمورطە = پاسقالیە یمورطەسی.

یُموشاق { یموشامق وسائرە. با: یومشاق وسائرە.

یُموق { ص. با: یوموق.

یُموم { سنە. ج. عر. ند: یم. با: یم.

یَمە { یا یمە. س. یمك ایشی. با: یمك.

یَمین { سنە. عر. ج: ایمان ١. صاغ ال، صاغ طرف، صاغ: یمین ویسارە باقامق = صاغە صولە. ٢. آند. قسم، سوکند: یمین ایتمك؛ یمین بالله ایتمك: یمین بوزمق = نقض قسم ایتمك؛ یمین ویرمك = یمین ایتدیرمك، قسم تکلیف ایتمك. == ت: یمینین = ایکی صاغ ال: ذوالیمینین = ایکی الیلە ایشلیەبیلن.

یَمینلی { ص. یمن ایتمش، آندلی: یمینلی یم عاریت کتاب ویرمم.

یَنابیع { سنە. ج. عر. ند: ینبوع با: ینبوع.

یَنار { ص. با: یانار.

یَناشدیرمَق { فتە. یاقین کتیرمك. یاقلاشدیرمق، تقریب ایتمك: اسکملەیی دیوارە یناشدیرمق: ماکنەلری بربرلرینە چوق یناشدیرماملی.

یَناشلماز { ص ١. یانەنە واریلەماز، تقرب اولنماز، صارب، چتین، منیع: یناشلماز بریردر. ٢. تقرب اولنەمیەجق صورتدە سرت وچتین خویلی: یناشلماز برحیوان.

یَناشلمَق { فجە. یانەنە وارلمق، یاقلاشلمق، تقرب اولنمق: او آدمە، اوقدر بهالی مالە یناشیلەماز: اوکا یناشلمق ممکن دکلدر.

یَناشمَق { فل. ١. یاقین کیتمك، یاقلاشمق، تقرب ایتمك: بکا بریسی یناشوب برشیء سویلدی. ٢. مج. رضا ویرەجك اولمق، موافقت ایدر کبی اولمق، ائتلاف یوزی کوسترمك: کندیسی اورالرە، هیچ یناشمیور؛ اوبازارلغە یناشمدی. ٣. (کمی) رامپە ایتمك. یتیشمك، اوغرامق: واپور اسکلەیە یناشدی؛ بیوك واپورلر رختیمە یناشەمیورلر.

یَناشمە { س. ١. یناشمق ایشی. با: یناشمق. ٢. موقت ایشجی ورنجبر، کوندەلکجی: باغچەدە یناشمە ایشلیور؛ حمام یناشمەسی. ٣. کزدیروب صاتمق اوزرە برباغ وباغچەدن محصول ویا بربیوك مغازەدن مال آلان صاتیجی، طبلەکار: اوزومی یناشمەلرە ویریور.

یَناشیق { ص یاقلاشمش، بیتشیك، متصل: کمی ساحلە، رختیمە یناشیق ایدی.

یَناق { یاناق وطوغریسی. یاکاق. س. یوزك ایکی طرفندن بهری، خد، رخ، رخسار، عذار: آل یناق = پنبە یناقلی؛ یناق یومریسی = الماجق؛ یناق چوقوری.

یَنبَغی { فل. عر. [مضارع اولوب یالکز ترکیب آتیدە مستعملدر: ت کما ینبغی = اقتضا ایتدیکی کبی، لایق وجهلە.

یَنبوع { سنە. عر. ج: ینابیع. پیکار، قایناق، منبع: ینبوع زلال.

یَنجِلمَك { فجە. مر. ازلمك، باصلمق.

یَنجَمَك { فتـ. ١ ازمك، باصمق ٢. خردوخاش ایتمك. ٣. مج. غدر ایتمك.

یَنگَج { سـ. [اصلی : یانگج = یان یوروین] یان یورور برجنس کوچك حیوان بحری که انواعی چوقدر، چغانوس، پاغوریه، سرطان. || ینگج کبی = یانیوری، اکری بوکری (آدم).

یَنگه { سـ. [اصلی : یانکه = یاندن کیدن، یان یانه یوروین] ١. کلنه رهبرلك ایدن قادین. ٢. برادر وعمجه وطایی زوجه‌سی : او بنم ینکه‌مدر.

یَنِلمَك { یاخود ییتلمك. مجـ. و :

یَمَك { مجـ. ١. آغزله چیکنتوب یوتلق، اکل اولنمق، طعام ایدلمك : خام میوه یمز؛ بو یمك ینیر شیء دکلدر؛ بو وقتده یمك یمز. ٢. قابل اکل اولمق، اکله صالح اولمق : بو آغاجك میوه‌سی، بو بالیغك اتی ینیرمی؟ ٣. آشینمق، اویلق : چرخك دیشلری یمش. ٤. آلنوب کوتورلمك، ییقلمق : طالغه‌دن ساحل کوندن کونه ینیور. ٥. صرف واستهلاك اولنمق، بوزلمق، اسراف ایدلمك : اوقدر مال ینیرمی؟ ٦. برتجاوز ویا زجر وتکدیر چکلمك : بوراده طیاق یمز. ٧. خرج واستعمال اولنمق، قوللانلمق : پاره یمزسه نه ایشه یارار؟ || غم یمك = کدر ایدلمك. || میراث یمك = میراثه کچلمك.

یِنه { حـ. [زبانزدی گنه] ١. تکرار، بردها، یکیدن : دون کلن آدم بوکون ینه کلدی؛ بونی ینه یازه‌جغز. ٢. حتی، بیله، او حالده‌ده : نه قدر الدانسه‌م بن ینه سزك سوزکزه اعتبار ایدرم؛ چوق یورلمسه‌ده ینه یازه‌جغم؛ ٣. عینیله، کذلك : دون ناصل یازدیکزسه ینه اویله یازملی. ٤. تعجب وتعزیر مقامنده [ادات سؤال ایله برابر] ینه‌می باشلادك! ینه‌می یارامازلق!

یَنیر { یاخود یینور. صـ. ینه‌بیلیر، قابل اکل : ینیر یمش؛ ینیر ات؛ اتی ینیر حیوان؛ ینیرمی یمزمی؟ == سـ. ینیر علق، ییجی چیبان، آکله.

یَنیرجه { یاخود یینورجه. سـ. آغاجلرده حاصل اولان برنوع قرحه‌که برپارچه‌نك چوریمه‌سندن عبارت اولوب کیتدکجه آچلمغله آغاجی قورودر.

یَنیك { سـ. برحیوان ویا بوجکك یمه‌سی ویاایصیرمه‌سی اثری، یری : فاره ینیکی، قورت ینیکی. || مج. بیت ینیکی = صاقلانمش قصور، حیله خدعه، کیزلی بر جهت.

یُوا { سـ. با : یووه.

یُوارلانمَق { یاخود یووارلانمق. فتـ. ١. تکرلتمك، دوندیره‌رك یوریتدیرمك : یولك اوزرنده‌کی طاشلری دره‌یه یوارلانملی. ٢. مدور یاپمق، دائره شکلنه قومق : بو تخته‌یی یوارلانمق ایسترم.

یُوارلاق { یاخود یووارلاق. صـ [اصلی : یومارلاق. غلطی : یوالاق] ١. طوب شکلنده، مدور، کروی : یووارلاق برطاش؛ یوس یوارلاق = طوس طوپارلاق!. ٢. تکرلك شکلنده، دائروی : یوارلاق کاغد، قوطی. == ١. طوب، کره، کوی : حقه‌باز یوارلاغی. ٢. طوپك لوازمی بولنان ارقه‌ده‌کی صندیق. ٣. مطبعه‌ده دستکاه مردانه‌سی.

یُوارلاقلق { سـ. مدور ویا دائروی‌اولان شیئك حال وشکلی : بونك یوارلاقلغی منتظم دکلدر.

یُوارلامَق { فتـ. ١. دوندیره‌رك یوربتمك، تکرلمك : سینی‌یی یوارلایه‌رق کتیردی؛ طاغدن طاشلری یوارلادیلر. ٢. دوندیره‌رك دیوشیرمك، طی ایتمك : کاغدی، قماشی یوارلادم. ٣. مج. حرصله یوتمق : لقمه یوارلامق. ٤. آتمق، اساسسز برشی سویلمك : قتر یُوارلامق = دوشونمه‌دن یالان سویلمك.

یُوارلانمَق { فلـ. ١. دونه‌رك کیتمك، تکرلنمك، غلطان اولمق : طاغدن برطاش، برچیغ یوارلاندی. ٢. دوشوب طولاشمق، تپنمك : توز طوپراق ایچنده یوارلانیوردی. || برلره یوارلانمق = تذلل ایتمك، ذلتله یالوارمق. || تنجره یوارلانمش قپاغنی بولمش = اش اشنی بولمش، ایکیسی بربرینه اویغون.

یُواش { یاخود یاواش. صـ. ١. آغر، سرعتلی اولمیان، آهسته، تأنیلی : یواش حرکت؛ یواش کیدیش. ٢. سسسز، آز سسله : یواش اوقومه؛ یواش سویلیش. ٣. یومشاق،

حلیم، ملائم، سرت اولمیان : یواش آدم ؛ یواش آت . ٤. خفیف، طوقنماز، نازکانه : یواش توتون ؛ یواش معامله . = ح. ١ . آغر آغر، تأنی ایله، آهسته : یواش یورویه‌لم. ٢. سسسز، کورلدیسز، ایشیدلمیه‌جك صورتده : یواش سویله. || یواش یواش = ١. آغر آغر : آلای یواش یواش ایلرلیوردی. ٢. آزر آزر، تدریجاً = یواش یواش اسکی حالنی بولیور . ٣. کیده‌رك ، کیت کیده : یواش یواش مال ووروثنی بیتیروب محتاج قاله‌جقدر .

یواشجه { ح. و :

یواشجه‌جق { ح. اصوللەجق، کمال اعتنا ایله. بر یره طوقنمقسزین : خسته‌یی، شو آینه‌یی یواشجه ، یواشجه‌جق قالدیرك .

یواشدیرمق { فتـ آلیشدیرمق، یومشاتمق ، تأنیس وتعلیم ایتمك : آنی یواشدیرمق.

یواشلامق { فل. ١. آغر وتأنی ایله یورومکه ویا ایش کورمکه باشلامق، کسب تأنی ایتمك : چوق یواشلادیکز.

یواشلق { سـ. ١. آغرلق، تأنی : بوقدر یواشلقله ایش ایلری کیتمز. ٢. یومشاقلق، حلم، ملایمت : سرتلك ایی دکلسه‌ده بوقدر یواشلق‌ده چوقدر .

یواشه { سـ. سرکش آتلری ضبط ایتمك ایچون طوداقلرینه طاقدقلری تخته قیصاج .

یوالاق { با : یوارلاق .

یوان { صـ. با : یاوان .

یوباز { صـ. ایری وقبا، قوتلی، توانا، زبیر : یوباز خدمتجی.

یوپرمك { فل. تلاشله اوته‌یه بری‌یه قوشمق .

یوتدیرمق { فتـ. ١ . بوغازدن آشاغی ایندیرمك، بلع ایتدیرمك : هندی‌یه جوز، دوه‌یه خمور یوتدیرمق. ٢. قبول ایتدیرمك ، ایناندیرمق، آلداتمق : بکا اویله یالانلر یوتدیره مازسکز.

یوتقنمق { با یوتقونمق. فل. ١. توکوروکنی یوتمق . ٢. مجـ. بر شیئه ایمرنمك .

یوتلمق { فجـ. ١. بوغازدن آشاغی ایندیرلمك، بلع اولنمق : بوحب قولای یوتلماز. ٢. قبول ایدلمك، ایناتلمق : بویله بر یالان یوتلیرمی؟ ٣. اویونده یکلمك، غائب ایتمك.

یوتمق { فتـ. ١. بوغازدن آشاغی ایندیرمك ، بلع ایلمك : لقمه‌یی یوتدی ؛ حب یوتمق . ٢. غصب ایتمك. زوربالقله آلوب قزانمق : حریف تارله‌یی یوتدی. ٣. تحمل ایدوب سکوت ایتمك : اوقدر شتومی، اوحقارتی یوتدی. ٤. قبول ایتمك، ایناتمق : بن اویله یالان یوتمام. ٥. [طو. غربیسی : اوتمك] یکمك ، اویونده قزانمق . || مجـ. آیوانی یوتمق = چاقق. || حبی یوتمق = محو وهلاك اولمق ،ایشی بیتمك. || زهر یوتمق = کدر چکمك .

یوتوم { با یودوم. سـ. بردفعه‌ده یوتیلان شیء وعلی الخصوص مایع، جزئی مقدار، جرعه، ایجیم : بر یوتوم صو، چوربه. || بر یوتوم صوده بوغمق = پك زیاده کین وخصومتی اولمق.

یوتیجی { صـ. یوتان، بلع ایدن.

یوجلتمك { با یوجه‌لتمك. فتـ. یوکسلتمك، رفع و اعلا ایتمك.

یوجلمك { یاخود یوجه‌لنمك. فل. یوکسلمك، ارتفاع واعتلا ایتمك.

یوجه { صـ. [اصلی: یوك] یوکسك عالی، مرتفع، رفیع، بلند، بالا : یوجه طاغلر. = سـ. یوکسك یر، تپه، قله : طاغ یوجه‌سی.

یوجه‌لتمك { یوجه‌لنمك . با : یوجلتمك، یوجلمك.

یوجه‌لك { سـ. یوکسکلك، علو، رفعت.

یوخسول { یوخسوللق. با : یوقسول، یوقسوللق.

یوخسه { با : یوقسه.

یوراق { سـ. تکرلك پارمغی. مر.

یورت { سـ. [تاسی تحریك اولندقده دال اولور.] ١. یر، مملکت، مسقط رأس : یوردندن آیرلمش. ٢. مسکن، مأوی، اقامتگاه، خانه : یاقوتلرك یورتلری. ٣. تصرف اولنان اراضی، املاك. || یری یوردی یوق = سرسری، خانه بردوش.

یورتلاندیرمق { فتـ. ١. خانه و مأوی قزا

ندیرمق، خیمه‌نشینلری اسکان
ایتمك : عشایری یورتلاندیرمق
ایسته‌یورلر. ۲. اراضی قزاندیرمق.

یورتلانمق { فل. ۱. اقامتگاه اتخاذ ایتمك، برلشمك،
کوچبه‌لکدن قورتلوب بر یرده
ساکن اولمق. ۲. اراضی واملاك
قزانمق، اراضی صاحبی اولمق.

یورتلق { س. مالکانه اراضی، بر خاندانك مالکانه‌سی،
اوجاقلغی : اوراسی فلانك یور.
تلغیدر.

یورتمق { فل. ۱. سورتوکلکده کزمك، هایلازلق
ایتمك، سرسری اولمق. ۲. قبا
اشکین یورومك.

یورتی { یاخود یورطی. س. [ر. Ἑορτή] خرستیانلرجه
بیرام وتعطیل کونی، یوم رسمی :
یورتی اولدیغیچون روملرك
دکانلری قپالیدر.

یوردام { س. ۱. چابوقلق، سرعت حرکت، چالاکلك. ۲.
ادا، علوان، آورت. ۳. دبدبه،
طنطنه، آلایش. || ال یوردامی =
الینه یاقیشیر اولمه، الدن کلمه،
ملکه، جربزه.

یورداملی { یوردامل. ص. ادالی، آورتلی، چلبیلی. ||
الی یورداملی = الینه یاقیشیر،
الندن کلیر، مستعد، ماهر.

یوردی { س. ایکنه دلیکی.

یورغان { س. ۱. بتاقده اورتنمکه مخصوص ایچی پنبوقلی
اورتی : یورغان اورتنمك؛ یور.
غانه صارلمق؛ مسافر یورغانی؛
یورغان یوزی، چارشفی؛ یور.
غان قاپلامق = چارشف کچیرمك.
۲. یورغان یوزی : یازمه یور.
غان؛ ایشله‌ملی، صرمه‌لی یورغان.

یورغانجی { س. ۱. یتاق یور. غانی یاپان وصاتان
آدم. ۲. اوطه دوشمتك ومفرو.
شاتی حاضرلایوب برلی یرینه
طاقمق صنعتنی بیان واجرا ایدن
اصناف، ناپیسر : اونی دوشتمك
ایچون یورغانجیلر کتیرمش.

یورغانجیلق { س. ۱. یورغان یاپوب صاتمق
ایشی. ۲. اوطه مفروشاتی حاضر.
لایوب طاقمق وصاتمق صنعتی،
تفریش صنعتی : یورغانجیلق حسن
طبیعته محتاج برصنعتدر.

یورغانلامق { فت. یورغانله اور. تمك، یورغانه
صارمق.

یورغانلق { ص. یورغانه الویر. یشلی، یورغان یاپمغه
یارار : یورغانلق یازمه، قماش.
|| بر یورغانلق = بر یورغانه
یتیشه‌جك مقدارده اولان : بر
یورغانلق پنبوق.

یورغون { ص. یورلمش، تعبه دوچار، درمانده :
یولدن کلدم یورغونم. || یور.
غون کیتمك = دنیاده بهوده یره
چوق چالیشمق.

یورغونلق { س. یورلمش آدمك حالی، تعب : بوقدر
یورغونلق هیچ بیلیوردم؛ نافله
یورغونلق. || یورغونلق آلمق =
یورلدقدن صکره طوروب راحت
ایتمك، تنفس واستراحت ایتمك.

یورغه { س. آتك برنوع یورویشی: بو آت یورغه یوریور.
= ص. یوردلو یوروین (آت) :
یورغه آت.

یورغه‌لامق { فل. (آت) یور. غه یورومك.

یورك { س. ۱. انسان وحیوانك کوکسنده واقع اولوب
هرنفسده قانی جلب وبدنه نشر
ایدن عضو مهم، قلب، دل :
یورك آغریمق؛ یورك اوزمق؛
قویون یورکی. ۲. انسانده
مرکز حسیات و انفعالات،
کوکل، فؤاد : یورکی قاتی؛
یورکی پك حساس. ۳. قارن،
بطن، شکم، باغر : یورك
صانجیسی؛ یورك سورمك. ٤. مج.
جسارت، شجاعت : میدان حربده
یورك لازم. ٥. آجیمق حسی،
مرحمت، شفقت : سزده هیچ
یورك یوقیدر؟ || یورکلر آجیسی =
پك آجینه‌جق حال. || یورك
اوینامق = خلجان قلبه اوغرامق،
خوف وتلاشدن یورك چارپمق.
|| یورك اوکتمك = چوق غائله
وخوف وتلاش چکمك. || یورك
چارپمق = یورك صیق صیق
اوروب خلجانه اوغرامق. || یورك
چارپندیسی = خلجان قلب. ||
یورك سورمك = اسهاله اوغرا.
مق. || یورك طیانمق = برآجی‌یه
ویا جان آجیدیه‌جق ایشه تحمل
ایدوب متأثر اولمامق : بنم
یورکم طیانه‌ماز. || یورك قاتلمق =
بایغینلق کلمك. || یورك قرمسی =
معصیت. || یورك قوپمق = شدتلی
صانجی‌یه اوغرامق. || یورك
ویرمك = جسارت ویرمك، تشجیع
ایتمك. || یورکك یاغی اریمك =
۱. شدتله وصبرسزلقله آرزو

ایتمك. ۲. غایتله تأسف ایتمك. || یورك یاغ باغلامق = ۱. بو حالی موجب مرضه مبتلا اولمق. ۲. مج. پك غائله سز وایچی کنکیش اولمق. || یورکی یوفقه = رقتلی، مرحمتلی.

یورکسز { ص. قورقاق، جبین، اودلك. == ح. ایستمیه‌رك، کرهاً، زوراکی.

یورکسزلك { ــ. قورقاقلق، جبانت.

یورکلندیرمك { فتـ. یورك ویرمك، تشجیع وتشویق ایتمك.

یورکلنمك { فل. جسارتلنمك، جرأت پیدا ایتمك.

یورکلی { ص. جسور، شجیع، دلاور. || پك یورکلی، قاتی یورکلی = مرحمتسز، رقتسز.

یورلمق { فل. ۱. یورغون اولمق، یورغونلغه دوچار اولمق، تعب چکمك: بوکون چوق یورلدم؛ انسان آیاقده طورمقدن یورلیلور. ۲. بیهوده اوغراشمق، نافله چالیشمق: سز یورلمایك.

یورمق { فتـ. ۱. یورغونلق ویرمك، تعبه دوچار ایتمك، بیتاب براقمق: بو ایش بنی چوق یوردی. ۲. یورغونلق و زحمته مجبور ایتمك: بنی اورایه قدر یورمایك؛ اونی نیچون بورایه قدر یوردك؟ || آغز یورمق = نافله سویلمك. || ذهن یورمق = اتعاب ذهن ایتمك، قفا قیرمق. || کندینی یورمق = بیهوده اوغراشمق، نافله چالیشمق: کندیکزی یورمایك بو ایش اولماز. || کوز یورمق = نافله اوقومق.

یورمق { فتـ. عــد وحمل ایتمك، ویرمك، صایمق: هر کس کندی عقلنی یورار؛ ایی‌یه یورمق = فال خیر عد ایتمك.

یورمه { ــ. یورغونلق ویرمه، اتعاب.

یورمه { فال خیر عد ایتمه، تفأل.

یوروتمك { یاخود یوریتمك. فتـ. ۱. یورومکه سوق ویا اجبار ایتمك، مشی ایتدیرمك، روان ایتمك، تمشیه ایلمك: چوجغی آتی یوروتمك. ۲. ایلری سورمك، ایلری کوتورمك: ایشی یوروتمك؛ دعوایی یوروتمك؛ ساعتی یوروتمك. ۳. ایشلتمك، محسوب ایتمك: فائض یوروتمك. || صمان آلتندن صو یوروتمك = کیمسه‌یه طویورمقسزین ایش کورمك.

یوروتمه { ــ. یوروتمك ایشی. || با: یوروتمك.

یوروتلمك { فجـ. ایلری‌یه سورلمك، تمشیه ایدلمك: دعوی یوروتلمك ایستر.

یوروك { ص. چابوق وایی یورون، ایی یول آلان: یوروك آت؛ یوروك واپور. == ــ. ۱. بر یرده طورمیوب یورون خلق کوچبه، بدوی، خیمه‌نشین عشیرت. — آناطولیده قویونلری چوق بعض ترکمان عشایرینه تخصیص اولنمشدر. ۲. وقتیله یکیچری‌یه ردیف اولان یایا عسکری بولوکلری.

یوروم { ــ. فال خیر عد ایتمه، تفأل.

یورومك { یاخود یوریمك. فل. ۱. آیاقلری استعمال ایده‌رك حرکت ایتمك، مشی ایتمك: بو آت ایی یورور؛ کونده بر ایکی ساعت یورومك صحته نافعدر؛ اوطه‌نك ایچنده یورور. ۲. مشی وحرکته مقتدر اولمق، مشی قوتنه مالك اولمق: بو چوجق یورویورمی؟ بعض چوجقلر کچ یورورلر؛ بیچاره منزولدر یورویه‌میور. ۳. یایان کیتمك: سز بینك بز یورویه‌جکز؛ بن اورایه هروقت یورویه‌رك کیدرم. ٤. یول آلمق، سرعتله کیتمك: براز یورویه‌لم. ٥. حرکت ایتمك، ایشلمك، جولان ایتمك: آغاجلره صو، طامارلره قان یورومك. ٦. ایلریلمك، ایلری کیتمك، ترقی ایتمك: ایش یورویور؛ درسده یورومیور. ۷. صولتله هجوم ایتمك، آقین ایتمك: اردوی همایون شرقه یورودی. ۸. شتم و عتاب، چیقیشمق. ۹. اولمك، وفات ایتمك: اوده یورومش. || آلوب یورومك = حدتله بغتةً کیتمك. || اوزرینه یورومك = تهورله اخافه و تهدید ایتمك. || یول یورومك = قطع طریق ایتمك. || یورو یبو یرمك = هیچ برشی دیمیوب واطرافنه باقیوب کیتمك.

یورونمك { فجـ. مشی و حرکت اولنمق: اویله‌می یورونور؛ بوچاموروده یورونمز.

یورویش { ــ. ۱. یورومك ایشی، مشی، حرکت: یورویش صحته نافعدر. ۲.

یورومك طرزی ، رفتار : بو
آتك كوزل یورویشی واردر .
٣. هجوم ، آقین : قلعه‌یی یورو.
یشله آلدیلر ؛ قلعه‌دن یورویشله
چیقدیلر . ٤. بردن بره چیقوب
یورومه ، بوشانمه : غلبه‌لك
یورویش ایتدی . || دوه یورو.
یشی = یواش و دوزملی مشی .
|| یورویش قپوسی = قلعه‌نك
بیوك قپوسی .

یوره[١] { ـــ . دیك بایر ، زیاده
یونش .

یوریتمك { یوریمك وسائره . دا :
یوروتمك وسائره .

یوز { عد. اون كره اون كه ماتك
اساسیدر : یوز كشی ؛
یوز غروش ؛ ایكی یوز ، اوچ
یوز الخ . || یوزلرجه = یوزلرله
صاییله‌جق قدر چوق . || یوزده
اون ، سكز = رأس الماله نسبتله
آلنان فائض مقداری . — نسبت
تعبیری دخی اولوب مثلا : آلمانیه
اهالیسندن یوزده بشی اوقومق
یازمق بیلمز دینیر .

یوز { ـــ . [اصلی : اوز] ١.
چهره ، وجه ، روی : یوزی
كوزل ؛ یوزی چركین . ٢.
سطح ، بر شیئك خارجی كور.
ینیشی : یر یوزی . ٣. برقماش
وسائره‌نك طوغری طرفی ،
ترس مقابلی : بو قماشك یوزی
ترسی بللی دكلدر . ٤. اثوابك
خارجی طرفی ، آستار مقابلی :
آستاری یوزندن بهالی . ٥.
جهت ، وجه ، سبب ، اجل : بو
یوزدن متضرر اولدق . ٦.
جرأت ، حیاسزلق : بو آدمده
نه یوز واردر ! || یوز آق ،
صویی = ناموس ، آبرو : بو
ایشدن یوزمزك آقیله چیقدق.
|| اكشی یوز = عبوس چهره .
|| یوز اكشیتمك = عبوسلق ایتمك ،
چهره صورت كوسترمك. || یوزه
اورمق = بر قباحتی یاپانك یو.
زینه قارشی سویلیوب محجوب
ایتمك . || یوز اوستنه براقمق =
نظامسز و نقصان برحالده براقمق ،
اكمال و تنظیم ایتمه‌مك . || ایچ
یوز . ١. سطح داخلی ، برشیئك
ایچ طرفدن اولان سطحی . ٢.
مج. بر ایشك مستور وسر اولان
جهتی ، باطنی ، سبب حقیقی :
مسئله‌نك ایچ یوزینی بیلمم . || یوزه
باقمق ، یوز یوزه باقمق = روبرو
كلدیكنده اوتانه‌جق بر سابقه اولما.
مق = بر برمزك یوزینه باقه‌جغز ؛
او آدمك یوزینه باقه‌مم ؛ ناصل
یوزینه باقه‌یم . || یوزینه باقلماز =
١. پك چركین وثقیل المنظر . ٢.
پك كوزل ، كوز قاماشدیرر . || یوز
بولمق = حسن معامله‌دن جرأت
آلوب ایلری وارمق . || یوزی
پك = اوتانماز ، یوزی طوتار . || یوز
چویرمك = ترك وفراغت ایتمك ،
چكنمك ، اجتناب ایتمك . || دكیز
یوزی = سطح بحر ، روی دریا .
|| یوزندن دوشن بیك پارچه
اولور : پك عبوس وبد چهره .
|| یوزده = ادبسز ، پك ایلری
وارمش || یوز سورمك = رو.
مالی ایتمك : خاكپایلرینه یوز سو.
ریور . || صیجاق یوز = جاذبه ؛
یوزی صیجاق = جاذبه‌لی . || یوز
ایتمك = صنغ. اكلنه‌جك ایكی
آغاجی تسویه ایدوب بر برینه
اویدیرمق . || یوز طوتمق = ١.
اوتانمامق ، یوزه قارشو سویلیه
بیلمك . ٢. باشلامق ، بدأ ومباشرت
ایتمك ، برحال پیدا ایتمكه تقرب
و تصدی ایتمك : ایيلشمكه یوز
طوتدی ؛ خرابه یوز طوتمش =
مشرف خراب ؛ یوز طوتمامق =
اوتانمق ، یوزینه قارشی سویلیه‌مه.
مك . || طیش یوز = سطح خارجی . ||
یوز قره‌سی = ناموسسزلق ، عار .
|| یوزی قویی = یوز آشاغی یه
كله‌جك صورت . || یوز یوزه
كلمك = بالمواجهه كورشمك . || یوز
كورومی = كوكیك كلینی ایلك كور.
دیكنده وصاتكه یوزینی كوردیكنه
قارشی هدیه ویردیكی الماس .
|| یوز كوز اولمق = مافوقله مادون
آره‌سنده حرمت و وقار قالمامق ،
مناسبتسز تكلیفسزلك . || كوك
یوزی = كورینن منظرهٔ سما .
|| یوزه كولمك = جعلی التفات
كوسترمك . || كولر یوز = بشا.
شت . || نه یوزله = نه جرأتله ،
ناصل اوتانمازدن : نه‌یوزله ینه
كلدی . || یوز ویرمك = لزومندن
زیاده التفات ویامساعده ایدوب
شیمارتمق . || یوز یازیسی = بكو.
یلرده كلینك یوزینه قودقلری
تل و پول ویاییشدیرمه‌لر . || یوز
یاصدیغی = باش طیامغه مخصوص
یومشاق ویاصی یتاق یاصدیغی .
|| یریوزی = سطح ارض ، روی
زمین . || یوزی یوق = سبق
ایتمش بر فعل و حركتندن طو.
لایی محجوب : یانكزه كلمكه یوزی
یوقدر .

یوز { صـ. ١. ساده ، یالین قات ،
قاتمر اولمیان : یوز كل سنبل .

۲. قبا ، عادی ، بیاغی : یوز آدم . ۳. عجمی ، تربیه اولنمامش ، صالمه : یوز حیوان .

یوز { س. فا. قپلانه مشابه برجنس کوچك حیوان ، پارس ، تر. جینه .

یوزباشی { س. اساساً یوز نفردن عبارت بربولوك عسكره قوماندہ ایدن ضابط : نظامیه ، ردیف ، ژاندارمه ، پیاده ، سواری یوزباشیسی .

یوزباشیلق { بر بولوك عسكره قوماندہ ایدن ضا. بطك رتبه‌سی : یوزباشیلغه ترفیع اولندی ؛ اركان حرب ضابطلری یوز باشیلقله مكتبدن چیقارلر .

یوزدیرلمك { لج. صویك اوز. رنده طوردیرلمق ویا كزدیرلمك : یكی بیتن صندال دون دكیزه یوزدیرلدی .

یوزدیرمك { فت. صویك اوز. رینه طوردیرمق ویا كزدیرمك ، سباحت ایتدیر. مك : آنی چایده یوزدیره‌رك اوته طرفه چكیردم ؛ كمی‌یی یوزدیرمك = قیزاقدن صویه ایندیرمك .

یوزدیرمك { فت. دریسنی چیقار. تمق ، صویدیرمق ، سلخ ایندیرمك : قویونلری كندیسی بوغازلایوب آدملرینه یوزدیردی .

یوزر { عد. هر برینه ویاهر دفعه. سنده یوز : حصه‌لرینه یوزر لیرا دوشدی ؛ عسكری یوزر یوزر بولوكلره تقسیم ایتدی .

یوزرلك { س. بلا : اوزرلك .

یوزسز { ص. عارسز ، اوتانماز ، یوزی‌پك : عارسز یوز. سز آدم .

یوزسزلك { س. عارسزلق ، حیاسزلق ، اوتانماز. لق .

یوزگج { ص. ۱. یوزن ، یوز. مك بیلیر ، سابح . ۲. صویه باتماز ، صویك اوزرنده طورر ، خفیف .

یوزلشدیرمك { فت. یوزیوزه كتیرمك . موا. جهه ایتمك ، رویرو ایلمك : بربری حقنده بعض شیئلر سویلدكلری ایچون ایكیسنی یوز. لشدیرمك ایجاب ایتدی .

یوزلشمك { فش. یوزیوزه كلمك ، مواجهه اولمق ، رو برو اولمق : بن اونكله یوزلشیرم .

یوزلك { ص. ۱. یوز غروش و سائره قیمتنده اولان : یوزلك توتون ؛ یوزلك آلتین . ۲. یوز اوقه آغرلغنده ویا یوز آرشین وسائره بوینده اولان : یوزلك چوال . ۳. یوز یاشنده : یوزلك بر اختیار . = س. یوز پاره دكری اولان سكه : بوكا بر یوزلك ویره‌یم .

یوزلك { س. یوزی اورتن نقاب ، ماسقه .

یوزلمك { لج. دریسی چیقارلمق ، صویلمق ، سلخ ایدلمك : قویون اویله یوزلماز ؛ قربانلر یوزلدی‌می ؟

یوزلمك { لج. صویك اوزرنده طورلمق ویا حركت اولنمق ، سباحت ایدلمك : بو صوغوقده یوزلمز ؛ اوقدر مسا. فه‌یه قدر یوزیلمز .

یوزلمك { یاخود یوزله‌مك . فت. ۱. یوزینه قارشی عتاب و سرزنش ایتمك . ۲. یوز چویر. مك : یوز یاصدقلرینی یوز. لدیكزمی ؟ ۳. مواجهه ایتمك ، قارشی قارشی‌یه كتیرمك .

یوزلی { ص. ۱. یوزی اولان : یوزلی آستارلی بر اثواب . ۲. بر یولده یاخود بر عدد ده یوزی وسطحی اولان : درت یوزلی بر خانه ؛ ایكی یوزلی آینه . || ایكی یوزلی = مرائی ، ایكی طر. فدن بهرینه باشقه صورتده كورینن . || بر یوزلی = یالین قات ، ساده . || بیك یوزلی = پك مرائی . || پك یوزلی = او. تانماز ، یوزی طوتار . || كولر یوزلی = یوزی كولر ، بشوش .

یوزلی { ص. یوز جزءدن مركب ویا یوز شیئی حاوی اولان : یوزلی بولوك ؛ سكز یوزلی طابور .

یوزلیلك { س. شوقدر ویا شو درلو یوزی اولان آدم ویا شیئك حالی : كولریوز. لیلك ؛ ایكی یوزلیلك .

یوزمك { فت. (حیوانك) در. یسنی چیقارمق ، صو. یمق ، سلخ ایتمك : قوزی‌یی یوز. مك . || مج. دریسنی یوزمك = اذیت ویرمك .

یوزمك { فل. ۱. صویك اوزر. نده طوروب باتمامق : تخته یوزر . ۲. صویك اوزرینه حركت ایتمك ، سباحت ایتمك ، یوزمك بیلیرمیسكز ؟ یوزه‌رك نهرك اوته‌سنه چكدی . ۳. مج. ایچنده یوزر كبی بول بول قوللا. نمق ؛ آلتین ایچنده یوزیور .

|| طالغیچ یوزمك = ایکی صو آره‌سنده کیتمك، صویك آلتندن یوزمك.

یوزمه { ـــ. یوزمك ایشی. با: یوزمك.

یوزنجی { صـ. یوز درجه‌سنده اولان: یوزنجی سنه؛ ایکی یوزنجی؛ بیك یوزنجی الخ.

یوزوك { ـــ. پارمغه طاقیلان اوسق الماس آلتین ویا کومش حلقه، خاتم، انکشتر: الماس، یاقوت، زمرد، یوزوك. || یوزوك اویونی = فنجان ظرفلری آلتنده صاقلی یوزوکی بولمق اویونی.

یوس { یاخود یوْس. مه «یو» ایله باشلار بعض ترکجه صفتلرك باشنه کلوب تأکید ومبالغه بیان ایدر: یوس یوارلاق؛ یوس یوموری.

یوسف { سخذ. حضرت یعقوب (عم)ك اولادندن اولوب قصه‌سی مشهوردر. = ـــ. حسن وجماله مالك شخص: یوسف ثانی.

یوسفجق { ـــ. ۱. قوشرینك کوچك برنوعی. ۲. صو اوزرنده اوچار بر جنس کوزل کلبك. ۳. ماندارینه دینلن پورتقال جنسی.

یوسفی { ـــ. وقتیله اعاظم رجالك کیدکلری قرمزی‌تپه‌لی دستار.

یوص { مه با: یوس.

یوصمه { صـ. ظریف قیافتلی، ادالی، عشوه‌لی، عشوه‌کار.

یوصمه‌لق { ـــ. ظرافت، اداء عشوه.

یوصون { ـــ. ۱. طاشلرك وآغاج قابوقلرینك اوزرنده حاصل اولان چیم: طاش آغاج یوصون باغلامق؛ یوصونلرینی آییقلادق. ۲. طورغون صولرك اوزرنده حاصل اولان یشیل کتنجك: صو یوصون باغلامش؛ قورباغه یوصونی. ۳. دکیزدن‌چیقان اوتلر: دکیز یوصونی. || اسلانده یوصونی = دکیز قطابغی. || قورسیقه یوصونی = دکیز پرچنك برنوعی.

یوصونلانمق { فل. یوصون باغلامق: بودیوارلر، آغاجلر یوصونلاندی.

یوصونلی { صـ. یوصون باغلامش، یوصونله اورتیلی: یوصونلی طاش، صو.

یوغ { صـ. قویو، قالین، کثیف. مر. ـــ «یوق» لغتنك قافی تحریك اولندقده غینه تحویل اولنمغله او دخی بو صورته کیرر: یوغیسه، واری یوغی. با: یوق.

یوغرت { یا یوغورت. ـــ. [یاغورت یازمامالی] اکشی برمایه قاریشدیرلمغله بر صورت مخصوصه‌ده قویولاشدیرلمش سوت، ماست: قویون، اینك مانده یوغردی؛ طوربه یوغردی = طوربه‌یه قونیلوب سوزلمشی؛ یوغرت کبی = غایتله قویو (مایع).

یوغرتجی { ـــ. یوغرت یاپوب صاتان آدم.

یوغرتلی { صـ. یوغرتله یاپلمش، یوغرتله قاریشیق: یوغرتلی کباب.

یوغرتمق { فتـ. بالواسطه قویولاشدیرمق، تخمیر ایتدیرمك: آشجی‌یه ایجه یوغرتملی.

یوغرلمق { مجـ. قویولاشدیرلمق، خمور ایدلمك، تخمیر وتعجین اولنمق: بواون قولای یوغرلماز.

یوغرمق { یا یوغورمق. فتـ. قویولاشدیرمق، تخمیر و تعجین ایتمك، خمور یاپمق: اونی صوایله قاریشدیروب ایجه یوغرملی.

یوغمق { فل. قویولاشمق، قالینلاشمق، طوکمق، کسب کثافت وصلابت ایتمك. مر.

یوغورت { یوغورمق و سائره با: یوغرت وسائره.

یوغون { صـ. ۱. قویو، قالین، کثیف، صلب. ۲. قالین، قبا، غلیظ: یوغون بوین. ۳. یونتلمامش، خام، قبا، تربیه‌سز: یوغون آدم. ۴. ایری، عظیم، جسیم.

یوغونلق { ـــ. ۱. قویولق، قالینلق، کثافت، صلابت. ۲. قالینلق، قبالق، غلظت. ۳. خاملق، تربیه‌سزلك. ۴. ایریلك، بیوکلك، عظمت ضخامت.

یوف { ـــ. ۱. بوس، نافله: یوفنه = بوشنه. ۲. باد هوا، مجان، مفت: یوفه کیتمك. ۳. محو، هدر، هبا، هلاك:

يوف اولمق. = حد. تأسف، تلهف بیانی مقامنده مستعملدر، تو : یوف سکا! یوف اوقومق، یوریسنی چالمق = برینك برشی بیلمدیکنه حکم ایتمك.

یوفقه { ص. ۱. اینجه ، رقیق ، خفیف : یوتختەلر پك یوفقه . ۲. آز لباسلی ، آز کینمش، خفیف لباسلی : آرقه‌سی یوق، آرقه‌سی فقیر : یوفقه آدم . ‖ آردی یوفقه = آرقه‌سی یوق ، آرقه‌سی کلز . = س. اینجه آچلمش خمور یاپراغی : بورك، بقلاوه یوفقه‌سی؛ یوفقه آچق ؛ یوفقه کبابی، یوفقه‌یه صاریلوب پیشمش ، یوفقه بورکی = آچلمش اوله‌رق صوقاقدن آلنان یوفقه‌دن بورك.

یوق { ص. [قافی تحریك اولندقده غین اولور] اولمیان، وار مقابلی ، غیر موجود ، مفقود : یوق اولدی؛ اونی یوق صایملی . = س. اولمایش ، فقدان ، عدم وجود ، هیچ : یوقدن آکلامازمیسك؟ یوقدن نه چیقار؟ = ح. دکل، اولماز، خیر : یوق اویله دکل . = «وار»کبی و معناً اونك ضدی اوله‌رق فعل اسنادینك باشنه کیره‌رك فقدان و عدم وجود بیان ایدر، غالبده اکثریا فعل اسنادی حذف اولنه‌رق معنای فعل کبی قالیر : پارەم یوق؛ اوده یوقلر؛ یوغم، یوقسك، یوقدر، یوغز، یوقسکز ، یوقدرلر ؛ یوغیدم، یوغیدك الخ ؛ یوغیمش ، یوغیسه، یوغیکن. ‖ یوق ایتمك = محو ایتمك . ‖ ایشلك یوغیسه = بیهوده یره ، فائده‌سز . ‖ یوق دیمك = رد وانکار ایتمك، قبول ایتمه‌مك. ‖ یوغنه کیتمك = نافله و بوشنه ضایع اولمق . ‖ یوغنه ویرمك = باد هوایه و یا پك اوجوز ویرمك . ‖ وار یوق = هر شیء، مال ومنال واربنی یوغنی صرف ایتدی . ‖ وار یوق = پك آز وار. یوق کبی . ‖ یوق یره = ۱. نافله ، بیهوده. ۲. بلا سبب ، بلا موجب . ‖ یوزی یوق = اولجه پك زیاده لطف کوردیکندن تکرار بشقه برشی ایستمکه جرأت ایده‌مز. ‖ نه وار نه‌یوق؟ = نه خبرلر ؟

یوقاری { ص. ۱. یوکسك ، یوکسکده بولنان ، اوستنده‌کی، اعلی، بالا ، مرتفع فوقانی : یوقاری محله؛ یوقاری قات. ۲. ایلری‌امش ، مترق : اوبزدن یوقاریدر؛ اوچوق یوقاریدر. ۳. بهالی، غالی؛ اوسنه ذخیره فیأتی پك یوقاری ایدی = س. یوکسك طرف، جهت: یوقارینك هواسی سریندر ؛ آغاجلرك، طاغك یوقاریسی . = ظم . یوکسکده، یوکسکه، بالاده، بالایه، اوستده، اوسته، آشاغی‌مقابلی : یوقاری اوتورمق؛ یوقاری چیقمق ؛ یوقاری قالدیرمق. ‖ آشاغی یوقاری = تقریباً تقریبی. ‖ یوقاری آشاغی= اوته‌بری. ‖ یوقاریدن آشاغی = سراپا. ‖ باش یوقاریده = مغرور؛ سرکش . ‖ بورنی یوقاریده = چوق ایستین، آزه التفات ایتمین. ‖ یوقاری بیغمق = بهالی طوتمق.

یوقسول { یاخود یوخسول . ص. س. یوقلق چکن فقیر، محتاج. ‖ یوقسول اورغانی = آق صارماشیق نوعی ، اوکسزاورغانی. ‖ طیاق یوقسولی = محتاج تربیه، یاراماز .

یوقسوللق { یا یوخسوللق . س. فقر ، احتیاج ، ضرورت .

یوقسه { یاخود یوخسه . حر. [یوق ایسه. یوغیسه] ۱. والا بویله اولمیه ایدی : بن بویله اولدیغنی بیلمدم یوقسه مانع اولمازدم . ۲. [جملهٔ استفهامیه‌ده] ویاخود یا ، اولمدیغی حالده : سز کلیرمیسکز یوقسه بن‌می کله‌یم ؟ بوکون‌می کله‌جك یوقسه یارین‌می ؟

یوقلامق { فت. ۱. تفتیش وتحقیق ایتدیرمك ، معاینه ایتدیرمك : کمرکده صندیقلری اینجه یوقلاءلی . ۲. یوقلامه ایتدیرمك، صایدیرمق: عسکری آره صره یوقلامه‌جیلر واسطه‌سیله یوقلادیرلردی . ۳. آدم کوندروب صوردیرمق : یوقلادەلم‌ده اوده ایسه کیدرز . ٤. خاطر صوردیرمق : خسته‌لاندی‌ده برکره یوقلاده‌مدق .

یوقلاشدیرمق { فت. اصولله وطولا یسیله آکلامغه چالیشمق ، تفقد و تحری ایتمك .

یوقلامق { فت. ۱. واری یوق‌می دیبه آکلامغه چالیشمق آرایوب طرامق، تحری ایتمك : اوك هرطرفنی یوقلادم ۲. تفتیش و تحقیق ایتمك، دنه.

مك، تجربه و امتحان ایتمك : بو ایشی ایجه یوقلایه‌یم. ٤. صحتنی صورمق، استفسار خاطر ایتمك : كندیسنك كیفسزلكنی ایشیتدم یوقلامغه كیتدم. ٥. (عسكری) كوزدن كچیروب كنیه دفترینه تطبیق ایتمك، یوقلامه ایلمك .

یوقلامه { س. ١. یوقلامق ایشی. با : یوقلامق. ٢. عسكرك كنیه دفترینه تطبیقاً تدقیق و معاینه‌سی و بو دفترلرك ضبطی : یوقلامه قلمی .

یوقلامه‌جی { س. ١. عسكری كنیه دفترینه تطبیقاً تفتیش و معاینه ایدن ضابط، مفتش. ٢. كنیه دفترلرینی ضبط و قیودات متفرعه‌یی قید ایدن قلمك باشی : ژاندارمه یوقلامه‌جیسی .

یوقلانمق { فجه. تفتیش و تحقیق و معاینه و یا استقاندیل اولنمق : اوجهت دها یوقلانمدی .

یوقلایش { س. یوقلامق ایشی و طرز و اسلوبی .

یوقلق { س. ١ یوق اولمه، یولغمامه، عدم، فقدان، نقصان . ٢. احتیاج، فقر، ضرورت، وارلق مقابلی : الله یوقلق كوسترمسین .

یوقوش { س. یوقاری‌یه چیقیلان یر، بایر . مائل یر، شیو، اینش مقابلی : یوقوش یوقاری؛ یوقوش چیقمق .

یوقوشلی { ص. یوقوشی اولان، یوقاری چیقیلیر یری اولان : یوقوشلی یول ؛ یوقوشلی اینشلی = غیر مستوی،

انكبه‌لك .

یوك { س. ١. حیوانك و یا حمالك صیرتنه قونیلان شیء، حمل، بار : بیكیر یوكی ؛ دوه یوكی؛ یوك قالدیرمق، طاشیمق، كوتورمك. ٢. آغر شیء، آغرلق، اثقال : بو بر یوكدر ؛ یوكلری بوراده براقك. ٣. كبه‌لك، حمل، حبل. ٤. كمی و یا آرابه و سائره‌یه طولدیریلان شیء، حموله : كمی یوكنی چیقاردی یوك آلیور. ٥. بش یوز بیك غروش مبلغ : بر یوك. ٦. مج. آغر وظیفه، مسئولیت : بن بو یوكك آلتنه كیره‌مم؛ بو یوكك آلتندن چیقه‌میه‌جنم . ٧. مج. چوق یوروب ازن و صیقان ایش، نقات صیقندی : بوده بكا یوك اولدی. بنی بو یوكدن قورتارك.
|| یوك آلمق = یوك قالدیرمق .
|| یوك آلمامق، یوكی اوزرندن آتمق = مسئولیت آلتنه كیرمه‌مك، مسئولیتدن قاچنمق .
|| یوكك آلتندن قالقه‌مامق = برایشك عهده‌سندن كله‌مه‌مك.
|| یوك اورمق = یوك یوكله‌مك؛ جنسی حیوانه یوك اورمق كناهدر.
|| یوك اولمق = زحمت و صیقندی ویرمك، بار اولمق .
|| یوكی چوق = مشاغلی زیاده، وظیفه‌سی آغر.
|| یوك حیوانی، آرابه‌سی = یوك طاشیمغه مخصوص.
|| یوكی طوتمش = كسب ثروت وسامان ایتمش، زنكینلنمش .
|| یوك قالدیرمق = اثقال طاشیمق.

یوك { س. قویون توكی، صوف، پشم: قیوبرجق، مرینوس یوكی. [تجارتده یازین سورن سرت توكه یوك و قیشین سورن قباسنه یباغی دیرلرسه‌ده لسان عمومیده یوك اعم اولوب علی الاطلاق قوللانیلیر.] = ص. یوكدن معمول: یوك چوراب؛ یوك فانله؛ خالص یوك قماشی .

یوك { س. ١. طرف، جهت، یان، سوی. ٢. یوز، وجه : نه یوكدن = نه جهتدن، وجهله: بیه‌جك یوكندن .

یوكسك { ص. ١. یوجه، مرتفع بلند، عالی، رفیع : یوكسك بنا، آغاج، آت، طاغ، بولوط . ٢. موقع و مرتبه‌سی عالی، رفیع، سامی : یوكسك مقاملره واصل اولدی. ٣. باغیره‌رق سویلنیلن، اوزاقدن ایشیدیلن، بلند : یوكسك سس = صوت بلند . ٤. بهالی، غالی : ذخیره‌نك قیمتی، رایجی خیلی یوكسكدر ؛ اسهام بو آرالق یوكسكدر. = س. یوجه محل ارتفاع : یوكسكدن دوشمك؛ یوكسكه چیقمق .

یوكسكلك { س. یوجه‌لك، ارتفاع، رفعت : بو محلك، بو آغاجك یوكسكلكی .

یوكسلتمك { فت. ١. دها یوكسك یاپمق، یوقاری چیقارمق، ترفیع ایتمك : شو دیواری بر آز دها یوكسلتملی؛ سز اوی یوكسلتمشسكز . ٢. پایه و موقعنی ترفیع ایتمك. ٣. پك زیاده مدح و ثنا ایتمك، عیوقه چیقارمق : اونی او قدر یوكسلتمك .

یوكسلمك { فل. ١. دها یوكسك اولمق، كسب

ارتفاع پیدا ایتمك : بونا چوق یوكسلدی. ۲. یوقاری قالقمق یوقاریلره چیقمق، صعود ایتمك: بعض قوشلر هواده زیاده یوكسلیر؛ بالون اوقدر یوكسلدی‌كه كورینمز اولدی. ۳. (سس) زیاده‌لشمك، اوزاقدن ایشیدیله جك صورتده خیزلی چیقمق، دیك اولمق: نم سسم اوقدر یوكسله‌مز. ٤. بهاسی چیقمق، آغرلاشمق : ذخیره یوكسلدی؛ بیاچه خیلی یوكسلدی. ٥. بح. بر ساحلدن ویا بروندن آچیلمق.

یوكسلمه { ویوكسلیش . س. یوكسلمك ایشی. با : یوكسلمك .

یوكسوك { س. دیكیش دیكركن ایكنه‌یی ایتمك ایچون پارمغه اوجنه طاقیلان معدن ظرف. — اولچی خصوصنده قلتدن كنایه اولور : یوكسوكله اولچمك .

یوكسیمك { فت. آغر. عدایتمك، بار و ثقلت نظریله باقمق، استثقال ایتمك .

یوكلتمك { فت ۱. برحیوان ویا حمالك صرتنه اشیا و اثقال قومق ، تحمیل ایتمك : یوك یوكلتمك؛ شو چواللری بیكیره یوكلتملی. ۲. ویا آرابه. وسائره‌یه اشیا وسائره طولدیرمق : او اشیاسنی آرابه‌لره یوكلتمك ؛ ذخیره‌یی كمی‌یه یوكلتدیكزمی ؟ ۳. آغر بر بار ووظیفه قومق : بو ایشی‌ده بزه یوكلتدیلر . ٤. بر قباحتی برینه حمل واسناد ایتمك : بونون قباحتلری بكا یوكلتیورلر .

یوكلك { س. اوطه‌نك برطرفنده یتاق وسائره وضعنه مخصوص بیوك طولاب : برقاچ اوطه‌یه یوكلك یاپدیرملی ؛ یتاقلری طوپلایوب یوكلكه قورلر. [یوك دخی دیرلر.]

یوكلمك { یاخود یوكله‌مك فت. كندی صرتنه اشیا واثقال قومق ، حمل ایتمك ، قالدرمق : یوكلیوب كوتوردی .

یوكلمك { یایوكله‌مك. فل. ۱. دونمك ، توجه ایتمك، بر طرفه دونوب باقمق، یوزینی چویرمك ۲. قصد ونیت ایتمك، عزم ایتمك. ۳. اكلنمك میل ایتمك، سرفرو ایلمك . ٤. (قوشلر) هواده اوچشمق مر .

یوكلنمك { فجه. ۱. صرتنه یوك قونمق ، تحمیل اولنمق : حیوانلر، حماللر یوكلندی ۲. اشیا وحموله ایله طولدیرلمق: كمی، آرابه یوكلندی ؛ بو قدر كمیلر محصولات محلیه ایله یوكلنوب كیدرلر. ۳. (اشیاواثقال) حیوانك صرتنه قونمق ویاكمی وآرابه طولدیرلق : اشیا ، ذخیره یوكلنیور. ٤. حمل واسناد اولنمق : او قباحت ده اوكا یوكلندی . = فط. ۱. كندی صرتنه یوك آلمق : صندیغی یوكلنمش كلیوردی. ٥. برینه بار اولوب زحمت و ثقلت ویرمك، مسلط اولمق : بكا چوق یوكلندی .

یوكلی { ص. ۱. صرتنده اشیا واثقال بولنان ، یوك قالدیرمش،یوكلنمش: حیوانلری یوكلی براقمشلر؛ بوآدم یوكلیدر. ۲. اشیا وحموله ایله طولدیرلمش، مشحون : یوكلی كمی، آرابه. ۳. كبه، حامل : یوكلی قادین؛ یوكلی قیصراق. ٤. یمشلی، میوه‌دار، مثمر : یوكلی آغاج؛ بوسنه ویشنه آغاجلری پك یوكلیدر. ٥. آغر سرخوش : حریف یوكلی ایدی. ٦. بورجلی ، مدیون : زیان ایدوب چوق یوكلی دوشمش .

یوكلی { ص. ۱. یوكدن معمول: یوكلی فانله، یوكلی قماش. ۲. یوكله طولمش : یوكلی مندر. ۳. یوك ویاغی ویرن : یوكلی حیوان = قویون. = س. یوكدن معمول اینجه اثوابلق منسوجات انواعی: ظریف یوكلیلر كتیرتمش.

یوكول { ص. خفیف ، یكنی ، سبك . مر.

یوكوللتمك { فت. خفیف نظریله باقمق ، استخفاف ایتمك .

یول { س. ۱. كچه‌جك یر، طریق، راه : بورادن قارشی‌یه یول وارمیدر؟ بو یول نره‌یه چیقار. ۲. انسان وحیوانلرك هر وقت كچمه‌سندن باصیلوب بللی اولان خط، چیغر، حراط: طاغ یولی؛ كچی یولی. ۳. انسانلر وآرابه‌لر كچمك اوزره تهیئه وتسویه وتفریش اولنمش كنیشجه خط، طریق، سبیل : اورانك یوللری پك منتظمدر؛ یول یاپمق؛ یوللری حسن حالده بولندیرمق. ٤. كچه‌جك یر : قولاغوزلر دكیزده كمیلرك یولنی بیلیرلر. ٥. آقه‌جق یر، قنال، قنات : صو یولی، چركاب یولی، صهریج یولی. ٦. چیزكی خط، صوبه : او قماشك

قرمزی یوللری واردر. ٧. مج.
کیدیش، سیر، سیاحت، سفر،
یولجیلق. ٨ یورویش ، حر.
کت ، سرعت : بوواپورك یولی
ناصلدر ؟ یولی یوقدر . ٩.
اصول، اسلوب، طرز : بو یولده
برشی یاپملی؛ او باشقه یولده‌در.
١٠. رسم، عادت ، آیین : بو
ایش یولنده دکلدر؛ هر ایشك
یولی واردر؛ یولیله یاپمق. ١١.
مسلك، مشوار : اوآدمك یولی
باشقه‌در؛ اوده بویولده‌در. ١٢.
کیدیش، طور، حال : طوتدیغکز
یولی بکنیورم. ١٣. اوغور :
سزك یولکزه جانمی فدا ایدرم.
١٤. واسطه، وسائط، اسباب :
زنکین اولمه‌نك یولی واردر ؛
یولنی بوله‌مدم . ١٥. کرك بر
علم و صنعتده وکرك زهد
وعبادت وتصوفده بر بیوك
ذاتك وضع ایتدیکی اساس ،
طریق، ارکان: خطاطلقده عمادك
یولی؛ معمارلقده سنانك یولی .
آرابه یولی = آرابه کچه‌بیله‌جك
منتظم یول ، شوسه . || یول
آرامق = تدبیر ایتمك . || یول
آلمق = قطع منازل ایتمك ،
ایلریلمك. || یولی آلمق = وارمق،
واصل اولمق. || آیاق یولی =
آبدستخانه، ممشا . || یول اور.
مق = قطاع طریقدن اولمق ،
راهزنلك ایتمك. || یوله اورمق =
تشییع ایتمك. || اوزون یول =
سورکلی ویا طولاشیق. || یول
اوسی = یولك اوزرینه تصادف
ایدن ، اوکندن کچیله‌جك . ||
یول اوغراغی = یولك اوغرادیغی،
یول اوسی. || اوغرین یول =
خرسز یولی، کیزلی یول. || اولو
یول = جاده، شاهراه. || ایشلك
یول = دائما کیدن کلنلری بولنان
طریق. || یول، یولنی بولمق =
چاره‌سنی بولمق . || یول بیلیر =
آداب و ارکانه واقف ، تربیه‌لی،
مؤدب . || پایتاق یولی = یایا
قالدیرمی. || پوسته یولی = پوسته‌نك
ایشلدیکی بیوك جاده. || پیر یولنه =
حسبی، بادهوا. || تاتار یولی = پوسته
یولی، جاده. || یول تذکره‌سی =
مروریه، پاسپورت. || ترامواي
یولی = ترامواي کچه‌جك صورتده
چوقور دمیرلر دوشنمش یول.
|| تیمور یول، دمیر یول (صفت
موصوف اولوب اضافتله دمیر
یولی دیمك خطادر.) = بخارله
حرکت ایدر ماکینه ایله تحریك
ایتدیکی آرابه قطاری کچمك
اوزره تراورسلر یعنی عرضا
دوشنمش آغاجلر اوزرینه رایلر
یعنی طولاً تمدید اولنمش دمیر.
لردن عبارت دوز طریق :
آناطولی دمیر یولی . || یوله
چیقمق = عزیمت ایتمك . || یوله
چیقارمق = ١. عزیمت ایتدیرمك.
٢. تشییع ایلمك . || یولدن
چیقمق = ١. دمیریول قطاری
ویا ترامواي کندی یولندن
طیشاری فیرلامق. ٢. صاپمق،
ضلالته دوشمك، کمراه اولمق.
|| یول خرجی = یول مصرفی ،
خرجراه. || درت یول آغزی =
ایکی یولك تقاطع ایتمسیله درت
یولك مرکزی و نقطهٔ تلاقیسی
اولان محل. || یول دوشمك =
تصادفاً کچمك، مناسبت آلمق :
یولکز دوشرسه بزه اوغرایك.
|| یوله دوشمك = یوله چیقمق،
روان اولمق. || سیدیك یولی =
مثانه قنالی، احلیل. || یولی
شاشیرمق = نه طرفه کیده‌جکنی
ویا نه یاپه‌جغنی بیله‌مه‌مك ،
مألوف عادتنی ترك ایتمك. || یول
شاشمق = چتاللاشمق ، مشوش
اولمق ؛ یول هیچ شاشمیور =
صاپمیور. || یول صالمق = دفع
ایتمك. || صو یولی = صو کچمکه
مخصوص یر آلتنده اورتیلی قنات.
|| طوب یولنه کیتمك = هدر اولمق.
|| یول طاسی = سفرطاسی. || یول
طوتمق = سلوك ایتمك ، سالك
اولمق. || طوغری یول = جاده،
شاهراه . و مج. صراط مستقیم.
|| یولدن قالمق = برمانع حلولیله
کیده‌میوب کری قالمق .
|| یولی قپامق = سد راه
ایدوب مرور و عبوره مانع
اولمق. || قچامق یولی = بهانه،
چکلمکه وسیله. || یوله قومق =
عزیمت ایتدیرمك . || یولنه
قومق = تنظیم ایتمك ، نظامنه
قومق. || یولدن قومق = تأخیر
ایتمك، عزیمتنه مانع اولمق. || یوله
کلمك = ١. اصلاح حال ایتمك. ٢.
مطاوعت ایتمك ، راضی و مطیع
اولمق. || یول کورنمك = یولجیلق
ظهور ایتمك، سفر اقتضا ایتمك.
|| کوزلر یولده قالمق = طول
مدت انتظار ایتمك . || یول
کوسترمك = رهبرلك ایتمك. ||
یول کوسترن = دلیل، رهبر. ||
یول کیتمك = یولجیلق و سیر

وسیاحت ایتمك. || یوله کیتمك = اویمق، موافقت ایتمك. || یولنه کیرمك = اصلاح اولنمق، کسب انتظام ایتمك. || یولنده = کرکی کبی، مناسب، لایق. || یول ویرمك = ١. اذن ویرمك، دفع وطرد ایتمك. ٢. بح. دکزده تصادف اولنان بر سفینه‌نك ارقه‌سنه قالمق || یوله یاتمق = مطاوعت ایدوب رضا ویرمك. || یاکلیش یول = باطل ذهاب، ناصواب. || یول یورومك = طی مراحل ایتمك. || یول یول = چیزکیلی: یول یول قماش. || یولیله = مناسب صورتده، اصول وعادته توفیقاً، لایقیله.

یولار { س. حیوانی بکدك وباغلامق ایچون باشنه طاقیلان ایپدن دیزکین، مهار، افسار: یولاردن چکمك، باغلامق؛ یولارك ایپی.

یولاف { س. حیوانلره یدیریلن معروف اوزون وخفیف حبه: آته یولاف یدیرمك؛ یولاف صمانی.

یولجی { س. ١. یوله چیقوب کیدن مسافر، سیاح: بر یولجی‌یه راست کلدم؛ یولجیلر چکوب قونارلر. ٢. واپور و دمیریول قطاری کبی وسائط نقلیه‌ده بولنانلر: بو واپورده یولجیلره ایی باقیورلر. ٣ بر یوله وبر سیاحته حاضرلانمش آدم: کندیسی یولجیدر. ٤. امیدسز خسته، آخرت یولی طوتمش آدم: بیچاره خسته یولجیدر || یولجی اولمق = یوله وسیاحته حاضرلانمق. || یولجی چیقارمق = تشییع ایتمك.

یولجیلق { س. سیر، سیاحت، سفر: یولجیلقده اوروج فرض دکلدر.

یولداش { س. ١. برلکده یوله چیقان آدم، یول و سیاحت ارقداشی، همراه، رفیق. ٢. علی الاطلاق آرقداش، رفیق، همپا. ٣. وقتیله یکیچری اوجاغینك اعضاسی. || قپو یولداشی = افندیلری مشترك اولانلرك بهری، برقپو منتسبلرینك بهری.

یولداشلق { س. ١. یول وسیاحت آرقداشلغی، همراهلق. ٢. آرقداشلق، رفاقت. || قپو یولداشلغی = افندی اشتراکی. || یولداشلق ایتمك = برلکده سیاحت ایتمك.

یولدیرمق { فت. چکدیروب قوپارتمق، سوکدیرمك: باغچه‌نك اوتلرینی یولدیرملی.

یولسز { ص. ١. یولنده اولمیان، مناسب ولایق اولمیان، مناسبتسز، ناهموار: یولسز ایش؛ یولسز حرکت. ٢. نظام واصوله مغایر. ٣. اصناف بیننده ویا کمیالری طرفندن ایشدن منع اولنمق جزاسنه اوغرادلمش: فلان آرابه‌جی‌یی یولسز ایتدیلر.

یولسزلق { س. ١. مناسبتسزلك، نامناسب وضع وحال. ٢. نظامسزلق، اصوله مغایر حرکت. ٣ اصناف بیننده ایشدن ممنوعیت جزاسی.

یوللامق { فت. یوله چیقارمق، کوندرمك، ارسال واسبال ایتمك: آدم، مکتوب، خبر یوللادم.

یوللامه ١ { س. کوندرمه، ارسال. = ص. دوشمه‌لك اوزون میشه اغاجی: یوللامه دیرك، کیریش.

یوللانمق { فل. یول آلمق، ایلرلمك، قطع طریق ایتمك: کمی یوللاندی. = فج. کوندرلمك، ارسال اولنمق: مکتوب یوللاندی‌می؟

یوللی { ص. ١. بر درلو یولی اولان: اوزون، قیصه یوللی. ٢. یولنده، اصولنده، نظامنده اولان: یوللی یولسز بر ایش اولدی. ٣. چیزیکلی، صوبه‌لی: یوللی قماش؛ ماوی بنبه یوللی. ٤. فلان طرز واسلوبنده اولان: نصیحت یوللی سوزلر.

یولمق { فت. ١. چکوب قوپارمق، نزع قلع ایتمك: اوت، قیل یولمق؛ صاچنی صقالنی یولمق. ٢. صویمق، طولاندیرمق، مالنی غصب ایتمك: زواللی آدمی یولدیلر. || صاچ، باش، یوز یولمق = اظهار یأس و ماتم ایتمك، دوکنمك.

یولندیرمق { فت. دوچار یأس و ماتم ایتمك، آغلاتمق.

یولنمق { فج. چکیلوب قوپارلمق، نزع وقلع ایدلمك. = فط. صاچنی یوله‌رق اظهار یأس وماتم ایتمك، ییرتنوب آغلامق.

یولوق { ص. و:

یولوك { ص. توکلری یولنمش، توکسز.

یولوگن { ـ. و :

یولگی { ـ. اوستره مر .

یولومك { فتـ. ۱. چکوب قوپارمق، یولمق . ۲. تراش ایتمك .

یولویجی { ـ. تراش ایدن آدم، بربر. مر .

یُوم { ـ. ۱. اوغور، میمنت، سعد، فال خیر، یمن : یوم طوتمق = سعد عد ایتمك .

یَوم { ـذ. عر. جـ : ایام. ۱. کون. یکرمی درت ساعتلك لیل ونهار مدتی : یوم جمعه ، یوم سبت . ۲. کوندوز، نهار، روز، لیل مقابلی || یوم الحساب یوم الحشر ، یوم القیام = قیامت کونی. یوم شمس = شمسك، یوم قمری = قمرك ، یوم نجومی برکوکب ثابتك ایکی دفعه نصف النهاره کلمسی بیننده مرور ایدن مدت . || الیوم = ۱. بو کون ، بو کونکی کونده. ۲. هنوز، حالا، اولان . || فی یومنا هذا = بو کونکی کونده ، کونمزده. || یوماً من الایام = کونلرده بر کون، کونك برنده . || یوماً فیوماً = کوندن کونه || کل یوم = هرکون .

یوما { یاخود یومه. ـ. اوج قولدن مرکب و قوللرینك عکسنه بوکلمش خلاط، پالامار .

یوماق { ـ. ۱. بزدن یاپلمش طوب. اویون طوپی. ۲. برطوبه صارلمش ویا صاریلوب طوب اولمش ایپلك وبحیم وسائره : بریوماق تیره؛ ایپلیکی یوماق یاپمق .

یوماقلامق { فتـ. ۱. صاروب طوب یاپمق، یوارلانمق. ۲. طوبه ایپلك صارمق. ایپلیکی یوماق یاپمق .

یوماقلانمق { فل. شیشوب یومری اولمق : مفصللری یوماقلانمش .

یومُرمَق { فل. طوپلانوب یومری اولمق، شیشوب اور اولمق .

یومرو { یایومری. ـ. یوارلاق شیء. کومه، تومسك، طوب، حدبه، اور. || یایری یومری = تومسك و چوقورلری چوق، انکبه‌لی.

یومروجاق { ـ [غلطی : یومورجاق] ۱. طاعون علتنك علامتی اولمق اوزره قولتوق آلتنده ویا قاسیقده چیقان اور. ۲. طاعون علتی. ۳. مجـ. شتم وبد دعا مقامنده کوچك چوجقلره توجیه اولنور : طورمیور یومروجاق .

یومروق { ـ. ۱. الك یوملمشی، قپالی الك آلدیغی شکل ، مشت : یومروغنی کوستردی. ۲. یومروقله اورمه یومروق ضربه‌سی : بریومروق اوردی؛ برقاچ یومروق یدی .

یومروقلامق { فتـ. ۱. یومروقله اورمق : صیقشدیروب برکره یومروقلادی؛ شویاصدیغی یومروقلایك ۲. یومروقله یوغورمق .

یومرولق { ـ. تومسك، اور کبی یوارلاق شیء. حدبه .

یومرولمق { فل. شیشوب اور کبی اولمق، تومسلمك ، تحدب ایتمك .

یومشاتمق { یاخود یموشاتمق . فتـ. ۱. یومشاق ایتمك، یومشاقلق ویرمك. نعومت ویرمك، نرم ایتمك : بویاغ دری‌یی یومشاتیر . ۲. حلم وملایمت کتیرمك، غضب وخشونتی دفع ایتمك : پك سرت وخرچین برچوجقدر، کندیسنی آنجق تربیه یومشاته‌بیلیر. ۳. تسکین واسکات ایتمك، یواشلاتمق : برقاچ سوزله کندیسنی یومشاتدی .

یومشاجق { صـ. [اصلی : یومشاقجق] پك یومشاق ونرم وملایم : چوجغك یومشاجق اللری .

یومشاق { یاخود یموشاق. صـ. قانی و سرت اولمیان ، طوقنلدقده مقاومت ایتمین وبلتمیان. ناعم، نرم، لطیف، لین : یومشاق شلته ؛ ال. ۲. یاواش. حلیم : پك یومشاق آدمدر؛ یومشاق طبیعتی واردر . ۳. قولای ایشلنیر، سرت اولمیان : یومشاق آغاج ، یومشاق دمیر . = ـ. یومشاق یر، کیکسز ات، بوت : بالدیرك یومشاغی .

یومشاقلق { ـ. ۱. سرتلك وقاتیلق ضدی ، نعومت، نرمی : شلته‌نك ، صاچك ، الك یومشاقلغی ۲. یواشلق، لطف، ملایمت : او آدمك یومشاقلغی کندیسنی سودیرر .

یومشامق { فل ۱. یومشاق اولمق، سرتلکی کچوب کسب نعومت ایتمك : یاغمور صوییندن صاچ یومشار؛ بو یاغدن اللرم یومشادی ۲.

صلابتی کسب اعتدال، دها قو. لای ایشلیر ویا اکیلوب بوکلیر حاله کلمك : موم صیجاقدن یو. مشامش؛ دمیر قیزدیریلنجه یو. مشار ۳. کوشه‌مك، سولپوك اولمق : یناقلری یومشامش. ٤. یواشلق وسکونت وملایمت کسب ایتمك، حدتی کچمك : اونك سوزلرندن یومشادی .

یومَق { مص : یوبار، یور. فت. بیقامق، غسل ایتمك : اللری یومق. || مج. ال یومق = وازکچمك، قطع مناسبت ایتمك. [الیوم استانبولجه مهجوردر.]

یوملمق { فج. کندی کندینه وبلا اختیار قپانمق : کوزلری یوملدی .

یوملی { ص. اوغورلی، یمنلی، میمون، قدملی، میمنتلی .

یومَمق { فت. قپامق : کوزلری، آوجی یومق. || مج. کوز یومق = کورمزلکه کلمك، مسامحه و تغافل ایتمك. || آغزی آچوب کوزلری یومق = بی پروا شتم ایتمك . || کوز یوموب آچینجه = آن واحده، برلحظه ده، طرفة العین .

یومورطه { یومورطلامق وسا. ئره با : یمورطه و سائره .

یوموق { س. ۱. قپالی، شیشوب قپانمش : یوموق کوز وباری قپالی . ۲. یومشاق، تومبول : یوموق یوموق اللر .

یومه ۱ { با : یوما .

یومی { ص. عر. ٔ : یومیه. ۱. کونه ویابرکونه منسوب ویامخصوص اولان، کونده‌لك : یومی تعیین؛ معینات یومیه. ۲. هر کون واقع اولان، کونده برکره‌وقوع بولان، هرکونلك : یومی غزته = هر کون چیقان؛ اوراق یومیه . = ح. عر. یومی یاخود یومیه = هر کون کونده : یومی، یومیه بر اوقه اتمك ویرر؛ یومی برجزء یازار.

یَومیّه { سة. عر. برکونلك ایش ایچون ویریلن اجرت، کونده‌لك : رنجبرك یومیه‌سی قاچ غروشدر. ۲. هر کونکی مصارف ووارداتی کونی کونته یازه‌جق مخصوص دفتر، ژورنال : یومیه‌ده مقید ایسه‌ده آنا دفتره کچیرلمه‌مشدر.

یونان { سخ م. [یونیا Ἰωνία اسم قدیمندن محرف] اوروپانك جنوب شرقیسنده‌کی شبه جزیره‌که شمالا ناردو (امراکیه) کورفزیله وتسالیه ایله محدود وبر چوق جزایری‌ده مشتملدر؛ یونان قدیم؛ نفس یونان = موره‌شبه جزیره‌سیله آطه. لرك غیری [یونانستان غلطدر.]

یونانجه { ص. یونان قدیم طرز واصولنده ویا لساننده اولان : یونانجه لسان، کتاب = یونان قدیم طرز ویا لسا. ننده : یونانجه سویلمك .

یونانستان { س. فا. یونان‌مملکتی. [یونان ذاتاً مملکت اسمی اولدیغندن «ستان» اداتنك علاوه‌سی نابجملدر.]

یونانلی { س. ص. یونان‌اهالیسندن آدم : اسکی یونانیلر؛ بو کونکی یونانیلر .

یونانی { ص. س. عر. ٔ: یونانیه. یونان مملکتنه منسوب ومتعلق ویا بومملکت اهالیسندن اولان : لسان یونانی؛ حکماء یونانیه ؛ اسکی یونانیلرك فلسفه‌سی .

یونتمق { فت. [طوغریسی : یونمق.] با : یونمق .

یونجه ۱ { س. صولیجه‌یرلرده‌خدابی نابت ویا اکلمکله حاصل اولان یاپراقلی معروف بر اوت که حیواناته‌چوق‌یارایوب اکثریا یشیل یدیریلیر؛ صاری، قزیل، قره، اولامه یونجه = بونك انواعی .

یوند { س. ۱. خرکله ایله کزن تربیه‌سز و یاری یبانی قیصراق . ۲. قوبروق صالان قوشنك بر نوعی : یوند قوشی.

یونده ۱ { س. قوشلك توکلری آلتنده اولان اینجه قیللری .

یونُس { سخ. انبیاء‌بنی‌اسرائیلدن اولوب نینوه شهرقدیمنده یاشامش و بر بیوك بالیق طر. فندن یوتیلوب‌ینه صاغ چیقمشدر. یونس بالیغی = ذوات الثدیدن معروف بر بیوك بالق ، دلفین.

یونغار { س. بولغاری‌دینلن‌چالغینك اوفاق نوعی ، اوچ تللی باغلامه.

یونغه { س. کسیلن اودون وکراسته‌دن‌چیقان اوفاق پارچه‌لر، طلاشك ایریسی. || دمیر یونغه‌سی = ایریجه دمیر طلاشی.

یونلمامش { ص. ۱. ایشلنمه‌مش. ۲. تربیه اولنمامش، خام ، نتراشیده.

یونلمق { فج. [وغلطی : یونتلمق] کسر ورنده ایله ویاقلمله

کسیلوب ویا قازیلوب دوزدلمك، ایشلنمك : یونلمش تخته، دیرك، طاش.

یونتمق { فتـ. [و غلطی : یونتمق] کسر و رنده ویا قلمله تخته ویا طاشی کسوب دوزلتمك، ایشلمك، اویمق، سیلمك : شو دیرکی ایجه یونملی؛ طاشك بر طرفنی یونتمق اقتضا ایدر.

یونمق { فطـ. ییقانمق، کندی کندینی ییقایوب تمیزلنمك، استحمام ایتمك، غسل اولنمق.

یونمه { سـ. یونمق ایشی. با : یونمق. == صـ. یونلمش، ایشلنمش، اویلوب دوزدلمش، تراشیده : یونمه تخته، طاش.

یونه { سـ. یکه‌دن کوچك تکانی، بلمه نوعی.

یووه { یاخود یووا. سـ. ١. قوشلرك وسائر بعض حیوانا. ناتك چکیلوب بارینمق ویاوریلامق یاخود یمورطلایوب یاواز چیقارمق اوزره صور مختلفه‌ده حاضرلادقلری یر، لانه، آشیانه، وکر = قبرلانیج، سرچه، طاوشانی یووه‌سی؛ یووه یاپمق = حاضرلامق و ایدنمك : لکلك یوکسك یرلرده یووه یاپار. ٢. مجـ. کوچك و فقیرانه مسکن، منزویانه یاشانیلان محل : او کوچك اوطه یووه‌سی ایدی. ٣. بر ماکینه وآلتك وقپو وپنجره وکلید کبی شیئلرك بر قسمنك کیروب ایشلمه‌سنه ویا برلشمسنه مخصوص دلیك و چقوری : کلید یووه‌سی؛ رزه یووه‌سی. ٤. دلیك، چوقور، کوز : یووه‌لرینك ایچنه قویملی. || یووه‌سنی یاپمق = حقندن کلمك؛ ایجه دوکوب اوصلاندیرمق. یوغرت یووه‌سی = یوغرت اولمق ایچون کاسه‌لرینك کوملدیکی صیجاق یر.

یووه‌لامق { فلـ. یووه یاپمق : سرچه‌دیواردلیکلرنده یووه‌لار.

یوها { حد. تزذیل وتعییب ایچون بر آدمه قارشی بلند صدا ایله باغیریلیر. == سـ. تزذیل و تعییب صداسی : یوهایه طوتمق؛ یوها چاغرمق.

یه { د. «یا» اداتنك مخففی اولوب باشلیجه ضرورت وزندن طولایی قوللانیلیر : یه‌دنیاده آچوب بو دیدهٔ بینایی نیلرسك.

یهود { سـ. عر. [اسم جنس اولوب جمع معناسیله قوللانیلیر] یهودیلر، بنی اسرائیل : قوم یهود؛ عادات یهود.

یهودی { سـ. صـ. عر. ا : یهودیه. حضرت یعقوبك اولادندن یهودایه منسوب اولان بنی اسرائیله منسوب ومتعلق ویا بو قومك افرادندن وبونلرك دینیله متدین اولان : اسرائیلی، موسوی : اعتقاد یهودی؛ عادات یهودیه؛ یهودیلرك تاریخی؛ یهودی محله‌سی، جماعتی.

یهودیجه { صـ. یهودی طرز و اصول ویا لساننده اولان : یهودیجه عبادت، یازی، کتاب. == حـ. یهودی طرز و اصول ویا لساننده : یهودیجه سویلمك، آلیش وریش ایتمك. == سـ. یهودیلرك سویلدکلری لسان، الیوم بو جهتده‌کی یهودیلرك سویلدکلری اسپانیولجه : یهودیجه قولای بر لساندر.

یهودیلك { سـ. ١. یهودی دین ومذهبی، موسویت. ٢. یهودیلره مخصوص طور و حال.

ییتدیرمك { فتـ. غائب و ضایع ایتمك، فوت ایلمك، اضاعه و اتلاف ایتمك. مر.

ییتمك { فلـ. غائب وضایع اولمق، فوت اولمق، تلف ویازیق اولمق. مر.

ییر { سـ. با : یز.

ییرتمق { ییرتیق و سائره. با : یرتمق وسائره.

ییسا { حـ. [یتا] قالدیرك، چکك، هایدیك! ییسا برابر = هایدیك بردن! ییسا ییسا = زورله، وار قوتی ویره‌رك، نهایة النهایه : ییسا ییسا ایکیوزه چیقسون زیاده چیقماز.

ییغدیرمق { فتـ. بریره کتیروب کومه ایتدیرمك، بریکدیرمك، تراکم و ادخار ایتدیرمك : اوینك اوکنه کراسته ییغدیرمش؛ آدملرینه ذخیره ییغدیریور.

ییغشدیرمق { فتـ. طوپلانمق، جمع ایتدیرمك، بریکدیرمك : عمله‌یی قپوسنه ییغدیرمش.

ییغشمق { فشـ. بریره کلوب طوپلانمق، بریکوب ازدحام ایتمك : رنجبرلر قپوسنه ییغشمش.

ییغلمق { فلـ. ١. طوپلانمق، بریکمك، تراکم ایتمك، ازدحام ایتمك : خیلی عسکر ییغلدی؛ مغازه‌یه مال ییغیلوب

قالدی . ٢ . بایبلوب دوشمك :
صوقاغك اورته‌سنده بیغلدی .

ییغلی { ص. طوپلانمش، بریكمش، متراكم، مزدحم : بو قدر اشیا قپونك اوكنده بیغیلی طوریور .

ییغمق { فت. طوپلایوب كومه ایتمك، بریكدیرمك، تراكم ایتدیرمك، ادخار ایتمك : مال، ذخیره بیغمش ؛ او یاپمق اوزره كراسته یی بیغمش . || یوكنی یوكسك بیغمق = مال ادخار ایدوب طمعكارلقله صاتمق .

ییغندی { س. ١. جمع ایدلمش شیئلر كومه‌سی، متراكم كومه : قپوسنك اوكنده بر بیغندی كوردم . ٢ . طوپلانمش خلق، غلبه‌لك، ازدحام : صوقاقده بر بیغندی وار ایدی .

ییغنمق { فل. ١. طوپلانمق، بریكمك، طوپ وكومه اولمق : اشیا بیغیلوب قالدی . ٢ . بایبلوب دوشمك.

ییغین { س. ١. طوپ، كومه، بریكمش شیئلرك تشكیل ایتدیكی مجموع : بر بیغین كتاب؛ اشیا هنوز یرلشمیوب بیغین بیغین طوریوردی. ٢. غلبه‌لك، ازدحام، طوپلانوب بریكمش خلق: بر بیغین آدملر . || بیغینیله = كلیتلی، طوبدن .

ییغینلق { س. غلبه‌لك، ازدحام : بر بیغینلق كوردم .

ییقامق { فت. [اصلی : یوقامق] مكرر یومق، صو ایله تمیزلمك، غسل ایتمك . [الیوم مهجور اولان « یومق » یرینه قوللانیلیر :] ال ، آیاق ، باش ، چاشیر بیقامق .

ییقامه { س. بیقامق ایشی، غسل: بو قاریك چاشیر بیقامه‌سی پك ایيدر .

ییقانمق { لج. صو ایله تطهیر ایدلمك، یونمق، غسل اولنمق : بنم چاشیرم بیقاندی‌می؟ بوراسی دون بیقاندی . = فط. كندی كندینی بیقامق، اغتسال ، استحمام ایتمك : یارین بیقانه‌جغم؛ حمامده، دكیزده بیقانمق .

ییقانمه { س. و :

ییقانلش { س. بیقانمق ایشی و طرزی، اغتسال.

ییقدیرلمق { لج. ١. دوشورلمك، یره اوردیرلمق، آشاغی‌یه آلدیرلمق : بوغا قولای بیقدیرلماز. ٢. هدم و تخریب ایدلمك، دوشورلمك، بوزدیرلمق: بو او خیلی مصرفله بیقدیریلیر.

ییقدیرمق { فت. ١. دوشورتمك، یره اوردیرمق ، آشاغی‌یه آلدیرمق : بوغایی بیقدیروب باغلاتدی. ٢. خراب و ویران ایتدیرمك، بوزدیرمق، دوشورتمك ، هدم و تخریب ایتدیرمك : اسكی اوینی بیقدیروب یكیدن یاپدیردی .

ییققین { ص. ١. دوشمش بیقلمش ویا دوشمكه حاضر، خراب، ویران ، مشرف خراب : بیققین براو .

ییقلمق { فل. مج. ١. دوشمك . دورلمك : باشی دونوب یره بیقلدی ؛ فرطونه‌دن برقاچ سروی بیقلمش. ٢. خراب ومنهدم اولمق، بوزلمق، دوشمك، ویران اولمق : بواو بیقله‌جقدر، بیقلمق درجه‌سنه كلمشدر. ٣. مج. پریشان حال اولمق، اختیارلقدن فرتوت وفانی اولمق ، دوشمك. ٤. دفع اولوب كیتمك بیقل بورادن؛ بیقلدی كیتدی.

ییقمق { فت. ١. دوشورمك ، یره اورمق، آشاغی‌یه آلمق : فلقه دكنك كتیروب خرسزی بیقدیلر؛ اوكوزی نعللامق اوزره بیقدی. ٢. بوزمق، هدم وتخریب ایتمك : او، دیوار بیقمق . || او بیقمق = خاندان خراب ایتمك، بانیرمق، محو ایتمك. || برینك اوزرینه بیقمق = تحمیل وعطف واسناد ایتمك . || كوكل بیقمق = خاطر قیرمق دلگیر ومحزون ایتمك .

ییقمه { س. بیقمق ایشی، هدم، تخریب .

ییقندی { س. بیقلمش بر شیئك قالوب بركن انقاضی خرابه، ویرانه : اورادە بر بیقندی واردر .

ییقیق { ص. بیقلمش، خراب ، ویرانه ، منهدم : بیقیق براو .

ییقیم { س. بوزله، دوشمه، هدم، خرابی، ویرانلق . || او بیقیمی = خرابی‌یی موجب حال، بیوك زیان ویا مصرف .

ییل { س. كرهٔ ارضك شمسك اطرافنی بركره دور ایتمی مدتی‌كه اون ایكی آی اعتبار اولنوب مواسمك تعاقبنی حاوی اولور، سنه، عام، سال : بو ییل؛ كچن ییل؛ یوز ییل؛ بوللق ،

قیتلق ییلی. || مج. آیده ییلده = نادر، پك سکرك اوله‌رق. || ییل باشی = سنهٔ جدیده‌نك باشلا. دیغی کون: بوکون فرنکلرك ییل باشیسیدر.

ییلان { ص. حیوانات زاحفه‌نك الك اوزونی اولان معروف زهرلی و صوئوق حیوان که انواع کثیره‌سی اولوب اکثری قره‌ده وبعض جنسلری دکیزده یاشار، حیه، افعی، مار: ییلان صوقمق، ایصیرمق؛ انکرك، اوق، صو ییلانی؛ چنغراقلی ییلان. || ییلان قاوی = ییلانك قابوغی کبی دونه‌رك اوزانان ویا یوقاری چیقان، حلزونی: ییلان قاوی نردبان = مناره نردبانی کبی دونه‌رك چیقان. || ییلان قویروغنه باصمق = برینی غضبلند. یرمك. || ییلان کبی = پك صوئوق وسویمسز. || ییلان کوملکی = ۱. ییلانك بهارده دکیشوب صییریلان دریسی. ۲. بوکا بکزر آغ شکلنده سکرك تولبند. || ییلان بالیغی = بر جنس اوزونجه دکیز ویا کول بالیغی.

ییلانجق { ص. یوزده عارض او. لوب شیشمکی ودرینك قیزاروب پارلامه‌سنی موجب بر خسته‌لق. فر. Érésipèle؛ ییلانجق اولمق = بو علته طوتلمق.

ییلانجقجی { ص. ییلانجق علتنی بر طاقم افسونلر و اصلسز علاجلرله ابی ایتمك ادعاسنده بولنان آدم.

ییلانجی { ص. کویا افسونله وترکیبی سر صاقلانان برشربت ایچیرمکله ییلانك زهری تأثیر ایتمیوب بو حیوانی طوتان آدم.

ییلانجیل { ص. باشلیجه ییلان طوتوب یمکله یاشایان برجنس قوش

ییلدیرمق { فت. اورکوتمك، کو. زینی قورقوتمق، بر دها قارشیسنه چیقمغه جسارت ایده‌میه‌جك صورتده قورقو ودهشت ویرمك: عسکرمز دشمنی ییلدیردی؛ او صیتمه بنی ییلدیردی.

ییلشمق { فل. کوشیوب یاناشمق، کولوب صیریتمق.

ییلشمك { فل. صوئوق وجعلی برطورله صیریتوب یوزه کولمك.

ییلشق { ص. ۱. یاپیشقان، بولا. شان. ۲. آدمه یاپیشیر، صیریتقان، معجز: ییلشیق بر آدم.

ییلشقلق { ص. ۱. یاپیشقانلق، بولاشق. ۲. صیریتقانلق، معجزلك.

ییلغین { ص. ییلمش، کوزی. قورقمش، اورکمش: ییلغین عسکرله حرب ایتمك مشکلدر.

ییللاتمق { فت. برسنه ویا سنه‌لرجه صاقلایوب اسکیتمك: زیتون یاغی ییللاتملی.

ییللامق { فل. ۱. بر ویا برقاچ سنه‌لك اولمق، سنه‌یی یکمك: ۲. یاشنه کیرمك، بر یاشنده اولمق: او چوجق، او قوزی دها ییللامادی. ۳. پك کچ قالمق، یاپیشوب قالمق: کوندرد یکمز آدم اوراده ییللادی.

ییللانمق { فل. برویا برقاچ سنه. لك اولمق، اسکیمك.

ییللق { ص. ۱. بر سنه‌لك، بر یاشنده: ییللق قوزی. ۲. شو قدر سنه‌لك، حدوث وظهورندن بری شو قدر سنه کچمش اولان: اوچ ییللق چوجق؛ بیك ییللق بنا. ۳. شو قدر یاشنده اولان: یوز ییللق آدم. = ص. سنه‌لك، سنه‌ده بر ویریلن معاش ویا بخشش و سائره: چوبانلر ییللقله قپولانیرلر.

ییللقجی { ص. ص. و:

ییللقلی { ص. ص سنه اعتباریله معاشه قارشی خدمت ایدن آدم: بزم آرابه‌جی ییللقجی، ییللقلیدر.

ییلمك { فل. با: ییلشمك.

ییمك { ییدیرمك، یمش وسائره. با: یمك وسائره.

ییندی { ص. ینه‌جك شیئه یمکه متعلق شیئلر، قوت، رزق، آزیق.

یینی { ص. با: یکنی.

ییو { ص. ۱ بر شیئك کیروب یرلشمه‌سنه مخصوص اویوق چیزکی: جام، چرچیوه ییوی. ۲. برزیوانه‌نك ایچنده ییلان قاوی صورتده طولاشه‌رق اوزانان اویوق: ششخانه، ویده، جیوا. دره ییوی؛ طوپه ییو یاپمق، آچمق.

ییولی { ص. ۱. برشیئك کیروب برلشمه‌سنه مخصوص او. یوغی اولان: ییولی چرچیوه. ۲. ییلان قاوی صورتنده طولاشه‌رق ممتد اولور او یوغی اولان: ییولی ششخانه، طوب.

یَیَه‌جَك { ص. ینیر، مأکول، یمکه صالح: ییه‌جك برشیء یوقیدر؟ = س. ینه‌جك شیء، مأکولات، آزیق، رزق، قوت: ییه‌جك تدارك ایتملی؛ بیچاره‌نك ییه‌جکی یوقدر.

یَییجی { ص. ۱. چوق یر، اکول، اوبور: ییجی بر پهلواندر. ۲. کیتدکجه اطرافه یاییلوب اتلری چوریدن (یاره)، آکل: ییجی چیبان، یاره.

والحمد لله علی التمام

چهارشنبه ۷ تشرین‌ثانی سنه ۳۱۷ وفی ۹ شعبان سنه ۳۱۹

صباح ساعت ۲ دقیقه ۱۵ ارن‌کوی

وکان البدء بتألیفه فی ۱۵ تشرین‌اول سنه ۳۱۵ وفی ۲۲ جمادی‌الاخری سنه ۱۳۱۷

سامی

da, bizzat ismidir. Türkçe'nin bir bütün olduğuna ve Garp Türkçesi'nin bu büyük ve eski dilin bir kolu bulunduğuna inanan Ahmed Vefik Paşa eserine Lehce-i Osmânî derken, Şemseddin Sâmi'nin eserini Kâmûs-ı Türkî diye adlandırması son derece ehemmiyetli bir noktadır. Şemseddin Sâmi çok doğru, çok yerinde bir millî ve ilmî görüşle hareket etmiştir.

Çok değerli bir dil bilgini ve edebiyatçı olan Şemseddin Sâmi'nin Kâmûs-ı Türkî'si, Türk dilinin en mühim eserlerinden biridir. Bu sözlük Türk dili ve Türk kültürü için son derece faydalı olmuştur. Değerini ve ehemmiyetini bugün de muhafaza ve devam ettirmektedir. Türk dili ve kültürünün eşsiz hizmetkârı, büyük dilci, büyük Türkçeci ve Türkolog Şemseddin Sâmi'nin aziz hatırasını; eserinin yazılışının 80. yıldönümünde, bugünün bir dilcisi olarak saygı, şükran, minnet ve rahmetle anarım.

Fatih, 15 Şubat 1978
Prof. Dr. Faruk K. Timurtaş

itirâz edenler bulunur; lâkin dilimiz Lisân-ı Türkî'dir, bu lisana mahsûs lügat kitabına dahi başka isim düşünmek abesdir. Lisânımızda müstamel kelimelerin cümlesi de, herhangi bir lisandan me'hûz olursa olsun, hakîkaten müsta'mel ve mâlûm olmak şartıyla Türkçe'den ma'duddur."

Şemseddin Sâmi, yeni bir anlayış ve modern filoloji ve leksikoloji metodlarıyla tertip ettiği Kâmûs-ı Türkî ile ilk defa Türkçe'nin derli toplu bir lügatını vücuda getirmiştir. Daha önce telif edilen Es'ad Efendi'nin Lehcetü'l Lügât'ı (1773) sâdece Türkçe kelimeleri ihtiva edip bunların Arapça ve Farsça karşılıklarını vermesi bakımından, Ahmed Vefik Paşa'nın Lehce-i Osmânî'si (1876) ise Türkçe kelimelerin ayrı, Arapça ve Farsça kelimelerin ayrı tertip edilmesi dolayısıyla arzettiği karşılık yüzünden kifâyetli ve elverişli değildi. Lügat-ı Nâci ve M. Salâhî'nin Kâmûs-ı Osmânî adlı lügat kitapları, güzel ve faydalı olmakla beraber, yalnızca Arapça ve Farça kelimeleri ihtiva etmektedir. Türkçe'nin bütün kelimelerini içine alan bir lügatı ilk olarak Şemseddin Sâmi telif etmeye muvaffak olmuştur. Böylece değerli dilcimiz Türkiye Türkçesi'nin o zamanki kelime hazinesini, kadrosunu tesbit etmiş ve çizmiştir. Bu, büyük bir hizmettir. Daha sonra yazılan lügatlarda hep Kâmûs-ı Türkî esas alınmıştır. Son zamanlarda meydana getirilen sözcüklerde, yine Şemseddin Sâmi'nin eserine dayanılmakla beraber, metin taramaları ve söz derlemeleri ile Türkçe kelimelerin sayısı arttırılmıştır. Şemseddin Sâmi Kâmûs-ı Türkî'yi meydana getirirken o zamana kadar yazılan Türkçe ve yabancı dillerdeki sözcüklerden bilhassa Redhouse Lügatı ile Lehce-i Osmânî'den faydalanmıştır. Bâzı atlamalar ve eksiklikler bulunmasına, kelimelerin izahında bâzı isabetsizlikler taşımasına ve Lehce-i Osmânî'deki yanlışların oradan aktarılırken düzeltilememesine rağmen Kâmûs-ı Türkî, zamanında büyük alâka uyandırmış ve gerçekten bir boşluğu doldurmuştur. Kâmûs-ı Türkî'nin en mühim ve değerli bir tarafı

çekleştirebilmiştir. Dilimizin kelimelerinin şimdiye kadar tesbit ve zabtedilmediğine işaret eden Şemseddin Sâmi; böyle bir lügatın mükemmelliğini sağlamak için Türkçe'de yazılmış bütün eserleri görmenin yetmeyeceğini, Türkçe konuşulan bütün ülkeleri dolaşmak ve en nâdirlerine varıncaya kadar, bütün kelimeleri toplamak icab ettiğini, fakat bir insan ömrü bağlansa bile bunu tam olarak gerçekleştirmenin mümkün olamayacağını anlatır. Şark Türkçesi'nde kullanılan hâlis Türkçe kelimeleri, ekseriyetin bu fikre muhalif bulunması dolayısıyla, çok az sayıda aldığını anlatan müellif, lügatında Anadolu Türkçesi'nin unutulmuş ve terkedilmiş kelimelerden bâzılarına yer vermiştir. Daha önceki lügat yazarları gibi, kâmûsuna Arap ve Fars lügatlarından kelimeler aktarmayan Şemseddin Sâmi; sadece konuşma dilinde kullanılan Arapça ve Farsça kelimeleri değil, o zaman yazı dilinde geçenleri de almıştır. Fakat, bunların sayısı meselâ Muallim Naci ve Salâhi lügatlarına göre daha azdır. Şemseddin Sâmi; bir dili aslî ve yabancı menşeli kelimelerin bütünü saydığından, Türkçe için hazırlanacak kâmûsun sırf Türkçe kelimeleri ihtiva etmesi gibi yalnızca Arapça ve Farsça kelimeleri câmi' olmasının da doğru olmayacağını belirtir; Türkçe'de kullanılan bütün kelimelerin bir araya getirilmesiyle ancak mükemmel bir kâmûs vücuda getirilebileceğini ifade eder. Türkçe kelimelerin nasıl olsa herkes biliyor, "mâlûmu i'lâma lüzum yok" sebebiyle lügatlara alınmamasına karşı çıkan müellif, Arapça ve Farsça kelimelere yabancı menşeli oldukları için yer verilmemesi gerektiği görüşüne de aleyhtardır. Şemseddin Sâmi'nin görüşü, toplayıcı ve bütüncü bir görüştür. Bu sebeple, dilimizde mevcut olan ve gerçekten kullanılan bütün kelimeleri lügatına almıştır. Lügatına Kâmûs-ı Türkî adını veren müellif; bu adlandırmayı şu şekilde izah etmektedir: "Bizce müstamel Lügât-ı Arabiyye ve Farisiyyeyi câmi' olduğu halde, bu kitabın Kâmûs-ı Türkî namıyla tesmiyesine belki

gün ilmî bir gerçek olarak kabul edilen dilimizdeki kelimeleri aslî Türkçe kelimeler, Türkçeleşmiş olanlar ve yabancılıklarını muhafaza edenler olmak üzere üç bölüm hâlinde kabul etmek anlayışını dile getirmiştir.

Şemseddin Sâmi; Kâmûs-ı Türkî'yi, Türkçe'nin ne olduğu hakkındaki düşüncesine ve dilin doğru konuşulup yazılması ve sadeleştirilmesine dâir görüşlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Önsözde Batı Türkçesi'nin Türk dilinin tarihî gelişmesi ve coğrafî yayılışı içerisinde yayılışını tesbit eden, lügatın muhtevası ve tertibi ile ilgili hususları açıklayan müellif, "İfade-i merâm"ına "Lügat kitabı, bir lisanın hazinesi hükmündedir" cümlesi ile başlamaktadır. Dilleri yıkılmaktan kurtaracak ancak edebiyat olduğu; bir dili yazı dili ve edebî dil hâline getirmek için önce onun kelimelerini toplayıp bir lügat ve kaidelerini toplayıp bir dilbilgisi (gramer ve sentaks) kitabı tedvîn etmek icab ettiği esasından hareket eden Şemseddin Sâmi, mükemmel bir kâmûs ve muntazam bir sarf ve nahiv (dilbilgisi) kitaplarına ihtiyacımızı ifade eder. Türkçe'nin tarihî ve coğrafî durumunun, Garp Türkçesi (Türkiye Türkçesi) ile Şark Türkçesi arasındaki münasebeti belirttikten sonra yazar; bir lügatın ne mâhiyette olması, hangi kelimeleri içerisine alması meselesi üzerinde durur. Bu mesele, Türkçe kelimeleri en geniş şekilde toplamak isteyen müellifin, Arapça ve Farsça kelimeleri ne ölçüde lügata alacağı hususunu ortaya koymaktadır. Bir dilin kâmûsunun o dilde kullanılan bütün kelimeleri toplaması ve kullanılmayan kelimelerden uzak olması gerektiğini söyleyen Şemseddin Sâmi; Türkçe için tertip olunacak kâmûsa dilimizde kullanılan gerek Türkçe asıllı gerek başka dillerden alınmış bütün kelime ve ıstılâhların toplanmasını, kullanılmayan kelimelerin ise konmamasını ileri sürer. O, bu konuda kelimenin menşeinin değil, dilde kullanılmasının ölçü olarak alınması görüşündedir. Müellif eserinde bu görüşü muayyen nisbette ger-

Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere üç dilden mürekkep olduğu görüşüne şiddetle karşıdır. Bu meseleye "Lisân-ı Türkî" yazısında kısmen temas eden yazarımız, daha sonraki makalelerinde de bu mesele üzerinde durmuş; Türkçe'nin müstakil bir dil olduğunu, Arapça ve Farsça kelimelerden dilimizi mümkün olduğu kadar temizlememizi ve bu kelimelerin kendi kaidelerine göre değil, Türkçe'nin gramerine tâbi tutularak kullanılması icab ettiğini belirtmiştir. 1897 yılında Tercümân-ı Hakîkat'te çıkan "Lisan ve Edebiyatımız" başlıklı makalesinde şunları söylüyor: "Lisanımız için üç lisandan, yâni Arabî, Farisî ve Türkçe'den mürekkeptir demek âdet olmuştur. Ne kadar yanlış! Ne büyük hata! Üç lisandan mürekkeb bir lisan! Dünyada görülmemiş şey!" Dilin nasıl sadeleşeceği, Arapça ve Farsça asıllı kelimeler karşısındaki tutumumuzun ne olacağı hususları üzerinde düşünen Şemseddin Sâmi; "Lisân-ı Türkî" makalesinde günlük dile yetecek kadar Türkçe'de kelime bulunduğunu, Arapça ıstılâhların fen ve edebiyat dillerine münhasır kalmasını, Farsça'ya hiç ihtiyaç bulunmadığını, dilimizin kendisiyle "kimyevî imtizaç" ta bulunmamış olan ecnebî kelimelerden temizlenmesinin mümkün olduğunu izah eder. Fakat o, tasfiyeciliğe taraftar değildir. Türkçeleşmiş, herkesin bildiği kelimeleri Türkçe sayar. Bunların dilden atılmasına karşıdır. Türkçe'de başlıkları bulunan ve konuşma diline girmemiş kelimelerin atılmasını ister. "Lisan ve Edebiyatımız" makalesinde "Arabî'den, Fârisî'den birçok kelimeler lisanımıza girmiştir. Pek âla! Onlar Türkçeleşmiş, herkes biliyor, anlıyor, biz dahi Türkçe gibi kullanırız. Arabî'den alınma "kalem" gibi sâde, fasîh, herkesin anlayabileceği bir kelimemiz varken "hâme, yerâa" gibi garip lügatları niçin kullanıyoruz?" diyen dilcimiz, Kâmûs-ı Türkî mukaddimesinde hangi dilden alınırsa alınsın dilde gerçekten kullanılan ve bilinen bütün kelimeler Türkçe sayılır görüşüne yer vermektedir. Böylece Şemseddin Sâmi, bu-

ri'nin eklenmesiyle tek bir dil konuşan büyük bir milletin ortaya çıkacağını anlatır. Dilimizin ıslâhı ve genişletilmesini istiyorsak, Arapça'dan kelime almaktan vazgeçip aslî dilimiz olan Şark Türkçesi'nin bizce terkedilmiş ve bilinmeyen kelimelerini uyandırarak onları kabul etmemiz lâzım geleceğini söyleyen Şemseddin Sâmi, bu gibi kelimelerin büsbütün terkedilmediğini, bâzı eski edebiyatçılarımızın eserlerinde mevcut olduğunu, Anadolu'nun bâzı taraflarında da hâlâ kullanıldığını belirterek Nevâî gibi büyük ediplerin Şark Türkçesi ile yazılmış eserlerinin mekteplerimizde okutulmasının bu maksada hizmet edeceğini ileri sürer. Şemseddin Sâmi makalenin sonunda Arapça ve Farsça kelimeler ile Türkçe arasında bir "kimyevî imtizâç" hâsıl olmadığına, bunların dilimize tamamıyla kavuşmadığına, onlardan yabancılığını muhafaza edenleri istediğimiz zaman atabileceğimizi de temas eder.

Dilimizin adı mahiyeti hakkında güzel ve ilmî görüşler, düşünceler serdeden Şemseddin Sâmi, dilimizin sadeleşmesi ve millî hüviyetini kazanması dâvâsı ile de pek fazla meşgul olmuştur. Yazı dilinin konuşma dilinden büsbütün başka bir dil hâlini alması noktasından hareketle meseleye yaklaşan âlim ve mütefekkir dilcimiz, yine 1881'de neşrettiği "Kitâbet ve İnşa" makalesinde mekteplerde yazı yazmanın öğretilemediğine dokunarak Arapça ve Farsça'dan alınmış olan ve alınmakta bulunulan kelime ve kaidelerin yanlış ve yersiz kullanılması dolayısıyla yazı dilinin konuşma dilinden tamamıyla ayrıldığını söyler. Kendi edebî eserlerinde açık ve bir hayli sade bir dil kullanan yazar, 1885'te yayımladığı Robenson Tercümesi önsözünde şöyle demektedir: "Mümkün mertebe kelâmı giriftlikten kurtarıp, cümleleri kısa kesmekle ve sûret-i ifâdeyi şîve-i kâtibâneden kurtarıp şîve-i tekellüme kalp ve tefrikle lisanımız sadeleşmekle beraber güzelleşmiş olur". Yazı dilini konuşma diline yaklaştırma gayreti gösteren Şemseddin Sâmi; dilimizin

ceği meselelerini en doğru surette ele alan; bunlara ışık tutucu görüşler ve açıklamalar getiren bir filolog ve edebiyatçı olmuştur. Bu bilgin, dilci ve edibimiz önce dilimizin ne olduğu ve nasıl adlandırılması icab ettiği meselesi üzerinde durmuştur. Bilindiği üzere, dilimize Tanzimat'a kadar Türkî, Lisan-ı Türkî, Zebân-ı Türkî (yani Türkçe) deniyordu. Tanzimattan sonra siyasî görüş ve telâkkiye uygun olarak Lisan-ı Osmânî deyimi ortaya atıldı ve Osmanlı dilinin Türkçe, Farsça ve Arapça'dan müteşekkil bir dil olduğu ileri sürüldü. Bu anlayış ve düşünceye daha önce de itiraz edenler çıkmakla beraber, en doğru, güzel ve mantıkî izahı Şemseddin Sâmi yapmıştır. Hafta mecmuasının 12. sayısında (5 aralık 1881) yayımlandığı "Lisân-ı Türkî" başlıklı yazıda Osmanlı ünvanının kurucusuna nisbetle devlete verilmiş olduğunu, bunun dilimizin ismi olamayacağını, çünkü Türk milletinin ve Türk dilinin Osman Gazi'den de önce mevcut olduğunu, dilimize "Lisân-ı Türkî" denmesi icab ettiğini belirtir. Milletimizi, dil ve edebiyatımızı Orta Asya devresindeki aslî kökte arayan değerli bilgin; Çağatayca adının da aynı sebeple doğru olmadığını ileri sürerek Osmanlıca'ya "Garp Türkçesi", Çağatayca'ya "Şark Türkçesi" demenin doğru olacağını açıklar. Bunların çok geniş bir coğrafî sahaya yayılmış olan tek bir Türk dilinin birer şubesi, birer lehçesi olduğunu bugün ilmî araştırmaların vardığı gerekçelere uygun olarak daha o zaman ortaya koyan Şemseddin Sâmi; Garp Türkçesi'ni daha ince ve güzel bulmakla beraber, saflık ve Batı Türkleri'nin zamanla unuttukları kelime ve deyimleri devam ettirdiği için Şark Türkçesi'ni daha değerli kabûl eder. Türk milletinin ve Türk dilinin Adriyatik Denizi sahillerinden Çin hududuna ve Sibirya'nın iç taraflarına kadar yayıldığına işaret eden dilcimiz, Şark ve Garp Türkçeleri'nin birbirine yaklaşmasıyla Türkçe'nin genişleyip daha güzel bir dil haline geleceğini bunun yalnız edebî bakımdan değil siyasî yönden de faydalı olacağına, Garp Türkleri'ne Orta Asya ve Rusya Türkle-

Ömrünün 12 senesini vererek meydana getirdiği 6 ciltlik Kâmûsü'l-A'lâm (1883-1900), Doğu ve Batı'ya âit tarih, coğrafya ve meşhur adamların hâs isimlerini ihtiva eden büyük bir lügattır. Bu sahada ilk defa vücuda getirilen bu ansiklopedi devrinde çok ilgi uyandırmış ve faydalı olmuştur. Bugün de o zamanki durumun öğrenilmesi hususunda müracaat edilecek kaynakların önünde gelmektedir. Şemseddin Sâmi'nin Fransızca'dan Türkçe'ye ve Türkçe'den Fransızca'ya olmak üzere 2 cilt halinde tertip ettiği Kâmûs-ı Fransevî adını taşıyan lügat kitapları, hâlâ değerlerini muhafaza eden eserlerdir. Daha iyileri henüz yazılamamıştır. Fakat, eski yazıyı bilmeyenler bunlardan faydalanamamaktadır. Arapça'dan Türkçe'ye alfabe sırasıyla tertip edilen Kâmûs-ı Arabî, yeni usulle hazırlanan bir lügattır. Maalesef neşri tamamlanamamıştır. İyi bir filolog ve dil bilgini olarak müellifin meydana getirdiği en mühim ve kıymetli lügat, Kâmûs-ı Türkî'dir. Zamanında büyük bir ihtiyacı karşılayan ve boşluğu dolduran Kâmûs-ı Türkî, aradan seksen yıl kadar geçmesine rağmen, bugün de yüksek değerini korumaktadır. Türkçe'nin bütün yaşayan kelimelerini ihtiva böyle bir lügatın daha mükemmeli bugüne kadar yazılamamıştır. Yeni harflerle bu mahiyette bâzı sözcükler hazırlanmışsa da birçok bakımlardan eksik oldukları için, Kâmûs-ı Türkî'yi geçememiş, hattâ ona erişememişlerdir.

Şemseddin Sâmi; Türkçe'ye dili sadeleştirip yazı dilini konuşma diline yaklaştırma, dilin iyice konuşulup yazılması gibi meselelerde faydalı olduğu gibi, onun ilmî olarak ele alınıp incelenmesi ve sözlüğünün meydana getirilmesi hususlarını da gerçekleştirmiştir. Bu çok yönlü çalışmalarıyla Şemseddin Sâmi, Türk dilinin en büyük hizmetkârlarından biri olmuştur. Eşsiz dilcimiz, Tanzimat sonrasındaki fikir ve edebiyat cereyanları ve hareketleri içerisinde Türkçe'nin ne olduğu, nasıl teşekkül edip inkişaf ettiği, nasıl araştırılıp incelenmesi gerektiği, nasıl sadeleşe-

Bilig (1902), Orhun Âbideleri (1903), Tuhfetü'z-Zekiyye fi Lügati't-Türkiye (1904) ve Lehce-i Türkiyye-i Memâlik-i Mısır (1904 adlı Türkçe'nin eski devresiyle ilgili eserlerin metin ve izahlı tercümelerini, sözlüğünü meydana getirmekle geçirdi. Maddi imkânsızlık ve rahatsızlığı sebepleriyle bu eserlerini bastıramayan müellif, 18 Haziran 1904 tarihinde 54 yaşında vefat etti. Mezarı Erenköy Sahra-yı Cedîd Câmii karşısındaki kabristanda ve ilk refikasının kabrinin yanındadır.

Şemseddin Sâmi, çeşitli ve değişik saha ve konularda eserler vermiş çok değerli bir fikir adamı, bir edip ve dilcidir. Büyüklü küçüklü elliyi aşkın eseri bulunmaktadır. Edebî eserleri arasında Taaşşuk-ı Tal'at ve Fıtnat, Avrupaî roman tarzının ilk örneği sayılmakla beraber, fazla değerli değildir. Tiyatro eserleri, gerek konuşma diliyle yazılmaları, gerek kuvvetli bir sahne tekniği ile meydana getirilmeleri bakımlarından emsalinden üstündürler. Birçok tercümeleri ve öğretici neşriyatı bulunan Şemseddin Sâmi'nin en mühim eserleri ansiklopedi ve lügatlardır. Dilbilgisi ile ilgili kitapları da üzerlerinde dikkatle durulacak eserlerdir. Bunlardan Küçük Elifba (1883), Yeni Usul Elifba-yı Türkî (1891) ve Nev Usul Sarf-ı Türkî (1892) bilhassa zikredilmeğe değer. Kırâat-i Türkiyye ve Nev Usûl Navh-i Türkî adlarını taşıyan basılmamış iki kitabı daha mevcut olan yazarın, ayrıca, yine ders kitabı mahiyetinde Arapça sarf ve nahve dair dört tane eseri vardır. Noktalama işaret ve kaidelerini Türkçe'de ilk defa tesbit eden kitabı da Usûl-i Tenkît ve tertîb (1886) adıyla Şemseddin Sâmi yazmıştır. Onun Lisan (1886) adlı "Cep Kütüphanesi" dizisinde yayımlanan küçük kitabı ise, Türkiye'de lisaniyata (linguistike) dâir ilk eserdir.

Şemseddin Sâmi, ilim adamı ve lügatçı olarak engin şöhret kazanmıştır. Batının linguistik (dilbilimi) filoloji metodlarını çok iyi bilen bir dil bilgini sıfatıyla hazırladığı ansiklopedi ve sözlüklerle o, Türk kültürüne büyük hizmetler îfâ etmiştir.

Tercümân-ı Şark gazetesinin 1878'de kapanmasından sonra 1879'da yine Mihran ile bir "Cep Kütüphanesi" kuran Şemseddin Sâmi; Gök, Yer, İnsan, Medeniyet-i İslamiyye, Kadınlar, Esâtir gibi çeşitli ilmi konularda ansiklopedik küçük kitaplar yayımladı. Sultan Abdülhamid'in arzusu ile mâbeyinde kurulan Teftiş-i Askerî komisyonu kâtipliğine tâyin edilen Şemseddin Sâmi, başkatipliğe kadar yükselip ömrünün sonuna kadar bu vazifede kaldı. Bu vazife kitap telifi için ona geniş imkân vermiştir. Hayatının bu devresinde Şemseddin Sâmi, kendisine büyük itibar ve şöhret sağlayan eserlerini telif etti. Aile (1880) ve Hafta (1881-1882) adlı mecmualar çıkaran, Sefiller'i tercüme eden Şemseddin Sâmi, 1883'te Kâmûs-ı Fransevi'yi meydana getirdi. Bunu Türkçe'den Fransızca'ya Kâmûs-ı Fransevî (1885) ile küçük Kâmûs-ı Fransevî (1886) tâkip etti. 1884 te evlenen ve bu telifler arasında "Cep kütüphanesi" serisinde bâzı kitaplar daha neşreden Şemseddin Sâmi, 1888-1899 yılları arasında Kâmûsü'l-A'lâm (Hususi isimler kâmûsu) adı altında 6 ciltlik bir tarih, coğrafya ve meşhur adamlar ansiklopedisini tek başına telif ve neşretmeğe muvaffak oldu. Refikasının vefatı üzerine 1893'te yeniden evlenen müellif, bu büyük telif faâliyeti sırasında, 1896'da Kâmûs-ı Arabî adlı büyük bir lügat telifine ve yayımına başladığı gibi, 1898'de Kâmûs-ı Fransevî'yi genişleterek yeniden bastırdı. Bunların yanında dil öğretimi ile ilgili küçük kitaplar ve Türkçe'nin islâhı konusunda makaleler yazan Şemseddin Sâmi, Kâmûsü'l-A'lâm'ın bitiminden kısa bir müddet sonra 1899 yılında Kâmûs-ı Türkî'yi ortaya koydu. Aynı yıl Bâki'nin Eş'âr-ı Müntahabesi'ni, 1890'da Ali b. Ebi Tâlip Efendimizin Eş'âr-ı Müntahabesi adlı kitabını neşreden müellif, Kâmûs-ı Türkî'yi 1901 yılının sonunda tamamladı. Hayret verecek derecede çalışan ve bir insan ömrüne sığmayacak sayıda eser veren 19. asrın bu en velûd Türk müellif ve muharriri, hayatının son yıllarını Kutadgu

man yayımladı (1872–1873). Hadîka'nın kapatılmasından sonra Sirâc gazetesinde çalışan Şemseddin Sâmi, onun da kapatılması üzerine Matbuat Kalemin'deki vazifesine devam ederek edebi faaliyet gösterdi. Besâ yahud Ahde Vefâ adını taşıyan ilk trajedesini 1874'te yazdı. Trablus vilâyetinden, çıkarılacak gazeteyi idare edecek bir muharrir taleb edilmesi üzerine, oraya gitti; bir yıl kadar Türkçe ve Arapça Trablusgarp gazetesinin başmuharrirliğini yaparak 1875'te İstanbul'a döndü. Bir müddet bâzı gazetelerde çalıştıktan sonra, Mihran Efendi ile 9 Şubat 1876'da Sabah gazetesini kurdu. Rağbet ve ilgi ile karşılanan bu gazetenin bir yıl başmuharrirliğinde bulunduktan sonra, Cezâir-i Bahr-i Sefîd (Akdeniz Adaları) valisi olan Sava Paşa'nın mühürdarlığına tâyin edilerek 1877'de Rodos'a gitti. Türk-Rus harbinin çıkması üzerine, beş ay çalıştığı bu vazifeden ayrılan Şemseddin Sâmi, Yanya'ya geçip Âbidin Paşa'nın başkanlığında kurulan Sevkiyyât-ı Askeriyye Komisyonunda birkaç ay kâtiplik yaptı ve İstanbul'a döndü. Aynı yıl Mihran Efendi'nin çıkarmağa başladığı Tercümân-ı Şark gazetesinin başmuharrirliğini üzerine aldı ve "Şundan Bundan" başlığı altında fıkralar neşretti. 93 Harbi diye tanınan Türk-Rus savaşı sonunda toplanan 1878 Berlin Kongresini tâkip eden devrede, Arnavutluk topraklarından bâzı kısımların Yunanistan'a terkedilmesine tepki olarak doğan ve liderliğini ağabeyi Abdül Bey'in yaptığı "Arnavut İttihâdı" cereyanı ile ilgilenen Şemseddin Sâmi, Rumeli ve Balkan meseleleri konuşunda siyasî makaleler yazdı ve Arnavutların Osmanlı Devleti'nden ayrılmak dâvâsında olmadıklarını açıklamağa gayret etti. Sultan II. Abdülhamid Han'ın muvafakatı alınarak 1879'da kurulan "Arnavut Cemiyyet-i İlmiyyesi"nin kurucuları arasında yer alan Şemseddin Sâmi, Arnavut dilinin lâtin harflerini esas alan bir alfabesini tanzim etti ve Bükreş'te basılan bir gramerini hazırladı.

ŞEMSEDDİN SÂMİ VE KÂMÛS-I TÜRKÎ

Geçen asrın ikinci yarısında yetişmiş olan Şemseddin Sâmi (1850-1904), en değerli dilcilerimizden ve lügatçılarımızdandır. Roman ve tiyatro sahalarında da eserleri bulunan, Gazete yazarlığı yapan, dergiler çıkaran, tercümeler ve öğretici kitaplar yayımlayan Şemseddin Sâmi; büyük şöhretini hazırladığı lügatlarla kazanmıştır. Bu lügat kitaplarının en mühimi ve bugün de değerini kaybetmeyeni Kâmûs-ı Türkî'dir.

Şemseddin Sâmi, o zaman Osmanlı İmparatorluğu'nun hudutları içerisinde bulunan Yanya vilâyetinin Dağlı nâhiyesinin merkezi Fraşer'de 1 Haziran 1850 tarihinde dünyaya geldi. Babasını ve annesini küçük yaşta kaybeden Şemseddin Sâmi; ilkokulu memleketinde okuduktan sonra, kendilerinin yetişmesiyle meşgul olan ağabeyi Abdül Bey'in aileyi Yanya' ya nakletmesi üzerine, orta öğrenimini Rum Lisesi'nde gördü. Modern bir müfredat programıyla öğretim yapan bu lisede yedi yıl okuyan Şemseddin Sâmi, Rumca ile eski Yunan, Fransız ve İtalyan dillerini öğrendi. Aynı zamanda Yanya medreselerinin hocalarından Arapça ve Farsça dersleri de aldı. Mektebi bitirdikten sonra küçük bir memuriyet alan Şemseddin Sâmi, 1872 de kardeşi Naim Fraşerî ile birlikte İstanbul'a geldi, Matbuat Kalemine girerek yazı ve yayın hayatına atıldı. Şemseddin Sâmi'nin ilk eseri Târih-i Mücmel-i Fransa adlı bir tercümedir.

Hadîka gazetesindeki yazılarıyla gazeteciliğe başlayan Şemseddin Sâmi, bu sırada Taaşşuk-ı Talat ve Fıtnat adlı bir ro-

Çağrı yayınları: 2
Lügatlar Dizisi: 1

ISBN: 975-454-046-2

Baskı: Enes Ofset 2006 İstanbul

KÂMÛS-I TÜRKÎ

ŞEMSEDDİN SAMİ

15. Baskı

ÇAĞRI YAYINLARI
Divanyolu Cad. Işık Sok. No: 10
34122 Sultanahmet - İSTANBUL - TÜRKİYE
Tel: (+90-212) 516 20 80-81 Fax: (+90-212) 516 20 82
www.cagri.com.tr - www.cagriyayinlari.com
e-mail: cagri@cagriyayinlari.com
e-mail: cagri@cagri.com.tr